GREGORII PAPÆ IX.
DECRETALES,

UNA CUM

LIBRO SEXTO, CLEMENTINIS
ET EXTRAVAGANTIBUS,
AD VETERES CODICES RESTITUTÆ
ET NOTIS ILLUSTRATÆ.

Quibus accedunt

SEPTIMUS DECRETALIUM

ET

JO. PAULI LANCELOTTI
INSTITUTIONES JURIS CANONICI,
CUM INDICIBUS NECESSARIIS.

TOMUS SECUNDUS.

Cum Sac. Cæs. ac Cathol. Majestatis & Potentissimi Electoris Saxoniæ Privilegiis.

Valle

COLONIÆ MUNATIANÆ,

Typis E. ET J. R. THURNISIORUM, Fratrum.

M DCC XXX.

PRÆFATIO AD BENEVOLUM LECTOREM,

DE

USU SEQUENTIS INDICIS CONFECTI

à

JO. LE L. PR. PAR. Col. E. SS. M. & P. S. Arg. Cant. & Can. Cap.

1. TItuli Juris utriusque ad hoc digesti sunt, vel, ut Ideam claram compendiosamque materiæ sub illis contentæ statim Studiosi percipiant: vel, ut ad memoriam quondam lecta faciliùs revocentur; Quæ, ut faciliùs obtineantur, duo potissimùm in *Titulorum Indice* desiderari perspicuum est.

2. *Primò*, facillima & promptissima illorum investigatio, prout ab Auctoribus passim allegantur; quam utique assequetur vel rudior Tyro, si numeris suis absolutâ serie Alphabeticâ disponantur. *Secundò*. cùm ex ipsis initialibus vocabulis tota materia, quæ quandoque multiplex est in uno Titulo, comperta non habeatur, ipsi Tituli, sub eâdem serie secundùm *Voces Principes*, iterùm sunt distribuendi.

3. Ita modò *Tituli Juris Canonici* digesti sunt, ut utrumque statim ob oculos appareat; sicque variarum Linearum & Characterum dispositione distributi, ut discerni valeant *soli Tituli*, si his quis indigeat: quin & simul, materiam toto Corpore Canonico diffusam, ad idem verbum referant coadunatam *(a)*.

4. Tituli initiales habent sub se *Collectionem* non modo *Gregorii IX.* quæ cœteras plerumque complectitur & superat; verùm etiam & *Sexti*, *Clementinarum*, *Extravagantium Joannis XXII.* & *Communium*, novâ methodo integrè continent, & discernunt *(b)*; Quorum etiam discretioni non nihil conferunt capitula signata: Ex quibus primo intuitu, notitia generalis, fusè vel paucis in Titulis tractatorum, erui potest.

5. Ne verò conqueri quis valeret, quòd singulis verbis Citationes non sint appositæ: duplici de causâ consultò actum est. *Primò*, ut brevitati consuleretur, & Studiosi faciliùs titulos addiscerent per frequentiorem illorum, initialemque, ut ita dicam, indigitationem.

(a) Vide litt. C. *Clerici*, *Clericis*, *Clerico*, *Clericorum.* Litt. E. *Ecclesia*, *Ecclesiæ*, *Ecclesias*, *Ecclesiast.* *Ecclesiis*, &c.

(b) Vide etiam titulos: *De Concessione Prabendæ. Electione & electi potestate, Prabendis & dignitatibus. Privilegiis & excessibus privilegiatorum. Rebus Ecclesiæ alienandis. Religiosis domibus. Reliquiis & venerat. sanct. sententiâ excommunicationis*, &c.

Secundò, ne, ob varias eorundem locorum Citationes, frequens error irreperet, qui & nauſeam Lectori, incertitudinemque pareret. Sic certè eveniſſe non in uno loco deprehenſum eſt in *Indice Titulorum Juris Civilis*, (*a*) præſtantiſſimo illo inquam Indice, ad cujus imitationem hunc noſtrum reduximus & reformavimus: Hic enim *Titulos* non ſecundùm *verba Initialia* exhibet, ſed ſecundùm *voces ſenſum aliquem præ ſe ferentes*. Sic Titulum de *Officio Procùratoris Cæſaris*, *&c.* ſub litterâ *C.* collocatum, ibi: *Digeſtorum L. 1. tit. 19.* indicavit quærendum, & benè: ſed ſub litt. *O.* verbo *officio*, habet, *Lib. 1. tit. 91.* qui error eſt Typographicus; hicque inſtar ſit omnium, qui ſatis frequentes ſunt, præſertim ob repetitas Citationes, quas Correctores conferre vix ſolent.

6. Porrò ad inſtar modo dicti Indicis, monoſyllaba & diſſyllaba, qualia ſunt, *Contrà*, *dato*, *Et*, *In*, *Inter*, *pro*, *poſſunt*, *poſt*, *Quam*, *Quæ*, *Qui*, *Quid*, *Re*, *Rei*, *ſine*, *ſint*, *vel*, & alia, ſi quæ ſint idgenus, ultrò omiſimus; quippe confuſioni magis conducentia, quam celeri inveſtigationi: Niſi monoſyllaba illa initialia ſint, uti ſunt in Titulis: *His quæ in integrum reſtit. Ne ſede. Qui Clerici vel voventes. Ut Eccleſiaſtica beneficia. Ut lite pendente*, *&c.* propter rationem jam datam (*num.* 2.) ſub litteris ſuis initialibus collocavimus.

7. Ne quid tandem in præſenti indice deſideraretur, Titulos *Septimi*, vulgò *Decretalium*, quem à nonnullis allegari palam eſt, ad Titulos *Decretalium* retulimus, ubi inter ſe conveniunt (*b*). Alios verò qui nullibi habentur (*c*), ſuis etiam locis aptè, diſtinctosque alio charactere apposuimus; Et licet liber iſte & publicâ auctoritate careat, & multa alia in eo non deſint animadverſione digna: Illis ſaltem Index noſter conferet, qui Librum *Petri Matthæi* (*d*) in ſuis Editionibus habent, prout in præſenti ſiſtitur.

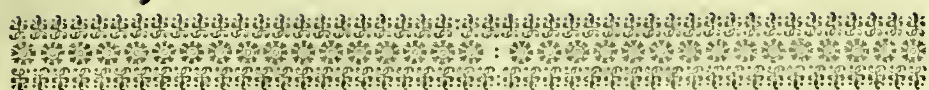
8. Neque neceſſe fuit Titulos Inſtitutionum *Lancelotti* adjungere, cùm ipſæ deriventur ex Jure Canonico, cujus fontes ſatis indicantur præſenti Indice. Plura præfari non libuit, de opellâ noſtrâ judicium eſto penès Benevolum Lectorem.

(*a*) Extat laudatus Index ad Caput Juris Civilis in Editione Francofurtenſi An. M. DC. XXCVIII. ſumptibus Societatis.

(*b*) Vide Titulos: *De Appellationibus. Clericis non reſidentibus. Conſanguinitate. Electione & electi poteſtate*, *&c.*

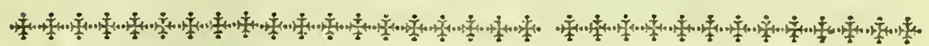
(*c*) Item & titulos: *De Ambitu. Annatis. Beneficiorum collatione. Blaſphemiis*, *&c.*

(*d*) *Petrus Matthæus*, librum ſuum *Cardinali Cajetano* dicavit, *Teſte Doujatio*, Prænotionum Canonicar. lib. IV. cap. XXVI. p. 585. ſed & referente *Bucelino* Part. 1. Germ. ſacræ p. 57. *Jacobo Chriſtophoro Blarer* Epiſcopo Baſileenſi dedicat A. C. 1588.

TITULI OMNES
DECRETALIUM,
SEXTI, CLEMENTINARUM, EXTRAVAGANTIUM JOANNIS XXII. & COMMUNIUM; nec non SEPTIMI vulgò DECRETALIUM P. MATTHÆI, J.C. Lugdunensis, novâ & facili methodo

juxtà seriem Alphabeti dispositi.

A.

F.

G.

H.

Juramento

Q.

Sacristæ

FINIS INDICIS TITULORUM OMNIUM.

RUBRICÆ

RUBRICÆ DECRETALIUM GREGORII IX.
quibus subnectuntur concordantes Tituli ex
SEXTO DECRETALIUM, CLEMENTINIS, EXTRAVAGANTIBUS JOANNIS XXII. EXTRAVAGANT. COMMUN. & tandem LIBRO VII. DECRETALIUM.

LIB. I. DECRETALIUM GREGORII IX.
Tit. I.

DE *a* Summa Trinitate & Fide Catholica. *In Sexto tit.* 1. *In Clem. tit.* 1. *In Septimo tit.* 1.
II. De Constitutionibus. *In Sexto tit.* 2.
III. De Rescriptis. *In 6. tit.* 3. *In Clem. tit.* 2. *In 7. tit.* 2.
IV. De Consuetudine. *In 6. tit.* 4. *In Extr. com. tit.* 1.
V. De *b* Postulatione Prælatorum. *In 6. tit.* 5. *In Extr. comm. tit.* 2.
VI. De Electione & Electi Potestate. *In 6. tit.* 6. *In Clem tit.* 3. *In Extrav. Joan. XXII. tit.* 1. *In Extrav. com. tit.* 3. *In 7. tit.* 3.
VII. De Translatione Episcopi.
VIII. De Auctoritate & Usu Pallii. *In Extr. com. tit.* 4.
IX. De *c* Renunciatione. *In 6. tit.* 7. *In Clem. tit.* 4.
X. De supplenda negligentia Prælatorum. *In 6. tit.* 8. *In Clem. tit.* 5.
XI. De temporibus Ordinationum, & qualitate ordinandorum. *In 6. tit.* 9.
XII. De scrutinio in ordine faciendo.
XIII. De *d* ordinatis ab Episcopo, qui renunciavit Episcopatui.
XIV. De Ætate & Qualitate & ordine præficiendorum. *In 6. tit.* 10. *In Clem. tit.* 6. *In 7. tit.* 5.
XV. De sacra Unctione.
XVI. De Sacramentis non iterandis.
XVII. De *e* Filiis Presbyterorum ordinandis, vel non. *In 6. tit.* 11. *In 7. tit.* 6.
XVIII De Servis non ordinandis & eorum manumissione.
XIX. De obligatis ad ratiocinia ordinandis, vel non.
XX. De Corpore vitiatis ordinandis vel non. *In 6. tit.* 12.
XXI. De *f* Digamis non ordinandis. *In 6. tit.* 12.
XXII. De Clericis Peregrinis.
XXIII. De Officio Archidiaconi.
XXIV. De *g* Officio Archipresbyteri.
XXV. De Officio Primicerii.
XXVI. De Officio Sacristæ.
XXVII. De Officio Custodis. *In Extrav. com. tit.* 5.
XXVIII. De Officio Vicarii. *In 6. tit.* 13. *In Clem. tit.* 7.
XXIX. De *h* Officio & potestate Judicis delegati. *In 6. tit.* 14. *In Clem. tit.* 8. *In Extrav. com. tit.* 6.
XXX. De Officio Legati. *In 6. tit.* 15. *In 7. tit.* 8.
XXXI. De Officio Judicis Ordinarii. *In 6. tit.* 16. *In Clem. tit.* 9. *In Extrav. com. tit.* 7.
XXXII. De *i* Officio Judicis.
XXXIII. De Majoritate & Obedientia. *In 6. tit.* 17. *In Extrav. Joan. tit.* 2. *In Extrav. comm. tit.* 8.
XXXIV. De Treuga & Pace. *In Extrav. comm. tit.* 9. *In 7. lib.* 3. *tit.* 11.
XXXV. De Pactis. *In 6. tit.* 18.
XXXVI. De *k* Transactionibus.
XXXVII. De Postulando.
XXXVIII. De Procuratoribus. *In 6. tit.* 19. *In Clem. tit.* 10.
XXXIX. De Syndico.
XL. De *l* iis quæ vi metûsve causâ fiunt. *In 6. tit.* 20.
XLI. De in integrum restitutione. *In 6. tit.* 21. *In Clem. tit.* 11.
XLII. De Alienatione Judicii mutandi causâ facta.
XLIII. De Arbitris. *In 6. tit.* 22.

LIB. II. DECRETALIUM GREGORII IX.
Tit. I.

DE *a* Judiciis. *In 6. tit.* 1. *In Clem. tit.* 1. *In Extr. com. tit.* 1.
II. De Foro competenti. *In 6. tit.* 2. *In Clem. tit.* 2. *In 7. tit.* 1.
III. De Libelli Oblatione.
IV. De Mutuis Petitionibus.
V. De *b* Litis contestatione. *In 6. tit.* 3.
VI. Ut lite non contestatâ non procedatur ad testium receptionem.
VII. De *c* Juramento calumniæ. *In 6. tit.* 4.
VIII. De Dilationibus. *In Extr. com. tit.* 2. *In 7. tit.* 10.
IX. De Feriis.
X. De Ordine cognitionum.
XI. De *d* plus Petitionibus.
XII. De Causa Possessionis & Proprietatis. *In Clem. tit.* 3.
XIII. De Restitutione Spoliatorum. *In 6. tit.* 5.
XIV. De *e* Dolo & contumaciâ. *In 6. tit.* 6. *In Clem. tit.* 4. *In Extrav. comm. tit.* 3. *In 7. tit.* 6.
XV. De Eo, qui mittitur in possessionem causâ rei servandæ. *In 6. tit.* 7.
XVI. Ut lite pendente nihil innovetur. *In 6. tit.* 8. *In Clem. tit.* 5.
XVII. De sequestratione Possessionis & fructuum. *In Clem. tit.* 6. *In 7. tit.* 7.
XVIII. De *f* Confessis. *In 6. tit.* 9. *In 7. tit.* 5.
XIX. De Probationibus. *In Clem. tit.* 7.
XX. De Testibus & Attestationibus. *In 6. tit.* 10. *In Clem. tit.* 8. *In 7. lib.* 5. *tit.* 13.
XXI. De Testibus cogendis vel non.
XXII. De *g* Fide Instrumentorum.
XXIII. De Præsumptionibus.
XXIV. De Jurejurando. *In 6. tit.* 11. *In Clem. tit.* 9. *In 7. lib.* 3. *tit.* 10.
XXV. De Exceptionibus. *In 6. tit.* 12. *In Clem. tit.* 10.
XXVI. De *h* Præscriptionibus. *In 6. tit.* 13.
XXVII. De Sententia & re judicata. *In 6. tit.* 14. *In Clem. tit.* 11.
XXVIII. De Appellationibus, recusationibus & relationibus. *In 6. tit.* 15 *In Clem. tit.* 12. *In 7. tit.* 9.
XXIX. De Clericis peregrinantibus.
XXX. De *i* Confirmatione utili vel inutili.

LIB. III. DECRETALIUM GREGORII IX.
Tit. I.

DE *a* Vita & honestate Clericorum. *In 6. tit.* 1. *In Clem. tit.* 1. *In Extrav. comm. tit.* 1. *In 7. tit.* 1.
II. De Cohabitatione Clericorum & mulierum.
III. De Clericis conjugatis. *In 6. tit.* 2.
IV. De *b* Clericis non residentibus in Ecclesia vel Præbenda. *In 6. tit.* 3. *In 7. tit.* 2.
V. De Præbendis & Dignitatibus. *In 6. tit.* 4. *In Clem. tit.* 2. *In Extrav. Joan. tit.* 3. *In Extrav. comm. tit.* 2.
VI. De Clerico ægrotante vel debilitato. *In 6. tit.* 5.
VII. De *c* Institutionibus. *In 6. tit.* 6.
VIII. De concessione Præbendæ & Ecclesiæ non vacantis. *In 6. tit.* 7. *In Clem. tit.* 3. *In Extr. Jo. tit.* 4.
IX. Ne sede vacante aliquid innovetur. *In 6. tit.* 8. *In Extrav. Jo. tit.* 5. *In Extr. Com. tit.* 3.
X. De *d* iis, quæ fiunt a Prælatis sine consensu Capituli.
XI. De iis, quæ fiunt à majori parte capituli.
XII. Ut Ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur.
XIII. De *e* rebus Ecclesiæ alienandis vel non. *In 6. tit.* 9. *In Clem. tit.* 4. *In Extrav. com. tit.* 4.

XIV. De Precariis.
XV. De Commodato.
XVI. De Deposito.
XVII. De *f* Emtione & Venditione. *In Extr. com. tit.* 5.
XVIII. De Locato & Conducto.
XIX. De Rer. Permutatione. *In* 6. *tit.* 10. *In Clem. tit.* 5.
XX. De Feudis.
XXI. De Pignoribus & aliis Cautionibus.
XXII. De Fidejussoribus.
XXIII. De Solutionibus.
XXIV. De Donationibus.
XXV. De Peculio Clericorum.
XXVI. De *g* Testamentis & ultimis Voluntatibus. *In* 6. *tit.* 11. *In Clem. tit.* 6. *In* 7. *lib.* 2. *tit.* 13.
XXVII. De Successionibus ab intestato.
XXVIII. De Sepulturis. *In* 6. *tit.* 12. *In Clem. tit.* 7. *In Extrav. com tit.* 6.
XXIX. De *h* Parochiis & alienis Parochianis.
XXX. De Decimis, primitiis & oblationibus. *In* 6. *tit.* 13. *In Clem. tit.* 8. *In Extrav. com. tit.* 7. *In* 7. *tit.* 16.
XXXI. De Regularibus & transeuntib. ad Religionem. *In* 6. *tit.* 14. *In Clem. tit.* 9. *In Extr. com. tit.* 8. *In* 7. *tit.* 18.
XXXII. De *i* Conversione Conjugatorum.
XXXIII. De Conversione infidelium.
XXXIV. De Voto & voti redemptione. *In* 6. *tit.* 15. *In Extrav. Joan. tit.* 6. *In* 7. *tit.* 12.
XXXV. De *k* Statu Monachorum & Canonicorum Regularium. *In* 6. *tit.* 16 *In Clem. tit.* 10.
XXXVI. De Religiosis Domibus, ut Episcopo sint subjectæ. *In* 6. *tit.* 17. *In Clem. tit.* 11. *In Extrav. Joan. tit.* 7. *In Comm. tit.* 9. *In* 7. *tit.* 17.
XXXVII. De Capellis Monachorum & aliorum Religiosorum. *In* 6. *tit.* 18.
XXXVIII. De *l* Jure Patronatûs. *In* 6. *tit.* 19. *In Clem. tit.* 12. *In* 7. *lib.* 2. *tit.* 4.
XXXIX. De Censibus, Exactionibus & Procurationibus. *In* 6. *tit.* 20. *In Clem. tit.* 13. *In Extrav. com. tit.* 10. *In* 7. *lib.* 2. *tit.* 12.
XL. De Consecratione Ecclesiæ vel Altaris. *In* 6. *tit.* 21.
XLI. De *m* Celebratione Missarum, & sacramento Eucharistiæ & divinis Officiis. *In Clem. tit.* 14. *In Extrav. Com. tit.* 11. *In* 7. *tit.* 8.
XLII. De Baptismo & ejus effectu. *In Clem. tit.* 15.
XLIII. De Presbytero non baptizato.
XLIV. De *n* Custodia Eucharistiæ, Chrismatis & aliorum Sacramentorum.
XLV. De Reliquiis & veneratione Sanctorum. *In* 6. *tit.* 22. *In Clem. tit.* 16. *In Extr. Com. tit.* 12. *In* 7. *tit.* 9.
XLVI. De Observatione Jejuniorum.
XLVII. De *o* Purificatione post partum.
XLVIII. De Ecclesiis ædificandis, vel reparandis.
XLIX. De Immunitate Ecclesiarum, Cœmeteriorum & rerum ad eas pertinentium. *In* 6. *tit.* 23. *In Clem. tit.* 17. *In Extrav. Com. tit.* 13.
L. Ne *b* Clerici vel Monachi secularibus negotiis se immisceant. *In* 6. *tit.* 24.

LIB. IV. DECRETALIUM GREGORII IX.
Tit. I.

DE *a* Sponsalibus & matrimoniis. *In* 6. *tit.* 1. *In* 7. *tit.* 1.
II. De Desponsatione Impuberum. *In* 6. *tit.* 2.
III. De Clandestina Desponsatione.
IV. De Sponsa duorum.
V. De *b* Conditionibus appositis in desponsatione vel aliis contractibus.
VI. Qui Clerici vel vovent. matrim. contrahere possunt.
VII. De Eo qui duxit in matrimonium, quam polluit per Adulterium.
VIII. De conjugio Leprosorum.
IX. De *c* conjugio Servorum.
X. De natis ex libero ventre.
XI. De Cognatione Spirituali. *In* 6. *tit.* 3.
XII. De Cognatione Legali.
XIII. De *d* Eo qui cognovit consanguineam uxoris suæ, vel sponsæ.
XIV. De Consanguinitate & Affinitate. *In Clem. tit. unic. In* 7. *tit.* 2.
XV. De Frigidis & maleficiatis, & impotentia coëundi.
XVI. De *e* Matrim. contracto contra Interdict. Ecclesiæ.
XVII. Qui Filii sint legitimi.
XVIII. Qui *f* Matrimonium accusare possunt vel contra illud testificari.
XIX. De Divortiis.
XX. De Donationibus inter Virum & Uxorem, & de Dote post divortium restituenda.
XXI. De secundis nuptiis.

LIB. V. DECRETALIUM GREGORII IX.
Tit. I.

DE *a* Accusationibus, inquisitionibus & denunciationibus. *In* 6. *tit.* 1.
II. De Calumniatoribus.
III. De Simonia & ne aliquid pro spiritualibus exigatur vel promittatur. *In Extrav. comm. tit.* 1. *In* 7. *tit.* 11.
IV. Ne *b* Prælati vices suas vel Ecclesias sub annuo censu concedant.
V. De Magistris & ne aliquid exigatur pro licentia docendi. *In Clem. tit.* 1. *In* 7. *lib.* 3. *tit.* 5.
VI. De Judæis, Saracenis & eorum Servis. *In Clem. tit.* 2. *In Extrav. Joan. tit.* 8. *In Extr. comm. tit.* 2. *In* 7. *tit.* 1.
VII. De Hæreticis. *In* 6. *tit.* 2. *In Clem. tit.* 3. *In Extr. comm. tit.* 3. *In* 7. *tit.* 3.
VIII. De *c* Schismaticis & ordinatis ab eis. *In* 6. *tit.* 3. *In Extrav. comm. tit.* 4. *In* 7. *tit.* 3.
IX. De Apostatis & reiterantibus baptisma.
X. De iis qui Filios occiderunt.
XI. De *d* Infantibus & languidis Expositis.
XII. De Homicidio Voluntario vel Casuali. *In* 6. *tit.* 4. *In Clem. tit.* 4. *In* 7. *tit.* 8.
XIII. De Torneamentis. *In Extrav. Joan. tit.* 9.
XIV. De *e* Clericis pugnantibus in Duello. *In* 7. *tit.* 17.
XV. De Sagittariis.
XVI. De Adulteriis & Stupro. *In* 7. *tit.* 16.
XVII. De Raptoribus, Incendiariis & Violatoribus Ecclesiarum. *In* 7. *lib.* 2. *tit.* 2.
XVIII. De *f* Furtis. *In Extr. comm. tit.* 5.
XIX. De Usuris. *In* 6. *tit.* 5. *In Clem. tit.* 5.
XX. De crimine falsi. *In Ext. Jo. t.* 10. *In Com. t.* 6. *In* 7. *t.* 9.
XXI. De Sortilegiis. *In* 7. *tit.* 12.
XXII. De Collusione *g* detegenda.
XXIII. De delictis Puerorum.
XXIV. De Clerico Venatore.
XXV. De Clerico Percussore.
XXVI. De Maledicis. *In* 7. *tit.* 5.
XXVII. De *h* Clerico Excommunicato, Deposito vel Interdicto ministrante.
XXVIII. De Clerico non ordinato ministrante.
XXIX. De *i* Clerico per saltum promoto.
XXX. De Eo qui furtive ordinem suscepit.
XXXI. De Excessibus Prælator. & Subditor. *In* 6. *tit.* 6.
XXXII. De Novi operis nunciatione. (*In Clem. tit.* 6.
XXXIII. De *k* Privilegiis & excessibus Privilegiator. *In* 6. *tit.* 7. *In Clem. tit.* 7. *In Extr. Jo. tit.* 11. *In Ext. Com. tit.* 7.
XXXIV. De Purgatione Canonica.
XXXV. De Purgatione vulgari.
XXXVI. De *l* Injuriis & damno dato. *In* 6. *tit.* 8.
XXXVII. De Pœnis. *In* 6. *tit.* 9. *In Clem. tit.* 8. *In Extr. Joan. tit.* 12. *In Extrav. com. tit.* 8.
XXXVIII. De Pœnitentiis & Remissionibus. *In* 6. *tit.* 10. *In Clem. tit.* 9. *In Extrav. com. tit.* 9.
XXXIX. De Sententia Excommunicationis, Suspensionis & Interdicti. *In* 6. *tit.* 11. *In Clem. tit.* 10. *In Extrav. Joan. tit.* 13. *In Ext. com. tit.* 10. *In* 7. *lib.* 2. *tit.* 8.
XL. De *m* Verborum Significatione. *In* 6. *tit.* 12. *In Clem. tit.* 11. *In Extrav. Joan. tit.* 14.
XLI. De Regulis Juris. *In* 6. *tit. ult.*

CARMINA

CARMINA RUBRICARUM
JURIS PONTIFICII.

Tota siquidem congeries Decretalib. famulatur: Et earum aliquæ in Sexto, Clementinis, Extravagantibus Joannis XXII. Extravagantibus Commun. & Libro VII. reperiuntur, ut in præmissa expositione patet.

Primi libri Rubricæ sunt in Decretalibus xliij. In Sexto xxij. In Clementinis xj. Extravagantes Joannis XXII. complectuntur xx Constitutiones sine distinctione librorum. Lib. 1. Extravagantium Communium habet rubricas ix. Et Lib. 1. in 7. x.

a *PRimo summa fides. statuit. rescripta. suescit.*
b *Postulat. electos. translatos. auctor & usu.*
c *Inde renuntio. de supplenda. tempora. scrutor,*
d *Ordo resignantis, ætas. ac ungo. sacramen,*
e *Filius & servus. obnoxius. & vitiatus.*
f *Hinc bigamus. clerus peregrinus, & archidiacon,*
g *Archipresb. primic. sacrist. custos. vice fungens.*
h *Delegat. legat. & dictus ab ordine judex.*
i *Judicis officium. major, pax. pacta sequuntur.*
k *Transige. postulo. post procuro. syndicus exto.*
l *Vis metus integrat, ac alien. & arbiter hinc est.*

Secundi libri Rubricæ sunt in Decret. xxx. In Sexto xv. In Clementinis xij. In Extrav. Com. iij. In Septimo xiv.

a *JUdicium. forus. atque libellus. mutua poscens,*
b *Litem contestans. sine quo non suscipe testes.*
c *Jurat. dilatis, & feriat. ordine noscit.*
d *Plus peto. de causa. spoliatos restituendo.*
e *Est dolus. & missus. lis pendens. atque sequestrat.*
f *Confessis. probo. sunt testes, testes quoque cogo,*
g *Instruo. præsumo. jusjurans. excipiendo.*
h *Præscribit. sententiat. appellat. peregrinans.*
i *Utilis omnibus, his est confirmatio juncta.*

Tertii libri Rubricæ sunt in Decretal. L. In Sexto xxiij. In Clementinis xviij. In Extr. Com. xiij. In Septimo xix.

a *VIta decens. clerus habitans, clerusq; jugatus.*
b *Non residens. præbens. æger vel debilitatus.*
c *Instituo concedendo. ne sede vacante.*
d *Et sine consensu. major pars, non minuantur,*
e *Non alieno. trado precario. commodo. pono.*
f *Vendo. loco. muto. de feudis, pignoribusq;.*
g *Atque fidejussor. & solvit. dona. peculi.*
h *De testamentis. etiam succedo. sepultus.*
i *Parochiis. decimis. hinc regula religionis.*
k *Conversus conjunx. infidus. vota redempta.*
l *Deq; statu monachi. domib. subjungo capellas.*
m *Jure patronatus. de censibus. ara sacrata.*
n *Missa. baptismus. quo non est Presbyter usus.*
o *Eucharistia. reliquiæ. jejunia serva.*
p *Purificans. ac ædificans. immunis adhærent.*
q *Clerice vel Monache, dimitte negotia secli.*

Quarti libri Rubricæ sunt in Decretal. xxj. In Sexto iij. In Clementinis j. In Septimo ij.

a *SPonsus & impubes. & clandestina. duorum.*
b *Conditione. vovens. quam polluit. atque leprosus.*
c *Servus. de natis. sequitur cognatio duplex.*
d *Post consanguineam. consanguinitas. gelidiq;.*
e *Ac interdictum. qui nati legitimi sunt.*
f *Accusare queunt. divortia. dote. secundis.*

Quinti libri Rubricæ sunt in Decretal. xlj. In Sexto xiij. In Clementinis xj. In Extr. Com. x. In Septimo xviij.

a *ACcusatio. sive calumnia. sit tibi Simon.*
b *Prælati. Rabbi. Judæis. hæreticos. dant.*
c *Schismaticis. vel apostaticis. natos perimentes.*
d *Infans expositus. homicidia. luditur hastis.*
e *Cleri pugna. sagittat. adulter. posteà raptor.*
f *Furtis. usuris. de falsi crimine. sortes.*
g *Colludo. pecco. venor. ferio. maledico.*
h *Post interdictum celebrans. ac ordinis expers.*
i *Saltus. furtivus. excessus. opusq; novellum.*
k *Lex privata subit. purgat. cum canone vulgus.*
l *Damnum cum pœnis. post pœnitet. est anathema.*
m *Verborum sensus. sequitur quoque regula juris.*

Titulorum Juris Pontificii numerum, qui sunt in Decretalibus CLXXXV. In Sexto LXXVII. In Clementinis LII. In Extravagantibus Joan. XXII. Tit. XX. In Extravagant. Commun. XXXV. In Septimo LXVIII. In Institutionibus XCI. indicant sequentes versus.

Centum Rubricas octogintaq; volumen
Gregorii Noni ponit, quinas superaddens.
Ac septuaginta septem numerat tibi Sextus.
Ex Clemente duas quinquagintaque notabis.
Bisque decem jungas, quas promsit Papa Joannes,
Quinque super triginta tum ex Communibus adde.
Septimus annectit ter viginti rubra & octo.
Nonaginta dedit sed Lancellottus & unum.

DECRE-

DECRETALIUM
D. GREGORII PAPÆ IX. *a*
COMPILATIO.

GREGORIUS Episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis Doctoribus & Scholaribus universis, Bononiæ *b* commorantibus, salutem & Apostolicam benedictionem.

REX pacificus, piâ miseratione disposuit sibi subditos, fore pudicos, pacificos, & modestos. Sed effrenata cupiditas, sui prodiga, pacis æmula, mater litium, materia jurgiorum, tot quotidie nova litigia generat, ut nisi Justitia conatus ejus suâ virtute reprimeret, & quæstiones ipsius implicitas explicaret, jus humani fœderis litigatorum abusus extingueret, & dato libello repudii concordia extra mundi terminos exularet. Ideoque lex proditur, ut appetitus noxius sub juris regula limitetur, per quam genus humanum ut honestè vivat, alterum non lædat, jus suum unicuique tribuat, informatur. Sanè diversas constitutiones, & decretales epistolas prædecessorum nostrorum, in diversa dispersas *c* volumina, quarum aliquæ propter nimiam similitudinem, & quædam propter contrarietatem, nonnullæ etiam propter sui prolixitatem, confusionem inducere videbantur: aliquæ verò vagabantur extra volumina supradicta, *d* quæ tanquam incertæ frequenter in judiciis vacillabant. Ad communem, & maximè studentium utilitatem, per dilectum filium fratrem Raymundum, Capellanum & Pœnitentiarium nostrum, illas in unum volumen (resecatis superfluis *e*) providimus redigendas, adjicientes Constitutiones nostras, & Decretales epistolas, per quas nonnulla *f* quæ in prioribus erant dubia, declarantur. Volentes igitur, ut hâc tantùm compilatione universi utantur in judiciis & in scholis, districtiùs prohibemus, ne quis præsumat aliam facere, absque auctoritate sedis Apostolicæ speciali. *g*

---

a *Titulus hujus libri in manuscriptis vetustissimis ita habet: Incipit compilatio Decretalium Divi Gregorii Papæ IX.* b *In uno manuscripto Vaticanæ legitur* Parisiis; *in altero* Bononiæ & Parisiis; *sed utplurimùm omnes habent, Bononiæ.* c *al. sparsas.* d *Text. in l. 1. C. de nov. cod. fac. & l. 2. §. si quid autem in tanta. C. de vet. jur. enucl.* e *Interdum & utilib. quod & de Triboniano dicitur, qui fuit Raymundo isto doctior.* f *Multa.* g *Data fuit hæc Epistola anno Christi* 1230.

DECRETALIUM

DECRETALIUM
D. GREGORII PAPÆ IX.
LIBER PRIMUS.

TITULUS I.
DE SUMMA TRINITATE ET FIDE CATHOLICA.

CAPITULUM I.

De Trinitate & ipsius operibus. De fide & articulis fidei.

Innocentius III. in Concilio Generali *cap.* 1. *a* (*An. Christ.* 1215. *Romæ.*)

FIRMITER credimus *b*, & simpliciter confitemur *c*, quòd unus solus est verus Deus, æternus, immensus, & incommutabilis, incomprehensibilis, omnipotens, & ineffabilis, Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus: tres quidem personæ, sed una *d* essentia, substantia, seu natura simplex omnino: Pater à nullo, Filius à Patre solo, ac Spiritus Sanctus pariter ab utroque: absque initio, semper ac sine fine: Pater generans, Filius nascens, & Spiritus Sanctus procedens: consubstantiales & coæquales, & coomnipotentes, & coæterni: unum universorum principium: creator omnium visibilium & invisibilium, spiritualium & corporalium: qui suâ omnipotenti virtute simul ab initio temporis utramque de nihilo condidit creaturam, spiritualem & corporalem: angelicam videlicet & mundanam: ac deinde humanam, quasi communem ex spiritu & corpore constitutam. Diabolus enim & alii dæmones à Deo quidem naturâ creati sunt boni, sed ipsi per se facti sunt mali. Homo verò diaboli suggestione peccavit. §. 1. Hæc sancta Trinitas secundum communem essentiam individua, & secundùm personales proprietates discreta, primò per Moysen & sanctos Prophetas, aliosque famulos suos, juxta ordinatissimam dispositionem temporum, doctrinam humano generi tribuit salutarem. §. 2. Et tandem unigenitus Dei filius Jesus Christus a tota Trinitate communiter incarnatus, ex Maria semper virgine Spiritûs Sancti cooperatione conceptus, verus homo factus, ex anima rationali & humanâ carne compositus *e*, una in duabus naturis persona, viam vitæ manifestiùs demonstravit. Qui cùm secundùm divinitatem sit immortalis & impassibilis, idem ipse secundùm humanitatem factus est mortalis & passibilis. Qui etiam pro salute humani generis in ligno crucis passus & mortuus, *f* descendit ad inferos, resurrexit à mortuis, & ascendit in cœlum: sed descendit in anima, & resurrexit in carne: ascenditque pariter in *a* utroque: venturus in fine seculi, judicaturus vivos & mortuos, & redditurus singulis secundùm opera sua, tam reprobis, quàm electis: qui omnes cum suis propriis resurgent corporibus, quæ nunc gestant, ut recipiant secundùm opera sua, sive bona fuerint, sive mala: illi cum diabolo pœnam perpetuam, & isti cum Christo gloriam sempiternam.

Tractatur hìc de Sacramentis Ecclesiasticis, Abbas Siculus.

§. 3. Una *b* verò est fidelium universalis Ecclesia, extra quam nullus omnino salvatur. In qua idem ipse Sacerdos est sacrificium *c* Jesus Christus: cujus corpus & sanguis in sacramento altaris sub speciebus panis & vini veraciter continentur, transsubstantiatis pane in corpus, & vino in sanguinem, potestate divinâ: ut ad perficiendum mysterium unitatis, accipiamus ipsi de suo, quod accepit ipse de nostro. Et hoc utique sacramentum nemo potest conficere, nisi Sacerdos, qui ritè fuerit ordinatus, secundùm claves Ecclesiæ, quas ipse concessit Apostolis, eorumque successoribus Jesus Christus. §. 4. Sacramentum verò *d* baptismi (quod ad Dei invocationem & individuæ Trinitatis, videlicet Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti, consecratur in aqua) tam parvulis, quàm adultis in forma Ecclesiæ à quocunque ritè collatum proficit ad salutem. Et si post susceptionem *e* baptismi quisquam prolapsus fuerit in peccatum, per veram potest semper pœnitentiam reparari *f*. §. 5. Non solùm autem virgines & continentes, verùm etiam conjugati, per rectam fidem & operationem bonam placentes Deo, ad æternam merentur beatitudinem pervenire.

CAP. II.

Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus verâ unione, non collectivâ, seu similitudinariâ, sunt una essentia, substantia, seu natura: quæ substantia non est generans, nec genita, nec procedens: quia illi actus non attribuuntur substantiæ, sed personis: nec per hoc in Trinitate concluditur quaternitas. Contrarium sentientes, ut hæretici sunt censendi, nisi ab errore resipiscant, & correctioni Apostolicæ sedis se supponant. Abbas Siculus.

Idem *in eodem.* g

DAmnamus *h* ergo & reprobamus libellum seu tractatum, quem Abbas Joachim edidit contra Magistrum Petrum Lombardum, de unitate seu essentia Trinitatis, appellans ipsum hæreticum & insanum, pro eo quod in suis dixit sententiis *i*: [quoniam quædam summa res est Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus, & illa non est generans, neque genita, neque procedens:] unde asserit, quòd ille non tam Trinitatem, quam quaternitatem astruebat in Deo, videlicet tres personas, &

a *Hoc Concilium Romæ in Laterano celebratum est anno Christi* 1215. *assidentibus Hierosolymitano & Constantinopolitano Patriarchis, & totius ferè orbis Episcopis, Principumq; Legatis, anno Pontificatûs Innoc. III. decimo octavo.* b *Cap.* 1. *eod. tit. in* 4. *compil.* c *Hanc Decr. & seq. eruditissimè explicat B. Thom. opusc.* 23. *&* 24. *tom.* 17. d *similis textus in l. nullus hæreticus.* 2. *C. eod. tit.* e *Textus in l. inter claras.* 8. *§. omnes. vers. & quoniam. C. eod. tit.* f *Omisit illud* & sepultus est, *ut & Athanas. in symbolo, & hoc de descensu Christi, Rufino auctore.*

a *Extremum judicium.* b *Ecclesiæ unitas.* c *Eucharistia.* d *Baptismus.* e *Pœnitentia.* f *Concor. cap. quia sanctitas; c. ponderet. & c. contumace .*50. *di. quod autem ad civilem politiam & vindictam attinet, nemo pœnitentiâ nocens esse desinit. l.* 67. *de furt. l.* 17. *de ædil. ed. l. pen. vi bon. rapt.* g *Cap.* 2. h *Cap.* 2. *eod. tit. in* 4. *compil.* i *L.* 1. *sent. dist.* 5.

illam communem essentiam quasi quartam: manifeste protestans, quòd nulla res est, quæ sit Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus; nec est essentia, nec substantia, nec natura: quamvis concedat, quòd Pater & Filius & Spiritus Sanctus sunt una essentia, una substantia unaque natura, verùm unitatem hujusmodi non veram & propriam, sed quasi collectivam & similitudinariam esse fatetur: quemadmodum dicuntur multi homines unus populus, & multi fideles una Ecclesia: juxta illud *a*: *Multitudinis credentium erat cor unum, & anima una.* &: *Qui* b *adhæret Deo, unus spiritus est cum illo.* Item *c*: *Ille qui plantat, & qui rigat, unum sunt*: &, *d Omnes unum corpus sumus in Christo.* Rursùs in libro Regum *e*: *Populus meus, & populus tuus, unum sunt.* Ad hanc autem suam sententiam adstruendam, illud potissimum verbum inducit, quod Christus de fidelibus inquit in Evangelio *f*: *Volo pater, ut sint unum in nobis, sicut & nos unum sumus, ut sint consummati in unum.* Non enim (ut ait) fideles Christi sunt unum, i. e. quædam una res, quæ communis sit omnibus, sed hoc modo sunt unum, id est, una Ecclesia, propter catholicæ fidei unitatem, & tandem unum regnum, propter unionem indissolubilis charitatis, quemadmodum in canonica Joannis Apostoli epistolâ legitur: g *Quia tres sunt, qui testimonium dant in cælo, Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus: & hi tres unum sunt.* Statimque subjungitur: *Et tres sunt, qui testimonium dant in terra; spiritus, aqua & sanguis: & hi tres unum sunt*: sicut in quibusdam codicibus invenitur. §. 1. Nos autem sacro *h* approbante Concilio, credimus & confitemur cum Petro Lombardo, quòd una quædam summa res est, incomprehensibilis quidem & ineffabilis, quæ veraciter est Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus; tres simul personæ ac sigillatim quælibet earundem: & ideò *i* in Deo solummodo trinitas est, non quaternitas: quia quælibet trium personarum est illa res, videlicet substantia, essentia, seu natura divina: quæ sola est universorum principium, præter quod aliud inveniri non potest: & illa res non est generans, neque genita, nec procedens, sed est Pater, qui generat, & Filius, qui gignitur, & Spiritus sanctus, qui procedit: ut distinctiones sint in personis, & unitas in natura. Licet igitur alius sit Pater, alius Filius, alius Spiritus sanctus, non tamen aliud: sed id, quod est Pater, est Filius, & Spiritus Sanctus idem omnino: ut secundùm orthodoxam & catholicam fidem consubstantiales esse credantur. Patet enim ab æterno Filium generando, suam substantiam ei dedit, juxta quod ipse testatur *k*: *Pater quod dedit mihi, majus omnibus est.* Ac dici non potest, quod partem substantiæ suæ illi dederit, & partem ipse sibi retinuerit: cum substantia Patris indivisibilis sit, utpote simplex omnino. Sed nec dici potest, quòd Pater in Filium transtulerit suam substantiam generando, quasi sic dederit eam Filio, quod non retinuerit ipsam sibi: alioquin desiisset esse substantia. Patet ergo, quod sine ulla diminutione Filius nascendo substantiam Patris accepit: & ita Pater & Filius habent eandem substantiam: & sic eadem res est Pater & Filius, nec non & Spiritus Sanctus ab utroque procedens. Cùm verò Veritas pro fidelibus suis orat ad Patrem *l*: *Volo* (inquiens) *ut ipsi sint unum in nobis, sicut & nos unum sumus*: hoc nomen *m* unum pro fidelibus quidem accipitur, ut intelligatur unio charitatis in gratia: pro personis verò divinis, ut attendatur identitatis unitas in natura, quemadmodum alibi Veritas ait: *Estote perfecti, sicut & Pater vester cælestis perfectus est*, ac si diceret manifestius: Estote perfecti perfectione gratiæ, sicut Pater vester cælestis perfectus est perfectione naturæ, utraque videlicet suo modo: quia inter creatorem & creaturam non potest tanta similitudo notari, quin inter eos major sit dissimilitudo notanda. §. 2. Si quis igitur sententiam vel doctrinam præfati Joachim in hac parte defendere vel approbare præsumpserit, tanquam hæreticus ab omnibus evitetur *b*. In nullo tamen propter hoc Florentino monasterio (cujus ipse Joachim extiterit institutor) volumus derogari: quoniam ibi & regularis est institutio, & observantia salutaris: maximè, cùm ipse Joachim omnia scripta sua nobis assignari mandaverit Apostolicæ sedis judicio approbanda, seu etiam corrigenda, dictans epistolam, quam propriâ manu subscripsit, in qua firmiter confitetur, se illam fidem tenere, quam Romana tenet Ecclesia, quæ (disponente Domino) cunctorum fidelium mater est & magistra. §. 3. Reprobamus etiam & condemnamus perversissimum dogma impii *d* Almarici cujus mentem sic pater mendacii excæcavit, ut ejus doctrina non tam hæretica, quàm insana sit censenda.

TITULUS II.
DE CONSTITUTIONIBUS.

CAP. I.

Juris canonici statuta omnes ligant: & eorum ritu, tam in pronuntiando, quàm in decidendo judicia sunt regulanda.

Ex Concilio Meldensi. *e* (*An. Chr.* 845. *in Galliâ.*)

Canonum *f* statuta custodiantur ab omnibus. Et nemo in actionibus vel judiciis Ecclesiasticis suo sensu, sed eorum auctoritate ducatur.

CAP. II.

Constitutio respicit futura, & non præterita.

Gregorius *g in regesto.* (*an.* 598. *Româ in Campaniam.*)

Cognoscentes: *h* [*& infra.* α] Rem quæ culpâ caret, in damnum vocari non convenit. Quoties verò novum quid statuit, ita solet futuris formam imponere, ut dispendiis præterita non *i* commendet: ne detrimentum ante prohibitionem possint ignorantes *k* incurrere, quod eos postmodùm dignum est vetitos sustinere.

[α *Multa narrantur de Christianis mancipiis, quæ Judæi comparabant. Volebat autem Gregorius in futurum statuere, ut Judæi qui Christiana mancipia emerint, intra diem quadragesimum eos vendere teneantur. Sed si ante annum, quàm hoc statueretur quædam apud eos Christiana mancipia manserant, vetat illis ex eo dispendium irrogari, sed eis eorum alienandorum licentiam dari, causa redditur, quia.*]

CAP. III.

Potestas legem condendi & mutandi est penes Vicarium Christi. Et quod de uno connexorum statuitur, ad aliud connexum extenditur. Abbas Siculus.

Augustinus *super illud epist. ad Hebræos.* l

Translato sacerdotio *m* necesse est, ut legis translatio fiat. Quia enim simul & ab eodem & sub eadem sponsione utraque data sunt, quod de uno dicitur, necesse est, ut de altero intelligatur.

---

a *Act.* 4. b 1. *Cor.* 6. c 1. *Cor.* 3. d 1. *Cor.* 12. e 3. *Regum* 22. f *Joan.* 17. g 1. *Joan.* 5. h *Vide Melchiorem Can. lib.* 12. *c.* 7. *de locis Theolog.* §. *sec. prac.* i *In uno manuscript. ita: Et ideo in Deo solummodò Trinitas, non quaternitas reperitur.* k *Joan.* 10. l *Joan.* 17. m *Significatum & æquivocationem dictionis unius vide apud Bart. in l.* 1. *si plures. in vers. dissimile. ff. de pac. Sed aliter unum sunt fideles Christi, aliter tres personæ divinæ.*

a *Matth.* 5. b *refutetur.* c *al. Florentino..* d *Almarici hæreses refert Directorium p.* 2. *q.* 7. e *Cap.* 11. *& Burch. l.* 1. *c.* 61. *Ivo p.* 5. *c.* 171. *& c.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil.* f *Quid dicatur canon notant DD. in l. privilegia. C. de sacr. Eccles. & gl. can.* 1. *dist.* 3. g *Lib.* 7. *epist.* 35. *ad Fortunatum Episcopum Neapolitanum.* h *Cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *compil.* i *al. non commendent.* k *l. cum de indebito. & ibi gl. de prob. & l. lege.* §. *cum quidam. ubi Bart. ff. ad leg. Corn. de sic.* l *Cap.* 7. *extant verba hujus cap. in gloss. ord.* m *Cap.* 4. *eod. tit. in* 1. *compil.*

CAP. IV.

Omna prohibitum à lege, peccatum est, & omne illud, quod sequitur ex eo, h. d.

Idem *super epist. ad Roman.* a

NAm concupiscentiam *b* nesciebam, &c. Hoc enim elegit Apostolus generale, unde omnia mala oriuntur. Bona est ergo lex, quæ dum hoc prohibet, omnia mala prohibet.

CAP. V.

Constitutiones decretorum singularibus sunt opinionibus præferendæ.

Hieronymus *in Parabolas.* c

NE innitaris prudentiæ tuæ. Prudentiæ suæ innititur, qui ea, quæ sibi agenda vel dicenda videntur, Patrum decretis præponit.

CAP. VI.

Non valet constitutio Collegii in damnum aliquorum, & commodum aliorum, cessante rationabili causâ. Vel sic: Absque rationabili causa non potest major pars Capituli tollere consuetudinem, utilitatem privatam nutriendo.

Innocentius III. *Senonensi Archiepiscopo, & Episcopo Trecensi. (an. 1298. Româ in Galliam.)*

CUm omnes *d*: [*& infrà. α*] Ad audientiam *e* nostram pervenit, quòd Trecenses Canonici novum fecerunt in Trecensi Ecclesia constitutum, ut eis tam in præsentia, quàm in absentia reditus suos ex integro percepturis, qui in eadem Ecclesia post illam constitutionem fuerunt, vel de cætero fuerint instituti, reditus in absentia non percipiant, sed tunc solùm, cùm fuerint residentes: cùm secundùm Trecensis Ecclesiæ consuetudinem omnes in hoc consueverunt esse pares. Statuerunt *f* etiam, ut (cùm singulis præbendis annexæ sint vineæ) ipsis suas, dum vixerint, possidentibus, vineæ decedentium ad successores non transeant, sed proventus earum inter singulos dividantur.

Cùm igitur, quod quisque juris in alterum statuit, ipse debeat uti eo: & sapientis dicat auctoritas *g*: *Patere legem, quam tu ipse tuleris*: mandamus, quatenus antiquos Canonicos junioribus, & juniores in perceptione fructuum tam præbendarum, quàm vinearum coæquetis antiquis, secundùm priorem consuetudinem, usque ad tempus prædictæ constitutionis servatam, vel secùndùm rationabilem institutionem in posterum observandam.

[*α Unum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra: non debent majores minoribus, aut seniores junioribus invidere. Sed omnes qui in una Ecclesia uni Deo famulantur, pari gaudeant libertate. Cùm pondus & pondus, mensura & mensura utrumque abominabile sit apud Deum. Et evangelicus paterfamiliâs pari mercede primos vineæ suæ operarios remuneravit, & extremos. Verum ad audientiam Apostolatûs nostri pervenit.*]

CAP. VII.

Constitutio Laicorum Ecclesiam seu ejus bona non adstringit.

Idem *h Tridentino Episcopo. (an. 1198. Româ in Venetiam.)*

QUæ in *i* Ecclesiarum: [*& infrà. α*] Sanè pervenit ad audientiam nostram, quòd cives *k* Tervisini constituerunt, ut si quis se ad inopiam vergere probabiliter allegaverit *l*, alienandi feudum, quod ab Ecclesia vel aliis tenet, liberam habeat facultatem: [*& infrà. β*] Volentes igitur Ecclesiarum indemnitati consulere, constitutionem hujusmodi, & venditiones feudorum Ecclesiasticorum factas sine legitimo Ecclesiasticarum personarum assensu, vires decernimus non habere.

[*α Et Ecclesiasticorum virorum præjudicium attentantur, firmitatem sortiri non debent, sed ad Ecclesiarum indemnitatem debent potius infirmari.*]

[*β Nec emptor teneatur priori domino respondere, nisi ex sexta parte pretii, quam ipsi, si recipere voluerit, exhibebit, ex quo Ecclesiastica non modicum jura læduntur.*]

CAP. VIII.

Dignitas sublata de Ecclesia per statutum Capituli confirmatum per Papam, ulteriùs non censetur vacare, nisi per contrarium actum statutum fuerit revocatum.

Idem. (*circa an. 1204. Româ in Galliam.*)

CUm accessissent *a* ad Apost. sedem Archid. Tullensis & G. Tullen. Capituli procurator: Archid. proposuit memoratus, quòd cùm olim quidam Tullens. Canonici nostris auribus intimâssent, quòd Primiceriatus *b* in Tullens. Ecclesia tanto tempore vacavisset, quòd ad manus nostras illius personatûs esset donatio devoluta: [*& infrà α.*] Fuit insuper ex parte Capituli allegatum, quòd de communi assensu Canonicorum Tullensium fuerit constitutum, ne Primiceriatûs dignitas *c* esset ulteriùs in Ecclesia memorata: inter Canonicos ipsos Primiceriatûs proventibus & possessionibus distributis: [*& infrà β.*] Propter quod evidenter apparet, quòd Primiceriatus ipse tanto tempore non vacaverit, sicut nobis fuerat falsâ insinuatione suggestum. [*& infrà*] Quocirca mandamus, quatenus si vobis constiterit Tullens. Canonicos, ne ulteriùs in Tullensi Ecclesia Primiceriatûs esset officium, communiter statuisse, ac statutum ipsum auctoritate sedis Apostolicæ fuisse postmodùm (sicut dicitur) confirmatum, vos illud faciatis in suo robore permanere: nisi posteà dicti Canonici contravenerint, aliquem videlicet in Primicerium eligendo.

[*α Dil. fil. Altæ sylvæ & Belli prati Abbatibus, & Columbani monasterii Decano dedimus in mandatis, ut super hoc inquirerent veritatem, & si personatum illum tanto tempore ita vacavisse constaret, quòd juxta Lateran. statuta Concilii ad nos ipsius esset donatio devoluta, ipsi personam idoneam de Tullensi Ecclesia vel aliunde in ipso personatu instituerent vice nostra, & eundem facerent ab illa pacificè possideri.*]

[*β Et eadem Constitutio à be. mem. Alex. PP. prædecess. n. fuit postmodùm confirmata.*]

CAP. IX.

Non obstante certo Canonicorum numero etiam per Papam confirmato, providendum est receptis ultra numerum de superexcrescentibus fructibus, maximè si voluntariè per Canonicos fuerint recepti.

Idem *Clugiensi* d *Episcopo. (an. 1198.)*

CUm M. Ferrariensis, *e* [*& infrà α.*] Dictus M. pro se ac quatuor sociis suis proposuit, quòd Ferrarienses Canonici, ut eò ampliùs suos reditus augmentarent, quò proventus Ecclesiæ (qui dividi consueverant inter plures) in usus cederent paucorum, quatuordecim præbendas tantùm, præter id, quod mensæ communiter deputârunt, in eadem Ecclesia contra antiquam consuetudinem statuerunt. Postmodùm verò contra constitutionem ipsam voluntariè venientes dictos quinque in Canonicos receperunt, nullis præbendis assignatis eisdem. Et licèt eorum reditus non modicum fuerint augmentati, nondum tamen eis voluerunt ex superexcrescentibus reditibus providere.

Verùm ex adverso *f* fuit propositum, quòd quatuordecim præbendarum numero in Ferrariensi Ecclesia instituto, & Apostolicæ protectionis præsidio robo-

a *Cap. 7. leguntur hæc verba in gloss. ordin.* b *Cap. 7. eod. tit. in 1. compil.* c *Cap. 3. ead. verba sunt in gloss. ordin. & c. 6. eod tit. in 1. compil.* d *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.* e *In multis antiquis ita: ad audientiam Apostolatûs nostri.* f *Secundum est Canonicorum statutum.* g *Catonis scilicet in dist. moral. ut notat Contius. text. in Rubr. & l. 1. D. quod quisque juris, &c.* h *al. Trecensi. al. Cenetensi. al. Ceten. al. suffraganeus Mediolanensis.* i *Cap. 2. eod. tit. in 3. comp.* k *Trevirenses & Conaglanenses.* l *Id est, allegando probaverit, neque enim sufficit dicere, nisi probetur.*

a *Cap. 4. eod. tit. in 3. compil.* b *al. Primiceriatûs dignitas.* c *Vide tit. de offic. primic. ¶.* d *al. Flugiensi.* e *Cap. 5. eod. tit. in 3. compil.* f *ex diverso.*

rato, cum una in eadem Ecclesia præbenda vacasset, ad quorundam instantiam duos ad eam, & postmodùm ad preces Episcopi dictum M. & quendam alium sine præjudicio dictæ constitutionis in canonicos receperunt: ita quòd ipsi Canonici de Canonia nihil perciperent, donec primi duo essent præbendas integrè assecuti. Cùmque per Canonicorum industriam fuerit procuratum, ut ex possessionibus, quas Ecclesia tempore longo possedit, plures eis reditus solverentur, superexcrescentes communi mensæ, quæ minùs sufficiens fuerat, deputaverunt: quos dicti quinque sibi postmodùm petierunt contra Capituli constitutionem in beneficium assignari. [*& infrà b*] Mandamus, quatenus cùm in constitutione prædicta, & confirmatione sedis Apost. vel fuerit, vel esse debuerit, sicut consuevit, expressum *a*, nisi in tantum excrescerent Ecclesiæ facultates, quòd pluribus possent sufficere competenter: & iidem Canonici in derogationem suæ constitutionis, ad *b* vacaturas præbendas quatuor receperunt ultra numerum constitutum: antiquis Canonicis præbendas cum integritate percipientibus consuetas, superexcrescentes reditus prædictis Canonicis facias assignari: ita, quòd si ex eis pares potuerint cum aliis sortiri præbendas, quod superfuerit, in communes Canonicorum usus (sicut priùs statuerant) sive aliter, prout meliùs videbitur, convertatur: revocatis in irritum, quæcunque ab alterutra partium in præjudicium alterius post motam quæstionem coram Episcopo Ferrariensi circa præbendas vel possessiones fuerint innovata.

[*α Canonicus, F. B. & B. & G. Canonicorum Ferrariensium, & magister G. Ferrariensis Capituli procurator ad sedem Apostolicam accessissent, super quæstione, quam de præbendis & reditibus habebant ad invicem dil. fil. n. tt. sanctæ M. in Cosm. diac. Cardinalem eis concessimus auditorem, coram quo.*]

[*b Quia verò super his plena nobis, sicut idem Cardinalis asseruit, exhiberi non poterat certitudo, causam ipsam tuo examini duximus committendam.*]

CAP. X.

Statutum generale Laicorum ad Ecclesias, vel Ecclesiasticas personas, vel earum bona in earum præjudicium non extenditur: nec speciale, etiamsi earum commodum & favorem concernat. Hoc dicit, quoad intellectum, Abbas Siculus.

Idem *Abbati & Conventui S. Sylvestri.*
(an. 1199. *Romæ)*

Ecclesia sanctæ Mariæ [*& infrà. α*] Nos attendentes, quòd Laicis (etiam religiosis) super Ecclesiis & personis Ecclesiasticis nulla sit attributa facultas: quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi: à quibus si quid motu proprio statutum fuerit, quod Ecclesiarum etiam respiciat commodum & favorem, nullius firmitatis existit *c*, nisi ab Ecclesia fuerit approbatum. Unde statutum *d* Basilii *e* de non alienandis prædiis rusticis vel urbanis, ministeriis, & ornamentis Ecclesiarum, illa reprobatum fuit potissimâ ratione, quòd auctoritate non fuit Rom. Pontificis roboratum. Quod à Senatore factum fuerat in præjudicium monasterii non conventi, nec confessi vel convicti, in irritum revocantes, easdem possessiones restituendas sibi sententialiter definimus. *f*.

[*α n Via Lata contra I. de Alteja, qui quasdam ipsius possessiones dicebatur contra justitiam detinere, movit tempore B. Corosonis dicti Senatoris sub L. Judice quæstionem. In ipso autem judicio præfato I. de Alteja Syndicus monasterii vestri astitit, & ab eo etiam testes producti quidam ex Monachis extiterunt. Judex verò auditis rationibus partium pro eodem I. absolutionis sententiam promulgavit, à cujus sententia pars altera vocem appellationis emisit. Super hoc posteà quæstione subortâ, proponente parte victrice, quod non potuerit appellare; cùm dictus L. non ut Judex, sed tanquam arbiter fuisset electus, parte victâ econtrariò asserente, quòd cùm arbitrio fuerit contradictum, quod partes non nisi metu pœnæ constringit, quæ in præmisso arbitrio non fuerat comprehensa, appellari meritò poterit, & fortiùs, si judicium extitisset. De hoc igitur ad jam dictum B. Corosonem quæstione perlatâ causam appellationis S. primicerio Judicum delegavit, in cujus præsentia partibus constitutis dictus I. de Alteja proposuit, se conveniendum non esse, cùm non possideret id, quod pars altera requirebat, sed cum monasterium vestrum rem possideret petitam, dictus autem B. Coroson, quoniam quoddam statutum emiserat à populo Romano approbatum pariter & acceptum, quòd si quis post litem contestatam rem à se petitam transferret in alium, daretur possessio petitori, & alter fieret de possessore petitor: & idem I. post litem contestatam rem ipsam in monasterium transferre præsumpsit; possessionem rei petitæ assignavit Ecclesiæ memoratæ. Verùm quoniam dictus I. de possessionibus ipsis monasterio nostro annuam reddidit pensionem, adjecit, ut hoc ipsum ab Ecclesia S. Mariæ fieret, donec de proprietate fundi cognosceretur; sed solutio quæ fieret Ecclesiæ S. Mariæ in Via Lata in jure suo penitus non noceret. Sed quia sæpè fatum monasterium vestrum conquerebatur à præmisso B. Corosón contra justitiam spoliatum, & ipsum per officium nostrum suppliciter restitui postulabat, quòd statutum ejus nullius valoris existerit, multipliciter asseverans.* [& infrà.] *His ergo & consimilibus in nostra, & f. n. præsentia prudenter à partibus allegatis.*

a *L. quod si nolit. §. quia assidue. D. de ædil. ed. notat. Bart. in l. nemo. D. de reb. dub.* b *vacantes.* c *c. 5. in 3. compil. tit de foro compet. Patres hujus c. sunt]. ut lite pendente, cap. 3. & 4.* d *Vide c. quæ in Ecclesiarum. supr. hoc tit. sacra. pag. decretorum & liberalium artium ex tit. de jurejur. in 3. comp.* e *Præfecti urbis Romæ, vid. can. bene, 96. dist.* f *residuum est in c. 4. infrà, ut lit. pen.*

CAP. XI.

Pœna simpliciter apposita propter contumaciam, in dubio intelligitur temporalis, & non perpetua.

Idem *universis Doctoribus Parisiis commorantibus. (circa an.* 1206. *Româ in Galliam.)*

Ex literis *a* vestræ devotionis accepimus: [*& infrà. α*] Licet à vobis fide præstitâ fuerit constitutum, ut si quis Magistrorum ordinationi universitatis ipsorum duceret resistendum, & primò, secundò tertiovè commonitus, intra triduum universitati parere contemneret Magistrorum, extunc beneficio societatis eorum in magistralibus privaretur: & ob hoc Magister G. fuit eorum communione privatus. Quia tamen constitutum non fuit, ut in perpetuum hujusmodi privatio perduraret, cùm tam juris canonici, quàm nostri moris existat, ut is, qui propter contumaciam communione privatur, cùm satisfactionem congruam exhibuerit, restitutionem obtineat: mandamus, quatenus supradictum Magistrum statutis vestris nunc humiliter parere curantem, ad communionis vestræ consortium in magistralibus admittatis.

[*α Quòd cùm quidam moderni videlicet Doctores liberalium artium a majorum suorum vestigiis in tribus præsertim articulis deviarent, habitu videlicet inhonesto, in lectionum & disputationum ordine non servato, & pio usu in celebrandis exequiis decedentium Clericorum jam quasi penitùs negligenter omisso. Vos cupientes vestræ consulere honestati octo ex vobis juratos ad hoc unanimiter elegistis, ut super dictis articulis de prudentium virorum consilio bonâ fide statuerent, quod foret expediens & honestum, ad illud in posterum observandum, vos juramento interposito communiter constringendo, excepto duntaxat Magistro G. qui jurare renuens & formidans fidejussoriam pro se tantum obtulit cautionem. Fuit etiam insuper ad cau-*

a *Cap. 12. in 3. compil. de jurejur.*

telam

telam à vobis fide interpositâ protinus constiturum, ut si quisquam Magistrorum adversùs alios duceret resistendum, & primò & secundò, tertiòve commonitus infra triduum universitati parére contemneret Magistrorum, extunc beneficio societatis eorum in magistralibus privaretur: & quidem hoc ultimum quidam ex vobis simpliciter, quidam verò nisi satisfaceret, & non nulli, nisi per vos se admitti ab aliis obtineret, se intellexisse fatentur. Cùm autem supradictus Magister G infra triduum universitati non paruerit, requisitus juxta conditionem extunc à vobis habitus est exclusus. Qui cùm satisfactioni condignæ postmodum se obtulisset, in IV. Magistros juramento interposito compromisit, illorum dictum pro bono pacis se gratum & ratum pariter habiturum. Illi verò usi consilio sapientum, dictum suum communiter promulgârunt, memorato Magistro in virtute juramenti præstiti prohibentes, ne de cætero in licitis universitati resisteret Magistrorum, & injungentes eidem, ut tamdiu in eodem statu persisteret, quo tunc erat, donec per se vel per procuratorem se posse ab aliis Magistris admitti per sedem Apost. obtineret, salvâ in omnibus honestate. Unde nobis humiliter supplicâstis, ut eundem Magistrum, virum utique providum & honestum & discretum, qui tanquam obedientiæ filius, quod sibi prædicti quatuor injunxerunt, suscepit humiliter, & patienter observat, & ex benignitate sedis Apostol. faceremus communioni restitui Magistrorum. Nos igitur ex præmissis intelligentes eidem Magistro fuisse mandatum, ut tam diu persisteret in eo statu, quo tunc erat, donec Magistrorum communioni de mandato sedis Apostol. redderetur, & paratus sit super præmissis satisfactionem congruam exhibere.]

CAP. XII.

Non possunt Canonici sine causa restringere numerum Canonicorum seu prabendarum. Abbas Siculus.

Honorius III. *Episcopo & Cantori Cabilonensi.* (*an.* 1221. *Româ in Galliam.*)

EX parte *a* Episcopi Eduensis fuit propositum, quòd Canonici Eduenses propriis commodis inhiantes præbendarum numerum ab antiquo in Ecclesia Eduensi statutum (licèt non sint ejus diminuti reditus) restrinxerunt: [*& infrà. α*] §. 1. Nolentes igitur divini numinis minui cultum, sed potiùs augmentari, mandamus quatenus antiquum numerum facientes auctoritate nostrâ servari, præbendas, quas à tempore ultimi statuti inveneritis vacâsse in Ecclesia memorata (non obstante aliquâ constitutione super hoc à Canonicis ipsis factâ, vel confirmatione à nobis *b* ab eisdem obtentâ) personis idoneis cum consilio Episcopi conferatis.

[*α Ut sic in temporalibus magis abundent, dum ea de quibus sustentari valet Canonicorum numerus consuetus, tali prætextu in augmentum nituntur convertere præbendarum, & in facti sui tuitionem super hoc confirmationis literas à nobis dicuntur impetrâsse in communi forma.*].

CAP. XIII.

Constitutio futura respicit, & non præterita: nisi in ea de præteritis caveatur.

Gregorius IX. *Archipresbytero S. Mariæ Majoris de urbe* (*an.* 1230. *Româ in Galliam.*)

QUoniam constitutio Apostolicæ sedis omnes adstringit, & nihil debet obscurum vel ambiguum continere: Declaramus constitutionem *c*, quam nuper super præferendis in perceptione portionis Majoribus, & consuetis servitiis à Minoribus exhibendis, edidimus, non ad præterita, sed ad futura tantum extendi *a*. Cum leges & constitutiones futuris certum sit dare formam negotiis, non ad præterita facta trahi: nisi nominatim in eis de præteritis caveatur.

a *Ex hoc c. apertè colligitur, non valere statutum, per quod cultus divinus sine causa diminuitur, etiamsi in forma communi per Papam fuerit confirmatum.* b *Hunc textum dixit Card. Floren. esse singularem ad hoc, quod app. confirmationis intelligitur de confirmatione in forma communi.* c *c. statuimus. infrà de majorita. & ob.*

TITULUS III.
DE RESCRIPTIS. *b*

CAP. I.

Privilegio generali, secundùm jus commune, obtento, obstat rescriptum speciale, etiam de eo mentionem non faciens. h. d. secundùm intellectum magis communem.

Alexander III. *Senonensi Archiepiscopo.* (*an.* 1180.)

SIcut *c* Romana: [*& infrà. α*] Quæsitum est à nobis ex parte tua, si alicujus causa delegatis judicibus sublato remedio appellationis committitur, & literis Apostolicis altera pars munita (quibus ei generaliter est indultum, ut liberè sibi liceat appellare) in vocem appellationis proruperit, an ejus in eadem causa debeat appellationi deferri? Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd ejus in hac parte appellatio non debet admitti, postquam est causa judicibus appellatione remotâ commissa. Quia speciale mandatum derogat generali.

[*α Ecclesia omnium Ecclesiarum disponente Domino mater est, & magistra; ita & nos qui eidem Ecclesiæ, licèt immeriti, divinæ dispositionis providentiâ præsidemus, prout Dominus nobis ministraverit, consultationibus respondere cogimur singulorum, & quæ videntur dubia, Apostolicæ circumspectionis providentiâ declarare. Sanè*]

CAP. II.

In rescripto Apostolico intelligitur clausula, si preces veritate nitantur. Et si rescriptum prohibet causæ cognitionem, est de falsitate suspectum.

Idem *Cantuariensi Archiepiscopo.* (*an.* 1180.)

I. EX *d* parte Conventrensis Episcopi nostris est auribus intimatum, quòd cùm de causa, quæ inter G. & F. Clericos vertitur super præbenda de Novalis *e*, cognoscens, legitimè eidem F. (secundùm tenorem literarum nostrarum, continentium, quòd si constaret ipsum F. de perjurio esse convictum, & perpetuò illi renunciâsse præbendæ, amoveretur ab ea, eo cognito & probato) præbendam adjudicasset eandem: ipse in vocem appellationis prorupit: & ad te, quòd ei præbendam præcisè & absque causæ cognitione restitueres, literas nostras reportavit: [*& infrà. α*] Verùm quoniam non credimus ita præcisè scripsisse, & in hujusmodi literis intelligenda est hæc conditio, etiamsi non *f* apponatur, si preces veritate nitantur *g*: mandamus, quatenus inspectis literis, quas Episcopo prædicto direximus, si inveneris, quòd secundùm prædictum modum ei scripserimus, & in literis, quas præfatus F. reportavit, non fuerit habita mentio priorum literarum, sententiam præfati Episcopi confirmes, & sæpedictum F. cum literis nostris, quas tibi detulit ad præsentiam nostram *tanquam falsarium*, venire compellas.

[*α Et Episcopum, qui post appellationem eum præbendâ spoliaverat, auct. Ap. alicui beneficium conferendi potestate app. cessante privares, donec per se, vel per nuncium, aut per literas suas de tanto excessu satisfacturus ad sedem Ap. accederet, & prænominatum G. si eundem F. in jam dicta præbenda præsumeret molestare, vinculo excommunicationis usque ad condignam satisfactionem constringeres.*]

a *Verba* . *leges. C. de legibus.* b *Et eorum Interpretationibus. add. in quadam edit. Vaticana.* c *cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compilat. Post Concil. Lateran. sub Alexan. III. part.* 10. *cap.* 11. d *Post Concil. Lateran. p.* 7. *c* 18. *& c.* 2. *eod. tit. in* 1. *compilat.* e *Norbale al. Nohaol.* f *Et si scripsimus taliter: hoc ex nimia occupatione contigit.* g *Jure civili nisi, hæc clausula inseratur rescripto, non valet rescriptum. l. ult. C. de divers. rescript.*

CAP. III.

Si in secundo rescripto per adversarium impetrato, non fiat mentio de primo, valet primum, & non secundum: aliàs valet secundum. Et si primum fuit impetratum communi consensu partium, non valet secundum impetratum per alteram partem, ex tacito.

Idem Alex. III. *Vintoniensi Episcopo.* (*an.* 1180.)

CÆterùm *a* si aliquis super aliqua causa ab Apostolica sede impetraverit literas, & adversarius ejus eandem causam postmodùm obtinuerit committi aliis, de commissione priori non habitâ mentione: priores judices ad decisionem causæ possunt procedere, nec secundæ literæ obtinent alicujus roboris firmitatem. Si verò in secundis literis habeatur mentio de commissione priori, prædicta causa à priorum est exempta judicio: cùm eædem literæ non sint veritate tacitâ impetratæ *b*. Verùm si de assensu partium causa committitur, & processu temporis, vel etiam continuò, alterutra pars, alterâ nesciente, causam ipsam, tacito de commissione priori, alii judici obtinuerit delegari, non immeritò is, qui tali dolo vel fraude adversarium suum laborare coëgit, in expensis condemnari debet eidem.

CAP. IV.

Si Papa mandat in rescripto de duobus inquiri alternativè, ad certum effectum consequendum, sufficit alterum probari.

Idem *Eboracensi Archiepiscopo.* (*an.* 1181.)

INter cæteras *c* consultationes tuas, fuit propositum coram nobis, quid tenere debeas, cùm aliqua sub disjunctione mandantur, quorum unum verum est, alterum falsum: utputà si proponatur, quòd si talis sit Sacerdotis filius, & in sacerdotio genitus, qui proximo in tali Ecclesia ministravit, vel quòd illicitè Ecclesiam occupavit eandem. Huic ergo quæstioni taliter respondemus (judici quodcunque istorum constiterit) illi prælibatam Ecclesiam adjudicari *d* debere. Et idem in similibus observandum est.

CAP. V.

Is, ad quem rescriptum Papæ dirigitur, debet illi parere, vel causam rationabilem assignare, quare parere non potest.

Idem *Ravennati Archiepiscopo.* (*an.* 1186.)

SI quando *e* aliqua tuæ fraternitati dirigimus, quæ animum tuum exasperare videntur, turbari non debes. [*& infrà.* α] Qualitatem negotii, pro quo tibi scribitur, diligenter considerans, aut mandatum nostrum reverenter adimpleas, aut per literas tuas, quare adimplere non possis, rationabilem causam prætendas: quia patienter sustinebimus, si non feceris, quòd pravâ nobis fuerit insinuatione suggestum.

[*α Neque moveri, aut credere, quòd personam tuam contemptibilem velimus reddere vel despectam, quia te sicut clarissimum fratrem nostrum, & immobilem columnam Ecclesiæ affluentissimâ charitate diligimus, & honoris & exaltationis tuæ desideramus modis omnibus incrementum. Nam etsi sæpè fratribus & Coëpiscopis nostris secundùm veritatem eorum quæ nobis suggeruntur, asperè & durè scripsimus: hoc tamen non ex minori affectione contingit, sed ut clamoribus querelantium secundùm Deum, & officii nostri debitum satisfacere eo comprobemur. Quapropter monemus prudentiam tuam & exhortamur attentiùs, quatenùs de cætero non movearis, neque turberis, nec tuus animus dejiciatur, si tibi durum vel asperum scripsimus, sed sicut vir providus & discretus.*]

CAP. VI.

Cistercienses sunt privilegiati, quòd non possunt conveniri per rescriptum Papæ, nisi in eo fiat mentio de eorum ordine.

Idem *Cisterciensibus fratribus.* f (*an.* 1180. *Româ in Angliam.*)

CUm ordinem *a* Cisterciensem professi: *&* [*infrà.* α] Si contra vos super decimis, vel aliis (quæ ordini vestro specialiter sedes Apostolica indulsit) non factâ mentione Cisterciensis ordinis, literæ fuerint à sede Apost. impetratæ, per eas minimè teneamini respondere.

[*α Eo privilegio, quo fratres alii gaudeatis, inter vos & Clericos alios seculares super decimis quæstione subortâ, tacito quòd sitis Cisterciensis ordinis, contra vos, velut in Monachos alterius ordinis literas à sede Apostol. impetrantes, deinde juramentis, litigiis, sicut à vobis significantibus accepimus, & expensis difficilibus vos inquietant. Volentes ergo vobis solicitè providere, ne contra tenorem privilegiorum vestrorum possitis quorumlibet temeritate vexari, auth. Apostol. vobis mandamus, ut*]

CAP. VII.

Si sede vacante scribitur Capitulo, ut gerenti vices Episcopi, ut præbendam alicui conferat, si creatur Episcopus nondum executo mandato, & ad eum spectet collatio præbendarum, illud adimplere tenetur. hoc dicit, secundam lecturam communiter approbatam. Abbas Siculus.

Idem *Tornacensi Episcopo.* (*an.* 1180.)

EAm *b* te: [*& infrà.*] Dudum siquidem ante tuam promotionem literæ à nobis (si bene meminimus) emanârunt, quibus De ano & Ecclesiæ tibi commissæ (te adhuc in eodem Capitulo existente) mandatum dedimus & præceptum, ut P. (qui de gente Judæorum originem duxit, & divinâ gratiâ fidem Christi suscepit) in Canonicum reciperent *c*, & præbendam sibi conferre deberent: [*& infrà.*] Ipsi verò (quia donatio præbendarum ad te spectabat) præceptum nostrum executioni non potuerunt mandare. Cùm itaque præscriptus P. te super hoc ex parte nostra requireret, respondisti, quòd nullum inde mandatum receperas, & sic eum à te infecto negotio remisisti. Quod nullatenùs fecisse deberes, si data literarum diligentiùs attendisses, cùm tempore, quo literæ ipsæ datæ fuerunt, de Capitulo ipso esses, sicut qui eras Archidiaconus & Canonicus ejusdem Ecclesiæ, nec esses adhuc in Episcopum consecratus. [*& infrà.*] Pro eo verò quòd *d* Judæus extiterit, ipsum dedignari non debes.

CAP. VIII.

Non valet rescriptum impetratum ad beneficia, si in eo taceatur dignitas impetrantis.

Lucius III. *Linconensi Episcopo* e (*an.* 1182.)

AD aures nostras *f* pervenit, quod plerunque Decani, Archidiaconi, Præcentores, vel alii Ecclesiastici præditi dignitatibus, super minoribus beneficiis literas impetrantes, nomen supprimunt dignitatis suæ, & simplici nomine se appellant, tanquam non habeant aliquem personatum. [*& infrà.* α] Tuæ consultationi taliter respondemus, quòd cùm non sit intentionis nostræ, ut personæ pluribus reditibus abundantes, per literas nostras pauperes clericos super minoribus beneficiis inquietent, literas, in quibus auctor suæ nomen dignitatis supprimit, vires nolumus obtinere.

[*α Ideoq. rescripto nostro postulas edoceri, si fraus ista tacendi, præjudicium illis debeat generare.*]

CAP. IX.

Valet secundum rescriptum impetratum ab adversario, licèt non faciat mentionem de primo, si primus impetrans dolo, vel negligentiâ, non fuit usus illo.

Idem *Norvicensi Episcopo.* (*an.* 1182.)

SI autem aliquis *g* auctoritate posteriorum literarum per adversarium in judicium tractus, objecerit

a *Post Concil. Lateran. p.7. c.9. & c.3. eod. tit. in 1. compil.* b *l.1. C. si contra jus vel util. publ. & ibi Bald.* c *Post Conc. Later. part. 41. c. 1. & c. 4. eod. tit. in 1. comp.* d *In 1. comp. legitur, abjudicari.* e *c. 5. eod. tit. in 1. compil.* f *al. Abbati Cisterciensi. & fratribus Cuman. al. de Rivall.*

a *Cap. 1. eod. tit. in 2. compil.* b *Videtur esse pars c. eam te. inf. de ætate & qual. ord. c. 3. eod. tit. in 2. compil.* c *In uno habetur, in fratrem.* d *Vide in hunc locum Joan. Rojam in singularibus fidei. singul. 104.* e *al. Vualtero Lincon. Archidiac. Al. Vinton. Episcop.* f *Post Concil. Later. sub Alex. III. part. 41. c. 8. & c. 6. eod. tit. in 1. compil.* g *Cap. 7. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Later. sub Alex. III. part. 41. c. 9.*

literas se priores habere, de quibus in posterioribus mentio non habetur, si eis dolo, vel negligentiâ uti postposuerit, excusari non debet. Si autem, quia delegati judicis copiam nequiverit habere, per posteriores literas non poterit conveniri.

CAP. X.

Non valent rescripta, per quæ incerti judices dantur, vel futura negotia committuntur.

Idem. (*an.* 1182.)

AD hæc *a* sumus [*& infrà.* α] Significatum est nobis, quosdam in provinciæ tuæ partibus tales (ut asserunt) de Cancellaria nostra literas recepisse, per quas eorum omnia negotia unius judicis, vel plurium (quos sibi elegerint) arbitrio committuntur: sicque fit, ut si aliquem pulsare voluerint, examen ordinarii judicis non requirant, sed ad unum judicem vel plures delegatos sibi propitios, & parti adversæ suspectos, super examinanda quæstione detrutrant: [*& infrà.* β] Nos igitur huic morbo celeri volentes obviare remedio, mandamus, quatenus si literas tales in provincia tua inveneris, eas carere viribus nostrâ auctoritate decernas.

[α *In Apostolica sede disponente Domino constituti, ut quæ contra justitiam attentantur, nostrâ solicitudine ad rectitudinis tramitem revocentur. Proinde.*]

[β *Quod quantum sit Deo contrarium, & Ecclesiasticis sacris vel canonibus inimicum, nemo ambigit, qui vel ad modicam notitiam canonicæ institutionis apprehendit. Tales itaque literas à Cancellaria nostra non credimus emanâsse vel prodiisse, vel si forte prodierint, conscientiam nostram, quæ diversis occupationibus impedita, singulis causis examinandis non sufficit, effugiunt. Unde*]

CAP. XI.

Falsa latinitas vitiat rescriptum Papæ. hoc dicit. Joan. Andr. concordat Abbas.

Idem. *b* (*an.* 1184.)

I. AD audientiam nostram *c*, te significante, pervenit, quòd H. de sancto Stephano, super absolutione sua literas tibi (ut primâ facie videbatur) Apostolicas præsentavit: quibus (quoniam manifestum continent in constructione peccatum) fidem te nolumus adhibere. *d*

CAP. XII.

Contra secundum rescriptum non potest opponi de taciturnitate primi impetrati per appellantem, de sua appellatione non habitâ mentione. h. d. Joan. Andr. concord. Abbas Siculus.

Clemens III. *e* (*an.* 1190. *Româ in Angliam.*)

II. EX parte S. personæ *f* Ecclesiæ de Tarento nobis innotuit, quòd cùm capella de *g* Empton. ad prædictam Ecclesiam de jure pertineat, O. Diaconus (qui jam dictam capellam detinet) Capellanum ipsius Ecclesiæ nomine ipsius S. in ea ministrantem, post appellationem à se factam, amovit. Quam cùm esset S. prosecutus, & ad judices literas impetrâsset, ipse O. appellationem suam prosequi non curavit. Cumque auctoritate judicum in jus esset vocatus, dixit se literas priores habere, de quibus nulla mentio in posterioribus habebatur, quas usque ad tertiam citationem suppressit, eisque dolo vel negligentiâ uti postposuit, quod ex diuturnitate temporis videbatur, in quibus nulla etiam mentio de appellatione ab ipso facta fiebat, cùm biennium à tempore appellationis jam fuisset elapsum. Ideoque mandamus, quatenus si ita esse constiterit (revocatis in statum pristinum omnibus, quæ post appellationem ipsius O. inveneritis attentata) præscriptam capellam *h* matrici Ecclesiæ restituere procuretis, prædictum O. (si eum appellationem non fuisse prosecutum constiterit) memorato S. in expensis necessariis condemnantes.

CAP. XIII.

Rescriptum, quo scribitur pluribus cum clausula [Quòd si non omnes, &c.] *intelligitur tam de impotentia facti, quam juris.*

Cœlestinus III. (*an.* 1191.)

SCiscitatus es à nobis petitorio *a* destinato, de qua impotentia illud intelligatur (quod in literis nostris sæpè consuevit apponi) ut si duo vel tres, quibus literæ diriguntur, ipsis exequendis simul interesse nequiverint, unus aut plures, *b* quibus scribitur, nihilominùs exequantur. Nos verò ita sentimus, quòd tam de jure, quàm de facto, illa impotentia censeatur: de jure, si aliquem illorum servum, vel infamem, aut alio legitimo impedimento detentum esse constiterit: de facto, si constiterit eum casu mortis occumbere, aut inevitabilis necessitatis articulo impediri, quò minùs valeat interesse. Dummodò is, qui pro necessitate præsens esse non potest, collegis suis canonicè excusationem suam curet (si poterit) destinare: ut alii conjudices vel executores nihilominùs ad consummationem injuncti mandati procedant. Nec enim ille, qui tantummodò non vult interesse, hâc impossibilitatis interpretatione valeat aliquatenùs excusari *c*: nisi fortè sic in rescripto habeatur expressum, si non omnes interfuerint, vel simul nequiverint, aut noluerint interesse.

CAP. XIV.

In quæstione revocationis rescriptorum recurritur ad arbitros, si judices in cognitione sibi non deferant, nec invicem concordent. h. d. usque ad §. Quoniam.

Innocent. III. *Eliensi Episcopo.* (*an.* 1198.)

PAstoralis officii: *d* [*& infrà.*] Præterea *e* quæsivisti (quando de revocatione literarum ambigitur) utrum judices priores, an posteriores cognoscere debeant, & utrùm per secundas sint primæ literæ revocatæ. Ad quod tibi respondemus, quòd nisi posteriores prioribus, vel econversò duxerint deferendum, simul utrique cognoscant *f* & si fortè nequiverint simul in unam sententiam concordare (quamvis plures sint ex una parte, quàm ex altera) per arbitros communiter electos à partibus hujusmodi concertatio sopiatur.

Per generalem clausulam positam in rescripto, delegatus ante expressionem personarum, vel rerum, jurisdictionem habet in habitu, & non in actu. Et speciales literæ derogant literis generalibus super non specificatis in eis, quanquam de illis nullam faciant mentionem. Abb. Sic.

Quoniam autem sub hujusmodi forma, videlicet causam, quam talis adversùs talem, & quosdam alios super hoc, & quibusdam aliis se habere proponit, tibi duximus committendam, à nobis multoties literæ impetrantur: solicitè quæsivisti, an judex ex delegatione hujusmodi, ante personarum, vel rerum expressionem, super personis, vel rebus exprimendis habeat potestatem: adjiciens, utrùm, si antequam personæ vel res expressæ fuerint nominatim, super non expressis in commissione priori, sed generaliter comprehensis speciales literæ (quæ de priori commissione nullam faciant mentionem) ad alios judices à sede Apostolica emanaverint, eundem vigorem debeant obtinere? Nos igitur ad hæc duo taliter respondemus, quòd (cùm generali per speciale procul dubio derogetur *g*) jurisdictio per generales literas attributa, per speciales (quantum ad ea,

a *Cap.* 4. *eod. tit. in* 2. *compil.* b *In veteri adscribitur Innocentio III.* c *cap.* 5. *eod. tit. in* 2. *compil.* d *Quibus & quot modis rescripta vitientur, tradunt DD. in l.* 7. *C. de divers. rescript.* e *Sic in* 2. *compil. Clemens III. Abbatibus de Osen, & de Herber. & Priori sanctæ Fridæ.* f *c.* 8. *eod. tit. in* 2. *compil.* g *al. Upetone.* h *Ecclesiam.*

a *Cap.* 9. *eod. tit. in* 2. *compil.* b *Vide DD. in c. illa, de elect. Sp. in tit. de leg. §. nunc ostendendum. versic.* 18. *ubi dicitur, quòd supplet jus positivi defectum.* c *l. inde Neratius. §. fin. & ibi gloss. ff. ad leg. Aquil. & l. confessionibus. juncta glossa. D. de interr. in jur.* d *Quæ hic desunt, reperies inf. de offic. & pot. Jud. del. c. pastoralis.* e *Cap.* 3. *eod. tit. in* 3. *compil.* f *l. si quis ex aliena. D. de judiciis.* g *l. in toto. ff. de reg. juris. Bart. in l. Mævius. de legat.* 2. *& l.* 1. *in princ. de nov. oper. nunc.*

quæ specialiter exprimuntur) penitùs enervatur, licèt de prioribus non faciant mentionem: unde superflua relinquitur prima quæstio, etsi meritò dici possit, quod donec jurisdictio revocetur, eam super rerum, vel personarum articulis exprimendis obtinet delegatus: sed antequam exprimantur personæ, vel res, delegatus nequit jurisdictionem hujusmodi exercere.

CAP. XV.

Per generalem clausulam, quidam alii, & res aliæ: *multitudo effrenata non includitur, nec persona, nec res majores expressis, sed pares, vel minores.*

Idem *Senonensi Archiepiscopo.* (*an.* 1198.)

SEdes Apostolica *a* consuevit exhibere se petentibus liberalem: sed quidam ejus gratiâ nequiter abutuntur: [*& infra. α*] Nos igitur volentes eorum malitiis obviare, decernimus, ut cùm in commissionibus nostris minores & viliores personæ solummodò designentur, majores & digniores sub generali clausula non intelligantur includi. Sed nec liceat occasione generalitatis hujusmodi multitudinem effrenatam in judicium evocare. Nec super majoribus & gravioribus negotiis audiantur, qui de minoribus & levioribus tantùm faciunt mentionem. Si quis verò aliquas personas expresserit, non ut velit cum eis in judicio experiri, sed ut ad pares transire valeat, vel *b* minores (quia fraus & dolus ei patrocinari non debent) tanquam mendax precator *c* careat penitùs impetratis.

[*α Dum quod ipsa de benignitate concedit, ipsi ad malignitatem retorquent. Quidam enim malignari volentes, in commissionibus omnibus nostris minores vel viliores personas propriis nominibus exprimunt, majores autem & digniores specialibus vocabulis non designant, sed eas sub quodam generalitatis involucro comprehendunt, ut commissiones ipsas à nobis faciliùs impetrent sub hac forma: conqueritur talis de isto vel illo, & a iis quibusdam propriis nominibus exprimendis, qui eis super tali negotio & quibusdam aliis rebus, injuriosi nimis & graves existunt.*]

CAP. XVI.

Qui contra unum super eodem ad diversos judices diversa rescripta impetrat, & eis utitur, perdit commodum utriusque.

Idem *R. Cantori, & R. Priori de Monte Leprosorum.* d (*an.* 1205.)

EX tenore *e* literarum, quas nobis destinâstis, intelleximus R. Sacerdotem de Collovilla *f* ad alios judices super quæstione (quæ inter ipsum Abbatem de Becco vertitur) literas Apostolicas impetrasse, qui cùm partem citassent adversam, dictus Presbyter coram eis noluit litigare: [*& infrà. α*] Cumque vos in causæ cognitione procedere velletis, Abbas coram vobis proposuit, quòd non tenebatur per directas ad vos literas Presbytero respondere, cùm per alias ab aliis Judicibus fuisset citatus, quæ auctoritate illarum non fuerant revocatæ. Nos igitur attendentes fraudem Presbyteri memorati, duas commissiones super eodem negotio impetrantis, quarum altera non faciebat mentionem de reliqua (quia fraus & dolus alicui patrocinari non debent] decernimus, ut ipse commodo careat utriusque.

[*α Postmodùm verò idem Presbyter super eodem negotio vobis nostras literas præsentavit, in quibus de prioribus mentio non fiebat.*]

CAP. XVII.

Non valet rescriptum ad beneficium impetratum, de beneficio impetrantis non faciens mentionem.

Idem *Mediolanensi Archiepiscopo.* (*an.* 1199.)

CUm *a* adeò scripta sedis Apost. moderemur: [*& infrà. α*] Scripsisti nobis, quòd cùm P. Clericus in Ecclesia Modecensi sufficientem sibi sit præbendam adeptus, mirabaris, quòd pro receptione ipsius in Ecclesia de Gronzola, Præposito & fratribus ejusdem Ecclesiæ literas misserimus: cùm si literarum nostrarum seriem attendisses, nihil invenisses in eis, quod debuisset tuum animum offendisse. Cùm enim in literis nec de præbenda ipsius mentio haberetur, nec Modecensis Canonicus, imò nec Clericus diceretur in eis: & in literis ipsis hæc esset adjecta conditio: Si dignus existeret ad Ecclesiasticum beneficium obtinendum: intelligere potuisses, qualiter literæ ipsæ fuerant impetratæ.

[*α Ut ex certa scientia nihil in eis faciamus apponi, quod de jure debeat reprehendi, miramur non modicum & movemur, quòd quotiens ad te vel ad aliquos tibi subjectos nostras literas destinamus, te super his mirari rescribis, ac si mandaremus aliquid inhonestum.*]

CAP. XVIII.

Ordo rescripti interpretationem recipit à jure communi.

Idem *b electo Decano, & N. Canonico Cameracensi.* (*an.* 1198. *Romà in Belgium.*)

CAusam *c*, quæ inter Præmonstraten. & Pramon. *d* Ecclesias super possessionibus de Anapia vertitur: [*& infrà. α*] Sed quia in literis animadvertimus fuisse insertum, quòd si alterutra partium citata legitimè, præsentiam vestram adire, vel judicio vestro parère contemneret, vos præsentis partis probationes recipere, & quantum de jure poteritis, in causæ cognitione ac decisione procedere minimè tardaretis. Nos volentes, ut clausula illa (quantum de jure poteritis) quæ, antequam de probationum receptione mentio fieret, fuerat inserenda, clausulam illam de receptione probationum præcedat: mandamus, quatenus ipsam intelligentes ibidem in causa juxta tenorem literarum procedere non tardetis: provisuri, ut si literarum auctoritate priorum, in eodem negotio legitimè est processum, firmum & stabile perseveret, alioquin si occasione clausulæ memoratæ aliquid constiterit in alterius partis præjudicium attentatum, id viribus decernimus cariturum: mandantes, ut in decisione ipsius negotii (sicut præmissum est) tam super principali, quàm super incidentibus quæstionibus, appellatione remotâ, canonicè procedatis.

[*α Super possessionibus de An. discretioni vestræ commisisse meminimus.*]

CAP. XIX.

Non valet impetratio in Ecclesia numerata, non factâ de numero mentione, si per eam frangitur numerus Canonicorum, licèt non frangatur numerus præbendarum: & processus inde factus est nullus. hoc dicit ad intellectum. Pannor.

Idem *Archiepiscopo Senonensi.* e (*an.* 1198.)

COnstitutus *f* apud sedem Apostolicam P. Clericus proposuit, quòd cùm C. p. n. *g* Decano, & Capitulo Bituricensi dederit in mandatis, ut ipsum reciperent in Canonicum & in fratrem, & præbendam ei conferrent, si qua tunc in eorum vacaret Ecclesia, vel proximò *h* vacaturam: & ipsi cùm *i* mandatum ejus admittere non curâssent, eis præcipiendo mandavit, ut quod mandaverat, adimplerent: sibi super hoc executoribus deputatis: [*& j.*] Verùm pars *k* adversa respondit, quòd cùm in Bituricensi Ecclesia certus esset numerus Canonicorum institutus, firmatus jurejurando, & per Rom. Pontificem confirmatus, & de hoc memoratus P.

a *Cap.* 4. *eod. tit. in* 3. *compil.* b *Vel descendere ad minores in uno manuscr.* c *In impressis, peccator, malè, sed ex omnib. manuscr. reposuimus, precator. facit inf. eod. tit. cap. super literis. & l. etsi. C. si contra jus vel util. publ.* d *Additur in* 3. *comp. & Joanni de Sagio Canonico Rothomagensi. Al. Idem, R. Cantori Rothomagensi & R. Priori, &c.* e *c.* 5. *eod. tit. in* 3. *compil.* f *Corbevilla.*

a *Cap.* 7. *eod. tit. in* 3. *compil.* b *Idem Abbati de Aleobiatia F. & P. Monachis Alcobiatiæ, ut habet* 3. *compil. al. electo Decano & M. Canonico, c. c.* 8. *eod. tit. in* 3. *compil.* d *Pramacensem.* e *Additur in* 3. *compil. & S. Mariæ in via lata, S. Apost. Legato.* f *c.* 9. *eod. tit. in* 3. *compil.* g *Cœlestinus prædecessor noster. al. ita, G. Papa. p. n.* h *proximam.* i *Hæc dictio, cum, deest in manuscript.* k *altera.*

non

non fecisset in suis literis mentionem: intelligendum erat circumvenisse prædecessorem nostrum, & dictas literas veritate tacitâ impetrâsse: [& infrà. α] Discretioni *a* vestræ mandamus, quatenùs si legitimè vobis constiterit numerum Canonicorum, (qui nunc est in eadem Ecclesia) per Decanum & Capitulum ejusdem Ecclesiæ juramento firmatum, antequam prædictus Clericus literas executorias impetrâsset: quicquid factum est occasione literarum ipsarum, irritum decernatis: alioquin ei faciatis in eadem Ecclesia præbendam (si qua vacat) sublato cujuslibet appellationis obstaculo, assignari.

[α Licèt enim cùm in aliqua Ecclesia certus statuitur numerus, hæc apponatur conditio, vel intelligatur apponi, salvâ Sed. Ap. auctoritate: non tamen erat credendum, quòd eum ex certa scientia contra juramenta eorum recipi mandavisset, cùm de hoc in suis literis nihil fuisset expressum.

CAP. XX.

Difficile & famosum c. & est clavis totius tituli. Et h. d. in summa: *Exprimens falsum, vel tacens verum in rescripto, si malitiosè, caret prorsus impetratis. Sed si per simplicitatem, vel ignorantiam, aut obtinuisset vero expresso, & suppresso falso, saltem literas in forma communi, & delegatus procedit servato juris ordine, & non speciali formâ rescripti, secus si nullo modo literas habuisset.*

Idem *A. Canonico Pictaviensi* b (*an.* 1201.)

SUper literis *c* quæ ab aliquibus ex malitia, & à nonnullis ex ignorantia (tacitâ veritate, vel suggestâ falsitate) impetrantur à nobis, diversos intelleximus diversa sentire, aliis asserentibus, eos debere prorsus carere omni commodo literarum, cùm mendax precator carere debeat penitùs impetratis: aliis verò dicentibus, quòd etsi formâ carere debeant in literis nostris expressâ, nihilominùs juxta rigorem juris sit à delegato judice in negotio procedendum. Nos igitur inter eos, qui per fraudem vel malitiam, & illos qui per simplicitatem vel ignorantiam literas à nobis impetrant, hujusmodi credimus discretionem *d* adhibendam, ut hi, qui priori modo falsitatem exprimunt, vel supprimunt veritatem, in suæ perversitatis pœnam, nullum ex illis literis commodum consequantur, ita videlicet, quod delegatus (postquam sibi super hoc facta fuerit fides) nullatenùs de causa cognoscat. Inter alios autem, qui posteriori modo literas impetrant, duximus distinguendum, quæ falsitas suggesta fuerit, vel quæ veritas sit suppressa? nam si talis expressa sit falsitas, vel veritas occultata, quæ quamvis fuisset tacita vel expressa, nos nihilominùs saltem in forma communi literas dedissemus *e*, delegatus non sequens formam in literis ipsis appositam, *f* secundùm ordinem juris in causa procedat. Si verò per hujusmodi falsitatis expressionem, vel suppressionem etiam veritatis, literæ fuerint impetratæ, quâ tacitâ vel expressâ nos nullas prorsus literas dedissemus, à delegato non est aliquatenus procedendum *g*: nisi forsitan eatenùs, ut partibus ad suam præsentiam convocatis, de precum qualitate cognoscat: ut sic in utroque casu, eadem ratio, quæ delegantem moveret, moveat etiam delegatum: & ubi delegans suas literas denegaret, delegatus etiam suæ cognitionis officium nullatenùs interponat.

CAP. XXI.

In causa monasterii convenitur Abbas per rescriptum, in quo nulla fit mentio de Conventu: nec propter hoc appellari potest, nisi Abbatis & Conventûs bona essent distincta omnino.

Idem *Abbati & Conventui Præmonstratensi.* (*an.* 1204.)

EDoceri *a* postulâstis à nobis, utrùm per literas adversùs Abbates (nullâ mentione habitâ de suis Conventibus) impetratas, teneantur Abbates ipsi super causis (quæ ad conventus pertinent, & eosdem) ipsis querelantibus respondere: ac licèt inhibita sit appellatio, per appellationis objectum possint (ne respondeant) se tueri. Super quo duximus respondendum, quòd (nisi alia causa rationabilis suffragetur) per appellationem se tueri non possunt; quò minùs debeant auctoritate literarum hujusmodi legitimè respondere: Cùm ex officio suo teneantur congregationum suarum negotia procurare: Nisi fortè Abbatis & Conventûs negotia essent omnino discreta.

CAP. XXII.

Processus factus per literas surreptitias irritatur: sed factus contra formam rescripti, irritus nunciatur.

Idem *Archiepiscopo & Magistro W. Canonico Magdeburgensi.* (*An.* 1209.)

CUm dilecta *b* in Christo filia R. Custos Hesiensis *c* Ecclesiæ, ac procurator G. Monialis, super electionibus in eadem Ecclesia celebratis, litigaverint aliquandiu coram nobis: [& infrà.] Deprehendimus literas ad Abbatem de Remech. *d* & suos conjudices impetratas, fuisse per subreptionem *e* obtentas, cùm in eis illius articuli, videlicet *f*, de subtractorum resignatione, fuerit præter conscientiam nostram cognitio demandata, qui in prioribus literis ad Scholasticum *g* Hildesensem, & conjudices suos obtentis, insertus fuerat: de quibus in secundis literis mentio non fiebat: & ideò, quòd ipsarum literarum occasione dignoscitur attentatum, duximus irritandum. Dictum insuper Scholasticum, & conjudices suos invenimus minùs providè processisse. Cùm enim in literis nostris eisdem principaliter mandaretur, ut ad prædictam Ecclesiam personaliter accedentes, personæ idoneæ administrationem committerent Abbatiæ, cui ad opus ejus fieret hinc inde resignatio subtractorum: ipsi formam mandati Apostolici transponentes, illo capitulo prætermisso, de aliis articulis inordinatè plurimùm cognoverant: propter quod processum ipsorum contra nostri formam rescripti, ac juris ordinem attentatum, irritum decernimus & inanem. Ideoque mandamus, quatenus G. & quibusdam aliis sororibus Ecclesiæ (sicut justum fuerit) restitutis, & formâ mandati nostri exactâ diligentiâ observatâ, in negotio ipso ratione præviâ procedatis.

CAP. XXIII.

Valet secundum rescriptum, licet de primo non faciat mentionem, quo uti noluit impetrans intra annum.

Idem.

PLerunque *h* contingit, quod aliqui nostris literis impetratis, illis uti multo tempore postponentes, tunc demum eas exhibent, cùm aliarum auctoritate, ab eis, contra quos primitùs literas impetrârant, cœperint conveniri: dicentes, posteriores literas non valere, utpote non facientes de prioribus mentionem. Cùm igitur non sit malitiis hominum indulgendum, statuimus, ut si quis nostras literas impetrans, intra annum postquam copiam judicum habuerit, ex malitia, vel negligentia postposuerit uti eis, auctoritate posteriorum literarum valeat conveniri, licèt in ipsis nulla de prioribus mentio habeatur.

---

a *In vulgatis malè, dominationi, cùm constet legendum, discretioni.* b *al. Idem A. Amarico Can. S. Hilarii Pictaviensi.* c *c.* 10. *eod. tit. in 3. compil.* d *distinctionem habendam.* e *Vide l. 1. C. Si contra jus vel util. publ. & ibid. Bald.* f *sed.* g *Vide l. Mutus. cum gloss. 2. ff. de proc, & ff. de pet. hær, l. Si possessor, & l. si quid possess.*

a *al. à nobis per literas edoceri postulâstis, c.* 11. *eod. tit. in 3. compil.* b *cap.* 12. *eod. tit. in 3. collect.* c *al. Heronensis. al. Heriasensis.* d *al. Reveane.* e *id est, tacendo verum, vel exprimendo falsum.* f *sic legendum in ver. de subjectorum resignatione, vel subtractorum restitutione.* g *Midonensem.* h *cap. 3. eod. tit. in 3. compil.*

CAP. XXIV.

Si à Delegato aliquid mandatur ordinario, debet humiliter exequi. Sed si alius Delegatus per alias literas post executionem mandat contrarium, vel si ante executionem innotuerit Ordinario, inter Delegatum, qui mandavit, & alium, contentionem esse de jurisdictione, faciat sibi utrarumque literarum copiam exhiberi: non ut jurisdictionaliter cognoscat, sed ut se informet, an per secundas revocentur prima: & si prima revocentur, exequatur secundum mandatum. Si autem non revocentur, vel de hoc dubitet, non exequatur secundùm mandatum, donec contentio de jurisdictione terminetur. Abb. Sic.

Idem Innocent. III. *Rothomagensi Archiepiscopo.*

(*an.* 1211.)

CUm *a* contingat: [*& infrà.*] Præterea cùm quidam super aliquo litigantes, ad diversos judices literas impetrant, quorum quidam obtenti à parte altera tibi mandant, ut partem adversam denuncies excommunicationis sententiæ subjacere; aliis judicibus postmodùm tibi injungentibus, ut eandem denuncies absolutam: quæris, an utrisque, an neutris, vel alterutris saltem obedire debeas in hac parte? Super quo tuæ prudentiæ respondentes, credimus distinguendum, an cùm primum mandatum recepisse dignosceris, tibi forsan innotuerit, inter illos & alios super jurisdictione discordiam suscitatam, an super hoc nihil omnino scivisti. Et quidem si super contentione hujusmodi nihil tibi penitùs innotescat, cùm primum mandatum recipere te contingit, illud debes humiliter executioni *b* mandare. Sed si posteà contrarium tibi ab aliis demandatur, tunc literarum ad utrosque à sede Apostol. obtentarum copiâ postulatâ (quas tibi auctoritate præsentium districtè præcipimus exhiberi) si ex ipsarum tenore deprehenderis evidenter (ita quòd non sit aliquatenus hæsitandum) quòd literæ, quæ ad illos, à quibus secundum mandatum receperis, impetratæ noscuntur, expressè revocent literas aliorum: tu illud intrepidus exequaris, quod tibi secundo loco mandatur. Si verò ex literarum inspectione manifestè tibi constet, quòd literæ obtentæ ad illos, qui primum dedêre mandatum, per alias minimè revocantur: secundum mandatum nullatenus exequaris. Quòd si super hoc tibi meritò fuerit dubitandum, ad exequendum secundum mandatum te procedere non oportet, donec juxta cujusdam nostræ constitutionis tenorem inter eos hujusmodi concertatio sopiatur. Et idipsum facere debes, si primo mandato recepto, & nondum executioni mandato, tibi forsan innotuerit, quòd inter se super jurisdictione demandata cœperint disceptare. Cæterùm in his omnibus putam & providam te convenit intentionem habere: ne vel ad declinandum mandatum dubitare te dicas, ubi dubitandum non est: vel etiam ad exequendum te asseras esse certum, ubi certus esse non debes. Licèt autem ex his certa tibi detur doctrina, qualiter in his te debeas habere, nulla tamen tibi attribuitur potestas, ut inter Delegatos, aut partes, de jurisdictione debeas judicare. *c*

CAP. XXV.

Quando in rescripto plura narrantur, diversos effectus operantia, non sufficit impetranti alterum solum probare, ad utrumque effectum consequendum.

Idem *Magistro* d *G. & P. de Firmisca.*

(*an.* 1213.)

OLim *e* ex literis sancti Nicasii Remensis *f*, Sargiensis, & Vallis regiæ Abbatum fuit nostris auribus intimatum, quòd cùm ad eos semel & iterùm à nobis literæ processissent, super eo videlicet, quòd P. Clericus sancti Remigii, parœciam de Salice (quàm R. de Clivo per interpositam personam sibi collatam fuisse proposuit) detinebat, ipsi patres semel, secundò & tertiò citaverunt, & dictum P. quia citatus pluries comparere noluit, per se vel per responsalem aliquem coram eis, excommunicationis vinculo innodantes, fecerunt fructus ipsius parœciæ sequestrari. Cùmque postmodùm idem P. accedens ad eos se juri promiserit pariturum, ac obtinuerit se absolvi: ipsi absolutionis literas concedentes, diem ei assignaverunt & locum, quibus coram eis, quod promiserat, adimpleret: qui diem & locum ex literis illis radens, in loco *a* rasuræ scripsit, quòd ipsi ei sequestratos fructus assignari mandabant: quod coram duobus eorum tandem (tertio sui absentiam excusante per literas) est confessus. Nos igitur, cùm tantæ temeritatis excessus falsitatis scrupulo non careret, vobis dedimus in mandatis, ut (si esset *b* ita) ipsi præsumptori super dicta parœcia perpetuum silentium imponentes, præfato R. de Clivo assignaretis eandem cum fructibus sequestratis. Verùm sicut vos per vestras nobis literas intimâstis, cùm dictus R. rasuram præfatam coram vobis per testes idoneos probavisset, & ob hoc postulâsset sibi dictam Ecclesiam assignari: vos utrùm *c* clausula illa [si esset ita] de omnibus superioribus, an de articulo tantùm rasuræ deberet intelligi, dubitâstis. Nos igitur respondemus, quod clausula illa ad omnia debet superiora referri, ad hoc ut ipsi R. præfata Ecclesia conferatur: quia licet vitium falsitatis ad imponendum ei perpetuum silentium super Ecclesia ipsa sufficiat, qui falsitatem hujusmodi perpetravit, non tamen propter hoc eadem Ecclesia est adversario assignanda, nisi super aliis facta fuerit plena fides.

CAP. XXVI.

Non valet rescriptum super restitutione beneficii impetratum, quod de causa excommunicationis & amotionis impetrantis non facit mentionem.

Idem *Episcopo Imolen.* (*an.* 1214. *Romà in Romandiolam.*)

1. DIlectus *d* filius Abbas sancti Stephani Bononiensis, per suas nobis literas intimavit, quòd cùm ipse (cui visitationis officium in civitate ac diœcesi Bononiensi commisimus) B. & A. Presbyteros ab Ecclesiis suis (propter eorum graves & manifestos excessus) duxerit amovendos: iidem super restitutione sua nostras ad te in communi forma literas impetrârunt, de amotionis suæ causa, & excommunicationis, *e* quâ tenentur adstricti, nullam facientes penitus mentionem. [*& inf.* α.] Nos igitur fraternitati tuæ mandamus, quatenus (si est ita) literas ipsas, tanquam per veri suppressionem obtentas, viribus carere decernas.

[α *Procuratoribus igitur, vicinorum & Ecclesiarum ipsarum exceptiones in tua præsentia proponentibus antedictas, tu supersedendum hujusmodi negotio decrevisti, donec super hoc nostra voluntatis beneplacitum recepisses.*]

CAP. XXVII.

Per literas justitiæ non tenetur Episcopus providere habenti perpetuam Vicariam, vel sufficiens patrimonium. Nec valent literæ gratiæ ad beneficium obtinendum, in quibus impetrans tacuit perpetuam Vicariam, hoc dicit comprehendendo utrumque intellectum.

Idem *Episcopo Veratisamensi*, f (*an.* 1214. *Romà in Poloniam.*)

POstulâsti *g* per sedem Apostolicam edoceri, utrùm alicujus Ecclesiæ perpetuo Vicario de proventibus vicariæ, bonisque paternis, habenti, unde valeat commodè sustentari...

a *Cap.* 1. *eod. tit. in* 4. *compil.* b *Quòd si non fecerit, poterit compelli ad exequendum. c. pastoralis. inf. De off. delegat.* c *Adde concor. in l. qui procuratorem. in gloss.* 1. *ff. de procur. & in l. à divo Pio. & ibi Bart. & doctores, ff. de re judic.* d *al. Idem de Vallibus Magistro G. & P. de Famusca, al. de Simiis canonico.* e *c.* 2. *eod. tit. in* 4. *compil.* f *al. Remanensis, Saginensis. Aliàs Signiacen. & est diœcesis Rhemen. al. Sargin.*

a *al. in locum rasuræ rescripsit.* b *Adde, quòd si ista clausula desit in aliquo rescripto, illud præsumitur esse falsum. Archidiac. & DD. in c. cordi. de app. in* 6. c *Vos de clausula illa, si ita est.* d *C.* 3. *eod. tit. in* 4. *compil.* e *Sententia in quibusdam antiquis.* f *al. Vratismensi.* g *C.* 4. *eod. tit. in* 4. *compil.*

sustentari, tenearis per illam formam communem [cùm secundùm *a* Apostolum] in Ecclesiastico beneficio providere. Ad quod sic duximus respondendum, quòd cùm per formam prædictam necessitatibus pauperum Clericorum (qui nullum sunt Ecclesiasticum beneficium assecuti) sedes Apostolica duxerit succurrendum: perpetuus Vicarius (nisi de Vicaria fecerit mentionem) commodum reportare non debet de hujusmodi literis, utpote veritate tacitâ impetratis. Non enim beneficio carere debet dici, cui competenter de perpetuæ Vicariæ proventibus est provisum. Et pro habente beneficii sufficientis subsidium, ex certa scientia super obtinendo alio beneficio, de levi non scribimus, quin faciamus de primo in nostris literis mentionem.

CAP. XXVIII.

Per literas Apostolicas de hac constitutione mentionem non facientes, non potest quis trahi ultra duas dietas extra suam diœcesim, nisi de consensu partium literæ fuerint impetratæ. hoc dicit, usque ad §. sunt & alii.

Idem *in Concilio generali.* b (*an.* 1215.)

NOnnulli gratiâ sed. Apostol. abutentes, literas ejus ad remotos judices impetrare nituntur, ut reus fatigatus laboribus & expensis, liti cedere, vel importunitatem auctoris redimere compellatur. Cùm autem per judicium injuriis aditus patere non debeat (quas juris observantia interdicit) statuimus, ne quis ultra duas dietas extra suam diœcesim per literas Apostolicas ad judicium trahi possit. Nisi de assensu partium fuerint impetratæ, vel expressam de hac constitutione fecerint mentionem.

Non valent literæ ad lites impetratæ, sine speciali mandato Domini, nisi impetrentur per conjunctam personam. h. d.

§. 1. Sunt & alii, qui se ad novum genus mercimonii convertentes, ut vel sopitas possint suscitare querelas, vel novas immittere quæstiones, fingunt causas, super quibus à sede Apostolica literas impetrant, absque Dominorum mandato: quas vel reo (ne propter eas laborum vel expensarum dispendio molestetur) aut actori (ut per ipsas adversarium indebitâ molestatione fatiget) venales exponunt. Cùm autem lites restringendæ sunt potiùs, quàm laxandæ, hâc generali constitutione sancimus, ut si aliquis super aliqua quæstione de cætero, sine speciali mandato Domini, literas Apostolicas impetrare præsumpserit, & literæ illæ non valeant, & ipse tanquam falsarius puniatur. Nisi fortè de illis personis extiterit, à quibus non debet exigi de jure mandatum.

CAP. XXIX.

Si occasione duorum rescriptorum, unius scilicet in causa principali, alterius in causa appellationis, contenditur: non judex super principali, sed deputatus super appellatione, cognoscere debet de validitate appellationis.

Honorius III. *Cantuariensi Archiepisc. & conjudicibus suis.* (*an.* 1220.)

II. DIlectus filius J. Sarracenus Clericus exposuit coram nobis, quòd cùm Jordanus Clericus Dumeliensis *c* ipsum super Ecclesia sancti Nicolai Dumeliensis coram vobis auctoritate literarum nostrarum traxisset in causam: ex parte ipsius Jordani fuit excipiendo propositum, quòd auctoritate ipsarum literarum non poterat conveniri, eò quòd ultrà duas dietas à diœcesi, (ubi prædicta Ecclesia erat) contra statuta Concilii generalis (de quo in eisdem literis non fiebat mentio) distabatis *d*: Et quia hujusmodi exceptionem admittere denegantes, procedebatis in causa (pro eo quod idem J. *e* in Rophensi & Eliensi diœcesi beneficia obtinet, quasi ex hoc domicilium intelligeretur habere) ipse ad nostram audientiam appellavit: [*& infrà.* α] Cùmque idem J. appellationem interpositam prosecutus, ad Eboracens. Archiepiscopum, & ejus collegas, super præmissis literas impetrâsset: vos in causa ipsa nihilominus procedentes, eisdem judicibus ne in commisso sibi procedant negotio, inhibetis. Quocirca mandamus, quatenus (si est ita) causæ supersedeatis eidem, cùm non vos, sed dicti judices cognoscere habeant, ad quos jurisdictio debeat pertinere.

[α *Vos ejusdem appellatione contemptâ partem alteram mittendam in possessionem ejusdem Ecclesiæ causâ custodiæ decrevistis.*]

CAP. XXX.

Si plures impetrant in eadem Ecclesia, statur data, ut primus impetrans præferatur, & solus admittatur. Ita communiter summant Doct. Et procedit istud summarium, secundùm opinionem communem, quæ hodiè invaluit propter jura nova.

Idem *Episcopo & Archidiac. Legion.* (*an.* 1220.)

CApitulum sanctæ crucis Cametacensis exhibitâ nobis petitione monstravit, quòd Callimacho Clerico super præbendali beneficio in eorum Ecclesia obtinendo, literas nostras ad eos priùs monitorias, & demùm præceptorias impetrante, B. Clericus contra eos super consimili beneficio in eadem sibi Ecclesia conferendo, ad I. Archiepisc. Tornac. & ejus collegas de prædictis literis non habitâ mentione, executorias à nobis literas impetravit: qui post appellationem ad nos interpositam, in eos suspensionis & excommunicationis sententias protulerunt: ac dictus *a* C. super executione mandati pro eo facti, ad alios obtinuit scripta nostra: qui tulerunt suspensionis & excommunicationis sententias in eosdem α. Quocirca mandamus, quatenus eo recepto in Canonicum & fratrem, assignatoque sibi beneficio præbendali, qui ad eos priùs mandatum Apost. reportavit, præfatas sententias juxta formam Eccl siæ relaxetis: alteri super præbendali beneficio in eadem Ecclesia silentium imponentes.

[α *Unde nobis humiliter supplicavit, ut cùm in eadem Ecclesia tantùm XII. sint præbendæ, & ob hoc sine magno gravamine simul providere possunt, utrique faceremus easdem sententias relaxari, & provideri alteri eorum in eadem Ecclesia de præbenda, præsertim, cùm in utriusque literis clausula illa continetur inserta, nisi de mandato nostro eadem Ecclesia foret in alterius receptione gravata.*]

CAP. XXXI.

Si habent literas Papæ ad beneficium, eis propter annuam pensionem renunciat, non valent literæ beneficiales per eum hoc tacito impetratæ.

Idem *Bituricen. Archiep. Apostol. sedis Legato.* (*an.* 1223.)

II. AD audientiam nostram, [*te significante,*] pervenit, quòd quidam Clerici obtentis à sed. Apostol. literis super provisione sua in aliquibus Ecclesiis tibi subjectis, recipientes ab eis annuas pensiones, seu alia beneficia, ab eorum impetitione desistunt, renunciantes beneficio literarum: [*& infrà.* α] F. r. mandamus, quatenus eos, qui post literas taliter venditas, alias (de illis mentione non habitâ) impetrabunt de cætero, vel hactenus impetraverint: carere decernas commodo earundem, & Ecclesias non permittas earum occasione vexari: revocando in irritum, si quid earum prætextu inveneris esse factum.

[α *Demùm ad sedem Apostolicam accedentes super sua provisione obtinent alias literas ab eadem de literis antea impetratis non habitâ mentione, & sic gratiâ Apostolicæ benignitatis abutentes, Ecclesias multipliciter inquietant. Ne igitur tales de suæ circumventionis astutia glorientur.*]

CAP. XXXII.

Receptus per literas Apostolicas, licèt præbendam exspectet, per alias literas hoc supprimentes in alia Ecclesia recipi non debet. hoc dicit, inhærendo verbis literæ.

a *Infrà. de præbend. cùm secundùm Apostolum.* b *Lateranens. c. 37. de liter. non impetrand &c.* c *al. Dulmensis. al. Dunedìensis.* d *In nonnullis manuscriptis legitur, citabatis.* e *Jordanus.*

a *Dictus R.*

Greg. IX. *Mediolanensi Archiepiscopo.* (*an.* 1227.)

IN nostra proposuisti præsentia, quòd nonnulli Clerici à sede Apostol. plures literas (non tamen alias de aliis mentionem facientes) impetrant fraudulenter, quòd in pluribus Ecclesiis admittantur: sicque aliquando in aliis recepti, licèt nondum in eis Ecclesiasticum beneficium sint assecuti, alias Ecclesias super receptione sua nihilominùs impetrant & molestant *a*: [*& infrà.*] Mandamus, quatenus eos Clericos Ecclesiis, in quibus recepti sunt, faciens esse contentos, non permittas alias ab eis occasione literarum hujusmodi molestari. Nisi de receptione fortè sua expressam fecerint mentionem.

CAP. XXXIII.

Non valet rescriptum, quod procurator revocatus & de hoc certificatus, extra judicium impetravit: secus tamen si in judicio: dummodò revocatio ad notitiam adversarii vel judicis non pervenit. hoc dicit, secundùm lecturam magis communem.

Idem *Episcopo Silvanectensi, & Abbati Caroli loci.* b (*an.* 1228.)

III. EX parte Decani & Capituli Laudunensis fuit propositum, quòd cùm ipsi auctoritate Apostol. indulgentiæ in nobilem virum I. excommunicationis sententiam protulissent: procuratoribus partium propter hoc ad sedem Apostol. accedentibus, & lite super diversis articulis contestatâ, nos causam vobis commisimus terminandam, hoc adjecto, ut non obstarent literæ præter assensum partium impetratæ. Dictus autem nobilis citatus proposuit, quòd per illas literas procedendum non erat, ex eo quòd V. qui easdem literas impetraverat, falsus extiterat procurator, cùm ipse ante impetrationem literarum ipsarum, propter suspicionem, quam contra eundem conceperat, mandatum sibi traditum revocâsset. Eis igitur proponentibus ex adverso, quòd ad nos vel ad ipsos hujusmodi revocatio non pervenit, vos quòd deberetis per literas ipsas procedere, per quandam interlocutoriam protulistis: [*& infrà.*] Petente itaque procuratore ipsorum, ut inspiceretis prædictam indulgentiam, procurator ipsius nobilis ex adverso respondit, quod non erat per jam dictas literas procedendum, exhibens alias quasdam posteriùs impetratas, inter alia continentes, ut si de partium voluntate procederet, causam terminaretis eandem: alioquin ipsam sufficienter instructam remitteretis ad sedis Apostol. examen, cum indulgentia memorata. Quas literas ipsi ex eo non valere dicebant, quia per eundem V. & post revocationem mandati fuerant impetratæ. Quia verò juxta generalis statuta Concilii, Apostol. literæ, quas sine speciali mandato Domini quis impetrat, valere non debent, nisi sit de illis personis, à quibus non est exigendum de jure mandatum: mandamus quatenus si revocatio mandati ad procuratorem pervenit (cùm minùs valere debeant literæ, quæ impetrantur ab illo, à quo mandatum Dominus revocavit) in negotio *c* juxta priorum continentiam literarum, non obstantibus posterioribus, procedatis.

CAP. XXXIV.

Rescriptum impetratum contra hominem alicujus diœcesis, non extenditur ad hominem ejusdem nominis alterius diœcesis.

Idem *Decano & Magistro. G. Canonico Leodiensi.* (*an.* 1228.)

SIgnificante V. nos noveris accepisse, quòd cùm R. contra V. Remensis diœcesis super quibusdam pannis & aliis ad judices literas impetrâsset, idem V. excipiendo proposuit, quòd cùm idem non de Remensi, sed de Leodiensi diœcesi existeret, per hujusmodi literas (cùm de diœcesi Leodiensi non facerent *d* aliquam mentionem) conveniri de jure non poterat, nec debebat. Et quia exceptionem hujusmodi admittere denegârunt, nostram audientiam appellavit *a*. Ideoque mandamus, quatenus si est ita, revocato in irritum, &c.

CAP. XXXV.

Per rescriptum impetratum contra homines diœcesis, non possunt conveniri homines civitatis.

Idem *Priori sancti Laudunensis, & Succentori Rothomagensi.* (*an.* 1228.)

RODOLPHUS Clericus rector Ecclesiæ sancti Christophori de civitate Sagiensi, suâ nobis insinuatione monstravit, quòd cùm magister R. eum per quasdam literas contra Episcopum Sagiensem, & quosdam alios Sagiensis diœcesis, super reditibus & rebus aliis impetratas à nobis, coram judicibus super eadem Ecclesia per generalem clausulam [quidam alii] convenisset: idem rector proposuit excipiendo, quòd cùm esset de civitate Sagiensi, & sub eadem clausula nullus de civitate ipsa intelligitur inclusus, conveniri non poterat per eandem. Et quia dicti judices exceptionem hujusmodi recusârunt admittere, nostram audientiam appellavit. Ideoque mandamus, quatenùs si est ita, revocetis in irritum, &c.

CAP. XXXVI.

Si conveniendus per clausulam, moriatur re integrâ, successor conveniri non potest.

Idem *Abbati sancti Jacobi.* (*an.* 1229.)

SIgnificavit nobis Comitissa Namutensis, quòd cùm mortuo Comite fratre suo, ipsa in ejus successerit Comitatu, G. & B. per quasdam literas Apostolicas contra Tullen. Episcopum, & quosdam alios Clericos & Laicos, impetratas, eam coram judicibus (ad quos obtentæ fuerant) super quadam summâ pecuniæ, quam eidem fratri suo se mutuâsse dicebant, per illam generalem clausulam [quidam alii] (quia in prædicto Comitatu successerat) convenerunt: excipiente itaque procuratore suo, quòd cùm adhuc frater ejusdem mulieris viveret, quando eædem literæ impetratæ fuerunt, nec per ipsas, dum viveret, fuerat ad judicium evocatus, earum auctoritate non poterat conveniri. Et quia judices exceptionem non admittebant ipsius, nostram audientiam appellavit. [*& infrà.*] Ideoque mandamus, quatenus si est ita, revocato in irritum, &c.

CAP. XXXVII.

Non valent literæ executoriæ, in quibus impetrans falsò dixit monitorias præcessisse.

Idem *Abbati sancti Victoris.* (*an.* 1229.)

EX insinuatione Episcopi Ambianensis accepimus, quòd I. Clericus super ejus provisione, ad ipsum præceptorias, & postmodùm ad vos *b* executorias contra eum literas impetravit. [*& infrà.*] Quocirca mandamus, quatenus si nullæ monitoriæ super hoc præcesserint, executoriis supersedeatis eisdem, dummodo eædem executoriæ de monitoriis fecerint mentionem: alioquin in executionis negotio, juxta directum ad vos pro ipso mandatum, ratione præviâ procedatis.

CAP. XXXVIII.

Cessantibus clausulis in dubio, Papa non intendit gravare eundem collatorem super provisione duorum: ideò secundus impetrans repellitur, sive primus expectet, sive sit jam gratiam consecutus. hoc dicit secundùm intellectum gloss.

Idem *Noviensi Episcopo.* (*an.* 1229.)

MAndatum Apostolicum ad te directum, ut Magistrum S. faceres in Cannonicum recipi, & in fratrem

a *Vide l.* 1. §. *sed & si quis. D. de Carb. ed. & D. de lib. caus. l. ordinata.* b *in multis antiquis ita, & Abbati Compedien.* c *In uno antiquo, in negotio isto.* d *faceret.*

a *Vide & l. à procedente. & ibi Bart. C. de dilat.* b *ad duos loquitur, ad Abbatem & Episcopum. Ne putes erratum esse, & pluralis locutio duorum numero consistere potest.* 4. *q.* 3. §. *ubi numerus. verùm rectiùs loquitur Abbati S. Victoris, & collegio, alias non subaudiret in plurali. c. quam. gravi.* ꝟ. *de crim. falsi.*

Novien-

Novien. Ecclesiæ, si pro alio ibidem non scripsimus, qui hujusmodi gratiam prosequatur, alio jam beneficium per nostras literas obtinente, prosequi non teneris. Cùm super receptione duorum gravandi Ecclesiam antedictam, non fuit intentio mandatoris.

CAP. XXXIX.

Ecclesia in qua Papa primus dedit monitorias, & secundus executorias, per primum, non per secundum intelligitur gravata.

Idem Gregorius IX. (*an.* 1229.)

LIteris Apostolicis ad vos directis, ut G. Clericum recipere tis in Canonicum, & in fratrem, nisi pro alio fuisset per nos Ecclesia vestra gravata, mandatum nostrum vos exequi volumus & mandamus. Non obstante, quòd T. Subdiaconum per nostras literas executorias recepistis, qui à bonæ memoriæ H. prædecessore nostro monitorias impetravit. Cùm factum prædecessoris nostri potiùs, quàm nostrum fuerimus prosecuti. *a*

CAP. XL.

Diœcesanus, cui scribitur, ut in diœcesi sua, ubi pro alio scriptum non est, provideat vel faciat provideri, non potest id exequi circa beneficium spectans ad collationem alterius, jam pro alio gravati.

Idem.

ABbatem, qui mandatum Apostolicum jam recepit, ut S. Clerico in aliqua Ecclesiarum sui monasterii provideret, & per literas generales ad Diœcesanum Episcopum obtentas, ut in diœcesi sua (ubi pro alio scriptum non esset) faceret provideri, cogi juris ratio non permittit, nec super conferendis Ecclesiis, aut beneficiis aggravari, etiamsi facultatem habeat Diœcesanus, per easdem literas providendi.

CAP. XLI.

Per rescriptum directum excommunicatori, ut absolvat excommunicatum, si contra Concilium eum excommunicavit, datis executoribus, qui eo non parente exequantur, non excommunicatori, sed executoribus cognitio demandatur.

Idem.

AB excommunicato, qui contra statuta Concilii *b* generalis asserit se ligatum, literis ad excommunicatorem obtentis, ut (si est ita) sine difficultate absolvat eundem, & aliis *c* deputatis judicibus, qui (eo non parente) mandatum Apostolicum exequantur. Non excommunicatori (qui de facto suo in hoc certus esse debet, licèt in hoc defeeratur eidem) sed illis cognitio demandatur.

CAP. XLII.

Si impetrans rescriptum ad beneficium, dixit se non beneficiatum, cùm tamen haberet beneficium, licèt exiguum, non valet rescriptum.

Idem.

SI proponente aliquo nondum se beneficium Ecclesiasticum assecutum, super provisione ipsius (licèt minùs competens obtinentis) rescriptum Apostolicum de hoc mentionem non faciens, impetretur. Illud veluti fraudulenter obtentum dicimus non valere.

CAP. XLIII.

Abutentes rescripto Apostolico in casibus hic enumeratis, privantur commodo rescripti, & condemnantur in sumptibus & damnis adversario.

Idem *Episcopo Parisiensi.*

QUia nonnulli diversis modis literis Apostolicis abutuntur, statuimus, ut quicunque obtentas sub nomine suo literas aliis ejusdem nominis tradunt, qui quos volunt fatigant indebitè per easdem, & qui eas tali modo recipiunt: quique illos, contra quos nihil habent quæstionis, faciunt in judicium evocari: aut literas ipsas ad futuras trahunt controversias, quæ nondum fuerant tempore impetrationis exortæ: seu quenquam super uno negotio, vel etiam malitiosè super pluribus personalibus actionibus, quæ sub uno judice possent tractari commodiùs, per varias literas coram diversis judicibus trahunt, ut laboribus fatigatus & sumptibus, vel compellatur componere, vel cedere juri suo: aut reus actorem eodem tempore ad diversa loca, vel indeterminatè ad villam, quæ commune cum pluribus ejusdem provinciæ villis habet vocabulum, citari procurat, ut dum non comparuerit, excommunicetur quasi contumax, & sic eum à sua intentione repellat: earundem literarum commodo careant *a*, & adversariis in moderatis expensis ac damnis, quæ propter hoc eos pertulisse constiterit, condemnentur.

a *executi.* b *Later. sub Innoc. III. c.* 47. c *& aliis sibi judicibus deputatis.*

TITULUS IV. DE CONSUETUDINE.

CAP. I.

Consuetudo inferens gravamen Ecclesiis, debet Judicis officio tolli. hoc dicit secundùm intellectum magis singularem.

Gregorius I. *in Registro.* *b* (*an.* 591. *Româ in Siciliam.*)

COnsuetudines, quæ Ecclesiis gravamen inducere dignoscuntur, nostrâ nos decet consideratione removere.

CAP. II.

Ex consuetudine potest introduci actus sive solennitas, per quam sine apprehensione reali transfertur possessio rei absentis. h. d. & est casus singularis, secundùm Abbatem Siculum.

Innocentius III. *Archiepiscopo & Cap. Lugdunensi.* (*an.* 1199. *Româ in Daniam.*)

EX *c* literis: [*& infrà.* α] Si verò aliquis possessiones aliquas claustris, vel aliis religiosis locis in bona valetudine, vel ultima voluntate, pro suorum vult remedio peccatorum conferre: hanc conferendi formam esse proponis, quòd in hujusmodi donationibus modicum terræ consuevit in manu accipere, vel in extremitate *d* pallii, quod manu Prælati Ecclesiæ sustinetur, aut super altare ponendum sub testimonio videntium & audientium, sub dicta forma, quæ scotatio vulgariter appellatur: [*& infrà.* β] Discret. vestræ mandamus, quatenus donationes eorum, quæ sub obtentu consuetudinis claustris, Ecclesiis, vel quibuslibet locis religiosis piè conferuntur, vel etiam sunt collata, faciatis irrevocabiliter observari, cùm hujusmodi signum, quod scotatio dicitur, non tam factæ donationis, quàm traditæ possessionis sit evidens argumentum.

[α *Quas tu nobis, frater Archiepiscope, destinâsti, intelleximus manifestè, quòd regnum Daciæ, quantum ad ea, quæ ad jus fori contingunt, consuetudinibus suis, & institutionibus Regum suorum omnino regatur. Unde nullum usum testamentorum illius provinciæ hominibus contingit habere, qui alibi in ultimis decedentium voluntatibus secundùm legalem observantiam custoditur.*]

[β *Verùm quia hujusmodi donatio malitiosè à quibusdam cavillatoribus, sicut asseris, impeditur, à nobis humiliter postulâsti, ne loca religiosa, & Ecclesiæ, quibus multæ possessiones sub scotatione hujusmodi sunt collatæ, ab aliquibus possint vel debeant temerè perturbari, paternâ debemus solicitudine providere. Nolentes igitur ut tales constitutiones, quas diuturnitas temporis, ut asseris, observavit, & usus consuetudinis approbata hactenus retinuit, temeritate quâlibet infirmetur.*]

a *adde generaliter de actibus, qui infirment rescriptum. l.* 1. *C. si contra jus vel util. publ.* b *lib.* 1. *epist.* 64. *ad Felicem Episcopum Messanensem, & cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil.* c *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *compil.* d *in quibusdam recentioribus ita, sed malè, meo judicio, vel in extremitate pallii: manu Prælati Ecclesiæ, &c.*

CAP. III.

Non valet consuetudo, ut in causis Ecclesiasticis dictum populi pro sententia teneatur.

Idem Innoc. III. *Episcopo Pictaviensi.* a (*an.* 1198.)

AD nostram audientiam *b* noveris pervenisse, quod in tua diœcesi etiam in causis Ecclesiasticis consuetudo minùs rationabilis habeatur, quod cùm aliqua causa tractatur ibidem, & allegationibus & querelis utriusque partis auditis, à præsentibus literatis & illiteratis, sapientibus & insipientibus, quid juris sit quæritur, & quod illi dictaverint, vel aliquis eorum (præsentium consilio requisito) pro sententia teneatur. Nos igitur attendentes, quòd consuetudo, quæ canonicis obviat institutis, nullius debet esse momenti *c*, cùm sententia à non suo Judice lata nullam obtineat firmitatem: ut in causis Ecclesiasticis subjectorum tuorum, postquam tibi de meritis eorum constiterit, sententiam proferre valeas, sicut ordo postulat rationis, auctoritate tibi præsentium (præmissâ consuetudine non obstante) concedimus facultatem. *d*

CAP. IV.

Consuetudo non potest operare, ut Clericus non Episcopus possit exercere ea, quæ sunt reservata ordini Episcopali: & est casus notabilis. Abbas.

Idem *L. Vicario nostro* e *apud Constantinopolim constituto.* (*an.* 1199.)

QUanto *f* de benignitate: [*& inf.* α] Pervenit *sanè* ad audientiam nostram, quòd quidam simplices Sacerdotes apud Constantinopol. ea sacramenta præsumunt fidelibus exhibere, quæ ab Apostolorum tempore fuerunt solis Pontificibus reservata, ut est sacramentum Confirmationis, quod chrismando renatos soli debent Episcopi per manûs impositionem conferre, ad excusandas excusationes in peccatis: solam consuetudinem prætendentes. [*& infrà.* β] Discr. t. mandamus, quatenus omnibus Presbyteris districtè prohibeas, ne talia de cætero suâ temeritate præsumant: quæ licèt non sint à fidelibus contemnenda, tutiùs tamen est ea sine periculo ex necessitate (quæ legem non *g* habet) omittere, quàm ut ab his, quibus ea conferre non licet, ex temeritate (quæ lege damnatur) non sine gravi periculo inaniter conferantur: cùm umbra quædam ostendatur in opere, veritas autem non subeat in effectu.

] α *Sed. Ap. locum obtines celsiorem, tantò tibi est solicitiùs procurandum, ut te talem eidem exhibeas in negotiis peragendis, non declinans ad dextram vel ad sinistram, quòd non minus re quàm nomine vices Apostolicas gerere comproberis.*]

[β *Cum diuturnitas temporis peccata non minuat, sed augmentet, quæ tantò graviora existunt, quantò infelicem animam diutiùs detinent alligatam. Volentes igitur hæc & alia, quæ oculos divinæ majestatis offendunt, de agro dominico extirpari.*]

CAP. V.

Non valet consuetudo, per quam interdicti sententia violatur.

Idem *Decano & Cap. Cenomanensi.* h (*an.* 1206.)

CUm inter *i* vos ex una parte, & Canonicos sancti Petri de curiâ ex altera, super eo, quòd dicti Canonici generale interdictum ab Episcopo vestro, vel à vobis in civitate Cenomanensi positum non servabant, quæstio *k* vertebatur, [*& inf.* α] Procurator verò ipsorum proposuit, quod ipsa Ecclesia sancti Petri à prima fundatione libera extitit & exempta: & de consuetudine antedicta in generali etiam interdicto licitum erat eis, pulsatis campanis, altâ voce (interdictis & excommunicatis exclusis) divina officia celebrare. Nos igitur cognito, quòd ex tali consuetudine, si qua foret, disrumperetur nervus Ecclesiasticæ disciplinæ, ipsam de consensu fratrum nostrorum duximus irritandam.

[α *Ut utraque pars eandem causam sine debito terminaret, suum nuncium ad Sed. Ap. destinârunt: partibus ergo in nostra præsentia constitutis, per procuratores idoneos eis audientiam præbuimus liberam & benignam. Et quidem Ecclesiæ vestræ proposuit procurator, quòd cùm Cenomanens. Ecclesia suo loco & tempore pro excessibus secularis potestatis interdicto velit supponere civitatem Ecclesiæ beati Petri de curia, tanquam suo capiti membrum non cohærens, campanis pulsatis, apertis januis divina officia celebrare aliis cessantibus non omisit. Cùm autem ven. F. n. Hostien. Episc. tunc in partibus illis legationis officio fungeretur, iidem Canonici ad ejus præsentiam accedentes, suam ei super hoc querimoniam exponere curaverunt, qui partibus convocatis, & rationibus utriusque partis diligenter auditis, & cognitis: cùm pars Ecclesiæ sancti Petri per privilegia sedis Apostolicæ non posset ostendere se munitam, imò id firmiter constaret, quòd ex superbia potiùs ad hoc, quàm ex causa rationabili duceretur, sententialiter definivit, quòd cùm in civitate Cenomanensi positum esset interdictum, illud eadem Ecclesia observaret, vinculo quoque excommunicationis ac pœnæ ordinis ac beneficii eos supponens, qui sua ducerent sententiæ resistendum. Postmodum verò cùm propter quosdam excessus secularis potestatis tota Cenomanensis civitas supponeretur Ecclesiastico interdicto: & ipsis Canonicis sancti Petri denunciatum fuisset, ut à divinorum celebratione cessarent, & observarent sicut aliæ ipsius civitatis Ecclesiæ interdictum, ipsi majorem temeritatem suæ audaciæ adjungentes, cum majori solennitate suum sunt officium executi, venire contra legati sententiam non verentes.*]

CAP. VI.

In attribuendis officiis novæ dignitati, servatur consuetudo vicinarum civitatum, quæ si diversa fuerit, servabitur magis rationabilis, & alii non præjudicans.

Idem *Episcopo Heliensi.* (*an.* 1208)

CUm olim *a* Londonensis Episcopus nostris auribus intimâsset, quòd in sua Ecclesia proposuerat statuere Præcentorem, nos ejus precibus inclinati, ei licentiam concessimus Præcentorem hujusmodi ordinandi, dummodo in conferendis sibi reditibus nulli inferretur præjudicium, statuentes, ut Præcentor taliter institutus, in sessionibus, processionibus, & aliis illam haberet in Londonensi Ecclesia dignitatem, quam habent alii Præcentores in aliis Ecclesiis Anglicanis: [*& infrà.* α] Quocirca mandamus, quatenùs, si secundùm diversas consuetudines locorum, diversas habere noveris Præcentores in Anglicanis Ecclesiis dignitates, jam dictum Præcentorem illam habere facias in London. Ecclesia dignitatem, eâque manere contentum, quam (rationabilib. & approbatis consuetudinib. Ecclesiæ salvis) sine præjudicio alieno poterit obtinere.

[α *Postmodùm autem nostris fuit auribus intimatum, quòd licèt idem Episcopus dil. fil. G. in eadem Ecclesia instituisset Præcentorem, quod tamen à nobis fuerat de prælibata dignitate statutum, biennio jam elapso exequi non curavit. Quapropter tibi dedimus in mandatis, ut illud, sublato cujuslibet contradictionis & appellationis obstaculo, exequi non postponeres, contradictores per cens. Ecclesiasticam compescendo. Noviter verò dil. fil. Decanus & quidam alii personatus habentes in Ecclesia memorata suam nobis transmisère querelam: quòd cùm per Ecclesias Anglicanas consuetudines sint diversæ, ac quidam Cantorum minorem, quidam verò majorem habeant dignitatem, nec possint dignitates eorum, cum sint variæ & repugnantes, convenire simul in unam, is qui noviter est institutus in Ecclesia London. Præcentor, non contentus eo, quod habere potest sine præjudicio aliorum, occasione literarum nostrarum quasdam ipsius Decani & aliarum personarum ejusdem dignitates Ecclesiæ sibi nititur in præjudicium eorum arrogare.*]

CAP. VII.

Non potest induci in consuetudine, ut quis possit dimittere digni-

a *al. Parisiensi. al. Pataviensi.* b *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *compil.* c *Tex. est in gloss. magna, & ibi Cy. C. quæ sit lon. consuet. & in l. nemo alieno. in gloss. temporalis ff. de reg. juris.* d *Liberam facultatem.* e *Idem Lucio Vicario, &c.* f *Cap.* 3. *eod. tit. in* 3. *compil.* g *l. un. ff. de consuet. & in l. non solùm, §. fin. ff. de exc. tut.* h *al. Idem N. Decano, &c.* i *Cap.* 4. *eod. tit. in* 3. *compil.* k *verteretur.*

a *Cap.* 5. *eod. tit. in* 3. *comp.*

dignitatem sine Superioris licentia, vel ut possit electus administrare, non habita confirmatione à Superiore.

Idem Innoc. III. *Conventui Corbien. monasterii.* a (*an.* 1208.)

CUm venerabilis *b* frater noster Episcopus Hostiens. & L. sanctæ crucis Presbyter Cardin. in partibus Alemaniæ legationis officio fungerentur, invenerunt Abbatem de monasterio Hermionensi, quod ad Rom. Eccles. noscitur pertinere nullo mediante, ad monasterium Corbien. quod est etiam Rom. Eccles. speciale temeritate propriâ migrâsse: licentiâ illud deserendi, vel confirmatione à nobis, vel ab ipsis, qui vices nostras in illis partibus tunc gerebant, nec habitâ, nec petitâ: [& ĩ.] Postmodum autem nuntii ejus, ad defensionem ipsius, generalem illius terræ consuetudinem allegârunt.

Cùm igitur hæc non tam consuetudo, quàm corruptela meritò sit censenda, quæ profectò sacris est canonibus inimica, ipsam mandamus de cætero non servari. *c*

CAP. VIII.

De consuetudine potest induci, quòd una Ecclesia de gremio alterius teneatur sibi Prælatum eligere. Et consuetudo est optima legum interpres.

Idem *Decano* [*Salesberiensi A.*] *Archidiac. & Magistro P. Penetel. Canon. Parisiensi.* d (*an.* 1208.)

CUm dilectus *e* filius Guil. Andren. Ecclesiæ Monachus, qui pro Clerico ejusdem Ecclesiæ se gerebat, & G. procurator monasterii Karosen. super jure eligendi Abbatem, in Andren. monasterio, & ejusdem electione in nostra præsentia ad invicem litigarent, idem Guil. electionem suam à fratribus Andren. Ecclesiæ concorditer celebratam, auctoritate Apostolicâ petiit confirmari, asserens tam de jure communi, quàm de privilegio speciali, eis ab Alex. Papa concesso, & à nobis postmodum confirmato, liberam eligendi auctoritatem ad eosdem fratres tantummodo pertinere. [& ĩ. α] Dictus verò procurator proposuit ex adverso, quòd cùm olim ad petitionem patronorum Ecclesiæ à Morien. *f* Episcopo fuerit constitutum, quòd si præfatus locus divino munere adeò pullularet, ut Prior, aut Abbas constitueretur ibidem, electio ejus penès fratres ejusdem loci & Capitulum Karosen. penderet, & obtentu hujusmodi statuti sic fuerit longè retroactis temporibus observatum, ut monasterio Andren. vacante, Andren. fratres in Karosen. Capitulo aliquem de gremio monasterii Karosen. sibi eligerent in Abbatem: electio prædicti G. tam contra statuti tenorem, quàm etiam contra consuetudinem approbatam (quæ optima est legum interpres) minùs canonicè attentata, meritò cassari debebat: [& ĩ. β] Quia nobis constitit electionem ipsam à suspensis, & de suspenso etiam celebratam, eam justitiâ cassavimus exigente. Cæterùm cùm supradictum statutum ita sanè posset intelligi, quòd per illud nec juri communi, nec privilegio derogetur: ut videlicet ad sæpedictos fratres electio spectet Abbatis, & ad Karosen. Capitulum confirmatio: mandamus, quatenus si ex parte Karosen. cœnobii talis fuerit consuetudo probata, quæ juri communi præjudicet, in hac parte vos secundùm illam decernatis electionem Andren. Abbatis de cætero faciendam alioquin Andren. Monachis jus eligendi Abbatem adjudicare curetis: ut sic de cætero liberam habeant facultatem de gremio Ecclesiæ suæ, vel etiam aliunde, per electionem canonicam eligendi personam idoneam in Abbatem præsentandam Karosen. Capitulo, ut ab eo (si fuerit Canonica) confirmetur.

[α *Nam de jure communi omnis congregatio Monachorum eligere sibi debet Abbatem: & in ejusdem Alex. privilegio continetur, ut obeunte monasterii Andren. Abbate nullus ibi quâlibet surreptionis astutiâ seu violentiâ præponatur, nisi quem fratres vel eorum pars consilii sanioris secundùm Deum & beati Benedicti regulam duxerint eligendum, à nobis quoque prædictis fratribus dignoscitur esse concessum, ut licitum sit eisdem, cùm Ecclesiam suam Abbate vacare contigerit, personam idoneam de gremio ejusdem Ecclesiæ, vel aliunde, per regularem electionem sibi præficere in pastorem Karosen. monasterio præsentandam, ut ab ipso confirmationem accipiat, & reverentiam, quam ei debet, impendat.*]

[β *Et mandari fratribus antedictis, ut juxta quod est hactenus obtentum, procederent ad electionem Abbatis*, & infrà. *His igitur & aliis, quæ coram nobis utrinque fuêre proposita, perspicaciter intellectis.*]

CAP. IX.

Capitulum sine Episcopo statuta seu consuetudines novas facere, vel antiquas immutare non potest.

Honorius III. *a Parisiensi Capitulo.* (*an.* 1221.)

CUm consuetudinis usûsque longævi non sit levis auctoritas, & plerumque discordiam pariant novitates: Auctoritate vobis præsentium inhibemus, ne absque Episcopi vestri consensu immutetis Ecclesiæ vestræ constitutiones & consuetudines approbatas, vel novas etiam inducatis, Si quas fortè fecistis, irritas decernentes.

CAP. X.

Non valet consuetudo, per quam quis inducitur ad peccandum, vel bona propria dissipandum.

Idem *Majori & Burgen. de Rupella.* (*an.* 1223.)

EX parte vestra fuit propositum, quòd cùm in patria vestra servatæ sint hactenus duæ consuetudines abusivæ, *una*, quòd si indigena vel extraneus prodigalitatis vitio, vel incuriâ, seu quocunque casu alio dissipaverit, vel amiserit bona sua, bona uxoris suæ, tam mobilia, quàm immobilia, pro suæ voluntatis libito *b* alienat, [& ĩ. α] Et quòd si vir ducat uxorem, quæ fide conjugii violatâ committat adulterium, nihilominùs ipsa medietatem omnium bonorum, quæ fuerit vir adeptus, impudenter exigit, & improbè apprehendit; quæ potiùs privanda esset omnibus viri bonis: [& ĩ. β] Tenore præsentium declaramus, vos non teneri ad hujusmodi consuetudines observandas.

[α *Quare fit interdum, ut viro defuncto mulier remaneat indotata, & superstites filii extremæ subjaceant incommodis paupertatis. Alia quoque consuetudo est non impariter reprobanda.*]

[β *Quare super his vobis per Apost. sed. provideri humiliter postulâstis. Nos igitur saluti & utilitati vestræ consulere cupientes.*]

CAP. XI.

Consuetudo non derogat juri naturali, seu divino, cujus transgressio peccatum inducit: nec positivo, nisi sit rationabilis & præscripta.

Gregorius IX. (*an.* 1229.)

CUm tantò sint graviora *c* peccata, quantò diutiùs infelicem animam detinent alligatam, nemo sanæ mentis intelligit naturali juri (cujus transgressio periculum salutis inducit) quâcunque consuetudine (quæ dicenda est veriùs in hac parte corruptela) posse aliquatenus derogari. Licèt etiam longævæ consuetudinis non sit vilis auctoritas, non tamen est usque adeò valitura, ut vel juri positivo debeat præjudicium generare, nisi fuerit rationabilis, & legitimè sit præscripta.

---

a *al. ita: Idem Conventui & Corbiensi monasterio.* b *Cap. 6. eod. tit. in 3. compil.* c *Vide l. rem non novam. C. de jud. & ibi Petr. de Bel. Cyn. Bartol. & Bald. & l. 2. C. quæ sit long. consuetudo.* d *al. Salesbiensi.* e *Cap. 7. eod. tit. in 3. compil.* f *Morinen.*

a *Papiensi leg.* b *arbitrio, vide text. in l. Labeo ait. §. 1. ff. de pact. & Bart. in extrav. ad reprimend.* c *Vide B. Thom. 1. 2. q. 7. art. 2. & Dom. Sotum lib. 1. de just. & jur. q. 7. art. 21.*

TITULUS V.

DE POSTULATIONE PRAELATORUM.

CAPUT I.

Impostulabilis est, qui violat interdictum. h. d. quoad titulum: *habet enim multa alia dicta, quæ non faciunt ad tit.*

Innocentius III. *Decano & Capit. Senonensi.* (*an.* 1198.)

AD hæc *a* in B. Petro: [*& infrà.* α] Cumque de facili non possetis in unum locum & propositum convenire, sed ad nos fuisset ab aliquibus appellatum: tandem convenientes in unum, Altissiodorens. Episcopum in Archiepiscopum postulâstis. Postulationem vestram per magistrum R. Præcentorem vestrum, & per Abbatem S. Petri exponentes, & petentes, ut faciendæ translationi pium præberemus assensum. Verùm, quoniam antequam idem magister ad sedem Apostolicam accessisset, nobis quasi pro certo constabat, quòd idem Episcopus interdicti sententiam non servâsset, quod etiam idem magister non negavit, in fratrum nostrorum præsentia requisitus à nobis, in ipsius Episcopi excusationem allegans, quòd sententiam latam servare nullatenùs tenebatur, quæ ad ejus notitiam, nec per literas nostras, nec per Card. tunc Apost. sed. Leg. qui eandem sententiam promulgârat, nec per deputati ad hoc executoris mandatum vel literas pervenisset: [*& infra.* β] Quod nec sufficit, imò nec proficit ad excusationem prædicti Episcopi, cùm Cardinalis idem sententiam interdicti præsentibus multis solenniter ac publicè promulgavit: & eadem interdicti sententia in regno Francorum jam multis publicè cœperit observari: nec sit necessarium, cùm constitutio solenniter editur, aut publicè promulgatur, ipsius notitiam *b* singulorum auribus per speciale mandatum vel literas inculcare: sed id solum sufficit, ut ad ejus observantiam teneatur, qui noverit eam solenniter editam, aut publicè promulgatam: cùm & contra quosdam, qui Sardicen. Concilium non servabant, tanquam illud non habuerint, aut perceperint, canonica tradat auctoritas, quòd eis non facilè facultas credendi tribuitur: cùm idem penes illos in suis regionibus actum fuerit & receptum. Nec valet, quòd in Altissiodoren. diœcesi dictus Rex terram propriam dicitur non habere, cum nos terram totam Regis ipsius subjici mandaverimus interdicto; & Cardin. nostrum interpretatus mandatum, in terram illam sententiam promulgaverit, quæ Regi tunc temporis adhærebat: [*& infrà.* γ] Sed inde liquidò constat, sæpè dictum Episcopum sufficienter excusari non posse, quòd suam metropolitanam Ecclesiam generalis interdicti sententiam & recepisse noverat, & servare. [*& infra.* δ] Nos igitur, qui secundùm Apostolum prompti sumus inobedientiam omnem ulcisci, ejusdem Episcopi Altissiodoren. inobedientiam attendentes, ne nil obedientia prodesse videretur humilibus, si contemptus contumacibus non obesset: cùm juxta canonicas sanctiones quædam sint culpæ, in quibus culpa est relaxare vindictam, postulationem hujusmodi non propter postulantem Ecclesiam, sed propter postulatam personam repulimus, ut indignam. Licet autem ex eo, quòd hominem, qui vestro non conveniebat proposito, postulâstis, cùm vos interdicti sententiam servaretis, & ipse eam contemneret observare, permissâ vobis facilè abusi fueritis potestate; ac ideò vos eâ non immeritò privare possemus: de solita tamen benignitate *c* concedimus, ut vobis per postulationem idoneam, seu electionem canonicam de persona congrua consulatis.

[*α Sanè cùm Ecclesia Senonens. semper fuit Ecclesiæ Romanæ devota, non immeritò ipsius Ecclesiæ passioni compatimur, & doloribus condolemus, cùm ea sit viduata pastore: qui etsi nobilis esset genere, nobilior tamen fuit, sicut credimus, sanctitate.* & infra. *Dolemus insuper, quòd dolori nimio, quem de tanti patris obitu conceperat Eccles. Senonens. dolor alius supervenit, cùm eâ vix surgente ab officio funeris tam functi, vix dignè celebratis exequiis tanti patris, Rex ipse injustè commotus possessiones ipsius tam ad mensam Archiepiscopi, quàm Canonicorum pertinentes, non ut debuit vel ut decuit, sed ut voluit & valuit, occupavit, & personas etiam, quæ de mandato nostro suspenderant organa sua, compulit exulare.*]

[*β Et quòd in Altissiodorensi diœcesi Rex ipse terram propriam non haberet, & quòd eadem Altissiodorensis diœcesis ex alia causa fuerat interdicta.* & infrà.]

[*γ Quòd si Episcopatus ejus ex alia causa fuerat interdictus, interdicti sententiam & tenebatur fortiùs, & poterat faciliùs observare.*]

[*δ Idemq; unus eorum extiterat, qui deliberantes super eandem sententiam de communi consilio decreverunt, sed erraverunt, ut eandem sententiam non servarent, cùm si verbum Apostoli Petri de Clemente dicentis diligentiùs attendissent, commonitionem super hoc non debuerunt exspectare, sed obsecundare prudenter, & humiliter obedire.*]

CAP. II.

Qui postulationem cassatam vitio personæ innovat, est eligendi & postulandi potestate privatus.

Idem *Hostiensi Episcopo Apost. sed. Legato.* (*an.* 1200.)

GRatum *a* gerimus [*& infrà.* α] Accepimus *autem* ex literis tuis, quòd Canonicis Senonens. quorum postulatio nostrâ fuit auctoritate cassata, licèt cassationis literas suppressissent in fraudem, ut canonicè ad electionem procederent, mandavisti: [*& infrà.* β] Cumque plures eorum postulationem cassatam à nobis innovare denuò niterentur, quidam verò Episcopum Cameracensem in Archiepiscopum postularent, Tu intelligens eos, qui cassationem nostram quodammodò revocare volebant, eligendi privilegium amisisse: quia concessâ sibi ex Apostolicæ sedis benignitate abuterentur temerè potestate: ac ideò ad alios, licèt pauciores numero *b*, quantùm tamen ad hoc pertinet, consilio saniores, eligendi vel postulandi devolutam esse licentiam, prædictum Cameracen. ad eorum instantiam in pastorem auctoritate fretus Apostolicâ providisti. Nos igitur à solicitudine Cameracensis Ecclesiæ ipsum reddidimus absolutum, quod à te de mandato nostro factum est, auctoritate Apostolicâ confirmantes.

[*α Et acceptum, & fraternitatem tuam plurimùm commendamus, quòd ad promotionem ven. f. n. S. quondam Cameracensis Episcopi, nunc autem Archiepiscopi Senonensis, & prudenter & efficaciter attendisti.*]

[*β Adjiciens etiam, quòd nisi forsitan in talem personam concorditer vota sua transferrent, pro qua meritò tuum deberent obtinere consensum: de provisione ipsius Ecclesiæ postmodum faceres, quod crederes expedire.*]

CAP. III.

Postulatio, per quam privata vel minor utilitas communi vel majori præfertur, vel quæ fit à minori, quàm à tertia parte Collegii, admitti non debet.

Idem *c Clericis Ravenensis Ecclesiæ.* (*an.* 1204.)

BOnæ memoriæ *d* Guil. Archiepiscopo vestro viam universæ carnis ingresso, quidam vestrûm sanctæ Praxedis Presbyterum Cardinal. quidam verò Imolen. Episcopum postulaverunt: [*& infrà.* α] Nos igitur auditis,

a *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *compil.* b *Ad intelligentiam vide B. Thom.* 1. 2. *q.* 90. *art.* 4. *Sotum l.* 1. *de justit. & jure, q.* 1. *art.* 4. *Alphonsum Castrum l.* 1. *de potestate legis pœnalis, Can.* 1. *& Fernandum Vasq. l.* 1. *controver. illustr. c.* 44. c *In manusc. de solita tamen benignitate sedis Apost. concedimus, &c.*

a *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *compil.* b *Electio ad quot & quos pertineat.* c *al. Idem Clericis Ravenn.* d *Cap.* 3. *eod. tit. in* 3. *compil.*

ditis, quæ de facto, & de jure fuerant allegata, plenius etiam pro utralibet partium curavimus allegare: consideravimus *a* verò, quòd ejusdem Cardinalis præsentia utilior sit non solùm Romanæ, sed etiam Ecclesiæ generali, tam apud Apostolicam sedem, quàm apud Ecclesiam Ravennatem: unde non immeritò præferentes speciali utilitati communem, & minori majorem, prædictum Cardinalem postulationi vestræ non duximus concedendum. Attendentes autem ex altera parte, quòd prædictus Episcopus *Cenolensis*, à minori quàm tertiâ parte fuerit postulatus: & quòd Apostolica sedes postulationes hujusmodi non consueverit in tanta divisione, ac contradictione recipere: cùm etiam quando aliquis ab aliis unanimiter postulatur, ad admittendam postulationem eorum, non tam ex justitia, quàm ex gratia moveatur, postulationem ipsius non duximus admittendam.

Mandantes, quatenus cum his, qui vocem in electione habere noscuntur, per electionem, postulationem seu nominationem canonicam in personam idoneam convenire curetis.

[*x Cumque partes postulationes suas per nuncios suos nobis præsentâssent, proponebatur ab his, qui Cardinalem postulaverant memoratum, quòd plures, quàm duæ partes, vestrûm convenerant in eundem. Verùm pars altera proponebat, quòd digniores personæ postulaverant Episcopum Imolensem, & quòd in postulatione ipsius & forma canonica & tenor compromissionis fuerat observatus: cum tanquam Suffraganeus Raven. Ecclesiæ postulatus de ipsius gremio extitisset. Fuerat n. compromissum, ut de corpore Ravennaten. Ecclesiæ personam eligerent idoneam, & competentem: quod pars altera frivolum asserebat; cum licèt talis conditio fuerit adjecta, poterat tamen de Rom. Ecclesiæ collegio propter ipsius privilegium præfata postulari persona; cum membra capitis a membris corporis censeri non debeant aliena.*]

CAP. IV.

Archiepiscopus in Archiepiscopum postulatur. Et ex quo postulatio præsentata est Papæ, non possunt postulantes ab ea recedere, sed debet superioris judicium expectari. h. d. quoad titulum.

Idem *Præposito & Capitulo Strigonen.* b (*an.* 1211.)

II. Bonæ *c* memoris Guil. Archiepiscopo vestro viam universæ carnis ingresso, cùm in Colocens. Archiepiscopum postulandum a nobis contulissetis unanimiter vota vestra, Suffraganei Strigonens. Ecclesiæ Quinqueecclesiensis Episcopus *d* videlicet, & quidam alii postulationi vestræ se opponere curaverunt, asserentes, quod eis contemptis, qui jus habebant eligendi vobiscum, postulatio eadem fuerat attentata: licèt vestri nuncii proponerent ex adverso, quòd super præficiendo vobis Pontifice *e*, de gratia multoties Suffraganeorum fuerat requisitus assensus, sed ipsi vobis consilium denegaverunt. Nunciis igitur in nostra præsentia constitutis, & proponentibus adversariis quædam alia contra postulationis vestræ processum, quia nobis de propositis non constabat, ita duximus providendum, ut si Suffraganeis persistentibus in contradictione sua, vos *f* postulationi vestræ velletis instare, per procuratores idoneos ad sedem Apostolicam venitetis. Si autem illi à contradictione sua cessarent, & vos instaretis proposito vestro, ad præsentiam nostram mitteretis personas idoneas, qui super his, quæ opportuna forent, nos redderent certiores. Quod si contradicentibus Episcopis memoratis vos contingeret de jure vestro diffidere, aliam personam idoneam provideretis vobis canonicè in pastorem.

Cæterùm quidam vestrûm, à postulatione vestra, quam nobis præsentaveratis, communiter temerè recedentes, aliis persistentibus in eadem, prædictum Quinqueecclesiens. Episcopum in Archiepiscopum postulaverunt: [*& §. α*] Nos igitur postulationem ipsam, quam invenimus in multa discordia, non solum Suffraganeorum, verùm etiam Canonicorum Strigonens. Ecclesiæ ac contra formam mandati nostri temerè celebratam, nōn duximus admittendam, sed vobis dedimus in mandatis, ut ad providendum vobis pastorem idoneum per electionem canonicam vel postulationem concordem (requisito Suffraganeorum assensu, si esset de antiqua & approbata consuetudine requirendus) procedere curaretis, alioquin nos ipsi provideremus Ecclesiæ viduatæ. Verùm antequam ad vos literæ nostræ *a* pervenissent, innitentes mandato priori, Suffraganeos, præter Quinqueecclesien. ad concordiam revocâstis. [*& §. β*] Post hæc (mandato *b* nostro recepto) hi, qui in Colocen. convenerant, ab ejus postulatione recedere noluerunt, sed innovaverunt eandem, reversis ad eos quibusdam Canonicis *c*, qui in partem alteram declinâtant. [*& §. γ*] Cæteri verò, qui Quinqueecclesien. Episcopum postulârant, convenientes in unum, cæteros Canonicos ad Capitulum convocârunt, ad postulationem concordem, vel electionem canonicam, juxta mandatum Apostolicum procedere cupientes: sed illis nolentibus convenire, intelligentes penès se tantùm remansisse facultatem liberam eligendi, quia reliqui jus suum prosequi negligebant, prædictum Quinqueecclesien. denuò postulârunt. [*& §. δ*] Nec obstabat *d* eorum discordia, qui alium postularunt, cum priùs in postulatione Archiepiscopi supradicti convenissetis pariter universi: & consensum vestrum annotatum literis, & subscriptionibus propriis roboratum, petiissetis à nobis per communes nuncios confirmari, nosque vestram recepissemus postulationem dijudicandam, si Suffraganei forsitan in contradictione persisterent, vel (si consentirent, aut etiam cederent) approbandam. Si enim postquam postulatio subscriptionibus postulantium roboratur, & præsentatur Romano Pontifici approbanda, possent ab ea recedere postulantes, nobis frequenter illuderent, & judicium nostrum ex eorum pendere arbitrio videretur: [*& §. ε*] Intelleximus itaque, quòd etsi esset neutra postulatio approbanda, juxta tenorem tamen *e* posterioris rescripti, ad nos de cætero Strigonensis Ecclesiæ provisio pertineret. Quia verò non plenam de personis illius regni notitiam habebamus, ideoque non poteramus salvâ conscientiâ eidem Ecclesiæ in alia persona *f*, quæ de Regno Hungariæ originem duceret, congrue providere, nec valemus ei præficere alienum, quamvis honestius videretur, si *g* Suffraganeus ad metropolim suam accederet, quàm Archiepiscopus ad metropolim transferretur, partem tamen eligimus potiorem; Et eundem Archiepiscopum, in quem omnes, quorum consensus in electione vel postulatione pastoris requiritur, licèt diversis temporibus convenerant, à vinculo, quo tenebatur Colocens. Ecclesiæ absolventes, ad metropolim Strigon. transtulimus, & ei licentiam tribuimus transeundi: pallium *h* ei ad nomen & usum ejusdem Ecclesiæ transmissuri.

[*α Quorum votis nullus Suffraganeorum assensit, excepto duntaxat Episcopo Vitriensi* i. *Et licet charissimus in Christo filius noster A. Hungar.æ Rex illustris, tunc Dux & Rex regni Hungarici, L. nepotis sui Regis nomine, cujus tutelam & regni*

a *al. Consideranies igitur.* b *al. Canonico. al. Can. Strigon. Romà in Hungar.* c *Cap. 4. eod. tit. in 3. compil.* d *Vox, Episcopus, deest in multis antiquis.* e *al. pastore.* f *al. & vos.*

a *al. Literæ nostræ secundæ pervenissent.* b *Aliàs, mandato secundo nostro.* c *al. quibusdam Canonicorum ex his, qui, &c. al. quibus Canonicorum, qui, &c.* d *nocebat, in manuscript.* e *Deest dictio, tamen, in antiquis.* f *In nonnullis exemplaribus inseritur hic dictio, Nisi: quæ nec in antiquis, nec in veteri compil. habetur.* g *ut.* h *De pallio vide in Synodo octava, canon. 27. & Ivo part. 5, cap. 325.* i *al. Nitriensi. F. Bonfin. 277.*

curam ipsi frater ejus commiserat, gubernator precum suarum, primitias ad nos prædicti Colocensis postulatione transmiserat: postmodum tamen pro Quinqueecclesiensi Episcopo ad Strigonens. Metropolin transferendo, nobis per literas suas humiliter supplicavit.]

[*β Ita quod Vuarm. Vuesperin. & Velan. Episcopi pro translatione Colocensis Archiepiscopi salvo jure suo inposterum, cui propter afflictionem & necessitatem Strigon. Ecclesiæ supersedebant, ad præsens vos humiliter rogaverunt, prædicto Nitriensi scribente, quòd si non placeret vobis electionem factam de Quinqueecclesiensi Episcopo admittere, postulationem alterius sine præjudicio juris suppliciter exorabant.*]

[*γ Cum prædicti Regis & Suffraganeorum literis dil. fil. A. Magistrum scholarum, M. Thesaurarium, & A. Archidiaconum, & F. & N. Canonicos Strigonens. Ecclesiæ ad sed. Ap. destinârunt, super postulatione sua dispensationis gratiam petituros*]

[*δ Cum ergò utriusque partis nuncii ad sed. Apost. pervenissent, hi qui pro Quinqueecclesiensi Episcopo venerant, proponebant partem suam juxta mandatum Apostolicum processisse nec obstare discordiam vel contradictionem eorum, qui juxta formam mandati nostri procedere contemnentes, illo recepto, nec elegerant quenquam canonicè, nec concorditer postulârant. Unde concors debeat eorum postulatio reputari, cum cæteri, tanquam jussionis Apostolicæ contemptores, eligendi ac postulandi se jure privâssent, cum nec postulare nec eligere voluerint. Imò nec etiam ad Capitulum venire. Ad hæc autem poterat responderi, quòd illi qui Colocens. Archiepiscopum postularant, formam secuti fuerant per nostras literas datam, quoniam innitentes priori postulationi, juxta tenorem priorum literarum nostrarum partem concordem fecerant, quæ prius discors fuerat, dum Suffraganeos ad concordiam revocârunt.*]

[*ε Poterat quoque ad id, quòd pars mandatum Apostolicum non servârat, utpote quæ nec postulationem concordem, nec electionem canonicam celebrârant, cum in majori contradictione quam prius non solum Canonicorum, sed Suffraganeorum etiam, ipso Rege adversæ parti favente, prædictum Quinqueecclesiensem Episcopum postulâsset. Auditis igitur his & aliis, quæ fuerunt hinc inde proposita, & habito super his cum fratribus nostris diligenti tractatu.*]

CAP. V.

Postulatio, contra quam agitur de contempto, potest sine præjudicio alicujus rejici: potest tamen de speciali gratia admitti. hoc dicit.

Idem Innoc. III. *Capitulo Strigonensi. (an.* 1211. *Romà in Hungariam.)*

POstulationem *a*, quam celebrâstis: [*& infrà.*] Licèt ergò per postulationem hujusmodi nullum jus sit alicui acquisitum, ideoque sine præjudicio alicujus postulationem potuissemus repellere memoratam: ut tamen vobis de speciali gratia consulamus, ita duximus providendum, quòd per procuratores idoneos, ad omnia sufficienter instructos, nostro vos conspectui præsentetis, quatenus utrâque parte præsente, quod justum fuerit, decernamus.

CAP. VI.

Episcopus non est eligendus ad aliam dignitatem, sed postulandus.

Honorius III. *Cap. Calaritano.* b *(an.* 1220. *Roma in Sardiniam.)*

ETsi unanimiter vota vestra concurrerint, ad Sutrien. Episcopum in Ecclesiæ vestræ Archiepiscopum eligendum, cùm suæ alligatus Ecclesiæ liberum *c* non habeat sine nostra permissione volatum, electionem de ipso factam, tanquam contra canones *d* minùs licitè attentatam, de fratrum nostrorum consilio duximus irritandam, cùm eligi nullo jure potuerit, sed potiùs postulari.

[*Volentes tamen, quantum cum Deo possumus, vestris desideriis concurrere, benigno favore dil. fil. Subdiacono & Capellano R. nostris Apost. sed Legatis duximus injungendum, ut & vota vestra circa ipsum exquirant, & personæ merita vice nostrâ examinent diligenter, eundem ad vos cum literis rei veritatem continentibus, destinando, ut si idoneus repertus fuerit, disponente Domino & ipsi in Ecclesia, & in ipso Ecclesiæ vestræ utiliter provideatur.*]

a *Cap.* 5. *eod. tit. in* 3 *compil.* b *al. Caritanensi. in aliis, Innoc. III.* c *In antiq. liberum non habeat ad aliam, sine, &c.* d *Contravenire canoni est peccatum in c.* 2. *& c. illud. De major. & obed.*

TITULUS VI.
DE ELECTIONE, ET ELECTI POTESTATE.

CAP. I.

Ecclesiæ collegiata non debet provideri de Prælato per collationem seu provisionem, sed per electionem canonicam fiendam per ipsum Collegium. h. d. Abbas.

Lucius Papa. *a (fortè I. an.* 256. *Roma.)*

NUllus *b* in Ecclesia, ubi duo vel tres fratres fuerint in congregatione, nisi eorum electione canonicâ, Presbyter eligatur: [*& α.*] Si verò aliter quis Ecclesiam adeptus fuerit, eo quòd per cupiditatem illam acquisierit, atque contra canonicæ regulæ disciplinam egerit, expellatur.

[*α Et eisdem convocatis etiam Parochianis, atque in unum consentientibus.*]

CAP. II.

Electus ad clamorem populi, non debet per superiorem confirmari.

Ex Concilio Sardicens. *c (an.* 347. *in Daciâ.)*

OSius *d* Episcopus dixit: Si quis ita temerarius extiterit, ut talem excusationem afferens, asseveret, quòd literas populi acceperit, cùm manifestum sit potuisse plures eorum, qui sinceram fidem non habent, præmio & mercede corrumpi, ut clamarent in Ecclesia, & ipsum petere viderentur: omnino fraudes has damnandas esse arbitror, ita ut nec laicam in fine communionem (nisi de hoc pœnituerit) talis accipiat. Si verò omnibus placet, statuite. Synodus respondit, Placet.

CAP. III.

Electio canonica confirmanda est, debet tamen superior ante confirmationem inquirere de conversatione & vita electi, ubi fuit conversatus.

Gregorius tertius. *e (imò I. a.* 600. *Romà in Campan.)*

POstquam: [*& infrà.*] Confirmationem *f* petentium desideria, si nihil est, quod electum impediat, impleantur. Cujus vita vel actus, quia meliùs possunt, ubi est conversatus, cognosci, inquirantur ibidem.

CAP. IV.

Electo in Archiepiscopum sedes Apostolica pallium non tradet, nisi prius præstet fidelitatis & obedientiæ juramentum.

Paschalis I. (fortè II.) *Panormitano* g *Archiepiscopo. (an.* 1102.)

SIgnificasti Reges *h* & regni majores admiratione permotos, quòd pallium tibi ab Apocrisariis *i* nostris tali conditione oblatum fuerit, si sacramentum, quod a nobis scriptum detulerant, exhiberes: [*& α*] Mirentur in hac causa Dominum nostrum Jesum Christum, qui cùm ovium suarum curam Petro committeret, conditionem posuit, dicens *k*: *Si diligis me, pasce oves meas.* Si conscientiarum factor, & cognitor secretorum, conditione hâc usus est, nec semel tantùm, sed & secundò, & usque ad contristationem: quâ nos solicitudine oportet tantam Ecclesiæ prælationem imponere fratribus, quorum conscientias non videmus? Ajunt omne

a *Codices hic variant: nam quidam Pius, alii Alexander.* b *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil.* c *Con. Sardic. Can.* 2. *Burch. l.* 1. *Decret. c.* 19. *Ivo p.* 5. *c.* 73. d *Cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *compil.* e *al. Gregor. IX. & malè Gregorius lib.* 8. *epist.* 18. *Registri.* f *Cap.* 11. *eod. tit. in* 1. *compil.* g *Papa Toletano. al. Palarm. Arch. al. Polemensi Arch.* h *Cap.* 21. *eod. tit. in* 1. *compil.* i *Apocrisarius dicitur responsalis, ab* ἀποκρίνομαι, *respondeo. Justin. Nov.* 25. k *Joan.* 21.

omne jusjurandum à Domino esse prohibitum *a*, nec ab Apostolis post Dominum, nec in Conciliis inveniri posse statutum. Quid est ergo, quòd Dominus subsequenter ait *b*: *Quod ampliùs est, à malo est?* hoc enim ampliùs ut exigamus, malum nos illo permittente compellit. Nonne malum est ab Ecclesiæ unitate, & à sedis Apostolicæ obedientia resilire, & contra Canonum statuta prorumpere? quod multi etiam post sacramentum præstitum præsumpserunt: [*& infrà.* β] Hoc nimirum malo ac necessitate compellimur juramentum pro fide, *c* pro obedienria, pto unitate requirere. Ajunt in Conciliis statutum non inveniri, quasi Romanæ Ecclesiæ legem Concilia ulla ptæfixerint, cum omnia Concilia per Romanæ Ecclesiæ auctoritatem, & facta sint, & robur acceperint, & in eorum statutis Romani *d* Pontificis patenter excipiatur auctoritas: [*& infrà.* γ] Cùm igitur à sede Apostolica vestræ insignia dignitatis exigiris, quæ à beati Petti rantùm corpore assumuntur: justum est, ut vos quoque sedi Apost. subjectionis debitæ signa solvatis, quæ vos cum beato Petro tanquam membra de membto habere, & catholici capitis unitatem servare declarent.

[α *In pallio conceditur plenitudo pontificalis officii, quia juxta sedis Apostolicæ & totius Europæ consuetudinem, ante acceptum pallium Metropolitanis minimè licet, aut consecrare Episcopos, aut Synodum celebrare.*]

[β *Nonne prædecessor tuus præter Rom. Pontif. conscientiam damnavit Episcopum? quibus hoc Canonibus, quibus hoc Conciliis legitur esse permissum? Quod super Episcoporum translationibus loquuntur decreta, quæ apud nos non auctoritate Apostolicâ, sed nutu Regio præsumuntur, propter hæc mala & alia devitanda hujusmodi juramentum exigitur. Cur autem Dominus juramentum prohibuit, Apostolus Jacobus manifestat, adjiciens, ut non sub judicium incidatis, nec quisquam, sicut beatus Augustinus exposuit, consuetudine jurandi ad perjurii consuetudinem dilabatur. Quapropter juratione non utatur, nisi necessitate, cùm videt pigros homines esse ad credendum, quod eis utile est credere, nisi juratione firmetur.*]

[γ *Et ita possunt Apostolicam sed. contemnere, possunt apud nos calcaneum elevare, & datum à Deo privilegium evertere vel auferre non possunt, quòd Petro dictum est: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & tibi dabo claves regni cœlorum: quibus tandem Conciliorum decretis dandi pallium modus præscriptus est, & professionis vel obedientiæ ordo sancitus?*]

CAP. V.

Si Schismaticus ad unionem Ecclesiæ reversus, eligitur in Episcopum, electio non tenet, sed ex dispensatione potest confirmari.

Alexander III. *Pet. Presbytero Cardin. Apostolicæ sedis* e *Legato.* (*an.* 1179. *in Istriam.*)

Quia diligentia tua requisivit, an electionem electi, qui abjurato schismate *f* ad unitatem Ecclesiæ rediit, debeas confirmare: Duximus respondendum, quod si à Schismatico nullum ordinem susceperit, & ejus electio secundùm formam Canonum fuerit celebrata, eum (dummodo alia non impediant) dispensativè permittimus confirmari. Mandantes, ut eum facias à Catholicis Episcopis Suffraganeis Aquilegiens. Ecclesiæ in Episcopum ordinari. Salvâ debitâ justitiâ & reverentiâ ejusdem Ecclesiæ, cùm ad catholicam redierit unitatem.

CAP. VI.

Electus in Romanum Pontificem à duabus partibus Cardinalium, nullâ exceptione obstante, est Papa. Electus autem à minori numero gerens se pro Papa, incipit unà cum sibi adhærentibus in pœnas hic contentas.

Idem ex Concilio Lateranensi. *a*

Licèt de vitanda discordia in electione Romani Pontificis, manifesta satis à præd. nost. constituta manaverint: quia tamen sæpè post illa per improbæ ambitionis audaciam gravem passa est Ecclesia scissuram, nos etiam ad malum hoc evitandum de consilio fratrum nostrorum, & sacri approbatione Concilii aliquid decrevimus adjungendum. §. 1. Statuimus ergo, ut si fortè (inimico homine superseminante zizaniam) inter Cardinales de substituendo summo Pontifice non poterit esse plena concordia, & duabus partibus concordantibus, pars tertia concordare noluerit, aut sibi alium præsumpserit nominare, ille absque ulla exceptione ab universali Ecclesia Romanus Pontifex habeatur, qui à duabus partibus concordantibus electus fuerit & receptus. §. 2. Si quis autem de tertiæ partis nominatione confisus (quia de ratione esse non potest) sibi nomen Episcopi usurpaverit, tam ipse, quàm hi, qui eum receperint, excommunicationi subjaceant, & totius sacri ordinis privatione mulctentur, ita ut viatici etiam eis (nisi tantùm in ultimis) communio denegetur: & si non resipuerint, cum Dathan & Abiron (quos terra vivos absorbuit) accipiant portionem. §. 3. Præterea si à paucioribus, quàm à duabus partibus, aliquis electus fuerit ad Apostolatûs officium, nisi major concordia intercesserit, nullatenus assumatur, & prædictæ pœnæ subjaceat, si humiliter noluerit abstinere. Ex hoc tamen nullum Canonicis constitutionibus & aliis Ecclesiis præjudicium generetur, in quibus debet majoris & sanioris partis sententia prævalere: quia quod in eis in dubium venerit *c*, superioris poterit judicio definiri. In Romana verò Ecclesia speciale aliud constituitur: quia non poterit ad superiorem recursus haberi.

CAP. VII.

Electio ad Episcopatum fieri debet de digno scientiâ, moribus, & ætate, & quod habeat tricesimum annum completum, & sit de legitimo matrimonio natus. h. d. usque ad §. Cùm verò.

Idem ex Concilio Lateranensi. *d*

Cum in *e* cunctis sacris ordinibus & Ecclesiasticis ministeriis sint ætatis maturitas, gravitas morum, & literarum scientia inquirenda; multò fortius in Episcopo hæc oportet inquiri: qui ad curam aliorum positus, in seipso debet ostendere, qualiter alios in domo Dei *f* oporteat conversari. Eapropter, ne quod de quibusdam pro necessitate temporis factum est, trahatur à posteris in exemplum: præsenti decreto statuimus, ut nullus in Episcopum eligatur, nisi qui jam tricesimum annum ætatis exegerit *g*, & de legitimo matrimonio sit natus, qui etiam vitâ & scientiâ commendabilis demonstretur.

Beneficia electi in Episcopum vacant per confirmationem, adeptionem possessionis, & consecrationem secutam, vel postquam præfixum tempus ad petendam consecrationem lapsum fuerit, h. d. usque ap §. inferiora. Abbas Siculus.

§. 1. Cùm verò electus fuerit, & confirmationem electionis acceperit, & Ecclesiasticorum bonorum administrationem habuerit: decurso tempore de consecrandis Episcopis à Canonibus definito, is ad quem spectant beneficia, quæ habebat, de illis disponendi liberam habeat facultatem.

In dignitatibus & officiis citra Episcopatum, ac curatis be-

a *Matth. 5. Hic fuit error Valdensium. Eymericus in Directorio, part. 2. q. 14. & 17.* b *Concor. tex. in authen. ut jud. sine quo suff. §. consideravimus. in gl. illicito.* c *Vide B. Thom. 2. 2. q. 89. art. 1. & Sot. lib. 8. de just. & jur. q. 1. art. 2. ubi licitum esse jurare verè ostenditur.* d *antiqui, Roman. Ecclesiæ.* e *In Conc. Lat. tit. de elect. & electi pot. c. 2. Vid. Chronic. Sclavor.* f *Adde Schismaticum de jure civili debere suspendi, tex. est, & ibi Bald. c. 1. responso de pace jur. fir. col. 10. & rediens ad Ecclesiam abjuret, Turrecrem. de Eccl. l. 4. p. 1. cap. 15.*

a *Quod celebratum est Romæ, ann. Dom. 1178. sub. Alex. Pp. III. assistentibus 274. Episc. mense Martio. Aliud posteà celebratum est Lateranense an. Dom. 1215. sub Innoc. III. mense Novembri Pontificat. ejus an. 18. assistentibus 412. Episcopis, primaribus Archiepisc. 72. reperitur tit. de elect. summi Pont. c. 1.* b *Cap. 15. eod. tit. in 1. compil.* c *Intervenerit.* d *Cap. 3. Concil. Lateranens.* e *Cap. 16. eod. tit. in 1. Compil.* f *Domini.* g *Alias egerit, vide Burch. l. 2. Decret. c. 9.*

neficiis, debet assumendus vigesimum quintum annum attigisse, & aliàs esse idoneus scientiâ & moribus: & si non est in ordine requisito, debet se facere promoveri in proximis temporibus: aliàs monitus non parens, privatur beneficio, non obstante appellatione; nisi ex causa legitima excusetur. h. d. usque ad §. Clerici. Abb. Siculus.

§. 2. Inferiora etiam ministeria, ut puta Decanatum, Archidiaconatum, & alia, quæ curam animarum habent annexam, nullus omnino suscipiat, sed nec parœcialis Ecclesiæ regimen, nisi qui jam vigesimum quintum *a* annum ætatis attigerit, & scientiâ & moribus commendandus existat. Cùm autem assumptus fuerit, si Archidiaconus in Diaconum, & Decanus, & reliqui admoniti non fuerint, præfixo à Canonibus tempore in Presbyteros ordinati, & ab isto removeantur officio, & aliis conferatur, qui & velint & possint illud convenienter implere. Nec prosit eis appellationis refugium *b*, si fortè in constitutionis istius transgressionem per appellationem voluerint se tueri. Hoc sanè non solum de promovendis, sed etiam de his, qui jam promoti sunt, si Canones non obsistant *c*, præcipimus observari.

Eligentes indignum contra formam hujus c. privati sunt pro prima vice potestate eligendi: & idem in collatore: & defectum Capituli supplet Episcopus, & è converso: & si Capitulum negligit, fit devolutio ad Metropolitanum. h. d. usque ad finem.

§. 3. Clerici sanè, si contra formam istam quenquam elegerint, & eligendi tunc potestate privatos, & ab Ecclesiasticis beneficiis triennio noverint se suspensos. Dignum est enim, ut quos Dei timor à malo non revocat, Ecclesiasticæ saltem coërceat severitas disciplinæ *d*. Episcopus autem si contra hæc fecerit, aut consenserit fieri, in conferendis prædictis officiis & beneficiis potestatem amittat, & per Capitulum, aut per Metropolitanum (si Capitulum concordare nequiverit) ordinetur. *e*

CAP. VIII.

Compromittentes super electione, tenentur recipere electum à compromissario, si est idoneus.

Idem *Ravennati Archiepiscopo.* (*an.* 1179. *Româ in Flaminiam.*)

CAusam, quæ inter *f* moniales sanctæ Margaretæ, [*& j. α*] Si sorores in Episcopum electionem contulerint, promittentes, quòd illam, quam *g* eis provideret, reciperent, ipsam quam providerit, facias ab eis (si tamen existat *h* idonea) in suam recipi Abbatissam.

[*α Super discordia & dissensione electionis quam fecerunt, dignoscitur agitari, experientiæ tuæ jam pridem commisimus terminandam. Unde quoniam causa ipsa in tantum protrahitur, & nondum, sicut accepimus, processisti, & periculosum & damnosum est monasterio, eò quòd causa ipsa in tantum protrahitur. F. t. p. a. s. m. q. infrà dies XL. vel duos menses, aut plùs secundùm tenorem aliarum nostrarum literarum in eadem causa procedas, ita videlicet, quòd.*]

CAP. IX.

Electus ante confirmationem beneficia conferre, vel aliter administrare non potest.

Idem *Vigorensi i Episcopo.* (1179. *Româ in Angl.*)

NOsti *k*, quomodo Linconen. electus concedendi honores, vel præbendas, aut aliàs disponendi de rebus Ecclesiæ (cùm sua non sit electio confirmata) non habeat facultatem: [*& j. α*] Mandamus igitur, quatenus ei auctoritate nostrâ præcipias, ut concessionem, si quam fecit de prædictis, studeat revocare.

[*α Inde est quòd F. t. per a. s. præd. ut prædicto electo ex parte nostra non differas arctius inhibere, ne Archidiaconatum de Norhenten, vel præbendam, quam W. ejusdem loci Archidiaconus tenuit, alicui conferre præsumat, & si eundem Archidiaconatum vel præbendam cuiquam, quod non arbitramur, concesserit.*]

CAP. X.

Electio facta post appellationem, & prima non cassata, & contra privilegia Ecclesiæ, cassanda est.

Idem Alex. III. (*an.* 1174. *in Angl.*)

COnsideravimus *a*, quòd electio Joannis Frontini, post appellationem ad nos *b* interpositam, & contra tenorem privilegiorum Ecclesiæ vestræ fuerit celebrata. Perpendimus etiam quòd electio B. post illam qualemcunque electionem non *c* cassatam, nec non & post appell. (per quam ad suum statum omnia debent reduci) facta fuit: [*& infra, α*] Quapropter utriusque electionem omnino cassamus, & vobis in aliam personam idoneam & honestam conveniendi liberam tribuimus facultatem: ita quòd utrique prædictorum fama sua non minus integrè conservetur, & quod in aliis Ecclesiis possit (si Deus gratiam dederit) promoveri. Vobis autem liceat præter istam Ecclesiæ vestræ ordinationem, in eorum alterum convenire.

[*α Et illata violentia: quanquam Rex penitus inficietur, violentiam aliquam in hoc de assensu vel conscientiâ suâ nunquam perpetratam fuisse.*]

CAP. XI.

Metropolitanus confirmatus, licèt nondum receperit pallium, potest suum Suffraganeum consecrari facere.

Idem (*an.* 1175. *Rom. in Germ.*)

SUffraganeis alicujus *d* Metropolitani, ad mandatum ipsius, post confirmationem electionis suæ, etiamsi pallium non receperit, licitum est electum, qui ad ejus jurisdictionem pertinet, consecrare.

CAP. XII.

Is, cujus electio fuit cassata, non vitio personæ, sed electionis modo, iterùm eligi potest: secùs si vitio personæ.

Clemens III. *e* (*an.* 1181. *Rom in Angl.*)

SUper eo verò *f*, quod quærere voluisti, si alicujus electione cassatâ, idem ad alterius Ecclesiæ regimen electus fuerit, an ejus electio debeat confirmari? hoc tuam volumus discretionem tenere, quòd si prior electio non vitio personæ, sed modo electionis cassatur, promotionem ejus fieri in eadem etiam Ecclesia, (nisi fortè simoniacæ pravitatis *g* aliquid intercessisse constiterit) non debeat impedire.

CAP. XIII.

Non professus potest postulari in Abbatem, si ex aliqua bona causa fiat talis postulatio. h. d. secundùm lecturam, quæ est magis singularis.

Cœlestinus III. *Cenomanensi Episcopo.* (*an.* 1182. *Româ in Galliam.*)

CUm monasterium *h* de Pellicea in tuo situm Episcopatu, ad eam dissolutionem deveniret (sicut tuarum literarum insinuatio patefecit) quòd fratres ejusdem domûs observantiam religionis & ordinem abjecerunt: [*& j. α*] In quendam, qui cum fratribus suis in eremo est laudabiliter conversatus, boni testimonii virum unanimiter consenserunt, eum in Abbatem totis desideriis postulantes. Tu verò postulationi eorum præbuisti assensum, & postulâsti eandem ordinationem

a *Vide Concil. Carth. c.* 16. *& Burch. lib.* 2. *Dec. c.* 10. 11. *&* 12. b *Vid. l.* 1. §. *quæsitum. cùm ibi not. ff. de appell. & gloss. in c. non solùm. de appell. lib.* 6. c *Concor. text. in l. privilegia. C. de sacrosanct. Eccl. & cap.* 1. *de constitut.* d *Concor. text. in l. capitulum.* §. *famosos ff. de pœn. l. bona fides. ff. de pœnis.* e *Ordinentur. in Concilio, unde sumitur.* f *Post Concil. Lateran. sub Alexand. III. par.* 40. *c.* 1. *& c.* 17. *eod. tit. in* 1. *compil.* g *al. ita, quam Episcopus eis.* h *Nam dantes alicui potestatem videntur intellexisse de idoneo. facit l. si procurator. ff. de cond. ind.* i *al. Exonien.* k *Post. Concil. Lateran. sub Alex. III. par.* 40. *can.* 2. *& c.* 18. *eod. tit. in* 1. *compil.*

a *Cap.* 22. *eod. tit. in* 1. *compil. Vid. Matth. Paris.* 296. b *Hæc duo verba, ad nos, desunt in antiquis.* c *al. nondum.* d *Cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *compil.* e *Aliàs, Alexand. III.* f *Cap.* 3. *eod. tit. in* 2. *compil. Vid. Sigebert. ann.* 1174. g *Glossa in l. un. in verbo, contra hanc. ff. de leg. Jul. de amb. gloss. & Bart. in l. Barbarius. de off. præt.* h *Cap.* 5. *eod. tit. in* 2. *compil.*

nationem

nationem à sede Apostolica confirmari. Nos autem a ipsam, sicut facta est, canonicè confirmamus.

[*α Et bonis ejus dilapidatis atque consumptis, ad eligendum sib Abbatem de ipsius Ecclesiæ gremio non potuerunt hactenus convenire, ad tuæ tamen admonitionis & exhortationis instantiam in unum convenientes.*]

CAP. XIV.

Electio debet esse in libertate eligentium, nec valet contraria consuetudo.

Idem Cœlestinus. (*an.* 1187. *Româ Hierosolymam.*)

CUm terra *b*, quæ funiculus hæreditatis Domini censebatur: [*& infrà.*] Sicut ex quarumdam literarum tenore accepimus, quidam in electionibus pravæ consuetudinis morbus irrepsit: ut cùm alicujus Prælati electio debet celebrari, conventus, ad quem pertinere dignoscitur, duas personas nominet latenter auribus Patriarchæ vel Principis exprimendas, ut sic alterius eligendæ, vel totius electionis penitùs irritandæ, idem Patriarcha vel Princeps plenariam habeat facultatem. Quia igitur hoc redundat in gravamen *c* & perniciem Ecclesiasticæ libertatis, præscriptam consuetudinis pravitatem sancimus penitùs abolendam *d*: Statuentes, ut forma electionis canonicæ in omnibus conventualibus Ecclesiis observetur, videlicet ut cum debet Ecclesiæ consuli, pastoris regimine destitutæ, electores in unum locum (in quo fuerit electio celebranda) conveniant, & invocatâ Spiritûs Sancti gratiâ personam nominent. Quòd si in persona fuerit vel in electionis modo peccatum, tamdiu in electione diligentiam inquisitionis apponant, donec vacanti Ecclesiæ de persona idonea *e* valeant providere. Quo facto, non prohibemus, Quin Regis, seu Patriarchæ, qui pro tempore fuerit, requiratur assensus: sed propter hoc ipsam electionem nolumus impediri.

CAP. XV.

Per confirmationem electionis non transfertur potestas exercendi ea, quæ sunt ordinis. Illa enim transferuntur per consecrationem. Abbas.

Idem. *f* (*an.* 1185. *in Angliam.*)

TRansmissam *g*: [*& infrà. α*] Quæsivisti, quid faciendum sit tibi super eo, quòd Clerici tuæ diœcesis, cùm pro suis excessibus suspensionis, vel interdicti, vel excommunicationis sententiâ percelluntur, parvipendentes eam, dimittunt Ecclesias, & transferunt se ad mercimonia Laicorum: nonnulli quoque ipsorum (habitu clericali postposito) vestes induunt laicales, & sicut Laici mercatores se turpibus quæstibus implicantes, consimilium sibi Laicorum manus *h* associant, & correctionem Ecclesiasticam per contemptum eludunt, dicentes, quòd potestatem non habeas eos (nisi tibi specialiter Apostol. sedes indulserit) corrigendi: [*& infrà. β*] Respondemus igitur, quod ex quo electionis tuæ confirmationem accepisti, de talibus & consimilibus (præter ea, quæ majoris inquisitionis discussionem exigunt, & ministerium consecrationis desiderant) quod justum est, & Ecclesiasticæ convenit utilitati, statuendi habeas liberam facultatem.

[*α Dudum sicut insinuare curâsti, ad nostram pervenisse audientiam quæstionem, tua nunc dilectio replicavit, quid sit tibi faciendum super eo,*]

[*β Nos autem volentes in hoc tibi certum dare responsum, tuæ devotioni respondemus, quòd si quando tales repereris, si commoniti noluerint a tam turpibus actibus revocari, & de contemptu satisfacientes plenariè ad clericale schema redire: tu eos auctorit. nostrâ suffultus excommunices, app. sub. faciasq; eos arctiùs ab omnibus evitari, donec etiam reatum suum congruâ satisfactione emendent, præsertim si qui eorum in sacris ordinibus sunt constituti, hoc etiam sine speciali mandato exequi posses, cum*]

a *In multis antiquis ita: nos autem ipsam canonicè confirmamus.* b *Cap.* 6. *eod. tit. in* 2. *compil.* c *In antiquis, in gravem perniciem.* d *Concord. auth. cassa & irrita. C. de sacr. Eccles.* e *al. congrua.* f *In coll.* 2. *Clemens III. Helvensi Episcopo, sed in ora lib. annotatur varia lectio, Celestin. III. Chron. Sclav.* 166. *Iliensi electo.* g *Cap.* 7. *eod. tit. in* 2. *compil.* h *Simil. est text. ff. de orig. jur. l.* 2, *in prin. & l.* 1. *ff. de eo per quem fac. erit.*

CAP. XVI.

Qui electioni de se factæ renuntiat, appellare nequit ad impediendam electionem alterius. Et electio, quæ est à suspensis celebrata, non tenet.

Innocentius III. *de Cella sancti Petri, & Mutinens. Abbatibus* a (*an.* 1199. *in German.*)

I. CUm *b* inter R. seniorem, & juniorem super Abbatia Scaphusen. quæstio verteretur: [*& infra. α*] bon. mem. Celest. præd. noster prædictum R. seniorem, sententiam cum instantia postulantem ad componendum coëgit invitum: & sic Abbatiæ renuncians, de manu ejus Custodiam & Prioratum recepit, ab eo dum viveret, possidendos. Cui ordinationi licèt consentiret invitus, domum tamen reversus (adversariis compositionem ipsam nolentibus observare) non potuit, quæ concessa sunt obtinere: [*& infrà. β*] Nos attendentes, quòd ex consensu compositionis receptæ jus (si quod sibi competierat) R. senior amisisset, ac per hoc ne Monachi ad electionem procederent, de jure minimè appellare potuisset, cùm, nisi quorum interest, audiri non soleant appellantes, appellat. illam diximus legitimam non fuisse; unde per eam electio non potuit impediri. Sanè quamvis Præpositus & Capitulum Constantien. de interdicto, quod Cardinalis posuerat, in suis literis inseruerint: quia tamen per id, quòd R. juniori diœcesanus Episcopus munus benedictionis impendit, ei videtur, quod præmisimus obviare: unde vel scriptura facto, vel factum scripturæ præjudicat, nec probatum fuit (licet objectum) quòd ab interdictis electio fuerit celebrata: ipsam non potuimus irritare. [*& inf. γ*] Ideoque causam ipsam vobis duximus committendam, ut si constiterit, quod electio fuerit facta à suspensis, eâ omnino cassatâ ipsi monasterio (post satisfactionem condignam, suspensionis & interdicti sententiâ relaxatâ) de persona idonea consulatur.

[*α Eis in præsentia nostra constitutis dil. fil. N. G. tt. SS. Cosmæ & Damiani, & G. S. Mariæ in Acquiro Diaconos Cardinales concessimus auditores: in quorum præsentia fuit propositum, quòd cum controversia ipsa fuerit auditoribus diversis commissa, deinde ambæ partes ad sedem Apostolicam accesserunt, quibus a bonæ memoriæ Ce. Pp. præd. n. nos ipsi, qui in minori eramus officio constituti, & dil. noster Joan. tt. S. Stephani Presbyter Cardinalis, dati fuimus auditores: & cùm utrinque coram nobis esset diutiùs allegatum, & eidem prædecessori nostro per nos esset processus negotii declaratus, ipse*]

[*β Quin potius in eum, quòd deteriùs est, manus injecerunt postea Monachi violentas, sed adjutus ab illis hominibus & Monachorum manus evadens, ad appellationis subsidium convolavit. Interim verò dil. fil. n. p. S. Mariæ in via lata Diac. Card. Apostol. sed. Legatus, ad partes illas accedens, pro jam dictis & multis aliis excessibus, & suspendit Monachos, & monasterium interdixit. Ipsi verò contemptâ sententiâ Cardinalis, divina promptius, quam antea celebrarunt, & in hac suspensione prædictus adversarius ejus de medio est sublatus. Quo comperto ad Ecclesiam venit: & cum vellet prædictæ compositioni parere, parte alterâ hoc nolente, ne ad electionem procederent Abbatis, quousque inter eos quæstio finiretur, obstaculum objecit appellationis: sed Monachi per omnia contumaces & post app. ab eodem R. seniore ad nos interpositam R. juniorem pariter eligentes, ipsum benedicendum L. diac. Episcopo præsentarunt: qui post app. interpositam benedixit eum, & in Ecclesia introduxit,* & inf. *cum autem quæ præmissa sunt & alia quædam prædictus Card. nobis & fratribus nostris prudenter & fideliter retulisset.*]

a *Additur & Præposito Verden. al. Verdinen.* b *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *compil.*

[γ *Præsertim cum contra personam electi nihil fuerit intentatum.*]

CAP. XVII.

Si electus non habet sufficientem scientiam, vel ante confirmationem administrat, ejus electio cassari debet.

Idem Innoc. III. Capitulo *Pennens.* a (*Romà in Aprutium.*)

QUaliter post *b* obitum: [*& infrà.* α] Verùm quoniam electus à vobis ante confirmationem administrationi Episcopatûs se irreverenter immiscuit, recipiendo tam à Clericis, quàm à Laicis juramenta, non attendens, quòd secundùm Apostolum, nemo debet sibi honorem *c* assumere: sed, qui vocatur à Deo, tanquam Aaron: præcipuè quia nec donum scientiæ Pontifici conveniens fuerat assecutus. Postquam nobis præsentâstis eundem, sufficienti examinatione præmissâ electionem de ipso factam duximus irritandam, quicquid ex ea, & ob eam factum est, denunciantes penitùs non tenere.

[α *Bon. mem. Pennensis Episcopi Ecclesiâ vacante, receptis prius super electione facienda literis nostris, Primicerium vestrum vobis elegistis in pastorem, vos tanquam auctores electionis ipsius cognovistis.*]

CAP. XVIII.

Si vocantur ad electionem non vocandi, valet electio facta eis non expectatis, h. d. secundùm lecturam communem.

Idem *Capitulo* d *Capuano.* (*an.* 1199.)

II. CUm inter *e* universas metropol. [*& infra.* α] Intelleximus autem per Jo. & F. Canonicos vestros, & per literas, quas ad sedem Apostolicam detulerunt, quòd ad Decanum & alios Canonicos vestros Panormi manentes (cùm ex eorum parte fuisset vobis per literas intimatum, ut sic tractaretis super electione substituendi pastorem, quod nullum deberetis in eorum absentia nominare quendam socium vestrum cum literis destinâstis, duodecim dierum terminum assignantes, intra quem post receptionem literarum vestrarum iter arriperent redeundi. Quamvis Ecclesiastica consuetudo non exigat, ut ad electionem pastoris Canonici tam remoti vocentur, & illi præcipue, qui longè antequam vos, Metropolitani vestri obitum præsentialiter cognoverunt, quorum aliqui post ejus decessum ad Capuanam Ecclesiam sunt reversi. Quia tamen mora longior est in electionibus valdè suspecta, imò sæpè damnosa *f*: mandamus, quatenus invocatâ Spiritûs Sancti gratiâ, personam idoneam per electionem canonicam concorditer assumatis ad regimen Capuanæ Ecclesiæ, consequenter ad audientiam nostram nuncios idoneos transmissuri, per quos à nobis vice Regiâ postuletis assensum, & Apostolicæ confirmationis gratiam requiratis.

[α *Metropolis Capuanensis sit Apostolicæ sedi vicinior ad provisionem ipsius specialius aspiramus, talem ipsi personam præficere cupientes, quæ sicut alios Metropolitanos loci vicinitate, sic & devotionis affectu præcellat, per quam & ipsa metropolis tam in temporalibus, quam in spiritualibus optatum suscipiat incrementum.*

CAP. XIX.

Non debet inspici, an post appellationem, sed an contrà fuerit electio celebrata. Et penes vocantes, quibus competit vocandi potestas, remanet jus eligendi, si vocati venire contemnunt. Et ad officium confirmatoris spectat examinare electum, etiam nemine opponente. Et nisi electus doceatur, legitimæ ætatis & literaturæ, habetur pro non legitimè electo.

Idem *Archiepiscopo* a *& Capitulo Capuanæ.*

CUm nobis *b* olim de obitu: [*& ʒ.*] Cùm autem *ex utriusque partis assertione* constaret, interpositam fuisse app. II. ne fieret electio, nisi canonica, videri *c* poterat, quod post eam medio tempore nihil debuit innovari: unde talis electio judicanda erat irrita & inanis, utpote post appellationem canonicè interpositam attentata. Sed contrà, cùm appellatum fuisset, non ut nulla electio fieret, sed ut fieret canonica: si factum electionis canonicè fuerit subsecutum, non utique contra formam appellationis hujusmodi, sed magis secundum eam videbatur esse processum: & ideò licèt post appellationem, non tamen *d* contra eandem fuit electio celebrata, propter quod non erat aliquatenus irritanda: [*& infrà.* α.] Item cùm post appellationem emissam Archidiaconus cum suis fautoribus chorum exiisset, & vos illos, ut interessent electioni faciendæ vobiscum, curassetis solicitè revocare (quoniam ad electionem faciendam accedere noluerunt) alienos se fecisse videntur: propter quod electioni à vobis juxta formam mandati Apostol. concorditer celebratæ, de jure non posse contradicere videbantur: [*& infrà.* ϐ] His igitur & aliis allegatis, quanquam contra personam illius, quam elegistis, nihil dictum fuerit vel objectum, quia tamen juxta verbum Apostoli dicentis *e*: *Nemini citò manum imponas*: debemus attendere diligenter ad ea, quæ circa personam inquirenda fuerant: duximus ex officio nostro, sicut decuit, procedendum: [*& infra.* γ] Illius quoque literaturæ licèt non eminentis, tamen convenientis electus existit, ut pro defectu scientiæ (sicut pleniùs intelleximus ab his, qui eum meliùs cognoverunt) ab electione non deberet excludi. De legitima tamen ætate scire plenè non potuimus veritatem: quia cum à multis, cujus ætatis existeret, curaverimus indagare, à nemine unquam audivimus, quòd annum ætatis tricesimum attigisset: [*& infrà.* δ] Nos Ecclesiæ pariter & personæ providere volentes, & tam rationes, quàm canones observare: quia propositum vestrum providum intelleximus, & ideò propter urgentem necessitatem *f*, & evidentem utilitatem Ecclesiæ Capuanæ (quam in hac parte potiùs approbamus) volumus ipsum firmiter perdurare: præfatum Subdiaconum nostrum vobis in procuratorem concedimus, liberam administrationem ei, tam in temporalibus, quàm in spiritualibus committentes.

[α *Nam cùm duæ partes & ampliùs electioni consenserunt & consentiant, licèt cautum reperiatur in canone, ut tunc alter de altera Ecclesia eligatur, cum nullus in propria fuerit repertus idoneus: quia tamen hoc in favorem introductum est Clericorum, & cuique licet renunciare juri, quod pro se noscitur introductum, vos qui duæ partes eratis & ampliùs, cum hoc quod duæ partes Capituli faciunt, totum facere videatur, in hac parte juri, quod pro vobis facere videbatur, renunciare potuistis, & electionem de persona alterius Ecclesiæ celebrare: præsertim cùm illud decretum locum habere videatur, quando Clericis renitentibus & invitis per alicujus violentiam potestatis extraneus ingeritur ex adverso: propter quod sequitur in decreto, ut sit facultas Clericis renitendi, si se viderint prægravari, & quos ingeri sibi viderint ex adverso, propter quod se non timeant refutare. Præterea cùm sedes Apostolica omnium Ecclesiarum caput existat, & Rom. Pontifex judex sit ordinarius singulorum, quando de ipsa quis assumitur in Prælatum alterius Ecclesiæ, ei posse objici non videtur, propter capitis privilegium quod obtinet plenitudinem potestatis, quòd de alia Ecclesia eligatur, cum à capite non debeant membra reputari aliena.*]

a *Pennen. Vid. Epist. Innoc. p.* 497. *Taxat. Benef. Thean. Archiepisc. Suffrag.* 552. b *Cap.* 2. *eodem titul. in* 3. *compil.* c *Adde, quòd ambitiose petens dignitatem secularem vel Ecclesiasticam, punitur in* 100. *aureis, & est infamis. lib.* 1. *ff. ad leg. Jul. de ambit. & in l.* 2. *& ibi Bart. de inter act.* d *al. Capuanen.* e *Cap.* 3. *eod. tit. in* 3. *compil.* f *Vide l. fin. §. fin. Ad leg. Rhod. de jac. & in l. quod te. ff. Si cert. pet.*

a *Archidiacono.* b *Cap.* 4. *eod. tit. in* 3. *compil.* c *al. provideri.* d *al. non tamen contra fuit eadem electio celebrata.* e 1. *Timoth. c.* 5. f *Vide l.* 1. *D. de novi op. nunt. & in l. jubemus nullam, eum leg. seq. C. de sacr. Eccl.*

[ϐ *Præ-*

[β Præsertim cum idem Archidiaconus postea requisitus respondit, quòd in præsentia nostrâ vellet ei suum præbere assensum, & ideò cum secundùm statuta Concilii Lateranens. app. rej. semper id debeat prævalere, quod à pluribus & sanioribus fuerit ordinatum, nisi fortè à paucioribus & inferioribus aliquid rationabile objectum fuerit, & ostensum, à vobis celebrata electio, tanquam majori & saniori parte non obstante contradictione vel appellatione paucorum, debebat & poterat rationabiliter confirmari: cum id quod objectum extitit & ostensum, rationibus præmissis apparebat rationabile non fuisse.]

[γ Et quia cum tria sint in persona electi præcipuè inquirenda, videlicet ætas legitima, morum honestas, & literatura sufficiens, licet de honestate morum, tanquam ei qui nobiscum est aliquandiu laudabiliter conversatus, possimus ipsi laudabile testimonium perhibere.]

[δ Cum autem secundùm prædicti statuta Concilii nullus debeat in Episcopum eligi, qui trigesimum ætatis non attigerit annum, licèt senectus venerabilis sit non diuturna, nec annorum numero computata, sed cani hominis sunt sensus ejus, & ætas senectutis vita immaculata, quia tamen post illa tria, quæ Salomon asserit difficillima, quartum tamen quasi reputat impossibile. Viam videlicet viri in adolescentia sua cognosci, tanquam investigari non possit.]

CAP. XX.

Illegitimus potest postulari, non autem eligi: & electores nisi probaverint illum ignoranter elegisse, incidunt in pœnas Lateranensis Concilii.

Idem Innoc. III. *Cantuariensi Archiepiscopo.*

(*an.* 1199.)

INnotuit *a* nobis, quòd Vigoriensi Ecclesiâ destitutâ pastore, Prior & Conventus ejusdem loci, magistrum M. Archidiaconum Eboracen. in Episcopum elegerunt, cujus confirmationem usque in adventum ipsius (qui absens eligebatur & inscius) distulisti: qui tandem spontaneâ tibi & secretâ confessione monstravit, quòd conscientia ejus aliquantisper ex natalibus esset læsa: [*& infrà* α] Cujus electionem Capitulum periit per sedem Apostolicam confirmari, præsentato nobis electionis decreto, subscriptionibus eligentium roborato. Quidam autem Suffraganeorum tuorum asseruerunt, eum fuisse filium cujusdam militis, & ab eo ex quadam ingenua & non conjugata susceptum. Idem quoque magister adjecit, quòd nunquam pater ejus habuerat uxorem, sed matris *b* ejus virginitatis florem præripuit quasi *c* furtim: [*& j.* β] Quamvis autem canon *d* Lateranens. Concilii ab Alexandro prædec. nost. editus, non legitimè genitos adeò persequatur, quòd electionem talium innuit nullam esse: nobis tamen per eum adempta non fuit dispensandi facultas, cùm ea non fuerit prohibentis intentio, qui successoribus suis nullum potuit in hac parte præjudicium generare, pari post eum (imò eâdem) potestate functuris, cum non habeat *e* imperium par in parem: [*& infrà.* γ] Multa enim in hoc casu dispensationem inducere videbantur: literarum scientia, morum honestas, vitæ virtus, & fama personæ, multipliciter à quibusdam etiam ex fratribus nostris (qui eum in scholis cognoverant) approbatæ *f*: faciebat etiam hæc ad id non modicum, concors Capituli Vigoriensis electio, petitio populi, assensus Principis, votum tuum, Suffraganeorum suffragia, & humilis devotio confitentis, qui sponte ac humiliter suum maluit confiteri reatum, quàm læsâ conscientiâ thronum conscendere pastoralem. Habito ergo super hoc diligenti tractatu, intelligentes Vigoriense Capitulum eundem magistrum non humiliter postulâsse, sed improvidè potiùs elegisse (cùm ad obtinendum dispensationis beneficium procedendum fuisset, non per electionem inhibitam, sed per postulationem permissam) electionem ipsam prædicti canonis auctoritate cassatam denunciamus irritam & inanem: parcentes non modicum Vigorien. Capitulo, quòd eis nec pœnam infligimus expressam in canone supradicto, nec probare cogimus ignorantiam, quam allegant. Et quamvis post cassationem hujusmodi nobis fuerit supplicatum, ut dignaremur cum eo misericorditer dispensare: supplicationem hujusmodi, quæ nomine Capituli non fiebat (cùm non ad postulandam dispensationem, sed ad petendam confirmationem ipsius fuerint nuncii destinati) ad præsens non duximus admittendam: decernentes irritum & inane, quicquid super ordinatione ipsius Episcopatûs ante susceptionem literarum nostrarum fuerit attentatum. Quòd si Vigorien. Capitulum eundem magistrum propter prærogativam meritorum ipsius duxerit postulandum, postulationem apud sedem Apostolicam præsentare procuret.

[α Et quòd ad tantæ dignitatis apicem præter indulgentiam sed. Apostol. nollet aliquatenus promoveri, quamvis promoventem benignum & facilem inveniret. Tu autem, sicut vir providus & discretus, intellectâ conscientiâ ejus noluisti protinus ad confirmationem procedere, sed nobis rei seriem intimâsti per literas tuas & per eas ipsius merita & scientiam commendâsti: Capitulum autem ejusdem Ecclesiæ, quare per te fuisset electionis confirmatio protelata, se ignorare per literas suas nobis transmissas exposuit, & eam.]

[β Quo facto cum ipsa infra quadriennium à nativitate ipsius matrimonium contraxit. Nos ergo super hoc cum fratribus nostris habito diligenti tractatu, inspectis canonibus, quosdam invenimus, qui non legitimè genitos promoveri vetant ad officium pastorale, causam fortè trahentes ex lege divina, per quam spurii & manzeres usque ad decimam generationem in Ecclesiam Dei prohibentur intrare. Invenimus autem alios, qui undecunque genitos non prohibent ad sacros ordines promoveri, dummodò sibi vita merita suffragentur, asserentes, quod culpa parentum non est filiis imputanda; & ad hoc probandum inducunt, quòd Dominus noster Jesus Christus non tantùm ex alienigenis, sed etiam ex adulterinis voluit commixtionibus nasci, qui est Sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech. Hi etiam Scriptura divinæ videntur inniti quâ dicitur: filius non portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem filii, & per quoddam videtur antiquum proverbium removeri, quod inter filios Israël dici solebat: Patres comederunt uvam acerbam, & dentes filiorum obstupescunt. Quidam verò ad concordiam discordantiam revocantes, repugnantiam Canonum prædictorum sopire quodammodò videbantur, confitentes, quòd illegitimè geniti si religiosè fuerint in cœnobiis aut in canonicis conversati, à sacris mysteriis minimè revocentur: & inter illegitimè genitos quidam asserunt eos solos à sacris officiis prohibendos, qui paternam incontinentiam imitantur: & hi quoque videntur auctoritate divinæ legis inniti, quâ dicitur: Ego sum Deus zelotes vindicans peccata patrum in filios usque in tertiam & quartam progeniem in his, qui oderunt me, quasi dicat, in his, qui circa me paternum odium imitantur. Verùm canon Concilii Lateranensis à bonæ mem. A. Pp. prædec. nost. editus in Synodo generali penitus vel primis concordans canonibus, non solùm vetat tales in Episcopos promoveri, verum etiam eligentibus certam pœnam infligit. Imò ipso facto eandem pœnam eos asserit incurrisse, ut secundùm hoc canon latæ sententiæ videatur, cujus tenor est, ne videlicet quod de quibusdam pro necessitate temporum factum est, trahatur à posteris in exemplum. Nullus in Episcopum eligatur, nisi qui de legitimo matrimonio sit natus, circa finem adjungens. Clerici sanè si contra formam istam quemquam elegerint, & eligendi potestate tunc privatos, & ab Ecclesiasticis beneficiis triennio noverint se suspensos. Sanè prædictus canon, qui non per eum, qui canones non nosset antiquos, sed illum, qui plenè noverat canonicas sanctiones, in Concilio multorum Jurisperitorum est editus, & ipsius approbatione Concilii roboratus, natus de non legitimo matrimonio omnem videtur in Episcopos,

a *Cap.* 5. *eod. tit. in* 3. *compil. Vid. Westmonast.* 91. *Matth. Paris.* 275. 309. 369. b *matri.* c *furtum.* d *Concil. Lateran. can.* 3. e *l.* 3. *&* 4. *ff. de arbitris.* f *al. approbatum. al. approbata.*

promovendi aditum præclusisse, cum id etiam ad consequentiam trahi prohibeat, quod per necessitatem innuit prioribus temporibus esse factum, licet nihil amplius quam necessitas dispensantem ad dispensationem inducat. Præterea electionem talium innuit nullam esse, dum in pœnam statuit eligentium, ut tunc noverint eligendi se potestate privatos, quod nihil esset, nisi tunc occurreret electio facienda: quod fieri non posset priori electione seu nominatione durante: ex quo patet electionem ejusmodi per ipsum canonem irritatam.]

[*γ Sed ea tantum fuit mens ipsius, ut quia ex eo quod aliquando ex dispensatione pro necessitate ipsius temporis factum fuerat; quidam gratiam in licentiam extendentes, & inde sumentes exemplum, se licite credebant eligere tales, & indifferenter hujusmodi eligebant, cum talia fieri prohibeat. Unde gravem electoribus pœnam inflixit. Deliberavimus tamen cum fratribus nostris, utrum in tali casu & cum tali persona deberemus misericorditer dispensare, vel juris potius servare rigorem. Invenimus enim a bon. mem. Urbano P. p. nostro in casu multò difficiliori, cum Cenoman. electo dispensasse, qui fuerat filius Sacerdotis, & Legionen. Episcopo, qui post consecrationem suam humiliter fuerat & sponte confessus, quòd fuisset ex matre non legitima procreatus, quam pater vivente uxore propria cognovisset. Sed Urbanus idem inhibuit, ne id quasi pro regula in posterum ad consequentiam traheretur. Videbatur enim, quòd cum illegitime natis fuisset aliquandiu dispensatum, & ex certa causa forsitan in posterum dispensandum. In hac causa celerius debet dispensatio indulgeri, illi personæ videlicet, quæ minus imperfectionis, plus perfectionis habeat.*]

CAP. XXI.

Non possunt electores in præjudicium electi compromittere: sed si consenserit electioni suæ, vel consentire velit, non obstante Laudo in contrarium lato, est confirmandus, si aliud canonicum sibi non obsistat, licèt non sit de gremio illius Ecclesiæ, quamcunque ob causam à majori parte fuerit appellatum: & in hoc ultimo est iste textus multùm notabilis.

Idem *Genuensi* a *Archiepiscopo, & Placentino, & Bobien. Episc. (an. 1200. in Ligur.)*

III. CUm *b* inter Canonicos Saonen. super electione Pontificis quæstio verteretur, ad sedem Apostolicam S. Subdiac. Saonen. & I. procurator Capituli accesserunt: [*& infrà. α*] Proposuit autem procurator prædictus, quòd singuli requisiti communi assensu in Hastens. præpositum (excepto prædicto Subdiacono) convenerunt: quo in sua duritia permanente, aliorum consensus redactus fuit in scriptum publicum consequenter. Cæterùm pro parte altera fuit propositum ex adverso, quòd cùm septem *c* essent Canonici Saonens. in Capitulum se receperunt, de futura electione Pontificis tractaturi: sed Archidiacono, Archipresbytero & Præposito dictum Hastens. Præpositum nominantibus, fuit à præfato S. obviatum, asserente ipsum morbo epileptico laborare, pro quo aliâ vice tanquam inhabilis fuerat recusatus: nec ad aliam Ecclesiam debere fieri transitum, donec reperiretur idoneus in Ecclesia Saonensi: [*& ȷ. ϐ*] [Post hæc Archipresbyter] pro parte altera de rato (ut dicebat) litteris præmunitus, ipse verò S. pro parte sua in Mediolanens. Archiepiscopum compromittere curaverunt *d*, qui Magistrum G. Modicen. Canonicum eis dedit in Episcopum, & confirmavit: [*& infrà.*] Disc. v. mandamus, quatenus, cùm constet electionem de Præposito memorato à majori & saniori parte Capituli celebratam fuisse, publicatam etiam & subscriptam: si dictus Præpositus eidem electioni consenserit, ut per mutuum consensum eligentium & electi quasi conjugale vinculum spiritualiter sit contractum: nisi sufficienter sit ostensum, eundem morbo epileptico laborare (super quo contra ipsum dicitur appellatum) vos non obstante appellationis objectu, si qua ex aliis causis superiùs memoratis proponitur interposita (cùm eas frivolas reputemus) electionem confirmetis ipsius, non obstante, quòd post talem electionem à præfato Archiepiscopo proponitur esse factum, etiamsi à partibus in eum fuerit compromissum: cùm electores à tali electione sic resilire nequiverint. Quòd si electores illius non compromiserint in Archiepiscopum memoratum, etiamsi dictus Præpositus nondum electioni de se factæ consenserit, eo tamen consentire volente (dummodo à morbo sit immunis objecto) vos electionem ipsius nihilominus confirmetis.

[*α Quibus ven. F. N. Albanen. Episcopum & Dil. fil. n. A. tit. S. Marcelli Presbyterum Cardin. dedimus auditores, in quorum præsentia.*]

[*ϐ Sed præpositus Saonen. spretis appellationibus interpositis præpositum Hasten. elegit, objiciente adversâ parte, quod hujusmodi electio propter appellationes interpositas & alia etiam obstacula non teneret.* & infrà. *Sed & civitatem idem Præpositus & alii omnes egressi, exceptis Presbytero & Subdiac. sæpedictis, secum Capituli sigillum ignorantibus eis detulerunt, & ad Mediolanensem Archiepiscopum accedentes petierunt electionem, quam fecerunt confirmari, licèt à solo Præposito, & post appellationem facta fuisset: sed quoniam indebitus electionis processus anteà Archiepiscopo innotuerat, petitioni eorum non annuens, quendam de fratribus suis ad investigandum electionis processum Saonens. direxit: sed cùm testes coram eo producerentur, & postularetur, ut in nuntium ipsum pariter procurarent: pars adversa jam dictum Archiepiscopum, altera sedem Apostolicam invocavit, sed cum ad mandatum nuntii partes Mediolanum ivissent Apostolos petituræ, ab Archiepiscopo ut ad pacem redirent, fuerunt monita diligenter, cujus arbitrio præpositus Saon. se velle stare constanter asseruit, si & hoc ipsum pars faceret adversa, quod deliberato consilio præfatus Subdiac. repromisit. Post hoc reversi ad propria, & deinde ab Archiepiscopo revocati Præpositus,*]

CAP. XXII.

Electus à majori & saniori parte Capituli, si est & erat idoneus tempore electionis, confirmabitur: si autem erat indignus in ordinibus, scientiâ vel ætate, & fuit scienter electus, electus à minori parte, si est dignus, confirmabitur.

Idem *Prænestino Episcopo* a, *Apostolicæ sedis Legato. (an. 1202. in Germaniam.)*

DUdum *b* ad audientiam nostram quæstione perlatâ, quòd vacante Præpositurâ *c* Colocen. Ecclesiæ, in duo se vota eligentium divisissent, causam judicibus duximus committendam: [*& infrà. α*] Ipsi verò partes ad suam præsentiam convocarunt, receperunt testes, examinaverunt eligentium conscientias, audiverunt allegationes utrinque. Et quoniam Præpositus sancti Gregorii eorum sententiæ se asseruit nolle stare, processum ad sedem Apostolicam destinârunt *d*: [*& infrà.*] Cumque nuncii Præpositi sanctorum Apostolorum statuto termino ad præsentiam nostram accessissent, Præpositus sancti Gregorii nec venit, nec pro *e* se misit idoneum responsalem: [*& infrà.*] Gestis igitur judicum diligenter inspectis, invenimus, quòd pro Præposito sanctorum Apostolo-

a *Januensi Archiepiscopo, in aliquot antiquis, Placentino & Papiensi Episcopis. Al. pro Bob. Bononiensi.* b *Cap. 6. eod. tit. in 3. compil.* c *In aliquot vetustis, quòd cum essent Canonici septem Saonen. qui se in Capitulo receperunt, de futura, &c.* d *Similis text. est in c. contingit: & ibi Innoc. hoc tit. Specul. in tit. de arbitr. §. restat. vet. item de sentent. & ver. sed nunquid Clericus.*

a *Hac postrema verba desunt in 3. compil.* b *Cap. 7. eod. tit. in 3. compil.* c *Coloniensis, in omnibus manuscr. & nonnullis impressis.* d *Quoniam idem mandavit Papa, quòd si altera partium nollet, quod ipsi judices causam terminarent, causam instructam remitterent ad ipsum: aliàs non fuisset eis licitum recusare.* e *Hæc verba, pro se, desunt in antiquis.*

rum

rum auctoritas, pro Præposito verò sancti Georgii numerus eligentium faciebat, cùm primus à quatuordecim, tum personis, tum Canonicis, qui alios dignitate, ætate, & tempore a præcedebant: secundus verò à viginti quatuor fuisset electus: [& *infrà*. β] Cùm autem allegationes pro eodem Præposito sancti Georgii coram judicibus ipsis præpositæ, nobis non fuerint præsentatæ, propter quod non potuimus scire per nos, quid objecerit, vel quid responderit ad objecta, sicque causa remissa non fuit sufficienter instructa, ad definitivam sententiam non duximus procedendum, sed decisionem, causæ ipsius judicibus commisimus sub hac forma, ut si vel notorium b esset, vel per ea, quæ jam dicta erant, constaret, quòd Præpositus S. Georgii electionis tempore pateretur, vel in ordinibus, vel in scientia, vel in ætate, defectum, qui eum juxta canonum sanctiones c impediret ad hujusmodi officium promoveri: ei (non obstante ipsius absentiâ corporali) silentium imponentes, Præposito sanctorum Apostolorum Præposituram adjudicarent eandem: alioquin (cùm in eum non solùm plures, sed duæ penè partes convenerint, & impedimentis cessantibus appareat, quòd eum bono zelo elegerint,) Præpositi sanctorum Apostolorum electione cassatâ, electionem confirmarent ipsius, & ei facerent tanquam Præposito responderi.

[α Vt auditis quæ proponerentur hinc inde, si de partium procederet voluntate, definitivam sententiam promulgarent: alioqui causam sufficienter instructam ad nostram remitterent audientiam, auct. Ap. statuentes partibus terminum competentem, quo per se, vel per idoneos responsales ad sed. Ap. accederent sententiam recepturæ.]

[β Objiciebatur autem Præposito S. Georgii, minor scientia, defectus ætatis, & quod in minoribus erat ordinibus constitutus. Vnde cùm præpositura illi esset Archidiaconatus annexus, non erat ei dignitas conferenda, ratione cujus cogebatur infrà præfixum à canonibus spatium in Diaconum promoveri. Proponebatur autem pro altero, quod erat vir ætate, scientiâ & moribus commendatus. Vnde meliori ducti zelo propter hoc electores ipsius in eum se confessi fuerant convenisse: nec solum sui, sed etiam quidam alterius electores eum prudentiorem esse præsertim in spiritualibus asserebant, quamvis alium magis utilem circa temporalia maximè propter potentiam fuerant protestati.]

CAP. XXIII.

Recipientes postulatum ad Ecclesiam tanquam institutum vel administratorem, ante admissionem postulationis à superiore factam, privati sunt potestate eligendi, & ad alios, licet pauciores, devolvitur potestas eligendi: & si omnes privati sunt, devolvitur ad Papam in Ecclesiis cathedralibus. h. d. secundùm principaliorem intellectum, qui magis congruit literæ.

Idem *Canonicis Maguntinensibus. (an.* 1202.)

BOnæ d memoriæ Maguntinensi Archiepiscopo viam universæ carnis ingresso, & quibusdam petentibus Wormaciensem Episcopum, quibusdam verò Archiepiscopum vestrum, tunc Præpositum sancti Petri Maguntinensis, sibi eligentibus in pastorem: Prænestino Episcopo à sede Apostolica Legato dedimus in mandatis, ut si eundem Episcopum, quoad temporalia vel spiritualia accepisse constaret Ecclesiam Maguntinensem, vel ministrâsse in temporalibus aut spiritualibus in eadem: postulationem factam de ipso nunciaret irritam: [& j. α] Deinde inquireret de ipsius electione Archiepiscopi veritatem, & si ei de vi, quam ipse & sui metuebant, constaret, (eo non obstante, quòd post appellationem ad nos interpositam, fuerat in ipsius electione processum, cùm alii, qui appellationi ad nos interpositæ, ne sine ipso ac sociis ejus haberent in electione processum, non duxerint deferendum, uti contra ipsum hâc exceptione non possent, quia frustrà legis auxilium invocat, qui committit in legem a: unde nec ab eis posse objici videbatur, quòd idem esset à paucioribus secundùm eorum affectionem electus, cùm ipsi appellationem ad nos legitimè interpositam contemnentes, & præter licentiam nostram recipientes Episcopum memoratum, reddiderint se indignos) electionem Archiepiscopi confirmaret: [& *infrà* β] Licèt autem essent notoria, quæ contra dictum Wormaciensem Episcopum & ejus fautores fuerant objecta: prædictus tamen Legatus ad majorem cautelam multos testes recepit ex ipsius Archiepiscopi parte productos. Unde ipse juxta mandati nostri tenorem procedens, postulationem factam de Wormaciensi cassavit, & electionem Archiepiscopi memorati (quamvis à paucissimis celebratam) curavit auctoritate Apostolicâ confirmare, ipsumque ordinavit in Presbyterum: & tandem in Archiepiscopum consecravit: [& *infrà*. γ] Contra Legati verò processum hoc facere videbatur, quòd non citatis Wormaciensi Episcopo, & ejus fautoribus, processisset. Porro excessus notorius examinatione non indiget b: & pro his, quæ à Judice sunt acta, præsumitur, quòd omnia ritè fuerint celebrata: quamvis & quòd citati non fuerint, non posset de facili comprobari; quia negantis factum, per rerum naturam nulla est directa c probatio: cùm etsi quilibet de se posset asserere, quòd ad eum citatio minimè pervenisset, singuli tamen vestrûm essent in suo testimonio singulares. Ad ipsum quoque Legatum, si voluissent secure potuissent procuratorem idoneum destinare, sicut nuncium destinârant: [& *infra*. δ] Nos igitur, etsi propter auctoritatem judiciariam præsumamus pro his, quæ acta sunt à Legato, illi tamen plus innitimur rationi, quòd adversarii Archiepiscopi, ex tribus causis prædictis, se usque adeò reddiderunt indignos, quòd contra eum non debebant audiri: unde quod de ipso factum fuerat, non poterat impediri per eos: quin etiam si electores ejusdem partis pariter deliquissent, ut se reddidissent indignos, ad nos devoluta fuisset hâc vice ordinatio Ecclesiæ Maguntinensis: quare dictum Archiepiscopum sine juris injuria potuissemus eidem Ecclesiæ præficere in pastorem. Super his d verò, habito diligenti tractatu, cassationem postulationis factæ de Wormaciensi Episcopo ratam habemus: electionem memorati e Archiepiscopi confirmantes.

[α De gratia nostra concedens eid. ut Wormaciens. sibi Ecclesiam retineret. Nam de jure communi, quia præter auct. nostram transire præsumpsit, utrâque erat spoliandus, ut eâ careret, quam cupivit avare, & eâ, quam superbe despexit: quòd si parere contemneret utrâque ipsum Ecclesia denunciaret auct. nostrâ privatum.]

[β Quod si nec recepisset prædictam Ecclesiam quoad spiritualia vel temporalia, nec in temporalibus vel spiritualibus ministrâsse constaret Episcopum memoratum, idem Legatus audiret, quæ super postulatione ipsius & electione Archiepiscopi proponerentur, & hinc inde testes utriusque partis reciperet, & eorum depositionibus publicatis usque ad calculum definitivæ sententiæ procedens, gesta omnia sub sigillo suo ad nostram præsentiam destinaret, statuens partibus terminum competentem, quo Apostolico se conspectui præsentarent, sententiam recepturæ.]

[γ Ipse autem ad nostram præsentiam accedens, humiliter postulavit, ut pallium sibi, videlicet insignũ Pontificat. officii de consueta sed. Apost. benevolentia conferremus. Verùm quidã simplex nuncius ab adversariis ejus ad sed. Ap. destinatus ex eorum parte

a *Iste textus cottidie ad hoc allegatur, quòd socius dignitate, ætate & receptionis tempore socium præcedit; glossa in vers. contra majores. c. lex. dist.* 2. b *vide l.* 1. *cum gloss. C. qui & advers. quos.* c *Canonicas sanctiones.* d *Cap.* 8. *eod. tit. in* 3. *compil.*

a *Concor. text. in l. auxilium. ff. de minor. & in l. fin. §. sin verò postquam. C. de jur. delib.* b *Vide l. si verò. §. qui pro rei. cum gl. in vers. evidentissime. ff. qui satisd. cog. & l. ea quidem. C. de accus.* c *Dictio, directa, deest in antiquis, vide l. actor. C. de probatio* 6. *q. ult. actor. & c.* 1. *quoniam. j. de probat.* d *al. ergò.* e *Vox, memorati, deest in antiquis.*

apertas, nobis cum sigillo pendente, literas præsentavit, per quas iidem Canonici significabant, quòd prædictus Legatus pecuniâ corruptus iniquam sententiam protulisset. Addebant etiam, quod Maguntini cives pariter juraverant, quòd nunquam eum reciperent in Archiepiscopum, & quòd universi Clerici paucis exceptis suo favebant electo. Cum autem super his cœpissemus deliberare cum fratribus nostris, electioni Archiepiscopi duo videbantur obstare, videlicet quòd à paucissimis, & post interpositam app. ad sed. Apostol. à seipso dicebatur electus. Nam cum postulatio Wormaciens. Episcopi fuit præcedentis appellatione cassata, Archiepiscopi electio debebat etiam ex eadem causa cassari. Sed econtra, sicut superius est expressum, qui ante in appellationem deliquerat, appellationem contra eundem Archiepiscopum non poterat allegare. Poterat quoque dici, quòd etsi post appellationem, non tamen contra formam appellationis fuisset electus Archiepiscopus sæpè dictus, cùm appellaverit sub hac forma, ne Canonici Maguntiæ residentes, sine ipso ac sociis suis haberent in electione processum: nec nocet, quòd posset ex parte altera replicari, quia nec ipse, nec socii sui debuerant procedere sine ipsis: quia ipsi app. apud nos interpositam contemnendo, reddiderant se indignos & abusi fuerant jure suo. Unde cùm in Lateranens. Concilio de his, qui quasdam personas inhibitas eligunt, sit statutum, ut eligendi tunc potestate privatos, & ab Ecclesiasticis beneficiis triennio noverint se suspensos, illis pro longe majori delicto tanquam indignis ab electionis potestate cadentibus, penes eundem ac socios tantum jus remanserat eligendi, quare si multò pauciores in ipsum, quàm in alium convenissent, intelligendum est tamen, quòd omnes, qui tunc eligere poterant, elegerunt eundem.]

[*d Quemadmodùm ex ipsorum ad nos directis literis comprobatur, qui securè ad eundem Legatum accessit, & ad propria remeavit, cum & ipse Legatus paratus fuerit securitatem omnimodam providere. Nec obest, quòd idem nuncius dicitur appellasse, cùm appellationi renuntiaverit, & in commissione nostra, quam pars reportavit utraque, obstaculum fuisset appellationis remotum. Sed nec apparebat etiam, quòd contra factum Legati aliquid posset objicere ac probare, cum non procurator sufficiens, sed simplex ad nos contra eundem Archiepiscopum fuisset nuncius destinatus.*]

CAP. XXIV.

Sufficit electo ad obtinendum, docere eligentem fuisse in quasi possessione tempore electionis, licet non probet, quod proprietas juris eligendi ad illum pertineret.

Idem Innoc. III. *Clericis sanctæ Agathes.*

(*an.* 1203. *Romæ.*)

QUerelam *a*, quam G. tituli sancti Vitalis Presbyter Cardin. per Oeconomum Ecclesiæ vestræ, cujus idem Cardin. est gubernator, contra P. Presbyterum Ecclesiæ sancti Salvatoris, super Ecclesia ipsa proposuit, C. *b* Papa p.n. nobis in minori officio constitutis audiendam commisit. Petebat igitur Oeconomus præfatum P. ab Ecclesia sancti Salvatoris (quam in præjudicium vestræ Ecclesiæ, ac injuriam Cardinalis prædicti occupare præsumpserat) removeri, cùm ipsa Ecclesia pertineat ad Ecclesiam sanctæ Agathes, pleno jure, petens pensionem sexdecim denariorum Papien. debitam Ecclesiæ sanctæ Agathes, pro eadem Ecclesia de Thermis sibi restitui, de novo subtractam. Prædictus verò P. respondebat, quòd ipse nullam injuriam irrogaverat Cardinali, nec in præjudicium Ecclesiæ vestræ receperat dictam Ecclesiam, cùm hæc ad illam nullo jure pertineat, nec aliquam sibi debeat *c* reddere pensionem: sed ipse per electionem populi, ad quem de antiqua consuetudine *d* pertinet electio *e*, à Cardinali sanctæ Susannæ (cui eadem Ecclesia, tanquam capella suo titulo, in spiritualibus est subjecta) canonicè fuerat institutus: [*& infra. a*]

Nos igitur rationibus utriusque partis auditis, dictum P. ab impetitione Oeconomi vestri, super electione ac institutione de se facta in Ecclesia sancti Salvatoris absolvimus, & super his præfato Oeconomo silentium duximus imponendum, cùm nobis constiterit, quòd populus in quasi possessione præsentandi Clericum existebat, quando ipsum Presbyterum ad illam elegit, & Ecclesia eadem spectat ad titulum sanctæ Susannæ in spiritualibus pleno jure, salvâ quæstione super jure patronatûs inter Ecclesiam vestram, & populum sæpe dictæ Ecclesiæ sancti Salvatoris. Quia vero fuit liquidò comprobatum, quòd pensio sexdecim denariorum Papiensis monetæ, fuerit Clericis Ecclesiæ vestræ, pro Ecclesia sancti Salvatoris de *a* Thermis, annuatim per multa tempora persoluta, sed de novo subtracta, nos in eundem statum percipiendi hujusmodi de Ecclesia sancti Salvatoris de Thermis, Ecclesiam vestram decernimus reducendam: & ad solutionem pensionis subtractæ condemnamus Presbyterum antedictum, salvâ quæstione proprietatis, inter Eccl sias memoratas.

[*a Cumque ad suam assertionem probandam utraque pars multoties testes produxisset, nos illos recepimus & examinavimus diligenter, quarum depositionibus publicatis disputationem audivimus super illis: sed antequam hujusmodi controversiæ finem accipere potuisset, præfatus Prad. n. debitum carnis exolvit, deinde tamen a nobis utraque pars cum instantia postulavit, ut causam ipsam decidere dignaremur.*]

CAP. XXV.

Eligentes scienter indignum, privati sunt potestate eligendi in electione, quæ primò occurrit facienda.

Idem, (*circa an.* 1204.)

CUm *b* Wintonensis Ecclesia pastore vacaret, Archidiaconus cum suis fautoribus Salubriensem, (Salesberiensem) Decanum, Prior verò & complices ejus Præcentorem Lincolnensem in Episcopum elegerunt: [*& infra.*] Licèt igitur omnes in communi de facienda electione tractaverint, quia tamen nequiverunt esse concordes, infecto negotio ad nos habuêre recursum: & hi quidem, qui Præcentorem elegerant, asserebant, quòd illi, qui Decanum elegerant, eligendi erant potestate privati, pro illa maximè causa, quod hominem non legitimè natum scienter eligere præsumpserunt: unde secundùm *c* Lateranense Concilium, & eligendi hâc vice perdiderant potestatem, & per triennium Ecclesiasticis beneficiis carere debebant. Illi verò taliter respondebant, quod licèt is, quem elegerant, fuisset minus legitime natus, per gratiam tamen Apostolicæ sedis legitimari promeruit, & hoc asserebant se legitime probaturos. Nos igitur attendentes, quod *d* isti post primam electionem admiserant illos ad celebrandam secundam, & quòd decretum memorari Concilii decrevit, hujusmodi præsumptores unâ vice duntaxat eligendi potestate privatos *e*, quoniam electio, quam coram nobis celebrare volebant, non jam secunda, sed tertia concurrebat: ad eligendum illos censuimus admittendos.

CAP. XXVI.

Eligens scienter indignum in Episcopum, est ob hoc suspensus à beneficiis Ecclesiæ per triennium, nec potest interim ad dignitatem illius eligi, vel assumi.

Idem *Abbati Cisterciensi R. & P. Monachis Fontis frigidi.* f (*an.* 1205. *Româ in Galliam.*)

PEr inquisitionem *g*, quam de mandato nostro fecistis super statu Episcopatûs & Episcopi *h* Tholo-

a *Cap. 9. eod. tit. in 3. compil. & pro intellectu vide Matthæum de Afflict. decis. 395.* b *Cœlestinus Papa prædec. noster.* c *al. debebat.* d *vide l. 2. & ibi Bart. C. quæ sit long. cons. & in authen. hoc jus porrectum. C. de sac. Eccl. gl. in l. rem non novam. C. de jud.* e *Dictio, electio, deest in antiquis cod.*

a *In quibusdam antiquis, de terminis.* b *cap. 10. eod. tit. in 3. compil.* c *Sub Innocent. III. cap. 25.* d *In C. Barbatiæ, ita: quòd isti, qui elegerunt præcentorem post primam, &c.* e *Vide l. 2. cum not. per Barth. ff. de excus. mu. & l. 2. & l. servi. ff. de op. legat.* f *al. Casterniens. & Fontis frigidi Ap. S. L.* g *c. 11. eod. tit. in 3. compil.* h *al. Tholosanensi.*

sani

sani, perspicaciter intelleximus, quòd Mascaron cancellarius juratus asseruit, se scivisse pro certo R. olim Tholosanum Episcopum, & amicos ipsius, ante suam electionem habuisse colloquium cum quibusdam Canonicis nominatim expressis, eosque solicitâsse precibus, ut ipsum eligerent in Episcopum: seque vidisse pariter & audivisse, quando prædictus Episcopus recognovit in quorundam Canonicorum præsentia, se Canonicis illis, qui adversati fuerant suæ primæ electioni, jurâsse, credens pro certo, quòd juramentum illud illicitum fuit, & præstitum, ut idem R. eligeretur ex pacto, & quod ipsemet *a* post electionem ipsius cassatam, domum Episcopalem ejus nomine detinebat, recipiens quosdam reditus & proventus, quos de ipsius conscientia & consensu, in ejusdem negotiis expendebat. Cùm igitur talem scienter in Episcopum eligendo (sicut ipse suo juramento firmavit) Ecclesiasticis beneficiis reddiderit se indignum, grave gerimus & molestum, quòd Tholosano Præposito in Episcopum Convenvenarum electo, idem Mascaron in Præpositum dicitur substitutus. Quocirca mandamus, quatenus eundem ab officio Præpositurae penitùs amoventes, faciatis virum idoneum ad officium illud assumi.

CAP. XXVII.

Si non professus eligitur ad regimen Ecclesiæ regularis, cassatur electio, consuetudine in contrarium non obstante.

Idem *Priori sancti Frigidiani G. & G.* b *Canonicis Lucanensibus. (ann.* 1205. *Romæ in Etrur.)*

Cum causam *c*, quæ inter Bonum Presbyterum & Brunum Canonicum sancti Petri Lucanensis vertitur super eo, quòd dictus Presbyter Bonus à majori parte Canonicorum ejusdem Ecclesiæ (prædicto B. & quodam alio contradicentibus) in Priorem (sicut dicitur) est electus, olim vobis duximus committendam: [*& infrà.* α] Quamvis autem multi Priores continuè *d* unus post alium in ipsa Ecclesia, per multa & longa tempora fuerint non professi: quia tamen præfatus Presbyter B. non est professus observantiam regularem, dubitatis *e* (& meritò) nobis procedere inconsultis. Quia igitur non debemus attendere solummodo, quid factum sit, sed potiùs, quid sit faciendum: Consultationi vestræ taliter respondemus, quòd cùm secundùm legem divinam *f*, non sit in bove arandum & asino, nec quisquam debeat vestem induere de lana linoque contextam, irritetis electionem prædictam, & compellatis præfatum Presbyterum, aliosque Clericos non professos, ut vel beati Augustini regulam in eadem Ecclesia constitutam profiteantur & servent, aut ipsam Ecclesiam omnino dimittant.

[*α Vos, sicut ex literis vestris, accepimus, partes citare curâstis, ut juxta mandatum nostrum causam ipsam fine possetis canonico terminare. Cumq; partes essent in vestra præsentiâ constitutæ, dictus Presbyter Bonus cum instantia postulabat, ut electionem de se factam auct. Ap. euretis confirmare. Sed præfatus Brunus econtrariò respondebat, illum non esse dignum regimine Prioratûs, crimen ei objiciens simoniæ: quòd quia electio ipsius non erat canonicè celebrata, & quia professus non erat ipsum afferebat meritò repellendum. Verùm cùm de simonia nihil esset probatum, nec aliquid contra modum electionis ostensum, movet nos vehementer ipsius Ecclesiæ privilegium, in quo continebatur expressum, ut nullus in ea qualibet subreptionis astutiâ præponatur in Priorem, nisi quem fratres communi assensu, vel fratrum pars consilii sanioris secundùm Dei timorem & B. Augustini regulam, providerint eligendum.*]

a *Scilicet Mascaron.* b *al. G. & C. al. B. & S. Can. &c. al. Idem A. Priori S. Fridiani G. & G. Luc.* c *Cap.* 12. *eod. tit. in* 3. *compil.* d *Concor. text in l. ex facto. §. rerum cum no. gl. de her. instit. & in l.* 1. *§. quotidiana ff. de aqua quotid. & æsti.* e *dubitâstis.* f *Deuter.* 22.

CAP. XXVIII.

Nominatio vel appellatio ejus, cujus non interest, electionem non impedit: sed si vocandus contemnitur, eo prosequente contemptum, cassatur electio etiam confirmata, & potest prosequi, nisi consenserit electioni: quod potest etiam ex post facto. h. d. usque ad §. super eo.

Idem Innocent. III. *J. tit. sancti Stephani in Celio monte Presbytero Cardinali, Apostolicæ sedis Legato.*

Quòd *a* sicut ex literis tuis: [*& inf.* α] Verùm cùm ex prima electione, quæ facta est de tribus, dicenda videtur potiùs nominatio, nihil juris acquisitum fuerit nominatis, licitè procedi potuit ad electionem regulariter celebrandam, præsertim in Ecclesia Armachana, cùm juxta *b* constitutiones canonicas, si fieri potest, in cathedrali Ecclesia electio debeat celebrari. Nec appellatio interposita electionem illam potuit impedire, cùm in ea nihil attentatum fuerit in præjudicium regiæ dignitatis: quia non simplex nominatio, sed solennis electio, debet Principi præsentari, ut postulationi præstet assensum, etsi secus aliquando per usurpationem aliqui faciant abusivè. Si autem Miridinensis Episcopus, & Abbas Mellisontis, qui interesse debuerant, non contempti fuerint, sed ad electionem vocati (si tamen sine periculo potuerint convocari) sive nequiverint, sive noluerint ad electionem celebrandam accedere, ipsorum absentia non potuit electionem impedire: [*& infrà.* β] Quòd si eos vocatos non fuisse constiterit, sed contemptos: infirmanda erit electio penitùs taliter celebrata, nisi posteà propter bonum pacis curaverint consentire. [*& infrà.* γ]

[*α Nos igitur literarum tuarum tenore diligenter inspecto, sex in eis prospeximus contineri, quorum tria contra præd. Armachanensem electum, & alia tria contra ejus electionem facere videbantur. Primum, nominatio facta de tribus, quam in literis tuis aliquoties electionem appellas, contra quam, si electio verè fuerit, antequam cassaretur, non debuerat aliquid aliquatenus attentari. Secundum, appellatio interposita, quæ si legitima fuit, sequentem electionem jure penitus impedivit. Tertium, quia Miden. Episcopus & Abbas Mellifontis, qui interesse debuerant, ad electionem minimè convenerunt. Unde si contempti fuerunt vel ambo vel alter, plus eorum contemptus, quàm multorum contradictio prædictam electionem debuit impedire. Quartum, quòd præfatus Abbas sic electus ante confirmationem ministrare præsumpsit. Quintum, quia in die consecrationis suæ ordines celebravit, cùm nondum pallium obtineret. Sextum, dilapidatio, quia tabulam argenteam alienare minimè formidavit.*]

[*β Quoniam si ad locum illum inter Hibernenses non poteant securè proficisci, nec cæteri ad alium locum inter Anglicos tutè poterant convenire. Si itaque eos vocatos esse constiterit, si vocari absque periculo potuerunt, & illos noluisse vel non potuisse ad electionem celebrandam venire, electio non debet irritari.*]

[*γ Cæterum, cùm antequam tu ad partes Hibernicas pervenisses, illa fuit electio celebrata, & electus ipse statim cœperit ministrare, tu satis id potes sub dissimulatione transire, cum id, sicut nôsti, de Metropolitanis Angliæ, Franciæ, Alemanniæ & aliarum partium remotarum, qui concorditer sunt electi, Romana sed. patiatur, Ecclesiarum utilitate pensatâ, quia si tanto tempore quousque posset electus confirmationem cum pallio à sed. Ap. obtinere, regalia non reciperet, Ecclesia, quæ interim administratione careret, non modicum incurreret detrimentum.*]

Episcopus, dum celebratur Missa consecrationis suæ, vel Archiepiscopus ante receptum pallium, ordines conferre non debet. h. d. usque ad vers. Quòd autem.

§. 1. Super eo autem, quòd in die consecrationis suæ, antequam Missarum solemnia finirentur, Acolythum ordinavit, pro tali excessu eum corripias & castiges: cùm solus Roman. Pontifex (qui ante hymnum Angelicum

a *Cap.* 13. *eod. tit. in* 3. *compil.* b 23. *dist. can. in nomine Domini. & cap. in fronte.* J. *de appell.*

consecratur, & postmodum ipse Missarum solemnia incipit & perficit consecratus) in die consecrationis suæ valeat ordines celebrare. Cæteri verò, qui inter Epistolam & Evangelium consecrantur, quia consecrati concelebrant principaliter celebranti, ne dividatur mysterium unitatis a, non debent tunc ordines celebrare: Præterea cùm non liceat Archiepiscopo sine pallio convocare Concilium, conficere chrisma, dedicare basilicas, ordinare Clericos, & Episcopos consecrare: multùm profectò præsumit, qui antequam impetret pallium, Clericos ordinare festinat, cùm id non tanquam simplex Episcopus, sed tanquam Archiepiscopus facere videatur.

Iste vers. non summatur, tum propter diversitatem lecturarum, tum quia non facit ad titulum. Abb.

§. 2. Quòd autem tabulam argenteam dicitur vendidisse: dummodo Ecclesiam Armachanam reddat indemnem, æquanimiter poteris præterire, cùm id de Cleri & populi processerit voluntate.

CAP. XXIX.

Electio per minorem partem Capituli facta, non tenet: nec per subsequentem consensum ratificari potest. hoc dicit, secundum communem intellectum.

Idem *Tolet.* b [*Episcopo &*] *Sagonensi* c, *& de Arden. Abbatib.* (*an.* 1205. *in Galliam.*)

AUditis d & intellectis meritis causæ de duabus electionibus celebratis in Ecclesia Bajocen. unam de e G. Archidiac. & alteram de R. Subdiac. invenimus utramque contra formam canonicam attentatam. Cùm enim inquisitis voluntatibus singulorum, Decanus cum paucioribus in ipsum R. & Cantor cum pluribus in dictum G. Archidiac. convenissent, solo Cantore postmodum quendam alium, videlicet magistrum R. de Algediis f nominante: ad nostram fuit audientiam appellatum, ne Decanus, qui primam in electione vocem habebat, ad electionem procederet sine consensu totius Capituli, vel majoris & sanioris partis ipsius. Ipse vero Decanus non habito consensu majoris partis Capituli, sed longè minoris, subitò in electionem prorupit, appellans, ne quis contra ipsam aliquid attentaret: quamvis asseveret, quòd electioni factæ plures alii consenserant, cùm tamen ex postfacto nequiverit convalescere, quod ab initio non valebat: quoniam electio, quæ fuerat irrita ipso jure, per subsequentem consensum (maximè appellatione pendente) non potetat esse rata. Eis ergo ad propria recedentibus g, Cantor & alii, qui remanserant in Capitulo, post illam electionem nondum cassatam, & appell. ad nos interpositam, à nominatione dicti Archidiac. recedentes, de novo præfatum Subdiaconum eligere præsumpserunt. Nos igitur electionem utramque duximus irritandam.

CAP. XXX.

Potestas data compromissariis ad eligendum Prælatum, re non integrâ revocari non potest: & desinit res esse integra, postquam compromissarii cœperunt habere tractatum.

Idem. h *Grandissylvæ & Bellapertica Abbatibus.* (*an.* 1205. *in Galliam.*)

IN causis: [*& infrà.* α] Cum i Capitulum Tholosanens. Ecclesiæ ad tractandum de electione Episcopi convenissent, duos elegerunt, ut quinque de eodem Capitulo eligerent electores k, qui præstito juramento de substituendi Pontificis electione tractarent, & à singulis de Capitulo statutum est, & concessum, ut ille, quem illi concorditer, vel tres ex illis, eligerent, ab eis (si persona esset idonea pro Episcopo sine contradictione aliqua a haberetur: [*& infra.* ϐ] Postmodum vero cùm à prædictis duobus quinque electores electi fuissent, ad tractandum de electione secessissent in partem, & non possent omnes in unam pariter concordare personam, tres ex eis convenerunt in Episcopum Convennarum, & deinde electionem, quam de postul. ndo Episcopo fecerant, Capitulo publicârunt: ac reliqui duo subsequenter, tertiâ die cum paucis de Capitulo, reliquis absentibus, elegerunt Archidiaconum Agenensem: [*& infrà.* γ] Nuncii verò prædicti Archidiaconi econtrariò responderunt, quòd cùm prædicti quinque electores seorsum de electione tractantes, inter se dissiderent, ita quòd contentiosæ voces eorum, à fratribus, qui remanserant in Capitulo, auditæ fuissent: Capitulum ipsos, propter hujusmodi contentiones, suspectos habentes, ad eos duos de Canonicis destinârunt, per quos inhibuerunt eis ex parte nostra, ne ulteriùs in facto procederent: & ita potestatem eligendi, quam eis commiserant, revocârunt, mandantes eis, ut redirent ad Capitulum, & pariter cum aliis fratribus de electione tractarent: & hujusmodi revocationi duo ex ipsis electoribus adhibentes consensum, reliquis tribus non contradicentibus ad ipsum Capitulum sunt reversi: sed alii tres, usque ad fores Capituli subsecuti, ab eis postmodum discesserunt. Capitulum verò, cùm totâ die illâ ipsorum præsentiam expectâsset, subsequenti die campanam pulsari fecerunt (sicut moris est) ad Capitulum b congregandum: & prædictis tribus, cum paucis complicibus suis, sese contumaciter absentantibus, Prior cum majori & saniori parte Capituli, elegit in Episcopum Archidiaconum supradictum: [*& infrà.* δ]

Quia vero postulatio de Episcopo Convennarum, quæ præcesserat, facta erat per eos, in quos totum Capitulum eligendi transtulerat potestatem, propter quod unanimiter de consensu totius Capituli intelligitur esse facta, quam (cùm res non esset integra, quia in tractatu jam processerant electores) Capitulum minimè potuit revocare: electionem ipsius Archidiaconi decernimus irritandam. Quocirca mandamus, quatenus si personam ipsius Episcopi c utilem & necessariam inveneritis ad regimen Ecclesiæ Tholosanæ, & idoneam, tam scientiâ literarum, quàm suæ conversationis exemplo, ad hæreticorum perfidiam de Tholosana diœcesi extirpandam d, quæ ibi per negligentiam Præsulum miserabiliter & damnabiliter hactenus pullulavit: transeundi ad Ecclesiam Tholosanam, propter urgentem necessitatem, & eorundem e utilitatem, ei licentiam tribuatis.

[α *Quæ Ap. sed.* & infrà. *Nimirum cùm in Ecclesia Tholosana vacante pastore duo per dissensionem Capituli sui, videlicet ven. fil. N. Episc. Convennarum, & dil. fil. R. Archid. Agen. nominati fuissent, dil. F. A. Canonicus S. Licerii, B. Archidiaconus, & R. Canonicus Ecclesiæ S. Stephani Tholosanen. pro parte dicti Episcopi: pro parte verò altera d. f. magister P. de Roma & A. socius ejus ad nostram præsentiam accesserunt, quibus ven. f. n. Alban. Episcopum & dil. f. in tit. S. Marcelli Presbyterum Cardinalem deputavimus auditores. Coram quibus proposuerunt nuncii prædicti Episcopi, quòd*]

[ϐ *Statutum etiam fuit expressè, quòd si quinque electores in unam personam convenire non possent, tribus ex eis concordantibus, reliqui duo illorum sequi tenerentur assensum, & electionem eorum illam ratam habere.*]

[γ *Adjicerunt insuper prædicti & alii nuncii Episcopi me-*

a *Veritatis, ut est in uno manusc. Vaticanæ.* b *al. Dolon. al. Dolnen.* c *Savigenê. al. Sanguineo. al. Sagocio. al. Sanigneo.* d *Cap. 14. eod. tit. in 3. compil.* e *Innocent. ait ita fuisse in registro, unam de P. Archidiac. & alteram de magistro R. Subdiac.* f *Aldegiis. al. Allegiis.* g *In Cod. Barbatiæ, redeuntibus, scilicet ad domum propriam.* h *Idem Episcopo Convennarum & Grandissylvæ, &c. alias, Episcopo & Grandissylvæ, Ord. Cistert. &c. al. Cadurcensi.* i *Cap. 15. eod. tit. in 3. comp.* k *Iste text. reputatur sing. per Pann. hic in suo effectu.*

a *Qualibet, in antiquis.* b *l. fin. C. de præd. dec. lib.* 10. c *Vox, Episcopi, deest in nonnullis antiquis.* d *Præcipua Episcoporum cura in extirpandis hæreticis versari debet, nam eis hoc incumbit jure divino. Albertin. tract. de agn. assert. q. 11. circa finem, pulchrè Concilium Tholosanum, c. 2.* e *al. evidentem.*

morati

morati, quod à dil. F. J. tt. S. Priscæ Presbytero Card. Ap. sed. Leg. fuit ex parte illa specialis nuncius destinatus, & quoniam Episcopus ipse postulandus erat à nobis, & legatus nullam concedendi vel transferendi eum potestatem habebat, cum hujusmodi dispensatio sedi duntaxat Ap. reservetur, ne quid contrà fieret, ad nostram audientiam appellavit.]

[*δ Exhibuerunt etiam ejusdem Archidiaconi nuncii literas prædicti legati, quas nobis super hoc destinavit. Cum autem prædicti auditores præmissa nobis & fratribus nostris fideliter retulissent, nos memoratum legatum piam intentionem in hoc facto habuisse pro certo credentes, ex ipso tamen tenore literarum suarum intelleximus eum circumventum fuisse, & per subreptionem tacitâ veritate perpendimus elicitum & extortum, quicquid ab eo fuerit obtentum, cùm in ipsis literis suis non expressit formam postulationis.*]

CAP. XXXI.

De consuetudine potest Canonicorum electio ad solum Capitulum pertinere. hoc dicit, & solet quotidie allegari.

Idem *Episcopo Florentino.* (*an.* 1206.)

CUm Ecclesia *a* Vulterana debito Canonicorum obsequio longo fuisset tempore destituta, Vulteranus Episcopus, volens Ministrorum defectum in eadem Ecclesia restaurare, Canonicos quosdam elegit, & instituit in eadem: quos Canonici recipere noluerunt, asserentes, quòd talis electio fuerat in eorum præjudicium attentata: [*& infra. α*] Mandamus, quatenus super primo articulo petitionis Episcopi, in quo postulavit à te, ut Canonicos ab injuria, quam ei super electione Canonicorum Vulterranensis Ecclesiæ inferunt, prohiberes, ab impertitione ipsius *b*, dictos Canonicos absolvere non postponas: quia non videtur injuriam facere, qui utitur jure suo, cùm per testes longè meliùs sit probatum, quod Canonici supradicti hoc jure usi fuerint, antequam Episcopus memoratus. In secundo quoque articulo, quo idem petebat Episcopus, ut dicti Canonici Episcopum ipsum jure electionis uti liberè paterentur, absolvere studeas Canonicos sæpedictos, maximè si sit notorium, quod in Thuscia generalis consuetudo servetur, ut in cathedralibus Ecclesiis solum Capitulum, irrequisito Episcopo, eligendi Canonicos habeat facultatem.

[*α Cumq; super hoc suam ad nos idem Episcopus querimoniam destinasset, causam ipsam tibi commisimus sine canonico terminandam, &c.*]

CAP. XXXII.

Compromittentes tenentur recipere electum à compromissariis, si sit dignus: nisi contra formam compromissi eum appareat electum.

Idem *Abbati sancti Victoris c, & Decano Parisiensi, & Magistro R. Decortonensi, Canonico Morinensi.* d (*an.* 1206. *Romà in Galliam.*)

CUm dilectus filius Archidiaconus Morinensis nobis intimâsset: [*& infrà.*] Ecclesia Morinensis Episcopi solatio destituta, Canonici ejusdem de pastoris substitutione tractantes, in tres Canonicos Morinenses potestatem eligendi Episcopum unanimiter contulerunt: promittentes, ut illum reciperent in pastorem, quem de gremio ipsius Ecclesiæ ducerent eligendum, qui examinatis voluntatibus singulorem, Archidiaconum ejusdem Ecclesiæ in Episcopum elegerunt. Metropolitanus quoque tam electionem, & electi personam examinans, quàm etiam super ipsius ætate (de cujus defectu fuerat ab aliquibus dubitatum) inquirens solicitè veritatem, per sententiam declarando electum ipsum minimè sustinere in ætate defectum, electionem factam de ipso solenniter confirmavit: [*& infrà. α*] Verùm B. qui contra electum venerat memoratum proposuit ex adverso, quòd cùm supradictis tribus sub hac forma fuerat eligendi concessa potestas, ut Capitulum eum recipere teneretur, quem illi tres ab omnibus, vel majori & saniori parte de gremio ipsius Ecclesiæ nominatum eligerent in pastorem: electores ipsi terminos potestatis sibi traditæ non servantes, prædictum Archidiaconum eligere præsumpserunt, quem pauci de Capitulo nominârant: unde Canonici Morinen. postmodum admirantes, qualiter Archid. electus fuerit memoratus, cùm plures essent in eadem Ecclesia digniores, cœperunt ferè omnes publicè profiteri, quòd nullatenus Archidiaconum nominârant: & reputantes se in hac parte delusos, quod super hoc factum fuerat, nostro curaverunt Apostolatui reserare: [*& infrà. β*] Nos verò attendentes, quia res perniciosa esset exemplo, si per surreptionis astutiam quis ascenderet ad apicem dignitatis: ita duximus providendum, ut præstito à contradictoribus juramento, quod ipsi malitiosè contra præfatum electum non moveant quæstionem hujusmodi, prædicti tres electores juramenti vinculo adstringantur dicere veritatem, quod ex canonicis examinationis tempore in præfatum Archidiaconum convenerunt. Et si tres simul, aut duo saltem ex ipsis jurati, dixerint majorem Canonicorum partem in ipsum Archidiaconum convenisse, vos contradictoribus silentium imponatis, cùm contra hoc eorum esset probatio insufficiens, eò quod singuli essent in suis testimoniis *a* singulares. Si verò per eorum depositiones constiterit, sæpedictum Archidiaconum extitisse à paucioribus nominatum, tunc si fuerit sufficienter ostensum, quòd illum de gremio Ecclesiæ secundùm formam sibi traditam debebant eligere, in quem omnes, vel major aut sanior pars Capituli conveniret, vos electionem ipsius Archidiaconi omnino cassetis: alioquin, quod de ipso factum est, ratum habentes, contradictores ab ejus impetitione per censuram Ecclesiasticam compescatis, præfatum P. præbendâ Morinen. Ecclesiæ spoliantes, qui se ad hanc pœnam (si forsitan in probatione deficeret) obligavit *b*. Non obstante, quòd super ætatis defectum objectum est contra illum, cùm idem Canonicus huic objectioni non multum institerit, & super hoc à Metropolitano fuerit judicatum, cujus sententia in rem transiit judicatam, cùm intra decennium non fuerit legitimâ provocatione suspensa.

[*α Qui posteà regalibus receptis à Rege ad petitionem ipsius Capituli à Ven. n. Episcopo Atrabaten. de mandato Metropolitani prædicti fuit in Presbyterum ordinatus: & aliquandiu nullo contradicente liberam & pacificam tam in temporalibus, quàm in spiritualibus administrationem obtinuit in Ecclesia Morinensi. Unde procuratores ipsius à nobis humiliter petierunt, ut his qui post hæc omnia invidiæ stimulis agitati, contra proprium factum temerè veniendo, adversùs electum ipsum materiam discordiæ suscitare præsumunt, silentium imponentes, & memoratam electionem tam concorditer celebratam & confirmatam solenniter approbantes, eidem faceremus munus consecrationis electo impendi, multorum super hoc Abbatum & Capitulorum civitas & diœces. Morinens. sed etiam aliorum proborum literis nobis præsentatoris, qui super præmissis omnibus testimonium perhibentes, electum ipsum de literatura, discretione ac honestate reddiderunt multipliciter apud nos commendatum. Quinimò & electorum ipsorum super hoc nobis literas retulerant, quibus erat de verbo ad verbum, sicut iidem asserunt electores, literarum illarum tenor insertus, quæ de potestate ipsis tradita juxta præmissam formam confectæ in Capitulo fuerant, & sigillo Capituli sigillatæ.*]

[*β Vel transmittere, qui coram nobis solicitè postulavit, ut eâdem electione cassatâ faceremus, ipsi Ecclesiæ dè persona idonea canonicè provideri, cùm ferè omnes Canonici Morinens.*]

a c. 16. *eod. tit. in* 3. *compil.* b *al. ipsius Episcopi.* c *al. & Mag. R. de Torto Can. Morin.* d *al. Noviomensi, al. Parisiensi. Vide Cent.* 12, 1458. c. 17. *Vincent,* 30, 32.

a *De testium singularitate multiplici, vide Gravettam tract. de antiq. temp. p.* 4. *Adde B. Tr,* 2. 2. *q.* 70. *art.* 2. b *Ad idem est textus in l. stipulatio ista.* §. *alterius, cum nota. D. de verb. obl.*

sicut asseruit, sint parati præstito juramento firmare, quòd præfatum Archidiaconum nunquam in Episcopum nominârant, & legitimum posset ostendi, quòd juxta formam præmissam supradictis tribus collata fuerit eligendi auctoritas, ut videlicet de gremio ipsius Ecclesiæ eligerent eum, in quem omnes, vel major & sanior pars Capituli consentiret, asserente eodem B. se nihilominus probaturum, quòd sæpe dictus electus pateretur in ætate defectum.]

CAP. XXXIII.

Si ex septem compromissariis, tres eligunt quartum, & ille consentit, & est idoneus: confirmabitur electio.

Idem *Episcopo Bajacensi.* (*an.* 1208. *Romæ in Gall.*)

CUm *a* in jure peritus existas, [*& §. α*] Primus *b* tuæ consultationis articulus continebat, quòd cujusdam Ecclesiæ Decano defuncto, ejusdem loci Capitulum sub hac forma in 7. ex ipsis Canonicis compromisit, ut illum, quem ex se *c*, vel aliis de gremio ipsius Ecclesiæ omnes pariter, vel major eorum pars nominaret, idem Capitulum reciperet in Decanum. Unde cùm unus ex illis septem à tribus ipsorum, & alius qui non erat de numero eorundem, à tribus aliis in Decanum fuerint nominati, requisisti, uter eorum assumi debeat in Decanum? Super quo taliter respondemus, quòd is, qui de numero septem à tribus eorum dignoscitur nominatus, juxta compromissi tenorem debet in Decanum *d* assumi, dummodò electioni de se factæ consentiat, & aliquod canonicum non obsistat.

[*α Et copiam habeas peritorum, non possumus non mirari, quòd super quibusdam juris articulis nos consulere voluisti, qui nihil aut modicum dubitationis continere noscuntur.*]

CAP. XXXIV.

Electio Imperatoris spectat ad Principes Germanos, tres Prælatos, & quatuor Laicos: & electio facta per eorum majorem partem, cæteris non contemptis, tenet. Et ad Papam pertinet electum examinare, approbare, & inungere, consecrare, & coronare, si est dignus: vel rejicere, si est indignus, ut quia sacrilegus, excommunicatus, tyrannus, fatuus & hæreticus, paganus, perjurus, vel Ecclesiæ persecutor. Et Electoribus nolentibus eligere, Papa supplet. Et datâ paritate vocum eligentium, nec accedente majori concordiâ Papa potest gratificari cui vult. h. d. notanter iste textus.

Idem *Duci Caringiæ.* e (*an.* 1208. *Romæ in German.*)

VEnerabilem: [*& §. α*] Inter cætera verò quidam Principes hâc præcipuè objectione sunt usi, dicentes, quòd Apostolicæ sedis Legatus aut electoris gessit, aut cognitoris personam. Si electoris, in messem alienam miserat falcem suam, & electioni se ingerens, Principum derogaverat dignitati. Si cognitoris, absente alterâ partium videtur perperàm processisse, cùm citata non fuerit, & ideò non debuit contumax judicari: *g* [*& infrà. β*] Verùm illis Principibus jus & potestatem eligendi Regem, in Imperatorem postmodum promovendum, recognoscimus (ut debemus) ad quos de jure ac antiqua consuetudine noscitur pertinere, præsertim cùm ad eos jus & potestas hujusmodi ab Apostolica sede pervenerit, quæ Romanum Imperium in personam magnific. Caroli à Græcis transtulit in Germanos. Sed & Principes recognoscere debent, & utique recognoscunt, sicut iidem in nostra recognovêre præsentiâ, quòd jus & auctoritas examinandi personam electam in Regem, & promovendam ad Imperium, ad nos spectat, qui eum inungimus, consecramus, & coronamus. Est enim regulariter & generaliter observatum, ut ad eum examinatio personæ pertineat, ad quem impositio manûs spectat. Nunquid enim si Principes non solum in discordia, sed etiam in concordia sacrilegum quemcunque, vel excommunicatum in Regem, tyrannum, vel fatuum, hæreticum eligerent, aut paganum: nos inungere, consecrare, ac coronare hominem hujusmodi deberemus? absit omnino. Objectioni ergo Principum respondentes, asserimus, quod Legatus noster approbando Regem *a*, & reprobando Ducem, nec electoris gessit personam, utpote qui nec fecit aliquem eligi, nec elegit: nec cognitoris, cùm neutrius electionem, quoad factum eligentium confirmandum duxerit, aut etiam infirmandam. Exercuit autem denunciatoris officium, quia personam Ducis ejusdem indignam, & personam Regis denunciavit idoneam, quoad imperium obtinendum, non tam propter studia eligentium, quàm propter merita electorum: quamvis plures ex illis, qui eligendi Regem in Imperatorem promovendum de jure ac de consuetudine *b* obtinent potestatem, consensisse perhibeantur in ipsum Regem, & ex eo quòd fautores Ducis, absentibus aliis & contemptis, ipsum eligere præsumpserunt, pateat eos perperàm processisse, cum electioni plùs contemptus unius, quàm contradictio multorum obsistat: [*& §. γ*] Nos utique *c* non Ducem, sed reliquum reputamus & nominamus Regem, justitiâ exigente: [*& infrà. δ*] Quòd autem cùm in electione vota Principum dividuntur, post admonitionem & expectationem alteri partium favere possimus, maximè postquam à nobis unctio, consecratio & coronatio postulantur: jure patet pariter & exemplo. Nunquid enim si Principes admoniti & expectati vel non potuerunt, vel noluerunt, in unum propositum *d* convenire, sedes Apostolica advocato & defensore carebit: eorumque culpa ipsi redundabit in pœnam? Sciunt autem Principes, quòd cùm Lotharius & Corradus in discordia fuissent electi, Roman. Pontif. Lotharium coronavit, & imperium obtinuit coronatus, eodem Corrado tunc demùm ad ejus gratiam redeunte. Eos igitur duximus commonendos, ut à præfato Duce, justo quidem à nobis judicio reprobato, recedant, & præfato Regi non abnuant adhærere: nisi *e* tunc demùm contra personam vel factum, legitimum quid ab eis objectum fuerit & ostensum: [*& infra.*] Sunt enim notaria impedimenta Ducis, scilicet excommunicatio publica, perjurium manifestum, & persecutio divulgata, quam progenitores ejus & ipse præsumpserunt in Apostolicam sedem *f*, & alias Ecclesias exercere. Fuit quoque à prædec. nostro excommunicationis vinculo innodatus, quod postmodùm recognovit, dum per nuncium suum absolutionis beneficium postulavit: unde patet, quòd ipse fuit excommunicatus electus: [*& infrà. ε*] Idem etiam contra proprium juramentum, super quo nec consilium à sede Apost. requisivit, ambitionis vitio regnum sibi usurpare præsumpsit, cùm super illo juramento priùs Romana Ecclesia consuli debuisset. Nec valet ad plenam excusationem ipsius, si juramentum illud dicatur illicitum, cùm nihilominùs super eo nos priùs consulere debuisset, quàm contra ipsum propriâ temeritate venire: præsertim illo exemplo, quòd cùm Gabaonitæ *g* à filiis Israël per fraudem surripuerint juramentum, ipsi tamen cognita fraude contra illud venire temerè noluerunt. Utrùm verò dictum juramentum sit licitum vel illicitum, & ideò servandum, an non servandum extiterit,

a *Cap.* 18. *eod. tit. in* 3. *compil.* b *al. Primus siquidem.* c *Vide l. plane. cum gloss. in verb. potest. ff. quod cujusc. un.* d *Hunc text. dicunt singul. Joan. Andr. in Reg. in toto. de reg. jur. in* 6. *& Pann. hic. quod electus consentiendo electioni de se factæ à media parte eligentium, auget numerum & electionem perficit. Adde Paul. Castr. consil.* 230. *l.* 2. e *al. Zerangiæ, seu Zarangiæ, al. Laringiæ. al. Saringiæ. al. Carinthiæ.* f *Cap.* 19. *eod. tit. in* 3. *compil.* g *Vide l. properandum. §. Sin autem. C. de jud. & l. consentaneum, per Bart. C. quomodo & quando Jud.*

a Intelligit Ottonem Regem. b *in C. Barbatiæ ita: ac consuetudine antiquâ obtinent, &c.* c *In C. Barb. ita: Nos itaque non Philippum Ducem, sed ipsum O. reputamus, &c.* d *In aliquot vetustis legitur, propositum. al. ita: vel non potuerunt, vel noluerunt convenire: sed qualitercunque legas, idem manet sensus.* e *In quibusdam exemplaribus: Nisi tunc demum, cùm contra personam, &c.* f *al. deest vox, sedem.* g *Josue.* 9.

terit, nemo sanæ mentis ignorat ad nostrum judicium pertinere: [*& infrà.* ζ] Insuper si prædictus Dux imperium obtineret, libertas Principum in electione periret, & imperium obtinendi de cætero cæteris fiducia tolleretur. Nam si prout olim frater dicti Ducis patri eorum, sic Dux ipse fratri suo succederet, videretur imperium non ex electione, sed ex successione deberi: & in præjudicium Principum redundaret, si non nisi de domo *a* Ducis prædicti videretur aliquis ad imperium assumendus. [*& infrà.* η] Nobilitatem ergo tuam monentes per Apostolica scripta mandamus, quatenus à præfato Duce recedas omnino, non obstante juramento, si quod ei ratione regni fecisti, cùm (eo quantùm ad obtinendum imperium reprobato) juramentum hujusmodi non debeat observari.

[*α Fratrem nostrum Salesburgens. Archiepiscopum, & dilectum filium Abbatem de Salen. & nobilem virum Marchionem Orientalem, quorundam Principum nuncios ad sed. Ap. destinatos benignè recepimus, & eis benevolam duximus audientiam indulgendam. Literas quidem, quas per eos quidam nobis Principes destinarunt, diligenter perlegi fecimus, & quæ in eis continebantur, notavimus universa.*]

[*β Verùm nos, qui secundum Apostolicæ servitutis officium sumus singulis in justitia debitores, sicut justitiam nostram nolumus ab aliis usurpari, sic jus Principum nolumus nobis vendicare.*]

[*γ Unde privilegium meruerunt amittere, qui permissâ sibi abusi sunt potestate. Videri non immeritò potest, quòd injuriâ hujusmodi non obstante, cæteri uti poterant jure suo. Et quoniam Dux prædictus, nec ubi debuit, nec à quo debuit, coronam & unctionem accepit, memoratus verò Rex & ubi debuit, videlicet Aquisgrani, & à quo debuit, sc. à ven. f. n. Colonien. Archiepiscopo utrumque recepit.*]

[*δ In reprobatione verò præfati Philippi Ducis Sueviæ, & propter manifesta impedimenta personæ, non accusatione, sed condemnatione potiùs fuit opus, quia non accusatione, sed condemnatione indigent manifesta.*]

[*ε Et videtur non immeritò, quòd adhuc sit ex eadem causa excommunicationis sententiâ innodatus, cùm prædictus Episcopus cum sua auctoritate non posset absolvere, auct. verò nostræ delegationis, nec posset plus, nec aliter liceret hoc ipsi, quàm ei fuerat ab Apostolica sede concessum, ex eo etiam excommunicationis sententiæ subjacere creditur manifestè: quòd cum perfidus Morenaldus, [al. Marcoaldus,] Dei & Ecclesiæ inimicus cum universis fautoribus, tam Teuthonicis quàm Latinis excommunicationis vulgatæ vinculis suæ iniquitatis meritis sit astrictus, sicut etiam illi per literas nostras directas per P. judicem Placentinum ipsius Philippi nuncium intimâsse meminimus, quas ad ipsius Philippi audientiam credimus pervenisse. Ipse nihilominus, quamvis id non tantùm ex relatione ipsius judicis, sed etiam per publicam famam ad notitiam ejus devenerit, eidem excommunicato non solùm communicat, sed eum in malitia sua fovet, & per literas suas exercuit vel exacuit furorem ipsius, ut chariss. in Christo filium nostrum F. Siciliæ Regem illustrem nepotem suum, quem jam privavit hæreditate paternâ, adhuc privet possessione maternâ.*]

[*ζ Quòd autem Philippus de genere persecutorum existat, Principes non credimus dubitare, cùm Henricus qui primus imperium de genere ipsius hoc accepit, bon. mem. Paschalem Pp. p. nostrum cum Episcopis & Card. & multis nobilibus Romanorum præsumpserit captivare. Fredericus autem pater ipsius Philippi contra fel. recordationis Alexandrum Papam p. n. longo tempore schisma fovit. Henricus frater ipsius Philippi, qualiter se habuit circa interfectores sanctæ memoriæ A. Leodien. (Longon.) Episcopi, quem ipse priùs coëgerat exulare, ac Corradum, qui Hostiensem Episcopum ceperat, satis nôstis. Quin etiam qualiter Ven. F. n. Auximian. Episcopum alapis cædi fecerit, & pilos de barba ejus avelli, & tractari eum in pluribus inhonestè: qualiter & quosdam familiares Ecclesiæ Rom. naso fecerit mutilari: Qualiter quoque prædictum Salernitanum Archiepiscopum captivari, & quosdam viros Ecclesiasticos flammis torreri fecerit, quosdam verò vivos in mare submergi, ad tuam & aliorum Principium credimus audientiam pervenisse.*]

[*η Cùm ergo nos flecti à proposito nostro nullâ penitùs occasione possimus, sed in eo potiùs firmissimè persistamus, & tu nobis sæpè per literas tuas duxeris suggerendum, ut eidem Duci nullatenus faveremus.*]

a *Ducum Sueviæ.*

CAP. XXXV.

Absentens ad electionem de provincia sunt vocandi: & confirmatur electio majoris & sanioris partis.

Idem Innocent. III. (*an.* 1208. *Roma.*)

Coram dilecto filio tituli sanctæ *a* Pudentianæ *b* Presbytero Cardinali: [*& infrà.*] Si verò utriusque partis fuerit cassata electio, vos (fratribus omnibus, qui fuerint in provincia convocatis) quæ majori & saniori parti eorum super prædictis videritis complacere, per censuram Ecclesiasticam faciatis firmiter observari.

CAP. XXXVI.

Cassatur electio partis majoris facta, contemptâ minori parte, etiam si est unus solus: non tamen jus eligendi devolvitur ad minorem. h. d. secundùm intellectum communem.

Idem *Parmensi Episcopo & ejus conjudicibus.*

Bonæ memoriæ *c* S. Cremon. Episcopo in extremis agente, cùm de convalescentia ipsius desperaretur, Cremon. Capitulum H. Canonicum suum Regii disciplinis scholasticis insistentem, ad certum terminum in vigilia Pentecostes pro futuri electione Pontificis citari fecerunt: [*& infrà. α*] Constituto autem dicto *d* H. pro sua electione, & dilecto filio nostro I. pro electione Archipresbyteri coram nobis: Electionem ab ipso H. post electionem Archipresbyteri non cassatam, licet de viro multæ literaturæ, honestæ vitæ, & claræ famæ, non tamen sine multa temeritate præsumptam, cùm de priori *e* nostrum deberet expectare judicium, antequam procederet ad secundam, duximus irritandam, in pœnam interdicentes eidem contradictionis vocem *f*, in primo consensu Capitulo permanere.

Electionem autem Archipresbyteri (quamvis laudabile testimonium perhibeatur de ipso) justitiâ exigente cassavimus: tum quia corpore dicti Episcopi nondum tradito sepulturæ, habuerunt de ipsa electione tractatum contra canonicas sanctiones: tum quia inventus est H. fuisse contemptus, licèt unus solus extiterit, cùm plùs in talibus consueverit contemptus unius obesse, quàm multorum contradictio in præsenti. Nec prædicta debet dici citatio valuisse, quia cùm Episcopi mortem prævenerint, temeraria nimis extitit: & ideò non potuit *g* artcere citatum.

[*α Verùm secundâ feriâ post Pentecosten dicto Episcopo viam universæ carnis ingresso, Capitulum, antequam corpus illius esset sepulturæ traditum, absente Canonico memorato in quatuor de ipso Capitulo & tres de Clero civitatis potestatem eligendi Pontificem contulerunt, expressò hoc scilicet, ut minor pars illorum VII. sequeretur in electione majorem. Habito itaque post mortem, sed ante sepulturam tamen ipsius Episcopi, de futuri pastoris elect. one tractatu, cum vota illorum dividerentur in partes, quatuor in Archipresbyterum, duobus in Archid. uno in alium consentientibus: tandem illo sepulto minoris partis arbitrio ad judicium accedente majoris, eundem Archipresbyterum concorditer elegerunt. Cui electioni Archid. cum Capitulo & Clero civitatis nullo contradicente consensit. Verum adveniens postmodùm Hug. & asserens se fuisse con-*

a *Cap.* 2. *eod. tit. in* 4. *compil.* b *Perperàm legitur Prudentiana, cùm nullus unquam fuerit talis titulus.* c *Cap.* 2. *eod. tit. in* 4. *compil.* d *In manuscripta: dilecto filio H. pro sua, & dilecto filio N. pro electione, &c.* e *al. cùm de priori electione.* f *Vult Pontifex Archipresbyteri electionem nunc confirmare, quasi ex novo Capituli consensu, si adhuc consentiat.* g *al. arctare.*

temptum, ac propter hoc electionem hujusmodi nullius fuisse momenti, quasi jus eligendi devolutum fuisset ad ipsum pro se, prout potuit Archidiaconum memoratum elegit.]

CAP. XXXVII.

Non Monachus in Prælatum regularem eligi non potest.

Idem Innoc. III. (*an.* 1208. *Româ in Galliam.*)

CUm *a* ad nostram notitiam pervenisset, quòd H. qui se pro Abbate Lexoviensi *b* gerebat, non fuit antè Monachus quàm el ctus: nos attendentes, quòd contra regulares traditiones illud fuerat *c* attentatum, cùm nullam spem, vel promissionem habens, ut Abbas fiat, debeat monachari, electionem de ipso factam curavimus irritare.

CAP. XXXVIII.

In Abbatem eligi non potest, nisi instructus in regula monachali.

Idem *Magistro C. Presbytero Cardinali sedis Apostolicæ Legato.* (*Româ in Siciliam.*)

OFficii tui: *d* [*& infrà.* α] Sanè nobis tuis literis intimâsti, quòd cùm monasterium quoddam positum in medio nationis perversæ, pastore careret, Monachi de electione Abbatis tractantes, cùm non possent sui ordinis idoneam invenire personam, in quendam virum nobilem oculos direxerunt, per quem poterant meliùs defensari: & patrem adierunt ipsius, humiliter postulantes, quòd filium suum induceret, ut habitum susciperet monachalem, nullam patri de ipsius promotione fiduciam tribuentes: & pater ad hoc induxit filium providum & discretum, qui effectus monachus, fuit *e* in Abbatem electus: cujus electio extitit per rectorem Messanensem Apostolicæ sedis Legatum, qui omnibus prædictis interfuit, confirmata. Cùm autem idem sit paratus purgare se, quòd nullâ fuit ad hoc ambitione inductus, postulas edoceri, utrùm dictus Legatus electionem confirmare *f* vel dispensare potuit, vel quod factum est, stare possit, & utrùm electione cassatâ iterùm valeat eligi in Abbatem? Nos autem consultationi tuæ taliter respondemus, quòd cùm ex his, quæ in continenti subsecuta sunt, ostendatur, quòd talis taliter non possit eligi in Abbatem, maximè pro eo, quod antequam esset discipulus, voluit esse magister, electionem illam irritam esse decrevimus *g* & inanem. Verùm postquam fuerit in regula competenter instructus (si urgens necessitas, & evidens utilitas ipsius monasterii postulaverit) purgatione receptâ poterit in Abbatem assumi, ne monasterium opprimatur incursibus malignorum.

[α *Persequeris laudabilem actionem, cùm super illis, de quibus dubitas, per nos postulas edoceri.*]

CAP. XXXIX.

Electio aliàs canonica confirmatur, licèt quidam eligentium essent minori excommunicatione ligati.

Idem. (*an.* 1210. *Romæ.*)

ILla quotidiana *h* instantia: [*& infrà.*] Quia pro certo didicimus electionem canonicam extitisse, ipsam auctoritate Apostolicâ duximus confirmandam: supplentes de plenitudine potestatis, si quis in ea *i* ex eo fuisset defectus, quòd quidam interfuerunt electioni ejusdem, qui ex sola participatione in simplicis excommunicationis laqueum inciderunt.

CAP. XL.

Si postulatio cum electione concurrit, & numerus postulantium est duplo major, & postulatus est idoneus, postulatio admittitur, rejectâ electione. Si verò indignus, & hoc major pars postulantium ignoraverit, postulatio & electio reprobantur. Si verò sciebant, & electus est idoneus, confirmatur electio: & idem si numerus postulantium non est duplo major. hoc dicit, intelligendo secundùm quod continet Jus commune.

Idem *Magistro Maximo Notario nostro.* (*an.* 1212. *Signiâ Constantinopolim.*)

SCriptum *a* est in Apocal. Joan. quòd in medio & in circuitu sedis erant quatuor animalia: [*& infrà.*] Sanè ad hanc Ecclesiam, scilicet Constantinopolitanam, duo animalia sunt vocata, utinam plena oculis, & alas habentia senas, videlicet *b* Eradiensis Archiepiscopus, & Plebanus sancti Pauli de Venetiis, sicut per procuratores tam postulantium Archiepiscopum, quàm eligentium Plebanum fuit propositum coram nobis: [*& infrà.*]

Verùm quia de his, quæ per assertionem partium in judicium deduct fuerant, nobis non potuit fieri plena fides, quamvis super his, quæ de numero dicti sunt postulantium, per quoddam instrumentum publicum, nec non per confessionem procuratoris adversæ partis in judicio factam, sed postea revocatam, pars altera assereret suam intentionem esse fundatam, causam discretioni tuæ duximus committendam. Per Apostolica scripta mandantes, quatenus super his & aliis inquiras diligentissimè veritatem, de meritis electi & postulati apud Venetias, ubi nati fuerunt, & diutiùs conversati. De studiis autem eligentium & postulantium, & omnibus generaliter, quæ causam possunt instruere apud Constantinopolim, ubi hujusmodi postulatio & electio celebratæ fuerunt. Et si partes consenserint, procedas hoc modo: ut si constiterit de mutuo convenisse consensu, quòd ad electionem Patriarchæ septem admitterentur Præpositi, sive per seipsos, sive per alios, & duo alii ex parte universitatis pro cæteris conventualium Ecclesiarum Prælatis, totque tunc temporis conventuales Ecclesias habuisse Prælatos, quòd cum septem Præpositis & novem Canonicis, quos quidem Canonicos constat in postulatione præfati Archiepiscopi convenisse, duplo majorem facerent numerum, quàm sexdecim electores Plebani: tu vice nostrâ postulationem admittas, nisi probatum fuerit postulato aliquid obviare de canonicis institutis *c*, quod promotionem ipsius debeat impedire: (ac Plebani electione cassatâ) ipsum Archiepiscopum absolvas à vinculo, quo Eradiens. Ecclesiæ tenetur: concedendo ipsum Constantinopolitanæ Ecclesiæ in pastorem. Quòd si ad faciendum duplo majorem numerum simul omnes prædicti minimè *d* sufficerent, sive dignus sive indignus fuerit postul.tus, tu (postulatione repulsâ) electionem Plebani auctoritate nostrâ confirmes, dummodo nihil obsistat eidem, quod ipsum tanto præsulatu reddat indignum.

Si verò numerus postulantium inventus fuerit duplo major, quemadmodum prædictum est, & persona postulata reperta fuerit indigna, ut tam postulationem, quàm electionem non differas reprobare: Nisi forsan omnes, aut major pars postulantium, præsumptione damnabili, postulaverint scienter indignum *e*, ut hâc vice meritò debeant eligendi seu postulandi potestate privari. Et hoc quoque casu electionem confirmes, si eam de persona idonea constiterit celebratam.

CAP. XLI.

Si illi, ad quos spectat electio, negligunt eligere Prælatum cathedralis vel regularis Ecclesiæ intra tres menses, proximus superior Ecclesiam ordinabit: quod si intra tres alios menses non fecerit, canonicè punietur.

Idem *in Concilio generali.* f (1215. *Romæ.*)

a *Cap.* 3. *eod. tit. in* 4. *compil.* b *al. Lexoniensi, al. Leconiensi, al. Luxovio.* c *in C. Barbatiæ ita: istud fuerit attentatum.* d *Cap.* 4. *eod. tit. in* 4. *compil.* e *Hic in quibusdam vulgatis habetur dictio, statim: quæ deest tum in manuscr. tum in aliis emendatioribus.* f *al. insi mare.* g *al. decernimus.* h *Cap.* 5. *eod. tit. in* 4. *compil.* i *Si quis in eo ex eo fuisset, &c. In Cap. Barbatiæ ita: Si quis in ea vel ex ea fuisset, &c.*

a *Cap.* 6. *eod. tit. in* 4. *compil. Apocal.* 4. b *Eracliensis. Glycas,* 346. *Gregor.* 77. *l.* 6. *Nicephorus.* c *quæ habes inf. eod. tit. c. nihil est.* d *suffecerint.* e *vide l.* 1. *c. postulâsti. ff. de postulando.* f *Lateranensi sub Innocentio III. c.* 23.

Ne pro

NE pro defectu *a* pastoris gregem dominicum lupus rapax invadat, aut in facultatibus suis Ecclesia viduata grave dispendium patiatur; volentes in hoc etiam occurrere periculis animarum, & Ecclesiarum indemnitatibus providere: Statuimus, ut ultra tres menses cathedralis vel regularis Ecclesia Prælato non vacet. Intra quos (justo impedimento cessante) si electio celebrata non fuerit, qui eligere debuerant, eligendi potestate careant eâ vice. Ac ipsa eligendi potestas ad eum, qui proximò præesse dignoscitur, devolvatur. Is verò, ad quem fuerit devoluta potestas, Deum præ oculis habens, non differat ultra tres menses cum consilio Capituli sui, & aliorum virorum prudentium, viduatam *b* Ecclesiam de persona idonea ipsius quidem Ecclesiæ, vel alterius, si digna non reperiatur in illa, canonice ordinare: si canonicam voluerit effugere ultionem.

CAP. XLII.

Per aliquam de tribus formis hic contentis, scilicet Scrutinii, Compromissi, & Inspirationis, procedi debet ad electionem in Ecclesiis cathedralibus: aliter electio celebrata non valet: & contra facientes, privandi sunt eâ vice potestate eligendi. h. d. usque ad §. illud.

Idem Innoc. III. *in eodem.* e (*an.* 1215. *Romæ.*)

QUia *d* propter diversas electionum formas, quas quidam invenire conantur, & multa impedimenta proveniunt, & magna pericula imminent Ecclesiis viduatis: Statuimus, ut cum electio fuerit celebranda, præsentibus omnibus qui debent, & volunt, & possunt commodè interesse, assumantur tres de collegio fide digni, qui secretè & sigillatim vota *e* cunctorum diligenter exquirant, & in scriptis redacta mox publicent in communi: nullo prorsùs appellationis obstaculo interjecto: ut is collatione habita *f* eligatur, in quem omnes, vel major & *g* sanior pars Capituli consentit. Vel saltem eligendi potestas aliquibus viris idoneis committatur, qui vice omnium Ecclesiæ viduatæ provideant de pastore. Aliter electio facta non valeat: nisi forte communiter esset ab omnibus, quasi per inspirationem *h* absque vitio celebrata. Qui verò contra præscriptas formas eligere attentaverint, eligendi eâ vice potestate priventur.

Interdicit procuratorem in electionis negotio constitui, nisi concurrant hic contenta usque ad §. Electiones. Abbas Siculus.

§. 1. Illud autem penitus interdicimus, ne quis in electionis negotio procuratorem constituat, nisi sit absens in eo loco, de quo debeat advocari, justoque impedimento detentus venire non possit: super quo, si opus fuerit, fidem faciat juramento: & tunc si voluerit, uni committat de ipso collegio vicem suam.

Præcipit electiones solenniter publicari, & clandestinas reprobari. h. d. usque ad finem. Abbas Siculus.

§. 2. Electiones quoque clandestinas reprobamus, statuentes, ut quam cito electio fuerit celebrata, solenniter publicetur.

CAP. XLIII.

Consentiens electioni de se factæ per abusum potestatis secularis, efficitur ineligibilis ad dignitatem, & electio est nulla. Eligentes autem a beneficiis per triennium suspenduntur, & tunc sunt privati potestate eligendi.

Idem *in eodem.* i (*an.* 1215. *Romæ.*)

QUisquis electioni *k* de se factæ per secularis potestatis abusum consentire præsumpserit, contra canonicam libertatem, & electionis commodo careat, & ineligibilis fiat, nec absque dispensatione ad aliquam valeat *a* eligi dignitatem. Qui verò electionem hujusmodi, quam ipso jure irritam esse censemus, præsumpserint celebrare, ab officiis & beneficiis penitùs suspendantur per triennium, eligendi tunc potestate privati.

CAP. XLIV.

Si Prælatus per negligentiam confirmavit indignum electum ad regimen animarum, perdit potestatem confirmandi primum successorem, & à perceptione proprii beneficii suspenditur & promotus dejicitur. Si verò per malitiam hoc fecit gravius punitur. Electi verò immediate subjecti Papæ, per se aut per personas instructas debent adire Papam, & petere confirmationem. Et si sint electi in concordia, & valde remoti, videlicet ultra Italiam constituti, interim administrant, ita tamen, quòd nil alienent: benedicuntur autem & consecrantur, prout consueverunt.

Idem *in eodem* b (*an.* 1215.)

NIhil est, *c* quod Ecclesiæ Dei magis officiat, quàm quod indigni assumantur Prælati ad regimen animarum. Volentes igitur huic morbo adhibere necessariam medelam, irrefragabili constitutione sancimus, quatenus cum quisquam ad regimen animarum fuerit electus, is ad quem pertinet ipsius confirmatio, diligenter examinet & electionis processum, & personam electi: ut cum omnia ritè concurrerint, munus ei confirmationis impendat: quia si secus fuerit incaute præsumptum, non solum dejiciendus est indignè promotus *d*, verum etiam indignè promovens puniendus. Ipsum quoque decernimus hâc animadversione puniri: ut cum de ipsius constiterit negligentia, maximè si hominem insufficientis scientiæ, vel inhonestæ vitæ, vel ætatis illegitimæ approbaverit: non solùm confirmandi primum successorem illius careat potestate, verùm etiam (ne aliquo casu pœnam effugiat) à perceptione proprii beneficii suspendatur, quousque (si æquum *e* fuerit) indulgentiam valeat promereri. Si verò convictus fuerit in hoc per malitiam excessisse, graviori subjaceat ultioni. *f*

§. 1. Episcopi quoque tales ad sacros ordines & Ecclesiasticas dignitates promovere procurent, qui commissum sibi officium dignè valeant adimplere, si & ipsi canonicam cupiunt effugere ultionem. §. 2. Cæterùm qui ad Romanum pertinent immediatè Pontificem, ad percipiendum sui confirmationem officii, ejus se conspectui (si commode fieri potest) personaliter repræsentent, aut personas transmittant idoneas, per quas diligens inquisitio super electionibus, *g* & electis possit haberi: ut sic demùm per ipsius circumspectionem consilii, sui plenitudinem officii assequantur, cùm eis nihil obstiterit de canonicis institutis: ita quod interim valdè remoti, videlicet ultra Italiam constituti, si electi fuerint in concordia, dispensativè propter necessitates Ecclesiarum, & utilitates, in spiritualibus & temporalibus administrent, sic tamen ut de rebus Ecclesiasticis nihil penitùs alienent. Munus verò benedictionis, seu consecrationis recipiant, sicut hactenus recipere consueverunt.

CAP. XLV.

Expensæ necessariæ, quas facit Capitulum pro electione Prælati, de bonis Prælaturæ debent fieri, vel reddi.

Honorius III. *Capitulo Constantinop.* (*an.* 1219. *Romæ Constantinopolim.*)

UT præteritæ: [*& infrà. a*] Præsentium auctoritate statuimus, ut expensæ necessariæ, quas Capitulum

a *Cap.* 8. *eod. tit. in* 4. *compil. vide Alphonsum Castrum, lib.* 3. *c.* 2. *de justa hæret. punit.* b *Vide l. qui cœtu. cum gl. ff. de vi publ. & in l. malum,* §. *viduæ ff. de verb. sig.* c *Conc. Later. sub Innoc. III. c.* 24. d *Cap.* 9. *eod. tit. in* 4. *compil.* e *Singulatim voces.* f *adhibita.* g *vel.* h *in Cod. Barb. ita: inspirationem S. Spiritûs absque, &c.* i *sub Innoc. III. cap.* 25. k *Cap.* 10. *eod. tit. in* 4. *compil. Vid. Epist. Innoc. p.* 10, 17, 38. *Masson. Philipp.* 272. 255.

a *possit.* b *in eodem Conc. Lat. sub Innoc. III. cap.* 26. c *Cap.* 11. *eod. tit. in* 4. *comp. vide Conc. Trident. sess.* 6. *de reform. c.* 1. *& sess.* 7. *de reform. c.* 3. *& sess* 23. *de reform. c.* 1. *Adde Alphonsum Castrum, lib.* 3. *de justa hæret. pun. c.* 5. d *vide l. si constat, & ibi Bart. ff. de appell. & in c. cum super. in gl.* 1. *de causa poss. & propr.* e *al. dignum.* f *vide l. servos, C. ad leg. Jul. de vi pu. & l. nemo deinceps. ad fin. C. de Episc. aud.* g *al. super electionis processu.*

Constantinopolitanum, vel ejus nuncii, vacante sede, pro electionis negotio fecerint, de bonis Patriarchatûs fiant totaliter, vel *a* reddantur: Dummodò ipsi bona decedentis Patriarchæ non occupent vel usurpent.

[*α Litis vel contentionis decisâ materiâ, futuris litigiis occasio amputetur.*

CAP. XLVI.

Electio post collationem ex intervallo celebrata, non valet. h. d. secundùm opinionem magis communem.

Idem Honorius III. *electo Lugdunensi.* (*imò Ludensi c. an.* 1222. *Româ in Daniam.*)

CUm post petitam instanter, & demùm obtentam quondam Lugdunensis Archiepiscopi cessionem vota Canonicorum Lugdunensium in te tunc ipsorum Præpositum concorditer convenissent: Quia tandem examinato (sicut decuit) processu electionis tuæ, invenimus eam post publicationem consensuum, & collationis tractatum, aliquandiu fuisse protractam, assensumque tuum priusquam electus fueris requisitum, electionem eandem *b* (ex ipsius duntaxat inordinato processu) *c* justitiâ cassavimus exigente.

CAP. XLVII.

Monachus unius monasterii alterius factus Abbas, in electione Abbatis prioris monasterii vocem non habet, etiamsi tale jus ab Abbate & Monachis prioris monasterii sibi fuit reservatum.

Idem *Eboracens. Priori, & magistro Guidoni de Canopo.* d (*anno* 1222. *Româ in Galliam.*)

COnstitutis in præsentia nostra procuratoribus sancti Taurini (*e* Eboracens.) & sancti Leofredi de cruce, Abbatum: [*& infrà. α*] Cum autem procuratores ipsorum Abbatum jussi essent exprimere, quo jure ipsi Abbates deberent electioni Abbatis Fiscan. *f* monasterii interesse: responderunt, quòd olim cùm assumerentur in suorum monasteriorum Abbates, fuit specialiter indultum eis ab Abbate & Conventu monasterii Fiscanen. ut haberent vocem in Capitulo eorundem. Nos autem rationem hujusmodi frivolam reputantes, super hoc perpetuum silentium imponimus *g* Abbatibus supradictis.

[*α Et monasterii Fiscanen. Dil. fr. n. B. tt. SS. Jo. & Pauli Presbyterum Cardinalem dedimus auditorem, coram quo proposuerunt procuratores prædictorum Abbatum, quod vacante præfato monasterio, quod immediatè ad Romanam Ecclesiam pertinet, Monachi ejusdem loci contemptis præfatis Abbatibus, qui commode poterant & debebant de jure vocari, ad electionem Abbatis temerè procedentes, Ethardum quondam Abbatem S. Vindoci ad ejusdem regimen minus idoneum eligere præsumpserunt, quare petebant electionem ejusmodi penitus irritari.*]

CAP. XLVIII.

Electio debet fieri verbo, & de illo, in quem consenserit major pars Capituli, & non respectu aliarum partium.

Idem *Rothomagensi Capitulo* (*an.* 1222. *Româ in Galliam.*)

I. ECclesia vestra destituta pastore, & votis vestris, cùm de futura Prælati haberetis successione tractatum, in diversa *h* divisis, quidam in Thomam, quidam in Cancellarium, & quidam singulares in singulares personas ejusdem Ecclesiæ consensistis.

Verùm cùm super his in nostra & nostrorum fratrum præsentia multa fuissent hinc inde proposita, invenimus quòd illi, qui sua in Thomam desideria dirigebant, licèt majorem partem facerent, partium comparatione minorum *i*, non tamen ad majorem partem Capituli pervenerunt. Consideravimus nihilominùs, quod post publicationem consensuum, & collationis tractatum, ad electionem nullus habitus est processus, quamvis deportationis solennitas etiam post appellationem legitimam fuerit subsecuta, quam pro electione nec deceret, nec etiam expediret haberi. Unde quod factum est de T. prædicto, cassavimus, petitione consentientium in Cancellarium non admissâ.

CAP. XLIX.

Non professus in Abbatem eligi non potest.

Gregorius IX. (*an.* 1227. *Romæ.*)

CUm in magistratum assumi non debeat, qui formam discipuli non assumpsit, nec sit præficiendus, qui subesse non novit: nos intellecto per te, quòd in quibusdam regularibus domibus, jure tibi diœcesano subjectis, sunt quidam in Abbates, non professi ordinem regularem, assumpti: Mandamus, quatenus cùm Abbates tales esse non debeant, qui per professionem Monachi & *a* regulares Canonici non fuerint, ad amotionem eorum, quos tales inveneris (sublato appellationis impedimento) procedas.

CAP. L.

Electio facta à non majori parte Capituli, & omissâ collatione, non valet.

Idem *Cumanen. Capitulo.* (*an.* 1228. *Româ in Campaniam.*)

CUmana Ecclesia pastoris solatio destituta, & congregatis die ad celebrandam electionem præfixa, qui præsentes erant de Cumanis Canonicis, ac tribus Abbatibus, qui vocem in electione habere noscuntur, Capellani & Clerici civitatis electioni se debere interesse dicentes, sub hujusmodi protestatione admissi fuerunt, quòd vox eorum, qui non deberent interesse de jure vel cosuetudine, non valeret. Tandem præmisso juxta formam Concilii *b* generalis scrutinio, VII. de Canonicis, unus Abbatum, XI. Capellani, & novem Clerici in ejusdem Ecclesiæ Archipresbyterum convenerunt: novem Canonicis, uno de Abbatibus, uno Capellano, & XI. Clericis in ipsius Ecclesiæ Archidiaconum dirigentibus vota sua: [*& infra.*] Cùm decem & octo fuerint Canonici, tres Abbates, XX. Clerici, & XIV. Capellani, neutram electionem comperimus ad majorem partem totius Capituli pervenisse: nec probatum fuerat, quòd Clerici admitti debuerint, nec quòd Capellani admissi fuerint de consuetudine, vel de jure: nam & si Capellani duabus *c* electionibus Episcoporum interfuerint, & scrutatores dederint voluntatum, non tamen inquisita vota sua fuisse, vel eos aliquos elegisse probatur: sed & *d* si inquisita fuissent vota, vel ipsi aliquos elegissent, per hoc tamen non constitit id eis de jure competere, vel ex consuetudine jam præscripta. Unde nos electiones ipsas præsumptas etiam contra formam Concilii generalis, cùm collatio in communi omissa fuerit, quæ post publicationem scrutinii fieri debuisset, de fratrum nostrorum consilio sententialiter duximus irritandas, electores hâc vice eligendi potestate privantes.

CAP. LI.

Per compositionem factam cum Prælato & Capitulo, non potest jus eligendi competere Laico, etiam patrono in Ecclesia collegiata.

Idem *Abbati Cluniacen.* (*an.* 1228. *Româ in Galliam.*)

SAcrosancta Romana *e* Ecclesia: [*& infrà.*] Sanè *f* proposuisti in nostra præsentia, quòd super ordinatione Prioris monasterii sancti Pancratii ad Cluniacen. Ecclesiam pertinentis cum Comite de Varenna *g* pa-

a *&.* b *al. tuam.* c *vide auth. de hæred. & fal. §. inordinatum. coll.* I. *&* 7. *q.* I. *nihil.* d *Ebroicensi Priori & magistro G. de Canabull. al. Priori S. Barbaræ, Lexoviensis diœcesis.* e *Ebroicensi.* f *al. Fuscanensis.* g *imposuimus.* h *ut si verbi gratiâ, cum XII. Canonici essent, quinque nominaverunt Thomam, quatuor cancellarium, & tres alii alios tres.* i *gl. in l. nulli. & l. planè. D. quod cujusque un. facit. l. quod major. D. ad municip.*

a *vel.* b *Lateranensis sub Innocent. III. c.* 24. c *in multis impressis deest vox, duabus, quam habent manuscr. & agnoscit glossa hic.* d *al. sed & si inquisita fuissent eorum vota.* e *vox, Romana, deest in pluribus manuscr.* f *in pluribus manuscr. In nostrâ sanè proposuisti præsentia.* g *al. Valernia. al. Varonia.*

trono

trono ipsius, quidam prædecessor tuus de consensu Capituli sui compositionem quandam inivit juri contrariam *a*, & Ecclesiæ ipsi damnosam; videlicet ut in optione sit ipsius Comitis, assumere, ad Prioratum dicti monasterii (Cluniacen. & de Charitate Prioribus duntaxat exceptis) unum de duobus melioribus totius Cluniacens. ordinis, quos Abbas duxerit nominandos: [*& infrà.*] Attendentes itaque, quòd jus eligendi in collegiata Ecclesia non cadit in Laicum, & ideò id esset perniciosum exemplo, & redundaret *b* in dispendium Ecclesiasticæ libertatis: volumus ut dictum Prioratum liberè possis (non obstante compositione ipsâ) sicut alios Prioratus tibi subditos ordinare, denunciando *c* ordinationem factam patrono, ut suum, si voluerit, honestum *d* impertiatur assensum.

CAP. LII.

Si per Papam mandatur habentibus eligere, quòd eligant cum consilio aliquorum, alioquin consiliarii provideant. eligentes debent consilium requirere in tractatu electionis, & congruo tempore expectare responsum: aliàs electio non tenet.

Idem Gregor. IX. *Decano & Cap. S. Joannis & Sancti Stephani Bisuntien. (an. 1228. Romà in Burgundiam.)*

CUm in veteri lege: [*& infrà.*] Porrò jam dudum vobis dedimus in mandatis, ut intra quadtaginta dies post *e* susceptionem literarum nostrarum cum consilio sancti Benigni & Morismundi Abbatum, (*Lingon. diœces.*) & fratris G. de ordine Prædicatorum, eligeretis personam idoneam canonicè in pastorem: alioquin dicti consiliarii vobis de Archiepiscopo providerent. Verum die ad eligendum præfixâ, sex ex vobis potestatem eligendi dedistis, usque ad consumptionem cujusdam candelæ, quæ ibidem accensa extitit, duraturam. Tandem cùm electores hujusmodi convenissent in prædictum Abbatem sancti Benigni, & super hoc sociorum ejus consilium requisissent: proponente uno ex illis, quòd delibetato consilio responderent, & differentibus eis festinanter dare responsum, præfati electores (cùm candela ipsa deficeret) non expectato ipsorum consilio, dictum Abbatem in Bisuntinen. Archiepiscopum elegerunt: [*& infrà.*] Relato ergo ad Apostolicam sedem negotio, Archiepiscopo Viennen. & Abbati de Firmitate *f* injunximus, ut si constaret ab eisdem electoribus de electione tractatum fuisse habitum, & in tractatu electionis *g* prædictorum consilium requisitum, electionem ipsius Abbatis (si persona esset idonea) confirmarent. Quòd si in tractatu electionis non fuisset illorum consilium requisitum, licèt posteà requisitum fuerit, non competenti tempore, nec etiam expectatum responsum ipsorum, aut non esset idoneus idem Abbas, quod de ipso factum erat, tanquam invalidum irritarent: [*& infrà.*] Cùm autem compertum non fuerit competenti tempore requisitum consilium de persona *h* prædicti Abbatis, & quando extitit requisitum, non fuit expectatum responsum, nisi modico tempore, nec debeat aliis imputari, quòd in tantum illi sibi tempus arctâtant *i*: electionem Abbatis ipsius, non personæ, sed electionis vitio, duximus irritandam.

CAP. LIII.

Si major pars Capituli scienter eligit indignum, valet electio de digno à minori parte, etiam ex eodem scrutinio facta. hoc dicit, secundùm veriorem intellectum & intrinsecum.

Idem *Episcopo Sylvanecten. (an. 1228. in Galliam.)*

COngregato Nivernen. Capitulo ad electionem futuri pastoris, XIII. in Decanum, & XVIII. (comparato procuratore cujusdam absentis) in Cantorem ipsius Ecclesiæ convenerunt: qui cùm plures in eum, & pauciores in alium sua desideria direxissent, à parte sua electus extitit in pastorem Ecclesiæ Nivernens. Postmodùm credente parte Decani, quòd alii plurimum deliquissent eligendo personam scientiæ literalis expertem, propter quod illis secundùm statuta Lateranen. *a* Concilii ipso jure eligendi potestate privatis, potestas eligendi ad eos extitit devoluta: Decanum ipsum, qui in eum sua vota direxerant, in suum Episcopum elegerunt, ad sedem Apost. appellantes: [*& infrà.*] Reliquis petentibus ut irritare Decani electionem attentatam à paucioribus, & post aliam non cassatam, ac confirmare reliquam veluti canonicè celebratam à pluribus de persona idonea, dignaremur. Nos igitur mandamus, quatenus si dictus Cantor defectum in literatura non patitur, & aliàs est idoneus ad regimen pastorale, ipsius electionem procutes auctoritate nostrâ (infirmatâ reliquâ) confirmare. Alioquin (ipsius Cantoris electione irritâ nunciatâ) prænominatum Decanum (si nihil ei de canonicis obstiterit statutis *b*) eâdem auctoritate præficias Ecclesiæ memoratæ.

CAP. LIV.

Habens plures dignitates, vel plura beneficia curata, sine dispensatione Papæ, ineligibilis est. h. d. quoad titulum.

Idem *Sylvanecten. Episcopo, & Joan. de monte mirabili Archidiac. & Succentori Parisiensi. c*

II. DUdum Ecclesia Rothomagens. pastoris solatio destituta, contra electionem, quæ in eadem Ecclesia fuerat celebrata, Archidiac. & quidam alii ejusdem Ecclesiæ Canonici ad sedem Apost. accesserunt. Dicto verò Archid. pro se ac parte sua, & G. Archid. procuratore illorum qui electionem celebraverant, in nostra præsentia constitutis, inter alia, quæ contra electum objecta fuerant, Archidiac. proposuit memoratus, quod idem electus post generale *d* Concilium Archidiaconatum Ambianens. adeptus, ipsum cum pluribus parochialibus Ecclesiis, quas ante idem Concilium obtinuerat, retinere præsumpsit, eoque dimisso *e* retinuit Ecclesias memoratas. §. 1. Unde cum in eodem Concilio sit statutum, ut quicunque receperit aliquod beneficium curam animarum habens annexam, si prius tale beneficium obtinebat, eo sit ipso jure privatus: & si forte illud retinere contenderit, etiam alio spolietur: prædictus electus contra hujusmodi veniens statuta, transgressionis notam, nec non cupiditatis vitium (quod in aliis reprobare debuerat) ex pluralitate beneficiorum incurrit. Et retinendo beneficia, quæ non spectabant ad ipsum, (cùm post receptionem alterius propria beneficia vacaverint ipso jure) rem contrectavit per consequens alienam, & sic furtum commisit quodammodo vel rapinam. In suæ quoque salutis & multarum animarum dispendium, prædictas parœciales Ecclesias retinebat *f*, cum earum cura, quâ jam privatus fuerat ipso jure, ad eum nullatenus pertineret: & sic per ipsum eædem animæ damnabiliter sunt deceptæ. §. 2. Verùm procurator eorum, qui elegerant ipsum, etsi pluralitatem beneficiorum hujusmodi coram nobis profiteretur *g* in jure, per concessionem tamen Rothomagen. Archiepiscopi nobis exhibitam, eundem electum nisus *h* est multipliciter excusare. Nos igitur dictam excusationem, utpote frivolam, nullatenus admittentes *i*, vobis dedimus in mandatis, ut si constaret, quòd idem post receptum Archidiaconat. prædictum curam animarum habentem, præfatas parœciales Ecclesias

a *Vide l. non dubium. cum not. C. de leg. & 25. quæst. 2. imperiali.* b *redundare.* c *al. ita: denuncianda ordinatione facta patrono.* d *al. honestè.* e *receptionem.* f *Firmitate, super Groram, Ord. Cistert. diœces. Cabilon.* g *al. electione.* h *persona idonea.* i *vide l. 2. §. sed si qui ff. si quis caus.*

a *Later. Conc. sub Innoc. III. c. 26.* b *institutis.* c *Parisiensi.* d *sub Innoc. III. c. 26. cavetur, ne ullus habeat duo beneficia cum cura annexa.* e *al. omisso.* f *al. detinebat.* g *contereretur.* h *al. visus.* i *vid. l. liberto. §. fin. ff. de negot. gest.*

electionis tempore retineret, nec ostenderet secum per sedem Apostolicam super hoc dispensatum, electionem illius auctoritate Apostolicâ cassaretis: [*& infrà.*] Partibus ergo propter hoc in vestra præsentiâ constitutis, præstito quoque *a* juramento de veritate dicenda, & factis positionibus & responsionibus hinc inde, tandem eodem Decano, prætextu quorundam gravaminum, ad nostram audientiam appellante, vos electionem hujusmodi irritantes, eidem Ecclesiæ de Cenoman. Episcopo providistis: [*& infrà.*] §. 3. Licèt autem positiones *b* & responsiones super pluribus articulis factæ fuerint coram vobis, quia tamen contestationem litis non invenimus esse factam (cùm non per positiones & responsiones ad eas factas *c*, sed per petitionem in jure propositam & responsionem factam, contestatio litis fiat *d*) eundem processum de fratrum nostrorum consilio irritum duximus nunciandum. §. 4. Tandem Archidiaconus electionem ex præmissa causa petiit irritari, electo respondente prædicto, quòd non erat ejus electio irritanda: Lite verò coram nostram nobis legitimè contestatâ, præstitoque de veritate dicenda à partibus juramento, idem electus, etsi confiteretur se dicta beneficia electionis tempore tenuisse, tamen excusare se super hoc nihilominus *e* nitebatur, quia videlicet dictum Archidiaconatum non credebat curam animarum habere. Sed cùm in jure confessus fuerit, quòd Archidiaconus Ambien. de consuetudine suspendit, excommunicat & absolvit Presbyteros & Priores, & Parœciales Ecclesias interdicit, nec non Archidiaconus *f* visitat, & inquirit, quæ viderit inquirenda, & procurationes ratione visitationis recipit, evidenter apparet, quòd curam habeat animarum annexam: quam si etiam non haberet, negare non potest, quin personatus existat, cùm idem de Personatibus, quod & de beneficiis curam animarum habentibus, judicium sit habendum. §. 5. Insuper indulgentiam, quam super hoc asserit se habere, invalidam reputavimus, cùm in ea falsitatem suggesserit, & suppresserit veritatem: quâ tacitâ vel expressâ ipsum nullatenus habuisset. Suggessit enim, quòd prædictas parœciales Ecclesias, antequam fuisset in Archidiaconum assumptus, canonicè fuerat assecutus, cùm nullus potuerit plures parœciales Ecclesias obtinere, nisi una penderet ex altera, vel unam intitulatam, & alteram *g* commendatam haberet, unde cùm idem utramque illarum intitulatam haberet, ipsas nequivit canonicè habuisse. Item suggerens, quòd reditus personatûs sui erant tenues & exiles, suppressit, quòd alios reditus in pluribus Ecclesiis noscitur obtinere. Suppressit etiam, quòd plures parœciales Ecclesias cum pluribus aliis beneficiis in diversis Ecclesiis obtineret: cùm intentionis nostræ non fuerit secum in tot beneficiis (præsertim habentibus curam animarum) dispensare, nec intentionis nostræ fuerit aliquid ei de novo concedere, sed ut per indulgentiam posset habita licitè retinere: [*& j.*] §. 6. Tandem cùm non restaret, nisi proferenda sententia, idem tam juri (si quod ei competere videbatur) quàm liti cessit *h* spontaneâ voluntate, cujus cessionem duximus admittendam.

CAP. LV.

Irrita est electio, quam collatio non præcessit, vel quæ facta non est à majore parte Capituli, vel quæ non fuit communis.

Idem Gregor. IX. (*an.* 1228. *fortè in Galliam.*)

IN Genesi legitur: [*& j.*] Cum in Concilio *i* caveatur, ut is collatione habitâ eligatur, in quem omnes vel major & sanior pars Capituli consentit: & in Guil. major pars totius Capituli non consenserit, quanquam majorem partem habuit partium comparatione minorum: Nec planè numeri ad numerum, quia utrùm G. & H. de quibus adversarii referunt quæstionem, in electione vocem habuerint, tractatum non extitit, nec discussum: nec zeli ad zelum, nec meriti ad meritum collatio facta fuerit. Nec etiam electio communiter celebrata, quoniam licèt in eundem Guil. singulariter singuli consensissent, non tamen debuit subsequi singularis electio, sed communis: ne vel idem repeti videretur, vel ex hoc sequeretur absurditas, ut tot essent electiones, quot essent numero eligentes. Nec ex singularibus vel particularibus consensibus appareret universalis electio vel communis, licèt quilibet singularis veritatem exprimat suæ partis: quemadmodum ex singularibus propositionibus (licèt veris) universalis propositio non apparet *a*, nisi per signum universale forsitan exprimatur. Nec præmissi duo Canonici poterant sic excludi, cùm primus existeret in Canonicatûs possessione, vel quasi *b*, habendo stallum in choro, locum in Capitulo, legendo & cantando ut Canonicus, & ad tractatus ac electiones dignitatum & personatuum, quæ occurrerunt pro tempore faciendæ, tanquam Canonicus sit vocatus; quanquam hâc vice fuerit cum protestatione admissus: secundus verò esset in tali loco, de quo fuerat ad electionem vocandus: cùm de toto regno Franciæ vocentur absentes de consuetudine Ecclesiæ Gallicanæ. Nos his pleniùs intellectis, de consilio fratrum nostrorum præmissam electionem, utpote contra formam Concilii attentatam, decernimus irritam & inanem.

CAP. LVI.

Non valet electio Pontificis per Laicos & Canonicos facta, etiamsi hoc habeat consuetudo. h.d.& quotidiè solet allegari.

Idem *Capitulo Massano.* (*an.* 1226. *Româ in Heturiam.*)

MAssana *c* Ecclesia pastore *d* vacante: [*& infrà.*] Edicto perpetuo prohibemus, ne per Laicos cum Canonicis Pontificis electio præsumatur. Quæ *e* si fortè præsumpta fuerit, nullam obtineat firmitatem: Non obstante contrariâ consuetudine, quæ dici debet potiùs corruptela. *f*

CAP. LVII.

Non sufficit ad confirmationem electionis, quòd sit facta à majori parte Capituli, nisi etiam illa pars sit sanior.

Idem *Cap. Cathalan.* (*an.* 1229. *Româ in Galliam.*)

II. ECclesiâ vestrâ destitutâ pastore, convenientes in unum (absente Guil. qui tunc noluit interesse) ad celebrandam electionem terminum statuistis. Veniente verò termino, & dicto Guil. (cùm absens existeret) non vocato, præmisso juxta formam Concilii *g* generalis scrutinio, 14. magistrum G. Presbyterum Cardinalem, concanonicum *h* vestrum: & 17. R. Remen. Canonicum elegerunt, præfato G. postmodùm electioni ejusdem R. suum præbente consensum. Tandem procuratoribus utriusque partis in nostra præsentia constitutis, allegabatur pro electione dicti R. quod cùm in 4. excederet aliam, computato Guil. prædicto, majorem Capituli partem habebat, & per hoc debebat pars sua sanior reputari, cùm ubi major numerus est, zelus melior præsumatur *i*.

a *al. præstitoq. al.& præstito.* b *vide l. hæres. & sequent. ff. de pet. hær. & l. Gallus. §. & quid si tantum ff. de lib. & posthum.* c *al. habitas. dictio, factas, deest in manuscripto.* d *vide l. defensor. §. qui interrogatus. ff. de int. act. & l. 1. C. de divers. rescript.* e *al. videbatur.* f *vide Concil. Trident. sess. 24. de reformat. cap. 3.* g *aliam.* h *vide l. postquam liti. C. de pact. & Bar. in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verborum obligat.* i *Lateranensi sub Innocent. III. cap. 24.*

a *Vide l. qui habebat. ff. de legatis 3. & l. si pluribus. & ibi Bartol. ff. de legatis 2.* b *vide l. certum. Cod. de rei vindic.* c *aliàs. Messana.* d *vide Concil. Bracar. cap. 1. & Burchard. lib. 1. Decr. cap. 10.* e *Quòd si.* f *vide l. omnes judices. cum not. Cod. de dec. lib. 10. in glossa 1. & in Authent. ut nulli judic. §. primo in glossa magna, collat. 9.* g *Concil. Lateranen. sub. Innocent. III. cap. 24.* h *in antiquis, Canonicum invenio.* i *vide l. ita stipulatus. §. credendum est. ff. de verborum obligation.*

Pars

Pars verò altera electionem eandem multipliciter impugnabat, proponens prænominatum R. in ætate pati defectum, nec esse sufficientis scientiæ ad Ecclesiam supradictam, cùm ætatis maturæ, & eminentis scientiæ præfatus Cardinalis existat: & cùm electores Cardinalis alios meritis & auctoritate præcellerent, habito præsertim respectu ad personam electam, meliorem zelum eos habuisse constabat. Dicebatur prætereà, quòd consensus dicti Guil. (quem pars ejusdem R. confitebatur fuisse contemptum, asserente parte reliquâ Capitulum potiùs contemptum ab ipso fuisse) cùm non fuerit consensus præstitus in scrutinio, sed post electionem accesserit, adjicere nil valebat: [*& infrà.*] Denique statutum generali Concilio, quod electionem decernit invalidam, cùm contra ejusdem Concilii formam in electione peccatur, non debet ad contemptum, & alia, quæ non sunt de forma, referri. Unde quod ibi dicitur, quòd aliter electio celebrata non valeat, ei respicit tantùm, quæ attentantur contra formam Concilii memorati: non autem alia, quæ ponuntur ibidem, sicut est illud, quod præsentibus omnibus, qui debent, volunt, & possunt commodè interesse, haberi debeat in electione processus, ne cætera, quæ super hoc alibi statuta noscuntur, uno verbo videantur everti. Neque enim *a* credendum est, Romanum Pontificem (qui jura tuetur) quod aliàs excogitatum est multis vigiliis & inventum *b*, uno verbo subvertere voluisse. Nos ergo quæ hinc inde fuére proposita pleniùs intellectis (cùm ex Lateranensi Concilio in ordinationibus Ecclesiarum major & sanior pars Capituli exigatur, & statutum generalis Concilii contineat inter cætera, ut is eligatur in quem omnes, vel major & sanior pars consentit) electionem dicti R. non personæ, sed potiùs electionis vitio (cùm major & sanior pars non consenserit in eundem) de fratrum nostrorum consilio duximus sententialiter irritandam.

CAP. LVIII.

Publicato scrutinio, non possunt electores variare, sed compelli debent ad collationem & electionem.

Idem Greg. IX. (*an.* 1229. *Romæ.*)

PUblicato scrutinio variare nequeunt electores, cùm sit facienda collatio, & electio celebranda. Ad quod per superiorem, si oportuerit, compellantur.

CAP. LIX.

Cassatâ electione propter simoniam etiam sine culpa electi, non dispensat Episcopus eâ vice cum cassato: secùs si electus liberè resignavit. h. d. secundùm intellectum glossæ 2. in fin.

Idem.

SI alicujus electionem propter simoniam, eo ignorante ac ratum non habente commissam, contigerit reprobari, cum eo super prælatione *c*, ad quam taliter fuerat electus, illâ vice non potest Episcopus dispensare. Quamvis circa eum, qui ignoranter recipit simplex beneficium per simoniacam pravitatem, post liberam resignationem Episcopi dispensatio toleretur. *d*

CAP. LX.

Electoribus impeditis currit tempus, si possunt impedimentum tollere.

Idem.

HIs quibus interdicitur, ut absque superioris licentia eligere non præsumant, tempus statutum à canone currit, ex quo in mora fuerint licentiam hujusmodi postulandi. *e*

a *al.* Nec enim. b *Vide* §. *quorum Institut. in proœm. & in auth. ut jud. sine quo suff.* c *aliàs, postulatione.* d *Vide l. nihil.* §. *sicut filius. ff. de inofficios. testament.* e *Vide l. eum qui ita.* §. *fin. cum gloss. magna, & ibi Bart. D. de verborum obligation.*

TITULUS VII.
DE TRANSLATIONE EPISCOPI. *a*

CAP. I.

Patriarcha, qui confirmatum in Archiepiscopum transfert ad sedem Episcopalem, ab Episcoporum confirmatione suspenditur. Joan. Andr.

Innocentius III. *Antiocheno Patriarchæ.* (*an.* 1198. *Româ in Syriam.*)

CUm ex illo *b* generali privilegio, quod Beato Petro, & per eum Ecclesiæ Romanæ Dominus noster indulsit, canonica postmodùm manaverint instituta, continentia majores Ecclesiæ causas ad Apost. sedem *c* perferendas, ac per hoc translationes Episcoporum & sedium mutationes ad summæ Apostolicæ sedis Antistitem de jure pertineant, nec super his quicquam præter ejus assensum debeat immutari *d*: Miramur, quòd L. Apamen. *e* electum in Tripolitanam Ecclesiam transtulisti, & novo quodam mutationis genere parvificâsti majorem, & magnum quodammodo minorâsti, episcopare Archiepiscopum, imo potiùs dearchiepiscopare præsumens. Licèt enim dictus L. nondum fuisset in Archiepiscopum consecratus, confirmationis tamen munus receperat, & Archiepiscopalia (quantùm ei licuit) ministrârat, sicut nobis ipsius relatione innotuit, qui se Valiens. Episcopum *f* asseruit confirmâsse. Ne igitur perpetrandi similia cæteris audacia tribuatur, te ab Episcoporum confirmatione duximus suspendendum. *g*

CAP. II.

Electos in Episcopos & confirmatos, transferre potest solus Papa.

Idem *Decano & Capitulo Andegavensi.* (*an.* 1198. *Româ in Galliam.*)

INter corporalia *h* & spiritualia eam cognovimus *i* differentiam, quòd corporalia faciliùs destruuntur, quàm construantur: spiritualia verò faciliùs construuntur, quàm destruantur. Unde juxta canonicas sanctiones Episcopus solus honorem dare potest, solus auferre non potest. Episcopi quoque à Metropolitanis suis munus consecrationis accipiunt, qui tamen non possunt, nisi per Rom. Pontificem condemnari. Cum ergo fortius sit spirituale vinculum quàm carnale, dubitari non debet, quin omnipotens Deus spirituale conjugium, quod est inter Episcopum & Ecclesiam, suo tantùm judicio reservaverit dissolvendum, qui dissolutionem *k* etiam carnalis conjugii, quod est inter virum & fœminam, suo tantùm judicio reservavit: præcipiens, ut quos Deus conjunxit, homo non separet. Non enim humanâ, sed potiùs divinâ potestate conjugium spirituale dissolvitur, cùm per translationem, depositionem, aut cessionem auctoritate Romani Pontificis (quem constat esse Vicarium JESU Christi) Episcopus ab Ecclesia removetur: & ideò tria hæc, quæ præmisimus, non tam constitutione canonica, quam institutione divinâ, soli sunt Romano Pontifici reservata *l*. Sicut autem Episcopus consecratus sine licentia Rom. Pontificis suam non debet Ecclesiam derelinquere, sic & electus confirmatus: cùm non debeat in dubium revocari, quin post electionem & confirmationem canonicam inter personas eligentium & electi, conjugium sit spirituale contractum, cui profectò Episcopa-

a *In quibusdam antiquis additur, vel electi.* b *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *compil.* c *Anacl. Papa ep.* 1. *Melchior Canus lib.* 1. *de loc. Theolog.* d *al. attentare.* e *Pafhensem, al. Appaniensem.* f *al. Silvaliensem. al. Valiens.* g *Vide l.* 1. *C. ad leg. Jul. rep. & institut. de except.* §. *hodie.* h *Cap.* 2. *eod. t t. in* 3. *compil. Vid. Innoc. III. Epist. L.* 1. *p.* 154. i *in vulgatis, esse, legitur: sed abest à manuscript.* k *Vide Dom. Sotum in* 4. *Sententiar. dist.* 27. *quæst.* 1. *art.* 4. *Matth. cap.* 19 l *Vide cap. quamvis de elect. lib.* 6. *& cap. ut debitus. ad fin.* §. *de appell.*

lis dignitas nihil addit: cùm quia Episcopali prædictus dignitate, nullius tamen Ecclesiæ possit esse Episcopus: quemadmodum de illo contingit, qui oneri Pontificali renunciat, non honori. Unde cùm non sit majus vinculum Episcopi ad Ecclesiam *a*, quàm electi, maximè cùm fuerit confirmatus *b*, imò idem penitùs & non aliud, idem juris obtinet in utroque. Sicut ergo Episcoporum translatio, depositio & cessio, sic & electorum post confirmationem (spiritualis conjugii ratione) soli est Romano Pontifici reservata: licèt usque ad tempora ista, quod cautum fuerat de Episcopis, expressum non fuerat de electis: propter expressum tamen similitudinem, vel identitatem potiùs, nemini poterat videri dubium subtiliter intuenti: cùm de similibus idem judicium sit habendum. §. 1. Sed neque illud, quod in canone legitur de electo, ut si ultra sex menses per suam negligentiam retinuerit Ecclesiam viduatam, nec ibi, nec alibi donum consecrationis accipiat, imò Metropolitani sui cedat judicio, aliter intelligentibus poterat suffragari: cùm non intelligatur Ecclesia viduata, quasi sponsum non habeat, sed quia sponsus ejus nondum sit consecratus, adhuc quoad quædam quasi viri maneat solatio destituta: sicut juxta communem modum *c* loquendi illa dicitur Ecclesia viduata, quæ licèt Episcopum habeat, inutilem tamen perhibetur habere. Nec quod de cessione subsequitur, & statutum fuit ad pœnam, trahi debet ad gratiam: ut sicut Metropolitani judicio electus dejicitur, ita etiam ad aliam Ecclesiam possit transferri, præsertim cùm nec sine auctoritate Romani Pontificis fiat cessio vel dejectio memorata: qui ut hæc possent, ex illo canone Metropolitanis indulsit. Unde si circa translationem idem fieri voluisset, quod de cessione dixerat, & de translatione poterat expressisse: & quod non est sanctorum Patrum decreto sancitum, superstitiosis non est adinventionibus præsumendum: præsertim cùm nonnunquam intelligitur prohibitum, quod non invenitur concessum. §. 2. Sanè quoniam Turonens. Archiepiscopus electum Abricen. per Metropolitanum suum confirmatum, in Ecclesiam vestram præter auctoritatem sedis Apostolicæ transferre præsumpsit, & in Episcopum consecrare, quem Rothomagensis Archiepiscopus citra mandatum nostrum absolvit, & ei licentiam tribuit transeundi: prædictos Archiepiscopos à consecratione & confirmatione Pontificum, Episcopum vero ab executione Pontificalis officii, Bituricensis Archiepiscopus juxta mandati nostri tenorem suspendit. Et quamvis iidem Archiepiscopi tanquam majores plùs excesserint in præmissis *d*, præfatus verò Episcopus minùs (utpote illorum tanquam majorum errorem secutus) nos tamen intellectâ eorum confessione spontaneâ, & supplicatione devotâ, veniam errori dedimus, quia non ex malignitate, sed ex simplicitate peccaverunt. *e* Et quoniam præfatus Episcopus, qui minùs peccaverat, severiùs fuerat castigatus, reatum suum recognoscens humiliter & devotè, ac misericordiam postulans, & judicium non requirens: nos intuentes, quòd licèt sibi munus consecrationis impensum, nec prioris Ecclesiæ ipsum Pontificem fecerit, nec secundæ, cùm ad primam non fuerit consecratus, & ad secundam (priori vinculo perdurante) non potuerit canonicè consecrari, adhuc conjugaliter alteri alligatus: ei tam à vinculo prioris Ecclesiæ, quàm a pœna suspensionis penitùs absoluto, de benignitate sedis Apostolicæ duximus concedendum, ut priori consensu hactenus perdurante, Andegaven. Ecclesiam studeat gubernare.

a *Alias ita: quoad Ecclesiam.* b *vide text. in* 1. *constit C.* & *l. Stichus,* & *l. damphilus. D. de man. test.* c *usum vide l. librorum. §. quod tamen Cassius. D. de legat.* 3. & *l. cum de Lanionis. §. asinam D. de fund. inst. leg.* d *vide l. in Presbyteris. C. de Episc.* & *Clericis.* & *ff. de pœn. l. moris. §. iste ferè.* e *vide l.* 3. *§. fin. ff. de lib. cau.* & *not. in l. plagii. C. ad legem F.a. de plagio.*

CAP. III.

Episcopus, qui propriâ auctoritate de sua Ecclesia se transfert ad aliam, carebit utrâque.

Idem Innoc. III. *Bambergensi* a *Episcopo & Petro Scholari Maguntinen.* (*an.* 1198. *Spoleto in Germaniam.*)

QUantò personam *b* Hildesemen. Episcopi: [*& infrà.* α] Ipse verò relictâ Hildesemen. Ecclesiâ, ad Herbipolens. Ecclesiam auctoritate propriâ se transtulit. Non attendens, quòd veritas in Evangelio *c* protestatur: *Quos Deus conjunxit, homo non separet*: & potestatem transferendi Pontifices ita sibi retinuit Dominus & Magister, quòd soli beato Petro Vicario suo, & per ipsum successoribus suis speciali privilegio tribuit *d*, & concessit: sicut testatur antiquitas, cui decreta Patrum sanxerunt reverentiam exhibendam: & evidenter asserunt sacrorum canonum sanctiones. Non enim homo, sed Deus separat, quos Roman. Pontif. (qui non puri hominis, sed veri Dei vicem gerit in terris) Ecclesiarum necessitate vel utilitate pensatâ, non humanâ, sed divinâ potiùs auctoritate dissolvit. [*& infrà.* β] Ne autem facti perversitas transeat præsumptoribus in exemplum *e*, (quod quidem, si verum est, non potest non esse notorium) sibi præcipimus, ut administrationem Herbipolens. Ecclesiæ penitùs derelinquat: [*& infrà.* γ] Cæterum quoniam Herbipolens. Ecclesiæ Canonici vota sua in ipsum prorsus illicitè contulerunt, volentes (sicut dignum est) ut in eo puniantur, in quo peccaverunt, eligendi eos hâc vice suspendimus potestate: [*& infrà.* δ] Quia verò Hildesemensem Ecclesiam, cui fuerat alligatus, unde (secundùm Apostolum) solutionem quærere non debebat, nimis improbè dereliquit, ne ad ipsam redeat ulteriùs, districtiùs prohibemus: cùm secundùm traditiones *f* canonicas, qui ad majorem se plebem transtulit, à cathedra repelli debeat aliena, & carere propriâ: ut nec illis præsideat, quos per superbiam sprevit, nec illis, quos per avaritiam concupivit. *g*

[α *Sinceriori diligebamus affectu, tantò securiùs sperabamus, quod nihil adversùs matrem suam Romanam Ecclesiam in præjudicium sui ordinis, & Ecclesiasticæ disciplinæ dispendium attentaret. Sanè sicut certâ multorum assertione comperimus, & suarum didicimus nihil-minus testimonio literarum, quibus ad nos directis Herbipolens. se Pontificem nominabat.*]

[β *Nolentes autem tantæ præsumptionis audaciam relinquere impunitam, qui secundùm Apostolum omnem inobedientiam prompti sumus ulcisci.*]

[γ *Si verò, quod non credimus, hanc suspensionem nostram non curaverit humiliter observare, & inhibita sibi usurpare præsumpserit, excommunicationis vinculo ipsum decrevimus innodatum, omnibus etiam tam Clericis quàm laicis Herbipolens. diœces. sub anathematis interminatione præcipimus, non obstante juramento fidelitatis, ut omnem sibi obedientiam subtrahant, quam ipse sibi contra sacros canones usurpavit, non attendens, quod dicit Apostolus: Nemo sibi sumat honorem, sed qui vocatur à Deo tanquam Aaron.*]

[δ *Et si contra sed. Apostol. interdictum ad cujusdam nominationem processerint, quod ab eis factum fuerit, irritum decrevimus & inane.*]

a *Sic in* 3. *compil. Al. Idem Episcopo & Petro Scholastico Maguntinensi.* b *Cap.* 3. *eod. tit. in* 3. *compil. Vide & Leonem apud Ivonem part.* 5. *cap.* 103. c *Matth.* 19. d *aliter, præbuit.* e *vide l. capitalium. §. penult. ff. de pœn. & in l. si quis in suo. C. de inofficios. testamento.* f *Leo Papa I. epist.* 82. *cap.* 8. *Adde Concil. Sardic. can.* 1. *ubi cavetur, ne quis de uno Episcopatu ad alium transferatur.* g *Concor.* 7. *quæst.* 1. *si quis.*

CAP.

CAP. IV.

Solus Papa transfert Episcopos: & indulgentia per eum super tali translatione concessa, ad literam servanda est.

Idem *Branbur. Episcopo & Scholastico Maguntinensi* a.

(*an.* 1199. *Româ in Germaniam.*)

LIcèt *b* in tantum: [*& infrà. α*] Sicut legitimi matrimonii vinculum, quod est inter virum & uxorem, homo dissolvere nequit, Domino dicente in Evangelio: *Quos Deus conjunxit, homo non separet:* sic & spirituale fœdus conjugii, quod est inter Episcopum & Ecclesiam, quod in electione initiatum, ratum in confirmatione, & in consecratione intelligitur consummatum, sine illius auctoritate solvi non potest, qui successor est Petri, & Vicarius Jesu Christi. Hoc autem C. quondam Hildesem. Episcopus non attendens, ad Herbipolens. Ecclesiam propriâ temeritate transivit: [*& infrà. β*] Nec illa *c* prædecessoris nostri indulgentia præsumptionem excusat ipsius, sed ambitionem accusat: cùm in ea sit expressum, quòd si ad majorem vocaretur forsitan dignitatem, eam sibi liceret assumere, dum tamen nihil ei de statutis canonicis obviaret. Unde licèt forsitan aliquibus videatur, ut indulgentiæ occasione ipsius ad dignitatem possit transire majorem, ad parem tamen ipsi transire non licuit: cùm in majori dignitate propter majorem utilitatem faciliùs soleat dispensari. Prætereà cùm postulatio, sicut & electio, examinari soleat diligenter, & tenor illius indulgentiæ non solùm videatur postulationis examinationem, sed personæ etiam reservare, subjungens, dummodo nihil de canonicis obviet institutis: antequam per eum postulatio examinata fuisset, cui fuerat facienda, nullâ ratione debuerat transisse.

[*α Quædam verò sibi Apostol. sed. reservat, quodammodo specialiter & singulariter, ut præter specialem auctoritatem ipsius nec jure agi valeant, nec attentari debeant cum effectu. In his autem specialiter translationes Episcoporum adeò non tam constitutio canonica, quàm divina ejus tantum potestati commisit, ut*]

[*β Et administrationi ejus se ingerens Herbipolensem se fecit Episcopum nominari.* & infrà.]

TITULUS VIII.

DE AUCTORITATE, ET USU PALLII.

CAPUT I.

Intra quamlibet Ecclesiam provinciæ suæ Archiepiscopus pallio uti potest: sed extra, non potest.

Clemens III. (*an.* 1189. *Romæ.*)

CUm super *d* aliqua re: [*& j.*] Quæsivisti, quomodo intelligatur, quod in forma traditionis pallii continetur, videlicet, tradimus tibi pallium *e*, ut eo intra *f* Ecclesiam tuam utaris. Quod ita intelligitur, videlicet intra quamlibet Ecclesiam provinciæ tibi commissæ. Si verò te sacris indutum vestibus Ecclesiam processionaliter, vel alio modo, exire contigerit, tunc tuo pallio minimè *g* uti debes.

CAP. II.

Archiepiscopus alteri Archiepiscopo pallium suum commodare non potest.

Cœlestinus III. (*an.* 1194.)

AD hoc *a*, quia quæsitum est à nobis ex parte tua, utrum liceat tibi pallium tuum Metropolitano alii commodare: [*& infrà. α*] Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd non videtur esse conveniens, ut pallium tuum alicui commodes *b*: cùm pallium personam non transeat, sed quisque cum eo debeat (sicut tua novit discretio) sepeliri.

[*α Si contigerit eum sine pallio suo ad Ecclesiam tibi commissam, vel in aliqua præcipua solennitate venire, & in eadem Ecclesia Missarum solennia celebrare, licèt enim non recolamus nos expressum canonem invenisse, super hoc tamen*]

CAP. III.

Per pallium confertur plenitudo Pontificalis officii, & nomen Archiepiscopale.

Innocentius III. *C. Cardinali* e *Presbytero Apost. sed. Legato.* (*an.* 1202. *Româ in Siciliam.*)

NIsi specialis dilectio *d* illa: [*& infrà.*] Sanè si postulatio Trojani *e* Episcopi ad Panormitanam Ecclesiam fuisset per nos etiam approbata, non tamen deberet se Archiepiscopum appellare, priusquam à nobis pallium suscepisset, in quo Pontificalis officii plenitudo *f*, cum Archiepiscopalis nominis appellatione confertur. Tu ergo quod factum est, sic studeas palliare, ut id in confusionem tuam, & ad sedis Apost. opprobrium non redundet. Quoniam si oporteat, ut nos, vel tu, ex hoc negotio confundamur, eligemus potiùs te confundi, quàm lædamus sedis Apost. dignitatem.

CAP. IV.

Romanus Pontifex semper & ubique utitur pallio, alii in Ecclesiis suis & certis diebus tantùm.

Idem. (*an.* 1202. *Romæ.*)

AD honorem *g* Dei: [*& infrà.*] Sanè solùs Romanus Pontifex in Missarum solenniis *h* pallio semper utitur, & ubique: quoniam assumptus est in plenitudinem Ecclesiasticæ potestatis, quæ per pallium significatur *i*. Alii autem eo nec semper, nec ubique, sed in Ecclesia sua, in qua jurisdictionem Ecclesiasticam acceperunt, certis debent uti diebus. Quoniam vocati sunt in partem solicitudinis *k*, non in plenitudinem potestatis.

CAP. V.

Archiepiscopus extra suam provinciam pallio uti non potest, etiamsi hoc habeat consuetudo.

Idem *Compostellano Archiepiscopo.* (*an.* 1203. *Româ in Hispaniam.*)

EX tuarum *l* tenore literarum accepimus, quòd cùm fuerit in concessione pallii tibi dictum, ut ipso intra Ecclesiam tuam utereris: & tibi pro Ecclesiæ tuæ negotiis frequenter extra tuam provinciam commoranti, verecundum sit absque pallio ministrare (cùm consuetudo sit in Hispania generalis quòd Archiepiscopi extra suas provincias, pallio indifferenter utantur) ut extra tuam provinciam uti pallio valeas, indulgeri tibi à sede Apostolicâ postulâsti.

Licèt autem talis consuetudo dicenda sit potiùs corruptela *m*, nos tamen de speciali gratia indulgemus tibi, ut si necessitate aliquâ præpeditus, ad Ecclesiam tibi subjectam

---

a *Idem Bamberg. Episcop. & magistro Præposito scholari Maguntin.* b *Capit. 4. eod. tit. in 3. compil.* c *In Cod. Barbatiæ ita: Nec illa prædecessoris nostri indulgentia, quam impetrâsse se refert, præsumptionem, &c.* d *Capit. 1. eod. tit. in 2. compil.* e *pallium sumitur in hoc tit. pro quodam Archiepiscoporum ornamento, crucibus nigris intexto, velut stola sacerdotalis, quod super alia ornamenta defertur, humeros velut corona pectusq; circumdans, & antè dependens. Vide Pannorm. in c. antiqua. de privil. & Innocent. III. lib. 1. Myster. Mis. c. 63. ubi copiosè de ejus materia, forma & mystica significatione.* f *al. infrà.* g *nullo modo.*

a *Cap. 2. eod. tit. in 2. comp. al. hac.* b *l. personale. ff. sol. matrim.* c *Innocentius III. Cod. tit. 5. Laurentii in Lucina Presbytero Cardinali, &c. ut habet 3. compil.* d *Cap. 1. eod. tit. in 3. comp.* e *aliàs, Trojanens. alit. Trojacens. Regni Siciliæ Cancellarii.* f *Adde Concil. Lateranens. sub Innocent. III. cap. 5.* g *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.* h *al. solemnitatibus.* i *figuratur.* k *al. & non in plenitudinem, &c.* l *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.* m *vide l. omnes judices. C. de decur. lib. 10. & auth. ut nulli judic. §. in gloss. magna, collat. C.*

accedere fortè nequiveris, pro consecrandis Suffraganeis tuis, vel Clericis ordinandis, & ad Ecclesiam alienam propter hoc te contigerit declinare: dummodo is, ad quem Ecclesia pertinet, id permittat, utendi pallio in jam dictis casibus liberam habeas facultatem.

CAP VI.

In qualibet Ecclesia sua provincia, permissis diebus, Archiepiscopus Missam celebrans, uti potest pallio.

Idem Innoc. III. (*an.* 1206. *Romæ.*)

Cum sis, [*& infrà. α*] Ubicunque *a* fueris in Missarum celebrationibus constitutus, diebus solennibus usum pallii, (per quod plenitudo Pontificii *b* designatur) poteris libetiùs exercere.

[*α In partibus remotissimis gratum gerimus & acceptum, quod in actibus tuis quotiescunque dubitationis scrupulus emergit, &c. Noveris igitur, quòd ubi exposcit necessitas, & plura in una Ecclesia altaria, & plures Episcopos simul poteris consecrare, &c.*]

CAP. VII.

Sine pallio & sandaliis, potest Archiepiscopus celebrare.

Honorius III. *Archiepiscopo Tri.* (*imò Lugdunensi c.an.* 1220. *Romà in Galliam.*)

Quia nos: [*& infrà.*] Inquisitioni t. t. respond. quòd tam in tua, quàm in aliena diœcesi, potes sine pallio & sandaliis celebrare: qui utique in tuâ diœcesi non debes semper celebrare cum pallio, sed diebus illis duntaxat, qui in Ecclesiæ tuæ privilegiis sunt expressi. Sicque soluta est quarta quæstio, quâ quæsivisti, an tibi sit licitum pro defunctis cum pallio celebrare.

TITULUS IX.
DE RENUNCIATIONE.

CAP. I.

Non datur licentia cedendi Episcopo, qui propter senectutem vult cedere, si necessarius vel utilis sit Ecclesiæ sua.

Alexander III. *Londonensi Episcopo.* c (*imò Lunden. Archiep. c. an.* 1180. *Romà in Daniam.*)

Literas *d* tuas: [*& infrà. α*] Si tuam aut *e* senectutem, aut insufficientiam fortè considerans, te tanquam immeritum *f* postulas relaxari: scito nos credere, quòd tutiùs sit hoc tempore, si commissa tibi Ecclesia sub umbra tui nominis gubernetur, quàm si alteri novæ incognitæque personæ gubernanda in tanto discrimine committatur: maximè quia in te vigor devotionis & fidei (etiam corpore senescente) non deficit, sed vergente deorsum conditione corporeâ, fervor Spiritûs in sublimiora conscendit: [*& infrà. β*] Monemus te igitur, ut super hoc diebus istis nullâ te facias importunitate molestum, quia indecens omnino probatur, priùs solvere militiæ cingulum, quam cedat victori adversitas præliorum.

[*α Nuper accepimus, devotione plenas & dolore non vacuas, quæ quidem & tuam nobis insinuàrunt affectuosissimam charitatem, & tui Archiepiscopalis officii, quod fideliter gessisse & adhuc te gerere gaudemus, contrariam exigebant Ecclesiæ utilitatibus cessionem. Nosti enim, sicut vir prudens & providus, quòd tanta est Cleri malitia, & contra Ecclesiam Dei tam gravis tamq. diuturna persecutionis instantia, ut nequaquam ei cedat ad commodum, si tuam sedem talem contigerit subire defectum. Quod*]

[*β Ne igitur hujus doloris aculeus vividam circa te nostri pectoris vulneret charitatem, rogandum te potiùs duximus & monendum.*]

a *Cap. I. eod. tit in 4. compil.* b *al. Pontificalis officii, al. Pontificis.* c *al. Lundon. Archiepiscop. al. Lugdunensi Archiepiscop. al. Baton Episcop. in Codice MS. est Turonensi.* d *Cap. 2. eod. tit. in I. compil.* e *al. autem.* f *sic in omnibus manuscript. & vox, immeritum, per peram inserta fuit.*

CAP. II.

Qui abjurat beneficium, licitè potest illud (si denuò eligatur) obtinere.

Idem *Abbati Dolen.* a *& Priori de Artigia.* (*an.* 1180. *Romà in Galliam.*)

Cum inter P. Gaufridi & quosdam *b* alios Canonicos sancti I. super spirituali *c* beneficio, scilicet stallo in choro, & loco in Capitulo, quæstio fuisset diutius agitata: [*& infrà. α*] Ideoque vobis mandamus, quatenus si præfatum P. inveneritis de consensu *d* majoris partis Capituli fuisse de prædicto beneficio auctoritate Apostolicâ investitum, eum faciatis beneficium ipsum pacificè possidere: non enim videtur nobis impedimentum afferre juramentum, quod de eodem non petendo ulteriùs proponitur præstitisse, si consensus majoris & sanioris partis canonicorum Ecclesiæ intercessit.

[*α Quia tamen altera pars sufficienter instructa non venerat, negotium non potuit terminari.*]

CAP. III.

Qui renunciavit beneficio suo, illud repetere non potest.

Idem *Episcopo e Verulano.* (*an.* 1180. *Romà in Latium.*)

Ex transmissa *f* relatione Abbatis sancti N. de Ceparano, nostris est auribus intimatum, quòd P. Rubeus Clericus, dum infirmitate *g* laboraret *h*, apud monasterium Sancti Salvatoris sibi petiit habitum monasticum indulgeri: qui recuperatâ postmodùm sanitate, ad monasterium illud gratiâ complendi votum accessit: & ibidem moram aliquantulam faciens, ea quæ prædictæ Ecclesiæ sancti N. contulerat, sibi fecit restitui. Nunc autem mutato animo laborat, ut restituatur in Ecclesia supradicta.

Verùm quoniam jam dicta Ecclesia ab eo soluta dignoscitur, ex quo ea, quæ sibi contulerat, ad petitionem suam resignavit eidem: mandamus, quatenus (si res ita se habet) prædictum Abbatem & socios ejus ad receptionem P. nullâ ratione compellas invitos: nec à populo *i* Ceparano compelli permittas: hortari tamen eos potetis, ut illum non tanquam unum de Ecclesia, sed quasi de novo recipiant in socium & in fratrem.

CAP. IV.

Beneficiatus sine licentia Prælati sui, beneficio renunciare non potest.

Idem *Episcopo Tornacensi.* (*an.* 1180. *Romà in Galliam.*)

Admonet: [*& infra.*] Universis personis tui Episcopatûs sub districtione prohibeas, ne Ecclesias tuæ diœcesis ad ordinationem tuam pertinentes, absque assensu tuo intrare audeant, aut detinere, aut te dimittere inconsulto. Quòd si quis contra prohibitionem tuam venire præsumpserit, in eum canonicam exerceas ultionem.

CAP. V.

Contra petentem beneficium admittitur spontaneæ abjurationis exceptio, etiam causâ renunciationis non adjectâ: contra quam actor replicare poterit, quòd non spontè renunciavit: & qui melius probaverit, obtinebit.

Clemens III. (*an.* 1189. *Romæ.*)

Super hoc quod sciscitaris *k*, utrùm Ecclesiastica beneficia reposcentibus, objecta spontaneæ abjurationis exceptio sine causæ cognitione sit admittenda, & an

a *Dulonen. al. ita: Abbati & Priori de Artigi. al. de Arcigia.* b *Cap. 3. eod. tit. in 1. compil.* c *al. speciali.* d *In C. Barbat. majoris & sanioris partis, &c.* e *al. Versellensi. al. Verulan.* f *Cap. 4. eod. tit. in 1. compil.* g *al. dum olim nimiâ infirm. lab. &c.* h *juxta illud: Dum fero languorem, fero religionis amorem: Expers languoris, non sum memor hujus amoris.* i *Vox, populo, deest in omnibus manuscr. sed erat expositio marginalis, quæ irrepsit in textum. In antiquis ita habebatur: Ceparano, id est, à populo Ceparano.* k *Cap. 3. eod. tit. in 2. compil. legitur ita: Super hoc quòd sciscitaris à nobis.*

actoris,

actoris, quòd sponte non renunciavit, an rei de spontanea renunciatione debeant probationes admitti? Sic tuæ experientiæ respondemus, quòd nulla ratio hoc verisimile reddit, ut quisquam beneficium multis fortè expensis & laboribus acquisitum, quo sustentari debes, facilè sine magna causa, suâ sponte resignet: ideoque supervacuum esse non credimus, causam resignationis diligenter inquiri *a*, quam si fortè probabilem, id est, non vi, nec metu, nec oppressione, nec interventu pecuniæ, nec promissione *b* extortam judex invenerit, maximè si non intervenerit juramentum, quod vix fieri de voluntate propria creditur, quod ferè semper à malo est (nisi replicatio canonica fuerit opposita) admittere non postponat. Porrò licet negantis factum, per rerum naturam nulla sit probatio *c*, ejus tamen qui spontaneam renunciationem negat (cùm implicitè & quodammodo replicando inficietur super assertione sua, habito ad dignitatem & opinionem respectu) probationes credimus admittendas.

CAP. VI.

Qui sponte renunciavit electioni de se factæ, super ipsa ulterius audiri non debet.

Idem Clemens III. (*an.* 1190. *Romà in Angliam.*)

IN præsentia nostra: *d* [*& infra.*] Licet igitur judex non semper ad unam speciem probationis applicet mentem suam, sed ex confessionibus, depositionibus, allegationibus, & aliis, quæ in ejus præsentia proponuntur, formet animi sui motum, & tanta sit judicialis auctoritas, ut semper pro ipso præsumi debeat, donec contra ipsum aliquid legitimè comprobetur: quare si tu coram Dulmen. Episcopo & ejus Conjudicibus nihil penitùs probavisses, standum tamen sententiæ fuerat, nisi adversarius eam ostenderet irritandam. Quia tamen præter ista constitit de ipsius renunciatione spontanea per quasdam Episcoporum literas & confessionem ipsius, nos *e* ei super eadem Abbatia silentium duximus imponendum.

CAP. VII.

Qui renunciavit literis beneficialibus, non ideò institutioni jam factæ renunciare videtur.

Cœlestinus III. (*an.* 1195. *Romà in Galliam.*)

SAnè dilecto *f* filio nostro I. Presbytero Cardinali tunc Apostol. sed. Legato, nos meminimus injunxisse, ut H. Subdiaconum Canonicum in Pictavien. Ecclesia institui procuraret: qui mandatis nostris obtemperans, ibidem instituit in Canonicum Subdiaconum memoratum. [*& infra. α*] Postmodùm idem H. quorundam vestrûm ductus consilio, literas suas vobis reddens, vestræ misericordiæ se subjecit: [*& infrà. β*] Quia verò *g* unde misericordiam debuit impetrare, inde cogitur dispendium sustinere: mandamus, quatenus (hoc non obstante) ipsum in fratrem & Canonicum admittatis.

[*α Verum vos nec nobis nec ipsi Cardinali reverentiam exhibentes, quod literis suis de jam dicto H. idem Card. injunxit vobis, adimplere minimè curavistis, nec etiam susceptionem ipsius in aliquo observare. Sed*]

[*β Qui cùm crederet apud vos misericordiam impetrâsse, vobis satisfaciens in hac parte, inde damnum cogitur sustinere, unde gratiam & præmium meruit reportare. Nolentes igitur, quod de sæpedicto H. tam à prædecessoribus nostris, quam à nobis inchoatum est, aliquatenus relinquere imperfectum, mandamus, &c.*]

CAP. VIII.

Renunciatio beneficii facta in manibus Laici non tenet, renuncians tamen est beneficio spoliandus.

Innocentius III. *Nidrosien. Archiepiscopo* a (*an.* 1198. *è civitate Castellan. in Norvvegiam.*)

QUod in dubiis: *b* [*& infrà.*] Hi præterea, qui beneficium Ecclesiasticum sibi collatum spontè in manum laicam resignantes, illud denuò à Laico susceperunt, eodem sunt beneficio spoliandi *c*, licet resignatio talium facta Laico nullam obtineat firmitatem.

CAP. IX.

Papa concedit licentiam cedendi Episcopo, qui sine mortis periculo in Ecclesia sua morari non potest.

Idem *Eboracen. Archiepiscopo.*

AD supplicationem *d* Ragusien. Archiepiscopi, eum à cura, quâ tenebatur Ecclesiæ Ragusien. duximus absolvendum, eo quòd ibi non poterat securè morari: & si accessum haberet ad illam, mortis sibi periculum iminebat: *e* [*& infra.*] Ne verò idem in vituperium ministerii nostri, defectum in rebus temporalibus patiatur: mandamus, quatenus beneficium, quod de liberalitate Regia, ac concessione tua in Episcopatu Carleoli, & Ecclesia de Malebron. *f* est illi collatum, ad sustentationem conserves ipsius. Cui concessimus, ut in ipso Episcopatu absque usu pallii officium Episcopale valeat exercere, tibi tanquam Metropolitano reverentiam & obedientiam impensurus.

CAP. X.

Ponit sex causas, ex quibus Episcopi possunt petere, & Papa consuevit concedere cedendi licentiam, quæ sex causæ his versibus comprehendi possunt:

Debilis, ignarus, malè conscius, irregularis,
Quem mala plebs odit, dans scandala cedere possit.

Idem *Episcopo Calaritano.* g (*Romà in Sardiniam.*)

NIsi cùm *h* pridem: [*& infrà. α*] Si *enim* in hujusmodi cessione frugem tibi melioris vitæ promittis, scire te debes non esse sanctificato in utero sanctiorem, & ideò non oportet te prædicationis jam susceptæ deserere ministerium, cùm ille, cujus fieri bajulus recusabat, tandem prædicandum *i* receperit verbum Dei. §. 1. Quod si forsan humilitatis causâ de culmine quæris *k* Pontificali descendere, eo ipso humilitatis videris erigere *l* malè vetricem, quod te nimis in resignandi proposito exhibes pertinacem: quia tunc in te veram humilitatem custodies, cùm & per eam locum sublimem fugies, & per obedientiam non dimittes. Intueri te itaque volumus, quòd hæc sunt illa, per quæ cedendi Episcopus licentiam potest postulare: Conscientia criminis, debilitas corporis, defectus scientiæ, malitia plebis, gravæ scandalum, irregularitasque personæ: sed in his omnibus est observanda cautela. §. 2 Propter conscientiam enim criminis cedendi potest licentia postulari, & forsitan non cujuslibet, sed duntaxat illius, propter quod ipsius officii executio post peractam pœnitentiam impeditur: cum si omnes, quos arguit conscientia cujuslibet culpæ, cederent, pauci vel nulli in illo ministerio remanerent: [*& infrà. β*]. §. 3. Alia verò causa est debilitas corporis *m*, quæ vel ex infirmitate, vel ex senectute *n* procedit: nec tamen omnis, sed illa solummodo, per quam impotens redditur ad exequendum officium pastorale. Nam si pro

a *Vid. l. si mulier. D. rer. am. & l. sed etsi quis. §. nec distinguimus. D. de usufr.* b *facit quod habetur in l.* 1. *&* 2. *D. de calumn.* c *Vid. l. post rem. cum glossa D. de transf. & l.* 1. *D. quæ sent. sin. app. rescin.* d *cap.* 4. *eod. tit. in* 2. *compil.* e *al. nos de consilio fratrum nostrorum super, &c.* f *c.* 1. *eod. tit. de major. & obed. in* 2. *comp.* g *In C. Barb. quia verò indecens est, ut unde misericordiam deberet impetrare, inde cogeretur, &c.*

a *al. Nidromien.* b *cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *compil.* c *Vide l. quæro. §. si venditor. ff. de ædil. edict. & l. Herennius. ff. de evict.* d *cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *compil. B. Tho.* 2. 2. *q.* 185. *art.* 5. e *Vide l. si putator. ff. ad L. Aquil. & l. si ut certo. §. commodatum. ff. commod.* f *Malebros.* g *al. Tralatan. al. Arelatense. al. Claritan. al. Carolitano.* h *cap.* 4. *eod. tit. in* 3. *comp. Vide B. Tho.* 2. 2. *q.* 185. *art.* 4. i *al. susceperit. Hier.* 2. k *al. pontificalis honoris.* l *leg. erigere, non ut in vulgatis, eligere.* m *corporalis.* n *quis dicatur senex, notatur in l. si parte. §. in arrogationibus. ff. de adopt. l. inviti. ff. de testib.*

qualibet corporali debilitate, susceptæ servitutis offi i-um posset deseri, frustrà se fateretur Apostolus in suis infirmitatibus gloriari: cùm interdum non plùs horretur senilis debilitas aliquem cedere, quàm moralis maturitas (quæ in senibus esse solet) ipsum in suo suadet officio permanere: pro talibus enim de se dicit Apostolus *a*: *Cum infirmor, tunc fortior sum*: quia nonnunquam corporis infirmitas, fortitudinem cordis augmentat. §. 4. Pro defectu quoque scientiæ plerunque potest quis petere cessionem: quia cùm ipsa circa spiritualium administrationem sit potissimum necessaria, & circa curam temporalium *b* opportuna: Præsul, qui commissam sibi debet Ecclesiam regere in utrisque, salubriter ei renunciat, si scientiam (in qua ipsam regat) ignorat. *Tu enim* (inquit Dominus *c*) *scientiam repulisti, & ego te repellam, ne sacerdotio fungaris mihi.* Quanquam etsi desideranda sit eminens scientia in pastore, in eo tamen sit competens toleranda: quia secundùm Apostolum: *Scientia inflat d, charitas autem ædificat*: & ideò imperfectum scientiæ, potest supplere perfectio charitatis. §. 5. Propter malitiam autem plebis cogitur interdum Prælatus ab ipsius regimine declinare, quando plebs adeò duræ cervicis existit, ut proficere nequeat apud ipsam, sed propter ejus duritiam, quò magis satagit, eò magis justo judicio deficere permittatur: dicente Domino per Prophetam *e*: *Linguam tuam adhærere faciam palato tuo: quia Dominus exasperans est.* Et Apostoli *f* leguntur dixisse Judæis: *Ecce convertimur ad gentes, quia verbi Dei vos indignos fecistis.* Non tamen pro qualibet culpa pastor *g* debet gregem deserere, ne mercenario comparetur, qui videt lupum venientem, & dimittit oves, & fugit: sed de superioris licentia, tunc demum potest non tam timidè fugere, quàm providè declinare, cùm oves convertuntur in lupos: & qui debuerant humiliter obedire, jam irrevocabiliter contradicunt, cùm etsi tales sint graviter pro crimine puniendi, sunt tamen pro tempore utiliter tolerandi: quia sanguinem elicit, qui nimis emungit. §. 6. Pro gravi quoque scandalo evitando (cùm aliter sedari non potest) licet Episcopo petere cessionem: ne plùs temporalem honorem, quàm æternam videatur affectare salutem, memor illius, quod dicit Apostolus *h*: *Si esca scandalizaverit fratrem meum, non manducabo carnem in æternum.* Sed inter scandalum & scandalum est subtiliter distinguendum: sicut Dominus *i* ipse distinxit, cui cùm dixissent Apostoli: *Scis, quia Pharisæi audito hoc verbo scandalizantur?* Respondit: *Sinite illos, cæci sunt, & duces cæcorum.* Alibi *k* verò dixit: *Qui scandalizaverit unum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei, ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, & demergatur in profundum maris.* Personæ verò irregularitas (ut si fortè sit bigamus, vel viduæ maritus) est causa, propter quam petere potest licentiam aliquis resignandi, attestante Apostolo, qui dicit *l*: *Oportet Episcopum esse unius uxoris virum.* Non tamen propter quamlibet irregularitatem personæ debet ei, qui regulariter ministravit cedendi licentia indulgeri, utpote si de legitimo matrimonio non sit natus: quia licèt irregularitatem hujusmodi non potuerit subjicere, si tamen & culpa latet & causa, cum eo, qui laudabiliter suum implevit officium (injunctâ sibi pœnitentiâ competenti) potest non minùs utiliter, quàm misericorditer dispensari. *Ego m sum*, inquit, *Deus zelotes, vindicans peccata patrum in filios, usque in tertiam & quartam generationem, in his qui oderunt me*, id est, in illis qui contra me paternum odium imitantur. Unde patet, quòd *a* illis, qui paterna vitia non sequuntur, propriæ possunt in talibus suffragari virtutes; illo discretionis adhibito moderamine, ut inter nothos & *b* manzeres, naturales & spurios distinguatur. [*& infrà*. γ] §. 7. Verùm si propter alias causas cessionem affectes, non est in hoc tibi postulanti favendum: cùm hujusmodi postulatio videatur non esse discreta, quoniam (ut id tanquam notissimum omittamus, quòd ociositas & voluptas arma sunt hostis antiqui ad miseras animas captivandas) propter laboris angustias, aut persecutionis incursus non debes deserere sponsam tuam, cui desigendo *c* manum apud extraneum te fide mediâ copulâsti, sciens quòd *Beati d sunt illi, qui persecutionem patiuntur propter justitiam*: quoniam cùm probati fuerint, accipient coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se. §. 8. Sed dices: *Spiritus e ubi vult spirat, & nescis unde veniat, aut quò vadat*, & ideò non est, qui possit vias illius Spiritus perscrutari: qui *f* verò Spiritu Dei aguntur, non sunt sub lege: quoniam ubi Spiritus Dei, ibi libertas: quare si cedendi tibi licentia data ab homine non fuerit, nihilominus tamen cedes: quia data est tibi libertas cedendi à Deo. Certè desipis, si sic sapis. Nam quomodo Spiritu Dei agitur, qui contra Spiritum Dei agit? si enim vera sunt, quæ præmisimus (imò quia indubitanter sunt vera) proculdubio contra Spiritum Dei agit, qui aliquid contra veritatem attentat, quoniam ipse est Spiritus veritatis. §. 9. Porrò si dicas, quòd forsitan alia est causa latens, propter quam cedendi voluntas tibi cælitùs inspiratur: & nos siquidem respondemus: Tu quomodo scis, quòd talis inspiratio sit cœlestis? nonne recolis quòd ille gloriosus Pontifex dixit, cùm cœpisset viribus corporis repentè destitui? Domine, si adhuc populo tuo sum necessarius, non recuso laborem, fiat voluntas tua: illius exemplum secutus, qui dixit: *Cupio g dissolvi, & esse cum Christo, manere autem in carne necessarium est propter vos*: [*& infrà*. δ] §. 10. Quippe si quantecunque virtutum flore refulgeas, & in te non habeas charitatem, nihil te comprobaris habere. *Nulla h siquidem major poterit esse charitas, quàm ut animam suam ponat quis pro amicis suis.* Cùm autem propter hanc te deceat animam tuam pro subditis tuis ponere nullâ occasione (dummodo proficere illis possis etsi non omnibus, tamen multis) ab eorum regimine te convenit excusare, quoniam *i* si laboris causam prætendis, exemplum te Apostoli sublevabit, qui suadet tibi laborem hujusmodi non refugere, dum se asserit pro communi salute plus cæteris laborâsse: quia licèt non semper sequatur laborem effectus, nihilominus tamen ipse labor est meritorius apud Deum: juxta quod legitur *k*: *Reddet Deus mercedem laborum sanctorum suorum*: [*& infrà*. ι] §. 11. Nec putes, quòd ideo *l* Martha malam partem elegerit, quæ circa plurima satagebat, quia Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea: quoniam licèt illa sit magis secura, ista tamen est magis fructifera: & licèt illa sit magis suavis, hæc tamen magis utilis: cùm in fœcunditate sobolis, lippitudo *m* Liæ, Rachelis pulchritudini sit prælata: quamvis simul in unum & contemplativus esse valeas & activus, legislatoris exemplo *n*, qui nunc ascendebat in montem, ut ibi gloriam Domini cum majori cerneret libertate; nunc verò descendebat in ca-

---

a 2. *Corinth.* 12. b *Vide auth. de jud.* §. 1. *coll.* 9. *& l. si quis.* §. *prohibentur. ff. de edendo.* c *Osee* 4. d 1. *Cor.* 7. *Vide l. sed Julianus.* §. *quod dicit. ff. ad Sc. Maced. & l. ex pluribus. de reg. jur.* e *Ezech.* 5. f *Actor.* 13. g *Joan.* 10. h 1. *Cor.* 8. i *Matth.* 15. k *Matth.* 18. l 1. *Tim.* 3. m *Exod.* 20.

a *B. Thom.* 2. 2. *q.* 108. *artic.* 4. *& Alfons. Castr. l.* 2. *de justa hær. pun. cap.* 10. b *si vocat eum, qui ex scorto natus est, inquit vetus interpres. Vide Cardinalem Paleotum in lib. de nothis & spuriis.* c *al. in uno Vaticano ita: defungendo manum tuam, & c. fidem.* d *Matth.* 5. e *Joan.* 3. f 2. *Corinth.* 3. g *Philip.* 1. h *Joan.* 15. i *al. quòd si.* k *Sapient.* 10. l *Luc.* 10. m *Genes.* 29. n *Exod.* 24.

stra,

stra, ut cum utilitate majori necessitatibus populi provideret *a*. Quapropter faciliùs indulgetur, ut ascendat Monachus ad Præsulatum, quàm Præsul ad Monachatum descendat. [*& infrà* ζ] §.12. Monemus itaque, ut laborem pastoralis regiminis non recuses, ne fortassis ad pedes suos cum Maria sperneret te accipere, qui sibi *b* apud te divertenti spreviss*e*s cum Martha solicita ministrare: [*& infrà. η*]. Quia verò in postulando cedendi licentiam *nimis diutius* institisti, *eece* tibi te duximus relinquendum, ut distinctis causis, propter quas cedere oporteat: si propter aliquam causam utilem & honestam in hujusmodi proposito perseveres, de licentia nostra cedas: alioquin cedendi licentiam auctoritate Apostolicâ tibi scias esse penitùs interdictam: quoniam si pennas habeas, quibus satagas in solitudinem avolare, ita tamen adstrictæ sunt nexibus præceptorum, ut liberum non habeas absque nostra permissione volatum.

[α *In officio pastorali ad divinum servitium aceessisti, præparâsse te ad tentationes animum erederemus, ae prævidisse prudenter, nequaquam in humana fragilitate consistentes, varios angustiarum languores, quos te sciebas in ipso officio perpessurum, posse nos absque magno Dei adjutorio sustinere: formidaremus utique, ne parvulos tuos postmodum ad petram allidere neglexisses, eoq; tantum in te permiseris invalescere, ut ipsorum, suggerentium tibi suscepti ministerii cessionem, instantiæ vix jam valeas repugnare. Verum quoniam (sicut credimus) cùm te scires esse contra spirituales nequitias pugnaturum, armaturam Dei, quâ posses stare contra insidias tentatoris, ab Apostolo monitus, induisti, & inexpertus non ignorâsti solicitudinis pastoralis angustias, quas forsitan expertus abhorres: nescimus cur tam instanter susceptum velis regimen inutiliter derelinquere, quod suseeptum utiliter, non deberes usquequaque irritare.*]

[β *In multis enim offendimus omnes, & si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est: quia misericordia illum excusat, qui miserabiliter se accusat.*]

[γ *Cum autem plerunque vitia se virtutes minùs providè mentiantur, subtiliter advertere te oportet, utrum resignandi propositum, quod tam ferventer gestare videris in pectore, dignum sit Dei odio vel amore. Si enim propter causam aliquam præmissarum cedere postulares, tam super causa, quam super ejus affectu pariter doleremus: sed ne sub improvida pietatis amictu ad resignandum detestabilis impietas te impellat, considerare te volumus & alias esse causas, propter quas malè quis petit, & pejus appetit hujusmodi officium resignare. Si enim ex pusillanimitate, fortassis ut laborem deponat, vel perseeutionem effugiat, aut ex vanitate (quod absit) ut plenius vacet otiis, seu liberius indulgeat voluptatibus, curam vult aliquis deserere pastoralem, ab ea non meretur absolvi, quamvis propter hujusmodi vanitatem, tanquam qui mortaliter peccat, eâ reddat se indignum, sed satagere debet, ut vanitate depositâ, satisfaciat de peccato. Aliam verò ccdendi causam omninò credimus detestandam. Si quis aut à Pontificali velit discedere dignitate, ut gloriam captet humanam, tanquam qui eligat in domo Dei abjectus esse magis, quàm habitare in tabernaculis peecatorum, vel ut non amittat humanum favorem, quem per hypocrisin acquisivit, sive quòd ejus simulatio revelari jam incipit, sive quod fervor ipsius ex qualibet eausa tepescit, nec vult videri, quòd malus fuerit vel fiat, & ideò sub religionis prætextu suam vult contegere pravitatem, ut quasi deserens Martham, amplectatur Mariam, & Liæ fastidiens lippitudinem, Rachelis concupiscat pulchritudinem. Quod autem si propterea velit cedere, quòd tempore prosperitatis arridente fortunâ visus est laudabiliter ministrare, quoniam omnia sibi prosperè succedebant: sed adversitatis tempore imminente veretur, ne si quolibet casu sinistra contingant, ipsius negligentiæ imputentur: planè si propter hoc petit cedere, nautæ se poterit improvido comparare, qui cum mari sub tranquillitate jacente non eum multo labore navis exereuerit gubernaculum, ipsam tempestate surgente deserit, & devenire patitur in profundum. Illam quoque cedendi causam penitùs detestamur, si fortè cedere velit Episcopus, ut vel alter sibi suceedat, vel obtentu precii vel affectu carnali, velut cùm pejor sibi successerit, ipse velut optimus extollatur. Illud autem quasi nefas respuimus & damnamus, quòd Episcopus propter oceupationes mundanas & solicitudines seculares non valeat sine crimine Pontificale officium exercere, cum multos sanctos Ecclesia veneretur, qui spiritualia simul & temporalia ministrârunt. Verumtamen læva debet esse sub capite & dextra in amplexu: sed illud te advertere volumus diligenter, ne fortè per hoc velis tuæ dispositionis propositum effici vel ex illis, de quibus dicitur per Prophetam: Filii Effren. i. ar. & m. sa. con. s. in die belli, cùm potiùs pro domo Israel murum debeas te opponere ascendentibus ex adverso, quia juxta sententiam veritatis non qui cœperit, sed qui perseveraverit, salvus erit. Caveas attentè ne maculam in gloria tua ponas, non solum apud homines, sed etiam apud Deum: quoniam sub hoc pallio te non poteris occultare, nedum apud Deum, qui renes rimatur & corda, sed nec etiam apud homines, qui ex verisimilibus talia suspicantur. Illud quoque prudenter attendas, quia juxta sententiam sapientis, Spiritus disciplinæ effugiet fictum, & auferet se à cogitationibus, quæ sine intellectu consistunt. Si verò pro tuenda Ecclesiæ libertate difficultatis onus incurrere pertimescis, non ideò deserere debes Præsulatûs honorem, eonsiderans diligenter, ne fortè tenteris justo judicio ab illo, qui malorum est intentator, ut probetur, utrum satisfacere velis in eo, in quo forsan deliquisti. Qui verò contemnit aut negligit satisfaeere pro delicto, thesaurizat sibi iram in die iræ, cum revelabit Dominus abscondita tenebrarum. Ecce quidem admovimus tibi speculum, ut te ipsum contempleris in ipso, & tuam conscientiam perscrutatus, agnoscas, ex qua causa ecdendi licentiam postules importunè. Nos enim (novit altissimus) ignoramus, quare in tali proposito perseveres, quoniam nec etiam infirmitas corporis, nec longævitas temporis, nec defectus scientiæ, nec malitia plebis, nec irregularitas personæ te reddit ineptum, nec conseientiam sævi criminis te fateris habere.*]

[δ *Quia igitur diversas tibi causas super hac causa distinximus, & propter quam causam cedere desideres, ignoramus, te ipsum tibi duximus committendum, ut de propriæ mentis tribunali te judicans, videas si sic possis resignandi desiderio satisfacere, ut gregis tibi commissi curam sine culpa valeas declinare. Si enim cedendo proficere appetis tibi soli, profectui tuo sine dubio tantum subtrahis, quantum quod impendere poteras aliis, non impendis, quia tunc majora animæ tuæ lucra conquireres, eum sine tua salute salutem plurimorum procurares, potioris enim est meriti secum Deo quamplurimos lucrifacere, quam salutem propriam quærere sine illis, quorum salus ad ejus curam noscitur pertinere.*]

[ε *Sed esto, quòd multùm hactenus laboraveris & bonum eertamen eertaveris, cum eodem Apostolo possis dicere, tamen ut corona justitiæ tibi derelicta reponatur, cursum te decet perfecti operis consummare. Quantumlibet enim in angustiarum laboribus, qui comitantur officium pastorale, noctes tibi laboriosas enumeras, & tanquam fatigatus cervus umbram quietis affectas: quantumlibet inter viæ squalores & angustias patriæ dilectione traharis, & velut emeritus mercenarius operis tui finem anxius præstoleris, expedit tamen tibi virtutem in infirmitate perficere, ac pugnam tuam perseverantiâ coronare: sciens, quòd cum apud extraneum defixeris manum tuam, cum animas tibi suscepti gregis in tuam animam suscepisti, non sic tibi debes portum quietis appetere, ut navigantes hactenus tecum filios sine remigii adjutorio patiaris in hoc mari magno & spatioso eum timore naufragii fluctuare.*]

[ζ *Fraternitatem tuam & exhortamur attentiùs per a. s. m. q. illam vocem Davidicæ imprecationis abhorrens, tibiq;*

a *Vid. l. in emptione. eum gloss. in verbo, refert. D. de ædil. edict. & gloss. in l. justissime. eod. tit.* b *si sibi apud.*

formidans eam per effectum operis adaptari, quæ dies operis impii paucos fieri, ut & Episcopatum ejus accipiat alter, imprecatur.]

[*ε Illud quoque te debet fortiùs in ministrandi proposito stabilire, quòd hactenus in Ecclesia tibi commissa laudabiliter ministraveris: siquidem (quod absit) alius te cedente minus utilis sumeretur ad ipsam, profectò non parum ab ipsa quiete, quam appetis, turbaveris, cum ubi benè ministerium tuum exercueris, non absque dolore cerneres inutilis ministri defectum, fieretq; ut tantum in contemplationis arte tibi deperisse cognosceres, quantum Ecclesiæ, cui præsides, non sine tua confusione, per te subtractum esse videres.*]

CAP. XI.

Episcopus, qui propter crimen renunciavit Episcopatui, & ad religionem transivit, ad Episcopatum reassumi non potest. Secus si renunciavit propter persecutionem, infirmitatem, defectum scientiæ, simoniam ipso ignorante commissam, vel aliam similem causam.

Idem Innoc. III. a *Episcopo Faventin. in Archiepiscopum Ravennat. electo.* (*an.* 1208. *Romæ in Æmiliam.*)

POst translationem *b* tuam ad Ecclesiam Ravennatem, cùm Præpositus & Canonici Faventin. in *I.* eorum Concanonicum liberam eligendi auctoritatem unanimiter contulissent *c*, ipse *d* I. sancti Fridiani Lucanen. Canonicum olim Episcopum Sartan. *e* in Faventin. Episcopum postulandum elegit. Porrò à sancti Fridiani Priore super hoc requisito & obtento consensu *f*, Præpositus & alii postulationem eandem approbari à nobis humiliter petierunt. Verùm postulationi hujusmodi videbatur Concilii Constantinopolitani Capitulum obviare, in quo statutum est, ut quicunque de Pontificali dignitate ad Monachorum vitam & pœnitentiæ locum descenderit, nequaquam ulteriùs ad Pontificatum resurgat. Unde contra dictum Concilium (cùm sit unum ex quatuor principalibus, quæ sicut quatuor Evangelia Ecclesia Catholica veneratur) nullatenus videbatur eorum *g* postulatio admittenda. §. 1. Cæterùm speciales quidam casus inveniuntur, in quibus (prædicto Concilio non obstante) is, qui vitam monachalem elegit, rursùm licitè potest ad Episcopatum assumi. Si enim quisquam persecutionis rabie sæviente, vel præpediente invalitudine corporis, cùm proficere nequeat in regimine pastorali, de superioris auctoritate ad monasticam vitam descendat, persecutionis vel ægritudinis impedimento cessante, ad Episcopalem poterit resurgere dignitatem. §. 2. Item si quis propter literaturæ defectum (ne tanquam cæcus cæco ducatum *h* præbeat) locum regiminis auctoritate Apostolicâ deserendo, ad otium se contulerit monachale, ac per exercitium lectionis, scientiæ repererit margaritam, proculdubio poterit denuo vocatus à Domino, cathedram reascendere pastoralem. §. 3. Rursùs, si quis cupidit re parentum (eo tamen penitùs ignorante) fuerit Episcopatum adeptus, & hoc comperto Episcopatum ipsum de licentia superioris dimittens, observantiam elegerit regularem: etsi ad Episcopatum eundem redire postmodum nequeat, juxta canonicas sanctiones, ad alium tamen poterit licitè reassumi. §. 4. Quanquam autem in his & consimilibus casibus is, qui Episcopatu dimisso monasticam vitam elegit, resurgere valeat ad officium pastorale, nihil tamen in his contra præscriptum *a* intelligitur Concilium attentari, quod in eo loquitur casu, cùm propter aliquod crimen Episcopatum quis deserens, ad vitam monasticam pœnitentiæ causâ descendit. Unde quidam in eo casu loqui dixerunt capitulum suprà dictum, cùm quis pro crimine, de quo convictus fuerat, vel confessus, ab Episcopali dignitate depositus, in monasterio extitit ad pœnitentiam agendam inclusus: vel cùm aliquis propter grave crimen, pro quo Episcopatum retinens pœnitentiam dignè agere non valebat, cedendi obtentâ licentiâ vitam monachalem elegit. Aliis asserentibus, sic intelligendum esse Capitulum antedictum, ut per se resurgere, nequeat, id est, repetere quasi debitum, quod tali modo dimisit: quanquam eligi possit, præsertim, si locum tantùm, & non ordinem resignavit. §. 5. Cùm ergo nobis constare nequiverit, ob quam causam prædictus I. Episcopatui olim cesserit, mandamus, quatenus si tibi constiterit, quòd propter aliquam ex præmissis causis, seu consimilibus, idem I. Episcopatui cesserit memorato, tu auctoritate nostrâ (dummodo necessitas, vel utilitas id exposcat) licentiam ei tribuas ascendendi ad regimen Ecclesiæ Faventinensis, maximè si veritate subnititur, quòd dictus I. loco tantummodo cesserit memorato, & non ordini, vel etiam dignitati *b*. Tunc enim esset vehementissimè præsumendum, quòd non propter crimen aliquod ab ipso commissum, sed causâ pœnitentiæ ad vitam migraverit regularem: præsertim cùm Apostolica sedes post cessionem multò minùs quàm antea, permisisset eidem tali crimine irretito, in pontificali ordine ministrare: alioquin (cùm durum nimis extiterit, contra tam solenne Concilium hujusmodi postulationem admittere) Præposito & Canonicis memoratis injungas, ut aliam personam sibi idoneam eligant in pastorem.

CAP. XII.

Qui petiit cedendi licentiam, ex quo illam obtinuit, cedere compellitur.

Idem *in Concilio generali*, c (*an.* 1215. *Romæ.*)

QUidam *d* cedendi licentiam cum instantia postulantes, eâ obtentâ cedere prætermittunt. Sed cùm in postulatione hujusmodi, aut Ecclesiarum commoda, quibus præsunt, aut salutem *e* videantur propriam attendisse (quorum neutrum suasionibus aliquorum quærentium quæ sua sunt, seu etiam levitate *f* quàlibet nolumus impedire) eos ad cedendum decernimus compellendos.

CAP. XIII.

Non renunciat juri suo, qui gratiæ adversarii se submittit.

Honorius III. *majoris Ecclesiæ Decano, & magistro R. Cantori* g *sancti Dionysii Leodiensis.* (*an.* 1217. *Romæ in Belgium.*)

VEniens ad sedem Apostolicam I. Subdiaconus proposuit, quòd cùm bonæ memoriæ I. Papa p. n. Abbati de Emenico *h*, & majoris Ecclesiæ ac sancti Pauli Cantoribus Treverens. suis dederit literis in mandatis, ut si nihil canonicum obviaret, præbendam in Ecclesia sancti Florentini *i* in Confluentia, quam Jacobus Decanus ipsius Ecclesiæ resignavit, sublato appellationis obstaculo assignarent eidem: [*& infrà. α*] Cùmque judices Apostolicum vellent adimplere mandatum, quidam se opposue-

a *al. Idem Hi Episcopo in Archiepiscopo. &c.* b *Cap.* 5. *eod. tit. in* 3. *compil.* c *Vid. l. item.* §. 1. *D. quod cujusunq. un. & in auth. de quæstor.* §. 1. *collat.* 7. d *id est, Joachim.* e *aliter, Sarnatens.* f *l. ob æs. C. de act. & obligat.* g *alit. eadem.* h *Vide text. in l.* 2. *cum gloss. in vers. venit. & ibi Bart. D. de decurion.*

a *Intellectus Concilii Constantinopolitani jubentis, ne, qui ex Episcopo Monachus factus est, ulteriùs Episcopus fiat.* b *Vid. l. jubemus. cum gloss. in verb. promissa. C. de sacr. Eccles.* c *Lateran. c.* 28. d *cap.* I. *eod. tit. in* 4. *compil.* e *al. aut ad salutem.* f *Vid. l. sed etsi.* §. 1. *D. ad L. Aquil. & l.* 1. §. *sciendum. D. de ædil. edict.* g *al. Canonico.* h *Vincto Trecens.* i *al. Florini. al. Florenens.*

opposuerunt Canonici Ecclesiæ memoratæ, dicentes, Subdiaconum antedictum renunciâsse juri, quod sibi ex ipsis literis competebat. Dicto igitur Subdiacono hoc negante, jam dicti Canonici ad hoc probandum testes aliquos produxerunt: per quos, cùm videretur probatum, ipsum se gratiæ Capituli commisisse, duo Judices prædictorum sententialiter decreverunt, eundem non posse uti literis supradictis, pro eo, quòd idem adversarii se gratiæ commisisset, per quod visus est renunciâsse juri sibi ex ipsis literis *a* competenti. A qua sententia idem appellans, in *b* vigiliam Epiphaniæ terminum suæ appellationis præfixit. Ad quem *c* cùm venisset P. de Colle medio, Capellanum nostrum super hoc sibi concessimus auditorem. Sed cùm ejus adversarius non accesserit, per duos menses & amplius exspectatus, nec ullus compareret pro eo sufficiens responsalis tandem quidam literas habens ad contradicendum & impetrandum, coram eodem comparuit: qui cùm ad tractandum causam minùs sufficiens crederetur, idem auditor sententiam prædictorum Judicum sententialiter (justitiâ exigente) cassavit. Nos igitur ratam & firmam habemus Capellani sententiam memorati.

[*α Eodem I. literas ipsius prædicto Decano & aliis ostendente, idem Decanus de resignatione forte pœnitens occultavit literas supradictas, deinde eidem I. præfatis literis restitutis eas nominatis Judicibus, ut exequerentur mandatum Apost. præsentavit.*]

CAP. XIV.

Si Prælatus ab obedientia subditos absolvit, non propter hoc Prælaturæ renunciat.

Idem *Archiepiscopo Treverensi.*

LEctæ coram *d* nobis f. r. literæ continebant, quòd Abbas sancti Petri *e* Tullens. tibi humiliter est confessus, quòd cùm adeò gravi ægritudine laboraret, quòd de vita desperaretur ipsius, ad cujusdam æmuli sui consilium, de quo ipse (cùm non crederet eum æmulum) confidebat, Monachos suos ab obedientia, in qua sibi tenebantur, absolvit, vocato diœcesano Episcopo, ut Abbatiam in ejus manibus resignaret: quod *f* tamen usus consilio saniori non fecit: & eidem Abbati postmodùm restituto sanitati, universi & singuli de conventu obedientiam & reverentiam requisiti ab eo, in Capitulo promiserunt. *g* [*& infrà. α*] Nos autem ex tali facto eundem Abbatem suo resignâsse regimini non videmus.

[*α Idem tamen super eo, quod sic fecerat, dubitans, à te, ut super hoc saluti suæ consuleres, postulavit: propter quod cùm habito prudentum consilio diversi diversa sentirent, tu nostrum consilium, an idem Abbas ex hoc resignaverit, requisisti.*]

CAP. XV.

Abbas exemptus, sine licentia Papæ renunciare non potest.

[Gregorius IX. *Agathensi & Uticensi Episcopis.* h]

DIlecti filii Conventus monasterii sancti G. *i* immediatè ad Rom. pertinentis Ecclesiam, intimaverunt, quòd Abbas eorum sentiens se insufficientem oneri regiminis Abbatiæ, cessit in manibus eorundem: ipsi *k* quoque G. Monachum sancti Victoris elegerunt canonicè in Abbatem: [*& infrà. α*] Cùm igitur dictus Abbas cedere sine licentia nostra nequiverit, non tam electionem, quàm cessionem prædictas decernentes irritas & inanes, mandamus, quatenus Abbatem ipsum loco suo restitui faciatis: quo integrè restituto, vice nostrâ recipiatis cessionem ipsius.

[*α Supplicantes, ut eorum parcentes laboribus & expensis, electionem ipsorum faciamus in illis partibus confirmari.*]

a *Vid. l. si quis in conscribendo. cum ibi not. C. de pact.* b *Dictio, in, deest in antiquis.* c *al. ad quam.* d *Hoc caput subjiciebatur sequenti, in antiq.* e *al. Apriculi, Ord. S. Ben. extra muros Tullenses.* f *qui.* g *Vide l. quamvis. ff. de in jus voc. & l. si pœnituerit. ff. de divort.* h *Falsò Gregorio IX. tribuitur, sic autem restituenda est inscriptio ex antiq. lib. Idem Agathens. & Nicen. Episc. & Archidiac. Agathensi.* i *Vuillelmi de desertis. al. W. al. Guilelmi de Desertis Ord. S. Bened. Diœcesis Lodovensis.* k *In multis antiquis ita: ipsi q. G. Monachum S. Victoris sibi elegerunt, &c.*

TITULUS X.
DE SUPPLENDA NEGLIGENTIA PRÆLATORUM.

CAP. I.

Si Diœcesanus requisitus benedicere nolit Cisterciensem Abbatem, ipse Monachos suos benedicere poterit.

Alexander III. *Cisterciensibus. (an. 1169. Romæ.)*

STatuimus præterea *a*, ut si Episcopus tertiò cùm humilitate ac devotione (sicut convenit) requisitus, substitutos Abbates vestros benedicere fortè renuerit: eisdem Abbatibus liceat proprios Monachos benedicere, & alia, quæ ad officium hujusmodi pertinent, exercere, donec ipsi Episcopi suam duritiam recogitent *b*, & Abbates benedicere non recusent.

CAP. II.

Regulares in suos usus convertere non possunt Ecclesias, in quibus jus obtinent patronatûs: & si intra tempus Lateranensis Concilii, quando vacant, non præsentent rectores ad eas, superior ordinabit easdem.

Clemens III. *c* (*an. 1190. Româ fortè in Scotiam.*)

SIcut nobis *d* tua fraternitas intimavit, Monachi quidam & Canonici regulares, Ecclesias, quæ ad præsentationem eorum pertinent, in tuo Episcopatu habentes, propriis usibus deputare nituntur: nec volunt ad eas cùm vacaverint, vocare personas: quin potiùs occasione concessionis quorundam Episcoporum, Vicarios in eis pro sua instituunt & destituunt voluntate, admissos ita pensionibus onerantes, quòd ne Ecclesiis competenter possunt in paupertate nimia deservire *e*, nec Episcopo in Episcopalibus respondere, neque hospitalitatem (sicut convenit) transeuntibus impertiri. Nolentes autem, ut status Ecclesiæ debitus & antiquus, per insolertiam *f* alicujus subvertatur: mandamus, quatenus (nisi à jurisdictione tua exemptæ sint Ecclesiæ supradictæ) prædictos excessus studeas rationabiliter emendare. Et nisi prædictæ personæ intra tempus *g* Lateranensis Concilii constitutum, ad vacantes Ecclesias tibi personas idoneas præsentaverint, extunc tibi liceat (appellatione remotâ) eisdem ordinare rectores, qui eis præesse noverint & prodesse, ita tamen, quòd ex hoc nullum patronis præjudicium in posterum generetur.

CAP. III.

Supplet superior inferioris negligentiam in beneficiis conferendis, si tempus Lateranensis Concilii lapsum sit: & collatio per inferiorem posteà facta, non valet.

Innocentius III. (*an. 1210. Româ in Angliam.*)

LIcèt magister *h* H. & R. precentator R. de sancto *i* Cadimundo, super Archidiaconatu Richemundiæ diutius litigaverint coram nobis: [*& infrà. α*] Ne igitur jus nostrum negligere videamur, qui alios in sua justitia confovemus: mandamus, quatenus

a *Cap. 1. eod. tit. in 2. compil.* b *Vide l. libertorum. §. 1. D. de iis qui not. inf. & l. chorus. §. fin. D. de leg. 3.* c *al. Cœlestinus.* d *Cap. 2. eod. tit. in 2. compil.* e *Gloss. in l. societatem. ff. pro soc. & Bald. in l. acceptam. C. de usur.* f *insolentiam.* g *Conc. Lat. sub Alexand. III. cap. 8. Vide inf. de concess. præb. cap. 11.* h *Cap. 3. eod. tit. in 4. compil.* i *Eadmundo.*

si vobis constiterit Archidiaconatum Richemundiæ vacâsse per annum (tempore semestri, quo vel ad Archiepiscopum, vel ad Capitulum donatio pertinebat, non à vocatione, sed à notitia computato) cùm pro eo, quòd Eboracen. Archiepiscopus alium superiorem non habet, extunc fuerat ad nos donatio devoluta, utique super eo silentium imponatis.

[*α Tamen postmodùm nostris est auribus intimatum, quòd neutri eorum de jure competeret, utpote qui neutri fuerat concessus intra tempus in Lateranen. Concilio definitum.*]

CAP. IV.

Si is, ad quem spectat beneficii collatio, lapso tempore Lateranensis Concilii conferat, non valet collatio, nisi de misericordia toleretur.

Idem *magistro P. de Castro novo, & R. Monacho Fontis frigidi, Apostolicæ sedis Legato.* (*an.* 1210. *Româ in Galliam.*)

LIteras vestræ discretionis *a* accepimus, quòd cùm in quibusdam Ecclesiis legationi vestræ subjectis, quædam beneficia & dignitates tanto tempore vacavissent, quòd tam Prælati, quàm Capitula secundùm tenorem Lateranensis *b* Concilii, essent jure instituendi privati: postquam adventus vester innotuit, in beneficiis illis personas minùs idoneas instituere præsumpserunt: [*& infrà. α*] Disc. v. mandamus, quatenus si beneficia & dignitates noveritis personis idoneis assignatas, eas *c* de patientia permittatis ab ipsis pacificè possideri: alioquin personas amoventes prorsus ab ipsis, eas de personis idoneis auctoritate nostrâ suffulti, non differatis quantocyus *d* ordinare.

[*α Unde cum receperitis consilium à viris peritis, ut tales institutiones ab his, quorum non intererat, & qui propriâ culpâ jure instituendi se privaverant, factas, auct. Ap. cassaretis, in hoc nostrum prius decrevistis consilium habere. Nos igitur*]

CAP. V.

Is, ad quem primo loco spectabat collatio beneficii, lapso tempore Lateranensis Concilii, conferre non poterit.

Idem *Episcopo Samo.* *e* (1210. *Româ in Hispaniam.*)

DIlecto filio P. tit. sancti Marcellini *f* Presbytero Cardin. S. & R. procuratoribus *dilectorum filiorum* P. & G. apud sedem Apostolicam constitutis, auditore concesso: [*& infrà. α*] Quia nobis constitit à Salamantino Decano & ejus sequacibus, post elapsum sex mensium spatium, intra quod Episcopus & Capitulum (prout communiter spectabat ad eos) procedere ad electionem Cantoris neglexerant, electionem supradicti P. minùs canonicè celebratam, eandem decernimus irritam & inanem: & appellationem à Decano & suis fautoribus interpositam, factum Archiepiscopi (ad quem jam erat eligendi auctoritas devoluta) nequivisse aliquatenus impedire. [*& infrà. β*] Mandamus, quatenus nisi dicto G. aliquod canonicum obviet, electionem de ipso factam, sublato *g* appellationis obstaculo confirmetis.

[*α Idem S. proposuit coram eo, quòd cùm in Salamantin. Ecclesia, in qua Cantoris electio ad Episcopum & ad Capitulum communiter pertinet, Cantoriâ vacante Salamantinum Capitulum, quia sæpius Episcopum monuisset, ut ad celebrandum Cantoris electionem cum eo conveniret, eodem Episcopo infra semestre tempus facere id negligente, Capitulum cupiens uti jure suo in Ecclesia memorata Capitulo, sicut moris est, dil. fil. P. ejusdem loci Canonicum in Cantorem elegit, ne quid in ejusdem electionis præjudicium fieret appellando, quam suprad. S. auct. Ap. petiit confirmari, ac electionem quam ven. f. n. Compostolanus Archiepisc. post app. hujusmodi de G. Clerico multis criminibus irretito, ac tunc temporis vinculo excommunic. astricto, fecerat, minus canimicè celebratam cassari fecit. Dictus verò R. proposuit ex adverso, quòd emenso VI. mensium spacio, infra quod ad Episcopum & Capitulum Cantoris electio pertinebat, Decanus & quidam alii Salamant. Episcopo Archid. & nonnullis aliis Canonicis, qui præsentes aderant in civitate inconsultis, non consuetâ horâ, nec in Capitulo juxta morem sed in Ecclesia potiùs quibusdam Laicis advocatis, stultè & inordinatè nimis eligere præsumpserunt: & cùm jam dicti Archiepiscopi, qui eos propter hoc convocaverat, adire præsentiam noluissent, ipse intelligens auctoritatem eligendi, juxta Lateranen. Concil. statutum ad se devolutam supradictum G. in Cantorem elegit, & eundem fecit de Cantoria corporaliter investiri. Postmodum autem Decanus & sui complices nobis mentione de his non habitâ suggerendo, quòd Episcopus qui monitus sæpiùs infrà sex menses eligere noluerat, in Ecclesiæ detrimentum, eo, qui in Cantorem ab eodem Decano cum majore parte Capituli institutus fuerat, spoliato, alium instituerat in Cantorem ad Decanum Archid. & Archiepisc. Abulen. nostras literas impetravit, quarum auctorit. cum suprad. G. eisdem inhibuit, ne per prædictas literas procederent contra eum, cùm in eisdem de sua electione facta per Archiepiscopum nulla mentio haberetur, & tum propter hoc, tum quia primâ citatione ad loca remota peremptoriè citatus extiterat, tum etiam quia judices quosdam ex elector. d. p. consanguinitatis lineæ contingebant, ad sed. Ap. appellârunt, sed Judices nihilominus ad Salamantin. Ecclesiam accedentes, suprad. in Cantoria possessione causâ rei servandæ, contra justitiam induxerunt. Cum igitur super his & aliis coram eodem Cardinali procuratore Episcopi aliquandiu litigâssent, & ipse nobis fideliter retulisset quæ proposita fuerant coram ipso.*]

[*β Quia verò contra personam ipsius G. quædam objecta fuerant, de quibus nobis non potuit fieri plena fides.*]

TITULUS XI.

DE TEMPORIBUS ORDINATIONUM, ET QUALITATE *a* ORDINANDORUM.

CAP. I.

Diebus Dominicis, vel Sabbatho Pentecostes, sacri ordines ab alio, quàm à Papa conferri non debent.

Alexander III. [*Baton.*] *Episcopo.* b (*an.* 1163. *Româ in Angliam.*)

SUbdiaconos *c* autem nulli, nisi Romano Pontifici liceat diebus dominicis ordinare. Quamvis consecrandi Deo dicatas virgines, & minores ordines his diebus habeant licentiam celebrandi. Sabbatho quidem pentecostes non liceat alicui sacros ordines celebrare, cùm in sequenti septimana (receptâ Spiritûs Sancti gratiâ) celebrentur.

CAP. II.

Non valet consuetudo, quòd extra statuta tempora sacri ordines conferantur.

Idem *Episcopo Herfurdensi.* d (*an.* 1165. *Româ in Angliam.*)

SAnè super eo, quòd moris esse dixisti in Ecclesiis quibusdam Scotiæ, & Valliæ *e*, in dedicationibus Ecclesiarum vel altarium, extra jejunia quatuor temporum, Clericos ad sacros ordines promovere: Significamus, quòd consuetudo illa (utpotè institutioni Ecclesiasticæ inimica) est penitùs improbanda: & nisi multitudo & antiqua consuetudo terræ esset, taliter ordinati non deberent permitti in susceptis ordinibus mini-

---

a *al. devotionis. Cap.* 2. *eod. tit. in* 4. *compil.* b *sub Alex. III. c.* 28. c *al. easdem.* d *al. quantò citiùs.* e *al. Zamorensi. & Abbati de Mereola Zamorensis Diœcesis.* f *in multis antiquis, Marcelli.* g *al. submoto.*

a *al. & ordine præficiendorum.* b *al. Londonens. al. Bonon. al. Arth.* c *c.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil. Post. Conc. Later. sub Alex. III. p.* 26. *c.* 23. d *al. Herfordiensi.* e *in vet. legitur, Galliæ. verùm Vuallia provinciæ nomen in Britannia vid. cap.* 5. *De app. in* 3. *coll.*

strare

strare : nam apud nos sic ordinati deponerentur, & ordinantes privarentur auctoritate ordinandi.

CAP. III.

Minores ordines conferri possunt diebus festis. Sacri verò conferri debent in quatuor Temporibus, vel Sabbatho sancto, vel Sabbatho de passione.

Idem Alex. III. (*an.* 1168. *Româ in Angliam.*)

DE *a* eo autem, quod quæsivisti, an liceat extra jejunia quatuor Temporum aliquos in Ostiarios *b*, Lectores, Exorcistas, vel Acolythos, aut etiam Subdiaconos promovere: Taliter respond. quòd licitum est Episcopis, dominicis & aliis festivis diebus, unum aut duos ad minores ordines promovere. Sed ad Subdiaconatum, nisi in quatuor Temporibus, aut Sabbatho sancto, vel in Sabbatho ante dominicam de passione, nulli Episcoporum, præterquam Romano Pontifici, licet aliquos ordinare.

CAP. IV.

Criminosus occultus moneri potest, ne promoveatur ad ordines: sed prohiberi non debet.

Idem. *c* (*an.* 1170. *Româ in Latium.*)

EX tenore tuarum literarum *d* accepimus, quòd N. Clericus adeò deliquit, quòd si peccatum ejus esset publicum, degradaretur *e* ab ordine, quem suscepit, & amplius non posset ad superiores ordines promoveri. Verùm quoniam peccatum ipsius fore occultum dixisti, mandamus, quatenus pœnitentiam ei condignam imponas, & suadeas, ut parte pœnitentiæ peractâ, ordine suscepto utatur: quo contentus existens, ad superiores ampliùs non ascendat. Veruntamen quia peccatum occultum *f* est, si promoveri voluerit, eum non debes aliquâ ratione prohibere.

CAP. V.

Religiosus contra prohibitionem Prælati sui ordinari non debet.

Lucius III. *Archiepisc.* g *Turonensi.* (*an.* 1183. *Româ in Galliam.*)

AD aures *h* nostras pervenit, quòd religiosi quidam ad superiores desiderant ordines promoveri, sed Prælati eorum desideriis contradicunt. Tuæ igitur quæstioni taliter respond. quòd honestiùs & tutiùs est subjectis debitam Præpositis obedientiam impendendo, in inferiori ministerio deservire, quàm cum præpositorum scandalo, graduum appetere dignitatem: nec est in hac parte subjectorum desiderium confovendum: quoniam esse potest, quòd Prælati eorum commissa secreta noverint, ex quibus constat eis, quòd salvâ conscientiâ nequeant sublimari: quia non in sublimitate graduum, sed in amplitudine *i* charitatis, acquiritur regnum Dei.

CAP VI.

Metropolitanus ab omnibus Suffraganeis consecratur. Suffraganeus verò à tribus, Metropolitano jubente.

Idem. *k*

SI Archiepiscopus *l* obierit, & alter fuerit ordinandus, omnes Episcopi ejusdem provinciæ ad sedem Metropolitanam conveniant, ut ab omnibus ordinetur. Reliqui verò comprovinciales Episcopi (si necesse fuerit) cæteris consentientibus, à tribus jussu Archiepiscopi poterunt ordinari: sed meliùs est, si ipse cum omnibus eum, qui dignus est, elegerit, & cuncti pariter Pontificem consecraverint.

CAP. VII.

Dicit idem quod in præcedenti.

Ex Concil. Atelatensi. *a* (*an.* 452. *in Gallia.*)

NEc Episcopi sine Metropolitani permissu, nec Metropolitanus sine tribus [vel duobus] Episcopis comprovincialibus præsumat Episcopum ordinare, ita ut alii Episcopi comprovinciales admoneantur epistolis, ut se suo responso significent consensisse. Quòd si inter partes aliqua dubitatio fuerit, majori numero Metropolitanus *in electione* consentiat.

CAP. VIII.

Ordinatus extra tempora suspenditur, donec dispensetur cum eo, & ordinans punitur.

Urbanus III. *Archiepiscopo Pisano* (*an.* 1186. *Veronâ in Tusciam.*)

CUm quidam: [*& infrà*] Episcopum, qui die, quo non debuit, ordines celebravit, canonicâ disciplinâ corrigere, & ordinatos à susceptis ordinibus tamdiu reddere debes expertes, donec apud nos restitutionis gratiam consequantur.

CAP. IX.

Græci à Latinis ordinari non debent: nec econtrà, si in ritu ordinandi sunt diversi.

Cœlestinus III. *Hidronensi* b *Archiepiscopo.* (*an.* 1195. *Româ in Calabriam.*)

CUm secundùm *c* regulas Ecclesiasticas: [*& infrà.* α] Quia verò (sicut dicitur) in partibus Calabriæ Latini à Græcis, & Græci à Latinis secundùm alterutrius institutionis observantiam ordinantur, nolumus de cætero commixtiones & consuetudines rituum in ordinibus observari.

[α *Et sanctorum instituta Pontificum sacri sunt ordines in certis temporibus conferendi, quidam Græci Episcopi ritus sui & consuetudinis observantiam in Latinos Clericos exercentes, eos ad sacros ordines passim provehunt, qui non sunt præterquam in IV. Temporibus conferendi. Sanè sicut præsentium latoris Jo. relatione cognovimus, cùm ipse à quodam domino, cui ipse serviebat, & ut in capella sua divina officia celebraret, cuidam Græco Episcopo foret præsentatus, idem Episcopus Cathamen. eum in Sacerdotem promovit, quem postmodum diœces. Episcopus ab executione officii vel suscepti ordinis credidit suspendendum: quæ utique consuetudo consuetudini Ecclesiasticæ inimica & detestabilis est & penitùs improbanda, & nisi multitudo, & antiqua consuetudo esset in causa, sic ordinati non deberent permitti in susceptis ordinibus ministrare: nam apud nos sic ordinati deponerentur, & ordinantes auctoritate ordinandi de censura canonum privarentur. Verùm quia nos plenam de Græcorum observantia notitiam habere non possumus, nec est nobis certum, utrùm consuetudo sic se habeat.*]

CAP. X.

Si Monachus unius ordinis, in secundo ordine, ad quem transivit, recipit sacerdotium, ad primum ordinem rediens, in eo liberè ministrabit.

Innocentius III. *Abbati & Conventui Cariloci.* d (*an.* 1198. *Româ in Galliam.*)

EX parte *e* vestra, nostro fuit Apostolatui reseratum, quòd quidam Monachus vester, se ad nigros Monachos transferens, & habitum eorum assumens, ad Sacerdotii ordinem in ipso habitu est promotus. Unde quia dubitâstis, utrùm in assumpto taliter ordine ministrare

---

a *Post Conc. Later. sub Alex. III. part. 26. c. 25. & cap. 3. eod. tit. in 1. compil.* b *Vide Magistr. sent. lib. 4. dist. 24. Adde Conc. Trid. sess. 23. de refor. c. 2.* c *W. Albanen. Episcop. in prima collectione.* d *Post Conc. Lateran sub Alex. III. p. 50. c. 3. & c. 5. eod. tit. in 1. comp.* e *Aliàs ita: à jam suscepto ordine degradaretur.* f *Adde, quando dicatur peccatum occultum & quando manifestum, in l. cum fratrem. per Bald. C. de his quibus ut indign.* g *al. Turonensi Archid. B: al. Senonensi.* h *Post Concil. Lateranen. sub Alex. III. p. 26. c. 22. & c. 4. eod. tit. in 1. compil.* i *al. plenitudine.* k *Burchar. l. 1. c. 28 tribuit Anicio, ut Pann. l. 3. tit. 2. c. 3. Al. Aniceto, ut Ivo p. 5. c. 139. Decr.* l *Vide Anaclet. Pap. epist. 2. & Grat. dist. 64. c. 4. & dist. 66. c. 1. & 1. canon. Apostol. & c. 9. in 1. compil. tit. de elect.*

a *Conc. Arelat. 2. c. 5. Burch. lib. 1. c. 27. Ivo p. 5. c. 138. & c. 4. tit. de elect. in 1. comp. & concord Concil. Nicænum c. 4. distinct. 64. can. 1. 7. & 8 apud Grat.* b *al. Hydrontin.* c *Cap. 1. eod. tit. in 2. compil.* d *al. Rariloci.* e *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.*

debeat: Mandamus, quatenus (nisi canonicum aliud obviet) ipsum Monachum, officium Sacerdotis liberè exequi permittatis.

CAP. XI.

Si Græcus Episcopo Latino subjectus ordinatur sine Latini licentia à Græco, interdicitur sibi executio: Si verò de licentia, tunc toleratur.

Idem *C. Presbytero a Cardinali, Apostol. sed. Legato.* (*an.* 1202. *Romà in Siciliam.*)

QUod *b* translationem Pontificis: [*& infrà.* α] Consultationi tuæ taliter respondemus, quod cùm Clericus Græcus, Episcopo Latino subjectus, à Græco Pontifice ordinatur: nisi de mandato vel licentia sui Episcopi fiat, interdicenda est ei ordinis executio sic suscepti, tanquam ab alieno Pontifice, sine mandato vel licentia sui Episcopi ordinato. Si verò de mandato vel licentia sui Præsulis, à Græco Pontifice, secundùm morem Græcorum fuerit ordinatus, licèt culpandus sit Episcopus Latinus, qui Clericos suos à Græco facit Antistite ordinari quamdiu tamen talis mos ab Ecclesia toleratur, impediri non debet ab executione ordinum taliter susceptorum.

[α *Super eo verò, quod nos consulere voluisti, quòd multi Græcorum Clerici consistentes, in diœcesibus Latinorum ab Episcopis Græcis non in quatuor Temporibus, interdum omnes ordines simul, nonnunquam partem recipiunt, qui postmodùm prohibentur à Latinis Episcopis celebrare.*]

CAP. XII.

Ordinatus à Papa, sine licentia Papæ, ad superiores ordines non promovetur.

Idem *Mutinensi Episcopo.* c (*an.* 1202.)

CUm *d* in distribuendis: [*& infrà.*] Meminimus à nobis fuisse suppliciter *e* postulatum, & clementer indultum, ut quia præfatus A. Ecclesiæ Romanæ Subdiaconus erat, mandaremus ipsum per Bononiensem Episcopum promoveri.

CAP. XIII.

Duo sacri ordines non possunt conferri eidem uno die, vel duobus, continuato jejunio.

Idem *eidem & Magistro* f *H. Subdiacono nostro.* (*an.* 1202. *Romà in Æmiliam.*)

LIteras vestras *g* recepimus super inordinata ordinatione Imolensis electi, quem Bonon. Episcopus præcedenti Sabbatho in Diaconum, & sequenti die Dominico (continuato jejunio) in Presbyterum ordinavit. In quo, quantum uterque deliquerit, evidenter intelligit, qui prudenter attendit. Si enim utrumque ordinem eodem die conferre illi non licuit, pari non licuit ratione unum ordinem uno die, & alium *h* altero, (jejunio continuato) *i* conferri: cùm propter continuationem jejunii fictione canonicâ, sive manè diei Dominicæ trahatur ad Sabbathum, sive vespera Sabbathi ad diem Dominicam referatur, profectò manè cum vespera, seu vespera cum manè, ad eundem diem pertinere dicetur *k*. Nam si quantùm ad hunc necessitatis articulum pertinet, manè ad unum diem, & vespera referatur ad alium, cur esset continuatio jejunii necessaria, cùm & Sabbatho ante cœnam, & Dominicâ ante prandium intelligantur esse jejuni?

Præfatum itaque Bonon. Episcopum (ut puniatur, in quo deliquit) à collatione ordinum, Diaconii scilicet & Presbyterii, alterum verò ab executione officii Sacerdotalis tamdiu volumus manere suspensos, donec de illis aliter disponamus.

CAP. XIV.

Ordinans puerum tredecim annorum in Diaconum, suspenditur à collatione ordinum: & ordinatus ab ipsius executione usque ad ætatem legitimam.

Honorius III. *Episcopo & Archidiac. Legion.* (*an.* 1220. *Romà in Hispaniam.*)

VEl non est compos *a* sui Episcopus Conventren. vel nimis videtur à se scientiam repulisse, qui M. puerum latorem præsentium adhuc XIII. *b* annorum contra sacrorum canonum instituta, inordinatè in Diaconum dicitur ordinâsse, in ludibrium ordinis Clericalis: [*& infrà.* α] Dignitati vestræ mandamus, quatenus si rem inveneritis ita esse, prædictum Episcopum à collatione ordinum suspendentes, ipsum ut eidem M. quem ab executione officii Diaconi *c* usque ad ætatem legitimam in injuriam suspendimus ordinantis, provideat in Ecclesiastico beneficio competenti, per censuram Ecclesiasticam compellatis.

[α *Quod utique si nobis plenè constaret, quantumcunque simus proniores ad veniam, quam ad debitam ultionem, taliter hoc castigaremus in ipso quòd ex pœna culpa notoria redderetur, & revelata ejus ignominia efficeret alios in similibus cautiores. Nolentes autem hoc relinquere indiscussum.*]

CAP. XV.

Episcopus conferens eidem unà die plures sacros ordines, etiamsi de mandato Metropolitani hoc fecerit, ab ordinandi potestate suspenditur.

Idem *Leon.* d *& Cal. Abb.* (*an.* 1210.)

DIlectus *e* filius *f* G. Humilien. Canonicus, nostro dudum Apostolatui reseravit, quòd Humiliensis *g* Ecclesia suo viduata pastore, Canonici ipsum unanimiter elegerunt: qui cùm esset citra sacros ordines constitutus, Archiepiscopus *h* Cassalens. Metropolitanus eorum Episcopo Trecen. mandavit, ut eum uno & eodem die ad tres sacros ordines promoveret: quod ille (non ausu proprio, sed *i* ipsius Archiepiscopi mandato) perfecit. Cùm ergo nobis constiterit supradictum Episcopum in pluribus deliquisse, tum quia sine mandato Archiepiscopi (ut ipse confessus extitit) ad hujusmodi ordinationem inordinatè processit: tum quia si de mandato Archiepiscopi constaret, cùm illi hujusmodi dispensatio à canone minimè sit permissa, ipsi obtemperare non debuit in hac parte: tum etiam quia reatum perjurii sæpiùs variavit, jurando priùs, quòd Archiepiscopus id præceperat, & posteà, quòd illud non mandaverat in judicio confitendo: ipsum tamdiu ab ordinandi suspendimus potestate, donec nostram meruerit gratiam obtinere.

CAP. XVI.

Ordinatus ad sacros extra tempora statuta, ordinem recipit, & post pœnitentiam cum eo dispensat Episcopus.

Gregorius IX. *Archiepiscopo Baranensi.* (*an.* 1228. *Romà in Apuliam.*)

COnsultationi tuæ taliter respond. quòd eos, qui extra tempora statuta sacros ordines receperunt, characterem non est dubium recepisse: quos pro transgressione hujusmodi (primò eis pœnitentiâ impositâ competenti) sustinere poteris in susceptis ordinibus ministrare.

CAP. XVII.

Occultus criminosus, præter homicidam, post pœniten-

a *Idem C. titulo S. Laurentii Presbytero, &c. ut est in 3. comp. & in c. 3. sup. de usu & auctor. pall.* b *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.* c *& Magistro Vberto, ut est in 3 compil.* d *C. 4. eod. tit. in 3 compil.* e *humiliter.* f *Huberto Canon. Modeciensi. al. H. Theologo nostro, Modocien. Canonico.* g *Cap. 5. eod. tit. in 3. comp.* h *Alias ita: & alium in alio.* i *Vide Gloss. l. 1. in verbo, separatim. De usufr. acc. & Instit. de leg. §. si eadem in glo.* k *Vide l. Titius. & ibi Bart. ff. de lib. & posth. & in l. hac verba. ff. de verb. signif.*

a *Nota ex hoc textu, quòd per opera alicujus cognoscitur discretio mentis ejusdem.* b *vet. XII.* c *al. Diaconatus.* d *al. Leonens. & Salabriens. Abb. al Leon. & Salebriens. Abb. Al. Leonem. & Sal. Abb. Al. de Leom. & Sabbar. Abbatib.* e *Cap. 1. eod. tit. in 4. compil.* f *omnes ferè manuscr. ita habent.* g *W. Imolicens. al. Tmilit.* h *Calacens.* i *C. Barb. ita: sed ipsius Archiep. ut ipse confessus, extitit mandato.*

tiam

tiam in susceptis ministrat, & ad superiores ascendit: ante pœnitentiam monetur, ut etiam in susceptis non ministret.

Idem (*an.* 1229. *Romæ.*)

QUæsitum est de Sacerdotibus, vel aliis Clericis, qui per *a* reatum adulterii, perjurii, homicidii, vel falsi testimonii, bonum conscientiæ rectæ perdiderunt: [*& infra.*] Respondemus, quòd si proposita crimina ordine judiciario comprobata, vel aliàs notoria non fuerint, non debent hi (præter *b* reos homicidii) post pœnitentiam *c* in jam susceptis, vel suscipiendis ordinibus impediri: qui si non pœnituerint, monendi sunt, & sub interminatione divini judicii obtestandi, ut in testimonium suæ damnationis, in susceptis etiam ordinibus non ministrent.

TITULUS XII.
DE SCRUTINIO IN ORDINE *d* FACIENDO.
CAP. UNIC.

Episcopus interrogatus in scrutinio Episcopi ordinandi, potest respondere illum dignum, si non novit illum indignum.

Innocentius III. (*an.* 1206. *Româ in Hispaniam.*)

EX parte *e* tua fuit propositum: [*& infra. α*] F. t. r. resp. quod cùm aliquem in Diaconum vel Presbyterum promovemus, prior Diaconorum, qui nobis assistit, dicit: Postulat sancta mater Ecclesia hunc Diaconum vel Subdiaconum, ad onus Presbyteratûs vel Diaconatûs assumi: & nobis interrogantibus, si eum cognoverit esse dignum, idem respondet, quod quantùm humana fragilitas nosse sinit, & scit, & testificatur illum ad hujusmodi onus officii esse dignum. Unde in tali responsione aliquem peccare non credimus, dummodo contra conscientiam non loquatur *f*: quia non simpliciter illum asserit esse dignum, sed in quantum humana fragilitas nosse sinit: cùm illum, quem indignum esse non novit, dignum debeat æstimare. Hujusmodi ergo responsione secure uti poteris, nisi fortè de indignitate tibi constitetit consecrandi. Si autem illum indignum esse cognoscis, Metropolitano (priusquam ad hujusmodi scrutinium veniatur) secretò studeas nunciare, vel intimare *g*: quamvis nos interrogationem hujusmodi non in consecratione Pontificis, sed in ordinatione Diaconi vel Presbyteri faciamus.

[*α Quæsivisti præterea per sed. Ap. edoceri, cùm Episcopi ad consecrationes Episcoporum ab Archiepiscopo vel etiam ab alio evocentur, & ipsi electum Metropolitano offerant consecrandum, dicentes, Reverende pater, postulat sancta mater Ecclesia hunc electum in Episcopum consecrari, & interrogante Archiepiscopo si sciant illum esse dignum, respondeant, quòd illum sciunt & credunt pariter esse dignum & te in responsione hujusmodi, ne offenderes hominem, Deum existimes offendisse, quandoque præter, quandoque contra conscientiam respondens, cùm electi conversatio aut minus tibi cognita aut penitùs ignota, qualiter in hujusmodi interrogationibus salvâ conscientia valeas respondere. Ad quod*]

TITULUS XIII.
DE ORDINATIS AB EPISCOPO, QUI RENUNCIAVIT EPISCOPATUI. *h*
CAP. I.

Episcopus, qui renunciavit loco tantùm, invitatus conferre potest ordines, sicut prius. Si verò & dignitati, cum ordinato per eum ad minores, vel ignoranter ad sacros dispensat Episcopus suus, cum ordinato verò scienter ad sacros, non dispensat.

Alexander III. Toletano (*al. Tolosano*) *Archiepiscopo.*

REquisivit *a* à nobis tua fraternitas; utrùm Clerici, qui post renunciationem *b* factam à prædecessore tuo ordines receperunt, in ipsis debeant remanere: [*& infrà. α*] Respondemus igitur distinguendo, utrùm renunciaverit loco tantùm, an loco simul & dignitati. Nam in primo casu ordines (sicut anteà) rogatus ab Episcopo aliquo, poterit de ratione conferre. In secundo verò casu, distinguendum putamus, utrum sacros *c* contulerit, an minores. Si enim à tali ordines usque ad Subdiaconatum, aliquis acceperit, quia & hujusmodi ordines à non Episcopis quandocunque conferuntur, & in illis deservire poterit, & ad majores (si idoneus fuerit) promoveri. Sanè si ab eodem sacros ordines scienter quis receperit, quia indignum se fecit, executionem officii non habebit, ubi autem non scienter *d*, poterit (nisi crassa & supina fuerit ignorantia) discretus Pontifex dispensare.

[*α Aut ad majores de jure canonum promoveri. Nos igitur, quia nobis non plenariè de veritate constat, non possumus tibi super hoc breviter respondere.*]

CAP. II.

Breve est.

Gregorius IX. (*an.* 1228. *Romæ.*)

CUm Clericis, qui ab excommunicato Episcopo ignoranter ordines receperunt, per suos poterit Episcopos dispensari.

TITULUS XIV.
DE ÆTATE, ET *e* QUALITATE, ET ORDINE PRÆFICIENDORUM.
CAP. I.

Non summatur.

Ex Concilio Pictaviensi. *c. decrevit.* (1078. *in Gallia.*)

UT Abbates *f* Decani & Præpositi, qui Presbyteri non sunt, Presbyteri fiant, qui Archidiaconatus tenent, Diaconi: qui verò Archipresbyteratus, Presbyteri *fiant*, aut amittant honorem. Quòd si aliquâ justâ causâ prohibente, Presbyteri aut Diaconi esse non potuerint, prælationes amittant.

CAP. II.

Ecclesia dispensativè minori concessa, non per Laicos, sed per Clericos regi debet, donec ille perveniat ad ætatem.

Alexander III. *Cantuariensi Archiepiscopo.* (*an.* 1169. *Româ in Angliam.*)

EX *g* ratione: [*& infrà. α*] Accepimus autem, quòd *h* Conventren. Episcopus, pueris, qui sunt intra decennium constituti, in Archidiaconatu R. Archidiaconi Cistrens. *i* Ecclesias plures concessit, quæ non per Clericos, sed per Laicos disponuntur. Unde quoniam non debet hoc aliquatenus tolerari: mandamus, quatenus prædictum Episcopum super his corripias, & Clericis idoneis administrationes, & custodiam præscriptarum Ecclesiarum, donec prædicti pueri ad congruam veniant ætatem (Laicis amotis) committas. Eidem Episcopo prohibens, ne de cætero Ecclesias, nisi personis, quæ ætatem & scientiam habeant, regendas concedat. Quòd si secùs egerit, ei debitam pœnam infligens, institutionem & concessionem ipsius, omnino *k* viribus carere decernas.

a *al. propter.* b *Gloss. in §. homicidium. in authent. de pac. juram. firm. coll.* 10. c *al. ita: post pœnitentiam injunctam.* d *al. in ordinibus* e *c.* 1. *de scrut. fac. in* 3. *compil.* f *Vide l. præsenti. cum not. C. de his, qui ad Eccl. confug.* g *In omnib. manuscr. desunt hæc* 2. *verba: vel intimare.* h *In nonnullis antiquissima: resignavit Episcopatum: & in multis habetur ita hic tit. De ordinatis ab Episcopo, qui renuntiavit Episcopatui, vel excommunicato.*

a *Post Conc. Lateran. sub Alex. III. part.* 26. *c.* 18. *& c. un. eod. tit. in* 1. *comp.* b *al. resignationem in uno.* c *In C. Barb. sacros ordines, &c.* d *Vid. l. indebiti. C. de cond. indebiti l. sed & si quis. §. fin. ff. si quis caution.* e *Al. qualitate ordinandorum & ordine, &c.* f *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil.* g *Cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lateran. sub Alex. III. p.* 25. *c.* 1. h *Eboracensis.* i *Cestrensis.* k *In quibusdam impressis legitur, omnibus: sed in manusc. omnino.*

[α *Tibi commissa dignitatis, & consideratione legationis, ad universas Ecclesias tuæ legationis aciem solicitudinis tuæ extendere debes: & quæ enormiter seu contra justitiam facta fuerint, pastorali curâ corrigere & emendare, quatenus de commissis ovibus coram patrefamilias plenam reddere valeas rationem, & tibi pro labore & solicitudine tua merces copiosa cumuletur in cœlis.*]

CAP. III.

Regimen Ecclesiæ minori XIV. annis committi non debet.

Idem Alex. III. *Cantuarien. Archiepiscopo, & ejus Suffraganeis. (an. 1170.)*

INdecorum *a* est, ut hi debeant Ecclesias regere, qui non noverunt gubernare *b* seipsos: cùm ad Ecclesiarum regimen tales personæ sint admittendæ, quæ discretione præemineant, & morum fulgeant honestate. Nolentes itaque sustinere, ut parvulis Ecclesiæ regimen committatur: mandamus, quatenùs nemini intra annum XIV. constituto, personatum cujuslibet Ecclesiæ concedere præsumatis: Scituri pro certo, quòd si contraire præsumpseritis, quod inde feceritis, irritabimus, & inobedientiam vestram graviter puniemus.

CAP. IV.

Ad regimen Ecclesiarum non debet institui indignus scientiâ, moribus, vel ætate: & qui habet duas Ecclesias, alteram dimittere cogitur, nisi causa subsit.

Idem. (*an. 1180. Romà in Galliam. Tornaciensi Episcopo.*)

EAm te *c* decet: [*& infra. α*] Arctiùs inhibemus, ne personas, quæ in Ecclesiis tui Episcopatûs ad curam animarum fuerint ordinandæ, in ipsis instituas, nec aliquâ occasione, vel etiam literarum nostrarum obtentu institui patiaris, quæ scientiâ, moribus, & ætate, Concilii non congruant institutis. Sed etiam habentes plures Ecclesias, quæ ex una non pendeant, tibi liceat appellatione postpositâ cogere ad unam ipsarum, quam maluerint, dimittendam, nisi ita fuerint tenues in substantia, quòd proprios Sacerdotes non possint convenienter alere *d*.

[α *In ordinandis Ecclesiis tuæ diœcesis curam habere, ne ullus in eis contra decreta quæ in Lateran. Conc. edidimus, vel etiam contra antiquas sacrorum canonum sanctiones Clericus ordinetur, sed tales in ipsis satagas ponere, qui commissi sibi gregis curam commodè gerere possint, & exemplo boni operis ad virtutes alios invitent. Inde est, quod præsentibus literis tibi.*]

CAP. V.

Is qui nondum est in sacris, si aliàs est idoneus, ad regimen parœcialis Ecclesiæ dispensativè potest assumi.

Idem. *e Roma in Liguriam Lexoviensi Episcopo.*

PRæterea *f* licet ad regimen *g* parœcialis Ecclesiæ non debeat aliquis, nisi Subdiaconus sit ad minus, admitti: Dispensativè tamen in minoribus ordinibus constituti consueverunt assumi. *h* Dum tamen tales sint, quòd *i* infra breve tempus possint in Presbyteros ordinari.

CAP. VI.

Propter necessitatem & utilitatem Ecclesiæ, compelluntur Clerici ipsius recipere ordines, sui beneficii non annexos.

Idem. *k* (1180. *Roma.*)

QUæris à nobis, quid agendum sit de Clericis tuæ jurisdictioni commissis, qui cùm beneficiis Ecclesiasticis *l* multis abundent, a te commoniti nolunt ad majores *m* ordines promoveri, sed tale *n* quid secretò commisisse dicentes, quod eos salvâ conscientia ordinari non sinit. Cùm igitur super hoc casu videantur sacri canones discordare (cùm quidam dicant eos minimè compellendos, alii verò contrarium *a* asseverent) omnis contrarietatis vinculum præsenti paginâ enodamus. Statuentes, ut si prædicti Clerici perceptione majorum ordinum propter occulta sua peccata se indignos esse fatentur, inferiores in Ecclesia, quorum sit vita probabilis, præferantur eisdem. Et nisi forte illi, qui ordinari pro jam dicta causa recusant, in aliis Ecclesiæ servitiis valdè utiles fuerint, auferantur eis beneficia, & aliis canonicè conferantur. Quod si pro sola voluntate renuerint ordinari, & suaserit utilitas Ecclesiæ aut necessitas, ipsos (dummodò idonei sint) ad majores ordines recipiendos, per amissionem locorum, & beneficiorum subtractionem appellatione cessante compellas.

CAP. VII.

Eventus mortalitatis infirmi, non impedit promoveri ejus Medicum peritum, solicitum, & traditiones artis observantem.

Clemens III. *R. Colon. Canonico.* b (*an. 1189. Romæ.*)

AD aures *c* nostras te significante pervenit, quòd cùm *d* in arte Physica eruditus sis, pluribus juxta ipsius artis traditionem exhibuisti cum diligentia Medicinam, licet pluries in contrarium successerit: & quibus putabas adhibere medelam medicinis perceptis, mortis periculum incurrerunt: Verùm quia ad sacros ordines desideras promoveri, super eo nos consulere voluisti. Tibi breviter respond. quod si super præmissis conscientia tua te remordeat, ad majores ordines de nostro consilio non ascendas.

CAP. VIII.

Qui steterit per annum in suspensione, privatur beneficio, quòd prius habebat, & quod interim acquisivit.

Cœlestinus III. (*an. 1195. Romà in Apuliam.*)

CUm bonæ *e* memoriæ Clemens Papa præd. n. I. Buccarum, & quosdam alios Baran. Clericos vocavisset, ut ad præsentiam ipsius accederent, H. Archid. suo, quem graviter læserant, responsuri: quia venire juxta mandatum Apostolicum contempserunt, in eos fecit sententiam suspensionis promulgari: in qua triennio *f* permanentes, quidam ex ipsis suspensi, aliud beneficium Ecclesiasticum sunt adepti. Et quia utrùm beneficia sic recepta possint rationabiliter retinere, nos consulere voluisti: Respondemus, quod non licet eis illa, quæ habuerunt beneficia, vel quæ postmodùm sunt adepti, aliquatenus retinere. Unde Baranen. Archiepiscopo dedimus in mandatis, ut eos pro tanta pertinacia, & contemptu Apostolico *g*, beneficiis quæ habent, non differat spoliare.

CAP. IX.

Subdiaconus in Episcopum eligi potest.

Innocentius III. *Mutinensi Episcopo. (an. 1207. Roma in Æmiliam.)*

A Multis multoties, an Subdiaconus in Episcopum eligi valeat, hæsitatur. Siquidem Urbanus Papa primus *h* decrevit, ut nullus in Episcopum, nisi in sacris ordinibus religiosè vivens inventus fuerit, eligatur: sacros inquit ordines Diaconatum dicimus, & Presbyteratum: hos siquidem solos primitiva Ecclesia legitur habuisse.

a *Cap. 4. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lateran. part. 25. c. 2. Vid. cap. 3. de Judic. in 6. Can. 6. Synod. Londin. an. 1150. sub Eugen.* b *Vid. l. omnes, C. de his qui ven. æt impe. & in l. fin. C. de jurisd. om. jud.* c *Cap. 5 eod tit. in 1. compil.* d *In antiquis legitur, habere.* e *al. Exoniensi Episcopo.* f *Cap. 6. eod. tit. in 1. compilat.* g *al presbyteratum.* h *al. admitti.* i *al qui.* k *Trigi n. Episcopo. al. Bragan.* l *multum, in omnibus manuscript.* m *al. sacros.* n *Ut verbi gratiâ, homagium, vel simoniam in ordin.*

a *Al. asseverant.* b *al. Cantori. R. al. Canonico Cremonensi. Vid. Neubrig. p. 135.* c *Cap. 2. eod. tit. in 2. compil.* d *In antiquis exemplar. ita: quod in arte ph. er. plurib. juxta ipsius artis traditiones, &c.* e *Cap. 5. eod. tit. in 2. compil.* f *factum narrat, quia idem si per annum. Joann. Andr.* g *Vide l. 1. Si quis jus dic. non obt. & l. 1. ff. de postul. 30. distinct. c. si quis extra.* h *Extat dist. 60. cap. nullus in Episc. vide Fann. lib. 3. tit. de elect. sum. Pontif. c. 5.*

habuisse. Subdiaconos verò (quia etiam ipsi ministrant altaribus) opportunitate exigentæ concedimus in Episcopos eligi, si tamen *a* præclaræ scientiæ, ac religionis existant, quod ipsum non sine Romani Pontificis vel Metropolitani licentia fieri permittimus. In quibus verbis innuitur, quòd Urbanus ad statum primitivæ Ecclesiæ se referens (in quo Subdiaconatus ordo sacer minimè dicebatur) instituit, ut de Subdiacono (nisi utilitatis causâ, & tunc etiam nisi de permissione Metropolitani, vel Romani Pontificis) non posset electio celebrari. §. 1. Verùm cùm hodie Subdiaconatus inter sacros ordines computetur, sicut Urbanus Papa II. sub his verbis *b* expressit: Erubescant impii, & intelligant judicio Spiritûs Sancti eos, qui in sacris ordinibus Presbyteratu, Diaconatu, Subdiaconatu, sunt positi, si castè non vixerint, excludendos ac omni eorundem graduum dignitate. Et iterùm: *c* Nemo ad sacrum ordinem permittatur accedere, nisi aut virgo, aut probatæ castitatis existat, & qui usque ad Subdiaconatum unicam, & virginem habuerit uxorem. Et ad similitudinem Diaconi & Presbyteri Subdiaconus debet continentiam observare: sicut & in sexta Synodo *d* constitutum est: ut *e* si quis eorum, qui ad Clerum accedunt, nuptiali jure mulieri voluerit copulari, hoc ante Subdiaconatûs ordinem faciat. Et beatus *f* Gregorius statuisse legitur, ut nullum facere Subdiaconum præsumant Episcopi, nisi qui se castè victurum promiserit. *g* §. 2. Nos volentes super hoc articulo disceptationis materiam amputare, statuimus, ut Subdiaconus in Episcopum valeat liberè eligi, sicut Diaconus vel Sacerdos.

CAP. X.

Irregularis, & in minoribus potest dispensativè in Abbatem institui.

Idem Innoc. III. *tit. S. Crucis Presbytero Cardinali.*
(*an.* 1208. *Romà in Bulgariam.*)

TUam in Domino diligentiam commendamus *h*, quam super monasterio sancti Quirini reformando dignosceris adhibere: Mandamus, quatenus si non potes eidem monasterio de persona idonea meliùs providere, tu Monachum illum, quem literis tuis de honestate ac industria commendâsti, per quem status ejusdem loci creditur reformandus *i* (nullum prorsus habens respectum ad petitionem illicitam, quam quidam Laici faciebant, sed ex tuæ duntaxat provisionis officio) instituas in Abbatem: ita videlicet, quòd ad sacros ordines non ascendat: cùm instante necessitatis articulo possit in Abbatem assumi, etiam in minoribus ordinibus constitutus, & Laici memorati non sint consanguinitate, vel affinitate conjuncti Monacho memorato, ut ex ipsorum petitione debeat contra eum aliqua sinistra suspicio suboriri.

CAP. XI.

Abbas, si est Presbyter, & est benedictus, conferre potest ordinem clericalem.

Idem *Rothomagen. Archiepiscopo.* (*an.* 1210. *Romà in Galliam.*)

CUm contingat *k* interdum, quod Laici ad Monasteria convolantes, à suis Abbatibus tonsurentur: requisisti, an Clericatus ordo in tonsura hujusmodi conferatur? Super quo tibi respond. quòd cùm in 7. Synodo sit statutum *l*, ut Lectores per manûs impositionem licentia sit unicuique Abbati in proprio monasterio solummodò faciendi, dummòdò ipsis ab Episcopo (secundùm morem præficiendorum Abbatum) manûs impositio facta noscatur, & constet eum existere Sacerdotem: per primam tonsuram, juxta formam Ecclesiæ datam, à talibus clericalis ordo confertur.

CAP. XII.

Si canonicus regularis factus Monachus, justa de causa ad canonicam reversus, ibi posteà præficiatur, licitè tenere poterit prælaturam.

Idem. (*an.* 1210. *Româ in Galliam.*)

INtelleximus *a*, quòd cùm in monasterio tuo fueris laudabiliter conversatus, ad monasterium sancti Innocentii *α* talis ordinis accessisti: ubi cùm aliquandiu in ipso ordine permansisses, demùm ad cor reversus de Metropolitani & aliorum consilio ad primam domum redire curâsti, in qua tandem sub regularis observantiæ disciplina taliter Deo & hominibus placuisti, quòd per tuorum exigentiam meritorum fratres tui præfecerunt te unanimiter in Abbatem. Ne igitur occasione moræ, quam in præscripto monasterio contraxisti (quasi conscientia tua te remordeat) in susceptæ administrationis cura tepescas, attendente, quòd cautum est in canone, *b* ne quis Canonicus regularis, nisi fortè publicè lapsus sit (quod absit) efficiatur Monachus: & si factus fuerit, ad Canonicatus ordinem revertatur, ultimus in choro manendo, cucullam ad memoriam delaturus: Discretioni tuæ *c* mandamus, quatenus circa curam tibi commissam, sollicitudinem exercere studeas indefessam, & taliter sequentia bona continuare prioribus, quòd dignum à Deo possis meritum expectare.

α Innocentii] *V. C. Vincentii Laudonensis nigri: vel Vincentii Laudonensis Ordinis S. Augustini.*]

CAP. XIII.

Ordinatus ad sacros sine titulo, ab ordinatore justè petit beneficium.

Idem. (*an.* 1214. *Româ in Hispaniam.*)

ACcepimus *d*, te nostris auribus intimante, quòd quidam Clerici, qui ad sacros ordines sine titulo sunt promoti, te ad Ecclesiam Bracaren. super beneficiis obtinendis infestant: [*& infrà. α*] §. 1. Licet igitur in ordinationibus Clericorum illam tu ac prædecessores tui diligentiam debueritis adhibere, ut minùs idonei non ordinarentur à vobis, ac ideò post promotionem eorum exceptionem non poteris prætendere contra illos, nisi fortè postquam promoti fuerint, reddiderint se indignos: ex superabundanti tamen, quando scribere pro talibus nos oportet, facimus in literis nostris apponi, ut si ordinatus, pro quo scribimus, idoneus habeatur, & Ecclesiastico beneficio non indignus, ei ab ordinatore vel successore ipsius competens beneficium tribuatur: cùm & si tecum de jure agere vellemus, te possemus meritò ad provisionem eorum compellere, quos à te vel prædecessoribus tuis ordinatos fuisse constaret, eò præsertim quod ad obtinendum Ecclesiasticum beneficium eos debes idoneos reputare, quos ad ordines suscepisti. Unde graviter sustinere non debes, sed nobis potius devotè inclinare teneris, si illos examinari per alios facimus, quos sine examinatione non credimus ordinatos, antequam ad provisionem eorum te compellere velimus. §. 2. Mandamus igitur, quatenus eis, pro quibus te contigerit recipere nostra mandata in forma communi, in majori Ecclesia, vel aliis Ecclesiis diœcesis Bracaren. providere non tardes. *e* Exceptiones autem, si quas contra tales proposueris, præcipimus audiendas.

[*α Quibus etiam de cunctis reditibus Ecclesiæ tuæ tunc com-*

a *spectata.* b *Refertur etiam in Pann. l.* 3. *tit. de cont. Cler. cap.* 103. c 32. *dist. cap. nemo. & Pannor. ibid. cap.* 104. d 32. *dist. si qui eorum.* e *Cap.* 6. *& Pann. ibid.* f *l.* 1. *epist.* 42. *ad Petrum Subdiaconum Siciliæ.* g *Vide* 32. *dist. ante triennium, & l. secundam, cum not. per Bart. §. cùm placuisset. de origine juris.* h *in antiq. commendantes.* i *al. informandus.* k *c.* 1. *eod. tit. in* 4. *comp.* l *dist.* 69. *quoniam.*

a *Cap.* 2. *eod. tit. de qualitate ord. in* 4. *compil.* b 19. *q.* 3. *mandamus.* c *In Cod. Barb. ita: Discret. tuæ taliter respondemus, quod circa, &c.* d *Cap.* 3. *eod. tit. de qualit. ord. in* 4. *comp.* e *Vide l. si cui fundus. ff. de fun. instruct. & l. illi cum illo. ff. de usufr. leg.*

modo ministrare non posset, praesertim cùm mandemus eisdem in Ecclesia provideri, qui nec meritis, neque scientiâ, aut etiam in parochialibus Ecclesiastica beneficia promerentur, ne dum in Ecclesiâ Bracarensi, quorum vita & scientia nobis est penitus ignorata: de quibus si certitudinem haberemus, nec in majoribus Ecclesiis eis, nec in minoribus praeciperemus provideri, & licet idoneis in tuis capellis & in aliis parochialibus Ecclesiis extra civitatem velut juxta mandatum Apostolicum providere, cùm omnibus in majori providere non possis: ipsi tamen provisionem in Ecclesiis eisdem recipere dedignantur. Judices quoque & monitores seu executores, ad quos literas nostras deportant, exceptiones tuas legitimas, quas in eorum proponis praesentia, non admittunt, unde postulabas à nobis, ut tibi provideremus benignius in hac parte.]

CAP. XIV.

Minùs idoneus in Sacerdotem promoveri, vel ad regimen animarum assumi non debet.

Idem *in Concilio generali.* a (*an.* 1215. *Romae.*)

CUm sit ars *b* artium regimen animarum, districtè praecipimus, ut Episcopi promovendos in Sacerdotes diligenter instruant & inforinent, vel per seipsos, vel per alios idoneos viros super divinis officiis, Ecclesiasticisque sacramentis qualiter ea ritè valeant celebrare. Quoniam si de caetero rudes & ignaros ordinare praesumpserint (quod quidem facilè poterit deprehendi) & ordinatores & ordinatos ultioni gravi decernimus subjacere. Sanctius *c* enim est (in ordinatione maximè *d* Sacerdotum) paucos bonos, quam multos malos habere ministros: quia si caecus caecum ducit, ambo in foveam *e* dilabuntur.

CAP. XV.

Defectus scientiae dejicit jam promotum.

Honorius III. *Capitulo Bremen.* f

QUamvis multa proposita fuerint contra Episcopum Calinensem *g*, quia tamen confessus est coram nobis, se nunquam de Grammatica didicisse, nec etiam legisse Donatum, & per evidentiam facti usque adeò de illiteratura & insufficientia sua constat, quòd contra Deum esset & canonicas sanctiones, tantum in Episcopo tolerare defectum, ipsum à pontificalis officii executione, & ab administratione Calinen. Ecclesiae penitus duximus amovendum.

TITULUS XV.

DE SACRA UNCTIONE.

CAP. I.

Ecclesia Graecorum in ordinationibus & consecrationibus servare debet unctiones, quas servat Ecclesia Romana Episcopus autem cum consecratur inungitur, chrismate in capite & manibus: quod si fuerit praetermissum, per tres Episcopos est supplendum.

Innocentius III. *h* (*an.* 1204. *Româ in Bulgariam.*)

CUm *i* venisset ad Apostolicam sedem *k* Bracarensis Episcopus, qui in consecratione sua sanctam non acceperat unctionem, quoniam apud vos non consueverunt Pontifices, cùm consecrantur, inungi, nos quod illi defuerat, mandavimus in ipso suppleri, facientes caput ejus & manus per Alban. Episcopum, (assistentibus ei duobus Episcopis, secundum morem Ecclesiasticum) sacro chrismate deliniri: [*& infra. α*]

§. 1. Scite te volumus duas esse species unctionis: exteriorem, quae materialis est & visibilis: & interiorem, quae spiritualis est & invisibilis. Exteriori visibiliter inungitur, corpus, interiori invisibiliter inungitur cor. De prima Jacobus Apostolus ait *a*: *Infirmatur quis in vobis, inducat Presbyteros Ecclesiae, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei salvabit infirmum.* De secunda Joannes Apostolus ait *b*: *Vos unctionem, quam accepistis ab eo, maneat in vobis: & non necesse habetis, ut aliquis doceat vos, sed sicut unctio ejus docet vos de omnibus.* c Unctio visibilis & exterior, signum est interioris & invisibilis unctionis. Unctio verò invisibilis & interior, non solùm est signum, sed etiam sacramentum: quia si dignè sumitur, vel agit, vel auget absque dubio, quod designat. §. 2. Ad exhibendum autem exteriorem & visibilem unctionem, benedicitur oleum, quod dicitur catechumenorum vel infirmorum: & conficitur chrisma, quod ex oleo fit & balsamo, mysticâ ratione. Per oleum enim nitor conscientiae designatur: juxta quod legitur: *Prudentes* d *virgines acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus.* Per balsamum, odor *bonae* famae exprimitur: propter quod dicitur *e*: *Sicut balsamum aromatizans, odorem dedi.* §. 3. Hoc ergo chrismate ungi debet Episcopus, non tam in corpore, quàm in corde: ut & interiùs nitorem conscientiae, quantùm ad Deum, & exteriùs habeat odorem famae, quoad proximum. De nitore conscientiae dicit Apostolus *f*: *Gloria nostra haec est, testimonium conscientiae nostrae:* nam *omnis g gloria filiae regis ab intus.* De odore famae idem Apostolus ait *h*: *Christi bonus odor sumus in omni loco, & aliis sumus odor vitae in vitam, aliis odor mortis in mortem.* Debet enim Episcopus bonum habere testimonium, & ab iis, qui sunt intus, & ab iis, qui sunt foris, ut cortina cortinam trahat: & qui audit, dicat, veni. §. 4. Hoc unguento caput & manus Episcopi consecrentur. Per caput enim mens intelligitur, juxta illud *i*: *Unge caput tuum, & faciem tuam lava.* Per manus opera intelliguntur *k*, juxta illud *l*: *Manus meae distillaverunt myrrham.* Manus igitur inunguntur *m* oleo pietatis, ut Episcopus operetur bonum ad omnes, maximè autem ad domesticos fidei. Caput autem ungitur balsamo charitatis, ut Episcopus diligat Deum ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mente sua, & proximum suum sicut seipsum. Caput inungitur propter auctoritatem & dignitatem, & manus propter ministerium & officium. Caput enim ungitur, ut ostendatur illius repraesentare personam, de quo dicitur per Prophetam *n*: *Sicut unguentum in capite ejus, quod descendit in barbam; barbam Aaron.* Caput *o* enim viri Christus caput Christi, Deus: qui de se dicit *p*: *Spiritus Domini super me, eò quòd unxit me, evangelizare q pauperibus misit me.* Manus Episcopi inungitur, ut ostendatur accipere potestatem benedicendi & consecrandi. Unde cùm eas consecrator inungit: Consecrare (inquit) & sanctificare digneris Domine manus istas, per istam unctionem & per benedictionem nostram: ut quaecunque consecraverint, consecrentur, & quaecunque benedixerint, benedicantur in Nomine Domini.

[*α Hoc enim catholica Ecclesia tenet, non solùm ex praecepto divino, verùm etiam Apostolorum exemplo. In Exodo quippe legitur, praecepisse Moysi Dominus, ut Aaron & filios ejus ungeret, quatenus sacerdotio fungerentur: & Anacletus Papa, origine Graecus, qui à B. Petro fuit in Presbyterum ordinatus, & posteà in Apostolatûs officio Clementi successit*

a *Conc. Lat. cap.* 27. b *Cap.* 4. *eod. tit. in* 4. *compil.* c *Sanctius. al. sanius.* d *al. sacerdotii.* e *vel cadunt, ver. Matth.* 15 f *al. Brivien. Colon. Dioeces.* g *Al. Calaminensem. al. Ta'men.* h *Patr arch Constantinopolitano.* i *Cap. un. eod. tit. in* 3. *comp.* k *Brandisibaren. & rectius quam Bracarensis. agit enim hic de quodam Episcopo Graeco: Bracarensis Episcopatus in Hispania est. al. Bramemben. al. Bramurben. al. Bratulens. al. Brumcsberens*

a *Jac.* 5. b 1. *Joan.* 2. c *In multis impressis adduntur haec duo verba: ita faciatis. Sed malè: nec sunt in manuscript.* d *Matth.* 25. e *Eccles.* 24. f 2. *Corinth.* 1. g *Psalm.* 24. h 2. *ad Tim.* 1. i *Matth.* 6. k *designantur.* l *Cant.* 5. m *al. ungitur. al. unguntur.* n *Psal.* 132. o 1. *Corinth.* 11. p *Luc.* 4. q *al. ad evangelizandum.*

successit, tradidit in ordinatione sua, ungendos esse Episcopos, more Apostolorum & Moysi, quia omnis sanctificatio in Spiritu Sancto consistit, cujus invisibilis virtus sancto chrismati est permixta. Unde]

Tractat de unctione Regum, & de differentiis in unctione inter Reges & Pontifices. Panor.

§. 5. Unde in Veteri Testamento non solùm ungebatur Sacerdos sed etiam Rex & Propheta: sicut in libro Regum *a* Dominus præcepit Heliæ: *Vade & revertere in domum tuam per desertum in Damascum: cumque perveneris illuc, unges Hazael in Regem super Syriam: & Jehu filium Namsi unges in Regem super Israël. Heliseum autem filium Saphat, qui est de Abel-meula, unges Prophetam pro te.* Sed ubi Jesus *b* Nazarenus (quem unxit Deus Spiritu Sancto, sicut habetur in Actibus *c* Apost.) unctus est oleo pietatis *d* præ consortibus suis: qui secundùm Apostolum est caput Ecclesiæ, quæ est corpus ipsius: Principis unctio à capite ad brachium est translata, ut Princeps extunc non ungatur in capite, sed in brachio, sive humero, vel in armo, in quibus Principatus congruè designatur: juxta illud, quod legitur *e*: *Factus est Principatus super humerum ejus, &c.* Ad quod etiam significandum, Samuel fecit poni armum ante Saul *f*, cui dederat locum in capite ante eos, qui fuerant invitati. In capite verò Pontificis sacramentalis est delibutio *g* conservata, quia personam capitis in Pontificali officio repræsentat. Refert autem inter Pontificis & Principis unctionem: quia caput Pontificis chrismate consecratur, brachium verò Principis oleo delinitur: ut ostentatur, quanta sit differentia inter auctoritatem Pontificis, & Principis potestatem.

Tractat de Christianorum omnium unctione.

§. 6. Quia vero Christus fecit nos in sanguine suo Deo nostro regnum & Sacerdotes (propter quod Petrus *h* Apostolus *i* ait: *Vos estis genus electum, regale sacerdotium:*) idcircò in Novo Testamento non solùm Reges & Sacerdotes unguntur, sed etiam omnes Christiani, bis ante baptismum, scilicet oleo benedicto, primùm in pectore, deinde inter scapulas: & bis post baptismum, scilicet chrismate sancto, primùm in vertice, demùm in fronte. In pectore namque baptizandus inungitur, ut per *k* Sancti Spiritûs donum abjiciat errorem & ignorantiam, & suscipiat fidem rectam, quia *l* justus ex fide vivit. Inter scapulas, ut per Spiritûs Sancti gratiam excutiat negligentiam & torporem, & bonam operationem exerceat: quia fides *m* sine operibus mortua est: ut per fidei sacramentum sit munditia cogitationum in pectore, & per operis exercitium sit fortitudo laborum. In scapulis, quatenus fides per dilectionem, secundùm Apostolum *n*, operetur. In vertice verò baptizatus inungitur, ut sit paratus omni petenti de fide reddere rationem: quia per caput intelligitur mens, juxta quod legitur *o*: *Oculi sapientis in capite ejus*, cujus superior pars est ratio, & inferior est sensualitas. Unde bene per verticem quæ est superior pars capitis, intelligitur ratio, quæ est superior pars mentis. In fronte ungitur baptizatus, ut liberè confiteatur, quod credit: quia *corde p creditur ad justitiam, ore verò fit confessio ad salutem*: memor ejus quod Dominus ait *q*: *Qui me confessus fuerit coram hominibus, &c.* Ante baptismum ergo ungitur oleo benedicto: & post baptismum chrismate sancto, quia chrisma soli competit Christiano. Christus *r* enim a chrismate dicitur, vel potiùs à Christo dicitur chrisma: non secundùm nominis formam, sed secundùm fidei rationem. A Christo verò Christiani dicuntur, tanquam uncti deriventur ab uncto: ut omnes concurrant in odorem illius unguenti, cujus nomen oleum est effusum.

Tractat de unctione Chrismatis post baptismum, qua dicitur Confirmatio.

§. 7. Per frontis chrismationem, manûs impositio designatur: quæ alio nomine dicitur Confirmatio: quia per eam Spiritus Sanctus ad augmentum datur & robur. Unde cùm cæteras unctiones simplex Sacerdos, vel Presbyter valeat exhibere, hanc non nisi summus Sacerdos *a*, id est, Episcopus debet conferre: quia de solis Apostolis legitur (quorum vicarii sunt Episcopi) quòd per manûs impositionem Spiritum Sanctum dabant: quemadmodum Actuum Apostolorum lectio manifestat: *Cum autem* (inquit *b*,) *Apostoli, qui erant Hierosolymis, quia recepisset Samaria verbum Dei, miserunt ad eos Petrum & Joannem: qui cum venissent, oraverunt pro ipsis, ut acciperent Spiritum Sanctum: nondum enim in quenquam illorum venerat, sed baptizati tantùm erant in nomine Domini Jesu, tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum Sanctum:* cujus adventus per unctionis ministerium designatur: quia columba *c* in qua Spiritus Sanctus super Christum in baptismo descendit, ad vesperam in cataclysmo *d* revertens, ramum retulit virentis olivæ, cujus utique sacramentum David *e* Propheta prænoscens, exhilarandam faciem in oleo prædicavit.

Tractat de Consecratione altaris. Abbas.

§. 8. Ungitur prætereà, secundùm Ecclesiasticum morem, cùm consecratur altare, cùm dedicatur templum, cùm benedicitur calix, non solùm ex mandato legis divinæ, verùm etiam exemplo beati Sylvestri, qui cùm consecrabat altare, illud chrismate perungebat: præcepit enim *f* Dominus Moysi, ut faceret oleum unctionis, de quo ungeret testimonii tabernaculum, & arcam testamenti, mensamque cum vasis. Verùm unctionis sacramentum aliud *g* quidem efficit, & figurat, tam in Novo, quàm in Veteri Testamento: unde non judaizat Ecclesia, cùm unctionis celebrat sacramentum, sicut antiqui mentiuntur, qui neque Scripturas, neque Dei novêre virtutem. §. 9. Monemus igitur, ut illum in ordinandis Presbyteris, & consecrandis Episcopis morem serves, & facias observari, quem Apostolica sedes observat. [*& infrà. α*] Licèt *h* Romanus Pontifex non utatur baculo pastorali: tum propter historiam *i*, tum propter mysticam rationem: tu tamen ad similitudinem aliorum Pontificum poteris eo uti.

[*α Quæ disponente Domino cunctorum fidelium mater est, & magistra. Mittimus tibi per Cardinalem prædictum Pontificalia ornamenta, caligas & Sandalia, amictum & Albam, cingulum & succinctorium, orarium & manipulum, tunicam & Dalmaticam, chirothecas & annulum, planetam & mithram. Pallium verò per dilect. fil. Jo. Capellanum n. antea miseramus, &c.*]

TITULUS XVI.
DE SACRAMENTIS *k* NON ITERANDIS.
CAP. I.

In ordinato in Subdiaconum sine manuum impositione, & confirmato non chrismatis sed olei unctione, non fiet iteratio, sed supplebitur prætermissum.

---

a 3. *Reg.* 19. b *al. Jesus venit Nazarenus, &c.* c *Act.* 10. d *deest dictio, pietatis, in antiquis. Eph.* 1. *Col.* 2. e *Esa.* 9. f 1. *Reg* 9. g *al. aelinitio: sed recentibus literis: in cæteris, delibutio.* h *Vox, Petrus, deest in manuscript.* i *Apocal.* 1 1. *Petr.* 2. k *Hebr.* 10. l *Abac.* 1. m *Jac.* 2. n *Gal.* 5. o *Eccl.* 2. p *Rom.* 10. q *Matth.* 10. & *Marc.* 8. r *Aug tract.* 133. *super Joann.*

a *Episc. enim ordinarius est minister hujus sacramenti. Concil. Trid. sess.* 7. *de confir. c.* 3. b *Act.* 8. c *Matth.* 4. *Marc.* 1. *Luc.* 3. d *Gen.* 8. e *Psal.* 108. f *Exod.* 30. g *In* ✓. *Car. aliud quidem efficit & aliud figurat, &c.* h *Et licèt* i *Vid. Martial. Lemovicens. Cent.* k *In quibusdam Cod. ita: de sacramentis iterandis vel non. Unus ita: De sacramentis iterandis vel non iterandis.*

Innocentius III. *a* (*an.* 1205. *Româ in Angliam.*)

PAstoralis *b*: [*& infrà.*] Præterea nos consulere voluisti, an permitti debeat ministrare, qui sine impositione manuum fuerit ad ordinem Subdiaconatûs assumptus. Et si confirmationis sacramentum in eo debeat iterari, qui per errorem fuit non chrismate, sed oleo delinitus. Ad quod breviter duximus respondendum, quòd in talibus non est aliquid iterandum, sed cautè supplendum, quod incautè fuerat prætermissum.

CAP. II.

Prohibet sepultos à Schismaticis exhumari, vestimenta cum quibus celebrârunt, iterum benedici, & altaria in quibus celebrârunt, iterum consecrari.

Honorius III. *Archiepisc. London.* c *& ejus Suffragan.*

A Nobis humiliter quæsivistis, quid fieri debeat de mortuorum corporibus, qui tempore Schismatici & reprobi Waldemarii à Schismaticis sunt *d* sepulti: & de indumentis sacerdotalibus, cum quibus, nec non de altaribus, in quibus degradati Presbyteri celebrârunt. Nos autem inquisitioni vestræ breviter respond. quòd non credimus ob hoc duntaxat sepultos hujusmodi exhumandos, aut debere indumenta talia iterùm benedici, vel reconsecrari altaria supradicta.

CAP. III.

Si in ordinatione Presbyteri, vel Diaconi manûs impositio fuerit prætermissa, statutis temporibus supplebitur.

Greg. IX. *Archiepis. London.* e (1128. *Româ in Daniam.*)

PResbyter & Diaconus cùm ordinantur, manûs impositionem tactu corporali (ritu ab Apostolis introducto) recipiunt: quod si omissum fuerit, non est aliquatenùs iterandum, sed statuto tempore ad hujusmodi ordines conferendos cautè supplendum, quod per errorem extitit prætermissum *f*. Suspensio *g* autem manuum debet fieri, cùm oratio super caput effunditur ordinandi.

TITVLVS XVII.

DE FILIIS PRESBYTERORUM ORDINANDIS, VEL NON. *h*

CAP. I.

Illegitimus non ordinatur, nisi ut religiosus fiat: nec tunc præficitur, id est, ad prælaturam non habilitatur.

Ex Concilio Pictavien. (*an.* 1078. *in Galliam.*)

UT filii *i* Presbyterorum, & cæteri ex fornicatione nati, ad sacros ordines *k* non promoveantur: Nisi aut Monachi fiant, vel in congregatione canonica regulariter viventes *l*: prælationem verò nullatenùs habeant. Sed neque servi, nisi à Dominis suis libertate donentur.

CAP. II.

Illegitimus filius Sacerdotis, qui hoc tacito per rescriptum Apostolicum paternam Ecclesiam impetravit, removetur ab illa.

Alexander III. *Lincon. electo.* (*an.* 1176. *Româ in Angliam.*)

AD præsentiam nostram accedens R. Presbyter, tacito, quòd esset filius Sacerdotis, impetravit à nobis, ut in Ecclesia, in qua pater ejus ministravit, existeret Capellanus. Ideoque mandamus, quatenùs, si tibi constiterit, quòd memoratus R. sit in Sacerdotio gen tus, & quòd *a* pater in eadem Ecclesia ministravit: non obstantibus prædictis literis nostris, ipsum amoveas ab eadem.

CAP. III.

Non potest filius Sacerdotis Ecclesiæ paternæ præesse, h. d. cum sequent.

Idem.

PRæsentium *b* auctoritate jubemus, ut filios Sacerdotum in Ecclesiis paternis ministrare, vel eas quâlibet occasione obtinere nullatenùs patiaris; sed ipsos ab Ecclesiis, in quibus patres eorum ministrâsse noscuntur, studeas penitus amovere.

CAP. IV.

Idem dicit.

Idem *Vigorens. Episcopo.* (*an.* 1177. *Româ in Angliam.*)

COnquerente *c* nobis M. Clerico: [*& j. α*] Frat. t. mandamus, quatenus, si publicum est & notorium, patrem R. Clerici habuisse in prædicta Ecclesia personatum, filium ejus ibidem ministrare, aut ejusdem Ecclesiæ personatum habere nullatenùs patiaris: & si jam institutus est ibi, eum inde non differas amovere.

[*α Auribus nostris innotuit, quòd cùm R. Presbyter Ecclesiam B. Mariæ de unig. tanquam persona diutiùs habuisset, & post mortem ejusdem idem M. Richard. à possessore & Domino fundi fuisset præsentatus, R. filius ejus Presbyteri in sacerdotio genitus institutionem ipsius Clerici nisus est impedire, ad habendam Ecclesiam eandem omnibus modis aspirat. Quoniam igitur indignum est & canonicæ obviat sanctioni, ut filii Sacerdotum debeant patribus succedere in Ecclesiis, nos ad enormitatem istam eradicandam solicitè volentes & diligenter intendere.*]

CAP. V.

Episcopus, qui scienter contulit filio Sacerdotis paternam Ecclesiam, exinde eum removere non potest.

Idem *London. Episcopo.* d

VEniens *e* ad præsentiam nostram N. Clericus nobis proposuit, quòd cùm illum ad capellam sancti L. quam ei concessisti, in Presbyterum ordinâsses, ipsum eâ posteà spoliâsti, eo quòd pater ejus in præscripta Ecclesia ministravit. Ideoque Frat. t. mandamus, quatenus, si tibi innotuerit, quando eam sibi dedisti, quòd pater ejus Presbyter in dicta Ecclesia ministrâsset, ipsam ei restituas, & in pace dimittas, amoto alio, si quem instituisti forsitan in eadem. Verùm si hoc ignorans fecisti *f*, ex quo ad Ecclesiam ipsam eum in Presbyterum ordinâsti, eum sibi restituas, donec in alia Ecclesia sibi provideas, unde honestè valeat sustentari.

CAP. VI.

Gratiam continet: antiq. Ex quo filius Sacerdotis est ordinatus, non debet carere beneficio. Joan. Andr.

Idem *Oxonens. Episcopo.* g

PRoposuit *h* nobis R. lator præsentium, quòd cùm ad Ecclesiam de Saleb. à Domino fundi fuerit præsentatus, ei curam animarum noluisti sibi committere, pro eo quòd esset filius Sacerdotis. Cæterùm, quia indignum est, ut ipse postquam est in Subdiaconum ordinatus, omnino debeat Ecclesi stici beneficii provisione carere: mandamus, quatenus aliquem honestum Presbyterum cum assensu ejusdem Clerici invenire studeas, qui Ecclesiæ serviat supradictæ, ita quòd præfatus

---

a *Heliensi Episcopo.* b *Require ex c. pastoralis inf. de off. & pot. jud. del. cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *compil.* c *Archiepiscopo Lugdunen. &c.* d *In Cod. Bar. adduntur hæc verba: utrum debeant exhumari.* e *al. Lugdun.* f *Vide leg. qui testamento. ff. de excus. tut.* g *al. impositio al. interpositio.* h *In uno manuscr. ita: de filiis Presbyt. non ordinandis, nec in paternis Ecclesiis tolerandis. In alio ita: De filiis Presbyterorum & aliis illegitime natis ordinandis, vel non.* i *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp.* k *gradus.* l *vivant.*

a *Concil. Trident. sess.* 25. *in decret. de reform. cap.* 15. *idem sancivit.* b *Post Concil. Lateranen. sub Alex. III. p.* 19. *cap.* 4. *& cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *compil. & Concil. Trident. proximè citatum. Arnulf. Lexov. epist.* 114. *cap.* 7. *de test. cap.* 14. *de purg. can.* c *Post Conc. Lateran. sub Alex. III. p.* 19. *cap.* 1. *& cap.* 4. *eod. tit. in* 1. *compil. Conc. Tol. IX. c.* 10. d *Lugdunensi.* e *Post Concil. Lateran. sub Alex. III. p.* 19. *c.* 5. *& cap.* 6. *eod. tit. in* 1. *compil.* f *Vide leg.* 2. *ff. de jur. & fa. igno. & l. si res obligata. ff. de legat.* 1. g *Idem R. Exoniensi Episc.* h *Post Conc. Later. sub Alex. III. p.* 19. *c.* 6. *& cap.* 7. *eod. tit. in* 1. *compil.*

R. me-

R. medietatem omnium beneficiorum prædictæ Ecclesiæ, eidem in suo ordine serviendo, pacificè debeat obtinere. Non enim solus Presbyter Missarum solennia, vel alia divina officia potest sine ministri suffragio celebrare.

CAP. VII.

Filius præesse potest Ecclesiæ, cui pater præfuit mediatè.

Idem *Archiepiscopo Cantuariens.* a

EX transmissâ conquestione G. Clerici percepimus, quòd ad Abbatis de Castris præsentationem, in quodam beneficio Ecclesiæ de N. *b* cum in præsenti recipere distulisti, eò quòd pater ejus in præfata Ecclesia ministravit: quo defuncto, media intercessit persona, cui prædictum beneficium est collatum. Ideoque mandamus, quatenus si est ita, prænominatum Guil. ad præfatum beneficium admittere non postponas, non ideò minùs observato Apostolici rescripti decreto, quod successionem in Ecclesia Dei hæreditatiam detestatur.

CAP. VIII.

Filius præesse potest Ecclesiæ, in qua pater sine titulo ministravit.

Idem *Vigorens. Episcopo.* (*an.* 1188. *Romæ in Angliam.*)

COnstitutus in præs. nost. G. Clericus, supplici nobis insinuatione monstravit, quòd cùm capellam de Storton, canonicè fuisset adeptus, & eam pluribus annis pacificè possedisset, R. miles ipsum eâ sine judicio spoliavit. Cumque memoratus Clericus exinde apud te deposuisset querelam, objectum fuit ei, quòd pater suus in capella ministravit eadem: [*& infrà.* α] Fr. tuæ mandamus, quatenus si tibi *c* constiterit, quòd idem Clericus à capella fuerit prædicta per potentiam laicalem ejectus, & quòd pater ejus præfatæ capellæ persona, seu perpetuus Vicarius non fuerit (licèt in eadem nomine ejusdem G. quandoque ministraverit) ipsam sibi cum redditibus perceptis restituere non omittas.

[α *Ideoq. præfatam capellam nondum potuit rehabere: Quia vero ad nostrum spectat officium, insolentiam Laicorum contra viros Ecclesiasticos debitâ severitate compescere.*]

CAP. IX.

Si is, cui concessum est à Papa, ut possit dispensare cum filiis Sacerdotum, circa Ecclesias paternas immediatè tenendas, cum aliquo dispensat, ille per literas justitiæ posteà contra eum impetratas, removeri non poterit.

Idem *Eboracen. Archiepiscopo.* (*an.* 1177. *Romæ in Angliam.*)

EX tua nobis *d* parte est propositum, quòd cùm olim ad tuam consultationem super filiis Sacerdotum tales à nobis literas recepisses, ut eos posses in Ecclesiis, quas patres eorum nullo mediante possederant, sustinere, quos probatæ vitæ & sanæ *e* conversationis cognosceres, vel quos longo tempore illas tenuisse *f* constaret: quidam ad judices literas imperraverunt, ut si constaret eos esse filios Sacerdotum vel Clericorum, qui in proximo ante eos Ecclesias tenuerunt, super his imponatur eis app. cessante silentium, & Ecclesias istas ipsis assignent, quamvis in eis se ostendere nequeant per Episcopos institutos. Super quo tibi t. respond. quòd si per priores literas cum aliquibus Clericis dispensâsti, dispensationem tuam posteriorum literarum intuitu nolumus irritari. Alios verò Clericos laicæ donationis intuitu, in Ecclesiis sine auctoritate Pontificis sui institui, aut institutos remanere, auctoritate Apostolica prohibemus.

Idem venerabilibus fratribus, R. Cant. Archiepiscopo totius Angliæ Primati, & Apost. S. Legato, & R. Vigoren. Episcopo, sic habet 1. collectio. b *al. de H. vide Anton. Aug. in notis veteris collectionis.* c *Quatenus si constiterit, quòd præd. Clericus.* d *Post Concilium Lateran. sub Alexand. III. part. 19. cap. 10 & c. 10. eod. tit. in 1. compil. al. cap. 3. ut est in Tarrac. veteri.* e *alit. bona.* f *al. habuisse.*

CAP. X.

Si manifestum est, quòd filius in Ecclesia immediatè successit patri, sine aliqua testium receptione, ab illa removebitur.

Idem *Cantuarien. Archiepiscopo & ejus Suffraganeis.* (*an.* 1178.)

QUoniam *a* est sacris canonibus prohibitum: [*& infrà.* α] Præcipimus, quatenus si manifestum & publicum fuerit, patres *b* in Ecclesiis personatus gessisse, filios ab eisdem (si etiam eas adepti sunt) penitùs excludatis: nec ad earum gubernationem ulterius assumantur. Nolumus enim, ut causa in judicium deducatur, vel testes etiam admittantur, si hoc manifestum existat.

[α *Ne quis hæreditario jure Ecclesiastica beneficia possidere præsumat, nec hi qui in sacerdotio sunt geniti, nisi probatè vixerint, in claustro Monachorum vel Canonicorum regularium ad sacros ordines debeant promoveri: vobis*]

CAP. XI.

Filius etiam legitimus removetur ab Ecclesia, in qua immediatè successit patri Vicario, vel Rectori.

Idem *Cantuarien. Archiepiscopo.*

AD extirpandas *c* successiones: [*& infrà.* α] F. tuæ mandamus, quatenus, si qui filii Presbyterorum provinciæ tuæ teneant Ecclesias, in quibus patres eorum tanquam personæ vel vicarii nullâ personâ mediâ ministrârunt: eos (sive geniti sint in sacerdotio, sive non) ab eisdem Ecclesiis non differas amovere.

[α *A sanctis Dei Ecclesiis studio totius solicitudinis debemus intendere, & etiam ad hoc decet nos vigilem curam exhibere, ne circa ministerium suscepti regiminis videamur minus diligentes existere, sed id vitium in Ecclesiis vel negotiis Ecclesiasticis, & viris permittimus pullulare. Hinc est quod*]

CAP. XII.

Filius Episcopi legitimè natus, promoveri potest ad ordines: & in paterna Ecclesia beneficiari.

Clemens III. *Cassel. Archiepiscopo.* d (*an.* 1189. *Romæ in Hiberniam*)

AD hæc *e* ex parte tua nostris auribus est relatum: [*& infrà.*] Quòd à nobis fr. tua requisivit, an à Pontificibus generati valeant ad sacros ordines promoveri, si scientiâ fuerint & morum honestate probabiles: Sciat fr. t. quòd si ex legitimo sunt matrimonio procreati, nec aliud canonicum obviat, licitè possunt ad sacros ordines ascendere, & in eisdem Ecclesiis, in quibus præsunt vel præfuerunt genitores eorum, beneficium obtinere.

CAP. XIII.

Non potest filius esse Vicarius illius Ecclesiæ, in qua pater proximus fuit rector.

Idem. *f*

MIchaël *g* Presbyter de sancto Germano, transmissâ nobis conquestione, monstravit, quòd cùm Ecclesiam sancti I. de Corona *h* tuæ diœcesis canonicè sit adeptus, M. filius Antonii, qui proximò antè ipsius Ecclesiæ habuit personarum, ad se Vicariam ipsius asserit pertinere: [*& infrà.* α] F. tuæ mandamus, quatenùs si constiterit tibi, ipsum *i* M. fuisse filium Antonii, qui ejusdem Ecclesiæ habuit proximò personatum, ei super eadem Vicaria, perpetuum silentium imponere non postponas.

[α *Quia igitur in Ecclesia successiones, & in prælaturis & dignitatibus Ecclesiasticis statutis canonicis damnantur.*]

CAP. XIV.

Illegitimè genitus etiam de uxore, sine dispensatione ad ordines vel beneficia promoveri non potest.

a *Cap. 11. eod. tit. in 1. compil.* b *al. patres eorum.* c *Cap. 1. eod. tit. in 2. compilat.* d *Aliàs Casan. al. Cassien. Episcopo. al. Casselben. al. Cassiano Arch.* e *C. 3. eod. tit. in 2. comp.* f *Cælestinus III.* g *Cap. 4. eod. tit. in 2. compil.* h *Coronen. al. Toron.* i *al. N. ipsum filium fuisse, &c.*

Idem. (*an.* 1190. *Romæ.*)

LIteras: [*& infrà.* α] Intelleximus *a*, quòd H. in Sacerdotio genitus, de uxore legitima natus & conceptus, affectavit à pueritia ministrare Domino in officio clericali. Verùm licèt à filiis paterna incontinentia modis omnibus propellenda noscatur: si tamen aliàs dignus inventus fuerit, permittimus ipsum ordinari in Clericum, & ad Ecclesiasticum beneficium (unde commodè sustentari valeat) promoveri.

[*α Dilectionis vestræ accipimus, nomen latoris præsentium & ejus originem continentes.*]

CAP. XV.

Illegitimus in Ecclesia Paterna præbendari non debet.

Innocentius III.

CUm decorem domus Dei: [*&* ʃ.] Filiis Canonicorum præbendas in eisdem Ecclesiis conferri non sinatis, quarum *b* sunt Canonici patres eorum. Cùm indecorum sit, ut in altaris officio illegitimus filius impudico patri ministret *c*, in quo unigenitus Dei filius æterno patri pro salute humani generis victimatur.

CAP. XVI.

Si illegitimus, maximè filius spurius instituatur in Ecclesia, in qua institutus est pater, institutio non valet, & instituens à suis beneficiis suspendatur.

Idem *in Concilio generali.* d (*an.* 1215.)

AD abolendam *e* pessimam (quæ in pluribus inolevit Ecclesiis) corruptelam: Firmiter inhibemus, ne Canonicorum filii, maximè spurii, Canonici fiant in secularibus Ecclesiis, in quibus instituti sunt patres eorum. Et *f* si fuerit contrà præsumptum, decernimus non valere. Qui vero tales (ut dictum est) canonicare præsumpserint, à suis beneficiis suspendantur.

CAP. XVII.

Alius, quàm Papa non dispensat, ut filius in Ecclesia paterna immediatè succedat.

Honorius III. *g* (*an.* 1220. *Romà in Belgium.*)

DIlectus filius G. Præpositus sanctæ M. transmissâ nobis petitione monstravit, quòd cùm Vergilius Presbyter quandam Ecclesiam, curam animarum habentem, quam nullo medio habuit pater ejus, obtineat, ipsum monuit, ut resignaret eandem: sed idem asserens, quòd H. Remen. *h* Archiepiscopus, tunc Apost. sed. Leg. dispensavit cum eo, id efficere contradicit.

Quocirca mandamus, quatenus non obstante dispensatione aliquâ, quæ à sede Apostolica non manaverit, quod canonicum fuerit (appellatione postpositâ) statuatis.

CAP. XVIII.

Illegitimus absque dispensatione Papæ ad dignitatem, vel personatum, vel beneficium curatum, promoveri non potest.

Gregorius IX. *Turon. Archiepiscopo.* i (*an.* 1228. *Romà in Galliam.*)

NImis in tua provincia Ecclesiæ deformatur *k* honestas, ex eo, quòd filii Sacerdotum, & alii non legitimè nati, ad dignitates & personatus *l*, & alia beneficia curam animarum habentia, sine dispensatione sedis Apost. promoventur. Quocirca mandamus, quatenus prædictis personis à personatibus, & dignitatibus, & hujusmodi beneficiis prorsus amotis, ea personis idoneis conferri facias per illos, ad quos collationem ipsorum de jure noveris pertinere. Et ne id de cætero præsumatur, districtiùs inhibemus.

a *Cap.5. eod. tit. in* 2. *compil.* b *alit. quorum.* c *Vide no. per B. in l. generaliter §. cum autem. C. de Instit. & subst. sub condit. fact.* d *cap.*31. e *Concordat Concilium Trident. sess.* 25. *de reform. c.*15. *& habetur cap.*1. *eod. tit. in* 4. *compil.* f *alit. sed.* g *Decano Moriensi, & in aliquot vetustis legitur, Innocent. III.* h *In multis antiquis legitur. G. Remens.* i *Aliàs Archidiac.* k *al. diffamatur.* l *Vide ff. de ali. & ciba. leg. l. pen. & l. si filius. ff. de don.*

TITULUS XVIII.

DE SERVIS NON ORDINANDIS ET EORUM MANUMISSIONE.

CAP. I.

Servus ante plenam manumissionem ordinari non debet.

Ex Concilio Toletano. (*fortè* 633. *in Hispan.*)

INstruendi *a*: [*& infrà.* α] Fortè dicet aliquis: Clericus fieri non permittitur, nisi ante Clericatum ingenuitatis dignitate potiatur. Reverà verum dicit. Et ideò quod infirmari *b* vel vituperari potest, præcaveri debet.

Non solùm autem, qui ad Clericatûs ordinem promovendi sunt, in Ecclesia manumittendi sunt: Verùm etiam hi, quos quisque pro remedio animæ suæ emancipari vult, quia sic scriptum est in pacto Francorum.

[*α Sunt prætereà Laici, ut sciant, quia nullatenùs alio loco manumittere possunt proprios servos, quos Dominicis castris adgregare consueverunt, nisi in sacra Ecclesia ordine prænotato. Quomodo enim Clerici extra Ecclesiam libertatem assequi possunt, qui à lege mundana extranei sunt, & quibus interdicitur ne ad seculare judicium procedant, quomodo à seculari judicio à jugo servitutis absolvuntur? Sed*]

CAP. II.

Servus sine licentia Domini ordinatus, deponitur, & Domino restituitur.

Ex eodem. *c*

DE servorum ordinatione: [*&* ʃ. α] Statutum est, ut nullus Episcoporum deinceps ad sacros ordines eos promovere præsumat, nisi priùs à Dominis libertatem fuerint consecuti. Et si quilibet servus fugiens Dominum suum, quâlibet calliditate aut fraude ad gradus pervenerit Ecclesiasticos decretum est, ut deponatur, & ejus Dominus eum recipiat.

[*α Quia passim ad gradus Ecclesiasticos indiscretè promoventur, placuit omnibus cum sacris canonibus concordare.*]

CAP. III.

Servus ab Ecclesia manumissus ordinari potest: & quod acquirit, post suum obitum, erit Ecclesiæ manumittentis: quam si accusat, vel contra eam testificatur, libertate & ordine privetur.

Ex eodem. *d*

DE famulis Ecclesiæ constituere Presbyteros & Diaconos per parochias liceat, ita tamen ut anteà manumissi statum recipiant libertatis. §. 1. Quicquid autem talibus extiterit debitum, aut quolibet modo collatum eis in personas extraneas transmittere non licebit, sed omnia ad jus Ecclesiæ, à qua manumissi sunt, post eorum obitum debeant pertinere. §. 2. Quibus (sicut cæteris Ecclesiæ libertis) accusandi vel testificandi adversùs Ecclesiam aditus præcludatur: ad quod si aspiraverint, non solùm libertatis beneficio careant, sed etiam honoris gradu, quem non dignitate naturæ, sed necessitate temporis promeruerunt.

CAP. IV.

Dominus in servo, quem manumittit, potest spirituales operas retinere.

Ex Concilio apud Alichi. *e* (*an.*917. *in German.*)

a *Al. instituendi.* b *alit. infamari.* c *Burchard. lib.* 2. *decr. cap.*31. *Ivo part.*6. *c.*132. *Grat. dist.*54. *cap.* 6. *Pannorm. lib.* 3. *titul. de serv. non ordin. c.* 1. *& post concil. Lateran. sub Alex. III. part.*50. *cap.*56. *& c.*2. *eod. tit. in* 1. *comp. ubi integrum caput & variam inscriptionem invenies: nam aliàs adscribitur Concil. Maticensi, al. Toletano.* d *Addi potest.* 4. *c.*73. e *al. Alvern. alit. Altheum. alit. Althen. al. Archi. solet Burchardus eum locum appellare Altheim, ut lib.* 1. *cap.* 162. *&* 227. *Ivo part.*6. *cap.*602. *Decret. ex Conc. apud Altheim habito, c.* 38. *Huic rex Conradus interfuisse dicitur.*

Nullus

Nulla *a* [*& infrà. α*] Si quis de servis suis quenquam donaverit libertate, & ipsum in Presbyterum fecerit ordinari, ille autem posteà in superbiam elatus, Domino suo canonicas horas psallere noluerit, accusatus apud Episcopum, qui ordinaverit eum, degradetur.

[*α Clericus ad gradum Presbyterii promoveatur, nisi ordine Canonico, ut scriptum in canonibus habetur. Si enim propter Dei dilectionem.*]

CAP. V.

Spurii, vel servi, ordinari non debent.

Alexander III. *Archiepisc. Turon.*

Consuluit: [*& infrà.*] Cons. t. t. respond. quòd neque spurios, neque servos ordinare debes: & si memor es, in consecratione tibi dictum fuit, vide, ne quemlibet servilis conditionis ad ordines promovere præsumas.

CAP. VI.

Manumissus ab Ecclesia, ut fiat Clericus, & ipsi Ecclesiæ perpetuò serviat in divinis, ad aliam Ecclesiam se transferre non potest: secùs si purè fuerit manumissus. Vel sic: secùs si fuerit manumissus, ut serviat. Jo. Andr

Innocentius III. *Variensi* b *Episcopo.* (*an.* 1207. *Viterbo in Hungariam.*)

Eo libentiùs *c*: [*& infrà.*] Adjecisti aliam quæstionem, an illorum filii, qui Ecclesiæ servili conditione tenentur, traditi à parentibus militiæ clericali cum suorum conniventia Dominorum, ut in eadem Ecclesia debeant deservire, assequentes propterea libertatem, post tempus eâ relictâ possint ad aliam se transferre? In quo credimus distinguendum, utrum eo tenore fuerint manumissi & obligati *d* ordini clericali, quòd manumittendi Ecclesiæ, dum vixerint, deberent impendere famulatum in obsequiis divinorum: & tunc transferendi se ad aliam, est eis licentia deneganda: vel manumissi extiterint absolutè, sicque libertatem habeant ad aliam transeundi.

CAP. VII.

Jus, quod est de servo facto Diacono, etiam de Subdiacono debet intelligi.

Idem.

Miramur non modicum, cùm *e* certum sit inconstitutionibus antiquorum, quando *f* servi in gradus Ecclesiasticos ordinati, debeant in servitutem, vel non debeant revocari: [*& infrà.*] De Subdiaconali ordine, quia de eo non fit mentio in Patrum statutis expressè, videtur nobis, quòd & is cum Diaconali gradu privilegio gaudet eodem. Nam licèt sacer ordo non reputaretur in Ecclesia primitiva, tamen à constitutione Gregorii atque Urbani secundùm moderna tempora, sacer gradus esse minimè dubitatur.

CAP. VIII.

Natus ex patre servo & libera matre, liber est, & licitè promovetur.

Gregorius IX. *Archiepiscopo Neapolitano,* (*an.* 1228.)

Dilectus filius G. Diaconus proposuit, quòd I. miles eâ occasione, quòd patrem ipsius hominem servum esse proponit (licèt mater sua, cujus debet imitari *g* conditionem, libera esse noscatur) ne promoveatur in Presbyterum, impedire præsumit. Quocirca mandamus, quatenus si tibi constiterit de præmissis, eundem militem ab hujusmodi impedimento cessare *h* compescas.

a *Ex cap. 3. eod. tit. in* 1. *compil.* b *aliàs, Varinensi, aliàs Vacinensi, al. Vaciensi.* c *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *compilat.* d *in omnibus manuscriptis, oblati: In uno solo, obligati, sed i. & g. velut superabundantia erant notata.* e *cautum.* f *aliàs, quomodo.* g *vide l. idem Pomponius.* §. *idem scribit, De rei vindic. & Instit. de ingen.* §. 1. h *vox, cessare, deest in vet.*

TITULUS XIX.

DE OBLIGATIS AD RATIOCINIA ORDINANDIS, VEL NON.

CAP. UNIC.

Obligatus ratiociniis, deposito onere & redditâ ratione, ordinari potest: prius verò non.

Ex Concilio Carthag. *a* (*an.* 348. *in Afric.*)

Magnus Episcopus August. dixit: *Quid dilectioni vestræ videtur,* procuratores, actores, executores seu curatores pupillorum si debeant ordinari? Gratus Episcopus dixit: Si post deposita onera & reddita ratiocinia, actus vitæ ipsorum fuerint comprobati in omnibus, debent cum laude Dei (si postulati fuerint) honore munerari: si enim ante libertatem negotiorum vel officiorum fuerint ordinati, Ecclesia infamatur. Universi dixerunt: Rectè statuit Sanctitas vestra, ideoque ita *b* est nostra sententia.

TITULUS XX.

DE CORPORE VITIATIS ORDINANDIS, VEL NON.

CAP. I.

Presbyter, qui in duello digiti partem amisit, ex dispensatione sui Episcopi potest in suo ordine ministrare.

Alexander III. *c* (*an.* 1165. *Romà in Campaniam.*)

De Presbytero Campaniæ, qui duellum spontè obtulit, & oblatum suscepit, & in eo partem digiti amisit: respondemus, quòd cùm ipse non perdiderit tantum de digito, quin sine scandalo possit solenniter celebrare, satis potes post peractam pœnitentiam cum eo misericorditer agere, & permittere ipsum in suo ordine ministrare, licèt ejus excessus gravis admodùm extitisset.

CAP. II.

Habens in oculo maculam, quæ non inducit magnam deformitatem, etiam ad Episcopatum poterit promoveri.

Idem *Cisterciens. electo,* (*al. Cicestrensi. an.* 1173. *Romà in Angliam.*)

Cum de tua electione quæstio mota fuisset: [*& ĩ. α*] Tibi, quòd in oculo maculam habeas, & filius Canonici fueris, est objectum: Unde Cantuariens. Archiepiscopo dedimus in mandatis, ut pro eo, quòd Canonici filius diceris, in promotione tua ex multa dispensatione procedat. De macula verò *d* Archiepiscopo prædicto mandavimus, ut cum consilio Suffraganeorum suorum, quod exinde visum fuerit, exequatur, in quo tibi ex maxima dispensatione curavimus providere.

[*α Et aliorum, qui sunt in quibusdam Ecclesiis Anglicanis electi in præsentia nostra & nostrûm fratrum.*]

CAP. III.

Sectus in cunabulis, licitè promovetur.

Clemens III. *Varien. Episcopo.* (*an.* 1189. *Romà in Hungariam.*)

I. Ex parte Bartholomæi Monachi petitorium *e* fuit nostro Apostolatui præsentatum, quòd cùm ipse in cunabulis sectus fuerit, postmodùm sub regula & Abbate devotè Deo militans, in Diaconatûs ordinem est promotus: [*& infrà. α*] Sanè cùm secundùm statu-

a *Concilium Carthaginense primum, cap.* 8. *ut refert Burchardus lib.* 2. *decret. cap.* 36. *Ivo p.*6. *c.*137. *Gratianus dist.* 54. *cap.* 3. *ubi falsò tribuit Concil. Maguntinensi.* b *al. ista.* c *Salernitano Archiepiscopo ex ea collectione, quæ est post Lateranens. part.* 26. *c.* 4. 5. *&* 6. *vide Concilium Tridentinum. Sessione* 25. *de reformatione, cap.* 19. *Adde beatum Thomam, & ibi Cajetanum* 2. 2. *quæst.* 95. *ad articulum* 3. *& plenissimè per Bernardum Vasquium controversiarum illustrium cap.* 12. *&* 49. d *aliàs, verè in oculo.* e *Cap.*1. *eod. tit. in* 2. *compilatione.*

ta Nicæni Concilii ad Clericatûs ordinem prohibeantur accedere, & si etiam in Clero fuerint, debeant cessare, qui se ipsos sani absciderint, vel affectaverint, ut ab aliis *a* abscindantur: non credimus ei impedimentum afferre, quò minùs possit provehi, qui in cunabulis sectus fuit, quia non videtur hoc eo tempore affectâsse, quo judicium animi non habebat: præsertim cùm in canonibus Apostolorum *b* sit manifestè sancitum, quòd eunuchus, si per insidias hominum factus, vel ita natus sit, aut etiam in persecutione sint ei amputata virilia, & dignus est, possit in Episcopum promoveri.

[*α Unde suppliciter petiit facultatem sibi à sed. Apost. indulgeri, ut sit ei licitum in Presbyterum ordinari.*]

CAP. IV.

Sacerdos, qui sine causâ virilia sibi fecit abscindi, credens inde mereri, de dispensatione Episcopi suum officium, præter altaris ministerium, poterit exercere.

Idem *Ravennati Archiepiscopo.*

SIgnificavit *c* nobis R. Archipresbyter sancti Stephani, quòd B. Presbyter (credens se obsequium præstare Deo) fecit sibi virilia amputari: [*& infra.*] Quocirca mandamus, quatenus si jam dictum Presbyterum aliàs Deo *d* dignum inveneris, ei sacerdotale officium, absque altaris ministerio, auctoritate nostrâ fretus & tuâ, prout videris expedire, concedas.

CAP. V.

Sacerdos, qui ex justa causa fecit sibi virilia abscindi, potest ut prius sacerdotale officium exercere.

Innocentius III. *e*

II. EX parte M. Presbyteri fuit *f* propositum, quòd cùm sibi sentiret lepræ periculum imminere, de consilio medici virilia fecit sibi abscindi, ut posset à tam gravi infirmitatis vitio liberari: [*& inf. α*] Quoniam igitur canones sanctorum Patrum hunc à sacri altaris administratione non prohibent, mandamus, quatenus si est ita, & memoratus M. est aliàs idoneus, ut sui ministerii officium exequatur, liberam ei tribuas facultatem.

[*α Et ut provideremus ei super executione sui officii, à nobis humiliter postulavit.*]

CAP. VI.

Mutilatus manu, si promotus fuerit in Abbatem, ab Abbatia deponitur.

Idem *Mileten.* g *Episcopo. (an. 1198. Romæ in Cariam.)*

EXposuisti *h* nobis, quòd prædecessor tuus H. in Abbatem promovit, nesciens quòd ipse esset manu alterâ mutilatus: [*& infra. α*] Nos ig tur fr. t. respond. quod cùm pro tam enormi defectu ad sacros non possit ordines promoveri, & in promotione sua id tacuerit fraudulenter, ab Abbatiæ officio est non immeritò amovendus.

[*α Quia verò ipse Abbas noscitur sinistrâ carere, quid super hoc agendum sit, nostrâ voluisti responsione edoceri.*]

CAP. VII.

Carens unguiâ pollicis, dummodò sit fortis in pollice, licitè ad sacerdotium promovetur.

Honorius III. *Episcopo Engolismen. (an. 1218. Romæ in Galliam.)*

THomas Monachus proposuit, quod cùm in annis puerilibus esset constitutus, quædam barra ferrea super dextræ suæ pollicem fortuito casu cadens, ungulam avulsit ab eo. Quocirca mandamus, quatenus si ad frangendum Eucharistiam sit in pollice ipse potens, & aliud canonicum non obsistat, propter deformitatem hujusmodi non dimittas, quin eum ad ordinem promoveas Sacerdotis.

TITULUS XXI.

DE BIGAMIS NON ORDINANDIS.

CAP. I.

Breve est.

Ex Concilio Aurelianensi. *(an. 538. in Gallia.)*

UT bigami *b*, pœnitentes, vel repudiatarum mariti, ad sacerdotium non ascendant.

CAP. II.

Cum bigamo, qui ordinatus est ad sacros, non dispensatur: & ordinator privabitur potestate ordinandi, nisi cum eo fuerit dispensatum.

Lucius III. *c Spalen. Archiepiscopo. (an. 1183. Romæ in Sclavoniam.)*

SUper eo *d*, quod tua fraternitas de bigamis requisivit: Respondemus, quòd ordinatores eorum potestate & officio ordinandi, & ordinati si ad sacros ordines fuerint promoti, eis ideò sunt privandi: quia in bigamis contra Apostolum *e* dispensare non licet, ut debeant ad sacros ordines promoveri, vel in eis si promoti fuerint remanere. In ordinatore autem potest dispensatio adhiberi, ut ordinandi potestate & officio non privetur.

CAP. III.

Bigamus uxore vivente, vel mortuâ, non ordinatur.

Cœlestinus III. *(an. 1195.)*

DE bigamis *f* Presbyteris, & viduarum maritis, idem sancimus omnino, ut nec viventibus uxoribus, nec defunctis, ad divinorum debeant celebrationem admitti: maximè cùm à doctrina sit Apostoli, & institutionibus Ecclesiæ alienum.

CAP. IV.

Qui mortuâ uxore promotus ad sacros, cum secunda de facto contraxit & cognovit, bigamiæ pœnam incurrit, licet non sit bigamus.

Innoc. III. *Ratispa. Episcopo.* g *(Romæ in Poloniam.)*

NUper *h* nobis: [*& infra.*] Tertius *& ultimus* articulus videbatur habere non modicum quæstionis: quoniam cum in matrimoniis contrahendis non juris effectus, sed animi destinatio attendatur, unde illum comitatur infamia, qui duas simul uxores habet: quod partim ad factum convenit retorqueri: sicut in canone legitur de Presbytero, qui non legalibus nuptiis detinetur: eâdem censurâ tales videntur inter bigamos repu andi. Licet obviet ex adverso, quòd opinioni sit veritas præferenda, & quod juxta præmissa, qui nullam uxorem habuit, foret bigamus reputandus: quod contingeret, si quis de facto contraheret cum diversis, quibus de jure non posset matrimonialiter copulari. Nos autem in hac quæstione t. respond. quod cum hujusmodi Clericis, qui quantum in ipsis fuit, secundas mulieres sibi matrimonialiter conjunxerunt, tanquam *i* cum bi-

a *Vide l. sed. & quæsitum. §. 1. cum nor ff. de liber. & posthum. & l. spadonem. ff. de verborum signific.* b *dist. 60. cap. Eunuchus.* c *Idem sancivit Innocent. I. epist. ad Felicem Nucerianum Episcopum, c. 1. Refert Burchardus l. 2. c. 14. concord. Concil. Nicæn. c. 1. sed hic additur dispensatio.* d *Vox, Deo, in antiquis deest.* e *Parisiensi Episc. alias, Parisiensi Episc.* f *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil.* g *aliàs Miltens. al. Meldens.* h *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.*

a *Concil. Aurel. III. cap. 6. Idem Conc. Arelat. III. cap. 3. quibus locis eadem est sententia, sed diversis verbis conscripta. Referunt Burchardus lib. 2. cap. 33. Ivo part. 6. c. 134. vide Gratian. dist. 55. canon. 2. & Concil. Trident. Sess. 23. in decret. de reformatione, c. 17.* b *Ex cap. 2. eod. tit. in 2. compil. Aliàs legitur digami.* c *Aliàs, Spaletens. aliàs, Valetens. alias, Spalentin. aliàs Spoletens. aliàs Spoletano, aliàs Hispalensi.* d *Cap. 3. eod. tit. in 2. compil.* e *1. ad Tim. 3.* f *Cap. 2. eod. tit. in 2. comp.* g *Aliàs Rothomagens. aliàs Witalmens. Episcopo.* h *Cap. 1. eod. tit. in 3. comp. vide Dominicum Sotum in quarto Sententiar. dist. 27. qu. 3. art. 3.* i *Hoc, tanquam, non est expressivum veritatis, sed similitudinarium, juxta illud: Existis tanquam ad latronem.*

gamus non liceat dispensari, licèt in veritate bigami non existant, non propter sacramenti defectum, sed propter affectum intentionis *a* cum opere subsecuto.

CAP. V.

Qui contraxit cum virgine, licèt priùs ab alio fuerit desponsata, bigamus non censetur.

Idem Innoc. III. *Metensi Episcopo.* (*an.* 1207.)

DEbitum pastoralis officii: *b* [*& infrà.* α] F. t. ita duximus respondendum, quòd cùm duo sint in conjugio, videlicet consensus animorum, & commixtio corporum, quorum alterum significat charitatem, quæ consistit in Spiritu inter Deum & justam animam, ad quod pertinet illud, quod dicit Apostolus *c*: *Qui adhæret Deo, unus Spiritus est cum eo:* reliquum verò designat conformitatem, quæ consistit in carne inter Christum & Ecclesiam, ad quod pertinet illud, quod Evangelista testatur *d*: *Verbum caro factum est, & habitavit in nobis*: profectò conjugium *e* illud, quod non est commixtione corporum consummatum, non pertinet ad illud conjugium designandum, quod inter Christum & Ecclesiam per incarnationis mysterium est contractum, juxta quod Paulus *f* exponens illud, quod dixerat protoplastus *g*: *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea*: & propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una: statim subjungit, *Hoc autem dico magnum sacramentum in Christo & Ecclesia.* Cùm ergo propter sacramenti defectum inhibitum sit, ne bigamus, aut maritus viduæ præsumat ad sacros ordines promoveri quoniam nec illa est unica unici, nec iste unus unius: profectò ubi deficit inter hujusmodi conjuges commixtio corporum, non deest hujusmodi signaculum sacramenti. Unde is, qui mulierem ab alio viro ductam, sed minimè cognitam, duxit uxorem: quia nec illa, nec ipse carnem suam divisit in plures: propter hoc impediri non debet, quin possit ad sacerdotium promoveri.

[α *Secundus autem tuæ dubitationis articulus continebat, An is, qui mulierem ab alio viro traductam, sed nondum cognitam, matrimonialiter sibi copulavit, valeat ad sacerdotium promoveri? Licet autem is, qui ab alio viro relictam duxit in conjugem, sive cognita fuerit ab illo, sive incognita manserit, videatur duxisse viduam in uxorem, utpote cujus vir erat mortuus, quando duxit eandem: sicut & ille bigamus esse videtur, qui cum duabus legitimè contraxit uxoribus, sive neutram, sive alteram tantùm cognovit, quia vir extitit duarum uxorum. Nos autem.*]

CAP. VI.

Qui plures habuit concubinas, ex eo bigamus non est.

Idem *Lugdunens.* h *Archiepiscopo, Apostol. sedis Legato.* (*an.* 1213. *Signiâ in Daniam.*)

QUia circa *i* minima *k*: [*& infrà.*] Sanè postulâsti per sed. Apost. edoceri, si Presbyteri plures *l* concubinas habentes, bigami censeantur? Ad quod duximus respondendum, quòd cùm irregularitatem non incurrerint bigamiæ, cum eis tanquam simplici fornicatione notatis, quoad executionem sacerdotalis officii poteris dispensare.

CAP. VII.

Subdiaconus, qui cum vidua contraxit, & eam cognovit, bigamiæ pœnam incurrit, licèt bigamus non sit.

Idem.

A Nobis fuit: [*& infrà.*] Ille autem, qui in Subdiaconatûs ordine constitutus de facto tantùm (quia de jure non potuit) duxit viduam in uxorem, profectò bigamus non existit: sed nec viduæ potest in veritate dici maritus, cùm inter ipsum & illam non fuerit vinculum maritale contractum: cum eo tamen contra doctrinam Apostoli *a* tanquam cum marito viduæ dispensare non licet, non propter sacramenti defectum, sed propter affectum intentionis cum opere subsecuto.

TITULUS XXII.

DE CLERICIS PEREGRINIS.

CAP. I.

Ultramarini & valdè remoti ordinationem suam probare debent per quinque Episcoporum sigilla.

Alexander III. *b Cœnoman. Episcopo.* (*an.* 1170. *Româ in Galliam.*)

TUa *c* nos duxit fraternitas consulendos, quid sit agendum de Clericis, qui in remotis regionibus ordinati, literas eorum ostendunt, à quibus sibi proponunt manus impositas: & utrùm Episcoporum sigilla sint, quæ repræsentant, incertum existit. Tuæ igitur consultationi respondemus tutius esse, ut in his statuta Patrum veterum observentur, quàm novum aliquid statuatur: statutum autem est de transmarinis, ut ad minus quinque Episcoporum super ordinatione sua testimonio muniantur: quod in aliis (si similiter *d* sunt incogniti) credimus observandum: ita tamen, ut in suspensione aliquanto tempore habeantur, in quo pleniùs de actibus instruantur ipsorum. Sed & de inferioribus ordinibus inquiri oportet, quia posset contingere, ut aliquibus prætermissis saltum fecissent. His autem peractis, si digni inventi fuerint, circa eos poterit dispensari.

CAP. II.

Clericus peregrinus, qui jurat se ordinatum, nisi aliter probet, in illo ordine non suscipietur, nec ad superiores promovebitur.

Innocentius III. *Constantinop. Patriarchæ.* (*an.* 1206. *Ferentino in Thraciam.*)

INter quatuor: [*& §. e*] Consuluit nos iterùm tua fraternitas, utrùm *f* Clericos ad te sine suorum ordinatorum literis venientes, & offerentes juramentum, quod sint in quovis Ecclesiasticorum ordinum constituti, debeas ad superiores ordines promovere: Inquisitioni t. t. r. quòd nisi de ipsorum ordinatione canonica, per idonea tibi constiterit argumenta, eos nec in illis suscipere, nec ad majores debes ordines promovere, præsertim antequam conversatio eorum fuerit approbata.

CAP. III.

Peregrinus, de cujus ordinatione non constat, non permittitur celebrare in publico, sed in occulto sic.

Idem *Patriarchæ Hierosolymitano.* (*an.* 1203. *Româ in Palæstinam.*)

TUæ fraternitatis: *g* [*& §.* α] Utrùm Clericos, qui ad partes Hierosol. sine commendatitiis literis ve-

a *Vide leg. si in emptionem. D. de minor. & l. si quo de leg.* 1. b *Quæ hic desunt, recipies in cap. 4. de baptismo, & cap. 2. eod. tit. in 3. compil.* c 1. *Corinth.* 6. d *Joann.* 1. e *Vide Magist. Sentent. & ibi Doct. lib. 4. dist. 27.* f *Eph.* 5. g *Gen.* 2. h *Idem D. Archidiac. Lundun. A. S. L.* i *Cap. unic. eod. tit. in 4. compil.* k *al. matrimonia.* l *In uno vetustissimo exemplari, ita: plures successivè.*

a 1. *ad Tim.* 3. b *In multis Alex. IV. sed falsa est inscriptio, nam cùm hæc compilatio facta est nondum erat Alexander quartus creatus.* c *Cap. unic. eod. tit. in* 1. *compil. & habetur integrum post Concil. Lateranens. sub Alexandro III. part.* 26. *cap.* 20. d *aliàs ita, qui similiter: al. ita, si similiter sunt in eo incogniti.* e *Tota hæc præfatio extat infra, cap. Inter* 4. *de majoritate & obedientia. Ideò hîc non abscribo, quod de similibus admonitum volo. vide Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *compil.* f *In plurib. antiquis post illud, infrà. statim sequitur, utrùm Clericos, &c.* g *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *compil.*

niunt, permittere debeas celebrare divina. [*& infrà.* β] Respondemus, quòd nisi legitimè tibi constiterit, sive per literas, sive per testes, de illorum ordinatione canonica, qui penitùs sunt ignoti, non debes ipsos permittere in *a* tuis plebibus celebrare: sed si forsitan eorum aliqui secreto ex devotione celebrare voluerint, poteris sustinere.

[*α Discretio postulavit per sedem Apost. edoceri.*]

[*β Cùm plerique eorum, de quorum canonica ordinatione non constat, statim ut veniunt, præsumunt non expetitâ licentiâ celebrare. Nos autem tuam in Domino solicitudinem commendantes super primo articulo f. t.*]

CAP. IV.

Inferiores Prælati sine diœcesanorum consensu, in Ecclesiis suis peregrinos non possunt instituere.

Honorius III. *Regin. Episcopo.* (*an.* 1220.)

TE nobis proponente didicimus, quòd quidam Prælati Ecclesiarum tuæ jurisdictionis, in Ecclesiis sibi commissis sine conscientia *b* tua Clericos de alienis Episcopatibus *c* instituere non verentur. Attendentes igitur id eis nullâ ratione licere, cùm sit honestati contrarium *d*, & à sanctorum Patrum institutionibus alienum: [*& ỹ. α*] Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd tibi licet eos exinde removere, nisi aliquos ex dispensatione in eisdem Ecclesiis duxeris dimittendos.

[*α Ad exemplar fel. rec. Alex. P. P. p. n. auct. Apost. tibi indulgemus, ut si qui Clerici de alienis Episcopatibus in Ecclesiis tuæ jurisdictionis sine conscientia & assensu tuo sunt vel fuerunt in posterum instituti.*]

TITULUS XXIII.

DE OFFICIO ARCHIDIACONI.

CAP. I.

Ponit, quæ spectant ad officium Archidiaconi.

Ex libro Romani ordinis. (*fortè an.* 600. *Romæ.*)

UT Archidiaconus *e* post Episcopum sciat se vicarium esse ejus in omnibus, & omnem curam in Clero (tam in urbe positorum, quàm eorum, qui per parœcias habitare noscuntur) ad se pertinere, sive de eorum conversatione, sive honore *f* & restauratione Ecclesiarum, sive doctrina Ecclesiasticorum, vel cæterarum rerum studio: & delinquentium rationem coram Deo redditurus est. Et ut de tertio in tertium annum, si Episcopus non potest, parœciam universam circumeat, & cuncta, quæ emendatione indigent, ad vicem sui Episcopi corrigat & emendet.

CAP. II.

Non summatur, sed ponit quædam, quæ spectant ad officium Archidiaconi.

Ex Concilio Toletano.

OFficium *g* verò Archidiaconi est Evangelium, quando voluerit legere, vel alicui de Diaconis præcipere: & quando Episcopus Missam canit, ad jussionem illius induant se Levitæ vestimentis sacris: qualiter cum Pontifice ad Missam *h* procedant: [*& ỹ. α*] §. 1. Omne Ecclesiasticum officium providendo, lectiones aut responsoria in matrice Ecclesia dare debet, & auscultare, in tantum ut nullus Evangelium, aut Epistolam, responsoria, vel quamlibet in Ecclesia lectionem legat vel cantet, donec auscultetur ab ipso. §. 2. Acolythos *i* quoque ipse ordinet, quis eorum candelabra, quis thuribulum deferre, quisve minorum in Ecclesia aliqua officia agere debeat.

[*α Omnemq; querimoniam seu causam vel justitiam Presbytericam vel Diaconorum vel Subdiaconorum ipse debeat deliberare & ordinare. Ideò verò strenuus providus, cautus, vicem sui Episcopi agens, totius Episcopatûs curam habeat, &c.*]

CAP. III.

Custodia vasorum Ecclesiæ spectat ad Archidiaconum.

Gregorius III. *Archidiacono Salonitano.* a

EA quæ contra: [*& infrà.*] Scire verò te volumus, quod à te districtè quæsituri sumus, quia vel propriæ Ecclesiæ, vel ea quæ de diversis Ecclesiis similia sunt collecta, non sub omni solicitudine & fide servantur. Quòd si quid ex eis, vel negligentiâ, vel cujusquam fraude deperiit, tu hoc reatu astringeris, qui per Archidiaconatûs ordinem custodiæ ejusdem Ecclesiæ arctiùs deputaris.

CAP. IV.

Archidiaconus sine mandato Episcopi, non committit curam animarum, id est, non habet institutionem authorizabilem.

Alexander III. *Elien. Archidiacono.* (*an.* 1174. *Romæ in Angliam.*)

CUm satis *b* sit absurdum: [*& infrà. α*] Quoniam igitur obtentu alicujus consuetudinis, non debes contra sanctorum Patrum constitutiones venire, & quod ad tuum non spectat offi ium, vendicare. Mandamus, ut nemini sine licentia & mandato Episcopi curam præsumas committere animarum.

[*α Et à sanctorum Patrum institutionibus alienam, ut Archidiaconus auct. propriâ debeat cuilibet Ecclesiarum curam committere, agrè nimis ferimus, quòd tu sine mandato Episcopi tui personis curam animarum committis.*]

CAP. V.

Archidiaconus de jure communi non potest excommunicare.

Ant. de But.

Idem *Vigoriensi Episcopo p. c. causa quæ.* (*an.* 1176.)

ARchidiaconis *c* non videtur de Ecclesiastica institutione licere, (nisi auctoritas Episcoporum accesserit) in aliquos sententiam promulgare.

CAP. VI.

Archidiaconus semel in anno (nisi necessitas exigat plus) visitat suam provinciam, id est, parœciam, hoc dicit.

Idem *Episcopo Conventren. & Abbati Cestrensi.*

MAndamus *d*, quatenus prohibeatis Cestrensi Archidiacono, ne ad Ecclesias sui Archidiaconatûs visitandas, nisi semel in anno, accedat: Nisi fortè talis causa emerserit, propter quam ipsum oporteat præfatas Ecclesias sæpiùs visitare.

CAP. VII.

Dicit primò, quod sit officium Archidiaconi: & in quo per illud relevetur Episcopus. Et secundò dicit, Decanos rurales per Episcopum & Archidiaconum eligendos & amovendos, si illorum vices communiter gerant.

Innocentius III.

AD hæc nos *e* dicimus *f*. [*& ỹ.*] §. 1. Sanè consuluit nos tuæ

---

a *In antiquis deest dictio, in.* b *aliàs, scientia, id est facultate aut licentia.* c *aliàs, partibus.* d *vide leg. quod vulgo, ff. de statu hom. & l. si cùm dies. §. compromissio. ff. de arbitr.* e *Cap. 2. eod. tit. in* 1. *compil.* f *aliàs, onere.* g *Cap. 3. eod. tit. in* 1. *comp.* h *Ut verbi gratiâ bini honestè & demisso vultu.* i *Quis ordo sit Acolytorum in Ecclesia tradit Magister Sentent. lib.* 4. *dist.* 24. *§. quarto loco.*

a *Gregorius epist.* 10. *lib.* 1. *Registri. & cap.* 1. *eodem tit. in* 1. *compil. Alias, Salernitano Archiepisc. aliter, Archidiacono, aliter, Diacono Salonitano. in aliis Episc. al. Archidiac. Salonitano. Contius. vide lib.* 2. *epist.* 16. *registri, ex qua est apud Gratianum, distinct.* 74. *canon.* 8. *& lib.* 1. *epist.* 19. *vide dist.* 74. *can.* 2. b *Cap.* 4. *eod. tit. in* 1. *compil. & post. Concil. Lateran. sub Alexandro III. part.* 26. *cap.* 2. c *al. Archidiacono. cap.* 5. *eod. tit. in prima compil. & habetur post Concil. Lateranens. sub Alexandro III. part.* 36. *cap.* 4. d *Habetur post Concil. Lateranens. sub Alexandro III. part.* 2. *cap.* 11. *vide Concil. Trident. supr. cit. eod. cap.* 1. e *Cap.* 1. *tit. in* 4. *compil.* f *in antiquis legitur, ad hæc nos Dominus. al. docuimus.*

tuæ fraternitatis devotio, quid ad officium Archidiaconi debeat pertinere, & in quibus per ipſum cura epiſcopalis ſolicitudinis debeat relevari: & nos, prout poſſumus, reſpondemus, quòd Archidiaconus (ſecundùm ſtatuta B. Iſidori) imperat Subdiaconis & Levitis: parœciarum ſolicitudo & earum ordinatio ad ipſum pertinet: & audire debet jurgia *a* ſingulorum. §. 2. Archipresbyteri autem, qui à pluribus Decani nuncupantur, ejus juriſdictioni ſe noverint ſubjacere. §. 3. Secundùm verò Romani ordinis conſtitutionem major poſt Epiſcopum, & ipſius Epiſcopi Vicarius reperitur: omnem ſolicitudinem & curam, tam in Clericis, quàm in Eccleſiis eorum (prout meliùs ſecundùm Deum poterit) impendendo, cùm ſuper his ſit redditurus rationem in diſtricti examinis judicio. §. 4. Item in epiſtola B. Clementis Papæ præd. noſt. oculus Epiſcopi Archidiaconus appellatur, ut loco Epiſcopi per Epiſcopatum proſpiciens, quæ corrigenda viderit, corrigat & emendet: niſi adeò fuerint ardua negotia, quòd abſque majoris ſui præſentia nequeant terminari. §. 5. In quadam verò noſtra conſtitutione jam aliâ vice nos meminimus expreſſiſſe, quod inſtitutio corporalis, tam ſuper beneficiis, quàm etiam dignitatibus ad ipſum debeat pertinere, examinatio etiam Clericorum ſi fuerint ad ſacros ordines promovendi: & hoc idem in collationibus beneficiorum credimus obſervandum, ut qui beneficiis Eccleſiaſticis præficiendi fuerint, à ſuo prius examinentur Archidiacono, & per ipſum poſtmodum Epiſcopo præſententur. §. 6. Subſequenter poſteà quæſiviſti, utrum Decani rurales, qui pro tempore ſtatuuntur, ad mandatum tuum ſolum, vel Archidiaconi, vel etiam utriuſque inſtitui debeant vel deſtitui, ſi fuerint amovendi; Ad hoc breviter reſpondemus, quòd cùm ab omnibus, quod omnes tangit, approbari debeat, & cùm commune eorum Decanus officium exerceat, communiter eſt eligendus, vel etiam amovendus.

CAP. VIII.

Archidiaconus non dat commendatitias ad ordines.

Idem Innoc. III. (*an.* 1199. *Româ in Venetiam.*)

Significâſti *b*: [*& infrà.*] Interdicas Archidiacono tuo, ne ſine conſcientia tua & auctoritate literas ſuas promovendis concedat. Et eis etiam diſtrictè *c* prohibeas, ne ad ordines audeant convolare. Qui ſi contra prohibitionem tuam venire præſumpſerint, executionem *d* eis ordinum ſuſceptorum totaliter interdicas.

CAP. IX.

Archidiaconus examinat & præſentat ordinandos, & ponit Prælatos in ſede.

Idem *Mediolanen. Archiepiſcopo.* (*an.* 1198. *Peruſio in Inſubriam.*)

Ut noſtrum: *e* [*& infrà.*] Nec fuit *f* ſufficienter probatum, quòd Cancellarius ex officio ſuo exerceat ſpiritualia memorata, cùm ea potius de jure communi ad Archidiaconi ſpectent officium: repræſentare *g* videlicet ordinandos Epiſcopo, & illos examinare, ponere Abbates & Abbatiſſas in ſede.

CAP. X.

Archidiaconi in monaſteriis juriſdictionem non habent, niſi quantum tribuit eis generalis vel ſpecialis conſuetudo.

Honorius III. *Abbati Ariminen. Trecen. diœceſis, & Archidiacono & Decano S. Stephani Trecen.* (*an.* 1220.)

a *Non tamen judicant Archidiaconi cauſas matrimonii & criminum. Concil. Trident Seſſ.* 24. *decr. de reform. c.*20 §. *ad hac. nec cauſas concubinatus. Idem Conc. Trid. c.* 12. b *Cap.* 2. *eod. tit. in* 4. *comp.* c *al. diſcretè.* d *In vetuſtis ita: Executionem eis ordinum taliter ſuſceptorum interdicas.* e *Prodeat de vultu Dei judicium, & c. infrà, cap. ut noſtrum de appellation. & c. ut noſtrum. ut Eccleſ. benef. ſine diminut.* f *Cap.* 3. *eod. tit. in* 4. *compil.* g *In vetuſtis præſentare.*

Dilecto filio: [*& infrà.*] Ad petitionem Archidiaconi Senon. conquerentis, quòd Abbas & Conventus monaſterii ſancti Petri Senonenſ. procurationem *a* annuam, & quædam alia, ratione ſui Archidiaconatûs ad ipſum ſpectantia, exhiberi ſibi contra juſtitiam denegabant: Abbati ſancti Criſpini & collegis ejus dedimus in mandatis, ut audirent cauſam, & ſine debito terminarent. Coram quibus petiit prædictus Archidiaconus, ut cùm *b* monaſterium intra metas ſui Archidiaconatûs ſit ſitum, Abbas & Monachi, ſibi obedirent in his, quæ pertinent ad juriſdictionem, correctionem, & viſitationem, ad jus (ut dicebat) Archidiaconale ſpectantes, videlicet ut coram ſe conquerentibus reſponderent, citati etiam venirent ad ejus præſentiam: & ejus mandata *c* honeſta & ſancta ſecundùm Deum, de correctione exceſſuum, & aliis, quæ Archidiaconi ſolent & poſſunt rationabiliter injungere, audituri, & (ſalvâ ſuâ regulâ, & Abbatis ſui debitâ obedientiâ) ſervaturi. Petiit inſuper, ne de cætero facerent aliquos de Senon. *d* ballivia, eo prætermiſſo, coram officiali Senonen. Archiepiſcopi conveniri, aſſerens illos prius debere conveniri ſub ipſo, quàm coram officiali prædicto: ſpecialibus ipſius Archiepiſcopi & hominum, ac familiæ ſuæ cauſis duntaxat exceptis: [*& infrà.* α] Ideoque diſcr. v. mandamus, quatenus per majores Eccleſiæ Senonenſ. Canonicos, qui habere debent de hujuſmodi conſuetudine notitiam pleniorem, ſuper his ſolicitè veritatem inquiratis: & niſi vobis conſtiterit præfatum Archidiaconum, vel prædeceſſores ipſius de pacifica ſic obtenta conſuetudine juriſdictionem aliquam in ipſo monaſterio, vel in hujuſmodi Abbatiis hactenus habuiſſe, præfatum monaſterium ab ejus impetitione penitùs abſolvatis, perpetuum ſuper hoc ipſi Archidiacono ſilentium imponentes. Si verò de præmiſſis conſtiterit per eoſdem, eandem juriſdictionem duntaxat adjudicantes eidem, in monaſterio prædicto, quam ipſum vel prædeceſſores ſuos in monaſterio ipſo, vel in eiſdem Abbatiis habuiſſe conſtiterit, ſuper aliis perpetuum ei ſilentium imponatis.

[α *Lite ergo ſuper præmiſſis coram præfatis judicibus legitimè conteſtatâ & auditis ab eiſdem hinc inde propoſitis, iidem judices de utriuſque partis aſſenſu cauſam ad examen Apoſtolicum remiſerunt. Ipſis ergo Alber. & Archidiacon. in noſtra præſentia conſtitutis, nos attendentes eorum conſuetudines eſſe ſuper Archidiaconorum juriſdictione diverſas, cum in hoc caſu neſciremus conſuetudinem, quâ in Abbatiis Senonen. ordinis præfati monaſterii utitur Archidiacon. Senonen. finalem nequivimus habere in hujuſmodi quæſtione proceſſum. Volentes autem, ut eidem quæſtioni finis debitus imponatur, cauſam ipſam vobis de ipſius Abbatis & procuratoris aſſenſu duximus committendam.*]

TITULUS XXIV.

DE OFFICIO ARCHIPRESBYTERI.

CAP. I.

Archipresbyter civitatis ſubeſt Archidiacono: & principaliter præeſt Presbyteris, & Presbyteralibus officiis.

Ex Concilio Toletano.

Ut Archipresbyter *e* ſciat ſe ſubeſſe Archidiacono, & ejus præceptis, ſicut ſui Epiſcopi obe-

a *Eſt autem procuratio, neceſſariorum ſumptuum exhibitio, quæ debetur Prælatis diœceſum, ſubditos viſitantib.* b *Idem.* c *Quid in viſitatione præſtare debeant Prælati, tradit Concil. Trident. Seſſ.* 24. *de reform. cap.* 3. d *Archiepiſc.* e *Burch. l.* 3. *c.* 50. *Ivo part.* 6. *cap.* 20. *& c.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil. Iſidor. in epiſt. ad Leudefredum Epiſcopum Cordubenſem, & Grat. diſt.* 25. *can.* 1.

dire, & quod specialiter ad ejus pertinet ministerium *a*, super omnes Presbyteros in ordine Presbyterali *b* positos curam agere animarum *c*, & assidue in Ecclesia stare, & in Episcopi sui absentia ad vicem ejus Missarum solennia celebret, & Collectam dicat, aut cui ipse injunxerit.

CAP. II.

Ad idem.

Leo Papa. *α*

MInisterium, *d* Archipresbyteri in eo constituitur, ut diligenti curâ provideat ministerium Sacerdotum *e* Cardinalium, qui solenne debent agere officium in communicatione corporis & sanguinis Domini nostri JESU Christi, à sacrosancto die Dominico incipiendo, per omnes horas canonicas indeclinabiliter perseverent, ut opus Dei digne & sanctè perficiatur ab eo, cui committitur: [*& infra. β*] §. 1. Provideat etiam Archipresbyter vitam Sacerdotum Cardinalium, praeceptis sui obtemperando Episcopi, ne aliquando cedant, ut scurrilitate torpeant: [*& j. γ*] §. 2. Si Episcopus defuerit (exceptis his, quæ prohibita sunt) Archipresbyter provideat cuncta, quæ in Sacerdotum ministerio perfici debeant, fontes benedicere, infirmum oleo perungere, pœnitentem infirmum (consulto Episcopo) reconciliare, pœnitentiam cunctis aliis Sacerdotibus injungere. §. 3. In præcipuis festivitatibus, aut ipse celebrationem Missæ solenniter impleat, aut ad sui jussionem, cui committitur, peragat veneranter.

α Leo Papa] IX. *Ivo p. 2. c. 85. can. 1. & can. peracta, & can. compatimur de consecr. dist. 2.*

[*β Sed reminiscantur, quod labia Sacerdotum custodiunt scientiam, & justitiam, & legem requirunt ex ore ejus, quia Angelus Domini exercituum est.*

[*γ Verens sententiam illius sapientissimi viri, ubi dicitur, Maledictus homo, qui negligenter agit opera Dei.*]

CAP. III.

Declarat, quod sit officium Archipresbyteri Civitatensis. Anton. de But.

Idem.

OFficium *f* Archipresbyteri de urbe constat, quando ibi Præsul defuerit, vice ejus officium inchoare, benedictiones Pesbyterales in Ecclesia dare, Missam, quando voluerit cantare, vel cui de Sacerdotibus jusserit. Quando verò Episcopus Missam canit, debet præcipere Sacerdotibus, ut induant se vestimentis sacris, & qualiter ad Missam procedant. Debet enim præcipere Custodi Ecclesiæ, ut in sacrario Eucharistia Christi propter infirmos non desit: debet infirmis providere, & providendo præcipere Sacerdotibus, ne fortè sine confessione, vel confirmatione corporis & sanguinis Domini nostri Jesu Christi moriantur: confessiones peccatorum *g* eorum, qui a foris *h* veniunt, recipere cum omnibus Sacerdotibus, & exinde per provisionem Pontificis magnam debet illis adhibere curam. Ad Christianos quoque faciendos, & baptizandos infantes, & ad succurrendum, omnia à Sacerdotibus per jussionem *i* illius fiant.

CAP. IV.

Archipresbyter ruralis Presbyterorum & Laicorum plebaniæ suæ curam gerit: contra decretum tamen Episcopi nihil ordinare potest.

a *Officium.* b *hæc vox, presbyterali, deest in antiquis.* c *deest vox, animarum, in antiquis.* d *C. 2. eod. tit. in 1. compil. vide Concil. Trid. infrà. citatum.* e *Sacerdotes Cardinales hoc loco non urbis tantùm Romæ, sed aliarum etiam civitatum primos interpretamur, quibus tituli, id est, parochiæ committuntur.* f *C. 3. eod. tit. in 1. compil. Concil. Trident. Sess. 5. de reform. cap. 5. salubriter addit: Ut Archipresbyteri & alii curam animarum habentes, populo prædicent Dei verbum.* g *aliàs, dictorum.* h *venerunt.* i *aliàs, provisionem.*

Idem *ex Synodo a Ravennæ habita.*

UT singulæ *b* plebes Archipresbyterum habeant propter assiduam erga populum Dei curam, singulis plebibus Archipresbyteros esse volumus, qui non solùm imperiti vulgi solicitudinem gerat, verum etiam Presbyterorum, qui per minores titulos habitant, vitam jugi circumspectione custodiat, & quâ unusquisque industriâ divinum opus exerceat *c*, Episcopo suo renunciet. §. 1. Nec contendat *d* Episcopus, non egere plebem *e* Archipresbytero, quasi ipse eam gubernare valeat, quia etsi valde idoneus sit, decet tamen, ut sua onera patiatur: & sicut ipse matrici Ecclesiæ *f* præest, ita Archipresbyteri præsint *g* plebibus ut in nullo titubet Ecclesiastica solicitudo: cuncta tamen referant ad Episcopum, nec aliquid contra ejus decretum *h* ordinare præsumant.

TITULUS XXV.

DE OFFICIO PRIMICERII.

CAP. UN.

Ponit ea, quæ spectant ad officium Primicerii. Anton. de Butr.

Idem i *in libro Romani ordinis.*

UT Primicerius *k* sciat se esse sub Archidiacono, sicut & Archipresbyter, & ad ejus curam specialiter pertinere, ut præsit in docendo Diaconis, vel reliquis gradibus Ecclesiasticis in ordine positis, ut ipse disciplinæ & custodiæ insistat, sicut pro animabus eorum coram Deo rationem est redditurus, & ut ipse Diaconis donet *l* lectiones, quæ ad nocturna officia Clericorum pertinent, & de singulis studium habeat, ut in quacunque re capacem sensum habuerit, absque ulla vacet negligentia, aut a quo ipse jusserit, instruantur. *m*

TITULUS XXVI.

DE OFFICIO SACRISTÆ.

CAP. UN.

Ex Concilio Toletano.

UT sciat *n* se Sacrista subjectum Archidiacono, & ad ejus curam pertinere custodiam sacrorum vasorum, vestimentorum Ecclesiasticorum, seu totius thesauri Ecclesiastici, nec non, quæ ad luminaria pertinent, sive in cera, *o* sive in oleo.

TITULUS XXVII.

DE OFFICIO CUSTODIS.

CAP. I.

Ponit, quæ spectant ad officium custodis. h. d.

Ex libro Romani ordinis.

CUstos Ecclesiæ *p*, cui ea, quæ Ecclesiæ competunt, custodienda committuntur, oportet ut sui Archidiac. jussioni in cunctis obediat, in canonicis horis signa, tintinabulorum pulsanda, ipso Archidiacono jubente, ab eo pulsentur, pallia vel lintecamina altaris, seu cuncta utensilia Ecclesiæ indesinenter custo-

a *al. Romæ habita à Joanne Papa XII. & à Lamberto Imp. sed hîc puta-em Joannem IX. sive X. scribendum. Is enim Synodum Ravennæ celebravit. Leo enim antiquior fuit. Al. ex Concilio Triburiensi.* b *C. 4. eod. tit. in 1. compil.* c *al. & Episcopo.* d *al. obtendat.* e *al. plebes.* f *deest vox Ecclesiæ.* g *præsunt.* h *al. doctrinam.* i *al. Item ex.* k *C. 1. eod. tit. in 1. compil. Ivo p. 6. c. 20. Grat. canon. perlecti, 25. dist. Pann. l. 3. c. 41.* l *In omnibus manuscr. donet lectiones ad nocturna officia.* m *al. instituantur.* n *C. 1. eod. tit. in 1. comp. & Ivo p. 6. c. 20.* o *Hæc postrema verba in nonnullis desunt.* p *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.*

diat,

diat, lampades & laternas in accedendo, seu extinguendo pervigil existat: ne *a* aut supra modum lucendo oleum depereat, aut minùs lucendo obscurior sit Ecclesia: sed omnia cum discretione *b* agantur: quæ noscitur omnium virturum esse mater. §. 1. Si verò is minùs idoneus ad hoc peragendum extiterit, ab Archid. coërceatur, ut se emendet. Si autem indomitus permanserit, Archidiac. Episcopo denunciando provideat, ut indecente ejecto, aptus domui Dei constituatur minister, ut omnia in laudem Dei fiant.

CAP. II.

Ad idem.

Ex Concilio Toletano.

CUstos solicitus *c* debet esse de omni ornamento Ecclesiæ, & luminariis, sive incenso, nec non panem & vinum omni tempore præparatum ad missam habere debet, & per singulas horas canonicas signum ex consensu Archid sonare, & omnes oblationes seu eleemosynas, seu decimas (cum ejusdem tamen consensu absente Episcopo) inter fratres dividat. §. 1. In his tribus Ecclesiæ columnis (ut sancti sanxit Synodus) consistere debet alma mater Ecclesia: ut ad hoc opus tales ordinentur, quales meliores & sanctiores esse viderint, ut nulla negligentia in sancta Dei Ecclesia videatur: hi tres, Archidiaconus, Archipresbyter, Custos, simul juncti, uno animo providè peragant, & perfectè, & non sit invidia, neque zelus inter illos.

TITULUS XXVIII.

DE OFFICIO VICARII.

CAP. I.

Vicarius si beneficium curatum posteà sit adeptus, Vicariâ privabitur.

Alexander III. *Episcopo Norvic. & G. Archidiacono.* (*an.* 1165.)

AD audientiam *d* nostram pervenit, quòd G. Presbyter Monachos de Ramesia *e* petendo Vicariam Ecclesiæ de Burnel. *f* à qua viginti annis recessit, in diversis posteà Ecclesiis personarum adeptus, fatigare præsumit. Quia igitur non est canonicum *g*, ut qui curam animarum in diversis habet Ecclesiis, Vicarius in alienis existat: mandamus, quatenus (si ita est) prædictum Presbyterum à petitione supradictæ Vicariæ desistere compellatis.

CAP. II.

Plures Vicarias quis habere non potest.

Idem *Eliensi Episcopo.* P. C. (1170)

PRovideas *h* attentiùs, ne in Episcopatu tuo patiaris aliquem plures Vicarias habere: Quia cùm Vicarii teneantur personis & Ecclesiis deservire, alienum est ab ordine juris, ut Vicariam quis habeat præter unam.

CAP. III.

Perpetuus Vicarius per Episcopum institutus, per Rectorem removeri, vel portione suâ fraudari non potest.

Idem *Vintoniensi Episcopo.* (*an.* 1175.)

AD hæc *i* si persona alicujus Ecclesiæ Vicario, quem in eadem Ecclesiâ instituit, de assensu & auctoritate diœcesani Episcopi certam assignaverit portionem: is, qui personâ illâ defunctâ in personatum illius substituitur, non potest eundem ab Ecclesia removere, vel assignatam sibi minuere portionem: Nisi aliquid committat, propter quod per judicem in Vicaria sit, vel beneficio condemnandus.

CAP. IV.

Vicarius non potest substituere vicarium.

Idem *Norvvicensi Episcopo.* (*an.* 1178.)

CLericos *a* in Presbyteratu, vel in aliis inferioribus ordinibus constitutos, in Vicariis Ecclesiarum, quas adepti sunt, alios sibi substituere non permittas, cùm id satis sit absonum & absurdum.

CAP. V.

Vicarius Papæ in urbe jurisdictionem habet, non extra urbem.

Innocentius III. *Abbati S. Eugen. & Plebano S. Petri.* (*an.* 1206. *Romà in Hetrur.*)

SUa *b* nobis: [*& infra.*] Non igitur Vicarii literas astimantes per surreptionem obtentas *c*: Quoniam jurisdictio Vicarii *d*, quem Romanus Pontif. in urbe reliquit, non extenditur extra illam, nisi ei specialiter sit concessum. Præsertim cùm ipse moratur in sua provincia specialì, videlicet inter Capuanam provinciam & Pisanam. Mandamus, quatenus quicquid occasione literarum illatum actum est, in irritum revoceris.

CAP. VI.

Compelluntur Vicarii ordinarii Ecclesiis deservire, per subtractionem proventuum & Vicariarum.

Honorius *e* III. *Vigor. Episcopo.* (*an.* 1220.)

EX parte tua fuit propositum coram nobis: [*& infrà.* α] Mandamus, quatenus perpetuos Vicarios, ut in Ecclesiis, in quibus Vicarias obtinent, resideant, & se in Presbyteros (ut *f* eorum cura exigit,) faciant promoveri, per subtractionem proventuum vel ipsarum Vicariarum compellas.

[α *Quòd quidam in Ecclesiis, in quibus perpetuas obtinent Vicarias, debitam residentiam facere, ac in Presbyteros promoveri contemnunt. Nolentes igitur abusum hujusmodi, sicuti nec debemus, æquanimiter sustinere, f. t.*]

TITULUS XXIX.

DE OFFICIO ET POTESTATE JUDICIS DELEAGTI.

CAP. I.

Delegatus Papæ potestatem habet non solùm in partes, sed etiam in alios, qui suam jurisdictionem impediunt.

Alexander III. *Londonensi Episcopo.* (*an.* 1165.)

QUia quæsitum *g* est, quid faciendum sit de potestatibus, quæ *h* cum præcipimus alicui justitiam exhiberi, minis ac terroribus conquerentes silere compellunt, & sic mandatum nostrum *i* eluditur: sic tibi respondemus, quòd sicut agentes & consentientes pari pœnâ (Scripturæ testimonio) puniuntur *k*: sic tam eos, qui trahuntur in causam, quam principales eorum fautores (si eos manifeste cognoveris justitiam impedire) districtione Ecclesiasticâ poteris coercere.

CAP. II.

Cùm diversæ literæ sub eadem data & forma contraria impetrantur, & præsentantur à diversis ad eosdem Judices, supersedetur utrisque, donec consulatur Papa.

a *In codice Barbatiæ ita: ut ne contra modum lucendo oleum Ecclesia depereat. In alio ita: ne ut supra modum lucendo oleum, &c.* b *cum discretione in Ecclesia agantur.* c *C.2. eod. tit. in 1. comp.* d *Cap. 2. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Later. sub Alex. III. part. 30. c. 5.* e *al. Dumesia.* f *al. Burnelia.* g *Conc. Trid. Sess. 55. in decr. de reform. c. 4. & Sess. 24. de reform. c. 17.* h *C. 3. eod. tit. in 1. comp.* i *C. 4. eod. tit. in 1. comp. & post Concil. Lateran. sub Alex. III. p. 39. c. 16.*

a *Cap. 4. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Lateran. p. 39. cap. 2.* b *C. 1. eod. tit. in 3. comp. al. incipit, Tua nobis.* c *vide l. fin. cum ibi not. C. si à non comp. jud.* d *Et de Vicariorum jurisdictione, vide Concil. Trident Sess. 24. de reform. cap. 16.* e *al. Innocent. III.* f *earum.* g *Cap. 2. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Lateran. p. 7. cap. 2.* h *qui.* i *eliditur. Rom. c. 1.* k *vide l. jubemus. §. œconomus, cum vulg. C. de Episcopis & Clericis.*

Idem Alex. III. *Bononiensi* a *Episcopo* (*an.* 1166.)

I. SAnè si à *b* nobis super aliqua causa literæ impetrantur, & aliæ posteà (non factà mentione priorum literarum) literæ opponuntur, si judicibus innotuerit, donec Romanum Pontif. consulant, & suam exinde cognoscant plenius voluntatem, executioni supersedeant utratumque: Ne pro varietate literarum, causarum fines valeant impediri.

CAP. III.

Delegatus Papæ impeditus, subdelegare potest causam, quæ sine ipso commode terminari potest.

Idem *Episcopo* c *Lendonen.* (*an.* 1166.)

SI pro *d* debilitate, vel pro qualibet alia gravi causa *e*, vel necessitate, tractandis causis, quæ tibi à Sede Apost. committuntur, interesse non poteris: liberum tibi sit personis discretis & idoneis vices tuas committere: Ita tamen, quòd si res tanti est, te consulere debeant: Nisi forte causæ ita graves sint, quòd sine præsentia tua non possint commodè terminari.

CAP. IV.

Si causa committitur intra certum diem decidenda, nisi partes prorogent, per lapsum diei expirat jurisdictio.

Idem V. f *Carnoten. electo.* (*an.* 1167.)

DE causis *g* quæ intra certum terminum decidendæ committuntur, hoc tuam volumus cognitionem tenere, quòd nisi dies *ab Apost. sede* præfixus de communi consensu partium prorogetur, eo transacto mandatum expirat.

Ubi certa pœna per jus statuta non est, delegatus imponit arbitrariam. h. d.

§. I. Illis etiam qui pro causis tibi commissis ad citationem tuam venire, aut tuo super his parere judicio neglexerint: si tale fuerit *h* negotium, quod certa exinde pœna in canonibus exprimatur, eandem infligas, alioquin ipsos pro delicti qualitate & causæ secundùm tuum arbitrium punire procures.

CAP. V.

Per simplicem commissionem causæ, potest delegatus citare contumacem punire, & reliqua facere, quæ spectant ad causam.

Idem *Archiepiscopo* i *Senonensi.* (*an.* 1167.)

PRæterea *k* super hoc, quòd nos consulere voluisti, utrùm liceat Judici delegato non ordinario cogere contumacem, ut veniat, aut damnare, si non venerit? Hoc tibi auctoritate præsentium innotescat, quòd postquam ei causa, licèt simpliciter, delegatur, satis potest nostrà auctoritate partes compellere, & etiam contumaces severitate Ecclesiasticà coërcere, etiamsi literæ commissionis id non contineant, aut partes *l* mandatum nostrum non habeant, ut accedant. Quia ex eo, quòd causa sibi committitur, super omnibus, quæ ad causam ipsam spectare noscuntur, plenariam recipit potestatem.

CAP. VI.

Si causa pluribus etiam simpliciter est commissa, quilibet subdelegare potest. h. d. & quotidiè allegatur.

Idem *m Vintoniensi Episcopo.* (*an.* 1168.)

QUamvis *n* simus: [*& infrà.* α] Si verò duobus causa committitur, etiam si non apponatur, ut unus sine altero procedat in ea, nihilominus unus ex ipsis, sive suo conjudici, sive alii, vices suas potest committere *a* in hac parte.

[α *Multiplicitate negotiorum impliciti, & gravibus diversisq; solicitudinibus occupati, nos tamen cogit propter debitum commune t. frat. & dilectio, quâ personam tuam diligimus, tuis consultationibus respondere, ne videamur indiscussa relinquere, quæ à nobis enodanda tua voluit discretio præsentare. Innotescat itaque solicitudini tuæ, quòd judex à nobis delegatus causam sibi commissam potest aliis delegare, aut totam audiendam & terminandam, aut ut audiant allegationes & rationes recipiant, & sententiam sibi ut reservent, vel horum aliquid tantummodò faciant juxta voluntatem & beneplacitum delegantis, quanquam non possit eandem causam aliis appellatione postpositâ delegare, & si tibi sit appell. re. commissa.*]

CAP. VII.

Delegatus Papæ exequitur sententiam suam, quam exequi non potest, aut non vult is, cui eam commiserat exequendam.

Idem *Norvicensi Episcopo.* (*an.* 1168.)

SIgnificâsti *b* nobis: [*& infrà.* α] Consult. t. t. r. quòd si judex ordinarius ad mandatum judicis delegati à nobis non vult, aut non potest (aliis resistentibus) sententiam ab eo latam suo effectui mancipare, delegatus Judex eam *c* auctoritate nostrâ sibi commissam potest executioni mandare: & si qui sibi restiterint, eos sententia Ecclesiastica coërcere.

[α *Per literas tuas, quòd interdum à judice delegato frustrà super aliqua causa fertur sententia, cùm ordinarius judex eam ad mandatum illius nolit executioni mandare, aut aliis resistentibus effectui mancipare non possit. Super hoc*]

CAP. VIII.

Si Ordinarius scit eum non canonicè institutum, quem delegatus Papæ mandat in possessionem induci, non resistet violenter, sed precibus instabit, ut differat, donec Papa consulatur.

Idem. (*an.* 1169.)

SI quando *d* Clerici coram judice delegato Prælatos Ecclesiarum, super Ecclesiis, quas tenent in causam traxerint, & coram eodem judice transactione *e* vel alio modo Ecclesias obtinuerint, in quibus certum sit eos institutionem canonicam nullatenus habuisse, nec possessionem etiam corporalem: Ordinarius judex non debet judicis delegati mandato resistere violenter *f*, sed apud ipsum instare, ut differat eos in possessionem mittere, donec nobis rei veritas innotescat.

CAP. IX.

Post diffinitivam executioni mandatam, expirat delegati jurisdictio.

Idem *Brixiensi Episcopo.* (*an.* 1170.)

INg literis: [*& infrà.* α] Cons. t. t. r. quòd ex quo judex delegatus per se, vel per alium, sententiam executioni mandavit, vel mandari præcepit, ejus auctoritas & jurisdictio cessat: Quia semel est officio suo functus.

a *Eboracensi.* b *Cap. 3. eod. tit. in* I. *compil. & post Concil. Lateran. p. 7. c. 3.* c *alias, Lunen.* d *Cap. 4. eod. tit. in* I. *compil. & post Concil. Later. part. 7. cap. 5.* e *vox, causa, deest in antiquis.* f *Idem G. aliàs, Idem Wilhelmo Canon. electo.* g *Cap. 5. eod. tit. in* I. *compil. & post Conc. Later. p. 7. c. 6.* h *sit.* i *Cenomanensi.* k *Cap. 6. eod. tit. in* I. *compil. & post Conc. Later. p. 7. c. 7.* l *In C. Barbariæ: aut mandatum partes non habeant Apostolicum, ut accedant.* m *al. Vuint.* n *Cap. 7. eod. tit. in* I. *compil. & post Concil. Later. p. 7. c. 8.*

a *Non tamen potest alium sibi associare jurisdictionem non habentem, infrà eod. cap. cùm super.* b *Cap. 9. eod. tit. in* I. *comp. & post Concil. Lateran. p. 7. c. 11.* c *al. ita: eam auctoritate sibi commissâ, aliter, causam auctoritate Apostolicâ sibi commissam. sed plura & vetustiora ita: causam auctoritate sibi commissâ.* d *Cap. 10. eod. tit. in* I. *compil. & post Concil. Lateran. p. 7. c. 12.* e *al. per transactionem.* f *vide l. nec magistrat. ff. de injur.* g *Post Conc. Later. sub Alex. III. c. 14. & 16. eod. tit. in* I. *compil.*

[α *Quas*

[α *Quas tua nobis destinavit fraternitas, quaestiones quasdam inseruisti, super quibus solutionem tibi à nobis postulasti exhiberi, quarum siquidem una est, scilicet usque ad quod tempus judex delegatus possit se interponere, ut stetur rei judicatae vel transactioni? Super hoc itaque prudentiae tuae tal. respondemus*]

CAP. X.

Reo absente, non per contumaciam, delegatus datus etiam ad diem, non restituet actorem, licet possessionem & dejectionem probare volentem.

Idem Alex. III. *Abbati sancti Albini. (an. 1173. Romà in Angliam.)*

CONsultationibus *a*: [& j. α] Quaesitum est, utrùm si aliquis Ecclesiâ, vel possessione quâlibet se asseverans absque judicio & causâ rationabili spoliatum, à nobis ad judices literas obtinuerit, ut intra certum tempus restituatur sibi possessio, si constiterit judici, eum esse taliter spoliatum, possessio debeat ei restitui, cum is, qui tenet Ecclesiam vel possessionem, quam ipse requirit, antequam de literis ipsis aliqua mentio fieret, studiorum, peregrinationis, vel aliâ hujusmodi causâ se absentaverit, nec intra tempus praefixum *b* Judici possit suam praesentiam exhibere? Super quo respondemus, quòd nec potest, nec debet restitutionem habere, quamvis paratus sit coram judice delegato, testibus idoneis, possessionem & dejectionem suam probare: nisi is, qui possidet, se per contumaciam absentâsset.

[α *Singulorum ex ministerio servitutis susceptae cogimur singulis respondere, ut si quid dubietatis vel quaestionis in mente alicujus emerserit, ab Ecclesia Romana solvatur, quae inter alias disponente Domino meruit obtinere principatum.*]

CAP. XI.

Delegatus Papae in causa sibi commissa, jurisdictionem habet super ordinarium, & quemcunque majorem.

Idem *c Carnotensi Episcopo. (an. 1175.)*

II. SAnè quia *d* nos: [& j. α] Tuae quaestioni duximus respondendum, quod Judex à nobis delegatus vices nostras gerit: unde in causa illa superior est & major illis, quorum causam susceperit terminandam *e*: Ideoque si Episcopus vel alia persona, quae non sit de jurisdictione illius, in causa, quam ei delegamus, rebellis aut contumax fuerit, secundùm qualitatem facti poterit vel interdicti, vel suspensionis sententiâ, à judice delegato compelli: Ita quod judex secundùm negotii qualitatem temperatè procedens, Episcopo vel ingressum Ecclesiae, vel Sacerdotale officium interdicat, aut etiam terram illius, quae ad jurisdictionem suam pertinet, specialiter interdicto supponat.

[α *Consulere inprimis voluisti, qualiter à nobis judex delegatus Episcopum, qui ei non subest, ad aliquid faciendum vel dandum compellere debeat, cum causam, quae inter Episcopum & Clericum & Laicum vertitur, a mandato nostro susceperit terminandam, id*]

CAP. XII.

Si primus impetravit primam dignitatem in Ecclesia vacaturam, secundus impetravit certam dignitatem ipsius Ecclesiae, cùm vacaret, & illa postmodùm vacat, debetur primo, & non secundo. h. d. & est notabilis decisio.

Idem *Eboracensi Archiepiscopo, & Episcopo Conventren. (an. 1176.)*

I. EX parte N. nobis *f* innotuit, quòd cùm ad te, frater Conventren. Episcope, nostras literas impetraverit, ut ei Archidiaconatum, quem in Ecclesia tua primò vacare contingeret, assignares: R. adversarius *g* ejus alias ad te, frater Eboracen. literas *h* impetravit, nullâ de prioribus habita mentione, ut si avunculus suus Archidiaconum, quem habebat in Ecclesia eadem, vellet omnino dimittere, ipsum ei faceres assignari. Quoniam igitur, si memores fuissemus, nos pro praedicto N. literas direxisse, pro adversario nullatenùs scripsissemus: mandamus, quatenus praefato N. Archidiaconatum ipsius Ecclesiae (si vacat) non obstantibus posterioribus literis assignetis.

CAP. XIII.

Ubi contraria voluntas Papae non apparet, delegatus juris formam servare debet, & rationabiles exceptiones admittere. Joan. Andr.

Idem *Eboracensi Archiepiscopo. (an. 1177.)*

II. EX parte *a* tua: [& j. α] Quaestioni tuae taliter respondemus, quod si quando judici delegato expediat formam sibi statutam servare, debet tamen rationabiles exceptiones admittere, & in causa juxta juris aequitatem procedere: Nisi exprimatur in literis nostris quòd nullae debeant exceptiones admitti. Quod nec nos, nec antecessores nostros credimus unquam *b* expressisse.

[α *Quaesitum est a nobis, utrum cum causam aliquam sub certa forma committimus, judices delegati formam sibi commissam debeant sequi, ita quod rationabiles exceptiones non admittant? Super quo*]

CAP. XIV.

Delegatio facta dignitati non expresso nomine proprio, transit ad successorem.

Idem *Abbati & Conventui Majoris monasterii. (an. 1178. Romà in Galliam.)*

QUoniam *c* Abbas Leicestriae, qui suscepto mandato nostro partibus diem ad agendum praefixit, Abbatem Vincestriae de novo substitutum judici praemortuo, illi mandato nostro porrecto, quia sub expressis nominibus locorum & non personarum commissio emanavit, sibi socium in causae cognitione adjunxit: Nos sententiam illorum (sicut est justa) ratam & firmam habemus.

CAP. XV.

Si quaestionem de jure praesentandi Papa delegat appellatione remotâ, & sub ea forma, ut delegatus ad praesentationem ejus, ad quem viderit pertinere, ordinet Ecclesiam, per hoc non habet instituere, sed pronunciare: & is, ad quem pertinet, instituet: & si juri suo detrahitur, licitè appellat.

Idem. (*Cenomanensi Episcopo.*)

SUper *d* eo verò quod subjungere voluisti, si de praesentatione Presbyteri inter aliquos quaestione subortâ, causam contigerit delegari alicui sub hac forma, ut si constiterit jus, de quo agitur, ad partem alterutram *e* pertinere, ad praesentationem ejusdem de persona idonea ordinet Ecclesiam, app. rem. an liceat delegato judici, inscio dioeces. Episcopo, Archidiacono vel Archipresbytero reclamante, praesentatum sibi Clericum in possessionem Ecclesiae mittere: & an si Archipresbyter, vel Archidiaconus, vel Episcopus, ad quem institutio pertinet, appellaverit *f*, eorum sit appellationibus deferendum. Hoc tuam volumus discretionem tenere, quod licet quaestionem, quae de praesentatione vertitur, app. rem. committamus alicui terminandam: non tamen est nostrae intentionis dioeces. Episcopo, vel Archipresbytero, vel Archidiacono praejudicium generare; ideoque praesentandus est illi, qui instituendus fuerit *g*, & tenebit eorum appellatio, si videntes juri suo detrahi duxerint appellandum, quia non illis *h*, sed partibus inter quas causa commissa est, appellationis remedium est sublatum.

a C.15. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lateran. part.* 7. *c.* 17. b *al. praemissum.* c *Cantuar. Archiep.* d C.16. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. p.* 7. *c.* 2. e *l. generaliter. cum not. D. de fidejuss. & l. si duo. D. de solut.* f C.17. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Later. p.* 7. *c.* 21. g *Hae duo verba, adversarius ejus, desunt in antiquis.* h *vox, literas, in antiquis deest.*

a C.18. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. p.* 42. *c.* 1. b *vox, unquam, non est in antiquis.* c *cap.* 19. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lateran. p.* 46. *c.* 4. d *c.* 20. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lateran. part.* 47. *cap.* 3. e *alteram.* f *appellaverint.* g *est.* h. *al. illi, sed illis, id est, Episcopo Archidiacono, vel Archipresbytero.*

CAP. XVI.

Si causa simpliciter est delegata duobus, sententia unius non tenet.

Idem Alex. III. *Arelatensi Episcopo.* (*an.* 1180. *Romà in Galliam.*)

I. CAusam *a* matrimonii, quæ inter I. mulierem, & Blanchacium agitati dignoscitur, Furolien. *b* & Vapicenensi Episcopis nos meminimus commisisse: quibus eam viro restitui mandantibus, vir mulierem cruciatibus & flagellis adeò affecit, quòd invita & coacta inter se & virum suum confessa est parentelam, sicque factum est, quòd ad judicium unius eorum dimisit eandem: [*& j. α*] Discretioni vestræ mandamus, quatenus si inveneritis, quòd præfatus B. dictam I. ad judicium solummodo alterius prædictorum *c* à se separâsset (quia cùm causa duobus committitur, sententia unius non tenet) ipsum ut eandem mulierem sicut uxorem suam benignè recipiat, & maritali affectione *d* pertractet, monitione præmissâ cogatis. Si qui tamen apparuerint, qui (postquam ab eo recepta fuerit) matrimonium ipsorum velint, & legitimè possint impetere, causam audiaris, & sine canonico terminetis.

[*α Quæ 5. filios ex eo dicitur genuisse, & XIV. annis secum sine quæstione permansisse. Unde quoniam matrimonium in Ecclesia Dei à Deo probatur esse magnum sacramentum, quod sine rationabili & evidenti causa non debet dissolvi, præsertim cum non ab homine, sed à Deo fuerit institutum.*]

CAP. XVII.

Delegatus, qui est dominus impetrantis, recusari potest.

Idem *Oxonensi & Vintonien. Episc. & Abbati Herfor.* (*an.* 1180. *Romà in Angliam.*)

II. CAusam *e*, quæ inter F. & R. de nativitate Agathæ vertitur, vobis fratres Episcopi, & London. Episcopo commisimus terminandam. Verùm quoniam idem F. præfatum Londonen. Episcopum habebat suspectum, pro eo quod dominus est prædicti R. ipsum amovendum, & te, fili Abbas, loco ipsius *f* duximus subrogandum.

CAP. XVIII.

A subdelegato delegati Papæ, qui subdelegavit non in totum, non ad Papam, sed ad ipsum delegatum appellari debet.

Idem (*Cantuariensi Episcopo.*)

CUm *g* te consulente: [*& infrà.*] Si super causa, quæ tibi ex nostra delegatione committitur, à personis Ecclesiasticis, unâ, vel pluribus, quibus (ut parcas laboribus partium & expensis) cognitionem ipsius causæ & testium examinationem (sententiâ tibi reservatâ) committas, appellatio fuerit interposita, hujusmodi appellationis intuitu causam ipsam indiscussam relinquere teneris.

CAP. XIX.

Morte delegantis non expirat jurisdictio delegati, coram quo lis erat contestata.

Lucius III. *h Cantuariensi Archiepiscopo, & ejus Suffraganeis.* (*a.* 1183. *Romà in Angliam.*)

REIatum est: *i* [*& infra.*] Nos itaque consult. vestræ resp. quòd si lis fuerit ante præd. n. obitum contestata, mandatum morte mandatoris nullatenus expiravit. Si vero ante litis contestationem decessit, non est à judicibus, quos delegaverat, ex delegatione hujusmodi procedendum.

a *Cap. 21. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Lateran. p. 50. c. 26.* b *al. Tolimensi & Napiciensi, al. Forojuliensi.* c *Vide l. fa sus. §. sed iis. ff. de furt. gl. & doctor. in auth. de fidejuss. §. 1* d *affectu.* e *C. 4. qui filii sint leg. in 1. compilat adde cap. 5 j. de dolo & contum.* f *illius.* g *Cap. 1. eod. tit. in 2. compil.* h *al. Innocent. III.* i *Cap. 22. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Later. p. 7. c. 22.*

CAP. XX.

Si delegatus citavit ante mortem delegantis, perpetuata est ejus jurisdictio. Et appellationi renunciat, qui coram judice, à quo appellavit, litem prosequitur.

Urbanus III. [*de Vellebech. & de Olsefton. Abbatibus.*] (*an.* 1186. *Romà in Angliam.*)

GRatum *a* gerimus, [*& j. α*] Sanè consuluit nos devotio vestra, an ante obitum delegantis proposito citationis edicto, lite verò post mortem contestatâ nihilominus debeat in causa procedere delegatus. Et utrùm is intelligatur appellationi renunciâsse, qui eâ interpositâ ad producendos testes inducias postulavit, & demùm productioni & allegationi renuncians, attestationes petiit solenniter publicari. Nos autem inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd cùm in casu priori citatione factâ, negotium sit quasi cœptum, & maximè si delegatus non sit certus de obitu delegantis, potest & debet in causa procedi, tenebitque, quod justitiâ fuerit præviâ definitum. In secundo vero casu videtur ab appellatione recessum, si secundùm ea, quæ præmissa sunt, eum, qui appellaverit, constiterit processisse.

[*α Et acceptum, quòd in negotiis vestræ discretioni commissis debitam curam impenditis, & in his, quæ ad dubitationem faciunt pro gravitate vestri officii censuram sed. Apost. postulatis.*]

CAP. XXI.

Si causa committitur tribus delegatis, cum clausula, quòd si non omnes, &c. priusquam appareat de impotentia tertii, duo procedere non possunt. Et si procedunt, nihil agunt. hoc dicit, usque ad §. adjicimus.

Cœlestinus III. (*an.* 1194. *Romæ.*)

PRudentiam *b* tuam: [*& infrà.*] Quinto loco supplicas informari, utrùm cùm tribus causa committitur, ita quod si omnes interesse nequiverint, duo eam nihilominus exequantur: si reus à duobus tantùm fuerit convocatus, venire necessariò teneatur. Et si citatus à pluribus coram duobus comparuerit, tertio nec veniente per se, vel *c* per literas (ut solet fieri) excusante, an duo præsentes in causa possint procedere, & eam sententiæ calculo terminare? In hoc casu taliter respondemus, quòd cùm aliquis delegatorum Judicum per certum nuncium, vel excusatorem literatoriè destinatum non ostenderit, se interesse non posse, vel aliàs de eodem canonicè constare non poterit, residui procedere ad causæ cognitionem *d* non debent: quòd si processerint, nihil reputabuntur egisse. Illa quippe fuit antiqua sedis Apostolicæ provisio, ut hujusmodi causarum recognitiones *e* duobus, quàm uni, tribus, quàm duobus libentiùs delegaret, cùm (sicut canones attestantur) integrum sit judicium, quod plurimorum sententiis confirmatur. Mandati siquidem excedere fines probaretur, si quis circa formam rescripti accepti præsumeret judicare.

Clausula, si non omnes poteritis, sub impotentia includit voluntatem, quoad purificandum jurisdictionem conjudicum. Idem in duobus datis cum clausula, quod si ambo. h. d. usque ad §. sexta.

§. 1. Adjicimus etiam, quòd ubi fuerit in commissione appositum, ut si omnes interesse nequiverint, duo *f* eam nihilominus exequantur: si aliquis ex ipsis, cum possit, noluerit interesse, duo nihilominus in causa procedant, licèt ille tertius gravissimè sit arguendus pro eo, quòd mandatum Apostolicum exequi subterfugiat aut contemnat. Idem quoque per omnia dicimus observandum in *g* causa, quæ committitur duo-

a *Cap. 23. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Lateran. p. 48. c. 3.* b *Pars c. providentiam. j. de mutuis pet. & c. 3. eod. tit. in 2. compil. Vide gloss. hic.* c *al. nec, rectè.* d *facit ad hoc glossa in l. magistros. C. de med. & profess. lib. 10.* e *cognitiones.* f *in quibusdam manuscr. ita: duo vestrum nihilominus.* g *al. de causa.*

bus

bus, eo appoſito, ut ſi ambo intereſſe nequiverint, alter nihilominus exequatur.

Si reus coram delegato objicit excommunicationem actori, quam non probat intra tempus debitum, auditur actor: ſi verò probat, delegatus abſolvet actorem, ſi excommunicatus eſt propter cauſam ſibi commiſſam: ſi propter aliam, ad excommunicatorem ſuum illum remittet: qui ſi non vult eum abſolvere, delegatus Papæ eum abſolvet, niſi ſit de caſibus Papæ reſervandis. h. d.

§. 2. Sexta nobis propoſita ex parte tua quæſtio continebat, quòd cùm aliquibus judicibus cauſa committitur, & quandoque contingit, quòd reus actori objicit, quòd ſtare non poteſt in judicio, utpote vinculo excommunicationis adſtrictus: ſi reus non velit ſtatim eum probare excommunicatum, ſive non poſſit, an actor nihilominus audiri debeat, donec ſuper eo, quòd objicitur, rei veritas fuerit patefacta? Hanc dubitationem taliter *a* removemus, quòd ſi ille, qui tale *b* objicit, ſtatim vel intra terminum competentem non probaverit legitimè, quod intendit, actor permitti debet, ut ſine offendiculo quolibet audiatur. Cæterùm, ſi vel ex confeſſione actoris, vel alio *c* quolibet modo legitimè conſtiterit eſſe actorem vinculo excommunicationis adſtrictum, à judicibus delegatis ſecundùm formam Eccleſiæ valet abſolvi, ita ut ſi propter aliam juſtam cauſam & evidentem ab ordinario judice vel delegato excommunicatus fuerit, ad excommunicatorem debet abſolvendus remitti: qui *d* ſi malitiam adhibuerit, delegati judices id ritu *e* Eccleſiaſtico liberè exequantur, dummodo non ſit tale genus excommunicationis illius, cujus abſolutio ſedi Apoſt. reſervetur. Explorati ſiquidem juris exiſtit, ut delegatis judicibus, quibus principale committitur, & acceſſorium committatur.

Abſolutus à delegato ſuper cauſa, pro qua fuerat excommunicatus, coram excommunicatore parebit ſeu reſpondebit ſuper illa cauſa, niſi ſit alteri delegata: & ſi excommunicator malitiosè diſtulerit, delegatus, qui abſolvit, cognoſcet. h. d.

§. 3. Si vero ab his fuerit, præſtito juramento, quòd ſtabit mandato Eccleſiæ, abſolutus, rursùs interrogas, an coram eiſdem delegatis, *f* vel ordinario, à quo excommunicatus extitit, teneatur ſuper eadem cauſa, pro qua excommunicatus fuerat, reſpondere, & quorum debeat judicio vel mandato ſtare? In quo caſu taliter reſpondemus, quòd coram ipſis excommunicatoribus ſuper illa cauſa, pro qua fuerat excommunicatus, ſtare debet, & eorum ſervare mandatum: niſi ſpecialiter fuerit illud aliis *g* judicibus à ſede Apoſt. delegatum. Quod ſi excommunicatores malitiosè diſtulerint, tunc delegati eandem juriſdictionem, quam in principali, & in acceſſorio exercebunt.

CAP. XXII.

Si cauſa ſimpliciter delegatur tribus, duo ſine ſubdelegatione tertii procedere non poſſunt. Quòd ſi fecerint, ab eis poterit appellari. Idem ſi ſunt dati cum clauſula, quòd ſi non omnes, non enim valet proceſſus duorum tertio inconſulto, hoc dicit, comprehendendo utrumque intellectum.

Innocentius III. *Rheginen. Archiepiſcopo, & Epiſcopo Cephadulenſi.* h (*an.* 1198. *Romà in Calabriam.*)

CUm cauſa *i*, quæ vertitur inter *ven. fr. n.* Montis Regalis, & Roſan. Archiepiſcopos, ſuper quibuſdam decimis, Panormitano & Capuano Archiepiſcopis, & tibi fratri Rhegin. commiſſa fuiſſet à nobis ſine debito terminanda, prædictus Archiepiſcopus Montis Regalis (ſicut accepimus) ad primam Panormitani & Capuani Archiepiſcoporum citationem acceſſit, in quorum præſentia excipiendo propoſuit, quòd pro duabus cauſis eorum non deberet ſtare judicio: tum quia ipſa cauſa tribus fuerat judicibus delegata, & idem *a* ab illis duobus tantùm (fratre Rheginen. inconſulto, nec vices tuas ſuper hoc committente) ad judicium fuerat evocatus, tum quia ante ipſorum citationem & notitiam literarum, pro eadem cauſa nuncium ſuum ad Apoſt. ſedem tranſmiſerat, in quo decretalem *b* Alexandri Papæ præd. n. ſibi affirmabat apertiùs ſuffragari. At iidem Archiepiſcopi exceptiones ipſius nolentes admittere, contra eum, ut reſponderet, interlocutoriam ſententiam protulerunt: propter quod ad ſedem Apoſtolicam appellavit: [*& infrà.* α] Fraternitati veſtræ mandamus, quatenus, ſi vobis conſtiterit, prædictos Archiepiſcopos exceptiones prædictas nullatenus admiſiſſe: non [illegible]ſtante eo, quod per ipſos factum eſt, decimas ipſas, quibus prædictus Montis Regalis Archiepiſcopus ſe, poſtquam nuncius ſuus propter hoc ad ſedem Apoſtolicam acceſſerat, aſſerit ſpoliatum, præcipuè cùm eaſdem tam ſibi, quàm Eccleſiæ ſuæ à ſede Apoſtolica aſſerit confirmatas, ſive per laicalem potentiam, ſive per eoſdem judices factum ſit, cum fructibus inde perceptis reſtitui faciatis, *c* audientes poſtmodum, quantùm de jure poteritis, quicquid fuerit quæſtionis.

[α *Nos igitur inquiſitionem prædictorum, & deciſionem canonicam veſtræ diſcretionis examini committentur.*]

CAP. XXIII.

Si duo ſunt delegati cum clauſula, quòd ſi ambo, &c. uno recuſato, alter ſolus procedere poteſt, nec tenet proceſſus, ſi cum recuſato procedat.

Idem *Conventui de Conchis.* (*an.* 1199. *Romà in Galliam.*)

CUm ſuper *d* Abbatia monaſterii veſtri *e*, inter vos & S. quondam Abbatem veſtrum, fuiſſet quæſtio agitata, demùm ſuper ea ad Leſionen. *f* Epiſcopum & Abbatem de Becco noſtræ fuerant *g* literæ deſtinatæ: [*& infrà.*] Quamvis ſolus Abbas, antequam appellaretur ab eo, juxta formam literarum noſtrarum procedere potuiſſet, quia tamen pro eo, quòd cum ipſo Epiſcopo interlocutus eſt, appellationem priùs ab eodem Epiſcopo interpoſitam non tenuiſſe, de jure ſine ipſo, cùm *h* poſſet & nollet negotio intereſſe, per conſequentiam *i* confeſſus eſt, ſe non poſſe mandatum Apoſtolicum adimplere, nec ſuæ intentionis extitit, ut ſine conjudice ſuo aliquid diffiniret, & cum eo, qui jam Judex eſſe deſierat, aliquid ſuper prædicto negotio ritè diſponere non valebat, voluntate ac poteſtate ſibi mutuò adverſantibus, cùm noluerit, quod potuerit, & quod voluerit adimplere nequiverit: quod à duobus factum fuerat *k*, effectum non potuit de jure obtinere.

CAP. XXIV.

Si juriſdictio delegati expirat in termino peremptorio, quem partibus aſſignavit, poſt congruam horam peremptorii, judex non expectabit contumacem. Si non expirat, poteſt expectare in diem alteram, & iterùm citare, ſi vult.

Idem *Archiepiſcopo Toletano.*

COnſuluit *l* nos tua Fraternitas, utrùm cùm ad recipiendos teſtes, depoſitiones publicandas eorum, vel ſententiam proferendam, peremptoriè citatæ ſunt partes, & earum altera ſe abſentat contumaciter die datâ, an circa ultimam ſaltem partem diei tibi ſit in negotio procedendum, vel in diem expectandum potiùs ſubſequentem, & ſi expectaveris, utrùm contumax iterùm ſit citandus, cùm non fuerit die partibus aſſignatâ proceſſum? Nos autem credimus diſtinguendum, utrùm juriſdictio duret poſt terminum peremtorium, an

a *al. amovemus.* b *al. taliter tale quid objicit.* c *aliquo* d *ſcilicet excommunicator.* e *al. de ritu.* f *Qui paulò anteà abſolverunt eum.* g *Vox, judicibus, deeſt in omnib. manuſc. & in uno ita: niſi ſpecialiter illud fuerit. in alio ita: niſi ſpecialiter fuerit iſtud negotium, &c.* h *al. Cephaluaenſ. vid. p.* 252. 53. 54. *epiſt. Innocent.* i *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *compil.*

a *Ipſe.* b *Hanc habes* J. *de appell. c. ad hæc ſicut.* c *Vide l. quemadmodum. cum gloſſ. C. de agric. & cenſ. lib.* 11. d *C.* 2. *eod. tit. in* 3. *compil.* e *al. veſtri de Conchis Eboricenſis diœceſis.* f *Lexinienſ. Lexovienſem.* g *fuerunt* h *dum.* i *conſequens.* k *fuit.* l *C.* 3. *eod. tit. in* 3. *compil.*

expiret in illo. Si durat, in diem alteram, æquitate suadente, poteris expectare: nec erit pars contumax peremptorio elapso citanda, nisi gratiam fecerit ei benignitas judicantis. Si autem expiret, nisi partes, cùm id noverint, se tibi præsentaverint eâ horâ, quâ congruè possis procedere ad exequendum id, propter quod eis legitimè terminum peremptorium assignâsti: extunc exequi poteris, quod intendis, ne frustrà judicialis instantia evanescat. Ne verò judicium Ecclesiasticum exerceatur in tenebris, quia juxta *a* testimonium veritatis, qui malè agit, odit lucem. Licèt enim secundùm consuetudinem, & constitutiones legitimas more Romano dies à medietate noctis incipiat *b*, & in medio noctis desinat subsequentis (unde quod in duabus dimidiatis noctibus agitur, perinde sanxit habendum legalis auctoritas, ac si quâlibet parte lucis agatur) nos tamen eam procedendi horam congruam intelligimus, ex qua possis ante noctis tenebras perficere, quod incumbit. Porrò discretus Judex in assignatione peremtorii, non debet jurisdictionem suam (nisi necessitas exigat) adeò coarctare. *c*

CAP. XXV.

Ex nova causa removetur delegatus, etiam post litem contestatam, & alius subrogatur.

Idem Innoc. III. *Abbati de* d *Bordellia, & Priori sancti Sepulchri.* (*an.* 1204. *Romæ in Angliam.*)

INsinuante R. *e* rectore sancti *f* Saldati, ad audientiam nostram pervenit, quòd cùm causam, quæ super jure parochiali inter ipsum & T. vertebatur, Vigorien. Episcopo & Conjudicibus suis à nobis obtinuerit delegari, postmodùm (licèt fuerit in eadem quæstione processum) tractu temporis ante diffinitivæ sententiæ calculum, idem Episcopus dictum R. in familiarem admisit: sine quo alii Conjudices *g* (secundùm quod in nostris literis mandabatur) in causa procedere non valebant, & alter ipsorum Conjudicum *h* Officialis est Episcopi supradicti: propter quod adversæ parti poterat suspectus haberi: unde cùm tam Episcopus, quàm Officialis prædictus (utpote quos idem R. in judices postulârat *i*, & ipse familiaris eorum postmodum est effectus) ab adversa parte possent meritò recusari, decisionem ipsius causæ, vestræ petiit discretioni committi. Quocirca mandamus, quatenus si est ita (nisi postquam familiaris ejus est effectus, litigare consenserit coram illo) in causa, secundùm priorum *k* continentiam literarum (ratione prævia) procedatis, alioquin partes ad priorum judicum revertantur examen.

CAP. XXVI.

Delegatus Papæ sententiam suam exequi potest usque ad integrum annum. h. d. & est casus singularis.

Idem *Priori sancti Fridiani.* l (*an.* 1205. *Romæ in Hetruriam.*)

QUærenti *m* quid per censuram *n* Ecclesiasticam: [*& infrà.*] Si verò delegatus à nobis excommunicet illum, qui rei judicatæ parére contemnit: licèt aliquibus videatur, quòd suo sit functus officio, ut ulteriùs non habeat ex delegata sibi jurisdictione processum: alii autem dicant, quòd jurisdictio ejus duret, donec sententiæ pareatur, ut interim absolvere possit parere volentem. Nos tamen per æquitatis sententiam incedentes, præsentium auctoritate statuimus, ut delegatus à nobis, non solùm usque ad quadrimestre tempus, quod ad solvendum debitum à lege reo conceditur, sed usque ad integrum annum jurisdictionem sibi commissam, ad exequendum sententiam valeat exercere: sicut observatur in illo, qui ante litis *a* contestationem contumax invenitur.

CAP. XXVII.

Delegatus Papæ potest principium, medium, & finem causæ conjunctim & divisim subdelegare. h. d. usque ad §. verùm.

Idem *Cantuarien. Archiepiscopo.* (*an.* 1206.)

SUper *b* quæstionum articulis, de quibus nos consulere voluisti, t. respon. quod per constitutionem nostram consultationi Alex. Papæ nullatenus derogatur, sed illa per istam exponitur, imo in ista veriùs, quæ in illa fuerant prætermissa, supplentur. Ipse namque respondit, quòd si super causa, quæ alicui ex Apostolica delegatione committitur, à personis Ecclesiasticis unâ vel pluribus, quibus delegatus (ut parcat laboribus partium & expensis) causæ cognitionem ipsius, & testium examinationes, sententiâ sibi reservatâ committit, appellatio *c* fuerit interposita: hujusmodi appellationis intuitu, causam indefinitam relinquere non tenetur. Nos autem statuimus, quòd licèt is, cui causa committitur remotâ appell. non possit eam aliis sine provocationis obstaculo delegare, si tamen delegatus à nobis, vel judex quicunque non tam cognitorem, quàm executorem ad aliquem *d* certum articulum, quempiam deputaverit, ab eo (nisi modum excedat) non liceat appellari, dummodo de partium deputetur, vel recipiatur assensu. Quòd si delegatus à nobis vel litis exordium, vel causæ finem, nedum totum negotium ei duxerit committendum, ab ipso tanquam à judice licitè provocetur: cùm & lis ante judicem debeat contestari, & causa per judicem diffiniri. Intentionis igitur nostræ fuit (sicut ex tenore constitutionis præmissæ potest liquidè deprehendi) quòd, ut judicialis auctoritas liberius valeat exerceri, delegatus à nobis licitè possit, & principium, & finem, & medium causæ sibi commissæ, non solùm conjunctim, sed etiam divisim alii delegare, *e* non obstante quod dicitur, quòd Judex debet cognoscere per seipsum in principio, in medio, & in fine: cùm antequam ferat sententiam, universa, quæ acta sunt in judicio, investigare debeat diligenter.

A subdelegato cum jurisdictione appellari potest: secùs si sine jurisdictione, nisi modum excedat: tunc enim potest recusari, nisi datus sit de partium consensu. Abbas.

§. 1. Verùm cùm totam causam committit alicui, vel principium aut finem ipsius, ab eo tanquam à judice potest licitè provocari. Cùm autem alicui medium *f* tantùm committit, ab ipso tanquam ab auditore provocari non potest: nisi mandati fines excedat *g*, vel meritò sit suspectus, unde ne valeat recusari, providè statuimus, ut de partium detur vel recipiatur assensu.

A subdelegato non in totum, appellatur ad subdelegantem, non autem ad primum delegantem: secùs si in totum. h. d. usque ad §. quem verò.

§. 2. Porrò cùm delegatus à nobis jurisdictionem suam in alium transfert totam, si fuerit appellandum, non ad eum, sed ad nos appellari debebit. Cùm autem sibi aliquid de jurisdictione reservat, si causa sit ei appellatione remotâ commissa, non ad nos, sed ad eum poterit de jure appellari. Unde si forsan appellatur ab eo, cui medium causæ *h* committitur, sive cognitor aut executor dicatur, vel (quod meliùs est) auditor, pro eo quod vel mandati fines excedat, vel merito sit suspectus: nihilominus tamen delegatus à nobis juxta consultationem

a *Joan.* 3. b *Vide l. more Rom. ff. de fer. Bart. in leg. aut facta. §. tempus. ff. de pœn. & l. hac verba. in fin. ff. de verb. sig.* c *Vide Abb. in hunc locum.* d *al. Boros. al. de Bordellis.* e *c.* 4. *eod. tit. in* 3. *compil.* f *al. Albati.* g *judices* h *judicum.* i *postulavit.* k *priorem.* l *al. Episcopo Prænestino.* m *c.* 5. *eod. tit. in* 3. *comp.* n *Vide cap. quærenti.* 7. *de verb. sign.*

a *al. ante litem contestatam.* b *C.* 6. *eod. tit. in* 3. *comp.* c *In causa appellationis multa salubriter cavit Conc. Trid sess.* 13. *de reform. c.* 1. *& sess.* 24. *de reform. c.* 10. *&* 20. *& aliis locis.* d *ad discutiendum aliquem.* e *Vide l. à judice C. de judic. & gl. in l. sæpe audivi. ff. de offic. præsid.* f *media.* g *Vide auth. quæ in provincia. cum not. C. ubi de crim. agi op.* h *media causa commit. al. cui media causa committuntur.*

tionem præmiſſam, cauſam poterit definire: ut parcatur laboribus partium & expenſis.

Auditor datus ſine partium conſenſu, recuſari poteſt ut ſuſpectus, non tamen ſine cauſa. Abbas.

§. 3. *Eum verò*, quem delegatus à nobis deputaverit auditorem, neutra partium poterit recuſare, niſi coram eo juſtam recuſationis cauſam oſtendat. *a*

Si unus ex duobus delegatis Principis cum clauſula appell. rem. ſubdelegat alteri acceptanti, non poteſt acceptans ſubdelegare, nec appell. rem. procedere, quod tamen ante acceptationem poterat: & ſi ab iſto fuerit appellandum, appellabitur ad Papam, etiamſi fuerit ſubdelegatus non in totum. hoc dicit, ſecundùm intellectum veriorem.

§. 4. Si verò duo ſunt à Principe delegati, & unus committit vices ſuas alteri, ille non poteſt, nec *b* peber appellatione remotâ procedere, nec cauſam alii delegare *c*, quamvis in commiſſione facta duobus contineatur expreſſum, ut apell. rem. alter poſſit procedere ſine reliquo, ſi non poſſunt ambo pariter intereſſe. Quia quod poteſt ex ſola juriſdictione ſibi *d* à Principe delegata, non poteſt cum juriſdictione ſibi à condelegato commiſſa. Unde ſi ab eo fuerit appellatum, licèt aliquibus viſum fuerit, quòd ad condelegatum, valeat appellari, nobis tamen videtur, quòd ad primum duntaxat appellandum eſt delegantem, propter rationem ſuperiùs aſſignatam.

Si delegatus Papæ ſubdelegat non in totum, pars ſubdelegato non poterit appellare, ex eo, quòd datus ſit ſine ſuo conſenſu: poteſt tamen recuſari in oſtendendo cauſam juſtam coram delegato, & tunc delegatus definiet: a quo etiamſi noluerit recuſationem admittere, appellatur ad Papam. hoc dicit.

§. 5. Ejus ergo appellatio, de quo tua fraternitas nobis ſcripſit, ſi noſtræ conſtitutionis occaſione ad noſtram audientiam appellavit, pro eo quòd delegatus à nobis reſervatâ ſibi definitivâ ſententiâ audientiam cauſæ commiſit quibuſdam, qui de partium *e* aſſenſu nec dati ſunt, nec recepti: niſi contra eos juſtam recuſationis cauſam oſtenderit, vel paratus fuerit oſtendere coram Judice delegato, non debuit impedire, quò minùs procederent auditores. Qui etiamſi tanquam ſuſpecti fuiſſent meritò recuſati, delegatus tamen à nobis nihilominus potuiſſet, ſublato appellationis diffugio, cauſam judicialiter expedire. Quòd ſi juſtam recuſationis cauſam noluit admittere delegatus, ſed coram ſuſpectis eum litigare *f* cogebat, à tali gravamine licitè potuit *g* ad noſtram audientiam appellare: quodque *h* poſt appellationem hujuſmodi eſt præſumptum, judicari debet irritum & inane.

CAP. XXVIII.

Delegatus Papæ, niſi malitiosè ſe exoneret, ſubdelegatum compellit ad ſuſcipiendam ſubdelegationem: in coactione tamen defert ſuæ dignitati & perſonæ. h. d. uſque ad §. Item cùm totum.

Idem *Epiſcopo Helien.* (*an.* 1206.)

PAſtoralis *i* officii: [*& infrà.* α] Conſultationi tuæ *k* duximus *l* reſpondendum, quòd cùm delegato à Principe juriſdictio dandi judicem ſit à lege conceſſa (dummodo ipſe exonerare ſeipſum malitiosè non quærat) poteſt compellere renitentem, eò quod juriſdictio illa nullius videretur eſſe momenti, ſi coërcitionem aliquam non haberet: Delegatus tamen debet ſolicitè providere, ut ſi perſonis ſuperioribus (exigente neceſſitate) negotium duxerit delegandum, in coactionibus inferendis dignitati deferat & perſonæ. *a*

[α *Diligentia & ſolicitudo, quam geris circa executionem mandatorum noſtrorum, & zelus tuæ rectitudinis nos invitant, ut quamvis ſimus multiplicibus occupationibus præpediti negotiorum, eis tamen ad horam ſubtrahimus noſmetipſos, in qua tuis intendamus conſultationibus. Conſuluit etenim nos tua fr. diſcretio, utrum ſi delegatus a Principe cauſam ſibi commiſſam voluerit aliis delegare, nolentem delegationem ſuſcipere, ad ipſam ſuſcipiendam valeat coarctare.*]

Delegatus Papæ ſicut poteſt committere totam cauſam, ita poteſt citationem, & punire contemnentem acceptare. hoc dicit, Abbas.

§. 1. Item cùm totum negotium alii poſſit committere delegatus, ſicut ſuperiùs eſt expreſſum: citationis officium poteſt cuilibet (diſcretione præviâ) demandare, ac punire merito contemptorem.

Si Papa ſcienter commiſit appellationem interpoſitam à ſuo delegato dato cum clauſula, appellatione remotâ, juriſdictio primi delegati eſt interim ſuſpenſa, quoad executionem. hoc dicit, ſecundùm verum intellectum.

§. 2. Præterea poſtulâſti, ſi cùm à ſententia lata auctoritate literarum noſtrarum, in quibus appellatio eſt inhibita, fuerit appellatum, & literæ poſt appellationem ad judices alios emanaverint, an ad mandatum poſteriorum judicum executio ſententiæ à prioribus delegata debeat retardari, ut priores judices ipſam neque per ſe, neque per alios exequantur. Nos autem inquiſitioni t. t. r. quòd cùm appellationis cauſam ex certa ſcientia judicibus aliis committimus cognoſcendam, appellationem videmur recipere, ac juriſdictionem priorum judicum revocare *b*, ut interim executio ſententiæ ſuſpendatur, donec appellationis merita pleniùs ſint diſcuſſa: [*& infrà.*]

Ordinarius ad mandatum delegati exequitur ſententiam, etiamſi ſciat eam injuſtam. Abbas.

§. 3. Quia verò ſæpè contingit, quòd executio ſententiæ Ordinario demandatur: quæſiviſti, an ſi ipſam injuſtam eſſe cognoverit, debeat eam executioni mandare? an ſit ei potiùs ſubſiſtendum? Attendentes itaque, quòd non cognitio, ſed executio tantùm demandatur eidem: reſpondemus, quòd cùm ordinarius teneatur obſequi delegato, etſi ſciat ſententiam illam injuſtam, exequi nihilominùs tenetur eandem, niſi apud eum efficere poſſit, ut ab hoc onere ipſum abſolvat. [*& infrà.*]

Delegatus qui impeditur die ſtatutâ procedere, partem hoc procurantem puniet: & quantum ad diem illam cauſam committet, appellatione remotâ, in odium procurantis, niſi partes negotium prorogent. Abbas.

§. 4. Cùm autem ſæpè contingat, ad diem, quem judex delegatus a nobis partibus aſſignavit, earum alterâ procurante, ut negotium prorogetur, judicem ipſum a Rege vel Archiepiſcopo evocari: Nos perverſorum volentes malignitatibus obviare, decernimus, ut ſi delegato conſtiterit hoc fuiſſe alicujus partis malitiâ procuratum, ipſum puniat animadverſione condignâ: & (ne aliquod lucrum ex hujuſmodi fraude reportet,) perſonæ neutri parti ſuſpectæ, quantùm ad diem illum, committat ipſum negotium audiendum, quæ in ipſo, appellatione remotâ, procedat: niſi fortè partes conſenſerint negotium prorogari.

CAP. XXIX.

Subdelegatus à delegato Papæ juriſdictionem non habente, poteſt coercere impedientem. hoc dicit, comprehendendo utrumque intellectum.

Idem *Abbati ſancti Hilarii c & magiſtro G. Canon. Terviſino.* (*an.* 1207. *Romæ in Venetiam.*)

---

a *Vide leg. apertiſſimi. & l. cum ſpecialis C. de jud.* b *Hæc duo verba, nec debet, deſunt.* c *Vide leg. à judice. C. de jud.* d *ſua.* e *ipſius.* f *audire, in antiquis.* g *poterit.* h *al. quod poſt. l. quicquid poteſt.* i *Ex hoc cap. ſumpta ſunt cap. paſtoralis infra de offic. jud. ord. & c. paſtoralis. de jud. Cap. 7. eod. tit. in 3. compilat.* k *al. taliter duximus.* l *Textus in l. apertiſſimi, C. de judic.*

a *Vide l. capitalium. & ibi Bart. ff. de pœnis, facit quod not. in l. 1. ff. eodem.* b *Vide text. in l. 1. cum ibi notat. ff. ad Se. Turpil.* c *Hilarii Plebano S. Pauli Caſtell. diœceſ. & magiſtro G. Can. Fuſen. Terviſien.*

Ex literis a Patriarchæ Granden. [*& infrà. α*] Mandamus, quatenus, nisi vobis constiterit, quòd literæ, quæ secundo loco ad Archipresbyterum Paduanum impetratæ dicuntur, de prioribus literis ad Primicerium Granden. & Plebanum sanctæ Sophiæ obtentis, expressam fecerint mentionem, ut per secundas primæ appareant revocatæ: cum primos Judices auctoritate literarum nostrarum jurisdictionem non sit dubium habuisse, quam potuerunt postmodùm Patriarchæ, quoad executionem sententiæ demandare, ex qua coërcitionem etiam idem Patriarcha receperat: cùm hujusmodi demandata jurisdictio delusoria videretur, si subdelegatus hujusmodi coercitionem aliquam non haberet: interdicti sententiam ab eodem Patriarcha in Castellan. Archidiac. promulgatam, pro eo quòd ejusdem Patriarchæ executionem impediens, ejus *b* literas, quibus mandatum prædictorum Judicum nunciabat, legi in publicum non permisit *c*: tamdiu faciatis inviolabiliter observari, donec eidem Patriarchæ de injuriis irrogatis sufficienter fuerit satisfactum. Si verò constiterit primas literas, per secundas legitimè revocatas: cùm appareat primos Judices jurisdictionem nullam penitus habuisse, & ita constet per consequentiam, Patriarcham ipsum non recepisse jurisdictionem vel coërcitionem aliquam ab eisdem, prædictam interdicti sententiam denuncietis irritam & inanem.

[*α Accepimus, quòd cùm dil. fil. Granden. Primicerius & Plebanus S. Sophiæ de Veneriis, quibus causa, quæ inter Clericos sanctæ Justinæ & A. Presbyterum super eo, quòd idem Presbyter Clericum se ipsius Ecclesiæ asserebat, agitari dignoscitur, à nobis fuerat delegata: mandassent eidem, ut Clericos memoratos, qui per Archipresbyterum Paduan. ad quem fuerat super eodem negotio quoddam à nobis rescriptum obtentum, in quo, sicut asseritur, de prioribus literis mentio non fiebat, denunciati fuerunt excommunicationis vinculo subjacere, nisi prædictum Presbyterum in socium reciperent & in fratrem, idem Patriarcha denunciaret anathematis vinculo non ligatos: ipse nolens eisdem Judicibus in hac parte parere, qui nostra fungebantur auctoritate maximè cùm ven. fr. n. Castellan. Episcopus ipsis super hoc parendum non duxerit: requisitus, Clericis sanctæ Mariæ formosæ mandatum supradictorum Judicum per suas literas nunciavit, quas dil. fil. n. Archidiacon. Castell. Plebanus ejusdem Ecclesiæ legi publicè coram populo non permisit.* & infra. *Unde considerans idem Patriarcha Archidiaconum ipsum per tantarum injuriarum excessum, non se tantummodò, sed etiam Granden. Ecclesiam, imò nos ipsos graviter offendisse, tam ipsum Archidiacon. quàm præd. Ecclesiam, supposuit interdicto.* & infrà. *Cum igitur super præmissis & aliis inter procuratores utriusque partis fuisset coram dil. fil. t. SS. Cosmæ & Damiani Diac. Card. quem auditorem dedimus eisdem, diutius litigatum, & ipse nobis, quæ audierat, fideliter retulisset: quia nobis constare non potuit, ut per literas, quæ ad Paduan. Archipr. impetratæ dicuntur, cùm nobis ostensæ non fuerint, revocatæ fuerint aliæ literæ ad prædictos Primicerium & Plebanum obtentæ, causam ipsam vestro examini duximus committendam, per a. L.*]

CAP. XXX.

Jurisdictio delegati, re integrâ, morte mandantis expirat.

Idem *Episc.* d *Pictaviensi.* (*an.* 1208.)

Licèt *e* undique: [*& j. α*] Cùm igitur duxeris requirendum, si causam tribus Judicibus delegamus, apponi in literis nostris illam clausulam facientes: Quòd si non omnes his exequendis poteritis interesse, duo vestrûm nihilominus eam *f* exequantur: & unus postquam commiserit cuidam ex aliis vices suas, de medio sit sublatus, tertius ut suspectus meritò recusetur: an collega superstes suo nomine ac defuncti possit negotium definire? Inquisitioni t. t. r. quòd si jurisdictione à suo sibi collega delegatâ, eo vivente uti non cœperit, quia mandatum hujusmodi, re integrâ, more mandatoris expiravit, non habet solus officium judicandi: si vero ante mortem illius jurisdictione uti cœperit taliter demandatâ, vices suas & illius poterit adimplere.

[*α Confluentium negotiorum multiplicitas copiosa nostrum animum ad curas varias impellere non desinat, fraternitas tamen tua, quam sincera complectimur charitate in Domino, solicitudinem nostram ad tempus deponere compellit, quam in exequendis aliis ex debito pastoralis officii gerebamus, atque tuam dubitationem Apostolico certificare responso.*]

CAP. XXXI.

Non creditur quis delegatus, nisi delegationem probet.

Idem *Episcopo Bajocen.* (*an.* 1208.)

Cum in jure *a* peritus: [*& infra.*] Præterea quæsivisti, cùm tibi ab aliquo sub hac forma mandatur: auctoritate quâ fungor *b*, injungo, ut talem denuncies excommunicationis sententiæ subjacere, ac tibi super mandato Apostolico hæsitanti, ab aliquo non sit facta fides *c*: an mandatum hujusmodi exequi tenearis?

Super quo tibi hujusmodi damus responsum, quòd nisi de mandato sedis Apostolicæ certus extiteris, exequi non cogeris, quod mandatur.

CAP. XXXII.

Per procuratorem non habentem mandatum, de re ad rem jurisdictio prorogari non potest.

Idem *Paris. & Trecen. Episc. & Abbati sanctæ Genovefæ.* (*an.* 1208.)

Cum olim *d* Abbas & Conventus Vergiliacens. *e* sua nobis conquestione monstrâssent, quod P. Comes Altissiodoren. quoddam stagnum, molendinum, & domum in terra eorum construere nitebatur, in ipsorum *f* præjudicium & gravamen, Episcopo & Thesaurario Nivernen. commisimus causam ipsam. Per quorum literas accepimus, quod lite super petitionibus Ecclesiæ contestatâ, receptis utrinque testibus, & attestationibus publicatis, cùm super dictis testium inter partes fuisset postmodum disputatum: Tandem pars Comitis proposuit, quod de damnis in nemoribus & rebus aliis datis, super quibus testes deponere videbantur, cognoscere non debebant, cum in rescripto nostro nulla de damnis *g* mentio haberetur: [*& infrà. α*] Judices autem interlocuti sunt *h*, quòd super damnis datis a Comite ad eos cognitio pertinebat. Quo audito, Comes ad appellationis beneficium convolavit. Unde ipsum Judices evocatum, & nec per se, nec per responsalem idoneum comparentem, excommunicationis vinculo constrinxerunt: [*& infra.*] Quia vero super damnis datis, antequam lis fuerit contestata, nequaquam ad dictos Judices cognitio pertinebat, cùm in rescripto nulla de illis mentio haberetur, nec ad ipsos potuerit jurisdictio prorogari, cùm procurator ad illa solummodo intelligatur constitutus, quæ in commissionis literis inveniuntur expressa *i*, & postquam Comes publicatis attestationibus intellexit, super his fuisse depositum, protinus contradixit: nos eosdem Judices pronuntiavimus minus juste interlocutos fuisse, ac sæpedictum Comitem, qui ob hoc ad appellat. beneficium convolavit, excommunicationis sententiâ non fuisse ligatum.

[*α Ad quod inter alia fuit ex adverso responsum, quòd cùm super omnibus articulis, de quibus testes deposuerant, lis fuisset solenniter contestata, de ipsis cognosc. ad pronunciare Judices tenebantur.*

a *Cap.* 8. *eod. tit. in* 3. *compil.* b *al. ejusq. literas.* c *Vid. l. si quis id quod, ff. de Jurisd. omn. jud.* d *al. Parmensi.* e *Cap.* 9. *eod. tit. in* 3. *compil.* f *ea.*

a *Cap.* 10. *eod. tit. in* 3. *compil. & est pars Decr. cum in jur. sup. de elect.* b *tibi injungo.* c *Vide l. quicunque. ff. de pub. & not. in l. sciendum. ff. de verb. oblig.* d *C.* 11. *eod. tit. in* 3. *compil.* e *Scribendum Virziliacensis, vel Veceliac. Gall. Vezelay Ord. S. Bened. diœcesis Eduensis.* f *eorum.* g *de damnis datis, &c.* h *fuerunt.* i *Vid. text in l.* 2. *& ibi Bart. in fin. ff. si cert. pet. cæterum dictio, &, deest in plur. manuscr.*

nebantur. Ad hoc pars Comitis replicavit, quòd & si super damnis à procuratore suo lis fuerit contestata, ei tamen ex hoc non poterat præjudicium generari, cùm ad hoc procurator datus non fuerit, sed ad illa dumtaxat capitula, quæ fuerant in literis commissionis expressa, super castro videlicet, stagno & molendino. Ad hoc parte alterâ respondente, quòd procuratoris factum Comes ulterius impugnare non poterat, quousque post publicationem testium minime duxerat revocandum]

CAP. XXXIII.

Qui acta causæ relationis Judicum delegatorum sigilla violando aperuit, non auditur postmodùm contra illa.

Idem *Senon. Archiepiscopo. (an. 1209.)*

CUm *a* olim Magister S. & B. Archidiaconatum & Præposituram adinvicem commutâssent: [*& infrà.*] Verùm dictus B. delegatis nostris non deferens, imò veriùs deleganti, sigilla violavit illorum, & scripta, quæ nobis fuerant præsentanda, non erubuit aperire. Qui postmodum in nostra præsentia constitutus, adversario præsente, in excusationem suam proposuit, quòd Judices perperàm processerant *b* contra ipsum, cùm acta *c* in scriptis minùs fideliter redegissent: unde timens ne literas portaret Uriæ, illorum scripta aperuit, & quod suspicatus fuerat, adinvenit. Sanè si quod expediret meliùs notavisset, vel non recepisset scripta suspecta, vel recepta nobis fideliter præsentâsset, & ostendisset causam suspicionis propositæ coram nobis. Præterea cùm non conquereretur de Judice, quem ei proprio motu *d* concessimus, sed de illo potius, quem ipse duxerat eligendum, & Judices suas nobis per eum literas destinâssent, de ipso pariter conquerentes: verbis ipsius fidem non duximus adhibendam: sed ut in hoc saltem puniretur, in quo peccaverat, contra acta Judicum, quæ temerè violârat *e*, ipsum (sicut nec debuimus) noluimus exaudire: ne videretur dolus suus ei patrocinium attulisse.

CAP. XXXIV.

Delegatus non tenetur admittere collegam sibi adjunctum per literas subreptitias, nec ipsius subdelegatum. hoc dicit, secundùm unum intellectum. *Vel sic: Delegatus subdelegatum collegæ impediti non tenetur admittere, si in rescripto est clausula: quòd si ambo, &c.* hoc dicit, secundùm alium intellectum.

Idem *Abbati, & Capellano sanctæ Mariæ Bononiens.*

(vel de porta Ravennat. an. 1209.)

COram *f* dilecto filio M. Diacono Cardinali (quem tibi & H. Nuncio, & Clerico sanctæ Agathæ adversario tuo, qui cum instrumentis ejusdem Ecclesiæ, sed absque literis de ratihabitione, ad Apostol. sedem accesserat, sed de rato caverat, sub fidejussoria cautione *g* concessimus auditorem:) proponere *h* curavisti, quòd cùm quidam in parochia sanctæ Mariæ, in honorem beatæ Agathæ Ecclesiam construxisset, Alexand. Papa *i* prædec. nost. causam super hoc Abbati sancti Stephani, & Priori sancti Victoris commisit terminandam: qui pro Ecclesia S. Mariæ diffinitivam sententiam protulerunt: verum Capellanus sanctæ Agathæ sententiæ parére contempsit. Cumque super eadem causa coram Ferrarien. Episcopo, per annum disceptatum fuisset, pars Ecclesiæ sanctæ Agathæ hortum veritate suppressa, magistrum L. Bon. Canonicum obtinuit eidem Episcopo in causæ decisione adjungi: qui cum causæ interesse non posset, prædictus Episcopus, cui per sequentes literas mandabatur, ut si ambo interesse non possent mandatis Apostolicis exequendis, ea ipse nihilominus adimpleret: sententiam prædictam confirmavit: [*& infrà. α*] Nuncius verò Ecclesiæ sanctæ Agathæ inter alia proposuit, quòd cùm dictus magister L. vices suas alii delegâsset, Episcopus admittere noluit subdelegatum, sed post appellationem ad nos interpositam solus in causæ cognitione processit: [*& infrà β*] Sed econtrà fuit responsum, quòd Ferratien. Episcopus solus procedere potuit, cùm in ultimæ commissionis literis fuisset insertum, quòd si ambo interesse non possent, prædictus Episcopus nihilominus exequi procuraret: quod non intelligitur, ut si per se, vel per alios interesse non *a* possent: quia id rarò *b*, vel nunquam contingeret, sed si non posset personaliter interesse. Idem igitur Cardinalis latam ab eodem Ferrarien. Episcopo sententiam confirmavit, & adversæ parti super hoc perpetuum silentium duxit imponendum. Nos ergo, quod ab eo factum est, auctoritate Apostolicâ confirmamus.

[*α Capellano S. Agathæ sub pœna excommunicationis injungens, ut nullum parochianorum tuorum infrà certos terminos commorantium ad officia divina, vel Ecclesiastica reciperet sacramenta. Ad hæc d. Hugolinus ex adverso respondit, quòd olim Archipresbyter de Pastino à prædicto Alex. p. p. n. Indulgentiam impetravit, ut in vico Castellionis, in quo super excreverat populi multitudo, Ecclesiam de novo fundaret. Unde tunc Bononiensis Episcopus de mandato ejusdem p. n. & locum signavit, & primarium lapidem benedixit, & in fundamento secundùm consuetudinem collocavit: capellam in eodem loco constructam cum tota parochia, quam usque hodie habet Ecclesia de Pastino, per 20. annos justè possedit, quam fel. rec. Cœl. pp. p. n. eis suis literis confirmavit, & nos sub nostra protectione recepimus constitutam nobis ab eodem Archipresbytero censualem. Verum olim quidam Canonicus regularis ab Archipresbytero de Pastino, ut divina in eadem celebraret officia deputatur præter auct. Archipresbyteri & Capituli de Pastino, coram prædicto Abbate S. Steph. & Priore S. Vict. ab illis citatus apparuit, sed coram illis judicium non subivit. Imo ab ipsis tanquam de ratione suspectis, quia prædictam voluerunt sibi parochiam vendicare, ad nostram duxit audientiam appellandum. Iidem autem Judices non dubitantes mandati fines excedere, tam super novo quàm veteri populo sententiam protulerunt, cum secundùm tenorem literarum directarum ad eos non potuissent nisi de veteri judicare. Postmodùm verò memoratus Canonicus contra voluntatem sive prohibitionem Archipresbyteri sui coram Ferrarien. Episcopo comparens, sub eo aliquantulum litigavit. Sed tandem comperto, quòd universi familiares ejus essent adversi, prædictum L. ei fecit adjungi. qui cum.*]

[*β Unde contra primam sententiam allegabat, quòd de commissione ad primos Judices impetrata ad Archipresbyteri notitiam nil pervenit: quia Judices post appellationem legitimè interpositam processerunt, & quod fines mandati fuerunt in processu transgressi. contra secundam verò similiter proponebant, quòd Canonicus regularis, qui coram Ferrariens. Episcopo litigavit, non solum non fuerat procurator datus ad eam, sed etiam contra prohibitionem Archipresbyteri liti se præsumpserat immiscere quòd Ferrarien. Episcopus solus processerat, cùm non ei soli causa fuerat delegata, & collega ejus, etsi causæ nequiverit interesse, alii tàmen commiserit vices suas, & post app. etiam ad nos interpositam idem Ferrarien pro Ecclesia S. M. sententiam promulgavit. Ad hæc autem pars altera replicabat, quòd prædicta stare non poterant, cum credi non debeat, quòd à Judicibus illis pars appellavit adversa, ad quos nec sciverat, nec audierat commissionis literas emanâsse. Præterea cum in literis commissionis appellationis fuisse obstaculum partibus interclusum, appellationi interpositæ non fuerat deferendum. Insuper cum sicut adversarius fuit in jure confessus, & si pars ejus, qui ut prosequeretur appellationem,*

a *Cap. 1. de rerum permut. in 3. compil. unde vera narratio facti peti potest.* b *processerant.* c *al. & acta 2. Reg. 11.* d *Hæc clausula, motu proprio, quid operetur, tradit Felin. cap. non. nulli. De rescr. & late Gabrielius in com. concl. tit. de clausul. concl. 2.* e *violavit.* f *Cap. 1. de paroch. & al. paroch. in 3. compilat.* g *Infero, quòd Clericus comparens pro altero, si non proba. plenè de mandato, tenetur de rato. concor. Auth. gener. C. de Episc. & Clericis.* h *In C. Barb. constit. proponere curavisti, i deest, Papa, in antiquis.*

a *Posset.* b *Vide leg. juræ. cum l. seq. C. de postul. & l. nam ad ea. ff. de leg.*

iteras impetravit, non fuerit tamen illis usa, pro eodem habe-ri debeat, ac si non fuerit prosecuta. Unde sententia jam transie-rat in rei judicatæ auctoritatem, & si contra jus litigantis prola-ta fuisset. Cum autem nec literæ commissionis ad judices primos obtentæ præsententur in jure, nec aliter legitime demonstretur formam mandati judices excessisse, pro sententia potius est præ-sumendum. Quod dicitur ex adverso, quòd Canonicus ipse non fuerit procurator, non nocet, cum ipse procurator litem coram eo-dem Ferrariens. Episcopo contestando factus fuerit Dominus li-tis, qui generalis ab ipsius fundatione Ecclesiæ procurator fuit, & sic agebat, & contrahebat, ac si verè novæ capellæ Dominus extitisset: præsertim cum in causam non tam Ecclesiæ nomine, quàm proprio traheretur, utpote qui parochianos adjudicatos Ec-clesiæ S. M. ad divina recipiebat officia, & exhibebat eis Ecclesia-stica sacramenta. Præterea, cùm ad Archipresbyteri notitiam pervenisset, causam ipsam fuisse Ferrarien. Episcopo delegatam, si per canonicum illum nolebat subire judicium, ad causam a-gendam debuerat alium destinare, quod cum non fecerit, ejus est negligentiæ imputandum, imò malitiæ potius, qui sic commissio-nem nostram visus fuerit enervare.]

CAP. XXXV.

Locus ad quem reus securè accedere non potest, & Canonicus in causa Canonici delegatus, recusari poterit.

Idem Innoc. III. *Præposito S. Dominici Subdiacono nostro.* (*an.* 1210. *Romæ in Liguriam.*)

CUm R. *a* Canonicus Januen. causam, quæ inter ipsum ex una *b* parte, ac P. civem Januen. vertitur, tibi obtinuerit delegari: & idem civis propter multas & graves inimicitias civitatis suæ, in tua nequeat præsentia comparere: Mandamus, quatenus supradicto R. hujusmodi optionem relinquas, ut exceptis canonicis Januen. (quos cum sint ejus socii, meritò habet pars adversa suspectos) in civitate, vel diœcesi Januen. in qua sunt multi viri providi *c*, judicem eligat, coram quo quæstio terminetur: cui auctoritate nostrâ districtè præcipias, ut eandem causam juxta rescripti à te *d* obtenti tenorem appell. rem. fine debito terminare procuret.

CAP. XXXVI.

Si mandatur Judici delegato, ut illum absolvat, qui dicit se injustè excommunicatum, ante probationem illum absolvere debet. Si autem dicat excommunicationem nullam, probationem nullitatis ante pronunciationem admittet.

Idem *Rothomagen. Archiepiscopo.* (*an.* 1210.)

CUm contingat *e* interdum, quòd Laici: [*& infrà.* Insuper requisiti sumus, cùm quis conqueritur in se à suo Episcopo post appell. ad nos legitimè interpositam, vel aliàs injustè excommunicationis sententiam promulgatam, & nos judicibus damus in mandatis, ut si est ita, juxta formam Ecclesiæ absolutionis beneficium illi impendant, vel eandem sententiam denuncient esse nullam, ac Episcopus paratus sit probare se in illum, antequam vocem appellationis emitteret, vel aliàs justè hujusmodi sententiam protulisset, an probationibus non admissis liceat judicibus excommunicatum absolvere, vel denunciare *f* sententiam esse nullam? *g* Ad quod t. r. quòd cùm quis conqueritur, se post appell. ad nos legitimè interpositam excommunicatione fuisse innodatum, semper utriusque *h* partis probationes sunt admittendæ, antequam ad decernendum super hoc aliquid procedatur, per quas denique apparebit, an absolutione indigeat conquerens, vel denunciandus sit potius non ligatus. In eo verò casu, cùm excommunicatum quis se asserit injustè, vix vel nunquam est ejus (antequam absolutus fuerit) probatio admittenda, nisi tunc tantum, cùm asserit in excommunicationis sententia intolerabilem errorem fuisse patenter expressum: ad quod probandum admittitur, antequam absolutionis gratiam consequatur. Verùm si proponat se simpliciter excommunicatum injustè, ac Episcopus ad probandum, quòd justè ipsum excommunicavit, suas postulet probationes admitti, non est ante absolutionem ipsius aliquatenus audiendus: cùm etsi pro certo constaret, rationabiliter in illum excommunicationis sententiam promulgatam, nihilominus esset ei absolutio impendenda humiliter postulanti: & ideo in hoc casu illum credimus juxta formam Ecclesiæ protinus absolvendum: ut sic demùm probationibus utriusque partis admissis, utrùm justè vel *a* injustè ligatus fuerit, decernatur.

CAP. XXXVII.

Si subdelegatus delegati Papæ jurisdictione uti cœperit, à delegato removeri non potest: & si fecerit contra mandatum, sive excesserit formam rescripti, processus est nullus.

Honorius III. *Messan. & Regin. Archiepiscopis.* (*an.* 1224.)

Rogatus b *à nobis olim & fratribus nostris charissimus in Christo fil. noster Fredericus Romanorum Imperator semper Augustus, Rex Siciliæ, ut restitueret ven. frat. nost. Cephaluden. Episcopum, quem spoliaverat Ecclesiis & aliis bonis suis, se id liberè facturum vivâ voce promisit, unde per scripta nostra Venerabili frat. nost. &c. quæ sequuntur hic descripta.*

VEnerabili frat. nost. Archiepiscopo Cusentin. dedimus in mandatis, ut Cephaluden. Episcopum *c* restitui faceret ad Episcopatum, & ad alia, quibus fuerat spoliatus: quo restituto plenarie, & corporalem ac pacificam possessionem adepto, si Episcopus merito esset de dilapidatione suspectus, virum providum & honestum provideret coadjutorem *d* eidem adjungere *e*, sine cujus consilio nihil eorum faceret, quæ ad administrationem pertinent temporalem, quoadusque veritate compertâ duceremus aliter providendum, interim omne alienationis genus eorum utrique auctoritate nostrâ districtius interdicens. Porrò idem Archiepiscopus corporis infirmitate gravatus, commisit in hujusmodi negotio vices suas, primo Abbati Sancti Spiritûs de Panormo, ac demùm Thesaurario Cusentinen. Quorum processus nobis exhibitos, de fratrum nostrorum consilio cassavimus justitiâ exigente: quia videlicet Abbas contra mandati nostri tenorem *f*, ad inquirendum utrùm de dilapidatione suspectus esset Episcopus, eo non restituto processit, & Archiepiscopus ipse (cùm jam suo functus esset officio, dicto Abbati committendo in integrum vices suas) hujusmodi negotium dicto Thesaurario non potuit demandare.

CAP. XXXVIII.

Si delegatus pronunciaverit se jurisdictionem non habere, ipsam etiam de consensu partium non reassumit.

Gregor. IX. *S. Præcentori & Magistro N. Canonico Ambian.* (*an.* 1227.)

SIgnificantibus M. muliere, & I. nato ejus, nos noveritis accepisse, quòd cùm nobilis mulier Juliana vidua, mentiens se pauperem *g* contra eos super terris & rebus aliis ad judices nostras literas impetrâsset, iidem coram eis excipiendo proponere curaverunt, quòd

a *Capit. 2. eod. tit. in 4. compil.* b *Hæc verba, ex una parte. desunt in antiquis.* c *In Codic. Barb. ita, providi, & discreti.* d *In omnibus antiq. ita: ad te, & initium capitis indicat omnino ita esse legendum.* e *Cap. 3. eod. tit. in 4. compilat.* f *Hic est, hujusmodi, in quibusdam manuscr.* g *Hunc text. dicit Abbas singul. esse hic, ad hoc quòd appellatio injustæ sententiæ veniat nulla,* h *utriuslibet.*

a *Hæc duo verba, vel injustè: desunt in vetustioribus.* b *In ipsius Honorii commentariis seu registris, hujus capitis hoc erat initium.* c *l. videamus. §. in Fabiana. de usur. & l. cum prætor. de verb. signific.* d *Coadjutores quando dandi sint, & qualiter permittantur, tradit Conc. Trid. sess. 21. de reform. c. 6. & sess. 25. de reform. cap. 7.* e *verbum, adjungere, deest in antiquis.* f *vide l. 1. cum not. C. de appellat.* g *l. si quis ad declinandam. §. fin. autem. C. de Episc. & Cleric. & l. illicitas. §. fin. ff. de offic. præs.*

cùm

cùm dictæ literæ suggesto mendacio impetratæ fuissent, cùm prædicta Jul. (quæ nobilis est & dives) pauperem se dixisset in eis, coram ipsis (nisi requisito priùs Domino, sub cujus jurisdictione ipsi consistunt, & coram quo parati erant eidem exhibere justitiæ complementum) non debebant de jure per tales literas conveniri: unde dicti judices interloquendo pronunciârunt, se per easdem literas procedere non debere: [& infrà.] Demùm fuit à partibus in quosdam tanquam in arbitros taliter compromissum, quòd si intra terminum in compromisso expressum causam non deciderent, partes ad eorundem judicum redirent examen. Verùm arbitris causam intra terminum negligentibus terminare, dicti judices jurisdictionem per formam compromissi hujusmodi resumpserunt: à quibus iidem se sentientes gravari, quòd super his, super quibus ab eis fuerant absoluti, litigare compellebant eosdem, ad nostram audientiam appellârunt. Ideoque mandamus, quatenus si est ita, revocetis in irritum, &c.

CAP. XXXIX.

Arbitri electi ad causam recusationis, assignant partibus terminum ad probandam causam suspicionis, & judex recusatus compellit arbitros ad causam finiendam.

Idem. (an. 1227.)

SUspicionis *a* causa contra judicem assignata, non ipse (qui forsan provocatus obesset) sed arbitri potius, coram quibus probatio est facienda, & ad quos omnia, quæ ad hunc articulum faciunt, pertinere noscuntur, possunt ad hoc terminum assignare. Ab ipso quoque judice (cui sicut jurisdictio, si. & cætera, sine quibus explicari causa non potest, intelliguntur esse commissa) iidem ut conveniant (si discordes fuerint) in unam sententiam, vel tertium concorditer advocent *b*, cum quo duo, vel alter eorum id faciat, sunt cogendi, ne hujusmodi occasione principale negotium plùs debito prorogetur.

CAP. XL.

Delegata jurisdictio ad personas non expressas in rescripto, etiam de ipsarum consensu prorogari non potest.

Idem Abbati sanctæ Genovefæ.

P. & G. per literas *c* Apostolicas conquerentibus coram te de Episcopo London. *d* quòd concessum ab eis mutuum promisso loco & termino non persolvit; pendente judicio, I. Laicus qui in quantitate quadam eisdem mercatoribus tenebatur, se in tuam jurisdictionem (sicut asserit) voluit prorogare *e*: ut si intra terminum constitutum prædictum non solveret quantitatem, excommunicationis & interdicti sententias in personam & terram ejus promulgares. Quas hujusmodi occasione à te latas, decernimus non valere: cùm etsi aliàs jurisdictioni præesse dicaris, quia in dictum I. nullam jurisdictionem habebas, jurisdictionis prorogatio nulla noscitur extitisse, cum hujusmodi delegata jurisdictio ad alias personas nequeat prorogari.

CAP. XLI.

Major XX. annis potest a quocunque dari delegatus. Idem in majori XVIII. dummodò interveniat consensus partium. Minor verò XVIII. non potest dari, nisi a Principe.

Idem.

CUm vigesimum annum peregeris *f* dari potuisti in ætate hujusmodi delegatus. Cæterùm constituto intra ætatem eandem, (nisi partes scienter consentirent in eum, qui annum XVIII. transcendisset) facta delegatio ab alio, quàm à Principe non teneret.

CAP. XLII.

Potestas plurium delegatorum vel arbitrorum simpliciter datorum, expirat per mortem unius.

Idem. (an. 1228. Romæ.)

UNo delegatorum *a* vel arbitrorum (sicut proponis) rebus humanis exempto, eorum officium expiravit. Nisi aliud in delegatione aut compromisso fuisset expressum.

CAP. XLIII.

Delegatus Papæ subdelegare potest, licet datus sit ex officio, vel de partium consensu, vel cum clausula præelectionis, videlicet, quod si non omnes, tu cum alio exequaris, &c. Hoc dicit, usque ad §. Is autem.

Idem.

QUoniam Apostolica sedes intendit providere negotiis, & non personis, quibus eadem committuntur, si judex tertius licet ex officio nostro, vel de assensu partium pro communi utilitate a nobis datus eisdem, alii delegaverit vices suas (cùm delegato à Principe id concedatur à jure) *b* delegatio valebit ipsius. Idem quoque dicendum est, cùm mandatur Episcopo, ut cum altero suorum conjudicum mandatum Apostolicum exequatur, & tunc sine subdelegato ab ipso Episcopo reliqui duo procedere non valebunt.

Is, cui committitur negotium, ut personaliter exequatur, potest si partes consentiunt, alteri subdelegare. Fallit in casibus hic expressis. hoc dicit usque ad §. Cæterùm.

§. 1. Is autem, cui injungitur, ut personaliter negotium exequatur, potest (dummodo partes consentiant) hoc aliis delegare. Præterquam si inquisitionem fieri, vel Ecclesiis de Prælatis, vel aliis ministris provideri mandaremus *c*, cum in his omnibus casibus industriam & fidem personæ, cui talia committimus, eligere videamur.

Is, cui committitur nudum ministerium exequendum, non potest vices suas alteri committere: fallit in Legato sedis Apostolicæ. Et est text. notabilis, & multum allegatur. Abb. Siculus.

§. 2. Cæterùm (salvâ Legatorum sed. Apostol. auctoritate) nulli, cui commissum fuerit prædicare crucem, excommunicare, vel absolvere aliquos, dispensare cum irregularibus, vel injungere pœnitentias, liceat hæc de cætero aliis demandare: quia non sibi jurisdictio, sed certum ministerium potiùs committitur in hac parte.

TITULUS XXX.

DE OFFICIO LEGATI.

CAP. I.

Legatus Papæ etiam per simplicem querelam adiri potest.

Alexander III. *universis Suffraganeis Cantuarien. Ecclesiæ.* (an. 1170.)

CUm *d* non ignoretis Cantuar. Archiepiscopum vobis non solùm Metropolitico *e*, sed etiam legationis jure præesse: [& infra. α] Sanè licet idem Archiepiscopus Metropolitico jure audire non debeat causas de Episcopatibus vestris, nisi per appellationem deferantur ad eum: legationis tamen obtentu universas *f*, quæ per appell. vel querimoniam perveniunt ad suam audientiam, audire potest & debet, sicut qui in provincia sua vices nostras gerere comprobatur.

[α *Mirabile satis est, quòd quidam vestrûm, sicut audivimus, asseverare præsumit, quòd idem Archiepiscopus nullam causam de Episcopatibus vestris, sive metropoleos, sive legationis jure, debeat audire.*]

a *Causas recusationum refert Hostiens. in sum. tit. de recus. §. quæ sunt justæ causæ. Joan. Andr. in c. Legitima de app. in 6. & Pann. in c. cum speciali. infra. de appell.* b *Vide l. item si unus. ff. de arbitr.* c *Vide Lanfr. in. in tract. de arb. §. prorogatio.* d *Laudunen.* e *Vide leg. 3. ff. de eo quod cer. & l. unic. & ibi Bart. C. de sent. quæ pro eo, quod interest.* f *Vide l. 1. ff. de min. & l. filius fam. & l. cum prætor. ff. de judic.*

a *Hunc textum intellige, cùm facta est delegatio nominatis personis: secùs si dignitati, juxta c. quoniam Abbas. sup. eod.* b *Vid. l. à jud. & ibi Pet. de Bel. pert. & Cyn C. de jud. & Bart. in l. & quia ff. de jurisd. om. jud.* c *mandamus. al. mandarent.* d *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp.* e *Metropolico.* f *In multis manuscr. additur iterum vox, causas.*

CAP. II.

De causa specialiter delegata à Papa, Legatus se intromittere non potest.

Cœlestinus III. *Magistro Columbo.*

(*an.* 1192.)

STuduisti *a* à nobis *b* quærere, utrùm de causa, quam alicui delegamus, alius qui sit generalis in provincia Legatus, ante cognitionem, vel post à cognoscere valeat; vel commissionis nostræ processum, quem Judici delegato transmittimus, valeat impedire. Respondemus, quod cùm mandatum speciale deroget generali, Legatus commissionem alii factam specialiter impedire non potest: & si secundùm formam mandati nostri sententia jam fuerit promulgata, non poterit ipse Legatus (nisi super hoc mandatum specialiter receperit) eam quomodolibet irritare: ipsam tamen (si rationabiliter lata fuerit) confirmare valebit, & executioni demandare.

CAP. III.

Legatus etiam de latere, ex generali legatione non potest transferre Episcopos, vel unam Ecclesiam cathedralem alteri subjicere, & alteri concedere jus primatiæ, vel duos Episcopatus unire, vel unum dividere: excommunicatos tamen propter manuum injectionem in Clericos, absolvere potest h. d. cum c. seq.

Innocentius III. *tit. sancti Laurentii in Lucina Presbytero Cardinali, Sed. Apost. Legato.*

(*an.* 1202.)

NIsi specialis illa dilectio *d*, quam ad personam tuam habuimus & habemus, justum motum animi nostri temperaret, pœnâ docente cognosceres, quantum *e* excesseris, qui spretis canonicis sanctionibus & consuetudine generali, motu proprio præsumpsisti Trojanum Episcopum de Trojana Ecclesia ad Panormitanam de facto transferre.

CAP. IV.

Summatum fuit suprà in cap. præcedenti.

Idem *eidem.*

QUod *f* translationem: [*& infrà. α*] Licet in regno Siciliæ generalis sit tibi commissa legatio, ad ea tamen sine speciali mandato nostro non debuisti manus extendere, quæ in signum privilegii singularis sunt tantum summo Pontifici reservata: & si quædam ex his, quæ de speciali concessione sæpe fuêre Legatis indulta, ut (illorum videlicet absolutio, qui propter sacrilegas manuum injectiones in Clericos, incidunt in canonem promulgatæ sententiæ) videantur ex ipso legationis officio jam licere Legatis: an existimas, quia vices nostras tanquam Legato tibi commisimus exequendas, quod Panormit. Ecclesiam posses subjicere Mestan. ut illam præficeres isti, concesso sibi privilegio primatiæ? Aut putas ex eadem causa tibi licere, duos Episcopatus unire, vel unum dividere sine licentia speciali?

[*α Pontificis de Trojano Episcopatu ad Panormitanam metro, olim a te factam nolumus ratam habere, zelus utique non amaritudinis, sed rectitudinis nos induxit: quia*]

CAP. V.

Ex quo Legatus retulit causam Papæ, illius desinit esse Judex.

Idem *Bonon. g Episc. & M. Capellano Subdiacono nostro.* (*an.* 1202.)

LIcèt Tranens. Canonici *h* ab initio dissensissent, tandem unanimiter consenserunt, G. fratrem Cassinen. Abbatis *i* in Archiepiscopum eligentes, cujus electionem Portuens. Episcopus tunc Legatus examinari præcepit: [*& infrà. α*] Nuntius præfati Cassinatis Abbatis nobis literas repræsentavit, gravem contra jam dictum Legatum querimoniam continentes, quòd postquam electionem examinaverat, & eam ad nostræ deliberationis examen transtulerat, nunciis jam directis, electionem eandem malitiosè nimis examinare præsumpsit: [*& infrà. β*] De consilio fratrum nostrorum examinationem secundam, tanquam à non suo Judice factam, postquam negotium ad nostram fuerat translatum examen, censuimus irritam & inanem.

[*α Et examinationem redactam in scriptis fecit sigillis dil. fil. n. Archidiac. & mag. Petrachii munire cum suo quoque sigillo ad sedem Apostolicam transmittend. literas quoque suas nobis pro fratre dicti Cassin. Abbatis deprecatorias destinavit, quas cum decreto electionis omnium Canonicorum subscriptionibus roborato, necnon & literis Suffraganeorum & populi, tres de Canonicis Tranen. Ecclesiæ ab universo capitulo destinati, nobis humiliter præsentârunt, petentes electionem canonicam de persona idonea celebratam auctoritate Apost. confirmari. Nos autem ad majorem cautelam à præfatis Canonicis juramentum recepimus, non à nobis exactum, sed ab ipsis oblatum, & factum electionis, sicut est & moris & juris examinavimus diligenter. Interim verò*]

[*β Unde petebat per viros idoneos suspicione carentes de ipso facto inquiri, cumque præfatus supervenisset Episcopus, & ea, quæ gesta sunt, intelleximus ab ipso;*]

CAP. VI.

Legatus de latere confert beneficium vacans, licèt illud spectet ad præsentationem alicujus Clerici. h. d. & est casus notabilis.

Idem *a sancti P. & sancti Leonis Abbatibus, & R. Archid. Tullen.* (*an.* 1202.)

DIlectus filius *b* R. Metensis Canonicus intimavit, quòd cum Prænestinus Episcopus Apostol. sed. Legatus, Ecclesiam sancti Trudonis contulisset eidem: Meten. Archid. ad quem illius eccl siæ præsentatio pertinebat, asserens, quod eodem inconsulto conferri non potuit à Legato, Canonicum ipsum super eadem Ecclesia molestare præsumit. Cum igitur plus juris habeat in concessione Prælatus, quàm in præsentatione patronus *c*, nec præjudicetur Prælato, si quando per Apostol. sed. Legatum eo inconsulto Ecclesia conceďatur; mandamus, quatenus dictum Archid. ut ab ejus super hoc molestatione desistat, appellat. rem. cogatis.

CAP. VII.

Legatus in pluribus locis, potest in quolibet dictorum locorum jurisdictionem suam exercere: ita quod facta unius loci potest in alio explicare. hoc dicit Pannor.

Idem *Illustri Regi Francorum Philippo.* (*an.* 1202.)

NOvit *d* ille, qui nihil ignorat: [*& infra. α.*] Ex parte tua querimoniam accepimus, quòd cùm tibi Legatus esset certâ ratione suspectus, extra fines regni Francorum in terram tuam interdicti sententiam promulgavit: [*& infra. β*] Tuæ magnificentiæ respondemus, quòd etsi fines regni Francorum exierat, nondum tamen fuerat terminos suæ legationis egressus: cùm non solùm in regno Francorum, sed in Vienn. Lugdun. & Bisuntin. provinciis injunctam sibi à nobis legationis solicitudinem suscepisset.

[*α Quòd Regiæ sublimitati,* & infra. *Nuper autem primò dil. fil. Vicen. & Walther. milites, & postmodum dil. fil. mag. Decanum Aurelianensem cum literis tuis benignè recepimus: & curavimus multipliciter honorare; sicut per ipsos poterit tua Serenitati plenius patere. Ipsi autem in nostra & fratrum nostrorum præsentia constituti contra eundem Card. ex parte tua querimoniam intenderunt.*]

[*β Qui etiam in animam tuam promiserunt & obtulerunt*

a *Cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *compil.* b *hæc duo verba, à nobis, desunt in antiquis.* c *Innocent. III. de tit. &c.* d *Cap.* 3. *eod. tit. in* 3. *compil.* e *§. item lex Julia de vi publ. Instit. de publ. judic.* f *C. eod. tit. in* 3. *compil.* p *o unione vide Conc. Trident. sess.* 24. *de reform. c.* 13. g *Barotinensi.* h *C.* 3. *eod. tit. in* 3. *comp. in quibusdam, Trojani, egitur.* i *al. Abbatem, & tunc dic. G. fratrem Cassinensem Abbatem.*

a *Sancti Apri, & sancti Leonis Abbatibus, & Magistro R. Archid. Tullensi.* b *Capit.* 4. *eod. tit. in* 3. *compilat.* c *Vide leg. si communem. ff. quemadmod. serv. amitt.* d *Cap.* 5. *eod. tit. in* 3. *compilat.*

jurare

jurare, quòd tu coram legatis & delegatis nostris super hoc negotio stabis juri, & quòd propter hujusmodi negotium, nec per nos, nec per alium fueris ex parte nostra citatus, ut juri pareres, prædictam petens sententiam receptâ hujusmodi cautione juratoriâ relaxari. Cæterum ad ea, quæ contra legatum objecerant, & eis respondemus, &]

CAP. VIII.

Præsentes Legato de latere, minor Legatus executionem officii sui omittere debet.

Gregorius IX. *Patriarchæ Hierosolymitano.*

(an. 1228.)

VOlentes :- [*& infra.*] Fraternitati tuæ legationis officium in provincia tua duximus comittendum, ita tamen, quòd si Legatum ad partes illas de latere nostro contigerit destinari, executionem ipsius officii, quamdiu Legatus ipse ibi fuerit, pro sedis Apostol. reverentia omnino dimittas. *a*

CAP. IX.

Legatus non de Latere, sed ratione personæ, extra provinciam sibi decretam absolvere nequit excommunicatos pro injectione manuum in Clericos, nec etiam in provincia, si tales ex communicati aliunde veniant. Legatus verò ratione dignitatis nullos tales absolvit. h. d. secundùm communem intellectum.

Idem.

EXcommunicatis pro injectione manuum violenta, Ecclesiæ Romanæ Legati, qui de ipsius latere non mittuntur, extra provinciam sibi commissam, vel ibidem, si hujusmodi manuum injectores illuc contingat aliunde accedere: & qui Ecclesiarum suarum prætextu legationis sibi vendicant dignitatem, etiam subditis (quamvis in provincia sua existentes) beneficium absolutionis impertiti non possunt: Nisi de speciali gratia illis & istis amplius à sede Apostolica concedatur.

CAP. X.

Durant Legati statuta etiam legatione finitâ: finitur tamen sui delegati jurisdictio, si citatio non præcessit.

Idem.

NEmini dubium esse volumus, quin Legatorum sedis Apostolicæ statuta edita in provincia sibi commissa durent tanquam perpetua, licèt eandem postmodum sint egressi. Secùs autem *b* si causas duxerint delegandas *c*: liquibus, cùm jurisdictio istorum expiret, si ante illorum discessum horum citatio non præcessit.

TITULUS XXXI.

DE OFFICIO JUDICIS ORDINARII.

CAP. I.

Episcopi in suis diœcesibus possunt crimina inquirere, & punire, & cum opus fuerit, invocare brachium seculare.

Ex Synodo Joannis Papæ. *(an. 872. in Gallia.)*

PErniciosam : *d* [*& j.*] Habeant igitur Episcopi singularum urbium in suis diœcesibus liberam potestatem, adulteria & scelera inquirere, ulcisci & judicare *e*, secundùm quod canones censent, absque impedimento alicujus. Et cùm opus fuerit, publicum convocent auxilium, non ad præjudicandum, sed potiùs ad ea, quæ Deo sunt placita, prosequendum.

CAP. II.

Ordinationes, qui scit non ut Judex vel homo, sed ut Deus, subditum esse criminis reum, indeterminatè poterit, sed non nominatim eum arguere vel punire.

Eugenius Papa *a.*

SI Sacerdos sciat *b* pro certo aliquem esse reum alicujus criminis, vel si confessus fuerit, & emendare noluerit; nisi judiciario ordine quis probare possit, non debet eum arguere nominatim, sed indeterminatè. Sicut dixit Christus *c*: *Unus vestrûm me traditurus est.* Sed si ille, cui damnum illatum est, petierit justitiam, potest excommunicare auctorem *g* damni, licèt etiam ei confessus sit, sed tamen non nominatim potest eum removere à communione, licèt sciat eum esse reum: quia non *e* ut judex scit, sed ut Deus: sed debet eum admonere, ne se ingerat: quia nec Christus Judam à communione removit.

CAP. III.

Si ordinarius subjectus Episcopo profert in sibi subjectum justam censuram Ecclesiasticam, Episcopus illam servare debet, & illam sine satisfactione & conscientia proferentis relaxare non debet.

Alexander II. *Florentin. Episcopo.* *(an. 1170.)*

CUm *f* ab Ecclesiarum Prælatis Ecclesiastica sententia in malefactores aliquos promulgatur, rata debet & firma consistere, & usque ad dignam satisfactionem inviolabiliter observari. Quapropter mandamus, quatenus si quando Plebanus sancti P. *g* in Clericos vel Laicos parœcianos suos interdicti vel excommunicationis sententiam rationabiliter tulerit, ipsam facias inviolabiliter observari, & eam sine congrua satisfactione, & absque ejusdem Plebani conscientia non relaxes.

CAP. IV.

Si ordinatio vacantis Ecclesiæ etiam patronatæ ex justa causa differtur, est ibi per Episcopum Oeconomus ponendus.

Idem *Cantuarien. Archiepiscopo & ejus Suffraganeis.*

(an. 1165)

CUm vos plerunque *h* oporteat ordinationem Ecclesiarum differre, pro eo, quòd quandoque personæ vobis minùs idoneæ præsentantur, aut inter vos & præsentatores alia de causa radix dissensionis emerserit: *i* [*& infrà. α*] Fraternitati vestræ mandamus, quatenus si quando in vacantibus Ecclesiis, in quibus Ecclesiastica persona præsentationem non habet, vel quia personæ minùs idoneæ præsentantur, vel alia de causa, de jure personas non potueritis in eis instituere: appellatione remotâ *k* ponatis Oeconomos, qui debeant fructus percipere, & eos aut in Ecclesiarum utilitatem expendere, aut futuris personis fideliter reservare.

[*α Providendum vobis est, ne occasione hujus dissensionis & scandali interim fructus illarum Ecclesiarum depereant, aut ejus parochianis in spiritualibus gravia proveniant detrimenta. Inde est, quòd*]

CAP. V.

Si constat ordinario, quòd absolutus à Papa suppressit veram causam, quare fuerat excommunicatus, debet illum remittere ad Papam. Si verò sibi non constat, est tamen sibi urgens suspicio contra eum, debet cogere eum se purgare.

Idem *Cantuarien. Archiepiscopo.* *(an. 1165.)*

EX *l* parte tua: [*& infrà. α*] Quia nos consulere voluisti, utrùm illorum absolutio teneat, qui (occultatis excessibus, pro quibus excommunicati fuerant) absolutionis beneficium per sedem Apostolicam meruerunt, suæ excommunicationis causam aliam prætendentes? Taliter resp. quòd si ita tibi constiterit,

---

a *Vide auth. multò magis, C. de sacr. Eccl. fac. l. 2. C. de test. tut.* b *tamen.* c *Vide l. un. C. qui pro sua jurisd. & l. 3. C. de offic. præt.* d *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. Trident. Conc. sess. 24. de reform. cap. 8.* e *Vid. l. imperium. cum not. ff. de jurisd. omn. jud.*

a *al. Augustin. in Concil. part. 50. cap. 55. Idem Norvvicensi Episcopo.* b *Cap. 6. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Lateran. p. 50. cap. 55.* c *Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22. Joan. 13.* d *actorem.* e *Thom. 3. p. q. 80. art. 6. Sotus in 4. sent. dist. 12. q. 1. art. 6.* f *C. 3. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Later. p. 31. c. 7.* g *Pancratii.* h *Cap. 5 eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Lateran. p. 15. cap. 21.* i *emergit* k *cessante.* l *Cap. 7. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Later. p. 31. c. 4.*

debes eos Ecclesiasticâ censurâ compellere, cum literis tuis rei veritatem continentibus, ad sedem Apostolicam redire. Si verò id tibi *a* non constiterit, & eos suspectos habuetis quod confessi non fuerint veritatem, ipsos compellere debes exinde coram te, quòd veritatem confessi fuerint, purgationem præstare.

[*α Nobis est constanti assertione propositum, quòd interdum quidam pro certis causis excommunicati sed. Apostol. visitant, & reticentes causas, pro quibus sunt vinculo excommunicationis astricti, de absolutione sua literas deferunt, continentes eos ad sedem Apostolicam accessisse, & auditis confessionibus suis absolutionis beneficium meruisse. Unde*]

CAP. VI.

Si ex desidia vel malitia delegati Papæ quis perseverat in peccato, ordinarius loci potest supplere, non obstante, quòd causa fuerit delegato commissa. hoc dicit, & est casus notabilis & singularis.

Cœlestinus III. (*an.* 1194. *Romæ.*)

Significavit *b* nobis tua fraternitas, quòd quidam de parochianis tuis, cùm pro illicita consanguinitatis & affinitatis copula excommunicatione *c* notantur, ad judices remotiores ab Apostolica sede literas impetrant: per quas, cùm ab excommunicatione fuerint absoluti, quia dicti delegati ad locum, ubi testes produci valeant, non accedunt, nec aliquos pro eorum receptione transmittunt, in prænominata nefariæ conjunctionis copulâ remanent: & causa debitum non sortitur effectum: [*& infrà. α*] Cùm itaque pro malitia vel desidia judicis delegati non debeat quis ad remanendum in copula conjunctionis iniquæ suffragium invenire: tale damus tuæ fraternitati responsum, quòd quotiens ea quæ prædiximus, in tua diœcesi evenire contigerit licitè potes taliter absolutos in pristinam excommunicationis sententiam revocare, ipsosque tam diu eâdem sententiâ tenere ligatos, donec causa in receptione testium, & in aliis legitimum incipiat habere progressum.

[*α Unde postulâsti à nobis, quid sit tibi in tali articulo faciendum.*] *Cùm itaque dolus suus alicui patrocinari non debeat, nec etiam quis per malitiam vel desidiam judicis delegati debeat, &c.*

CAP. VII.

Ordinarius supplet negligentiam Abbatis non revocantis Monachorum vagabundum.

Innocentius III. *Ausitano Archiepisc.* d (*an.* 1198.)

Quantò *e* devotio religiosorum: [*& infrà. α*] Ad audientiam nostram noveris pervenisse, quòd Monachi, Canonici & alii regulares tuæ provinciæ, cùm deberent potiùs in claustro juxta regularia constituta divinis obsequiis vigilare, de obedientiis & reditibus, quorum curam gesserunt, pecuniâ congregatâ, claustrum abhorrentes, per curias Principum & potentum discurrere non verentur: [*& infrà. β*] Mandamus, quatenus quoscunque tales inveneris, nisi ad commonitionem tuam resipuerint, ut proprium in manibus Prælatorum suorum sine difficultate resignent, convertendum in utilitatem domûs, secundùm Abbatis consilium, & regularem vitam observent: si Prælati eorum post tuam commonitionem id exequi negligenter omiserint, per suspensionem officii & beneficii, appellatione remotâ compellas.

[*α Virorum studiosiùs mandatis divinis inhæret, & creatori suo placere per omnia opera sanctæ conversationis intendit, tantò humani generis inimicus ad seductionem suæ fraudis malignitate laborat, & variis modis eis præstat materiam excedendi, & animas eorum inextricabili laqueo nititur irretire.*]

[*β Ex muneribus suis illorum sibi favorem & gratiam acquirunt, ac de ipsorum familiaritate in conventu suo confisi graves dissensiones commovent, & cæterorum humilitatem in Spiritu arrogantiæ contemnentes, mandatis Prælatorum suorum inobedientes & contumaces existunt, & contra illorum prohibitionem secularium negotiorum solicitudinibus se ingerunt. Cùm igitur propter hoc ordo religionis non modicum enervetur. f. t. per a. s.*

CAP. VIII.

Ab uno Episcopo excommunicatus, ab aliis est vitandus. Et Archiepiscopus per querelam aditus, non absolvet, nisi primò remittat.

Idem *Rothomagen. Archiepiscopo & ejus Suffraganeis.* (*an.* 1198. *Româ in Galliam.*)

Ad reprimendam *a* malitiam perversorum, pœnæ certæ sunt in canonibus constitutæ: quas sicut latas à vobis interdum in subditos, vultis inviolabiliter observari, ita latas ab aliis debetis inviolabiliter observare. Ideoque mandamus, quatenus sententias, quas Lexovien. Episcopus duxerit in subditos suos canonicè promulgandas: & vos ipsi servetis, & à vestris subditis sa ieris inviolabiliter observari. §. 1. Tu verò, frater Archiepiscope (cùm excommunicationis sententia per appellationis non suspendatur objectum) si quis excommunicatus ab Episcopo, de injusta tibi fuerit excommunicatione conquestus: ad ipsum (ei quasi Coëpiscopo deferens) absolvendum, secundùm Ecclesiæ formam remittas: qui si noluerit ipsum absolvere, tu (receptâ cautione juratoriâ) absolutionis munus ei poteris exhibere: ita tamen, quòd nisi legitimè tibi constiterit eum contra justitiam excommunicatum fuisse, ex debito sibi juramenti præcipias, ut super eo, de quo fuerit excommunicatione notatus *b*, eidem Episcopo satisfaciat competenter. Quod si facere contempserit, eum in excommunicationis sententiam, appellatione remotâ, reducere non omittas.

CAP. IX.

De causis subditorum Archiepiscoporum & Episcoporum suorum, Patriarcha non cognoscit: nisi per appellationem legitimam, aut vigore consuetudinis seu privilegii.

Idem *Turonensi* c *Archiepiscopo.* (*an.* 1198. *Româ in Syriam.*)

Duo *d* simul: [*& infrà. α*] Consult. t. t. r. quòd cùm sit in canonibus definitum, Primates vel Patriarchas nihil juris præ cæteris habere, nisi quantùm sacri canones concedunt, vel *e* prisca illis consuetudo contulit ab antiquo *f*: ita ut secundùm Nicænas *g* regulas sua privilegia serventur Ecclesiis, præterquam si Apostol. sed. antiquam Ecclesiam, vel Rectorem ipsius, quolibet speciali privilegio decreverit honorare: quamdiu Clerici tui coram te voluerint stare juri, compelli non debent judicium Patriarchæ subire, nisi causa per appell. ad ejus audientiam perferatur: aut ei aliquid super hoc à sede Apostolica sit indultum.

[*α Consultationem scilicet & querimoniam, unica tua f. petitio continebat, per quam à ven. f. n. Hierosolymitano Patriarcha conquerebaris, Clericos tuos injustè gravari, qui eos spreto judicio tuo, coram quo parati sunt de se querimoniam deponentibus justitiam exhibere, licèt ad eum per appellat. causa minimè deferatur, coram se respondere compellit, & utrùm ad id possint de jure compelli, per nostras postulabas literas edoceri. Volentes igitur super gravaminibus tibi providere prædictis.*]

CAP. X.

Archiepiscopus impeditus potest consecrationem sui Suffra-

a *Sensus est: si suspecti sunt, quòd non dixerint Papæ veritatem, compellendi sunt ad purgandam eam suspicionem, ut inde colligatur eos verum dixisse.* b *Cap. 2. eodem titul. in secund. compilatione.* c *Vide Trident. Concil. sess. 24. in decret de reformat. per multa capita.* d *al. Anxitano.* e *Cap. 1. eod. tit. in 3. compilat. Vide Concil. Viennens. in Clem. de stat. Monach. c. ne in agro. §. quia verò. ubi etiam hæc prohibentur. Facit lex, De. nobis. C. de Episc. & Cler.*

a *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.* b *al. notatus, nam, innodatus, in nullo manuscr. reperitur.* c *al. Tirensi.* d *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.* e *& prisca.* f *Vide l. de quibus. ff. de leg. & C. quæ sit long. consuet.* g *Has habet in dist. Conc. can. 6. & 7.*

ganei

ganei alteri committere, & consecrandus tenetur ab illo commissario munus consecrationis recipere.

Idem *Turonensi Archiepiscopo.* (*an.* 1198.)

QUòd sedem a Apost. [*& infrà.* α] Nos siquidem consuluisti, utrùm si aliquâ infirmitate, vel aliâ justâ causâ detentus, aliquem Suffraganeorum tuorum consecrare non posses, alicui Coëpiscoporum tuorum vices tuas committere licitum tibi esset: [*& infrà.* β] Consult. tuæ taliter respondemus, quòd in tali articulo constituto, & tuas vices (ut dictum est) tibi committere licet, & consecrandus munus debet ab eo consecrationis *b* accipere, *c* cui eas duxeris committendas, dummodo Catholicus habeatur, & impedimentum ei ex subtractione gratiæ Apost. sedis non obsistat.

[*α Consulis super his, quæ tibi dubia existunt, gratum gerimus & acceptum, & tua exinde f. meritò videtur commendanda cùm lex divina constitutionis tandem sedem totius posuerit orbis terrarum magistram, ut quicquid dubitatur ab aliquo, ab ea tandem ejusdem ratio requiratur.*]

[*β Et utrum electus, qui pro consecratione instaret, ab eo, cui vices tuas commisisses, taliter deberet licitè consecrari.*]

CAP. XI.

Archiepiscopus causam ad se per appellationem delatam, subditis Suffraganei committere potest: non tamen ad ipsam suscipiendam compellere potest. h. d. usque ad §. Præterea.

Idem *Episcopo Heliensi.* (*an.* 1204.)

PAstoralis offi ii: [*& infrà. d*] Ex parte *e* tua fuit insuper quæsitum *f*, utrum si aliqua causa fuerit ad Archiepiscopum per appell. delata, possit eandem jure ordinariæ potestatis Suffraganei sui subdito delegare, vel animadvertere in eundem, *g* si causam renuerit suscipere delegatam? Ad quod respondemus, quod Archiepiscopus ipsum ad suscipiendam delegationem hujusmodi compellere nequit invitum: cùm in eum (exceptis quibusdam articulis) nullam habeat potestatem, licèt Episcopus suus eidem sit metropolitanâ *h* lege subjectus: [*& infrà.*]

Mortuo delegato Papæ, qui excommunicavit reum, vel actorem in possessionem induxit, si ejus successor in delegatione succedit, absolvere & restituere possessionem poterit: alias solus Papa restituet & absolvet, præterquàm in mortis articulo: ne tamen currat annalis præscriptio, reus coram ordinario, vel publicis personis de stando juri cautionem præstabit. hoc dicit.

§. 1. Præterea postulâsti, an alicui *i* liceat sine speciali mandato Apostol. sedis (delegato, qui reum propter contumaciam manifestam excommunicationis vinculo innodavit, vel petitorem causâ rei servandæ in possessionem petitorum induxit, rebus humanis exempto) eidem volenti juri parêre, absolutionis beneficium impertiri, & possessionem restituere intra annum: sufficienti receptâ primitùs cautione.

Ad quod dicimus, quòd cùm delegatus quantùm ad illud sit major ordinario, sine mandato summi Pont. excommunicatus ab hujusmodi delegato non potest per alium (præterquam in mortis *k* articulo) absolutionis gratiam obtinere, nisi forsan delegatus talis exstiterit, cui alius succedat in onere & honore. Nec per alium, quàm per summum Pontificem recuperare poterit possessionem amissam: veruntamen ne alius post annum verus efficiatur possessor, coram ordinario, vel si ejus copiam habere nequiverit, coram publicis & honestis personis (ut quasi præscriptionem interrumpat annalem) offerre ac præstare, quòd juri parebit, poterit cautionem: ut sic post annum recuperare possessionem per sedem Apostolicam mereatur.

CAP. XII.

Papa per rescriptum, quo mandat ordinario, ut subditos suos corrigat, non facit ex hoc ipsum delegatum, ideo ab eo poterit appellari ad proximum superiorem, sicut si Papa nullum mandatum fecisset. hoc dicit.

Idem *Archiepiscopo Senonens.* (*al. Senens. an.* 1207.)

LIcèt *a* in corrigendis excessibus juxta canonicas sanctiones appellationis sit diffugium interclusum, & ideò Parisiens. Episcopus à nobis receperit in mandatis, ut tam circa viros religiosos, quàm etiam Clericos seculares suæ jurisdictioni subjectos, qui *b* multa & gravia crimina committere proponunt, inquirat & corrigat, appell. rem. quæ viderit corrigenda, statuens ad reformationem eorum, quod regulare fuerit & honestum. Quia tamen intentionis nostræ nec fuit, nec esse debuit, jurisdictioni tuæ per mandatum hujusmodi derogare: præsentium auctoritate duximus declarandum, quòd si in inquisitionibus ab eodem Episcopo, non tanquam delegato, sed tanquam ordinario faciendis, aliquis casus emerserit, in quo licitum sit ad sedem metropolitanam appellare, prædicti occasione mandati, auctoritati tuæ, quo minus ad te tanquam ad Metropolitanum appellari valeat, nolumus aliquatenus derogare. *c*

CAP. XIII.

Prælati subditos corrigunt, & reformant appellatione remotâ, vel consuetudine non obstante. Si tamen Capitulum consuevit corrigere excessus Canonicorum, si intra terminum ab Episcopo præstandum non facit, ipse Episcopus hoc faciet. hoc dicit, usque ad §. Cæterum.

Idem *in Concilio generali.* d (*an.* 1215. *Romæ.*)

IRrefragabili constitutione sancimus, ut Ecclesiarum Prælati ad corrigendum subditorum excessus, maximè Clericorum, ad reformandos mores prudenter ac diligenter *e* intendant, ne sanguis eorum de suis manibus requiratur. Ut autem correctionis & reformationis officium liberè valeant exercere, decernimus, ut executionem ipsorum nulla consuetudo, vel appellatio valeat impedire, nisi formam in talibus excesserint observandam. Excessus tamen Canonicorum cathedralis Ecclesiæ, qui consueverunt corrigi per Capitulum, per ipsum in illis Ecclesiis, qui talem hactenus consuetudinem habuerunt, ad commonitionem vel *f* jussionem Episcopi corrigantur, intra terminum competentem ab eo *g* præfigendum: alioquin extunc Episcopus Deum habens præ oculis, ipsos, ut animarum cura requirit, per censuram Ecclesiast. corrigere non postponat.

Si Canonici sine manifesta & rationabili causa (maximè in contemptum Episcopi) cessant à divinis, Episcopus cessationem non servabit, & Metropolitanus vice Papæ cognoscet. hoc dicit.

§. 1. Cæterum si Canonici absque manifesta & rationabili causa (maximè in contemptum Episcopi) cessaverint à divinis, Episcopus si voluerit, nihilominùs celebret in Ecclesia cathedrali; & Metropolitanus ad querelam ipsius, tanquam super hoc delegatus à nobis, taliter eos per censuram Ecclesiast. cognita veritate castiget, quòd pœnæ metu talia de cætero non præsumant.

---

a *Cap.* 4. *eod. tit. in* 3. *compil.* b *Al. à consecratore.* c *Vide l. unicam. C. qui pro sua jurisd.* d *Quæ hic desunt, require ex c. pastoralis. sup. de off. jud. delegati.* e *Cap.* 5. *eod. tit. in* 3. *compil.* f *requisitum.* g *Ratio est, quia judicare est publicum munus. l. munerum.* §. *judicandi. De mun. & hon. & l. un. C. qui pro sua jurisdict.* h *metropoliticâ.* i *In omnibus impressis habetur dictio, ordinario, quæ deest in antiquioribus exemplaribus. In recentioribus ex margine irrepsit in textum, ex glossa tamen constat, non fuisse à Raym. positam.* k *Quia in mortis articulo nulla est criminum aut casuum reservatio: & ideo omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes à quibusvis peccatis & censuris absolvere possunt. Concil. Trid. sess.* 14. *c.* 7. *de casuum reserv.*

a *c.* 6. *eod. tit. in* 3. *compil.* b *In omnibus antiq. ita: quia multa & gravia committere proponuntur.* c *derogari.* d *C.* 7. *& c.* 1. *eod. tit. in* 4. *compil.* e *Quâ autem ratione Prælati subditorum excessus corrigere debeant, præscripsit Conc. Trid. sess.* 13. *de reform. c.* 1. f *&.* g *al. Episcopo.*

Prælatus in impoſitione pœnæ, cavere debet à quæſtu pecuniæ, & ab omni alio gravamine. h. d. uſque ad finem.

§. 2 Provideant itaque diligenter Eccleſiarum Prælati, ut hoc ſalutare ſtatutum ad quæſtum *a* pecuniæ vel gravamen aliud non convertant, ſed iſtud ſtudioſè ac fideliter exequantur, ſi canonicam velint effugere ultionem: quoniam ſuper his ſedes Apoſt. auctore Domino, attentiſſimè vigilabit.

CAP. XIV.

Cùm in civitate vel diœceſi ſunt populi diverſarum linguarum, Epiſcopus debet providere eis per viros idoneos, qui ſecundum varietatem linguarum officia eis celebrent, & ſacramenta miniſtrent. Et ſi urgens eſt neceſſitas, conſtituet ſibi vicarium Pontificem illius linguæ, non tamen propter hoc eadem diœceſis debet habere duos Epiſcopos.

Idem Innocent. III. *in eodem.* b (*an.* 1215.)

QUoniam *c* in pleriſque partibus intra eandem civitatem atque diœceſim permixti ſunt populi diverſarum linguarum, habentes ſub una fide varios ritus & mores: diſtrictè præcipimus, ut pontifices hujuſmodi civitatum, ſive diœceſum provideant viros idoneos, qui ſecundùm diverſitates rituum & linguarum, divina illis officia celebrent, & Eccleſiaſtica ſacramenta miniſtrent, inſtruendo eos verbo pariter & exemplo. Prohibemus autem omnino, ne una eademque civitas, ſive diœceſis, diverſos Pontifices habeat, tanquam unum corpus diverſa *d* capita, quaſi monſtrum. Sed ſi propter prædictas *e* cauſas urgens neceſſitas poſtulaverit, Pontifex loci catholicum præſulem nationibus illis conformem, providâ deliberatione conſtituat ſibi vicarium in prædictis, qui ei per omnia ſit obediens & ſubjectus. Unde *f* ſi quis aliter ſe ingeſſerit, excommunicationis ſe noverit mucrone percuſſum: & ſi nec ſic reſipuerit, ab omni miniſterio Eccleſiaſtico deponendum, adhibito (ſi neceſſe fuerit) brachio ſeculari ad tantam inſolentiam *g* repellendam

CAP. XV.

Epiſcopi, qui per ſe non poſſunt, tenentur aſſumere idoneos, qui ſuppleant ſuo loco, quoad prædicationes, viſitationes & confeſſionum auditiones: & ut poſſint Epiſcopi reperire tales, præcipit in Eccleſiis cathedralibus & collegiatis tales inſtitui.

Idem *in eodem.*

INter cætera, quæ ad ſalutem ſpectant populi Chriſtiani, pabulum verbi Dei permaximè ſibi noſcitur eſſe neceſſarium, quia ſicut corpus materiali, ſic anima ſpirituali cibo nutritur, eò quòd non in ſolo pane *i* vivit homo, ſed in omni verbo, quod procedit de ore Dei. Unde *k* cùm ſæpè contingat, quòd Epiſcopi propter ſuas occupationes multiplices, vel invaletudines corporales, aut hoſtiles incurſus, ſeu occaſiones alias (ne dicamus defectum ſcientiæ, quod in eis reprobandum eſt omnino, nec de cætero tolerandum) per ſeipſos non ſufficiunt miniſtrare verbum Dei populo, maximè per amplas diœceſes & effuſas: generali conſtitutione ſancimus, ut Epiſcopi viros idoneos ad ſanctæ prædicationis officium ſalubriter exequendum aſſumant, potentes in opere, & ſermone, qui plebes ſibi commiſſas vice ipſorum (cùm per ſe iidem nequiverint) ſolicitè viſitantes, eas verbo ædificent & exemplo: quibus ipſi cùm indiguerint, congruè neceſſaria ſubminiſtrent: ne pro neceſſariorum defectu compellantur *a* deſiſtere ab incepto. Unde præcipimus, tam in cathedralibus, quàm in aliis conventualibus Eccleſiis viros idoneos ordinari, quos Epiſcopi poſſint coadjutores & cooperatores habere, non ſolùm in prædicationis officio, verùm etiam in audiendis confeſſionibus & pœnitentiis injungendis, ac cæteris, quæ ad ſalutem pertinent animarum. Si quis autem hoc adimplere neglexerit, diſtrictæ ſubjaceat ultioni.

CAP. XVI.

Epiſcopus in Eccleſiis diœceſis ſuæ debet eſſe contentus juribus Epiſcopalibus: & quæ ſint jura Epiſcopalia, declarat.

Honorius III. *Epiſcopo Aſſiſinatin.* (*an.* 1218.)

COnquerente œconomo monaſterii ſancti Benedicti montis Subaſii, nobis innotuit, quòd tu juribus Epiſcopalibus non contentus, quæ in Eccleſiis ſeu capellis ejuſdem monaſterii debes habere, à quibuſdam earum procurationem exigis, quas ad dandam procurationem minimè ſufficere proponebat, petens ut ſpecificares, quæ tibi ratione juris Epiſcopalis competerent in eiſdem, quorum *b* quibuſdam ſpecificatis, lis fuit legitimè conteſtata. Nos autem inſpectis probationibus, & quæ ab utraque parte fuêre propoſita, intellectis: decrevimus, ut in Eccleſiis ſeu capellis tuæ diœceſis, ad monaſterium ipſum ſpectantibus, habeas canonicam obedientiam, ſubjectionem & reverentiam, inſtitutionem & deſtitutionem, correctionem & reformationem, ac cenſuram Eccleſiaſticam, juriſdictionem quoque cauſarum omnium ad forum Eccleſiaſticum de jure ſpectantium, pœnitentiis, & ſacramentorum omnium, quæ ab Epiſcopo ſunt recipienda, collationem, ſynodum, & ſynodatici *c* ſeu cathedratici nomine duos ſolidos, quartam decimationum & mortuariorum, viſitationem quoque annuam: ita quòd cùm ad eas viſitandas acceſſeris, non *d* ampliùs procurationis nomine requiras ab eis, niſi quantum (penſatis facultatibus earundem) moderatè poterunt exhibere, ne plùs cæteris capellis ejuſdem diœceſis in procurationibus onerentur: [*& infra.*] Tu autem his juribus in præfatis Eccleſiis contentus exiſtens, non amplius ab eis exigas præter moderatum auxilium, quod juxta formam Lateran. Concilii, ſi manifeſta rationabilis cauſa extiterit, cum charitate poſtulandum, ſicut ab aliis Eccleſiis ejuſdem diœceſis pro neceſſitate temporis ſuſtinemus.

CAP. XVII.

Epiſcopus viſitans monaſterium, non introducat ſeculares, ſed duos aut tres Canonicos ſuos, cum aliquibus Religioſis.

Idem *Abbati & Conventui ſancti Remigii.* c (*an.* 1220.)

UT juxta: [*& ʒ. α*] Attendentes igitur, quòd indecens eſt, ut Remen. Archiepiſcopo in monaſterio veſtro viſitationis officium exercente, ſeculares *f* interſint, per quos poſſit in clauſtro diſſolutionis materia provenire: Firmiter inhibemus, ut nullos de cætero ſeculares in Capitulum (niſi duos vel tres de Canonicis Eccleſiæ ſuæ in decenti habitu, aliis *g* quos expedire viderit Religioſis adjunctis) ſecum viſitationis tempore introducat. *b*

[*α Illius ſupremi poſt Chriſtum paſtoris edictum, paſtor forma factus gregis ex animo dignoſcitur non dominandi libi-*

a *Infr. de pœn. cap. licet.* b *Cap. 9. & 2. eod. tit. in 4. comp.* c *Lud. Gom. in Reg. Canc. de Idiom. ubi plura tradit de linguarum ſimilitudine & diverſitate.* d *Aliàs, diverſa habens, capita &c.* e *præſcriptas.* f *al. Verum.* g *inſolertiam.* h *Cap. 10. & c. 3. eod. tit. in 4. comp.* i *Matth. 4. Luc. 4. Deut. 8.* k *Conc. Trid. ſeſſ. 5. c. 2. ſub Rubr. decr. de reform. c. 4. concord. Conc. Carthag. 4. c. 20. & Concil. Rhem. c. 14.*

a *Salarium habere debent per DD. in l. juriſper. ff. De excuſ. tut. & in clem. cum ab omni. De vita & honeſt. Cler.* b *In uno manuſc. quorum quibuſdam autem juribus ſpecificatis hinc inde fuit ſuper præmiſſis lis legitimè conteſtata. In alio ita: lis fuit ſic legitimè conteſtata.* c *Synodatici & cathedratici nomine quid intelligatur, explicat Grat. 10. q. 3. per totum. Adde Archid. c. 1. de præb. lib. 6.* d *al. nec.* e *Fotini.* f *Interſint perſonæ.* g *al. viris aliis. al. ita, vel aliis.* h *Tales introducens debet illorum uti conſilio. l. quid tamen & ibi Bart. §. ſi arbiter. ff de arb.*

dine,

dine, sed amore rectè regendi debet eum salubriter visitare, sic excessus delinquentium quantum potest corripiens, ne revelet: sic increpans, ne confundat. Quia cum juxta sapientis edictum secretò sit arguendus amicus, amicitiæ legem violare videtur, si econtrà palam arguit increpando.]

CAP. XVIII.

Lex diœcesana, & lex jurisdictionis, sunt diversæ: unde res judicata in una, non obstat agenti in alia.

Idem *Episcopo Bajocen.* a *& Archidiacono Rothomagen.* b (*an.* 1220)

DIlectus filius Abbas monasterii Rothomagen. c nobis exposuit, quòd tertia pars emendarum, quas homines quinque parœciarum pro suis excessibus solvere compelluntur, ad suum spectat monasterium ab antiquo: [*& infra.* α] Cumque *fel. mem.* Innoc. Papa præd. n. vobis dederit in mandatis, ut auditis hinc inde propositis, causam remitteretis ad eum sufficienter instructam: dictus Episcopus processum vestrum diutiùs impedivit occasione cujusdam sententiæ, quæ super quibusdam Ecclesiis, quoad legem diœcesanam, promulgata extitit pro eodem. Unde præfatus Abbas nobis humiliter supplicavit, ut cùm citatio, causarum examinatio, & decisio d, ac emendæ, ad legem jurisdictionis pertinere noscantur, non sineremus sententiæ memoratæ prætextu negotii processum ulteriùs impediri. Cùm igitur prædicta de lege jurisdictionis existant, mandamus, quatenus hujusmodi sententiâ non obstante, procedatis in negotio juxta traditam vobis formam.

[*α Et quòd inter ipsos homines ortâ Ecclesiasticâ quæstione citatio ad eundem sed examinatio & decisio quæstionis ad ven. f. n. Veneten. Episcopum, & ipsum Abbatem pertinent, in communi.*]

CAP. XIX.

Per rescriptum, quo Papa mandat ordinario, ut corrigat Clericos suæ diœcesis, non datur ei jurisdictio super exemptos.

Gregorius IX *Episcopo Suanensi.* (*an.* 1228.)

GRave gerimus e, quod cùm in Ecclesiam sanctæ Mariæ de Orbitello, & quasdam alias f existentes in tua diœcesi ad monasterium sancti Anastasii de urbe spectantes, nullam jurisdictionem habeas ordinariam, aut etiam delegatam g: occasione literarum nostrarum, quas super correctione Clericorum tibi transmisimus, in eas interdicti, ac in Clericos earundem suspensionis sententias promulgâsti: quanquam Abbas ejusdem monasterii eos corrigere sit paratus: [*& infrà.*] Mandamus, quatenus si est ita, prudenter corrigens per te ipsum, quæ minùs providè attentâsti, prædictas sententias sine difficultate relaxes.

CAP. XX.

Ordinarius, cui competit absolvere ab excommunicatione, potest aliis absolutionem demandare.

Idem.

HIs, quibus h ex officio in certis casibus competit illos absolvere, qui pro violenta manuum injectione inci dunt in canonem sententiæ promulgatæ, licet aliis hujusmodi absolutionem committere, cùm viderint expedire.

TITULUS XXXII.

DE OFFICIO JUDICIS.

CAP. I.

Ad officium Judicis etiam delegati spectat providere Advocatum parti, quæ non potest habere; & poterit dare domesticum.

Honorius tertius *Archiepiscopo sancti Leonardi, & Abbati Salernitano.* a (*an.* 1220. *Romà in Apuliam.*)

EX literis vestris accepimus, quòd cùm causam, quæ inter Abbatem & Conventum Fossæ Novæ ex parte una, & Abbatem & Conventum monasterii Canen. b ex altera, super quibusdam possessionibus monasterii sancti Petri de Almaphia c verteretur: [*& §. α*] Quia pars prædicti monasterii proposuit, quòd habere non poterat Advocatum, vestrum d super hoc implorando officium, tu frater Archiepiscope eidem de magistro R. Clerico tuo ad exhibendum in causa ipsa patrocinium providisti. Verùm frater S. Canen. Monachus proposuit, in præjudicium ejusdem monasterii factum esse, eò quòd dictus R. Clericus domesticus tuus erat: [*& infrà.*] Mandamus, quatenus hoc non obstante, in negotio ipso (ratione e praviâ) procedatis.

[*α Quia bon. mem. fr. Sylvester Monachus Fossæ Novæ, cùm idem S. Petri monasterium visitasset, eisdem Abbati & Conventui Canensi vendidit in ejusdem monasterii S. Petri præjudicium & gravamen, vobis duximus committendum.*]

CAP. II.

Cùm imploratur officium nobile, fit litis contestatio, secùs in mercenario.

Gregorius IX.

JUdicis officium ubicunque pro actione f proponitur, veluti cùm restitutio in integrum principaliter postulatur, litis contestationem exposcit: aliàs ante & post ingressum g causæ potest ad hoc sine litis contestatione haberi recursus.

TITULUS XXXIII.

DE MAJORITATE ET OBEDIENTIA.

CAP. I.

Priùs ordinatus, cæteris paribus, prior & major habendus est.

Gregorius *Augustino Anglorum Episcopo.* h (*an.* 604.)

CUm i certum: [*& §. α*] Sit honoris ista distinctio, ut ipse prior & major habeatur, qui prius communitatis k consilio, & concordi fuerit actione ordinatus. l

[*α Sit, pro omnipotenti Deo laborantibus ineffabilia æterni regni præmia reservari, nobis tamen eis necesse est bonorum beneficia tribuere, ut in spiritualis operis studio ex remuneratione valeant multiplicius insudare, &c. extat prolixa & impressa inter opera Gregorii I.*]

CAP. II.

Veniens contra decretum vel constitutionem Episcopi, debet excommunicari.

Idem. (*Romæ.*)

SI quis venerit m contra decretum Episcopi, ab Ecclesia abjiciatur. In libro Regum legitur n: *Qui non obedierit principi, morte moriatur.* Et in Concilio Agathen. quod o anathematizetur.

a *al. Brocensi.* b *Abbati de Sagunt.* c *al. Voveten. Rotonensis, Venetensis diœcesis.* d *decisio earum.* e *In pluribus antiq. ita: quòd cùm in S. Maria de Orbitello & quasdam alias Ecclesias existentes in tua, &c.* f *Ecclesias* g *Quid hodiè possint Episcopi circa visitandos & corrigendos Monachos, statuit Triden. Concil. sess. 21. de reform. cap. 8.* h *Conc. Trid. sess.* 14. *c.* 7. *de casuum reserv. & sess.* 24. *de reform. c.* 6.

a *In duobus vetustissimis còdicibus ita: Archiep. Salernitano & Abbati S. Leonardi e in cæteris ita: Archiepiscopo & S. Leonardi Abbati Salernit. Ord. S. Bened. diœcesis Salern.* b *Canonensis Salernitanæ diœc. al. Cavensis. aliter Savensis. Ord. S. Ben.* c *Almesia. al. Amaphia. al. Almasia.* d *Quid importet hæc clausula Bart. in l. Titia amicæ. ff. de aur. & arg. leg.* e *Parenthesi inclusa, desunt in multis manuscr.* f *Id est, ubi actio deficit.* g *Id est, vel post litem contestatam, vel postquam est in causa conclusum.* h *lib* 12. *epist.* 15. i *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Concil. Trid. sub Alex. III. p.* 44. *c.* 1. k *al. cum unitatis.* l *Vide l. honores. ff. de decur.* m *Cap.* 3. *&* 4. *eod. tit. in* 1. *comp. Burch. l.* 15. *c.* 23. *Ivo p.* 16. *c.* 24. n 1. *Reg.* 13. *Deut.* 17. o *ut.*

CAP. III.

Clericus administratione carens, non tenetur ad juramentum obedientiæ, vel ad faciendam scripturam super ea.

Leo Papa. *a* (*an.* 445. *Româ in Macedoniam.*)

LEgebatur *b* in literis tuis, quòd frater Atticus *c* chartulam de obedientiæ sponsione conscripserat, in qua signum prodebatur injuriæ. Non enim necessarium fuerat, ut *d* obligaretur scripto, qui obedientiam suam ipso jam voluntarii adventûs officio comprobabat.

CAP. IV.

Ab omnibus de diœcesi obediendum est Episcopo.

Clemens Papa III. *e*

OMnes *f* principes terræ, & cæteros homines Episcopis obedire, beatus Petrus præcipiebat.

CAP. V.

Non obediens canonicis institutis, incurrit inobedientiæ notam, id est, infamiam.

Innocentius III. *Capitulo Herbipolen.* (*an.* 1198.)

ILlud Dominus in *g* beato Petro: [*& j.* α] Cùm spiritualia sint temporalibus digniora, *h* & obedientia melior sit quam victima, & auscultare magis, quam adipem arietum offerre: non debuerat Hildesemensis Episcopus pro temporali commodo inobedientiæ notam incurrere, & Apostolicis jussionibus contraire.

[*α Vener. fr. n. quondam Hildesemen. Episcopus, Imperialis aulæ Cancellarius, non attendens, quia multa sunt quæ præter specialem auctoritatem sed. Apost. de jure non possent nec deberent impunè ab aliquibus attentari, utpote cessiones & translationes Episcoporum, & alia quæ nota sunt vobis, licentiâ nostrâ non solum non obtentâ, non petitâ, sed nec etiam postulatâ, Ecclesiâ Hildesem. relictâ, Herbipolensem Ecclesiam occupavit. Munitiones autem & oppida Herbipolensis Ecclesiæ in utilitatem ipsius se asseruit tenuisse, nisi ad alias manus forsitan devenissent, non essent, qui postmodum eas liberarent. Sed*]

CAP. VI.

Imperium non præest Sacerdotio, sed subest, & ei obedire tenetur. Vel sic: Episcopus non debet subesse Principibus, sed præesse. h. d. & est multum allegabile.

Idem *Illustrissimo Constantinopolitano Imperatori.*

(*an.* 1198. *Româ in Thraciam.*)

SOlitæ *i* benignitatis affectu: [*& j.* α] §. 1. Mirata est Imperialis sublimitas, quòd te nisi fuimus in nostris literis increpare. Huic autem tuæ admirationi non causam, sed occasionem præbuit, quòd legisti, beatum Petrum Apostolorum principem sic scripsisse *k*: *Subditi estote omni humanæ creaturæ propter Deum, sive Regi, tanquam præcellenti, sive ducibus, tanquam ab eo missis, ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum:* [*& infrà.* β.] §. 2. Verùm si personam loquentis, & eorum ad quos loquebatur, ac vim locutionis diligentiùs attendisses, scribentis non expressisses taliter intellectum. Scribebat enim Apostolus subditis suis, & eos ad humilitatis meritum provocabat: nam si per hoc, quod dixit *l*: *Subditi estote*: Sacerdotibus voluit imponere jugum subjectionis, & eis prælationis auctoritatem afferre *m*, quibus eos subjectos esse monebat; sequeretur ex hoc etiam, quòd servus quilibet in Sacerdotes imperium accepisset, cùm dicatur, *Omni humanæ creaturæ.* Quod autem sequitur, *Regi tanquam præcellenti*, non negamus quin præcellat *n* Imperator in temporalibus illos *a* duntaxat, qui ab eo suscipiunt *b* temporalia: sed Pontifex in spiritualibus antecellit: quæ tantò sunt temporalibus digniora, quantò anima præfertur *c* corpori: licèt non simpliciter dictum fuerit, *Subditi estote*: sed additum fuit: *propter Deum*: nec purè sit subscriptum, *Regi præcellenti*; sed interpositum forsitan fuit *d* non sine causa, *tanquam.* Quod autem sequitur, *ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum*: intelligendum non est, quòd Rex vel Imperator super bonos & malos gladii acceperit potestatem, sed in eos solummodo, qui utentes gladio ejus sunt jurisdictioni commissi: [*& j.* γ] §. 3. Potuisses autem prærogativam Sacerdotii ex eo potiùs intelligere, quod dictum est, non à quolibet, sed à Deo: non Regi, sed Sacerdoti: non *e* de Regia stirpe, sed de Sacerdotali prosapia descendenti, de Sacerdotibus videlicet, qui erant in Anathot *f*: *Ecce constitui te super gentes & regna, ut evellas & dissipes, ædifices & plantes*: [*& infrà.* δ] §. 4. Præterea nosse debueras, quòd *fecit Deus duo magna* g *luminaria in firmamento cœli: luminare majus, ut præesset diei: & luminare minus, ut præesset nocti*: utrumque magnum, sed alterum majus. Ad firmamentum igitur cœli, hoc est, universalis Ecclesiæ, fecit Deus duo magna luminaria; id est, duas instituit dignitates, quæ sunt Pontificalis auctoritas, & Regalis potestas. Sed illa, quæ præest diebus, id est spiritualibus, major est: quæ verò carnalibus, minor: ut quanta est inter solem & lunam, tanta inter Pontifices & Reges differentia cognoscatur. Hæc autem si prudenter attenderet Imperatoria celsitudo, non faceret, aut permitteret Constantinopolitanum Patriarcham, magnum quidem & honorabile membrum Ecclesiæ, juxta scabellum pedum suorum in sinistra parte sedere: cùm alii Reges & Principes, Archiepiscopis & Episcopis suis (sicut debent) reverenter assurgant, & eis juxta se venerabilem sedem assignent: [*& j.* ε] §. 5. Nos autem etsi non increpando scripserimus, potuissemus tamen rationabiliter increpare: [*& infrà.* ζ] §. 6. Nobis autem in B. Petro sunt oves Christi commissæ, dicente Domino: h *Pasce oves meas*: non *i* distinguens inter has oves & alias *k*: ut alienum à suo demonstraret ovili, qui Petrum & successores ipsius magistros non recognosceret & pastores: ut illud tanquam notissimum omittamus, quod Dominus dixit ad Petrum, & in Petro dixit ad successores ipsius: *Quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum & in cœlis, &c.* nihil excipiens, qui dixit: *Quodcunque*: [*& j.* η] §. 7. Utrùm autem *m* Imperatoriam excellentiam ad bonum & utile per literas nostras duxerimus invitandam, utrùm tibi justa suggerimus & honesta, tua solicitudo discernat: cùm non nisi ad utilitatem Ecclesiæ & terræ Hierosolymitanæ subsidium nos te meminerimus invitâsse.

[*α Recepimus literas, quas per dil. fil. n. Archid. Durachii, virum providum, & discretum, & fidelem, Imperialis nobis excellentia destinavit: per quas intelleximus, quòd literæ, quas per dil. fil. Capellanum I. tunc Apost. sed. Legatum tibi transmisimus, Imperio tuo præsentatæ fuerant & perlectæ.*]

[*β Volens enim, de quo nos rationabiliter admiramur, Imperatoria celsitudo per hæc & alia quæ induxit, imperium sacerdotio dignitate ac potestate præferre, ex auct. præmissa voluit triplex trahere argumentum. Primum ex eo quod legitur, Subditi estote. Secundum ex eo quod sequitur, Regi tanquam præ-*

cellenti.

a *Epist.* 82. *Anastasio Episcopo Thessalonicensi.* b *Cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *comp.* c *Articus.* d *quod.* e *In vetustioribus ita: Clemens Papa.* f *Burch. l.* 1. *c.* 124 *Ivop.* 5. *c.* 224. *& c.* 5. *eod. tit. in* 1. *compil. In aliis, omnis princeps. &c.* 1. *Pet.* 2. g *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *compil.* h *Facit lex, innovatione. & ibid. Bart. C. de sacr. Eccles.* i *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *compil.* k 1. *Petr. cap.* 2. l *dicit.* m *In quibusdam impressis, auferre, & malè ut ex serie constat.* n *præcedat.*

a *illis.* b *recipiunt.* c *l. sancimus. C. de Episcop. & Cler.* d *Verbum, fuit, deest in antiquis* e *al. nec.* f *Hier.* 1. g *Genes.* 1. *Psal.* 135. h *Joan.* 21. i *In extrav. c. unam sanctam. tit. de majoritate & obed.* k *Vide l.* 1. *ff. de al. judic. & l. quos prohibet. cum simil. ff. de postul.* l *Matth.* 16. m *In C. Bar. Verum autem Imperatoriam excellentiam ad bonum & utile per nostras literas duximus invitandam. Utrùm igitur tibi justa suggerimus, &c.*

cellenti. Tertium ex eo quod est subsequenter adjunctum, ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum: per primum subesse Sacerdotium: per secundum Imperium præeminere: per tertium Imperatorem tam in Sacerdotes, quàm in Laicos jurisdictionem, imò etiam gladii potestatem accepisse præsumens. Cum enim & boni quidam sint Sacerdotes, & quidam eorum malefactores existant, is qui secundum Apostolum gladium portat ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum. Imò malefacientes Presbyteros & eorum excessus præsumptos potest ultore gladio vindicare, cùm inter Presbyteros & alios Apostolus non distinguat.

[γ *Juxta quod Veritas ait: omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt: non enim debet nec potest quisquam alterum servum judicare, cum servus secundùm Apostolum, domino suo stet aut cadat. At id etiam induxisti, quòd licèt Moyses & Aaron Sacerdotii dignitate secundum carnem fratres extiterint: Moyses tamen princeps populi, Aaron Sacerdotii potestate præerat, & Jesus successor ejus imperium in Sacerdotes accepit. David quoque Rex Abjatar Pontifici præeminebat. Cæterum licèt Moyses dux populi fuerit, fuit & Sacerdos, qui Aaron in Sacerdotem unxit, & cui Propheta Sacerdotium recognoscens, Moyses (inquit) & Aaron in Sacerdotibus ejus. Quod verò de Jesu BenNave eum commendando, prælationem ejus scripsisti, magis secundum spiritum, quàm secundum literam debet intelligi, quia secundum Apostolum litera occidit, spiritus autem vivificat: pro eo quòd ipse veri Jesu figuram expressit, qui populum suum in terram promissionis induxit. David etiam quamvis regni diadema obtineret, Abjatar Sacerdoti non tam ex dignitate Regia, quàm auctoritate Prophetica imperabat. Verùm quicquid olim fuerit in Veteri Testamento, nunc aliud est in Novo, ex quo Christus factus est Sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedech, qui se non ut Rex, sed ut Sacerdos in ara crucis hostiam obtulit Deo Patri, per quem genus redemit humanum, circa illum præcipuè, qui successor est Petri Apostoli & Vicarius Jesu Christi.*]

[δ *Virtutes. Dictum est etiam in divina lege, Diis non detrahes, & Principem populi tui non maledices, quæ Sacerdotes Regibus anteponens istos Deos & alios Principes appellavit.*]

[ε *Nam & piissimus Constantinus quantum honoris exhibuit Sacerdotibus, tua, sicut credimus, discretio non ignorat.*]

[ζ *Cum B. Paulus Apostolus Episcopum instituens ad Timotheum scripsisse legatur: Prædica verbum, insta opportunè, importunè, argue, obsecra, increpa: & in omni patientia & doctrina. Non enim os nostrum debet esse ligatum, sed patere debet ad omnes: ne secundum Propheticum verbum simus canes latrare non valentes. Unde correctio nostra tibi non debuit esse molesta, sed magis accepta, quia Pater filium quem diligit, corrigit, & Deus quos amat, arguit & castigat. Debitum igitur pastoralis officii exequimur, cum obsecramus, arguimus, quando increpamus, & non solum alios, sed Imperatores & Reges opportunè, & importunè: & ad ea studemus adducere, quæ divinæ sunt placita majestati.*]

[η *Solveris super terram, e. s. & in c. nihil excipiens, qui dixit, quodcunque. Verùm his diutiùs insistere nolumus, ne vel contendere videamur, vel in hujusmodi gloriari, cùm si gloriari expediat, non in honore, sed in onere, non in magnitudine, sed in solicitudine sit potiùs gloriandum, cum & Apostolus in infirmitatibus glorietur. Novimus esse scriptum: Omnis qui se exaltat, humiliabitur, & qui se humiliat, exaltabitur. & iterum: Quantò major es, humilia te in omnibus. & alibi. Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Propter quod exaltationem nostram in humilitate ponimus, & humilitatem exaltationem maximam reputamus. Unde nos etiam servos non solùm Dei, sed etiam servorum Dei nos esse scribimus & fatemur, & tam sapientibus, quàm insipientibus secundùm Apostolum debitores sumus.*]

CAP. VII.

Ordinatus per Papam, non per hoc eximitur à jurisdictione sui Episcopi.

Idem *Episcopo Floren.*

PEr tuas a nobis literas: [& ꝑ. α] Postulâsti per sedis Apostolicæ oraculum edoceri, utrum quis per ordinem Subdiaconatûs à Romano Pontifice susceptum, à debitâ tibi reverentiâ subtrahatur? Ad quod breviter respondemus, quòd etsi decens sit, ut illis, quantùm convenit, à te inter alios tibi subditos deferatur, quos benignitas Apostolica collatione ipsius ordinis honoravit, per eam tamen ab obedientia, quam aliàs tibi debent, minimè absolvuntur.

[α *Intimâsti, quòd cùm aliqui Ecclesiæ Rom. Subdiaconi prælationes in tua diœcesi assequuntur, pro quibus tibi debent obedientiam exhibere. si quando exigente justitiâ te contigerit exercere in primis Ecclesiasticam disciplinam, illi Subdiaconatûs privilegium allegantes, ideò se asserunt non teneri ad executionem sententiæ: ac si per hujusmodi Subdiaconatûs officium ab obedientia, quâ tibi tenentur, ratione obtenti beneficii sint exempti. Super quo*]

CAP. VIII.

Quando de obedientia vel subjectione agitur, nihil attentari debet in præjudicium rei, vel possessoris non citati.

Idem *Constantinopolitano Patriarchæ.* (*an.* 1206. *Ferentin. in Thraciam.*)

INter *b* quatuor: [& ꝑ. α] Petitionem *c* contra Ecclesias, quas tibi subjici postulabas, quæ priusquam Constantinopolis civitas caperetur, Constantino Patriarchæ minimè respondebant, duplici ratione non duximus admittendam. Juris namque ratio postulat, ut in eorum præjudicium, quibus eædem Ecclesiæ sunt subjectæ, nihil ordinemus de ipsis, cùm nec citati sunt, nec convicti, nec per contumaciam se absentent: [& *infra.*] Super obedientia verò, quam ut tibi impendi faceremus, ab Archiepiscopo, & Episcopis regni Cypri similiter postulâsti, ferè idem duximus respondendum, cùm & ipsi ante tuam promotionem fuerint *d* exempti, quando videlicet Constantin. Ecclesia erat inobediens & rebellis: & in eorum absentia circa *e* statum eorum non debuerimus *f* aliquid immutare. Justitiam tamen non negabimus tibi, cùm eam duxeris postulandam.

[α *Animalia, quæ in medio sedis & circuitu ejus describuntur ab Ezechiele, facies Aquilæ super ipsorum quatuor memoratur, quia inter quatuor Patriarchales Ecclesias, Antiochenam, Alexandrinam, Hierosolymitanam, Constantinopolitanam, quæ per animalia supradicta significantur, quas Apost. sedes in medio habens, quas filias amplectitur spirituales, cui eadem quasi in circuitu famulæ obsequentes, ipsa Constantinopol. post Apostol. sedem excellentiâ præeminet dignitatis, ad cujus exaltationem tantò libentiùs aspiramus, quantò ipsam honorabilius membrum sacrosanctæ Rom. Ecclesia arctiùs amplexantes, ipsius auxilio temporibus istis eandem ampliùs noscimus indigere, ac tuas, qui Domino disponente præesse dignosceris, petitiones libentiùs promovere disponimus, quibus non repugnat honestas, nec aliis præjudicium generatur, cum à nobis injuriarum actio non debeat exoriri, à quibus jura tanquam à fonte ad cæteros derivantur:* & infrà. *Tibi duximus respondendum, concedendo, ut hi qui Ecclesias suas seu beneficia possident, obedientiam tibi exhibeant, nisi fortè aliqua illarum Ecclesiarum ante captionem regiæ civitatis à jurisdictione Patriarchæ legitimè fuisset exempta. Subsequentem verò*]

CAP. IX.

Abbates & Sacerdotes qui sunt diœcesani Episcopi, ad ejus Synodum venire, & sibi obedire compelli possunt per censuram Ecclesiasticam.

Idem. (*an.* 1214. *Romæ.*)

QUod super *g* his: [& ꝑ.] Abbates & Sacerdotes

a *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.* b *Hùc refer. c. inter quatuor. suprà de Cler. peregr. & ꝑ. de Cler. non resid. & c. 4. eod. tit. in 3. compil.* c *In omnibus manuscr. ita: Petitionem, quâ Ecclesias tibi subjici, &c.* d *extiterint.* e *al. contrà.* f *debuimus.* g *Cap. 1. eod. tit. in 4. compil.*

diœcesanâ tibi lege subditos *a*, qui ad tuam Synodum venire contemnunt, (dummodo *b* in ipsa Synodo non ducas aliquid statuendum, quod canonicis obviet institutis) per cens. Eccles. ad Synodum ipsam *c* venire compellas: & debitam tibi obedientiam & reverentiam exhibere.

CAP. X.

Canonici regulares inobedientes Priori suo, per ipsum excommunicari possunt: & si fuerint incorrigibiles, de fratrum consortio expelli debent.

Idem *sancti Stephani & sancti Proculi Abbatib. Bononiensibus.* (*an.* 1214. *Româ in Æmiliam.*)

CUm in *d* Ecclesiis sancti Victoris & S. Joannis de Monte: [*& infrà.*] Nos igitur ad reformationem earundem Ecclesiarum diligenti solicitudine intendentes, universis Canonicis dedimus in mandatis, ut Priori suo in his, quæ ad eum *e* pertinent, obedirent. Cumque omnes (quatuor duntaxat exceptis) se obedire velle concorditer respondissent, prædicti quatuor se contra Priorem in superbiam erigentes, licet de obedientia suo Priori præstanda præstitissent juramentum corporaliter: tamen exhibiti juramenti immemores, suo Priori per omnia restiterunt: & cùm pro contumacia sua nequivissent ad debitam obedientiam revocati, dictus Prior in eos excommunicationis sententiam promulgavit. Cùm *f* igitur præfati Canonici ad Apostolicam sedem accessissent, per scripturas authenticas *g* ex multorum testimonio Prælatorum effecti de ipsorum contumacia certiores, recepto secundùm formam Ecclesiæ ab eisdem corporaliter juramento, ipsis fecimus absolutionis beneficium impendi: præcipientes eis sub debito juramenti, ut ad suum claustrum, de quo exierant, redeuntes, Priori suo secundùm Deum devote ac humiliter obedirent. Ideoque mandamus, quatenus præfatos Canonicos, ut ad Prioris sui obedientiam revertantur, per cens. Eccles. compellatis: & ne de sua possint contumacia vel malitia *h* gloriari, rogatis eos (si videritis expedire) ut juramentum, quod de parendo mandatis Prioris, pro absolutionis beneficio impetrando superbè negaverant, humiliter præstare procurent, alioquin eos de fratrum consortio penitùs excludatis.

CAP. XI.

Presbyteri & Clerici capellarum subditarum titulo Cardinalatûs, debent Cardinali obedientiam, & reliqua, de quibus hic. Et vacante titulo, succedit Capitulum illius Ecclesiæ, nisi pro bono pacis aliquid sit exceptum.

Honorius III. G. *Presbytero Cardinali, & Capitulo sancti Laurentii in Damaso.* i (*an.* 1216. *Romæ.*)

HIs, quæ pro Ecclesia S. Laurentii in Damaso ex parte una, & capellis sibi subjectis ex altera, super scrutinio aliisque articulis *k* fuére proposita, diligenter auditis, sententiando decrevimus, ut earundem capellarum Presbyteri & Clerici, Cardinali, qui nunc est in ipsa Ecclesia, & qui fuerint *l* per tempora, manualem obedientiam & reverentiam, & honorificentiam omnem exhibeant, & ad Ecclesiam ipsam pro scrutinio, baptismo & Capitulo celebrandis, conveniant temporibus consuetis, correctionem ipsius Cardinalis recipientes humiliter, & excommunicationis, interdicti, vel suspensionis sententias, quas tulerit in eos & Ecclesias eorundem, inviolabiliter observantes. Quando autem Ecclesia ipsa Cardinali *a* vacabit, Capellani & Clerici memorati, eidem Eccl.siæ reverenter exhibeant omnia supradicta: excepto, quod de correctione, & excommunicatione, & suspensione ipsorum pro bono pacis nostræ providentiæ reservamus.

a *al. subjectos.* b *Concil. Trident. sess.* 24. *de reform cap.* 2. c *illam.* d *cap.* 2. *eod. tit. in* 4. *compil.* e *al. ad Deum. & pro utraque litera facit, quod notatur suprà de temp. ordin. c. ad aures. in gloss.* 2. f *al. cumq.* g *i. e. sigillis authenticis Prælatorum sigillatas, quod dic. ut no: j. de fid. instr. cap.* 1. *& c. cum dilectus.* h *Hæc* 2. *verba, vel malitia, desunt in antiquis.* i *In pluribus manuscr. habetur, Damaso, tam in titulo, quam in textu: sed male: cum sit titulus notus & valde antiquus Romæ.* k *diligenter auditis, additur.* l *Et qui pro tempore fuerit.*

CAP. XII.

Licèt Abbatissa subditos excommunicare non possit, ipsi tamen sibi obedire tenentur.

Idem *Abbati S. Michaëlis Abradensis diœcesis.* (*an.* 1220.)

DIlecta filia in Christo Abbatissa de Bubrigen. *b* transmissâ nobis petitione monstravit, quòd cùm ipsa plerumque Canonicas suas, & Clericos suos jurisdictioni subjectos, propter inobedientias & culpas eorum, officio, beneficioque suspendat, iidem confisi ex eo, quòd eadem Abbatissa excommunicare eos non potest, suspensionem hujusmodi non observant, propter quod ipsorum excessus remanent incorrecti. Quocirca mandamus, quatenus dictas Canonicas & Clericos, ut Abbatissæ præfatæ obedientiam & reverentiam debitam impendentes, ejus salubria monita & mandata observent, Ecclesiasticâ censurâ compellas. *c*

CAP. XIII.

Si Metropolitanus à Suffraganeo juramentum exigit ultra formam statutam à Canone, in eo quòd est ultra, Suffraganeus non tenetur.

Gregorius IX. *Patriarchæ Grandensi.* (*an.* 1227. *Roma in Venetiam.*)

DIlecti filii Archidiaconus & Capitulum Castellan. suam ad nos querimoniam detulerunt, quòd cùm à Castellano Episcopo exigeres juramentum præter formam canonicam, quam cæteri Suffraganei Metropolitanis suis consuêvere præstare, iidem conspicientes ex hoc Ecclesiæ suæ præjudicium generari, ad sedem Apostol. appellârunt: [*& infra.*] Cùm igitur non deceat alii te fecisse, quod ab alio fieri tibi nolles: mandamus, quatenus contentus formâ canonicâ, quam nos à Coëpiscopis nostris nobis immediate subjectis recipimus, *d* nihil ampliùs à Castellano Episcopo obtentu alicujus consuetudinis exigas, prætextu præstiti *e* juramenti; sciens nos eundem Episcopum ab hujusmodi juramento, quoad alios articulos absolvisse, vel denunciâsse potiùs non teneri.

CAP. XIV.

Vacante Episcopatu, Capitulum confirmat & infirmat electiones.

Idem *Priori fratrum Prædicatorum, & Archidiac. Rhegin.* (*an.* 1228. *Româ in Siciliam.*)

CUm olim causa: [*& infrà.*] Quocirca mandamus, quatenus, licèt Conventus monasterii sancti Salvatoris Messanens. sint ipso *f* jure hâc vice eligendi potestate privati: de gratia tamen eligendi seu postulandi detis ipsis auctoritate nostrâ liberam facultatem. Mandantes eisdem, ut cùm Ecclesia Messan. vacet ad præsens, electionem suam confirmandam, prout de jure fuerit, vel etiam infirmandam, præsentent Capitulo Messan.

CAP. XV.

Qui major est ordine, licèt in Ecclesia posteriùs receptus, in loco & portione præfertur. h. d. secundùm veram lecturam.

a *vacaverit.* b *al. Lumburgens. al. Neburgen. al. Quedeburgen.* c *Vide l. à divo Pio. ff. de re jud.* d *Vide l.* 1. *C. de summ. trinit. & fid. cath. & l.* 1. *de emanc. liber.* e *præteriti.* f *In Cod. Barb. ita: Ipso jure hâc vice eligendi seu postulandi privatus.*

Idem

Idem *Archipresbytero ſanctæ Mariæ majoris de urbe.* (*an.* 1228. *Romæ.*)

STatuimus, *a* ut Presbyteri primum locum, Diaconi ſecundum, Subdiaconi tertium, & ſic de reliquis obtineant ordinatim, etiamſi poſteriùs admittantur. E qui major eſt ordine, etiamſi poſteà ſit receptus, in portione percipienda potiorem eſſe volumus, ac minores facere ſervitia conſueta.

CAP. XVI.

Si Eccleſia ſita in aliquo Archidiaconatu erigitur in cathedralem, à juriſdictione Archidiaconatûs eximitur.

Idem *Archiepiſcopo Colocenſi.* b (*an.* 1229. *Romà in Hungariam.*)

CUm inferior ſuperiorem *c* ſolvere nequeat vel ligare, *d* ſed ſuperior inferiorem liget regulariter & abſolvat, & ſatis abſonum videatur, ut filius poteſtatem habeat in parentem: miramur, quòd cùm tu monaſterium de Chent, conſtitutum in Firmienſi Archidiaconatu tuæ diœceſis in Eccleſiam erexeris cathedralem, Archidiac. Firmienſis in tantam prorupit temeritatis audaciam, ut in Epiſcopum ibi conſecratum & Eccleſiam, ſuam juriſdictionem exercere præſumat: [*& infrà.*] Mandamus quatenus Præfato Archidiacono, à cujus juriſdictione dictum Epiſcopum denunciamus exemptum, id diſtrictè ſtudeas inhibere. Proviſo, ut ſi ex hoc Archidiaconi Firmien. jura læduntur, in diœceſi tua (ubi expedire videris) abſque alieni juris præjudicio, recompenſationem illi facias congruentem.

CAP. XVII.

Compoſitionem ſuper jure Primatiæ unus ſolus, cujus intereſt, poterit impedire.

Idem *Lemovic. Archidiac. & Priori ſanctæ Radegundis Pictavienſis.* (*an.* 1229.)

HUmilis doctrina magiſtri; [*& infrà.*] Mandamus, quatenus Prælatorum Burdegalenſis provinciæ in ea præſentium, & cathedralium Capitulorum ejuſdem, nec non & Bituricen. Capituli ſuper proviſione, quam inter Bituricen. & Burdegalen. Archiepiſcopos in cauſa primatiæ duximus faciendam, requiratis aſſenſum, quo habito, providentiam *e* noſtram ſolenniter publicetis. Si qui verò conſenſum præſtare noluerint, vos ſuperſedentes publicationi prædictæ, diſtrictè præcipiatis eiſdem, ut perſonaliter, ſi Prælati fuerint vel ſi alii, per procuratores idoneos, noſtro ſe conſpectui repræſentent, proſecuturi coram nobis jus, ſi quod habere contendunt, & ſatisfacturi parti alteri, ſi ſuccubuerint, in expenſis.

TITVLVS XXXIV.

DE TREUGA ET PACE.

CAP. I.

Statuit tempora Treugarum, & pœnas violantium.

Alexander III. *in Concilio Lateranenſi.* f (*an.* 1179. *Romæ.*)

TReugas *g*, à quarta feria poſt occaſum Solis, uſque ad ſecundam feriam in ortu Solis, ab adventu Domini, uſque ad Octavas Epiphaniæ, & à Septuageſima uſque ad Octavas Paſchæ, ab omnibus inviolabiter obſervari præcipimus. §. 1. Si quis autem treugas frangere præſumpſerit, poſt tertiam admonitionem, ſi non ſatisfecerit, ſuus Epiſcopus ſententiam excommunicationis dictet in eum, & ſcriptam vicinis Epiſcopis annunciet, quorum nullus excommunicatum in communione recipiat, imò ſcriptam ſententiam quiſque confirmet. Si quis autem hoc violare præſumpſerit, ordinis ſui periculo ſubjaceat. §. 2. Et quoniam funiculus *a* triplex difficilè rumpitur, præcipimus, ut Epiſcopi ad ſolum Deum, & ad ſalutem populi habentes reſpectum, omni trepidatione ſepoſitâ, ad pacem firmiter tenendam, mutuum ſibi conſilium & auxilium præbeant: neque hoc alicujus amore vel odio prætermittant: Quòd ſi quis in hoc opere trepidus *b* inventus fuerit, damnum propriæ dignitatis incurrat.

CAP. II.

Perſonæ hic enumeratæ, plenâ ſecuritate gaudent tempore guerræ.

Idem. *c*

INnovamus *d*, ut Presbyteri, Monachi Converſi, Peregrini, Mercatores, ruſtici, euntes vel redeuntes, vel in agricultura exiſtentes, & animalia, quibus arant, & ſemina portant ad agrum, congruâ ſecuritate lætentur. *e*

TITVLVS XXXV.

DE PACTIS.

CAP. I.

Pacta quantumcunque nuda, ſervanda ſunt.

Ex Concilio *f* Africano. (*an.* 348.)

ANtigonus *g* Epiſcopus dixit: [*& §. α*] Aut initia pacti, *h* ſuam obtineant firmitatem, aut conventus (ſi ſe non cohibuerit) Eccleſiaſticam ſentiat diſciplinam. Dixerunt univerſi *i*: pax *k* ſervetur, pacta cuſtodiantur.

[*α Gravem injuriam patior, & credo dolere ſanctitatem veſtram injuriam meam, & computate communem injuriam. Optantius Epiſc. cùm ſe præſentaret, pactum mecum habuit, & diviſum eſt, quòd ad ſe illiciat imperatorum animos contra diſciplinam, contra Evangelicam traditionem, contra pacem placitam. Namſi ſibi contingere hoc poſſe arbitraretur, profectò in fratrem aliquid nunquam deliquiſſet. Unde.*]

CAP. II.

Conventio invalida, per conſenſum ſuperioris validatur.

Gregorius. *l* (*an.* 598. *Romà in Siciliam.*)

QUoties *m* in conventionibus noſter expectatur aſſenſus, ne in dubium veniant, quæ geruntur, ratihabitio eas debet pro ſecuritate partium ſolidare.

CAP. III.

Judex debet ſtudiosè agere, ut promiſſa adimpleantur.

Idem *Januario Epiſc. Caralitano.* n (*an.* 600. *Romà in Sardiniam.*)

QUaliter *o* in Sardinia: [*& §. α*] Studiosè agendum eſt, ut ea, quæ promittuntur, opere compleantur.

[*α Minores vel pauperes ab eis, qui illis majores ſunt, opprimantur, reverendiſſimi fratris noſtri Carthaginen. Epiſc. atque emenentiſſ. filii n. Innocentii præſ. epiſtola teſtantur, à quibus, in qua nobis ſcripta ſunt noveritis, ipſarum vobis epiſtolarum exemplaria providimus tranſmittenda. Et ideò quia ea, quæ nobis petenda ſunt, offeruntur.*]

CAP. IV.

Non valet pactum, per quod beneficium Eccleſiaſticum debet pecuniâ reſignari.

Alexander III. *Exonen. & Vigornen. Epiſcopis* (*an.* 1164.)

CUm *p* pridem S. *q* Clericus procurator Prioris & Monachorum de Acra, & P. Clericus, pro cauſa, quæ inter eos & prædictum P. ac fratrem ejus, cujus vicem

---

a *Ad hujus c. declarationem factum fuit c. ult. ſupr. de conſtit.* b *al. Colonienſi.* c *potiorem.* d *Vide l. decurio. C. de decur. l. 12. not. in l. hominem. ff. manda.* e *proviſionem.* f *Cap. 21. At quod extat apud me manuſcriptum nunquam hactenus impreſſum.* g *Cap. 1. eod. tit. in 1. compilat. & in Panorm. l. 8. cap. 147.*

a *Pſalm. 138. Eccl. c. 4.* b *al. tepidus.* c *Cap. 22. in eodem Concilio.* d *Cap. 2. eod. tit. in 1. compil. Pann. l. 8. c. 147.* e *Poſterior pars hujus cap. extat ſub tit. de cenſibus. c. innovamus.* f *Carthaginis Africæ primo, c. 12.* g *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.* h *al. ſui.* i *al. firmiter.* k *pax hîc pro pactione poni videtur.* l *lib. 7. epiſt. 60. Regiſtri.* m *Cap. 2. eod. tit. in 1. comp.* n *lib. 8. epiſt. 38.* o *Cap. 2. eod. tit. in 1. compil.* p *Poſt Concil. Lateran. p. 28. c. 2. tit. de pact. licitis & illic. in rebus Eccleſiaſt. & c. 4. eod. tit. in 1. compil.* q *Simon.*

se gerere dicebat, super Ecclesia & Capella de L. vertebatur: ad nostram præsentiam accessissent, inter se (non tamen nobis mediantibus) convenerunt, quòd eidem P. pro expensis, quas fecerat, tres marchæ argenti solverentur, & idem P. liti cederet, & Monachorum infestatione cessaret. Cumque compositionem istam *a* auctoritate Apostolicâ peterent confirmari, nos eam non duximus admittendam, pro eo, quòd videbatur pravam illicitæ pactionis speciem continere: [*& j. α*] Ille igitur nostris monitis acquiescens, & eidem *b* liti pro se ac fratre suo renuntians, authentica instrumenta, quæ super hoc habebat, in nostris manibus resignavit: quæ nos Priori & Monachis destinantes, mandavimus, ut eidem P. & fratri ejus in aliquo studerent beneficio providere, de quo majus lucrum valeant Apostolicâ intercessione percipere, quàm eis deberet ex illa pactione illicita provenire. Cæterum quia Prior & fratres acquiescere noluerunt, mandamus, quatenus moneatis eosdem, ut præfato P. & fratri ejus competens beneficium conferant & assignent: alioquin si vobis constiterit, dictos Clericos à prænominata Ecclesia & Capella absque ordine judiciario violenter ejectos, ipsas eisdem restitui *c* faciatis: non obstantibus literis nostræ confirmationis, quas prædicti Prior & Monachi à nobis impetrâsse noscuntur.

[*α Monuimus autem prædictum P. ut ipse tam pro se, quàm pro suo fratre Monachos in pace dimitteret, & eidem liti omnino abrenunciaret.*]

CAP. V.

Non valet pactum de succedendo post mortem Prælati in ipsius Ecclesia.

Idem *Archiepiscopo Eboracensi.* (*an.* 1170.)

ACcepimus *d*, quòd quædam sunt Ecclesiæ Clericis tali tenore concessæ, quòd post eorum obitum alii nominatim succedant. Verùm quoniam hoc iniquum est, & sacris canonibus inimicum, & ideò non debet aliquatenus tolerari, mandamus, quatenus hujusmodi successiones tam *e* detestabiles & iniquas appellatione cessante prohibeas, & omnino frivolas & inanes *f* esse discernas.

CAP. VI.

Qui per pactum augendæ pensionis consecutus est Ecclesiam, debet eâ privari, & aliàs canonicè puniri.

Idem *Cantuariensi Archiepiscopo, & ejus Suffraganeis.* (*an.* 1176.)

CUm Clerici Vestræ jurisdictionis *g* (sicut accepimus) decedentibus Ecclesiarum personis paciscantur ex ipsis Ecclesiis majores solito solvere pensiones, ut facilius possint easdem Ecclesias adipisci: Nos *h* ad tam detestabile vitium extirpandum, fraternitati vestræ mandamus, quatenus ne id attentare præsumant, districtiùs prohibentes (si contra prohibitionem vestram venire præsumpserint) appellatione cessante eos taliter adeptis Ecclesiis spolietis: aliàs pro tantæ præsumptionis excessu severitate Ecclesiasticâ punientes eosdem.

CAP. VII.

Si Ecclesia rem suam locando, vel in feudum concedendo, apponit pactum in præjudicium juris parochialis alterius Ecclesiæ, non tenet: & quicquid hâc occasione perceperit, reddere cogitur illi Ecclesiæ.

Innocentius III. *in Concilio generali.* i (*an.* 1215.)

PLerique (sicut accepimus) regulares *k* Clerici & seculares interdum, cùm vel domos locant, vel feuda concedunt, in præjudicium parochialium Ecclesiarum pactum adjiciunt, ut conductores & feudatarii decimas eis solvant, & apud eosdem eligant sepulturam. Cùm autem id de avaritiæ radice procedat, pactum hujusmodi penitùs reprobamus, statuentes ut quicquid fuerit occasione hujusmodi pacti perceptum, Ecclesiæ parochiali reddatur.

CAP. VIII.

Non valet pactio in spiritualibus, vel quæ pactum inducit, vel turpis, seu de re turpi, vel impossibili de jure, vel de facto.

Gregorius IX. (*an.* 1229.)

PActiones factæ *a* à vobis (ut audivimus) pro quibusdam spiritualibus obtinendis, cùm in hujusmodi omnis pactio, omnisque conventio debeat omnino cessare, nullius penitùs sunt momenti. Quod etiam de aliis est dicendum, quæ observatæ vergunt in animæ detrimentum. Nam etiam juxta legitimas sanctiones, pactum turpe, vel rei turpis, aut impossibilis de jure, vel de facto, nullam obligationem inducit.

TITULUS XXXVI.

DE TRANSACTIONIBUS.

CAP. I.

Instrumenta, & alia jura partium, contrariâ transactione tolluntur.

Gregorius III. *b A. Subdiac. & Dominic. Abb.* (*an.* 591.)

SIcut grave: [*& j.*] Post salubrem *c* decisionem de controversia vestra factam, decrevimus, ut omnia instrumenta, vel quicquid aliud est, quod partibus quoquo modo, aut ex temporis præscriptione *c* seu aliter opem de lege, aut quocunque privilegio ferre poterat, sit vacuum, & omni virtute cassatum: & sola pactorum inter vos nunc habitorum pagina validum perpetuumque robur obtineat. Cui si quid fortè incuriâ vel imperitiâ minus firmitatis insertum est, vires plenissimæ notionis ex hac nostra auctoritate suscipiat.

CAP. II.

Tenet compositio super decimis facta cum assensu superioris.

Alexander III. (*an.* 1180.)

STatuimus, *d* ut si super decimis inter vos & aliquam personam Ecclesiasticam, de assensu Episcopi vel Archiepiscopi sui compositio facta fuerit, rata & inconcussa persistat.

CAP. III.

Si Capitulum consensit transactioni, quam facit Prælatus nomine Ecclesiæ, ulteriùs dissentire non potest.

Idem *Dulmensi Episcopo.* e (*an.* 1180.)

COntingit *f* interdum, quòd licèt Abbas vel Prior alicujus conventualis Ecclesiæ, cum Ecclesiastica vel seculari persona super his, de quibus inter eos controversia vertitur, coram delegato vel ordinario Judice transigat, Capitulum tamen eandem transactionem nititur revocare. Unde quia nos consulere voluisti, tibi respondemus, quòd si Abbas vel Prior à Capitulo suo de ratihabitione literas habuerit, transactionem, quam fecit (si fuerit aliquot annis servata) Capitulum, ac si non consenserit in eam, non poterit revocare.

CAP. IV.

Super Ecclesiastico beneficio transigi non potest, etiam cum juramenti interpositione.

---

a *Ipsam* b *idem.* c *Facit l. 2. ff. de vi & vi arm.* d *Post Concil. Lateranen. p. 28. c. 28. c. 4. & 5. eod. tit. in 1. comp.* e *Idem Conc. Trident. sess. 25. de reform. c. 7.* f *vanas. al. vacuas.* g *Post Conc. Later. par. 28. c. 8. & 6. eod. tit. in 1. compil.* h *al. additur, intendentes.* i *C. 56. al. 67.* k *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.*

a *Vide Navarrum in manuali confess. c. 23. tit. de simon. & Sot. l. 9. de just. & jure. qu. 5. & cap. ult. inf. de Condit. apposit.* b *Anthemio. sic in vet.* c *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp.* d *Post Concil. Later. 28. c. 3. & Cap. 2. eod. tit. in 1. compil.* e *Dulmosin. al. Dulenen.* f *Post. Concil. Later. p. 28. c. 5. & c. 3. eod. tit. in 1. compil.*

Idem Alex. III. *Abbati de Strat. & Priori sancti Eusebii. (in Angl. Ord. D. August. an.* 1180.)

COnstitutus *a* in nostra præsentia G. Clericus suâ nobis assertione monstravit: quod cùm inter ipsum, & A. Clericum super Capella de Stratis controversia emersisset, tandem per transactionem sopita fuit: & licèt hinc inde, fide præstitâ, firmata fuisset, eam tamen præfatus A. servate recusat. Quia igitur hujusmodi transactiones speciem continent simoniæ: mandamus, quatenus revocatâ transactione in irritum, causam audiatis, &c.

CAP. V.

Per transactionem factam sine auctoritate Episcopi potest Prælatus, sed non Ecclesia constitui censualis.

Idem *Carnotensi Episcopo. (an.* 1180.)

DE cætero *b* noveris, quòd cùm aliquis ad extraordinarium Judicem literis impetratis cum adversario suo componit, postmodùm in Ecclesia, de qua agitur, jus aliquod habiturus: Si compositio non est juri contraria, non est a loci Episcopo reprobanda. Sed census absque Episcopi auctoritate, qui præest Ecclesiæ, sub hoc prætextu solutus, vitam ejus qui solverit, non excedit. *c*

CAP. VI.

Si beneficium, quod per transactionem habetur, impetratur ut vacans, ab eo qui fuit transactionis mediator, non valet impetratio. h. d. quoad titulum.

Idem *Eboracensi Archiepiscopo, &* d *Vigorensi Episcopo. (an.* 1160.)

EX literis vestris *e* accepimus, quòd cùm olim inter R. & A. Clericos super Ecclesia de Vult. *f* coram te, frater Episcope, qui Judex fueras delegatus auctoritate G. qui tunc eidem A. patrocinabatur in causa, & testis inscriptus fuerat, transactio facta fuisset, postmodum idem G. se mentiens Clericum, cùm nondum esset in Clericum tonsuratus: super eadem Ecclesia tacito de transactione literas nostras impetravit. Cùm autem idem G. non infitiaretur se transactioni interfuisse, & nondum fuisse tonsuratum, cùm literas istas obtinuit, ei super prædicta Ecclesia silentium duximus imponendum.

CAP. VII.

Super Ecclesiastico beneficio non potest transigi, sed amicabiliter componi. h. d. & quotidiè allegatur.

Idem. *(an.* 1180. *Romæ.)*

SUper eo *g*, quod quæsivisti, utrùm de Ecclesiastico beneficio in litigium deducto, possit fieri transactio? Tale damus responsum, quòd transigi super re sacra *h* & litigiosa non potest: Etenim res sacræ, ut possideantur aliquo dato, vel retento seu promisso, speciem credimus habere simoniæ. Aliàs si gratis & amicabiliter inter se litigantes componant, sacris canonibus nequaquam dicimus obviare.

CAP. VIII.

Transactio facta de rebus Ecclesiæ per Prælatum, sine superioris consensu, non obligat successorem.

Idem *Abbati de Strapho.* i *& Priori de [Phœbi.] (an.* 1180.)

VEniens ad *k* Apostolicæ sedis clementiam magister G. de Favil. *l* suâ nobis insinuatione monstravit, quòd Monachi majoris Monasterii, terras in parœcia sanctæ M. de Marchia *m* excolunt, & ab eadem Ecclesia coloni eorum omnia Ecclesiastica tam necessaria, quam voluntaria suscipiunt sacramenta, & tamen eidem Ecclesiæ decimas solvere contradicunt: [*& j. α*] Arbitrantur autem se posse tueri cujusdam transactionis prætextu inter præfatos Monachos, & quendam Sacerdotem memorati Guil. prædecessorem factæ, ut de duabus carruatis *a* terræ, quas in dominio suo Monachi tenent, tertiam tantùm decimarum partem exsolvant: [*& infrà. β*] Mandamus, quatenus nisi præfati Monachi transactionem præscriptam, auctoritate Apost. confirmatam esse docuerint, cùm alias inter personas facta potiùs, quàm inter Ecclesias videatur, ne pacta inter alios acta aliis obesse patiamur: ipsos & agricolas decimationes ex quibuslibet rebus provenientes ex integro, & illarum quas illicitè detinuerant, justam existimationem restituere eidem Ecclesiæ compellatis.

[*α Sed de frugibus tertiam partem solvunt, & duas partes sibi retinere præsumunt, de reliquis autem minutis decimis utpote nutrimentis animalium suorum & de fructibus hortorum nil penitùs præstare non erubescant.*]

[*β Quo fit, ut inde occasionem sumentes malignandi prædia ex agricolarum defectu ad eos devoluta, Monachi in suum magis astutè quàm providè dominium convertunt, quatuor vel fortè plures carrucatas duabus aggregant, non tamen decimas præstantes de illis, quoniam priùs de duabus præstitissent, cum secundum compositionis tenorem integras de illis decimationes solvere tenerentur. Quoniam igitur nos convenit de Ecclesiis providere, ne sua cuilibet videantur jura perire, f. v. p. a. s.*]

CAP. IX.

Sicut super jure præsentandi, ita super annexo non potest transigi, ut recedatur à lite, interveniente aliquâ temporalitate.

Lucius III. *b Ormensi Episcopo. (an.* 1180.)

I. PRætereà *c*, quando inter Laicos & viros Religiosos de præsentatione alicujus Ecclesiæ quæstione subortâ transigitur, ita quòd præsentationem Laicus obtineat, Religiosi verò novam vel majorem percipiant in Ecclesia, in qua priùs nullam, vel minorem habere consueverant portionem, an hujusmodi transactio teneat, quæsivisti. Cùm igitur ipsa pactio simoniaca meritò videatur: Respondemus, quòd de jure non tenet, nec ex ea Religiosi ullum debent commodum obtinere.

CAP. X.

Super spirituali subjectione non licet transigere.

Cœlestinus III. *(an.* 1195. *Romæ.)*

II. PRætereà *d* quarto loco quæstio talis accessit, quòd quædam cella eximi voluit à subjectione, quâ matrici domui tenebatur: [*& infrà.*] Fratres illius cellæ, se confitentes in jure illi domui quondam fuisse subjectos, referebant quæstionem olim de hac subjectione fuisse motam, & transactione sopitam, eatenùs, ut quendam annuum *e* censum Ecclesiæ matrici reddendo, cessent à subjectione principalis domûs exempti: [*& j. α*] Prior consequenter pro majori Ecclesia proponebat, quòd de spirituali subjectione transigere non liceret. Respondemus igitur, quòd ex prædicta fratrum confessione, contra eos sententia procedere debeat, præsertim cùm illa transactio (licèt nobis de illo, quod cella determinatè reddere tenebatur, constare nequiverit) iniquitatem simoniacam continuisse putetur.

[*α Cæterùm ex adverso prior majoris domûs duo pariter allegabat, unum sc. quòd ex quo confessi fuerant se dudum illi domui fuisse subjectos, & non ante transactionem illam esse exemptos, constabat, eos fuisse rebelles eo ipso, quòd ante transactionem illam & exceptionem se comendabant vel contendebant ab ejusdem ju-*

a *Post Concil. Lateran.* 28. *p.* 16. *& cap.* 4. *eod. tit. in* 1. *comp.* b *Post Concil. Later. p.* 28. *c.* 10. *& c.* 5. *eod. tit. in* 1. *compil.* c *in quibusdam manuscr. excedat.* d *al. Wigorensi. al. Wigoriensi.* e *Cap.* 6. *eod. tit. in* 1. *Compil.* f *al. de Ministra* g *Cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *compilat.* h *Aliàs, super re religiosa & sacra.* i *Staupho & Priori de Plib.* k *C.* 3. *eod. tit. in* 2. *comp.* l *Famulla. al. Flavilla.* m *Marhon.*

a *al. Carrucatis.* b *Morinensi. al. Oriensi. al. Orin.* c *Cap.* 4. *eod. tit. in* 2. *compil.* d *Cap.* 5. *eod. tit. in* 3. *comp.* [*cumq; causa debito Marte percurreret.*] e *annuatim.*

rejectione esse subtractos, nec transactio subsequens eos poterat à tanto crimine inobedientiæ relaxare.]

CAP. XI.

Judex potest, & debet se interponere pro transactione inter partes facienda, præterquam in casibus, in quibus jura hoc non admittunt, ut super matrimonio. h. d.

Honorius III. *J. tituli sanctæ Praxedis Presb. Cardin.* (*an.* 1220. *Romæ.*)

EX parte tua: [*& infra.* α] Poteris *etiam* ad componendum interponere *a* partes tuas, & interdum aliquid severitati detrahere, prout (statu Imperii & excedentium multitudine, providâ deliberatione pensatis) videris expedire: exceptis nimirum casibus, qui compositionis, seu dispensationis *b* remedium non admittunt, utpote conjugii sacramentum, quòd cùm non solùm apud Latinos & Græcos, sed etiam apud fideles & infideles existat *c*, à severitate canonica circa illud recedere non licebit. In his verò, super quibus jus non invenitur expressum, procedas (æquitate servatâ) semper in humaniorem partem declinando, secundum quod personas & causas, loca & tempora videris postulare.

[α *Fuit propositum coram nobis, quòd nonnulli Græci furtive sacros ordines à non suis Episcopis receperunt, quidam etiam excommunicati celebrant in Ecclesiis interdictis, & Græcis ritibus pertinaciter inhærentes, in nullo volunt Latinis obedire Prælatis. Præterea quidam Græci & Latini Episcopi consecratione: faciunt in alienis Episcopatibus, & decimas percipiunt in eisdem in Episcoporum eorundem locorum præjudicium & gravamen, licèt Episcopi Græcorum nec percipere decimas, nec consecrationes hujusmodi consueverunt celebrare. Ad hæc laici Græci uxores suas secundùm motum propriæ voluntatis dimittere, alias superducere non verentur, ac operari dominicis ac festivis diebus, quemadmodum in profestis. Porrò quidam Barones & milites, tam Latini quàm Græci, Abbatias & Ecclesias alias cum hominibus & bonis aliis eorundem contra justitiam detinentes, decimas non exsolvunt, & alios solvere recusantes, in suo errore defendunt: etsi pro his & aliis excessibus feratur in eosdem sententia excommunicationis, eam in animarum suarum periculum & aliorum scandalum vilipendunt. Unde à nobis postulas edoceri, quid tibi agendum sit, & qualiter Metropolitanus puniendus sit, qui quibusdam eundi cum mercibus in Alexandriam contra statutum Concilii generalis licentiam tribuere de facto non expavit. Nos igitur c. t. t. resp. ut cùm jura canonica & civilia edita sunt ferè in omnibus his articulis prænotatis, procedas in his secundum canonicas & legitimas sanctiones.*]

TITULUS XXXVII.
DE POSTULANDO.

CAP. I.

Clericus in sacris vel minoribus beneficiatus, in seculari foro postulare non debet, nisi pro se, vel sua Ecclesia, vel miserabilibus personis.

Ex Concilio Lateranensi. *d* (*an.* 1178.)

CLerici *e* in Subdiaconatu, & suprà & in ordinibus quoque minoribus, si stipendiis Ecclesiasticis sustententur *f*, coram seculari Judice Advocati in negotiis secularibus fieri non præsumant: Nisi propriam causam, vel Ecclesiæ suæ fuerint prosecuti, aut pro miserabilibus fortè personis, quæ proprias causas administrare non possunt. Sed nec procuratiam villarum aut jurisdictiones etiam seculares sub aliquibus Principibus & secularibus viris, ut justitiarii eorum fiant, quisquam Clericorum exercere præsumat.

a *L.* 2. §. *& post. ff. de novi op. nunc. & 90. dist. per tot.* b *Perperàm in impressis, dispositionis.* c *Vid. Turrecrem. 28. q. 1. in summa.* d *Cap. 12. sub Alexandro III.* e *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp.* f *Infero ergo, quòd inediâ cogente postulare poterit. l. 1. & ibi Bart. C. de patr. qui fil. distr.*

CAP. II.

Canonici regulares postulare non possunt sicut Monachi, nisi pro utilitate Ecclesiæ, vel sui monasterii, & præcepto Abbatis.

Innocentius III. *Compostell. Archiepiscopo.* (*an.* 1210.)

EX parte tua nobis fuit propositum, quòd quidam Canonici regulares non solùm in Ecclesiasticis, verùm etiam in forensibus causis præsumunt Advocati officium exercere. Cumque objicitur eis *a*, quòd non debent esse forensis, vel Ecclesiastici negotii susceptores vel executores, nisi fortè id monasterii exposcat utilitas, Abbate nihilominus impetrante, ad suam proponunt insolertiam *b* excusandam, quòd capitulum illud, per quod prædicti prohiberi videntur, de Monachis, non de Canonicis regularibus loquitur manifestè. Unde consultationi tuæ taliter respondemus, quòd idem judicium de Canonicis regularibus, quod de Monachis, quantùm ad supradicta credimus observandum, licèt de Monachis in canone specialiter sit expressum.

CAP. III.

Se summat.

Gregorius IX. (*an.* 1230.)

CUm Sacerdotis sit officium *c* nulli nocere, omnibus autem velle prodesse: non nisi pro seipso, vel Ecclesia sua, vel (si necessitas immineat) pro personis conjunctis, aut miserabilibus sibi licitum est postulare: [*& infrà.*] Clericus autem qui contra Ecclesiam, à qua beneficium obtinet, pro extraneis Advocatus vel Procurator esse præsumit *d*, tanquam ingratus potest (maximè si Clericus sit ejusdem Ecclesiæ) beneficio hujusmodi spoliari.

TITULUS XXXVIII.
DE PROCURATORIBUS.

CAP. I.

Non auditur quis tanquam alterius Procurator, nisi habeat mandatum legitime factum.

Gregorius *Maximo Salonensi Episcopo.* (*an.* 596. *Romà in Dalmatiam.*)

ALia *e* quidem: [*& infrà.*] Scripsisse te quibusdam *f* comperimus, quòd prædictos viros tunc *g* ad causam non miseris, & ideò, quæ cum ipsis facta sunt, subsistere non debere: sed & Thomas sibi hoc à te dictum perhibuit: ex qua re nec præsentium portitoribus judicavimus esse credendum *h*, ne de ipsis similiter diceretur. Quia ergo hoc cautiores nos esse præmonuit, instructam personam cum mandato legaliter facto, & Presbyterorum, seu Diaconorum, testiumque subscriptiones roborato, gestisque ex more indicto transmitte: ut quicquid cum ea actum fuerit, jure subsistat.

CAP. II.

Non valet sententia, etiam expensarum condemnatoria, lata contra absentem ex probabili causa legitimè per nuntium excusatum. h. d. quantùm ad verum intellectum.

Alexander III. (*an.* 1160.)

QUerelam *i* A. Clerici accepimus: [*& ꝼ.* α.] Mandamus, quatenus si vobis constiterit, quòd Vigor

a *Concil. Trident. sess. 22. de reform. cap. 1.* b *Eadem vox supr. de suppl. negl. prael. cap. 2. & fortassis leg. insolentiam, ut ibi notavi: vel dic, insolertiam, id est, inscientiam.* b *Hæc vox, officium, in multis deest, & super verbo, sit, hæc habetur expositio, id est, intersit; nec habetur in cap. denique. 14. q. 5. unde sumitur.* d *præsumpserit.* e *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.* f *al. quibusdam nostris.* g *aliàs nunc.* h *Vid. l. non solùm. §. qui alienum. & ibi Bart. ff. eod.* i *Cap. 1. eod. tit. in 2. compil.*

Episco-

Episcopus, præfatum A. in restitutione expensarum, pro nulla alia rationabili causa condemnaverit, nisi pro eo tantùm, quòd in termino constituto ad ejus præsentiam non accessit, infirmitate detentus *a*, cùm non possit quis cogi, nisi velit in gravibus causis Procuratorem constituere, & ipse ad probandum infirmitatem suam, Presbyterum & Diaconum destinaverit, eum absolvere ab eadem sententia minimè differatis.

[*α Quòd cùm ven. f. n. Wigor. Episcopus causam, quæ vertitur inter ipsum & Sabin. Episcopum super Ecclesia de Buber. de mandato nostro suscepisset fine debito terminandam: tandem quia idem Clericus termino constituto suam ei exhibere præsentiam non potuit, pro eo quòd erat infirmitate gravatus, sicut per quendam Presbyterum & Diaconum, quos ad præsentiam ipsius Episcopi miserat, paratus erat probare: eundem A. in restitutione expensarum, quas R. Luxon. Archidiac. pro ipsa causa ad diem ipsum tunc veniendo eidem condemnavit.*]

CAP. III.

Sententia lata cum Procuratore revocato, & de hoc certificato, non præjudicat domino. h. d. secundùm communem intellectum.

Clemens III. (*an.* 1190.)

EX insinuatione *b* Archidiaconi Sagien. accepimus, quòd cùm inter ipsum & magistrum G. super quadam præbenda Lexon. Ecclesiæ controversia mota fuisset: [*& infrà. α*] Licèt ab eodem Archidiacono Procuratori suo, duobus Clericis præsentibus expressè fuisset inhibitum, ne causæ cognitionem susciperet: ipse nihilominus in causa procedens, sententiam contrariam reportavit. Cæterùm, quia alter de prædictis Clericis dicitur obiisse, mandamus, quatenus si per ipsius Archidiac. & superstitis Clerici juramentum constiterit de præmissis *c*, sententiâ contra eum latâ nequaquam obstante, prædictæ præbendæ possessionem, cum fructibus inde perceptis (si ejus restitutioni aliud canonicum non obsistat) auctoritate nostrâ restitui faciatis eidem. Restitutione verò factâ, si Archidiaconus ipse suam canonicam institutionem probare potuerit, ipsam ratam permanere appell. postpositâ decernatis.

[*α Eidem magistro propter hoc ad sedem Apostol. accedenti G. de Coron. procuratorem ipsius Arch. se gerens ad illam causam constitutam cum quibusdam literis de ratihabitione, prout decebat, se opposuit. Cùm autem aliquantulùm in causa cognitione processum fuisset.*]

CAP. IV.

Rescriptum super consecutivis judiciis impetratum à Procuratore revocato, & de hoc certificato, non valet, nec processus, vel sententia lata per ipsum, si revocatio pervenit ad adversarium h. d. secundùm glossam.

Innocentius III, *Cabilon. & Catalan.* d *Episcopis.* (*an.* 1210.)

IN nostra præsentia Tullen. *e* Episcopus est conquestus, quòd cùm ad causam, quæ inter ipsum *f* & Decanum Tullens. super dilapidatione, excommunicatione, & perjurio, ac quibusdam aliis criminibus *g* vertebatur, T. & G. Presbyteros Procuratores instituens, ipsos ad sedem Apostolicam duxerit destinandos, cùm de ipsorum fide postmodum titubasset, mandatum quod eis dederat, intra modicum temporis spatium revocavit: sed ipsi licèt mandati literas revocatorias recepissent, nihilominus in negotio processerunt, & pro Procuratoribus se gerentes, cum adversario ingressi judicium, cum eo ad Parisiens. Archidiaconum & collegas suos in ejusdem præjudicium nostras literas impetrârunt: [*& j. α*] Cumque prædictus Episcopus ad probandum, quòd falsi Procuratores fuerant, ab ipsis Judicibus inducias postulâsset, ipsi exceptionem oppositam inutilem & supervacuam reputantes, ad probationem ipsius dilationem concedere noluerunt: propter quod ad appellationis beneficium convolavit. Sed iidem nihilominus lite non contestatâ, & juris ordine prætermisso, testes contra eum recipere præsumpserunt, ipsum à Tullen. Ecclesia per sententiam removendo. Nos verò licèt vix fidem adhibere potuerimus, quòd dicti Judices, utpote viri literati, providi & honesti, taliter processissent, maximè cùm in sua relatione (quam ad nostram præsentiam transmisêre) de hujusmodi exceptione nullam fecerint mentionem: quia tamen Episcopus per viros religiosos, providos & honestos, de quibus non est verisimile, quòd suæ salutis obliti, ac juramenti religione contemptâ, falsum testimonium tulerint: nobis fecit super his, quæ sunt proposita, plenam fidem, attendentes etiam, quod falsi Procuratoris exceptio non solùm ante sententiam, verùm etiam posteà potest objici *a*: utpote quâ probatâ judicium nullum, & nullius momenti controversiæ reputantur, processum supradictorum Judicum sententialiter duximus irritandum.

[*α Quoniam citatio, licèt eidem Episcopo minimè fuerit præsentata, cùm tamen ad ejus notitiam devenisset, quòd eisdem erat causa commissa, quæ inter ipsum & dictum Decanum & Archidiac. vertebatur, ad earum præsentiam venire properavit.*]

CAP. V.

Si agitur de adulterio coram Judice seculari ad pœnam legalem, non intervenit Procurator: secùs si coram Ecclesiastico ad separationem tori.

Idem *Brixien. Epicopo.* (*an.* 1208)

TUæ frat. *b* [*& j.*] Consultationi tuæ *c* taliter respondemus, quòd si vir accuset uxorem de crimine adulterii coram Judice seculari, ad pœnam legitimam infligendam, quia tunc inscriptionis vinculum debet arripere, seque ad pœnam talionis adstringere: non per Procuratorem, sed per ipsum præsentem oportet præsentialiter accusare. Si verò vir accusare velit uxorem de adulterio coram Ecclesiastico Judice, ut ab ejus cohabitatione discedat, quia tunc etsi forsan oporteat eum inscribere, ut designet in scriptis nomen, locum & tempus, & omnia, quæ comprehenduntur in lege civili *d*: ad talionem tamen non debet se aliquatenus obligare: ne fortè cùm in probatione defecerit, intentionis suæ consequatur effectum: sustineri potest, si necessitas id postulaverit, ut per Procuratorem accuset: quoniam hujusmodi accusatio, etsi de crimine fiat, non est tamen criminalis, sed quasi mixta inter civilem & criminalem, quanquam in præsentia principalium personarum securiùs procedatur.

CAP. VI.

Qui de mandato domini causam procuravit, ab eo repetit expensas propter hoc factas.

Idem.

CUm pro *e* causa, quæ inter G. & F. Gabilonen. *f* Ecclesiæ Archidiac. vertebatur: [*& j. α*] Discret. v. mandamus, quatenus expensas Archidiacono restitui faciatis, si legitimè probare potuerit, se de mandato Capituli suscepisse prædicta negotia promovenda, & propter hoc ad sedem Apost. accessisse.

[*α Procuratores utriusque partis ad n. præsentiam accessissent, Archid. f. procurator proposuit, quòd à bon. mem. Pp. p. n. confirmationis literas impetravit, sub quibusdam constitutionib. Ecclesiæ de communi assensu Capituli constitutis, ex quarum in-*

a *Vid. l. quæsitum. a-g. à contrario sensu, ff. de re jud.* b *C. 3. eod. tit. in 2. comp.* c *Vid. l. in bonæ fidei. C. eod. & l. admonendi. ff. eod.* d *al. Cathalan.* e *C. 1. eod. tit. in 3. comp.* f *Episcopum, leg tur in impressis, & malè: antiqui omnes habent, ipsum* g *Vox, criminibus, deest in omnibus antiquis.*

a *Vid. l. licet. C. de judic.* b *C. 2. eod. tit. in 3. comp.* c *C. tuæ. infr. de sponsal. est pars hujus. c.* d *Vid. l. libellorum. ff. de accus. & l. prætor edixit. & ibi Bart. ff. uti poss.* e *C. 1. eod. tit. in 4. comp.* f *al. Gabion. al. Gablont.*

obiervantia Ecclesia debito servitio fraudaretur, petebat procurator pro Archidiacono memorato causam committi, & confirmari constitutiones prædictas, & ea restitui, quæ ad utilitatem ipsius Ecclesiæ coactus fuerat expendisse. & infrà.]

CAP. VII.

Universitas etiam Scholarium potest ad agendum & defendendum Procuratorem constituere.

Idem *Scholaribus Parisien.* (*an.*1208.)

QUia in causis, quæ contra vos, & pro vobis moventur, vestra universitas ad agendum & respondendum commodè interesse non potest, postulâstis à nobis, ut procuratorem instituere super hoc vobis de nostra permissione liceret. Licèt igitur de jure communi *a* hoc facere valeatis, instituendi tamen Procuratorem super his auctoritate præsentium vobis concedimus facultatem.

CAP. VIII.

Si citatus ad totam causam constituit Procuratorem, quem postea revocat, potest nihilominus contra eum procedi, in quantum status causæ patitur, sine alia citatione. h.d. quoad intellectum.

Honorius III. *b Episcopo Egitanensi.* c (*an.* 1220.)

AUditis & intellectis, quæ super delegatorum nostrorum processibus fuêre proposita, processus ipsos, & quæ-unquē secuta sunt ex eis vel ob eos, noveris nos irrita judicâsse, non obstantibus literis, quas de revocatione *d* mandati Procuratori suo Colubriens. Episcopus destinavit: cùm antequam ad illum literæ hujusmodi pervenirent, fuisset super eisdem processibus hinc inde conclusum. Cæterùm memoratum Colubriens. Episcopum, qui procuraverat totum negotium ad examen sedis Apostol. advocari, & postmodum mandatum factum Procuratori, non sine nostro contemptu, & tuo dispendio revocavit: condemnandum tibi duximus in expensis, quas fecisti à tempore, quo ad Procuratorem ipsius revocatoriæ literæ pervenerunt, & facies etiam *e* usquequo per se idem Episcopus, vel per Procuratorem idoneum se nostro conspectui præsentabit, in principali negotio legitimè processurus.

CAP. IX.

Procurator Episcopi causas Episcopatûs agit & defendit, licèt non fuerit datus sub nomine Syndici vel Actoris.

Idem *M. & R. Canonicis Mutinen.* (*an.* 1220. *Romà in Flaminiam.*)

PEtitio vestra nobis exhibita continebat, quòd cùm Mutinen. Episcopus in Livoniam profecturus, vos vicarios suos & procuratores constituit generales, vobis volentibus agere contra detentores bonorum Episcopi Mutinen. vel contra illum agentibus respondere: frequenter opponitur *f*, quòd hoc facere non potestis, pro eo quòd in instrumento Vicariæ, sive procurationis hujusmodi non exprimitur, quòd Episcopus ipse constituerit vos Syndicos vel Actores: [*& infrà.* α] Nos igitur ex tenore ipsius instrumenti liquidò cognoscentes, quòd intentio fuit ipsius Episcopi dare vobis agendi & respondendi pro ipso *g* liberam potestatem, exemptionem hujusmodi penitùs reprobamus.

[*α Unde humiliter postulâstis, ut cùm per exemptiones hujusmodi frequenter impediatur utilitas Episcopi supradicti, super hoc providere salubriter dignaremur.*]

CAP. X.

Providere debet Judex, maximè in causa matrimoniali, quòd constituens Procuratorem gaudeat plenâ libertate.

Gregorius IX. *nobili viro Ubaldo* h *civi Pisano.* (*an.* 1235.)

ACcedens ad Apostol. sed. [*& j.*] Mandamus quatenus D. nobilem mulierem, quæ sub tua potestate tenetur, plenæ restituas libertati, faciens ipsam ad castrum de Massa Lucanæ diœcesis securè perduci, ut existens ibi libera, Procuratorem liberè ordinare valeat, qui suam coram nobis justitiam prosequatur. Tu ergo super sponsalibus, quæ inter natam tuam & filium ejusdem nobilis contracta proponuntur, procuratorem idoneum ad præsentiam nostram mittas, qui ad agendum & respondendum plenam *a* habeat potestatem.

CAP. XI.

Si Procuratori generali denegantur induciæ ad consulendum Dominum, ex causa probabili absentem, poterit Procurator appellare.

Idem *Cantuarien. Archiepiscopo.* (*an.* 1236.)

DIlectus filius magister L. Rector Ecclesiæ de Auna transmissâ nobis petitione monstravit, quòd cùm R. Presbyter contra ipsum causâ studii Bononiæ commorantem, super eadem Ecclesia ad Judices nostras literas impetrâsset, earum auctoritate à Judicibus ipsis eodem Rectore citato, Procurator ipsius generalis ad omnia ejus tractanda negotia, pro eo, quòd competentem terminum, intra quem Rectorem ipsum consuleret, utrùm deberet contendere vel cedere quæstioni, sibi concedere denegabant, pro eodem nostram audientiam appellavit. Quocirca mandamus, quatenus, si est ita, revocato in irritum, &c.

CAP. XII.

Si reus recedit à judicio, dimisso Procuratore solummodò ad agendum, contumax est, & condemnatur in expensis.

Idem *Episcopo Lexonen.* (*an.* 1236.)

COnstitutis in præs. n. H. Priore Sagien. & T. Laico dilectum filium O. Subdiac. nostrum super causa, quæ inter ipsos super quadam summa pecuniæ vertitur, concessimus auditorem: [*& infrà.*] Quia Prior super ipsa pecunia, in qua dictus T. eum sibi suæ uxoris nomine teneri dicebat, recepto libello illicentiatus recessit, quendam Procuratorem dimittens solummodo ad agendum, quem cùm auditor ipse per mandatum procuratorium sibi datum, ad defendendum Priorem sufficientem non viderit, eum ex hoc reputans contumacem, ipsum præfato T. in unam marcham sterlingorum condemnavit, taxatione præhabita in expensis *b*. [*& infrà.*] Nos autem finem litibus imponere cupientes, & quod ab auditore præfato factum esse dignoscitur approbantes, mandamus, quatenus partibus convocatis, &c.

CAP. XIII.

Tenet judicium agitatum cum Procuratore revocato, si revocationem Judex & adversarius ignoraverunt, h.d. secundùm communem intellectum & verum.

Idem.

MAndato Procuratoris post litem contestatam à Domino revocato, si hoc ignorante Judice, vel adversario factum fuerit, judicium quod idem quasi Procurator postmodum expertus est, ratum esse debebit.

CAP. XIV.

Filius familiàs potest esse Procurator in judicio, etiam ad futuras lites: & Procurator datus cum pluribus simul in solidum, præfertur si præoccupavit negotium: secùs si diverso tempore fuit datus. Item Procurator appellare debet à sententia, nisi ex causa excusetur: quo casu debet Domino nunciare de sententia: appellationem tamen prosequi non tenetur.

Idem.

NOn injustè Judex processit, qui filiumfamiliàs in Procuratorem admisit, quamvis ad futuras controversias constitutum. Qui licèt simul cum aliis datus fuerit, prius tamen procurationis officium occupavit. Quod fieri nequivisset in Procuratoribus diversis temporibus constitutis, quoniam dato posteriori, prioris esset

a *Vide Horat. Luc. tract. de privil. Scholarium, privil.* 50. b *In aliquot, Innoc. III.* c *al. Ægitanensi.* d *recusatione.* e *quousque.* f *proponitur, in aliquot antiq.* g *In multis antiq. est a dicto, Episcopo.* h *Umbaldo.*

a *Plenariam.* b *Vide l.* 1. *cum not. ibi, ff. quod cujusque univers.*

esset procuratio revocata *a*. Potuit quoque is, & debuit à sententia in eo, quòd lata extitit contra ipsum, nostram audientiam appellare, vel (si justa *b* causa excusabat eundem) saltem Domino contestati *c*, ut ad appellationis beneficium convolaret. Licèt appellationem prosequi non teneretur invitus.

CAP. XV.

Procurator universitatis, cujus majores & jurati sunt excommunicati, non repellitur ab impetrando, nisi illi in procuratorio sint expressi, vel eorum auctoritate factum sit, vel ad id scienter sint admissi. h. d. & est decisio notabilis & subtilis.

Idem.

CONsulti sumus, an constitutus ad impetrandum à communitate aliqua Procurator, ab impetrando deberet excludi pro eo, quòd majores & jurati *d*, per quos eadem communitas regebatur, tempore, quo injunctum fuit procurationis officium, erant excommunicationis sententia innodati.

Taliter respondemus, quòd nisi essent illi in literis procurationis expressi, vel aliàs eorum auctoritate Procuratoris *e* institutio facta fuisset, aut sciens eos esse tales, ipsa communitas unà cum eis constituisset eundem, non est Procurator hujusmodi repellendus.

TITVLVS XXXIX. DE SYNDICO.

CAP. I.

Religiosi debent habere Syndicum, qui causas monasterii agat, & defendat etiam (si oportuerit) constituto illi salario.

Gregorius Papa *Subdiac. f defensori Siciliæ. (an. 599. Româ in Siciliam.)*

SIcut studii *g* nostri esse debet a litigiis forensibus Monachos submovere, ita necesse est nostrâ provisione, quemadmodum negotia eorum disponi debeant, ordinare. Pro qua re tibi præcipimus, quatenus cum Fausto loqui debeas, cui (si voluerit) constituto salario, monasterii generaliter debeas negotia commendare. Expedit enim pro parvo incommodo a strepitu causarum servos Dei esse quietos.

TITVLVS XL. DE HIS, QUÆ VI, METUSVE CAUSA FIUNT.

CAP. I.

Si quis timore mortis, posteà ratum non habens, religionem profitetur, exire, & matrimonium contrahere potest: secus si a principio, vel ex post facto libere consensisset.

Alexander III. *Oscen. Episcopo h, & Priori sanctæ Mariæ Cæsaraugust. (an. 1180.)*

PErlatum est ad audientiam *i* nostram, quòd cùm quidam nobilis & potens M. uxorem suam suspectam *k* haberet, milites sui, ejus præcepto eam ad quandam sylvam ducentes, evaginato gladio occidere voluerunt: sed tandem pietate ducti, sub tali conditione pepercerunt eidem, quod in monasterio de Colobris *l* habitum susciperet monachalem: [*& infrà. α*] Episcopi verò missi à viro, ut ei velum imponerent, quia juvenis erat, & filium parvulum habebat, mutationem vitæ suæ suspectam habentes, seorsum convenerunt eandem: quæ rem patefaciens, quòd mortis timore monasterium intrabat, proposuit, & quòd inde quandocunque posset, exiret: sed alter *a* Episcoporum (ut viri tyrannidi satisfacere videretur) mulieri velum imponere simulavit: tandem viro de medio sublato, prædicta mulier de monasterio exiens, alium maritum accepit: quas Galagoritanensis Episcopus ad instantiam sororum vinculo excommunicationis adstrinxit: [*& infrà. β*] Ideoque mandamus, quatenus prædictam mulierem & virum (recepto sacramento, quòd vestro debeant stare mandato) ab excommunicationis vinculo absolvatis: deinde tam mulierem, quàm Priorissam & Moniales præscripti monasterii ante vestram præsentiam convocantes, si legitimè probatum fuerit, non timore mortis prædictam mulierem religionem intrâsse, aut quod fecit, postmodum ratum habuisse: ipsam ad monasterium redire, & habitum depositum reassumere *b* censurâ Ecclesiasticâ compellatis.

[*α Quo audito maritus ejus, quia reservata erat ad vitam, grave plurimùm tulit, sed tamen postmodùm acquievit, sicq; factum est, quòd duos Episcopos Cæsa-aug. & Terasonen. ut eam benedicerent & illi velum imponerent, ad monasterium ipsum adduxit.*

[*β Ignorans penitùs, quomodo res processisset, quoniam utique sententiam ven. f. n. Terragonens. Archiepiscop. posteà confirmavit. Nos igitur de prudentia & honestate vestra confidentes, causam ipsam experientiæ vestræ duximus committendam, & fine debito terminandam.*]

CAP. II.

Qui per motum amissionis patrimonii suo beneficio renunciat, illud repetere potest.

Idem *Episcopo Vigornien. (an. 1180.)*

ABbas sancti *c* Cadmundi *d*, à quo R. præsentium lator patrimonium suum tenere dignoscitur, milites *suos* & Burgenses ad domum ejus (sicut accepimus) destinavit, qui eum à domo & universa possessione expellerent, nisi Ecclesiam suam penitùs abjuraret: quod cùm idem R. tali modo coactus fecisset, Abbas alii concessit supradictam Ecclesiam. Unde quia quæ metu & vi fiunt, de jure debent in *e* irritum revocari: mandamus, quatenus prædicto R. cum integritate restituas universa.

CAP. III.

Qui terrore Laicorum electioni de se factæ renunciavit, si renunciatio juramento vel fide firmata non sit, regimini, ad quod electus erat, præfici poterit.

Clemens III.

AD aures nostras *f* te significante pervenit, quòd electus quidam in Plebanum cujusdam Ecclesiæ ad terrorem Laicorum renunciavit electioni, quæ de ipso fuerat à Clericis, uno excepto, unanimiter celebrata: [*& infrà. α*] Tuæ igitur discretioni præsentibus innotescat, quòd renunciatio facta ad terrorem Laicorum (nisi fortè juramento, vel fide interpositâ, sit confirmata) non impedit, quò minùs is qui renunciavit Ecclesiæ, ad cujus regimen priùs erat electus, præficiatur eidem.

[*α Is autem, qui dissensit ante electionem ad sedem Apostolic. vocem appellationis emisit. Ideoq; consulere voluisti, si renunciatio facta ad terrorem Laicorum impediat, quò minus ad regimen prædictæ Ecclesiæ is, qui fuerit priùs electus, assumi debeat, & si ejus appellatio valeat, qui se non electurum juravit, & ne alii eligerent, appellavit.*]

CAP. IV.

Qui per metum, qui cadere potuit in constantem virum, beneficio suo renunciare juravit, & renunciavit, illud repetere poterit.

Innoc. III. *Decano & Subdiacono Lincon. (an. 1200.)*

a *Vid. l. si quis eum. §. fin. ff. eod.* b *ut infirmitas, paupertas, vel justus metus.* c *id est, nunciare coram testib. l. si procuratorem. §. si ignorantes. ff. mand.* d *Vid. l. 1. ff. quod cujusque uni. & c. cùm non ignores. de præb.* e *procurationis.* f *lib. 1. epist. 67. Regist. Petro.* g *C. 1. eod. tit. in 1. comp.* h *Restituta est à nobis vera inscriptio, nam perperam ita priùs legebatur, Exonien. Episc. & Priori S. M. Cæsariæ.* i *post Conc. Later. p. 50. c. 13. & c. 1. eod. tit. in 1. comp.* k *suspectam, scil. de adulterio.* l *Ita manusc. emendatiores, sed fortassis Calabris. al. Colubris. al. Tolobris.*

a *Tirasonensis scilicet, nam hic cum Cæsaraugustano velum imponebat, ut patet ex integra.* b *resumere.* c *post Concil. Lateranen. part. 22. cap. 7. & c. 2 eod. tit. in 1. comp.* d *Eadmundi.* e *Vide leg. eum gloss. C. & ff. eod. Item. Sot. infrà. cit.* f *Cap. 11. eod. tit. in 2. compil.*

AD audientiam *a* nostram magistro G. de Chevel. *b* significante pervenit, quòd cum Ecclesiam de Chevel. canonicè fuisset adeptus, & aliquandiu pacificè possedisset, gravissimo tandem metu Regis, quòd eam resignaret jurare coactus, eam in eorum, ad quos pertinebat, manibus resignavit. Quia verò, quæ vi metûsve causâ fiunt, carere debent robore *c* firmitatis: mandamus, quatenus si eundem ad resignationem constiterit vobis per talem metum fuisse coactum, qui potuerit & debuerit cadere in virum constantem, non obstante juramento prædicto, quo non ad repetendum, sed ad resignandum solummodo tenebatur, præfatam Ecclesiam ei restitui faciatis.

CAP. V.

Excommunicatus non est, qui absolutè coactus excommunicato communicat, secùs si coactio fuit conditionalis.

Idem *Vidronen.* d *Archiepiscopo.*

(*an.* 1200.)

SAcris *e* est canonibus: [*& infrà.*] Distinguimus autem, utrùm is, qui communicat excommunicatis invitus, sit per coactionem adstrictus *f*, aut per metum inductus. In primo casu talem non credimus excommunicatione teneri, cùm magis pati, quàm agere *g* convincatur. In secundo licet metus attenuet culpam *h*, quia tamen non eam prorsus excludit, cùm pro nullo metu debeat quis mortale peccatum incurrere, excommunicationis labe credimus inquinari.

CAP. VI.

Metum passo non subvenitur, si non fuit talis, qui cadere potuit in constantem virum.

Idem *Marsil. & Agathen. Episcopis.*

(*an.* 1200.)

CUm dilectus filius: [*& infrà.*] Quia *i* constitit nobis de voto emisso, & de præstito juramento à Canonicis insularum, quòd regulam Cistercien. observarent, vel translationem ipsius Ecclesiæ ad ordinem illorum nullatenus impedirent: cùm utrumque servatum non vergat in dispendium salutis æternæ, nolentes viam perjuriis aperire. Non obstante violentiâ, quæ proponebatur illata, cùm neque metum mortis, neque cruciatum corporis contineret *k*, & ideo non debuerat cadere in constantes. Nec obstante dolo, quo se proponebant fuisse seductos: cum talis dolus non tam ad circumventionem prædictorum Cistercien. quam ad fatuitatem eorum debeat retorqueri. Super restitutione petita silentium eis duximus sententialiter imponendum.

CAP. VII.

Probatur violentia per testes, res amissæ probantur per juramentum. Et super valore rerum amissarum taxatione Judicis præmissâ, & secuto potentis juramento, fit condemnatio.

Gregorius IX.

SUper eo, quòd adversarius vester se conquerebatur à vobis per violentiam spoliatum, arbitramini contra vos fuisse injustè processum, cùm non nisi proprio juramento probaverit singula, quæ amisit. Verùm postquam de violentia per testes, & de amissis rebus per ipsius constiterit sacramentum: potuit Judex taxatione ab ipso factâ, pro personarum ac negotii qualitate vos in æstimatione rerum amissarum juramento adversarii declarara, rationabiliter condemnare. *l*

a *Capit.* I. *eod. tit. in* 3. *compil.* b *Chevelle.* c *Vid. l. metum.* §. *sed quod prætor. &* §. *volenti. & ibi Bart. ff. eod.* d *Vicrosien. al. Nidrosiensi.* e *C.* 2. *eod. tit. in* 3. *comp.* f *attractus, in manuscr.* g *videatur, in impressis.* h *vid. l. fin. & ibi Bart. ff. de condict. ob tur. caus. & l.* I. §. *metus. ff. eod.* i *C.* 3. *eod. tit. in* 3. *compil.* k *vid. l.* 2. *& ibi Bart. ff. de noxa.* l *Iste text. reputatur singul. per Abb. hic. & Brix. in suo dict. in verb. æstimatio.*

TITULUS XLI.

DE IN INTEGRUM RESTITUTIONE.

CAP. I.

Si in contractu venditionis vel locationis Ecclesia fuit enormiter læsa, potest adversus talem contractum petere restitutionem in integrum: emptor tamen sive conductor non debet fraudari in precio suo, vel in sumptibus per eum factis.

Alexand. III. *Alphanen. Episc.* (1180. *Romæ in Campan.*)

REquisivit tua fraternitas, quid agendum sit *a* de possessionibus laicis sub modico censu concessis? Noveris itaque, quòd si Ecclesia læsa est, & manifestè apparet detrimentum ipsius (cùm Episcopo ejus conditionem facere deteriorem non liceat, & Ecclesia jure minoris debeat semper illæsa servari) quæ in damnum ejus data constiterit, ad ipsius convenit jus & proprietatem redire. Providendum est tamen, ne si fortè coloni possessiones illas expensis ac labore suo reddiderint meliores, sumptibus, quos bonâ fide fecerunt, debeant defraudari.

CAP. II.

Restituitur Ecclesia læsa propter negligentiam Procuratoris, qui jura Ecclesiæ non produxit.

Innocentius III. *sancti Georgii & sancti Sergii Abbatibus.* (*an.* 1206.)

CUm venissent ad Apostolic. sedem electus *b*, & Monachi Rothon. pro se ac pro monasterio suo, ac magister A. pro Episcopo Venet. eis sancti Georgii *ad velum aureum* Diacon. Cardinal. dedimus auditorem. Coram quo idem magister pro Episcopi parte proposuit, quòd cùm monasterium Rothonen. esset situm in diœc. Veneten. & Ecclesiæ Veneten. subjectum, prædictus Episcopus possessione subjectionis usus est hactenus inconcussè: sed cùm occasione cujusdam electionis, quæ ibidem facta fuerat, partes de communi assensu ad Natenen. *c* Episcopum & ejus collegas *d*, commissionis literas impetrassent, duo eorum ad monasterium accesserunt: quorum adventum intuitus præsentiens, renunciavit hujusmodi electioni, & se à monasterio absentavit. Sed Judices auctoritate Apostol. Monachis injunxerunt, ut Syndicum vel Procuratorem eligerent, qui in causis monasterii & consultè ageret, & utiliter responderet: districtius inhibentes eisdem, ne aliquem eligerent in Abbatem, donec plenius cognosceretur de jure, quod Episcopus se habere in Abbatis electione dicebat. Monachi verò etsi Procuratorem ad mandatum Judicum elegissent, Abbatem tamen contra inhibitionem eorum eligere præsumpserunt: cujus electionem Episcopus petiit infirmari, & se ad possessionem restitui, quâ eum Monachi spoliarant. Deinde Judices definitivam sententiam protulerunt, electionem cassantes eandem, quam sententiam dictus magister petiit confirmari. Ad hoc fuit responsum, quòd licet per Procuratorem ex parte Monachorum fuisset propositum, quod monasterium ipsum ad Roman. Eccles. nullo modo pertineret, dicti tamen Judices contra eos procedere nimis animosè cœperunt: [*& infrà.*] Nos igitur inspectis privilegiis præd. nost. Leonis, Gregorii & Clem. quæ monasterium illud ad jus & proprietatem indicant sed. Apostol. pertinere, intelligentes, quòd monasterii Procurator etsi eadem privilegia coram prædictis Judicibus exhibere omiserit negligenter, jus tamen non tam suum, quàm nostrum fuerit protestatus, videlicet, quòd monasterium ipsum ad Rom. Eccles. nullo modo pertineret, ne ipsius negligentia in damnum tam nostrum, quàm monasterii redundaret, ad audientiam restituimus Mona-

a *C.* I. *eod. tit. in* I. *compil. & post Conc. Later. p.* 29. *c.* 7. b *C.* I. *eod. tit. in* 3. *compil.* c *Vincen. al. Venasten. al. Navacen.* d *Abbates scilicet de Mater. & de Gromat.*

chos

chos Rothon. [*& infrà.*] Electionem autem à Monachis (sicut dicitur) concorditer factam, pendente controversiâ ex qua pendet, nec confirmandam duximus, nec etiam infirmandam.

CAP. III.

Ecclesia læsa in probatione necessaria omissa, potest petere restitutionem in integrum, non obstante termino juris probationis exclusivo. Et restitutionem petere potest, non solùm contra privatum, sed etiam contra Ecclesiam. h. d.

Idem *Helien. & Floren.* a *Episcopis.* (*an.* 1208.)

AUditis & intellectis b causæ meritis in quæstione, quæ vertitur inter Vigorien. Episcopum & Abbatem de Evescam, super Ecclesiis in valle de c Evescam, quas Episcopus asseruit ad se diœcesanâ lege spectare: Abbas autem eas ab ejus jurisdictione prorsus esse exemptas, cognovimus evidenter Ecclesias illas per privilegia illa Rom. Pont. non esse ab Episcopali jurisdictione subtractas, nisi fortè vallis de Evescam sit ille locus, qui fuit à duobus Regibus d, Roë videlicet & Offa libertate donatus, & quem bonæ memoriæ Cœlestinus Papa libertate donavit, sicut in ipsius privilegiis continetur. Verùm tanto tempore probantur per testes ab Abbatibus de Evescam pleno jure possessæ, ut videatur in eis jus Episcopale legitimè præscripsisse, nisi forte per tantum temporis spatium Vigorien. Ecclesia interim vacavisset, ut tempore vacationis subducto, præscriptio minime sit completa: [*& infrà.*] Licèt autem utrinque sit in causa conclusum, quia tamen utraque pars necessariam (ut asserit) probationem omisit: nos attendentes, quòd utraque Ecclesia fungatur jure minoris, æquitate pensatâ, utramque restituimus contra reliquam, ad probandam rationem e omissam, ne alterutra pars propter hujusmodi negligentiam gravi jacturâ lædatur.

CAP. IV.

Restitutio ex justa causa etiam majori est concedenda, dummodo justa causa petendi probetur. Si autem non probatur plenè vel semiplenè, conceditur restitutio in causa favorabili. h. d.

Idem *Priori sanctæ Mariæ ad carceres, & L. Canonico sanctæ Mariæ de Mandria.* f (*an.* 1208.)

EX literis g Abbatis de Caluens. didicimus, quòd cùm Ramisanc. & Grimol. Archipresbyteri inter I. virum & L. mulierem ex delegatione nostra sententiam divortii protulissent, & appellat. interpositâ h cognitionem sententiæ ipsi Abbati & Archipresbytero Paduano duxerimus committendam: quia pars mulieris ad peremptorium terminum non accesserat, Abbas ipse, cui alter Conjudex commiserat vices suas, allegationibus diligenter inspectis, latam à Judicibus prædictis confirmavit sententiam: sed post octo dies pater puellæ accedens ad ipsum, intellecto quòd sententiam protulisset, firmavit proprio juramento, quòd quidam ad eum & filiam ejus accedens, fraudulenter sub ipsius Abbatis nomine falsas eis i literas præsentavit, quibus mandabatur eidem k, ut quia Judex ad diem, quam assignaverat, venire non poterat, post octo dies à termino constituto, ipsius se conspectui præsentaret: & postmodum appellavit ad sedem Apostolicam, & etiam supplicavit. Licèt autem de fraude taliter perpetrata per hujusmodi juramentum non constet ad plenum, in favorem tamen matrimonii de benignitate canonica contra fraudem propositam supplicationem mulieris admisimus, & ad audientiam restituimus eam pro matrimonio postulantem. Ideoque mandamus, quatenus de causa prioris appellationis ordine judiciario cognoscentes, confirmetis vel infirmetis, sicut justum fuerit, sententiam à primis Judicibus promulgatam.

CAP. V.

Etiam contra sententiam Papæ restituitur Ecclesia. Hoc primò. Et causa restitutionis in integrum debet præsentibus partibus tractari. Hoc secundò. Hæc duo dicit quoad titulum.

Idem *Episcopo & Capitulo* a *Oscenen.* (*an.* 1220. *Româ in Hispaniam.*)

TUm b ex literis Cœlestini Papæ, prædecessoris nostri, tum ex his, quæ ipsius temporibus gesta fuerunt, gravem c Ilerden. Ecclesiæ intelleximus quæstionem per sententiam Eugenii Papæ super Ecclesiis quibusdam prolatam, se læsam enormiter, & olim & nunc etiam conquerentis: unde cùm idem Cœlest. tempore Anastasii Papæ proximi successoris ejusdem Eugenii in minori adhuc officio constitutus, in partibus Hispaniæ legationis officio fungeretur, & d ex delegatione ipsius cognoscere cœpit de controversia memorata, cui etiam Alexand. successor ipsius Anastasii, officio legationis denuò in partibus ejusdem fungenti, causam commisit eandem: idem quoque Cœlestinus ad apicem summi Pontificatûs promotus G. sancti Angeli Diacon. Cardin. tunc Apostol. sed. Leg. dictam controversiam sub eo tenore commisit, ut inspectis Ilerden. Ecclesiæ privilegiis, auditis etiam partium e rationibus, memoratâ sententiâ non obstante, definitivam proferret sententiam, eamque faceret observari: verùm quoniam per ipsum Legatum, aut per alios, quibus sub eodem tenore causa eadem commissa extitit (licèt producti testes ex parte Ilerden. Episcopi recepti fuerant) mandatum Apostol. non extitit adimpletum, magister A. Canonicus Ilerden. postulavit per officium nostrum dictam sententiam in melius reformari, & contra eam restitui Ecclesiam Ilerden. Nos igitur cum fratribus nostris & aliis deliberavimus diligenter: nonnullis asserentibus, quòd cùm prædictus C. f præd. nost. contra jam dictam sententiam visus fuerit Ilerden. Ecclesiæ restitutionis beneficium indulsisse, cùm eâ non obstante duxerit negotium committendum, & nos supplicationem ejusdem Ecclesiæ admittere debebamus g, præsertim quia sententia Roman. sed. non negatur posse in melius commutari, cùm aut surreptum aliquid fuerit, aut ipsa pro consideratione ætatum & temporum, seu gravium necessitatum dispensativè quicquam ordinate decrevit. Et secundùm jura civilia Principes etiam contra res bis judicatas in auditorio suo examinari restitutionem in integrum permiserunt. Perspeximus quoque ex data sententiæ in registro dicti Eugenii Papæ repertæ, quòd primo mense sui Pontificatûs fuerit promulgata: quando non plenè de meritis ipsius causæ videbatur instructus, illâ nitens præcipuè ratione, quod privilegium Urbani secundi ex parte vestra productum, subjectum fuerat falsitati, cujus tenorem nos in registro ipsius invenimus incorruptum. Tandem deliberatio nostra in hoc resedit: ut an data sit restitutio, an danda contra præmissam sententiam, partibus præsentibus decernatur, quarum assertione merita causarum panduntur. Quocirca mandamus, quatenus usque ad festum B. Lucæ, vel in propriis personis, vel per idoneum responsalem nostro vos conspectui præsentetis, quòd dicta sententia retractari non debeat (si poteritis) ostensuri: vel si fortè exigente justitiâ fuerit retractanda, vel per vos, vel per responsalem idoneum appareatis h sufficienter instructi: ut in principali negotio canonicè procedatur: pro certo scituri, quòd cùm propter multam locorum distantiam non possit ad nos sine magnis laboribus & expen-

a *Ratrosen. al. Rosen. in plur. manusc. al. Foren.* b *C. 2. eod. tit. in 3. comp.* c *Super quibusdam Eccl. in valle de Evescam constit. al. Vestiam.* d *In uno manusc. ita: O. videlicet & I.* e *al. legationem suæ intentionis.* f *al. Mantria. al. Mantua.* g *C. 3. eod. tit. in 3. comp.* h *Interposita ad nos, &c.* i *ei.* k *eisdem.*

a *Oscen. al. Osenensi.* b *Capit. 4. eod. titul. in 3. compilat.* c *Vide Joanen. Vaseum in Annal. Hispaniæ, cap. 20.* d *deest in antiq. dictio, &c.* e *id est, juribus & alleg.* f *Papa.* g *debeamus.* h *compareatis.*

sis sæpiùs haberi recursus, si ad præmissum terminum, quem vobis peremtorium assignamus, injuncta vobis contempseritis adimplere: nos nihilominus in ipso negotio, quantùm de jure poterimus, procedemus.

CAP. VI.

Petitio restitutionis in integrum contra sententiam suspendit regulariter executionem sententiæ in eventu istius causæ restitutionis: fallit, si contra petentem restitutionem est præsumptio malitiæ, quòd cautâ differendi executionem hoc petat: quo casu executio fit, præstitâ cautione de restituendo, si petens restitutionem obtinebit in causa. h. d. secundùm mentem junctæ gloss. pen. & in hoc ultimo est iste textus valdè singularis respectu utriusque juris.

Idem Innoc. III. (*an.* 1211. *Romà in Hispaniam.*)

SUscitatâ *a* super diversis atticulis inter Burgens. Episcopum & Ovien. monasterium quæstione: [*& j.*] Nos intellectis, quæ utraque pars proposuit coram nobis super quatuor articulis prænotatis, monasterium Ovien. justitiâ condemnavimus exigente. Sententiâ verò latâ, Procurator monasterii ad probandam præscriptionem factam, tam super quatuor articulis prænotatis, quàm etiam super quibusdam decimis per transactionem acquisitis, restitutionem in integrum nomine monasterii postulavit, quam eidem duximus indulgendam: [*& infra.*]

Ne verò per excogitatam malitiam (sicut ex præsumptionibus pluribus videbatur) effectum sententiæ in damnum Episcopi contingeret impediri, neve monasterium per executionem sententiæ propter diversas suspiciones incurreret detrimentum: nos æquitate pensatâ, jure duximus providendum, ut ante omnia supradicta sententia executioni mandetur: [*& infrà.*] Volumus nihilominus & mandamus, ut *b* ab ipso Episcopo recipiatis idoneam cautionem: quòd si monasterium in causa ipsa prævaluerit, universa, quæ medio tempore sententiæ ipsius occasione perceperit, monasterio restituat memorato.

CAP. VII.

Post peremtorium non auditur Ecclesia de jure communi, auditur tamen per beneficium restitutionis in integrum.

Honorius III. *Archiep. & Capitulo Bracar.* (*an.* 1220.)

COram felicis mem. I. Papa præd. n. lite inter Archiepiscopum Toletan. & te, frater Archiepiscope, super primatia solenniter contestata, fuit peremptorius terminus assignatus: [*& infrà.*]

Verùm elapso termino constituto, post expectationem non modicam comparuerunt Procuratores vestri: *c* sed quia non attulerant depositiones testium & alia munimenta, dilationem cum instantia postulârunt. Postquam verò contra *c* eos interlocuti fuimus super dilatione petita, tandem indulgeri Ecclesiæ Bracaren. dilationem propter instructionem causæ, per auxilium restitutionis in integrum postulârunt, exhibentes super hoc ex parte vestra speciale mandatum. Nos autem usque ad octavas Pentecostes per restitutionis beneficium id vobis duximus indulgendum. *d*

CAP. VIII.

Restituitur minor in eo, quod contraxit vel omisit, si probat exinde se læsum, & sit intra tempora restitutionis petendæ.

Gregorius IX. (*an.* 1230.)

COnstitutus in nostra præsentia magister Guil. pro se ac fratre suo I. Canonico Parrosinen. *e* exhibitâ nobis petitione monstravit, quòd *f* eis in minori constitutis ætate, ac eorum matre (cujus successores existunt) rebus humanis exemptâ, quondam G. pater ipsorum quasdam possessiones utrique communes quibusdam vendidit pro quadam pecuniæ quantitate, ac (ut hujusmodi venditio robur firmitatis haberet) emancipavit eosdem *a*, & fecit eos contractui consentire. Quare supplicavit, ut vel venditionem eandem mandaremus nunciari nullam, vel cùm adhuc existant intra tempus ad obtinendum beneficium in integrum restitutionis indultum, & intra annum & diem à tempore contractus, ipsis tanquam proximioribus competeret super alia portione jus offerendi emptoribus precium, juxta municipii Parrosinen. consuetudinem approbatam, quod hactenus omiserunt, dignaremur eis super utroque (cùm in hoc non modicum læsi noscantur, & emptoribus portionis ejusdem, vel eorum successoribus precium sint offerre parati) per idem beneficium subvenire. Quocirca mandamus, quatenus si præmissa inveneritis veritate subnixa, vel venditionem prædictam, quoad partem ex successione materna ipsos contingentem, nullam nunciare curetis, si in ea debita juris solennitas est omissa: vel si forsitan intervenerit, & eos læsos esse constiterit, tam super ea, quàm super residua portione, dum tamen quod offerunt duxerint faciendum *b*, auctoritate nostrâ in integrum restituere studeatis.

CAP. IX.

Restitutio in integrum postulanda est ab ordinario, administrationem habente vel à delegato ab eo: sive hæc causa sit specialiter delegata, sive incidat in causa generaliter sibi commissa. Ab ordinario verò administrationem non habente, vel à delegato peti non debet, nisi veniat incidenter in causa. Arbiter autem de causa restitutionem non cognoscit, nec potest assumi in majoribus causis.

Idem.

CAusa restitutionis in integrum, coram Judicibus ordinariis administrationem habentibus, vel delegatis ab eis tractari poterit & finiri *c*, sive hoc ipsis delegatis specialiter demandatum fuerit, sive in *d* commisso eis negotio contingat incidere hujusmodi quæstionem. Delegati vero ab ordinariis, qui administrationem non habent, sed tantummodo facultatem judicandi, seu Arbitri de hac causa cognoscere nequeunt, nisi coram eis mota fuerit incidenter. In matrimoniali quoque causa, liberali vel criminali, cùm majores Judices exigant, Arbiter nequit assumi.

CAP. X.

Restitutio denegata Ecclesiæ, ulteriùs sibi non conceditur, nisi ex nova causa: restituitur tamen ad appellandum à sententia denegationis.

Idem.

BEneficio restitutionis in integrum Ecclesiæ tuæ in alio judicio denegato, restitutio (præterquam ad appellationem omissam) videtur eidem Ecclesiæ posse denegari, nisi novis defensionibus ad hujusmodi sit beneficium admittenda.

TITULUS XLII.

DE ALIENATIONE JUDICII MUTANDI CAUSA FACTA.

CAP. I.

Is, in quem facta est alienatio rei causâ mutandi judicii, convenitur per rescriptum impetratum contra alienantem.

Alexander III. *Dulmen.* e *Episc.* (*an.* 1180. *Romà in Daniam.*)

EX quorundam *f* relatione audivimus, quòd cùm aliqui literas à nobis commissionis impetrant,

a *Cap.* I. *eod. tit. in* 4. *compil.* b *al. quatenus.* c *inter eos.* d *Vid. l. si quando. & ibi. Bart. C. de dilat.* e *Paronen. al. Parenens.* f *Hic in vulgat. habetur dictio, cùm, quam nec series orationis admittit, nec habent manusc.*

a *Infero, quòd qualitas Clericatûs & Canonicatûs non liberat quem à patria potestate, sed sola Episcopalis. Conc. in auth. qua dign. §. palam. & auth. dignitas. C. de Episc. & Cler.* b *In uno antiquo, ipsos auctoritate nostrâ.* c *Vide l. fin. & ibi Bart. C. ubi & apud quem.* o *Dictio, in, deest.* e *ut cap.* 14. *de app. in* I. *compil. al. Lundensi.* f *Cap.* I. *eod. tit. in* I. *comp. & post Concil. Lateran. sub Alexand. III. p.* 49. *c.* 5.

trant, adversarii (ut mandatum nostrum eludant) antequam literæ ad Judicem perveniant, vel etiam postea, priusquam citentur ab eis, in vocem appellationis prorumpunt: [& j. α] Nos igitur contra prædictam calliditatem & versutiam providere volentes: mandamus, quatenus si adversarii eorum pro evacuando nostro mandato taliter appellaverint, aut de possessione, de qua controversia vertitur, commutationem fecerint *a*, vel se malitiosè duxerint absentandos: eos, qui in possessionem se ingesserint, appell. cess. cogatis sub vestro examine juris æquitati parére.

[*α Vel commutationem facientes aliquos in possessionem eorum, de quibus controversia vertitur, malitiosè inducunt.*]

CAP. II.

Clericus causâ mutandi judicium, non debet recipere cessionem à Laico.

Gregorius IX. *Abbati S. Nicolai, & Decano Furnen.* h *Morinen. diœcef.*

EX parte Scabinorum *c* Hipretis *d* fuit propositum, quòd inter Laicos ejusdem loci quæstionibus emergentibus dirimendis per judicium seculare, quidam Clerici sibi dono vel precio ab aliquibus Laicorum ipsorum cedi faciunt actiones, ut adversarios ad Ecclesiasticum forum trahant, & prædam ex hujusmodi commercio assequantur: [*& infrà.*] Cùm igitur cessiones & emptiones litium legitimæ prohibeant sanctiones, ita quòd jacturâ causæ afficiant illos, qui sibi potentiorum patrocinium taliter advocare præsumunt, & ex eo sint etiam odiosæ, quòd ex fonte cupiditatis videntur procedere: mandamus, quatenus Clericos memoratos à præsumptione hujusmodi per cens. Eccl. compescatis.

TITULUS XLIII. DE ARBITRIS.

CAP. I.

Arbitri sunt in dispari numero assumendi, & eis discordantibus statur sententiæ majoris partis.

Ex Concilio Africano. *e* (*an.* 402.)

SAnè *f*: [*& infrà.*] Si autem ex communi placito Episcoporum, inter quos causa versatur, arbitros elegerint, aut unus eligatur, aut tres: ut si tres elegerint, aut omnium sequantur sententiam, aut duorum *g*.

CAP. II.

Nullum est arbitrium seu arbitramentum continens peccatum per partes non remissibile.

Alexander III. *Eboracen. Archiepisc.* (*an.* 1160.)

NOn sine multa necessitate *h* A. Presbyter nobis proposuit, quòd cùm in Ecclesia sancti Alphridi per manum R. Archidiac. de Suella personæ illius Ecclesiæ *i* Capellanus institutus fuisset, eodem R. mortuo, M. nepos ejus, qui sibi in Ecclesia jam dicta successit, eundem Presbyterum Capellanum ibidem iterùm ordinavit: [& j. α] Cùm autem idem Presbyter extra provinciam exulans, de suo beneficio non posset justitiam obtinere, nec suam ulteriùs inopiam sustinere, per dolum & fraudem ipsius M. ab eo est sacramentum extortum, ut arbitrium Clericorum duorum exinde susciperet & servaret: qui jam dicto M. faventes *k* Presbytero præceperunt, ut quinque marchas ab eodem susciperet, & toti cederet quæstioni. Quoniam igitur non decet te aliquatenus sustinere, ut quod perperam arbitrati sunt, debeat incorrectum relinqui: mandamus, quatenus si se cognoverint præfati Clerici tam nequiter arbitratos fuisse; dictum Presbyterum ab observantia juramenti auctoritate nostrâ prorsus absolvas: vel si arbitrium ipsum noveris æquitate subnixum, ad observantiam ipsius utramque partem app. cessante compellas.

[*α Quorum temporibus XXX. annis & ultra Capellaniam ejusdem Ecclesiæ pacificè se asserit tenuisse, tandem verò idem M. ab eadem Ecclesia volens ipsum Presbyterum removere, in eum cœpit indebitas exactiones exercere: & quidam ejus homo circa domum suam egressus, violentas manus in eum injecit: & idem M. nisus est eum circumvenire, ut pro V. marchis argenti, quas etiam idem M. ei promittebat annuatim nomine pensionis soluturum, prædictæ Capellaniæ cedere non differret. Præfato verò Presbytero nolente ejus exequi voluntatem, M. prædictus tantum dicitur fecisse, quòd post multas injurias & gravamina sibi illata, occupatis omnibus aliis rebus ab officio & beneficio est suspensus vel spoliatus.*]

CAP. III.

Arbiter assumptus in patrimoniali causa Clerici, non potest adjudicare rem Ecclesiæ possidendam, etiam ad vitam Clerici, hoc dicit, & est casus notabilis.

Idem *Exoniensi Episc.* (*an.* 1160.)

PErvenit *a* ad nos, quòd cùm G. de Cal. sororem G. Clerici duxisset in uxorem, idem G. fidei interpositione firmavit, quòd V. solidos sterlingorum annuatim daret eidem: unde cùm super eisdem V. solidis inter ipsos controversia mota fuisset, in quatuor compromisêre personas, quæ taliter arbitratæ fuerunt, quòd idem G. decimas, quas in parœcia de Cal. præfatus G. habere dignoscitur, pro V. prætaxatis solidis perciperet annuatim. Unde quoniam hujusmodi arbitrium Ecclesiæ posset in posterum perniciosum existere: mandamus, quatenus si ita inveneris, prænominatum G. diligenter commoneas, & Ecclesiast. district. *b* compellas, ut prælibatas decimas liberas omnino dimittat, nec sibi occasione hujusmodi aliquid ulteriùs vendicare præsumat. Clericum verò moneas, ut cum eodem G. amicabiliter studeat convenire.

CAP. IV.

In mulierem singularem tanquam in arbitratricem compromitti non potest: secùs si mulier habet aliàs jurisdictionem de jure communi vel consuetudine: nam tunc etiam super rebus temporalibus Ecclesiæ potest in eam validè compromitti. h. d. clarè.

Innocentius III. *Cancellario & magistro Loth. Canonico Parisiensi.* (*an.* 1210.)

DIlecti filii Abbas *c* & conventus de Scarduna Cistercien. ordinis, suâ nobis querelâ monstrârunt, quòd cùm inter eos ex una parte, ac Hospitalarios ex altera, super usuario cujusdam nemoris quæstio verteretur, in A. Reginam Francorum fuit compromissum utrinque, quæ causæ meritis intellectis, arbitrium duxit per diffinitivam sententiam promulgandum: [j. α] Quamvis autem secundùm regulam juris civilis fœminæ a publicis officiis sint remotæ, & alibi dicatur *d*, quòd licèt summæ opinionis existant, si arbitrium in se susceperint, vel, si patronæ inter libertos suos interposuerint audientiam, ab omni sunt *e* judiciali examine separandæ, ut ex earum prolatione nulla pœna adversùs earum contemptores, nullaque pacti exceptio habeatur: quia tamen juxta consuetudinem approbatam, quæ pro lege servatur, in partibus Gallicanis fœminæ præcellentes in subditos suos ordinariam jurisdictionem habere noscuntur, mandamus, quatenus Hospitalarios, ut arbitrium ipsum, præsertim cùm Episcoporum fuerit præsentiâ & consilio roboratum, sicut providè latum est, & ab utraque parte spontè receptum, observent, per pœnam in compromisso statutam appellatione postpositâ compellatis.

a *Vide fin. cum gloss. C. de litig.* b *al. Faren. Ord. Præmonstr.* c *Scabinos vocant Belgæ & alii populi, senatores seu oppidorum magistratus.* d *Hipreti.* e *Conc. Afric.* 88. *Concil. Milevit. c.* 24. *Burch. lib.* 1. *decret. c.* 68. *Ivo p.* 5. *c.* 176. f *cap.* 4. *De for. comp. in* 1. *compil.* g *Vide l. item si unus. & l. si in tres. ff. eod.* h *cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *compil.* i *Vox, Ecclesiæ, deest in aliquot vet.* k *eidem Presbytero.*

a *C.* 2. *eod. tit. in* 2. *compil.* b *Id est, Ecclesiastic. districtione, vel disciplinâ, non discretione.* c *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *compil.* d *l. ult. C. de arbitris.* e *al. sint.*

[*α Et redactam in scripto proprio Episcoporum, qui ibi interfuerunt; fecit firmari sigillis, contra cujus sententiam Hospitalarii temerè venire non timent.*]

CAP. V.

Ecclesia exempta non potest in præjudicium exemptionis compromittere. h. d. & claté.

Idem Innoc. III. *Abbati & Conventui de Pigravia.* a (*an.* 1208.)

CUm tempore C. Papæ *b* præd. nost. [*& j. α.*] Super controversiis, quæ inter te & Mersburgen. Episcopum, & quosdam tuos Monachos vertebantur, te promisisti arbitrium Magdeburgen. Archiepiscopi servaturum: [*& j. β*] Quia legitimè constitit, quòd fide hinc inde datâ, compromissum est in Archiepiscopum memoratum, nos arbitrium ab ipso prolatum decernimus observandum, illis duntaxat capitulis exceptis, quæ contra libertatem ipsius monasterii, & duarum capellarum ejusdem in arbitrio sunt expressa. Cùm etsi spontè volueris *c*, de jure tamen nequiveris, sine licentia Romani Pontif. renunciare privilegiis vel indulgentiis libertatis, quæ monasterium illud indicant ad jus & proprietatem Rom. Eccles. pertinere.

[*α Tu fili Abbas ad Rom. Ecclesiam accessisses, & privilegia & alia scripta a sed. Ap. merueris obtinere, Mersburgen. Episcopus, sicut asseris, propter hoc est graviter contra te commotus, tu verò timens tibi & monasterio tuo periculum imminere.*]

[*β Sicq. factum est, ut idem Archiepiscopus adjunctis sibi tam Clericis quam Laicis sub certa forma arbitrium promulgavit, & causas suspectionis multiplices assignavit. Consequenter etiam judicium volens declinare sed. Ap. appellavit, sed reversus postmodum coram eisdem sacramentum de calumnia præstitit, & testes produxit, petitis dilationibus & obtentis. Ipsi verò Judices procedentes in causa, auditis attestationibus utriusque partis, gesta omnia, sigillorum suorum munimine roborata, ad sed. Ap. destinârunt, terminum partibus imponentes, quo recepturæ sententiam Ap. sedi se præsentarent.* & infrà. *Quia vero memoratus Episcopus, eò quòd juramentum præstitit de calumnia, & a delegatis inducias postulavit, & testes coram eis produxit, renunciâsse appellationi videtur, & eorum examini consensisse: Nos habito f. n. con. in præmissa incidenti quæstione interlocuti sumus, & quòd deberent, quæ coram prædictis Judicibus gesta fuerant, publicari, ut secundum tenorem ipsorum nostra tandem sententia informaretur: Tibi igitur & procuratoribus supradicti Episcopi, ven. fr. n. Hostien. Episcop. & dil. fil. P. tt. S. M. Ecclesiæ Presbyterum Cardinalem dedimus auditores, qui cum ea, quæ fuerunt hinc inde proposita & ostensa, nobis & fratribus nostris fideliter retulissent.*]

CAP. VI.

Arbiter non habet potestatem judicandi ultra comprehensa in compromisso: ideò coram eo non fit reconventio.

Idem *Episcopo S. Andreæ, & Abbati de Bechot.* d (*an.* 1208.)

CUm dictus filius: [*& infrà.*] Utrùm *e* coram arbitris reconventioni sit locus, postulâsti per sed. Apost. explicari. Nos igitur respondemus, quòd licèt in judicio convenientem reconvenire valeatis, qui coram Judice convenitur, coram Arbitris tamen reconveniri non potest; cùm Arbitri judicare non valeant, nisi de his tantùm, super quibus in eos extiterit compromissum.

CAP. VII.

Qui per arbitrium tenetur eligere cum aliquorum consilio, tenetur illorum consilium in tractatu electionis requirere, sed sequi non adstringitur.

Idem *Rectori & fratribus Hospitalis S. Bartholomæi Lucani.* (*an.* 1209.)

CUm olim *a* super eligendo in Hospitali vestro, Rectore & fratribus inter vos & Priorem sancti Barthol. Lucan. coram Judicibus delegatis quæstio verteretur, & utraque pars in eos compromittens, ipsorum arbitrium se promiserit servaturum: super prolato ab ipsis arbitrio utrinque dubitatio est exorta, quam petiistis per sed. Apost. declarari. Nos igitur publico instrumento arbitrium continente diligenter inspecto, cognovimus, quòd secundùm formam arbitrii Prior sancti Barthol. Lucan. tenetur habere consilium cum familia Hospitalis ejusdem, & tractare cum ea de inveniendo Rectore. Propter quod dicimus, quòd nisi Prior super inveniendo Rectore tractaverit cum familia Hospitalis, & ipsius consilium requisierit, non habet potestatem eligendi Rectorem: & si alio modo eum elegerit, ejus electio haberi debet irrita & inanis. Verùm habito *b* cum familia super hoc consilio & tractatu, Prior libere potest rectorem eligere, duntaxat idoneum, sive concordet, sive discordet familia cum ipso super inventione Rectoris.

CAP. VIII.

De rebus spiritualibus in Laicum compromitti non potest.

Idem *in Concilio generali.* c (*an.* 1215. *Romæ.*)

COntingit *d* interdum, quòd cùm actori: [*& infrà.*] Ad hoc generaliter prohibemus, ne super rebus spiritualibus compromittatur in Laicum: quia non decet, ut Laicus in talibus arbitretur.

CAP. IX.

Auctoritate Judicis causa etiam delegati potest de causa spirituali in Clericum & Laicum compromitti: & si arbitrium est à partibus receptum, debet à partibus executioni mandari, licèt per generalem Procuratorem factum fuerit compromissum. Si autem non fuit arbitrium approbatum, & pœna fuit apposita, agitur ad pœnam, aliàs ad interesse. h. d. generaliter inhærendo literæ.

Idem *Pisano Archiepiscopo.* (*an.* 1214.)

PEr tuas *e* literas intimâsti, quòd cùm super executione arbitrii, quod inter Hospitalarios sancti Joannis & Plebanum de Piscia *f* super hospitali sancti Allucii *g* latum erat, à nobis literas accepisses: [*& infrà. α*] Plebanus proposuit, quòd ad causam tractandam *h* procuratori dedit generale mandatum, non tamen ei mandavit, ut sine speciali mandato compromittere posset, vel transigere super eo. Et præterea Procurator jam dictus de assensu Canonicorum suorum non fuerat institutus: & ideò dicebat arbitrium non valere: præsertim cùm Procurator fines mandati excesserit, & arbitrium fuerit per unum Clericum & duos Laicos promulgatum, licet ipsi de assensu Genuens. *i* Archiepiscopi, cui causa commissa fuerat, arbitrium protulissent: [*& j. β*] Super quo frater. t. t. r. quòd si ex parte Plebani arbitrium receptum fuerit, indistinctè ratum haberi debet, ac per hoc juxta tenorem mandati Apost. executioni mandari. Si verò receptum non fuerit, refert, utrùm fuerit vel non de observando ipso pœna statuta. Et quidem si pœna apposita fuit, agi potest ad pœnam: at si nulla statuta fuerit, sed simpliciter fuit, quòd staretur sententiæ, compromissum: Procurator ad interesse poterit *k* conveniri, quia juramento suo seipsum personaliter, non Ecclesiam poterat obligare. Quod autem à duobus Laicis & uno Clerico dicitur esse prolatum, nequaquam obviare videtur, cùm auctori-

a *al. Pigamia. al. Pisania. Vid. Annal. Misn.* 108. b *Cap. 2. eod. tit. in 3. compilat.* c *Hinc videtur inferri, quòd exempta Ecclesia non potest renunciare privilegio libertatis, contra l. si quis in scribendo. C. de pactis.* d *al. Beton. al. Alberbroth. Ord. S. Ben. diœcesis S. Andreæ.*

a *Cap. 4. eod. tit. in 3. compilat.* b *al. ita: verùm habito fratrum & familiæ super hoc consilio & tractatu, &c.* c *Later. c. 40.* d *Cap. 1. eod. tit. in 4. compil. Reliqua pars hujus capitis habetur in c. contingit. j. de dolo & contum.* e *Cap. 2. eod. tit. in 4. compil.* f *Pisa.* g *Albutii.* h *In aliquot exempl. quòd licèt ad causam tractandam proc. suo dederit generale mand. &c. quæ lectio planior est.* i *Januens.* k *Videl. Plautius. ff. de procur.*

tate

tate dicti Archiepiscopi factum sit, cui causa, de qua dicitur compromissum, fuerat delegata.

[*α Partibus in tua præsentia constitutis, Hospitalarii à te executionem arbitrii postulabant, asserentes illud debere observari, pro eo quòd Procurator Plebani spontè in arbitros juramento interposito compromisit, quoniam dicebant, compromittendi & transigendi super eodem negotio (arbitrium) recepisse.*]

[*β Unde cùm super his dubietas fuisset exorta, per Ap. sed. oraculum doceri petiisti, qualiter super negotio isto tibi sit procedendum.*]

CAP. X.

Si per duos electos ad eandem prælaturam in discordia compromittitur in ordinarium, morte alterius compromittentium expirat compromissum: ordinarius tamen ex potestate ordinaria procedit super jure superstitis, antequam fiat transitus ad aliam electionem. h. d.

Honorius III. *Archiepiscopo Colonien.* (*an.* 1220.)

Ex parte tua nostris est auribus intimatum, quòd vacante præp. siturâ sancti Cuneberti *a* in Colonia, Canonici ejusdem Ecclesiæ vota sua diviserunt in duos, videlicet Herm. de Juliaco, *b* & Conr. de Lombardia *c*: [*& infrà.*] Cumque postmodum tractaretur super electione hujusmodi, & partes essent in tua præsentia constitutæ, in te demum super hoc fide præstitâ compromittere curaverunt, qui causæ meritis diligenter inspectis, ad proferendam diffinitivam sententiam diem ipsis consentientibus præfixisti. Interim verò præfato H. ab una parte electo sublato de medio, supradictis Canonicis inhibere curâsti, ne tuâ pendente sententiâ procederetur ad electionem aliam faciendam: quoniam quidam nihilominus B. Colonien. Canonicum elegerunt. Die igitur quo sententia proferri debuit, in tua præsentia partibus constitutis, dictus B. allegavit, quòd procedere ulteriùs non deberes. Quapropter tibi edoceri à nobis humiliter postulanti, breviter respondemus: quòd licèt arbitrium sit finitum per mortem ipsius *d* H. priùs tamen de primæ electionis meritis debuisti cognoscere, quam processus fieret ad secundam: nam si dictus C. superstes in electione jus habet, secundam constat penitùs non valere.

CAP. XI.

Arbiter post rem judicatam super discordiis novis assumptus, non potest per suum arbitrium sententiam immutare, etiamsi de componendo inter partes mandatum acceperit à Papa.

Idem *electo e & Abbati sancti Zenon. & C. Canonico Veron.* (*an.* 1220. *Romà in Dalmatiam.*)

Exposita nobis Feltren. & Belin. *f* electi petitio continebat, quòd cùm causa, quæ inter antecessorem suum ex parte una, & cives Tervisinos ex altera, super districtu & rebus aliis vertebatur, per sententiam Hostiens. Episcopi tunc Apost. sed. Leg. fuerit terminata: [*& j. α*] Tandem super quibusdam discordiis, quæ hinc inde videbantur exortæ, in Ducem Venetorum tanquam in arbitrum, cum parte altera compromisit: [*& infrà. β*] Licèt autem eidem Duci literas nostras miserimus, ut ad componendum inter partes laborare deberet, cùm tamen intentionis nostræ non fuerit immutare sententiam ipsam, vel sopitas per eam querimonias suscitare: mandamus, quatenus (præfatis literis non obstantibus) quicquid per prænominati Ducis arbitrium contra ipsius Legati sententiam inveneritis esse factum, in irritum revocetis: *g* ei districtiùs inhibentes, ne ulteriùs in compromisso procedat, eundem ad restitutionem obsidum occasione illius compromissi sibi datorum, ut ipsius arbitrium servaretur, per censuram Ecclesiasticam compellentes.

[*α Et ipsius antecessor electi adjudicata sibi per Legatum eundem diu pacifice possedisset, ipse nihilominus habito Canonicorum suorum assensu in præjudicium Ecclesiarum suarum.*]

[*β Qui veniens contra eandem sententiam auct. Ap. confirmatam, super rebus judicatis ab eodem Legato adversus prædictas Ecclesias, æquitate postpositâ, iniquum arbitrium promulgavit.*]

CAP. XII.

Non valet compromissum factum in duos sive plures, hoc adjecto, ut in casu discordiæ eligatur tertius per eosdem vel alios. hoc dicit.

Gregorius IX. *Decano & magistro P. Canonico S. Petri Atrebatensis diœcesis.* (*an.* 1230. *Romà in Artesiam*)

Innotuit nobis, Gulielmo Laico conquerente, quòd cùm O. Laicus ipsum super quadam summa pecuniæ coram Judicibus auctoritate Apostolicâ convenisset, tandem fuit à partibus in duos arbitros compromissum: sic tamen, quòd si illi duo adinvicem discordarent, tertium adderent Judices nominati, retentâ penès se compellendi partes ad observandum arbitrium per dictos arbitros promulgandum nihilominus potestate. Cumque tertius arbiter à Judicibus prædictis electus, cum altero duorum, ipsum parti alteri condemnâsset: idem ex eo sentiens à sæpedictis Judicibus se gravari, quod ipsum ad observantiam *a* hujusmodi arbitrii compellebant, nostram appellavit audientiam: sed ipsi appellatione contemptâ, excommunicationis tulerunt sententiam in eundem. Ideoque mandamus, quatenus si est ita, cùm legali sit provisione statutum, ut compromissum de incerta persona in arbitrium assumenda non teneat, dictam excommunicationis sententiam denuncietis penitùs nullam esse. *b*

CAP. XIII.

Valet compromissum factum in unum, vel in plures, ut ipsi per se causam definiant, vel per alios, quos ipsi elegerint. h. d. secundùm intellectum, quem sensit glos. hic: & Innocentius in capite præcedenti, qui placet mihi. *Panor.*

Idem *Abbatissæ & Conventui Jorren.* (*an.* 1230. *Româ in Galliam.*)

Cum à nobis petitur: [*& infrà.*] Ex parte vestra fuit propositum, quòd olim inter vos & Senon. Archiepiscopum quæstione subortâ, super eo quòd idem Archiepiscopus asserens, monasterium vestrum metropolitico jure sibi subesse, procurationes & res alias exigebat à vobis. Tandem in R. sancti Angeli Diacon. Cardin. tunc Apostolicæ sedis Legatum, à partibus concorditer compromisso: & promisso sub certa pœna, quòd arbitrio seu ordinationi ejusdem, vel duorum mediatorum, quos idem super hoc deputaret, præcisè parerent: magister P. Capellanus noster, & I. Archidiaconus Senonen. mediatores ab eodem super hoc deputati legato, ordinando & diffiniendo causam hujusmodi terminaverunt. Nos igitur, quod per prædictos mediatores super hoc actum est, auctoritate Apostolicâ confirmamus.

CAP. XIV.

Compromissum ante sententiam latam, finitur, morte alterius compromittentium, unde non transit in hæredes compromittentium, nisi de eis sit cautum in compromisso. hoc dicit, comprehendendo mentem Capituli.

Idem. (*Romæ.*)

Compromissum non extenditur in compromittentis hæredes, si de ipsis non caveatur ibidem. *c*

---

a *Unuberi. al. Caliberti. Cun.berti. Humberti.* b *Villiaco.* c *Barbaria.* d *Vide l. diem proferre.* §. 1. *& l. sed interpellatur. ff. eod.* e *al. electo Abbati.* f *al. Felcen. al. Filien. al. Belnen. al. Belien. unitæ fuerant, sed* 1460. *separatæ.* g *Ad hunc text. vide Abbat.*

a *Observationem.* b *Vide l. item si unus.* §. *si in duos. ff. eod.* c *Vide l. veteribus. C. de contr. & committ. stipulat.*

FINIS LIBRI PRIMI.

DECRETALIUM EPISTOLARUM GREGORII LIBER SECUNDUS.

TITULUS I. DE JUDICIIS.

CAP. I.

Contumax in non comparendo, vel non respondendo excommunicari potest: beneficio autem privari non debet. hoc dicit, Abbas Siculus.

Ex Concilio Africano. *a*

DE *b* Quodvultdeo Centuriensi Episcopo, quem *c* cum adversarius ipsius eum *d* petiisset ad concilium introduci *e*, interrogatus, an cum eo vellet experiri, primo id promiserat, & alterâ die respondit, hoc sibi non placere, atque discessit.

Placuit, ut nullus eidem *f* communicet, donec *g* satisfactione præmissâ fuerit absolutus. Nam adimi sibi Episcopatum ante causæ ejus exitum nulli potest de jure videri.

CAP. II.

Laici Ecclesiastica negotia tractare non debent, sed Prælatorum judicio disponuntur. Hoc dicit, Abbas.

Ex Synodo Eugenii Papæ. *h* (*an.* 1148. *in Gallia.*)

DEcernimus, ut Laici Ecclesiastica *i* tractare negotia non præsumant. Sed *k* Episcopi, Abbates, Archiepiscopi *l*, & alii Ecclesiarum Prælati de negotiis Ecclesiasticis (maximè de illis, quæ spiritualia esse noscuntur) Laicorum judicio non disponant: Nec propter eorum prohibitionem, Ecclesiasticam dimittant justitiam exercere.

CAP. III.

Causa juris patronatus spectat ad judicium Ecclesiæ. h. d. specifice & ad literam.

Alexander III. *Illustri* m *Regi Anglorum.* (*an.* 1180.)

QUanto *n* divina gratia: [*& infrà.*] Causa verò juris patronatus ita conjuncta est, & connexa spiritualibus causis, quod non nisi Ecclesiastico judicio valeat definiri.

CAP. IV.

Clericum convictum vel confessum de crimine coram Judice seculari, ex eo non punit Episcopus: sed coram se convictum vel confessum, punit pœnâ debitâ: nisi cum illo dispenset, quod potest in adulterio & minoribus: depositum verò non statim tradit curiæ seculari, h. d. usque ad fin, Abbas Siculus.

a *Cap.*54. *Refert Burch. lib.*2. *decret.cap.* 181. *& Ivo p.* 5. *c.*297. *Vid.tom.*1.*Concil p.*554. b *cap.* 1. *eod. tit. in* 1.*compil.* c *quoniam, & rectius.* d *se.* e *Hinc videtur inferri, quòd ad valorem citationis oportet, quòd fiat auctoritate judicis ad instantiam partis. l. ad peremptorium. & ibi Bart. D. eod. tit.* f *Quodvultdeo.* g *causa ejus qualem potuerit terminum sumat.* h *Eugenii III. in Synod. Remensi c.* 4. i *cap.* 2.*eod. tit.in* 1. *compilat.* k *Et.* l *Archidiaconi in* 1. *comp.* m *Illustrissimo.* n *C.* 5. *eod.tit. in* 1. *compil. & post Concil. Lat. sub Alex. III. p.*47. *tit. de jur. patron.*

Idem *Salernitano Archiepiscopo.* (*an.* 1180. *Româ in Campaniam.*)

AT si Clerici coram *a* seculari Judice convicti fuerint vel confessi de crimine, non sunt propter hoc à suo Episcopo aliquatenus condemnandi. Sicut enim sententia à non suo Judice lata non tenet, ita & facta confessio coram ipso. Si verò coram Episcopo de criminibus in jure confessi sunt, seu legitimâ probatione convicti, dummodo sint talia crimina, propter quæ suspendi debeant vel deponi, non immeritò suspendendi sunt à suis ordinibus, vel ab altaris ministerio perpetuò removendi.

Summatus est iste §. suprà in princ. c. tamen quia habet materiam separatam & notabilem, ideò dic aliter: In adulterio & minoribus potest cum Clericis peractâ pœnitentiâ Episcopus dispensare: depositum autem pro suis excessibus non tradit indifferenter curiæ seculari. h. d. Abbas Sicul.

§. 1. De adulteriis *b* verò & aliis criminibus, quæ sunt minora, potest Episcopus cum Clericis post peractam pœnitentiam dispensare. Sed non debet quemlibet depositum pro suis excessibus (cùm suo sit functus officio, nec duplici debeat ipsum contritione conterere) Judici tradere seculari.

CAP. V.

Vasallus coram domino feudi conveniendus est, etiamsi dominus feudi sit Ecclesiastica persona, dummodò ibi actor possit suam justitiam consequi: aliàs loci ordinarius poterit adiri. (& secundùm hoc est casus notabilis.)

Idem. *b*

CÆterùm *c* quia in eos, quos ab Ecclesia tua constat possessiones tenere in feudum, occasione ipsarum excommunicationis seu interdicti sententia promulgatur. Nos id districtiùs inhibemus: Quamdiu parati fuerint super his in tua præsentia justitiam exhibere.

CAP. VI.

Nomen actionis in libello exprimere pars non cogitur, debet tamen factum ita clarè proponere, ut ex eo jus agendi colligatur, hoc dicit quoad intellectum, Abbas.

Idem *Exonen. Episcopo, &* d *Capitulo Londonen.* (*an.* 1160.)

DIlecti filii Prior & Clerici de Guiseburnen. *e* contra Eboracen. Archiepiscopum Apost. sed. Leg. gravem querimoniam transmiserunt: [*& infrà.*] Provideatis attentiùs, ne ita subtiliter, sicut à multis fieri solet, cujusmodi actio intentetur inquiratis, sed simpliciter & purè factum ipsum, & rei veritatem, secundùm formam canonum & sanctorum Patrum instituta, investigare curetis.

a *C.*6. *eod.tit. in* 1.*comp. post Conc. Later. p.*26.*c.*4. b *Bernhard. Dias in proc. crim.* c *in veterib. ita: Idem E. i. eidem Salernitano Archiepisc. al. Tornacensi Episcopo.* d *C.* 7. *eod. tit. in* 1. *comp.* d *In antiquis, & Decano London.* e *al. Giseburgen.*

CAP.

CAP. VII.

Excommunicatus, in judicio nisi tanquam reus stare non potest.

Idem Paduano Episcopo. (an. 1160.)

INtelleximus: [*& infra.* α] Quia postu âsti/à nobis, utrùm excommunicatus in judicio stare possit? Respondemus, quòd conveniri potest, & debet per alium respondere in judicio: Ne videatur de sua malitia commodum reportare. a

[α *Ex literis tuis, quòd cùm filia cujusdam nobilis viri parochiani tui, cum quidam viro matrimonium contraxisset, comperto posteà, quòd idem vir pro nece bon. mem. Vincentii Episcopi vinculo tenebatur excommunicationis astrictus, in tua proposuit præsentia quæstionem. Unde*]

CAP. VIII.

Clericus de omni crimine debet coram Ecclesiastico Judice conveniri, nec valet consuetudo contraria.

Lucius III. *Strigon. Archiepiscopo.* b (*an.* 1160.)

CLerici: [*& infra.* α] Cùm Imperator c dicat, quòd leges non dedignantur sacros canones imitari, in quibus generaliter traditur, ut de omni crimine Clericus debeat coram Ecclesiastico Judice conveniri: Non debet in hac parte canonibus ex aliqua consuetudine præjudicium generari.

[α *Verò maximè in criminalibus causis in nullo casu possunt ab alio, quàm ab Ecclesiastico Judice condemnari, etiamsi consuetudo regia habeat, ut fures à Judicibus secularibus judicentur.*

CAP. IX.

Judex ex officio providere debet, ut debitæ solennitates serventur in judiciis, quibus omissis judicium redditur frustratorium. h. d. Abbas Siculus.

Clemens III. (*Abbati de Evesham. an.* 1189)

I. CAusam, quæ d vertitur inter fratres Dulmen. e monasterii, & Monachos sancti Albani: f [*& infra.*] Provideas inter cætera, ut fratres Dulmen. monasterii, cum auctoritate & assensu Episcopi sui ingrediantur negotium: Ne si fratres sancti Albani obtineant, Episcopus idem Abbatem monasterii se proponens, litem sopitam valeat suscitare.

CAP. X.

Clericus depositus, incorrigibilis excommunicandus est, & successivè anathematizandus: & si sic non resipuerit, per Judicem secularem comprimendus est. h. d. Abbas Siculus.

Cœlestinus III. g (*an.* 1192. *Strigon. Archiepiscopo.*)

CUm non ab homine: h [*& infrà.*] A nobis fuit ex parte tua quæsitum, utrùm liceat Regi vel alicui seculari personæ judicare Clericos cujuscumque ordinis, sive in furto, sive in homicidio, vel perjurio, seu quibuscunque fuerint criminibus deprehensi. Consultationi tuæ taliter respondeo, quòd si Clericus in quocunque ordine constitutus, in furto, vel homicidio, vel perjurio, seu alio i crimine fuerit deprehensus legitimè, atque convictus, ab Ecclesiastico Judice deponendus est. Qui, si depositus incorrigibilis fuerit, excommunicari debet: deinde contumacia crescente anathematis mucrone feriri: postmodum verò si in profundum malorum veniens k contempserit, cùm Ecclesia non habeat ultrà quid faciat, ne possit esse ultrà perditio plurimorum, per secularem comprimendus est potestatem, ita quòd ei deputetur exilium a, vel alia legitima pœna inferatur b.

CAP. XI.

Per rescriptum impetratum contra violentum, convenitur qui scienter succedit in vitium. h. d. secundum communem modum, qui mihi placet. Panorm.

Idem *Winton. Episc. & Abb. S. Albani.*

(*an.* 1192.)

QUia V. qui violenter c dicebatur Ecclesiam P. Clerici occupâsse, defunctus est, ut accepimus, & R. eam postmodum est ingressus: Præcipimus, ut secundùm formam priorum literarum inter ipsos R. & P. sub eisdem Judicibus mediante ratione, sicut inter eundem P. & præfatum V. si viveret, negotium terminetur.

CAP. XII.

Solus Papa cognoscit de dubiis privilegiorum Apostolicæ sedis, & non inferior.

Innocentius III. *S. Sergii & S. Georgii Abbatibus.* d (*an.* 1200.)

CUm venissent: e [*& infrà.*] Cùm super privilegiis Sedis Apostolicæ causa vertatur, noluimus de ipsis per alios judicari.

CAP. XIII.

Judex Ecclesiasticus potest per viam denunciationis Evangelicæ, seu judicialis, procedere contra quemlibet peccatorem, etiam laicum: maximè ratione perjurii, vel pacis fractæ.

Idem *Prælatis* f *per Franciam constitutis.*

(*an.* 1200.)

NOvit ille, g qui nihil ignorat: [*& infrà.* α] Non putet aliquis, quòd jurisdictionem illustris Regis Francorum perturbare, aut minuere intendamus, cùm ipse jurisdictionem nostram nec velit, nec debeat impedire. Sed cùm Dominus dicat in Evangelio h: *Si peccaverit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipsum solum: si te audierit, lucratus eris fratrem tuum: si te non audierit, adhibe tecum unum vel duos, ut in ore duorum vel trium testium stet omne verbum: quòd si non audierit, dic Ecclesiæ: si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus.* Et Rex Angliæ sit paratus sufficienter ostendere, quòd Rex Francorum peccat in ipsum, & ipse circa eum in correptione processit secundùm regulam Evangelicam, & tandem quia nullo modo profecit, dixit Ecclesiæ: quomodo nos qui sumus ad regimen universalis Ecclesiæ supernâ dispositione vocati, mandatum divinum possumus non exaudire, ut non procedamus secundùm formam ipsius? nisi forsitan ipse coram nobis, vel Legato nostro sufficientem in contrarium rationem ostendat. Non enim intendimus judicare de feudo, cujus ad ipsum spectat judicium, nisi fortè juri communi per speciale privilegium, vel contrariam consuetudinem aliquid sit detractum: sed decernere de peccato, cujus ad nos pertinet sine dubitatione censura, quam in quemlibet exercere possumus & debemus. Non igitur injuriosum sibi debet Regia dignitas reputare, si super hoc Apostolico judicio se committat, cùm Valentinianus i inclytus Imperator, Suffraganeis Mediolanen. Ecclesiæ dixisse legatur: Talem in pontificali sede constituere procuretis, cui & nos, qui gubernamus imperium, sincerè nostra capita submittamus, & ejus monita (cùm tanquam homines deliquerimus) suscipiamus necessariò velut medicamenta curantis. Nec sic k illud humillimum

a *Vide l. cùm hi. §. si quis. de transact. & l. is cui. ff. de servitut.* b *al. Alexand. III. Abbati de Evesham.* c *Cap.* 8. *eod. tit. in* 1. *compil. Ivo part.* 6. *c.* 427. *& p.* 16. *c.* 150. *Jul. Clar. pract. crim. quæst.* 136. d *Cap.* 2. *eod. tit. in* 2. *compil.* e *Dimolens.* f *Albini.* g *Clemens III.* h *Est autem pars cap. cùm non ab homine. inf. de sentent. excommun. Cap.* 3. *eod. tit. in* 2. *compil. vide Covarruviam in cap. alma mater. part.* 2. *relect. §.* 8. *num.* 8. *& Bernard. Dias de Luco in pract. crim. cap.* 131. *& seq.* i *aliquo.* k *veniens hac omnia contempserit.*

a *Quòd ei deputetur pœna exilii.* b *Ita in omnibus manuscriptis. al. feriatur. al. infligatur.* c *Cap.* 4. *eod. tit. in* 2. *comp. unde sumenda inscriptio.* d *Rectè additur in* 3. *compilat. & Cantori Andegavensi, Ord. S. Ben.* e *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *compil.* f *Archiepiscopis & Episcopis.* g *Cap.* 3. *eod. tit. in* 3. *compilat. vide Jac. Lup. tract. de confed. prin. memb.* 1. h *Matth.* 18. i 63. *dist. Valentianus. Hoc narrat Cassiod. in Hist. trip. lib.* 7. *c.* 8. k *sic, deest.*

omittamus, quod Theodosius statuit Imperator *a* : & Carolus innovavit, de cujus genere Rex ipse noscitur descendisse : quicunque videlicet litem habens, sive petitor fuerit, sive reus, sive in initio litis, vel decursis temporum curriculis, sive cùm negotium peroratur, sive cùm jam cœperit promi sententia, si judicium elegerit sacrosanctæ sedis Antistitis, illicò sine aliqua dubitatione (etiamsi pars alia refragetur) ad Episcoporum judicium cum sermone litigantium dirigatur. Cùm enim non humanæ constitutioni, sed divinæ potiùs innitamur, quia potestas nostra non est ex homine, sed ex Deo, nullus qui sit sanæ mentis, ignorat, quin ad officium nostrum spectet de quocunque mortali peccato corripere *b* quemlibet Christianum : & si correctionem contempserit, per districtionem Ecclesiasticam coërcere. *β* Sed forsan dicetur, quòd aliter cum Regibus, & aliter cum aliis est agendum. Cæterùm scriptum novimus in lege divina *c* : *Ita magnum judicabis ut parvum, nec erit apud te acceptio personarum* : d [*& infrà*. γ] Licèt autem hoc modo procedere valeamus super quolibet criminali peccato, ut peccatorem revocemus à vitio ad virtutem, ab *e* errore ad veritatem, præcipuè cùm contra pacem peccatur, quæ est vinculum charitatis : postremò cùm inter Reges ipsos reformata fuerint pacis fœdera, & utrinque præstito proprio *f* juramento firmata, quæ tamen usque ad tempus prætaxatum servata non fuerint : nunquid non poterimus de juramenti religione cognoscere, quod ad judicium Ecclesiæ non est dubium pertinere, ut rupta pacis fœdera reformentur? Ne ergo tantam discordiam videamur sub dissimulatione fovere, prædicto Legato dedimus in præceptis, ut (nisi Rex ipse vel solidam pacem cum prædicto Rege reformet, vel saltem humiliter patiatur, ut idem Abbas & Archiepis. opus Bituricen. de plano cognoscant, utrùm justa sit querimonia, quam contra eum proponit coram Ecclesia Rex Anglorum, vel ejus exceptio sit legitima, quam contra eum per suas nobis literas duxit exprimendam) juxta formam sibi datam à nobis procedere *g* non omittat. *δ*

[*α Qui scrutator cordium est, ac conscius secretorum, quòd charissimum in Christo fil. n. Philippum Regem Francorum illustrem, de corde puro & conscientia bona, & fide non fictâ diligimus, & ad honorem & profectum & incrementum ipsius efficaciter aspiramus, exaltationem regni Francorum, sublimationem Apostolicæ sed. reputantes, cùm hoc regnum benedictum à Deo semper in ipsius devotione permanserit, & ab ejus devotione nullo unquam, sicut credimus, tempore sit discessurum : quia licèt interdum hinc inde fiant immissiones per Angelos malos, nos tamen qui Satanæ non ignoramus astutias, circumventiones ipsius studebimus evitare, credentes, quod idem Rex illius seduci fallaciis non se permittet.*]

[*β Quòd enim debeamus corripere & possimus, ex utriusque patet pagina Testamenti. Cum clamet Dominus per Prophetam : Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, & annuncia populo meo scelera eorum : & subjungat ibidem : Nisi annunciaveris impio impietatem suam, ipse in iniquitate, quam operatus est, morietur : sanguinem autem ejus de manu tua requiram. Apostolus quoque nos monet corripere inquietos : & alibi dicit idem : Argue, obsecra, increpa in omni patientia & doctrina. Quòd autem possimus & debeamus coërcere, patet ex eo, quod dicit Dominus ad Prophetam, qui fuit de Sacerdotibus Anathot : Ecce constitui te super gentes & regna, ut evellas & destruas, & dissipes, & ædifices, & plantes. Constat verò quòd evellendum, destruendum & dissipandum est omne mortale peccatum. Præterea cum Dominus claves regni cœlorum B. Petro Apostolo tradidit, dixit ei : Quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum & in cœlis, & quodcunque solveris super terram, erit solutum & in cœlis. Verùm nullus dubitat, quin omnis mortaliter peccans apud Deum sit ligatus. Ut ergo Petrus divinum judicium imitetur, ligare debet in terris, quos ligatos constat in cœlis.*]

[*γ Quam B. Jacobus intervenire testatur. Si dixeris ei qui indutus est veste præclarâ : Tu sede hic benè : pauperi verò, sta tu illic, aut sede sub scabello pedum meorum.*]

[*δ Ideoq. universis vobis per Apostolic. sedem mandamus, & in virtute obedientiæ præcipimus, quatenus postquam idem Abbas super hoc mandatum fuerit Apostolicum executus, sententiam ejus imò nostram veriùs, recipiatis humiliter, & faciatis ab aliis observari : pro certo scituri, quòd si secus egeritis, inobedientiam vestram graviter puniemus.*]

CAP. XIV.

Principalis persona per se, non per Advocatum debet factum proponere in judicio, nisi sit indiscreta.

Idem *Episcopo Heliensi.* (*an.* 1200.)

PAstoralis : [*a & infrà.*] Statuimus præterea, ut Principales personæ non per Advocatos, sed per seipsas factum *b* proponant : Nisi fortè sint adeò indiscretæ, ut earum defectus de Judicis licentia per alios suppleatur.

CAP. XV.

Si actio & intentio sunt inepta, vel sola intentio, debet reus absolvi ab instantia judicii : iterùm tamen actor audietur, si aptè egerit. h. d. quoad intellectum.

Idem *Nobili viro Matthæo de* c *Riparia.*

(*an.* 1200.)

EXaminatâ *d* causâ, quæ vertitur inter te & milites Campaniæ : *e* [*& §. α*] Actionem, quam super jure patronatûs ejusdem Ecclesiæ contra præfatos milites intentabas, incongruentem cognovimus & ineptam *f*. Quia cùm testes induxeris ad probandum, quòd quando præfatus A. vicedominus Ecclesiam eandem tanquam sequestratam accepit, tu jus patronatûs ipsius Ecclesiæ possidebas : profectò nec rei vendicationem intentare, nec ipsius restitutionem poteras postulare. Unde intentionem tuam in hac parte pronunciavimus non tenere, absolventes eosdem milites ab eadem. Ita tamen quòd si congruentem & aptam intentare volueris actionem, respondere tibi nihilominus teneantur.

[*α Super Ecclesia S. Angeli de Casa parata, actis confessionibus & attestationibus intellectis, inspectis instrumentis & allegationibus indagatis, perpendimus evidenter, arbitrium quod contra te vicedominus Sabin dicebatur super eodem negotio promulgâsse, contra formam juris, & compromissum fuisse declaratum. Verùm non obstante confirmatione fel. mem. C. Pp. p. n. qui confirmaverat illud, sicut providè latum fuerat, & ab utraque parte receptum, decrevimus ipsum irritum & inane.*]

CAP. XVI.

Præceptores templi pro domibus suis agere & defendere possunt, nec obstat eis religio, vel quòd ignota sit eorum origo.

Idem *Magistro & fratribus militiæ templi in Italia constitutis.* (*an.* 1200.)

CUm deputati : [*& §.*] Accepimus, quòd quidam tam seculares, quàm Ecclesiastici Judices, illos, quos habetis in domibus vestris præceptores, in causis ad prosequendam suam justitiam non admittunt, tanquam licitum non sit eis super litigiosis negotiis curam agere,

a *In C. Theodosian. lib. 6. titul. 1. l. quotiens. & refert. Grat. in can. quicunque. 11. q. 1.* b *corrigere.* c *Deuter. 1.* d *l. hos accusare. de accus. l. in multis. de stat. hom.* e *Hæc verba, ab errore ad veritatem, in manuscript. desunt.* f *Vox, proprio, deest in antiquis.* g *Vid. l. ea quidem. C. de accus. & l. divus. ff. de custod. & exhib. reor.*

a *Require suprà, de offic. & pot. jud. deleg.* b *factum suum.* c *Roma. alit. Rivaria.* d *Cap. 3. in 2. compilatione. tit. de confirmat. utili vel inutil.* e *Campanicos.* f *Vid. l. cum precum. C. de lib. causa. & l. item apud Labeonem. §. si quis libello. ff. de injur.*

agere, qui pacificis decreverunt studiis inhærere, illud allegantes in repulsione ipsorum, quòd eorum ipsis generatio non est nota: qui undecunque venerint gratiâ divinâ vocati, dum laudabiliter exequantur officium sui ordinis, ex superabundanti requiritur suæ notio nationis. Ne quis igitur in prosecutione causarum præceptores eosdem ab agendo vel respondendo occasione hujusmodi repellat, auctoritate *a* Apostol. inhibemus.

CAP. XVII.

Prælati debent Laicis de Clericis (appellatione frustratoriâ non obstante) justitiam facere: ad seculare tamen forum Clerici à Laici trahi non debent, etiam datâ ipsorum Prælatorum negligentiâ.

Idem *Vercellen. Episcopo, & Abbati de Toleto.*

(*an.* 1200. *Romæ in Pedemont.*)

QUaliter & quando: [*& infrà.*] Præcipiatis ex parte nostra Prælatis, ut Laicis de Clericis conquerentibus plenam *b* faciant justitiam exhiberi. Non obstantibus appellationibus frustratoriis, quas in eorum gravamine Clerici frequenter opponunt. Ne pro *c* defectu justitiæ Clerici trahantur à Laicis ad judicium seculare, quod omnino fieri prohibemus.

CAP. XVIII.

Judex habens ut privatus pene consimilem causam, quam habet ut Judex, à judicando removetur. h. d.

Idem *d*.

II. CAusam, *e* quæ inter Abbatem & Conventum Vindon. & Archidiaconum Carnoten. super quibusdam procurationibus vertitur, vobis & Archidiacono Parisien. meminimus commisisse: [*& j. α*] Quia verò cùm eundem Archidiaconum similis penè causa contingat, nimis favorabilis parti alteri videretur *f*, nos te, fili Decane, loco ipsius Archidiaconi subrogantes, mandamus, quatenus (non obstantibus prioribus literis) in causa *g* ratione prævia procedatis.

[*α Dictus verò Abbas & Conventus nolentes parti alteri respondere, nisi vos primò consulerent secundum privilegia Rom. Pontificis, indulta monasterio eorundem, dil. fil. Ab. ejusdem monasterii Monachum, propter hoc ad Sed. Apost. transmiserunt, nihilominus supplicantes, quatenus te, fili Decane, loco Parisien. Archidiaconi subrogare ad defensionem ipsius negotii dignanaremur.*

CAP. XIX.

Si Judices de principali & exceptionibus præjudicialibus simul cognoscunt, vel super principali lite non contestata testes recipiunt, licitè ab eis appellatur.

Honorius III. *Archiepiscopo* h *Remensi, & Decano* i *Brimensi Colon. diœcesis.*

(*an.* 1220.)

EXhibita nobis R. Virdunensis electi petitio declaravit, quòd cùm super facto electionis suæ, H. Archid. ac quorundam Canon. Virdunen. *k* adversariorum suorum procuratores ad nostram audientiam *l* accessissent, Parisien. Episcopo & Conjudicibus suis sub certa forma literas nostras direximus, inter alia continentes, ut vocatis, qui forent evocandi, super propositis & aliis negotium contingentibus inquirerent veritatem: [*& infrà. α*] Cùm autem idem electus quibusdam ex his, qui contra eum agebant, conspirationem, & quibusdam excommunicationem in modum exceptionis objiceret, se id offerens probaturum, præfati Judices interlocuti fuerunt, quòd de his & principali negotio simul inquirerent: nolentes, quasi non Judices, sed inquisitores existerent, super dictis exceptionibus ipsius electi probationes admittere: sed pervertendo juris ordinem, de præmissis exceptionibus & principali negotio pariter per se inquirere intendentes, & procedentes etiam ad receptionem testium lite nondum super eodem negotio contestatâ: quare præfatus electus nostram audientiam appellavit: [*& infrà. β*] Quia verò non in modum inquisitionis, sed commissionis negotium extitit delegatum: mandamus, quatenus si ex dictis gravaminibus vel aliquo ipsorum appellatum constiterit, revocato in irritum, quicquid post appellationem hujusmodi inveneritis attentatum, id causa ipsa juxta priorum continentiam literarum, ratione prævia procedatis.

[*α Et testes, quos nominari contingeret juxta consuetam Ecclesiæ formam, ad testimonium compellendo, & præfigendo partibus terminum competentem, quo per se vel per procuratores idoneos nostro se conspectui præsentarent, justam sententiam recepturæ: partibus ergo citatis non fuit processum in aliquo primâ die. Cumq; decem de parte adversa secundo termino comparerent, & fuissent, si electioni se opponerent, jure requisiti, septem eorum respondere nolentibus, ad agendum tres se residui obtulerunt.*]

[*β Humiliter supplicans, ut cùm literæ ad ipsos Judices obtentæ, non inquisitionem, sed commissionem sapiant, prout apparet ex continentia earundem, quod ab ipsis factum est post app. ipsius revocare in irritum, & causam aliis committere dignaremur.*]

CAP. XX.

Lapsu triennii non obstante, potest delegatus in causa sibi commissa procedere.

Idem *magistro Tancredo Canonico Bononien.*

(*an.* 1220.)

VEnerabilis frater noster Archiepiscopus Ravennas, proposuit coram nobis, quòd cùm decisio causæ, quæ inter ipsum & communitatem Cerviæ, super jurisdictione civitatis Cerviæ, & quibusdam aliis articulis vertitur, sit per subterfugia & cavillationes eorum per triennium prorogata: dicti Cervien. asserentes instantiam judicii per decursum triennii periisse, respondere sub tuo examine recusaverunt: [*& infrà. α.*] Mandamus, quatenus exceptione hujusmodi non obstante, in negotio isto procedas juxta traditam tibi formam. *a*

[*α Consuetis tergiversationibus processum impedientis dictæ causæ. Nolentes igitur, ut ejusdem causæ decisio ulterius prorogetur, præsentium tibi auctoritate.*]

CAP. XXI.

Actor obtinens in possessorio coram Judice rei, non tenetur coram eo Judice super proprietate respondere, si est prorsus alterius fori. h. d. & est casus notabilis.

Idem *Episcopo* b *& magistris T. & B. Praten. Bononiæ commorantibus.* (*an.* 1220.)

SIgnificaverunt nobis olim Abbas & Conventus sanctæ Mariæ de Florentia, quòd Florentina Potestas pro eis contra communitatem castri de Signa super possessione, vel quasi juris ibidem eligendi Rectorem (quod ad se pertinere dicebant) definitivam sententiam promulgavit. Sed postmodum Abbatem & Conventum præfatos ipsa potestas coëgit, communitati prædictæ super proprietate vel quasi memorati juris, in seculari judicio respondere. Unde vobis injunximus, ut si ita esset, cogeretis communitatem *c* eandem, electum ab eisdem Monachis in rectorem admittere, audituri posteà, quæ partes super proprietate vel quasi prædicti juris ducerent proponenda: [*& infrà. α*] Verùm pars altera inter alia excipiendo proposuit, se tunc coram vobis respondere de jure non teneri, cùm tempus propter vindemias existeret feriatum: respondente Syndico monasterii hoc

a *al. auctoritate præsentium inhibemus.* b *plenariam.* c *Conc. Carthag. III. c.* 9. *& Concil. Tolet. III. c.* 13. d *In aliquot antiquis: Idem Parisiensi Episcopo & Decano.* e *Cap.* 1. *eod. tit. in* 4. *compil.* f *vide l. litigatores. ff. de arbit.* g *Desunt hæc verba: In causa: alii ita: in negotio.* h *In omnibus vetustis Innoc. III. Arch. Remensi.* i *Et Decano Berimnens. Colmen. diœc. al. Brunienf. al. Beneveng. al. Bituricen.* k *Virdunensis.* l *præsentiam.*

a *Vid. l. ad legatum. & l. ad rem mobilem. ff. de procurat. & l.* 2. *ff. de jurisd. omn. jud.* b *Bononien.* c *In uno antiquo, cogeritis communitatem prædictam, eundem electum, &c.*

malitiose proponi : ut videlicet causâ protractâ, tempus regiminis electi prædicti inutiliter elabatur : [*& infrà. ϐ*] Mandamus, quatenus hoc non obstante, in negotio ratione prævia procedatis.

[*α Ut causam sicut justum extiterit decisuri, non obstante statuto quolibet contrario Ecclesiasticæ libertati, seu quòd Abbas & Conventus prædicti compulsi sunt super hoc litem contestari in judicio seculari. Nuper enim referente Abbate & Conventu didicimus, quòd cum de literis, à nobis super hoc obtentis, ad ipsius communitatis notitiam pervenisset, Syndicus ejus exhibito coram Judice potestatis calumniæ juramento citari fecit Abbatem, quòd coram illo subiret simile juramentum, & ut per hoc renunciare appell. literis intelligeretur: idem Abbas ipso facto ut pro convicto, si hoc facere recusaret, haberetur. Cumq; præfatam communitatem ad præsentiam vestram sæpiùs & peremtoriè citassetis, Syndico ejus se velle dilatorias exceptiones proponere protestanti, terminum quo id faceret, vel super principali responderet negotio, statuistis, ad quem idem veniens fuit protestatus, paratum se pro posse alio tempore literas nostras per suggestionem falsi, & veri suppressionem obtentas.*]

[*ϐ Quod apparebat ex eo, quòd per nuncium potestatis, Abbati fuit prohibitum, ne communitatem eandem extra Floren. districtum in judicio conveniret, quare prænominati Abbas & Conventus humiliter petierunt, ut obviare hujusmodi malitiis dignaremur, Quocirca discr.*]

TITULUS II.

DE FORO COMPETENTI.

CAP. I.

Clericus coram suo Episcopo conveniri debet.

Ex Concilio Chalcedonen. a (*an.* 455. *in Bithyniâ.*)

SI quis Clericus *b* adversùs Clericum negotium habeat, non deserat Episcopum proprium, sed prius apud ipsum actio ventiletur: vel *certè* consilio ejusdem apud alios, quos utraque *c* pars voluerit, judicium obtinebunt. *d*

CAP. II.

Judex secularis, si Clericum per se distringit vel condemnat, excommunicari debet.

Ex Concilio Parisiensi.

NUllus Judicum *e*, neque Presbyterum, neque Diaconum aut Clericum ullum aut minores *f* Ecclesiæ, sine permissu *g* Pontificis per se distringere aut condemnare præsumat. Quòd si fecerit, ab Ecclesia Dei, cui injuriam irrogare dignoscitur, tamdiu sit sequestratus, quousque reatum suum cognoscens emendet.

CAP. III.

Ratione rei, de qua agitur, sortitur quis forum ibi, ubi res est. Sic communiter summatur.

Ex Concilio Africano. (*an.* 402.)

SAnè si Episcopi, inter *h* quos causa versatur, sint diversarum provinciarum: ille Primas det Judices, in cujus provincia est locus, de quo contenditur.

CAP. IV.

Episcopus ut suspectus recusatus, de cujus suspicione notoriè constat, potest dare delegatum partibus non suspectum: cujus sententiam poterit per se executioni mandare.

Gregorius *Bonifacio defensori Corsicæ.* i (*an.* 594.)

SI quis *k* contra Clericum causam habuerit, Episcopum ipsius adeat: qui si ut suspectus fuerit recusatus, executor ab eo deputetur. Aut si hoc actor refugerit, ab eodem Episcopo est deputandus, qui partes sibi mutuo consensu Judices compellat eligere. A quibus quicquid fuerit definitum, ipsius solicitudine (servatâ lege) modis omnibus compleatur.

CAP. V.

Super re Ecclesiæ vel Clerici potest Laicus coram Ecclesiastico Judice conveniri: sed si probabiliter negat rem esse Ecclesiæ vel Clerici, ad jurisdictionem Ecclesiasticam declinandam, convenitur coram suo Judice.

Alexander III. *a* (*an.* 1180. *Episc. Genuensi.*)

SI Clericus Laicum *b* de rebus suis vel Ecclesiæ impetierit, & Laicus res ipsas non Ecclesiæ esse aut Clerici, sed suas proprias, asseverat, debet de rigore juris ad forensem Judicem trahi. Cùm actor forum rei sequi debeat: Licèt in plerisque partibus aliter de consuetudine habeatur.

CAP. VI.

Si quæstio feudalis est inter Clericum & Laicum, cognoscet dominus feudi: sed eo negligente, cognoscet delegatus Papæ, etiam ante negligentiam datus. h. d. secundùm lecturam gloss.

Idem *e* (*Senonensi Archiepiscopo.*)

EX transmissa *d* nobis insinuatione B. C. *e* & W. militum *f* Ecclesiæ tuæ intelleximus, quòd cùm R. de Cassaville *g* eos super quadam possessione coram Trecen. Episcopo traxisset in causam, nobilis vir de Campis *h* eorum Dominus, sub debito fidelitatis inhibuit, ne de seculari feudo in judicio Ecclesiastico responderent: [*& ĩ. α*] Per dominum feudi causam jubeas terminari. Et si ipse malitiosè distulerit, tu ei debitum finem imponas.

[*α Itaque præfatus Episcopus in eos velut contumaces excommunicationis sententiam promulgavit. & ĩ.*]

CAP. VII.

Per dominum feudi secularem sive Ecclesiasticum, quæstio feudalis terminari debet, etiamsi vasalli sint Clerici: & si plures prætendantur domini non potest unus cognoscere, maximè alio absente, an feudum ad eum pertineat. h. d. secundùm lecturam magis notabilem.

Idem.

VErùm *i* quoniam de quibusdam feudis adversùs Præpositum quæstio mota fuit: Statuimus, ut ex quo Episcopus fuerit in Ecclesia consecratus *k*, de feudis ipsis sub suo judicio cognoscatur, si ad Ecclesiasticam cognitionem pertineant: alioquin imperiali beneplacito (sicut justum fuerit) relinquatur.

CAP. VIII.

Malefactores Ecclesiarum in utroque foro conveniri possunt.

Lucius III. *l* (*an.* 1181.)

CUm sit *m* generale, ut actor forum rei sequatur: [*& ĩ. α*] Verùm quoniam seculares Judices in exhibenda justitia personis Ecclesiasticis sæpè in judicio sunt remissi, in favorem Ecclesiæ est introductum, ut malefactores suos, qui sacrilegi sunt censendi, venerabilium locorum Rectores possint sub quo maluerint Judice convenire. *n*

[*α Convenientius est, ut apud Judices seculares raptores prius conveniantur, sed si justitiam exhibere contempserint, aut Judices ex quacunque causa fuerint negligentes, quia judicandi sunt sacrilegi ab Ecclesia de crimine illo, censuram poteris in eos Ecclesiasticam exercere.*]

---

a *Act.* 15. *ubi referuntur canones Concilii, cap.* 9. *Burch. lib.* 2. *decr. c.* 183. *Ivo p.* 6. *c.* 128. *&* 360. *Gratianus* 11. *quæst.* 1. *cap. si Clericus.* b *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil.* c *utraque partes.* d *al. continebunt.* e *Cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *compil.* f *juniores. Burch.* g *al. sententia.* h *Cap.* 4. *eod tit. in* 1. *comp.* i *Gregorius l.* 9. *epist.* 74. *regist.* k *Cap.* 7. *eod. tit. in* 1. *compil.*

a *Post Concil. Later. part.* 8. *c.* 7. b *Cap.* 7. *eod. tit. in* 2. *compil.* c *Episc. Trever.* d *Cap.* 2. *eod. tit. in* 2. *comp.* e *B. G.* f *Trever.* g *calle.* h *Caris.* i *Cap.* 3. *eod. tit. in* 2. *compil.* k *In Cod. Barb. consecratus vel confirmatus de feudis, &c.* l *al. Idem.* m *Cap.* 4 *eod. tit. in* 2. *compil.* n *vide l. si quis in hoc genus, & l. placet, C. de Episc. & Cler.*

CAP.

CAP. IX.

Causæ Clericorum secundum jura, non secundum consuetudines Laicorum terminantur. Vel sic: In loco temporalis jurisdictionis Ecclesiæ, causæ Clericorum sunt secundum jus canonicum terminandæ. hoc dicit, secundum gl. & utrumque summatium recipit determinationem.

Cœlestinus III. (*an.* 1195. *Epis. Paris.*)

QUod *a* Clericis: [*& infra. α*] Mandamus, quatenus si quas causas pecuniarias Clerici Parisiis commorantes habuerint contra aliquos, vel aliqui contra eos, ipsas jure canonico decidatis.

[*α Etc.* [& ī.] *Nullus Episcoporum vel Clericorum ad judicia secularia est trahendus, habent enim illi suos Judices, nec quicquam est eis publicis commune cum legibus. Bonifacius verò Papa & Gelasius, & alii plures antecessorum nostrorum antiquioribus Conciliis consonantes, sicut bene patet Juris utriusque peritis, id ipsum in sacris constitutionibus ediderunt. Hac igitur ratione inducti, per Apost. sedem*]

CAP. X.

Laicus Laicum super re civili coram Judice Ecclesiastico convenire non potest, nisi in defectu justitiæ secularis, vel nisi consuetudo id exposcat.

Innocentius III. *Vercellensi Episcopo.*

(*an.* 1208.)

LIcèt ex *b* suscepto: [*& infra. α*] Mandemus, quatenus si quando à Laicis Vercellen. literas super rebus, præcipuè quæ forum seculare contingunt, a sede Apostol. contigerit impetrari, sublato appellationis obstaculo, decernas auctoritate nostrâ irritas & inanes, dummodo consules & commune de se conquerentibus in judicio seculari exhibeant justitiæ complementum.

Liceat tamen ipsis, qui sub eisdem consulibus taliter duxerint contendendum, si se in aliquo senserint prægravati, ad tuam (sicut hactenus servatum est) vel ad nostram, si maluerint *c*, audientiam appellare: hoc præsertim tempore, quo vacante imperio ad Judicem secularem recurrere nequeunt, qui a superioribus in sua justitia opprimuntur. Si vero consules justitiæ tanquam merito suspecti fuerint recusati, coram arbitris communiter electis, de causa suspicionis agatur: quæ si probata fuerit esse justa, ad te, vel ad nos pro justitia recurratur: sicut superius est expressum.

[*α Servitutis officio simus omnibus in justitia debitores: sic tamen in jure suo nos quibusdam convenit providere, ne aliis injuriam facere videamur, ne, quod absit, inde sumatur materia scandali, unde provida debet consideratione sedari. Ex insinuatione sanè dil. filiorum consulum communis Vercellensis, nos noveris accepisse, quod cum de singulis quæstionibus, quæ motæ fuerunt contra eos coram consulibus justitiæ, juxta consuetudinem approbatam vel nt cuilibet conquerenti justitiæ plenitudinem exhibere, Laici quidam ut eorum jurisdictionem evacuent, & fatigent eos laboribus & expensis, super rebus, quæ judicium Ecclesiasticum non requirunt, literas Ap. impetrant, & sic præter jurisdictionem consulum, quam meruerant, eos cogunt multipliciter laborare: volentes igitur sic eorum utilitati consulere, ne patiamur justitiam aliorum deperire. f. t. per a. s.*]

CAP. XI.

Vidua Laicum coram Judice Ecclesiastico convenire non potest, nisi super causa Ecclesiastica, vel in defectum Judicis secularis.

Idem *d Archidiacono & Thesaurario* e *Turonensi.* (*an.* 1210.)

EX tenore *f* literarum Comitis Britanniæ, nostris est auribus intimatum, quod cum causam, quæ inter mulierem nobilem F. & I. de Medu no super hæreditate sua noscitur agitari, vobis commiserimus terminandam, ipse Comes eidem mulieri, cùm tam ipsa, quàm prædictus I. essent de foro ipsius, mandavit, ut causam deferrent ad ipsum, promittens eidem, quòd faceret ei justitiæ plenitudinem exhiberi *a*: [*& infra. α*] Nos igitur attendentes, quòd sic sumus viduis in justitia debitores, quòd aliis injustitiam facere non debemus: mandamus, quatenus nisi sit talis causa, quæ ad Ecclesiasticum Judicem pertinere noscatur, ei supersedere curetis: dummodo per Judicem secularem suam possit justitiam obtinere, alioquin non obstante ipsius contradictione, causam ipsam ratione prævià terminetis.

[*α Nobis nihilominus intimare procurans, quòd in curia sua debeat hujusmodi negotium terminari, & vos & mulier supradicta ei nequaquam obtemperare volentes, satagitis in causa procedere, & sic sibi minus rationabiliter jurisdictionem auferre, unde nobis humiliter supplicavit, ut causam ipsam ad eum, ad quem specialiter pertinet, mittere dignaremur.*]

CAP. XII.

Clericus non potest constituere sibi Judicem Laicum, etiamsi proprium juramentum & adversarii consensus accedat.

Idem *Pisano Archiepiscopo.* (*an.* 1210.)

SI *b* diligenti [*& ī. α*] Asseruisti te usque ad hæc tempora tenuisse, quod licitum sit Clerico renunciare saltem in temporalibus causis juri suo, & sibi Laicum Judicem constituere, præsertim ubi adversarii voluntas accedit: ac temerè juramentum super hoc interpositum respondisti: Immemor constitutionis, *c* quâ cavetur, pacto privatorum juri publico minimè derogari. Cùm ergo hoc jus in *d* Milevitano & Carthaginensi Conciliis sit specialiter promulgatum, ne Clerici Clericos relicto suo Pontifice ad judicia publica pertrahant, alioquin causam perdant, & à communione habeantur extranei: & tam Episcopi, quàm Diaconi, seu quilibet Clerici in criminali, seu in civili negotio, si derelicto Ecclesiastico judicio, publicis judiciis se purgare voluerint, etiamsi pro eis sit lata sententia, locum suum amittant, & hoc in criminali actione: in civili vero perdant, quod evicerint, si locum suum maluerint *e* obtinere: Manifeste patet, quòd non solùm inviti, sed etiam voluntarii pacisci non possunt, ut secularia judicia subeant, cùm non sit beneficium hoc personale, cui renunciari valeat, sed potiùs toti collegio Ecclesiastico sit publicè indultum, cui privatorum pactio derogare non potest. Nec juramentum licitè servari potuit, quod contra canonica statuta illicitis pactionibus informatur.

[*α Meditatione.* & infrà. *Super eo autem admiramur plurimum, & movemur, quòd cum te reputemus virum providum & discretum, & juxta debitum Pontificalis officii, statuta sanctorum Patrum ignota tibi esse non debeant, & jurisperitorum copiam habere noscaris.*]

CAP. XIII.

Clerici, super excessibus, coram suo Episcopo conveniri debent, non coram his, quibus serviunt, nisi consuetudo vel privilegium aliud inducat.

Idem *Beluacensi Episcopo.* (*an.* 1210.)

CUm contingat *f* interdum *in tuq:* [*& infrà.*] Insuper postulâsti, an cùm aliqui Clerici deputati servitio Capituli Beluac. aut aliorum Clericorum tuæ diœcesis super excessibus impetuntur, sint cogendi coram te, vel potius coram illis, quibus serviunt, querelantibus respondere, cùm illi sibi jurisdictionem hujusmodi

a *Cap.* 5. *eod. tit. in* 2. *compil.* b *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *compil.* c *voluerint.* d *Archiepisc.* e *B. Cancellario.* f *Cap.* 3. *eod. tit. in* 3. *compil.*

a *Vid. l.* 1. §. *post operis. ff. de novi oper. nunc. & l.* 2. *ff. de judic. per Bart.* b *C.* 4. *eod. tit. in* 3. *compil.* c *Additur, Ilius.* d *Verba, quæ tribuuntur hoc loco Milevitano Concil. habentur in Concil. Tolet. III. cap.* 13. *Reliqua in Concil. Carthag. III. cap.* 9. e *l. id quod nostrum. de reg. jur. & l.* 1. *ff. solut. matrim.* f *Cap.* 1. *eod. tit. in* 4. *compil.*

vel ut are ccmendant, licèt illos excommunicare non valeant, vel aliàs etiam coërcere. Super quo taliter respondemus, quòd ad te (utpote ordinatium) de talibus debent conquerentes habere recursum: maximè si super his impetuntur, quæ in tua noscuntur diœcesi commisisse. Nisi forte hi, quibus delinquentes ipsi deserviunt, ex indulgentia vel consuetudine speciali jurisdictionem hujusmodi valeant sibi vendicare.

CAP. XIV.

Episcopus delicti condemnat Clericum de delicto, sed non privat beneficio alibi existente: sed Episcopus beneficii privabit quasi exequendo condemnationem Judicis delicti. h. d. secundùm unum intellectum. Secundùm alium intellectum h. h. *Episcopus delicti condemnat, Clericum de delicto, privando beneficio alibi sito, sed executio realis fit ab Episcopo beneficii.*

Idem Innoc. III. a *Senicen. Episcopo.* (*an.* 1210.)

POstulâsti *b* per sedem Apost. edoceri, utrùm Sacerdos habens Ecclesiam in una diœcesi, & residens in eadem, domicilium verò patrimonii ratione in alia, ibi delinquens, ab eo in cujus diœcesi habeat patrimonium, pro delicto ibidem commisso debeat judicari, præsertim in causa, quæ officii sui seu beneficii privationem exposcunt? Ad quod breviter respondemus, quòd per Episcopum, in cujus diœcesi deliquit, sententia promulgari poterit in eundem. Sed ab eo, in cujus diœcesi beneficium obtinet, erit quoad illud executio facienda.

CAP. XV.

Miserabilis persona potest Laicum interdicto, unde vi, coram Judice Ecclesiastico convenire, etiamsi res subtracta dicatur feudalis.

Honorius III. *Archiepisc. Decano, & Archidiacono Turon.* (*an.* 1220.)

EX parte B. quondam Angliæ Reginæ fuit propositum, quod cùm nobilem virum G. detentorem castri Segrey, ratione dotalitii pertinentis ad ipsam, quo per eum vel ejus complices contra justitiam fuerat spoliata, *c* auctoritate bonæ memoriæ Joannis Papæ præd. nost. coram vobis traxisset in causam: Dictus nobilis excipiendo proposuit, quod literæ Apostolicæ non valebant, pro eo quòd castrum Guargiæ, ubi est ejus domicilium principale, consistit in diœcesi Rodon. quæ ultra duas diætas à Turonis est remota. Verùm replicatum fuit ex parte Reginæ, quòd idem nobilis Turonis satis poterat conveniri, cùm non solùm in Rodon. diœcesi, sed & in Andegavensi diœcesi existat, eò quod *d* & castra & reditus plures habet in ipsa, & castrum, de quo quæstio vertitur in eadem est diœcesi, quæ à Turon. nequaquam ultra XII. leucas distat. Idem quoque adjecit, quòd cùm dicta Regina jus suum coram domino feudi prosequi debuisset, literæ Apostolicæ non valebant, cùm non faciebant mentionem, quòd dominus feudi fuerit requisitus, & ipse in exhibenda justitia extiterit negligens vel remissus: subjiciens, quòd eædem literæ falsitate expressâ fuerant impetratæ, eò quòd suggestum fuerat, castrum illud ad eandem Reginam ratione dotalitii pertinere: cùm nec ab initio, nec durante matrimonio à viro sibi fuerat in donationem propter nuptias assignatum. Ad hoc autem fuit ex parte ipsius Reginæ responsum, quòd vidua spoliata, irrequisito feudi domino, spoliatorem seu detentorem rei coram Ecclesiastico Judice poterat convenire, cujus interest viduas defendere: [*& j. a*] Mandamus, quatenus si vobis constiterit dictum nobilem terram & mansionem habere in Andegavensi diœcesi, in qua interdum consuevit commorari, & ipsam diœcesim ultra duas à Turon. non distare dietas, & in eadem litigiosam rem esse: non obstantibus exceptionibus aliis, quæ in petitorio potiùs, quàm in possessorio, quòd Regina contra eundem nobilem intentabat, locum habere videntur, in ipso negotio juxta priorum continentiam literarum, ratione prævia procedatis.

[*a Nec obest, quòd sibi castrum illud non fuit assignatum, cum claræ mem. Joan. Rex Angliæ, hæres & successor viri sui, castrum præfatum in Concabin. pro aliis rebus dotalibus eidem concessit & ipsa illud pro dote diù pacificè possedisset. Ad hoc autem fuit ex parte nobilis prædicti replicatum, quòd prædictus Rex Joann. hæres non fuerat Regis Richardi, nec dominus Andegaviæ, sed ejus castri raptor potiùs & invasor: & ita jus quod ipse nequaquam habuerit, transferre non potuerit in Reginam. Ad quod sic pars Reginæ respondit, quòd contra rescriptum exceptio hujusmodi non valebat, nec locum habebat in possessorio, quòd eadem contra dictum nobilem intendebat. Unde vos aures hujusmodi exceptionibus frivolis adhibentes, in principali negotio procedere hactenus distulistis in ejusdem Reginæ gravamen non modicum & jacturam. Nos igitur volentes, ut finis litibus imponatur, discr. v.*]

CAP. XVI.

Laici usurpantes jura Ecclesiastica, velut sacrilegi per Judicem Ecclesiasticum repelluntur.

Gregorius IX. *fratri Palmerio Canonico S. Trinitatis.* (*an.* 1230.)

COnquestus est nobis Bononiensis Episcopus, quòd potestas & commune Bononien. temporalem jurisdictionem, quæ in quibusdam castris & villis Ecclesiæ Bononiensis competit pleno jure: & in cujus quasi possessione fuisse ac esse dignoscitur, per violentiam usurpare præsumunt: [*& infrà.*] Cùm autem valdè sit iniquum, ut ea, quæ collata sunt pro remedio peccatorum venerabilibus Ecclesiis, vel relicta, aut eis justis modis aliis acquisita, aliis usibus applicari: propter quod meritò invasores ipsarum rerum, tanquam sacrilegi, sunt anathemati usque ad satisfactionem congruam supponendi: [*& infrà.*]

Mandamus, quatenus si tibi constiterit de præmissis, monitione præmissâ, per censuram Ecclesiasticam cessare ipsos ab hujusmodi, & satisfacere de præteritis damnis & injuriis, appellatione remotâ compellas.

CAP. XVII.

Privilegiatus ut non teneatur respondere nisi in certo loco: si in alio loco respondere vel solvere promittit, ibi poterit conveniri, & etiam ubi habet domicilium, secundum Joan. Andr.

Idem *Episcopo Dulmensi.* (*an.* 1230.)

DIlecti filii I. & A. cives Romani, suâ nobis petitione monstrârunt, quòd cùm Abbati S. Genovefæ Parisien. super quadam pecuniæ summa, contra R. prædecessorem tuum literas impetrâssent, tu proponi fecisti, quòd omnibus Anglicis est à sede Apost. indultum, ut super causis pecuniariis citra mare conveniri non possint; propter quod idem Abbas in negotio non processit. Verùm, quia etsi fuisset privilegium tale concessum, non tamen prodesset illis, qui se certo loco respondere, vel solvere adversariis promiserunt, cùm ibi & ubi domicilium habent, valeant *a* conveniri: mandamus quatenus eisdem de pecunia ipsa cum justis & moderatis expensis, & congruâ satisfactione damnorum (usuris omnino cessantibus) satisfacias, ut teneris: alioquin eidem Abbati nostris damus literis in mandatis, ut in commisso sibi negotio (propositâ ex parte tua indulgentiâ non obstante) juxta prioris mandati nostri tenorem sine dispendio moræ procedat.

CAP. XVIII.

Quanquam Laici possunt jurisdictionem non sui Judicis proroga-

a *al. Vicensi.* b *Cap. 3. eod. tit. in 4. compil.* c *vide l. 3. §. divus. de sepul. viol. & l. jubemus, C. de sacros. Eccles.* d *quòd in ipsa diœcesi, &c.*

a *l. contraxisse. ff. de action. & obligat. & Bart. in l. 1. C. de summ. Trinit.*

prorogare, Clerici tamen non possunt, nisi Episcopi diœcesani consensus accedat. & Judex, cujus jurisdictionem prorogare volunt, sit Ecclesiasticus.

Idem *Abbati Trecen.*

SIgnificâsti *a* nobis, quòd P. Clericus ad petitionem C. mercatoris se tuæ jurisdictioni subjecit, si in termino nunc elapso, de pecunia mutuata non satisfecisset eidem: [*& infra.*] Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod licèt privatorum consensus eum, qui jurisdictioni præesse dignoscitur, suum possit Judicem constituere, Clerici tamen in Judicem non suum (nisi fortè sit persona Ecclesiastica, & Episcopi diœcesani voluntas accedat) consentire non possunt.

CAP. XIX.

Legitimè citatus, tenetur coram Judice citante causam prosequi, non obstante, quòd post citationem mutaverit forum.

Idem.

PRoposuisti nobis, quòd quidam subditus tuus ad petitionem cujusdam *b* adversarii sui, à te legitimè citatus ad causam, quia postmodum jurisdictionis alterius esse cœpit, tuum intendit judicium declinare. Porrò tuæ prudentiæ dubium esse non credimus, quòd is in prædicta causa jus revocandi forum non habet quasi ab altero *c* jam præventus.

CAP. XX.

Quisque Clericus potest in curia Romana conveniri, licèt alias specificè forum ibi non sortiatur: habet tamen ex causa jus revocandi domum.

Idem.

LIcèt ratione delicti seu contractûs aut domicilii, sive rei, de qua contra possessorem causa movetur, quibus forum regulariter quis sortitur, Episcopus vester apud sedem Apostolicam conventus non fuerit: quia tamen omnium Ecclesiarum mater est eadem & magistra, ritè compelli potuit, ut ibi suis adversariis responderet: nisi pro alia justa & necessaria causa venisset, quam si tunc allegâsset, jus revocandi domum salvum fuisset eidem.

TITULUS III. DE LIBELLI OBLATIONE.

CAP. I.

Actor tenetur in scriptis libellum porrigere. Vel sic: Judex non debet admittere actorem ad litigandum, nisi prius libellum in scriptis offerat. h. d. per alia verba.

Ex Concilio apud sanctum Medardum habito. *d* (*an.* 854.)

IGnarus *e* Episcopus dixit: Habetis libellum reclamationis vel postulationis? Illi responderunt, se præ manibus nullum habere libellum. Ignarus Episcopus dixit *f*: oportet vos secundùm Ecclesiasticam auctoritatem, reclamationem vestram libelli serie declarare *g*, eamque vestris manibus roboratam, Synodo porrigere, ut tunc vobis canonicè valeat responderi. Et tunc ipsi fratres libellum conscribentes porrexerunt.

CAP. II.

Cùm agitur reali, non sufficit rem generaliter peti, sed debet ita specificari, ut evitetur obscuritas & æquivocatio.

a *Vide Fernandum Vasquium lib.* I. §. 9. *de success. resolut. num.* 95. b *dicto, cujusdam, deest in quibusdam manuscr.* c *al. illo.* d *Medardum monasterium est in urbe Suessionensi, ubi id Concilium habitum est. Burchardus lib.* 2. *decret. cap.* 192. *Ivo part.* 6. c. I. *eod. tit. in* I. *compil.* e *I, marus. al. Hincmarus.* f *Vid. l. si quando. C. unde vi. & l. si homicidii. C. de accus. & authent. de jud. §. oportet. coll.* 6. g *allegare.*

Innocentius III. (*an* 1 10.)

SIgnificantibus *a* T. & R. fratribus nostro fuit Apostolatui declaratum, quòd cùm inter ipsos ex una parte, & V. ex altera, super quadam terra coram Judicibus delegatis tracti fuissent in causam, oblato eis libello: illi (cùm plures terras haberent) ut terra illa, super qua quæstio vertebatur, ostenderetur eisdem, à Judicibus postularunt: quod cùm ipsi facere denegarent, ad nostram audientiam provocârunt. Quocirca mandamus, quatenus si est ita, revocato in statum debitum, si quid post appellationem hujusmodi noveritis attentatum, &c.

CAP. III.

Non tenetur reus respondere libello in actione personali, si non exprimitur causa petendi.

Gregorius IX. *Archipresbytero civitatis novæ, & M Canonic. Culmen.* (*an.* 1235.)

DIlecti filii fratres Ecclesiæ sanctæ Mariæ de Hispida, suâ nobis petitione monstrârunt, quòd cùm Prior & Conventus sanctæ Mariæ ad Carceres, (*diœcesis Paduanæ*) ipsos super quadam pecuniæ summa coram Priore sanctæ Trinitatis Veron. auctoritate Apostolicâ convenissent, ex parte ipsorum fuit excipiendo propositum, quòd cùm dicti Prior & conventus nollent exprimere in porrecto libello *b* conventionali, quare sibi dicta pecunia deberetur, super hoc minimè respondere tenebantur: & quia dictus Judex exceptionem hujusmodi admittere denegabat, nostram audientiam appellaverunt. Ideoque mandamus, quatenus si est ita, revocato in irritum, &c.

TITULUS IV. DE MUTUIS PETITIONIBUS.

CAP. I.

Judex autem delegatus, compellit actorem ad respondendum reo in causa reconventionis, & utramque causam ordine successivo simul audiet, & unâ sententiâ terminabit. h. d.

Alexander III. *Vulterano Episcopo c & Abbati de Spongia.* (*an.* 1180.)

EX *d* literis: [*& infrà. α*] Quoniam rationis ordo exigit *e*, ut Plebanus & Clerici Maturen. Abbati & fratribus Maturen. monasterii, de iis, quæ adversùs eos proponunt, debeat in vestra præsentia respondere, cùm sibi ex ipsis coram vobis à sede Apostolica delegatis justitiam postulant exhiberi: Mandamus, quatenus actione Plebani & Clericorum propositâ, & responsione factâ: monitione præmissâ, compellatis eosdem, memoratis Abbati & fratribus in continenti coram vobis super suis quæstionibus respondere, ut vicissim postmodum rationes partium audientes, concordiâ vel judicio utriusque negotium terminetis.

[*α Vestris accepimus, quòd dil. filii nostri Abbas & fratres Maturensis monasterii, super quæstionibus, quas Plebanus & Clerici Maturen. adversus eos proponunt, vestrum parati sunt subire examen, si illi in continenti debeant de suis quæstionibus respondere. Unde*]

a *Vid. Lanfranc. in cap. quoniam §. probationes. infrà. de prob. & quatenus hic agitur de libello incerto & obscuro. Jasonem in §. sed istæ. Instit. de action. Decium in cap. delicti sup. de judic. & Paulum de Castr. consil.* 145. *& Alex. consil.* 181. *&* 184 *in* 2. *volum.* b *vid. l. fin. C. de ann. excep. & l.* 1. *ff. de edend. per Bart.* c *malè alii Archipresbytero.* d *Post Conc. Lat. sub Alexand. III. part.* 11. c. 1. & 2. *eod. tit. in* 1. *comp.* e *Vid. l. cùm Papinianus. in fin. C. de sent. & inter. omnium jud.*

CAP. II.

Modus procedendi datus per rescriptum in causa conventionis, intelligitur repetitus in causa reconventionis.

Cœlestinus III. *Rothomag.* a *Decano.* (*an.* 1195.)

PRudentiam *b* : [*& infrà.*] Sanè consuluisti nos, utrùm cùm causa appellatione remotâ committitur,& reus coram eodem Judice actorem reconvenerit, & actor super reconventione appellationis obstaculum interponit,an sit hujusmodi appellationi deferendum? Nos verò ita sentimus,quòd cùm actoris & rei eadem sit conditio,& uno eodemque jure circa appellationis remedium debeat uterque censeri, sicut desiderat actor, ut sibi juxta mandatoris rescriptum justitia fiat appellatione remotâ: eodem modo reconvenienti debet in sua justitia respondere.

TITULUS V.

DE LITIS CONTESTATIONE.

CAP. UN.

Non per positiones & responsiones, sed per petitionem in jure propositam, & responsionem secutam, fit litis contestatio, quâ omissâ nullus est processus.

Gregorius IX. *Abbati sancti Joannis in Vineis.* (*an.* 1230.)

OLim inter Episcopum Noviensem ex parte una, & Capitulum Ecclesiæ sancti Quintini ex altera, super quibusdam injuriis, & excommunicationum sententiis, & quibusdam aliis articulis orta fuit materia quæstionis: [*& infrà.*] Judices factis quibusdam positionibus & responsionibus ad easdem: auditis etiam, quæ partes voluerunt proponere coram eis, causam eandem ad examen Apostolicum remiserunt. Procuratoribus igitur partium propter hoc in nostra præsentia constitutis, quamvis positiones & responsiones hinc inde super pluribus articulis factæ fuerint coram Judicibus memoratis: quia tamen litis contestationem *c* non invenimus esse factam,cùm non per positiones & responsiones ad eas, sed per petitionem in jure propositam, & responsionem secutam contestatio *d* litis fiat: processum ipsorum de fratrum nostrorum consilio irritum duximus nunciandum.

TITULUS VI.

UT LITE *e* NON CONTESTATA NON PROCEDATUR AD TESTIUM RECEPTIONEM, VEL AD SENTENTIAM DIFFINITIVAM.

CAP. I.

Si agatur de adulterio ad separationem tori, & ante litis contestationem reus est contumax, potest excommunicari: sed testes recipi non possunt, nec causa diffiniri.

Innocentius III. *Abbati sancti Proculi (Ord. S.Ben.) & L. Canonico Bononiensi.* (*an.* 1204.)

AD *f* hæc Deus: [*& infrà.* α] Cùm causa, quæ inter R. & B. uxorem ejus vertitur, auctoritate Apostolicâ vobis commissa fuisset, tandem procurator ejusdem R. libello uxoris, quo virum ad separationem tori, & ut dotem reciperet, de adulterio accusabat, noluit respondere, donec Advocatus ejus veniret, inducias postulando. Qui cùm hujusmodi inducias sæpè petendo, vobis illudere videretur, tandem ad præsentiam vestram accedens, dixit se respondere paratum: sed die statuto, cùm crederetur responsurus libello, restitutionem uxoris primò fieri postulavit, ne secùs fieret, appellando *a*. Verùm quia dicebat mulier se virum habere suspectum, & idem Procurator nec de mulieris impunitate cavere, nec vultu se curasset postmodùm conspectui præsentare, vos testes mulieris recipere studuistis: [*& infrà.* β] Consultationi vestræ taliter respondemus, quòd licèt ordo judiciarius in aliis controversiis sit servandus, & in matrimonialibus causis non usquequaque servetur: quia tamen in præsenti negotio non est actum de fœdere matrimonii, sed de crimine adulterii (per quod ad separationem conjugii, non ad conjunctionem intenditur) quia lite non contestatâ testes fuerunt recepti, & attestationes etiam publicatæ, sive deferendum, sive non deferendum appellationi fuisset, non est ad diffinitivam sententiam procedendum. Potuit tamen præfatus R. propter suam contumaciam, vel etiam Procuratoris (si sciens non purgaverit eandem) excommunicationis sententiâ innodari.

[α *In Apostol. sede constituit totius Ecclesiæ magistratum, ut quia secundùm Scripturæ sententiam fecit Deus hominem rectum, sed ipse se immiscuit quæstionibus infinitis, ad eandem nodi quæstionum difficiles referantur, suo recto judicio dissolvendi.* & infrà. *Ad Apostolatûs nostri notitiam literarum vestrarum insinuatione pervenit, quòd*]

[β *Et attestationibus publicatis diligenter auditis, quæ fuerunt ipsius nomine allegata. Quia verò cum de ferenda sententia cum viris prudentibus tractaretis, diversorum invenistis diversa consilia, quibusdam dicentibus appellationi simpliciter deferendum, aliis autem appellationi deferendum non esse, nonnullis etiam asserentibus appellationem nullatenùs tenuisse, cùm mulier non sit restituenda viro suspecto, nisi de impunitate sufficienti præstitâ cautione, vos in tanta varietate nos consulere voluistis, qualiter esset in hoc negotio procedendum. Nos igitur*]

CAP. II.

In causa restitutionis, contra contumacem, lite non contestatâ, sententia proferri non potest. hoc dicit, comprehendendo omnem modum summandi.

Idem *Hierosolymit. Patriarchæ, & Archiepisc.* b *Cassen.* (*an.* 1210.)

1. ACcedens *c*: [*& infrà.* α] Cùm in Judicum delegatorum præsentia, Archiepiscopus Titenen. restitutionis beneficium postularet, Plebanus sancti Marci de Venetiis (contra quem agebat) nihil ad objecta respondit *d*, sed ad nostram audientiam appellavit: & licèt sæpè fuisset admonitus, ut juri pareret (quia ejus appellatio non tenebat) noluit tamen respondere ampliùs, vel coram eis etiam comparere. Ipsi verò Judices (cùm Plebanus in sua contumacia perduraret *e*) testes receperunt ab adversa parte productos, & depositionibus redactis in scriptis, mandaverunt eidem, ut ad eos accederet, in personas, vel in dicta testium objecturus. Quod cùm facere noluisset *f*, in ipsum excommunicationis sententiam protulerunt, possessionem juris parochialis adjudicantes Archiepiscopo memorato: & eum restituentes in integrum, districtiùs vetuerunt, ne quis possessionem Tirenen. Ecclesiæ restitutam præsumeret perturbare. Cùm igitur *g* lis coram eisdem Judicibus non esset contestata, & manifestè pateret, literas ipsas per veri suppressionem obtentas, (cùm manifestum esset duos prædictorum Judicum, Achonien. videlicet & Beriten. Episcopos, eidem Archiepiscopo tanquam Suffraganeos suo Metropolitano subesse) ac ex his Plebanum legitimè appellâsse constaret, in quem (etiamsi minùs legitimè appellâsset) licèt Judices ipsi propter contumaciam

a *Al. Archiep.* b *Pars c. prudentiam. sup. de offic. jud. del. & c. 2. eod. tit. in 2. comp.* c *Vid. Bart. & Fulgos. & Paulum in l. causa. C. de transf. Soc. in reg. 295.* d *l. un. C. eod. & l. Aurelius. §. idcircò. ff. de lib. leg.* e *Vid. Bart. Soc. in fallent. Reg. 296. & aliquot seqq.* f *C. 1. eod. tit. in 3. compil.*

a *Vid. auth. qui semel. C. quom. & quand. jud. & ibi gl.* b *Cæsarien.* c *C. 1. eod. tit. in 2. comp.* d *Vid. l. 1. ff. si quis jus dic. non obtemp. & l. 2. ff. si quis in jus voc. non ierit.* e *al. malitia permaneret.* f *Vid. l. 2. §. si quis à Principe. ff. ne quid in loco publ.* g *ordo est: Igitur nos cassavimus prædictas sententias, cùm lis non esset contestata, & pateret, &c. & constaret, &c.*

excom.

excommunicationis fortè potuerunt proferre ſententiam, non tamen debuerunt ſuper principali negotio diffinitivam ſententiam, lite non conteſtatâ, proferre: prædictas caſſavimus ſententias, imò caſſas denunciavimus & inanes. Unde Tiren. Archiepiſcopo dedimus in mandatis, ut Eccleſiæ S. Marci inſtrumenta reſtituat, & etiam univerſa, quæ hujuſmodi occaſione ſententiæ per ſe, vel per alios occupavit.

[*α Ad præſentiam noſtram ven. f. n. Paphen. Ep. ven. f. n. Achoni Tibiaden. & Beriten. Epiſcoporum nobis literas præſentavit, ſententiam continentes, quam ſuper cauſa, quæ inter ven. f. n. Tyren. Archiepiſcopum ex una parte, & Plebanum ſancti Marci ex altera vertebatur, iidem Epiſcopi promulgârunt: aſſerebant etenim iidem Epiſcopi memorati per ſuas literas, quòd cum cauſam ipſam de mandato noſtro ſuſceperint terminandam, partes ad ſuam præſentiam convocârunt. Sed Plebanus nec eorum literas, in quibus mandati noſtri tenor erat expreſſus, recipere voluit, nec eorum ſe conſpectui præſentavit, ſed ſecundò citatus, licet nec literas eorum recipere voluiſſet, coram eis apparuit prioris abſentiæ ſuæ cauſas allegans, & inſpecto noſtrarum literarum tenore, petitis etiam induciis & receptis, ab eis licentiatus abſceſſit, ſe ſtatuto die ad eos redire promittens.*]

CAP. III.

Si lite non conteſtatâ reus eſt contumax, ſi fieri poteſt, mittitur actor in poſſeſſionem, cauſâ cuſtodiæ: aliàs reus excommunicabitur.

Idem *Epiſcopo Brixienſi.* (1210.)

TUæ fraternitatis *b* devotio: [*& ĩ. α*] Conſultationi tuæ taliter duximus reſpondendum, quòd ſi reus lite non conteſtatâ ſe abſentat *c* contumaciter: taliſque ſit cauſa, quòd actor poſſit in petitarum rerum poſſeſſionem induci, eſt in eandem causâ cuſtodiæ inducendus. Quòd ſi cauſa talis fuerit, quòd idem in poſſeſſionem nequeat intromitti *d*, ut juri pareat, per cenſuram Eccleſiaſticam eſt contumax compellendus.

[*α Conſuluiſti præterea, utrùm ſi aliquis citatus legitimis peremptoriis parere noluerit, Judex lite non conteſtatâ contra ipſum debeat ſententiam promulgare, ut idem affectus tædio, appellationis, ſaltem Judicu ſe conſpectui repræſentet. Ad quod*]

CAP. IV.

Receptio teſtium facta contra non contumacem, lite non conteſtatâ, in cauſa matrimoniali eſt nulla.

Idem *de decima & Helemoſina e Abbatibus Aurelian. & Carnoten. diœceſis,* (1210.)

II. ACcedens *f* ad ſedem Apoſtolicam nobilis vir Guil. *g* Vicecomes, nobis expoſuit, quòd cùm Coriſopiten. Epiſcopus Comitem Britanniæ proximâ lineâ conſanguinitatis attingat: & Archidiaconus ejus ſit Clericus commenſalis (qui eidem Vicecomiti eſt adverſarius principalis, utpote qui uxorem *h* ſuam, & terram publicè detinere præſumit) & magiſter P. de terra uxoris ſuæ oriundus, exiſtat nimis favens eiſdem, & omnes ſub diſtrictu exiſtant Comitis memorati, nec niſi per diſtrictum ipſius ei pateat acceſſus ad eos, & ipſi, quibus cauſa inter ipſum & uxorem ſuam commiſſa fuerat, nunquam ei voluerint, niſi in terra inimicorum ſuorum, locum & terminum aſſignare, quò ſine mortis periculo accedere non audebat: & licèt literas non habuit de conductu, ſi tamen miſſæ ei fuiſſent, non debebat ſe credere ſuis capitalibus inimicis: [*& ĩ. α*] Mandamus, quatenùs cùm propinquiores ſitis terræ nobilis jam dictæ, quàm ſuæ, & cauſa ipſi per vos commodiùs valeat terminari, cùm ad vos ſecurus *a* pateat acceſſus, utrinque *b* partibus convocatis (ſi vobis conſtiterit, quòd ante litem legitimè conteſtatam, vel poſt appellationem ex præmiſſis cauſis interpoſitam, teſtes ſuper conſanguinitate contra matrimonium abſque culpa contumaciæ recepti fuiſſent) vos atteſtationes hujuſmodi decernatis irritas & inanes, compellentes dict. in nobilem, ut revertatur ad virum ſuum (quem inconſultè dimiſit) ita quòd poſtquam ipſe vir plenariam reſtitutionem habuerit tam uxoris, quam terræ, cauſam ſuper matrimonio audiatis: eamque fine canonico terminetis.

[*α Sed quia lite non conteſtatâ ſuper conſanguinitate teſtes recipere præſumpſerunt:* & infrà. *Cùm igitur in matrimonialibus cauſis non tam ad disjungendum, quàm ad conjungendum debeamus exiſtere promptiores, ne fortè quod Deus conjunxit, homo ſeparare præſumat, diſ. v. p. a. ſ.*]

CAP. V.

Lite non conteſtatâ non recipiuntur teſtes regulariter ſuper principali. Fallit in caſibus hic annotatis: ſcilicet cùm timetur de morte, vel abſentia diuturna teſtium: tunc enim ſervatâ ſolennitate hîc poſitâ, poſſunt etiam lite non conteſtatâ teſtes examinari, h. d. uſque ad §. porrò.

Idem.

QUoniam *c* frequenter in dubium revocatur à multis, an lite non conteſtatâ teſtes recipi valeant, auctoritate præſentium duximus declarandum regulariter verum eſſe, quòd lite non conteſtatâ, non eſt ad receptionem teſtium procedendum. Niſi fortè de morte teſtium timeatur, vel abſentia diuturna: in quibus caſibus, cùm civiliter eſt agendum (ne veritas occultetur, & probationis copia fortuitis caſibus ſubtrahatur) ſenes, & valetudinarii, & alii teſtes (de quibus ex aliqua rationabili causâ timetur) etiam lite non conteſtatâ ſunt proculdubiò admittendi, ſeu pars conventa ſit contumax, ſeu ſit abſens abſque malitia, ut conveniri non poſſit. Sed ſi actor non convenerit adverſarium intra annum, ex quo conveniri poterit, vel ſaltem receptionem hujuſmodi teſtium non denunciaverit illi: atteſtationes ſic receptæ non valeant, ne fortè hoc procuret in fraudem, ut proceſſu temporis exceptiones legitimæ ad repellendum teſtes, vel aliæ locum habere non poſſint.

Cum agitur de matrimonio carnali vel ſpirituali, poſſunt contra contumacem etiam lite non conteſtata teſtes recipi, & ſententia diffinitiva ferri. Si verò reus eſt abſens, ſed non contumaciter, tunc in carnali non proceditur, ſed expectatur abſens. In ſpirituali verò, ſi agatur de contracto, ſtabitur juribus antiquis: ſi de contrahendo, expectatur abſens per ſex menſes. Sed de hoc ultimò, quando agitur de contrahendo, dic hodie ut in capit. quam ſit. & capit. cupientes, de elect. in 6. ubi aliter eſt proviſum. h. d.

§. 1. Porrò ſpeciales cauſæ poſſunt occurrere, in quibus caſualiter eſt aliud obſervandum, ut (verbi gratiâ) ſi ſuper alicujus electione, vel copia maritali *d* quæſtio movetur: tunc etenim (ne propter longam moram in ſpiritualibus & temporalibus patiatur Eccleſia læſionem, vel viro ſive mulieri fornicationis occaſio præbeatur, maximè cùm propinquitatis gradus opponitur lege divinâ prohibitus) in hujuſmodi caſibus (ſi contumax apparuerit is, in quem fuit actio dirigenda, ſeu quia peremptoriâ citatione receptâ venire contemnit, ſeu quia malitiosè ſeipſum occultat, *e* ſeu quia impedit, ne poſſit ad eum citatio pervenire) teſtes lite non conte-

a *Vid. l. diſſoluta. C. de cond. ex lege.* b *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.* c *al. abſentaverit ſe.* d *introduci.* e *de Curia Dei & de eleemoſyna Abbatib. &c. Ord. Ciſt.* f *Cap. 4. eod. tit. in 3. compil.* g *Al. W.* h *Ex qualibet enim harum cauſarum oritur inimicitia capitalis, ut hic per Doct. tradit Marſil. in l. 1. §. præterea ff. de quæſt.*

a *Securior.* b *utriusq.* c *C. 5. eod. tit. in 3. compilat.* d *contrahenda vel contracta, ſed is, qui abeſt, contumax eſt: & ſic variat à § ſeq. ſi autem. ſecund. Hoſtien. Joan. And.* e *vide l. contumacia. cum not. ff. reg. jur.*

stata sunt meritò admittendi, & nihilominus (si de causa liqueat) ad diffinitivam sententiam procedendum. §. 2. Si verò aliter absens fuerit, & agatur de spirituali conjugio inter Prælatum & Ecclesiam jam contracto, electione maximè confirmatâ; illud in hoc articulo volumus observari, quod super expectatione talium personarum in sacris est canonibus diffinitum. §. 3. Quòd si forsan agatur de spirituali conjugio contrahendo: is qui est in Prælatum electus, per spatium sex mensium expectetur, nisi (pensatis negotii circumstantiis) per superioris providentiam magis vel minùs fuerit expectandus. §. 4. Si autem de carnali conjugio sit agendum, tam diu alteruter conjugum expectetur, donec de ipsius obitu *a* verisimiliter præsumatur: quia cùm sine culpa sit absens, ut si captivitate, vel ægritudine, aut alio justo impedimento forsitan teneatur, aut etiam propriâ, sed non malitiosâ voluntate, in remotis partibus moram faciat *b*, ut de facili vel in brevi citari non possit: ei quidem præjudicari non debet, cùm habeat forsan exceptiones legitimas ad intentionem contrariam elidendam: eo nequaquam obstante, quod de lapsu carnis posset opponi: quoniam in conjugio multi casus occurrunt, in quibus conjuges sine culpa, sed non sine causa continere coguntur.

Ad perpetuam rei memoriam, vel cùm agitur per viam inquisitionis, possunt testes sine litis contestatione recipi, & etiam publicari. h. d. usque ad §. In aliis verò.

§. 5. Sunt & alii casus similiter *c* speciales, in quibus absque litis contestatione legitimè possunt testes produci, ut quando excessuum inquisitio, vel testium publicatio imminet faciendo.

Si reus lite non contestatâ est contumax, & agitur reali, mittitur actor in possessionem rei petitæ, causâ custodiæ: quam tamen recuperat reus veniens intra annum, si offerat cautionem de stando juri, & restituat expensas: post annum verò his non servatis non auditur, nisi super proprietate. Sed si convenitur reali, qui nomine alieno possidet, nominabit Dominum in judicio, & statuetur ei terminus, intra quem faciet Dominum comparere: qui si intra terminum non venerit, Judex illum citabit: quo adhuc non veniente, Judex mittet actorem in possessionem veram. Si verò reus contumax convenitur actione personali, mittetur actor in possessionem bonorum ipsius rei, pro modo debiti declarati: & primò mobilium, secundò immobilium, si mobilia non existant: vel excommunicabitur reus. h. d. usque ad finem.

§. 6. In aliis verò casibus prudenter est attendendum, utrùm contumax reali actione, an personali conveniatur. Si reali, mittendus est actor in rei petitæ possessionem, ut tædio affectus reus veniat responsurus. Qui si venerit intra annum (judicio sisti præstitâ cautione *d*, ac exhibitâ satisfactione congruâ expensarum) possessionem recuperet. Quòd si cautionem offerre neglexerit intra annum, actor post annum verus constituetur possessor: super proprietate duntaxat adversæ parti defensione legitimâ reservatâ. §. 7. Quòd si super rebus immobilibus quisquam conveniatur, qui eas possidet nomine alieno, debet statim in judicio Dominum nominare, certo dierum spatio à Judice statuendo *e*, eoque ad ejus notitiam perducendo, ut vel ipse veniens, vel idoneum dirigens responsalem, actoris intentionem excipiat. Si verò post tempus indultum, quod dispositum est, noluerit adimplere, tanquam lite, quæ ingeritur, ex eo die, quo possessor ad judicium vocatus est, ad interrumpendam præscriptionem longi temporis contestata, Dominum possessionis Judex tribus *a* edictis legitimis evocabit: & tunc in ipso in eadem voluntate manente, negotium summatim examinans, in possessionem ipsarum rerum actorem mittere non tardabit: omni allegatione absenti super principali quæstione reservatâ. §. 8. Si autem super personali actione conveniatur, vel mittendus est actor in possessionem mobilium ipsius, vel immobilium, si fortè mobilia non habeat, pro modo debiti declarati: vel in contumacem est Ecclesiastica sententia proferenda: ita videlicet, quòd alterutrâ pœnâ, quæ magis timeri debeat, Judex à principio sit contentus: ad alteram nihilominus processurus, si hoc meruerit protervitas contumacis: qui veniens intra annum, vel post annum etiam audietur, juxta distinctionem in alio casu superiùs annotatam.

a *Quot modis probetur aliquis mortuus, docet Odofr. in leg. fin. C. de sacros. Eccles. Cyn. in l. siquidem. C. sol. matr. Maranta in leg. is potest. ubi ponit* 23. *modos.* b *De modo probandi justam absentiam vid. in l. penult. §. ad crimen. ff. de publ. judic.* c *In antiquis, casus speciales, in quibus similiter, &c.* d *Vid. l. eum Clericis. C. de Episc. & Cleric.* e *al. finiendo.*

TITULUS VII.

DE JURAMENTO CALUMNIÆ.

CAP. I.

Clericus in causa Ecclesiæ suæ juramentum calumniæ potest alteri committere: & per se jurare non cogitur, nec debet sine superioris licentia.

Honorius II. *b* (*an.* 1127. *Episc. Occid.*)

INhærentes vestigiis prædecessorum nostrorum, dicentium graviores quæstiones per summum Pontificem terminari: [*& infrà.* α] Legibus itaque comperimus esse cautum, ut nullus Clericus jurare præsumat. Alibi verò reperitur scriptum, ut omnes principales personæ in primo litis exordio subeant calumniæ juramentum, propter quod plerisque venit in dubium, utrùm Clericus jusjurandum præstare debeat, aut alii hoc officium delegare: quia illud constitutionis edictum, ubi Clerici jurare prohibentur, à Marco *c* Augusto de Constantinopolitanis Clericis promulgatum fuisse videtur, ideirco ad alios non creditur pertinere. Ut ergo dubietas ista auferatur, secundùm etiam decisionem filii nostri *d* H. quondam Imperatoris, cujus sunt verba hæc: [*& infrà.*] Ejus itaque interpretationem corroboramus, & divi Marci constitutionem ita interpretari debere decernimus, ut ad omnium Ecclesiarum Clericos generaliter pertinere judicetur. Nam cùm Imperator Justinianus decreverit, ut canones Patrum vim legum habere oporteat, & in nonnullis Patrum canonibus reperiatur, ut Clerici omnino jurare non audeant, dignum est, ut totus clericalis ordo à juramento calumniæ præstando sit immunis. Præterea statuti Principis tenor illis esse dignoscitur: Nos itaque (divinæ & humanæ legis intentione servatâ) decernimus & Imperiali auctoritate

a *Dictio, tribus deest in omnib. vet. ex Raymundi & Aret. compilatione.* b *In impressis Honor. III. sed ex Codicib. Bartol. veterem lectionem restituimus, & Honorium secundum reposuimus, ut etiam observat Cont. cùm ex ordine Capit. hujus tituli: tum ex Henrici Imperatoris mentione in hoc Capit. habita: vixit enim Eugenius, & sedit circa annum Christi* 1126. *Imperator Henric. V. Habetur hac decretal. post Concil. Lateran. sub Alexand. III. p.* 23. *capit.* 1. *& cap.* 2. *eod. titul. in* 1. *compilatione. In uno Honor. III. omnibus Episc. occidentalibus. In aliis, Honorius, simpliciter.* c *Legend. Marciano. ut & infrà paulò post; error hinc processit, quòd in scriptis codicibus, quales habeo, sic scriptum erat: Imperat. Marc. Marcianus. Illi autem scripserunt: Marcus.* d *Henrici, ut scribitur in vet. lib. ubi additur eam Henrici constit. Arimini factam esse* 3. *Calend. April.*

ctoritate irretractabiliter diffinimus, ut non Episcopus, non Presbyter, non cujuscunque ordinis Clericus, non Abbas, non aliquis Monachus, vel sanctimonialis, in quacunque causa, sive controversia, seu criminali, seu civili, jusjurandum compellatur qualibet ratione subire, sed aliis idoneis defensoribus (si expedire Ecclesiæ suæ noverit) hujusmodi officium liceat delegare. Verùm cum hac moderatione, ut Episcopus inconsulto Rom. Pontifice, vel quisque Clericus inconsulto Prælato suo minimè jurare audeat. Omnibus autem Episcopis & universo Clero, hæc ita custodire debere mandamus, ut si quis in illam constitutionem commiserit, veniam sibi deinceps noverit denegari.

[α *Nostrorum fratrum diligenter consilio inquisito, hujusmodi causam speciem irrefragabiliter Deo opitulante decidimus. Quoniam*]

CAP. II.

In spiritualibus causis, de calumnia non juratur.

Idem *a ordinatori Rom. Eccles. Subd. & magistro Omnibono.*

LIteras *b* : [*& infrà.* α] Sanè Rom. Eccl. in his casibus, in quibus de Ecclesiis, decimis, & rebus spiritualibus tantùm agitur, juramentum calumniæ nec dare, nec recipere consuevit: eò quòd tales causæ non ex legum districtione, sed ex canonum æquitate finem debitum sortiuntur: canones autem juramentum calumniæ in hujusmodi causis nulli prorsus indicunt. Unde contentione de juramento calumniæ præstando dimissâ, ad ulteriora discretio vestra procedat.

[α *Benignitatis tuæ benignè recepimus, in quibus, utrùm in ea causa, quæ inter ven. f. n. G. Bonon. Episcopum, & dil. fil. A. Paduanum Abbatem, sub vestro examine agitatur, juramentum calumniæ præstari vel recipere conveniat, requisistis.*]

CAP. III.

Principalis persona non indistinctè relevatur ab onere jurandi de calumnia: licèt compareat per Oeconomum: sed sibi vel Oeconomo est deferendum, inspectâ qualitate causæ & personarum. h. d.

Eugenius Papa. (*an.* 655.)

IN pertractandis *c* causis sacramentum calumniæ non passim præcipimus exhiberi: sed causæ & principalium personarum qualitate inspectâ, quandoque per ipsas principales personas, quandoque per Oeconomos, qui causam omnino non nesciant, in animam jurantis illud præcipimus præstari.

CAP. IV.

Universitas tenetur jurare de calumnia, nisi relevet se constituendo Oeconomum.

Idem *Magalon. & R. Neumausen. Episcopis.*

IMperatorum *d* : [*& j.* α] Accepimus *autem*, quòd ab Abbate & fratribus Claravallis *e* (sicut ab aliis) exigitur calumniæ juramentum. Ad quod faciendum eos cogere non debemus. §. 1. Sed ne aliena jura videantur hujusmodi occasione illicitè detinere, & ipsi à causa sua decidant, si ex parte ipsorum prædictum juramentum, cùm res postulaverit, non fuerit præstitum: eisdem præcipimus, ut in suo monasterio Oeconomum statuant, qui pro eis petere & excipere, atque juramentum de calumnia (cùm necesse fuerit) valeat exhibere: [*& j.* β.] §. 2. Tu verò, frater Neumausen. Episcope, Oeconomum idoneum statuas, qui in tali officio conveniens ipsi monasterio videatur.

[α *Secularium leges & sanctorum Patrum institutiones Ecclesiasticæ, viros religiosos in omnipotentis Dei servitio protegunt & defendunt, & nullam eis molestiam vel perturbationem quæ sacro ordini contradicat, irrogari permittunt.*]

[β *Ideoq; per a. s. f. v. m. q. eosdem fratres, qui in ista causa sunt, sicut ratio exigit, pleniùs instruatis, ut de cætero sua jura per hoc non possint amittere, & aliis quantùm justitia permittit, in talibus causis debeant satisfacere.*]

CAP. V.

Clerici etiam in eorum causis jurant de calumnia, contrariâ consuetudine non obstante.

Lucius III. *Helien.* a *Episcopo, & Archid. Norvicen.* (*an.* 1181.)

CÆterùm, quia *b* novis morbis, nova convenit antidota præparari: mandamus, quatenus in causa *fidejussionis*, quæ inter R. Clericum de sancto Albano, & I. & F. Canonicos London. vertitur: ad veritatem eliciendam, appellatione cessante, præstari faciatis ab utraque parte calumniæ juramentum: consuetudine, quæ logi contraria est, non obstante.

CAP. VI.

Procurator vel Syndicus universitatis Ecclesiasticæ vel secularis, de calumnia jurare potest. h. d.

Innocentius III. *Episcopo Placen.* (*ano* 1203.)

CUm causam *c*, quæ inter Ravennaten. Archiepiscopum, & Commune Faventinum, super villa Luci, ac quibusdam aliis vertitur, delegatis Judicibus duxerimus committendam, & iidem in negotio minimè processissent: nos partibus dedimus in mandatis ut pro ipsa causa nostro se conspectui præsentarent: quorum Procuratoribus cum instrumentis de rato, in nostra præsentia constitutis, petitionem ipsius Archiepiscopi per Procuratorem ejus fecimus exhiberi: & ad eam, partem alteram respondere, ac interrogationibus & responsionibus redactis in scriptis, & lite coram nobis plenissimè *d* contestatâ, fecimus calumniæ juramentum ab ipsis Procuratoribus utriusque præstari.

CAP. VII.

Episcopus jurat de calumnia (si per seipsum elegit litigare) propositis tantùm, non tactis Evangeliis. Si verò per Syndicum litigat, per illum poterit jurare. h. d.

Gregorius IX. *Episcopo Beluacen.* (*an.* 1133.)

CUm in causa pecuniaria, quam inter te & R. *e* motam esse proponis, non per te, sed Syndicum, vel actorem elegeris litigare, per illum quidem præstandum erit calumniæ juramentum: quòd si per te ipsum, propositis tantùm, sed non tactis Evangeliis (sicut in dicendo testimonio) à te videtur hujusmodi juramentum exhibendum: [*& infrà.*]

Actor refutando juramentum calumniæ sine causa, cadere debet ab instituta actione: reus autem debet haberi pro confesso. hoc dicit.

§. 1. Pœna verò recusantis hoc juramentum, cùm præstandum fuerit, est, ut actor ab instituta cadat actione, reus autem haberi debeat pro confesso.

TITULUS VIII.
DE DILATIONIBUS.

CAP. I.

Summa sic; (ne videatur convenire rubricæ de appellationibus.) Citatio vocatoria cum peremptoria non debet esse nimis brevis, maximè ubi de rebus Ecclesiasticis agitur: nisi necessitas aliud suggerat.

Alexander III. *Cantuar. & Vigor. Episcopis.* (*an.* 1180.)

DILECTI *f* filii, Abbas & Monachi de H. nobis insinuare curârunt, quòd cùm causam, quæ vertitur inter ipsos, & Moniales de

---

a *In Cod. Barb. ita: Eugenius Pap. III. Arduino Rom. &c.* b *Cap. 3. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. c. 7.* c *Post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 23. c. 3. & c. 4. eod. tit. in 1. compilat.* d *Cap. 5. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 23. c. 4.* e *Framevallis vet.*

a *Ut in c. 4. & infr. de fidejuss.* b *Post Concil. Lat. sub Alex. III. part. 23. c. 5. & c. 6. eod. tit. in 1. comp.* c *C. 1. eod. tit. in 3. comp.* d *al. legitimè.* e *al. M* f *Post Concil. Later. sub Alex. III. p. 3. c. 5. ubi est integra facti species.*

Leden. super Ecclesia de Alten. Decano & Archidiacono Lincon. commiserimus terminandam: ipsi timentes se à Judicibus aggravari, eò quòd ad primam citationem terminum sibi nimis brevem & peremptorium statuerunt, *a* ad nostram audientiam duxerunt appellandum: [*& infrà. α*] Quia verò non spectat ad juris ordinem, diem peremptorium, maximè cùm de rebus Ecclesiasticis agitur (nisi forte necessitate urgente) taliter maturare: mandamus, quatenus si est ita, revocato in irritum, si quid inveneritis post appellationem hujusmodi attentatum: in causa juxta priorum tenorem literarum procedatis.

[*α Nos igitur attendentes.*]

CAP. II.

Induciæ deliberatoriæ denegantur reo, si per literas citatorias plenè potuit instrui, & deliberare super eo, de quo quæritur. Cœlestinus III. (*an.* 1195.)

PRæterea *b* adjecisti, quòd cùm causæ tibi à sede Apostolica delegantur, in literis citatoriis rescriptum Apostolicum inseris, ut eo viso deliberare valeat, qui ab altero convenitur: [*& infrà. α*] §. 1. Quia igitur quid agendum sit in hoc casu, desideras edoceri, taliter tibi respondemus: quòd reo ad judicium legitimè convocato *c*, si ex rescripto sibi transmisso plenè potuit instrui super eo, de quo in judicio convenitur, induciæ deliberatoriæ non sunt ulteriùs indulgendæ, sed procedendum potiùs est ad examinationem causæ, & finem ei debitum imponendum.

[*α Cumq; non ad primam & secundam canonicam citationem, sed ad tertiam tantummodo reus veniat actore ad omnes citationes veniente, & ipse actor intentionem suam in jure proponat: reus vexationi ejus intendens, tunc primò deliberatorias requirit inducias, cùm actor eidem authenticum offerat, ut concordet cum rescripto: quia in prima citatione recipit, asserens etiam quòd tam longo citationis spatio, si voluerit, plena tempus deliberationis potuit habere.*]

CAP. III.

Ex declaratione verbi generalis, vel ambigui positi in libello, nova induciæ deliberatoriæ danda non sunt, si per expressa potuit reus deliberare super ambiguitate illa, vel generalitate. h. d. Honorius III. *Ferentino* d *Episcopo.* (*an.* 1220.)

LIteræ tuæ ac petitio Presbyteri *e* sanctarum Priscæ & Aquilæ de urbe, nobis exhibitæ continebant: [*& infrà. α*] Idem Presbyter contra nobiles viros A. & G. libellum Ecclesiæ suæ nomine obtulit, continentem, quòd pensio de possessionibus soluta non fuerat ipsi Ecclesiæ, elapsis jam tribus annis, & ultrà. Nobilibus verò ipsis petentibus, ut explicaret ipsis spacium, quod per hanc adjectionem, & ultrà, significari volebat: & ipso Presbytero exprimente, quòd septem annis fuerat in dictæ pensionis solutione cessatum: iidem dicentes libellum esse hujusmodi expressione mutatum, longiores ad deliberandum petierunt inducias: quas quia denegâsti eisdem, ad nostram audientiam appellaverunt. Nos igitur appell. hujusmodi frivolam reputantes, mandamus, quatenus ea nequaquam obstante, in negotio ipso ratione præviâ procedas juxta priorum continentiam literarum.

[*α Quòd cum causam, quæ inter ipsum Archipresbyterum ex una parte, & nobiles viros A. de Cilicia. & G. & fratres eorum, & filios ex altera, super quibusdam possessione, & rebus aliis vertitur, tibi duximus committendam.*]

CAP. IV.

Si citatus in causa ardua de longinquo vocatur pro publica utilitate, etiam ad locum judicii, ita quòd intra terminum citationis deliberare, & alia sibi necessaria ad comparendum explicare non potuit, in termino respondere non cogitur, si reperiatur in loco judicii, sed habebit novas inducias. h. d. notabiliter. Greg. IX. *Abbati Aquæ vivæ Turonen. diœc. (Ord. S. Ben.) & Archidiac. Turonen.* (*an.* 1234.)

EXposuit nobis Bituricensis Archiepiscopus: [*& ∫.*] Burdegalen. Archiepiscopo dedimus in *a* mandatis, ut super jure primatiæ, quam in eo & in provincia sua dictus Bituricen. Archiepiscopus se habere proposuit, ad initium proximè præteritæ Quadragesimæ (quod ei terminum peremtorium assignavimus) per se, aut per Procuratorem idoneum, se conspectui nostro præsentaret *b*. Cumque postmodùm personaliter vocatus pro Ecclesiæ Romanæ subsidio, ad nostram *c* audientiam accessisset, dictus Bituricen. Archiepiscopus apud sed. Apostolic. constitutus, postulavit instanter, ut in eodem negotio procedere deberemus. Idem verò Burdegal. Archiepiscopus ad propria rediens, constituit pro se Procuratorem in ipso negotio, qui (salvis exceptionibus sibi competentibus in respondendo & defendendo, ac aliis) omnia faceret, quæ in propria erat persona facturus. Petente ergò Archiepiscopo suptadicto, ut præfatus Procurator responderet eidem: ille excipiendo proposuit se ad hoc non teneri, cùm pro alia majori causa, pro publica scilicet utilitate, dictus Burdegalen. vocatus, pro absente reputari debuerat *d* & revocandi domum privilegium habuisset. Nondum etiam super hoc deliberaverat cum Suffraganeis suis, & aliis, quorum consilium tam ardua causa requirit: nec tempus habuerat, in quo ad utrumque negotium valuerit (sicut expediret) esse paratus. Sed pars altera econtrà respondit, quòd cùm super quæstione prædicta priùs fuerat evocatus, nostræ intentionis non fuerat primum mandatum per posterius revocare: temporis quoque spacium habuerat tam prolixum, ut potuisset, si voluisset, super causa deliberare prædicta sicut fecerat cum quibusdam: & commodè utrique negotio imminere: [*& infrà.*] Nos igitur de consilio fratrum nostrorum usque ad proximum *e* venturum festum Nativitatis Dominicæ dilationem adhuc sibi duximus indulgendam.

TITULUS IX.

DE FERIIS.

CAP. I.

Diebus Dominicis mercari, litigari, judicari, vel jurari non debet: sed de vespera in vesperam debent celebrari. Ex Concilio apud Compendium. *f* (*in Gallia.*)

OMnes dies Dominicos à vespera in vesperam, cum omni veneratione decernimus observari, & ab omni illicito opere abstinere: ut in eis mercatum minimè fiat, neque placitum: neque aliquis ad mortem vel ad pœnam judicetur, nec sacramenta (nisi pro pace, vel alia necessitate) præstentur.

CAP. II.

Festorum principium & finis fieri debet, secundùm ipsorum magnitudinem, & consuetudinem regionis. hoc primò. *In præcipuis festis & intra Pascha & Pentecosten, non fit solennis genuum flexio. Si tamen tunc Clerici vel*

a *Vide l. contumacia. ff. de re jud. & l. tres denunciationes. C. quomodo & quando jud.* b *C.* 1. *eod. tit. in* 2. *comp.* c *evocato.* d *al. Ferrarien. al. Florentino.* e *Eccl. S. Pauli in urbe Rom. præest Abbas unus: & huic Ecclesiæ deserviunt* 7. *Presb. Card. quorum unus est Presb. Cardinalis S. Priscæ. Ergo hic non Archipresbyteri legendum, sed Presbyteri: nihilominùs tamen, Archipresbyteri, legitur in omnib. manuscr.*

a *Præceptis.* b *Vid. leg.* 1. *& ibi gloss. & DD. C. eodem.* c *alit. præsentiam.* d *Vide l. actione. §. Labeo. ff. pro soc. & l.* 1. *in fin. ff. solut. matr.* e *primum.* f *Burch.* 2. *decr. cap.* 81. *Ivo part.* 4. *cap.* 16. *& c.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil. vide Covarruviam lib.* 4. *var. Resol. cap.* 19.

Episco-

Episcopi ordinentur, secundum ordinationis modum, genua flectuntur, hoc secundò. *Romana Ecclesia speciale festum de Trinitate non facit: servatur tamen de hoc cujusque Ecclesiæ consuetudo.* hoc tertiò.

Alexander III. a *Terdon. Archiep.* [*in Hungariam.*]

QUoniam *b* in parte: [*& j. α*] Licèt scriptum sit, de vespera in vesperam celebrabitis sabbatha vestra: festorum tamen principium & finis, juxta eorum qualitatem, & diversarum regionum consuetudinem debet attendi: & sicut magnitudo dierum exigit, priùs incipere, & tardiùs terminari: [*& infrà.*] §. 1. Diebus autem Dominicis & aliis præcipuis festivitatibus, sive inter Pascha & Pentecosten, genuum *c* flexio nequ quam debet fieri: nisi aliquis ex devotione id velit facere in secreto. §. 2. In consecrationibus *d* autem Episcoporum, & Clericorum ordinationibus, consecrans & consecratus tantùm genua flectere possunt: secundum quod consecrationis modus requirit. §. 3. Prætereà festivitas sanctæ Trinitatis, secundum consuetudines diversarum regionum à quibusdam consuevit in octavis Pentecostes: ab aliis in Dominica prima ante adventum Domini celebrari. Ecclesia siquidem Romana in usu non habet, quòd in aliquo tempore hujusmodi celebret specialiter festivitatem: cùm singulis diebus, Gloria Patri & Filio & Spiritui Sancto, & cætera similia dicantur ad laudem pertinentia Trinitatis.

[*α Vestram volumus prudentiam certà cognitione tenere; quòd*]

CAP. III.

Propter necessitatem alimentorum, licet diebus feriatis in honorem Dei operi servili intendere, maximè circa rem tempore perituram. h. d.

Idem *Triburien. Archiepiscopo.* e (*an.* 1160.)

LIcèt tam *f* Veteris, quàm Novi Testamenti pagina septimum diem ad humanam quietem specialiter deputaverit: & tam eum, quàm alios dies majestati altissimæ deputatos, nec non natalitia sanctorum Martyrum Ecclesia decreverit observanda: & in his ab omni opere servili cessandum: [*& j. α*] Indulgemus, ut liceat parochianis vestris diebus Dominicis, & aliis festis (præterquam in majoribus anni solennitatibus) si alecia terræ se inclinaverint, eorum captioni ingruente necessitate intendere: ita quòd post factam capturam Ecclesiis circumpositis & Christi pauperibus congruam faciant portionem.

[*α Nos tamen cui ab omnium provisore Ecclesiæ est regimen commissum, super his quæ necessitas exegerit, Christi fidelibus tenemur commodum providere, non ut si quando eos servili operi, id est, actioni vel operi peccati publici & victui & vestitui quærendo fortè intendere contigerit, volumus ut eis Ap. sed. misericordiâ consuetâ subveniatur. Inde siquidem est, quòd regio vestra quæ non multis frugibus abundet, mare, in quo populus majorem consuevit habere sustentationem, sterilius solito effectum fuisse multorum relationibus cognoscentes, B. Petri auct. & Pauli & nostra.*]

CAP. IV.

Tres septimanas, quibus canon prohibet fieri nuptias, ante festum Joannis Baptistæ, non continuantur festo; sed intelligitur de septimana Ascensionis cum duabus sequentibus.

Clemens III. (*an.* 1190.)

CApellanus tuus, frater Episcope *h*, coram nobis ex parte tua proposuit, quòd cùm statuta canonica declarent nuptias tribus septimanis ante festum nativitatis B. Joannis Baptistæ minimè celebrari debere, quidam hebdomadas illas absque interpolatione continuandas intelligunt. Alii verò inter festum & ipsas volentes facere intervallum, illud dicunt ob reverentiam festivitatis Pentecostes fuisse statutum: quæ in septimanis istis solet intervenire quandoque: & sic à tribus diebus Rogationum, ante Ascensionem Domini inchoantem, usque ad octavum diem post Pentecosten (illis hebdomadis computatis) illo tantùm spatio temporis celebrari nuptias *a* non permittunt, earum celebrationem abinde nullatenus inhibentes. Quia ergo consulti fuimus, utra istarum opinionum potior videatur: nobis & fratribus nostris apparuit, quòd licèt ea sit Romanæ Eccles. consuetudo, ut quocunque tempore matrimonium contrahatur, consensu interveniente legitimo de præsenti: quia tamen à septuagesima usque ad septimum diem *b* post Pentecosten celebrari nuptiæ non sinuntur, & posteà etiam tribus septimanis, vel pluribus, ante festivitatem sancti Joannis sine differentia celebrantur: posterior sententia meliori & subtiliori nititur ratione: & sive secundùm canones à Septuagesima usque post octavas Paschæ, sive juxta consuetudinem Ecclesiæ Rom. usque post septimum diem festi Pentecostes (quod caret octavis) nuptiæ suspendantur: in Dominica, quæ sequitur, deinceps possunt licitè celebrari.

CAP. V.

In feriis introductis in honorem Dei & Sanctorum, nisi ob necessitatem vel pietatem, judicium exerceri non potest, etiam de consensu partium: feriis tamen introductis favore hominum, partes renunciare possunt.

Gregorius IX. (*an.* 1232.)

COnquestus est nobis: [*& infrà.*] Quamvis non prorogari, sed expediri deceat *a* quæstiones: debet tamen judicialis strepitus diebus non conquiescere feriatis, qui ob reverentiam Dei noscuntur esse statuti: scilicet Natalis Domini, sancti Stephani, Joannis Evangelistæ, Innocentium, sancti Silvestri, Circumcisionis, Epiphaniæ, 7. diebus Dominicæ Passionis, Resurrectionis, cum 7. sequentibus, Ascensionis, Pentecostes, cum duobus *d* qui sequuntur, Nativitatis Joann. Baptistæ, Festivitatum omnium Virginis gloriosæ, 12. Apostolorum, & præcipuè Petri & Pauli, beati Laurentii, dedicationis beati Michaëlis, Solennitatis omnium Sanctorum, ac diebus Dominicis, cæterisque solennitatibus, quas singuli Episcopi in suis diœcesibus cum Clero & populo duxerint solenniter venerandas: quibus solennibus feriis (nisi necessitas urgeat, vel pietas suadeat) usque adeò convenit ab hujusmodi abstinere, ut consentientibus etiam partibus, nec processus habitus teneat, nec sententia, quam contingit diebus hujusmodi promulgari. Licèt diebus feriatis, qui gratiâ vindemiarum vel messium ob necessitates hominum indulgentur, procedi valeat, si de partium processerit voluntate.

TITULUS IX.

DE ORDINE COGNITIONUM.

CAP. I.

Contra mulierem vendicantem aliquem in maritum, admittitur exceptio consanguinitatis: quæ priùs discutienda est, quàm super matrimonio pronuncietur: & sufficit super ipso principali pronunciare. h. d.

Clemens III. *Alatrino Episcopo.* e (*an.* 1190. *Romæ.*)

---

a *Al. Trid. Archiepisc. al. Tricilicnsi Archid.* b *Cap.* 2. *eod. tit. in* 2. *compil. Gen.* 2. *Exod.* 16. *&* 20. *Levit.* 23. *Num.* 28. *Deut.* 5. c *vide Burch. l.* 13. *c.* 3. d *al. consecratione.* e *In plerisque Episcopo, non Archiepisc.* f *Cap.* 3. *eod. tit. in* 3. *compil. Arnald. Albertin. in Rub. de hæret. lib.* 6. *quæst.* 12. §. *quintus error. num.* 23. *Covarruvias l.* 4. *var. resol. c.* 19. *num.* 4. g *al. Cœlestinus.* h *Cap.* 4. *eod. tit. in* 2. *compil. Burch. l.* 13. *decr. c.* 21.

a *Vide Conc. Trident. sess.* 24. *in doctr. de sacr. matr. can.* 11. *& eâd. sess. de reform. matr. c.* 10. *& Conc. Laodicens. c.* 52. b *al. septem dies, ut infrà post* 7. *dies.* c *al. debeant.* d *al. ita: cum duobus diebus, quæ subsequuntur.* e *al. Apetrino. al. Alatano. al. Alen. al. Alteran.*

INtelleximus *a*, quòd cùm quædam mulier peteret quendam in virum, testes ad suæ intentionis assertionem induxit: per quos pars viri futurum sibi præjudicium metuens, exceptionem consanguinitatis objecit, ex qua intendit petitionem mulieris elidi: [*& infrà.* α] Inquisitioni tuæ taliter duximus respondendum, quòd cùm exceptione probatâ quæstio principalis perimatur, antè est cognoscendum de ipsa, quàm ad definitionis articulum procedatur: quo facto, virum ab impetitione mulieris (prout exposcit ratio juris) absolvas.

[α *Quia vero nos consulere voluisti, an priùs de impedimento consanguinitatis sit agendum, quam super causa principali sententia proferatur.*]

CAP. II.

Si reus contra actorem spoliatorem spoliationem opponit, aut excipiendo, & tunc prius auditur, & eâ probatâ respondere non cogitur: sed per hoc non restituitur: aut agendo, & tunc simul utraque quæstio terminatur, & eâ probatâ restituetur.

Innocentius III. *Episcopo Narmarinensi.* b
(*an.* 1206. *Romà in Umbriam.*)

CUm dilectus filius *c* Abbas de Ferentino, de nobilibus viris dominis de Attone *d* deposuerit quæstionem, quod manu armatâ, & cum exercitu ad castrum monasterii venientes, in prædis animalium & aliis damnificare dictum cœnobium præsumpserint: de quibus justitiam sibi fieri postulabat. Et circa litis contestationem sub forma exceptionis fuit ex adverso responsum, quòd per ipsius dolum & violentiam castrum Sirati amiserant: quod & progenitores eorum tenuerant, & ipsi possederant in quiete: sibi petentes priùs restitui, quàm petitionibus ipsius responderent, præsertim cùm testes haberent præsentes, per quos intentionem suam in continenti probare volebant. Verùm ex parte Abbatis fuit taliter replicatum, quòd ab eo restitutio peti non poterat, quia non fuerat spoliator, præsertim cùm dictum castrum ad jus & proprietatem sui monasterii pertineret: quod etiam pars adversa nullatenus denegabat. Unde & *e* verus dominus (ad quem ab alio res sua possessa revertitur etiam post tempora longiora) retentionis debebat commodum obtinere: & judicium restitutorium contra spoliatorem tantùm competere dignoscitur: [*& infra.* α] Nos autem distinguendum esse credimus, utrùm spoliationis quæstio ab eisdem nobilibus sit objecta in modum actionis ad restitutionem petendam, an in forma exceptionis, ad intentionem adversarii repellendam. Cùm eâ in modum actionis propositâ, intelligantur mutuæ petitiones sese tanquam diversæ minime contingentes: ac per hoc juxta regulam juris, quâ dicitur: Qui prior appellat, prior agat, quæ priùs esset proposita, priùs foret tractanda: quæ quam in idem judicium ambæ deductæ, vicissimque tractatæ, simul essent eâdem sententiâ terminandæ. Sed quoniam quæstio illa fuit ab eisdem nobilibus tantùm in modum exceptionis objecta: interloquendo pronunciavimus, ut probationes eorum super ipsa exceptione primitùs audirentur, & eâ probatâ legitimè, Abbati non cogerentur respondere super petitionibus memoratis, donec restituerentur ab ipso: cùm spoliatori spoliatus ante restitutionem non cogatur nullatenùs respondere.

§. 1. Verùm spoliatione in modum exceptionis tantùm probatâ, non est per hoc restitutio facienda. Quemadmodum si in modum exceptionis aliquod crimen testi objicitur, ut à testimonio repellatur, etsi crimen contra eum civiliter probatum fuerit, non ideò sibi pœna infligitur ordinaria, sed ejus duntaxat testimonio non creditur: quod eâ ratione contingit, quoniam in ipsum accusatio non procedit. Testes etiam, quorum testimonium reprobatur, inter infames quasi ex falso testimonio non habentur.

[α *Pro damnis quoque illatis restitutio postulari non poterat, sed ad eadem debet actio competens intentari, alioqui cùm etiam pars Abbatis damna gravissima sibi quereretur illata, priùs restituenda fuerant, si propter hujusmodi esset restitutio facienda secundùm tenorem regulæ memoratæ. Capitula quoque de restitutione facienda, loquentia, locum habere in criminalibus asserebant: quando & quis ab adversario spoliatur & super re ipsa, quâ spoliatus est, convenitur. Cæterùm ex parte Abbatis regulam introductam adversa pars in mutuis petitionibus locum habere dicebat, cùm causæ vicissim tractatæ unâ posteà sententiâ terminantur. Cùm verò pars aliqua petat restitutionem, vel aliquid sibi debere proponit, & altera in modum exceptionis se asserit spoliatam, nec ante restitutionem suam nullatenus responsuram, de incidenti priùs asserebat anteà cognoscendum. Cùm autem quæ prævidimus, & alia quædam prædicti Cardinal. nobis & fratribus nostris fideliter retulissent.*]

CAP. III.

Petenti hæreditatem, obstat exceptio nativitatis, quæ priùs debet coram Ecclesiastico Judice terminari. Hoc dicit, secundùm gloss. intelligendo, quòd hic erat priùs coram Judice seculari petita hæreditas, & exceptum fuit de illegitimitate.

Honorius III. *Ludovico Regi Francorum.*
(*an.* 1214.)

TUam non credimus latere prudentiam, causam natalium reginæ Cypri, ad examen nostrum (utpote, quæ ad forum Ecclesiasticum pertinet) esse delatam. [*& infrà.* α] Quia verò *a* antequam natalium causa terminata esset, dependentem ex illa successionis causam incipere, nihil aliud esset, quàm diversis processibus intricare negotium, & confusione quâdam judicii ordinem perturbare: mandamus, quatenus si fortè ab ipsa Regina fueris super hoc requisitus, donec jam dicta causa natalium Apostolico judicio finem acceperit, patienter expectes.

[α *Unde claræ mem. Philippum Regem Francorum patrem tuum literis nostris curavimus præmonere, ut si forsitan Regina ipsa super successione Comitatûs Campaniæ, quæstionem proponeret coram eo, non audiret eandem quousque terminata esset prædicta causa natalium, ex qua illa noscitur dependere. Licèt igitur sicut eidem patri tuo scripsimus, velimus Reginam ipsam in suis justis petitionibus exaudiri.*]

CAP. IV.

Agens possessorio recuperandæ, non tenetur ante restitutionem suis spoliatoribus (nisi super quæstione spoliationis) respondere: potest tamen ab agendo repelli per exceptionem spoliationis. h.d.

Gregorius IX. (*an.* 1235.)

SUper spoliatione conventus, adversùs restitutionem petentem non est (nisi super quæstione spoliationis) si eum reconveniat, audiendus. Cùm restitutionis petitio in hoc privilegiata noscatur, ut ipsam intentans non cogatur ante restitutionem spoliatoribus respondere *b*. Quanquam ab agendo (spoliatione ab eis in modum exceptionis propositâ) repellatur.

TITULUS XI.

DE PLUS PETITIONIBUS.

CAP. UNIC.

Ponit quatuor modos plus petendi, & pœnas plus petentium.

Gregorius IX. (*an.* 1234.)

COnsilium *d* providentiæ dici non potest, quòd pecuniam sibi debitam, ante terminum ab adversario

a *Cap. un. eod. tit. in* 1. *compilat.* b *al. Narmens. al. Novariensi. al. Varicensi. al. Marin.* c *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *compil.* d *Arrone.* e *al. ut.*

a *Tamen.* b *Vid. l. bona fides, cum not. ff. depositi.* c *al. opposita, in manuscr.* d *Vid. Jason. in §. si quis agens. Instit. de act.*

versario reperisti. Punitur enim importunitas plus petentium, si super petitione sua duxerint in judicio persistendum: ... quòd qui repetunt amplius sine causa, in expensis adversario condemnantur. §. 1. Qui autem plus loco, ad interesse tenentur *a* : pro eo quod utilitas adimitur debitoribus, quam haberent, si statuto loco solvissent. §. 2. Ei vero, à quo amplius *b* tempore petitur, induciæ duplicantur: nec litem excipiet, nisi ei solvantur expensæ. §. 3. Te quoque dubitare non credimus, quòd causâ plus petitur, cùm aliquid in genere vel sub alterernatione debetur, & rem in specie, vel unum præcisè peti contingit. §. 4. Re autem, si X. sint debita, & XX. petantur. §. 5. Loco verò, cùm quis non ubi convenit solvere, sed alibi convenitur. §. 6. Tempore quoque, cùm ante diem vel conditionem petitur quod debetur.

TITULUS XII.

DE CAUSA POSSESSIONIS ET PROPRIETATIS.

CAP. I.

Causa possessionis & proprietatis sub eodem Judice terminari debet: nec contra absentem est pronunciandum.

Gregorius *Duci c Sicilia.* (*an.* 1075.)

SUsceptis *d*, [& §. α] Legali provisione decretum est tam *e* momenti, quàm proprietatis causam, sub uno eodemque Judice debere cognosci *f*. Nec nos contra inauditam partem aliquid possumus diffinire.

[α *Magnitudinis vestræ epistolis contristati sumus, &c.* quæ sunt impressa in registro Gregoriis.]

CAP. II.

Si actum est possessorio & petitorio, potest Judex receptis probationibus super utroque, priùs discutere probationes super possessorio, & illud terminare. h. d.

Cœlestinus III. (*an.* 1195.)

AD ultimum interrogati fuimus *g*, si Judices deputati, ut de possessione & proprietate cognoscant, gravibus partium sumptibus parcere cupientes, de utraque commixtim audiant allegationes, pariter & testes admittant *h*: deinde prius audiant attestationes de possessione, & pronuncient secundùm tenorem illarum, utrùm licitè hoc agatur. Nos autem (cùm hoc sit in jure civili expressum) quòd licitè possit fieri, respondemus.

CAP. III.

Si spoliatus possessorio & petitorio simul agens, possessionem & spoliationem probat, sed non dominium seu proprietatem, obtinet in possessorio: sed succumbet in petitorio.

Innocentius III. *Archiepiscopo & Canonicis Sutrinis.* (*an.* 1206.)

CUm Ecclesia Sutrina pastore *i* vacaret, vos convenientes in unum, & (sicut moris est) Spiritus Sancti gratiâ invocatâ, pastorem unanimiter elegistis, petentes ipsius electionem à sede Apostolicâ confirmari. Verùm Clerici conventualium Ecclesiarum civitatis ejusdem, consequenter suam deposuêre querelam, quòd cùm in Episcoporum electionibus ipsi ac prædecessores eorum consueverint interesse, vos eis renitentibus & exclusis, ad electionem procedere præsumpsistis: quam ob hoc non confirmari, sed infirmari potiùs postulabant. Partibus ergo apud sed. Apost. constitutis, in auditorum præsentia testes utrinque producti fuerant: & eorum depositionibus publicatis, pars Canonicorum per testes à se introductos intentionem suam (quòd ad eos tantùm spectaret electio) sufficienter dicebant *a* esse probatam: parte Clericorum nihilominus asserente, quòd per dicta testium, quos produxerant, & ipsi assertionem suam (quòd electioni Pontificum interesse deberent) pleniùs probavissent: per quæ constare dicebant, eos electionibus trium Episcoporum (qui Ecclesiæ Sutrinæ ultimò & immediatè præfuerant) cum Canonicis cathedralis Ecclesiæ affuisse, vocemque habuisse cum aliis eligendi. Nos igitur (quoniam deprehendimus testes vestros in perhibendis testimoniis varios extitisse, atque adversùs fidem attestationis suæ coram auditoribus vacillâsse, & quòd negativam quoddammodo astruere satagebant, probare volentes jus electionis ita *b* ad vos spectare, quòd ad adversarios minimè pertineret: per testes verò adversæ partis fuit sufficienter ostensum, quòd in trium Episcoporum electionibus, de quibus præmissum est, Clerici præsentes affuerint, & vocem habuerint eligendi) præmissam electionem factam eis contradicentibus & exclusis, decrevimus irritandam, Clericos sæpè dictos in eam quasi possessionem, quam ante controversiam motam habuerant, reducentes. Verùm quoniam in quæstione prædicta quicquid juris utraque pars in electione habebat, deductum in judicium videbatur, cùm jure civili sit cautum, id venire in judicium, non solùm, de quo actum est ut veniret, sed id non venire, de quo nominatim actum est, ne veniret & secundùm statuta canonica electiones Episcoporum ad cathedralium Ecclesiarum Clericos regulariter pertinere noscantur; nisi alibi secùs obtineat de consuetudine speciali: nec ex eo, *c* quòd Clerici antedicti se inter eligentes Sutrinos Episcopos probaverunt tertiò extitisse, jus eligendi propter brevitatem temporis usque ad præscriptionem legitimam non producti, sibi acquirere potuerunt, & actore non probante, qui convenitur, & si nihil præstiterit, obtinebit: ab eorum impetitione super electionibus faciendis vos duximus absolvendos prædictis Ecclesiarum Clericis super hoc perpetuum silentium imponentes.

CAP. IV.

Idem dicit quoad intellectum, quod decretalis suprà proxima.

Idem *Canonicis de Bethlehem.* (*an.* 1206.)

CUm super *d* electione Bethlehemitan. Ecclesiæ inter R. Subdiaconum nostrum, & P. Canonicum sepulchri dominici quæstio verteretur, utroque se pro electo gerente: cùm præfatus Subdiaconus à Patriarcha Hierosolymitano fuerit confirmatus: [& §. α] Eum *e* qui se probaverat per secularem potentiam spoliatum, restituendum decrevimus, justitiâ mediante. Verùm quoniam tam possessorium, quàm petitorium deductum fuerat in judicium, & tam restitutionis, quàm electionis quæstio pleniùs agitata, & constitit nobis electionem utriusque minùs canonicam extitisse, (cùm Judex, de qua re cognovit, pronunciare *f* debeat) utramque duximus sententialiter irritandam. *g*

[α *Alter verò favorem Regium obtineret, eis dil. f. p. Basilicæ 12. Apostolorum I. titul. S. Stephani in monte Celio*

a *Vid. l.* 1. *ff. de eo quod certo loc.* b *plùs.* c *alit. Felici. Gregor. VII. Registri ind.* 2. *epistol.* 98. *sive* 100. d *cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil.* e *al. momentaneæ possessionis: sed in registr. Greg. est momenti.* f *Vid. l.* 1. *& per totum tit. ff. de quib. reb. ad eundem judic. eatur.* g *e. un. eod. tit. in* 2. *comp.* h *accipiant.* i *C.* 1. *eod. tit. in* 3. *compil.*

a *Dicebat.* b *alit. ita quidem.* c *Hujus periodi sensus: Clerici conventualium Ecclesiarum, quamvis tribus Episcoporum electionibus interfuerint, non tamen acquisiverunt jus eligendi: quoniam nondum legitimo tempore id jus præscripserant.* d *C.* 2. *eod. tit. in* 3. *comp.* e *al. Et quia se probaverat. al. ita. Cùm quia se probavit.* f *In Cod. Barb. de ea pronunciare, &c.* g *Reliqua pars hujus c. est infrà. de confessis. c.* 2.

Presbyterum & G. S. Mariæ in porticu Diac. Card. dedimus auditores. In quorum præsentia receptis utrinque testibus, & eorum depositionibus publicatis, quæ hinc inde allegata fuerunt, nobis & fratribus nostris retulerunt fideliter & prudenter. Nos verò tam per relationes Cardinalium, quàm per gesta de causæ meritis sufficienter instructi, communicato fratrum nostrorum consilio jam dictum Sub. R.]

CAP. V.

Qui agit de proprietate, ante conclusionem causæ possessorio adipiscendæ vel recuperandæ agere potest: post conclusionem verò, & ante sententiam hoc non potest, nisi justa causa subsit.

Idem *Episcopo Novinien.* a (*an.* 1204.)

PAstoralis *b* officii: [*& ĵ. α*] Sanè (sicut intimâsti) contingit aliquando, ut cùm is, qui se asserit spoliatum, suum trahit spoliatorem in causam, inter ipsa juris auspicia requisitus, quo malit experiri judicio, litem proprietatis ingreditur, de illata sibi violentia nullam faciens mentionem: cùm autem fuerit in causa processum, novum judicium super possessorio nititur inchoare: [*& ĵ. β*] Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd possessorio quidem judicio, quod de recuperanda, seu adipiscenda possessione proponitur, antequam renunciatum sit, aut conclusum in proprietatis judicio primitùs instituto, agi potest ab eo, qui rem cœperit vendicare. Cùm legali sit provisione statutum, eum, qui fundum vendicaverit ab eo, cum quo interdicto unde vi potuit experiri, pendente judicio interdictum posse nihilominus intentare. Aliis possessoriis judiciis in suo robore duraturis, quæ vendicationem dominii, sui naturâ præcedunt. Si vero renuntiatum fuerit vel conclusum, ut jam possit causa proprietatis definitivæ sententiæ calculo terminari: (Ne lites litibus inculcentur, & via possit fraudibus aperiri) causâ non decisâ, possessorio non erit utendum. Nisi Judex, qui de causa cognoscit, hoc ipsum ex justa causa viderit expedire. *c* Putà cùm ex perspicuis indiciis facilè arguitur iniquitas invasoris, & spoliato casu seu malitiâ probandi dominium subtraxerit facultatem. His igitur & aliis causis inspectis (quæ continent æquitatem, aut justè moverint animum judicantis) postquam etiam conclusum fuerit, posse agi possessorio judicio non negamus.

[*α Debitum solicitâ mente prosequeris, cùm justitiâ & zelo succensus super dubiis juris articulis per Ap. sed. oraculum, à qua tuâ pendet jurisdictionis auctoritas, responsum humiliter expetis & devotus expectas, ne fortè nova oppositionum varietas aut juris expositio variâ novitate distincta, non juris effectum pariat, sed justitiæ defectum potius inducat.*]

[*β Quòd non videtur possessorio renunciare judicio, qui rem cœperit vindicare. Ex adverso resistitur, qui dum querelam proprietatis spontè proposuit, præjudicium sibi fecit in quæstione possessionis, quæ secundum ordinem juris prius proponi potuit & debuit terminari: quid igitur in his statuendum sit, tua f. requisivit. Nos autem*]

CAP. VI.

Si petitorio & possessorio simul est actum, unâ sententiâ terminatur; & præmittitur possessorium in terminando: sed in exequendo prævalet petitorium.

Idem *Episcopo & Officiali sancti Andreæ.*

CUm dilectus: *d* [*& infrà.*] Ad quartam breviter respondemus, quod cùm super possessorio & petitorio simul est actum: utrumque unâ sententiâ debet terminari *e*. Sed licet in pronunciatione sit possessio præmittenda, in executione tamen debet proprietas prævalere.

CAP. VII.

Adjudicatur illi beneficium, qui probavit collatorem suum fuisse in possessione conferendi collationis tempore: per hoc tamen non prohibetur succumbens agere de proprietate juris conferendi cum ipso collatore, hoc vult tota litera.

Idem *Veronen. Episcopo.* (*an.* 1205.)

CUm olim *a* quæstio, quæ inter Archidiaconum ex una parte, & Archipresbyterum & Canonicos Vincentinæ Ecclesiæ ex altera: [*& infrà.*] Quoniam per attestationes nobis constitit evidenter, quòd ab Episcopis Vincen. Archidiaconatus ipse sine reclamatione aliqua Canonicorum, duobus Archid. continuè (qui ante ipsum extiterant) fuerat assignatus: & quia Canonici prædicti, Judices recusare minimè debuerunt, cùm causa prædictis Judicibus fuisset delegata, de utriusque partis Procuratorum assensu, prædictum Archidiaconatum eidem per diffinitivam sententiam adjudicare curavimus: Canonicis Vincen. perpetuum silentium imponentes: Reservatâ tamen eis quæstione proprietatis super collatione Archidiaconatûs ipsius: si fortè super hoc contendere voluerint adversùs Episcopum Vincen. cùm res inter alios acta, non debeat eis præjudicium generare.

CAP. VIII.

Si petens rem ex una causa succumbit, ex alia causa petere poterit. hoc dicit, quoad literam. *Vel sic: Petenti rem jure dominii, possessionem probare non sufficit.* hoc dicit, quoad titulum.

Honorius III. *Abbati S. Cypriani (Ord. S. Ben.) Torcel. diœcesis, & S. Mariæ nova de Venetiis.* (*an.* 1220.)

IN causa, quæ inter Patriarcham Granden. ex una parte, & Abbatem & Conventum monasterii sancti Georgii de Venetiis, super subjectione ipsius monasterii, ex altera vertebatur: invenimus pro eodem Patriarcha probatum, quòd inter alia Abbas quandoque ivit ad ejus Synodum L. solidos Venetorum ei per plures annos exolvens: [*& infrà. α*] Ad hæc cùm de præmissis L. solidis, quos petiit ad subjectionis indicium, à Patriarcha sit actum, per sententiam diffinitivam, quam super hoc contrariam reportavit: ei non adimimus (si alio jure de ipsis experiri voluerit) potestatem.

[*α Probatum verò pro Episcopo invenitur, quòd ejusdem monasterii confirmavit Abbates, qui eidem obedientiam & reverentiam impenderent. Abbates etiam ejusdem monasterii ad Synodum veniebant Episcopi, & idem ad exequias invitatus recipiebatur processionaliter cum solennitate prædicta, ac similiter invitatus in festo beati Georgii procurationem recipiebat ibidem, quem in barcha sua in festo purificationis B Virginis conducebant. Cùm autem in his primò possessorio egerint Patriarcha & Episcopus memorati, nos eos ad possessionem vel quasi restituimus prædictorum: quia hinc inde petitorio nihilominùs actum fuit, & utraque pars totum jus suum videretur in judicium deduxisse: nos visis prædecess. n. privilegiis monasterium ipsum de fil. n. cons. liberum esse decrevimus, & immediatè ad Rom. Eccles. pertinere. Illud in præmissis, quæ jurisdictionem & subjectionem respiciunt, ab impetitione dictorum Patriarchæ & Episcopi absolventes, non obstante possessione circa prædicta probatâ: cum non docuerint se tanto tempore talia percepisse, quòd per hoc libertatis privilegiis fuerit derogatum, reservamus tamen Episcopo supradicto, quæ sibi circa chrisma, oleum sanctum, ordinationes Clericorum, & quædam alia, quæ in eisdem privilegiis specialiter reservantur.*]

a *Novionensi.* b *Cap. 3. eod. tit. in 3. compilat.* c *Vide l. dolum. cum gloss. 1. & not. C. de donat.* d *Cap. 4. eod. tit. in 3. comp.* e *Vide l. etiam. ff. de minor. per Bart.*

a *Omissis multis intellectibus hujus cap. de quibus latè Doctor. hoc loco, hic mihi videtur satis aptus, quamvis Archidiaconus per Episcopum esset electus.* b *l. cum quid D. si cert. petat.*

TITULUS XIII.

DE RESTITUTIONE SPOLIATORUM.

CAP. I.

Adversùs restitutionem petentem, non est audiendus reus de proprietate opponens, nisi actore consentiente.

Gregorius IX. *S. Episcopo Constan incp.* (*an.*1232.)

Licèt multum: *a* [*& infrà.*] Conquestus est nobis Philatius *b* cæcus, ejus campum ab Ecclesiæ *c* hominibus irrationabiliter occupatum. Quòd si ita est, quanquam ante omnem contentionem possessio ei debuit violenter ablata restitui: tamen quia Eventus Diaconus ipsius Ecclesiæ, consentiente illo, constituit se legitimè probaturum, dictum campum ejusdem Ecclesiæ juris esse, veritatem inquire: & si hoc probatum fuerit, huic dicendum est, ut à sua intentione discedat. Alioquin res ei ablata reddatur.

CAP. II.

Petenti restitutionem beneficii, non obstat renunciatio facta post spoliationem, quia præsumitur non spontanea. Et seriosè addidi, quia præsumitur non spontanea: quoniam etsi probatur spontanea, deberet obstare talis exceptio, vel renunciatio in beneficialibus.

Alexander III. *Vigoren. Episcopo.* (*an.* 1180.)

Solicitè cures *d* perquirere, quo tempore H. renunciavit Ecclesiæ: & si tibi constiterit eum spoliatum, cùm eidem Ecclesiæ renunciavit: contra eum testes alterius partis, de juramento, & renunciatione spontè facta (antequam restitutus fuerit) non admittas: quia non est verisimile, quòd spontè juri suo renunciaverit, qui renunciat spoliatus: Sed testes ejusdem H. quibus intendit se probare, quod violenter prædictâ Ecclesiâ fuerit spoliatus (dummodo idonei sint) recipere non postponas.

CAP. III.

Petens restitutionem beneficii non auditur, etiamsi spoliationem probat, si probatur eum spontè illud beneficium prius resignâsse.

Idem.

Acceptâ *e* quæstione P. Clerici (quòd violenter fuerat Ecclesiâ spoliatus) vobis dedimus in mandatis, ut si hoc constaret, eam sibi restitui faceretis. Quo cognito, responsum est ab adversario, id non debere proficere: eò quod sponteneâ voluntate coram Eboracen. Archiepiscopo Apost. sed. Leg præscriptam Ecclesiam *f* abjurâsset: [*& infrà. α*] Mandamus, quatenus si vobis constiterit, quod præfatus P. nullo metu vel vi coactus, id spontaneè *g* prælibatam Ecclesiam taliter abjuraverit: ei super hoc perpetuum silentium imponatis.

[*α Quia verò non scripsimus idiotis, sed discretis personis, & nostrum est discernere, quid ratio dictet, præsentium auctoritate dis. n.*]

CAP. IV.

In interdicto de retinenda succumbit reus ipsius abjuratione probata, h. d. quoad titulum.

Idem *Vigoren. Episcopo, & He'ien. Archid.*

Auditâ querelâ T. Clerici *h*, quòd H. persona Ecclesiæ de Sander, ipsum super Ecclesia sua de Pelen. *i* indebitè molestaret: Londonien. Episcopo, & tibi, fili Archid. dedimus in mandatis, ut si vobis constaret, quòd prædictus H. alterius Ecclesiæ personatum haberet, vel juramento spontaneè præstito firmaverit, se memorato T. super eadem Ecclesia *a* quæstionem de cætero non moturum: ab ejus molestia super hoc compesceretis eundem: [*& infrà. α*] Cùm verò vobis pleniùs constitisset, dictum H. non solùm Ecclesiæ alterius personatum habere, sed etiam spontaneâ voluntate Ecclesiam de Pelen. in perpetuum abjurâsse: prohibuistis eidem, ne dictum T. super hoc de cætero molestaret. Licèt autem nuncius ejusdem H. posteriores literas impetraverit, formam aliam continentes, quòd non obstantibus literis à parte altera impetratis, revocari deberet, si quid immutatum esset in a se, postquam idem nuncius iter ad nos arripuerit veniendi. Quia tamen non intelleximus nec intelligi debuit, ut revocaretur, quod per vos factum esset auctoritate literarum nostrarum *b*, sed si quid præsumptione vel violentiâ immutatum *c* esset: mandamus, quatenus sententiam, quam protulistis ante posteriorum literarum receptionem, occasione ipsarum nullatenus revocare tentetis: & si contra sententiam ipsam aliquid statuistis, studeatis id sublato app. obstaculo revocare. Si verò post receptionem sequentium literarum sententia lata fuerit: eâ non obstante, juxta tenorem ipsarum, appel. postpositâ procedatis.

[*α Postmodùm verò nuncius præfat. H. ad præsentiam nostram accedens constanti nobis assertione proposuit, quòd per violentiam idem H eâdem Ecclesiâ spoliatus fuerit, & ideò ad vos nostras literas impetravit: ut si constaret vobis veritate cognitâ ipsum H. spoliatum esse, cum idem renunciaverit Ecclesiæ, contra eum testes alterius partis de juramento & renunciatione spontaneè facta nullatenus reciperetis, sed testes potiùs H. quibus intendebat posse probare, quòd violenter prædi. Ecclesiâ spoliatus fuerit, dummodò sint idonei, non differatis recipere, & secundum eorum depositiones vel demonstrationes & rationes & allegationes hinc inde productas in causa ipsa app. rem. quod justum est judicetis, non obstantibus literis nostris, si quæ aliæ ab alterutra parte impetratæ fuissent, aut formâ, quam excessimus in aliis literis super hoc impetratis. Addimus insuper, quòd si super causa ipsa aliquid esset mutatum, postquam nuncius prædicti H. tunc iter arripuit ad nostram præsentiam veniendi, totam causam ante ingressum principalis causæ contradictione, & appell. cess. in eum statum reduceretis, in quo fuisse dignoscitur, cum nuncius prædicti H. est iter ipsum aggressus: nisi forte interim idem H. cum altera parte spontaneâ voluntate posset super Ecclesia ipsa convenire. Nunc autem ex literis prædicti Episcopi & tuis, fil. Archid nobis innotuit, quòd vos priorum literarum tenorem secuti, partes debitâ solennitate citâstis.*]

CAP. V.

Petenti restitutionem beneficii, quæstio institutionis non canonicæ referri non potest.

Idem *Brixien. Episcopo.*

In literis *d* tuis: [*& infrà*] Super illa quæstione, videlicet cùm quis dicit se de possessione violenter ejectum, & adversarius dicit, eum non fuisse canonicè institutum: respondemus, priùs de violenta ejectione, quàm de canonica institutione agi debere: quia prædo etiam est secundùm rigorem juris restituendus.

CAP. VI.

Non obstat exceptio criminis agenti interdicto unde vi, vel quod vi aut clàm.

Idem *Exonen. e Episcopo.*

Item cùm quis *f* dicit, se de possessione violenter ejectum, vel adversarium clàm possessionem intrâsse,

a *C. 7. eod. tit. in 1. compilat.* b *Philagrius, alit. Philarius.* c *In C. Bar. ab Ecclesia vestra.* d *Post Conc. Lat. sub Alexan. III. p. 22. c. 1. & c. 1. eod. tit. in 1. compilat.* e *Post Conc. Later. part. 22. c. 2. & c. 2. eod. tit. in 1. compil.* f *l. si quis vi. §. differentia. D. de acquir. poss.* g *sed spontaneâ voluntate.* h *Post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 22. cap. 4. & c. 4. eod. tit. in 1. comp.* i *al. Peleren.*

a *Al. ita, super eadem causa: in multis antiq.* b *Hunc text. dicit hîc Abbas esse singularem ad hoc, quòd hoc verbum, Revocetis in irritum; non intelligitur de legitimè actis.* c *innovatum.* d *Post Concil. Lat. sub Alexand. III. part. 22. c. 5. & c. 5. eod. tit. in 1. compilat. Anton. Gabr. comm. conc. tit. de restit. spol.* e *al. Lexoviensi.* f *Post Conc. Lat. part. 22. cap. 6. & cap. 6. eod. tit. in 1. comp.*

& adversarius ei crimen objicit, ut eum à sua intentione repellat: non occurrit nobis, quod illius objectio admitti debeat *a*, vel principalis causæ propter hoc executio retardari: quoniam criminaliter adversùs eum ante restitutionem agere non potest, cùm præsumatur ejus existere inimicus.

CAP. VII.

Spoliatus etiam à Judice juris ordine prætermisso, ante omnia restituatur.

Idem *Cantuar. Archiepiscopo.* (*an.* 1160.)

Conquerente *b* nobis Renaldo Clerico accepimus, quòd ipsum Ecclesia de Wefort *c* sine judicio spoliâsti. Quia verò jam non decet hoc ætatem tuam, Clericos tuæ jurisdictionis sine manifesta causa & rationabili suis beneficiis spoliare, quibus teneris paternâ provisione consulere: mandamus, quatenus, si est ita, prædicto Clerico præfatam Ecclesiam cum reditibus inde perceptis restituas: & in pace eadem possidere permittas. Restitutione autem factâ, si quid adversus eum super præscripta Ecclesia proponere volueris, coram Exon. Episcopo delegato à nobis per te vel per sufficientem responsalem tuum, cum eodem R. ordine judiciario poteris experiri.

CAP. VIII.

Restituitur conjunx viro probanti desponsationem & copulam, & de ipsius impunitate caventi, nisi magna sit viri sævitia.

Idem *Ambian. & Beluacens. Episcopis.*

Ex transmissa *d* nobis: [*& infrà. α*] Mandamus, quatenus si vobis constiterit, quod præfata mulier prædicto militi legitimè desponsata fuisset, & ab eo cognita, ipsam ei restitui faciatis: receptâ tamen sufficienti cautione, quod illi non debeat aliquod malum inferre. Si autem capitali odio ita mulierem vir persequitur, quòd merito de ipso diffidat, alicui probæ & honestæ mulieri usque ad causæ decisionem custodienda studiosiùs committatur, in loco ubi vir, vel parentes ejus, mulieri nullam possint violentiam *e* inferre.

[*α Quia nobis de veritate constare non potuit, causam experientiæ vestræ duximus committendam. F. v. p. a. s.*]

CAP. IX.

Per solutionem pensionis rei donatæ factam donatario cum auctoritate donatoris, acquiritur illi donatario rei donatæ possessio: adeo, quod si ab illo expellitur, per interdictum recuperandæ agere poterit.

Idem *Exon. Episcopo & Abb. de Heford.*

Cum venisset *f* ad nos B. Canonicus sanctæ Trinitatis de Hasul. *g* a suo Priore & Capitulo destinatus, in audientia nostra proposuit, quod cum Eboracensis Archiepiscopus Ecclesiam de N. eis concessisset, & per scriptum proprium confirmâsset, ita quod post decessum G. Clerici (qui præfatam Ecclesiam tunc tenebat) usibus eorum omnibus modis proficeret *h*, & interim auctoritate ipsius Archiepiscopi idem G. ipsis Canonicis annuam solveret pensionem: [*& infrà. α*] Respondemus, quòd si præfati Canonici, de prædicta Ecclesia, auctoritate ejusdem Archiepiscopi, vivente Clerico perceperunt annuam pensionem: eo mortuo, quamvis auctoritate ejusdem Archiepiscopi non quæsierunt, vitiose tamen non sunt possessionem ingressi: cum (sicut canonicum est) is possideat, cujus nomine possidetur.

[*α Nos postmodum etiam ipsam concessionem, scripto ipsius Archiepiscopi diligenter inspecto, auct. Apost. duximus confirmandam. Mortuo autem præfato Clerico jam dicti Canonici, licèt per ipsum Archiepiscopum non fuissent in possessionem Ecclesiæ prædictæ inducti, tamen de concessione & confirmatione nostra plurimum confidentes, Ecclesiam ipsam, ne à quodam Clerico turbaretur, qui eos super eadem Ecclesia nitebatur fatigare, sunt ingressi: & tam contra ipsum Archidiac. à quo gravari timebant, quàm contra præfatum Clericum ad n. audientiam appellaverant. Ipsis verò per duos de fratribus suis appellationem factam prosequentibus, sæpedictus Archidiaconus bladum & omnia bona Ecclesiæ, quæ præfatus G. Clericus suus moriens ibidem reliquit, fecit, quod vix credere possumus, invitis prædictis Canonicis asportari.* & infrà. *Magister verò M. & A. nuncii ejusdem Archidiaconi, qui præsentes aderant, ipsum super his instanter excusaverunt, & adjecerunt Archidiac. jam prædicto per præfatos Canonicos gravem injuriam irrogatam. Quia si ab ipso literas concessionis habuissent, ipsius auct. postmodum contemptâ, per se ipsos in possessionem ingredi non deberent. Nos itaque*]

CAP. X.

Si actore agente petitorio, reus super eadem re deducit possessorium, proceditur in solo possessorio, suspenso petitorio.

Lucius III. *G. Archidiacono, & I. Archipresbytero Turonen.* (*an.* 1281.)

Ex conquestione B. mulieris *a* ad nos noveritis pervenisse, quod cùm C. miles eam sibi matrimonio copulâsset, & maritali affectione pertractans, ex ipsa filiam suscepisset, sine judicio Ecclesiæ à se removit eandem: & de accusando super consanguinitate matrimonio, remoto appellationis obstaculo, literas ad Judices impetravit: cùm autem priusquam a Judicibus mulier citaretur, per diœcesanum Episcopum virum sibi restitui petiisset, & ob hoc ad nos proprium nuncium destinâsset: demum coram præfatis Judicibus constituta, modò per se, modò per Procuratorem, ante ipsius causæ ingressum, & post, virum sibi restitui postulabat. Judices vero restitutione denegatâ (quod fieri non debuit) in principali negotio procedere voluerunt *b*: unde ipsa nostram audientiam appellavit: [*& infra. α*] Mandamus, quatenus si ita est, mulieri virum restitui faciatis, quæ post appellationem *c* ipsius acta sunt, in irritum revocantes: postmodum super matrimonio causam audiatis, & fine canonico terminetis.

[*α Quia ergo injuste gravatis Apostolicum debemus patrocinium impertiri, du. v. p. a. s.*]

CAP. IX.

Violentus rem cum fructibus, etiam qui percipi potuissent, restituere, damna resarcire, & de injuriis satisfacere compellitur.

Cœlestinus III. (*an.* 1192.)

Gravis *d* ad nos querela: [*& infra.*] Mandamus, quatenus si vobis constiterit de præmissis, prædictum Archidiaconum ablata prænominati monasterii fratribus cum integritate restituere, damna plenariè resarcire, & de illatis injuriis competenter satisfacere compellatis *e*: provisuri, ut non tantum fructus à novo & violento possessore perceptos, sed quos (si eis possidere fuisset licitum) possessores veteres percepissent, reddi faciatis eisdem.

CAP. XII.

Ingressus possessionem ignorante domino ad quem pertinet, potest per ipsum dominum, statim cum sciverit, repelli etiam, violenter nec ex tali repulsione competit repulso contra dominum interdictum possessorium. h.d.

a *Cap. 8. eod. tit. in 1. compil.* b *Hic legitur, noluerunt, cui repugnat & sensus & series hujus cap. nam cum Judices restitutionem negassent, & de facto procederent, ipsa appellavit.* c *vide ad hæc Abbat.* d *Cap. 5. eod. tit. in 2. comp.* e *vid. l. 1. §. qui autem. cum §. seq. ff. de vi & vi armata.*

Innocen-

Innocentius III. *Episcopo & Capitulo Tridon.* a (*an.* 1199.)

I. OLim causam *b*, quæ inter vos nomine Tridon. *c* Ecclesiæ, & magistrum & fratres militiæ templi in Lombardia, super domo Calventiæ vertebatur, de Locedio *d* & de Columba Abbatibus meminimus commisisse: [*& infrà.*] Episcopus Tridon. *e* possessiones quasdam Humilitatis *f* sub ea conditione concessit, quòd nomine Tridon. Episcopi oratorium ibidem & hospitale constituerent, & tres solidos censuales Tridon. *g* Episcopo annis singulis exhiberent, à quo etiam persona, quæ loco præficeretur eidem, investituram perciperet, & pro se, & aliis fratribus, ei & successoribus ejus obedientiam faceret manualem: Episcopo sibi loci dominium nihilominus retinente. Dictus verò magister ad eandem domum aspirans, ipsos adeò circumvenit, quòd præter conscientiam vestram se & sua in ejus manibus tradiderunt: eâ tamen conditione appositâ, si vobis quod *h* facerent, complaceret: sine quorum assensu se nihil posse facere asserebant: [*& infrà. α*] Intelligentes autem prædictam domum eidem magistro traditam sub conditione fuisse, & quòd nullum juri vestro præjudicium fuerat irrogatum, ex eo quòd idem magister justitiæ vestræ non inscius, vobis ignorantibus possessionem accepit, præsertim cùm statim, ex quo id vobis innotuit, vim vi duxeritis repellendam: & quòd idem suâ temeritate possessionem præter conscientiam vestram (ad quos ipsam possessionem noverat pertinere, & quos quæstionem sibi moturos suspicari debuerat) est ingressus, Procuratorem vestrum & vestro nomine ab impetitione ipsius magistri, nomine domus militiæ templi, quoad faciendam restitutionem quam petebat, reddimus absolutum: decernentes, vos magistro satisfactionem debitam exhibere, si defendendo jus vestrum, in offensam ipsius vel domus militiæ templi modum forsitan excessistis.

[*α Magister verò conditionem appositam acceptavit, & quòd aliter eos non reciperet affirmavit,* & infra. *Tunc verò magister accedens Calventiam exinde paramenta Ecclesiæ, instrumenta domus, & libros accepit, & nonaginta oves fecit abduci, ac postmodum reversus ad vos, cùm ei fuisset quod petierat denegatum, quia paratus esset vobis facere rationem, si forsan vos offenderat, adjecit. Vos autem intentionem ejus malevolam attendentes, & ne se domo intromitteret memorata districtius inhibentes, ad Sed. Apost. appellâstis: & cum tu, frater Episcope, quæ gesta fuerant audivisses, omnes pariter ad domum accessistis eandem, & eos, quos invenistis ibidem ad domûs custodiam a magistro relictos, ejecistis, ex ea vim vi, sicut omnia jura permittunt, licitè repellentes. Unde cum possessio prædicta domus sub conditione tradita fuisset eidem magistro, non extante conditione traditio non tenebat. Præterea cum idem magister clam domum illam intraverit, nullum est vobis præjudicium generatum, quò minùs eum possetis repellere, cum id ad vestram audientiam perveniret, præsertim cùm verus dominus controversiam ipse noverit, vel suspicatus fuerit, vel debuit suspicari.* & infrà. *Cùm autem Cardinales prædicti, quæ coram eis tam ex parte vestra, quàm ex alia proposita fuerant, nobis fideliter retulissent.*]

CAP. XIII.

Si contra petentem restitutionem conjugis, opponitur consanguinitas in gradu prohibito, & offeruntur probationes paratæ: recepto ab opponente juramento de malitia, negabitur restitutio quoad torum, & fiet quoad reliqua: si verò probationes promptæ non sint, fiet plena restitutio, nisi sit magna viri sævitia.

Idem *Bituricen. Archidiacono.* (*an.* 1199.)

LIteras tuas recepimus *a*, quòd cùm quædam matrimonialis causa (Bituricen. Archiepiscopo in remotis *b* agente) in tua præsentia tractaretur, Guliel na mulier *c* separari à B. viro suo instantissimè postulabat, cui se quarto gradu consanguinitatis proponebat esse conjunctam: [*& infrà. α*] Vir autem sibi uxorem postulabat restitui, quæ ab eo suâ temeritate divertit: [*& infra. β*] Rescripto petebas Apostolico edoceri, utrùm quando aliquis consanguinitatis gradus objicitur, in quo sedes Apostolica dispensare non potest, nec etiam consuevit, & probationes promptæ sint & paratæ indulgenda restitutio sit, an neganda? [*& infrà γ*] Sanè circa solutionem propositæ quæstionis, diversæ sunt sententiæ diversorum: aliis asserentibus restitutionem faciendam: aliis sentientibus in contrarium: nonnullis viam mediam eligentibus, ac dicentibus eam faciendam interdum, quandoque penitùs denegandam. Primi per decretalem epistolam *d* Lucii Papæ juvari videntur, arguentis quosdam Judices delegatos, qui restitutionem viri, qui sine judicio Ecclesiæ uxorem dimiserat, & ei consanguinitatem postmodum opponebat, spoliatæ ac repetenti conjugem denegabant: & mandantis sibi priùs restitui taliter spoliatam, & postea de matrimoniali causa cognosci. Horum autem assertionem incestûs *e* videtur periculum oppugnare: sed ipsi timorem incestûs inanem esse respondent, cùm etiam beneficio restitutionis obtento, qui consanguinitatis habet notitiam, nec exigere debitum *f* contra conscientiam, nec solvere teneatur: quoniam si secùs egerit, ædificat ad gehennam: sicut nec consanguinitatis conscius, super cujus conjugio quæstio non movetur. Secunda verò assertio per oraculum *g* Clementis Papæ fulcitur: à quo cùm fuisset quæsitum, utrùm muliere quâdam quondam in virum petente, qui ut eam repelleret, exceptionem consanguinitatis objecit, priùs esset de impedimento consanguinitatis agendum, quàm super matrimonio sententia proferretur: sic inquisitioni factæ respondit, quòd cùm exceptione probatâ, principalis quæstio perimatur, priùs est cognoscendum de ipsa, quam ad diffinitionis articulum procedatur: cùm etiam in multis casibus restitutio differatur, secundùm canonicas sanctiones. Opinioni autem ultimæ videtur non incongruè adaptari, ut in gradibus consanguinitatis divinâ *h* lege prohibitis restitutioni aditus præcludatur: sed constitutione interdictis humanâ, restitutio locum habeat cum effectu: cùm in illis dispensari non possit, & in istis valeat dispensari: sicut B. Greg. & multi alii dispensârunt. Unde non peccat, qui in hoc articulo ad mandatum Ecclesiæ reddit debitum conjugale. Nos autem ad præsens nullam de prædictis sententiis reprobamus: nec cuiquam earum aliquod præjudicium ex nostra responsione volumus generare: quamvis præscriptum Lucii Papæ mandatum ad possessorium, responsum verò Clementis ad petitorium referatur. Porrò cùm mulier, quæ consanguinitatis habet notitiam, præsertim in gradibus, quos lex *i* divina prohibuit, non possit hujusmodi viro

a *Terdon. al. Tendonen.* b *Cap. 2. eod. tit. in 3. compilatione.* c *Terdonen.* d *Locodio, alit. Lacedio.* e *Terdonens.* f *B. Anton. in lib. histor. p. 2. tit. 15. cap. 23. & Cassan. in Catal. gloria mund. p. 4. consid. 60. vide cap. 20.* g *Terdon.* h *Facerent, in aliquot exemplar. & malè, cùm facerent ad Humiliatos referatur, qui eâ conditione se & sua magistro templi tradiderunt, si quod facerent placeret Episcopo & Cap. Tridonen. ut clariùs patet ex antiqua.*

a *Cap. 3. eod. tit. in 3. compilat.* b *in remotis partibus, &c.* c *al. N. al. D. al. V.* d *ca. ex conquestione. suprà eod.* e *videretur periculum expugnare.* f *nec contra conscientiam solvere teneatur.* g *intelleximus supr. de ord. cogn.* h *Olim, ob hominum raritatem, tantùm inter filium & matrem, patrem & filiam vetitus erat conjugalis nexus lege divinâ.* i *Vid. Levit. 18. & 8. q. 1.*

sine mortali peccato carnaliter commisceri : quoniam omne, quod *a* non est ex fide, peccatum est: & quicquid fit contra conscientiam, ædificat ad gehennam: frustrà in tali casu adjudicaretur restitutio spoliato, cùm illa contra Deum non debeat in hoc Judici obedire, sed potiùs excommunicationem humiliter sustinere: sicque difficultas occurreret quasi perplexa: quia propter sententiam oporteret eam reddere debitum, & propter conscientiam reddere non deberet: unde contingeret eos graviter impediri: & utrique laqueus pararetur: cùm inter se carnaliter conjungi non possent, nec alter alteri matrimonialiter copulari. Propterea melius videtur, quòd cùm opponitur consanguinitas (præsertim in gradibus divinâ lege prohibitis) & probationes offeruntur in continenti paratæ, in cæteris adjudicanda sit restitutio: sed ad majorem cautelam juramento recepto, quòd talis objectio malitiosè non fiat, sola, quoad commixtionem carnalem (maximè si fama consentit) est restitutio differenda, donec auditis probationibus & discussis, causa sine diffugio terminetur, cùm utrique sit meliùs taliter expediri, quàm manere taliter impeditos. Quòd si non habeat probationes in continenti paratas, sed dilationes expectat *b* longiores (quia præsumitur *c* contra eam, quæ sine judicio Ecclesiæ suâ tantùm temeritate recessit à viro) ad restitutionem plenariam Ecclesiasticâ debet censurâ compelli, quam *d* tamen ipsa tori negando consortium, debet humiliter tolerare, donec probationes offerat præparatas: & tunc absolutione petitâ, secundùm formam Ecclesiæ absolvetur: sed antequam fiat ei mandatum sub debito juramenti, receptis probationibus procedatur, quemadmodum est præmissum. Si verò tanta sit viri sævitia, ut mulieri trepidanti non possit sufficiens securitas provideri, non solùm non debet ei restitui, sed ab eo potiùs amoveri *e*: alioquin sufficienti (si fieri potest) securitate provisâ, profectò videtur conjunx ante causæ cognitionem restituenda marito.

[*α Apparebant etiam accusatores & testes exhibentes chartam ab utroque latere consanguinitatis lineam continentem, qui se contracti matrimonii tempore absentes fuisse dicebant, & quòd in continenti parati erant, quod proposuerunt, comprobare.*]

[*β Quemadmodum allegabat. Caterùm pars replicabat uxoris, tum propter futurum incestûs periculum, tum quia probationibus paratis & præstitis sine diffugio quod intendebat poterat demonstrare, restitutionem penitus denegandam. Ad hæc notam esse mariti sævitiam proponebat, cui erat impetuosa levitas & crudelitas bestialis, & si liberam restituta facultatem sibi haberet uxoris, ejus amici timebant mortis periculum imminere vel corporis cruciatum, & sic ab accusatione desisterent, eam qualitercunque vivere, quam interire malentes. Adjicientes nihilominus ipsam à viro licentiatam recessisse cum lachrymis & invitam. Ipse verò miles nihilominus petebat sibi uxorem libere ac pacificè restitui, & ne secùs fieret Sed. Apost. appellavit. Cum igitur in causis matrimonialibus exceptiones hujusmodi sæpius proponantur, quid sit in talibus agendum.*]

[*γ Secundò quærebas, An idem juris existat, si aliquis gradus dispensabilis vel aliud impedimentum dispensabile allegetur, & probationes similiter sint præsentes, utrùm restitutio concedi debeat, an negari? Tertio loco quærebas, Si mariti crudelitas & sævitia sint nota Judici, ut propter motam controversiam indignatus uxorem tormentis tractaturus sit & injuriis affecturus: & sic accusatores de more fœmina metuentes, accusare desistant: utrum hoc in primo vel in secundo casu restitutionis præbeat adminiculum deneganda? Postremò quærebas, Si deneganda sit restitutio in aliquo casuum præmissorum, & ad Sed. Apost. appelletur, utrum appellationi sit hujusmodi deferendum?*]

a *Rom.* 14. b *expetat.* c *al. hic præsumitur.* d *scil. censuram.* e *In hunc locum vide Abbatem.*

CAP. XIV.

Per solam traductionem mulieris ad domum viri factam, non præcedentibus sponsalibus, vel invalidis, non acquiritur possessio: unde eâ recedente propriâ auctoritate, non competit restitutio.

Idem Innoc. III. *Vulterano* a *Episcopo.* (*an.* 1200.)

EX *b* parte M. mulieris fuit propositum, quòd cùm eam intra pubertatis tempora constitutam, patruus suus filio H. Senen. civis, nondum VII. annorum, matrimonio voluerit copulare, ac eadem traducta fuerit in domum ejusdem *c*, ipsa ex quo ad nubiles annos pervenit, ratum nolens habere, quod à patruo suo circa hoc procuratum fuerat, à Senen. Episcopo nubendi alii licentiam postulavit: [*& infrà. α*] Quia igitur non credimus ambigendum, quin ipsa mulier (quamvis minor) causam possit matrimonii per Procuratorem tractare, ac pars alia (quæ mulieris restitutionem sibi fieri priùs postulabat) restitui nequaquam debeat, utpote nullo juris seu possessionis commodo destituta, cùm per solam traductionem (quam non præcesserunt sponsalia, vel consensus legitimus, nec fuerunt etiam subsecuta) nullum inter eos obligatorium vinculum sit contractum: Mandamus, quatenus, si est ita (non obstantibus exceptionibus suprædictis) audias, quæ hinc inde partes duxerint proponenda, & quod canonicum fuerit, app. remotâ decernas.

[*α Cumq; partes idem Episcopus citasset, præfata M. per Procuratorem idoneum in judicio compareret, quærens possessionem, ut res alias restitui sibi dotis nomine pro se datas, & pars altera restitutionem peteret mulieris ejusdem, asserens eam non posse per alium causam agere, sed debere ipsi tractatui personaliter interesse, præfatus Episcopus dubitans, quid super his statuere posset de jure, prout nobis suis literis intimavit, processu negotii supersedit.*]

CAP. XV.

Interdictum Unde vi, non competit contra illum, qui non spoliavit, nec spoliari mandavit, nec spoliationem ratam habuit.

Idem.

CUm *d* ad sedem Apost. accessissent Cuman. Episcopi, & fratrum hospitalis Hierosol. Procuratores: [*& infrà. α*] Abbati de Accon. causam (quæ super Ecclesia & hospitali de monte Citano inter eos vertebatur) taliter duximus committendam, ut audiret omnia tam ad possessorium, quàm ad petitorium judicium pertinentia, quæ utraque pars duceret proponenda, & causam ipsam fine debito terminaret. Coram quo Procurator hospitalis prædicta cum possessionibus & pertinentiis suis, quæ tenebat Episcopus, sibi restitui postulavit, asserens illa de jure ad hospitale *e* Hierosolym. spectare, & quòd ipsa diutiùs possedisset. Ad quæ respondit Procurator Episcopi, se nec scire, nec credere supradicta ab hospitali possessa, vel ad illud aliquatenus pertinere, quæ Cumanen. Episcopus, utpote in sua diœcesi constituta, rationabiliter detinebat. Cùm igitur ad fundandam intentionem suam pars utraque testes produceret, dictus Abbas Procuratorem Episcopi condemnavit ad restitutionem omnium prædictorum: [*& infrà.*] Nuper autem utriusque partis Procuratoribus comparentibus coram nobis, causam ipsam examinavimus diligenter: quidem per testes videbatur esse proba-

a *Vulteranensi.* b *C.* 4. *eod. tit. in* 3. *compil.* c *Vid. l. qui universas. ff. de acquir. possess.* d *Cap.* 5 *eod. tit. in* 3. *compilat.* e *id est, ad fratres hospitalarios. iidem dicuntur milites Rhodienses, & nunc de Malta. vide Cass. in cat. glor. mund. part.* 9. *cons.* 4. *& S. Anton.* 2. *pa. hist. tit.* 15. *c.* 20.

tum,

tum, quòd Cumanen. Episcopi nuncius cruces Hospitalariis abstulit, inhibendo ipsis, ne ad supradictam Ecclesiam vel hospitale redirent, & quòd Episcopus supradicta omnia possidebat: unde Procurator Hospitalariorum petiit dictam restitutionis sententiam confirmari: [& infrà. ß] Nos a prioris acta judicii recensentes, quia nec per dicta testium, vel confessiones partium b (cùm nullæ penitùs in judicio factæ fuerint) vel etiam instrumenta (quæ nullatenus de spoliatione tractabant) nec per evidentiam facti nobis constare potuerit, quod Cumanen. Episcopus Hospitalarios spoliaverit, vel mandaverit spoliari, vel spoliationem factam saltem ratam habuerit: pronunciavimus in quæstione prædicta interdictum unde vi, locum nullatenus habuisse: restitutionis sententiam à prædicto Abbate prolatam (licèt pars adversa c proponeret, quod præsumendum esset pro sententia Judicis, qui motum animi sui potuit ex causis aliis informare) justitiâ exigente cassantes.

[α *Et instrumenta nobis & acta causæ, quæ super Ecclesia & hospitali de monte Cinario inter eos agitabatur, prout gesta fuerant, in præsentia ven. f. n. Sapien. Episcopi, qui ex delegatione nostra de causa cognoverat, præsentâssent, non diligenter inspectis, quæ coram eodem Episcopo acta fuerant, haberi ea decrevimus pro infectis, cùm constiterit nobis, eum in causa ipsa Judicem non fuisse, sicut ipsemet ad ultimum recognovit: eandem causam dilecto filio.*]

[ß *Ex adverso autem proponebatur, quòd etsi per testes forsan esset ostensum sufficienter, quòd per nuncium Episcopi fuerant Hospitalarii spoliati, cum tamen non constiterit de mandato Episcopi hoc fecerit, vel quòd ipse ratum habuerit factum ipsius, restitutio non potuit sibi locum vendicare, quum non constaret Episcopum prædicta tenere, qui utique ipsa de jure possidet, utpote ad se spectantia & in sua diœcesi constituta. Sed ad hoc pars altera replicavit, quòd quamvis per dicta testium evidenter mandatum Episcopi non probetur, quia tamen Judex motum animi non potuit ex aliis causis informare, pro sententia erat meritò præsumendum. His igitur & aliis intellectis, quæ utriusque partis Procuratores proponere curaverunt.*]

CAP. XVI.

Exceptio inopiæ, de qua constat, à Clerico opposita, impedit executionem sententiæ etiam latæ in possessorio. h. d. comprehendendo mentem literæ, & veram lecturam.

Idem Innoc. III. (*an.* 1200. *Româ in Hispaniam.*)

II. OLim vobis d dedisse meminimus in mandatis, ut Oveten. d Episcopum ad debitam partis restitutionem Zamorinen. diœcesis, quam tenebat, cùm inde perceptis fructibus cogeretis restituere: [& *infrà.*] Verùm quoniam inanis est actio, quam inopia debitoris excludit f, mandamus, quatenus non priùs Episcopum ad restitutionem fructuum compellatis, quàm ipse fuerit taliter restitutus, ut restituere possit, quod percepit de proventibus alienis.

CAP. XVII.

Per excommunicationis probationem non probatur quasi possessio jurisdictionis: licet a quibus diebus fuerit observata: ideò petens restitutionem, hoc solo probato succumbit, hoc dicit, quoad intellectum.

Idem g *Abbati S. Genovefæ Parisien.* (*an.* 1205.)

III. OLim h inter te pro Abbatia tua, & Parisien. Episcopum, nomine Parisien. Ecclesiæ, super possessione juris parochialis in parochia de Monte, quæstione suborta: [& *infrà.*] Nos attendentes, quòd (ex eo solo quòd populus prædictæ parochiæ, timore sententiæ suæ per aliquot dies abstinuit à divinis) nullam in eos juris parochialis possessionem idem Episcopus fuerit assecutus, nec fuerit aliquo modo probatum, quòd (eo tempore, quo sententiam ipse protulerit) possessionem in ipsis juris parochialis haberet, vel priùs etiam habuisset a, restitutionem ei adjudicare de jure nequivimus, cùm ipsum non constiterit spoliatum.

CAP. XVIII.

Recipiens scienter rem invasam à spoliatore, tenetur eam spoliato restituere, licèt non probet dominium.

Idem *in Concilio generali.* b (*an.* 1216.)

SÆpè contingit c, quòd spoliatus per spoliatorem in alium re translatâ, dum adversùs possessorem non subvenitur per restitutionis beneficium eidem spoliato, commodo possessionis amisso, propter difficultatem probationum, juris d proprietatis amittit effectum. Unde non obstante juris civilis rigore, sancimus, ut si quis de cætero scienter rem talem receperit e, cùm spoliatori quasi succedat in vitium (eò quòd non multùm intersit, quoad periculum animæ, injustè detinere, ac f invadere alienum) contra possessorem hujusmodi, spoliato per restitutionis beneficium succurratur.

CAP. XIX.

Occupans certum locum, in quo quis jura liberè possidebat, si per ipsius occupationem non potest possessor sua jura liberè possidere sicut priùs, conveniri potest possessorio pro libertate possidendi: & restitutio fieri non potest, nisi dimittat locum in pristina libertate, h. d. valdè singulariter.

Gregorius IX. *Episcopo Lucan.* g (*an.* 1232.)

PIsanis ac Lucanis civibus per gravem discordiam (quam diu inter se habuerant) afflictis graviter & attritis: [& *infrà.*] P. Subdiacono nostro dedimus in mandatis, ut possessionem, quam in quibusdam castris constat Lucanam Ecclesiam habuisse, sibi priùs plenè ac liberè (sicut tempore motæ discordiæ habuerat) restituta, & super ea, de qua dubietas oriretur, sufficienti cautione recepta (quòd juri coram nobis prædicti Pisani parerent) prolatas pro occupatione castrorum ipsorum in eos sententias relaxaret: [& *infrà.*] Pisanis igitur asserentibus, quòd per te stabat, quò minùs tibi juxta mandatum nostrum fieret restitutio, & instanter petentibus, ut dictas sententias præfatus Subdiaconus relaxaret, ipse receptis cautionibus de parendo justitiæ coram nobis, sententias relaxavit easdem: propter quod tu reputans te gravatum, ad nostram præsentiam accessisti, impugnaturus processum Subdiaconi sæpedicti: [& *infrà.*] Porrò duo in nostro continebantur mandato, ut videlicet possessio, quam constabat Lucan. Ecclesiam habuisse tempore motæ discordiæ, priùs restitueretur eidem: & ut ejusdem possessionis restitutio fieret plenè ac liberè, sicut eam habuerat tempore supradicto: quorum primum ad factum, alterum verò referebatur ad modum. Unde licèt (prout pars Pisanorum dicebat) in facto mandati formam Subdiaconus ipse adimplere nequiverit, quia non poterat facere tibi restitui possessionem castrorum, de qua non constabat eidem h, nec etiam (secundùm

a al. *Nos igitur.* b *Vid. l. avitor. C. de probat. & l.* 1. *C. de confess.* c *altera.* d *Cap.* 1. *eod. tit. in* 4. *compil.* e *Ovetensis & Zamorensis Episcopatu in Hispania sunt. Vid. Joan. Vasæum in ann. Hispan. cap* 22. f *Vid. l. nam is. ff. de dolo.* g *Deest in edit. Rom.* h *Cap.* 2. *eod. tit. in* 4. *compil.*

a *Semel possidens, semper præsumitur possidere.* b *Later. sub Innocent. III. cap.* 43. c *Cap.* 3. *eod. tit. in* 4. *compilatione. quæsivit remedia hujus capitis, & quando & quibus competant, tradit Matth. Affl. decis.* 250. *Practic. Pap. in tit. de forma lib. in causa spoliatæ possessionis.* d al. *jus.* e *acceperit.* f *aut invadere alienam.* g *Gregor. Episcopo Lucensi.* h *Vid. l. diligenter. ff. manda.*

quod tu ipse dicebas) affictuum & pensionum possessio poterat tibi restitui, quia eâ non fueras spoliatus: fuit tamen in modo peccatum: quia debuit facere, ut Pisani possessionem pensionum & affictuum, quam per eorum confessionem constabat te in castris prædictis habere, tibi dimitterent plenè ac liberè, sicut Ecclesia tua illam habuerat tempore motæ discordiæ: quod quidem esse non poterat, nisi Pisani castra ipsa omnino dimitterent: quia illis detinentibus castra & munitiones castrorum, in quibus dictas pensiones recipis & affictus, ea plenè ac liberè habere non posses, sicut habebas, quando ipsi castra eadem minimè detinebant, eò quòd quamdiu ea detinent, in eorum potestate relinquitur, te non admittere vel repellere, quando velint *a*. His ergo diligenter auditis, processum hujusmodi de fratrum nostrorum consilio irritum judicamus.

TITVLVS XIV.
DE DOLO ET CONTUMACIA.
CAP. I.

Reus, qui mittendum in possessionem ad mandatum Judicis non admisit, non mulctabitur de canonica æquitate, si intra annum caveat stare juri. h. d.

Alexander III. *Herfoden.* b *Episcopo.* (*an.* 1180.)

AD hæc cùm *c* contingat, actorem multotiens mittendum esse in possessionem causâ rei servandæ, propter absentiam partis adversæ, & per ejus dolum, sive potentiam non possit rem custodiendam nancisci, ac imminente fine anni, reus (ne possessionem amittat) debitam offerat cautionem: cujusmodi sit pœnâ mulctandus (quia jussioni non paruit Judicis) à nobis tua fraternitas requisivit. Ad quod dicimus, quòd in Ecclesiasticis personis & negotiis rigor & districtio juris non requiritur *d*: sed (cùm justitia propter hoc non periclitatur) patienter admitti debet, cùm reus per cautionem standi judicio se adstringit.

CAP. II.

Propter contumaciam rei potest Judex rem petitam sequestrare, & ipsum contumacem in expensis condemnare: quas propter ipsius contumaciam vel dolosam exceptionem actor fecit. hoc dicit. Panorm.

Idem *Abbati de Rames. & Archidiacon. Helien.* (*an.* 1180.)

EX literis *e* vestris accepimus, quòd cùm vobis causam, quæ inter Monachos de Erollen. *f* & Canonicos Linconen. super Ecclesiis de V. & M. vertitur, duxerimus committendam, & Canonici citati legitimè, se contumaciter absentaverint: vos, licèt Monachi essent ob contumaciam adversæ partis in possessionem rerum petitarum mittendi, intuitu tamen religionis cum eis mitius agere volentes, possessionem sequestrari fecistis: ut sic saltem Canonici affecti tædio, stare judicio cogerentur. Tandem Monachis Ecclesias sibi restitui postulantibus, Canonici responderunt, auctoritatem vestram penitùs expirâsse, eò quòd ad alios Judices literas impetrârunt, quæ præjudicare prioribus videbantur. Verùm quoniam in posterioribus literis non fuit mentio facta priorum, nec in eis nomina continebantur Ecclesiarum, quæ in prioribus posita fuerant, sed *g* indefinitè dicebatur, super quibusdam Ecclesiis: nos attendentes malitiam & dolum nulli patrocinari debere, mandamus, quatenus prædictam *h* causam secundùm formam priorum literarum (non obstantibus posterioribus) terminetis: expensas, quas propter hoc Monachi fecisse noscuntur, eis a Canonicis restitui facientes.

CAP. III.

Actore contumace testes recipi, & sententia ferri debent, etiam lite non contestatâ, reo instante. hoc dicit, secundùm communem intellectum.

Idem *Exon. & Vintonien.* a *Episcopis, & Abbati Herforden.* b (*an.* 1160.)

CAusam, quæ inter F. & R. Filium Agathæ de nativitate ipsius A. vertitur, vobis fratres Episcopi, & Londonen. Episcopo commisimus terminandam: [*& infra.*] Cæterùm, si adversarius suus legitimè *c* citatus, ad præsentiam vestram accedere, vel judicio vestro parere contempserit, aut etiam se absentaverit (cùm de Anglia recessisse dicatur) procuratorem ejus, si quem reliquerit, convocetis: qui sive venerit, sive non, aut si Procuratorem non dimisit, denunciationibus ad domum ejus missis, receptis testibus alterius partis, juxta dictam formam ad proferendam sententiam procedatis. *d*

CAP. IV.

Si reus post litem contestatam est contumax, si aliàs liquet de causa, fertur diffinitiva sententia: si non liquet, actor in veram possessionem inducitur.

Urbanus III. *de Novo loco, & de Viger. Prioribus.* e (*an.* 1186.)

PRout nobis *f*: [*& infra.*] Reum, quia *g* contumaciter à præsentia vestra recesserat, juratoriam coëgisti exponere cautionem, quòd coram vobis juri pareret. Cumque die præfixâ vestro se conspectui præsentâsset, prætextu Advocati, quem non habebat, respondere solitâ malitiâ recusavit. Tandem actore instante respondit, quod quadraginta annis decimas, de quibus erat contentio, percepisset: variisque postmodum excusationibus utens, in vocem appell. prorupit, de contumaciter juramento contempto recessit. Ideoque mandamus, quatenus ad convincendam *h* ejus malitiam, semel eum ad præsentiam vestram convocetis: & si venerit, finem imponatis negotio competentem: quòd si venire contempserit, causam (utpote lite, quæ ingeritur, contestatâ) diffinitivâ sententiâ terminetis, vel præsenti saltem adjudiceris possessionem, servatâ duntaxat quæstione proprietatis absenti.

CAP. V.

Qui fundatâ intentione actoris exceptionem peremptoriam objicit, quam non probat in continenti, sed accipit inducias: si defecerit in probando, condemnatur in continenti, diffinitivâ non expectatâ, in expensis, ac solvere cogitur: quòd si non potest, punietur in corpus secundum arbitrium Judicis. h. d. notab. iste text. secundum lecturam, quæ placet Panorm.

Innocentius III. (*an.* 1206.)

FInem litibus *i* cupientes imponi, ne partes ultra modum graventur laboribus & expensis *k*, præsertim cùm de beneficiis Ecclesiasticis litigatur, quæ sine dispendio diu vacare non possunt: Præsenti decreto statuimus, ut postquam intentionem suam altera pars fundaverit, si reliqua fortè voluerit legitimam exceptionem opponere, quam nolit *l* aut nequeat in continenti probare. Quia frequenter ad impediendum vel

a *Vid. Abbat. & Felin. in hunc locum.* b *al. Herford. alit. Elforen.* c *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lateran. sub Alexand. III. part.* 3. *c.* 1. d *vid. l. unicam. ff. si quis jus dicen. non obtemp.* e *Post Conc. Lateran. sub Alex. III. p.* 41. *c.* 6. *& c.* 2. *eod. tit. in* 1. *comp.* f *Crosten. al. Erollis.* g *sed tantum indiffinite, &c.* h *al. præscriptam.*

a *Vigorn.* b *al. Forden.* c *De citatione vide Socin. reg.* 71. *incipiente: citandus personaliter.* d *Vid. l. consentaneum. C. quomodo & quando jud. per Bart.* e *fratribus de Giseber.* f *C.* 4. *eod. tit. in* 1. *compil.* g *al. ita: qui contumaciter à præsentia vestra recessit.* h *convincendum.* i *C.* 1. *eod. tit. in* 3. *compil.* k *Vid. l.* 4. *& ibi Bart. §. hoc autem judicium. ff. de dam. inf. & in l. ad peremptorium. ff. de jud.* l *Vid. l. qui se patris. C. unde liberi. & l. filii mater. §.* 1. *ad Tertull.*

diffe-

differendum processum, exceptiones hujusmodi per excogitatam malitiam opponuntur, ad solvendas alteri parti moderatas expensas extunc in judicio faciendas, cùm acceptis induciis, si forsitan in probatione defecerit, condemnetur. Et si s lvendo non fuerit, aliàs *a* secundùm arbitrium discreti Judicis puniatur: ut hoc saltem timore perterritus, non facilè quis in gravamen alterius falsas exceptiones opponat.

CAP. VI.

Citatus ad totam causam certo termino ad comparendum assignato, tenetur comparere in termino: & dato impedimento in termino, debet comparere quàm citiùs potest post terminum: aliàs condemnabitur in expensis à tempore citationis emissæ.

Idem *Pænestinen. Episcopo, Apost. sed. Leg. & Decano Brinen.* (*an.* 1169.)

CUm dilecti *b* filii nuncii Leodien. *c* electi pro eo ad sedem Apostolicam accessissent, Archidiac. & H. Canonicus Leodiens. Ecclesiæ, nomine suo & quorundam Concanonicorum *d* suorum (quorum literas exhibuêre de rato) contra eundem electum quædam crimina proponebant, per quæ nitebantur eum ab electione repellere ut indignum: [*& infra.*] Quamvis autem ex eo quòd idem electus à gravamine adversæ partis appellaverit, & appellationem non fuerit per sufficientes Procuratores *e*, cùm possit (illis prosequentibus) prosecutus, non levis exorta esset suspicio contra eum. Volentes tamen juris ordinem observare, ipsi mandamus, quatenus usque ad Dominicam, quâ cantatur: *Ego sum pastor bonus*, per se, vel per Procuratorem sufficientem, ad præsentiam nostram accederet, super prædictis omnibus responsurus, alioquin cùm assignaremus ei pro peremptorio terminum supradictum, sciret, quod (quantum de jure possemus) procederemus extunc in negotio memorato *f*. Expectantibus igitur adversariis, ipsum diu *g* ultra terminum duximus expectandum: sed ipse direxit simplicem solummodo nuncium excusationis literas afferentem: scribebat enim, quòd nuncium (cui cum a nobis recederet, injunximus vivâ voce, ut citaret eundem) serò receperat, unde non poterat, tum propter termini brevitatem, tum propter viarum discrimina, nostro se conspectui præsentare. Sed contra hoc faciebat, quòd sicut excusatorem direxerat, sic dirigere potuerat *h* responsalem: cùm ei non fuisset injunctum, ut ad causam in propria persona duntaxat veniret, sed vel ipse accederet, vel Procuratorem idoneum destinaret. Prætereà cùm mandatur alicui, ut ad certum terminum se Judici repræsentet, duo sub hac forma mandantur, ut ad Judicem veniat, & ad diem sibi præfixum accedat. Unde si venire non possit ad diem *i* assignatum, tenetur nihilominus se Judici præsentare. Si enim mandatur alicui, ut alii ad certum diem certam rem exsolvat: non ideo erit à mandato solutus, si solvere nequiverit die datâ: imo ad solutionem (elapso etiam die solutioni præfixo) tenetur. Quapropter quia dictus electus nec venerat, nec sufficientem miserat responsalem, ad diem sibi statutum, vel post, etiam diutius expectatum, nec de vicino ejus adventu spes erat, utpote qui per literas ut usque ex u averit moram suam, & calores æstivos, & insidias sibi positas formidabat, eum reputavimus contumacem *k*, & ad legitimas & moderatas expensas, quas adversarii ejus fecerant à tempore citationis emissæ, quem *l* extunc expectare inceperant, ipsum curavimus condemnare.

a *Aliter.* b *C. 2. eod. tit. in 3. compil.* c *Leodien.* d *al. Canonicorum.* e *Vid. leg. si quis stipulatus. in fin. cum. nor. ff. de verb. sig.* f *Vide l. si finita. §. Julianus. ff. de damn. infect. per Bart.* g *diu etiam ultra, &c.* h *Nuncium responsalem.* i *Diem sib..* k *l. 2. & ibi Bart. C. de jur. calum. & l. ejus qui. ff. de jur. fisc.* l *al. quam.*

CAP. VII.

Sententia in causa beneficiali, non transit in rem judicatam respectu superioris, quò minùs possit de juribus partium inquirere, maximè quando sententia fuit lata contra absentem, licet contumaciter, & indefensum.

Idem *Armachano & Caselenensi Archiepiscopis.* a (*an.* 1170. *Romá in Hispaniam.*)

CUm olim D. *b* Clericus (Cœlestino Papæ prædecessori nostro, diversis Prælatorum Hyberniæ literis præsentatis) se assereret in Episcopum fuisse Roscensem electum, nullusque appareret, qui aliquid contra eum proponeret: dictus præd. n. ei munus fecit consecrationis impendi. Postmodum F. & G. Monachi ad ejusdem præd. n. præsentiam accedentes, uterque se asseruit à Canonicis Roscen. Ecclesiæ fuisse electum, & quòd prædictus D. per falsas literas fuerat consecratus: propter quod idem præd. n. causam vobis sub ea forma commisit, ut de forma & processu electionis memorati D. solicitè quæreretis: & si eum electum canonicè fuisse constaret, ipsum faceretis pacificâ possessione g udere. alioquin inter prædictos F. & G. audiretis causam: & cujus electionem canonicam, & magis rationabiliter factam inveneritis, alterius curaretis electioni præferre: [*& infrà.* α] Cumque à vobis dictus D. tertiò citatus, vestro se nollet conspectui præsentare, procedentes in causa, tam ex testimonio Cleri & populi Roscensis Ecclesiæ, quàm assertione Regis Coarciæ *c*, & Prælatorum provinciæ, de prædicto F. electionem fuisse celebratam canonicè didicistis, & eam *d* curavistis auctoritate Apostol. confirmare, præsertim cùm Capitulum Roscensis Ecclesiæ dictum D. se non elegisse constanter assereret, nec de prædicti G. Monachi electione aliquatenus cogitâsse. Interim memoratus *e* D. ad Apostolicam sedem accedens, super quibusdam aliis gravaminibus & injuriis contra dictum F. & quosdam alios literas impetravit: dictus F. *f* postmodum ex parte vestra nobis literas præsentavit, quæ qualiter à vobis in commissione prædicta processum fuerat, continebant: [*& infrà.* β] Volentes igitur adhuc misericorditer agere cum absente, ut ejus malitia convincatur, dictum F. ad vos duximus remittendum, mandantes, quatenus non obstante, quòd ejusdem F. fuit electio confirmata, sæpedictum D. si in Hybernia poterit inveniri, legitimè citetis ad causam, & (facultate sibi defensionis indultâ) in causa ipsa canonice procedatis. Qui si inventus, intra tres menses vestro se conspectui contempserit præsentare, ad consecrationem dicti F. (omni occasione postpositâ) procedatis. Si autem in Hybernia inventus non fuerit, indulto sibi unius anni spatio, ex quo ad nos, etsi non verbo, facto tamen intelligitur provocâsse (arrepto itinere ad sedem Apostolicam veniendi) dicto F. administrationem Roscensis Ecclesiæ in spiritualibus & temporalibus committatis: quo elapso, eum non differatis in Episcopum consecrare.

[α *Ac tu fra er Cassalen. alterum illorum, quem rationabiliter duceres confirmandum, in Episcopum consecrares. Unde sicut ex literis vestris accepimus, cum dictæ commissionis vobis fuissent literæ præsentatæ, juxta tenorem earum primo de electione prædicti D. inquirere voluistis.*]

[β *Cum fratribus igitur nostris habito super hoc diligenti tractatu, timentes, ne sicut prædictus p. n. per literas, quas idem D. ei præsentaverat, dicatur circumventus, nos etiam circumveniri contingeret per literas vestras, nobis ab eodem Monacho præsentatas.*]

a *al. Archiepiscopo & Episcopo Lavin.* b *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.* c *al. Coarchiæ. al. Coarchajæ. al. Coarchanæ.* d *al. eum* e *Interim autem.* f *In omnibus exempl. dictus F. postmodum ex parte vestra nobis literas præsentante, quæ, &c.*

CAP. VIII.

Si proceditur per viam inquisitionis contra absentem contumaciter, etiam lite non contestatâ testes recipi possunt, & sententia diffinitiva ferri, etiam per viam depositionis, si hoc meretur delictum.

Idem.

VEritatis *a* est verbum organo dominicæ vocis emissum: [*& infrà.*] Sicut Canonici Curien. in nostro auditorio retulerunt, H. Curien. Episcopus Ecclesiam suam non solùm dilapidando depressit, sicut publica prædicabat infamia, sed etiam homicidio, incestu, aliisque criminibus polluit: [*& infrà. f*] Super his commisimus primò causam Tridon. *b* Episcopo, & Abbati Montis sanctæ Mariæ, & Præposito de Insula: secundò quoque Brixiensi Episcopo, & ipsis Abbati & Præposito: [*& infrà.*] Verùm cùm Episcopus ipse priorum Judicum præsentiam adire per contumaciam contempsisset, auctoritate nostrâ fuit per ipsos Judices ab officio beneficioque suspensus: [*& infrà.*] Tandem verò coram Judicibus canonicâ citatione vocatus, præsentiam suam difficulter exhibuit: sed frivolam tunc excusationem malitiâ conceptâ prætendens, experiri cum Canonicis in jure neglexit: qua de causa nos de consilio fratrum nostrorum suspendentes Episcopum ipsum, vel potiùs suspensionem à Judicibus factam auctoritate Apostol. confirmantes, tertiò super his Cumano Episcopo & Abbati sancti A. causam ad superandam malitiam ipsius Episcopi, commisimus audiendam, qui partibus citatis, cum nec per se, nec per responsalem idoneum comparuerit, in eundem, propter inobedientiam, excommunicationis sententiam protulerunt, testes ex parte vestra *c* (quemadmodum in mandatis à nobis acceperant) admittentes, scilicet Abbates, Priores, Præpositos, & alios religiosos viros, per quos quemlibet articulum criminum prædictorum constat fuisse probatum: [*& infrà.*] Nos igitur videntes ordinem judiciarium in hoc facto fuisse servatum, considerato prætereà *d*, quòd post sententias in se datas *e* celebrare præsumpserit, cùm multi Prælati Ecclesiarum contra eundem Episcopum scripserint, nec unus pro eo defendendo vel aliquatenus excusando: in nomine Domini cum Apostolo omnem inobedientiam ulcisci volentes, licet absentes corpore, præsentes tamen spiritu, juxta verbum ejusdem Apostoli *f*, tulimus sententiam perpetuæ depositionis in ipsum: & eum tam à Pontificali, quàm ab omni officio Sacerdotali privantes, sine spe restitutionis reliqua duximus condemnandum: ea nihilominus in irritum revocantes, quæcunque post inhibitionem Apostol. sedis, seu factam suspensionem *g* & excommunicationem, de rebus Ecclesiæ alienare præsumpsit.

[*a Quod arbor, quæ terram inutiliter occupat, dignè exciditur, & in ignem mitti censetur, ut terra qualibet, quæ sub nociva occupatione inutilis arboris sterilis habetur, per novam plantationem ad fructificandum culturam recipiat congruentem. Huic nimirum arbori H. quondam Curien. Episcopus non immeritò comparatur, qui Curien. Ecclesiam usque modò per violentiam detinuit, &c.*]

[*f Nos autem, utpote quibus hæc imminent corrigenda, cùm ipsi Canonici vestri bono zelo arbitrantur inducti prædictum Episcopum accusare intuentes, enormitates ejusdem ad aures nostras deferre curârunt, timentes, ne sicut in decreto Gelasii continetur, aliquam offensam incurrerent; si hujusmodi excessus auditui catholica Ecclesiæ supprimendos putarent, primò causam ven. f. n. Truden. Episcopo & dil. fil. Abbati S. Mariæ & Præposito de Insula, secundò quoque ven. f. n. Brixien. Episcopo & ipsis iterum & Abbati, & Præposito, &c.*]

a *Cap. 1. eod. tit. in 4. compil. vide Ludov. Rom. sing.* 410. *incip. Tu scis duas regulas.* b *al. Triden.* c *nostra.* d *etiam, è latas.* f *1. Cor. 5.* g *vide l. Fulcinius, §. quid si autem, ff. ex quib. caus. in poss. eatur. per Bartol.*

CAP. IX.

Actor non admissus in possessionem sibi decretam per Judicem causâ rei servandæ, vel ab ea expulsus, per lapsum anni verus efficitur possessor.

Idem *in Concilio generali.* a (*an.* 1216.)

COntingit *b* interdum, quòd cùm actori ob contumaciam adversæ partis adjudicatur (causâ rei servandæ) possessio: propter rei potentiam sive dolum, actor intra annum rem custodiendam nancisci non potest, vel acquisitam *c* amittit: & sic (cùm secundùm multorum assertionem verus non efficeretur post lapsum anni possessor) reportet commodum de malitia sua reus. Ne igitur contumax melioris, quàm obediens, conditionis existat: de canonica æquitate sancimus, ut in casu præmisso, actor verus constituatur elapso anno possessor.

CAP. X.

Si reus non invenitur, sufficit publicè citationem ad Ecclesiam suam proponi.

Gregorius IX. *Archiepiscopo Burdegalens.* (*an.* 1235.)

VEnerabilis frater noster: [*& infrà.*] Volentes finem imponi litibus, ne immortales existant: mandamus, quatenus ad initium proximè venturæ Quadragesimæ *d* (quod tibi peremptorium terminum duximus assignandum) super jure Primatiæ, quod Bituricens. Archiepiscopus in te ac in provincia tua se habere proponit, per te, vel per Procuratorem idoneum sufficienter instructum ad litem contestandam, & ad alia omnia negotia *e* peragenda, quæ necessaria decisioni negotii videbuntur, nostro te conspectui repræsentes. Nos verò nihilominus Archidiacono Transvigens. & magistro M. Canonico Turonens. dedimus in mandatis, ut & ipsi ad eundem terminum auctoritate nostrâ juxta præmissam formam te peremptoriè citare procurent: & si non poteris inveniri, faciant, ut citationis edictum per ipsos vel alios, apud Ecclesiam tuam publicè proponatur.

TITULUS XV.

DE EO, QUI MITTITUR IN POSSESSIONEM CAUSA REI SERVANDÆ.

CAP. I.

Missus in possessionem ex primo decreto in reali, per lapsum anni veram & incommutabilem illius rei possessionem acquirit: licèt passus missionem, habuerit intra annum voluntatem cautionem præstandi, quam tamen non deduxit ad effectum suo defectu. h. d. secundùm verum intellectum.

Alexander III. *Priori & fratribus de Guiseburch.* f (*an.* 1180.)

COnstitutis in præsentia *g* nostra R. Canonico vestro, & responsalibus Præpositi de Beril. super possessione Ecclesiæ de Lamento (in quam causâ rei servandæ fueratis inducti) hinc inde fuit coram nobis aliquandiu disputatum: tandem ex utriusque partis assertione tenuimus, quòd licèt causâ rei servandæ tantùm, in ejusdem Ecclesiæ possessionem inducti fueritis, intra annum tamen altera pars standi juri non præstitit cautionem, licèt voluntatem *h* præstandi habuerit, & vos eam parati recipere fuisse-

a *Lateranen. sub Innocent. III. cap.* 40. b *Cap. 2. eod. tit. in* 4. *compil.* c *nactam.* d *vide l. Quadraginta. C. de fer.* e *vox, negotia, deest in omnibus manuscr.* f *al. Giseburch.* g *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Lateran. p. 6. Alex. III. p. 3. c. 4.* h *vide l. si repetendi. C. de cond. ind. & l. prætor. & ibi Bart. ff. de novi oper. nunciat.*

fuissetis. Ideoque decernimus, ut amodò possessionem præscriptæ Ecclesiæ (salvo jure, quod idem Præpositus in petenda Ecclesia habere dignoscitur) absque contradictione qualibet habeatis. Ut autem nostræ diffinitionis sententia inviolabilitet observetur, eam Apostolico duximus patrocinio roborandam.

CAP. II.

Tempus annale non currit missionem passo, si intra illud cautionem Judicibus, vel alteri eorum aliis absentibus obtulit: licèt per eos, seu per eum recepta non fuerit. Et est casus notabilis secundùm hunc intellectum.

Clemens III. *Episcopo & Archiepisc. Eboracensi.* (*an.* 1189.)

CUm, sicut *a* accepimus, inter P. Subdecanum *b*, & Abbatissam & Conventum sanctæ Trinitatis, super Ecclesia de Capit. *c* quæstio verteretur: de Taurino *d* & de Corinth. Abbates, & Archidiac. Chima. à sede Apostolica delegati, Moniales ipsas rei servandæ causâ, in possessionem rei petitæ miserunt. Unde cùm hoc ad Subdecani *e* notitiam pervenisset, ad Archidiac. prædictum accessit, & offerens ei sistendi judicio cautionem, (quoniam Abbas de Corinth. profectus erat in Angliam, & Abbas Thaurinensis viam fuerat universæ carnis ingressus) possessionem intra annum sibi resignari cum instantia postulavit, sed non potuit obtinere: [*& infrà. α*] Discretioni vestræ mandamus, quatenus si est ita, sistendi judicio ab eo cautione receptâ, ei possessionem restitui faciatis: nec obstare volumus, quod annus elapsus esse proponitur, si per eum non steterit, quò minùs intra annum & possessionem receperit, & dederit cautionem.

[*α Processu verò temporis Moniales, quas duximus ad ven. f. n. Abbatem S. Catharinæ & I. de veteri Pontif. Archid. Rothomagen. literas alias impetrârunt, quarum judicium ideò Subdecanus, sicut asserunt, subire recusat, quòd præd. Archiepiscopum habet certâ ratione suspectum, & metuit, ne ejus conjudices ad partem quamlibet ejus auct. de facili trahentur. Quia verò nec invitus suspectorum Judicum compellitur judicio subjici.*]

CAP. III.

Si passus missionem, repetens possessionem, allegat se contumacem non fuisse, restituitur in pristinum statum, præstitâ cautione, & dictâ condemnatione expensarum, quam evitat, si postea constiterit eum non fuisse contumacem.

Innocentius III. *Urbinat. & Senagolensi Episcopis.* (*an.* 12.0)

CUm venissent ad Apostolic. *f* sedem Abbas sancti Angeli, & P. Gal. idem P. proposuit, quòd prædictus *g* Abbas eum super quadam possessione coram Joan. Apost. sedis Legato traxit in causam: [*& j. α*] Verùm Legatus ipse causam commisit Judicibus, secundùm jus & bonam terræ consuetudinem *h* terminandam: qui cùm secundùm jus tantum vellent procedere, præfatus P. nostram audientiam appellavit: sed Judices nihilominus partem adversam in possessionem rerum petitarum inducendam causâ custodiæ decreverunt, ita quod si usque ad annum & diem præstaret sistendi judicio cautionem, & parti alteri triginta libras restitueret pro expensis, reciperet possessionem eandem. Cumque G. sedis Apost. Legatus intra annum fuisset terram illam ingressus, ipse cautionem standi juri obtulit coram eo, & possessionem sibi restitui postulavit, paratus expensas restituere factas in litem, quæ sex librarum summam (sicut asserit) non excedunt: sed Abbas triginta librarum sibi restitui petiit quantitatem: [*& infrà.*] Nos igitur ipsum P. cautione præstitâ in possessionem *a* credimus reducendum: hoc etiam decernentes, ut si consuetudinem, quam allegat, laudabilem esse constiterit (quia ex hoc sequitur eum rationabiliter appellâsse) ad restituendas expensas nullatenus compellatur: alioquin (cùm ex hoc appareat eum frustratoriè appellâsse) ad restitutionem cogatur expensarum illatum, quas Abbatem constiterit propter hoc necessariis in lite fecisse.

[*α Quod ei secundùm bonam terræ consuetudinem respondere coram eodem asseruit Card.*]

CAP. IV.

Contra absentem, qui non dimisit Procuratorem, factâ citatione domi, nullo defendente, fit missio. h. d. supplendo ad literam maximè, ut dicitur in gloss. Et est verus & notabilis intellectus.

Gregorius IX. (*an.* 1236.)

SI adversarius tuus post citationis edictum, ad remota loca se transferens, Procuratorem legitimum non dimisit, & denunciatione publicè factâ domi, non apparet, qui defendat eundem: jure petere potes, ut in possessionem earum terrarum, de quibus quæstio vertitur, causâ custodiæ inducaris. *b*

TITULUS XVI.

UT LITE PENDENTE NIHIL INNOVETUR.

CAP. I.

Privilegium etiam à Principe impetratum, per quod privatur quis sine causæ cognitione lite pendente usu possessionis, tanquam surreptitium non valet, seu tanquam rationi obvium est revocandum.

Alexander III. *Eboracensi Archiepiscopo.* (*an.* 1170.)

A Memoria *c* nostra non excidit: [*& infrà. α*] Statuimus, ut literæ prohibitionis, quas ad petitionem Archiepiscopi Cantuariensis tuæ fraternitati direximus, nullum præjudicium faciant, quò minùs tibi & successoribus tuis liberum sit (quemadmodum vobis est beneficio privilegiorum Apostol. sedis indultum, & tu & prædecessores tui consuevisti facere) ante vos per totam Angliam deferre crucem, quousque diffinitivâ sententiâ decernatur, an Ecclesia tua de jure hoc debeat habere. *d*

[*α Qualiter in primo anno nostræ provisionis transcriptum literarum fel. m. præd. n. Honorii Papæ nobis feceris præsentari, in quo continebatur, antecessoribus tuis Apostolicâ benignitate esse indultum, ut tam eis, quam successoribus suis liberum esset per totam Angliam ante se crucem deferre. Nos vero antecessoris nostri vestigiis inhærentes, tibi scripti nostri munimine confirmamus, quod antecessoribus tuis erat a prædecessore nostro indultum. Postea vero S. & venerandæ mem. T. quondam Cantuarien. Arch. episc. existimans hoc in præjudicium, vel in depressionem juris & dignitatis suæ Ecclesiæ redundare, exinde cœpit quæstionem movere, & propter hoc ad sedem Apostol. appellavit, affirmans, si benè meminimus, quòd tibi & prædecessoribus tuis id nullatenus licuisset. Sicque factum est, ut nos tibi per scripta*

a *Cap. 2. eod. tit. in 2. compil.* b *Subdiaconum.* c *al. Col.* d *al. Tauroensi, & de Colle Abbates & Archid. Chimeten. al. ita: Thaur. & de Comit. Abbates & Archid. Chimen.* e *ad ejusdem Subdiaconi, &c.* f *Cap. 2. eod. tit. in 3. compilat. Dec. in c. Ecclesia S. Mariæ de constit. & cap. consultationibus, de offic. deleg. & Roman. singul. 414.* g *In Codice Barbat. quòd cum dictus Abbas eum super quadam possess. coram I. Ap. sed. Leg. traxerit, &c.* h *Consuetudo terræ ligat Clericos. Vid. l. 1. C. de summ. Trinit. & ibi Dd. & deficiente terræ consuetudine, tunc ad quam sit recurrendum, vid. gloss. in cap. consuetud. distinct. 1. & C. illud distinct. 12.*

a *Decrevimus, in Codic. Bar.* b *Vid. leg. 2. ff. si quis in jus voc. non ierit. per Bart.* c *Cap. 1. eod. tit. in 2. compilat. & adde notas hujus capitis, in quibus contra hæreticos defenditur consuetudo gestandi crucem.* d *Hodie de jure possunt Archiepiscopi crucem ante se deferre per quævis loca etiam exempta sua provincia, quovis privilegio contrario non obstante. Clemen. ultim. de privileg. & quod dicit hic gloss. in verbo, de jure, procedit de jure antiquo.*

nostra prohibuerimus, ne in provincia Cantuarien. Ecclesia, donec de causa ipsa cognosceretur, ante te crucem deferre aliqua ratione auderes. Quia igitur per dil. fil. nostros I. & A. Clericos tuos gravem coram nobis querimoniam deposuisti, asserens, quòd te de possessione hujus rei, quam tu & antecessores tui habuistis, ante cognitionem judicii spoliassemus, volentes nos tibi tanquam ven. f. nostro deferre, & jura tua integra illibataq; servare, præsentibus literis.]

CAP. II.

Accusatus de adulterio ad separationem tori, non debet lite pendente privari possessione conjugali.

Clemens III. *a* (*an.* 1190.)

LAudabilem : [& ÿ.] Quæris, quando matrimonium accusare contingit, an statim sit carnale commercium suspendendum : [& ÿ. *α*. Ad quod *c* breviter respondemus, quòd conjugum alteruter accusatus, ante probatam accusationem, jure, quod habet in altero, privari non possit.

[*α Aut quamdiu dissimulari possit vel potius sustineri. Ad quod breviter respondemus, quòd cùm Alexand. III. apertè prohibeat, ne ab invicem, donec justa fiat causa examinatio, separentur, & Symmachi Papa contineat institutum, ut Prælatus aliquis accusatus, antequam ea, quæ objiciuntur, luce clarescunt, relinqui non debeat à subjectis in præsenti articulo.*]

CAP. III.

Qui rem litigiosam alienavit, ita quòd rehaberi non potest, debet æquivalentem substituere in locum illius, quam alienare non poterit. h. d. cum seq.

Innocentius III. *Abbati & Conventui sancti Sylvestri.* (*an.* 1199.)

I. ECclesia sanctæ Mariæ *d* in via lata contra Joannem de Ateja (qui quasdam possessiones ipsius dicebatur contra justitiam detinere) movit sub L. Judice quæstionem *e* : [& ÿ.] Prohibemus, ne possessiones, quæ successerunt in locum & jus illarum, quas ab Joan. de Ateja Ecclesia sanctæ Mariæ petierat, in monasterium vestrum ab eodem Joan. lite pendente translatas, alienare interim præsumatis : ut si Ecclesia sanctæ Mariæ de vitio litigiosi contractûs, vel de proprietate voluerit experiri (ne si obtinuerit in judicio, in vanum laboret, monasterio vestro minimè possidente) sit, quod evincere valeat & habere.

CAP. IV.

Idem dicit, quod in præcedenti.

Idem.

II. ECclesia sanctæ Mariæ *f* : [& ÿ.] Possessionem quâ fuerat, prætermisso juris ordine, prædicta Ecclesia spoliata, sibi restitui postulabat *g* : [& ÿ.] Nos quicquid ab aliis factum fuit (postquam prædecessor noster ad curiam suam idem negotium revocavit) irritum decernimus & inane : [& *infrà.*] Verùm quoniam præfatam possessionem post restitutionem vobis factam ab Joan. de Ateja, alii locationis titulo assignâstis, neque restituere poteratis Ecclesiæ spoliatæ : loco ipsius tantundem possessionum æquivalentium, ad arbitrium bonorum virorum, ipsi Ecclesiæ fecimus assignari : quas cùm alii fuerant pignori obligatæ, per vos liberari fecimus à creditoribus, qui nobis instrumentum pignoris resignaverunt.

CAP. V.

Lis decidenda est secundùm jura existentia tempore controversiæ, non autem secundùm privilegium impetratum lite pendente, nisi de litis pendentia mentionem faciat.

Honorius III. *Cancellario, Cantori, & A. Canonico Parisien* (*an.* 1221.)

DIlectus filius, magister A. persona Ecclesiæ de Bassevilla *a*, exposuit coram nobis, quòd cùm inter prædecessorem suum ex parte una, & Priorem ac Monachos de Bassevilla ex altera, super decimis novalium intra fines parochiæ suæ consistentium, quæstio emersisset, eâ pendente coram Judicibus delegatis, Abbas & Conventus majoris monasterii Turonen. quibus subsunt Prior & Monachi supradicti, pro se ac membris suis obtinuerunt à sede Apost. indulgentiam super perceptione hujusmodi decimarum : cujus prætextu Prior & Monachi supradictas decimas sibi vendicare contendunt, licet in indulgentia de dicta quæstione facta mentio non fuisset. Ideoque mandamus, quatenus eisdem Judicibus injungatis, ut (indulgentiâ non obstante prædictâ) in negotio ipso procedant, juxta traditam sibi formam.

TITVLVS XVII.

DE SEQUESTRATIONE *b* POSSESSIONUM ET FRUCTUUM.

CAP. I.

Res, in quam facta est missio, non debet sequestrari, etiam si missus inde fuerit violenter ejectus. Vel notabilius sic : Sequestrum factum loco missionis propter scandalum evitandum, revocari debet oblatâ cautione & restitutis expensis.

Innocent. III. *Mediolanen. Archiepisc.* (*an.* 1206.)

AD hoc unxit nos Deus *c* : [& *infrà.*] Abbas de Regula *d* nobis exposuit, quòd cùm M. prædecessor tuus super causa, quæ inter ipsum & monasterium suum fuerat agitata, obtinuisset Veronensi Episcopo literas destinari, & ipse super judicio possessorio partim pro monasterio, partim pro Archiepiscopo sententiam protulisset, procuratore ipsius monasterii quæstionem de proprietate postmodum intentare volente, Archiepiscopus jurisdictionem Episcopi opposuit expirâsse, asserens causam possessionis tantùm, & non proprietatis fuisse commissam : & quia super possessione pronunciaverat, semel functus officio suo, super quæstione proprietatis deinceps cognoscere non valebat : [& *infra.* *α*] Sed Judex actorem in possessionem (quæ fuerat per ipsum Archiepiscopo adjudicata) propter ejusdem contumaciam mitti decrevit, à qua tamen Archiepiscopus violenter monasterium ejecit : [& *infrà.* *β*] Cœl. Papa prædecessor noster, sic suum interpretatus fuit rescriptum, quòd tam causa possessionis, quam proprietatis, fuerat Judici delegata, cùm absolutè & indistinctè commissa fuerit, & ejus continentia dividi non deberet : prælibatam quoque possessionem pro suo arbitrio sequestrari præcipit, injungens Regin. & Mutinen. Episcopis, ut de causa possessionis & proprietatis plenius cognoscentes, eam debito fine deciderent, & possessionem ei parti postmodum resignarent, quæ obtineret de proprietate triumphum : [& ÿ. *γ*] In eum statum continentiam causæ reducimus, in quo fuerat, cùm prædictus prædecessor noster causam proprietatis & possessionis Reginen. & Mutinen. Episcopis commisit : mandato sequestrationis penitus revocato : [& e ÿ.] Ne autem monasterio videamur in suo jure deesse, moderatas expensas (ex quo Episcopus Veron. ipsum in possessionem induci decrevit, usque ad satisfactionis tempus oblatæ) propter hoc factas sibi restituendas esse censemus : & à te sufficientem praberi standi judicio cautionem.

---

a *Alias, Cœlestinus.* b *Cap. 2. eod. tit. in 2. compil.* c *Ad quod tibi breviter, &c.* d *Supr. cap.* 10. *de constit.* e *quæ hic abscissa sunt, suprà integra posita sunt, cap.* 10. *de constit.* f *Supr. de constit. cap.* 10. *in tertio, sub titulo de restitut. spoliat.* g *l. justè possidet. & ibi Bartol. de re judic.*

a *Bacervilla. alit. Bassavilla.* b *In nonnullis antiquis ita : De sequestratione possession. rerum & fructuum. alit. possessionis.* c *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *compilatione.* d *al. de Stragula. al Orcentii de Regula Ord. S. Bened. diœcesis Tarniensis.* e *Sic abscissum.*

[*α Ad*

] α *Ad hæc pars monasterii inter alia respondebat, quòd causa, quæ inter Archiepiscopum & monasterium vertebatur, fuerat Episcopo memorato absolutè & distinctè commissa; & sic continentiam causæ dividi non debere dicebat, in hanc nimirum & alias rationes cùm Judex pleniùs advertisset, & actorem, &c. ut hic.*]

[β *Cumq; processu temporis utriusque partis nuncii propter hoc ad sedem Apost. accessissent bon. mem.*]

[γ *Nos autem supradicto Alberi, mandavimus, ut illis literis, quas ad Bon. & Ferrarien. Episcopos super restituenda sibi possessione cum fructibus per mandatum impetravit, omnino careret.*]

CAP. II.

Si missus in possessionem causâ custodiæ fructus dissipat, dissipati revocantur, & cum aliis sequestrantur.

Honorius III. *Priori Deben. & Decano de Calinen.*

(*an.* 1220.)

Dilectus filius *a* R. Rector Ecclesiæ de Bethusia, suâ nobis petitione monstravit, quòd cùm inter ipsum ex parte una, & Abbatem, & Conventum de Cisteria *b* ex altera, super eadem Ecclesia, coram Abbate de Sibiton. & ejus collegis quæstio verteretur, Judices ipsi prædictos Abbatem & Conventum in possessionem ipsius Ecclesiæ causâ custodiæ induxerunt, qui fructus medio tempore perceptos pro suæ distrahunt libito voluntatis *c*. Quocirca mandamus, quatenus si est ita, facientes fructus sequestrari prædictos, si quid de ipsis per eos distractum inveneritis, in statum pristinum revocetis.

CAP. III.

Si reus possessor appellat à sententia contra eum lata, licitè rei petita fructus sequestrantur, si dissipantur ab eo.

Gregorius IX. (*an.* 1232.)

Ab eo, qui à sententia provocavit, fructus possessionis (si dissipentur ab ipso) possunt lite pendente rationabiliter sequestrari.

TITULUS XVIII.

DE CONFESSIS.

CAP. I.

Ad solum dictum confitentis crimen proprium, non est alteri infligenda pœna aliqua: infamato tamen est indicenda purgatio.

Clemens III. (an. 1190.)

Cum monasterium: [*& infrà.*] Eos, quorum suggestione scelus homicidii Presbyter *d* se perpetrâsse proponit, nisi aliis modis verum esse constiterit, nulli censemus pœnæ *e* subdendos: cùm *f* secundùm utriusque juris statuta, de se confessi super aliorum conscientiis interrogari non debent, (& crimine læsæ majestatis excepto) de reatu proprio confitentis periculosa confessio non est adversùs quemlibet admittenda. Si tamen eos infamiâ hujusmodi laborare cognoveris, singulis eis (adjunctis tribus sociis sui ordinis) purgationem injungas.

CAP. II.

Si de crimine contingente causam principalem constat contra aliquem per ejus confessionem, punitur pœnâ ordinariâ, etiamsi directè contra eum non agatur. h. d. secundùm glossam. Et est casus notabilis & verus in se. Vel summa sic, secundùm alium intellectum non minùs notabilem, quem etiam sentit gloss. licèt non perfectè explicet: *Si quis confitetur crimen in judicio incidenter, potest Judex ordinarius novum inchoando processum, illum punire pœnâ ordinariâ,* h. d. singulariter Abbas.

Innocentius III. *Canonicis de Bethlehem.*

(*an.* 1208.)

Cum super electione *a* Bethlehem. Ecclesiæ inter R. & P. quæstio verteretur *b*: [*& infrà.*] Quoniam V. Canonicus Bethlehemitanus fuit in jure confessus, quòd pro præstando alterius electioni consensu, quinq; nrorum Saracenorum obligationem receperat, & mediator extitit simoniacæ pravitatis: Nos (quoniam vitium hujusmodi persequi volumus, ut debemus) ipsum per definitivam sententiam duximus ab omni beneficio & officio Ecclesiastico deponendum.

CAP. III.

Confessio facta in jure per Oeconomum Ecclesiæ, nocet ipsi Ecclesiæ: potest tamen revocari, si ante finitum negotium doceatur per errorem facti emanâsse. h. d.

Gregorius IX. *B. c Judici Viterbiensi.*

(*an.* 1232.)

Ex parte Abbatis & Conventûs monasterii sancti M. fuit propositum, quòd cùm inter ipsos ex parte una, & V. nomine suæ uxoris ex altera, coram te quæstio verteretur, Oeconomus monasterii memorati, quædam per errorem facti fuit in jure confessus, ex quibus timet *d* sibi præjudicium generari. Cùm igitur negotio nondum finito, nemini noceat error facti, mandamus, quatenus si de hujusmodi potuerit errore docere, provideas, ut nullum sibi super hoc præjudicium generetur.

TITULUS XIX.

DE PROBATIONIBUS.

CAP. I.

Reus actori sua propria instrumenta edere non tenetur: ita communiter summatur

Gregorius *Tancredo Regi Vincestriæ.* e (*an.* 597.)

Ex epistolæ verbis *f*: [*& infrà.*] Tua experientia postulavit, ut Imperatori scriberem, quatenus *g* pacta in chartophylacio requireret, quæ dudum inter Justinianum Principem & prædecessores tuos fuerunt emissa, ut ex his colligeret, quid tibi servare deberet. Sed ad hoc faciendum vehementer obstitit, quia nulli dicendum est, Ea quæ contra te sunt, apud temetipsum debes documenta requirere, in mediumque proferre.

CAP. II.

Actor, qui plenè probavit, non debet compelli jurare.

Alexander III. (*an.* 1176.)

Sicut *h* consuetudo laudabilis: [*& infrà.* α] Sanè quoniam apud vos consuetum esse didicimus, ut cùm aliquis intentionem suam fundaverit instrumentis, aut testibus, ei sacramentum nihilominus deferatur: quod si subire noluerit, fides probationibus *i* non habetur. Nos cùm tunc demum ad hujusmodi sit suffragium recurrendum, cùm aliæ legitimæ probationes deesse noscuntur) talem consuetudinem reprobamus.

[α *Nullâ debet novitate convelli sic quod noscitur moribus introductum, obviâ ratione non debet dissolvi.*]

CAP. III.

In communi judicio probant actor & reus: & si pariter probant, reus absolvitur, nisi favorabilem causam foveat actor.

---

a *De materia hujus cap. vid. Felin. post Joan. Andr. in cap. examinata. supr. de judic. Socin. in Reg.* 458. *verbo sequestrato.* b *Glocestria.* c *Adde, ista verba importare liberum arbitr. l.* 1. *ff. de re mil. & ibid. Bart.* d *In aliquot antiquis ita: se Presbyter, & catera.* e *Vid. l. fin. cum gl. & ibi Bart. in l. maritus. ff. de quæstion.* f *al. quia.*

a *Cap. un. eod. tit. in* 3. *compil.* b *quæ hic desunt, reperies sup. c. cum suprà. de causa poss. & propr.* c *Bith.* d *In Codic. Barb. ex quibus timent monachi, sibi, &c. in omnibus manuscr. legitur, timent.* e *Aliàs, Tancredo. videtur esse Gregorius VII. al. Tataredo Regi Visogoren. sed legendum est Recaredo Regi Wisigotorum, ex libro septimo Epistol.* 122. *sive* 126. *Reg. B. Greg.* f *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil.* g *quòd.* h *Cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *compilat.* i *alit. probationis.*

Lucius III. *Cistren.* a *Episcopo.* (*an.* 1181.)

EX *b* literis tuis intelleximus, te & Archidiaconum confitentes habere Præbendas in villis, quas singuli singulas possidetis, & prætextu terminorum inter vos controversiam agitari, eò quòd dicas eum antiquos fines egressum, partemque tui fundi occupâsse: illo in contrarium asserente, se partem eandem fundi possedisse, quadraginta annorum spatio inconcussè: tu autem, quòd per idem tempus quietè illam possederis asseveras: quare utrùm incumbat petitori vel possessori probatio, quæsivisti. Ad quod scire debes, quòd judicium finium regundorum tale est, ut in eo utraque persona vices duorum habeat, videlicet actoris & rei. Unde hinc inde testes produci possunt ad cognitionem Judicis instruendam: quibus examinatis, Judex quos præcellere intellexerit, ad fidem sibi faciendam admittit.

Quod si ambarum partium testes sint æquè idonei, possessoris testes præferentur, cùm promptiora sint jura ad absolvendum, quàm ad condemnandum: præterquam in liberali causa, in qua si utriusque partis testes æquales fuerint, pro libertate sententia proferetur: nam possessori probationem aliquando dari, juris manifesti est, cùm jure cautum sit, quòd qui objecerit præscriptionem longissimi temporis (quam nemo rectè objicit, nisi qui possidet) & eam probaverit, in causa debeat obtinere.

CAP. IV.

Non creditur marito asserenti etiam cum juramento, uxorem se cognovisse si uxor per matronas attestantes, super ipsius corporis aspectum probat contrarium.

Gregorius VIII. *Præposito sancti Cataldi & Archipresbytero Casæ majoris.*

(*an.* 1187.)

PRoposuisti, *c* quòd causa matrimonii, quæ inter O. de Casa nova, & O. mulierem vertitur, tibi fuit de mandato Apostolico delegata, cumque partes essent in tua præsentia constitutæ, mulier proposuit, se nec à viro cognitam, nec potuisse cognosci: quod tam proprio juramento, quàm testimonio septem mulierum probavit, quæ per aspectum corporis eam esse virginem asseverant, viro autem per juramentum suum contrarium asserente: [*& infrà.* α] Videtur igitur nobis, quòd juramento puellæ, & testimonio *d* illarum septem mulierum fides est potiùs adhibenda.

[*α Vos in negotio procedere noluistis, donec de hoc nostrum consilium haberetis.*]

CAP. V.

Singulares de universitate possunt ad commodum universitatis reprobare instrumentum falso confectum nomine universitatis.

Clemens II. *e* (*an.* 1046.)

TErtio *f* loco fuit à nobis ita quæsitum: Ecce quidam regularis sigillo Capituli, quoddam instrumentum cuidam amico suo signavit, in quo facta ei alienatio quarundam rerum Ecclesiæ immobilium continetur. Quo exhibito in judicio, Procurator universitatis illud asseruit de assensu Conventûs non fuisse confectum, & adulterinum, vel furtivum esse sigillum *g*. Cumque fratres ad perhibendum testimonium produxisset, jurati dixerunt, quòd quotiens de hoc inter fratres aliqua erat mentio, consilium totius Conventûs, & vox fuit unanimis, quòd nolebant alienationem rerum illarum, sed res domûs integras conservari volebant. Sed quoniam contra hoc nihil pars adversa probavit, respondemus secundùm assertionem testium tantummodo judicandum.

CAP. VI.

Ubi agitur de matrimonio contrahendo, probato impedimento, & publicatis attestationibus, alii testes super defectu impedimenti admittendi non sunt.

Idem Clemens (*al. III. an.* 1090.)

JUravit *a* quidam (ut asseris) se quandam in uxorem legitimam accepturum: quam cùm vellet traducere, quidam juramentis, secundùm morem exhibitis, legitimè probaverunt, ipsos in quinto consanguinitatis gradu sibi invicem attinere.

Quia verò requisisti à nobis, quid agendum sit, cùm quidam alius probare velit contra prædictam probationem juramentis canonicis factam, & partibus publicatam, nullo eos sese consanguinitatis gradu contingere: respondemus, quòd standum est probationi priori.

CAP. VII.

Si per literas ordinarii probatur quis excommunicatus, à procuratione repelletur. h. d. *& hac summario convenit textui & titul. & nullam patitur calumniam & ideò eam tene.*

Innocentius III. *Archidiacon. Parisiens. & Magistro R. de Corsen. Canonico Noviom.*

(*an.* 1208.)

POst *b* cessionem: *c* [*& infrà.*] Cùm igitur per literas Judicis ordinarii (quibus standum est, donec probetur contrarium) nobis constiterit, quòd VV. excommunicatus erat, cùm procurationis officium assumpsit: Ipsum tanquam Procuratorem non duximus admittendum.

CAP. VIII.

Si rogatus restituere totam hæreditatem, eo sine liberis decedente intret monasterium, evanescit fideicommissum, & hæreditas applicatur monasterio: nec ad invalidandum ingressum sufficit probare minorem ætatem tempore ingressus, si ex adverso geminatus probetur ingressus. h. d. *intelligendo, quòd substitutio fuit fideicommissaria. Si verò fuit directa, summa sic: Substitutio facta filio, eo decedente sine liberis, evanescit per ingressum monasterii: & tunc adde id, quod est in primo summario ibi: Nec ad invalidandum, &c. usque ad finem, & uterque intellectus est verus in se. Dico tamen, quòd primus est verior, quòd hic fuit substitutio fideicommissaria: licèt Dom. Anton. hic dicat, quòd fuit compendiosa.*

Idem *Abbati & Conventui Cassen.* d

(*an.* 1207.)

IN *e* præsentia C. sancti Hadriani Diaconi Cardinalis G. & B. fratres vestro Syndico constituto coram ipso fecêre proponi, quòd cùm quondam A. frater ipsorum conderet testamentum, M. filium suum sibi hæredem instituit, & præcepit, ut si absque liberis decederet, ad eos bona devolverentur ipsius: unde illa, quæ de bonis ipsius vestrum monasterium detinebat, sibi restitui postulabant, & petebant vos super hoc à sua molestatione compesci. Verùm Syndicus ipse proposuit ex adverso, quòd prædictus M. monasterio vestro obtulit se & sua: unde universa *f* quæ habuerat, erant ad monaste-

a *alit. Hebrensi Episcopo. alit. simpliciter habetur, Lucius III. fortassis legend. Alexander III. Cistrensi Decano, ut post Concil. Lateran. sub Alex. III. p. 38. c. 2. habetur. C. 2. eod. tit. in* 1. *comp.* b *al. ex literis tuæ fraternitatis.* c *Cap. 2. eod. tit. in 2. compilation. & ad intellectum hujus cap. & gloss. hic vide Dominicum Sotum lib. 4. Sententiarum, distinct. 34. quæst. 1. artic. 2. ubi plenè & eleganter.* d *aliàs, testimoniis.* e *al. III. p. c. bon. mem.* f *cap. 3. eod. tit. in 4. compilat.* g *vide text. in l. quæ de tota. §. incerta. ff. de rei vend.*

a *Cap. 4. eod. tit. in 2. compil. & pro intelligentia, vide Dominicum Sotum lib. 4. Sententiarum, distinct. 40. artic. 5. Adde Concilium Tridentinum, Sess. 24. canon. 3. & in ead. sess. in decretal. de reformatione matrimonii, cap. 2. & 5.* b *Cap. 1. eod. tit in 3. compilat.* c *decisionem.* d *Casemarii, aliàs Cassemar. al. Casæ Marii Verulanens. Diœces. Ord. Cist.* e *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. & de materia hujus cap. vide Bartol. & doctores in Authen. ingressi, & sequentibus Codic. de sacrosanct. Eccles. ubi plene. f. concordat text. in Auth. ingressi. de sacrosanct. Eccles. & cap. quid ingredientibus. 14. quæst. 3.*

rium

rium devoluta *a*, quare universa, quæ ipsi de bonis ejus invaserant, restitui monasterio vestro petebat, & super cæteris silentium iliis imponi. Ad hæc autem pars altera replicavit, quòd dictus M. oblationis suæ tempore fuerat minor annis, & quod voti facti pœnitens, quod fervore infirmitatis fecerat, post convalescentiam revocavit. [*& infra. α*] Unde cùm sine liberis decessisset, ex testamento Patris ad ipsos erat ejus hæreditas devoluta.

Verum Syndicus respondere curavit, quòd licèt dictus M. de monasterio *fili Abbas de tua licentia* fuisset egressus, eidem postmodùm se & sua obtulit humiliter & devotè, & quod ne contra oblation m suam veniret, juramento firmavit. Quare cùm constet, quod idem M. bis monasterio vero contulit se & sua, nec ex adverso probetur, quòd utriusque oblationis tempore fuerit minor annis, probationem vestram hujusmodi exceptionis probatio non elidit: cum etsi primæ oblationis tempore fuerit minor annis, secundæ tamen potuit major extitisse. Præterea cùm verbum illud, Minor annis, duobus potuerit modis intelligi: cùm & qui minor est quatuordecim annis, & qui viginti quinque dici soleat minor annis, intentioni vestræ verbum dubium non nocebat, cùm intra viginti quinque *b* annos teneret donatio juramento firmata. Sed etsi teneret, quod factum fuerat à dicto A. *c* quia tamen intelligendum non erat sine hærede decedere, qui monasterium ubi hæredem instituit *d*, hoc monasterio non nocebat: [*& infra. β*] Dilectus filius B. sancti Eustachii Cardinalis attendens, quòd Syndicus vester intentionem suam plenè fundâsset, & quòd nihil fuisset ex adverso sufficienter probatum, cùm etsi ostensum esset per testes, quòd M. suæ oblationis tempore fuerit minor annis: utrùm tamen primæ vel secundæ oblationis tempore minor fuerit, & quot annis minor, non fuisset expressum, de mandato nostro sententiam protulit: & prædictis G. & B. silentium imponens super his, quæ a monasterio postulabant: eos ad restitutionem illorum, quæ de bonis prædicti M. propriâ temeritate invaserant, condemnavit. Nos igitur sententiam ipsam auctoritate Apostolicâ confirmamus.

[*α Veruntamen ex eo, quòd M. infra ætatem legitimam in monasterio Rasomarii obtulit se & sua, tamen quia quod inconsultè fecerat, postmodum revocavit, ejus oblatio non tenebat.*]

[*β Cumq; Cardinalis prædictus ea, quæ coram ipso proposita fuerant, in nostra & fratrum nostrorum præsentia retulisset, nos ad consilium dil. fil. n. b. S. Eustatii Cardin. de causæ meritis plen us intellectis.*]

CAP. IX.

Si actor & reus in interdicto retinendæ possessionis probant, obtinet is, qui antiquiorem possessionem probat titulo maxime justificatam, vel meliores probationes respectu possessionis adduxit. h. d. notabiliter, & probatur satis hoc summarium in versic. ex præmissis, ponderato versic. maximè.

Idem *e Ariminensi Episcopo.* (*an.* 1207.)

Licèt *f* causam, quæ vertitur inter Ecclesiam Raven. & Commune Faventiæ super jurisdictione, honore *hominio ac* districtu in villa sancti P. & castro Arioli, quod *g* de jure ad se spectare dicta Ecclesia proponebat: [*& ỹ. α*] Porrò attestationibus publicatis Syndicus Faventinorum proposuit, se velle in personas testium ex parte altera productorum quædam objicere ac probare, Oeconomo Ecclesiæ asserente id fieri non debere, super quo interloquendo decrevimus ipsum nullatenus audiendum, cùm intra trium mensium spatium, in nostris literis comprehensum, testes hujusmodi producere non curaverit, intra quem terminum pars utraque testes inducere *a* potuit, tam in personas testium, quàm super negotio principali. Post hoc idem subjecit in testes prædictos, quod corrupti falsò dixissent. Unde quia talis exceptio non solùm ante, sed etiam post sententiam potest opponi, licèt nonnulli crederent, Faventinorum partem exceptionem hujusmodi per excogitatam malitiam ad impediendum processum negotii objecisse: quia tamen nolumus à juris tramite declinare, magistris G. & T. *b* præcipimus, ut testes, quos super hac exceptione Procurator Faventinorum duceret producendos intra mensem, recipere & examinare curarent, de singulis circumstantiis *c* subtiliter inquirentes, indulto extunc altero mense Procuratori Ecclesiæ supradictæ, intra quem si vellet, ad *d* reprobationem testium illorum, produceret testes coram eis: [*& ỹ. β*] Quanquam autem pars Faventinorum testes multos produxerit super negotio principali, vix tamen ex illis sex remanserunt concordes, cùm alii sibimet in serie sui testimonii contradicant, & quidam alii sint in dicto sui testimonii singulares. Ad reprobandum vero quosdam testium Ecclesiæ Ravenn. etsi ex parte Faventinorum quidam sint testes inducti, plures tamen illorum reprobantur, quia sibi invicem evidentissimè contradicunt: quidam vero alii, pauci numero, quamvis non reprobentur expressè, usque adeò tamen malæ famæ sunt, & levis opinionis, quòd eorum dictis nulla vel modica est fides adhibenda *e*. Iidem quoque testes Faventinorum generaliter repelluntur, quia non probant illud, ad quod probandum eorum Syndicus se adstrinxit, videlicet, quod corrupti falsa dixissent: quoniam etsi de corruptione videantur aliquid dicere, de falsitate penitus nihil dicunt *f*: [*& ỹ. γ*] Ex præmissis igitur evidenter apparet, quod Ecclesia per testes numero plures, quibus potiùs lux veritatis assistit, qui etiam aptiora negotio, & vero proximiora in suis testimoniis expresserunt, sufficienter ostendit, quòd à LX. annis & citra cum omni jurisdictione, honore, atque districtu loca supradicta possedit: per quod patet, quòd si Commune Favent. à L. annis citra (sicut videntur testes eorum deponere) aliqua servitia in locis percepetunt supradictis, illa proculdubiò sine justo titulo percipere inceperunt: cùm duo insimul eandem rem & eodem modo in solidum possidere non possint, maximè *g* cùm iidem Faventini justum possessionis titulum non ostendant, & ex privilegiis Imperatorum & Roman. Pontif. Ecclesiæ Ravennati concessis, evidentissimè colligatur, possessionem ipsius Ecclesiæ in prædictis locis justam fuisse. Cum ergo constet Faventin. ab eo tempore, quo se possedisse probare contendunt, minus *h* justè ac sine titulo aliqua in prædictis locis temeritate propriâ occupâsse, & Oeconomus ejusdem Ecclesiæ petierit, a vi turbativa seu inquietativa super præmissis Commune Favent. prohiberi: nos recognoscentes in hoc casu non sic locum esse interdicto, uti possidetis, ut dicere debeamus, uti possidetis, ita possideatis; cum probationes Ecclesiæ longè sint potiores, & ideo sit in interdicto superior, Commune Faventiæ sibi condemnamus, super jurisdictione, & honore, atque districtu, & aliis ad hoc generaliter pertinentibus in locis prædictis, quoad pos-

a *Hic Ab. & Felinus dicunt, posse quem se privare in vita potestate testandi, scil. per monasterii ingressum.* b *ali. XXX.* c *Amato.* d *Vid. l. si quid. & l. si prædium, C. de præd. min.* e *al. Raven.* f *Cap. 4. eod. tit. in 3. compil. Et de intellectu, vide Fernandum Vasquium, lib. 2. c. 26. controversiarum usu frequentium. add. Purpur. consil. 81. vol. 1.* f *al. qua.*

a *al. producere.* b *al. A.* c *Vide l. ubicunque. ff. de inter. act. cum aliis multis.* d *In pluribus ant. ita: ad reprobationem illorum, testes produceret coram eis.* e *al. habenda.* f *Vide l. Celsus. ff. de arbitr. & l. divus & ibi Bartol. ff. de re judic.* g *al. & maximè.* h *In uno vetustissimo ita: minus justè ac sine justo titulo.*

sessorium judicium, quo tantummodo actum est, perpetuum silentium imponentes, & prohibentes eidem, ut neque per se, neque per alios super his præsumat Ravenn. Ecclesiam, aut habitatores prædictorum locorum aliquatenus molestare. *a*

[*α Caterùm, quia utrique parti erat plurimùm onerosum, testes produce e coram nobis, Placentino Episcopo dedimus in praceptis, ut infrà tres menses testes app. rem. reciperet, quos utraque pars tam super principali negotio, quàm in personas testium duceret producendos, ita videlicet, ut effrenatâ testium multitudine refrenatâ hinc inde quadragenarium numerum nullatenus excedere pateretur.* & infrà. *Sicq; postmodum utriusq; partis Procuratores cum attestationibus consignatis ad nostram redierunt prasentiam.*]

[*β Et eorum dicta fideliter conscribentes XX. dierum spatium utrique parti prafigerent, infrà quod cum attestationibus ipsis nostro se conspectui prasentarent, sententiam receptura. Partibus igitur comparentibus iterùm coram nobis, & hujusmodi attestationibus publicatis, audivimus quacunque proponere voluerunt.*]

[*γ Per multos autem Ecclesia tua testes omni exceptione majores probatum esse constat manifestè, Ecclesiam tuam villam luci S. Potici & castrum Areoli à longissimo tempore possedisse cum omni honore, districtu & jurisdictione, nominatim ex pramissis universis, articulis exprimentibus jurisdictionem, honorem atque districtum.*

CAP. X.

Si qui nominent aliquem filium, & ita communiter reputatur, non creditur postea alteri eorum juranti contrarium.

Idem (*Episcopo Tiburtino, an.* 1209. *Romæ in Campaniam.*)

PEr *b* tuas nobis literas intimâsti, quòd cùm T. Tiburtinus civis quandam per septennium habuerit concubinam, nec prolem susceperit interim ex eadem, ac ipsa postmodum divertens ab eo, ad ipsum non post multum tempus *c* rediisset, filium, quem reversa in domo ipsius peperit, ex eo se asseruit suscepisse: [*&* ǁ. *α.*] Quia verò mulier illa de dicto T. suscepisse R. de quo agitur, primitùs constanter asseruit, & idem T. præfatæ mulieris præcipuè devictus inst. ntiâ, ipsum suum filium publicè recognovit, & filius ejus nominatus communiter fuit, & h bitus ab ambabus, ejusdem mulieris postmodum juramento in contrarium præstito non est standum, *d* cùm nimis indignum sit (juxta legitimas sanctiones) ut quod suâ quisque voce dilucidè protestatus est, in eundem casum proprio valeat testimonio infirmare. Unde apparet per consequens, quòd prædictus R. Sophiam neptem memorati T. cujus primâ facie præsumitur consobrinus, non potest habere aliquatenus in uxorem.

] *α Qui licèt à principio dixerit, illum nequaquam filium suum esse, cùm illa mulier per septennium eidem cohabitans ex eo minimè concepisset, mulieris tandem & aliorum devictus instantiâ, suum filium recognovit, R. eum nomine appellando. Cùm autem idem R. ad virilem venisset atatem, & domum Saturnella sororis ipsius T. frequentaret, qua ipsum nepotem suum nominaret, & Sophiam ipsius Saturnella filiam, cum quâ quotidianam habuit conversationem, amavit, & carnaliter cognovit eandem: quod cùm pervenisset ad notitiam Saturnella, acriter increpavit utrumque, apud se filiam retinens, supradictum R. removit à domo. Cum autem mater ipsius R. accepisset, quòd vir ejusdem Saturnella eidem R. graviter interminabatur, in civitatis platea juravit publicè coram multis, quòd R. supradictam Sophiam propinquitatis lineâ minimè contingebat, affirmans sub virtute prastiti juramenti, se de alio, quàm de supradicto T. prafatum suscepisse R. Cùm igitur nos duxeris consulendos, an mulieris assertioni standum sit in hac parte, & an memoratus R. supradictam Sophiam habere valeat in uxorem, insinuatione præs. tibi respondemus, quòd cùm idem R. quem*]

CAP. XI.

Judex debet habere Notarium, vel duos viros idoneos, qui scribant acta judicii, aliàs si quid difficultatis emerserit, per superiorem punietur, nec credetur ei super processu: nisi in quantum per acta, vel aliàs per legitima documenta constabit.

Idem *in Concilio generali*, a (*an.* 1216. *Roma.*)

QUoniam contra falsam assertionem iniqui Judicis innocens litigator quandoque non potest veram negationem probare: cùm negantis factum per rerum naturam nulla sit directa probatio: ne falsitas veritati præjudicet, aut iniquitas prævaleat æquitati: Statuimus, ut tam in ordinario judicio, quàm extraordinario, Judex semper adhibeat aut publicam (si potest habere) personam, aut duos viros idoneos, qui fideliter universa judicii acta conscribant: videlicet citationes, dilationes, recusationes, exceptiones, petitiones, responsiones, interrogationes, confessiones, testium depositiones, instrumentorum productiones, interlocutiones, appellationes, renunciationes, conclusiones, & cætera, quæ occurrerint *b* competenti ordine conscribenda, loca designando, tempora, & personas. Et omnia sic conscripta partibus tribuantur, ita quòd originalia penès scriptores remaneant: ut si super processu judicis fuerit suborta contentio, per hoc possit veritas declarari: quatenus hoc adhibito moderamine, sic honestis & discretis deferatur Judicibus, quòd per improvidos & iniquos innocentium justitia non lædatur: Judex autem qui constitutionem ipsam neglexerit observare, si propter ejus negligentiam quid difficultatis emerserit, per superiorem Judicem animadversione debitâ castigetur, nec pro ipsius præsumatur processu, nisi quatenus in causa legitimis constiterit documentis.

CAP. XII.

Si probari potest reum deliquisse, ejus probatio, quòd non deliquerit, non est admittenda.

Honorius III. *Archiepiscopo Londen.* c *& ejus Suffraganeis.* (*an.* 1222.)

AD nostram noveritis audientiam pervenisse, quòd Sacerdotes & Clerici Daciæ legi regni (per quam negativa probatur) temerè innitentes, à criminibus, quæ probari testibus fide dignis possunt legitimè contra eos, reputantur insontes, si se super his purgare valeant quoquo modo: [*&* ǁ. *α*] Volentes igitur, ut hæc pestis contraria omni juri penitùs extirpetur à Clero: mandamus, quatenus in hujusmodi probatione negativa (dum tamen possit affirmativa ex adverso probari) neminem audiatis.

[*α Unde contingat, quòd quandoque ad suam purgationem sui similes criminosos adducunt, ut eis debeant in similibus in opportuno tempore respondere, multaq; crimina committuntur audaciùs ab eisdem.*]

CAP. XIII.

Fines diœcesum probantur per libros antiquos, adminicula, testes, & famam.

a *Vid. l. fin. Cod. de fideicommiss. libert.* b *Cap. 2. eod. tit. in 4. compil. & de materia hujus cap. vide plenè per Petrum Duennam. regulâ.* 341. *& seq. incipit, filiatio, & qualiter probetur filiatio, vide Alexandrum consil.* 51. *lib.* 1. *& consil.* 74. *l.* 2. c *temporis.* d *vide l. generaliter. C. de non num. pec.*

a *Innocentius III. in Concilio generali Later. cap.* 38. *& cap.* 3. *eod. tit. in* 4. *compil. & de materia hujus cap. ultra tradita hic per doctores, vide quæ scripsi lib.* 3. *comment. in direct. inquisitor. Schol.* 22. *adde Angelum in l. gesta C. de re judic. & Francisc. Curtium juniorem, tract. feud. part.* 7. *quæst.* 4. *ubi multa de his duabus personis loco unius notarii adhibendis.* b *In Concilio, & aliquot antiquis codicibus: occurrant.* c *aliàs Lundon. aliàs, Lond. Luden.*

Idem

Idem *Aurel.* & *Lameten. Episcopo.* (*an.* 1220.)

CUm *a* causam, quæ inter Colubrien. & Egitan. Episcopos super suarum limitatione diœcesum vertitur, vobis duximus committendam: Mandamus, quatenus secundùm divisiones, quæ per libros antiquos, vel alio modo meliùs probabuntur, nec non per testes, famam, & quæcunque alia adminicula in negotio procedatis.

CAP. XIV.

Possunt reprobari matronæ, per quas virginitas probatur.

Idem *Episcopo* & *Archiepiscopo Senon.*

CAusam matrimonii, quæ inter V. juvenem, & G. puellam Senon. quæ se virginem & Monacham profitetur noscitur agitari: [& j. *α*] Mandamus, quatenus eandem puellam ponatis interim in illo monasterio, quod intravit: ut ibi securè valeat commorari, donec judiciali sententiâ, quid agi debeat, decernatur: recepturi postmodum non solùm probationes viri, quas inducere voluerit contra mulieres illas, quæ ad investigandum signa virginitatis ex parte puellæ fuerint introductæ, verùm etiam probationes alias hoc negotium contingentes, quas pars *b* utralibet duxerit producendas. Et quia (ut dicit canon) sæpè manus fallitur, & oculus obstetricum: volumus & mandamus, ut adhuc honestas matronas, providas ac prudentes deputare curetis, ad inquirendum, utrùm dicta puella virginitatis privilegio sit munita.

[*α Quia non ita instructam misisti, frater Archiepiscope, ut usque ad calculum sententiæ diffinitivæ procedere valeremus, vobis remittimus plenius instruendam, discret. v.*]

CAP. XV.

Acta etiam litis ordinatoria facta coram primis Judicibus, fidem faciunt coram c secundis.

Gregorius IX. *Præposito sanctæ M. Magdeburgens.* & *Decano Misnen.* (*an.* 1235.)

CUm bonæ memoriæ: [& *infrà.*] Cùm acta originalia dicantur apud priores Judices remansisse: mandamus, quatenus ea cum omni diligentia requirentes, ipsa si poterint inveniri *d*, & si qua partes duxerint legitimè proponenda, in scriptis redacta, ad nostram præsentiam remittatis. Alioquin cùm non revocetur in dubium de contestatione litis super statu Pigamen. monasterii, & quibusdam spoliationibus contra Abbatem ejus factis à Magdeburgen. Episcopo, recipiaris partium probationes de novo: & audientes, si partes audire voluerint, de compositione tractatum, tam quod super hoc inveneritis, quàm causam sufficienter instructam ad nos remittere procuretis.

TITULUS XX.

DE TESTIBUS ET ATTESTATIONIBUS.

CAP. I.

Breve est.

Ex Concilio Macien. *e* Matercen.

PLacuit sancto Conventui, ut testes *ad testimonium dandum* non conducantur pretio, & ut quicunque idonei & fideles in testimonium assumantur: ac nullus testimonium dicat, nisi jejunus.

CAP. II.

Nulla est receptio testium facta contra non citatum.

Gregorius IX. *Joanni defensori eunti in Hispaniam.* (*an.* 603.)

IN *a* nomine Domini: [& j.] Quòd autem dicit Episcopus, quia se absente, etiam vilissimi sunt testes exhibiti nullius momenti: lege noscendum est constitutionis novellæ, quæ de testibus loquitur in hæc verba: Et ne posteà objiciatur eis, quòd per unam partem gesta & confecta *b* sunt, oportet, ut testimonia dentur, illo admonito à Judice, aut defensore, venite & audire testes. Si verò noluerit venire, & non ex inevitabili quadam necessitate venire non possit: sancimus hujusmodi testimonia ita valere, tanquam si non ex una parte consisterent, sed etiam ipso præsente facta fuissent. Ecce admonendus est semper adversarius, ut ad audiendos testes veniat: quod quia hic omissum est, necesse est, ut quod *c* contra legem actum est, non habeat firmitatem.

CAP. III.

Mulier testificatur contra Clericum, cùm de crimine agitur.

Idem *Sabino defensori Sardiniæ.* (*an.* 592.)

QUoniam *d* aliqua nobis de persona Epiphanii Presbyteri sunt facinora nunciata, necesse est, ut cuncta diligentiùs perscruteris: & seu mulieres, cum quibus peregisse dicitur, seu alios, quos de causa scire aliquid senseris, hùc festines adducere: quatenus Ecclesiasticâ districtione liquidè possint, quæ vera sunt, aperiri.

CAP. IV.

Ubi agitur ad correctionem de peccato impediendo, principalis persona admittitur in testem.

Paschalis Papa. (*an.* 820.)

IN omni negotio principalis persona dicens veritatem de re sibi nota rectissimè, habenda est pro teste: cui adhibito uno, efficiuntur duo testes adhibitis duobus, efficiuntur tres. Quod patenter ostendit Dominus, cùm dicit *e*: *Si peccaverit in te frater tuus, corripe eum inter te & ipsum solum: quòd si te non audierit, adhibe tecum unum vel duos testes: ut in ore duorum, vel trium stet omne verbum.* Idem alibi affirmat dicens *f*: *Ego sum, qui testimonium perhibeo de meipso, & testimonium perhibet de me pater: nam in lege vestra g scriptum est, quòd duorum hominum testimonium verum est.*

CAP. V.

Dicit quales esse, & qualiter jurare debeant, qui super consanguinitate deponunt.

Eugenius III.

QUotiens *h* aliqui propter cognationem propinquitatis separari petuntur, duobus vel tribus testibus adhibitis, qui de eadem consanguinitate superfint, vel totidem senioribus & melioribus loci ejusdem, id debet legitimè comprobari. Probatio autem testium debet fieri duplici juramento, ut jurent se non privato odio, neque amicitiâ, neque pro aliquo commodo, quod habuerint, vel quod habent, vel habituri sint, ad hoc jurandum in-

a *De materia hujus decret. qualiter possint probari fines diœcesis, tradit notabiliter Aret. cons. 42. in c. viso consilio & Alex. post Bar. in l. cùm aliquis. C. de jur. delib. adde recentiores in l. 1. ff. si cert. pet. vide etiam notas nostras in hoc c.* b *utraque.* c *Conc. text. & ibi Dd. j. de test. c. causam quæ* 1. *Jas. & alii in l. is apud quem C. de edend.* d *vid. l. fin. in gloss. C. de probat. Spec. in tit. de procur. §. ratione formæ.* e *In omnibus manuscr. Maticen. al. Mevicen. id Concilium nondum vidimus, desumpsit verò Raymundus hoc c. ex 2. comp. tit. de test. c. 1.*

a *Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. & pro hist. ac intelligentia textûs videto notas nostras in hoc cap.* b *hæc duo verba: & confecta, in manuscriptis codicibus non habentur.* c *quia.* d *Beatus Greg. l. 2. epist. 36. indictione 11. c. 63 & c. 4. eod. tit. in 1. comp. Et an & quando mulier possit esse testis in criminalibus: vidè plenè per Antonium Gomezium Tomo 3. variarum resol. c. 12. & per Jul. Clarum in pract. crim. §. fin. qu. 24.* e *Matth. 18. Luc. 17.* f *Joan. 8.* g *Deut. 17.* h *Post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 8. c. 17. & c. 20. eod. tit. in 1. compil.*

ductos: & ſicut ipſi dicunt, rei veritatem accepiſſe à majoribus ſuis, & credere ita eſſe.

CAP. VI.

Prælatus & Clerici, qui cauſam Eccleſiæ non procurant, teſtificari poſſunt in ea.

Idem *Priori & fratribus S. Trinitatis.* (*an.* 1180.)

INſuper *a* ſtatuimus, ut liceat vobis in cauſis Eccleſiæ veſtræ ferre teſtimonium. Dummodò unus ex vobis, vel duo ad agendum & reſpondendum inſtituantur: quorum teſtimonium in cauſis, in quibus actores vel reſponſales ſunt inſtituti, non debet admitti.

CAP. VII.

Si probatio exceptionis appoſitæ contra teſtem productum non admittitur, antequam dictum teſtis recipiatur, in caſu in quo admitti debuit, licitè appellatur. h. d. ſecundùm lecturam, quam ponit Panorm.

Idem *R. Herforden. Epiſcopo, & Abbati Sardin.*

EX *b* parte A. Presbyteri ad nos eſt querela perlata, quòd cum Eccleſiam de Clunoden. canonicè fuiſſet adeptus, & eam *c* XXX. annis & ampliùs pacificè poſſediſſet: Miles quidam H. nomine, tacito quòd laicus eſſet, ad Judices literas impetravit, quòd ſi dictus Presbyter filius eſſet illius, qui proximò in eadem Eccleſia miniſtrárat, vel publicè fornicariam haberet, ipſum à prædicta Eccleſia amoverent. Tandem cùm Miles per interpoſitam perſonam eum coram præfatis Judicibus traxiſſet in cauſam, quoſdam laicos infames & notabiles ad teſtimonium dicitur produxiſſe. Licèt autem Presbyter aſſereret illos non eſſe recipiendos, pro eo quod quidam eorum latrones & raptores manifeſti eſſent, quidam verò in alia cauſa fuiſſent convicti de perjurio, & ſe hoc diceret probaturum: Nihilominus Judices teſtibus talibus receptis, eidem abſenti poſt appellationem præſcriptam *d* abjudicaverunt Eccleſiam, quam nunc militis dapiferi filius detinet occupatam: [*& infra.*] Mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit, quòd prædictus Presbyter non fuerit legitimè per teſtes idoneos prædictâ *e* Eccleſiâ ſpoliatus, eorundem Judicium caſſatâ ſententiâ, literis etiam confirmationis (quæ ſunt ſuper eadem Eccleſia impetratæ) non obſtantibus, Eccleſiam illam Presbytero reſtituatis eidem, ipſumque non permittatis exinde moleſtari. Si verò res aliter ſe haberet, cauſam audiatis, & fine debito terminetis. Teſtes autem ſi quos idem A. in ſuæ aſſertionis teſtimonium invocaverit, monete cunctis, ut coram vobis ſuper his perhibeant teſtimonium veritati.

CAP. VIII.

Judex mittere debet examinatorem diſcretum ad teſtes recipiendos, qui ad eum commodè venire non poſſunt.

Idem *Exon. & Vigor. Epiſcopis.*

SI qui teſtium valetudinarii ſunt, & *f* ſenes, vel debilitate confecti, aut paupertate depreſſi, ita quòd non poſſint ad veſtram præſentiam adduci, ad ipſos recipiendos mittatis *g* perſonas idoneas & diſcretas.

CAP. IX.

Retractanda eſt ſententia, ſi conſtat eam fuiſſe latam ad dictum corruptorum teſtium. h. d. ſecundùm lecturam, quam tenet Panorm.

Alexander III. *Beluacen. Epiſcopo.*

SIcut *h* nobis eſt intimatum, quidam acceptâ pecuniâ de parentela inter virum & uxorem exhibent juramenta, per quæ inter ipſos divortii ſententia promulgatur: poſteà verò privatim nullam inter eos conſanguinitatis lineam aſſerentes, ſe corruptos dicunt teſtimonium perhibuiſſe falſitati. Super quo taliter reſpondemus: quòd ſi vir & uxor, aut alter eorum ad ſecunda vota tranſivit: teſtibus de perjurio & adulterio uno pluribuſve, quibus cauſam dederunt, pœnitentia indicatur. *a* Si verò ad ſecunda vota idem vir & uxor non migraverint, diligenter inquirendi ſunt, coram quibus corruptio interceſſit: & ſi tales exhibeantur, per quos poſſit prædictæ corruptionis veritas comprobari, recepto eorum teſtimonio eſt ſententia revocanda: non enim teſtimonium prædictorum (cùm perjuri ſint) eſt in hoc caſu aliquatenus admittendum.

CAP. X.

Socius criminis & muneris non teſtificatur etiam in crimine ſimoniæ. Et unius teſtimonium non ſufficit ad condemnationem.

Idem *Attinenſi Archiepiſcopo.* (*an.* 1170.)

I. VEniens *b* ad nos L. Presbyter ſuâ relatione monſtravit, quòd ei objectum fuit, quòd in Eccleſia de Oven. canonicum non habuiſſet ingreſſum, quia promiſiſſet unicuique parochianorum quinque barillos vini remittere, qui Sacerdoti ibi pro tempore ſervienti *c* conſueverant pro beneficio dari: verùm cùm duo apparuiſſent, qui jurati depoſuerunt prædictum Presbyterum talem feciſſe promiſſionem, & eum altero illorum pactum illud factum fuiſſe, tu de Presbytero prout ordo rationis *d* exigit, judicâſti. Nos tuam ſententiam commendamus, eò quòd ille, qui eodem erat infectus crimine, inde contra eum teſtificari non poſſet, nullique de ſe confeſſo, adversùs alium in eodem crimine ſit credendum, nec unius teſtimonium ad condemnationem ſufficiat alicujus.

CAP. XI.

Atteſtationes in uno judicio receptæ, fidem faciunt in eadem cauſa, & inter eaſdem perſonas coram alio Judice.

Idem *Abb. S. L. & Priori S. Crucis.* (*an.* 1169.
Romæ in Campaniam.)

CAuſam *e*, quæ: [*& infrà.* *α*] Dilect. veſtræ mandamus, quatenus ſuſceptis atteſtationibus utriuſque partis, quæ ab aliis Judicibus ſunt receptæ, cauſam ipſam fine debito terminetis.

[*α V. & E. Monachos ſuper electione de utroque facta & in monaſterio eſt diutiùs agitata: experientiæ veſtræ committimus audiendam, & app. rem. fine debito terminandam. Ideoq;*]

CAP. XII.

Clerici non ſunt à ferendo teſtimonio in cauſa Eccleſiæ ſuæ ſine rationabili cauſa repellendi.

Idem *Cantuar. Archiep. & Vigor. Epiſc.* (*an.* 1180.)

CUm nuncius: [*& infrà. α*] Non *f* lateat prudentiam veſtram, quòd Clerici non ſunt à ferendo teſtimonio ſuper negotio Eccleſiæ ſuæ (niſi alia rationabilis cauſa impediat) repellendi. *g*

[*α Canonicorum de Plut. & nuncius M. militis, &c.* & infrà. *Prætereà.*]

CAP. XIII.

Crimen nunc probatum repellit teſtem, aliàs de illo crimine non damnatum.

Idem *Cantuar. Archiepiſ.* (*an.* 1180.)

SUper eo quod *h* quæſiviſti, utrùm teſtes ſint reprobandi in cauſa criminali vel civili, quibus ab adverſâ parte crimina opponuntur? Reſpond. quòd ſi etiam

a *C.21. eod. tit. in* 1. *compil. & poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. part.* 8. *c.* 18. b *Poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. p.* 8. *c.* 22. *& c.* 23. *eod. tit. in* 1. *comp.* c *Vox, eam, deeſt in pluribus.* d *prædictam.* e *prædictâ.* f *Cap.* 14. *eod. tit. in* 1. *comp. Similis ſententia in Conc. Lat ſub Alex. III. p.* 8. *c.* 20. g *Ad quos debeant mitti examinatores, vid. in l. ad egregias. per Bart. ff. de jurejur. & in l. generaliter. C. eod.* h *C.* 7. *eod. tit. in* 1. *compil.*

a *Vid. l. generaliter Cod. de non num. pecun. & l. eos. per Bart. ff. de falſ.* b *Cap.* 9. *eod. tit. in* 1. *comp.* c *al. moranti.* d *al. juru.* e *Cap.* 10. *eod. tit. in* 1. *compil. vid. Alexand. conſ.* 58. *l.* 2. *Jaſ. & alios. in l. is, apud quem. C. de edendo.* f *Cap.* 11. *eod. tit. & poſt Conc. Later. par.* 8. *cap.* 3. g *vid. l. ſi domus. ff. de ſerv. urb præd.* h *Cap.* 12. *eod. tit. in* 1. *compil. & poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. part.* 8. *cap.* 4.

antè

ante non sunt convicti vel confessi de criminibus illis, dummodò inde convincantur, in testimonium non debent admitti.

CAP. XIV.

Laicus in criminali non testificatur contra Clericum, accusat tamen pro sua vel suorum injuria.

Idem *Salernitano Archiepisc.* (*an.* 1180.)

DE cætero Laicos in accusationem *a* vel testimonium contra Clericum in criminali causa non esse aliquatenus admittendos, censura sacrorum canonum manifestiùs edocet: Nisi fortè suam vel suorum injuriam prosequantur. Nec tunc etiam ad testimonium, sed ad accusationem possunt admitti.

CAP. XV.

In causis Ecclesiasticis & civilibus possunt fieri tres productiones testium: quarta autem non admittitur absque solennitate legali. Et super dictis testium post ipsorum publicationem potest publicè disputari, hoc dicit, secundùm lecturam communem, & verbis textûs congruentem.

Idem *eidem.*

IN causis Ecclesiasticis *b* vel civilibus ultra tertiam productionem non debent testes produci, nisi adhibitâ quadam solennitate, quæ in legibus invenitur expressa. Et super dictis testium cùm fuerint publicata, publicè potest disputari.

CAP. XVI.

Si quis probat actum gestum post appellationem, & adversarius probat quòd antè, præfertur prima probatio: & actus judicatur non tenere, nisi secundus probet, quòd ante omnem appellationem.

Idem *Præposito & Canonicis Embruden. Ecclesiæ.* c (*an.* 1180.)

DUm tu, fili *d* Præposite, cum quibusdam Canonicis tuis & Archiepiscopus vester essetis in nostra præsentia constituti: [*& j. α*] Cùm constet testes vestros jurâsse, quòd post appellationem, excommunicationis sententiam tulerit, & Archiepiscopi testes similiter jurâsse, quòd ante appellationem: nos dicta testium benignè interpretari volentes, ne perjurii reatu notentur: quia utrumque esse potuit, & quòd post primam appell. & ante secundam sententia lata fuerit, eandem sententiam decernimus non tenere.

[*α Archiepiscopo asserente, quòd vos ante appellationem excommunicasset, & postulans sententiam suam confirmari: contra proposuistis, quod post appellationem in vos sententiam excommunicationis protulisset, & ob hoc dixissetis eam nullius momenti esse, adjecistis etiam tam tu, quàm altera pars quòd testes fuerunt hinc inde producti, & attestationes eorum receptæ. Nos verò auditis & cognitis rationibus, & allegationibus utriusque partis, & attestationibus diligenter inspectis.*]

CAP. XVII.

In causa appellationis super novis capitulis tantum testes novi & veteres producuntur, juramento secundùm morem prius recepto.

Idem *Episcopo Placent.* (*an.* 1180.)

FRaternitatis *e* tuæ literis nos consulere voluisti, utrùm recipiendi sint novi testes super quæstione judicata, in qua testibus renunciatum constet utrinque. Et an testibus in prima causa receptis propter causam appell. liceat super quæstionibus judicatis aliquid novi proponere: [*& infra. α*] Duximus tibi respondendum, quòd in appellationis causa, si nova contigerit emergere capitula, super quibus aliqua partium voluerit novos testes inducere, vel per jam receptos aliquid comprobare: eos credimus posse recipi super novis duntaxat capitulis, receptis priùs ab ipsis, secundùm formam recipiendorum testium, juramentis.

[*α Licèt igitur nobis ex his non plenè innotuit, utrùm testes super eisdem vel novis capitulis à partibus desiderentur induci, quia tamen cum prudentium juris copiam habeas, nos super hoc consulere voluisti.*]

CAP. XVIII.

Qui juravit testimonium non dicere, testificari compellitur, si testificationes publicatæ non sunt.

Idem *Exonen. Episcopo.*

INtimavit *a* R. Presbyter *b*, quod G. *c* Clericus Capellanum ejus & alios quamplures de testibus suis juramento constrinxit, quod testimonium consilium & auxilium contra ipsum non præberent eidem. Ideoque injungimus, ut si testimonium eorum *d* publicatum non est, nec est abrenunciatum testibus, eos qui sunt juramento adstricti, & alios (si necesse fuerit) idoneos, in testimonium recipere non postponas.

CAP. XIX.

Publicatio vel renunciatio testium in certis capitulis non præjudicat volenti testes producere in aliis. h. d. quoad titulum.

Idem *Abbati & fratribus de Martura.* e

CAusam *f*, quæ vertitur inter vos, & Plebanum, & Clericos sanctæ Mariæ de Martura, commisimus Judicibus terminandam: cumque utraque pars in eorum esset præsentia constituta, & testes essent hinc inde recepti, & eis ab utraque parte renunciatum, & attestationes etiam publicatæ, quoddam privilegium nuper à nobis impetratum in medium protulistis: *& infrà. α*] Judicibus ipsis mandavimus, ut super aliis capitulis, si qua alia fuerint ab his, super quibus testes recepti sunt, & eorum attestationes publicatæ, testes (si qui idonei producti fuerint) recipiant, & (nullis capitulis noviter à nobis per vestros nuncios impetratis, quæ contineantur *g* in privilegio vestro, vel in aliis literis, quas vobis indulsimus, postquam causam ipsam eisdem commisimus, prædictæ plebi in hac causa impedimentum præstantibus) concordiâ vel justitiâ mediante decidant. Quia verò Florentinus Episcopus intimavit quædam capitula eidem privilegio esse inserta, quæ obvia rationi videntur, illud ad nostram præsentiam cum vestro nuncio transmittatis.

[*α Asserentes vos quædam alia munimenta à nobis impetrasse, quæ rationes supradictæ plebis obscurâsse & impedire videntur, quare causa ipsa nondum potuit terminari. Quia verò solicitudini nostræ incumbit, utrique Ecclesiæ jura sua servare integra, ac litibus & contentionibus finem imponere.*]

CAP. XX.

A testimonio repellitur simili morbo laborans.

Idem *Novicen.* h *Episcopo.*

PErsonas *i* Ecclesiarum: [*& infrà.*] Verùm si coram te, vel alio quolibet negotia ventilentur, nolumus ut aliqui consimili morbo laborantes, si certum sit, aut legitimè super hoc possint convinci, si ab alterutra parte testes adducti fuerint, in testimonium admittantur.

CAP. XXI.

Christianus contra Judæum in testem admittitur.

Idem *in Concilio Lateranensi.* k (*an.* 1179.)

JUdæi sive *l* Sarraceni: [*& j.*] Testimonium quo-

a Cap. 14. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lat. p.* 8. *c.* 8.
b C. 15. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. c.* 9. *p.* 8. c *Embrudin. al. Estbruden.* d *Cap.* 16. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Concil. Lat. p.* 8. *c.* 10. e *Post Conc. Lat. c.* 12. *p.* 8. *& cap.* 17. *eod. tit. in* 1. *compil.*

a *Post Concil. Lat. p.* 8. *c.* 13. *& cap.* 18. *eod. tit. in* 1. *compil. vid. Oldrad. Consil.* 127. *&* 160 *& cons.* 90. *&* 99. b *vox, Presbyter, deest in antiquis.* c *al. V.* d *illorum.* e *al. Marthæ.* f *Post Conc. Lat. sub Alex. III. p.* 8. *cap.* 15. *& cap.* 19. *eod. tit. in* 1. *compil.* g *continentur.* h *Norvvicensi.* i *Cap.* 4. *tit. de appell. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. p.* 10. *c.* 5. k *sub Alex. III. c.* 26. l *C.* 5. *tit. de Judæ. in* 1. *compil. Vide Specul. tit. de test.* §. 1. *Adde quæ de hoc art. dixi. lib.* 2. *comm. in direct. Inquisit. schol.* 1. *& lib.* 3. *schol.* 124.

que Christianorum adversus Judæos in omnibus causis (cùm illi adversus Christianos testibus suis uti præsumant) recipiendum esse censemus. Et anathemate decernimus feriendos, quicunque Judæos Christianis voluerint in hac parte præferre : cùm eos Christianis subjacere oporteat, & ab eis pro sola humanitate foveri.

CAP. XXII.

Testimonium matris est suspectum, ubi filia petit in virum aliquem se majorem. Et ad dictum solius matris de impedimento deponentis impeditur matrimonium, sed contractum non dissolvitur.

Idem Alex. III. *Matthæo* a Cardin. (*an.* 1170)

SUper eo *b* quod à nobis tua devotio postulavit, utrùm viro negante se mulierem affidasse, ipsius mater mulieris, & altera mulier possint ad testimonium recipi : Consult. tuæ taliter resp. quòd *c* cùm mater filiæ incrementum & honorem videtur diligere, ubi vir superior est divitiis & nobilitate, potentiâ vel honore, testimonium ejus videtur esse suspectum, & ideò non esse aliquatenus admittendum. Super *d* illa verò quæstione, quam fecisti, an mulier conjungenda non sit viro, pro eo, quòd sola mater alterutrius eos esse consanguineos confitetur : respondemus, quòd si non est firmatum matrimonium inter eos, matre asseverante ipsos *e* esse consanguineos, non debent conjungi, quia præsumptio est non modica, quòd se lineâ consanguinitatis attingant. Si verò matrimonium est firmatum, non debet sine plurium juramento dissolvi.

CAP. XXIII.

Ad decisionem causæ maximè pro parte Judæi, non sufficit regulariter minus testimonium, quàm duorum probatæ vitæ & laudabilis conversationis.

Idem. (*an.* 1175.)

LIcèt universis *f* : [*& infrà.*] Quia non est licitum alicui Christiano, & multò minùs crucis Christi inimico, ut causæ suæ unius tantùm quasi legitimo testimonio finem imponat : Mandamus, quatenus si inter vos & quoscunque Judæos emerserit quæstio, in qualibet causa Christiani, & maximè Clerici, non minus, quàm duorum vel trium virorum, qui sint probatæ vitæ, & fidelis conversationis testimonium admittatis, juxta illud Dominicum *g* : *In ore duorum vel trium testium stat omne verbum.* Quia licèt quædam sint causæ, quæ plures, quàm duos exigant testes, nulla est tamen causa *h*, quæ unius testimonio, (quamvis legitimo) terminetur.

CAP. XXIV.

Non sunt idonei testes, quos actor de familia sua produxit.

Idem *Firman. Episcopo.* (*an.* 1174. *Romà in Umbriam.*)

IN literis *i* : [*& infrà.*] Quidam nobilis tui Episcopatûs quandam sibi legitimè copulans, cum eam in domo ferè per septennium renuisset, consobrinam patris ejus, antequam eam duceret, se asseruit cognovisse : ad quod probandum testes de familia sua tres produxit. Respondemus igitur, ut (si res ita se habet) pro illorum testimonio ipsum ab uxore nullâ ratione dividi *k* patiaris : nec contra ipsos aliquos audias, nisi probatæ essent vitæ & opinionis, de quibus verisimile non esset, quòd deberent pro aliquo dejerare.

CAP. XXV.

Donec attestationes fuerint publicatæ, & eis renunciatum, produci possunt testes : postea verò non super eodem capitulo, sed super alio sic. h. d. quoad titulum.

Urbanus III. (*an.* 1186.)

CUm venisset *a* ad Apost. sedem Magister M. nobis exposuit, quòd Lucius Papa præd. nost. causam, quæ inter ipsum & Abbatem de Sicolan. *b* vertebatur, commisit Judicibus fine debito terminandam : [*& infrà. α*] Mandamus, quatenus si sententiam illorum noveritis canonicè promulgatam, eam auctoritate Apost. confirmetis : nec appellatio illam *c* impediat, quæ hîc *d* interposita dicitur occasione mortis præd. nost. cùm posteà egerit & responderit, testesque duxerit producendos. Quæstiones quoque alias, super quibus testes fuêre producti, & depositiones publicatæ eorum, vel renunciatum fuit testibus hinc & inde, nullis aliis ab alterutra parte super eodem receptis, secundùm tenorem ipsarum mediante justitiâ terminetis. Si quæ verò fuerint quæstiones *e*, super quibus vel testes non fuerint producti, vel renunciatum eisdem, audiatis (si qua hinc inde proposita fuerint) finem illis debitum imponentes.

[*α &c. & inf. dis. v. p. a. f.*]

CAP. XXVI.

Potest reus producere testes ad probandum contrarium ejus, quod actor probavit, si publicatio attestationum non est facta, consuetudine contraria non obstante. hoc dicit. secundùm notabiliorem lecturam.

Clemens III. (*an.* 1190.)

SEries *f* tui rescripti nobis aperuit, quòd cùm nuper inter filios quorundam nobilium tuæ civitatis, conjugalis quæstio tractaretur : [*& infra. α*] Pars quæ matrimonium accusabat, testes produxit legitimos, qui consanguinitatem inter prædictos esse firmiter asserebant, in primo gradu ponendo duas personas, B. videlicet & I. dicentes illos esse fratrem & sororem : pars autem opposita id falsum dicebat, B. scilicet esse sororem I. ad corroborandam assertionem suam tam testes offerens, quàm publicum instrumentum. Unde quia pars accusantium testes illos non esse recipiendos proponit, & tu non esse consuetudinem Ecclesiæ affirmas, ut post receptos testes, qui consanguinitatem secundùm formam canonum computant, alii ex opposito admittantur. Præsenti paginâ respondemus, quòd si non est aliud canonicum, quod obsistat, non obstante illâ consuetudine, utpote juri contrariâ, testes recipere non omittas.

[*α Quia distrahebaris ad alia urgentiora negotia, vices tuas in ventilatione illius quæstionis quibusdam jurisprudentibus commisisti, ante quos.*]

CAP. XXVII.

Carnalis copula probatur per conveniens testimonium de visu, idem in testimonio auditûs, quod adminicula & fama coadjuvant.

Cœlestinus III. (*an.* 1195.)

PRæterea *g* cum quis accusatur aliquam cognovisse, an sint testes interrogandi de visu, aut sola viciniæ fama sufficiat, vel si juratis testibus sit credendum, qui se carnalis copulæ conscios esse fatentur, sed de visu nihil affirmant *h* ? Resp. nde mus, quòd si testimonium conveniens de visu reddatur, vel etiam de auditu, & præsumptionem violentam fama consentiens subministret, ac alia legitima adminicula suffragentur, standum est testimonio juratorum. Etenim circumspectus Judex atque discretus, motum animi sui ex argumentis & testimoniis, quæ rei aptiora esse compererit, confirmabit.

a *al. Marco.* b *Cap. 2. eod. tit. in 2. compilat.* c *quia.* d *alia.* e *eos* f *Cap. 1. de foro compet. in 2. compilat.* g *Matth. 18 Luc. 17.* h *Vox, causa, deest in multis antiquis.* i *Cap. 5. eod. tit. in 2. comp.* k *Vid. l. 2. §. familia. D. vi bon. rapt. & l. pronunciatio. §. 1. ff. de verb. signif.*

a *Cap. 25. eod tit. in 1. compil.* b *Sidolan.* c *illa.* d *Dictio, hic, deest.* e *Hac dictio, quæstiones, deest in pluribus.* f *Cap. 3. eod. tit. in 2. compil.* g *Cap. 4. eod. tit. in 2. compil.* h *Solâ famâ carnalem copulam non probari. Vid. gloss. in l. 3. §. 1. cum not. ff. de test.*

CAP. XXVIII.

Unius Judicis verbo non creditur: scriptura verò ejus per testes reprobari possunt: fallit hoc in Papa. Ita communiter summatur.

Innocentius III. *Consulibus & populo Beneventano.* (*an.* 1200.)

CUm *a* à nobis: [*& infrà.*] Et canonica & civilia jura sequentes, districtius inhibemus, ne unius Judicis, quantæcunque fuerit auctoritatis, verbo credatur in causis, sive super testamentis, sive quibuslibet aliis contractibus quæstio agitetur. Nec scriptum eorum (nisi testium adminiculo fulciatur) eam obtineat firmitatem, quin ei possint & debeant duorum vel trium testium bonorum testimonia prævalere: Salvâ in omnibus sedis Apostolicæ auctoritate.

CAP. XXIX.

Testi super dilatoria inducto, non creditur super principali, nec cogitur deponere: secùs si super peremptoria: tunc enim cogi potest, ut juret deponere super toto.

Idem *Tyren.* b *Episcopo.* (*an.* 1207.)

DE *c* testibus: [*& infrà.* α] Consult. t. t. r. quòd si testes sint inducti ad exceptionem dilatoriam solummodo probandam, cùm super ea tantum juraverunt dicere veritatem, super principali nec debent audiri, nec cogi testimonium perhibere, utpote super quo deponerent non jurati. Si verò cùm ad probandam exceptionem peremptoriam ab alterutra partium inducuntur, reliqua pars super principali negotio etiam eos deponere fortè petierit, & ut cogantur super toto negotio dicere veritatem, sacramento eos postulaverit obligari: ad id sunt sine dubitati ne cogendi: nisi forsitan suffi iens productio testium super principali jam facta fuerit, vel renunciatum testibus *d*, vel depositiones testium fuerint publicatæ.

[α *Qui ad exceptionem probandam à partibus inducuntur, tua nos duxit f. consulendos, utrùm cogendi sunt super principali negotio, & ferre testimonium veritati, & an illi sint sicut cæteri testes examinandi districtè, qui ad purgandam alicujus infamiam inducuntur. Super hoc igitur f. tuam plurimùm commendantes, quæ in dubiis sed. Apost. vult certificari rescripto.*]

CAP. XXX.

Dicta testium non sunt ad petitionem tertii publicanda. Et is, qui produxit testes coram certis Judicibus, non potest ad eundem effectum coram Judicibus aliis illos producere, sed illorum attestationibus debet esse contentus.

Idem *Helien. & Cistren. Episcopis, & Archidiac. de Norbanen.* (*an.* 1208.)

COnstitutus in præs. nost. *e* Procurator magistri R. proposuit, quòd cùm Decanus & Capitulum Eboracen. ei tum auctoritate Lateranen Concilii *f*, tum privilegi proprii ratione Archidiaconatum Richemundiæ canonicè contulissent, magister H. qui Archidiaconus Richemundiæ nominatur, ipsum eo post appell. ad nos interpositam spoliavit. Cumque prædictus *g* R. ad Judices super restitutione sua commissionis literas impetrâsset, memoratus H. literas revocatorias impetravit: [*& infrà.* α] Inter alia postulabat prædictus H. ut faceremus depositiones quorundam testium aperiri: sed Procurator prædictus aperiendas eas non esse dicebat, cùm non in hac causa fuissent inducti, sed in ea, quæ inter Eboracen. Archiepiscopum & eundem R. vertebatur: [*& infrà.* β] Nos eas aperire noluimus, sed causam duximus vestro examini committendam: ita quòd si vobis constiterit, præfatum H. testes pro se coram Episcopo & Decano Lincon. & te fili Archidiac. delegatis Judicibus produxisse, attestationibus apud eum depositis sit contentus: alioquin eo non obstante, quod testes illi coram Judicibus ipsis, & te, fili Archidiac. fuêre producti, pro dicto H. si producti fuerint, ad testimonium admittantur.

[α *Quas idem Procurator per falsi suggestionem opposuit impetratas, &c.*]

[β *Licèt autem Archidiac. sicut superiùs est præmissum, ad faciendam nobis fidem super omnibus pleniorem, attestationes quasdam peteret aperiri, adversarius autem in alia causa eas assereret esse receptas.*]

CAP. XXXI.

Publicatis attestationibus non opponitur in personas testium; tres casus excipit, & ad secundum determinationem subdit.

Idem. (1208.)

PRæsentium *a* auctoritate statuimus, ut si quis post depositiones testium publicatas, objicere voluerit in personas eorum, ei tunc tandem id liceat, cùm juramento firmaverit, quòd ad hoc ex malitia non procedat: Nisi forsan ante publicationem id fuerit protestatus: Vel ostendere poterit, quòd post publicationem didicerit, quod obji it in personas. Cæterùm, cùm quis personas testium se velle post publicationem depositionum repellere fuerit protestatus, si quid pro ipso dixerint, de facili non credatur.

CAP. XXXII.

Si actoris & rei testes contraria deponunt, fidem sibi non derogant, sed prævalent digniores, & verisimiliora deponentes: & si in cæteris est disparitas, præfertur numerus.

Idem *London.* b *& He ien. Episcopis.* (*an.* 1209.)

IN nostra præsentia: [*& infrà.* α] Cùm igitur hinc plures, inde verò si t testes numero pauciores producti, qui s non solùm diversa, sed adversa penitus in quibusdam constat testimonia reddidisse: quia etiam ad multitudinem tantùm respicere non oportet, sed ad testium qualitatem, & ad ipsorum deposita, quibus potiùs lux veritatis assistit, ex quibus motum animi sui convenit Judicem informare: Mandamus, quatenus si testes utrinque producti ejusdem honestatis & existimationis extiterint, cùm constet testes Monachorum esse testibus Archidiaconi numero pauciores, pro Archidiacono sententiam proferatis. Si verò testes ex parte Monachorum producti tantæ præeminentiæ fuerint, quò eorum auctoritas aliorum sit meritò multitudini præferenda, ab impetitione Archidiaconi absolvatis eosdem.

[α *Constitutis dil. fil. mag. Wil. nomine, & dil. fil. Archid. Cantuar. à quo Procurator fueras destinatus, possessionem Ecclesiæ de Melston. quam dil. fil. Abbas & Monachi S. Augustini Cantuar. illicite occupârunt, cum fructibus medio tempore perceptis sibi restitui postulavit,* & infrà.]

CAP. XXXIII.

Ad probanda impedimenta electi laici & fœminæ admittuntur; (adde) & testes de auditu & fama sufficienter non probant.

Idem *Priori sancti Fridiaini Lucan.* d *& magistro G. Canonico Pisano.* (*an.* 1209.)

TAm *e* literis vestris, quàm depositionibus testium, intelleximus, nihil esse contra Lucanum electum sufficienter ostensum, nisi de auditu tantùm & fama: cùm super aliis, si qua forte videantur esse probata, testes sint vel soli, vel tales, qui non potuerunt illa legitimè comprobare: Quia verò super matrimonio, quod idem electus dicitur contraxisse cum vidua, testes non fuêre recepti propter appellationis obstaculum,

a *Cap.* I. *eod. tit. in* 3. *compil. Vide Anton. de Butr. supr. de arb. c. non sine.* b *Turonen. Archiepisc. al. Tiren al. Ticensi. al. Trien.* c *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *compil. Vide Specul. tit. de testib.* §. I. d *Vid. authen. jubemus. & ibi Bart. C. de judic.* e *Cap.* 3. *eod. tit. in* 3. *compil.* f *sub Alexand. III. c.* 8, *habetur tit. de concess. prab. c.* 2. g *prædictus magister R.*

a *C.* 4. *eod tit. in* 3. *comp. Vid. Ant. de Butr. in c. ex parte sup. eod. & Lap. alleg.* 72. b *al. Lingon. & Elienun. Episc.* c *C.* 5. *eod. tit. in* 3. *comp. Vid. Rom. singul.* 362. *& Corset. singul.* 252. *Incip. duo testes, verb. testis.* d *Lucens.* e *C.* 6. *eod. tit. in* 3. *comp. Vide Abb. in c. reprehensibilis. infr. de appell.*

R 2

ne Laici vel fœminæ in tali reciperentur articulo contra ipsum: nos ut tantæ irregularitatis objectio non remaneat indiscussa, mandamus, quatenus testes sive Laicos sive fœminas *a* (duntaxat idoneos) qui ad hoc fuerint probandum inducti, recipiatis legaliter, & examinetis prudenter: excommunicantes solenniter, si quis eos impedire præsumpserit, quò minùs testimonium perhibeant veritati. Demùm attestationibus publicatis, si fortè constiterit irregularitatem hujusmodi non esse probatam, indicatis eidem electo purgationem canonicam de objectis, per septem Canonicos majoris Ecclesiæ, vel Priores Ecclesiarum civitatis Lucan. Presbyteros seu Diaconos bonæ famæ præstandam: quâ receptâ, præfigatis ei terminum, quo consecrandus nostro se conspectui repræsentet. Si vero vel irregularitatis impedimentum fuerit probatum, vel intra terminum constitutum non præstiterit purgationem inductam: vos eum à prælatione Lucan. Ecclesiæ amoventes, mandetis ex parte nostra Capitulo, ut electionem de alio non differant canonicè celebrare. Archipresbyterum autem Lucan. & G. Sacristam, qui contra prædictum electum literas nobis sub nomine majoris partis Capituli destinaverunt (cùm constet per attestationes prædictas, longè majorem partem Capituli non fuisse consciam hujusmodi literarum) ab officio & beneficio denuncietis esse suspensos: donec mereantur nostram indulgentiam obtinere.

CAP. XXXIV.

In causa liberali contra contumacem etiam lite non contestatâ, testes recipi possunt. hoc dicit notabiliter, secundùm lectur. communem.

Idem *Dulmen.* b *Episcopo, & Decano, & Priori sanctæ Trinitatis Eboracens. (an.* 1208.)

CUm *c* olim Archid. Menen. adversùs Cantuar. Archiepiscopum super statu Menen. Ecclesiæ proposuerit quæstionem: [*& infrà. α*] Mandamus, quatenus nisi pars adversa prædictum Archidiaconum per exceptionem legitimam repellere valeat ab agendo, partibus, si poterit fieri, vel procuratoribus eatum ad locum securum *d* & idoneum convocatis, & lite legitimè contestatâ, testes, quos Archiepiscopus in Anglia, & quos Archid. duxerit producendos in Wallia, recipere procuretis. Verùm si Archiepiscopus citatus legitimè, vel per se vel per procuratorem idoneum noluerit comparere, aut litem etiam contestari, vos testes, maximè senes & valetudinarios, quos Archid. duxerit producendos, sublato app. obstaculo admittatis, & depositiones eorum conscriptas ad sed. curetis Apost. destinare, statuentes partibus terminum peremptorium, quo per se, vel per responsales idoneos nostro se conspectui repræsentent, sententiam recepturæ.

[*α Archiepiscopo ipsi per literas nostras dedimus in mandatis, ut per se vel procuratorem idoneum ad præsentiam nostram super hoc accederet responsurus. Verùm cum ipse nec venisset, nec misisset propter hoc idoneum responsalem: volentes Menen. Ecclesiæ paternâ solicitudine providere, causam super hoc ven. f. n. Episcopo Helensi & dil. fil. Lundonens. Decano & Archid. Bukman. sub certa forma duximus committendam, à quibus non fuit hactenus juxta mandatum nostrum in negotio ipso processum. Ne igitur causa ipsa remaneat indecisa, dis. v. per. a s.*]

CAP. XXXV.

Publicatis attestationibus admittitur adversarius ad probandum contrarium, si ante publicationem super hac probatione contraria instrui non potuit. h. d. & est casus singularis.

Idem *Priori de Belonic.* e *& I. Rectori Ecclesiæ de Lorcllis. (an.* 1210.)

a *Vide l.* 1. *&* 2. *per Cyn. ff. de leg. & de rest. spol. c. literas.* b *al. Helsen.* c *C.* 7. *eod. tit. in* 3. *compil.* d *locus litigii securus esse debet, ac talis, ut omnis iniquitatis suspicio procul absit.* e *Bolenti.*

EX tenore *a* vestrarum accepimus literarum, quòd cum vobis causam, quæ vertitur inter R. militem, & M. mulierem, commiserimus fine debito terminandam: [*& infrà.*] Pars mulieris proposuit, quòd dictus miles priùs corporale præstitit juramentum, quòd ipsam duceret in uxorem, & postmodum carnaliter cognitam traduxit in domum *b*. Miles verò hoc inficiabatur omnino, adjiciens, quòd etsi hæc vera essent, eam tamen de jure habere non potuit, eò quòd aliam tunc viventem priùs duxerat in uxorem. Cùm per testes militis videretur esse probatum, quòd ipse ante festum Purificationis beatæ Virginis P. *c* mulierem solenniter accepit in uxorem, & testes M. mulieris dicerent, quòd in septimana Paschali sequente festum prædictum, de ea ducenda præstitit juramentum, prædictus miles ab impetitione ipsius absolvi cum instantia postulabat. Verùm ex parte sæpedictæ mulieris extitit replicatum, quòd eo tempore, nec non *d* & antè, quo testes dicti militis dixerant eum cum alia matrimonium contraxisse, fuerat semper in Eboracen. provincia commoratus, cùm testes ipsi dicerent hoc longè extra dictam provinciam actum esse, determinantes tempus & locum: quod per testes idoneos erat probare parata. Sed econtrà fuit ex adverso responsum, quòd (cùm attestationes jam essent hinc inde solenniter publicatæ) locus productioni testium jam non erat. Quia igitur dubitatis, utrùm post publicationem attestationum super illo articulo deberent testes admitti: nos inquisitioni vestræ auctoritate præsentium respondemus, testes mulieris ad probandum illum articulum admittendos.

CAP. XXXVI.

Indulgenda est in causa quarta productio testium petita cum solennitate legali, causâ legitimâ non refragante, aliàs legitimè appellatur.

Idem *Priori sancti Victoris.*

SIgnificaverunt *e* nobis: [*& infrà. α.*] Cùm causa, quæ vertitur inter Abbatem & Monachos sancti Dionysii ex una parte, ac Abbatissam & Moniales de Forcellis *f* ex altera, tam super proprietate, quàm super possessione prioratûs de Argentolio *g*, Judicibus à nobis commissa fuisset, & Moniales super causa proprietatis priùs litem ingressæ, testes produxissent in illa: postmodum possessionis judicium suspenso petitorio intentârunt: [*& infrà. β*] Unde in causa possessionis, quam Moniales petebant, eâ ratione, quòd illæ, quibus ipsæ successerant, inde fuerant violenter ejectæ, testes fuerunt ab utraque producti, & eousque processum, ut publicatio jam fieri deberet: [*& infra γ*] Mandamus, quatenus si vobis constiterit Abbatem & Monachos quartam productionem testium, cum juris solennitate super possessorio petivisse, propter hoc intra decem dies post interlocutoriam sententiam appellâsse (nisi fortè Judices quartam productionem negaverint) pro eo quòd voluerint effrænatam multitudinem testium refrænare, vos ad quartam productionem (adhibitâ solennitate legali) admittatis eosdem, ipsos (si in probatione defecerint) in expensis legitimis condemnantes. Et nisi adeò sit in petitorio jam processum, ut plenè possit de proprietate liquere *h*, vos causam possessionis, ad quam de juris beneficio Abbatissa & Moniales habuêre recursum, primitùs terminetis, in causa proprietatis postmodum processuri: alioquin quæstionem terminetis simul utramque.

a *Cap.* 8 *eod tit. in* 3. *comp. vid. Socin. in reg.* 498. *incipit, Testes publicatis, &c.* b *vide l.* 1. *C. de sponsal. & in l.* 2. *eod. tit.* c *al. ita, B. mulierem accepisset solenniter, &c.* d *In plur. antiq. nec non &. antequam.* e *Cap.* 9. *eod. tit. in* 3. *comp.* f *al. Fortel.* g *Argentorio.* h *Quando dicatur liquere, tradit Abb. in c. cum olim, de verb. sign. Anton. Butr. in c. pervenit, de dol. & cont. Gloss. in can. decernimus.* 3. *q.* 9.

[*α Per*

[α *Per literas suas ven. f. n. G. Sylvanecten. Episcopus, & dilect. fil. I. Abbas S. Victoris Parisien. & F. Aurelianen. Decanus, quòd.*]

[β *Quod eis de jure licere ipsi de prudentium consilio per interlocutoriam sententiam declarârunt.*

[γ *Petebant Moniales prædictæ, depositiones testium in causa possessionis tantummodò publicari, sed contradicebant Monachi, allegantes quod sicut causa proprietatis fuerat priùs cœpta, ita debebat accipere priùs finem, vel saltem tam super petitorio, quàm super possessorio testes priùs publicari debebant. Ipsi verò auditis hinc inde propositis, cum super hoc vellent interloqui, habito super hoc consilio sapientum, Monachi adjecerunt, quòd super causa proprietatis renunciaverunt productioni testium Moniales, quod cùm pars adversa negaret, & inter partes quasi dubium verteretur, interlocuti fuerunt, quòd attestationes in possessorio publicarent, & super renunciatione Monialium probationes Monachorum audirent, sed ab hac interlocutoria Monachi ad vestram audientiam appellârunt. Ipsi autem diem alteram partibus præfigentes, ut deliberarent, an deberent hujusmodi appellationi deferre, convocatis prudentibus de ipsorum consilio, sententiam minimè reprobantes, parti Monachorum audientiam indulserunt, si fortè rationem aliquam allegarent ad retractandam sententiam prædictam efficacem: qui tandem post allegationes suas appellationi priùs factæ fortiter insistebant, &c.* & infrà. *Nos igitur his & aliis auditis, quæ fuerant hinc inde proposita de communi f. n. c. p. a. f.*]

CAP. XXXVII.

Diligenter examinandi sunt testes & puniendi, qui eos impediunt: & ipsorum testium multitudo est per Judicem refrænanda.

Idem *Episcopo Placentino. (an. 1208.)*

CUm causam *a*, quæ inter Episcopum Ravennen. ac Commune Favent. [*inf. α*] Quia verò utrique parti nimis existeret onerosum, ut testes producerent coram nobis: mandamus, quatenus recipias testes, quos utraque pars, tam super principali negotio, quàm in personas testium duxerit producendos: ac eos diligenter examinare procures: & de singulis circumstantiis prudenter inquirens, de causis videlicet, personis, loco, tempore, visu, auditu, scientia, credulitate, fama, & certitudine, cuncta plene conscribas: [*& inf.*] Testes autem, &c. Quòd si fortè Faventini vel alii eos, quos dictus Archiepiscopus ad perhibendum testimonium veritati duxerit producendos, præsumpserint impedire, ut ipsos ab hujusmodi præsumptione cessare compellas. Volentes autem effrænatam multitudinem testium refrænari, volumus, ut hinc inde quadragenarium numerum testium excedere non permittas, ita videlicet, ut si Faventini testium depositiones ratas habere voluerint, quæ à Ferrarien. Episcopo & Abbate Pompon. receptæ fuerint, testes ipsi computentur in numero prælibato: alioquin (cùm attestationes ipsæ sint clausæ) iidem testes, si necesse fuerit, iteratò producantur.

[α *Super villa Luci & S. Potici, & castro Areol. & eorum districtu honore ac jurisdictione noscitur agitari, diversis Judicibus duximus committendam, nec potuisset per aliquos eorum terminari,* & infra. *Procuratoribus utriusque partis comparentibus, deinde coram vobis juramentum de calumnia fecimus utrinque præstari.*]

CAP. XXXVIII.

Attestationes receptæ in summario, fidem non faciunt in plenario judicio. Et illarum publicatione non obstante iidem, vel alii testes super eisdem capitulis recipi possunt.

Idem *de b Novo fonte & Casæ Dei Abbatib. (an. 1210.)*

VEniens ad Apostolicam *c* sedem G. Archid. Claremon. humiliter supplicavit, ut sententiam super Decanatu Claremonton. Ecclesiæ pro eo latam, quæ jam fuerat in parte executioni mandata, faceremus in totum executioni mandari. Cùm autem procuratores Capituli Claremon. in nostra præsentia proposuerint, sententiam illam contra justitiam, & post appellationem ad nos interpositam, promulgatam: [*& infrà.*] Et idem Archidiaconus ipsos tanquam procuratores admittere noluerit, vel dictis eorum aliquatenus respondere: P. Subdiacon. noster se ipsi opposuit ex adverso, asserens se canonicè in Decanum Claremon. electum, propter quod dictus Archid. in sua petitione non erat aliquatenus audiendus, quia Decanatus ipse non ad illum, sed ad se potiùs pertinebat: [*& infrà.*] Cùm igitur super his aliquandiu disceptâssent, interlocuti fuimus, ut dictus P. si posset, in continenti suam intentionem fundaret: qui cùm super hoc testes & instrumenta produxerit, interloquendo pronunciavimus, quod sua interesat, ut se posset opponere Archid. memorato. Lite igitur inter eos, tam super electione, quàm super sententia contestata, quæsitum fuit ab ipso Archid. utrùm attestationes priùs exhibitas in articulo supradicto in hoc judicio vellet admittere: qui respondit quòd vellet, dummodò posset objicere tam in personas testium, quàm in dicta. Quo audito pars adversa respondit, quòd attestationibus illis in hoc judicio uti nolebat: cùm non super principali negotio, sed super articulo incidenti fuissent lite non contestatâ receptæ: unde super toto negotio alios volebat testes producere vel eosdem. Pars autem respondit adversa, quod cùm testes illi, tam super sententia, quam super electione dixissent, & eorum attestationes fuissent in judicio publicatæ: non licebat eidem (postquam testificata didicerat) super eisdem articulis alios testes producere, præsertim cùm in hoc judicio attestationibus illis usus fuisset Subdiacon. prælibatus. Nos igitur justitia pronunciavimus exigente, quòd testes essent recipiendi super toto negotio, quos utraque pars duceret producendos. Quocirca mandamus, quatenus receptis testibus, & rationibus partium intellectis, causam ipsam tam super principali *a*, quàm etiam incidenti, fine canonico terminetis. Quia verò, quæ in Capitulo aguntur, non facilè possunt, nisi per Canonicos ipsos probari: volumus, ut ad cautelam absolvatis eosdem, ut vocati ad testimonium liberè valeant pro utraque parte testari *b*.

CAP. XXXIX.

Religiosi etiam ad testificandum non admittuntur absque juramento, nisi à partibus remittatur.

Idem *Bisuntino Archiepiscopo. (an. 1210.)*

TUis *c* quæstionibus: [*& infrà.*] Monachi verò de suis fratribus ac Conversis, testes in causis propriis producere absque juramenti exhibitione non possunt: nisi fortè à parte remittatur adversa.

CAP. XL.

Delegatus necessarius in testem removetur à judicando, & alius subrogatur.

Idem *Attrebaten. & d Dedimenen. & Ursicampi Abbatibus. (an. 1210. Româ in Belgium.)*

DIlecto filio Atienen. *e* Præposito nobis *f* innotuit exponente, quòd cùm causam, quæ inter ipsum & Comitissam Flandrensem super donatione sex Præbendarum Sacerdotalium agitatur, vobis, Episcope ac Abbas Pedimenen. & Attrebaten. Decano duxerimus committendam: idem Præpositus citra litis contestationem proposuit, quòd testimonium Decani sibi necessarium erat in causa prædicta, cùm de jure suo non nisi per ipsum & alium unicum tantùm testem, facere fidem

a *Cap.* 10. *eod. tit. in* 3. *comp. Ideò verò tam diligens cura in examinandis testib. est adhibenda per Judicem, ne mendacium dicant, facit Deuter.* 19. *Eleuther. Papa in c. judicantem.* 30. *q.* 5. *Videto Simancan. cath. Instit. tit.* 64. *num.* 10. b *al. Novem font.* c *C.* 11. *eod. tit. in* 3. *comp. Vid. Petr. de Benintendis decis.* 14.

a *In C. Barb. negotio, quam super etiam.* b *al. testificari.* c *C.* 12. *eod. tit. in* 3. *comp. vid. hîc Guid. Pap.* d *De Dun.* e *Amensi.* f *C.* 13. *eod. tit. in* 3. *comp. vid. Guid. Pap. hîc.*

posset: unde postulavit, ut in causa ipsa eo procederetur excluso vel supersederetur negotio, quousque substitueremus alium loco ejus: vos autem petitionem ejus admittere recusastis, quinimo post appellationem à Præbendarum ipsarum donatione suspendistis eundem. Ne igitur ob testis defectum ejus justitia valeat deperire, te Abbas Utsicampi loco ipsius duximus subrogandum *a*: mandantes, quatenus si est ita (suspensione Præpositi relaxatâ,) in causa juxta prioris mandati tenorem, ratione præviâ procedatis.

CAP. XLI.

Ne probationis copia pereat, citato adversario recipiuntur & publicantur testes, quos reus induxit.

Idem Innoc. III. *Judici Sabinen.* (*an.* 1210.)

SIgnificavit *b* nobis Presbyter sancti N. Sabinen. diœcesis, quòd fundatores ejusdem Ecclesiæ liberam eam esse volentes, fundationis tempore se in ea nihil juris retinere dixerunt: unde timens, ne processu temporis probationis copia valeat deperire, provideri super hoc idem Presbyter postulavit. Quocirca mandamus, quatenus testes idoneos, quos ipse *c* super hoc duxerit producendos, examines diligenter, & eorum dicta in publica redigi facias monumenta, denunciando *d* fundatoribus antedictis vel eorum hæredibus, ut receptioni testium, si velint, intersint: & super denunciatione sic facta, confici facias publicum instrumentum.

CAP. XLII.

Si materia antiqui capituli repetitur aliquo addito, quod subjicitur necessitati probandi, possunt testes etiam antiqui publicatis attestationibus produci.

Idem *Episc. & Archidiacono Beneven.* e (*an.* 1210.)

CUm causa *f*, quæ inter Oeconomum monasterii sancti M. de Monte: [*& infrà.*] Cùm igitur Abbas & fratres ejusdem loci probare intendant, quanti pretii venditionis tempore possessiones prædictæ fuere: mandamus, quatenus recipiatis testes, quos alterutra partium super hoc duxerit producendos. [*& infrà.*] Si verò pars monasterii ad hunc articulum eosdem testes produxerit, quos ad alium probandum produxit, vos nihilominus eos recipere procuretis: quoniam aliud est probâsse deceptionis excessum, & aliud, probare quantitatem valoris.

CAP. XLIII.

Recipiuntur & publicantur testes, qui interfuerunt sententiæ, ubi per scripturam de sententia non apparet.

Idem (*an.* 1210.)

ALbericus miles *g* nobis insinuare curavit, quòd cùm olim inter ipsum, & C. mulierem Ravennaten. coram Capitulo Ravennaten. matrimonii quæstio verteretur, tandem lata fuit divortii sententia inter eos: post à verò dictus miles timens sibi & filiis, quos de legitima uxore suscepit, ex eo posse præjudicium generari, quòd in scriptis redacta non fuit sententia memorata, supplicavit ut testes, qui sententiæ interfuêre prædictæ, recipi faceremus. Ideoque mandamus, quatenus testes curetis recipere antedictos, depositiones ipsorum in scripturam publicam redigi facientes.

CAP. XLIV.

Publicatis attestationibus possunt produci testes super eodem articulo, vel directè contrario, qui priùs fuerunt producti in judicio summario, seu extra judicium. h. d. secundum notabiliorem intellectum, non ponendo aliquam specialitatem In causa matrimoniali. Et tunc expone textum in fin. ibi, in hoc casu: scilicet cùm testes aliàs producti reproducantur. Panorm.

Idem *Beluacensi Episcopo.* (*an.* 1210.)

CUm in tua diœcesi *a*: [*& infra.*] Utrum autem, si accusatore idoneo comparente, per tres vel quatuor testes inter jam conjunctos parentela probaretur, per depositiones eorundem posteriorum testium derogetur fidei undecim vel duodecim propinquorum, qui antiquiores tempore, ac præstantiores meritis ante contractum matrimonium in contrarium juraverant *b*, distinguendo personas & gradus, à quibus directè hi, de quorum copula agitur, descenderunt, an primi posterioribus præferantur, non immeritò quæri posset. Quanquam autem ad aliud & ob aliud juraverint, tam illi quam isti: tamen si in secundo judicio priores personæ juratæ deponerent illa eadem, quæ primò dixerunt, absque dubio eorum testimonia prævalerent, nec eo possent prætextu repelli, quod partes testificata didicerant, cùm talis exceptio locum non habeat in hoc casu.

CAP. XLV.

Excommunicari possunt, qui partem impediunt in testibus producendis. Et denunciandi sunt testes non teneri juramento, de veritate non dicenda. Et si consanguinei impediunt testes actoris, de veritate non dicenda, punitur reus, de cujus voluntate hoc fieri præsumitur.

Idem (*an.* 1210. *Româ in Campaniam.*)

COnstitutis *c* in præsentia nostra Archiepiscopo & M. Canonico Surrentian. dum ipse illum de simoniæ crimine deferret: [*& ſ.*] Cæterùm quoniam à principio protestatus est præfatus M. ipsius Archiepiscopi consanguineos multa impedimenta per suam potentiam præstitisse, quò minùs probationum copiam in nostra præsentia secum haberet, cùm quosdam induxerint ad jurandum, ne adversùs Archiepiscopum aliquid dicerent, & alios minis & terroribus à testimonio perhibendo arcere nitantur: nos ex officio nostro super hoc providere volentes, mandamus, ut generalem feras excommunicationis sententiam *d* in omnes, qui impedimentum aliquod ipsi M. præstare præsumpserint in testibus producendis. Illos autem, quos (ut dictum est) jurâsse constiterit, quòd contra Archiepiscopum nihil dicerent, denuncies juramento hujusmodi non teneri. Si quis autem de consanguineis dicti *e* Archiepiscopi aliquem de testibus præsumpserit impedire (quia verisimile non videtur, ut eo invito talia fierent, & ob hoc non caret scrupulo societatis occultæ, eò quòd si voluerit, poterit prohibere: cùm secundùm legitimas sanctiones iniquam ostendant *f* se causam fovere, & experiri debeat Judicis auctoritatem elusam, qui defensionis copiam subtrahit adversario:) eundem Archiepiscopum ab officio Pontificali suspendas, & facias manere suspensum, donec illum fecerit à tali præsumptione cessare.

CAP. XLVI.

Qui testificata non didicit, nec renunciavit testibus producendis, super antiquis articulis seu capitulis, testes etiam aliàs productos producere potest.

Idem *Magdeburgen.* g *Archiepisc. & Præposit. Seburgen.* (*an.* 1210.)

I. COnstitutis in præsentia *h* nostra Procuratore A. sororis nobilis viri Marchionis Misnen. *i* & nuncio illustris Principis Bohemorum: [*& ſ. α*] Pragen. Episcopus ad petitionem ejusdem Principis, ipsâ volen-

a *Vid. l. literas. per Cyn. & Bart. C. de præsumpt.* b *Cap.* 14. *eod. tit. in 3. compil. Vid. Bart. in auth. sed & si quis. C. de testib. & Guid. Pap.* c *In C. Barb. quos super hoc idem Presbyter duxerit præsentandos.* d *Vid. Lambertin. de jure patron. art.* 4. *q.* 2. *princ.* 1. *part.* 2. *libr.* e *al. Urbenen.* f *Cap.* 2. *tit. de empt. in 3. comp. Vid. Guid. Pap.* g *Cap.* 2. *eod. tit. in* 4. *compil.*

a *Cap.* 3. *eod. tit. in* 4. *comp. Vid. Guid. Pap.* b *juraverunt.* c *Cap.* 4. *eod. tit. in* 4. *compil.* d *Per excommunicationis sententiam dubitantib. succurritur. concor. quod not. Bart. in l. quidam consulebant. ff. de re judic.* e *vox, dicti, deest.* f *ostendat,* g *al. Magdeburgen. Archiepisc. & Præposito Sebingenum.* h *C.* 5. *eod. tit. in* 4. *comp. Vid. Guid. Pap.* i *Misnen. Vid. Annal. Misniæ* 670. 104. *Chronic. Sclavor.* 189.

te ad ipsam accedere, ut suas coram eo proponeret actiones, sed à satellitibus ejusdem prohibita, qui ei bis vel tertiò prohibuerunt ingressum, post appellationem ad nos interpositam divortii sententiam promulgavit: à qua ipsa fecit ad nostram præsentiam provocari: [& ȷ.] Mandamus, quatenus partibus ad locum idoneum convocatis, recipiatis testes, quos vel nobilis ipsa pro se, vel Princeps pro parte sua (cùm nondum testificata didicerint) super processu Pragen. Episcopi, vel posteriorum Judicum duxerint producendos, & nobilis ipsa pro se *a*, vel testes, quos prius induxit, vel alios si voluerit inducere non vetetur, cum non renunciaverit testibus producendis.

[*α Dil. fil. n. P. S. Marcelli Presbyterum Cardinalem concessimus auditorem, coram quo proposuit Procurator nobilis memoratæ, quòd cum olim eâ significante ad nostram audientiam pervenisset, quòd prædictus Princeps eam duxisset legitimè in uxorem, & XIV. annis & ampliùs velut conjugem legitimè pertractâsset, & filiis & filiabus susceptis ex ea.*]

CAP. XLVII.

Ponit Concilium duodecim, sine quibus ad probandum consanguinitatem in causa matrimoniali, non valet testimonium de auditu h. d. summando generaliter.

Idem *in Concilio generali.* b (*an.* 1216. *Romæ.*)

II. LIcèt c ex quadam necessitate præter communem formam olim fuerit institutum, in consanguinitatis & affinitatis gradibus computandis valere testimonium de auditu, cùm propter brevem hominum vitam testes de visu deponere non valerent, usque ad gradum septimum computando: quia tamen pluribus exemplis & certis experimentis didicimus, ex hoc multa pericula contra legitima provenisse conjugia: statuimus, ne super hoc recipiantur de cætero testes de auditu *d*, cùm jam quartum gradum prohibitio non excedat. Nisi fortè *e* personæ graves extiterint, quibus fides sit merito adhibenda, & ante litem motam testificata didicerint ab antiquioribus quidem suis, non utique ab uno, cùm non sufficeret ille, si viveret, sed duobus ad minus: nec ab infamibus & suspectis, sed à fide dignis & omni exceptione majoribus: cùm satis videretur absurdum illos admitti, quorum repellerentur auctores. Nec tamen si unus à pluribus, vel infames ab hominibus bonæ famæ acceperint, quod testantur, tanquam plures & idonei testes debent admitti, cùm secundùm ordinem solitum judiciorum non sufficiat unius testis assertio, etiam si præsidiali refulgeat dignitate & actus legitimi sint infamibus interdicti. Testes autem hujusmodi proprio juramento firmant. s, quod ad ferendum testimonium in causa ipsa odio, amore, timore, vel commodo non procedunt, personas expressis nominibus, vel demonstratione, vel circumlocutione sufficienti designent, & ab utroque latere singulos gradus clarâ computatione distinguant: & in suo nihilominus juramento concludant, se accepisse à suis majoribus quod deponunt, & credere ita esse. Sed nec tales sufficiant, nisi jurati deponant se vidisse personas, vel in uno prædictorum graduum constitut s pro consanguineis se habere: tolerabiliùs est enim, aliquos contra statuta hominum dimittere copulatos, quam conjunctos legitimè contra statuta Domini separare.

CAP. XLVIII.

Post publicationem ad petitionem producentis interrogari non debent testes, nisi quando dolo, vel negligentia examinatorum super omnibus capitulis interrogati non fuerunt.

Honorius III. *Præposito Molisii Firman. diœcesis.* (*an.* 1220.)

PEr tuas nobis literas *a* intimâsti, quòd cùm causa, quæ super quibusdam terris vertitur inter Canonicos sancti *b* Petri ex una parte, & G. sancti Simonis ex altera, tibi fuisset ab Apostolica sede commissa, dictus G. tribus mensibus post testium publicationem elapsis, testes suos interrogari postulat iteratò: [& ȷ. α] Nos igitur respondemus, illum non esse super hoc de cætero audiendum, nisi forsan à principio illos interrogari super certis capitulis postulâsset, idque malitiosè, vel negligenter fuerit prætermissum.

[*α Super quo quid agere debeas, Apost. responso desideras edoceri.*]

CAP. XLIX.

Testes probatorios & reprobatorios probatoriorum reprobare licet: sed reprobatorios reprobatoriorum non licet.

Idem *Vell Oleti & Sacramentæ Abbatibus, Palentiæ & Segobiens. diœces.* (*an.* 1220.)

III. LIcèt *c* dilectus f. n. L. tituli sanctæ Crucis Presbyter Cardinalis, quem Procuratoribus Burgien. Episcopi, & Clericorum sanctæ Mariæ de Castro Soret. dedimus auditorem, e.., quæ procuratores ipsi proponere voluerunt, audierit diligent r: quia tamen procurator dicti Episcopi contra personas testium productorum in principali adhuc se velle dicere *d* proponebat: [& ȷ. α] Mandamus, quatenus recipiatis testes, quos contra personas productorum super principali negotio partes duxerint producendos: qu s si rursus pars altera vel utraque voluerit reprobare, contra illos probation s admittere procuretis, ita quòd ultra non liceat partibus ad reprobationem testium aspirare: ne, si producendi quartos contra tertios, & sic deinceps, partibus licentia tribuatur, negotium diutiùs protelari contingat.

[*α Et protestans nihilominus attestationes alterius partis, quæ vacante sede Burgensi dicuntur receptæ fuisse, certis de causis nullius esse momenti, causa ipsa per nos non potuit terminari, licet pars altera sententiam cum instantia postularet. Illam igitur ad vos de consensu partium remittentes, d. v.*]

CAP. L.

Attestationes receptæ per arbitrum, fidem faciunt in judicio, si testes mortui sunt: si vivunt, est in optione illius, contra quem testes producti sunt, an velit attestationes recipere, an testes de novo deponere. Et adde, etiamsi attestationes publicatæ sunt. Et hoc ultimum non est in l. fin. C. eod. ubi ponitur casus hujus decret.

Idem *Præposito & magistro G. & R. Laudun.* e *Canonicis.* (*an.* 1220.)

PRæsentata *f* nobis Suesson. Archidiac. petitio continebat, quòd cùm inter quondam R. prædecessorem suum ex una parte, & Capitulum sancti Petri Suesson. ex altera, super jurisdictione, quam idem Archidiaconus se in dicta Ecclesia ratione Archidiaconatûs proponebat habere, quæstio verteretur, tandem Cancellarium Parisien. & magistros R. Remen & P. Briton. canonicos *g* super hoc arbitros elegerunt: qui cùm suscepto arbitrio adeò in negotio processissent, quod productis testibus & depositionibus publicatis, receptisque allegationibus utrorumque, & actis omnibus redactis in scriptis, sigillorum suorum impressione signatis, arbitrium proferre deberent, unus ipsorum viam universæ carnis ingressus, & alius *h* in Archiepiscopum Ebredun. *i* as-

a *Hæc duo verba, pro se, desunt in antiq. exemplar.* b *Lateranen. sub Innoc. III. c. 52.* c *Cap. 6. eod. tit. in 4. compil. & declara hanc constitutionem, ut per Dominicum, in can. priscis dist. 5. v. d. Guid. Pap.* d *Vid. l. ad testium. C. eodem. l. in summa. ff. de aqu. p. arc.* e *Dictio, fortè, deest in Concil. habetur tamen in Greg. compil.*

a *Vid. Paul. de Castr. conc. 369. in cap. in casu de quo quaeritur. & Joan. Andr. in cap. cùm causam quæ inter. supr. eod. quem sequitur Alex. Cons. 104. inc. circa primum. vol. 5.* b *Dictio, sancti, deest in omnibus manuscr.* c *An hæc decret. habeat locum in causa summaria, vid. per Butrium, in c. veniens. 2. sup. eod.* d *producere. al. it. proponere.* e *al. London.* f *Vid. Innoc. in c. ex parte. sup. de arbit.* g *Clericos, in antiquis eod.* h *alter.* i *Ebrudun. al. Ebreden.*

sumptus, qui distat per duodecim dietas & amplius ab eisdem. Unde cùm prædicto R. solo, minimè arbitrari valente, videatur arbitrium expirâsse: Discret. vestræ mandamus, quatenus causam juxta hujusmodi acta fine debito terminetis: optione Capitulo reservatâ, ut vel recipiat depositiones eorum, qui supersunt productorum testium contra eos, vel eas respuentes consentiant, ut iidem testes admittantur iterùm, salvo jure quod in utroque casu eidem Capitulo competit, tam in personas testium, quàm in dicta.

CAP. LI.

Non creditur testi etiam religioso, qui sine juramento deponit.

Idem Honor. III. *Pennen. Episcopo.* a (*an.* 1220. *Romà in Marsiam.*)

NUper nobis *b* A. Presbytero supplicante innotuit, ut cùm ipse ordinem fratrum Minorum causâ probationis *infrà annum* intrâsset, Custos ad probandum, quòd idem Presbyter professionem fecisset, quosdam ordinis sui testes induxit, qui deposuerunt super hoc (contradicente dicto Presbytero) non jurati: [*& infrà. α*] Respondemus, quòd nullius testimonio quantumcunque religiosus existat (nisi juratus deposuerit) in alterius præjudicium debet credi.

[*α Unde præfatus Presbyter asserebat, eorum testimonium nullum esse, prædicto replicante custode, quòd secundùm sui ordinis regulam jurare non poterant, nec debebant, sed eorum verbis simplicibus in hujusmodi standum erat: quare nobis humiliter supplicâsti, ut quid agendum sit tibi, te redderemus nostris literis certiorem. Nos igitur tuæ f. breviter.*]

CAP. LII.

Diligenter & sigillatim examinandi sunt testes: supple, etiamsi agitur de vita & miraculis alicujus canonizandi. Abbas.

Idem *Corisoton.* c *& Trecoren. Episcopis.* (*an.* 1220.)

VEnerabili fratri nostro *d* Episcopo & Capitulo Corisopton. ac universis Abbatibus apud Cistercien. *e*, in generali Capitulo congregatis: [*& infrà. α*] Discret. vestræ mandamus, quatenus testes, quos Abbas & Monachi S. Martini *f* Cisterciens. ordinis super vita & miraculis piæ memoriæ M. Abbatis monasterii supradicti duxerint producendos, examinare sigillatim curetis, cum ea diligentia, quæ solet & debet in *g* receptione testium adhiberi.

[*α Multisq; Episcopis aliis & religiosis, unà cum Abbate & Conventu S. Mauritii monasterii Cisterciens. ordinis Crisopon. diœces. olim nobis insinuantibus, piæ mem. Mauritium Abbatem præfati monasterii divino munere claris coruscantem miraculis, adeò ut monasterium ipsum quâdam usurpatione usus, seu potiùs quâdam anticipatione futuri votum ab ejus nomine sortiatur, & humiliter supplicantibus, ut ipsum annumerari sanctorum catalogo faceremus, ut quod populus devotâ præsumptione, ut sic dixerimus, nunc usurpat, seu etiam divino instinctu anticipat, illum appellando sanctum, & absque auct. Apostol. sed. venerando, ritè tandem jussione Apostolicâ faciat, ad gloriam Christi & nominis Christiani, nos eorum devotis precibus, in quantum decuit, annuentes, Ven. fr. n. Episcopo Leon. & dil. fil. Abbati, S. Lupi Crisopon. diœces. dedimus in mandatis, ut inquirerent super prædicti viri vita & miraculis diligentissimè veritatem, & eam nobis fideliter intimarent, ut eâ pleniùs compertâ, pro supplicantium desiderio pleniùs annuere valeremus. Idem Episcopus & Abbas quandam nobis paginam transmiserunt, propriorum sigillorum appensione munitam, in qua multa quidem & magna miracula continentur facta, ut dicitur à Domino, meritis dicti viri, quæ licèt probata per testes juratos & nominatos in ipsa pagina minuantur, non tamen apparet per paginam sæpedictam, quòd ipsos testes examinaverunt sigillatim, & quòd eos super his, de quibus sunt testificati, ac circumstantiis, cum ea interrogaverunt diligentia, quæ solet & debet in testium receptione adhiberi. Unde licèt humana devotio prompto debeat affectu honorare, quos dignatio divina benignitatis honorat, tutiùs tamen esse censemus hoc differre negotium, quàm in eo sententiam minùs consideratè proferre. Nolentes autem deesse supernæ gratiæ muneri, sed adesse.*]

CAP. LIII.

Iterùm examinandus est testis, qui obscurè deposuit: supple, tu, ex Judicis officio.

Gregorius IX. (*an.* 1230.)

CUm clamor *a* validus contra Acherontinen. Episcopum super simonia & aliis criminibus ascendisset, Melsiten. & Ruben. Episcopis dedimus in mandatis, ut super his diligenter veritatem inquirerent: [*& ſ.*] Verùm quia apertis attestationibus L. & G. super simonia ita deposuêre confusè, quòd ex dictis eorum non potest veritas declarari: Mandamus quatenus examinetis eos iterùm diligenter, & tam eorum, quàm aliorum, quos receperitis testificata, sub sigillis vestris nobis fideliter referatis.

CAP. LIV.

Perseverans in crimine, etiam in civili repellitur à testimonio: emendatus verò, non infamis, admittitur in civili, & etiam criminali mota civiliter: fallit in perjuro, qui in criminali repellitur.

Idem.

TEstimonium *b* ejus, cui ab adversa parte opponitur crimen, meritò reprobatur in criminali causa, sive civili, si in ipso crimine perseveret. Si verò sit de crimine emendatus, & eum non comitetur infamia, non est in causa civili, vel etiam cum de crimine civiliter agitur (prærerquam pro reatu perjurii) repellendus. In criminali autem, si in alio judicio institutâ accusatione contra ipsum, de crimine convictus extitit, vel confessus: vel si nunc per exceptionem exinde convincatur, aut gravata sit ejus opinio, pro eo, quòd quandoque fuit tali modo repulsus, quamvis in hoc casu non excluderetur in causa civili: potest à testimonio (licèt egerit pœnitentiam) removeri.

CAP. LV.

Quarta productio non est danda sine solennitate legali, de qua hic.

Idem.

ULtra tertiam productionem non debent testes ulteriùs produci in causa: *c* Nisi præstito ab eo, qui hoc postulat, juramento, quòd neque per se, neque per alium testificata subtraxerit, vel fuerit percunctatus: nec per dolum, aut artem aliquam quartam productionem exposcat: sed quia quos desiderat de novo producere, priùs habere nequivit.

CAP. LVI.

Accusatus criminaliter non admittitur in testem contra alium in causa criminali, suâ accusatione pendente: nisi in exceptis criminibus.

Idem.

NOn debet *d* quis in criminibus (nisi forsan in exceptis) ad testificandum admitti, pendenre accusatione de crimine contra ipsum: cùm etiam accusati (nisi priùs se probaverint innocentes) ab accusatione ac susceptione ordinum repellantur.

---

a *Murien. al. Penn. al. Moriensi vel Remensi.* b *Vid. Guid. Pap. & de materia, quòd non credatur testi nisi jurato, vid. Felinum in c. literis. De præs. & Dec. cons.* 91. *& cons.* 120. c *Crisopon. & Corisopoton.* d *Vid. Cass. in Catal. glor. mund. p.* 3. *cons.* 47. 49. *&* 50. e *Cistercium.* f *In C. Bar. Monachi monasterii S. Maur. Cisterc. &c.* g *receptionibus.*

a *Vid. Archid. in c. ut officium. §. verum. De hæret. libr.* 6. *& Eymer. in direct. Inquisitor. part.* 3. *qu.* 62. *& quæ ibi dixi l.* 3. *adnotat. schol.* 119. *Vid. Alb. tract. de statutis p.* 4. *q.* 71. *&* 72. *& plenè per Archid. in c. parvuli,* 22. *q.* 5. *Hùc refer. Burch. l.* 1. *decr. c.* 164. c *Vid. auth qui semel. C. de probat.* d *Vid. Burch. lib.* 1. *decr. c.* 164.

TITULUS XXI.

DE TESTIBUS COGENDIS, VEL NON.

CAP. I.

In causa civili monendi & inducendi testes sunt ad testificandum : & si se subtrahant odio, gratiâ, &c. compelluntur.

Alexander III. *Papien. electo.* (*an.* 1170.)

CAusam *a* matrimonii, quæ inter M. mulierem & filium R. vertitur, commisimus Judicibus terminandam. Ideoque mandamus, quatenus testes ab alterutra partium in suæ assertionis testimonium invocatos, ne veritatem occultent, diligentiùs moneas & inducas. Si autem odio, vel gratiâ, vel timore se subtrahant, eos ad ferendum testimonium coram præfatis Judicibus, vel eorum *b* nuncio, quem ad hoc miserint, Ecclesiasticâ districtione compellas.

CAP. II.

Ubi testimonium est necessarium, compellendi sunt testes ad illud ferendum, etiam per suspensionis, excommunicationis & depositionis sententiam.

Idem *Presbyteris Pontia.* (*an.* 1170.)

CUm super causâ *c*, quæ vertitur inter Prænestinen. Episcopum & Subl. Abbatem, sit testimonium vestrum necessarium : mandamus, quatenus perhibituri testimonium veritati, Apostolico vos conspectui præsentetis. Si verò non veneritis, sciatis vos ab officio & beneficio Ecclesiastico Apostolicâ auctoritate suspensos. Et si nec sic veneritis, excommunicationis sententiam & depositionis poteritis formidare.

CAP. III.

Testis qui timore adversæ partis se subtrahit, testificari compellitur: adde etiam in criminali, secundùm communem intellectum : & sic aliquid additur ad c. 1. sup. eod. & c. dilectorum. inf. eod.

Idem *Genuensi* d *Archiepiscopo.* (*an.* 1120.)

SUper *e* eo : [*& infrà.* α] Consul. t. r. respond. quòd si factum est notorium, non eget testium depositionibus declarari, cùm talia probationem vel ordinem judiciarium non requirant. Verùm si non est notorium, & is, qui convenitur, factum negaverit, testes, qui interfuerunt facto, monendi sunt, non cogendi ad ferendum testimonium veritati. Nisi forte timore adversæ partis constiterit Judici eos à ferendo testimonio revocari : Licèt ad hoc passim possint *f* de juris humani rigore compelli.

[*α Quod certificari desideras, an cum aliquid de aliquo facto manifesto ante Judicem convenitur, hi qui facto interfuerint, cogendi sint ad ferendum testimonium veritati.*]

CAP. IV.

Compelluntur testes etiam in criminali, quos accusatus maliciose accusatori subtraxit. hoc dicit, secundùm verum & communem intellectum. Abbas.

Idem. (*an.* 1170.)

I. PErvenit ad audientiam *g* nostram, quòd cùm I. Prior sancti Laurentii coram te fuisset de simoniæ & adulterii crimine accusatus, quendam, qui contra eum ducendus erat in testimonium, juramento adstrinxit, ut non deponeret contra ipsum : [*& infrà.*] Nos igitur attendentes, quòd nemo debet adversario instrumenta (quorum appellatione testes continentur) subtrahere : & quòd tam ille, qui surripit instrumenta, quam qui adversario parem *h* advocationis copiam subtrahit, iniquam ostendit à se litem foveri, & experiri debet in se Judicis auctoritatem ejusdem : respondemus, ad detegendum tantæ fraudis & calliditatis commentum, ipsum testem meritò esse compellendum.

CAP. V.

Si res aliter probari non potest, etiam in causa criminali compellendi sunt testes. h. d. secundùm lecturam notabiliorem.

Clemens III. *Segobiensi Episcopo.* a (*an.* 1190.)

II. PErvenit *b* ad nos, quod cùm à Laicis enormis & intolerabilis injuria Clerico multis adstantibus & videntibus inferatur, injuriantes in causam tracti negant se tantum facinus commisisse : & cùm læsus eorum testimonio, qui præsentes extiterint, hoc probare desideret, illi nolunt veritati testimonium perhibere : [*& inf.* α] Consul. t. t. r. quòd hi, qui de rebus Ecclesiasticis testificari recusant, si aliter veritas nequiverit elici, ad illud sunt per censuram Ecclesiasticam compellendi.

[*α Sicq; fit, ut Ecclesiastica justitia depereat, & Clericalis ordo vilescat. Quia verò super his tua nos duxerit f. consulendos.*

CAP. VI.

Super consanguinitate probanda cogendi sunt testes. Ita communiter summatur. Sed Panorm. non placet hoc summarium, & ideò summat sicut c. 1. suprà eod.

Idem.

CÆterùm, quòd super *c* consanguinitate cogendus sit testis perhibere testimonium veritati, non dubitatur à nobis, cum id tam jus scriptum approbet, quàm consuetudo actibus utentium approbata *d*, si ipsum constiterit odio, vel gratiâ, veritatem supprimere, aut timore.

CAP. VII.

Testis synodalis, qui coram ordinario super matrimonio deposuit, non compellitur jurare super eo coram delegato; hoc primò. *Propter supervenientem infamiam, à testimonio repellitur;* hoc secundò. *Potest tamen si erravit, in continenti, non ex intervallo, dictum suum corrigere.* hoc tertiò.

Cœlestinus III. (*an.* 1195.)

PRæterea si testes *e* publici, quos tua civitas nuncupat synodales, super causa matrimonii coram te, vel tuo Capitulo semel testimonium reddiderint, non debent compelli, ut in præsentia alicujus delegati Judicis super eadem causa iteratò præbeant juramentum, dummodò aliter fiat fides Judici delegato : nisi fortè articulus novæ quæstionis emergat. Hujusmodi *f* verò testes publico jure possunt propter infamiam à perhibendo testimonio removeri, si eam, postquam in communi recepti fuerant, contigerit contraxisse. Quorum testimonia, si quandoque non studiosè, sed in proferendo erraverint, & se in continenti correxerint, reprobari non debent: secùs autem erit, si correctioni suæ interposuerint intervallum.

CAP. VIII.

Cùm de fama vel vitio falsitatis inquiritur, cogendi sunt testes. hoc dicit, secundùm Joan. Andr. sed secundùm Panorm. nimis restringit textum.

Innocentius III. *Priori sancti Fridiani, & Magistro P. Canonico Pisano.* (*an.* 1206.)

SUper his *g* : [*& infrà.*] Cæterùm volumus & mandamus, ut super inquisitionis articulis, tam de fama electi, quàm literis contra eum sub nomine longè majoris & sanioris partis Capituli destinatis, cogatis testes, qui nominati fuerint, perhibere testimonium veritati.

---

a *Cap. 2. eod. tit. in 1. elect. Vid. Guid. Pap. hic.* b *Dictio, eorum, deest in vetust.* c *Cap. 3. eod. tit. in 1. compil. & post Concil. Lateran. sub Alex. III. part. 8. c. 1.* d *al. Januens. alii. Jan. Ep. si.* e *Cap. 4. eod. tit. in 1. compil. & c. 7. part. 8. post Concil. Later. sub Alex. III.* f *Dictio, de, deest in vetustioribus.* g *Cap. 1. de præsumpt. in 2. compilat.* h *parem advocationis seu defensionis copiam al. partem.*

a *Seboien. al. Goboien.* b *Cap. 1. eod. tit. in 2. compilation. Vid. Jul. Clar. in pract. crimin. §. Imp. quæst. 24.* c *Cap. 2. eod. titul. in 2. compil.* d *Vid. text. in l. 3. & ibi Cyn. C. quæ sit long. consuetud.* e *Cap. 3. eod. titul. in 2. compil.* f *Hujusmodi verò testes publici, jure possunt, &c. & in paucis habetur ut in textu.* g *Cap. 3. titul. de accusat. in 3. compil. Adde hic Guid. Pap.*

CAP. IX.

Testes, qui se subtrahunt, etiam in criminali cogendi sunt.

Idem *Archidiacono Mediolanensi. (an. 1206.)*

CUm contra magistrum R. super eo, quòd dicitur à sede Apost. falsas literas reportâsse, ac per se vel per Procuratorem fuisse usum eisdem, tibi direxerimus scripta nostra: postulâsti per sedis Apostol. oraculum edoceri, utrùm super præfato vitio falsitatis testes compellere debeas nominatos. Nos igitur *a* respondemus, quòd testes prædicti, si se gratiâ, odio vel timore subtraxerint, per cens. Eccl. debes appellat. remotâ, compellere veritati testimonium perhibere. *b*

CAP. X.

Non summatur propter varietatem lecturarum, nec etiam dividitur.

Honorius III. *Abbati S. Eugenii, & magistro G. Canonico Senen. (an. 1222.)*

DIlectorum filiorum Vulterani Capituli ex parte una, & Episcopi Vulterani ex altera, procuratoribus in nostra præsentia constitutis: [*& infrà. α*] Testes, qui fuerint nominati, præterquam super criminibus (si se gratiâ, odio, vel timore subtraxerint) per censuram Ecclesiasticam cogatis veritati testimonium perhibere.

[*α Dil. fil. tit. SS. Cosmæ & Damiani Diac. Card. concessimus auditorem, coram quo cum per conventionis & reconventionis modum super diversis capitulis, quæ sub bulla nostra vobis transmisimus interclusa, lis fuerit legitimè contestata, &c.*] *sic abscissum.*

CAP. XI.

Ad detegendam veritatem conjurationis, coguntur socii, etiam jurati.

Idem *Episcopo Bonon. & magistro B.* c *(an. 1220.)*

VEnerabilis frater noster Archiepiscopus Ravennaten. proposuit, quòd cives Cervicen. *d* cum M. & I. *e* quondam Clericis Ecclesiæ Raven. quandam præsumpserunt conjurationem facere contra eum, nihilominus in detrimentum ejus dantes eis quandam pecuniæ quantitatem: & ad hæc celanda se adstringentes vinculo juramenti, unde humiliter supplicavit, ut cum causam super his, & quibusdam articulis vobis duxerimus committendam, & ipse intentionem suam probare non possit, nisi testimonio civium prædictorum *f*, providere ei *g* (ne pro defectu testium pereat sua justitia) dignaremur. Ideoque mandamus, quatenus monitione præmissâ per censuram Eccles. appellat. remotâ cogatis illos, quos videritis compellendos, ut ab hujusmodi juramento absolvant, quos idem Archiepiscopus ad testimonium duxerit producendos: eos nihilominus (si se gratiâ, vel odio, vel timore subtraxerint) districtione simili compellentes ad perhibendum testimonium veritati.

TITULUS XXII.

DE FIDE INSTRUMENTORUM.

CAP. I.

Instrumenti exemplum non solenniter sumptum, fidem non facit absque originali. h. d. secundùm ipsius mentem.

Gregorius. *b (an. 592.)*

SI scripturam *i* authenticam non videmus, ad exemplaria nihil facere possumus.

CAP. II.

Corruit instrumentum, si testes inscripti decesserint, nisi sigillum habeat authenticum, vel à Notario sit confectum.

Alexander III. *(an. 1166.)*

SCripta verò *a* authentica, si testes inscripti decesserint (nisi per manum publicam facta fuerint, ita quòd appareant publica, aut authenticum sigillum habuerint, per quod possunt probari) non videntur nobis alicujus firmitatis robur habere.

CAP. III.

Rescriptum Apostolicum propter rasuram, in loco non suspecto, non censetur vitiosum, h. d. secundùm mentem.

Idem. *(an. 1116.)*

EX literis vestris *b* accepimus, quòd cùm causa, quæ inter magistrum A. & R. super capella & Ambitoria *c* vertitur, de mandato nostro susceperitis terminandam, præfatus R. literarum sibi copiam fieri postulavit. Qui cùm eas argueret falsitatis, quia in narratione facti abrasæ sunt, ubi scriptum est, jura parochialia: [*& infrà. α*] Dicimus, quòd propter abrasionem illam judicari falsæ non possunt, nec etiam haberi suspectæ, præsertim cùm & privilegia in possessionibus abradantur, & literæ in narratione facti (si erratum est) possunt incunctanter abradi.

[*α Nos autem inspicientes literas vestras.*]

CAP. IV.

Redarguenti privilegium de falso, Judex faciet illud exhiberi coram Judice & paucis, & in loco congruo & securo: & interim stabitur sententiæ latæ per illud.

Idem *Eboracensi* d *Archiepiscopo. (an. 1165.)*

ACcepimus *e* literas, quas Abbas sancti Augustini contra Cantuarien. Archiepiscopum transmisit: [*& infrà. α*] Cùm privilegia non inspecta non valeant argui falsitatis, & difficile sit & *f* periculosum, ea apud sedem Apost. exhiberi: præcipimus, ut vel exhibeantur eidem Archiepiscopo in claustro prædictorum fratrum, vel in alio loco congruo & securo, usque ad nativitatem proximam sancti Joannis Baptistæ. Si verò nec venerit, nec sufficientem responsalem miserit, ei perpetuum silentium imponatis ipsa ulterius arguendi. Interim autem nolumus illa privilegia vacillare: sed præcipimus sententiam, quæ eorum obtentu super statu monasterii lata est, inviolabiliter observari: [*& infrà.*] Jubemus etiam, ut Archiepiscopum in inspectione privilegiorum 12. hominum numero faciatis esse contentum.

[*α Nos itaque attendentes, tempus ad prosequendam appellationem præscriptum nullatenus expectandum.*]

CAP. V.

Instrumentum vel privilegium, quo quis utitur coram Judice, adversario integraliter legi non debet: sed solum illud capitulum, de quo agitur, edi debet.

Cœlestinus III. *Abbati sancti* g *Secundi.* *(an. 1194.)*

COntingit interdum *h*, ut dicitis, quòd quandocunque cum aliquo litem habetis, privilegiorum vestrum adversæ parti cogimini plenius exhibere: unde accidit, quòd occasione unius capituli, super quo convenimini, plurima litigia suscitantur: [*& infrà. α*] Consult. tuæ taliter respondemus, ut quandocunque super exhibendo privilegio, vel indulgentia, seu instrumento fueritis requisiti, præsente Judice, aut aliquibus prudentibus viris deputatis ab ipso, audiente parte contrariâ, tantummodo recitetur, ita quòd si super uno tantùm capitulo *i* quæstio fuerit, illud solummodò describatur, & adversæ parti copia ejus fiat.

a *Nos igitur taliter, &c.* b *Adde quòd de jure civili multantur, conc. l. 1. ff. si quis jus dicen. non obtem.* c *In quibusdam, E. Episcopo.* d *Cormen. alit. Cermen, alit. Tremen.* e *al. M. & L.* f *l. fin. C. de haret. l. quotiens. ff. de quæstion. & l. cum probatio. ff. de probat.* g *dictio, ei, deest.* h *lib. 2. epist. 3. cap. 42. registri.* i *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.*

a *Cap. 2. eod. tit. in 1. compilat.* b *Cap. 1. eod. tit. in 2. compil.* c *Ambitiona. al. Aiodon.* d *Male Episcopo.* e *Cap. 2. eod. tit. in 2. compil. vid. Guid. Pap. hic. & Petr. Blesens. epist. 201.* f *etiam.* g *In Cod. Barb. Fromundi, & ejusdem conventui.* h *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil. vid. Bart. & Bald. in l. fin. C. de prec. Imp. off. Bart. & Angel. in l. fin. C. de bon. jud. auct. poss. Felin. in cap. 1. sup. de probat. Bald. & doct. in l. incivile. ff. de legib.* i *al. articulo.*

[*α Et*

[*a Et ſic evidenter æmuli multarum cavillationum argumenta recipiunt, quibus etiam pacem & tranquillitatem veſtram impugnant. Quia verò intereſt noſtrâ jurgiis ſuſcitandis obviare, & ſuſcitata decidere.*]

CAP. VI.

Inſtrumentum publicâ manu non confectum, habens ſigillum, cujus literæ non ſunt legibiles, vel ſcriptura deleta, vel enormem patitur fracturam, non probat. Hoc dicit, prout magis facit ad titulum. Et eſt caſus quotidianus & notabilis pro iſtis ſigillis antiquis. Panorm.

Innocentius III. *Mediolanenſi Archiepiſcopo*
(*an.* 1208.)

INter dilectos *a* filios G. Abbatem ſancti Donati de Scozula, & B. Procuratorem tuum, ſuper ſubjectis articulis, diu fuit in noſtro auditorio litigatum. Petebat ſiquidem Abbas nomine monaſterii ſui à præfato Procuratore tuo, nomine Mediolanen. Eccleſiæ, reſtitui monaſterio memorato, portum Scozulæ, cum honore, diſtrictu & juriſdictione loci præfati, dicens ad monaſterium hæc omnia pertinere, hoc ipſum dicens de hominibus, qui habitant in curte Berunen. *b* & tenent res monaſterii in Granlia: de quibus monaſterium obtinuerat in judicio poſſeſſorio per ſententiam Epiſcopi Veronenſis. Hæc omnia petebat cum omnibus fructibus inde perceptis: ſalvo in omnibus jure addendi vel diminuendi, ſatagens comprobare omnia, quæ præmiſſa ſunt, ad ſuum monaſterium pertinere. Primò per privilegium Luitardi Comitis, quondam Epiſcopi Lucani *c*, qui monaſterium ipſum fundaverat, & ei, quæ præmiſſa ſunt, donaverat univerſa. Secundò per inſtrumentum ſententiæ Aſperti, quondam Mediolanenſ. Archiepiſcopi, quam ex delegatione Ludovici *d* Imperatoris tulit ſuper his, pro monaſterio, contra A. præfati Luitardi nepotem, qui ſuper his monaſterium moleſtabat. Tertiò per privilegia Romanorum Imperatorum & præſertim Henrici, qui præmiſſa omnia monaſterio confirmabat, vel etiam conferebat. Quartò per inſtrumenta locationum, quas fecerant diverſis perſonis Abbates monaſterii memorati. Teſtes quoque produxerat, per quos nitebatur probare, quòd monaſterium à 60. annis & citra *e*, & à 50. annis & ſuprà poſſederat ſupradicta: & quòd fama publica erat, ea omnia præfato monaſterio à jam dicto Luitardo fuiſſe donata. Sed contra privilegium donationis à Procuratore tuo multa fuerunt objecta. Primò, quia ibi maximè apparebat conſumptum (videlicet in annotatione indictionis) ubi potuiſſet falſitas faciliùs deprehendi. Secundò, quia cùm charta vetuſtiſſima videretur, recentior apparebat ſcriptura, tanquam non illo tempore facta fuiſſet. Tertiò, quia falſum ſigillum vitioſè videbatur appoſitum, eò quòd à media parte ſigilli apparebat quædam imago, non cum mitra in capite, ſed cum pileo: nec induta Pontificalibus, ſed regalibus indumentis *f*, tenens in manu non baculum paſtoralem, ſed quaſi ſceptrum regale, cujus facies non apparebat integra, ſed dimidia, tanquam in illa medietate reſpiceret aliam mediam, quæ tamen tota vacua remanebat, ſed quædam imago videbatur ex ea fuiſſe deleta: quia cera in ea parte, nec in colore, nec in planicie, reliquæ parti ſimilis apparebat: unde non Epiſcopi, ſed Imperatoris videbatur fuiſſe ſigillum, quia *g* in una medietate Cæſaris imaginem exprimebat, & in altera medietate præſumebatur vel filii, vel conjugis imaginem habuiſſe: nam in ipſo ſigillo nullæ aliæ literæ apparebant, niſi quæ nomen proprium cum hac adjectione, Dei gratiâ, deſignabant. Sed cùm proprium nomen ipſius Epiſcopi fuerit Luitardus, in nomine proprio quod exprimebat ſigillum, deletæ fuerant duæ literæ: ſecunda, quæ erat inter l. & t & ſexta quæ fuerat inter r. & u. ita, quòd ſi ſecunda o. & ſexta fuiſſet i. proculdubio non Liutardus, ſed Lotharius legeretur: quod etiam inde convinci *a* poterat, quòd ſecundùm diſpoſitionem aliarum literarum inter l. & t. non erat ſpatium, niſi quòd potuiſſet unam literam continere: cùm ſecundùm integritatem hujus nominis, Luitardus, inter l. & t duæ literæ ſint diverſæ: præterea inter r. & u. tam modicum erat ſpatium, ut in eo nec hæc litera d. quæ majus occupat ſpatium, ſed hæc litera i. quæ minimum occupat, videretur formata fuiſſe. Rurſus cùm cera ſigilli ab interiori parte vetuſtiſſima eſſet, cera quæ poſita erat ab exteriori parte, quaſi ad conſervationem ſigilli, recens erat & mollis. Quod cùm diligenter inveſtigatum fuiſſet, certo certius eſt compertum, quòd ſub vetuſto ſigillo charta fuerat perforata, & per glutinum novæ ceræ, quæ poſita fuerat exteriùs, quaſi ad conſervationem ſigilli, vitioſè fuit ipſi chartæ ſubjunctum. Eâdem falſitatis ſpecie, per vitioſam videlicet appoſitionem ſigilli, cætera ferè privilegia Romanorum Impp. præter privilegium Henrici, vel falſa reperta ſunt, vel falſata. Sed & ipſum Henrici privilegium ad fidem inſtruendam non videbatur ſufficere, quia nec erat publicâ manu confectum, nec ſigillum habebat authenticum, eò quòd erat ex media ferè parte conſumptum, nec plus de nomine proprio, niſi ultima medietas, videlicet, icus; nec de cæteris literis, niſi hæc adjectio, Dei gratiâ, apparebat, ita quòd ex literis ipſis non magis poterat comprobari fuiſſe ſigillum Henrici, quàm Ludovici. Inſtrumentum quoque ſententiæ multis modis inveniebatur ſuſpectum, tum quia in ipſo quædam apparebant lituræ: tum quia ſubſcriptio Notarii videbatur manûs alterius fuiſſe, quàm ſubſcriptio *b* inſtrumenti, quùm tamen Notarius in ſubſcriptione profiteretur ſe inſtrumentum manu propriâ conſcripſiſſe. Litera quoque recentior videbatur, quàm charta, & aquâ videbatur encauſtum *c* infectum, ut antiquius appareret. In omnibus *d* autem Imperialibus privilegiis, quæ poſteriora fuerant, nulla eſt habita mentio de illa ſententia, quamvis in eorum aliquibus mentio facta fuerit Luitardi, qui dicebatur donationem feciſſe. Porrò ſi legitimum eſſet inſtrumentum ſententiæ, per illam tamen ſententiam nullum Mediolanen. Archiepiſcopatui præjudicium poterat generari, cùm ipſa ſententia lata fuerit inter alios: & res inter alios acta alii non præjudicet *e*. Nec atteſtationes, quæ continebantur in inſtrumento ſententiæ, per quas legitima donatio Luitardi videbatur eſſe probata, poterant eidem Archiepiſcopatui nocumentum aliquod irrogare, cùm inter alias perſonas, & in alio judicio receptæ fuiſſent. Cæterùm memorati Henrici privilegium, quod non ſolùm confirmationis, ſed etiam donationis videbatur fuiſſe, unde rerum dominium donatarum intelligi fortè poterat monaſterio acquiſitum, quamvis ex forma petitionis, quæ in ipſo privilegio declaratur, confirmatorium videretur, ut tamen intelligatur eo modo, quo magis poſſet valere: diſtinguendum videbatur, ut idem Henricus alia donaverit, & alia confirmaverit: cùm eadem legitimè nequiviſſent confirmari pariter & donari: confirmari, tanquam priùs habita & poſſeſſa: donari, tanquam tunc tradita & conceſſa: ac per hoc illa non poterant intelligi per privilegium illud donata, ſed confirmata, cùm juxta *f*

a *Capit. 1. eod. tit. in 3. compil.* b *al. Binienſ.* c *Licinien.* d *Lodvici.* e *al. infrà.* f *Dictio, indumentis, deeſt in nonnullis vetuſtis exempl.* g *al. quod.*

a *Conjici.* b *ſuperſcripto.* c *al. incauſtum. eſt autem encauſtum librariorum atramentum, de quo Cal. Rhodig. lib. 7. lect. antiq. cap. 31,* d *etiam.* e *Vid. l. 3. & ibi Doct. & Bart. D. Jud, ſol.* f *Juxta ſanctiones legitimas, quod meum eſt ex una cauſa ampliùs meum fieri non poſſit.*

legum sanctiones, quod meum est, ex alia causa meum fieri non possit, nisi desierit esse meum: [& infra. α] Cùm ergo privilegium Henrici confirmatorium tantum extiterit, saltem quoad illa, quæ deducta sunt in judicium, si principale non tenuit, nec accessorium, quod ex eo vel ob id dignoscitur esse secutum: [& infra. β] Per instrumenta verò locationis, nec est utrique probata proprietas, nec ad plenum possessio, cùm ad probationem rei propriæ sive ad defensionem non sufficiat facta locatio: [& infra.] Cùm autem super his fuisset diutius litigatum quia legitimè probata non fuerant, quæ petebantur ad monasterium pertinere, ab impetitione ipsius procuratorem tuum nomine tuo & Mediolan. Ecclesiæ sententialiter duximus absolvendum: quoniam cùm obscura sunt jura partium, consuevit contra eum, qui petitor est, judicari.

[α *Præsertim cùm pars monasterii visa fuerit comprobare, tum per privilegium concessionis, tum per instrumentum sententia, vel illa quidem legitimè fuerant à Luitardo donata, & illâ donatione per totum judicium est usa. Unde post donationem hujusmodi eidem poterant redonari.*]

[β *Pari modo cætera privilegia Romanorum Imperatorum, etiam si varia fuissent ac sine suspicione reperta, ad probationem tamen invalida probarentur.*]

CAP. VII.

Non valent literæ super absolutione voti per cruce signatos impetratæ, tacitâ veritate, vel expressâ falsitate.

Idem *Cantuariensi Archiepiscopo.* (*an.* 1208.)

QUod super his: [& infra.] Quæsivisti *a*, quid agere debeas circa cruce signatos, qui dicentes se ab Apostolica sede redire, super absolutione sua ignota Cardinalium sigilla reportant: cùm eis super impedimentis expositis non fuisset de levi credendum. Ad quod taliter respondemus, quòd si quandoque talibus literas indulgemus, illis, qui personas & facultates eorum pleniùs noverunt, hoc modo scribimus, ut super impedimentis expositis (inquisitâ diligentiùs veritate) statuant circa illos, quod animarum saluti, & succursui terræ sanctæ magis noverint expedire: providentes attentiùs, ne quid in fraudem voti fallaciter confingatur. Unde si tales per suppressionem veritatis, aut falsitatis expressionem, literas non solùm Cardinalium, sed etiam nostras, nec solùm dubias, sed etiam certas constiterit impetrâsse, carere volumus impetratis, & eis non obstantibus ad voti executionem compelli.

CAP. VIII.

Si de extravaganti dubitatur, an decretalis sit authentica: aut est juri consona, & tunc judicatur secundum illam: aut dissona, & tunc Papa consulitur.

Idem *Heliensi Episcopo.* (*an.* 1208.)

PAstoralis *b*, &c. [& infra. α] Auctoritate præsentium duximus statuendum, ut cùm aliqua decretalis, de qua Judex meritò dubitet, allegatur: si eadem juri communi sit consona, secundùm eam non metuat judicare; cùm non tam ipsius, quàm juris communis auctoritate procedere videatur. Verùm si juri communi sit dissona, secundùm ipsam non judicet, sed superiorem consulat super ea.

[α *Quæsivisti etiam, quibus indiciis fides sit adhibenda Decretalibus, de quorum auctoritate Judex potest non immeritò dubitare, cùm plures inveniantur in compilatione scholarium, & allegentur in causis, de quibus per bullam non constitit, nec ipsa per metropoles insinuata fuerunt. Quia igitur sæpè contingit, quòd etiam coram nobis decretales hujusmodi proponuntur, quas esse authenticas dubitamus, f. t. benigniùs respondentes.*]

CAP. IX.

Post publicatas attestationes usque ad conclusionem possunt instrumenta produci. hoc primò. *Consuetudo loci facit instrumentum authenticum.* hoc secundò.

Idem *Episcopo sancti Andreæ, & Abbati de Broch.* (*an.* 1206.)

CUm dilectus *a*: [& infra.] Ad secundam quæstionem duximus respondendum, quòd utraque pars potest instrumentum etiam post publicationem attestationum usque ad definitivæ sententiæ calculum exhibere, antequam sit in causa conclusum. Super tertio verò articulo respondemus, quòd si consuetudo illius patriæ obtinet approbata, ut instrumentis illius Regis fides adhibeatur, vos ea securè poteritis admittere: præsertim cùm supradictus Rex tantæ fuerit honestatis, quòd ipsius instrumenta maximæ auctoritatis sint in partibus *b* Scoticanis.

CAP. X.

Falsitas instrumenti, vel quod deest instrumento, probari potest per testes.

Idem *Petro civi Viterbiensi.* (*an.* 1206.)

CUm Joannes *c* Eremita à te centum & triginta libras Senen. ex causa mutui coram Donadeo & Joan. Judicibus Viterbien. petiisset, & tu ex adverso proponeres, quòd cùm idem in centum & octoginta libris tibi pro pretio domûs, quam eidem vendideras, teneretur, centum triginta libras ex illis non immeritò debebat compensare. Tandem cùm super hoc & quibusdam aliis articulis inter vos fuisset aliquandiu litigatum, Judices attestationibus publicatis te sententialiter condemnaverunt, ut eidem prædictæ domûs possessionem vacuam *d* traderes, à creditoribus liberatam: [& infra.] Cùm igitur ab hac sententia ad nostram audientiam duxeris appellandum, & nos tam tibi, quàm prædicto Joanni T. Subdiaconum & Capellanum nostrum dederimus auditorem, ex parte tua fuit propositum, supradictæ domûs venditionem non puram, sed conditionalem potiùs extitisse, ac nullatenus te teneri ad traditionem ipsius, quatuor nihilominus testibus ad hoc probandum inductis, quod etsi novum esset capitulum, pendebat tamen ex veteri, qui jurati deposuerunt, se interfuisse contractui inter te & prædictum Joannem super eadem domo celebrato, pro qua centum octoginta librarum pretium tibi fuerat constitutum, tali videlicet adjectâ conditione, ut tu domum ipsam inhabitares liberè in vita tua, & post obitum tuum M. & R. natis tuis, ejusdem Joannis nepotibus, remaneret: cujus conditionis intuitu domum ipsam eidem Joanni pro minori pretio vendidisti, cùm à G. morandi pro ipsa ducentas libras potuisses habere: anni verò, mensis & diei, quo venditio facta fuit, iidem testes se dixerunt minimè recordari. Dictus verò Joannes venditionem non conditionalem, sed puram proposuit extitisse, ad hoc probandum publicum exhibens instrumentum: [& infra. α] Tabellionem quoque, qui confecerat instrumentum, & unum ex testibus in instrumento subscriptis ad id probandum induxit: [& infra. β] Porrò cùm dubitatio fuisset exorta, utrius deberet probatio prævalere, pro tua fuit parte propositum: quia etsi eandem vim obtineant instrumentorum fides, & depositiones testium, in litibus exercendis, non tamen quodlibet instrumentum tanti debet esse momenti, ut trium vel plurium idoneorum testium depositionibus præferatur: [& infra. γ] Ad hoc autem idem Joan. ex adverso respondit, quòd cùm intentionem suam per jam dictum fundaverit instrumentum, ac tu in modum exceptionis venditionem ipsam non purè, sed conditionaliter celebra-

a *Cap.* 2. *eod. tit.* 3. *compil.* b *Cap.* 3. *eod. tit. in* 3. *compil. Vid. Bart. & DD. in l. cum prolatis. ff. de re judic.*

a *Cap.* 4. *eod. tit. in* 3. *compil.* b *Scotianis.* c *C.* 1. *eod. tit. in* 4. *comp.* d *Quando dicatur vacua possessio, Vide per Ang. & Legistas in l. in conventionalibus. §. si quis vacuam. ff. de verb. oblig. gloss. in §. quod autem. Instit. de usucap.*

celebratam esse proponas *a*, nec per testes ad hoc à te inductos de certo fuerit tempore facta fides, & ideò non appareat, quòd super illa venditione deponant, quam constat per dictum instrumentum determinato tempore fuisse contractum, hujusmodi probatio videbitur inefficax ad intentionem contrariam elidendam. Verùm responsionem istam esse proponebas invalidam: quoniam cùm utraque pars à nobis interrogata, fuisset in jure confessa, quòd unica tantùm venditio super domo contracta fuerit, & ex depositionibus testium liqueat venditionem conditionalem fuisse: ex utriusque confessione colligitur, ejusdem domûs venditionem conditionalem extitisse, non puram, non obstante quòd ipsa interrogatio facta fuerit, postquam à partibus extitit in causa conclusum, cùm Judex (qui usque ad prolationem sententiæ debet universa rimari) possit interrogare de facto, quotiens dubitationis aliquid *b* occurrit: [*& inf.* *δ*] De consilio fratrum nostrorum pronunciavimus, venditionem prædictæ domûs fuisse conditionaliter celebratam, & re ob hoc *c* nullatenus obligatum ad traditionem ipsius: super hoc memorato Joanni silentium imponentes. Sententiam verò Judicum prædictorum, qui alias justè pronunciâsse noscuntur (cùm hujusmodi exceptio coram ipsis nec probata fuerit nec objecta) quoad dictum capitulum infirmamus, eam quoad alios articulos auctoritate *d* Apostolicâ confirmantes.

[*α In quo profitebaris, te propriâ voluntate vendidisse ac tradidisse domum ipsam eidem Jo. Heremita, & posteà CLXXX. librarum pretium recepisse.*]

[*β Sed licèt tabellio venditionem puram extitisse firmavit, prout in serie instrumenti continetur, utrùm tamen sub conditione vel purè fuerit contractus initus, dixit se minimè recordari.*]

[*γ Satis est etenim, si propter tabellionis auctoritatem, qui suum officium fideliter adimplere præsumitur, cùm ad hoc ex juramento teneatur, tanta fides adhibeatur instrumento confecto, quanta foret duobus idoneis testibus adhibenda: sed cùm per quatuor testes omni exceptione majores fuerit manifestè probatum, supradictam venditionem fuisse conditionaliter celebratam, eorum depositiones afferunt instrumento merito præferendas.*]

[*δ His igitur & aliis tam coram nobis, quàm coram prædicto Capellano propositis & pleniùs intellectis.*]

CAP. XI.

Defectus literæ non vitiat rescriptum.

Honorius III. (*an.* 1222.)

EX parte *e* charissimæ in Christo filiæ B. quondam Anglorum *f* Reginæ fuit propositum: [*& infra.*] Quia rescriptum Apostolicum pro eo quòd in hac dictione, spoliârunt, hæc figura O. deerat, asseritur vitiosum: mandamus, quatenus hoc non obstante in negotio ipso ratione prævia procedas.

CAP. XII.

Licitè appellatur à Judice, qui parti hoc petenti, non facit edi communia instrumenta.

Gregorius IX. *Priori sancti Bartholomæi & Decano de Arcubus London.* (*an.* 1232.)

G. Perpetuus Vicarius Ecclesiæ de Recham. nobis exposuit, quod cùm Prior & Conventus de Ledis eum super decimis coram Judicibus auctoritate Apostol. convenissent, & dictus G. super similibus coram ipsis reconvenisset eosdem, quia dicti Judices copiam quorundam instrumentorum communium, quæ habebat pars altera, & per quæ intendebat intentionem suam super principali fundare, fieri non faciebant eidem hoc cum instantia postulanti, nostram audientiam appellavit. Ideoque mandamus, quatenus si est ita, revocato in statum debitum, &c.

CAP. XIII.

Scripturæ contrariæ ab eodem productæ, fidem non faciunt.

Idem. (*an.* 1230)

IMputari ei *a* potest, qui contrarias inter se scripturas, in judicio protulit, fidem sibi adinvicem derogantes, cùm in ipsius fuerit potestate, quam voluerat, non proferre.

CAP. XIV.

Si instrumento debiti exprimitur causa, condemnatur debitor, nisi probet indebitum: si non exprimitur, necesse est, ut creditor probet id fore debitum.

Idem.

SI cautio, quam à te indebitè proponis expositam, indeterminatè loquatur, adversarius tuus tenetur ostendere debitum, quod continetur in ea. Sed si causam, propter quam hujusmodi scriptura processerit, expresseris in eadem, confessioni tuæ statur: nisi probaveris te id indebitè promisisse.

CAP. XV.

Auctoritate Ordinarii potest Notarius tabellionis mortui notas in publicam formam redigere.

Idem I. *tabellioni.*

CUm P. tabellio morte *b* præventus, quædam non perfecerit instrumenta, quæ in notam redacta fuerant ab eodem: Ad petitionem eorum, ad quos pertinent, auctoritate ordinarii Judicis poteris ea fideliter in publicam formam redigere, habitura per hoc perpetuam firmitatem.

CAP. XVI.

Instrumentum exemplatum per tabellionem auctoritate Ordinarii, eandem vim habet cum originali.

Idem.

SI instrumenta propter vetustatem, vel propter aliam justam causam exemplari petantur: Coram ordinario Judice vel delegato ab eo specialiter præsententur: qui si ea diligenter inspecta in nullâ sui parte vitiata repererit, per publicam personam illa præcipiat exemplari, eandem auctoritatem per hoc cum originalibus habitura.

TITULUS XXIII.

DE PRÆSUMPTIONIBUS.

CAP. I.

Sicut manifestè nocens est pœnæ obnoxius, ita & occultus, licèt posteà dicat se joco fecisse.

Salomon *in Parabolis.* *c*

SIcut noxius est, qui mittit lanceas & sagittas in mortem: ita vir, qui fraudulenter nocet amico suo, & cùm fuerit deprehensus, dicit, ludens feci.

CAP. II.

Ex violenta præsumptione fertur definitiva, & est casus notabilis.

Idem. *d*

AFferte mihi gladium. Cumque attulissent, ait: dividite infantem vivum, & date dimidiam partem uni

a *Infero quòd per confessionem rei, ubi debitum est liquidum, admittitur recompensatio. concor. l. Julianus. §. offerri. ff. de act. empt.* b *vide l. ubicunque. de interr. act. l. 1. & 2. eod. tit.* c *Hac duo verba, ob hoc, desunt in vetustiorib.* d *hac verba, auctoritate Apostolicâ, desunt etiam.* e *vid. Rom. cons. 348. Bald. in l. imperator. ff. de stat. hom. & Jas. in l. si quis mihi bona. de acq. hæredit.* f *Anglicorum.* g *Lugdun.*

a *Vid. Anton. de Butr. in c. in nostra, sup. de testibus. & c. ex tenore. sup. de rescript. Bart. & Salic. in l. scriptura. C. de fide instrum. Bald. in l. imperator. 1. ff. de stat. hom.* b *Vide Matth. de afflict. super const. Neapol. in c. Bajulos omnes not. 13. & seq. Bal. cons. 62. l. 5. Alex. cons. 136. & 151. lib. 1.* c *Cap. 26. & c. 1. eod. tit. in 1. compil.* d *in judicio duarum mulierum, l. 3. Reg. c. 3. & c. 2. eod. tit. in 1. comp.*

& dimidiam partem alteri. Dixit autem mulier, cujus filius erat vivus, ad Regem; (commota sunt quippe viscera ejus super filio suo): Obsecro domine, date illi infantem vivum, & non occidatur: èconttatiò alia *a* dicebat: Nec mihi, nec tibi sit: sed dividatur. Respondit Rex & ait: Date huic infantem vivum, & non occidatur, hæc est enim mater ejus.

CAP. III.

Conversatio in adolescentia facit præsumptionem in senectute.

Hieronymus *super Parabolis.* b (*an.* 390.)

EX studiis suis intelligitur puer *c*. Quemcunque enim virtutibus studere, cum modestia continentiæ, auditioni sapientum, observantiæ mandatorum Dei, maximè simplicitati & humilitati videris, hujus munda & tecta opera intellige.

CAP. IV.

Præsumitur contra illum, qui dilationibus subterfugit judicium.

Bonifacius Papa *Episcopis Galliæ.* (*an.* 422.)

NUllus dubitat *d*, quòd ita judicium nocens subterfugit, quemadmodum ut absolvatur, qui est innocens, quærit: confitetur enim de omnibus, quisquis se subterfugere judicium dilationibus putat.

CAP. V.

Qui ex duobus illatis alterum negat, reliquum affirmare præsumitur.

Gregorius *in homilia.* e (*an.* 600.)

NOnne *f* bene dicimus, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes? Respondit Jesus: Ego dæmonium non habeo.

Duo quippe illata fuerunt ei: unum negavit, alterum tacendo concessit.

CAP. VI.

Ex præteritis præsumitur circa futura.

Idem *Maximo Episcopo.* g

MAndata cœlestia efficacius gerimus *h*, si nostra cum fratribus onera partiamur. Proinde super cunctas Ecclesias Siciliæ te vices sedis Apostolicæ ministrare decernimus.

Quas non loco tribuimus, sed personæ. Quia ex transacta in te vita didicimus, quid de subsequenti conversatione tua præsumamus.

CAP. VII.

Ex vicinitate præsumitur notitia facti loci vicini.

Idem. *i*

QUisdam: [*& k infrà.*] Aphrica verò, qualiter mortalitate & languoribus vastetur, quantò viciniores estis, credo quòd subtiliùs cognovistis.

CAP. VIII.

Præsumitur factum notum in vicino loco, quod est notum in remoto.

Idem *Victori Episcopo.* l

QUantò: [*& infrà.*] Latere te in vicino non potuit, quod ad nos in longinquo pervenit.

CAP. IX.

Ex præteritis præsumitur circa futura.

Hieronymus *super Osee.* m (*an.* 390.)

SCribam eis multiplices leges meas. Ex priùs datis, & neglectis apparet, quòd has negligent.

CAP. X.

Efficacior probatio requiritur ab eo, qui probare vult illud, quod non est verisimile.

Alexander III. *Decano Cassien.* a (*an.* 1170.)

QUia verisimile *b* non est, quòd H. Presbyter personatum Ecclesiæ R. Capellano concesserit, & ab eo ejusdem Ecclesiæ acceperit vicariam: Provideas, ne super hoc probationem recipias, nisi communis loci fama id habeat, vel tales personæ appareant, de quibus verisimile non sit, quòd debeant dejerare. Quoniam sæpè contingit, quòd testes facilè corrupti inducantur ad falsum testimonium proferendum.

CAP. XI.

Per cohabitationem diutinam & famam de matrimonio & contractibus matrimonialibus, ac alia adminicula probatur matrimonium. Panorm.

Idem *Genuen.* c *Archiepiscopo.*

ILlud quoque *d* nobis innotuit, quod cùm libera mulier per decem annos & ultrà, cuidam servo scienter cohabitaverit, & ab eo fuerit carnaliter cognita, nunc ipsum asserit suum non esse maritum. Verùm vir eam vendicans in uxorem, ostendit publicum instrumentum, in quo sese conjuges nominant, & per quod ipsum ei donationem propter nuptias fecisse apparet. Mulier verò instrumentum illud asserens vitiosum, ut servo dominus fraudaretur, plures testes produxit, quod ille ab amicis ejus sæpè rogatus, ut eam desponsaret, nec desponsasse, nec desponsaturum se ipsam firmiter asserebat: vir autem nonnisi prædicto instrumento, & quibusdam testibus, qui viderunt eam annulos deferentem, ipsam probavit uxorem: sed mulier de more illarum, quæ panes vendunt, se annulos detulisse dicebat. Verum, quia in hujusmodi dubietate, fama viciniæ magis debet attendi, si fama loci habet, quod vir ipsam in lecto *e*, & in mensa sicut uxorem tenuerit (cùm matrimonium sit maris & fœminæ conjunctio, individuam vitæ consuetudinem retinens) cogenda est mulier, ut eidem viro affectu serviat conjugali, præsertim si prædictum instrumentum ab eo conditum fuerit, qui officium suum fideliter adimplevit.

CAP. XII.

Per violentam præsumptionem probatur carnis copula.

Idem *Archid. Genuen.* f

LIteris *g* fraternitatis tuæ receptis nobis innotuit, quòd cum P. ab A. muliere, quam in uxorem acceperat, peteret separari, accusatores matrimonii produxerunt testes firmiter asserentes, quòd postquam mulier cum prædicto viro contraxerat matrimonium, consanguineum viri ejusdem solum cum sola, nudum cum nuda, in eodem lecto jacentem, eâ (ut credebant) intentione, ut eam cognosceret carnaliter *h*, viderunt, multis locis secretis, & latebris ad hoc commodis, & horis electis: [*& infra.* α] Consul. tuæ taliter respondemus, quòd ex hujusmodi violenta, & certa suspicione fornicationis, potest sententia divortii promulgari: ita quidem, ut vir licentiam habeat, mortuâ illâ ducendi aliam, muliere sine spe conjugii remanente.

[*α Et publica fama consentit, quòd post contractum matrimonium se miscuerunt ad invicem, quod in præsentia tua publicè, ut asseris, sunt confessi, quamvis & id post contractum*

a *Illa.* b *al. Salomon. in parabolis.* c *C. 20. & c. 4. eod. tit. in 1. comp. Huc spectat l. u qui §. divus. ff. de tut. & cur. dat. ab hu. & §. servos in gloss. desierunt. Inst. de rer. divis.* d *Cap. 5. eod. tit. in 1. comp.* e *Homil. 18.* f *Cap. 6. eod. tit. in 1. comp. Bald. in l. 2. C. de sacr. Eccles.* g *Greg. l. 2. epist. 4. registri.* h *Cap. 7. eod. tit. in 1. compil. & c. 1. tit. de offic. vic. in 1. comp.* i *Greg. l. 7. epist. 123. sive 127. regist.* k *Cap. 7. eod. tit. in comp.* l *Greg. in regist. l. 10. epist. 33. & 34.* m *Cap. 8. & 10. eod. tit. in 1. compil.*

a *al. Castrensi.* b *Cap. 11. eod. tit. in 1. compil.* c *Januensi.* d *Cap. 14. de spons. in 1. comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 50. c. 42.* e *Nota signa aliquam sicut uxorem tractandi. & vide Bald. in c. Ego N. de jurejur. & in cap. ex transmissa. de rest. spol.* f *In quibusdam deest inscriptio, ut in 2. comp.* g *Cap. 2. eod. tit. in 2. comp. Vide Matth. sing. 116. & Alexand. cons. 15. incipit, Viso processu.* h *In C. Barb. ut eam cognosceret carnaliter, viderunt, & in secretis, &c.*

matrimo-

matrimon[ium] [se] fecisse negarent. Dicitur quoque de muliere prædi-ctâ quòd [se] marito se simulans concepisse, alienum partum jam baptizatum, ut ferunt se mentita est peperisse, & rebaptizari faciens virum suum decepit. Procedente verò tempore cum fama empti alieni partus fraudem detegeret, parentibus à quibus eum emerat occultè restituit, posteà veneficum potum & alias vita insidias viro paràsse eadem mulier perhibetur. Quia igitur nos d[u]xit tua f. consulendos, si ad dissolvendum matrimonium prædictæ probationes sufficiant,]

CAP. XIII.

Idem dicit, ut praeced. cap.

Clemens III. (*an.* 1190.)

TErtio loco quæstionis *a* hujusmodi nondum tua f. petiit explicari, an juvenis sponsam, in quam per verba de præsenti consensit, debeat uxorem habere: ad quorum matrimonium impediendum neptis ipsius sponsæ prosiliens *b*, se à juvene carnaliter præcognitam proponebat: à qua producti testes dixerunt, se pro certo credere, quòd illa dicti juvenis extiterit concubina: adjicientes, quod eos insimul viderant per plana & nemora, vias & invia, pluries convagantes: & testimonium viciniæ super hoc recepisse dicebant. Ad majorem verò certitudinem (quia minùs sufficienter credidisti esse probatum, quod eadem mulier asserebat) tam ipsa, quàm juvenis juramentis adstricti seorsum confessi sunt, quòd se invicem carnaliter præcognoverant: licèt juvenis nollet ab ea, quam desponsaverat, separari. Nos autem, quæ dicta sunt intelligentes, præsertim cùm hoc non dicatur occultum, sed quasi prædicetur à pluribus manifestum, consultiùs esse credimus, ut matrimonialiter non *c* conjungantur, sed solutis sponsalibus separentur.

CAP. XIV.

Propter præsumptionem etiam vehementem, non debet quis de gravi crimine condemnari.

Innocentius III. *Nivernen. Episcopo & Archidiacono Bituricen.* (*an.* 1198.)

LIteras vestras recepimus *d*, continentes, quòd cùm causa, quæ vertitur inter Altissiodoren. Episcopum, & quosdam Burgenses de Charitate, quos idem Episcopus de hæresi impetebat, vobis & Abbati Collonensi, à sede Apostolica delegata fuisset, utraque pars vos duos sub certa pœna sibi arbitros statuerunt, delegatâ vobis nihilominus potestate reservatâ: G. autem lator præsentium, unus ex illis, hæresim suam fuerat publicâ voce confessus, & de fratre suo similiter recognoverat, quòd eodem secum laborabat *e* errore: [*&*]. *α*] Nos vero prædictum G. suspectum de hæresi vehementer habuimus, tum quia quod antè dixerat, posteà se dixisse negavit: tum quia vel mendacium priùs dixit in fratrem, asserendo illum hæreticum, vel perjurium posteà commisit in Deum, purgando illum de hæresi: quorum utrumque reddit illum valdè suspectum: quanquam verisimilius *f* videatur, quòd eo tempore, quo tanquam verè penitens ab hæresi revertebatur ad fidem, tam grave mendacium non dixisset præsertim in fratrem, quem tanquam charissimum, non asseruisset hæreticum, nisi fuisset accensus zelo fidei orthodoxæ. Unde præsumitur, quòd cùm posteà purgavit illum de hæresi, turpiter dejeravit. Quocirca mandamus, quatenus cùm propter solam suspicionem (quamvis vehementem) nolumus illum de tam gravi crimine condemnari, talem & tantam securitatem recipiatis ab ipso, præter juratoriam cautionem, quòd timore pœnæ corporalis *a* debeat coërceri, discretam ei pœnitentiam injungentes, ex qua valeat apparere, utrùm in tenebris ambulet, an in luce: utrùmve sit verè pœnitens, an fictè conversus: & si eum hoc modo verum catholicum cognoveritis, non sinatis ipsum indebitè molestari: alioquin eum tanquam hæreticum condemnetis.

[*α Qui cùm de fide sua coram ven. f. n. Bituricen. Archid. conveniretur, eiq. purgatio facienda per eundem W. qui verè pœnitens & catholicus credebatur, esset indicta: tunc ipse W. fratrem suum, quem publicè asseruerat hæreticum, præstito juramento catholicum esse firmavit, & sic à præfato Episcopo duo contraria proponebatur dixisse: unde ab Episcopo & perjurus & hæreticus censebatur. Ex contrario verò idem W. proposuit, quòd licèt de se publicè confessus fuisset, nihil tamen de fratre fuerat confessus. Unde benè poterat illum purgâsse, maximè cùm à duobus Capellanis de Albiniaco, qui conscientiam illius noverant, se dicat audivisse, quòd tanquam catholicum poterat illum securè purgare, qui eorum literas posteà vobis ostendit. Sed Episcopus super eo, quod de fratre negaverat, protinùs eum per ipsum & unum Presbyterum & alium Diaconum coram vobis convicit: unde ipsum prolapsum in hæresim asserebat. Vos igitur in prædictum W. contrarietates notabiles attendentes, ipsum cum literis vestris ad præsentiam nostram transmisistis, bonis ejus interim annotatu, donec de persona ejus & bonis quod statuendum foret, statuere curaremus, adjicientes, quòd cùm idem W. apud vos cum quibusdam instaret, ut purgationem reciperetis ipsius sicut aliorum quorundam: vos juramentum ejus, eò quòd sibi contrarius videbatur, admittere noluistis, purgatione tamen pro eo per manum* VIII. *bonorum virorum admissâ: quia verò vulpeculæ, quæ moliuntur vineam Domini demoliri, sagaci sunt studio capiendæ: nam vulpes foveas habent, & volucres cæli nidos.*]

CAP. XV.

Non præsumitur incontinens in senectute, qui in juventute continuit, maximè si est literatus.

Idem *Cenadien. Episcopo & Abbati Deciquorum.*

(*an.* 1198.)

CUm in juventute sua *b* Quinqueeclesi[e]nsis Episcopus adeò se maturum, honestum & providum exhibuerit, ut ab Ecclesia Romana meruerit pallio decorari: non est de levi credendum, quòd postquam ad senilem *c* pervenit ætatem turpiter abjecerit jugum Domini, fœtores libidinis amplexando: cùm labes hujusmodi, quæ nonnunquam in juventute contrahitur, in senectute frequentiùs expietur. Quis prætereà de facili crederet, quòd vir præditus scientiâ literarum, propriæ salutis oblitus, ad eam passionis ignominiam se converteret *d*, ut cum propria nepte abominabilem perpetraret incestum? cùm etiam secundùm sententias ethnicorum naturale fœdus inter tales personas, nihil permittat sævi criminis suspicari *e*. Licèt igitur Rex Hungariæ eundem Episcopum nobis per nuncios & literas de tali crimine detulisset, postulans, ut malum hujusmodi perniciosum exemplo de Hungarica Ecclesia tolleremus: Quia tamen ejus suggestio non de charitatis radice procedere videbatur, noluimus aures nostras quasi malignis delationibus inclinare. Sed *f* ut probaremus, si spiritus esset ex Deo, Auriensi *g* Episcopo dedimus in mandatis, ut prudenter & cautè à Coëpiscopis indagaret, utrum præfatum Episcopum crederent tali labe respersum. Qui nobis postmodum rescripserunt, quòd eum virum

---

a *Cap. 8. tit. de sponsal. in 2. compil.* b *Quòd sit audiendus, qui suam turpitudinem allegat ob animæ periculum evitandum, vide Jason. in l. Jusjurandum. quod ex conventione. §. procurator. ff. de jurejuran.* c *jungantur.* d *Cap. 1. eod. tit. in 3. comp.* e *Quid contineatur sub hoc, infr. patet in gloss. super verb. purgando.* f *videtur, al. videbatur.*

à *Temporalis, in omnibus vet. lib. & in vet. compil.* b *Cap. 2. eod. tit. in 3. compilation.* c *postq. venit ad similem ætatem, &c.* d *converte it.* e *vide l. ut vim. & ibi gloss. & Doct. ff. de just. & jur.* f *al. Sed ut probaremus spiritus, si essent ex Deo, &c.* g *Januensi.*

honestæ conversationis esse credebant, personam illius multipliciter commendantes.

CAP. XVI.

Is, pro quo beneficiando scribitur cum clausula si idoneus fuerit, non tenetur probare se idoneum, cùm idoneus præsumatur.

Idem a *Archidiac. & Præposito Mediolan.*

(*an.* 1200.)

DUdum b Archidiac. Mediolan. dedimus in mandatis, ut C. Scholarem à Presbytero sancti Victoris in Clericum ejusdem Ecclesiæ recipi faceret, & in fratrem : e [*& infrà.*] Sed Presbyter memoratus Archidiaconi declinans examen, asseruit, quòd nequaquam sufficiebant duobus Clericis facultates Ecclesiæ memoratæ, adjiciens, quòd prædictus C. non erat idoneus ad illius Ecclesiæ beneficium obtinendum : [*& infrà.*] Causam vobis duximus committendam ita, ut ex illa clausula, scilicet si persona fuerit idonea, quæ nostro rescripto reperitur inserta, eidem Scholari probandi se idoneum nulla necessitas imponatur : cùm primâ facie præsumatur idoneus, nisi aliud in contrarium ostendatur.

TITULUS XXIV.

DE JUREJURANDO.

CAP. I.

Agi potest ad relaxationem juramenti, cujus implementum turpitudinem continet ex parte suscipientis. h. d. quoad intellectum, & est casus notabilis. Abbas.

Gregorius III. d *universis Christianis.*

(*an.* 735.)

EX administrationis : e [*& infrà.*] Mandamus, quatenus creditores ad juramenta super usuris sibi solvendis præstita, relaxanda *sub contradict. app. ob.* Ecclesiasticâ districtione cogatis.

CAP. II.

Non valet juramentum præstitum à Prælato de non repetendu rebus Ecclesiæ. Vel sic : *A juramento metieuloso fit absolutio per Judicem Ecclesiasticum.*

Gregorius *in Registro.* f

I. PErvenit ad nos g Laudicen. Episcopum ab Ar. Comite rebus suis spoliatum, & jurare compulsum, quòd non repeteret sic ablata. Cognitâ igitur contumeliâ, valdè doluimus : asserentes ipsum Episcopum nullius juramenti vinculis super hoc posse constringi : quem tamen absolvimus, quia nefandissimâ coactione juravit.

CAP. III.

Non dejerat, qui juramenti implementum in melius commutat. Et non adstringitur quis juramento ad implendum, quod juravit, si ab alia parte non impletur, cujus respectu præstuit juramentum.

Idem *Regi Francorum.*

II. PErvenit h ad nos : [*& infrà.* α] Non enim propositum aut promissum infringit, qui in melius illud commutat. Nec tu ei, etiamsi promissum tuum juramento, vel fidei obligatione, interpositâ conditione firmâsses, aliquatenus teneris, si constat eum conditioni minimè paruisse.

[α *Quòd eum jam pridem ad partes Alverniæ, &c.*]

CAP. IV.

Ponitur forma juramenti septem capitula continens, secundùm quam jurant Papæ Episcopi : sed hodie omnes recipientes dignitatem à Papa sibi jurant. Hoc sit pro summario & divisione.

Idem *Petro Subdiacono.*

EGo a N. Episcopus ab hac hora in antea fidelis ero tibi b Petro, sanctæque Romanæ Ecclesiæ, dominoque c meo Papæ C. ejusque successoribus canonicè intrantibus. Non ero neque e in consilio, neque in facto, ut vitam perdat aut membrum d, vel capi turmalâ captione. Consilium, quod mihi aut per se, aut per literas, aut per nuncium manifestabit, ad ejus e damnum nulli pandam : Papatum sanctæ Romanæ Ecclesiæ & regulas sanctorum patrum adjutor ero ad defendendum & retinendum (salvo ordine meo) contra omnes homines. Vocatus ad Synodum veniam : nisi præpeditus fuero canonicâ præpeditione. Legatum Apost. sed. quem certum esse cognovero, in eundo & redeundo honorificè tractabo, & in suis necessitatibus adjuvabo. Limina Apostolorum singulis annis aut per me, aut per certum nuncium visitabo : nisi eorum absolvar f licentiâ. Sic me Deus adjuvet, & hæc sancta g Evangelia.

CAP. V.

Non tenetur Clericus Episcopo suo obedientiæ juramentum præstare, nisi ratione administrationis sibi concessæ.

Urbanus Papa. (*an.* 228.)

NUllus Episcopus Clericos suos (nisi fortè, quibus h Ecclesiasticarum rerum commissa fuerit dispensatio) sibi jurare compellat.

CAP. VI.

Qui se obligavit ad usuras solvendas, solvere non cogitur, nisi juraverit : quo casu cogitur, sed repetit.

Alexander III. *Episcopo Vigilen.* (*an.* 1180.)

DEbitores i ad solvendas usuras, in quibus se obligaverant, cogi non debent. Si verò de ipsarum solutione juraverint, cogendi sunt domino reddere juramentum. Et cùm usuræ solutæ fuerint, creditores ad eas restituendas sunt Ecclesiasticâ severitate (si necesse fuerit) compellendi.

CAP. VII.

Debitor, qui juravit creditori nullum gravamen super re pignorata inferre, donec solverit debitum, non auditur repetens pignus, volendo compensare fructus in sortem : sed debet priùs debitum integraliter solvere, & demùm rem cum fructibus inde perceptis exposcere. h. d. & est casus notabilis.

Idem *Rothomagen. Archiepiscopo & ejus Suffraganeis.*

I. AD nostram noveritis audientiam pervenisse k, quòd cùm P. quibusdam hominibus certam summam pecuniæ mutuâsset, quasdam ab eis possessiones & reditus recepit in pignore, ipsos juramenti religione adstringens, quòd super illis, donec solverent sibi pecuniam, nullum ei gravamen inferrent. Licèt autem de possessionibus illis & reditibus nondum sortem, deductis expensis, receperit l, tu tamen, frater Archiepiscope, eum propter hoc excommunicationis vinculo adstrinxisti : [*& infrà.* α] Ideoque mandamus, quatenus recepta à præfato P. sufficienti cautione, quod vestro debeat parére mandato, absolvatis eundem. Deinde debitores ejus, qui prædictas possessiones & reditus contra juramentum subtraxisse dicuntur, si ita est m, eos

---

a *Archiepiscopo.* b *Ex hac Decr. collige, quemlibet præsumi bonum, de quo art. præter. Fel. vide Alex. cons. 127. incip. Salvatoris in 3. volum.* c *vide Angelum.* d *In duobus vetustissimis, nonus : in cæteris 3. habetur ; in uno octavus, quod rectiùs videtur. Hoc caput inordinatè & præposterè sequentibus est præpositum cùm sit ex sec. compil. sequentia ex 1.* e *Cap. 4. eod. tit. in 2. compil.* f *al. ex Registro Gregorii.* g *Cap. 9. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 17. c. 7.* h *Cap. 10. eod. tit. in 1. comp. Sed neque hoc c. dicit Ant. August. se invenire in reg. B. Gregor. vide B. Thom. 2. 2. q. 89. art. 7. & q. 88. art. 2. & 12.*

a *Cap. 10. eod. tit. in 1. compil.* b *al. beato.* c *dictio, neque, abest.* d *Quid appel. membri veniat, Bartol. in l. 2. ff. de pub. jud. Auth. sed novo jure. C. de serv. fugit. & 89. dist. c. singula.* e *eorum.* f *al. absolvat.* g *Sancta Dei.* h *Cap. 1. eod. in 1. comp.* i *Cap. 2. eod. tit. in 1. compilat. & post Concil. Lat. sub Alex. III. p. 16. c. 4.* k *C. 3. eod. tit. in 1. compil.* l *vid. l. 1. cum not. C. de fruct. & lit. expen.* m *Cod. Barb. Si ita est, per censuram Ecclesiasticam cogatis.*

Ecclesia-

Eccleſiaſticâ cenſurâ cogatis, ut hæc reſtituant, nec ſibi moleſtias inferant, donec ei pecunia perſolvatur. Cùm autem ei pecuniam, ſicut juraverint, perſolverint: vos ipſum ad reſtituendum, quicquid (deductis expenſis) ultra ſortem recepiſſe conſtiterit, inducere ſtudeatis: & ſi commonitus non fecerit, in eandem excommunicationis ſententiam reducatis eundem.

[*α Exinde vobis literas noſtras cogimur deſtinare, præſertim cùm ille, ſicut aſſerit, ſorte ſuâ velit eſſe contentus.*]

CAP. VIII.

Si juramentum per metum extortum ſervari poteſt ſine interitu ſalutis æternæ, ſervandum eſt: Eccleſia tamen Romana conſuevit à tali juramento abſolvere.

Idem Alexand. III. *Senon. Archiepiſcopo.* (1180.)

SI verò *a* aliquis quenquam graviſſimo metu ſub religione juramenti ſuum jus refutare coëgerit, ipſumque ſibi retinuerit, quia nos conſulere voluiſti, an alter eorum, vel neuter id habere debeat: Duximus tibi reſpondendum, quòd non eſt tutum, quemlibet contra juramentum ſuum venire, niſi tale ſit, quod ſervatum vergat in interitum ſalutis æternæ: nec nos alicui dare materiam volumus veniendi contra juramentum proprium, ne auctores perjurii videamur. Verùm aliquando in Rom. Eccl. à pluribus præd. n. factum eſſe recolitur, quòd Clerici, qui coacti miniſterium Eccleſiæ abjurârunt, de juramento abſolutionis beneficium meruerunt, & ad coërcendam iniquitatem eorum, qui Eccleſiaſticos viros ad præſtandum illud compulerant, permiſſi ſunt in eadem Eccleſia miniſtrare.

CAP. IX.

Monachi, qui pro debito monaſterii jurant ſtare in obſtagio, & fidejuſſores, qui juraverunt creditorem indemnem ſervare, juramenta ſervare coguntur.

Idem *b Sardinenſibus Epiſcopis.*

EX reſcripto *c*, quod nobis eſt præſentatum, innotuit, Abbatem Tremen. cum Petro ſuper ſumma centum millium ſolidorum taliter conveniſſe: [*& j.*] Super hæc prædictus Abbas quoſdam ex Monachis obſides dedit, qui de obſervanda conventione juraverunt, ut ſi ipſi deficerent, alii Monachi loco eorum in obſtagio ponerentur. Inſuper ſi fidem dicti Monachi non ſervarent, Abbas dedit eidem V. *d* & ejus uxorem fidejuſſores: qui ſimiliter fidem præſtitiſſe dicuntur. Ideoque mandamus, quatenus tam Abbatem, quam *e* Monachos, quàm V. & uxorem ipſius moneere curetis, ut ſicut jurârunt, eandem conventionem faciant adimpleri, alioquin Abbati & Monachis ingreſſum interdicatis Eccleſiæ: & in terra præfati V. & uxoris ejuſdem, uſque ad dignam ſatisfactionem, inhibeatis divina officia celebrari.

CAP. X.

Perjurus eſt & ab Eccleſia removendus, qui non neceſſitate, ſed voluntate venit contra licitum juramentum.

Idem *Lundon. & Vigorien. Epiſcopis.*

QUerelam *f* R. Canonici Linconien. accepimus, quod cùm V. Clericus ei duos biſantios nomine Eccleſiæ de ſtatera ſe annuatim ſoluturum, interpoſito ſacramento firmâſſet, per biennium ab hujuſmodi penſionis ſolutione ceſſavit. Quoniam igitur non merentur Eccleſias regere, qui ſunt crimine perjurii irretiti, mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit memoratum V. contra juramentum ſuum non neceſſitate, ſed voluntate, ab ejuſdem penſionis ſolutione *g* ceſsâſſe, ipſum a præſcripta Eccleſia removentes, eam præfato R. reſtituere minimè differatis.

CAP. XI.

Si præſentatus jurat præſentanti de antiquo cenſu augendo, & poſtea contrarium jurat inſtituenti, valet ſecundum & non primum, tamen ab Eccleſia removetur.

Lucius III. *Norvicen. Epiſcopo.* (*an.* 1181.)

TUa nos duxit fraternitas *a* conſulendos, cui ſtandum ſit juramento, cùm Clericos Religioſi jurisjurandi religione conſtringunt ad majorem ſolito penſionem ſolvendam, vel præſtandum aliquid beneficii, præter ſolitam penſionem: cùm autem inſtituuntur ab Epiſcopis, jurant, quòd antiquam penſionem & ſolitam non augebunt. Tuæ igitur conſult. breviter *b* reſpondemus, quòd cum poſterius juramentum ratione & Lateranenſis Concilii *c* auctoritate juvetur, primo præjudicat, quod de cupiditate proceſſit. Cæterùm juſtum eſt, ut Clerici pro perjurio, quod vitare non poſſunt, ab Eccleſiis perpetuò excludantur.

CAP. XII.

Epiſcopi de perjurio gravius, quàm alii ſunt puniendi. h. d.

Urbanus III. *Archiepiſc. Piſan.* (*an.* 1186)

CUm *d* quidam. [*& j. α*] Conſul. t. t. 1. quod in Epiſcopos, qui ſuum tranſgreſſi ſunt juramentum, eſt tantò gravius vindicandum, quantò majori præeminent dignitate, & eorum exemplo facilius alii poterunt ad ſimilia provocari.

[*α Epiſcopi Sardiniæ, ſicut nobis eſt ex tua parte propoſitum, quibusdam pecuniam, ſicut tenebantur, juramento adſtricti, non ſolverint: & quidam Epiſcopus ipſius terræ in die dedicationis Eccleſiæ ordines, cum dies ille ad hoc inſtitutus non fuerit, celebraverit: & quidam etiam juraverunt aliquando, quòd fratri vel ſorori, patri aut matri loqui non debeant, aut quodlibet eis ſubſidium miniſtrare, à nobis quid de hujuſmodi faciendum ſit, tua f. requiſivit. Nos igitur.*]

Illicitum eſt juramentum de non præbendo ſubſidium conjuncto. h. d.

§. 1. Illi verò *e*, qui jurant non loqui patri vel matri, ſorori vel fratri, aut eis humanitatis ſubſidium non exhibere: abſolvendi ſunt ab illius obſervantia juramenti, cùm illicitum ſit, & contrarium rationi: injunctâ tamen eis de hoc, quòd malè juraverant, pœnitentiâ competenti.

CAP. XIII.

Non valet juramentum Monachi clauſtrum abjurantis: & ſibi de hoc gravis pœnitentia imponitur.

Idem.

SIcut *f* ex literis tuæ diſcretionis cognovimus, R. Prior monaſterii tui, iracundiæ calore ſuccenſus juramento firmavit, quòd in clauſtro ejuſdem monaſterii, quo ſe vinculo profeſſionis adſtrinxit, non eſſet cum G. Monacho ulterius moraturus: [*& j. α*] Reſpondemus, quòd non licuit Monacho ſupradicto temerarium *g* juramentum facere, maximè cùm fidem profeſſionis frangeret, & ſtabilitatis ſuæ propoſitum evacuaret. Ideoque circa eum tua ſolicitudo provideat, quòd talis ei pœnitentia injungatur ut alius quilibet exemplo ejus deterritus, ſimile aliquid facere pertimeſcat: ipſe verò in clauſtro, quod licitè abjurare non potuit, cum ſtabilitate perpetua ſuam pœnitentiam exequatur.

[*α Quærenti ergò tibi, quid ſuper hoc circa eundem Monachum ſit agendum.*]

CAP. XIV.

Vaſallus, qui juravit Prælato, ſucceſſoribus jurare non cogitur.

---

a *Cap. 4. eod. tit. in 1. compil. & poſt Conc. p. 17. c. 1. vide c. ad audientiam, ſuprà.* b *Sardin. & Gabilon. Epiſc.* c *Cap. 6. eod. tit. in 1. compil. & poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. p. 17. c. 3.* d *al. G. al. N.* e *in antiq. & Monachos.* f *Cap. 7. eod tit. in 1. comp. & poſt Conc. Lat. ſub Alex. III. part. 17. c. 5. Vide Corſet. ſing. 93. lit. E. in verbo Emphiteuta.* g *ceſſare.*

a *Cap. 2. eod. tit. in 2. comp.* b *taliter.* c *Conc. Lat. ſub Alex. III. c. 7. §. prohibemus. Habes infr. de cenſ. c. prohibemus.* d *Cap. 11. eod. tit. in 1. comp.* e *Vide Sotum lib. 8. de juſt. & jur. q. 1. art. 7.* f *C. 3. eod. tit. in 2. comp.* g *Vide B. Thom. 2. 2. q. 89. art. 7. & Sot. l. 8. de juſt. & jure. q. 1. art. 7.*

Clemens III. IV. a *Regi Siciliæ.* (*an.* 1190.)

VEritatis *b* amica simplicitas: [*& infrà. α*] Respondemus, ut hæredes tui, qui nobis vel alicui successorum nostrorum juraverint, aliis jurare minimè compellantur: catholicis tamen successoribus nostris, qui pro tempore fuerint, & homagii *c*, & fidelitatis puritatem, nihilominus ac si jurâssent, omni tempore teneantur absque tergiversatione aliqua fideliter observare.

[*α Nullis verborum fallaciis, nullis appetit ambiguitatum involucris offuscari. Ea propter, fili charissime in Domino, audito quòd in magnitudinis tuæ præsentia quæstio mota fuerit, utrùm ex tenore nostri rescripti colligeretur, quòd singuli tuorum hæredum singulis nostris successoribus fidelitatis præstare debeant & hominii juramentum? Intellectâ etiam expressione vel expositione dil. fil. n. A. tit. S. crucis in Hierusalem & P. tituli S. Laurentii in Damasco Presbyterorum Cardin. sed. Apost. Leg. quæ ad nos fuit sub sigillorum suorum testificatione transmissa: a sano intellectu eorum nolumus aliquatenus dissentire, Serenitati regiæ duximus intimandum, quòd cùm intentio nostra non sit, ut intolerabile tibi sit tuisq; hæredibus imponere, taliter in hoc articulo tibi.*]

CAP. XV.

A juramento per metum extorto Ecclesia solet absolvere: & ejus transgressores ut peccantes mortaliter non puniuntur.

Cœlestinus III. *d Brundusiensi Episcopo.* (*an.* 1194.)

VErùm *e* in ea quæstione, quæ quinto loco ponitur, an à sacramenti vinculo absolvantur, qui istud inviti pro vita & rebus servandis fecerunt: nihil aliud arbitramur, quàm quòd antecessores nostri Rom. Pont. arbitrati fuisse noscuntur, qui tales à juramenti nexibus absolverunt. Cæterùm ut agatur consultiùs, & auferatur materia dejerandi *f*, non eis ita expresè dicatur, ut juramenta non servent: sed si non ea attenderint, non ob hoc sunt tanquam pro mortali crimine puniendi.

CAP. XVI.

Si is, cujus mandato stare juravi, aliquid mihi præcipit contra juramentum per me prius licitè factum, illud servare non teneor. h. d. inhærendo verbis literæ.

Innocentius III. *g H. & S. & M. civibus Venetis.*

VEniens *h* ad præsentiam nostram A. nobis exposuit, quòd olim cum M. Maurien. *i* alternatim convitia inferendo certavit: propter quod cùm graves inimicitias incurrisset, quidam, qui partis utriusque amatores extiterant, suggesserunt prædicto A. ut in satisfactione injuriarum vestro juraret obedire mandato. Cumque idem *k* non crederet se tale quid commisisse, propter quod ei aliquod grave deberet imponi, juramentumque illud sub tali confidentia præstitisset, ipsi sub juramenti debito præcepistis, ut nunquam curiam Ducis intraret, nisi cùm omnes per edictum ipsius generaliter ad curiam vocarentur: [*& j. α*] Verùm quia idem A. qui dicti Ducis est Consiliarius, & in jure suo multis Ecclesiis, quarum est Advocatus, ex promisso tenetur adesse, nequaquam taliter juravisset, si mandatum illud sibi contrarium præscivisset: noveritis nos Patriarchæ Granden. mandâsse, ut si mandatum priori juramento licitè facto repugnet, ipsum auctoritate nostrâ denunciet non servandum. *l*

[*α Aut nisi per nobilem virum R. Comitem & H. Mauroten. qui absentes esse dicuntur, ipsum contingeret relaxari.*]

a *al. Gulielmo.* b *Cap.* 5. *eod. tit. in* 2. *compil.* c *al. hominii & fidelitatis puritatem, &c.* d *al. Brundiens. Archiepisc.* e *Pars c. cùm non ab homine. sup. de jud. & c.* 6. *eod. tit. in* 2. *compil.* f *perjurandi.* g *Henrico Vitali & Leonardo Marco Mauricen.* h *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *comp.* i *Mauricen.* k *Cumq; idem A. non credens se tale, &c.* l *observandum.*

CAP. XVII.

Qui juravit Ecclesiam defendere, & requisitus sine justa causa recusat, perjurus est, nec eum defendit appellatio.

Idem *magistro Apollinari.* (*an.* 1206.)

BRevi sciscitatus *a* es quæstione, utrùm ille, qui jura alicujus Ecclesiæ servare ac pro posse defendere juramento tenetur, si necessitate imminente super hoc sub juramenti debito requisitus duxerit appellandum, perjurii reatum incurrat. Respondemus, quòd in hoc articulo appellantem à perjurio talis appell. non excusat, imò (nisi difficultas existat, propter quam requisitus non possit Ecclesiæ subvenire) culpâ perjurii potiùs irretitur.

CAP. XVIII.

Jurans scienter illicitum, non indiget absolutione, sed tenetur illud non observare. Si verò juravit ignoranter, debet illud observare, si aliquo licito modo est observabile. Si autem juravit licitum, quod putabat illicitum, debet observare juramentum, sed de animo depravato aget pœnitentiam.

Idem *illustri Regi Aragoniæ.* (*an.* 1205.)

QUantò personam *b* tuam: [*& infrà. α*] Quidam Consiliarii tui (imò potiùs deceptores) tuum animum induxerunt, ut jurares irrequisito assensu populi, usque ad certum tempus patris tui conservare monetam, quæ tamen circa mortem ejus fuerat legitimo pondere defraudata. Cùm autem adeò sit diminuta & minoris valoris effecta, quòd grave propter hoc scandalum in populo generatur, tu quod egeras *c* indiscretè cupiens revocare, ac necessitati populi satisfacere, ab observatione juramenti prædicti postulâsti suppliciter à nobis absolvi. Super quo diligens indagator potuisset facilè intueri, quòd non tam erat absolutio necessaria, quàm interpretatio requirenda: quoniam cùm juramentum fecisti, monetam aut falsam, aut legitimam esse credebas. Si falsam, juramentum fuisset illicitum, & nullatenus observandum, & pro eo esset tibi pœnitentia injungenda: cum juramentum non, ut esset iniquitatis vinculum, fuerit institutum. Si verò legitimam esse credebas, juramentum licitum fuit & usquequaque servandum. Et ut irreprehensibiliter observetur, consulimus & mandamus, ut reprobatâ monetâ, quæ à legitimo pondere fuerat defraudata, alia sub nomine patris tui moneta cudatur, quam ad legitimum pondus reducas, secundùm eum statum, quem tempore patris tui habuit meliorem, ita quòd antiqua moneta, quæ ab illo statu falsata non fuerat, cum ea pariter expendatur: per quod & dispendium vitari poterit, & juramentum servari. Veruntamen si monetam ipsam in præstatione juramenti credebas à legitimo pondere diminutam, & tua super hoc conscientia te remordeat, tuum humiliter confitere peccatum, & satisfactionem injunctam tibi pro illicito juramento studeas adimplere.

[*α Inter alios Christianos Principes sinceriori charitate diligimus, tantò Serenitati Regiæ diligentiori solicitudine volumus præcavere, ne quid ei, quod absit, immineat, quod vel in periculum animæ tuæ, aut detrimentum terræ valeat redundare. Et tenore siquidem literarum tuarum & plurium Prælatorum, nec non & aliorum multorum in regno tuo consistentium nobis innotuit, quòd adversùs inimicos Christianitatis, qui præ magnitudine suæ potentiæ terram Hispaniæ tunc temporis occupabant, in auxilium charissimi in Christo fil. n. regis Castellæ illustris, cum armatorum multitudine festinares.*]

CAP. XIX.

Non valet juramentum præstitum in præjudicium juris superioris.

a *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *compilatione.* b *Cap.* 4. *eod. tit. in* 3. *compilat.* c *In Cod. Barbat. egeras indiscretè, discretè cupiens, &c.*

Idem

Idem *Consulibus & populo* a *Tudertino.*
(*an.* 1204.)

VEnientes *b* ad sed. Apostol. Consules vestros super his, quæ ad nos de vobis sæpius referuntur, & commonere curavimus, & aliquantulum asperè convenire. Cùm enim & appellationibus interpositis ad Apost. sed. teramini humiliter & devotè deferre, cùm & leges etiam sæculares post sententiam beneficium appellationis non denegent aggravatis, vos sententias appellatione suspensas executioni mandatis. Verùm iidem Consules nobis exponere curaverunt, quòd cùm aliqui vestrûm vocantur ad officium consulatûs firmant proprio sacramento, quòd super mutuis & plagiariis secundùm vestræ civitatis consuetudinem judicabunt, & intra 28. dies, quæ judicaverunt, exequentur. Unde salvo hujusmodi juramento vos non posse super his appellationibus deferre dicebant. Quia verò non minùs Judices secundùm leges, quàm Consules vestri secundùm consuetudinem vestræ civitatis judicare jurârunt: & ideò sicut Judices contra leges, sic & Consules vestri contra consuetudinem possint *c* subditos aggravare: mandamus, quatenus appellationibus ad nos interpositis, deferatis, cùm prædictum juramentum vos excusare non possit, in quo debet intelligi jus superioris exceptum. Cùm ergo postquam S. lator præsentium ad sed. Apost. à sententiis G. Judicis appellavit, sententiam ipsam duxeritis executioni mandandam, in possessionem rerum, de quibus quæstio vertebatur, appellantis adversarium inducentes: volumus & mandamus, ut possessionem ipsam restituatis eidem: alioquin noveritis nos Episcopo Nucerino *d* mandâsse, ut vos ad id Eccles. cens. compellat.

CAP. XX.

Jurans usuras non repetere, potest juramento non obstante ex nova causa repetere. h. d. secundum intellectum notabiliorem.

Idem *Pisano Archiepiscopo.* (*an.* 1205.)

II. AD nostram *e* noveris audientiam pervenisse, quòd cùm I. & G. Petro usuras non modicas persolvissent, juramento firmaverunt, quod nec per se, nec per alium prædictas usuras repeterent, vel apud Ecclesiasticum Judicem, sed etiam secularem super his deponerent quæstionem. Cumque creditor condiderit testamentum suis præcepit hæredibus, ut omnibus, qui probarent se dedisse usuras eidem, ipsas eis restituere procurarent. Unde cùm prædicti I. & G. usuras repetere non attentent propter hujusmodi juramentum, & hæredes prædicti P. eis negligant satisfacere de usuris: Mandamus, quatenus sub pœna excommunicationis publicè in Ecclesia proponi facias vel proponas, ut qui super hoc noverint veritatem, procedant ad testimonium proferendum: & si per dicta testium vel alia documenta tibi constiterit de præmissis, hæredes illius, ut usuras, quas à prædictis pater eorum accepit, restituant universas, Ecclesiasticâ censurâ compellas.

CAP. XXI.

Juramentum generale debet ita intelligi, si fieri potest, ut non obviet juri, aliàs tanquam temerarium non obligat contra juris observantiam.

Idem *Neapolitano Archiepiscopo.* (*an.* 1206.)

III. AD nostram *f* noveris audientiam pervenisse, quòd à te quasi per extorsionem tale fuit præstitum juramentum, quòd in omni causa deberes ordinem judiciarium observare. Verùm quoniam secundùm traditiones canonicas manifesta accusatione non indigent *g* nec in eis est ordo judiciarius observandus, qui debet in aliis observari: nec tu quando sub præmisso tenore jurâsti, habebas in mente, ut propterea venires contra canonicas sanctiones, alioquin non juramentum, sed perjurium potius extitisset, nec esset aliquâ ratione servandum. Nos juramentum tuum benignius interpretari volentes, ita quòd consonet canonicis institutis, frat. t. auctoritate præsentium intimamus, quòd in manifestis & notoriis ratione juramenti præmissi non credimus te teneri servare subtilitatem ordinis judiciarii, quam in his non servari per omnia ipsa juris ratio postulat & requirit. Unde videbitur subtiliter intuenti de ordine judiciorum procedere, ut in præmissis non per omnia ordo judiciarius observetur. Quanquam & secundùm approbatum intellectum rectè possit intelligi, quòd jurâsti, ut in omnibus causis ordinem judiciarium observares, in illis videlicet, in quibus est ordo judiciarius observandus. Sic ergo faciens & juramenti tenorem servabis, & instituta canonica non omittes.

CAP. XXII.

Si unum juramentum uni debitum alteri præstatur, illicitum est: & eo non obstante, cui debetur, præstandum est.

Idem *Judici Carolitano.* a

EA te *b* credimus discretione vigere, ut intelligas per teipsum, quòd onus non remittitur, sed augetur, cùm cuiquam improvidè solvitur, quod alii ex debito est præstandum. Sanè cùm Archiepiscopus Turritanus à te nomine *c* nostro juramentum fidelitatis (sicut à nobis mandatum acceperat) exegisset, illud exhibere in ejus manibus distulisti, asserens, quòd Pisano Archiepiscopo salvo Apostolicæ sedis honore hujusmodi præstiteras juramentum. Cùm igitur nobis & Ecclesiæ Romanæ fidelitatem facere tenearis, si præstitum juramentum ei, quod à te nobis tanquam debitum est præstandum, contrarium reputes illud illicitum judicabis: & illicito non obstante, quod licitè, imò ex debito petitur, exhibebis: vel si præstitum præstando contrarium non existit, illud sine difficultate præstabis.

CAP. XXIII.

Qui juravit stare mandato alicujus, non tenetur parere, si præcipit illicita, ut quòd filium exhæredet, vel uxorem abjuret.

Idem *d Alatrino Episcopo.* (*an.* 1204.)

QUintavallis *e* nostris auribus intimavit, quod pro offensa, quam filiæ ipsius aliis mulieribus irrogârant, quòd earum mandato pareret, præstitit juramentum: quæ tale illi sub debito juramenti dedêre mandatum: quòd si quando filii *f* aut uxor illius aliquod factum vel verbum contumeliosum mulieribus illis objicerent, idem filias & filios exhæredaret, & à se propriam removeret uxorem. Quocirca mandamus, quatenus cùm licitum fuerit juramentum, sed mandatum illicitum, prædictis, ut revocent mandatum illud, injungas, alioquin eum ad mandati observationem illius denuncies non teneri.

CAP. XXIV.

Ex causa levi & temeraria conjuges etiam quoad torum, & mutuam cohabitationem, se separare non possunt, etiam cum juramenti interpositione.

Idem *Archiepisc. Tarraconen.* (*an.* 1206.)

TUa nos duxit *g* fraternitas consulendos, quid tibi super hoc sit faciendum, quòd B. & A. uxore ejus adinvicem juraverunt, se nunquam mutuò petituros: idem verò nunc repetit illam instanter: ei è contrario affirmante

a *al. Tridentino.* b *C.* 5. *eod. tit. in* 3. *comp. vide Guid. Pap. hic.* c *possunt.* d *Rocentino.* e *Cap.* 6. *eod. tit. in* 3 *compil. Vide B. Thom.* 2.2. *q.* 78. *art.* 3. *& Sotum lib.* 6 *de just. & jur. q.* 1. *art.* 4. f *C.* 7. *eod. tit. in* 3. *comp.* g *Vide l. si verò.* §. *qui pro rei. ff. qui satisdar. cog. & leg.* 2. *& Bart. ff. de furtis.*

a *Al. Karsalitin.* b *Cap.* 8 *eod. tit in* 3. *comp.* c *nomine Ecclesiæ.* d *Salatrino.* e *C.* 9. *eod. tit. in* 3. *comp. Vid. Bald. in Authen. generaliter. C. de Episc. & Cler.* f *filiæ.* g *Cap.* 10. *eod. tit. in* 3. *comp. Vid. Sot. lib.* 4. *sentent. dist.* 22. *q.* 1. *art.* 3.

quod priùs se faceret *a* Sarracenam, quàm rediret ad eum: [*& ĩ. α*] Nos igitur fraternitati tuæ respondentes, mandamus, quatenus, utrumque ad continentiam servandam moneas & inducas: quam si promittere voluerint & servare, utrumque dimittas sine alio commorari: alioquin si vir noluerit continere, tu illam ut revertatur ad ipsum, & tanquam uxor cum viro moretur, per excommunicationis sententiam appell. rem. compellas: cùm & temerarium fuerit hujusmodi juramentum, & adulterium utrinque sit commissum.

[*α Sed adulterium cui adhæsit, postquam recessit ab eo, libenter dimitteret, & castitatem promitteret, & juraret.*]

CAP. XXV.

Is qui juravit cum muliere contrahere, propter supervenientem fornicationem, vel deformitatem, eam repellere potest: propter præcedentem non. h. d.

Idem *b Genuen. Archiepiscopo. (an.* 1207.)

QUemadmodum *c* si vir mulieri jurâsset, quando contraxit cum illa, quòd eam semper pro legitima uxore teneret, pro fornicatione, quam mulier anteà commisisset, non posset eam dimittere: sed pro fornicatione, quam posteà perpetraret, eam dimittere posset, non obstante hujusmodi *d* juramento, quoniam in eo talis erat subintelligenda conditio, si videlicet in legem illa conjugii non peccaret. Ita si quis juraverit se ducturum aliquam in uxorem, non potest ei fornicationem opponere præcedentem, sed subsequentem, ut illam non ducat in conjugem: quia in illo juramento talis debet conditio subintelligi, si videlicet illa contra regulam desponsationis non venerit.

Alioquin si post hujusmodi juramentum publica meretrix fieret, teneretur eam ducere in uxorem: quod est prorsus absurdum. Nam si post contractum conjugium vir propter fornicationem, licitè potest uxorem à sua cohabitatione dimittere: longè fortiùs ante conjugium celebratum propter eandem causam sponsus licitè potest in suam cohabitationem non admittere sponsam: quia turpiùs ejicitur, quàm non admittitur hospes *e*. Non obstante in alterutro casu vinculo juramenti, quod quidem propter subintelligendam conditionem est tale, ut is qui juravit, ad utrumque sine transgressione se possit habere. Quòd si post hujusmodi juramentum mulier fieret non solum leprosa, sed etiam paralytica, vel oculos, vel nasum admitteret, vel quicquam ei turpius eveniret: nunquid vir teneretur eam ducere in uxorem? profectò ductam non posset dimittere. Sed nunquid non ductam admittere teneretur? quamvis interdum contractum non dirimat, quod impedit contrahendum.

Si vir juravit non accusare uxorem, temerarium est juramentum: sed si specialiter de adulterio hoc juravit, denunciare poterit, sed accusare non debet.

Illud autem juramentum est proculdubio temerarium, si vir juret uxori, quòd eam super nullo crimine accusabit: quia si mulier fieret infidelis, & nollet cohabitare viro absque contumelia creatoris, vel ut illum traheret ad infidelitatis errorem: tunc incunctanter deberet illam impetere apud Judicem suum, ut eam, nisi penitus resipisceret, omninò dimitteret, secundùm canonicas sanctiones. Quòd si expressè jurâsset, quod eam super adulterio non impeteret, essetne servandum hujusmodi juramentum? Cùm Scriptura *f* testetur, quod patronus est turpitudinis, qui celat crimen uxoris: & secundùm regulam Evangelii *g*, si primò & secundò correcta resipiscere nollet, dicendum esset Ecclesiæ, ut tanquam ethnica & publicana deinde vitaretur: nec per hoc libera præberetur ei peccandi facultas propter impunitatem peccati. Sed nunquid vir non potest dimittere uxori peccanti non solùm septies, sed etiam usque septuagies septies, secundùm Evangelicam veritatem? *a* Tutiùs ergo in hoc casu videretur, ut propter jurisjurandi religionem vir accusare desistat uxorem ad divortium celebrandum: quanquam denunciare eam possit ad pœnitentiam peragendam.

CAP. XXVI.

Licitè ex causa necessaria etiam per religiosos juratur.

Idem *Abbati & Capitulo Castellionis.*

(*an.* 1206.)

ETsi Christus *b* præceperit secundùm Evangelicam veritatem: *Sit sermo vester, est, est, non, non*: ut affirmatio vel negatio sicut procedit ex ore, ita procedat ex corde: quia tamen hominum excrescente malitiâ, simplici assertioni vel negationi vix creditur, idcirco prudenter adjunxit, *quod amplius est, à malo est*: à malo quidem, non tam culpæ, quàm pœnæ: nec exhibentium, sed exigentium juramentum: nam incredulitas hujusmodi magis est pœna, quàm culpa: unde non dixit, *malum*: sed dixit, *à malo*. Licet enim juramentum prohibuisse Dominus videatur, nusquam tamen per creatorem, sed per creaturam jurare prohibuit: ne per hujusmodi juramentum transferretur ad creaturam honorificentia creatoris. Quare cùm in Evangelio *c* præmisisset: *Dico vobis, nolite jurare omnino*: statim subjunxit: *neque per cœlum, quia thronus Dei est: neque per terram, quia scabellum pedum ipsius est; neque per Hierosolymam, quia civitas est Regis magni: neque per caput tuum, quia non potes unum capillum facere album aut nigrum.* Et quamvis non sit per creaturam jurandum: si tamen juretur per creaturam, servandum est quidem, dummodo sit licitum, quod juratur: quia teste veritate, *qui jurat in cœlo, jurat in throno Dei, & in eo qui sedet super eum.* Jacobus *d* quoque non simpliciter prohibet juramentum: sed voluntatem jurandi, cùm ait: *Ante omnia, fratres mei, nolite jurare*, quoniam *e* ad juramentum non debet quenquam spontanea voluntas inducere, sed necessitas trahere importuna: & tunc potest sine culpa jurare, dummodo illos tres *f* comites habeat juramentum, de quibus Propheta ait *g*: *Et jurabunt, vivit Dominus, in veritate, & judicio, & justitia.* Quod autem Jacobus *h* subdit: *Neque per cœlum, neque per terram, neque per quodcunque aliud juramentum*: jurare vetat per quamlibet creaturam; quodcunque sit illud: alioquin non dixisset Apostolus *i*: *Homines per majorem suum jurant, & omnis controversiæ eorum ad confirmationem finis, est juramentum*: in quo patenter ostendit, per quem sit jurandum, cùm ait: *homines per majorem suum jurant*, id est, per Deum: & cur sit jurandum, ut videlicet omnis controversiæ finis sit juramentum. Angelus quoque, quem vidit in Apoc. *k* Joan. stantem super mare & super terram, levavit manum suam ad cœlum, & juravit per viventem in secula seculorum. Christus etiam plus legitur dixisse in Evangelio, quàm est est, non non: cùm sæpissimè dixerit: *Amen dico vobis*: quod ipse, secundum Lucam exponens, cùm præmisisset *l*, *Amen dico vobis, quia nemo Propheta acceptus est in patria sua*: consequenter adjunxit: *In veritate dico vobis, quia multa viduæ erant in diebus Heliæ in Israel.* Apostolus quoque jurabat, cùm diceret *m*: *Testis est* mihi

a *Vide Covarruv. lib.* 4. *var. res. c.* 9. b *n antiq. Januens.* c *Cap.* 11. *eod. tit. in* 3. *comp. Vid. Mag. & Doct.* d *sacramento.* e *Vide l. pen. ff. de cond. ob tur. caus. & l. generaliter. & l. si plagii. per Bart. ff. de verb. obligat.* f *Levit.* 18. g *Matth.* 18.

a *Matth.* 18. *Luc.* 17. b *C.* 13. *eod. tit. in* 3. *compil. Vid. B. Tom.* 2. 2. *q.* 89. *art.* 2. *& Sot. l.* 8. *de just. & jure. q.* 1. *art.* 2. *Matt.* 5. c *Adde, an testis jurans per S. Jacobum, vel alium deponat, vid. Cyn. in l. testium. C. de test.* d *Jac.* 5. e. *quoniam ad jurandum, &c.* f *B. Thom.* 2. 2. *q.* 89. *art.* 3. g *Hier.* 4. h *Jacob.* 5. i *Hebr.* 6. k *Apoc. c.* 20. l *Luc.* 4. m *Rom.* 1.

mihi De[...] & iterùm *a*: *Quotidie morior per gloriam veſtram, fratres*! [...]uæ Græca exemplaria manifeſtiſſimam jurationem eſſe oſ[...]ndunt. Si enim per ſe malum eſſet jutare, profectò D[...]minus non jurâſſet, cùm tamen in Veteri Teſtamento [...]egatur *b*: *Quia juravit Dominus, & non pœnitebit eu[...]*; & rurſùs *c*: *Juravit Dominus David veritatem, & n[...] fruſtrabitur eum*, imo & præcepit in Veteri Teſtamento [...] *Redde Deo* e *juramenta tua.* Quædam enim prohiben[...]r, quia per ſe mala ſunt, ut furtum, adulterium, & hujuſmodi: quæ non ſunt aliquatenus facienda. Quædam verò prohibentur ex cauſa, non quia per ſe mala ſunt, ſed quia ſi fiant frequenter & multum, ex his mala ſequuntur: ut vinum per ſe malum non eſt, & tamen prohibet Apoſtolus dicens *f*: *Nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria*: quoniam ex frequenti & immoderata potatione vini, luxuria generatur. Sic & juramentum per ſe quidem malum non eſt, cum ſit confirmatio veritatis, ſed tamen prohibetur ex cauſa, quoniam ex frequenti & incauta juratione perjurium ſæpè contingit: ſicut in Eccleſiaſtico legitur *g*: *Vir multùm jurans replebitur iniquitate, & non diſcedet à domo ejus plaga.* Quemadmodum ergo Paulus indulſit propter neceſſitatem diſcipulo ſuo Timotheo *h*, ut utatur modico vino propter ſtomachum, & frequentes infirmitates: ſic profectò cùm neceſſitas exigit, pro re vera, licita & honeſta poteſt ſecurè jurari, quia ceſſante causâ, ceſſat effectus *i*. Licèt ergo debeatis eſſe viri perfecti, ut quantùm poteſtis, juramenti vinculum evitetis: volentes tamen indemnitati veſtri monaſterii providere, ne propter defectum teſtium, ſui juris ſuſtineat læſionem: præſenti vobis paginâ indulgemus, quatenus vos & monaſterii veſtri Converſi poſſitis in cauſis ejuſdem (deficientibus aliis teſtibus) pro ipſo perhibere teſtimonium veritati.

CAP. XXVII.

Juramentum contra utilitatem Eccleſiaſticam præſtitum, non tenet.

Idem *Epiſcopo Amelien.* (*an.* 1204.)

SIcut *k* noſtris eſt auribus intimatum, Eccleſiâ Tudertinâ vacante; ipſius Canonici, & Epiſcopus cum eis, dum eſſet in minoribus ordinibus conſtitutus, juramenta quædam in damnum Epiſcopalis juris fecerunt, priuſquam de Pontificis electione tractatus aliquis haberetur: [*& infrà.* α] Pro juratione incauta imponi fecimus Epiſcopo pœnitentiam congruentem: [*& infrà.* β] Quia *l* non juramenta, ſed perjuria potius ſunt dicenda, quæ contra utilitatem Eccleſiaſticam attentantur: mandamus, quatenus ab ipſis Canonicis inquiras ſuper præmiſſis diligentius veritatem: & ſi ea inveneris eſſe vera, quod in damnum Epiſcopalis juris receperis taliter attentatum, in ſtatum debitum, appellatione remotâ, reducas.

[α *Quæ utrum ſervari debeant, cum ex eis contingeret præſertim reditus Epiſcopales minorari, vir providus & diſcretus olim nos duxit idem Epiſcopus conſulendos. Nos igitur ſaluti ejus paternâ volentes ſolicitudine providere.*]

[β *Et nihilominus attendentes, quòd juramentum non ut eſſet iniquitatis vinculum fuerit inſtitutum, &c.*]

CAP. XXVIII.

Juramentum præſtitum ſuper actu à lege infirmato principaliter favore jurantis, licèt ſecundariò in favorem publicum, neceſſariò eſt obſervandum, ſi non vi, nec dolo fuit præſtitum, & in alterius præjudicium principaliter non redundat. h. d. multum ſingulariter conſideratâ medullâ capituli.

Idem *Beluacenſi Epiſcopo.* (*an.* 1206.)

CUm contingat *a* interdum, quod conſtante matrimonio mulieres alienationibus ſuper rebus dotalibus & donationibus propter nuptias conſentiant, ne ulterius contraveniant proprio ſacramento firmando, ac ſoluto proceſſu temporis matrimonio contravenite nitantur: utrum hoc eis liceat, à nobis tua frat. requiſivit. Nos autem f. t. r. quòd etſi mulierum conſenſus in talibus non videatur obligatorius ſecundùm legitimas ſanctiones, ne tali tamen prætextu viam contingat perjuriis aperiri: mulieres ipſæ ſervare debent hujuſmodi juramenta, ſine vi & dolo ſponte præſtita, cùm in alterius præjudicium non redundent, nec obſervata vergant in diſpendium ſalutis æternæ.

CAP. XXIX.

Movens bellum injuſtum compellitur reſtituere, quæ per violentiam occupavit, & eos abſolvere, à quibus indebitè juramenta extorſit. h. d. uſque ad verſ. Juramentum.

Idem.

SIcut: [*& infrà.*] Si conſtiterit *b*, quòd prædictus H. injuſtè bellum moverit contra I. ipſum H. inducere ſtudeatis, ut univerſa per hujuſmodi violentiam occupata reſtituat conquerenti, eum à præſtito ſibi juramento prorſus abſolventes. Quòd ſi acquieſcere noluerit, ipſum ad hoc (ſi præmiſsâ veritate nitantur) cogatis per ſententiam excommunicationis, terram ejus interdicti ſententiæ ſupponentes.

Non adſtringitur quis juramento ad implendum quod juravit, ſi ab alia parte non impletur, cujus reſpectu præſtitum eſt juramentum.

§. 1. Juramentum autem, quod I. ſe aſſerit præſtitiſſe, ſi de aſſenſu factum eſt utriuſque, cum non ligat, quæ præſtitit, dum ille cui præſtitum fuerit, ſervare negligit, quod promiſit.

CAP. XXX.

Clerici non habentes temporalia à Laicis non tenentur eis præſtare juramenta fidelitatis.

Idem *in Concilio generali.* c (*an.* 1216.)

NImis de jure divino *d* quidam Laici uſurpare nituntur, cùm viros Eccleſiaſticos nihil temporale obtinentes ab eis, ad præſtandum ſibi fidelitatis juramenta compellunt. Quia verò ſecundùm Apoſtolum *e*, ſervus ſuo Domino ſtat aut cadit, ſacri auctoritate Concilii prohibemus, ne tales Clerici perſonis ſecularibus præſtare cogantur hujuſmodi juramenta. *f*

CAP. XXXI.

Qui jurat non eſſe contra aliquem, poteſt in cauſis propriis & Eccleſiæ ſuæ eſſe contra eum. h. d. ſecundùm intellectum gloſſæ.

Honorius III. *A. & C. Canonic. Antiochenis.* (*an.* 1222.)

PEtitio *g* veſtra nobis exhibita continebat, quòd Eccleſiâ Antiochenâ vacante, Princeps Antiochenus timens conſpirationes aliquas fieri contra eum, à vobis juramentum extorſit, quòd contra ipſum de cætero non eſſetis: [*& j.* α] Interpretatione *h* congruâ declaramus, vos juramento hujuſmodi non teneri, quin pro juribus & honoribus ipſiùs Eccleſiæ, ac etiam ſpecialibus *i* veſtris legitimè defendendis, contra ipſum Principem ſtare liberè valeatis, coërcendo vos à machinatione duntaxat, per quam idem Princeps deberet læſionem perſonæ vel ſui amiſſionem incurrere Principatûs.

[α *Cum autem dictus Princeps adeò adversùs ipſam Eccleſiam*

a 1. *Corinth.* 15. b *Pſal.* 109. c *Pſal.* 131. d *Levitic.* 19. *Matth.* 5. e *Domino.* f *Epheſ.* 5. g *Eccleſ.* 23. h 1. *Timoth.* 5. i *Vid. l. generaliter. C. de Epiſc. & cler. & l. ſi pater. C. de hared. inſtit.* k *Cap.* 3. *tit. de conſtit. in* 3. *comp. Vid. Guid. Pap.* 1*al. quia verò.*

a *Cap.* 1. *eod. tit. in* 4. *compilatione.* b *Cap.* 2. *eod. tit. in* 4. *comp.* c *Lateran. ſub Innocent. II'.* d *Cap.* 8. *eod. tit. in* 4. *compilat.* e *Rom.* 14. f *juramentum.* g *Nota quæ conditiones intelligantur in juramento, de quibus Aretin. in §. æquè. Inſtit. de except. Jaſ. in l. ſi convenerit. ff. de juriſd. omn. jud.* h *In uno: Hoc autem interpretatione congruâ.* i *Specialibus, legitur in omnibus ſcriptis, licèt in aliquot vulgatis mendosè legatur ſpiritualibus.*

frequentes habeat quæstiones, nec vos ipsi deesse Ecclesiæ sine ipsius detrimento potestis, nec eidem audetis adesse, ne videamini contra dictum facere juramentum. Quare nobis humiliter supplicastis, ut vobis super his paternâ providere sollicitudine dignaremur. Nos igitur utilitati Ecclesiæ ejusdem, & saluti ac famæ vestræ, & honori dicti Principis pariter providentes.]

CAP. XXXII.

Cùm agitur de usuris, potest Judex in qualibet parte litis ex officio suo deficientibus probationibus exigere a partibus juramentum de veritate dicenda. Et eâdem ratione idem in qualibet causa, in qua imminet peccatum, secundùm Panormitanum.

Idem *Archidiac. & magistro G. Canonico Tullen.* (*an.* 1220.)

EX literis *a* vestris accepimus, quòd super causa usurarum vobis pro G. contra E. ab Apostolica sede commissa, non potuit per testes ab ipsius G. parte productos de sortis quantitate liquere, licèt de obligatione pignoris constitisset: unde expedire videtis, quòd exigatur de dicenda veritate à partibus juramentum, cùm ex fama quasi notorium habeatur, præfatum E. ex quadam terra ipsius G. sibi titulo pignoris obligata, sortem & ampliùs percepisse. Ne igitur ex hujusmodi juramenti defectu justitia (occultâ veritate) succumbat: mandamus, quatenus partes ad præstandum hujusmodi juramentum per cens. Eccles. appell. remotâ cogatis.

CAP. XXXIII.

Si positus in dignitate alienat bona dignitatis, non valet alienatio, & ipsemet revocare debet, non obstante juramento de non revocando: maximè si priùs jurat non alienare. h. d. secundùm verum intellectum. Panormitanus.

Idem *Colossen.* b *Archiepiscopo & ejus Suffraganeis.* (*an.* 1220.)

INtellecto jamdudum, quòd charissimus in Christo filius noster Hungariæ Rex illustris, alienationes quasdam fecerit in præjudicium regni sui, & contra Regis honorem: Nos eidem Regi dirigimus scripta nostra, ut alienationes prædictas, non obstante juramento, si quod fecit de non revocandis eisdem, studeat revocare *c*. Quia cùm teneatur, & in sua coronatione juraverit, jura regni sui & honorem coronæ illibata servare, illicitum profectò fuit, si præstitit de non revocandis alienationibus hujusmodi juramentum: & propterea penitùs non servandum.

CAP. XXXIV.

Si mulier juravit aliquem esse suum maritum, & succubuit, quia aliter non probavit, non datur, nec denegatur ei licentia cum alio contrahendi.

Gregorius IX. *Episcopo. Cenoman.* (*an.* 1232.)

MUlieri, quæ in jure præstito juramento asseruit virum talem in ipsam per verba de præsenti matrimonialiter consensisse, probationes alias non habenti, viro ab ejus impetitione per sententiam absoluto, non debes licentiam dare cum alio matrimonium contrahendi, ne auctor perjurii videaris *d*: nec hoc ei dicimus prohibendum: ne fortè si falsum juraverit, matrimonium contingat legitimum impediri: sed suæ conscientiæ est potiùs relinquendum.

CAP. XXXV.

Qui juravit servare statuta edita, & posteà per illud juramentum aliter non jurando promisit servare edenda, seu posteà edita, non tenetur ex juramento ad noviter edita. h. d. secundùm verum intellectum.

a *Vid. Guid. Pap. hic. & Beat. Thom. 2. 2. quæstion. 78. art. 3.* b *Colon. alit. Colocen. in omnibus.* c *Vid. leg. prohibere. §. quod planè. per Bartol. ff. quod vi aut clàm.* d *Juramentum non debet deferri ei, quem credimus incursurum perjurium. l. 2. de ind. viduitat. toll.*

Idem.

CLericus, qui juravit se statuta in Ecclesia sua edita servaturum, promittens per idem juramentum statutum, quod postmodum subsecutum est, fideliter observare: Licèt transgredi non debuerat, quod promisit, non tenetur ad illius observantiam ex debito præstiti juramenti.

CAP. XXXVI.

Juramentum litis decisorium à Judice delatum, sine justa causa recusari non potest: delatum verò à parte, licitè recusatur & refertur: in actione tamen famosa non licet reo referre, hoc dicit, usque ad §. sanè.

Idem *H. Judici.*

JUramentum *a* à te parti delatum, nisi justa de causa non potuit recusari. Quamvis, quod in judicio à parte parti defertur, recusari possit licitè, ac referri. Nec liceat convento famosâ actione referre hujusmodi jusjurandum.

Actore nihil probante, reus est absque omni onere absolvendus: si verò præsumptio est pro eo, defertur reo juramentum, vel ipsi actori consideratis personarum & causæ circumstantiis. h. d.

§. I. Sanè si actor *b* omnino in probatione defecerit, reus debet (& si nihil præstiterit) obtinere. Præsumptione verò faciente pro illo, reo deferri potest, ad ostendendam suam innocentiam, juramentum, nisi Judex (inspectis personarum & causæ circumstantiis) illud actori videat deferendum.

TITULUS XXV.

DE EXCEPTIONIBUS.

CAP. I.

Si testis de crimine contra eum excepto convincitur, vel aliàs convictus apparet, repellitur a testimonio, sed de crimine non punitur, si non tangit negotium principale.

Cœlestinus III. (*an.* 1195.)

DEnique *c*, quòd in dicta & personas testium: [*& infrà. α*] Si crimina testibus objiciuntur, de quibus non fuerant hactenus accusati, sed tantum per exceptionem opponuntur, probatio illorum criminum exhibenda est, antequam causa per sententiam terminetur: cùm (sicut canonica instituta declarant) testes absque ulla infamia, vel suspicione, vel manifesta macula in ferendo testimonio requirantur. Quòd si sola crimina, de quibus alio tempore convicti vel confessi fuerunt, testibus objiciuntur, à testimonio repelli possunt: quia sicut Stephanus Papa *d* & alii Pontifices *e* multi Romani testantur, non est credendum contra alios eorum confessioni, nisi priùs se probaverint innocentes. Cæterùm si de criminibus ad solam exceptionem objectis, testes convicti fuerint sive confessi, pœnâ ordinariâ mulctari non debent, cùm accusatio in ipsos, secundùm juris ordinem non procedat. Sufficit ergo si à perhibendo testimonio repellantur, præsertim ubi crimen quod eis objicitur, causam de qua agitur, contingere non videtur.

[*α Quibus ante juramentum vel depositiones nihil objectum fuit, post attestationes publicatas posset opponi, hoc in Romana Ecclesia de longa consuetudine obtinuisse cognoscas, ut ante juramentum vel depositiones & post, in dicta & etiam personas testium legitima exceptio possit opponi, &*]

CAP. II.

Reo excipiente, de excommunicatione contra actorem, non obstat communionis replicatio.

a *Vid Guid. Pap. hic.* b *Vid. Bart. in l. 1 D. de except. Spec. tit. de prob. Salic. & alios in l. qui accusare. C. de edendo.* c *C. 1. eod. tit. in 2. compil.* d *Epist. 2. Refert. Burch. lib. 1. Decret. c. 164.* e *scilicet Felix, Calixtus & Damasus, quorum refert Burch. de hac re dicta l. 1. Decr. c. 169. 171. & 172.*

Inno-

Innocentius III. *Archid. Richemundiæ.* (an. 1208.)

ANobis ex parte tua *a* fuit quæsitum *b*, utrùm is, qui excommunicato in locutione vel oratione scienter communicat, excommunicatum ipsum à sua possit accusatione repellere, cùm ille communionem hujusmodi replicet contra eum.

Nos igitur inquisitioni tuæ t. r. quòd ipse ab accusatione illius poterit removeri, cùm primus à communione fidelium sit exclusus, secundus verò tantùm à sacramentorum partipatione sit remotus. *c*

CAP. III.

Habens plura beneficia, contra alium de pluralitate non excipit. h. d. Joan. And.

Idem *Audicen. Episcopo.* (an. 1209.)

CUm Ecclesiasticæ *d* provisionis officium: [*&* ꝑ. *α*] Mandamus, quatenus Jac. faciatis Præbendæ illius, de qua per C. præd. nost. noscitur investitus, pacificâ possessione gaudere, cùm exceptionem illam, quòd præfatus Jac. in alia Ecclesia beneficium possidet, ei non possint opponere, quos constat varia beneficia in diversis Ecclesiis obtinere.

[*α Pro quæstione siquidem, quæ inter dilect. fil. Novarien. Capitulum & I. Clericum super Prabenda Novarien. Ecclesiæ vertebatur, tam nuncii Capituli, quam idem I. ad sedem Apostolicam accesserunt: & dum in nostra & fratrum nostrorum præsentia foret utraque partium constituta, pro ipso Jac. fuit taliter in nostro auditorio allegatum, quòd cùm placuisset bon. mem. cc. Pp. p. n. Jac. Prabendam Novarien. Ecclesiæ, quæ fuerat Magistri B. de sin. ad preces quorundam Cardinalium conferre, & ipsum de illa manu propriâ investire, de Apostol. sed. mandato fuit postmodum in corporalem ipsius possessionem inductus, quoniam non permittebant eum Canonici possidere. Econtrariò verò Novarien. Canonici respondentes, exceptiones quamplurimas allegabant, quibus ipsum Jac. à perceptione Prabendæ repellere omnino intendebant.*]

CAP. IV.

Judex statuere debet terminum ad omnes dilatorias proponendas, post quem excipientem non audiet, nisi in tribus casibus hic exceptis.

Idem *Episcopo Helien.*

PAstoralis: *e* [*&* ꝑ.] Quoniam per dilatorias exceptiones malitiosè nonnunquam causarum terminatio prorogatur, inquisitioni tuæ t. respondendo decernimus, ut intra certum tempus à Judice assignandum, omnes dilatoriæ *f* proponantur: Ita quòd si partes extunc voluerint aliquas opponere, quas non fuerint protestatæ, nullatenus audiantur *g*: nisi fortè aliqua de novo sibi competens exorta fuerit: vel is, qui voluerit eam opponere, fidem faciat juramento, se postmodum ad illius notitiam pervenisse.

CAP. V.

Excommunicatus excipere, appellare, & omnem defensionem facere potest, sed reconvenire non potest.

Idem *Monachis Farsen.* h (an. 1207)

CUm inter *i* Priorem & Conventum de Argentolio *k* ex parte una, & nobilem virum S. de Malileone *l* diœcesis Pictavien. ex altera, super damnis & aliis coram vobis ex delegatione nostra quæstio verteretur, procuratore ipsius nobilis vestrum volente declinare judicium, eò quòd duos ex vobis habebat suspectos, procurator monasterii allegavit parti ejusdem nobilis (cùm esset vinculo excommunicationis adstrictus) exceptionis hujusmodi beneficium interdictum: [*&* ꝑ. *α*] Inquisitioni vestræ duximus respondendum, quòd prædicto nobili legitima defensio in judicio reservatur, & maximè Judicis *a* recusatio, cùm periculosum sit coram suspecto Judice litigare, ac suspectis Judicibus sed. Apostol. causam de certa conscientia *b* non committat: unde in talibus non excommunicati favor attenditur, sed æquitas judicantis, cùm non debeat claudicare judicium: ac satis videatur absurdum, si actore impugnante, reo defensionis copia denegetur, quia sic condemnaretur multoties absolvendus. Porrò cùm excommunicato, quando in causa absolutionis existit, non sit justa deneganda sententia, nec interdici debet eidem appellationis remedium si contra justitiam condemnetur, quâ ratione in uno eodemque negotio ipsi alia legitima subtrahantur suffragia, non videmus. Cæterùm non sic in reconventione sentimus: ne quod in defensionis remedium sustinetur, ad impugnationis materiam extendatur.

[*α Cùm enim excommunicatus non reportet ex contumacia commodum, valeat conveniri, si exceptionis liberum posset habere progressum vel recursum, traheretur multoties in favorem, quod est in odium introductum. Unde postulâstis sedis Apostolicæ oraculo edoceri, qualiter in hoc dubitationis articulo procedere debeatis.*]

CAP. VI.

Excipiens non videtur fateri ea, quæ in exceptione includuntur. Et exceptio falsi potest etiam post sententiam opponi.

Idem *Monachis Farsen.* c (an. 1208.)

CUm *d* venerabilis frater noster I. Sabinen. Episcopus coram dilectis filiis nostris R. tituli S. Anastasiæ Presbytero, & P. sanctæ Luciæ Diacon. Cardin. quos sibi & R. procuratori vestro concessimus auditores, Ecclesiam sancti Viti cum suis possessionibus & pertinentiis perivisset, asserens eandem ad se in spiritualibus & temporalibus pertinere. Idem fundum Episcopi intentione fundatâ, præproperè *e* sic respondit: quòd etsi dicta Ecclesia dudum fuerit Ecclesiæ Sabinen. subjecta, eam tamen non poterat Episcopus vendicare, quam ex permutationis causa Farsen. monasterium obtinebat, ad hoc probandum quoddam exhibens instrumentum, in quo contineri primâ facie videbatur, quòd Theodosius Episcopus cum suorum Sacerdotum assensu prædictam Ecclesiam sancti Viti, pro quibusdam Ecclesiis & rebus aliis in cambium vestro duxit monasterio concedendam.

Ad hæc Episcopus proposuit memoratus, intentionem suam per hujusmodi responsionem esse fundatam: cùm enim pars vestra responderit, se dictam Ecclesiam ex permutatione facta per Sabinen. Episcopum obtinere, confiteri per consequens videbatur, se credere, quòd dicta Ecclesia tempore permutationis pertinuit ad Ecclesiam Sabinen. cùm permutatio inter contractus bonæ fidei computetur, nec cum alio, quàm cum Domino, vel cum eo, qui habebatur loco Domini, legitimè valeat celebrari: [*& infrà. α*] Porrò memoratus Episcopus ad probandum, quòd jam dicta Ecclesia ad se in temporalibus pertinebat, quosdam testes induxit, per quos nitebatur *f* ostendere, quòd tam dictam Ecclesiam, quàm molendina, terras, & alia bona ejus, Sabinen. Episcopi diutiùs possederunt, de illis pro suæ voluntatis arbitrio disponendo: [*& infrà. β*] Intelleximus supradictum Episcopum intentionem suam minimè fundavisse per testium depositiones, vel procuratoris supradicti

a *Cap. 2. eod. tit. in 3. compilat.* b *requisitum.* c *Dictio, sit, deest in pluribus.* d *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.* e *Supr. de off. Jud. delegat. c. pastoralis. require qua sunt hic decisa cap. 3. eod. tit. in 8. compilat. Vid. Bald. in l. 2. ff. quod vi aut clam.* f *Vid. l. fin. C. de except.* g *Vid. text. in auth. qui semel. cùm ibi notat. C. de probat.* h *Hæc duo postrema verba desunt in antiquis.* i *Cap. 2. eod. tit. in 4. compilat.* k *Argentorio.* l *ab Malis.*

a *Vid. Hostien. in sum. tit. de recusf. §. quæ sint justæ causæ.* b *al. scientia.* c *Farsen. al. Franeten. In quibusdam ita: Innoc. III. Archid. Ribemundiæ.* d *Cap. un. tit. de Confess. in 4. compilat. Vid. Dyn. in cap. exceptione. De reg. jur. Adde Roman. in l. cùm mulier. ff. sol. matrim.* e *al. properè.* f *videbatur.*

responsionem, quia exceptionem objiciens de intentione partis adversæ, non intelligitur fuisse confessus, vel per instrumentum ex adverso exhibitum, cùm in eo Theodosius Episcopus, à quo permutatio facta proponitur, non dicatur Episcopus Sabinens. quanquam in transcripto, quo procurator utebatur, appositum fuerit Sabinen. per vitium falsitatis. Licèt autem nimis excesserit, qui transcriptum illius instrumenti falsavit, quia tamen delictum personæ in damnum Ecclesiæ redundare non debet, ac non solùm ante sententiam, verùm etiam post objici potest exceptio falsitatis, cùm falsorum instrumentorum prætextu lata sententia, usque ad XX. annorum spatium valeat *a* retractari veritate compertâ: nolumus ut per id monasterio vestro præjudicium generetur.

Quia verò nobis constitit, supradictam Ecclesiam sancti Viti constitutam esse in diœcesi Sabinen. Episcopale jus in omnibus eidem Episcopo adjudicavimus in eadem, illis duntaxat exceptis, quæ per authentica scripta ei noscuntur esse subtracta, cum per privilegium vel per præscriptionem legitimam nullatenus probaretur exempta.

Verùm quia dictus Episcopus, qui eandem Ecclesiam vendicabat, munitum se præscriptione legitimâ non ostendit, quanquam probaverit Episcopum Sabin. bona ejusdem Ecclesiæ aliquanto tempore possedisse: vos ab impetitione Episcopi quoad temporalia ejusdem Ecclesiæ sententialiter duximus absolvendos.

[*α Adjiciens etiam, quòd si confessioni stare vellet, in quantum contra vos facere videbatur, instrumentum tamen hujusmodi contra se minimè admittebant, quia nec tabellionis auctoritate, nec subscriptione testium dignoscitur esse fulcitum. Sed ad hæc pars vestra respondit, quod cùm procurator in modum exceptionis id objiceret, non videbatur de adversa partis intentione fuisse confessus, quia juxta legitimas sanctiones, qui exceptione utitur, non æstimatur de intentione adversarii confiteri, adjungens, quòd etsi permutationis tempore cœnobium foren. crediderit Ecclesiam dictam S. Viti ad Sabin. Ecclesiam pertinere, prædictus tamen procurator ex certis causis seu verisimilibus conjecturis credulitatem suam postmodùm potuit taliter informare, ut crederet eandem Ecclesiam ad Sabinen. Ecclesiam tunc temporis non spectâsse.*]

[*β Super his igitur & aliis propositis coram supradictis Cardinalibus, deliberatione cum fratribus nostris habitâ.*]

CAP. VII.

Si exceptio jurisdictionis exclusiva, propter quam fuit appellatum, probatur vera, Judex appellationis non debet de principali cognoscere, sed supersedere. h. d. intelligendo, quòd isti erant Judices appellationis: & est notabilis intellectus, Panorm.

Honorius III. *Abbati S. Huberti & sancti Martini Leodien.* b (*an.* 1220.)

Olim [*& infrà. α*] Nuper verò ex parte Gu. fuit propositum, quòd literis præd. n. Treveren. Archiepiscopo præsentatis, idem W. excipiendo proposuit, quòd auctoritate ipsarum respondere minimè tenebatur, quia ultra duas dietas extra suam diœcesim trahebatur in causam: & quia dictus Archiepiscopus hanc exceptionem admittere recusabat, vocem ad nos appellationis emisit: [*& infrà. β*] Porrò procurator partis *c* adversæ respondit, quòd idem Guil. ultra duas dietas extra suam diœcesim minimè trahebatur, cùm ipse Archiepiscopus terminum in tali loco statuerit, qui remotus ab illo non erat ultrà, quàm provisum est per constitutionem Concilii generalis: [*& infrà. γ*] Disc. v. mandamus, quatenus si procurator dicti Guil. probare potuerit exceptionem, quam coram Archiepiscopo proposuit sæpedicto, videlicet, se in causam trahi ultra duas dietas contra constitutionem concilii generalis *a*: vos appellationem dicti Guil. legitimam decernentes, negotio supersedere curetis.

[*α Fuit nostris auribus intimatum, quòd cùm fel. rec. m. I. Pp. p. n. mandasset ven. f. Archiepiscop. Trever. ut compositionem inter nobiles viros I. Comitem Delos. & W. de Hol... dia cruce signatos Trever. diœces. super raptu nobilis mulieris uxoris ejusdem Comitis, terris & rebus aliis amicabiliter ratam faceret observari, dicto verò W. nitente venire contra dictam compositionem, & se ad Apostolicum diffugium convertente: idem Archiepiscopus appellationi ejus non deferens, quam frivolam esse decrevit, in præfatum W. qui aliàs erat vinculo excommunicationis adstrictus, specialiter propter compositionem prædictam excommunicationis, & in terram suam interdicti sententias promulgavit. Cumq; postmodùm dilect. fil. G. dicti G. procurator, nostras ad vos super executione sententiarum ipsarum literas impetrâsset, & H. procurator W. præfati in audientia publica contradixisset eisdem, ven. f. n. Alban. Episc. & dilect. F. G. S. M. in Cosmi Diacon. Cardin. quos procuratoribus antedictis auditores dedimus, quia per ea, quæ ab eisdem fuerunt proposita coram eis, constitit manifestè, dictum W. excommunicationis vinculo esse innodatum procuratorem ejusdem W. ad impetrandum literas vel contradicend. admittendum non esse sententialiter decreverunt, literis, quas ad vos procurator dicti Comitis impetraverat, absolutis. Nos quidem ad instantiam procuratoris Comitis supradicti alterius partis astutiam metuentes, vobis dedimus in mandatis, ut in commisso vobis negotio juxta formam in prædictis nostris literis expressam, ratione praviâ procederetis, literas decernentes carere viribus, si quas fortè à nobis super præmissis pro ipso W. in præjudicium ipsius Comitis per subreptionem contigit impetrari, quæ plenam de prædictis non faciant mentionem.*]

[*β Sed præfatus Archiepiscopus appell. contemptâ mandavit ven. fr. n. Treveren. Episcop. ut compositionem prædictam faceret per cens. Eccles. firmiter observari: adjectum etiam fuit ex parte præfati W. quòd dictus Comes appellationem frivolam mentiens antedictam, excommunicatus ad nos existens, veritate tacitâ literas impetravit supradictas, quando pro parte ipsius W. fuit humiliter supplicatum, ut cùm idem, ac terra sua, necnon & alia bona sub Apostol. sed. protectione consistat, super hoc sibi providere misericorditer dignaremur, non obstante sententiâ, quam incurrerat, cum Ludovico in Angliam transferendo, cùm ipsum absolverimus ab eadem. Nos igitur eidem excommunicationis vinculo absoluto, providere volentes, Abbati S. Laurentii & conjudicibus suis per nostras literas dedimus in mandatis, ut si rem invenirent taliter se habere, revocato in irritum quicquid invenirent post appellat. hujusmodi attentatum, causam audirent, & fine debito terminarent, alioqui partes ad examen nostrum remitterent, appellantem in expensis legitimis condemnantes.*]

[*γ Adjecit etiam ipsius Comitis procurator, quod sæpedictus W. auctor. jam dicti prædecessoris, aliâ est excommunicatione ligatus, de qua in literis ad jam dictum Abbatem S. L. & ejus conjudices directis nullam fecit penitus mentionem. Unde petivit supradicti Comitis procurator, ut eas ob causas jam dictas decerneremus irritas & inanes. Quia verò in tanta contrarietate proponentium de veritate nobis constare non potuit.*]

CAP. VIII.

Pro defensione sua Ecclesiæ potest quis opponere exceptionem excommunicationis, perjurii, vel aliam legitimam exceptionem, nec per replicationem excommunicationis vel perjurii repelli potest.

Idem *Archid. Translig. & Officiali, & I. Canonico Turonen.* (*an.* 1222.)

Dilecti filii S. & P. ac O. Canonici Ecclesiæ sanctæ Mariæ, transmissâ nobis *b* petitione monstrârunt, quòd

a *Arg. l. querelæ. C. ad L. Corn. de Falsis. & c. 9. Supr. de probat.* b *De materia hujus decret. quatenus agit de diæta, vid. Bartol. in leg. 1. si quis caut. Imolam in l. continuus. ff. de verb. obligat. Alexand. cons. 22. Incip. consideratis verbis statuti. in 4. volum.* c *ipsius Comitis.*

a *Lateranen. sub Innocent. III. cap. 37.* b *Dictio, nobis, deest in multis.*

quòd cùm M. Canonicus ejusdem Ecclesiæ ipsos coram delegatis à nobis traxisset in causam, super eo, quòd se opponit electioni à quibusdam Canonicis *a* Granden. factæ de ipso in Priorem Ecclesiæ supradictæ: iidem proposuerunt, quòd dictus M. non debebat audiri: eo quòd excommunicatus erat, & perjurii crimine irretitus. Cumque dictus M. præfatis G. & P. perjurium, & S. excommunicationem in modum *b* exceptionis & replicationis objiciens, eorum exceptionem elidere niteretur: procurator eorum proposuit, quòd ejus super hoc probatio recipi non debebat, quia & si objectum præfatis Canonicis perjurium probaretur, non essent propter hoc à defensione suæ Ecclesiæ repellendi. Adjecit etiam, quòd contra excommunicationem dicto M. in modum exceptionis objectam, excommunicatio supradicti S. replicari non poterat: quia exceptio ipsi M. opposita & probata, eundem repelleret ab agendo: replicatio verò sæpedictum S. nequaquam à defendendo repelleret, si etiam probaretur: [*& infrà.* α] Ipsi verò Judices interlocuti fuerunt, quòd priùs probationes reciperent super replicatione præmissa *c*, propter quod ad nostram fuit audientiam appellatum. Quocirca mandamus, quatenus si res ita se habet, revocato in irritum, &c.

[*α Quare petebatur, ut omissis probationibus hujus replicationis, in quibus etiam si probaretur, labor, ut praostensum est, consumeretur, inanes probationes reciperent, quas ad probandum objecta ipsi M. dicerent producendas.*]

CAP. IX.

Si per exceptionem suspensionis, contra quam replicatur de nullitate, ordinatio Ecclesiæ retardatur, fit absolutio ad cautelam.

Gregorius IX. *I. & M. Canonicis Pragen.* (*an.* 1232.)

Apostolicæ sedis *d*: [*& ?.*] Sanè vobis apud sedem Apostolicam constitutis, quædam suspensionis & amotionis à beneficiis sententiæ fuerunt in modum exceptionis objectæ. Quas licèt proponeretis vos posse nullas esse per testes idoneos & instrumenta probare: Ne tamen ordinationem Pragens. Ecclesiæ, propter quam veneratis, hujusmodi objectionis obstaculo contingeret retardari: Sententias ipsas relaxavimus ad cautelam.

CAP. X.

Excommunicationis exceptione non obstante valet rescriptum impetratum in causa appellationis, licet de excommunicatione lata post appellationem à gravamine non faciat mentionem. hoc dicit, & secundùm hoc est casus not. & singularis: per quem fortè posset colligi una regula, quòd de innovato post appellationem etiam ab interlocutoria non est necesse in rescripto facere mentionem. Panorm.

Idem *Decano Linconiensi.* (*an.* 1233.)

Dilectæ *e* in Christo filiæ Priorissa & Conventus de Campessia nobis significare curarunt, quod cùm inter ipsas ex una parte, & Priorem & Conventum de Burcellia ex altera, super quibusdam decimis & rebus aliis, pro quibus conveniebantur ab illis coram Abbate S. Benedicti & ejus collegis, auctoritate Apostolicâ quæstio verteretur, & ipsæ ad nos ex sufficienti gravamine appellâssent, ac nuntium suum ad appellationem miserint prosequendam: præfati Judices postmodum tulerunt excommunicationis sententiam in easdem. Nostris ergo literis super appellatione præfata, non factâ mentione de excommunicatione, per eundem nuntium ad Priorem de Angles & suos conjudices impetratis, pars adversa ex eo se appellâsse proponens, quòd ipsi Judices exceptionem excommunicationis prædictæ, contra ipsas ab eadem parte propositam admittere denegârunt, ad Priorem de Gernemoe, & suos conjudices nostras super hoc literas impetravit: coram quibus ex parte ipsarum fuit excipiendo propositum, quòd cùm post appellationem legitimam dicta sententia lata fuerit, & cuilibet excommunicato defensionis auxilium competere dignoscatur, memorati Judices exceptionem partis contrariæ (sicut nec debebant) admittere noluerunt: sed cùm dictus Prior de Gernemoe & conjudices sui talem exceptionem non reciperent earundem, ipsæ ad nostram audientiam appellârunt. Quocirca mandamus, quatenus si est ita, revocato in statum debitum, quicquid post hujusmodi appell. inveneris attentatum, in eodem negotio juxta prioris mandati nostri ad præfatum Priorem de Gernemoe & conjudices suos directi tenorem, præviâ ratione procedas.

CAP. XI.

Per exceptionem excommunicationis à prosecutione appellationis etiam originalis actor repelli non debet. h. d, & est casus singularis, quatenus dicit de actore.

Idem *Abbati sancti Salvatoris Papien. & Vercellen. Præposito.* (*an.* 1230.)

Significaverunt *a* nobis Capitulum de Tornacens. quòd cùm P. in suum Archipresbyterum elegissent, Mediolanen. Archiepiscopus præsentatam sibi electionem renuens confirmare, quendam Zephum Clericum in Archipresbyterum instituit Ecclesiæ supradictæ: quare ipsis ad sedem Apostolicam appellantibus, Præposito sancti Stephani causam ipsam super his dicimur commisisse: qui electionem ipsorum confirmans, & pronuncians jus eligendi ad ipsum Capitulum pertinere, partem adversam ab impetitione ipsorum absolvit, à qua sententia partes ad sedem Apostolicam appellantes, causam ipsam vobis obtinuêre committi. Sed à parte altera exceptione excommunicationis oppositâ contra Capitulum memoratum, vos minùs providè attendentes, quòd prætextu excommunicationis oppositæ à prosecutione appellationis non debeat quis excludi: cùm omnis legitima defensio excommunicato in judicio reservetur: partem adversam non esse cogendam ad respondendum eisdem, perperàm decrevistis: propter quod dictum Capitulum nostram audientiam appellavit: [*& ?.*] Mandamus, quatenus si est ita, exceptione hujusmodi non obstante, in eodem negotio procedatis.

CAP. XII.

Reus in qualibet parte litis excommunicationem contra actorem objiciens auditur: & si malitiose distulerit, in expensis condemnatur, & dato, quòd non excipiat, ipse Judex publicè excommunicatum repellet.

Idem.

Exceptionem *b* excommunicationis in dilatoriis proponendis reus scienter omittens, in qualibet parte litis opponere minimè prohibetur, quod est in hac exceptione specialiter observandum, ne quisquam *c* in periculum animæ suæ excommunicato communicare cogatur. Qui si eam omiserit, ut actor laboribus & sumptibus fatigetur, in expensis est legitimis condemnandus. Excommunicatus *d* autem publicè, etsi hujusmodi exceptio non opponitur, nihilominus est officio Judicis repellendus.

a *al. Graciacensis Ecclesia.* b *Hæc duo verba, exceptionis &, desunt in antiq. manuscr.* c *Vid. l. circa. eum not. ff. de probat.* d *De absolutione ad cautelam, vide Speeul. tit. de sentent. §. ut autem. Adde Joan. de Anania cap. 1. ?. de malefic. & Alberic. in l. à præcedente. C. de dilat.* e *De mater. videlicet an & quando valeat rescriptum impetratum per excommunic. vid. Card. Consil. 3. tit. de rescr. & Consil. 12. de reg. Felin. in c. 1. sup. de rescript.*

a *Al. Significavit. Vid. Petr. Duenam reg. 270. In c. excommunicatus non potest.* b *Vid. Bellamer. Dec. 226. & Gomez. in comp. utriusque sign.* c *al. ne quis.* d *De materia vitandorum excommunicatorum vid. Fel. in c. Rodulfus. de rescript.*

CAP. XIII.

Non competit exceptio rei judicatæ reo absoluto, quia non possidebat.

Idem Gregorius IX. (*an.* 1224.)

ADversario *a* tuo per Judicem absoluto, quoniam tempore motæ litis rem petitam ab ipso sine dolo desierat possidere, si eam modo possideat, tibi petenti denuò, rei judicatæ exceptio non obsistat.

CAP. XIV.

Valet rescriptum impetratum ab excommunicato super prosecutione appellationis, licèt de excommunicatione non fecerit mentionem.

Idem.

VEnerabilem fratrem nostrum Archiepiscopum *b* Narbonen. qui à Judicibus ex sufficienti gravamine ad Apost. sedem appellans, ad vos super appellatione sua nostras literas reportavit, etsi ex causis aliis tempore impetrati rescripti vinculo fuerit excommunicationis adstrictus, de quibus ibi mentio non habetur, ad prosequendam per easdem literas appellationem prædictam decrevimus admittendum. Quia nihil excommunicato appellare prodesset, si non posset appellationem suam prosequi, & super ea literas impetrare.

TITULUS XXVI.

DE PRÆSCRIPTIONIBUS.

CAP. I.

Episcopus contra Episcopum locum per se conversum ad fidem, præscribit triennio: sed cùm vacat Ecclesia, vel est in schismate, non præscribitur contra ipsam.

Ex Concilio Aphricano. *c* (*an.* 402.)

PLacuit, ut si quisquam *d* aliquem locum ad catholicam unitatem converterit, si eum per triennium nemine repetente tenuerit, ulteriùs ab eo non repetatur. Si tamen per ipsum triennium fuerit *e* Episcopus, qui posset repetere, & tacuit: si autem non fuerit, non præjudicetur matrici Ecclesiæ, sed liceat, cùm locus acceperit Episcopum, ex ipso die intra triennium repetere. Item si fuerit Episcopus ad catholicam fidem ex Donati *f* parte conversus, non ei præjudicet præfinitum tempus: sed ex quo die conversus est, habeat per triennium potestatem repetendi locum, qui ad ipsam cathedram pertinebat.

CAP. II.

Duobus modis summatur: Primò sic: Taciturnitas Prælati non nocet Ecclesiæ, donec sit præscriptum. Secundo sic: In rebus invasis non currit præscriptio, Joan. Andr.

Ex Registro Gregor. *g* Italiæ Patriciæ. (600.)

NIhil *h* prodest: [*& j. α*] Nihil cum scandalo, nihil cum forali strepitu, vobiscum nos velle de causis pauperum definire, vobis scripsisse meminimus. Sed illud vos scire credimus, taciturnitatem atque patientiam nostram futuris post me Pontificibus in rebus pauperum præjudicium non facturam.

[*α Gloriosissima sanitas & pulchritudo corporis superficie, si virus latet intrinsecùs: atque illa magis cavenda est discordia, cui satellitium pax præbet exterior. Illud verò, quod in epistolis nostris revocare in memoriam nostram excellentia vestra studiosè contendit, scriptum esse vobis.*]

CAP. III.

Per quietam & sinceram possessionem triginta annorum, præscribit Ecclesia rem privati, h. d. prout loquitur in præscriptione Ecclesiæ activè, & iste intellectus tenendus est.

Gregorius. (*an.* 595.)

SAnctorum *a* Patrum sanctiones statuentes confirmaverunt, & nos irrefragabiliter confirmamus, ut omnes possessiones ad singulas provincias nostrorum fratrum pertinentes, à quibus per triginta annos possessæ sunt quietè & sincerè absque synodali proclamatione perpetuò teneantur.

CAP. IV.

Quarta decimarum & funeralium præscribitur contra Episcopum si quadraginta annorum spatio non solvatur, & cathedralis Ecclesia interim non vacavit.

Alexander III. *Salernitano Archiepisc.* b (1180.)

DE quarta decimæ & *c* oblationis defunctorum Clericus ab impetitione Episcopi quadragenariâ præscriptione temporis se posse tueri videtur. Nisi fortè interim pastoralis sedes caruisset pastore, qui jura Ecclesiæ suæ exigere debuisset. Nam Romana Ecclesia tricennalem præscriptionem contra Ecclesiam non admittit.

CAP. V.

Possessor malæ fidei non præscribit.

Idem. *d* (*an.* 1180.)

VIgilanti studio *e* cavendum est, ne malæ fidei possessores simus in prædiis alienis: quoniam nulla antiqua dierum possessio juvat aliquem malæ fidei possessorem, nisi resipuerit, postquam se noverit aliena possidere: cùm bonæ fidei possessor dici non possit. Ephesinus enim legislator solùm propter vitandam miserorum segnitiem, & longi temporis errorem & confusionem, primus tricennali vel quadragenali præscriptione vigorem legis imposuit *f.* Nobis autem tam in rebus cognitis, quàm latentibus placuit non habere vigorem.

CAP. VI.

Una Ecclesia in parochia alterius quadraginta annorum spatio decimas præscribit.

Idem *Mauritano* g *Episcopo.* (*an.* 1170.)

AD aures *h* nostras pervenit, duas Ecclesias litigâsse super decimis, quas una earum in alterius parochia annis XL. possedit: [*& infrà. α*] Tuæ fraternitati tenore præsentium innotescat, quòd de jure *divino & humano* melior est conditio possidentis. Quia quadragenalis præscriptio omnem prorsùs actionem excludit.

[*α Ac per hoc ejus actionem putat esse extinctam: altera verò volens eas jure parochiali evincere, præscriptionem non debere sibi obesse proponit. Ideoq; quid juris sit in hoc casu, tua nos duxit f. consulendos.*

CAP. VII.

Laici spiritualia possidere non possunt, ergo & per consequens, nec præscribere. h. d. & quotidiè allegatur.

Idem *Parmensi Episcopo.* (*an.* 1172.)

CAusam *i* quæ inter Regin. Archid. & Nobilem virum G. super decimis vertitur: [*& infrà. α*] Ideoque *f. t. p. a. s. p.* mandamus, quatenus causam ipsam debito fine decidas, non obstante præscriptione temporis, vel concessione Ecclesiasticæ secularisve personæ, si idem G. opponere eam voluerit: quia cùm Laici decimas detinere non possint, eas nullâ valent præscribere ratione.

[*α Experientia tua, de qua multum confidimus, committimus audiendam & mediante justitiâ terminandam.*]

CAP. VIII.

Si contra præscriptionem XL. annorum, quæ sola currit contra Ecclesiam, opponatur interruptio, uterque probabit.

Idem. *k* (*an.* 1172.)

a *De intellectu hujus decret. vid. Anton. de Butr. in c.* 1. *de re jud.* b *De mater. hujus decretal. vide Philip. in cap. olim. sup. de rescr.* c *Canonum Græcè collectorum ex Carthaginensibus Conciliis, hic numeratur centesimus vigesimus primus.* d *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil.* e *fuit.* f *Aug. lib. de hær. c.* 69. *tom.* 6. g *lib.* 2. *c.* 96. *epist.* 57. h *C.* 3. *eod. tit. in* 1. *compil.*

a *Cap.* 4. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Concil. Lateran. sub Alex. III. part.* 38. *c.* 7. *in regist. Greg. nondum inveni.* b *al. Salonitano. al. Salernitanen.* c *Cap.* 6. *eod. tit. in* 1. *comp.* d *al. Clemens IV.* e *Cap.* 7. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Concil. Lateran. sub Alex. III part.* 38. *c.* 1. f *Vid. l. fin. C. de præscr. long temp.* g *al. Mauritiano.* h *C.* 9. *eod. tit. in* 1. *comp. Bald. in tract. de præscr. in* 1. *p.* 5. *part. principalis, q.* 14. i *Cap.* 10. *eod. tit. in* 1. *comp & quare Laicis decimæ non dentur, B. Thomas & ibid. Cajet.* 2. 2. *q.* 87. *art.* 3. k *al. Urbanus tertius.*

ILlud autem te ſcire volumus & tenere, quòd adversus Eccleſias minorem præſcriptionem, quàm quadraginta annorum Rom. Eccleſ. non admittit, licet quidam canones approbent tricennalem: & Eccleſia ſe poteſt adversùs Eccleſiam quadragenariâ temporis præſcriptione tueri de re illa, quam inconcuſsè quadraginta annis noſcitur poſſediſſe. Verùm ſi de præſcriptione & interruptione inter partes fuerit mota quæſtio, ab utraque parte teſtes recipi debent: & ſi ptobata fuerit intertuptio, præſcriptio non tenebit.

CAP. IX.

Fines prædiorum Eccleſiaſticorum, quadraginta annorum ſpatio præſcribuntur.

Idem. (*Syracuſano Epiſc. an.* 1174.)

QUia indicante *b* Abbate C. comperimus, inter eum & Abbatem ſanctæ Luciæ *gravem eſſe* exortam de finibus quæſtionem: agrimenſoris definitione illam proſpeximus finiendam.

Hortamur igitur, ut ad loca, de quibus eſt contentio, accedentes, eam in veſtra faciatis præſentia terminari. Quadraginta tantùm annorum præſcriptione utrique parti ſervatâ.

CAP. X.

Tempore hoſtilitatis non currit præſcriptio.

Lucius III. *de Maſſandane & de Dorceſtre Abbatib. & Magiſtro A. de W. de Fordit.* (*an.* 1181.)

EX tranſmiſſa *c* conqueſtione Abbatis & Monachorum de Haben. accepimus, quòd cùm Eccleſia de Camenone ad jus eorum pertineat, & homines de Sibon. & Vinton. Eccleſiarum parochiani ſint ipſius Eccleſiæ: Clerici, qui prædictas habuerunt Eccleſias, minutatim omne jus parochiale præter jus funerandi, matrici Eccleſiæ ſubtraxerunt: [*& infrà.*] Diſc. veſt. mand. quatenus decimas & oblationes cum aliis obventionibus memoratæ matrici Eccleſiæ (præſcriptione hoſtilitatis tempore non currente) reſtitui faciatis.

CAP. XI.

Procurationes, quæ debentur legatis & nunciis Apoſtolicæ ſedis, præſcribi non poſſunt.

Innocentius III. *Abbati de Cenedo.* (*an.* 1210.)

ACcedentes *d* ad præſentiam noſtram Bræpoſitus ſancti Nazarii, & A. Canonicus ſancti Srephani, Syndici & Procuratores Primicerii & Clerici *e* Mediolan. de ordinariis majoris Eccleſiæ graviter ſunt conqueſti, quòd cùm ipſi Legatos & Nuncios Apoſt. ſed. devotè recipiant & procurent: dicti ordinarii procurare ipſos renuunt, & procurantibus *f* ad expenſas ſubſidium impertiri: [*& infrà. α*] Volentes autem, ut quod omnibus imminet, ab omnibus comprobetur: Mandamus, quatenus niſi dicti ordinarii per ſpeciale privilegium Apoſtol. ſed. à præſtandis procurationibus oſtenderint ſe immunes (etiamſi longiſſimo tempore procurationis obſequium non impenderint: cùm in talibus præſcriptio ſibi locum nequeat vendicare) ipſos ad procurationis ſarcinam ordine debito ſubeundam teneri decernas.

[*α Unde Clerici Mediolanen. grave querebantur ſibi præjudicium generari, cùm enim per civitatem ipſam ſæpe contingat tranſitum facere nuncios noſtros & legatos, quantò in eorum procurationibus pauciores exiſtunt, tantò facientes ampliùs prægravantur, & quantò per plures onus eſſet procurationis diviſum, tantò à facientibus faciliùs portaretur. Quo ſiquidem ordinarii, cùm pro eis & aliis vigilare jugiter non ceſſemus, & ſpiritualia ſicut Deus dederit omnibus miniſtremus, in hujuſmodi ſe jure ſpeciali tueri ſatagant, non videtur: præſertim cùm & Apoſtolus dicat: Si vobis ſpiritualia ſeminavimus, non eſt magnum, ſi carnalia veſtra metamus: & inſtantia noſtra quotidiana ſit omnium Eccleſiarum ſolicitudo, ſicut pleniùs norunt præſentes pariter & remoti.*]

CAP. XII.

Subditus non præſcribit obedientiam contra Prælatum.

Idem *de Coſta, & de S. Donato Prioribus.*

(*an.* 1210)

CUm non *a* liceat à capite membra recedere, non ſufficimus admirari, quòd ſicut referente Bracaren. Archiepiſcopo nobis eſt intimatum, licet Eccleſiæ veſtræ in ipſius ſint diœceſi conſtitutæ, vos tamen obedire ſibi tanquam Epiſcopo *b* veſtro contumaciter recuſatis: [*& infrà. α*] Ideoque mandamus, quatenus præfato Archiepiſcopo & Eccleſiæ Bracaren. obedientiam & reverentiam debitam, ſicut alii Clerici ſuæ diœceſis faciunt, impendatis, præſcriptione temporis non obſtante.

[*α Cùm igitur crimen ariolandi ſit repugnare, & ſcelus idololatriæ nolle acquieſcere, ſuſtinere nolentes, quòd ſubditi Prælatis ſuis non obediant ut tenentur, de communi f. n. conſ.*]

CAP. XIII.

De juribus ad Romanam Eccleſiam ſpectantibus currit ſola centenaria præſcriptio.

Idem *Nobili viro Mataſeloni.* (*an.* 1212.)

AD audientiam *c* Apoſtolatûs noſt. pervenit: [*& j. α.*] Proponebatur ex parte tua Alexandrum Pap. præd. noſt. tibi in caſtro Palatioli conceſſiſſe ſingulis annis 40. ſolidos denariorum Papienſ. quos Rom. Eccleſ. ibi conſuevit recipere annuatim: inſuper comeſtiones, banna, placita, foriſfacta, & omnia jura, quæ ibi Apoſtolica ſedes habebat. Sed ea tibi ratione nullâ deberi caſtellanus ejuſdem caſtri conſtantiſſimè aſſerebat. Ad quod probandum inducebas prædicti Papæ privilegium, & librum Eccleſ. Rom. cenſualem: hoc etiam nitebatis probare per teſtes, qui dicebant ſe vidiſſe præſcriptum cenſum nunciis Rom. Pont. à 50. annis, & infrà fuiſſe ſolutum. Sed inter alia fuit ex adverſo reſponſum, quòd nec privilegium, nec liber cenſualis, tibi aliquid commodi afferebat *d*, cùm privilegio uſus non fueris ſpatio annorum 30. & liber cenſualis ſuſpectus exiſteret: quia non fuerat in camera noſtra receptus, ac Scriniarius alio modo ſcripſiſſet dicta teſtium, quam dixiſſent. Nos igitur magis auctoritatem privilegii, quàm depoſitiones teſtium attendentes, conſiderantes etiam librum cenſualem, quem non ſuſpectum habuimus *e*, licèt non in noſtra, ſed in Cardinalis ſancti Hadriani camera ſit inventus, qui *f* eum, quando camerarius fuerat, de camera B. Petri ſuſcepit, nec credentes ipſum Scriniarium (cùm juratus ſit officium ſuum fideliter exequi) aliud ſcripſiſſe, quàm à teſtibus diceretur: Reſpicientes inſuper (quod eſt longè validius) ipſum negotium tangere principaliter Rom. Eccleſ. contra quam non niſi centenaria præſcriptio currit: in ſolutione prædicti cenſûs & aliorum petitorum condemnavimus partem adverſam, injungentes eidem, ut tibi, non tanquam tibi, ſed tanquam Eccleſ. Rom. (cujus auctoritate debes percipere, cujus etiam propter prædicta beneficia vaſallus exiſtis) ſine difficultate perſolvat.

[*α Te conquerente, quòd quædam jura de caſtro Palatiolo à fel. rec. Alexand. Papa p. n. tibi conceſſa caſtellanen. ejuſdem caſtri tibi reddere denegabant. Porrò te ac dil. fil. Leonis conſulemq; illius caſtri propter hoc in noſtra præſentia conſtitutos audiri fecimus diligenter.*]

---

a *Cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *comp. vid. Bald. tract. de præſcr. in* 5. *parte principali.* b *Cap.* 2. *eod. tit. in* 2. *compil. unde ita reponenda eſt inſcriptio: Idem Syracuſ. Epiſcopo.* c *Cap.* 1. *De capell. monach. unde reſtituenda eſt inſcriptio, quando videlicet currat præſcriptio. vid. Specul. tit. de app. §. nunc breviter. Add. latè per Ripam tract. de peſte.* d *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *comp.* e *al. Clerici Mediol. in ant.* e *al. expenſas nolunt ſubſidium, &c.*

a *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *compil. vid. Rom. ſingul.* 500. *incip. Curialis de Florentia.* b *Archiepiſcopo.* c *C.* 3. *eod. tit in* 3. *compil. Anchar. conſil.* 310. *& Paul. Caſtr. conſil.* 280. *incip. In facto præſenti.* d *afferebant.* e *Libro cenſuali Eccleſiæ in loco non ſuſpecto ſervato creditur. l.* 1. *ff. ſi cert. pet. Bart.* f *al. quia.*

CAP. XIV.

De centenaria praescriptione, quae solùm currit contra Romanam Ecclesiam, tempora schismatum deducantur.

Idem Innoc. III. *Hel. & Gu. Abbatibus.* (*an.* 1212.)

CUm *a* vobis: [*& j. α*] Licèt *igitur* tam legali, quàm canonicâ sit definitione statutum, ut contra Rom Eccl. quae gaudet privilegio speciali, nōn nisi centum annorum praescriptio locum sibi valeat vendicare: tempora tamen intercidentium schismatum, quae secundùm juris ordinem cursum praescriptionis impediunt, nolumus aliquatenus computari, sed diligenti consideratione adhibitâ de ipsa computatione deduci.

[*α Aliis literis dedimus in mandatis, ut in causam, quae inter Ecclesiam Hildensen. ex una parte, & Ecclesiam de Gand. & Eccles. Roman. ex altera dignoscitur agitari, testes ad probandam praescriptionem recipere debeatis. Insinuatione praesentium vobis duximus declarandum, quòd postquam praescriptio contra monasterium supradictum & libertatem ipsius dicitur inchoata, scissura trium schismatum adversus Rom. Eccl. intervenit.*]

CAP. XV.

Praelatus inferior potest praescribere in certis Ecclesiis suae dioecesis totum jus Episcopale: subducitur tamen de praescriptione tempus, quo vacavit Ecclesia cathedralis.

Idem *Helien. & Roffen.* b *Episcopis.* (*an.* 1212.)

AUditis & intellectis *c* meritis causae, quae vertitur inter Vigorens. Episcopum, & Abbat m de Hevescam super Ecclesiis in valle de Hevescam, quas Episcopus asserit ad se dioecesanâ lege spectare, Abbas autem eas esse ab ejus jurisdictione prorsus exemptas: [*& j. α.*] Verùm tanto tempore probantur per testes ab Abbatibus de Hevescam pleno jure possessae, ut videatur in eis. Episcopale jus legitimè praescripsisse: [*& j. β.*] Quocirca mandamus, quatenus inspectis privilegiis Th. & Of. Regum, quae Abbas super praemissa libertate asserit se habere, si per illa constiterit, quod vallis de Hevescam sit illo locus, quem C. praed. nost. libertate donavit, absolvatis Abbatem ab impetitione Episcopi super Ecclesiis memoratis: & adjudicantes illas Abbati pleno jure subjectas, Episcopo super illis silentium imponatis. Quòd si Abbas in hac probatione defecerit, audiatis probationes super tempore, quo intra quadraginta annos sedes Episcopalis vacavit: & si per tantum temporis vacâsse constiterit, ut illo subducto, non sit quadragenaria completa praescriptio, vos in illis Ecclesiis jus Episcopale adjudicetis Episcopo, & super illo perpetuum silentium imponatis Abbati. Si autem exceptionem hujusmodi Episcopus non probaverit: quia tamen interruptionem probavit circa processionem Pentecostalem in villa & Ecclesia de Morrana, & receptionem ac procurationem Archidiaconi, nec non solutionem denariorum S. Petri in valle de Hevescam, circa cognitionem quoque causarum matrimonialium *d*, & capellani suspensionem in praedicta villa de Mortana, & interdictum capellarum in praefata villa de Hevescam: vos super his jus Episcopale adjudicetis eidem, si tamen circa suspensionem & interdictum hujusmodi intra quadraginta annos interruptio facta fuit: in caeteris ei silentium imponentes, quae Abbas praescripsisse probatur.

[*α Cognovimus evidenter Ecclesias illas per privilegia Rom. Pont. f. non esse ab Episcopali jure subtractas, nisi fortè vallis de Hevescam sit ille locus, quem à duobus Regibus, Rendo videlicet & Osfa, libertati donata bon. mem. C. Pp. libertati donavit, sicut in ipsius privilegio continetur.*]

[*β Nisi fortè per tantum temporis spatium Wigorens. Ecclesia interim vacavisset, ut tempore vacationis subducto, praescriptio minimè sit impleta.*]

CAP. XVI.

Non potest subditus contra superiorem visitationem, aut procurationem ratione visitationis debitam, in seipso praescribere: quamvis alius in personam alterius praescribere posset utramque.

Idem *Parisiensi Episcopo.* (*an.* 1212.)

CUm *a* ex officii sui debito Senonen. Provinciam visitaret Archiepiscopus Senonen. per Parisien. dioecesin transitum faciens, ad Abbatis sancti Maglorii, Prioris de Castres, & quorundam aliorum Ecclesias ejusdem dioecesis, necesse habuit declinare: à quibus cùm procurationem sibi debitam postularet, ipsi eam inhumaniter negaverunt, ad suae negationis defensionem hoc solùm allegantes, quòd non meminerant se procurationem hujusmodi praedecessoribus ejusdem Archiepiscopi exolvisse, nec ab eis aliquando fuisse petitam: [*& j. α.*] Nos igitur praemissam allegationem eorum nullam penitùs reputantes, cùm contra procurationem, quae ratione visitationis debetur, praescribi nequiverit: quemadmodum nec contra visitationem ipsam potest aliquo modo praescribi, etsi alius contra eum praescribere posset utramque *b*. Mandamus *c*: quatenus sententiam, quam in hujusmodi contemptores de antiqua Metropolis consuetudine tulit Archiepiscopus memoratus, usque ad satisfactionem condignam facias observari, quia secundùm Apostolum: *Qui spiritualia seminat, non est magnum, si metat carnalia, cùm nemo cogatur suis stipendiis militare.* Si quid enim aliud, quàm superiùs fuerit allegatum, contra intentionem Archiepiscopi objicere voluerint & probare, nos eis faciemus justitiam exhibere.

[*α Idem verò Archiepiscopus propter procurationem sibi minùs rationabiliter denegatam illius auctoritate rescripti, quod super hoc à sede Apostolica impetravit, ab officiorum executione suspendit: eosdem postmodum, quoniam suspensionis sententiam non servabant, vinculo excommunicationis adstringens, quod totum in ipsius Archiepiscopi literis prospeximus contineri, qui eandem sententiam petebat auct. Ap. confirmari.*]

CAP. XVII.

Qui alieno nomine possidet, non praescribit, nec etiam is, qui proprio, nisi habeat bonam fidem & justum titulum, si praesumptio est contra eum. hoc dicit, secundùm Joan. Andr. additâ suppletione Panormitani.

Idem *Pisano Archiepiscopo.* (*an.* 1212.)

SI *d* diligenti: [*& infrà. α*] Cùm judicatus Calaritanus ad jus & proprietatem B. Petri pertineat, sicut tota Sardinia nullo pertinet mediante, tibi non licuit pro te vel Ecclesia tua à Marchione Massae Judice Calaritano fidelitatis exigere juramentum: [*& j. β*] Nos igitur, quae nuncius tuus proponere voluit, plenius circumspectis, non intelleximus te vel Ecclesiam tuam super hoc aliquo jure subnixam, cùm auctoritatem sedis Apostolicae non ostendas, per quam à Judicibus Calaritanis, tu & antecessores tui fidelitatis exegeritis juramenta: nec praescriptione aliquâ muniaris, cùm secundum confessionem tuam *e* nec Ecclesia Pisana, vel tu fueris in quasi possessione juris exigendi hujusmodi juramentum, quod *f* per

a *Cap.* 4. *eod. tit. in* 3. *compil.* b *al. Racrofen.* c *Capit.* 5. *eod. tit. in* 3. *compil. vid. c. auditis. supr. de in integr. rest. ubi Doctores. Bald. in tract. de praescr. in* 3. *p.* 6. *p. principalis q.* 1. *Felin. in c. irrefragabili. sup. de offic. ordinarii.* d *Hodie Concil. Trid. sess.* 24. *de reform. cap.* 20.

a *Cap.* 6. *eod. tit. in* 3. *compil. De materia procurationis & visitationis, vid. Concil. Lateran. sub Alexandr. III. cap.* 4. *& sub Innocent. III. cap.* 33. *adde Concil. Oxoniense c. ut singula, & Concil. Trident. sess.* 24. *de reform. c.* 23. *& Bernard. Diaz reg.* 396. *incip. Procuratio seu visitatio.* b *utrumque.* c *al. ideoq. mandamus.* 1. *Corinth.* 9. d *Cap.* 7. *eod. tit. in* 3. *compil. Bona fides qualiter probetur, vid. Innocent. & Imol. in cap. fin. infr. eod. Oldrad. cons.* 244. *& Paul. de Castr. cons.* 153. *Bald. in l. fin. C. de edict. Divi Hadr. toll.* e *An confessio praejudicialis noceat Eccles. Cyn. in* 15. *q. in l.* 1. *C. de confess. Bart. in l. certum. §. sed an & ipsos. ff. eod.* f *al. ita: quod pro sede Apostol. Caeterum omnes manuscr. habent ut impressum est.*

sedem Apost. ab ipsis Judicibus receptum fuisse fateris, per quod constat Ecclesiam Romanam semper in quasi possessione fuisse, cùm pro ea ministerio tuo & antecessorum tuorum exactum fuerit, & præstitum juramentum: & is etiam possidere dicatur, cujus nomine possidetur. Si vero dicatur, quòd nomine tuo & antecessorum tuorum, non nomine nostro & Ecclesiæ Romanæ fuerit juramentum exactum, posset inferri, quòd juramentum præstitum in conservando jure & honore sedis Apost. fuerit violatum: unde licitè retineri non posset, quod contra juramentum hujusmodi fuerit scienter obtentum: quia etiam secundùm hoc locum præscriptio habere non posset, cùm in præscriptione rerum Ecclesiasticarum bona fides & justus titulus exigantur a: & si etiam locum potuisset habere præscriptio, non credimus centenariam præscriptionem (quæ sola currit adversus Rom. Eccl.) posse probari.

[α Penses animo, quid illa tabernaculi archa significet, in qua cum tabulis virga simul & Manna sunt jubente Domino recondita, nequaquam nos tibi scripsisse durè & asperè reputares, cum in pectore Rom. Pont. qui universis Ecclesiarum Prælatis præesse Deo auctore dignoscitur, & virga correctionis & Manna debeat esse dulcedinis, ut altero foveat humiles & devotos, & reliquo rebelles feriat, & puniat delinquentes. Hinc est, quòd illius vulneribus sauciati, quem Samaritanus duxit in stabulum, vinum adhibetur & oleum, ut nisi commonitionis & exhortationis oleo delinquentium vulnera foveantur: vinum Ecclesiasticæ severitatis subsequitur. Licèt igitur ex his, quæ præmisimus, contemptis monitis nostris & mandatis, quibus nisi fuimus fraternitatem tuam frequenter inducere, ut dil. fil. n. W. Marchionem Massæ, Judicem Calaritanum juramento fidelitatis absolvens, quod exhiberi tibi & Ecclesiæ Pisanæ fecisti, ut eo non obstante nobis & Eccles. Rom. juraret, non solum asperitatem verborum, sed executionem forsitan potuissemus in te procedere Ecclesiasticæ disciplinæ.]

[β Super eo verò articulo satis er respondisti, quòd ab eo tempore, quo fuisti assumptus ad Præsulatus officium, juramentum fidelitatis pro sed. Apost. ab ipsis Judicibus recepisti: sciens te per Archiepiscopum Villanum prædecess. tuum, virum magnæ auctoritatis & honestatis, qui longo tempore in curia Rom. extitit Cardinalis, ipse quoque plenius novit consuetudines, & statuta, & omnes antecessores tui, qui fuerunt viri magnæ auct. sic te antiquam consuetudinem tenuisse pariter, & fecisse, cum nihil tibi vel ipsis hactenus ab Apost. sed. fuisset objectum.]

CAP. XVIII.

Abbas in capellis præscribere potest jura Episcopalia, obtinet tamen in his solis, quæ præscripsit. h. d. quoad titulum.

Idem *Episc. Lucano.* (*an* 1212.)

CUm b olim, frater Episcope, cum Abbate & Monachis sancti Salvatoris de Ficheto, super Plebe Falamazanæ & adjacentibus capellis ipsius in nostra præsentia litigando, institutionem in eis, & alia ad jus Episcopale pertinentia vendicares, ad fundandam intentionem tuam jus commune principaliter allegabas, cujus auctoritate dicebas, universa spiritualia in prædictis locis, quæ sunt in diœcesi tua constituta, ad te tanquam ad diœcesanum Episcopum pertinere, arbitrium e præterea super hoc promulgatum à Pistorien. Episcopo, Archipresbytero ac Primicerio Lucanis allegans: Ad elidendam autem intentionem tuam, Abbas Greg. VII. Papæ d prædecess. nostri privilegium exhibuit, quod prædictum arbitrium multo videbatur tempore præcessisse: per quod tam monasterium, quàm plebs & capellæ prædictæ videbantur libertati donatæ: [*& infrà.*] Aliorum quoque Rom. Pont. dictus Abbas privilegiis utebatur post arbitrium promulgatum obtentis, qui libertatis privilegia sibi concedere videbantur: [*& infrà.*]

Quia prædictus Abbas sufficienter ostendit, monasterium suum super institutionibus, destitutionibus, & ordinationibus Plebani & Clericorum, baptismo, & pœnitentiis in levioribus culpis, sepultura, decimarum perceptione, ac divinis officiis celebrandis, tam in plebe, quàm in capellis prædictis, in excommunicando atque interdicendo, & etiam absolvendo legitimâ præscriptione munitum: Abbatem ipsum ab impetitione tua super jam dictis articulis duximus absolvendum, super illis tibi perpetuum silentium imponendo, super aliis omnibus, quæ ad jus Episcopale spectare noscuntur, juxta tenorem arbitrii eundem Abbatem, quoad plebem & capellas prædictas, sententialiter condemnantes.

CAP. XIX.

Qui præscriptione completâ privilegium contrarium impetrat, & utitur illo, præscriptioni renunciat. Si præscriptio non erat completa, malam fidem habet: & ideò non præscribit.

Idem Innoc. III. (*an.* 1210. *Romæ.*)

VEniens a ad præsentiam nostram Abbas sancti Martini de Pannonia: [*&].*] Petiit à nobis postmodum idem Abbas, ut Vesprimen. Episcopus non impediat vel faciat impediri, quo minus, omnes, qui in Simagien. parochia vel comitatu consistunt, de omnibus quæ possident, decimas sibi solvant: sicut in privilegiis Paschalis Papæ præd. nost. & sancti Regis Stephani continetur. Præfatus verò Episcopus postulavit, ut decimas Simagien. Comitatûs intra suæ diœcesis terminos constitutas, quas detinet idem Abbas, sibi restitui faceremus, nisi aliquo jure speciali se ipsas possidere monstraret: [*&].*] Chrisma verò, Oleum sanctum, consecrationes altarium seu Basilicarum, Ordinationes* Clericorum, qui ad sacros ordines promovendi fuerint, Clerici Ecclesiarum vel capellarum ipsius monasterii, quod est in Vesprim. diœcesi constitutum, à Vesprimen. Episcopo postulabunt: si quidem catholicus fuerit, & gratiam sedis Apost. habuerit, & ea gratis sine pravitate aliqua voluerit exhibere: alioquin ab alio, quem maluerint, Præsule catholico suscipiendi ea liberam habeant facultatem: sicut in privilegio dicti Paschalis, & Alexand. Papæ prædecess. nost. perspeximus contineri. Non obstante privilegio Clementis Papæ, per quod privilegiis suorum prædecessorum non extitit derogatum, cum de ipsis nullam fecerit mentionem, præsertim cum & ipse Clemens privilegium illud concesserit, salvis institutionibus non solùm Romanæ Ecclesiæ, sed ipsius etiam Legatorum. Nec obstare poterat præscriptio, quam idem Abbas in suum subsidium opponebat: quia si consummata erat, quando ab Alexandro Papa privilegium impetravit, juri præscriptionis renunciâsse videtur b, præsertim cùm coram vobis privilegio illo sit usus, quod suæ intentioni (quantum ad hunc articulum) contradicit. Si vero nondum consummata erat præscriptio, sed erat in præscribendo: post impetratum hujusmodi privilegium bonam fidem non habuit: & ideo secundùm canones non præscripsit.

CAP. XX.

Non in foro canonico, nec civili, valet præscriptio cum mala fide.

Idem *in Concilio generali.* c (*an.* 1216.)

QUoniam d omne, quod non est ex fide, peccatum est: Synodali judicio diffinimus, ut nulla valeat absque bona fide præscriptio, tam canonica, quàm civilis: Cum generaliter sit omni constitutioni atque consuetudini derogandum, quæ absque mortali peccato non potest observari. Unde oportet, ut qui præscribit, in nulla temporis parte rei habeat conscientiam alienæ.

a *exigatur.* b *C. 8. eod. tit. in 3. compil. Vide Guid. Pap. hic* c *Ab utraque scil. parte approbatum. supr. de arb. ca. ex parte.* d *Hæc 2. verba prædecess. nostri in omnibus manuscr. desunt.*

a *Cap. 1. De privil. in 4. compil.* b *Vide l. unic. C. de Thesau. l. 10.* c *sub Innoc. III. c. 41.* d *Cap. 3. eod. tit. in 4. compil. Vide Mathesil. sing. 23. incip. nota quod omnes leges.*

TITVLVS XXVII.

DE SENTENTIA ET RE JUDICATA.

CAP. I.

Sententia lata contra leges vel canones, non tenet: nec ab ea opus est appellare. Panorm.

Gregorius *Joanni Archiep. prima Justinianea.* (*an.* 600.)

SEntentia *a* contra leges canonesve prolata, licèt non sit appellatione suspensa, non potest tamen subsistere ipso jure.

CAP. II.

Lites debent celeriter terminari.

Idem. b *Joanni Ravennati Episcopo.* (*an.* 595.)

JUrgantium *c* controversias celeri sententiâ terminare & æquitati convenit, & rigori.

CAP. III.

Sacerdos sine justa causa non est deponendus.

Idem. d (*an.* 596.)

NOn potest quenquam à Sacerdotali gradu (nisi justis ex causis) concors Sacerdotum sententia submovere.

CAP. IV.

Justè quis petit sententiam à Papa confirmari, si justè & rationabiliter fuit lata.

Leo Papa. *e* (*an.* 450.)

EA, quæ juxta Ecclesiasticum morem justè & rationabiliter fuerint diffinita, nostrâ quoque sententiâ roborentur.

CAP. V.

Judex deputatus super executione sententiæ, admittit exceptionem fraudis seu nullitatis sententiæ, non ad effectum, ut super ea pronunciet, sed ut negotium ad superiorem, qui judicavit, transmittat, si illam probabilem repererit. h. d. notabiliter.

Alexander III. *Eboracen. Archiepiscopo.* (*an.* 1180.)

DE cætero noveris *f*, quòd si sententiam à nobis latam præcipimus per aliquem executioni mandari, & fraus intervenerit: non est facultas executori de toto negotio cognoscendi, sed deferri quæstiones, quæ inciderint, ad sedem Apostolicam oportebit.

CAP. VI.

Non sufficit reo damnato ad traditionem possessionis, tradere pignus pro ipsa possessione.

Idem *Norvicen. Episcopo.*

CUm aliquibus *g* est adjudicata possessio, non sufficit eis dare pignora, nisi corporali possessione lætentur.

CAP. VII.

Sententia lata contra matrimonium nunquam transit in rem judicatam: unde quandocunque revocatur, cùm constat de errore.

Idem *eidem* h, *& V. Archidiacono.*

LAtor *i* præsentium suâ nobis insinuatione monstravit, quod cùm quandam mulierem legitimè desponsâsset, & carnalis esset copula subsecuta, inter eos scandalum est subortum, cujus occasione debitum ei subtraxit. Consanguinei verò mulieris hoc molestum habentes, quæstionem moverunt, proponentes, quòd mulierem invitam & renitentem, nec ætatis aptæ matrimonio existentem duxisset uxorem: & quoniam idem vitam cupiebat agere dissolutam, demum utriusque studio interveniente, fuerunt minùs rationabiliter separati. Nolentes igitur matrimonia canonicè contracta, levitate quâdam dissolvi, mandamus, quatenus, si vobis constiterit eos per judicium Ecclesiæ non fuisse legitimè separatos, Ecclesiamque deceptam, ipsos *a* faciatis sicut virum & uxorem insimul permanere.

CAP. VIII.

Retractatur sententia prætextu iniquæ consuetudinis lata contra Ecclesiam.

Idem *T. & Clericis S. Anastasiæ Veron.*

(*an.* 1170.)

CUm causa *b*, quæ vertitur inter vos, & G. & A. Laicos super domo quadam eis ab Archipresbytero vestro vendita, ad examen I. Apost. sed. Legati delata fuisset, post appell. ad nos interpositam, & receptas inducias, quoniam intra terminum tibi fili T. ad eam prosequendam præfixum iter non arripueras, contra te sententiam proferens: memoratis G. & A. prætaxatam domum secundùm Veronen. civitatis consuetudinem adjudicare curavit: deinde cùm causa fuisset ad nos per appell. delata, Brixien. Episcopus delegatus à nobis sententiam contra vos (spretâ formâ canonum) secundùm eandem consuetudinem, sicut præfatus Legatus fecerat, promulgavit. Nos autem considerantes, quòd licèt usûs vel consuetudinis non minima sit auctoritas, nunquam tamen veritati aut legi præjudicat, præscriptam sententiam revocavimus, & vos ab impetitione absolventes illorum *c*, vobis & Ecclesiæ vestræ domum adjudicavimus supradictam. *d*

CAP. IX.

Sententia iniqua retractatur per superiorem, licèt causa fuerit appellatione remotâ commissa. Si autem continet manifestam iniquitatem, est nulla, h. d. intelligendo, quod ponat duos casus.

Idem *Eboracen. Archiepiscopo.* (*an.* 1172.)

INter cæteras *e*: [*& infrà.*] Item cum aliqua causa appell. rem. committitur, & sententia fertur iniqua, eam evacuari oportet: nec ei debet stari, si iniquitatem contineat manifestam.

CAP. X.

Sententia lata contra absentem non contumacem in causa matrimoniali, non valet. h. d. intelligendo, quòd hæc mulier non fuit contumax. Panorm.

Clemens III. (*an.* 1190.)

TEnor literarum *f* tuarum ostendit, quòd cùm inter R. & M. mulierem quæstio matrimonii verteretur, & Theatino Episcopo fuisset, idem eundem R. muliere absente ab impetitione ipsius absolvit. Cæterùm eadem mulier à nobis ad te literas impetravit, ut de causa cognosceres, & eam fine debito terminares: [*& infrà.* α] Dictus verò R. à te revocatus ad causam infirmitate prætentâ *g* non affuit: sed quia nocte sequente aliam sibi copulare præsumpsit, in eum excommunicationis sententiam promulgâsti: à qua postmodum absolutus ad te veniens, ostendit literas Episcopi memorati, quibus eum ab inquietatione ipsius absolutum fuisse patebat. Quia igitur mulier suos testes offerr ad probandum, quòd idem R. eam desponsationis annulo *h* publicè subarrasset: & tu quid super his agere debeas, postulas edoceri. Ideoque inquisitioni tuæ taliter respond. quòd (non obstante illicitâ absolutione, quam Episcopus fecit) in causa procedas, eidem R. sub pœna excommunicationis arctiùs inter-

a *Cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *comp.* b *Scilicet Greg. Joan. Episc. Ravenn. l.* 2. *c.* 18. *ejusd. regist.* c *C.* 3. *eod. tit. in* 1. *comp.* d *Scil. Greg. l.* 2. *c.* 47. *epist.* 8. *regist. & c.* 4. *eod. tit. in* 1. *comp.* e *Leo I. epist.* 88. *& c.* 6. *eod. tit. in* 1. *compilat.* f *Post Conc. Lat. sub Alex. III. p.* 49. *c.* 12. *& cap.* 7. *eod. tit. in* 1. *comp.* g *C.* 8. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p.* 36. *c.* 2. h *al. Norvic. Episc. T. & V. Archid.* i *C.* 9. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p.* 6. *c.* 11.

a *al. eos.* b *C.* 10. *eod. tit. in* 1. *compil. ubi talis est inscriptio. Theobaldo.* c *al. eorum.* d *sæpedictum.* e *C.* 17. *tit. de appell. in* 1. *compil. vid. l. cives. C. de appell. quæ videtur contraria. Adde gloss. & doct. ibid.* f *C.* 5. *eod. tit. in* 1. *comp.* g *prætensâ. al. prætentus. al. detentus.* h *Hinc præsumitur matrimonium contractum. Felin. in c. illud. supr. de præsumpt.*

dicens

dicens, ne[illegible]d eam, quam superinduxit, accedat, priusquam fu[illegible]it causa decisa.

[α [illegible]ia causa coram memorato Episcopo pro commotione terra [illegible] poterat definiri.]

CAP. XI.

S[illegible]tentia divortii in causa matrimoniali ritè lata, ad solam con[illegible]gis confessionem asserentis contrarium, non revocatur, sed i[illegible]nim ei statur, donec legitimè de contrario doceatur. Ita sum[illegible]tur, ut aliquid de novo asserat. Panorm.

Idem.

CONsanguinei *a* E. latricis præsentium, sicut tuis literis intimâsti, compaternitatem inter ipsam & virum suum legitimè probaverunt, ita quòd inter eos sententiam divortii protulisti: prædicta verò E. cùm sit tibi postmodum confessa, quòd ejus commater in veritate ante sententiam non fuisset, sed *b* post separationem compaternitatem cum eo contraxit, & tandem ad secundas nuptias convolavit: [*&* J. *α*] Fraternitati tuæ respond. quòd propter solam confessionem mulieris non est recedendum à sententia per judicium Ecclesiæ rationabiliter promulgata, nisi legitimè in contrarium probaretur.

[*α Quia igitur reatum suum nunc recognoscens, consilium nostrum super hoc expetiit: tu inde à nobis in hoc postulâsti responsum.*]

CAP. XII.

Si Papa contra pronunciationem suam confert beneficium, hoc tacito, subreptitia dicitur collatio, & non tenet.

Innocentius III. *Archidiac. & Sacrista Magalonen.*

(*an.* 1212. *Romà in Gothiam Galliæ.*)

CUm olim *c* Magalon. Episcopus P. de Castro novo, ad vacantem Archidiaconatum ejusdem Ecclesiæ nominâsset, I. Præposito, ut nullus ibi (nisi prius duplici sibi voce concessâ) institueretur per appellationem interpositam inhibente, Episcopus dictum P. de Archidiaconatu per suum annulum investivit. Præpositus verò alium ad eundem Archidiaconatum nominare præsumpsit. Tandem C. prædecessor nôster, quod factum fuerat ab utraque parte cassavit: pronuncians, quòd aliquibus scriberet, ut tam Episcopum, quàm personas ad ordinandum concorditer Archidiaconum monerent, & eorum fortè monitis non admissis, hoc ipsi exequi non differrent. Post hæc verò dictus prædecessor noster G. qui nondum ad Diaconatûs erat promotus officium, præter conscientiam Procuratoris Episcopi apud sed. Apost. tunc morantis, ipsum Archidiaconatum contra pronunciationem suam contulit, sicut credimus circumventus. Nos igitur inhærentes vestigiis prædecess. nost. dicentium, sententiam Rom. sed. cùm aliquid fuerit subreptum, posse in melius commutari: quod de prædicto G. factum est, non obstante donatione, quam ab eodem Episcopo in illusionem donationis Apostolicæ nuper dicitur recepisse, in irritum revocamus: & ei licèt absenti, cùm de subreptione liquidò constet *d*, super dicto Archidiaconatu perpetuum silentium imponentes, præcipiendo mandamus, quatenus sæpedictum Archidiaconatum (plenâ omnium vestrûm, qui præsentes fuerint in Ecclesia, interveniente concordiâ) ordinare curetis.

CAP. XIII.

Valet sententia contra jus litigatoris lata, si sub ea intra 10. dies non fuerit appellatum. Vel sic & aliter: Per sententiam, qua non fuit appellatum, potest Ecclesia subjici Prælato inferiori Episcopo, seu ad aliam Ecclesiam pertinere.

Idem *Abbati & Conventui S. Zenonis Veron.*

(*an.* 1213.)

CUm inter vos *a* pro Ecclesia vestra & Archipresbyterum & Clericos S. Proculi, super subjectione ejusdem Ecclesiæ quæstio verteretur: ex parte vestra fuit propositum, quòd dicta Ecclesia monasterio vestro pleno jure debet esse subjecta: videlicet in institutione, destitutione, investitura Archipresbyteri, & ejusdem fidelitate, ipsius & fratrum obedientiâ, correctione, repræsentatione ad ordines, tonsuratione, susceptione chrismatis, litaniis, & aliis similibus, per quæ plena subjectio declaratur: ad quod probandum instrumentum publicum concessionis B. quondam Veronensis Episcopi pars vestra in medium producebat, quam concessionem successor ejus G. ratam habuit, & etiam confirmavit. Super his quoque tam Rom. Pontificum, quàm Patriarcharum Aquilegien. privilegia & confirmationes induxit, quorum unus de subjectione plenaria in privilegio suo evidenter expressit, quod sub testimonio R. *b* quondam Veronen. Episcopi, qui ejusdem Ecclesiæ Archipresbyter extitit, factum fuerat & completum, & in eodem à Priore sancti Zenonis mandavit suâ vice subscribi. Adjecit etiam pars vestra, quòd inter B. *c* quondam Abbatem ejusdem monasterii, & sancti Proculi Archipresbyterum & fratres ipsius procedente tempore de fidelitate & obedientia manuali, controversia fuit exorta, ad quæ duo illi se duntaxat teneri negabant, & super his testes producti fuerunt: tandem præfatus G. Veronen. Episcopus quendam Cardinalem sequens, à quo idem fuerat judicatum, quòd vel Archipresbyter dimitteret Ecclesiam, aut Abbati obedientiam repromitteret, sententialiter diffinivit: cujus sententia (cùm nullâ fuerit appellatione suspensa) in rem transiit judicatam: [*& infrà. α*] Quamvis fortè dicto instrumento donationis non sit plurimum innitendum, nec confirmationibus, nec privilegiis, quæ de ipso causam & originem acceperunt: attendentes tamen, quòd quantùm ad litigantes ipsos jus ex sententia factum fuit, postquam in rem transiit judicatam, etiam si contra jus litigatoris lata fuisset, cùm contra jus constitutionis expressè lata non fuerit, veritate gestorum sermonibus prævalente, quæ præsumitur *d* ritè per omnia celebrata: diffinimus, ut Archipresbyter S. Proculi, qui pro tempore fuerit, fidelitatem & obedientiam præstet Abbati sancti Zenonis.

[*α Quam asserebat nullo posse juris remedio attentari, à cujus prolatione usque ad hac tempora 50. annorum est elapsum spatium, per quod probatur, quòd monasterium S. Zenonis præfatam Ecclesiam pleno jure possederit, & quòd dictus Archipresbyter & fratres ejus præteriti & præsentes obedientiam Abbati S. Zenonis fecerunt. Cùm itaque hæc quæ præmisimus & similia multa præfati auditores nobis & fratribus nostris prudenter & fideliter retulissent, nos communicato f. n. consilio.*]

CAP. XIV.

Sententia contra actorem lata, nihil iniqui continens, venit in causa appellationis confirmanda: licèt per attestationes videatur pro actore fuisse probatum: dummodo pro sententia concurrant præsumptiones, de quibus hîc in litera: & secundùm hunc intellectum est hic casus sigularis valdè.

Idem *Canonicis Novarien.* (*an.* 1170.)

CAusam *e*, quæ inter vos & A. Clericum super Præbenda Novarien. Ecclesiæ vertebatur, Laudun. Episcopo de consensu partium *f* commisimus terminandam, qui pro vobis contra dictum A. diffinitivam sententiam promulgavit: à qua fuit ad nostram audientiam

---

a *C 6. eod. tit. in 1. comp. vide Guid. Pap.* b *Dictio, sed, deest in pluribus manuscr.* c *C. 2. eod. tit. in 3. comp. vide Rom. & Aret. in l. plurium. ff. de acquir. hæred. Anch. cons. 413. incipit. viso dicto puncto. & Lambert. in tract. de jure patron. l. 1. p. 1 q. 3. art. 8.* d *vide Bart. in l. quod jussit, in fin. ff. de re jud.*

a *Cap. 3. eod. tit. in 3. comp. an scilicet sententia lata contra jus litigatoris valeat. Felin. in c. novit. supr. de jud. Bart. in l. pen. ff. de just. & jure.* b *B.* c *In C. Barb. quod inter quondam Abbatem ejusdem monasterii & S. Archipresbyt. &c.* d *Al. præsumuntur.* e *C. 4. eod. tit. in 3. comp.* f *Et quia de partium consensu fuit datus Judex, non poterat recusari, nisi nova causa supervenitet. supr. de offic. deleg. cap. insinuante.*

appellatum: [& j. α] Licèt ex parte ipsius A. fuisset propositum, quòd contra formam mandati nostri dictus Episcopus sententiam promulgavit, sicut per attestationes nitebatur probare: quia tamen Judicis animus non semper ad unam probationis speciem inclinatur, & ipsa sententia nihil continebat iniquum, & ei Judici de communi partium assensu fuerat causa commissa, qui ut sententiam ferret post examinationem causæ, ab utraque parte fuerat requisitus: sententiam ipsam curavimus confirmare.

[*α Dicto igitur A. & magistro I. & A. Procuratoribus Ecclesiæ vestræ, in nostra propter hoc præsentia constitutis, Idem A. probare multipliciter nitebatur, sententiam iniquè latam fuisse, ac propter hoc debere non immeritò retractari: dictis Procuratoribus vestris defendentibus sententiam & eam petentibus confirmationis nostræ præsidio communiri. Nos igitur auditis quæ fuerant hinc inde proposita, & diligentiùs intellectis, habito cum fratribus nostris super his diligenti tractatu.*]

CAP. XV.

Si sententia præcipit aliquid fieri ad certum terminum, tempus decendii ad appellandum currit à tempore sententiæ, non autem à diffiniti termini, hoc primò. *Quadrimestre tempus, quod à lege datur condemnatis in personali, potest à Judice ex causa arctari, & sponte terminum arctatum recipiens, non potest post decendium appellare, licèt non constet Iudicem ex causa terminum abbreviâsse*: hoc secundò. *Ab executione sententiæ non appellatur, nisi in executione modus excedatur*: hoc tertiò. h. d. evacuando medullam cap. secundùm Panorm.

Idem *Constantien. a Episcopo.* (*an.* 1172.)

Quod ad consultationem: [& *infra.*] Quia postulâsti, utrùm appellationi sit Clerici deferendum, qui purgationem indictam sibi per sententiam, & ad ipsius receptionem terminum competentem *b*, putà viginti dies vel amplius, sine contradictione *c* recipiens, & ad diem veniens consequenter appellat, causam non exprimens appellandi: nec sit locus nisi suscipiendæ purgationi & executioni sententiæ, à cujus prolatione & purgatione injuncta ultra decendium *d* dicitur effluxisse. Taliter duximus respondendum, quòd cùm post decem dierum spatium sententia in auctoritatem rei transeat judicatæ, qui ad provocationis subsidium intra id temporis non recurrit, appellandi sibi aditum denegavit: cùm per hoc videatur per interpretationem juris latæ sententiæ paruisse, præsentim ubi causa non redditur appellandi. Sed nec executionem ipsius sententiæ ideo convenit retardari, licèt ad hoc agendum quadrimestre tempus regulariter sit statutum: qoia id arctari potest nonnunquam à sedente in medio, & etiam prorogari: & qui ab initio spontè recipit terminum breviorem imputari *e* sibi potest & debet: cùm ex hoc videatur amplius beneficium contempsisse: unde talis non audietur appellans, nisi fortè adversùs eum modus executionis canonicus excedatur.

CAP. XVI.

Sententia potest probari per testes: licèt non deponant de causis, quæ solent Judicem movere ad sententiandum.

Idem *Decano, Cancellario & C. Canonico f Lundonen.* (*an.* 1172.)

Sicut nobis *g* intimâstis, cùm causa, quæ inter H. Subdiac. & B. Presbyterum super quinque frumenti modiis vertebatur, ipsi Subdiacono per annos singulos exolvendis, vobis commissa fuisset, & restitutionem sibi fieri postularet: Subdiac. supradicti adversarius se ad hoc non teneri respondit, cùm aliâ vice super hoc conventus fuerit, & sententialiter absolutus: quod ostendere voluerit duorum testimonio, ex quorum depositione constitit, quòd magister A. auctoritate Episcopi Lundun. ipsum absolvit ab impetitione Subdiac. memorati. Verùm quia testimonium ipsorum quasi nudè prolatum fuerat, cùm de causis, quæ Judicem movere solent ad sententiam proferendam, nihil dixerint, quid tenendum sit, super eodem duxistis Apost. consulendam. Cùm autem in plerisque locis, in quibus copia prudentum habetur, id moris existat, quòd omnia, quæ Judicem movent, non exprimantur in sententiis proferendis: vobis taliter respondemus, quòd cùm ex depositionibus testium prædictorum constiterit sententiam à Judice suo prolatam, propter auctoritatem judiciariam præsumi debet omnia legitimè processisse.

CAP. XVII.

Ab eadem sententia potest appellare, nedum reus victus, sed etiam tertius, cujus interest: & poterit sententia quoad reum nil de suo jure docentem confirmari: respectu verò tertii rationabiliter appellantis infirmari.

Idem *Astoricen. Episcopo,* [& *Abbati, scilicet*] *sancti Isidori Legionen.* (*an.* 1171.)

Cum super *b* controversia, quæ inter Autien. Episcopum & monasterium Cellæ novæ super statu ipsius vertebatur, pro Episcopo diversæ sententiæ latæ fuissent: nuncius Oueten. Episcopi per eas Oueten. Ecclesiam læsam graviter querebatur, ad quam proponebat monasterium pertinere: [& j. α] Cùm ex parte monasterii nihil rationabile fuerit propositum & ostensum, quare sententia pro Episcopo promulgata debuerat irritari, eam quantum ad monasterium duximus confirmandam: [& *infrà.*] Mandamus, quatenus si constiterit app. pro Ecclesia Oueten. rationabiliter interpositam, & ad eam prosequendam nuncium ejus *c* intra tempus legitimum destinatum fuisse, executio sententiæ differatur, ne circa possessionem Oueten. Ecclesia detrimentum incurrat: alioquin (sicut jus postulat) executioni absque Oueten. Ecclesiæ præjudicio demandetur: cui, quæ præmissa sunt, non præjudicent, quò minùs suam valeat consequi rationem, cùm res inter alios acta non noceat regulariter aliis *d*, juxta constitutiones canonicas & civiles.

[*α Postquam igitur hæc & similia, nobis & fratribus nostris præfati Cardinales fideliter retulerunt: quia constitit nobis per delegationem literas à duobus missas, cùm tertius interesse nequiverit, sicut & ex ipsius assertione tenuimus ap. sed. Ap. constituti fuisse processum, & contra ipsorum sententiam ex parte monasterii nostri nihil rationabile fuit propositum & ostensum, quare debuerit irritari, eam communicato f. n. con. quantum ad monasterium ipsum duximus confirmandam, sibi perpetuum in hac re silentium imponentes. Cæterùm, quia super appellatione Oueten. Ecclesiæ non potuimus elicere veritatem, causam ipsam vestro duximus examini committendam. f. t. per. a. f.*]

CAP. XVIII.

Si citatus ad sententiam, ex legitima causa Judici ignota non comparuit, tenet sententia eo absente lata: sed retractatur eo probante legitimam absentiæ causam. Si verò impedimentum probatur non plenè, non retractatur sententia: nisi priùs doceat de ipsius iniquitate. h. d. & est verus & nor. intellectus, secundùm Panor. quem alii doctores non clarè dilucidârunt.

Idem.

Cum Bertholdus miles *e* curiam suam *sive fundum Nutnestanen.* P. militi pignori obligâsset: eodem P. sublato de medio A. nepos ejus, qui successit eidem, vacante Ecclesiâ ejusdem loci, asserens quòd jus patronatûs

---

a *Anteà malè Constantino.* b *Vid. leg. generaliter. cum not. per Doct. C. de reb. cred. & jurejur.* c *conditione.* d *decennium.* e *imputare.* f *Laudunen.* g *C. 6. eod. tit. in 3. comp. Vide Alex. & Jason. in l. 2. C. de bon. poss. sec. tab.*

a *Facit ad hoc l. 1. C. de profess. qui in urb. Constan. & l. 1. cum not. C. de legib.* b *Cap. 7. eod tit. in 3. compil. An & quando tertius possit appellare. vide Card. in Clem. 1. de caus. poss. & propr.* c *Vide l. à sentent. in princ. cum §. seq. ff. de appell.* d *Vide l. Lucius. ff. de his qui not. infam. & l. res inter alios, al. est, l. Modestinus. ff. de except.* e *C. 8. eod. tit. in 3. comp.*

cum

cum univ...it re transisset in eum, D. Clericum ejusdem loci Archidiacono ad supradictam Ecclesiam præsentavit: qui de ...ensu Episcopum ipsum instituit in eadem, in possessionem eum induci faciens corporalem. Prædictus vero ...tholdus, dominus fundi, T. Sacerdotem memorato Episcopo præsentavit: sed ipsum Episcopus non admisit. Cùm autem dictus T. adversùs memoratum D. super prædicta Ecclesia deposuit quæstionem, Remen. Episcopus a Apost. sedis Leg. Judicibus negotium delegavit: ad quem cùm attestationes utrinque receptas per partes post ...odum remisissent, & præfato D. cum suis attestationibus accedente, dictus T. nec per se, nec per responsalem idoneum comparere curaret, ipse attestationibus inspectis Clerici memorati ipsum ab impetitione sæpedicti T. sententialiter reddidit absolutum: eidem T. imponens silentium super Ecclesia memorata. Postmodum autem idem Presbyter ad Archiepiscopi præsentiam intra breve tempus accedens, justam causam absentiæ allegavit: Archiepiscopus verò Argentino electo & Altæ Sylvæ, & Tudebernon. b Abbatibus dedit suis c literis in mandatis, ut si justam absentiæ causam ill. ostenderet coram eis, prædictam sententiam nullius decernerent esse valoris, & causam fine debito terminarent, alioquin facerent sent. ntiam observari. Verum dicto electo & præfatis Abbatibus committentibus aliis vices suas, ipsi subdelegati testes super prædicto articulo receperunt: à quibus dictus Clericus vocem ad nos app. emisit: [& infra. α] Licet autem justam causam absentiæ minus sufficienter Presbyter probavisset, ne tamen præjudicaret opinio veritati, R. Diaconum Card. eis concessimus auditorem: qui cùm nobis omnia fideliter retulisset, ex tenore sententiæ Archiepiscopum invenimus circumventum, tum quia continebatur in illa, quòd per attestationes ipsius Clerici fuerat sufficienter probatum, quod præfatus A. in possessione juris patronatûs extiterat, cum eundem ad prædictam Ecclesiam præsentavit, cum tamen per attestationes illas nihil aliud ostensum fuerit, nisi quod pro quodam jure quod de illa Ecclesia consuevit exhiberi patronis, prædicti P. & A. annuatim decem solidos acceperunt: tum etiam d quia in eadem sententia dicitur, quod dictus T. in probatione defecit, cùm per attestationes suas app. ret, ipsum suam intentionem sufficienter probâsse: tum etiam quia causam non recepit sufficienter instructam, cùm unius tantum partis attestationes receperit, quæ parùm faciebant ad causam. Unde sententiam ipsam duximus irritandam, memorato T. adjudicantes Ecclesiam supradictam, cùm per attestationes nobis constiterit evidenter, ipsum à vero patrono fuisse ad sæpedictam Ecclesiam præsentatum.

[α *Cùm igitur utraque pars cum attestationibus signatis sigillis prædictorum Judicum ad nostram præsentiam accessisset.*]

CAP. XIX.

Papa in sententiis, quas profert, ordinem juris servat.

Idem *Prænestino Episcopo, Apost. sed. Legato, & de Capemberti, & de Celd. Abbatibus in Coloniensi & Monasteriensi diœcesi constitutis.* (an. 1172.)

IN causis e, quæ summi Pont. judicio deciduntur, & ordo juris & vigor æquitatis est subtiliter observandus. Cum in similibus casibus cæteri teneantur similiter judicare. Nisi forte cùm aliquid (causâ necessitatis & utilitatis inspectâ) dispensativè duxerit statuendum.

a *Archiepisc. in plur. antiq. & ita legend. puto, est autem in Gallia is Archiepiscopatus, cui multi subsunt Suffraganei.* b *al. Tudertino, al. Tudeben.* c *vox, suis, in antiq. deest.* d *dictio, etiam, deest in antiq. comp.* e *Cap. 9. eod. tit. in 3. comp.*

CAP. XX.

Secunda sententia in diversa instantia contra primam lata, tenet mero jure, nec debet infringi, etiamsi sit injusta, ex quo ab ea non fuerit appellatum, præsertim si prima sententia secundis Judicibus non fuit ostensa. h. d. Panorm.

Idem *Conventui sancti Leodii.* a (*an.* 1172.)

INter monasterium b sancti A. Rothomag. & vestrum, super modo eligendi Abbatem, in monasterio vestro fuit quæstio agitata: [& *infra.*] Cùm constiterit nobis primam commissionem non fuisse per ultimam revocatam, tum quia causæ suspicionis in jure propositæ frivolæ videbantur: quas etiam tanquam dilatorias ante litis ingressum opponere debuissent c, quibus coram delegatis eisdem subeundo judicium renunciasse videntur: tum etiam quoniam de privilegiis Apost. sed. & processu negotii coram primis Judicibus nihil in secundis literis dicebatur, quod si fuisset expressum obtinere d minime potuissent: Non obstante sententia, quæ pro monasterio sancti A. dicebatur fuisse prolata, quæ tamen nobis ostensa non fuit: cùm si à prædictis Judicibus fuisset ostensa, eâ posthabitâ contrarium statuissent: alioquin eam objicientibus imputatur, cùm sub prætextu novorum instrumentorum lites non debeant mutari: Factum priorum Judicum ratum & firmum habemus, & eorum sententiam confirmantes, electo a vobis nos ipsi manus benedictionis (salvo jure diœcesani) curavimus exhibere.

CAP. XXI.

Tenet sententia contra privilegium ostensum vel non ostensum, si ab ea non fuerit appellatum vel supplicatum.

Idem *Episcopo, Decano & Cancellario Parisien.* (*an.* 1170.)

SUborta e inter Meldens. Episcopum & monasterium Atrebatense super ipsius monasterii subjectione materia quæstionis, & procuratoribus partium litigantibus coram nobis, quia per confessionem partis adversæ constitit eundem Episcopum, quasi possessionem obedientiæ in eodem monasterio habuisse, ipsum restituendum decrevimus ad eandem. Verùm quia privilegium Innocentii Papæ præd. nost. libertatem monasterii plenariam exprimebat, Decano Suession. & suis conjudicibus dedimus in mandatis, ut Episcopo in quasi possessionem obedientiæ restituto, nisi contra privilegium rationabile aliquid objiceret & probaret, super subjectione mon. sterii sibi silentium imponere procurarent: [& *infra.*] Judicibus autem causam instructam remittentibus, quia cognovimus efficaciores Episcopi rationes, subjectionem eidem adjudicavimus memorati monasterii, ut ibidem habeat tanquam diœces. Episcopus potestatem, ita tamen ut nullum per hoc Apost. sedi præjudicium generetur, quò minùs, si voluerit, suam justitiam prosequatur. Nimirum si præfati Innocent. privilegium Alexandro fuit in judicio præsentatum, & f ipse tulit sententiam contra illud, intelligitur reprobâsse. Si verò non fuit coram eo exhibitum, prætextu privilegii de novo reperti, prædicta non debet sententia retractari.

CAP. XXII.

Sententia à qua fuit appellatum, retractatur, si constat testes, ad quorum dicta tantum lata fuit, conspiratores fuisse, & contradicente parte receptos.

a *Alias: S. Leufridi de cruce.* b *C. 10. eod. tit. in 3. compil. vide l. Imperatores. cum gloss. ff. de re jud. Alex. conf. 193. Paulus de Castro cons. 325. incip. in causa, quæ vertitur.* c *vide l. 1. & ibi Cynum & doct. Cod. de dilat.* d *obtineri.* e *C. 11. eod. tit. in 3. comp.* f *alias ita: tulit sententiam contra ipsum, illud intelligitur, &c. alias ita: tulit sententiam contra illud intelligitur, & c. in omnibus tamen desunt illa duo verba paulo ante coram eo.*

Idem Alex. III. *S. Mariæ in Cagi & Vallis secreta Abbati.* a (*an.* 1174.)

CUm I. & A. *b* Canonici sancti Dion. Remen. ex parte quorundam Canonicorum ejusdem Ecclesiæ nostro Apostolatui reserârint, quòd Abbas eorum super dilapidatione, perjurio, simonia, & quibusdam aliis erat multipliciter infamatus: nos Cathalan. Episcopo, & ejus collegis dedimus in mandatis, ut ad Ecclesiam personaliter accedentes, tam in capite, quàm in membris corrigerent corrigenda, & statuerent quæ statuenda viderent: [& j.] Judices autem Abbatis & Canonicorum juramenta recipientes, Abbatem ab administratione ipsius Ecclesiæ per sententiam removerunt, correctione membrorum dilatâ, quam tunc non poterant expedire. A qua sententia, cùm procurator prædictus ad nostram audientiam appellaverit, proposuit dictam sententiam reprobandam, tum quia Judices lite non contestatâ in ipso negotio processerunt, tum quia juramenta conspiratorum contra ipsum recipientes (depositionibus coram partibus minimè publicatis, nec *c* ostensis eidem) ad sententiam procedere præsumpserunt: [& j.] Quia vero de conspirationis articulo nobis non potuit seri plena fides: mandamus, quatenus si vobis constiterit, quòd illi conspiratores fuerint, quorum constat à judicibus juramenta recepta, quod Abbas probare voluit coram eis, & eorum dicti Judices secuti tantummodo, cùm per alios ea probata non essent, sententiam protulerunt: vos irritantes processum eorum in negotio juxta prædictam formam comprehensam in prioribus literis procedatis. Si vero eos conspiratores fuisse nequiveris comprobare, vel licèt de hoc constaret, appareat tamen illos nihil super his deposuisse, pro quibus idem Abbas fuit amotus: vel etiamsi aliqua super his deposuerint, ea tamen per aliorum dicta fuerant sufficienter ostensa, processum ipsorum Judicum confirmetis: quia licet adversus Abbatem non debuerint conspiratores admitti, juramenta tamen in ipsorum de veritate dicenda super statu ipsius domûs recipi potuerunt: ut per ipsorum dicta super aliis fides possit haberi, quæ Abbatem minime contingebant, præsertim cum tunc probatum non esset, eos conspiratores fuisse.

CAP. XXIII.

Damnatus in actione injuriarum infamis est, & per Papam potest famæ restitui. h. d. prout communiter summatur.

Idem *H. de Castro Guarri.* d (*an.* 1174.)

CUm te *e* à Bartholomæo injuriarum actione convento, eo quòd diceres equum tuum non esse minoris pretii, quam capillos ipsius, Judices, qui super hoc cognoscebant, te in decem solidos condemnâssent, tu timens ne ipsorum sententia te notaret infamiâ *f*, beneficium restitutionis ad famam à sede Apostolica implorâsti. Nos autem considerantes, quòd nulla fuerit vel minimè facta injuria, volumus te per *g* prædictam sententiam infamiâ non notari.

CAP. XXIV.

Revocatâ sententiâ propter defectum jurisdictionis, ut quia unus ex Judicibus publicè excommunicatus erat, vel propter juris ordinem non servatum, iterum de principali quæritur.

Idem. (*an.* 1174.)

AD probandam *h*, quòd procurator dominæ: [& j.] Vos autem interim agnoscatis de confirmatione sententiæ, quæ lata est Judicibus delegatis de electione custodis, ut eam (sicut de jure fuerit faciendum) confirmare vel infirmare curetis, ita ut si pro eo, quòd unus ex delegatis Judicibus, qui eandem sententiam protulerunt, excommunicationis vinculo esset publicè innodatus, quando sententia lata fuit, sicut per Metropolitani literas perhibetur, aut ex alia justa causa eandem sententiam constiterit infirmandam: ipsâ cassatâ, de ipsius electione custodis iterum cognoscatis.

CAP. XXV.

Res inter alios judicata, aliis non nocet: fallit in eo, qui passus est illum litigare, cui secundo loco competebat actio, vel defensio, vel à quo causam in jure judicato habuit.

Gregorius IX.

QUamvis regulariter aliis non noceat *a* res inter alios judicata: Ei tamen, qui cùm sibi primùm de ea re actio vel defensio competebat, sustinuit sequentem agere: Ac illi etiam, qui passus est eum, à quo causam habuit, experiri, est præjudicium generatum.

CAP. XXVI.

Si duo ordinarii pronunciant contraria, tenet sententia pro reo: fallit in quatuor casibus hic contentis, & similibus. Si verò delegati discordant, delegans est adeundus. Si arbitri, neutra tenet.

Idem. (*an.* 1114.)

DUobus *b* Judicibus (ut accepimus) diversas sententias proferentibus, si ex jurisdictione ordinaria processerunt, tenet pro reo, non pro actore sententia, nisi in causa favorabili, putà matrimonio, libertate, dote, seu testamento, pro ipso fuerit promulgata. Si verò ex delegata potestate, utraque pendet scientia ex arbitrio delegantis. Quod si ex compromisso, neutra debet habere vigorem.

TITVLVS XXVIII.

DE APPELLATIONIBUS *c*, RECUSATIONIBUS, ET RELATIONIBUS.

CAP. I.

Collatio beneficii facta post appellationem ex probabili & verisimili causa interpositam, est ipso jure nulla.

Alexander III. *Exonen. Episcopo & Decano Lundonen.* (*an.* 1180)

I. DIlecti *d* filii Prior & Clerici de Gisebergien. gravem *e* querimoniam transmiserunt, quod Eboracen. Archiepiscopus Apost. sed Legatus, eundem Priorem post appellationem suspendit, suas Ecclesias interdixit, & Canonicos (si eidem tanquam Priori obedirent) excommunicatos denunciavit: [& j.] Super quibus si veritate per idoneas personas & formam loci solicitè inquisitâ, inveneritis Ecclesiarum concessiones factas, nisi Prior & Canonici malitiosè distulerint eas (quantum ad se pertinet) ordinate, in irritum revocetis easdem.

CAP. II.

Appellatio generalis, respectu causæ non valet.

Idem *Archiepiscopo Remen.* (*an.* 1180.)

INter cætera *f* [& j.] Super eo, quòd Abbas Sancti Apollinaris in claustro à te appellationem interposuit generalem super omni causa, quæ adversùs eum

a *al. in Cagia. al. Catag. al. Vallis seren. seu secret. Ord. Præmonstr. Suessionensis Diœcesis.* b *C. 12. eod. tit. in 3. compila.* c *Hunc text. Innoc. dicit esse singularem, quòd attestationum publicatio est de justitia, non autem de substantiâ. Malè legitur pro eidem, eisdem, cum de solo Abbate sermo sit.* d *al. Vuarim. al. Idem R. militi.* e *C. 1. eod. tit. in 1. comp. vid. Bart. in l. infamem. ff. de pub. jud.* f *vide l. Athletas ff. de his qui not. infam.* g *al. propter dictam.* h *C. 2. eod. tit. in 4. compil. vide Antr. de Butr. in c. fraternitatis. supr. de test.*

a *Vide l. res inter. C. quando res jud. non noc.* b *Cum plures Judices proferunt diversas sententias, quæ prævaleat. vid. Alex. in l. si duo ex tribus. & l. si in tres. ff. de recep. arb.* c *De hac materia vide Conc. Trident. Sess. 13. de reform. c. 1. & Sess. 24. de reform. c. 20.* d *Post Conc. Later. sub Alex. III. p. 10. c. 1. & c. 1. eod. tit. in 1. compil.* e *al. gravem ad nos querimoniam.* f *C. 2. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. p. 10. c. 2.*

aliquo

aliquo tempore posset moveri, ipsum exinde redarguimus, nec hujusmodi appellationem duximus admittendam.

CAP. III.

A correctione legitimâ non appellatur, nisi modus excedatur. h. d. inspectâ mente literæ.

Idem *Abbati S. Petri.* (*an.* 1180.)

AD nostram: [*& j. α*] Quia *a* verò remedium appell. non ideò est inventum, ut alicui à religionis & ordinis observantia exorbitanti debeat in sua nequitia patrocinium exhibere: Mandamus, si quando quilibet subditorum tuorum ad remedium appellationis convolaverit, non ideò minùs eum juxta tenorem mandati, quod in prædicta regula continetur, & institutionem ordinis corrigas & castiges. *b*

[*α Noveris audientiam pervenisse, quòd si quando subditos tuos vis pro suis excessibus secundum regulam B. Benedicti & institutionem tui ordinis corrigere & castigare, ipsi ut malitiam suam liberiùs valeant exercere, ad remedium appellationis confugiunt.*]

CAP. IV.

Si appellans intra terminum, à Judice à quo appellavit, vel à seipso statutum, appellationem non prosequitur, sententiæ vel judicio illius stare compellitur.

Idem *Norvicen. Episc.*

PErsonas Ecclesiarum *c*: [*& j. α*] Si quis *d* ad nostram audientiam appellaverit, & appellationi suæ prolixum terminum præfixerit, tu ei diem, intra quem Apost. sedem convenienter possit adire, assignes: ad quam si venire contempserit, ut illum extunc judicio tuo super iis, quæ in quæstione vertuntur, sine contradictione aliqua stare compellas. Si autem quisquam appell. suæ præfigat terminum congruentem, nec tamen causam ad diem appell. fuerit prosecutus, ipsum nihilominus extunc sententiæ tuæ (sicut de alio diximus) appell. remota parére constringas.

[*α Ecclesiarum in tua diœcesi consistentium, ita tuis & dominorum fundi authenticis scripturis pramunias, ut cùm aliquam personam Ecclesiarum illarum decedere fortè contigerit decedentis filius vel vicarius, seu alius quilibet, personatum Ecclesiæ vacantis viro idoneo conferendi tibi viam præcludere aliquâ calliditate non possit. Quod*]

CAP. V.

Appellans ad prosequendum habet annum, & ex causa biennium, nisi Judex moderetur. Et si intra id tempus non prosequitur, rata manet sententia: vel redit ad primum, si ante sententiam appellavit. h. d.

Idem *Remen. Archiepiscopo.*

CUm sit *e* Romana: [*& j. α*] Fraternitati tuæ duximus respondendum, quòd si ante sententiam, vel postea fuerat appellatum, hujusmodi appellantibus *f* annus indulgetur: aut ex necessaria & evidenti causa biennium: nisi fortè Judex à quo appellatum fuerit, secundùm locorum distantiam, & personarum, & negotii qualitatem recisius tempus fuerit moderatus. Intra quod si is, qui appellaverit, causam appell. non fuerit prosecutus, tenebit sententia, si post sententiam appellaverit, & à causa sua cecidisse videtur: nec ampliùs super eodem negotio audietur appellans. Si verò à gravamine & ante litis ingressum fuerit appellatum, hujusmodi audietur appellans, quoniam sacri canones etiam extra judicium passim appellare permittunt: nec solent hujusmodi dici appellationes, sed provocationes ad causam. Si autem ante sententiam quis appellaverit, cogitur illius stare judicio, ad quem noscitur appellâsse.

[*α Ecclesia caput & magistra omnium Ecclesiarum disponente Domino constituta, & ad eandem consultationes, & quæstiones de diversis mundi partibus meritò referantur, quòd eam super variis quæstionibus consulis gratulamur, & prudentiam tuam non immeritò commendamus. Inde est quòd scriptis præsentibus.*]

Qui de crimine impetitur, appellare potest, nisi sit notorium. hoc dicit.

§. 2. Præterea si raptor sit, vel violentus detentor alienæ rei, qui appellat, hujusmodi appellatio facta in judicio apud Ecclesiasticas personas solet audiri, nisi fortè manifestus raptor vel fornicator existat, sicut ille, quem absentem & irrequisitum Apostolus *a* excommunicavit.

CAP. VI.

Coram Judice à quo appellavi in una causa, possum in alia conveniri, nisi eum recusem ut suspectum.

Idem *eidem.* (*an.* 1180.)

I. AD hæc *b* si in una causa quis appellaverit, & pendente appellatione aliquod crimen committat, vel priùs commisisse dicatur, vel modò etiam accusetur aut conveniatur de alia re, super qua non sit appellatum, & illam perferri contingat ad audientiam Judicis, à quo in alio negotio appellavit, cum potest, si voluerit, tanquam suspectum vitare: alioquin debebit ejus stare judicio, maximè si suus ordinarius Judex existat.

CAP. VII.

Si à Judice inferiori unus appellat ad Papam, alius ad inferiorem, tenetur appellans ad Papam comparere ad citationem Judicis inferioris, saltem allegaturus appellationem suam: alias valebit processus à minori, nisi sciverit appellationem interjectam ad Papam.

Idem.

SI duobus *c* coram suo Judice litigantibus, alter ad nostram, alter ad sui Judicis audientiam super eodem negotio appellaverit: & ille, qui ad suum Judicem appellavit, ad diem appellationis veniens, se ad eum appellâsse proponit, eo tacito quòd adversarius ejus ad audientiam Romani Pontificis appellârat: si legitimè citatus nec venit, nec responsalem misit, aut etiam aliàs parére contemnit, tenebit excommunicationis sententia in eum pro contumacia promulgata, nisi Judex cognoverit eum ad audientiam Romani Pontificis appellâsse.

A civili Judice, qui non est de temporali jurisdictione Ecclesiæ, non appellatur ad Papam. h. d. usque ad finem.

§. 1. Denique quod quæris, si à civili Judice ante judicium, vel post, ad nostram audientiam fuerit appellatum, an hujusmodi appellatio teneat: tenet quidem in his, qui sunt nostræ temporali jurisdictioni subjecti, in aliis verò etsi de consuetudine Ecclesiæ teneat, secundùm juris rigorem credimus non tenere.

CAP. VIII.

Lapsus biennii non præjudicat appellanti, quò minùs ex causa legitima audiatur, saltem per beneficium restitutionis in integrum. h. d. secundùm uberiorem intellectum.

Idem *Plebano & Clericis sancti Nazarii de Albia.* d (*an.* 1174.)

EX ratione: [*& infrà.*] Verùm si appellationem biennio elapso interpositam à sententia contra vos ptolata, prosecuti non estis: dummodo prosecutionem ipsius per impotentiam vos constiterit omisisse, nolumus quòd justitiæ vestræ debeat præjudicium generare. *e*

---

a *C. 2. eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p.* 10. *c.* 4. b *Conc. Trid. Sess.* 13. *de reform. c.* 1. *§. cùm igitur.* c *C.* 4. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. p.* 10. *c.* 4. *jung. c.* 20. *sup. de testib.* d *si aliquis.* e *C.* 5. *eod. tit. in* 3. *comp. & post Conc. p.* 10. *c.* 16. f *al. appellationibus.*

a 1. *Cor.* 5. b *Cap.* 6. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Concil. Lat. sub Alex. III. p.* 10. *c.* 15. c *C.* 7. *eod. tit in* 1. *comp. & post Conc. par.* 10. *c.* 7. d *Albareto. aliàs, Albezar. C.* 8. *eod. tit. in* 1. *compil. vid. Joan. de Anania consil.* 1. *& Angelum cons.* 39. e *generari.*

CAP. IX.

Si reus post citationem vel notitiam literarum ivit ad curiam, delegatus in causa procedat: aliàs non. hoc dicit, cum c. suggestum. ĩ eod.

Idem. *Vigorien.* a *Episcopo.* (*an.* 1175.)

MEminimus *b*: [*&* ĩ.] Cæterùm cùm aliquam causam contingit tibi appell. remotâ committi: & adversa pars post citationem iter arripuerit ad sed. Ap. veniendi, non minùs poteris in negotio secundùm juris formam procedere. Quòd si ante citationem iter arripuerit, non est aliquatenus procedendum.

CAP. X.

Supersedetur propter articulum, in quo appellatum est, etiam super principali causa, si sine illo articulo expediri non potest. h. d. *inhærendo literæ.*

Idem. (*an.* 1180.)

I. SUper eo *c* quod solicitudo tua quæsivit, prudentiæ tuæ duximus respondendum, quòd si de aliqua exceptione quæstio oriatur, & exinde appellationem fieri contingat, eidem exceptioni erit meritò supersedendum: & si principalis causa sine illa terminari non poterit, ei nihilominus supersedeatur.

Non obstante appellatione ex falsa causa interposita, potest Judex ad ulteriora procedere. h. d.

§. I. Si autem adversa pars *d* de falsi suggestione in appellationem prorupit, non est sententia super hoc differenda.

CAP. XI.

Etiam pro minoribus, seu levioribus causis appellari potest.

Idem.

DE *e* appellationibus pro causis minimis interpositis, volumus te tenere, quòd eis, pro quacunque levi causa fiant, non minùs est, quàm si pro majoribus fierent deferendum.

CAP. XII.

Secundùm canones appellatur etiam ante sententiam: secundùm leges non, nisi in quibusdam casibus: hoc primò. *Et appellatio, & recusatio æquiparantur in hoc, quia sicut in appellatione requiritur causa rationabilis, ita & in recusatione:* hoc secundò. *Et tempus assignatum Judici ad causam decidendam incipit currere à tempore præsentationis rescripti:* hoc tertiò, secundùm verum intellectum.

Idem.

II. SUper eo *f*: [*&* ĩ. *α*] Sacri canones ante & post litis contestationem, & in prolatione sententiæ, & post, singulis facultatem tribuunt appellandi, leges autem seculares appellationem (nisi in casibus) ante sententiam non admittunt. In causis quoque Ecclesiasticis, ubi appellationis remedium tollitur, sicut appellationi, ita recusationi non est aliquatenus deferendum *g*. Si autem intra certum tempus lis decidenda committitur, extunc terminus incipit currere *h*, cùm Judices contigerit literas recepisse.

[*α Quòd interdum Judices delegati ab altera partium tanquam suspecti recusantur, hoc tuæ prudentiæ præsentibus literis innotescat, quòd*]

CAP. XIII.

Conventus super injuria Clerici, vel super adulterio, appellare potest, nisi sit notorius. h. d. cum c. seq.

Idem.

I. PErvenit *a* ad nos, quòd cùm Clerici se conquerantur ab aliquibus vulneratos, vel aliàs esse læsos, qui impetuntur, ad Apost. sedem appellant: [*&* ĩ. *α*] F. t. mandamus, quatenus si eorum excessus publicus non sit & notorius eos Eccl. censurâ compellas, ut intra conveniens tempus appellationem interpositam prosequantur. Si verò publicus est & notorius, appellationis obtentu non prætermittas, quin eos excommunicatos denuncies, ipsosque facias sicut excommunicatos cautiùs evitari, donec passis injuriam satisfaciant, & cum literis tuis Apostolico se conspectui repræsentent.

[*α Sed appellationem interpositam nolentes prosequi, consortia hominum devitare contemnunt. Verum quia quid tibi faciendum sit, exinde nostris literis certiorari desideras.*]

CAP. XIV.

Summatum est supr. cap. proximo.

Idem *Archiepiscopo Tolerano.*

I. COnsuluit *b* nos fraternitas tua: [*&* ĩ. *α*.] Consult. t. t. duximus respondendum, quòd si aliqui, quos manifestum sit & notorium uxorem alterius detinere, aut injecisse manus violentas in Clericum, appellaverint: eorum appellationi non est aliquatenus deferendum. Sed cùm multa dicantur notoria, quæ non sunt, providere debes, ne quod dubium est, pro notorio videaris habere. Illos autem, qui appellant, à præsentia tua, cogere debes intra tempus conveniens appellationem interpositam prosequi, aut judicio tuo appell. remotâ parere.

[*α Utrum deferendum sit appellationibus, quando causa frustratoriæ dilationis appellatur, nec interpositam appellationem prosequuntur. Super quo utique*]

CAP. XV.

Hoc cap. summatum est supr. eod. cap. meminimus.

Idem *Dunens. Episcopo.*

SUggestum est *c* auribus nostris, quòd cùm oppressi ad præsidium Apost. sedis recurrunt, & appellatione factâ iter arripiunt, adversarii eorum appell. interpositam cognoscentes, nec ad præsentiam nostram accedunt, nec responsalem transmittunt: cùm autem senserint illos nostras literas reportâsse, in vocem appellationis prorumpunt, & iter ad nos arripiunt veniendi, ut sic eorum solicitudinem, à quibus impetuntur, eludant. Tuæ consultationi taliter respondemus, ut si quis deprehensus fuerit, hoc ex fraude vel malitia facere, appellationi ejus non deferas, neque ob id causam tibi commissam terminare postponas: quâ decretalem epistolam, quâ tales muniri videntur, non ad deprimendam *d* cujusque justitiam, sed ad removendum gravamen nos fecisse cognoscas.

CAP. XVI.

Excommunicatus pendente cognitione appellationis, absolvi potest ad cautelam: & si apparet eum legitimè appellâsse, non punitur pro eo, quòd interim celebravit divina.

Idem *Eboracensi Archiepiscopo.*

AD præsentiam nostram R. *e* Presbytero veniente, Episcopo Tusculano, & P. sanctæ Susannæ Cardin. tuam & ipsius causam commisimus audiendam. Qui ad objectionem tuam, licèt R. Presbyter non esset excommunicatus de jure, de facto tamen fecerunt eum absolvi. Ideoque mandamus, quatenus prædictum Presbyterum pro eo, quòd post excommunicationem contra appellationem factam divina cantavit, nullatenus inquietes, sed ad eum statum reducas omnia, in quo erant tempore appellationis emissæ.

a *Vigoren.* b *Cap.* 9. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. p* 10. *c.* 8. *integra clausula extat in c.* 6. *qui Cleric. vel. vov. in* 1. *comp. & post Conc. p.* 21. *c.* 7. c *Cap.* 10. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. par* 10. *c.* 9. d *vide l. si uteris. cum not. C. de fide instrum.* e *C.* 11. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. c.* 10. f *C.* 13. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. p.* 10. *c.* 12. g *vid. l. si quis ex. & ibi Bart. ff. de jurisd. om. jud.* h *Dictio, currere, deest in omnibus antiq.*

a *Cap.* 15. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. p.* 10. *c.* 13. *vid. Bald. in l. adductos. C. de Episc. aud. & Dd. in c. Rom. de appell. lib.* 6. b *Cap.* 16. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. par.* 10. *c.* 14. c *C.* 20 *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p.* 10. *c.* 19. d *deprimendum.* e *C.* 22. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. p.* 10. *c.* 31. *vid. c. cupientes. §. quòd per viginti. & ibi Gemin. de elect. l.* 6.

CAP. XVII.

Si appellans turbatur in possessione, super qua fuit appellatum, Judex à quo potest illam possessionem sibi reformare, appellatione in quo statu permanente. h. d. secundùm communem intellectum.

Idem Alex. III. *Cantuariensi Archiepisc.*

CUm *a* teneamur: [*& j. α*] Quoniam *igitur* nos consulere voluisti, utrùm si eorum possessio, qui ad audientiam nostram appellant, turbata fuerit, tibi eam sibi liceat reformare, eo, de quo appellatio est interposita, prætermisso: Prudentiæ tuæ taliter respond. quòd si exinde ad te querela pervenerit, id ordine judiciario tibi licebit experiri. *b*

[*α Consultationibus singulorum, quantùm nobis Dominus ministravit, respondere, tantò gratiùs tibi volumus responsum impendere, quantò personam tuam abundantiori diligimus charitate.*]

CAP. XVIII.

Generalis & vaga appellatio respectu cujuslibet gravaminis non valet, sed restricta ad certam causam sic.

Idem *Episc. & Archidiacono Bononien.*

II. COnsuluit *c*: [*& infrà. α*] Consul. vestræ t. r. quòd si generaliter appell. quis interponeret ab omni gravamine, quod sibi posset contingere, hujusmodi appell. tenere non debet. Si verò ab aliquo Judice super omni gravamine, quod in una causa sibi possit inferri, quanquam generalis appellatio sit interposita, appellationi tamen ejus est ab eodem Judice deferendum.

[*α Nos vestra devotio, ut si appellatio, quæ ab omni gravamine interponitur, teneat, vestram prudentiam redderemus nostris literis certiorem, & ideo*]

CAP. XIX.

Appellatio frivola non excusat inferiorem; quò minùs teneatur obedire superiori, & ut de contemptu puniatur, nisi innocentiam suam aliter purget. h. d. Et est casus notabilis, in eo quod dicitur istum esse puniendum.

Idem *Zamorensi Episc.* d

CUm parati *e* essemus tuas petitiones admittere, I. Diaconus Cardinal. olim Apostolicæ sedis Legat. proposuit, quòd cùm ad ejus vocationem contempsisses accedere, in personam tuam excommunicationis sententiam promulgavit: [*& infrà. α*] Cumque N. Canonicus B. Jacobi firmiter asseveraret, quòd in legatione Regis esses, & ideò non potuisses ad vocationem prædicti Cardinal. accedere: Cardinalis econtrà asseruit, quòd non in legatione Regis, sed in Salamantina Ecclesia, ne suus *f* nuncius invenisset: [*& infrà. β*] Nos verò attendentes, quòd te non decuit contemnere obtentu appell. ad vocationem venire Legati: Præcipimus, quatenus vel in persona propria, vel per nuncios idoneos Apostolico te conspectui repræsentes, innocentiam tuam (si poteris) ostensurus.

[*α Post excommunicationem ejus, qui vice nostrâ fungebatur, te fecisti in Episcopum consecrari.*]

[*β Et tibi dixisset, quòd in alia Ecclesia te non esset requisiturus. Et cum iterùm ex parte tua fuisset propositum, quòd quando ven. fr. n. Archiepisc. Compostellanus, appellavit, tuam appellationem etiam interposuisset: Cardinalis adjecit, quòd appellatio illa tueri in hac parte non potuit, quin ad ipsius vocationem accedere tenereris.*]

CAP. XX.

Si mandatum factum ei, qui juravit stare judicio Ecclesiæ, excedit limites juramenti & licitæ promissionis, appellare poterit: aliàs secus. h. d. compendiosè. Abb.

Idem *Cantuariensi Archiepiscopo.*

II. AD hæc *a*: [*& j.*] Præterea de his, qui juramentum præstant, quòd Ecclesiæ stabunt judicio, & postea appellant: Id tua solicitudo provideat, ut eos servare quod jurant, vel intra XL. dies post appellationem interpositam iter arripere ad ipsam prosequendam compellas.

CAP. XXI.

Summa ut sup. cap. proximo.

Idem *Carnotensi Episcopo.*

QUæstioni, quam facis, utrùm *b* appellationi illius sit deferendum, qui (sicut moris est) præstito juramento absolvi meretur, & antequam ei mandetur aliquid, vel mandato recepto causâ subterfugii appellaverit: Respond. quòd appellationi, quæ juramento ejus debeat derogare, non est in aliquo deferendum, sed statim erit in eandem reducendus sententiam: quæ (donec mandatum susceperit, & susceptum pro posse fuerit prosecutus) debet firmiter observari.

CAP. XXII.

Appellans ab ordinario, postea de delicto ab eo commisso puniri potest per ipsum ordinarium. h. d. sed supple ad textum, idem esse de antea commissis, si nunc de illis accusatur, ut cap. ad hæc 1. sup. eod. & cap. proposuit. j. eod.

Idem *Vinton. Episc.* c.

I. PRætereà *d* de his, qui ad sed. Apost. appellant, & postea gravia committentes, se, dum conveniuntur, appellatione tuentur: Duximus respondendum, quòd eos appellatio non debet in sua iniquitate tueri, quò minùs eorum excessus censurâ canonicâ puniantur.

CAP. XXIII.

Qui non detulit appellationi sui adversarii, de sua posteriori circa idem contra eum excipere nequit.

Idem *Grandensi Patriarchæ & S. Vitalis Presbytero Cardinali.* (*an.* 1172.)

I. COnstitutis in præsentia nostra. *e* Abbate sancti Felicis & Presbytero R. pro controversia, quæ de electione Torcellanæ Ecclesiæ est suborta: [*& j.*] Ideoque mandamus, quatenus si Archidiaconus post appellationem & denunciationem excommunicationis, ad nominationem sæpedicti C. processerit, & Primicerius cum Canonicis, & Plebanus cum assensu Cleri Episcopatûs, vel majoris & sanioris partis, prænominatum I. in Episcopum & pastorem elegerint, non obstante appellatione præfati Archidiaconi, si ipse appellationi priùs factæ non detulit, electionem de præfato I. factam auctoritate Apostolicâ confirmeris.

CAP. XXIV.

Appellans ab ordinario in una causa, in aliis coram eo respondere tenetur: potest tamen eum recusare ut suspectum, nisi conveniatur de crimine manifestò, & in quo non cadit excusatio nec suspicio, ut quia imponitur pœna juris surgens ipso facto. h. d. secundùm intellectum intrinsecum.

Idem *Eboracensi Archiepiscopo.* (*an.* 1174.)

PRoposuit nobis M. *f* Clericus tuus, quòd sæpè contingit, ut cùm aliquis super aliqua causa appellat, in aliis causis, in quibus non est appellatum, respondere recuset. Super quo consult. t. t. respondemus, quòd licèt pro illa appellatione non minùs teneatur in aliis, super quibus appellatum non est, respondere: Judex tamen, à quo appellatur (quia illi omnino suspectus est) eum non debet ad respondendum super aliis compel-

a Cap. 23. *eod. tit. in* 1. *compilat. & post Concil. part.* 10. *c.* 25. b *particula, experiri, vacare videtur.* c *Cap.* 27. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. part.* 50. *c.* 54. d *aliàs, Zameren. alit. Zamorien. al. Amoren. alit. Gemoten.* e *Cap.* 29. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Later. sub Alex. III. p.* 10. *c.* 28. f *Vid. l. si quis uxori. §. appellationem. & ibi Bart. ff. de furt. & in l. eum qui. §.* 1. *ff. commod.*

a *Cap.* 30. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Concil. part.* 10. *c.* 29. *Gloss. in canon. quod benè.* 6. *quæst.* 4. b *C.* 31. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Concil. part.* 7. *c.* 20. *ubi habes integram clausulam.* c *aliàs, Vintonien. aliàs Vintonen.* d *C.* 32. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Concil. part.* 50. *c.* 53. e *C.* 37. *eod. tit. in* 1. *compil.* f *C.* 38. *eod. tit. in* 1. *compil.*

lere, nisi pro crimine adeò gravi & manifesto, quo ipso actu meritò sit damnandus.

CAP. XXV.

Absolvitur excommunicatus cautione receptâ, licèt adversarius, vel excommunicator, ne absolvatur, appellet. h. d. secundùm unum intellectum, quem tamen oportet limitare, quando excommunicatio non fuit lata pro manifesta contumacia vel offensa: quia tunc non debet absolvi, nisi satisfactione præcedente, ut in cap. ex part. 1. infrà, de verb. signif.

Idem *R. Cantuariensi Archiepiscopo.* (*an.* 1180.)

QUà fronte nos *a* consulere valeas, non videmus, cùm dicaris ordinem juris pervertere: jam enim nos in Ecclesia, sicut est canonicum & honestum, non etiam in palatio, non in camera tua, sed in camera Regis, contra debitum juris & Pontificalis officii dignitatem, Episcoporum electiones diceris confirmare: [*& infrà. α*] Sanè si quis pro contumacia vel alia qualibet causa, interdicto vel excommunicatione tenetur astrictus, & offert se ad justitiam, de his, pro quibus sententiam ipsam excepit, Judex eum (ne in excommunicatione decedat) absolvere poterit etiamsi pars adversa, ne absolvatur, appellationis obstaculum interponat: ab ipso tamen ante absolutionem sufficienti cautione receptâ, quòd vel in præsentia Rom. Pontif. ad cujus audientiam appellatur, si maluerit adversarius, vel coram Judice, cui causam delegaverit, juris pareat æquitati. De his etiam, qui conqueruntur se irrationabiliter excommunicationi vel interdicto suppositos, illud idem dicimus, etiamsi ii, qui hujusmodi protulerunt sententiam, ad sedem Apostolicam duxerint appellandum.

[*α Verùm ne petitionibus tuis nostrum denegare videamur assensum, super his de quibus nos consulere voluisti, tibi, prout dedit nobis Dominus, respondemus.*]

CAP. XXVI.

Prælatus subditum suspendere vel excommunicare non debet nisi monitione præmissâ: nec subditus contra disciplinam Ecclesiasticam appellare potest, maximè si èst religiosus. Et Judex à quo, præfigit terminum appellanti ad appellationem prosequendam, intra quem si non prosequitur, Judex à quo reassumit jurisdictionem. Appellans verò non prosequens appellationem suam, condemnatur in expensis, appellato hoc prosequenti.

Idem *in Concilio Lateranensi.* b (*an.* 1198.)

REprehensibilis *e*: [*& ℨ. α*] Præsenti decreto statuimus, ut nec Prælati (nisi canonica commonitione præmissâ) suspensionis vel excommunicationis sententiam proferant in subjectos, nisi fortè talis sit culpa, quæ ipso suo genere suspensionis vel excommunicationis pœnam inducat. Nec subjecti contra disciplinam Ecclesiasticam in vocem appell. erumpant. Si verò quisquam pro sua *d* necessitate crediderit appellandum, competens ei ad prosequendam appellationem terminus præfigatur: intra quem si fortè prosequi neglexerit, tunc Episcopus liberè suâ auctoritate utatur. Si autem in quocunque negotio aliquis appellaverit, & eo, qui appellatus fuerit veniente, qui appellat venire neglexerit: si quid proprium habuerit, competentem illi recompensationem faciat expensarum: ut hoc saltem timore territus *e*, in gravamen alterius non facilè quis appellet. Præcipuè verò hoc in religiosis volumus observari, ne religiosi, cùm pro aliquo excessu fuerint corrigendi, contra regulatem *f* Prælati sui & Capituli disciplinam appellare præsumant, sed humiliter ac devotè suscipiant, quod pro salute tua fuerit eisdem injunctum.

[*α Valdè consuerudo in quibusdam partibus inolevit, ut cùm fratres & Coepiscopi nostri, seu etiam Archidiaconi, appellaturos quosdam in suis causis existimant, nulla penitus admonitione præmissâ, suspensionis seu etiam excommunicationis sententiam ferunt, alii etiam dum superioris sententiam & disciplinam canonicam reformidant, sine ullo gravamine appellationem objiciunt, & ad defensionem iniquitatis usurpant, quod ad præsidium innocentium dignoscitur institutum. Quocirca ne vel Prælati sine causa valeant gravare subditos, vel subditi pro sola voluntate sub appellationis obtentu correptionem valeant eludere Prælatorum.*]

CAP. XXVII.

Judex à quo non obstante appellatione cognoscit de causa, si appellans non prosequitur: hoc primò. *Et Judex ut suspectus recusatus, potest alteri causam committere.* hoc secundùm.

Idem *p. c. Eam te.*

III. AD *a* hæc: [*& infrà. α*] Cùm à te super aliqua causa fuerit appellatum, fas tibi sit appellantes appell. remotâ compellere, ut vel appellationem interpositam prosequantur vel coram te juris pareant æquitati. Aut si alterutra partium te suspectum habuerit, te insistente Judicem eligant *b*, qui propositam inter eos valeat dirimere quæstionem.

[*α Præsentibus tibi literis duximus indulgendum, ut*]

CAP. XXVIII.

Si Canonicus ad residentiam monitus appellat, statuitur sibi terminus ad appellationem prosequendam: & interim deservitur beneficio per vicarium de fructibus beneficii sustentandum: & si appellationem non prosequitur, vel residentiam non facit, privatur præbendâ.

Idem *Salabriensi Episc.* c

II. PErvenit ad nos *d*, quòd cùm G. Ecclesiæ tuæ Canonicum, ut in ea residentiam faceret, monuisses, in appellationem prorupit: [*& ℨ. α*] Cùm *ipse* autem frustratoriæ dilationis causâ videatur dictus Canonicus appellâsse: mandamus, quatenus eum studiosè moneas, ut in eadem Ecclesia residentiam faciat: vel intra terminum eam prosecuturus, iter ad nos arripiat veniendi. Interim verò alicui honestæ personæ vices ejus in Ecclesia prætaxata committas, & ei de beneficiis illius assignes, unde possit congruè sustentari. Quòd si præfatus G. alterum istorum adimplere neglexerit, tu Præbendâ suâ prives eundem, & eam alii idoneæ personæ concedas.

[*α Et appellationi suæ terminum proximum festum B. Luciæ præfixit. Quoniam igitur indignum est, pro ejus & aliorum subterfugio prædictam Ecclesiam debitis obsequiis defraudari.*]

CAP. XXIX.

A Judice jurisdictionem exequente non appellatur.

Idem. (*an.* 1176.)

III. COnsulit nos tua fraternitas, utrùm sit *e* appellationibus deferendum à Rege Francorum pro Judæis interpositis, ut mancipia detineant Christiana: [*& ℨ. α*] Non convenit, ut pro hujusmodi appellationibus ab observatione decreti debeas abstinere.

[*α Et utrùm sustinere debeas, quòd de novo constituant Synagogas, ubi eas nullatenùs habuerunt.*]

a *Cap.* 41. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Concil. Lateran. sub Alex. III. part.* 3. *c.* 2. b *sub Alex. III. c.* 6. c *C.* 42. *eod. tit. in* 3. *compilat. Quàm cautè & prudenter sententia excommunicationis ferenda sit, tradit Trident. Concil. Sess.* 24. *de reform. c.* 3. d *alit. sui.* e *perterritus. al. detentus. aliter, deterritus.* f *In C. Barb. contra regulam Prælati sui, & Capituli sui disciplinam appellare, &c.*

a *Cap.* 43. *eod. tit. in* 1. *comp.* b *Vid. leg. si suspecta. cum gloss. & l. secundò requiris. ff. eod.* c *Aliàs Salesburin. aliàs, Salesberien.* d *Cap.* 44. *eod. tit. in* 1. *comp.* e *Cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *compil. Quantam potestatem habeat Papa super Judæos, & alios infideles, tradit Innocent. & alii in cap. super his. ℨ. de vot. & vot. redemt.*

CAP.

CAP. XXX.

Qui ante citationem vel notitiam literarum misit nuncium ad Papam, appellare potest, ne delegatus procedat, secùs si post.

Idem *Genuensi* a *Archiepiscopo.*

(*an.* 1175.)

IV. AD hæc, sicut *b* asseris: [*& infrà. α*] Respondemus, quòd Judex si ei constiterit appellantem antequam partes essent citatæ, vel delegatio causæ pervenisset ad ipsum, qui appellationis interponit obstaculum, nuncium ad sedem Apostolicam destinâsse, factæ debet appellationi deferre: sed si post citationem fuerit destinatus, satis potest exequi, quod mandatur.

[*α Quandoque super communi causa, quæ Judici appell.rem. committitur, altera pars appellat, asserens se pro eadem causa nuncium suum ad sed. Apost. destinâsse, ad quod taliter*]

CAP. XXXI.

Qui non detulit appellationi interpositæ ad Papam, mittitur cum literis ordinarii ad curiam puniendus.

Idem. (*an.* 1175.)

DE *c* Priore: [*& infrà. α*] Cæterum si præfatus Canonicus Priorem propter suas enormitates manifestas, quæ ipsum notabilem reddunt, ad sedem Apost. appellavit, & ipse tali appell. deferre contempsit: eum cum literis tuis veritatem continentibus, de tanto excessu satisfacturum ad sed. Apost. venire compellas.

[*α Qui non deferens protectioni & appellationi vestræ ad sedem Apostolicam factæ, quendam Canonicum suum vestibus fecit omnibus usque ad camisiam spoliari, & eum accusationi & appellationi renunciare coëgit, qui & de suis & quorundam fratrum enormitatibus murmuravit: id tuæ solicitudini duximus insinuandum, ut super hoc rei veritate diligentius inquisitâ, si inveneris, quòd pro evitanda disciplina prædictus Canonicus appellavit, eidem Priori propterea nullam pœnam infligere debes, quoniam sacra Rom. Ecclesia & hujusmodi appellationem non consuevit admittere, ne Monachis vel Canonicis regularibus præberetur audacia delinquendi.*]

CAP. XXXII.

Contra constitutiones regulares, appellatio religiosum non defendit.

Idem *universis Abbatibus.*

QUia *d* nos: [*& infrà. α*] Ut Abbates, qui de aliqua publica infamia publicè respersi sunt *e* aut convicti, deinde *f* in communi Capitulo commoniti, prælationi cedere noluerint, appellandi non habeant facultatem.

[*α Elegit Dominus in hæreditatem sibi, & à longè de alto prospexit, paci & tranquillitati vestræ, quantum divina gratia concedit, prospicere cupientes, auctorit. Apostolic. vobis concedimus & indulgemus,*]

CAP. XXXIII.

Judex à quo, potest præfigere terminum appellanti ad prosequendam appellationem, quo lapso, reassumit Judex jurisdictionem.

Idem.

AD aures *g* nostras: [*& infrà. α*] Appellanti ad prosecutionem appellationis, terminus congruus præfigatur: intra quem, si appellationem non fuerit prosecutus, extunc compellatur stare judicio delegati.

[*α Te significante pervenit, quòd cùm interdum tibi vel aliis causas sub appell.rem. delegamus, altera partium, ut terminum valeat declinare Judicis delegati, quæstiones incidentes opponit, & tum licèt in principali causa appell.rem. non sit procedendum, in appell. tandem vocem prorupit, appellationi suæ terminum non præfigens, sicq; partem aliam sine prosecutione appellationis facit remanere suspensam. Postulas igitur tibi & aliis Judicibus indulgeri, ubi causæ sine appellatione committuntur, incidentes quæstiones sine debito appell. postpositâ valeas terminare. Cæterum cum incidentes quæstiones sæpius præjudiciales non immeritò judicentur, petitionem tuam in hac parte non duximus admittendam. Sed ne qua pars frustratoriè diutius affligatur.*]

CAP. XXXIV.

Si præcedente gravamine quis submittit se protectioni superioris, habetur pro appellante: dummodò servaverit ea, quæ in appellatione sunt necessaria.

Idem *Abulensi Episc.* (*an.* 1176. *Româ in Hispaniam.*)

AD audientiam *a* nostram noveris pervenisse, quòd cùm Zamorensis Episcopus G. Presbyterum Ecclesiæ sancti Jacobi Zamoren. multipliciter molestaret: tandem idem Presbyter se & Ecclesiam *b* suam nostræ protectioni subjecit: [*& infrà. α*] Licèt autem prædictus Presbyter ex simplicitate fortè verbum appell. non expresserit: quia tamen postquam se & sua nostræ protectioni subjecerat, non debuit sine causæ cognitione aliquâ sententiâ condemnari: mandamus, quatenus (si ita tibi constiterit) sententiam, quam præfatus Episcopus in eundem Presbyterum tulit, denuncies non tenere.

[*α Sed præfatus Episcopus pro eo fortè, quòd expressè non appellavit, in eum post invocatum sed. Apostol. patrocinium, contra etiam privilegium Compostellanæ Ecclesiæ, indultum, excommunicationis sententiam promulgavit.*]

CAP. XXXV.

Causa non est ad Judicem à quo remittenda, appellatione adhuc non justificata, nisi de partium consensu.

Idem *Archiepiscopo Tarracon.* c (*an.* 1175.)

ACceptâ *d* conquestione Canonicorum Pampillon. [*& infra. α*] Non debet ad eos causa remitti, nisi partes consenserint, à quibus noscitur appellatum.

[*α Quòd dilect. fil. n. Dux Navarrorum eos bonis suis spoliâsset, causam ipsam tibi frater ad eorum petitionem commisimus terminandam. Verùm quoniam nobis tacuerunt, quod ab audientia tua fuit ad sed. Apostol. appellatum, nec nos si hoc nobis constitisset, tuo causam commisissemus examini, cum.*]

CAP. XXXVI.

Delegatus etiam datus cum clausula, appellatione remotâ, recusari potest, si est consanguineus impetrantis, vel si fuit advocatus ejus in illa causa.

Lucius III. *G. altero* e *Linconen. Episcopo.*

(*an.* 1181.)

POstremò fraternitati *f* tuæ literis præsentibus intimamus, quòd si causa alicui fuerit delegata, qui consanguineus sit illius, qui literas impetravit, aut in eodem negotio Advocati officio functus, vel ex alia justa causa suspectus: hujusmodi delegatus non immeritò poterit recusari, quamvis appellatione remotâ fuerit ei negotium delegatum.

CAP. XXXVII.

Sententia interdicti non suspenditur per appellationem sequentem.

Idem *Norvicensi Episcopo.* g

V. AD hæc *h* quoniam sub interdicto aliqui constituti appellant, & deinde illud servare contemnunt, quid in hoc casu servandum sit consulere voluisti

a *al. Januensi, sed idem est, nam olim Genuam, Januam vocabant.* b *Cap. 2. eod. tit. in 2. comp. & de missione nuncii, an aliquid nunc operetur, vid. Panorm. infrà hoc tit. cap. ut debitus.* c *Cap. 3. eod. tit. in 2. comp. vid. Guid. Pap. hic.* d *Cap. 5. eod. tit. in 2. comp.* e *Verbum, sunt, deest in plur. antiquis.* f *al. & deinde.* g *Cap. 6. eod. tit. in 2. compil. unde cognosces apertè hujus decretalis sensum.*

a *C. 7. eod. tit. in 2. comp. vide Lanfr. de Oreano in c. quoniam. supr. de probat.* b *Dictio, suam, deest in antiq.* c *al. Terraconensi.* d *C. 2. de rescript. in 2. comp. unde intelligitur hoc fragm. vid. l. legatus. ff. de offic. præs. & l. munerum. §. judic. ff. de mun. & hon.* e *al. Valtero. al. Gualtero.* f *C. 45. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. p. 10. cap. 18.* g *al. Novariens.* h *C. 46. eod. tit. in 1. compil.*

Noveris igitur, quòd sicut post appell. excommunicari non possunt, sic interdictum nequeunt, cui ante appell. eos constat suppositos, declinare.

CAP. XXXVIII.

Judex appellationis remittit appellantem & causam ad priorem Judicem: nisi sibi constiterit à gravamine vel injusta sententia fuisse appellatum.

Clemens III. (*an.* 1190.)

CUm *a* in Ecclesia: [& j.] Accepimus, quòd quidam Clerici de Gual. occasione judicii tui, quod velle observare se jactant, Linconien. Episcopi Judicis ordinarii sine causa rationabili cognitionem evitant. Unde mandamus, quatenus si quando contigerit, aliquem de Clericis à præfato Episcopo ad tuam audientiam appellare, non antè appellationem admittas, quàm tibi constiterit eam vel à gravamine, vel injusta condemnatione *b* porrectam: alioquin ipsum ad prædicti Episcopi audientiam remittas, appel. remotâ ejus judicio pariturum.

CAP. XXXIX.

Si appellans, qui non prosequitur, redit ad Judicem à quo, & iterum gravatur (non obstante primâ desertione) potest iterum appellare. h. d. & est casus notabilis. Panormit.

Idem.

DIrectæ *c* nobis tuæ literæ demonstrârunt, quòd cùm in tua præsentiâ causa cujusdam matrimonii tractaretur, in qua pars viri consanguinitatis vinculum opponebat: & pars mulieris ad sedem Apostolicam appellâsset, nec appellationem suam præfixo termino fuerit prosecuta: postmodum eâ renunciante appellationi, quam fecerat, tu in causæ cognitione procedens, de parentela testimonia recepisti: verùm quia mulieris pars iterùm appellavit, postulas, utrùm ad calculum sententiæ procedere valeas, edoceri. Respondemus igitur, quòd licèt juxta decretum Lateran. Concilii, postquam in termino prosequendæ appell. statuto, appellans suam appell. non fuerit prosecutus, auctoritate tuâ liberè possis uti: tamen quia iterùm appellavit (cùm secundùm jura ei licuerit *d* in eadem causa bis appellare) se à jurisdictione tua fecit exemptam, præsertim cùm hic ad separationem matrimonii, quod est res favorabilis, intentio viri procedit.

CAP. XL.

Sententia excommunicationis, suspensionis, vel interdicti lata sub conditione suspenditur, si ante conditionis eventum fuerit appellatum. h. d. inhærendo verbis literæ, ut sic satisfaciat cuilibet lecturæ. Et est decisio subtilis, & multùm allegabilis.

Cœlestinus III. (*an.* 1195.)

II. PRæterea *e* requisiti fuimus, si quis Judex ita protulerit sententiam: Nisi Sempronio intra XX. dies satisfeceris, te excommunicatum, vel suspensum, aut interdictum esse cognoscas *f*: ille in quem fertur sententia, medio tempore appellans, ad diem statutum minimè satisfecerit, utrùm ille sententiâ tali ligetur, aut interpositione appell. tutus existat? Videtur autem nobis, quòd hujusmodi sententiam appellationis obstaculum debeat impedire.

CAP. XLI.

Si per rescriptum committantur plures articuli connexi, & in uno removeatur appellatio, intelligitur remota etiam in aliis. hoc dicit.

Idem.

SEcundò *a* requiris, cùm pluribus articulis in una commissione positis, in uno tantùm contingit appellationem expresse vetari: utrùm appellatio teneat, si super aliis fuerit appellatum? In quo tibi respondemus: quòd cùm secundùm B. Gregorium *b* verba intentioni deserviant *c*, & hæc sit nostra intentio, ut de omnibus articulis, qui in commissione ponuntur, justitia suum consequatur *d* effectum: in omnibus appellatio intelligitur interdicta. Nihil enim interest, utrùm inhibeatur primo, an secundò, medio *e*, an in fine: cùm (sicut utriusque juris argumenta nos docent) ea, quæ in principio, ad medium & ad finem: illa verò, quæ in medio, ad finem atque principium sæpè referri contingat.

Causa suspicionis proponenda est coram Judice, qui recusatur, & probanda coram arbitris. h. d.

§. 1. Tertiò postulas edoceri: [& *infrà.* α] Consul. t. t. respond. quòd cùm aliquis Judicem proponit se habere suspectum, suspicionis causam coram eodem allegare tenetur: sed partes ut in aliquos non valdè remotos conveniant, per eundem Judicem debent cogi: coram quibus si causa suspicionis intra terminum competentem probata non fuerit, tunc demùm auctoritate suâ Judex utetur. Quòd si coram ipsis causa suspicionis probata fuerit, causæ cognitioni supersedere tenebitur recusatus. Ipsa namque ratio dictat, quòd suspecti & inimici Judices esse non debent.

[α *Cùm aliquis Judicem tanquam suspectum recusat, an causam suspicionis debeat allegare, & eam, nisi manifesta sit coram eodem Judice probare teneatur. Utrum etiam Judex possit in eodem judicio & negotio procedere, si ille qui suspicionem objicit, causam ejus aut non velit, vel non possit in jure probare.*]

CAP. XLII.

Non tenetur Judex vel adversarius deferre appellationi, cui non detulit appellans.

Idem.

AN sit deferendum *f* appell. illius, quem adversarius de exspoliatione post appell. legitimè interpositam sibi facta *g* paratus est in continenti convincere, nos duxisti per tuos nuncios consulendos. Respondemus, quòd cùm in eo quis *h* puniendus sit, in quo deliquit, qui appellationi deferre neglexit *i*, se beneficio reddit appellationis indignum.

CAP. XLIII.

Habet duos intellectus: secundum primùm hoc intendit: Merus executor non recusatur, nec ab eo appellatur, nisi modum excedat, maximè si est datus cum clausula, appellatione remotâ. Secundùm alium intellectum. h. d. A Judice suspecto non receditur per appellationem, nisi modum excedat.

Innocentius III. *Illustri Regi Francorum.*

(*an.* 1208.)

NOvit ille *k*, qui nihil ignorat: [& *infrà.* α] Præterea interdicti sententiam Cardin. non edidit, sed potiùs publicavit: nec fuit dictator ipsius, sed veriùs *l* executor. Unde cùm secundùm jus ab executoribus appellari non possit, nisi forsan modum excederent in exequendo, nos etiam in literis super hoc directis ad ipsum, appellationis curavimus obstaculum inhibere, appellationi ab eo interpositæ non fuerat deferendum. De suspicionis autem *m* objectis, licèt eum meritò tibi suspectum non fuisse credamus, non tamen, & si fuisset,

a *Cap.* 11. *eod. tit. in* 2. *comp. Vid. Guid. Pap. hic.* b *Vid. l. qui ad civilia. Cod. de appellat. & l. un. C. ut caus. post pubert. adsit. tut.* c *Cap.* 13. *eod. tit. in* 3. *comp.* d *In omnibus manuscr. ei licuerat in eadem causa appellare secundò* e *Cap.* 14. *eod. tit. in* 2. *comp. vid. Bald. in cap. commissa. de elect. lib.* 6. *& Anton. de Butrio in cap. licèt. de voto & voti redempt.* f *videtur deesse conjunctio, &, quæ est in vet. comp.*

a *Cap.* 16. *eod. tit. in* 2. *comp.* b *lib.* 26. *in Job. c.* 7. c *vid. l. pater. §. fundum. ff. de legat.* 3. *& l. cùm pater. §. dulcissimis. & utrobique per Bart. ff. de legat.* 2. d *exequatur.* e *medio, an fine.* f *Cap.* 17. *eod. tit. in* 2. *comp.* g *al factam.* h *vox, quis, deest in antiquioribus.* i *neglexerit.* k *vid. c. novit. sup. de offic. legat. cujus pars est. & c.* 1. *eod. tit. in* 3. *comp.* l *al. verus.* m *In recent. impress. De suspicione autem objecta.*

propter

propter appellationem interpositam ab eo desistere debuisset, ad quod non proprio motu, sed nostro potiùs præcepto processit.

[*α Quæ hic abscissa sunt, reperies supr. de off. legati, c. novit.*]

CAP. XLIV.

Si appellatio recipitur à Judice, vel approbatur à parte, terminus ad eam prosequendam præfixus obtinet vicem peremptorii, ut in absentem procedatur, ac si peremptoriè fuisset citatus: nec talis terminus præveniri poterit ab aliqua partium.

Idem.

SÆpè *a* contingit, quòd cùm ad nostram audientiam appellatur, propter defectum partis alterius neque per se, neque per responsalem idoneum appellationem interpositam prosequentis, vel forsitan ex malitia subsequentis responsalis mandatum procuratorium occultantis, lites, quæ de facili poterant terminari, remaneant indecisæ, eum frequenter juris quæstio moveatur, cujus apud nos probationes necessariæ [in *b* contrario] non existunt, & interdum etiam facti quæstio de levi posset partibus præsentibus comprobari. Unde licèt in Lateranen. Concilio *c* fuerit constitutum, ut si in quocunque negotio aliquis appellaverit, & eo qui appellatus fuerat veniente, qui appellavit venire neglexerit: competentem illi recompensationem faciat expensarum, ut hoc saltem timore deterritus *d*, in gravamen alterius non facilè quis appellet. Quia tamen propter hoc quæstiones nihilominus prorogantur, præsenti decreto statuimus, ut si hujusmodi appellatio vel à Judice recepta *e*, vel à parte fuerit approbata, post terminum appellationi præfixum edicti peremptorii vires obtineat, ita videlicet, ut extunc in absentem perinde procedatur, ac si peremptoriè vocatus ad judicium extitisset. Quòd si forsitan interposita provocatio malitiosè recepta, vel approbata non fuerit, cum constiterit legitimè provocatum, nihilominus eam vigorem volumus obtinere. Salvis constitutionibus, de provocantibus post sententiam, promulgatis: quibus appellationes suas prosequi non curantibus, post terminum appellationi prosequendæ præfixum, rata manet sententia, quæ fuerat appellatione suspensa. Quicquid autem contra citationem peremptoriam posset ab absente proponi, adversus appellationem hujusmodi valeat allegari. Si quis autem terminum appell. præveniens, tacitâ veritate literas impetravit, & careat impetratis, & pœnam contumaciæ non evadat. Hoc autem in litibus, sive judiciis exercendis volumus observari.

CAP. XLV.

Appellatione desertâ per negligentiam appellantis, potest Judex ex officio procedere in casibus, in quibus ejus officium exuberat: & est casus valdè notabilis.

Idem *Lemovicens. f & Canturcen. Episcopis.*

(*an.* 1210.)

COnstitutus in præsentia *g* nostra Archidiaconus Claremon. nobis exposuit, quòd Claremon. Decanatu vacante, quidam Canonici vota sua in Episcopum transtulerunt, & Episcopus cum quibusdam aliis expressè consentientibus in eundem Archidiaconum ei contulit Decanatum, XI. Canonicis priùs appellantibus, ne quis assumeretur præter assensum omnium in Decanum, cùm electioni ejus XXV. tum per se, tum Episcopo medio consentirent. Cumque sancti Marcelli Presbyter Cardinalis tunc Apost. sed. Leg. per partes illas transitum faceret, non ut appellationi ad nos interpositæ derogaret, sed ut instructam transmitteret ad nos causam, sancti Egidii *a* & sancti Andreæ Abbatibus examinationem delegavit ipsius, & mandavit eisdem, ut partem contradicentem electioni Decani citarent ad ipsum, contradictionis suæ causam in ejus præsentia ostensurum: [& ị. α] Intellecto igitur per assertionem Cardinalis, quòd sub ea forma fuerat appellatum, ne sine assensu omnium procederetur in electione Decani, & quòd appellantes appellat. intra annum non fuerant prosecuti, nec erat propter quod eis esset biennium indulgendum, cùm sicut bis intra tempus legitimum simplicem nuncium ad sedem Apostolicam destinarânt *b*, sic potuissent saltem semel procuratorem idoneum destinâsse. Ne tamen peremptorias exceptiones ex eorum parte propositas videamur sub silentio prætetire, mandamus, quatenus si vobis constiterit Archidiac. facto Episcopi, ex quo nititur, spontè renunciâsse, vel prædictum Episcopum processisse ad electionem ipsius, prætermissis prædictis, sine quibus ne procederet in illa translatione voluntatum, ex qua nititur Archidiac. proponitur esse actum, ei super Decanatu silentium imponatis: alioquin nominationem seu electionem taliter factam de alio, & quicquid fuerit secutum ex ipsa, denuncietis irritum & inane.

[*α Cùm igitur Card. prædictus, quæ coram eo proposita sunt, nobis fideliter retulisset.*]

CAP. XLVI.

Contra electum, vel confirmatum nullum aliud jus expectantem, non admittitur regulariter exceptio, vel appellatio, maximè frustratoria ad impediendum electionis vel confirmationis effectum: sed possessione habitâ, poterit accusari vel denunciari. h. d. & secundùm hoc est casus notabilis.

Idem *Cancellario Medensi.* (*an.* 1210.)

II. COnstitutis in præsentia *c* nostra N. Decano sancti Salvatoris, & Cantore Metens. [& ị. α] Metens. Episcopus intimavit, quòd sancti Salvatoris præpositurâ vacante, die electioni præfixo per Patrem & Filium & Spiritum Sanctum in virtute obedientiæ, ac sub animæ periculo Canonicos adjuravit, ut secundùm Deum, & juxta conscientiam suam unum eligerent de duobus, in quos partes videbantur oculos extendisse, quem Ecclesiæ magis utilem & idoneum reputarent. Decanus autem cum duobus Diaconis & Subdiaconis tribus, dictum Cantorem in præpositum nominavit: Cantor verò ipse, qui Presbyterali officio fungitur, & Custos cum Scholastico & Magistro B. Sacerdotibus, Levitis duobus, & Subdiaconis quinque, te *d* concorditer elegerunt: cujus electionem tanquam à majori & saniori parte Capituli factam, (cum de personæ tuæ honestate constaret) prædictus Episcopus confirmavit: & cùm tibi vellet donum *e* & investituram porrigere (ut moris est) Decanus ad sedem Apostolicam appellavit, contra te impotentiam duntaxat allegans, proponendo te in partibus illis, quasi penitùs impotentem, in quibus Præpositturæ possessiones existunt, addens, quòd alia tibi objiceret in præsentia nostra, quæ tunc in præsentia Judicis suspecti noluit explicare.

Nos ergo, quia constitit evidenter illam appellationis causam, quæ fuit expressa, rationabilem non fuisse *f*:

---

a *C.* 2. *eod. tit. in* 3. *comp.* b *Inclusa desunt in antiq.* c *sub Alex. III. c.* 6. d *detentus.* e *suscepta.* f *al. Lemonicen.* g *C.* 3. *eod. tit. in* 3. *comp. Ex hac Decr. observabis multa singularia, quæ præ cæteris colligit Guid. Pap. hic.*

a *Illidii.* b *destinaverant. alii. destinârunt.* c *Cap.* 4. *eod. tit. in* 3. *compil. an necesse sit semper eligere magis idoneum, vid. Thom.* 2. 2. *quæst.* 63. *art.* 2. *ad* 3. *arg. Sot. lib.* 2. *de just. & jure. q.* 6. *art.* 2. *& Covarruv. in reg. peccatum. de reg. jur. lib.* 6. *in* 2. *p. relect. §.* 7. d *Hoc est, Cancellar. Metensem, cui hæc scribit Papa.* e *donum, habent aliquot exemplaria.* f *Quæ dicatur rationabilis causa, vide apud Bart. in l. quòd verò. ff. de leg. & in l. si postu. averit. §. ratio, ff. de adult.*

aliam . uten. tunc non expressit, etsi dixerit idem Decanus, quòd aliam vellet objicere coram nobis, decrevimus tuæ confirmationis effectum non debere, per ea, quæ sunt proposita, impediri. Si quid tamen contra te non in modum exceptionis ad impediendum electionis & confirmationis effectum, sed in modum denunciationis, vel accusationis duxerit proponendum, postquam pacificam ipsius Præp situræ p ssessionem fueris assecutus, proponendi lice tiam non negamus.

[*α Et O. Scholastico ejusdem Ecclesiæ tuæ procuratoribus benignam curavimus audientiam indulgere. Fuit autem nobis ex parte tua propositum, sicut etiam ven. f. n.*]

CAP. XLVII.

Appellari potest, si locus non tutus partibus assignatur, etiamsi sit scriptum, appellatione remotâ.

Idem *Vigorien. Episcopo.* (*an.* 1212.)

EX parte tua *a*: [*& infra. α*] Præsenti paginâ respondemus, quòd cùm excusetur honestè, qui ad præsentiam delegatorum Judicum non potest securè venire citatus, tu vel tui, quoties ad illos Judices vos evocari contigerit, ad quorum præsentiam vobis periculosum est ire, liberè poteritis appellare, etiamsi in literis commissionis appell. fuerit remedium interclusum, nisi Judices vobis assignent locum idoneum & securum.

[*α Fuit propositum coram nobis, quòd cùm inter Anglicos & Valensini inimicitia manifesta, & ad partes illas Anglicis sit transitus periculosus, pro viarum periculis & guerra quæ inter gentes illas frequenter esse dignoscitur continua: multi de causæ suæ meritis diffidentes, te aliquando vel tuos auct. literarum nostrarum trahere satagunt ad Judices in Vallia constitutos, ut sic indefensas causas etiam justissimas relinquatis, vel compositionem subeatis injustam pariter & damnosam. Cum igitur causas, quas committimus, sic vel. mus fine debito terminari, quòd neutra partium contra justitiam aggravetur. f. t. p. a. s. m. & tibi.*]

CAP. XLVIII.

Licitè appellat reus, si non auditur excipiens procuratorem actoris non habere sufficiens mandatum, vel se prius conventum per alias literas, de quibus non fit mentio in secundis. hoc dicit, quoad titulum.

Idem *Episcopo, & Decano & Præcentori Herfordensi.* (*an.* 1212.)

SIgnificavit *b* nobis Magister hospitalis Eboracens. [*& infra. α*] Præterea Capitulum Eboracen. auctoritate quarundam literarum, in quarum sigillo continebatur sigillum Capituli ad citationes tantum, cùm aliud sigillum Capitulum illud noscatur habere, quendam constitu.b.t act rem: sed licèt idem Magister all gaverit, quod occasione literarum illarum actor non deberet admitti, & insuper adjunxisset, quod auctoritate literarum quarundam à nobis ad alios Judices obtentarum, prius conventus non debuit per literas posteriores, in quibus nulla fuerat mentio de prioribus, conveniri: Judices tamen exceptiones hujusmodi admittere noluerunt, propter quod vocem ad nos appell tionis emisit. Quocirca mandamus, quatenus si vobis constiterit ob dictas causas, vel earum aliquam ad nostram fuisse audientiam appellatum: revocato in irritum, quicquid post appellationem hujusmodi noveritis esse factum *c*, partes, &c. *d*

[*α Quòd cum P. quondam rector Hospitalis illius diem clausisset extremum, ven. f. n. Eboracen. Archiepiscopus, ad quem & prædecessores suos hospitalis ejusdem ordinatio pertinuit ab an iquo, nolens ipsum ex defectu rectoris dispendium sustinere, dictum I. Presbyterum ejusdem domus à suis fratribus unanimiter in rectorem electum præfecit ibidem, sperans, quòd domus ista per ipsum tam in temporalibus, quàm in spiritualibus reciperet incrementum: procedente verò tempore Decanus & Capitulum Eboracen. Ecclesiæ, tanquam ad ipsos hospitalis ejusdem ordinatio pertineret, Magistrum ipsum à sua administratione officio removere volentes, literas super hoc Apostolicas ad Decanum Lingonen. & suos conjudices impetrârunt, quarum auct. in jus vocari fecerunt tam Archiepiscopum, quàm rectorem: partibus igitur die peremptoriè assignatâ coram ipsis Judicibus constitutis, Judices aliis vices suas commiserunt, solâ sibi definitivâ reservatâ.*]

CAP. XLIX.

Licitè appellat reus, si non auditur petens declarari rem petitam in libello.

Idem *Magistro G. Archid. &* a *Wormanno Canonicis Suessionen.* (*an.* 1212.)

SIgnificantibus *b* T. & R. fratribus, nostro fuit Apostolatui declaratum, quod cùm inter ipsos ex una parte, & V. ex altera, super quadam terra coram Judicibus delegatis quæstio verteretur, ipsi cùm plures terras haberent, ut terra illa, super qua quæstio vertebatur, ostenderetur eisdem, à Judicibus postulârunt: quod cùm ipsi facere denegarent, ad nostram audientiam provocârunt. Quocirca mandamus, quatenus si est ita, revocato in statum debitum, si quid post appellationem noveritis attentatum, &c.

CAP. L.

Judex à quo non potest statuere terminum ad finiendam appellationem: quòd si fecerit, intelligitur statuisse ad se præsentandum.

Idem *Eboracen.* c *Episcopo, & de Luc. & de Monte Moll. Abbatibus.* (*an.* 1213.)

EX insinuatione *d* Prioris & Canonicorum sanctæ Barbaræ nobis innotuit, quòd cùm inter ipsos ex una parte, & V. Camerarium de Tangar. *e* ex altera, super quodam manerio *f* eorum Judice ordinario quæstio verteretur, & idem Camerarius ad nostram audientiam appellaverit, appellationi terminum non præfigens, dictus Judex, qui causam illius videbatur fovere pro eo, quòd quidam Clericus commensalis suus, dicti Camerarii in eadem causa fuerat Advocatus, hunc terminum appellationi præfixit, ut ad Festum purificationis utraque pars esset ab appellationis prosecutione reversa, licèt non potuerit nobis legem imponere, ut eam teneremur intra dictum terminum expedire, cum & secundùm legitimas sanctiones *g* lis, quæ in consistorio Principis speratur inferri, absque damno moræ intacta permaneat, donec ipsam faciat introduci, & a proceribus dirimi juxta morem. Interim autem nuncius Camerarii præveniens nuncium eorundem, nec ipso usque ad terminum legitimum expectato, impetravit literas & recessit. Quia verò fraus & dolus alicui patrocinari non debent, mandamus, quatenus si est ita, partibus convocatis, audiatis causam, &c.

CAP. LI.

Qui extra judicium appellat, ex verisimilibus & probabilibus causis, ne in possessione molestetur, si postea spoliatur, restituitur ante omnia in statum, in quo erat tempore appellationis emissæ. h. d. inhærendo verbis literæ, & ut mos geratur unicuique lecturæ. Panormitan.

Idem *Rofen. & Bonden.* h *Episcopis.* (*an.* 1213.)

a *Cap. 5. eod. tit. in 3. comp. præter Philippum de Perus. hîc vid. Bartol. in l. ante sententiam. ff. de appell. recipiendis.* b *C. 6. eod tit. in 3 compil. De materia sigilli, vid. Felin. in c. super. de fide instr. Decium in ca. 2. post cess. sup. de prob. & quos citavit in c. 6. de fide instr.* c *attentatum.* d *Vetus Codex addit: ad vestram præsentiam convocetis, & audiatis diligenter, appell. rem, quæ hinc inde duxerint proponenda.*

a *Malè Vin. Normanno.* b *C. 7. eod. tit. in 3. comp.* c *Abrimen. al. Abricen. Episc. & de Luen. & Montemoreli. Abbatib.* d *C. 8. eod. tit. in 3. compil.* e *Tangari. al. Tanger.* f *Hic perperam in vulgatis, monasterio.* g *Nov. 23.* h *Bendonen. al. Rofenen. & Londonien. al. Bondon. al. Londonen.*

Bonæ

Bonæ a memoriæ O. de Camera persona Ecclesiæ de Fanen. viam universæ carnis ingresso, Abbas sancti Augustini Cantuariensis ejusdem Ecclesiæ, quam ad se asserit pertinere, primò per quosdam Monachos, secundò per seipsum possessionem ingressus, ad nos pluries vocem appellationis emisit, ne quis eum super possessione ipsius Ecclesiæ præsumeret molestare: cumque aliquandiu prædictam Ecclesiam pacificè possedisset, quidam Laici Cantuariensis diœcesis ipsum Abbatem & Monachos de possessione ipsius Ecclesiæ per violentiam ejecerunt: [*& infrà. α*] Procurator verò Archidiaconi proposuit ex adverso, quòd defunctâ personâ Ecclesiæ, Archidiacono tantùm datur ejus custodia: imò Archidiaconi, qui fuerunt pro tempore, tam de jure communi, quàm de generali consuetudine, tam in illa Ecclesia, quàm in aliis universis ejusdem diœcesis, hoc jure semper usi fuerunt. Præterea præfatus O. nomine Archidiaconi Ecclesiam possedit eandem, utpote qui ei unam procurationem, & V. sol. nomine Ecclesiæ annis singulis exolvebat: [*& infrà. β*] Præmissis igitur diligenter inspectis, prædictos Abbatem & Monachos in eum statum, in quo tempore appellationis factæ ex verisimilibus & probabilibus causis ad nos legitimè interpositæ fuisse noscuntur (proprietatis parti utrilibet salvo jure) decernimus reducendos, ac fructus medii temporis perceptos *c* censuimus pariter assignandos eisdem.

[*α His igitur & aliis pluribus ex parte Abbatis & Monachorum propositis.*]

[*β Eodem O. sublato de medio apud Archidiacon. animi possessio dignoscatur remansisse, quæ non perditur nisi Archidiacon. se putaret posse depelli, vel nisi veniens non fuisset admissus. Si ergo Monachorum possessio, quæ potiùs, detentio clandestina debet dici, quoniam Archidiacon. ipsam possessionem non perdidit, & sic eam Monachi non potuerunt rehabere, cùm duo in solidum quicquam possidere non possint. Cùm igitur Archidiacon. potuit suo jure in possessionem intrare, ac tenentes de facto fortius ejicere, potuit nullo existente, nec ullatenùs resistente sibi jus proprium reservare, cùm juris executio nullam habere injuriam dignoscatur. Ad hac Monachi possessionem Archidiaconi non possunt aliquatenùs advocare, etsi eos eam habuisse constaret, quia cùm eos nequaquam de possessione ejecerit, nec hoc probatum fuerit, nec in jure confessum, non habent quid objiciant extraneo detentori, præsertim cùm & ipsi auct. suâ possessionem intraverint, & injuriam aliis facientes jus aliquod acquirere nequiverint. Appellatio quoque, quam Monachi se interposuisse proponunt, penitùs nulla fuit, cum non nisi à gravamine præsenti, præterito vel futuro debeat appellari. Archidiaconus verò nec priùs eos gravaverat, nec ipsos post appellationem gravavit, cùm rem vacuam, quam custodiendi jus habet, imò quam ex officio custodire tenetur, in custodiam suscepisse noscatur. Denique appellationi Monachorum non fuerat ullatenùs deferendum, quoniam si ad eos eadem Ecclesia pertineret, non debuerunt auctoritate propriâ ipsius possessionem intrare, præsertim cùm scierunt vel scire potiùs debuerunt, quòd custodia Ecclesiarum vacantium ad Archidiacon. pertinebat, & si tunc idem Archidiaconus præsens esset, eandem denegâsset eisdem, & sibi prout ad ejus spectavit officium tenuisset: Cùm autem clandestina fuisset eorum possessio, non potuerunt verè possessores haberi, cùm super possessione nequeat injuria fieri clandestino possessori.*]

CAP. LII.

Itineris arreptio habet vim appellationis, si servantur ea, quæ servari debent in appellatione. h. d. secundùm unum intellectum intrinsecum.

Idem Innoc. III. *S. Augustini, & S. Gregorii Prioribus.* (*an.* 1213.)

II. Dilecti filii Jo. *a* & H. Prioris & Monachorum Cantuarien. Ecclesiæ nuncii retulerunt, quòd cùm pro causa, quæ inter dictos Priorem & Monachos, & Cantuarien. Archiepiscopum super capella de Lamede vertebatur, ab ipsis ad sedem Apostolicam mitterentur, idem Archiepiscopus post iter arreptum in eos excommunicationis sententiam promulgavit. Cùm autem plus sit ad sedem Apostolicam facto provocare quàm verbo, & ipsis propter dictam causam ad Romanam Ecclesiam venientibus intelligatur ad sedem Apost. provocatum: mandamus, quatenus si est ita, dictos Jo. & H. denuncietis excommunicationis vinculo non teneri.

CAP. LIII.

Per clausulam, appellatione remotâ, inhibetur omnis appellatio, quæ à jure non indulgetur expressè. hoc dicit, usque ad §. verùm.

Idem *Episcopo* b *Helin.* (*an.* 1213.)

Pastoralis officii diligentia *c*: [*& infrà.*] Quæsivisti *d*, utrùm quando inhibetur appellatio in rescripto, frustratoria tantùm inhibita videatur? Nos igitur attendentes, quòd per appellationem frustratoriam, etiamsi non fuisset inhibita, negotium non debeat impediri, respondemus, quòd quælibet provocatio intelligitur removeri, quæ jure non indulgetur expressè: sed si appellans fuerit gravatus injustè, gravamen hujusmodi per superiorem poterit emendari.

Licèt excommunicatus ab excommunicatione appellet, nihilominùs denunciari potest, & beneficii reditibus spoliari. hoc dicit.

§. 1. Verùm quia multotiens *e* quid ad tempus per appellationem legitimam à Judicis sui, quoad aliquem certum articulum, eximitur potestate: consuluisti nos, utrùm si quis excommunicationis sententiâ innodatus, ante denunciationem ipsius ab ea, tanquam minùs rationabiliter promulgata, in eo casu, in quo ante sententiam appellatio vires obtinuisset, curaverit provocare, eò quòd per appellationem interpositam excommunicantis videtur jurisdictio dormitâsse, ipse denunciare possit eundem, & ad tempus Ecclesiasticis beneficiis Clericum spoliare? Nos itaque respondemus, quòd cùm executionem excommunicatio secum trahat *f*, & excommunicatus per denunciationem ampliùs non ligetur, ipsum excommunicatum denunciare potes, ut ab aliis evitetur. Et illi proventus Ecclesiastici meritò subtrahantur, cui Ecclesiæ communio denegatur.

CAP. LIV.

Si appellans ad superiorem, comparet coram Judice inferiori super concernentibus ipsam appellationem, ipsi appellationi renunciare videtur. Si autem protestetur, quòd propter hoc non intendit renunciare appellationi, tanquam contraria allegans, non est audiendus: nisi notorium sit, actum illum esse injustum, super cujus emendatione adivit inferiorem h. d. & est bonus casus.

Idem *Episcopo Parisiens.* (*an.* 1213.)

Solicitudinem *g* pastoralis officii: [*& j. α*] Sanè cùm sicut recepimus, duobus coram Episcopo litigantibus,

---

a *Cap. 9. eod. tit. in 1. comp. Vid. Philip. Franc. in suis quæstionib. in materia petit. quæst. 1.* b *Farentham, Baleus 421. Camdenus 170. Matth. Paris. Westmonaster. anno 1154. in Vita Episcopor. Cantuariens.* c *Dictio. perceptos, deest in vetustior. exemplar. & in Codic. Barb. juxta vocem fructus, in margine hac: perceptos qui percipi potuerunt. supr. de restitut. spol. c. gravis.*

a *Cap. 10. eod. tit. in 3. comp.* b *al. Elien. al. Helen.* c *Sup. de off. & pot. jud. del. c. pastoralis. & cap. 11. eod. in 3. compil.* d *Vid. Bald. in l. 2. C. de appell. & Anton. Butrig. in c. ut debitus. infr. hoc tit.* e *Vid. quid per hunc §. determinat. Rom. consil. 482. in casu præmisso, in 2. dubio.* f *Excommunicatio trahit secum executionem.* g *Cap. 12. eod. tit. in 3. comp. Felin. in cap. cùm An. Ferrariens. super. de constit. & DD. in l. non solùm. §. morte ff. de nov. operis. nunciat.*

alter eorum ad sedem Apostolicam appellâsset, Episcopus appellationem reputans contumacem, ipsum excommunicationis vinculo innodavit: qui coram Metropolitano de Episcopo sibi petiit justitiam exhiberi, asserens, quòd post appellationem legitimè ad nos interpositam ipsum excommunicaverat, & petens se ad eum statum, in quo fuerat appellat. tempore, à Metropolit. reduci, denunciari videlicet absolutum: adjiciens etiam, quòd appellationi non renunciabat objectæ, sed prosequi volebat *a* eandem: [*& infrà. ß*] Nos igitur inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd sicut Metropolitanus de appell. ad nos interposita cognoscere omnino non valet: sic nec de his, quæ post appellationem fuerant innovata, dummodo *b* de aliis cognosci non possit, nisi de appell. pariter cognoscatur, vel de iis, quæ appellationis causam contingere cognoscuntur. In quo casu si Metropolitanus ad cognoscendum partes suas interponere fortè præsumeret, Episcopus posset ad appellationis beneficium convolare: nam ad officium ejus, qui de appellatione cogniturus est, pertinet prudenter corrigere, quæ contra ipsam invenerit attentata. Si verò notorium existeret, quòd mandatum Episcopi indiscretum fuerat vel injustum, cui non tenebatur subditus obedire, ac per consequentiam ei liqueat evidenter subditum legitime provocâsse: potest Archiepiscopus auctoritate Metropolitanâ declarare subditum irrationabiliter extitisse anathematis mucrone percussum. Cùm autem excommunicatus, qui appellaverat, juxta præscriptam formam coram Archiepiscopo deponit contra Episcopum quæstionem, Metropolitanus ad cognoscendum de causa potest interponere partes suas, cùm ille appellationis prosecutioni renunciare tacitè videatur. Sed si verbo vel facto appellationem se velle prosequi protestetur *c*, non est, tanquam adversa petens, & sibi contrarius, audiendus.

[*α Officii fideliter exequeris, cùm super dubitationibus juris responso sed. Ap. postulas edoceri.*]

[*ß Unde tua fr. requisivit à nobis, utrùm Metropolitanus de hujusmodi conquestione cognoscere valeat: & si reperit eum legitimè provocâsse, utrum denunciare eum debeat absolutum: & an si Episcopus coram Archiepiscopo appellaverit, ne is, qui excommunicatus ab eo fuerat, absolvatur, appellationi sit hujusmodi deferendum.*]

CAP. LV.

Per appellationem legitimè interpositam, principale eum accessoriis ad Judicem appellationis defertur, & sententia excommunicationis & interdicti post appellationem lata non tenent.

Idem *Episcopo & Cantori Trecen.* (*an.* 1213.)

DIlectis filiis *d* Decano Altissiodorensi, ac Magistro R. Altissiodorensis Episcopi procuratore in nostra præsentia constitutis, idem Magister proposuit, quòd cùm dictus Episcopus Presbyterum domûs Dei, in qua dispensationem *e* plenariam obtinere dignoscitur, detineri faceret vinculis mancipatum, pro eo quòd bona quædam ejusdem domûs, quæ furtivè subtraxerat, restituere detrectabat, propter quod etiam ab eodem Episcopo fuerat excommunicationis vinculo innodatus, & supradictus Decanus Episcopum monuisset, ut ei restitueret, vel saltem recrederet *f* Presbyterum memoratum *g*, quem ad jurisdictionem suam spectare firmiter asserebat: Episcopus metuens, ne Decanus aliquid in suum præjudicium attentaret, se ac suos, statum Ecclesiæ, ac civitatis, protectioni Metropolit. supponens, ad ejus audientiam appellavit. Verùm Decanus post modicum tempus interdictum hujusmodi promulgavit, ut Episcopo in civitate præsente, à divinis in Altissiodoren. Ecclesia cessaretur. Postmodùm verò cùm die appellationi præfixo comparuissent partes coram Officiali curiæ Senon. Decanus allegans, quòd appellationi ab Episcopo interpositæ idcò non duxerat deferendum, quoniam Presbyter supradictus adhuc in vinculis tenebatur, quando ad nos vocem *a* appellationis emisit, Officialis autem judicavit irritum interdictum à Decano post appellationem Episcopi promulgatum: [*& infrà. α*] Quia verò idem Episcopus diversos modos expressit, secundùm quos Decano paratus fuerit super captione Presbyteri justitiam exhibere, ad Metropolitanam sedem appellans, Decanus non potuit post hoc ferre sententiam interdicti: & ideò sententiam ipsam ab eo post appellationem legitimè promulgatam, irritam decernimus & inanem, non obstante, quòd Decanus ad excusationem suam quasi variando proposuit, quòd priusquam Episcopus appellâsset, sententiam tulerat, cujus effectum ad tempus duxerat suspendendum: cùm interim appellatione interpositâ procedere non debuerit ad sententiam exequendam, Officialis processum, qui post appellationem hujusmodi sententiam interdicti irritam & inanem decrevit, temerarium judicantes: cùm appellatione ad nos interpositâ nihil debuerit innovari. Præterea licèt excommunicationis sententia in Decanum per Episcopum promulgata, ritè lata primâ facie videretur, cùm per dictum Officialem esset prohibitum, ne servaretur in Ecclesia interdictum, & Decanus ne celebraretur in Ecclesia prohibendo, divinum videretur officium perturbare: quia tamen per appellationem ad nos interpositam ex parte Decani, cui etiam Officialis duxerat deferendum, Apostolos concedendo, non solùm principale negotium, sed accessoria etiam ad nostrum referebantur examen, eandem sententiam post appellationem hujusmodi promulgatam decernimus viribus caruisse. Verùm licèt Archiepiscopus post appellationem prædictam, de qua sibi per Officialis literas innotuerat, Decanum denunciaverit evitandum: Senon. tamen Canonicos (qui saniori ducti consilio communicaverunt eidem, ut appellationi ad nos interpositæ magis, quàm denunciationi ab Archiepiscopo factæ deferrent) inculpabiles judicamus.

[*α His igitur & aliis, quæ utrinque fuêre proposita coram nobis, intelleximus evidenter, quòd si Episcopus prudenter & utiliter providisset, & reddidisset Decano Presbyterum supradictum, ad omnem prorsus scandali materiam amputandam.*]

CAP. LVI.

Postquam Papa aliquam causam ad se revocat, non valet processus posteà per minorem Judicem factus: sicut non valeret, si fuisset ab eo legitimè appellatum, hoc dicit, ut cuilibet lecturæ satisfiat.

Idem *Mediolanen. Archiepiscopo.* (*an.* 1212.)

UT nostrum *b* prodeat de vultu Dei judicium: [*& infrà.*] Judicibus dedimus in mandatis, ut si post secundum mandatum, per quod totius cognitionem negotii ad nostrum judicium revocavimus, traditionem sigilli dicto H. à te cognoscerent esse factam, eam decernerent irritam & inanem, inhibentes illi, ne quomodolibet eo uti præsumeret: Cùm plus sit Romanum Pontificem ad se aliquod revocare *c* negotium, quam quenquam ad eum super aliquo negotio provocare.

a *Vid. leg. si filiusfam. ad Maced. & l. 2. C. de jure dotium.* b *al. dummodò de illis, &c.* c *protestentur.* d *Cap. 13. eod. tit. in 3. comp.* e *dispositionem.* f *Redderet, legebatur: sed, recrederet, reposuimus.* g *Vid. leg. jure. ff. ad mu. & l. 1. §. per hanc, cum gloss. ff. de rei vend.*

a *Dictio, quando, deest in omn. antiq. aut in quibus legitur ita, adhuc in vinculis tenebatur ad nos voce, &c.* b *Ex 3. compilar. tit. ut Ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur. ca. ut nostrum inf. ut Ecclesiastica ben. sine dim. conf. ubi quæ hîc desunt reperies. vid. Archid. in c. multum stupeo 3. q. 6.* c *al. evocare.*

CAP.

CAP. LVII.

Si terminum appellationis prosequendæ statutum ab homine altera pars prævenit, hoc tacito literas impetrando, literæ non valent: sed terminum juris etiam appellatus prævenire potest, dummodo nimium non præcurrat: & ubi ex dilatione imminet periculum, etiam neutrâ parte prosequente potest Judex ad quem supplere, partes compellendo ad prosecutionem.

Idem *Abbati sancti Felicis, & G. Canonico Bononiensi.* (*an.* 1212.)

OBlatæ *a* nobis vestræ literæ continebant, quòd cùm quidam Judices, quibus causa, quæ inter Sambr. & Rinocor. plebes vertebatur, fuerat ab Apostolica sede commissa, pro plebe Sambricensi sententiam protulissent, & à procuratore plebis de Rinocor. ad nos fuerit sine termino appellatum, nec delatum appellationi fuisset, nec ad prosecutionem ipsius terminus à Judicibus partibus assignatus: Plebanus de Sambr. super observatione prædictæ sententiæ (sicur rationabiliter lata erat) nostras ad vos literas, & alia pars alias commissionis literas à nobis super infirmanda eadem postmodùm ad alios Judices impetravit, nullâ in posterioribus literis de prioribus habitâ mentione, unde in dubitationem revocato, an posteriores Judices, vel vos de illa debeatis cognoscere, nos super hoc consulere voluistis: [*& infra.*] Licèt igitur appellanti legitimè à sententia indulgeatur annus à lege, aut ex justa causa biennium ad appellationem interpositam prosequendam: quia tamen hujusmodi terminus potest restringi non solum à provocante, verùm etiam à Judice, à cujus sententia provocatur (cùm ideò sit constitutus, non ut terminus ipse præveniri non possit, sed ne valeat prorogari) credimus distinguendum, in quo casu literæ impetrantur: & quidem quando certus terminus ab appellante, vel à Judice appellationi præfigitur prosequendæ, si eo tacito appellatus literas impetraverit, hujusmodi literæ tanquam tacitâ veritate subreptæ, obtinere non debent aliquam firmitatem. Si verò non sit aliquis terminus a Judice vel ab appellante præfixus, pars appellata intra terminum constitutum à lege (dummodo nimiùm non præcurrat, ut appellantem in commissione impetranda supplantet) commissionis literas poterit impetrare, quarum auctoritate in appell. causa legitimè procedatur, ita quòd si appellans voluerit in causa appellat. procedere, oportebit eum agere sub Judice sic obtento, nisi possit eum legitimè recusare: quòd si agere noluerit, appellatus *b* potest nihilominus prosequi causam ipsam, maximè si sentiat sibi ex dilatione imminere gravamen. Superior quoque Judex si viderit ex dilatione periculum imminere, potest & debet neutro prosequente appellationem occurrere, ut periculum evitetur, putà, si à sententiâ lata super confirmatione alicujus electi fuerit provocatum, & utraque pars velit etiam ad annum prosecutionem appell. differre, potest utique (imò debet) superior Judex, ad quem fuerat appellatum, terminum providè moderari, ne gregi Dominico diu desit cura pastoris. Ex his igitur consult. vestræ noveritis esse responsum, quòd per posteriores non derogatur prioribus legitimè impetratis, per quas ad confirmandam sententiam vel infirmandam, præviâ potest ratione procedi.

a *C.* 1. *eod. tit. in* 4. *comp. Et quia varii sunt hujus decret. articuli, variis locis sunt videndi. Doct. Feder. de Senis consil.* 28. *incipit, punctus quæstionis. Felinus in c. ex tenore. sup. de rescr. Rom. cons.* 483. *in c. dubitatur. Calder. cons.* 14. *tit. de rescr. ubi quærunt, an de literis nulla fieri mentio debeat.* b *Ita legend, agere noluerit appellatus, &c. ubi intelligitur appellans.*

CAP. LVIII.

Alterâ parte contumaciter absente, potest Judex appell. etiam principale negotium definire, si post litem contestatam fuerit appellatum.

Idem. (*an.* 1212.)

PEr tuas *a* literas requisisti, utrùm si post latam sententiam, vel saltem post depositiones testium publicatas, fuerit ad sed. Apost. appellatum, hi qui super hoc delegantur à nobis, si altera partium eorum se noluerit conspectibus præsentare, causam sibi delegatam *b* judiciali possint calculo terminare. Nos igitur consult. t. taliter respondemus, quòd cùm lis super eodem negotio coram primis Judicibus sit legitimè contestata, poterunt *c* Judices delegati (eo, qui convenitur, se per contumaciam absentante) cùm eis de meritis causæ liquebit, commissum sibi negotium definire.

CAP. LIX.

Notabile & famosum cap. habens multa nova dicta utrumque jus limitantia. & h. d. in summa, inhærendo simpliciter verbis literæ. Appellans ante sententiam tenetur exprimere causam rationabilem coram ipso Judice a quo: nec admittitur exceptio, quòd priùs miserat nuncium ad sedem Apost. vel quòd literas impetraverat, quæ nondum sunt Judici præsentata.

Idem *in Concilio generali.* d (*an.* 1216.)

UT debitus *e* honor deferatur Judicibus, & litigatoribus consulatur super laboribus & expensis: Statuimus, ut si quis coram idoneo Judice convenerit adversarium, ille ante sententiam ad superiorem Judicem absque rationabili causa non provocet, sed coram illo suam justitiam prosequatur, non obstante si dicat, quòd ad superiorem Judicem nuncium destinaverit, aut literas impetraverit ab eodem, priusquam delegato fuerint assignatæ. Cùm autem ex rationabili causa putaverit appellandum, coram eodem Judice causâ probabili appellationis expositâ: tali videlicet, quæ si foret probata, deberet legitima reputari, superior de appellatione cognoscat. Et si minùs rationabiliter eum appellâsse constiterit, illum ad inferiorem remittat, & in expensis alteri parti *f* condemnet, alioquin ipse procedet, salvis constitutionibus de majoribus causis ad sedem Apostolicam referendis.

CAP. LX.

Si Judex, à quo est appellatum à gravamine, illud revocat, potest in principali causa procedere.

Idem *in eodem.* g

CUm cessante causâ *h*, cesset effectus: Statuimus, ut sive Judex ordinarius, sive delegatus aliquid comminando vel interloquendo protulerit, quo executioni mandato alter litigantium gravaretur, & sano usus consilio ab hujusmodi interlocutionis vel comminationis effectu destiterit, liberè in causæ cognitione procedat, non obstante si à tali comminatione vel interlocutione fuerit appellatum, dummodò non sit ex alia causa legitima suspectus: ne processus negotii frivolis occasionibus retardetur.

CAP. XLI.

Volens Judicem recusare, debet coram eodem suspicionis causam probabilem proponere, & eam coram arbitris communiter eligendis probare: quâ non probatâ, suâ jurisdictione Judex utitur in principali: eâ verò probatâ remittit negotium ad su-

a *Cap.* 2. *eod. tit. in* 4. *comp. vide Matth. singul.* 66. *in cap. nostra quod in causa.* b *delatam.* c *potuerunt.* d *Scilicet Innoc. III. in Conc. gener. Later. c.* 35. e *C.* 3. *eod. tit. in* 4. *comp. Hanc Decr. explicat Paulus de Leazariis, & Philip. de Perusio. Trid. Conc. sess.* 13. *de reform. c.* 1. f *vide l. tutores. §. tutor. & ibi Bart. ff. de admin. tut.* g *c.* 36. h *C.* 4. *eod. tit. in* 4. *comp. vid. l. adigere. §. quamvis. ff. de jure patron. & l. quod dictum. ff. de pactis.*

periorem, vel causam committit de recusatoris consensu.

Idem *in eodem.* a (*an.* 1216.)

CUm *b* speciali sit prohibitione provisum, ne quis in aliquem excommunicationis sententiam, nisi competenti commonitione præmissâ, promulgare præsumat: volentes etiam providere, ne fortè commonitus frustratoriæ recusationis vel appellationis obtentu monentis possit declinare examen: Statuimus, ut si allegaverit se Judicem habere suspectum, coram eodem causam justæ suspicionis assignet *c*, & ipse cum adversario, vel (si fortè adversarium non habeat) cum Judice arbitros communiter eligat: aut si communiter convenire non possint, absque malitia ipse unum, & ille alium eligat *d*, qui de suspicionis causâ cognoscant: & si nequiverint in unam concordare sententiam, advocent tertium: ut quod duo ex ipsis decreverint, robur obtineat firmitatis: sciantque se ad id fideliter exequendum ex injuncto à nobis in virtute obedientiæ sub obtestatione divini judicii districto præcepto teneri. Causâ verò suspicionis legitimâ coram ipsis intra competentem terminum non probatâ, suâ jurisdictione Judex utatur. At ipsâ probatâ legitimè, de recusatoris assensu personæ idoneæ committat negotium recusatus, vel ad superiorem transmittatur, ut in eo ipso procedat, secundùm quod fuerit procedendum.

In notoriis non admittitur appellatio: in dubiis causa probabilis coram Judice est exprimenda, quæ debeat legitima reputari: quam si non prosequitur, Judex à quo in causa procedat. Idem si prosequitur & non probat. Hæc autem constitutio non extenditur ad regulares. h. d.

Portò commonitio ad appell. obstaculum convolante, si ejus excessus evidentiâ rei, vel ipsius confessione, aut alio modo legitimo fuerit manifestus *e* (cùm appellationis remedium non sit ad defensionem iniquitatis, sed ad præsidium innocentiæ institutum) non est provocationi hujusmodi deferendum. Excessu quoque dubio existente, ne frivolæ appellationis diffugio appellans Judicis processum impediat, coram eodem probabilem causam appellationis exponat, talem videlicet, quæ si foret probata, deberet legitima reputari: & tunc si habuerit adversarium, intra terminum, secundùm locorum distantiam, & temporis qualitatem, & naturam negotii, ab eodem Judice moderandum, appellationis causam prosequatur: quam si prosequi non curaverit, extunc ipse Judex (appellatione non obstante) procedat, nullo autem adversario comparente, cùm Judex ex suo *f* procedat officio, appell. causâ coram superiore probatâ, superior suæ jurisdictionis officium exequatur. Sed si appellans in ejus probatione defecerit, ad eum, à quo ipsum malitiosè appellâsse constiterit, remittatur. Cæterùm has duas constitutiones *g* præmissas nolumus ad regulares extendi, contra *h* suas speciales observantias.

CAP. LXII.

Si Judex confessionem advocati eâdem die revocatam pro litis contestatione velit habere, vel processum à subdelegato subdelegati factum ratificat, licitè appellatur.

Honorius III. *Decano, Cancellario & Cantori Linconien.* (*an.* 12'4.)

CUm causam *a*, quæ inter Abbatem & fratres de Valle sancti Joannis ex parte una, & Priorem & Canonicos de Novo loco ex altera, super Ecclesia de Holisethe vertitur, R. sancti Angeli Diacono Cardinali commisimus audiendam: [*& j. α*] Procurator prædictorum Prioris & Canonicorum proposuit, quòd cùm coram subdelegatis Judicum delegatorum inducias ad proponendum exceptiones dilatorias petiisset: quia advocatus ipsius ductus errore respondit, quòd Ecclesia de Novo loco, Ecclesiam, de qua erat quæstio, per XL. annos & amplius pacificè possederat, licèt ipse eâdem die advocati errorem corrigens, ipsius responsionem, quæ suæ petitioni contradicere videbatur (ne per eam aliquod sibi posset præjudicium generare *c*, pro eo, quòd ante litis contestationem sunt exceptiones dilatoriæ proponendæ) coram eisdem Judicibus revocavit. Judices tamen per hujusmodi responsionem erroneam advocati, litem contestatam fore credentes, ad receptionem testium partis alterius processerunt: [*& j. б*] Mandamus, quatenus si dicti Prior & Canonici legitimè probaverint, quòd per procuratorem ipsorum eâdem *d* die advocati responsio extiterit revocata, quia sic per consequens lis contestata non fuit, vel quòd delegati testes receptos à subdelegatis subdelegatorum suorum approbaverint, cùm non nisi delegatus a Principe causam alii valeat delegare, quicquid ab ipsis post appellat. eorum factum est (dummodo hæc in appellatione ipsa expressa fuerint) nuncietis irritum & inane.

[*α P. & B. procuratores prædictorum Abbatis & fratrum in ipsius præsentia constituti, petebant instanter, ut processum approbantes de Cheville & Bellando Abbatum & Prioris de Maleron, quibus causa ipsa à Bo. m. I. pp. p. n. fuerat delegata, causam ipsam, quæ tanto tempore jam duravit, dignaremur sententialiter terminare.*]

[*б Sed & gravamini gravamen addentes, cùm examinationem quorundam testium Priori de Vallebeo & suo conjudici delegassent, qui vices suas subdelegaverunt aliis contra canonicas sanctiones, receptiones & examinationes testium ab ipsis de facto, cum de jure nequiverint, factam minus providè approbârunt: propter quæ gravamina ex parte præfatorum Prioris & Canonicorum ad sed. Apostol. fuit appellatum. Unde idem procurator cum instantia postulabat, ut memoratorum Judicum processum decerneremus irritum & inanem. Quia verò super præmissis non potuit nobis fieri plena fides, dis. v. utriusque partis procuratorum assensu.*]

CAP. LXIII.

Non sufficit appellanti docere, quòd exceptionem legitimam & veram opposuit & appellavit, nisi doceat propter exceptionem non admissam appellâsse. h. d. & est casus not. & quotidianus.

Idem *Decano & Thesaurario & P. S. Petri Canonico Zamoren.* (*an.* 1214. *Romà in Hispaniam.*)

DIlecto filio G. Capellano nostro, D. Presbytero & I. Capituli Salamantini procuratori à nobis auditore concesso, Procurator Capituli proposuit coram eo, quòd cùm dictus Presbyter super receptione sua in Salamantina Ecclesia executioni à nobis ad Archid. Civitaten. & collegas ejus literas impetrâsset, coram eis fuit ex parte Capituli allegatum, quòd cùm in ipsa sit Ecclesia certus numerus Canonicorum juramento firmatus, de quo in literis ad eos directis mentio non fiebat, per eas non debebant contra ipsos procedere: &

a *Scilicet Conc. Later. c.* 48. b *C.* 5. *eod. tit. in* 4. *compil.* c *Jure civili non est necesse probare causam l. cum speciali. l. apertissimi. C. de jud.* d *eligant.* e *Confessionem solam inducere notorium, vide in l. cum fideicommissum. ff. de fideicom.* f *Ex officio suo procedit, appellationis causa.* g *Vet. Cod. hanc & illam cap.* 48. *inf. de sentent. excommunic.* h *Contra suas observationes speciales.*

a *De materia hujus decret. quatenus indicat errorem advocati nocere clienti, vid. Barb. Consf.*6. *Vol.* I. *& Jas. in l. error, C. de jur. & fact. ignor.* b *Oliseno. Heleamele.* c *Al. generari, vide l.* 2. *cum l. fin. C. de error. advoc.* d *eodem die.*

ne aliter

ne aliter facerent, fuit ad nostram audientiam appellatum: [& ĩ. α] Quoniam igitur etsi per confessionem Presbyteri fa[...]m coram auditore prædicto constiterit, Salamantinam Ecclesiam habere certum numerum Canonicorum juramento firmatum, & hujusmodi exceptionem coram executoribus fuisse propositam, & quòd appellatum extiterit ab eisdem: quia tamen non constitit, quòd propter exceptionem hujusmodi non admissam, aliamvè legitimam fuerit appellatum: mandamus, quatenus si vobis constiterit præfatam exceptionem hujusmodi de certo Canonicorum numero, juramento firmato, vel alias legitimas exceptiones fuisse propositas coram ipsis executoribus, nec admissas, ac ideo partem Capituli appellâsse: ipsorum executorum processum denuncietis irritum & inanem.

[α *Sed ipsi executores hujusmodi appellatione contemptâ, excommunicationis sententiam in Episcopum & Capitulum protulerunt. Quare petebat procurator prædictus sententiam ipsam irritam nunciari, & dictum Episcopum super hoc ab eorundem Episcopi & Capituli vexatione compesci.*]

CAP. LXIV.

Appellans, qui terminum appell. præfigit, si mittit procuratorem ad impetrandum & contradicendum tantùm, & appellatio fuit recepta à Judice, vel approbata à parte, adversario legitimè prosequenti, condemnatur in expensis. h. d. secundùm communem intellectum, licèt glossa aliud senserit.

Idem *sancti Andreæ Archidiac. & magistro I. Canonico de Melten.* a (*an.* 1214.)

NIcolao militi ac fratri E. Monacho *b* monasterii sanctæ Mariæ, sancti Hadriani Diac. Cardin. concessimus auditorem: in cujus præsentia cùm dictus Monachus non nisi ad impetrandum & contradicendum procurator fuerit institutus, supplicavit humiliter idem miles, ut contra ipsos tanquam *c* contumaces procedere deberemus: [&. ĩ α] Mandamus, quatenus si vobis constiterit, dictos Abbatem & Conventum appellationi suæ terminum præfixisse *d*, cùm ad prosequendam eandem, sufficientem procuratorem non miserint, memorato milite ipsam personaliter prosequente, ipsos ad restituendas expensas à tempore appellationis factas eidem militi condemnetis.

[α *Ac dare aliquibus in mandatis, qui eosdem pro eo, quòd ad prosequendam appellationem emissum procuratorem minus idoneum destinaverunt, ipso eandem personaliter prosequenti in resarciendis sibi damnis & expensis legitimè condemnantes, eo priùs, sicut justum fuerit, restituto, audiant super his, quæ contra sæpedictos Abbatem & Conventum præfatus miles rationabiliter duxit proponenda. Quia verò super præmissis nobis non potuit fieri plena fides, de assensu militis & Monachorum prædictorum, d. s. v.*]

CAP. LXV.

Ab eadem sententia ab eodem tertiò appellare non licet.

Idem *Episc. Mantin. & P. Canonico Tuscan.* (*an.* 1214.)

SUâ nobis *e* R. tutor filiorum quondam B. civis Tuscan. *f* petitione monstravit, quòd cùm inter ipsum ex una parte, & F. pro se, ac P. tutore quondam filii B. ex altera, super quadam summa pecuniæ coram Judice Tuscan. quæstio verteretur: idem diffinitivam pro eodem R. sententiam promulgavit, quæ bis fuit per Judices delegatos à sede Ap. *g* confirmata: [& ĩ. α] Sed pars altera, quæ semel & iterùm appellaverat, tertiò vocem appellationis ad nos emittens, P. & ejus collegæ cognitionem ipsius sententiæ à nobis obtinuit delegari: [& ĩ.] Cumque R. sanctæ Mariæ in Gosmed. Diac. Card. super appell. tertiò ad nos emissa, utrique parti à nobis datus auditor, interlocutus fuerit, illos non potuisse de jure tertiò appellare: Nos prædicto P. & ejus collegæ dedimus in mandatis, ut in negotio ipso nequaquam procedere attentarent.

[α *Licèt P. Pixeta Canonicus Tuscanen. cui executionem sententiæ ipsius dicimur commisisse, ipsum in possessionem quarundam domorum & aliarum rerum legitimè induxisset.*]

CAP. LXVI.

Appellatio omisso medio Judice interposita, causam non devolvit exceptione oppositâ. hoc dicit, secundùm communem intellectum.

Idem *magistro G. Archidiac. & Offic. Lemon.* (*an.* 1214.)

III. DIlecti filii Prior & Conventus de Lacu Rubeo *a* transmissâ nobis petitione monstrârunt: [& ĩ. α] Ex parte dictorum Prioris & Conventùs fuit excipiendo propositum: quòd cùm omisso diœcesano Episcopo fuisset ad Archiepiscopum appellatum, ad quem gradatim fuerat appellandum, in causa ipsa de jure procedere non debebat: sed quia Officialis Archiepiscopi hujusmodi exceptionem admittere denegabat, ipsi ad nostram audientiam appellârunt: [& ĩ.] Quocirca mandamus, quatenus sententias post hujusmodi appell. latas (in *b* eos) denuncietis penitus non tenere.

[α *Quod cùm inter ipsos ex parte una, & f. de Chambar. militem Claromon. diœc. ex altera, super quodam nemore & aliis rebus coram magistro A. Canonico Claromon. ex delegatione ap. quæstio verteretur. Idem miles ad ven. f. n. Bituricen. Arch. frustratoriæ vocem appellationis emittens, causam super his Officiali Bitur. obtinuit delegari, coram quo.*]

CAP. LXVII.

Si is, qui desiit esse tutor, nomine pupilli convenitur invitus, poterit appellare.

Gregorius IX. *Magistro scholarium H. & G. de Rupe, Canonicis sancti Audoniani* c *Morinen. diœcesis.* (*an.* 1232.)

II. EX parte M. dominæ *d* de Colob. *e* nobis fuit oblata querela, quòd cùm nobilis mulier domina de Belbron. *f* super quibusdam terris, ipsam nomine filiorum suorum coram Judicibus auctoritate nostrâ, traxisset in causam, eadem in Judicum ipsorum excipi fecit præsentiâ, quòd cùm res, de quibus in judicio agebatur, & prædicti filii ejus, sub potestate & tutela ipsius minimè permanerent, cùm jam ad secunda vota transisset *g*, super his ei non tenebatur ipsorum nomine, quorum tutrix esse desierat, respondere: sed quia dicti Judices hâc exceptione neglectâ nihilominus ad hoc compellebant eandem, ipsa sentiens se gravari, nostram audientiam appellavit. Ideoque mandamus, quatenus si ita est, revocato in irritum, quicquid post appell. hujusmodi inveneritis attentatum, audiatis hincinde proposita, &c.

CAP. LXVIII.

Si Judex de jure dubitans vult consulere superiorem, debet consultationis copiam partibus edere: aliàs ejus verbis consultationis fides non adhibetur.

Idem *magistro & fratribus domûs Morinen.* (*an.* 1223.)

INtimâsti *h*: [& *infrà.*] Præterea hospitalariis ignorantibus, & non factâ eis copiâ de inquisitionis processu, ad nos relationem transmisisse noscuntur, cùm

---

a *Alit. Melden.* b *Al. ita: ac fratri G. Monacho monasterii S. Mariæ, Sancti Adriani.* c *al. tanquam contra.* d *Appellans appellationi suæ potest terminum statuere.* e *Vide Domin. dist. 20. in sum.* f *Tusculan.* g *Vide l. 1. cum not. C. de administr. tutor.*

a *Rubro.* b *Inclusa desunt in aliquot antiq.* c *in Cod. Barb. ita: Magistro scholarum G. & P. de Rupe canon. S. Adriani Morinens.* d *vide Baldum in §. nos autem. Inst. de Attil. tut.* e *Colester.* f *Brevion.* g *Vide authent. matri & aviæ. Cod. quando mul. tut. offic. fung.* h *De materia relationis vide gloss. & Doctor. in c. causam. secundo, de testibus.*

juxta legitimas sanctiones, quoties relaturum se Judex quilibet pollicetur, illicò litigatoribus apud acta consultationis exemplum edere teneatur.

CAP. LXIX.

Si ante litem contestatam circa principale negotium Judex aliquid innovat, vel diem assignatam sine causa prævenit, licite appellatur. Et si procurator datus ad impetrandum super appellatione non servavit formam mandati, auditur appellans etiam post annum.

Idem *Archiepisc. Archidiacono, & G. Canonico Turonen. (an. 1234.)*

SIgnificante *a* Aurelian. Episcopo, nos noveritis accepisse, quòd cùm Decanus & Capitulum Magdun. ipsum super eo, quod dicebant alibi, quàm in stallis Decani & Capituli prædictorum carnifices carnes vendere non debere *b*, coram Judicibus auctorit. Apost. convenissent: petentibus tandem Decano & Capitulo nominatis Judicum officium implorando, ut eùm idem Episcopus post citationem carnes in stallis aliis vendi fecisset, quod per eum super hoc factum fuerat, in statum pristinum revocarent; pro parte ipsius fuit propositum, quòd cùm lis præsertim non fuisset super negotio contestata, locum imploratio hujusmodi non habebat: adjiciens, quòd cùm de consensu partium coram dictis Judicibus, ad litigandum super ipso negotio certus dies statutus fuisset, & quantùm ad illam diem solutum fuisset judicium eorundem, prævenire diem ipsum ac audire partem adversam in tali imploratione absque consensu partium non debebant: & quia super his non audiebant eundem, nostram audientiam appellavit: & licèt procuratorem suum intra annum ad hujusmodi appellationem miserit prosequendam: quia tamen dictus procurator (ut creditur) circumventus contra inhibitionem ipsius Episcopi nostras super hoc ad quosdam Judices certâ ratione suspectos literas impetravit, dictus Episcopus uti noluit literis sic obtentis, petens non obstante lapsu anni ad prosecutionem appellat. admitti. Ideoque mandamus, quatenus si de inhibitione hujusmodi, & præmissis causis appellationis vel earum altera constiterit, revocato in irritum, &c. usque ad *c* attentatum in jam dicto *d* negotio juxta priorum continentiam literarum, &c.

CAP. LXX.

Capitulum famosum & multum allegabile, & h. d. *Ad justificandam appellationem ex causa interpositam, probare oportet causæ veritatem coram Judice ad quem, nisi fuerit coram Judice à quo oblata probatio & rejecta.* h. d. singulariter usque ad §. eidem.

Idem. *(an. 1235.)*

INterpositâ *e* appellatione ex causa probabili, non sufficit appellanti probare, quòd ex causa hujusmodi provocavit, si eam non doceat esse veram: nisi hoc se offerens probaturum non fuisset admissus.

Si appellatio non fuit recepta à Judice, vel approbata à parte, sufficit appellanti mittere procuratorem ad impetrandum & contradicendum, licèt pars appellata sit parata in curia prosequi. h. d. usque ad §. ille denique. Abbas Siculus.

§. 1. Eidem quoque permittitur, si non recipiatur appel. ejus à Judice, nec ab adversario approbatur, super prosecutione appell. per procuratorem ad impetrandum & contradicendum constitutum literas impetrare, licèt pars altera per se vel per procuratorem idoneum, judicium super hoc apud sedem Apostolicam recipere sit parata.

Ante inchoatam persecutionem appellat. appellans potest, si vult, invito appellato petere, ut remittatur ad Judicem à quo, sed condemnabitur in expensis factis per partem adversam in illa appellatione. h. d. usque ad §. sanè. Abbas Siculus.

§. 2. Ille denique *a*, qui vocem appel. emisit, cujus nondum est alii cognitio delegata ad petitionem ejusdem, ad eum, à quo provocavit, de jure remittitur, contradictione partis alterius non obstante: est tamen in legitimis expensis adversario, quas eum propter hoc fecisse constiterit, condemnandus.

Articulus appellationis interposita à gravamine discutitur per Judicem ad quem, parte absente per contumaciam, etiam lite non contestatâ in appell. vel principali causa. hoc dicit, Abbas Siculus.

§. 3. Sanè parato aliquo probare gravamen, propter quod duxerat appellandum, & parte adversâ se contumaciter absentante, potest super hoc lite non contestatâ procedi, licèt nondum litis contestatio facta fuerit in ipso appell. articulo vel negotio principali: quia cùm in hoc casu iniquitas prioris Judicis principaliter arguatur, non est rigor juris (ex quo sequi posset causæ perplexitas) requirendus.

CAP. LXXI.

Clausula, appellatione remotâ, in medio literarum posita, respicit præmissa, quibus annectitur, non sequentia: nisi repetatur in fine literarum. Et hoc si negotia sunt separata.

Idem. *(an. 1235.)*

INquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd quoties clausula, per quam tollitur appellationis remedium *b*, in medio literarum ponitur, si sunt plura negotia se minimè contingentia, præmissa tantùm complectitur: nisi fortè in fine literarum prædicta clausula iteretur.

CAP. LXXII.

Breve est, sed per alia verba sic summatur. Appellatio unius prodest aliis, si communi jure juventur, & idem sit negotium, & eadem defensionis causa, & sint eâdem sententiâ condemnati: aliàs secus.

Idem. *(an. 1235. Romæ.)*

UNâ sententiâ *c* pluribus condemnatis, si unus solus ad appellationis beneficium convolaverit, illius victoria jure communi cæteris suffragatur, si communi juri juventur, idemque negotium, & eadem causa defensionis existat.

CAP. LXXIII.

Justus metus excusat, adeò quòd non appellans habetur pro appellante, si fuerit protestatus, & appellationis causas duxerit exprimendas.

Idem. *(Ibid.)*

SI justus *d* metus, quò minùs appellaveris, te excusat, ad appell. reputaris beneficium convolâsse: Dummodò intra tempus, quo licitè provocatur, coram Judice à quo appellâsse volueris: vel si habere ipsius copiam nequivisti, in præsentia bonorum virorum protestatione super hoc propositâ, causas appell. duxeris exprimendas.

---

a *Vide Jason. in rep. l. quò minùs. ff. de fluminibus.* b *Vide l. 1. C. quæ sit long. consuet. & ibi Cyn.* c *dictio, ad, deest in aliquot antiq.* d *dicta causa.* e *vide Rubrum Alexand. in tract. de potest. procur. p. 1. annot. per Innoc. & Butrig. in c. cùm inter Canonicos. sup. de elect. & c. ad dissolvendum. inf. de sponsa. impub.*

a *Vide Abb. in c. dilectus. & c. 3. inf. de Presbyt. & Ang. in l. si quis libellos. Cod. eod. tit.* b *Hæc clausula, appell. rem. solius est principis. l. 1. §. 1. ff. à quibus appell. non licet.* c *Vide quæ copiosè scribit Soc. cons. 132. incipit. insignis doctor: in prima parte.* d *Qualis metus esse debeat, tradit Aret. in §. quadrupl. Instit. de act. Paul. de Castr. & Jas. in l. cùm aliquis. C. de jure delib. & l. interpositas. C. de transact.*

TITULUS XXIX.

DE CLERICIS PEREGRINANTIBUS.

CAP. UN.

Contra peregrinantem seu proficiscentem ad sed. Apost. non est aliquid innovandum.

Cœlestinus III. *Ambian. Episc.* (*an.* 1195.)

CONquerente a I. Presbytero intelleximus: [*& infrà.* α] Licèt Presbyter idem res suas & Ecclesiæ suæ in protectione nostra non posuerit, quando ad nos accessit; tamen cùm hi, qui accedunt ad præsentiam nostram, cum rebus eorum debeant esse sub Apostoli a protectione securi: mandamus, quatenus quicquid eidem Presbytero post iter arreptum ad nos veniendi subtractum est vel ablatum, sibi restitui faciatis b

[α *Quòd postquam ad nos veniendi iter arripuit, quidam res ejus diripere præsumpserunt.*]

TITULUS XXX.

DE CONFIRMATIONE UTILI VEL INUTILI.

CAP. I.

De re scienter confirmata per Papam, inferior Judex cognoscere non potest, nisi confirmatio non tenuerit, ut quia surreptitia, vel de re litigiosa. h. d. cum cap. sequenti.

Alexander III. *Exonen. Episc. P. C. in literis.* (*an.* 1170.)

SI quis c rei litigiosæ confirmationem impetravit ab Apost. sed. non minus potest Judex de causa cognoscere, & eam fine debito terminare. Sed si rem tunc pacificè possidebat, cùm inde confirmationem obtinuit, non est licitum Judici de quæstione post a exorta decernere, aut eam definire absque sed. Apost. mandato.

CAP. II.

Idem dicit.

Idem *Vigoriensi Episcopo.* d (*an.* 1170.)

DE confirmationibus e autem Rom. Pont. volumus te tenere, quod contra illas (nisi novum Apost. sed. procedat mandatum, aut certum sit, quod sint per falsi suggestionem elicitæ) non est aliquatenus judicandum.

CAP. III.

Literæ confirmationis super sententia, à qua erat appellatum, non valent, si appellatus malitiose prævenit appellantem: alias pendent, donec de appellatione cognoscatur.

Cœlestinus III. (*an.* 1195.)

BOnæ memoriæ f A. Canonibus vester proposuit, sententiam a delegatis Judicibus prolatam fuisse: & intra decem dies ille, contra quem sententiatum fuerat, ab illa sententia appellavit, Judices tamen nihilominus sententiam executioni mandârunt. Cæterùm appellans itinere statim ad Apost. sedem arrepto, literas de retractando sententiam impetravit, adversarius autem ipsum caute præveniens, confirmationis promulgatæ sententiæ rescriptum fuerat assecutus, in quo nulla de facta appellatione mentio habebatur. Ideoque requisisti, quæ quibus literis præjudicium faciant. Respondemus igitur, quod posteriores debent prioribus præjudicium generare. Verum si dicatur, nullis literis veritati & justitiæ præjudicantibus, vel sub alia forma verborum dummodo nihil diceretur de literis confirmationis expressè: dicimus, quòd primæ tamdiu suum debent habere vigorem, donec de iniqua sententia cognitio plenior habeatur.

CAP. IV.

Innovatio privilegii novum jus non tribuit, nec antiquum confirmat: sed si quod competebat, conservat. Breviùs sic potest summari: Innovatio privilegii non inducit confirmationem juris in eo contenti.

Innocentius III. *Decano Padeburen.* a (*an.* 1210.)

CUm dilecta b in Christo filia Abbatissa & sorores Ecclesiæ de Gardeven, c sua cuperent privilegia innovari: propter viarum d discrimina quatuor Episcopis, & Abbatibus totidem, ut ea inspicerent diligenter, & tenorem ipsorum fideliter transcribentes sub sigillis suis nobis remitterent, duximus injungendum: [*& j.* α] Nos autem an Legato, qui sub sigillo proprio ea nostro fecit conspectui præsentari, quàm inquisitoribus ipsis fidem debitam adhibentes, licèt non videremus, quare non deberent eadem e privilegia innovari: quia tamen C. majoris Ecclesiæ, & I. sanctæ Crucis Canonici proposuerunt, Hildesemen. Ecclesiam in possessione subjectionis ipsius monasterii per centum annos & amplius extitisse, privilegia ipsa tunc non duximus innovanda. Unde Judicibus dedimus in mandatis, ut ad locum idoneum accedentes (citatis, qui fuerint evocandi) inquirerent super his diligentius veritatem, à quibus pars Hildesemen. Ecclesiæ ad Ap. sed. appellavit. Nuper autem iterato prædicta petiit Abbatissa, quatenus deberemus privilegia suæ Ecclesiæ renovare. Ex adverso verò fuit postulatum, ut causam ipsam discretis Viris committere dignaremur, qui testes reciperent, quos contra privilegia monasterii, & ad probandum f præscriptionem legitimam inducere proponebant. Nos igitur attendentes, quòd jure sit civili statutum, ut quando periculum testium formidatur, ne veritas occultetur, & probandi copia fortuitis casibus subtrahatur, etiam lite non contestatâ testes valetudinarii, & alii de quibus ex aliqua rationabili causa timetur, ad testimonium admittantur: ejusdem æquitatis similitudine provocari, prædicta privilegia, quasi jam nimiâ vetustate consumpta, cum fuerint non in pergameno, sed in papyro conscripta g, duximus innovanda: nolentes, quod ex innovatione hujusmodi novum jus monasterio acquiratur, sed antiquum (si quod habet) per innovationem privilegii conservetur. Quia verò præfatum monasterium ad jus & proprietatem Apost. sed. per privilegium præd. nost. pertinere monstratur: ne jus Ecclesiæ Romanæ remaneat indefensum, eandem Abbatissam procuratricem ipsius duximus statuendam: ut cùm adversùs Romanæ Ecclesiæ possessiones & jura non nisi centenaria currat præscriptio, ipsa super hoc & aliis vice nostrâ procuret, quæ coram te in judicio fuerint procuranda. Nolentes igitur, quòd de statu ejusdem monasterii diutiùs dubitetur, mandamus, quatenus locum tutum & commodum eligens, recipias testes, quos ad præscriptionem probandam Hildesemen. Ecclesia, vel ad interruptionem ostendendam cœnobium duxerit producendos: & si legitimam præscriptionem probaverit, ut intendit, nisi probata fuerit interruptio ex adverso, subjectionem ipsius monasterii adjudices Episcopo memorato, cùm constet ipsum in sua diœcesi constitutum, privilegium, quod monasterio innovari fecimus, corrumpendo: alioquin eidem

a *C.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp.* b *Faciatis, legitur in omnib. manuscr. unde constat non solo Ep. sc. Ambian. esse directam hanc Decretalem, sed aliis, ut variæ lectiones ostendunt.* c *C.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp.* d *Wigorni. al. Wigoren.* e *C.* 2. *eod. tit. in* 1. *comp.* f *C.* 1. *eod. tit. in* 2. *comp.*

a *Al. Exod. al. Padebiterens.* b *C.* 1. *eod. tit. in* 3. *compil.* c *Al. Guidion. al. Gardenovens. al. Gerunduf.* d *Distantiam & discrimina.* e *Adde quod est tutum, ut solenniter transcribatur, conc. l. unum testamentum. ff. de testam.* f *probandam.* g *Vid. l.* 2. *C. de diver. rescriptis.*

ſuper hoc perpetuum imponens ſilentium, monaſterium pronuncies perpetuâ libertate gaudere, noſtro ſibi privilegio reſignato. *a*

[*α Qui Apoſtolico mandato parentes, privilegia felicis recordationis Agapeti & Joannis Pont. p. noſtrorum ſuâ præſentiâ ſubtiliter conſpexerunt, tenorem eorum ſub ſigillis ſuis nobis fideliter tranſmittentes. Ven. quoque f. n. G. Remen. Archiepiſcopus tunc Epiſcopus Prœneſtinus in partibus illis officium legationis exercens, tenorem privilegiorum ſuorum ſub ſigillo proprio, noſtro fecit conſpectui præſentari.*]

CAP. V.

Non valet confirmatio, quam religioſus impetravit à Papa ſuper temporali adminiſtratione, ſeu prioratu ſi tacuit ſe regularem: ſi verò expreſſit, reſcriptum præſumitur falſum, quia Papa non conſuevit concedere. h. d. cum ſequent.

Idem *Epiſcopo & Præpoſito Uticen.* (*an.* 1212.)

AD noſtram *b* audientiam Præpoſito Nemanen. *c* Eccleſiæ ſignificante pervenit, quod quidam Canonici Nemanen. Eccleſiæ a nobis literas confirmationis ſuper adminiſtrationibus ſuis obtinere laborant, religionis ſuæ conditione ſuppreſſâ. Cùm igitur regularibus perſonis non conſueverit Apoſt. ſedes aliqua perſonaliter confirmare: mandamus, quatenus confirmationes, quas ab ipſis Canonicis (cùm regulares exiſtant) noveritis taliter impetratas, denuncietis irritas & inanes.

CAP. VI.

Idem dicit, quod ſuprà cap. proximo.

Idem Innoc. III. (*an.* 1213.)

POrrecta *d* nobis ex parte tua petitio continebat, quòd plures ex religioſis, qui Prioratibus vel aliis adminiſtrationibus præſunt, à nobis ſuper ipſis, quoad vixerint, poſſidendis, confirmationis literas ſe aſſerunt impetrâſſe: [*& infrà. α*] Cùm igitur à cancellaria noſtra hujuſmodi literas emanâſſe non credamus: mandamus, quatenus illos, qui tales literas exhibuerint, in quibus prioratus vel adminiſtrationes, tanquam religioſis confirmantur, eoſdem punias tanquam falſitatis auctores. Si vero in eis non ſit mentio religionis ipſorum, illas tanquam tacitâ veritate ſubreptas denuncies non valere.

[*α Quarum occaſione bona ipſorum prioratuum diſtrahunt & conſumunt, aſſerentes ſe ſibi quoad prioratus illos nulla ratione ſubeſſe.*]

CAP. VII.

Sententia ſeu laudum contra formam juris vel compromiſſi latum per arbitros, licet per Papam in forma communi fuerit confirmatum, non tenet.

Idem *nobili viro Matthæo de e Rivariis.*

(*an.* 1213.)

EXaminatâ *f* causâ, quæ vertitur inter te & milites Campanicos ſuper Eccleſia ſancti Angeli, perpendimus arbitrium, quod vicedominus Sabinen. dicebatur ſuper eodem negotio promulgâſſe, contra formam juris & compromiſſi fuiſſe dictatum. Unde non obſtante

a *Reſervato.* b *C. 2. eod. tit. in 3. comp.* c *Neumaſen. ſed ego Nemauſen. ſcribendum puto, cui lectioni aliquot veteres adſtipulantur.* d *C. 1. de reſcript. in 3. comp.* e *Rivaria.* f *C. 3. eod. tit. in 3. comp.*

confirmatione C. Papæ prædeceſſoris noſtri, qui confirmaverat illud, ſicut providè latum fuerat, & ab utraque parte receptum, decernimus ipſum irritum & inane.

CAP. VIII.

In confirmatione ex certa ſcientia, dictio, ſicut, ponitur causativè: nec nocet, ſi verbum confirmationis præcedit tenorem confirmati.

Honorius III. *illuſtri Regi, Baronibus & militibus, & aliis hominibus Cypri.* (*an.* 1220.)

VEnerabilis frater N. Archiepiſcopus Nichoſien. & Suffr. g. nei ejus tranſmiſſâ nobis petitione monſtrârunt, quòd inter ipſos & vos ſuper quibuſdam decimis mediante Albanen. Epiſcopo *a* tunc Apoſtolicæ ſedis Legato, amicabilis compoſitio intervenit: expreſsè adjecto, quòd *b* quantocyus eam auctoritate Apoſtolicâ confirmari contingeret, ſtatim deberet executioni mandari. Verùm licèt ſit per nos confirmata, & ad majorem rei evidentiam literis confirmationis tenor compoſitionis inſertus, ipſam tamen renuiſtis obſervare, occaſionem frivolam prætendentes, tum ex eo, quòd in literis verbum confirmationis, [tenorem *c* compoſitionis] juxta ſtylum Eccleſiæ Romanæ præcedat *d*, tum quia clauſula conſueta, ſcilicet, ſicut, ſine pravitate providè facta eſt, in eiſdem literis continetur: [*& infrà. α*] Mandamus, quatenus ſi præmiſſis veritas ſuffragatur, compoſitionem eandem adimplere curetis.

[*α Cùm igitur nedum contra Deum & Eccleſias, ſed nec etiam contra privatas perſonas hujuſmodi cavilloſis diffugiis inſiſtere debeatis. Uni. vo.*]

CAP. IX.

Collatio Eccleſiæ alteri facta per Legatum, & per Papam confirmata, jus Diœceſani non lædit.

Idem *univerſis Abbatibus & Prælatis, ac Conventibus & Clericis in Conſtantinop. diœceſi conſtitutis.*

(*an.* 1220.)

SUâ nobis *e* Patriarcha Conſtantinopolitanus conqueſtione monſtravit, quòd cùm quidam veſtrûm ſumentes occaſionem ex eo, quòd I. Presbyter *α* Cardinalis tunc Apoſtolicæ ſedis Legatus, quibuſdam aliis Eccleſiis & Clericis in ſpiritualibus & temporalibus contulit monaſteria eorundem *f*, ipſi Patriarchæ obedire recuſant, & ei de juribus patriarchalibus reſpondere, in ſuæ præſumptionis adjutorium inducentes confirmationes hujuſmodi collationum à ſede Apoſtolicâ impetratas. Cùm igitur nolimus *g* jura, quæ Diœceſanis debentur, per collationes, ſeu confirmationes prædictas minui ſeu lædi; mandamus, quatenus occaſione hujuſmodi non obſtante, ipſi Patriarchæ reverentiam & obedientiam exhibere curetis, eique de juſtitiis ſuis integrè reſpondere.

α I. Presbyter] *Johannes de Columnâ Presbyter. Vincent. L. X. c. 7. & L. XXXI. c. 78. Conſtantinopoli occupatâ à Francis. Greg. 5.*

a *Mediante Alban. Epiſc. tunc Legato.* b *quantò citiùs.* c *Incluſa, in omnibus impreſſis deſiderantur, & malè, quia ſine illis nullus conſtat ſenſus: ea tamen nos ex omnibus manuſcr. ſupplevimus.* d *Vide l. proinde. §. fin. ff. ſi cert. pet. per Bart. & gl. in clem. 1. de offic. delegat.* e *Vide Archidiac. in c. de Eccleſiaſticis. 25. q. 2.* f *earundem.* g *nolumus.*

FINIS LIBRI SECUNDI.

DECRETALIUM EPISTOLARUM GREGORII LIBER TERTIUS.

TITULUS I. DE VITA ET HONESTATE CLERICORUM.

CAP. I.

Cùm celebratur, divisus esse debet Clerus à populo.

Ex Concilio Maguntino. *a*

UT Laici se-us altare, quando sacra mysteria celebrantur, stare vel sedere inter Clericos non præsumant: Sed pars illa, quæ *b* cancellis ab altari dividitur, tantùm psallentibus pateat Clericis. Ad orandum verò & communicandum Laicis & fœminis (sicut mos est) pateant sancta sanctorum.

CAP. II.

Breve, nec potest breviùs summari.

Ex Concilio Pictavien. *c* (988.)

CLerici arma portantes *d*, & usurarii excommunicentur.

CAP. III.

Presbyter habens populum, debet habere Clericum, qui secum cantet, & in aliis hic expressis eum juvet.

Ex Concilio Maticen. *e*

UT quisque Presbyter *f*, qui plebem regit, Clericum habeat, qui secum canter, & epistolam & lectionem legat, & qui possit scholas tenere, & admonere suos parochianos, ut filios suos ad fidem discendam mittant ad Ecclesiam: quos ipse cum omni castitate erudiat.

CAP. IV.

Non potest breviùs summari.

Gregorius *g* IX. (*an.* 1235.)

SI quis ex Clericis comam *h* relaxaverit, anathema sit.

CAP. V.

Breve est, & non aliter summatur.

Ex Concilio Carthaginensi. *i* (an. 390.)

I. CLericus neque comam nutriat, neque barbam.

CAP. VI.

Clericus non professus, nec in sacris existens, potest uxorem ducere, sed iterùm tondebitur si vult gaudere privilegio clericali, vel dispensativè tenere beneficium. h. d. secundùm modum, qui est magis consentaneus literæ, secundùm quem ponir unum casum duntaxat.

Ex Concilio Triburien. *k* (*an.* 895.)

II. CLericus si tonsurâ dimissâ uxorem acceperit, qui quidem sit sine gradu, nec monasterio à parentibus traditus, uxorem permittatur habere, & iterum tondeatur: nec in vita sua uxorem dimittere audeat.

CAP. VII.

Clericus debet tonsuram deferre: & si non vult, potest invitus à suo superiore tonderi.

Alexander III. *Cantuarien. Archiepisc.* (*an.* 1170.)

III. CLericus *a*: [*&* ī] Clerici, qui comam nutriunt & barbam *b*, etiam inviti à suis Archidiaconis tondeantur.

CAP. VIII.

Frequentans monasteria Monialium, & monitus non desistens, si Clericus est, deponitur: si Laicus, excommunicatur.

Idem *in Concilio Lateran.* c (*an.* 1170.)

MOnasteria *d* Sanctimonialium, si quisquam Clericus sine manifesta & rationabili causa frequentare præsumpserit, per Episcopum *e* arceatur: & si non destiterit *f*, ab officio Ecclesiastico reddatur immunis. Si Laici, excommunicationi subdantur, & à cœtu fidelium fiant penitùs alieni.

CAP. IX.

Episcopus potest statuere in Ecclesia certum numerum Clericorum secundùm ipsius facultates, qui vivant in communi, & contradictores ad hoc compellere: & istos in communi viventes, potest absolvere ab excommunicatione incursa, propter injectionem manuum in socium.

Gregorius *g* VII. (*an.* 1180.)

QUoniam *h* (ut ait Scriptura) [*& infrà. α*] Statuimus, ut facultatibus Ecclesiarum vestrarum, proventibus & expensis diligenter inspectis, certum in eis valeatis ponere numerum Clericorum, & statuere, ut bona eorum veniant in commune, in una domo vescantur, atque sub uno tecto dormiant & quiescant. Si qui verò contradictores extiterint, licitum vobis sit per suspensionem officii & beneficii, aut graviori etiam pœnâ, si opus fuerit, ad hanc observantiam eos appellatione non obstante compellere. Indulgemus etiam, ut si quisquam eorum, qui simul vivunt, pro manûs *i* injectione in socium, à communione meruerit fieri alienus, reconciliandi & pœnitentiam imponendi potestatem plenariam habeatis, nisi fortè atrocitas facti pœnam graviorem expectet. k

---

a *Anton. August. in notis ait esse ex Conc. Turon. 2. c. 4. al. African. vid. Microlog. c. 9.* b *Quæ à cancellis.* c *Nanetens. al. Pictavenens.* d *C. 2. cod. tit. in* I. *compil. Clem. de excess. præl.* e *Maticenen. al. Nannetens.* f *Burch. lib. 2. decr. c. 56. Ivo p. 6. c. 152. & c. 7. eod. tit. in* I. *comp.* g *Deest, nonus, in antiquis.* h *Cap. 3. eod. tit. in* I. *compil.* i *Conc. Carth. 4. c. 44.* k *Al. Maguntinensi. al. Triburiensi.*

a *Cap. 6. eod. tit. ne Cler vel Monach. in* I. *comp.* b *Hæc 2. verba, & barbam, desunt in omnibus manuscr.* c *Sub Alex. III c. 11.* d *Cap. 8. eod. tit. in* I. *compil.* e *Ab Episcopo arceatur.* f *Al. desierit.* g *Al. IX. al. VIII. al. IV. al. III. sed ut plurimùm legitur octavus.* h *Cap. 10. eod. tit. in* I. *compil. confert Concilium Tol. IV. can. 23. Refert Grat. 12. q. 1. c. 1.* i *manuum.* k *exposcat.*

[α *Proni sunt sensus hominis ad malum ab adolescentia sua, sicut ex sensualitate vergit caro in culpam, ita virore spiritus pracedente, & subsequente divinâ gratiâ, animus niti debet ad veniam, & remedia semper inquirere, quibus irruentes occasiones mortis valeat declinare. Inde siquidem est, quòd intelligentes multa ex defectu proprio, multa ex aliena malitia in vestris Ecclesiis pervenisse, qua aut delictum in se, aut occasionem habent delinquendi, per auct. Apost. sedis, cui ex dispositione Domini deservimus, prout datur ab eo, decrevimus obviandum, & auct. in vobis Episcopalis officii ad resecanda nociva in subditis vestris, & inserenda utilia scriptis Apostolicis muniendam, recolentes quòd in veteri lege pracepit Dominus, dicens: Ignis in altari semper ardebit, quem nutriet Sacerdos, subjiciens manè ligna per singulos dies.*]

CAP. X.

Ecclesiastici Judices & delegati gratis judicare debent, nec exigere possunt decimam, vel aliam quotam litis, etiamsi hoc habeat consuetudo.

Innocentius III. *Prælatis & Clericis Lombardiæ.* (*an.* 1210.)

CUm ab omni *a* specie mali præcipiat Apostolus abstinere: [*& infrà.* α] Sanè ad audientiam Apostolatûs nostri pervenit, quòd cùm ex delegatione nostra causas suscipiris petractandas, more *b* secularium super decima litis vel parte alia, pro diversa terrarum consuetudine præter expensas victualium cum litigantibus, receptis pignoribus, pro salario convenitis. Nos attendentes, quòd ad hoc vobis & aliis Clericis sint Ecclesiastici reditus deputati, ut ex ipsis honestè vivere debeatis: [*& infrà.* β] Ideòque mandamus, quatenus ab hujusmodi exactionibus de cætero abstinentes *c*, vigorem judiciarium gratis studeatis litigantibus impertiri: non obstante quod in fraudem à quibusdam proponitur, quòd id exigatur nomine assessorum: cùm nec justum judicium Judici vendere liceat, & venales sententiæ ab ipsis etiam secularibus legibus reprobentur.

[α *Nos qui licèt indigni constituti sumus à Deo super gentes & regna, ut juxta verbum Propheticum evellamus & destruamus, adificemus & plantemus, summoperè debemus satagere, quatenus evellamus vitia, plantemus virtutes, destruamus iniqua & adificemus honesta. Sicq; nostrâ solicitudine mediante prava transeunt in directa, & aspera convertuntur in plana: licèt autem hujusmodi nostra solicitudinis labor generaliter debeat ad omnes extendi, quia sapientibus & insipientibus sumus in justitia debitores: tamen specialiter ad Clericos, qui dormire debent à vitiis, ut sint penna columba deargentata, ne quid appareat in illis, quod obfuscet candorem Ecclesiastica puritatis.*]

[β *Nec vos oporteat ad turpia lucra manus extendere, vel ad iniqua munera oculos inclinare. Cùm ergo opera vestra lucere debeant Laicis in exemplum, nec vos deceat ad instar secularium ad turpe compendium victûs occasionem arripere. v. v. p. a. s.*]

CAP. XI.

Ad evitandum scandalum, possunt Religiosi diversi habitûs, missi ad pradicandum de novo conversis, se in unum superiorem habitum & propositum conformare.

Idem *Livoniens. Episcopo, & eis, qui cum ipso sunt, fratribus.* (*an.* 1210.)

DEus qui Ecclesiam *d* suam novâ semper prole fœcundat: [*& infrà.* α] Ne igitur, si dispar in vobis observantia fuerit, & dissimilis habitus apud eos, quibus unum Evangelium prædicatis, scandalum suscitetur: Mandamus, quatenus eo non obstante, quòd inter vos Monachi sunt, & Canonici regulares, vel alii etiam regularem vitam sub alia districtione *a* professi, omnes pariter in unum regulare propositum & honestum habitum, quantùm ad hoc spectat officium, conformetis.

[α *Volens hac moderna tempora conformare prioribus, & fidem catholicam propagare, pradecessoribus vestris & vobis post eos pium inspiravit affectum, ut Livonen. ingressi provinciam paganis evangelizetis nomen Domini nostri Jesu Christi, eorum sequentes exemplum, quibus in Evangelio legimus esse dictum: Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filii & Spiritûs Sancti: & de quibus Evangelicus sermo subjunxit: Illi autem profecti, prædicaverunt ubique Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis. Attendens etenim Evangelicus ille paterfamiliâs, quod messis est multa, operarii autem pauci, adhuc mittit operarios in messem suam, & in hac quasi in decima hora vinea sua verè vos deputat vinitores, quorum labores pari cum primis denario recompenset. Unde cùm Evangelizandi officium eo assumpseritis inspirante, qui facit utraque unum: oportet vos in unitatis & charitatis spiritu ambulare, illorum sequentes exemplum, de quibus legitur: Multitudinis autem credentium erat cor unum & anima una.*]

CAP. XII.

Ludi theatrales etiam pratextu consuetudinis, in Ecclesiis, vel per Clericos fieri non debent.

Idem. (*an.* 1210.)

CUm decorem *b* domûs Dei: [*& infrà.*] Interdum ludi fiunt in Ecclesiis theatrales, & non solùm ad ludibriorum spectacula introducuntur in eis monstra larvarum, verùm etiam in aliquibus festivitatibus Diaconi, Presbyteri, ac Subdiaconi insaniæ suæ ludibria exercere præsumunt: [*& infrà.* α] Frat. v. mandamus, quatenus ne per hujusmodi turpitudinem Ecclesiæ inquinetur honestas, prælibatam ludibriorum consuetudinem, vel potiùs corruptelam, curetis à vestris Ecclesiis extirpare.

[α *Quia igitur ex officio nobis injuncto domûs Domini nos zelus comedit, & opprobria exprobrantium ei super nos cadere dignoscuntur.*]

CAP. XIII.

Clerici debent continere, & castè vivere: contrà facientes, punit: & severiùs puniuntur illi, qui possunt legitimo matrimonio uti.

Idem *in Concilio generali.* c (*an.* 1216.)

UT Clericorum *d* mores & actus in melius reformentur, continenter & castè vivere studeant universi, præsertim in sacris ordinibus constituti, ab omni libidinis vitio præcaventes, maximè illo, propter quod venit ira Dei in filios diffidentiæ, quatenus in conspectu omnipotentis Dei puro corde ac mundo corpore valeant ministrare. Ne verò facilitas veniæ incentivum tribuat delinquendi, statuimus, ut qui comprehensi fuerint incontinentiæ vitio laborare, prout magis aut *e* minus peccaverint, puniantur *f* secundùm canonicas sanctiones, quas efficaciùs & districtiùs præcipimus observari: ut quos divinus timor à malo non revocat, temporalis saltem pœna cohibeat à peccato. Si quis igitur hac de causa suspensus præsumpserit celebrare divina, non solùm Ecclesiasticis beneficiis spolietur, verùm etiam pro duplici culpa perpetuò deponatur. Prælati verò, qui tales præsumpserint in suis iniquitatibus sustinere, maximè obtentu pecuniæ vel alterius

a C. 1. eod. tit. in 3. compil. 1. *Thess.* 5. b *In codice Barb. more secularium Judicum.* c *Simile vide in l.* 3. *ff. quod cujusque. uni & in l. qui onerandæ ff. de op. leg.* d *C.* 2. *eod. tit. in* 3. *comp. vide Extrav. Alex. IV. cum hora. quam inscrimus post directarium inquisitor. inter literas Apost.*

a. *Al. distinctione.* b *C.* 4. *eod. tit. in* 3. *compil.* c *Conc. generale Lat. sub Innoc. III. c.* 14. d *C.* 2. *eod. tit. in* 4. *compil.* e *Al. vel minus, &c.* f *l. ex diversa.* §. 1. *cum not. ff. de vend. & Inst. de pub. jud.* §. *item lex Julia.*

commodi

commodi temporalibus, pari subjaceant ultioni. Qui autem secundùm *a* regionis suæ morem non abdicârunt copulam conjugalem, si lapsi fuerint, graviùs puniantur: cùm legitimo matrimonio uti possint.

CAP. XIV.

Clericus crapulosus vel ebriosus monitus non desistens, ab officio vel beneficio suspenditur.

Idem *in eodem.* b (*an.* 1216.)

A Crapula & ebrietate *c* omnes Clerici diligenter abstineant: unde vinum sibi temperent, & se vino. Nec ad bibendum quispiam incitetur: cùm ebrietas & mentis inducat exilium, & libidinis provocet incentivum. Unde illum abusum penitus decernimus abolendum, quo in quibusdam partibus ad potus æquales suo modo se obligant potatores: & ille judicio talium plus laudatur, qui plures inebriat, & calices fœcundiores exhaurit. Si quis autem super his se culpabilem exhibuerit, nisi à superiore commonitus satisfecerit, ab *d* officio vel beneficio suspendatur.

CAP. XV.

A negotiis, personis, locis, ludis, vestibus inhonestis & ornatu minus honesto, præcipit Clericos abstinere, & habitu honesto uti: cujus vanitatem in pluribus exprimit & detestatur.

Idem *in eodem.* e

CLerici officia *f* vel commercia secularia non exerceant, maximè inhonesta. Mimis, joculatoribus, & histrionibus non intendant. Et tabernas prorsùs evitent, nisi fortè causâ necessitatis in itinere constituti. Ad aleas, & taxillos non ludant, nec hujusmodi ludis intersint. Coronam & tonsuram habeant congruentem. Et se in officiis Ecclesiasticis, & aliis bonis studiis exerceant diligenter. Clausa deferant desuper indumenta, nimiâ brevitate vel longitudine non notanda. Pannis rubeis aut viridibus, nec non manicis aut sotularibus consutitiis, frænis, sellis, pectoralibus, calcaribus deauratis, aut aliam superfluitatem gerentibus, non utantur. Cappas manicatas ad divinum officium intra Ecclesiam non gerant, sed nec alibi, qui sunt in sacerdotio & personatibus constituti: nisi justa causa timoris exegerit habitum transformari. Fibulas omnino non ferant, neque corrigias auri vel argenti ornatum habentes, sed nec annulos: nisi quibus competit ex officio dignitatis. Pontifices autem in publico & in Ecclesia superindumentis lineis omnes utantur: nisi Monachi fuerint, quos oportet ferre habitum Monachalem. Palliis diffibulatis non utantur in publico, sed vel post collum, vel ante pectus hincinde connexis.

CAP. XVI.

Clericus, qui tertiò monitus à negotiationibus secularibus non abstinet, interim perdit quoad bona privilegium Clericale, h. d. Et est textus multum notab. & qui quotidie allegatur.

Honorius III. *Ambianen. Episc.* g

EX literis *h* Pontini Comitis intelleximus, quòd quidam Clerici suæ terræ potiùs secularibus negotiationibus *i*, quàm officiis divinis intendunt: & gaudere volentes privilegio *k* clericali, nolunt statutis patriæ (quibus quoties expedit, sicut Laici se tuentur) in negotiationum suarum *l* quæstibus subjacere: [& j. α] Mandamus, quatenus si tales tertiò à te commoniti ab hujusmodi non resipuerint, sed prætermissis divinis officiis, negotiationibus institerint *a* supradictis, cum facto privilegium abjiciant clericale, tu quo minùs, dum his se implicant, de suis facultatibus, statutis & consuetudinibus patriæ subjaceant, non defendas eosdem.

[α *Unde quia magnum ex hoc scandalum inter Laicos generatur, nobis humiliter supplicavit, ut vel compelli hujusmodi Clericos ad serviendum Ecclesiæ, illicitis secularibus negotiationibus postpositis, mandaremus, vel pateremur eos quoad facultates eorum statutis & consuetudinibus patriæ subjacere. Cùm igitur prædicta in Clericalis ordinis vituperium redundare noscantur, & Clericorum vita generare non debet Laicis scandalum, sed præstare honestatis exemplum, f. t.*]

TITULUS II.

DE COHABITATIONE CLERICORUM ET MULIERUM.

CAP. I.

Clericus non debet retinere in domo mulierem suspectam de incontinentia, etiamsi sit mater vel alia consanguinea.

Ex Concilio Maguntin. *b* (*an.* 812.)

INhibendum *c* est, ut nullus Sacerdos fœminas, de quibus suspicio potest esse, retineat. Sed neque illas, quas canones concedunt, matrem, amitam, & sororem: quia instigante diabolo, & in illis scelus perpetratum reperitur, aut etiam in pedissequis earundem. Sed si qua de his necessitatem habuerit, Presbyteri habeant in vico aut in villa domum longè à sua conversatione: & ibi eis, quæ sunt necessaria, subministrent. Prohibendum quoque est, ut nulla fœmina ad altare præsumat accedere, aut Presbytero ministrare, aut intra cancellos stare sive sedere.

CAP. II.

Excommunicatur Clericus in sacris, qui à suspectarum mulierum colloquio, vel earum consortio monitus non desistit.

Ex decreto Eugenii Papæ. (*an.* 655.)

SI quisquam *d* Sacerdotum, id est, Presbyter, Diaconus, vel Subdiaconus, de quacunque fœmina crimine fornicationis suspectus, post primam, secundam & tertiam admonitionem inveniatur fabulari, & aliquo modo conversari cum ea, excommunicationi subdatur: fœmina verò canonicè judicetur.

CAP. III.

Non debet Prælatus Clericum cogere ad concubinam abjurandam: sed eam nolentem dimittere, potest excommunicare.

Alexander III. *Saler. Archiepiscopo. p. c. cum tu.* (*an.* 1180.)

CLericos in sacris ordinibus *e* constitutos, qui publicè tenent concubinas, ad eas abjurandas nolumus à tua fraternitate compelli, ne in eandem fornicationem instinctu diabolicæ fraudis redeuntes, perjurii reatum incurrant. Verùm ipsos per suspensionis & interdicti sententiam debes arctiùs cogere, ut mulieres ipsas à se ita removeant, quòd de illis sinistra suspicio non possit haberi. Et si qui eorum ad ipsas redire, vel alias accipere fortè præsumpserint, in aliquos eorum debes perpetuam excommunicationis sententiam proferre, ut alii eorum *f* exemplo perterriti, à similibus arceantur.

a *Hoc dicitur propter Græcos.* b *Conc. Later sub Innoc. III. c.* 5. c *Cap.* 3. *eod. tit. in* 4. *compil.* d *à beneficio vel officio suspendatur.* e *Lat. sub Innoc. III. c.* 16. f *Cap.* 4. *eod. tit. in* 4. *comp. Conc. Trid. sess.* 14. *de reform. c.* 6. & *sess.* 22. *c.* 1. g *Ambien. al. Abien. al. Abianen. al. Abienen.* h *Vid. Gemnianum in c. fin. De off. del. in* 6. i *al. negotiis.* k *privilegii Clericorum.* l *Vid. l. quæst. Cod. de re jud. & l. si proponas. §.* 1. *ff. de inoff. test.*

a *Utuntur.* b *Hoc reperio in Conc. Nannetensi, c.* 3. c *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp. Vid. Conc. Later. sub Leone X. sess.* 9. *de reform. Curiæ. & alior.* e *Cap.* 4. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p.* 18. *c.* 1. f *In C. Barb. ut alii exemplo illorum à similibus arceantur.*

CAP. IV.

Si Clerici moniti concubinas non dimittunt, suspenduntur à beneficiis, & si se non corrigunt, deponuntur.

Idem *Cantuarien. Archiepisc. & ejus Suffraganeis.* (*an.* 1180.)

SIcut *a* ad extirpanda: [& j. α] Frat. vest. mandamus, quatenus Clericos vestræ jurisdictionis, qui in Subdiaconatu & suprà, fornicarias habuerint, studiosè monere curetis, ut à se illas removeant, eas ulteriùs minimè admissuri. Si verò acquiescere contempserint, eos ab Ecclesiasticis beneficiis usque ad satisfactionem congruam suspendatis. Et si eas suspensi præsumpserint detinere, ipsos ab eisdem beneficiis perpetuò removere curetis.

[α *Vitia, quæ periculum pariunt animarum, summoperè decet intendere, ita etiam nos convenit germina propagare virtutum, ex quibus fidelibus salutis augmentum, & sacris Ecclesiis decor proveniat honestatis. Unde cum in Anglia pravâ & detestabili consuetudine & longo tempore sit obtentum, ut Clerici fornicarias in suis domibus habeant, nos volentes tam grave scandalum de populo removere, & prædictos Clericos ad honestatem Ecclesiasticam reducere.*]

CAP. V.

Literæ à Clerico concubinario suspenso super absolutione (tacitâ facti serie) obtentæ non valent.

Idem *Eboracen. Archiepisc.* (*an. eod.*)

SUper eo verò *b*, quòd asseris A. Presbyterum fornicariam detinentem, propter hoc ab officio suo suspensum: [& *infrà.* α] Porrò si literas à nobis obtinuerit, quæ facti seriem non contineant, nolumus illas sibi prodesse.

[α *Prud. t. t. r. quòd si super hoc appellatum sit ad præsentiam nostram, si contingat ipsum ad nos accedere prout expedire videbimus, pertinaciam ejus & audaciam corrigemus. Si verò non venerit ad præsentiam nostram, suspensionis in eum sententiam propter hoc latam tamdiu volumus observari, donec fornicariam suam à se prorsùs abjiciat, & vivat sicut decet Presbyterum continentem.*]

CAP. VI.

Si Clerici moniti non dimittunt concubinas, suspenduntur à beneficiis: & si non corrigunt, deponuntur.

Idem *Londonen. Episcopo.* c

SI autem *d* Clerici tuæ jurisdictionis (sive in sacris ordinibus sive in inferioribus constituti) fornicarias detinent: nisi eas ad secundam vel tertiam commonitionem à se dimiserint, easdem de cætero contempturi, liceat tibi *e* eos Ecclesiis, vel earum portionibus appellat. postpositâ spoliare, officio ipsis nihilominus interdicto.

CAP. VII.

A Clerico fornicario, quamdiu toleratur, nec habet operis evidentiam, licitè audiuntur divina, & percipiuntur Ecclesiastica sacramenta: à notorio verò abstinendum est, non quia in sacramento sit defectus, sed ad ipsorum fornicatorum emendationem. h. d. inhærendo verbis literæ.

Lucius III. *f Ex Concilio Maguntino.* (*an.* 1181.)

VEstra duxit devotio *g* inquirendum: [& *infrà.* α] Alicubi dicitur: Nullus audiat missam Sacerdotis, quem scit indubitanter concubinam habere. Alibi verò legitur: Non potest aliquis, quantumcunque pollutus fuerit, divina polluere sacramenta, quæ purgatoria cunctarum contagionum *h* existunt. Qualiscunque *i* enim Sacerdos sit, quæ sunt sancta, coinquinari non possunt: Sumite ergo ab omni Sacerdote Christi mysteria: quia omnia in Christi fide purgantur. Cæterùm aliud est crimen notorium, aliud occultum. Notorium definitur, de quo Presbyter canonicè condemnatur. Occultum, quod ab Ecclesia toleratur. Cæterùm aliud est, quando crimen notorium non differtur Presbyter, vel de ipso est canonicè condemnatus. Aliud est penè occultum, quod ab Ecclesia toleratur. Item aliud est a talium officiis abstinere, ut peccandi licentia cæteris auferatur, & hujusmodi ad pœnitentiæ fructum trahantur: atque aliud si talium tanquam in fornicatione jacentium, mysteria *a* respuantur. Sine dubitatione itaque teneatis *b*, quòd à Clericis & Presbyteris, quanquam fornicariis, quamdiu tolerantur, nec habent operis evidentiam, licitè divina mysteria audiantur, & alia recipiantur sacramenta Ecclesiastica.

[α *Ut consulamus fratribus nostris Parochiales Ecclesias adeuntibus, quarum Clerici concubinas habere creduntur. De hoc videntur diversæ sacrorum canonum sententiæ emanâsse.*]

CAP. VIII.

Si fornicatio Clerici est ita publica, quòd transit in notorium, nec accusator, nec testis necessarius est: sed si est publica per solam famam, non sufficiunt ad condemnationem sola testimonia, id est, testium dicta non juratorum: sed si ex hoc orietur scandalum, inducitur purgatio, in qua deficiens canonicè punitur.

Innocentius III. *Exon. Episc.* (*an.* 1208.)

TUa nos duxit fraternitas consulendos *c*, si de Clericis publicè concubinas habentibus, qui quando à te conveniuntur, se esse concubinarios diffitentur, nec apparet contra eos legitimus accusator, credendum sit testimonio bonorum virorum, inter quos vivere dignoscuntur. Nos igitur consult. t. t. respond. quòd si crimen eorum ita publicum est, ut meritò debeat appellari notorium, in eo casu nec testis, nec accusator est necessarius: cùm hujusmodi crimen nullâ possit tergiversatione celari. Si verò publicum est, non ex evidentia, sed ex fama, in eo casu ad condemnationem eorum sola testimonia non sufficiunt; cùm non sit testimoniis, sed testibus judicandum. Sed si de Clericis ipsis talis habeatur suspicio, ut ex ea scandalum generetur in populo *d*, licèt contra ipsos non apparuerit accusator, eis tamen est canonica purgatio indicenda: quam si præstare noluerint, vel *e* defecerint in præstanda, eos canonicâ debetis *f* animadversione punire.

CAP. IX.

Breve est: unde non summatur.

Idem *Pistoriensi Episcopo.* (*an.* 1210.)

A Nobis *g* tua fraternitas requisivit: [& j.] Cum Clericis quoque non permittas mulierculas habitare, nisi fortè de illis personis existant, in quibus naturale fœdus nihil permittit sævi criminis suspicari.

CAP. X.

Clericus concubinarius in officiis vitandus non est, nisi sit notorius.

Gregorius IX. (*an.* 1235.)

QUæsitum est de Clericis in fornicationem prolapsis, si eorum sit officium, priusquam pœnituerint, audiendum. Verùm etsi quemlibet pro mortali peccato, quoad seipsum constet esse suspensum, non debet tamen in officiis evitari: quia quantùm ad alios etiam in casu proposito suspensus non est, nisi peccatum hujusmodi sit notorium per sententiam, seu confessio-

a *Cap.* 5. *eod. tit. in* 1. *comp. & post conc. Lat. p.* 18. *c.* 2. b *C.* 8. *eod. tit. in* 1. *comp. & post conc. Lat. p.* 18. *c.* 9. c *al. Lauden. al. Lundon.* d *cap.* 7. *eod. tit. in* 1. *comp. & post conc. Lat. p.* 18. *c.* 8. e *In C. Barb. tibi ab Ecclesiis suis, &c.* f *al. Urban. III.* g *C.* 1. *eod. tit. in* 2. *comp. & post conc. Lat. sub Alex. III. p.* 50. *c.* 38. h *al. cogitationum.* i *In Cod. Barb. Qualiscunque Sacerdos sit, quæ sacra sunt, &c.*

a *Ministeria.* b *retineatis.* c *cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil. Vid. Anton. Gomezium tom.* 3. *Var. resol. c.* 1. *& Jul. Clar. in pract. crim.* §. *fin. q.* 9. d *Vid. l. si oleum. ff. de dolo. & l. æquissimum. ff. de usufr.* e *In Cod. Barb. vel si defecerint.* f *debes.* g *cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *comp. l. cum qui, C. de Episc. & Cler.*

nem

nem factam in jure, ut per evidentiam rei, quæ tergiversatione aliquâ celari non possit.

TITULUS III.

DE CLERICIS CONJUGATIS.

CAP. I.

Matrimonium contractum per Clericum existentem in sacris, non tenet: secùs in minoribus, sed tunc cogitur dimittere beneficium.

Alexander III. (*Cantuariensi Episc. an.* 1180.)

SI qui *a* Clericorum infra Subdiaconatum acceperint uxores, ipsos ad relinquenda b neficia Ecclesiastica, & retinendas uxores districtione Ecclesiast. compellatis: Sed si in Subdiaconatu *b* & aliis superioribus ordinibus uxores accepisse noscuntur, eos uxores dimittere, & pœnitentiam agere de commisso, per suspensionis & excommunicationis sententiam compellere procuretis.

CAP. II.

Conjugatus ad administrationem, & ad ordinem Ecclesiasticum, vel beneficium non promovetur, nisi castitatem promittat, & non sit bigamus.

Idem *Herfor. Episcopo.* (*an.* 1180.)

SAnè: [*& infrà.* α] Provideas *c* attentiùs, ne deinceps Clericus conjugatus ad Ecclesiastica beneficia, vel sacros ordines, aut administrationes Ecclesiasticas admittatur: Nisi fortè castitatem voveret perpetuam, & qui unicam, & virginem habuisset uxorem.

[α *De Clericis inferiorum ordinum qui in conjugio constituti diu Ecclesiastica beneficia ex concessione prædecessorum habuerunt, à quibus sine magno discrimine ac effusione sanguinis non possunt privari: f.t.id duximus respondendum, ut*]

CAP. III.

Si Clericus in minoribus beneficiatus matrimonium contrahat, privatur beneficio, & quod dedit Ecclesiæ, sibi restituitur. h. d. Et in hoc ultimo est casus not. & multùm allegabilis.

Idem *Verulan.* d *Episcopo.* (*an.* 1180.)

QUod *e* à te: [*& infrà.* α] Utrùm Clerici infra Subdiaconatûs ordinem constituti, qui continere carnis devicti vitio non valentes, uxores accipiunt, Ecclesiastico beneficio canonicè debeant spoliari: Id volumus te tenere, quòd cùm simul voluptatibus & carnalibus desideriis, ac divinis & Ecclesiasticis obsequiis vacare non valeant, ob immunditiam suam Ecclesiasticis sacramentis indigni tractandis, Ecclesiasticis proculdubio beneficiis sunt privandi. Sanè si Ecclesiis, quibus *f* intitulati fuerant, de possessionibus, aut aliis bonis aliqua contulisse noscuntur: cùm ab earundem Ecclesiarum ministerio fuerint & beneficio sequestrati: ad ipsos rectà viâ debent absque contradictione redire.

[α *Quod fraternitatis tuæ quærit industria.*]

CAP. IV.

Peractâ pœnitentiâ, dispensant Episcopi cum Sacerdotibus, qui matrimonium de facto contraxerunt.

Idem (*an.* 1170.)

SAnè *g* Sacerdotes illi, qui nuptias contrahunt, quæ non nuptiæ, sed contubernia sunt potiùs *h* nuncupanda: post longam pœnitentiam, & vitam laudabilem continentes, officio suo restitui poterunt, & ex indulgentia sui Episcopi ejus executionem habere.

CAP. V.

Auferenda sunt Clerico beneficia, quæ habebat tempore contracti matrimonii: collata verò postmodum scienter per Episcopum, per eundem auferri non possunt, sed per superiorem. h. d.

Innocentius III. *Norvicen. Episc.* (*an.* 1212.)

DIversis *a* fallaciis: [*& infrà.* α] Accepimus autem, quòd quidam Clerici tuæ diœcesis, qui matrimonium contraxerunt, Ecclesiastica beneficia detinere contendunt: in quorum conversatione cithara cum Psalterio malè concordat. Cùm ergo vir cogitet, quomodo placere possit uxori, & ideò minùs, quæ Dei sunt, valeat cogitare, cùm quasi divisus in duo *b*, plenam sui non habeat potestatem: ut ei, à quo stipendium recipit, pleniùs famuletur, mandamus, quatenus hujusmodi Clericos beneficiis Ecclesiasticis, quæ in tua diœcesi sunt adepti, prives app. rem. præsertim cùm rerum Ecclesiasticarum substantia per tales soleat deperire. Nisi fortè tu talibus scienter contuleris Ecclesiastica beneficia: quibus eos non per te, sed per *c* superiorem decernimus spoliandos.

[α *Homines circumventi, Deo & mammonæ famulari conantur. Cùm tamen secundùm Evangelicam veritatem nemo possit duobus Dominis servire, quoniam si unum dilexerit, alium habebit exosum, aut uno contempto, alium sustinebit.*]

CAP. VI.

Filius Sacerdotis Græci ex uxore genitus, licitè inter Latinos promovetur, si scandalum non obsistat. h.d. Et est casus notabilis.

Idem *d Archerontino Archiepisc.* (*an.* 1212.)

CUm olim *e* ad nostram audientiam pervenisset, quòd Canonici Anglorien. *f* Cantorem Tricaricen. *g* sibi elegerant in pastorem: [*& infrà.* α] Licèt tibi de forma electionis canonicæ, ac idoneitate personæ, in aliis *h* constitisset: movit te tamen, quòd cùm pater ejus Græcus fuerit *i*, & juxta ritum Græcorum uxorem duxerit *k* in minoribus ordinibus constitutus, Cantorem ipsum ex uxore legitima in sacerdotio suscepisset. Nos igitur attendentes, quòd Orientalis Ecclesia votum continentiæ non admisit, quoniam Orientales in minoribus *l* ordinibus contrahunt, & in superioribus utuntur matrimonio jam contracto: mandamus, quatenus ipsi pro eo, quòd inter Latinos Græci hujusmodi conversantur, regionis consuetudo repugnet, si aliud canonicum *m* non obsistat, ad confirmationem & consecrationem ejusdem sine dubitatione procedas.

[α *Tibi dedimus in mandatis, ut examinatâ electione diligentiùs, & persona, si electionem canonicam, & personam idoneam invenires, electionem ipsam auct. Apost. confirmares, sicut Metropolitanus in cæteris processurus.*]

CAP. VII.

Clericus conjugatus non beneficiatus, non cogitur deferre tonsuram.

Idem *Episcopo Pictaviens.* (*an.* 1212.)

JOannes *n* nobis conquerendo monstravit, quòd tu eum, quanquam jamdudum uxorem legitimam duxerit, pro eo, quod priùs in Acolythum fuerat ordinatus, compellere niteris, ut tonsuram deferat clericalem, ex

a *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp. Et post conc. Later. sub Alex. III. c.* 2. b *Tales ex hoc facto suspecti fiunt de hæresi. Ben. Dias in pract. crim. can c* 74. c *cap.* 3. *eod tit. in* 1. *compil. Et post conc. Lat. p.* 18 *c.* 5. d *Veneran. al. Verulen. al. Velinen. al. Verulacen.* e *cap.* 5. *eod. tit. in* 1. *compil. & post conc. Lat. sub Alex. III. p.* 50. *c.* 7. f *attitulati.* g *Cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *comp. vid. Felin. in c. ita nos de jurejur.* h *dicenda.*

a *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *comp ubi legitur Archiep. Norvvicensi, malè.* b *Vid. leg. si plures. ff. de pact.* c *In Cod. Barb. sed per superiorem tuum.* d *alii. Archeronen.* e *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *comp.* f *Aglon.* g *Triacanen.* h *& in aliis.* i *fuerat.* k *duxerat.* l *in minoribus ordinibus constituti contrahunt.* m *Vox, canonicum, deest in antiquioribus.* n *De materia hujus decreti, vid. Geminian. in c.* 1. *eod. tit. lib.* 6. *& Lapum alleg.* 40.

qua inter ipsum & uxorem suam posset scandalum generari, cùm de consuetudine terræ tuæ Clerici uxorati non cogantur inviti portare tonsuram. Quoniam igitur idem etiam tonsuratus non potest privilegio clericali gaudere: mandamus, quatenus ipsum super tonsuratione hujusmodi non molestes, dummodo nullum percipiat beneficium Ecclesiasticum, cujus ratione teneatur clericalem deferre tonsuram: quia cùm eum oporteat secularibus negotiis immisceri, tonsura ipsius secularia exercentis videretur profectò in ministerii nostri vituperium redundare.

CAP. VIII.

Uxorati non admittuntur ad Ecclesiasticas dignitates, & coguntur dimittere, quas habent.

Idem. (*an.* 1212.)

CUm *a* decorem: [*& infrà.*] Eos, qui sunt publicè uxorati, non admittatis de cætero ad Ecclesiasticas dignitates: dimissis ab eis, quas non possunt sine pravo exemplo & gravi scandalo retinere.

CAP. IX.

Clerici conjugati, in rebus suis non gaudent privilegio clericali.

Honor. III. *H. quondam Reginæ Anglorum.*

(*an.* 1220.)

EX parte tua fuit propositum, quòd nonnulli literati terræ tuæ (habitu & tonsurâ clericali *b* relictis) publicè ducunt *c* uxores: [*& infrà. α*] Ut tamen consuetis justitiis & debitis obsequiis te defraudent, tonsuram resumunt *d* abjectam: [*& infrà. β*] Quidam etiam acceptâ primâ tonsurâ similiter contrahunt: & eandem tonsuram deferunt, ut eodem *e* prætextu excusari valeant à prædictis: [*& infrà. γ*] Cùm igitur reddenda sint, quæ sunt Cæsaris, Cæsari *f*, & quæ sunt Dei, Deo: æquanimiter duximus tolerandum, si *g* talibus justitias debitas velut ab aliis uxoratis exigas & servitia consueta.

[*α De his quæ hujus mundi sunt soliciti, & quomodo placeant uxoribus existentes: qui licèt negotiationibus & aliis negotiis secularibus insistant.*]

[*β Quatenus ipsius prætextu ab hujusmodi ut Clerici excusentur, quanquam non militant Domino, sed potiùs mundo, ut cæteri uxorati.*]

[*γ Et ven. f.n. Episc. & dil. fil. Decanus & Archidiac. & Capitulum Cenomanense ipsos tanquam Clericos in subtractione servitiorum tuorum fovere nituntur, in tuum præjudicium & gravamen.*]

CAP. X.

Si Clericus in minoribus militet, non est cogendus deferre tonsuram vel habitum clericalem.

Idem. *h* (*an.* 1222.)

UT consultationi *i* tuæ breviter satisfiat, respondemus, quòd R. miles tuæ diœcesis, qui olim cùm in minori esset constitutus ætate, tonsuram tantùm & coronam clericalem assumpsit, non est cogendus deferre habitum clericalem.

TITULUS IV.
DE CLERICIS NON RESIDENTIBUS IN ECCLESIA VEL PRÆBENDA.

CAP. I.

Episcopo non licet sine licentia Papæ transire ad alium Episcopatum, ipsum acceptando, aliàs privatur habito & ambito. hoc intendit cum glossa.

Ex Concilio Sardicensi. *l.* (*an.* 347. *in Dania.*)

NOn liceat Episcopo de civitate sua transire ad aliam. Manifesta est enim causa, pro qua facere hoc attentat. Cùm nullus sit inventus Episcopus, qui ad minorem de majori civitate transiret.

CAP. II.

Deponitur Cardinalis, qui in suo titulo non residet. h. d. Et est iste textus multùm notabilis.

Leo IV. *a* (*an.* 850.)

EX gestis *b*: [*& infrà. α*] In *qua* Synodo Anastasius Presbyter Cardin. titul. beati Marcelli, ab omnibus canonicè est depositus: Eò quòd parœciam suam per annos quinque, contra canonum instituta deseruit, & in alienis usque hodie demoratur.

[*α Rom. Pontificum consilio Lotharii & Ludovici Imperatorum Sanctam & Ven. LXVII. Episcoporum in Ecclesia beat. Petri Synodum congregavit.*]

CAP. III.

Uni plures dignitates vel Ecclesia conferri non debent, & Ecclesia est conferenda illi, qui residere & regnare valeat per seipsum: aliàs perdit Ecclesiam, & donans conferendi potestate privatur.

Ex Concilio Lateranen. *c* (*an.* 1179.)

QUia nonnulli *d* modum avaritiæ non ponentes, dignitates diversas Ecclesiasticas & plures Ecclesias parœciales, contra sacrorum canonum instituta nituntur accipere, ut cùm unum officium vix implere sufficiant, stipendia sibi vendicent plurimorum: ne id de cætero fiat *e*, districtius inhibemus. Cùm igitur Ecclesia vel Ecclesiasticum ministerium *f* committi debuerit, talis ad hoc persona quæratur, quæ residere in loco, & curam ejus per seipsam valeat exercere. Quòd si aliter actum fuerit, & qui receperit, quod contra sacros canones accepit *g*, amittat: & qui dederit, largiendi potestate privetur.

CAP. IV.

Præsentatus ad Ecclesiam non confirmatus, si apparet, quòd nolit residere, non debet institui per superiorem: confirmatus autem & ex non justa causa non residens, privatur, Appellatione remotâ.

Alexander III. *Eboracen. Archiepiscopo.*

(*an.* 1180.)

REIatum *h* est nobis, quòd cùm in Lateran. Concilio statutum sit, ut personæ tali Ecclesia vel beneficium Ecclesiasticum conferatur, quæ residere in loco, & curam ejus per se valeat exercere, nonnulli ad Ecclesias præsentati hoc se posse affirmant, sed efficere contradicunt: [*& infrà. α*] Cùm igitur verba accipienda sint cum effectu, tales si præsentati fuerint, non debent admitti, & admissi poterunt removeri; nisi fortè de licentia suorum Prælatorum, vel studio literarum, vel pro aliis honestis causis contigerit eos abesse: nec patrocinari debet eis appellationis diffugium, si contra hujusmodi intentionem decreti fuerit interjectum. *i*

[*α Ideò nos consulere voluisti, an propter hoc possis tales præsentatos repellere, vel institutos appe. sub. removere. Tuæ igitur providentiæ innotescat, quòd*]

CAP. V.

Breve est, nec potest breviùs summari.

Idem *Eboracen. Archiepiscopo.* (*an.* 1180.)

FRaternitati *k* tuæ: [*& infrà. α*] Præterea Clericum alterius diœcesis absque commendatitiis literis sui Episcopi non debes recipere, nisi pro eo receperis ab Apost. sed. *l* mandatum.

a *C.4. de vit. & hon. Cler. in 3 comp.* b *dimissis.* c *duxerunt.* d *reassumunt.* e *eo prætextu.* f *Matth. 22. Marc. 12. Luc. 23.* g *al. ut à talibus, &c. sed in antiquis ita legitur, ut est impressum.* h *Ep. Lingonensi.* i *Vid. notas nostras in hanc decr.* k *Vid. Conc. Trid. sess. 6. de reform. c. 1. & 2. & sess. 23. de reform c. 1.* l *Conc. Sardic. c. 1. Burch. l. 1. dec. c. 79. Ivo p. 5. c. 185.*

a *al. tertius.* b *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil.* c *Conc. Later. sub Alex. III.* d *Cap. 3. eod. tit. in 1. comp.* e *al. ita: ut id de cætero non fiat.* f *officium.* g *receperit.* h *C.4. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 15. cap. 1.* i *Vid. l. si qua pœna, cum concord. ff. de verb. signific.* k *Cap. 1. eod. tit. in 2. comp.* l *Apost. sedis.*

[*α Duxi-*

[*α Duximus indulgendum, ut si Clerici, qui in Ecclesia tuæ jurisdictionis beneficium sunt adepti, ad aliam diœcesin absque licentia & assensu tuo morandi causâ se transtulerunt, liceat eos tibi beneficiis quæ habent à te, exspoliare, nisi fortè scholasticis disciplinis invigilaverint, aut rationabilem tibi causam ostenderint, quare reverti non debeant.*]

CAP. VI.

Qui non residet in beneficio etiam modicæ æstimationis, illo privatur.

Idem *Lingonensi Episcopo. (an.* 1170.)

CONquerente *a* nobis R. Presbytero accepimus, quòd G. Clericus ab eo pro Ecclesia sua, de qua vitæ necessaria vix potest percipere, annuatim viginti solidos extorquere conatur, asserens beneficium istud in eadem Ecclesia sibi fuisse collatum: [*& infrà. α*] Frat. t. mandamus, quatenus si tibi constiterit, quòd dictus G. habeat Ecclesiastica beneficia sibi sufficientia, vel quòd eidem Ecclesiæ non deserviat, sibi super præscripto beneficio silentium (sublato *b* impedimento appellationis) imponas.

[*α Quanquam eidem Ecclesiæ sicut accepimus, non deserviat, & alia Ecclesiastica beneficia sufficientia habeat & possideat ab Ecclesia. Quoniam igitur indecens est & non consentaneum rationi, ut idem B. cum alia Ecclesiastica beneficia sibi sufficientia habeat, & possideat, ab Ecclesia, cui non deservit, beneficia quærat.*]

CAP. VII.

Qui est in servitio Episcopi, percipit fructus beneficii tanquam residens, præter distributiones quotidianas. Abbas.

Idem. (*an.* 1170.)

DE cætero *c*: [*& infrà.*] Statuimus, ne Canonicis, donec in servitio tuo fuerint, quicquam subtrahi debeat vel auferri, quod de communitatis sibi beneficio debetur: Nisi forte sint victualia, quæ non consueverunt absentibus exhiberi.

CAP. VIII.

Privandus est Prælatus vel Clericus non residens, qui citatus non revertitur in termino sibi præfixo, nisi habeat justum impedimentum. h. d. cum duobus sequentibus.

Cœlestinus *d* III. (*an.* 1195.)

EX parte vestra *e* nostro fuit Apostolatui reseratum, quod Ecclesiæ vestræ Decanus, qui in partibus Gallicanis sibi potiùs habitationem elegit, jam per decem *f* annorum spatium Ecclesia vestra ipsius præsentiam habere nequivit. Quia ergo nolumus, ut eadem Ecclesia Decani officio defraudetur, mandamus, quatenus scribatis eidem, quod suum ibidem officium ut Decanus debeat exercere. Quòd si vocatus venire noluerit, eligendi alium, qui præesse Ecclesiæ vestræ valeat & prodesse, vobis extunc concedimus liberam facultatem.

CAP. IX.

Summarium est in capitulo præcedenti.

Innocentius III. *Cap. Ragusino. (an.* 1214.)

QUaliter Archiepiscopus *g* vester temeritate propriâ recessit ab Ecclesia Ragusiensi, nec jam ultra quadriennium expectatus redierit, per literas etiam vestras revocatus: [*& infra. α*] Discret. v. mandamus, quatenus, (nisi forsitan jam redierit) vos post mensem a receptione præsentium, personam vobis idoneam in Archiepiscopum eligatis.

[*α Vestra universitas plenè novit, cùm sæpiùs apud nos deposueritis super hoc querelam, & vobis concedi postulaveritis licentiam eligendi. Nos autem expectantes diutius duximus expectandum, si fortè revertetur ad cor, & ad Ecclesiam suam, quam taliter reliquerat, remearet. Nolentes igitur, quòd diutius Ecclesia ipsa pastorali maneat consolatione destituta.*]

CAP. X.

Summa ut in capitulo, ex parte. sup. eodem.

Idem *Constantinop. Patriarchæ. (an.* 1214.)

INter quatuor *a* animalia: [*& infrà.*] De Clericis, qui Ecclesias, vel Præbendas sibi concessas, sine justa & necessaria causa deserunt, tuo præsertim non accedente consensu, hoc tibi duximus respondendum, quòd postquam congruo tempore fuerint expectati, nisi redierint ad illas, possunt eis justè privari, dummodo non sint justo impedimento detenti.

CAP. XI.

Si nescitur ubi sit Clericus, tribus publicis edictis citabitur in Ecclesia sua: & si intra sex menses non revertatur, privabitur Ecclesia suâ. h. d. usque ad vers. contra eos.

Idem *Archiepiscopo Panormitano.* b(*an.* 1214.)

EX tuæ *c* devotionis *d*: [*& infra.*] In Ecclesiis eorum, qui se fraudulenter absentant, nec ad ipsos valet citatio pervenire, trinæ citationis edictum facias publicari: & si nec sic curaverint obedire, & ultra sex menses suas deseruerint Ecclesias, juxta *e* sanctiones canonicas, eis debent merito spoliari.

Iste versiculus non summatur propter varietatem lecturarum, & quia secundum unum intellectum non facit ad rubricam.

Contra eos etiam procedatur, ut ipsos per suspensionis & excommunicationis sententiam ad tuam obedientiam venire compellas. Quod si nec sic eorum *f* malitia poterit emolliri, eos B. tit. sanctæ Susannæ Presbyter Card. Apost. sed. Leg. à spiritualium administratione removeat, & quibus præsunt Ecclesiis, de personis idoneis faciat provideri: sed in eos degradationis sententiam non promulget, ut cum eis misericorditer (si expediat) facilius agi possit.

CAP. XII.

Privilegiatus ut absens in studio fructus Præbendæ recipiat. Existens in villa vel castello, ubi nullum est, vel minùs competens studium, privilegio non utitur.

Idem *Altissiodorensi* g *Episcopo. (an.* 1214.)

TUæ fraternitatis discretio *h* postulavit: [*& infrà.*] Quæsivisti præterea, ut cùm interdum Canonici, quibus studiorum gratiâ est indultum, ut in absentia sua fructus percipiant Præbendarum suarum, acceptâ licentiâ se ad villas transferunt vel castella, in quibus nullum est vel minùs competens exercitium studiorum: utrùm Præbendarum suarum fructus sint talibus conferendi? Ad *i* quod breviter respondemus: eis qui hujusmodi fraudem committunt (cum fraus & dolus nemini debeat *k* patrocinium impertiri) præfatam indulgentiam competere non debere.

CAP. XIII.

Qui juravit in Ecclesia residere, pro servitiis Ecclesiæ licitè se absentat.

Honorius III. *Præposito de Valeriis. (an.* 1220.)

EX parte *l* tua fuit propositum, quod tempore quo recepisti Præposituram de Valeriis, præstitisti de facienda residentia juramentum: [*& infrà. α*] Postulationi t. t. r. quod si te non absentando in fraudem, Præposi-

a *Cap. 2. eod. tit. in 2. compil.* b *Alias, obstaculo.* c *C. 4. tit. de præb. in 1. comp.* d *alias, Clemens.* e *Cap. 8. eod. tit. in 2. compilat. vid. Felin. in c. 2. de rescr.* f *per decem annos* g *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp.*

a *Sup. de major. & obedienr. inter quatuor. & cap. 2. eod. tit. in 3. comp.* b *Aliàs. Patracen.* c *Cap. 3. eod. tit. in 3. comp.* d *dilectionis.* e *Hæ verba, juxta sanctiones canonicas, desunt in omnibus manuscriptis.* f *Alias, isto um, alias, illorum.* g *Alidias.* h *Cap. 4. eod. tit. in 3. compil.* i *Aliàs, taliter resp. quòd eis, &c.* k *alias, debeant. al. debent.* l *De materia juramenti huc spectante, vid. Jas. in l. si pecuniam. ff. de cond. ob causam.*

turæ tuæ jura fide iter prosequeris, cùm ex hoc censeri debeas residens, perjurium non incurris.

[α *Præstito insuper juramento promittens, quòd homines & jura ipsius præpositura manuteneas & defendas. Cum autem prosequendo jura præpositura residere interdum in Ecclesia memorata non possis, de juramento super ipsa residentia præstito metuens, provideri tibi super hoc à nobis humiliter postulâsti. Nos vero*]

CAP. XIV.

Familiaris Papa (non obstante constitutione contraria) Prabenda sua fructus percipit in absentia.

Idem Honor. III. *Capitulo Metens.* a (*an.* 1220.)

CUm dilectus filius Magister Otto: [*& infrà.* α] Mandamus, quatenus non obstante constitutione, quæ contra absentes Canonicos inter vos dicitur emanâsse, fructus Præbendæ suæ assignetis eidem, in nostro servitio commoranti: Cùm familiares nostri *b*, qui circa nos se obsequiales exhibent universis *c*, minori non debeant prærogativâ gaudere, quàm vestrûm singuli, quorum negotia per se ipsos sæpius promoventur.

[α *Canonicus Eccles. vestræ, scriptor noster, grata nobis jugiter impendat obsequia, & non minùs si sit absens, quàm præsens, eidem Ecclesia utilis habeatur, universitatem vestram rogandam duximus & monendam, per Apost. sedem vobis.*]

CAP. XV.

Duo Canonici absentes cum Episcopo, seu in ejus servitio, fructus Prabendarum suarum percipiunt in absentia, constitutione Ecclesia contrariâ non obstante.

Idem *Melden. Episcopo.* (*an. eod.*)

AD audientiam nostram pervenit, quod cùm in Melden. Ecclesia quædam sit constitutio vallata juramento, & auctoritate sed. Apostol. confirmata, ut Canonici, qui non resident in eadem, suarum priventur fructibus Præbendarum, illis exceptis, quos infirmitas excusaret, seu in Apostolicæ sedis servitio contingeret detineri: [*& infra.* α] Decernimus, ut duo ex Canonicis Ecclesiæ memoratæ, in tuo servitio existentes, suarum fructus integre percipiant Præbendarum: cùm absentes dici non debeant, sed præsentes, qui tecum pro tuo & ipsius Ecclesiæ servitio commorantur.

[α *Quos peregrinationis labor, aut studia traherent literarum, Decanus & quidam canonici Ecclesia memorata, occasione constitutionis hujus, canonicos in tuo servitio commorantes Prabendarum suarum privare fructibus moliuntur. Unde cùm tibi plurimum expediat aliquos canonicorum ipsorum in tuo servitio retinere, nobis humiliter supplicâsti, ut super hoc necessitati tua consulere dignaremur. Volentes igitur sic constitutionem moderari supradictam, ut dicta Ecclesia fructum sentiat ex eadem, & tu per ejus abusum dispendium non incurras: præsentium auctoritate.*]

CAP. XVI.

Si Ecclesia patitur ministrorum defectum, privilegiati super absentia per subtractionem proventuum redire coguntur. h. d. Et est bonus textus, & potest multùm practicari.

Gregorius IX. *Patriarcha Antiochia Apost. sed. Legato.* (*an.* 1230.)

CUm ad hoc sint Ecclesiastica beneficia deputata: [*& infra.*] Sanè nobis innotuit, quòd Ecclesia Antiochena *d* multis ex servitoribus ejus absentibus est ferè destituta ministris. Unde mandamus, quatenus non obstantibus Apostolicis indulgentiis *e*, & prædecessorum tuorum licentiâ, absentes Canonicos & assisios revoces ad residendum in Ecclesia supradicta: & si non venerint, tu de ipsorum beneficiis, dum absentes fuerint, ipsi Ecclesiæ facias congruè deserviri *a*, in utilitatem ejusdem, quod ex præfatis beneficiis superfuerit, convertendo.

CAP. XVII.

Privatur beneficio Clericus non residens, si monitus non redeat, nec justam excusationem alleget. h. d. & est casus notabilis.

Idem. (*an.* 1231.)

CLericos in Ecclesiis tuæ jurisdictionis beneficia, quæ residentiam exigunt, assecutos, si ad alterius diœcesim absque licentia tua morandi causâ transierint, liceat tibi, si moniti non redierint, dictis beneficiis (nisi excusationem rationabilem ostenderint) spoliare.

TITULUS V.

DE PRÆBENDIS ET DIGNITATIBUS.

CAP. I.

In bonis Ecclesia non succeditur jure consanguinitatis.

Ex Concilio Pictavien. *b* (*an.* 988.)

UT nullus *c* de Clero sive populo Ecclesiastica bona *d* jure consanguinitatis sibi requirat habenda.

CAP. II.

Non licet Episcopo aliquem ordinare sine titulo.

In Corpore Canonum.

NOn liceat *e* ulli Episcopo ordinare Clericos, & eis nullas alimonias præstare: sed duorum alterum eligat, vel non faciat Clericos, vel si fecerit, det illis, unde vivere possint.

CAP. III.

Bona Ecclesiarum communia sunt, nec debet quisquam tanquam propria sibi vendicare.

Gregorius *Anthemio Subdiacono.* (*an.* 603. *Roma.*)

RAtio nulla *f* permittit, ut quod pro communi utilitate datum esse cognoscitur, propriis cujusquam usibus applicetur.

CAP. IV.

Qui ordinavit aliquem ad sacros ordines sine titulo, non habentem de suo unde vivat, providere tenetur ei de suo, donec aliquem titulum fuerit consecutus.

Alexander III. *in concil. Lateran.* g (*an.* 1179.)

EPiscopus si aliquem *h* sine certo titulo, de quo necessaria vitæ percipiat, in Diaconum vel Presbyterum ordinaverit: tamdiu ei necessaria subministret, donec in aliqua Ecclesia ei convenientia stipendia militiæ clericalis assignet. Nisi talis ordinatus de sua *i* vel paterna hæreditate, subsidium vitæ possit habere.

CAP. V.

Non debent Episcopi permittere, quem plures Ecclesias obtinere.

Idem *in eodem.* k (*an.* 1179.)

QUia *l* in tantum quorundam processit ambitio, ut non duas vel tres, sed plures Ecclesias perhibeantur habere, cùm nec duabus possint debitam provisionem impendere: Per fratres & Coëpiscopos nostros hoc *m* emendari præcipimus, & de multitudine Præbendarum *n* canonibus inimica, quæ dissolutionis materiam & evagationis inducit, certumque continet peri-

---

a *Meden. aliàs Mitten.* b *Vid. Lud. Gomez. in reg. de impetr. benc. vac. per obit. familiaris Cardinalium. quæst.* 13. c *Vid. leg. sed & reprobari. §. penult. per Bald. ff. de excusat. tutor.* d *Antiochia.* e *Vid. leg.* 2. *per Bald. ff. ne quid in loco publico.*

a *Deservire.* b *Hoc concilium nondum reperi, sicut pleraque alia.* c *cap.* 1. *eod. tit. in* 1 *comp.* d *beneficia.* e *c.* 2. *eod. tit. in* 1. *comp.* f *cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *compil.* g *Lib.* 11. *epist.* 29 *sive* 31. *Ind. G. regist.* h *Cap.* 5. *eod. tit. in* 1. *comp.* i *al. de sua paterna hæreditate, quod non probo.* k *cap.* 14. l *cap.* 6. *eod. tit. in* 1. *compil.* m *hac.* n *Vox, prabendarum, non est in antiquis, nec in concilio.*

culum

culum animarum, eorum, qui Ecclesiis deservire valeant, indigentiam volumus sublevari.

CAP. VI.

Ad mandatum Papæ non tenetur quis providere illi, qui beneficium in literis tacuit, vel cui sine scandalo provideri non potest. h. d. Et in ultimo est iste textus semper menti tenendus.

Idem. (*an.* 1180.)

CUm *a* teneamur: [*& infrà. α*] Si mandatum nostrum pro alicujus provisione receperis, qui aliud beneficium habeat, de quo valeat commodè sustentari: nisi fortè in literis ipsis de hoc mentio habeatur: aut si non potest ei sine scandalo provideri, æquanimiter sustinemus, si pro ea mandatum nostrum non duxeris exequendum.

[*α Ex debito suscepti regiminis provisioni Clericorum intendere, tibi & aliis Ecclesiarum Prælatis pro eis scripta nostra dirigimus: interdum etiam super illorum provisione, qui aliud sufficiens beneficium habere noscuntur. Verùm aliquando ignoramus eos habere aliud beneficium, pro quibus tibi & aliis Ecclesiarum Prælatis scribimus.*]

CAP. VII.

Habens plures Ecclesias, alteram eligere & alteram dimittere compellitur.

Idem. (*an. eod.*)

REferente I. *b* Presbytero accepimus, quòd cùm duas haberet Ecclesias, Archidiaconus tuus ipsum alterâ spoliavit: & cuidam Presbytero G. *c* nomine assignavit eandem, prædictus autem I. sentiens se in hac parte gravari, ad Metropolitanum, videlicet Remen. Archiepiscopum appellavit. Cumque de mandato ejusdem Archiepiscopi in prædicta Ecclesia restitutus fuisset, præfatus Archidiaconus eundem I. eò quòd ad præsentiam suam vocatus venire contempsit, vinculo excommunicationis adstrinxit. Nos autem *d* ipsum à sententia, quâ tenebatur, facientes absolvi, tibi mandamus, quatenus præscripto I de prædictis *e* Ecclesiis unâ quam maluerit relictâ, alteram præfato G. si Ecclesiam non habet *f*, non differas assignare. Alioquin ipsam alteri personæ idoneæ beneficio Ecclesiastico carenti incunctanter assignes.

CAP. VIII.

Præbendæ & dignitates non debent dividi, nec etiam permutari.

Idem *in Concilio Turonensi.* g (*an.* 1180.)

MAjoribus *h* Ecclesiæ beneficiis in sua integritate manentibus, indecorum nimis videtur, ut minorum Clericorum Præbendæ patiantur sectionem. Idcircò ut sicut in magnis, ita quoque in minimis membris suis firmatam Ecclesia habeat unitatem *i*, divisionem Præbendarum, aut dignitatum permutationem fieri prohibemus.

CAP. IX.

Receptus in Canonicum ex promissione Capituli, debet, quando facultas se obtulerit, habere Præbendam. Vid. cap. 2. de concess. Præbend. in 6. cum gloss.

Idem *Cantuarien. Archiepiscopo.* k (*an.* 1170.)

REllatum *l* est: [*& infrà.*] Quoniam igitur dignum est, ut postquam Magister I. in Ecclesia tua Canonicus est institutus, & à te habuit in promissis de conferenda sibi prima Præbenda, cùm in Ecclesia ipsa vacaret, ut debeat Præbendæ integritate gaudere: mandamus, quatenus si idem I. in Ecclesia tua est canonicè institutus, & in choro & Capitulo & aliis, quorum usus est communis, potestatem sicut Canonicus habet, ei præbendam, si quâ nunc vacat, vel cùm ibi primò vacaverit, secundùm promissionem tuam concedas liberaliter & assignes: quia non est congruum, ut præbendâ careat, qui in Canonicum noscitur esse receptus.

[*α Auribus nostris, quòd cùm dil. fil. n. Magister. I. in Ecclesia tua sit per te canonicè institutus, & in choro & Capitulo & aliis locis, quorum communis est usus, plenam sicut Canonicus habeat potestatem, nondum sibi præbendam juxta promissionem tuam assignari curâsti, licèt post promissum tuum plures præbendæ in ipsa Ecclesia vacâsse dicantur.*]

CAP. X.

Religiosi reditus Ecclesiarum suarum diminuere non possunt respectu portionis, quæ debetur Rectoribus seu Vicariis, nec parœcias dividere.

Idem *Canonicis regularibus & Monachis Eboracens. diœcesis.* a (*an.* 1180.)

AVaritiæ *b*, quæ est idolorum servitus: [*& infrà. α*] Intelleximus, quòd in Ecclesiis vestris, de quibus certas pensiones consuevistis percipere, portiones, vel antiquos reditus minorâstis, quos nonnulli Clerici Ecclesiarum ipsarum olim habuisse noscuntur: [*& infrà. β*] Ideoque mandamus, quatenus, si quas portiones vel antiquos reditus Clericorum sine consensu Archiepiscopi vestri minuere, vel parœcias dividere præsumpsistis, ad integritatem pristinam revocetis.

[*α Hi debent radicem studiosiùs extirpare, qui seculi vanitatibus renunciantes, Domino elegerunt in religionis habitu ministrare.*]

[*β Unde quoniam hoc ex radice avaritiæ & cupiditatis procedit, quam debitis modis omnibus evitare. d. v. p. a. s. præ.*]

CAP. XI.

Possunt Prælatus & Capitulum præbendæ vacanti honestum onus imponere, ad quod Præbendarius teneatur.

Idem *Præposito & Capitulo Insul.* (*an.* 1180.)

SIgnificatum est nobis *c*, quòd cuidam Sacerdoti præbendam unam in Ecclesia vestra communi voluntate dedistis, ita quòd Missam de sancta Maria (nisi corporis infirmitate gravatus sit) debeat quotidiè celebrare, & Ecclesiam vestram non nisi communi tam Præpositi, quàm Capituli assensu possit dimittere, vel cuiquam Præbendæ illius anniversarium delegare. Quam siquidem institutionem *d* eatenùs confirmamus, ut prædictus Sacerdos, nisi infirmitate corporis fuerit impeditus, assiduè debeat obsequium suum impendere Ecclesiæ memoratæ, & quantò frequentiùs potest (salvâ honestate suâ, & debitâ devotione) Missarum solennia celebrare: nec sibi liceat hoc illi subtrahere, sive causâ voluptatis, sive se ad aliam Ecclesiam transferendo.

CAP. XII.

Ad præsentationem Religiosorum in eorum Ecclesiis nullus debet institui per Episcopum, nisi priùs ei congrua portio redituum assignetur.

Idem *e Vigorien. Archiepiscopo.* (*an.* 1170.)

DE Monachis *f*, qui Vicarios parœcialium Ecclesiarum gravant, ut hospitalitatem tenere non possint, eam providentiam habeas, quòd ad præsentationem

a *Cap. 8. eod. tit. in 1. compilat. & post Concil. Lateran. part. 30. c. 2.* b *cap. 9. eod. tit. in 1. compilat. & post Concil. Lateran. sub Alex. III. part. 30. c. 3.* c *alit. S.* d *al. Nos autem à sententia quâ detinebatur, eum facientes, &c.* e *præscriptis* f *habeat.* g *vid. Ant. Aug. in not. 1. comp.* h *cap. 10. eod. tit. in 1. compilat. & post Concil. Lateran. part. 30. c. 4.* i *vid. l. cum pacto per Bart. ff. de servis expor.* k *Sard. Episc.* l *Cap. 11. eod. tit. in 1. compil. cum hodie sit correcta hæc decret. per cap. de concess. præb. in 6. vid ibi gloss. & Decium in cap. ex part. 1. suprà de officio delegat.*

a *Vox, diœcesis, deest in antiquis.* b *cap. 11. eod. titul. in 1. compilat. & post Concil. Lateran. part. 13. c. 1.* c *cap. 13. eod. tit. in 1. comp. & post Concil. Lateran. part. 50. c. 59.* d *constitutionem.* e *Aliàs, Episcopo Wigor.* f *cap. 14. eod. tit. in prima compilatione.*

Monachorum nullum recipias, nisi tantum ei de proventibus Ecclesiæ cotam te fuetit assignatum, unde jura Episcopalia possit persolvete, & congruam sustentationem habere.

CAP. XIII.

Plures dignitates personatus in una vel in diversis Ecclesiis quis habere non potest.

Idem *Salernitano* a *Archiepisc.* (*an.* 1170.)

AD hæc *b* licet: [*& infrà.*] Illud est omni rationi contrarium, ut unus Clericus in una vel diversis Ecclesiis, plures dignitates vel personatus obtinear: Cùm singula officia in Ecclesiis assiduitatem exigant personatum, *c*

CAP. XIV.

Habens plures dignitates, alteram dimittere compellitur.

Idem *Burdegalen. Archiepisc.* (*an* 1180.)

PRæteteà *d* de G. qui in tua & Tolosana Ecclesia est Archidiaconus constitutus, & in utraque Ecclesia regularitet professus: Mandamus, quatenus eundem altero, quem maluerit, Archidiaconatu facias esse contentum.

CAP. XV.

Si electus ad secundam Ecclesiam, noluerit dimittere primam, eligentes possunt resilire, & electum non acceptare.

Idem *Genuen. Archiepiscopo.* e (*an.* 1170.)

CUm non ignores *f*, quòd una Ecclesia unius debeat esse Sacerdotis: [*& infrà.* α] Cùm igitur nuncius Ptesbyteri, qui in duabus Ecclesiis locum habere contendit, & quidam Clerici alterius Ecclesiæ ad nostram præsentiam accesserint contra eum: nos attendentes non esse conveniens, ut idem Presbyter locum habear *g* in duabus Ecclesiis, mandamus, quatenus ipsum beneficio quod haber, facias manere contentum. Quòd si fortè Archipresbyter & Cletici alterius Ecclesiæ in eum consenserinr, eis non dissentientibus *h*, cum ipsotum scandalo non debet locum in ipsa Ecclesia quærete vel habere.

[α *Mirabile gerimus & indignum, quòd uni persona locum in pluribus Ecclesiis velis concedere, vel in Episcopatu tuo inducere consuetudinem Ecclesiæ Gallicanæ: quæ cùm unum ad plura recipiat beneficia, contra sanctorum canonum instituta, non approbatur à nobis, licèt non possit præ multitudine delinquentium emendari.*

CAP. XVI.

Ordinato ad sacros per Episcopum sine titulo, nemine præsentante, ordinator vel successor compellitur in necessariis providere, donec titulum habuerit.

Innocentius III. *Zamoren. Episcopo.* i (*an.* 1210.)

CUm secundùm *k* Apostolum, qui altario servit, vivere debeat de altari: & qui ad onus eligitur, repelli non debeat à mercede: patet à simili, ut Cletici vivere debeant de patrimonio Jesu Christi, cujus obsequio deputantur, ut ipsa nominis ratio persuadet. Cùm enim à cleros, quod est sors vel hæreditas, Clerici appellentur, quia in sui *l* ordinatione vel assumuntur in hæreditatem Domini, vel assequuntur hæreditatem in ipso *m*, ut verè possint psallere cum Propheta, dicente: *Dominus pars hæreditatis meæ*: dignum est, ut Ecclesiæ stipendiis sustententur, in qua & *n* per quam divinis obsequiis adscribuntur. Licèt autem prædecessores nostri ordinationes eorum, qui sine cetto tirulo promoventur, in injuriam ordinantium irritas esse voluerinr & inanes: nos tamen benigniùs agere cupientes *o*, tam diu per ordinatores vel successores eorum provideri volumus ordinatis, donec per eos Ecclesiastica beneficia consequantur. Inde est, quòd cùm G. lator præsentium à prædecessore tuo fuerit ad Subdiaconatum *a* nullo præsentante promotus: mandamus, quatenus si eum hi, quibus examinationem ipsius duximus committendam, te citato legitimè, ut per te ipsum vel idoneum responsalem interfis, & tam super idoneitate personæ, quàm etiam super quantitate ac qualitate beneficii proponere tibi liceat, quicquid rationabiliter duxeris proponendum, idoneum esse repererint, tamdiu ei vitæ necessaria congruè subministres, donec per te in Zamoren. Ecclesia vel in alia fuerit competens beneficium Ecclesiasticum assecutus: sciturus pro certo: quòd si per examinationem eorum *b* fuetit repertus idoneus, & tu ei juxta mandatum nostrum neglexeris providere, cùm hoc nobis per literas eorum innotuerit, ad id exequendum te per dictam Ecclesiam compellemus.

CAP. XVII.

Qui hoc ignoranti scienter contulit Præbendam, quam non potuit, illâ evictâ, aliam, quam potest, conferre tenetur, h.d. & est singularis dispositio.

Idem *Archiepiscopo Senonen.* (*an.* 1210.)

INter cætera: [*& infrà.* α] Factâ *c* resignatione à G. *d* quondam Canonico Laudunen. *e* de Præbenda ejusdem Ecclesiæ, quæ per communicationem Præbendarum H. tunc Siclumen. *f* Canonico auctoritate Apostolicâ assignati debebat, Magister P. per Laudunen. Episcopum de Præbenda fuit investitus eadem. Super quo cùm inter Magistrum ipsum & dictum H. controversia suborta fuisset, per C. Papam præd. nost. omnia retractata fuerunt: [*& infrà.*] Supradicto Episcopo dedimus in præceptis *g*, ut donec idem Magister in eadem Ecclesia fuerit præbendale beneficium assecutus, nulli alii Ptæbendam assignare præsumat: quòd si fortè præsumpsetit, id irritum decernimus & inane: decet enim, ut quia Præbendam ei, quam de jure non potuit, assignavit, eam, quam de jure potest, assignet, ne Præbendam illi fraudulenter visus sit assignâsse.

[α *Tibi satis credimus esse notum, qualiter.*]

CAP. XVIII.

Cassatur electio illius, qui possidet plures Dignitates atque Præbendas: & idem si detinetur aliquo vitio hic scripto.

Idem *Episcopo & Cantori Tornacensi.*

(*an.* 1210.)

CUm jam *h* dudum: [*& infrà.*] Verùm quoniam ab R. Siclunen. Canonico, I. de Bythinia *i* quædam objecta fuêre, multitudo videlicet tam dignitatum, quàm etiam Præbendarum, ambitionis & avaritiæ vitium: cui nondum finem imponens, contra definitionis nostræ tenorem, & Lateran. *k* Concilii statuta, ad obtinendam præposituram Siclunen. *l* se ingetit & ingessit, & quòd die intrusionis suæ, ante confirmationem præsumpserit ministtare, sicut & post confirmationem cassatam: Mandamus, quatenus si inveneritis prædictum I. habere plures alias dignitates atque Præbendas, aut aliquid *m* aliud præmissorum quod ad cassationem ejus sufficiat, inveneritis esse verum, ei super jam dicta Præpositura silentium imponatis, ab impetitione ipsius Siclunen. Ecclesiam absolventes: Cùm multa per patientiam tolerentur *n*, quæ si deducta fuerint in judicium, exigente justitiâ non debeant tolerari, *o*

a *Sal. Episc.* b *C. 7. tit. de testam. in 1. comp.* c *Vid. l. fin. der Bald. C. de indic. vid. & l. his. C. de revoc. don.* d *C. 4. de exc. prel. in 1. comp. & post Concil. Lateran. part. 24. c. 5.* e *al. Cantuar. al. Ariminen.* f *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp.* g *haberet.* h *dissidentibus.* i *Vid. Vasæum in Annal. Hisp. c. 21.* k *C. 1. eod. tit. in 1. compil. 1. Corinth. 9.* l *sua.* m *al. in Christo. Psal. 15.* n *al. vel.* o *Vid. l. cùm in testamento ff. de verb. sig. & l. quoties. de reg. jur.*

a *In Subdiaconum.* b *illorum.* c *C. 3. eod. tit. in 3. compil.* d *VV.* e *Laudensi.* f *Siclunen. alit. Sedensi.* g *mandatis.* h *Cap. 4. eod. tit. in 3. comp. & de materia vide Cardin. cons. 3. & Oldrad. cons. 67.* i *Bitunia. al. Bitumia.* k *sub Alex. III. capit. 13. & 14.* l *Sidunen.* m *aut aliquod. præmissorum, &c.* n *tolerantur.* o *vid. l. 1. §. pen. ff. de his qui not. infam. & l. 1. §. 2. ff. si quis in jus voc. non ierit.*

CAP.

CAP. XIX.

Receptio in Canonicum, quàm cito facultas se obtulerit, debetur Præbenda: & interim habebit quotidianas distributiones.

Idem Innoc. III. *Archiepiscopo, & Archid. Senonen.* (*an.* 1210.)

I. Dilectus *a* filius T. Canonicus Linconien. *b* proposuit, quòd cùm de mandato C. Papæ præd. nost. Linconiens. Episcopus quandam Præbendam assignavit eidem in Ecclesia Linconien. quia Capitulum ipsum ad eandem recipere contemnebat [*& infrà.* α]

Ad instantiam Remens. Archiepiscopi, tunc Episcopi Prænestinen. Apost. sed. Leg. & auctoritate illius, talis inter eum & Episcopum & Canonicos Linconien. compositio intercessit, quòd ipso ab eis recepto in Canonicum, & concesso sibi stallo in choro, & participatione qualibet divinorum, idem fructus Præbendæ percipere non deberet, nisi loco proximo vacaturæ: [*& infrà.* β] Cùm ergo dictum T. in Canonicum recipi, canonicis non obviet institutis, & vacaturam expectare Præbendam Lateranen. Concilio *c* non sit dubium obviare: nos facto ejusdem Legati illicito reprobato, quod est licitum *d* approbantes: quia videtur indignum, ut receptus in Canonicum Præbendæ beneficio defraudetur: mandamus quatenus dictos Episcopum & Canonicos, ut ei Præbendam (cùm se facultas obtulerit) non differant assignare, appell. postpositâ compellatis. Facientes eidem portiones quotidianas, quæ fiunt in Ecclesia memorata, sine diminutione qualibet assignari.

[α *Ad dil. fil. Clarevall. & Longmardi Abbates aut p. n. cùm nollet aliquatenùs à contradictione cessare, ipsum supposuerit Ecclesiast.co interdicto. Postmodùm autem accedens ad præsentiam nostram ad dil. fil. Meliradin. & Guntanen. Abbates obtinuit scripta nostra, sed sicut cùm per eos suam non posset justitiam obtinere, non ven. f. n. Remensi Archiep scopo, S. Rom. Eccles. Cardinali tunc Episcopo Prænestino, Apost. sed. Legato, sicut asserit, dedimus in mandatis, ut prædictam interdicti sententiam, sicut rationabiliter fuerit promulgata, faceret app. postp. firmiter observari. Verùm cùm idem Archiepisc. negotium prorogaret, & idem post labores multiplices fere de promovendo negotio desperâsset deficiens in expensis.*]

[β *Licèt autem memoratum Archiepiscopum sincerâ diligamus in Domino charitate & ipsius velimus honori deferre: quia tamen in his, quæ contra canonicas sanctiones attentata noscuntur, ei deferre nec volumus nec debemus, quod ab eo illicitè factum est in hac parte duximus irritandum, quod licitè factum est approbantes.*]

CAP. XX.

Non tenet electio cùm ad unam Præbendam duo simpliciter eliguntur.

Idem *Episc. Brixien.* e (*an.* 1210)

Tuæ *f* fraternitatis devotio: [*& infrà.* α] Cùm sæpè contingat, quòd ad unam Præbendam duo Clerici propter importunitatem petentium eligantur: Nos attendentes, quòd si duo unam Præbendam tenerent, illud esset contra Concilium Turonen. quod Præbendatum prohibet sectionem: & si *g* unus illorum ipsam obtineret Præbendam, sub expectatione alius contra Lateranen. *h* Concilii statuta remaneret. Inquisitioni *i* tuæ taliter respondemus, quòd talis electio de rigore juris penitùs cassanda.

[α *Præterea consuluisti.*]

a C. 5. *eod. tit. in 3. comp.* b Lingon. c *sub Alex. III. ca. 8. & habetur infrà de conc. præbend. cap. nulla.* d *vid. l. si convenerit. cum gloss. ff. de pign. actio. melius in l. necnon. §. 1. cum gloss. non prohibeat. ff. ex quibus causis major.* e Burdegal. f *Cap. 6. eod. tit. in 3. comp.* g *al. quòd si unus illorum, &c.* h *sub Alex. III. c. 8.* i *aliàs, super quo t. respondemus.*

CAP. XXI.

Si duo electi ad aliquam dignitatem compromittant in Judices, poterit Judex alterum confirmare, & alteri pro bono pacis de proventibus provisionem facere. Ista est pulcherrima dispositio, & in toto corpore juris non habet consimilem.

Idem. (*an.* 1210.)

Nisi essent *a* viri providi & honesti, tam qui ordinationem fecerunt, quàm illi, circa quos est facta ordinatio in Ecclesia vestra super negotio Prioratûs, ordinationem illam valdè suspectam propter exempli perniciem haberemus. Quod ergo post concertationem diutinam ordinatum est circa unum de duobus electis, ut ipse habeat Prioratum, hoc ex jurisdictione delegata secundùm justitiam videtur esse statutum: quod autem ordinatum est circa reliquum, ut ipse viginti *b* libras de reditibus Capituli, & quadraginta de proventibus Prioratûs percipiat *c* annuatim: hoc secundùm providentiam intelligatur esse præceptum ex arbitraria potestate, cùm *d* in delegatos fuerit compromissum, qui auctoritatem sibi retinendo commissam, se pro bono pacis & utilitatis hoc ordinâsse fatentur. Quia igitur hac ordinatio ab omnibus est recepta, possuntque licitè, Prior & Capitulum, de proventibus suis propter causas prædictas, non quidem ex pactione partium, sed ex jussione Judicum, provisionem hujusmodi exhibere: nos eam hoc adhibito moderamine toleramus, ut ad præstationem quadraginta librarum non dignitas Prioratûs, sed persona Prioris maneat onerata: ne fortè circa proventus aliqua videatur facta sectio Prioratûs: ita quòd ipso Priore defuncto, successor ipsius ad præstationem quadraginta librarum minimè teneatur.

CAP. XXII.

Canonici privilegiati à Papa super certo numero, si spontè receperunt aliquem supra numerum, contra impetrantes à Papa exceptione numeri uti non possunt.

Idem *Valden.* e *Episcopo, & Abbati Vatican.* f (*an.* 1210.)

Pro illorum provisione *g*: [*& §.* α] Burdegalen. Archiepiscopo mandavimus, ut Magistro R. in aliqua Ecclesiarum suarum, ubi ei expedire cognosceret, competens faceret beneficium assignari, contradictores Ecclesiast. districtione compescens: qui Decano & Capitulo Xantonen. *h* auctoritate nostrâ mandavit, ut ipsum admitterent in Canonicum & in fratrem. Cumque iidem reluctarent Canonici, ac indulgentiam de quadragenario *i* Canonicorum numero ei opponerent: quia Archiepiscopus cognovit illos in elusionem mandati nostri indulgentiâ eis concessâ irreverenter abuti, prædictum magistrum de Præbenda & Canonica *k* Xantonen. Ecclesiæ investivit, contradictores vinculo excommunicationis adstringens: [*& §.*] Quia verò quod per dictum Archiepiscopum de memorato magistro auctoritate nostrâ providè factum est, firmitatem volumus obtinere: mandamus, quatenus si vobis constiterit, prædictos Canonicos indulgentiam, quam habent de certo Canonicorum numero non servâsse, & aliquem ultra constitutum numerum in Canonicum auctoritate propriâ recepisse: cùm nobis legem imponere non debeant, quam ipsi negligunt observare, latam in ipsos excommunicationis sententiam à prædicto Archiepiscopo tamdiu denuncietis, sublato appellationis obstaculo, servandam *l*. donec sæpedictum magistrum recipiant

a *C. 7. eod. tit. in 3. comp. Bald. in cap. 1. §. inter partes. de leg. Corr. in usibus feudorum.* b *triginta.* c *recipiat.* d *In Judicem delegatum potest compromitti. Dd. in ca. cum tempore supr. de arbit. Specul. tit. de arbit. §. 1. Adde Lanfranc. tract. de arbit.* e *al. Vaden. al. Vadensn.* f *al. Vatien.* g *C. 8. eod. tit. in 3. compil.* h *Sanctonensi.* i *quadragesimo.* k *Canonicatu. al. canonica. Sancton.* l *observandam.*

in Canonicum, & ea, quæ ad Canonicatum pertinent, cum stallo chori & loco Capituli ei studeant assignare.

[*α Pro dilecto filio magistro R. Audeon. qui apud Apost. sed. moram fecisse dignoscitur longiorem, nec adhuc erat competens beneficium Ecclesiasticum assecutus, licèt ad ipsum esset idoneus obtinendum : Ven. f. n.*]

CAP. XXIII.

Non beneficiatus habens sufficiens patrimonium, ad sacros legitimè promovetur.

Idem Innoc. III. *Bisuntino Archiepiscopo. (an.* 1208.)

TUis *a* quæstionibus respondemus, quòd Clericos in minoribus ordinibus constitutos, de patrimonialibus bonis habentes, unde possint congruè sustentari, & si nondum fuerint beneficium Ecclesiasticum assecuti, (dummodo aliud canonicum non obsistat) ad superiores poteris ordines promovere.

CAP. XXIV.

Absenti potest conferri beneficium alio mediante, nec refert, utrùm absens investiatur per personam mediam, vel persona media investiatur pro absente. h. d. conjungendo utrumque intellectum. Et est casus not. & quotidiè practicatur.

Idem *Ep sc. Zamoren.* b (*an.* 1208.

ACcedens ad Apostolicam sedem : [*& ℣.*] Inquisit. t. t. respond. quòd Clericus absens per alium, vel alius magis pro ipso, poterit de beneficio Ecclesiastico investiri. *c*

CAP. XXV.

Si ad unum Canonicatum & Præbendam duo sunt recepti simpliciter, receptio non tenet, etiam interveniente Apostolicâ auctoritate. h. d. & est notabile cap. quare tene semper mente, & nota ipsum.

Idem *Trecen. Episcopo. (an.* 1208.)

DIlecto filio *d* P. sanctæ Pudentianæ Presbytero Cardinali, Cellerario Trecen. & R. procuratori tuo auditore concesso, idem Cellerarius proposuit coram eo, quòd cùm in manibus Remen. Archiepiscopi tunc Apost. sed. Leg. intenderis providere, G. nepoti suo in Trecen. Ecclesia Præbendam, quam ibi obtinebat, liberaliter resignavit *e*, dictus Legatus præfatum G. & eundem Cellerarium in Canonicos Trecen. instituit, & ambobus idem Capitulum Trecen. stallum in choro, & locum in Capitulo, & idem Archiepiscopus supradictæ Præbendæ fructus dividendos communiter assignârunt, donec idem G. integrum esset præbendale stipendium *f* assecutus : [*& ℣. α*] Quorum receptionem procurator generalis præd. tui, in partibus Constantinopolitanis tunc agentis, postmodum approbavit. Dictus quoque Cellerarius lectionem & Evangelium in hebdomada sua legisse dignoscitur, & tam Decani, quàm Episcopi electioni, & aliorum negotiorum tractatibus, sicut Canonicus Trecen. interfuit, & domum quandam per Capitulum memoratum obtinuit, quæ non nisi Canonico consueverat assignari : tuque *g* cùm ad eandem accessisses Ecclesiam consecratus, eum cum Canonicis aliis ad osculum recepisti, cùm tunc non nisi Canonici ad osculum admittantur : & eidem super prædictis non movisti per biennium quæstionem, propter quod petiit, ut te ab ipsius super hoc molestatione indebita compescere dignaremur : [*& ℣. б*] Procurator tuus proposuit ex adverso, quod ad unicum jus spirituale, quod vacabat ibidem, insimul duos Canonicos instituere prædicto Legato non licuit : nam si duo unicam Præbendam haberent, id esset contra Turonen. Concilium, quod Præbendarum inhibet sectionem. Si verò duobus receptis, uni tantùm præbenda daretur, sub expectatione alius contra Lateran. *a* Concilium remaneret. Præterea licèt in Ecclesia, in qua non est certus numerus Præbendarum, nullâ etiam vacante, in Canonicum quis possit assumi, cùm intelligatur ad quoddam jus eligi, quod ex electorum assensu de novo creatur *b*, & cum electo in Canonicum nascitur, & desinit cum defuncto : in Ecclesia tamen, quæ determinatum habet numerum Præbendarum, uno individuo jure vacante, duo simul eligi non possunt ad illud, eò quòd hujusmodi spirituale jus dividi seu communicari nequeat inter eos : quanquam interdum hi, ad quos spectat electio, de communi assensu augmentare valeant numerum Præbendarum, quoddam jus spirituale de novo creando, nisi fortè statutum aliquod obviaret, quod esset juramento firmatum, vel cui sed. Apost. confirmatio accessisset, hujusmodi clausulâ prohibitionis adjectâ, ut si quicquam contra id fieret, non valeret : propter quod institutionem præfatam nullam fuisse dictus asseruit procurator, cùm in Trecen. Ecclesia certus sit Præbendarum numerus, quem Capitulum vel Legatus augmentare minime intendebat *c*, vel jus aliquod de novo creare. Unde dictum Cellerarium ad restitutionem eorum, quæ ratione prædictæ institutionis tenebat, sententialiter duximus condemnandum, ei super Præbenda ipsa vel ejus parte silentium imponentes : Ita quòd per hoc prædicto G. nullum præjudicium generetur : cùm res inter alios acta, regulariter aliis non obsistat.

[*α In eos, qui contra venire præsumerent, excommunicationis sententia promulgata.*]

б *Verùm dictus R. procurator tuus proposuit ex adverso, quod cùm dictus Cellerarius Præbendam suam in præfati Archiepiscopi Remen. manibus resignâsset, ipse de medietate una dictum Cellerarium investivit.*]

CAP. XXVI.

De una Præbenda vacante, possunt fieri duæ, si ejus suppetant facultates, alias dividens integrare tenetur.

Idem. (*an. eod.*)

VAcante *d* quâdam Præbendâ in Ecclesia tua, duas ex ea constituens, ad illas de consensu *e* Capituli tui duos Canonicos assumpsisti : quorum altero viam universæ carnis ingresso, Præbendam, quam defunctus habuerat, quidam Clericus, nomine Hippolytus, fuit auctoritate sed. Apost. assecutus. Verùm cum idem Hippolytus te super integritate Præbendæ, per quasdam nostras literas inquietet, & alius idem jus adversùs te se habere proponat, quid facere debeas, requisisti. Super quo sic duximus respondendum, quòd cùm Turonen. statuta concilii sectionem inhibeant Præbendarum, teneris utrique de his, quæ vacare *f* contigerit, integrare Præbendam, nisi rationabili causâ de vacante Præbenda supradicta duæ fuerint constitutæ, ac tôt sint utriusque proventus, quot per utramque sit utrique provisum in beneficio competenti.

CAP. XXVII.

Si Papa mandat Capitulo, ut aliquem in Canonicum recipiant, & Præbendam (si qua vacat) conferant, si de mandato scientes alii conferunt, coguntur primum recipere, & de reditibus Ecclesiæ loco beneficii providere, donec Præbendam habeat.

Idem *Vercellen. Episcopo. (an. eod.)*

DIlectus *g* filius G. Clericus nobis exposuit *h* conquerendo, quòd cùm pro eo ad Novarien. Capitu-

lum

a *C. 9. eod. tit. in 3. comp. Hujus decret. decisionem accipere debemus secundùm Concil. Trid. Sess. 21. de reformat. c. 2.* b *Latomen. aliàs Baton.* c *vide l. qui mihi donatum per Bart. ff. de donat.* d *Cap. 1. eod. tit. in 4. compil.* e *resignares.* f *beneficium.* g *tu quoque.*

a *Later. sub Alex. III. c. 8.* b *crearetur.* c *aliàs, non intendebat.* d *C. 3. eod. tit. in 4. comp. Et de materia, an ex causa rationabili possint fieri duæ, vide Dd. hoc. tit. c. avaritia.* e *assensu.* f *contigerint.* g *C. 4. de concess. præb. in quarta comp.* h *proposuit.*

lum mandatum Apostolicum misissemus, ut eum in Canonicum reciperent & in fratrem, Præbendam (si qua tunc *a* vacabat) conferrentes eidem : [*& j. α*] Fraternitati tuæ mandamus, quatenus si tibi constiterit, quod in Novarien. Ecclesia Præbenda vacaret, tempore quo ejusdem Ecclesiæ Canonici nostras literas receperunt : cum eam alii in elusionem mandati nostri duxerint conferendam, eundem Clericum, si non habet *b* sufficiens beneficium Ecclesiasticum, in Canonicum recipi facias, & sibi de reditibus Ecclesiæ singulis annis assignari proventus, donec ei sit in beneficio præbendali provisum.

[*α Ipsi non solùm mandatum Apostolicum noluerunt adimplere, verùm etiam Præbendam vacantem, quam mandavimus illi conferri, alii præsumpserunt assignare. Unde petebat à nobis, ut quod de ipso inceperamus, exequi dignaremur. Magister autem G.G. Novarien. Ecclesiæ procurator proponebat econtrà, quòd cùm in illa Ecclesia nulla vacaret Præbenda prædictus Clericus ad Ap. sed. accedens, falsò in Ecclesia ipsa suggessit vacare Præbendam, & ad suggestionem falsam per surreptionem suam literas impetrârat. Unde cùm mendax peccator carere debeat impetratis, penitùs idem procurator ab impetitione ipsius Ecclesiam postulabat absolvi. Cùm igitur coram dil. fil. G. S. GG. ad velum aureum Diac. Card. quem eisdem dedimus auditorem, super his diutius litigarent, & idem Card. quæ fuerant proposita, coram eo retulit diligenter.*]

CAP. XXVIII.

Habens personatum, vel beneficium curatum, si secundò tale receperit, vacat primum : quod si retinere contenderit, etiam secundo privabitur. hoc primò. *Et is, ad quem spectat beneficii curati collatio, licitè confert statim, cùm institutus aliud recepit: & si intra sex menses non conferat, devolvitur ad alium collatio, & aliter ponitur.* hoc secundò. *Cum sublimibus verò & literatis personis circa pluralitatem beneficiorum incompatibilium solus Papa dispensat,* hoc tertiò. *Hoc dicit istud cap. utile & famosum.*

Idem Innoc. III. *in Concilio generali.* c (*an.* 1216.)

DE multa *d* providentia fuit in Lateran. Concilio *e* prohibitum, ut nullus diversas dignitates Ecclesiasticas, vel plures Ecclesias parœciales reciperet contra sacrorum canonum instituta, alioquin recipiens sic acceptum amitteret, & largiendi potestate conferens privaretur. Quia verò propter præsumptiones & quorundam cupiditates, nullus hactenus aut rarus de prædicto statuto fructus provenit, nos evidentiùs & expressiùs occurrere cupientes : Præsenti decreto statuimus, ut quicunque receperit aliquod beneficium curam habens animarum annexam, si prius tale beneficium habebat, eo sit ipso jure privatus : & si fortè illud retinere contenderit, etiam alio spolietur. Is quoque, ad quem prioris spectat donatio, illud post receptionem alterius liberè conferat, cui meritò viderit conferendum : & si ultra sex menses conferre distulerit, non solùm ad alios secundùm Lateran. *f* Concilii statutum ejus collatio devolvatur, verùm etiam tantum de suis cogatur proventibus in utilitatem Ecclesiæ, cujus est illud beneficium, assignare, quantùm à tempore vacationis ipsius constiterit esse perceptum. Hoc idem in personatibus esse decernimus observandum : addentes ut in eadem Ecclesia nullus plures dignitates, aut personatus habere præsumat, etiamsi curam non habeant animarum. Circa sublimes tamen & literatas personas, quæ majoribus beneficiis sunt honorandæ, cùm ratio postulaverit, per sedem Apost poterit dispensari.

a *Vacaret.* b *habeat.* c *Concil. gener. Lat. sub Innocent. III. c.* 29. d *C.* 4 *eod. tit. in* 4. *comp.* e *Priore isto quod factum est sub Alex. III. c.* 13. *& cum hoc decreto convenit Concil. Trident. Sess* 7. *de reform. c.* 2. *&* 4. *& sess.* 24. *de rescrip. c.* 17. f *sub Alex. III. c.* 8.

CAP. XXIX.

Concilium provinciale à beneficiorum collatione suspendit eos, qui post secundam correptionem indignis beneficia conferunt : providet etiam, quis interim beneficia conferat, & illam suspensionem relaxat solus Papa, vel solus Patriarcha.

Idem *in eodem.* a (*an.* 1216.)

GRave *b* nimis est & absurdum, quòd quidam Ecclesiarum Prælati, cùm possint viros idoneos ad Ecclesiastica beneficia promovere, assumere non verentur indignos, quibus nec morum honestas, nec literarum scientia suffragatur, carnalitatis sequentes affectum, non judicium rationis : unde quanta Ecclesiis damna proveniant, nemo sanæ mentis ignorat. Volentes igitur huic morbo *c* mederi, præcipimus, ut prætermissis indignis idoneos assumant, qui Deo & Ecclesiis velint & valeant gratum impendere famulatum, fiatque de hoc in provinciali concilio diligens inquisitio annuatim : ita, ut qui post primam & secundam correctionem fuerit repertus *d* culpabilis, à beneficiis conferendis per ipsum concilium suspendatur, institutâ in eodem concilio personâ providâ & honestâ, quæ suspensi suppleat defectum in beneficiis conferendis. Et hoc ipsum circa capitula, quæ in his deliquerint, observetur. Metropolitani verò delictum superioris judicio relinquatur, ex parte concilii nunciandum. Ut autem hæc salubris provisio pleniorem consequatur effectum, hujusmodi suspensionis sententia præter Romani Pontificis auctoritatem, aut proprii Patriarchæ, minimè relaxetur, ut in hoc quoque quatuor patriarchales sedes specialiter honorentur. *e*

CAP. XXX.

Rector Ecclesiæ, non obstante consuetudine Episcopi, vel patroni, debet de reditibus Ecclesiæ sufficientem habere portionem, h. d. usque ad §. qui verò.

Idem *in eodem.* f (*an.* 1216.)

EXtirpandæ *g* consuetudinis vitium in quibusdam partibus inolevit, quòd scilicet parœcialium Ecclesiarum patroni, & aliæ quædam personæ, proventus ipsarum sibi penitus vindicantes, Presbyteris earum servitiis deputatis, relinquunt adeò exigu m portionem, quòd ex ea nequeant *h* congruè sustentari : nam (ut pro certo didicimus) in quibusdam regionibus parœciales Presbyteri pro sua sustentatione non obtinent, nisi quartam quartæ, id est, sextamdecimam decimarum. Unde fit, ut in his regionibus penè nullus inveniatur Sacerdos parœcialis, qui ullam vel modicam habeat peritiam literarum. Cùm igitur os *i* bovis ligari non debeat triturantis : sed qui altario servit, de altari vivere debeat : statuimus, ut (consuetudine quâlibet Episcopi vel patroni, seu cujuslibet alterius non obstante) portio Presbyteris ipsis sufficiens assignetur.

Privatus est parœciali Ecclesiâ Rector in ea non residens, nisi sit annexa Dignitati vel Præbendæ : quo casu debet ibi habere perpetuum Vicarium. Et in fine prohibet in fraudem Rectoribus de ipsius proventibus pensionem in beneficium dari. h. d. *Vel sic: Non residens in Ecclesia parœciali, vel non ponens Vicarium, quando est annexa beneficio majori, privatus est eâ.* h. d.

Qui verò parœcialem habet Ecclesiam, non per Vicarium, sed per seipsum illi deserviat in ordine, quem ipsius Ecclesiæ cura requirit, nisi fortè Dignitati vel Præbendæ

a *Cap.* 30. b *C.* 5. *eod. tit. in* 4. *comp. Conc. Trid. Sess.* 7. *de reformat. ca.* 3. c *In Cod. Barb. huic morbo adhibere medelam.* d *vid. l.* 3. *C. de Episc. aud. & l. servos. C. ad leg. Juliam. de vi publ.* e *vid. Chass. in Catal. glor. mund. pag.* 4. *consil.* 9. f *cap.* 32. g *C.* 6. *eod. tit. in* 4. *compil. vid. Conc. Trid. Sess.* 25. *in decr. de reform. c.* 9. §. *patroni autem beneficiorum.* h *nequeunt.* i *Deut.* 25.

patœcialis Ecclesia sit annexa: in quo casu concedimus, ut qui talem habet Præbendam vel Dignitatem, cùm oporteat eum in majori Ecclesia deservire, in ipsa patœciali Ecclesia idoneum & perpetuum habeat Vicarium canonicè institutum, qui (ut prædictum est) congruentem habeat de ipsius Ecclesiæ proventibus portionem: alioquin *a* illâ se sciat auctoritate hujus decreti privatum, liberè alii conferenda, qui velit & possit, quod dictum est, adimplere. Illud *b* autem penitùs interdicimus, ne quis in fraudem de proventibus Ecclesiæ, quæ curam habere debet proprii Sacerdotis, pensionem alii quasi pro beneficio conferre præsumat.

CAP. XXXI.

Non debent Religiosi Ecclesias vel decimas à Laicis sine Diœcesanorum consensu recipere: excommunicatos, vel interdictos ad divina admittere: in Ecclesiis quoque, quæ ad eos non pleno jure pertinent, instituere vel destituere: sed præsentabunt Diœcesanis ad eas viros idoneos.

Idem *in eodem.* c (*an.* 1216.)

IN Lateranensi *d* Concilio noscitur fuisse prohibitum, ne quilibet regulares Ecclesias seu decimas sine Episcoporum consensu de manu Laici præsumant accipere, nec excommunicatos vel nominatim interdictos admittant aliquatenus ad divina. Nos autem id fortiùs inhibentes, transgressores dignâ curavimus *e* animadversione punire, statuentes nihilominus, quatenus in Ecclesiis, quæ ad ipsos pleno jure non pertinent, juxta ejusdem Concilii statuta, Episcopis instituendos Presbyteros repræsentent, ut illis de plebis cura respondeant, ipsis verò pro rebus temporalibus rationem exhibeant competentem, institutos verò removere non audeant Episcopis inconsultis.

Sanè adjicimus *f*, ut illos repræsentare procurent, quos vel conversatio notos reddit, vel commendat probabile testimonium Prælatorum.

CAP. XXXII.

Absens in Theologiæ studio, fructus beneficiorum suorum percipit in absentia, sed quotidianas distributiones non.

Honorius III. *Abbati & Priori sanctæ Genovefæ.* (*an.* 1222.)

LIcèt vobis *g* direxerimus scripta nostra, ut in magistro N. *h* Eboracen. Archidiacono in sacra pagina cupienti studere, proventus suos Ecclesiasticos faceretis integrè ministrari: Nolumus tamen, ut quotidianas distributiones, quæ tantùm residentibus in Ecclesiis, & his, qui intersunt horis canonicis, exhibentur, ei tribui faciatis.

CAP. XXXIII.

Propter paupertatem Præbendarum Ecclesiæ cathedralis possunt eis annecti capellæ, reservatâ ipsarum Presbyteris congruâ portione.

Idem *Vesprimen.* i *Episcopo.* (*an.* 1222.)

EXposuisti *k* nobis, quòd Ecclesiæ tuæ Canonici, diminutâ ipsorum provisione à tempore Concilii generalis, cum eis extunc non fuerint ad eorum sustentationem concessæ capellæ, sicut antè fieri consuevit de reditibus Præbendarum suarum nequeunt *l* sustentari. [*& infrà.* α] Si evidens necessitas vel utilitas exigat, Præbendas Ecclesiæ tuæ poteris de capellis in perpetuum annectendis eisdem (sicut discretione præviâ expedire videris) augmentare, reservatâ tamen congruâ capellarum Presbyteris portione.

[*α Propter quod plures ipsorum eadem Ecclesiâ relictâ in ejus servitio, in Clericatûs coguntur opprobrium aliorum se obsequiis mancipare. Unde humiliter supplicâsti, ut de capellis eisdem provisionem eorundem ampliare ex nostrâ tibi permissione liceret. Quia verò per hoc statutis ejusdem Concilii derogaretur, quæ servare volumus inconcussè, te in hac parte nequimus exaudire. Verùm illorum paupertati paterno compatientes affectu, & tibi, prout exposcit tuæ devotionis meritum, gratiam facere cupientes, fi. t. de qua plenam fiduciam obtinemus, p. auc. m. q.*]

CAP. XXXIV.

Licèt Ecclesia ex donatione Laici beneficium conferat, tenet illius beneficii impetratio, de hoc mentione non habitâ.

Idem *Episcopo, & Priori, & Archidiacono Herforden.* a (*an.* 1222.)

III. DIlectus filius G. Clericus nobis proposuit *b*, quòd cum Decano & Capitulo Andegaven. preces direximus & præcepta, ut ipsum quàm citò facultas se offerret, in Canonicum reciperent & in fratrem, vobis super hoc executoribus sibi datis: quia Decani & Capituli procurator excipiendo proposuit literas non valere, pro eo quod in eis mentio non fiebat, quòd præfatus Decanus ex donatione Regis Præbendarum ejusdem Ecclesiæ collationem haberet: vos mandati nostri executores non esse, interloquendo dixistis: & sic duæ Præbendæ, quæ medio tempore vacaverunt, aliis sunt collocatæ: [*& infrà.* α] Mandamus, quatenus occasione hujusmodi (quam reputamus frivolam) non obstante, mandatum nostrum exequi procuretis.

[*α Et dictus Clericus occasione hujusmodi, quam vos maliciose recepisse videmini, remansit hactenus suâ provisione frustratus, propter quod idem nostram audientiam appellavit, appellationi cujus dicimini detulisse. Nolentes igitur, ut sæpè dictus Clericus sit frustratus à nobis, literarum nostrarum commodo ulteriùs suspendatur, vobis firmiter.*]

CAP. XXXV.

Pueri & aliàs beneficiati non sunt idonei ad beneficia consequenda. h. d. inhærendo verbis literæ.

Gregorius IX. *Argentinen. Episc.* (*an.* 1232.)

SUper inordinata *c* ordinatione: [*& infrà.*] Cum autem illi sunt in Ecclesiis idonei reputandi, qui servire possunt & volunt in ipsis: Consul. t. t. respond. quòd pueri & beneficiati, qui non possunt in eadem Ecclesia deservire, in ea non debent idonei reputari.

CAP. XXXVI.

Pro unius Præbendæ integratione, alia dividi non debet.

Idem *Archiepisc. & magistro R. Turonen.*

CUm causam quæ inter Aurelianen. Episcopum, & I. de Blesis Canonicum sanctæ Crucis super integratione Præbendæ ipsius Canonici vertebatur, vobis duxerimus committendam: [*& infrà.*] Consultationi tuæ t. respon. quod nostræ intentionis non extitit, ut pro integratione Præbendæ supradicti Canonici, Præbenda de novo aliqua scinderetur.

CAP. XXXVII.

Clerici ignobiles & non eminentis scientiæ, propter hoc non debent à Præbendis repelli, etiam in Ecclesia, quæ tales admittere non consuevit.

Idem. (*an. eod.*)

VEnerabilis frater noster Pottuen. Episcopus supplicavit *d*, ut cùm quandam Præbendam, quæ in Argentinen. Ecclesia tamdiu vacaverat, quòd donatio ejus erat

a *Ipse illa, &c.* b *vide Conc. Trid. Sess.* 24. *de reform. c.* 13. c *C.* 61. *& refertur in cap.* 7. *eod. tit. in* 4. *comp.* d *sub Alex. III. c.* 9. *cujus initium, Cùm & plantare.* e *curabimus.* f *Conc. Trid. Sess.* 25. *de reform. c.* 9. g *vid. Conc. Trid. Sess.* 5. *de reform. ca.* 5. *in fin. & Hor. Lucium, tract.* 98. *de priv. schol. privil.* h *B. Ebroycen.* i *Vesprinen. aliàs, Vespen. al. Vespertimien. al. Vespamensi. al. Vesprimicens.* k *vide Concilium Trid. Sess.* 21. *de reform. ca.* 5. *& Sess.* 24. *de reform. ca.* 13. *&* 15. l *nequiverint.*

a *De Ber. al. Bech. In uno vet. Cod. Episcopo Pictaviensi & Priori.* b *exposuit.* c *De ætate requisita vide Lapum alleg.* 36. *& Geminian. in c. indemnitatibus. de elect. in* 6. d *supplicavit nobis.*

ad

ad sedem Apostolicam devoluta, I. Clerico contulerit, dum *a* in illis partibus legationis officio fungeretur, suam collationem benigno prosequeremur affectu. Verùm procurator Argentini Capituli proposuit ex adverso, quòd idem Capitulum, hoc audito, consuetudinem allegans antiquam inviolabiliter observatam, juxta quam nullum, nisi Nobilem & liberum, & ab utroque parente illustrem, honestæ conversationis ac eminentis scientiæ, in suum consortium hactenus admiserant: ne contra hoc fieret (maxime cum nulla tunc Præbenda vacaret, antequam monitorias vel executorias literas recepisset) ad sedem Apost appellavit: [*& infra.*] Nos igitur attendentes, quòd non generis *b*, sed virtutum nobilitas, vitæque honestas, gratum Deo faciunt & idoneum servitorem, ad cujus regimen non multos secundùm carnem nobiles & potentes elegit, sed ignobiles ac pauperes: eò quod non est personarum acceptio apud ipsum *c*, & vix ad culmina dignitatum (nedum ad Præbendas) viri eminentis scientiæ valeant reperiri, exceptiones hujusmodi non duximus admittendas: [*& infra.*] Discretioni vestræ mandamus, quatenus si vobis constiterit prædictam Præbendam vacâsse, quando ipsam dicto I. Episcopus contulit memoratus, ipsum ad eam recipi faciatis.

CAP. XXXVIII.

Si mandatur provideri in Ecclesia, non potest de Ecclesia provideri.

Idem. (*an* 1232. *Romà in Hispaniam.*)

CUm *d* olim Priori sanctæ M. dederimus *e* in mandatis, ut G. *f* Diacono in aliqua Ecclesia civitatis vel diœcesis Luc. auctoritate Apostolicâ provideret: idem præfatum Gu. *g* Ecclesiæ sancti Pe. de Vico Rectorem auctoritate hujusmodi nisus *h* est designare: in qua Rector ab ejusdem Ecclesiæ Clericis eligi consuevit, excommunicationis sententiam nihilominus proferens in rebelles. Cum igitur mandatum hujusmodi se ad talia non extendat, nec ad rectoriam vel dignitatem nostra feratur *i* intentio, cum pro simplici beneficio jussio nostra man *k*: mandamus, quatenus tam institutionem hujusmodi, quam excommunicationis sententiam propter hoc latam denuncies non tenere.

TITULUS VI.

DE CLERICO ÆGROTANTE VEL DEBILITATO.

CAP. I.

Clericus infirmus integre percipit fructus beneficii sui.

Gregorius *Candido Episcopo Urbevetan.* (*an.* 602. *Roma in Tusciam.*)

CUm percussio corporalis: [*& infra.*] F. tuam hortamur, quatenus laborem præsentium ad percipienda quæ consueta sunt ab Ecclesia tua, ægritudo sua non debeat impedire: Quia si alii ejus essent exemplo deterriti, forte non posset, qui militaret Ecclesiæ, inveniri: sed secundùm ejus ordinem quæcunque ei, si sanus esset, poterant ministrari, de ipsa exiguitate, quæ Ecclesiæ potest accedere, fraternitas tua præbeat ægrotanti.

CAP. II.

Presbyter, cui medietas palmæ cum duobus digitis est abscissa, Missam non celebrat, sed cæteris sacerdotalibus fungi potest.

Eugenius *l* Papa. (*an.* 655.)

PResbyterum *m*, cujus duos digitos cum medietate palmæ à prædone abscissos significâsti, Missam non permittimus celebrare: quia nec securè propter debilitatem, nec sine scandalo propter deformitatem *a* membri hoc fieri posse confidimus.

Ipsum autem cæteris officiis sacerdotalibus fungi minimè prohibemus.

CAP. III.

Si Rector Ecclesiæ sit leprosus, dandus est ei coadjutor.

Lucius III. (*an.* 1181.)

DE *b* Rectoribus Ecclesiarum lepræ macula usque adeò infectis, quòd altari servire non possunt, nec sine magno scandalo eorum, qui sani sunt, Ecclesias ingredi: Hoc volumus te tenere, quod eis dandus est coadjutor, qui curam habeat animarum: & de facultatibus Ecclesiæ ad sustentationem suam, congruam recipiat portionem.

CAP. IV.

Si Rector Ecclesiæ sit leprosus, ab administrationis officio removetur, sed de bonis Ecclesiæ sustentatur.

Clemens III. *c* (*an.* 1190.)

TUa *d* nos duxit Fr. consulendos: [*& infra.*] De Sacerdote, qui divino judicio lepræ morbo repercussus *e*, in parœciali Ecclesia prælationis officio fungitur: Dicimus, quod pro scandalo & abominatione populi, ab administrationis debet officio removeri, ita quòd juxta facultates Ecclesiæ sibi necessaria, quamdiu vixerit, ministrentur.

CAP. V.

Episcopo, qui propter morbum incurabilem pastorale officium exercere non potest, dandus est coadjutor.

Innocentius III. *Arelaten. Archiepiscopo.* (*an.* 1210.)

EX *f* parte tua fuit propositum, quòd cùm Aurasiensis *g* Episcopus gravi morbo & incurabili ferè per quadriennium laboravit, ita quòd pastorale officium non potest ulterius exercere, Princeps terræ illius, ac cives civitatis ejusdem, à te postulant incessanter, ut ipsis (cùm sis Metropolitanus eorum) studeas providere. Verum cùm ipsum ad cessionem compellere non possis, nec debeas ullo modo, nec afflicto afflictio sit addenda, imo potiùs ipsius miseriæ miserendum *h*, eò quòd *i* idem vir bonus extiterit, & Ecclesiam salubriter sibi commissam gubernaverit: nos volentes tam Episcopo, quàm Ecclesiæ providere, mandamus, quatenus illi coadjutorem associes virum providum & honestum, per quem tam Episcopo, quàm populo utiliter consulatur.

CAP. VI.

Breve est, & non summatur.

Honorius III, *Episcopo Aversano.* (*an.* 1222.)

COnsultationibus: [*& infra.*] Archidiacono autem, quem morbo paralytico laborantem officium linguæ asseris amisisse, Coadjutor est meritò adhibendus.

TITULUS VII.

DE INSTITUTIONIBUS.

CAP. I.

Numerus Clericorum debet institui in Ecclesiis collegiatis, secundum facultatem ipsarum.

Ex Concilio Arelatensi. *k* (*an.* 811. *in Gallià.*)

NOn ampliùs suscipiantur in monasterio Monachorum, aut Clericorum, seu etiam puellarum, quàm quot se regere de bonis Ecclesiæ absque penuria possint.

---

a *Cùm.* b *Rom.* 12. *Galat.* 2. *Eph.* 6. *Coloss.* 3. c *Deum.* d *Vide Oldrad. consil.* 306. e *dedimus, in antiq.* f *V.* g *V.* h *visus.* i *perferatur.* k *maneat.* l *Greg. sed in omnib. manuscr. ut est impressum.* m *Post Conc. Lat. sub Alex. III. p.* 26. *c.* 15. *& c.* 2. *eod. tit. in* 1. *comp.*

a *deformationem.* b *Post Conc. Later. sub Alexand. III. p.* 37. *c.* 4. *& c.* 3. *eod. tit. in* 1. *compil.* c *In uno ita. Clemens III. Pictav. Episc.* d *cap.* 2. *eod. tit. in* 2. *compil.* e *al. percussus al. respersus.* f *cap. unico. eod. tit. in* 3. *compil.* g *Arcn. al. Auraficen. al. Auraicens.* h *miserandum.* i *al. ita, eò quòd ipse.* k *Hæc est Synodus Arel.* 4. *sub Carolo Magn. Imp. & habetur hoc ibi c.* 8. *& cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *compil.*

CAP. II.

Laici in Canonicos non possunt institui.

Eugenius *a* (*an.* 655. *Roma.*)

IN Ecclesia *b* vestra certum numerum Canonicorum (sicut nobis innotuit) communiter instituere curavistis: [*& infrà. α*] Cùm Laici non debeant in Canonicorum numero computari, nec vos debeatis differre, quo minùs statutum numerum de aliis Clericorum personis idoneis suppleatis: tales ad supplendum numerum invenire curetis, per quos Deo in Divinis officiis per Ecclesiasticos ordines congrue serviatur.

[*α Et institutionem vestram religione firmare juramenti. Unde quia illo numero successu temporis diminuto, in dubitationem deducitis, utrum ipsum de institutione Canonicorum supplere possitis, cum Laicis computatis, qui in Ecclesia vestra Canonicorum titulo numerantur, statutus numerus sit impletus, ut hæc ambiguitas à vestris cordibus auferatur, nobis videtur, quòd*]

CAP. III.

Institutio beneficiorum spectat ad Episcopos, vel eorum Officiales.

Alexander III. *Cantuariens. Archiepiscopo, & ejus Suffraganeis.* (*an.* 1180.)

EX *c* frequentibus querelis didicimus, in partibus vestris consuetudinem pravam à multis retrò temporibus invaluisse, quòd Clerici Ecclesiastica beneficia sine consensu *d* Episcopi diœcesis, vel Officialium suorum *e* (qui hoc de jure possunt) recipiunt, minùs quàm deceat cogitantes, quomodo id à Patrum sanctorum est institutionibus alienum, & Ecclesiasticæ contrarium honestati. Unde cùm tu, Frater Archiepiscope, ex officio tibi commisso, tam iniquam consuetudinem de provincia tua velis (sicut debes) radicitùs extirpare *f*, tam in illos, qui Ecclesiastica beneficia taliter occupata scienter detinent, quam in eos, qui de cætero occupare præsumpserint, excommunicationis sententiam protulisti. Nos itaque eandem sententiam ratam habentes, & eam auctoritate Apostolicâ confirmantes, mandamus, quatenus Clericos ipsos, qui ipsam sententiam incurrerint *g*, nisi congruè satisfecerint, absolvere minimè præsumatis.

CAP. IV.

Ultra facultates non debet quis institui invitis Clericis Ecclesiæ.

Clemens III. *Clero Constantinopolitano.* (*an.* 1190.)

AUctoritate *h* Apost. sedis: [*& infrà.*] Statuimus insuper, ut nullus in Ecclesiis vestris, ultrà quam facultates earum sustineant *i*, vobis instituatur invitis.

CAP. V.

Cùm in Ecclesiis oportet extraneos institui, non debent institui Clerici certæ originis tantùm, sed undecunque sint, dum tamen sint idonei.

Innocentius III. *k S. Marcelli, & S. Susannæ Cardin. Apost. sedis Legat.* (*an.* 1212. *Româ in Thraciam.*)

AD *l* decorem: [*& infrà. α*]. Sicut nostris *m* auribus est suggestum, Constantinopoiltanus Patriarcha aliarum nationum Clericos spernens, Venetos tantùm in Constantinopolitanis Ecclesiis satagit collocare, non attendens, quòd in omni *n* gente, qui facit justitiam, acceptus est Deo, nec sanctuarium Dei convenit jure hæreditario possideri. Quocirca mandamus, quatenus moneatis eundem, ut viros literatos *o*, & alias *p* idoneos, undecunque originem duxerint, in prædictis Ecclesiis, & maximè in majori, instituere non postponat, alioquin indignum se reddet, ut vos aliarum Clericos nationum ad ejus obedientiam compellatis. Nec *a* dissimulare potestis, quin hoc nostris auribus intimetis, ut ex hoc ipso, an verum sit, quod super hoc Venetis dicitur promisisse, conjicere valeamus.

[*α Et commodum tam Ecclesiæ S. Sophiæ, quàm aliarum Ecclesiarum, quæ sunt in urbe Constantinopolitana constructæ, noscitur pertinere, ut literati viri, & honestate morum perspicui, de quibuslibet mundi partibus venientes, instituti debeant in eisdem. Verùm*]

CAP. VI.

Institutiones & custodiæ possunt de jure speciali ad non Episcopum pertinere, & pendente lite cum diœcesano defenditur in possessione. h. d. *Vel sic: Si possidet jus instituendi is, ad quem de jure communi non spectat, pendente judicio proprietatis in possessione defenditur.*

Idem *Helien. Episcopo, & Archidiac. Norvicen.* (*an.* 1212. *in Anglia.*)

CUm venissent *b* ad Apost. sed. Archidiaconus Richimundiæ, & procuratores Eboracen. Archiepiscopi, ex parte Archiepiscopi fuit propositum, quòd institutio personarum, & custodia Ecclesiarum vacantium, ad eum in diœcesi sua spectat, tam de jurisdictione *c* communi, quàm de consuetudine generali. Verùm quidam prædecessores ipsius quibusdam Archidiac. Richimundiæ tam institutionem, quàm custodiam personaliter commiserunt: [*& j. α*] Inter alia verò Archidiaconus ipse *d* respondit *e*, quòd Archiepiscopus tam institutiones, quàm custodias, non personaliter Archidiacono, qui tunc erat, sed perpetuo de consensu Capituli Archidiaconatui reali concessione donavit. Cùm autem Archidiaconatus ipse in continua possessione tam istarum quàm aliarum libertatum, multorum Archiepiscoporum & Archidiaconorum temporibus extitisset, & Archiepiscopus sine conditione *f* qualibet concessisset ipsum eidem, post concessionem asseruit, quòd ipsum concesserat, institutionibus & custodiis vacantium Ecclesiarum exceptis. Ipse *g* verò timens, ne si negaret expresse, cùm nondum esset Archidiaconatus *h* possessionem adeptus, vel impediretur *i* penitùs factum ejus, vel diutiùs differretur: respondit, quòd non solùm de illo, sed de omnibus reditibus suis faceret, quòd sibi placeret: [*& infra. β*] Nos igitur interlocuti fuimus, Archidiaconum esse in plena libertatum ejusdem Archidiaconatûs possessione tuendum, donec probatum legitimè fuerit ex adverso, libertates *k* ipsas Archidiaconis ab Archiepiscopis personaliter fuisse concessas: cùm in hoc casu tam antè, quàm pòst, & in ipsa etiam concessione Archiepiscopus eas *l* retinere potuerit licitè tanquam suas, vel donec legitimè probatum fuerit, easdem libertates Archidiaconum abjurâsse. Sed in hoc casu, si concessio illa fuerit realis, Archiepiscopo nihil juris vel utilitatis accederet, quia nos vel ad petitionem Eboracen. Ecclesiæ, vel per nos ipsos super hoc Archidiaconatui consulemus. Si ergo alterutrum ipsorum fuerit legitimè approbatum, Archidiacono super libertatibus ipsis: si neutrum, Archiepiscopo silentium imponatur.

[*α Eas sibi aliorum tempore retinentes, & liberè, sicut spectabat ad eos, utentes eisdem. Itaque Archiepiscopus, qui Ebor. Ecclesiæ modò præest, W. de Coivilli quondam Archid. Richem. illas ad preces inclytæ recordat. R. Regis Anglorum de gratia speciali concessit, & eo in Episcopum post electo sibi retinuit tanquam suas. Ad hoc autem Archid. Richem. respondit,*

a *In aliquot manuscr. ita*: *Eugenius Papa.* b *c.* 3. *eod. tit. in* 2. *comp. Rectè autem Contius addit hic omissa à Raymundo ex antiq. comp.* c *Post concil. Lat. p.* 28. *c.* 11. *& c.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp.* d *assensu. in antiq.* e *ipsorum.* f *Vid. l. omnes. C. de dec. lib.* 10. g *incurrerunt.* h *cap.* 1. *tit. de jud in* 2. *comp.* i *sufficiant.* k *D. Sancti Marcelli*: *& unus vetus ita*: *P. sancti Marcelli, & B. sanctæ, &c.* l *c.* 1. *eod. tit. in* 3. *comp.* m *al. ita, sicut nostris est auribus intimatum* n *Actor.* 10. o *Literati ita debent recipi in Canonicos sicut nobiles*: *ut not. in l. societatem, in gloss. ff. pro soc.* p *& alios.*

a *al. ita, nec vos.* b *c.* 3. *eod. tit. in* 3. *comp.* c *In omnib. antiq. tam de jure.* d *ille.* e *al. ita respondit, dicens.* f *contradictione.* g *Idem verò.* h *Archidiaconus.* i *impediret.* k *eadem libertates.* l *ipsas.*

quòd

quòd eum inclytæ recordationis primus H. Rex Angliæ apud Carleolum sedem Episcopalem vellet de novo creari, quia ex hoc Archid. Richem. lædebatur: Rex ipse à bon. mem. T. Archiepiscopo Eboracen. humiliter postulavit, ut in recompensationem cujusdam partis, quæ subtrahebatur Archidiaconatui memorato, eas prædictas concederet dignitates. Archiepiscopus autem annuit dignitates precibus postulantis.]

[*b Super hoc autem pars replicavit adversa, quòd si renunciatio vel abjuratio Archidiaconatui non noceret, per hoc tamen esset Archidiacono repetendi facultas adempta: sed Archidiaconus libertates illas se non repetere dicebat, cùm eis liberè, sicut prius, quando iter arripuit veniendi ad sedem Apostol. uteretur, & earum possessione gauderet. Sed & contra hoc iterum replicabatur, quòd idem Archidiaconus in quadam Ecclesia sui Archidiaconatûs non per Archiepiscopum institui postulâsset, sed talis institutio pertinebat ad ipsum, etsi ipse tunc ipsarum libertatum possessione gauderet: ad quod Archiepiscopus ipse respondit, quòd per Archiepiscopum non institui, sed confirmari potiùs postulavit, licèt quòd seipsum institueret, incongruum videtur.*

CAP. VII.

Is ad quem spectat collatio dignitatum, seipsum instituere non potest.

Idem *Episcopo Trecen. & Archidiac. Parisiensi.*

(*an.* 1212.)

CUm *a* ad nostram: [*& infrà.*] Illud autem nolumus vos ignorare, quòd postquam M. fuit Abbas effectus *b*, custodiam de jure non potuit obtinere: quia cùm ratione Abbatiæ ad ipsum pertineat donatio tam custodiæ, quàm aliarum Dignitatum, ac etiam Præbendarum in Ecclesia Patranen: custodiam ipsam recipere non potuit à seipso: cùm inter dantem & accipientem debeat esse distinctio personalis: sed nec ab alio, cùm jus conferendi alius non haberet.

TITULUS VIII.

DE CONCESSIONE PRÆBENDÆ, ET ECCLESIÆ NON VACANTIS.

CAP. I.

Institutus scienter in beneficium viventis, deponendus est.

Gelasius *c Papa ad Rom.* (*an.* 495.)

QUi *d* in vivorum Sacerdotum loco ponuntur, hoc ipso sunt ab Ecclesiastica communione pellendi, quo se passi sunt successores vivis Sacerdotibus adhiberi.

CAP. II.

Beneficia non vacantia concedi vel promitti non debent: & cùm vacaverint, concedi debent intra sex menses: quibus elapsis de Episcopo ad Capitulum, & econtrà, demùm ad proximum superiorem devolvitur collatio.

Ex Concilio Lateranen. *e* (*an.* 1179.)

NUlla *f* Ecclesiastica ministeria, seu etiam beneficia, vel Ecclesiæ tribuantur alicui, seu promittantur, antequam vacent: Ne desiderare quis mortem proximi videatur, in cujus locum & beneficium se crediderit successurum. Cùm enim in ipsis etiam legibus Gentilium inveniatur inhibitum, turpe est, & divini plenum animadversione judicii, si locum in Ecclesia Dei futuræ successionis expectatio habeat, quam ipsi etiam gentiles condemnare curârunt. Cùm verò Præbendas Ecclesiasticas, seu quælibet officia in aliqua Ecclesia vacare contigerit, non diu maneant in suspenso, sed intra sex menses personis, quæ dignè administrare valeant, conferantur. Si autem Episcopus ubi ad eum spectat *a*, conferre distulerit, per Capitulum ordinetur *b*. Quòd si ad Capitulum pertinuerit, & intra præscriptum terminum hoc non fecerit, Episcopus secundùm Deum hoc cum religiosorum virorum consilio exequatur. Vel si omnes fortè neglexerint, Metropolitanus de ipsis secundùm Deum absque illorum contradictione disponat.

CAP. III.

Beneficia vacantia conferuntur, non obstante appellatione illorum, quibus promissa fuerant, antequam vacarent.

Alexander III. *Eboracen. Archiepisc.* (*an.* 1180.)

RElatum *c* est auribus nostris: [*& infrà.*] Consultationi tuæ taliter respond. quòd cùm in Lateranensi Concilio promissiones factæ de Ecclesiis non vacantibus, sint cassatæ: prætextu appellationis eorum, qui dictis promissionibus innituntur, omitti non debet, quin Ecclesiæ, cùm vacaverint, de personis idoneis ordinentur.

CAP. IV.

Si scribitur ei, ad quem spectat collatio, dato executore ad providendum, per præsentationem literarum collatori factam, afficitur Præbenda: ita quòd collatio alteri facta tenet. h. d. secundùm verum intellectum. vide cap. si capitulo. eod. tit. in 6.

Innocentius III. *Præposito & Capitulo Cameracen.*

(*an.* 1210.)

PRoposuit *d* nobis T. Presbyter, quòd cùm C. Papa præd. noster, pro receptione ipsius in fratrem, & assignatione Præbendæ ad donationem vestram spectantis in Ecclesia vestra proximò vacatura mandatum Apostolicum vobis destinâsset, Decano Remensi executore concesso, Decanus ipse vos contumaces inveniens, ipsum de Præbenda primò vacatura in Ecclesia vestra, quæ ad donationem Capituli pertinet, auctoritate Apostolicâ investivit: [*& infrà. α*] Sed cùm Præbenda, quæ ad donationem vestram spectabat, in Ecclesia Cameracen. vacâsset, eam alii assignâstis: [*& infrà. b*] Idem autem prædecess. nost. quod ab eodem Decano factum fuerat, ratum volens haberi, collationem Præbendæ factam à vobis penitùs irritavit, & eum de ipsa per annulum investivit. Licèt autem intentionis nostræ non sit, investituras de vacaturis factas contra canonum instituta ratas habere, qui secundùm plenitudinem potestatis de jure possumus supra jus dispensare *e*: attendentes tamen, quòd idem Presbyter non de vacatura, sed de vacante per præd. nost. fuit investitus, utpote quæ post cassationem concessionis à vobis factæ intelligebatur vacare: mandamus, quatenus amoto ab ea Præbenda quolibet detentore, eam ipsi cum plenitudine honoris canonici assignetis.

[*α Sed cùm ipse Decanus morte præventus, in negotio ipso ulteriùs non potuisset procedere.*]

[*b Cùm autem propter hoc idem Presbyter ad ejusdem prædecess. nostri præsentiam accessisset, sicut ex literis ejus nobis innotuit.*]

CAP. V.

Semestre ad eligendum seu conferendum à jure præfixum non currit legitimè impedito, nec incipit currere, nisi à die notitiæ vacationis. h. d. Et est textus multùm allegabilis & quotidianus.

Idem *P. sanctæ M. in via lata Diac. Card. Apost. sed Legato.* (*an.* 1210. *Romæ*)

a *Cap. 4. eod. tit. in 3. comp.* b *institutus.* c *in uno vetusto nulla est inscriptio.* d *cap. 1. eod. tit. in 1. comp. & c. 2 de ætate & qualit. in 1. comp.* e *sub Alex. III. c. 8.* f *cap. 2. eod. tit. in 1. comp. & concord. conc. Trid. sess. 34 de reform. c. 19. ubi hoc decretum roboratur, & c. detestanda. eod. tit. l. 6.*

a *In Cod. Barb. ita: ubi ad eum spectat collatio.* b *ordinentur.* c *cap. 39. eod. tit. de appell. in 1. comp. & post concil. Lat. p. 47. c. 7.* d *cap. 1. eod. tit. in 3. compil. & vid. Fridericum consil.* 299. e *De hoc articulo vid. Felinum in c. postulâsti. infrà. De rescript. vers. quartus casus. Adde notas hujus loci, quibus declaratur glossa in verbo, dispensare.*

Quia *a* diversitatem corporum, diversitas sæpè sequitur animorum: [*& infrà. α*] Conquerebatur inter cætera Eboracen. Archiepiscopus, quòd cùm ad eum in Ecclesia Eboracen. & aliis suis Ecclesiis collatio pertineat Præbendarum, tempore suspensionis ipsius, & postmodum etiam quidam præter ejus auctoritatem se intruserunt *b* in ipsas: [*& infrà.*] Mandamus, quatenus eos, qui Præbendas vel Dignitates Ecclesiæ Eboracen. vel aliarum ad donationem ejus spectantes, præter auctoritatem acceperunt *c* ipsius, ad eas resignandas monitione præmissâ per excommunicationis sententiam, & subtractionem aliorum beneficiorum, non obstante confirmatione à sede Apost. obtentâ sub forma communi, quæ confirmat beneficia, & Præbendas, sicut justè & pacificè possidentur, appell. rem. compellas: Nisi fortè aliqui ea vel speciali mandato Apost. sed. vel auctoritate Lateranen. Concilii ab Eboracen. Capitulo sint adepti: Sic tamen, ut tempus suspensionis in sex mensibus nullatenus computetur: cùm illa Lateranen. Concilii constitutio contra negligentes tantùm fuerit promulgata: & *d* tunc si voluerit, non tamen valuerit Archiepiscopus ipse in conferendis Præbendis uti propriâ potestate: à qua etsi fuerit *e* suâ culpâ suspensus, non tamen ad ipsum Capitulum ex illa culpa Præbendarum erat donatio devoluta: sed ad illum tempore suspensionis illius *f*, Præbendarum donatio pertinebat, qui præter ejus desidiam & negligentiam poterat Præbendas donare *g*. Tempus etiam, quo ad Apost. sed. accessit, & apud illam permansit, vel recessit ab illa, intra sex menses nullatenus computetur. Semestre autem tempus non à tempore vacationis Præbendarum, sed notitiæ ipsius potiùs volumus computari.

[*α Ne plenitudo Ecclesiasticæ jurisdictionis in plures dispensata vilesceret, sed in uno potiùs collata vigeret, Apost. sed. Dominus in B. Petro universarum Ecclesiarum & cunctorum Christi fidelium magisterium contulit & primatum: quæ retentâ sibi plenitudine potestatis ad implendum laudabilius officium pastorale, quod in omnibus jam constituit eam debitricem, multos in partem solicitudinis evocavit, sicut suum dispensans onus & honorem in alios: ut nihil suo juri subtraheret, nec jurisdictionem suam in aliquo minoraret. Cùm autem ex susceptæ auctoritatis officio tam singulis, quam singulorum mater justa petentibus, justitiam nec possit nec debeat denegare, cùm justitia & judicium sit præparatio sedis ejus: nos qui ad ejus regimen sumus, licèt immeriti vel insufficientes assumpti, fratribus & Coëpiscopis nostris ad nos clamantibus non possumus in justitia non adesse, aut quod justè postulaverint non audire: ne si fortè circa exhibendam eis justitiam fuerimus inventi remissi: ipsi quoque negligentes inveniantur in reddendis vicibus subditorum, & commissam nostræ solicitudinis partem minus laudabiliter exequantur, si fortè, quod absit, nos viderint vel declinare à jure, vel non audire justitiam postulantes. Hàc autem ratione diligenter inducti, venientem ad Apost. sed. ven. f. n. Eboracen. Archiepiscopum benignè recepimus, & multiplices curavimus ejus querelas audire.*]

[*β Et in hoc & in aliis juri ejus non modicum derogaverunt, quidam etiam in quasdam Abbatias diœc. Eboracen. post interpositam ad nos appellationem irrepserant, qui ab eo nec confirmationis munus, nec benedictionis gratiam postulaverunt. Volentes igitur eidem Archiepiscopo per suæ solicitudinis industriam providere, dis. v. per Apost. sed. de frat. nost. cons.*]

CAP. VI.

Non valent literæ ad beneficium impetratæ, quæ de alterius colorata facti possessione non faciunt mentionem. hoc dicit, secundùm verum & communem intellectum. Et est textus multum allegabilis, & habet materiam quotidianam. Et fuit decisio multum subtilis.

Idem *Basiliensi a Episc. & Abbati S. Mariæ.* (*an.* 1216. *Romæ in Rauricam.*)

Cum *b* nostris fuerit olim auribus intimatum, quòd Præpositura Ecclesiæ Lausanen. tempore tanto vacâsset, ut secundùm statuta Lateran. Concil. ad nos esset ejusdem donatio devoluta: Episcopo & Canonicis Lausan. mandavimus, ut Præposituram ipsam Thesaurario Lausan. conferrent, quibusdam super hoc executoribus deputatis: [*& j.*] Verùm præfati Episcopus & Canonici literis receptis Præposituram prædictam non vacare dixerunt, quia licèt ille, qui Præpositus fuerat, in Episcopum fuisset assumptus, ad ipsam tamen præposituram post consecrationem suam denuò fuerat ab ipsis Canonicis electus, & eam sicut anteà possidebat. Quod dicti executores dicentes contrarium esse juri, ipsam Præposituram de jure vacantem auct. Apost. præfato Thesaurario assignârunt: [*& infrà. α*] Auditor igitur super hoc datus à nobis de mandato nostro decrevit, ut quod à memoratis executoribus factum fuerat obtentu literarum nostratum, eò quòd per falsi suggestionem, & veri suppressionem fuerant impetratæ, cùm Præpositura illa non vacaret de facto, quia talis possessio plùs habet facti, quàm juris, haberetur irritum & inane. Nos verò sententiam ejusdem ratam habentes, mandamus, quatenus nisi prædictus Episcopus sufficienter ostenderit, quòd vel ex indulgentia sed. Apost. speciali, vel ex alia justa causa & ne essària sibi post consecrationem suam Præpositura concessa fuerit memorata, ipsum ad resignationem ipsius (si spontè noluerit) compellatis. Deinde Lausan. Capitulum ad conferendam eam Thesaurario supradicto diligentiùs inducere procuretis.

[*α In cujus præsentia, cùm prædicta & alia fuissent per nuncium Subdiaconi nostri relata, nuncius partis adversæ proposuit, quòd postquam dominus suus Sedun. Episcopus, qui Præpositus fuerat Lausanen. fuit in Episcopum consecratus, Lausan. Capitulum ei Præposituram illam iterum concessit habendam, in hoc utilitatem Ecclesiæ suæ, necnon & antiquam consuetudinem attendentes. Episcopus Lausanen. videns eum plurimum utilem & necessarium Ecclesiæ suæ, quod à Canonicis suis factum fuerat super hoc approbavit: cui tanquam Præposito à Canonicis etiam Thesaurario est honor impensus. Memoratus verò Thesaurarius postmodum ad Ecclesiam Rom. accedens, & supprimens omnia, quæ tam fuerant ab Episcopo, quam à Canonicis acta, nobis Præposituram illam vacare suggessit, quare super assignanda Præpositurâ sibi literas impetravit à nobis, quas nullis ex causis proponebat esse per veri suppressionem & falsi suggestionem obtentas: nuncius pro parte d. sui Sedunen. utilitatem, necessitatem, consuetudinem allegans, quæ Thesaurarius suppresserat. Econtrà verò partis adversæ nuncius proponebat, & rationibus multis Præposituram illam vacare monstrabat, & vacantem Thesaurario Lausan. auct. superioris, ad quem fuerat secundùm statuta Concil. Lateran. donatio devoluta, concessam: ratione insuper multiplici monstrare conabatur, quòd dictus Sedun. Episcopus ad Præposituram Lausan. à qua fuerat ad regimen Episcopatûs assumptus, post consecrationem suam minimè eligi potuisset, cùm super hoc ei sacrorum canonum instituta repugnent. Dicebat etiam Præposituram illam aliâ ratione vacare, eò quòd illi, quorum erat donatio, eam assumpto in Episcopum concedere præsumpserunt, cum secundum statuta Concilii prædicti, qui receperit, debeat, quod contra sacros canones accepit, amittere: & qui dedit, largiendi potestate privari. Ostendebat etiam multis assertionibus, quòd pro ipso Sedun. Episcopo utilitas, consuetudo & necessitas, quas nuncius in causa suæ subsidium allegabat, minimè faciebant: cùm hæc potiùs mendicata suffragia, quàm suæ causæ vera subsidia videantur: unde nuncius ejus petebat, ut quod à supradictis Judicibus factum fuerat*

a C. 2. eod. tit. in 3. comp. b *hinc discas, quis dicatur intrusus: de quo vide Calderinum cons. 7. tit. de verb sign.* c *receperint.* d *Codex Barbatiæ ita, & tunc si voluit, non tamen valuit, &c.* e *fuit.* f *ipsius.* g *vid. l. pupillus, ff. de privil. cred. & l. gravi, ff. de his, qui not. infam.*

a *al. ita: Basil. Episc. al. ita: Basilien. & Belicen. Episc. & Abb, &c.* b C. 4. eod. tit. in 3. comp.

obtentu literarum nostrarum dignaremur auct. Apost. confirmare, & ab ipsa Præpositura d. Sedunen. Episcopum amovere.]

CAP. VII.

Ubi constat beneficium collatum per habentem potestatem, per exceptionem abjurationis & renunciationis, non debet possessio retardari.

Idem *Archid.* a *Richemundia.* (*an.* 1210.)

POst *b* electionem & confirmationem Episcopi Elien. vacante Archidiaconatu Richemundiæ, quem tenuerat Eboracen. Archiepiscopus, eum tibi propriâ liberalitate concessit, dans Eboracen. Capitulo in mandatis, ut te in Archidiaconum recipere procurarent: cujus noluerunt mandato parere: quia prædecessor nost. inter alia, quæ Decano & Capitulo Eboracen. suo privilegio noscitur indulsisse, ordinationem Canonicorum seu personarum liberam esse decrevit, ut videlicet idonea & honesta persona, cui Archiepiscopus vacantem in Ecclesia Eboracen. Præbendam vel Dignitatem duxerit *c* conferendam, secundùm antiquam ipsius Ecclesiæ consuetudinem, præsentaretur Decano & Capitulo supradictis: [*& infrà.*] Si quis *d* contra consuetudinem hujusmodi in Ecclesia ipsa esset per aliquem introductus, nec pro persona, nec pro Canonico haberetur. Quòd si Archiepiscopus intra terminum Lateran. *e* Concil. secundùm formam præscriptam personæ idoneæ non conferret, liceret Decano & Capitulo auctor. Apostol. juxta ejusdem Concilii statuta conferre. Cùm igitur in literis Archiepiscopi directis Capitulo, de Decano mentio nullatenus haberetur per cujus manum debebas in Capitulo investiri, ejus mandato extitit contradictum: [*& infra.*] Ipsius igitur institutione propter præmissas rationes à Capitulo reprobatâ, ipsi intelligentes Archidiaconatûs donationem ad eos, tam auctor. Lateranen. Concilii, quàm indulti sibi privilegii devolutam, R. de sancto Cadmundo *f* illum unanimiter contulerunt, investientes eundem de ipso, & solenniter installantes. Processu verò temporis præfatus Archiepiscopus post resignationem & abjurationem à te factam, & receptam ab ipso, eidem R. Archidiaconatum contulit antedictum: qui Archidiaconatum ipsum, tam ratione primæ, quàm secundæ concessionis sibi assignatum, per sedem Apostolicam petiit confirmari: [*& infra.* α] Quoniam constitit nobis Archidiaconatum prædictum tibi per Eboracen. Archiepiscopum primitùs fuisse concessum, & quòd institutione factâ per ipsum, secundùm juris ordinem minimè reprobatâ, Archidiaconatus non vacans non potuit nec debuit in alium ritè transferri: memorato R. qui contra justitiæ regulam in Archidiaconatum alterius provehi se consensit, super eo duximus silentium imponendum, sententialiter decernentes, ut institutio facta per Archiepiscopum de te sortiatur effectum. Exinde *g* si super renunciatione, vel abjuratione, vel aliquo præmissorum aliquis, qui velit & valeat, adversùs te quicquam duxerit proponendum, ordine poterit judiciario experiri.

[α *Ad cujus objectiones ex ordine taliter respondebas, quòd licèt Decani mentio in literis Archiepiscopi directis Capitulo expressè facta non esset, non tamen ob hoc exclusus videri poterat vel debebat. Adjecisti præterea, quòd si etiam ea fecisses, per adversarium tamen tuum tibi objici non poterat cum effectu, cui potius quod super ipso Archidiaconatu esset silentium imponendum, & approbatâ institutione tuâ tibi restitutio facienda, ex confessione partis adversæ judicio facta & sæpius repetita ostendere nitebaris: ipse namque R. interrogatus in jure ex quo tempore Archidiaconatus Richemundiæ sibi per Capitulum fuerit assignatus, respondit, quòd circa Festum Ascensionis proximum triennium compleretur. Cùm igitur ex data literarum nostrarum constarèt, Archiepiscopum apud sed. Apostol. constitum, & in eis per nos antiquum jus fuerit declaratum, ut tempus quo ad Apostolicam sedem accessit, apud illam permansit vel recessit ab ipsa, non esset infra tempus sex mensium computandum: liquidò constare dicebat, tempus illud Archiepiscopo minimè concurrisse, sed si etiam quadriennium effluxisset, sicut etiam prioris responsi. Sed pœnitens ultimò proposuit pars adversa, quòd ex parte tua de jure fieri dicebatur, cùm etiam tunc arripuisset iter ad sed. Apostol. veniendi, licèt illud non fuerit continuè prosecutus, impedimentis multiplicibus retardatus, interpretatio rescripti nostri ad tempus etiam hujus pertinebat, cui postea præscriptio nocere non poterat in exilio constituto.*

CAP. VIII.

Recepto in Canonicum, tenetur Capitulum providere, quàm citò facultas se obtulerit.

Idem *C. Canonico Tridentino.* a (*an.* 1210.)

CUm super *b* quæstione Triden. *c* Præbendæ: [*& infrà.*] Cùm autem constet te in Canonicum Triden. *d* Ecclesiæ fuisse receptum, licèt receptionem tuam factam contra Lateran. *e* Concil. pars adversa proponat, quia tamen probatum non extitit, nec ipsi Canonici videbantur tibi hoc opponere posse de jure, qui se fatentur te contra statuta præfati Concilii recepisse: Sententialiter decernimus, ut tibi, quàm citò se facultas obtulerit, præbendale beneficium in Triden. *f* Ecclesia conferatur: cùm ex quo receptus es in Canonicum, non debeas carere Præbendâ.

[α *Quæ vertebatur inter te & Episcopum & Canonicos Triden. tu & procuratores partis alterius in nostra effectis præsentiâ constituti, vobis H. Cardin. dedimus auditorem, coram quo pro te fuit allegatum, quòd cùm bon. m. O. Triden. Episcopus patruus tuus ab Apostolica sede reversus, Triden. Canonicos rogavisset, ut te reciperent in Canonicum, ipsi te receperunt, nullâ prima vel secunda habitâ mentione, qui ab illo tempore usque nunc locum in choro & capitulo habuisti, & domos in ipsa canonicâ tibi assignatas possedisti. Procuratores verò partis alterius respondebant, quòd cùm in Triden. Eccles. certus sit Canonicorum numerus, nos ei mandavimus, ut R. Subdiaconum in Canonicum reciperent.*]

CAP. IX.

Si habens Præbendam, in eadem Ecclesia recipit Dignitatem cum Præbenda, vel aliam Præbendam, vacat prima: & quamvis à superiore sibi confirmetur, tamen valet impetratio per alium facta de ipsa, etiam tacito de possessione alterius, quæ colorata non est. h. d. secundùm verum intellectum. Panor.

Idem *Episcopo & Magistro P. Canonico Hildesen.* (*an.* 1210.)

LIteras *g* vestras accepimus, quòd cùm pro D. Clerico vobis scripserimus, ut eum de Præbenda vacante sancti Unisfardi Bremen. quam dicebat ad donationem nostram fuisse juxta Lateranen. Concilii statuta devolutam, curaretis auctor. Apost. investire: [*& infrà.* α] De facto fuit propositum coram nobis *h*, quòd H. Præpositus, quondam simplex Canonicus ejusdem Ecclesiæ, de ipsa *i* in majori Ecclesia in Canonicum est electus, & postmodum anni spatio evoluto, in ipsa Ecclesia sancti Unisfardi in Præp. situm est assumptus, priorem Præbendam nihilominus retinens, quam in ipsa Ecclesia tunc habebat: [*& infrà.* β] Sed Præpositus allegabat econtra, quòd erat ex consuetudine generali quòd unus in eadem Ecclesia plures haberet Præbendas, & cùm Archiepiscopus Bremen. Præp. situm ipsum de Præpositura in plena Synodo investiret, tam Præposituram illam, quàm Præbendam ei de communi *k* Canonicorum confirmavit assensu: [*& infrà.* γ] Unde cùm vobis dubium videretur, utrùm cùm aliquis de una Præbenda eligitur

a *In antiq: Magistro H. Archidiac. &c.* b *cap.* 4. *eod. tit. in* 3. *comp.* c *duceret.* d *In multis antiq. ita: & si quis.* e *sub Alex. III. c.* 8. f *Eadmundo.* g *al. ita: Exinde verè.*

a *Tridonen. al. ita: idem Canonicis Tridonen.* b *cap.* 5. *eod. tit. in* .. *comp.* c *Tridonen.* d *Tridon.* e *Alias ita: Lateran. Conc. statuta.* f *Tridon.* g *cap.* 6. *eod. tit. in* 3. *compil.* h *vobis, legitur in antiq. & ita etiam habetur in antiq. compilat.* i *In omnibus antiq. ita: de ipsa in majoris Ecclesia canonicum est electus.* k *dilecto,* communi, *deest in recentiorib. quam habent veteres ut plurimùm.*

au aliam, statim prior vacare incipiat, an per sententiam debeat adjudicari *a* eidem, an propter confirmationem hujusmodi, quæ superiùs est expressa, Præbenda illa dici debeat non vacare: nos consulere voluistis. Cùm igitur si ita est, Præbenda illa etsi non de facto, de jure tamen vacare noscatur: mandamus, quatenus dictum Præpositum, ut illam sine difficultate resignet, appell. rem. cogaris: quam, cùm de facto vacaverit, Clerico memorato conferre curetis.

[*α Si Canonici, quibus super hoc scribebamus, id exequi non curarent, Herberto Præposito & quibusdam Canonicis ipsius Ecclesiæ cum ipso D. & Magistro H. Canonico ipsius loci in nostra propter hoc præsentia constitutus sic fuit.*]

[*β Et super hoc partes consentiebant, fuit etiam ab una parte propositum, quòd ipse Præpositus præter Præbendam illam aliam Præbendam habebat Præpositura connexam, quam inficiatus est esse Præbendam. Prætereà fuit allegatum de jure, quòd ex quo idem Præpositus de minori Ecclesia vocatus fuerat ad majorem, prima Præbenda de jure inceperat vacare juxta canonum instituta: deinde fuit ex parte Clerici allegatum, primam fuisse ordinationem ejusdem Ecclesiæ, ut in ea tredecim essent personæ, Præpositus scilicet cum duodecim fratribus, quæ ordinatio nullatenus servaretur, nisi diceretur illa Præbenda vacare.*]

[*γ Eos qui super hoc inquietarent eundem, vinculo excommunicationis astringens. Unde objiciebatur Clerico memorato, quod propter hoc sententiam excommunicationis incurrisset, sed ipse talem confirmationem intervenisse negabat, quæ etiam si intervenit, asserebat eam non tenere de jure.*]

CAP. X.

In Ecclesiis non numeratis vacatio Præbendarum seu Canonicatuum possibilis non est: nec fit ibi devolutio ad superiorem ex negligentia semestri in non providendo Ecclesia de ministris. h. d. & est casus notabilis.

Idem *Episc. & Archipresbytero Papien. (an. 1210.)*

Ex parte *b* Hastenen. Ecclesiæ nostris est auribus intimatum, quòd cùm quædam Præbendæ in ipsa per quatuor annos, & amplius vacavissent, Hastenen. Episcopus quosdam ibidem instituit *c*, credens sibi hoc ex Lateran. Concilio licere. Instituti autem scientes, non esse firmam institutionem hujusmodi, ad Mediolanen. Archiepiscopum recurrerunt: qui eosdem in Canonicos Hastenen. Ecclesiæ ordinavit, & in corporalem possessionem Præbendarum induxit, Capitulo ejusdem Ecclesiæ præbente assensum *d*, tribus tantum exceptis, qui se institutioni hujusmodi opponere curaverunt: [*& infrà. α*] Tandem utraque pars concorditer est confessa, quod in prædicta Ecclesia non erant distinctæ Præbendæ, nec Canonicorum numerus erat certus.

Nos igitur intelleximus evidenter, statutum Lateran. *e* Concilii de beneficiis ultra sex menses vacantibus, locum in hoc articulo nullatenus habuisse, etsi fortè Hastenen. Ecclesia Canonicorum pateretur defectum. Unde institutio per Archiepiscopum, vel Episcopum facta, occasione Concilii memorati, carere debet robore firmitatis. Quia vero totum Capitulum, tribus exceptis, prædictorum receptionem affectat, nec ab illis tribus aliquid rationabile contra ipsos objectum est & ostensum: mandamus, quatenus si Hasten. Ecclesiæ suppetant facultates, secundùm consuetudinem hactenus observatam, prædictos Clericos pro Canonicis faciatis haberi.

[*Tres illi dicebant electionem debere cassari, quia nec Episcopus nec Archiepiscopus supradicti de concessione Lateran. Concilii tunc in ordinatione illa poterant præfatam Ecclesiam ordinare, cùm uterque circa tempus eis indultum à canone, in ordinatione fuerit negligens & remissus. His verò altera pars dicebat, quòd licet institutio Episcopi non valeret, Archiep. tamen institutio de jure valebat, quòd quia tempus ei indultum à canone, nisi à tempore quo illi declaratum fuerat, non currebat. His autem utrinque propositis.*]

CAP. XI.

Habens potestatem conferendi, potest de jure alteri tradere potestatem conferendi primum beneficium, quod vacabit.

Idem *Episcopo & Capitulo Laudun. a*

(an. 1210.)

Constitutus *b* in præsentia nostro H. *Subdiaconus* Ecclesiæ vestræ Canonicus humiliter intimavit, quòd tu, frater Episcope, potestatem ei dedisti sacerdotalem conferendi Præbendam, quæ *c* primò in Ecclesia vestra esset vacatura: & Remen. Archiepiscopus, tunc Apost. sed Leg. vobis, filii Capituli *d* auctoritate nostrâ præcepit, ut cùm Præbenda ipsa vacaret, personam illam, cui vellet idem H. eam conferre, sine interpositione alterius personæ reciperetis ad ipsam: [*& infrà. α*] Quocirca mandamus, quatenus personam illam, cui memoratus H. sacerdotalem Præbendam, cùm contigerit eam *e* vacare, duxerit canonicè conferendam, sine contradictione qualibet admittatis: ut tu interim, frater Episcope, Præbendam hujusmodi contra formam concessionis tuæ, conferre alicui non præsumas: [*& infrà. β*] Quia verò concessiones tales (si ad consequentiam traherentur) fieri possent in fraudem canonicæ sanctionis *f*, per quam prohibentur Ecclesiastica beneficia concedi sive promitti, antequam vacent, noluimus, quod hujusmodi occasione mandati, quod gratiam continent personalem, fraudem adhibere volentibus, licentia concedatur *g*

[*α Asseruit etiam idem Subdiac. quòd cùm esset ad Apostolicam sedem accessurus, ipse sibi præcavens, appellavit, ne tu frater Archiepiscope, si fortè interim aliquam sacerdotalem contingeret vacare Præbendam, eam nulli conferres, nec vos filii Capitulum reciperetis aliquem præsentatum ad illam, nisi quem duxerit præfatus Sub. præsentandum.*]

[*β Alioquin noveris nos dilect. fil. n. Cancellario Helien. & A. Canonicis Parisien. dedisse in mandatis, ut vos ad hæc per censs. Eccles. appell. rem. compellant, in irritum reducentes, si quid post appellationem à præfato Subdiacono ad nos legitimè interpositam contra concessionem sibi factam de sacerdotali Præbenda noverint attentatum.*]

CAP. XII.

Lateranense Concilium de beneficiis ultra sex menses vacantibus, ad Episcopatus non extenditur.

Idem. *(an. 1210. Romà in Calabriam.)*

Dilectus *h* filius Magister G. Canonicus vester nobis suggessit, quòd Episcopo vestro viam universæ carnis ingresso, Archiepiscopus sanctæ Severinæ asserens, quòd propter negligentiam vestram ad ipsum erat eligendi auctoritas devoluta, in Episcopum vestrum elegit eundem. Nos igitur attendentes, quòd canon Lateranen. Concilii ab Alexandro Papa contra negligentes editus ad Archiepiscopatum vel Episcopatum non solet extendi, sed ad personatus alios & minora Ecclesiastica beneficia coarctari, electionem hujusmodi justitiâ cassavimus exigente.

CAP. XIII.

Non valet promissio beneficii vacaturi.

Idem *Priori i Hostien. & Superiori S. Fridi.*

(an. 1210. Romæ.)

Ex *k* tenore literarum vestrarum accepimus, quòd cùm causa, quæ inter I. Clericum ex una parte, & Abbatem & Conventum de Bello ex altera, super provisione

a *Abjudicari legitur in omnibus manuscript. & ponitur pro auferri, quod & series indicat: unde colliges, perperàm in aliquot vulgatis legi, adjudicari, in aliis, abdicari: quod est suavius.* b *C. 7. eod. tit. in 3. comp.* c *constituit.* d *consensum.* e *Lateran. Concil. sub Alex. III. c. 8.*

a *Laudonen. al. Lauden.* b *cap. 8. eod. tit. in 3. comp.* c *al. ita: quæ primò esset in vestra Eccl. vacatura.* d *Capitulum.* e *illam.* f *In Conc. Lat. sub Alex. III. c. 8. & c. 2. sup. eod. adde Conc. Trid. sess. 24. de reform. cap. 19.* g *tribuatur.* h *C. 9. eod. tit. in 3. compilat.* i *Priori Host. & Subpriori S. Pridi. al. ita: Priori de Osen. & Subpriori. S. Frideunida.* k *C. 10. eod. tit. in 3. comp.*

visi ne v rtebatur ipsius: [*& infrà. α*] Dictus Clericus post litem contestatam chartam quandam Monachorum exhibuit, continentem quòd primam Ecclesiam ad donationem suam spectantem assignarent eidem: [*& infrà. β*] Nos igitur attendentes, quòd promissio prædicta non tenet, utpote contra statuta Lateran. *a* Concilii attentata: mandamus, quatenus memorato Clerico super hoc silentium imponentes, ab impetitione ipsius dictos Abbatem & Monachos absolvatis.

[*α Vobis duximus committendam.*]

[*β Nihilominus per idoneos testes probans, ipsos post promissionem ejus, licèt potuerunt, nolle sibi, quanquam super hoc admoniti fuerunt, providisse: quare dictos Abbatem & Monachos ad assignandum sibi reditum x. marcharum cogi cum instantia postulabat: fuit ex adverso responsum, quòd ratione promissionis hujus, utpote factæ contra Lateran. Concil. statuta, quæ probari per chartam exhibitam videbatur, eos non poterat convenire, asserentibus: aliis verò in contrarium sentientibus, super hoc fuisset hincinde coram nobis diutiùs disputatum, vos, quid juris sit in hoc articulo dubitantes, in negotio ipso ulteriùs procedere noluistis, donec super hoc reciperetis nostræ beneplacitum voluntatis: nobis humiliter supplicâstis, ut quid sit in hac parte agendum vos dignaremur per nostras reddere literas certiores.*]

CAP. XIV.

Obligatur Prælatus, qui promittit providere cùm poterit.

Idem. (*an.* 1210. *Româ in Galliam.*)

ACcedens *b* ad Apostol. sed. R. Clericus suam nobis insinuationem monstravit, quòd cùm promiseritis vos provisuros eidem in Ecclesiastico beneficio cùm possetis, sicut per literas Judicum delegatorum inde confectas liquidò apparebat: [*& infrà. α*] Nos autem considerantes, quòd aliud est Prælatum promittere beneficii collationem cùm poterit, aliud cùm vacabit: cùm in multis casibus se facultas offerre posset, in quibus collatio non esset in expectatione vacaturi beneficii differenda: mandamus, quatenus memorato R. (cùm poteritis) Ecclesiasticum beneficium assignetis.

[*α Vos igitur id hactenus efficere non curâstis, allegantes coram Judicibus, quòd talis promissio vos nullatenùs obligaret, cùm videretur esse facta contra Later. Conc. statuta, quod promissionem inhibet non vacantis beneficii.*]

CAP. XV.

Si ad Capitulum & Prælatum, ut Prælatum, potestas conferendi pertinet, de uno ad alterum lapsu temporis non transit: secùs si Prælatus intersit, ut Canonicus: quia tunc de Capitulo transit ad Prælatum, nisi dolum committat. h. d. & est textus multùm allegabilis.

Idem. (*an. eod.*)

POstulâstis *c* per sed. Apostol. edoceri, ut cùm ad vos & Archiepiscopum vestrum simul, donatio Præbendarum Ecclesiæ vestræ pertineat, utrum Præbendæ vacantis donatio penès Archiepiscopum ipsum remanet si eam intra semestre tempus neglexeritis ordinare? Ad quod breviter resp. quòd si vos & idem Archiepiscopus intra tempus præscriptum, circa hoc negligentes extiteritis: sicut nec ab illo ad vos, ita nec à vobis ad illum potestas devolvitur conferendi, sed secundùm statuta Lateran. Concilii *d* ad superiorem transit donatio: Nisi fortè Archiepiscopus non ut Prælatus, sed ut Canonicus vobiscum jus habeat conferendi *e*. Et in hoc casu cùm dolosè impedierit, dolus ei suffragari non debet.

CAP. XVI.

Sicut non potest patronus promittere se præsentaturum aliquem ad beneficium vacaturum, ita nec dare potestatem præsentandi, antequam beneficium vacet.

Honorius III. *Episcopo & Præposito Capituli Cameracen.*

(*an.* 1222.)

CUm dilecta in Christo filia Comitissa Flandren. *a* fecerit promissiones de non vacantibus beneficiis Ecclesiarum, in quibus jus obtinet patronatûs, & donationes eorum in manibus posuerit alienis: Mandamus, quatenus id irritum decernentes, inhibeatis eidem, ne similia de cætero attentare præsumat. *b*

TITULUS IX.

NE SEDE VACANTE ALIQUID INNOVETUR.

CAP. I.

Vacante sede status ejus mutari non debet.

Innocentius III. *Priori & Conventui c Glaston.*

(*an.* 1214. *Româ in Scotiam.*)

NOvit *d* ille, qui scrutator est cordium, & cognitor secretorum, quòd licèt C. præd. nost. Ecclesiam vestram erexerit cathedralem, ipsam Barhonien. Ecclesiæ uniendo, & idem esset Episcopus utriusque: quia tamen hæc unio asserebatur à vobis in grave præjudicium Glaston. Ecclesiæ redundare, cùm per ipsam dissolveretur religio, & fraudaretur eleemosyna, & hospitalitas tolleretur: nos ad relevandum Ecclesiæ vestræ statum cœpimus intendere diligenter: [*& infrà. α*] Vos autem post obitum Bathonien. Episcopi humiliter postulâstis, ut quia tempus advenerat, quo sine scandalo Ecclesiæ vestræ ruina poterat relevari *e*, cùm & Bathonien. Ecclesia id ipsum pariter postularet, Rex quoque cum regni magnatibus, & quidam Episcopi cum multis Abbatibus deposcerent illud idem, ut unione penitùs dissolutâ, monasterium vestrum reduceremus in statum antiquum, sub Abbatis regimine gubernandum. Attendentes igitur, quòd Episcopali sede vacante non debet aliquid innovari, cùm non sit, qui Episcopale jus tueatur, maximè ne plus favisse personæ, quàm Ecclesiæ videremur, si quod eo vivente concessimus, post obitum ejus subitò mutaremus: petitionem vestram nequivimus exaudire, auctoritate prædictâ *f* indulgentes, ut cùm Bathonien. Ecclesia de Præsule fuerit ordinata, jus vestrum apud sedem Apostolicam prosequendi facultatem liberam habeatis: interim autem sub cura Prioris idem monasterium gubernetur.

[*α Et quoniam absonum videbatur, ut subitò p. nostri evacuaremus in hac parte statutum, cùm ei quantum cum Deo possumus deferre velimus, sicut & volumus, quia quantùm cum Deo poterunt nobis nostri deferent successores, invicem unione manente, sic de cæteris disposuimus, quantumcunque bon. mem. Sanarigo Bathonien. Episcopo displiceret, frequenter ob hoc ad sed. Apost. laborantis, quod status Ecclesiæ vestræ videbatur in melius relevatus. Unde post diversos tractatus & deliberationes multiplices, quòd per providos & honestos auctor. nostri mandati super hoc extitit ordinatum, ad petitionem ejusdem Episcopi, postquam aliud à nobis non potuit obtinere, Apostolico tandem curavimus munimine roborare.*]

CAP. II.

Beneficia spectantia ad collationem Prælati, non possunt conferri per Capitulum sede vacante.

Honor. III. *Episcopo g Calmen. & Magistris V. & S. Canonicis Suessionen.* h (*an.* 1223. *Româ in Galliam.*)

ILla devotionis sinceritas: [*& infrà. α*] Ecclesiam sancti Leucini, de qua Magistrum R. donationis nostræ gratiâ præcedente, Præbendæ nomine de mandato nostro Capuanus Archiepiscopus investivit, sibi

a *Sub Alex. III. c.* 8. *& nunc contra Conc. Trid. sess.* 24. *de reform. cap.* 19. b *cap.* 1. *eod. tit. in* 4. *comp.* c *cap.* 2. *eod. tit. in* 4. *comp.* d *Sub Alex. III. c.* 8. e *Utrum donata ambasiator b. cedant eorum lucro, vide varias opinion. in l. si verò.* §. *item quis quid. ff. sol. matr. & in l. qui proprio. ff. de procur.*

a *Flandrorum.* b *al. ut similia de cætero attentare non præsumat.* c *al. Caston.* d *cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *comp. Psal.* 7. *Sap.* 1 *Hier.* 17. e *Vid. l. æquissimum. cum notat. ff. de usufr.* f *alit. auctoritate. præsentium.* g *al. ita: Episcopo Cam. & Magistr. &c. aliàs Calinen.* h *al. Suessanen.*

duximus confirmandam: Non obstante concessione per Capitulum facta alii, seu confirmatione nostrâ, si qua in forma communi apparet *a* obtenta: cùm nusquam inveniatur cautum in jure, quòd Capitulum vacante sede fungatur vice Episcopi in collationibus Præbendarum: nec in eodem casu potest dici potestas conferendi Præbendas ad Capitulum per superioris negligentiam devoluta, cùm non fuerit ibi superior, qui eas posset de facto vel de jure conferre.

[*α Quam dil. fil. Magister R. Decanus Trajan. ad personam nostram & sed. Apostol. hactenus habuisse dignoscitur, nos inducit, ut eum pro suæ scientia & probitatis intuitu geramus in visceribus charitatis & eidem negare nolimus, quæ secundùm Deum fuerint concedenda. Unde nos*]

CAP. III.

Sede vacante judicium habitum contra Ecclesiam, non tenet.

Idem *Episcopo Burginen.* b (*an.* 1223.)

Constitutis coram I. præd. nost. procuratore Ecclesiæ sanctæ Mariæ de Castro forti, & Burginensi *c* Episcopo prædecessore tuo, dictus procurator petebat ab eodem Episcopo restitutionem super libertate liberè eligendi sibi Prælatum: [&]. d. α] Nos igitur depositiones testium, qui vacante Burginen *e* Ecclesiâ, & carente legitimo defensore fuerunt *f* recepti, duximus reprobandas.

[*α Quam etiam super terris ipsius Ecclesiæ & reb. aliis, quibus omnibus pars sua spoliata fuerat, inducebat. Lite igitur coram p. n. contestatâ super præmissis, & postmodum coram Judicibus delegatis, factis confessionibus & receptis testibus, eadem causa fuit ad nos instructa remissa: procuratoribus igitur partium in nostra præsentia constitutis, cùm super præmissis coram nobis diutius litigâssent.*

TITULUS X.

DE HIS, QUÆ FIUNT A PRÆLATO *g* SINE CONSENSU CAPITULI.

CAP. I.

Non tenet alienatio rei Ecclesiasticæ absque approbatione Capituli.

Ex Concilio apud Valentiam.

Irrita erit Episcoporum donatio, vel venditio, vel commutatio rei Ecclesiasticæ, absque collaudatione & subscriptione Clericorum.

CAP. II.

In temporali alienatione, quam facit Prælatus, taciturnitas Capituli habetur pro consensu.

Alexander III. *Norvicen. Episcopo.* (*an.* 1180.)

Continebatur *h*: [&].] Conf. t. t. r. quòd concessio decimæ ab Abbatissa priùs facta, si Conventu sciente, & non contradicente facta est, robur firmum debet habere. Verùm si ignorante Conventu aut contradicente, decimam priùs prædicto H. concessit, & non post multum temporis *i* de assensu Conventus eandem decimam dedit eidem, secunda concessio debet præjudicare priori.

CAP. III.

Alienatio temporalis facta sine consensu Capituli, per ratificationem ejus roboratur.

Idem *Vigorien. Episcopo.* k (*an.* 1180.)

Cum nos *l* jampridem: [&].α] Certum est de rigore juris concessionem illam non tenere, quam reclamante Capitulo per prædecessorem tuum constat factam fuisse: Nisi eam ratam postmodum habuisset.

[*α Si benè meminimus, per literas nostras, indulsimus, ut si I. prædecessor tuus reclamante Capitulo Ecclesiæ tuæ Abbati & fratribus de Osenia Ecclesiam Deben. contulit, eam tibi removere liceret: jam dictis fratribus, sicut asseris, literas nostras indulsimus, ut ipsis Ecclesiam prædictam dimitteres pacificè possidendam, immemores existentes illius scripti, quod super hoc tibi fuerat à nobis indultum. Licèt autem hoc tibi indulsimus, prudentiam tamen tuam monemus & exhortamur attentiùs, quatenus divino intuitu, & pro reverentia B. Petri & nostra, Ecclesiam ipsam si quo modo sine gravi detrimento Ecclesiæ tuæ potes, jam dictis fratribus in pace dimittas: quia decet prudentiam tuam ad commodum & profectum religiosorum locorum intendere, & quod idem præd. tuus pietatis studio fecit, ratum & firmum habere. Si autem eandem ipsis Ecclesiam dimittere fortè non poteris, non obstantibus literis, quas prædicti fratres super hoc impetraverunt, scriptum exinde indultum in sua volumus stabilitate consistere, quoniam*]

CAP. IV.

Prælatus sine consilio Capituli instituere, vel destituere, vel alia negotia Ecclesiæ tractare non debet. hoc dicit, cum capitulo sequenti.

Idem *Hierosolym. Patriarchæ.* (*an.* 1180.)

Novit *a* tuæ discretionis prudentia, qualiter tu & fratres tui unum corpus sitis, ita quòd tu caput, & illi membra esse probantur. Unde non decet te omissis membris, aliorum consilio in Ecclesiæ tuæ negotiis uti: cùm id non sit dubium & honestati tuæ, & sanctorum Patrum institutionibus *b* contraire.

Innotuit siquidem auribus nostris, quòd tu sine consilio fratrum tuorum *Canonicorum S. Sepulchri*, Abbates, & Abbatissas, & alias Ecclesiasticas personas instituis & destituis: [&]. α] Ideoque id auctor. Apost. prohibemus: [& *infrà.*] Nos enim tales institutiones, & destitutiones, carere decernimus robore firmitatis.

[*α Non considerans neque attendens, quomodo te non sit dubium statuta SS. canonum transgredi.*]

CAP. V.

Summatum est suprà capitulo proximo.

Idem *eidem.* (*an. eod.*)

Quantò *c*: [& *infrà.* α] Frat. tuæ mandamus, quatenùs in concessionibus & confirmationibus, & aliis Ecclesiæ tuæ negotiis fratres tuos requiras, & *d* cum eorum consilio, vel sanioris partis, eadem peragas & pertractes, & quæ *e* statuenda sunt, statuas, & errata corrigas, & evellenda dissipes & evellas. Absentium quoque fratrum nomina inscribi non sinas *f*, quia talia munimenta sunt irrita & falsa, & tu exinde quæstionem falsi poteris meritò formidare.

[*α Majori dignitate Domino dante præemines, tantò decet ampliùs & oportet te in omnibus eam diligentiam & gravitatem habere, quòd omnia videaris sine nota & reprehensione peragere, & laudabiliter injunctæ tibi solicitudinis officium dispensare. Audivimus autem, unde mirati sumus, sicut mirari meritò poteramus, quòd in concessionibus & confirmationibus omissis Canonicis Ecclesiæ tuæ, consilium Clericorum & Laicorum circa te commorantium, qui non sunt de corpore Ecclesiæ ipsius, interdum, imò sæpè requiris, & in eisdem concessionibus & donationibus & confirmationibus, juxta eorum consilium & voluntatem procedis, & in privilegiis etiam, quod tuam prorsus non decet honestatem, ad majorem auctoritat. & certitudinem nomina fratrum tuorum, qui absentes fuerint, tanquam si præsentes fuerint, facis subscribi. Quia igitur non decet prudentiam tuam in negotiis tibi commissæ Ecclesiæ consilium fratrum tuorum postponere, cum quibus unum corpus existere comprobaris.*]

---

a *Appareat. alit. appareret.* b *Burgens. habent omnes Codices Vatic. uno recentiori excepto, in quo legitur Burgenensi.* c *al. Burgd.* d *Hac verba* (&].) *desunt in magis vetustis; sed habentur jam in recentioribus.* e *al. Burgd.* f *fuerint.* g *Prælatu.* h *Post Conc. Lateran. sub Alex. III. part. 47. cap. 5. & c. 2. eod. tit. in* I. *comp.* i *tempus.* k *Vigoren.* l *Cap. 3. eod. tit. in* I. *compil.*

a *Cap. 4. eod. tit. in* I. *comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 50. c. 18.* b *constitutionibus.* c *Post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 50. c. 16. & c. 5. eod. tit. in* I. *comp.* d *al. ut cum.* e *In C. Barb. & quæ statuenda fuerint statuens, &c.* f *al. facias.*

CAP.

CAP. VI.

Si Ecclesia collegiata habet præsentationem, præsentabit Prælatus de consensu Capituli, vel majoris partis, nisi de consuetudine, vel privilegio competat soli Prælato.

Cœlestinus III. (*an.* 1196.)

EA *a* noscitur : [*& infrà.* α] Cùm in provincia tua sæpe contingat, quòd ad Ecclesias, in quibus collegia jus præsentandi habere noscuntur, eorum Abbates aut per se, aut per literas, personas idoneas Episcopis diœcesf. præsentant, & eis præsentatis & receptis, aliquando antè, aliquando pòst, Monachi contradicunt. Respondemus, quòd in præsentationibus Prælatorum intelligi debet, quod fiant de collegiorum suorum assensu, sine quo non obtinent firmitatem. Unde si constiterit, Conventûs vel majoris & *b* sanioris partis, non affuisse consensum, institutiones hujusmodi convenit evacuari, nisi ex antiqua & approbata consuetudine, vel concessâ libertate, aliqui eorum probaverint commissi sibi collegii non debere in Ecclesiarum seu beneficiorum collationibus requiri consensum.

[α *Ex tuâ siquidem nobis est parte propositum, quòd*]

CAP. VII.

Tenet donatio, quam de solius diœcesani consensu facit Laicus Ecclesiæ de decimis, quas ab alia Ecclesia habet in feudum ab antiquo, i. e. ante Lateranense Concilium.

Innocentius III. *Archipresbytero* c *& Magistro scholarium* d *Bituricens.* (*an.* 1210.)

CUm *e* Apostolica sedes : [*& infrà.* α] Sanè sicut ex literis vestris accepimus, cum ex una parte Capitulum S. Stephani, & ex altera Monachi de Platea *f*, super decima quadam in vestrum compromisissent arbitrium : Dicti Monachi proponebant donationem ipsius decimæ sibi à quodam milite factam, & Bituricensis Archiepiscopi diœcesani ejus accedente consensu, confirmatam fuisse, seque auctoritate Hieronymi munitos existere, qui scribens ad Damasum ait: *Si aliquando* g *fuerint à Laicis malè detenta, quæ divini juris esse noscuntur, & in usum transierint Monachorum, Episcopo loci præbente consensum, constabunt eis omnia perpetuâ firmitate subnixa.* Econtrariò pars allegabat adversa, consensum Episcopi sine Cleri consensu minùs sufficere, auctoritate Leonis Papæ *h* dicentis : *Ne quis Episcopus de rebus Ecclesiæ quicquam donare vel commutare, vel vendere audeat, nisi fortè aliquid horum faciat* i, *ut meliora prospiciat, & cum totius Cleri consensu atque tractatu id eligat, quod non sit dubium Ecclesiæ profuturum.* Quia verò nos consulere voluisti, utrùm quando decima tenetur à Laico, si conferatur Ecclesiæ, ad confirmandam donationem consensus Episcopi sine Cleri consensu sufficiat? Taliter respondemus, quòd monendus est Laicus, qui decimam *k* detinet, ut eam restituat Ecclesiæ, ad quam spectat : qui si fortè induci nequiverit, & eam cum diœcesani consensu alteri Ecclesiæ assignaverit, præsertim religioso Conventui : constabit ipsa *l* donatio perpetuâ firmitate subnixa. Auctoritates enim præmissæ, licèt diversæ sint, non tamen adversæ : cùm aliud sit alienare, quod ab Ecclesia possidetur : & aliud, quod detinetur à Laico, ad usum Ecclesiasticum revocare. In alienatione quoque juxta Leonis Papæ decretum, consensus Episcopi sine Clericorum consensu *a* non sufficit. In evocatione autem juxta scripturam *b* Hieronymi sufficit consensus Episcopi, cùm per *c* utrumque utilitati Ecclesiæ consulatur. Nam & in Lateran. n. *d* Concilio est inhibitum, ne quælibet religiosa persona Ecclesias & decimas de manibus Laicorum, sine consensu Episcoporum recipiat : per quod indirectè datur intelligi, quòd sufficit consensus Episcopi, ut licitum Ecclesiæ sit decimas de manibus recipere Laicorum. Hoc autem de illis decimis intelligimus, quæ Laicis in feudum perpetuò sunt concessæ.

[α *Cui licèt immeriti præsidemus, universis per orbem Ecclesiis, non humanâ, sed divinâ institutione sit prælata, & justum est & conveniens, ut ad eam tanquam ad magistram & matrem super diversis juris articulis referantur dubiæ quæstiones, quatenus quæ jura constituit, eadem quoque jura distinguat, ne, quæ diversa cernuntur, videantur adversa.*]

CAP. VIII.

Non potest Episcopus sine consensu Capituli concedere Ecclesias aliis Ecclesiis, etiamsi habeat jus patronatûs in Ecclesiis concessis.

Idem *Meten. Archidiacono.* e (*an.* 1210.)

TUa *f* nuper : [*& infrà.*] Adjecisti etiam, utrùm Episcopo, vel electo cum solo Archidiacono præter assensum majoris Ecclesiæ, cùm ab ipsa eligatur Episcopus, & Archidiaconus assumatur de ipsa, cœnobiis vel Ecclesiis conventualibus, ad quas jus pertinet patronatûs, liceat conferre perpetuò vacantes Ecclesias baptismales : [*& infrà.*] Alterius etiam quæstionis solutio ex Epistola Leonis Papæ colligitur evidenter, in qua legitur : *Ne quis Episcopus de rebus Ecclesiæ quicquam donare, vel permutare, vel vendere audeat, nisi fortè aliquid horum faciat, ut meliora prospiciat, & totius Cleri tractatu atque consensu id eligat, quod non sit dubium Ecclesiæ profuturum.* Irrita enim Episcoporum donatio, venditio, & commutatio rei Ecclesiasticæ erit, absque conniventia & subscriptione Clericorum : per hoc enim noveris solutam secundo loco propositam quæstionem, cùm concessiones Ecclesiarum perpetuas ad alienationes non sit dubium pertinere.

CAP. IX.

Episcopus parœciales Ecclesias, vel obventiones ipsarum, de consensu patroni sine consensu Capituli sui, monasterio conferre non potest.

Idem *Episcopo Helien.* (*an.* 1210.)

PAstoralis officii diligentia : [*& infrà.* α] Præterea quæsivisti (cùm auctoritate *g* Dionysii fuerint parœciæ limitatæ) quatenus singularum parœciarum proventus in usus Ecclesiæ cederent necessarios, & stipendia ministrorum : si Episcopo liceat sine auctoritate summi Pont. vel saltem sine Capituli sui voluntate, viris religiosis conferre obventiones alicujus parœcialis Ecclesiæ, sustentatione Vicarii reservatâ. Et cùm *h* Lateranen. Concilii statuta prohibeant Ecclesiis novam imponi, vel augere veterem pensionem, postulas edoceri, an Episcopus valeat Religiosis, consentiente patrono, totam Ecclesiam, vel de novo conferre aliquam portionem? Ad quod breviter respondemus, quod salvâ constitutione canonicâ, de concedenda piis locis quinquagesima portione, neque primum, neque secundum potuit facere Episcopus, nisi de licentiâ Rom. Pontif. præter Capituli sui voluntatem.

[α *Quare sup. de rescr. de off. & pot. jud. del. &c.*]

CAP. X.

Ad Concilia provincialia vocari debent & admitti cathedralium Ecclesiarum Capitula.

---

a *Cap. un. eod. tit. in 2. compilat.* b *al. vel.* c *al. Archiepiscope, in plur.* d *scholarum, legitur in omnib. ferè Vatic.* e *c. 1. De his quæ conceduntur ab Episcopo sine cons. Capit. in 3. compilat.* f *Fratea.* g *al. aliqua.* h *12. quæst. 2. cap. sine exceptione.* i *facit. l. prætor in princ. cum gloss. & not. & Bart. D. ne quid in loco publ. & l. prohibere. §. planè. D. quod vi aut clam.* k *tenet.* l *ista.*

a *Assensu.* b *aliter, rescriptum.* c *utramque.* d *Sub Alexand. III. cap. 9.* e *alit. Merens.* f *cap. 2. De his quæ conced. ab Episc. sine consens. Capit. in 3. comp.* g *Dionys. Pap. epist. 2. ad Severum Episc.* h *Conc. Lateran. sub Alexand. III. c. 7. §. prohibemus.*

Innocentius III. *a Archiepiscopo Senon. & ejus Suffraganeis. (an. 1212.)*

ET si membra corporis: *b* [*& infrà.*] Provinciæ Senon. Capitula Cathedralium Ecclesiarum ad nos querimoniam transmiserunt, quòd Archiepiscopus Senon. & ejus Suffraganei, procuratores eorum nuper ad provinciale Concilium convocatos, ad tractatum eorum admittere noluerunt: [*& infrà*] Visum fuit nobis & fratribus nostris, ut Capitula ipsa ad hujusmodi Concilia debeant invitari, & eorum nuncii ad tractatum admitti, maximè super illis, quæ ipsa Capitula contingere dignoscuntur.

TITULUS XI.

DE HIS, QUÆ FIUNT A MAJORI PARTE CAPITULI.

CAP. I.

In universitatibus Ecclesiasticis prævalet regulariter, quod fit à majori parte, nisi minor pars rationabiliter contradicat. h. d.

Ex Concilio Lateran. *c* (*an.* 1179.)

CUm in cunctis Ecclesiis, quod pluribus & sanioribus fratribus visum fuerit, incunctanter debeat observari: grave nimis est, & reprehensione dignissimum, quòd per quasdam Ecclesias pauci quandoque non tam de ratione, quam de propria voluntate ad ordinationem *d* Ecclesiasticam procedere non permittunt.

Quocirca præsenti decreto statuimus, ut nisi à paucioribus & inferioribus aliquid rationabiliter objectum fuerit & *e* ostensum, appell. rem. prævaleat semper & suum consequatur effectum, quod à majori & saniori parte Capituli fuerit constitutum. Nec constitutionem nostram *f* impediat, si fortè aliquis ad conservandam Ecclesiæ suæ consuetudinem se juramento dicat adstrictum: nec enim juramenta, sed potiùs perjuria sunt dicenda, quæ contra utilitatem Ecclesiæ & sanctorum Patrum veniunt instituta. Si quis autem *g* hujusmodi consuetudines, quæ nec ratione *h* juvantur, nec sacris congruunt institutis, jurare præsumpserit, donec dignam egerit pœnitentiam, à perceptione sit Dominici corporis alienus.

CAP. II.

Canonicus non interdicit Ecclesiam, sed hoc facere debet Episcopus cum Capitulo.

Cœlestin. *i* III. *R. Claremonen.* k *Episcopo.* (*an.* 1190.)

QUæsivit: [*& infra. α*] Super *l* eo, quòd Ecclesiam tuam quidam ex Canonicis etiam minimis, quia pensio Ecclesiæ debita non redditur, vel Clericus aliquis aut parœcianus deliquit *m*, sine tuo & aliorum Canonicorum assensu interdicto *n* supponunt: [*& infrà. β*] Fratern. tuæ taliter respond. quòd interdictum in aliqua Ecclesia per aliquem vel per aliquos de Canonicis tuis sine tuo & aliorum fratrum assensu positum, observare non debes, nec etiam sustinere, ut ab aliis observetur: [*& infrà. γ*] Sed si quis in his deliquerit, Ecclesiasticæ coërcitioni subjaceat: cùm peccata suos auctores *o* tenere debeant, nec pœna sit ulterius protrahenda, quàm delictum fuerit in excedente repertum.

[*α A nobis tuæ diligentia probitatis, quid observari debeat.*]

[*β Per quod ipsius Ecclesiæ servitium deperit, & inde in populo scandalum non modicum generatur. Super quo*]

[*γ Nisi talis excessus extiterit & tam gravis, per quem merito Ecclesia silere debeat, nec sustineas prætextu occasionis hujusmodi, ut interdictum ab aliis observetur, nisi tuus & aliorum Canonicorum tuorum consensus accesserit.*]

CAP. III.

Communis ordinatio Ecclesiæ, per contradictionem & appellationem ejus, cujus non interest, impediri non debet. h. d. quoad titulum.

Innocentius III. *Augusten. Præposito.* (*an.* 1225.)

EX ore *a* sedentis: [*& infrà. α*] Accedentibus ad præd. decess. nost. T. ac B. Augusten. *b* Canonico pro quæstione, quæ inter vos super Præpositura August. Ecclesiæ vertebatur: ex parte ipsius B. fuit propositum, quòd pater ejusdem à C. præd. nost. Decano & Capitulo Augusten. literas obtinuit destinari, ut intra spatium mensis unius eundem eligerent & assumerent in Præpositum Augusten. in signum investituræ annulo aureo destinato, & quibusdam mandati Apostolici executoribus constitutis. Capitulum memoratum cùm audisset, quòd C. *c* quondam eorum Præpositus in Episcopum Brixien. electus & confirmatus fuisset: licèt dictas literas recepissent *d*, in contemptum *e* tamen eorum assignato priùs termino, intra quem ipsi deberent super mandato Apostolico respondere, H. tunc Augusten. Decanum in Præpositum elegerunt: [*& infrà. β*] Quia verò legitimè constitit, quòd prædictus B. de Præpositura non fuit aliquatenus investitus, etsi mandatum fuerit, ut de ea investiretur: de qua etiam si investitus fuisset, investitura ejus per præd. nostrum certâ fuit ratione cassata: quæ nec etiam si cassata fuisset, per hoc, quòd dicto H. reverentiam exhibuit, quæ debetur *f* Præp. suo, juri suo renunciasse videtur: nos attendentes sibi de jure non potuisse competere, ut per appellationem ob id interpositam, communem ordinationem Ecclesiæ impediret, intelligentes etiam te à majori parte tam dignitate quàm numero eorum, quos eligendi jus constabat habere, electum fuisse canonicè in Præpositum, electionem tuam auctoritate Apostolicâ confirmamus, præfato B. super Præpositura silentium imponentes.

[*α In throno procedebat gladius bis acutus, hic est gladius Salomonis, qui secat utrinque, reddens unicuique quod suum est. Nos igitur, qui licèt immeriti locum veri Salomonis divinâ dignatione tenemus, gladium istum tunc prudenter exercemus, cùm quæstiones in auditorio nostro legitimè ventilatas, mediante justitiâ definimus. Ad hoc verò emergentium prolixitas quæstionum & difficiles nodi causarum ad sedem Apostolicam referuntur, ut cum earum merita fuerint assertione partium patefacta, procedat ab Apostolica sede sententia deducens in certitudinem dubia, & obscura producens in lucem, ut litigantium dissensione sopitâ, suum justitia tueatur & sequatur actorem. Inde siquidem fuit, quod*]

[*β Cùm ergo dictus Cardin. hæc & alia quæcunque fuerunt hinc inde proposita, nobis ac fratribus nostris fideliter retulisset, attestationibus & allegationibus, & rationibus utriusque partis plenius auditis & cognitis.*]

CAP. IV.

Prælatus cum majori parte Capituli, contradicente minori, statuere potest, quòd ad necessariam reparationem fabricæ quilibet Canonicus conferre teneatur.

Idem. (*an.* 1225.)

EX parte tua *g* nobis fuit, frater Archiepiscope, intimatum, quòd ad restaurandam fabricam Rothomagens. Ecclesiæ tractatum communiter habuistis, te postulante, ut quilibet Canonicorum tecum pariter aliquam suorum redituum portionem operi tam pio & necessario deputaret: [*& infrà.*] Statuimus, ut si quis *h*

a *alit. Honor. III. habetur in omnibus antiquis.* b *De provincialib. Concil. Vid. Concil. Trid. sess. 24. de ref. c. 2. & sess. 25. de reform. c. 2.* c *Concil. Lat. sub Alex. III. c. 16. & cap. un. eod. tit. in 1. compil.* d *Dictio, ad, deest in aliquot antiq.* e *vel.* f *vestram.* g *enim.* h *alit. non.* i *alit. Clemens III.* k *Claromonen.* l *cap. 2. eod. tit. in 2. compilat.* m *al. delinquit.* n *supponit.* o *actores.*

a *Cap. un. eod. titul. in 3. comp.* b *alit. Augustensibus Canonicis.* c *D. al. E.* d *suscepisset.* e *in aliquot ita legitur: in contemptum earum, assignato tamen prius, &c.* f *In Codice Barbat. quæ debet Præposito exhiberi.* g *cap. un. eod. tit. in 4. comp.* h *qui.*

vestrûm

vestrûm tuis, frater Archiepiscope, & majoris & sanioris partis Capituli statutis super hoc duxerit *a* resistendum, obtineat sententia plurimorum. *b*

[*α Quia verò super hoc diversæ fuerunt inter vos, filii Canonici, & variæ voluntates, ne tam laudabile opus ex vestra diffidentia negligatur.*]

TITVLVS XII.

UT ECCLESIASTICA BENEFICIA SINE DEMINUTIONE CONFERANTUR.

CAP. UN.

Rubrum sufficit pro summario. Vel summa sic secundùm Abbatem. Occulta collatio beneficii, licèt sit suspecta, benè valet, dummodò aliàs legitimè facta probetur. h. d. Et est casus not. non tamen facit ad titulum, nec omnes distinctè hoc tenent, sed major pars concludit cùm hoc summatio.

Innoc. III. *Mediolan. Archiepiscopo.* (*an.* 1224.)

UT nostrum *c* prodeat de vultu Dei judicium: [*& infrà α*] Præterea proponebat, quòd cùm nullus debeat sine accusatore *d* damnari, nec aliquid circa negotium illud sit actum in forma judicii, depositiones testium non poterant tibi præjudicium generare. Quia verò hæc allegatio personam nostram tangere videbatur, dignum duximus causam commissæ inquisitionis & ordinem plenius explicare, ne quis quomodolibet suspicetur, quòd nos in hoc negotio perperàm processerimus, præsertim cum ratio assignanda debeat esse posteris profutura. Cùm enim juris sit explorati, quòd actore non probante, is qui convenitur, etiamsi nihil præstiterit, debet *e* absolvi: videri poterat, quòd nos tibi, qui conveniebatis à nobis, malitiosè vel indiscretè onus probationis super tribus præmissis articulis imposuimus, videlicet ut ostenderes, quòd prædictam Cancellariam personæ idoneæ. modo canonico, & tempore competenti donâsses. Porrò cùm donatio fuisset occulta, & ideo suspicione non careat, & elapso jam anno nullus Cancellarius omnino appareat, non immeritò credebamus, quòd secundùm Lateran. Concilii *f* statuta, ad nos esset ipsius Cancellariæ donatio devoluta, & ideo potuissemus ipsam sine culpa conferre: quoniam etsi locum Dei teneamus in terris, non tamen de occultis potuimus *g* divinare. Quia *h* ergo contra illud, quod primâ facie justè præsumebatur pro nobis, præsertim cùm responderis, primâ vice, quòd Cancellariam alicui non contuleras, facultatem tibi pro te probandi concessimus: non fuit gravamen, sed gratia: nec ex malitia, sed ex benignitate processit. Quod etiam de modo canonico fidem nobis fieri mandavimus, tu causam præstitisti mandato, qui sæpè nobis per literas tuas intimâsti, & tandem probâsti per testes, quòd retentis tibi proventibus officium concesseras memoratum: ex quo nòn immeritò in talem concessionem fuimus suspicati. Et ideo nos, qui non tam ex plenitudine potestatis, quàm ex officii debito possumus & debemus de subditorum excessibus ad correctionem inquirere veritatem, te maximè causam *i* & occasionem præstante, inquisitionem commisimus faciendam. Omnibus ergo diligenter auditis, te in tribus comperimus fuisse culpabilem: Circa contrarietatem responsi, quia non solùm nobis, sed nec cuiquam debuisses ex certa scientia contraria respondere: Circa carnalitatem animi, quia non ex *k* affectu carnali, sed discreto judicio debuisti Ecclesiasticum officium & beneficium in persona magis idonea *a* dispensare. Et circa inhonestatem facti, quia non licuit ex pactione vel conventione quacunque, sub modo vel tenore præscripto concedere nudum officium, & *b* tibi retinere proventus: cùm in Lateranen. Concilio *c* prohibitum sit, ne quis conferendo Ecclesiasticum beneficium, partem proventuum suis usibus retinere præsumat: & alibi cautum reperiatur in canone, quòd Ecclesiastica beneficia sine deminutione debent conferri. Unde credimus distinguendum, utrùm qui dat spirituale beneficium, proventus ipsius ante donationem non perceperit *d* ipse, sed alius, & ex donatione consequatur *e*, ut ipse proventus percipiat *f*: non est dubium circa hæc *g* intercedere simoniacam pravitatem. Si verò ante donationem perceperit ipse proventus, credimus distinguendum, utrùm ante donationem constituat, ut ipsi proventus retineantur ad tempus pro causa justa & necessaria: aut conveniat cum eo, qui accepit beneficium, seu cum mediatore quocunque, ut officio illo concesso retineat ipse sibi proventus. Primum enim membrum credimus esse licitum. Secundum autem dicimus non licere: ne viam aperiamus his, qui pravitatem suam satagunt palliare.

[*α Et oculi nostri videant æquitatem, quia regiâ viâ debemus incedere, nec ad sinistram omninò, nec ad dextram declinares, ita magnum judicantes ut parvum, quia non est apud Deum acceptio personarum, &c. Quia post interdictum nostrum ei præsumpsisti tradere bullam, cum in traditione saltem debuisses differre, donec nostrum consuleres beneplacitum, dilect. fil. n. I. Archidiac. & Olento Canonico Mediolanen dedimus in mandatis, ut si etiam post secundum mandatum, per quod totius cognitionem negotii ad nostrum judicium revocamus, ut id ipsum recognoscerent attentatum, traditionem sigilli decernerent irritam & inanem, inhibentes H. ne quolibet modo eo uti præsumeret, cùm plùs sit Roman. Pontific. ad se aliquod negotium evocare, quàm ad eum super aliquo negotio provocare.*]

TITVLVS XIII.

DE REBUS ECCLESIÆ ALIENANDIS, VEL NON. *h*

CAP. I.

Non potest Prælatus res unius Ecclesiæ alteri dare, nec invicem res illas commutare, sine ambarum consensu.

Ex Concilio Lugdunen. quarto.

(*an.* 1055.)

NOn licet *i* Episcopo vel Abbati terram unius Ecclesiæ vertere ad aliam, quamvis ambæ in ejus sint potestate: tamen si commutare voluerit terras earum, cum consensu ambarum *k* partium faciat.

CAP. II.

Principes seculares res Ecclesiæ donare non possunt: & qui ab eis recipiunt, excommunicantur: & perdunt omnia, quæ ab Ecclesia aliàs legitimè obtinebant. h. d. secundùm unum intellectum, qui satis placet.

Ex eodem. l

QUi res Ecclesiæ petunt à Regibus, & horrendæ cupiditatis impulsu egentium substantiam rapiunt, irrita

a *Duxerint.* b *Vid. l. & suum hæred. §. fin. cum. l. seq. ff. de pact. & l. quod major. ff. ad munic.* c *c. un. eod. tit. in 3. comp.* d *accusatione.* e *debeat.* f *Alex. III. cap. 8.* g *possumus.* h *Quod ergo, &c.* i *Qualiter differant causa & occasio, vide hic Panor.* k *Dictio,* ex, *deest in quibusdam.*

a *Concord. cap. constitutis. suprà de appell.* b *ejus tibi.* c *Lateranen. sub Alexand. III. cap. 7. §. prohibemus.* d *percepit.* e *consequitur.* f *recipiat.* g *Hæc duo verba,* circa hæc, *desunt in antiq.* h *al. vel non alienandis.* i *Burch. l. 3. decr. c. 24. Ivo p. 3. cap. 29. & Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. Vid. Calder. consil. 4. hoc tit.* k *Vox,* partium. *deest in antiq.* l *al. Idem. Burch. lib. 55. c. 36. & Ivo p. 16. c. 37.*

habeantur, quæ obtinent, & à communione Ecclesiæ (cujus facultatem auferre cupiunt) excludantur.

CAP. III.

Rector Ecclesiæ, qui dat Ecclesiæ rem duplæ æstimationis, servos Ecclesiæ manumittere potest: ipse tamen manumissus & ejus posteri erunt sub patrocinio Ecclesiæ. Ita communiter summatur, tamen non placet Panor. id, quod dicitur de æstimatione.

Ex Concilio Toletan. (*an.* 633.)

COnsensus totius Concilii definiunt, ut Sacerdotibus, qui aut aliquid Ecclesiæ suæ relinquunt, aut nihil habentes, aliqua prædia, vel familias Ecclesiis suis acquirunt, liceat aliquos de familia ejusdem Ecclesiæ manumittere, juxta rei collatæ modum, quem antiqui canones decreverunt: Ita ut cum peculio & posteritate sua sub patrocinio Ecclesiæ maneant, utilitates injunctas sibi, juxta quod poterunt, prosequentes.

CAP. IV.

Si Prælatus nil de suo dans Ecclesiæ, servum Ecclesiæ manumittit, non tenet manumissio.

Ex eodem. *a.* (*an. eod.*)

EPiscopi, qui nihil ex proprio Ecclesiæ Christi conferunt liberos ex famulis Ecclesiæ ad condemnationem suam facere non præsumant. Impium est enim, ut qui res suas Ecclesiæ non attulerit, damnum inferat. Tales igitur liberos *b* successor Episcopus absque aliqua oppositione ad jus Ecclesiæ revocabit.

CAP. V.

Res Ecclesiæ alienari non debent.

Ex Concilio apud Silvanen. *c* (*in Gallia.*)

NUlli liceat alienare rem immobilem Ecclesiæ sive agrum, sive rusticum mancipium *d* neque specialis hypothecæ titulo obligare. Alienationis autem verbum continet [α] *e* conditionem, donationem, venditionem, permutationem, & emphyteuticum perpetuum contractum. Unde omnes Sacerdotes ab hujusmodi alienatione abstineant: pœnas timentes, quas Leonina constitutio comminatur.

[*α Ita legit Innocentius, intelligitq; de contractu, cui fuit adscripta conditio: veluti, Si navis ex Asia venerit. Lectio mihi non probatur ob illud in jure vulgatum: conditio nihil disponit. Alii Conductionem legebant, quos Innocentius damnat, inquiens: Conducere non est alienare. Sanè rectè, nisi forte conductio perpetua foret, ut annotat Hostiensis. Ego legendum putarem: Alienationis verbum continet Testamenti conditionem, &c. Nam proculdubio qui Testamentum condit, alienat. Vel etiam (quod sentit & Innocentius) accipias immutationem rei conditionem, id est, statum, causam, naturam prædii: veluti, Si faciat illud tributarium; vel annuâ pensione gravet. Quintinus.*]

CAP. VI.

Alienatio de rebus Ecclesiæ facta non tenet, & alienatores, nisi rem restituant, excommunicantur: & quilibet Clericus potest contradicere, & rem cum fructibus repetere. h. d. Et est textus notabilis, & quotidie allegatur.

Symmachus Papa *in Romana Synodo tertiâ, habitâ circiter annum Domini* 506. *vel* 507. *Cap.* 4, 5, 6, 7, & 8. *ejus Synodi To. Concil. infra.*

SI quis Presbyterorum, Diaconorum, seu defensorum alienanti prædium Ecclesiæ subscripserit, quo iratus Deus animas percutit, anathemate feriatur: nisi forte & alienator, & qui acceperit *f*, celeri restitutione sibi prospexerint. Quòd si minore animæ suæ cura remedium *g* oblatum neglexerint, præter pœnam super hoc adscriptam, confectum exinde documentum viribus (quamvis ab initio nullas habuerit) vacuetur. Sed etiam licet a quibusunque Ecclesiasticis personis vocem contradictionis offerre, & ut cum fructibus possint alienata reposcere, & Ecclesiasticâ auctoritate fulciri.

CAP. VII.

Terra non fertilis Ecclesiæ dari potest in emphyteusim ei, cujus studio reducatur ad culturam.

Alexander III. *Vigorien.* b *Episcopo.* (*an.* 1180.)

AD *c* aures: [*& infrà.*] Illas terras, quæ de sylvis extirpatæ sunt arabiles factæ, eis hæreditario jure poteris concedere sub annuo censu tenendas, à quibus suo vel parentum suorum labore constiterit extirpatas. Nisi forte tunc aliis possint ad majorem Ecclesiæ utilitatem cum eodem labore & onere conferri.

CAP. VIII.

Jurans non alienare bona Ecclesiæ, non potest alienare ea, quæ sunt de mensa, vel ea de quibus dubitatur, an sint de mensa. hoc dicit, usque ad §. possessiones. Abbas.

Cœlestinus III. *Raven. Archiepiscopo.* (*an.* 1196.)

UT *d* super aliqua: [*& infrà.* α] Sanè quæsivisti à nobis, si possessiones, sive reditus regalium decimationum, & aliunde ex certis locis provenientes, quos prædecessor tuus, quousque diem clausit extremum, ad manus suas tenuit, & in proprium usum excepit vel expendit *e*, nec aliis infeudavit, de mensa sint Archiepiscopi intelligendi & de eis, cùm ex sacramento fidelitatis tenearis Apostol. sedi nihil alienare, contractus alienationis cujuslibet possit intervenire. Tuæ ergo inquisitioni taliter respond. quòd sive intelligantur de mensa, sive non, ut non alienentur, consultius existimamus.

[*α Repositæ quæstionis dubietas Apost. sed: providentiâ enodetur. Romanam Ecclesiam, cui licèt immeriti præsidemus, singulorum consultationibus convenit respondere.*]

Possessiones Ecclesiæ minùs utiles, pro utilioribus de consensu Capituli potest Episcopus permutare vel alienare. h. d.

Possessiones verò, quæ Ecclesiæ tuæ minùs sunt utiles, pro aliis utilioribus de fratrum tuorum & *g* sanioris partis consilio & assensu alienandi seu commutandi liberam concedimus facultatem.

CAP. IX.

Canonicus prædium Ecclesiæ perpetuò locare non potest.

Idem. *Exonen. Episcopo.* (*an. eod.*)

AD *h* audientiam nostram noveritis pervenisse, quòd quidam de canonicis Exonen. Ecclesiæ, quædam prædia ejusdem (inconsultis aliis fratribus) in damnum ejus *i* in perpetuum locaverunt. Ideoque mandamus, quatenus (si verum est quod asseritur) locationes illas legitimè revocare procures: ita quòd si eadem prædia non aliter revocari poterunt *k*, eos, quos noveris harum locationum auctores *l*, ad susceptam inde pecuniam conductoribus refundendam *m* appell. rem. compellas.

CAP. X.

Possessiones, quæ sunt de mensa, non possunt alienari. Et Ecclesiæ consueta regi per regulares, secularibus Clericis conferri non debent. h. d. Joan. de Imola.

Innocentius III. *Archiepiscopo Montis regalis.* (*an.* 1210. *Româ in Siciliam.*)

POssessiones *n* ad mensam tuam vel Capituli pertinentes, alienare non debes: Aut Ecclesias, in quibus Monachi ministrare consueverunt, Clericis vel Laicis assignare.

a *Ex eodem scil. Concilio Toletan. IV. cap.* 66. b *Libertos, duo vetusti codices.* c *Burchard. libr.* 3. *decret. cap.* 144. *Ivo part.* 3. *cap.* 183. d *Vid. l.* 2. & 3. *ff. de diver. temp. præscr.* e *Conductionem. aliter Conditionem* f *aliter, receperit.* g *aliter, remedio.*

a *Liceat.* b *Vigor. al. Vigorniensi.* c *Post Concil. Later. sub Alexand. III. part.* 29. *cap.* 4. & *cap.* 7. *eod. tit. in* 1. *compilat.* d *cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *compil.* e *Hæc duo verba,* vel expendit, *desunt in omnib. antiquis.* f *æstimamus.* g *vel.* h *cap.* 2. *eod. tit. in* 2. *comp. & vid. Anch. cons.* 115. i *al. ita: in damnum Ecclesiæ.* k *poterint, potuerint.* l *actores.* m *referendam.* n *c.* 1. *eod. tit. in* 3. *compil.*

CAP.

CAP. XI.

Restituitur Ecclesia contra alienationem, per quam enormiter fuit læsa. h. d. secundùm lecturam veriorem.

Idem *Episcopo Mauriensi, & Præposito Vleon.* a (*an.* 1210. *in Galliam.*)

AD *b* nostram noveris audientiam pervenisse, quòd cùm Tusien. *c* Monasterium depressum esset onere maximo debitorum, Abbas & Conventus ejusdem villam quandam necessitate coacti, B Laico concesserunt in feudum, tali conditione apposita, quòd idem LXXX. libras persolveret, pro quibus eadem extiterat obligata: quod non distulit effectui mancipare: [*& infrà.* α] Unde *d* humiliter supplicârunt, ut feudum prædictum faceremus ad utilitatem monasterii revocari, præsertim cùm idem Laicus primo anno de ipsius proventibus ultra summam perceperit prætaxatam, & per multos postmodum annos sumpserit ejus fructus: [*& infrà.* β] Quocirca *e* mandamus, quatenus si prædictum monasterium, propter hoc inveneritis enorme dispendium incurrisse, dictum Laicum ut (pecunia, quam pro exoneratione feudi, seu etiam pro utilitate ipsius monasterii expendisse noscitur, ab eisdem Abbate & Conventu receptâ, cùm sibi fructus percepti sufficere debeant pro labore) præfatum feudum eidem monasterio dimittat liberum & quietum, appellatione postpositâ, compellatis.

[α *Verum quia præfatum monasterium, sicut dicunt, enormiter est læsum, in eo quòd de reditibus villæ præfatæ Conventus diebus singulis unum ferculum, & in festis duodecim lectionum, pisces vel aliud æquivalens consuevit percipere.*

[β *Nos igitur sic volentes gravaminibus præfati monasterii providere, quòd aliis non videamur injuriam irrogare.*]

CAP. XII.

Alienatio rei Ecclesiasticæ facta sine legitimo Ecclesiasticarum personarum assensu, non tenet, licèt approbetur per constitutionem Laicorum.

Idem *in Concilio generali.* f (*an.* 1216. *Romæ.*)

CUm *g* Laicis, quamvis religiosis, disponendi de rebus Ecclesiæ nulla sit attributa potestas *h*. quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi: dolemus in quibusdam ex illis *i* sic refrigescere charitatem, quòd immunitatem Ecclesiasticæ libertatis, quam non tantum sancti Patres, sed etiam Principes seculares privilegiis multis munierunt, non formidant suis constitutionibus vel potiùs destitutionibus *k* impugnare *l*, non solum de alienatione feudorum, ac aliarum possessionum Ecclesiarum, & usurpatione jurisdictionum, sed etiam de mortuariis, nec non & aliis, quæ juri spirituali annexa videntur, illicitè præsumendo. Volentes igitur super his indemnitatibus consulere Ecclesiarum, ac tantis gravaminibus providere, constitutiones & venditiones hujusmodi feudorum, seu aliorum bonorum Ecclesiasticorum, sine legitimo personarum Eccles. assensu præsumptas, occasione constitutionis laicæ potestatis (cùm non constitutio, sed destitutio vel destructio dici possit, nec non usurpatio jurisdictionum *m*) Sacri approbatione Concilii decernimus non tenere, præsumptoribus per censuram Ecclesiast. compellendis.

a *Vltien. al. Vlticen; al. Vlcien.* b *C.* 2. *eod. tit. in* 3. *compil.* c *al. Secusien. al. Cussien. vel Cussin. in antiquioribus.* d *Vid. l. quid si minor, §. restitutio. ff. de minor.* e *De intellectu hujus textûs vide latissimè per Covarruv. l.* 1. *var. resol. c.* 3. f *Later. Conc. gener. sub Innoc. III. c.* 44. g *C. unico, eod. tit. in* 4. *compil.* h *facultas.* i *istis.* k *al. destructionibus.* l *Vid. auth. cass. per Barth. C. de sac. sanct. Eccles.* m *jurisdictionis.*

TITULUS XIV.

DE PRECARIIS.

CAP. I.

Breve est, nec potest breviùs summari.

Ex Concilio apud Beluacen. *a* (*in Gallia.*)

PRecariæ de quinquennio in quinquennium secundum auctoritatem & antiquam consuetudinem renoventur.

CAP. II.

Revocat successor precariam per prædecessorem irrationabiliter factam.

Ex Concilio Carthaginen. *b* (*in Africa.*)

DE precariis irrationabiliter factis à Rectoribus Ecclesiarum, se suosque successores pœnâ gravi obligantibus, ut facta ipsorum dissolvere nequeant: Præcipimus, ut nemo successor antecessoris sui pœnâ sit obligatus, sed suæ providentiæ sit concessum, ut si antecessor ejus res Ecclesiæ irrationabiliter distribuit, ab eo ad jus ejusdem Ecclesiæ revocentur.

CAP. III.

Concessio precarii extinguitur voluntate concedentis, aut ei succedentis: precaria autem concessio non.

Gregorius IX. (*an.* 1235. *Romæ.*)

PRecarium *c* utendum conceditur, quamdiu patitur, qui concessit: solvitur quoque obitu ejus, cui concessum est, non *d* etiam concedentis: aut cùm ipsum alienari contingit alicui hoc revocare volenti: quia per conventionem hujusmodi non licet rem alienam invito domino possidere. Porrò precariæ, quæ quandoque de Ecclesiarum possessionibus fieri solent, non sunt pro voluntate concedentium revocandæ. *e*

TITULUS XV.

DE COMMODATO.

CAP. UN.

Commodatarius gratiâ sui tenetur etiam de levissima culpa, non de casu, nisi in tribus casibus hîc positis. Et commodatum ante usum completum non revocatur. h. d.

Idem Gregorius IX. (*an.* 1235. *Romæ.*)

CUm *g* gratiâ sui tantùm quis commodatum accepit, de levissima etiam culpa tenetur: Licèt casus fortuitus (nisi acciderit culpâ suâ, vel intervenerit pactum, seu in mora fuisset) sibi non debeat imputari. Contra eum quoque recte commodati non agitur, nisi post usum expletum, cujus gratiâ res fuerat commodata: Cùm non decipi beneficio nos oporteat, sed juvari.

TITULUS XVI.

DE DEPOSITO.

CAP. I.

Ex deposito facto apud Clericum Ecclesia, non tenetur Ecclesia: nisi in utilitatem Ecclesiæ sit versum.

Alexand. III. London. g *Episc.* (*an.* 1180. *Româ in Angl.*)

GRavis *h* illa querimonia usque ad nos super deposito tuo tibi hactenus denegato pervenit: [*& infrà.* α]. Cùm enim non constet pecuniam tuam, quam ille vir Belial furatus est, in Ecclesiæ utilitatem conversam, non debemus de jure contra Cano-

a *Beluacum, Burch. l.* 3. *c.* 169. *Ivop.* 3. *c.* 230. *& c.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp.* b *Ant. August. in not. antiq. collectionis eod. tit. c.* 2. *ait, se non invenisse in Conciliis hoc caput.* c *Vid. l.* 1. *& ibi gloss. & Bart. ff. eod. tit.* d *Hostiensis legendum seu corrigendum hîc admonet ita: sed non concedentis.* e *Vid. l. creditores. & quod ibi not. Bart. C. de pignor.* f *Vid. text. in §. item is, cui res, Instit. quib. modis re contrahitur obligat.* g *Lundon. al. Ludon. al. Lugdonen. al. Lindonien. al. Linconien.* h *cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p.* 50. *c.* 35.

nicos ejusdem Ecclesiæ præcisè intentare jussionis instantiam, ut tibi eandem reddant pecuniam, personæ, non Ecclesiæ commendatam.

Quocirca suademus, ut in illum furem tuam dirigas actionem, eo quòd (ut audivimus) loculos habet, & ea quæ tibi subrepta sunt, asportavit. Nam & Judicibus dedimus in mandatis, ut illum iniquum sub quæstionibus ad rationem ponant, etiam (si oportuerit) vinculis alligatum, ut dictam pecuniam reddere compellatur: [*& infrà.*] Si autem cum eis amicabiliter poteris de redituum perceptione pacisci, noveris id nobis acceptum.

[*α Duplici nos anxietate perstringens, eò quòd tibi in hoc & deesse non possumus, & adesse non valemus.*]

CAP. II.

Dicit, ad quid tenetur depositarius, & quomodo repetatur depositum.

Gregorius IX. (*an.* 1235.)

BOna fides *a* abesse præsumitur, si rebus tuis salvis existentibus, depositas amisisti. De culpa quoque teneris, si te ipsum deposito obtulisti, vel si aliquid pro custodia recepisses. Pacto verò, culpâ vel morâ præcedentibus, casus etiam fortuitus imputatur. Sane depositori licet pro voluntate sua depositum revocare, contra quod compensationi vel deductioni locus non fuit, ut contractus, qui ex bona fide oritur, ad perfidiam minimè referatur *b*, licèt compensatio admittatur in aliis, si causa, ex qua postulatur, sit liquida, ita quòd facilem exitum credatur habere.

TITULUS XVII.
DE EMPTIONE ET VENDITIONE.

CAP. I.

Cogit Episcopus, ne cariùs vendatur transeuntibus, quàm in mercato venderetur.

Ex Concilio apud Valen. *c*

PLacuit, ut Presbyteri *d* plebes suas admoneant, ut & ipsi hospitales sint, & non cariùs vendant transeuntibus, quàm mercato vendere possunt. Alioquin ad Presbyterum transeuntes hoc referant, ut illius jussu cum humanitate sibi vendant.

CAP. II.

Fraudans mensuras & pondera, triginta diebus in pane & aqua pœnitere debet.

Ex Concilio Moguntin. (*in German.*)

UT mensuræ & pondera justa fiant: [*& j. α*] Si quis justas mensuras & justa pondera causa lucri mutare præsumpserit, 30. dies in pane & aqua pœniteat.

[*α Sicut in divinis legibus sancitum est, & in Capitulari Domini Caroli continetur, sicut & iste sacer Conventus constituit, sic in omnibus observare placet, &c.*]

CAP. III.

Tenet venditio, licèt venditor sit deceptus ultra dimidiam justi pretii, potest tamen venditor agere, ut restituatur res vel justum pretium suppleatur: & si alterum præcisè petit, succumbit.

Alexander III. *Attrebaten. Episcopo.* (*an.* 1170.)

CUm dilecti *e* filii Beluacen. Canonici contra Abbatem & fratres Cariloci *f* proponerent quærimoniam, quod sylvam, quæ Nigravalis dicitur, à quibusdam eorum ignorante Capitulo pro 10. libris, 40. marchas tunc valentem, comparâssent: causam ipsam Morinen. *a* Episcopo & Decano Remen. commisimus terminandam: adjicientes, quòd si uterque causæ cognitioni interesse nequiret, alter in eodem negotio procedere non differret: [*& infrà, α*] Tandem Decanus in illius causæ cognitione processit: & cùm ei per testes *b* constitisset, quòd prædicti fratres sylvam minùs dimidia justi pretii comparâssent pronunciavit *c* venditionem non tenere: & sylvam Beluacen. Ecclesiæ adjudicans, Canonicos in possessionem induxit: [*& infra, β*] Quia verò in arbitrio emptoris est, si velit, supplere justum pretium, aut venditionem rescindere, cùm res minùs dimidia justi pretii *d* comparatur: sententiam ipsam tanquam juri contrariam irritantes, possessionem Monachis judicavimus esse reddendam, salvâ quæstione Canonicis super deceptione pretii, vel consensu Capituli in venditione non habito, & aliâ causâ rationabili, quam Canonici contra Monachos duxerint proponendam.

[*α Cum itaque Decanus partes ad suam præsentiam convocâsset, Abbas & Monachi non ad agendum & respondendum, sed ad quærendum dilationes nuncios destinârunt, asserentes, quòd ad nos miserant, & ad audientiam nostram appellaverant. Verum quia in literis appellatio remota fuerat.*]

[*β Nunciis igitur utriusque partis in nostra propter hoc præsentia constitutis, dum ex parte Canonicorum instanter & sollicitè peteretur auct. Ap. confirmari, habitâ deliberatione cum fratribus nostris & aliis sapientibus, qui leg. bus jurati judicant, eandem sententiam juri contrariam intelleximus.*]

CAP. IV.

Si vir habeat alia bona, unde uxor possit sibi consulere, & consentiente uxore rem propter nuptias donatam uxori vendiderit: emptorem, qui spatio triginta annorum rem possederit, non potest uxor inquietare super ea, maximè si pretium fuit conversum in communem usum viri & uxoris. h. d. secundum intellectum, quem tenet Panor. Et est casus notab. limitans jus civile, secundum Jo. Andr. non oportet adjicere, *maximè*, sed omnia illa tria necessario requiruntur.

Cœlestinus III. (*an.* 1194. *Romæ.*)

PErvenit *e* ad nos, quòd P. miles, A. uxori suæ quandam domum in donationem propter nuptias assignatam, muliere ipsâ expressum dante consensum, B. mulieri vendidit pro certa pecuniæ quantitate: [*& infrà, α*] Prænominato verò milite viam universæ carnis ingresso, relicta ejus venire contra hoc præsumit: allegans dictam domum titulo donationis propter nuptias sibi concessam alienari non potuisse, licèt ejus consensus ipsi noscatur contractui accessisse: *f* Præfata verò B. ex eo nititur se tueri, quòd 30. annis *g* constante illorum matrimonio, domum ipsam bonâ fide, tituloque justo possedit: & quia in communes usus viri & uxoris, illius pretium est conversum, ac factæ venditionis tempore, unde sibi præfata mulier consulere potuisset, in viri facultatibus consistebat. Quia igitur super his nos consulere curâsti: respondemus, prædictam emptricem (si vera sunt, quæ præmisimus) præscriptis occasionibus super ipsa domo non debere ulterius fatigari.

[*α Quam ex eadem venditione B. matrimonio supradicto constante 30. annis liberè pacificeque possedit.*]

CAP. V.

Si in venditione apponitur pactum de recuperanda re post

a *Vid. tex. & ibi plenè per Doct. §. prætereà & is. Inst. quib. mod. re contrah. oblig. & Anton. Gomez. tom. 2. var. res. c. 7.* b *reducatur,* c *Alumnias. al. Aluim. al. Alvernan. al. Alverum. al. Alucen.* d *Burch. l. 2. decr. c. 168. Ivo p. 6. c. 259. & c. 2. eod. tit. in 1. compil. vid. B. Thom. & ibi Cajet. 21. q. 77. art. 1. Covarr. l. 3. c. 14. var. resol.* e *Cap. 4. eod. tit. in 1. comp.* f *Caroli loci.*

a *Morin.* b *Hæc duo verba, per testes, desunt in omnibus manuscr. & aliis antiq. exemplarib.* c *verbum,* pronuntiavit, *deest in antiquis, quod tamen adesse debere postulat series textus.* d *Vide l. 2. C. de rescind. vend. per Pinellum.* e *cap. 2. eod. tit. in 2. comp.* f *Vid. auth. sive a me, C. Vellejanum,* g *al. per 30. annos, &c.*

certum

certum tempus, modico constituto, præsumitur pignus, & non venditio.

Innocentius III. *Episcopo Pallienen.* a (*an.* 1208. *in Angliam.*)

AD nostram *b* noveris audientiam pervenisse, quòd cùm R. laicus lator præsentium *c* ab M. mutuum recipere voluisset, creditor, ne per canonem contra usurarios editum *d*, posset in posterum conveniri, domos & olivas recepit ab eodem titulo emptionis, cùm revera contractus usurarius ageretur *e*: quod patet ex eo, quòd creditor debitori promisit, quòd quandocunque à septennio usque ad novennium daret LX. uncias tarenorum, quæ vix dimidiam *f* justi pretii contingebant, domos ejus restitueret & olivas. Quia igitur fraus & dolus cuiquam patrocinari *g* non debent: mandamus, quatenus si res ita se habent, instrumento venditionis confecto in fraudem canonis promulgati contra usurarios non obstante, prædictum M. ad restituendas domos & olivas ei, ad quem debent hæreditario jure devolvi (cùm debitor sit viam universæ carnis ingressus) per pœnam in Lateran. Concilio contra usurarios promulgatam, appellatione remotâ compellas.

CAP. VI.

Venditor deceptus ultra dimidiam justi pretii, agere potest, ut res sibi reddenti pretium acceptum restituatur, vel justum pretium suppleatur, & in hoc electio est emptoris. h. d. secundùm Antonium.

Idem *Episcopo & Archid. Urbinatensi.* (*an.* 1208.)

CUm causa *h*, quæ inter œconomum monasterii sancti Martini de monte ex parte una, ac cives Viterbienses super casamentis ex altera vertebatur, fuisset aliquamdiu ventilata, cùm constitisset nobis monasterium in venditione ultra dimidiam justi pretii fuisse deceptum: sententiando decrevimus, ut præfati cives aut recepto pretio possessiones restituerent memoratas, aut supplerent, quantum constaret legitimæ venditionis tempore justo pretio defuisse.

CAP. VII.

Ponit tres casus, in quibus re evictâ non tenetur venditor emptori de evictione.

Gregorius IX. (*an.* 1235.)

SI venditori post *i* institutum contra se judicium quis omiserit, ut rem venditam sibi defenderet, nunciare, vel contumaciter abfuit tempore sententiæ promulgatæ, seu per injuriam sententia lata fuit, de evictione juxta legitimas sanctiones agere non valebit.

TITULUS XVIII.
DE LOCATO ET CONDUCTO.

CAP. I.

Excommunicati sunt magistri & scholares Bononienses, qui ante tempus conductionis conducunt hospitia aliorum magistrorum vel scholarium, sine eorum consensu.

Clemens III. (*an.* 1189 *Româ in Flaminiam.*)

EX rescripto *k* literarum Tusculanen. Episcopi nobis innotuit, quòd cùm civitatem Bonon. tempore suæ legationis intrâsset: [&]. α] Constitutionem factam ab Episcopo Portuen. Ap st. l. sed. Leg. & à prædicto Tusculan. Episcopo postmodum confirmatam, videlicet ut nullus Magistrorum *l* seu scholarium super conducendis aliorum hospitiis in læsionem & præjudicium habitantium audeat hospitem convenire, nisi priùs constiterit tempus conductionis elapsum, vel inquilini in hoc suum favorem præstiterint & consensum; cùm idem Portuen. sub excommunicatione *a* hoc prohibuerit, & alter sub pœna anathematis idem decreverit observandum: ratam *b* esse decernimus, & auctoritate Apostolicâ confirmamus: Statuentes, ut à te, frater Episcope, & tuo quolibet successore hoc singulis annis in communi Audientia Magistrorum atque Scholarium recitetur.

[α *Invenit ibi fuisse a bon. mem. W. quondam Portuen. Episcopo constitutum, & sub excommunicatione prohibitum, ne aliqui scholares hospitia majoris mercedis promissione conducerent, ut ea sibi vel majoris gloriæ studio, quasi potentiores in expensis apparere volentes, vel privatæ utilitatis commodo vendicarent. Unde ipse solicitâ provisione considerans, quòd hujusmodi conditionis improbitas & discordiæ fomitem, & impedimenta non modica pareret studiorum: prædictam.*]

CAP. II.

Personæ Ecclesiasticæ locare possunt proventus decimarum his, cum quibus conditio Ecclesiæ sit melior, statuto diœcesani contrario non obstante: & eadem ratio est de aliis rebus Ecclesiæ.

Innocentius III. *Abbati & Conventui S. Petri de Pratel London.* c *diœcesis.* (*an.* 1212. *Româ in Angliam.*)

VEstra nobis relatio declaravit, quòd cùm ad firmam fructus vestrarum dare consueveritis decimarum: [& *infrà.*] Diœces. Episcoporum statuto contrario non obstante, vestrarum decimarum proventus illis liberè locare potestis, cum quibus Ecclesiæ vestræ conditionem poteritis facere meliorem: ita tamen, quòd hujusmodi locatio ad feudum vel alienationem non videatur extendi.

CAP. III.

Propter sterilitatem gravem conductori sine culpa sua contingentem, remittitur pensio pro rata, nisi possit cum ubertate præcedentis, vel sequentis temporis compensari. h. d. usque ad §. verùm.

Gregorius IX. (*an.* 1235. *Romæ.*)

PRopter *d* sterilitatem afficientem magno incommodo conductores, vitio rei, sine *e* culpa coloni, seu casu fortuito contingentem *f*, colonis Ecclesiæ tuæ pro rata pensionis remissio est facienda, nisi cum ubertate præcedentis vel subsequentis *g* anni valeat sterilitas compensari.

Ponuntur hic quatuor casus, in quibus inquilinus potest ante tempus conductionis finitæ licitè expelli. Abbas.

Verùm invito inquilino domum inhabitare vel reficere poteris, si necessitas (quæ tamen non imminebat locationis tempore) id exposcat: remissâ sibi pro residuo temporis pensione: qui etiam inde rationabiliter amovetur, si perversè ibi fuerit conversatus, vel cùm canonem per biennium non solvisset, sibi satisfactione celeri non providit. *h*

CAP. IV.

Emphyteuta Ecclesiæ meliorationes suas vendere non potest, nisi servatis his, de quibus hic. Et si contrà fecerit, vel canonem per biennium non solverit, nec moram posteà celeriter purgaverit, justè potest expelli.

Idem. (*an. eod.*)

POtuit Emphyteuta (Ecclesiâ primitùs requisitâ, eique nunciato, quantùm sibi ab aliis offertur *i*, si nolle se

---

a *Pallionens. al. Cap. Pallion.* b *cap. 1. de empt. in 3. compil.* c *hæc duo verba, lator præsentium, desunt in omnib. antiq. codicib.* d *edictum.* e *extitisset.* f *dimidium.* g *debet l. si in fraudem. C. de leg. 1. l. ex dolo. ff. de dolo. Intellectus. Auth. sive a me. C. ad Vellejan.* h *cap. 2. eod. tit. in 3. comp.* i *Vid. Anton. Gomez. tom. 2. var. resol. c. 2. de empt. & vend.* k *C. un. eod. tit. in 2. comp.* l *Appellatione magistrorum comprehenduntur Doct. utriusque juris. leg. milites. & l. hi qui. ff. ex quib. caus. majores.*

a *Al sub pœna excommunicationis.* b *ratum.* c *Lexonens. al. Londen.* d *Vid. Ant. Gomez. tom. 2. var. res. c. 3. Arium Pinellum in l. 2. C. de rescind. vend. part. 1. c. 3. Parisium cons. 8. l. 1. Guid. Pap. dec. 650.* e *& sine culpa.* f *contingente.* g *sequentis.* h *providerit.* i *Vid. l. 1. §. si rem. ff. dep. & l. domos. §. 1. & utrobique Bart. ff. de leg. 1.*

emere dixerit: vel à denunciationis tempore duorum mensium spatium sit elapsum) meliorationes & jus sibi competens aliis vendere, qui ab emptione hujusmodi minimè prohibentur. Emphyteuta quoque secus præsumendo, vel cessando in solutione canonis per biennium (nisi celeri satisfactione postmodum sibi consulere studuisset) justè potuisset repelli *a*. Non obstante, quòd ei, ut canonem solveret, non extitit nunciatum: cùm in hoc casu dies statuta pro domino interpellet. *b*

TITVLVS XIX.
DE RERUM PERMUTATIONE.

CAP. I.

Princeps potest rem Ecclesiæ immobilem per permutationem acquirere, datâ re meliori vel æquali. h. d. Et in hoc, quod dicit, vel æquali, est casus notabilis.

Ex Concilio apud Silvan. (*an.* 864.)

SI Princeps voluerit rem immobilem sanctis locis præstare, & accipere ab eis aliam immobilem, eoque modo de communi voluntate permutationem contrahere: liceat ei hoc facere, si causa rationabilis id exposcat, & res quam præstiterit, major fuerit, vel æqualis: pragmaticâ sanctione super hoc promulgatâ.

CAP. II.

Permutatio rerum Ecclesiasticarum facta in casu non concesso, seu non servatâ solennitate juris, est revocanda per successorem.

Ex Concilio Beluacen. *c* (*an.* 844.)

UT commutationes rerum Ecclesiasticarum, quæ ab antecessore inconsultè factæ sunt, ab eo, qui successor est, emendentur.

CAP. III.

Mancipia Ecclesiæ non debent permutari nisi ad libertatem, vel nisi sint fugitiva. h. d. cum c. sequenti.

Ex Concilio apud Silvanectum. (*an.* 864.)

MAncipia Ecclesiastica, nisi ad libertatem, non convenit commutari; videlicet ut mancipia, quæ pro Ecclesiastico homine dabuntur, in Ecclesiæ servitute permaneant, & Ecclesiasticus homo, qui commutatur, fruatur perpetuâ libertate. Quod enim semel Deo consecratum est, ad humanos usus transferri non decet.

CAP. IV.

Servi Ecclesiæ cum profanis permutari non possunt, nec alienari, nisi sint fugitivi.

Ex eodem. (*an.* 864.)

INjustum videtur & impium, ut mancipia, quæ fideles Deo, & Sanctis ejus pro remedio animæ suæ consecrârunt, cujuscunque muneris mancipio, vel commutationis commercio iterum in servitutem secularium redigantur, cùm canonica auctoritas servos tantummodò permittat distrahi fugitivos. Et ideò Ecclesiarum Rectores summoperè caveant, ne eleemosyna unius, alterius peccatum fiat. Et est absurdum, ut ab Ecclesiastica dignitate servus discedens, humanæ sit obnoxius servituti.

CAP. V.

Præbendæ pacto præcedente permutari non possunt: Episcopus tamen potest de loco ad locum permutare personas.

Urbanus III. (*an.* 1185. *Romæ.*)

QUæsitum *d* est ex parte tua, si commutationes fieri valeant Præbendarum, cùm commutatio Dignitatum in Turonens. Concilio fuerit interdicta: [*& infrà. α*] Generaliter *e* itaque teneas, quòd commutationes Præbendarum de jure fieri non possunt, præsertim pactione præmissâ quæ circa spiritualia vel connexa spiritualibus, labem semper continet simoniæ.

Si autem Episcopus causam inspexerit necessariam, licitè poterit de uno loco ad alium transferre personas: ut quæ uni loco minùs sunt utiles, alibi se valeant utiliùs exercere.

[*α Sunt enim quidam, qui Præbendæ suæ cedunt, & juri renunciant, ut majorem Præbendam obtineant, vel ex hoc certam summam pecuniæ consequantur, quod quidem honestati est contrarium, & simoniacam proculdubiò continet pravitatem.*]

CAP. VI.

Ecclesiæ jure proprietatis possunt ad invicem permutari: & possessiones earum etiam permutari possunt, & pro minùs valentibus pretium suppleri.

Clemens III. (*an.* 1190.)

AD quæstiones *a* solvendas: [*& infrà.*] Intelleximus ex literis tuis, quòd duæ conventuales Ecclesiæ sunt in tua diœcesi constitutæ, quarum utraque parœcialem habet Ecclesiam cum possessionibus magis alteri, quàm sibi vicinam. Illis autem desiderantibus permutare eas, cùm illarum altera respectu meliorum proventuum plùs abundet, & ideò sibi postulet adjici certam summam pecuniæ numeratæ, ut sic ad æqualitatem permutationis *b* valeant pervenire, utrùm posset id licitè fieri, extitit dubitatum: [*& infrà. α*] Respondemus, quòd cùm de dictis *c* parœcialibus Ecclesiis per se queat commutatio celebrari, & in permutatione possessionum per se non sit inhibitum, si altera ratione possessionum alteri præponderet, pecuniam posse refundi de ipsarum possessionibus ad invicem, prout visum fuerit expedire, refusâ certæ pecuniæ quantitate poterit contractus permutationis iniri, sic tamen *d*, quòd illi contractus nequaquam sibi invicem misceantur.

[*α Quam ob causam sed. Apost. consuluisti. Licèt itaque tuæ discretionis industriam ignorare minimè putemus, quid super eodem articulo sit agendum: nihilominus tuæ prudentiæ.*]

CAP. VII.

Beneficia sua perdunt qui ea propriâ permutant auctoritate.

Innoc. III. *Senon. Archiepiscopo.* (*an.* 1205.)

CUm olim *e* Magister S. & B. Archidiaconatum & Præposituram ad invicem commutâssent: [*& j. α*] Licèt prædictus Magister ab initio sponte fuerit de permutatione confessus, idem tamen B. eam inficiabatur omnino, proponens, quòd ipse Præposituram sine conditione qualibet resignavit, & post resignationem prædicti Magistri Archidiaconatum fuerat assecutus: [*& infrà. β*] Cùm ergo nobis constaret, quòd ipse B. suum præstiterit *f* permutationi consensum, prædictus autem Magister suum publicè fateretur errorem: & hunc Præpositurâ, & illum Archidiaconatu curavimus spoliare, super hoc definitivam contra eos sententiam proferentes.

[*α Magistri ejusdem obtentu causam super hoc bonæ mem. Nascon. Episcopo duximus delegandam. Cumque idem B. ad præsentiam nostram postmodum accessisset, ut in negotio sine suspicione proderet, obtentu ipsius dil. fil. Abbatem Cluniacen. eidem Episcopo duximus adjungendum: verùm cùm propter Abbatis absentiam non fuisset à delegatis pariter ipsis in causa processum, utraque partium se nostro conspectui præsentavit, & audientiam obtinuit coram nobis, &c.*]

[*β Licèt magister ipse proponeret ex adverso, ipsum secum diutiùs de permutatione tractâsse, & complevisse eadem in manibus ven. f. n. Educen. Episcopi quod tractaverant posuisse. Verùm supedictus B. delegatis nostris non deferens, imò veriùs delegantis*]

---

a *Vid. l. insulam. & ibi Doct. ff. de verb. oblig.* b *interpellat.* c *Refertur. in Conc. Meld. c. 23. tanquam ex Conc. apud. Beluac. Bur. l. 3. decr. c. 171. Ivo p. 3. c. 262. & c. 2. eod. tit. in 1. compil.* d *cap. 1. eod. tit. in 2. comp. vid. notata in c. majoribus. sup. de præb. vid. Ægid. Bellamer. tract. de benefic. permut.* e *igitur.*

a *C. 2. eod. tit. in 2. comp.* b *permutationes.* c *prædictis.* d *al. ita: sic tamen, quòd contractus nequaquam sibi ad invicem misceantur.* e *C. un. eod tit. in 1. comp.* f *al. præstiterit permutationi assensum.*

delegantis

delegantis sigilla violavit, & illorum scripta, quæ nobis fuerant præsentanda, non erubuit aperire. Cæterum in nostra præsentiâ constitutus, adversario suo præsente, in excusationem suam propriam proposuit coram nobis, quòd Judices perperam processissent contra ipsum, cùm acta in scriptis minùs fideliter redegissent. Unde timens, ne literas portaret Uriæ, scripta illorum aperuit, & quod suspicatus fuerat, adinvenit. Sanè si quid expediret, meliùs notavisset, vel non recepisset scripta suspecta, vel nobis fideliter retulisset & præsentâsset, & ostendisset causam suspicionis propositæ coram nobis. Præterea cùm non quereretur de Judice, quem ei ex proprio motu concessimus, sed de illo potius, quem ipse duxerat eligendum, & Judices suas nobis literas per eum destinâssent, de ipso pariter conquerentes, verbis ipsius fidem non duximus adhibendam, sed ut in eo saltem puniretur, in quo peccavit contra acta Judicum, quæ temerè violârat, ipsum sicut non debuimus, sic noluimus exaudire, ne videretur ei dolus suus patrocinium attulisse.]

CAP. VIII.

Si permutatio beneficiorum completa est ex una parte, & per alteram stat, quominùs impleatur, restituitur pars ad suum beneficium, & secundùm hoc continet jus.

Idem *Archiepisc. & Præposito sancti Andreæ Colon.* a (*an.* 1206.)

CUm *b* universorum: [& j. α] Intelleximus G. Canonico referente, quod cum ipse & L. Clericus de permutatione Præbendarum suarum inter se tractare cœpissent, quam utilitati utriusque imminere credebant, tandem idem L. Præbenda ejusdem G. cuidam consanguineo suo assignatâ, Præbendam suam ei, sicut promiserat, noluit resignare: [& j.] Cùm igitur deceptis & non decipientibus jura subveniant, licet ipsi per se de jure non possent Ecclesiastica beneficia permutare, ut tamen simpliciter ti venia tribuatur *c*, mandamus, quatenus si constiterit prætaxatum G. taliter fuisse deceptum, amoto à Præbenda sua consanguineo ipsius L. vel quolibet alio illicito detentore, eam restitui faciatis eidem.

[*α Fidelium ab ipso Domino Jesu Christo pastoralis sit nobis cura commissa, solicitudini nostræ incumbit, vel dignoscitur expedire, ut sic debeamus quoslibet in suis rationibus confovere, quòd aliquorum jura in conspectu Ecclesiæ dispendium non sustineant, sed firma & illibata debeant permanere.*]

CAP. IX.

Spirituale cum temporali permutari non potest.

Gregorius IX. *Beton. & Fungin. Abbatibus.* d (*an.* 1235.)

EXhibita nobis Abbatis & Conventûs sancti Martini de Pannonia petitio continebat, quòd cum super causa, quæ inter ipsos ex una parte, & Præpositum Abbaten. *e* ex altera, super quibusdam decimationibus vertebatur, ad C. *f* Capellanum nostrum, tunc in Hungaria commorantem, nostras literas impetrâssent: ipse ac Magister M. in quos utrinque tanquam in arbitros extitit compromissum, arbitrati fuerunt, quòd si dictus Præpositus obtineret decem millia solidorum *g* regalium à Rege Hungariæ concedi monasterio memorato, ipsi ab earundem decimationum petitione cessarent: [& j.] Quocirca, mandamus, quatenus si vobis constiterit de præmissis (cùm permutatio de spiritualibus ad temporalia improbetur) prædictum arbitrium, & quicquid secutum est ex eo vel ob id, irritum decernatis.

a *dl.Colonien.* b *C. 2. de præb. in 3. comp. vid. Covarr. lib. 1. var. resol. c.5.* c *Vid. l. 1. ff. de donat. & l. tutor. ff. de suspect. tut.* d *De Boten, & Singien. Abbat. al. Beton. & Semigien. al. de Beconen. & Simugien. Abb. al. de Becan. & Simigien.* e *Alben. al. Albanen.* f *G.* g *Salium, legitur in 10. Cod manuscr. in uno, solidorum. in alio, solinarium.*

TITULUS XX. DE FEUDIS.

CAP. I.

Si dominus à vasallo recipit feudum in pignus, abstinendo ab ejus servitioo non tenetur computare fructus in sortem. h. d. secundùm intellectum communem. Et est casus singularis, qui alibi non legitur.

Innocentius III. *Marien.* a *Episcopo.* (*an.* 1212. *Romæ.*)

INsinuatione *b* præsentium declaramus, quòd gageriam, quam de feudo Ecclesiæ tuæ ab M. dignosceris recepisse *c*, à te potest liberè detineri, fructibus non computatis in sortem: Ita videlicet, ut quamdiu fructus illos ceperis in sortem minimè computandos, idem M. à servitio, in quo tibi & Ecclesiæ tuæ pro feudo ipso tenetur, interim sit immunis.

CAP. II.

Ponit tres casus, in quibus non obstante juramento de non infeudando, potest Episcopus antiquum feudum ad Ecclesiam reversum novo vasallo concedere. h. d. Et est casus notabilis, interpretans juramentum de non alienando.

Idem *Mediolanen. Archiepiscopo.* (*an.* 1212.)

EX parte tua *d* nostro est Apostolatui reseratum, quod sæpiùs dubitâsti, utrùm cùm contingit vasallum tuum decedere, & ad te feudum ipsius redire, feudum ejus aliis liceat tibi dare, quamvis juramento tenearis astrictus, non infeudare de novo, Romano Pontifice inconsulto? Ad hæc si vasallum tuum feudum alienare contingat, an ipsius filium vel consanguineum ejusdem feudi consortem de ipso valeas investire? Alia quoque dubitatio continebat, ut cùm feudum alienatum reperreris, quod per te facilè recuperare non potes: utrùm possis alicui Laico in feudum illud concedere, qui & illud recuperet, & in feudum per Ecclesiam recognoscat? [& *infrà. α*] In primo ergo casu feudum decedentis libere (si videris expedire) concedas: Atque in secundo filium, vel consanguineum alienantis investias. In tertio feudum alienatum poteris ei licenter *e* concedere, per quem ipsa *f* Ecclesia valeat rehabere.

[*α Nos igitur super his de mente tua scrupulum volentes dubitationis auferre, per a. s. tibi mandamus, quatenus si quando præfati casus emerserint.*]

TITULUS XXI. DE PIGNORIBUS ET ALIIS CAUTIONIBUS.

CAP. I.

Res Ecclesiæ pignorari non debent, nisi ex necessitate & rationabili causa.

Ex Concilio Remen. *g* (*in Gallia.*)

NUllus Presbyter præsumat calicem, vel patinam, vel vestimentum sacerdotale, aut librum Ecclesiasticum tabernario, vel negotiatori, aut cuilibet Laico, vel fœminæ in vadium *h* dare: nisi justissimâ necessitate urgente. Sicut & Zepherinus Papa & Martyr S. Hilarium in suis decretalibus docuit.

CAP. II.

Liber homo non potest pignorari.

a *Maurien.* b *C. 1. eod. tit. in 3. comp. Vid. Covarr. l. 3. var. res. c. 1. & de materia tituli plenè Jul. Clarus tract. de feud.* c *accepisse.* d *C. 2. eod. tit. in 3. comp. Vid. Jul. Clar. de feud.* e *licitè.* f *ipsum.* g *Non invenio in Concil. Remens ei tamen tribuunt Bur. l. 3. decr. c. 104. Ivo p. 2. c. 139. & c. 1. eod. tit. in 1. compil.* h *id est, obligare. est enim modus vulgaris loquendi Gebeven, ut hic ait Hostien.* i *C. 2. eod. tit. in 1. comp.*

Dd

Gregorius III. *Exonien. Episcopo.* (*an.* 736.)

LAtor præsentium: [*& infrà.*] Lex habet *a*, ut homo liber pro debito non teneatur, etsi res defuerint, quæ possint pro debito addici.

CAP. III.

Si Rector Ecclesiæ pro facto proprio rem Ecclesiæ obligavit, cogitur ejus hæres rem redimere, & Ecclesiæ restituere.

Alexander III. *Episcopo Exonien.* (*an.* 1180.)

EX præsentium *b* latoris insinuatione accepimus, quòd sacerdos Ecclesiæ de Offitona *c* calicem argenteum, & medietatem unius breviarii ejusdem Ecclesiæ pro sua necessitate pignori obligavit, & ea, morte præventus, minimè recollegit.

Unde, quoniam indignum est, ut eidem Ecclesiæ res suæ (præsertim quæ sacris ministeriis deputatæ sunt) taliter debeant deperire: mandamus, quatenus si verum est, quod asseritur, filium ejus, qui ex successione ipsius patrimonii jus dicitur obtinere, moneas & compellas, ut ea recolligat, & restituat Ecclesiæ memoratæ.

CAP. IV.

Si usurarius emit rem eo pacto, quòd post tempus restituat eam venditori, recipiendo aliquid ultra sortem, fructibus tamen in ea computatis, judicatur contractus fœneratitius.

Innocentius III. *G. Subdiacono nostro, & P. Canonico* d *Pisano.* (*an.* 1112.)

ILlo vos *e* credimus scientiæ dono vigere: [*& infrà. α*] Sanè intimâstis nobis, quòd causam, quæ vertitur, inter H. & B. filios G. de Cosa *f* ex una parte, & G. filiam T. *g* & hæredes ipsius ex altera, super quibusdam terris *h* præfatis personis pro viginti tribus *i* libris pignori obligatis, vobis duximus committendam: [*& infrà. β*] Ex parte prædictæ G. & hæredum ejus fuit propositum, terras, quas iidem H. & B. repetebant, ab eis non esse pignori obligatas, sed purè venditas: sicut in instrumento confecto exinde continebatur *k*. Præfatus verò H. pro se ac fratre suo firmiter asserebat, terras non esse purè venditas, sed pignori obligatas: cùm venditioni prædictæ talis fuerit adjecta conditio, ut si à tempore contractûs usque ad duos proximos annos præfato T. emptio displiceret, G. pater H. abinde usque ad annum, viginti sex libras (perceptis fructibus computatis in ipsis) dare deberet. Verùm quia ambigitis, utrum pura sit & absoluta venditio, an præfatus contractus pignus debeat judicari? Respondemus, quòd qualiscunque fuerit intentio contrahentium, & ex forma contractûs venditio non appareat conditionalis, sed pura: quamvis per conditionem possit resolvi: ex duobus tamen, quæ in pacto fuerunt expressa, videlicet, quòd fructus percepti deberent in solvenda pecunia numerari, & quòd ultra summam receptam LX. *l* solidi deberent persolvi, contra ipsum emptorem præsumitur vehementer, præsertim cùm usuras consueverit exercere.

[*α Quòd super eo, de quo nos consulere voluistis, quid juris sit liquidò cognoscatis, quia tamen nostrâ postulâstis edoceri responsione, ne sub ipsius expectatione responsionis decisio negotii prorogetur, præsentibus vobis literis duximus respondendum.*]

[*β Dantes vobis per literas nostras in mandatis, ut ipsam G. & hæredes ipsius ad restituendas vineas, & quicquid ultra sortem perceperant ex eisdem, restituerent conquerentibus, per pœnam in Later. Concil. contra usurarios promulgatam cogere curaretis. Vos ut juxta mandatum nostrum procederetis in negotio memorato partes citare curâstis. Cumque in præsentia vestra essent constituta.*]

a C. 2. eod. tit. in 1. comp. b c. 3. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 29. c. 1. c Offen. al. Offic. d Canonicis Pisanis. e c. 2. eod. tit. in 3. comp. Vid. Covarr. l. 3. var. res. c. 9. f Chosa. g Tiberis. h vineis. i al. XCIII. k Vid. l. quòd si nolit. in fin. ff. de ædil. edict. l quadraginta.

CAP. V.

Mulier agit pro dote contra quemlibet detinentem bona mariti.

Idem *Episcopo Aquinati.* (*an.* 1212.)

EX literis *a* fraternitatis tuæ accepimus, quòd causam, quæ vertitur inter R. & A. mulierem, tibi duximus committendam: [*& infrà.*] Si quidem probatum est, quòd pro facinore à marito prædictæ mulieris commisso, eo fugam petente, tam frater mariti *b*, præfatus videlicet R. quàm ipsa mulier (licèt minùs *c* justè) à regio Justitiario capti fuerint, & de ipsius mandato bonorum omnium delinquentis facta distractio, & soluta pecunia mercatori, qui à marito mulieris vulneratus fuerat, & rebus propriis spoliatus: sed quædam possessiones illius penès eundem R. remanserant *d*, quas idem de mandato curiæ retinuit, solutâ pro eis pecuniâ prædicto mercatori, quia emptor alius propter possessionum minutias *e* non extabat: pars verò mulieris æstimationem dotis instantiùs petebat sibi restitui, vel in possessiones, quæ mariti fuerant *f*, ex officio delegationis induci: [*& infrà. β*] Mandamus, quatenus si tibi constiterit ex his, quæ in præsentia tua fuêre proposita & probata, quòd mulier dicit, viro dedisse in dotem, & prædictum R. de bonis fratris aliqua possidere: cùm mulieribus favor multùm in recuperandis dotibus debeatur, & cautum sit in jure, quòd propter maleficium viri mulier remanere non debeat innodata, cùm etiam bona viri mulieri sint pro dote tacitè obligata, & *g* cum suo onere transierint ad quemlibet possidentem: R. prædictum eidem mulieri ad restitutionem dotis eatenus condemnes, quatenus de bonis fratris sui præfati noscitur possidere.

[*α Cum ferè per biennium studuisses, ut eadem causa cum concordia finiretur, partibus non acquiescentibus, accitis viris prudentibus prædicta causa meritis diligenter examinatis. Idem negotium de prudentum virorum consilio ad nostram duxisti præsentiam remittendum, eâ maximè ratione, quâ videtur hoc ad regium judicium specialiter pertinere.*]

[*β Pars autem viri econtrariò respondebat, se non debere super his aliquo modo respondere, quia nihil auctoritate vel voluntate sua distractum fuerat de bonis mariti ipsius mulieris, sed fiscus ea capi fecerat, & mandaverat distrahenda. Sane cùm pars mulieris diceret, de possessionibus viri sui a) qua remansisse, quæ distracta non fuerant, & ex eis sibi satisfieri postularet, ab ea studiosius inquisisti, quanta fuisset pecunia, quæ soluta fuerat mercatori: & ex confessione tibi constiterit utriusque, quòd quidem de immobilibus usque ad XXIV. uncias auri alienatum extiterat, sed prædictus R. se XXIII. vel XXIV. unciis addidisse, & XL. duarum unciarum auri numerum complevisse mercatori. Allegabat quoque præ. R. quòd cum quinque filii essent unius patris, & omnes in paternis bonis succederent, factâ æstimatione totius hæreditatis, non proveniebat ad maritum mulieris de hæreditate paterna, quòd ultra XXIV. auri uncias valeret. Quia verò ad nos eadem causa remissa, non fuit sufficienter instructa, nec nobis constitit, utrùm X. libras Tarenorum, quas petebat mulier, dedisset in dotem, aut idem R. aliquid possidebat de bonis pertinentibus ad fratrem suum virum mulieris prædictæ, nec potuissemus examinationi causæ insistere, tum quia in præsentia tua renunciatum fuit allegationibus & probationibus, sicut dicis, tum quia idonei & sufficientes non venerunt ad nost. præs. responsales, eandem causam tuo duximus examini remittendam, per Apost. sed.*]

CAP. VI.

Si creditor, vel is, qui ab eo causam habet, tot fructus percepit ex pignore, quòd satisfactum est sorti, debet pignus restitui debitori.

a C. 2. eod. tit. in 3. comp. b mariti præfati, &c. c Vid. l. 1. C. ne uxor pro marito. & l. scire. C. quibus modis pign. vel hyp. contr. d remanserunt. e In multis vetustis, inimicitias, quam vocem sensus non admittit. f fuerunt. g Dictio, &, deest in antiquis.

Idem

Idem *R. de Monte Fortino.* (*an.* 1212. *in Latium.*)

CUm *a* contra G. civem Anagninum *b*, super quibusdam possessionibus, quas quondam pater tuus L. de Saul *c* pro certa quantitate pecuniæ obligaverat, & ipsius creditoris hæredes prædicto G. pignoraverant, movisses in nostra præsentia quæstionem, legitimè probavisti, quòd ex earum proventibus tantum fuerat tam ab eodem G. quàm ab aliis, qui eas tenuerant, à tempore quo fuerant obligatæ, perceptum, quòd *d* fructus sorti poterant adæquari. Nos igitur attendentes, quòd in talibus perceptio fructuum in solutione sortis accedat, cùm secundùm canonicas sanctiones fructus restitui, & in sortem debeant computari: considerantes etiam, quòd possessiones ipsæ jam extenuassent penitùs totum onus, & debitum annullàssent, ipsas tibi restituendas esse decrevimus, & te per nuncium nostrum in possessionem induci fecimus corporalem.

CAP. VII.

Si is, qui sub pacto legis commissoriæ pignoravit rem suam, & juravit non contravenire, justè impeditus intra diem statutum non redemit, post diem redimere poterit.

Idem. (*an.* 1212. *Romà in Insubr.*)

SIgnificante R. cive Pisano *e* nobis innotuit, quòd cùm domum suam *f* G. Pisano civi pro 250. libris pignori obligâsset, ac promisisset præstito juramento, quòd nisi domum ipsam statuto termino recolligeret, creditorem ulteriùs super eo minimè molestaret: & intra statutum tempus per certum *g* & fidelem nuncium (prout ei videbatur) creditori pecuniam numeratam remisit, quam idem nuncius infideliter agens, sicut ei injunctum fuerat, non persolvit: & postmodum idem R. ab Imperatore detentus, dicto G. satisfacere non potuit ut debuit: [*& infrà.* α] Cùm igitur pactum legis commissoriæ *h* sit in pignoribus improbatum, & prædictus R. quantùm in eo fuit, juramenti debitum adimplevit: cùm per eum, quem certum nuncium esse sperabat, pecuniam remiserit termino statuto *i*, sed in captione detentus satisfacere non potuit creditori *k*: Mandamus, quatenus si est ita, prædictum creditorem, ut sorte contentus, pensionibus pignoris computatis in eam, illam *l* præfato R. omni dilatione postpositâ resignet (pacto tali vel juramento nequaquam obstante) censurâ Ecclesiasticâ cogatis.

[α *Nunc per Dei gratiam libertati pristinæ restitutus, paratus est pecuniam reddere creditori, licèt ipse prorsus recusaret recipere, quia ei non fuerit statuto termino persoluta.*]

CAP. VIII.

Usufructuarius cavet, quòd fruetur rebus immobilibus salvà ipsarum substantiâ, & pecuniam & æstimationem mobilium, quæ consumuntur usu, finito usufructu restituet.

Gregorius IX. (*an.* 1235.)

CUm *m* constet J. mulierem, uxorem Ogerii *n*, quoad usumfructum filio suo successisse in bonis, quorum proprietas ad M. mulierem, uxorem C. dignoscitur pertinere: Mandamus, quatenus eam ad cautionem idoneam exhibendam, quòd utatur & fruatur salvâ rerum substantiâ rebus *o* immobilibus, quæ usu non consumuntur, ad arbitrium boni viri: Pecuniam verò si quam habuit *p* vel habebit, ac æstimationem bonorum, quæ consumuntur usu, & in hæreditate inventa fuerint, in morte sua dictæ mulieri vel hæredibus ejus restituat, per censuram Ecclesiasticam compellatis.

a *C. 3. eod. tit. in 2. compilat.* b *Anaginen. al. Anugum.* c *Salis.* d *al. in quo fructus.* e *C. unic. eod. tit. in 4. comp.* f *vox,* suam, *deest in antiq.* g *vid. Gomez. tom. 2. var. res. c. 7.* h *vid. Covarr. l. 3. var. res. c. 2.* i *constituto.* k *vid. l. 2. & ibi Cyn. ex quib. caus. ma. & l. 2. & Bart. ff. de in jus voc.* l *illud, in vulgatis. sed perperam, cùm ad domum referri debeat, cujus initio c. facta est mentio.* m *vid. l. 1. C. de usufruct. & Spec. tit. de pign. §. sequitur videre.* n *Ægidii.* o *al. in rebus.* p *habuerit.*

TITULUS XXII.

DE FIDEJUSSORIBUS.

CAP. I.

Breve est, nec potest breviùs summari.

Ex Concilio Cantuatiensi. *b* (*in Angliâ.*)

CLericus *c* fidejussoribus *d* inserviens, abjiciatur.

CAP. II.

Compellitur Clericus servare fidejussorem indemnem per assignationem redituum suorum.

Lucius III. *Elien. Episcopo, &* e *Archidiacono Norvicensi.* (*an.* 1180.)

PErvenit *f* ad nos ex conquestione R. Clerici, quòd cùm ipse pro C. & F. Clericis, mercatoribus Bononiensib. fidejusserit: illis prdscriptam pecuniam non solventibus, coactus est satisfacere de eadem. Ne igitur dispendium patiatur, unde videtur præmium meruisse: Bononiensi Episcopo dedimus in mandatis, ut super debitis illis instrumenta, quæ sunt apud creditores, inspiciat, & eorum transcripta suo sigillo signata vobis mittere non postponat. Mandamus itaque discretioni vestræ, quatenus si ex confessione prædictorum Clericorum, vel aliàs legitimè vobis rem ita se habere constiterit, moneatis eosdem, ut memorato R. pecuniam, quam pro eis solvit, restituant, ipsumque servent indemnem: alioquin de reditibus eorum præscripta debita faciatis exolvi, & damna etiam, quæ propter hoc pertulit, resarciri: aut prædictos reditus sibi assignetis tamdiu sine molestia detinendos, donec ipsa damna resarcita fuerint, & debita sine deminutione soluta. Præfatos verò Clericos, si religionem fidei & juramenti sui eos violâsse constiterit, ab officio & beneficio suspendatis.

CAP. III.

Per districtionem canonicam compellitur debitor à fidejussione absolvere fidejussorem, qui à creditoribus molestatur.

Idem *Cantuariensi* g *Archiepiscopo.* (*an.* 1180.)

COnstitutus *h* in præsentia nostra Magister S. suâ nobis assertione monstravit, quod pro Cancellario tuo tempore Lateranen. Concilii, in quadam summa pecuniæ intercessit: quam quia usque modò debitor non persolvit, se asserit plurimas à creditoribus Bononien. molestias pertulisse, & debitum augmentatum. Ideoque mandamus, quatenus si legitimè tibi de hujusmodi assertione constiterit, præfatum debitorem, ut eum à prædicta intercessione sine dilatione prorsus absolvat, Ecclesiasticâ censurâ *i* compellas. Præsentium quoque auctoritate injungimus, ut si debitum vel accessiones ille negaverit, consuetudine quæ est legi contraria, non obstante, juramentum calumniæ subire cogatur. Prættereà quia difficile foret intercessori suos testes in Angliam ducere, Judicibus Bonon. (satisdatione idoneâ à Cancellario ipso acceptâ, quòd ad testes audiendos vadat vel mittat intra terminum competentem) literis tuis significes, ut eos vice tuâ recipiant & examinent diligenter, & depositiones eorum transmittentes inclusas significent, quanta fides possit instrumentis vel testibus adhiberi.

a *De materia hujus capitis vid. Anton. Gomez. tom. 2. variar. resol. c. 13.* b *Cartuarien. al. Carthaginen.* c *C. 3. eod. tit. in 1. compil.* d *al. fidejussoribus.* e *al. Archiepiscopo.* f *C. 4. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Later. sub Alex. III. p. 23. c. 5.* g *al. Carturiensi.* h *c. 5. eod. tit. in 1. comp.* i *al. disciplinâ.*

CAP. IV.

Si sine licentia Prælati & majoris partis Capituli Religiosus fidejusserit, vel mutuum acceperit, non tenetur Ecclesia, & ipse recipiens punitur, nisi mutuum sit versum in utilitatem Ecclesiæ.

Innocentius III. *in Concilio generali.* a (*an.* 1216.)

QUod *b* quibusdam Religiosis à sede Apost. est prohibitum, volumus & mandamus ad universos extendi *c*: ne quis videlicet Religiosus absque majoris partis Capituli, & Abbatis sui licentia pro aliquo fidejubeat, vel ab aliquo pecuniam mutuam accipiat, ultra summam communi providentiâ constitutam: alioquin non teneatur Conventus pro his aliquatenus respondere: Nisi fortè in utilitatem *d* domûs ipsius manifestè constiterit redundâsse. Et qui contra istud statutum venire præsumpserit, graviori disciplinæ subdatur.

CAP. V.

Ponit tres casus, in quibus fidejussor contra debitorem agit, antequam solvat, ut à fidejussione liberetur.

Gregorius IX. (*an.* 1235.)

EUm, pro *e* quo te fidejussorem obligâsti, si diu in debiti solutione cessavit, aut dissipare bona sua cœpit, seu super hoc condemnatus fuisti, jure poteris convenire, ut te à fidejussione debeat liberare.

TITVLVS XXIII.

DE SOLUTIONIBUS.

CAP. I.

Successor in beneficio tenetur solvere debita prædecessoris pro necessitate Ecclesiæ contracta.

Alexander III. *Decano & Capitulo Morinen.* f (*an.* 1170. *in Angliam.*)

AD hoc *g* in Apostolicæ: [*&* ſ.] Sicut filius debita patris solvere tenetur; ita Prælatus sui prædecessoris, pro Ecclesiæ necessitate contracta.

CAP. II.

Si Prælatus obligat Ecclesiam pro alienis debitis, est suspensus ipso facto ab administratione spiritualium & temporalium, & Ecclesia non tenetur.

Gregor. IX. *universis Ecclesiarum Prælatis.* (*an.* 1234.)

SI quorundam: [*&* ſ.] Firmiter inhibemus, ne quis præsumat Ecclesiam sibi commissam pro alienis gravare debitis, aut literas alicui seu sigilla concedere, quibus possent Ecclesiæ obligari *h*: Decernentes si secùs fuerit attentatum, ad solutionem talium debitorum Ecclesias non teneri. Si quis autem contra præmissa de cætero venire præsumpserit, ab administratione spiritualium & temporalium noverit se suspensum.

CAP. III.

Si Clericus non habeat, unde satisfaciat suis creditoribus, non debet excommunicari, nec aliter molestari: præstabit tamen cautionem saltem juratoriam de solvendo, cùm venerit ad pinguiorem fortunam.

Idem *Decano & I. Canonico Tullen.* (*an.* 1235. *in Galliam.*)

ODoardus *i* Clericus proposuit, quòd cùm P. Clericus, D. Laicus, & quidam alii ipsum coram Officiali Archidiaconi Remen. super quibusdam debitis convenissent, idem in eum recognoscentem hujusmodi debita, sed propter rerum inopiam solvere non valentem, excommunicationis sententiam promulgavit: [*& infrà.*] Mandamus, quatenus si constiterit, quòd prædictus O. in totum vel pro parte non possit solvere debita supradicta, sententiam ipsam sine difficultate qualibet relaxetis, receptâ priùs ab eo *a* idoneâ cautione, ut si ad pinguiorem fortunam devenerit, debita *b* prædicta persolvat.

CAP. IV.

Conquerens se indebitè solvisse, hoc probare debet nisi in casu hic posito.

Idem. (*an.* 1235. *Romæ.*)

IS, qui conqueritur indebitam pecuniam se solvisse, probare tenetur, quòd indebitè sit soluta *c*: Nisi ejus adversarius solutionem inficians exinde convincatur: tunc enim diffitenti onus incumbit probandi, quòd debitum recepisset.

TITVLVS XXIV.

DE DONATIONIBUS.

CAP. I.

Potest intelligi duobus modis: & secundùm primum intellectum, h. d. *Liberalis in donando existimat se debere, quòd donat. Vel sic secundùm alium intellectum: Promittentes aliquid donare, illud tanquam debitum adimplere tenentur.*

Gregorius *d A. Patricio Gallorum.* (*an.* 601. *Romæ.*)

PRudentes: [*&* ſ. *α.*] Hanc *e* sibi quodammodo nobilitas legem imponit *f*, ut debere se, quod spontè tribuit, existimet *g*: Et nisi in beneficiis suis creverit, nihil *h* se præstitisse putet.

[*α Viros sicut estis, Regibus adhærere, multorum solamen est, &c. ut in registro impresso.*]

CAP. II.

Non valet donatio, quam facit Prælatus inconsulto Capitulo, & in damnum Ecclesiæ.

Alexander III. *Parisien. Episcopo* (*an.* 1170.)

FRaternitatem *i* tuam credimus non latere, quòd cùm Episcopus & quilibet Prælatus Ecclesiasticarum rerum sit procurator, & non dominus: conditionem Ecclesiæ *k* meliorare potest, facere verò deteriorem non *l* debet. Accepimus autem, quòd prædecessor tuus graves donationes in rebus Episcopatûs fecit in detrimentum Ecclesiæ, suis Canonicis inconsultis.

Unde quoniam donationes hujusmodi de jure non tenent, indulgemus *m* tibi, ut liceat donationes hujusmodi tam à Clericis, quàm à Laicis legitimè revocare.

CAP. III.

In considerando, an valeat donatio facta per Prælatum, debet attendi quantitas rei donatæ, & loci consuetudo, h. d. inhærendo literæ.

Idem *Vigorien.* n *Episcopo.* (*an.* 1180.)

CÆterùm *o*, si Abbatem donationem cum priore & quibusdam de Conventu, vel solum Abbatem facere contigerit, & posteà Conventûs pars reclamaverit: Datæ rei quantitas, & illius terræ consuetudo (quæ tamen sacris canonibus non obviet) est diligentiùs attendenda: & secundùm hoc est donum ratum vel irritum judicandum.

CAP. IV.

Ecclesia non Vacans, in beneficium concedi non potest, sed in proprietatem sic: de auctoritate tamen Episcopi, & sine præjudicio Prælati.

a *Cap.* 59. b *Can. eod. tit. in* 4. *comp.* c *Vid. l. cum acutissimi. per Bart. C. de fideicom.* d *Vid. Bald. in auth. hoc jus porrectum. C. de sacrosan. Eccles.* e *Vid. Guid. Pap. decis.* 117. *incipit fidejussor potest.* f *al. Norvicen.* g *c.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil.* h *Vid. l. quæ dotis. ff. solut. matr. & l. Lucius, & utrobique Bart. ff. de fide instrum.* i *Odardus, habent antiqua exemplaria. Vid. latè per Bald. in §. fin. Inst. de act.*

a *al. ab ipso.* b *præscripta.* c *Vid. l. cum de indebito. ff. de probat.* d *Aschelpidato l.* 12. e *C.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp.* f *ponit.* g *extimet.* h *nec.* i *Cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *compil.* k *In C. Barb. meliorem potest facere, &c.* l *al. non potest.* m *al. indulgemus, ut tibi liceat, &c.* n *Vigor. al. Wigorien.* o *c.* 3. *eod. tit. in* 1. *comp. & c.* 2. *tit. de consuet. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. p.* 29. *c.* 3.

Idem

Idem *Abbati S. Alberti.* (*an.* 1180.)

COnsultationibus *a*: [*& infrà.*] Donationes verò vel concessiones Ecclesiarum, si quæ fiant privatis personis, viventibus illis, qui ipsas Ecclesias possident, nullius debent esse momenti. Si religiosis fiant locis ab Episcopo, vel ejus auctoritate, ratæ debent haberi: Ita quòd personæ, quæ jam dictas Ecclesias possident, sine ipsorum assensu eis in vita sua non debeant *b* spoliari.

CAP. V.

Non obstante juramento de non infeudando de novo, Prælatus integrare potest feudum, si appareat vasallum in mensura fuisse deceptum.

Innocent. III. *Episcopo Floren.* (*an.* 1212.)

PEr tuas *c* literas proponere procurâsti, quòd cùm quidam Nobiles Florentini tempore schismatis Episcopum Florent. in domo sua tenuerunt, idem Episcopus sedatâ schismatis tempestate, de mandato Alexandri Papæ quatuor modios terræ in feudum concessit eisdem: successor ipsius (prout est moris) de certo feudo præfatos nobiles investivit. Verùm cùm ipsi assignatam terram mensurari fecissent, non nisi duos modios invenerunt, feudum integrari cum instantia postulantes: super quo dubitas, eò quòd non sunt in possessione ipsius, ne de novo videaris illud conferre: [*& infrà.* *α*] Nos igitur attendentes, quòd Ecclesia in actibus suis fraudem non debet aliquam adhibere, respondemus, quòd feudum ipsum securè poteris integrare, cùm terra illa quatuor modiorum ipsis fuerit assignata.

[*α Licèt tibi fidelitatem curaverunt exhibere, & de quatuor modiis fuerint investiti antequam eorum petitioni duceres annuendum, sed. duxisti Apost. consulendam.*]

CAP. VI.

In donationibus plenissima fit interpretatio: & ob hoc clausula onerosa post multas donationes apposita, proximam donationem tantum respicit. h. d. & est casus singularis.

Idem *R.* d *de Burg. & G. Berbur: Abbatibus.*
(*an.* 1213. *Romæ.*)

CUm dilecti *e* filii Abbas & Monachi de Melios proposuerint coram nobis, quòd nobilis vir Alanus quasdam terras à parte ipsius, eorum Ecclesiæ in elemosynam *f* assignatas, violenter redigere cupiat in forestam: [*& infrà.* *α*] Mandamus, quatenus ad sententiam pro ipso monasterio proferendam appell. postpositâ procedatis, cùm ex tenore instrumenti evidenter appareat *g*, quòd hæc fuit mens & intentio donatoris, ut clausula de foresta, quæ in fine ponitur instrumenti, non ad superiorem donationem, quæ tam libera & pura fuit, ut immunis esset *h* vexatione & consuetudine seculari, sed ad inferiorem concessionem, quæ pensionem & determinationem habet insertam, juxta sanum referri debeat intellectum: quia in contractibus plena *i*, in testamentis plenior, in beneficiis quoque plenissima est interpretatio adhibenda.

[*α Eos super his indebitè molestare, vobis dedisse recolimus in mandatis, ut ipsum A. ab ipsorum super illis terris indebita molestatione desistere per cens. Ap. postpon. cogeretis. Verùm cùm super causa ipsâ mandatum Apost. impleretis, diligentius procedentes in causa, partibus in præsentia vestra constitutis, testes recepistis hincinde, & super attestationibus illorum & instrumentis, disputationibus, ac discrepationibus diu habitis in causa ipsa, usque ad sententiæ calculum processistis: causam ipsam sufficienter instructam ad nostram audientiam remittentes. Ut autem per diligentiam nostram finis causæ imponatur, eidem instrumentorum tenorem, depositiones testium & allegationes etiam, prout ea receperatis, sigillorum vestrorum munimine roborata vel consignata, vobis sub sigillo nostro remittimus interclusa per Apost. sed.*]

a *Cap.* 23. *tit. de jur. patr. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. p.* 15. *cap.* 20. b *debent.* c *c.* 2. *eod. tit. in* 3. *comp.* d *al. ita. R. G. de Burg. & G. Burge. Abbatib.* e *cap.* 3. *eod. tit. in* 3. *compil.* f *eleemosynas.* g *apparet.* h *ab omni. in recent.* i *Interpretatio facienda est in meliorem partem, ut res valeat. vid. l. quoties. ff. de reb. dub.*

CAP. VII.

Si Episcopus in Ecclesia, quam de consensu Capituli pio loco concessit, percipiebat certos proventus, illos donâsse videtur: alioquin omnes proventus præter cathedraticum, cedunt pio loco. Et si Episcopus concessit de consensu patroni, intelligitur patronus donâsse jus patronatûs.

Idem *Episcopo Heliensi.* a (*an.* 1213.)

PAstoralis *b* officii: [*& infrà.*] Tua nos duxit discretio *c* consulendos, si Episcopus consentiente patrono viris religiosis aliquam Ecclesiam concedendo, hâc utatur simplicitate verborum: Concedimus vobis illam Ecclesiam: utrùm eo ipso videatur in eorum usus fuisse concessa, vel jus tantummodo patronatûs? Nos autem inquisitioni tuæ duximus respondendum, quòd si Episcopus Ecclesiam illis conferat de consensu patroni, profectò patronus, quod suum est, conferre videtur, jus videlicet patronatûs *d*: & Episcopus, quod temporaliter obtinet in eadem: ut si fructuum Ecclesiæ ejusdem aliquam recipiat portionem, in eorum usus illa portio convertatur. Quòd si ex ipsius proventibus nullam debeat portionem habere, omnes proventus præter cathedraticum in eorum usus credimus convertendos. Sed ut Episcopi donatio sit legitima, consensus est sui Capituli requirendus.

CAP. VIII.

Possunt Hospitalarii in præjudicium suum, se & domum suam alteri religiosæ domui subjicere & donare. hoc dicit, secundùm intellectum glossæ.

Idem *Florentin. & Fesulan. Episcopis.* (*an.* 1213.)

INter dilectos *e* filios Hospitalarios sancti Sepulchri, ac fratres hospitalis S. Allucii, super eodem hospitali quæstione subortâ, cùm iidem Hospitalarii super possessorio, quod semel & iterùm ex causis tamen dissimilibus intentârunt, contrariam sententiam reportâssent: deinde ad petitorium recurrentes, proponere curârunt, quòd cùm G. quondam Rector, & fratres ac patroni ejusdem hospitalis, habito communi tractatu *f* deliberâssent, hospitale ipsum Hospitalariis supponere supradictis, commiserunt in hoc tribus procuratoribus vices suas, communiter statuentes, ut quod per ipsos fieret, acceptarent: qui cum eisdem taliter statuerunt, ut ad ipsum hospitale aliqui mitterentur, qui eorum nomine acciperent *g* assignationem ipsius: cùm autem duos illuc de suis fratribus transmisissent, ipsi donationem & assignationem hospitalis, tam à Magistro, quàm à supradictis procuratoribus, & aliis ejusdem domûs fratribus receperunt: [*& infrà.*] Procurator autem partis alterius ex adverso respondit, quòd prædicta donatio debebat non immeritò retractari: quoniam multis ex fratribus inconsultis à prædicto Rectore, ac paucioribus fratribus excommunicatis & perjuris, de re litigiosâ in fraudem Plebani de Piscia, qui super eodem hospitali moverat quæstionem, fuerat celebrata: [*& infrà.* *α*] Attendentes igitur, quòd fratres & patroni sancti Allucii pro se, imò potiùs contra se turpitudinem allegabant: videlicet perjurium, excommunicationem, & fraudem, non utique contra ipsos, sed ab ipsis commissam, & intelligentes donationem ab eis hospitalariis factam, puram ac simplicem extitisse: quia non

a *al. Helinen.* b *cap.* 4. *eod. tit. in* 3. *comp. Reliquas partes hujus Decr. quære sup. de rescr. pastoralis & aliis locis.* c *fraternitas.* d *Vid. l. Cajus. eum nor. D. de pignor. act.* e *Cap.* 5. *eod. tit. in* 3. *compil.* f *contractu.* g *reciperent.*

deceptoribus, sed deceptis jura subveniunt: unde per ea, quæ superiùs proposita sunt, se contra factum proprium legitimè defendere non valebant, hospitale prædictum cum pertinentiis suis Hospitalariis sancti sepulchri adjudicare curavimus: Ita quod per hanc sententiam diœcesano Episcopo & Plebano de Piscia nullum præjudicium generetur: cùm res inter alios acta non debeat aliis præjudicium generare. *a*

[*α Et hæc omnia proponebat sufficienter per dispositiones testium productorum. Ad hæc verò parte alterâ multipliciter respondente hincinde fuit aliquandiu disputatum.*]

CAP. IX.

Donatio quinquagesima vel centesima, quam facit Episcopus cum gravi Ecclesiæ suæ detrimento, potest legitimè revocari: nec etiam potest ultra quinquagesimam vel centesimam conferre, etiam cessante læsione Ecclesiæ, sine auctoritate superioris.

Idem Innoc. III. *Episc. sancti Andreæ. (an.* 1213. *Romæ. in Scotiam.)*

APostolicæ sedis oraculo *b:* [*& §. α*] Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quod licet sit in canone *c* definitum, ut si quis Episcoporum in parœcia sua monasterium construere voluerit, & de rebus Ecclesiæ, cui præsidet, ipsum dotare, non amplius ibidem, quam quinquagesimam partem, Ecclesiæ verò, quam monasticis regulis informare, vel pro suis propriis magnificare voluerit sepulturis, non amplius quàm centesimam partem censûs Ecclesiæ, cui præest, debeat elargiri: quia tamen in eodem canone consequenter adjungitur, ut hæc *d* temperamenti æquitas observetur, quod cui tribuit, competens subsidium conferat: & cui tollit, damna gravia non infligat: eâ quidem cautelâ servatâ, ut unam tantummodo, quæ placuerit ex his duabus, remunerationem assumat. Hoc semper est observandum, quòd unus Episcopus, vel alius, non solùm non debet ampliùs, sed nec tantum, nec minus cum gravi Ecclesiæ suæ detrimento conferre, sive simul & semel id facere velit, sive pluries successivè, eisdem *e* vel diversis Ecclesiis conferendo. Unde cùm grave detrimentum sive de possessionibus, sive de proventibus ad Episcopalem mensam vel cathedralem Ecclesiam pertinentibus, in quantalibet portione constiterit esse collatum, poterit legitimè revocari, nisi præscriptione vel aliâ exceptione legitimâ actio hujusmodi excludatur. Nam etsi primâ facie præsumatur, quòd collatio quinquagesimæ vel centesimæ partis grave non inferat detrimentum, quia tamen non solùm si sæpè, sed etiam si semel id fiat, ex variis circumstantiis deprehendi potest interdum valdè damnosum: quod quidem magis potest ex ostensione facti, quàm expressione alicujus statuti cognosci: nec quinquagesima, nec centesima semel aut successivè debet cum gravi Ecclesiæ damno conferri. Si verò in tantum abundet Episcopus, ut sine damno Ecclesiæ suæ possit amplius etiam, quàm per quinquagesimam vel centesimam partem necessitati alterius Ecclesiæ subvenire, quamvis per se non debeat summam excedere à canone præfinitam, per quam incautè largiri volentibus est occursum: de superioris tamen auctoritate Pontificis *f* potest etiam in majori summâ inopiæ alterius provideri.

[*α Cum plerunque contingat, quòd Episcopi successivè locis religiosis de reditibus, qui pertinent ad eosdem, ultra quinquagesimam conferant portionem, ita quòd interdum usque ad tertiam partem vel quartam, interdum verò plus minusve hujusmodi reditus minuantur: tua frat. nos consuluit, utrùm successoribus eorundem ea, quæ taliter fuerunt ultra quinquagesimam portionem concessa, licet aliquatenùs revocare. Nos igitur*]

a *Vid. l. transactionem. C. de pact. & l. si petitor. ff. de jud. & l. si unus. §. pacta. ff. de pact.* b *cap. 6. eod. tit. in 3. compilat.* c *Hunc canonem habes in Concil. Tolet. cap. 5. refert Grat. 12. q. 2. c. 73. incipit. bona rei. Ejus canonis verba hic inserit. Innoc. usque ad vers. Hoc semper* d *et per hoc temperamenti.* e *eidem.* f *Vox,* Pontificis, *deest in vetustiorib. Codic.*

CAP. X.

Donatio potest per donatorem, non per hæredem ejus, qui tamen, ob ingratitudinem donatarii revocari, in casibus hic expressis.

Gregorius IX. (*an.* 1235.)

PRopter ejus ingratitudinem, in quem liberalitas est collata, donatoris persona de rigore juris eam potuit revocare *a:* Si fortè in ipsum impias manus injecerit *b*, aut sibi atroces injurias, seu grave rerum suarum damnum, vel vitæ periculum inferre præsumpserit. Quod tamen ad donatoris, qui hoc tacuit, non extenditur successores.

TITULUS XXV.

DE PECULIO CLERICORUM.

CAP. I.

Quæsitum à Rectore Ecclesiæ tempore promotionis nihil habente, præsumitur de bonis Ecclesiæ quæsitum.

Ex Concilio Arelatensi. *c* (*in Galliâ.*)

INvestigandum *d* est, si nihil patrimonii habens Presbyter, quando promotus *e* est ad Ecclesiasticum ordinem, posteà *f* emerit prædia, cujus juris sint: quoniam Ecclesiæ, ad quam nihil habens promotus est, esse debent juxta canonicam auctoritatem.

CAP. II.

De emptis per Prælatum de bonis Ecclesiæ, debet instrumentum confici nomine Ecclesiæ, aliàs debet Prælatus ab administratione removeri.

Ex eodem.

PResbyter *g* cùm Diœcesim tenet: de eis *h*, quæ superemerit, ad ipsius Ecclesiæ nomen scripturam faciat: aut ab ejus ordinatione discedat.

CAP. III.

Quæsita per Episcopum post consecrationem suam, Ecclesiæ relinquenda sunt.

Ex epistola Pii Papæ. *i* (*an.* 153. *Romæ.*)

UT unusquisque *k* Presbyter res, quas post dies consecrationis acquisierit, propriæ Ecclesiæ relinquat.

CAP. IV.

Empta per Prælatum ex emolumentis Ecclesiæ, efficiuntur Ecclesiæ, licèt Prælatus emerit nomine alieno.

Ex Concilio Rhemensi *l* (*in Galliâ.*)

INquirendum est, si quis *m* Presbyterorum de reditibus Ecclesiæ, vel oblationibus, vel votis fidelium, alieno nomine res comparavit *n:* quia sicut nec suo, ita nec alieno nomine Presbyter fraudem facere de facultatibus Ecclesiasticis *o* debet, quoniam hoc sacrilegium *p* est, & par crimini Judæ furis, qui sacras oblationes asportabat & furabatur.

a *Vid. l. 1. & 2. C. de lib. & eorum liber.* b *ingerit.* c *In conciliis editis nondum inveni. Burchard. lib. 3. Decr. cap. 118. & Ivo part. 3. c. 94.* d *Cap. 1. eod. tit. in 1. compilat.* e *provectus.* f *alit. si posteà.* g *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.* h *de his.* i *Videtur sumptum ex Concilio Carthaginens. III. cap. 49. Refert Burchard. lib. 3. decr. cap. 121. Ivo part. 3. cap. 96. Grat. 12. q. 3. c. 1.* k *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp.* l *In Concilio impresso nondum inveni.* m *si aliquis Presbyter.* n *comparaverit.* o *Ecclesiæ.* p *sacrilegum.*

CAP. V.

Meliorationes facta per prælatum in rebus Ecclesiæ, sunt suæ in vita, etiam si dimittat beneficium: sed de his testari non potest, h. d. secundùm intellectum satis notabilem.

Ex Concilio Toletano. *a* (*an.* 589.)

SI quis sanè *b* Clericorum agella vel vineolas in terra Ecclesiæ sibi fecisse probabitur sustentandæ vitæ causâ, usque ad diem obitûs sui possideat: verùm post suum decessum Ecclesiæ restituat, nec testamentario aut successorio jure cuiquam hæredum, prohæredumvè relinquat, nisi forsan cui Episcopus pro servitiis ac præstatione Ecclesiæ largiri voluerit.

TITULUS XXVI.

DE TESTAMENTIS ET ULTIMIS VOLUNTATIBUS.

CAP. I.

Episcopus de rebus patrimonialibus testari potest: de rebus verò Ecclesiæ seu intuitu Ecclesiæ quæsitis, testari non valet.

Gregorius IX. *Antonio Subdiacono.* (*an.* 600. *Româ in Campaniam.*)

QUorundam *c* ad nos relatione pervenit, quòd I. Atellanæ civitatis Episcopus condito testamento in octo unciis substantiæ suæ nurum hæredem instituit, Ecclesiam suam in residuis quatuor. Hortamur igitur, ut solicitè hoc discutias, & quicquid ipsum habuisse patuerit, à qualibet persona detineri nullatenus patiaris, nisi hoc solùm *d*, quod eum ante Episcopatûs ordinem proprium habuisse constiterit. Quicquid verò Ecclesiæ ante ipsius consecrationem fuisse cognoveris, vel in Episcopatûs ordine prædictum Episcopum acquisivisse *e*, in ejusdem Ecclesiæ dominio conservetur.

CAP. II.

Abbatissa testari non potest, etiamsi nunquam induisset habitum Monachalem.

Idem (*an.* 600. *Romæ.*)

QUia ingredientibus: [*& j.*] Gabina *f* Abbatissa conquesta est, S. quondam Abbatissam monasterii sui, postquam regendi suscepit officium, condito testamento legata quibusdam reliquisse, dicens eam usque in diem obitûs sui non induisse habitum Monachalem, sed in vestibus, quibus utuntur loci illius *g* Presbyteri permansisse, sicut & illa, quæ ante ipsam fuerat Abbatissa, & hoc penè *h* ex consuetudine licuisse: [*& j.*] Necessarium ergo visum est, postquam Abbatissa ordinata est, & in monasterio per annos plurimos usque ad obitum præfuit, vestis qualitatem ad culpam fortè Episcopi pertinere, qui eam sic esse permisit, non tamen potuisse præjudicium monasterio irrogare, sed res ipsius eidem loco, ex quo illic ingressa & Abbatissa constituta est, de jure competere.

CAP. III.

Si intra annum à die monitionis non fit executio testamenti per debentem exequi, devolvitur executio ad Episcopum.

Idem. *i* (*an.* 600.)

NOs quidem: [*& j.*] Pervenit ad nos S. de hac luce migrante supremæ voluntatis elogio *k* monasterium præcepisse fundari: cujus desiderium à T. religiosa fœmina ejus hærede protrahitur. Quamobrem te hortamur, ut eam commoneas, quatenus intra annum monasterium, quòd jussum est, debeat ordinare, & cuncta secundùm voluntatem defuncti sine altercatione construere. Quòd si intra prædictum tempus sive in loco, quo constitutum fuerat, seu si ibi non potest, & alibi placet ordinari, rerum implere neglexerit: tunc per te ædificetur, & omnia per te loco ipsi sine diminutione qualibet assignentur. Sic enim secundùm piissimas leges dilatas defunctorum pias voluntates Episcopali decens est studio adimpleri.

CAP. IV.

Debetur legatum, quamvis nudis verbis à testatore sit relictum.

Idem *a* *Petro Subdiacono.* (*an.* 600.)

INdicante: [*& j.*] Cognovimus R. referente, quòd moriens uxor Redempti *b* concham argenteam nudis verbis jussit venundari, & suis dare libertis, & scutellam argenteam cuidam monasterio reliquisse *c*. In quibus voluntatem ejus per omnia volumus adimpleri.

CAP. V.

Non debetur legatum, cùm testator rem non suam, sed Ecclesiæ legavit. h. d. simpliciter inhærendo literæ.

Idem *T. Episcopo.* (*an.* 600. *Româ in Siciliam.*)

FIlius noster F. conquestus est, quòd quondam P. pater suus aliqua Ecclesiæ vestræ, sepulturæ suæ gratiâ, juris alieni reliquit. Et quidem leges seculi hoc habent, ut hæres ad solvendum cogatur, si auctor ejus rem legaverit alienam: sed quia lege Dei, non autem lege hujus seculi vivimus, valdè mihi videtur injustum, ut res tibi legatæ, quæ cujusdam Ecclesiæ esse perhibentur, à te teneantur, qui aliena restituere debuisti.

CAP. VI.

Hæredi non adimplenti jussa testatoris, ab Episcopo interdicitur res à testatore relicta. h. d. inhærendo literæ.

Ex Concilio Maguntino. (*in Germania.*)

SI hæredes jussa testatoris non adimpleverint: ab Episcopo loci illius omnis res, quæ eis relicta est, canonicè interdicatur cum fructibus & cæteris emolumentis: Ut vota defuncti adimpleantur. *d*

CAP. VII.

De bonis per Ecclesiam acquisitis, Clerici testari non possunt.

Ex Concilio Lateran. *e* (*an.* 1179. *Romæ.*)

CUm in officiis charitatis primo loco illis teneamur obnoxii, à quibus beneficium nos cognoscimus recepisse, econtrà quidam Clerici cùm ab Ecclesiis suis multa beneficia perceperint, bona per eas acquisita, in alios transferre præsumunt. Hoc igitur, quia antiquis canonibus constat inhibitum, nos indemnitati Ecclesiarum providere volentes, sive intestati decesserint, sive aliis *f* conferre voluerint, penès Ecclesias eadem bona præcipimus remanere.

CAP. VIII.

Moderatam eleemosynam de bonis per Ecclesiam acquisitis Clerici facere possunt, etiam in ægritudine constituti.

Alexander III. (*an.* 1180. *Romæ.*)

AD hæc *g* præsentibus innotescat, quòd Clerici de mobilibus, quæ per Ecclesiam sunt adepti, de jure testari non possunt? Viventes tamen & sui compotes moderatè valent aliqua de bonis ipsis non ratione testamenti, sed eleemosynæ intuitu erogare in ægritudine constituti.

CAP. IX.

De bonis propriis, vel acquisitis intuitu personæ Clerici testari possunt, de acquisitis intuitu Ecclesiæ non.

a *Concil. Toletan. II.* b *Cap. 4. & cap. 7. eod. tit. in 1. compil.* c *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp.* d *Beat. Thom. 2. 2. q. 185. art. 6. & 7. & ibidem Cajetanum: & Conc. Trident. sess. 25. de reform. cap. 1.* e *acquisisse, in antiq.* f *Sabina Abbatissa questa.* g *ipsius.* h *plenè, in vulgat. sed in regist. Greg. penè.* i *Scilicet Gregor. Januar. Episcopo Caralitano l. 3. epist. 10. regist. & c. 12. eod. tit. in 1. comp.* k *eulogio.*

a *Gregor. in regist. libr. 12. epist 30 & cap. 13. eod. tit. in 1. comp.* b *Recepti, puto esse proprium viri nomen.* c *aliter, reliquisset, sed reliquisse in nostris antiq.* d *impleantur.* e *Sub Alexand. III. cap. 15. & c. 4. eod. tit. in 3. compilat.* f *alii.* g *Post Concil. Lateran. sub Alexand. III. part. 29. c. 8. & c. 5. eod. tit. in 1. compil.*

Idem Alex. III. *Vigilensi* a *Episcopo.* (*an.* 1180. *Româ in Apuliam.*)

QUia *b* nos: [*& infrà. α*] Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd licèt Clerici de his, quæ paternæ successionis vel cognationis intuitu, aut de artificio sunt adepti, seu dono consanguineorum, aut amicorum, non habito respectu ad Ecclesiam, pervenerunt ad ipsos, liberè disponere valeant. De his tamen, quæ consideratione Ecclesiæ perceperunt, nullum de jure possunt facere testamentum.

[*α Duxit tua f. consulendos, utrùm Clerici seculares de mobilibus rebus possint condere testamentum?*]

CAP. X.

Valet testamentum quod parochianus facit coram Presbytero parochiali & duobus testibus: nec valet contraria consuetudo. h. d. inhærendo verbis literæ.

Idem *Hostiensi Episcopo.* (*an.* 1170. *Româ in Latium.*)

CUm esses in nostra præsentia constitutus, proposuisti talem in tuo Episcopatu consuetudinem obtinere, quòd testamenta, quæ fiunt in ultima voluntate, penitùs rescindantur, nisi cum subscriptione septem vel quinque testium fiant, secundùm quod leges humanæ decernunt. Qui vero à divina lege & sanctorum Patrum institutis, & à generali Ecclesiæ consuetudine id noscitur esse alienum cùm scriptum sit *c*: *in ore duorum vel trium testium stet omne verbum*: præscriptam consuetudinem improbamus: & testamenta, quæ Parochiani coram Presbytero suo, & tribus vel duabus aliis personis idoneis in extrema fecerint voluntate, firma decernimus permanere: sub interminatione anathematis prohibentes, ne quis hujusmodi audeat rescindere testamenta.

CAP. XI.

Valet ultima voluntas ad pias causas coram duobus testibus: & est casus singularis.

Idem *Judicibus Velletren.* d (*an.* 1170. *Roma.*)

I. REIatum est *e*, quòd cùm ad vestrum examen super relictis Ecclesiæ causa deducitur, vos nisi septem, vel quinque idonei testes intervenerint, inde postponitis judicare: [*& infrà. α*] Mandamus, quatenus cum aliqua causa talis ad vestrum fuerit examen deducta, eam non secundùm leges, sed secundùm decretorum statuta tractetis, tribus aut duobus legitimis testibus requisitis. Quoniam scriptum est: *In ore duorum vel trium testium stat omne verbum.*

[*α Unde quid hujusmodi causa de judiciis Ecclesiæ, non secundum leges, sed secundum canones debet tractari, & in ipsis divinâ Scripturâ testante duo aut tres idonei testes sufficiunt.*]

CAP. XII.

De propriis potest testari Clericus: in acquisitis per Ecclesiam etiam si sint mobilia, succedit Ecclesia vel successor: potest tamen aliqua servitoribus vel pauperibus elargiri: si autem defunctus habet plures Ecclesias vel beneficia, fiet æque divisio inter illa.

Idem *Electo & Capitulo Cassanen.* (*an.* 1170. *Româ in Calabriam.*)

II. REIatum est *f* auribus nostris, quòd quia statuimus in Lateranensi Concilio *g*, ut bona per Ecclesiam acquisita, ad eam in Clericorum obitu devolvantur: dubitatis, an hoc sit de immobilibus tantum, vel de mobilibus sentiendum: [*& infrà. α*] Respondemus, quòd generaliter bona *h* quælibet per Ecclesiam acquisita, eis *i* debent juxta Lateran. Concilium post acquirentis obitum remanere: Nomine autem Ecclesiæ, non Episcopus vel successor Clerici morientis, ubi est collegium Clericorum, sed communis congregatio intelligitur, quæ rerum illarum debet canonicam distributionem & curam habere. Ubi autem in loco defuncti tantùm est unus ordinandus, is ea bona (si ut & alia ipsius Ecclesiæ) in Dei *a* timore dispenset. Licèt autem mobilia per Ecclesiam acquisita, de jure in alios pro morientis arbitrio transferri non possint: consuetudinis tamen non est improbandæ, ut de his pauperibus & religiosis locis, & illis, qui viventi servierant, sive sint consanguinei, sive alii, aliqua juxta servitii meritum conferantur. Cæterùm, quæ ex hæreditate, vel artificio, aut doctrinâ proveniunt, distribuentur pro arbitrio decedentis. Quia verò nonnulli in diversis Ecclesiis beneficia possident, dividantur, quæ habuerant per æstimationem congruam inter ipsos. *b*

[*α Responsoq; nostro quæris edoceri, si præscripta bona in usus Episcopi, vel eorum qui decedenti successerunt, de jure transeant, vel communi utilitati Ecclesiæ debeant applicari. Primò itaque breviter*]

CAP. XIII.

Tenet testamentum, si quis extremam voluntatem suam alterius dispositioni committit, & dicitur testatus ad pias causas. h. d. secundùm intellectum notabiliorem.

Innocentius III. *Altissiodoren. Episcopo.* (*an.* 1212. *Româ in Galliam.*)

CUm tibi de benignitate *c*: [*& infrà.*] In secunda quæstione dicimus, quòd qui extremam voluntatem in alterius dispositionem *d* committit, non videtur decedere intestatus.

CAP. XIV.

De relictis Ecclesiæ petit Episcopus partem suam; licèt aliquid fuerit sibi a testatore relictum: nisi eo modo & non in fraudem fuerit relictum à testatore, quòd maneret eâ parte contentus, & legatum agnoverit.

Idem *C. t. sancti Laurentii in Lucina Presbytero Cardinali.* (*an.* 1213. *Romæ.*)

OFficii *c*: [*& infrà.*] Secundò quæsivisti, cùm quis in testamento relinquit Episcopo propriam portionem, & alia multa monasteriis vel Ecclesiis, utrùm Episcopus ex illis legitimam possit petere portionem: [*& infrà. α*] Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd si portionem illam cum conditione legavit Episcopo, ut esset illâ solâ contentus, & Episcopus acceptavit: quia per hoc aliis renunciâsse videtur, de cæteris non poterit exigere portionem. Quòd si eam ipsi absolutè reliquit, portionem sibi debitam poterit nihilominus de cæteris vindicare: Si verò constiterit, quod in fraudem modicum constituit mortuarium, ut in cæteris Episcopus portione debitâ fraudaretur (quia fraus & dolus alicui patrocinari non debent *f*) Episcopus portionem ex illis poterit exigere à canone constitutam, salvis indulgentiis Romani *g* Pontificis, quæ quibusdam regularibus sunt concessæ.

[*α Adjiciens autem, cum quis in testamento, in fraudem modicum constituerit mortuarium, & alia dimisit pro animæ sua plura, nihilominus possit Episcopus exigere portionem de illis à canonibus constitutam. Nos autem super his*]

CAP. XV.

Relictum Episcopo contemplatione personæ, non dividitur cum Ecclesia cathedrali: secus si contemplatione Ecclesiæ, sive nihil relinquatur Ecclesiæ, sive aliquid, sive conjunctim, sive separatim. Si autem soli Ecclesiæ est factum relictum, Episcopus habebit portionem canonicam. Præsumitur autem relictum contemplatione Ecclesiæ factum, quando fit ab extraneo habente administrationem: secus si

a *Vigiliensi habent antiq.* b *Post Conc. Lat. sub Alex. III. p.* 29. *c.* 5. *& c.* 6. *eod. tit. in* 1. *comp.* c *Deut.* 17. d *Velleuen.* e *cap.* 10. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lateran. sub Alex. III. p.* 50. *cap.* 8. f *cap.* 2. *eod. tit. in* 2. *comp. Vid. p. a aliis Hostiensem & Covarr.* g *Cap.* 15. h *Vid. Pinellum in Rubr. C. de bonis mater. in* 1. *parte.* i *Codex Barbatia ita: ei debeant, &c. convenit antiqua compilat.*

a *Cum Dei, &c.* b *ipsas.* c *cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *compil.* d *dispositione.* e *cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *compil.* f *Vid. l. hæres. meus. ff. de cond. & demon. & l. in fraud. ff. de jur. fisci* g *Romanorum Pontificum.*

fiat ab administrationem non habente. Cum Ecclesiis verò inferioribus Episcopus non dividit sibi relictum, quia non est sibi tanta communio cum Ecclesiis inferioribus, sicut cum cathedrali.

Idem. (*an.* 1213. *Romæ.*)

REquisisti *a* de his, quæ testator pro anima suâ legat in ultimâ voluntate, qualiter sint inter Episcopum & Ecclesiam dividenda. Et quidem regulariter verum est, quòd Episcopus debet de his secundùm diversas consuetudines tertiam vel quartam portionem habere. Sed considerandum est diligenter, utrùm testator leget hoc modo: Relinquo istud *b* Episcopo, an, relinquo istud Ecclesiæ: vel, relinquo istud Episcopo & Ecclesiæ: an, relinquo istud Episcopo, & illud Ecclesiæ. In primo casu distinguendum est, utrum relinquatur Episcopo ab extraneo, an à propinquo. Si ab extraneo, generaliter verum est, quòd præsumitur esse relictum intuitu Ecclesiæ, non personæ: unde cathedralis Ecclesia de illo potest canonicam petere portionem: quemadmodum Episcopo competit sua portio, si aliquid Ecclesiæ relinquatur: & hoc verum est, nisi testator exprimat, quòd velit illud tantum esse Episcopi, non Ecclesiæ: in quo casu servanda est dispositio testatoris: secùs autem si exprimat, quòd velit esse illud tantùm Ecclesiæ, non Episcopi: quia privata dispositio testatoris non potest generalem constitutionem canonis immutare. Nec est contrarium, quod in canone *c* legitur, videlicet quòd Pontifices, quibus ab extraneis aliquid, aut cum Ecclesia, aut sequestratim dimittitur aut donatur (quia hoc ille, qui donat, pro redemptione animæ suæ, non pro commodo Sacerdotis probatur offerre) non quasi suum proprium, sed quasi dimissum Ecclesiæ, inter facultates Ecclesiæ computabunt: quoniam hoc est verum, cùm testator ita sequestratim legat illud Episcopo, quod non exprimit, utrùm velit ad Episcopum tantùm, non ad Ecclesiam pertinere. Si verò relinquatur illud Episcopo a propinquo, præsumitur esse relictum non intuitu Ecclesiæ, sed personæ: nisi fortè contrarium probetur: & de isto nihil potest Ecclesia petere in vita ejus. Quòd si relinquatur Episcopo & Ecclesiæ, de illo inter ipsos *d* canonica est divisio facienda. Si vero istud Episcopo, & illud Ecclesiæ relinquatur, sive æqualia sive inæqualia sint relicta, reducenda sunt ad divisionem canonicam inter Episcopum & Ecclesiam cathedralem: nisi ambo velint *e* esse testatoris dispositione contenti, quam *f* propter ultimæ voluntatis favorem satis decens est observare, ubi neque fraus intervenit, neque dolus, ne quisquam nimium defraudetur debitâ portione. Secùs autem est, si aliquid legetur Episcopo, & aliqua Capellis vel monasteriis, aut aliis piis locis: nam in hoc casu, quod legatur Episcopo, ejus est præcipuum cum Ecclesia cathedrali, quemadmodum si cuilibet alii legaretur: & de illis *g*, quæ aliis legantur, portionem canonicam nihilominus obtinebit: quoniam non est tanta communio inter Episcopum, & inter capellas & monasteria, seu alia pia loca, quanta est inter Episcopum & Ecclesiam cathedralem, cui est spirituali conjugio copulatus: unde quæ acquirit Episcopus, non illis, sed isti tantùm acquirit. Illud autem est generaliter observandum circa eum, qui potest proprium possidere, prælationem vel administrationem Ecclesiæ non habentem, quod si ei aliquid relinquatur specialiter, non solùm à propinquo, verum etiam ab extraneo, intelligitur esse relictum non intuitu Ecclesiæ, sed personæ, nisi probatio in contrarium appareret: & idcirco de illo nec Episcopus, nec Ecclesia potest in vita ejus sibi aliquid vendicare: & hoc intelligitur esse verum, cùm fraus minimè procuratur: quæ si detecta fuerit, patrocinari non debet.

CAP. XVI.

In bonis patris, matris, & aviæ, habet quis debitam jure naturæ, in qua gravari nequit: & filius rogatus de restituenda hæreditate sub conditione, detrahit debitum jure naturæ, & Trebellianicam, in qua computantur fructus post litis contestationem percepti.

Idem *Episcopo Tuscano.* a (*an.* 1213.)

RAynutius *b* de Clera duas habens filias, Alterocham videlicet & Adjectam, matrem insuper Cleram, & uxorem nomine Adelasiam, in extremis positus condidit testamentum, Alterochæ filiæ puberi ultra dotem, quam ei dederat, domum & quendam hortum in eodem testamento relinquens. Adjectæ verò impuberi reliquit cætera *c* bona sua, adjiciens ut Alterocha & soboles quam gestabat in utero, eidem impuberi succederent, si absque liberis moreretur. Mortuo itaque testatore, tutores impuberis eam cum omnibus bonis eidem relictis à patre, jure Lombardo *d* cuidam P. nomine tradiderunt: quæ filium ex eo suscipiens, tandem sine liberis est defuncta: cujus bona idem P. maritus ejus superstes aliquanto tempore possedit in pace: qui cum alia muliere matrimonium contrahens, & filios suscipiens ex eadem, diem clausit extremum. Postmodum inter Alterocham & filium ejus ex una parte, & filios ejusdem P. & Raynerium tutorem eorum ex altera, super bonis prædictis ejusdem Adjectæ suscitatâ materiâ quæstionis, cœperunt coram G. Judice Tuscanen. adinvicem litigare: coram quo Alterocha & filius ejus bona *e* quondam Raynutii, tanquam ex causa fideicommissi vel substitutionis sibi debita petierunt, tutore filiorum prædicti P. ex adverso dicente, quòd obstabat illis annalis præscriptio, usucapio pro dote, ac longi temporis silentium diuturnum. Insuper allegabat, quod de bonis illis tam tertia Cleræ matris testatoris, & tertia Adelasiæ uxoris ejusdem, quàm quarta per Trebellianum nomine ipsius Adjectæ, erant ante omnia deducendæ. Dictus vero Judex, supradictum Raynerium tutorio nomine pupillorum in restitutione bonorum Raynutii condemnavit, tertiâ Cleræ primò deductâ, quam Adjectæ ac viro suo donaverat: de qua in substitutione, quam fecit Raynutius, non videtur aliquatenus cogitasse: deductâ quoque tertiâ Adelasiæ, quam ipsa P. vendiderat supradicto: præcepit etiam idem Judex, de his rebus illas tertias deducendas, de quibus deduci poterant *f* secundùm Tuscanæ *g* consuetudinem civitatis. Deduci prætereâ quartam per Trebellianum idem Judex injunxit, cum etiam quilibet extraneus restitutione gravatus, eam deducere potuisset: sed utraque pars ab illa sententia provocavit: [*& infra.* α] Cum autem coram G. *h* Diacono Cardin. auditore a nobis concesso fuisset diutiùs litigatum, ipse de mandato nostro sententiam supradicti Judicis, videlicet *i* in eo, quòd dixit tertiam Cleræ, & tertiam Adelasiæ integraliter deducendas, pronunciavit injustam, & ab ea legitimè provocatum, definiens, sic illas tertias deducendas, ut legitima portio jure naturæ debita Alterochæ, illi salva sit in utraque: ad cujus restitutionem dictum Raynerium condemnavit. In eo vero, quòd quartam per Trebellianum idem Judex censuit retinendam,

a *Cap. 3. eod. tit. in 3. comp.* b *In codic. Barb. relinquo istud Episcopo: aut, relinquo istud Ecclesiæ: aut, relinquo istud Ecclesiæ & Episcopo: aut, relinquo istud Eccles. & illud Episcopo.* c *Canon, cujus hic meminit Papa, est in Concil. Agathensi, cap. 6.* d *eos.* e *voluerint.* f *scil. dispositionem.* g *In uno vetusto ita: & de his, quæ suis legantur portionem, &c. In al. o ita: & de his, quæ aliis legantur, Episcopus portionem, &c.*

a *Tuscanen. al. Tusam. al. Tuscul.* b *Rannutius. al. Ranutius. vid. c. 13. tit. de sent. & re jud. in 3. comp.* c *Cætera, habent vetusta: in recentioribus, certa, sed mendose.* d *al. Longobardorum.* e *al. ita: dicta bona quondam Raynutii.* f *potest.* g *Tuscan. al. Tusculana.* h *C.* i *dictis, vid. licet, deest in plurib. antiq.*

sententiam confirmavit ejusdem: ita videlicet, quod fructus de bonis ipsius à tempore litis contestatæ percepti, à prædicto P. & filiis ejus post mortem Adjectæ computentur in ea: qui si suffecerint *a* ad quartam & fructus ejus, eo nomine alia deductio nulla fiat: alioquin juxta quantitatem fructuum perceptorum computationis ratio habeatur. Quia vero Pater Adjectæ ipsam in legitima *b* non potuit aggravare, legitimam ipsam, videlicet ejus partis, quæ sibi debebatur ab intestato, deducendam censuit, & etiam tertiam retinendam, ita quòd deductio fiat tantummodo de his rebus, de quibus secundùm Tuscanæ *c* consuetudinem civitatis fieri consuevit. In eo autem quòd prænominatus Judex condemnavit Rayneriuin nomine pupillorum, ad residui restitutionem Alterochæ ac ejus filio faciendam, ipsius sententiam confirmavit. Nos igitur ejusdem Cardinalis sententiam ratam habentes ipsam auctoritate Apostolicâ confirmamus.

[*α Cum autem propter hoc partes ad nostram præsentiam accessissent, dilect. fil. G. S. Mariæ in porticu Diacon. Cardin. concessimus auditorem.*]

CAP. XVII.

Episcopus compellit fidecommissarios, seu executores testamenti ad exequandas pias voluntates defunctorum, etiam si testator hoc interdixisset.

Gregorius IX. *Nomon: Episc.* d (*an. 1235. in Galliam.*)

TUa nobis fraternitas intimavit, quod nonnulli tam Religiosi, quam Clerici seculares & Laici, pecuniam & alia bona, quæ per manus eorum ex testamentis decedentium debent in usus pios expendi, non dubitant aliis usibus applicare. Cùm igitur in omnibus piis voluntatibus sit per locorum Episcopos providendum, ut secundùm defuncti voluntatem universa procedant, licèt etiam à testatoribus id contingeret interdici: mandamus, quatenus executores testamentorum hujusmodi, ut bona ipsa fideliter & plenariè in usus prædictos expendant, monitione præviâ compellas.

CAP. XVIII.

Filius rogatus restituere hæredstatem, detrahit tertiam jure naturæ, & quartam Trebellianicam: in quibus potest legata relinquere, hæredes instituere, & pœnam imponere.

Idem. (*an. 1235. Romæ.*)

RAynuldus *e* Peponis filius, hæres ab ipso institutus, hoc modo, ut patruis suis hæreditatem restitueret, si absque filiis masculis moreretur; cum eis (mortuo Pepone) super quibusdam bonis hæreditatis ejusdem, in tres arbitros compromisit: quorum duo, mortuo reliquo (prout ex forma compromissi poterant) procedentes, taliter arbitrati fuerunt, quod neutra pars haberet licentiam transferendi quocunque modo in alium res prædictas, nisi in eorum filios masculos ex ipsis legitimè descendentes: & quod contra hoc fieret, non valeret. Porro dictus R. prolem non habens condidit testamentum, in quo medietatem patris suæ de rebus prædictis, quibusdam avunculis suis, aliam vero medietatem & reliqua bona paterna uni ex patruis suis & ejus filiis legavit: adjiciens ut bona, in quibus ex testamento vel ab intestato dicti hæredes R. possent succedere, si venirent contra legatum dictis avunculis suis debitum, ad ipsos pro determinatis portionibus devenirent. Demum eodem R. naturæ debitum persolvente, ac uno ex patruis hæreditatem adeunte prædictam, cùm dicti avunculi adversus eundem patruum ac filios ejus coram Judice *f* communitatis Urbenaten. *g* moverunt quæstionem, petendo pro rata, quæ ipsos contingit, legatum prædictum, & restitui eis, si contra ipsum illi venirent, quæcunque occasione testamenti ejusdem R. ad ipsos pervenerant, vel poterant pervenisse: Præfatus Judex ab illorum impetitione super legato ipsos absolveus, ad restitutionem aliorum bonorum sententialiter condemnavit eosdem. A cujus sententia cùm ambæ partes ad nostram audientiam appellâssent, petente utrâque parte dicti Judicis sententiam infirmari, quatenus contra se fuerat promulgata, & quatenus pro se faciebat, executioni mandari *a*. Dilectus F. noster O. sancti Nicolai in carcere Tullianen. Diacon. Cardin. lite coram se legitimè contestatâ, quoniam idem R. habebat in bonis quondam Peponis patris sui tertiam partem debitam jure naturæ, in qua gravari nequivit, necnon quartam Trebellianicam, quam quilibet extraneus restitutione gravatus deducere potuisset *b*, propter quod in rebus prædictis avunculis legatis portiones easdem habuit R. præfatus, easque potuit in ultima voluntate legare, ac per hoc legatum tenuit usque *c* ad tertiam & quartam præfatas: licet ipsas non expresserit in legando, pronunciavit (non obstante præmisso arbitrio, quod nec *d* legatum teneret, non poterat impedire) Judicem ipsum in eo, quòd super hoc dictum patruum in totum absolvit, qui confessus est se pro medietate possidere prædicta, perperàm judicâsse, condemnavitque ipsum ad restitutionem medietatis tertiæ & quartæ partis ipsius legati pro rata, quæ dictos avunculos de ipso contingit, & in residuo præfati Judicis sententiam confirmavit. Cæterum in eo *e*, quod idem Judex dictum patruum, & ejus filios totaliter in aliis, quæ in secundo articulo petita fuerant, condemnârat, malè ipsum pronunciâsse decrevit, quia filii ejus contra voluntatem testatoris non inveniuntur aliquid commisisse, cùm nihil de petitis reperti fuerint possidere. Verum in portione, quam patruus habebat in bonis illis ratione quartæ & tertiæ prædictorum *f*, quas R. habuit in bonis eisdem *g*, in quibus ejus institutio & legatio ac adjectio pœnæ tenebat, pro rata eosdem avunculos contingente, de prædicto legato confirmavit sententiam Judicis supradicti, eodem patruo & ejus filiis in residuo absolutis, & salvo nihilominus ei ex jure institutionis beneficio legis Falcidiæ *h*, in restitutione præfati legati, si intra tempus legitimum voluntati paruerit testatoris: cùm *i* inventarium fecerit, & contra voluntatem testatoris, lex Falcidia inducatur. Nos itaque ipsius Cardinalis sententiam ratam habentes, eam auctoritate Apostolicâ confirmamus.

CAP. XIX.

Executor testamentarius, qui suscepit illud officium, exequi compellitur.

Idem. (*an. 1235. Romæ.*)

JOannes Clericus & P. Laicus, executores ultimæ voluntatis O. Clerici S. Crucis, qui venerabilibus & piis locis de bonis suis in ultima voluntate legavit, mandans insuper satisfieri creditoribus per eosdem, post mandatum susceptum per diœcesanum *k* cogi debent, testatoris explere *l* ultimam voluntatem.

CAP. XX.

Ponit quædam legata, in quibus non solvitur canonica portio nisi fiat in fraudem.

Idem. (*an. 1235. Romæ.*)

DE his, quæ in ornamentis, vel pro eis *m*, seu fabrica, luminaribus *n*, anniversario, septimo, vigesimo,

a *Sufficiunt.* b *legitimam.* c *Tuscanen.* d *Nomeniens. al. Novien. al. Novioniens.* e *Vid. Ferdin. Vasq. l. 2. de success. creat. §. 20. Torniellum & Marian. Socinum in Rubr. D. de leg. 1.* f *Communis, in antiq.* g *Urbenatensen. al. Urbeneontan. al. Urbenetan. al. Urbenentarine.*

a *Vid. l. etiam. ubi datus ratio hujus dicti ff. de min.* b *Vid. l. in ratione. §. quod vulgo, per Bartol. ff. ad l. Falcid. & authen. de hær. & Fal. in prin.* c *al. quartam partem.* d *quod ne.* e *hoc.* f *prædictarum.* g *ejusdem.* h *Vid. l. ex facto. §. fin. ff. de vulg. & pupil.* i *In vulgatis male, cumque inventarium, &c.* k *alii. diœcesanum Episcopum, &c.* l *adimplere.* m *al. cereis, in vulgat.* n *seu anniversario.*

simo,

simo, tricesimo *a* die, sive aliis, ad perpetuum cultum divinum legantur Ecclesiis vel reliquis piis locis, canonica portio, (dummodo in fraudem non fiat, ut eâ Episcopus seu parochialis Ecclesia debeat defraudari) deduci non debet.

TITULUS XXVII.

DE SUCCESSIONIBUS AB INTESTATO.

CAP. I.

Clericus bona propria dare potest, cui vult: sed si decedat intestatus, & non habet consanguineos, succedit Ecclesia, h. d. junctâ gl.

Ex Concilio apud Altenen. *habito.* b (*in Marchia.*)

SEd hoc *c* ibidem inventum est de Episcopis, Presbyteris, & Clericis, ut *d* si per hæreditatem, vel alio modo intuitu personæ aliquid acquisierint, donare eis liceat, cui voluerint, dum vivunt. Si autem antè obierint, quàm hoc fecerint *e*, altari cui serviunt, omnia perpetuò sanctificentur, & in jus Ecclesiæ tradantur.

CAP. II.

Si olim servus, Presbyter factus intestatus decedat, ejus bona dividuntur secundùm formam hic contentam, h. d. secundùm intellectum singularem, qui hodiè etiam tenet.

Ex Concilio Tribur. *f* (*in Germaniâ.*)

SAncto *g* concilio allatum est, quòd quidam Laici improbè agunt contra Presbyteros suos, ita ut de morientium Presbyterorum substantia partes sibi vendicent, sicut de propriis servis. Interdicimus itaque ne hoc ulteriùs fiat, sed sicut liberi facti sunt ad suscipiendum gradum, & agendum officium divinum, ita nil ab eis præter divinum officium exigatur. Peculium verò ipsorum dividatur in quatuor partes, quarum una Episcopo, altera *h* Ecclesiæ, tertia pauperibus, quarta parentibus assignetur, & si non sint *i* idonei parentes, Episcopus eam recipiat, & in usum Ecclesiæ diligenter distribuat. Et si quis contra hoc præsumpserit, anathematizetur.

CAP. III.

Attigendo duos notabiles & singulares intellectus hujus capituli, summatur secundùm quemlibet intellectum. Et primò sic: *Valet testamentum ad pias causas conditum per verba enunciativa, etiam propter aliud prolata, quanquam successio seu testatio veniat ad exclusionem alterius Ecclesiæ.* Vel aliter secundùm alium intellectum, & sic: *Per unum testem de veritate, & per confessionem etiam incidenter factam probatur oblatio, etiam quoad effectum consequendi bona oblata.*

Innocentius III. *k Murnen. Episcopo.* (*an.* 1210.)

CUm dilectus *l* filius Abbas de Brusia, pro causa, quam adversùs Episcopum Aduen. habebat, diutiùs expectâsset: Abbas proposuit antedictus, quòd Archipresbyter de Alcrio, ad participationem orationum monasterio de Brusa, obtulit se & sua: [*& infrà.* α] Sufficienter intelleximus esse probatum, quòd dictus Archipresbyter agens in extremis, velut ultimam exprimens voluntatem, asseruit se & sua monasterio contulisse. Unde cùm requisitus esset, ut conderet testamentum, respondit se non posse testari *m*, quia se & sua contulerat monasterio supradicto: & licèt unus testis solus dixerit se vidisse, quando se & sua obtulit monasterio: quia tamen alii testes dixerunt se audivisse ipsum in Abbatis præsentia, quod prædictum *n* est, confitentem, non tanquam sufficienter probantes, sed tanquam vehementer adminiculantes, assertionem Abbatis plurimùm adjuvabant. Quia verò pars Episcopi asserebat se velle probare, quòd dictus Archipresbyter in extremis laborans tanquam Phreneticus alienatus erat *a* mente, unde non valuit quod expressit: Nos causam illam *b* tibi sub hac forma duximus committendam, quòd nisi præfatus Episcopus legitimè probaverit, sæpedictum Archipresbyterum suæ mentis compotem non fuisse, cùm ultimam voluntatem expressit, super impetitione monasterii perpetuum ei silentium imponatur, & compellatur restituere monasterio, quæcunque de bonis ipsius Archipresbyteri, vel etiam monasterii occupavit. Si verò legitimè probaverit Archipresbyterum, quæ super ultima voluntate præmissa sunt, alienatâ mente dixisse: ad faciendam ei nomine parœcialis Ecclesiæ (cujus ipse *c* administrationem gesserat, dum vixisset) restitutionem bonorum, quæ ipsius Archipresbyteri fuerant, monasterium condemnetur, cùm idem Archipresbyter ab intestato decesserit: ipsique monasterio super impetitione Episcopi silentium imponatur.

[α *Quibusdam rebus suis usui suo simpliciter reservatis, De manu cujusdam fratris ejusdem cœnobii augmentationem coronæ in signum illius oblationis accepit, & quòd hanc concessionem hoc modo fecisset, & non suo nomine, sed monasterii possidebat, & monasterio quicquid acquirebat, acquireret: sæpe fuit in communi capitulo protestatus, & in hoc etiam publicè per viginti annos ferè idem Presbyter nullo contradicente vel reclamante permansit, ita quòd per publicam famam in omnibus notum erat. Nam Abbas de Bruxia, qui pro tempore fuerat & ipsi Monachi rebus illius non secùs quàm aliis rebus monasterii proprii sciente Episcopo Edunens. qui pro tempore erat, & in nullo penitùs reclamante, publicè utebatur. Id autem quod mente compos dictus Archipresbyter fecerat inter vivos, in ultima voluntate mente sanus, licèt æger corpore, confirmavit. Cumq; idem Abbas & Monachi res sic legitimè datas, & alias quas ipsi Archipresbytero concesserant, ad utendum ad suum monasterium reducere vellent, prædictus Episcopus eis violentiam inferens, non solùm res Archipresbyteri, sed etiam res ipsius monasterii occupavit: quas cum in bona pace repeterent, ipsi rebus illis, ut ei posset grassandi materia plenior indulgeri, sed. Apostolic. appellavit, in octavas sancti Martini proximò præteriti, suæ terminum appellationi præfigens. Econtrà prædictus nuncius Episcopi allegavit, quòd antequam donatio illa facta fuit, Archipresbyter erat positus extra mentem, ita quod cum interrogatus fuisset, An Monachi vis tu habitum suscipere? & respondisset, Volo: statim interrogatus ab alio, Vis tu esse asinus? respondit, volo similiter: sicq; prædicti Monachi eum ad suum monasterium deportârunt, quod idem nuncius se obtulit probaturum, quibus auditis & cognitis.*]

TITULUS XXVIII.

DE SEPULTURIS.

CAP. I.

Decedens intestatus, sepelitur in sepulchro majorum, vel ubi eligitur sepultura: parœcialis tamen Ecclesia habebit canonicam portionem ejus, quod reliquerit Ecclesiæ sepulturæ. h. d. secundùm veriorem intellectum.

Leo III. (*an.* 810. *Roma.*)

NOs instituta *e* majorum Patrum considerantes, statuimus unumquemque in majorum suorum sepulchris jacere: ut Patriarcharum exitus docet *f*. Nulli tamen negamus propriam eligere sepulturam, & etiam alienam. Dominus enim & Magi-

---

a *Hac dictio*, die, *nusquam apparet.* b *Alitens.* c *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp.* d *Dictio*, ut, *deest in omnibus manuscript.* e *perfecerint.* f *Triburiensi.* g *Burch. l.* 2. *Dec. c.* 206. *Ivo p.* 6. *c.* 281. *& c.* 2. *eod. tit. in* 1. *comp.* h *altera verò.* i *sunt.* k *Nivernens. al. Lunens.* l *cap. un. eod. tit. in* 3. *comp.* m *contestari.* n *dictum.*

a *Erat à mente.* b *ipsam.* c *Dictio*, ipse, *deest ut plurimùm in antiq.* d *In uno Vaticano ita: De Sepulturis mortuorum.* e *Post Concil. Lateran. sub Alex. III. p.* 43. *c.* 2. *& Cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *comp. & vid. c.* 2. *eod. tit. lib.* 6. f *Gen.* 49. *Exod.* 14.

ftet alienam elegit, ut propriam. Sed quia dignus est *a* operarius mercede suâ, tertiam partem sui judicii illi Ecclesiæ dari censemus, in qua cœlesti pabulo refici consuevit, ut juxta Apostolum *b* sint consolationum socii, ut fuerunt passionum: & sic demum ubicunque libitum fuerit, eligat sepulturam. Aliter ne fiat auctoritate Domini nostri, qui per Prophetam *c* locutus est, dicens: *Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui*: sub anathematis vinculo detestamur & contradicimus.

CAP. II.

Qui convertitur ad monasterium, medietatem bonorum, qua pro anima sua disposuit, tenetur relinquere Ecclesiæ parochiali.

Leo Papa *omnibus fidelibus per Dardaniam constitutis.* (*an.* 450.)

RElatum est auribus nostris: [*& infrà. α*] Mandamus, ut quicunque amodò in monasterio converti voluerit, sive in morte, sive in vita, omnium rerum & possessionum, quas pro salute animæ suæ decreverit disponere, medietatem *d* Ecclesiæ, ad quam dignoscitur pertinere, relinquat.

[*α Esse quosdam perversè agentes, qui subvertere nituntur, atque dividere conantur Ecclesiæ unitatem, videlicet Abbates, Monachos, qui non zelo charitatis, sed studio rapacitatis invigilant, atque seducere conantur seculares, quos illaqueare possint, ut res suas atque possessiones sive in morte, sive in vita monasteriis suis tradant, & Ecclesiis, quibus subjecti esse videntur, & à quibus baptismum, pœnitentiam, Eucharistiam, necnon pabulum vitæ cum lacte carnis acceperunt vel accipiant, nihil de bonis relinquunt: hunc denique fomitem discordiæ nos animadvertendo modis omnibus inhibere volumus, & ne amplius fiat omnino prohibemus, considerantes, non esse bonum, si illi, qui fuerunt socii passionis secundum Apostolum, sint immunes societate consolationum: & quia dignus est mercenarius mercede suâ, ideò præcipimus, atque*]

CAP. III.

Ubi quis sepulchro majorum relicto, eligit sepulchrum in loco minus religioso, dolo inductus, seu ex contemptu, seu non dimissâ Ecclesiæ suæ canonicâ portione expressè vel tacite, non tenet electio. h. d. salvando istum textum, quantùm fieri potest.

Innocentius III. *e Genuensi Archiepiscopo.* f. (*an.* 1210.)

FRaternitatem *g* tuam non credimus ignorare, mortuorum sepulchra & cœmeteria, apud illas Ecclesias & monasteria ex antiquo esse disposita, in quibus religiosorum fratrum Conventus sunt constituti, & orationes atque Missarum solemnia, tam pro vivis, quam pro defunctis frequentiùs celebrantur. Unde ipsorum devotioni, & extremæ voluntati, qui apud hujusmodi Ecclesias sepeliri desiderant, minimè contradicendum est. Qui verò relictis antiquis Ecclesiis, & patrum, aliorumque parentum suorum sepulchris, contra consuetudinem Patrum Veteris Testamenti, qui cum patribus *h* suis sepulti esse leguntur, ad nova & minùs religiosa loca se transferunt, irrationabiliter & contra antiquam institutionem facere videntur. Unde si P. de Castello contra antiquam & rationabilem consuetudinem aliquid de corpore suo sepeliendo mandavit, hoc non præjudicat rationi, sed viribus debet carere. Quocirca mandamus, quatenus corpus ipsius Monachis sancti Stephani reddi facias, & cum suis patribus sepeliri.

CAP. IV.

Si quis in ægritudine, de qua decedit, offert se & sua monasterio, Ecclesia parochialis habet inde canonicam portionem: secus si in sanitate.

Alexander III. *Episcopo Spalen.* (*an.* 1180.)

DE his *a*, qui in infirmitate vel sanitate cum bonis suis ad religiosa loca se transferunt, nihil tibi vel Ecclesiis, à quibus receperunt salutis pabula, relinquentes: hoc tuæ volumus prudentiæ innotescere, quòd si in ægritudine ipsa ad religionem transeant, dummodo de ægritudine illa decedant, de bonis suis ipsis Ecclesiis, à quibus assumpti fuerint, canonica debet portio exhiberi. Si verò ad religiosa loca se in sanitate transtulerint, de his, quæ locis ipsis conferunt, cogi non possunt, aliquid præscriptis Ecclesiis impertiri, quia liberum est eis tunc bona sua, non solùm religiosis, sed etiam quibuslibet privatis conferre personis.

CAP. V.

Qui sepeliunt parochianum alienum, quem sepelire non debent, coguntur restituere corpus, & quæ ratione ipsius obtinuerunt. hoc dicit, cum cap. sequenti.

Idem. (*an. eod.*)

EX parte *b* Canonicorum Obrigen. *c* nobis est intimatum, quòd Prior de Insula quendam parochianum suum post appellationem ad nos factam in sua Ecclesia sepelivit: [*& infrà. α*] Mandamus, quatenus præfatum Priorem compellas, ut memoratis Canonicis prædicti Parochiani corpus restituat, & exinde *d* amicabiliter conveniat cum eisdem.

[*α Unde quoniam hoc Ecclesiasticæ institutioni contrarium est, & à rationis tramite penitus alienum, ut quis falcem mittat in messem alienam, f. t.*]

CAP. VI.

Summatum est sup. cap. prox.

Idem *Decano & Magistro R. e Ravennaten.* (*an.* 1180. *Romæ in Flaminiam.*)

CUm *f* liberum sit: [*& infrà. α.*] Ad audientiam nostram pervenit ex conquestione Abbatis, & fratrum sancti Martini Laudonens. quod cùm Presbyter quidam corpus cujusdam mulieris (prout in ultima voluntate disposuit) ad eandem Ecclesiam sepeliendum deferret, Monachi S. Vincentii Laudonen. corpus ipsius violenter rapere, & in Ecclesia sua sepelire minimè dubitarunt: [*& infrà. β*] Mandamus, quatenus si ita esse inveneritis, præfatos Monachos compellatis, ut ossa præfatæ mulieris, & beneficia, quæ occasione sepulturæ ipsius recepisse noscuntur, memoratis fratribus cum integritate restituant, & de cætero *g* talia facere non præsumant.

[*α De universis institutionibus sanctorum Patrum apud religiosa loca in ultima voluntate sibi eligere sepulturam canonica proculdubiò obviat rationi, qui devotioni & extremæ voluntati decedentium in hac parte contradicere præsumit.*]

[*β Et hoc idem de filio R. canis præsumpserunt. Super quo utique vehementi sumus admiratione commoti, cùm iidem Monachi & sanctorum Patrum institutionibus contrairent, & privilegia prædec. nostrorum, & nostra quæ prædicti fratres de libera se habere sepultura proponunt, satagunt violare. Inde est quod f. v.*]

CAP. VII.

Mulier nupta liberè potest sibi eligere sepulturam.

Lucius III. (*an.* 1181. *Romæ.*)

DE uxore verò *h*, utrùm quemadmodum vir liberam debet habere sepulturam: Nobis videtur, quòd nulla super hoc inter virum & mulierem *i* sit facienda distinctio, sed utrique in casu isto æqualem esse credimus facultatem, cùm electio ista ad eum potiùs statum pertineat, in quo mulier solvitur à lege viri. *k*

a *Luc.* 10. b 1. *Thessal.* 5. 2. *Corinth.* 1. c *Proverb.* 22. d 13. *quæst.* 2. *c.* 7. e *imò secundus*, *ait Contius:* f *al. Januensi, sed jam alibi monui, olim Genuam, Januam vocatam.* g *cap.* 5. *eod. tit. in* 1. *compil. Vid. Concilium Matisconense secundum, cap.* 17. *Adde quod de hac materia sancitum, & post Decr. c.* 2. *De sepult. lib.* 6. h *Gen.* 50. & 3. *Reg.* 13. *& alibi sæpè.*

a *Post Conc. Later. sub Alex. III. p* 49. *c.* 6. *& Cap.* 6. *eod. tit. in* 1. *compil.* b *cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *comp.* c *Oburgen. al. Obligen.* d *al. aut exinde.* e *Remen.* f *cap.* 2. *eod. tit. in* 2. *comp.* g *In antiq. ita: de cætero similia non præsumant.* h *cap.* 7. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. c.* 6. i *uxorem.* k *Vid. l. in tempus. ff. de hæred. instit. & l. quod sponsa. cum not. C. de donat. ante nupt.*

Pater

Pater filios impuberes, ubi voluerit, potest sepeliri facere, si hoc habet consuetudo loci. h. d.

Utrùm autem pater, quo magis voluerit, minores filios valeat sepelire, non invenimus à sanctis Patribus diffinitum: & propptereà terræ consuetudini decernimus relinquendum.

CAP. VIII.

Si parochianus Ecclesiæ cathedralis alibi sepelitur, de ipsius funeralibus, seu relictis Ecclesiæ sepulturæ, debetur quarta Capitulo Ecclesiæ cathedralis.

Idem *Præposito & Capitulo Faventin.* (*an.* 1181.)

CUm super quodam *a* Capitulo: [*& infrà.*] Præsentium auct. statuimus, ut si aliquem parœcianorum vestrorum alibi contigerit eligere sepulturam, de testamento ipsius quarta vobis portio relinquatur.

CAP. IX.

In quantitate canonica, quæ debetur Ecclesiæ parœciali, statur loci consuetudini.

Clemens III. (*an.* 1190.)

CErtificari voluisti *b* à nobis, quomodo illa clausula, quæ in privilegiis solet apponi, salvâ justitiâ illarum Ecclesiarum, à quibus mortuorum corpora assumuntur: intelligi debeat & exponi. Cùm autem super hoc articulo diversa antecessorum nostrorum manaverint instituta, Leone justitiam illam quandoque tertiam partem, quandoque mediam, & Urbano quartam fore censentibus: nos tale præbemus in hac varietate responsum, ut sicut beatus Hieronymus *c* inquit, unaquæque provincia in suo sensu abundet, secundum rationabilem consuetudinem regionis *d* illa justitia circa medietatem, vel tertiam aut quartam partem pro locorum diversitatibus attendatur.

CAP. X.

Privilegiatis super jure funerandi sepelire possunt illos, qui apud eos eligunt sepulturam, solvendo tamen canonicam portionem Ecclesiæ parœciali. Si verò alios sepeliunt, tenentur restituere, quicquid occasione funeris receperunt.

Innoc. III. *Episc. Claremont. & Abb. Mauricen.* (*an.* 1190.)

IN nostra præsentia *e* costitutis Priore Ecclesiæ Montis Ferrandi, & procuratore Hospitalariorum Claremonten. diœcesis, idem Prior proposuit, quòd prædicti Hospitalarii quosdam parœcianos suos, quorum duo erant intra annos legitimos, receperunt ad Ecclesiasticam sepulturam. Econtra prædictus proposuit procurator, quòd tam ex privilegio, quàm ex indulgentia speciali, licet Hospitalariis omnes passim præter excommunicatos & interdictos, ad Ecclesiasticam sepulturam recipere, qui apud illos elegerint sepeliri, fideique commissa in ultima voluntate relicta possunt licenter accipere, solutâ tantummodo quartâ parœciali Ecclesiæ, de cujus parœcia mortuorum corpora assumuntur, præterquam de equis & armis, quæ indulta sunt ipsis in *f* subsidium terræ sanctæ, de quibus quartam deducere non tenentur: [*& infrà.* α] Talem super his duximus sententiam proferendam, quòd prædicti Hospitalarii de cætero non recipiant parœcianos Ecclesiæ *g* supradictæ ad Ecclesiasticam sepulturam, nisi apud eos *h* elegerint sepeliri: & tunc parœcialis Ecclesia de oblationibus, lectis, & aliis, quæ defunctus pro anima sua in ultima dispositione reliquit, præterquam de equis & armis, recipiat quartam partem, & Hospitalarii residuum habeant, nisi dolo, vel fraude eorum defunctus inductus fuerit ad dispositionem hujusmodi faciendam. Nihilominus ipsis Hospitalariis injungentes, ut de quarta trium millium solidorum Priori satisfaciant memorato, cùm constet eos à parœccianis ejus illos solido, recepisse: nisi sit sufficienter ostensum, quòd eorum oblati vel conversi fuissent. Eisdem prætereà duximus injungendum, quod nisi probaverint, quòd G. *a* parœcianus Prioris, qui fuit interfectus in campis, apud ipsos elegerit sepulturam, universa, quæ ipsius intuitu receperunt *b*, Priori restituant memorato *c*: alioquin quartam partem solummodo restituere teneantur. Pro illis verò, quos constat intra annos legitimos decessisse, quæ sepulturæ eorum gratiâ receperunt, restituant universa.

[α *Cum igitur hæc & alia, quæ coram Episcopo fuerunt proposita, idem nobis fideliter retulisset, auditis & intellectis attestationibus & allegationibus universis, de f. n. consilio.*]

CAP. XI.

Casualiter mortuos privari non debet Ecclesiasticâ sepulturâ.

Idem *Archiepiscopo Turonen.* (*an.* 1190.)

EX parte *d* parentum M. nobis est intimatum, quòd cùm nobilis vir dominus I. de insula Butardi *e*, eidem posuisset insidias, quam solicitaverat sæpe de stupro, & ipsa gartionibus, qui eam rapere nitebantur, super quendam pontem occurreret, tandem fugiens manus illorum, in amnem de ponte cadens fuit casu submersa. Quocirca mandamus, quatenùs cùm illa non spontè præcipitaverit se de ponte, sed (sicut superiùs est expressum) casu ceciderit, corpus ejus tradi facias Ecclesiasticæ sepulturæ: præsertim cùm ex honesta causa fugisse noscatur, & cui communicabatur viventi, communicandum sit jam defunctæ.

CAP. XII.

Si ossa excommunicatorum sunt sepulta in Ecclesiastico cœmeterio, & discerni possunt, debent exhumari & projici: aliàs secùs.

Idem *Nidrosien. f Archiepiscopo.* (*an.* 1190. *in Norvegiam.*)

SAcris *g* est canonibus institutum, ut quibus non communicavimus vivis, non communicemus defunctis: & ut careant Ecclesiasticâ sepulturâ, qui priùs erant ab Ecclesiasticâ unitate præcisi *h*, nec in articulo mortis Ecclesiæ reconciliati fuerint.

Unde si contingat interdum, quòd vel excommunicatorum corpora per violentiam aliquorum *i*, vel alio casu in cœmeterio Ecclesiastico tumulentur, si ab aliorum corporibus discerni poterunt, exhumari debent, & procul ab Ecclesiastica sepultura jactari. Quòd si discerni non poterunt, expedire non credimus, ut cum excommunicatorum ossibus corpora extumulentur fidelium: cùm licèt *k* non obsit justis sepultura nulla vel vilis, impiis tamen celebris vel speciosa *l* non prosit.

CAP. XIII.

Terra cœmeteritata pro sepultura fodienda vendi non debet.

Innocentius III. *Episcopo Magalon.* (*an.* 1208. *Romà in Gothiam Galliæ.*)

ABolendæ consuetudinis perversitas apud Montem Pessulanum (ut dicitur) inolevit, ut decedentibus non priùs permittatur effodi sepultura, quam pro terra, in qua sepeliendi sunt, certum pretium Ecclesiæ persolvatur: [*& infrà.*] Mandamus, quatenus cùm loci diœcesanus existas, inhibeas Clericis, ne quicquam omnino præsumant exigere hac de causa.

CAP. XIV.

Excommunicatus, qui per suum Presbyterum fuit absolutus in morte, in cœmeterio sepeliri debent, & ad satisfaciendum coguntur hæredes.

Gregorius IX. *Episcopo N.* (*an.* 1236.)

a *C.* 8. *eod. tit. in* 1. *comp.* b *cap.* 3. *eod. tit. in* 2. *compilat.* c *al. Lucinium.* d *Vid. l. Labeo. ff. de sup. leg. & l. cum de lanionis.* §. *asinam. ff. de fun. instr.* e *C.* 1. *eod. tit. in* 3. *compil.* f *al.* g *prædicta Ecclesiæ.* h *illos.*

a *W.* b *receperint.* c *Vid. l.* 1. *cum not. C. de inst. & subst. & l. quæ sub conditione.* §. *quoties cum ver. seq. ff. de cond. instit.* d *C.* 2. *ex eod. tit. in* 3. *comp.* e *Dictio*, Butardi, *deest in omib. antiq. exempl.* f *Vitrofiensi Episcopo.* g *c.* 3. *eod. tit. in* 3. *comp.* h *Vid. l.* 2. *ff. de cadav. punit per Bart.* i *al. Laicorum.* k *Hæc verba sunt B. Aug. lib. De cura pro mort. agend. c.* 2. l *pretiosa.*

PArochiano tuo, qui excommunicatus pro manifestis excessibus, videlicet homicidio, incendio, violentâ manuum injectione in personas Ecclesiasticas, Ecclesiarum violatione vel incestu fuit, dum ageret in extremis, *a*, per Presbyterum suum juxta formam Ecclesiæ absolutus, non debent cœmeterium & alia Ecclesiæ suffragia denegari: Sed ejus hæredes & propinqui, ad quos bona pervenerunt ipsius, ut pro eodem satisfaciant, censurâ sunt Ecclesiasticâ compellendi.

TITULUS XXIX. DE PAROCHIIS, ET ALIENIS PAROCHIANIS.

CAP. I.

Inter Episcopum substitutum Episcopo hæretico, & ipsum Episcopum hæreticum reversum, & ex dispensatione receptum, dividitur Episcopatus, modo hìc expresso.

Ex Concilio Africano. *b* (*an.* 402.)

SI Episcopus *c* ex Donatistis ad catholicam unitatem est conversus, æqualiter inter se dividant eas, quæ sic inventæ fuerint, ubi ambæ partes fuerint: id est, ut alia loca ad illum, alia ad alium pertineant, ita ut ille dividat, qui amplius temporis in Episcopatu habet, & minor eligat. Quòd si fortè unus fuerit locus, ad eum pertineat, quem plebs elegerit. Sed si antiqui catholici suum voluerint, & illi suum, qui ex Donatistis conversi sunt, plurimorum voluntas paucioribus præferatur *d*. Si autem partes æquales sunt, majoris temporis Episcopo deputetur *e*. Si autem ita plurima loca inveniuntur, in quibus ambæ partes fuerint *f*, ut non possint æqualiter dividi, velut si in impari numero fuerint, distributis locis, qui parem habent numerum, quicunque locus remanserit, hoc in eo servetur, quod dictum est, cùm de uno loco superiùs tractetur.

CAP. II.

Presbyteri parochiales Dominicis diebus & festivis parochianos alienos ad Missam admittere non debent, si ex contemptu ad eorum Ecclesiam accedunt.

Ex Concilio Naneten. *g* (*in Gallia.*)

UT Dominicis vel *h* festivis diebus Presbyteri, antequam Missam celebrent, plebem interrogent, si alterius parœcianus in Ecclesia sit, qui proprio contempto Presbytero ibi velit Missam audire: quem si invenerint, statim ab Ecclesia abjiciant.

CAP. III.

Episcopus parochianum alterius sine ipsius licentia ordinare non potest, nec eum aliter judicare.

Hadrianus Papa. *i* (*an.* 780. *Romæ.*)

NUllus Episcopus alterius parochianum judicare præsumat: [*& infrà.*] Nam qui eum ordinare non potuit, nec judicare potest.

CAP. IV.

Fines parochiarum, de quibus constat, vel finibus cohærentia, præscribi non possunt.

Urbanus III. (*an.* 1189. *Romæ.*)

SUper eo verò *k*, quod apud vos intelleximus dubitatum, an quod de finibus, & *l* his, quæ finibus cohærent, non præscribendis, statutum per canones esse dignoscitur, sit in parœciarum limitibus *a*, sicut in provincialibus, admittendum: Respodemus, quòd benè videtur in utroque servandum, si fines legitimâ probatione, vel aliàs indubitatâ fide constitit Ecclesiasticâ ordinatione statutos.

CAP. V.

Si parœcianus seu diœcesanus domicilium transfert, primus Prælatus in eo jura Episcopalia seu diœcesana, sive non vindicat: decimæ tamen prædiales illius parœciæ sibi debentur, nisi alteri debeantur ex consuetudine.

Cœlestinus *b* III. (*an.* 1195.)

SIgnificavit *c* nobis Aconen. *d* Episcopus, quòd cùm post recuperationem Aconen. civitatis, ad habitandum in ea se quamplurimi contulissent, qui ante generalem occupationem terræ sanctæ in aliis civitatibus regni Hierosolymitani elegerant mansionem: [*& infrà. α*] Fraternitati tuæ *e* mandamus quatenus prædictorum locorum Prælatos, ut sibi nullam in prædictos Acon. habitatores jurisdictionem usurpent, nec ab eis temporalia exigant, quibus spiritualia non ministrant, districtiore, quâ convenit, compellatis: ita quòd si de agris in eorum parœcia constitutis fructus percipiunt, & in ultramarinis partibus ratione prædiorum decimæ persolvuntur, deinceps eis ipsas cum integritate, persolvant: dicto verò Aconen, tanquam diœcesano suo cogantur de cæteris respondere.

[*α Et in ea residentiam fecerunt aliquantùm, & adhuc etiam resident in eadem, Prælati prædictarum civitatum eos ad solvenda sibi jura Ecclesiastica compellunt. Quia verò transgredi terminos à patribus constitutos, aut falcem mittere in messem alienam non oportet.*]

TITULUS XXX. DE DECIMIS, *f* PRIMITIIS, ET OBLATIONIBUS.

CAP. I.

Exprimit quatuor genera decimarum, quæ ex veteri lege debebantur.

Hieronymus *super Ezechielem*, g (*an.* 390. *in Judæam.*)

DEcimam partem omnium frugum Leviticæ tribui populus ex lege debebat. Rursus ex ipsis decimis Levitæ, hoc est, inferiorum ministrorum gradus, decimas dabant Sacerdotibus. Erant quoque & *b* aliæ decimæ, quas unusquisque de populo Israël in suis horreis separabat, ut comederet eas, cum iret in templum in urbe Hierusalem, & in vestibulo templi Sacerdotes & Levitas ad convivium invitaret. Erant autem & aliæ, quas pauperibus recondebant. At verò primitiæ, quas de frugibus offerebant, non erant speciali nomine definitæ, sed offerentium arbitrio derelictæ. Traditionem quoque accepimus Hebræorum, non lege præcepti, sed arbitrio magistrorum inolitam, quod qui plurimùm, quadragesimam partem dabant Sacerdotibus: qui minimùm, sexagesimam: inter quadragesimam & sexagesimam licebat, quodcunque voluissent, offerre. Quod igitur in Pentateucho dubium derelictum est, hìc *i* specialiter definitur propter Sacerdotum avaritiam, ne amplius à populo exigant in primitiis offerendis.

CAP. II.

Non potest congruè summari, propter varietatem lecturarum.

Paschalis II. (*an.* 1110.)

NNvum *k* genus exactionis est, ut Clerici à Clericis decimas exigant, cùm nusquam in lege Domini

a *Quis dicatur constitutus in extremis, vid. in leg. 3. cum l. seq. ff. de don. caus. mort. Bart. in l. 1. C. de sacrosan. Eccl.* b *c. 85. in Conc. Lat.* c *C. 1. eod. tit. in 1. comp.* d *Vid. l. & suum hæredem. §. fin. cum l. sequent. ff. de pactis.* e *deputentur.* f *fuerunt.* g *Vanoten. al. Naveten. sed legendum Naneten. estq; hoc decretum ibi c. 1. non c. 429. ut refert Bur. l. 2. decr. c. 2. nec cap. 19. ut refert Ivo p. 2. c. 122.* h *c. 2. eod. tit. in 1. compil.* i *Bur. l. 2. decr. c. 39. Ivo p. 6. c. 140. & c. 3. eod. tit. in 1. compil.* k *post Conc. Lat. sub Alex. III. c. ult. & c. 5. eod. tit. in 1. comp.* l *vel.*

a *Liminibus.* b *Clemens.* c *Cap. un. eod. tit. in 2. compil.* d *Ancon.* e *al. vestra.* f *De materia hujus tituli vid. Thom. 22. q. 86. & 87.* g *C. 45. & c. 1. eod. tit. in 1. comp.* h *Hæc dictio, &, deest.* i *al. hoc.* k *Post Conc. Lat. sub Alexand. III. p. 13. c. 16. & c. 17. eod. tit. in 1. comp.*

hoc

hoc legamus: non enim Levitæ à Levitis decimas accepisse leguntur. Illi profectò Clerici, qui à Clericis spiritualium ministeriorum labores accipiunt, decimas eis debent.

CAP. III.

Compositio super decimis non tollitur per privilegium sequens, si de illa mentionem non facit.

Hadrianus *Vigoren. & Herforden. Episcopis.*

(*an.* 1156.)

EX multiplici *a* conquestione V. Presbyteri accepimus, quòd cùm inter Abbatem de Brudeja, de consensu totius Conventûs, & prædictum Presbyterum talis intercesserit *a* conventio, scripto Monachorum authentico roborata, quòd Monachi dicto Presbytero & Ecclesiæ suæ de blado, & universis leguminibus, quamdiu viveret, decimas persolveret, exceptis minutis decimis, quas idem Presbyter quietas clamavit: idem Abbas à nobis privilegium obtinuit, ut de laboribus, quos propriis manibus aut sumptibus excolunt, nulli decimas solvere tenerentur: [*& ī. α*] Unde quia non fuit nostræ intentionis privilegium nostrum conventioni detogare prædictæ: mandamus, quatenus Abbatem & Monachos, ut eandem conventionem (non obstante dicto privilegio, nisi de ipsa contineatur in eo) inviolabiliter teneant & observent, vel exinde secum pacificè conveniant, appell. postpositâ compellatis.

[*α Qui si quidem reversus ad propria tantam apud H. Regem illustrem Angliæ gratiam & favorem invenit, quòd totam terram Rex ipsius villæ, in qua Ecclesia præfati Presbyteri sita est, monasterio ipsius in perpetuam eleemosynam contulit: quo facto præd. Abbas universis colonis illius villæ expulsis, totam terram prædictæ parochiæ excolens propriis sumptibus, Ecclesiæ debites reditus subtraxit.*]

CAP. IV.

Monachi tenentur solvere decimas prædiales, de prædiis noviter cultis, de quibus decimæ priùs solvebantur.

Idem *Thomæ Cantuarien.* c *Archiepiscopo.* (*an.* 1157.)

COmmissum est nobis: [*& infrà. α*] Pervenit *d* ad nos, quòd Monachi de Bosse, Ecclesiæ sanctæ Mariæ, in cujus paroecia commorantur, decimas ex integro non persolvunt. Eapropter mandamus, quatenus eos, ut decimas de terris cultis, in quibus olim domus constructæ fuerant, præfatæ Ecclesiæ cum ea integritate persolvant, quâ priusquam in eadem paroecia morarentur, solebant persolvi, compellas. Et sicut etiam de pascuis olim decimæ persolvebantur, ita nunc de eisdem ad frugum fertilitatem translatis, decimas volumus absque deminutione persolvi.

[*α A Deo dispensationis officium admonet, & exhortatur multipliciter, ut universis Christi fidelibus & Ecclesiis debeamus utiliter providere, atque integra jura sua nos oportet atque illibata conservare.*]

CAP. V.

Per excommunicationem compellitur quis ad solvendas decimas de molendinis, & aliis hîc contentis, & cap seq. hoc dicitum *seq.*

Alexander III. *Cantuarien. Archiep. & ejus Suffraganeis.* (*an.* 1170.)

PErvenit *e* ad nos: [*& infrà. α*] Mandamus, quatenus paroecianos vestros monere curetis, & si opus fuerit, sub excommunicationis districtione compellere, ut de proventibus molendinorum *f*, piscariarum, fœno, & lana, decimas Ecclesiis, quibus debentur, cum integritate persolvant.

[*α Quòd cùm parochiani vestri decimas bonorum suorum consueverint Ecclesiis, quibus debentur, cum integritate persolvere: nunc tam laudabili consuetudine prætermissâ, quidam ex eis de lana, & de fœno, & de proventibus molendinarum & piscariarum ipsis Ecclesiis subtrahere non verentur. Quoniam igitur institutioni divinæ manifestiùs obviant, qui decimas ipsas Ecclesiis non persolvunt. f. v. per Ap. s. p.*]

CAP. VI.

Summatum est cum præcedenti, & declaratur, ut in præcedenti dictum est.

Idem *Vintonien.* a *Episcopo.* (*an.* 1170.)

NUncios *b*: [*& infrà. α*] Mandamus, quatenus paroecianos tuos de apibus, & de omni fructu decimas persolvere Ecclesiasticâ districtione compellas.

[*α Et literas tuæ f. eâ quâ decuit benignitate recepimus, & petitiones tuas, quoad licuit, curavimus exaudire, sicut illius personæ, quam purâ in Domino & ferventi charitate diligimus: & cujus commodis & profectibus intendere volumus diligenter. Cùm igitur ad officium tuum spectent ea, in quibus nostri præcepti desideres nostrâ auct. muniri, tantò in his debuisti faciliùs exaudiri, quantò ipsam eorum specialiùs salutem respiciunt, de quibus in extremo judicio redditurus es rationem. Inde est, quod f. t. per Apost. sed. præd.*]

CAP. VII.

Decima fructuum statim cùm collecti sunt, solvi debet, non deductis expensis.

Idem *Exonien. Episcopo.* (*an.* 1170.)

CUm homines *c* de Hortona, de frugibus (IX. partibus sibi retentis) decimam Ecclesiæ, cujus parochiani sunt, sine deminutione solvere teneantur: & antequam id faciant, servientibus & mercenariis suis de frugibus non decimatis debita tetius anni pro servitio suo impendant, tunc demum de residuo decimam persolventes: Mandamus, quatenus eos cogatis, ut decimam statim *d* fructibus collectis persolvant, atque de subtractis & retentis dignam satisfactionem exhibere procurent.

CAP. VIII.

Privilegiati super decimis non solvendis, de iis prædiis, quæ ab aliis conducunt, decimam solvere tenentur.

Idem *Monachis de Neuclan.* e (*an.* 1180. *Romæ.*)

DIlecti *f* filii Abbas & fratres sanctæ Crucis, suâ nobis conquestione monstrârunt, quòd prædia, unde decimas, & in magna parte sustentationem consueverunt habere, à plerisque Laicis conduxistis, & recepistis ad firmam. Unde quoniam iidem fratres ex hoc gravantur enormiter, nec fuit intentionis nostræ, aut antecessorum nostrorum, ut de possessionibus, quas conduxistis *g*, decimas non solvatis: mandamus, quatenus de prædiis, quæ conduxistis *h* in paroeciis suis, de quibus consueverunt decimas percipere, plenariè solvatis eisdem, vel cum ipsis amicabiliter componatis.

CAP. IX.

Revocatur privilegium, si ex postfacto incipit enormiter nocivum esse.

Idem *Abbati & fratribus Dolon.* i

(*an.* 1180.)

SUggestum *k* est ex parte vestra, quòd Abbas & fratres monasterii de Ursin. decimas à vobis auferre conantur. Discr. v. mandamus, quatenus cum prædicto Abbate & fratribus super ipsis decimis componatis: nam quando Rom. Ecclesia ordini vestro privilegia de decimis dederat, ita erant ratæ Abbatiæ vestri ordinis, quòd exinde nulli poterat de jure scandalum suboriri: sed nunc in tantum augmentatæ sunt, ac possessionibus

---

a *C. 17. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. sub Alexand. III. p. 13. c. 11.* b *intervenerit.* c *Hunc existimo esse B. Thom. Cantuar. Arch. qui circa ann. Christi* 1171. *pro libertate Ecclesiæ asserendæ martyrio traditur sub Alex. III.* d *c. 3. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. p. 13. c. 12.* e *c. 2. eod. tit. in 1. compil.* f *vid. l. si manifestè. C. de serv. & aqua. per Bart. & l. 1. ff. de aqua plu. arcen.*

a *Vigorienf. ac. Vuintonien.* b *C. 18 eod. tit. in 1. compil. & post Conc. p. 4. c. 3.* c *C. 4. eod. tit. in 1. comp.* d *de fructibus.* e *Nembio. al. Norvolo, Nevelo. al. Nevolesia.* f *C. 6. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. p. 13. c. 2.* g *conducitis.* h *quæ à laicis, &c.* i *Dolen.* k *C. 9. eod. tit. in 1. compilat. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 13. c. 4.*

ditatæ, quod multi viri Ecclesiastici de vobis apud nos querelam *a* sæpè proponunt.

CAP. X.

Cistercienses, Templarii, & Hospitalarii decimam prædiorum suorum quæ propriis manibus aut sumptibus excolunt, solvere non tenentur: alii verò religiosi non solvunt decimas de hortis & nutrimentis animalium, nec de novalibus quæ propriis manibus ac sumptibus excolunt.

Idem *Terraconensi* b *Archiepiscopo.* (*an.* 1170. *in Hispaniam.*)

EX parte *c* tua ad nos noveris pervenisse, quòd albi Monachi & nigri, & quidam alii *d* religiosi, Ecclesias tuæ jurisdictionis reditibus decimarum, occasione privilegiorum, quæ sibi Romana indulsit Ecclesia, spoliare præsumunt. Sanè nolumus te latere, quòd prædecessores nostri ferè omnibus religiosis decimas laborum suorum concesserant. *e.* Sed prædecessor noster Hadrianus solis fratribus Cisterciensis ordinis, & Templariis, & Hospitalariis, decimas laborum suorum, quos propriis manibus vel sumptibus colunt, indulsit: cæteris vero, ut de novalibus suis, quæ propriis manibus vel sumptibus excolunt, & de nutrimentis animalium suorum, & de hortis suis decimas non persolvant: quem sumus super his imitati. Quare ii, quibus hoc indultum est, hac occasione decimas de aliis rebus Ecclesiæ suæ non possunt subtrahere, vel sibi aliquid ulteriùs vindicare.

CAP. XI.

Privilegium super decimis laborum non extenditur ad terras, quæ aliis traduntur excolendæ.

Idem. (*an. eod.*)

LIcèt *f* de benignitate sed. Apost. sit vobis indultum, ut de laboribus, quos propriis manibus, vel sumptibus colitis, nemini decimas solvere teneamini: propter hoc tamen non est licitum vobis decimas de terris vestris subtrahere, quas aliis traditis excolendas.

CAP. XII.

Privilegium super decimis laborum, etiam ea, quæ non sunt novalia, comprehendit.

Idem.

AD audientiam *g* nostram: [*& infrà.* α] Illud privilegii capitulum prava quidam interpretatione pervertentes, quo Cisterciensibus indulgetur, ne de laboribus quos propriis manibus aut sumptibus excolunt, aliquis decimas ab eis exigat: asserunt, quòd pro laboribus novalia intelligi debent: [*& infrà.* β] Mandamus, quatenus non permittatis hoc fieri: nam si intelligeremus tantummodo de novalibus, ubi ponimus *h* de laboribus, de novalibus poneremus. *i*

[α *Noveris pervenisse, quòd cùm quidam vestrûm à dil. filiis nostris, fratribus Cistercien. ordinis de laboribus, quos propriis manibus aut sumptibus excolunt, decimas exigere & extorquere conantur.*]

[β *Verum quoniam fratres præscripti ordinis de benignitate Apost. fovere debemus & volumus, & ne ullus contra eos materiam habeat malignandi, vel eos contra justitiam molestandi quamlibet, attentius providere volentes, f. v.*]

CAP. XIII.

Decimæ novalium debentur Ecclesiæ, in cujus parœcia surgunt: si verò non sunt in certa parœcia, debentur diœcesano, qui potest sibi retinere, vel alteri Ecclesiæ concedere.

Idem *Brixien. Episcopo.* (*an.* 1170.)

QUoniam *k* à nobis sollicitudo tua requisivit, quid de decimis novalium tuæ diœcesis tibi sit statuendum: Respondemus, ut si terræ, quæ arabiles sunt, intra certam alicujus Ecclesiæ parœciam fuerint, decimas earum (tuâ parte retentâ) eidem Ecclesiæ facias assignari. Alioquin ipsa secundùm discretionem à Deo tibi datam, alii *a* Ecclesiæ deputare, vel ad opus tuum poteris retinere.

CAP. XIV.

Decimæ possunt exigi.

Idem *Remen. Archiepisc.* b (*an.* 1180.)

PArochianos: [*& infrà.* α] Cùm decimæ non ab hominibus, sed ab ipso Domino sint institutæ, quasi debitum exigi possunt.

[α *Verò tuos ad solvendas decimas Ecclesiis, quibus eas debent, Ecclesiasticâ debes severitate compellere.*]

CAP. XV.

Decima Laico jure hæreditario concedi non potest.

Idem *Ambianen.* c *Episcopo.* (*an.* 1170.)

AD hæc *d* donationem decimæ, quam Abbas sancti S. de Monstrali cuidam Laico concessit per successionem tenendam: (Quoniam sanctuarium de jure hæreditario possideri non debet) viribus carere decernas: & Laicum (nisi decimam ipsam ipsi Ecclesiæ liberè resignaverit) vinculo excommunicationis adstringas.

CAP. XVI.

Judæi coguntur prædiales decimas solvere, aut prædia dimittere.

Idem *Marsilien.* e *Episcopo.* (*an.* 1170.)

DE terris, quas Judæi colunt, tuæ *f* prudentiæ respondemus, ut eos ad decimas persolvendas *g*, vel possessiones penitùs renunciandas, cum omni districtione compellas, ne fortè occasione illâ Ecclesiæ valeant suo jure fraudari.

CAP. XVII.

Decimæ vel oblationes Ecclesiæ Laicis concedi non possunt, & Prælatus contrà faciens est puniendus.

Idem. (*an. eod.*)

QUamvis *h* sit *i* grave nimis, & divini dignum animadversione judicii habeatur, quòd Laici quidam, quod sacerdotum est, & in Ecclesiasticis rebus usurpant: majorem tamen incurrunt formidinem, quòd fomitem sui erroris dicuntur in ipso Clero aliquoties invenire, dum quidam Prælatorum Ecclesiæ decimas & Ecclesias disponere eis indulgent, & eos in devia mortis impellunt, qui prædicatione eorum ad viam vitæ fuerant revocandi: [*& infrà.* α] Statuimus, ut si quis alicui Laico in seculo remanenti, Ecclesiam, decimam, oblationemque concesserit, à statu suo, sicut arbor, quæ inutiliter terram occupat, succidatur, & donec emendet, dolore suæ jaceat ruinæ prostratus.

[α *De quibus dicit Dominus per Prophetam: Populi mei peccata comedunt, & ad iniquitatem provocant. Unde*]

CAP. XVIII.

Statur consuetudini, an colonus solvat decimam Ecclesiæ, in cujus parœcia sita sunt prædia, an Ecclesiæ, ubi audit divina, & percipit Ecclesiastica sacramenta?

Idem.

CUm sint *k* homines in parœcia unius Ecclesiæ (sicut asseris) qui terras in alia parœcia excolunt: tua discr. nos consulit, cui Ecclesiæ de terris illis decimas solvere debeant: [*& infrà.* α] Sanè non est nobis facilè super hoc certum *l* dare responsum: cùm auctoritates sanctorum Patrum etiam sint diversæ. Et ideo in hujusmodi dubitatione ad consuetudinem duximus recurrendum,

a *Querimoniam.* b *Turonen. al. Terrascon.* c *c.* 10. *eod. tit. in* 1. *comp.* d *Alii viri religiosi.* e *concesserunt.* f *Cap.* 11. *eod. tit. in* 1. *comp.* g *cap.* 13. *eod. tit. in* 1. *comp.* h *posuimus.* i *Vid. l. ab hostib. §. sed quod simpliciter. ff. ex quibus caus. mat. & l.* 3. *ff. de offic. præsid.* k *c.* 25. *eod. tit. in* 1. *comp.*

a *Aliis Ecclesiis.* b *Post conc. p.* 26. *c.* 21. *deest hac inscriptio. c.* 26. *eod. tit. in* 1. *comp.* c *Abienens. al. Ambiens.* d *C.* 27. *eod. tit. in* 1. *comp.* e *Masilien.* f *c.* 28. *eod. tit. in* 1. *compil.* g *Vid. l. imperator. ff. de publ. cum not. per Bald. & l. comperit. C. de præscr. XXX. vel XL. annor.* h *c.* 2. *eod. tit. in* 2. *comp.* i *Verbum, sit, deest in aliquot antiq.* k *c.* 3. *eod. tit. in* 2. *comp.* l *Certum responsum tibi dare.*

rendum a, & attendendum etiam, si illæ Ecclesiæ in uno sint vel in diversis Episcopatibus constitutæ: quia difficile nimis videtur, ut una Ecclesia in Episcopatu alterius recipiat decimas: cùm ex hoc Episcopatuum fines confundi non immeritò viderentur.

[*α An illi, in quâ divina audiunt, & alia Ecclesiastica percipiunt sacramenta.*]

CAP. XIX.

Non potest Laicus transferre decimam in alium Laicum, etiamsi cum titulo illam possideat. h. d. cum gloss.

Ex Concilio Lateranen. (*an.* 1179.)

PRohibemus *b*, ne Laici decimam cum animarum suarum periculo detinentes, in alios Laicos possint aliquo modo transferre. Si quis verò receperit, & Ecclesiæ non reddiderit, Christianâ sepulturâ privetur.

CAP. XX.

Decima personalis debetur Ecclesiæ, ubi quis percipit sacramenta, licèt alibi lucrum contigerit. In prædiali verò statur consuetudini, si in aliena parochiâ colonus prædium coluit.

Lucius III. *Strigonensi Archiepiscopo.* (*an.* 1181. *in Hungariam.*)

AD Apostolicæ *c* sedis regimen: [*& infrà.* α] Intelleximus, quod quædam consuetudo in Hungaria inolevit, ut multitudo populi plerunque de parœcia unius Episcopi in diœcesim alterius transferatur: in qua licèt per multa tempora moram traxerit, uterque tamen Episcoporum, tam is, cujus parochiam reliquerunt, quam is, cujus parochiani sunt facti, decimationem requirit: ideoque tua nos duxit Fraternitas consulendos, cui potiùs decimæ sint reddendæ. Noveris igitur, quòd æquum est, ut illi Ecclesiæ decimæ personales reddantur ab eis, in qua Ecclesiastica percipiunt sacramenta. Decimas verò messium *d* vel fructuum arborum, si coluerint in alia parochiâ, quàm in ea in qua habitant (quoniam à diversis diversa consuetudo tenetur) tu eligas in hoc casu, quod per consuetudinem diu obtentam ibidem noveris observatum.

[*α Licèt immeriti dignatione divinâ vocati, omnibus sumus Ecclesiæ filiis debitores, & pro scientiæ nostræ modulo respondere cogimur consultationibus singulorum.*]

CAP. XXI.

De omni fructu prædii solvendæ sunt decimæ.

Clemens III. *e* (*an.* 1190.)

EX parte *f* Canonicorum Ecclesiæ tuæ nobis est querela proposita, quòd quidam agricultores, cùm simul vel diversis temporibus anni, in eodem horto vel agro diversa semina sparserint, non nisi de unius illorum seminum fructibus decimas illi persolvunt: [*& infrà.* α] Mandamus, quatenus si noveris rem taliter se habere, agricultores illos, ut de omnibus prædiorum *g* fructibus decimas absque diminutione persolvant, Ecclesiasticâ censurâ compellas.

[*α Qui etiam decimas de agrorum proventibus non curant exsolvere, nisi quibusdam deductis expensis, quas faciunt pro illis ad aream, vel ad horrea deportandis. Quia igitur per hæc Canonicis ipsis & Ecclesiæ Dei non modica irrogatur injuria, cùm Levitis absque expensis deductis decimas sit injunctum expendi.*]

CAP. XXII.

Decimæ prædiales solvendæ sunt, expensis non deductis.

Cœlestinus III. (*an.* 1195.)

NOn est *h* in potestate hominum, cùm plantant arbores, vel aliqua semina terræ mandant: [*& infrà.* α] Reverà sicut sancti Patres in suis tradiderunt scripturis, de vino, grano, fructibus arborum, pecoribus, hortis, negotiatione, de ipsa etiam militiâ, de venatione, & de omnibus bonis, decimæ sunt ministris Ecclesiæ tribuendæ, ita ut qui de his eas solvere neglexerint, Ecclesiasticâ districtione debeant percelli: [*& infrà.* β] Volumus ergo & districtè præcipimus, quatenus antequam ullas *a* deducatis de bonis prædictis expensas, decimas Ecclesiis, ad quas pertinent, cum integritate debitâ persolvatis.

[*α Quid eis satio vel plantatio sit redditura. Cum juxta verbum Apostoli ad literam exponendam, neque qui plantat bene aliquid faciat, neque qui rigat, sed Deus qui tribuit incrementum. Audivimus autem, quòd quidam vestrûm de vineis, diversis, carmelis & frugibus, non nisi primò deductis expensis eminum, laboris vel agriculturæ decimas curant Ecclesiis exhibere.*]

[*β Præterea si quis omnino Domino decimas non dederit, quæ sunt tributa egentium animarum, & ex debito requiruntur ad decimam partem, ut docet Augustinus, removeri meretur.*]

CAP. XXIII.

De redditibus molendini ad ventum, solvendæ sunt decimæ.

Idem.

EX transmissa *b* querela Rectoris Ecclesiæ de N. intelleximus: [*& infrà.* α] Quia fidelis homo de omnibus, quæ licitè potest acquirere, decimas erogare tenetur: Mandamus, quatenus H. militem ad solutionem decimarum de his, quæ de molendino ad ventum proveniunt, sine diminutione aliqua compellatis.

[*α Quòd cùm M. miles molendinum quoddam ad ventum in terra quadam infra fines parochiæ, de cujus terræ proventibus decimas solebat Ecclesia percipere, memoratæ construxit, de ipsius proventibus vel obventionibus decimas ei solvere contradicens, in salutis suæ periculum detinere non veretur. Unde*]

CAP. XXIV.

Locator vel conductor possessionum tenentur ad decimas, nisi se immunes ostendant.

Innocentius III. *Pistorien. Episc.* (*an.* 1210.)

A Nobis *c* tua fraternitas requisivit: [*& infrà.* α] Cùm igitur quilibet decimas solvere teneatur, nisi à præstatione ipsarum speciliter sit exemptus: Fraternitati tuæ taliter respondemus, quòd à dantibus & recipientibus possessiones ad firmam, de fructibus quos percipiunt, decimæ sunt solvendæ: Nisi ab eis ostendatur, quare ab hujusmodi sint immunes.

[*α Utrùm ab illis decimas exigere debeas, qui possessiones dant vel recipiunt ad firmam, cum alii se conentur per alios excusare, quò minùs cogantur ad decimas persolvendas.*]

CAP. XXV.

Imperialis concessio sub quacunque forma à solutione decimarum eximere non potest.

Idem *Vercellen. Episcopo.* (*an.* 1210.)

I. TUa *d*: [*& infrà.*] Porrò cùm Laicis nulla sit de spiritualibus *e* concedendi, vel disponendi facultas, Imperialis concessio quantumcunque generaliter fiat, neminem potest à solutione decimarum eximere, quæ divinâ constitutione debentur.

Decimæ novalium non pertinent ad Laicum, qui decimas habet in feudum. h. d.

---

a *vid. l. minimè. & l. si de interpretatione. ff. de legibus.* b *c.* 23. *eod. tit. in* 1. *comp. quàm sit periculosum detinere decimas, tradit Guid. Pap. dec.* 283. c *c.* 29. *eod. tit. in* 1. *comp.* d *in vulg. lib. legitur ita: Super decimis verò, & c. sed in omnibus Cod. manuscr. habetur, ut est impressum.* e *Cœlestinus.* f *C.* 5. *eod. tit. in* 2. *comp.* g *prædictorum.* h *cap.* 4. *eod. tit. in* 2. *comp.*

a *Dictio,* ullas, *deest in omnibus antiquis codicibus.* b *C.* 7. *eod. tit. in* 2. *compilat. vid. Conc. Trid. Sess.* 25. *de reform. cap.* 12. *& Conc. Matisc. II. c.* 5. *& B. Thom.* 2. 2. *q.* 87. *art.* 2. c *C.* 1. *eod tit. in* 3. *comp. & de materia textûs & gloss. vid. Covarruv. l.* 1. *var. res. c.* 17. *& Guid. Pap. dec.* 266. *&* 284. *Adde Sylvestr. in summ. verb. decima.* §. 5. d *C.* 4. *eod. tit. in* 4. *comp. vid. Host. & Oldrad. cons.* 109. e *al. de spiritualib. rebus.*

Nec occasione *a* decimationis antiquæ (licèt in feudum decimæ sint concessæ) sunt decimæ novalium usurpandæ, cùm in talibus non sit extendenda licentia, sed potiùs *b* restringenda.

CAP. XXVI.

Sine deductione seminis & sumptuum debent dominus & colonus decimam solvere, & non cui voluerint Ecclesiæ vel pauperibus, sed Ecclesiæ cui debentur: nec ab hoc excusantur propter malitiam Clericorum.

Idem *eidem*. (*an.* 1210. *Romæ in Pedemontium.*)

TUa nobis Fraternitas intimavit *c*, quòd quidam Laici decimas *d* Ecclesiis & Clericis tuis, perversis machinationibus subtrahere moliuntur. Quidam enim ex eis semen & sumptus, qui fiunt in agricultura, dicunt primitùs deducendos, & de residuo impendendam decimam asseverant. Alii verò de portione fructuum, quam à colonis accipiunt, partem decimæ separantes, eam capellis aut aliis Clericis, aut etiam pauperibus conferunt, vel in usus alios pro sua voluntate convertunt. Nonnulli etiam vitam Clericorum tanquam abominabilem detestantes, decimas eis ob hoc subtrahere non verentur: [*& infrà.* α] Verùm si ad Deum (à quo cuncta bona procedunt) assertores hujusmodi debitum respectum haberent, jus Ecclesiasticum diminuere non contenderent, nec decimas (quæ tributa sunt egentium animarum) præsumerent detinere. Cùm enim Deus *e*, cujus est terra, & plenitudo ejus, orbis terrarum, & universi qui habitant in eo, deterioris conditionis esse non debeat, quàm dominus temporalis, cujus statutum de terris, quas exhibet aliis excolendas, non quidem deductis sumptibus aut semine separato, necessariò cum integritate persolvitur: nimis profectò videtur iniquum, si decimæ, quas Deus in signum universalis dominii sibi reddi præcepit, suas esse decimas & primitias asseverans, occasione præmissâ, vel excogitatâ magis fraude diminui valeant, cùm Deo debita sit solutio decimarum, in tantum, ut ad eas Clericis exhibendas, quibus eas ipse pro suo cultu concessit, Laici si moniti reddere *f* noluerint, Ecclesiasticâ sunt *g* districtione *h* cogendi. Et cùm de cunctis omnino proventibus decimæ sint reddendæ, sicut colonus de parte fructuum, quæ sibi remaneat ratione culturæ: sic & dominus de portione, quam percipit ratione terræ, decimam reddere sine diminutione tenetur. Prætextu verò nequitiæ Clericorum, nequeunt eas (nisi quibus ex mandato divino debentur) pro suo arbitrio erogare: cùm nulli sit licitum aliena cuiquam concedere præter Domini voluntatem: [*& infrà.* β.] Quoniam igitur pari nolumus, ut Ecclesiarum & Clericorum jura præsumptione quâlibet minuantur: mandamus, quatenus omnes qui ratione personarum, aut etiam prædiorum decimas Ecclesiis & Clericis tuæ diœcesis exhibere tenentur, ad eas cum integritate reddendas appellatione *h* remotâ compellas.

[α *Quidam insuper asserentes se possessiones, & omnia jura sua cum omni honore atque districtu per imperialem concessionem adeptos, decimas sub hujus generalitate detinere præsumunt: occasione praterea veteris decimationis, quam asserunt sibi concessam, aliqui decimas novalium sibi non metuunt usurpare.*]

[β *Quanquam per solicitudinem pastoralis officii sunt à sua nequitia coërcendi, & cùm de cunctis omnino proventibus decimæ sint reddendæ: sicut colonus de parte fructuum, quæ sibi remanet de ratione culturæ, sic & dominus de portione, quam percepit de ratione terræ, decimam reddere sine diminutione tenetur.*]

CAP. XXVII.

Privilegium super decimis non solvendis Ecclesiastica personæ concessum novalia comprehendit. h. d. secundùm intellectum, qui placet Panorm.

Idem *Abbati sanctæ* a *Columbæ Senonen.* (*an.* 1210.)

EX parte *b* tua: [*& infrà.* α] Cùm *igitur* tibi, quod majus est, sit concessum, ut videlicet decimas de laboribus terræ parœciarum tuarum cum integritate percipias, de novalibus eas exigere satis potes: quia ubi majus conceditur, minus concessum esse videtur.

[α *Fuit hoc propositum coram nobis, quòd cùm tibi de laboribus terræ parœciarum tuarum Ecclesiis, sicut asseris, sit indultum decimas cum integritate percipere, dignaremur misericorditer indulgere, ut de terris, quæ infrà parœcias tuas noviter rediguntur ad culturam, de indulgentia nostra exigendi decimas facultatem haberes.*]

CAP. XXVIII.

Negotiator de lucro decimam solvit deductis expensis, quas facit de pecunia decimata: expensæ verò, quæ fiunt pro habendis fructibus non deducuntur, & de fructibus solvitur decima, etiam non deductis expensis factis pro re restauranda.

Idem *Helien. Episcopo.* (*an.* 1210.)

PAstoralis *c* officii: [*& infrà.* α] Explicari postulâsti, utrùm quis possit de molendinis & piscariis necessarias expensas deducere, priusquam solvat decimas ex eisdem, sicut est in negotiatione concessum: Ad quod respondemus, quòd licèt circa res acquisitas, vel factas de pecunia decimata, cùm ipse venduntur, credamus deducendas expensas, & de residuo, quasi de lucro decimas persolvendas, ut si vendatur domus, ager, vinea, clibanus, molendinum, grex, aut quælibet merces: Expensas tamen, quæ fiunt pro fructibus percipiendis, ex illis, de quibus fructus proveniunt, non credimus deducendas, etiamsi fuerint decimatæ: quoniam salvâ decimâ, fructus efficiuntur eorum, qui faciunt ipsas expensas. Fructus autem ipsos *d* alienari posse non credimus, nisi cum onere decimarum. Nec pro restaurando detrimento quarumlibet rerum, ex quibus decimæ persolvuntur, credimus deducendas expensas, de proventibus decimandis: quia penes dominum res permanent restauratæ: ut si pars aliqua moriatur armenii, deterioretur vinea, portio mercis depereat, vel totus clibanus destruatur.

CAP. XXIX.

Qui præscribit decimam in aliena parœcia, si ibi insurgunt novalia, ipsorum decimas non habebit.

Idem.

CUm *e* contingat interdum in tua diœcesi: [*& infrà.* α] Cum in quibusdam parœciis ad quasdam Ecclesias vel personas Ecclesiasticas ab antiquo pertineat perceptio decimarum, & de novo fiant novalia in eisdem, quæris à nobis, ad quam hujusmodi novalium decima incipiat pertinere? Unde inquisit. t. t. respond. quod cùm perceptio decimarum ad parœciales Ecclesias de jure communi pertineat, decimæ novalium, quæ fiunt in parœciis earundem, ad ipsas proculdubio pertinere noscuntur, nisi ab his, qui alias percipiunt *f* decimas, rationabilis causa ostendatur *g*, per quam appareat, novalium ad eos decimas pertinere.

a *Vid. decis. Capell. Tolos.* 440. b *vid. l. cùm quidam cum vulgat. ff. de liber. & posthum.* c *c.* 2. *eod. tit. in* 3. *comp.* d *In recent. impressis, decimas Ecclesiæ a Clericis tuis, &c. sed nos ex antiq. exemplar. Greg. reposuimus, ut est impressum, quam lectionem agnovit Hostiens.* e *Psal.* 23. f *solvere.* g *sint.* h *vid. Conc. Trid. Sess.* 25. *de reform. c.* 12. *adde Conc. Matisc.* 2. *c.* 5. *& Synodum Ticinensem, §. in sacris.* i *vid. hic Henricum Borth.*

a *Sanctæ Columbanæ. al. Sancti Columbani.* b *C.* 3. *eod. tit. in* 3. *comp. & faciunt tradita per Jas. in l.* 1. *de transact.* c *C.* 4. *eod. tit. in* 3. *comp. vid. Turrec. in c. revertimini.* 16. *q.* 1. d *illos.* e *c.* 1. *eod. tit. in* 4. *comp. vid. Covarr. l.* 1. *var. resol. c.* 17. *circa fin.* f *accipiunt.* g *vid. l. non omn. per Bart. ff. de legibus.*

[α *Præ-*

[*α Præterea requisisti, cum aliqua prædia, de quibus Ecclesiis aut personis Ecclesiasticis decima solvebantur, ad fratres Cistercien. ordinis donationis vel emptionis, aut alio titulo devolvuntur, an iidem fratres de talibus prædiis ipsis Ecclesiis vel personis decimas solvere teneantur. Super quo tale damus responsum, quòd cum prædictis fratribus à Sed. Apost. sit indultum, ut de laboribus suis, quos propriis manibus aut sumptibus excolunt, decimas nulli prorsus absolvere teneantur, de prædiis taliter acquisitis Ecclesiis vel personis Ecclesiasticis decimas solvere non teneantur, dummodò propriis manibus eorum aut sumptibus excolantur.*]

CAP. XXX.

Decima omnium fructuum prædii debetur ei, qui decimas ibi præscripsit, sed ad aliud prædium præscriptio non extenditur.

Idem Innoc. III. *Episcopo Beluacen.* (*an.* 1210.)

CUm in tua *a* diœcesi quædam monasteria & conventuales Ecclesiæ, in multis parœciis majores decimas percipiant & minutas, de quibusdam fructibus annuatim perceptis non fuerunt decimæ persolutæ : [*& infrà.* α] Respondemus, quòd si fructus prædicti de illa terra proveniunt, de quâ monasteria vel conventuales Ecclesiæ, aliquos percipiebant ratione decimarum proventus : eis proculdubio decimæ fructuum debentur eorum, cùm ipsis terra illa ab antiquo fuerit decimalis, & non debeat una eademque Ecclesia *b* diverso jure censeri : alioquin parœcialibus ecclesiis exolvantur, ad quas de jure communi spectat *c* perceptio decimarum.

[*α Quæsivisti per sed. Apost. edoceri, utrùm decimæ fructuum prædictorum ad parœciales Ecclesias, quæ nec minores recipiunt, nec minutas, an ad monasteria & illas conventuales, quæ decimas alias percipiunt ab antiquo, debeant pertinere.*]

CAP. XXXI.

Laici Ecclesias vel decimas donare non possunt, etiamsi sunt Reges : nec ex eorum titulo præstatur causa præscribendi.

Idem *Vesprimen.* d *Episcopo.* (*an.* 1210. *in Hungariam.*)

DUdum *e* adversùs fratres Hierosolymitanos Hospitalis sancti Stephani, te proponente in nostrâ præsentia quæstionem, quòd ipsi decimas de laboribus rusticorum suorum Vesprimen. Ecclesiæ debitas non permitterent tibi solvi. [*& infrà.* α] Comparentibus igitur te ac ipsis statuto termino coram nobis, G. Presbyterum Cardin. tibi & eis concessimus auditorem, coram quo decimas terrarum, quæ per rusticos *f* Hospitalis Vesprimen. diœc. excoluntur, & de Chirographa *g*, & de Novaecularia Ecclesias, quæ per ipsos Hospitalarios detinentur, intentione tuâ de jure communi fundatâ, petisti. Prior autem Hospitalis in prædictis decimis & Ecclesiis præscriptionem allegans, proposuit se non teneri tibi super his respondere : quòd cùm per auditorem ad nostram audientiam pervenisset, mandavimus, quòd idem Prior præscriptionis titulum, quem allegavit, probaret, qui B. Regis ac Reginæ Hungariæ privilegia exhibuit, qui Ecclesiam sancti Stephani, ad quam dictæ Ecclesiæ cum eisdem decimis pertinebant, in perpetuam eleemosynam hospitali donationis titulo concesserunt, confirmationis Clementis Papæ præd. nost. scriptum exhibens, per quod probare volebat, concessionem prædictam plenum habere vigorem : [*& infrà.* β] Cæterùm ex parte tua fuit propositum, quòd in decimis & Ecclesiis à Rege & Regina donatis, præscriptionem non poterat opponere pars adversa, quæ nec à donatione ipsorum initium habere poterat, nec à confirmatione præfata tantum effluxit temporis, quòd possit præscriptio confirmari, & sic donationis Regis & Reginæ allegatus titulus nullus erat, cùm sacrilegii crimen incurrat, qui Ecclesias vel Ecclesiasticum aliquid *a* de manu receperit *b* laicali : [*& infrà.* γ] Nos igitur cùm donatores prædicti conferre non potuerint aliis, quæ ipsi de jure non poterant possidere, & per confirmationem prædicti Clementis super Ecclesia sancti S. hospitali cum decimis & aliis pertinentibus ad se *c* factam, etiamsi authenticum *d* appareret, juri episcopali nullatenus derogetur: sententialiter prohibemus, ne fratres hospitalis præsumant ulteriùs impedire, quò minùs decimas percipias memoratas, & pacificè possideas in futurum.

[*α Eos citavimus, præfigentes eis terminum Concilium generale, quo cum instrumentis & rationibus suis nostro se conspectui præsentarent, tibi respondere parati.*]

[*β Et asserens nihilominus ipsam à fel. record. Lucio PP. præd. nost. postmodùm confirmatam.*]

[*γ Unde si contingat Laicum in donatione Ecclesiæ talibus verbis uti, Do tibi Ecclesiam talem : nihil aliud concedere intelligitur, nisi jus patronatûs tantum quod habet in ipsa, prout in constitutione à nobis edita continetur expressè. Contra confirmationem autem fuit hoc modo responsum, quòd confusè ipsa Ecclesia S. Stephani cum omnibus decimis & Ecclesiis, & aliis, quæ ad eandem pertinent, confirmetur, jus episcopale non tollitur, cùm de illo nil exprimatur ibidem, sed tantùm debita decimarum portio in parochia S. Stephani collatarum, secundùm terræ consuetudinem eisdem Hospitalariis reservetur. Præsertim cùm petitæ decimæ à te in parochia S. Stephani non consistant, quod de plano confessa est pars adversa. Contrà verò fuit à parte altera replicatum, quòd cum spatio XXX. annorum tacueris, juri tuo tacitè renunciasse videris, sed hoc pars tua visa est repellere, allegando quòd XXX. annorum taciturnitas non in jure communi, sed in privilegiis noscitur obtinere : unde jure communi quod habet Episcopus in decimis vel Ecclesiis suæ diœces. non nisi XL. annorum taciturnitate privatur.*]

CAP. XXXII.

Domini prædiorum cogi possunt, ut prædia dent tolenda talibus, à quibus sine contradictione Ecclesia possit decimas consequi, h. d. usque ad §. illæ.

Idem *in Concilio generali.* e (*an.* 1216.)

IN aliquibus regionibus *f* quædam permistæ sunt gentes, quæ secundùm suos ritus decimas de more non solvunt, quamvis censeantur nomine Christiano : his nonnulli domini prædiorum ea tribuunt excolenda, ut decimis defraudantes Ecclesias, majores inde reditus assequantur. Volentes igitur super his Ecclesiarum indemnitatibus providere, statuimus, ut ipsi domini *g* talibus personis, & taliter sua prædia excolenda committant, quòd absque contradictione Ecclesiis decimas cum integritate persolvant, & ad id, si necesse fuerit, per censuram Ecclesiasticam compellantur.

Iste §. propter sui brevitatem non summatur.

Illæ quippe decimæ necessariò solvendæ sunt, quæ debentur ex lege divina, vel loci consuetudine approbata.

CAP. XXXIII.

Priùs solvenda sunt decimæ, quàm census seu tributa : & si prius illa solvuntur, posteà decimari debent.

---

a ~~*C. 2. eod. tit.*~~ *in 4. comp. An minutæ decimæ necessariò solvi debeant ? B. Thom. 2. 2. q. 87. art. 2. ad 3. arg.* b *al. ita : una eademq; res, &c.* c *pertinet.* d *Vesprimien. al. Vespertinien.* e *c. 3. eod. tit. in 4. comp. vid. Oldrad. cons. 1. vid. Covarr. l. 1. var. res. c. 17.* f *In omnibus manuscr. ita : quæ per rusticos in Vesprimensi diœcesi excoluntur.* g *Chiropha al. Curge. al. Sirogan. al. Cirogra.*

a *aliquod.* b *reciperet.* c *à se, in recentioribus, sed in antiq. ad se, habetur : id est, ad Ecclesiam S. Stephani.* d *authentica, in recentibus : sed in antiquis authenticam legitur.* e *Innoc. III. in Conc. gener. Lat. cap. 53.* f *C. 5. eod. tit. in 4. comp.* g *In Cod. Barb. ita : ut ipsi domini de cætero, talibus, &c.*

Idem Innoc. III. *in eodem.* a (*an.* 1216.)

CUm non ſit in homine, quid *b* ſemen ſerenti reſpondeat, quoniam juxta verbum Apoſtoli: *Neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus:* ipſum quidem de *c* mortificato ſemine plurimum fructum affert, nimis avarè quidam in decimis defraudare nituntur, cenſus & tributa, quæ interdum indecimata prætereunt, de frugibus primitùs deducentes. Cùm autem in ſignum univerſalis dominii, quaſi quodam titulo ſpeciali, ſibi Dominus decimas reſervaverit: nos & Eccleſiarum diſpendiis & animarum periculis obviare volentes, ſtatuimus, ut in prærogativam dominii generalis exactionem tributorum & cenſuum præcedat ſolutio decimarum, vel ſaltem hi, ad quos cenſus, vel tributa indecimata pervenerint (quoniam res cum onere ſuo tranſit) ea per cenſuram Eccleſiaſt. decimare cogantur Eccleſiis, quibus de jure debentur.

CAP. XXXIV.

Ciſtercienſes, Templarii & Hoſpitalarii de fructibus poſſeſſionum, quas acquiſierunt poſt Concilium generale, de quo hîc, decimas ſolvere tenentur, ſi de illis poſſeſſionibus prius ſolvebantur decimæ.

Idem *in eodem* (*Concil. gener.*) d

NUper Abbates *e* Ciſtercien. ordinis in generali Concilio *f* congregati, ad commonitionem noſtram providè ſtatuerunt, ne de cætero fratres ipſius ordinis emant poſſeſſiones, de quibus decimæ debeantur Eccleſiis, niſi fortè pro monaſteriis noviter fundandis. Et ſi tales poſſeſſiones eis fuerint piâ fidelium devotione collatæ, aut emptæ pro monaſteriis de novo fundandis, committantur aliis excolendæ, à quibus Eccleſiis decimæ perſolvantur. Ne occaſione privilegiorum ſuorum Eccleſiæ ulteriùs prægraventur, decernimus, ut de alienis terris, & amodo acquirendis, etiamſi eas propriis manibus aut ſumptibus excolunt, decimas perſolvant Eccleſiis, quibus ratione prædiorum anteà ſolvebantur, niſi cum ipſis Eccleſiis aliter duxerint componendum. Et hoc ipſum ad alios regulares, qui gaudent ſimilibus privilegiis, extendi volumus & mandamus: ut Eccleſiarum Prælati promptiores & efficaciores exiſtant ad exhibendam eis de ſuis malefactoribus juſtitiæ complementum, eorumque privilegia diligentiùs & perfectiùs ſtudeant obſervare.

CAP. XXXV.

Breve eſt, & ideò non ſummatur.

Gregorius IX. (*an.* 1235.)

INterdicimus univerſis perſonis Eccleſiaſticis, ut decimas detentas à Laicis ad alienas Eccleſias pertinentes in pignus recipere ab eiſdem Laicis non præſumant.

TITULUS XXXI.

DE REGULARIBUS *g*, ET TRANSEUNTIBUS AD RELIGIONEM.

CAP. I.

Non poteſt quis ad religionem admitti, niſi valens, & in ætate idoneus.

Ex Concilio Moguntino.

NUllùs tondeatur *h*, niſi in legitimâ ætate & ſpontaneâ voluntate.

CAP. II.

Impubes monaſterium ingreſſus, poſt annum à parentibus revocari non poteſt. h. d. primò. *Pubes per vim ingreſſus, poſt annum exire, vel à parentibus revocari non poteſt.* h. d. ſecundò. Abbas Siculus.

Ex eodem.

SI quis *a* ante annos legitimos tonſuratus eſt ſine conſenſu parentum ſuorum, ſi parentes ipſius intra annum non reclamaverint ad Principem, aut ad proprium Epiſcopum, vel ad miſſuta dominicum, in clericatu permaneat. Si verò poſt legitimos annos, per vim *b* Clericus factus eſt, & nec ipſe, nec parentes ejus intra annum ad memoratas perſonas reclamaverint, in clericatu permaneat, ſicut is, de quo ſuperiùs dictum eſt.

CAP. III.

Clericus ſecularis utens habitu & nomine monachali, cogitur ut fiat Monachus, vel ab hoc deſiſtat.

Ex Concilio Toletano.

UT Clerici, qui ſe fingunt habitu & nomine Monachos, & non ſunt, corrigantur: ut *c* veri Monachi ſint, vel *d* veri Clerici.

CAP. IV.

Novitia, quæ ſponte ſe ingerit actibus Profeſſarum, per hoc cenſetur Profeſſa. h. d. & eſt caſus multùm notabilis.

Ex Concilio Arelaten. *e*

VIdua ſi ſponte velum converſationis, quamvis non ſacrum ſibi, impoſuerit, & in Eccleſia inter velatas oblationem Deo obtulerit, velit nolit ſanctimoniæ habitum ulteriùs debet habere: Licèt ſacramento firmare velit, eo tenore velamen ſibi impoſuiſſe, ut deponere poſſet.

CAP. V.

Monachus temerè ad aliud monaſterium tranſire, vel peculium habere non poteſt.

Gregorius *Anthemio Subdiacono.* (*an.* 600.)

JOannes frater: [*& infrà.*] Præſenti juſſione *tibi* mandamus, ut ne quem Monachum de monaſterio in monaſterium temerè migrare liceat, nec eorum aliquem peculiare quicquam habere. Sed ſi hoc præſumpſerit, monaſterio, in quo ab initio converſatus eſt, ſub Abbatis ſui regula competenti coërcitione reddatur.

CAP. VI.

Ubi eſt dura congregatio vel religio, requiritur in profitente plena pubertas, ſcilicet tempus 18. *annorum.* h. d. habito reſpectu ad mentem literæ. Et eſt textus ſingularis.

Ex regiſtro Gregorii. *f* (*an.* 600.)

QUia in inſulis dura eſt congregatio Monachorum, pueros in eorum monaſteriis ante 18. annum ſuſcipi prohibemus.

CAP. VII.

Si Ciſtercienſis ſine licentia ſui Abbatis ad aliud monaſterium tranſit, ad proprium monaſterium regredi cogitur.

Alexander III. *Archiepiſcopis, & aliis Eccleſiarum Prælatis, per Galliam* g *conſtitutis.* (*an.* 1170.)

NOn eſt vobis dubium: [*& infrà.* α] Univerſitati veſtræ mandamus, quatenus Monachos, vel Converſos Ciſtercien. ordinis, poſt profeſſionem ſine licentia Abbatum ſuorum, per Epiſcopatus veſtros recipi nullatenus permittatis. Et ſi qui ex eis, ſine licentia Abbatum ſuorum, de monaſterio exire præſumpſerint, & commoniti celeriter non redierint, eos regredi compellatis.

a *C.* 54. *& c.* 6. *eod. tit in* 4. *compil.* b *quod.* 1. *Corinth.* 3. c *Hanc periodum ex antiquis reſtituimus, ut eſt impreſſa: nam in vulgatis perperàm legebatur. Joan.* 12. d *C.* 55. e *Cap.* 7. *eod. tit. in* 4. *comp.* f. *Pro voce,* concilio, *quæ eſt in antiq. omnib. Cod: in antiqua comp. ponitur capitulo, quod non eſt ineptum: nam generales Monachorum conventus Capitula vulgò dicuntur.* g *de materia hujus tit. vid. Concil. Trident. Seſſ.* 25. *tit. de regularib.* h *vid. B. Thom.* 2. 2. *qu.* 189. *art.* 5. *& Conc. Trid. infrà citatum.*

a *Burch. l.* 8. *Decr. c.* 3. *Ivo p.* 7. *c.* 26. b *Vide Conc. Trid. Seſſ.* 25. *tit. de regul. c.* 19. c *aut.* d *aut.* e *al. Aurelian. ſed habetur in Conc. Tribur. c.* 25. *refert. Burch. l.* 8. *c.* 36. *Ivo p.* 7. *c.* 55. *& c.* 6. *eod. tit. in* 1. *comp. quib. locis aliis Conciliis tribuitur, ſed fortaſſis non rectè.* f *l.* 1. *epiſt.* 48. *ad Anthemium, ut refert Grat.* 20. *q.* 1. *c. quia autem. & c.* 1. *eod. tit. in* 1. *compilat.* g *in Gallia.*

[*α. Aut*

[*α Aut incertum quomodo fratres religiosi Cistercien. ordinis eâ religione permaneant, & virtute, quòd ex institutione primùm prædecessorum nostrorum hi, qui in eorum monasteriis professionem faciunt, sine Abbatis sui licentia prohibentur de claustro discedere, & discedentes in aliis monasteriis recipi. Inde est quòd nos tandem constitutionem, non solùm amicam religioni, sed etiam consonam rationi solicitè conservare volentes.*]

CAP. VIII.

Professio facta ante XIV. annum non obligat: post XIV. verò si fit per susceptionem habitûs Professorum, etiam non obligat, nisi detur perseverantia tridui.

Idem *Magistro F. Civitaten.* a *Canonico.* (*an.* 1170.) *in Hispaniam.*)

AD nostram noveris *b* audientiam pervenisse, quòd Eremitæ de Montefolio quosdam pueros seduxerunt, in tantum quòd quidam suasionibus eorum assensum præbentes, statim religionis habitum in ipsorum monasteriis susceperunt: quorum unus T. nomine statim pœnituit, quòd habitum induisset: [*& infrà. α*] Quocirca mandamus, quatenus si constiterit, quòd præfatus T. ante consummationem XIV. anni susceptum habitum deposuerit, aut si post XIV. annum habitum ipsum sine probatione, susceperit, & intra triduum deposuerit, eum ab impetitione prædictorum Eremitarum denuncies absolutum: & eam, quam, postquam exivit, juravit accipere in uxorem, liberè posse traducere, si alia *c* causa rationabilis non obsistat. *d*

[*α Id quod fecerat, suis parentibus intimavit, qui ad locum ipsum morâ postpositâ accedentes, eum inde traxerunt, & cùm non stetisset ibi nisi per unam noctem tantummodò, sicut accepimus, præfati Eremitæ & quidam alii non permittunt eum quandam puellam ducere in uxorem, quam ipse juravit in uxorem ducere, & sicut dicitur, desponsavit.*]

CAP. IX.

Qui recipit habitum Professorum, ubi distincti sunt habitus, compellitur ibi vel alibi esse religiosus: sed si recipit habitum novitiorum, potest ad seculum redire.

Idem *Eliensi Episcopo.* (*an.* 1180.)

SUper eo *e* quod quæsitum fuit de Clericis, qui religionis habitum susceperunt, & ante professionem ad priorem statum sunt reversi: Respondemus, quòd si austeritatem religionis, ad quam migrâsse noscuntur, servare noluerint, ad minorem religionem sunt cogendi transire: nec amplius in Ecclesiis secularibus debent assumi: ne contra votum, quod Domino fecerunt, venire probentur. Verùm si ante susceptum hujusmodi habitum in probatione positi recedere voluerint, secundum regulam beati Benedicti non videntur prohiberi ad priorem statum redire, quæ videtur præcipere, ut in eadem veste, in qua veniunt, revertantur.

CAP. X.

Canonicus regularis potest effici Monachus, si religio, ad quam transit, est strictior suâ: aliàs secus.

Idem *Ambianen. Episcopo.* (*an.* 1181.)

SAnè de Canonico *f*, qui in Ecclesia Arom. ten. professionem fecerat, & fugerat ab eadem, in Monachum a quodam Abbate recepto; Id tuæ fraternitati significamus, quòd si locus, ubi nunc permanet, majoris religionis, quàm Ecclesia Aromaten. existat *g*, ipsum in eodem loco cum pura conscientia remanere permittas, alioquin eum ad priorem Ecclesiam redire compellas.

a *Civitanen: aliàs desideratur inscriptio in Codic. Barbat. & aliis.* b *Post Conc. Lat. p. 21. c. 1. & c. 8. eod. tit. in 1. compilat.* c *aliqua.* d *obstat.* e *C. 9. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lateran. sub Alex. III. p. 21. c. 2.* f *C. 10. eod. tit. in 1. comp. & post Concil. Lat. p. 50. c. 29.* g *existit.*

CAP. XI.

Minor XIV. annis, profitendo non obligatur religioni, nisi factus major ratum habuerit.

Idem *Beluacen. Episcopo.* (*an.* 1180.)

SIgnificatum est *a* nobis: [*& infrà. α*] Mandamus quatenus si inveneris, quòd G. non fuisset à parentibus oblatus, & intra XIV. annum facti voti pœnitens, à religione recesserit, ab illo voto professionis, quod fecit, denuncies absolutum. Si autem à parentibus fuerit oblatus, seu XIV. annum compleverit, cùm religionem intravit, seu post decimum quartum annum professionem à se priùs factam, ratam habuerit: eum ad eandem vel ad aliam religionem transire compellas.

[*α Et pro certo monstratum, quòd G. nondum incipiens esse XIV. annorum, timore magistri, qui eum literis erudiebat, habitum religionis apud Ecclesiam de Rosson suscepit, & inde sicut puer infra annum recessit, & per seculi vanitatem jam sex annis, & eò ampliùs vagabundus discurrit. Unde quoniam hujus rei veritas nobis non constat, f. t. per Apost. sed. præ.*]

CAP. XII.

Si filia minor XII. annis à parentibus monasterio tradita, major facta spontè veletur, ad seculum redire non potest.

Clemens III. (*an.* 1160.)

CUm *b* virum: [*& infrà. α*] Utrùm ea, quæ intra discretionis annos à parentibus monasterio tradita, habitum religionis induens, benedictionem accepit, & exiens postmodum se cuidam militi copulavit, ad monasterium redire cogatur? Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd cùm juxta Concilii Toletani *c* censuram, Monachum aut paterna devotio, aut propria professio faciat: quicquid horum fuerit allegatum *d*, tenebit, revertendi ad seculum aditu penitùs interdicto. Non enim videtur illa monasticæ professionis à se posse jugum excutere, cùm eam non constet evidenter contradixisse, cùm benedictionem accepit, quam non nisi in ætate discretionis recipiunt, quæ velantur, præsertim si ratihabitione secutâ *e* (etsi eam quandoque contradixisse constiterit) quod ante gestum fuerat, roboratur. Nec obloquitur, quòd de præd. nost. Leonis Papæ constitutione per contrarium sensum sumitur *f*, ut puellæ, quæ coactæ parentum imperio virginitatis habitum susceperunt *g*, ipsum possint sine prævaricatione deserere: cùm de ea rectè *h* possit intelligi, quæ in ætate nubili noscitur constituta, tunc enim quia liberum habet arbitrium, in electione propositi sequi parentum non cogitur voluntatem.

[*α Te prudentem noverimus & discretum, & si in aliquibus dubitas, consilium à nobis solicitudine pastorali requiris, & tibi de jure canonico quod possumus respondemus, & prudentiam tuam dignis in Domino laudibus commendamus. Curâsti siquidem tuâ nobis insinuatione proponere.*]

CAP. XIII.

Valet professio facta sine susceptione habitûs religionis.

Idem. (*an. eod.*)

POrrectum *i* nobis ex parte tua petitorium continebat, quòd I. Canonicus Archerontinus infirmitate gravatus, votum ut fieret Monachus, se asserit emisisse: unde metuens, ne voto decederet non completo, junctis manibus tibi se reddidit in Monachum, & in fratrem: [*& infrà. α*] Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd

a *C. 11. eod. tit. in 1. comp. & post Concil. Later. par. 50. c. 10.* b *Cap. 3. eod. tit. in 2. compil.* c *id est, Conc. Toleran. IV. c. 48.* d *alligatum, legitur in Conc. & in omnibus manuscript. quam lectionem hîc etiam agnovit Hostiensis in Cod. Barbat. periodus punctis ita distinguitur; quicquid horum fuerit allegatum, tenebit? quod exponit Hostiensis.* e *sequenti.* f *assumitur.* g *receperunt.* h *Dictio,* rectè, *deest in vetustioribus.* i *Cap. 4. eod. tit. in 2. compil.*

cùm Monachum non faciat habitus, sed professio regularis, ex quo à convertendo votum emittitur, & recipitur ab Abbate, talis ut fiat Monachus, & reddat Domino, quæ promisit, erit utique compellendus.

[*α Alii quoque in tua absentia in Sacerdotum manibus Monachos se fieri devoventes, jam facti, ad vomitum redierunt, & cùm familiares monasterii tui anteà extitissent, pro eo quòd non sunt ad familiaritatem antiquam admissi, adversarii facti sunt, pro amicis. Utrùm ergo eorum talium factum dissimulare valeas, ne fiant deteriores, an sint ad promissa solvenda compellendi, per nos postulas edoceri. Nos igitur*]

CAP. XIV.

Si pater se cum bonis suis & filio impubere obtulit monasterio, filius factus major exire potest religionem & legitimam à monasterio petere.

Cœlestinus III. (*an.* 1195.)

CUm *a* simus: [*& infrà.*] Sanè nostris auribus est relatum, quòd cùm B. miles, se cum filio suo discretionis annos nullatenus attingente, ad quoddam monasterium cum bonis suis etiam contulisset, dictum filium suum fecit habitum suscipere monachalem: [*& infrà. α*] Discretioni tuæ taliter respond. quòd si dictus puer ad annos discretionis pervenerit, & habitum retinere noluerit monachalem, si ad hoc induci nequiverit, non est *b* ullatenus compellendus: quia tunc liberum sibi erit eum dimittere, & bona paterna, quæ ipsi ex successione proveniunt, postulare.

[*α Cumq; ipsi puero disciplina monasterii propter asperitatem regulæ displiceret, & infra spatium X. hebdomadarum à monasterio & habitu taliter suscepto resiliens bona patris ab Abbatia illa cœpit cum instantia postulare, & cum super hoc ad diœces. Episcopum quæstio lata fuisset, & coram eo aliquandiu disceptatum: quia plerique dissentire de rigore canonum videbantur, si consanguinei pueri prædicti possent testibus comprobare, illum quando fuit oblatus infra annos discretionis extitere, ipsum tali voto nullatenus obligari: dictus Abbas ad Maguntinæ sedis audientiam appellavit, & quidam ex consanguineis ejusdem pueri ad Romanam Ecclesiam appellationem, sicut ex literis Augen. Episcopi comperimus, transtulerunt. Ideoq;*]

CAP. XV.

Furiosus profitendo non obligatur, nisi factus sanæ mentis ratum habuerit.

Innocentius III. *Episcopo & Capit. Targilen.* c (*an.* 1212.)

SIcut *d* tenor literarum: [*& infrà. α*] Consultationi vestræ taliter respond. quod licèt ista duo inter se repugnantia videantur, ut quisquam scilicet sit extra se positus, & de præsenti vita desperet: si tamen eo tempore, quo P. Sacerdos lator præsentium positus extra mentem *e* asseritur, indutus fuit habitu monachali, cùm alienatus non sentiat, ac per hoc non valeat consentire, eum denuncietis ab observatione monastici ordinis absolutum: nisi postquam mentis suæ factus est compos, spontaneâ voluntate professionem fecerit monachalem.

[*α Vestrarum nobis aperit, cùm P. lator præsentium in sacerdotali esset officio constitutus, & tantâ rerum temporalium indigentiâ laboraret, quòd nec sibi, nec suis progenitoribus, seu fratribus in necessitatibus propriis posset aliquatenus providere: proprii corporis laboribus & maris periculis multis se non dubitavit exponere, ut de suo labore & acquisitione honesta suam & suorum posset indigentiam relevare. Contigit autem post hoc, quòd ipse longè à civitate consistens, tam gravi capit ægritudine laborare, quòd extra se positus desperaret de vita præsenti, & dum in tali esset articulo constitutus, à quodam simplici Monacho indutus fuerit habitu monachali, & ad monasterium deportatus. Deinde paucis diebus elapsis, cum jam in principio esset sua convalescentiæ, deposuit habitum, & de licentia ejusdem loci Abbatis, monasterium dereliquit, & cupiens progenitorum suorum indigentiis providere, à nobis suppliciter postulavit, ut possit sicut prius in sacerdotali officio ministrare, & vobiscum pariter conversari. Quid autem super his vobis fuerit faciendum, sacro Apostolicæ sedis oraculo humiliter edoceri petistis. Nos igitur*]

CAP. XVI.

Professio nec fieri, nec recipi debet intra tempus probationis, sed facta & recepta tenet. hoc dicit, & est casus notabilis, & quotidie allegatur.

Idem *Pisano Archiepiscopo.* (*an.* 1212.)

AD Apostolicam sedem *a*: [*& infra. α*] Cùm Monachum fieri ante unius anni probationem regularis institutio interdicat: [*& infrà. β*] Quæstionibus tuis taliter respondemus, quod licèt tempus probationis à sanctis Patribus sit indultum, non solùm in favorem conversi, sed etiam monasterii, ut & ille asperitates illius, & illud mores illius valeat experiri: (quod utrunque diligenter est observandum, præsertim cùm ab utroque de reliquo facta *b* certa notitia non habetur:) si tamen ante tempus probationis regulariter præfinitum, is, qui converti desiderat, habitum recipit, & professionem emittit, Abbate per se, vel per alium professionem recipiente monasticam, & monachalem habitum concedente, uterque renunciare videtur ei, quod pro se noscitur introductum: ideoque obligatur *c* per professionem emissam pariter & acceptam ad observantiam regularem, & verè Monachus est censendus: quia multa fieri prohibentur, quæ si facta fuerint, obtinent roboris *d* firmitatem. Prohibendum est autem *e* Abbatibus, ne passim ante tempus probationis quoslibet ad professionem recipiant: & si contra formam præscriptam quoslibet indiscretè receperint, animadversione sunt debitâ corrigendi: cùm in subsidium fragilitatis humanæ spatium probationis sit regulariter institutum.

[*α Quæ disponente Domino cunctorum fidelium mater est & magistra, super diversis articulis quæstiones dubiæ referuntur, ut quod ab ea fuerit super earum solutione responsum, indubitanter ab omnibus teneatur. Ex parte siquidem tua tales nuper suscepimus quæstiones, quod*]

[*β Monachi & Moniales in tua diœcesi constituti, tam Clericos quàm Laicos utriusque sexus, sanos pariter & firmos, religionis habitum volentes assumere, nutu etiam aliquo poscentes, interdum absque omni professione recipiunt, quandoque professionem illicò facientes. Unde multa mala cognoscuntur sæpiùs provenire, cùm infirmi ad monasterium jam translati, & emissâ professione postquam de infirmitatibus convaluerunt, habitum religionis abjiciant, & ad propria revertantur. Contingit etiam tales in propriis domibus remanere, cum Monachi per eos dum vivunt, nolunt sua monasteria prægravari: sani facti etiam sic sine probatione recepti retrò aspicientes, matrimonia contrahunt relicto habitu regulari: de quibus si habitum religionis assumunt, ante unius anni probationem vel temporis competentis, utrùm factâ professione à talibus vel omissâ Monachi debeant reputari, & si conjugatus converti desiderans recipiendus sit in Monachum, nisi uxor perpetuam continentiam repromittat, certificari à sede Apost. postulasti. Nos igitur*]

a *Cap.* 5. *eod. tit. in* 2. *compil.* b *al. ita: non est ad hoc ullatenus, &c.* c *Gargilen. al. Turgin. al. Argin.* d *C.* 1. *eod. tit. in* 3. *comp. ubi est integra clausula. vid. Barb. consil.* 60. e *aliàs ita: positus extra mentem, ut asseritur.*

a *C.* 2. *eod. tit. in* 3. *compil. ubi est integra clausula. vid. Concilium Tridentinum Sess.* 28. *titul. de regul. cap.* 15. *ex quo cessant dubia text. & gloss.* b *Dictio,* facta, *deest in omnibus antiquis exemplaribus.* c *Concil. Trident. Sess.* 21. *titul de regul. cap.* 15. *oppositum definivit.* d *Dictio,* roboris, *deest in antiquis, sed ab aliis additur.* e *item deest dictio,* autem, *quam habet Cod. Barb.*

CAP.

CAP. XVII.

Qui professionem fecit, licèt in claustro nunquam permanserit, sed in seculo, & suis bonis usus fuerit, ad observantiam regularem compellitur.

Idem Innoc. III. *Aconen. Episc.* a (1212, *in Bithyniam.*)

SIcut nobis fuit b propositum, quidam Clericus, cùm ægritudine nimiâ laboraret, quasi de morte securus, & de recuperanda sanitate c desperaus, habitum Canonicorum regul rium petiit & accepit, sed nec ad Ecclesiam transiit, nec bonis suis uti cessavit, videntibus & scientibus Episcopo & Canonicis Ecclesiæ Nazaren, d à quibus habitum susceperat regularem: [& *infrà.* α] Fraternitati tuæ taliter respondemus, quòd si regularem habitum se postulante suscepit, & ad observationem religionis canonicæ suæ se professione ligavit: ad resumendum habitum Ecclesiasticâ est districtione cogendus, cùm quòd tanto tempore extra canonicam mansit e, non in excusationem ejus, sed in majoris transgressionis augmentum meritò valeat allegari.

[α *Tu, licèt eo tempore, quo habitum susceperat in Ecclesia Nazarena, prioris solicitudinem exerceres, immemor eorum quæ facta fuerant, in Achonen. Ecclesia eum in Canonicum suscepisti. Quia verò, quid super hoc facere debeas, per nostras literas postulas edoceri.*]

CAP. XVIII.

Potest religiosus zelo sanctioris vitæ ad religionem transire strictiorem petitâ priùs licentiâ Prælati sui, licèt non obtentâ, etiam si primum monasterium sit privilegiatum, quod de illo ad aliud etiam arctius transiri non possit, h. d. Et est casus notabilis & quotidiè allegatur.

Idem *Priori & Conventui Dimoliensi.* f (*an.* 1212. *in Angliam.*)

LIcèt quibusdam g Monachis & Canonicis, nec non Hospitalariis & Templariis à sede Apostolica sit indultum, ne postquam aliquis professus fuerit apud eos, ad alium locum possit ipsis invitis arctioris etiam religionis obtentu transire, ut unusquisque secundùm * Apostolum in ea vocatione permaneat, in qua dignoscitur esse vocatus: Quia tamen ubi Spiritus Dei est, ibi libertas: & qui Dei Spiritu aguntur, non sunt sub lege, quia lex non est posita h justo: eâ ratione videtur hoc illis fuisse concessum, ne quis ex temeritate vel levitate, in jacturam vel injuriam sui ordinis, sub prætextu majoris religionis ad alium ordinem transvolaret, sicut frequenter à multis constat esse præsumptum: non quidem ut ei transeundi licentia denegetur, qui eam cum humilitate ac puritate duxerit postulandam, ut non fictè, sed verè ad frugem melioris vitæ valeat transmigrare. Talis ergo postquam à Prælato suo transeundi licentiam postulaverit, ex lege privata (quæ publicæ legi præjudicat) absolutus, liberè potest sanctioris vitæ propositum adimplere, non obstante protervâ indiscreti contradictione Prælati: quia privilegium meretur amittere, qui concessâ sibi abutitur potestate: cùm etiam Romanus Pontifex, qui supremam in Ecclesia obtinet potestatem, Archiepiscopis & Episcopis i cedendi licentiam ex justa causa petentibus, sine difficultate concedat. Quocirca noverint universi, quibus hujusmodi privilegium est concessum, se ad concedendam licentiam transeundi taliter postulantibus de jure teneri: quia sicut subditus à Prælato cum humilitate & puritate debet transeundi licentiam postulare, ne bonum obedientiæ contemnere videatur: sic profectò Prælatus subdito sine difficultate & pravitate qualibet, debet transeundi licentiam indulgere, ne videatur propositum impedire divinitùs inspiratum. Si verò probabiliter dubitetur, utrùm quis velit ad ordinem arctiorem aut laxiorem ex charitate, an ex temeritate transire, superioris est judicium requirendum: ne fortè Angelus sathanæ in lucis Angelum se transformet. Illâ semper regulâ inviolabiliter observatâ, ut nullus absque licentiâ Rom. Pont. præsumat occasione quâcunque deserere Præsulatum: quoniam sicut majus bonum minori bono præponitur: ita communis utilitas speciali utilitati præfertur a. Et in hoc casu rectè præponitur doctrina silentio, solicitudo contemplationi, & labor quieti. Ad quod utique designandum unigenitus Dei filius Jesus Christus non de Rachele secundùm carnem natus est, sed de Lia: nec legitur eum in domum suam Maria recepisse, sed Martha. Unde quando potest Episcopus præesse pariter & prodesse, non debet cedendi licentiam postulare, aut etiam obtinere. Cùm ergo R. Monachus vester ad fratres Cisterciensis ordinis transmigraverit, non ut ordini vestro aliquatenus derogaret, sed ut apud eos vitam duceret arctiorem: mandamus, quatenus super eo, quod de corde puro, & conscientia bona, & fide non fictâ fecisse dignoscitur, eum nullatenus molestetis: quia charitas est fons proprius, cui non communicat alienus.

CAP. XIX.

Conjuges religionem profitendo ab invicem divertere possunt, aliter si se abjurant, & non continent, illicitum est juramentum.

Idem *Præposito, & Decano, & Scholastico, Demeren.* b *Colon. diœcesis.* (*an.* 1212.)

VEniens c ad Apostolicam sedem G. mulier simplici nobis insinuatione monstravit, quòd cùm matrimonium cum E. in facie Ecclesiæ contraxisset, & diutiùs cohabitâsset eidem, orta est dissensio inter ipsos: in tantum, ut quòd deinceps d alter non requireret alterum, uterque corporaliter præstitit juramentum: hanc vir ipse divortii causam assignans, quòd quandam ipsius mulieris amitam cognovisset, antequam eam duceret in uxorem: quòd licèt assererent quamplurimi, non fuit super hoc Ecclesiæ facta fides. Cùm autem postmodum ad secunda vota convolâsset uterque, secundo viro viam universæ carnis ingresso, priore superstite, dicta mulier se fecit in arcto loco ad pœnitentiam agendam includi, postulans ut ei dignaremur impendere consilium salutare. Nos igitur attendentes, quòd illud fuit illicitum juramentum, mandamus, quatenus præfatum virum monitione præviâ e compellatis, ut eâ, quam superduxit, exclusâ, præfatam mulierem recipiat, audituri postmodum si quid fuerit quæstionis. Si verò contra matrimonium nihil fuerit ostensum, & vir seculo derelicto maluerit ad regularem vitam migrare, vos ei super hoc licentiam tribuatis, ut & illa possit in suo proposito permanere.

CAP. XX.

Qui ad monasterium convertitur sumendo habitum novitii, potest intra tempus probationis redire ad seculum, nisi appareat eum vitam voluisse mutare omnino.

Idem *Abbati de Affligien. & Magistro R. & Canonicis Trajecten.* (*an.* 1212.)

COnsulti f sumus frequenter à multis, utrùm is, qui monasterium ingressus est, habitum sumendo novitii, si ante professionem emissam intra tempus probationis exire voluerit, licitè possit absque apostasiæ nota vel

a *Aldenen.* b *C.* 3. *eod. tit. in* 3. *compil.* c *Et recuperanda sanitate desperatus.* d *Nezaren.* e *Religiosus contra bonum obedientiæ non potest præscribere. vid. l.* 1. *C. de serv. fugit.* f *Dimelinens. al. de Melend. al. Dubeolen. al. Dunolien.* g *C.* 4. *eod. tit. in* 1. *comp.* * 1. *Corinth.* 7. 2. *Corinth.* 3. h *imposita.* i *Vid. B. Thom.* 2. 2. *q.* 185. *art.* 4.

a *Vid. l. actione.* §. *Labeo. in vers. eo tempore. ff. pro socio gl. in l.* 1. *& ibi Bart. ff. solut. matr.* b *al. Demiren. al. Demoren. sed utplurimum in antiq. legitur Demiren.* c *cap.* 6. *eod. tit. in* 3. *comp. vid. Turrecremat. in c. quod Deo pari.* 33. *q.* 5. *& Scot.* 4. *sent. dist.* 27. *q.* 1. *art.* 4. d *quòd ut deinceps cogatis.* e *præmissâ.* f *C.* 7. *eod. tit. in* 3. *comp.*

noxa *a*, præsertim cum debitâ morum correctione ad seculum remeare. Licèt autem super hoc senserint diversi diversa, nos tamen credimus distinguendum, utrùm is qui convertitur, proposuerit absolutè vitam mutare, ut sub habitu regulari omnipotenti Deo de cætero famuletur: an conditionaliter experiri observantiam regularem, ut ita demum si [intra annum] sibi placuerit, profiteatur ordinis disciplinam: aut si fortè non placuerit, moribus emendatus *b* ad statum revertatur pristinum. In primo casu debet, ut regulariter vivat, ad laxiorem saltem regulam pertransire. In secundo potest ad seculum, non tamen ut vivat seculariter, remeare. Ut ergo quæ sit ejus intentio pleniùs agnoscatur, propositum suum in principio protestetur.

CAP. XXI.

Qui intra annum probationis non factâ professione redit ad seculum, licitè potest ad ordines & beneficia promoveri.

Idem Innoc. III. (*an.* 1212.)

POstulâsti: *c* [*& infrà.*] Tertiò quæsivisti, utrùm illi, qui in annis minoribus constituti novitiorum habitum susceperunt, & intra annum postmodum non factâ professione ad seculum sunt reversi, & Episcopis suis hoc scientibus ad sacros ordines sunt promoti, sustineri debeant in illis Ecclesiis ministrare, in quibus sunt ab eisdem Episcopis instituti. Nos Frat. tuæ taliter respond. quòd propter hoc non sunt ab Ecclesiis ipsis amovendi, sed in eis possunt liberè ministrare.

CAP. XXII.

Qui ultra annum portat habitum monachalem in monasterio, ubi sunt habitus indistincti, censetur Professus.

Honorius III. *Veneten. Episc.* (*an.* 1222.)

EX parte *d* tua fuit propositum, quòd nonnulli sunt, qui licèt pluribus annis gestaverint habitum monachalem, professionem tamen monasticam non fecerunt. Unde cùm super eo, quod habent proprium, & aliàs irregulariter vivunt, à te vel ab aliis arguuntur: non erubescunt dicere, se ad carentiam proprii, & continentiam, ac alias regulares observantias non teneri, cùm habitus non faciat Monachum, sed professio regularis, [*& infrà.* α] Ideoque Fraternitati tuæ mandamus, quatenus quoslibet tibi lege diœcesanâ subjectos, qui prædicto modo terram duabus viis ingredi non verentur: ut postquam per annum gestaverint habitum monachalem, regulam secundùm formam ordinis profiteantur & servent, Ecclesiasticâ censurâ compellas.

[α *Quare super his Apostolicum remedium postulâsti, cùm inordinata prævaricatio hujusmodi non solùm eis periculum, sed etiam scandalum inferat mentibus aliorum.*]

CAP. XXIII.

Intra probationis annum liberè quis redit ad seculum, nisi professionem fecerit tacitè vel expressè, vel appareat eum vitam mutare voluisse, hoc primò. Secundò dicit, *quòd ad hoc ut dignoscantur Novitii à Professis, debet habitus Professorum benedici in locis, ubi habitus non est distinctus.*

Gregorius IX. (*an.* 1235.)

STatuimus Novitios in probatione positos ante susceptum religionis habitum, qui dari profitentibus consuevit, vel ante professionem emissam ad priorem statum redire posse liberè intra annum: Nisi evidenter appareat, quòd tales absolutè voluerint vitam mutare, & in religione perpetuò Domino deservire: Cùm quilibet renunciare valeat ei, quod pro se noscitur introductum. Nihilominus statuentes, ad omnem ambiguitatem penitùs amovendam, quòd cùm in quibusdam locis religiosis Novitiorum habitus non distinguatur ab habitu professorum, professionis tempore benedicantur vestes quæ profitentibus conceduntur, ut Novitiorum habitus *a* à Professorum habitu discernatur.

CAP. XXIV.

Religiosi fugitivi annuatim sunt requirendi, & cogendi, ut ad monasterium revertantur.

Idem.

NE religiosi vagandi occasionem habentes, salutis propriæ detrimentum incurrant, & sanguis eorum de Prælatorum manibus requiratur: Statuimus, ut præsidentes Capitulis celebrandis secundùm statutum concilii *b* generalis, seu Patres, Abbates, seu Priores fugitivos suos, & ejectos de ordine suo, requirant sollicitè annuatim. Qui si in monasteriis suis recipi possunt secundùm ordinem regularem, Abbates seu Priores eorum monitione præviâ *c* per censuram Ecclesiasticam compellantur ad receptionem ipsorum, salvâ ordinis disciplinâ. Quòd si hoc regularis ordo non patitur, auctoritate nostrâ provideant, ut apud eadem monasteria, in locis competentibus, si absque gravi scandalo fieri poterit, alioquin in aliis religiosis domibus ejusdem ordinis ad agendam ibi pœnitentiam, talibus vitæ necessaria ministrentur. Si verò hujusmodi fugitivos vel ejectos inobedientes invenerint, eos excommunicent, & tamdiu faciant ab Ecclesiarum Prælatis excommunicatos publicè nunciari, donec ad mandatum ipsorum humiliter revertantur.

TITULUS XXXII.
DE CONVERSIONE CONJUGATORUM.

CAP. I.

Si vir de uxoris licentia profitetur, & uxor ipsa suspecta nec continentiam vovet, nec religionem ingreditur, Episcopus uxori virum restituet. h. d. juxta literam.

Alexander III. *Urbergen.* d *Episcopo.* (*an.* 1180. *Româ in Hungariam.*)

PRæterea *e* utrùm Laicus uxoratus, qui præsentibus Sacerdotibus & Monachis ignorante Episcopo, de licentia & permissione uxoris, monasterium ingressus, professionem fecit, uxore in seculari habitu remanente, nec transeunte ad religionem, aut perpetuam continentiam vovente, ab Episcopo suo possit ad torum revocari uxoris, an illa compellenda sit continentiam observare? Dicimus, quòd nisi uxor ad religionem transierit, aut perpetuò castitatem servare promiserit, vir potest & debet de monasterio revocari.

CAP. II.

Ante matrimonium consummatum potest alter conjugum etiam altero invito religionem ingredi: sed remanens in seculo potest ad secunda vota transire.

Idem *Salernitano Archiepiscopo.* (*an.* 1180. *Româ in Campaniam.*)

VErùm post *f* consensum legitimum de præsenti, licitum est alteri, altero etiam repugnante, eligere monasterium, (sicut sancti quidam de nuptiis vocati fuerunt) dummodo carnalis commistio non intervenerit inter eos: & alteri remanenti (si commonitus continentiam servare noluerit) licitum est ad secunda vota transire. Quia cùm non fuissent una caro simul effecti, satis potest unus ad Deum transire, & alter in seculo remanere.

a *Vid. Alciat.* 4 *de verb. sign. Corn. Fronto. lib. de different. ait: noxa pœna: noxia culpa.* b *emendatis.* c *Cap.* I. *eod. tit. in* 4. *comp. primam quæstionem habes sup. de foro compet. postulâsti. secundam infrà, de homicid. postulâsti. vid. Concilium Trident. initio præcedentis Can. citatum.* d *Pro intellectu hujus Can. vid. B. Thom.* 4. *Sent. dist.* 18. *q.* 3. *art.* 3.

a *Dictio*, habitus, *deest hic in pluribus exemplarib.* b *Later. sub Innoc. III. c.* 12. c *præmissâ.* d *al. Ubergens. al. Helien. al. Vercell.* e *Cap.* I. *eod. tit in* 1. *comp. & post Conc. Lateranen. sub Alexand. III. part.* 5. *cap.* 5. f *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *compil. & post Conc. Later. p.* 5. *c.* 1.

CAP.

CAP. III.

Qui invitâ uxore professionem fecit, & ei posteà restituitur, non compellitur mortuâ uxore ad monasterium redire: matrimonium tamen contrahere non debet.

Idem Alex. III. *Pisano Archiepiscopo.* (*an.* 1180.)

QUidam *a* intravit monasterium invitâ uxore: qua ipsum repetente, coactus est ad eam redire: eâ mortuâ, quæris, an ipse cogatur reverti ad monasterium, an aliam possit ducere in uxorem? Consult. tuæ taliter respondemus, quòd votum non tenuit: unde ratione voti ad monasterium non tenetur redire: ulteriùs verò non poterit uxorem accipere, promisit enim se non exigere debitum, quod in ejus potestate erat: & ideò quoad hoc votum tenuit: non reddere autem, non erat in ejus, sed mulieris potestate. Unde Apostolus *b*: *Vir non habet potestatem sui corporis, sed mulier.*]

[*Quia cùm vir & uxor una caro sint, sicut docet Apost. non potest unus ad Deum converti, & alter in seculo remanere.*]

CAP. IV.

Uxoratus religionem intrare non potest, nisi etiam uxor ingrediatur, vel nisi suspecta non sit, & continentiam promittat. h. d. Et est unum *p* cap. de principalioribus tit.

Idem *Exonen. Episcopo.* (*an.* 1180.)

CUm sis præditus scientiâ literarum *c*, ignorare non debes sanctorum Patrum constitutioni esse contrarium, ut vir uxore suâ, aut uxor viro ejus non assumente religionis habitum, debeat ad religionem transire: [*& infrà* α] Inde est, quòd auctoritate Apostolicâ prohibemus, ne in Episcopatu tuo virum vel uxorem (nisi uterque ad religionem migraverit) transire permittas. Verùm si ita uxor senex est & sterilis, quòd sine suspicione possit esse in seculo, dissimulare poteris, ut eâ in seculo remanente, & castitatem promittente, ad religionem transeat vir ejusdem.

[α *Ad monasterium converti desiderans prohibetur suscipi, nisi uxor ejus pariter convertatur. Nam cùm unum utrorumque corpus post conjugii copulationem sit factum incongruum est partem converti, & partem in seculo remanere: nec recipitur apud Deum illius viri conversio, cujus sequitur conjugalis fœderis prostitutio. Cùm igitur cœtus Clericorum longe præeminet cœtui Monachorum, ita ut aliquando bonus Monachus vix bonum Clericum faciat,*

CAP. V.

Conjugatus non est ordinandus ad sacros ordines, nisi uxor continentiam promittat.

Idem *Strigon.* d *& Colonen. Archiepiscopis.* (*an.* 1180.)

COnjugatus *e*: [*& infrà.* α] Nullus conjugatorum est ad sacros ordines promovendus: Nisi ab uxore continentiam profitente fuerit absolutus.

[α *Ad monasterium converti desiderans.*

CAP. VI.

Uxoratus in Episcopum promoveri non potest, nisi uxor religionem profiteatur.

Idem *eisdem.* (*an. eod.*)

SAnè si conjugati *f* consenserint ordinari, uxoris voluntas priùs est requirenda: [*& infrà.* α] Frat. vest. auctoritate Apostol. prohibemus, ne uxoratum præsumatis in Episcopum ordinare, nisi uxor priùs professa continentiam, sacrum sibi velamen imponat, & religiosam vestem assumat. *g*

[α *Ut sequestrato mansionis cubiculo religione promissâ, postquam pariter conversi fuerint, ordinentur. Quòd si in quibuslibet Ecclesiasticis gradibus providenter, solerterque curandum est, ut in domo Dei nil sit inordinatum, nihilque præposterum: multò magis laborandum est, ut in ejus promotione, qui super omnes gradus continetur, ne erretur. Inde est quòd*]

CAP. VII.

Sponsa de præsenti non cognita, quæ dicit se velle religionem ingredi, compellitur intra certum tempus profiteri, vel adhærere marito.

Idem *Brixien. Episcopo.* (*an.* 1180.)

EX publico *a* instrumento nobis innotuit, quòd cùm Veronens. Episcopus causam matrimonii, quæ inter A. virum, & M. mulierem vertebatur, suscepisset terminandam, judiciali sententiâ matrimonium approbavit, & eidem mulieri præcepit, ut ad virum rediens exhiberet eidem conjugalem affectum: quòd cùm renueret *b*, fuit vinculo excommunicationis adstricta. Cæterùm quia licèt à præfato viro desponsata fuit, adhuc tamen (sicut asserit) ab ipso est incognita: mandamus, quatenus si prædictus vir ipsam carnaliter non cognoverit *c*, & eadem ad religionem transire voluerit, receptâ ab ea sufficienti cautione, quòd vel ad religionem transire, vel ad virum suum redire intra duorum mensium spatium debeat, ipsam à sententia, quâ tenetur, absolvas, ita quòd si ad religionem transierit, uterque restituat alteri, quod ab eo noscitur recepisse: [*& infrà.* α] Sanè quod Dominus in Evangelio dicit, non licere viro *d*, nisi ob causam fornicationis uxorem suam dimittere: intelligendum est, secundùm interpretationem sacri eloquii, de his quorum matrimonium carnali copulâ est consummatum, sine qua consummari *e* non potest.

[α *Et vir ipse eâ religionis habitum assumente, ad alia vota licentiam habeat transeundi.*]

CAP. VIII.

Summa ut suprà eod. cap. cùm sis.

Idem *Priori & fratribus sancti Joannis.* (*an.* 1180.)

UXoratus *f* sine licentia uxoris inter vos nullatenus recipiatur, quæ integræ opinionis existat, ita quòd nulla marito suspicio habeatur, eam ad secunda vota velle migrare, vel quòd minùs continenter debeat vivere: quæ si talis extiterit, marito ejus in consortio vestro recepto, ipsa publicè in conspectu Ecclesiæ continentiam professa, in domo propria cum filiis suis & familia poterit permanere. Si autem talis fuerit, quæ suspicione non careat, voto continentiæ celebrato, à secularium hominum se conversatione removeat, & in loco religioso, ubi Deo serviat, perpetuò commoretur. Nullus vestrûm mulierem aliquam tonsurare, vel ad habitum [illegible]dum secum præsumat assumere.

CAP. IX.

Conjugatus faciens professionem uxore consentiente, licèt nunquam intravit monasterium, si mortuâ conjuge cum alia contrahat, non valet matrimonium, & monasterium intrare compellitur.

Urbanus III. *Priori sanctæ Crucis.* (*an.* 1186.)

EX parte *g* Abbatis sancti Petri ad audientiam nostram pervenit, quòd cùm D. infirmitate positus consentiente uxore votum vovens castitatis, monachalem habitum suscepisset, postmodum liberatus uxorem retinuit, & aliam eâ defunctâ sibi temerè copulavit. Quia verò licèt prædictus D. uxore suâ remanente

a *Cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Concil. Lateran. part.* 5. *c.* 2. b 1 *Cor.* 7. c *C.* 4. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Later. p.* 5. *c.* 3. d *Strigoniens. al. & Coloniens. al. Colocen.* e *c.* 5. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. p.* 5. *c.* 6. f *C.* 6. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Concil. Later. p.* 5. *c.* 7. g *In aliquot impressis ita: & religiosam vestem vel vitam assumat.*

a *Cap.* 7. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Concil. part.* 5. *c.* 8 *Vid. Turrecrematam in cap. sunt qui dicunt.* 22. *qu.* 2. 2. *& Scotum lib.* 4. *sent. dist.* 27. *q.* 1. *art.* 4. b *renuerit.* c *cognoverit.* d *Conc. Trident. sess.* 24. *tit. de Sacram. matrim. c.* 6. *&* 7. *Matth.* 5. *&* 19. e *confirmari.* f *Cap.* 8 *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lateran. part.* 5. *c.* 9. *Vid. quos citavi supr. eod. in cap. conjugatus.* g *Cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *compilat.*

in seculo, de jure ad religionem nequiverit profiteri, eâ tamen sublatâ de medio, votum sine salutis suæ periculo non potuit violare: mandamus, quatenus si verum est, quod asseritur, prædictum D. per excommunicationem compellas, ut muliere dimissâ ad suum monasterium revertatur, sub regulari habitu de cætero Domino serviturus.

CAP. X.

Professus religionem uxore sciente & dissimulante, eâ mortuâ, ad seculum redire non potest. h. d. secundùm intellectum veriorem & singularem in materia.

Clemens *a* III. (*an.* 1190.)

Consuluit nos *b* G. Sacerdos, utrùm vir ad religionem transiens, & in ea per annum & amplius moram faciens, uxore suâ postquam ad domum transierat regularem, de præsenti vita sublatâ, secularem habitum resumere valeat, & aliam ducere in uxorem, vel si ductam ei liceat retinere. Consultationi hujusmodi taliter respondemus, quòd prædictus vir nec habitum potest abjicere, quem assumpsit, nec aliquam sibi matrimonio copulare *c*. Quòd si contraxerit, matrimonium ipsum decernimus dirimendum.

CAP. XI.

Conjunx, quæ continentiam vovit, tenetur reddere debitum conjugi, licet ad tempus voto consenserit.

Cœlestinus III. (*an.* 1195.)

Charissimus *d*: [*& infrà.* α] Fraternitati vestræ mandamus, quatenus si inveneritis uxorem Regis Sueviæ *e* gravi infirmitate depressam, continentiam vovisse, & virum ejus ad tempus præbuisse consensum, maximè si non idem vir continentiam vovit perpetuam, eandem viro cohabitare faciatis, & utrunque invicem maritali affectione tractare.

[*α In Christo filius noster L. illustris Rex Scotorum, Apostolatui nostro literis & nuncio humiliter nunciavit, quòd cùm esset adolescens, & dilecta in Christo filia uxor ejus juvencula, mutuâ fide & voto contrahendi legitimum matrimonium se adstringentes, invicem suum consensum, accedente voluntate parentum, arrarum donatione roboraverunt: postmodum verò bon. mem. D. patre suo ab inimicis occiso, cùm nimiâ bellorum adversitate premeretur, & habito cum hostibus suis congressu, victus fugatusq; fuisset, quia timebat, ne ipsa sponsa ab inimicis per violentiam raperetur, & alia similis ei non inveniretur in regno, quam sibi posset matrimonialiter copulare. De suorum & ejusdem sponsæ parentum consilio factum est, quòd in conventu sanctimonialium habitum monasticum, sine proposito perpetualiter retinendi suscepit, & ibidem per aliquot annos moram fecit, ne quid injuria ab inimicis pateretur, quam cùm pace redditâ, & obtento de inimicis triumpho solenniter duxisset cum grandi exultatione in uxorem, & ex ea filium & filias suscepisset, inimicorum de communi assensu & electione Principum terræ suæ in regnum sibi instituit successorem: procedente verò tempore, prædicta uxor gravi infirmitate correpta, cùm se de hac vita crede et decessuram, timore mortis inducta, continentiam vovit: cui cùm Rex ipse nollet eam contristari, concessit ad tempus, nunc autem se continere non posse proponit, & quòd licitè posse fieri arbitratur, ad torum uxoris suæ redire cupit, & ad reprimendas æmulorum detractiones & obloquia, petiit à nobis ei dari in mandatis, ut uxorem suam auct. nostrâ maritali affectione pertractet, non obstante voto continentiæ incautè ab ea emisso, & ab eodem Rege ad tempus approbato. Verùm quia super his ad plenum non potuimus elicere veritatem, Fraternit. vest. decisionem horum canonicam duximus committendam, per Apostolicam sedem m. q. super his inquiratis diligentiùs veritatem: & si vobis constiterit, quòd prædicta mulier primò fuerit inter Moniales recepta timore violentiæ ac rapinæ, & propositum se habuisse nubendi profitebatur, cùm inter eas moram faceret, præsertim cùm postmodùm in facie Ecclesiæ publicè Regi nupserit, & usque ad hæc tempora cohabitans, filios ex eo susceperit, eam denuncietis præfato monasterio non teneri: non enim factum illud matrimonii potest contractum dirimere: & si fortè posset matrimonium contrahentium impedire. De secundo vero casu*]

CAP. XII.

Si alter conjugum altero ignorante religionem profitetur, & propter hoc de monasterio educitur, illo mortuo, ad monasterium redire non cogitur.

Idem. (*an. eod.*)

Placet *a* nobis: [*& infrà.* α] Sollicitudo tua nos consuluit, utrùm mulier, quæ credens mortuum maritum, habitum religionis assumpsit, & eo reverso de monasterio educta fuit, post obitum viri sit ad regularem observantiam compellenda. Super quo respondemus, quòd licèt votum ejus usquequaque non tenuerit, eatenus tamen fuit obligatorium, quatenus se poterat obligare: promisit enim intrando monasterium, se non exacturam carnis debitum *b*, quod erat in potestate ipsius: redire verò ad seculum, in ejus potestate non erat, sed in potestate mariti: & ideo quantùm ad ipsam, tenuit votum, quod post viri obitum tenere non desiit: cùm ad eum casum, à quo poterat efficax habere principium, pervenisse noscatur. Consultiùs itaque dicimus, & ei congruentiùs ad salutem, ut ad monasterium redeat, ubi bonâ ductâ intentione professionem fecit, & habitum religionis accepit. Si verò ad hoc induci non poterit, ipsam invitam credimus non cogendam.

[*α Et tuam prudentiam commendamus, quòd in causis dubiis sed. Apostol. consilium requiris, licet præditus sis scientiâ literarum, ad matrem tuam Ecclesiam Romanam idcirco devotè recurris ut habitâ super hoc quod dubitas responsione, condignam quam in similibus formam servare debeas, evidenter cognoscas, per dil. fil. G. Decanum Cathalan.*]

CAP. XIII.

Summa ut suprà eod. cap. cùm sis.

Innocentius III. *Pisano Archiepiscopo.*

(*an.* 1210.)

Ad Apostolicam sedem *c*: [*& infrà.*] Cùm autem vir & uxor una caro sint per copulam conjugalem effecti: nec una pars converti possit ad Dominum, & altera in seculo remanere: profectò non est alter conjugum recipiendus ad observantiam regularem, nisi reliquus perpetuam continentiam repromittat: sed & vitam debet mutare, nisi fortè sit ejus ætatis, ut sine suspicione incontinentiæ valeat in seculo remanere.

CAP. XIV.

Per religionis professionem, non per propositum castitatis servandæ in seculo dissolvuntur sponsalia de præsenti.

Idem *d* Lugdunensi Archiepiscopo.

(*an.* 1210.)

II. Ex parte tua est intimatum *e*, quòd cùm quædam mulier velum viduitatis coram duobus Abbatibus assumpsisset, benedictione solemni, cum celebratione missæ ac litaniâ (sicut debuit) accedente, quidam nobilis proponebat, se priùs mulierem ipsam mediantibus internunciis, per verba de præsenti, arrhâ etiam interpositâ desponsâsse: [*& infrà.* α] At illa se in illum consen-

a *Cœlestinus.* b *C. 2. eod. tit. in 2. comp.* c *al. ita: in matrimonium copulare. al. ita: in matrimonio copulare.* d *C. 3. eod. tit. in 2. comp.* e *Scotiæ. al. Suaviæ.*

a *Cap. 4. eod. tit. in 2. comp. Vid. Turrecrem. in c. seriatim. 32. & latè hic Henric. Boich. vid. Magistr. sent. l. 4. dist. 38. §. hic quæritur.* b *Vid. Sotum 4. sent. dist. 32. q. 1. art. 1. 2. & 3.* c *C. 2. tit. de regularib. in 3. comp. Vid. Turrecrematam in c. sunt qui dicunt. 27. q. 2. & Ancharanum in c. tua nos. De jurejurando.* d *Lundun.* e *Cap. 1. eod. tit. in 3. comp. De materia vide quos citavi supr. eod. cap. verum, & c. ex publico.*

fisse confessa, dixit, quòd audierat, eum esse leprâ percussum, & ob hoc ejus fuerit abominata complexus: [*& infrà. β*] Nos autem inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd etsi possit non inconsultè videri, quòd ex quo matrimonium inter legitimas personas per verba de præsenti contrahitur *a*, illis viventibus in nullo casu possit dissolvi, ut vivente reliquo, alter ad secunda vota transmigret *b*, etiamsi unus fidelium, inter quos est ratum conjugium, fieret *c* hæreticus, & nollet permanere cum altero sine contumelia creatoris: nisi fortè secùs fieret ex revelatione divina, quæ superat omnem legem: sicut à quibusdam sanctis legitur esse factum. Nos tamen nolentes à prædecessorum nostrorum vestigiis declinare, qui respondere consulti; antequam matrimonium sit per carnalem copulam consummatum, licere alteri conjugum, reliquo inconsulto, ad religionem transire, ita quòd reliquus ex tunc legitimè poterit alteri copulari: hoc ipsum tibi consulimus observandum in articulo prænotato, quamvis falsa sit causa, per quam ad susceptionem veli prædicta mulier est inducta, cùm sine quali- et tali causa idipsum religionis obtentu facere potuisset. Portò licèt prædicta mulier videatur in veli susceptione religionis habitum assumpsisse, si tamen velit in domo propriâ remanere, quasi propositum castitatis in seculo servatura, nihilominus consummandum est matrimonium jam contractum: nisi se voto adstrinxerit ad observantiam regularem: in quo casu compelli potest, ut relicto seculo religionis propositum exequatur.

[*α Audito quòd mulier ipsa velum assumpserat, misit ad eam, ut desponsationem factam carnalis copula sequeretur. Tu verò, postquam fuit ad tuam audientiam res perlata, inhibere curâsti, ne ante discussionem negotii se carnaliter commiscerent. Postmodum autem à muliere ipsa in tua præsentia constitutâ; quæsivisti, utrum consensisset in illum, & quare ab illo quæreret separari.*]

[*β Cum autem postmodùm per testes idoneos tibi fuerit plenior facta fides, quod ante susceptionem veli, mutuus intervenerat inter ipsos per verba de præsenti consensus, sedem duxisti Apost. consulendam, utrùm veli susceptio impediat matrimonium inter ipsos.*]

CAP. XV.

Maritus factus Monachus, à conjuge adulterata revocari non potest.

Idem Innoc. III. *Rudinen.* d *Episcopo.* (*an.* 1210.)

Constitutus *e* in præsentia nostra H. suâ nobis confessione monstravit, quòd in Acolythatûs ordine constitutus, quandam puellam R. nomine in facie Ecclesiæ duxit uxorem: quam cùm carnaliter cognovisset, ortâ discordiâ inter eum & amicos puellæ, ipsa fuit cuidam alii V. nomine copulata: & tu memoratum H. usque ad gradum sacerdotii ordinâsti. Cùm autem eum sua conscientia remorderet, habitum ordinis Cistercien. assumpsit: [*& infrà. α*] Ideoque mandamus, quatenus si res ita se habet, prædictam mulierem, ut à dicto V. recedat, cui per adulterium est conjuncta, nec prædictum Monachum impetat *f*, quò minùs regulare votum valeat adimplere, per cens. Eccl. cogere non omittas.

[*α Tandem Abbati suo omnia revelavit; qui eum commonuit diligenter; ut super hoc saluti animæ suæ provideret.*]

CAP. XVI.

Uxor non potest repetere maritum, de cujus licentia religionem intravit, si post ingressum non continuit, licèt ad consentiendum, seu ad dandam licentiam dolo fuit inducta.

Idem *Pictavien. Episcopo, & Abbati de a Boribarden. Pictavien. diœcesis.* (*an.* 1212.)

Veniens ad *b* præsentiam nostram L. nobis intimavit, quòd cùm olim intrandi monasterium propositum concepisset, pluribus Sacerdotibus præsentibus apud uxorem suam institit, ut super hoc suum impertiretur assensum: [*& infrà. α*] Ipsa demum tam ipsius, quàm multorum astantium precibus fletibusque devicta, caput ejus altari supposuit manu suâ: qui eâ præsente tonsuratus, ibidem monasterium adiit; & finito probationis tempore, professionem fecit solenniter monachalem: illa verò in seculo remanens, inhonestos amatores admisit: [*& infrà. β*] Quocirca mandamus, quatenus si ita est, prædictum L. in monasterio, quod intravit, perseverare liberè permittatis: licet enim in hoc videatur non modicum deliquisse, quòd captiosè asseruit, quia nisi sibi eadem *c* mulier consentiret, tam sibi, quàm toti mundo se inutilem redderet, & cùm Presbyteros exoravit, ne prædictæ mulieri exponerent, quòd eandem relinquere seculum oporteret, si fortè licentiam daret viro: ex quo tamen eadem caput viri altari spontè supposuit, & postmodum non continuit, super revocatione ipsius non est aliquatenus audienda, cùm ipsius intentio exceptione possit commissæ fornicationis elidi: maximè cùm antequam fuerit fornicata, ipsum non duxerit repetendum.

[*α Eisdem Presbyteris primitùs exoratis, ne præfatæ mulieri exponerent; quod etiam ipsam oporteret relinquere seculum, si viro suo daret licentiam ad monasterium convolandi. Cumque ipsum mulier, ne ab ea discederet, vice mutuâ precaretur, ipse asserens, quòd nisi ab ea super hoc posset obtinere licentiam, non solùm se ei inutilem redderet, sed etiam toti mundo;*]

[*β Unde idem L. metuens ne sua continentia illius incontinentia imputetur, an in monasterio debeat perseverare, à nobis consilium postulavit;*]

CAP. XVII.

Uxor maritum professum repetere potest, non obstante licentiâ profitendi, ab ea metu extortâ.

Idem. (*an. eod.*)

Accedens *d* ad præsentiam nostram I. mulier proposuit, quòd cùm V. vir ejus eam sibi matrimonio copulâsset, volens tandem idem vir habitum assumere monachalem, postulabat humiliter ab eadem, ut tam pio proposito faveret ipsius: quæ propter multa verbera, & alia gravamina, quæ dictus vir inferebat eidem, se ipsam asserens dimissurum, annuit votis ejus. Cumque idem vir in domo de Vader. *e* Cistercien. ordinis religionis habitum assumpsisset, mulier in domo Monialium, nullo ibi habitu religionis assumpto, vel voto conversionis emisso, permansit: processu verò temporis, cùm idem vir ad seculum rediens, religionis habitum reliquisset, eadem mulier se instanter ab ipso *f* petiit reassumi: [*& infrà. α*] Quocirca discretioni vestræ mandamus, quatenus si res ita se habet, dictum virum, ut eam recipiat, eique affectum exhibeat conjugalem, appellatione remotâ cogatis.

[*α Ipse illam recipere penitus contradicens, præter verbera quibus sæpè affecit eandem, sibi plurima convitia & graves injurias irrogavit;*]

CAP. XVIII.

Uxor Professi, quæ dedit viro licentiam profitendi; non compellitur ingredi religionem, si continens est, & non suspecta.

---

a *Vid. l. cùm notissimi. C. de præscript. XXX. ann. in rub. C. qui matr. acq. poss.* b *migraret.* c *Quia per hæresim non dissolvitur matrimonium. vid. Concil. Trident. sess. 24. titul. de sacr. matrimon. cap. 5.* d *Tuden. al. Tudimen.* e *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. Vid. Turrecr. in c. dixit Dominus. & cap. conjugio, 32. q. 1.* f *in omnibus antiquis; impetat; legitur: in recentioribus; in[?]pictet; habetur.*

a *Barudien. aliter, Barrubrabund.* b *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil. Vid. Scotum 4. sentent. distinct. 27. quæst. 1. art. 4. circa finem.* c *alit. ita: quòd si non sibi eadem mulier, &c.* d *Cap. un. eodem titul. in 4. compil.* e *Vender. alit. Vaden. alit. Vende.* f *eo.*

Innocentius *a* III. *Episcopo & Decano & Thesaurario Linconiensi.* (*an.* 1213.)

Significavit *b* nobis A. mulier, quòd cùm ipsa F. viro suo coram Decano S. Quirici *c*, vi es Archiepiscopi Senon. in hac parte fungente, licentiam concessetit religionem intrandi, continentiæ tamen voto eidem injuncto, & receptâ fide ab ipsa, quòd perpetuò contineret, idem Decanus post factam professionem à viro prædicto in monasterio, in quo habitum assumpserat monachalem, asseruit ipsam debere religionem intrare, quanquam id primò non expressisset eidem, & hoc expresso, illi *d* licentiam non dedisset: [*& infrà.*] Quocirca mandamus, quatenus, si est ita, & est talis ætatis, de qua suspicio haberi non possit, ipsam votum continentiæ observantem, intrare monasterium compelli non permittatis invitam.

CAP. XIX.

Adultera, quam maritus reconciliare non vult, ad agendum pœnitentiam in aliquo claustro collocatur.

Gregorius IX. (*an.* 1235.)

Gaudemus *e* in Domino: [*& infrà.*] Mulieres verò, quæ relicto maritali toro, lapsu carnis ceciderant, si mariti earum à te diligenter commoniti, eas ad frugem melioris vitæ conversas noluerint recipere propter Deum, in claustris cum religiosis mulieribus studeas collocare, ut perpetuam pœnitentiam ibi agant.

CAP. XX.

Si conjuges se ad invicem absolverunt, continentiam promittendo, & uterque vel alter eorum religionem profitetur, alter alterum repetere non potest.

Idem I. *Moniali, monasterii de Plauda* f (*an.* 1235.)

Dudum à C. Laico *g* mota contra te (quam uxorem suam dicebat materia quæstionis, R. sanctæ M. in Comes. Diacon. Cardin. dedimus auditorem. Coram quo dictus C. conquerendo proponens, quòd indebitè recusabas eidem (cujus uxor eras per consensum de præsenti, & carnis *h* copulam subsecutam) matrimonialiter adhærere, te sibi restitui postulavit. Ad quod fuit responsum, quòd ipse pro animæ suæ remedio purâ & spontaneâ voluntate, præsentibus duobus religiosis Sacerdotibus, & adhibitis quinque testibus fide dignis, omni juri, quod in te habuerat, renunciavit omnino, resignando illud in manibus alterius ex Sacerdotibus supradictis, qui in personam Ecclesiæ resignationem hujusmodi recipere procuravit, & quod idem C. se castitatem servaturum promisit, pauperumque hospitalis de Ponte obsequio se devovit, promittens voto solenni omnia & singula supradicta, & tribuens tibi licentiam ad monasterium transeundi: te versâ vice similiter promittente, ac tribuente illi licentiam, & jus quodlibet resignante, sicut hæc omnia dicebantur per publicum instrumentum esse probata, manu B. Notarii Aretinensis *i* confectum. Verùm prænominatus C. proposuit, quòd casu amisso instrumento *k* præfato, illud in prima persona, quod priùs erat in tertia, insertis pluribus in uno aliter, quàm in alio, fuit ab ipso formatum: & cùm tibi iratus fuisset, sicut verba & verbera indicabant, nondum calore iracundiæ quiescente, quidam ipsum deceptoriè allexerunt, proponentes eidem, quòd in hospitali prædicto cibis ad libitum posset uti, ac proprium retinere, præfato B. sibi nihilominus promittente, quòd non solùm ardorem, sed etiam appetitum libidinis extingueret in eodem: propter quod quicquid in hac parte fecisse dignoscitur, iratus, seductus pariter & illectus, & sub spe promissionis, ac sub ea conditione vel modo, si posset continentiam observare, asseruit *a* à se factum. Sed ad ista respondebatur econtrà, quòd an tabellio in tertia persona instrumentum conficiat, vel in prima (dummodo non mutetur substantia veritatis) nihil interesse videtur. Insuper quamvis aliquando spes memorato C. data fuisset, per quam ad hoc se proposuit *b* inductum, eo tamen tempore, quo talia facta fuerunt, purè, simpliciter, ac voluntariè pro amore Dei, & remedio animæ suæ, solummodo ad votum & ad alia supradicta noscitur processisse *c*: propter quod à consortio secularium hominum debet discedere, vitamque mutare, cùm se illius ætatis esse proponat, ut sine suspicione incontinentiæ non valeat in seculo remanere. Nos itaque habito fratrum nostrorum consilio, te ab impetitione dicti C. sententialiter duximus absolvendum, perpetuum illi super hoc silentium imponentes.

CAP. XXI.

Breve est, sed per alia verba potest summari: Post sententiam divortii quoad torum, latam ob fornicationem spiritualem mariti, potest uxor liberè religionem intrare.

Idem. (*an. eod.*)

Mulier, quæ in fide remansit, potest nolente viro, qui ab infidelitate revertitur, propter quam ab eo fuerat judicio Ecclesiæ separata, ad religionem liberè convolare.

a *Honorius tertius.* b *Vid. Ludovic. Rom. sing.* 674. *ut in meo C. incipit: Nos sumus in materia.* c *Quiriaci.* d *Illi, scilicet viro.* e *Vid. Ludovic. Rom. sing.* 674. *ut in nostro Codic. incipit: Nos sumus in materia. vid. infr. de adulteriis.* f *Flonca, al. Plonta.* g *Vid. Turrecrematam sæpè citatum. & Scotum* 4. *sentent. dist.* 27. *quæst.* 1. *art.* 4. *& dist.* 32. *quæst.* 1. *art.* 3. *vid. Sylvestrum in summa, verbo, votum* 5. h *carnalem.* i *Aretini.* k *Vid. Henricum Borch. & Guid. Pap. decis.* 244. *incipit, quispiam in causa.*

a *Al. ita: asseruit esse factum.* b *proponit.* c *Vid. leg. cùm plures. §. locator ff. loca.* d *Vid. Scotum. l.* 4. *sent. dist.* 39. *quæst.* 1. *art.* 3. e *C.* 3. *eod. tit. in* 2. *comp.* f *ducere.* g *Vid. Concil. Triburien. cap.* 40. *& cap.* 51. *sed ibi non sunt hæc eadem verba.* h *comperiunt.* i *constanter.*

TITULUS XXXIII.

DE CONVERSIONE INFIDELIUM. *d*

CAP. I.

Non potest quis illam habere in uxorem, cujus maritum occidit machinatione ipsius mulieris: secùs sine machinatione. Et est pulcher, & quotidianus casus.

Cœlestinus III. (*an.* 1195.)

Laudabilem *e*: [*& infrà.*] Interrogâsti de Sarracenis, qui dum in captivitate essent, quarundam Christianarum viros earum insidiis & machinationibus occiderunt, utrùm, quia posteà per ipsas ad fidem Christianam conversi sunt, eas de jure possint accipere *f* in uxores: vel si duxerint, conjugium teneat eorundem. Hîc Triburiensis *g* Concilii regulâ contenti sumus, asserentis, quòd si in mortem ipsorum malitiosè fuerint machinatæ, licèt earum studio ad fidem accessetint, nec tamen eis adhærere debent, nec sunt, si adhæserint etiam, tolerandi, cùm tale damnum tali lucro Ecclesia compensare non velit. Ad hoc Sarraceni quidam, in bello sunt Christianos interfecisse notati, & Christiani similiter Sarracenos: posteà verò Sarraceni ad fidem conversi, uxores eorum, quos in belli certamine occiderunt, sibi matrimonialiter copulârunt, & idipsum Christiani de Sarracenis mulieribus conversis ad fidem fecisse noscuntur, quæ postquam de priorum virorum morte compererint *h* veritatem, divortium instanter *i* exposcunt. In his igitur respon-

demus,

demus, quòd cùm tales non procuraverint virorum interitum defunctorum, matrimonium inter hujusmodi personas licitè potest contrahi, & taliter copulati divortium nequeunt postulare.

CAP. II.

Si alter infidelium conjugum venit ad fidem, altero remanente in infidelitatis errore, communis proles assignatur converso.

Gregorius IX. *Argentin. Episcopo.* (*an.* 1236.)

EX literis *a* tuis accepimus, quòd quidam de Judaicæ cæcitatis *b* errore, ad Christum verum lumen adductus, uxore suâ in Judaismo relictâ, in judicio postulavit instanter, ut eorum filius quadriennis assignaretur eidem, ad fidem Catholicam, quam ipse susceperat, perducendus *c*. Ad quod illa *d* respondit, quòd cùm puer adhuc infans existat, propter quod magis materno indiget solatio, quàm paterno, sibique ante partum onerosus, dolorosus in partu, post partum *e* laboriosus fuisse noscatur, ac *f* ex hoc legitima conjunctio maris & fœminæ magis matrimonium, quàm patrimonium nuncupetur, dictus puer apud eam debet convenientiùs remanere: [*& infrà.*] Cùm autem filius in patris potestate consistat, cujus sequitur familiam, & non matris, & in ætate tali quis non debeat *g* apud eas remanere personas, de quibus possit esse suspicio, quòd saluti, vel vitæ insidienter *h* illius, & pueri post triennium, apud patrem non suspectum ali debeant & morari, materque pueri, si eum remanere contingeret apud eam *i*, posset illum adducere ad infidelitatis errorem: in favorem maximè fidei Christianæ respondemus, patri eundem puerum assignandum.

TITULUS XXXIV.

DE VOTO, ET VOTI REDEMPTIONE.

CAP. I.

Vota possunt eleemosynis redimi, vel in aliud commutari, intercedente superioris auctoritate, & justâ causâ redimendi, vel mutandi.

Alexander III. *Exonen. Episcopo.* (*an.* 1180.)

DE *k* peregrinationis votis, an eleemosynis redimi possint, vel pro necessitate in aliud commutari: Respondemus, quòd ab ejus, qui præsidet, pendet arbitrio, ut consideret diligentiùs qualitatem personæ, & causam commutationis, scilicet an ex infirmitate, seu affluentia divitiarum, an *l* aliâ causâ probabili peregrinatio, an *m* recompensatio melior fuerit, & Deo magis accepta: & secundùm hoc debet exinde dispensare.

CAP. II.

Commutat Papa votum ultramarinum, in his maximè, qui in puerili ætate voverunt.

Idem *Norvicen. Episcopo.* (*an.* 1180.)

VEnientis *n* ad nos R. narratione accepimus, quòd in puerili ætate constitutus Hierosolymam disposuit proficisci: cuidam quoque, qui sepulchrum Dominicum proposuerat visitare, fidem dedit, & suam recepit ab eo, quòd sibi invicem in via socii fideles existerent: [*& infrà. α*] Nos autem ipsum à voto, quod in ætate tenera, facilitate potiùs, quàm ex arbitrio discretionis promisit, absolvimus: ita tamen, quòd idem votum eleemosynis redimat, & juxta consilium nostrum *o*, toto vitæ suæ tempore uni pauperum Christi (dummodo ad hoc suæ facultates sufficiant) debeat providere.

[*α Et bonam societatem servarent, quod uterque solicitâ mente revolvens, ad nos accessit, ut sibi nostrum super hoc consilium aperiremus.*]

CAP. III.

Ex sola conceptione boni explicandi non obligatur quis ad bonum conceptum exequendum.

Idem *magistro A. de Mandefore.* (*an.* 1180. *Romæ.*)

LIteraturam *a* tuam: [*& infrà. α*] Cum ex quadam minutione nimio fuisses mortis pavore perterritus, hæc verba protulisti: Non diu hîc morabor: proponens in animo, quòd religionis habitum esses aliquando suscepturus: [*& infrà. β*] Tibi igitur respondemus, quòd si plus non est in voto processum, transgressor judicari non poteris, si non impleas, quod dixisti.

[*α Et prudentiam tuam jam pridem famâ revelante, cognovimus: & saluti tuæ tantò attentius consulere volumus & debemus, quantò personam tuam consideratione honestæ conversationis & vitæ, ferventioris charitatis brachiis amplectamur. Relatum est nobis ex parte tua, quòd*]

[*β Sed propter frequentes infirmitates, quæ plerumque vitæ districtionem impediunt, & quia indigentibus & transeuntibus te hospitalem exhibes, pluraq; solatia impendis, quod concepisti olim in animo, opere non implesti: ac per hoc dubitas, ne de facta fide voti in districto debeas examine conveniri.*]

CAP. IV.

Omne votum mutabile est, in votum religionis.

Idem.

SCripturæ *b* [*& infrà. α*] Reus fracti voti aliquatenus non habetur, qui temporale obsequium in perpetuam noscitur religionis observantiam commutare.

[*α Sacro testimonio declaratur, quòd spiritualis homo propositum non mutat, cum pro salute animæ suæ utilius aliquid meditetur. Inde est, quòd vestris justis postulationibus non indignati indulgemus: quòd qui sepulchrum Domini vel aliorum sanctorum limina proposuerunt visitare, & infirmitate vel aliâ rationabili causâ occurrente, habitum religionis assumere, atque inter vos Deo servire voluerint, liberè ipsos suscipere valeatis.*]

CAP. V.

Executio voti ultramarini, auctoritate Papæ potest ex causa differri.

Innocentius III. *Strigonen. Archiepiscopo.* (*an.* 1212.)

NOn est *c* voti dicendus transgressor, qui quod vovit, auctoritate sedis Apostol. distulit adimplere. Sanè significavit nobis Rex Hungariæ, quòd cùm in regni perturbatione *d* consilium & auxilium tuum sibi sciverit hactenus profuisse, utilitati ejus non modicum derogaret, si Hierosolymam (sicut ex voto teneris) regno pergeres impacato: [*& infrà. α*] Ideoque mandamus, quatenus non priùs iter arripias Hierosolymam adeundi, quàm regnum ipsum fuerit tranquillitati pristinæ restitutum, vel super hoc receperis ab Apost. sede mandatum.

[*α Cùm igitur immineat nobis de honore ipsius Regis & statu regni Hungariæ solicitè cogitare.*]

CAP. VI.

Ecclesia compellit hæredem Laicum per excommunicationem, & bonorum subtractionem, ad executionem voti ultramarini, ad quod se obligavit pro defuncto.

~~Idem Andreæ Dati. (an. 1212.)~~

---

a *Vid. B. Th. 4. sent. dist. 39. q. 1. art. 4. ad 4. argum.* b *pravitatis.* c *producendus.* d *Al. ad quod, al. &c.* e *ac post partum, &c.* f *ac per hoc.* g *debeat apud illas, &c.* h *insidiantur.* i *ipsam.* k *Cap. 1. eod. titul. in 1. comp. & post Concil. Lat. sub Alex. III. p. 35. c. 3.* l *aut.* m *aut.* n *Al. Pervenientis. Vid. c. 2. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. p. 50. c. 15.* o *Al. vestrum, quam lectionem olim impugnavit Hostiensis.*

a *C. 1. eod. tit. in 2. comp. Vid. Navarr. in manuali confessariorum c. 12. mon. 26. & 52. in Latino nuper impresso.* b *C. 2. eod. tit. in 2. comp.* c *C. 1. eod. tit. in 3. comp. Vid. B. Thomam 2. 2. q. 88. art. 12.* d *turbatione.*

Licèt *a* universis liberum sit arbitrium in vovendo, usque adeo tamen solutio necessaria est post votum, ut sine proprio *b* salutis dispendio alicui non liceat resilire. Accepimus siquidem, quòd cùm Rex Hungariæ pater tuus agens in extremis, votum quod voverat Domino, Hierosolymitanam provinciam in forti manu, humili corde visitare, sub interminatione maledictionis paternæ, commisisetit *c* tuæ fidei exequendum, & tu assumpto crucis signaculo, te id impleturum sine dilatione qualibet promisisti: [*& infrà.* α] Mandamus, quatenus postpositis cæteris solicitudinibus, usque ad festum exaltationis sanctæ Crucis debitum acceptæ Crucis exolvens, propositum iret arripias, & humiliter prosequaris: Ne si onus tibi a patre injunctum, & à te spon è susceptum, occasione qualibet detrectaveris, paternâ te reddas successione indignum, & hæreditatis emolumento priveris, cujus recusaveris onera supportare: sciturus extunc anathematis te vinculo subjacere, & jure quod tibi, si dictus Rex sine prole decederet, in regno Hungariæ competebat ordine genituræ *d*, privandum, & regnum ipsum ad minorem fratrem tuum app. postposita devolvendum.

[*α Verum eodem patre tuo sublato de medio, cùm Hierosolymitanum hoc iter te arripere simulasses, assumpta peregrinationis obitus, quam contra inimicos crucis dirigere debueras, in fratrem tuum & regnum Hungariæ convertisti aciem bellatorum, & multa contra Serenitatem Regiam malignorum usus consilio commisisti. Nos autem, quos diebus istis ad Pontificatus officium licet immeritos, Dominus evocaverit, tam paci regni Hungariæ, quam tuæ volentes saluti consulere, nobilitatem tuam rogamus, & monemus, & exhortamur in Domino, ac per Ap. s.*]

CAP. VII.

Commutat Papa votum ultramarinum in vigilias, orationes & jejunia, tunc maximè, cùm cessat causa, quæ induxit ad vovendum: ita etiam, quòd expensæ fiendæ in eundo, morando, & redeundo, integraliter mittantur in terra sancta subsidium.

Idem *Trecensi Episcopo.* (*an.* 1213.)

Magnæ *e* devotionis: [*& infra.*] Cùm Trecen. Ecclesiæ contra libertatem Ecclesiasticam gravaretur, nec per alium quàm per Campaniæ Comitem in ultramarinis partibus constitutum, eidem Ecclesiæ crederes posse de facili subveniri, ad ipsum proposuisti accedere: ac in signum peregrinationis & devotionis terræ Orientalis crucem Dominicam assumpsisti: [*& infrà.*] Quamvis autem auditâ morte ipsius intentionem tuam conspiceres jam frustratam, noluisti tamen sine consilio Apost. sed. ad propria remeare, sed ingressus urbem *f* intentionis tuæ propositum, ac statum Trecen. Ecclesiæ, nobis humiliter exposuisti: [*& infra.* α] Et quidem tria præcipuè duximus *g* in hoc negotio attendenda, quid liceat secundùm æquitatem, quid deceat secundùm honestatem, & quid expediat secundum utilitatem. Sanè non videbatur contra votum licitum ut venires, cùm vox clamet prophetica *h Vovete & reddite Domino Deo vestro*: ut primum ad consilium, secundum ad imperium referatur. Sed nec decens videbatur, cùm sit scriptum in Evangelio *i Nemo mittens manum ad aratrum, & respiciens retrò, aptus est regno Dei, &c.* Præterea non videbatur expedire cùm ex absolutione tua scandalum posset Laicorum mentibus generari, dicentium, Ubi est Deus Clericorum? & hoc exemplo credentium, se ad voti observantiam non teneri. Quod enim agitur *a* à Prælatis, facilè trahitur à subditis in exemplum: juxta quod Dominus inquit ad Moysen in Levitico *b Si Sacerdos, qui est unctus, peccaverit, faciet delinquere populum.* Verùm ætatis vitæ senescentis defectus atque canicies, quæ vix labores & dolores suos tolerare possunt, in contrarium allegabant, & Ecclesiæ Trecen. suspiria, cui vinculo pastoralis solicitudinis es legatus, sine cujus assensu votum peregrinationis emittere forsitan non debueras: [*& infrà.*] Ipsum etiam votum, quod ex sui formâ sanctum & honestum erat, ex persona voventis minùs licitum videbatur. Cùm enim juxta canonica *c* instituta, Clericus absque sui Episcopi licentia peregrinari non debeat, & Episcopus non minùs, imo potiùs sed. Apost. sit adstrictus, videri meritò poterat, quòd absque generali, vel speciali licentia votum peregrinationis, quâ te tamdiu absentares, emittere non deberes: [*& infrà.* β] Cùm igitur in lege veteri, *d* in qua non minùs præceptum Domini obligabat, quàm votum hodie obligat in Ecclesia, primogenita, quæ Domino mandabantur offerri, quædam Domino redderentur, ut primogenita Levitarum: quædam redimerentur, ut aliarum tribuum: quædam commutarentur in aliud sicut primogenitum asini, qui pro ove commutabatur: ex hoc attendentes, quòd votum commutati possit in opus aliud pietatis: non *e* curantes, quòd os loquentium iniqua loquatur, dum tamen non recedamus à tramite veritatis: de illius auctoritate secuti, qui cùm audisset à discipulis: *Scis, f, quia Pharisæi audito hoc verbo scandalizati sunt?* respondit: *Sinite illos, cæci sunt, & duces cæcorum*: tibi pro te & famulis tuis licentiam concedimus, votum peregrinationis taliter commutare, ut expensas, quas fueras in eundo, morando, & redeundo facturus, alicui Religioso committas, in necessarios usus terræ illius sine diminutione qualibet transferendas: [*& infrà.*] Laborem etiam laboribus recompenses, solicitius instando vigiliis, devotiùs vacans orationibus, & in jejuniis fortiùs te exercens. Ad hanc autem indulgentiam tibi faciendam specialiter nos induxit, quòd cùm pro libertate Trecen. Ecclesiæ per dictum Comitem assequendâ præcipuè votum peregrinationis emiseris, eo sublato de medio, quæ cessavêre causæ, faciliùs cessare potuit & effectus.

[*α Nostrum & fratrum nostrorum consilium cum devotione requirens: ven. etiam f. n. Senonen. Archiep. tunc Metropolitanus statum Trecen. Ecclesiæ, ac dispendium, quod ex absentia tua incurrere poterat, semel & iterum per suas nobis literas intimavit: propter quod disposuimus deliberare cum fratribus nostris, an cum eadem Trecen. Ecclesia misericordiam faceremus, te ad agendam ipsius solicitudinem remittentes: an sicut ex voto tenebaris, te iter arreptum perficere pateremur, & utrùm horum tam saluti tuæ, quàm terræ orientali penitus expediret.*]

[*β Minùs etiam votum illud terræ Orientali videtur expediens, quæ plus pugnatorum subsidium, quàm Clericorum, quos & officium & dissuetudo reddit imbelles, ministerium articuli necessitate requirit, quamvis orationibus tuis & aliorum terra illa vehementer indigeat: quia tamen jam impletum est verbum Dei dicentis: Veniet hora, & nunc est, quando nec in monte hoc, neque in Hierosolymis adorabitis Patrem. Spiritus Sanctus est Deus, & eos qui adorant eum, in spiritu & veritate oportet adorare. Videri poterat, quòd non minus in Ecclesia tua, quàm in Orientali terra proficeres piis orationibus apud Deum, in his quæ pro libertate ipsius justè ac humiliter postulares: & utinam cum Moyse montem posses ascendere, ut te manibus*

a *C.* 2. *eod. tit. in* 3. *comp.* b *propriæ.* c *commisit.* d *Vid. Bald. in l. ex hoc jure ff. de just. & jur. ubi docet. an ordine genituræ, vel electione succedi debeat in regno.* e *c.* 3. *eod. tit. in* 3. *compil.* f *Scil. Romam. per excellentiam.* §. *sed jus. Inst. de jur. nat.* g *diximus.* h *Psal.* 75. i *Luc.* 9.

a *Vid. Alphonsum Castr. l.* 2. *c.* 8. *de justa hæret. punitione.* b *Levit.* 4. c *Huc spectant tradita per B. Th.* 2.2. *q.* 88. *art.* 8. d *Exod.* 13. *&* 22. *Num.* 3. *&* 8. *Deut.* 15. *Luc.* 2. *Levit.* 25. *Exod.* 36. e *Nec.* f *Matth.* 15. *In antiq. exemplar. ita: Non nescis, quia, &c.*

extensis

extensis orante, Josue pugnans Amalechitas in ore gladii superaret. Credebatur etiam, quòd terræ Orientali magis accederes, quòd si in tuis, & tuorum Clericorum procuratoribus fueras impensurus, secundùm alicujus religiosi arbitrium transferetur in subsidium bellatorum.]

CAP. VIII.

Impedito ad tempus exequi votum ultramarinum conceditur dilatio, perpetuò verò impedito, indicitur redemptio in eo, quod magis expediat terræ sanctæ.

Idem Innoc. III. *Cantuariensi Archiepiscopo.*

(*an.* 1213.)

QUod *a* super his: [*& infrà. α*] Quæsivisti de his, qui pro succursu terræ sanctæ signo crucis assumpto, propter infirmitatem vel paupertatem, vel aliam justam causam votum non possunt utiliter adimplere, cùm sine distinctione receperis in mandatis, ut eos, qui signum crucis assumptum abjecerunt, ad resumptionem ipsius, & executionem voti compellas. Nos autem inquisitioni tuæ *b* taliter respondemus, quòd debiles & inopes magis illuc in defectum, quàm ad profectum accedunt, cùm illi pugnare non possint, & illi mendicare cogantur, nisi fortè sint nobiles & magnates, qui suis secum expensis bellatores adducent: vel artifices & agricolæ, qui de laboribus suis sibi possint acquirere necessaria, & terræ subsidia ministrare: quamvis non multi talium propter brevitatem possessionum, & paucitatem inhabitantium ibi sint opportuni. Unde credimus distinguendum inter illos qui temporalem, & eos qui perpetuam impedimenti causam creduntur habere: quòd primis indulgenda est dilatio, secundis autem est redemptio injungenda, ac rerum facultate pensatâ, quas possunt, aut quas facturi essent expensas, personarum prætereà compensato *c* labore, in subsidium terræ sanctæ transmittant, exequentes per alios, quod per se nequeunt adimplere. Rursùs inter illos, qui pro defensione terræ sanctæ votum peregrinationis emittunt, & eos, quibus pro satisfactione suorum criminum iter peregrinationis injungitur, credimus distinguendum: quòd circa primos plus terræ sanctæ succursus, & circa secundos plus labor itineris, secundùm intentionem voventis vel pœnitentis debet attendi. Unde si quis hoc modo voventium est inutilis ad pugnandum, quamvis habilis sit ad eundum, meliùs est redimere votum, quàm expensas consumere: quod & de pœnitente, qui propter debilitatem non potest iter injunctæ peregrinationis implere, sanè valet intelligi, non autem de illo, qui quamvis sit impotens ad bellandum, potens tamen est ad eundum *d*. [*& infrà. β*] De mulieribus autem hoc credimus observandum, ut quæ remanere noluerint, viros suos sequantur: cæteræ verò (nisi fortè sint divites, quæ secum in suis expensis possint ducere bellatores) votum redimant, quod voverunt.

[*α Sed. Apost. consulere voluisti, quorum executio spectat ad officium pastorale: f. t. in Domino condemnamus, sperantes, quòd per responsionem nostram instructus ea diligentiùs exequeris.*]

[*β Super his autem diligens est discretio adhibenda, ne quid prece vel pretio, amore vel odio sive occasione quacunque contra salutem animæ, vel utilitatem terræ quomodolibet attentetur. Unde per viros religiosos & providos dispensationi hujusmodi volumus provideri.*]

CAP. IX.

Votum ultramarinum certis casibus redimi & commutari potest, non tamen per alium, quàm per Papam, vel cum ipsius speciali mandato. h. d. usque ad §. secundò quæsivisti.

Idem *eidem.*

EX multa *a* tuæ solicitudinis providentia: [*& infra. α*] Ex consultatione, quam ad inquisitionem tuam super negotio Cruce signatorum olim edidimus, viam invenisti ad alias quæstiones, & utrùm quod in ea dicitur, jus constituat generale, ut passim Prælatis quibuslibet illos secundum formam expressam absolvere liceat, qui eorum sunt jurisdictioni commissi, solicitè requisisti. Ad hoc igitur respondemus, quòd in consultatione nostra jus editur & licèt ad quales, ad quos tamen *b* specialiter spectet ejus executio, nullatenus explicatur: illis autem solummodo jus hoc exequendum incumbit, qui super hoc mandatum receperint à sed. Apost. speciale. Sic ergo illi est inquisitioni responsum, quâ consequenter tua fraternitas requisivit, de quibus religiosis intelligendum hoc esset: utrùm scilicet ibi Religiosi vocentur hi tantùm, qui religionis habitum susceperunt, quorum plures idiotæ sunt & juris ignari *c*, an Episcopi, qui sicut dignitate præcellunt, sic & religione debent aliis præeminere: nam ad neutros illius executio juris spectat, nisi per Apost. sed. eis specialiter delegetur.

[*α Credimus provenire, quòd cùm ad consultationes tuas multiplices & frequentes respondemus, quòd sentimus ex responsione nostra novas elicias quæstiones.*]

Habiles ad eundum, sed inhabiles ad pugnandum, si sunt strenui consilio, vel milites bellatores possunt secum ducere, votum ultramarinum non redimunt. h. d. Abbas Siculus.

Secundò quæsivisti, utrùm quod dicitur, Si quis voventium est inutilis ad pugnandum, quamvis sit habilis ad eundum, melius est ut redimat votum, quàm consumat expensas: generaliter accipi debeat, ut nobiles & *d* magnates, qui sunt consilio strenui, & multos secum possunt trahere bellatores, an minores tantummodo verbum hujusmodi comprehendat? Verùm si ad superiora oculum tuæ considerationis extendas, quæstionem istam *e* invenies in serie consultationis nostræ solutam, ubi dicitur, quòd debiles & inopes magis in defectum terræ sanctæ, quàm ad ejus profectum accedunt, &c. Quamvis possit aliter *f* responderi, quod non sunt inutiles ad pugnandum, qui etsi per se pugnare non possunt, maturitate tamen consilii adesse valeant pugnantibus: & personæ defectum per alios relevare: [*& §. α*]

[*α Tertio quoque loco tua f. requisivit, qualiter intelligi debeat, quod de mulieribus subinfertur, ut quæ remanere noluerint, viros suos sequantur euntes. Cæteræ verò non sint divites, quæ secum in suis expensis possint ducere bellatores, votum redimant quod voverunt: hoc enim quod ultimo loco dicitur, videtur tantum de voventibus esse dictum.*]

Uxores possunt sequi viros ultra mare, si volunt, sed non tenentur, nisi & ipsæ voverint. h. d. Abbas.

Quòd autem superiùs positur, Mulieres quæ remanere noluerint, &c. de illis intelligendum esse videtur, quæ se ad peregrinationis propositum nullius voti vinculo adstrinxerunt: [*& infrà. α*]

[*α Quod sic esse dubium non existit. Ex eodem quoque verbo dicis videri quibusdam, quòd viris liceat in hoc articulo sine uxorum suarum assensu vovere posse, ac perficere quod voverunt. Ad quòd dicimus quòd*]

Viri sine consensu uxorum emittere possunt votum ultramarinum. h. d. Abbas Siculus.

In tanta quoque necessitate populi Christiani, ne terræ sanctæ impediatur subsidium, viri præter uxorum assensum hujus peregrinationis propositum vovere liberè valent *g* & quod voverint, liberè adimplere. Ut autem consentiant, sunt attentiùs commonendæ.

---

a *C.* 4. *eod. tit. in* 3. *comp.* b *Inquisitioni tuæ respondemus.* c *recompensato.* d *Contius eundem. Addit in margine: alias consilium, utrumque præter veterum exemplarium fidem.*

a *Cap* 5. *eod. tit. in* 3. *comp.* b *tantùm, in uno vetustissimo exemplari.* c *Vid. l.* 1. *cum not. per gest. C. de inter ma. inter pupil not. Bald. in authen. de mona. collat.* 1. d *Al. etiam.* e *Dictio,* istam, *deest in vetustis.* f *& aliter.* g *valeant.*

Clerici tanquam inhabiles ad pugnandum rediment votum ultramarinum, nisi in certis casibus. h. d. Abbas Siculus.

De Clericis *a* verò duximus respondendum, quòd cùm Clericatûs officium eos reddat inhabiles ad pugnandum, nisi vel consilio strenui, vel officio prædicationis instructi, aut Magnatum sint obsequio deputati, aut usque adeò divites fuerint & potentes, ut in expensis suis aliquos secum ducere valeant bellatores, magis ab eis expedit redemptionem accipere, quàm ad votum illos cogere prosequendum, si necessitas exigit, vel utilitas persuadet. Hæc autem de voventibus dicimus, non de his, quibus labor peregrinationis in pœnitentia est injunctus.

CAP. X.

Qui vovit religionem ingredi, si voto non completo fiat Episcopus, renunciare debet, & votum implere. Sic communiter summatur.

Idem. Innoc. III. (*an.* 1213.)

PEr tuas *b* nobis literas intimâsti, te in Gratianopolitana *c* Ecclesia suscipiendi habitum regularem votum solenniter emisisse, & posteà promisisse in manibus Prælati ejusdem Ecclesiæ, te intra duos menses postquam ab Apost. sede rediisses, votum, quod emiseras, impleturum. Cumque termino ipso transacto non curâsses, quod voveras, adimplere, tandem existens voti transgressor, vocatus fuisti ad regimen Ecclesiæ Gebennensis: [*& infrà.*] Nos igitur tuæ discretioni consulimus, ut si tuam sanare desideras conscientiam, regimen resignes Ecclesiæ memoratæ, ac reddas Altissimo vota tua. Quòd si capitulum ejusd. in Geben. Ecclesiæ te postmodum canonicè duxerit eligendum, electionem recipere poteris de te factam.

CAP. XI.

Prælatus etiam professus potest votum ultramarinum emittere, & in suos usus vigesimam proventuum Ecclesiæ convertere.

Honorius III. *Haresben. d & Bengad. Præpositis.* (*an.* 1226.)

POstulâstis à nobis, an *e* vobis professis ordinem regularem quotum alter cruce signatus est, & reliquus charactere crucis desiderat insigniri, liceat vigesimam proventuum Ecclesiarum vestrarum deputatam in succursui terræ sanctæ, deferre vobiscum: [*& infrà.* α] Discretioni vestræ taliter respondemus, quod si Ecclesiæ vestræ per absentiam vestram enormiter non lædantur, & vos utiles fueritis terræ sanctæ verbo pariter & exemplo, (quod conscientiæ vestræ duximus relinquendum) dimissis procuratoribus idoneis in Ecclesiis vestris, potestis, & tenemini votum peregrinationis implere: & sic potest in usus vestros transire vicesima Ecclesiarum vestrarum terræ sanctæ subsidio deputata.

[α *Ut per vos proficiat terra illius succursui, qui parati estis personas vestras exponere servitio Jesu Christi, præsertim cùm multi exemplo æmulationis laudabilis provocati ad currendum post vos laudabiliter accingantur: prœliaturi prœlium Domini contra gentes. Quia vero liberationi terræ illius totis viribus aspiramus.*]

TITULUS XXXV.

DE STATU MONACHORUM ET CANONICORUM REGULARIUM.

CAP. I.

Diœcesanus non debet molestare monasteria, præterquam pro causa correctionis: nec eis oblata sibi vendicare.

Gregorius *Archiepiscopo Neap.* a (*an.* 600.)

THeodosius *b* [*& infrà.* α] Alicui monasterio nec tu, nec Presbyteri tui, præter diligentiam disciplinæ, aliquid molestiæ inferatis. Aut si quid illic pro diversorum devotione accesserit, vobis vendicare æstimeris: Cùm monachis sibi servientibus debeat proficere, quicquid fidelibus taliter offerri contingit.

[α *Abbas monasterii S. Martini petitoriâ nobis insinuatione suggessit, quæ habetur in subditis, in domo quondam Martini ex ejus voluntate decessorem suum Andream Abbatem monasterium, in quo Monachi habitare debeant, construxisse. Et quia id in honorem beati Petri Apostolorum Principis, & S. Archangeli postulat dedicari: dilectionem tuam præsentibus apicibus duximus adhortandam, quatenus ad præd. locum cùm postulaverit, ingravanter accedas, veneranda solennia dedicationis impendens. Et quoties necesse fuerit, à Presbyteris Ecclesiæ tuæ in loco sancto deservientibus celebrentur sacrificia veneranda Missarum, ita ut in eodem.*]

CAP. II.

Monachi non debent poni singuli per parœcias. hoc primò. *Si pro monachatu aliquid detur, receptus à sacris ordinibus prohibetur: & recipiens ab officio suspenditur.* hoc secundò. *Monachus habens peculium sine licentia Abbatis, ab altaris communione removetur: & sic decedens, sepulturâ & fratrum communione privatur.* hoc tertiò. *Si pecunia confertur pro habendo aliquod officium in monasterio, dans & recipiens deponuntur.* hoc quartò. *In prioratibus conventualibus per electionem instituti non sunt removendi sine causa rationabili: & de causa rationabili tria ponit exempla.* h. d. comprehendendo substantiam.

Ex Concilio Lateranen. *c* (*an.* 1179. *Romæ.*)

MOnachi non *d* pretio recipiantur in monasterio, nec peculium *e* permittantur habere, nec singuli per villas & oppida per quascunque parochiales ponantur Ecclesias, sed in majori Conventu, aut cum aliquibus fratribus maneant, nec soli inter seculares homines spiritualium hostium conflictum expectent, Salomone *f* dicente: *Væ* g *soli! quia cum ceciderit, non est qui sublevet eum.* Si quis autem exactus pro sua redemptione aliquid dederit, ad sacros ordines non ascendat. Is verò, qui eum *h* receperit, officii suspensione mulctetur. Qui verò peculium habuerit, nisi ab Abbate fuerit ei pro injuncta administratione permissum, à communione removeatur altaris, & qui in extremis cum peculio inventus fuerit, & dignè non pœnituerit, nec oblatio pro eo fiat, nec inter fratres accipiat sepulturam: quod etiam de universis Religiosis præcipimus observari. Abbas autem, qui diligenter ista non caverit *i*, officii sui jacturam se noverit incursurum. Prioratus quoque seu Obedientiæ, pretii donatione nulli tradantur, alioquin dantes & accipientes à ministerio fiant Ecclesiastico alieni. Priores autem cùm in Ecclesiis conventualibus per electionem Capitulorum suorum canonicè fuerint instituti, nisi pro manifesta & rationabili causa non mutentur, videlicet *k* si fuerint dilapidatores, si incontinenter vixerint, aut tale aliquid *l* egerint, pro quo amovendi meritò videantur, aut si etiam pro necessitate majoris officii de consilio fratrum fuerint transferendi.

a *De materia hujus §. & cur Clericis & Episcopis pugnare non liceat vid. B. Thom. 2. 2. q. 4. art. 2.* b *Conc. Triden. sess. 24. tit. de reg. c. 1.* c *al. Gratianopilitana al. Garopilitana.* d *Haresbersen. & Beregaden. Præpositis. al. Harestien. & Feregadens. al. Havenens. & Beregabens.* e *utrum.*

a *Hic in quibusdam recentioribus legitur Greger. III. in aliis IX. sed rectè Contius. Imo primus l. 7. ind. 2. epist. 15.* b *In aliis Theodorius. cap. 1. eod. tit. in 1. comp.* c *Concil. Later. sub Alex. III. c. 10.* d *cap. 2. eod. tit. in 1. compilat.* e *Id est, proprium. Vid l. cogi, D. ad Trebell.* f *Eccl. c. 4.* g *Si.* h *recipit.* i *curaverit, in Concilio.* k *Al. ita: ut videlicet, sed in antiq. & in Conc. ut est impressum.* l *aliud.*

CAP.

CAP. III.

Monet Cistercienses, ut servent regulam secundùm primævam institutionem. h. d. primò. *Et domus religiosa aggregata Cisterciensibus eorum mores servare tenetur.* h. d. secundò.

Alexander III. *Abbatibus & Conventibus Cistercien. ordinis.* (*an.* 1175. *Romæ.*)

RECOLENTES *a* qualiter hæc sancta plantatio: [*& infrà α.*] Dolentes dicimus, quòd etsi non ab omnibus, neque in omnibus, à plerisque tamen & in pluribus, ab illa sancta institutione dicitur declinatum: in tantum, ut aliqui ex vobis primæ institutionis obliti, contra ordinis vestri regulam villas, Ecclesias, & altaria possident, fidelitates *b* & hominia benignè suscipiunt, justitiarias & tributarias tenent: [*& infrà. β*] Ideoque precibus & monitis exhortamur, quatenus domus illæ, quæ à prima sui origine in ipso ordine fuit fundatæ, constitutis terminis sint contentæ: [*& infrà. γ*] Si enim relictis originalibus ordinis institutis, ad communia volueritis aliorum monasteriorum jura divertere, oportebit vos communi jure censeri: quia dignum est, ut qui similem cum aliis vitam suscipiunt, similem sentiant in legibus disciplinam. Cæterùm domus illæ, quæ de aliis institutionibus ad vestrum ordinem se transtulerint, vestris omnino se satagant usibus conformare, & relictis possessionibus, vel etiam commutatis, quas institutio vestra non recipit *c* sic se in omnibus religioni vestræ coaptent, ut quemadmodum gaudent se in societatem ordinis, & habitûs identitatem assumptas, sic etiam in paupertate secularium rerum se lætentur vestris institutionibus conformatas.

[*α Facta, hæc vitis fructifera, hæc denique vinea Domini Sabbaoth sub primis ordinis vestri prioribus pullulavit, & palmites longe lateq; producens, ad mortifera pellenda circumquaque venena, flores protulit & odores, pro vigili custodia custodiatis eorum in omnibus adhærere vestigiis, per quos cooperante Domino in deserto mundi hujus fis hujusmodi plantatus est honestatis. His enim paupertatis contenti numeris, optimum ponentes in paupertate principium, totius sufficientiæ assecuri sunt complementum, creare Ecclesiæ Clarevallensi. Episcopis & Prælatis acceptis, ac in conspectu regum & principum famâ & merito gloriosi. Nunc autem quod*]

[*β Et omne studium adhibeht, ut termini eorum dilatentur a terris, quorum conversatio in cœlis debet esse. Læditur hinc ordo penitus & vitiatur, nec est hæc mutatio dexteræ excelsi, sed potiùs de dextera in sinistram, qui relicto seculo sub paupertatis habitu Deo militare decreverunt, negotiis denuò secularibus implicentur. Inde est quòd & vobis ab aliis qui foris sunt, contentiones & litigia suscitentur, & Abbatibus in causis forensibus occupatis & plurimum in commissis domibus & tepor ordinis & dissolutio nascitur charitatis: maximè paupertate charitas plus proficit, & cupiditatis consortium nisi illa restringatur, hæc tepescat.*]

[*γ Nec velint inordinatè ad ea manus extendere, quæ sine laboribus & periculis multis, & deinde sine criminibus, & magna confusione non poterunt retinere.*]

CAP. IV.

Regularis Canonicus, qui non resignavit proprium in morte, non debet in cœmeterio sepeliri: & si de facto sepultus fuit, inde debet exhumari, si sine scandalo fieri potest.

Clemens III. (*an.* 1190.)

SUPER quodam Canonico Regulari *a*, qui in articulo mortis agens, licèt à Priore suo commonitus, proprium, quod contra regulam latenter habuerat, noluit resignare: & sic diem clausit extremum, & fuit inter alios fratres traditus sepulturæ: [*& infrà. α*] Inquisitioni tuæ taliter resp. quòd ille Canonicus non tantùm fuit Christianâ sepulturâ privandus, verùm etiam si sine maximo scandalo potuit *b* fieri, de ipsa projici dignus est Ecclesia. Hoc autem cùm fortè contigerit, in similibus est agendum.

[*α Nos duxisti necessariò requirendos. Quia verò te ignorare non credimus, quid de talibus in regula beati Augustini habeatur statutum, & quòd idipsum in Lateranensi Synodo constet inhibitum manifestè.*]

CAP. V.

Canonicus regularis potest præfici Ecclesiæ parœciali etiam seculari: sed debet habere socium secum sui ordinis, si commodè fieri potest.

Innocentius III. *V. Plebano sancti Gavinii.* c (*an.* 1213. *Romà in Flaminiam.*)

QUÒD *d* Dei timorem præ oculis habeas, ex fructibus tuis colligitur evidenter, cùm opera, quæ facis, testimonium perhibeant veritati. Sane quondam desiderans ad frugem melioris vitæ transire, officium Plebani resignans, coram fratribus sancti Victoris Bononien. promissionem de tua conversione fecisti, neque professionem solennem emittens, neque habitum religionis assumens: sed parœciani plebis ejusdem, attendentes te laudabiliter præfuisse, à Florentino Episcopo impetraverunt, ut ministrares ibidem: hoc etiam P. Presbyter Cardinalis tunc Ap. sed. Legat. proponitur annuisse, quod jam dicti parœciani à nobis tatum haberi suppliciter *e* postularunt, præsertim cùm de licentia Prioris sancti Victoris noscaris hactenus id fecisse. Licèt autem in Lateranensi Concilio *f* de Monachis caveatur, ne singuli per villas & oppida, per quascunque parœciales ponantur Ecclesias, &c. quia tamen istud de Canonicis regularibus specialiter non cavetur, qui etsi à sanctorum Monachorum consortio non putentur sejuncti, regulæ tamen inserviunt laxiori, & per antiquos canones etiam Monachi possunt ad Ecclesiatum parœcialium regimen in Presbyteros ordinari, ex quo debent prædicationis officium *g* (quod privilegium est) exercere: sic annuendum duximus postulatis, ut exercens Plebani officium, si commodè fieri poterit, unum Canonicum regularem tecum habeas ad cautelam, cujus in his, quæ Dei sunt & regularis observantiæ, tam consortio, quàm solatio perfruaris.

CAP. VI.

Primò *tractat de vestibus Monachorum.* Secundò *de abdicatione proprietatis.* Tertiò *de silentio.* Quartò *de cibis.* Quintò *de officiis in genere & in specie.*

Idem *Abbati & Conventui Sublacen.* h (*an.* 1213. *Romæ.*)

CUM *i* ad monasterium Sublacen. [*& infrà.*] Firmiter inhibuimus, ne quis de cætero Monachorum lineis camisiis uteretur: [*& infrà. α*] Prohibemus quoque districtè in virtute obedientiæ sub obtestatione divini judicii, ne quis Monachorum proprium aliquo modo possideat: sed si quis aliquid habeat proprii, totum in continenti resignet. Si verò post hoc proprietatem aliquam fuerit deprehensus habere, regulari monitione præviâ de monasterio expellatur, nec recipiatur

---

a *C. 2. eod. tit. in 2. comp.* b *In uno vetustissimo, fidelitates, hominia & onera suscipiunt, &c. in alio recentiori, ita: fidelitates & homagia susceperunt, &c. Dictio,* benignè, *deest in omnibus, & quid sit Hominia, explicat Hostiensis.* c *recepit.*

a *C. 6. eod. tit. in 2. comp.* b *potuerit, habent vetustiores. quod & series postulat.* c *Gavini. al. Gravini.* d *C. 1. eod. tit. in 3. comp.* e *simpliciter.* f *Conc. Lat. sub Alexand. III. c. 10.* g *Conc. Trid. sess. 5. de reform. c. 2. & sess. 24. de reform. c. 4. ubi multa valdè utilia de prædicationis officio.* h *al. Abbati Lublacen.* i *C. 2. eod. tit. in 3. comp. Concil. Tridcnt. sess. 25. tit. de reg. c. 1. & 2.*

ulterius, nisi pœniteat secundùm monasticam disciplinam. Quod si proprietas apud quenquam inventa fuerit in morte, ipsa cum eo in signum perditionis extra monasterium in sterquilinio subterretur, secundùm quod beatus Gregorius narrat in dialogo se fecisse. Unde si quicquam alicui fuerit specialiter destinatum, non præsumat illud accipere, sed Abbati, vel Priori, vel Cellario assignetur. In oratorio *a* verò, refectorio & dormitorio continuum semper silentium observetur. In claustro quoque certis horis & locis, secundùm antiquam consuetudinem monasterii laudabiliter observatam. In refectorio *b* vero nullus omnino carne vescatur. Nec in quibusdam solennitatibus (sicut aliquando fieri consuevit) Conventus exeat cum Abbate paucis ibi relictis, ut extra refectorium edant carnes, cùm illis diebus præcipuè regularis disciplina sit studiosiùs observanda. Sed nec extra refectorium, nisi in infirmitorio esum carnium credant sibi licere. Quanquam ex indulgentia possit Abbas interdum aliquos fratrum, nunc hos, nunc illos (prout necessitas postulaverit) advocare, ipsosque secum in camera sita meliùs & pleniùs exhibere. Porro debiles & infirmi, qui minutione indigent, vel aliquâ medicinâ, non seorsum in cameris, sed omnes in infirmitorio, quæ necessaria fuerint sibi tam in carnibus, quàm in aliis recipiant competenter. Quòd si quis eorum debilis fuerit, aut etiam delicatus, ut non possit communibus cibis esse contentus: sic ei provideatur sine scandalo aliorum, ut si Abbas vel Prior voluerit in refectorio misericordiam facere specialem, cibum aliquem competentem non ante illum, sed ante se faciat apportari, de quo ipse illi faciat pitantiam pro sustentatione naturæ. Tales autem ad agenda officia monasterii deputentur, qui fideles fuerint *c* & discreti. Nec alicui committatur a infidelis qua obedientia perpetuo possidenda, tanquam in sua sibi vita locetur, sed cum oportuerit amoveri, sine contradictione qualibet revocetur. Prior autem præ cæteris post Abbatem potens sit in opere & sermone, ut exemplo vitæ *d* verboque doctrinæ fratres suos & instruere possit in bono, & a malo etiam revocare: zelum religionis habens secundùm conscientiam, & delinquentes corripiat & castiget, obedientes foveat & confortet. Abbas verò, (cui omnes in omnibus reverenter obediant) quantò frequentius poterit, sit cum fratribus in conventu, vigilem curam & diligentem solicitudinem gerens de omnibus, ut de officio sibi commisso dignam Deo possit reddere rationem. Quòd si prævaricator ordinis fuerit, aut contemptor, seu negligens aut remissus, pro certo se noverit non solùm ab officio deponendum *e* sed & alio modo secundum regulam castigandum: cum offensa non solùm propria, verum etiam aliena de suis manibus requiratur. Nec æstimet *f* Abbas, quod super habenda proprietate possit cum aliquo Monacho dispensare: quia abdicatio *g* proprietatis, sicut & custodia castitatis, adeo est annexa regulæ monachali, ut contra eam nec summus Pontifex possit licentiam indulgere.

[*a* *Ad defectum autem hospitalitatis supplendum, mixturam unius molendini concessimus, ampliora pro tempore concessuri, ita tamen quòd ad necessitatem pauperum sublevandam, eleemosyna de cellario conferatur. Nos autem præfatas Ecclesias, quæ Clericis secularibus fuerant in beneficium assignatæ, ad usum revocavimus infirmorum, concessionem hospitalis, quæ facta fuerat Episcopo Anagnino, irritam decernentes, &* *statuentes, ne cuiquam ulterius in beneficium concedantur, sed infirmarius disponat de illis Ecclesiis, prout ad necessitates infirmarii magis noverit expedire.*

a *In Cod. Barb. in oratorio, nec non refectorio, &c.* b *dicto,* vero, *deest in antiquis.* c *sint.* d *al. verbis doctrinæ fratres, &c.* e *vid. l. carceri. & l. milites. ff. de cust. reor.* f *existimet.* g *de hoc articulo vid. S. Thom. 2. 2. q. 88. art. 11. & Turrecremat. in c. de illo clerico. 32. dist. & Ferdinan. Vasq. l. 1. contr. illustrium cap. 25.*

CAP. VII.

Primò *statuit de Conciliis regularium provincialibus celebrandis singulis trienniis.* Secundò *moderatur numerum evectionum & personarum venientium.* Tertio *disponit de instructoribus & præsidentibus capitulo.* Quartò *de tempore, quo duret Capitulum, & quid ibi fiet.* Quintò *quod observetur, quod ibi fit.* Sextò *de capitulo sequenti.* Septimò *de communi vita ducenda.* Octavò *de visitatoribus eligendis & ipsorum officio.* Nonò *extendit ad Canonicos regulares.* Decimò *providet super discordia visitatorum.* Undecimò *hortatur diœcesanos ad monasteriorum reformationem.* Duodecimò *præcipit protervos & similes compesci ab offensis monasteriorum.* Et hæc divisio sufficit pro summario.

Idem *in Concilio generali. (an. 1216.)*

IN singulis regnis sive provinciis fiat de triennio in triennium (salvo jure diœcesanorum Pontificum) commune Capitulum Abbatum atque Priorum, Abbates proprios non habentium, qui non consueverunt tale Capitulum celebrare: ad quod universi conveniant præpeditionem canonicam non habentes, apud unum de monasteriis ad hoc aptum. Hoc adhibito moderamine, ut nullus eorum plus, quàm sex evectiones & octo *a* personas adducat *b*. Advocent autem in hujusmodi novitatis primordiis duos Cistercien. ordinis vicinos Abbates, ad præstandum sibi consilium & auxilium opportunum, cùm sint in hujusmodi Capitulis celebrandis ex longa consuetudine plenius informati: qui absque contradictione duos sibi de ipsis associent, quos viderint expedire: ac ipsi quatuor præsint Capitulo universo, ita quòd ex hoc nullus eorum sibi auctoritatem prælationis assumat, unde cùm expedierit, providâ possit deliberatione mutari. Hujusmodi verò Capitulum aliquot certis diebus continue, juxta morem Cistercien. ordinis celebretur: in quo diligens habeatur tractatus de reformatione ordinis, & observantia regulari. Et quod statutum fuerit illis quatuor approbantibus, inviolabiliter observetur, omni excusatione, contradictione & appellatione remotis: Proviso nihilominus, ubi sequenti termino debeat Capitulum celebrari. Et qui convenerint, vitam ducant communem, & faciant proportionabiliter simul omnes communes expensas, ita quod si non omnes potuerunt in eisdem, saltem plures simul in diversis domibus commorentur. Ordinentur etiam in eodem Capitulo religiosæ ac circumspectæ personæ, quæ singulas Abbatias ejusdem regni seu provinciæ non solum Monachorum, sed etiam Monialium, secundùm formam sibi præfixam, vice nostrâ studeant visitare, corrigentes & reformantes, quæ correctionis & reformationis officio viderint indigere: ita quòd si Rectorem loci cognoverint ab administratione penitus amovendum, denuncient Episcopo proprio, ut illum amovere procuret. Quod si non fecerit, visitatores hoc referant ad Apostolicæ sedis examen. Hoc ipsum *c* regulares Canonicos secundùm ordinem suum volumus & præcipimus observare. Si verò in hac novitate quicquam difficultatis emerserit, quod per prædictas personas nequeat expediri, ad Apostol. sedis judicium absque scandalo referatur, cæteris irrefragabiliter observatis, quæ concordi fuerint deliberatione provisa. Porrò diœcesani Episcopi monasteria sibi subjecta ita studeant reformare, ut cùm ad ea prædicti visitatores accesserint, plus in illis inveniant quod commendatione, quàm quod correctione sit dignum, atten-

a *al. novem, sed in Conciliis, octo legitur.* b *De hoc articulo vide quos citavi in c. cum ex officii. sup. de præscript.* c *in Codice Barb. Hoc ipsum circa regulares, &c.*

tissimè

tissimè præcaventes, ne per eos dicta monasteria indebitis oneribus aggraventur: quia sicut volumus *a* superiorum jura observari, ita inferiores nolumus injurias sustinere. Ad hoc districtè præcipimus tam diœcesanis Episcopis, quàm personis, quæ præerunt Capitulis celebrandis, ut per censuram Eccl. appellat. remotâ compescant Advocatos, Patronos, Vicedominos, Rectores & Consules, magnates & milites, seu quoslibet alios, nec monasteria præsumant offendere in personis aut rebus: & si forsitan offenderint, eos ad satisfactionem *b* compellere non omittant, ut liberiùs & quietiùs Deo valeant famulari.

CAP. VIII.

Primò *tractat de correctione Monachorum.* Secundò *de correctione Abbatum.* Tertiò *visitatorum.* Quartò *de secularibus in monasteriis beneficiatis.* Quintò *constitutionem extendit ad Moniales.* hoc sufficiat pro summario.

Honorius III. *Abbatibus & Monachis in Lombardia & Marchia Tervisiana constitutis.*

EA, quæ pro religionis honestate: [*& infrà. α*] Porrò cùm visitatores se undùm statutum generalis concilii *c* ordinati à generali Abbatum Capitulo, processerint ad visitationis officium exequendum, de statu Monachorum & observantiis regularibus diligenter inquirant, & tam in spiritualibus, quàm in temporalibus corrigant, & reforment, quæ viderint corrigenda: ita tamen quòd Monachos delinquentes per Abbatem loci corrigi faciant, eisque injungi pœnitentiam salutarem, juxta beati Benedicti regulam & Apostolica instituta, non secundùm normam pravæ consuetudinis, quæ quasi pro lege in quibusdam Ecclesiis inolevit. Ipsi etiam visitatores Monachos, quos contumaces invenerint & rebelles, juxta modum culpæ vice nostrâ regulari censurâ percellant absque personarum delectu, non parcendo rebellibus ob suam pertinaciam vel potentiam amicorum, quin ovem morbidam ejiciant ab ovili, ne inficiat oves sanas. Si verò *d* Abbates in corrigendis, juxta visitatorum mandatum & regularia instituta, in seipsis seu Monachis inventi fuerint negligentes, proclamentur & corripiantur, & ita puniantur publicè in Capitulo generali, quòd pœna ipsorum fit aliis in exemplum. Quòd si Abbas non exemptus, fuerit à visitatoribus nimis negligens & remissus inventus, id loci Diœcesano denuncient sine mora, & per illum detur ei fidelis & providus Coadjutor usque ad Capitulum generale. Si autem dilapidator inventus fuerit, vel aliàs meritò amovendus: per diœcesanum, postquam hoc sibi à visitatoribus denunciatum fuerit, amoveatur absque judiciorum *e* strepitu à regimine Abbatiæ, ac monasterio provideatur interim administrator idoneus, qui temporalium curam gerat, donec ipsi monasterio fuerit de Abbate provisum. Quòd si forsitan Episcopus hoc adimplere noluerit vel neglexerit: visitatores vel præsidentes Capitulo generali, defectum Episcopi Apost. sedi non differant intimare. Hæc eadem circa exemptos Abbates fieri præcipimus per visitatores, vel præsidentes Capitulo generali: depositione ipsorum sedi Apost. reservatâ: ita ut Abbate, qui amovendus videbitur, interim per visitatores vel in Capitulo præsidentes, ab administratione suspenso, administrator idoneus monasterio deputetur. Illorum autem excessus & alia, quæ visa fuerint intimanda, Capitulo præsidentes nobis denuncient per fideles nuncios & prudentes, quibus de communi contributione Abbatum, juxta cujuslibet facultatem sufficienter ministrentur expensæ. Sequentes autem visitatores perquirant priorum visitatorum vestigia diligenter, & eorum negligentias & excessus referant sequenti Capitulo generali, ut juxta culpam publicè debitam pœnam portent. Idem etiam de Abbatibus præsidentibus generali Capitulo præcipimus observari. Præcipimus quoque *a*, ut in nullo monasterio ad præbendas recipiant de cætero Abbates & Monachi Clericos seculares: nec hi, qui jam recepti sunt, locum vel vocem in Capitulo, dormitorio vel refectorio seu claustro sibi vindicare contendant, seu Monachorum cœtibus importunè se præsumant miscere, sed beneficiis sibi concessis contenti, conversentur honestè, opportuna obsequia in monasteriis fideliter impendentes, nihilque ultra in spiritualibus aut temporalibus exigant in ipsis monasteriis vel usurpent. Si qui verò talium à visitatoribus inventi fuerint criminosi, per diœcesanum Episcopum *b* in non exemptis, & per visitatores vel præsidentes generali Capitulo in exemptis beneficiis priventur eisdem. Hæc autem omnia etiam in monasteriis, quæ non habeant Abbates proprios, sed Priores, nec non in monasteriis Monialium, quoad articulos Abbatissis & Monialibus congruentes, præcipimus observari.

[*α Ac religiosorum saluti providè ordinantur, Apostolico sunt munimine roboranda, ut suscipiantur devotiùs & diligentiùs observentur. Cùm ergo per dil. fil. Abbatem Montis belli quædam Capitula nobis fuerint præsentata, quæ ad castigandum transgressiones multiplices & excessus, quos in quibusdam cœnobiis invenerat, videbantur pro salute & honestate vestra laudabiliter statuenda: nos ea examinari & corrigi fecimus, & præcipimus, ut inviolabiliter observentur, quæ sigillis ven. f.n. Hostien. & Tusculanen. Episcoporum muniri fecimus ad cautelam. Ad hoc volumus & præcip. auct. Apost. ut visitatores ad generale Capitulum convocent Abbates & Priores, non habentes Abbates proprios tam exemptos, quàm non exemptos Lombardiæ & Marchiæ, qui non consueverunt hujusmodi Capitulum celebrare, præsidentes verò in ipso Capitulo generali canonico & impedimento sublato, eos qui contempserint vel neglexerint convenire: sub cujus contra. & app. ob. per cens. Eccl. compellant, & usque ad satisfactionem condignam relaxent: eâdem censurâ facturi, quæ eodem Capitulo deliberatione providâ ordinata fuerunt firmiter observari, reddituri tam ipsi quàm visitatores, & alii juxta cujuslibet ministerium Domino, in cujus conspectu nuda & aperta omnia in extremo examine rationem, si omnem solicitudinem & diligentiam, quæ circa correctionem & reformationem ordinis, ac visitationem cœnobiorum impendendæ fuerint, neglexerint adhibere.*]

a *In Cod. Barb. ita: quia sic volumus superiorum jura servari, ut inferiores nolumus injurias sustinere. In aliis sic: quia sic volumus superiorum jura observari, ut inferiorum nolumus injurias sustinere.* b *satisfaciendum.* c *scilicet Lateranensis sub Innoc. III. c. 12. quod est relatum sup. cap. proximo; & statutum, cujus hic meminit, habetur in §. ordinentur etiam.* d *Vid. Conc. Trid. sess. 25. tit. de reg. c. 14.* e *Qualiter hæc verba sunt accipienda, vide Clement. sæpè contingit. De verbor. signif. & Eymer. in Director. Inquisit. p. 3. q. 53.*

TITULUS XXXVI.

DE RELIGIOSIS DOMIBUS, UT EPISCOPO *c* SINT SUBJECTÆ.

CAP. I.

Si dubitatur, in cujus diœcesi sit basilica consecranda, ille Episcopus consecrabit, qui priùs in illo loco Episcopalia exercebat.

Gregorius *Victori Archiepiscopo Neapol.* (*an. 600. Romà in Campaniam.*)

a *Vide Ludov. Rom. sing. 663. incipit, An simplex capellanus* b *Dictio*, Episcopum, *deest in antiquis & in recentioribus magis emendatis.* c *Episcopis.*

NUnc autem *a* ad basilicam, quæ dedicanda est, debet disquiri, cujus civitatis Episcopus, antequam fundaretur, baptizaverit incolas; & ad cujus consignationem sub annua devotione concurrerint. Non enim terminis hæc aut locis convenit definiri: sed ille ad consecrationem vocetur, cui per hunc modum, quem scripsimus, constat debere permitti.

CAP. II.

Nihil juris deperit Episcopo, in cujus diœcesi sita est Ecclesia, quam Papa unit Ecclesiæ alterius diœcesis. Et est casus quotidianus.

Idem *Agapito Abbati.* (*an. 600. Romæ in Umbriam.*)

QUia monasterium, quod in fundo Martiano situm est, hostilitate faciente, dicitur desolatum: illud tuo monasterio cum omnibus rebus suis, vel quæ ei competunt actionibus, perspeximus uniendum: [*& infrà.*] Ipsum autem monasterium sic tuæ nos ordinationi commisisse cognoscas, ut tamen jurisdictionem illic non Episcopus Surrentinus, in cujus civitate monasterium tuum est situm, sed Nucerinus, cujus est diœcesis *b* habeat. Nam sic hujus *c* loci ordinationem disponimus, ut tamen jura sua singulis Episcopis inviolata servemus.

CAP. III.

Episcopo subsunt omnia loca pia, & ad ejus solicitudinem debent ordinari ad usum destinatum.

Ex decretis Eugenii Papæ. *d* (*an. 655. Romæ.*)

DE Xenodochiis *e* & aliis similibus locis per solicitudinem Episcoporum, in quorum diœcesi existunt, ad easdem utilitates, quibus constituta sunt, ordinentur.

CAP. IV.

Locus auctoritate Episcopi ad usum hospitalitatis deputatus, est religiosus, & ad mundanos usus redire non debet.

Urbanus IV. *Ariminensi Episcopo.* (*an. 1264. Romæ in Umbriam.*)

AD hæc: *f* [*& infrà. α*] Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd si locus ad hospitalitatis usum, & pauperum provisionem fuerit (sicut moris est) auctoritate Pontificis destinatus, cùm sit religiosus, non debet mundanis usibus deputari, sicut de vestibus & ligneis vasis, & aliis utensilibus ad cultum religionis per Pontificem deputatis, antiqua consuetudo indubitanter observat, & venerabilium Patrum edocent sanctiones.

[*α Super eo, quod quæsitum est, Utrùm hospitalis domus possit in secularem habitum commutari?*]

CAP. V.

Locus religiosus debet reformari de religiosis duntaxat, non de secularibus, nisi in defectum religiosorum.

Innocentius III. *Constantinopolitano Patriarchæ.* (*an. 1210.*)

INter *g* quatuor: [*& infrà.*] *de monasteriis quoque Græcorum in seculares Canonicos convertendis f. t. Respon.* quòd, quamdiu monasteria per regulares remanere potuerint ordinata, non sunt ad seculares Clericos transferenda. Sed si regulares defuerint, propter eorum defectum, in eis seculares Clerici poterunt ordinari.

CAP. VI.

Ecclesia sita in diœcesi Episcopi, tenetur sibi in Episcopalibus respondere, nisi appareant remissa legitimè: & potest Episcopus remittendo Episcopalia censum sibi retinere.

Idem *Abbati & fratrib. Cryptæ ferratæ.* (*an. 1210. in Galliam.*)

COnstitutus *h* in præsentia nostra Episcopus Alban. *i* in Ecclesia Castri, quod Pauli dicitur, in qua jus patronatûs monasterio vestro recognoscebat, à vobis jus Episcopale petebat, quoniam sita erat in diœcesi Albanen. & ideo de jure communi ei tenebatur in Episcopalibus respondere: [*& infrà. α*] Verùm œconomus vester proposuit ex adverso, quòd etsi Ecclesia sita esset in diœcesi Albanen. et tamen non tenebatur in aliquo respondere, cùm Dominicus Levitanus *a* Episcopus, qui fuerat Episcopus, Albanen. universas Ecclesias ad vestrum monasterium pertinentes in diœcesi ejus sitas, & quicquid juris tam in monasterio vestro, quàm in eis habebat, in emphyteusim sub annua octo denariorum usualium pensione monasterio vestro concessit: ita videlicet, ut liceret Abbati & fratribus à quocunque vellent Episcopo, tam ordinationem Clericorum, quàm consecrationem altarium in monasterio ipso & prædictis Ecclesiis obtinere, in quibus etiam vobis tertiam partem mortuariorum indulsit: & C. Papa præd. n. quod ab eo factum fuerat, confirmavit. Verùm etsi Ecclesia ipsa fuisset aliquando Ecclesiæ Albanen. *b* subjecta, monasterium *c* vestrum nihilominus legitimâ se poterat præscriptione tueri, cùm per quadraginta annos ipsam pacificè possedisset. Cæterùm œconomus Episcopi concessionem Episcopi Lavitani non tenere dicebat, utpote continentem Simoniacam pravitatem: cùm enim tertiam partem *d* mortuariorum monasterio concessit, & tam in ordinationibus Clericorum, quàm altarium consecrationibus indulsisset ei plenariam libertatem: non est dubium, quin cùm spiritualia hæc existant, eo ipso quòd super his recompensationem certæ pensionis accepit, commiserit vitium simoniæ: *e* unde contractus hujusmodi nullam obtinet firmitatem, confirmatio autem Apost. sedis fuerat per subreptionem obtenta, cùm in eadem de pensione nulla mentio habeatur [*& infrà.*] Cùm autem nec insolitum sit, nec novum, ut cùm Episcopi Ecclesias concesserint piis locis, aliquid sibi reservent in eis nomine pensionis: nos quoque cùm libertatis privilegium, vel protectionis præsidium aliquibus Ecclesiis indulgemus, gratis accipiamus censum gratis oblatum, & in literis nostris ad successorum nostrorum memoriam censûs exprimamus etiam quantitatem: auditis propositis œconomum monasterii vestri œconomo ejusdem Episcopi Ecclesiæ nomine in solutionem pensionis prædictæ, juxta ratam, quæ contingit Ecclesiam prædictam, & restitutionem subtractæ à quadraginta annis, secundùm ratam eandem, per definitivam sententiam condemnamus, & eundem œconomum vestrum ab impetitione œconomi ejusdem Episcopi super aliis reddimus absolutum, perpetuum illi silentium imponentes.

[*α Secundò quoniam in multis privilegiis Rom. Pontificum distinguentibus fines diœces. Alban. inter alias in quibus Episcopalem jurisdictionem exercet hac Alban. Ecclesia, auct. Apost. confirmatur.*]

CAP. VII.

Episcopus petens Ecclesiam quoad temporalia & spiritualia, obtinet in spiritualibus, eo ipso, quòd probat esse in sua diœcesi, si non appareat exempta: sed in temporalibus succumbit, nisi aliter doceat de jure suo: & in hoc ultimo est casus notabilis.

Idem *Abbati & Conventui Farben.* *f* (*an. 1210. in Latium.*)

CUm venerabilis frater noster I. Sabinen. *g* Episcopus Ecclesiam sancti Angeli de Canceia *h* cum suis pertinentiis & possessionibus petiisset, asserens eam ad se, tam in spiritualibus, quàm in temporalibus pertinere:

a C. 1. *eod. tit. in* 1. *compil.* b *In C. Barbatia, in cujus est diœcesi, &c.* c *hujusmodi.* d *Cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *compilat.* e *Xenodochium Alex. I prætermissorum interpretatur Hospitale. vide Trid. Conc. sess.* 25. *de reform. c.* 8. f *C.* 4. *eod. tit. in* 1. *comp. vid. Archid. in c. nemo, de consecr. dist.* 5. *& Calderinum cons.* 5. *&* 6. *de relig. domib.* g C. 1. *eod. tit. in* 3. *comp.* h C. 2. *eod. tit. in* 3. *comp.* i *Albanen. al. Alben.*

a *Levitanus. al. Lavican. al. Lucan. sed in omnib. manuscript. legitur Lavicanus.* b *Alben.* c *Monasterium tamen vestrum.* d *Dictio*, partem, *deest in antiq. & in recentioribus magis emendatis.* e *Vid. Bart. in l. Titio centum. ff. de condit. & demon.* f *Farsen.* g *Cap.* 1. *eod. tit. in* 4. *compil.* h *Cancia, alit. Cantia.*

allega-

allegavit ante omnia jus commune, quia cùm constituta sit in diœcesi Sabinen. sub ipsius debebat consistere potestate. In temporalibus quoque ad se dictam Ecclesiam pertinere nitebatur ostendere per publicum instrumentum, in quo continebatur expresse I. Sabinen. Episcopum, H Farben. *a* Abbati, & duabus personis post ipsum, dictam Ecclesiam cum suis pertinentiis locavisse pro annuâ quatuor solidorum Papiens. pensione. Sed pars vestra proposuit, instrumento prædicto nullam fidem penitùs adhibendam, propter superlinearem scripturam, & rasuram *b* loco suspecto factam, ubi videlicet annotatio temporis recensetur: [*& infrà. α*] Quia igitur nobis constitit, Ecclesiam supradictam constitutam in diœcesi Sabinen. Episcopale jus in omnibus spiritualibus eidem Episcopo adjudicavimus in eadem, illis tantùm exceptis, quæ per authentica scripta ei dignoscuntur esse subtracta? [*& infrà.*] Quia vero instrumentum prædictum, per quod Episcopus Ecclesiam intendebat quoad temporalia vindicare, ad faciendam super hoc fidem invalidum esse cognovimus, utpote propter prædicta de jure suspectum, vos ab impetitione ipsius, quoad temporalia ejusdem Ecclesiæ duximus absolvendos.

[*α Fuit insuper ex ipsius Episcopi parte propositum, quòd cùm ab Ecclesia S. Angeli nomine monasterii vestri multo tempore fuerit certa pensio Ecclesiæ Sabinen. soluta, manifestè liquebit ad Ecclesiam eandem, à qua locatio facta fuerat, in jure proprietario pertinere. Ad hoc autem procurator respondebat prædictus, quòd etsi quidam testes se vidisse deponant, Ecclesiam S. Angeli pensionem 4. sol. Sabinen. Episcopo persolvisse, nullum tamen ex hoc monasterio vestro poterat prajudicium generari, cùm non appareat pensionem ipsam ex parte monasterii fuisse solutam: & quanquam etiam testes asserant, se vidisse multoties prætaxatam pensionem exsolvi, non tamen ostenditur tanto tempore præstita, quousque ad præscriptionem legitimam porrigatur. Item sicut ad rei proprietatem locatio facta non sufficit, ita nec solutio, nec perceptio pensionis. His igitur & aliis intellectis.*]

CAP. VIII.

Monasterium subjectum est Episcopo, in cujus diœcesi situm est, nisi probetur exceptum. h. d. quoad titulum.

Idem. (*an.* 1210. *Romà in Hispaniam.*)

Cum dilectus *c* filius: [*infrà.*] Quia causa non poterat in nostra præsentiâ terminari, cùm nuncius monasterii super procuratione vel ratihabitione literas non haberet, eam vestro duximus examini committendam, mandantes, quatenùs si constiterit Abbatem ad sedem Apostolicam, antequam Episcopus in eum suspensionis vel excommunicationis, & in monasterium interdicti sententias tulerit, legitimè appellâsse, vel monasterium à jurisdictione Episcopi ejusdem exemptum: eo non obstante, quòd Abbas ab eo circumventus præter fratrum suorum assensum ei obedientiam repromisit (cùm fraus & dolus ei patrocinari non debent) judicetis illas sententias non tenere. Quòd si Abbas in exemptionis probatione defecerit, nec legitimâ se poterit præscriptione tueri: licet probet se ante prædictas sententias appellâsse, nihilominus tamen monasterium judicetis Aurien. Ecclesiæ subjacere, in cujus est diœcesi fundatum. *d* Similiter eo in probatione appellationis deficiente, si vobis constiterit de exemptione vel legitima præscriptione, tam Abbatem, quàm monasterium ab impetitione Episcopi absolvatis.

CAP. IX.

Novam religionem non licet constituere sine auctoritate Rom. Pontificis: Nec in diversis monasteriis potest quis esse Abbas vel Monachus. Sic principaliter summatur, licet plura dicta habeat.

Idem Innoc. III. *in Concilio generali.* a

Ne nimia religionum *b* diversitas gravem in Ecclesiam Dei confusionem inducat, firmiter prohibemus, ne quis de cætero novam *c* religionem inveniat: sed quicunque ad religionem converti voluerit, unam de approbatis assumat. Similiter qui voluerit religiosam domum de novo fundare, regulam & institutionem accipiat de approbatis. Illud etiam prohibemus, ne quis in diversis monasteriis locum Monachi habere præsumat, nec unus Abbas pluribus monasteriis præsidere.

TITULUS XXXVII.

DE CAPELLIS MONACHORUM, ET ALIORUM RELIGIOSORUM.

CAP. I.

Ad curam monasterio subjectam non Monachi, sed seculares Clerici præficiuntur, & Episcopis subsunt.

Urbanus III. (*an.* 1186. *Romæ.*)

In Ecclesiis ubi Monachi habitant *d* populus per Monachum non regatur: sed Capellanus, qui populum regat, ab Episcopo per consilium Monachorum instituatur: ita ut ex solius Episcopi arbitrio tam ordinatio ejus, quàm depositio, & totius vitæ pendeat conversatio.

CAP. II.

Si Ecclesia non cathedralis vindicat sibi jus in alia Ecclesia, obtinebit solùm quoad ea, quæ probabit sibi deberi præscriptione, vel alio legitimo modo. It, d. secundum communem & verum intellectum.

Innocentius III. *Archipresbytero & Clericis sanctæ Cæciliæ.* (*an.* 1208.)

Dilectus *e* filius M. Syndicus Ecclesiæ vestræ, ab Oeconomo sancti Laurentii de Piscinula, in scrutiniis, baptismate, & Capitulis, & similibus subjectionem postulans, possessorium & petitorium intentabat. Cùm enim Ecclesia sancti Laurentii sit in parœcia vestra sita, debet de jure communi Ecclesiæ vestræ in prædictis omnibus subjacere: quia nec privilegium exemptionis habet, nec præscriptionem pro se poterat allegare, cùm illa Ecclesiæ sanctæ Cæciliæ præscripsisset, sicut per testes dicebat legitimè comprobatum. Præterea cùm coram C. Papa prædecessore nostro super prædictis inter vestram & prædictam Ecclesiam quæstio verteretur, M. Presbyter ejusdem Ecclesiæ fuit spontè confessus *f* quòd Ecclesiæ sanctæ Cæciliæ scrutinium & baptisma debebat. Cumque pars vestra testes, qui se illum diversis temporibus ad Capitulum vocâsse, ipsumque venisse asserebant, in medium produxisset: eis jurare paratis, prædictus Presbyter se vocatum ivisse ad Capitulum est confessus. Unde prædictus prædecessor noster Ecclesiam vestram Capitulo, quo se conquesta fuerat spoliatam, salvo jure proprietatis Ecclesiæ sancti Laurentii revestire curavit, sicut in ejus literis continetur: per hæc ergo proprietatem, quoad scrutinium & baptisma, & possessionem quoad Capitulum, vester voluit syndicus comprobare. Ad hæc *g* sancti Laurentii Oeconomus ex-adverso

a *Farsen.* b *Vid. Jas. & Dec. in l. fin. C. de edict. div. Hadr. toll. & Alexan. cons.* 59. *incipit, viso processu in 2. volumine, & Felin. in c. ex literis, de fid. inst.* c *C.* 2. *eod. tit. in* 4, *compil, vid. Host. & Henr. Borch.* d *situm.*

a *Concil. generale Lateran. sub Innoc. III. c.* 13. *& C.* 3. *eod. tit. in* 4. *comp.* b *religionis.* c *Vid. Cardin. consil.* 39. *incipit in aliquibus locis. & Felin. in cap. Ecclesia S. Mariæ. sup. de constit. cap. un. eod. tit. in* 6. *comp.* d *C.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp. vid. Conc. Trid. sess.* 25. *tit. de regul. tit.* 11. *Adde gl. & Archidiacon.* 16. *q.* 2. *in summa.* e *Cap. un. eod. tit. in* 3. *comp. vid. Henric. Borch. hoc ipso cap.* f *Vid. leg.* 1. *C. de confess. Bart. in l. certum, §. sed ante ipsos. ff. eod.* g *Ad hoc.*

verso respondit, quòd Ecclesia illa *a* nullo medio ad Romanam Ecclesiam pertinebat. Cùm enim monasterium Monialium fuerit. & generaliter servetur in urbe, ut nullum monasterium titulo sit subjectum, incongruum videbatur, ut regulares secularibus supponantur: Præterea usque hodie nos in ea institutionem & destitutionem liberam exercemus: [*infrà, α*] Nos igitur auditis propositis Oeconomum sancti Laurentii syndico vestro in baptismo & scrutinio condemnamus, ita ut per hoc Ecclesiæ Romanæ nullum præjudicium generetur, si quando fortè jus suum duxerit prosequendum. In institutione autem & destitutione & Capitulo Oeconomum ipsum ab impetitione syndici vestri prorsùs absolvimus, syndico vestro super hoc perpetuum silentium imponentes.

[*α Cum & bon. mem. C. Pp p. n. dilect. fil. M. scriptorem, nunc Archipresbyterum, in ea sine cujuslibet contradictione statuisset. Sicut ergo Ecclesiam ipsam liberam & in possessione libertatis existere dictus voluit Oeconomus comprobare. Cùm ergo pro eo faciat jus commune, in eo videlicet, quòd universa monasteria urbis ad Romanam Ecclesiam nullo mediante pertineant, unde affirmanti contrarium, fides non est aliquatenus adhibenda, nisi super hoc privilegium induxerit speciale. Quòd autem dicitur in parochia vestra sita, idem Oeconomus penitus denegavit: sed si hoc verum esset, sufficienter satis se poterat prædictâ ratione tueri. Confessio autem M. Presbyteri super scrutinio & baptismo ejusdem Ecclesiæ præjudicare non poterit, cùm super his lis contestata in ejusdem pr. n. præsentia non fuisset, sicut ex forma petitionis & conclusionis apparet: hâc autem sententiâ non fuit hactenus Ecclesia vestra usa, sed eam duxerat usque ad hæc tempora supprimendam.*]

CAP. III.

In Prioratibus Monachorum non possunt singuli Monachi commorari, etiamsi super hoc habeant rescriptum Apostolicum, nisi in illo fiat mentio de Lateranensi Concilio.

Honorius III. *Episc. Venetensi.* (*an.* 1220.)

EX parte tua fuit propositum: [*& infrà, α*] Abbas & Conventus Riven. *b* Venetens. diœcesis occasione literarum Apostol. sedis asserunt sibi esse concessum, ut in singulis ipsorum Prioratibus singuli Monachi commorentur, si pluribus non suppetunt facultates eorundem. Cùm autem id obviet Lateranensi Concilio *c* de quo nulla mentio est in literis antedictis: Fraternitati tuæ breviter respondemus, quòd hujusmodi literas ab Apostol. sede non credimus emanâsse. Quòd si per occupationem forsitan emanaverint, nolumus per hoc derogari Concilio supradicto.

[*α Quòd conquerentibus olim Abbate & Conventu Rinen. Naneten. diœcesis: quòd tu compellere videbaris eosdem, ut instituerent plures Monachos in quibusdam suis Prioratibus tuæ diœcesis, in quorum singulis singuli Monachi hactenus steterunt, cùm pluribus facultates non sufficiant eorundem. Nos Abbati S. Albini Andegaven. & collegis ejus per nostras literas dedimus in mandatis, ut de ipsorum locorum facultatibus inquirentes, in eorum singulis facerent plures institui Monachos, si pluribus eorum sufficiant facultates. Alioqui tibi auctoritate nostra inhiberent, ne Abbatem & Conventum prædictos molestares super instituendis pluribus in eisdem. Unde idem*]

CAP. IV.

Ordinarius compellit Abbatem, ut Monachos à Prioratibus revocet ad claustrum, vel eis socios adjungat.

Idem *Burdegalen. Archiepisc.* (*an.* 1220.)

AD audientiam nostram pervenit, quod nonnulli Monachi lege tibi diœcesanâ subjecti, in quibusdam Prioratibus habitant solitarii, contra statutum generalis Concilii *a*. Ideoque mandamus, quatenus ipsorum Abbates seu Priores, ut vel ipsos ad claustrum *b* revocent, facientes in ipsis Ecclesiis deserviri per Clericos seculares: vel alios Monachos eisdem associent, cum quibus vitam possint ducere regularem, monitione præmissâ, per censuram Ecclesiasticam compellas.

a *Ipsa.* b *Rivenens. al. Rinen. & infrà Naneten.* c *Later. concil. sub Alexand. III. c. 10. refertur supra de statu Monach. Cap. Monachi.*

TITULUS XXXVIII.
DE JURE PATRONATUS.

CAP. I.

Si propter discordiam patronorum Ecclesia caret administratore, cessatur in Ecclesia a divinis, tolluntur reliquiæ, & ostia clauduntur, si aliter sine scandalo Ecclesiæ provideri non potest. h. d. cum cap. sequenti.

Ex Concilio Mediolanensi *c* (*in Insubria.*)

PErlatum est: [*& infrà, α*] Nobis visum est, quòd Ecclesia inter hæredes patroni dividi non debeat. Et si simultates inter eos surrexerint, propter quas Sacerdos suo ibi officio canonicè fungi non possit: si aliter provideri non poterit, præcipiatur ab Episcopo, ut nullo modo ibi Missarum solennia celebrentur, donec ad concordiam redeant, & Ecclesia Sacerdotem canonicè habeat, qui liberè suum ministerium valeat exercere.

[*α Ad S. Synodum, quod inter hæredes Ecclesiæ in rebus propriis constitutæ dividantur, & tanta per eandem divisionem simultas oriatur, ut de uno altari quatuor partes fiant, & singulæ partes, singulos habeant Presbyteros, quod sine discordia & simultate nullo modo fieri potest. Unde*]

CAP. II.

Summatum est in cap. proximo.

Ex Concilio Triburiensi *d* (*in Germania.*)

QUæcunque Ecclesia: [*& infrà, α*] Si contingat pro Ecclesia diffidere patronos, ut eam nolint sub uno Presbytero procurari; *e* Episcopus (si aliter non poterit ipsi consulere) tollat inde reliquias, atque ejusdem Ecclesiæ claudat ostia: ut sacrum mysterium *f* nullus in ea celebret, antequam unum eligant Presbyterum, qui sacrosancta sit idoneus procurare.

[*α A pluribus cohæredibus sic possessa concordi unanimitate unicuique procuretur, ne propter aliquas discrepationes servitium Dei minuatur, & cura populi irreligiosè agatur.*]

CAP. III.

Si patroni in præsentando discordant, præfertur præsentatus à majori parte, si est idoneus: & si hoc sine scandalo fieri non potest, vel patroni intra tempus debitum non præsentant, Episcopus ordinabit Ecclesiam.

Ex Concilio Lateranen. *g* (*an.* 1179. *Romæ.*)

QUoniam in quibusdam locis fundatores Ecclesiarum, aut hæredes eorum, potestate, in qua eos Ecclesia hucusque sustinuit, abutuntur: & cùm una Ecclesia unius debeat esse Rectoris, pro sua dissensione *h* plurimos repræsentant: Præsenti decreto statuimus, ut si fortè in plures partes *i* fundatorum se vota diviserint, ille præficiatur Ecclesiæ, qui majoribus juvatur meritis, & plurimorum eligitur & approbatur assensu. Si autem hoc sine scandalo esse *k* nequiverit, ordinet

a *Quod citavi suprà. c. præcedenti.* b *claustra.* c *In omnibus antiquis: Mediomatric. Burchard. lib. 3. decret. cap. 42. & c. 1. eod. tit. in 1. comp. Ivo part. 3. c. 46. habet ex Concil. Mediomatricensi, c. 10. extat tamen hoc decret. in Concil. vulgatis in Synodo Cabilonensi secundâ, habitâ sub Imperat. Carolo Magno, cap. 26.* d *Concil. Triburiens. c. 32. Burchard. libr. 3. decret. c. 224. Ivo par. 3. c. 283. & c. 2. eod. tit. in 1. comp.* e *al. ordinari.* f *al. ministerium. quod hîc agnoscit Hostiensis.* g *Sub Alexand. III. c. 17 & cap. 4. eod. tit. in 1. comp.* h *al. defensione. al. dispensatione.* i *al. persona.* k *Vid. Lambert. tract. de jur. patr. art. 9. quæst. 1. p. 1. lib. 2.*

Antistes

Antistes Ecclesiam, sicut meliùs eam secundùm Deum viderit ordinandam. Et id ipsum etiam faciat, si de jure patronatûs quæstio emerserit inter aliquos, & cui competat, intra quatuor menses non fuerit definitum.

CAP. IV.

Excommunicantur patroni Laici, qui Clericos instituunt & destituunt in Ecclesiis etiam patronatis, vel bona ipsarum aliter administrant. Et Clerici, qui institutionem Laicorum recipiunt, communione priventur.

Ex eodem. *a* (*an.* 1179.)

Præterea quia in tantum quorundam Laicorum processit audacia, ut Episcoporum auctoritate neglectâ, Clericos instituant in Ecclesiis, & removeant, cùm voluerint, possessionem quoque atque alia Ecclesiastica bona pro sua voluntate plerunque distribuant, ipsos anathemate decernimus feriendos. Clericus autem, qui Ecclesiam per Laicos sine proprii Episcopi auctoritate receperit, communione privetur: & si perstiterit, à ministerio Ecclesiastico & *b* ordine deponatur.

CAP. V.

Si Patronus Laicus successive præsentat duos, & secundus instituitur ab Episcopo, valet institutio. hoc dicit primò. *Patronus non potest Clerico vel alteri Ecclesiæ conferre Ecclesiam patronatam, vel alteri donare.*

Alexander III. *Eboracen. Archiepiscopo.*

(*an.* 1180.)

Quòd autem *c* consulis, si Clericus idoneus ad vacantem Ecclesiam præsentatus, non fuerit ab Episcopo diœcesano admissus, & postmodum alius idoneus præsentatus, & institutus ab Episcopo, possessionem tenuerit corporalem: an primo Clerico Ecclesiam petente debeat posterior removeri, vel posterior priori præferri: Dubium non est, quin in casu isto melior sit conditio possidentis: quoniam antequam præsentatio per diœcesanum Episcopum approbetur, ratum non est, quod à patrono fuerat inchoatum. De cætero tuæ prud. resp. quòd si Laici Clericis vel collegiis, de concessionibus vel donationibus instrumenta confecerint *d* in hæc verba vel similia: Concessi, vel dedi Ecclesiam, & præsenti chartâ firmavi: si consensus Episcopi non accesserit, nihil agi videtur: quia pro non dato habetur, quod ab illo datur, qui non potest de jure donare.

CAP. VI.

Comparans vel emens jus patronatûs, eo spoliari debet. Vel sic: *Qui emit jus patronatûs ut possit præsentare filium vel nepotem, seu quem vult, eo privari debet.* h. d. *Et utraque lectio potest sustentari.*

Idem *Exonien. Episc.* e

Quia Clerici *f* quidam advocatias *g* Ecclesiarum comparant, vel quocunque modo possunt, acquirunt, ut postmodum eorum filii, vel nepotes ad easdem Ecclesias præsententur: præcipimus, ut id arctiùs inhibere procures: Eosdem advocationibus taliter acquisitis, app. postpositâ spoliando.

CAP. VII.

Jus patronatûs consistens in aliqua universitate temporalium, transit cum ipsa universitate: etiamsi universitas transeat tantum quoad utile dominium: nisi jus patronatûs specificè sit exceptum. h. d. Et est notabilis casus, & quotidie allegatur.

Idem *Herforden.* h *Episcopo, & Abbati de Forde.*

(*an.* 1180. *Româ in Angliam.*)

Ex literis *i* I. Salbrien. *k* Episcopi accepimus, quòd defunctâ personâ Ecclesiæ de Laton. G. miles, qui villam, in qua Ecclesia sita est, à monasterio de Vinton. ad firmam tenebat, ad eandem vacantem G. *a* Clericum prædicto Episcopo præsentavit: postmodum Abbatissa prædicti monasterii alium præsentavit eidem ad Ecclesiam suprascriptam: quo nolente præsentatum ab ea recipere, apud Cantuariensem Archiepiscopum gravem de Episcopo deposuit quæstionem: [*& infrà. α*] Mandamus, quatenus si vobis constiterit, quòd præfato militi præscripta villa fuerit non excepto jure patronatûs ad firmam concessa, vel antequam de jure patronatûs inter Abbatissam & militem controversia esset suborta, præfatus Guil. in præscripta Ecclesia per Episcopum ad præsentationem militis institutus fuisset: ei (dummodo aliàs sit idoneus) adjudicetis Ecclesiam, ita quòd si Abbatissa obtineat adversùs militem, illi de temporalibus debeat respondere.

[*α Archiepiscopus autem quia visum sibi erat, quòd factum militis si per præsentatione præfata nullius esset momenti, prædicto Episcopo in virtute obedientiæ injunxit, quòd personam illam reciperet, & in possessionem induceret, quam Abbatissa sibi decreverat præsentandam.*]

CAP. VIII.

Si Laicus Clerico vel Religioso loco concedit Ecclesiam sine consensu Episcopi, non obstante tali concessione, qua non valet, ad ipsam Ecclesiam cùm vacaverit, poterit præsentare, & eam alteri Ecclesiæ de consensu Episcopi poterit concedere. h. d. cum cap. *Cum Laici.* & cap. *suggestum.* infrà, eod.

Idem *Vintonien. Episcopo.* b (*an.* 1180.)

Illud prætereundum *c* non duximus, quòd si Laicus Episcopo inconsulto Ecclesiam non vacantem concedit religiosæ domui, & posteà cùm vacaverit ad præsentationem ejusdem Laici, Clericus ibi fuerit per diœces. Episcopum institutus, prior concessio secundam institutionem, quo minùs habeatur rata & firma, non potest aliquatenus impedire, cùm illa concessio de jure nullius possit esse momenti, tum quia de re non vacante facta est, tum quia Laicus sine auctoritate Episcopi nemini potest Ecclesias *d* dare: licet religioso loco jus patronatûs conferendi liberam habeat facultatem. Si verò jus patronatûs *e* vacante Ecclesiâ religioso loco contulerit, & aliquis sine præsentatione fratrum ejusdem loci fuerit in ipsa Ecclesia institutus ejus secundùm rigorem juris est institutio irritanda.

CAP. IX.

Instituti in Ecclesiis patronatis per novos patronos mutari non possunt, nec vicissitudines Ecclesiarum per eos fieri.

Idem *eidem.* (*an.* 1180.)

Querimoniam: [*& infrà.*] Absurdum videtur *f* omnino, ut ad singulas patronorum secundùm humanam conditionem mutationes, Ecclesiarum ordinationes mutentur: Et vicissitudines Ecclesiarum ab advocatis vel aliis *g* præsumantur.

CAP. X.

Patronus Ecclesiam Clerico conferre non potest: & si contulerit, potest hoc non obstante ad Ecclesiam præsentare rectorem.

Idem *Eboracen. Archiepisc.* (*an.* 1180)

Cum Laici Episcopis *h* nescientibus aut non consentientibus Ecclesias Clericis concedunt, in quibus habent jus patronatûs, & posteà pœnitentiâ ducti, alios ad easdem Episcopis repræsentant, & illi ad eorum præsentationem in eisdem Ecclesiis ab Episcopis instituuntur:

a *Scilicet Concil. Later. sub Alexand. III. c.* 14. §. *prætereà. & Cap.* 5 *eod. tit. in* 1. *compil.* b *vel.* c *Post Conc. Later. sub Alex. III. p.* 15. *c.* 1. §. *quia autem. & cap.* 7. *eod. tit. in* 1. *compil.* d *al. concesserint.* e *Exon.* f *cap.* 8. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lat. p.* 15. *c.* 4. g *Advocationes, in uno solo manuscr.* h *Hesforden. al. Herefordi.* i *cap.* 9. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Later. p.* 15. *c.* 5. k *Saleberiens. al. Salesberien.*

a *V. al. IV.* b *Vinton. al. Winton.* c *cap.* 10. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Concil. Later. p.* 15. *c.* 6. *vid. Conc. Trid. sess.* 14. *c.* 13. d *Ecclesiam.* e *Patronatûs jus conferendi, &c.* f *C.* 11. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Later. p.* 15. *cap.* 7. g *Verbum, fieri, quod hic est in quibusdam insertum, deest in omnib. antiquis codicib. & in recentiorib. magis emendatis.* h *cap.* 12 *eod. tit. in* 1. *compil. & post Concil. Later. p.* 15. *c.* 3. *Concil. Trident. citatum supr. c. illud.*

eorum debet institutio stare, qui auctoritate sunt Episcopi instituti, concessione priori (quæ nulla est) omnino evacuatâ. Non enim licet Laicis Clericos in Ecclesiis præsumptione propriâ ordinare.

CAP. XI.

Religiosi vindicare vel retinere non possunt Ecclesias sibi concessas à Laicis sine diœcesani consensu, nisi legitimè præscripserint, vel posteà diœcesanus consenserit.

Idem *Abbatibus, Prioribus, & Clericis per Archiepiscopatum Eboracen. constitutis.*

(an. 1180.)

CUrâ *a* pastorali: [*& infrà. α*] Mandamus, quatenus ex donatione Laicorum, nisi auctoritas diœcef. Episcopi, & consensus adsit, nullus vestrûm aliquas sibi Ecclesias vindicare præsumat, vel retinere taliter acquisitas: nisi legitimâ *b* fuerit præscriptione munitus, aut diœcesani Episcopi habuerit posteà consensum. Cùm enim Laici non possint in alios, nisi jus quod habent, transferre, hujusmodi concessiones irritas penitùs esse censemus.

[*α Necessitate constringimur, & auctoritate nobis injuncti officii provocamur, pro statu Ecclesiæ vigili studio satagere, & ne contra juris ordinem alicui conferri valeat, attentiori volumus sollicitudine providere. Inde est quod univ. n.p.a.f.p.*]

CAP. XII.

Si patroni Ecclesiæ vacantis intra tempus à jure concessum non præsentant, Episcopus ordinabit Ecclesias.

Idem *Lingonen. c Episcopo.* (*an.* 1180.)

SI verò ordinatio alicujus Ecclesiæ *d* ad tuam institutionem spectat, & pro controversia Laicorum de jure patronatûs inter se disceptantium prorogatur, Fas tibi sit appell. remotâ in eadem personam idoneam instituere: ita quòd repræsentetur ab eo, qui jus evicerit patronatûs.

CAP. XIII.

Si jus patronatûs Ecclesiæ advenit ad exemptos, per hoc in nullo debet lædi jus Episcopale.

Idem *Hospitalariis.* (*an.* 1180. *Romæ.*)

CUm seculum *e* reliqueritis: [*& infrà. α*] Prohibemus, ne cum ratione feudorum emptorum, aliterve acquisitorum, vel etiam alio modo jus patronatûs in Ecclesiis parœcialibus acquisieritis, Episcopo jus parœciale minuere præsumatis.

[*α Ut creatori vestro possitis in arce contemplationis placere, decet vos ab his, quæ sunt obvia rationi, abstinere, vel quæ reprehensioni subjaceant, ne vestram opinionem vel famam valeant denigrare. Inde est quod univ. n. districtius per a. f.*]

CAP. XIV.

Sine consensu patroni non potest quis Ecclesiam occupare.

Idem.

EX insinuatione *f* O. Clerici accepimus, quòd cùm ei frater ejus jus patronatûs, quod in quibusdam Ecclesiis habebat, liberaliter contulisset: eas quidam sine ipsius assensu occupârunt, & detinent occupatas: [*& infrà. α*] Mandamus, quatenus, si est ita, earum detentores, ut easdem prædicto Clerico restituant, per eum liberè & pacificè *g* ordinandas, monitione præmissâ compellas.

[*α Quia igitur nostra interest, quæ minus ordinatè à subjectis attentantur, ad rectitudinis tramitem revocare, f.t.p.a.f.*]

CAP. XV.

Non potest patronus Ecclesiam sibi retinere, vel etiam alteri concedere propriâ auctoritate.

Idem *a Adonen. Episc.* (*an.* 1180. *Romæ in Apuliam.*)

COnsulit *b* nos: [*& infrà. α*] Cùm sanctuarium Dei jure hæreditario teneri non possit: Non decet aliquatenus sustineri, ut Clerici Ecclesias à parentibus suis fundatas, propria auctoritate detineant, aut Laici filiis vel aliquibus aliis concedant easdem.

[*α Tua Frat. quid tibi faciendum sit de Clericis, qui Ecclesias constructas hæreditario jure sibi vendicant, nec tibi volunt exinde respondere, & de Laicis qui præscriptas Ecclesias filiis vel filiabus, nepotibus suis dare nituntur,*]

CAP. XVI.

Jus patronatûs per se vendi non potest.

Idem

DE jure *c* verò patronatûs: [*& infrà. α*] Mandamus, quatenus si R. illud comparavit (cùm inconveniens sit vendi jus patronatûs, quod est spirituali annexum) contractum illum irritum esse decernas.

[*α In præscripta capella.* h. d. tuæ.]

CAP. XVII.

Patronus non potest sine Episcopi vel Papæ consensu, etiam loco religioso conferre Ecclesiæ decimas, vel aliud spirituale.

Idem.

NUllus Laicus *d* decimas, aut Ecclesiam, aut quicquid Ecclesiastici juris est, sine concessione sui Pontificis monasteriis vel Canonicis conferat. Et si quis Episcopus improbitatis vel avaritiæ causâ consentire noluerit, Romano Pontifici nuncietur: & quod offerendum est, tunc ejus licentiâ offeratur.

CAP. XVIII.

Si quis Episcopus in Ecclesia alterius diœcesis est patronus, præsentatus ab eo debet admitti, si est idoneus.

Idem.

SIgnificâsti *e*: [*& infrà.*] Si Episcopi post promotionem suam præsentationes personarum ad Ecclesias à patronis earum pro Ecclesiis sibi commissis adepti fuerint: personæ idoneæ, quas ad eas vacantes præsentaverint, sunt admittendæ.

CAP. XIX.

Institutus ad præsentationem ejus, qui tunc jus patronatûs Ecclesiæ possidebat, removeri non debet: licèt illud jus ab eo postmodùm evincatur: secùs si non possidebat, sed tantùm credebatur esse patronus.

Idem *Abbati S. Alberti.* (*an.* 1180.)

COnsultationibus *f*: [*& infrà.*] Si aliquis Clericus ab ordinario Judice in Ecclesia fuerit institutus ad præsentationem illius, qui ejusdem Ecclesiæ credebatur esse patronus, & posteà jus patronatûs alius evicerit in judicio, institutus non debet ab ipsa propter hoc removeri, si tempore præsentationis suæ, ille qui eum præsentavit, jus patronatûs Ecclesiæ possidebat, cùm ex hoc ei, qui de jure debet habere, nullum in posterum præjudicium generetur. Si verò non possidebat, sed tantùm credebatur esse patronus, cùm non esset, poterit ab eadem Ecclesia removeri.

CAP. XX.

Valet secunda concessio Ecclesiæ facta alteri Ecclesiæ per Episcopum & patronum, non obstante priori facta per patronum solum.

Idem *Eboracen. Archiepiscopo.* (*an.* 1180.)

SUggestum *g* est, quòd cùm Ecclesiæ quædam de assensu domini fundi auctoritate Eboracen. Archiepiscopi Ecclesiæ beati Petri Eboracen. concessæ & assignatæ sint in Præbendam, Canonici de Novoburgo concessionem illam irritare nituntur, occasione donationis

a *Cap.* 13. *eod. tit. in* 1. *comp.* b *al. longâ, quam etiam vocem hîc Hostiensis cognoscit.* c *Lingon. al. Lundon.* d *Cap.* 15. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lateran. part.* 15. *c.* 12. e *C.* 16. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. p.* 15. *c.* 13. f *Cap.* 17. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. p.* 15. *c.* 14. g *hæc duo verba,* & pacifice, *desunt in antiquis libris & recentib. magis fidis; sunt tamen in veteri compil.*

a *Adon. al. Andrensi. al. Andron. al. Abdon.* b *cap.* 18. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. p.* 15. *c.* 16. c *Cap.* 20. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. p.* 15. *c.* 17. d *Cap.* 21. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. c.* 18. e *c.* 22. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. p.* 15. *c.* 19. f *C.* 23. *eod. tit. in* 1. *comp. Vid. Abbat. cons.* 54. g *C.* 25. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. p.* 15. *c.* 25.

quam

quam sibi asserunt priùs factam. Unde licèt in donationibus Ecclesiarum requirendus sit & expectandus patronorum consensus: quia tamen Ecclesiæ, nisi auctoritas intervenerit Pontificalis, canonicè concedi non possunt: significamus quòd prior concessio, si cum assensu patroni, & auctoritate diœcesani Episcopi *a* facta est, aut ejus assensus fuerit postea subsecutus, posteriori concessioni præfertur: alioquin illa debet præferri, quamvis posteriùs facta, quæ consensu Domini fundi, & Episcopi auctoritate fulcitur.

CAP. XXI.

Ab officio & beneficio removetur, qui monitus non dimittit Ecclesiam sine consensu Episcopi sibi concessam. h. d.

Idem *Archiepiscopis & Episcopis per Angliam constitutis.* (*an.* 1180.)

RElatum *b* est nobis, quòd nonnulli occasione laicæ recognitionis, non requisitâ Episcopi audientiâ, beneficia Ecclesiastica sibi præsumunt in parœciis vestris vindicare. Quoniam igitur hujusmodi personæ non intrant per ostium, sed aliunde conscendunt, ac per hoc indigni sunt pastoris nomine, vel prærogativâ gaudere: mandamus, quatenus eos, si commoniti prædicta minimè resignaverint (nisi Episcopali concessione *c* muniti fuerint) ab officio reddatis & benefi io alienos: [*& infrà.* α]

[α *Et si nec sic destiterint, vinculo anathematis innodetis, & usque ad condignam satisfactionem teneatis, & teneri faciatis astrictos.*]

Laici spoliantes Ecclesiam excommunicantur. h. d.

Ad hoc quoniam quidam Laici Ecclesias possessionibus spoliant, ut sic viros Ecclesiasticos faciant coram seculari Judice litigare, vobis injungimus, ut id publicè sub interminatione curetis anathematis prohibere. Si quis autem prohibitionis vestræ contemptor extiterit, cum excommunicationi subdatis.

CAP. XXII.

Si quæstio jure patronatûs intra sex menses non terminatur à tempore vacationis, liberè potest Episcopus sine præsentatione ibidem instituere Rectorem. h. d. *Sed intellige de patronis Ecclesiasticis: nam in Laicis sufficiunt quatuor menses.*

Idem. (*an.* 1180. *Romæ.*)

EAm te *d* decet: [*& infra.*] Illas autem Ecclesias, de quarum patronatu controversia fuerit, si intra sex menses, postquam vacaverint, non fuerit controversia *e* terminata, licitum tibi sit de persona idonea ordinare.

CAP. XXIII.

Patronus jus patronatûs propriâ auctoritate alienare non potest, nec ab Ecclesia, aliquid temporale exigere, nisi tempore fundationis à diœcesano illud fuerit sibi reservatum.

Lucius III. (*an.* 1181. *Romæ.*)

PRæterea *f* quoniam advocati Ecclesiarum jus advocationis, donationis, vel emptionis titulo, aliisque pro sua voluntate contractibus, in alios transferre præsumunt, fodrum, albergarias, regium, & similia tanquam à propriis rusticis ab Ecclesiis extorquentes: Præsenti decreto statuimus, eos sive Advocati, sive patroni, vel vicedomini, sive custodes, vel guardias habentes, seu quocunque alio nomine censeantur, à gravaminibus Ecclesiarum cessare, nihilque in ipsis præter antiquos & moderatos reditus à locorum Episcopis institutos exigere: aut si aliud exegerint, excommunicationi subdantur *g*. Contractus quoque hujusmodi, quos fecerunt, vel facient in futurum, vim aliquam decernimus non habere.

a *Vox*, Episcopi, *deest in antiquis.* b *Cap.* 27. *eod. tit. in* 1. *compilat. & post Conc. Lat. p.* 50. *c.* 33. *vid. Conc. Trident. Sess.* 14. *de reform. cap.* 13. c *beneficio.* d *Cap.* 5. *tit. de ætat. & qual. in* 1. *comp.* e *Vox*, controversia, *deest.* f *C.* 29. *eod. tit. in* 1. *comp.* g *excommunicabuntur.*

CAP. XXIV.

In pluribus successivè præsentatis à patrono laico, Episcopo datur gratificatio: sed in præsentatis à persona Ecclesiastica, potior est primò præsentatus. h. d. specialiter: & est unum de principalioribus cap. tituli.

Idem *Norvicen. Episcopo.* (*an.* 1180. *Romæ in Angliam.*)

CUm autem *a* Advocatus Clericum idoneum Episcopo præsentaverit, & postulaverit postmodum eo non refutato, alium æquè idoneum in eadem Ecclesia admitti: quis eorum alteri præferatur, judicio Episcopi credimus relinquendum, si Laicus fuerit, cui jus competit præsentandi. Verùm si Collegium, vel Ecclesiastica persona præsentationem haberet, qui prior est tempore, jure potior esse videtur.

CAP. XXV.

Ex constructione Ecclesiæ facta de consensu Episcopi, acquiritur jus patronatûs, hoc primò. *Patronus non eligit Prælatum in conventuali Ecclesia, sed in Capella sic,* hoc secundò. *Patrono debetur processionis honor, & alimentatur ab Ecclesia, si vergat ad inopiam.* hoc tertiò. *Et iste textus est de principalioribus.*

Clemens III. (*an.* 1190.)

NObis *b* fuit: [*& infrà.* α] Inquisitioni tuæ tale damus *c* responsum, quòd si quis Ecclesiam cum assensu diœcesani construxit *d*, ex eo jus patronatûs acquirit. Cæterùm in conventuali Ecclesia non electioni Prælati faciendæ, sed jam factæ, honestiùs patroni postulatur assensus, nisi aliter de sua jurisdictione obtineat, ut partes suas interponere debeat electioni tractandæ. Secùs tamen est in Capella, in qua unus Presbyter à patrono eligitur, & pro institutione habenda loci Episcopo præsentatur. Pro fundatione quoque *e* Ecclesiæ honor processionis fundatori servatur: & si ad inopiam vergat, ab Ecclesia illi modestè *f* succurritur, sicut in sacris est canonibus institutum.

[α *Præterea quæsivisti à nobis, si aliquis efficiatur solâ constructione patronus, vel si ad electionem Plebani sit cum Clericis admittendus, seu ab ipsa repellendus omnino, tametsi de longa consuetudine allegaverit, se electioni interesse debere.*]

CAP. XXVI.

Patronus Ecclesiæ vacantis, quanquam sit Clericus, ad eam se præsentare non potest.

Innocentius III. *Rothomagen. Archiepiscopo.* (*an.* 1208.)

PEr nostras *g* postulâsti literas edoceri, utrùm Clericus ad vacantem Ecclesiam, in qua jus obtinet patronatûs, se ipsum (si est idoneus) valeat præsentare. Cùm igitur nullus se ingerere debeat Ecclesiasticæ prælationis officiis: respond. quòd nullus se potest ad personatum alicujus Ecclesiæ præsentare, quantumcunque idoneus sit, & quibuscunque studiis & meritis adjuvetur.

CAP. XXVII.

Si quæstio juris patronatûs inter patronos non definitur intra quatuor menses, Episcopus ordinabit Ecclesiam sine præjudicio eorundem.

Idem *Conventren. Episcopo.* (*an.* 1208.)

CUm propter discordias Laicorum: [*& infra.* α] Fr. t. mandamus, quatenus si de jure patronatûs quæstio emerserit inter aliquos, & ab eo *h*, cui competit, intra quatuor menses non fuerit definitum, extunc Ecclesiam ipsam de persona non differas idonea ordinare: ita quòd illi ex hoc non debeat in posterum præjudicium generari, qui jus evicerit patronatûs.

a *Cap.* 30. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Later. p.* 15. *c.* 8. *& Lamb. de jure patr. art.* 19. *q.* 7. *p.* 2. *lib.* 2. *& art.* 13. *q.* 6. *p.* 1. *l.* 2. b *Cap.* 2. *eod. tit. in* 2. *comp. vid. Conc. Trident. Sess.* 14. *de reform. c.* 12. *& Sess.* 25. *de ref. c.* 9. c *al. taliter respondemus.* d *construxerit.* e *Vox*, Ecclesiæ, *deest in antiquis.* f *moderatè.* g *C.* 1. *eod. tit. in* 3. *comp.* h *hæc duo verba*, ab eo, *desunt.*

[α *Non debeat Ecclesiis præjudicium generare, grave gerimus & indignum, quod sicut nostro est Apostolatui reseratum, occasione dissensionis, quæ de jure patronatus vertitur inter eos, & Ecclesiæ plus debito remanent viduatæ Rectoribus, quod in ipsarum grave dispendium noscitur redundare. Verum quoniam secundum Apostolum instantia nostra quotidiana est, omnium Ecclesiarum sollicitudo continua, volentes his, quæ præmisimus, ex debito Pontificalis officii obviare.*]

CAP. XXVIII.

Legatus de latere Ecclesiam, cujus alia Ecclesia est patrona, collationi suæ reservare potest, licèt non vacet, & conferre cùm vacat. hoc primò. *Ex duobus præsentatis à patrono laico, potest superior instituere secundum.* hoc secundò. Et sic quoad intellectum iste textus habet duo dicta diversa licet quoad literam ambo commisceantur.

Idem *Archidiac. & Cancellario Altissiodoren.* (*an.* 1209.)

CUm *a* dilectus filius: [*& infrà.* α] Cùm Hostiens. Episcopus, tunc sed. Apostol. Leg. Archidiacono Carnoten. mandaverit, ut Ecclesiam, quam in Archidiaconatu suo primò vacare contingeret, donationi suæ servaret, inhibens, ne alicui conferret eandem: de qua G. *b* Clerico disposuerat providere, & Ecclesia de Berovilla ibi vacâsset, idem Archidiaconus contra mandatum ejusdem Legati, ad ipsam G. Subdiacon. præsentavit: cujus facto ab eodem Legato cassato, ipse præfato G. concessit Ecclesiam sic vacantem: [*& infrà.*] Vacante verò quâdam Præbenda in Ecclesia sancti Martini Carnoten. diœces. Episcopus dictam Ecclesiam ad præsentationem Archidiac. H. Clerico, præbendam verò præfato G. assignare curavit. Unde ipse H. supplicabat eandem sibi Ecclesiam confirmari, utpote quam ad præsentationem Archidiaconi veri patroni se dicebat adeptum: [*& infrà.* ϐ] Nos igitur attendentes, quòd etsi præfatus Archidiaconus memoratum G. tanquam Laicus *c* ad illam Ecclesiam præsentâsset, quia tamen per diœcesanum Episcopum admissus non fuit, sed dictus H. ab eodem Archidiacono præsentatus, à diœcesano Episcopo institutus, juxta statutum Alexandri Papæ, non primus, sed secundus jus est assecutus in Ecclesia memorata, & si Archidiaconus præfatum G. tanquam Clericus præsentavit: quoniam in eo, quod tanquam Clericus faciebat, subetat jurisdictioni Legati: unde postquam idem Legatus donationem illius Ecclesiæ sibi decreverat reservandam, ad eam tanquam Clericus non potuit quempiam præsentare: præsentationem ipsius minùs canonicè factam decernimus *d* irritam, & eâ non obstante concessionem ejusdem Ecclesiæ factam prænominato H. pronunciavimus canonicam extitisse, adjudicantes eidem præfatam Ecclesiam, cum fructibus medio tempore perceptis ex ea, plenè ac pacifice possidendam: prædicto G. super hoc perpetuum silentium imponendo.

[α *Magister Walterus de Pistia pro se ipso, & Magister H. de Fenomano pro Decano de Alveoli pro Ecclesia de Beavilla invicem litigaverunt, dil. fil. n. g. S. M. in porticu Diacon. Cardin. concessimus auditorem, in cujus præsentia idem Magister proposuit quod*]

[ϐ *Econtrà procurator Decani respondit, quòd & si dictus Legatus donationi suæ reservare mandaverit, primò in Archidiaconatu Carnotensi Ecclesiam vacantem vel vacaturam: circa tamen prædictam Ecclesiam facere hoc de jure non potuit, quia talis potestas sibi minimè pertinebat vel competebat, cùm præsentatio Clerici ad illam Ecclesiam non tanquam Clerico, sed quasi Laico ratione patronatûs, non jure Archidiaconatûs eidem Archidiacono pertineret: unde cùm inhibitionem ipsius in hoc idem Archidiacon. custodire minimè teneretur, alium non ad eandem Ecclesiam, de jure potuit præsentare, ac præsentatio ejus debet ex quo de persona idonea facta est, firma censeri.*]

CAP. XXIX.

Si Laicus patronus duos successivè præsentet, valet institutio de secundo, non obstante appellatione prius factâ per primum: Episcopus tamen qui malitiosè primum repulit, eidem in competenti beneficio providere compellitur: & in ultimo est casus singularis.

Idem *Elien. Episcopo.* (*an.* 1210.)

PAstoralis *a* officii: [*& infrà.*] Postulâsti edoceri, an Clericus ad aliquam Ecclesiam à patrono laico præsentatus, si diœcesanus Episcopus ipsum non duxerit admittendum, ex hujusmodi præsentatione aliquid juris assequatur in illa. Et si fortè idem ad sedem Apostolicam appellaverit, & post appellationem ab ipso interpositam, idem patronus alium curaverit præsentare, ac secundum instituit *b* Episcopus præsentatum, idem ab ipsa Ecclesia debeat amoveri. Nos igitur Alexand. Papæ vestigiis inhærentes, qui inter præsentatos à Clerico & laico patronis distinguens, inter præsentatos à laico conditionem possidentis censuit meliorem: dicimus, quòd institutio præsentati secundo loco à laico patrono, robur obtinet firmitatis. Veruntamen constituimus, ut Episcopus, qui præsentatum idoneum malitiosè recusavit admittere, ad providendum eidem in competenti beneficio compellatur: quatenus puniatur in eo, in quo ipsum non est dubium deliquisse.

CAP. XXX.

Si ad præsentationem Rectoris ad titulum Ecclesiæ aliquis fuerit ordinatus, patronus, qui non consensit, ad ipsam cum vacabit, poterit præsentare.

Idem *c Aurien. Episcopo.* (*an.* 1210.)

POstulâsti per *d* sedem Apostolicam edoceri, ut cùm Rectores parochialium Ecclesiarum quosdam præsensent ad suarum Ecclesiarum titulos ordinandos, utrùm electio talium ad ipsos Rectores pertineat, vel etiam ad patronos: & si in his patronorum non est requirendus assensus, utrùm jus illis salvum maneat eligendi, ut cùm ipsas Ecclesias vacare contigerit, intitulati hujusmodi non sint aliis præferendi? Ad quod breviter respond. quòd per intitulationem hujusmodi nullum patronis præjudicium generatur *e*, quin possint alios ad illas Ecclesias, cùm vacaverint, præsentare, nisi de patronorum processisset assensu.

CAP. XXXI.

Patronus etiam Clericus Ecclesiam vacantem conferre non potest, & si contulit, potest nihilominus ad illam præsentare.

Gregorius IX. *Archiepis. Eboracen.* (*an.* 1232.)

TRansmissæ ad nos tuæ literæ continebant, quòd cùm Capitulum Eboracen. Ecclesiam de Gameforde vacantem, in qua jus obtinent patronatûs, R. Clerico *f* concessissent, ibi postmodum L. Clericum tibi ad eandem Ecclesiam præsentârunt, post appellationem ab eodem R. ad sedem Apostolicam interjectam: [*& infrà.*] Consult. t. respond. quòd cùm ex vi juris patronatûs non concessio, sed præsentatio pertineat ad patronum: præsentatum (si ei aliquid non obsistat canonicum) instituere in ipsa Ecclesia poteris, utpote potiorem.

---

a *Cap. 3. eod. tit. in 3. comp. vid. Conc. Tridentin. Sess. 24 de reform. c. 19. ubi hujusmodi reservationes videntur prohiberi.* b *V.* c *Clericum in patrimonialibus censeri, ut Laicum, vid. apud Albert. de Rosa in l. fin. C. si contra jus vel util. publ.* d *decrevimus, & vox* irritam *deest in omnibus antiquis exemplaribus.*

a *Quare superioribus titulis & libris quod hic abscissum est. Cap. 4. eod. tit. in 3. compilat. vid. Archidiac. in c. decernimus. 16 qu. 7. Geminianum in c. per simoniam. 20. dist. & Hostiens. in sum. tit. de jure patr. §. in quib.* b *instituerit.* c *al. Arhavens.* d *c. 5. eod. tit. in 3. compil. vid. Henr. Borch. & Lambert. de jure patron. artic. 8. q. 5. p. 3. lib. 2. art. 6. q. 5. lib. 3.* e *generetur.* f *Non repræsentando, quod facere potuerunt: sed conferendo, quod facere non possunt.*

DE

TITVLVS XXXIX.

DE CENSIBUS, a EXACTIONIBUS, ET PROCURATIONIBUS.

CAP. I.

Ecclesia fundanda debet pro dote tribui Mansus liber à quolibet servitio temporali: ad Ecclesiasticum tamen tenetur: sed si aliquid confertur Ecclesiæ ultra Mansum, tenetur Ecclesia ex eo solvere onera consueta. h. d. inhærendo literæ.

Ex Concilio apud Guarmaciam. (*in Germania.*)

SAncitum b est, ut unicuique Ecclesiæ unus Mansus integer absque ullo servitio tribuatur. Et Presbyteri in eis constituti, non de decimis, neque de oblationibus fidelium, non de domibus, neque de areis c, vel de hortis juxta Ecclesiam positis, neque de prædicto Manso aliquod servitium faciant præter Ecclesiasticum. Et si aliquid amplius habuerint, inde senioribus debitum servitium impendant.

CAP. II.

Solutio tributi arguit subjectionem.

Augustinus *super epistolam ad Rom.* (*an.* 420.)

OMnis anima sublimioribus potestatibus subdita sit: [*& infrà.*] Et vos subditi esse debetis. Ideò enim tributa præstatis, quia hæc est probatio subjectionis.

CAP. III.

Non potest Episcopus novum censum imponere monasterio.

Gregorius *Stephano* d *Cantori.* (*an.* 600. *Romæ.*)

SCientes: e [*& infrà.* α] Asseruit prædictus Abbas Presbyterum Massæ novas monasterio consuetudines velle imponere: [*& infrà.* β] Mandamus, quatenus si ab initio hoc non fuerit, etiam labentibus temporibus aliquid noviter non permittas imponi.

[*α Magnitudinem charitatis vestræ toto Dominum corde diligere, &c. quæ sunt in registro.*]

[*β Quæ ex tempore conditi monasterii per triennale tempus hactenus non fuerunt.*]

CAP. IV.

Cæcus & pauper ad collectas non tenentur.

Idem *Constantino Episcopo.* (*an.* 600. *in Insubriam.*)

LIcèt f multum: [*& infrà.*] Dixit quoque prædictus cæcus, quòd ad collectas inter alios pariter compellatur: quod fieri non permittas: quia eum, quem cœcitas sua gravat, inhumanum est nimis in collectione affligere: cui debuerat ex collectis, si esset necessitas, misereri.

CAP. V.

Petens censum, debet rationem exprimere.

Paschalis II. *Comitissæ Mathildæ.* (*an.* 1110. *Romæ.*)

PErvenit g ad nos: [*& infrà.* α] Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd census ignorantiæ nec divinis, nec humanis legibus invenitur: oportet quippe ut omnis census, ad quid, & quando persolvi debeat, præsciatur.

[*α Quòd Fraxinorum Abbas Carpense m Ecclesiam fuerit deprædatus, occasione scilicet cujusdam census, qui ad quid solvi debeat ignoratur, de quo nimirum cùm nos Archipresbyter interrogaret, ut quod rationabile videbatur, responderemus.*]

a *Vid. Turrecrematam in c. quæsitum.* 1. *quæst.* 3. *& Covarruviam lib.* 3. *var. resol. c.* 7. *& Scotum lib.* 6. *de just. & jur. q.* 5. *art.* 1. b *Burchard. libr.* 3. *decret. c.* 52. *Ivo part.* 3. *cap.* 55. *& cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *compilat.* c *Aliàs, atriis, sed omnes Vaticani habent, ut est impressum.* d *Chartulario lib.* 12. *epist.* 20. *Indictione* 7. *Contius.* e *cap.* 4. *eod. tit. in* 1. *comp.* f *ca.* 7. *tit. de restitut. spoliat. in* 1. *comp.* g *cap.* 5. *eod. tit. in* 1. *comp. vid. Calderi consil.* 1. *tit. de libel. oblat.*

CAP. VI.

Determinat Concilium numerum equorum, quos secum ducere possunt Prælati visitantes: & prohibet eis tunc uti venationibus, & sumptuosas epulas quærere. hoc primò usque ad vers. Prohibemus.

Ex Concilio Lateran. a (*an.* 1179. *Romæ.*)

CUm Apostolus b se ac suos propriis manibus decreverit exhibendos, c ut locum prædicandi auferret Pseudoapostolis, & illis quibus prædicabat, non existeret onerosus: grave nimis esse dignoscitur, quòd quidam Prælatorum ita in procurationibus graves existant, ut interdum Ecclesiastica ornamenta subditi exponere compellantur, & longi temporis victum brevis hora consumat. d Quocirca statuimus, quòd Archiepiscopi parœcias visitantes, pro diversitate provinciarum, & facultatibus Ecclesiarum 40. vel 50. evectionum numerum, Episcopi autem 20. vel 30. Cardinales 25. nunquam e excedant, Archidiaconi verò 5. vel 7. Decani constituti sub Episcopis f duobus equis contenti existant. Nec cum canibus venatoriis, & avibus proficiscantur, sed ita procedant, ut non quæ sua sunt, sed quæ Jesu Christi, quærere videantur. Nec sumtuosas epulas quærant, sed cum gratiarum actione recipiant, quod honestè ac competenter illis fuerit ministratum.

Prælati non debent gravare subditos talliis, & exactionibus: permittitur tamen ex justa causa petere ab eis moderatum auxilium. h. d. usque ad §. Sanè.

Prohibemus etiam, ne subditos suos talliis & exactionibus Episcopi gravare præsumant. Sustinemus autem pro multis necessitatibus, quæ aliquoties superveniunt, ut si manifesta ac rationabilis causa extiterit, cum charitate moderatum ab eis valeant auxilium postulare. Cùm enim dicat Apostolus: g *Non debent filii thesaurizare parentibus, sed parentes filiis*: multùm longè à paterna pietate videtur, si præpositi subditis suis graves existant, quos in cunctis necessitatibus pastoris debent more fovere. Archidiaconi verò sive Decani, nullas exactiones sive tallias in Presbyteros seu Clericos exercere præsumant.

In effectu dicitur, quod numerus equorum statutus in princ. cap. non debet trahi ad augendum numerum aliàs solitum. Abbas.

Sanè quod de prædicto numero evectionis secundùm tolerantiam dictum est, in illis locis poterit observari, in quibus ampliores sunt reditus & Ecclesiasticæ facultates. In pauperioribus autem locis tantam volumus teneri mensuram, ut ex accessu majorum, minores meritò non doleant se gravari. Nec sub tali indulgentia illi qui paucioribus equis uti solebant hactenus, plurium sibi credant potestatem indultam.

CAP. VII.

Novus census Ecclesiis imponi non potest, nec antiquus augeri. h. d. & est de principalioribus hujus tituli.

Ex eodem. h

PRohibemus insuper, ne ab Abbatibus, Episcopis, vel aliis Prælatis, novi census imponantur Ecclesiis, nec veteres augeantur, nec partem redituum suis usibus appropriare præsumant: sed libertatem, quam sibi majores conservare desiderant, minoribus suis bonâ voluntate conservent. Si quis verò aliter fecerit, irritum quod egerit habeatur.

CAP. VIII.

Prælatus seu Rector Ecclesiæ non potest, præsertim post mortem, Ecclesiam suam propriâ auctoritate constituere censualem.

a *Sub Alexand. cap.* 4. *&* 6. *eod. tit. in* 1. *compilatione.* b 1. *Thess.* 3. 2. *Cor.* 11. *Act.* 20. c *al. alendos, ut est Concilio in margine.* d *Vid. l. jus alimentorum. ff. ubi pupil. educ. deb.* e *nusquam.* f *al. ipsis.* g 2. *Cor.* 12. h *Concil. Lateran. sub Alexand. III. cap.* 7. §. *prohibemus, & cap.* 7. *eod. tit. in* 1. *compilat.*

Alexander III. *Vigorien. Episcopo*, a
(*an.* 1186.)

PRæterea b illi, qui Episcopo ignorante auctoritate suâ pensionem annuam de Ecclesiis quâdam illusione c solverint sive receperint, eis defunctis in receptione pensionis non sunt aliquatenus audiendi, si Pontificis aut alterius, qui de jure id facere potuerit, auctoritatem & assensum super hoc non intervenisse constiterit. Non enim simplices Sacerdotes vel Clerici possunt Ecclesias, quibus præsunt, auctoritate suâ (præsertim post decessum suum) efficere censuales.

CAP. IX.

Breve est, vel per alia verba summatur sic: Episcopus Ecclesiæ de manu Laici per se erepta non potest ob hoc censum imponere.

Idem *Carnoten. Episc.* d (*an.* 1180.)

ECclesiis, e quas de novo Episcopi de manibus Laicorum eripiunt, præter cathedraticum, & jura omnia, quæ aliis Ecclesiis imponuntur, exactionem prohibemus imponi.

CAP. X.

Nova pedagia sine consensu Principis imponens, communione privatur.

Idem. f (*an.* 1179.)

INnovamus: [*& infrà.*] Nec quisquam alicui g novas pedagiorum exactiones sine auctoritate & consensu Regum & Principium statuere aliquo modo præsumat. Si quis autem contra hoc fecerit, & commonitus h non destiterit, donec satisfaciat, communione careat Christianâ.

CAP. XI.

Qui per collusionem constituit Ecclesiam censualem, illâ privabitur.

Idem *Cantuarien. Archiepiscopo, & ejus Suffraganeis.*
(*an.* 1180.)

CUm Clerici: i [*& infrà.* α] Ad hoc quia Clerici quidam cum Religiosis collusione factâ, citra auctoritatem diœces. Episcopi, Ecclesias, quas tenent, eis constituunt censuales, ut post decessum eorum, eædem Ecclesiæ per repræsentationem eorundem Religiosorum ad filios vel nepotes Clericorum ipsorum possint transferri: Præcipimus, ut si qui inventi fuerint facere talia, eos à præscriptis Ecclesiis non differatis appellat. postpositâ removere.

CAP. XII.

Si collectores gravant Ecclesias, privari debent officio.

Idem. (*an. eod.*)

EA, k quæ de avaritia: [*& infrà.*] Cùm autem propter B. Petri visitationem denariorum collectam per Archidiaconatus vestros feceritis, Ecclesias vel parœcias non gravetis. Quòd si secùs præsumpseritis, id quod videmini habere, auferetur à vobis. l

CAP. XIII.

Qui recipit juramentum de novo censu imposito Ecclesia persolvendo, compellitur jurantem absolvere.

Lucius III. (*an.* 1181.)

SIgnificavit m nobis T. Rector Ecclesiæ de Fulsig. n quòd cùm à Monachis de Castig. o ad regimen ipsius Ecclesiæ fuisset electus, a de solvendo eis annuo censu trium marcharum, quas prædecessor ejus solverat, præstitit sacramentum: postmodum Episcopus diœcesanus, ne ipsum censum Monachis solveret, nisi priùs constaret, quòd Episcopali auctoritate fuisset impositus, in periculum ordinis sui interdixit: [*& infrà.* α] Quocirca mandamus, quatenus si præfatum censum auctoritate Præsulis, & non de novo impositum fuisse constiterit, Episcopo præcipias, ut prohibitionem sine dilatione relaxet. Si verò census sit de novo impositus, sive auctoritate Episcopi hoc factum fuerit, sive non, eosdem Monachos, ut Clericum à juramento absolvant, app. rem. compellas.

[*α Unde præd. Rector hinc perjurii reatum metuit, inde timet etiam inobedientiæ periculum imminere.*]

CAP. XIV.

Archiepiscopus visitans provinciam, etiam à monasteriis provinciæ procurari debet.

Idem *Raven. Archiepisc.* (*an.* 1181.)

SOpitæ: b [*& infrà.* α] Sanè cùm inter te & monasteria Bononiæ super procurationibus, quas ab eis exegeras, controversia verteretur: [*& infrà.* β] Abbas sancti Proculi, omnium aliorum procurator, sicut ex literis, quas portavit, apparuit, super hoc diutiùs litigavit: [*& infrà.* γ] Sed tu procurationes ipsas in aliis monasteriis tuæ provinciæ asserens tibi sine contradictione præstari, eas prædecessoribus tuis in monasteriis Bonon. exhibitas, per testes idoneos probavisti. Inde utique vidimus intentionem tuam jure communi, & prædecessorum tuorum consuetudine adjuvari. Eapropter monasteria supradicta condemnavimus ad procurationem, secundùm facultates eorum tibi tuisque successoribus exhibendam.

[*α Judicio sed. Apost. quæstiones scripto ad memoriam perpetuam commendantur, ne per oblivionem processu temporis valeant suscitari: ut autem sententia majorem habeat firmitatem, Ap. rescripti munimine roboratur.*]

[*β Causam ven. f. n. Alban. Episcopo commisimus terminandam. Postmodum verò dil. fil. n.*]

[*γ Unde nullum pro parte sua privilegium Rom. Ecclesiæ vel Ravennatis exhibuit, nec ostendit per longam consuetudinem se munitum.*]

CAP. XV.

Patroni etiam Clerici novum censum Ecclesiæ imponere non possunt, nec veterem augere: & si super hos juramenta vel cautiones exegerunt, coguntur absolvere.

Clemens III. (*an.* 1190.)

GRavis c admodum: [*& infrà.* α] Ecclesiasticæ personæ, cùm Ecclesias vacare contingit, non aliter quenquam ad ipsarum regimen volunt vocare, nisi aut novum censum Ecclesiis illis imponant, aut veterem contra constitutionem Concilii Lateranen. d augmentent, ad ipsius solutionem instituendum Presbyterum juratoriâ, vel fidejussoriâ cautione cogentes: [*& infrà.* β] Discr. vestræ mandamus, quatenus quæcunque constiterit contra constitutionem prædictam super Ecclesiis, vel earum censu à tempore constitutionis hujus attentata, in irritum revocantes: Presbyteros, quos super his juramenta illicita præstitisse noveritis, congruâ satisfactione impositâ faciatis absolvi: eos qui de cætero contra formam canonum super his venire præsumpserint, canonicè punientes.

[*α Et correptione dignissimâ nuper querela in audientia nostra est proposita, quod salvâ conscientiâ sub dissimulatione transire non possumus. Cùm enim quadam*]

[*β Unde sæpè contingit, ut diœces. Episcopo excessus hujusmodi ignorante, vel eo minimè requisito, in Ecclesiis illis* inducant

a *Vigor. al. Vigornen. alit. Vvigorn.* b *Cap.* 8. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Concil. Lateran. sub Alexand. III. part.* 28. *c.* 9. c *collusione, legitur post Concilium, & fortè aptius est.* d *Carnoc. in uno, cæteri habent Carnoten.* e *Cap.* 10. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lateran. part.* 2. *c.* 8. f *scilicet Alexand. III. in Conc. Lateranen. cap.* 22. *& cap.* 2. *de treuga & pace, in* 1. *comp. vid. Sylvestrum in summa.* g *alicubi, legitur in antiquis.* h *monitus.* i *Cap.* 17. *tit. de simonia, in* 1. *compil. & post. Conc. p.* 28. *c.* 8. k *Cap.* 15. *de simon. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. p.* 2. *c.* 4. l *Matth.* 25. *& Luc.* 19. m *Cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *compil.* n *Fulcig. al. Furtsgen.* o *Clausig, al. Claustrigen.*

a *Assumptus.* b *Cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *compil.* c *Cap.* 4. *eod. tit. in* 2. *comp. & de mater. vid. Cardin. in Clem.* 1. *§.* 1. *de excess. prælat.* d *Later. sub Alex. III. c.* 7 *§. prohibemus.*

inducant, pro sua voluntatis arbitrio instituunt Sacerdotes. Quoniam igitur constitutiones prad. Concilii pati nolumus, neque debemus aliquorum malorum injuriâ violari.]

CAP. XVI.

Qui tenetur procurare fratres alicujus domûs, obligatur ad procurandum omnes, licèt illorum numerus nunc creverit: sed si ex hoc gravaretur nimium, per Judicis officium sibi providebitur. h. d. secundùm lecturam magis communem.

Innocentius III. *Abbati & Conventui Bellevilla.* a

(*an.* 1212.)

QUantò creatori: [*& infra. α*] Accepimus, quòd ab ipso domûs vestræ primordio de fundatoris voluntate processit, ut fratribus sancti Irenæi procurationem unam annis singulis liberaliter exhiberet, cùm nihil teneatis ab eis *b*, propter quod hujusmodi procuratio ipsis debeat exhiberi: verùm tunc propter fratrum & servientium paucitatem, talis procuratio non gravabat, sed nunc in tantum excrevit numerus eorundem, quòd ad procurationem vix quatuor marchæ argenti *c* sufficerent, quæ pro una fieri consuevit: [*& infrà. α*] Indulgemus igitur, ne ultra primam mensuram in procuratione ipsâ sitis ulteriùs prædictis fratribus obligati, sed expensis, quæ consueverunt sufficere, sint contenti, nisi facultates Ecclesiæ in tantum excreverint, quòd sine gravamine ampliato fratrum numero ad solvendum debitum procurationis extendi possit quantitas expensarum.

[*α Vestro sub religionis habitu astricti estis devotiùs famulari, tantò solicitiùs vos convenit providere, ne per immoderationis gravitatem aliquatenus possit in vobis monastici profectus ordinis impediri.*]

[*β Ut igitur per Apost. solicitudinis curam vestris possit in parte ista gravaminibus provideri, auct. vobis præsentium.*]

CAP. XVII.

Omnes Ecclesia, nisi qua ab hoc per privilegium Apostolicum sint exempta, procurare tenentur Legatos sed. Apost. seu etiam ejus Nuncios: nec in hoc prascriptione juvantur. h. d. usque ad §. sanè.

Idem *Primicerio & Clero Mediolanensi.*

(*an.* 1212.)

CUm instantia *d* nostra *e* quotidiana: [*& infrà. α*] Postulationi vestræ taliter respondemus, quòd cùm omnes Ecclesiæ Legatis & Nunciis sedis Apostol. procurationes impendere teneantur, ab earum præstatione nullam habere *f* volumus excusatam, nisi fortè per speciale privilegium sedis Apostol. (quod non credimus) sit exempta, etiamsi longissimo tempore procurationis obsequium non impenderint: *g* cùm in talibus præscriptio sibi locum nequeat vindicare: quia nos à provisione pastoralis solicitudinis circa omnes Ecclesias nunquam omnino cessamus.

[*α Si secundùm debitam Apostolica servitutis omnium Ecclesiarum ipsarum negotiis promovendis, non possumus personaliter imminere, per fratres nostros ea expedire compellimur, quos à nostro latere destinamus: illius exemplum in hac parte secuti, qui discipulis suis in mundum universum transmissis ipse personaliter in medio terra salutem operatus est. Hinc est quod nuper dilect. fil. n. tit. S. Petri ad vincula Presbyterum Card. Apost. sed. Leg. pro negotiis Ecclesia in Lombardiam duximus destinandum, ut is vestram civitatem ingressus procurationes exigeret, qua consueverunt Apostol. sed. Leg. nunciis exhiberi: vos non attendentes, quod dicitur ab Apostolo, Si vobis spiritualia seminavimus, non est magnum si carnalia vestra metamus, ne vos ad onus procurationis arctaret, nisi à Canonicis majoris Ecclesia se faceret anteà procurari, sed. Apost. appellâstis: & sicut idem Card. per suas nobis literas intimavit, in aliis etiam non modicum injuriosi fuistis: propter quod dilect. fil. n. prapositus S. Nazari, & A. Canonicus S. Stephani syndici & procuratores vestri, cùm Abbate S. Vincentii ad sed. Apost. venientes, ut super his statueremus ordinem & mensuram, ex parte vestra suppliciter postulabant. Licèt autem pro eo, quòd pradicto Card. vel potiùs nobis in ipso contumaciter resistentes, juxta verbum dominicum: Qui vos recipit, me recipit, & qui vos spernit, me spernit, necessaria denegâstis, non pro vobis, sed contra vos potiùs meruerunt exaudiri: quia tamen paternam affectionem, quâ nobis proprium est misereri de Rom. sed. clementia semper & parcere, offensi etiam deponere non valemus, de cons. f. n.*

Tractat de modo procurationis ipsorum Legatorum & Nunciorum. Abbas.

Sanè in his exigendis eum modum & ordinem volumus observari, ut nulla Ecclesia vel Prælatus se indebitè prægravari rationabiliter conqueratur. Si verò in communi collecta, Legatorum & Nunciorum nostrorum expensas duxeritis faciendas, (quod vobis non duximus inhibendum) ex hoc nobis & nostris nullum præjudicium volumus generari, quò minùs possint à quocunque maluerint procurationes sibi debitas postulare: ita quod si exactus ultra suam gravatus fuerit facultatem, sibi ab aliis restauretur. Nunciis tamen nostris in necessariis expensis *a* exhibendis pareat, quicunque fuerit requisitus, ita quòd in fraudem nihil penitùs attentetur, nec per communes ministros procurationis obsequium si noluerint recipere, compellantur. Qui verò contumaciter eis duxerint resistendum, districtione sunt Ecclesiasticâ compellendi.

CAP. XVIII.

Si ad unicam mensuram solvi solet quod debetur ex voto, ad illam in posterum solvi debebit: si verò ad diversas, liberabitur solvens etiam ad minorem.

Idem *Zamoren.* b *& Salamantino Episcopis.* (*an.* 1212. *Romà in Hispaniam.*)

EX parte *c* Compostellani Archiepiscopi fuit propositum, quòd cùm hi, qui vota beati Jacobi continuè persolverunt, ad communem terræ suæ mensuram, cum qua videlicet emunt & vendunt, ipsa persolverint hactenus & persolvant: quidam quia longis *d* temporibus ab eorum solutione cessàrunt, nunc quandam mensuram exhibent parvissimam & ignotam: [*& infrà. α*] Cùm ergo non constet, ad quam mensuram antecessores eorum prædicta vota persolverint, credimus distinguendum, utrùm habitatores regionis ipsius, qui ea continuè persolverunt, ad unam & eandem mensuram hujusmodi vota persolverint, an ad varias & diversas. In primo enim casu ad eandem & illi solvere sunt cogendi. In secundo volentes solvere ad minorem, non sunt cogendi, ut ad majorem persolvant: quoniam cùm hujusmodi vota gratuita fuerint ab initio, benigniùs sunt à viris Ecclesiasticis exigenda, ne tanquam exactores videantur lucris temporalibus inhiare.

[*α Nec etiam communibus usibus deputatam, & ad eandem vota pradicta persolvere moliuntur. Unde postulâstis à nobis, ut super hoc vos certos reddere dignaremur, utrum hi qui mensuram ignotam exhibent, ad solvenda vota pradicta, sint ad communem terra sua mensuram, secundum quod illi qui ea persolvunt, continuè faciunt, compellendi.*]

---

a *Bellavilla.* b *Solutionem census non denotare dominium. vid. l. neque tales. C. de probat.* c *vox*, argenti, *deest in antiquis, & in recentioribus magis emendatis.* d *Cap. 2. eod. tit. in 3. comp. vid. Abbatem consil. 49. incipit, videtur primò, in 1. vol. & Felin. in c. accedentes. supr. de prascript.* e *aliàs, vestra.* f *haberi.* g *impenderit.*

a *Vox*, expensis, *deest in antiquis, & recentioribus magis emendatis.* b *Samoren. & Salamantin. de quibus vid. Vasaum in Annalib. Hisp. c. 20. & 21.* c *C. 3. eod. tit. in 3. comp. & quatenus obiter hic tangitur materia implendi votis, vide B. Thom. 2. 2. q. 88. art. 3. & q. 189. art. 3.* d *Alias, qui à longis.*

CAP. XIX.

Ecclesiæ tenentur Episcopo, in cujus diœcesi sunt, respondere de procurationibus, quarta decimarum & aliis Episcopalibus. h. d. quoad titulum.

Idem *Cæsaraugustan. Episcopo.* (*an.* 1212. *in Hispan*).

CUm *a* olim: [*& infra.α*] Quia nobis fides facta fuit, quòd Ecclesiæ de Luna *b* & de Bes. in tua sunt diœcesi constitutæ, non solùm per alia, verùm etiam per hoc ipsum, quòd in instrumentis compositionum continetur expressè, ut Abbas sancti Joannis Prilaten. *c* tam de quarta decimarum, quàm de cæteris Episcopalibus, tibi debeat respondere, Abbatem ipsum ad integram solutionem quartæ omnium decimarum nullis factis deductionibus, & ad præstationem procurationum, & aliorum Episcopalium jurium in prædictis Ecclesiis condemnamus. Licet enim ex forma secundæ compositionis deductiones essent faciendæ, quia tamen compositionem idem Abbas nullatenùs approbavit, sed studuit multipliciter impugnare, ex ea non debuit beneficium consequi, cui renunciâsse tacitè videbatur. Absonum erat prætereà, ut negaret illam Ecclesiam, in tua diœcesi constitutam, super quam instrumenta prædecessoris tui ostendebat in jure, monasterio fuisse concessa, per quæ Episcopale jus petebat *d* expresse.

[*α Ad aures nostras tuam querimoniam destinâsses, quòd te dil. fil. Abbas S. Jo. Pinnaten. quartis decimarum, quas in Ecclesiis de Luna & de Taust. debes percipere, multipliciter defraudaret.*]

CAP. XX.

Solvendi sunt census ad antiquam monetam, in qua instituti fuerint, nisi sit in alterius monetæ solutione præscriptum. h.d. & est casus not. & multùm allegabilis.

Idem *Spoletano Episc.* (*an.* 1212. *in Umbriam.*)

OLim *e* causam, quam adversùs Clericos plebis Rupinæ super synodatico proponebas, Tudertin. Episcopo & collegis suis commisimus terminandam: coram quibus ex parte tua fuit propositum, quod cùm iidem Clerici prædecessoribus tuis, tres in festo Nativitatis, & tres in festo Resurrectionis Dominicæ, pro synodatico solverint denarios Papien. nunc tantùm tres Lucenses pro singulis denariis Papiensibus persolvebant, cùm tamen unus denarius Papien. valeat *f* sex Lucen. unde petebas eos ad Papien. solutionem compelli, cùm & si tu Lucen. primo anno receperis, semper tamen jus tuum postmodùm fueris protestatus: [*& infrà. α*] Cùm igitur constet, quòd Papien. olim pro synodatico solvebantur, quod ex eo etiam sequitur, quòd Lucen. soluti sunt postmodùm pro eisdem, cùm ex dictis testium, & confessione *g* Advocati alterius partis non revocatâ, postmodum apparet evidenter, quòd tempore L. prædecessoris tui pro synodatico Papien. fuit moneta soluta, & à tempore dicti L. non nisi triginta sex annorum ad plus tempus effluxerit, & sit legitimè comprobatum, quòd tres Lucen. qui pro uno Papien. post mortem ipsius L. solvebantur, quinque vel sex valebant ex illis, qui hodie sunt in usu: intelligentes ex hoc, quòd per monetæ declinationem acciderit, ut usque ad tempus tuum Lucen. dati fuerint pro synodatico, sicut erant in usu: procuratorem adversæ partis nomine Clericorum plebis prædictæ tibi ad solutionem denariorum Papien. vel æstimationem *h* eorum pro synodatico per definitivam sententiam condemnamus.

[*α Verum pars Clericorum proposuit ex adverso, quòd si aliquando prædecess. tuis denarii Papien. pro synodatico fuerint persoluti, tamen à XLV. annis & infrà tam tibi quàm aliis Lucens. exsolverant, sicq; partem suam nitebantur præscriptione tueri. Nos ergò Jacobo suo & Joan. Presbytero adversæ partis procuratoribus dil. fil. n. P. Basilicæ XII. Apostolorum Presbyt. Cardin. concessimus auditorem: quibus coram eo nil volentibus aut valentibus de novo proponere, quoniam fuerat renunciatum utrinque, cùm ipse gesta omnia in nostra & fratrum n. præsentia retulisset, intelleximus per testes tuos fuisse probatum, quòd tempore Lotharii præd. tui, & etiam post decessum ejus denarii Papien. fuerant pro synodatico persoluti: & exinde tres Lucenses, quorum duo valebant V. de his, qui hoc tempore sunt in usu, aliquandiu fuerint exhibiti, & quòd à tempore Lotharii XXX. trium vel XXXIV. aut etiam XXXV. annorum spatium est elapsum, dicta testium etiam adversæ partis inspeximus, per quos voluit comprobare, quòd à tempore Lotharii XXX. trium à XL. annis: & infrà, tres Lucenses, vel tres Medaliæ in synodatico solutæ fuerant pro singulis Papien. fuissent antea persoluti. Confessus quoque fuerat Advocatus ipsius partis in jure, ac ejus confessio in scriptis redacta nec correcta vel revocata per Clericos supradictos, quòd iidem Clerici Henrici & Lotharii præd. tuorum temporibus tres Papien. pro synodatico solverent bis in anno, & exinde pro singulis Papien. tres Lucenses.*]

CAP. XXI.

Episcopus remittens Ecclesiæ servitia, quæ sibi debebat, & statuens, quòd aliud servitium non imponatur, procurationem non intelligitur remisisse.

Idem *Priori sancti Stephani.* (*an.* 1212.)

CUm *a* venerabilis frater noster Faven. *b* Episcopus: [*& infrà. α*] Cognovimus, quòd præfatus Episcopus spallas, quas ab eadem Ecclesia, tam ipse quàm prædecessores sui recipere consueverant, Ecclesiæ præfatæ remisit, & statuit, quòd aliud ei servitium non imponeret, sibi & Ecclesiæ suæ annuatim trium librarum cereo pensionis nomine reservato. Quia ergo visitationi annexa est procuratio, & Episcopus ratione Episcopalis jurisdictionis, quam habet in ea, teneatur causâ correctionis Ecclesiam visitare *c* præfatam, nec intelligatur quasi novum imponi, quod ab ipsa fundatione de communi fuerat jure impositum: Decernimus, quòd idem Episcopus, cùm ad ipsam Ecclesiam causâ correctionis accesserit, moderatam ab ea procurationem recipiat *d* bis *e* in anno: sed nihil aliud præter pensionem, & procurationes præscriptas ab eadem Ecclesia exigere, vel extorquere præsumat.

[*α Et ut in nostra essetis præsentia constituti, & de quæstione quæ inter vos super Eccl. S. Stephani Parisien. vertebatur, velletis ad invicem litigare, dil. fil. Joan. tit. S. Priscæ & Jo. S. M. in Cosmideo Diac. Card. vobis concessimus auditores, coram quibus allegando proponere curavisti, quòd cùm prædicta Ecclesia S. Stephani quarundam Monialium, quæ in ea videbantur sub religionis habitu conversari, malitiâ faciente fuerat ferè ad desolationem redacta, illas bon. mem. Carbo Facen. Episcopus auct. fel. rec. Eugenii PP. p. n. ab Ecclesia memorata removit, & Canonicos in ipsa instituit regulares, statuens ut ordo canonicus perpetuis in ea temporibus debeat observari, & eos ab omni exactione tam sua quàm successorum tuorum & Paris. Eccl. prorsùs absolvit, retento sibi & Ecclesiæ suæ uno cereo trium librarum ab ea annis singulis exsolvendo. Nos autem, cùm dicti Card. ea quæ audierant nobis fideliter retulissent.*]

CAP. XXII.

Ecclesiæ de novo conversæ in procurationibus, & aliis, servabunt consuetudinem vicinarum.

a *C.* 4. *eod. tit. in* 3. *comp.* b *de Luna & de Taust.* c *Platen. al. Pra'aten. al. Pramaten. sed fortè legendum Pinnaten.* d *al. patebat, quod agnovit gloss. hic & Hostiensis.* e *C.* 5. *eod. tit. in* 3. *comp.* f *al. valebat.* g *In antiq. ita sunt hæc distincta, & confessione advocati alterius partis non revocatâ, postmodùm, &c.* h *extimationem.*

a *Cap.* 6. *eod. tit. in* 3. *compilation.* b *Faventi. aliàs, Faven.* c *vid. Conc. Trid. citatum suprà hoc titulo. c. Sopitæ.* d *accipiat.* e *vid. Conc. Trid. Sess.* 24. *de reform. c.* 3.

Idem

Idem *Compostellano Archiepiscopo.* (*an.* 1212.)

SUper eo *a*, quod Fraternitas tua nos consulere voluit, ut quia ferè tota provincia Compostell. de novo est ad jurisdictionem Ecclesiæ tuæ conversa, qualiter tibi provinciam, vel partem provinciæ visitanti obsequi debeat & servire, necnon & in procurationibus providere: Tibi duximus respondendum, quòd illud observare tenetur, quod in vicinis provinciis observatur.

CAP. XXIII.

Prælati tunc sunt procurandi, cùm personaliter visitant: & debent tunc servare Concilium Lateran. & prædicationi, correctioni & reformationi vacare: Legati & Nuncii Apostolici pro his diebus tantùm, pro quibus moram trahunt, procurari debent, & contra hanc constitutionem exactum, restituitur duplicatum.

Idem *in Concilio generali.* (*an.* 1216.)

PRocurationes *b*, quæ ratione visitationis debentur Episcopis, vel Archidiaconis, vel quibuslibet aliis etiam Apostolicæ sedis Legatis aut Nunciis, absque manifesta & necessaria causa nullatenùs exigantur, nisi quando personaliter *c* officium visitationis impendunt: & tunc evectionum & personarum mediocritatem observent in Lateranen. Concilio *d* definitam: hoc adhibito moderamine circa Legatos & Nuncios Apostolicæ sedis, ut cùm oportuerit eos apud aliquem locum moram facere necessariam, ne locus ille propter illos *e* nimiùm aggravetur, procurationes recipiant moderatas ab aliis Ecclesiis vel personis, quæ nondum fuerant de suis procurationibus aggravatæ, ita quòd numerus procurationum, numerum dierum, quibus hujusmodi moram fecerint, non excedat: & cùm aliqua non suffecerit *f* per seipsam, duæ vel plures conjungantur in unam.

Porrò visitationis officium exercentes non quærant, quæ sua sunt, sed quæ JESU Christi: prædicationi, & cohortationi, correctioni, & reformationi vacando: ut fructum referant, qui non perit. Qui autem contra hoc venire tentaverit, & quod accepit, reddat, & Ecclesiæ, quam taliter aggravavit, tantundem impendat.

CAP. XXIV.

Ecclesia etiam Civitatensis, tenetur procurare Episcopum visitantem, quanquam ipsum nunquam procuraverit.

Honorius III. *de Tiro* g *& Josaphat Abbatibus.* (*an.* 1224. *in Galliam.*)

VEnerabili fratre nostro Cenomanen. Episcopo accepimus conquerente, quòd cùm causa, quæ inter ipsum ex parte una, & Abbatem & Conventum de Cultura ex altera, super procurationibus, quas ab eis petit idem Episcopus, noscitur agitari, vobis fuerit ab Apost. sede commissa, dicti Abbas & Conventus ex eo frustrari intentionem ejusdem Episcopi moliuntur, quòd eorum monasterium in Cenomanen. villa situm esse dignoscitur, & ipsi procurationem hactenus non solverunt: [*& infrà.* α] Discretioni vestræ mandamus, quatenus nisi aliud & rationabile ostenderint, vos eos ad exhibendum eam, sicut jus dictaverit, compellatis.

[α *Quanquam emptionis privilegium non ostendant. Volenter igitur ut finis litibus imponatur.*]

CAP. XXV.

Qui jure metropolitano, vel legationis, visitat provinciam, in provinciales, qui sibi procurationes denegant, potest ferre sententiam.

Gregorius IX. (*an.* 1236.)

CUm nuper *h* Archiepiscopus Beneventanus, Beneventanam provinciam visitaret: [*& infrà,* α] Mandamus, quatenus cùm eundem Archiepiscopum, sive auctoritate propriâ, sive nostrâ Beneventanam provinciam contigerit visitare, procurationes ratione visitationis debitas, juxta facultates Ecclesiarum vestrarum exhibeatis eidem: Alioquin sententiam, quam ipse ritè tulerit in rebelles, ratam habebimus, & faciemus auctore Domino inviolabiliter observari.

CAP. XXVI.

Ad antiquam monetam, vel si non est in usu, ad ejus æstimationem solvendæ sunt pensiones antiquæ.

Idem. (*an. eod.*)

CUm Canonicis majoris Ecclesiæ, quandam summam pecuniæ pro pensione Ecclesiæ tuæ debitam, aliquot annis persolveris *a*, & iidem summam illam ex integro de meliori moneta exigant sibi solvi: Tibi damus nostris literis in mandatis, ut Canonicos illos solutione prioris pecuniæ *b*, vel si non sit in usu, æstimatione pensionis antiquæ facias manere contentos.

CAP. XXVII.

Propter privatum Oratorium, procuratio ratione visitationis non debetur.

Idem. (*an. eod.*)

AUctoritate *c* præsentium inhibemus, ne quis pro eo quod in Oratoriis, quæ in grangiis vestris habetis, interdum aliqui vestrûm celebrant, procurationes, quæ ratione visitationis debentur, à vobis exigere vel extorquere præsumat.

TITULUS XL.

DE CONSECRATIONE ECCLESIÆ, VEL ALTARIS.

CAP. I.

Amoto altari vel lapide continente sigillum, reconsecrabitur altare, non autem Ecclesia.

Alexander III. (*an.* 1170. *Romæ.*)

AD hæc si altare *d* motum fuerit, aut lapis ille solummodò suprà positus *e*, qui sigillum continet, confractus, aut etiam diminutus, debet denuò consecrari. Propter hoc verò nequaquam reiterare suam consecrationem Ecclesia consuevit, licèt id quidam canones innuere videantur.

CAP. II.

Diebus etiam non festis possunt Ecclesiæ consecrari.

Innoc. III. *Tornac. Episc.* (1210. *Româ in Belgium.*)

TUa *f* fraternitas: [*& infrà.*] Inquisit. t. t. respond. quòd in diœcesi tua licet tibi Ecclesiis dedicationem impendere, tam diebus Dominicis, quàm privatis.

CAP. III.

Habet duo dicta, & primò idem dicit, quod cap. supr. eod. Secundum dictum dicit, quòd oleum non consecratum potest commisceri oleo consecrato, & totum fit consecratum.

Idem *Nidrosien.* g *Episc.* (*an.* 1210. *Româ in Norvveg.*)

QUod *h* in dubiis: [*& infrà.*] Altare verò, in quo tabula, cui consecrationis benedictio Pontificali ministerio adhibetur, si mota vel enormiter fracta fuerit, debet non immeritò consecrari. Nec negamus, quin oleum non consecratum consecrato possit oleo commisceri.

CAP. IV.

Reconciliatur Ecclesia, quæ propter homicidia & vulnera hominum ibidem perpetrata polluta est.

---

a *C. 7. eod. tit. in 3. comp. vid. Hostien. hîc & de materia servandæ vicinæ consuetud. gl. in c. consf. dist.* 1. b *vid. Conc. Trid. Sess. 24. de reform. c. 3.* c *præsentialiter in Concilio.* d *in Lat. Conc. sub. Alex. III. c. 4.* e *ipsos.* f *sufficeret.* g *Tiron. al. ita: Abbatibus de Josaphat & Tituron. al. Turon.* h *vide breviter hîc per Henricum Borch.*

a *Persolveritis.* b *Quando admittatur solutio diversæ monetæ, cùm moneta est mutata. vide Bart. in l. Paulus ff. de solut.* c *Pro intellectu vide distinctionem, quam hîc affert. Henr. Borch.* d *Cap. un. eod. tit. in 2. comp. & præter Host. gloss. & Dd. vide Turrecrematam in c. si motum, de consec. dist. 1.* e *suppositus. al. transpositus. al. superpositus.* f *cap. 3. de dedic. Eccl. vel altar. in 3. comp.* g *Indrosiensi.* h *cap. 2. tit. de dedicat. Eccl. in 3. comp. vid. Turrecrem. in d. c. si motum.*

Idem *Compostellano Archiepiscopo.* (*an.* 1212.)

PRoposuisti *a* quòd venientibus ad Ecclesiam sancti *b* Jacobi ex diversis regionibus peregrinis, & volentibus aliis ab aliis per contentiones & rixas altaris de nocte custodiam vindicare, homicidia contingunt fieri *c* interdum, & aliquando vulnera inferuntur: [*& infrà. α*] Fraternitati tuæ taliter respon. *d* quòd manente Ecclesiâ & altari, ipsa reconciliari poterit per aquam cum vino & cinere benedictam.

[*α Propter quæ nos humiliter postulâsti, ut alio modo, quàm per consecrationis beneficium dignaremur ipsi Ecclesiæ providere. Manente igitur Ecclesiâ & altari.*]

CAP. V.

Plura altaria simul in eadem Ecclesia consecrari possunt, & idem in pluribus Episcopis.

Idem.

CUm *e* sis: [*& infrà.*] Noveris igitur, quòd plura in Ecclesia una altaria & plures Episcopos simul poteris consecrare.

CAP. VI.

Corruente tecto parietibus illæsis, & mensâ altaris non enormiter fractâ, nec altare, nec Ecclesia consecratur.

Idem.

LIgneis *f* ædificiis Ecclesiæ vestræ casu consumptis, parietibus tamen illæsis, ac mensâ principalis altaris in sua extremitate modicam passâ fracturam: [*& ĩ. α*] Inquisit. t. t. dux. respond. quòd cùm parietes in sua integritate permanserint, & tabula altaris mota, vel enormiter læsa non fuerit, ob causam prædictam nec Ecclesia, nec altare debet denuò consecrari.

[*α Quæsivisti per sed. Apost. edoceri, si propter hoc ipsius altaris, vel etiam totius Ecclesiæ debet consecratio innovari.*]

CAP. VII.

Polluitur Ecclesia vel cœmeterium, si excommunicatus in ea sepelitur.

Idem *Senon. Episcopo.* (*an.* 1212.)

COnsuluisti *g* [*& infrà.*] Cœmeteria, in quibus excommunicatorum corpora sepeliri contingit *h*, reconcilianda erunt aspersione *i* aquæ solenniter benedictæ, sicut in dedicationibus Ecclesiarum fieri consuevit.

CAP. VIII.

Qui fecit Ecclesiam consecrari, tenetur eam dotare. h. d. & tene mente hunc casum.

Honorius III. *Reginæ Hungariæ.* (*an.* 1222.)

CUm sicut ex relatione Capituli Oradien. nobis innotuit *k*, eorum feceris Ecclesiam consecrari: [*& infrà. α*] Cùm non sit Ecclesia, nisi de dote provisum ei fuerit, consecranda, eò liberaliùs ad dotandum prædictam Ecclesiam aperire manus munificentiæ tuæ debes, quo ad hoc fortiùs tanquam ex debito jam teneris.

[*α Profectò speramus, quòd zelus ille, qui te ad ejusdem Ecclesiæ consecrationem induxit, te quoque ut eidem dotem conferas, debeat animare, & quidem.*]

CAP. IX.

Ecclesia polluta per Sacerdotem simplicem reconciliari non potest, etiamsi aqua fuerit per Episcopum benedicta.

Gregorius IX. *Astoricen. Episc.* (*an.* 1235.)

AQuâ *l* per Episcopum benedictâ Ecclesiam reconciliari posse per alium Episcopum non negamus, per Sacerdotes simplices hoc fieri de cætero prohibentes: Non obstante consuetudine provinciæ *m* Bracharen. (quæ dicenda est potius corruptela) quia licèt Episcopus committere valeat, quæ jurisdictionis existunt: quæ ordinis tamen Episcopalis sunt, non potest inferioris gradûs Clericis demandare. Quod autem mandantibus Episcopis super reconciliatione factum est, hactenus per eosdem, misericorditer *a* toleramus.

CAP. X.

Ecclesia etiam non consecrata si polluitur, reconcilianda est.

Idem *eidem.* (*an.* 1235.)

SI Ecclesia non consecrata cujuscunque semine fuerit, aut sanguinis effusione polluta, aquâ protinùs exorcizatâ lavetur, ne divinæ laudis organa suspendantur. Est tamen, quàm citiùs fieri poterit, consecranda.

a *Cap* 3. *de dedic. Eccl. in* 3. *comp.* b *beati.* c *dictio*, fieri, *deest in antiq.* d *al. breviter respondemus.* e *Cap. un. de usu & auct. pallii in* 4. *compil.* f *Cap. un. eod. tit. in* 4. *comp lat.* g *C.* 1. *tit. de celebrat. div. offic. in* 4. *compilat.* h *contigerit.* i *al. aspersione solenniter aqua. &c.* k *al. innotuerit, quòd eorum, &c.* l *vid. Covarr. l.* 3. *var. resol. c.* 20. m *al. Ecclesia, & hoc agnoscit Hostiens.*

TITULUS XLI.

DE CELEBRATIONE *b* MISSARUM, ET SACRAMENTO EUCHARISTIÆ, ET DIVINIS OFFICIIS.

CAP. I.

Presbyter tenetur horis debitis dicere horas canonicas, permittitur tamen sibi ex causa dicere eas usque ad vesperas inclusivè. h. d. secundùm unum intellectum.

Ex Concilio Agathensi. (*in Gallia.*)

PResbyter manè *c* matutinali officio expleto pensum servitutis suæ, videlicet Primam, Tertiam, Sextam, Nonam, Vesperamque persolvat: ita tamen, ut horis competentibus juxta possibilitatem, aut à se, aut à scholaribus publicè compleantur.

Deinde peractis horis, & infirmis visitatis, si voluerit, exeat ad opus rurale jejunus, ut iterùm necessitatibus peregrinorum & hospitum, sive diversorum commeantium infirmorum, atque defunctorum succurrere possit, usque ad statutam horam, pro temporis qualitate, Prophetâ dicente *d Septies in die laudem dixi tibi*: qui septenarius numerus à nobis impletur, si Matutini *e*, Primæ, Tertiæ, Sextæ, Nonæ, Vesperæ, & Completorii tempore, nostræ servitutis officia persolvamus: nam de nocturnis vigiliis idem ipse Propheta ait *f Mediâ nocte surgebam, &c.* Ergo his temporibus laudes Creatori nostro super judicia suæ justitiæ referamus.

CAP. II.

Propter Missam specialem, Missa de feria dimittenda non est.

Ex Concilio Triburien. *g* (*in German.*)

QUidam Laicorum habent in consuetudine, ut per singulos dies audiant Evangelium. In principio erat verbum: & Missas peculiares. hoc est *b*, de sancta Trinitate, & de sancto Michaële. Ideo sancitum est in eodem Concilio, ut ulteriùs hoc non fiat, nisi suo tempore, & nisi aliquis velit propter reverentiam sanctæ Trinitatis, non pro alia devotione audire. Sed si voluerint, ut sibi Missa cantetur, de eadem die Missas audiant, pro salute vivorum & etiam defunctorum. *i*

CAP. III.

Sufficit Sacerdoti semel in die celebrare: & excipit duos casus, scilicet necessitatem & festum Nativitatis.

Innocentius III. *Vigoren.* k *Episc.* (*an.* 1212.)

COnsuluisti: [*& infrà.*] Respondemus, quòd excepto die Nativitatis Dominicæ, nisi causa necessitatis suadeat, sufficit Sacerdoti semel in die unam missam solummodo celebrare.

a *Ita Hostien. al. mediocriter.* b *vid. Conc. Trid. Sess.* 22. *in decr. de observandis & evitandis, &c.* c *C.* 2. *tit. de suffrag. in* 3. *comp.* d *Ps.* 118. e *matutinali. al. matutino.* f *Psal.* 68. g *Tribrien. al. Triburum: sed in Conciliis editis habetur, in Concilio Salegustadiensi, c.* 10. *& c.* 2. *tit. de suffrag. in* 2. *comp.* h *aut de sancta, &c.* i *mortuorum.* k *Vvigornien.*

CAP.

CAP. IV.

In Missa commemorationis, licet dicatur propria præfatio, non tamen dicitur hymnus Angelicus, nec Symbolum.

Idem *Archiepiscopo Braccaren.* (*an.* 1212.)

CONsilium *a* nostrum: [*& infra.*] Requisisti, utrùm in diebus profestis, in quibus ad honorem S. Spiritûs, B. Virginis, & sanctæ Crucis, Missam celebrari contingit, hymnus Angelicus, Symbolum, ac præfatio propria debeat decantari: [*& infra. α*] Inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd apud nos in diebus profestis, cùm Missarum solennia in honorem B. Virginis celebrantur, neque hymnus Angelicus, neque Symbolum decantatur, licèt in Missâ propria præfatio decantetur: ut inter commemorationem & solennitatem differentia ostendatur: unde, Te Deum laudamus, regularius dimittitur, quàm dicatur in laudibus matutinis.

[*α Præsertim cum in partibus tuis in honorem B. Virginis in sabbathorum diebus Missa solenniter celebretur.*]

CAPUT V.

Breve est.

Idem *Clericis sancti P. Magalon.* (*an.* 1212.)

EX parte *b* vestra: [*& infrà.*] Postulationi vestræ taliter respondemus, quod semper Sacerdos vino perfundere debet, postquam totum acceperit Eucharistiæ sacramentum, nisi cùm eodem die aliam Missam debuerit celebrare: ne si forte vinum profusionis acciperet, celebrationem aliam impediret.

CAP. VI.

Si qua verba sunt in canone Missæ, quæ ab Evangelistis dicta non fuerunt, credere debemus, quòd à Christo Apostoli, & ab Apostolis eorum successores acceperunt. Et hoc dicit usque ad §. quæsivisti.

Idem I. *quondam Archiepis. Lugdun.* (*an.* 1212.)

CUm Marthæ *c*: [*& infra. α*] Quæsivisti quis formæ verborum, quam ipse Christus expressit, cum in corpus & sanguinem suum, panem transsubstantiavit & vinum, illud in canone Missæ, quo Ecclesia utitur generalis, adjecerit: quod nullus Evangelistarum legitur expressisse. Cùm enim in Evangelio *d* sic legitur: *Accipiens calicem, gratias agens benedixit, & dedit discipulis suis, dicens: Bibite ex hoc omnes: hic est enim sanguis meus Novi Testamenti, qui pro vobis, & pro multis effundetur, in remissionem peccatorum:* in canone Missæ sermo iste, videlicet *mysterium fidei* verbis ipsis interpositus invenitur. Unde cum non Evangelista Christum hoc dixisse testetur *e*, miraris, quòd aliquis asseverare tentaverit eum aliquid plus dixisse, quam aliquis Evangelistarum asseveret. Verum si formam ipsius canonis inspicias diligenter, præter hoc de quo tua fraternitas requisivit, alia duo, videlicet, *elevatis oculis in cælum*: *& æterni testamenti*: poteris in ipso canone reperire, quæ in textu Evangelico non leguntur. Sanè multa tam de verbis, quam de factis Dominicis invenimus ab Evangelistis omissa, quæ Apostoli vel supplevisse verbo, vel facto expressisse leguntur. Paulus enim in Actibus *f* Apostolorum sic ait: *Meminisse vos oportet verbi Domini Jesu, qui dixit: Beatius est dare, quàm accipere.* Hæc nullus quatuor Evangelistarum descripsit. Nullus etiam horum expressit, quòd Paulus *g* de Christo ad Corinthios scribens ait: *Visus est plus quam quingentis fratribus simul, deinde visus est Jacobo: novissimè autem, tanquam abortivo visus est & mihi.* Ipsi etiam Evangelistæ mutuo inter se supplevisse leguntur, quæ ab eorum aliquo, vel aliquibus sunt omissa. Unde cùm tres *h* Evangelistæ posuerunt, *Hoc est corpus meum*: solus Lucas adjecit, *quod pro vobis tradetur.* Et cùm Matthæus & Marcus dicant, *Pro multis*: Lucas dicit, *pro vobis.* Matthæus autem *in remissionem peccatorum*, adjunxit. Cæterum ea, quæ adduntur in canone Missæ, possunt ex aliis locis Evangelii comprobari. Joannes *a* enim suscitationem Lazari describens, Jesum sursum oculos levâsse asserit, & dixisse, *Pater, gratias ago tibi, quoniam audisti me*: [*& infrà.*] Si tunc igitur in cœlum oculos levavit ad Patrem, cùm ad corpus exanime animam Lazari revocavit *b*: probabilius esse videtur, quòd tunc oculos levaverit ad Patrem in cœlum, cùm panem & vinum in corpus & sanguinem proprium commutavit. Cæterùm, sicut superius est expressum, cùm in textu Evangelico *novi Testamenti* ponatur, hic interponitur, *& æterni*: nam Vetus Testamentum, quod hircorum & vitulorum *c* fuit sanguine dedicatum, temporalia promittebat: Novum autem, quod est Christi sanguine consecratum, promittit æterna, & ideò testamentum illud fuit vetus & transitorium: hoc autem novum est æternum: Vel, ut utamur aliâ ratione, unde novum, id est, ultimum esse describitur, inde æternum, id est, perpetuum comprobatur *d*: novissimum etenim hominis testamentum *e* immobile perseverat, quia testatoris obitu confirmatur: juxta quod Apostolus *f* testamentum in morte asserit confirmatum: alioquin non valet, dum vixerit, qui testatur. Præterea non solùm Scriptura, sed etiam promissio dicitur testamentum, juxta quod Apostolus *g* ipse scribit: *Ideò novi Testamenti mediator est, ut repromissionem accipiant, qui vocati sunt hæreditatis æternæ.* Sic ergo intelligi debet, quod in ipso canone reperitur: *Hic est enim sanguis meus, novi & æterni Testamenti*, id est, novæ ac æternæ promissionis, scilicet confirmator, sicut Dominus repromittit: *Qui manducat* (inquiens) *carnem meam, & sanguinem meum bibit, habet vitam æternam.* Ex eo autem verbo, de quo movit tua Frat. quæstionem, videlicet mysterium fidei, munimentum erroris quidam trahere putaverunt, dicentes in sacramento altaris non esse corporis Christi, & sanguinis veritatem, sed imaginem *h* tantum & speciem & figuram: pro eo, quod Scriptura interdum commemorat, id quod in altari suscipitur, esse sacramentum, & mysterium, & exemplum. Sed tales ex eo laqueum erroris incurrunt, quòd nec auctoritates Scripturæ convenienter intelligunt, nec sacramenta Dei suscipiunt reverenter: si enim quia figura est sacramentum altaris, veritas esse negatur: ergo nec mors, nec resurrectio Christi (cùm figura sit) veritas est credenda, siquidem mortem & resurrectionem Christi similitudinem & imaginem esse Apostolus *i* manifestat: *Christus* (inquiens) *mortuus est pro delictis nostris, & resurrexit propter justificationem nostram.* Apostolorum etiam princeps Petrus sic in epistola suâ scribit *k*: *Christus passus est pro nobis, relinquens vobis exemplum, ut sequamini vestigia ejus.* Sic ergo tam mors Christi, quàm ejus resurrectio est exemplum, ut & nos peccato mortui, justitiæ jam vivamus. Quare si non fuit veritas, quia fuit exemplum, ergò nec verè mortuus fuit Christus, nec verè à mortuis resurrexit: sed absit à fidelium cordibus error iste, cùm Propheta de *l* ipso testetur, quòd vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portavit. Dicitur tamen mysterium fidei, quoniam aliud ibi creditur, quàm cernatur, & aliud cernitur, quàm credatur: cernitur species panis & vini, & creditur veritas carnis & sanguinis Christi, ac virtus unitatis & charitatis: [*& infra. β*]

Distinguendum est tamen subtiliter inter tria, quæ sunt in hoc sacramento discreta, videlicet formam visibilem, veritatem corporis, & virtutem spiritualem

a *C.* 2. *eod. tit. in* 2. *comp. B. Thom. l.* 4. *sent. dist.* 13. *q.* 1. *art.* 2. *quæst uncula* 4. b *c.* 4. *eod. tit. in* 3. *comp.* c *c.* 5. *eod. tit. in* 3. *comp.* d *Matth.* 26. e *testatur.* f *Act.* 20. g 1. *Cor.* 15. h *Luc.* 22. *Matth.* 26. *Marc.* 14.

a *Joan.* 11. b *revocabat.* c *Esa.* 1. d *approbatur.* e *Hic post vocem, testamentum, in quibusdam est dictio,* morte, *quod deest in omnib. antiquis: nec esse debet, ut indicant sequentia.* f *Heb.* 9. g *Heb* 12. h *Hunc errorem novissimè condemnavit Concil. Trident. Sess.* 13 *de sanctiss. Euchar. sacr. c.* 4. *& c.* 1. *vid. Thom.* 3. *p. qu.* 5. *art.* 2. i *Rom.* 6. k 1. *Petr.* 2. l *Esa.* 54.

Forma est panis & vini, veritas carnis & sanguinis, virtus unitatis & charitatis. Primum est sacramentum & non res. Secundum est sacramentum & res. Tertium est res & non sacramentum. Sed primum est sacramentum geminæ rei. Secundum est sacramentum unius, & alterius res existit. Tertium est res gemini sacramenti. Credimus igitur, quòd formam verborum, sicut in canone reperitur, & à Christo Apostoli, & ab ipsis eorum acceperint successores.

[*α Circa plurima satagentis officio in cura regiminis pastoralis pro majori parte renuncians in domo Domini, quasi abjectus elegeris habitare cum illis, qui partem optimam elegerunt, sedentes ad pedes Domini cum Maria, ut in lege ejus jugiter meditentur, lippitudini Liæ Rachelis pulchritudinem præferentes, eam in te vigere credimus intelligentiam Scripturarum, ut non solùm parvulis frangere possis panem, sed profectis etiam cibum solidum ministrare, ac nodos solvere difficilium quæstionum. Verùm quoniam in primatu Apostolorum principis Apost. sed. magisterium recognoscens, ad eam credis majores causas Ecclesiæ referendas: consultationibus tuis, quas non ob commodum utilitatis terrenæ, cum civilem non contineant quæstionem, sed animarum profectum, ut videlicet in lucem prodeant obscuræ Scripturæ, novimus te novisse libenter, quod nobis inspirat Dominus.*]

[*β Quod autem mysterium fidei dicitur in hoc loco, alibi secundùm Joannem spiritus & vita narratur: nam spiritus est in mysterium, juxta illud:* Litera occidit, spiritus autem vivificat, fides quæ est vita: *secundùm quod legitur:* Justus ex fide vivit, *propter quod dicit Dominus ipse:* Verba quæ locutus sum vobis, spiritus & vita sunt.]

In sacramento altaris aqua cum vino transsubstantiatur in sanguinem. h. d. usque ad §. tertio lo. o. Abbas Siculus.

§. 1. Quæsivisti etiam, utrùm aqua *a* cum vino in sanguinem convertatur? Super hoc autem opiniones apud Scholasticos variantur. Aliquibus enim videtur, quòd cùm de latere Christi duo præcipua fluxerint sacramenta, redemptionis in sanguine, ac regenerationis in aqua, in illa duo, vinum & aqua, quæ commiscentur in calice, divinâ virtute mutantur: ut in hoc sacramento plenè sit veritas & figura. Alii vero tenent, quòd aqua cum vino transsubstantiatur in sanguinem, cùm in vinum transeat mixta vino: licèt Physici contrarium asseverent, qui aquam à vino per artificium posse asserunt separari. Præterea potest dici, quòd aqua non transit in sanguinem, sed remanet prioris vini accidentibus circumfusa, ita quòd vini saporem assumit: quod inde convincitur: quia si post calicis consecrationem aliud vinum mittatur in calicem, illud quidem non transit in sanguinem, nec sanguini commiscetur: sed accidentibus prioris vini commixtum, corpori, quod sub eis latet, undique circumfunditur, non madidans circumfusum: ipsa tamen accidentia vinum appositum videntur afficere, quia si aqua fuerit apposita, vini saporem assumit. Contingit igitur accidentia mutare subjectum, sicut & subjectum contingit accidentia permutare: cedit quippe natura miraculo, & virtus supra consuetudinem operatur. Sed nec inconveniens creditur aut absurdum, si aqua in corpore Christi esse credatur, cùm legatur *b* de ipsius *c* latere processisse: [*& infra. α*] Verùm inter opiniones prædictas illa probabilior judicatur, quæ asserit aquam cum vino in sanguinem transmutari: ut expressiùs eluceat proprietas sacramenti. Nam cùm aquæ multæ sint populi multi, juxta quod alibi legitur *d*: *Beati qui seminatis super omnes aquas*: ideò vino aqua unitur, ut Christo populus adunetur: per hoc enim quod suscepit ipse de nostro, & accepimus ipsi de suo, tam insolubili nexu conjungimur, ut qui est unum cum patre per ineffabilem unitatem, fiat unum nobiscum per admirabilem unionem, ac per hoc, ipso communiter mediante, cum patre unum efficimur. *Pater a, inquit, sancte, serva eos, quos dedisti mihi, ut sint unum sicut & nos: non pro his rogo tantùm, sed pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me, ut & ipsi in nobis unum sint, & mundus credat, quia tu me misisti.*]

[*α Illud autem est nefarium opinari, quod quidam dicere præsumpserunt, aquam videlicet in phlegma converti. Nam & de latere Christi non aquam, sed humorem aquaticum mentiuntur exisse, non attendentes, quòd de latere Christi duo fluxerunt sacramenta, & quòd non baptizantur in phlegmate, sed in aquâ, juxta quod Dominus protestatur: Nisi quis renatus fuerit in aqua & Spiritu Sancto, non intrabit in regnum Dei.*]

Oratio, quæ dicitur in secreta in festo sancti Leonis, immutata est, quia ubi dicebatur: Annue nobis Domine, ut animæ famuli tui Leonis hæc prosit oblatio: *hodie dicitur,* ut intercessione B. Leonis hæc nobis prosit oblatio: *& hac mutatio contingit, quia Sancti nostris orationibus non indigent, sed nos suis.* h. d. usque ad finem. Abbas.

§. 2. Tertio loco *b* fraternitas tua requisivit, quare fuerit mutatum, quod in secreta B. Leonis secundùm antiquiores codices continetur, sic videlicet: *Annue nobis, Domine, ut anima famuli tui Leonis hæc prosit oblatio*: cùm in modernis sacramentariis habeatur, *Annue nobis quæsumus, Domine, ut intercessione B. Leonis hæc nobis prosit oblatio?* Super quo respondemus, quòd cùm sacræ Scripturæ dicat auctoritas, quòd injuriam facit martyri, qui orat pro martyre: idem est ratione consimili de *c* aliis Sanctis sentiendum, quia orationibus nostris non indigent, pro eo, quòd cùm sint perfectè beati, omnia eis ad vota succedunt: sed nos *d* potius orationibus eorum indigemus, quos (cùm miseri simus) undique mala nostra perturbant: unde quod in plerisque *e* orationibus continetur: Prosit vel proficiat huic sancto vel illi *f* talis oblatio ad gloriam & honorem: ita debet intelligi, ut ad hoc prosit, quòd *g* magis ac magis a fidelibus glorificetur in terris: licèt plerique reputent non indignum, Sanctorum gloriam usque ad judicium augmentari, & ideo Ecclesiam interim sanè posse augmentum glorificationis eorum optare. Verum *h* utrùm in hoc articulo locum habeat illa distinctio, quâ docetur, quòd defunctorum alii sunt valdè boni, alii sunt valdè mali, alii mediocriter boni, alii mediocriter mali: unde suffragia, quæ fiunt à fidelibus in Ecclesia pro valdè bonis, actiones sunt gratiarum, pro valdè malis, consolationes vivorum, expiationes vero pro mediocriter bonis, & propitiationes pro mediocriter malis, tua discretio investiget.

CAP. VII.

Gravius peccat, qui simulat conficere, & non conficit, quàm ille, qui conficit in mortali.

Idem *Rectoribus Romanæ fraternit. (an. 1212. Romæ.)*

De *i* homine: [*& infra.*] Quæsivistis *k*, quid de incauto Presbytero videatur, qui cùm se sciat in mortali crimine constitutum, Missarum solennia, quæ non potest propter necessitatem quamlibet intermittere, propter sui facinoris conscientiam dubitat celebrare, peractisque cæteris circumstantiis Missam celebrare se fingit, & suppressis verbis, quibus conficitur corpus Christi, panem *l* & vinum tantummodo purè sumit, ita credens per id quod prætendit, populo satisfacere, ut per hoc, quod intendit, Deum non debeat provocare. Cùm ergo

a *Hunc art. explicat B. Thom. 3. p. q. 74. art. 8. & Sot. 4. sentent. dist. 9. q. 1. art. 6.* b *Joan. 21.* c *Corpore, legitur utplurimum in antiquis.* d *Esa. 32.*

a *Joan. 17.* b *Summa est, sanctos in cælo cum Deo regnantes, non egere precibus nostris, sed nos eorum intercessionibus. vide Conc. Trid. sess. 25. tit. de invocat. & reliq. sanct. &c.* c *al. ita: & de sancti. aliis sentiendum.* d *vid. Sotum l. 4. sent. dist. 45. q. 3. art. 1.* e *pluribus.* f *illis.* g *al. ita: quòd magis ac melius, &c.* h *vide Dominic. Sotum l. 4. sent. dist. 45. q. 2. art. 2.* i *Cap. 6. eod. tit. in 3. compilat.* k *in antiq. legitur. Quæsivisti.* l *In Cod. Barb. panem & vinum purum tantummodo sumit.*

ergo falsa sint abjicienda remedia, quæ vetis sunt p riculis graviora: licèt is, qui pro sui criminis conscientia reputat se indignum, peccet graviter, si se ingerat irreverenter ad illud, gravius tamen videtur offendere, qui sic fraudulenter illud præsumpserit simulare: cùm ille in solius misericordis Dei manum incidat, ille verò non solùm Deo (cui non veretur illudere) sed populo, quem decipit, se adstringat.

CAP. VIII.

Hic improbat opinionem, quæ habet, quòd in sacramento altaris aqua convertatur in phlegma, & probat Christum fuisse verum Deum & verum hominem, & quòd de ipsius latere exivit vera aqua.

Idem *Ferrariensi Episcopo.* (*an.* 1212.)

IN quadam nostra decretali epistolâ asseris te *a* legisse, illud fuisse nefarium opinari, quod quidam dicere præsumpserunt, in sacramento videlicet Eucharistiæ aquam in phlegma converti: nam de latere Christi non aquam, sed humorem aquaticum mentiuntur exisse: [*& infrà. α*] Nos igitur ad tuæ supplicationis instantiam respondemus, quòd quidam dixerunt, sed erraverunt, Christum non fuisse verum Deum, sed adoptivum, ut miseri *b* Arriani. Alii Christum non fuisse verum hominem, sed phantasticum, ut impii Manichæi *c*. Sed adversùs hujusmodi hæreses Joannes *d* Apostolus in epistola sua loquitur, dicens: *Tres sunt, qui testimonium dant in cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus: & hi tres unum sunt*: per hoc intendens ostendere, quòd Christus sit verus Deus. *Et tres sunt, qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua & sanguis*: per hoc intendens ostendere, quòd Christus sit verus homo. Nam ad esse hominis duo principaliter exiguntur, videlicet corpus, & anima, ex quorum conjunctione verus homo subsistit. Per hoc autem, quòd in articulo mortis Christus inclinato *e* capite tradidit spiritum, de quo voce magnâ clamaverat *f*: *Pater, in manus tuas commendo spiritum meum*: manifestè probatur, quòd ipse spiritum habebat, non solùm flatum vitalem, sed animam rationabilem, de qua prædixerat *g*: *Tristis est anima mea usque ad mortem*: &, *Potestatem habeo ponendi animam meam, & iterùm sumendi eam.* Per hoc autem, quòd unus militum lanceâ latus ejus aperuit *i*, & continuò sanguis exivit & aqua: probatur apertè, quòd Christus verum corpus habebat. Nam de phantastico corpore, nec sanguis, nec aqua potuisset exire: unde ille *k* *qui vidit, testimonium perhibuit, & testimonium ejus est verum: quia tres sunt, qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua, & sanguis.* Quòd videlicet Christus sit verus homo, ex anima rationali & humana carne subsistens, probatur ex eo, quòd spiritum vitalem emisit: & de vero corpore probatur, quoniam ex eo sanguis exivit & aqua: rationalis quippe anima non posset vivificare, nisi corpus humanum, ex quibus verus homo consistit. Cæterùm sicut fuit verus spiritus, & verus sanguis, ita proculdubio vera aqua: cùm Christus sit veritas, & à veritate omnis fallacia sit penitùs aliena: nam si non fuisset aqua, sed phlegma, quod de latere Salvatoris exivit, ille qui vidit, & testimonium veritati perhibuit, profectò non aquam, sed phlegma dixisset: nec in hoc verum regenerationis sacramentum fuisset ostensum, cùm per sacramentum non regeneremur in phlegmate, sed in aqua. Neque per hoc posset vero argumento probari, quòd in sacramento Eucharistiæ admiscenda sit aqua vino, si de latere Christi non aqua, sed phlegma cum sanguine profluxisset. Sed nec vera fuisset figura, quæ super hac re præcessit in Veteri Testamento, quando Moyses *a* virgà percussit silicem, & ex ea non phlegma, sed aqua *b* manavit. Restat igitur, ut qualiscunque fuerit illa aqua, sive naturalis, sive miraculosa, sive de novo divinâ virtute creata, sive de componentibus ex parte aliqua resoluta, proculdubio vera fuit: cùm naturaliter possit & compositum in componentia, & elementatum in elementa resolvi: quemadmodum verus extitit sudor ipsius, sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram *c*. Cùm autem ad compositionem humani corporis quatuor elementa concurrant, videlicet terra, aqua, aër, & ignis: & ad vegetationem ejusdem corporis quatuor humores illis consimiles conveniant, videlicet sanguis, cholera, phlegma, & melancholia: ut veritatem humani corporis expressius demonstraret, unum ex illis, & unum ex istis Joannes expressit, illa quæ potiùs ex illis, & ex istis, quæ magis mysterio *d* congruebant, ex elementis aquam, & ex humoribus sanguinem: in quibus duobus duo maximè *e* sacramenta, redemptionis videlicet & regenerationis, elucent.

α Licèt autem hoc magnos & authenticos viros sensisse recenseas, quorum opinionem dictis & scriptis hactenus es secutus, ex quo tamen nos in contrarium sentimus, nostræ compelleris sententiæ consentire. Sed verbum Jo. Apostoli te multum movere fateris docentis: Tres sunt, qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua, & sanguis, & hi tres unum sunt, quamvis hoc ultimum in plerisque codicibus minimè habeatur, ab omnibus, quod dicis sic exponi, illos videlicet esse unum, de una & eadem re, scilicet de humanitate Christi testari. Porrò si non vera fuit aqua, quæ fluxit de latere Christi, & non humani corporis humor: qualiter per illam perhibetur quòd Christus sit homo non vides? glossa namque super illum locum sic habet: Spiritus, id est, humana anima quam emisit in passione, aqua & sanguis quæ fluxerunt de latere Christi, quod fieri non posset, si non haberet veram carnis naturam. Sic ergo tam ex textu, quàm ex glossa proponis per illam aquam probari, quòd Christus sit verus homo, & ideò si dicatur quòd illa non extitit vera aqua, sed aquaticus humani corporis humor, tam expositoris quàm Apostoli verba intelligibilia tibi esse videntur, sed dato quòd fuerit vera aqua, sicut nos credimus & fatemur, nec ista, nec illa sufficienter intelligis. Unde nos humiliter supplicâsti, quatenus ad generalem utilitatem legentium, & nebulam de tuo corde tollendam, sufficienter & evidenter hoc exponere dignaremur.]

CAP. IX.

Præcipit Prælatis & Clericis in virtute obedientiæ, ut nocturnum officium & diurnum studiosè celebrent & devotè.

Idem *in Concilio generali.* f (*an.* 1216. *Romæ.*)

DOlentes referimus, quòd non solùm quidam minores Clerici, verùm etiam aliqui Ecclesiarum prælati, circa *g* commessationes superfluas, & fabulationes illicitas (ut de aliis taceamus) ferè medietatem noctis expendunt, & somno residuum relinquentes, vix ad diurnum concentum avium excitantur, transcurrendo undique *h* continuâ syncopâ matutinum. Sunt & alii, qui Missarum solennia vix celebrant quater in anno, & (quod deterius est) interesse contemnunt: & si quando cùm hæc celebrantur intersint, chori silentium fugientes, intendunt exteriùs collocutionibus Laicorum: dumque auditum ad indebitos sermones effundunt, aures intentas non porrigunt ad divina. Hæc igitur & similia sub pœna suspensionis penitùs inhibemus, districtè præcipientes in virtute obedientiæ, ut divinum officium nocturnum pariter & diurnum, quantùm eis dederit Deus, studiosè celebrent pariter & devotè.

a *C.* 7. *eod. tit. in* 3. *comp. vide Sot, l.* 4. *sent. dist.* 1. *qu.* 3. *art.* 5. *& dist.* 9. *qu.* 1. *art.* 6. b *Hos damnavit Conc. Nicæn. vide Nicephorum* 8. *c.* 5, 6, 7, *&* 8. c *Vide Epiphanium, lib.* 2. *contra hæreses, hæresi* 66. d 1. *Joan.* 5. e *Joh.* 19. f *Luc.* 22. g *Matth.* 26. h *Joan.* 10. i *Joan.* 19. k *Joan.* 5.

a *Num.* 20. b *emanavit. al. emanatus.* c *Luc.* 22. d *ministerio.* e *maxima.* f *scilicet Lateran. sub Innoc III. cap.* 17. *refertur cap.* 2. *tit. de celebr. div. offic. in* 4. *comp.* g *In Cod. Barb. ita: circa commessationes superfluas & confabulationes.* h *utique, & in Concil. continuata.*

CAP. X.

Eucharistia debet mundè servari, & in ejus elevatione & delatione populus debet se inclinare: & cùm defertur ad infirmum, debet deferri in decenti habitu, & cum lumine: transgressores verò graviter sunt puniendi.

Honorius III. (*an.* 1217. *Romæ.*)

SAnè cùm *a* olim: [*& infrà.*] Ne propter incuriam Sacerdotum divina indignatio graviùs exardescat, districtè præcipiendo mandamus, quatenus à Sacerdotibus Eucharistia in loco singulari mundo & signato semper honorificè collocata, devotè ac fideliter conservetur. Sacerdos verò quilibet frequenter doceat plebem suam, ut cùm in celebratione Missarum elevatur hostia salutaris, se reverenter inclinet *b*, idem faciens, cùm eam defert Presbyter ad infirmum. Quam in decenti habitu superposito mundo velamine ferat, & referat manifestè ac honorificè ante pectus cum omni reverentia & timore, semper lumine præcedente, cùm sit candor lucis æternæ, ut & hoc apud omnes fides & devotio augeatur. Prælati autem hujusmodi mandati graviter punire non differant transgressores: si & ipsi divinam & nostram vol[illegible] effugere ultionem.

CAP. XI.

In Ecclesiis collegiatis debent celebrari duæ Missæ collegialiter, una pro defunctis, alia secundùm exigentiam diei, ut pro festo, si festum occurrit, vel pro feriâ, si feria.

Idem *universis Ecclesiarum Prælatis.* (*an.* 1220.)

CUm creatura *d* non habeat, quid pro meritis respondeat creatori: [*& infrà. α*] Mandamus, quatenus nullum in vos torporem negligentiæ obrepere permittatis, quò minùs & pro anniversariis defunctorum, & pro festo vel feria secundùm temporum congruentiam, Missarum solennia conventualiter celebretis.

[*α Cùm igitur Ecclesia Gallicana per Dei gratiam tanquam lucerna super candelabrum posita aliis luceat per exemplum, ut qui videntes opera ejus bona, glorificent Patrem cœlestem, ne, quod absit, tanta negligentiæ tenebris obumbretur, & alias consequenter obumbret, universitatem vestram rogandam duximus & monendam, per Apost. sed. mandantes.*]

CAP. XII.

In die Cœnæ Domini Episcopus tantùm in sua Ecclesia debet Missam celebrare, & chrisma conficere.

Idem. *e* (*an.* 1220. *Româ in Apuliam.*)

TE *f* referente: [*& infrà. α.*] Cùm cuilibet Sacerdoti, quâcunque dignitate præfulgeat, unam in die celebrare Missam sufficiat: nam & valdè est felix, qui celebrat dignè unam: Fraternitati tuæ mandamus, quatenus die Cœnæ Domini in Ecclesia Sypontina duntaxat, in qua teneris chrisma conficere, Missarum studeas solennia celebrare.

[*α Didicimus, quòd in die Cœnæ Dominicæ de antiqua teneris consuetudine chrisma conficere in Ecclesia Sypontina, sed cùm manè diei ejusdem ad Garganicam Ecclesiam accedas, ut ibidem, prout moris est, recipias pœnitentes, vel remittentes, vel peregrinos ipsius loci: clerus & populus celebrare Missam in eadem Ecclesia Garganica priusquam ad Sypontinam redeas te compellunt, propter quod nostrum & Apost. sed. consilium implorâsti. Cùm autem chrisma eodem die infrà Missarum solennia conficias, &*]

CAP. XIII.

In sacrificio altaris plus de vino, quam de aqua ponendum est.

Idem *Archiepisc. Ablusen.* g (*an.* 1220. *in Sueciam.*)

PErniciosus in *a* tuis partibus inolevit abusus, videlicet quòd in majori quantitate de aqua ponitur in sacrificio, quam de vino: Cùm secundum rationabilem consuetudinem Ecclesiæ generalis plus in ipso sit de vino, quàm de aqua ponendum. Ideoque fraternitati tuæ mandamus, quatenus id non facias, nec in tua provincia fieri patiaris.

CAP. XIV.

Ab officio & beneficio deponitur Presbyter, qui sine aqua & igne, vel in pane fermentato, vel vase ligneo sacrificat.

Idem *Episcopo Brixien* (*an.* 1220.)

LIteras tuas recepimus continentes, quòd cùm super excessibus Presbyteri Ecclesiæ sanctæ Brigidæ, Brixien. inquireres, confessus est, quòd cùm quâdam die hostiam & calicem non haberet, in pane fermentato, & scypho ligneo Missarum solennia celebrare præsumpsit: [*& infrà. α*] Intellecto iterùm, quòd prædicta Ecclesia per malitiam dicti Presbyteri multipliciter lædebatur, inquisitionis officium iterans, ex ejus confessionibus invenisti, quòd idem sine igne sacrificabat & aqua. Cùm igitur vel ex aperta malitia, vel nimia desipientiâ peccâsse probetur: mandamus, quatenus officio & beneficio perpetuò ipsum prives.

[*α Quare ipsum suppsuisti perpetuo interdicto, consulens quòd in aliqua Ecclesia regulari mutaret in melius vitam suam. Postmodùm autem illo coram ven. fil. n. Hostien. Episcopo Ap. sed. Leg. ut secum misericorditer ageret supplicante: idem ad celebrationem divinorum Presbyterum restituens memoratum, super suspensionem beneficii causam S. Salvatoris, & S. Lucæ Brixien. Præpositis delegavit, quòd ad beneficium restituerent eundem. Deinde verò reversus de partibus marinis.*]

TITULUS XLII.

DE BAPTISMO ET EJUS EFFECTU.

CAP. I.

Licèt puer sit ter mersus in aqua, in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti, si non sit dictum, Ego te baptizo in nomine Patris, &c. non est baptizatus.

Alexander III. (*an.* 1175. *Romæ.*)

SI quis puerum *b* ter in aqua immerserit in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti, amen: & non dixerit, Ego baptizo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti, amen: non est puer baptizatus.

CAP. II.

Si probabiliter dubitatur, an quis fuerit baptizatus, potest baptizari formâ hic expressâ.

Idem (*an. eod.*)

DE quibus dubium *c* est, an baptizati fuerint, baptizantur *d* his verbis præmissis; Si baptizatus es, non te baptizo: sed si nondum baptizatus es, ego te baptizo, &c.

CAP. III.

Sacramentum baptismi utiliter confertur parvulis, licèt non credant nec intelligant, & remittitur eis peccatum originale. h. d. usque ad §. verùm.

Innocent. IV. *Arelaten Archiep.* (1250. *Româ in Gall.*)

MAjores Ecclesiæ *e* causas, præsertim articulos fidei contingentes, ad Petri sedem referendas intelligit, qui eum quærenti Domino, quem discipuli dicerent ipsum esse, respondisse notabat: *Tu es f Christus filius Dei vivi*: & pro eo Dominum exorâsse, ne deficiat fides ejus. Quibusdam igitur quæstionibus, quas contra catholicos hæretici moverant, nos postulas respondere. Asserunt enim parvulis inutiliter baptisma conferri:

a *Vid. Conc. Trid. sess.* 13. *in decr. de sanct. Euch. Sacr. c.* 6. *&* 7. b *inclinent.* c *voluerint.* d *Vid. Conc. Trid. sess.* 22. *tit. Doctrina de sacrificio Missæ. c.* 2. *&* 3. *& sess.* 25. *decr. de purg.* e *Archiep. Sypontin.* f *Vid. B. Th.* 3. *p. q.* 83. *art.* 2. *ad* 2. *arg.* g *Casalens. al. Valvalen. al. Ubsalens. Hoc ultimum credo verius.* h *Vid. B. Th.* 4. *p. q.* 74. *art.* 8. *& Sotum l.* 4. *sent. dist.* 9. *q.* 1. *art.* 6.

a *Vid. B. Thom. q* 74. *art.* 4. *& q.* 83. *art.* 3. *ad* 6. *arg. & q.* 74. *art.* 6. *&* 7. b *Cap.* 1. *de baptis. puer. in* 2. *comp. Vid. B. Thom.* 3. *p. q.* 66. *art.* 5. *& Sotum l.* 4. *sent. dist.* 3. *q.* 1. *art.* 5. c *Vid. B. Thom.* 3. *part. q.* 66. *art.* 9. *& B. Clement. l.* 6. *c.* 15. *constitutionum Apostolicarum.* d *al. baptizentur.* e *C.* 1. *cod. tit. in* 3. *compil.* f *Matth.* 16. *& Luc.* 22.

quod

quod nituntur probare, illud primò & præcipuè inducentes, quòd cùm ſecundùm verbum Jacobi *a* Apoſtoli, dicentis in epiſtola ſua: *Charitas operit multitudinem peccatorum*: & juxta illud teſtimonium veritatis in Evangelio *b* de peccatrice, quæ ipſius pedes laverat, perhibentis: *Dimiſſa ſunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum*: non niſi per charitatem & in charitate crimina dimittantur, parvulis, qui nec ſentiunt, nec conſentiunt, & charitatem non habent, quæ ſentientibus & conſentientibus tantùm infunditur, peccatum non dimittitur in baptiſmo: [*& infrà. α*] Ad id autem taliter reſpondemus, quòd *c* baptiſma ſucceſſerit circumciſioni. Abſit enim, ut in illam damnatam hæreſim incidamus, quæ perperam affirmabat, legem cum Evangelio, & circumciſionem cum baptiſmo ſervandam: quoniam ſecundùm Apoſtolum dicentem ad Galatas *d*: *Si circumcidimini, Chriſtus nihil vobis prodeſt.* Cùm ergo circumciſio tam adultis, quàm parvulis ex præcepto Domini conferretur: ne baptiſmus, qui ſuccedit loco ipſius, & generalior tamen exiſtit, cùm tam viri, quàm fœminæ baptizentur, minoris videatur effectus: tam adultis, quàm parvulis eſt conferendus. Sicut enim ſine diſtinctione qualibet Moſaica *e* lex clamabat: *Anima cujus præputii caro circumciſa non fuerit, peribit de populo ſuo*: ita nunc indiſtinctè vox intonat Evangelica *f*: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non intrabit in regnum Dei*: ab hac generalitate nec ſexum, nec ætatem excludens. Cautè tamen notandum eſt, quantum plus baptiſmus hodie conferat Chriſtianis quàm quondam Judæis circumciſio contuliſſet: dictum eſt in fine prædictæ auctoritatis inductæ de veteri lege *g*: *Peribit de populo ſuo*: in Evangelica verò auctoritate ſubjunctum eſt: *Non intrabit in regnum Dei*: quoniam etſi originalis culpa remittebatur per circumciſionis myſterium, & damnationis periculum vitabatur, non tamen perveniebatur ad regnum cœlorum, quod uſque ad mortem Chriſti fuit omnibus obſeratum *h*: ſed per ſacramentum baptiſmi Chriſti ſanguine rubricati culpa remittitur, vitatur periculum, & ad regnum cœlorum etiam pervenitur, cujus januam Chriſti ſanguis fidelibus ſuis miſericorditer reſeravit. Abſit enim, ut univerſi parvuli pereant, quorum quotidiè tanta multitudo moritur, quin & ipſis miſericors Deus *i*, qui neminem vult perire, aliquod remedium procuravit ad ſalutem. Cæterùm ex vi literæ ſatis patet, prædictas auctoritates intelligendas eſſe tantummodo de adultis, qui habent multitudinem peccatorum, cùm de parvulis non poſſit intelligi, qui peccato tantùm originali tenentur. Similiter & illa auctoritas eſt ſolvenda: *Qui k crediderit, & baptizatus fuerit, ſalvus erit, &c.* cùm non poſſint credere parvuli, ſed adulti: & ob hoc tota auctoritas hic *l* intelligenda eſt de adultis, ne ad alios prima, & ad alios ſecunda clauſula referatur: quamvis nonnulli concedant, quòd parvuli credunt non per uſum, ſed per habitum fidei, quem ſuſcipiunt in baptiſmo: ſicut & alia multa verba ſecundùm communem uſum loquendi non ad actum, ſed ad aptitudinem referuntur. Illud vero *m*, quod opponentes inducunt, fidem aut charitatem, aliaſque virtutes parvulis, utpote non conſentientibus, non infundi, à pleriſque non conceditur abſolutè, cùm propter hoc inter Doctores Theologos quæſtio referatur, aliis aſſerentibus per virtutem baptiſmi parvulis quidem culpam remitti, ſed gratiam non conferri: nonnullis dicentibus dimitti *n* peccatum, & virtutes infundi habentibus illas, quoad habitum, non quoad uſum, donec perveniant *o* ad ætatem adultam.

[*α Et ſic ei baptiſmus non confert, quia non eſt alibus conferendus. In Evangelio quoque legitur: Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſ.e. qui autem non crediderit, cond. unde parvuli ſive fuerint ſive non fuerint baptizati, condemnabuntur, utpote non credentes.*]

Originale peccatum, quod ſine conſenſu contrahitur, remittitur in baptiſmo etiam non conſentienti, ut parvulis: ſecùs de actuali: quia ſicut non committitur ſine conſenſu, ita non relaxatur, hoc dicit uſque ad §. ſed adhuc. Abbas.

Verùm quidam ex hac ſolutione inveniſſe ſe credunt viam ad alias quæſtiones, argumentantes ex eo, quod dicimus parvulis in baptiſmate peccatum originale dimitti, quòd & adultis dormientibus vel amentibus peccatum (ſi baptizentur) ratione ſimili dimittatur. Cùm enim neutri ſentiant tunc vel conſentiant, dicunt idem in conſimilibus judicandum. Hîc verò dicimus diſtinguendum, quòd peccatum eſt duplex, originale ſcilicet, & actuale: originale, quod abſque conſenſu contrahitur: actuale, quod committitur cum conſenſu. Originale igitur, quod ſine conſenſu contrahitur, ſine conſenſu per vim remittitur ſacramenti: actuale verò, quod conſenſu contrahitur *a*, ſine conſenſu minimè relaxatur.

Licèt in baptiſmo dimittatur originale peccatum parvulis, qui tamen conſentire non poſſunt: in adultis tamen amentibus vel dormientibus, qui non conſentiunt baptiſmo, non dimittitur actuale: & item etiam nec originale. h. d.

Sed adhuc quæritur, quare non ſaltem originale peccatum amentibus, & dormientibus in baptiſmo ſicut parvulis dimittatur? Ad hoc taliter eſt reſpondendum, quòd Dominus, qui totum hominem ſalvum *b* fecit in Sabbatho, opus imperfectionis non novit: & ob hoc peccata, non ex parte, ſed ex toto dimittit. Præterea pœna originalis peccati, eſt carentia viſionis Dei: actualis verò pœna peccati, eſt gehennæ perpetuæ cruciatus. Unde ſi dimitteretur alicui primum, altero non dimiſſo, talis non careret viſione Dei propter originale dimiſſum, & cruciaretur in gehenna perpetuò propter reatum criminis actualis: ſed hæc tanquam incompaſſibilia *c* ſeſe minimè patiuntur, imo ſibi mutuò adverſantur.

Amentes vel dormientes baptizati, ſi ante dementiam vel dormitionem baptizari volebant, characterem ſuſcipiunt, aliàs ſecùs: coacti verò cauſativè ſuſcipiunt. h. d. uſque ad finem.

Item quæritur *d*, utrùm dormientibus & amentibus ſacramenti ſaltem character in baptiſmate imprimatur, ut excitati à ſomno, vel ab ægritudine liberati, non ſint denuo baptizandi. Sunt autem nonnulli, qui dicunt, quod ſacramenta, quæ per ſe ſortiuntur effectum, ut Baptiſmus & Ordo, cæteraque ſimilia, non ſolùm dormientibus & amentibus, ſed invitis & contradicentibus, etſi non quantùm ad rem, quantùm tamen ad characterem, conferuntur: cùm non ſolùm parvuli qui non conſentiunt, ſed & ficti, qui quamvis non ore, corde tamen diſſentiunt, recipiant ſacramentum. Sed opponitur talibus, quòd qui fuiſſent inviti & reluctantes immerſi, ſaltem ratione ſacramenti ad juriſdictionem Eccleſiaſticam pertinerent: unde ad ſervandam regulam fidei Chriſtianæ forent rationabiliter compellendi. Verum id eſt religioni Chriſtianæ *e* contrarium, ut ſemper invitus & penitus contradicens ad recipiendam & ſervandam Chriſtianitatem aliquis compellatur. Propter *f* quod inter invitum & invitum, coactum & coactum, alii non abſurdè diſtinguunt, quòd is, qui terroribus atque ſuppliciis violenter attrahitur, & *g* ne detrimentum incurrat, baptiſmi ſuſcipit ſa-

---

a *Jac.5. & 1. Pet.4.* b *Luc.7.* c *perperàm in vulgatis, quòd cùm baptiſma, &c.* d *Gal.5.* e *Gen.17.* f *Joan.3.* g *Gen.17. Levit.12.* h *id eſt, clauſum. In multis vulgatis mendosè legitur, obſervatum.* i *1. Timot.1.* k *Matth.28.* l *hac.* m *Vid. B. Thom.3.p.q.69. art.6.* n *alit. & dimitti.* o *pervenerint.*

a *al. Quod cum conſenſu contrahitur, &c.* b *al. ſanum, ut plurimum in antiquis codicibus.* c *al. incompoſſibilia.* d *Vid. B. Thom. 3.p. q. 80. art.9.* e *Vid. B.Thom. 2.2.q. 10. art. 8. & ibi Cajetan.* f *perperàm in pluribus vulgatis, propter quod inter invitum, & non invitum, coactum & non coactum, &c.* g *al. ita: ut ne, &c.*

cramentum, talis (sicut & is, qui fictè ad baptismum accedit) characterem suscipit Christianitatis impressum, & ipse tanquam conditionaliter volens, licèt absolutè non velit, cogendus est ad observantiam *a* fidei Christianæ: in quo casu debet intelligi decretum Concilii Toletani *b*, ubi dicitur, quòd qui jampridem ad Christianitatem coacti sunt, sicut factum est temporibus *c* religiosissimi Principis Sisibuti: quia jam constat eos sacramentis divinis associatos, & baptismi gratiam suscepisse, & chrismate unctos esse, & corporis Domini extitisse participes: oportet etiam ut fidem, quam necessitate susceperunt *d*, tenere cogantur, ne nomen Domini blasphemetur, & fides quam susceperunt, vilis ac contemptibilis habeatur. Ille verò, qui nunquam consentit, sed penitùs contradicit, nec rem, nec characterem suscipit sacramenti; quia plus est expressè contradicere, quàm minimè consentire: sicut nec ille notam alicujus reatûs *e* incurrit, qui contradicens penitùs & reclamans thurificare idolis cogitur violenter. Dormientes autem & amentes, si priusquam amentiam incurrerent, aut *f* dormirent, in contradictione persisterent: quia in eis intelligitur contradictionis propositum perdurare, etsi *g* fuerint sic immersi, characterem non suscipiunt sacramenti. Secùs autem, si priùs catechumeni extitissent, & habuissent propositum baptizandi: unde tales in necessitatis articulo consuevit Ecclesia baptizare. Tunc ergo characterem sacramentalis imprimit operatio, cum obicem voluntatis contrariæ non invenit obsistentem.

CAP. IV.

Nemo potest seipsum baptizare, etiam instante necessitatis articulo.

Idem *Meten. Episcopo.* (*an.* 1250.)

DEbitum *h*: [*& infrà.* α] Sanè intimâsti, quòd quidam Judæus in mortis articulo constitutus, cùm inter Judæos tantùm existeret, in aquam seipsum immersit, dicendo: Ego me baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti, Amen: [*& infrà.* β] Respondemus, quòd cum inter baptizantem & baptizatum debeat esse discretio *i*, sicut ex verbis Domini colligitur, dicentis *k* Apostolis: *Ite* l, *baptizate omnes gentes in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti:* Memoratus Judæus est denuo ab alio baptizandus: ut ostendatur, quod alius est, qui baptizatur, & alius, qui baptizat. Ad quod etiam designandum ipse Christus non à seipso, sed à Joanne voluit baptizari: quamvis si talis continuò decessisset, ad cœlestem patriam protinùs evolâsset *m* propter sacramenti fidem, etsi non *n* propter fidei sacramentum. In baptismo quippe illa spiritualis generatio *o* celebratur, de qua veritas ait *p*: *Oportet vos nasci denuò: quia nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non intrabit in regnum cœlorum.* Sicut ergo *q* in carnali generatione, quâ *r* proles ex viro & fœmina nascitur, alius est, qui carnaliter gignit, & alius, qui carnaliter gignitur: sic in sacramentali generatione, quâ soboles ex aqua & Spiritu Sancto renascitur, alius debet esse, qui spiritualiter generet, & alius, qui spiritualiter generetur. Sanè cùm corpus exteriùs, sive cùm cor interiùs baptizatur, oportet ut utrobique paternitas & filiatio valeat inveniri, quibus baptizans & baptizatus ad invicem referantur.

[α *Pastoralis officii exsolvimus, cùm super dubiis juris articulis responsione sed. Apost. postulas edoceri.*]

[β *Nunc autem quæris, Utrùm idem Judæus in devotione fidei Christianæ perseverans etiam debet baptizari. Nos autem s. t.*]

CAP. V.

Ubi deest verbum, vel elementum aquæ non est baptismi sacramentum.

Idem *Morosien. Episcopo.* a (*an.* 1250.)

NOn ut *b* apponeres: [*& infrà.* α] Postulâsti, utrùm parvuli sint pro Christianis habendi, quos in articulo mortis constitutos, propter aquæ penuriam, & absentiam Sacerdotis, aliquorum simplicitas in caput ac pectus, ac inter scapulas pro baptismo salivæ conspersione *c* linivit. Respondemus, quod cùm in baptismo duo semper, videlicet verbum & elementum, necessariò requirantur, juxta quod de verbo veritas ait *d*: *Euntes in mundum universum,* (*prædicate Evangelium* e *omni creaturæ*) *& baptizate omnes gentes, in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti*: eademque dicat de elemento: *Nisi* f *quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non intrabit in regnum cœlorum* e dubitare non debes, illos verum non habere baptismum, in quibus non solùm utrumque prædictorum, sed eorum alterum est omissum.

[α *Tibi scientiam, sicut credimus, sed ut per oraculum verbi vestri tuorum ignorantiam subditorum meliùs erudires, Apostolicum tibi responsum fieri.*]

CAP. VI.

Baptizatos à Latinis, Græci rebaptizare non debent.

Idem *in Concilio generali.* g (*an.* 1216.)

LIcèt Græcos *h* diebus nostris, ad obedientiam sedis Apostolicæ revertentes, fovere ac honorare velimus, mores ac ritus eorum (in quantum cum Domino possumus) sustinendo, in his tamen illis deferre non *i* volumus, nec debemus, quæ periculum generant animarum, & Ecclesiasticæ derogant honestati. Postquam enim Græcorum Ecclesia, cum quibusdam complicibus & fautoribus suis, ab obedientia sed. Apostol. se subtraxit, in tantum Græci cœperunt abominari Latinos, quòd inter alia, quæ in derogationem eorum impiè committebant, si quando Sacerdotes Latini super eorum celebrâssent altaria, non priùs ipsi sacrificabant in ipsis, quàm ea tanquam per hoc inquinata lavissent: baptizatos etiam à Latinis ipsi Græci rebaptizare ausu temerario præsumebant: & adhuc (sicut accepimus) quidam hoc agere non verentur. Volentes igitur tantum scandalum ab Ecclesia Dei amovere, sacro suadente Concilio districtè præcipimus, ut talia de cætero non præsumant, conformantes se tanquam filii obedientiæ sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ matri suæ: ut sit unum ovile, & unus pastor. Si quis autem tale quid præsumpserit, excommunicationis mucrone percussus, ab omni officio & beneficio Ecclesiastico deponatur.

TITULUS XLIII.

DE PRESBYTERO NON BAPTIZATO.

CAP. I.

Si non baptizatus ordinatur, ordinis characterem non recipit.

Ex Concilio apud Compendium *l*, (*in Gallia.*)

SI quis Presbyter ordinatus, deprehenderit se non esse baptizatum, baptizetur, & iterùm ordinetur.

a *Observationem.* b *scil.* 4. *c.* 56. c *in tempore.* d *receperunt.* e *criminis.* f *vel.* g *al. ita: si fuerint sic immersi. al. si fuerint immersi.* h *C.* 2. *eod. tit. in* 3. *comp. vid. Sot. l.* 4. *sent. dist.* 4. *q.* 1. *art.* 3. *vers. circa secundum.* i *In Cod. Barb. debeat distinctio personarum, &c.* k *Matth.* 28. l *verbum,* Ite, *deest in aliquot exemplarib. antiquis.* m *convolâsset.* n *In recentioribus codic. ita: & non propter, &c. sed ex antiq. restituimus, ut est impressum.* o *regeneratio.* p *Joan.* 3. q *enim.* r *per quam.*

a *Indrosien. al. Nidrosien.* b *C.* 3. *eod. tit. in* 3. *comp. B. Thom.* 3. *p. q.* 60. *art.* 5, 6, *&* 7. *& q.* 66. *art.* 3. 4. *&* 5. c *aspersione.* d *Matth.* 28. e *inclusa desunt in omn. antiq. eod. Vaticanis.* f *Joan.* 3. g *scil. Innocen. III. in Conc. gener. Later. c.* 4. h *C.* 1. *eod. tit. in* 4. *comp.* i *al. nec volumus, nec debemus.* k *al. suspendatur: sed in Concilio deponatur.* l *Cap.* 15. *ut ait Burch. lib.* 4. *decr. c.* 74. *& Ivo p.* 1. *c.* 268. *Refertur etiam cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp. vid. Thom. in additionibus* 3. *p. q.* 35. *art.* 3.

CAP.

CAP. II.

Omissio baptismi non nocet credenti probabiliter se esse baptizatum.

Innocentius III. a *Episcopo Cremonen.*

(*an.* 1212.)

APostolicam *b* sedem consulere decrevisti: [*& infrà.*] Inquisit. tuæ taliter respond. Presbyterum, quem sine unda baptismatis extremum diem clausisse significâsti, quia in sanctæ matris Ecclesiæ fide, & Christi nominis confessione perseveraverit, ab originali peccato solutum *c*, & cœlestis patriæ gaudium esse adeptum, asserimus incunctanter. Lege super octavo *d* lib. August. de Civit. Dei, ubi inter cætera legitur: *Baptismus invisibiliter ministratur, quem non contemptus religionis, sed terminus e necessitatis excludit.* Librum etiam B. Ambrosii de obitu Valentiniani, idem asserentis, revolve. Sopitis igitur quæstionibus doctorum, Patrum sententias *f* teneas, & in Ecclesia tua juges preces, hostiasque Deo *g* offerri jubeas pro Presbytero memorato.

CAP. III.

Non baptizatus ordinari non potest: & si de facto ordinetur, non recipit ordinis characterem, licet credebatur baptizatus.

Idem Innoc. III. *Ferrarien. Episcopo.*

(*an.* 1212.)

VEniens *h* ad Apostolicam sedem I. lator præsentium nobis exposuit, quòd cùm ad gradum Sacerdotii ascendisset, comperit tandem, quòd non fuerit *i* secundùm formam Evangelii baptizatus, unde nos eum ritè fecimus baptizari. Cumque super ordinibus *k* fuisset diutius disputatum, quidam in eam declinaverunt sententiam, ut cùm baptismus sit fundamentum omnium sacramentorum, ante susceptionem baptismi non suscipiatur aliud sacramentum, quoniam ubi fundamentum non est, superædificari non potest. Porrò econtrà videri posset. Nam cùm quis non solùm per sacramentum fidei, sed per fidem etiam sacramenti, efficiatur proculdubio membrum Christi: & qui Christum habet per fidem, etiamsi baptismum non habeat, habet utique fundamentum, præter quod aliud poni non potest, quod est Christus Jesus: superædificare posse videtur, sicut salutifera opera, sic & quælibet Ecclesiastica sacramenta, cùm illud non sit generaliter verum, neque de novis, neque de veteribus sacramentis, quòd baptismus sit fundamentum illorum, quoniam & sacramentum Conjugii & Eucharistiæ à non baptizatis recipi potest. Præterea sacramentum Ordinis non solùm Pontificalis, sed Sacerdotalis etiam & Levitici ex institutione sua præcessit baptismum: per *l* quod forsitan videtur, quòd ante baptismum hujusmodi ordines possent ritè conferri, maximè his, qui baptizati esse creduntur: Quia verò in Concilio apud Compendium legitur constitutum, quòd si quis in Presbyterum ordinatus deprehenderit se non esse baptizatum, baptizetur, & iterùm ordinetur: nos circa latorem præsentium in hoc dubitabili casu, quod tutius est sequentes, mandamus, quatenus ipsum p. r singulos ordines, usque ad Sacerdotium promovere procures, & permittas eum in Sacerdotio ministrare, quia non intelligitur iteratum, quod ambigitur esse factum: nec malè de sacramento sentitur, cùm illud non religionis contemptus, sed articulus necessitatis excludit. Et certè de illo, qui natus de Christianis parentibus, & inter Christianos est fideliter conversatus, tam violenter præsumitur, quòd fuerit baptizatus, ut hæc præsumptio pro certitudine sit habenda, donec evidentissimis fortè tan argumentis contrarium probaretur.

a *Antonius Aug. ait. scribendum, Innocent. II. sed Vaticani. III. habent.* b *Cap. 2 eod. tit. in* 1. *compil.* c *absolutum.* d *al. super octavum. al. super. VIII.* e *articulus.* f *sententiam.* g *Domino* h *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *comp.* i *fuerat.* k *In Cod. Barb. ordinib. coram nobis fuisset aliquandiu disputatum.* l *al. propter quod, &c. forsitan videretur.*

TITULUS XLIV.

DE CUSTODIA EUCHARISTIÆ *a*, CHRISMATIS, ET ALIORUM SACRAMENTORUM.

CAP. I.

Eucharistia & Chrisma debent fideliter sub clavibus custodiri, & contrà facientes sunt puniendi.

Innocentius III. *in Concilio generali*, (*an.* 1216. *Romæ.*)

STatuimus, ut in cunctis Ecclesiis Chrisma & Eucharistia, sub fideli custodia clavibus adhibitis conserventur: Ne possit ad illa temeraria manus extendi ad aliqua horribilia, vel nefaria *b* exercenda. Si verò is, ad quem spectat custodia, ea incautè reliquerit, tribus mensibus ab officio suspendatur: & si per *c* ejus incuriam aliquid nefandum inde contigerit, graviori subjaceat ultioni.

CAP. II.

Supellectilia in Ecclesiis poni non debent, nisi necessitas urgeat. hoc dicit primò: *Ecclesiæ debent sua vasa & vestimenta mundè tenere.* hoc secundò.

Idem *in eodem.* d

RElinqui noluimus incorrectum, quòd quidam Clerici Ecclesias sic exponunt suppellectilibus propriis, & etiam alienis, ut potiùs domus laicæ, quàm Dei basilicæ videantur: non considerantes, quòd Dominus non sinebat, ut vas transferretur per templum. Sunt & alii, qui non solùm Ecclesias dimittunt incultas, verùm etiam vasa ministerii, & vestimenta ministrorum, ac pallas altaris, necnon ipsa corporalia tam immunda relinquunt, quòd interdum aliquibus sunt horrori. Quia verò zelus nos comedit domûs Dei: firmiter prohibemus, ne hujusmodi suppellectilia in Ecclesiis admittantur, nisi propter hostiles incursus, aut incendia repentina, seu alias necessitates urgentes, ad eas oporteat haberi *e* refugium, sic tamen, ut necessitate cessante, res in loca pristina reportentur. Præcipimus quoque, ut oratoria, vasa, corporalia, & vestimenta prædicta, munda & nitida conserventur. Nimis enim videtur absurdum in sacris sordes negligere, quæ dedecerent etiam in profanis.

TITULUS XLV.

DE RELIQUIIS ET VENERATIONE SANCTORUM.

CAP. I.

Sine Papæ licentia non licet aliquem venerari pro sancto.

Alexander III. (*an.* 1170. *Romæ.*)

AUdivimus *f*, quòd quidam inter vos diabolicâ fraude decepti, hominem quendam in potatione & ebrietate occisum, quasi sanctum (more infidelium) venerantur. Cùm vix pro talibus in ebrietatibus peremptis, Ecclesia permittat orare. Dicit enim Apostolus *g*: *Ebriosi regnum Dei non possidebunt.* Illum ergo non præsumatis de cætero colere: cùm etiamsi per eum miracula fierent, non liceret vobis ipsum pro Sancto absque auctoritate Rom. Eccl. venerari.

a *De custodia Eucharistiæ & aliorum sacramen.* b *nefanda.* c *In Cod. Barbatiæ ita: & si per ejus incuriam aliquid nefarium contigerit, deinde graviori, &c.* d *Sexl. Concil. Lateran. cap.* 19. *& Cap.* 1. *tit. de immunit. Eccles. in* 4. *compil.* e *habere.* f *Cap. un. De venerat. Sanct. in* 3. *compil.* f *Eph.* 5.

CAP. II.

Sanctorum reliquiæ vendi non possunt, vel passim ostendi non debent, ne circa illas populus decipi possit.

Innocentius III. *in Concilio generali.* a (*an.* 1216.)

CUm ex eo *b*, quòd quidam Sanctorum reliquias exponunt venales, & eas passim ostendunt, Christianæ religioni detractum sit sæpius: Ne in posterum detrahatur, præsenti decreto statuimus, ut antiquæ reliquiæ amodò extra capsam nullatenus ostendantur, nec exponantur venales. Inventas autem de novo, nemo publicè venerari præsumat, nisi priùs auctoritate Romani Pontif. fuerint approbatæ *c*. Prælati verò non *d* permittant eos, qui ad eorum Ecclesias causâ venerationis accedunt, variis figmentis, aut falsis documentis decipi, sicut in plerisque locis occasione quæstûs fieri consuevit.

TITULUS XLVI.

DE OBSERVATIONE *e* JEJUNIORUM.

CAP. I.

Vigilia occurrens in Dominica, jejunari debet in Sabbatho: & jejunanda est vigilia B. Matthiæ.

Innocentius III. *Clericis S. Petri Magalon.* (*an.* 1213.)

EX parte vestra quæsitum fuit, utrùm si Nativitatem Domini, vel assumptionem B. Mariæ, vel festivitatem alicujus Apostolorum in secunda feria contigerit evenire, die Sabbathi præcedentis *f* vigilia debeat jejunari? & utrùm in vigilia B. Matthiæ Apostoli, sit jejunium injungendum? Ad quod breviter respondemus, quòd die Sabbathi festivitates prælibatas *g* secundæ feriæ præcedentis, & B. Matthiæ Apostoli debet vigilia jejunari.

CAP. II.

Non capit congruam summationem: & textus in se satis clarus est, & multa sunt dicta, quæ patent per §.

Idem *Braccaren. Archiepiscopo.* (*an.* 1213.)

COnsilium *h* nostrum: [*& infrà.* α] Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd omnium Apostolorum vigiliæ sunt in observatione jejunii celebrandæ, præter vigilias Apostolorum Philippi & Jacobi, & B. Joannis Evangelistæ: quoniam ipsorum solennitas intra solennitatem Paschalem, istius autem intra Natalem Domini agitur. Jejunium etiam apud nos in Adventu Domini agitur.

Sanctorum *i* quoque vigiliæ, quorum festivitates oportet secundâ feriâ celebrari, in præcedenti sunt Sabbatho jejunandæ.

De festivitate verò Bartholomæi Apostoli, de cujus celebratione dubietas oritur apud quosdam: respondemus, quòd in hoc consuetudinem tuæ regionis observes *k*: [*& infrà.*] Cùm autem quæsieris, quæ sit illis pœnitentia injungenda, qui diebus Quadragesimalibus, quo tempore *l* tantæ famis inedia ingruebat, quòd magna pars populi, propter inopiam annonæ periret, carnes comedere sunt coacti? Respondemus quòd in tali articulo illos non credimus *m* puniendos: preces tamen Domino pro illis, & cum illis effundas, ne ipsis aliquatenus imputetur: quia bonarum mentium est, ibi timere culpam, ubi culpa minimè reperitur. Idem de illis, qui propter debilitatem in Sabbatho carnes sumunt, quod in partibus tuis nullatenus fieri consuevit, cùm hoc ab aliis molestè feratur, & oriatur inde illis occasio detrahendi: Respondemus, quòd super hoc consuetudinem tuæ regionis facias observari, sic tamen, quòd debilibus & infirmis propter hoc periculum non emergat. Præterea de illis, qui in Quadragesima vel in aliis jejuniis solennibus infirmantur, & petunt sibi esum carnium indulgeri: Respondemus, quòd cùm non subjaceat legi necessitas, desiderium infirmorum, cùm urgens necessitas exigit, supportare potes & debes, ut majus in eis periculum evitetur.

[α *Super quibusdam articulis requisisti, utrùm in omnibus sit Apostolorum vigiliis jejunandum, cum quidam asserant, non esse jejunandum in omnibus, sed sex tantùm. Utrùm etiam jejunandum sit in Adventu Domini, cum inde sentiant diversi diversa, quibusdam dicentibus, sed paucioribus, jejunandum esse tunc temporis, pluribus verò se ad hoc asserentibus non teneri. Verum insuper si festum illorum, quorum vigilias jejunamus, secundâ feriâ evenire contingat, in præcedenti Sabbatho sint vigiliæ faciendæ.*]

CAP. III.

Si Festum Nativitatis occurrit sextâ feriâ, licitum est omnibus carnes comedere, exceptis professis & voventibus.

Honorius III. *Pragen. Episcopo.* (*an.* 1222.)

EXplicari *a* per sed. Apost. postulâsti: [*& infrà.* α] Respondemus, quòd illi, qui nec voto, nec regulari observantiâ sunt adstricti, in sexta feria, si Festum Nativitatis Dominicæ die ipso venire contigerit, carnibus propter festi excellentiam vesci possunt, secundùm consuetudinem Ecclesiæ generalis. Nec tamen hi *b* reprehendendi sunt, qui ob devotionem voluerint abstinere.

[α *Utrùm sit licitum illis, qui nec voto, nec regulari observantiâ sunt adstricti, carnes comedere, quando in sexta feria dies Dominicæ Nativitatis occurrit. Ad hoc*]

TITULUS XLVII.

DE *c* PURIFICATIONE POST PARTUM.

CAP. UN.

Mulier post partum statim potest ingredi Ecclesiam, nec tenetur abstinere per aliquos dies secundùm legem Mosaicam.

Innocentius III. *Armachan. Archiepiscopo.* (*an.* 1212.)

VOlens: [*& infrà.* α] Licèt *d* secundùm legem Mosaicam certi dies determinati fuissent, quibus mulieres post partum à templi cessarent ingressu: Quia tamen lex per Moysen data est, gratia & veritas per Jesum Christum facta est: Inquis. t. t. r. quòd postquàm umbra legis evanuit, & illuxit veritas Evangelii, si mulieres post prolem emissam acturæ gratias Ecclesiam intrare voluerint, nullâ proinde peccati mole gravantur, nec Ecclesiarum est eis aditus denegandus, ne pœna illis *e* converti videatur in culpam. Si tamen ex veneratione voluerint aliquandiu abstinere, devotionem earum non credimus improbandam.

[α *Fraternitas tua per respons. Apostolicam humiliter edoceri à nobis expetiit, utrum mulieres statim post partum debeant Ecclesias ingredi, vel ab earum ingressu per dies aliquot abstinere.*]

a *Scilicet Lateran. c.* 62. *& cap.* 2. *De imm. Eccles. in* 4. *comp.* b *Vid. Concil. Trident. supr. citatum c.* 1. *hoc tit. & Sylvestrum in summa, verbo reliquia.* c *comprobatæ.* d *in C. Barbatia, non permittant eos de cætero, qui, &c.* e *B. Thom.* 2. 2 *qu.* 147. *Vid. cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *comp.* f *præcedenti.* g *prælibatæ* h *c.* 2. *eod. tit. in* 3. *comp.* i *al. & sanctorum vigiliæ, quorum quoque festivitates, &c.* k *Vid. l. si fundus. ff. de evict. & l. si servus. in fin. ff. de leg.* 1. l *al. tempore illo, quo tanta, &c.* m *Ratio hujus dicti est in antiqua compil. quam hìc omisit Raymundus, quæ habetur ita: quos urgens necessitas excusavit.*

a *Vid. Covarruv.* 4. *var. resol. c.* 20. *& Sylvest. in summ. verb. jejunium.* b *illi.* c *al. purgatione.* d *c.* 1. *eod. tit. in* 3. *comp. Cur purificatio fuerit in lege instituta, vid. Thom.* 2. 2. *q.* 37. *art.* 4. *& de Purificatione legitur Levit.* 11. e *eis.*

DE

TITULUS XLVIII.
DE ECCLESIIS a ÆDIFICANDIS, VEL REPARANDIS.

CAP. I.

Habentes beneficium in Ecclesia, tenentur contribuere ad ipsius reparationem.

Ex Concilio Maguntin. *b*

QUicunque Ecclesiasticum beneficium habent, omnino adjuvent ad tecta Ecclesiæ restauranda, vel ipsas Ecclesias emendandas.

CAP. II.

Leprosi permitti debent, sine præjudicio antiquarum parochiarum, habere Ecclesiam propriam & Presbyterum, nec tenentur solvere decimas de hortis, vel nutrimentis animalium.

Ex Concilio Lateran.

CUm dicat Apostolus: [*& infra.* α] Constituimus ut ubicunque tot simul leprosi sub communi vita fuerint congregati, quòd Ecclesiam cum cœmeterio sibi construere, & proprio gaudere valeant Presbytero, sine contradictione aliqua permittantur habere. Caveant tamen, ut injuriosi veteribus Ecclesiis de jure parochiali nequaquam existant: quod enim eis pro *c* pietate conceditur, ad aliorum injuriam nolumus redundare. Statuimus etiam, ut de hortis & nutrimentis animalium suorum, decimas tribuere non cogantur.

[*α Abundantiorem honorem membris infirmioribus deferendum: econtrà quidam quæ sua sunt, non quæ Jesu Christi quærentes, leprosis qui cum sanis habitare non possunt, vel ad Ecclesiam cum aliis convenire, Ecclesias & cœmeteria non permittunt habere nec proprii juvari ministerio Sacerdotis, quod quidem procul à Christiana veritate dignoscitur, de benignitate Apostolica.*]

CAP. III.

Propter nimiam distantiam Ecclesiæ, potest nova Ecclesia in ipsius parochia ædificari, & certa portio de antiqua sibi deputari.

Alexander III. *Eboracen. Archiepiscopo.* (*an.* 1170.)

AD audientiam *d* nostram noveris pervenisse, quòd villa, quæ dicitur H. tantum perhibetur ab Ecclesia parochiali distare, ut *e* tempore hyemali, cùm pluviæ inundant, non possint parochiani, sine magna difficultate ipsam adire: unde non valent congruo tempore Ecclesiasticis officiis interesse. Quia igitur dicta Ecclesia ita dicitur reditibus abundare, quod præter illius villæ proventus minister illius convenienter *f* valeat sustentationem habere: mandamus, quatenus si res ita se habet, Ecclesiam ibi ædifices, & in ea Sacerdotem sublato appellationis obstaculo ad præsentationem Rectoris Ecclesiæ majoris, cum canonico fundatoris assensu instituas, ad sustentationem suam ejusdem villæ obventiones Ecclesiasticas percepturum: providens tamen, ut competens in ea honor pro facultate loci matrici Ecclesiæ *g* servetur: quod quidem fieri posse videtur, cùm ejusdem villæ Dominus viginti acras terræ frugiferæ velit ad usus Sacerdotis conferre. Si vero persona matricis Ecclesiæ virum idoneum præsentare distulerit, vel opus illud voluerit impedire, tu nihilominus facias idem opus ad perfectionem deduci & virum bonum appellationis cessante diffugio instituere non omittas.

CAP. IV.

Rectores Ecclesiarum possunt compelli, ut de reditibus, qui supersunt, teneantur conferre ad constructionem, seu reparationem Ecclesiæ.

Idem *Lexovien,* a *Episcopo.* (*an.* 1180.)

DE his *b*, qui parochiales Ecclesias habent, duximus respondendum, quòd ad reparationem & institutionem Ecclesiarum cogi debent, cùm opus fuerit, de bonis, quæ sunt ipsius Ecclesiæ, si eis supersint, conferre, ut eorum exemplo cæteri invitentur.

CAP. V.

Secularis Ecclesia sine præjudicio Clericorum ad statum regularem potest reparari: & collegio, quod nondum est, privilegium non confertur.

Urbanus III. (*an.* 1186.)

AD audientiam *c* nostram pervenit, quòd tu in Ecclesia, de qua in Episcopum vocatus fuisti, regulares Canonicos desideras ordinare: inde siquidem est, quòd hoc devotioni tuæ auctoritate Apostol. indulgemus, si tibi Episcopus diœcesanus consenserit in hac parte. Verùm si Clerici seculares in ea adhuc superesse noscuntur, volumus eis, dum vixerint, ibi vel alibi necessaria provideri *d*. Licèt autem nobis instantiùs supplicares, ut Ecclesiæ prædictæ confirmationis privilegium faceremus, tibi non possumus de jure deferre, cùm nulli Canonici adhuc ibidem existant, quibus privilegium concedatur.

CAP. VI.

Non obstante juramento de rebus Ecclesiæ non alienandis potest Episcopus propter indigentiam novam Ecclesiam ædificare.

Cœlestinus III. *e* (*an.* 1195.)

TUa nos *f* duxit: [*& infrà.*] Præterea qui occasione juramenti, quod de rebus Ecclesiæ *g* non alienandis te asseris præstitisse, in locis tui Episcopatûs, in quibus populi habitantes Oratoriis egere videntur (ne prætextu novarum Ecclesiarum, commissa tibi Ecclesia destitui videatur) Ecclesias formidas erigere: Frat. t. mandamus, quatenus illius juramenti occasione nullatenus prætermittas, quin populo indigenti super basilicarum institutione studeas salubriter providere.

TITULUS XLIX.
DE IMMUNITATE ECCLESIARUM, COEMETERII, ET RERUM AD EAS PERTINENTIUM.

CAP. I.

In domibus Ecclesiarum non debet Judex laicus judicare, nec hospitium quærere.

Ex Synodo Joannis Papæ.

UT in domibus *h* Ecclesiarum, neque Missus, neque Comes, vel Judex publicus, vel minister, quasi pro consuetudine, placitum vel hospitium vendicent: sed in publicis locis domos constituant, in quibus placitum teneant, & etiam hospitentur.

CAP. II.

Tempore magnæ necessitatis, non debet aliquis excusari à murorum, seu civitatis custodia. h. d. secundùm intellectum Panorm.

Gregorius *Archiepisc. Tricen.* i (*an.* 600. *Româ in Hispaniam.*)

PErvenit: [*& infrà.*] Fraternitas tua nullum per nostræ vel Ecclesiæ suæ nomen, aut alio modo excusari à murorum vigiliis patiatur: sed omnes ad hoc generaliter compellantur: Quatenus cunctis vigilantibus meliùs valeat civitatis custodia procurari.

---

a *De mater. hujus tit. vid. Concil. Trident. sess. 7. de reform. cap. 8. & pleniùs sess. 21. de reform. cap. 7.* b *Hoc Decretum habetur in Concil. Maguntin. sub Carolo Magno. Burch. 3. Decret. c. 30. Ivo part. 3. c. 35. & cap. 4. eod. tit. in 1. comp.* c *Dictio,* pro, *deest in pluribus exemplaribus, & malè.* d *cap. 2. eod. tit. in 1. comp.* e *quòd, &c.* f *convenientem.* g *al. ita: Ecclesiæ matrici majori servetur.*

a *Exonen. al. Lexonen.* b *cap. 3. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Later. sub Alex. III. p. 29. c. 2.* c *cap. 4. eod. tit. in 2. comp.* d *Vid. l. nec avus. C. de emanc. lib. & in l. ex facto. D. de vulg. & pup. substit.* e *Alex. III. in uno aut altero vetusto C.* f *c. 5. eod. tit. in 2. comp.* g *al. Ecclesiæ tuæ, &c.* h *cap. 1. eod. tit. in 1. comp. Vid. Navarrum in manuali, de horis canonic. c. 5.* i *al. Gregorius Agnello Terraconen. Episcopo.*

CAP. III.

Rusticus astrictus ad culturam agrorum Ecclesiæ, non potest illam deserere. h. d. summando generaliter.

Idem Greg. *Vitali defensori Sard.* a (*an.* 600. *Romæ.*)

INdicatum est: [*& infrà.*] Dictum est nobis, quod rustici Ecclesiæ rura ejus deserentes, in privatorum possessionibus culturam exhibeant, quod experientia tua fieri non permittat.

CAP. IV.

Laici collectas imponentes Clericis vel Ecclesiis, seu jurisdictionem eorum usurpantes, si moniti non desistunt, sunt excommunicati cum suis fautoribus: potest tamen Episcopus cum Clero eis in necessitate præbere subsidia.

Ex Concilio Lateranensi. *b* (*an.* 1179.)

NOn eminùs: [*& infrà.* α] In diversis mundi partibus consules civitatum & Rectores, nec non & alii, qui potestatem habere videntur, tot onera frequenter imponunt Ecclesiis, ut deterioris conditionis factum sub eis sacerdotium videatur, quàm sub Pharaone *d* fuerit, qui legis divinæ notitiam non habebat. Ille quidem omnibus aliis servituti subactis *e*, Sacerdotes & possessiones eorum in pristina libertate dimisit, & *f* eis alimoniam de publico administravit: Isti verò onera sua ferè universa imponunt Ecclesiis, & tot angariis eas affligunt, ut eis, quod Hieremias *g* deplorat, competere videatur: *Princeps provinciarum facta est sub tributo*: Sive quidem fossata, sive expeditiones, seu alia quælibet sibi arbitrentur agenda, de bonis Ecclesiarum & Clericorum & pauperum Christi usibus deputatis, volunt ferè cuncta compleri *h*. Jurisdictionem etiam, & auctoritatem Prælatorum ita evacuant, ut nihil potestas eis in suis videatur hominibus remansisse. Quocirca sub anathematis districtione fieri de cætero talia prohibemus: nisi Episcopus & Clerus tantam necessitatem vel utilitatem aspexerint *i*, ut absque ulla exactione *k* ad relevandas communes utilitates vel necessitates, ubi Laicorum non suppetunt facultates, subsidia per Ecclesias existiment conferenda. Si autem Consules, aut alii de cætero ista commiserint, & commoniti desistere noluerint, tam ipsi, quàm fautores eorum, excommunicationi se noverint subjacere, nec communioni reddantur, donec latisfactionem fecerint competentem.

[α *Pro peccato illorum qui faciunt, quàm pro illorum detrimento qui sustinent, grave nimis esse dignoscitur, quòd*]

CAP. V.

Causa sanguinis in Ecclesia vel cœmiteriis agitari non debent.

Lucius III. (*an.* 1181.)

CUm *l* Ecclesia Dei, secundùm Evangelicam veritatem domus orationis esse debeat, non spelunca latronum, aut sanguinis forum: Seculares Judices causas, ubi de sanguinis effusione & corporali pœna agitur, in Ecclesiis vel cœmiteriis agitare, sub interminatione anathematis prohibemus: absurdum enim est, & *m* crudele, ibi judicium sanguinis exerceri, ubi est tutela refugii constituta.

CAP. VI.

Reus criminis ad Ecclesiam fugiens, non est violenter ab ea extrahendus, nec debet amplius prætextu criminis commissi damnari ad mortem, vel ad aliam pœnam corporalem: est tamen aliter legitimè puniendus: fallit in duobus casibus hic expressis. h. d. primò. *Servus fugiens ad Ecclesiam timore Domini sui, est Domino de ejus impunitate juranti restituendus.* h. d. secundò.

Innocent. III. *Illustri Regi Scotiæ.* (*an.* 1212.)

INter alia: [*& infrà* α] Tuis quæsti nibus respondentes juxta sacrorum statuta canonum, & traditiones legum civilium, ita duximus distinguendum, quod fugiens ad Ecclesiam, aut liber, aut servus existit. Si liber, quantumcunque gravia maleficia perpetraverit, non est violenter ab Ecclesia extrahendus, nec inde damnari debet ad mortem vel ad pœnam, sed Rectores Ecclesiarum sibi obtinere debent membra, & vitam. Super hoc tamen, quod iniquè fecit, est alias legitimè puniendus: & hoc verum est, nisi publicus latro fuerit, vel nocturnus depopulator agrorum, qui dum itinera frequentat, vel publicas stratas obsidet aggressionis insidiis, ab Ecclesia extrahi potest, impunitate non præstitâ, secundùm canonicas sanctiones. Si verò servus fuerit, qui confugerit ad Ecclesiam, postquam de impunitate sua Dominus ejus Clericis juramentum præstiterit, ad servitium Domini sui redire compellitur etiam invitus, alioquin à Domino poterit occupari.

[α *Quæ nobis regalis providentia suis literis intimavit, quid de illis fieri debeat, qui maleficia pertractantes confugiunt ad Ecclesiam, ut pro reverentia sacri loci debitas pœnas valeant evitare, solicite requisivit. Nos igitur*]

CAP. VII.

Clerici non debent necessitatibus, seu utilitatibus civitatum, seu aliorum locorum, etiam ubi Laicorum non suppetunt facultates, subvenire, nisi prius Rom. Pont. consulatur. hoc primò. *Sententiæ & constitutiones editæ à Laicis collectantibus Ecclesiam, sunt ipso jure irritæ, nec ullo tempore convalescunt,* hoc secundò. *Rectores excommunicati ob gravamina præmissa, remanent excommunicati, etiam post depositum officium: nihilominus excommunicati sunt successores, nisi satisfecerint intra mensem,* hoc tertiò. Hoc dicit ad majorem declarationem, & pro novitiis.

Idem *in Concilio generali.* b (*an.* 1216.)

ADversùs *c* Consules & Rectores civitatum, vel alios, qui Ecclesias & Ecclesiasticos viros talliis seu collectis & exactionibus aliis aggravare nituntur, volens immunitati Ecclesiasticæ Lateran. Concilium *d* providere, præsumptionem hujusmodi sub anathematis districtione prohibuit: transgressores & fautores eorum excommunicationi subjacere præcepit, donec satisfactionem impenderint competentem. Verùm si quando fortè Episcopus simul cum Clericis tantam necessitatem vel utilitatem perspexerit *e*, ut absque ulla coactione ad relevandas utilitates vel necessitates communes, ubi Laicorum non suppetunt facultates, subsidia duxerint per Ecclesias conferenda: prædicti Laici humiliter & devotè recipiant cum gratiarum actione.

Propter imprudentiam tamen quorundam Romanus Pontifex prius consulatur: cujus interest communibus utilitatibus providere. Quia verò nec sic quorundam malitia contra Dei Ecclesiam conquievit, adjicimus, ut constitutiones & sententiæ, quæ a talibus *f* vel de ipsorum mandato fuerint promulgatæ, inanes & irritæ habeantur, nullo unquam tempore valituræ. Cæterùm quia fraus & dolus alicui patrocinari non debent, nullus vano decipiatur errore, ut intra tempus regiminis sustineat anathema, quasi *g* post illud non sit ad satisfactionis debitum compellendus: nam & ipsum, qui satisfacere recusaverit, & successorem ipsius, nisi satisfecerit, intra mensem, manere decernimus Eccl. siasticâ censurâ conclusum, donec satisfecerit competenter, cùm succedat in onere, qui in honore substituitur.

CAP. VIII.

Prælati plus debito à subditis extorquentes prætextu procurationis

a *Id est, Sardiniæ, ut in veteri regist. lib.7. epist.65. Ind.2. & c. 3. eod. tit. in 3. comp.* b *scil. sub Alex. III. c. 19.* c *cap. 4. eod. tit. in 1. compil.* d *Genes.* 47. e *subjectis.* f *& de publico eis alimoniam ministravit.* g *Thr.* 1. h *adimpleri, in Conc. verò legitur compilari.* i *inspexerint.* k *coactione.* l *C. 2. eod. tit. in 2. compil.* m *al. & valdè crudele, &c.*

a *Cap. 1. eod. tit. in 3. comp.* b *Scil. Lat. cap. 46.* c *Cap. 3. de censibus in 4. compil. Vid. quæ notavi supr. in c. non minus, eod. tit.* d *Lateranen. Concil. sub Alex. III. c. 19.* e *prospexerint.* f *In Concilio apertius legitur, ita: quæ ab excommunicatis hujusmodi, &c.* g *malè in quibusd. recent. legitur, quatenus.*

tionis vel alterius servitii impensi Legato vel alteri, illud restituent, & tantundem pauperibus erogabunt.

Idem *in eodem.* a (*an.* 1216.)

QUia plerique *b* Prælati, ut procurationem aut servitium aliquod impendant Legato vel alii, plus extorquent à subditis, quàm solvant, & in eorum damnis lucra sectantes, quærunt prædam potiùs quàm subsidium in subjectis, id de cætero fieri prohibemus. Quòd si quis fortè præsumpserit, & sic extorta restituat, & tantundem cogatur pauperibus elargiri. Superior autem, cui fuerit querela deposita, si negligens fuerit in hujusmodi executione statuti, canonicæ subjaceat ultioni.

CAP. IX.

Ecclesia non consecrata, in qua divina officia celebrantur, gaudet immunitate.

Gregorius IX. *Astoricen. Episcopo.* c (*an.* 1235.)

ECclesiæ, in qua divina mysteria celebrantur, licèt adhuc non extiterit consecrata, nullo jure privilegium immunitatis *d* adimitur: quia obsequiis divinis dedicata *e*, nullius est temerariis ausibus profananda.

CAP. X.

Qui sub spe immunitatis in Ecclesiis vel cœmeteriis delinquunt, immunitate non gaudent.

Idem *Toletano & Compostellano Archiepiscopis.* (*an.* 1235.)

IMmunitatem *f* Ecclesiasticam: [*& infrà.*] Nonnulli impunitatem suorum excessuum per defensionem Ecclesiæ obtinere sperantes, homicidia & mutilationes membrorum in ipsis Ecclesiis vel earum cœmeteriis committere non verentur: qui, nisi *g* per Ecclesiam, ad quam fugerint, crederent se defendi, nullatenus fuerant commissuri: [*& infrà.*] Cùm autem in eo, in quo delinquit, puniri quis debeat: & frustra legis auxilium invocet, qui committit in legem, mandamus, quatenus publicè nuncietis, tales non debere gaudere immunitatis privilegio, quo faciunt se indignos.

TITULUS L.

NE CLERICI VEL MONACHI SECULARIBUS NEGOTIIS SE IMMISCEANT.

CAP. I.

Enumerat Concilium multa secularia negotia, à quibus jubet Clericos & Monachos abstinere. Et sunt XIV. si rectè numerentur.

Ex Concilio Maguntino.

MUlta sunt *h* negotia secularia, de quibus pauca perstringamus, ad quæ pertinet omnis carnalis concupiscentia. Quicquid plus justo appetit homo, turpe lucrum est. Munera injusta accipere vel etiam dare. Pro aliquo seculari quæstu pretio aliquem conducere. Contentiones, vel lites, vel rixas amare. In palatiis secularibus disputare, exceptâ defensione orphanorum aut viduarum. Conductores secularium rerum aut procuratores esse. Turpis verbi vel facti esse joculatorem, vel jocum secularem diligere. Aleas amare. Ornamentum inconveniens proposito suo quærere. In deliciis vivere velle. Gulam & ebrietatem sequi. Pondera injusta vel mensuras habere. Negotium injustum exercere. Nec tamen justum negotium est *i* contradicendum, propter necessitates diversas, quia legimus sanctos Apostolos negotiatos *a* fuisse: & in regula B. Benedicti præcipitur provideri, per quorum manus negotia monasterii procurentur. Canes & aves sequi ad venandum, & omnibus quibuslibet causis superfluis interesse. Ecce talia & his similia ministris altaris Domini, nec non & Monachis omnino contradicimus, de quibus ait Apostolus *b*: *Nemo militans Deo implicet se negotiis secularibus.*

CAP. II.

Clerici non debent esse ministri vel procuratores Laicorum: quòd si contrà fecerint, & deprehendantur in fraude, non subvenitur eis ab Ecclesia.

Eugenius Papa *Lucanen. Episcopo.* (*an.* 655. *Româ in Tusciam.*)

SAcerdotibus *d* & Clericis tuis denuncies publicè, ne ministri Laicorum fiant, nec in rebus eorum procuratores existant. Quòd si postmodum facere præsumpserint, & occasione ipsius administrationis propter pecuniariam causam deprehendantur in fraude, indignum est eis ab Ecclesia subveniri, per quos constat in Ecclesia scandalum generari.

CAP. III.

Religiosi professi exeuntes ad audiendas leges vel Physicam, nisi intra duos menses ad claustrum redeant, excommunicati sunt: & in nulla causa patrocinari possunt: & in choro, & in capitulo, & cæteris erunt ultimi: & sine dispensatione Papæ non promoventur.

Alexander III. *in Concilio Turonen.* e (*and.* 1180.)

NOn *f* magnoperè antiqui hostis invidia: [*& infrà.* α] Inde nimirum est, quòd in Angelum lucis se more solito transfigurans, sub obtentu languentium fratrum consulendi corporibus, & Ecclesiastica negotia fideliùs pertractandi, regulares quosdam ad legendas leges, & confectiones Physicales ponderandas, de claustris suis educit. Unde ne occasione scientiæ spirituales viri mundanis rursus actionibus involvantur: statuimus, ut nulli omnino post votum religionis, & post factam in aliquo loco religioso professionem ad Physicam legesvé mundanas legendas permittantur exire. Si verò exierint, & ad claustrum suum intra duorum mensium spatium non redierint, sicut excommunicati ab omnibus evitentur, & in nulla causa, si patrocinium præstare voluerint, audiantur: reversi autem in choro, capitulo, mensa, & cæteris ultimi fratrum existant, & (nisi fortè ex misericordia sedis Apostol.) totius spem promotionis amittant.

[α *Infirma membra Ecclesiæ præcipitare laborat, sed manum mittit ad desiderabilia ejus, & electos quosque nititur supplantare, dicente Scripturâ: Esca ejus electi: multorum siquidem casum se reputat, ubi preciosum aliquod membrum Ecclesiæ suâ calliditate fuerit detractum.*]

CAP. IV.

Clericus generalis Procurator vel Justitiarius Principis secularis deponendus est: & si Religiosus est, graviùs punietur.

Idem *in Concilio Lateranensi.* (*an.* 1197.)

SEd nec procurationes *g* villarum, aut jurisdictiones etiam seculares sub aliquibus Principibus & secularibus viris, ut Justitiarius *h* eorum fiat, Clericorum quisquam exercere præsumat. Si quis autem adversùs hæc venire tentaverit, quia contra doctrinam Apostoli *i* dicentis: *Nemo militans Deo, implicet se secularibus negotiis*, seculariter agit, ab Ecclesiastico fiat ministerio alienus: pro eo, quod (officio clericali neglecto)

a *Scil. Conc. Lat. c.* 34. b *Cap.* 4. *De censibus in* 4. *comp. vid. Felin. in c. irrefragibili. §. cæterùm. sup. de offic. ordin.* c *Astorensi Episcop. al. Senon. Episc. Contius.* d *emunitatis.* e *dicata.* f *Vid. Covarruviam lib.* 2. *var. resol. c.* 20. *& Remigium de Gonni. tract. de imm. Ecclesiast.* g *al. ita: quæ nisi, &c. sed in magis vetust. & emendatis habetur, ut est impressum.* h *C.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp.* i *al. ita: est eis. contradicendum.*

a *Negotiatores, Act.* 20. b 2. *Tim.* 2. c *al. Lucensi. al. Luca. al. Luen. in omnibus Vaticanis.* d *Cap.* 8. *eod. tit. in* 1. *comp.* e *Eodem modo habetur in antiq. C. & post Conc. Later. p.* 27. *c.* 2. f *Cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *comp. vid. Innocent. in c. firmiter. sup. de summ. Trin. & fid. cath. Archid. in c. non dicatis.* 12. *q* 1. *Adde citata infrà eod. tit. super Specula.* g *procuratores.* h *In C. Barbat. & Conc. ut Justitiarii eorum fiant.* i 2. *Tim.* 2.

fluctibus seculi, ut potestatibus placeat, se immergit. Districtiùs autem decernimus puniendum, si Religiosorum quisquam aliquid prædictorum ausus fuerit attentare.

CAP. V.

Clericus judicium sanguinis exercens, ab officio & beneficio deponitur: & excommunicatus est habens officium Præpositi secularis, si monitus non desistat.

Idem *Cantuarien. Archiepiscopo.* (*an.* 1180.)

CLericis in sacris *a* ordinibus constitutis, ex Concilio Toletano *b* judicium sanguinis agitare non licet. Unde prohibemus, ne aut per se truncationes membrorum faciant, aut judicent inferendas. Quòd si quis tale quid fecerit, honore privetur & loco. Jubemus *c* etiam sub interminatione anathematis, ne quis Sacerdos officium habeat Vicecomitis aut Præpositi secularis. Si quis autem contra hoc venire præsumpserit, & commonitus emendare noluerit, excommunicationi subjaceat.

CAP. VI.

Non licet Clericis vel Monachis lucri causâ negotiari. hoc primò. *Monachi nequeunt nomine proprio conductas possessiones habere.* hoc secundò. *Laicis non debet Ecclesia titulo conductionis concedi.* hoc tertiò.

Idem *Londonen.* d *Episcopo.* (*an.* 1180.)

SEcundùm *e* instituta prædecessorum nostrorum sub interminatione anathematis prohibemus, ne Monachi vel Clerici causâ lucri negotientur: Et ne Monachi à Clericis vel Laicis suo nomine firmas habeant: Neque Laici Ecclesias ad firmam teneant.

CAP. VII.

Monachi incorrigibiles de monasterio expelluntur & reformabitur monasterium de fratribus alterius ordinis, si de Monachis ejusdem ordinis reformari non potest.

Idem *eidem.*

RElatum *f* est, quòd Monachi de H. seculariter vivunt, & alios exemplo suo corrumpunt. Ideoque mandamus, quatenus eos ad observantiam regulæ *g* appellatione remotâ compellas: vel *h* si tibi restiterint ausu temerario, eis ejectis, fratres alterius ordinis (si non potest præscriptum monasterium in suo ordine reformari) in illud inducas: ut labores impiorum justi edant, & illi tandem rubore perfusi *i*, ad sui ordinis observantiam revertantur.

CAP. VIII.

Clerici in sacris compellendi sunt per beneficiorum subtractionem, ut desistant à tabellionatûs exercitio.

Innocent. III. *Esculan. Episc.* k (*an.* 1213.)

SIcut *l* te accepimus referente: [*& infrà.* α] Frat. tuæ mandamus, quatenus Clericis in sacris ordinibus constitutis, tabellionatûs officium, per beneficiorum subtractionem appellatione postpositâ interdicas.

[α *Cum ven. f. n. T. Hostiens. Episc. olim per tuam transiens civitatem, tibi dederit in mandatis, ut Presbyteros, Diaconos, quos ibidem inveneris, passim tabellionatûs, & Subdiaconatûs officium exercentes, excommunicationis vinculo innodares, & eos qui ab illis publica reciperent instrumenta, ut licèt id feceris ex mandato prædicti Episcopi, dissimulâsti: postmodùm de Subd. qualiter donec contra ipsos & alios in sacris ordinibus constitutos deberes procedere, sedem ducens Apost. consulendam: quocirca.*]

CAP. IX.

Clericus nec dictare nec proferre sententiam sanguinis debet, nec quicquam aliud exercere, per quod ad vindictam sanguinis tendatur, vel purgatione vulgari opem præstare non debet.

Idem *in Concilio generali.* a (*an.* 1216.)

SEntentiam sanguinis nullus Clericus dictet aut proferat, sed nec sanguinis vindictam exerceat, aut ubi exerceatur, intersit. Si quis autem hujusmodi occasione statuti, Ecclesiis vel Ecclesiasticis personis aliquod præsumpserit inferre dispendium, per censuram Ecclesiasticam compescatur. Nec quisquam Clericus literas dictet aut scribat pro vindicta sanguinis destinandas: unde in curiis Principum hæc solicitudo non Clericis, sed Laicis committatur. Nullus quoque Clericus rupariis *b* vel ballistariis, aut hujusmodi viris sanguinum præponatur: nec ullam chirurgiæ artem Subdiaconus, Diaconus vel Sacerdos exerceat, quæ adustionem vel incisionem inducit. Nec quisquam purgationi aquæ ferventis vel frigidæ, seu ferri candendis, ritum cujuslibet benedictionis aut consecrationis impendat, salvis nihilominus prohibitionibus de monomachis sive duellis antè promulgatis. *c*

CAP. X.

Constitutio Turonensis Concilii, puniens Religiosos, audientes leges vel Physicam, est canon latæ sententiæ: & incidentes in illam, debent per ordinarios puniri. hoc primò. Secundò *extendit dictam constitutionem ad habentes dignitates & personatus, & ad Presbyteros.*

Honorius III. (*an.* 1225.)

SUper specula *d*: [*& infrà.* α] Contra religiosas personas (de *e* claustris) exeuntes ad audiendum leges vel Physicam, Alexander prædecessor noster olim statuit in Concilio Turon. ut nisi intra duorum mensium spatium ad claustrum redierint, sicut excommunicari ab omnibus evitentur, & in nulla causa (si patrocinium præstare voluerint) audiantur. Reversi autem, in choro, mensa, capitulo, & cæteris, ultimi fratrum existant, & (nisi fortè ex misericordia sed. Apost.) totius spem promotionis amittant. Verùm quia nonnulli ex talibus propter quorundam opiniones diversas excusationis aliquid assumebant: nos volentes ut de cætero ipso facto sententiam excommunicationis incurrant, districtè præcipiendo mandamus, quatenus tam à Diœcesanis & Capitulis ipsorum, quàm à cæteris Episcopis, in quorum diœcesibus hujusmodi student, tales excommunicati, prædictis pœnis obnoxii publicè nuncientur. Quia verò Theologiæ studium cupimus ampliari, ut dilatato sui tentorii loco, funiculos suos faciat longiores, ut sit fides catholica circumcincta muro inexpugnabili bellatorum, quibus resistere valeat ascendentibus ex adverso: ad Archidiaconos, Decanos, Plebanos, Præpositos, Cantores, & alios Clericos personatus habentes, nec non Presbyteros (nisi ab his intra spatium præscriptum destiterint) hoc *f* extendi volumus (& mandamus *g*.) & appellatione postpositâ, firmiter observari.

[α *Sane licèt fallax sit gratia cæterarum scientiarum, & varia etiam pulchritudo, eum frumentum electorum, & vinum germinans virgines juxta Prophetam sit bonum super omnia, & sit pulchrum: quia tamen regulares quidam & claustrales scientiam & legem Domini animas convertentem & sapientiam dantem parvulis, quam super aurum & topazion amare debuerant, respuentes, abeunt post vestigia gregum, & illicitè se convertunt ad pedissequas amplectendas, quæ plausum desiderant populorum.*]

a *C.* 6. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. p.* 27. *c.* 4. b *Conc. Tolet. II. cap.* 6. c *Inhibemus etiam.* d *Lundon.* e *C.* 5. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. p.* 27. *cap.* 5. f *cap.* 7. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lat. p.* 27. *c.* 7. g *regularem.* h *& si tibi, &c.* i *confusi.* k *Esful.* l *cap.* 5. *eod. tit. in* 1. *comp.*

a *Scil. Lat. c.* 18. *& c.* 2. *eod. tit. in* 1. *compil.* b *al. raptariis. al. Rotariis, ut observat Hostiensis. sed. in omnibus Vaticanis, ut est impressum.* c *Vid. Conc. Lat. sub Alex. III. c.* 20. *& Concil. Trid. sess.* 25. *de refor. c.* 19. d *Reliqua fragmenta hujus capitis habes infr. tit. de Magistris & tit. de privil.* e *Hæc duo verba*, de claustris, *desunt in omnibus antiquis, & manuscr. Vatican.* f Hæc, pro hoc, *in multis Vaticanis.* g *hæc duo verba*, & mandamus, *desunt in omnibus antiquis codicibus.*

FINIS LIBRI TERTII.

DECRETALIUM EPISTOLARUM GREGORII LIBER QUARTUS.

TITULUS I.

DE SPONSALIBUS ET MATRIMONIIS.

CAP. I.

Matrimonium solo consensu contrahitur, nec invalidatur, si consuetudo patria non servetur.

Ex Concilio Triburiensi. *a*

DE Francia quidam nobilem *b* mulierem de Saxonia, lege Saxonum duxit in uxorem: verùm quia non eisdem utuntur legibus Saxones & Francigenæ, causatus est, quòd eam non suâ, id est, Francorum lege desponsaverat, (vel acceperat, vel donaverat:) dimissâque illâ, aliam superduxit. Diffinivit super hoc sancta Synodus, ut ille transgressor Evangelicæ legis subjiciatur pœnitentiæ, & a secunda conjuge separetur, & ad priorem redire cogatur.

CAP. II.

Sponsalia de futuro dissolvuntur, si sponsi se dissolvunt, etiamsi fuerint jurata.

Innocentius III. *Exon. Episcopo.* (*an.* 1212.)

I. PRæ̀tereà *d* hi, qui de matrimonio contrahendo purè & sine omni conditione fidem dederunt, commonendi sunt, & modis omnibus inducendi, ut præstitam fidem observent. Si autem se adinvicem admittere noluerint: ne fortè deterius inde contingat, ut talem scilicet ducat, quam odio habet *e*: videtur, quòd ad instar eorum, qui societatem interpositione fidei contrahunt, & posteà eandem sibi remittunt, hoc possit in patientia tolerari.

CAP. III.

Si major septennio duxit in uxorem minorem septennio, & eam traduxit ad domum, oritur ex tali contractu publicæ honestatis justitia. h. d. inhærendo literæ. Panorm.

Eugenius Papa. (*an. 656.*)

JUvenis *f*, qui puellam nondum septennem duxit, quamvis ætas repugnaret, ex humana tamen fragilitate forsan tentavit, quod complere non potuit. Quia igitur in his, quæ dubia sunt, quod certius existimamus, tenere debemus: tum propter honestatem Ecclesiæ, quia ipsa conjunx ipsius fuisse dicitur, tum propter prædictam dubitationem: mandamus *g*, quatenus consobrinam ipsius puellæ, quam postmodum duxit, dividas ab eodem.

CAP. IV.

Ex sponsalibus contractis cum consanguinea, oritur publicæ honestatis justitia.

Alexander III. *Papien. Episcopo.* (*an.* 1172.)

AD audientiam *a* nostri Apostolatûs pervenit, quòd cùm H. Papiensis civis filiam suam cuidam filiorum L. dare vellet uxorem: juravit, quòd si ille eam habere casu aliquo interveniente non posset, alteri filio, quem de alia uxore genuerat, eandem matrimonio copularet. Contractis autem à filio priore sponsalibus, quidam consanguinitatem inter eos esse juramentis interpositis firmaverunt. Ideoque præfatus H. eandem dare alteri filio nititur, ut juravit. Sed quoniam scriptum est, quod sponsam fratris frater habere non potest: mandamus, quatenus eum suum implere propositum non permittas, sed ut pœnitentiam agat de illicito juramento, monitione præmissâ, Ecclesiasticâ districtione compellas.

CAP. V.

Si sponsus de futuro ante copulam ad remota se transfert, sponsa liberè cum alio contrahit: si tamen per eam stetit, quò minus matrimonium perficeretur, sibi pœnitentia imponitur.

Idem *Panormitano Archiepiscopo.* (*an.* 1180.)

DE illis autem *a*, qui præstito juramento promittunt, se aliquas mulieres ducturos, & posteà eis incognitis dimittunt terram, se ad partes alias transferentes: Hoc tibi volumus innotescere, quòd liberum erit mulieribus ipsis (si non amplius in facto est processum) ad alia se vota transferre, receptâ tamen de perjurio pœnitentiâ, si per eas steterit, quò minùs fuerit matrimonium consummatum.

CAP. VI.

Non omnis violentia impedit contractum matrimonii. h. d. quoad titulum.

Idem *Paduano Episcopo.* (*an.* 1180.)

DE muliere *b*, quæ est invita tradita viro & detenta: cùm inter vim & vim sit differentia, & utrùm posteà consensus intercesserit, certum nobis nihil posteà expressisti, nihil certum inde tibi possumus respondere.

CAP. VII.

Si aliqui apti ad matrimonium, contrahunt per verba obscura, communem verborum intellectum sequi tenentur.

Idem *Cantuarien. Archiepiscopo.* (*an.* 1180.)

I. EX literis *c*: [*& infrà. α*] De hoc autem, quod consuluisti, quid debeat observari, quando inter aliquos sponsalia contrahuntur, nec intelligit alter, quod alter proponit: Respondemus, quòd inspiciendum est Judici, si matrimonium contracturi, ad id faciendum sint idonei scientiâ & ætate: quo cognito, si alter non intellexerit, quod alter proposuit, ad communem verbi

a *Cap.* 39. *refert Burch. l.* 9. *Decret.* 76. *Ivo p.* 8. *c.* 213. b *C.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp.* c *Exonien.* d *c.* 11. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p.* 6. *c.* 33. e *habeat.* f *c.* 18. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. p.* 12. *c.* 8. g *Mandamus ut, absque voce quatenus.*

a *C.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp.* b *c.* 4. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. p.* 6. *c.* 12. c *c.* 5. *eod. tit. in* 1. *comp. & post. Conc. Lat. p.* 6. *c.* 19. d *c.* 6. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Concil. Lat. p.* 41. *c.* 3. *Vide Alex. cons.* 152. *in* 5. *volum.*

intelligentiam recurratur *a*, & cogatur uterque verba prolata in eo sensu retinere, quem solent recte intelligentibus generare.

[*a* *Quas super causa matrimonii cujusdam juvenis R. nomine & M. filia Gileberti, de sancto Leodigario transmisisti, tua solicitudo nobis innotuit, quod in ipsius negotii examine servasti. Quia verò absentibus partibus veritatem nequivimus plenariè cognoscere, nec causam ipsam ad te remittere, à quo pars altera mulieris ad audientiam nostram noscitur appellasse, eam ven. fr. n. Vvint. Herford. & Baton. Episcopis duximus committendam. Ideoq. f. t. per a. s. m. q. partes adire eorum præsentiam, cùm ab eis fuerint convocata, & quod ipsi judicaverint, inviolabiliter observare, contradictione & appellatione rem. compellas.*]

CAP. VIII.

Inter sponsam & consanguineos sponsi oritur impedimentum publicæ honestatis, impediens & dirimens matrimonium inter eos contrahendum.

Idem *Virgilien. Episcopo.* (*an.* 1170.)

SPonsam *b* alterius (maximè si est nubili ætati proxima) nullus consanguineorum aliquo modo sibi potest matrimonio copulare.

CAP. IX.

Si vir & mulier invicem promittunt, quòd ab eo tempore se pro conjugibus habebunt, contractum est matrimonium de præsenti. h. d. & est casus notabilis.

Idem *Abbatibus sancti Eadmundi c & Demer.* (*an.* 1170. *Romæ.*)

EX parte *e* C. *f* mulieris nobis intimatum est, quòd Andreas juramentum præstitit, quòd eam ab eo *g* tempore pro conjuge teneret, & ei sicut uxori suæ fidem servaret. Ipsa quoque eidem Andreæ juravit, se illum pro marito habituram, & fidem ei tanquam viro proprio servaturam: quo facto prænominatus A. reliquit eandem. Quia igitur nemini licet uxorem suam sine manifesta causa fornicationis dimittere, & nunc eam sibi reconciliare debet, aut ipsâ vivente contin re: mandamus, quatenus eundem, ut superinductâ dimisâ ad uxorem suam redeat, & eam maritali affectione pertractet, monitione præmissâ per Eccles. cens. cogatis.

CAP. X.

Qui juravit cum aliqua contrahere, si non subest impedimentum, per censuram Ecclesiasticam contrahere compellitur.

Idem *Pictavien. Episcopo.* h (*an.* 1180.)

II. EX literis *i* Silvani Episcopi accepimus quòd cùm duo Nobiles viri sui Episcopatûs G. *k* scilicet de Monstra. & B. filios & filias impubescentes haberent, inter se convenerunt, quòd eos adinvicèm matrimoniis copularent, & hoc tam patres, quàm filii sub juramento se promisêre facturos: inter quos siquidem G. filiam alterius consentiente patre, se semel & iterum juravit ducere in uxorem: quo volente ad alia vota migrare, eum Episcopus compellere voluit, ut quod juraverat adimpleret: [*& infra. a*] Quia igitur prædicto G. periculosum est contra suum juramentum venire: Frat. t. mandamus, quatenus si hoc tibi constiterit, eum moneas: & si non acquieverit monitis, Eccles. cens. compellas, ut ipsam (nisi rationabilis causa obstiterit) in uxorem recipiat, & maritali affectione pertractet.

[*a* *Ipse ad nostram audientiam appellavit, & alterâ parte ad nos nuncium suum destinante, ipse non venit, nec responsalem aliquem prose transmisit.*]

CAP. XI.

Per censuram Ecclesiasticam compellitur pater compellitur restituere filio ejus uxorem, quam injuste detinuit, vel detinet.

Idem *Archiepiscopo, Episcopis, & aliis Prælatis per Angliam constitutis.* (*an.* 1170.)

NOn est *a* vobis (sicut . rbitr n ur) incognitum, qualiter Rex Anglorum pro discordia, quæ inter ipsum & filios suos est suborta *b*, uxores eorum detineat: [*& infra.*] Nos itaque attendentes justum & honestum esse, ut viri suas petant uxores: mandamus, quatenus eundem Regem ad eas restituendas sollicitè moneatis: & si juxta commonitionem vestram filiis suis uxores su s intra certum terminum non restituerit, extunc in quacunque parte provinciarum vestrarum detinentur vel transferuntur, donec ibi fuerint, nulla divina officia (præter baptismum *c* parvulorum, & pœnitenti s morientium) celebretis, vel permittatis aliquatenus celebrari.

CAP. XII.

Dictum unius asserentis impedimentum, impedit matrimonium contrahendum, non juratum.

Idem *Episcopo sanctæ Agathæ.* (*an.* 1180.)

II. PRæterea de muliere *d*, quæ à viro impetitur, cujus consanguineus cum ea se deliquisse proponit, sed hoc publicè confiteri recusat propter metum & potentiam mulieris: Taliter respondemus, ut matrimonium ipsum fieri (nisi juramentum intervenisset) districtè prohibeas, ne deterius inde contingat]

CAP. XIII.

Si mulier invita cum aliquo contrahat, nec in eum posteà consentiat, tenet matrimonium, si alteri postea nubit. Ita communiter summatur. Et secundum hunc intellectum esset hic casus apertus, quod matrimonium metu contractum esset ipso jure nullum, hoc tamen clarè non col igitur ex litera.

Idem *Procuratori & Canonicis Soran.* (*an.* 1170.)

VEniens *e* ad Apost. sed. Mariota supplici insinuatione monstravit, quòd quendam adolescentem adamavit in tantum, quòd uterque *f* de matrimonio contrahendo, sub trium personarum testimonio præstiterit *g* juramentum: quod parentes mulieris ipsius ignorantes, eam invitam & reclamantem in uxorem alii tradiderunt: quem ita exhorruit, quòd se ab eo nullo modo cognosci permisit. Cumque publicè fateretur, quòd à priori viro cognita esset, atque jurata, Episcopus Soran. cognito, quòd proximæ inter eos esset linea consanguinitatis, ipsos ab invicem separavit. Cæterùm cùm causa ipsa tractaretur, & viro, cui tradita fuerat à parentibus, consentire nollet, ipse aliam in uxorem traduxit, & illa cuidam T. nomine, publicè in conspectu Ecclesiæ nupsit. Tandem cùm *h* de illo filium genuisset pater ipsius T. opposuit, quòd filium suum non potuit in virum habere, eò quòd alii *i*, qui defunctus est, priùs d. sponsata fuisset: [*& infra. a*]

Mandamus, quatenus si inveneritis, quòd prædicta mulier à priori viro judicio Ecclesiæ fuerit separata, & . b eodem T. sine contradictione Eccl. siæ in uxorem traducta, & ille, cui à parentibus fuit *k* copulata, de præsenti vita decessit, prædictum T. monitione præmissâ compellatis, ut præfatam Mariotam recipiat, & studeat maritali affectione tractare: alioquin eum, & superinductam, & patrem ejus *l* (si huic rei *m* restiterint) excommunicationi subdatis.

[*a* *Quòd cùm assertioni ejus fidem, sicut non debuimus, non adhibuimus, nec potuimus sub silentio præterire, eam ad vos duximus remittendam, vobis per Apost. sed. mandantes.*]

CAP. XIV.

Si timetur inferri violentia puellæ, de cujus matrimonio agitur, debet Judex sibi providere locum tutum & honestum, donec causa terminetur. h. d. Et est textus multùm allegabilis.

a *Concordat l. 1. abeo. & ibi Bart. ff. de supel. leg.* b *C. 7. eod. tit. in 1. compil.* c *Cadmundi & de Meseia.* d *al. Remesia.* e *C. 8. eod. tit. in 1. compil.* f *E.* g *In C. Barb. ita: ab eo tempore in antea.* h *Pictavens.* i *C. 9. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. p. 1. c. 20.* k *W.*

a *C. 13. eod. tit. in 1. comp.* b *al. est exorta.* c *baptisma.* d *C. 16. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. p. 50. c. 50.* e *C. 17. eod. tit. in 1. comp.* f *quod ut, &c.* g *præstitit.* h *Sanè cùm de illo, &c.* i *ab alio.* k *fuerat.* l *ipsius.* m *restiterit.*

Idem

Idem *Papiensi Episcopo.* (*an.* 1170.)

CUm locum *a* non habeat consensus, ubi metus vel coactio intervenit, necesse est, ut ibi assensus cujusque requiritur, coactionis materia repellatur. Matrimonium autem solo consensu contrahitur: & ubi de ipso quæritur, plenâ debet securitate ille gaudere, cujus est animus indagandus, ne per timorem dicat sibi placere, quod odit, & sequatur exitus, qui de invitis solet nuptiis provenire. Quocirca mandamus, quatenus puellam, de cujus matrimonio quæstio ventilatur, in domo, in qua nihil eam timere oporteat, facias honestè teneri, donec prædicta causa terminata fuerit, & *b* sententia sine contradictione cujusquam valeat executioni mandari.

CAP. XV.

Sponsalia de futuro, si secuta est copula, non solvuntur per sponsalia de præsenti: aliàs tenent sponsalia de præsenti, nisi per metum, qui potuisset cadere in constantem virum, contracta sint.

Idem.

VEniens *a* ad nos Gu. suâ nobis relatione monstravit, quòd in domo sua mulierem quandam recepit, de qua prolem habuit, & cui fidem coram pluribus præstitit, quòd eam duceret in uxorem: Interim autem cùm apud domum vicini sui pernoctaverit, ejus filia nocte illâ secum concubuit: quos pater puellæ simul in uno lecto inveniens, ipsum eam per verba de præsenti desponsare coëgit. Ideoque mandamus, quatenus si inveneris, quòd primam post fidem præstitam cognoverit, ipsum cum ea facias remanere: alioquin secundæ (nisi metu co- ctus, qui posset *d* in virum constantem cadere, eam desponsaverit) adhærere facias, ut uxori.

CAP. XVI.

Qui juravit cum aliqua contrahere, si vult religionem ingredi, debet primò contrahere, ut juramentum servetur, & ante copulam carnalem monasterium ingredi poterit.

Idem *Exoniensi Episcopo.* (*an.* 1172.)

COmmissum *e*: [*& infrà.*] Significavit nobis Fratern. tua, quod quidam cuidam mulieri de contrahendo matrimonio fidem dedit, & se cum ea intra biennium per verba de præsenti contracturum, præstito juramento firmavit: nunc autem privatâ lege ductus ad frugem melioris vitæ transire suspirat: [*& infrà.*] Frat. tuæ respond. quòd tutius est ei (religione juramenti servatâ) priùs contrahere, & postea, si elegerit, ad religionem migrare: si tamen post desponsationem copula non dignoscitur intervenisse carnalis.

CAP. XVII.

Qui juravit cum aliqua contrahere, moneri potiùs debet, quàm compelli, ut contrahat. h. d. inhærendo literæ.

Lucius III. *Rapalen.* f *Episcopo.* (*an.* 1181.)

REquisivit *g* à nobis tua Fratern. quâ censurâ mulier compelli debeat, quæ jurisjurandi religione neglectâ nubere renuit, cui se nupturam interposito juramento firmavit: [*& infrà.* α] Ad quod b. r. quòd cùm libera debeant esse matrimonia, monenda est potius, quàm cogenda, cùm coactiones difficiles soleant exitus frequenter habere.

[α *Quæsivisti etiam, utrùm ea, cujus vir matris thorum polluit, ad alia vota, cùm mater fieri desideret, viro possit vivente transire.*]

CAP. XVIII.

Litis pendentia super matrimonio non impedit secundum matrimonium contrahi, si primum erat nullum.

Urbanus III. (*an.* 1186.)

CUm in *a* Apostolica: [*& infrà.* α] Intelleximus, quòd cùm inter villicum de Arveia & uxorem ejus, matrimonii quæstio tractaretur *b*, ante publicationem testium villicus reversus ad propria, publicè inter se & uxorem suam proposuit sententiam divortii, judicio Eccl. sibi promulgatam: & sic falsitate suggestâ, quandam aliam facti nescia *c* sibi copulare præsumpsit. Postmodum verò super prioris matrimonii quæstione literis impetratis, delegati Judices sententiam divortii protulerunt. Verùm quia villicum & mulierem, quam superinduxit, pendente lite prioris uxoris invicem asseris consensisse: Consult. t. t. r. quòd impositâ viro pœnitentiâ competenti, & intra pœnitentiæ tempus carnali commercio interdicto, postmodum in maritali copula poterunt remanere.

[α *Cui licèt immeriti præsidemus, magisterium resideat totius Ecclesiasticæ disciplinæ, dignum est & consonum rationi, ut quoties circa negotia Ecclesiastica aliquid dubietatis emergit, ad ipsius deliberationis arbitrium recurratur.*]

CAP. XIX.

Uxor non certificata de morte viri contrahere non potest, quamvis ignoret, quid sit de marito, qui longo tempore abfuit.

Clemens III. *Cæsaraugustiensi Episcopo.* d (*an.* 1188.)

IN præsentia *e* nostra quæsivisti, quid agendum sit de mulieribus, quæ viros suos causâ captivitatis, vel peregrinationis absentes, ultra septennium præstolatæ fuerint *f* nec certificari possunt de vita vel de morte ipsorum, licet super hoc solicitudinem adhibuerint diligentem: & pro juvenili ætate, seu fragilitate carnis, nequeunt continere, petentes aliis matrimonio copulari. Consult. ergo t. t. respond. quòd quantocunque annorum numero ita remaneant, viventibus viris suis, non possunt ad aliorum consortium canonicè convolare: nec auctoritate Ecclesiæ permittas contrahere, donec certum nuncium recipiant de morte virorum.

CAP. XX.

Contractus matrimonii cum peccatrice volente se corrigere, proficit ad remissionem peccatorum.

Idem.

INter opera *g* charitatis non minimum est, errantem ab erroris sui semita revocare: [*& infrà.* α] Statuimus, ut omnibus, qui publicas mulieres de lupanari extraxerint & duxerint in uxores, quod agunt, in remissionem proficiat peccatorum.

[α *Ac præsertim mulieres voluptuosè viventes, & admittentes indifferenter quoslibet ad commercium carnis, ut castè vivant, ad legitimum thori consortium invitare. Hoc igitur attendentes, auctoritate Apostolicâ.*]

CAP. XXI.

Matrimonium per vim contractum, cohabitatione spontaneâ convalescit. h. d. & quotidiè allegatur.

Idem.

AD id *h*, quod per tuas literas intimâsti de quadam parochiana tua, quam suus vitricus cuidam Teuthonico matrimonialiter copulavit: Taliter r. quòd quamvis undecim annos habens, ab initio invita fuisset ei tradita & renitens: tamen quia postmodum per annum & dimidium sibi cohabitans, consensisse videtur, ad ipsum est cogenda redire: nec de cætero recipiendi sunt testes, si quos memorata mulier ad probandum, quod non consenserit in eundem, nominaverit pro.

---

a *C.* 19. *eod. tit. in* 1. *comp.* b *al. ita: ut sententia.* c *C.* 2. *eod. tit. in* 2. *comp. vid. citatos cap. præcedenti.* d *possit.* e *C.* 4. *eod. tit. in* 2. *comp. Magister sent.* 4. *dist.* 27. §. *hoc autem conjugatis. & ibi Sot. q.* 1. *art.* 4. f *Rapucens. al. Rabulen. al. Abulens.* g *C.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp.*

a *C.* 20. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. p.* 6. *c.* 21. b *verteretur.* c *nesciam.* d *Cæsaraugustano.* e *C.* 3. *eod. tit. in* 2. *comp.* f *fuerunt.* g *C* 5. *eod. tit. in* 2. *comp. Ant. Gomez.* 3. *var. resol. c.* 13. *Jul. Clarus in pract. crim.* §. *fin. q.* 98. *& Covarr. in ep.* 4. *Decr. p.* 2. *c.* 8. §. 11. h *Cap.* 7. *eod. tit. in* 1. *comp. vid. Oldrad. consil.* 36.

ducendos, cùm mora tanti temporis hujusmodi probationem excludit *a*: Mandamus igitur, ut propter hoc non omittas, quò minùs utrumque compellas ad alterum maritali affectione tractandum, nisi fortè vellent ad religionem pariter convolare, pœnitentiâ eis injunctâ pro eo, quòd ad alienos & illicitos concubitus uterque transivit.

CAP. XXII.

Sponsalia de futuro, etiam jurata, solvuntur per secunda sponsalia de præsenti, non autem per secunda de futuro.

Innocentius III. *Fernatin.* b *Episcopo.*

(*an.* 1210.)

SIcut *c* ex literis tuæ Frater. accepimus, cùm Lau. parochianus tuus P. mulierem se ducturum in conjugem, in manus patris ejusdem P. jurantis, quòd eam sibi traderet in uxorem, proprio firmaverit juramento, nec per virum steterit, sed per mulierem potiùs, quò minùs inter eos matrimonialis solennitas sit secuta, quatuor postmodum, vel quinque annis elapsis, idem L. E. mulierem per verba de præsenti (ut ejus consanguinei asserunt) desponsavit: [*& infrà. a*] Postulationi tuæ taliter respondemus, quòd si tibi constiterit, quòd idem L. P. per verba de futuro, E. verò desponsaverit per verba de præsenti: impositâ ei pœnitentia competenti, quia primam fidem irritam fecit (nisi forsan in juramento suo certum terminum, intra quem dictam P. duceret in uxorem, præfixit, nec per eum stetit, quin ad statutum terminum matrimonium consummaverit) matrimonium secundo loco contractum legitimum judices, & ad illud servandum compellas eundem. Quòd si fortè per verba de futuro sponsalia cum utraque contraxit, juramentum primum, sicut licitè factum est, ipsum servare compellas, de secundo ei pœnitentiam injuncturus. Quòd si de his non constat ad plenum, tamdiu adhuc cognoscas de causa, donec super his sufficienter *d* instruaris.

[*a Propter quod frater prædictæ P. suam deposuit in præsentia tua quæstionem. Quia verò quid super his agendum sit, nostris postulas responso edoceri.*]

CAP. XXIII.

Mutus & surdus, & omnes qui non prohibentur, matrimonium contrahere possunt.

Idem *Arelatensi Episcopo.* (*an.* 1210.)

CUm apud sedem *e* Apostolicam: [*& infrà. a*] Sanè consuluisti nos, utrum mutus & surdus alicui possint matrimonialiter copulari. Ad quod taliter respondemus, quod cùm prohibitorium sit edictum de matrimonio contrahendo, ut quicunque non prohibetur, per consequentiam admittatur, & sufficiat ad matrimonium solus consensus illorum, de quorum, quarumque conjunctionibus agitur: Videtur, quòd si talis velit contrahere, sibi non possit, vel debeat denegari: Cùm quod verbis non potest, signis valeat declarare.

[*a Cui licet immeriti præsidemus, totius Ecclesiasticæ disciplinæ resideat magistratus, dignum & consonum est rationi, ut quoties circa negotia varia & diversa quodcunque dubitationis emerserit, ad ipsius judicium recurratur. Quæ disponente Domino inter omnes Ecclesias obtinere meruit principatum.*]

CAP. XXIV.

Furiosus matrimonium contrahere non potest.

Idem *Vercel. Episcopo.* (*an.* 1212.)

DIlectus *f* filius R. proposuit *g*, quòd filiam suam cuidam matrimonialiter copulavit: [*& j. a*] Cùm autem eadem mulier cum ipso viro, qui continuo furore laborat, morari non possit, & propter *a* alienationem furoris legitimus non potuerit intervenire consensus: mandamus, quatenus si rem noveris ita esse, præfatas personas cures invicem separare.

[*a Ignorans quòd ipse esset furiosus. Unde humiliter supplicavit à nobis, ut tam eidem, quàm ipsius filiæ consulere dignaremur.*]

CAP. XXV.

Solo consensu legitimo contrahitur matrimonium, sed verba requiruntur, quoad probationem: & intellige, vel alia signa æquipollentia. h. d. secundùm intellectum, quem tenet Panormitanus.

Idem *Brixien. Episcopo.* (*an.* 1212.)

TUæ *b* fraternitati: [*& infrà.*] Postulâsti, utrùm ex solis verbis, & ex quibus matrimonium contrahatur. Nos igitur inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd matrimonium in veritate contrahitur per legitimum viri & mulieris consensum: sed necessaria sunt, quantùm ad Ecclesiam, verba consensum exprimentia de præsenti. Nam surdi *c* & muti possunt contrahere matrimonium per consensum mutuum sine verbis: & pueri ante annos legitimos per verba sola non contrahunt, cùm intelligantur minimè consentire.

CAP. XXVI.

Si alter contrahentium utitur verbis dubiis, animo decipiendi mulierem, & eam postmodùm cognoscit carnaliter, judicatur pro matrimonio in foro judiciali: secus in pœnitentiali. h. d. secundùm verum & communem intellectum.

Idem. (*an.* 1213. *Romæ.*)

TUa *d* nos duxit Fraternitas consulendos: [*& infrà.*] Consequenter quæsivisti, cùm quandam mulierem quidam aliter inducere nequivisset, ut sibi commisceretur carnaliter, nisi desponsâsset eandem: nullâ solennitate adhibitâ, vel alicujus præsentiâ, dixit illi, Te Joannes desponsat: cùm ipse Joannes non vocaretur, sed finxit se vocari Joannem: non credens esse conjugium, eò quòd ipse non vocaretur hoc nomine, nec haberet propositum contrahendi, sed copulam tantùm exequendi carnalem: utrùm inter prædictos sit matrimonium celebratum, cùm mulier consenserit in eundem, & ille dissenserit *e* & dissentiat, nec aliud quicquam *f* egerit, quàm superiùs est expressum, nisi quòd cognovit eandem? super quo tibi respondemus, quòd cùm præfatus vir prædictam desponsaverit mulierem in propria persona, & sub nomine alieno, quo tunc se vocari finxit, & inter eos sit carnalis copula subsecuta: videtur fortè pro conjugio præsumendum, nisi tu nobis expresse scripsisses, quòd ille nec proposuit, nec consensit illam ducere in uxorem: quod qualiter tibi constiterit, non videmus. Nos autem, quid juris sit rescribentes, dicimus, quòd si res ita se habet, videlicet, quòd ille eam non proposuit ducere in uxorem, nec unquam consensit in prædictam personam, non debet ex illo facto conjugium judicari, cùm in eo nec substantia conjugalis contractûs, nec forma contrahendi conjugium valeat inveniri: quoniam ex altera parte dolus solummodo affuit, & defuit omnino consensus, sine quo cætera nequeunt fœdus perficere conjugale.

CAP. XXVII.

Ad denunciationem unius honesti viri, qui defert consanguinitatem, & de fama vel scandalo docet, impeditur matrimonium contrahendum.

Idem *Episcopo Beluacen.* (*an.* 1213.)

CUm in *g* tua diœcesi: [*& infrà.*] Sanè quia contingit interdum, quòd aliquibus volentibus matrimonium contrahere, bannis (ut tuis verbis utamur) in Ecclesiis

a *Excludat.* b *Fernatinati. al. Ferrariensi.* c *c.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp.* d *sufficientius.* e *C.* 3. *eod. tit. in* 3. *comp. & de materia, videlicet quod matrimonium contrahitur per nutus & signa internos consensus exprimentia: Vid. Thom.* 4. *sent. dist.* 27. *& ibi Sotum q.* 1. *art.* 3. f *c.* 4 *eod. tit. in* 3. *compil.* g *proposuit coram nobis.*

a *Forte legendum, & propter alienationem mentis: sed nullus ex antiquis Codicibus adstipulatur.* b *c.* 5. *eod. tit. in* 3. *compil.* c *dictio,* surdi, *deest in omnibus Codicibus.* d *c.* 1. *eod. tit. in* 4. *compilat.* e *In C. Bar. & ille dissenserit in eandem.* f *Al. aliquid.* g *c.* 2. *eod. tit. in* 4. *comp.*

elesiis editis, ac nullo contradictore publicè comparente, licèt fama privatum impedimentum deferat parentelæ, cùm ex parte contrahentium juramenta majorum de sua propinquitate ut suspicionis tollatur materia offeruntur *a*: quid tibi sit faciendum in casibus hujusmodi, quæsivisti. Ad quod taliter respond. quòd si persona gravis, cui fides sit adhibenda, tibi denunciet, quòd hi, qui sunt matrimonio copulandi, se propinquitate contingant, & de fama vel scandalo doceat, aut etiam per teipsum possis certificari de plano: non solum debes juramenta parentum spontè oblata non recipere, verùm etiam eos, qui sic contrahere nituntur, si moniti induci nequiverint, compellere, ut à tali contractu desistant, vel contra famam hujusmodi secundùm tuæ discretionis arbitrium juramenta exhibeant propinquorum. Alioquin si persona denuncians non extiterit talis, ut diximus, & de fama, *b* vel de scandalo non poterit edocere, ad desistendum monere poteris, non compellere, contrahentes.

CAP. XXVIII.

Mulieri, quæ negat se in matrimonium consensisse, non creditur, marito probante contrarium: secùs si probat se consensisse per metum, qui potest cadere in constantem virum.

Honorius III. *Episcopo Berguen.* c (*an.* 1225.)

Consultationi *d* tuæ breviter respondemus, quòd mulieres, quæ veniunt ad valvas Ecclesiæ benedicendæ cum sponsis, & ibi reclamantes affirmant se nunquam in eorum matrimonium consensisse, audire (sponsis legitimè probantibus contrarium) non oportet: cùm legitimis & idoneis testibus non debeat illarum simplex assertio prævalere. Sanè illis, quæ benedictione acceptâ mox à sponsis aufugiunt, ante carnis copulam subsecutam, asserentes se nunquam in illos veraciter consensisse, sed metu illato compulsas, verba protulisse consensûs, licèt animo dissentirent: non statim est audientia deneganda, sed de illato metu est cum diligentia inquirendum: & si talis metus inveniatur illatus, qui potuit cadere in constantem *e* virum, erunt non immeritò audiendæ.

CAP. XXIX.

In matrimoniis & sponsalibus debet esse libertas, unde in eis promissio pœnæ non obligat.

Gregorius IX. (*an.* 1235.)

Gemma *f* mulier nobis exposuit, quòd cùm T. filia ejus cum C. contraxit *g* matrimonium, B. de Alferio eâ occasione, quòd inter P. filium suum, & prædictam puellam intra septennium constitutos, sponsalia contracta fuerunt, pœnam solvendam à parte, quæ contraveniret, in stipulatione appositam, ab ipsa nititur extorquere. Cùm itaque libera matrimonia esse debeant, & ideo talis stipulatio propter pœnæ interpositionem sit meritò improbanda: mandamus, quatenus si est ita, eundem B. ut ab extorsione prædictæ pœnæ desistat, Ecclesiasticâ censurâ compellas.

CAP. XXX.

Sponsalia de futuro transeunt in matrimonium per carnalem copulam subsecutam, sed non per nisum carnalis copulæ tantum. h. d. cum c. fin. intrà eodem.

Idem *Episcopo Cenomanen.* (*an.* 1236.)

Is, *h* qui fidem dedit M. mulieri super matrimonio contrahendo, carnali copulâ subsecutâ, etsi in facie Ecclesiæ ducat aliam & cognoscat, ad primam redire tenetur: quia licèt præsumptum primum matrimonium videatur, contra præsumptionem tamen hujusmodi non est probatio admittenda. Ex quo sequitur, quòd nec verum, nec aliquod censetur matrimonium, quod de facto est postmodum subsecutum.

CAP. XXXI.

Sponsalia de præsenti non solvuntur per sequens matrimonium, etiam carnali copulâ consummatum. Sed sponsalia de futuro etiam jurata solvuntur per sequentia de præsenti.

Idem. (*an.* 1236.)

Si inter *a* virum & mulierem legitimus consensus interveniat de præsenti, ita quòd unus alterum mutuo consensu verbis consuetis expresso recipiat, utroque dicente: Ego te in meam accipio, & ego te accipio in meum: vel alia verba consensum exprimentia de præsenti, sive sit juramentum interpositum, sive non, non licet alteri ad alia vota transire: quòd si fecerit, secundum matrimonium de facto contractum (etiamsi sit carnalis copula subsecuta) separari debet, & primum in sua firmitate manere. Verùm si inter ipsos accessit *b* tantummodo promissio de futuro, utroque dicente alteri: Ego te recipiam in meam, & ego te in meum, sive verba similia: si alius mulierem illam per verba de præsenti desponsaverit, etiamsi inter ipsam & primum juramentum intervenerit, sicut diximus, de futuro, hujusmodi desponsationis intuitu secundum matrimonium non potuit separari, sed eis est de violatione fidei pœnitentia injungenda.

CAP. XXXII.

Nisus ad copulam non facit sponsalia de futuro transire in matrimonium.

Idem. (*an.* 1236.)

Adolescens, *e* qui desponsatam sibi per verba de futuro, licèt sæpè nisus fuerit, carnaliter non cognoscens, cùm alia postmodum de verba de præsenti contraxit: non primam, cum qua nec fuit verum matrimonium ex forma contractus: nec præsumptum, cùm conatus non habuisset effectum: sed secundam debet habere uxorem.

TITULUS II.

DE DESPONSATIONE IMPUBERUM.

CAP. I.

Pater pro filio impubere sponsalia contrahit, pro pubere verò non, nisi consentiat.

Honorius *Eusebio Episcopo.* (*an.* 520. *Romæ.*)

Tua nos *d* requisivit Fraternitas de filio adulto, quem pater matrimonium vult contrahere, si sine voluntate adulti filii facere potest. Ad quod dicimus, si aliquo modo non consentit filius, fieri non posse: Potest autem filium nondum adultum (voluntas cujus discerni non potest) pater cui vult matrimonio tradere. Et postquam filius pervenerit ad perfectam ætatem, omnino debet hoc adimplere.

CAP. II.

Impuberes ambo vel alter, nisi pro bono pacis, conjungi non debent.

Nicolaus Papa. (*an.* 862. *Romæ.*)

Ubi non est consensus: [& *infrà.* α] Districtiùs inhibemus, ne aliqui, quorum uterque vel alter ad ætatem legibus vel canonibus determinatam non pervenerit

---

a *Offerantur.* b *aut de fama, &c.* c *Besguenens. alit. Besguens. alit. Belguecens. al. Bisgueon. al. Bononiens.* d *Vid. Jul. Clarum in Pract. crim.* §. *fin. q.* 6. *unde intelliges, qua ad hunc locum spectant.* e *Quis dicatur talis metus, vide l. qui in aliena.* §. *fin. ff. de acquir. hæred.* f *Vid. Conc. Trident. sess.* 24. *de reform. matr. c.* 9. & *Covarr. in Epit.* 4. *Decr. p.* 2. *c.* 3. §. 1. g *contraxerit.* h *Præter Henr. Borch. & Præpositum, vid. Covarr. in Epit.* 4. *Decret. part.* 1. *cap.* 4. §. 1.

a *Vide Sot.* 4. *sent. dist.* 27. *q.* 2. *art.* 5. *Sylvestrum in summa, verbo sponsalia, q.* 10. & *Covarr. in epit.* 4. *Decr p* 1. b *accesserit.* c *Præter Doctores vide Geminianum & Franc. um in c.* 1. §. *idem. desp. imp. l.* 6. *Sylvest. in summa, verbo matrimonium,* 2. *quæst.* 16. & *Alciat. tract. de præsumpt. reg.* 3. *præs.* 38. d *C.* 2. *eod. tit. in* 1. *comp.* e *c.* 4. *eod. tit. in* 1. *comp.*

conjungantur: Nisi fortè aliquâ urgentissimâ necessitate interveniente, utpote pro bono pacis, talis conjunctio toleretur.

CAP. III.

Puberes sunt, quoad matrimonium, qui ex habitu corporis concipere & generare possunt.

Isidorus. (*an.* 630. *in Boetica.*)

PUberes à pube sunt vocati, id est, à pudentia *a* corporis nuncupati: quia hæc loca primò lanuginem ducunt. Quidam tamen ex annis pubertatem æstimant: id est, eum esse puberem, qui XIV. annos implevit, quamvis tardissimè pubescat. Certum autem est, eum puberem esse, qui ex habitu corporis pubertatem ostendit, & generare jam potest. Et puerperæ sunt, quæ in annis puerilibus pariunt.

CAP. IV.

Ex sponsalibus contractis cum minore septennio, non oritur impedimentum publicæ honestatis: secus si cum majore vel minore consentiente post septennium: & affinitas sequens dissolvit sponsalia præcedentia de futuro.

Alexand. III. *Herford. Episcopo.* (*an.* 1180.)

LIteras *b* tuæ Fraternitatis accepimus, ex quarum tenore perpendimus, quòd cùm quidam esset perfectæ ætatis, quandam puellam in cunabulis, desponsavit: procedente verò tempore matrem puellæ cognovit, & eam in uxorem accepit: [*& infrà.* α] Consult. t. t. r. quòd si præfatus vir matrem puellæ, antequam septimum annum complêsset, in uxorem accepit, matrimonium non dissolvas: cùm desponsationes hujusmodi nullæ sint, quæ in cunabulis fiunt. *c* Verùm si postquam puella septimum annum complevit, prædictus vir matrem ejus accepit uxorem, cùm sponsalia extunc placere consueverint, inter eos sententiam divortii non differas promulgare, nec ipsum filiam, seu matrem habere permittas.

[α *Unde quia dubitas, an hujusmodi matrimonium stare debeat, a nobis exinde consilium postulâsti. Super quo*]

CAP. V.

Sponsalia nulla ex defectu consensûs, non creant publicæ honestatis justitiam: sponsalia verò aliqua sic, licèt legitimo modo fuerint dissoluta.

Idem *Eboracen. Archiepis.* (*an. eod.*)

ACcessit *d* ad præsentiam nostram: [*& infrà.* α] Frat. t. mandamus, quatenus si tibi constiterit, quod puella non esset septennis, quando G. *e* desponsata fuit, & postea in eum non consenserit, & quòd idem G. ab hujusmodi desponsatione per te fuerit absolutus, *f* matrimonium inter eundem Gu. & matrem puellæ celebratum præcipias inviolabiliter observari, & eorum prolem denuncies esse legitimam: quia desponsationes & matrimonia ante septem annos fieri non possunt, si consensus postea non accedit. Sanè si præfata puella ante desponsationem septimum annum compleverat, licèt prædictus vir à desponsatione ipsius puellæ ipso jure fuerit absolutus, cum ea in eum consentire noluerit: inhonestum tamen videtur, ut matrem ejus habeat, cujus filia fuit *g* sibi desponsata.

[α *Nobilis vir W. filius G. cum literis tuis, ex quarum tenore perpendimus, quòd cùm filiam cujusdam nobilis viri, cum esset minoris ætatis, desponsâsset, & postmodum ipsa assensum in hac parte præbente, antequam ad nubiles annos pervenisset, celebratum est inter eos divortium. Procedente verò tempore, defuncto patre puellæ matrem ejusdem W. in matrimonio copulavit. Quod quidem factum sustinere cùm nolles, eum solicitè monuisti, ut ipsam dimitteret: & quia monitis tuis in hac parte noluit acquiescere, ipsum excommunicationis vinculo innodâsti. Tandem acceptâ ab eo cautione, quòd nostram adiret præsentiam, & super hoc statutum nostrum firmiter observaret, eundem mandato nostro absolutum denunciâsti, & cum literis tuis ad præsentiam nostram misisti: unde præfatus W. in nostra præsentia constitutus, suam nobis assertionem proposuit, quòd puellam ipsam, dum esset infrà septimum annum, desponsavit, posteà antequàm ad annos nubiles pervenisset, noluit aliquatenus consentire, ut præfatum W. in virum acciperet, & ita cum patre suo, in cujus potestate remanserat, & cum præfato W. ad tuam præsentiam accessisset, & cùm ab ore puellæ audisses, & per eam cognovisses, & per patrem ejus, quòd præfatum W. in virum volebat, statim illum plena Synodo ab hujusmodi desponsatione publicè absolutum denunciâsti. Elapsis verò pluribus annis mortuo patre puellæ charissimus in Christo filius noster H. Anglorum Rex supradictæ puellæ matrem memorato W. tradidit in uxorem, quam idem W. ut discordia orta inter consanguineos suos & consanguineos mulieris sopiretur, accepit solenniter & desponsavit, & sine contradictione Ecclesiæ duxit, & ex ea filios procreavit, & puella fuit alteri viro copulata. Verum licèt contineatur in literis ipsis, quòd puella ipsa erat minoris ætatis, quando ipsius desponsatio facta fuit, tamen restat, utrùm puella esset proxima ætati aptæ matrimonio, an infra septem annos. Ideò*]

CAP. VI.

Si impubes desponsata, & traducta petit licentiam pubes facta alteri nubendi, non auditur, si vir jurat se eam cognovisse: nec auditur, si nondum pubes, sed proxima pubertati probetur cognita. Et ex sponsalibus contradictis cum impubere majore septennio, oritur publica honestas.

Idem *Norvicen. Episcopo.* (*an.* 1180.)

COntinebatur *a* in literis tuis, quòd cùm quædam puella intra nubiles annos cuidam in uxorem tradita fuerit, & ab ipso traducta, hæc ad nubiles annos perveniens, alii nubendi licentiam postulavit, asserens se in eundem nullatenus consensisse: [*& infrà.* α] Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd cùm in decretis habeatur expressum, quòd si vir dixerit, quòd uxorem suam cognoverit, *b* & mulier negaverit, viri standum est veritati: præfato viro, qui dicit se mulierem ipsam cognovisse, fides est adhibenda, si id firmaverit juramento. Si autem fuerit ætati proxima, ut in XI. vel circa XII. annum, & cum suo assensu desponsata, & cognita ab eodem viro, separari non debet, præsertim cùm parentes ejus ipsam fuisse ætatis legitimæ faterentur. Si verò *c* puella intra nubiles annos alicui desponsata fuerit, non licet alicui de consanguinitate ipsius, cui desponsata fuerit, eam ducere in uxorem, nec fas est eidem sponso de consanguinitate sponsæ sibi aliquam copulare.

[α *Prædictus verò vir proponit, quòd licèt eadem puella annum fortè nondum XII. attigisset, cum ei tradita fuit in uxorem, usque adeò tamen ætati proxima, quòd ipsam carnali commixtione cognovit. Inde est quòd cùm ipsa eidem viro dicit se incognitam, & tu nos consuluisti, utrùm alii possit nubere.*]

CAP. VII.

Si majores septennio contrahunt sponsalia, neuter ante pubertatem resilire potest. hoc primò. *Et ille, qui primò fit pubes, alterum expectabit.* hoc secundò. *Quòd si tempore contractûs alter erat pubes, non ille, sed alter factus pubes resilire potest.* hoc tertiò.

Idem *Bathonien. Episcopo.* d (*an.* 1180.)

a *C.* 7. *eod. tit. in* 1. *comp. præ cæteris Hostiensem.* b *C.* 5. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Later. sub Alex. III. p.* 12. *c.* 2. *& de impedimento justitiæ publicæ honestatis, vid. Conc. Trid. sess.* 24. *de reform. matr. c.* 3. *vid. suprà citatos tit. præc. c. ad audientiam. & Covarr. in epit.* 4. *decr. p.* 1. *c.* 2. c *Vide leg. quantum. ff. de spons.* d *c.* 6. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p.* 6. *c.* 7. e *al. V. al. ita: quando ab G. desponsata: al. ab V. desponsata.* f *Vide citatos c. præcedenti.* g *fuerat.*

a *C.* 8. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Later. sub Alex. III. p.* 6. *c.* 10. b *cognovit.* c *Vid. Conc. Trid. sess.* 24. *de reform. c.* 3. d *Baton. al. Barthoniens. sed ut plurimùm, Bathoniens.*

De

DE *a* illis qui intra annos aptos matrimoniis sponsalia contrahunt, sive uterque, sive alter reclamet, antequam ad annos matrimoniis aptos pervenerint, & postulent separari, non sunt ullatenùs audiendi. Si verò alteturer istorum ad annos pubertatis pervenerit, intra eosdem annos altero existente cùm sponsalia contrahuntur: si is, qui minoris ætatis est, cùm ad annos illos pervenerit, reclamaverit, nec in alterum voluerit consentire, judicio Ecclesiæ poterunt ab invicem separari. Mulier autem, quæ postquam annos nubiles attingit, ei, qui nondum ad annos aptos matrimoniis venerat, nupsit, cùm in eum semel consenserit, ampliùs non poterit dissentire, nisi ipse cui nupsit, postquam ad legitimam ætatem pervenerit, in eam suum negaverit præstare consensum. *b*

CAP. VIII.

Impuberes sponsalia contrahentes ante pubertatem separari non debent, sed post pubertatem possunt, si contradicunt sponsalibus, nisi copula carnalis intervenerit.

Idem Alex. III. *eidem.* (*an.* 1170.)

A Nobis *c* tua discretio requisivit, utrum iis, qui intra annos nubiles matrimonii nomine conjunguntur, vel eorum alteri, antequam ad annos aptos matrimonio perveniant, liceat à matrimonio tali discedere. Ad quod respondemus, quòd pro eo, quòd ante nubiles annos conjugalem consensum non habent, usque ad legitimam ætatem expectare tenentur: & tunc aut confirmetur matrimonium, aut (si simul esse noluerint) separentur, nisi carnalis *d* commixtio antè intervenerit, cùm interdum illa tempus anticipare soleat pubertatis.

CAP. IX.

Minores apti ad matrimonium ex contractu matrimonii obligantur, nisi violentia intercedat.

Idem *Genuen.* e *Archiepiscopo.* (*an.* 1180.)

DE illis *f* qui in minori ætate desponsantur: [*& infrà.* α] Respondemus, quòd si ita fuerint ætati proximi, quòd potuerint copulâ carnali conjungi, minoris ætatis intuitu separari non debent, *g* si unus in alium visus fuerit consensisse, cùm in eis ætatem supplevisse malitia videatur, sed cujuscunque sint ætatis, se possunt per illatam violentiam excusare, nisi post violentiam consensus accedat.

[α *Traduntur & conjunguntur, & processu temporis divortium postulant, minorem allegantes ætatem, aut vim sibi à parentibus factam, hoc inq. t. r.*]

CAP. X.

Contractus ante pubertatem, etiam cum nisu carnalis copulæ, non facit matrimonium.

Urbanus III. *Cenoman. Episcopo.* (*an.* 1186.)

ATtestationes *h* super causa matrimonii, quæ inter H. juvenem & G. mulierem vertitur, accepimus, & ipsis inspectis nobis innotuit, quòd prædictus juvenis nondum duodecimum annum attigerat, cùm præfatam G. accepit uxorem: & licèt nisus fuisset (sicut uterque confessus est) ipsam corrumpere, mulier tamen credit se virginem evasisse: verum ipse antequam ad annum XIV. pervenisset, à memorata muliere recessit, quem cùm XVII. annos habeat, eadem pro viro sibi vindicare contendit: [*& infrà.* α] Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd si mulier per idoneos testes probare nequiverit, quòd post XIV. annum ætatis suæ, vel circa finem XIV. anni prædictus juvenis consensisset in eam, ab ipso juramento recepto, quod postquam ad legitimam ætatem pervenit, ipsam habere non consensit in uxorem: ab impetitione mulieris eum potes & debes absolvere, & ad alia vota utrique dare licentiam transeundi.

[α *Sed cùm vir XVII. annos habeat, eam recipere contradicit. Unde quia, donec non super ipsa consuleres, non duxisti in prolatione sententiæ procedere.*]

CAP. XI.

Si major invita contraxit sponsalia cum minore, non tenetur ipsum expectare, donec veniat ad ætatem adultam.

Idem *Pisano Archiepiscopo.* (*an.* 1170.)

EX literis *a* tuæ Frat. accepimus, quòd puella quædam anno *b* XII. jurata fuit & desponsata cuidam puero IX. vel annorum: & tempore procedente, de voluntate parentum potiùs, quàm de sua (sicut asserit) ad domum patris pueri adducta. *c* ubi nolens & invita, minis parentum impulsa, moram fecit per annum & ampliùs, & tandem inde recedens, ad domum propriam est regressa: [*& infrà.* α] Cùm autem dictus puer nondum ad XIV. annum pervenerit, nec ad eandem carnaliter accessum habuit, discret. tuæ taliter respond. quòd si puella commonita, ut donec compleat idem puer annum XIV. expectet, non duxerit expectandum: ei secundùm ea, quæ proposita sunt, accipiendi alium virum liberam tribuas facultatem. *d*

[α *Commonita verò à matre sua, & à te, postmodùm ad eum redire penitus contradixit, asserens, quòd nunquam eum voluit, nec vult in virum habere, sed nubendi alii postulat facultatem. Unde quia quid super hoc agendum sit, à nobis tua Frat. requisivit.*]

CAP. XII.

Sponsalia contracta cum minore septennio, per cohabitationem mutuam post septennium convalescunt, & inducunt publicæ honestatis justitiam: solvuntur tamen per matrimonium de præsenti.

Clemens III. (*an.* 1190.)

DUo pueri *e* Guilielmus & Guilielma matrimonialiter sunt conjuncti, puero VI. puellâ verò VII. annum agente: qui simul per tres annos manserunt: tunc pater puellæ subtrahens eam sponso, ipsam alteri M. nomine copulavit, cum quo per VII. annos quietè permansit: ipse verò tunc reliquit eandem, quia credebat eam alium virum habere, illum scilicet *f*, cui priùs fuerat desponsata. Prior autem sponsus ad annos discretionis perveniens, à prædecessore tuo contrahendi cum alia licentiam impetravit, qui quandam nomine S. consobrinam prioris in uxorem accepit: & cum ea per aliquot tempus existens, eam (ut ipse fatetur) carnaliter non cognovit, licèt illa *g* se ab eo cognitam asseveret. Cùm autem pater memoratæ Guiliel eam vidisset à secundo viro relictam, prænominatum Guilielmum, cui priùs eam desponsaverat, compulit, ut S. neptem suam omnino dimitteret, & ad Guilielmam suam desponsatam rediret: qui postmodum per biennium cohabitavit eidem. Quia igitur quid tibi faciendum sit, postulas edoceri: Breviter respondemus, quòd impedimente puerili ætate matrimonium inter G & G. non fuit: & licèt idem postquam illa nupsit alii, potuerit alium ducere in uxorem, tamen quia dictam S. duxit consobrinam mulieris ejusdem, sive eam cognoverit sive non, non debet tamen cum eadem S. propter publicæ honestatis justitiam remanere, nec ad primam habere regressum, quia alteri fuit legitimè copulata: [*& infrà.*] Cùm verò vir caput sit mulieris, & Guilielmus dicat se non cognovisse priùs S. supradictam: aliam, si voluerit,

a *C. 9. eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Later. p.* 26. *c.* 29. *& vide Covarr. in epit.* 4. *Decr. c.* 5. §. 1. b *Vide l. nuptias. eum similib. ff. de reg. jur.* c *C.* 10. *eod. tit. in* 1. *comp. vide Covarr. citatum sup. c. de illis* d *carnis.* e *Januensi.* f *C.* 12. *eod. tit. in* 1. *comp. Et post Conc. Later. p.* 50. *c.* 41. §. *de illis verò.* g *Vide l. pen. ff. quando di. leg. c. & l. continuus.* §. *cùm ita ff. de verb. obl.* h *C.* 13. *eod. tit. in* 1. *comp. vide Covarr. in epit.* 4. *Decr. p.* 1. *c.* 4. 1. *num. fin.*

a *C.* 14. *eod. tit. in* 1. *comp.* b *annorum.* c *ducta. al. abducta.* d *Vide l. si. pater. & ibi Bart. C. de sponsal.* e *Cap. un. eod. tit. in* 2. *comp. vide Sylvest in summa, verbo sponsalia & Scot.* 4. *sent. dist.* 27. *q.* 2. *art.* 2. *& seq.* f *Alias ita: Guilielmum scilicet, &c.* g *ea.*

poterit ducere in uxorem, & S. viro legitimo copulari: post separationem verò, pro vitando populi scandalo, utrique ad tempus est pœnitentia injungenda. Si verò legitimè constaret ipsam S. ab eo sive pòst, sive anteà cognitam extitisse, neutri, vivente altero, dabitur licentia contrahendi. Remanebit ergo Guilielma cum M. impositâ ipsi M. ad tempus pœnitentiâ competenti, qui pro sua opinione sola Guilielmam (judicio Ecclesiæ non requisito) dimisit.

CAP. XIII.

Accusari non potest matrimonium, quod non est, ut si cum minori septennio sit contractum: denunciari tamen potest impedimentum, ne contrahatur in posterum.

Innocentius III. *C. & P. quondam filiis Malebrancæ.* a (*an.* 1210.)

AD dissolvendum, *b* quod factum fuerat inter I. & S. [*& infrà. α*] Accusatione pro puella super consanguinitate propositâ, præfatus I. multas exceptiones proposuit: per quas nitebatur vos ab accusatione multipliciter removere: [*& infrà. β*] Interloquendo pronunciamus, inter juvenem & puellam nec matrimonium nec sponsalia fuisse contracta: cùm constet puellam nondum ad septennium pervenisse. Quocirca nec accusatio locum habebat, cùm non esset, quòd posset legitimè accusari. Denunciari tamen poterat consanguinitas, ut interdiceretur matrimonium contrahendum. Ad denunciationem ergo legitimè probandam, terminum assignamus, salvis exceptionibus non solum propositis, sed etiam proponendis. Ne verò quicquam in puellam interim attentetur, auctoritate Apost. interdicimus, ne in negotio de novo procedatur ulteriùs, donec vel à denunciatione cessetur, vel eâ probatâ ordine judiciario procedatur. Quòd si contra interdictum nostrum in præjudicium ipsius aliquid fuerit attentatum, id *c* irritum esse decernimus, & viribus omnino carere.

[*α Filiam quondam M. super matrimonio contrahendo, in nostra & fratrum nostrorum præsentiâ fuit propositum, quòd cùm dicta puella nondum ad septennium pervenisset, de ipsa nec matrimonium contrahi nec sponsalia potuerunt: defuit etiam consanguineorum assensus, qui præcipuè sunt in talibus requirendi: quòd & si ætas sufficiens extitisset, & consanguineorum intervenisset assensus, personæ tamen non sunt idoneæ ad matrimonium contrahendum, lineâ consanguinitatis obstante.*]

[*β Cumq; super exceptionibus ipsius fuisset diutius disceptatum, auditis & intellectis quæcunque fuerunt hincinde proposita, de consilio, f. n.*]

CAP. XIV.

Si quis per verba de præsenti contrahit cum impubere, in qua ætatem malitia non supplet, intelligitur non matrimonium, sed sponsalia contraxisse, etiamsi subarrhatio intercesserit.

Idem *Episcopo Abbaten.* d (*an.* 1210.)

TUæ nobis *e* exhibitæ literæ continebant, quòd quidam filiam suam circiter XII. annos habentem, cuidam nobili desponsavit, qui subarrhavit eandem, consensu mutuo accedente: [*& infra. α*] Quia verò nobis constare non potuit, cujus ætatis esset puella, cùm eidem viro extitit desponsata, cum dicatur, quod circiter XII. annos habebat, utrùmne prudentia tunc in illa suppleret ætatem: respondemus, quòd si puella nobilis non erat ætatis, cùm sæpefatus *f* vir desponsavit eandem, & ætatem in eâ prudentia non supplebat, proculdubio inter eos non conjugium, sed sponsalia contracta fuerunt, quamvis ab ipso viro eadem fuerit subarrhata.

[*α Super nuptiis aliquantulum prorogatis, pater puellæ viam universæ carnis ingressus est, eo autem rebus humanis exempto puellæ avunculus supradictæ ipsam alteri matrimonio copulavit, & ille qui prius desponsaverat eandem, cum ipsius matre contraxit. Tuus autem prædecessor attendens, quòd cum ea non poterat permanere, cujus filiam legitimè desponsaverat, inter eos divortii sententiam promulgavit. Postmodùm autem mortuo viro secundo, qui supradictam puellam duxerat in uxorem, ipsa se tertio copulavit, illo vivente, qui priùs eam desponsârat. Caterùm, tam ipsa quàm vir idem te duxerunt humiliter consulendum, utrùm licitè valeant commorari: tu verò deliberatione habitâ, respondisti, quòd primo sponso vivente alter non potuit legitimè copulari. Sed quia tua Ecclesia postulavit, ut super hoc sed. Apostol. consuleres, procedere distulisti, nobis humiliter supplicans, ut super hoc tibi rescribere dignaremur.*]

TITULUS III.

DE CLANDESTINA DESPONSATIONE.

CAP. I.

Pro clandestino matrimonio non præsumitur, sed illud alleganti incumbit onus probandi.

Ex Concilio Arelaten.

SI quis clàm desponsaverit aliquam, & mulier vel vir negat hujusmodi desponsationem: viro incumbit probatio.

CAP. II.

Qui matrimonium clandestinè contraxerunt, altero negante vel utroq; non apparente legitimâ exinde probatione, simul cohabitare ab Ecclesia non compelluntur: & si illud publicaverint, tanquam in conspectu Ecclesiæ factum comprobabitur: nisi rationabilis causa subsit, quæ impediat. h. d. literæ inhærendo.

Alexander III. *Beluacen. Episcopo.* (*an.* 1180.)

QUod *b* nobis: [*& infrà. α*] Si enim matrimonia ita occultè contrahuntur, quòd exinde legitima probatio non appareat; ii, qui ea contrahunt, ab Ecclesia non sunt aliquatenus compellendi. Verùm si personæ contrahentium hoc voluerint publicare, nisi rationabilis causa præpediat, ab Ecclesia recipienda sunt & comprobanda, tanquàm à principio in Ecclesiæ conspectu contracta.

[*α Ex tua parte significatum est, ut de clandestinis matrimoniis dispensare deberemus, non videmus quæ dispensatio super his sit.*]

CAP. III.

Cùm matrimonia sunt contrahenda, debent per Presbyteros in Ecclesia edicta proponi, assignato termino, intra quem, qui voluerit impedire, impedimentum opponat: & si probabilis conjectura fuerit de impedimento, interdicatur testimonium, donec de hoc cognoscatur. hoc primò usque ad §. Si quis.

Innoc. III. *In Concilio generali.* c (*an.* 1216.)

CUm inhibitio copulæ *d* conjugalis sit in ultimis tribus gradibus revocata, eam in aliis volumus districtè servari. Unde prædecessorum nostrorum vestigiis inhærendo, clandestina conjugia penitùs inhibemus, prohibentes etiam, ne quis Sacerdos talibus interesse præsumat. Quare specialem quorundam locorum consuetudinem ad alia generaliter prorogando, statuimus, ut cùm matrimonia fuerint contrahenda, in Ecclesiis per Presbyteros publicè proponantur, *e* competenti termino præfinito: ut intra illum, qui voluerit & valuerit, legitimum impedimentum opponat, & ipsi Presbyteri nihilominus investigent, utrùm aliquod impedimentum

a *Al. Malabrancæ.* b *C. 1. eod. tit. in 3. comp. vid. Sotum cap. superiori citatum.* c *illud* d *Abertaden al. Albertaden. al. Albeten. al. Abbataden.* e *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil. vid. Covarr. in epit. 4. Decret. part. 1. c. 4. §. 2. num. 2.* f *sæpè præfatus, al. sæpe dictus.*

a *Clandestinas desponsationes & conjugia novissimè irrita fecit Conc. Trid. sess. 24. de refor. matr. c. 1. unde cessant hæc de re veterum altercationes interpretum.* b *C. 3. eod. tit. in 1. compil. & post Con. Lat. p. 50. c. 17.* c *Scil. Later. c. 51.* d *C. un. de clandest. matr. in 4. compil.* e *proponatur.*

dimentum obsistat. Cùm autem apparuerit probabilis conjunctura contra copulam contrahendam, contractus interdicatur expressè, donec quid fieri debeat super eo, manifestis constiterit documentis.

Sed in gradu prohibito matrimonium clandestinè vel contra interdictum, de quo suprà, contractum fuerit, etiam per ignorantes de impedimento, nati ex illo matrimonio sunt illegitimi. Idem est, si ambo parentes sciunt impedimentum matrimonii, licèt in conspectu Ecclesiæ contrahant. h. d. usque ad §. Sanè. Abbas.

§. 1. Si quis verò hujusmodi *a* clandestina vel interdicta conjugia inire præsumpserit, in gradu prohibito etiam ignoranter, soboles de tali conjunctione suscepta, prorsùs illegitima censeatur, de parentum ignorantia nullum habitura subsidium: cùm illi taliter contrahendo non expertes scientiæ, vel saltem affectatores ignorantiæ videantur. Pari modo proles illegitima censeatur, si ambo parentes impedimentum scientes legitimum, præter omne interdictum, etiam in conspectu Ecclesiæ contrahere præsumpserunt.

Sacerdos, qui contempserit prohibere matrimonia interdicta, & quilibet Clericus etiam regularis, qui interfuit, per triennium à beneficio suspenduntur, & si culpa exegerit, etiam graviùs puniuntur: ipsi etiam contrahentes contra hoc cap. etiam alias licitè puniendi sunt, & idem in calumniosè denunciantibus. h. d. usque ad finem. Abbas.

§. 2. Sanè si parochialis Sacerdos tales conjunctiones prohibere contempserit, aut quilibet etiam regularis, qui eis præsumpserit interesse, per triennium ab officio suspendatur, graviùs puniendus, si culpæ qualitas postulaverit. Sed his qui taliter præsumpserint etiam in gradu concesso copulari, condigna pœnitentia injungatur. Si quis autem ad impediendam legitimam copulam malitiosè *b* impedimentum objecerit, canonicam non effugiet ultionem.

TITULUS IV. DE SPONSA DUORUM.

CAP. I.

Contrahens successivè per verba de præsenti cum duabus, tenetur adhærere primæ. Si autem primò contraxit per verba de futuro, secundò per verba de præsenti, adhærebit secundæ.

Augustinus *de fide pactionis & consensûs.*

Duobus *c* modis dicitur fides, pactionis, & consensûs. Si aliquis alicui mulieri fidem fecerit pactionis, non debet aliam *d* ducere: si aliam duxerit, pœnitentiam debet agere de fide mentita: maneat tamen cum illa, quam duxit. Non enim rescindi tantum debet sacramentum. Si autem fecerit fidem consensûs, non licet ei aliam ducere: si autem duxerit, dimittit ipsam, & adhærebit priori. Est autem fides pactionis, quando aliquis promittit alicui fidem, quòd eam ducet, si permiserit eum rem secum habere, vel etiam pro consensu. Fides autem consensûs est, quando etsi non stringit manum, corde tamen & ore consentit ducere, & mutuò se concedunt unus alii, & mutuo se suscipiunt.

CAP. II.

Ponit pœnitentiam illius, qui alterius sponsam de præsenti sibi accepit in uxorem, nec unquam in uxorem eam habere potest. h. d. juxta literam.

Ex Brochardo lib. 30. *e*

Accepisti illam in *f* uxorem tibi, quam alter sibi desponsatam habuerat, dimitte illam, quia nunquam potest tibi fieri legitima: & 40. dies in pane & aqua (quod *a* carinam vocant) cum septem sequentibus annis pœniteas.

CAP. III.

Sponsalia de præsenti non solvuntur per sequens matrimonium, etiam carnali copulâ consummatum.

Alexander III. *Salernitano Archiepiscopo.*

(*an.* 1170.)

Licèt *b* præter solitum: [*& infrà. α*] Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd si inter virum & mulierem legitimus consensus interveniat de præsenti, ita quidem, quòd unus alterum in suo mutuo consensu verbis consuetis expressè *c* recipiat, utroque dicente: Ego te accipio in meam, & ego te accipio in meum: sive sit juramentum interpositum, sive non, non licet mulieri alii nubere. Et si nupserit, etiamsi carnalis copula sit secuta, ab eo separari debet, & ut ad primum redeat, Ecclesiasticâ districtione compelli: Quamvis aliter à quibusdam prædecessoribus nostris sit aliquando judicatum.

[*α Et ampliùs solito multis simus & magnis negotiis præpediti, & ita quòd non sit nobis facile, aliquorum consultationibus respondere: illâ tamen speciali gratiâ, quam ad personam tuam habemus, & fraternâ cogimur charitate, quid sentiamus de his, super quibus nos consulit dilect. tua, præsentibus literis volumus aperire. Consuluisti nos siquidem, utrùm si inter virum & mulierem, præstito vel non præstito juramento, legitimus consensus intervenerit, & præsenti copulâ carnali non subsecutâ, liceat mulieri alii nubere, vel si nupserit alii, & carnalis fuerit copula subsecuta, an ab ipso debeat separari.*]

CAP. IV.

Ei qui appellat in causa matrimoniali, interdici debet, ne aliud matrimonium contrahat lite pendente: & si contraxerit, debet separari.

Idem *Genuen.* d *Archiepiscopo.*

(*an.* 1170.)

Tua *e* Fraternitas nos consuluit: [*& infrà. α*] De his verò, qui coram te super desponsatione facta per consensum mutuum de præsenti, controversiam movent, & appellatione pendente, quam ante sententiam vel cognitionem causæ ad sedem Apostolicam interponunt, accipiunt alias in uxores: Hoc arbitramur agendum, ut si amodò in tali casu duxerint appellandum, eis in Ecclesia publicè interdicas, ne ante decisionem causæ aliud contrahant matrimonium. Et si contra *f* interdictum Ecclesiæ publicè factum venire præsumpserint, matrimonium tam præsumptuosè contractum poteris irritare.

[*α Quid de his agere debeamus, qui desponsant aliquas mulieres, & processu temporis, antequam eas ducant vel cognoscant, alias accipiunt in uxores. Super quo utiq; consultationi tuæ taliter respondemus, quòd si vir & mulier sese recipiunt expressè consensu de præsenti mutuo, neuter eorum altero superstite poterit ad alia vota transire, etsi possit ad matrimonium transmigrare. Verum si inter ipsos non accessit consensus de præsenti, sed promissio de futuro, videlicet quod uterq; dixit alteri, Ego te recipiam in meam, & ego te in meum, & alius eam mulierem desponsavit & traduxit: etiamsi inter primos juramentum fuit, sicut diximus de futuro hujus desponsationis intuitu, secundum non poterit matrimonium separari, sed eis est de violatione fidei pœnitentia injungenda.*]

CAP. V.

Qui duas per verba de præsenti desponsat, primam desponsatam habebit in uxorem, etiamsi prius secundam cognoverit: nec valet contraria consuetudo. & hoc ultimum additur ad cap. Licèt suprà eodem.

a *Triden. sess.* 24. *de refor. matr. c.* 5. *& Clem. un. de consang. & affinit.* b *malitiosum.* c *C.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil. vid. Joan. majoris. l.* 4. *sent. d ist.* 27. *q.* 5. *& Sot. q.* 2. *art.* 4. *vers.* 3. *dubium est.* d *al. ita: aliam ducere uxorem.* e *Ita in antiquis ut est impressum, sed restituendum ita: ex Burchardo l.* 19. *c.* 5. f *C.* 2. *eod. tit. in* 1. *comp.*

a *Carenam. al. Carentenam. Contius in marg. cap.* 8. *inf. de accus.* b *C.* 3. *eod. tit. in* 1. *comp.* c *expresso.* d *Januen. sed idem est.* e *C.* 7. *eod. tit. in* 1. *compil.* f *al. ita: Et si contra interdictum Ecclesiæ ita publicè factum, &c.*

Innocentius III. *Mutinen. Episc.* (*an.* 1170)

TUas *a* dudum : [*& infrà. α*] De consuetudine, quæ diu in Mutinen. obtinuit civitate, ut si quis juraret se aliquam ducturum, & citra carnis copulam desponsâsset, si consequenter desponsâsset aliam, & etiam cognovisset, primò cognita adjudicaretur viro, non quæ prius extitit desponsata : [*& infrà.*] Ne vero turpis sit pars, quæ suo non congruit universo, & Ecclesia Mutinen. tenere debeat humiliter, & servare, *b* quod beati Petri sedem & suam metropolim scqui viderit & docere : in matrimoniis de cætero contrahendis, illud te volumus observare, ut postquam inter legitimas personas consensus legitimus intervenerit de præsenti, qui sufficit in talibus juxta canonicas sanctiones : & si solus defuerit, cætera etiam cum ipso coitu celebrata frustrantur, si personæ junctæ legitimè cum aliis postea de facto contrahant, *c* quod prius de jure factum fuerat, non poterit irritari.

TITVLVS V.

DE CONDITIONIBUS APPOSITIS IN DESPONSATIONE, VEL IN ALIIS CONTRACTIBUS.

CAP. I.

Defectus turpis conditionis in contractu matrimonii apposita, non vitiat matrimonium, sed vitiatur.

Ex Concilio Africano. *d*

QUicunque *e* sub conditionis nomine aliquam desponsaverit, & eam relinquere voluerit : dicimus quod frangatur conditio, & desponsatio irrefragabiliter teneatur.

CAP. II.

Se vus manumissus eâ conditione, ut fiat Monachus, & monasterio serviat, aliàs in servitutem redeat : si hoc acceptato Monachus factus sit, manumittentis voluntatem cogitur observare.

Gregorius *Episcopo Spoletano.* (*an.* 600.)

CUm *f* sit proprium : [*& infrà.*] H. Presbyter conquestus est Diaconum quendam manumisisse duo mancipia sub hac conditione, ut Monachi fierent, & in eo monasterio, ubi ipse fuerat, permanerent, adjiciens, ut si quis contrà faceret, servituti iterùm subdetetur : atque unum ex his (hâc conditione despectâ) monasterium deseruisse, & se inter Clericos sociâsse. Tu ergo si ita esse reperies, sic te exhibe, ut nec illi monasterium deserendi sit facultas, & manumittentis voluntas non valeat præteriri.

CAP. III.

Qui juravit aliquam in uxorem accipere, si centum sibi donaverit, centum non datis, recipere non tenetur, nisi posteà purè consenserit, vel eam cognoverit.

Alexander III. *Pannorm. Archiepisc.* (*an.* 1180)

DE illis *g* : [*& infrà.*] Si verò aliquis sub hujusmodi verbis juramentum alicui mulieri præstiterit, Ego te in uxorem accipiam, si tantum mihi donaveris : Reus perjurii non habebitur, si eam nolentem sibi solvere, quod sibi dari petiit, non acceperit in uxorem, nisi consensus de præsenti, aut carnalis sit inter eos commixtio subsecuta.

CAP. IV.

Res donata Ecclesiæ sub modo, statim est Ecclesiæ, nec revocatur modo non servato, nisi hoc in contractu sit expressum. h. d.

secundùm veriorem intellectum. Et est textus multum notabilis, & valde allegabilis. Abbas.

Idem.

VErùm *a* cùm alicui Ecclesiæ possessio quælibet interpositâ conditione donatur, à donatore donum posteà revocari non potest : Nisi fortè tali sit conditione collatum, quòd eâ cessante debeat revocari.

CAP. V.

Contrahens matrimonium sub conditione non improbata, non compellitur matrimonium consummare ante conditionis eventum.

Urbanus III. (*an.* 1186.)

SUper eo *b* verò, quod postulâsti, utrùm ille, qui in quandam mulierem consensit, si pater ejus suum præstaret assensum, sit ad consummandum matrimonium compellendus : respondemus, quòd cùm consensus liber dici non possit, qui in alieno arbitrio reservatur, ac conditionem ipsam canonica non improbent instituta, nisi voluntas patris postmodum intercedat, nequaquam cogendus est ad matrimonium contrahendum. Nam licèt Alexander Papa responderit, quòd sponsalia interpositâ conditione contracta, ipsa non impleta, si consensus de præsenti intercedat, vel carnalis copula subsequatur, dissolvi non debent, sed firmiter observari : nequaquam est nostræ definitioni adversum, cùm hujusmodi consensus non sit de præsenti habendus, licèt per verba de præsenti evidentiùs exprimatur, qui in alieno arbitrio non habito, sed habendo consistit.

CAP. VI.

Qui sub honesta conditione sponsalia contrahit, & ante conditionis eventum desponsatam cognoscit, à conditione recedit.

Innocentius III. *Masican. c Episc.* (*an.* 1212.)

PEr tuas *d* literas intimâsti, quòd cùm quædam mulier P. nomine, N. postularet in virum, asserens inter se mutuum de præsenti consensum intervenisse, & carnalem copulam accessisse : vir ipse quamvis contracta sponsalia & carnalem copulam non negaret, afferebat tamen se illam in uxorem ducere non teneri, quia sponsalia inter ipsos sub hac fuerunt conditione contracta, si pater ejus & patruus sponsalibus consentirent : sed ipsi quàm citò noverunt, & sponso contradixerunt & sponsæ. Verùm mulier replicabat, quòd licèt fides præstita fuerit ab utroque sub conditione præscripta, non tamen sibi fuerat à patre viri, vel patruo aliquando contradictum : & ante tempus contradictionis expressum à testibus & post, dicebat inter se carnalem copulam accessisse : [*& infrà. α*] Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd cùm liquidò constet, quòd post contracta sponsalia, carnalis est inter eos copula subsecuta, pro matrimonio est præsumendum, *e* quia videtur à conditione apposita recessisse. Nam & si probatum sit, quod postquam pater & patruus viri contradixêre sponsalibus, idem vir mulierem illam carnali conjunctione *f* cognoverit : non est tamen aliquo modo probatum, quòd antequam ipse cognovisset eandem, pater ejus & patruus contradicere curavissent.

[*α Addebat præterea, quòd licèt à principio conditionaliter contraxissent, temporis tamen processu sine conditionis adjectione pure in matrimonium consenserint, & hoc asserebat se testibus probaturam : receptis itaque testibus utriusque partis, cum attestationibus mulieris, coram te præsentibus duobus examinatoribus feceris publicari : testes ipsi dixerunt, quòd dicta, quæ ibi legebantur, non dixerant, quorum legi dicebantur, & quæ deposuerant scripta non erant, sed ab uno exa-*

a *Cap. un. eod. tit. in 3. comp.* b *observare.* c *contrahunt.* d *In Conc. Africanis hoc nondum inventum est, ut refert Grat. sive Palea 27. q. 2. c. quicunque. & habetur post Conc. Later. sub Alexand. III. part. 6. c. 5.* e *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp.* f *Cap. 2. eod. tit. in 1. comp.* g *Cap. 4. tit. de sponsal. in 1. comp. & post Conc. Later. p. 6. c. 12.*

a *C. 3. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. p. 29. c. 3. & cap. 2. eod. tit. De consuet. in 1. compil.* b *Cap. 4. eod. tit. in 1. comp. & post Concil. Lat. sub Alex. III. p. 6. c. 21.* c *Marsican. al. Marsiano. al. Marsitan.* d *Cap. un. eod. tit. in 3. compil.* e *Vid. l. & si contra, in ver. depositum, C. de nupt.* f *al. commixtione.*

mina-

minatorum tunc contra eos fuit fortiter obviatum, & ob hoc mulier postulabat, ut iidem testes vel alii super iisdem capitulis iterùm audirentur: tunc autem hâc novitate commotus sequentem diem partibus præfixisti, quibus in tua præsentia constitutis, omnes examinatores convocari jussisti, sub interminatione anathematis illos obtestans, ut dicerent si essent illæ veræ attestationes, quibus obviaverant testes, qui continuò alias attestationes in medium produxerunt: quibus cùm per advocatum viri fuisset objectum, sicut prioribus fuerat obviatum: post allegationes multiplices secundæ attestationes à partibus admissæ fuerunt, & cum attestationibus viri posteà publicatæ. Porrò cum mulier illi præcipuè articulo insistebat, quòd ante renunciationem sponsalium & post, idem vir carnaliter eam cognoverat, & ex ea filiam procreaverat, & proprio nitebatur ostendere juramento. Quia verò super his non solùm opiniones varias, sed contrarias accepisti, & ad magisterium sed. Apostol. recurrens, humiliter postulâsti, quid sentiendum sit in talibus edoceri.]

CAP. VII.

Si in contractu matrimonii apponitur conditio turpis vel impossibilis, habetur pro non adjecta, nisi sit contra substantiam matrimonii, quia tunc vitiat contractum. h. d. hoc capitulum notabile, & multùm allegabile.

Gregorius IX. (*an.* 1235.)

SI conditiones *a* contra substantiam conjugii inserantur, putà si alter dicat alteri: Contraho tecum, si generationem prolis evites, vel donec inveniam aliam honore vel facultatibus digniorem, aut si pro quæstu adulterandam te tradas: matrimonialis contractus quantumcunque sit favorabilis, caret effectu. Licèt aliæ *b* conditiones appositæ in matrimonio, si turpes aut impossibiles fuerint, debeant propter ejus favorem pro non adjectis haberi.

TITULUS VI.

QUI CLERICI VEL VOVENTES MATRIMONIUM CONTRAHERE POSSUNT.

CAPUT I.

Diaconus vel Subdiaconus matrimonium contrahere non possunt, & si contraxerint, etiamsi sint facti irregulares, debent separari.

Alexander III. *Rhemen. Archiepisc.* (*an.* 1180.)

DE Diacono, *c* qui in Sabbatho sancto alium Diaconum vulneravit, & uxorem accepit, hoc tuæ prudentiæ respond. quòd si contrito & humiliato corde ad Ecclesiam redire voluerit, dimissâ illâ, quam accepit in uxorem, & absolutione obtentâ, injunctâ *d* sibi pœnitentiâ de utroque excessu, post eam peractam dispensativè poteris ei Diaconatûs officium reddere, & si perfectæ vitæ & conversationis fuerit, eum in Presbyterum ordinare. Subdiaconum autem, sive hominem interfecerit, sive non, matrimonium non posse contrahere, sacrorum canonum censura demonstrat.

CAP. II.

Subdiaconus matrimonium contrahere non potest.

Idem *Cenoman. Episcopo.* (*an.* 1180.)

EX literarum *e* tuarum tenore accepimus, quòd lator præsentium in Subdiaconatûs officio constitutus, quandam sibi in conjugem copulavit, quam eundem abjurare fecisti. Super quo prud. tuam in Domino commendamus, mandantes, quatenus si ad monasticum *a* ordinem transire voluerit, & tibi post laudabilem conversationem ipsius visum fuerit, eum ad majores ordines promoveri concedas: quòd *b* si ad religionem se transferre noluerit, eum neque in Subdiaconatu ministrare, neque ad altiores permittas ordines promoveri, in minoribus tamen ordinibus poterit ministrare.

CAP. III.

Votum solenne impedit & dirimit matrimonium pòst contractum: votum simplex tantùm impedit contrahendum, sed non dirimit pòst contractum.

Idem *Vigorien.* c *Episcopo.* (*an.* 1180.)

MEminimus *d*: [*& infrà.* α] Respondemus, quòd si quisquam, qui se religioni devovit, & habitu suscepto professionem fecit, postmodùm sibi aliquam copulaverit, est cogendus ab ea recedere, & ad Ecclesiam, cui se contulit, sine contradictione transire. Verùm si nec habitum suscepit, nec professionem, sed votum solummodo fecit, & se ad religionem transiturum promisit: licèt posteà matrimonium contraxerit, non est cogendus ad religionem transire, & matrimoniale votum rescindere.

[*α Nos ex parte tua quæstionem hujusmodi audisse, s. utrùm illi qui se ad religionem coram Episcopo devoverunt transituros, & habitum religionis suscipiunt, si postmodum uxores duxerint, cogendi sunt eas dimittere, & ad Ecclesiam, cui se contulerant, redire.*]

CAP. IV.

Susceptio habitûs Professorum extra religionem à non habente potestatem incorporandi religioni, impedit in dubio matrimonium contrahendum, sed non dirimit contractum. h. d. secundùm intellectum, quem tenet Panormitanus.

Idem *Lucen. Episcopo.* (*an.* 1180.)

COnsuluit *e* nos tua Fraternitas, quid faciendum sit de nobili muliere, quæ vestibus pretiosis abjectis, mutavit habitum, & de manu Presbyteri velamen assumpsit, sed non renunciavit propriis, nec intravit claustrum, nec in manu alicujus Episcopi, Abbatis vel Abbatissæ, aut super altare professus est, vel obedientiam promisit: postmodum verò elapso anno (abjecto religionis habitu) cuidam nobili nupsit. Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd sicut simplex votum *f* matrimonium impedit contrahendum, & non dirimit jam contractum: ita habitus sine professione susceptus, ne contrahatur, impedit, sed contractum nequaquam dissolvit.

CAP. V.

Votum castitatis de præsenti impedit matrimonium contrahendum: Ecclesia tamen ex causa matrimonium contrahi quandoque permittit. h. d. inhærendo literæ.

Idem.

VEniens *g* ad præsentiam nostram M. Eremita proposuit, quòd I. mulier cuidam viro absenti fidei datâ se nupturam promisit, sed postmodum audiens plura de severitate ipsius, ei noluit copulari. Cùm itaque timeret, ne illi nubere cogeretur, in manibus suis continentiæ votum promisit, non tamen locum aut vestem mutavit, quo audito vir aliam sibi copulavit. Nos itaque attendentes tutiùs esse, ut præfata mulier post fidem & votum simpliciter oblatum matrimonium contrahat, quàm fornicationis reatum incurrat: mandamus, quatenus si plus non processit, sibi de fide mentita & voto violato congruam satisfactionem indicas, & ei, cui vult, nubendi in Domino licentiam tribuere non postponas.

---

a *Illustris est hæc decret. de cujus intellectu præter D. Scotum l. 4. sent. dist. 29. q. 2. art. 2. & 3. Adrianum super 4. q. 7. de matr. & Covarruviam citatum super gloss. c. præcedentis.* b *Licèt alias.* c *C. 1. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Later. p. 26. c. 21.* d *al. ita: injuncta quoq; sibi, &c.* e *c. 2. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. part. 50. c. 59.*

a *Vox,* monasticum, *deest in omnib. manuscr.* b *al. qui si ad religionem se conferre.* c *Vigoriensi. al. Wigorn.* d *C. 6. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Later. p. 6. c. 9.* e *cap. 7. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Later. p. 45. c. 4.* f *Vid. omnino citatos paulò antè. in c. meminimus. eod. tit.* g *C. 8. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. part. 4. c. 10.*

CAP. VI.

Votum simplex impedit sponsalia de futuro, non autem dirimit matrimonium sequens: secus in voto solenni.

Cœlestinus III. (*an.* 1195.)

RUrsùs *a* quidam votum castitatis emittens, juravit se quandam ducturum postea in uxorem. Unde à fratcr nitate tua requisiti arbitramur, quòd cùm simplex votum apud Deum non minus obliget, quàm solenne: pro eo quòd juravit temerè, pœnitentiam agat, & votum, quod Deo fecit, studeat observare. Quod si postquam hujusmodi præstitit juramentum, ad nuptias proprio motu convolâsset: cùm votum simplex matrimonium impediat contrahendum, non tamen dirimat jam contractum, nihil ambiguitatis quæstio tua continere videtur.

CAP. VII.

Votum solenne impedit & dirimit matrimonium post contractum.

Innocentius III. *Libonen. & Colimbrien. Episcopis.* (*an.* 1212. *in Hispaniam.*)

INsinuante *b* I. nobili muliere, nostro est Apostolatui reseratum, quòd à quibusdam curialibus fuit Regi Legionen. pro ipsius copula supplicatum: quòd cùm ad consanguineorum ejus notitiam pervenisset, ut maritum acciperet, ei sub obtestatione Regia suggesserunt: ipsa verò, quòd tunc nollet nubere protestans, consilium accepit ab eis, quòd votum emitteret castitatis, quod in manibus cujusdam de fratribus sancti Aug. fecit, eo adjecto tenore, ut in domo propria cum omni substantia sua remaneret. Sanè in ejusdem ordinis habitu biennio post permansit, licèt id se invitam fecisse asserat & coactam, non tam metu Regio quàm parentum: [*& infra. α*] Tandem attendens, quòd invita votum emiserit, eo dimisso de parentum consilio, P. Michaëli *c* publicè fuit matrimonialiter copulata: de quo *d* quatuor sustulit filios tempore procedente: [*& infra. β*] Nos igitur attendentes, quòd in emissione voti, quod præcessit, nulla vel modica coactio affuisset, quam patientia & perseverantia sequentis temporis penitùs profugavit, & quòd sequens conjunctio potiùs iniqua fuit, & violenter extorta: mandamus, quatenus si præmissis veritas suffragatur præfatam mulierem ad malè dimissum religionis habitum reassumendum, & servandum quod vovit, monere & inducere procuretis, & (si opus fuerit) per censuram Ecclesiasticam coërcere.

[*α Post hæc eidem Regi quod fecerat indicavit, quod approbans, vetuit, ne quis eâ nolente domum intraret ipsius, vel exinde aliquid exportaret. Interim verò tempore modico elabente P. Curialis regias literas secum portans, & F. Ferandi dictæ mulieris domum intrantes, ut ipse P. vi saltem eam duceret in uxorem, acceperunt ab ipsa quòd si eam idem P. duceret, ipsius manibus interiret. Postea verò dimissis domo & omnibus quæ habebat, in domo cujusdam Judæi per tres, in Ecclesia verò S. M. de Neiga per sex latuit septimanas, ita quòd exinde propter necessitates humanas etiam egredi non auderet, tandem se coactam videns & omnibus destitutam, &*]

[*β Verùm quia salutem animæ desiderat omnibus anteferre, ac metuens quòd hujusmodi conjunctio licita non existat, quid super his tenere debeat, edoceri responso nostro suppliciter postulavit.*]

TITULUS VII. DE EO, QUI DUXIT IN MATRIMONIUM, QUAM POLLUIT PER ADULTERIUM.

CAP. I.

Si quis vivente uxore contrahit cum secunda hoc ignorante, primâ mortuâ ad sui petitionem non separabitur à secunda.

Alexander III. *Abbati sancti Albani.* (*an.* 1180.)

PRopositum *a* est nobis, quod vir quidam uxorem habens sibi aliam hujusmodi rei insciam copulavit: sed primâ mortuâ nititur discedere à secunda: [*& infrà. α*] Licèt autem in canonibus habeatur, *b* ut nullus copulet matrimonio, quam priùs polluerat adulterio, & illam maximè, cui fidem dederat uxore suâ vivente, vel quæ machinata est in mortem uxoris: quia tamen præfata mulier erat inscia, quòd ille aliam haberet uxorem viventem, nec dignum est, ut prædictus vir, qui scienter contra canones venerat, lucrum de suo dolo reportet: Consultationi tuæ taliter respondemus, quòd nisi mulier divortium petat, ad petitionem viri non sunt aliquatenus separandi.

[*α Asserens quòd uxore vivente eam non licuit sibi copulare.*]

CAP. II.

Si vivente primâ uxore & non cognitâ, quis contraxit cum secunda scienter, & eam cognovit, etiam mortuâ primâ, secundam habere non potest: secus si prima erat non legitima uxor.

Idem *Abbati de Fontibus.* (*an.* 1180.)

SIgnificavit *c* nobis O. Andegavensis: [*& infrà. α*] Mandamus quatenus si constiterit, quòd eidem O. tanta vis illata fuerit, quòd non spontè in primam consenserit, nec post præstitum juramentum ipsam carnaliter cognoverit, propter hoc non dimittas, quin ad aliam, quam posteà in uxorem accepit, revertendi liberam tribuas facultatem. Alioquin sibi ne ad secundam revertatur sub interminatione anathematis inhibens, des ei licentiam ducendi aliam in uxorem.

[*α Parochianus Eboracen. Ecclesiæ per W. de Romar. qui est ex hac luce subtractus, capiens eum, tamdiu in vinculis ferreis, & carcere tenuit, donec ipsum jurare coëgit, quòd A. mulierem duceret in uxorem. Cùm autem vincula & carcerem evasisset, aliam uxorem accepit, de qua filios procreavit. Posteà verò idem O. à præfata A. coram ven. fratre n. Eboracen. Archiepiscopo Apostol. sed Leg. tractus in causam, coactus est juramento servare, quòd ad illam quam spontè in uxorem acceperat, non accederet, donec lis esset judicio Ecclesiastico terminata. Cæterùm quia priusquam de causa cognoscitur legitimè, prænominata A. diem clausit extremum, prædictus O. ad eandem, de qua filios habuit, reverti non audet, inde est quòd d. v. A. s.*]

CAP. III.

Non potest quis cum illa contrahere, quam uxore vivente cognovit, si machinata fuit in mortem uxoris.

Idem *Baranen.* d *Episcopo.* (*an.* 1180.)

SUper hoc *e* quod quæsivisti, an liceat alicui cum ea contrahere matrimonium, quam uxore suâ vivente sibi de facto matrimonio copulavit: Taliter respondemus, quòd si adultera est in mortem uxoris aliquid machinata, sive fidem dedit, sive non, quòd eâ defunctâ hanc esset ducturus, secundùm canones ab ejus consortio prohibetur, & hæc prohibitio perpetuò est servanda.

CAP. IV.

Qui vivente uxore, etiam ab eo separatâ quoad torum, secundam consciam duxit uxorem, primâ mortuâ separabitur à secunda, sed cum alia contrahere poterit.

Clemens III. (*an.* 1190. *Romæ.*)

EX literarum *f* tuarum insinuatione accepimus,

a *C. eod. tit. in 2. comp.* b *c. 1. eod. tit. in 3. comp. vid. Sot. 4. sent. dist. 38. qu. 2. & citatos in præced. capit.* c *alias Michaëlis P. filio Michaëlis.* d *In antiqua comp. de qua, &c.*

a *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Later. part. 6. c. 1. vide Magistr. 4. sent. dist. 35. §. solet etiam quæri.* b *al. habeatur expressum.* c *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp. & post Concil. Later. part. 6. c. 13.* d *Bavaren. al. Banaten. sed Beluacen. Bajonen. Batonien. & Baren. agnoscenda, cætera rejicienda sunt.* e *Cap. 1. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lateran. p. 6. c. 16.* f *Cap. 1. eod. tit. in 2. comp.*

quòd

quod T uxorem suam in adulterio deprehensam, de tui antecessoris assensu abjecit: quæ postmodum accepit *a* habitum monachalem: sed dictus T. antequam illa decederet aliam superinduxit *b*, & plures suscepit filios ex eadem: [*& infra. α*] Frat. t. igitur resp. quòd illos debes ab invicem separare. Idem verò vir, indictâ ei de adulterio pœnitentiâ, aliam ducere, poterit in uxorem.

[*α Cæterum quia supradicta mulier decessit, quid super secunda copula fieri debeat, sedem duxisti Apost. consulendam.*]

CAP. V.

Qui vivente uxore legitimâ cum secunda contrahit adultera, etiam primâ mortuâ separabitur à secunda, etiamsi longo tempore ei cohabitavit, & filios ex eâ suscepit.

Idem. *c* (*an.* 1190. *Romæ.*)

CUm *d* haberet uxorem legitimam A. nomine, I. lator præsentium, cum M. adulterium perpetravit. Cumque super hoc fuisset in jus vocatus, abjuravit adulteram, & postmodum juramento contempto, vivente legitimâ cum ea matrimonium contrahere, & ipsi diu cohabitare præsumpsit: demum prædictâ A. de præsenti luce subtractâ, memoratus I. cum adultera per decennium est moratus, de qua decem filios procreavit. Tale ergo damus consult. t. responsum, ut separentur *e* omnino: & eis injunctâ pœnitentiâ, perpetua continentia indicatur: præsertim cùm in dies suos ambo præcesserint, & tamdiu publicè in adulterio, & perjurio ex certa scientia perdurantes. Ecclesiam in gravi scandalo perturbaverint. Nôsti enim, quod Leo Papa statuit, ut nullus ducat in matrimonium, quam adulterio polluit: & quod hic plus processum fuit, quam si fides præstita duntaxat fuisset adulteræ, ut defunctâ legitimâ eam duceret in uxorem; cùm eâdem etiam primâ *f* vivente, quasi matrimonialiter mœchæ mœchus adhærere præsumpsit, & sacramentum suum temerè violare: quod utique connubium (ubi etiam nulla intercessit *g* religio juramenti) tam *h* Gregor. Papa, quàm Tiburien. Synodus *i* detestatur, & utrumque hoc modo conjunctum præcepit publicæ *k* pœnitentiæ subjici, ac perpetuò sine ulla spe conjugii permanere. Nec aliquod eisdem I. & M. adminiculum afferunt, ut simul maneant, quòd decennio cohabitaverant *l* ad invicem, ac decem filios susceperunt *m*: cùm multiplicitas prolis ita susceptæ, magis eorum crimen exaggeret, & diuturnitas temporis peccatum non minuat, sed augmentet. Solicitudinis tamen tuæ intererit, ut uterque liberis suis, secundum quod eis suppetunt facultates, necessaria subministret.

CAP. VI.

Si quis mortuâ uxore contrahit cum ea, quam vivente uxore sine fidei datione cognoverat, tenet matrimonium, dummodò in mortem defunctæ neuter fuerit machinatus.

Innocentius III. *Episcopo Spoletano.* (*an.* 1212.)

SIgnificâsti *n* nobis, quòd cùm P. civis Spoletanus, quandam M. mulierem duxisset legitimè in uxorem, eâ relictâ, cuidam meretrici adhæsit: [*& infra. α*] Verùm cum uxor ipsius esset viam universæ carnis ingressa, meretricem, cui adhæserat, desponsavit. Nos igitur inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd nisi alter eorum in mortem uxoris defunctæ fuerit machinatus, vel eâ vivente sibi fidem dederit *o* de matrimonio contrahendo, legitimum judices matrimonium supradictum, excommunicato munus absolutionis (si petierit) juxta formam Ecclesiæ impensurus.

[*α Et cum ab ejus contubernio ad torum non possit legitimum revocari, vos in eum excommunicationis sententiam protulistis.*]

CAP. VII.

Si quis vivente primâ secundam hujus rei insciam duxerit uxorem: mortuâ primâ, licitè remanet cum secunda, novo consensu interveniente.

Idem *Messanen. Capitulo.* (*an.* 1212.)

VEniens *a* ad præsentiam nostram G. laicus humili insinuatione monstravit, quòd cùm in civitate Lemovicen. quandam sibi matrimonialiter copulâsset, ab ea recedens Messanam advenit, ubi M. mulierem insciam, quòd aliam habetur uxorem, sibi solenniter copulavit: verùm cùm eidem pœnitentia fuisset injuncta, ut ad legitimam rediret uxorem, & ipse propter hoc in suam patriam redîisset, uxorem suam inveniens carnis debita persolvisse, ad Messanam rediit civitatem, & supradictæ M. tanquam legitimæ cohabitavit uxori: [*& infrà. α*] Licèt autem vivente uxore legitimâ prædictam M. sibi copulare nequiverit in uxorem, quia tamen uxore defunctâ, utpote à lege ipsius solutus, in eandem M. de novo potuit matrimonialiter consentire, dummodo non præstiterit fidem adulteræ, vel machinatus fuerit in mortem uxoris: mandamus, quatenus si est ita, eidem G. ut supradictæ M. affectu adhæreat conjugali, licentiam concedatis.

[*α Nunc autem impositam sibi pro priori excessu pœnitentiam agens humiliter, & devotè, cohabitandi eidem M. à nobis licentiam postulavit.*]

CAP. VIII.

Contrahens cum secunda, vivente primâ, quam tamen non cognovit, nec ante contractum, nec post, mortuâ primâ potest contrahere cum secunda.

Gregorius IX. *fratri R.* (*an.* 1236.)

SI quis uxore vivente fide datâ promisit aliam se ducturum, vel cum ipsâ de facto contraxit, si nec antè, nec pòst (legitimâ ejus superstite) cognovit eandem: quamvis utrique ipsorum pro eo, quod in hoc graviter deliquerint, sit pœnitentia injungenda: non est tamen matrimonium, quod cum ea contraxit, post uxoris obitum dirimendum. Cæterum tolerari non debet, si priùs vel posteà dum vixerit *b* uxor ipsius, illam adulterio polluisset.

TITULUS VIII.
DE CONJUGIO *c* LEPROSORUM.

CAP. I.

Lepra superveniens non dissolvit matrimonium, nec matrimonii effectum: ideo adinvicem maritali affectione conjuncti se tractare debent, aut ad perpetuam continentiam vovendam induci.

Alexander III. *Cantuarien. Archiepiscopo.* (*an.* 1180.)

PErvenit *d* ad nos, quòd cùm hi, qui lepræ morbum incurrunt, de consuetudine generali, à communione hominum separentur, nec uxores viros, nec viri uxores taliter ægrotantes sequuntur. Quoniam igitur cùm vir & uxor una caro sint, non debet alter sine altero esse diutius: mandamus, quatenus ut uxores viros, & viri uxores, qui lepræ morbum incurrunt, sequantur, & eis conjugali affectione ministrent, solicitis exhortationibus inducere non postponas. Si vero ad hoc induci non poterunt, eis arctius injungas, ut uterque altero vivente continentiam servet. Quod si mandatum tuum servare contempserint, vinculo excommunicationis adstringas.

---

a *Suscepit.* b *superduxit.* c *In veteri comp. hoc caput Cœlestin. III. præcedens verò Clemen. III. tribuitur.* d *C. 2. eod. tit. in 2. comp.* e *Vid. Bart. in l. Claudius. D. de his quibus ut indignis.* f *Vox,* prima *deest in antiq. nec debet esse, ut constat ex gl. verb. ead.* g *intercessisset. Vid. Host. hic inducentem varias Greg. auctor.* i *C. 40. & 51.* k *publicæ.* l *cohabitaverint.* m *susceperint.* n *C. 1. eod. tit. in 3. comp.* o *dederint.*

a *C. 2. eod. tit. in 3. compil.* b *vixit.* c *Vid. B. Thom. 4. sent. dist. 22. q. 1. art. 1.* d *C. 1. eod. tit. in 1. comp. & post conc. Later. p. 37. c. 2.*

CAP. II.

Conjuges propter lepram separandi non sunt à conjugio, & contrahere possunt matrimonium: & invicem sibi reddere debitum tenentur.

Idem *Bajonen.* a *Episcopo.* (*an.* 1180.)

QUoniam *b* neminem licet (exceptâ causâ fornicationis) uxorem dimittere: constat, quòd sive mulier leprâ percussa fuerit, seu aliâ *c* gravi infirmitate detenta, non est à viro propterea separanda, vel etiam dimittenda. Leprosi autem si continere nolunt; & aliquam quæ sibi nubere velit, invenerint, liberum est eis ad matrimonium convolare. Quòd si virum sive uxorem leprosum fieri contigerit, & infirmus à sano carnale debitum exigat, generali præcepto Apostoli, quod exigitur, est solvendum: cui præcepto nulla in hoc casu exceptio invenitur.

CAP. III.

Sponsalia de futuro præcisè non compellunt ad contrahendum matrimonium cum leproso, leprâ post sponsalia superveniente.

Urbanus III. *Episcopo Florentino.* (*an.* 1186.)

LIteras *d*: [*& infrà. α*] Quia postulâsti, utrùm si post sponsalia de futuro inter legitimas personas contracta, antequam à viro mulier traducatur, alter eorum lepræ morbum incurrat, alius ad consummandam copulam maritalem compelli debeat? Respondemus, quòd ad eam accipiendam cogi non debet, cùm nondum inter eos matrimonium fuerit consummatum.

[*α Tua Frater. debitâ benignitate suscepimus, quibus certiores de sinceritate fidei tuæ, & devotionis affectu, ad honorem & commodum tuum abundantius provocamur. Verùm*]

TITULUS IX.

DE CONJUGIO SERVORUM.

CAP. I.

Servus contradicente Domino matrimonium contrahere potest, sed propter hoc non liberatur à servitiis Domino debitis.

Adrianus *Sancteburgen.* f *Archiepisc.* (*an.* 790.)

DIgnum est *g*: [*& infra. α*] Sane juxta verbum Apostoli *h*, sicut in Christo Jesu, neque liber, neque servus est à sacramentis Ecclesiæ removendus, ita nec inter servos matrimonia debent ullatenus prohiberi: & si contradicentibus Dominis & invitis contracta fuerint, nullâ ratione sunt propter hoc dissolvenda. Debita tamen & consueta servitia non minùs debent propriis Dominis exhiberi.

[*α Et à rationis tramite non discordat, quòd ea, quæ dubietatis in se videntur scrupulum continere, ad Apost. sed. judicium referantur, ut inde Christ. fideles in dubiis certitudinem se gaudeant invenire, unde noscuntur magisterium fidei suscepisse. Tua verò Fr. de servorum conjugiis, quæ invitis & contradicentibus dominis contrahuntur, quid fieri debeat Apostolatui nostro, sicut bene meminimus, requisivit, super quo tibi duximus respondendum.*]

CAP. II.

Separatur matrimonium, quando liber ignoranter cum ancilla contraxerit, nisi postea hoc sciens illam cognovit.

Alexander III. *Præposito & Priori Mortariensi.* (*an.* 1170.)

PRoposuit *i* nobis M. mulier, quòd cùm vir ejus cum ea diutiùs permansisset, notam ei servilis *k* conditionis objecit, asserens eam esse ancillam, quam liberam esse credebat, cum eam duxit in uxorem: [*& infra. α*] Mandamus, quatenus si constiterit, quòd idem vir præfatam mulierem, postquam illam audivit esse ancillam, carnaliter cognovit, ipsum monitione præmissâ compellatis, *a* ut eam sicut uxorem maritali affectione pertractet. Si verò aliter fuerit, & sententiam divortii proferri contingat, *b* mulieri pecuniam, quam præfato viro pro dote concessit, restitui faciatis.

[*α Cùm autem in præsentia ven. f. n. Astiensis Episcopi tractaretur negotium, mulier quia ibi gravari timebat, ad nostram audientiam appellavit. Quia igitur tam eâ quàm viro suo vivente post aliquantulam moram præfatus vir inconcussâ lite recessit, d. v. per a. s.*]

CAP. III.

Si consuetudo est in loco, quòd partus conditionem patris sequatur, natus ex libero & ancilla liber est, & ut liber matrimonium contrahit.

Urbanus III. *Ariminen. Episcopo.* (*an.* 1187.)

LIcèt *c*: [*& infrà. α*] Sanè super eo, quòd fuit propositum, an mulier possit divortium postulare, pro eo quòd vir, cum quo suæ conditionis ignara contraxit, servus monasterii proponatur, cùm econtra idem vir patrem suum, cujus conditionem secundùm leges *d* provinciæ sequeretur, tempore mortis pro libero se gessisse, & jam elapso decennio, nec patris, nec suo nomine se statûs controversiam passum constanter affirmet: Videtur nobis ratione temporis, & favore libertatis, pro parte viri securiùs judicandum.

[*α Ad ea super quibus nos Frat. tua consulere voluit, te sufficere arbitremur: quia tamen ad majorem certitudinem judicium nostrum pastorali solicitudine requiris, nos ad inquisitiones vestras officii nostri fine debito respondemus.*]

CAP. IV.

Si liber contraxit cum ancilla ignoranter, & ex quo scivit, non consensit, separatur matrimonium, & cum aliis contrahere poterit.

Innocentius III. *H. Episcopo.* e (*an.* 1212.)

AD nostram noveris *f* audientiam pervenisse, quòd G. Presbyter Cardin. Apostol. sed. Leg. R. militem à muliere quadam propter conditionis separavit errorem. Ideòque mandamus, quatenus si constiterit, quod miles ignoranter contraxit *g* cum ancilla, ita quòd postquam intellexit conditionem ipsius, nec facto, nec verbo consenserit in eandem, propter quod per Card. eundem ab ejus fuerit consortio separatus, contrahendi cum alia liberam ipsi concedas auctoritate Apostolicâ facultatem.

TITULUS X.

DE NATIS EX LIBERO VENTRE.

CAP. UN.

Natus ex libera vel liberta, liber est.

Gregorius *h* (*an.* 600. *Romæ.*)

INdecens esse credimus, ut progeniti ex liberta, sive liberi filii ad servitium retrahantur. Propterea tibi præcipimus, ut si documenta nulla sint ab Ecclesiæ parte, quæ documentis hujusmodi debeant obviare, ab ejus molestia sine aliqua retractatione compescas eandem: durum est enim, ut si alii pro mercede libertates tribuunt, ab Ecclesia, à qua tueri debent, revocentur.

a *Baronen.* b *cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Later. p.* 37. *c.* 3. c *aliquâ.* d *Cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Later. p.* 50. *c.* 63. e *Vid. Magist. & ibi Doctores* 4. *sent. dist* 36. f *Salzeburgen. al. Saliburgen.* g *c.* 2. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lat. sub Alexand. III. p.* 45. *c.* 7. h *ad Gal.* 3. i *cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *compil.* k *Vox, servilis, deest in omnibus antiquis codicibus.*

a *Cogatis.* b *contigerit.* c *cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *comp. vid. E. Thom.* 4. *sent. dist.* 36. *q.* 1. *art.* 4. *& omnino textum, & ibi gloss Aret. & Doct. in §.* 1. *Instit. de ingenuis.* d *legem.* e *In antiq. libris, ut plurimum ita: N. Episcopo.* f *c.* 1. *eod. tit. in* 3. *comp. vid. Sot.* 4. *sent. dist.* 35. *q.* 1. *art.* 2. g *contraxerit.* h *In aliquot vet. Cod. additur nonus: sed mendosè, cum sit Greg. I. lib.* 1. *ep.* 53. *registr. Ivo p.* 16. *c.* 73. *& c.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp.*

DE

TITULUS XI.

DE COGNATIONE a SPIRITUALI.

CAP. I.

Filii duorum compatrum, per quorum neutrum deventum est ad compaternitatem, licitè contrahunt, nisi consuetudo repugnet: separantur autem, si per eorum alterum vel utrumq; compaternitas est contracta. h.d. cum cap. super eo, infr. eod.

Alexander III. *Saler. Archiepiscopo.* (*an.* 1180.)

Utrùm autem b filii aut filiæ ante vel post compaternitatem geniti, possint ad invicem copulari, canones secundùm diversorum locorum consuetudines contrarii inveniuntur. Et licèt primus canon exinde editus, natos post compaternitatem ad invicem copulari prohibeat: alter tamen canon posteriùs editus, primum videtur corrigere: per quem statuitur, ut sive ante, sive post compaternitatem geniti sunt, simul possint conjungi, excepta illâ personâ duntaxat, per quam ad compaternitatem venitur. Unde nobis videtur, ut secundum posteriorem canonem debeat observati: Nisi consuetudo Ecclesiæ, quæ scandalum generet, aliter se habere noscatur.

CAP. II.

Compaternitas scienter vel ignoranter superveniens inter conjuges, conjugium non dissolvit.

Idem *eodem.*

Si vir vel mulier scienter, c vel ignoranter filium suum de sacro fonte susceperit, an propter hoc seperari debeant? Consult. t. r. respondemus, quòd quamvis generaliter sit institutum, ut debeant separari, quidam tamen humaniùs sentientes aliter statuerunt. Ideoque nobis videtur, quòd sive ex ignorantia, sive ex malitia id fecerint, non sunt ab invicem separandi, nec alter alteri debitum debet subtrahere, nisi ad continentiam servandam possint induci: quia si ex ignorantia id factum est, eos ignorantia excusare videtur: si ex malitia, eis sua fraus non debet patrocinari vel dolus.

CAP. III.

Filii duorum compatrum, per quorum neutrum deventum est ad compaternitatem, licitè invicem contrahunt matrimonium: si tamen subest consuetudo impediens & dirimens talia matrimonia, servanda est loci consuetudo. h. d. secundùm intellectum magis communem, attingendo mentem capituli.

Idem *Vigilien. Episc.* (*an.* 1180. *Româ in Apuliam.*)

Super eo, quòd à nobis tua Fraternitas requisivit de duorum compatrum filiis: Respondemus, quod si tales filii fuerint, per quorum alterum, vel utrumque parentes ad compaternitatem venerunt, eos conjungi nullâ ratione sustineas, & conjunctos Pontificali auctoritate non differas separare. Cæterùm si per neutrum eorum ad compaternitatem ventum fuerit, de his te volumus consuetudinem tuæ Metropolitanæ Ecclesiæ, vel aliarum circumpositarum inquirere, & diligentiùs imitari, ita quòd si ejusdem Ecclesiæ consuetudo habeat inter eos non sustinere conjugium fieri, nec factum firmitatis robur habere: tu simili modo in Ecclesia tibi commissa conjugium hujusmodi fieri non permittas: & si quos taliter conjunctos inveneris, juxta earundem Ecclesiarum consuetudinem ipsos separare e ab invicem non f omittas. Verùm si de consuetudine habeatur, ut talia conjugia permittantur, id in Ecclesia tua dissimulare poteris, ita quòd nec contradicere, nec tuum videaris præstare assensum: quia sicut grave est antiquam consuetudinem circumjacentium Ecclesiarum super his contemnere; sic quoque gravius videtur, si propter eam hujusmodi conjugiis tuum indulges assensum, cùm posset sic in in exemplum assumi.

CAP. IV.

Inter patrem baptizati & uxorem levantis priùs ab eo cognitam, contrahitur compaternitas efficax ad matrimonium dirimendum.

Clemens III. (*an.* 1190.)

Martinus a Bertham duxit uxxorem, Tebergam sibi copulavit Lotharius, qui Berthæ & Martini filium de sacro fonte suscepit. L. verò & B. sublatis de medio, M. cum T. præfata contraxit. Nos autem consult. t. t. duximus respondendum, quòd cùm secundùm verbum Domini vir & mulier efficiantur per connubium una caro, liquidum est Tebergam non posse matrimonialiter copulari Martino, qui compater ejus fuerat, cum quo una caro Teberga noscitur extitisse.

CAP. V.

Compaternitas per catechismum contracta impedit matrimonium contrahendum, sed contractum non dirimit.

Idem.

Contracto b matrimonio inter P. & A. uxorem suam, quidam consanguinei ejusdem A. contra matrimonium objecerunt, quòd eadem in primo sacrati salis pabulo, filium quondam c concubinæ ipsius P. tenuit: [*& infrà.* α] Verùm, si constaret vera esse, quæ diximus, non ideo tamen contractum matrimonium solveretur: quæ res vix contrahendo matrimonio impedimentum afferret. Ideoque mandamus, quatenus præfato P. auctoritate nostrâ injungas, ut memoratam A. sicut uxorem maritali affectione pertractet, & carnale debitum ab ea licenter exigat & persolvat, sive ipsam ante matrimonium contractum cum P. sive posteà constiterit hoc egisse: dum tamen, si in fraudem hoc fecerit causâ matrimonii separandi, pœnitentiam pro præsumtione accipiat, matrimonio in sua firmitate durante.

[*α Cùm fuit primùm in Ecclesia Dei inductus, & propter hoc tuam præsentiam adeuntes, dicebant ipsam debere à viro per tuum judicium separari. Tua verò F. sicut accepimus, causâ non cognitâ iis carnale commercium interdixit, prohibens etiam ipsi P. ne debitum ab uxore requireret.*]

CAP. VI.

Inter patrem baptizati, & levantem seu tenentem baptizatum, contrahitur cognatio spiritualis valida ad impediendum & dirimendum matrimonium pòst contractum.

Innocentius III. *Episcopo & Archidiacono Linconien.* (*an.* 1212.)

Veniens d ad Apostolicam sedem C. e Anglicus: [*& infrà.* α] Mandamus, quatenus si constiterit H. mulierem prædicti viri filium de sacro fonte levâsse, antequam eam desponsâsset uxorem, vos inter eos divortium appellat. postpositâ celebretis.

[*α Natione, nobis exposuit, quòd eùm olim in adolescentiâ constitutus mulieri cuidam adhæsisset, quam tamen quidam alius ante cognoverat, de consilio matris suæ factum est, ut eadem mulier quendam puerum, quem de alia soluta ipse susceperat, de sacro fonte levaret, ad suspicionem & infamiam utriusq; delendam. Deinde verò cùm in ejus amore vehementiùs exardesceret, absq; consilio amicorum eam clanculo desponsavit. Cumque prolem ex ea procreare non posset, & increpationes à patre suo gravissimas sustineret, quòd eam desponsando deliquerat revolvens in animo, ipsâ dimissâ, causâ orationis Hierosolymam est profectus. Verùm cum idem rediens de partibus transmarinis prolem eam suscepisse ab alio invenisset, ei noluit adhærere: sed propter adulterium quod commisisse taliter videbatur, eâ omni-*

---

a *De mat. hujus tit. præt. Doct. vid. Theol. & præ aliis B. Thom. Sot. 4. sent. dist.* 42. b *C.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Later. sub Alex. III. p.* 32. *eod. c.* 1. c *c.* 2. *eod. tit. in* 1. *compil.* d *C.* 3. *eod. tit. in* 1. *comp. Vide Trid. Concil. initio tit. citatum.* e *separari.* f *dimittas.*

a *Cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *comp.* b *Cap.* 2. *eod. tit. in* 2. *comp. Vid. citatos in c. proximo præcedenti.* c *al. quendam.* d *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *compil. concordat. Conc. Trid. sess.* 24. *de reform. matr. c.* 2. *adde citatos in superiorib.* e *E.*

vò dimissâ, ad longinquam se transtulit regionem : & ad Ebugien. tandem veniens civitatem, quandam ibidem cum terra & dote decenti sibi matrimonialiter copulavit, de qua prolem se confessus est suscepisse. Eapropter f. v. per Apost. sed.]

CAP. VII.

Si filii duorum compatrum, per quorum alterum deventum est ad compaternitatem, matrimonium contrahant, separantur : & tempore contractus scientes impedimentum, illud denunciare tenentur.

Idem *Magistro S. Canonico Herforden.* (*an.* 1212.)

TUa *a* nos duxit discretio consulendos, an natus ante compaternitatem, filiam compatris patris sui, vel commatris sibi possit matrimonialiter copulare? & si contraxit *b*, an debeant separari? & an conscii talis matrimonii teneantur illud in publico accusare? Super quo respondemus, quòd hujusmodi personæ non possunt matrimonium contrahere : & si contraxerint, possunt ab invicem separari : & qui contractum sciverint, debent Ecclesiæ illud nunciare.

CAP. VIII.

Inter baptizatum & filium baptizantis, oritur cognatio spiritualis, impediens & dirimens matrimonium inter eos contrahendum, h. d.

Gregorius IX. (*an.* 1235.)

EX literis *c* vestris accepimus, quòd cum Martha mulier coram Officiali Cantuarien. Alanum peteret in virum, & se affidatam ab eo ac carnaliter cognitam per testes idoneos probavisset : dictorum tandem testium depositionibus publicatis, idem A. excipiendo proposuit, quòd eam habere non poterat in uxorem, pro eo, quòd ipsum pater mulieris ejusdem, qui sacerdos extitit *d*, baptizavit. Sed cùm idem Officialis exceptione hujusmodi non admissâ definitivam tulerit sententiam contra ipsum, & idem ad sedem Apost. appellaverit : Mandamus, quatenus si est ita, eundem A. super hoc ab impetitione mulieris absolvatis ipsius, eidem mulieri perpetuum silentium imponentes.

TITULUS XII.

DE COGNATIONE *e* LEGALI.

CAP. UN.

Inter adoptatum & filiam adoptantis non potest durante adoptione consistere matrimonium.

Nicolaus *ad consulta Bulgarorum.* (*an.* 860. *Româ in Daciam.*)

SI qua *f* per adoptionem mihi soror esse cœperit, quamdiu durat adoptio, inter me & ipsam nuptiæ consistere non possunt.

TITULUS XIII.

DE EO *g*, QUI COGNOVIT CONSANGUINEAM UXORIS SUÆ, VEL SPONSÆ.

CAPUT I.

Affinitas superveniens post matrimonium contractum non solvit matrimonium, sed exactionem debiti impedit, & crimen incestûs inhabilitat quoad matrimonium contrahendum.

Ex Concilio apud Meriam *h*.

SI quis *i* cum filiastra sua scienter fornicatus fuerat, nec à matre debitum petere, nec filiam unquam habere potest uxorem : nec filiastra, nec ille illo unquam tempore alii *a* se poterunt matrimonio copulare.

CAP. II.

Affinitas superveniens per illicitum coitum, dissolvit sponsalia de futuro, sed non matrimonium : & incestuosus contrahere non potest.

Alexander III. *Pictavien. Episcopo.* (*an.* 1180.)

VEniens *b* ad nos præsentium lator : [*& infrà.* α] Inquisit. t. t. resp. quòd si matrem sponsæ suæ cognovit, & *c* sponsæ nunquam carnaliter adhæsit, imponenda est ei pœnitentia paulò major, quàm pro adulterio : quâ peractâ, vel parte ipsius, poterit ex dispensatione cum alia matrimonium contrahere. Cæterùm si sponsam cognovit, antequam matrem vel pòst, nunquam eam, vel aliam potest accipere in uxorem.

[α *Nobis tua f. literas præsentavit, ex quarum tenore perpendimus, quòd quandam in uxorem duxerat, quam quidam suaserunt per mensem, quo eam duxerat, non cognoscere. Contigit autem, sicut dicit, quòd pater sponsæ duxit uxorem suam, quæ sponsæ mater erat, quam in ejus lecto jacentem diabolo suadente cognovit. Transacto verò mense tam pater quàm alii propinqui coegerunt, ut cum ea matrimonium consummaret, quod facere noluit, donec tecum super hoc loqueretur.*]

CAP. III.

Non separatur matrimonium ad dictum unius, asserentis affinitatem inter conjuges præcessisse.

Idem.

DE illo *d*, qui uxorem fratris, antequam ei matrimonio jungeretur, se proposuit cognovisse : Respondemus, quòd nisi hoc publicum & notorium fuerit, aut idoneis testibus comprobatum, prædictum matrimonium occasione illâ ipsum impetere non permittas.

CAP. IV.

Incestuosus matrimonium contrahere non debet : sed si contrahit, tenet : & tunc tenetur reddere, sed non potest debitum exigere : & nonminùs tenetur uxori necessaria administrare.

Cœlestinus III. (*an.* 1195.)

TRansmissæ *e* nobis tuæ literæ demonstrârunt, quòd C. uxore suâ defunctâ, filiam ejus, privignam videlicet propriam, copulâ carnali cognovit : postmodùm aliam accipiens in uxorem, cum privignâ publicè tanquam canis ad vomitum rediens, illicitam rem committere non expavit. Quia verò super his consilium requisisti, præsenti paginâ respondemus, quòd legitimæ uxori cohabitans, & necessaria subministrans, non cognoscat eam, quamdiu vixerit, nisi ab ea fuerit requisitus, & tunc ad ipsam non sine gravi cordis dolore accedat : qui etiam pro incestu & adulterio, donec cum ea permanserit, juxta moderamen tui arbitrii pœnitentiam agens, postmodum si supervixerit, perpetuò sine spe conjugii permanebit.

CAP. V.

Non separatur matrimonium ad confessionem conjugum, qui dicunt affinitatem processisse, etiamsi rumor viciniæ consentiat. Et est casus multùm allegabilis & notabilis.

Idem.

SUper *f* eo, quod postulas edoceri, utrùm conjugatus, qui ante contractum matrimonium uxoris suæ consanguineam carnali commixtione cognovit, cùm id fateatur uterque, & aliqua pars viciniæ hoc acclamare dicatur, sit ab uxore sua judicio Ecclesiæ separandus : Tuæ Fratern. respondemus *g*, quòd propter eorum confessionem tantùm, vel rumorem viciniæ, separari non debent : cùm & quandoque nonnulli inter se contra matrimonium velint colludere, & ad confessionem

---

a *C. 2. eod. tit. in 3. comp. Vid. Sot. 4. sent. dist. 42. q. 1. art. 3.* b *contraxerint.* c *Cap. 1. De cog. spirit. l. 6. B. Thom. 4. sent. dist. 42 qu. 1. art. 2. Durand. eâd. dist. qu. 1.* d *extiterat.* e *vid. Magistr. 4 sent. distinct. 42. & ibi B. Thom. q. 2. art. 1, 2, & 3. & Durandum. q. 1.* f *C. 1. eod. tit. in 1. comp.* g *Vid. Conc. Trid. sess. 24. de reform. c. 4.* h *Med. al. Mentian.* i *C. 1. eod. tit. in 1. comp. Vid. Burch. l. 19. decr. c. 5. tit. de Fornicatione, &c.*

a *Al. aliis.* b *C. 3. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Later. p. 12. c. 4.* c *al. si sponsa.* d *Cap. 2. eod. tit. in 2. comp.* e *C. 3. eod. tit. in 2. comp. Præ aliis vid. Sot. 4. sent. dist. 37. q. 1. art. 3.* f *C. 4. eod. tit. in 1. comp.* g *rescribimus.*

incestûs

incestûs facile prosilirent, si suo judicio crederent, per judicium Ecclesiæ concurrendum. Rumor autem viciniæ non adeò est judicandus validus, quòd nisi rationabiles *a* & fide dignæ probationes accedant, possit benè contractum matrimonium irritari *b*

CAP. VI.

Affinitas superveniens non dissolvit sponsalia de præsenti.

Innocentius III. *Præposito Magdeburgensi.* (*an.* 1212.)

DIscretionem *c* tuam : [*& infra.* α] Sanè ex parte tua fuit propositum, quòd quidam cum muliere quâdam legitimè per verba de præsenti contraxit, quam postmodùm à se cognitam, cuidam consanguineo suo tradidit, in quantum potuit renitentem. Ille verò cum ipsa, licèt invita, matrimonii solennia celebravit: sed mulier quàm citò fuit reddita libertati, aufugit ab eo, & se priori viro restitui postulavit. Nos igitur inquisit. t. r. respond. quòd & viro pro tam turpi facinore gravis est pœnitentia injungenda, & mulier propter publicam *d* honestatem est monenda sollicitè, ut nec primum repetat, cujus consanguineus eam licèt invitam cognovit: nec redeat ad secundum, cui non potest propter *e* reatum adulterii commisceri: sed in continentia maneat, donec prior fuerit viam universæ carnis ingressus. Quòd si forsitan ad id induci nequiverit, vir prior cogatur redire ad ipsam, & maritali eam affectione tractare: cùm adulterium ei non possit objicere, qui eam adulterandam tradidit, præsertim invitam. Nam & si secundùm Evangelicam veritatem nunquam nisi propter fornicationis *f* causam, aut vir uxorem, aut uxor possit dimittere virum: non tamen semper propter causam eandem vel uxor virum, vel vir dimittere potest uxorem, cùm possit exceptione, vel replicatione legitimâ impediri. Sed nec affinitas, quæ post contractum legitimè *g* matrimonium inter virum & uxorem iniquè contrahitur, ei debet officere, quæ hujusmodi iniquitatis particeps non existit *h*, cùm suo jure non debeat sine sua culpa privari: quanquam à quodam prædecessore nostro dicatur in simili casu fuisse distinctum, utrùm incestus vel adulterium manifestum fuerit, an occultum: aliis asserentibus inter gradum proximum & remotum esse potius distinguendum.

[α *In Domino commendamus, quòd in his quæ dubia reputas vel obscura, sedem consulis Ap. ut in eis, de cætero ipsius auct. procedas.*]

CAP. VII.

Copula carnalis habita cum puella septem annorum, dirimit matrimonium posteà contractum cum consanguinea. h. d. secundùm unum intellectum.

Idem *Bisuntinen. Archiepiscopo.* (*an.* 1212.)

FRaternitati *i* tuæ: [*& infra.* α] Divortii sententiam approbamus, quam in eum canonicè promulgâsti, qui illam sibi posteà copulare præsumpsit, cujus antea sororem adhuc septennem contractis sponsalibus extraordinariâ libidine noscitur polluisse.

[α *Super tribus capitulis sed. Apost. consulenti ad cujus consilium est in rebus dubiis à cunctis fidelibus recurrendum, scriptis præsentibus respondemus. In primo*]

CAP. VIII.

Affinitas causata ex copula illicita, rumpit sponsalia præcedentia, & privat facultate contrahendi matrimonium.

Idem *Episcopo Gerunden.* a (*an.* 1212. *Romæ in Hisp.*)

EX literis *b* fraternitatis tuæ accepimus, quòd G. lator earum matrem puellæ, quam intra nubiles annos desponsaverat in uxorem carnaliter sæpè cognovit, & post carnali commixtione puellam tractavit adulteram : [*& infra.* α] Nos autem eidem viro pœnitentiam injungi fecimus, pro peccato, consultat. t. respondentes, quòd eis ab invicem separatis mulier alteri viro non nubat, si postquam novit viri & matris delictum, ei non erubuit commisceri. Vir etiam & mater mulieris nunquam debent ad alias nuptias convolare, sed semper continentiam servare tenentur, & deflere delictum, quod pro tam *c* nefanda libidine contraxerunt, præsertim si circa personas hujusmodi de lapsu carnis minimè timeatur.

[α *Unde ipsius viri animæ provideri humiliter postulâsti, & utrùm mulieri ad secundas nuptias eo vivente liceat convolare, cùm hoc factum publicum & notorium habeatur.*

CAP. IX.

Idem quoad titulum dicit, quod decretalis supr. proxima.

Idem *Archiepiscopo Magdeburgen.* (*an.* 1212.)

VEniens *d* ad Apostolicam sedem E. Laicus nobis proposuit, quòd cùm tempore infantiæ suæ quandam puellam se ducturum juraverit in uxorem, quàm citò ad legitimam pervenisset ætatem, pater puellæ confœderatione hujusmodi fidejussorum obligatione hincinde firmatâ cum in propria domo recepit, & nutrivit insimul cum puella: deinde ex conversatione diutina, sorori puellæ carnaliter se conjunxit: tandem amicorum suorum devictus instantiâ, quam juraverat, in uxorem accepit, & nuptiis celebratis, quando se illi opportunitas ingerebat, cognoscebat utramque. Verùm licèt in præsentia tua super hoc fuerit accusatus, convinci tamen non potuit, nec suum voluit confiteri delictum: nunc autem reversus ad cor, pœnitens de commissis, salutis suæ consilium requirit impendi. Cùm igitur non tantùm à malo, sed ab omni specie mali præcipiat Apostolus *e* abstinere: mandamus, quatenus prædicto E. pro hujusmodi enormitatis excessu, injunctâ pœnitentiâ competenti, consulas ei, monens illum salubriter, & inducens, ut de cætero abstineat ab utraque.

CAP. X.

Affinitas superveniens non dissolvit matrimonium.

Idem *Archiepiscopo Strigonen.* (*an.* 1212.)

TUæ fraternitatis *f* devotio postulavit, utrùm is, qui cum sorore legitimæ conjugis fornicatur, cum uxore possit postmodum commorari, & exigere debitum, ac solvere requisitus. Nos igitur respondemus, quòd uxor & à commixtione viri abstineat propter publicam honestatem, & in continentia maneat, donec vir viam universæ carnis ingressus fuerit, diligentiùs est monenda. Quod si fortè commonitioni parere recusans talis fuerit, ut de lapsu timeatur ipsius, vir ejus poterit & debebit cum Dei timore debitum ei solvere conjugale: cum affinitas post matrimonium iniquè contracta, illi nocere non debeat, quæ iniquitatis particeps non existit.

CAP. XI.

Summatum est supr. capitulo proximo.

Gregorius IX. *Episcopo Pictavien.* g (*an.* 1236.)

JOrdanæ *h* mulieris petitio continebat, quòd I. Laicus cum ipsa, quæ nondum decimum ætatis suæ annum compleverat, per verba de futuro contraxit, & eâ

a *Probabiles, in aliquot Cod.* b *Bald. in l.* 1. *C. de prob. & l. eo quidem. C. de accus.* c *C.* 1. *eod. tit. in* 3. *comp.* d *Vid. Conc. Trid. sess.* 24. *de reform. matr. c.* 3. e *prater.* f *Matth. c.* 19. *Marc.* 10. *Luc.* 16. *Vid. Conc. Trid. sess.* 24. *de sacr. matr. in princ. & can.* 7. g *legitimum.* h *existat.* i *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *compil. Sot.* 4. *sent. dist.* 41. *quæst. un. art.* 2. *versic. quòd si objicias.*

a *Gerundinen. al. Fertindinen. al. Graden.* b *C.* 3. *eod. tit. in* 3. *comp. vide Tabiensem in summa, verbo sponsalia. §.* 9. *in quarto modo.* c *Dictio,* tam *deest in aliquot antiquis, ac etiam recentiorib. codicib. maximè emendatis.* d *Cap.* 4. *eod. tit. in* 3. *comp. vide Covarr.* 4. *Decr. par.* 1. *c.* 5. *non longè à principio.* e 1. *Thess.* 5. f *Cap.* 3. *de consang. & affin. in* 3. *compil.* g *Pictaviensi.* h *Vide quos citavi in cap. a nobis, & c. fin. supr. de despons. impub.*

intra ejusdem anni spatium carnaliter cognitâ, matrem ipsius sibi matrimonialiter copulare, & ad damnatæ commixtionis amplexus procedere non expavit: [*& infrà.*] Quare præfata J. supplicavit, ut cùm carnis stimulis resistere nequeat, sibi (ne jure suo sine sua propria culpa fraudetur) providere salubriter dignaremur. Eapropter mandamus, quatenus (si res ita se haberet) utrumque ipsorum ad vovendam perpetuam continentiam attentè moneas & inducas: & si ad eam induci nequiverint, memoratum I. (injunctâ ei primitùs pro commisso incestu pœnitentiâ competenti) ut eidem cohabitet, & conjugale debitum reddat exactus, Ecclesiasticâ censurâ compellas.

TITULUS XIV. DE CONSANGUINITATE ET AFFINITATE.

CAP. I.

Separatur matrimonium contractum inter affines primi generis, & quarti gradûs.

Alexander III. *Cassien.* a *Abbati.* (*an.* 1172.)

EX literis *b* tuis accepimus, quòd cùm quidam secretò quandam viduam subarrhasset, & carnaliter cognovisset: [*& infrà.* α] Tandem cùm vir paratus esset eam in conspectu Ecclesiæ subarrhare, surrexerunt duo proponentes, quòd iste, qui eam subarrhare volebat, priorem virum quarto gradu consanguinitatis attingit, unus autem ita se audivisse juravit, alius noluit id juramento firmare: [*& infrà.* β] Nunc quæstio prima revixit, & juraverunt duo coram Archipresbytero Plumbarolæ, *c* quòd primus vir fuit superstiti quinto consanguinitatis gradu conjunctus. Quocirca mandamus, quatenus utramque partem ante tuam præsentiam convoces, & facias testes coram te jurare: [*& infrà.* γ] Inquisitâ verò diligentiùs veritate, si per testes circumspectos omni exceptione majores inveneris, quòd primus vir superstitem quarto gradu consanguinitatis attingit, *d* non differas divortii sententiam promulgare: æquè enim (ut canones dicunt) abstinendum est à consanguineis *e* uxoris, ut propriis. Cæterùm tuam prudentiam volumus non latere, quòd non sunt causæ matrimonii tractandæ per quoslibet, sed per judices discretos, qui potestatem habeant judicandi, & statuta canonum non ignorent.

[α *Et cohabitasset cum ea per annum, Medualdus virum mulieris traxit in causam, proponens quod illam in potestate sua positam quasi fornicariam cognovisset: tunc vir & mulier quasi juramento firmaverunt, quòd ab anno & plus alter in alterius copulam consenserat maritalem, & de cætero sicut vir & mulier habitarunt insimul. Cùm autem nec juramentum, nec fidem mulieris procurator habuit, exigit eam publicè subarrhari, quòd*]

[β *Et ob hoc licèt ille præfatam mulierem subarrhare distulerit, minime tamen ab ejus cohabitatione discessit. Processu verò temporis ad instantiam Medualdi præfatus vir publicè matrimonium celebravit, & postmodùm ferè per annum cum uxore permansit.*]

[γ *Ad hæc inquiras, à quibus & in quibus, & quando dixerint, quod testantur. Si verò post motam quæstionem dixerint, non est ad eorum dicta jam dictum matrimonium dissolvendum, similiter nec si ab accusatoribus matrimonii didicerint.*]

CAP. II.

Affinitas superveniens, de qua saltem constat per famam, solvit sponsalia de futuro.

Urbanus III. *Burdegalen. Archiepiscop.* (*an.* 1186.)

SUper eo, *a* quòd juvenem asseris puellam quandam nondum nubilem fide interpositâ desponsâsse, quæ jam facta nubilis eum repetit, & ille excipit dicens, se non debere eam ducere, pro eo quòd postquam puellam affidavit candem, carnaliter propinquam ipsius cognovit: Inquis. 1. t. respond. quòd si manifestum est juvenem cognovisse propinquam prædictæ puellæ, vel si non est manifestum, fama tamen loci hoc habet, cùm esset sponsa tantummodo de futuro, idem ab ejus impetitione debet absolvi.

CAP. III.

Si dispensatur cum aliquo ut possit contrahere in certo gradu, aliàs prohibito, requiritur, quòd uterq; contrahentium toto gradu distet à stipite, præsertim si hoc habet consuetudo.

Cœlestinus III. (*an.* 1195.)

QUod *b* dilectio [*& infrà.*] Quæsivisti, utrùm is, qui à stipite per descendentem lineam, sexto vel septimo gradu distat, possit ei, quæ ex altera parte per lineam descendentem ab eodem stipite, secundo vel tertio gradu distat, matrimonialiter copulari, propter indulgentiam Apostolicæ sedis Legati, quâ permissum est hominibus terræ illius in sexto gradu conjungi? Quod videtur posse fieri secundùm regulam, quâ dicitur: Quoto gradu quis distat à stipite, & à quolibet, per aliam lineam descendentium ab eodem: cùm tamen de consuetudine terræ, si quando talis casus emerserit, incolæ propter proximiorem gradum conjunctos separent, & impediant copulari volentes. Nos itaque respondemus, quòd indulgentia illa sic est intelligenda, quòd uterque conjungendorum distet à stipite sexto gradu. Si vero alter sexto vel septimo gradu distat à stipite, alter autem secundo vel tertio, conjungi non debent: unde in hac parte consultiùs duximus multitudini & observatæ consuetudini deferendum, quàm aliud in dissensionem & scandalum populi statuendum, quâdam adhibitâ novitate.

CAP. IV.

Infideles conjuncti in gradu prohibito à lege canonica, post baptismum non separantur.

Innocentius III. *Archiepiscopo & Capitulo Tiren.* c (*an.* 1210.)

DE *d* infidelibus ad fidem conversis, utrùm si ante conversionem suam secundùm legis veteris instituta, circa gradus consanguinitatis à canone denotatos conjuncti fuerint, separari debeant post baptismum: Consul. t. duximus respondendum, quòd matrimonium sic contractum, non est post baptismi lavacrum separandum, cùm à Judæis Dominus requisitus, si liceret uxorem ex quacunque causa dimittere, ipsis respondit: *Quod Deus* e *conjunxit, homo non separet*: Per hoc innuens esse matrimonium inter eos.

CAP. V.

Consanguinei mariti cum consanguineis uxoris licitè contrahunt. hoc primò. *In gradibus prohibitis non possunt matrimonia contrahi, etiamsi hoc habeat consuetudo.* hoc secundò.

Idem *Rosani*, f *Archiepisc.* (*an.* 1210. *Romæ in Issaum.*)

QUòd *g* super his: [*& infrà.* α] Super eo igitur, quòd pater & filius cum matre & filia, & duo cognati cum duobus cognatis, avunculus & nepos cum duabus sororibus contrahunt matrimonia, *h* taliter tibi duximus respondendum, quòd licèt omnes consangui-

a *Cassinens. al. Calsin.* b *C.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Later. sub Alexand. III. p.* 6. *c.* 32. c *Plombadæ.* d *contingit.* e *In* 7. *Codicibus manusc. ita: à consanguineis uxoris & propriis.*

a *Cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *comp.* b *C.* 2. *eod. tit. in* 2. *comp. Hodiè tenendum est, quod decrevit Conc. Later. sub Innoc. III. quod refertur infrà hoc tit. cap. non debet. Adde quæ diximus in tractatu cognationis.* c *Tiron. al. Tirens. al. Turonensi.* d *C.* 1. *eod. tit. in* 3. *comp. vide Magist. sent.* 4. *dist.* 39. *& ibi D. Thom. qu.* 1. *art.* 2. e *Genes.* 2. *Matth.* 19. *Marc.* 10. f *Rossanen. al. Rosamen. al. Pisan.* g *C.* 2. *eod. tit. in* 3. *comp.* h *al. matrimonialiter, taliter tibi, &c.*

rei

nei viri sint affines uxoris, & omnes consanguinei uxoris sint viri affines: inter consanguineos tamen uxoris & viri, ex eorundem, scilicet viri & uxoris conjugio, nulla prorsus affinitas est contracta, propter quam inter eos matrimonium debeat impediri. Ne autem *a* inter gradus prohibitos matrimonium contrahatur, debes publicè inhibere, & præsumptores Ecclesiasticâ districtione punire, non obstante consuetudine, quæ dicenda est potius corruptela.

[*& Articulu, qui tibi aliquam dubitationem indueunt, nostrum ducis consilium requirendum, & ad ea exequenda, quæ officium expostulant pastorale Ap. sedis procuras auxilium invocare, solicitudinem tuam dignis in Domino laudibus commendamus, & postulationibus tuis grato animo respondemus. Significâsti siquidem nobis, quòd in diœces. tua pater & filius, matrem & filiam, duo cognati duas cognatas, avunculus & nepos duas sorores ducunt in conjuges, & maritus & uxor simul baptizant puerum alienum. Quidam prætereà tuæ diœces. infra tertium & septimum gradum consanguinitatis se contingentes ad invicem matrimonium contrahunt, hoc sibi licere de antiqua consuetudine asserentes.*]

CAP. VI.

Non valet dispensatio obtenta à Papa super matrimonio inter consanguineos contracto, si ibi causa falsa sit expressa, nisi posteà eam Papa confirmaret. h. d. secundùm verum & communem intellectum.

Idem. (*an.* 1210. *Romæ.*)

QUia *b* circa [*& infrà.*] Porrò de nobili viro N. pro cujus dispensatione, indulgentiâ scilicet remanendi cum ea, quæ ipsum quinto consanguinitatis gradu contingit, à sed. Apost. obtinendâ, falsa nobis causa fuerat allegata, proles videlicet: Cùm tamen ante dispensationem obtentam unica filia, quam habebat, viam fuerit universæ carnis ingressa, prout tua consultatio continebat: dissimulare poteris, ut remaneant in copula sic contracta, cùm ex separatione (sicut asseris) grave videas scandalum imminere.

CAP. VII.

Testes, qui de consanguinitate deponunt, computationem debent à stipite vel germine incipere.

Idem.

TUa nos *c* duxit Fraternitas consulendos, utrùm illorum sufficiat testimonium ad matrimonium dirimendum, qui consanguinitatis gradus ab avunculo & nepote, videlicet fratris filio, vel sororis inceperint computare? Nos igitur inquis. t. r. r. quòd cùm conjugium multum favoris obtineat, testes, qui ad divortium celebrandum producti consanguinitatis gradus computant, à stipite debent incipere, id est, à parentibus vel germanis & sic per ordinem distinguere gradus, nominibus propriis, vel æquipollentibus indiciis designando personas, præsertim cùm sæpiùs testimonium perhibeant de auditu: quod quia minùs est validum, non est in articulo hujusmodi nimiùm laxanda facultas: quùm quâ ratione computationem inciperent à secundo, eâdem ab ulterioribus inchoarent.

CAP. VIII.

In secundo & tertio affinitatis genere tollitur prohibitio, quæ olim erat in matrimonio contrahendo. Similiter tollitur prohibitio de sobole suscepta ex secundis nuptiis, quæ olim non poterat contrahere cum cognatione prioris viri. Et prohibitio conjugii ultra quartum consanguinitatis & affinitatis gradum non extenditur. h. d. iste textus, qui quotidiè allegatur, & est singularis in materia sua.

Idem *in Concilio generali.* (*an.* 1216. *Romæ.*)

NOn *a* debet reprehensibile judicari, si secundùm varietatem temporum, statuta quandoque varientur humana, præsertim cùm urgens necessitas, vel evidens utilitas id exposcit: quoniam ipse Deus ex his, quæ in Veteri Testamento statuerat, nonnulla mutavit in Novo. Cùm ergo prohibitiones de conjugio in secundo & tertio affinitatis genere minimè contrahendo, & de sobole suscepta ex secundis nuptiis, cognationi viri non copulanda prioris, & difficultatem frequenter inducant, & aliquando periculum pariant animarum, cùm cessante prohibitione cesset effectus: constitutiones super hoc editas sacri approbatione Concilii revocantes, præsenti constitutione decernimus, *b* ut sic contrahentes de cætero liberè copulentur. Prohibitio *c* quoque copulæ conjugalis quartum consanguinitatis & affinitatis gradum de cætero non excedat: quoniam in ulterioribus gradibus jam non potest absque gravi dispendio hujusmodi prohibitio generaliter observari. Quaternarius verò numerus benè congruit prohibitioni conjugii corporalis, de quo dicit Apostolus *d*: *Quòd vir non habet potestatem sui corporis, sed mulier: neque mulier habet potestatem sui corporis, sed vir:* quia quatuor sunt humores in corpore, qui constant ex quatuor *e* elementis. Cùm ergo jam usque ad quartum gradum prohibitio conjugalis copulæ sit restricta: eam ita volumus esse perpetuam, non obstantibus constitutionibus super hoc dudum editis, vel ab aliis, vel à nobis: ut si quis contra prohibitionem hujusmodi præsumpserit copulari, nullâ longinquitate defendatur annorum: cùm diuturnitas temporum non minuat peccatum, sed augeat: tantoque sunt graviora crimina, quantò diutiùs infelicem animam detinent alligatam.

CAP. IX.

Distans à stipite quarto gradu vel citeriori, cum distante quinto, vel ulteriori contrahere potest. h. d. cum glossa.

Gregorius IX. (*an.* 1232. *Romæ.*)

VIr, qui à stipite *f* quarto gradu, & mulier, quæ ex alio latere distat quinto, secundùm regulam approbatam, quâ dicitur: Quoto gradu remotior differt *g* à stipite, & à quolibet per aliam lineam descendentium ex eodem: licitè possunt matrimonialiter copulari.

TITULUS XV.

DE FRIGIDIS *h* ET MALEFICIATIS, ET IMPOTENTIA COEUNDI.

CAP. I.

Si marito provocante ad divortium, & se impotentem asserente, mulier hoc idem fatetur, servata solennitate canonicâ matrimonium indistinctè dirimitur: sed si decipiatur Ecclesia, primum matrimonium reparatur: si verò muliere agente vir asserat se potentem, nisi per aspectum corporis, vel alio indubitato modo convincatur, mulier non auditur: sed si vir hoc idem confitetur vel convincitur, matrimonium separatur, & mulieri contrahendi licentia datur. h. d. secundùm Hostiensem.

Ex Brocardico lib. 18.

ACcepisti *i* mulierem, & per aliquod tempus habuisti, per mensem aut per tres, aut per an-

a *Vid. Conc. Trid. sess.* 24. *de reform. matr. can.*6. b *Quantum ad contrahendum vel non intra gradus prohibitos attinet, tene decis. c. non debet infrà eod.* c *C.* 2. *eod. tit. in* 4. *comp. & quatenus agitur de testimonio de auditu, vide Cravettam de antiq. temp. part.* I. *circa finem, vers. viso. de fama, num.*304. *cum multis seq. adde text. in c. licèt ex quadam. Sup. de testib.*

a *C.*3. *eod. tit. in* 4. *comp.* b *decrevimus.* c *Vide B. Thom.* 4. *sent. dist.*40. *q.*1. *art.*4. d 1. *Cor.*7. e *In Concilio & aliquot vetustis, quod constat ex quatuor elementis.* f *Vide citatos in cap. præcedenti.* g *distat.* h *De materia hujus tit. vid. Magist. l.*4. *sent. dist.* 34. *ubi doct. & B. Th. q.* 1. i *c.*1. *eod. tit. in* 1. *comp. vide Durandum* 4. *sent. dist.*34. *q.* 2. *& plenius ibi Sot. q.* 1. *art.*2. *it. Burchard. L. IX. Decret. c.* 40.

num: & nunc primùm dixisti te esse frigidæ naturæ, ita ut non potuistes coire cum illa, nec cum aliqua alia: si illa, quæ uxor tua esse debuit, eadem affirmat quæ tu dicis, & probari potest per verum judicium, ita esse ut dicitis, separari potestis, eâ tamen ratione, ut si tu pòst aliam acceperis, reus perjurii dijudiceris *a*: & iterùm post peractam pœnitentiam priora connubia repatare debebis. Illa autem *b* si prior post annum, aut dimidium, ad Episcopum, aut ejus Missum proclamaverit, dicens, quòd non cognovistes eam, tu autem contrarium affirmas, tibi credendum est, eò quod caput es mulieris; quia si proclamare voluit, cur tamdiu tacuit? Cito enim & in parvo tempore scire potuit, si secum coire potuisses. Si autem statim in ipsa novitate post mensem, aut duos, ad Episcopum, aut ejus Missum proclamaverit, dicens, Volo esse mater, volo filios procreare, & ideò maritum accepi: sed vir, quem accepi, frigidæ naturæ est, & non potest illa facere, propter quæ illum accepi: si probari potest per rectum judicium, separati potestis: & illa si vult, nubat in Domino.

CAP. II.

Impotens ad copulam, est impotens ad contrahendum matrimonium, sive sit impedimentum ætatis, sive naturæ.

Alexander III. *Ambianen.* *c* *Episcopo.*

(*an.* 1180.)

QUod *d* sedem: [*& infrà. α*] Sicut puer, qui non potest reddere debitum, non est aptus conjugio: sic qui impotentes sunt, minimè apti ad contrahenda matrimonia reputantur.

[*α Apostolicam consuluisti super his, quæ tibi dubia existunt, gratum gerimus & acceptum & tua exinde f. non parùm commendanda videtur. Ex tua siquidem parte nobis est intimatum, quòd quædam mulier tui Episcopatûs cuidam viro nupserit, asserens quod ob utriusq; inguinis rupturam genitalia ejus abscissa fuissent, nec dum ab eo cognita fuisset, qui utique factus leprosus se pariter & sua domui reddidit infirmorum. Mulier verò ad domum patris reversa sicut asseris juvenis, alii viro nubere desiderat & conjugali affectu conjungi. Unde licèt Roman. Ecclesia non consueverit propter talem infirmitatem, vel propter alia maleficia legitimè conjunctos dividere, si tamen consuetudo generalis Gallicanæ Ecclesia habet, ut hujusmodi matrimonium dissolvatur: nos patienter tolerabimus, si secundum eandem consuetudinem eidem mulieri, cui volueris nubendi in Domino concesseris facultatem.*]

CAP. III.

Naturale impedimentum ad coitum, irreparabile arte Medicorum, matrimonium impedit.

(*an.* 1180.)

EX literis *e* tuis accepimus, quòd quidam sedecim annorum, quandam annorum tredecim duxit uxorem: qui cùm debitum reddere non posset, mulier tam gravem infirmitatem contraxit, ut omnino viro sit facta inutilis, & instrumentum ejus impeditum, ita quòd vir ei commisceri non potest. Respondemus igitur, quòd si vitium illud mulier à natura contraxit, nec ope Medicorum poterit adjuvari, viro aliam accipiendi liberam tribuas facultatem.

CAP. IV.

Contrahens scienter cum impotenti ad copulam, ab ea non separatur.

Lucius III. (*an.* 1181.)

COnsultationi *f* tuæ, quâ nos consuluisti, utrùm fœminæ clausæ, impotentes commisceri maribus, matrimonium possint contrahere? & si contraxerint, an debeat *a* rescindi? taliter respondemus, quòd licèt incredibile videatur, quòd aliquis cum talibus contrahat matrimonium: Romana tamen Ecclesia consuevit in consimilibus judicare, ut quas tanquam uxores habere non possunt, habeant ut sorores.

CAP. V.

Si de impotentia coëundi constet, statim matrimonium separatur: aliàs cohabitabunt conjuges per triennium: & si cum septima manu propinquorum jurant, quòd dederunt operam carnali copulæ, & non potuerunt conjungi, statim separantur. Ita communiter summatur.

Cœlestinus III. (*an.* 1195.)

LAudabilem *b*: [*& infrà.*] Requisisti, quantum tempus indulgendum sit naturaliter frigidis ad experientiam copulæ nuptialis: [*& infrà. α*] Nos verò præsenti consultatione sentimus, ut à tempore celebrati conjugii, si frigiditas priùs probari non posset, cohabitent per triennium: quo elapso, si nec tunc cohabitare voluerint, & juxta decretum Gregorii *c* mulier per justum judicium de viro probare potuerit, quòd cum ea coire non possit, accipiat alium: si autem ille aliam acceperit, separentur. Quòd si ambo consentiant simul esse, vir eam, etsi non ut uxorem, saltem habeat ut sororem. Si autem, quòd nunquam se invicem cognoverint, ambo fatentur, cum septima manu propinquorum, vel vicinorum bonæ famæ (si propinqui defuerint) tactis sacrosanctis Evangeliis, uterque jurejurando dicat, quòd nunquam per carnis copulam una caro effecti fuissent & tunc videtur, quòd mulier valeat ad secundas nuptias convolare. Verùm si ille aliam duxerit, tunc hi qui juraverant, rei perjurii teneantur, & peractâ pœnitentiâ cogatur ad connubia priora redire.

[*α In qua si defecerint separentur.*]

CAP. VI.

Propter arctationem mulieris, si apparet, quòd præter divinum miraculum absque periculo corporali habilis reddi non potest, separatur matrimonium: redintegratur tamen, si posteà appareat Ecclesiam fuisse deceptam.

Innocentius III. *Altissiodoren. Episcopo.*

(*an.* 1212.)

FRaternitatis tuæ literas *d* recepimus, continentes quòd O. mulier cuidam viro matrimonialiter nupsit, cum quo per multos annos morata, non potuit carnaliter ab ipso cognosci. Licèt autem per Archipresbyterum tuum super hoc fuisses edoctus, tu tamen volens habere certitudinem pleniorem, quasdam matronas suæ parochiæ providas & honestas, ad tuam præsentiam evocâsti, districtè illis injungens, sub periculo animarum, ut mulierem ipsam prudenter inspicerent, & perquirerent diligenter, utrùm idonea esset ad viriles amplexus: quæ tandem in fide sua tibi asseruêre constanter, quòd eadem nunquam poterat esse mater, aut conjunx, tanquam cui naturale deerat instrumentum: unde inter ipsam & virum divortium celebrâsti, mulierem inducens, ut ad religionem aliquam se transferret, perpetuam continentiam servatura? & viro licentiam tribuisti, ut uxorem duceret, quia pater fieri cupiebat. Contigit autem posteà, quòd mulier invenit, qui seras hujusmodi reseravit, & abjiciens continentiam, quam promisit, G. latori præsentium supernupsit. Quamvis igitur semiplenè nobis expresseris, quomodo dicta mulier se promiserit continentiam servaturam, utrùm videlicet simplici verbo, an voto solenni;

a *Judiceris.* b *In aliquot manuscr. post annum & dimidium, quam lectionem videtur agnoscere gloss. in verbo, tacuit.* c *Ambien.* d *C. 3. eod. tit. in 1. comp. & post Con. Lat. sub Alex. III. p. 50. c. 28. vide Sylvestrum in summa, verbo, matrimonium. q. 16.* e *C. 1. eod. tit. in 2. comp. vide Thom. 4. sent. dist. 34. q. 1. art. 2.* f *C. 2. eod. tit. in 2. comp.*

a *Debeant.* b *C. 3. eod. tit. in 2. compil.* c *Gregorii ad Joan. Ravennatem Episcopum, ut referunt Burch. l. 9. Decr. c. 40. & Ivo p. 8. c. 178. & Pannorm. lib. 6. c. 4. sive c. 115.* d *C. un. eod. tit. de impot. coëundi. in 3. comp. vid. B. Thom. 4. sent. dist. 34. qu. 1. art. 2. vide Hostien. in summ. tit. de frigid. & malefic. §. qualiter & quando.*

utrúmve

utrumvé ad religionem transierit, ut promisit, an contra promissionem suam *a* in domo remanserit, & qualiter seras illas fecerit reserari, utrùm videlicet artificio Medici, an concubitu viri, seu alio quolibet modo? Nos tamen perspicaciter attendentes, quod impedimentum illud non erat perpetuum, quod praeter divinum miraculum per opus humanum absque corporali periculo potuit removeri: sententiam divortii per errorem licèt probabilem novimus esse prolatam, cùm pateat ex postfacto, quòd ipsa cognoscibilis erat illi, cujus simili commisceretur: & ideo inter ipsam & primum virum dicimus matrimonium extitisse: quare inter eam & praefatum Guil. matrimonium non esse censemus, eosque praecipimus abinvicem separari. Et si praedicta mulier ad religionem transivit (sicut asserit *b* promisisse) primus vir, qui non cognovit eandem, cum ea remaneat, cum qua postmodum Ecclesiae auctoritate contraxit: alioquin eâ dimissâ debet ad illam redire, cum qua primò contraxit, nisi se voto mulier illa constrinxit ad continentiam observandam, ut intelligatur per hoc cum praefato Guil. fornicata fuisse: vel nisi se fornicario modo alii viro miscuerit, ut primus vir praetextu fornicationis, ejus velit consortium declinare: nam si tantùm simplici verbo se promisit continentiam servaturam, & posteà in conspectu Ecclesiae nupsit memorato Guil. quamdiu articulus iste dubitabilis erat, praesumi non debet, quòd fornicaretur cum illo, sed amodò non debet cum illo aliquatenus remanere. Per haec *c* autem quaestionem illam noveris esse solutam, quâ quaeritur, utrum ea, quae adeò arcta est, ut nulli possit carnaliter commisceri, nisi per incisionem, aut alio sibi modo *d* violentia inferatur, non solummodo levis, sed fortè tam gravis, ut ex ea mortis periculum timeatur, ad matrimonium contrahendum debeat idonea perhiberi. Similiter illa, quae viro, cui nupserat, adeò arcta est, ut nunquam ab eo valeat deflorari: si ab eo sit per judicium Ecclesiae separata, & nubat alteri, cui arcta non sit, & per frequentem usum secundi, reddatur etiam apta primo: utrum ad eum redire debeat, cum quo priùs foedus inierat conjugale. De talibus autem non est facile judicandum: cùm finale judicium pendeat ex futuro.

CAP. VII.

Si uxor dicit virum, cui cohabitavit per triennium, non habere potentiam coëundi, eis hoc jurantibus cum septima manu propinquorum, matrimonium separatur. h. d. inhaerendo verbis literae.

Honorius III. *e* (*an.* 1220.)

Literae vestrae nobis transmissae continebant, quòd cùm causa matrimonii, quae inter M. mulierem & A. ejus virum vertitur, vobis fuisset ab I. Papa praedecessore nostro commissa, dicta M. proposuit, quod cùm octo annis elapsis dicto A. fuisset matrimonialiter copulata, & diu cohabitâsset eidem, adhuc integra permanebat, eò quòd praedictus vir ejus non habebat potentiam coëundi: quare petebat divortium celebrari: praedictus verò A. fatebatur, quod illam nunquam cognoverat, tamen se habere potentiam cognoscendi alias asserebat. Vos verò, ne id confiterentur in fraudem, à matronis bonae opinionis, fide dignis, ac expertis in opere nuptiali, dictam fecistis inspici mulierem: quae perhibuerunt testimonium, ipsam adhuc virginem permanere. Postmodum per Presbyterum, de cujus parochia vir extitit, fecistis inquiri, utrùm ipse aliquam cognovisset, nec per inquisitionem ipsam vobis constare potuit, aliquam esse carnaliter cognitam ab eodem. Muliere autem requirente divortium, & dicente, quod mater esse volebat, & filios procreare: proponente verò viro, quòd paratus erat stare consilio Ecclesiae, injunxistis eisdem, ut agerent poenitentiam de commissis, & sic fortè placeret Deo *a*, qui matrimonii fuit institutor & auctor, ut opus matrimonii consummarent: qui post plures terminos ad vestram reversi praesentiam, consonâ voce dixerunt, quòd non poterant carnaliter commisceri. Quocirca mandamus, quatenus si ita est, & constiterit vobis, praefatum virum & mulierem, intra praedictos octo annos, per continuum triennium insimul habitâsse: ipsis cum septima propinquorum manu firmantibus juramento, se commisceri carnaliter nequivisse, proferatis divortii sententiam inter eos.

TITULUS XVI.
DE MATRIMONIO CONTRACTO CONTRA INTERDICTUM ECCLESIAE.

CAP. I.

Matrimonium contra interdictum Ecclesiae, vel judicis factum seu contractum, propter hoc solum non dirimitur: imponitur tamen poenitentia sic contrahentibus, & separantur, donec cognoscatur de causa interdicti. h. d. in effectu totus iste titulus.

Alexander III. *Paduan. Episcopo.* (*an.* 1170.)

Literae *b*, quas tua nobis Fraternitas destinavit, expressè declarant, quòd cùm quidam sororem suam jam nubilem cuidam se daturum in uxorem eâ praesente & consentiente praestito juramento firmâsset: & illa non post multos dies dona & munera viri secundùm morem terrae sponte suscipiens, ipsum tanquam proprium virum saepè amplexata fuisset: tandem mortuo fratre, à proprio viri sui fratre se dispensari permisit, & quòd ab illo *c* cognita fuisset, mendaciter asseverat. Cumque prohibuisses publicè, ne cui illorum, vel alicui *d* se copularet, ipsa spretis monitis tuis, alii nubere non expavit: demùm cum mulieri praecepisses, ut ad domum matris rediret, ipsa nostram audientiam appellavit: [*& infrà.* α] Mandamus, quatenus si est ita, praefatam mulierem (ne mandatum tuum contemptibile videatur) ad domum matris redire compellas, & impositâ sibi de tanto excessu poenitentiâ condignâ, postquam in domo materna per mensem steterit, ad tertium reverti permittas.

[*α Verum quoniam solicitudini nostrae incumbit excessus & enormitates aliorum corrigere, & ad modum & formam rectitudinis revocare: f. t. p. a. f.*]

CAP. II.

Sponsalia de futuro cum una etiam contra interdictum Ecclesiae contracta, non habent dirimere matrimonium posteà contractum cum alia.

Idem *Vigorien. & Baron. Episcopis.* e (*an.* 1170)

Ex literis *f* Cantuarien. Archiepiscopi ad nos pervenit, quod cùm G. de sancto Leodegario M. filiam suam absentem, cuidam R. nomine desponsâsset: [*& j.* α] Postea ortâ suspicione, quod praefatus R. ad alia desideraret vota transire, ad examen fuit dicti Archiepiscopi causa perlata, qui sub anathematis interminatione prohibuit, ne antequam de praescripto negotio plenè constaret, vir

---

a *Dicto*, suam, *deest in antiq. exemplaribus.* b *Haec verba*, sicut asserit promisisse, *desunt in omnibus Vaticanis, habentur tamen in aliis paulò recentioribus & antiqua compilat.* c *al. per hoc autem.* d *al. aut aliò simili modo, &c.* e *Si hanc decretalem intelligas juxta communem sensum, ut loquatur de eo qui per maleficia factus erat impotens ad congrediendum cum uxore, vide Sot.* 4. *sent. dist.* 34. *q.* 1. *art.* 3.

a *In uno Vaticano: si fortè placerent Deo, qui matrimonii fuit institutor & auctor, opus matrimonii consummarent, &c.* b *C.* 2. *eod. tit. in* 1. *comp.* c *ab eo.* d *alii: sed in antiquis alicui.* e *Vigoren. & Baton. al. Vigornien. & B. Sed sic è in om. manuscr. l Vigor. & Baton.* f *C.* 3. *eod. tit. in* 3. *comp.*

ad secunda vota transiret: sed ipse praescriptâ prohibitione contemptâ filiam G. in facie Ecclesiae sibi solenniter copulavit uxorem: [*& infrà*. *β*] Cum Archiepiscopus vellet de matrimonio primo cognoscere, dicta M. appellationis vocem emisit: cujus appellationi Archiepiscopus deferens, eidem sub excommunicationis interminatione districtiùs interdixit, ne cui nuberet, donec causa ipsi finem debitum sortiretur: ipsa tamen de remedio appellationis confisa, cuidam alii Gu. nomine nupsit: [*& infra. γ*] Mandamus, quatenus si nihil constiterit, quòd impediat, praeter consensum de futuro, qui inter praefatos a R. & M. asseritur praecessisse, secunda matrimonia inviolabiliter observanda sublato appell. obstaculo judicetis. Licèt enim contra interdictum Ecclesiae ad secunda vota transire non debuerit, non est tamen conveniens, ut ob id solùm sacramentum conjugii dissolvatur: alia b tamen poenitentia eis debebit imponi, quia contra prohibitionem Ecclesiae hoc fecerunt.

[*α Post modicum tempus quibusdam ipsius mulieris consanguineis procuratoribus, memoratus R. cum ea praesente verbis praesentis temporis contraxit, sicut dicitur, matrimonium. F. dehinc inde corporaliter praestitâ, quòd vir mulierem sicut uxorem legitimam de caetero exhiberet, & ipsa reverenter ei sine contradictione, sicut viro legitimo obediret, nihilq; defuit, nisi solennitas in facie Ecclesiae celebranda. quae propter tempus Quadragesimae tunc non potuit effectui mancipari.*]

[*β Postmodùm verò duabus mulieribus & viro coram Archiepiscopo constitutis, praedictus R. publicè confessus est, se cum M. sicut superius dictum est, matrimonium contraxisse, & aliam s. Matildam pravâ quorundam suggestione seductum postmodùm accepisse. Maria verò constanter asseruit, quòd pater ejus non moverat de voluntate ejus querelam, dicens quod inter ipsam & praefatum R. receptâ solâ fide de contrahendo matrimonio nulla obligatio intercesserat: quam quia ipse non servaverat, servare minimè tenebatur; & ideò eam quam secundò acceperat, relinquebat. Cùm autem alia praefat. R. tanquam proprium virum sibi restitui postularet.*]

[*γ Et super hoc citata coram Archiepiscopo noluit, propter appellationem quam objecerat, apparere. Cum igitur absentibus partibus non videretur nobis negotium finiendum, ipsum experientiae vestrae, de qua multùm confidimus, committentes.*],

CAP. III.

Si hi, qui dicebantur consanguinei, contraxerunt contra praeceptum Judicis, debent separari, donec de causa cognoscatur.

Idem *Paduan. Episcopo.* (*an.* 1180.)

DE muliere *c*: [*& infrà.*] Illos autem, qui pro consanguinitate prohibentur conjungi, & post contra interdictum Ecclesiae se receperint, excommunicationi debes subjicere, donec tamdiu separentur, quousque legitimè cognoscatur, utrùm eorum matrimonium possit & debeat jure stare.

TITULUS XVII.
QUI FILII SINT LEGITIMI.

CAP. I.

Naturalis ex soluto genitus & soluta, legitimatur per subsequens parentum conjugium, etiam quoad haereditatem.

Alexander III. (*an.* 1180.)

COnquestus *d* est nobis H. quòd cùm quandam mulierem in uxorem acceperit, R. patruus mulieris ipsam exhaeredare conatur, eo quòd ante desponsationem matris suae nata fuerit, licèt postea pater mulieris praefatae matrem ipsius acceperit in uxorem. Ideoque mandamus, quatenus si est ita, eam legitimam judicetis, praedicto R. inhibentes, ne dictae mulieri hâc occasione super haereditate paterna molestiam inferat, vel gravamen. Si autem contra hoc venire praesumpserit, eum *a* severitate Ecclesiasticâ percellatis.

CAP. II.

Separato matrimonio in facie Ecclesiae contracto, filii geniti vel concepti ante sententiam sunt legitimi.

Idem. (*an. eod.*)

CUm *b* inter I. virum, & T. mulierem divortii sententia canonicè sit prolata, filii eorum non debent exinde sustinere jacturam, cùm parentes eorum publicè sine contradictione Ecclesiae inter se contraxisse noscantur. Ideòque sancimus, ut filii eorum, quos ante divortium habuerunt, & qui *c* concepti fuerant ante latam sententiam, non minùs habeantur legitimi, & quòd in bona paterna haereditario jure succedant, & de parentum facultatibus nutriantur.

CAP. III.

Statur verbo viri & mulieris, qui negant aliquem filium, nisi indiciis & testibus probetur contrarium.

Idem *Rothomagen. Archiepiscopo.* (*an.* 1180.)

TRansmissae *d* nobis tuae literae continebant, quòd cùm N. usque ad juventutem quendam puerum nutrivisset, uxore suâ M. tunc non desponsatâ sibi cohabitante, postmodum ipsam legitimè desponsavit, & filios sustulit ex eadem: quibus paternam haereditatem petentibus, praedictus juvenis contradicit *e*, gerens se filium & haeredem, quamvis à vicinia, quae ipsum filium eorum esse credebat, spurius diceretur: praedicti verò N. & uxor ejus praefatum juvenem spurium suum, aut legitimum filium esse negabant, sed dicebant, quod eum pietatis intuitu nutrivissent. Cùm autem quaestio coram te mota esset, & praedictus juvenis, pro eo quòd juri stare nolebat, vinculo sit excommunicationis adstrictus: Consult. t. t. respond. quòd in tali casu standum est verbo viri & mulieris: nisi certis indiciis & testibus tibi constiterit, esse *f* filium juvenem memoratum.

CAP. IV.

Illegitima proles est, quam viro vivente uxor ex adulterio concepit, sive cum adultero, sive cum viro moretur.

Idem *Exonien. g & Vintonien. Episcopis, & Abbati Herforden.*

I. CAusam *h* quae: [*& infrà. α*] Si constiterit, quòd Agatha de Anelina muliere tempore Alani viri sui, ipsa cum eo tanquam cum viro suo morante, vel R. patre dictae Agathae ipsam A. adhuc habente virum, publicè tenente nata fuit, eam non fuisse legitimam ejusdem R. filiam judicetis: quia non potuit esse uxor, quae viri sui torum maculans, alii, dum ille viveret, copulari praesumpsit.

[*α Inter nobiles viros F. & S. de Arden. quendam filium Agatha de nativitate ipsius vertitur, vobis f. ep. & ven. f. n. Londen. Ep. sub certa forma commisimus terminandum: Verum quoniam idem F. de Ard. praefat. Londen Episcopum omninò habebat pro eo, quod dominus est praedicti R. amovendum, & te fili Abbas loco illius duximus subrogandum: per Apost. itaque scripta vobis mandamus, quatenus*]

a *Praefatus.* b *aliqua, in recentioribus; nam in omnibus veteribus, alia, legitur.* c *Cap. 5. tit. de sponsal. §. illos. in 1. comp. & post Concil. Lat. sub Alex. III. p. 6. c. 19.* d *C. 1. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Lat. sub Alexand. III. part. 33. cap. 3.*

a *In vulgatis recentioribus ita: contra eum severitate Ecclesiasticâ procedatis, sed in omnibus antiquis, ut est impressum.* b *C. 2. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 33. c. 5.* c *& qui conceptus fuerat, &c.* d *C. 3. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. p. 8. c. 11.* e *contradixit.* f *in aliquot exemplaribus filium esse illorum, &c. sed in antiquis, ut est impressum.* g *Exon. al. & Vinconien. & Abbati Fordensi.* h *Cap. 4. eod. tit. in comp. vide c. causam quae, supr. de dolo. & cap. causam quae, supr. de offic. deleg.*

CAP.

CAP. V.

Quæstio nativitatis opposita petenti hæreditatem coram Judice seculari, est ad Ecclesiasticum Judicem transmittenda. h. d. & est textus multùm notabilis & allegabilis.

Idem *Exonien. Episcopo, & Abbati Herforden.*

(*an.* 1172.)

LAtor *a* præsentium R. [*& infrà. α*] Cùm autem idem R. H. coram seculari judice super hæreditate avi ejusdem R. patris dicti H. traxisset in causam, ille sibi præsumpsit objicere, quòd pater ejus non fuit de legitimo matrimonio natus, & ideò de hæreditate avi sui nihil possit jure successorio vendicare: tandem cùm super quæstione nativitatis coram Norvicen. Episcopo tractatum fuisset, ad nostram extitit audientiam appellatum: [*& infrà. β*] Ideoque mandamus, quatenus causam super quæstione nativitatis patris ejusdem R. intra duos menses sublato appellationis obstaculo terminetis. Si vero intra duos menses præfatus H. non poterit probare legitimè quod objecit, extunc seculari domino, sub cujus judicio de hæreditate causa vertitur, intimetis: ut pro quæstione nativitatis non dimittat, quin causam super hæreditate audiat & decidat.

[*α Non sine multo discrimine sui corporis ad nostram accedens præsentiam, suâ nobis conquestione proposuit: quòd cum avus suus uxores duas habuerit, de quarum una ejus pater processit, de altera Hug. patruum suum sustulisset: idem Ha. XL. acras terræ, quæ ipsum & patrem ejusdem R. contingunt, per violentiam detinet, nec idem R. qui succedere in bonis paternis debet, vult exhibere debitam partem.*]

[*β Sed eo veniente, altera pars vel per se vel per alium suam nobis exhibere præsentiam contempsit. Nolentes itaque causam ipsam diutiùs protrahi, eam experientiæ vestræ committentes.*]

CAP. VI.

Naturales legitimantur per subsequens parentum conjugium, spurii verò non. h. d. inhærendo verbis literæ. Et est capitulum famosum, & quotidie allegatur in utroque foro.

Idem *Exon. Episcopo.* (*an.* 1172.)

TAnta est *b* vis matrimonii, ut qui anteà sunt geniti, post contractum matrimonium legitimi habeantur. Si autem vir vivente uxore suâ aliam cognoverit, & ex ea prolem susceperit, licèt post mortem uxoris eandem duxerit, nihilominùs spurius erit filius *c*, & ab hæreditate repellendus, præsertim si in mortem uxoris prioris alterutrer eorum aliquid fuerit machinatus.

CAP. VII.

De causa civili inter Laicos non cognoscit Ecclesia: cognoscit tamen: An quis sit de legitimo matrimonio natus.

Idem *London. & Vigorien. Episcopis.* (*an.* 1180.)

II. CAusam *d* quæ inter R. & F. super eo, quod mater dicti R. dicitur non fuisse de legitimo matrimonio nata, agitari dignoscitur, vobis commisimus terminandam. Verùm quia literis nostris inseri fecimus, ut sæpefato R. possessionem omnium, quorum possessor extitit, quando avus suus proficiscendi Hierosolymam iter arripuit, ante principalis causæ ingressum faceretis restitui, si eâdem possessione fuisset per violentiam spoliatus: nos attendentes, quòd ad Regem pertinet, non ad Ecclesiam de talibus possessionibus judicare, ne videamur juri Regis Anglorum detrahere, qui ipsarum judicium ad se asserit pertinere: Fraternitati vestræ mandamus, quatenus Regi Possessionum Judicium relinquentes, de causa principali, videlicet utrùm mater prædicti R. de legitimo sit matrimonio nata, plenius cognoscatis, & causam hujusmodi terminetis: licèt incongruum videatur, ut matrimonium genitricis præfati R. impetatur, quod eâ vivente non fuit (ut dicitur) impetitum.

CAP. VIII.

Si mulier per judicium Ecclesiæ separata à primo, vivente illo contrahit cum secundo, legima erit proles, quam ex illo suscepit.

Idem *Episcopo & Archidiacono Vincentino.* (*an.* 1180.)

Româ in Dalmatiam.)

PErlatum *a* est ad audientiam nostram, quòd cùm H. ad partes Constantinop. transisset, & ibi moram per decennium & ampliùs faciens, ad I. uxorem suam non rediens *b*, ipsa apud bonæ mem. Vincentinum Episcopum adversùs eum querelam deposuit, & quòd cum non posset diutiùs expectare, nihilominùs allegavit. Episcopus verò sicut vir providus & discretus, parentibus viri mandavit, ut pro eo mitterent, & ipsum ad propria revocarent: cumque elapso longi temporis spatio *c* vir non remearet ad propria, Episcopus in conspectu Ecclesiæ, auditis rationibus mulieris, inter eos sententiam divortii promulgavit, & mulieri, ut alium duceret, facultatem indulsit. Ideoq; mandamus, quatenus si constiterit, quòd Episcopus inter eos sententiam divortii tulerit, filios, quos sustulit de alio, ad cujus copulam auctoritate prædicti Episcopi migravit, legitimos judicetis, eos hac occasione ab hæreditate non patientes excludi.

CAP. IX.

Filii nati ex matrimonio clandestino per Ecclesiam approbato, sunt legitimi. h. d. inhærendo literæ.

Idem *Beluacen. Episcopo.* (*an.* 1180.)

QUod *d* nobis: [*& infrà.*] Si qui autem de clandestino matrimonio, postmodum ab Ecclesia comprobato, generati fuerint, eos legitimos judices filios & hæredes.

CAP. X.

Nati ex matrimonio contracto contra publicæ honestatis justitiam, illegitimi sunt, & ab hæreditate parentum excludendi: & tene menti hunc casum, quia sæpè, per ignorantiam accidit.

Cœlestinus III. *Eboracen. Archiepiscopo.*

(*an.* 1192.)

REferente *e* nobis: [*& infrà.*] Frat. t. respond. quòd publicæ honestatis justitiâ prohibente matrimonium inter eos contrahi non potuit, & contractum debuit separari: ac per hoc cùm filii, nec per Ecclesiæ permissionem, nec per paternam ignorantiam excusentur, ad successionem bonorum paternorum non videntur aliquatenus admittendi.

CAP. XI.

Ad docendum prolem illegitimam, non sufficit probare impedimentum matrimonii, si fuit in facie Ecclesiæ contractum.

Idem.

PErvenit *f* sanè ad nos ex insinuatione L. Viduæ, quòd cùm inter G. patrem suum, & A. matrem illius, matrimonium fuisset legitimè celebratum, & quamdiu vixerunt, quietè permanserunt *g*: post illorum decessum quidam asserentes eam de non legitimo matrimonio fuisse susceptam, à paterna hæreditate tanquam illegitimam amovere conantur: Mandamus

a *Cap. 5. eod. tit. in 1. comp. Et quatenus ex hoc. c. colligitur, quòd quæstio spiritualis remittenda est ad judicem Ecclesiasticum, si incidat coram Judice seculari, vide Bart. & Alex. in l. Titia. ff. solut. matrim.* b *Cap. 6. eod. tit. in 1. compil.* c *vide l. bonorum. per Bart. ff. rem. rat. hab. & l. pen. §. uxor. ff. solut. matrim.* d *Cap. 7. eod. tit. in 1. com. & post Conc. Lat. p. 33. cap. 4.*

a *C. 8. eod. tit. in 1. comp. post. Conc. Lat. p. 50. c. 23.* b *rediret.* c *Adde, quòd dicatur esse longum temporis spatium. Inst. de usucap. §. 1. & l. fin. C. de præscr. long. temp.* d *cap. 3. tit. de clandest. despons. in 1. comp. & post Conc. Lat. p. 50. cap. 17. vid. citata in c. cùm inhibitio. supr. de clandest.* e *cap. 1. eod. tit. in 2. comp.* f *C. 2. eod. tit in 2. compil.* g *permanserint.*

Oo 2

itaque, quatenus si est ita, dictam viduam legitimam nuncietis.

CAP. XII.

Statur dicto testium, qui probant aliquem legitimum, licèt fama viciniæ & tractatus parentum habeat contrarium.

Innocentius III. (*an.* 1213.)

PEr tuas *a* literas intimâsti, quòd R. ex muliere, quam secundùm opinionem majoris partis viciniæ in concubinam habebat, prole suscepta, quandam pòst, & aliam eâ defunctâ, duxit in uxorem: & ea, de qua prolem susceperat, virum sibi alium copulavit: processu verò temporis idem R. in præsentia multorum firmavit proprio juramento, quòd eam quam habere visus fuerat concubinam, priùs affidaverit in uxorem, quam ex ea filium genuisset: & posteà cùm *b* ageret in extremis, eum quem ex ea susceperat, in testamento hæredem instituens, legitimum filium appellavit *c*. Cùm autem tuæ inquisitioni fuisset commissum, an filius sic susceptus, legitimus esset hæres ipsius R. & ad ejus patrimonium admittendus, ut præter id, quòd ex quadam decretali bonæ memoriæ Alex. Papæ prædecess. nost. standum esse super hoc verbo viri & mulieris credebas: receptis testibus à filio ejusdem R. productis, quibus legitimè comprobavit prædictum R. matrem suam in capella sancti Sergii affidâsse, eum ipsius R. hæredem esse legitimum judicâsti. Nos autem attendentes, quòd plus est, quod in veritate agitur, quàm quod simulatè concipitur, licèt dictus R. cùm eâ dimissâ, quam ut concubinam habuerat, ad alia vota transiverit *d*, videatur ipso facto matrimonium, quod inter eos celebratum fuerat, denegâsse: quia tamen desponsatio per testes legitimos comprobata, eos matrimonialiter fuisse conjunctos ostendit, sive desponsatio ipsa fuerit de præsenti, ut per consensum legitimum per verba de præsenti expressum, copula matrimonii inter eos fuerit celebrata, sive per verba de futuro carnali copulâ subsecutâ, non tam decretali dicti prædecess. nost. quæ in casu dissimili loquitur, quàm inductis probationibus innitentes, re processisse legitimè respondemus, sententiam tuam auctoritate Apostolicâ confirmantes.

CAP. XIII.

In terris Ecclesiæ Papa potest liberè illegitimos legitimare, in terris verò alienis non, nisi ex causis multùm arduis, vel nisi in spiritualibus: tunc tamen indirectè & per quandam consequentiam intelligitur legitimare etiam quoad temporalia: hoc tamen ultimum non est sine scrupulo. h. d. secundùm intellectum, qui Placet Panorm. & est cap. difficile, & multum famosum.

Idem *nobili viro Gu. Montis Pessulani.* (*an.* 1213.)

PEr *e* venerabilem fratrem nostrum Arelaten. Archiepiscopum tua nobis humilitas supplicavit, ut filios tuos legitimationis dignaremur titulo decorare, quatenus eis, quò minùs tibi succederent, natalium objectio non noceret. Quòd autem super hoc Apostolica sedes plenam habeat potestatem, ex illo videtur, quòd diversis causis inspectis, cum quibusdam minùs legitimè genitis, non naturalibus *f* tantùm, sed adulterinis etiam dispensavit, sic ad actus spirituales illos legitimans, ut possint in Episcopos promoveri: ex quo verisimilius creditur, & probabilius reputatur, ut eos ad actus legitimare valeat seculares, præsertim si præter Romanos Pontifices inter homines superiorem alium non cognoscant, qui legitimandi habeat potestatem: quia cùm major in spiritualibus tam providentia, quàm auctoritas & idoneitas requiratur: quod in majori conceditur, licitum esse videtur & *a* in minori. Per simile quoque id videtur posse probari, cùm eo ipso, quòd aliquis ad apicem Episcopalis dignitatis attollitur, eximitur à patria potestate. Præterea etiamsi simplex Episcopus scienter servum alterius in Presbyterum ordinaret, licèt ordinator satisfacere Domino teneretur, ordinatus tamen jugum evaderet servitutis. Videretur *b* siquidem monstrosum, ut qui legitimus ad spirituales fieret actiones, circa seculares actus illegitimus remaneret. Unde cùm in spiritualibus dispensetur *c*, consequenter intelligitur in temporalibus dispensatum. Id autem in patrimonio beati Petri liberè potest Apost. sed. efficere, in quo & summi Pontificis auctoritatem exercet, & summi Principis exequitur potestatem. Videbatur autem ex eo trahere majorem audaciam postulandi, quòd cùm Rex Francorum I. Reginam dimiserit, & ex alia postmodum superductâ puerum susceperit & puellam, & tu similiter, exclusâ legitimâ, superduxeris aliam, ex qua filios suscepisti: sicut cum filiis Regis ejusdem, sic cum tuis credebatur de benignitate Apostol. sed. dispensandum. Verùm si veritas diligenter inspicitur, non res similis, sed valde dissimilis invenitur: nam Rex ipse à Regina per Remen. Archiepiscopum Apostolicæ sedis Legatum, fuit per sententiam separatus, tu verò uxorem tuam à te temeritate propriâ separâsti. Ipse quoque priusquam ad eum prohibitio de non contrahendo cum altera pervenisset, aliam superduxit, ex qua prolem geminam noscitur suscepisse: sed tu in contemptum Ecclesiæ, aliam superinducere attentâsti. Præterea Rex ipse contra matrimonium impedimentum affinitatis objecit, & coram præfato Archiepiscopo testes induxit: cujus sententia, quia cassata fuit solummodo propter judiciarium ordinem non servatum, nos post restitutionem Reginæ alios cognitores duximus deputandos: tu verò uxori tuæ nihil quod divortium induceret objecisti: cùm etsi fides tori sit unum de tribus bonis conjugii, non tamen ipsius violatio conjugale vinculum violâsset. De filiis ergo ejusdem Regis, utrùm legitimi vel illegitimi fuerint, quamdiu pendet quæstio affinitatis objectæ, potest non immeritò dubitari. Nam si affinitas fuerit comprobata, prædictam Reginam non esse Regis conjugem apparebit, & per consequens alia videbitur sibi legitimè copulata, & filios ei legitimos peperisse. Insuper cùm Rex superiorem in temporalibus minimè recognoscat, sine juris alterius læsione in eo se jurisdictioni nostræ subjicere potuit, in quo videretur aliquibus, quòd per seipsum (non tanquam Pater cum filiis, sed tanquam Princeps cum subditis *d*) potuit dispensare: tu autem nosceris aliis subjacere: [*& infrà. α*] Rationibus igitur his inducti, Regi gratiam fecimus requisiti, causam tam ex Veteri, quàm ex Novo Testamento trahentes, quod non solùm in Ecclesiæ patrimonio (super quo plenam in temporalibus gerimus potestatem) verùm etiam in aliis regionibus, certis causis inspectis, temporalem jurisdictionem casualiter exercemus, non quòd alieno juri præjudicare velimus, sed quia sicut in Deuteronomio *e* continetur: *Si difficile & ambiguum apud te judicium esse perspexeris, inter sanguinem & sanguinem, causam & causam, lepram & lepram, & judicium inter portas videris variari, veniens ad Sacerdotes Levitici generis, & ad judicem*

a *C.* I. *eod. tit. in* 3. *comp.* b *dum.* c *vide Panorm. cap. fin. de mut. petit. & Jas. in l. neque professio. C. de testamentis.* d *transivit.* e *C.* I. *eod. tit. in* 3. *comp. vide Covarr. ep.* 4. *Decr. p.* 2. *c.* 8. *§.* 8. f *Qui dicantur filii naturales, adulterini, spurii & alii illegitimè nati, quovis nomine appellentur, vide Card. Paleotum l. de nothis & spur. filiis.*

a *al. etiam in minori.* b *Videtur.* c *dispensatur.* d *subjectis.* e *Deuteron.* 17. *Hac. Deut. auctoritas protenditur usque ad illa verba: Sanè cum Deuteronomium, in ea imprimenda secuti sumus antiqua & magis emendata Greg. exemplaria; quantum ad verba tantisper differt à vulgata editione, sed eadem est sententia.*

qui

qui fuerit illo tempore : qui indicabunt tibi judicii veritatem: & facies quæcunque dixerint, qui præsunt loco, quem elegerit Dominus, sequerisq; eorum sententiam : qui autem superbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, decreto Judicis morietur. Sanè cùm Deuteronomium lex secunda interpretetur, ex vi vocabuli comprobatur, ut quod ibi decernitur, in Novo Testamento debeat observari: locus enim quem elegit Dominus, Apostolica sedes esse cognoscitur: cum enim Petrus urbem fugiens exivisset, volens eum Dominus ad locum, quem elegerat, revocare, interrogatus ab eo, Domine, quo vadis? respondit: venio Romam iterùm crucifigi: quod intelligens pro se dictum, ad locum ipsum protinùs est reversus. Sunt autem Sacerdotes Levitici generis fratres nostri, qui nobis jure Levitico in executione Sacerdotalis officii coadjutores existunt. Is verò super eos Sacerdos sive Judex existit, cui Dominus inquit, in Petro *a* : *Quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum & in cœlis.* Ejus vicarius, qui est Sacerdos in æternum secundum * ordinem Melchisedech, constitutus à Deo judex vivorum & mortuorum. Tria quippe distinguit judicia. Primum inter sanguinem & sanguinem, per quod Criminale intelligitur & Civile. Ultimum inter lepram & lepram, per quod Ecclesiasticum & Criminale notatur. Medium inter causam & causam, quod ad utrumque refertur, tam Ecclesiasticum, quàm Civile: in quibus cùm aliquid fuerit difficile vel ambiguum, ad judicium est sedis Apostolicæ recurrendum: cujus sententiam, qui superbiens contempserit observare, mori præcipitur, id est, per excommunicationis sententiam velut mortuus à communione fidelium separari. Paulus enim, ut plenitudinem potestatis exponeret, ad Corinth. *b* scribens ait : *Nescitis, quoniam Angelos judicabitis? quantò magis secularia?* Licet igitur cum filiis sæpedicti *c* Regis (de quibus, an fuerint legitimi ab initio, dubitatur) duxerimus dispensandum : quia tamen tam lex Mosaica, quàm canonica sobolem susceptam ex adulterio detestatur *d*, testante Domino, quòd manzeres *e* & spurii usque ad Decimam generationem in Ecclesiam non intrabunt: canone verò vetante tales ad sacros ordines promoveri : secularibus quoque legibus non solùm repellentibus eos à successione paterna, sed negantibus ipsis etiam alimenta : peritioni tuæ non duximus annuendum.

[*α Unde sine ipsorum forsan injuria, nisi præstarent nobis assensum, in hoc subdere te non posses, nec ejus auctoritatis existis, ut dispensandi super his liberam habeas facultatem.*]

CAP. XIV.

Si conjugatus vivente primâ in facie Ecclesiæ contrahit cum secunda hoc ignorante, legitima erit eorum proles.

Idem *H. & R. Canonicis Beneventanis.*

(*an.* 1213.)

Ex tenore *f* literarum vestrarum nobis innotuit, quòd cùm G. vidua hæreditatem quondam R. mariti sui sibi & pupillo filio suo restitui postularet, pars adversa petitionem ejus nitebatur excludere, pro eo quòd R. maritum ipsius viduæ de adulterio genitum asserebat : [*& infrà. α*] Intelligentes, quòd pater prædicti R. matrem ipsius in faciem Ecclesiæ ignaram, quòd ipse aliam sibi matrimonialiter copulâsset, duxerit in uxorem, & cum ipsa conjunx ipsius legitima putaretur, dictum R. suscepit ex eadem : in favorem prolis potiùs declinamus, memoratum R. legitimum reputantes.

[*α Et proponens, quòd dicti R. pater vivente uxore legitimam quandam aliam Maritiam nomine superduxit, ex qua præfatum R. maritum ipsius vidua generavit. Econtra verò pars viduæ respondebat, quòd cùm Maritia præfata nesciens, quòd dicti R. pater aliam haberet uxorem, cum eo in facie Ecclesiæ contraxisset, ejus filius, quem suscepit ab eo, legitimus debeat haberi : cum non debeant illegitimi reputari, qui de adultera conscientia non nascuntur. Cumq; super hoc diutiùs fuisset in vestra præsentia litigatum, & nonnullorum prudentum sententia, quorum consilium requisistis, in hoc invicem discordaret, sed. duxistis Ap. consulendum. Nos igitur*]

CAP. XV.

Proles infidelium, qui posteà convertuntur, legitima est, etiamsi parentes sunt in gradu prohibito lege canonicâ.

Idem *Episcopo Tibur.* a (*an.* 1214.)

Gaudemus *b* : [*& infrà.*] Cæterùm prolem de infidelium conjunctionibus natam, qui secundo, tertio, vel ulteriore gradu, secundum opinionem illorum *c* matrimoniali contraxerunt affectu, post fidem receptam (utilitate publicâ suadente) legitimam volumus reputari.

TITULUS XVIII.

QUI MATRIMONIUM *d* ACCUSARE POSSUNT, VEL CONTRA ILLUD TESTARI.

CAP. I.

Cùm igitur de fœdere matrimonii, reo absente contumaciter possunt super impedimento matrimonii recipi testes, dummodò sint legitimi : & ad dicta eorum fertur sententia.

Alexander III. *Parisiensi* e *Episcopo.*

(*an.* 1172.)

Relatum *f* est, quòd cùm pater cujusdam puellæ eam cuidam civi Parisiensi *g* nuptui tradidisset, maritus post aliquot annos, quibus cum uxore permansit, propter homicidium, quod commisit, de civitate timore mortis exivit : nunc autem dicitur posse probari, quòd pater puellæ eum de sacro fonte *h* levavit : sed literis tuis quæsitus nondum potuit inveniri, licèt quinquennium sit transactum : [*& infrà.*] Cæterùm consultationi tuæ taliter respond. *quòd si juvenis & puella aliquot annis sine quæstione fuerunt simul, qui præscriptum matrimonium nunc accusant, non videntur suspicione carere :* quòd si manifestum est, quod asseritur, aut legitimi accusatores & testes appareant : postquam juvenis fuerit cum omni diligentia requisitus, etiamsi nequiverit inveniri, testes recipere poteris, & fine canonico judicium terminare.

CAP. II.

Accusatio & testimonium in causa matrimoniali personaliter & non per literas fieri debent.

Clemens III. (*an.* 1190.)

A Nobis *i* est quæsitum, utrùm aliqui super accusatione matrimonii nihil voce propriâ depromentes *k* debeant per solam chartulæ conscriptionem admitti ? Ad hoc respondemus, quòd in talibus, nisi quantùm ad præsumptionem, nullius momenti est conscriptio, quoad sententiam proferendam, nisi alia legitima adminicula suffragentur.

CAP. III.

In causa matrimoniali super consanguinitate & contractu testificari possunt consanguinei & parentes.

---

a *Matth.* 16. * *Psalm.* 109. *Act.* 10. b 1. *Cor.* 6. c *præfati.* d *Deut.* 23. e *Manzeres qui dicantur, tradit Covarruvias lib.* 4. *decr. part.* 2. *c.* 18. §. 1. f *Cap.* 3. *eod. tit. in* 3. *comp. Bald. in l. qui contra. Cod. de incest. nuptiis.*

a *Tyb. al. Tubu. al. Tybertur.* b *Cap.* 4. *eod. tit. in* 3. *comp.* c *eorum.* d *al. ita : de his qui matrimonium, &c. aliàs desunt illa verba, vel contra illud testificari.* e *Parmens. al. Parisiens.* f *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp.* g *Parmensi.* h *vid. Concil. Tridentin. Sess.* 24. *de reformat. matr. c.* 2. i *C.* 4. *eod. tit. in* 2. *comp.* k *deponentes.*

Clemens *a* III. *Papa Florentino Episcopo.*
(an. 1190.)

VIdetur *b* nobis: [*& j. α*] Quòd parentes, fratres, & cognati utriusque sexûs, in testificatione suorum ad matrimonium conjungendum vel dimittendum admittantur, tam antiquâ consuetudine, quàm legibus approbatur. Ideò enim maximè parentes, & si defuerint parentes, proximiores admittuntur: quoniam unusquisque suam genealogiam cùm testibus & chartis, tum etiam ex recitatione majorum scire laborat: qui enim meliùs recipi debent, quàm illi, qui meliùs sciunt, & quorum est interesse: ita ut si non interfuerint, & consensum non adhibuerint, secundum leges nullum fiat matrimonium? Quòd verò legitur *c*, pater non recipi tur in causa filii, nec filius in causa patris, in criminalibus causis & contractibus verum est. In matrimonio verò conjungendo & disjungendo, est ipsius conjugii prærogativa, & quia favorabilis res est, congruè admittuntur.

[*α Quod secundas, quam contra prohibitionem Ecclesiæ duxit, non sit uxor, etiamsi primam non haberet desponsatam. Nam quod contra interdictum & ordinem Ecclesiæ factum est, ratum non haberi tanquam inordinatum, tam divinæ quàm humanæ legis auctoritas proclamat. Quia igitur ea, quam inordinatè superduxit prohibitione renitente, uxor non est, cogendus est eam recipere, quam juravit & desponsavit, atque ex ea prolem genuit: ut juramenti religio non vilipendatur, & fidei ad invicem conferetur promissa, & proles in cultu Dei nutriatur & educetur, & alii exinde occasionem pejerandi, & alias decipiendi, assumere non valeant.*]

CAP. IV.

Invita desponsata, posteà spontè cognita, contra matrimonium non auditur.

Idem. (*an. eod.*)

INsuper *d* adjecisti, quòd aliquis, cum quadam innubili puella contraxit, quæ tandem ætatis metas attingens, ab illo pluries cognita, contra matrimonium proclamavit, asserens, se semper ab initio dissensisse, quod per testes probat formâ & conversatione præclaros. In hoc itaque casu sentimus, quòd adversùs matrimonium audiri non debet, quæ ante cognitionem sui legitimum annum attingens, cùm potuit, minimè reclamavit: sicut enim ante legitimum consensum (qui in duodecimo anno spectatur) potuit dissentire, sic postquam legitimo tempore accedente semel etiam copulæ carnali consensit, ex ratihabitione sibi super hoc silentium non ambigitur indixisse. *e*

CAP. V.

Repellitur accusans matrimonium propter quæstum.

Innocentius III. *Archiepiscopo, Præposito & Priori sanctæ Mariæ de Alben. Genuen.* f
(*an. 1214.*)

SIgnificante *g* M. de Canula *h* nostro est Apostolatui declaratum, quòd cùm N. duxisset legitimè in uxorem, S. mater ipsius nisa est matrimonium accusare, ut ab eo pecuniam extorqueret: & licet intellectui suo prava non possint opera respondere, nihilominus vult habere pecuniam, ut ab accusatione desistat.

Cum igitur non sit malitiis hominum indulgendum: mandamus, quatenus si est ita, ipsam ab accusatione matrimonii repellentes, eidem super hoc silentium imponatis.

CAP. VI.

Repellitur ab accusatione matrimonii, qui denunciationis tempore tacuit, nisi denunciationem probabiliter ignoravit, vel juret de novo didicisse, & quòd non objicit illam malitiosè.

Idem.

CUm *a* in tua diœcesi: [*& infrà.*] Si verò post contractum matrimonium aliquis appareat accusator, cùm non prodierit in publicum, quando banna secundùm consuetudinem in Ecclesiis edebantur, utrùm vox suæ debeat accusationis admitti, meritò quæri potest. Super quo sic duximus distinguendum, quod si tempore denunciationis præmissæ, is, qui jam conjunctos impetit, extra diœcesim existebat, vel aliàs denunciatio non potuit ad ejus notitiam pervenire, utputà si nimiæ infirmitatis fervore laborans, sanæ mentis patiebatur exilium: vel in annis tam teneris constitutus, quòd ad comprehensionem talium ejus ætas sufficere non valebat, seu aliâ causâ legitimâ fuerit impeditus, ejus accusatio debet audiri. Alioquin cùm rationabiliter præsumatur, quòd denunciationem publicè factam idem existens in ipsa diœcesi minimè ignoravit, tanquam suspectus est proculdubio repellendus: Nisi proprio firmaverit juramento, quòd posteà didicerit ea, quæ objecerit, & *b* ad hoc ex malitia non *c* procedat: quia tunc etiamsi didicisset ab illis, qui denunciationis tempore siluerunt, claudi non debet eidem aditus accusandi: quoniam etsi ab impetitione hujusmodi culpa de silentio tali contracta illos excluderet, iste tamen amoveri nequiret, cùm culpabilis non existat.

TITULUS XIX.
DE DIVORTIIS. *d*

CAP. I.

Homicidium necessarium non privat spe conjugii, sed machinatio in mortem conjugis sic.

Ex Concilio apud Wormaciam. *e*

SI qua mulier *f* in mortem mariti sui cum aliis consiliata est, & ipse aliquem illorum se defendendo occiderit, potest ipse post mortem uxoris, si voluerit, aliam ducere: ipsa autem insidiatrix pœnitentiæ, absque spe conjugii stet subjecta.

CAP. II.

Conjuges propter alterius crimen non separantur, nisi spiritualiter fornicentur: & tunc durat conjugium eis etiam separatis.

Alexander III. (*an. 1180. Romæ.*)

QUæsivit *g* à nobis: [*& infra. α*] Nos itaque taliter respondemus, quòd mulier pro furto vel alio crimine viri sui (nisi fidei suæ religionem corrumpere velit) ab eo separari non debet. Verum si conjugem suam ad infidelitatis maleficium traxerit, à viro poterit separari, ita quòd ei nubere alii non licebit: quia licèt separentur, semper tamen conjuges erunt. In viris quoque præsentis sententiæ forma servetur.

[*α Utrum mulier pro latrocinio aut quolibet alio crimine à viro suo debeat separari & alii nubere, & de viro simili modo proposuisti, utrum pro quolibet flagitio possit à conjuge dividi, & aliam sibi legitimè matrimonio copulare.*]

CAP. III.

Vir non potest dimittere uxorem sine judicio Ecclesiæ, etiam propter

a *al. Clemens Papa Florentino Episcopo. al. Cœlestinus Papa Florentino Episc. al. Cœlestinus III. &c.* b *Cap. 3. tit. de Matr. contra interd. Eccles. celebr. in 1. comp. refert. Grat. sive Palea 35. q. 6. c. 2.* c *Vid. Lanfranc. de Oriano in cap. quoniam contra sup. de probat. & Specul. tit. de teste. §. 1.* d *C. 3. eod. tit. in 3. comp.* e *induxisse.* f *de Alban. Januen.* g *C. 2. 2. eod. tit. in 3. comp.* h *Canulla. al. Camilla. al. Casula.*

a *Cap. 1. eod. tit. in 4. compil. alia pars hujus decr. supr. de sponsal. c. cùm in tua.* b *al. ita: & quod ad hoc.* c *procedit.* d *De materia hujus tit. vid. Theologos lib. 4. Sent. dist. 35. & per Sylvestrum in summa, verbo, divortium.* e *Warmaciam. al. Vermecias.* f *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp.* g *Cap. 2. eod. tit. in 1. compilat. & post Conc. Later. sub Alex. III. p. 50. c. 22. §. quod autem. vid. Sotum 4. Sent. dist. 37. q. 1.*

ptor

pter impedimentum parentela notorium. Si fama refert impedimentum conjugii, etiam nemine opponente, Episcopus ex officio suo potest de eo inquirere. Si verò impedimentum est notorium, potest Episcopus ex officio suo matrimon. separare.

Idem *Ambianen.* a *Episcopo.* (*an.* 1180.)

PОrrò *b* de Comite Pontini, qui B. uxorem suam absq; judicio Ecclesiæ dimisit, quia eam cognatam fuisse uxoris defunctæ proponit, prudentia tua cognoscat, quòd si etiam parentela esset publica & notoria, absque judicio Ecclesiæ ab ea separari non potuit: quare ipsum ad eam recipiendam, quæ petit restitutionem ipsius, districtè compellas: quam si recipere noluerit, eum & superinductam vinculo excommunicationis adstringas. Præterea de H. qui cognatam suam duxit uxorem, respondemus, quòd non apparentibus accusatoribus, & parentelâ manifestâ seu publicâ existente (quod credibile non est, nisi essent in primo gradu vel secundo) tui officii interest, matrimonia illa adhibita gravitate dissolvere, quæ illicitè contracta noscuntur.

CAP. IV.

Repellitur uxor petens restitutionem mariti, si notoriè fornicata est, & maritus continuit.

Idem.

SIgnificâsti *c*, quòd quidam uxore suâ sine judicio Ecclesiæ dimissâ, pro eo, quod suggestum sibi fuerat, ipsam incestum cum quodam consanguineo suo commisisse, vinculo fuit propter hoc excommunicationis adstrictus: verùm mulier non continuit, sed sobolem de alio viro suscepit: nec minus postulat viro restitui, asserens se ab isto injustè dimissam, & eundem sibi materiam adulterandi dedisse. Consult. t.t. respon. quòd si notorium est, mulierem ipsam adulterium commisisse, ad eam recipiendam præfatus vir cogi non debet, nisi constaret ipsum cum alia adulterium commisisse.

CAP. V.

Matrimonium separatur propter adulterium mulieris: & si vir posteà fornicetur, redintegratur. Et est bonus casus, & multùm allegabilis.

Idem (*an.* 1175. *Romæ.*)

EX literis *d* tuis accepimus, quòd V. quandam duxit uxorem, qui paucis temporibus fuêre concordes: proponebat enim idem V. quòd illam per violentiam sibi illatam metu etiam mediante duxisset: [*& infrà. α*] Tandem vir uxorem suam super crimine fornicationis in jure convenit, quæ nesciens, quo ducta spiritu cœpit publicè confiteri: quòd cùm vir negaret ei in necessariis providere, crimen compulsa est incurrere memoratum: cumque diligentiùs à te fuisset admonita, ne ad suggestionem alicujus illud tam turpe contra se proponeret, ipsa id manifestiùs asserebat. Sanè tu convocato Capitulo tuo, cùm ex eorundem *e* consilio utriq; privatim continentiam injunxeris observandam, ita quod castè viverent ab invicem segregati: memoratus V. furtim cum aliâ sponsalia & nuptias temere celebravit: verùm cùm factum inquirere laborares, supradictus V. seriem rei explicans & exponens ad audientiam nostram dicitur appellâsse. Unde Frat. t. mandamus, quatenùs, si res ita processit, prætaxatum virum ad legitimam uxorem redire compellas.

[*α Tu verò unà cum Capitulo tuo cum tam minis quam admonitionibus inter eos sæpè pacem confirmare studeres, eos temerè segregatos pariter reconciliari coegisses.*]

CAP. VI.

Si uxor à viro lapso in hæresim propriâ auctoritate divertit, ad eum reversum redire compellitur: secùs si per judicium Ecclesiæ ab eo fuisset separata.

Urbanus III. *Florentino Episcopo.* (*an.* 1186.)

DE illa *a*, quæ viro suo labente in hæresim, ipsius consortium sine judicio Ecclesiæ declinavit, videtur nobis, quòd mulier (maximè si eâ intentione decessit, ut lapsus in hæresim tædio pariter & confusione affectus, se ab errore suo converteret) ei cùm reversus fuerit, est reddenda: quæ etiam si reverti noluerit, compellatur. Si verò judicio Ecclesiæ ab eo recessit, ad recipiendum eum nullatenus dicimus compellendam.

CAP. VII.

Vinculum conjugale non dissolvitur altero conjugum fidelium in hæresim lapso. Sed si unus infidelium conjugum convertatur ad fidem, & alter noluit sibi cohabitare, vel non sine blasphemia, vel sine peccato mortali, solvitur conjugium, & conversus contrahere poterit.

Innocentius III. *Ferrarien. Episcopo.* (*an.* 1212.)

QUantò te *b* novimus in canonico jure peritum: [*& infrà. α*] Sanè tua Fr. intimavit. quòd altero conjugum ad hæresim transeunte, qui relinquitur, ad secunda vota desiderat convolare: quod utrùm possit fieri, per tuas nos duxisti literas consulendos. Nos igitur consult. t. respondentes distinguimus, licèt quidam prædecessor noster sensisse aliter videatur, an ex duobus infidelibus alter ad fidem catholicam convertatur, vel ex duobus fidelibus alter labatur in hæresim, vel decidat in gentilitatis errorem. Si enim alter infidelium conjugum ad fidem catholicam convertatur, altero vel nullo modo, vel non sine blasphemia divini nominis, vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum, ei cohabitare volente: qui relinquitur, ad secunda, si voluerit, vota transibit: & in hoc casu intelligimus, quod ait Apostolus: *Si infidelis discedit, discedat: frater enim vel soror non est servituti subjectus in hujusmodi.* Et canonem etiam in quo dicitur *c*: *Contumelia creatoris solvit jus matrimonii circa eum, qui relinquitur.* Si verò alter fidelium conjugum vel labatur in hæresim, vel transeat ad gentilitatis errorem, non *d* credimus, quòd in hoc casu is qui relinquitur, vivente altero possit ad secundas nuptias convolare, licèt in hoc casu major appareat contumelia creatoris. Nam etsi matrimonium verum inter infideles existat, non tamen est ratum: inter fideles autem *e* verum & ratum existit; quia sacramentum fidei, quod semel est admissum, nunquam amittitur, sed ratum efficit conjugii sacramentum, ut ipsum in conjugibus illo durante perdurat. Nec obstat, quod à quibusdam forsan objicitur. quòd fidelis relictus non debeat jure suo sine culpa privari: cùm in multis casibus hoc contingat, ut si alter conjugum incidatur. Per hanc responsionem quorundam malitiæ obviatur, qui in odium conjugum, vel quando sibi invicem displicerent, si eas possent in tali casu dimittere, simularent hæresim, ut ab ipsa, (nubentibus conjugibus) resilirent. Per hanc ipsam responsionem illa solvitur quæstio, quâ quæritur, utrùm ad eum, qui ab hæresi vel infidelitate revertitur, is qui permansit in fide, redire cogatur.

[*α Tantò F.t. ampliùs in Domino commendamus, quòd in dubiis quæstionum articulis ad sed. Apostol. recurris: quæ disponente Domino cunctorum fidelium mater est & Magistra, ut opinio quam in eis quondam habueras, dum alios canonici juris peritiam edoceres, vel corrigatur per sed. Apost. vel probetur.*]

CAP. VIII.

Pagani juncti in gradu prohibito lege canonicâ tantùm, conversi ad fidem non separantur h. primo. *Si paganus priùs plures uxores habeat, post fidem susceptam adhærebit primæ.* h. secundò. *Et si repudiatâ uxore cum secunda contraxerit,*

a *al. Ambien.* b *C.3. eod. tit. in* 1. *comp & post Concil. Later. sub Alexand. III. par.* 50. *c.*29. c *C.* 4. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Concil. Later. par.*6. *cap.*14. d *Cap.*3. *de cland. despons. in* 2. *comp.* e *eorum.*

a *Cap.*5. *eod. tit. in* 1. *compil.* b *Cap.*1. *eod. tit. in* 3. *compil.* c *Hoc dicit B. Ambrosius epist.* 1. *ad Corinth. cap* 7. d *Vid. Conc. Trident. Sess.*24. *de sacr. matr. can.* 5. e *In uno aut altero C. ratum & firmum existit.*

etiam post baptismum dimittet secundam, & adhærebit primæ repudiatæ etiamsi repudiata cum alio contraxisset: secùs si fornicata fuisset. hoc tertiò.

Idem *Tiberiadensi* a *Episcopo.* (*an.* 1212.)

GAudemus *b* in Domino: [*& infrà.* α] Utrùm pagani uxores accipientes in secundo, vel tertio, vel ulteriore gradu sibi conjunctas, sic conjuncti debeant post conversionem suam insimul remanere, vel ab invicem separari, edoceri per scriptum Apostolicum postulâsti. Super quo taliter respondemus, quòd cùm sacramentum conjugii apud fideles & infideles existat, quemadmodum ostendit Apostolus *c* dicens: *Si quis frater infidelem habet uxorem, & hæc consentit habitare cum eo, non illam dimittat:* & in præmissis gradibus à paganis quoad eos matrimonium licitè sit contractum, qui constitutionibus canonicis non arctantur: *Quid enim ad nos* (secundùm Apostolum *d* eundem) *de his quæ foris sunt, judicare?* in favorem præsertim Christianæ religionis & fidei, à cujus perceptione per uxores se deseri timentes viri possunt facilè revocari: fideles hujusmodi matrimonialiter copulati liberè possunt & licitè remanere conjuncti, cùm per sacramentum baptismi non solvantur conjugia, sed crimina dimittantur. Quia verò pagani circa plures insimul fœminas affectum dividunt conjugalem, utrùm post conversionem omnes, vel quam ex omnibus retinere valeant, non immeritò dubitatur: [*& infrà.* β] Verùm absonum hoc videtur, & inimicum fidei Christianæ, cùm ab initio una costa in unam fœminam sit conversa *e*: & Scriptura divina *f* testetur, quòd propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una: non dixit tres vel plures, sed duo: nec dixit, adhærebit uxoribus, sed uxori: [*& infrà.* γ] Nec ulli unquam licuit insimul plures uxores habere, nisi cui fuit divinâ revelatione concessum, quæ mos quandoque, interdum etiam fas censetur, per quam sicut Jacob *g* à mendacio, Israëlitæ à furto, & Samson ab homicidio, sic & Patriarchæ & alii viri justi, qui plures leguntur simul habuisse uxores, ab adulterio excusantur. Sanè veridica hæc sententia probatur etiam de testimonio veritatis testantis in Evangelio *h*: *Quicunque dimiserit uxorem suam ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur.* Si ergo uxore dimissâ, duci alia de jure non potest, fortius & ipsâ retentâ per quod evidenter apparet pluralitatem in utroque sexu, cùm non ad imparia judicentur, circa matrimonium reprobandum. Qui autem secundum ritum suum legitimam repudiavit uxorem, cùm tale repudium veritas in Evangelio reprobaverit, nunquam eâ vivente licitè poterit aliam, etiam ad fidem Christi conversus, habere, nisi post conversionem ipsius illa renuat cohabitare cum ipso, aut etiamsi consentiat, non tamen absque contumelia creatoris, vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum: in quo casu restitutionem petenti, quamvis de injusta spoliatione constaret, restitutio negaretur: quia secundùm Apostolum *i* frater aut soror non est hujusmodi subjectus servituti. Quòd si conversum ad fidem, & illa conversa sequatur, antequam propter causas prædictas legitimam ille dicat uxorem, eam recipere compelletur. Quamvis quoque secundùm Evangelicam veritatem, qui duxerit dimissam, mœchatur: non tamen dimissor poterit objicere fornicationem dimissæ, pro eo, quod nupsit alii post repudium, nisi aliàs fuerit fornicata.

[α *Et in potentia virtutis ipsius, & patri luminum, à quo est omne datum optimum & omne donum perfectum, uberes gratiarum exsolvimus actiones: quòd sicut nobis tuis literis intimâsti diebus istis novissimis, ille qui non vult mortem peccatoris, sed ut convertatur & vivat, ut ad Christianam venirent fidem, multorum cordibus inspiravit, & quoniam uxores acceperant in secundo vel tertio, vel ulteriori gradu sibi conjunctas.*]

[β *Quia verò tam Patriarchæ, quàm alii justi viri ante legem pariter & post legem multas uxores insimul habuisse leguntur: nec contrarium apparet in Evangelio vel lege præceptum: neque pagani subjiciuntur canonicis institutis post inventis, quemadmodum est præmissum: videtur quòd nunc etiam juxta ritum suum licitè contrahant cum diversis, quorum conjunctiones legitimas unda sacri baptismatis non dissolvit, & ita Patriarcharum exemplo ad fidem Christi conversi pagani, conjugiorum pluralitate gaudebunt.*]

[γ *Unde Lamech qui plures uxores insimul legitur habuisse, reprehenditur in Scripturis, eò quòd ipse primus reprobandam bigamiæ speciem introduxit. Licèt autem de hujusmodi non quæsieris, volentes tamen tam te quàm alios super his etiam reddere certiores, & quòd veritas prævaleat falsitati, sine dubitatione qualibet protestamur, quòd*]

a *Tibaden.* b *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *compilat.* c 1. *Corinth.* 7. d 1. *Cor.* 5. e *Genes.* 2. & 3. f *Matth.* 19. *Luc.* 10. *Ephes.* 5. g *Genes.* 27. *Exod.* 12. *Judic.* 16. h *Matth.* 19. & *Luc.* 10. i 1. *Corinth.* 7.

CAP. IX.

Non licet relictam fratris in uxorem accipere: & de facto ductà separanda est, nisi aliter Ecclesia dispenset.

Idem *Livonien. Episcopo, & eis qui cum ipso sunt fratribus.* (*an.* 1212.)

DEus, *a* qui Ecclesiam suam *b*: [*& infrà.*] Quia dispar *c* est ritus in Livonien. Ecclesia de novo ad fidem catholicam conversorum à nostro, propter infirmitatem gentis ejusdem concedimus, ut matrimoniis contractis cum relictis fratrum utantur, si tamen, fratribus decedentibus sine prole, ut semen defuncti juxta legem Mosaicam suscitarent, cum talibus contraxerunt: ne tales sibi de cætero, postquam ad fidem venerint, copulent, prohibentes.

TITULUS XX.

DE DONATIONIBUS INTER VIRUM ET UXOREM, ET DE DOTE POST DIVORTIUM RESTITUENDA.

CAP. I.

Separato licitè matrimonio, dos restituenda est.

Ex Concilio habito apud Wormaciam.

MUlieres cùm *d* pro aliqua licita causa à propriis viris fuerint separatæ, totam dotem præcipimus sibi reddi.

CAP. II.

Soluto matrimonio cogitur vir dotem restituere, & bona dividere, quæ communiter eis obvenerunt.

Urbanus III. *Decano, Cantori & Capitulo Lexon.* (*an.* 1186.)

SIgnificavit P. mulier *e*, quòd H. quem loco viri tenebat, divortio inter eos solenniter celebrato, dotem suam illicitè detinet, & reddere contradicit: possessiones etiam, quæ ipsis, dum simul viverent, cujuscunque contractûs titulo communiter obvenerunt, eâ prorsus exclusâ sibi nititur vendicare. Ideoque mandamus, quatenus si ita est, & non est aliud quod obsistat, ipsum ad restitutionem dotis, & divisionem eorum, quæ olim communiter habuerunt, district. Eccles. compellatis.

a *Cap.* 3. *eod. tit. in* 3. *compil.* b *infr. de pœnit. & remiss.* 1. *c.* c *aliàs ita: Quia dispar est ritus in Livon. Ecclesia de novo, &c. sed in vetustioribus exemplaribus legitur, ut est impressum.* d *C.* 1. *eod. tit. in* 3. *comp. & post Concil. Later. sub Alex. III. par.* 50. *cap.* 46. e *cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *compil.*

CAP.

CAP. III.

Delegatus ad causam matrimonii, si ferat sententiam divortii, pronuntiare debet dotem restitui. Et est casus multùm allegabilis.

Clemens III. (*an.* 1190.)

DE prudentia *a* vestra imitamur, quòd cùm vobis causam matrimonii, quæ vertebatur inter H. & M. commisissemus terminandam, & vos consanguinitatem inter eos invenientes, sententiam divortii tulissetis: de dote, quam à viro mulier repetebat, quicquam statuere distulistis. Quia igitur vos, qui de matrimonio principaliter cognovistis, & de dote (quæ est causa incidens) accessorie cognoscere valuistis, & sententialiter diffinire: mandamus, quatenus prædictum H. monitione præmissâ cogatis, ut prædictæ M. totam dotem (sicut canonicum fuerit) restituere non moretur.

CAP. IV.

Mulier propter adulterium, à viro separata, perdit dotem.

Clemens III. *b*

PLerunque *c*: [*& infrà. α*] Si mulier ob causam fornicationis judicio Ecclesiæ, ut propria voluntate à viro recesserit, nec reconciliata postea sit eidem, dotem vel dotalitium repetere non valebit.

[*α Accedit, ut proponis, quod in parochia tua mulieres à viris suis causâ fornicationis recedunt, & sic usque ad mortem ipsorum permanere noscuntur: ipsis vero defunctis, cum à consanguineis, ad quos hæreditates eorum perveniunt, dotem suam cum dotalitio repetunt, eis audientiam denegant, & nolunt restituere, quod reposcunt: ob hanc causam, quia eo ipso se indignas fecisse noscuntur, quod à viris suis causa fornicationis duxerunt recedendum. In hoc itaque dicimus, quod*]

CAP. V.

Cogitur mulier ex officio Judicis, donata sibi à viro propter nuptias pro conservatione illiciti matrimonii relaxare, si talis donatio præstet impedimentum dissolutioni talis matrimonii. h. d. secundùm intellectum, qui plus placet Panormitano.

Innocentius III. *Compostel. Archiepiscopo, & universis Episcopis in regno Legionen. constitutis.*

(*an.* 1213.)

ET si necesse sit *d*: [*& infra.*] Quia verò castra quædam, quæ Rex Legion. filiæ Regis Castellæ in dotem tradidisse proponitur, ita ut si eam aliquâ occasione relinqueret, ipsa cederent in jus ejus, impedimentum præstare videntur hujusmodi copulæ dissolvendæ: Cum castra ipsa non tam ob turpem, quam ob nullam causam sint data, utpote, cùm inter eos matrimonium non existat, & ideo nec dos, nec donatio propter nuptias: Ne ad commodum ei cedat, quod debet in pœnam ejus potius retorqueri: castra ipsa restitui volumus, & ad id puellam per excommunicationis sententiam coarctari.

CAP. VI.

Usufructuarius donans sine consensu Domini rem ipsam uxori propter nuptias, non transfert in eam plus juris, quàm ipse habebat: idem de eo, qui sub conditione adimente habet rem in hæreditatem, vel in feudum.

Idem *Archidiacon. S. Andreæ de Scotia.*

(*an.* 1213.)

NUper a nobis *e* tua discretio requisivit, si aliqua terra data fuerit alicui, non in hæreditatem vel feudum, sed tantum quoad vixerit possidenda: & ipse postmodum tertiam partem uxori suæ in dotem concesserit: utrum eo defuncto præfatam dotem uxor (dum vixerit habere debeat & tenere, cùm Ecclesia dotes protegere teneatur viduarum? Postulâsti præterea, si qua terra data fuerit alicui, & hæredi, quem de uxore legitima procrearet, in hæreditatem vel feudum: & ipse uxori suæ quâdam parte ipsius in dotem concessâ, decesserit postmodum sine prole, an mulier dotem eandem de jure possit *a* habere?

Nos autem Consultat. tuæ taliter respondemus, quòd cùm regulariter nullus in alium plus juris transferre possit, quam eum constet habere: vir, cui *b* terra prædicto modo conceditur, non potest uxori relinquere, quod ei non licuit, nisi quod vixerit possidere: nec licet uxori suæ partem illius terræ in donationem propter nuptias ex viri concessione tenere, nisi donationi ille, ad quem spectat dominium illius terræ, voluerit consentire. Quod autem de prima consultatione dicimus, hoc respondemus etiam de secunda: nam licèt Ecclesia in causis viduarum se favorabilem debeat exhibere, contra justitiam tamen non est eis favor Ecclesiasticus concedendus. Illud vero te nolumus ignorare, quòd uxor dare dicitur viro dotem: vir autem uxori donationem facere propter nuptias, secundùm legitimas sanctiones.

CAP. VII.

Vir agens pro dote, non omnino excluditur ex eo, quòd vergat ad inopiam nec præcise cogitur satis dare ultra facultatem propriam: sed dos sibi assignatur sub cautione, quam præstare potest. Et si per illam cautionem non esset sufficienter provisum consumptioni dotis, deponetur dos apud mercatorem: ut de honesto lucro vir sustineat onera matrimonii. h. d. secundùm intellectum, quem tenet Panor. inhærendo verbis literæ. Et est casus notabilis & quotidianus.

Idem *Archiepisc. & Archidiac. Genuen.* *c* (*an.* 1213.)

PEr vestras *d* literas intimâstis, quod cùm magistrum R. super quadam summa pecuniæ pro H. paupere, auctoritate nostrâ curaveritis convenire, quam idem H. pro dote uxoris suæ requirebat ab eo, dictus R. exceptionem opposuit contra ipsum, quod uxorem suam à se repulerat, & tacitâ veritate super hoc literas impetraverat *e*: quia cùm super eadem dote aliâ vice coram vestræ civitatis Consulibus quæstio mota esset, ipsi pronunciaverunt, ut quoniam idem H. ad inopiam vergere videbatur, dos illa non assignaretur eidem, nisi cautionem idoneam de ipsa non petitura præstaret: unde vos ei, ut de salvanda dote caveret, & uxorem suam reciperet, præcepistis: [*& infrà. α*]

Cùm ergo satis possit ei modicum credi dotis, cui creditum est corpus uxoris: mandamus quatenus dotem assignari faciatis eidem sub ea, quam potest, cautione præstare: vel saltem alicui mercatori committi, ut de parte honesti lucri dictus vir onera possit matrimonii sustentare: ne occasione dotis detentæ, uxor à viro dimissa, seu vir, qui dimisit uxorem, adulterii reatum incurrat.

[*α Et donec illud posset facere, dos illa reponeretur, si vellet in secretario Ecclesiæ Januen. quod cum implere non posset, ad instantiam ejus nobis hoc scribere curavistis.*]

CAP. VIII.

Hæc decretalis satis seipsam summat.

Gregorius IX. (*an.* 1236.)

DOnatio *f*, quæ constante matrimonio inter conjuges dicitur esse facta (ex qua alter locupletior, & pauperior alter efficitur) firmitatem non habet, nisi donatoris obitu confirmetur: quæ tamen penitus evanescit, si revocetur ab eo tacitè vel expressè, vel qui donatum accepit, priùs debitum naturæ persolvat. Sanè soluto matrimonio, sicut dos ad mulierem, sic & donatio propter nuptias redit ad virum: nisi de consuetudine secùs obtineat: vel ex pacto de lucranda dote & donatione propter nuptias, quod æquale sit tamen, hincinde contrarium inducatur.

a *Cap.* 1. *tit. de dote post divort. restituend. in* 2. *comp.* b *Cœlestinus tertius.* c *Cap.* 2. *tit. de dote post divort. restituenda. in* 2. *compil.* d *Cap.* 1. *tit. de dote amitt. in* 3. *compil.* e *Cap.* 2. *tit. de dote amit. vel post. divort. restituenda, in* 3. *compil.*

a *Possit.* b *al. vir, cui prædicta terra dicto modo conceditur.* c *Januensi.* d *Cap.* 3. *tit. de dote amitt. in* 3. *compil.* e *impetravit.* f *Vid. Palac. Rub. in repet. hujus Rubric.* §. 20. *cum multis sequentibus.*

TITULUS XXI.
DE SECUNDIS NUPTIIS. a

CAP. I.

Secundæ nuptiæ non benedicuntur, & benedicens puniendus est.

Alexander III. (*an.* 1175.)

CApellanum *b* (quem benedictionem cum secunda constiterit celebrâsse) ab officio, beneficioque suspensum, cum literarum tuarum testimonio, ad Sed. Apost. nullatenus destinare postponas.

CAP. II.

Dubitans de morte conjugis, nisi prius certificetur, contrahere non debet: & si contraxit, reddat, sed non exigat debitum: & si postmodùm sciat primam vivere, dimittat secundam. Abbas Siculus.

Lucius III. *universis Christianis in captivitate Sarracenorum positis.* (*an.* 1181.)

DOminus *c*, ac redemptor noster: [*& infrà.*] Sanè super matrimoniis, quæ quidam ex vobis (nondum habitâ obeuntis conjugis certitudine) contraxerunt: id vobis respondemus, ut nullus amodò ad secundas nuptias migrare præsumat, donec ei constet, quòd ab hac vita migraverit conjunx ejus. Si vero aliquis vel aliqua id hactenus non servavit, & de morte prioris conjugis adhuc sibi existimat dubitandum, ei quæ sibi nupsit, debitum non deneget postulanti: quod à se tamen noverit nullatenus exigendum. Quod si post hæc de prioris conjugis vita constiterit, relictis adulterinis complexibus, ad priorem conjugem revertatur.

CAP. III.

Si unus ex conjugibus fuit aliàs benedictus, non debent conjuges de novo benedici.

Urbanus III. *Vigilien. Episcopo.* a

VIr autem *b* vel mulier ad bigamiam transiens, non debet à Presbytero benedici: quia cùm aliâ vice benedicti sint, eorum benedictio iterari non debet.

CAP. IV.

Mulier nubens intra annum lugubrem, infamiam non incurrit. h. d. cum sequenti. Abbas Siculus.

Idem *Exonen. Episcopo.*

SUper illa quæstione *c*, quâ quæsitum est, an mulier possit sine infamia nubere intra tempus luctûs, secundùm leges definitum: Respondemus, quòd cùm Apostolus *d* dicat: *Mulier viro suo mortuo, soluta est à lege viri sui: in Domino nubat, cui voluerit*: per licentiam & auctoritatem Apostoli, ejus infamia aboletur.

CAP. V.

Summatur ut præcedens.

Innocentius III. *P. Nobili mulieri.* (*an.* 1214.)

CUm *e* secundùm Apostolum mulier mortuo viro suo, ab ejus sit lege soluta, & nubendi, cui vult, tantùm in Domino, liberam habeat facultatem: non debet legalis infamiæ sustinere jacturam, quæ licet post viri obitum intra tempus luctûs (scilicet unius anni spatium) nubat, concessâ sibi tamen ab Apostolo utitur potestate, cùm in his præsertim seculares leges non dedignentur sacros canones imitari.

a *Vide Magistrum, & Theologos l.4. sent. dist.42.* b *C.* 1. *eod.tit. in* 2. *compil.* c *Cap.*1. *eod.tit.in* 1. *comp. hùc spectant tradita supr. de sponsalib. cap. in præsentia c.* 4. *sup. de eo qui cognov. consang. & c.*44. *de sent. excom.*

a *al. Vigor. al. Vig.* b *Cap.*1. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc.Lat. sub Alex.III. p.*9. *c.*1. c *Cap.*2. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc.Lat. p.*9. *c.*2. d 1. *Cor.*7. e *C.*1. *eod. tit. in* 3. *comp. Rom. c.* 7. *&* 1. *Cor. c.* 7.

FINIT LIBER QUARTUS.

DECRETALIUM EPISTOLARUM GREGORII LIBER QUINTUS.

TITULUS I.
DE ACCUSATIONIBUS, INQUISITIONIBUS ET DENUNCIATIONIBUS.

CAP. I.

De persona accusatoris prius quærendum est in judicio.

Felix Papa. *a* (*an.* 272. *Romæ.*)

SI legitimus *b* non fuerit accusator, non fatigetur accusatus.

CAP. II.

A denunciatione repellitur is, qui non præmonuit.

Idem *Episcopis per Galliam constitutis.* (*an.* 272.)

SI quis Episcopus *a* ab illis accusatoribus, qui recipiendi sunt, accusatus fuerit, postquam ab eis charitativè conventus fuerit, ut causam emendet, & eam corrigere noluerit: non olim, sed tunc ad Primates causa ejus canonicè deferatur.

CAP. III.

Criminatio Prælati debet tractari coram illis, quorum interest.

a *Primus epist.* 1. *&* 2. *an eo.* 270. *id est, Claudio & Paterno, Coss.* b *C.*1. *eod.tit. in* 1. *comp. vide Bald. in l. damni. §. si alieno. ff. de damn. infecto.*

a *Cap.* 8. *eod. tit. in* 1. *comp. vid. Thom.* 2. 2. *q.* 33. *art.* 7.

Gregorius *Duci Campaniæ.* (*an.* 600.)

ILla *a* Præpositurum : [*& infrà. α.*] Si verò aliquis est de monasterio prædicti Abbatis, qui possit dicere, quod ad culpam reatumque ejus pertineat: nos cum eis, quorum interest, causam districtè volumus perscrutari, ut vel condemnetur, vel absolvatur.

[*α Solicitudo utilis est, illa est cauteìa laudabilis, in qua totum ratio agit, & furor sibi nihil vendicat, &c. quæ sunt prolixa & ex registro impresso repetenda.*]

CAP. IV.

Qui de aliquo crimine accusatur vel denunciatur, interim promoveri non potest.

Idem b *Constantiæ Augustæ.* (*an.* 600.)

OMnipotens *c* Deus : [*& infrà.*] Valde grave est, ut vir, de quo tanta & talia nunciantur (cùm antè requiri & discuti debeant) honoretur.

CAP. V.

Episcopus per exceptionem criminis illum ab accusatione sua repellere non potest, quem antè à sua familiaritate neglexerit separare.

Paschalis Papa. (*an.* 820.)

NUlli *d* Episcoporum ab accusatione sua repellere liceat, quos, antequam se ab eis impetendum cognosceret, à sua communi familiaritate neglexerit separare.

CAP. VI.

Absolutus de certo crimine, de eodem iterùm accusari non potest.

Ex Concilio Maguntino.

DE his criminibus, de quibus absolutus est accusatus, non potest accusatio replicari.

CAP. VII.

Cohabitantes inimicis accusati, ab accusatione repelluntur.

Stephanus Papa. (*an.* 256.)

REpellantur ab accusatione cohabitantes inimicis: Quia infestationes blasphemiæ, affectio solet amicitiæ incitare.

CAP. VIII.

Ponit pœnitentiam accusatoris calumniosi, cùm sequitur inde mors, vel membri debilitatio.

Ex Brocardico *lib. XLIII.* e

ACcusâsti aliquem, & per tuam accusationem occisus est: nisi pro pace hoc feceris, XL. dies in pane & aqua (quod carena vocatur) cum septem sequentibus annis pœniteas. Si autem per tuam delaturam debilitatus est, per tres debes Quadragesimas pœnitere.

CAP. IX.

Super notorio procedit judex, nemine accusante.

Augustinus *super Gen. de morte Abel.*

EVidentia patrati sceleris non indiget clamore accusatoris.

CAP. X.

Laici vel inimici, Clericos accusare non possunt.

Alexand. III. *Gait. electo.* f (*an.* 1180.)

CUm P. Manconelia *g* Presbyter ex una parte, & Bonus Presbyter, & I. Bonus Cocti Laicus frater ejus ex altera, in nostra essent præsentia constituti: eundem I. quia Laicus erat, in dicti P. accusationem non duximus admittendum. Cumque præfatus B. eundem P. super crimine simoniæ constantiùs accusaret, nos eum quia in testimonium illius causæ adductus fuerat: & quia prædictus I. frater ejus, ipsum P. coram te priùs accusaverat, ab accusatione repulimus: præsertim cùm *a* frater P. memoratum B. anteà de causa consimili accusâsset: unde quoniam unus post alterum prædictum P. instanti vicissitudine accusabant: neutrum ad ejus accusationem admisimus. Sed utrique Presbytero de objectis criminibus purgationem duximus indicendam. Ideoque mandamus, quatenus uterque illorum cum tribus Sacerdotibus faciat se purgare. *b*

CAP. XI.

Monachus accusare potest Abbatem, & de bonis monasterii expensas litis necessarias habebit.

Idem *Vigorien. Episcopo.* (*an.* 1180.)

EX *c* parte tua: [*& infrà. α*] Prudentiæ tuæ t. respondemus, quòd Monachi (nisi alia rationabilis causa impediat) eo quòd de obedientia & subjectione Abbatis esse noscuntur, ab ejus accusatione sunt nullatenus repellendi: licèt alios accusare non possint. Quibus (siquidem cùm proprium non habeant) de rebus monasterii expensæ debent necessariæ, donec causa debitum finem accipiat ministrari.

[*α Hujusmodi quæstio nobis proposita est, utrùm Monachi in accusatione Abbatum sint aliquatenùs audiendi. Super quo utique*]

CAP. XII.

Presbyter ebriosus Missam celebrans, non præmissâ digestione, Ecclesiâ privari debet. h. d. ut conveniat omnibus lecturis.

Idem.

SI constiterit *d*, quòd D. Ecclesia non perpetuò concessa, sed ad tempus fuerit commendata, & de vinolentia *e*, & quòd in taberna pernoctaverit, ita quòd alterà die nullâ præmissâ dormitione *f* Missam cantâsset: [*& infrà.*] Si de hoc rationabiliter convictus fuerit in judicio ante Episcopum suum: sive accusatus, vel ad rationem positus, sine coactione fuerit confessus: ei super eadem Ecclesia perpetuum silentium imponatis, ipsum ab impetitione B. *g* desistere compellentes. Cæterùm si eidem fuit Ecclesia canonicè concessa & tradita, & posteà de crimine aliquo non fuit convictus, propter quod de jure debeat *h* spoliari, vel post appellationem (sicut aliquando allegavit) Ecclesiâ illâ fuerit spoliatus, ipsam ei faciatis restitui, & in pace dimitti.

CAP. XIII.

Inimicus etiam à voluntaria exceptione repellitur.

Idem. (*an.* 1175.)

MEminimus tibi mandâsse, ut C. Abbatissæ, cujus electionem confirmavimus, munus benedictionis impendere procurares. Sed quia F. pro altera parte à te ad nostram audientiam appellavit, proponens quòd de simonia accusaret eandem: mandatum nostrum distulisti effectui mancipare. Quia verò te non decet in hac parte appellationi ejusdem H. deferre, cùm idem illius manifestus fuerit inimicus, & contra eam testimonium tulerit: mandamus, quatenus (cùm inde fueris requisitus) præfatæ Abbatissæ munus benedictionis non differas impartiri. *i*

CAP. XIV.

Dicens se aliquem accusaturum coram Judice, ante inscriptionem potest sine pœna desistere, & non accusare: sed ei desistenti silentium imponitur in perpetuum. Et secundùm hoc summarium iste textus est notabilis. Abbas.

Innocentius III. *Archiepiscopo Bisuntino,* (*an.* 1211.)

LIcèt in beato *k* Petro: [*& infrà. α*] Sanè cùm ex literis B. Decani sancti Stephani, & I. & O. Canonicorum

a *C. 5. eod. tit. in 1. compil. vid. B. Thom. 2. 2. quæst. 33. art. 3.* b *Idem scil. Greg. lib. 4. ep. 34. cap. 78. ind. 13. registr.* c *C. 6. eod. tit. in 1. compil. vid. Anchar. in cap. meminimus infra: eod.* d *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp. Refert Gratianus sive Palea 3. qu. 5. §. nulli Episcoporum.* e *al. ita: ex Burchardo l. 19.* f *Gajetano.* g *Cap. 12. eod. tit. in 1. comp. & post Concil. Later. sub Alex. III. p. 50. c. 14.*

a *Frater ejusdem P. &c.* b *purgari.* c *Cap. 13. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. sub Alex III. p. 50. c. 12.* d *Scil. Alex. III. sed in 2. compilat. c. 1. eod. tit. Cœlestino III. al. Clementi tribuitur.* e *violentia.* f *dormitatione.* g *G.* h *debuit.* i *impertiri.* k *C. 1. eod. tit. in 3. comp.*

Ecclesiæ Bisuntinæ ad Apostolicæ sedis audientiam pervenisset, te varia crimina commisisse, ac ab eis fuisses per easdem literas super perjurio, crimine simoniæ & incestûs *a* delatus: Clemens Papa prædecessor noster (servatâ judiciariâ gravitate) tibi certum terminum assignavit, quo responsurus objectis Apostolico te conspectui præsentares. Cùm autem juxta tenorem citationis ad sedem Apostolicam accessisses, nec ullus *b* appareret, qui te ita impeteret de prædictis: ne aliquid de contingentibus omittere videremur, ab I. & O. Archid. in nostra præsentia constitutis quæsivimus diligenter, si quid super præmissis adversus te pro se vel aliis proponere vellent, & quod scripserant, legitimè demonstrarent: ipsi autem, quod non proposito accusandi hæc scripserant, responderunt. Sed quia super quibusdam incorrigibilis videbaris, quædam de te Apostol. sedi duxerant intimanda: sed nuntius, qui pro literis accesserat impetrandis, mandati formam excessit.

Nos igitur dictis Canonicis super prædictis silentium duximus imponendum, ne te de cætero eis super his accusare liceat, vel etiam infamare. Quia verò prædicti Canonici citra vinculum inscriptionis desistere, voluerunt, eis de juris permissione id non duximus imputandum. Ne autem in absolutione tua minùs canonicè procedere videamur, quamvis potiùs in odore bonæ opinionis Coepiscoporum nostrorum, quàm eorum infamiâ delectemur, Cabilonensi Episcopo & Abbati de Firmitate, inquisitionem famæ tuæ duximus committendam.

[*α Apostolorum Principi ligandi atque solvendi nobis à Domino sit attributa potestas vel facultas, quam in subditis juxta suorum exigentiam meritorum exercere liberè debeamus: exemplo tamen illius, qui omnes sanat, & neminem vult perire, libentius intendimus ad solvendum, quam ad condemnandum vel ligandum, etsi sint nonnullæ culpæ, in quibus est culpa relaxare vindictam.*]

CAP. XV.

Ad prosequendam accusationem criminalem, non admittitur procurator, licet posset allegare causam absentiæ, seu alias exceptiones non tangentes crimen propositum: & qui juravit stare mandato alicujus, non admittitur ad accusandum illum, si virtute juramenti sibi fuit injunctum, ut non accusaret. h. d. & ad hoc solet allegari, & in hoc est valdè vulgatum.

Idem *Saliburgen. c Archiepiscopo*
(*an.* 1212.)

VEniens *d* ad sedem Apostolicam A. Pragen. Canonicus contra Pragen. Episcopum inter alia proposuit coram nobis, quod cùm esset filius Sacerdotis, in Ecclesiam fuerat Pragen. intrusus: & contra ejusdem Ecclesiæ privilegium, homagium Duci Bohemiæ præstitisset, sic subjiciens Pragen. Ecclesiam servituri: [*& infra.*] Unde prædictum Episcopum ad Festum Resurrectionis Dominicæ peremptoriè nos meminimus citavisse. Idem verò ad suam excusationem viarum discrimina, consecrationem chrismatis imminentem, & quòd filius Bohemiæ Principis esset per ipsum baptizandus tunc temporis, per nuncios & literas allegavit. Licèt autem excusationes hujusmodi (sicut erant) frivolas æstimantes *e*, ipsum reputavimus contumacem, nec procuratores ejus in causa possemus recipere criminali: eis tamen concessimus auditores, ut si possent, illum aliquatenus excusarent. Cumque prædictus A. coram eis repetiisset objecta, fuit ex adverso responsum, quòd cùm olim super hoc ad Magdeburgen. Archiepiscopum literæ fuerant impetratæ, idem A. in objectorum se videns probatione deficere ad pedes ejus se humiliter prosternens, veniam postulavit: & quod adversùs eum calumniosè processerat, est confessus. Cæterum cùm super hoc mandato stare ejusdem Archiepiscopi juravisset: ipse præcepit eidem, sub debito præstiti juramenti, ut contra eundem Episcopum de cætero proponere talia non auderet. Cùm igitur nobis ex ipsius A. confessione constaret, ipsum juramentum hujusmodi præstitisse, ac tale recepisse mandatum: super impetitione dicti Episcopi silentium ei duximus imponendum: propter contumaciam tamen eidem Episcopo *a* citationem & purgationem propter infamiam indicentes.

CAP. XVI.

Denunciator criminis non se inscribit, quia ad correctionem tendit: accusator autem inscribit, quia tendit ad pœnam: excipiens verò inscribit ad pœnam extraordinariam, si per exceptionem dejicitur ab obtento, aliàs secus. hoc primò. Secundò *dicitur, quod dum discutitur de crimine per modum exceptionis, potest intervenire procurator.*

Idem *Priori sancti Fridiani, & Magistro B. Canonico Pisano.* (*an* 1212.)

SUper his *b*, de quibus nos consulere voluistis, inquisit. vestræ breviter respondemus, quòd tribus modis valet crimen opponi, denunciando, excipiendo, & accusando. Quando crimen in modum denuntiationis opponitur, non est inscriptio necessaria, sed cùm in modum accusationis, oportet inscribi: quoniam ad depositionem instituitur accusatio, sed ad correctionem est denunciatio facienda. Cùm autem excipiendo fuerit crimen objectum, distinguendum est, quare opponatur, & quando. Si autem objicitur, ut ab accusatione vel testificatione aliquis repellatur, non est inscribi necesse: sed cùm opponitur, ut quis à promotione officii, vel beneficii excludatur, si ante confirmationem objicitur, non cogitur quisquam inscribere: quia crimen hoc modo probatum, impedit promovendum, sed non dejicit jam promotum. Post confirmationem verò, cùm scilicet ordinandus fuerit aliquis, aut etiam consecrandus, quia etiam ab obtinendo repellit, & dejicit ab obtento, ad extraordinariam pœnam secundùm arbitrium Judicis discreti citra vinculum inscriptionis est excipiens distringendus, si defecerit in probando: pro eo, quòd crimine sic probato, perdit quod per electionem & confirmationem ei fuerat acquisitum: sed ob hoc priùs habita non amittit. Licèt enim agatur de crimine, non est tamen hujusmodi quæstio criminalis, unde per procuratorem potest ritè tractari.

CAP. XVII.

Generales inquisitores, si non servaverunt debitum inquisitionis ordinem, prudenter & cautè se corrigere debent. hoc primò. Secundò *ponit formam juramenti, quam inquisitores exigunt ab inquisitis.*

Idem *Versel. c Episcopo & Abbati de Tileto.* d
(*an.* 1212.)

1. QUaliter *e* & quando: [*& infra. α*] Si circa novarien. Episcopum debitum inquisitionis ordinem observâstis, discretionem vestram in Domino commendamus. Si verò quâlibet occasione prætermisistis eundem, adhuc *f* ipsum tempore opportuno volumus observari: ne inde nascantur injuriæ, unde jura nascuntur. Ideoque mandamus, quatenus ad conscientiæ vestræ judicium recurrentes, si contra præscriptum ordinem tanquam homines excessistis: non pudeat vos errorem vestrum corrigere, qui positi estis, ut aliorum corrigatis errores: quoniam apud Judicem districtum, in qua mensura mensi fueritis remetietur vobis: ita videlicet, ut inveniatis occasionem aliquam congruentem; per quam (ne vestra vilescat auctoritas) quantò

a *Incestu.* b *alit. nec unus appareret, qui te impeteret de prædictis* c *Salzeburgen.* d *Cap. 2. eod. tit. in 1. compilation.* e *existimantes.*

a *Secuti vetera exemplaria hunc locum restituimus, ut est impressum, cum in vulgatis perperam legeretur ita. purgationem canonicam propter, &c.* b *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.* c *al. Vercell.* d *De Citito.* e *cap. 4. eod. tit. in 3. compilat.* f *alit. ita: hunc ipsum.*

cautiùs

cautiùs & prudentiùs poteritis, supersedeatis ad præsens: quoniam ex his, quæ inordinatè sunt acta, non potest ordinabiliter agi. Si verò præscriptum ordinem custodistis, omni gratiâ & timore postpositis, Deum solùm habentes præ oculis, viâ regiâ incedentes, sine personarum acceptione *a* in negotio procedatis. Formam verò juramenti, quam à Clericis Novarien. super inquisitione facienda in hoc negotio recepistis, in similibus volumus observari: ut videlicet jurent Clerici, quòd super his, quæ sciunt vel credunt esse in sua Ecclesia reformanda, tam in capite, quàm in membris (exceptis occultis criminibus) meram & plenam dicant inquisitoribus veritatem.

[*α Debeat Prælatus procedere ad inquirendum & puniendum subditorum excessus, ex auctoritatibus Novi & Veteris Testamenti colligitur evidenter, ex quibus super hoc processerunt posteà canonicæ sanctiones. Legitur enim in Evangelio, quod villicus, qui diffamatus erat apud dominum suum, quasi dissipâsset bona ipsius, audivit ab illo: Quid est hoc quod audio de te? redde rationem villicationis tuæ: jam enim non poteris villicare. Et in Genesi Dominus ait: Descendam & videbo, utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint. Ex quibus auctoritatibus manifestè comprobatur, quòd non solùm cùm subditus, verùm etiam cùm Prælatus excedit, si per clamorem & famam excessus ejus ad aures superioris pervenit, nisi quidem quod à malevolis & maledicis, sed à providis & honestis, nec semel tantùm, sed sæpe quod clamor innuit, & diffamatio manifestat, debet coram Ecclesiæ senioribus veritatem diligentiùs perscrutari, ut si rei poposcerit qualitas, canonica districtio culpam feriat delinquentis, non tanquam sit idem actor & judex, sed quasi deferente famâ, vel clamore nunciante, officii sui debitum exequatur. Licèt autem hoc sit diligenter observandum in subditis, diligentiùs tamen est observandum in Prælatis, qui quasi signum sunt positi ad sagittam: & quia non possunt omnibus complacere, cum ex officio teneantur non solum arguere, sed etiam increpare; quinetiam interdum suspendere, nonnunquam verò excommunicatione ligare: frequenter odium multorum incurrunt & insidias patiuntur, & ideò sancti Patres providè statuerunt, ut accusatio Prælatorum non facilè admittatur, ne concussis columnis, corruat ædificium, nisi diligens adhibeatur cautela, per quam non solùm falsæ, sed etiam malignæ criminationis janua præcludatur. Verum ita voluerunt providere Prælatis, ne criminarentur injustè, ut tamen caverent, ne delinquerent insolenter, contra utrumque morbum congruam invenientes medicinam, ut videlicet accusatio criminalis, quæ ad diminutionem capitis & ad degradationem intenditur, nisi legitima procedat inscriptio, nullatenus admittatur. Sed cùm super excessibus suis quisquam fuerit infamatus, ut in tantum jam clamor ascenderit, quòd diutiùs sine scandalo dissimulari non possit, nec sine periculo tolerari, absque dubitationis scrupulo ad inquirendum & puniendum ejus excessus non ex odii fomite, sed ex charitatis procedatur affectu: quatenus si gravis fuerit excessus, & si non degradetur, ab ordine & administratione tamen amoveatur omnino: quod est secundum Evangelicam sententiam à villicatione villicum amoveri, qui non potest villicationis suæ dignam reddere rationem. Hunc igitur ordinem.*]

CAP. XVIII.

Si is, contra quem inquiritur, juravit respondere tantùm ad interrogata, post confessionem auditur volens probare excusationes, quæ confessionem non perimunt, sed exponunt: secus si juraverit, plenam & meram veritatem dicere.

Idem *Archiepiscopo Arelaten. & Vallis magnæ Abbati. (an. 1213)*

CUm *b* dilecti filii Cister. Abbas, & P. & R. Monachi Fontis frigidi, Ap. st. sed. Leg. ad Ecclesiam Agathen. accessissent, ut in ea legationis officium exercerent, quia de Agathen. Episcopo per frequentem clamorem multa sibi fuerant insinuata sinistra: voluerunt descendere ac videre, si clamorem opere complevisset: [*& infrà. α*] Quia verò nobis non constitit, sub qua forma Episcopus cum Canonicis Agath. coram dictis Legatis præstiterit *a* juramentum, utrùm videlicet ita juraverit, ut super statu Ecclesiæ plenam & meram diceret veritatem, an ut ad inquisita veraciter responderet: Mandamus, quatenus eisdem Legatis ex parte nostra mandetis, ut sub qua forma juramentum præstiterit, studeant fideliter intimare. Et si secundùm responsionem eorum sub secunda forma juraverit, aut ipse sufficienter probaverit, se sub illa forma jurâsse, aut per depositiones testium, quos produxit, aut etiam aliorum: cùm depositiones illæ non fuerint publicatæ, nec productioni testium renuntiare curaverit: quoniam secundùm eandem non teneretur ex debito juramenti nisi ad quæsita solummodo respondere: vos excusationes suas audire curetis: & si eas probaverit, cùm excusationes hujusmodi confessiones non perimant, sed exponant, quæ tales sunt, ut ad *b* bonum & malum valeant retorqueri *c*, & ideo judicari debent ex causa, eum, sublato appellationis obstaculo absolvatis: cùm etsi repertus sit culpabilis in quibusdam, ex labore tamen & pudore punitus, quos propter hanc causam incurrit, hujusmodi levis culpa leviter ei valeat indulgeri. Quòd si excusationes illas super dilapidatione, naufragio, & simonia probare nequiverit, aut sub prima forma juraverit, cùm secundùm eandem nec veritatem tacere, nec admiscere debuerit falsitatem: vos (non obstantibus excusationibus, quas de novo proposuit, cùm in confessionibus suis nullam omnino de illis fecerit mentionem: quamvis firmiter asseruerit, quod plures ex illis Legatis prædictis exposuit. cùm hoc per se probare non possit, tanquam qui solus examinabatur ab illis) eum ab administratione Agathen. Ecclesiæ removere curetis.

[*α Ideoq; tam Episcopum quàm Canonicos juramenti vinculo adstrinxerunt, ut super statu Ecclesiæ sibi dicerent veritatem.*]

CAP. XIX.

De veritate criminum non inquiritur, nisi priùs constet de infamia: & tunc non inimici vel perjuri, sed idonei viri ad prosequendum inquisitionem & ad testimonium admittuntur: & non probato crimine, indicitur infamatis purgatio.

Idem *Archiepiscopo Terraconen. & Abbati sanctæ Mariæ de Populeto, & Archidiac. Barchinon. (an. 1213.)*

CUm oporteat *d* Episcopum: [*& j.*] Sanè venientibus ad Apostol. sed. G. & H. Canonicis Vincen. & multa enormia contra Vincen. Episcopum proponentibus coram nobis, quia illa non debeamus sub dissimulatione transire *e*: vobis inquisitionem illorum duximus committendam. Verùm dictus Episcopus, antequam ad ipsum *f* vestra citatio pervenisset, ad præsentiam nostram accedens proposuit, quòd illi, qui enormia de ipso suggesserant *g*, typo malitiæ potiùs quàm justitiæ zelo ducti, nobis hujusmodi intimârunt: cùm ipsi ejus sint inimici manifesti, & cum ejus hostibus conversentur, consanguineosque suos, ac complices intendant ad testificandum producere contra ipsum,

---

a *Exceptione.* b *C. 5. eod. tit. in 3. comp.*

a *Præstitit.* b *Al. ad bonum vel malum.* c *Et cum dubia ad bonum & malum possunt retorqueri, in meliorem sunt interpretanda. B. Thom. 2. 2. q. 60. art. 4.* d *C. 6. eod. tit. in 3. comp. vide Jul. Clar. in pract. crim. §. fin. q. 6.* e *præterire.* f *eum.* g *subjecerant.*

qui ad denunciandum, seu testificandum admitti non debent: utpote juramenti præstiti transgressores, & aliis criminibus irretiti: [*& infrà. α*] Discretioni vestræ mandamus, quòd *a* nisi super prædictis famam ipsius *b* læsam esse noveritis: vos ad inquisitionem illorum non subitò procedatis. Quod si ad inquisitionem fuerit procedendum, prædictos, vel alios, quos ipsius esse constiterit inimicos, nec ad prosequendum inquisitionem, nec ad perhibendum testimonium contra ipsum Episcopum admittatis: sed per viros idoneos super his, quæ gesta sunt, inquiratis diligentiùs veritatem. Et si nihil grave probatum fuerit contra ipsum, vos purgationem canonicam indicatis eidem.

[*α Ne verò per leve compendium ad grave dispendium veniatur.*]

CAP. XX.

A denunciatione repellitur publicus concubinarius, excommunicatus & conspirator, & is qui non præmonuit.

Idem. (*an.* 1213.)

CUm dilectus *c* filius: [*& infrà.*] Si vobis constiterit prædictos, quorum nomine sunt excessus hujusmodi de Episcopo nunciati, publicè concubinarios tunc fuisse, propter quod in eos fuit excommunicationis sententia promulgata, vel præfatum Episcopum de jam dictis excessibus non fuisse præmonitum ab eisdem, vel ipsos conspirâsse in eum, à denunciatione repellatis eosdem: alioquin audiatis, quæ fuerunt *d* hincinde proposita. Eidem Episcopo auctoritate nostrâ nihilominus prohibentes, ne super his, super quibus ad audientiam nostram fuerit legitimè appellatum, præfatos Clericos indebitè gravare præsumat: donec causa supradicta juxta formam mandati nostri fuerit terminata.

CAP. XXI.

Crimen probatum per modum inquisitionis, regulariter pœnâ ordinariâ non punitur: sed si impedit ordinis executionem, fit depositio, sicut in accusatione: & si impedit tantùm beneficii retentionem, fit privatio à beneficio, nec poterit Judex hanc pœnam moderari. h. d. usque ad §. Tertiæ, secundùm verum intellectum non benè declaratum per scribentes.

Idem *Episcopo Gebenensi.* e *& N. Valentin.*

(*an.* 1213.)

INquisitionis *f* negotium, quam de Episcopo & Canonicis Valentin. vobis commisimus terminandam *g*: [*& infrà. α*] Secundò quæsivistis, quid vobis sit statuendum, si contra quempiam per inquisitionem probatum fuerit tale crimen, quod deponeret accusatum criminaliter & convictum. In quo quidem duximus distinguendum, utrùm si tale crimen, quod ordinis executionem suscepti, aut retentionem beneficii etiam post peractam pœnitentiam impediret, putà si homicidium commisisset, vel adeptus esset ordinem aut beneficium vitio simoniæ: quo casu erit sicut in accusationis judicio procedendum: alioquin secundùm personæ merita, & qualitatem excessus pœnam poterit judicantis discretio moderari.

[*α Sine conscientiæ scrupulo exequi cupientes, & Apostolico petisti oraculo edoceri, utrum eorum publicanda sint dicta & nomina, quos interrogari contigerit, prout testibus in publicis causis fieri consuevit, an sola dicta eorum publicari sufficiat nominibus tacitis, cùm idem Episcopus & Canonici manifeste sciant, quòd fuerint inquisiti, & utrùm contra dicta eadem debeant exceptiones seu replicationes admitti, cum contra personas dicentium admittuntur. Ad quod breviter respondemus, non solum dicta, sed etiam ipsa nomina, ut quid à quo sit dictum appareat, publicanda; & exceptiones seu replicationes legitimas, ne per suppressionem hominum infamandi, & per exceptionum exclusionem falsi deponendi audacia præbeatur.*]

Contra non infamatum, super veritate criminum inquiri non debet, etiamsi libellus famosus contra eum oblatus fuerit in secreto: nec super principali creditur testi, qui juratus dicit se illius, contra quem inquiritur, inimicum: idem si hoc dicit ante juramentum: nisi præsumatur hoc dixisse in fraudem. h. d. usque ad §. Quæsivisti.

§. I. Tertiæ dubitationis articulus continebat, Utrùm cùm duo vel plures jurati affirmant aliquem crimen aliquod eisdem videntibus commisisse, de quo aliquâ infamiâ non laboret, aliquam illi pœnam infligere debeatis? Et Utrùm ad petitionem quorundam quasdam schedulas *a* vobis occultè tradentium, infamationem Episcopi continentes, sit ad inquisitionem eorum, quæ in ipsis *b* continentur schedulis procedendum. Et an fides eorum dictis debeat adhiberi, qui post juramentum interrogati secretò, utrùm sint eorum, de quibus inquiritur, inimici: Respondent, quòd non diligunt illos, vel directè inimicos se asserunt, eorundem, aut etiam ante juramentum id publicè confitentur: nullas tamen *c* inimicitiarum causas probabiles ostendentes. Ad *d* hæc respondemus, nullum esse pro crimine, super quo aliquâ non laborat infamiâ, seu clamosa insinuatio non processerit, propter dicta hujusmodi puniendum: quinimò super hoc depositiones contra eum recipi non debere, cùm inquisitio fieri debeat solummodò super illis, de quibus clamores aliqui præcesserunt. Nec ad petitionem eorum, qui libellum infamationis porrigunt in occulto, procedendum est ad inquisitionem super contentis ibidem criminibus faciendam. At *e* etiam adversùs eos, contra quos fit inquisitio, fides adhibenda est dictis eorum, qui post juramentum vel ante, tacitè vel expressè, inimicos *f* se asserunt eorundem, nisi forsan ante juramentum in fraudem id facere præsumantur.

Non punitur quis de crimine, de quo non constat, nisi per famam, & testium credulitatem: & per dicta paucorum non debet quis apud Judicem infamatus reputari. h. d. usque ad finem.

§. 2. Quæsivisti etiam quid statui debeat, si nihil per certam scientiam, sed tantum per famam, & eorum, qui fuerint inquisiti, credulitatem juratam contigerit inveniri. Et Utrùm aliquis super eo crimine reputari debeat infamatus, de quo ipsum duo, vel tres, vel etiam plures dixerint infamatum: licèt de ipso nihil sinistri in publico audiatur. Ad quod est nostra responsio, quòd propter famam & deponentium credulitatem duntaxat, non erit ad depositionis sententiam procedendum: sed infamato canonica poterit indici purgatio, secundùm arbitrium judicantis: Qui propter dicta paucorum eum infamatum reputare non debet, cujus apud bonos & graves læsa opinio non existit.

CAP. XXII.

Si is, de cujus crimine in judicio constat, petit restitutionem propter judiciarium ordinem non servatum: non est audiendus, sed cum tanquam notorium criminosum debet superior de novo privare. h. d. & est casus valdè notabilis, secundùm hunc intellectum.

Idem *Episcopo & Decano Sylvanecten.* g

(*an.* 1213.)

AD petitionem *h* Galteri quondam Corbien. Abbatis, R. & P. Canonicis Noviomen. à nobis dudum correctione commissâ: [*& j. α*] Verùm dilectus filius G. sanctæ Mariæ in porticu Diaconus Cardinalis, tunc Apo-

a *Quatenus.* b *ejus.* c *Cap.* I. *eod. tit. in* 4. *compilation.* d *fuerint.* e *Vid. Notas in hunc locum.* f *C.* 2. *eod. tit. in* 4. *comp. & præter DD. hic Jul. Clar. in practica crimin. quæst.* 6. g *faciendam.*

a *In veteribus libris, cedulas.* b *his.* c *Dictio,* tamen, *deest in pluribus antiq.* d *Al. ad hæc autem, &c.* e *Al. Nec etiam, &c.* f *Vide notata per Bart. in l. eos. ff. ad l. Corn. de falsis.* g *Al. Salvaten. al. Silvatenen. al. Silvanen.* h *Cap.* 3. *eod. tit. in* I. *comp. vide Archid. c. si quis Abbas* 18. *q.* I.

stolicæ

stolicæ sedis Legatus, dicto G. præsente, nec reclamante, super statu monasterii cœpit inquirere diligenter; & cùm inquisitione finita eum Parisios evocâsset, propositurum contra inquisitionem eandem, si quid rationabiliter duceret proponendum: idem præsentiam ejus adiens, allegavit, quòd in monasterii correctione procedere non valebat, quæ prædictis Judicibus priùs fuerat auctoritate nostrâ commissa: & Cardinalem ipsum ex justis causis se asserens habere suspectum, vocem ad nos appellationis emisit: quem Cardinalis (inspectis quæ probata fuerant contra eum) amovit à regimine Abbatiæ, dando fratribus ejusdem loci liberam facultatem alium eligendi, qui Priorem de Argentolio elegerunt concorditer in Abbatem: [*& infrà.* b] Cùm igitur nobis de talibus fuerit facta fides, propter quæ præfatus G. erat meritò amovendus, etsi restituendus foret propter judiciarium ordinem non servatum, ipsum providimus manere privatum regimine Abbatiæ: supradictum Priorem (pro eo quòd præfato G. propter juris ordinem non servatum inordinatè remoto, intelleximus ob eandem causam per consequentiam minùs legitimè substitutum) per sententiam amoventes: quem quia non propter personæ vitium, vel scientiæ a defectum, sed propter juris solennitatem prætermissam amovimus, ipsum postmodum restituimus in Abbatem.

[*a Ipsi his ad monasterium idem accedentes, quibus correctiu ibidem nonnulla quæ statuenda fuerant, statuerunt inquisitionis instantiam quorundam impediente malitiâ retardando. Ad quorum contumaciam reprimendam, seculare brachium intenderant invocare.*]

[*b His igitur & aliis quæ utraque pars proposuit intellectis.*]

CAP. XXIII.

Agenti possessorio adipiscendæ in beneficialibus non obstat exceptio criminis, nisi de eo sit infamatus: & infamato, accusatore non probante, vel non apparente, indicitur purgatio, in qua si defecerit, punitur ut convictus.

Idem. (*an.* 1213. *Romæ.*)

ACcedens ad b præsentiam nostram G. nepos quondam H. Subdiaconi nostri, suâ nobis conquestione monstravit, quòd cùm idem H. apud sedem Apostolicam viam universæ carnis ingressus fuisset, Præbendam, quam decedens habuerat in Ecclesia Cremonen. ei duximus conferendam: [*& infrà.*] Mandamus, quatenus nisi præfatus G. super objectis eidem in modum exceptionis criminibus, videlicet perjurio & homicidio, publicè fuerit infamatus, concessionem nostram sibi factam executioni mandetis.

Deinde si legitimus accusator apparuerit, audiatis, quæ fuerint hinc inde proposita: & si prædicta crimina vel eorum aliquod legitimè probatum fuerit contra eum, ipsi super eadem Præbenda silentium imponatis. Si verò contra c eum legitimus non apparuerit accusator, & ipse super prædictis criminibus dignoscitur respersus infamiâ purgationem ei canonicam indicatis: in qua si defecerit, imponatis ei silentium. Si autem purgationem præstiterit, contradictores ab ejus molestia compescentes, eos, qui eum nisi sunt impedire, in expensis legitimis condemnetis.

CAP. XXIV.

Superior contra subditum, maximè Prælatum, de his tantùm inquiret, super quibus processit infamia: & tunc vocabit eum, & tradet sibi capitula & nomina, & testium dicta publicabit, & ipsius legitimas exceptiones admittet, & probato gravi crimine eum ab administratione removebit. In regularibus verò Prælatis ad unguem servandus non est hic ordo. Et quanquam in hac summarione modica videatur agi differentia inter Prælatos & subditos, contra quos inquiritur: tamen facienda est, ut patet in litera.

Idem *in Concilio generali.* a (*an.* 1216. *Romæ.*)

II. QUaliter & quando debeat Prælatus procedere ad inquirendum & puniendum subditorum excessus, ex auctoritatibus Vet. & Novi Testamenti colligitur evidenter, ex quibus posteà processerunt canonicæ sanctiones: si ut olim apertè distinximus, & nunc sacri approbatione Concilii confirmamus. Legitur enim in Evangelio b, quod villicus ille, qui diffamatus erat apud dominum suum, quasi dissipâsset bona ipsius c, audivit ab illo: *Quid hoc audio de te? redde rationem villicationis tuæ: jam enim non poteris ampliùs* d *villicare.* Et in Genesi e Dominus ait: *Descendam & videbo, utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint.* Ex quibus auctoritatibus manifestè probatur, quòd non solùm cùm subditus, verùm etiam cùm Prælatus excedit, si per clamorem & famam ad aures superioris pervenerit, non quidem à malevolis & maledicis f, sed à providis & honestis, nec g semel tantùm, sed sæpè, quod clamor innuit, & diffamatio manifestat, debet coram Ecclesiæ senioribus veritatem diligentiùs perscrutari, ut (si rei poposcerit qualitas) canonica districtio culpam feriat delinquentis, non tanquam idem sit accusator & judex, sed quasi denunciante famâ, vel deferente clamore, officii sui debitum exequatur. Licèt autem hoc sit observandum in subditis, diligentiùs tamen est observandum in Prælatis, qui quasi signum sunt positi ad sagittam. Et quia non possunt omnibus complacere, cùm ex officio suo teneantur non solùm arguere, sed etiam increpare, quin etiam interdum suspendere, nonnunquam verò ligare, frequenter odium multorum incurrunt, & insidias patiuntur. Et ideò sancti Patres h providè statuerunt, ut accusatio Prælatorum non facilè admittatur, ne concussis columnis corruat ædificium: nisi diligens adhibeatur cautela, per quam non solùm falsæ, sed etiam malignæ criminationi janua præcludatur. Verum ita voluerunt providere Prælatis, ne criminarentur injustè, ut tamen caverent, ne delinquerent insolenter: contra morbum utrumque invenientes medicinam congruam: videlicet ut criminalis accusatio, quæ ad diminutionem capitis, id est, degradationem intenditur, nisi legitima præcedat inscriptio i, nullatenus admittatur. Sed cùm super excessibus suis quisquam fuerit infamatus, ut jam clamor ascendat, qui diutiùs sine scandalo dissimulari non possit, vel sine periculo tolerari, absque dubitationis scrupulo ad inquirendum & puniendum ejus excessus, non ex odii fomite, sed charitatis procedatur affectu: quatenus si fuerit gravis excessus, etsi non degradetur ab ordine, ab administratione tamen amoveatur omnino: quod est secundùm sententiam Evangelicam à villicatione villicum amoveri, qui non potest villicationis suæ dignam reddere rationem. Debet igitur esse præsens is, contra quem facienda est inquisitio, nisi se per contumaciam absentaverit: & exponenda sunt ei illa capitula, de quibus fuerit inquirendum, ut facultatem habeat defendendi se ipsum: & non solùm dicta, sed

a *Deest vox,* scientiæ, *in quibusdam exemplaribus, in quibusdam erat expositio super verbo, defectum, inde irrepsit in textum.* b *C.* 3. *de concess. præb. in* 4. *comp. vide Innoc. in cap sciant sup. de elect. ubi multipliciter limitat hanc Decretal. & Anton. Butri.* c *Quatenus hîc agitur de purgatione indicend. diffamato, vide Marian. in repet. c. qualiter.*

a *Scilicet Innoc. III. in conc. gener. Later. c.* 8. *& c.* 4. *eod. tit in* 4. *comp. Initium hujus Decret. usque ad §. debet igitur. habetur etiam in* 3. *comp. eod. tit. c.* 4. b *Luc.* 16. c *illius* d *Dilio,* amplius, *deest in antiq. cod.* e *Gen.* 18. f *maledictis.* g *non semel.* h *Vide epist.* 2. *Stephani Papæ I. de accusationibus Episcoporum, ubi habetur plenissimè in* I. *tomo Conc. Suriana editionis.* i *Vide quos citavi sup. eod. cap. super his verbo, oportet inscribi.*

etiam nomina ipsa testium sunt ei (ut quid & à quo sit dictum appareat) publicanda, nec non exceptiones & replicationes legitimæ admittendæ: ne per suppressionem nominum, infamandi, per exceptionum vero exclusionem deponendi falsum, audacia præbeatur. Ad corrigendos itaque subditorum excessus, tantò diligentiùs debet Prælatus assurgere, quantò damnabiliùs eorum offensas deserere incorrectas. Contra quos, ut de notoriis excessibus taceatur, etsi tribus modis possit procedi, per accusationem videlicet, denunciationem, & inquisitionem ipsorum: ut tamen *a* in omnibus diligens adhibeatur cautela, ne fortè per leve compendium ad grave dispendium veniatur: sicut accusationem legitima debet præcedere inscriptio, sic & denunciationem charitativa monitio, & inquisitionem clamosa insinuatio prævenire: illo semper adhibito moderamine, ut juxta formam judicii, sententiæ quoque forma dictetur. Hunc tamen ordinem circa *b* regulares personas non credimus usquequaque servandum *c*, qua (cùm causa requirit) facilius & liberiùs à suis possint administrationibus amoveri.

CAP. XXV.

Metropolitani ad correctionem excessuum, & reformationem morum singulis annis facere debent provinciale Concilium: in quo statuere debent personas idoneas per singulas diœceses, quæ solicitè investigent, & in sequenti Concilio referant corrigenda: & Episcopi debent facere Synodos Episcopales singulis annis, & publicare agitata in provinciali Concilio: & hæc negligentes, ab executione officii suspenduntur. h. d.

Idem d *in eodem.* (*an.* 1216.)

SIcut *e* olim à sanctis Patribus noscitur institutum, Metropolitani singulis annis cum suis Suffraganeis provincialia non omittant Concilia celebrare: in quibus de corrigendis excessibus, & moribus reformandis, præsertim in Clero, diligentem habeant cum Dei timore tractatum, canonicas regulas maximè quæ statutæ sunt in hoc generali Concilio, relegentes, ut eas faciant observari, debitam pœnam transgressoribus infligendo.

Ut autem id valeat efficaciùs adimpleri, per singulas diœceses statuant personas idoneas, providas videlicet & honestas, quæ per totum annum simpliciter, & de plano absque ulla jurisdictione solicitè investigent, quæ correctione vel reformatione sunt *f* digna, & ea fideliter perferant ad Metropolitanum & Suffraganeos & alios in Concilio subsequenti, ut super his & aliis prout utilitati & honestati congruerit providâ delibetatione procedant: & quæ *g* statuerint, faciant observari: publicaturi ea in Episcopalibus Synodis, annuatim per singulas diœceses celebrandis. Quisquis autem hoc salutare statutum neglexerit adimplere, à sui executione officii suspendatur.

CAP. XXVI.

Sententiæ excommunicationum, suspensionum, vel interdicti latæ, post denunciationem per Abbatem denunciatum, vel alium pro ipso in Monachos denunciantes, vel adhærentes eisdem, relaxantur: spoliati restituuntur, & juramenta de tacenda veritate relaxantur, dicta testium denunciato traduntur, & expensa de bonis monasterii Monachis denunciantibus ministrantur: & propter hoc ab obedientia Abbatis non eximuntur, sine tamen litis p ajudicio.

Gregorius IX. *Archiepiscopo & Priori sanctæ Mariæ Rothomagen:* (*an.* 1236.)

OLim I. V. & P. ordinis Tyronensis *a*: [*& infrà.*] Ne igitur reformatio monasterii valeat retardari, mandamus, quatenus relaxatis excommunicationum seu suspensionum sententiis, si quas idem Abbas protulerit *b*, vel per quoscunque judices promulgari fecit, post inceptum negotium in eos, & hærentes eisdem, ac eis restitutis, quos idem Abbas negotio ipso pendente contra justitiam spoliavit: in negotio de plano & absque judiciorum strepitu procedentes (cùm talibus maximè in hoc casu non deceat Dei servos involvi) inquiratis, quæ circa *c* personas & observantias regulares videritis inquirenda, corrigentes & reformantes tam in capite, quam in membris, quæ correctionis & reformationis officio noveritis indigere: juramentis si qua de tacenda veritate Abbas extorserat, relaxatis: proviso ut *d* negotio ipso pendente præfati Monachi eidem Abbati obediant & intendant, ita tamen, quòd per hoc prosecutio negotii non valeat impediri. Si verò testes contra eundem Abbatem producti fuerint, dictorum ipsorum ei copiam dari faciatis. Prædictis autem Monachis expensas factas propter hoc, & tribus vel quatuor ex istis, vel aliis, quos idoneos ad dictum negotium prosequendum duxeritis assumendos, faciatis de bonis ejusdem monasterii, & faciendas expensas ad prosecutionem ipsius negotii necessarias, computatis, si qua propter hoc receperunt, de bonis monasterii, cùm proprium non habeant, ministrari. Contradictores, &c.

CAP. XXVII.

Contra Prælatum denunciatum de dilapidatione fit commissio super veritate inquirenda, & pendente negotio debet sibi interdici potestas alienandi.

Idem *Episcopo Cister.* e *de Alde. & de Salen. Abbatibus.* (*an.* 1236, *Romà in Germaniam.*)

PRælatorum excessus: [*& infrà.*] Sanè dilecti filii C. & quatuor alii Canonici Frisigien. *f* denunciando monstrârunt, quòd Frisigien. Episcopus bona sui Episcopatûs, quem (ut dicunt) fuit minùs canonicè assecutus, adeò graviter dilapidat & consumit, quòd nisi celeriter adhibeatur remedium, Episcopatus idem per eum ad irreparabile *g* dissolutionis opprobrium deducatur: nec solummodo rerum, verùm etiam famæ suæ prodigus & salutis, vitam ducit enormiter dissolutam: [*& infrà.*] Discr. v. mandamus, quatenus personaliter accedentes ad locum inquiratis solicitè veritatem: & eam fideliter conscribentes, sub sigillis vestris *h* nobis transmittatis inclusam. Eidem Episcopo terminum assignantes, quo nostro se conspectui repræsentet, pro meritis recepturus: Potestate vendendi, dandi, infeudandi, seu *i* quomodolibet alienandi bona ipsius Ecclesiæ, interim eidem penitùs interdictâ.

TITULUS II.
DE CALUMNIATORIBUS.

CAP. I.

Subdiaconus calumniosè accusans Diaconum Subdiaconatu privatur, & publicè verberibus castigatur, & in exilium mittitur.

Gregorius *Anthemio Subdiacono.* (*an.* 600. *Romæ.*)

CUm fortiùs punienda sint crimina, quæ insontibus & maximè sacratis hominibus inferuntur, quàm sitis culpabiles, qui in causa Joann. Diac. resedistis, attendite, ut Hilarium criminatorem ipsius

a *Al. ita, tamen ut diligens adhibeatur omnibus cautela, &c. absque voce, in: sed in Concilio & vetustioribus legitur ut est impressum: in uno non adhibeatur, sed adimpleatur legitur.* b *contra.* c *observandum.* d *Scilicet Innocent. III. in Conc. gener. cap.* 6. e *C.* 5. *eod. tit. in* 4. *compil.* f *sint.* g *Quod statuerunt, faciant observari.*

a *Cister. aliter Turonens. al. Cironens.* b *protulit.* c *contra.* d *proviso etiam, &c.* e *Cistertien. & de Alio. & Salien. Abbat. al. Cistrens.* f *Frisigens. al. Frigisen.* g *Al. ad irreparabilis dissolutionis, &c.* h *Aliàs, sub sigillis vestris veritatem nobis, &c.* i *Al. seu quolibet modo, &c.*

nulla

nulla ex definitione vestra pœna conveniens castigaret: [*& infrà.*] Quia ergo tantæ nequitiæ malum sine dignâ non debet ultione transire, jubemus eundem H. priùs subdiaconatûs (quo indignus fungitur) privari officio, & verberibus publicè castigatum, in exilium deportari.

CAP. II.

Denunciator in probatione criminum deficiens, ab officio & beneficio suspenditur, donec innocentiam suam purget.

Innocentius a III. *Zamoren. Segobien. & Abulen. Episcopis. (an. 1212. Romæ in Hispan.)*

CUm *b* dilectus filius Magister Scholarium Palæstinus ad sedem Apostolicam accessisset, & de suo Episcopo excessus v rios nunciâsset, examinationem commisimus excessuum objectorum: [*& infrà.*] Cùm autem processum negotii examinaverimus diligenter, nec intelligere potuerimus probatum esse sufficienter aliquod de prædictis, eundem Episcopum absolvendum decernimus ab objectis: vobis mandantes, quatenus memoratum Magistrum scholarium, donec canonicè suam purgaverit innocentiam, scilicet quòd non calumniandi animo ad hujusmodi crimina proponenda processit, ab officio & beneficio suspendatis: ut cæteri simili pœnâ perterriti, ad infamiam suorum facilè non prosiliant Prælatorum.

TITULUS III.

DE SIMONIA *c*, ET NE ALIQUID PRO SPIRITUALIBUS EXIGATUR VEL PROMITTATUR.

CAPUT. I.

Episcopus pro ordine ab eo conferendo, vel Ministri, vel Notarii nihil temporale exigere debent.

Gregorius *generali Synodo præsidens. (an. 604. Romæ.)*

IN *d* ordinando: [*& infrà. α*] Sicut non debet Episcopus manum, quam imponit: ita nec Minister vel Notarius in ordinatione ejus vocem vel calamum vendere. Pro ordinatione igitur vel usu pallii, seu chartis atque pastellis, eum qui ordinatur, omninò aliquid dare prohibemus.

[*α Episcopo Pontifex manum imponit, Evangelicam lectionem Minister legit, confirmationis autem ejus epistolam Notarius scribit.*]

CAP. II.

Deponendus est, qui per pecuniam aliquem ejecit de Ecclesia sua, se posteà intrudendo.

Ex Concilio Moguntinen. *e*

QUi alium in Ecclesia ordinatum, per pecuniam expulerit, eamque sibi taliter vendicaverit: omnimodo deponatur.

CAP. III.

Quilibet Catholicus admittitur ad accusandum de crimine simoniæ.

Deodatus *f* Papa. *(an. 616. Romæ.)*

SI dominus *g* & Magister omnium, qui sine peccato fuit, accusandi licentiam uni dedit: [*& infrà. α*] Non igitur quilibet Catholicus est respuendus, sed ut veritatem asserat ad propalandam *h* simoniacam rabiem, magnis est precibus exhortandus. *i*

[*α Quantò magis unius assertione corrigendus est, qui simoniæ labe noscitur esse pollutus?*]

Simoniacus pendente accusatione ab administratione divinorum prohibetur.

Idem. *(an. eod.)*

ACcusatum *a* simoniacum necesse habuimus prohibere, ne Missarum solennia celebraret, donec quid esset, veriùs constitisset.

CAP. V.

Idem dicit quod præcedens, nisi quòd illud cap. loquitur in accusatione, istud in inquisitione: & illud loquitur de simoniaco in genere, istud declarat de ordine.

Idem.

QUotiens *b*: [*& infrà. α*] Pervenit ad nos, quòd per simoniacam hæresim fueris ordinatus: propterea necesse habuimus te prohibere, ne Missarum solennia celebrare debuisses, donec quid sit, veriùs discerneremus.

[*α Contra Ecclesiasticam disciplinam quod suggestum dicitur, ne nos ante Deum culpa ex dissimulatione redarguat, irrequisisti, hoc relinquere non audemus.*]

CAP. VI.

Simoniacus est deponendus.

Lucius Papa. *(an. 254 Romæ.)*

SIcut simoniaca *c* pestis sui magnitudine alios morbos vincit: ita sine dilatione mox, ut ejus signa per aliquam personam claruerint, de Ecclesia Dei debet eliminari atque repelli.

CAP. VII.

Simoniacum accusare potest servus, meretrix, & criminosi.

Deodatus. *d (an. 616. Romæ.)*

TAnta *e* est labes hujus criminis, quòd etiam servi adversùs dominos *f*, & quilibet criminosi admittuntur ad accusationem. Item omnis peccator Missam cantare potest, præter simoniacum, quem quilibet (ut ab ordine malè accepto removeatur) accusare potest: vel etiam meretrix.

CAP. VIII.

Simoniacum est pretium recipere pro ingressu religionis, pro Prioratibus vel Capellis concedendis, & pro Prælatis instituendis, pro concedenda sepultura, pro chrismate, pro oleo sancto, pro benedictionibus nubentium, vel aliis sacramentis: nec valet consuetudo in contrarium. h. d. cum sequenti.

Alexander III. *in Concilio Turonen. (an. 1163.)*

NOn satis: [*& infrà. α*] Prohibemus igitur, ne ab iis, qui ad religionem transire volunt, aliqua pecunia requiratur. Nec Prioratus *g* vel Capellaniæ quælibet Monachorum aut Clericorum annuâ distractione vendantur. Nec ab eo, cui regimen ipsarum committitur, pro *h* earum commissione ullum pretium exigatur. Unde quisquis contra hoc decretum attentare præsumpserit: tam ille qui dederit, quàm ille *i* qui receperit vel consenserit, partem se cum Simone non dubitet habiturum. Pro sepultura quoque, & chrismatis, & olei receptione, nulla cujusquam pretii exactio attentetur, nec sub obtentu cujusquam consuetudinis reatum suum quis tueatur: quia diuturnitas temporis non diminuit peccata, sed auget.

[*α Inutiliter ab Apostolo avaritia redarguitur, si ab his qui in Clero videntur constituti, & præcipuè qui nomen Religiosorum profitentur, regula modis omnibus non servatur.*]

CAP. IX.

Summatum est suprà in cap. præcedenti.

Ex Concilio Lateran. *k (an. 1179.)*

a *Honorius III.* b *C. 7. de accus. in 3. comp.* c *De materia hujus multa tradit B. Thom. & Cajet. 2. 2. qu. 100.* d *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp.* e *Adde sub Rabano Archiepiscopo cap. 12. refert Bur. 3. decr. c. 110. Ivo p. 3. c. 86. & c. 2. eod. tit. in 2. comp.* h *pellendam. alit. repellendam.* i *exorandus.*

a *C. 4. eod. tit. in 1. comp. refert Grat. sive Palea 2 q. 4. c. accusatum.* b *C. 5. eod. tit. in 1. comp. vide Bernar. Diaz. in pract. crim. Can. c. 23.* c *c. 7. eod. tit. in 1. comp.* d *Adeodatus. al. Deusdedit.* e *c. 16. eod. tit. in 1. comp.* f *Hoc est speciale: quia regulariter non.* g *Aliàs, neque Capellaniæ.* h *pro illa commissione.* i *quàm qui receperit & consenserit, &c.* k *Scilicet Later. sub Alexand. III. c. 7. & 8. eod. tit. in 1. compil.*

Cum in Ecclesiæ corpore: [*& infrà. α*] Horribile nimis est, quod in quibusdam Ecclesiis locum venalitas perhibetur habere, ita ut pro Episcopis vel Abbatibus seu quibuscunque personis Ecclesiasticis ponendis in sedem *a*, sive introducendis Presbyteris in Ecclesiam *b*, necnon & pro sepulturis, & exequiis mortuorum, & benedictionibus nubentium, seu aliis sacramentis aliquid requiratur *c*. Putant autem plures ex hoc licere, quia legem mortis de longa invaluisse consuetudine arbitrantur, non attendentes, quod tantò graviora sunt crimina, quantò diutiùs infelicem animam tenuerunt alligatam. Ne igitur hæc de cætero fiant, vel pro personis Ecclesiasticis deducendis in sedem, vel Sacerdotibus instituendis, aut sepeliendis mortuis, seu benedicendis nubentibus, seu aliis sacramentis conferendis seu collatis aliquid exigatur, districtiùs prohibemus. Si quis autem contra hoc venire præsumpserit, portionem cum *d* Giezi se noverit habiturum.

[*α Omnia debeant ex charitate tractari, & quod est gratis receptum, gratis debeat impendi.*]

CAP. X.

Breve est.

Idem *Vigilien. Episcopo.* (*an.* 1180.)

Cum *e* sit Romana: [*& infrà. α*] Consult. r. t. respond. quòd nihil pro Ecclesiarum consecratione potes vel debes præter procurationem exigere.

[*α Ecclesia, cui licèt immeriti præsidemus, caput omnium Ecclesiarum, mater & Magistra: cogimur tamen ex debito suscepti regiminis, prout nobis Dominus dederit, respondere consultationibus singulorum, ut dubiæ quæstiones Apost. sed. providentiâ penitus enodentur. Quæsivisti autem, frater Episcope, Fratern. tua rescribi, utrum pro Ecclesiarum consecratione quicquam præter procurationem debeas exigere, & nos.*]

CAP. XI.

Convictus de simonia, deponendus est: idem in infamato, qui se purgare non potest.

Idem *Toletano Archiepiscopo.* (*an.* 1180.)

De hoc autem *f*, quod Episcopus Exonien. Archid. beneficia, & cuidam Clerico ante electionem suam Prioratum dicitur promisisse, ut uterque consentiret eidem: tuæ prudentiæ respondemus, quòd si manifestum est eundem Archid. & Clericum ob causam illam promissa recepisse, aut exinde confessi fuerunt *g* in jure, vel legitimè convicti, ab altaris ministerio sunt perpetuò deponendi *h*. Si vero id manifestum est, nec tamen inde convicti vel confessi fuerint, sed tantùm publicâ laborant infamiâ, eis canonica purgatio debet indici: in qua si defecerint, tanquam auctores tanti sunt sceleris puniendi. Regem autem & Principes ejus debes inducere, ut si qua receperint *i* à præfato Episcopo, ut ejus electioni præstarent assensum: Ecclesiæ Exonien. sine diminutione restituant, cùm ea sine gravi suæ salutis periculo retinere non possint.

CAP. XII.

Simoniacum est pro temporali obsequio, beneficium Ecclesiasticum promittere.

Idem *Eboracen. Archiepiscopo.* (*an.* 1180)

Cum essent *k* in nostra præsentia constituti R. Clericus, & nobilis vir V. quia idem V. moram diutiùs facere non poterat, pro se in causa illa sufficientem constituit responsalem.

Cumque ab ore præfati R. intellexerimus, quòd memoratus miles *l* promiserat ei dare Ecclesiam, si quoddam negotium ejusdem in nostra posset præsentia promovere: ac per hoc promissionem ipsam continere simoniacam pravitatem, eidem R. super eadem Ecclesia silentium duximus imponendum.

CAP. XIII.

Notorius simoniacus in beneficio ab illo deponitur: idem in infamato qui se purgare non potest.

Idem *Cistern. Episcopo.* (*an.* 1180. *Româ in Angliam.*)

Insinuatum *a* est, quòd in Ecclesiis tui Episcopatûs plurimi Clerici per simoniam habere dicuntur ingressum, & infamiâ inde respergi. Unde mandamus, quatenus si qui fuerint, quos in prædictis Ecclesiis publicum & notorium est simoniacè intrâsse: eos amoveas ab Ecclesiis taliter acquisitis. Illis autem, quorum crimen non est publicum & notorium, si publicâ laborant infamiâ, cum quinta vel sexta manu sui ordinis purgationem indicas: in qua si defecerint, beneficiis hujusmodi Ecclesiarum perpetuò prives eosdem.

CAP. XIV.

Simoniacum est pretio vel favore celare peccatorem, vel reconciliare non pœnitentem, vel dignè pœnitentem à reconciliatione removere.

Idem. (*an.* 1180. *Romæ.*)

Nemo *b* Presbyterorum xenium vel emolumentum quodlibet temporale, imo spirituale detrimentum, à quocunque publicè peccante accipiat, ut Episcopo vel ministris ejus peccatum illius celet: nec pro respectu cujusque personæ consanguinitatis aut familiaritatis alienis communicans peccatis, hoc Episcopo innotescere detrectet. Nec quenquam pœnitentem vel minùs dignè pœnitentem, gratiâ vel favore ad reconciliationem adducat, & testimonium reconciliationis ferat eidem, vel quocunque livore dignè pœnitentem à reconciliatione removeat: quia simoniacum est utrumque.

CAP. XV.

Ecclesia emi vel redimi non potest. h. d. quoad literam.

Idem *Vigor. Episcopo & Priori de Acra.* (*an.* 1180. *Româ in Angliam.*)

Querelam *c* Monachorum de Acra recepimus, quòd cùm ipsi quoddam manerium cum pertinentiis suis, & Ecclesiam de Genen. à Monachis de Cardonio *d* sub annuo censu, quindecim librarum fuissent adepti, & inde chartam ab ipsis Monachis habuissent: Prior eorum Capitulo inconsulto præscriptum manerium, & chartam Monachis de Cardonio acceptâ pecuniâ resignavit. Unde quia præfati Monachi de Acra se conqueruntur injustè gravatos: mandamus, quatenus partibus convocatis præscriptam causam concordiâ vel judicio terminetis, scituri, quod sicut emi non potuit, ita nec redimi Ecclesia memorata. Si verò Monachi de Cardonio legitimè citati, ad vestram præsentiam accedere & judicio vestro stare contempserint: vos ipsos Monachos de Acra in possessionem eorum, de quibus controversia vertitur, inducatis, nec permittatis eos exinde absque ordine judiciario molestari.

CAP. XVI.

Pro chrismate ab Ecclesiis pecunia exigi non debet, etiamsi hoc habeat consuetudo.

Idem. (*an.* 1180. *Romæ.*)

Ea quæ *e* de avaritiæ: [*& infrà. α*] Audivimus, quòd nummos pro chrismate ab Ecclesiis extorquetis: quos nunc cathedraticum, aliquando Paschalem præstationem, interdum Episcopalem consuetudinem appellatis *f*.

a *Sede.* b *Ecclesias.* c *exigatur in Concilio.* d *l.* 4. *Reg. c.* 5. e *C.* 7. *eod. tit. in* 1. *comp.* f *C.* 10 *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lateran. p.* 2. *c.* 13. g *fuerint.* h *removendi.* i *receperunt.* k *C.* 11. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lateran. sub Alexand. III. p.* 2. *c.* 14. l *nobilis.*

a *C.* 12. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Later. p.* 2. *c.* 15. *& Cassiodorum Decr.* 3. *tit. de seq. poss. & fructuum.* b *C.* 13. *eod. tit. in* 1. *comp. vide B. Th.* 2 *q.* 100. *art.* 3. c *C.* 14. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Later. p.* 2. *c.* 12. d *Cadonio, al. Cardonio, eadem est varietas paulò pòst.* e *c.* 15. *eod. tit. in* 1. *comp.* f *Facit gl. in l. si quis in fundi. §. vocabulo. ff. de leg.* 1. *& l. unic. c. de mutat. nom.*

Quia

Quia verò hoc simoniacum esse cognoscitur: mandamus, quatenus prætextu alicujus consuetudinis vel prælationis præscriptos denarios nullatenus exigatis: Pro certo scituri, quòd si hoc præsumpseritis, periculum ordinis & dignitatis poteritis non immeritò formidare.

[*α Et cupiditatis radice proveniunt, & in speciem Simoniacæ pravitatis erumpunt, sunt penitus extirpanda, & quæ de spinis & tribulis procedunt, falce Apostolici moderaminis sunt rescecanda.*]

CAP. XVII.

Pro habendis spiritualibus homagium facere, simoniacum est.

idem. (*an.* 1180. *Romæ.*)

EX diligenti *a* tua relatione innotuit, quòd H. Cant. Archidiaconus te induxit, ut ei homagium faceres, & fidelitatem præstares, ita quòd ipse tibi beneficium Ecclesiasticum annis singulis exhiberet. Unde *b* quoniam hujusmodi obligatio illicita, & contra tuæ salutis, necnon & suæ profectum existit, absolvi à nobis instantiùs postulâsti: adjiciens, quòd ab eo deinceps nihil omninò de beneficio acciperes constituto. Quocirca nos tuam petitionem honestam & favorabilem attendentes: te à præfati Archidiaconi homagio & fidelitate (præsertim cùm hæc taliter præstita, divinis & humanis legibus contraire noscantur) absolvimus, ita quòd ab Episcopo vel Sacerdote discreto, pœnitentiam inde condignam recipias. Verùm ne aliquâ propter hoc notâ vel infamiâ possis respergi, absolutionis nostræ literas tibi duximus indulgendas: quibus contra latrantium morsus tutus & præmunitus existas, & quas in testimonium indulgentiæ nostræ valeas demonstrare.

CAP. XVIII.

Ordinatio vel consecratio non censetur simoniaca, licèt ordinatori aliquid donatum fuerit non ex pacto.

Idem *Strigonen. Archiepiscopo.* (*an.* 1180.)

ETsi quæstiones *c* tuas de fervore religionis ad nos perferri nullatenus ignoremus, non tamen tibi est in his ultrà quàm oporteat, dubitandum, cùm leges humanæ dicant, quòd quidam tenui religione sacramenta necessaria & legitima exhibere contemnunt: tenuem religionem vocantes, quæ in talibus *d* hæsitat, ubi non est aliquatenus hæsitandum. In hoc itaque quòd P. Presbyter Cardinales Apostolicæ sedis Legatus, pro electione tua, ut pallium tibi traderet, ad partes illas accessit, & frater tuus ejus præsciens necessitatem, ei equum unum te ignorante transmisit, quoniam per mare veniens, nullas aut paucas secum equitaturas adduxit, te nullo modo timere oportet. Cùm in accipiendis *e* vel dandis muneribus tria sunt maximè attendenda, personæ scilicet dantis & accipientis qualitas, quantitas muneris, & donationis tempus: qualitas personarum, ut à quo, & cui, videlicet an à paupere diviti, vel econverso, sive à divite locupleti datum fuerit: æstimatio muneris & donationis tempus, si magni vel minoris pretii res data existat, & an instante necessitate, seu alio tempore conferatur. Si ergo prædictorum Cardinalis & fratris tui personam & qualitatem pensamus, non fuit magnum ab eodem fratre tuo Cardinali equum unum transmitti, quem etiam joculatori *f* non petenti vir tantus & tam abundans fortè donaret: verùm si temporis necessitatem perpendimus, non aliâ intentione hoc constat factum fuisse, quàm ut Cardinali subveniretur in articulo prænotato: [*& infrà. α*] Quod autem scriptum est: *Beatus qui excutit manus a suas ab omni munere:* de illis donis dictum est, quæ accipientis animum allicere vel pervertere solent: quoniam *b* si ipsa etiam persona electi offerat ordinatori vel consecratori tuo electuarium, aut de vino, aut de aliis hujusmodi, quæ modici pretii fuerint *c*, & quæ voluntatem recipientis inclinare vel movere non debeant, non tamen Ecclesia Romana interpretari consuevit, accipientem in his delinquere, vel donantem.

[*α Quare propter hoc in conscientia tua nullus unquam debet scrupulus dubitationis emergere, cum res data modici pretii, quantùm ad personam dantis vel accipientis extiterit, nec alterutter eorum aliquid in mente habuerit, quod tibi possit vel debeat quantamlibet vel etiam in modico læsionem afferre: etsi ante electionis examinationem & pallii receptionem, & de nolente & penitùs ignorante sit factum, & equus in necessitate transmissus fuerit & collatus, nec etiam res tanti reputetur, quæ accipientis animum multùm movere debeat, aut ab honestatis proposito ad aliud declinare: quia*]

a C. 19. *eod. tit. in* 1. *comp.* b *Hac periodus in Codic. Barb. Unde quoniam hujusmodi obligatio illicita est, & contra salutem animæ tuæ, nec non & suæ profectum existit, &c.* c c. 20. *eod. tit. in* 1. *comp.* d *In tribus Vatican. qui in talibus hæsitant.* e *Et dandu.* f *Vide Cajetanum apud B. Thom.* 2. 2. *qu.* 115. *art.* 2.

CAP. XIX.

Abbas & majores de Conventu, si pro receptione Monachi receperunt pecuniam ex pacto: ab officio & beneficio suspenduntur: & taliter recepta pecunia restituitur, & in aliud monasterium ita receptus transfertur.

Idem. (*an.* 1108. *Romæ.*)

VEniens *d* ad nos F. Presbyter proposuit, quòd Abbas & fratres sancti R. noluerunt eum in Monachum recipere, quousque triginta solidos dare convenerit: conventione autem factâ, sequenti die eum monasticum *e* habitum induerunt: & iidem Monachi triginta solidos, Abbas verò decem, & familia duodecim pro pastu (asserentes hoc esse de consuetudine monasterii) postulârunt. Quoniam ergo factum hujusmodi perniciosum videtur, mandamus, quatanus si ita esse inveneris, Abbatem & Monachos ad restituendam *f* pecuniam præfato F. tam indignè acceptam compellas, & Abbatem & majores personas monasterii pro tantæ pravitatis excessu ab officii executione suspendens, præcipias dicto F. ut in alio monasterio in habitu monastico Domino studeat deservire.

CAP. XX.

Si ordinandus præsentatori suo aliquid dedit ex pacto, simoniacum est: non tamen deponitur, si est occultum.

Idem. (*an.* 1180. *Romæ.*)

EX tuæ *g* Fraternitatis literis, & ex confessione Sacerdotis præsentium latoris accepimus, quòd cùm ad Sacerdotii ordinem non aliter voluisset eum ejus Archidiaconus præsentare, sex solidos solvit eidem, & sic ordinem ipsum per eum præsentatus accepit.

Unde tibi sic duximus respondendum, ut si hoc non est publicum, sed secretum, eundem Sacerdotem secretò convenias, monens sine ulla coactione propensiùs, & inducens *h*, ut ordinem alicujus religionis assumat, & perpetuò ab officio abstineat, quod illicitè acquisivit. Alioquin non erit tuum (cùm sit secretus excessus) ipsum invitum ab eodem officio coërcere, cui tamen secretam pœnitentiam, secundùm quod tibi visum fuerit, injungere non postponas.

CAP. XXI.

Breve est, nec potest breviùs summari.

Idem. (*an.* 1180. *Româ in Angliam.*)

a *Esa.* 33. b *In uno manusc. Vaticano: quoniam etiam si ipsa &c.* c *Al. fuerunt, ex quo voluntatem, &c. sed nos vetustiora & emendatiora secuti sumus exemplaria.* d c. 1. *eod. tit. in* 2. *comp.* e *Monachalem.* f *De pœna simoniacorum vide Turrecrem. loco præcitato. adde B. Thom.* 2. 2. *quæst.* 100. *artic.* 6. g c. 2. *eod. tit. in* 2. *comp.* h *Vide Federic. de Senis, cons.* 140. *& Geminianum in c. si pauper. de præbendis, lib.* 6.

AD *a* nostram : [*& infrà.*] Discr. v. mandamus, quatenus pro ministerio Ecclesiastico exercendo, sive pro Vicariis assignandis, seu pro chrismate nullatenus pecuniam exigatis.

CAP. XXII.

Cum simoniacè ordinato, qui simoniacus non est, dispensari potest.

Lucius III. (*an.* 1181.)

DE simoniacè *b* ordinatis certum tibi non possumus dare responsum, nisi plenius cognoscamus, qualiter fuerint ordinati: cùm quidam, licèt secundùm quandam speciem simoniæ, utpote ipsis ignorantibus, simoniacè ordinentur: possunt (quia simoniaci non sunt) in suis ordinibus remanere.

CAP. XXIII.

Si contradicens electo pro pecunia de voluntate electi tradita à contradictione cessat, electus posteà confirmatus, est simoniacus, & beneficio renunciare tenetur.

Idem (*an.* 1181. *Romà in Istriám.*)

MAtthæus Cardinalis secretà nobis insinuatione monstravit, quòd cùm fuisses ad Ecclesiæ tuæ regimen de voluntate majoris partis fratrum electus, paucis tibi contradicentibus: quidam amicus tuus de conscientia tua, & voluntate turbata, ei, qui magister discordiæ videbatur, certæ quantitatis munus exolvit, & sic contradictio conquievit: nunc autem dubitas, quòd non sis à labe simoniæ prorsus immunis, donec in administratione volueris remanere. Quia igitur consilium requisisti, quid tibi sit faciendum: respondemus, quòd multùm tibi consulis, si administrationem celeriter ac sponte dimittas, illius verbi memor existens *c*: *Nihil prodest homini, si universum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur.*

CAP. XXIV.

Pro absolvendo excommunicatum, pretium aliquod exigi non debet.

Idem. (*an.* 1181. *Roma.*)

AD *d* aures nostras pervenisse novetis, quòd cùm C. de Senevilla propter pecuniam quam debebat, vinculo fuisset excommunicationis adstrictus, creditoribus satisfécit, sed excommunicatoribus decem libras pro absolutione quærentibus, non valuit absolutionis beneficium obtinere. Quoniam igitur indignum est, & Ecclesiasticæ rationi contrarium, ut absolutionis beneficium redimatur: discr. v. mandamus, quatenus si præfatus C. debitum solvit, ipsum gratis faciatis absolvi, si excommunicatores id non fecerint requisiti.

CAP. XXV.

Monachi per simoniam recepti, si sunt simoniaci, ad arctiora monasteria transferuntur, aliàs post renunciationem in eisdem vel in aliis monasteriis ejusdem ordinis poterunt collocari.

Clemens III. (*an.* 1190.)

DE *e* regularibus Canonicis seu Monachis nos consulere voluistis, qui per simoniam ingressum ipsis scientibus habuerunt. Undè cùm super hoc auctoritates multæ reperiantur expressæ, non aliud quàm statutum est, respondemus: ut locum, quem taliter adepti sunt, omnino dimittant, & solitudines seu alia monasteria distictiora adeant, in quibus tam execrabilem excessum sine intermissione deplorent. Si autem ignorantibus ipsis pecunia data fuerit, cogas eos ad renunciandum loco eidem, & postmodum in ipsum reducere *f*, si ibi absque scandalo potuerint remanere, vel in alio, qui sit in ordine ipso, ad serviendum Deo poteris collocare.

CAP. XXVI.

Si quis Canonicatui renuncians, ad quem per simoniam ignoranter assumptus fuerat, posteà de novo assumatur ad illum: non potest ex prima receptione sibi aliquid vendicare.

Idem.

EX insinuatione *a* tua nobis innotuit, quòd pater tuus interveniente pecuniâ, olim tibi Præbendæ beneficium acquisivit. Cumque ad annos discretionis perveniens, acceperisses Dominicæ Crucis signum: dictam Præbendam in manu Præpositi & fratrum liberè resignâsti. Sed iidem tibi compatientes, de novo te in suum Canonicum elegerunt, ita videlicet, quòd per electionem istam postremum locum in choro, & in aliis obtineres: [*& infrà. a*] Respond. ut indulgentiâ, quam fratres tui misericorditer tibi fecisse noscuntur, contentus existens, ratione primæ receptionis, nihil audeas in ipsa Ecclesia vendicare.

[*a Cæterum quia à nobis humiliter requisisti, utrùm juxta priorem receptionem tuum locum recuperare debeas vel valeas, tibi.*]

CAP. XXVII.

Electio simoniaca est cassanda, si propter hoc electoribus promissa fuit pecunia, quamvis electus ignoret: nisi hoc factum fuerit in fraudem electi. h. d. primò. *Cum electo reprobato per vitium simoniæ, non dispensat Episcopus.* h. d. secundò. Abbas.

Celestinus III. (*an.* 1195.)

NObis fuit ex parte *b* tua intimatum, quòd cùm quatuor essent à capitulo constituti, qui debebant quendam eligere in Plebanum: amici ejus, de cujus electione spes habebatur, uni vel omnibus eligentium promiserunt se pecuniam soluturos, eo tamen ignorante, qui hujusmodi promissione interveniente postmodum est electus: [*& infrà.*] Quia igitur super hoc consulere nos voluisti: consultationi tuæ breviter *c* respondemus, quòd nisi constaret illos, qui promissum tale fecerint, per fraudem in dispendium illius, qui eligendus erat, id maliciosè fecisse: quamvis ipse promissionis conscius non fuerit, ejus tamen electio, tanquam simoniacâ pravitate præsumpta, est penitùs reprobanda: [*& infrà.*]

Ad ultimum, quod in fine consultationis tuæ invenimus, hoc duximus respondendum, quòd aliquis in Ecclesiæ *d* cujuslibet Prælatum electus, & ut dictum est, per pravitatem simoniacam reprobatus, ab Episcopo suo dispensationem aliquam obtinere de jure non potest.

CAP. XXVIII.

Qui dat Prælato pecuniam, ne ipsum in jure suo de facto molestet, illam repetit, si Prælatus promissa non servet. h. d. inhærendo literæ.

Idem *Linconien. e Episcopo, & Priori de Ponte fracto.*

(*an.* 1195. *Romà in Angliam.*)

I. DIlectus *f* filius R. Præpositus nobis exposuit, quòd cùm Eboracen. Archidiaconus eum multis gravaminibus afficere non cessaret, promisit ei certam quantitatem pecuniæ se daturum, ut ab ipsius desisteret læsione: verùm dictus Archidiaconus post receptionem pecuniæ super dignitatibus & beneficiis ejus, ab ejus molestia non quievit. Ideoque discr. v. mandamus, quatenus si res ita se habet, Archid. restituere quod accepit (si eum contra promissionem suam venisse constiterit) compellatis.

CAP. XXIX.

Pro benedictionibus nubentium, & exequiis mortuorum nihil exigi debet.

a *Cap.* 3. *eod. tit. in* 2. *compil.* b *C.* 18. *eod. tit. in* 1. *compil.* c *Matth.* 16. *Luc.* 9. d *C.* 4. *eod. tit. in* 2. *comp. vide Thom.* 2. 2. *q.* 100. *art.* 2. e *Cap.* 7. *eod. tit. in* 2 *comp. vide Turrecrematam in cap. statuimus decretum.* 1. *q.* 1. *& alios quos citavi in cap. veniens. sup. eod.* f *redire, in plerisque vulgatis.*

a *C.* 2. *de renunciat. in* 2. *comp. vide B. Thom.* 2. 2. *q.* 100. *art.* 6. *ad argum.* 3. *& Turrecrematam in c. statuimus decretum.* 1. *q.* 1. b *cap.* 9. *eod. tit. in* 2. *compil.* c *taliter.* d *al. in Ecclesia qualibet Prælatus electus, &c.* e *Livonien.* f *Cap.* 10. *eod. tit. in* 2. *compil. vid. B. Thom.* 2. 2. *q.* 100. *art.* 2. *ad.* 5. *arg.*

Inno-

Innocentius III. *Abbati de Jugo Dei, & Priori de Sila.* (*an.* 1212. *Româ in Galliam.*)

SUam *a* nobis parochiani de Villa Franca querimoniam destinârunt, quòd Capellanus eorum pro exequiis mortuorum, & benedictionibus nubentium minùs licitè pecuniam ab eis exigit, & extorquet: [*& infrà. α*] Discr. v. mandamus, quatenus dictum Capellanum, ut à tanta præsumptione desistat, & etiam pro excessu satisfaciat competenter, moneatis: sibi (si obedire noluerit) pœnam canonicam infligentes.

[*α Quòd si fortè cupiditati ejus non fuerit satisfactum, ne possint mortuorum corpora sepeliri, vel benedictio nubentium celebrari, fictitia ejus impedimenta fraudulenter opponit, quia igitur exactiones hujusmodi sacrorum canonum obviant institutis.*]

CAP. XXX.

Si per accusationem constat Monachum simoniacè fuisse receptum, receptus & recipiens deponuntur. Si verò per inquisitionem, receptus in arctius monasterium detruditur: recipienti verò & majoribus pœna condigna imponitur: & interim ab executione ordinum sacrorum suspenduntur.

Idem *Cantuariens. Archiepiscopo.* (*an.* 1212.)

II. DIlectus filius *b* A. nuncius tuus pro parte tua proposuit, quod cùm Cantuarien diœcesim visitans, in monasteriis & religiosis locis pullulâsse reperetis simoniacam pravitatem, ita quòd in eis multi pretio sunt recepti, qui potius gratis recipi debuissent, imò etiam ad religionis observantiam invitari. Dubitas igitur, an quia multitudo repetitur in causa, severitati sit aliquid detrahendum? Nos inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd si adversus eos, qui labe fuerint hujusmodi maculati, accusatio coram te fuerit canonicè instituta, postquam *c* crimen ordine fuerit judiciario comprobatum *d*, tam in dantes, quàm in recipientes canonicæ severitatis exerceas ultionem. Quod si de hoc tibi per solam inquisitionem constiterit, eos qui per simoniacam pravitatem in locis talibus sunt recepti, ab illis amotos, ad agendam pœnitentiam ad monasteria dirigas arctiora. Abbatibus autem & Abbatissis, Prioribus, Prælatis quibuslibet, & Officialibus eorundem injungas pœnitentiam competentem, & donec illam peregerint, eos à sacrorum ordinum executione suspendas: Injungens Episcopis tuis, ut hanc formam per suas diœceses studeant observare. Illud tamen gratanter recipi poterit, quod fuerit sine taxatione gratis oblatum.

CAP. XXXI.

Abbas contra testes, qui deposuerunt contra eum de Simonia in judicio inquisitionis, excipere potest, quòd sunt inimici & conspiratores: aliàs verò exceptiones criminum opponere non potest.

Idem *Priori sancti Victoris, Magistris I. Bonon. & L. Modicen. Canonicis.* (*an.* 1213.)

LIcèt *e* Heli summus Sacerdos in se bonus existeret, quia tamen filiorum excessus efficaciter non corripuit, & in se pariter, & in ipsis animadversionis divinæ vindictam excepit: dum filiis ejus in bello peremptis, ipse de sella corruens, fractis cervicibus expiravit *f*. Ad corrigendos igitur subditorum excessus tanto diligentiùs debet Prælatus assurgere, quantò damnabilius eorum offensas desereret incorrectas. Contra quos (ut de notoriis excessibus taceatur) etsi tribus modis procedi possit, per accusationem videlicet, denunciationem & inquisitionem ipsorum: ut tamen in omnibus diligens adhibeatur cautela, sicut accusationem legitimam præcedere debet inscriptio, sic & denunciationem charitativa correctio, & inquisitionem clamosa debet insinuatio prævenire *a*. *Descendam* (inquit Dominus) *& videbo, utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint.* Tunc enim clamor pervenit ad Prælatum, cùm per publicam famam, aut insinuationem frequentem subditorum sibi referuntur excessus: & tunc debet descendere & videre, id est, mittere & inquirere, utrùm *b* clamorem, qui venit, veritas comitetur. Nam juxta canonicas sanctiones, si quid de quocunque Clerico ad aures Prælati pervenerit, quod eum justè possit offendere, non facilè credere, nec ad vindictam eum res accendere debet incognita, sed coram Ecclesiæ senioribus diligenter est veritas perscrutanda: ut si rei poposcerit qualitas, canonica districtio culpam feriat delinquentis, non tanquam sit idem accusator & Judex, sed quasi famâ deferente, vel denunciante clamore, sui officii debitum exequatur: eo semper adhibito moderamine, ut juxta judicii formam, sententiæ quoque forma dictetur. Cùm igitur de Abbate Pomposiano ea nobis frequenter insinuata fuissent, quæ ab honestate regulari nimiùm dissonabant, Monachis ad præsentiam nostram accedentibus, quidam ex ipsis nobis ipsum de Simonia, perjurio, dilapidatione, ac insufficientia detulerunt. Contra quos cùm idem Abbas exciperet, quòd denunciationem hujusmodi fraterna *c* correctio secundùm regulam Evangelicam non præcesserat, & iidem constanter assererent, quòd correctionem hujusmodi præmisissent: Licèt ad probandum hoc duorum Monachorum juramenta fuissent exhibita, quia tamen super hoc ipsi nondum contendere desistebant: nos, ut prædiximus, frequentibus clamoribus excitati, ex officio nostro voluimus inquirere de præmissis, omnes Monachos, qui vel cum ipso, vel contra ipsum accesserant, juramenti vinculo adstringentes, ut de propositis plenam, quam scirent, exponerent veritatem: quorum depositiones cùm in scripturis redactæ publicatæ fuissent, super illis cœperunt multipliciter disputare: quia verò tum ex assertione Monachorum, tum ex ipsius Abbatis confessione cognovimus, quòd idem non modicam summam pecuniæ relictam à prædecessore suo expenderat, & in alia summa majori monasterium obligârat: nos eum quasi de dilapidatione suspectum *d*, ab administratione Abbatiæ duximus suspendendum: & quia Simonia multis modis contra ipsum Abbatem videbatur esse probata, ipse contra testes multas exceptiones opposuit, super quibus fuit multipliciter disputatum, aliis asserentibus in crimine Simoniæ, sicut in crimine læsæ majestatis omnes indifferenter, tam infames, quam criminosos, non solum ad accusandum, sed etiam ad testificandum admittendos: cùm ad instar publici criminis & læsæ majestatis procedat accusatio Simoniæ: aliis econtrario respondentibus, quod licet hæc duo crimina quantùm ad accusationem, quasi paria judicentur, differunt tamen in multis: cùm alia pœna pro uno, & alia pro altero infratur: & inter personas accusatorum & testium sit utique distinguendum: cùm non per accusatores, sed per testes crimina comprobentur. Nec verò vel innocentiæ puritas confusa succumberet, vel Simoniæ pravitas effugeret impunita: nos æquitate pensatâ illas duntaxat

---

a *Cap.* 1. *eod. tit.* *in* 3. *comp. vid. citatos sup. eod. in cap. cùm in Ecclesia, & in cap. veniens.* b *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *comp. vid. Hostiens. in summa tit. de Simonia.* §. *quâ pœna feriatur: & de variis pœnis Simoniacorum, adde Bernard. Diaz in pract. crim. caus. cap.* 85. c *Crimen eorum, &c.* d *patefactum.* e *Cap.* 3. *eod. tit. in* 3. *comp.* f 1. *Reg. c.* 4.

a *Genes. cap.* 18. *Jonæ* 1. b *In antiq. Codic. & in ipso registro Innoc. Utrum clamorem veritas comitetur. nam illa duo verba, qui venit, non habentur.* c *Vid. B. Thom.* 2. 2. *quæst.* 33. *art.* 7. *Adde Novar. in Manuali confessor. cap.* 24. *tit. de corr. fratr.* d *Quasi dilapidatio dicitur consumptio rerum mobilium, dilapidatio verò propriè consistit circa immobilia.*

exceptiones oppositas probandas admisimus, quæ probatæ non de zelo justitiæ, sed de malignitatis fomite *a* procedere videremur.

CAP. XXXII.

Hoc Capitulum est glossa præcedentis capituli: nam tendit ad declarationem illius, an & quando testes criminosi admittantur in crimine Simoniæ: & in effectu idem dicit quod præcedens.

Idem Innocentius III. (*an.* 1213. *Romæ.*)

I. PEr *b* tuas literas nobis intimâsti, te dubitare super quadam Epistola decretali, quam nos asseris edidisse de testibus admittendis contra simoniacam pravitatem. Noveris igitur, quòd nos illam Epistolam, quæ sic incipit, *Quamvis ad abolendam*, nequaquam *c* edidimus, sed aliam, quæ sic incipit, *Licèt Heli*, nos edidisse fatemur: ad cujus intelligentiam credimus distinguendum, utrum is, contra quem agitur de simoniaca pravitate, denuncietur simpliciter *d*, aut *e* criminaliter accuseiur: & utrùm agatur secundùm juris rigorem, aut secundùm temperantiam æquitatis. Item utrùm ipse sit regularis, qui jam renunciaverit mundo, an secularis, qui adhuc in mundo existit, & an inferioris gradûs, an excellentioris sit dignitatis. Ad hæc, utrùm antè fuiss t claræ opinionis & bonæ famæ: an graviter infamatus, & valde suspectus: & utrùm de facili possit puniri, an sine scandalo nequeat condemnari. Præterea utrùm testes sint honesti, an criminosi: & an sint emendati de crimine, an adhuc in crimine perseverent. Rursùs si crimina sint eadem vel minora, an paria vel majora: utrumve testes ex zelo justitiæ, an ex malignitatis fomite deposuisse credantur. Denique utrùm ad pravitatem simoniacam detegendam sola dicta testium inducantur, an alia etiam adminicula suffragentur. Hæc omnia sunt ad intelligentiam illius Epistolæ distinguenda. Ille quid m Pomposianus Abbas, qui jam pridem renunciavit mundo, erat de Simonia, perjurio, dilapidatione ac insufficientia graviter infamatus. Cumque per Monachos, qui juraver nt perhibere testimonium veritati, Simonia multis modis videretur esse probata: ipse contra testes multas exceptiones opposuit, conspirationes videlicet, inimicitias capitales, furtum & adulterium, ut eos à testimonio removeret. Nos verò (ne innocentiæ puritas confusa succumberet, vel Simoniæ pravitas effugeret impunita) illas duntaxat exceptiones prob ndas admisimus, quibus fortè probatis testes non zelo justitiæ, sed malignitatis fomite processisse constaret, ut conspirationes, & inimicitias capitales: cæteras autem exceptiones, ut furti, & adulterii, propter immanitatem hæresis simoniacæ (ad cujus comparationem cætera crimina quasi pro nihilo *f* reputantur) duximus repellendas: quoniam etsi probatæ fidem testium debilitarent in aliquo, non tamen evacuarent ex toto, aliis adminiculis suffragantibus: præsertim cum testes de crimine fuerint emendati. Tales igitur contra talem taliter duximus admittendos, non secundùm rigorem juris, sed secundùm temperantiam æquitatis, cum ageretur non criminaliter, ut deponeretur ab ordine: sed civiliter, ut ab administratione amoveretur, tanquam immeritus & damnosus. Et utique tales Prælati ex levioribus causis possunt ab administrationibus amoveri, sicut quorundam religiosorum approbata consuetudo deposcit. Unde prædictus Abbas non expectatâ sententiâ quasi malè conscius sibi, cessit.

a *Fonte.* b *Cap.* 1. *eod tit. in* 3. *comp.* c *id est, verissimum, nam illa Decretalis: Quamvis ad abolendam, Clem. III. est, quam Raymundus non posuit in hac compil.* d *In antiq. compil. civiliter, lego, sed exemplaria Gregoriana habent simpliciter, quod agnoscunt gl. & Hostiens.* e *an criminaliter attentaretur.* f *De gravitate Simoniæ in comparatione ad hæresim, & alia crimina, vide Turrecrem. in cap. eos,* 1. *quæst.* 1. *& B. Thom.* 2. 2. *qu.* 100. *art.* 1. *ad* 1. *argumentum.*

CAP. XXXIII.

Non imputatur electo confirmato, si eo prohibente pro ipsius confirmatione pecunia data fuit.

Idem *Abbati Jemblacen.* a (*an.* 1213. *Româ in Germaniam.*)

SIcut *b* tuis literis intimâsti, cùm in Jemblacen. Ecclesia fueris Monachus, fuisti tandem promotus ad regimen Ecclesiæ Floren. *c* verùm Abbate Jemblacen. pòst sublato de medio: ipsa quæ te prius filium habuerat, in patrem per electionem canonicam te vocavit: & quia pastore carebat Leodien. Ecclesia cathedralis, ad Colonien. Ecclesiam (quæ tua est metropolis) proficiscens, ipsius auctoritate in Jemblacen. Ecclesia interim ministrâsti. Cæterùm postquam in Leodien. Ecclesia fuit Episcopus institutus, is à te requisitus electionem de te factam noluit confirmare. Verùm cum hæc geri pro extorquenda pecunia comperisses: sub interminatione anathematis vetuisti, ne pro facto hujusmodi, aliqua pecunia offerretur. Sed quidam de fratribus te inconsulto & ignorante contra excommunicationis à te factæ sententiam venientes, promiserunt pecuniam, & etiam exsolverunt: & sic ab Episcopo invitatus, institutionem ab eo accepisti liberè quemadmodum postulabas: [*& infrà.* α] Quamvis autem secundùm sacrorum canonum instituta, etiam parvuli, qui cupiditate par ntum Ecclesias per pecuniam sunt adepti, eas dimittere teneantur: quia tamen longè diversum est non præbere consensum, & expresse aliquid prohibere: taliter duximus respondendum, quoniam ex eo, quòd contra prohibitionem & voluntatem tuam (à qua postmodùm minimè recessisti) aliquis te penitùs ignorante promisit pecuniam, & exolvit, præsertim cùm is nullâ sit tibi consanguinitate conjunctus, nihil debet tibi ad pœnam vel culpam (sicut credimus) imputari, nisi posteà consenseris, pecuniam solvendo promissam, aut reddendo solutam: alioquin contingeret, quòd alicujus factum insidias inimico parantis ei damnosum existeret, cui penitùs displiceret: & sic aliquis de fraude sua commodum reportaret. Illos autem *d* qui dederunt pecuniam, vel etiam receperunt: in tantum constat fore culpabiles, quòd si excessus eorum esset Ecclesiæ manifestus, (quæ non judicat de occultis) pœnâ essent canonicâ feriendi.

[*α Super his ergo nos duxit tua discretio consulendos, si propter promissionem incognitam & prohibitam, quemadmodum est præmissum, tibi peccati macula infligatur, vel si de promissione tibi cognita, tunc fratribus qui eam fecerunt, debeas pœnitere, cum inhærere nolueris simoniacæ pravitati, paratus pro grege Domini subire laborem, vel quamvis conscientia tua te non accuset, à suscepto regimine sic decrevimus abstinere.*]

CAP. XXXIV.

Si Clericus cum pacto confert Ecclesiæ bona sua, ut in ipsa recipiatur in Canonicum, ut illa sibi retineat pro Præbenda Simonia committitur: secus, si hoc fiat sine pacto.

Idem *Decano Belvacen.* (*an.* 1213.)

TUa *e* nos duxit discretio consulendos: [*& infrà.* α] Devotioni tuæ taliter respondemus, quòd si quis Clericus cum conditione vel pacto largiatur, aut offerat bona sua, ut illa postmodùm pro præbenda retineat, & in Canonicum admittatur: hujusmodi oblatio vel receptio fieri non poterit sine vitio Simoniæ:

a *Jamblacen. al. Temblacen. al. Garablacen.* b *Cap.* 5. *eod. tit. in* 3. *compil. Vid. Henricum Boich. & extravagantem Pauli* 2. *cùm detestabile. & Cassador. decisione* 1. *titul. de Simonia.* c *Florinens.* d *Hodie qualis sit quorumlibet simoniacorum pœna, vide extravagantem, cùm detestabile.* e *Cap.* 6. *eod. tit. in* 1. *compil.*

cùm

cùm in talibus omnis pactio aut conventio cessare debeat, juxta canonicas sanctiones. Si verò purè ac sine pacto vel conditione qualibet offerat, rogans humiliter *a*, ut in Canonicum admittatur, & bona sua retinere sibi liceat pro Præbenda, & Clerici ejusdem Ecclesiæ purè consentiant: hujusmodi receptio fieri poterit absque scrupulo simoniacæ pravitatis. Licèt autem taliter duximus respondendum, quia nobis datum est de manifestis tantummodo judicare: si tamen is, qui talem donationem facit, eâ intentione ducatur, ut per temporalia bona quæ offert, spiritualia valeat adipisci, & Clerici qui eum in fratrem admittunt, non essent eum, nisi commoda temporalia perciperent, admissuri: sine dubio tam ille, quàm isti apud districtum Judicem (qui scrutator est cordium, & cognitor secretorum) culpabiles judicantur.

[*α Si quis Clericus alicui Ecclesiæ de bonis suis quiddam obtulerit, petens, ut in vita sua sibi liceret eadem bona in ipsa Ecclesia pro Præbenda tenere, an bona recipi debeant sic oblata, & idem Clericus assumi debeat, vel valeat in Canonicum ejusdem Ecclesiæ absque vitio Simoniæ. Nos igitur*]

CAP. XXXV.

Non debet quis ordinem recipere ab eo, quem credit simoniacum: sed ministrare potest in illis, quos priùs ab isto recepit.

Idem *Priori Cantuariên.* b (*an.* 1213.)

II. PEr tuas *c* literas intimâsti, quòd cùm B. in quadam domo Cartusien. Ordinis suscepisset habitum monachalem, à diœces. Episcopo fuit in Subdiaconum ordinatus: sed postmodum didicit ex relatione quorundam, quòd Episcopus multoties commiserat vitium Simoniæ: propter quod idem Monachus in suscepto formidat ordine ministrare, nolens ab eodem Episcopo ad superiores ordines promoveri: [*& infrà. α*] Nos igitur *d* respondemus, ut idem in ordine sic suscepto securè ministret: sed contra conscientiam ad superiores ordines non ascendit, ne fortè ædificet ad gehennam: licèt ex eo, quòd conscientiam nimis habuerit scrupulosam, in difficultatem hujusmodi sit collapsus, quam utique non evadet, nisi deponat errorem.

[*α Unde cùm eidem heremum exire non liceat, nec præfatus Episcopus ipsum vel quemlibet alium suæ diœcesis ab alio Episcopo permittit ordinari, postulâsti per sedem Apostolicam edoceri, quid de præfato Monacho in ordine jam suscepto & suscipiendis superioribus sit agendum.*]

CAP. XXXVI.

Pro Chrismate vel investitura Ecclesiarum nihil exigi debet: nec excusat consuetudo, vel nominis variatio.

Idem *Cantuarien. Archiepiscopo.*

(*an.* 1213.)

IN tantum peccatis exigentibus corda quorundam simoniaca pravitas depravavit; [*& infrà.*] Sanè pervenit ad audientiam nostram, quòd cùm olim quidam Suffraganei tui pro chrismate certam consueverint accipere pecuniæ quantitatem, non metuentes pœnam canonicam, & correctionem tuam eludere cupientes, tempus faciendæ solutionis anticipant, recipientes in media Quadragesima, quod recipere consuevêre post Pascha: & ut causam recipiendi dissimulent, nomen denariorum variant, denarios, quos priùs chrismales, secundò Paschales dicebant, consuetudinem *f* mediæ Quadragesimæ nuncupantes: [*& infrà.*] Cùm verò expressiùs exprimat venditionis speciem, qui priùs recipit pretium, quàm rem conferat pretiosam, & gratìs sit gratia conferenda: mandamus, quatenus taliter excessus corrigas supradictos, Suffraganeos tuos, & Officiales eorum à tam illicita exactione compescens, quod aliorum culpa tibi ob tuam negligentiam non imputetur ad pœnam. Pravam etiam illam consuetudinem de tua provincia studeas abolere, per quam pro Ecclesiarum investitura Archidiaconi marcham argenti, minores verò Decani vaccam albam sibi dari postulant, vel certam solvi pecuniæ quantitatem.

CAP. XXXVII.

Ordinatus in Subdiaconum, qui priùs præsentatori suo promisit, quòd nil ab eo peteret, in suscepto ministrare, vel ad superiores ordines ascendere sine dispensatione non potest, etiamsi peccare non crediderit.

Idem.

III. PEr tuas *a* nobis literas intimâsti, quòd cùm D. lator præsentium vellet in Subdiaconum ordinari, & certum titulum non haberet, quendam Presbyterum exoravit, ut ipsum ad Ecclesiæ suæ titulum præsentaret: quod cùm ille facere recusaret, ipse illi firmiter repromisit, quòd nunquam, si præsentaret eundem, in Ecclesia sua aliquam peteret portionem, & sic ad præsentationem ejus *b* extitit ordinatus, nec se in hoc illicitum egisse aliquid intellexerit: [*& infrà. α*] Nos inquisit. t. t. r. quòd nisi cum eo fuerit misericorditer dispensatum, nec ad superiores *c* ascendere, nec in suscepto debet ordine ministrare.

[*α Unde cùm postmodùm vellet in Diaconum promoveri, Episcopo commonente, ne quis interveniente promissione aliqua ordinatus accederet, idem recordatus promissionis istius, à susceptione ordinis Diaconatûs cessavit, hoc tibi humiliter confitens & per te postulans edoceri, utrùm ex promissione hujusmodi reus esset, & an liceret eidem in suscepto Diaconatûs ordine ministrare, & ad altiores ascendere ordines.*]

CAP. XXXVIII.

Simonia est dare pecuniam pro vicariatu, vel pro alia administratione rerum spiritualium seu Ecclesiasticarum habenda: & dantes, & recipientes ab illa Ecclesia sunt ejiciendi. h. d. hoc c. per alia verba, licèt sit breve.

Idem.

COnsulere *d*: [*& infrà.*] Quicunque vicedominatum, vel aliam Ecclesiasticarum rerum administrationem per pecuniam obtinere voluerint, tam ementes, quàm vendentes cum Simone *e* percelluntur, & ab illa Ecclesia, in cujus contumeliam dare pecuniam & accipere voluerunt, justè excluduntur.

CAP. XXXIX.

Simoniacum est aliquid exigere pro consecratione Episcoporum & benedictionibus Abbatum, & ordinationibus Clericorum: nec excusat consuetudo.

Idem *f in Concilio generali.* (*an.* 1216.)

SIcut pro certo *g* didicimus, in plerisque locis à plerisque personis, quasi columbas in templo vendentibus, fiunt exactiones & extorsiones turpes, & pravæ pro consecrationibus Episcoporum, benedictionibus Abbatum, & ordinibus Clericorum: estque taxatum quantum sit isti vel illi, quantùmve alteri, vel alii *h* persolvendum: & ad cumulum damnationis majoris quidam cupiditatem, & pravitatem hujusmodi nituntur defendere per consuetudinem longo tempore observatam. Tantum igitur abolere volentes abusum, consuetudinem hujusmodi (quæ magis dicenda est corruptela) penitùs reprobamus, firmiter statuentes, ut pro his sive conferendis, sive collatis, nemo aliquid quocunque prætextu exigere, aut extorquere præsumat: alioquin

a *Humiles ergo preces à digno emissæ pro consequendo beneficio, non inducunt Simoniam.* b *Carvisien. al. Cartusien. al. Carthusien.* c *Cap. 7. eod. tit. in 3. comp.* d *al. nos itaq itaque respondemus.* e *Cap. 1. tit. de excess. Prал. in 3. comp.* f *sed nominum variatio non excusat, ut ait Lactantius l. 1. c. 5.*

a *Cap. 1. eod. tit. in 4. compil.* b *ipsius.* c *al. superiores ordines.* d *Cap. 2. eod. tit. in 4. comp.* e *cum Simone Mago percellantur.* f *Idem scil. Innoc. III. in Concil. gener. Lat. c. 63.* g *Cap. 3. eod. tit. in 3. comp.* h *al. ita: illi vel alii.*

& qui receperit, & qui dederit hujusmodi pretium omninò damnatum, cum Giezi & Simone condemnetur.

CAP. XL.

Religiosi pretio recepti, unà cùm recipientibus de monasterio expelluntur, & in arctioribus monasteriis ad agendam pœnitentiam detruduntur. Sed recepti ante istud Concilium, ponebantur sic recepti in aliis locis ejusdem Ordinis, nisi multitudo sit in causa: ita tamen, quòd renuntient primæ receptioni, & de novo recipiuntur.

Idem *in eodem.* a (*an. eod.*)

QUoniam *b* simoniaca labes adeò plerasque Moniales infecit, ut vix aliquas sine pretio recipiant in sorores, paupertatis prætextu volentes hujusmodi vitium palliare: ne id de cætero fiat, penitùs prohibemus: statuentes, ut quæcunque de cæteto talem commiserint *c* pravitatem, tam recipientes, quàm recepta, sive sit subdita, sive prælata, sine spe restitutionis de suo monasterio expellatur *d*, in locum arctioris regulæ ad agendam perpetuam pœnitentiam retrudenda. De his autem, quæ ante hoc synodale statutum taliter sunt receptæ, ita duximus providendum, ut remotæ de monasteriis, quæ perperam sunt ingressæ, in aliis locis ejusdem Ordinis collocentur. Quòd si fortè propter nimiam multitudinem alibi nequiverint commodè collocari, ne damnabiliter in seculo evagentur, recipiantur in eisdem monasteriis dispensativè de novo mutatis prioribus locis, & inferioribus assignatis. Hoc etiam circa Monachos, vel alios regulares decernimus observandum. Verùm ne per simplicitatem vel ignorantiam se valeant excusare, præcipimus, ut diœcesani Episcopi singulis annis hoc faciant per suas diœceses publicari.

CAP. XLI.

Episcopi nihil exigere debent, ut permittant in Ecclesiis sibi subjectis Clericos institui, Monachos profiteri, vel mortuos sepeliri: alioquin exacta restituentur duplicata.

Idem *in eodem. e.*

AUdivimus *f* de quibusdam Episcopis, quòd decedentibus Ecclesiarum Rectoribus, ipsas interdicto subjiciunt, nec patiuntur alios in eisdem institui, donec ipsis certa summa pecuniæ persolvatur: Prætereà cùm miles aut Clericus domum religionis ingreditur, vel apud Religiosos eligit sepulturam, etiamsi nihil loco religioso reliquerit, difficultates ingerunt & malitias, donec aliquid muneris manus contingat eorum. Cùm igitur non solùm à malo, sed ab omni specie mali sit secundùm Apostolum abstinendum, exactiones hujusmodi penitùs inhibemus.

Quòd si quis transgressor extiterit, exacta duplicata restituat, in utilitatem locorum, in quorum fuerint soluta dispendium, fideliter convertenda.

CAP. XLII.

Sacramenta sunt liberè conferenda: cogit tamen Ordinarius Laicos observare laudabiles consuetudines.

Idem *in eodem.* g

AD Apostolicam audientiam *h* frequenti relatione pervenit, quòd quidam Clerici pro exequiis mortuorum, & benedictionibus nubentium & similibus, pecuniam exigunt & extorquent: & si fortè eorum cupiditati non fuerit satisfactum, impedimenta fictitia fraudulenter opponunt. Econtrà verò quidam Laici laudabilem consuetudinem erga sanctam Ecclesiam piâ devotione fidelium introductam ex fermento hæreticæ pravitatis nituntur infringere, sub prætextu canonicæ pietatis. Quapropter super his pravas exactiones fieri prohibemus, & pias consuetudines præcipimus observari: statuentes, ut liberè conferantur Ecclesiastica sacramenta, sed per Episcopum loci veritate cognitâ, compescantur, qui malitiosè nituntur laudabilem consuetudinem immutare.

CAP. XLIII.

Prohibet Abbates Cistercienses solenniter installari: & ponit formam obedientiæ, quam præstant suis Episcopis.

Honorius III. *universis Abbatibus & fratribus Cistercien. Ordinis.* (*an.* 1216. *Romæ.*)

NE *a* Dei Ecclesiam: [*& infrà. α*] Installationis *b* solennitates in lectis Abbatibus Ordinis vestri fieri prohibentes: Adjicimus, ut Archiepiscopi, & Episcopi eâ sint formâ professionis contenti, quæ ab origine vestri Ordinis noscitur instituta, quæ talis est: Ego fr ter Abbas Cistercien. Ordinis subjectionem & reverentiam & obedientiam à sanctis Patribus constitutam, secundùm regulam sancti Benedicti, tibi Domine Episcope, tuisque successoribus canonicè substituendis, & sanctæ sedi Apostolicæ, salvo Ordine meo, perpetuò me exhibiturum promitto.

[*α Quam lavit proprio sanguine Jesus Christus, macula fœditatis coinquinet, ruga deformet cupiditatis, quæ omnium radix est malorum: & ne deformitas quasi ruga sub prætextu consuetudinis, contracta eliminanda sunt penitùs ab eadem, ut dispensatio mysteriorum Dei, & ipsa mysteria gratis accepta, Giezicâ pravitate prorsùs abolitâ, charitate gratuitâ conferantur, quæ emere vel vendere quàm detestabile, quámve periculos. existat, liquidè potest perpendi ex eo, quòd Dominus vendentes & ementes oves & boves ejecit de templo, & cathedras vendentium & ementium columbas evertit. In ejectione deniq. vendentium & ementium, facinoris inquinantis utrosque exprimitur detestatio, & in cathedrarum eversione monstratur, cui pœnæ subjaceant hi qui præsunt, vendentes Dei dona & Ecclesiastica sacramenta: ut hujusmodi igitur facinus quos coinquinat Prælatos, & subditos non possit inficere, quoquomodo auctoritate Apostolicâ districtiùs inhibemus, ne quis Archiepiscopus, Episcopus, Archidiaconus, vel Officialis ipsorum à quoquam in Abbatem electo pro benedictione, seu installatione vel recipiendo professionem ab eis sub consuetudinis prætextu cujusdam palefridum, seu aliud quicquam quocunque nomine censeatur exigere vel extorquere præsumat. Vobis etiam sub prætextu hujusmodi exacta, taliter interdicimus, ne præstetis, cum non solùm à malo, sed ab omni specie mali sit abstinendum.*]

CAP. XLIV.

Recepto in Canonicum debetur Præbenda & reditus, consuetudine non obstante, quòd non servaverit pravam consuetudinem de aliquo temporali dando ipsis Canonicis.

Gregorius IX. *Priori sancti Thomæ Esculanen.*

(*an.* 1234.)

JAcobus Canonicus Esculanus *c* exposuit, quòd cùm ipse in Ecclesia Aprutin. sit receptus in Canonicum & in fratrem, Canonici ejusdem Ecclesiæ partem proventuum, ac Præbendam sibi assignare recusant, quandam consuetudinem prætendentes, quòd prandium habere debeant à Canonico recepto de novo. Quocirca mandamus, quatenus si est ita, dictos Canonicos, ut (tali consuetudine non obstante) sibi, sicut uni ex aliis, in proventibus & Præbenda provideant, appell. remotâ compellas.

---

a *Idem Innocent. III. in Conc. Later. cap.* 64. b *Cap.* 4. *eod. tit. in* 4. *compil.* c *commiserit.* d *repellatur.* e *Idem Innocent. III. in Concil. Lateran. c.* 65. f *c.* 5. *eod. tit. in* 4. *comp. Vid. citatos in cap. cùm in Ecclesia. cap. veniens, & c. dilectus. suprà eod. tit.* g *Concil. Later. cap.* 66. h *Cap.* 6. *eod. tit. in* 4. *compil.*

a *Qualiter hoc caput spectet ad titulum, colliges ex casu, & clariùs hic ex Panormitano & aliis.* b *Installatio fit, quando electus & confirmatus introducitur in stallum, id est, in sedem seu locum constitutum in choro & Abbati deputatum ad sedendum.* c *Vid. Doctores in cap.* I. *suprà eod. tit. Et B. Thom.* 2. 2. *qu.* 100. *art.* 3.

CAP.

CAP. XLV.

Qui ordinavit aliquem sub promissione de non petendo ab ipso provisionem: Ordinator per triennium à collatione, Præsentator verò ab executione ordinum, etiam per triennium suspensi sunt: ordinatus verò ab ordine perpetuò fit suspensus: & solum per sedem Apostolicam cum eis dispensatur.

Idem.

SI quis ordinaverit *a*, seu ad ordinem præsentaverit aliquem, promissionem vel juramentum ab illo recipiens, quod super provisione sua non inquietet *b* eundem, Ordinator à collatione, Præsentator verò ab executione ordinum per triennium, & ordinatus ab ordine sic suscepto, donec dispensationem super hoc per sedem Apostolica obtinere meruerint, noverint se suspensos.

CAP. XLVI.

Habet duo dicta: secundum ibi, & ad resignationes. *Et propter brevitatem & varietatem lecturarum aliter non summatur.*

Idem.

MAndato *c* nostro recepto, ut cum Monachis, qui per Simoniam dato aliquo locum in monasteriis sunt adepti, secundum constitutionem generalis Concilii dispensares: [*& infrà*] Consult. t. breviter respondentes, dicimus mandatum Apostolicum etiam ad Abbates extendi. & ad resignationes spiritualium & temporalium, quæ nullo pacto, sed affectu animi præcedente, utrinque taliter acquiruntur, (in quo casu delinquentibus sufficit per solam pœnitentiam suo satisfacere creatori) eos pro Simonia hujusmodi non teneri.

TITULUS IV.
NE PRÆLATI VICES SUAS, VEL ECCLESIAS SUB ANNUO CENSU CONCEDANT.

CAPUT I.

Qui dat pecuniam, ut Episcopalem vel spiritualem jurisdictionem exerceat, officio suo privatur, & sit conferens illud amplius conferre non poterit, & canonicè punietur. hoc dicit cum sequentibus.

Alexander III. *in Concilio Lateran.* d (*an.* 1179.)

PRæterea quoniam quidam in quibusdam partibus sub pretio statuuntur, qui Decani vocantur, & pro certa pecuniæ quantitate Episcopalem jurisdictionem exercent: Præsenti decreto statuimus, ut qui de cætero hoc præsumpserit, officio suo privetur, & Episcopus conferendi hoc officium potestatem amittat.

CAP. II.

Summatum est suprà cap. proximo.

Idem *in Concilio Turon.* (*an.* 1163.)

I. QUoniam in quibusdam partibus, Decani *e* quidam vel Archipresbyteri ad agendas vices Episcoporum seu Archidiaconorum, & terminandas causas Ecclesiasticas sub annuo pretio statuuntur, quod ad Sacerdotum gravamen, & subversionem judiciorum non est dubium redundare: id ulteriùs fieri prohibemus, Quòd si quis de cætero fecerit, removeatur à Clero. Episcopus autem, qui hoc sustinuerit, & *f* Ecclesiasticam jurisdictionem suâ patitur dissimulatione perverti, districtione canonicâ percellatur.

CAP. III.

Regimen Ecclesiæ sub annuo censu committi non debet.

Idem.

II. QUoniam enormis quædam consuetudo in quibusdam locis contra sanctorum Patrum institutiones invaluit, ut sub annuo pretio Sacerdotes ad Ecclesiarum regimen statuantur: Ne id fiat, modis omnibus prohibemus: Quia dum Sacerdotium sub hujusmodi mercede venale disponitur, ad æternæ retributionis præmium consideratio non habetur.

CAP. IV.

Fructus Ecclesiarum sub annuo censu concedi possunt.

Idem *Exon. Episcopo.* (*an eod.*)

QUerelam *b* Magistri Guil recepimus, quod cùm Ecclesiam de Chephalai *c*, a G. persona ejusdem ad annuum censum tenendam per septennium suscepisset: ipse antequam eam per unius anni spatium tenuisset, auferre præsumpsit: quanquam præstitâ fide firmaverit, quòd usque ad statutum terminum nullam ei exinde molestiam vel gravamen inferret. Ideoque mandamus, quatenus si constiterit ita esse, eum districte compellas, ut præf tam Ecclesiam dicto Guil. restituat: & usque ad terminum constitutum (secundùm quod inter se convenerint *d*) ipsum eandem permittat pacificè possidere.

TITULUS V.
DE MAGISTRIS, ET NE ALIQUID EXIGATUR PRO LICENTIA DOCENDI.

CAP. I.

Ecclesia cathedralis providere debet Magistro de beneficio, qui Clericos ejusdem Ecclesiæ, & alios pauperes gratis doceat: & vendens licentiam docendi, aut interdicens idoneum ad docendum, beneficio privatur.

Ex Concilio Lateran. (*an.* 1162.)

QUoniam Ecclesia Dei, sicut pia mater providere tenetur, ne pauperibus, qui parentum opibus juvari non possunt, legendi & proficiendi opportunitas subtrahatur, per unamquamque cathedralem Ecclesiam Magistro, qui Clericos ejusdem & Scholares pauperes gratis doceat, competens aliquod beneficium præbeatur: [*& infrà. α*] Pro licentia *e* verò docendi nullus pretium exigat, vel sub obtentu alicujus consuetudinis ab eis *f*, qui docent, aliquid quærat. nec docere quenquam (qui sit idoneus) petitâ licentiâ interdicat. Qui autem contra hoc venire præsumpserit, ab Ecclesiastico fiat beneficio alienus. Dignum quippe videtur ut in Ecclesia fructum *g* sui laboris non habeat, qui cupiditate animi, dum vendit docendi licentiam, Ecclesiasticum profectum nititur impedire.

[*α Quo docentis necessitas sublevetur, & discentibus via pateat ad doctrinam. In aliis quoq; restituatur Ecclesiis, seu magisteriis, si retroactis temporibus aliquid in eis fuerit deputatum.*]

CAP. II.

Pro licentia docendi nihil exigi debet, vel promitti, & exactum restitui, & promissum remitti debet: & negligente inferiore Prælato, ad magistrum constituendum, supplebit hoc superior.

Alexander III. *Vinton. Episcopo.* h (*an.* 1180.)

PRohibeas *i*, ne in parochia tua pro licentia docendi exigatur aliquid, aut etiam promittatur. Si quid

---

a *Vid. Turrecrematam in cap. statuimus, & cap. ordinationes.* 1. *quæst.* 1. *& Sylvestrum citatum in cap. præced.* b *inquietaret.* c *de materia hujus cap. vid. D. Sotum libr.* 9. *de just. & jure quæst.* 8. *art.* 1. *ad* 6. *argum. Martinum Navarrum in Manuali Confessor. c.* 23. *tit. de Simon.* d *Cap.* 15. *incipit, cùm in officiis.* §. *præterea quoniam. & cap.* 1. *tit. de Prælatis, ne vices suas, &c. in* 1. *compil.* e *Post Concil. Lateran. sub Alexand. III. part.* 2. *cap.* 1. f *Ecclesiastica judicia, &c.*

à *Cap.* 2. *&* 3. *eod. tit. in* 1. *comp.* b *Cap.* 4. *eod. tit. in* 1. *compil.* c *Cephaja.* d *convenit.* e *vid. quos citabo in cap. sequent.* f *al. ab eis, quos docent.* g *fructus.* h *Vincon.* i *Cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *compil.*

v.io postea solutum fuerit vel promissum, remitti promissum facias, & nisi sui appell. cessante solutum, sciens quod scriptum est a: Gratis accepistis, gratis date. Sanè si quis distulerit Magistros in locis congruis instituere, tibi liceat app. postpositâ, ibi aliorum instructioni præficere viros providos, honestos & discretos.

CAP. III.

Pro licentia docendi pecunia exigi non debet, etiamsi hoc habeat consuetudo.

Idem Alexand. III. (*an.* 1180. *Romæ.*)

QUantò Gallicana b Ecclesia: [*& infrà. α*] Dignos esse animadversione censemus, qui nomen Magistri scholarum, & dignitatem assumunt, & sine certo pretio Ecclesiasticis viris docendi alios licentiam non impendunt. Cùm autem hæc prava consuetudo à cupiditatis radice processerit, & decorem admodùm Ecclesiasticæ honestatis confundat: mandamus, quatenus (consuetudine ipsâ de vestris Ecclesiis extirpatâ) sub anathematis interminatione hoc inhibere curetis: districtè præcipientes, ut quicunque viri idonei & literati voluerint regere studia literarum, sine molestia & exactione qualibet scholas regere permittantur. Si qui verò hujusmodi prohibitionis vel præcepti extiterint transgressores, eos officiis & dignitatibus spolietis.

[*α Majorum personarum scientiâ & honestate præfulget, eò cautiùs nititur cavere, quæ confundere Ecclesiasticam videantur honestatem, tantò vehementiori.*]

CAP. IV.

In qualibet cathedrali Ecclesia, vel alia in facultatibus sufficienti, debet à Prælato vel Capitulo unus Magister eligi, cui reditus unius Præbendæ debent assignari: in Metropolitana verò Ecclesia etiam eligi debet Theologus: & si ad Grammaticum & Theologum non sufficit, provideat ipsi Theologo ex reditibus suæ Ecclesiæ, & Grammatico faciat provideri in aliqua Ecclesiarum suæ civitatis vel diœcesis.

Innocentius III. *in Concilio generali.* c (*an.* 1216)

QUia nonnullis propter inopiam & legendi studium & opportunitas proficiendi subtrahitur, in Lateran. Concilio piâ fuit constitutione d provisum, ut per unamquamque cathedralem Ecclesiam Magistro, qui ejusdem Ecclesiæ Clericos aliosque Scholares pauperes gratis instrueret, aliquod competens beneficium præberetur, quo & docentis relevaretur necessitas, & via pateret discentibus ad doctrinam. Verùm quoniam in multis Ecclesiis id minimè observatur: nos prædictum roborantes statutum adjicimus, ut non solùm in qualibet cathedrali Ecclesia, sed etiam in aliis, quarum sufficere poterunt facultates, constituatur Magister idoneus, à Prælato cum Capitulo, seu majori & saniori parte Capituli eligendus, qui Clericos Ecclesiarum ipsarum gratis in Grammatica e facultate, ac alios instruat juxta posse. Sanè Metropolis Ecclesia Theologum nihilominùs habeat, qui Sacerdotes & alios in sacra pagina doceat, & in his præsertim informet, quæ ad curam animarum spectare noscuntur. Assignetur autem cuilibet Magistrorum à capitulo unius præbendæ proventus, & pro Theologo à Metropolitano tantundem, non quod propter hoc efficiatur Canonicus, sed tamdiu reditus ipsos percipiat, quamdiu perstiterit in docendo. Quod si fortè de duobus f Ecclesia Metropolis gravetur, Theologo juxta modum prædictum ipsa provideat, Grammatico verò in Ecclesia suæ civitatis, sive diœcesis, quæ sufficere valeat, faciat provideri.

CAP. V.

Prælati & Capitula ad studia Theologiæ Scholares dociles transmittere tenentur qui in absentia reditus Præbendarum suarum & beneficiorum per quinquennium integraliter percipient & si proprii reditus ad sustentationem studii eis non sufficiunt, debet Prælatus cum Capitulo eis providere: Magistri verò donec docuerint, integre percipiunt fructus beneficiorum suorum.

Honorius III. (*an.* 1220.)

SUper specula a, &c. [*& infrà. α*] Volumus & mandamus, ut statutum in Concilio generali de Magistris Theologis per singulas Metropoles statuendis, inviolabiliter observetur: Statuentes, ut quia super hoc propter raritatem Magistrorum se possent forsitan aliqui excusare, ab Ecclesiarum Prælatis & Capitulis ad Theologicæ b professionis studium aliqui docibiles destinentur: qui cùm docti fuerint, in Dei Ecclesia velut splendor fulgeant firmamenti c, ex quibus postmodùm copia possit haberi Doctorum, qui velut stellæ in perpetuas æternitates mansuri ad justitiam valeant plurimos erudire: quibus si proprii proventus Ecclesiastici non sufficiunt, prædicti necessaria subministrent. Docentes verò in Theologica facultate, dum in scholis docuerint, & studentes in ipsa, integrè per annos quinque percipiant de licentia sedis Apost. proventus Præbendarum & beneficiorum suorum, non obstante aliquâ aliâ consuetudine vel statuto, cùm denario fraudati non debeant in vinea Domini operantes.

[*α Cùm itaque de singulis provinciis puella speciosa, ac virgines pro Rege Assuero, qui beatitudo dicitur, per ancillas quæri debeant, & adduci ad arcem & mœnia civitatis per manum Aggei mundum muliebrem accipere necessariorum videlicet fulcimenta.*]

TITULUS VI.
DE JUDÆIS, SARRACENIS, ET EORUM SERVIS.

CAP. I.

Si servus à Judæo emptus causâ mercimonii factus est vel fieri desiderat Christianus, pro XII. solidis redimitur.

Ex Concilio Maten. d

PRæsenti Concilio sancimus, ut nullum Christianum mancipium Judæo serviat, sed datis XII. solidis pro quolibet bono mancipio ipsum quicunque Christianorum, seu ad ingenuitatem, seu ad servitium, licentiam habeat redimendi: & si Christianus fieri desiderat, & non permittitur, idem fiat: Quia nefas est, quem Christus redemit, blasphemum Christi in servitutis vinculis detinere.

CAP. II.

Judæus Christianum in servum habere non potest, in adscriptitium verò potest.

Gregorius *Episc.* e *Lucen.* (*an.* 600. *Româ in Tusciam.*)

MUltorum ad f nos: [*& infrà. α*] Nulli Judæo liceat Christianum mancipium in suo dominio retinere: sed si qui apud eos inveniuntur, libertas eis servetur. Hi verò, qui in possessionibus eorum sunt, licèt legum districtione sint liberi: tamen quia colendis terris eorum diutiùs adhæserunt, utpote conditione g loci debentes, ad colenda rura remaneant, consuetas pensiones prædictis viris præbentes. Cuncta etiam, quæ de colonis vel originariis jura præcipiunt, peragant & nihil eis extra hoc oneris indicatur. Quòd h si quisquam Judæorum aliquem de his, vel ad alium transferre locum, vel ad aliud obsequium retinere voluerit, ipse sibi imputet, qui jus colonarium, & jus dominii sibi juris severitate damnavit.

[*α Relatione pervenit, à Judæis in Lucensi civitate degen-* tibus

a *Matth.* 10. b *Cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *compil.* c *Scil. Later. c.* 11. *& cap.* 1. *eod. tit. in* 4 *comp.* d *institutione.* e *Grammatica.* f *al. de duobus Magistris.*

a *Pars hujus capitis sup. tit. ne Cler. vel Monach.* b *Theologiæ.* c *Vid. auth. habita. C. ne filius pro patre.* d *Maticen.* e *Lib.* 3. *indict.* 12. *epist.* 21. f *C.* 3. *eod. tit. in* 1. *compil.* g *conditionem. al. conditione.* h *al. Verùm si quisquam.*

tibus ad servitium Christiana detineri mancipia, quæ res tanto nobis visa est asperior, quantò à Fraternitatis tuæ patientia operosior. Oportebat quippe te respectu loci tui, atque Christianæ religionis intuitu, nullam relinquere occasionem superstitioni Judaicæ, ne simplices animæ non tam suspicionibus quàm potestatis jure quodammodò deservirent. Quamobrem hortamur Fraternitatem tuam, ut secundùm piissimarum legum tramitem.]

CAP. III.

Judæi antiquas Synagogas retinere possunt, novas erigere non possunt.

Idem *Genuensi Episcopo.* a (*an.* 600. *Romæ.*)

I. JUdæi *b* de civitate: [*& infrà.*] Sicut legalis definitio Judæos novas non patitur erigere Synagogas, ita eos sine inquietudine veteres habere permittit.

CAP. IV.

In die Veneris sanctâ non licet Judæis tenere ostia, vel fenestras apertas.

Alexander III. (*an.* 1180.)

QUia *c* super his: [*& infrà.*] Generaliter interdicas, ut Judæi ostia vel fenestras in die Parasceves apertas non habeant, sed clausas teneant totâ die.

CAP. V.

Excommunicari debent Christiani, qui in domo serviunt Judæis, vel Saracenis, sive Paganis. Et Principes seculares excommunicari debent, qui Judæos baptizatos suis bonis spoliare præsumunt.

Idem *ex Concilio Lateran.* d (*an.* 1179.)

II. JUdæi sive Saraceni, neque sub alendorum puerorum suorum obtentu, nec pro servitio, vel alia qualibet causa Christiana mancipia in domibus suis permittantur habere: excommunicentur autem, qui cum eis præsumpserint habitare: [*& infrà.*] Si quis prætereà *e* Deo inspirante ad fidem se converterint Cristianam, à possessionibus suis nullatenus excludantur, cùm melioris conditionis ad fidem conversos esse oporteat, quàm, antequam fidem susceperint, habebantur. Si autem secùs fuerit factum, Principibus seu potestatibus eorundem locorum injungimus, sub pœna excommunicationis, ut portionem hæreditatis suæ bonorum suorum ex integro eis faciant exhiberi.

CAP. VI.

Christiani deferentes Saracenis merces prohibitas, vel in ipsorum navibus navigantes, excommunicandi sunt, & rebus eorum privandi, & efficiuntur capientium servi.

Idem *in eodem* (*an.* 1179.)

ITa quorundam animos occupavit sæva cupiditas, ut qui gloriantur nomine Christiano, Saracenis arma, ferrum & ligamina *f* deferant galearum, & pares aut etiam superiores in malitia fiant illis, dum ad impugnandos Christianos arma eis, & necessaria subministrant. Sunt etiam, qui pro cupiditate sua in galeis & piratis Saracenorum navibus, regimen & curam gubernationis exerceant. Tales igitur ab Ecclesiastica communione præcisos, & excommunicationi subjectos, rerum suarum per Principes catholicos & consules civitatum privatione mulctari *g*, & capientium fieri servos censemus. Præcipimus etiam, ut per Ecclesias maritimarum urbium crebra & solennis in eos excommunicatio proferatur.

CAP. VII.

Judæi veteres Synagogas in priorem statum reformare possunt: de novo erigere non possunt.

Idem (*an.* 1180. *Romæ.*)

COnsuluit *a*: [*& infrà.*] Judæos de novo construere Synagogas, ubi non habuerunt, pati non debes. Verùm si antiquæ corruerint, vel ruinam minantur, ut eas reædificent, potest æquanimiter tolerari: non autem, ut eas exaltent, aut ampliores, aut pretiosiores faciant, quàm anteà fuisse noscuntur: qui utique hoc pro magno debent habere, quòd in veteribus Synagogis, & suis observantiis tolerantur.

CAP. VIII.

In familiari servitio Judæorum, Christiani esse non debent.

Idem.

AD hæc *b* omnibus Christianis, qui sunt in jurisdictione vestra, penitùs interdicatis, & si necesse fuerit, districtione Ecclesiasticâ compellatis eosdem *c*, ne Judæorum servitio se assiduè pro aliqua mercede exponant: quod etiam obstetricibus & nutricibus eorum prohibere curetis: ne infantes Judæorum in eorundem domibus nutrire præsumant. Quoniam Judæorum mores, & nostri in nullo concordant, & ipsi de facili ob continuam conversationem, & assiduam familiaritatem ad suam superstitionem, & perfidiam simplicium animos inclinarent.

CAP. IX.

Judæi inviti non sunt baptizandi, nec ad hoc cogendi, nec sine judicio puniendi, aut rebus suis spoliandi, vel in suis festivitatibus molestandi, nec ipsorum cœmeteria violanda, aut eorum corpora exhumanda.

Clemens III. (*an.* 1190.)

SIcut *d* Judæi: [*& infrà.* α] Statuimus, ut nullus invitos, vel nolentes Judæos ad baptismum venire compellat. Si quis autem ad Christianos causâ fidei confugerit: postquam voluntas ejus fuerit patefacta, Christianus absque calumnia efficiatur: quippe Christi fidem habere non creditur, qui ad Christianorum baptismum *e* non spontaneus, sed invitus cogitur *f* pervenire.

Nullus etiam Christianus eorum quemlibet sine judicio terrenæ potestatis vel occidere, vel vulnerare, vel suas pecunias auferre præsumat, aut bonas, quas hactenus habuerint consuetudines, immutare; præsertim in festivitatum suarum celebratione quisquam fustibus vel lapidibus eos nullatenus perturbet, neque aliquis ab eis coacta servitia exigat, nisi quæ ipsi tempore præterito facere consueverunt. Ad hoc malorum hominum pravitati & avaritiæ obviantes, decernimus, ut nemo cœmeterium Judæorum mutilare aut invadere audeat, sive obtentu pecuniæ corpora humata effodere. Si quis autem hujusmodi decreti tenore cognito (quod absit) contraire præsumpserit, honoris & officii sui periculum patiatur, aut excommunicationis sententiâ plectatur *g*, nisi præsumptionem suam dignâ satisfactione correxerit.

[*α Non debent in Synagogis ultrà quàm in lege permissum est, præsumere: ita in his quæ eis concessa sunt, nullum debent præjudicium sustinere.*]

CAP. X.

Ponit duas indulgentias illorum, qui Paganis prædicant.

Idem.

QUàm *h* sit laudabile: [*& infrà.*] Tuis, frater Episcope, petitionibus annuentes, tibi tuisque sociis, cùm ad prædicandam Christi fidem Paganis *i* exhibetis, Apost. auct. concedimus, ut vobis his cibis cum modestia & gratiarum actione, servatâ temporum qualitate juxta

a *al. Gon. al. Jan.* b *Cap.* 4. *eod. tit. in* 1. *compil.* c *c.* 7. *eod. tit. in* 1. *compil.* d *cap.* 26. *& cap.* 5. *eod. tit. in* 1. *compil.* e *Vid. extravagantem. Pauli III quæ incipit, Cupientes Judæos, ubi multa Judæis conversis privilegia conceduntur.* f *lignamina.* g *Jure civili puniuntur. cap. cum confisc. bonorum. l.* 2. *C. quæ res export. non debeant.*

a *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil.* b *cap.* 2. *eod. tit. in* 2. *compil.* c *dictio, eosdem, deest in antiquis.* d *cap.* 3. *eod. tit. in* 2. *compil.* e *baptisma.* f *cognoscitur* g *plectetur.* h *cap.* 4. *eod. tit. in* 2. *compil.* i *Scriptores Christiani paganos vocant omnes idolorum cultores, qui nunquam fidem Catholicam agnoverunt.*

canonicas sanctiones, ut liceat, qui vobis ab ipsis infidelibus apponuntur.

Insuper indulgemus, ut quicunque Religiosi, seu Clerici idonei ad annunciandum gentibus Evangelicam veritatem, requisitâ & habitâ Prælatorum suorum licentiâ, tibi voluerint adhærere, id absque contradictione qualibet liberam exequendi habeant auctoritate Apostol. facultatem.

CAP. XI.

Pro redimendis captivis licet ire Alexandriam, jurantibus, quòd nihil deferent auxilii, seu subsidii extra redemptionis articulum: portans vel mittens etiam post treugas merces prohibitas, excommunicatus est: & pacis appellatione non veniunt treugæ.

Idem.

Significavit *a* nobis tua Fraternitas, quomodo aliq; civium tuorum in Alexandriam valeant proficisci pro recuperandis concivibus suis, qui illic in captivitate tenentur. Hoc arbitramur licitè posse fieri, dummodò nihil in mercibus suis, vel alio modo secum illuc defer nt, unde possit Sarracenis (excepto redemptionis articulo) aliquod commodum aut subsidium provenire: quod etiam coram te priùs juramento firmabunt. Illi quoque, qui post treugam in transmarinis partibus f. ctam, cum commercio Alexandriam adiverint, si detulerint merces prohibitas causâ lucrandi, excommunicationis vinculum non evadunt *b*: sicut nec illi, qui in personis propriis non euntes, mer es eis per nuncios destinârunt. Ad ultimum illos, qui juraverunt se ampliùs in terr m Sarracenorum cum mercibus non ituros, nisi pax esset inter Christianos & ipsos, & post treugam factam venerunt illuc: conditio illa de pace aut treuga habenda, ab excommunicationis vinculo non absolvit.

CAP. XII.

Excommunicati sunt, qui cum Sarracenis tempore guerræ aliquod habent commercium, vel eis præstant subsidium.

Idem.

Quod olim *c* præceptum fuit: [*& infrà.*] Sanè licet hoc fuerit in Concilio *d* Later. districtè inhibitum, nos tamen omnes illos excommunicationi supponimus, qui jam amplius cum Sarracenis mercimonium habuerunt, vel per se, vel per alios navibus, seu quocunque alio ingenio eis aliqua rerum subsidia, seu consilia, quamdiu inter nos & illos guerra duraverit, duxerint impendenda. Vestræ igitur discretioni mandamus, quatenus nec per vos, nec per vestras naves, nec alio quocunque modo aut ingenio eis m rcim onia, consilia, vel alia subsidia transmittatis: ne si aliqui in sua malitia indurati, secùs agere præsumpserint, non solùm ipso jure incidant in excommunicationem illam, verùm etiam iram Dei viventis incurrant.

CAP. XIII.

Judæi nutrices, vel servientes Christianos habere non debent, contrà facientibus interdicitur Christianorum commercium.

Innocentius III. *Archiepiscopo Senon. & Episcopo Parisiensi.* (*an.* 1212.)

Etsi *e* Judæos (quos propria culpa submisit perpetuæ servituti) pietas Christiana receptet, & sustineat cohabitationem ill rum: ingrati tamen nobis esse non debent, ut reddant Christianis pro gratia contumeliam, & de familiaritate contemptum, qui tanquam misericorditer in nostram familiaritatem admissi, nobis illam retributionem impendunt, quam (juxta vulgare proverbium) mus in pera, serpens in gremio, & ignis in sinu, suis consueverunt hospitibus exhibere. Accepimus autem, quòd Judæi faciunt Christianas filiorum suorum nutrices *a*, (quod non tantùm dicere, sed etiam nefandum est cogitare) cùm in die Resurrectionis Dominicæ illas recipere corpus & sanguinem Jesu Christi contingit, per triduum antequam eos lactent, lac effundere faciunt in latrinam. Alia insuper contra fidem catholicam detestabilia & inaudita committunt, propter quæ fidelibus est verendum, ne divinam indignationem incurrant: cùm eos perpetrare patiuntur indigne, quæ fidei nostræ confusionem inducunt: [*& infrà.* α] Inhibemus ergò districtè, ne de cætero nutrices, vel servientes habeant Christianos, ne filii liberæ filiis famulentur ancillæ, sed tanquam servi à Domino reprobati, in cujus mortem nequiter conjurârunt, se saltem *b* per effectum operis recognoscant servos illorum, quos Christi mors liberos, & illos servos effecit: [*& infrà.* β] Si verò nutrices & servientes non dimiserint Christianos, sub excommunicationis pœna inhibeatis *e* districtè omnibus Christianis, ne cum eis commercium aliquod audeant exercere.

[α *Rogamus igitur charissimum in Christo filium nostrum Philippum Regem Francorum Illustrem: mandamus etiam Nobili viro M. Duci Burgundiæ, & Comitissæ Trecen. ut taliter reprimant Judæorum excessus, ne cervicem perpetuæ servitutis jugo submissam præsumant erigere contra reverentiam fidei Christianæ.*]

[β *Qui cùm jam cœperint rodere more muris, & pungere sicut serpentes, verendum est, ne ignis receptatus in sinu, corrosa consumat. Quocirca F. t. per A. s. m. q. prædictum Regem, & alios ad hoc ex parte nostra, ita diligenter monere ac efficaciter inducere procuretis, quòd Judæi perfidi de cætero nullatenus insolescant, sed sub timore servili prætendant semper verecundiam culpæ suæ, ac si revereantur honorem fidei Christianæ.*]

CAP. XIV.

Judæus, qui percusserit Clericum, temporaliter punitur: & si de facto puniri non potest, interdicitur sibi Christianorum commercium, donec satisfecerit injuriam passo.

Idem.

Postulâsti *d*, qualiter contra Judæum procedere debeas, qui manus injecit in quendam Clericum violentas? Ad quod breviter respondemus, quòd si dictus Judæus tuæ jurisdictionis existit, ipsum pœnâ pecuniariâ punias, vel aliâ (secundùm quod convenit) temporali, alioquin ejus Dominum moneas & inducas, ut passo injuriam, & Ecclesiæ, ab eo satisfieri faciat competenter: quòd si Dominus ejus neglexerit adimplere, tu Christianis omnibus *e* per cens. Eccles. interdicas, ne cum ipso Judæo antequam satisfaciat, præsumant commercia exercere.

CAP. XV.

Judæi & Sarraceni utriusque sexûs debent in terris Christianorum uti habitu, per quem à Christianis discernantur, & in die passionis Domini non debent in publicum progredi, nec in contumeliam creatoris prosilire.

Idem *in Concilio generali.* f (*an.* 1216.)

In nonnullis provinciis à Christianis Judæos, seu Sarracenos habitûs distinguit diversitas: sed in quibusdam sic quædam inolevit confusio, ut nullâ differentiâ discernantur *g*. Unde contingit interdum, quòd per errorem Christiani, Judæorum, seu Sarracenorum, & Judæi seu Sarraceni Christianorum mulieribus commiscentur. Ne igitur tam damnatæ commixtionis excessus

---

a *Capit. 5. eodem titul. in secunda compilatione.* b *eva dant.* c *Cap. 6. eod. tit. in 2. compil.* d *sub Alexand. III. cap. 24.* e *Cap. 1. eod. tit. in 3. compil. vide notas cap. 1. & 5. hoc eodem tit.*

a *Vid. Marquardum tractat. de Judæis part. 1. cap. 3. num. 15.* b *In Cod. Barbatiæ, recognoscant se esse servos, &c.* c *Vid. S. Thom. 2. 2. quæst. 10. art. 9.* d *Vid. Nicolaum Eymericum in Directorio Inquisitorum. 2. quæst. 46. num. 8. & 9.* e *Dictio,* omnibus, *deest in antiquioribus Cod.* f *Idem scil. Innocent. III. in Concil. Later. cap. 68. & cap. 1. eod. tit. in 4. compil.* g *discernatur.*

sus

sus per velamen *a* erroris hujusmodi, ulterioris *b* excusationis possint habere diffugium: statuimus, ut tales utriusque sexûs in omni Christianorum provinciâ, & omni tempore, qualitate habitûs publicè ab aliis populis distinguantur. In diebus autem lamentationis, & dominicæ passionis in publicum minimè prodeant, eò quòd nonnulli ex ipsis talibus diebus (sicut accepimus) & ornatiùs non erubescunt incedere, ac Christianis, qui sacratissimæ passionis memoriam exhibentes, lamentationis signa prætendunt, illudere non formidant. Illud autem strictissimè inhibemus, ne in contumeliam creatoris *c* prosilire præsumant. Et quoniam illius dissimulare non debemus opprobrium, qui probra nostra delevit: præcipimus præsumptores hujusmodi per Principes seculares condignæ animadversionis adjectione compesci, ne Crucifixum pro nobis aliquatenus blasphemare præsumant.

CAP. XVI.

Præponens Judæum, vel Paganum publicis officiis, per Concilium provinciale corripitur, & præposito denegatur Christianorum commercium, donec deposuerit officium, & in usus Christianorum pauperum restituet inde quæsita, secundùm Episcopi providentiam.

Idem *in eodem.* d

CUm sit nimis absurdum, ut blasphemus Christi in Christianos vim potestatis exerceat: quod super hoc Toletanum Concilium providè statuit, nos propter transgressorum audaciam in hoc generali Concilio innovamus, prohibentes, ne Judæi publicis officiis præferantur: quoniam sub tali prætextu Christianis plurimùm sunt infesti. Si quis autem eis officium tale commiserit: per provinciale Concilium, quod singulis annis præcipimus celebrari, monitione præmissâ, districtione, quâ convenit, compescatur. Officiali verò hujusmodi, tamdiu Christianorum communio in commerciis & aliis denegetur, donec in usus pauperum Christianorum, secundùm providentiam diœcesẽ. Episcopi convertatur, quicquid fuerit à Christianis adeptus occasione officii sic suscepti: & officium cum pudore dimittat, quod irreverenter assumpsit. Hoc idem extendimus ad Paganos.

CAP. XVII.

Concilium generale repetit Concilium Lateranense suprà eod. tit. & addit pœnam satisfactionis tempore absolutionis impendendam.

Idem *in eodem.*

AD liberandam *e* terram sanctam: [*& infrà.*] Excommunicamus præterea & anathematizamus illos falsos & impios Christianos, qui contra ipsum Christum & populum Christianum Sarracenis arma, ferrum & lignamina deferunt galearum: eos etiam, qui galeas eis vendunt vel naves, quique in piraticis Sarracenorum navibus curam gubernationis exercent, vel machinis aut quibuslibet aliis aliquod eis impendunt consilium, vel auxilium in dispendium terræ sanctæ: ipsosque rerum suarum privatione mulctari, & capientium servos fore censemus: præcipientes, ut per omnes urbes maritimas diebus Dominicis & festivis hujusmodi sententia publicè innovetur. Et talibus gremium non aperiatur Ecclesiæ, nisi totum, quod ex commercio tam damnato perceperint, & tantundem de suo in subsidium terræ sanctæ transmiserint, ut æquo judicio, in quo deliquerint, puniantur. Quòd si fortè solvendo non fuerint, sic aliàs reatus talium castigetur, quòd in pœna ipsorum aliis interdicatur audacia similia præsumendi.

CAP. XVIII

Judæi vel Pagani publicis officiis præficiendi non sunt: & si eis regalia jura vendantur, ad ea colligenda præficiendus est Christianus non suspectus.

Gregorius IX. *Astoricen.* a *& Lucen. Episcopis.*
(*an.* 1236. *Romà in Hispaniam.*)

EX speciali *b*, quem erga illustrem Regem Portugalliæ gerimus, charitatis affectu: [*& infrà.*] Mandamus, quatenus Regem ipsum solicitè inducatis, ne in officiis publicis Judæos Christianis præficiat, sicut in generali *c* Concilio continetur: & si fortè reditus suos Judæis vendiderit vel Paganis, Christianum tunc deputet de gravaminibus inferendis Clericis & Ecclesiis non suspectum, per quem Judæi sive Sarraceni, sine Christianorum injuria, jura regalia consequantur.

CAP. XIX.

Se ipsum summat.

Idem.

NUlli Judæo *d* baptizatum, vel baptizati volentem emere liceat, vel in suo servitio retinere. Quòd si quem nondum ad fidem conversum causâ mercimonii emerit, & postmodum factus sit, vel fieri desideret Christianus: datis pro eo XII. solidis ab illius servitio protinùs subtrahatur. Si autem intra tres menses ipsum venalem non exposuerit, vel ad sibi serviendum emerit eundem, nec ipse vendere, nec alius audeat comparare: sed nullo dato pretio perducatur ad præmia libertatis.

TITULUS VII.

DE HÆRETICIS.

CAP. I.

Infidelis est, qui non habet certitudinem fidei, & infideli non est credendum in præjudicium alterius.

Stephanus Papa *omnibus Episcopis.*
(*an.* 156. *Romæ.*)

DUbius in fide, infidelis est. Nec eis omnino credendum est, qui fidem veritatis ignorant.

CAP. II.

Errare in fide convincitur, qui alios errantes, cùm potest, ab errore non revocat.

Leo Papa. (*an.* 420. *Romæ.*)

QUi alios *f*, cùm potest, ab errore non revocat, se ipsum errare demonstrat.

CAP. III.

Hæreticus perseverans, æternaliter damnatur: cui nec prodest baptismus, nec eleemosyna, vel martyrium, vel aliud quodcunque bonum, quoad hoc, ut consequatur vitam æternam.

Augustinus *de fide Catholica.*

FIrmissimè *g* tene, & nullatenus dubites, omnem hæreticum vel schismaticum cum Diabolo & angelis ejus, æterni ignis incendio participandum *h*, nisi ante finem vitæ Catholicæ fuerit incorporatus & redintegratus Ecclesiæ: [*& post pauca.*] Omni homini, qui Ecclesiæ catholicæ non tenet unitatem, neque baptismus, neque eleemosyna quantumlibet copiosa, neque mors pro nomine Christi suscepta, proficere poterit ad salutem.

CAP. IV.

Damnato auctore damnantur ejus scriptura, & libri & opera.

Gregorius *Anastasio Antiocheno.* (*an.* 600. *Romà in Syriam.*)

FRaternitatis tuæ: [*& infrà.*] Cùm Cœlestinus, atque Pelagius in Ephesina Synodo sint damnati: quomodo poterunt illa capitula recipi, quorum damnantur auctores?

---

a *Velamentum.* b *ulterius.* c *al. redemptoris, ut in Conc. & vet. comp.* d *Later. c. 69. & cap. 2. eod. tit. in 4. compil.* e *vide Martinum Navarrum supr. citatum.*

a *Episcopatus sunt Hispaniæ, de quibus Vasæus in annalibus Hispaniæ, cap. 20.* b *vid. Marquardum tract. de Judæis. p. 2. c. 6. & 7.* c *Lat. sub Innocent. III. c. 69.* d *vid. notas hujus decr. & not. c. 1. eod. tit. in 1. comp.* g *Cap. 3. eod. tit. in 1. compil.* h *mancipandum.*

CAP. V.

Episcopus instituens haredem hareticum consanguineum, vel extraneum, vel Paganum, etiam post mortem excommunicatus nuntiatur. h. d. secundùm communem & veriorem intellectum; & ut faciat ad tit. potest intelligi, quòd ex hoc præsumatur hæreticus.

Ex Concilio Africano. *a* (*an.* 402.)

SI quis Episcopus hæredes instituerit extraneos à consanguinitate sua, vel hæreticos etiam consanguineos aut Paganos pertulerit *b*, saltem post mortem ei *b* anathema dicatur, atque ejus nomen inter Dei Sacerdotes nullo modo recitetur.

CAP. VI.

Loquitur de eadem materia cum præcedenti, & extenditur, quod ibi dictum fuit de Episcopo ad Presbyteros & alios Clericos.

IN eos, qui Catholici non sunt, etiamsi consanguinei fuerint, Episcopi vel Presbyteri nihil conferant: denique hoc quod de Episcopis & Presbyteris dictum est, debet de reliquis Clericis exaudiri.

CAP. VII.

Christus fuit verus Deus & verus homo: sentiens oppositum, hæreticus est, & excommunicatus.

Honorius (*al.* Alexand. III.) III. *Remen. Archiepiscopo.* (*an.* 1180.)

CUm Christus *d* perfectus Deus, & perfectus sit homo: mandamus, quatenus sub anathemate interdicas, ne quis de cætero audeat dicere, Christum non esse aliquid secundùm quod homo: quia sicut Christus verus est Deus, ita verus homo, ex anima rationali & humana carne subsistens.

CAP. VIII.

Hæretici, receptatores, & fautores eorum, excommunicati sunt: & decedentes in hoc peccato, in cœmeterio Ecclesiæ sepeliri non debent, nec pro eis orari.

Ex Concilio Lateran. *e* (*an.* 1179.)

SIcut ait B. Leo: [*& infrà. α*] Quia in partibus Tholosanis *& aliis locis* hæreticorum, quos alii Gazaros, alii Patarenos, & alii aliis nominibus vocant, invaluit damnanda perversitas: eos, & defensores & receptatores eorum anathemati decernimus subjacere: & sub anathemate prohibemus, ne quis eos in domo, vel in terra sua tenere vel fovere, aut negotiationem cum eis exercere præsumat. Si autem in hoc peccato decesserit, neque sub privilegiorum nostrorum quibuscunque indultorum obtentu, neque sub alia quacunque occasione oblatio pro eo fiat, aut inter Christianos accipiat sepulturam. *f*

[*α Licèt Ecclesiastica disciplina sacerdotali contenta judicio, cruentas effugiat ultiones: catholicorum tamen Principum constitutionibus adjuvatur, ut sæpè quærant homines salutare remedium, dum corporale super se metuunt supplicium evenire. Eapropter quia in Vasconia, Albegesio, &c.*]

CAP. IX.

Hæreticus malè sentiens, vel malè docens de sacramentis Ecclesiæ, excommunicatus est, & convictus, nisi se correxerit, & errorem abjuraverit: si Clericus est, degradetur, & curiæ seculari tradatur: per quam etiam Laicus punietur. Eadem etiam est pœna suspectis de hæresi, si se non correxerunt, & relapsis omnino audientia denegatur. Seculares Principes, qui jurare nolunt, de Ecclesia contra hæreticos defendenda, excommunicantur, & terræ eorum supponuntur interdicto: civitates vero ipsorum resistentes, aliarum commercio, & Episcopali dignitate privantur: exempti verò subsunt ordinariis super his, quæ contra hæreticos instituuntur.

Lucius III. (*an.* 1181.)

AD abolendam *a*: [*& infrà. α*] Universos, qui de sacramento corporis & sanguinis Domini nostri JEsu Christi, vel de baptismate, seu de peccatorum confessione, matrimonio, vel reliquis Ecclesiasticis sacramentis aliter sentire, aut docere non metuunt, quam sacrosancta Romana Ecclesia prædicat & observat: & generaliter quoscunque eadem Rom. Eccles. vel singuli Episcopi per diœceses suas cum consilio Clericorum, vel Clerici ipsi, sede vacante, cum consilio (si opportuerit) vicinorum Episcopor. hæreticos indicaverint, vinculo perpetui anathematis innodamus: [*& infrà. β*] Præsenti *b* nihilominus ordinatione sancimus, ut quicunque manifestè fuerint *c* in hæresi deprehensi, si Clericus est, vel cujuslibet religionis obumbratione fuscatus, totius Ecclesiastici ordinis prærogativâ nudetur, & sic omni officio & beneficio spoliatus Ecclesiastico, secularis relinquatur arbitrio potestatis, animadversione debitâ puniendus: nisi continuò post deprehensionem erroris, ad fidei catholicæ unitatem spontè recurrere, & errorem suum ad arbitrium Episcopi regionis publicè consenserit abjurare, & satisfactionem congruam exhibere. Laicus autem, nisi (prout dictum est) abjuratâ hæresi, & satisfactione exhibitâ, confestim ad fidem confugerit orthodoxam, secularis Judicis arbitrio relinquatur: debitam recepturus pro qualitate facinoris ultionem: [*& infrà.*]

Qui vero inventi fuerint *d* solâ suspicione notabiles, nisi ad arbitrium Episcopi juxta considerationem suspicionis, qualitatemque personæ, propriam innocentiam congrua purgatione monstraverint, simili sententiæ subjacebunt. Illos quoque, qui post abjurationem erroris, vel postquam se (ut diximus) proprii antistitis examinatione purgaverint, deprehensi fuerint in abjuratam hæresim recidisse, seculari judicio sine ulla penitùs audientiâ decernimus relinquendos: [*& infrà. γ*] Statuimus insuper, ut Comites, Barones, Rectores, & Consules civitatum & aliorum locorum, juxta commonitionem Episcoporum, præstito corporaliter juramento promittant, quòd fideliter & efficaciter, cùm ab eis fuerint requisiti, Ecclesiam contra hæreticos, & eorum complices, adjuvabunt bonâ fide juxta officium & posse suum. Si verò id observare noluerint, honore, quem obtinent, spolientur, & ad alios nullatenus assumantur, eis nihilominus excommunicatione ligandis, & terris ipsorum interdicto Ecclesiæ supponendis. Civitas autem, quæ his institutis duxerit resistendum, vel contra commonitionem Episcopi punire neglexerit resistentes: aliarum careat commercio civitatum, & Episcopali se noverit dignitate privandam: [*& infrà. δ*] Si qui verò fuerint *e*, qui à lege diœcesanæ jurisdictionis exempti, soli subjaceant sedis Apostolicæ potestati, nihilominus in his, quæ sunt contra hæreticos instituta, Episcoporum subeant judicium, & eis in hac parte tanquam à sede Apost. delegatis (non obstantibus libertatis suæ privilegiis) obsequantur.

[*α Diversarum hæresium pravitatem, quæ in plerisque mundi partibus modernis cœpit temporibus pullulare, vigor debet Ecclesiasticus excitari, cum nimirum Imperialis fortitudinis suffragante potentiâ, & hæreticorum protervitas in pravis falsitatibus*

a C. 48. *in Conciliis Latinis, & in Synodo Carth. c.* 84. *apud Theodorum Balsam. & c.* 8. *eod. tit. in* 1. *comp.* b *prætulerit.* c *ejus.* d *c.* 5. *eod. tit. in* 1. *comp. Et post Conc. Lat. sub Alex. III. p.* 49. *c.* 20. e *Later. sub Alex. III. c.* 27. *& c.* 6. *eod. tit. in* 1. *compil.* f *Vide notata l.* 1. *C. de summ. trin. & in authen. Credentes. & in l. Arriani. C. eod.*

a *C.* 11. *eod. tit. in* 1. *compil.* b *Vide Eymer. in Director. Inquis.* 3. *part. quæst.* 91. c *In vulgatis ita: fuerit in hæresi deprehensus, sed in antiq. C. ut est impressum.* d *Hic §. utplurimum desideratur in manusc. Codic. usque ad illa verba: Illos quoque.* e *Vide Eymer. in Director. Inquis. part.* 3. *qu.* 26. *& seq.*

sive

sive conarib. elidatur, & catholicæ simplicitatis veritas in Ecclesia sancta resplendens, eam utiq; demonstret ab omni exactione falsorum dogmatum expiatam. Ideoque nos filii nostri charissimi F. illustri: Romanor. Imp. semper August. præsentiâ pariter & vigore suffulti, de communi F. n. consilio, necnon & aliorum Patriarcharum & Archiepiscopor. multorumq; Principum, qui de diversis mundi partibus conveniunt, contra ipsos hæreticos, quibus diversa vocabula diversarum indidit professio falsitatum, præsentis decreti sanctione consurgimus, & omnem hæresim, generali quocunq; nomine censeatur, per hujusmodi constitutionis seriem auct. Apost. condemnamus. In primis ergo Catharos & Patarinos & eos qui se humiliatos vel Pauperes de Lugdun. falso nomine mentiuntur, Passaginos, Mesopinos, Arnaldistas perpetuo decernimus anathemati subjacere. Et quoniam nonnulli sub specie pietatis virtutem ejus, juxta quod ait Apostolus, denegantes auctoritatem sibi vendicant prædicandi: Cùm idem Apostolus dicat: Quomodo prædicabunt, nisi mittantur? Omnes qui vel prohibiti, vel non missi, præter auct. ab Apost. sed. vel Episcopo loci susceptam, publicè vel privatim prædicare præsumpserunt, &]

[*β Receptores & defensores eorum, cunctosq; pariter, qui prædictis hæreticis ad fovendam in eis hæresis pravitatem patrocinium præstiterint aliquod vel favorem seu consolati, vel credentes seu perfecti, sive quibuscunq; superstitiosis nominibus nuncupentur, simili decernimus sententiæ subjacere. Quia igitur peccatis exigentibus quandoque contingit, ut severitas Ecclesiastica disciplinæ ab his, qui virtutem ejus non intelligunt, contemnatur.*]

[*γ Bonis damnatorum Clericorum Ecclesiis quibus deserviebant, secundùm sanctiones legitimas applicandis. Sanè prædictam excommunicationis sententiam, cui omnes hæreticos præcipimus subjacere, ab omnibus Patriarchis, Archiepisc. Episc. in præcipuis festivitatibus & quoties solennitates habuerint, & occasionem aut gloriam Dei reprehensione hæreticæ pravitatis decernimus nominari, auct. Apost. statuentes, ut si quis de ordine Episcopor. in his negligens fuerit, vel desidiosus inventus, per triennale spatium ab Episcopali habeatur dignitate & administratione suspensus. Ad hæc de Episcopali consilio & suggestione culminis Imperialis, & Principum ejus adjecimus, ut quilibet Archiepiscopus vel Episcopus, per se vel per Archidiaconum suum, aut per alias idoneas personas & honestas, bis vel semel in anno propriam parochiam, in qua fama fuerit hæreticos habitare, circumeant: & ibi tres vel plures boni testimonii viros, vel etiam totam viciniam si expedire videbitur jurare compellat: quòd si quis hæreticos ibidem scierit, vel aliquos occulta conventicula celebrantes, seu à communi conversatione fidelium vitâ & moribus dissidentes, eos Episcopo vel Archidiacono studeat indicare: Episcopus autem vel Archidiaconus ad præsentiam suam convocet accusatos, qui nisi se ad eorum arbitrium juxta patriæ consuetudinem ab objecto reatu purgaverint, vel si post purgationem exhibitam in pristinam fuerint relapsi perfidiam, Episcoporum judicio puniantur. Si qui autem ex eis jurationem superstitione damnabili respuentes, jurare fortè noluerint, ex hoc ipso hæretici judicentur, & pœnis, quæ prænominata sunt, percellantur.*]

[*δ Omnes etiam fautores hæreticorum, tanquam perpetuâ infamiâ condemnantes, ab advocatione & testimonio & aliis publicis officiis decernimus repellendos.*]

CAP. X.

Bona hæreticorum confiscantur, & in terris Ecclesiæ applicantur fisco Ecclesiæ: in terris imperii, Judicis secularis fisco, & procedit etiamsi catholicos habent filios.

Innocentius III. (*an.* 1212.)

VErgentis *a* in senium seculi corruptelam: [*& infrà.* *α*] In terris verò temporali nostræ jurisdictioni subjectis bona hæreticorum statuimus publicari: & in aliis idem præcipimus fieri per Potestates & Principes seculares, quos ad id exequendum (si fortè negligentes extiterint) per cens. Eccles. appell. rem. compelli volumus & mandamus: ut nec ad eos bona eorum ulterius revertantur, nisi eis ad cor revertentibus, & abnegantibus hæreticorum consortium, misereri aliquis voluerit, ut temporalis saltem pœna corripiat, quem spiritualis non corrigit disciplina. Cùm enim secundùm legitimas sanctiones reis læsæ majestatis punitis capite, bona confiscentur eorum, filiis suis vitâ solummodò ex misericordia conservatâ: quantò magis, qui aberrantes in fide, Domini Dei filium Jesum Christum offendunt, à capite nostro, quod est Christus, Ecclesiasticâ debent districtione præcidi, & bonis temporalibus spoliari: cùm longè sit graviùs æternam, quàm temporalem lædere majestatem.

Nec hujusmodi severitatis censuram orthodoxorum a exhæredatio filiorum, quasi cujusdam miserationis prætextu debet ullatenùs impedire, cùm in multis casibus (etiam secundùm divinum judicium) filii pro patribus temporaliter puniantur, & juxta canonicas sanctiones quandoque feratur ultio non solùm in auctores *b* scelerum, sed etiam in progeniem damnatorum.

[*α Non solùm sapiunt elementa corrupta, sed & dignissima creaturarum ad imaginem, & similitudinem condita creatoris prælata privilegio dignitatis volucribus cœli & bestiis universæ terræ testatur: nec eo tantum quasi jam deficiente defecit, sed inficit & inficitur scabra rubigine vetustatis: peccat enim ad extremum homo miserrimus, & qui non potuit in sui & mundi creatione paradiso persistere, circa sui & orbis dissolutionem degenerat, & pretii suæ redemptionis, circa fines seculorum oblitus, dum variis quæstionum se nexibus ingerit, seipsum laqueis suæ fraudis innectit, & incidit in foveam quam fecit. Ecce enim inimico homine messi dominica superseminante semen iniquum, segetes in zizania pullulant, vel potiùs polluuntur, triticum arescit, & evanescit in palea, in flore tinea, & vulpes in fructu demoliri vineam dominicam moliuntur. Nova siquidem sub Novo Testamento, Achor progenies, de spoliis Jericho regulam auream: palliolum quod fuerat Abyron, Dathan, & Chore, sobolesq; detestata, novis thuribulis fermentatum thymiama novis voluit altaribus adolere: dum nox nocti indicat scientiam, dum cæcus præbet cæco ducatum, dum hæreses pullulant: & quoniam divinæ reddit hæreditatis expertem, suæ constituit hæreticus hæresis & damnationis hæredem. Hi sunt caupones, qui aquam vino commiscent, & virus draconis in aureo calice Babylonis propinant: habentes (secundùm Apostolum) speciem pietatis, virtutem autem ejus penitùs abnegantes. Licèt autem contra vulpes hujusmodi parvulas, species quidem habentes diversas, sed caudas ad invicem colligatas, quia de vanitate conveniunt in idipsum, diversa prædecessorum nostrorum temporibus emanaverunt instituta: nondum tamen adeò pestis potuit mortificari mortifera; quin sicut cancer ampliùs serperet in occulto, & jam in aperto sua virus iniquitatis effundat: dum palliatâ specie religionis, & multos decipit simplices, & quosdam seducit astutos, factus magister erroris, qui non fuerat discipulus veritatis. Ne autem nos qui licèt circa horam undecimam inter operarios vineæ Domini Sabbaoth sumus, à patre familias Evangelico deputati, & quibus ex officio pastorali sunt oves Christi commissæ, nec capere vulpes demolientes vineam Domini, nec arcere lupos ab ovibus videamur. Et ob hoc meritò vocari possimus canes muti, non valentes latrare, ac perdamur cum malis agricolis & mercenario comparemur. Contra defensores, receptatores, fautores, & creditores hæreticorum, aliquid severius duximus statuen-*

a *Habetur integra l. 2. registri Innocent. III. epist. 1. & c. 2. & 3. eod. tit. in 3. compil.*

a *Vide Paul. Grillandum tractat. de hæret. quæst. 4. Jul. Clarum lib. 5. sentent. recept. §. hæresis. versic. & sciat quod*
b *actores.*

dum: ut qui per se ad viam rectitudinis revocari non possunt, in suis saltem defensoribus, receptatoribus & fautoribus, ac etiam credentibus, confundantur: & cum se viderint ab hominibus evitari, reconciliari desiderent omnium unitati. De communi ergo f. n. c. assensu quoque Archiepiscoporum, Episcoporum, apud sedem Apost. existentium districtius inhibemus, ne quis haereticos receptare vel defensare quolibet modo audeat, aut ipsis favere aut credere quoquo modo praesumat: praesenti decreto firmiter statuentes, ut si quis aliquid eorum facere forte praesumpserit, nisi primò, secundòve commonitus à sua super hoc curaverit praesumptione cessare, ipso jure sit factus infamis, nec ad publica officia vel concilia civitatum, nec ad eligendos aliquos ad hujusmodi, nec ad testimonium admittantur. Sint etiam intestabiles, nec ad haereditatis successionem accedant. Nullus praeterea ipsis teneatur in quocunque negotio respondere: quòd si forsan Judex extiterit, ejus sententia nullam obtineat firmitatem, nec causae aliquae ad ejus audientiam perferantur. Si fuerit advocatus, ejus patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, instrumenta confecta per ipsum nullius sint penitùs momenti, sed cum auctore damnato damnentur. In similibus etiam idem praecipimus observari. Si ergo Clericus fuerit, ab omni officio & beneficio deponatur, ut in quo major est culpa, gravior exerceatur vindicta. Si quis autem tales, postquam ab Ecclesia fuerint denotati vel separati, contempserit evitare, anathematis se noverit sententiam incurrisse.]

CAP. XI.

Advocati vel Notarii haereticis vel eorum defensoribus faventes, aut sub eis litigantibus patrocinantes, & pro eis instrumenta scribentes, infames sunt, & ab illo officio suspensi.

Idem. (*an. 1212. Romae.*)

SI adversùs *a* nos terra consurgeret: [*& infrà.* α] Quia plùs timeri solet, quod specialiter injungitur, quàm quod generaliter imperatur: vobis Advocatis & Scriniariis firmiter inhibemus, ne haereticis, credentibus, fautoribus, vel defensoribus eorundem in aliquo praestetis auxilium, consilium vel favorem: nec eis in causis, vel in factis, vel aliquibus litigantibus sub eorum examine vestrum patrocinium praebeatis, & pro ipsis publica instrumenta vel scripta facere nullatenus attentetis.

Quòd si contrà praesumpseritis, ab officio vestro suspensos perpetuae vos decernimus infamiae subjacere.

[α *Licèt autem à nobis & praedecessoribus nostris, contra haereticos multa sint edita & statuta, ne habeatis aliquam excusationem in peccatis, quasi antiquorum fueritis obliti mandatorum, &c.*]

CAP. XII.

Laici non praedicent, nec occulta conventicula faciant, nec Sacerdotes reprehendant.

Idem *universis Christi fidelibus, tam in urbe Meten. quàm in ejus dioecesi constitutis.*

(*an. 1212. Romae.*)

CUm ex *b* injuncto: [*& infrà.* α] Licèt autem desiderium intelligendi divinas Scripturas, & secundùm eas studium adhortandi, reprehendendum non sit, sed potiùs commendandum: in eo tamen apparent quidam Laici meritò arguendi, quòd occulta conventicula celebrant, officium praedicationis Christi sibi usurpant, Sacerdotum simplicitatem eludunt, & eorum consortium aspernantur, qui talibus non inhaerent. Deus enim lux vera *c*, quae omnem hominem venientem in hunc mundum illuminat, in tantum odit opera tenebrarum, ut Apostolos suos in mundum universum praedicaturos Evangelium omni creaturae missurus, eis praecepit apertè dicens *a*: *Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine* b: *& quod in aure auditis, praedicate super tecta.* [*& infrà.* β] Sicut enim multa sunt membra corporis, omnia verò non eundem actum habent *c*: ita multi sunt ordines in Ecclesia, sed non omnes idem habent officium *d*: quia secundum Apostolum, *alios Dominus dedit Apostolos, alios Prophetas, alios autem Doctores, &c.* Cùm igitur Doctorum ordo sit quasi praecipuus in Ecclesia, non debet sibi quisquam indifferenter praedicationis officium usurpare. Nam secundùm Apostolum *e*: *Quomodo praedicabunt, nisi mittantur?* Et veritas ipsa praecepit Apostolis *f*: *Rogate Dominum messis, ut mittat operarios in messem suam.* Quòd si fortè quis argutè respondeat, quia tales invisibiliter mittuntur à Deo, etsi non visibiliter mittantur ab homine, cùm invisibilis missio multò sit dignior, quàm visibilis, & divina longè melior, quàm humana: potest rationabiliter responderi, quòd cùm interior illa missio sit occulta, non sufficit cuiquam nudè tantùm asserere, quòd ipse sit missus à Deo, cùm hoc quilibet haereticus asseveret: sed oportet quòd astruat illam invisibilem missionem per operationem miraculi, vel scripturae testimonium speciale. Unde *g* cùm Dominus vellet mittere Moysen in Ægyptum ad filios Israël, ut crederent ei, quòd mitteretur ab ipso, dedit ei signum, ut converteret virgam in colubrum, & virgam iterùm reformaret. Joannes quoque *h* Baptista speciale suae missionis testimonium protulit de scriptura, dicens: *Ego vox clamantis in deserto, dirigite viam Domino,* sicut ait Esaias *i* Propheta: [*& infrà.* γ] Licèt autem scientia sit valdè necessaria Sacerdotibus ad doctrinam, quia juxta verbum Propheticum *k*: *Labia Sacerdotis custodiunt scientiam, & legem exquirunt ex ore ejus:* non est tamen simplicibus Sacerdotibus etiam Scholasticis detrahendum, cùm in eis Sacerdotale officium debeat honorari: propter quod Dominus in lege praecepit *l*: *Diis non detrahes:* Sacerdotes intelligens, qui propter excellentiam ordinis, & officii dignitatem, Deorum nomine nuncupantur: [*& infrà.* δ]

Nec quisquam suae praesumptionis audaciam illo defendat exemplo, quòd asina *m* legitur reprehendisse Prophetam: vel quòd Dominus *n* ait: *Quis ex vobis arguet me de peccato?* Cùm aliud sit fratrem in se peccantem occultè corripere, (quod quisque tenetur efficere *o* secundùm regulam Evangelicam, in quo sanè potest intelligi, quòd Balaam fuit correptus ab asina:) & aliud est Patrem *p* suum delinquentem reprehendere manifestè: quod utique nulli licet, secundùm Evangelicam veritatem *q*: *nam qui etiam dicit fratri, fatue, reus erit gehennae ignis.* Rursùs aliud est, quòd Praelatus spontè de sua confisus innocentia, subditorum se accusationi supponit, (in quo casu praemissum Domini verbum debet intelligi) & aliud est, quòd subditus non tam animo reprehendendi, quàm detrahendi exurgit temerarius in Praelatum, cùm ei potius incumbat necessitas obsequendi. Quòd si fortè necessitas postularet *r*, ut Sacerdos tanquam inutilis & indignus à curâ gregis debeat removeri, agendum est ordinatè apud Episcopum, ad cujus officium tam institutio, quàm destitutio Sacerdotum noscitur pertinere.

---

a *Cap. 2. eod. tit. in 3. comp.* b *Extat integra lib. 2. registri Innoc. III. c. 3. eod. tit. in 3. comp.* c *Joan. 1.*

a *Matth.* 10. b *in luce, al. in lucem.* c 2. *Corinth.* 12. d *Ephes.* 3. e *Roman.* 10. f *Matth.* 9. *Luc.* 10. g *Exod.* 7. h *Joan.* 1. i *Esa.* 40. *Matth.* 3. k *Malach.* 2. l *Exod.* 22. *Joan.* 10. m *Num.* 22. n *Joan.* 8. o *vide S. Th.* 2. 2. q. 33. *art.* 2. *& seq.* p *al. fratrem, in plerisque Gregorianis exemplaribus. In aliis & registro legitur patrem.* q *Matth.* 5. r *postulârit.*

[α *Nobis*

[*α Nobis Apostolatus officio, sumus secundum Apostolum sapientibus & insipientibus debitores: pro universorum salute nos oportet esse solicitos, ut & malos retrahamus a vitiis, & bonos in virtutibus foveamus. Tunc autem opus est discretione majori, cum vitia sub specie virtutum occulte subintrant, & angelus Satanæ se in angelum lucis simulat & transformat. Sanè significavit nobis venerabilis frater noster Episcopus Meten. per literas suas, quòd tam in urbe Metens. quàm in diœces. Laicorum, & mulierum multitudo non modica, tracta quodammodo desiderio Scripturarum, Evangelia, epistolas Pauli, Psalterium, moralia Jobi & plures alios libros sibi fecit in Gallico sermone converti: translationi hujusmodi adeò libenter, utinam autem & tam prudenter intendens, ut secretis conventionibus talia inter se Laici & mulieres eructare præsumant, & sibi invicem prædicare: qui etiam eorum aspernantur consortium, qui se talibus non immiscent, & a se reputant alienos, qui aures & animos talibus non apponunt. Quos cum aliqui parochialium Sacerdotum super his corripere voluissent, ipsi eis in faciem restiterunt, conantes rationes inducere de scripturis, quòd non ab his debent penitùs inhiberi. Quidam etiam ex eis simplicitatem Sacerdotum suorum fastidiunt, & cùm ipsi per eos verbum salutis proponitur, se melius habere in libris suis, & prudentius se posse id eloqui submurmurant in occulto.*]

[*β Per hoc manifestè denunciant, quòd Evangelica prædicatio, non in occultis conventiculis, sicut hæretici faciunt, sed in Ecclesiis juxta morem catholicum est publicè proponenda. Nam juxta testimonium veritatis, omnis qui male agit, odit lucem, & ad lucem non venit, ne ejus opera arguantur: Qui autem facit veritatem, venit ad lucem, ut manifestentur opera ejus, quia in Deo sunt facta. Propter quod cùm Pontifex interrogasset Jesum de discipulis suis, & de doctrina ejus respondit: Ego palàm locutus sum mundo, ego semper docebam in synagoga & in templo, quo omnes Judæi conveniunt, & in occulto locutus sum nihil. Porrò si quis objiciat, quòd secundùm præceptum Dominicum, non sit sanctum dandum canibus, neque margaritæ mittenda sunt ante porcos: cum & ipse Christus non omnibus quidem, sed solis Apostolis dixerit: Vobis datum est noscere mysterium regni Dei, exteris autem in parabolis: Intelligat canes & porcos non eos, qui gratanter accipiunt, & margaritas libenter acceptant, sed illos qui sanctum dilacerant, & margaritas contemnunt: quales sunt qui Evangelica verba, & Ecclesiastica sacramenta, non ut Catholici venerantur, sed abominantur potius, ut hæretici oblatrantes semper & blasphemantes, quos Paulus Apostolus post primam & secundam admonitionem docet esse vitandos. Arcana verò fidei sacramenta, non sunt passim omnibus exponenda, cùm non passim ab omnibus possint intelligi: sed eis tantum, qui ea fideliter possint concipere intellectu: propter quod simplicioribus inquit Apostolus, quasi parvulis in Christo, lac potum dedi vobis, non escam. Majorum enim est solidus cibus, sicut aliis ipse dicebat: Sapientiam loquimur inter perfectos, inter vos autem nihil judicavi me scire, nisi Jesum Christum, & hunc crucifixum. Tanta est enim divinæ Scripturæ profunditas, ut non solum simplices & illiterati, sed etiam prudentes & docti non plene sufficiant ad illius intelligentiam indagandam. Propter quod dicit Scriptura, quia multi defecerunt scrutantes scrutinio. Unde rectè fuit olim in lege divina statutum, ut bestia quæ montem tetigerit, lapidetur: ne videlicet simplex aliquis & indoctus præsumat ad subtilitatem sacræ Scripturæ pertingere. Scriptum est enim: Altiora te ne quæsieris, propter quod dicit Apostolus: Non plùs sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem.*]

[*γ Non est ergò credendum ei, qui dicit se missum à Deo, cùm sit missus ab homine, nisi de se speciale proferat testimonium de scripturis, & ejusdem miraculum operetur. Nam de his qui missi leguntur à Deo, Evangelista testatur, quòd ipsi profecti prædicaverunt ubique Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis*]

[*δ Juxta quod alibi dicit de servo nolente apud dominum remanere, ut dominus offerat eum diis: eum enim juxta verbum Apostoli, servus suo domino stet aut cadat, profectò Sacerdos ab Episcopo, cujus correctioni est subjectus, debet in mansuetudinis spiritu castigari, non autem à populo, cujus est correctioni præpositus, in spiritus superbiæ reprehendi: cum juxta verbum Dominicum pater & mater non debent maledici, sed potiùs honorari, quod de spirituali patre multò fortius debet intelligi, quàm carnali*]

CAP. XIII.

Excommunicati sunt omnes hæretici, quibuscunque nominibus nominentur. h. d. usque §. ad Damnati.

Idem *a in Concilio generali. (an. 1216. Romæ.)*

I. EXcommunicamus itaque & anathematizamus omnem hæresim, extollentem se adversùs hanc sanctam, orthodoxam, & catholicam fidem, quam superiùs exposuimus: condemnantes hæreticos universos, quibuscunque nominibus *b* censeantur, facies quidem diversas habentes, sed caudas ad invicem colligatas, quia de vanitate conveniunt in id ipsum.

Damnati de hæresi, per secularem Judicem puniuntur, & bona Laicorum hæreticorum confiscantur, & Clericorum bona applicantur Ecclesiis, ubi beneficiati erant. h. d. usque ad §. Qui autem. Abbas Siculus.

§. 1. Damnati *c* verò, præsentibus secularibus Potestatibus, aut eorum Ballivis relinquantur animadversione debitâ puniendi, Clericis priùs a suis ordinibus degradatis, ita quòd bona hujusmodi damnatorum, si Laici fuerint, confiscentur: si verò Clerici, applicentur Ecclesiis, à quibus stipendia receperunt. *d*

Si suspectus de hæresi se non purgat, ad arbitrium superioris excommunicatur: & existens per annum in excommunicatione, ut hæreticus damnatur. h. d. usque ad §. Moneantur. Abbas Siculus.

§. 2. Qui autem inventi fuerint solâ suspicione notabiles, nisi juxta considerationem suspicionis, qualitatemque personæ, propriam innocentiam congrua purgatione monstraverint, anathematis gladio feriantur, & usque ad satisfactionem condignam ab omnibus evitentur, ita quòd si per annum in excommunicatione perstiterint, extunc velut hæretici condemnentur.

Potestates seculares perpetuæ, vel temporales jurare tenentur universos hæreticos ab Ecclesia damnatos pro viribus exterminare: & temporalis dominus non purgans terram suam hæreticis, excommunicatur: & si perstiterit in excommunicatione per annum, nunciatur Papæ, qui fideles ejus à juramento absolvet, & ejus terram fidelibus exponet, salvo jure principalis domini, nisi & ipse sit in culpa. h. d. usque ad §. Catholici, Abbas Siculus.

§. 3. Moneantur autem & inducantur, & si necesse fuerit, per cens. Eccles. compellantur seculares *e* Potestates, quibuscunque fungantur officiis, ut sicut reputari cupiunt & haberi fideles, ita pro defensione fidei præstent publicè juramentum, quòd de terris suæ jurisdictioni subjectis universos hæreticos ab Ecclesia denotatos, bonâ fide pro viribus exterminare studebunt, ita quòd amodò quandocunque quis fuerit in Potestatem, sive *f* perpetuam sive temporalem assumptus, hoc teneatur Capitulum juramento firmare. Si verò dominus temporalis requisitus & monitus ab Ecclesia, suam terram purgare neglexerit ab hæretica fœditate, per Metropolitanum & cæteros comprovinciales Episcopos excommunicationis vinculo innodetur: & si satisfacere contempserit, infra annum significetur hoc summo Pontifici, ut extunc ipse vasallos ab ejus fidelitate denunciet absolutos, &

a *Scilicet Innoc. III. in Conc. gener. Later. c. 3. & c. 2. eod. tit. in 4. comp.* b *Quæ sit eorum pœna, vide in L. 1, C. de sum. trinit. & in auth. credentes, & in L. Arriani, C. de hæret.* c *Eymericus in Direct. Inquisitor. 3. p. q. 101. & q. 112.* d *perceperunt.* e *seculi.* f *In Concil. ita: sive spiritualem, sive temporalem, &c. quasi non solum principes seculares, sed etiam Ecclesiastici, quos per potestatem spiritualem possumus intelligere, hoc teneantur præstare juramentum.*

terram exponat Catholicis occupandam, qui eam exterminatis hæreticis absque ulla contradictione possideant, & in fidei puritate conservent, salvo jure domini *a* principalis, dummodò super hoc ipse nullum præstet obstaculum, nec aliquid impedimentum opponat: eâdem nihilominus lege servatâ circa eos, qui non habent dominos principales.

Cruce signati ad exterminationem hæreticorum, gaudent privilegio concesso cruce signatis in subsidium terræ sanctæ. h. d. usque ad §. Credentes. Abbas.

§. 4. Catholici verò, qui crucis assumpto charactere ad hæreticorum exterminium se accinxerint, illâ gaudeant indulgentiâ, illoque sancto privilegio sint muniti, quæ accedentibus in terræ sanctæ subsidium conceduntur.

Ibi ponitur pœna credentium, receptatorum & defendentium hæreticos: primò Laicorum: secundò Clericorum: usque ad §. Quia. Abbas.

§. 5. Credentes *b* præterea, receptatores, defensores, & fautores hæreticorum, excommunicationi decernimus subjacere, firmiter statuentes, ut postquam quis *c* talium fuerit excommunicatione notatus, si satisfacere contempserit intra annum, extunc ipso jure sit factus infamis, nec ad publica officia seu consilia, nec ad eligendos aliquos ad hujusmodi, nec ad testimonium admittatur: sit etiam intestabilis, ut nec testandi liberam habeat facultatem, nec ad hæreditatis successionem accedat. Nullus præterea ipsi super quocunque negotio, sed ipse aliis respondere cogatur. Quòd si fortè Judex extiterit, ejus sententia nullam obtineat firmitatem, nec causæ aliquæ ad ejus audientiam perferantur. Si fuerit Advocatus, nullatenus ejus patrocinium admittatur: si Tabellio, instrumenta *d* confecta per ipsum nullius sint momenti, sed cum auctore *e* damnato damnentur. Et in similibus idem præcipimus observari. Si verò Clericus fuerit, ab omni officio & beneficio deponatur: ut in quo major est culpa, gravior exerceatur vindicta. Si qui autem tales, postquam ab Ecclesia fuerint denotati, evitare contempserint, excommunicationis sententiâ usque ad satisfactionem idoneam percellantur. Sanè Clerici non exhibeant hujusmodi pestilentibus Ecclesiastica sacramenta, nec eos Christianæ præsumant tradere sepulturæ, nec eleemosynas aut oblationes eorum percipiant: alioquin suo priventur officio, ad quod nunquam restituantur absque indulto sedis Apostolicæ speciali: similiter quilibet regulares, quibus etiam hoc infligatur, ut eorum privilegia in illa diœcesi non serventur, in qua tales excessus præsumpserint perpetrare.

Nullus debet sibi officium prædicandi assumere, nisi super hoc sibi à jure vel a sede Apost. vel à diœcesano Episcopo licentia concedatur: alias excommunicatur: & nisi resipuerit, alia pœna imponitur. h. d. usque ad §. Adjicimus. Abbas.

§. 6. Quia *f* verò nonnulli sub specie pietatis, virtutem ejus (juxta quod Apostolus ait) abnegantes, auctoritatem sibi vendicant prædicandi, cùm idem *g* Apostolus dicat: *Quomodo prædicabunt nisi mittantur?* omnes qui prohibiti vel non missi, præter auctoritatem ab Apostol. sede, vel Catholico Episcopo loci susceptam, publicè vel privatim prædicationis officium usurpare præsumpserint, excommunicationis vinculo innodentur: & nisi quàm citiùs *h* resipuerint, aliâ competenti pœnâ plectentur *i*.

a *Dominii.* b *Eymericus in Directorio Inquis. p. 2. q. 50. 51, 52, & 53. Archidiaconus in c. quicunque. de hær. l. 6.* c *quilibet.* d *al. ejus instrumenta confecta, &c.* e *al. actore.* f *Vide Trid. Conc. sess. 5. de reform c. 2. & sess. 24. de reform. cap. 4. adde citatos in c. seq.* g *2. Timoth. 3. Roman. 10.* h *quantotiùs.* i *plectantur.*

Archiepiscopi & Episcopi inferiorum suorum provincias & diœceses suspectas habentes de hæresi, saltem semel in anno per se vel per alios idoneos visitent: qui etiam debent, si hoc expedire videbitur, exigere juramentum ab illis de vicinia ad revelandos hæreticos, & occulta conventicula celebrantes: quos revelatos, relapsos canonicè punient: & renitentes jurare, ut hæretici condemnentur. h. d. usque ad §. Volumus. Abbas.

§. 7. Adjicimus insuper, ut quilibet Archiepiscopus vel Episcopus, per se aut per Archidiaconum suum, aut alias honestas idoneasque personas, bis aut saltem semel in anno, propriam parochiam, in qua fama fuerit hæreticos habitare, circumeat: & ibi tres aut plures boni testimonii viros, vel etiam (si expedire videbitur) totam viciniam jurare compellat, quòd *a* si quos ibidem hæreticos sciverit, vel aliquos occulta conventicula celebrantes, seu à communi conversatione fidelium vitâ & moribus dissidentes, eos Episcopo studeat indicare. Ipse autem Episcopus ad præsentiam suam convocet accusatos, qui nisi se ab objecto reatu purgaverint, vel si post purgationem exhibitam in pristinam fuerint relapsi perfidiam, canonicè puniantur. Si qui verò ex eis juramenti religionem obstinatione damnabili respuentes, jurare fortè noluerint, ex hoc ipso tanquam hæretici reputentur.

Episcopus negligens in hæresi persequenda, à dignitate Episcopali est removendus, & alius idoneus est surrogandus. h. d. usque ad finem. Abbas Siculus.

§. 8. Volumus *b* igitur & mandamus, & in virtute obedientiæ districtè præcipimus, ut ad hæc efficaciter exequenda Episcopi per diœceses suas diligenter invigilent, si canonicam velint *c* effugere ultionem. Si quis enim Episcopus super expurgando de sua diœcesi hæreticæ pravitatis fermento negligens fuerit vel remissus, cùm id certis indiciis apparuerit, ab Episcopali officio deponatur, & in locum ipsius alter substituatur idoneus, qui velit & possit hæreticam confundere pravitatem.

CAP. XIV.

Laici cujuscunq; professionis sint, prædicare non debent.

Gregorius IX. *Archiepiscopo Mediolanen.*

(an. 1235.)

SIcut in uno *d* corpore: [*& infrà.*] Cùm igitur nonnulli Laici prædicare præsumant, & verendum nimis existat, ne vitia sub specie virtutum occultè subintrent: nos attendentes, quòd Doctorum ordo est in Ecclesia Dei quasi præcipuus: mandamus, quatenus, cùm alios Dominus Apostolos dederit, alios Prophetas, alios verò Doctores, interdicas Laicis universis, cujuscunque ordinis censeantur, usurpare officium prædicandi.

CAP. XV.

Hoc cap. usque ad §. Si qui autem habetur in c. excommunicamus, supr. eod. tit. in princ. unde summa & declara prout ibi fuit dictum.

Idem.

II. EXcommunicamus *e* & anathematizamus universos hæreticos, Catharos, Patarenos, pauperes de Lugduno, Passaginos, Tossepinos, Arnaldistas, Speronistas, & alios quibuscunque nominibus censeantur: facies quidem habentes diversas, sed caudas adinvicem colligatas, quia de vanitate conveniunt in idipsum. Damnati verò per Ecclesiam, seculari judicio relinquantur, animadversione debitâ puniendi: Clericis priùs à suis ordinibus degradatis.

Si in hæresi deprehensi, nolunt redire ad fidem, detrudendi sunt in perpetuo carcere ad pœnitentiam peragendam: & credentes erroribus hæreticorum, hæretici sunt. h. d.

a *In Concil. & in vetustiorib. Gregorii codic. quòd si quos ibidem hæreticos.* b *Vide Conrad. Brunum, l. 6. de hær. c. 2.* c *volunt, al. voluerint.* d *Vide Simancam cath. Inst. tit. de prædicatorib. adde quæ dixi l. 2. comm. in Direct. schol. 8.* e *Vide Petrum Godefr. in auth. Gazaros. C. de hæret.*

Si

§. 1. Si qui autem de prædictis, postquam fuerint deprehensi, redire noluerint ad agendam condignam pœnitentiam, in perpetuo carcere detrudantur: credentes autem eorum erroribus, hæreticos similiter judicamus.

CAP. XVI.

Liberantur ab omni obligatione, qui hæreticis tenebantur adstricti.

Idem. (*an.* 1235. *Romæ.*)

ABsolutos *a* se noverint à debito fidelitatis hominii & totius obsequii, quicunque lapsis manifestè in hæresim aliquo pacto, quâcunque firmitate vallato, tenebantur adstricti.

TITULUS VIII.

DE SCHISMATICIS [ET *b* ORDINATIS AB EIS.]

CAP. I.

Irritæ sunt ordinationes, beneficiorum collationes, & Ecclesiasticarum rerum alienationes per Schismaticos factæ, & à dignitate & ordine suspenduntur, qui schisma tenere jurant.

Ex Concilio Lateranensi. (*an.* 1102.)

QUod à prædecessore *c* nostro: [*& infrà.α*] Ordinationes ab Octaviano & Guidone hæresiarchis factas, & ab ordinatis ab eis, irritas esse censemus: adjicientes, ut qui dignitates Ecclesiasticas seu beneficia per dictos Schismaticos acceperint, careant impetratis. Alienationes quoque quæ per eosdem Schismaticos, seu per Laicos factæ sunt de rebus Ecclesiasticis, omni careant firmitate, & ad Ecclesias sine omni onere revertantur. Si quis autem contraire præsumpserit, excommunicationi se noverit subjacere. Illos verò qui spontè juramentum de tenendo schismate præstiterint, à sacris ordinibus & dignitatibus decernimus manere suspensos.

[*α Fel. mem. pp. Innocentio est, innovantes.*]

CAP. II.

Ordinatus a Schismatico, ab officio est repellendus, nisi probet secum dispensatum per habentem potestatem.

Innocentius III. *Bisuntin. Archiepiscopo.* (*an.* 1213.)

FRaternitati *d* tuæ: [*& infrà.*] Priorem, quem à Schismatico asseris ordinatum, ab officio poteris repellere incunctanter, nisi legitimè probaverit secum fuisse misericorditer dispensatum, & ab ea persona, quæ super hoc potestatem habuerit dispensandi.

TITULUS IX.

DE APOSTATIS, ET REITERANTIBUS BAPTISMA.

CAP. I.

Clericus, qui dimisso habitu & tonsurâ immiscet se enormitatibus, perdit privilegium canonis, si quis suadente: unde eum deprehendentes non incidunt in canonem, scil. excommunicationem.

Alexander III. (*an.* 1180.)

PRæthereà *e* Clerici, qui relicto ordine Clericali & habitu suo, in apostasia tanquam Laici conversantur, si in criminibus comprehensi teneantur, per cens. Eccles. non præcipimus liberari.

CAP. II.

Si crimen Acolythi, qui rebaptizanti præbuit ministerium, est occultum, promoveri potest: si publicum, non, nisi cum eo religionem intrante dispensetur.

Idem *Abbati S. Genovefæ.* (*an.* 1180. *Romæ.*)

EX literarum *a* tuarum tenore perpendimus, quòd quidam ægritudine longâ confectus, insano sortilegarum mulierum credens consilio, ut sanaretur, per iterationem fecit injuriam b ptismatis sacramento: [*& infrà. α*] Quia ergo tua nos duxit prudent. consulendos, qualiter puniri debeat Acolythus, quem minor ætas & intentio fraternæ salutis excusare videtur *b*: Discret. tuæ præsentibus literis respond. quòd ad superiores ordines promoveri, (si publicum est, quod proponitur) non valebit, nisi ad religionem transire voluerit, ut favore religionis ipsius circa eum valeat dispensari. Si verò occultum est, promoveri poterit, & excessum suum dignis pœnitentiæ fructibus expiare.

[*α Astitit huic autem sacrilegio adolescens quidam bonæ ut videtur indolis, Acolythus, frater carnalis illius in quo baptismus asseritur iteratus, qui ministerium in respondendo exhibuit Presbytero baptizanti, & cooperator extitit rei nefandæ.*]

CAP. III.

Infamatus de apostasia, compellitur se purgare.

Innocentius III. (*an.* 1210.)

TUæ *c* Fraternitati: [*& infrà.*] Super secundo articulo inquisitioni tuæ duximus respondendum, quod Clerici, qui sunt de apostasiæ crimine infamati, qui videlicet abjecerunt habitum Clericalem, non sunt in seculari habitu tolerandi, sed per districtionem Ecclesiasticam coërcendi, donec deficiente probatione ad infamiam abolendam purgationem canonicam curaverint exhibere.

CAP. IV.

Baptizati, alterius sectæ vel fidei ritus dimittere compelluntur.

Idem d *in Concilio generali.* (*an.* 1216.)

QUidam (sicut accepimus) qui ad sacri undam baptismatis voluntarii *e* accesserunt, veterem hominem omnino non exuunt, ut novo perfectiùs induantur: cùm prioris ritus reliquias retinentes, Christianæ religionis decorem tali commixtione confundant. Cùm autem maledictus sit homo, qui terram *f* duabus viis ingreditur, & indui veste non debeat lino *g* lanâque contextâ: Statuimus ut per Prælatos Ecclesiarum talis observantia veteris ritûs omnimodè compescatur, ut quos Christianæ religioni liberæ voluntatis arbitrium obtulit, salutiferæ coactionis necessitas in ejus observatione conservet: cùm minus malum existat viam Domini *h* non agnoscere, quàm post agnitam retroire.

CAP. V.

Apostatæ incarcerari & affligi possunt, ut habitum reassumant.

Honorius III. *Archiepiscopo Turonen.* (*an.* 1224.)

A Nobis *i* expetiit tua Fratern. edoceri, quid de Apostatis sit agendum, cum *k* in custodia detinentur, qui minis vel blanditiis nullatenus possunt induci, ut abjectum habitum reassumant.

Ad quod tibi breviter respond. quod tales (si volueris poteris *l* sub gravi custodia carcerare, ita quòd solummodo vita sibi misera reservetur, donec à suæ præsumptionis nequitia resipiscant.

CAP. VI.

Monachus in apostasia ordinatus, non potest sine dispensatione Papæ in suscepto ordine ministrare.

Idem *Archiepiscopo Lugdun.* m (*an.* 1224.)

---

a *Vid. B. Thom.* 2. 2. *q.* 12. *art.* 2. *& Alphonsum Castr. l.* 2. *de just. hær. pun. c.* 7. *& Simancam Cath. Inst. tit.* 46. *de pœnis.* b *Hæc verba*, & ordinatis ab eis, *desunt in omnib. manuscr.* c *C.* 2. *eod. tit. in* 1. *comp.* d *C. un. eod. tit in* 3. *comp. vid. Bernard. Diaz. in pract. crim. can. c.* 4. *& seq.* e *C.* 2. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Later. p.* 26. *c.* 16.

a *Cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. part.* 26. *c.* 2. b *videntur.* c *C. un. eod. tit. in* 3. *comp.* d *Idem scilicet Innocent. III. in Concil. gen. c.* 70. e *voluntariè.* f *Eccles. c.* 3. g *Exod. c.* 22. h 2. *Petr.* 2. i *vide Host. in summa tit. de apostatis. §. qualiter puniantur, & Bernard. Diaz. in pract. crim. can.* 104. k *qui.* l *potes.* m *al. Lunden.*

Consultationi *a* tuæ breviter respondemus, quòd Monachus aliquem sacrum ordinem in apostasia recipiens, quantumlibet suo fuerit reconciliatus Abbati, & receperit pœnitentiam, absque dispensatione Rom. Pontificis ministrare non poterit in ordine sic suscepto.

TITULUS X.

DE HIS, QUI FILIOS OCCIDERUNT.

CAPUT I.

Mulier occidens sponte filium, debet perpetuò in monasterio pœnitere, si tamen timetur de innocentia, datur, vel saltem non denegatur sibi licentia nubendi.

Alexander III. *Tornacen. Episcopo. (an.* 1180.)

VEniens *b* ad nos M mulier lachrymabili nobis confessione monstravit, quòd cùm de quodam filium genuisset, & ille sibi sæpè turgido vultu improperâsset, quòd filius ejus non esset, ipsa iracundiæ calore ducta, eundem filium interfecit: [*& infrà. α*] Mandamus, quatenus eam labores inducere, ut ad aliquod monasterium transeat, in quo peccata sua perpetuâ pœnitentiâ deploret. Si autem (repugnante carnis fragilitate) ad hoc induci noluerit, ei licentiam in Domino nubendi tribuas: quia tutius nobis videtur, ut in Domino nubat uni soli, quàm inhonestè multos admittat.

[*α Quo comperto Comes Flandrensis, eam totam terram usq; ad septennium abjurare coegit, nisi de nostra licentia remaneret. Cumq; se nostro aspectui præsentâsset, & quòd cùm crucem accepisset Hierosolymam profectura nobis assertione suâ proposuit, & nos eam, quia in partibus illis præsentia sua non posset esse utilis, sed damnosa, à Hierosolymitano itinere revocantes, ipsam f. t. duximus remittendam: præsentium tibi auct.*]

CAP. II.

Mulier occidens filium, propter hoc à viro separari non debet, sed alia pœnitentia sibi imponitur.

Lucius III. *Parisien. Episcopo.* (*an.* 1181.)

INtelleximus *c*, quòd M. mulier filiam parvam furore accensa diabolico jugulavit: propter quod Dominus terræ maritum ejus & ipsam compulit abjurare. Quia verò illam alios habere filios intimâsti: mandamus, quatenus ita super hoc provideas, quòd sui sceleris pœnam luat, & saluti ejus ac filiorum per tuam providentiam consulatur: & non obstante juramento, quod à viro dictus dominus proponitur extorsisse, eam (sicut expedire videris) eidem viro restituas, ita quòd filios suos liberè possit & pacificè gubernare.

CAP. III.

Se summat, ponens pœnitentiam parentum, circa quos pueri reperiuntur oppressi.

Idem.

DE infantibus *d* autem, qui mortui reperiuntur cum patre & matre, & non apparet, utrùm à patre, vel à matre oppressi sint ipsi, vel suffocati, vel propriâ morte defuncti, non debent inde securi esse parentes, nec [etiam] sine pœna: sed tamen consideratio debet esse pietatis, ubi non voluntas, sed eventus, mortis causa fuerit: si autem eos *e* non latet, ipsos interfectores esse, scire debent se graviter deliquisse. Quidam autem pœnitentiam trium annorum judicant esse debere, quorum unum peragant in pane & aqua.

---

a *Vide præ aliis Henricum Boich. & Hostien. præcedenti c. citatum.* b *C. 1. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 50. c. 12. vide Host. hic in summa.* c *C. 2. eod. tit. in 1. comp. & post Concil. Later. p. 50. c. 25.* d *C. un. eod. tit. in 2. compil.* e *Vox, eos, deest in quibusdam exemplaribus.*

TITULUS XI.

DE INFANTIBUS *a*, ET LANGUIDIS EXPOSITIS.

CAP. UN.

Infans expositus à patre vel alio eo consentiente, vel ratum habente, hoc ipso à patria potestate liberatur. Idem in servo & liberto, qui ob prædictam causam liberantur à dominica potestate. Et idem juris est in prædictis languidis cujuscunque ætatis sic expositis, vel si eis alimenta denegantur: hi tamen qui prædictis alimenta præstiterint, nullum jus in eis acquirunt.

Gregorius IX. (*an.* 1136.)

SI à patre, sive ab alio, sciente ipso, aut ratum habente (relegato pietatis officio) infans expositus extitit: hoc ipso a potestate fuit patria liberatus. Nam *b* & hoc casu in ingenuitatem libertus, & servus in libertatem eripitur, quòd & de prædictis cujuscunque ætatis languidis, si expositi fuerint, vel si alicui eorum alimenta impiè denegari contigerit, est dicendum. Sanè qui hos suscipiunt, non possunt propter hoc in eorum personis jus aliquod vendicare.

TITULUS XII.

DE HOMICIDIO *c* VOLUNTARIO VEL CASUALI.

CAP. I. *c.*

Homicida incorrigibilis debet deponi, & tradi curiæ seculari, ut moriatur.

In Exodo. *d*

SI quis per industriam *e* occiderit proximum suum, & per insidias, ab altari meo evelles eum, ut moriatur.

CAP. II.

Ponit pœnitentiam occidentis latronem, cùm se poterat aliter liberare: si verò aliter liberare se non poterat, non tenetur agere pœnitentiam, nisi ad cautelam.

Ex Pœnitentiali Romano.

INterfecisti furem aut latronem, ubi comprehendi poterat absque occisione: quia ad imaginem Dei creatus est, 40. dies non intres Ecclesiam, & laneâ veste indutus, ab escis & potibus qui interdicti sunt, ea thoro, gladio & equitatu, per illos supradictos dies abstineas. In tertia autem & quinta feria & Sabbatho, aliquo genere leguminum, vel oleribus, pomis, & parvis pisciculis, cum mediocri cervisia utere temperatè. Si autem sine odii meditatione, te tuaque liberando, hujusmodi diaboli membra interfecisti (secundùm indulgentiam dico, propter imaginem Dei) si aliquid jejunare volueris, bonum est tibi: & eleemosynam fac largiter. Si Presbyter eadem *f* fecerit, non deponatur: tamen quamdiu vivit *g*, pœnitentiam agat.

CAP. III.

Non occiditur fur diurnus sine culpa, sed nocturnus sic.

Augustinus *super Exodo.*

SI perfodiens *h* inventus fuerit fur, & percussus mortuus fuerit, non est illi homicidium imputandum. Si autem oriatur Sol super eum, reus erit. Intelligitur ergò non pertinere ad eum homicidium, si fur nocturnus occidatur: Si autem diurnus fuerit, ad homicidium pertinere. Hoc est enim quod ait: si oriatur Sol super eum, &c. quia poterat discernere, quòd ad furandum, non ad occidendum venisset: & ideò non debet occidi.

---

a *In Cod. Barb. de infantibus languidis, vel expositis.* b *In Cod. Barb. Nam etiam in hoc casu, &c.* c *Vide Conc. Trid. sess. 14. de reforum. c. 7.* d *Exod. 21.* e *c. 1. eod. tit. in 1. comp. præter Ant. Butr. & alios, vide Guid. Pap. decis. 121. incipit in Camera.* f *vide Bernard. Diaz. in pract. crim. can. c. 88.* g *vivat.* h *Cap. 5. eod. tit. in 1. comp.*

Hoc

Hoc etiam in antiquis legibus secularibus (quibus ista est antiquior) invenitur, impunè scilicet occidi nocturnum furem quoquo modo: diurnum autem, si se telo defenderit: jam enim plùs est quàm fur.

CAP. IV.

Sub generali pollicitatione, seu promissione, etiam juratâ, non venit illicitum.

Hieronymus. *a*

CUm juramento *b* pollicitus est Herodes saltatrici dare quodcunque postulâsset ab eo: si ob jusjurandum fecisse se dicat, si patris matrisve interitum postulâsset, facturus esset, an non? quod ergo in suis repudiaturus fuit, contemnere debuit in Propheta.

CAP. V.

Homicida est, qui facit vel dat sortilegia, vel venena sterilitatis.

Ex Concilio Guarmacien. *c*

SI aliquis causâ explendæ libidinis, vel odii meditatione, homini aut mulieri aliquid fuerit, vel ad potandum dederit, ut non possit generare, aut concipere, vel nasci soboles, ut homicida teneatur. *d*

CAP. VI.

In pœnitentia imponenda Judex debet attendere circumstantias, ex quibus augetur vel minuitur delictum. hoc dicit usque ad §. Illi autem.

Alexander III. *Exonien.* e *Episcopo.*

(*an.* 1180.)

SIcut *f* dignum: [*& infrà.* α] Sanè cùm vir discretus existas, pleniùs nosti, quòd in excessibus singulorum, non solùm quantitas & qualitas delicti, sed ætas, scientia, sexus, atque conditio delinquentis sunt attendenda: & non solùm secundùm prædicta, sed secundùm locum & tempus, quo delictum committitur, unicuique pœnitentia debet indici: cùm idem excessus magis sit in uno, quàm in alio puniendus.

[*α Est & omni rationi consentaneum, solvere graves & difficiles quæstiones, ad examen Apostolicæ sedis deferri: ita etiam ex ministerio nobis solicitudinis imminet easdem quæstiones ut nobis Deus dederit solvere, & singulis à nobis consilium postulantibus respondere: ut providentiâ Rom. Ecclesiæ, quæ ubique terrarum Domino disponente obtinet principatum, quæstiones solvantur, & removeatur ambiguitas de cordibus singulorum. Licèt autem super quæstionibus, quas nobis tua discretio solvendas direxit, te non dubitemus providum, & circumspectum existere: cogimur tamen ex susceptæ servitutis ministerio juxta discretionem, & providentiam nostram tibi exinde respondere.*]

Socians homicidam animo occidendi, licet non apponat manum, si tamen ex sua causa mors secuta est, tenetur ferè pari pœnâ cum homicida. Hoc dicit §. Illi etiam. Abbas Sic.

§. 1. Illi autem *g*, qui animo occidendi, feriendi, aut capiendi illum sanctum & reverendum virum quondam Cantuar. Archiep. citra manuum injectionem se fatentur venisse, si de illa captione mors ejus secuta fuisset, pari pœnitentiâ, vel ferè pari existerent puniendi.

Qui sociat homicidam tantùm animo prohibendi ne impediatur, tenetur paulò minori pœnâ. h. d. usque ad §. Qui verò.

§. 2. Illi etiam, qui non ut ferirent, sed ut percussoribus opem ferrent, si fortè per aliorum violentiam impedirentur, paulò minori debent pœnâ mulctari: quia cùm scriptum sit: *Qui potuit hominem liberare à morte, & non liberavit, eum occidit:* constat ab homicidii reatu immunes non esse, qui occisoribus opem contra alios præstare ve-nerunt: nec caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori *a* desinit obviare.

Incitans alium ad homicidium, mitiùs punitur quàm homicida: secùs autem, si incitavit ad certum homicidium: nam eo secuto, tenetur ut homicida. h. d. usque ad §. Hi quoque.

§. 3. Qui verò se asserunt animum Regis inflammâsse ad odium, unde homicidium fuit secutum; durè & asperè, sed non ita severè sunt puniendi, nisi fortè Regem ipsum ad illud homicidium suis suggestionibus provocâssent.

Custodientes sarcinas occidentium, scientes eos esse sicarios, non sunt immunes à pœna homicidii. hoc dicit usque ad §. Eos insuper. Abbas.

§. 4. Hi quoque non sunt *b* à culpa liberi, nec à pœna debent esse immunes, qui licet fuerint illius machinationis ignari, tamen eis, quos sicarios esse sciebant, in sarcinis custodiendis ministerium præbuerunt.

Occupans bona occisi, non per hoc tenetur de homicidio: & non sufficit occupanti, quòd eroget illa pauperibus, cum poterit restituere eis, quorum constat fuisse. hoc dicit usque ad §. Illis prætereà. Abbas.

§. 5. Eos insuper, qui dicuntur illius sancti viri & suorum post mortem ejus spolia occupâsse, si nihil aliud in tanto facinore commiserunt, à pœnis mortis ejus arbitramur esse immunes: sed quæ occupârant, eis, quorum fuerunt, tenentur in integrum restituere, si habent in facultatibus unde possint ea reddere: & ipsis ex hoc moderata est pœnitentia injungenda: quia licèt quædam ex his quæ occupaverunt, fateantur se pauperibus erogâsse, non tamen aliena, cùm ipsa potuissent eis, quorum fuerint *c*, restituere, debuerunt pauperibus erogare.

Participantes interfectoribus in excommunicatione, diversimodè puniuntur, juxta modum participationis. hoc dicit usque ad §. Clericos. Abbas.

§. 6. Illis prætereà, qui solâ excommunicatorum participatione se reos esse cognoscunt, consideratâ temporis morâ, quo in eadem nequitia perdurârunt, & inquisito, si eis timore vel affectione communicaverint scienter vel ignoranter, est pœnitentia indicenda.

In isto §. usque ad fin. ponitur pœnitentia Clericorum præstantium prædictæ morti auxilium, consilium vel favorem. hoc dicit. Abbas Siculus.

§. 7. Clericos autem *d*, quos constat armatos interfuisse tanto facinori, & illos qui consilium dederunt, ut sanctus *e* vir caperetur, perpetuò non solùm ab altaris ministerio deponendos censemus, sed etiam quòd in Ecclesiis nullo unquam tempore lectiones legant, vel responsoria in choro separatim cantent: sed in Psalmis apud Deum de commisso satagant veniam impetrare: insuper in districto claustro Monachorum vel Canonicorum regularium (si fieri potest) sunt recludendi, ita quòd usque ad septennium vel quinquennium debeant ab Ecclesiarum introitu coërceri.

CAP. VII.

Homicidium casuale imputatur ei, qui dabat operam rei licitæ, si non adhibuit diligentiam, quam debuit.

Idem (*an.* 1180.)

PResbyterum *f*, qui quendam puerum intuitu disciplinæ percussit in capite, cùm post paucos dies expirâsset, tam ab omni altaris ministerio debes perpetuò removere, quàm ab officio Sacerdotali deponere, si ex ipsa percussione interiit, vel aliam infirmitatem incurrerit, de qua noscitur expirâsse.

---

a *Super Matthæum, c.* 14. *refert Burch. l.* 11. *decret. cap.* 16. *Ivo p.* 12. *c.* 73. b *C.* 6. *eod. tit. in* 1. *comp.* c *Guarnacien sed Burch. l.* 17. *decr. c.* 57. *tribuit Conc. Worm c.* 3?. *habetur cap.* 13. *eod. tit. in* 1. *comp.* d *tenetur.* e *Exonen.* f *Cap.* 7. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Later. sub Alex. III. p.* 35. *cap.* 1. g *Ut sequentia apertiùs intelligantur, observandum est Thomam Cantuarien. Archiepisc. circa annum* 1171. *sub Alexand. III. crudeliter occisum.*

a *Hic in plerisque Cod. adest dictio,* non: *quam abesse oportere & sententia hujus loci, & vetera indicant exemplaria.* b *fuerunt.* c *fuerunt.* d *Vid. Bernard. Diaz. in pract. crimin. can. cap.* 88. e *dictus.* f *Cap.* 8. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Concil. Later. part.* 26. *c.* 7.

CAP. VIII.

Homicidium casuale imputatur ei, qui dabat operam rei illicitæ, vel etiam licitæ, secundùm alium intellectum, si non adhibuit omnem diligentiam, quam debuit.

Idem *Cusentinen. Archiepiscopo.* (*an.* 1180.)

Continebatur *a* in literis tuis, quòd cùm Diaconus præsentium lator, & quidam alii Clerici à vineis Ecclesiæ opere consummato redirent, levandi laboris gratiâ, quendam ludum imitati viatorum, baculos suos studebant jacere in directum, & alter alterius fustem ferire: cujus ludi solet esse conditio, ut qui alterius baculum percuteret, quasi victor pro equo alio uteretur: sed præfati Clerici equitandi licentiâ non utentes, solâ erant jactione *b* contenti. Quidam autem Laicus, cùm baculum ejusdem Diaconi percussisset, incautus in eum equitaturus insiliit: & sic à falce illius Diaconi, quâ erat accinctus, mortale vulnus accepit, de quo post dies octo expiravit. Ideoque mandamus, quatenus eundem Diaconum *b* sine licentia Romani Pontificis ad superiorem gradum non ascendere, vel in Diaconatûs officio nullo unquam tempore ministrare permittas, sed eum dispensativè ministrare in Subdiaconatûs officio patiaris.

CAP. IX.

Homicidium casuale non imputatur ei, qui non fuit in culpa.

Idem *Exonien. Episcopo.* (*an.* 1180.)

Lator *d* præsentium P. Clericus nobis proposuit, quòd cùm quâdam die casu cum quodam Clerico luderet, contigit, quòd ille projecit istum ad terram: cujus cultellus, quem ad latus suum habebat, in alterum incidit, & fortuito casu occubuit vulneratus. Ideoque mandamus, quatenus si ita res se habuit, & alia justa causa non impedit, prædictum P. liberè permittas ad sacros ordines promoveri.

CAP. X.

Is, ex cujus opera illicita sequitur homicidium, irregularis efficitur.

Idem *Abbati S. Benedicti de Vebia.* e (*an.* 1180.)

Suscepimus *f* literas tuas per quas cognovimus, quòd cùm lator præsentium in custodia cujusdam domûs cum altero fratre maneret, ingredientes de nocte quidam latrones ad eos, turpiter ipsos in personis affligere, & denudare vestimentis propriis præsumpserunt: in quos isti resumptis viribus insurgentes, ligaverunt illos, & detinere usque ad notitiam capituli voluerunt. Cùm autem iste rem ad tuam audientiam perlaturus, ligatos eos in fratris sui custodia dimisisset, & fures se solvere niterentur, frater illos (ne ipse ab eis interimeretur) occidit. Verùm *g* quoniam expediebat potiùs post tunicam relinquere pallium, & rerum sustinere jacturam, quàm pro conservandis vilibus rebus & transitoriis tam acriter in alios exardescere, abstineat iste humiliter ab altaris ministerio, & uterque peccatum suum ad arbitrium tuum studeat expiare: constat enim eos contra mansuetudinem Ecclesiasticam ex utriusque ope interemptos.

CAP. XI.

Dans causam homicidio, irregularis est.

Idem *Lucen. Episcopo.* (*an.* 1180.)

De cætero *h* noveris, quòd Diaconus, qui homicidio causam dedisse videtur, non videtur ad Sacerdotium promovendus.

a *Cap. 9. eod. tit. in 1. compil. & post Conc. Later. sub Alexand. III. p. 26. c. 12.* b *jactatione.* c *Diaconem, in antiq.* d *cap. 10. eod. tit. in 1. compil.* e *Vabeia. al. Nebeia.* f *Capit. 11. eod. tit. in 1. comp. & post Concil. Later. p. 50. cap. 27.* g *Ex hoc §. colligitur apertè, non licere Clericis occidere latrones pro rebus conservandis. vide Jas. in l. ut vim, ff. de just. & jur.* h *Cap. 12. eod. tit. in 1. compilat.*

CAP. XII.

Homicidium casuale imputatur ei, qui dedit operam rei licitæ, si non adhibuit diligentiam, quam debuit.

Clemens III. (*an.* 1190.)

Ad audientiam *a* Apostolatûs nostri pervenit, quòd cùm quidam Presbyter volens corrigere quendam de familia sua, cingulo, quo cingi solebat, ipsum verberare tentaret: contigit, quòd cultellus de vagina, quæ cingulo adhærebat, elapsus, eum in dorso aliquantulùm vulneravit: postmodùm verò cùm ille vulneratus aliquamdiu vixisset, & convaluisset à vulnere, aliâ *b* graviori (ut dicitur) infirmitate percussus, viam est universæ carnis ingressus. Quia verò utrùm occasione vulneris decessisset, dubium habetur: tuæ discretioni duximus respondendum, quòd cùm in dubiis semitam debeamus eligere tutiorem; te convenit injungere Presbytero memorato, ut in sacris ordinibus non ministret, & eidem injunctâ pœnitentiâ congruenti, sibi poteris concedere, ut minoribus ordinibus sit contentus. Si verò ille ex alia infirmitate obierit, poterit (sicut erat solitus) divina officia ministrare.

CAP. XIII.

Homicidium casuale, non imputatur ei, qui dedit operam rei licitæ, nec fuit in culpa.

Innocentius III. *Episcopo* c *Lingon.*

(*an.* 1213.)

Dilectus filius A. *d* Capellanus proposuit, quòd cùm quâdam corporis molestiâ gravaretur, ut comedendi appetitum aliquantulum excitaret, equum, quem nutriebat, ascendit: qui cùm benè non pareret habenis, sed præter sessoris arbitrium saltibus lasciviret, ipse (ut ejus refrenaret impetum) freno vim intulit, equumque calcaribus stimulavit: cumque fracto freno equus proprio arbitrio relictus curreret festinanter, quædam mulier veniens ex obliquo infantulum bajulans obviavit: in quam equus irruens (procul abjecto sessore) puerum prædictum oppressit. Ideoque mandamus, quatenus si est ita, cùm idem Capellanus nec voluntate, nec actu homicidium perpetravit, nec dedit operam illicitæ rei, non impedias, quò minùs divina possit officia celebrare.

CAP. XIV.

Summatur ut supr. cap. prox.

Idem *Meten.* e *Episcopo* (*an.* 1213.)

I. Ex literis *f* tuæ Fraternitatis accepimus, quòd cùm H. Presbyter fœnum vellet de curru deponere, perticam superiùs alligatam projecit in terram: & cum fœno insisteret deponendo, quidam puerum quendam juxta currum reperit semivivum, in quo præter modicum livoris in fronte nihil inveniri potuit læsionis. Nos autem ab eodem quæsivimus Sacerdote, si priusquam jaceret perticam, circumspexisset solicitè, an aliquis esset circa currum: qui quòd diligenter circumspexit *g*, asseruit: sed, quòd vidisset aliquem, denegavit. Ad te igitur remittentes eundem, mandamus, quatenus si res ita se habet, nisi circa eundem grave scandalum sit exortum, vel tantâ laboret infamiâ, quòd deficiente accusatore oporteat eidem canonicam purgationem indici, ipsum liberè permittas exequi officium Sacerdotis.

CAP. XV.

Summatur etiam ut sup. eod. cap. dilectus.

Idem *Bisuntinen. Archiepiscopo.* (*an.* 1213.)

II. Ex literis *h* tuæ Fraternitatis accepimus, quòd quidam Monachus ad deponendam de campanili campanam subserviens, quia quoddam lignum corruit ipso movente, quendam puerum oppressit & occidit.

a *Cap. 1. eod. tit. in 1. comp.* b *Dictio, aliâ, deest in antiquioribus exemplaribus, & in vet. comp.* c *Lugonens. al. Lugdunen.* d *c. 1. eod. tit. in 3. comp.* e *Meten. al. Aneten.* f *Cap. 2. eod. tit. in 3. compilat.* g *circumspexisset.* h *Cap. 3. eod. tit. in 3. compil.*

Quo-

Quocirca mandamus, quatenus si Monachus ipse rem necessariam agebat & utilem, & in loco, per quem aliquem transire non crederet, vel ibidem existere, vel etiam illuc de consuetudine venire, quando lignum movisse dignoscitur, satis poterit, præsertim in monasterio, ad altiores ordines promoveri.

CAP. XVI.

Summatur ut sup. eod. cap. dilectus.

Idem *Episcopo Paduano.* (*an.* 1213.)

I. Significâsti nobis *a*, quòd cùm F. Clericus equitaret, equus cui insidebat, tam se, quam ipsum projecit in aquam: unde Clericus ipsum graviter calcaribus stimulavit: equus verò cùm existeret buccâ durus, præter voluntatem sessoris raptus in cursum, quandam *b* mulierem, quam obviam habuit, ex improviso pedibus interfecit. Cumque nos ab eodem Clerico fecissemus inquiri, utrùm equi vitium priùs scivisset, illud asseruit se ignorâsse. Ideoque mandamus, quatenus si ita est, ad cautelam injungas eidem pœnitentiam competentem: quâ peractâ non impedias, quò minùs in susceptis ministret ordinibus, & ad majores valeat promoveri.

CAP. XVII.

Non censetur homicida is, quo prohibente, & causam non dante, à consanguineis homicidium committitur.

Idem.

PEtrus Diaconus *c* & Monachus sancti Joannis de Puna, suâ nobis insinuatione monstravit, quòd cùm ipsum quondam in seculari habitu in Ecclesia de Rigelo *d* beneficium obtinentem, Abbas illius Ecclesiæ eodem beneficio spoliâsset: cognati & amici ejus irati plurimùm & commoti, nocte quâdam in domo Diaconi convenerunt, & cœnâ factâ dicebant, quòd vindictam volebant sumere de Abbate: inhibiti autem expressè ab eodem Diacono, ne Abbatem occiderent, aut aliquid sibi facerent, unde ordinis sui discrimen incurrerent, & animæ detrimentum: nihilominùs irruerunt in eum, & plagis impositis abierunt semivivo relicto: qui post dies aliquot *e* expiravit [*& infrà.* α] Quocirca mandamus, quatenus si præmissa noveris veritate subnixa, sæpedicto Diacono, non solùm in Diaconatûs officio ministrare, sed etiam ad ordinem Presbyteratûs ascendere (si aliud canonicum non obstiterit) liberam concedas auctoritate Apostolicâ facultatem, præsertim si super hoc non fuerit respersus infamiâ: cùm ei non debeat imputari, quod contra prohibitionem ejus expressam, eo causam vel occasionem non dante, ausu sacrilego fuit ab ipsius consanguineis attentatum.

[α *Ab illo autem tempore usque hodie prædictus Diaconus, de hoc quod contigerat, tristu effectus, ab administratione cessavit & nondum expleto biennio, habitum induit Monachalem. Vnde à nobis suppliciter petit edoceri, utrùm posset in officio Diaconi ministrare, & si hoc ei liceat, an posset promoveri ad majorem ordinem: licèt autem præmissis veritas suffragatur, præfatus Diaconus super Abbatis intuitu, non videretur esse culpabilis, quia tamen bonarum mentium est, ibi culpas agnoscere, ubi culpa non est, ab administratione officii propriâ voluntate se suspendit, vel habitum induit regularem, sibi non ad peccatum adscribimus, sed ad meritum reputamus.*]

CAP. XVIII.

Irregularis censetur, qui alium lethaliter percussit, licèt ab aliis fuerit extinctus: idem si apparet, an lethaliter, si etiam percussus ab aliis obiit, & non apparet ex cujus vulnere decesserit: idem est, si percusserit non lethaliter, si animum occidendi habuit, & ex aliorum vulneribus percussus expiravit. h. d. notabiliter. Abbas.

Idem *Abbati S. Trinitatis de Merdemberg.* *f* (*an.* 1214.)

II. Significâsti *a* nobis, quòd cùm quidam maleficus ingressus Ecclesiam, Eucharistiam cum altarium ornamentis & libris Ecclesiasticis extra Ecclesiam asportâsset: L. Presbyter Ecclesiæ Canonicus regularis præfatum iniquitatis filium fossorio arrepto percussit: sed si ad mortem fuit ictus hujusmodi, tu & ipse penitùs ignoratis: quem parochiani Ecclesiæ videntes ornamenta Ecclesiæ asportantem, arreptis gladiis & fustibus in eodem loco protinùs occiderunt: [*& infrà.* α] Nos in præmisso casu credimus distinguendum, utrùm constare possit, quòd præfatus Sacerdos non inflixit *b* percussionem lethalem, de qua, si aliorum non fuissent vulnera subsecuta, percussus minime interiisset, & percussor voluntatem non habuerit occidendi, neque ipsius studio, consilio vel mandatu processerint alii contra illum. Et quidem si hoc ita se habet (quod forsan ex eo posset ostendi, si certa apparuisset percussio, ab eodem inflicta tam modica & tam levis, in ea parte corporis, in qua quis de levi percuti non solet ad mortem, ut peritorum judicio Medicorum talis percussio assereretur non fuisse lethalis) cùm de cæteris credendum sit ipsi, qui non accusatur vel denunciatur ab aliquo, sed per seipsum consilium appetit salutare, post pœnitentiam ad cautelam injunctam, in Sacerdotali poterit officio ministrare, maximè religionis accedente favore, cùm sit Canonicus regularis, & sine omni scandalo possit Sacerdotale officium celebrare. Quòd si discerni non possit, ex cujus ictu *c* percussus interiit, in hoc dubio tanquam homicida debet haberi Sacerdos: & si fortè homicida non sit, à Sacerdotali officio abstinere debet: cùm in hoc casu cessâre sit tutiùs, quàm temerè celebrare, pro eo quòd in altero nullum in reliquo verò magnum periculum timeatur: [*& inf. à.* ϐ] Si verò (quemadmodum perhibetur) Sacerdos iste priùs ab illo percussus sacrilego, mox eum cum ligone in capite repercussit: quamvis vim vi repellere omnes leges & omnia jura permittant: quia tamen id debet fieri cum moderamine inculpatæ tutelæ, non ad sumendam vindictam, sed ad injuriam propulsandam: non videtur idem Sacerdos à pœna homicidii penitùs excusari: tum ratione instrumenti, cum quo ipse *d* percussit, quod cùm grave sit, non solet levem plagam inferre: tum ratione partis, in qua fuit ille percussus, in qua de modico ictu quis lethaliter solet lædi.

[α *Præfatus verò L. de sua salute præcogitans, evoluto anno sub titulo confessionis tibi rei ordinem revelavit, pro quo nobis humiliter supplicâsti, ut cum eo misericorditer agere dignaremur. Licèt autem contineatur in cautione, quod si quatuor homines, aut duo vel etiam plures contra unum hominem rixati fuerint, & ab his mortuus fuerit vulneratus, quicunque illorum illi plagam imposuerit, homicida secundùm instituta canonum judicetur: quòd tamen in alio canone dicitur de Presbytero, qui Diaconum equitantem percussit, & ipse cadens ex equo cervice fractâ interiit: quòd si non ad mortem percussus est incautè agente Presbytero, competens pœnitentia est indicenda, ita quòd aliquanto tempore à Missarum solenniis denuò ad Sacerdotale officium revertatur. Quòd si veraciter qualicunque percussione Presbyteri mortuus est Diaconus, nullâ ratione more Sacerdotis permittendus est ministrare, & si voluntatem non habuerit occidendi.*]

[ϐ *Vtrùm autem de his simile sit sentiendum, quorum unus, sed quis, omninò nescitur, homicidium perpetravit, si forsan ad sacros ordines recipiendos præsentetur, utrum omnes sint pariter reprehendendi, cùm discerni non possit, qui debeant culpabiles judi-*

a *Cap. 4. eod. tit. in 3. comp. vide citatos in c. dilectus, sup. eod. tit.* b *al. mulierem quandam obviam habuit, quam ex improviso, &c. sed lectio, quam retinuimus, planior est.* c *C. 1. eod. tit. in 4. comp.* d *Rigulo.* e *aliquos.* f *Mald, al. Maldeon. al. Malebroan.*

a *Cap. 2. eod. tit. in 4. comp. Covarruv. in Clem. si furiosus. de homicid. in 2. p. relect. §. 2. vers. sed primò hác eádem ratione. & Ant. Gomezius tom. 3. var. resolut. de homicid. num. 36. Conc. Trid. sess. 14. de refor. c. 7.* b *inflixerit.* c *Vid. Jul. Clarum 5. sent. §. homicidium, vers. alia etiam est defensio.* d *ipsum.*

cari, diligens investigator advertat, quamvis hic casus sit ab illo valdè diversus.]

CAP. XIX.

Religiosus chirurgiam exercens, si ex ea mors sequitur, irregularis est, etiamsi sit peritus & diligens, & hoc fecerit causâ pietatis: sed cum eo post satisfactionem misericorditer dispensari potest. h. d. usque ad §. Ad ultimum.

Idem. a (an. 1214.)

TUa nos b duxit Fraternitas consulendos: [*& infrà.*] Quæsivisti, quid sit de quodam Monacho sentiendum, qui credens se quandam mulierem à gutturis tumore curare, ut chirurgicus cum ferro tumorem illum aperuit, & cùm tumor aliquantulùm resedisset, ipse mulieri præcepit, ne se vento exponeret ullo modo, ne fortè ventus subintrans gutturis apertionem, sibi causam mortis inferret: sed mulier (ejus mandato contempto) dum messes colligeret, vento se exposuit incautè, & sic per apertionem gutturis sanguis multus effluxit, & mulier diem ultimum sic finivit: utrùm videlicet cùm prædictus Monachus sit Sacerdos, liceat ei Sacerdotale officium exercere? Nos igitur Fraternitati tuæ respond. quòd licèt ipse Monachus multùm c deliquerit officium alienum usurpando, quod sibi minimè congruebat: si tamen causâ pietatis & non cupiditatis id egerit, & peritus erat in exercitio chirurgiæ, omnemque studuit, quam debuit, diligentiam adhibere, non est ex eo, quod per culpam mulieris contra consilium ejus accidit, adeò reprobandus, quòd non post satisfactionem condignam cum eo misericorditer agi possit, ut divina valeat celebrare: alioquin d interdicenda est ei Sacerdotalis ordinis executio de rigore.

Qui Judici seculari dedit intersignia furis, à quo fuit vulneratus, irregularis non est, licèt ille postmodùm occidatur. Abbas Siculus. *

§. 1. Ad ultimum fuit ex parte tua propositum, quòd quidam Scholaris, metuens, ne latrones in hospitio suo essent, de strato consurgens, reperit ibi furem: qui non solùm ipsum Scholarem prostravit ad terram, sed penè ad mortem vulneravit eundem: [*& infrà.* α] Manè itaque Scholares latronem quæsiverunt eundem, quem vulneratum inventum potestati Vincentiæ e tradiderunt: coram quo constanter negavit, quòd præmissa minimè perpetravit. Unde præfatus Potestas ad eundem Scholarem nuncios destinavit, ut exponeret, si qua sciret de fure prædicto, vel traderet intersignia f: qui cultrum, quem ipsi latroni abstulerat, & sotulares ab eodem in ipsius domo dimissos, quos abstaxerat, ne pedum strepitus audiretur, nunciis tradidit memoratis, super eodem facto se nihil ampliùs intromittens. Potestas igitur receptis talibus intersigniis, latronem ipsum apparitoribus suis tradidit puniendum: qui sibi amputaverunt virilia, & oculos eruerunt, latro vero irâ & dolore commotus, nec potum sumpsit, nec cibum: & sic de medio est sublatus. Unde per nostrum oraculum postulas edoceri, utrùm præfatus Scholaris ad sacros valeat ordines promoveri? Nos igitur inquis. r. t. r. quòd si præfatus Scholaris dignis meritis adjuvatur, propter præscriptum eventum à susceptione sacrorum ordinum nullatenùs est arcendus.

[*α Scholaris verò provocatus ab illo, vim vi incontinenti repellens, extracto latronis gladio eundem servato juris moderamine repercussit, qui perterritus fugam quantocyus potuit arripere, maturavit.*]

CAP. XX.

Qui dat causam abortioni, homicida est, si conceptum erat vivificatum animal rationale: alias secus.

Idem *Prioribus & fratribus Carthusien.* a (an. 1214.)

SIcut b ex literarum vestrarum tenore accepimus, cùm quidam Presbyter vestri ordinis, qui prius fuerat niger Monachus, quandam mulierem prægnantem, cum qua contraxerat consuetudinem inhonestam, & quæ asserebat se concepisse ex c eo, per zonam arripuerit quasi ludens, ipsa per hoc sic se asseruit esse læsam, quòd occasione hujusmodi d abortivit: propter quod idem Presbyter proborum virorum usus consilio, seipsum duxit ab altaris ministerio sequestrandum: [*& infrà.* α] Nos verò devotioni vestræ insinuatione præsentium respondemus, quòd si nondum erat vivificatus conceptus, ministrare poterit, alioquin debet ab altaris officio abstinere.

[*α Quare nobis humuliter supplicâstis, ut cum eo agere misericorditer dignaremur.*]

CAP. XXI.

Non imputatur Clerico civiliter justitiam petenti de Laico, si Judex in Laicum exercet vindictam sanguinis.

Idem *S. Episcopo.* (an. 1214.)

POstulâsti: [*& infrà.*] Quæsivisti præterea, utrùm contra quosdam contemptâ excommunicationis sententiâ debitas Ecclesiis decimas subtrahentes, tibi regiam implorare liceat potestatem, cùm ad solutionem ipsarum vix absque sanguinis effusione valeant coarctari? Ad quod e respond. quòd si te hujusmodi querimoniam simpliciter deponente, Rex (cui ad bonorum laudem, vindictam verò malorum, gladius est commissus) in eosdem rebelles traditam sibi exercuerit potestatem, eorum erit duritiæ [aut f malitiæ] imputandum.

CAP. XXII.

Homicidium casuale non imputatur ei, qui non occidit, nec fuit in culpa, etiamsi ad cautelam veniam postulaverit.

Honorius III. *Episcopo Eboracens.* g (an. 1214.)

EXhibita h nobis I. Clerici confessio patefecit, quòd cùm in puerili esset constitutus ætate, cum quibusdam coætaneis suis ludens, & insequens unum ex illis, lapidem post eum non animo lædendi, sed timorem incutiendi projecit: qui licèt ex projecto i lapide percussus non fuerit, neque tactus, ad alium tamen lapidem corruens, & caput offendens, tum propter imperitiam medicantis, tum propter patris incuriam, qui laboribus & sudoribus ipsum exposuit, expiravit. Quia verò dictus Clericus, ut mitigaretur dolor patris defuncti, veniam super hoc postulavit ab ipso, tu eum à sacrorum ordinum susceptione repellis: quanquam idem defuncti pater in extremis laborans, tibi & Presbytero, cui suam aperuit conscientiam, confessus fuerit, & præstito firmaverit juramento, nihil ipsum in morte filii sui (prout sibi constiterat) commisisse. Quare idem Clericus postulavit à nobis, ut cùm de illius obitu læsam non habeat conscientiam, dignaremur agere misericorditer cum eodem.

Quocirca mandamus, quatenus si constiterit ita esse, ipsum propter hoc à receptione sacrorum ordinum non repellas.

CAP. XXIII.

Homicidium casuale non imputatur ei, qui dedit operam rei licitæ, nec fuit in culpa.

Idem *Episcopo & Capitulo Veneten.* (an. 1214.)

JOannes Sacerdos k humili nobis insinuatione monstravit, quòd cùm pulsaret campanas, ut signo dato

---

a *In Cod. Barbatiæ: Idem Episcopo Placen.* b *Cap. 3. eod. tit. in 4. comp.* c *Dictio,* multùm, *deest in manuscr. exemplarib.* d *Alioquin interdicta est ei, &c.* e *Vicentia.* f *Intersigna, ut infr. intersignu.*

a *Carthusiæ. al. Carthusien. ordinis, in Cod. Barbat.* b *C. 4. eod. tit. in 4. comp.* c *al. ab eo.* d *hujus.* e *al. ita: ad quod breviter respondemus. Rom. c. 13.* f *Hæc duo verba,* aut malitiæ, *desunt in antiq. exempl.* g *Ebracen. al. Ebroicen.* h *Vid. Tabiensem, verbo irregularitas. 3. §. 4. Sylvestrum, verbo homicidium. 2. q. 20.* i *eo projecto, in recensionibus contra veterum fidem.* k *Vid. Joannem de Anania & citatos, supr. eod. tit. cap. ex literis. lib. 2.*

conve-

conveniret populus fidelium ad divina, cadens rintinnabulum, percussit quendam puerum coràm eo, qui (cùm vulnus esset mortale) decessit. Nos igitur attendentes, quòd dicto Sacerdoti, qui dabat operam rei licitæ, nihil potuit imputari, si casus omnes fortuitos non prævidit: discretioni vestræ mandamus, quatenus si constiterit ita esse, dictum Sacerdotem Sacerdotale officium exequi permittatis.

CAP. XXIV.

Clericus pugnando etiam contra inimicos fidei Catholicæ, si quenquam percussit, & de interfectione ipsum remordet conscientia, à ministerio altaris abstinere debet.

Idem *Pelagio Presbytero.* a (*an.* 1214.)

PEtitio tua nobis exhibita continebat, quòd cùm inimici Dominicæ Crucis ac blasphemi nominis Christiani, castrum quoddam, in quo morabaris, graviter invasissent: exeuntibus inde habitatoribus, tam Clericis quàm Laicis, contra eos, ac *b* invicem confligentibus, hincinde occisi quamplurimi extiterunt. Unde cùm pro eo, quòd aliquos percussisti, irregularitatem metuas incurrisse: Mandamus, quatenus si de interfectione cujusquam in illo conflictu tua conscientia te remordet, à ministerio altaris abstineas reverenter: cùm sit consultius in hujusmodi dubio abstinere, quàm temerè celebrare.

CAP. XXV.

Idem dicit quod cap. Joannes. sup. eod. & tantùm ponit diversitatem in facto.

Gregorius IX. (*an.* 1236.)

QUidam *c* (ut asseris) ad ædificationem Ecclesiæ in adjutorium à Presbytero evocatus, ruens cum laqueari, quod idem Presbyter solvere nitebatur, hac occasione rebus est humanis exemptus: [*& infrà.*] Attendentes igitur, quòd Sacerdos ipse dabat operam licitæ rei, studuit etiam quam debuit diligentiam adhibere, circumstantibus (quibus periculum imminebat) ita tempestive & altâ voce præmonitis, quòd & intelligere & fugere potuerunt: Inquisit. tuæ taliter respondemus, quòd ob hanc causam, vel quia omnes casus fortuitos (qui prævideri non possunt) forsitan non prævidit, non debet quoad officium vel beneficium impediri.

TITULUS XIII.

DE TORNEAMENTIS.

CAP. I.

Torneamenta fieri non debent: & vulnerato in eis conceditur pœnitentia: sed si moritur, denegatur ei sepultura Ecclesiastica, si accessit animo pugnandi: secùs si accessit alia causa, utputa ut debita sibi exigeret. hoc dicit, cum cap. seq.

Ex Concilio Lateran. *d* (*an.* 1179.)

FElicis *e* memoriæ Innocentii & Eugenii prædecessorum nostrorum vestigiis inhærentes, detestabiles illas nundinas vel ferias, quas vulgò torneamenta vocant, in quibus milites ex condicto convenire solent, & ad ostentationem virium suarum, & audaciæ temerè congredi, unde mortes hominum & animarum pericula sæpè proveniunt, fieri prohibemus. Quòd si quis eorum ibi mortuus fuerit, quamvis ei poscenti pœnitentia non negetur, Ecclesiasticâ tamen careat sepulturâ.

CAP. II.

Idem dicit quod in superiori cap.

Alexander III. *Anaten. Episcopo.* (*an.* 1170. *Romæ.*)

AD audientiam nostram *a* noveris pervenisse, quòd cùm quidam ad locum deputatum torneamentis causâ requirendi debita accessisset: [*& infrà. α*] Nos attendentes, quòd his tantùm Ecclesiastica sepultura debeat interdici, qui ad torneamenta animo id faciendi tantùm accedentes, decedunt ibidem: Fraternitati tuæ mandamus, si tibi constiterit, quòd ad prædictum torneamentum non animo ludendi, sed percipiendi credita pervenisset, licèt ibi fortuito casu obierit, corpus ejus dispensatione *b* Ecclesiasticæ tradi facias sepulturæ maximè si Dominicum corpus susceperit, & sacri olei fuerit unctione perunctus.

[*α Accidit, ut violenter & inconsideratè ab equo, in quo insidebat, super eum cadente compressus mortuus est, sed priùs Dominicum corpus suscepit, & sacri olei perunctione unctus est. Verùm pro eo quòd in torneamentis mortem accepit, à sepultura fidelium prohibetur.*]

TITULUS XIV.

DE CLERICIS PUGNANTIBUS IN DUELLO.

CAP. I.

Clericus iniens duellum, sive obtulerit, sive susceperit, deponendus est: poterit tamen Episcopus cum eo dispensare, si mors vel mutilatio membri non sit inde secuta.

Alexander III. (*an.* 1172. *Româ in Campaniam.*)

POrrò *c* si Clericus alicui spontè duellum obtulerit, vel oblatum susceperit, sive victor, sive victus fuerit, de rigore juris est meritò deponendus. Sed quantumcunque ejus in hoc gravis sit & enormis excessus, evadere potest depositionis sententiam, si cum ipso suus Episcopus duxerit misericorditer dispensandum, dummodo ex ipso duello homicidium vel membrorum diminutio non fuerit subsecuta.

CAP. II.

Irregularis est Clericus, non solum si ipse interficit per se, sed etiam si pugil ab eo datus adversarium occidat, nec excusat consuetudo: poterit tamen cum eo circa beneficium habendum dispensari.

Cœlestinus III. *d* (*an.* 1195.)

HEnricus *e* Presbyter nobis humiliter intimavit, quòd cùm Laicum quendam super furto in seculari placito convenisset, quia testes sui defecerunt, pugilem secundùm pravam terræ consuetudinem introduxit, qui reum usque adeò ictibus vulneravit, quòd coactus est expirare. Quia igitur super hoc nos consulere voluisti, ambiguitatem tuam responsione hujusmodi removemus, quòd tales pugiles homicidæ veri *f* existunt: nec prædictus Sacerdos, licèt non ipse, sed alius pro eo in duello pugnaverit, debet in sacris ordinibus ministrare, sicut tradunt sacrorum canonum instituta. Homicidium autem, tam facto quàm præcepto, sive consilio, aut defensione non est dubium perpetrari: poterit tamen cum eo circa habendum beneficium misericorditer dispensari.

TITULUS XV.

DE SAGITTARIIS. *g*

CAP. UN.

Excommunicandus est sagittarius & ballistarius contra Christianos. hoc dicit.

---

a *al. P. Presbytero.* b *al. & ita invicem.* c *Præter Doctores vide hîc citatos in c. ex litera. lib. 2. sup. eod. tit.* d *Concil. Later. sub Alex. III. cap. 20. refertur in Panorm. lib. 1. tit. 11. sive c. 148.* e *C. 1. eod. tit. in 3. comp. vid. Conc. Trid. sess. 25. de refor. c. 19. consule B. Thom. 2. 2. q. 95. art. 8. ad 3. argumentum.*

a *C. 1. eod. tit. in 2. comp. adde citatos in c. præced. & c. 1. sup. de corpore vitiatis.* b *al. dispensativè. al. ita: dispensatione Ecclesiæ tradi facias. Hanc lectionem agnoscit Hostiensis, quam etiam vetustiores aliquot codices præferunt.* c *C. 1. eod. tit. in 1. compilat.* d *al. Clemens tertius.* e *c. 1. eod. tit. in 2. compil. vid. Concil. Trid. sess. 25. de reform. c. 19.* f *al. verè, sed in recentiorib.* g *Sagittariis & Ballistariis in Cod. Barbat.*

Innocentius III. (*an.* 1210.)

ARtem illam *a* mortiferam & odibilem ballistariorum & sagittariorum adversùs Christianos & Catholicos exerceri de cætero sub anathemate prohibemus.

TITULUS XVI.

DE ADULTERIIS ET STUPRO.

CAP. I.

Stuprans virginem tenetur eam dotare & ducere in uxorem: & si non vult cum ea contrahere, ultra dotem corporaliter castigabitur. h. d. cum cap. sequenti.

In Exodo. *b*

SI seduxerit quis virginem nondum desponsatam, dormitque cum ea, dotabit eam, & habebit uxorem. Si verò pater virginis dare noluerit, reddet pecuniam juxta modum dotis, quam virgines accipere consueverunt.

CAP. II.

Summatum est suprà capitulo proximo.

Gregorius *Sipon. Episcopo.* (*an.* 600. *Româ in Apuliam.*)

PErvenit ad nos, quòd Felix quandam virginem stupro decepit: quod si verum est, quamvis esset de lege pœnâ plectendus, nos aliquatenùs legis duritiem mollientes, hoc modo disponimus, ut aut, quam stupravit, uxorem habeat: aut si renuendum putaverit, corporaliter castigatus, excommunicatusque, in monasterio *c*, in quo agat pœnitentiam, detrudatur, de quo nulla sit egrediendi sine præceptione *d* licentia.

CAP. III.

Maritus retinens adulteram conjugem non peractâ pœnitentiâ, particeps est delicti: secùs si egit pœnitentiam: non tamen debet eam sæpè recipere.

Ex Concilio Arelaten.

SI vir sciens uxorem suam deliquisse, quæ non egerit pœnitentiam, sed permanet in fornicatione, vixerit cum illa, reus erit, & ejus peccati particeps. Quòd si mulier dimissa egerit pœnitentiam, & voluerit ad virum suum reverti, debet, sed non sæpè, recipere peccatricem.

CAP. IV.

Maritus propter suspicionem potest accusare uxorem de adulterio, & in accusando præfertur cæteris.

Ex Concilio Parisiensi. *e*

MAritis etiam ex suspicione uxores accusare permissum est, & ipsi plùs cæteris de adulterio & accusare possunt & defendere.

CAP. V.

Ad solam mulieris confessionem, asserentis se commisisse adulterium cum Sacerdote, non debet Sacerdos puniri, sed sibi infamato potest indici purgatio, quam si præstiterit, absolvitur, deficiens verò suspenditur ab officio.

Alexand. III. (*an.* 1180.)

SIgnificâsti nobis *f* quendam Presbyterum cum alterius conjuge inter Ecclesiam dormivisse, quæ se & illum cuidam Sacerdoti hujusmodi delictum confessos fuisse, publicè tibi detexit, & hoc ipsum idem Sacerdos nomen adulterii celans in præsentia tua dixit. Super quo quid fieri debeat, cùm negante adultero mulier in confessione persistat, consilium requisîsti. Ideoque mandamus, quatenus condignam pœnitentiam præfatæ imponens adulteræ, Ecclesiam per aspersionem aquæ benedictæ reconciliare procures. Prædicto autem Sacerdoti, ne (contra *g* Apostolum) infirmorum corda malâ famâ ipsius percutiantur, & ne vituperetur ministerium nostrum, neque securiores Presbyteri existentes in peccatum licentiùs prolabantur, cum vicinis quinque Presbyteris, quos se nolle pejerare cognoveris, juxta arbitrium tuum purgationem indicas: quem, si purgare se poterit, in officio suo ministrare permittas: alioquin ab officio suo ipsum suspendere non postponas.

CAP. VI.

Conjunx conjugem de adulterio impetere non potest, si & ipse adulterium commisisse convincatur.

Innocent. III. *Turon.* a *Archiepiscop.* (*an.* 1212.)

INtelleximus *b*, quòd cùm S. Laicus H. uxorem suam à maritali consortio depulisset, diœcesanus eorum audiens eandem cum quodam adultero fornicari, eam & illum vinculo excommunicationis adstrinxit: quæ tandem adulterum abjurans, absolutione receptâ, coram Episcopo memorato prædictum virum sibi restitui postulavit: at ille objiciens ei adulterium, & quòd ab ipso non expulsa, sed spontanea recessisset, restitutionem sui proposuit minimè faciendam: quod mulier inficians replicavit in ipsum, quòd fuerat fornicatus: [*& infrà.* α] Quocirca, mandamus, quatenus (nisi tibi constiterit, vel per evidentiam rei, vel per confessionem legitimam mulieris, quòd adulterata spontè fuisset) adulterii etiam quod vir dicitur commisisse, probatione cessante, ipsum recipere compellas eandem. Quòd si prædicto modo de mulieris fornicatione constiterit, (nisi testes, per quos viri adulterium est probatum, fuerint reprobati, cùm matrimonii jus in utroque læsum *c* consistat, & paria delicta mutuâ compensatione tollantur) nihilominus eum cogas, ut eam recipiat, & maritali affectione pertractet: alioquin mulieri silentium imponere non postponas.

[*α Et de fornicatione sobolem procrearat: propter quod tali exceptione uti non poterat contra ipsam. Cumq; autem utriq; parti probandi hoc facultate concessâ, præfata mulier per quosdam testes ejusdem viri adulterium probavisset, quos vir ipse dicebat tanquam minùs idoneos reprobandos: tandem ab eo ad nostram præsentiam fuit appellatum.*]

CAP. VII.

Non debet separari matrimonium, quoad torum, propter adulterium, quando ambo conjuges fuerunt adulterati.

Idem *Episcopo Ambian.* d (*an.* 1213.)

TUa Fraternitas *e* requisivit, utrùm aliquo denegante uxori suæ in adulterio deprehensæ debitum conjugale, si postmodùm ipse cum alia perpetret adulterium manifestè, cogi debeat, ut eandem maritali affectione pertractet: [*& infrà.*] Super quo taliter respond. quòd cùm paria crimina compensatione mutuâ deleantur, vir hujusmodi fornicationis obtentu, suæ uxoris nequit consortium declinare.

TITULUS XVII.

DE RAPTORIBUS, INCENDIARIIS ET VIOLATORIBUS ECCLESIARUM.

CAP. I.

Ratione rapinæ sortitur quis forum non sui Judicis, & ab eo poterit puniri, proprio Judice suffragante.

Ex Concilio Meldensi. *f* (*in Galliâ.*)

DE illis autem, qui de loco ad locum iter faciunt, & ibi rapinas & deprædationes peragunt, placuit, ut ab illius loci Prælato excommunicentur, nec antè ex parochia illa exeant, quàm dignè, quæ perpetrârunt, emendent: quoniam excommunicatio

a *C.* 1. *eod. tit. in* 2. *comp.* b *Exod.* 22. *& cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp.* c *monasterium.* d *al. præcepto.* e *Burch. l.* 16. *decr. c. ult. etiam tribuit Concilio Parisiensi cap.* 3. f *Cap.* 6. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Later. p.* 50. *cap.* 21. g 2. *Cor.* 8. *&* 2. *cap.* 6.

a *Tullen. Episcopo.* b *Cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *compilat.* c *Dictio,* læsum, *deest in Cod. Vatican. & aliis Cod.* d *Ambien.* e *Cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *compil.* f *Concil. Meldense c.* 2. *ut refert Burch. lib.* 11. *decr. cap.* 45. *& Ivo p.* 14. *c.* 109. *habetur cap. eod. tit. in* 1. *compil.*

proprio

proprio Episcopo significanda est, ne eos recipiat, antequam illuc redeant, ubi rapinam fecerint *a*, & omnia plenè emendent.

CAP. II.

Manifestus raptor, vel Ecclesiæ violator, si restituit, vel de restituendo cavet, in vita & in morte ad pœnitentiam, & ad sepulturam admittitur: si verò noluit cavere cùm posset, & in morte non potest, Clerici ejus sepulturæ interesse non debent: & Clerici interessentes vel injungentes pœnitentiam contra hanc dispositionem, deponuntur ab officio & beneficio.

Eugenius III. (*an.* 1150. *Romæ.*)

SUper eo *b* verò: [*& infrà. α*] Statuimus, ut quicunque ex his, qui violenter surrexerint in rapinam, sive Ecclesiarum violationes, manifestè fuerit deprehensus, nisi priùs ablata restituat, si poterit, vel emendandi firmam & plenam securitatem fecerit pœnitentiæ beneficium ei penitùs denegetur. Si verò usque ad obitum in contumacia sua duraverit, & in extremis positus, remedium pœnitentiæ humiliter postulaverit, si emendationem, vel emendandi securitatem præstiterit, ei pœnitentia & sepultura Ecclesiastica concedantur. Qui autem in sanitate obstinatâ mente non pœnituerit vel emendaverit, & in morte securitatem præstare nequiverit, solemnitas pœnitentiæ parùm prodesse videtur, sicut credimus: sed de *c* peccato contrito viaticum non negetur, ita tamen, ut nullus Clericorum sepulturæ illius intersit, nec ejus eleemosynam præsumat accipere. Quòd si qui Presbyterorum vel Clericorum contra hoc in vita vel in morte pœnitentias dare, aut sepulturæ interesse, vel eorum eleemosynas accipere attentaverint, seu hujusmodi rapinæ participes inventi fuerint, ordinis sui damnum irrecuperabiliter patiantur, & Ecclesiastico beneficio careant.

[*α Quod de raptoribus & Ecclesiarum violatoribus atque Presbyteris, qui eis pœnitentiam injungere, vel per eorum oblationes contra statutum nostrum suscipere attentaverint, à nobis communi deliberatione statutum est in Concilio cum fratr. nostr.*]

CAP. III.

Excommunicari debent, qui capiunt vel spoliant fideles ex justa causa navigantes. h. d. primò. *Excommunicati sunt spoliantes naufragium patientes, nisi ablata restituant.* hoc secundò.

Ex Concilio Lateranen. *d* (*an.* 1179.)

EXcommunicationi subdantur, qui Romanos, aut alios Christianos, pro negotiatione, vel aliis honestis causis navigio vectos, aut capere, aut rebus suis spoliare præsumunt. Illi etiam, qui Christianos naufragium patientes (quibus secundùm regulam fidei auxilio esse tenentur) damnatâ *e* cupiditate spoliant rebus suis, nisi ablata reddiderint, excommunicationi se noverint subjacere.

CAP. IV.

Ex Principis delegatione possunt Prælati de raptu, & aliis criminibus judicare, pœnam tamen sanguinis infligere non possunt.

Alexand. III. *Panorm. Archiepisc.* (*an.* 1180.)

IN Archiepiscopatu *f* tuo quandoque Sarraceni, mulieres Christianas & pueros rapiunt, & eis abuti præsumunt, & quosdam etiam interdum occidere non verentur: cùm autem excessus hujusmodi Rex Siciliæ tibi & aliis Episcopis commiserit puniendos: Consult. t. t. resp. quòd tales in jurisdictione tua existentes, pecuniariâ poteris pœnâ mulctare, & etiam flagellis afficere, eâ moderatione adhibitâ, quòd flagella in vindictam sanguinis transire minimè videantur. Si verò ita fuerit gravis excessus, quòd mortem vel detruncationem membrorum debeant sustinere, vindictam reserves regiæ potestati.

CAP. V.

Incendiarius Ecclesiæ in morte pœnitens & absolutus, in cœmeterio sepelitur: & hæredes compelluntur ad satisfaciendum, juxta facultates defuncti. hoc dicit.

Idem a *Claremonten. Episcopo.* (*an* 1180.)

IN literis tuis continebatur *b*, quod cùm H. multis fuisset criminibus irretitus, qui Ecclesiarum incendium Diabolo instigante commiserat, tandem in ægritudine constitutus, acceptâ pœnitentiâ de commissis, per manum Capellani sui fuit à sententiâ anathematis absolutus, sed moriens Ecclesiasticam sepulturam habere nequivit. Quapropter, si ita res se habet, mandamus, ut corpus ejusdem appellatione cessante facias in cœmeterio sepeliri, & hæredes ejus moneas & compellas, ut his, quibus ille per incendium, vel alio modo damna contra justitiam irrogaverat, juxta facultates suas condignè satisfaciant, ut sic à peccato valeat liberari.

CAP. VI.

Raptus non dicitur, ubi volens pro matrimonio abducitur: raptor tamen cum rapta matrimonium contrahere potest: & post consummationem matrimonii altèr sine consensu alterius religionem ingredi non potest. h. d. cum cap. sequenti.

Lucius III. *Burgen. Episcopo.* (*an.* 1181. *Romæ.*)

CUm causam *c*, quæ inter E. militem & uxorem ejus vertitur: [*& infrà. α*] Respondemus, quòd cùm ibi raptus dicatur admitti *d*, ubi nil antè de nuptiis agitur: iste raptor dici non debet, cùm habuerit mulieris assensum, & priùs eam desponsaverit, quàm cognoverit, licèt parentes reclamarent *e*, à quibus eam dicitur rapuisse. Præterea cùm post matrimonium carnis commixtione perfectum (teste Apostolo *f*) uxor sui corporis potestatem non habeat, sed maritus, & è converso: si præcessisse matrimonium, vel ex probationibus viri, vel ex mulieris confessione claruerit, post matrimonium *g* sine assensu viri non potuit ipsa monasterium ingredi, aut aliter continentiam profiteri. Non ergo pro eo, quòd post matrimonium consummatum rapta per vim in monasterio fuerit, viri poterit consortium declinare, maximè si probari nequeat virum, ut mulier profiteretur continentiam, assensisse. *h*

[*α Tua commisissemus experientiæ terminandam, E. miles repetens mulierem legitimè sibi nupsisse per probationes canonicas constanter se asseruit probaturum. Fœmina quoq; proposuit, quòd dominorum & parentum suorum suggestione alteri viro tradita, ab illius militis amore divertit, qui à parentib. priùs rapuit eam, illâ tamen nolente, ut dicitur, ut postmodùm, & priusquam eam cognosceret, desponsavit, deinde inclusa est in monasterium, ubi etiam detinetur. Unde quoniam super his prudent. t. duxit sed. Apostol. consulendam: significatione præsentium tibi*]

CAP. VII.

Rapta potest matrimonium contrahere cum raptore, ubi dabitur libera facultas in contrahendo.

Innocentius III. *Episcopo Saronen.* i (*an.* 1212.)

ACcedens *k* ad Apost. sedem: [*& infrà. α*] Rapta puella legitimè contrahet cum raptore, si prior dissensio transeat postmodùm in consensum: & quod ante displicuit, tandem incipiat complacere, dummodò ad contrahendum legitimæ sint personæ.

[*α Dil. fil. B. frater hospitalis Hierosolymitani à nobis ex parte tua quæsivit, utrùm Clericus absens gratiâ studior. Ecclesiastico possit beneficio investiri: & utrùm si rapta puella & in aliena diœces. delata in Ecclesiæ facie consensit in raptorem, matrimonium hujusmodi legitimum sit habendum. Nos igitur inquisitioni tuæ t. r. quòd & Clericus absens per alium, vel alius magis pro eo potest de beneficio Ecclesiastico investiri, &c.*]

a *Fecerunt.* b *Cap. 5. eod. tit. in 1. compil.* c *In recentioribus, sed de peccato contrito corde viaticum, &c.* d *sub Alex. III. c. 24. §. excommunicationis quoque. & Cap. 2. eod. tit. in 1. compil.* e *Damnanda, in Concilio.* f *C. 3. eod. tit. in 3. compil. & post Concil. Later. part. 50. c. 48.*

a *Claremonten.* b *C. 6. eod. tit. in 1. comp.* c *C. 4. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p. 50. c. 24.* d *committi.* e *reclamaverint.* f *1. Cor. 7.* g *al. postmodùm sine, &c.* h *consensisse.* i *Laronien. Glaconien. forte Graconiensis, sed ut plurimùm legitur, Latonien.* k *C. 1. eod. tit. in 3. comp.*

TITULUS XVIII.
DE FURTIS.
CAP. I.

Breve est, & non summatur.

In Exodo. *a*

QUi furatur hominem, & vendiderit *eum*, convictus *noxæ*, morte moriatur.

CAP. II.

Furibus & latronibus in peccato obeuntibus sacramenta Ecclesiastica deneganda sunt, secus si in morte eos pœnituit.

Ex Concilio Tributien.

FUres & latrones, si in furando vel deprædando occiduntur, visum est pro eis non esse orandum. Sed si comprehensi, aut vulnerati Presbytero, vel Diacono confessi fuerint, communionem eis non negamus.

CAP. III.

Committens furtum ex necessitate non multùm urgente, peccat, sed non graviter: unde imponenda est ei levis pœnitentia, h. d. secundùm communem intellectum.

Ex pœnitentiali Theodori.

SI quis *b* propter necessitatem famis, aut nuditatis furatus fuerit cibaria, vestem, vel pecus, pœniteat hebdomadas tres: & si reddiderit, non cogatur jejunare.

CAP. IV.

Non indicans furem propter lucrum, quod ab eo consequitur, reus peccati est.

Hieronymus *super Parabolas. c*

QUi cum fure partitur, occidit animam suam. Non fur solùm *d*, sed ille reus tenetur, qui furti conscius quærente possessore non indicat.

CAP. V.

Fur occultus potest post restitutionem & pœnitentiam ad sacros ordines promoveri.

Alexand. III. *Cremonen. Episcopo.* (*an.* 1170.)

EX literis *e* tuis innotuit, quòd B. calicem quendam in Ecclesia minùs cautè dimissum rapiens, longo tempore detinere præsumpsit: [*& infrà.*] Mandamus, quatenus si spontè confessus fuerit, & exinde Ecclesiæ, cujus calix fuerat, satisfecerit, nec est super hoc notâ vel infamiâ manifestâ respersus: post peractam pœnitentiam, aut congruam partem pœnitentiæ (dummodò aliàs idoneum ipsum esse cognoscas) ad sacros ordines non dubites promovere.

TITULUS XIX.
DE USURIS. *f*
CAP. I.

Usura est lucrifacere fructus rei pignoratæ: fallit in casu hic excepto.

Alexander III. *in Concil. Turon.* (*an.* 1180.)

PLures *g* Clericorum: [*& infrà. α*] Generalis Concilii decrevit auctoritas, ut nullus constitutus in Clero, vel hoc, vel aliud genus usuræ exercere præsumat. Et si quis alicujus possessionem datâ pecuniâ sub hac specie, [vel *h* conditione] in pignus acceperit, si sortem suam deductis expensis de fructibus jam percepit, absolutè possessionem restituat debitori. Si autem aliquid minùs habet, eo recepto, possessio liberè ad dominum revertatur. Quòd si post hujusmodi constitutum in Clero quisquam extiterit, qui detestandis usurarum lucris insistat, Ecclesiastici officii periculum patiatur: Nisi fortè Ecclesiæ beneficium fuerit, quod redimendum ei hoc modo de manu Laici videatur.

[*α Et quod mœrentes dicimus, eorum quoque qui præsens seculum professione vocis & habitu reliquerunt, dum communes usuras quasi manifestiùs damnatas exhorrent, commodantes pecuniam egentibus, possessiones eorum in pignus accipiunt, & provenientes fructus percipiunt ultra sortem: idcircò*]

CAP. II.

Idem in effectu dicit cum præcedenti cap. sed addit tacitè idem esse in Laicis, nam in præcedenti capite tantùm fuit facta mentio de Clericis.

Idem *Cantuarien. Archiepiscopo & ejus Suffraganeis.* (*an.* 1180.)

QUoniam *a* non solùm viris Ecclesiasticis, sed etiam quibuslibet aliis periculosum est usurarum lucris intendere: auctoritate præsentium duximus injungendum, ut eos, qui de possessionibus, vel arboribus, quas tenere in pignore noscuntur, sortem (deductis expensis) receperunt, ad eadem pignora restituenda sine usurarum exactione Ecclesiasticâ districtione compellas. *b*

CAP. III.

Manifesti usurarii ad communionem altaris & Ecclesiasticam sepulturam, & oblationem offerendam admitti non possunt, & Clerici contra hoc facientes puniuntur, ut hic dicitur.

Idem *c in Concilio Later.* (*an.* 1179.)

QUia in omnibus ferè locis ita crimen usurarum invaluit, ut multi (aliis negotiis prætermissis) quasi licitè usuras exerceant, & qualiter utriusque Testamenti paginâ condemnentur, nequaquam attendant: Ideoque constituimus, quòd usurarii manifesti, nec ad communionem admittantur altaris, nec Christianam (si in hoc peccato decesserint) accipiant sepulturam, sed nec oblationes eorum quisquam accipiat. Qui autem acceperit, vel Christianæ tradiderit sepulturæ: & quæ acceperit, reddere compellatur: & donec ad arbitrium Episcopi sui satisfaciat, ab officii sui maneat executione suspensus.

CAP. IV.

Potest intelligi dupliciter. Primò in mutuante. Secundò, in recipiente usuras: & secundùm primum intellectum hoc dicit. Etiam pro opere pio non licet usuras recipere, quando per receptionem datur causa usuræ committendæ. h. d. Vel sic & clariùs. Non licet inducere quem ad exercendum usuras etiam pro pio opere, & ista lectura colligitur ex decisa.

Idem *Panormitano Archiepiscopo.* (*an.* 1180.)

SUper eo *d* verò: [*& infrà. α*] Respondemus, quòd cùm usurarum crimen utriusque Testamenti pagina detestetur, super hoc dispensationem aliquam posse fieri non videmus: quia cùm Scriptura sacra prohibeat pro alterius vita mentiri: multò magis prohibendus est quis, ut etiam pro redimenda vita captivi, usurarum crimine involvatur.

[*α Quòd à nobis tua discretio postulavit, utrum possit in recipienda pecunia ad usuram dispensatio fieri, ut pauperes qui in Sarracenorum captivitate tenentur, per eandem possint pecuniam liberari, præsentibus literis tibi*]

CAP. V.

Usurarii, qui sunt solvendo, coguntur per pœnas Lateran. Concilii usuras restituere, etiam quas ante Concilium receperunt: & facultatibus non extantibus debent possessiones emptæ ex pecunia fœnebri vendi, & debentibus recipere satisfieri.

Idem *Salernitano Archiepiscopo.* (*an.* 1213.)

CUm tu manifestos *e* usurarios juxta decretum nostrum, quod nuper in Concilio promulgatum est, communione altaris, & Ecclesiasticâ præceperis sepulturâ privandos, donec reddant, quod tam pravè receperant: quidam eorum (ad excusandas *f* excusationes

---

a *Exod.* 21. *& Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compil. vid. Joan. de Anania.* b *Cap.* 5. *eod. tit. in* 1. *comp.* c *Proverb.* 29 *& Cap.* 6. *eod. tit. in* 1. *compil.* d *al. tantummodò.* e *Cap.* 7. *eod. tit. in* 1. *compil.* f *Vid. B. Thom.* 2. 2. *qu.* 78. g *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1 *compil. & post Concil. Lateran. part.* 16. *c.* 9. h *inclusa desunt in omnibus antiquis Cod. Gregor.*

a *Cap.* 4. *eod. tit. in* 1. *comp.* b *compellatis.* c *Idem scil. Alexand. III. in Concil. Lateran. c.* 25. *eod. tit. in* 1. *compil.* d *Cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lateran. sub Alexand. III. part.* 16. *cap.* 1. e *Cap.* 6. *eod. tit. in* 1. *compil.* f *Sumuntur hæc ex Psalmo* 140.

in pec-

in peccatis) impudenter affirmant illas duntaxat usuras restituendas, quæ sunt post interdictum nostrum receptæ: [& infrà. α] Super his Frat. t. t. r. quòd sive ante, sive post interdictum nostrum usuras extorserint, cogendi sunt per pœnam, quam statuimus in Concilio, eas his, à quibus extorserunt, vel eorum hæredibus restituere, vel (his non superstitibus) pauperibus erogare, dummodo in facultatibus habeant, unde ipsis *a* possint eas restituere: cùm juxta verbum B. Augustini *b*: *Non remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum.* Illi autem, qui non habent in facultatibus, unde usuras valeant restituere, non debent ullâ *c* pœnâ mulctari, cùm eos nota paupertatis evidenter excuset. Possessiones verò, quæ de usuris comparatæ sunt, debent vendi, & ipsarum pretia his, à quibus usuræ sunt extortæ, restitui: ut sic non solùm à pœna, sed etiam à peccato possint (quod per usurarum extorsionem incurrerant) liberari.

[*α Nec aliquos ad solvendas usuras, quas ante interdictum receperant, debere compelli.*]

CAP. VI.

Vendens rem plùs quàm valeat, quia solutionem differt, peccat: nisi dubium sit an tempore solutionis erit valor rei variatus, & venditor non erat venditurus tempore, quo vendidit. b. d. secundùm communem intellectum.

Idem *Genuen. d. Archiepiscopo.* (*an.* 1213.)

IN civitate tua *e* dicis sæpè contingere, quòd cùm quidam piper, seu cinamomum, seu alias merces comparant, quæ tunc ultra quinque libras non valent & promittunt se illis, à quibus illas merces accipiunt, sex libras statuto termino soluturos. Licèt autem contractus hujusmodi ex tali forma non possit censeri nomine usurarum nihilominùs tamen venditores peccatum incurrunt, nisi dubium sit merces illas plus minusve solutionis tempore valituras: & ideò cives tui saluti suæ benè consulerent, si à tali contractu cessarent, cùm cogitationes hominum omnipotenti Deo nequeant occultari.

CAP. VII.

Usurarius monitus non desistens, si Clericus est, ab officio & beneficio suspenditur: si Laicus, excommunicatur.

Idem. (*an.* 1213.)

PRæterea *f* parochianis tuis usuras recipere interdicas, qui si patère contempserint, si Clerici sint, eos ab officio beneficioque suspendas: Si Laici, usque ad dignam satisfactionem ipsos vinculo excommunicationis adstringas.

CAP. VIII.

Fructus rei pignoratæ computari debent in sortem, & excipit unum casum.

Idem *Abbati & fratrib. S. Laurentii.* (*an.* 1213.)

COnquestus est *g* nobis C. Clericus: [*& infra. α*] Discret. v. mandamus, quatenus si terram ipsam titulo pignoris detinetis, & fructibus ejus sortem recepistis, prædictam terram Clerico memorato reddatis: Nisi terra ipsa de feudo sit monasterii vestri.

[*α Præsentium lator, quòd licèt de quadam terra, quam pater suus vobis obligavit sortem vestram deductis expensis receperitis, tamen ipsum non sine derogatione vestræ salutis, & honestatis, & famæ, nihilominùs detinetis, inde est, quod*]

CAP. IX.

Hæres usurarii filius, vel extraneus usuras extortas per defunctum, restituere compellitur.

Idem *Episcopo Placentino.* (*an.* 1213.)

TUa nos *h* duxit Frat. consulendos, quid sit de usurariorum filiis observandum, qui eis in crimine usurarum defunctis succedunt, aut de extraneis, ad quos bona usurariorum asseris devoluta? Tuæ igitur quæstioni literis præsentibus respondemus, quòd filii ad restituendas usuras eâ sunt districtione cogendi, quâ parentes sui si viverent, cogerentur. Id ipsum etiam contra hæredes extraneos credimus exercendum.

CAP. X.

Mutuans eâ mente, ut ultra sortem aliquid recipiat, tenetur in foro animæ ad illud restituendum, si ex hoc aliquid consecutus est. Idem in non dante parabolam juramenti, nisi aliquid inde recipiat. Et idem in vendente rem plùs, quàm valeat, quia differt solutionem.

Urbanus III. (*an.* 1186.)

COnsuluit *a* nos tua devotio, an ille in judicio animarum quasi usurarius debet judicari, qui non aliàs mutuò traditurus, eo proposito mutuam pecuniam credit, ut licèt omni conventione cessante, plus tamen sorte recipiat. Et utrùm eodem reatu criminis involvatur, qui (ut vulgò dicitur) non aliter parabolam juramenti concedit, donec, quamvis sine exactione, emolumentum aliquod inde percipiat. Et an negotiator *b* pœnâ consimili debeat condemnari, qui merces suas longè majori pretio distrahit, si ad solutionem faciendam prolixioris *c* temporis dilatio prorogetur, quàm si ei in continenti pretium persolvatur. Verùm quia, quid in his casibus tenendum sit, ex Evangelio Lucæ manifestè cognoscitur, in quo dicitur *d*: *Date mutuum, nihil inde sperantes*: hujusmodi homines pro intentione lucri, quam habent (cùm omnis *e* usura, & superabundantia prohibeatur in lege) judicandi sunt malè agere, & ad ea, quæ taliter sunt accepta, restituenda, in animarum judicio efficaciter inducendi.

CAP. XI.

Manifestus usurarius appellans ad subterfugiendum restitutionem, audiendus non est.

Innocentius III. *Prælatis in regno Franciæ constitutis.* (*an.* 1213.)

QUam *f* perniciosum: [*& infrà. α*] Mandamus, quatenus manifestos usurarios (maximè quos usuris publicè renunciâsse constiterit) cùm aliquis eos convenerit de usuris, nullius permittatis appellationis subterfugio se tueri.

[*α Est vitium usurarum, discretionem vestram non credimus ignorare, cùm præter constitutiones canonicas, quæ in earum odium emanârunt, per Prophetam datur intelligi, eos qui suam dant pecuniam ad usuram à tabernaculo Domini repellendos, & tam in Novo quàm in Veteri Testamento prohibitæ sint usuræ, ut ipsa veritas præcipit, mutuum date, nihil inde sperantes, & per Prophetam dicatur, usuram & omnem superabundantiam non accipies. Inde est quod universitati vestræ per Apost. sed.*]

CAP. XII.

Per subtractionem communionis Christianorum, & per principes seculares cogendi sunt Judæi, ad usuras restituendas.

Idem *Narbonen. Archiepiscopo.* (*an.* 1213.)

POst *g* miserabilem: [*& infrà.*] Judæos ad remittendas Christianis usuras, per Principes & potestates compelli præcipimus seculares. Et donec eis remiserint, ab universis Christi fidelibus tam in mercimoniis, quam in aliis per excommunicationis sententiam, eis jubemus, communionem omnimodam denegari.

CAP. XIII.

Non obstante juramento de non repetendis usuris, per debitorem præstito, potest Judex ex officio suo usurarium ad restituendas usuras compellere.

Idem *Mutinensi Episcopo.* (*an.* 1213.)

TUas *h* dudum recepimus quæstiones, quòd quidam usurarii eos, quibus dant pecuniam ad usuram,

a *Al. ita: unde possint restituere.* b *epist.* 54. *ad Macedonianum.* c *al. non solùm à pœna illa.* d *Januensi.* e *C.* 8. *eod. tit. in* 1. *comp.* f *C.* 9. *eod. tit. in* 1. *comp.* g *C.* 10. *eod. tit. in* 1. *comp.* h *C.* 11. *eod. tit. in* 1. *comp. Vid. Covarr.* 3. *var. res. c.* 3.

a *Cap.* 12. *eod. tit. in* 3. *comp.* b *Vide Sotum l.* 6. *de just. & jur. q.* 4. *art.* 1. *& Sylvest. verbo, usura.* 2. ¶. 1. c *prolixi. in antiq. Cod.* d *Luc.* 6. e *verba Ezechielis sunt. c.* 18. f *c.* 1. *eod. tit. in* 3. *comp.* g *c.* 2. *eod. tit in* 3. *comp.* h *c.* 3. *eod. tit. in* 3. *compil.*

præstare faciunt juramentum, quòd usuras non repetant, & super his, quas solverint, nullam moveant quæstionem. Nos igitur respondemus, ut usurarios ipsos monitione præmissâ per cens. Eccl. appell. remotâ compellas, ante usurarum solutionem ab earum exactione desistere, vel restituere ipsas, postquam fuerint persolutæ, ne de dolo & fraude contingat eos commodum reportare.

CAP. XIV.

Non auditur usurarius repetens usuras, nisi priùs restituat extortas.

Idem (*an.* 1213.)

QUia *a* frustrà legis auxilium invocat, qui committit in legem: Statuimus, ut si quis usurarius à nobis literas impetraverit super restituendis usuris, vel fructibus computandis in sortem: nisi priùs ipse restituerit usuras, quas ab aliis noscitur recepisse, auctoritate literarum ipsarum nullatenùs audiatur.

CAP. XV.

Convictus de usuraria pravitate per formam & alia argumenta, potest manifestari usurarius, & tanquam manifestus usurarius compesci, secundùm dispositionem Lateranensis Concilii.

Idem *Altissiodoren. Episcopo.* (*an.* 1213.)

CUm in *b* diœcesi tua sint quamplurimi usurarii, de quibus minimè dubitatur, quin sint usurarii manifesti, contra quos propter timorem potentum, qui tuentur eosdem, nullus accusator apparet, nec iidem sunt per sententiam condemnati: Fraternitati tuæ taliter respondemus, quòd licet contra eos non appareat accusator: si tamen aliis argumentis illos constiterit esse usurarios manifestos, in eos pœnam in Later. Concilio *c* contra usurarios editam, liberè poteris exercere.

Maritus recipiens pignus pro dote promissa, non tenetur fructus in sortem computare. h. d. & est casus singularis, & alibi non probatur.

Idem. (*an.* 1213. *Romæ.*)

SAlubriter *d*: [*& infrà.*] Sanè generum ad fructus possessionum, quæ sibi à socero sunt pro numerata dote pignori obligatæ, computandos in sortem, non credimus compellendum: Cùm frequentet dotis fructus non sufficiant ad onera matrimonii supportanda.

CAP. XVII.

Repetens usuras non auditur, nisi restituat extortas per se, vel per alium, à quocunque causam habeat.

Idem *Episcopo Bonon.* (*an.* 1213. *Romæ in Angliam.*)

MIchaël Laicus *e* suam nobis quetimoniam destinavit, quòd M. & quidam alii Bonon. cives multa extorserunt ab eo, & a patre suo, cujus hæres extitit, nomine usurarum: [*& infra.*] Attentiùs provisurus, ne auctoritate nostrâ in negotio procedas eodem, nisi dictus conquerens restituerit, vel adhuc restituat, si quas aliquando ipse, vel pater ejus extorsit usuras.

CAP. XVIII.

Etiam Judæi compellendi sunt ad restituendas usuras extortas à Christianis, & ad solvendas decimas vel oblationes de eorum possessionibus.

Idem *in Concilio generali.* (*an.* 1216.)

QUantò ampliùs Christiana religio ab exactione compescitur usurarum, tantò graviùs super his Judæorum perfidia insolescit *f*, ita quòd brevi tempore Christianorum exhauriunt facultates. Volentes igitur in hac parte prospicere Christianis, ne à Judæis immaniter aggraventur, synodali decreto statuimus, ut si de cætero quocunque prætextu Judæi à Christianis graves immoderatasve usuras extorserint, Christianorum eis participium subtrahatur, donec de immoderato gravamine satisfecerint competenter. Unde Christiani (si opus fuerit) per cens. Eccl. app. postpositâ, compellantur ab eorum commerciis abstinere. Principibus autem injungimus, ut propter hæc non sint Christianis infesti, sed potiùs à tanto gravamine studeant cohibere Judæos. Hâc eâdem pœnâ Judæos decernimus compellendos, ad satisfaciendum Ecclesiis pro decimis & oblationibus *a* debitis, quas à Christianis de domibus & possessionibus aliis percipere consueverant, antequam ad Judæos quocunque titulo devenissent: ut sic Ecclesiæ conserventur indemnes.

CAP. XIX.

Usurarius est, qui à debitore recipit aliquid ultra sortem, etiamsi suscipiat in se periculum. h. d. primò. *Non est usurarius emptor rei minus justo pretio, si tunc verisimiliter dubitetur, an tempore solutionis plus vel minus sit res valitura.* h. d. secundò. *Propter dubium excusatur is, qui ex eo, quòd differt solutionem pretii, vendit rem plus, quam valeat, si non erat eam aliàs venditurus.* hoc dicit tertiò.

Gregorius IX. *fratri R.* (*an.* 1236. *Romæ.*)

NAviganti *b* vel eunti ad nundinas, certam mutuans pecuniæ quantitatem, eò quòd suscipit in se periculum, recepturus aliquid ultra sortem, usurarius est censendus. Ille quoque qui dat X. solidos, ut alio tempore totidem sibi grani, vini vel olei mensuræ reddantur: quæ licèt tunc plùs valeant, utrùm plùs vel minùs solutionis tempore fuerint valituræ, verisimiliter dubitatur: non debet ex hoc usurarius reputari. Ratione hujus dubii etiam excusatur, qui pannos, granum, vinum, oleum vel alias merces vendit, ut ampliùs, quàm tunc valeant, in certo termino recipiat pro eisdem, si tamen ea tempore contractûs non fuerat venditurus.

TITULUS XX.

DE *c* CRIMINE FALSI.

CAP. I.

Testis falsidicus tres lædit, Deum, Judicem, & partem: & falsus est non solum qui mendacium dicit, sed etiam qui veritatem occultat.

Augustinus.

FAlsidicus testis tribus personis est obnoxius: primùm Deo, cujus præsentiam contemnit: inde Judici, quem mentiendo fallit: postremò innocenti, quem falso testimonio lædit. Uterque *d* reus est, & qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit: quia & ille prodesse non vult, & iste nocere desiderat.

CAP. II.

Sententia lata per falsas literas, non debet executioni mandari.

Lucius III. *Vigorien. e Episcopo.* (*an.* 1181.)

SUper eo *f* quòd sententiam auctoritate literarum falsarum latam noluisti executioni mandare, tuam prudentiam commendamus: Mandantes, ut quotiens aliqua scripta, sub nomine nostro destinata, redarguenda videris falsitatis, nullam eis adhibeas fidem: & quod per ipsas mandatum fuerit, non observes: sed eum, qui præsentaverit, retineri facias diligenter.

CAP. III.

Clericus falsans sigillum Principis, deponitur. Item ei character imprimitur, & in exilium mittitur.

a *C.* 4. *eod. tit. in* 3. *comp.* b *C.* 5. *eod. tit. in* 3. *compil. Vid. Aretinum in §. ex maleficiis. Inst. de actionib.* c *Lat. Concil. sub Alex. III. c.* 25. *quod refertur in c. quia in omnibus, sup. eod. tit.* d *C.* 1. *eod. tit. in* 4. *compil. vid. Covarr.* 3. *var. ref. c.* 2. *num.* 3. e *Cap.* 2. *eod. tit. in* 4. *compil.* f *inolescit, in Cod. Barb. id est, crescit.*

a *Hodie Judæi non possunt habere bona immobilia, per extrav. Paul. III. & Pii V. Pontif. Maximi in cap. multorum sup. de Judæis.* b *Vid. citatos in cap. in civitate. sup. eod. tit. & Sotum de just. & jure, l.* 6. *q.* 4. *art.* 2. c *In quodam veteri manusc. De falsariis & crimine falsi.* d 11. *q.* 3. *c.* 80. e *Wigoren.* f *Cap.* 4. *eod. tit. de re jud. in* 2. *comp. quod etiam hic admonet Joan. And.*

Urbanus

Urbanus III. (*an.* 1186.)

AD audientiam *a* nostram re significante pervenit, quòd cùm quosdam Clericos, qui falsaverunt sigillum Philippi Regis Francorum, carcerali custodiæ mancipaveris: [*& infrà.* α] Frat. t. t. r. ut eis nec membrum auferri, nec pœnam infligi facias corporalem per quam periculum mortis possint incurrere, sed eis à suis ordinibus degradatis, in signum maleficii characterem aliquem imprimi facias, quo inter alios cognoscantur: & provinciam ipsam eos abjurare compellens, abire permittas.

[α *Quid faciendum sit tibi de ipsis ad sed. Apostol. duxisti inquirendum. Unde nos*]

CAP. IV.

Existens in curia literas Apostolicas non recipiat, nisi de manibus Papæ, vel officialium ab ipso deputatorum, personæ tamen solennes per nuncios recipere poterunt, de manibus tamen prædictorum. Contrà faciens si Laicus est, excommunicationi subjacet: si Clericus, ab officio & beneficio deponitur. hoc dicit usque ad §. Adjicientes.

Innocentius III. (*an.* 1212.)

DUra sæpè *b* mandata: [*& infrà.* α] Statuimus & sub excommunicationis pœna & suspensionis ordinis & beneficii districtiùs inhibemus, ne quis apud sedem Apostol. literas nostras nisi à nobis, vel de manibus illorum *c* recipiat, qui de mandato nostro ad illud sunt officium deputati. Si verò persona tantæ auctoritatis extiterit, ut ipsam deceat per nuntium literas nostras recipere: nuntium ad Cancellariam nostram, vel ad nos ipsos mittat idoneum, per quem literas Apostol. juxta formam præscriptam recipiet. Si quis autem in hac parte mandati nostri rtansgressor exriterit, si Laicus fuerit, excommunicationi subjaceat: si Clericus, officii & beneficii suspensione damnetur: [*& infrà.*]

[α *Accidit nuper in urbe, quòd quidam falsitatis astutiam perniciosius exercentes fuerint in iniquitatibus suis deprehensi, ita quòd bullas tam sub nomine nostro quàm bonæ mem. Ce. pp. p. n. quas falsò confinxerant, & quamplures literas bullis signatas invenerimus apud eos. Nos autem semper honori Rom. Eccl. & utilitati omnium paternâ volentes solicitudine providere, de frat. n. consilio.*]

Per excommunicationis pœnam providet, contra non resignantes, nec destruentes literas falsas intra XX. dies: & absolutio Papæ reservatur, & contrà factum non tenet. h. d. Abbas.

§. 1. Adjicientes statuimus, ut generalem excommunicationis senrentiam promulgetis, quam per singulas parochias faciatis frequenriùs innovari, quòd si quis falsas literas se habere cognoscit, intra viginti dies literas illas aut destruat, aut resignet, si pœnam excommunicationis voluerit evadere: quam (nisi forsan in mortis articulo) sine speciali mandato nostro, à quoquam nolumus relaxari; nec etiam si præsumpta fuerit contra hoc absolutio, quicquam habeat firmitatis.

CAP. V.

Ponit novem modos falsandi literas Papales.

Idem *Archiepiscopo & Canonicis Mediolan.*

(*an.* 1212.)

LIcèt *d* ad regimen: [*& infrà.* α] Ut autem varietates falsitatis circa nostras literas deprehendere valeatis, eas vobis præsentibus literis duximus exprimendas. Prima species falsitatis hæc est, ut falsa bulla falsis literis apponatur. Secunda, ut filum de vera *e* bulla extrahatur ex toto, & per aliud filum immissum falsis literis inseratur. Tertia, ut filum ab ea parte, in qua charta plicatur, incisum, cum vera bulla falsis literis immittatur, sub eadem plicatura cum filo similis canabis restauratum. Quarta, cùm à superiori parte bullæ altera pars fili sub plumbo rescinditur, & per idem filum literis falsis inserta reducitur intra plumbum. Quinta, cùm literis bullatis & redditis, in eis aliquid per rasuram tenuem immutatur. Sexta, cùm scriptura literarum, quibus fuerat apposita vera bulla, cum aqua vel vino universaliter abolita seu deleta, eadem charta cum calce & aliis juxta consuetum atrificium dealbata de novo rescribitur. Septima, cùm chartæ cui fuerat apposita vera bulla, totaliter abolitæ vel abrasæ, alia subtilissima charta ejusdem quantitatis scripta cum tenacissimo glutino conjungitur. Eos etiam à crimine falsitatis non reputamus immunes, qui contra constitutionem nostram scienter literas non de nostra vel bullatoris nostri manu recipiunt. Illos quoque, qui accedentes ad bullam falsas literas cautè projiciunt, ut de vera bulla cum aliis sigilleutur. Sed hæ duæ species falsitatis non possunt facilè comprehendi, nisi vel in modo dictaminis, vel in forma scripturæ, vel qualitate chartæ falsitas cognoscatur. In cæteris autem diligens indagator falsitatem poterit intueri, vel in adjunctione filiorum, vel in collatione bullæ, vel motione, vel obtusione, præsertim si bulla non sit æqualis, sed alicubi magis tumida, & alicubi magis depressa.

[α *Apost. sed. quæ dante Domino omnium Ecclesiarum mater & magistra, insufficientes nos vitâ & sententiâ reputemus: quantum tamen nobis Dominus inspiraverit, & suâ miseratione concesserit, ab his proposuimus abstinere, per quæ nobis possit meritò derogari, quanquam ex infirmitatis humanæ defectu non sic formam perfectionis semper & in omnibus imitari possumus, quin aliquid aliquando in nostris subrepat operibus, quod minùs circumspectæ providentiæ valeat imputari: quod tamen non ex industria vel conscientia certa, sed interdum ex ignorantia vel nimiâ occupatione contingit. Cæterùm cum easdem literas, sicut viri providi & discreti ad nostram remisissetis præsentiam, ut earum inspectione pleniùs nosceremus, utrùm ex conscientia nostra processissent, plùs in eis invenimus, quàm nostra fuisset discretio suspicata. Nam licèt in stylo dictaminis, & forma scripturæ aliquantùm cœperimus dubitare, bullam tamen veram invenimus, quod primùm nos in vehementem admirationem induxit, cùm literas ipsas sciremus de nostra conscientia nullatenùs emanâsse. Bullam igitur hincinde diligentiùs intuentes in superiori parte, quâ filo adhæret, eam aliquantulùm tumentem invenimus, & cùm filum ex parte tumenti sine violentia qualibet aliquantulùm attrahi fecissemus, bullâ in filo remanente, filum ex parte alia fuit ab ipsa sine difficultate aliquatenùs avulsum, in cujus summitate adhuc etiam incisionis indicium apparebat: per quod liquidò deprehendimus, bullam ipsam ex aliis literis extractam fuisse ac illis per vitium falsitatis insertam, sicut ex literis ipsius pleniùs cognoscetis, quas ad majorem certitudinem vobis duximus remittendas.*]

CAP. VI.

Falsæ sunt literæ Papales, in quibus Episcopus vocatur filius, vel inferior frater, vel uni scribitur in plurali.

Idem *Attinacen.* a *Episcopo.* (*an.* 1212.)

QUàm gravi *b* pœnæ subjaceat: [*& infrà.* α] Nos verò literas, quæ tibi sub nostro nomine præsentatæ fuerunt, diligentiùs intuentes, in eis tam in continentia quàm in dictamine deprehendimus falsitatem, ac in hoc fuimus admirati, quia tu tales literas à nobis credideras emanâsse. Cùm scire debeas Apostol. sed. consuetudinem in suis literis hanc tenere, ut Patriarchas, Archiepiscopos & Episcopos, fratres: cæteros autem Reges, Principes, vel alios cujuscunque ordinis, filios in nostris literis appellemus. Et cùm uni tantùm personæ nostræ literæ dirigantur, nunquam ei loquimur in plurali, ut vos, sive vester, & his similia in ipsis literis apponamus.

a *C.* 2. *eod. tit. in* 2. *comp.* b *C.* 1. *tit. de falsariis in* 3. *compil.* c *eorum.* d *C.* 2. *eod. tit. in* 3. *comp. Vid. Archidiaconum & Turrecrem. in cap. in memoriam,* 19. *dist.* e *ex vera bulla.*

a *Antinacen. al. Antibaten.* b *C.* 3. *eod. tit. in* 3. *comp. Et quatenus hic Doctores tractant de stylo Rom. curiæ. vid. Felin. in c.* 2. *sup. de rescr. & Rom. cons.* 376. *incipiente. Quæstio est.*

In falsis autem literis tibi præsentatis in salutatione dilectus in *a* Christo filius vocabaris: cùm in literis, quas aliquando tibi transmisimus, te videre potueris à nobis fratrem venerabilem appellatum. Propter quod sic literas Apost. studeas intueri, tam in bulla, filo & charta, quàm in stylo, quòd veras pro falsis, vel falsas pro veris literis *b* modo aliquo non admittas.

[*α Ad audientiam siquidem nostram ex literis chariss. in Christo f. n. W. Cardulæ Regis illustris, nec in tenore literarum tuarum, quas d. f. S. & Capellano n. Ap. Durachium direxisti, noveris pervenisse, quòd cùm Dominicus quondam Suaten. Episcopus, qui coram eodem Capellano nostro & dil. f. S. Subdiacono tunc in partibus illis gerentibus legationis officium, fuerat de homicidio accusatus, & in Concilio apud Zammarum pontificalem resignaverat dignitatem, ad nostrâm olim præsentiam accessisset, à nobis rediens quasdam tibi literas præsentavit, quibus asserebat sibi à nobis pontificale officium restitutum. Tu verò literis fidem adhibens ven. f. n. G. quem Suaten. Episcopum electum diceris canonicè consecrâsse, ab eadem Ecclesia removisti: præfato Dominico occasione literarum suarum in ipsa Ecclesia restituto. Præfatus autem Rex, sicut suis nobis literis intimavit, non credens suas literas de nostra conscientia emanâsse, tam ipsum Dominicum, quàm præfatum Episcopum nostro præcepit conspectui præsentari, humiliter petens rescripto Apostolico edoceri, quid de ipso duceremus negotio faciendum.*]

CAP. VII.

Qui per se, vel per alios literas Papæ falsant, excommunicati sunt cum suis fautoribus, & Clericis officiis & beneficiis privati sunt, & degradandi & tradendi curiæ seculari, per quam Laicus legitimè punitur. Qui verò falsis literis utitur, si Clericus est, officio & beneficio privatur: si Laicus, excommunicatus est, h. d.

Idem Innocentius III. (*an.* 1212. *Romæ.*)

AD falsariorum *b* confundendam malitiam: [*& infrà. α*] De communi fratrum nostrorum consilio duximus statuendum, ut qui literis nostris uti voluerint, eas primò diligenter examinent: quoniam si falsis literis se usos dixerint ignoranter, eorum sera pœnitentia evitare nequibit pœnas inferiùs annotatas *c*. Nos enim omnes falsarios literarum nostrarum, qui per se, vel alios vitium falsitatis exercent, eum fautoribus & defensoribus suis anathematis vinculo decernimus innodatos: statuentes, ut Clerici, qui falsarii fuerint deprehensi, omnibus officiis & beneficiis Ecclesiasticis perpetuò sint privati: ita quòd qui per se falsitatis vitium exercuerint, postquam per Ecclesiasticum Judicem fuerint degradati, seculari potestati tradantur, secundùm constitutiones legitimas puniendi: per quam & Laici, qui fuerint de falsitate convicti, legitimè puniantur. Qui verò sub nomine nostro literis falsis utuntur, si Clerici fuerint, officiis & beneficiis Ecclesiasticis Ecclesiasticis spolientur: si Laici, tamdiu maneant excommunicationi subjecti, donec satisfaciant competenter: ita tamen, ut in istis & in illis malitia graviùs, quàm negligentia puniatur: quod & de his, qui falsas literas impetrant, statuimus observandum.

[*α Jam aliâ vice recolimus literas Ap. destinâsse, in quibus falsitatis modos, ne quis se posset per ignorantiam excusare, meminimus plenius distinxisse. Quoniam verò nonnunquam evenit, ut falsas literas exhibentes, postquam super his fuerunt redarguti ad excusationem suam dicant se hujusmodi per alios impetrâsse.*]

CAP. VIII.

Non præsumitur quis falsare literas de simplici justitia: nec punitur, si hoc comperto destiterit illis uti.

Idem.

ACcedens *a*: [*& infrà.*] Fraternitati tuæ mandamus, quatenus si literæ Apostolicæ, in quibus falsitas fuerit deprehensa, de simplici justitia formam habeant (cùm præsumi non debeat, quòd pro talibus literis, quæ possunt facilè obtineri, fraudem quis commiserit falsitatis) nec literis usus est, postquam eas falsas esse cognovit, tu ei officium, beneficiumque restituens, ipsum super hoc ulteriùs non molestes.

CAP. IX.

Propter paucarum literarum rasuram in loco non suspecto, rescriptum non probatur falsum.

Idem.

EX conscientia *b*: [*& infrà.*] Verùm literas ipsas, quæ redargutæ fuerant falsitatis, diligentiùs intuentes, nullum in eis falsitatis signum, vel suspicionis invenimus, nisi paucarum literarum rasuras, quæ nequaquam sapientis animum in dubitationem verrere debuerunt: unde si vobis constiterit prædictum R. obligâsse se sub periculo causæ, quod literas illas falsas esse probaret, cùm quilibet ad renunciandum juri suo liberam habeat facultatem, ipsi R. super dicta Ecclesia silentium imponatis.

TITULUS XXI.

DE SORTILEGIIS. *c*

CAP. I.

Sortilegia pro futuris inveniendis, vel divinationibus faciendis prohibentur, & contrà facientibus pœna imponitur.

Ex pœnitentiali Theodori.

IN tabulis vel codicibus, aut aliis fortè futura non sunt requirenda, nec divinationes aliquas in aliquibus rebus quis observare præsumat. Qui autem contrà fecerit, quadraginta dies pœniteat.

CAP. II.

Presbyter, qui per inspectionem astrolabii furta requirit, ad tempus suspenditur ab altaris ministerio. Ita communiter summatur, sed in veritate hæc summatio non est indistinctè vera, quia acriùs potest puniri.

Alexand. III. *Granden.* d *Patriarchæ.* (*an.* 1180.)

EX tuarum *e* tenore literarum accepimus, quòd V. Presbyter cum quodam infami ad privatum locum accessit, non eâ intentione, ut vocaret dæmonium, sed ut inspectione astrolabii furtum cujusdam Ecclesiæ posset recuperari. Verùm licèt hoc ex bono zelo & simplicitate se fecisse proponat, id tamen gravissimum fuit, & non modicam inde maculam peccati contraxit: [*& infrà. α*] Mandamus, quatenus talem ei pro expiatione illius delicti pœnitentiam imponas *f*, quod per annum & ampliùs, si tibi visum fuerit, eum ab altaris ministerio præcipias abstinere, & extunc liberum sit ei exercere officium Sacerdotis.

[*α Sed quoniam tutiùs est in dexteram quàm in sinistram, & in misericordiam quàm in severitatem declinare, ipsum f. t. duximus remittendum, mandantes.*]

CAP. III.

Non solùm electio per sortes fieri non debet, sed etiam electiones compromissariorum per sortes assumi non debent.

Honorius III. *Capitulo Lucan.* g (*an.* 1212.)

ECclesiâ *h* vestrâ Episcopo destitutâ, vos convenientes in unum, ut de futuri tractaretis electione Pontificis;

---

a *In multis exemplaribus ita: dilecto in Christo filio, vocabaris. Hæc clausula insolita præsumptionem falsitatis facit. Alexand. consf. 46. in 3. Volum. Felin. in c. causam 2. De test. sup.* b *dictio,* literis, *deest in antiquis codicibus.* c *c. 4. in eod. tit. in 3. compil.* d *Vide l. 2. cum gloss. in ver. & diserim. & Cj. in 9. 1. C. de fid. instr.*

a *C. 1. eod. tit. in 4. comp.* b *C. 2. eod. tit. in 4. comp.* c *Al. Sortilegis, & non malè: vid. tractat. Pauli Grillandi, Adde Alphonsum Castrum l. 1. c. 13. de just. hær. punit.* d *al. Gradens.* e *C. 3. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Lateran. sub Alexand. III. p. 50. c. 6.* f *pœnam, habent vetustiores Cod. & plerique manuscripti.* g *Lucens.* h *Vide Felin. in c. capitulum, sup. de rescr. & B. Thom. 2. 2. q. 95. art. 8. & ibi Cajet. ex quo intelliges, cur sortes repellantur in electionibus spiritualibus.*

tificis, unum elegistis ex vobis per sortem, qui tres auctoritate vestitâ elegit, per quos vice omnium Lucan. provideretur Ecclesiæ de pastore: quorum duo tertium Magistrum R. scilicet elegerunt: quod expresse licebat eisdem, secundùm traditam à vobis omnibus potestatem. Procuratoribus igitur vestris super his in nostra præsentia constitutis, nos tali examinato processu, licèt notâ non careat, quinimò multâ reprehensione sit dignum, quod sors in talibus intervenit: [*& infrà.* α] Electionem celebratam de ipso ad gratiam confirmationis admittimus, sortis usum in electionibus perpetuâ prohibitione damnantes.

[*α Propter prærogativam, cum nos & literatura magistri R. Canonici, in quem vota vestra Ecclesiæ vestræ præficiendum Episcopum concurrerunt, & affectione, quam ad eandem habemus Ecclesiam.*]

TITULUS XXII.
DE COLLUSIONE DETEGENDA.

CAP. I.

Accusatore desistente ab accusatione, potest Judex ex officio suo inquirere super crimine illato.

Gregorius *a universis Episcopis de Corin.* (*an.* 600. *Romæ.*)

SCripta Fraternitatis vestræ relegentes, agnovimus, quòd hi, qui contra Hadrianum Episcopum aliqua dixerant, modò cum eodem in amicitiam convenissent: [*& infrà.* α] Quia verò nunciati facinoris qualitas nos vehementer impellit, ut ea, quæ audivimus, dissimulare nullatenùs debeamus, præsertim cùm accusatores & accusatum inter se fecisse gratiam indicaveritis: hoc necesse est subtiliùs perscrutari, ne forte non ex charitate, sed ex præmio eorum sit concordia comparata.

[*α Et magna nobis ad præsens facta est de eorum unitate lætitia: sed quoniam ea quæ dicta sunt, indiscussa manere non patimur, sedis nostræ Diaconum ad ea investigenda dirigimus.*]

CAP. II.

Desistente accusatore & accusato Judex prosequitur.

Idem.

CRimina *b* semel audita Gregorius indiscussa nullo modo præteribat, etiamsi accusatus cum accusatore in gratiam rediisset.

CAP. III.

Colludens in causa beneficiali, privari debet beneficio.

Alexand. III. *Norvicen. Episcopo.* (*an.* 1180.

AUdivimus *c* usque adeò Clericorum malitiam excrevisse, ut interdum inter se collusione factâ super beneficiis, quæ possident, se sustineant ab aliis molestari, & posteà, ut quæstioni cedatur, & iidem Clerici beneficia quietè possideant, quasi nomine transactionis solvunt aliis de ipsis beneficiis annuam pensionem, ut post mortem eorum in beneficiis illis, super quibus est collusio facta, jus sibi valeant vendicare. Unde tibi mandamus, quatenus si quos Clericos tuæ jurisdictionis per collusionem hujusmodi fraudem legitimè tibi constiterit commisisse, eos beneficiis, super quibus collusum fuerit non differas perpetuò spoliare: quia satis esset indignum, si fraus & dolus, quæ in præjudicium tui juris, & aliorum nituntur committere, in eorum non redundarent incommodum & jacturam.

CAP. IV.

Absolutio de criminibus illatis per collusionem facta, non impedit facultatem iterum accusandi & inquirendi de illis criminibus.

Gregorius IX. *Baren. a Archiepiscopo, & fratri Joseph Monacho Floren.* (*an.* 1236.

IN tantum clamor, qui ascendit contra Acherontinum *b* Archiepiscopum, invaluit, quòd dissimulare ipsum ulteriùs sine scandalo non valemus, nec sine periculo tolerare: [*& infrà.*] Licèt autem sedes Apost. frequentibus clamoribus excitata, inquisitionem quorundam excessuum suorum duxerit committendam, propter tergiversationes tamen ipsius (ut dicitur) eodem cum inquisitoribus & examinatoribus colludente, necnon corruptis testibus & inquisitoribus, ac examinatoribus supradictis, non solùm prædicti excessus remanserunt hactenus incorrecti, verum etiam pejora prioribus committere non expavit: [*& infrà.*] Discret. vestræ mandamus. quatenus si de hujusmodi collusione ac corruptione constiterit, ex integro super præmissis & aliis, alioquin super novis duntaxat inquiratis, quæ videritis inquirenda.

TITULUS XXIII.
DE DELICTIS PUERORUM.

CAP. I.

Impuberes præter vitium carnis delinquere possunt, puniuntur tamen mitius, quàm adulti.

Gregorius *c* (*an.* 600.)

PUeris grandiusculis peccatum nolunt attribuere quidam, nisi ab annis 14. cùm pubescere cœperint. Quod meritò crederemus, si nulla essent peccata, nisi quæ membris genitalibus admittuntur. Quis vero audeat affirmare furta, mendacia, & perjuria, non esse peccata? At his plena est puerilis ætas: quamvis in eis non ita ut in majoribus punienda videantur.

CAP. II.

Puer non debet ita severè puniri sicut major, nec pater ex delicto filii impuberis tenetur.

Alexand. III. *Hermon. Episcopo.* (*an.* 1170.)

REferente nobis *d* H. intelleximus, quòd cùm N. filius ejus decennis cum aliis pueris sagittaret, quidam nepos ejusdem H. sagittâ percussus, interiit: quod idem filius ejus, cùm inter alios luderet, fortuito casu dicitur peregisse: propter quod Abbas sancti Remigii à præfato H. secundùm consuetudinem illius terræ, centum solidos instantiùs requirebat: [*& infrà.* α] Unde quoniam *e* in pueris relinqui solet indultum, quod in aliis provectiotis ætatis humanæ leges dicunt severiùs corrigendum: mandamus, quatenus si constiterit filium prædicti H. intra 14. ætatis suæ annum eundem excessum commisisse, memoratum Abbatem moneas & compellas, ut ab eodem H. prædictos centum solidos propter illam *f* consuetudinem non exigat, nec ab ipso pro temporali pœna requirat.

[*α Ad nostram audientiam appellavit.*]

TITULUS XXIV.
DE CLERICO VENATORE. *g*

CAP. I.

Clerico prohibetur venatio, & contrà facienti pœna imponitur. hoc dicit cum sequenti.

---

a *Greg. l.* 2. *Registri. Ind.* 11. *epist.* 38. *c.* 77. *apud Jo. Diac. l.* 4. *c.* 32. *de vita Greg. refertur Concil. Later. sub Alex. III. part.* 48. *c.* 2. *& cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp.* b *C.* 2. *eod. tit. in* 1. *compil.* c *Cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lat. sub Alexand. III. part.* 28. *c.* 12.

a *Bararen.* b *Achorontin. al. Acherontum.* c *In plerisq; vulgatis, Greg. nonus, in manuscr. utplurimùm, ut est impressum. in veteri comp. c.* 1. *eod. tit. Augustino tribuitur: verùm unde sit scriptum, nondum est inventum.* d *C.* 2. *eod. tit. in* 1. *compil.* e *al. Verùm quoniam.* f *ullam.* g *Vide Conc. Trid. sess.* 24. *de reform. c.* 12. *§. vestitu insuper. & Bernard. Diaz in pract. crimin. can. Cap.* 61.

Ex Concilio Aurelianen.

Episcopum *a*, Presbyterum aut Diaconum, canes aut accipitres, aut hujusmodi ad venandum habere non licet. Quòd si quis talium personarum in hac voluptate sæpius detentus fuerit, si Episcopus est, tribus mensibus à communione: si Presbyter, duobus: si Diaconus, ab omni officio suspendatur.

CAP. II.

Summatum est suprà capitulo proximo.

Ex eodem.

Omnibus servis Dei, venationes & sylvaticas vagationes cum canibus, & accipitres aut falcones habere interdicimus.

TITVLVS XXV.
DE CLERICO PERCUSSORE.

CAP. I.

Clericus sæpè alium percutiens, & monitus non desistens, deponendus est.

Ex Concilio Agathen. *b*

Si quis in aliquo gradu [sacro] percussor extiterit, corripiatur à crimine: & si non emendaverit deponatur.

CAP. II.

Duobus mensibus à Missarum administratione suspenditur Episcopus, qui crudeliter aliquem fustigari facit.

Gregorius *Tarentin. Episcopo.* (*an.* 600.)

Præterea, quoniam mulierem propter delictum suum contra ordinem Sacerdotii cædi crudeliter fustibus deputâsti: Quam licèt exinde (cùm post octo menses decesserit) minimè arbitramur fuisse defunctam: Tamen quia ad ordinem tuum noluisti habere respectum, duobus te mensibus ab administratione Missarum statuimus abstinere.

CAP. III.

Non punitur Clericus ut homicida, si fuit ipse in conflictu pro parte violentiam repellentium, licèt ibi aliqui mortui sint, & ipse lapides projecit, ex quo nullum ipse percussit.

Alexander III. *Lucen. Episcopo.* (*an.* 1180.)

Præsentium *c* lator in quodam conflictu asserit se fuisse, pro parte tamen illorum, qui violentiam repellebant: in quo lapides ipse projecit, sed aliquem non percussit. Quem nos (quia per alios illic aliqui dicuntur occisi) à celebratione Missarum per biennium præcipimus abstinere. Mandamus itaque, ut si alia non impedierint, decurso hujusmodi temporis spatio, ad sui officii executionem eum admittas.

CAP. IV.

Clericus, qui fuit in conflictu, ubi aliqui fuerunt occisi, sine ejus facto vel consilio, de jure communi promoveri potest. h. d. secundùm intellectum, qui plus placet Panorm.

Cœlestinus III. (*an.* 1195.)

Continentia *d* literarum: [*& infrà*, α] Cùm P. Acolythus cum quibusdam ad resistendum prædonibus arma sumpsisset, in conflictu illo tres fuerunt ab aliis vulnerati ad mortem, ita tamen, quòd illa homicidia neque facto ejus, neque consilio perpetrata fuerunt: [*& infra.*] Consult. t. t. r. quòd cùm prædictum Acolythum ad frugem melioris vitæ transivisse dicatis, poterit ipse ad Subdiaconatûs ordinem promoveri, & altaris ministerium exercere.

[α *Vestrarum inspectâ, quâ significâsti nobis, quòd*]

a *C. 1. eod. tit. in 1. comp.* b *addi potest cap. 3. ut refert Burch. l. 2. Decr. c. 190. & Ivo p. 6. c. 235. sed in eo Concilio nondum repertum est.* c *C. 3. eod. tit. in 1. comp. & post Conc. Later. p. 26. c. 11.* d *C. 1. de Cler. percuss. in 2. comp.*

TITVLVS XXVI.
DE MALEDICIS. *a*

CAP. I.

Maledicens Papæ puniendus est, ut alii deinceps deterreantur, & ipse arceatur.

Clemens III. (*an.* 1190.)

Innotuit *b* nobis: [*& infrà.*] Quia nobis per literas retulisti, quòd cùm I. Clericus multis coram adstantibus verba quædam in depressionem officii & beneficii nostri protulit, ipsum à temeritate sua compescas: Ut pœna illius aliis terrorem incutiat, ne de cætero contra Rom. Eccl. in talia verba prorumpant.

CAP. II.

Hîc ponitur pœna blasphemantis Deum, vel aliquem Sanctum, & maximè Virginem gloriosissimam.

Gregorius IX. (*an.* 1236.)

Statuimus *c*, ut si quis contra Deum, vel aliquem Sanctorum suorum, & maximè beatam Virginem, linguam in blasphemiam publicè relaxare præsumpserit, per Episcopum suum pœnæ subdatur inferiùs annotatæ: videlicèt, quòd in septem diebus Dominicis præ foribus Ecclesiæ in manifesto (dum aguntur Missarum solennia) blasphemus existens ultimo illorum die Dominico pallium & calceamenta non habeat, ligatus corrigia circa collum; septemque *d* præcedentibus sextis feriis in pane & aqua jejunet, Ecclesiam nullatenus ingressurus. Quolibet quoque prædictorum dierum tres, si potuerit, alioquin duos reficiat pauperes, sive unum. Et si nec ad hoc ejus suppetant facultates, id in pœnam aliam commutetur: cui etiam, si renuerit recipere ac peragere pœnitentiam supradictam, Ecclesiæ interdicatur ingressus, & in obitu Ecclesiasticâ careat sepulturâ. Per temporalem præthereà potestatem coactione (si necesse fuerit) Episcopi diœcesani adhibitâ contra eum, blasphemus, si dives fuerit, quadraginta solidorum, alioquin triginta, sive viginti: & si ad id non sufficiat, quinque solidorum usualis monetæ pœnâ mulctetur, nullam in hoc misericordiam habiturus: quòd etiam inter alia communicatum statuta ponatur.

TITVLVS XXVII.
DE CLERICO EXCOMMUNICATO, DEPOSITO *e*, VEL INTERDICTO MINISTRANTE.

CAP. I.

Clericus depositus celebrans, excommunicatur.

Ex canone Apostolorum.

Si quis Episcopus, Presbyter vel Diaconus depositus justè pro certis criminibus ausus fuerit attectare ministerium sibi dudum commissum, hic ab Ecclesia abscindatur.

CAP. II.

Degradatus vel suspensus celebrans, & monitus non desistens excommunicatur: & si nec sic desistat, per secularem Potestatem ad requisitionem Ecclesiæ exilio damnatur.

Ex Concilio Antiochen. (*in Syria.*)

Si quis *f* Presbyter aut alius Clericus fuerit degradatus, aut ab officio pro certis criminibus suspensus, & ipse per contemptum & superbiam aliquid de ministerio sibi interdicto agere præsumpserit, & posteà ab Episcopo suo correptus, in incepta præsumptio-

a *In Cod. Barb. & altero manuscr. Vaticano ita: De Clerico maledico.* b *Cap. un. eod. tit. de Cleric. maled. in 2. compil.* c *Vide Bernard. Diaz. in pract. crim. c. 103. Alber. de agn. assert. q. 27.* d *Al. septemq. præcedentib. sex feriis vel subsequentib. in pane, &c.* e *Dictio, deposito, deest in aliquot antiq.* f *Cap. 2. eod. tit. in 1. compil.*

ne

ne perduraverit, modis omnibus excommunicetur *a*: & quicunque cum eo communicaverit, similiter se sciat esse excommunicatum. Similiter de Clericis, Laicis, v l fœminis excommunicatis observandum est. Quòd si aliquis ista omnia contempserit, & Episcopus minimè emendare potuerit, Regis judicio ad requisitionem Ecclesiæ exilio damnetur.

CAP. III.

Interdictus & excommunicatus celebrans, monitus non desistens, deponitur.

Alexander III. *Londonen. Episcopo.* (*an.* 1180.)

CLerici *b* autem, si qui à suis, aut etiam de mandato Romani Pontificis ab alienis Episcopis interdicti vel excommunicati ante absolutionem divina officia celebraverint, nisi moniti sine dilatione redierint, perpetuæ depositionis sententiam, pro ausu tantæ temeritatis incurrant.

CAP. IV.

Excommunicati vel interdicti celebrantes deponi debent, nisi propter multitudinem mitigetur pœna.

Idem *Toletano Archiepiscopo* (*an.* 1180.)

LAtores *c* præsentium nobis intimârunt, quod tam ipsi quàm multi alii, postquam interdicti vel excommunicati fuerint, divina præsumpserint officia celebrare: [*& infra. α*] Fraternitati tuæ mandamus, quatenus si XL. solummodò vel pauciores in his deliquisse constiterit, omnes in perpetuum ab officio sacerdotali deponas. Si verò multitudinem magnam in hoc peccâsse cognoveris, perpetuâ depositione condemnes, & alios, qui non tantùm deliquerint, ab officio ad tempus suspendas, & omnibus pœnitentiam secundùm discretionem tibi à Deo datam injungas.

[*α Quoniam verò magnam cum eis multitudinem in hoc peccâsse dicebant, nec nobis, quis eorum magis vel minus deliquerit, innotescere potuerit, negotium tuæ discretionis arbitrio duximus remittendum.*]

CAP. V.

Si habens notitiam excommunicationis, per solam, famam celebrat, debet de rigore deponi, licèt cum eo possit misericorditer dispensari, h. d. & est casus notabilis.

Innocentius III. *Herbipolen. Capitulo.* (*an.* 1212.)

ILlud *d* Dominus in beatro Petro: [*& infrà.*] Venerabilis frater noster quondam Hildesemen. Episcopus licentiâ non solùm non obtentâ, sed nec etiam postulatâ (Ecclesiâ Hildesemensi relictâ) Herbipolensem Ecclesiam occupavit: [*& infra.*] Unde Mageburgen. Episcopo *e* dedimus in mandatis, ut cùm factum ipsum non posset in partibus illis non esse notorium) nisi dictus Episcopus intra XX. dies ab Herbipolen. Ecclesiæ administratione cessaret, eum excommunicatum publicè nunciaret: quod idem Magdeburgen. studuit adimplere: [*& infra.*] Ipse vero Episcopus, in nostra postmodùm præsentia constitutus, etsi suum recognosceret & confiteretur excessum, & non judicium, sed misericordiam postularet: hoc tamen inter alia in sua excusatione proposuit, quòd cùm dictus Magdeburgensis non esset ordinarius Judex ejus, non crediderat, quòd monitione non præmissâ auctoritate delegatâ posset procedere contra ipsum, aut sententiam in eum aliquam promulgare. Unde cùm nec ante factum monitorias, nec post literas ab eo aliquas accepisset, peccare non credidit, si divina officia quantumcunque solenniter celebravit, præsertim cùm ei non nisi per famam de sententia contra eum prolata constaret: [*& infra. α,*] Licèt autem in hoc non videatur omnino culpabilis extitisse: quia tamen in dubiis via est eligenda tutior, etsi de lata in eum sententia dubitaret, debuerat tamen potiùs se abstinere, quàm sacramenta Ecclesiastica pertractare. Illud autem, quod sub spe veniæ divina sibi fecit (postquam se à nobis excommunicatum noverat) celebrari, & communioni fidelium se ingessit, potiùs contra eum facere credimus, quàm pro eo, cùm sub fiducia pœnitentiæ non debuerit deliquisse, & excommunicato non vitare, multò magis, quàm non *a* vitari periculosum existat: non vitare siquidem, cum in eo sit, excommunicatus sine delicto non potest: sed cùm ex aliis pendeat, sine suo delicto poterit non vitari: [*& infrà.*] Cum eo misericordiam facientes, pœnam, quam canon minatur *b* his, qui post excommunicationem divina præsumpserint officia celebrare, vel se celebrationi ingesserint divinorum, ei non duximus infligendam.

[*α Quòd autem postquam se novit excommunicatum à nobis, omnia divina sibi fecit officia celebrari, & fidelium communioni ingessit se frequenter, id non in contemptum sed. Apost. vel etiam tanti sacramenti, sed sub spe veniæ asserit se fecisse, ne videlicet induresceret ampliùs, & in divinis ejus animus diutius proterviret, vel prosterneretur, si nunquam divinis officiis interesset: licèt in diebus solennibus se nunquam celebrationi divinorum ingesserit, & cum paucis in angulo alicujus Ecclesiæ occultè non festivis diebus divina sibi fecerit interdum officia celebrari.*]

CAP. VI.

Excommunicatus celebrans, à beneficio deponitur.

Idem *Bisuntin. Archiepiscopo.* (*an.* 1213.)

FRaternitati *c* tuæ: [*& infrà.*] Presbyteros autem & alios Clericos, qui pro suis excessibus, à te nexibus anathematis canonicè innodati præsumpserunt, vel præsumunt officia celebrare divina, rationabiliter poteris omnibus beneficiis Ecclesiasticis spoliare.

CAP. VII.

Collatio beneficii excommunicato pacta non tenet, & scienter talibus conferens, à beneficiorum collatione suspenditur.

Idem *Decano & Priori Colonien.* (*an.* 1213.)

POstulâstis *d* per sedem Apostol. edoceri: [*& infrà.*] Consult. vestræ respond. quòd cùm excommunicatis communicari non debeat, Clericis excommunicationis vinculo innodatis, Ecclesiastica beneficia conferri non possunt, nec illi valent ea retinere licitè, nisi forsitan cum eis fuerit misericorditer dispensatum, cùm ea non fuerint canonicè consecuti. Illi verò, qui scienter illa beneficia talibus contulerunt, tamdiu debent à beneficiorum collatione suspendi, donec super hoc veniam consequi mereantur, ut puniantur in hoc, in quo delinquere præsumpserunt.

Celebrans in loco interdicto, si est Clericus secularis, beneficiis privatur: si Monachus, in arctius Monasterium detruditur. h.d.

Quæsivistis *e* prætereà, qualiter puniri debeant Clerici, Monachi vel Moniales Ecclesiarum conventualium, qui post latam interdicti sententiam in locis suppositis interdicto præsumpserunt hactenus, & adhuc etiam non verentur divina officia celebrare, quamvis propter hoc sint excommunicationis vinculo innodati? Ad hoc breviter respondemus, quòd Clerici, qui talia præsumpserunt, sunt Ecclesiasticis beneficiis spoliandi: Monachi verò vel Moniales in arctioribus monasteriis ad peragendam pœnitentiam detrudendi.

---

a *Vid. l.* 1. *C. de superex. l.* 10. *& l. Papinianus.* §. *meminisse ff. de inoff. test.* b *C.* 3. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p.*26. *c.*10. c *C.* 4. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Con. Later. p.* 50. *c.*51. *vid. Bernard. Diaz. in pract. crim. can. c.*28. d *C.* 1. *eod. tit. in* 3. *comp. Alia pars hujus decr. est in c. illud Dominus sup. de major. & obed.* e *in vet. comp. legitur Archiepiscopo: sed in Gregorianis legitur, Episcopo.*

a *Vid. Navarrum in Manuali de horis Canon. c.* 2. *vers.* 14. *inter ambos.* b *al. infligit.* c *C.* 2. *eod. tit. in* 3. *compil. Bernard. Diaz. in pract. crim. can. c.* 28. d *C.* 3. *eod. tit. in* 3. *compil.* e *Vide quæ sunt sancita. c. is qui* §. *is verò. & cap. ult. de sent. excomm. in* 6.

CAP. VIII.

Valet collatio beneficii ei facta, qui priùs fuit excommunicatus, sed absolutus tempore collationis.

Idem *Decano & Subdiacono* a *Pictavien. & Magistro P. Canonico Petragoricen.*

(*an.* 1213.)

PRoposuit *b* coram nobis Magister P. Clericus Episcopi Tusculan. quòd G. sanctæ Mariæ in porticu Diacono Cardinali in partibus illis Apostol. sed. legationis fungente officio, quidam de Lemovicinio ei humiliter supplicârunt, ut eorum Ecclesiam, quæ debito fraudabatur Clericorum servitio, ordinaret: pro se ac Magistro eodem preces specialiter porrigentes. Ipse verò Lemovicen. civitatem ingressus, Canonicos monuit, ut illos reciperent in socios & in fratres: maximè cùm Præbendæ V. vel IV. ab ultima ipsius Ecclesiæ ordinatione vacâssent: quibus post petitas & concessas deliberationis inducias non curantibus respondere, de Præbenda Lemovicen. Cardinalis prædictus eosdem Clericos investivit: [*& infrà.* α] Cùm autem dictus Magister & Lemovicen. Pœnitentiarius in nostra fuissent præsentia constituti & acta judicii inspici fecerimus diligenter, per Pœnitentiarii testes intelleximus, quòd Lemovicen. Episcopus pluribus annis, antequam idem Magister investitus fuerit, Clericos Burgen. castri Lemovicen. & eundem P. nominatim (quem eorum dicebant consiliarium & fautorem) vinculo excommunicationis astrinxit. Per testes verò Magistri P. probatur, quòd etsi dictus Episcopus in Burgen. & eorum fautores tam Clericos, quam Laicos Lemovicen. excommunicationis sententiam protulisset, eos tamen per tres annos absolvit, antequam dictus Magister fuerit investitus: [*& infrà.* β.] Et quia idem Episcopus dicto Magistro communicavit posteà in Ecclesia & in mensa: [*& infrà.* γ] Quia verò sæpè dictum Magistrum investituræ suæ tempore, à præfato Episcopo extitisse excommunicatum, dictus Pœnitentiarius (sicut obtulerat) non probavit, cùm ex adverso de absolutione & communione dicti Episcopi fuerit facta fides: quod per dictum Legatum de memorato Magistro factum est, per diffinitivam sententiam duximus approbandum.

[α *Si verò probaret ipsum excommunicatum tunc temporis extitisse, non postponerent, quod de ipso factum fuerat, revocare, qui mandatum Apost. sed exsequentes, utriusq; partis confessionibus & allegationibus intellectis, eandem causam sufficienter instructam, ad nostrum remiserunt examen.*]

[β *Quibusdam Presbyteris usq; ad certum tempus in excommunicatione retentis, qui contra sententiam interdicti præsumpserant celebrare.*]

[γ *His igitur, quæ utraque pars proposuit, intellectis.*]

CAP. IX.

Suspensus vel excommunicatus ignoranter celebrando, nullâ indiget dispensatione respectu irregularitatis, aliàs secùs.

Gregorius IX. *I. & I. Canonicis Pragensibus.* c

(*an.* 1232.)

APostolicæ sedis: [*& infrà.*] Verùm quia tempore suspensionis ignari celebrâstis divina, vos reddit ignorantia probabilis excusatos. Cæterùm si fortè ignorantia crassa & supina aut erronea fuerit, propter quod dispensationis gratiâ egeatis, eam vobis de benignitate Apostol. indulgemus.

CAP. X.

Excommunicatus minori celebrans, non est irregularis, sed peccat, & potest eligere, & ea, quæ sunt jurisdictionis exercere, licet non eligi: & si confert sacramenta, licet peccet, tamen collatio tenet, & suum habet effectum.

Idem (*an.* 1237.)

SI celebrat *a* minori excommunicatione ligatus, licèt graviter peccet, nullius tamen notam irregularitatis incurrit, nec eligere prohibetur, vel ea, quæ ratione jurisdictionis sibi competunt, exercere. Si tamen scienter talis electus fuerit, ejus electio est irritanda, pro eo quòd ad susceptionem eorum eligitur, à quorum perceptione à sanctis Patribus est privatus. Peccat autem conferendo Ecclesiastica sacramenta: sed ab eo collata, virtutis non carent effectu, cùm non videatur à collatione, sed participatione sacramentorum (quæ in sola consistit perceptione) remotus: Dummodò non in contemptum Ecclesiasticæ disciplinæ, videlicet contra prohibitionem superioris, communioni excommunicatorum pertinaciter se ingesserit: in quo casu est anathemate feriendus.

a *Al. Subdecano.* b *C. un. eod. tit. in 4. compil.* c *Hic titul. ex plurimis manuscr. restitutus est: vulgati dissentiunt. al. ita: Gregor. IX. I. & A. Canon. Pragen.*

TITULUS XXVIII.

DE CLERICO *b* NON ORDINATO MINISTRANTE.

CAP. I.

Clericus ministrans in pertinentibus ad ordinem, quem non habet, deponendus est, & ampliùs non ordinandus.

Hormisda *c* Papa. (*an.* 520.)

SI quis *b* baptizaverit, aut aliquod divinum officium exercuerit, non ordinatus, propter temeritatem abjiciatur de Ecclesia, & nunquam ordinetur.

CAP. II.

Diaconus Missam celebrans ad Sacerdotium non promovetur: & à Diaconatu suspenditur ad tempus: sed in beneficio poterit ad tempus dispensari.

Urbanus III. *Legion. Episcopo.* (*an.* 1186.)

EX literis tuæ *f* Fraternitatis innotuit nobis, quòd I. Diaconus, cùm non imposuisses ei manum, Missarum celebrationem usurpare præsumpsit: [*& infrà.* α] Consultationi tuæ taliter respondemus, quod ad Sacerdotis officium non poterit promoveri: à Diaconatu quoque biennio vel triennio pro tua maneat provisione suspensus. De beneficio autem misericorditer agatur cum eo: ne sustentatione privatus, ad seculi negotia revertatur. Ut autem securiùs ei possis hanc misericordiam facere, de agenda pœnitentia diligentem *g* circa eum curam non desinas exhibere: salubriùs autem sibi absque dubio providebit, si ad regularem vitam se duxerit transferendum.

[α *Postmodùm verò Domino aspirante, rediit ad seipsum: & proprium cognoscens excessum, in tanto sibi periculo consuli humiliter postulavit: quia igitur super hoc tua nos duxit Fr. consulendos, literis præsentibus.*]

TITULUS XXIX.

DE CLERICO PER SALTUM PROMOTO.

CAPUT UN.

Qui ignoranter per saltum de Subdiacono fit Presbyter, post pœnitentiam in Diaconum ordinatur, & posteà potest secum in Sacerdotio dispensari.

a *Vide Covarr. in c. alma mater. de sent. excom. l. 6. & 8. Theologos. 4. sent. dist. 18. & seq. & Summistas, verbo, excommunicatio.* b *In 7. manuscr. de non ordinato ministrante.* c *al. Honorius.* d *Cap. I. eod. tit. in I. compil. vide Bernard. Diaz. in pract. crim. can. c. 12.* e *Legien. al. Lingen.* f *C. 2. eod. tit. in I. compil. & post Conc. Lateran. sub Alex. III. cap. 50. c. 62.* g *diligenter.*

Innocentius III. *Bonon. Episcopo.* (*an.* 1213. *Romà in Angliam.*)

Quæ literæ *a* continebant, quòd (sicut ex relatione quorundam receperas) P. Presbyter Diaconatûs ordine prætermisso, se fecit ad Sacerdotii ordinem promoveri. Ipse tibi quoque secretò confessus est, se pro certo nescire, si res taliter se haberet, sed ex quo boni viri hoc asserebant, inter quos fuerat conversatus, credebat assertioni eorum, eo quòd tempore, quo ordines inferiores susceperat, intra annos discretionis fuerat constitutus: [*& infrà. α*] Mandamus, quatenus condignam pœnitentiam pro hujusmodi negligentia injungas eidem: quâ peractâ (quia non intelligitur iteratum, quod factum esse nescitur) ipsum in Diaconum ordinare procures, & sic de misericordia eundem ministrare permittas in ordine Sacerdotis.

[*α Tu igitur ipsum ad Apostol. sed. transmittens, nobis supplicâsti humiliter, ut cum eo misericorditer agere dignaremur. Nos igitur ejus miseriæ condolentes, f. t. per Apost. sed.*]

TITULUS XXX.
DE EO QUI FURTIVE ORDINEM SUSCEPIT. *b*

CAP. I.

Qui furtivè recipit ordinem, si contra hoc facientes lata erat excommunicatio, sine dispensatione Papæ in sic suscepto ministrare, vel ad superiorem ascendere non potest: sed si excommunicatio lata non erat, Episcopus & Abbas poterunt dispensare. h. d. cum duobus sequentibus.

Alexander III. *Lingonien. Episcopo.* c (*an.* 1180.)

Veniens ad nos P. nobis *d* exposuit, se furtivè Diaconatûs ordinem suscepisse. Unde Fr. t. resp. quod si non fuit à te, vel ab alio Archidiaconorum vel Prælatorum tuorum sub anathematis interminatione, prohibitus, tu ipse in promotione ipsius ad Sacerdotale officium condignâ satisfactione impositâ (nisi alia impediant) pro arbitrio tuo dispenses: Si verò interminatio anathematis super hoc facta est, moneas eum, ut in aliquo monasterio seu canoniâ habitum suscipiat regularem: cui, ex quo in habitu illo aliquanto tempore fuerit laudabiliter conversatus, poteris misericorditer providere: alioquin nullâ ratione concedimus eum ad Sacerdotalem ordinem promoveri.

CAP. II.

Summatum est suprà capitulo proximo.

Cœlestinus III. *e* (*an.* 1195.)

Cum H. lator *f* præsentium, sicut nobis suâ quæstione monstravit, ad tuam (ordinationis causâ) præsentiam accessisset, juxta consuetudinem patriæ sibi quatuor minores ordines contulisti: quibus non contentus, Subdiaconatum temerario ausu recepit, Quia verò idem Clericus in hoc facto multùm excessit: Mandamus, quatenus eum in minoribus duntaxat ordinibus celebrare permittas. Si verò domum religionis intraverit, & vita & mores ejus exegerint, Abbas (si voluerit) in aliis poterit ordinibus dispensare.

CAP. III.

Summatum est suprà capitulo primo.

Idem.

Innotuit nobis *g*, quòd G. Clericus & alii duo de diœcesi tua ad G. quondam Seguntin. Episcopum, ut ordines ab eo reciperent, accesserunt Cumque ab eo dem Episcopo sub excommunicationis sententia fuisset inhibitum, ne quis se ad duos ordines suscipiendos ingereret, prædicti Clerici nihilominus Subdiaconatûs & Diaconatûs ordinem clandestinè susceperunt: [*& infrà. α*] Consul. tuæ taliter respond. quòd ordinati in susceptis ordinibus de juris rigore ministrare non debeant. Verùm, tametsi ad religionem aliquam voluerint se transferre, & peractâ pœnitentiâ pro arbitrio tuo eis injunctâ, ibidem laudabiliter fuerint conversati, processu temporis *a* cum eis poteris de nostra licentia dispensare, ut postmodùm susceptorum ordinum executione lætentur.

[*α Quia igitur quid tibi agendum sit pro his nos duxit tua Fr. consulendos,*]

TITULUS XXXI.
DE EXCESSIBUS PRÆLATORUM ET SUBDITORUM.

CAP. I.

Monet Prælatos abstinere à gravaminibus subditorum, & aliqua enumerat, & geminatam pœnam imponit contrà facientibus.

Alexander III. (*an.* 1170. *Romæ.*)

Pervenit *b* ad audientiam nostram: [*& infrà, α*] Cùm autem Presbyteros, quasi filios & fratres benignâ ac ac fraternâ debeatis charitate fovere. Mandamus, quatenus in eas tallias & exactiones indebitas exercere nullatenus præsumatis, nec de cætero irrationabiliter gravetis, vel inhonestè tractetis eosdem, aut sine judicio Capituli suspendere, vel eorum Ecclesias interdicto subjicere attentetis, neque duas Ecclesias, quarum unam sufficere videbitis, permittatis illos tenere, nec aliquem excommunicare sine ordine judiciario præsumatis. Sciturì pro certo, quòd si hujusmodi rumores de vobis iterùm ad aures nostras pervenerint, pro tantis excessibus vos taliter puniemus, quòd timore pœnæ vestræ cæteri à similibus abstinebunt.

[*α Unde si verum est, miramur plurimùm, & adversùs vos de jure movemur, quòd in Presbyteros, qui sunt in vestra jurisdictione constituti, singulis annis, quasi in servos mercenarios, talliam facitis, quibus nisi ad voluntatem vestram pecuniam solverint, divinum officium interdicitis, & eos viliter & inhonestè interim tractatis, quòd ipsos Laicis despicabiles redditis. Ideò si hæc vera sunt, gravi debetis ultione feriri.*]

CAP. II.

Non potest Episcopus sine causa Ecclesiam alteri subjectam ab illius subjectione & obsequio liberare.

Idem *Cantuariensi Archiepiscopo.* (*an.* 1180.)

Ad hæc *d*, quoniam Episcopus plures Ecclesias à consuetudine & obsequio Archidiaconorum liberas constituit & immunes, per quod reditus diminuit eorundem: Mandamus, quatenus factum Episcopi super hoc corrigas & emendes, & ita provideas, quòd præfatis Archidiaconis consuetudines, quas Presbyteri in Ecclesiis suorum Archidiaconatuum debent. plenariè conserventur, & illis debitam reverentiam exhibeant & honorem.

CAP. III.

Habens subjectionem seu collationem beneficii, illud pro suo usu retinere non potest, seu sibi conferre.

Idem *Exonien. Episcopo.* (*an.* 1180.)

Ad aures *e* nostras pervenit, quòd quidam Archidiaconi tui se in Ecclesias, quæ in suis Archidiaconatibus vacant, auctoritate propriâ intrudere non ve-

a C. 1. eod. tit. in 3. comp. b *Quid si ordinem furtivè suscipere, præter Panormitanum & alios hic tradit Hostiensis in summa eod. tit. & Bernard. Diaz. in pract. crim. can. c.* 21. c *Linconen. al. Livonien* d C. 1. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Later. sub Alexand. III. p.* 26. *c.* 9. e *Clemens III.* f *C.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp.* g *c.* 2. *eod. tit. in* 2. *comp. vid. allegata in præced. c. hoc eod. tit. & Conc. Trid. sess.* 23. *de refor. c.* 12. 13. & 14.

a *Temporum.* b *Cap.* 1. *eod. tit. in* 1. *compilat.* c *Vid. l.* 2. *in princ. C. ad L. Jul. repet. & Institut. de exc. §. hodie autem in fin.* d *c.* 2. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lateran. p.* 24. *c.* 4. e *cap.* 3. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Lateran. sub Alexand. III. part.* 24. *c.* 3.

rentur: [*& infrà. α*] Mandamus, quatenus eos, qui tali modo Ecclesias occupant, vel occupatas detinent, ad eisdem dimittendas censurâ Ecclesiasticâ compellas, & easdem Ecclesias de personis idoneis ordinans, præfatos Archidiaconos pro tanta præsumptione debitâ cutes animadversione punire.

[*α Et sic ipsas Ecclesias detinere non erubescunt. Attendentes itaq; absonum & omni rationi contrarium tanta præsumptionis excessum, nec volentes incorrectum relinquere, F.t.per Ap.sed.*]

CAP. IV.

Contra naturam incontinentes, si sunt Clerici, deponuntur, & in monasterio detruduntur: si Laici, excommunicantur.

Idem *ex Concilio Lateranen.* a (*an.* 1179.)

CLerici: [*& infra.*] Quicunque illâ incontinentiâ, quæ contra naturam est (propter quam ira Dei venit in filios diffidentiæ, & quinque civitates igne consumpsit) deprehensi fuerint laborare, si Clerici fuerint, dejiciantur à Clero, vel ad agendam pœnitentiam in monasteriis detrudantur: Si Laici, excommunicationi subdantur, & à cœtu fidelium fiant penitùs alieni.

CAP. V.

Subditus non tenetur parere superiori, aliquid exigenti vel præcipienti contra tenorem sui privilegii.

Idem. (*an.* 1172)

SAnè si Episcopi b aliquid ab Abbatibus, præter debitam obedientiam, contra libertatem ordinis à præd. n. & à nobis indultam exigunt, liberum sit Abbatibus auctoritate Apost. quod petitur denegare.

CAP. VI.

Vicarius Ecclesiæ usurpans sibi ipsius Ecclesiæ personatum contra præstitum juramentum, ad officii sui executionem admitti non debet.

Idem *Norvicen. Episcopo.* (*an.* 1180.

ILlud etiam de Vicariis, qui personis fide & sacramento obligati sunt, duximus statuendum, quòd si personarum sibi falsò assumentes, contra personas se erexerint, & super hoc in jure confessi fuerint vel convicti, de cætero in eodem Episcopatu ad officii sui executionem nullatenùs admittantur.

CAP. VII.

Excommunicatio lata contra subditum, quia non paret contra privilegium sibi à superiori concessum, non tenet.

Clemens III. (*an.* 1190.)

CUm d ad quorundam: [*& infrà. α*] Ideoque discr. v. Apost. auctoritate concedimus, ut si Ecclesiarum Prælati numerum evectionis & personarum in Lateranen. Concilio constitutum, cùm Ecclesias visitant, excedere forte præsumpserint, & pro illis procurationem exegerint, liberum sit vobis auctoritate Apostolicâ denegare: & si propter hoc in Ecclesias vestras vel Clericos aliquam sententiam promulgaverint, ipsam decernimus non tenere.

[*α Malitiam coërcendam in Concilio fuerit Lateran. multâ deliberatione statutum, ut Archiepiscopi, Episcopi, Archidiaconi, Archipresbyteri, & Decani certum evectionis numerum, & personarum in Ecclesiarum visitationibus non excedant: quia sicut audivimus, quidam ex prædictis personis id in Ecclesiis vestris nequaquam observant, super hoc commoditati vestræ attentiùs duximus salubriter providendum.*]

CAP. VIII.

Prælatus inferior citra Episcopum, non potest suam Ecclesiam, vel sibi subjectam alteri unire sine Episcopi consensu, etiam Metropolitani auctoritate interveniente, h. d. & est casus multùm allegabilis.

Cœlestinus III. *Faustino Episcopo* e (*an.* 1196.)

SIcut unire Episcopatus, atque potestati subjicere alienæ, ad summum Pontificem pertinere dignoscitur: ita Episcopi est Ecclesiarum suæ diœcesis unio, & subjectio earundem. Cùm itaque Prior Graden. monasterium suum, quod est in tua diœcesi, & de tuo debet ordinari consensu, monasterio de Accaro a (tuo assensu minimè requisito) subjecerit sive unierit: quod fecit te inconsulto, tibi liceat auctoritate nostrâ (sicut justum fuerit) infirmare: Non obstante assensu vel confirmatione, quam Metropolitanus interposuisse proponitur, cùm in diœcesi sui Suffraganei absque ipsius assensu non debeat aliquid contra constitutiones canonicas attentare, nos quoque id decernimus irritandum.

CAP. IX.

Suspendi debet Clericus, qui de suo crimine publicè gloriatur.

Innocentius III. *Archipresbytero sancti Andreæ de Pal.* b (*an.* 1214.)

QUam sit c grave crimen in Clericis, cùm malefecerint gloriari, nullus sanæ mentis ignorat. Accepimus sanè, quòd cùm R. Deserien. P. filiam suam cuidam I. nòmine tradiderit in uxorem, P. Diaconus non erubuit publicè confiteri d, se mulierem prædictam carnaliter cognovisse: unde factum est, quòd vir ad propria eam remitteret, cui fuerat matrimonialiter copulata. Ideoq; mandamus, quatenus si tibi constiterit de præmissis, appellat. cessante præfatum Clericum ab officio & beneficio suspendere non postponas, compellens virum, ut uxorem suam recipiat, eique (sicut justum est) officium exhibeat maritale.

CAP. XX.

Clericus auctoritatem vel consilium directè vel indirectè homicidio præstans, irregularis efficitur.

Idem *Episcopo Hipponen.* c *& Abbati de Toleto, Visitatoribus Lombardiæ.* (*an.* 1214.)

EX literis vestris f accepimus, quòd cùm ad Albiganensem Ecclesiam unà cum Pisano Archiepiscopo, tunc Episcopo Vercellen. accessissetis, visitationis officium impleturi: Albiganensis Episcopus inter cætera, quæ proposita fuerant contra ipsum, ore proprio est confessus quòd cùm quidam in villa quadam ad ejus g jurisdictionem spectante infamaretur de furto, & idem illud inficiaretur omnino, offerens, quòd candentis ferri judicio se purgaret, & ut suspendio puniretur, si deficeret in eodem: dictus Episcopus requisivit à Judice, quid super hoc videretur eidem: & cùm Judex respondisset ut fieret, sicut fur ipse dixerat, ferrum candens in ipsius præsentia Episcopi est allatum: quod cùm accepisset fur ille, combustus est: unde Judex pavefactus, quid sibi super hoc videretur, consuluit Episcopum memoratum. Qui respondit, quòd si fur sic evaderet, malum esset: quanquam affirmet se verbis talibus usum fuisse: Audistis quantus est clamor populi, omnes dicunt, malum est, si sic evaserit impunitus: & sic Episcopus & Judex villam ipsam cum multitudine sunt ingressi, in quorum præsentia prædictus fur est suspensus: propter quod ipsum cum literis vestris ad sedem Apostol. destinâstis: sed idem nihil super his proposuit coram nobis nec literas vestras vidimus, licèt idem se nobis illas asserat præsentâsse: quinimò h cùm dictus Archiepiscopus ad sedem Apostolicam accessit, qui nobis hujusmodi rei seriem plenariè indicavit, idem Episcopus à nostra discessit præsentiâ, & perquisitus non potuit inveniri. Nos autem quia idem Episcopus non solùm in judicio i candentis ferri, verùm etiam in furis sus-

a *Idem scil. Alex. III. in Conc. Lat. c.* 11. *&* 12. *tit. de cohab. Cler. & mul. in* 1. *comp.* b *C.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp.* c *C.* 1. *tit. de jurejur. in* 2. *comp. & post Conc. Lat. sub Alex. III. p.* 39. *c.* 2. d *Cap.* 3. *eod. tit. in* 2. *comp. Vid. citatos in c. cùm ex officiis. sup. de præscr.* e *Faventin. habet vetus compilatio.*

a *Accerato. al. Aterato.* b *Pallis. al. Pollian.* c *C.* 2. *eod. tit. in* 3. *compil.* d *profiteri.* e *Ypor. & Abbati de Tileco.* f *C.* 3. *eod. tit. in* 3. *comp.* g *illius.* h *al. ita: quinimò statim cum, &c.* i *Cur judicium ferri candentis sit illicitum, tradit luculenter B. Thom.* 2. 2. *q.* 95. *art.* 8. *ad* 3. *arg.*

pendio

spendio graviter noscitur deliquisse, cùm his non tantùm auctoritatem præstiterit, verùm etiam præsentiam exhibuerit corporalem, ipsum indignum altaris ministerio reputamus. Cùm igitur Pontificale officium sine altaris ministerio non valeat adimpleri: mandamus, quatenus ut Episcopatui cedat, moneatis eundem, alioquin ipsum ab Albiganen. Ecclesia amoventes, faciatis eidem per electionem canonicam de persona idonea provideri.

CAP. XI.

Collatio beneficii facta indigno occulta cassari debet, & conferens secundo ante cassationem primæ collationis, privari debet eâ vice potestate conferendi.

Idem *Archiepiscopo, & majoris monasterii & sancti Juliani Abbatibus Turonen.* (*an.* 1214.)

INter dilectos filios B. & P. *a* Canonicos Pictaven. super Succentoria Pictaven Ecclesiæ quæstione subortâ utroque asserente Succentoriam ipsam se per Pictaven. Cantorem (ad quem ejus donatio pertinebat) canonicè assecutum: [*& infrà.*] Nos igitur attestationibus utriusque partis inspectis, invenimus esse probatum, eundem P. publicum aleatorem esse, ac usurarium manifestum *b*, utpotè qui undecim denarios pro duodecim mutuaverat in ludo: unde licèt ad palliandum tantæ præsumptionis excessum proposuerit, quòd hoc fecerat juxta consuetudinem Gallicorum Clericorum, quâ ferè universi Clerici mutuant sic frequenter & ludunt: nos tamen, qui ex officii nostri debito pestes hujusmodi extirpare proponimus, atque ludos voluptuosos (occasione quorum sub quadam curialitatis imagine ad dissolutionis materiam devenitur) penitùs improbamus, excusationem prædictam, quæ per pravam consuetudinem (quæ corruptela dicenda est) palliatur, frivolam reputantes, cùm in illis magis plectibilis sit offensa, per quos ad excusandas excusationes in culpis delinquendi auctoritas usurpatur: quod circa eundem P. de Succentoria factum esse dignoscitur, propter indignitatem & vilitatem ipsius duximus irritandum, cùm personis vilibus & indignis portæ dignitatis patere non debeant, juxta legitimas sanctiones. Prætereà contra præfatum B. fuit manifestè [per *c* testes] probatum, quod de conscientia Judicum ultima clausula inserta non fuerat, in literis eorundem, sicut in ipsorum depositionibus exprimitur evidenter: [*& infrà.*] Unde pars altera proponebat, quòd cùm prædictus B. scienter usus fuerit literis sic falsatis, debebat tanquam falsarius omnino repelli. Verùm nos attendentes, quòd etsi constaret, quòd dicta clausula literis illis fuisset apposita, præter conscientiam Judicum prædictorum *d*, quia tamen fides facta nobis non fuit, quod dictus B. illam clausulam apposuerit, vel procuraverit, ut ab alio poneretur, vel etiam, quòd scienter usus fuerit literis sic falsatis, ab hujusmodi falsitatis objectu eundem duximus absolvendum: maximè cùm postquam sibi hoc objectum fuit, prætermiserit uti eis: [*& infrà.*] Cùm igitur per depositiones duorum testium nobis constiterit *e*, quòd concessio P. facta præcesserit, quanquam propter indignitatem ejusdem meruit reprobari, concessionem postmodum B. factam irritam decernimus & inanem. Quia verò Cantor adeò inconstanter se habuit in hoc facto, ut primâ donatione non reprobatâ, secundam facere attentaverit, & dignum sit, ut in eo quis puniatur, in quo visus est deliquisse, in hoc ejus duximus varietatis inconstantiam puniendam, ut concedendi Succentoriam ipsam hâc vice nullam habeat facultatem: præsentium vobis auctoritate mandantes, concedimus, quatenus eandem, auctoritate nostrâ suffulti, personæ idoneæ assignetis.

CAP. XII.

Cognoscere de causa matrimoniali, item pœnitentias publicas & indulgentias concedere spectat ad dignitatem Episcopalem: Unde inferior Prælatus de his se intromittere non debet, nisi ei competat de jure speciali.

Idem *in Concilio generali.* a (*an.* 1216.)

ACcedentibus ad nos de diversis mundi partibus Episcoporum querelis, intelleximus graves & grandes quorundam Abbatum excessus, qui suis finibus non contenti, manus ad ea, quæ sunt Episcopalis dignitatis, extendunt, de causis matrimonialibus cognoscendo, injungendo publicas pœnitentias, concedendo etiam indulgentiarum literas, & similia præsumendo: unde contingit interdum, quòd vilescit Episcopalis auctoritas apud multos. Volentes igitur in his & Episcoporum dignitati, & Abbatum providere saluti, præsenti decreto firmiter prohibemus, ne quis Abbatum ad talia se præsumat extendere, si proprium voluerit periculum evitare; nisi forsan quisquam eorum speciali concessione, vel aliâ legitimâ causâ super hujusmodi valeat se tueri.

CAP. XIII.

Ad revelandum peccatorem, sive peccatum in pœnitentia confessum, Sacerdos compelli non potest.

Honorius III. *P. tit. sanctæ Prudentianæ* b *Presbytero Cardinali.* (*an.* 1229.)

DIlectus filius Joannes Presbyter exposuit *c* conquerendò, quòd Rectores Fraternitatis urbis ipsum ad revelandum fures, & quod super quodam furto sibi tanquam Sacerdoti fuerat revelatum, vel ad satisfaciendum exinde damnum passo, arctare nitentes, in eum (nisi alterum præmissorum efficeret) tulerunt sententiam interdicti. Quia igitur perniciosum esset, prædictum Presbyterum sibi taliter credita revelare, ac cogi ad id, quod non rapuit, exolvendum; Discr. t. mandamus, quatenus præfatos Rectores coram te conveniens, injungas eisdem, ut à memorati Presbyteri gravamine penitùs conquiescant.

CAP. XIV.

Privati homines regulariter nequeunt constituere collegium, & habere signa collegii, nisi eis aliter concedatur.

Idem *Præposito R. & I. Archidiacono Suessionen.* (*an.* 1225.)

DIlecta in Christo filia Abbatissa Jotrenen, nobis insinuare curavit, quòd cùm Presbyteri & Clerici Jotrenen. Ecclesiæ Meldensis diœcesis, non consueverint proprium habere sigillum, nec sint unum corpus, ita quòd Capitulum appellaretur *d*, nihilominus contra voluntatem ipsius (quæ ipsorum caput est & patrona) sigillum habere contendunt: [*& infrà. α*] Dis. v. mandamus, quatenus si vobis constiterit ita esse, dictis Presbyteris & Clericis auctoritate nostrâ inhibeatis expressè, ne præsumant vel de novo fabricare sigillum, vel uti eo, si fortè noviter fuerit fabricatum.

[*α In ipsius præjudicium & gravamen, quare id eis à nobis petiit inhiberi, Quia verò nobis non constitit de præmissis.*]

CAP. XV.

Qui contra juramentum negat Prælatum dominum suum, vel coram Judice seculari de ipso conqueritur, vel ipsum invadit, deponi debet.

---

a *Cap. 4. eod. tit. in 3. compil.* b *Vid. c. quoniam in omnibus, sup. de usur. & Bernard. c. 82.* c *Hæ duæ voces,* per testes, *desunt in antiquis exemplaribus: absunt etiam à veteri comp. & omnibus Vaticanis.* d *vox,* prædictorum, *deest in antiquioribus Codicib.* e *Vid. l. ubi numerus. C. de test.*

a *Idem scil. Innocent. III. in concil. gener. cap. 60. & cap. 1. eod. tit. in 4. compil.* b *Pro Prudentianæ, repositum est Pudentianæ, ut sup. c. 35. de electione.* c *Vid. cap. omnis. infr. de pœn. & remiss.* d appellentur.

Idem a *S. Auberti Archidiac. Abbati de Annona, & Præposito Cameracen.* (*an.* 1226.)

GRavem & dolore non vacuam: [*& infrà. α*] Discr.v. mandamus, quatenus si vobis constiterit Archidiaconum semel & secundò, contra fidem homagii præstiti, ac debitam reverentiam, Episcopum suum esse dominum negâsse *b*, vel in foro seculari deposuisse contra eum super rebus spiritualibus quæstionem, aut tam invasori Episcopi & sociorum ejus, quàm fratri ejus, vel *c* complicibus suis causam vel consilium præbuisse: ipsum tanquam membrum putridum ab Ambianen. Ecclesia perpetuò abscindatis, beneficia sua facientes personis idoneis per illos, ad quos donatio pertinet, assignari.

[*α Ac toti Clero contumeliarum aculeis circumsertam recepimus quæstionem: quòd cum ven. f. n. Ambianen. Episcopus quoddam beneficium vacans, quod altare dicitur, cuidam idoneo, prout ad se spectare credebat, absente Archidiacono Ambian. contulisset: Idem Archidiaconus stipatus catervâ fratris sui, & quorundam aliorum, accedens ad Episcopum memoratum, & proponens quòd ei injuriatus fuerat super hoc, institit apud eum, ut sine causæ cognitione à beneficio ipso prorsus amoveretur ab eo institutus.*]

CAP. XVI.

Ponit XV. gravamina illata Religiosis, à quibus præcipit Prælatos abstinere.

Gregorius IX. *universis Ecclesiarum Prælatis.* (*an.* 1235.)

I. NImis iniqua: [*& infrà.*] Cùm religiosi viri abnegantes salubriter semetipsos, elegerint in paupertate Christo pauperi ad placitum famulare, tanquam nihil habentes, & omnia possidentes: non desunt plerique tam Ecclesiarum Prælati, quàm alii qui cæcâ cupiditate seducti, propriæ aviditati subtrahi reputantes, quicquid prædictis fidelium pietas elargitur, quietem ipsorum multipliciter inquietant *d*. Volunt namque contra regulam à sede Apostolica approbatam, & sui ordinis instituta, ipsis invitis eorum confessiones audire, ac eis injungere pœnitentias, & Eucharistiam exhibere: nec volunt, ut corpus Christi in eorum Oratoriis reservetur: & fratres ipsorum defunctos apud Ecclesias suas compellunt sepeliri, & eorum exequias celebrari: & si quis decedentium fratrum alibi, quàm in suis Ecclesiis eligit *e* sepulturam, funus primò ad Ecclesias suas deferri cogunt, ut oblatio suis usibus cedat. Nec sustinentes eos habere campanam, vel cœmeterium benedictum, certis tantùm temporibus permittunt ipsos celebrare divina. Volunt quoque in domibus eorum *f* certum numerum fratrum, Sacerdotum, Clericorum, & Laicorum, necnon cereorum, lampadum, & ornamentorum, pro voluntate sua taxare, ac residuum cereorum, quando noviter apponuntur, exigunt ab eisdem. Nec permittunt, quòd *g* novi Sacerdotes eorum alibi, quàm in Ecclesiis suis celebrent primas Missas, eos nihilominus compellentes, ut in quotidianis Missis, quas in suis locis & altaribus celebrant, oblationes ad opus eorum recipiant & reservent: quicquid etiam eis, dum celebrant Missarum solennia, intra domorum suarum ambitum piâ fidelium devotione donatur, ab ipsis extorquere oblationis nomine contendentes, quod eisdem tam in ornamentis altaris, quàm in libris Ecclesiasticis absolutè confertur, vendicant perpetam juri suo. Quocirca mandamus, quatenus universi & singuli à prænotatis gravaminibus desistatis, subditos vestros ab hujusmodi arctiùs compescendo.

CAP. XVII.

Ponit XII. gravamina Prædicatorum & Minorum, à quibus præcipit Prælatos abstinere.

Idem *universis Ecclesiarum Prælatis.* (*an.* 1236.)

II. NImis *a* prava: [*& infrà.*] Cùm quidam viri religiosi, utpurà fratres Prædicatores & Minores (quorum ordinem & regulam sedes Apostol. noscitur approbâsse) in arctissima *b* paupertate Christo pauperi famulentur, plerique Prælati & alii eos ad Synodos suas cogunt accedere, ac suis constitutionibus subjacere: nec his contenti, Capitula & scrutinia in locis fratrum pro his corrigendis facturos se comminantur, fidelitatem juramento firmatam ab eorum ministris & custodibus exigentes: eis quoque, ut tam extra civitates, quàm intra cum eis processionaliter veniant, ex levi causa mandantes, excommunicationis sententiam fulminant in benefactores ipsorum: & idipsum fratribus comminantes, eos de locis, in quibus Domino famulantur, satagunt amovere, nisi eis obediant in omnibus supradictis. Ad hoc *c* ne fratres ad honorabiliores *d* civitates & villas, ubi religiosè ac honestè valeant commorari, à populis devotè vocati accedere audeant inhibentes, tam in accedentes fratres, quàm in receptatores *e* eorum præsumunt excommunicationis sententiam promulgare. Ab eis etiam de hortorum fructibus decimas, nec non de habitaculis fratrum (sicut de Judæorum domibus) contendunt reditus extorquere: asserendo, quòd nisi fratres morarentur ibidem, ab aliis habitatoribus proventus aliqui solverentur: & ut ipsos suæ subdant totaliter ditioni, eisdem ministros & custodes volunt præficere pro suæ arbitrio voluntatis. Quocirca mandamus, quatenus universi & singuli à prænotatis gravaminibus desistatis, subditos vestros ab hujusmodi arctiùs compescendo.

CAP. XVIII.

Non servans interdictum, suspensus est ab officio & beneficio, & omni jurisdictione, h. d. secundùm verum intellectum.

Idem *Archiepiscopo Bracharen.* *f* (*an.* 1236.)

TAnta est clavis Petri: [*& infrà.*] Ad confusionem P. Episcopi quondam Colubrien. non potest in memoriam non venire, quantùm in nos & Ecclesiam Romanam deliquerit, despexerit Petri claves, & Ecclesiasticam læserit potestatem: cùm non solùm interdicti sententiam (quam servaverat ab initio) temerè violavit, verùm etiam induxit alios, imò compulit, non servare: & quos inducere monitis, & flectere minis ac terroribus ad violandam interdicti sententiam nullâ potuit ratione, post atroces injurias, amissionem bonorum, spoliationem parentum, dignitatibus, præbendis, & beneficiis spolians, coëgit miserabiliter exulare, ea suis in hac parte fautoribus non absque præsumptione temeraria conferendo, quæ omnia idem Episcopus in nostra & *g* fratrum nostrorum præsentia publicè recognovit. Licèt autem memoratus Episcopus in manibus nostris spontaneâ cesserit voluntate, nolentes tamen, ut hi, qui hujusmodi sententiam interdicti non sunt veriti temeritate propriâ violare, ac recipere dignitates, Præbendas, ac beneficia aliorum, qui absque culpa & sine causa rationabili eis fuerant spoliati, severitatem effugiant canonicæ ultionis, ne facti perversitas transeat præsumptoribus in exemplum: auctoritate Dei omnipotentis, omnem institutionem, destitutionem, collationem Præbendarum, beneficiorum ac dignitatum præsumptas per eundem Episcopum, & excommunicationis seu interdicti sententias, in quoscunque hâc occasione prolatas ab eo post interdicti violationem ejusdem, decernimus irritas & inanes. Quia verò ubi magis exceditur, ibi

a *alit Idem Abb. S. Alberti Archidiacon. de Ammona, &c.* b *denegâsse.* c *al. cum complicibus, &c.* d *inquietent.* e *eligit.* f *eorundem.* g *ut.*

a *De cogendis Synodis & qui sint vocandi, vid. Concil. Trident. sess. 24. de reform. cap. 2.* b *altissima.* c *Ad hæc.* d *honorabiles.* e *receptores.* f *Bracarensis & Colubriensis seu Colibriensis, Episcopatus sunt vetustissimi in Portugallia.* g *al. ita: & in fratrum, &c.*

est

eſt ſeveriùs vindicandum: mandamus, quatenus omnibus, quos prædictus Epiſcopus in ſupradicta beneficia, Præbendas & dignitates intruſit, non ſolùm à beneficiis ipſis, Præbendis & dignitatibus, verùm etiam ab aliis beneficiis (ſi qua obtinent) & Eccleſiis prorsùs amotis, tam præſumptores eoſdem, quàm omnes alios, qui præfatum interdictum damnabiliter violârunt *a*, ſuſpendas [auctoritate *b* Apoſt.] ab officio & beneficio. Illos quoque quos in perſonas & res prædictorum Canonicorum, Prælatorum & Clericorum manus temerarias conſtiterit extendiſſe, ad noſtram venire compellas præſentiam, pro meritis ſententiam *c* recepturos, invocato ad hoc (ſi opus fuerit) auxilio brachii ſecularis.

TITULUS XXXII.

DE NOVI OPERIS NUNCIATIONE.

CAP. I.

Etiam Eccleſia ædificata poſt nunciationem novi operis, deſtruenda eſt expenſis conſtruentis, h. d. cum ſequenti.

Lucius III. *Paduano Epiſcopo (an. 1181.)*

INtelleximus *d* ex literis tuis, quòd cùm cauſa, quæ vertitur inter Priorem S. Cypriani, & Clericos de Rodigio ſuper Capella, quæ in præjudicium baptiſmalis Eccleſiæ de Coſta, ab eiſdem Clericis eſt conſtructa, Fr. t. delegata fuiſſet: [*& infrà. α*] Quia verò *e* ſicut leges non dedignantur ſacros canones imitari, ita & ſacrorum ſtatuta canonum, Principum conſtitutionibus adjuvantur: Fr. t. mandamus, quatenus diligenter conſiderans, quòd poſt denunciationem novi operis, ſive jure, ſive injuriâ aliquid conſtruatur, legalibus debet conſtitutionibus demoliri: & quia nulla Eccleſia in præjudicium eſt alterius conſtruenda, *f*, negotium ipſum ſecundùm legum & canonum ſtatuta non differas terminare.

[*α Fine canonico terminanda, partibus autem ad tuam præſentiam convocatis per teſtes ſufficienter tibi innotuit, quòd præfata Eccleſia de Rodigio eandem Capellam poſt app. ad nos factam, & denunciationem novi operis ædificare inceperat, & ob hoc præfatus Prior in judicio poſtulabat, quicquid in ſæpe dicta Capella poſt appell. ad nos factam, & denunciationem novi operis factum fuerat, penitùs demoliri. Super quo diſcr. t. dubium videbatur, utrum ad hæc procedi poſſet canonico judicio, cùm nihil de nunciatione novi operis ſit in canonibus definitum, duxiſti ſed. Apoſtolicam conſulendam.*]

CAP. II.

Summatum eſt ſuprà capitulo primo.

Innocent. III. *Cantuarien. Archiepiſc. (an. 1210.)*

CUm *g* ex injuncto: [*& infrà. α*] Fr. t. mandamus, quatenus quicquid ædificatum eſt in Eccleſia de Lamech, poſt novi operis nunciationem, expenſis tuis facias penitùs demoliri, eo non obſtante, ſi etiam abſens extiteris, cùm cautum ſit legitimâ ſanctione, ut ſi is, cui opus novum fuerat *h* nunciatum, ante remiſſionem ædificaverit, deinde agere cœperit jus ſibi eſſe ita ædificatum habere, ſibi debeat actio denegari, reducens prorſus in irritum, quicquid de inſtituendis ibi Canonicis & aliis, ad ipſam Eccleſiam pertinentibus, à te vel prædeceſſore tuo cognoſcitur ordinatum, eorum reditibus ad ſtatum priſtinum revocatis, quos ab obligatione præſtiti juramenti, pro eo quòd ibidem inſtituti fuerunt, auctoritate noſtrâ per te denunciari præcipimus abſolutos: cùm enim admodò non teneat principale, quicquid ex eo, vel ob id ſecutum eſt, ſub præmiſſa diſtrictione decernimus irritandum: [*& infrà. β*] Super eo quoque non ſufficimus admirari, quòd cùm viri religioſi Monachi Cantuarien. qui omnia dimiſerunt pro Chriſto, tot laboribus & periculis perſonas & res non dubitaverunt *a* frequenter exponere (quod non feciſſent, niſi cognoſcerent præmiſſa reſpicere in grave Cantuarien. Eccleſiæ detrimentum) tu ſaltem pro vitando tam gravi ſcandalo proximorum, ab hujuſmodi etiam tibi prohibitis non ceſſâſti: cùm ſacræ Scripturæ teſtimonio debueras *b* didiciſſe, quòd licèt opera illa, quæ ſine mortali peccato omitti non poſſunt, non ſint *c* pro vitando ſcandalo *d* dimittenda, nec ea debeant pro ſcandalo vitando committi, quæ ſine mortali peccato committi non poſſunt: ab his tamen, quæ ſine mortali peccato ommitti poſſunt pariter & dimitti, ſit pro ſcandalo tollendo ceſſandum, & eis etiam pro vitando ſcandalo inſiſtendum: unde Apoſtolus: *Si ſcandalizatur e frater non comedam carnes in æternum.* Et Dominus *f* in Evangelio contra eos, qui ſcandali præſtant materiam: *Væ*, inquit, *homini illi, per quem ſcandalum venit, &c.* Et licèt majorum ſcandalum ſit vitandum, vitandum eſt etiam ſcandalum puſillorum, juxta teſtimonium veritatis: *Qui g ſcandalizaverit* (inquit) *unum de puſillis iſtis, qui in me credunt, &c.* Finis ergo his taliter à te imponatur, quòd præteritæ contradictionis rebellio per virtutem ſequentis obedientiæ valeat expiari.

[*α Diſtrictâ tibi juſſione mandavimus, ut in negotio capellæ de Lamech, juxta formam in literis Ap. comprehenſam ab oppreſſione Monachorum Cantuarien. omninò ceſſares. Cum autem quæ præmiſimus, & ſimilia in noſtra fratrumq; noſtrorum præſentia prudenter eſſent à nunciis allegata: nos qui tempus accepimus juſtitiam judicandi, volentes illius veſtigiis inhærere, apud quem non eſt acceptio perſonarum, cujus locum licèt indigni teneamus in terris, & ita viâ regiâ prudenter debeamus incedere, ut non declinemus ad dextram, vel ad ſiniſtram, prædeceſſores quoque noſtros Urban. & Clem. & etiam Cœleſtinum credentes ampliùs imitandos in illis, maximè quæ deliberatione præviâ ſtatuerunt, de communi f. n. c.*]

[*β Sicut ſancitum eſt in traditione canonica & civili.*]

CAP. III.

In optione eſt nunciantis novum opus, an intra tres menſes de præjudicio ſuo debeat oſtendere, & interim ceſſetur ab opere: an verò receptâ cautione de opere demoliendo, ſtatim ædificari permittat. h. d. cum ſeq.

Honorius III.

SIgnificantibus *i* Canonicis ſanctæ Opportunæ Pariſien. innotuit nobis, quòd cùm ſuper eo, quòd N. civis Pariſien. in quadam platea Eccleſiæ ſuæ, eis prohibentibus in ſuum ædificabat præjudicium & gravamen, depoſuerunt coram Officiali Pariſien. Archidiaconi quæſtionem, eis offerentibus in continenti probare præjudicium, & plateam ad ſuam Eccleſiam pertinere, ac petentibus, non obſtante, quòd dictus N. cautionem de demoliendo opere offerebat, ædificium prohiberi. Et quia idem Officialis interloquendo decrevit probationes eorum admittendas eſſe, ac ab opere interim quieſcendum, idem N. ad Senonen. Eccleſiam *k* provocavit. Sed cùm Senonen. Officialis eâdem interlocutoriâ revocatâ decreverit, ad opus ſub cautione demoliendo ipſo *l* non admiſſis eorum probationibus procedendum, prædicti Canonici noſtram audientiam appellârunt: [*& infrà. α*] Ideoque mandamus, quatenus ſi eſt ita, revocato in

a *Violârant.* b *Hæc duo verba,* auctoritate Apoſtolicâ, *deſunt in aliquot manuſcr. & in impreſſis paulò vetuſtioribus.* c *Vox,* ſententiam, *deeſt in antiquioribus.* d *Cap. 3. tit. de Eccleſ. ædific. in 2. compil.* e *al. quia verò ſacræ leges, &c.* f *conſtituenda.* g *Cap. 1. de novi oper. nunc. in 3. compil. conſule Hoſt. in ſupraced.* h *fuerit.*

a *Dubitaverint.* b *debeas.* c *ſint.* d *Vid. D. Thom. 2.2. q. 43. per totam quæſtionem.* e *1. Cor. 8.* f *Matth. 18.* g *Ibid.* h *Decano & Præpoſito majoris Eccleſiæ Ambianen. Cont.* i *Vid. Doct. in l. 1. D. de novi op. nunc.* k *al. curiam, idq; in recentioribus: nam vetuſtiores Cod. Eccleſiam habent.* l *opere.*

irritum, quicquid post appellationem hujusmodi inveneritis attentatum, &c.

[*α Unde petebant, ut ipsorum probationes recipi, & prohiberi ædificium mandaremus.*]

CAP. IV.

Summatum est suprà capitulo proximo.

Gregorius IX. (*an.* 1230.)

IS cui opus novum te nunciâsse *a* proponis, non obstante cautione, quæ offertur ab ipso de opere destruendo, si non jure ædificatum existat, tenetur te per trium mensium spatium expectare, juris tui præjudicium probare volentem.

TITULUS XXXIII.

DE PRIVILEGIIS, ET EXCESSIBUS PRIVILEGIATORUM.

CAP. I.

Episcopalis dignitas non debet tribui, nisi locis insignibus, & populosis.

Leo Papa. (*an.* 459. *Romæ.*)

EPiscopalia gubernacula non nisi majoribus populis, & frequentioribus civitatibus præsidere oportet, ne honor, cui debent excellentiora committi, sui numerositate vilescat.

CAP. II.

Non obstante privilegio fori, potest Laicus Ecclesiæ malefactor per Ecclesiam puniri.

Gregorius *P. Subdiacono.* (*an.* 600.)

SIcut *b* in judiciis Laicorum privilegia turbare nolumus, ita eis præjudicantibus nobis moderata volumus auctoritate resistere. Violentos itaque Laicos coërcere, non contra legem est agere, sed legi facere *c* subsidium.

CAP. III.

Religiosi etiam exempti Ecclesias & decimas non debent à Laicis recipere, sine consensu diœcesanorum. hoc dicit usque ad §. Excommunicatos.

Alexand. III. *in Concil. Lateran.* d (*an.* 1179.)

CUm & plantare sactam religionem, & plantatam fovere modis omnibus debeamus, nusquam *e* hoc meliùs exequimur, quàm si nutrire ea, quæ recta sunt, & corrigere quæ profectum vitturis *f* impediunt, commissâ nobis auctoritate curemus. Fratrum autem & Coëpiscoporum nostrorum conquestione comperimus, quòd fratres Templi & Hospitalis, & alii Religiosi, indulta sibi ab Apostol. sede privilegia excedentes, contra Episcopalem auctoritatem multa præsumunt, quæ & scandalum faciunt, & grave pariunt periculum animarum: [*& infrà. α*] Ecclesias igitur & decimas de manu Laicorum sine consensu Episcoporum tam illos, quàm etiam quoscunque alios Religiosos recipere prohibemus, dimissis quascunque contra tenorem istum aliquo tempore receperunt.

[*α Proposuerunt enim, quòd Ecclesias recipiunt de manu Laicorum, excommunicatos & interdictos ad Ecclesiastica recipiunt sacramenta, & ad sepulturam admittunt in cunctis Ecclesiis suis præter eorum conscientiam, & instituunt, & amovent Sacerdotes, & fratribus eorum ad eleemosynas quærendas euntibus, est indultum eis, ut in adventu eorum jucundo semel in anno aperiantur Ecclesiæ, atque in eis divina celebrantur officia, plures ex eis de una sive diversis domibus ad interdictum locum sæpius accedentes, indulgentiâ privilegiorum nostrorum in celebrandis officiis, & sepeliendis mortuis abutuntur, & mortuos apud interdictas Ecclesias sepelire præsumunt. Occasione quoque confraternitatum, quas in pluribus locis faciunt, robur & auctor. Episcopalem enervant, dum contra eorum sententiam sub aliquorum privilegiorum obtentu munire cunctos intendunt, qui ad eorum fraternitatem voluerint se conferre. In his autem, quia non tam de majorum conscientia, quam de minorum discretione exceditur, & removenda ea in quibus excedunt, & quæ dubitationem faciunt, decrevimus declaranda.*]

Excommunicati & interdicti omninò non debent admitti ad divina, etiam per Religiosos exemptos, h. d. usque ad §. In Ecclesiis. Abbas Siculus.

§. 1. Excommunicatos a quoque & nominatim interdictos tam ab illis, quàm ab aliis omnibus juxta Episcoporum sententiam statuimus evitandos.

Religiosi etiam exempti in Ecclesiis non pertinentibus ad eos, pleno jure non instituunt, nec destituunt inconsultis Episcopis, sed rationem exigunt in temporalibus ab institutis, hoc dicit usque ad §. Quòd si.

§. 2. In Ecclesiis verò suis, quæ ad eos pleno jure non pertinent, instituendos Presbyteros Episcopis repræsentent: ut eis de plebis cura respondeant. Ipsis verò pro rebus temporalibus rationem exhibeant competentem. Institutos etiam inconsultis Episcopis non audeant removere.

Hospitalarii & Templarii semel in anno celebrant in Ecclesia posita in loco interdicto, ibi tamen non sepeliuntur corpora mortuorum. h. d. usque ad §. De confratribus. Abbas.

§. 3. Quòd si Templarii vel Hospitalarii ad Ecclesiam venerint interdictam, non nisi semel in anno ad Ecclesiasticum officium admittantur, nec tunc ibi sepeliantur corpora defunctorum.

Confratres exemptorum, seu ipsorum oblati, qui in totum non se transtulerunt, judicari possunt ab ordinariis locorum, h. d. usque ad fin. Abbas Siculus.

§. 4. De *b* confratribus hoc constituimus, ut si non se prædictis fratribus omnino reddiderint, sed in proprietatibus suis omnimodò duxerint remanendum, propter hoc ab Episcoporum suorum sententia nullatenus eximantur, sed potestatem suam in eos, sicut in alios parochianos suos exerceant, cùm pro suis fuerint excessibus corrigendi. Quod autem de prædictis fratribus dictum est, ab aliis quoque Religiosis, qui præsumptione suâ Episcoporum percipiunt jura, & contra canonicas eorum sententias, & tenorem privilegiorum nostrorum venire præsumunt, præcipimus observari. Si enim contra institutum hoc venerint, & Ecclesiæ, in quibus ista præsumpserint, subjaceant interdicto, & quod egerint, irritum habeatur.

CAP. IV.

Suis privilegiis privandus est, qui alienis deregat.

Idem *Archiepiscopis* [*& c Episcopis*] *ad quos literæ istæ pervenerint.* (*an.* 1179.)

DIlecti filii *d* fratres hospitalis Hierosolymitani transmissâ nobis conquestione monstrârunt, quòd vos eis de malefactoribus suis justitiam facere non vultis, privilegia ipsorum recipere contemnentes: [*& infrà. α*] Pro certo sciatis, quod nos concessa vobis privilegia decurtabimus, cùm Eccl. Rom. scriptis authenticis obviare minimè timeatis.

[*α Nec ipsos eleemosynas quærere in vestris parochiis, aut confratres eorum sepelire aliquatenus permittatis. Quoniam igitur iidem fratres multis sunt libertatibus & privilegiis à Rom. Pontificibus præmuniti, quæ ut nostris temporibus infringantur nolumus sustinere: F. v. p. a. s. m. q. jam dictis fratribus in his quæ sibi à Rom. Eccl. noscuntur indulta fuisse, nullam prorsus molestiam faciatis, nec ea sibi contradicere, vel denegare aliquatenus attentetis. Si enim de vobis in veritate de cætero talia poterimus comperire.*]

---

a *Denunciâsse.* b *C. 2. eod. tit. in 1. comp.* c *Ferre, legendum est, ex registro.* d *In Conc. Lat. sub Alex. III. c. 9. & c. 3. eod. tit. in 1. comp.* e *nunquam.* f *veritatis. in Concilio.*

a *Vide Calixtum Pap. I. epist. 2. ad Episcopos Galliæ. Referunt Burch. l. 11. decr. c. 38. & Ivo p. 14. c.* 102 b *Præter Panorm. & alios vid. hîc Marianum Socin. & alios in c. 2. sup. de foro compet. & gloss. & Geminianum in c. quisquis. 7. q. 4.* c *Hæ duæ voces,* & Episcopis, *desunt in aliquot & vetustis & recentioribus.* d *C. 4. eod. tit. in 1. compilat.*

CAP.

CAP. V.

Etiam privilegiati non possunt admittere excommunicatos ad sepulturam: & si admiserint, debent inde eos ejicere: & si non fecerint, Episcopus supplebit.

Idem *Cantuarien. Archiepiscopo.* (*an.* 1179.)

AD hæc *a*: [*& infrà α*] Mandamus, quatenus Hospitalariis præcipias, ut si quos in excommunicatione defunctos in cœmeteriis Ecclesiarum sepelierint, eos extra cœmeteria ejiciant: Quod si facere noluerint, tu hoc de his, quos in excommunicatione defunctos esse constiterit, exequaris.

[*α In beatorum Apostolorum Principis cathedrâ Domino disponente quanquam immeriti sumus constituti, ut plantare debeamus, quæ ad divinum spectant decorem, & evellere & eradicare curemus, quæ obvia sunt rationi & profectum impediunt salutis. Intelleximus sane, quòd Hospitalarii nominatim excommunicatos contra prohibitionem Episcoporum Ecclesiasticæ præsumunt tradere sepulturæ, non cogitantes, quoniam grave sit eis in morte communicare, quos, dum viverent, Ecclesia à suo sinu pro suis excessibus segregavit. Unde quoniam hujusmodi præsumptionem & temeritatem nolumus, nec debemus aliquatenus tolerare: F. v. p. a. s.*]

CAP. VI.

Contra privilegium Ecclesiæ præscribitur spatio XXX. annorum, hodie verò XL. ut infrà. eod. Accedentibus.

Idem *Abbati & Monachis S. Andreæ Cistercien. Ordinis.* (*an.* 1179.)

SI de *b* terra, quam habetis in parochia Canonicorum de Plautio, per XXX. annos eis decimas persolvistis, eas sibi de cætero integrè persolvatis. Licet enim privilegiorum Rom. Eccles. beneficio fratribus Cisterciens. Ordinis *c* indultum fuerit, quod de laboribus suis nullas decimas persolvere debeant: de privilegio tamen indulto, tanto tempore vobis detrahere voluistis, cùm liberum sit unicuique suo juri renunciare, eoque modo potestis vos in hac parte tueri.

CAP. VII.

De privilegiis non est judicandum, nisi eorum tenore inspecto, & secundùm continentiam eorum ab omnibus subditis sunt servanda.

Idem *Ambien.* d *Episcopo.* (*an.* 1179.)

POrrò *e* quamvis Templarii & Hospitalarii multâ sint libertatis prærogativâ donati *f*, non dubitamus quin aliam libertatem habeant in locis, in quibus antequam pervenissent ad eos, fuerant habitatores: quod totum ex inspectione privilegiorum pleniùs advertere potes, & secundum quod inveneris, ita observes. Sic enim eos volumus privilegiorum suorum servare *g* tenorem, quòd eorum metas transgredi minimè videantur.

CAP. VIII.

Per solutionem census, quæ fit Rom. Eccl. non probatur exemptio à jurisdictione Episcoporum.

Idem *l. Apost. sedis Legato.* (*an.* 1179.)

REcepimus *h* literas, quas de Ecclesiis censualibus direxisti. Cæterùm diligentiam tuam volumus non latere, quòd sicut non omnes, qui specialiter beati Petri juris existunt, annuatim Apostolicæ sedi censum exolvunt, ita non omnes censuales ab Episcoporum subjection habentur immunes. Inspicienda sunt ergo Ecclesiarũm privilegia, & ipsorum tenor est diligentius attendendus, ut si fuerit deprehensum, quòd Ecclesia, quæ censum solvit, specialiter B. Petri juris existat, & ad judicium *i* perceptæ libertatis census annuus conferatur, non immerito poterit speciali prærogativâ gaudere. Si vero ad indicium perceptæ protectionis census persolvitur, non ex hoc juri diœces. Episcopi aliquid videtur esse subtractum.

CAP. IX.

Privilegium uni concessum non potest ad alium extendi, propter identitatem rationis. h. d. & solet quotidiè allegari.

Idem.

SAnè: [*& infrà.*] Temerarium est, & indignum, aliquem sibi suâ auctoritate præsumere, quod Romana Ecclesia alicui, certâ ratione inspectâ, singularibus voluit beneficiis indulgere.

CAP. X.

In Oratoriis privatis campanæ publicè teneri non possunt etiam per Religiosas. h. d. & tene menti hunc textum, quia quotidiè allegatur, & est in usu.

Cœlestinus III. *Abulen. Episcopo.* (*an.* 1195.)

PAtentibus *a* literis certificari desideras, utrùm Templariis, Hospitalariis, & aliis Oratoria in domibus suis habentibus, liceat campanas in eis ponere, publicèque pulsare: Respondemus autem consult. t. quòd non licet eis hoc agere: quin *b* potiùs per te per censuram Eccl. appell. rem. coërcendi sunt, ut ita sint suo jure contenti, quòd justitiam non impediant aliorum.

CAP. XI.

In tota provincia exhortationis officio privantur Hospitalarii, qui mittunt pro eleemosynis cruce falsò signatos, & si missi sunt Laici, excommunicantur: si sunt Clerici, ab officio & beneficio suspenduntur: & eâdem suspensione puniuntur, qui ante reconciliationem in polluta Ecclesia celebrant: & suspensi per Episcopos exemptos absolvi non possunt: & fratres privilegiatorum, qui ad eos se omninò transferunt, privilegiati non sunt.

Innocentius III. *Archiepiscopo Lugdun.* (*an.* 1212.)

TUarum *c* nos tenor edocuit literarum, quòd fratres hospitalis sancti Joannis, Laicos & illiteratos mittunt pro eleemosynis colligendis: [*& infra. α*] Cùm *enim* in quadam Ecclesia baptismali, eis à prædecessore tuo collata, quidam eorum percutiens Vicarium Sacerdotem *e* ipsam Ecclesiam sanguinis effusione fœdâsset, usque ad reconciliationem divina ibidem interdixisti officia celebrari: sed nihilominùs *d* ipsi in ea divina officia celebrârunt. Alios verò Presbyteros ab officio suspensos per Episcopos suos iidem, cùm sint Laici, ad divina *e* officia restituunt exequenda. Quosdam præterea, qui cum uxoribus suis in domibus propriis commorantur, eo quòd eis de suis aliquid conferunt annuatim, ita emancipare contendunt, ut aliquibus secundùm legem terræ de sibi objectis respondere minimè teneantur. Verùm quia privilegium meretur amittere, qui permissâ sibi abutitur potestate *f*: Frat. tuæ mandamus, quatenus si quos Clericos aut Laicos a dictis fratribus pro colligendis eleemosynis cruce falso signatos inveneris, his à quibus ipsos missos esse constiterit, per totam provinciam tuam *g* exhortationis officium interdicas: missos, si Laici fuerint, excommunicationis mucrone percellas: si Clerici, ab officio beneficioque suspendas, nullo prorsus privilegii beneficio, vel appellationis remedio prævalente. Eos verò, quos in prædicta Ecclesia lege tibi diœcesanâ subjectâ, post interdictum tuum divina celebrare *h* cognoveris, eâdem pœnâ suspensionis involvens, in eâ (donec reconciliata fuerit) officia non permittas celebrari divina: Presbyteros etiam suspensos ab Episcopis suis, & per prædictos *i* fratres ad officia sua temerè restitutos, in

a *Cap. 6. eod. tit. in* 1. *comp.* b *C. 9. eod. tit. in* 1. *comp.* c *Dictio*, ordinis, *deest in antiquis Cod.* d *Albien. al. Albian.* e *6. 10. eod. tit. in* 1. *comp.* f *dotari.* g *conservare.* h *C.* 1. *eod. tit. in* 2. *compil.* i *al. indicium, in aliquot antiq. ut paulò post.*

a *C.* 2. *eod. tit. in* 2. *comp.* b *alit. quinimò potiùs per te, &c.* c *C.* 1. *eod. tit. in* 3. *comp.* d *al. ipsi ibi in ea, &c.* e *Dictio*, divina, *deest in antiquioribus exemplarib.* f *Vid. l. Judæos. C. de Judæ. l. qui sine. ff. de negot. gest. & l. liberam ff. de pecul.* g *Suam, legitur in vulgaris libris, ex antiq. tuam, repositum est.* h *celebrasse.* i *al. ita: & prædictos fratres, &c. cæterum ex veteribus exemplaribus lectio impressa reposita est, & rescripti series ostendit ita legi oportere.*

eandem sententiam suspensionis reducas. Illos verò quos ad respondendum aliis secundùm legem terræ pro præmissa causa asserunt non teneri, nolumus excusari, quin eos ad respondendum (sublato appellationis impedimento) compellas.

[*α Quas populus ex devotione pro sustentatione pauperum præfato loco mittere consuevit. Quidam verò qui non sufficiunt per se loca omnia circumire, sibi Clericos Sacerdotes, Laicos etiam rudes nec religiosos in nequitiis exercitatos assumunt, eorum pectoribus crucis characterem imponentes, sicq; gula & ebrietati deserviant, se valdè inhonestos in aliis ostendentes, Clerum & populum graviter scandalizant, cum ipsi sint Laici, Priorum tamen funguntur officiis, & tam Clericis quàm Sacerdotibus præponantur: & non solum Episcopis inobedientes existunt, verùm etiam quasdam immunitates, tanquam ab Apostolica sede sibi indultas præsumunt sibi temerè vendicare.*]

CAP. XII.

Contenta in instrumento perdito probari possunt per testes, qui illud perlegerunt, si deponunt de tenore, & quòd erat sine vitio. h. d. Et non est alibi casus ita clarus.

Idem *Abbati & Conventui S. Petri Eugubin.*

(*an.* 1212. *Româ in Marcam.*)

1. Cum olim *a* essemus apud Perusium constituti, & tu, fili Abbas privilegium Lucii Papæ nobis præsentans postulaveris innovari, propter contradictionem Eugubini Episcopi asserentis hoc in suum præjudicium redundare, non fuit effectui mancipatum: [*& infrà.*] Te igitur & præfati Episcopi procuratoribus, in nostra præsentia constituris, B. *b* basilicæ XII. Apostolorum, Presbytero Cardinali dedimus in mandatis, ut super amissione ac tenore privilegiorum *c* testes reciperet, quos duceret producendos, qui fideliter redegit in scriptis depositiones X. testium juratorum: quorum depositionibus publicatis, dicti procuratores ad producendos testes, per quos inductos à parte adversa repellerent, inducias postulârunt: quas sub eo tenore illis duximus concedendas, ut apud sed. Apost. probarent, quæ vellent, ubi onus probationis pars altera subiisset: [*& infrà. α*]

Nos vero tam per depositiones testium, quàm assertiones quorundam fratrum nostrorum liquidò cognoscentes, talem dicti privilegii fuisse tenorem, quòd videlicet cœnobium vestrum nullo mediante ad Rom. Eccl. pertineret, & quòd non liceret alicui Episcopo eidem monasterio & ejus Ecclesiis excommunicationem indicere, ut fratres illic Domino servientes, ab omni potestate liberi, Rom. Eccl. libertatis gratiâ potirentur, & quòd nulla in eis mentio diœcesani Episcopi habebatur: illud etiam attendentes, quòd cùm tu, fili Abbas, tempore Cœlestini prædecessoris nostri ad ipsius præsentiam accessisses, ipse inspectis Ecclesiæ tuæ privilegiis, te (licèt excommunicatus ab Eugub. Episcopo dicereris) tanquam non ligatum admisit ad osculum (quod præsumitur non fecisse, nisi monasterium vestrum cognovisset ad Rom. Eccl. specialiter pertinere) decrevimus privilegium illud Lucii Papæ, quod sine reprehensione bullæ, chartæ vel literæ apparebat, quando fuit nobis ostensum, illius fuisse tenoris, cujus per depositiones testium & assertiones fratrum nostrorum noscitur extitisse.

[*α Cæterum quoniam infrà tempus datum terminum & receptum qui producendis testib. datus fuerat, defecerunt.*]

CAP. XIII.

Innovatio privilegiorum novum jus non tribuit, sed antiquum conservat, h. d. quoad titulum.

Idem *Cathalan. d. electo & Abbati trium Fontium.* (1213.)

Ex parte *e* Abbatissæ ac sororum Jotten. Ecclesiæ extitit intimatum, quòd Melden. Episcopus commissionis occasionem cujusdam [per *a* literas] ad Judices delegatos obtentæ (in qua nulla mentio habebatur de ipsarum privilegiis, quæ illas & earum Ecclesias, Clerum & populum Jotren. ad Apostolicam sedem nullo mediante spectare declarant, quorum ipse non erat ignarus) eos incepit graviter molestare, obedientiam ab ipsis, ac à Clero & populo Jotren. subjectionem omnimodam requirendo: [*& infra.*] Verùm cùm Judices ipsas valdè gravarent, ad appellationis beneficium convolârunt: [*& infra.*] Sed Judices appellationi non deferentes, nec fragilitati sexûs compatientes earum, in Abbatissam excommunicationis, & in Clerum, & in populum Jotren. interdicti sententias protulerunt. Sanè cùm jam nuncii Jotren. Ecclesiæ prædicta & alia in nostra præsentia retulissent, privilegium nobis Apostolicum ostenderunt, per quod Ecclesiam Jotren. constabat ad Romanam Ecclesiam specialiter pertinere. Nos autem eosdem nuncios propter appellationem prædictam diutiùs detinentes, quia tandem nullus apparuit idoneus responsalis, qui partem defensaret *b* adversam, privilegium Apostol. sed. Ecclesiæ Jotren. concessum duximus innovandum, ita tamen, ut per innovationem ipsius eidem Ecclesiæ non plus juris accrescat, quam per privilegia prædecessorum nostrorum obtinuit: cùm per hoc non novum ei concedere, sed antiquum jus conservare velimus.

CAP. XIV.

Ecclesia utens duplici privilegio exemtionis, licèt succumbat ex uno, potest nihilominus ex alio se juvare & obtinere: nec tenetur exemptus promittere obedientiam diœcesano: vigore tamen exemtionis non potest sine licentia diœcesani Ecclesiam construere in loco non exempto: & si exemptus de facto in loco non exempto construit Ecclesiam, cedit juri Episcopi.

Idem *Colubrien.* c *Episcopo.* (*an.* 1213. *Romæ.*)

Cum olim *d* propter quæstiones, quas adversùs Priorem & Canonicos monasterii sanctæ Crucis habebas, pro quibus ad audientiam nostram fuerat appellatum, moram feceris longiorem: quia pro parte altera nullus comparuit responsalis, eisdem certum terminum duximus præfigendum, in quo venirent vel mitterent super privilegiis omnibus & libertatibus, quæ à Romanis Pontificibus vel ab M. quondam Colubrien. Episcopo se habere dicebant, & super aliis quæstionibus adversùs eos à Colubrien. Ecclesia intentatis, definitivam sententiam recepturi: [*& infrà.*] Interim autem utrique parti liceret coram dilectis filiis tuis de Alcobatia, & de Serra *e* Abbatibus, & F. Monacho Alcobatiæ, quibus causa priùs fuerat delegata, proponere ac probare, si quid aliud proponendum duceret *f* ac probandum: [*& infrà.*] Judices autem sufficienter actum esse de causa credentes, monasterium sanctæ Crucis in expensis, quas per quadriennium occasione hujusmodi negotii juraveras te fecisse, damnârunt, infirmantes suâ sententiâ libertatem, quam dictus M. Colubrien. Episcopus contulerat monasterio S. Crucis, Canonicorum assensu per portarium Regis extorto. Præterea, quia idem M. prædecessor tuus fuerat Canonicus regularis, & duo millia Marabutinorum *g*, quæ acquisierat, in Episcopum jam promotus monasterio dederat memorato, ipsum ad restitutionem eorum Judices condemnârunt. Insuper Ecclesias omnes, quas monasterium præter Episcopi Colubrien. assensum propriâ auctoritate fundârat (quia pars sanctæ Crucis nec præscriptione, nec defensione aliâ, probationibus contra se factis obstiterat) judicârunt in jus Colubriensis Ecclesiæ, cum fructibus medii temporis revocari: [*& infrà.*] Tandem procurator

a *C. 2. eod. tit. in 3. compil. vid. Bald. in l. fin. C. de eden. Bart. tract. de teste. Specul. tit. de legato. §. superest. num.* 17. *Doctor. in l. ult. C. de edicto D. Hadr. toll.* b *P.* c *al. privilegii.* d *Cathalon.* e *C. 3. eod. tit. in 3. compilat.*

a *Hæ duæ voces*, per literas, *desunt in antiquior. C. & omnibus Vaticanis.* b *defenderet.* c *al. Columbrien.* d *Cap. 4. eod. tit. in 3. comp.* e *Sarra. al. Serta.* f *al. ita proponendum ducerent ad probandum.* g *al. Morabitinorum.*

mona-

monasterii proposuit sententiam non valere nec tenere. Quod si alias etiam sententia memorata teneret, quia tamen monasterium fuit indefensum, nec exhibita fuerant coram eis privilegia libertatis (ne delictum personæ in damnum Ecclesiæ redundaret) debebat ad exhibitionem privilegiorum suorum admitti, quod sibi concedi de solita benignitate sedis Apost. postulavit. Nos igitur attendentes, quòd eadem privilegia non solummodò pro libertate monasterii faciebant, sed etiam exprimebant jus nostrum & Eccles. Rom. justitiam tu bantur: ne in nos monasterii læsio redundaret, ad privilegii exhibenda, partem ejus de gratia duximus admittendam: [*& ſ.*] Distinguentes itaque inter libertatem per prædictum Episcopum Ecclesiæ ipsi concessam, & libertatem, quam ei longè ante tempus ipsius Episcopi Apost. sedes indulsit, quia nobis constitit extortum fuisse in Episcopi concessione Canonicorum assensum, & concessionis paginam in aliquot lineis habuisse rasuras, & subscriptiones singulas fuisse singulis subscribentium manibus adnotatas: scriptum autem, quod nobis exhibitum fuerat, nec rasuram prætendere, nec esse variis subscriptionum manibus variatum, sed à primo ad ultimum eâdem manu conscriptum, libertatem ab ipso Episcopo concessam [per *a* extorsionem] irritam decernimus & inanem: super hoc sententiam delegatorum Judicum confirmantes. Quia verò evidenter agnovimus ex privilegiis antedictis *b* prædecessores nostros Ecclesiæ sanctæ Crucis libertatis privilegium indulsisse, & quod in ea possessione tamdiu fuerat liberatus, quòd aliis etiam cessantibus præscripsisset: libertatem ei à prædecessoribus nostris indultam, auctoritate Apost. confirmamus, tibi super hoc silentium imponentes. Super *c* hoc autem in nullo sententiæ delegatorum Judicum derogamus, cùm ipsi de hac non cognoverint libertate: [*& infra.*]

Cumque libertatem à prædecessoribus nostris indultam monasterio confirmamus, ad jus professionis (quod est contrarium libertati) monasterium decernimus non teneri, non derogantes Judicibus delegatis, quibus libertatis privilegia non fuerant præsentata: in cæteris autem latam, à prædictis Judicibus sententiam pro Colubrien. Ecclesia confirmamus.

CAP. XV.

Contra privilegia Ecclesiæ minori spatio quadraginta annorum non præscribitur. h. d. secundùm verum intellectum.

Idem *Episcopo & Magistro G. Lemoviten.*

(*an.* 1213.)

ACcedentibus *d* ad præsentiam nostram Abbatis & Conventus Naviacen. ex una parte, & Templariorum de Tro en. ex altera procuratoribus, procurator Monachorum proposuit, quòd cùm decimas terrarum de Sarcole diu quiete possederint, antequam ad Templariorum dominium pervenissent: & postquam Templarii terras acquisiere prædictas decimas earundem per XL. annos & amplius pacifice possedissent, nunc eis ipsas subtrahere non verentur: [*& ſ. α*] Discretioni vestræ mandamus, quatenus si Abbas & Monachi sufficienter ostenderint, quod a Templariis decimas de terris prædictis per XL. annos continue perceperint sine lite, vos ad præstationem ipsarum Templari s compellatis. Cùm enim tanto tempore contra indulta privilegia decimas solverint, eis renunciâsse tacite præsumuntur. Quod si in probatione defecerint, ab ipsorum impetitione Templarios absolvatis, ipsis super hoc silentium perpetuum *e* imponentes.

[*α His igitur & aliis, quæ coram prædicto Capellano fuère proposita, plenius intellectis, quia de ipsis non potuit exhiberi plena fides.*]

CAP. XVI.

Exemptus ratione certæ rei vel certi loci, non censetur exemptus respectu alterius rei vel loci. h. d. & est textus notabilis, & multùm allegabilis.

Idem *Episcopo Lingonensi.* (*an.* 1213.)

CUm Capella *a* Ducis Burgundiæ *b* gaudere dicatur hujusmodi privilegio, quod nullus Archiepiscopus vel Episcopus in personas Canonicorum ejusdem capellæ suspensionis vel excommunicationis aut interdicti sententias audeat promulgare: quidam capellæ suptadictæ Canonici qui par chiales Ecclesias à te tenent, occasione privilegi prælibati, in his etiam, quatum jurisdictio ad te pertinet, ita se dicunt exemptos, ut quantumcunque graviter interdum excedant, tuæ correctioni recusant & sententiæ subjacere. Quocirca mandamus, quatenus in quantum exempti sunt ejusdem ratione capellæ, Apostolicis privilegiis deferas reverenter: sed in quantum ratione parochialium Ecclesiarum, vel aliàs jurisdictionem tuam respicere dignoscuntur, officii tui debitum in eosdem liberè prosequaris.

CAP. XVII.

Per exemptionem concessam monasterio, capella sibi subjecta non censentur exempta.

Idem *Abbati & fratribus Evasen.* c *cœnobii.*

(*an.* 1213. *Romæ.*)

EX ore *d* sedentis in throno procedit gladius bis acutus, quoniam ex ore Roman. Pontif. rectissima debet exire sententia, quæ contra justitiam nulli pateat, sed reddat unicuiq; quod suum est. Cùm igitur inter vos & Vigor. *e* Episcopum, super monasterii vestri subjectione, ac libertate controversia verteretur, monasterii vestri proposuit procurator, quòd idem monasterium ab ipsa sui fundatione liberum extitit & exemptum: ad hoc probandum privilegia prædecessorum nostrorum inducens, unum Constantini, & alterum Alexandri, nec non indulgentias Clementis & Cœlestini, quorum usum continuum à longis retro temporibus per depositiones testium ostendere nitebatur: [*& infra.*] Porrò in privilegio Constantini quiddam contineri perspicitur, per quod idem cœnobium videtur ad jurisdictionem Episcopi pertinere: videlicet, quòd Abbas ejusdem primum locum post Vigorien. Præsulem semper obtineat. Unde cùm locum ipse obtinere non possit in generali Concilio, neque in provinciali: quoniam absonum esset, ut Abbas primus post illum super alios Episcopos resideret: relinquitur ergo, quod locum illum in Episcopali Synodo intelligatur habere: quare tenetur ad synodum Episcopalem accedere, ac per hoc ipsius statuta recipere ac servare. In privilegio verò Alexandri Papæ quiddam *f* aliud continetur, per quod diœcesanus Episcopus in eodem cœnobio jurisdictionem suam (etsi non in omnibus, in quibusdam tamen) retinuisse videtur: cùm in illo dicatur, quod Viget. Episcopi ab ejusdem loci fratribus aliquid injustè non exigant, sed his tantùm contenti permaneant, quæ prædecessores eorum antecessoribus suis constat rationabiliter impendisse: unde constat, quod Abbates Episcopis aliqua de suis exhibere tenentur. Nos igitur his & aliis diligenter auditis, cùm a neutra parte sit probata præscriptio, sententialiter definimus, quod Evasen. *g* cœnobium liberum est in capite, tanquam ab Episcopali jurisdictione prorsus exemptum, & soli Rom. Eccl. subjectum, tuteiâ tamen ipsius Cantuar. Archiepisc. reservatâ: in membris autem, quæ non probantur exempta, diœc. Episcopo ipsum subjacere decernimus: propter quod Abbas ad Synodum *h* ejus debet acce-

a *Hæc duo verba*, per extorsionem, *desunt in omnib. vetustis codicib.* b *al. ita: ex privilegiis antedictis, prædecessores, &c.* c *Al. Per hoc autem.* d *Cap.* 5. *eod. tit. in* 3. *compil.* e *Dictio*, perpetuum, *deest in antiq. Cod.*

a *Cap.* 6. *eod. tit. in* 3. *compil.* b *al. Divionen. al. in veteri comp. ita. Bohemiæ: sed Vaticana & alia exemplaria constanter habent Burgundiæ.* c *Evasin al. Evasien.* d *C.* 7. *eod. tit. in* 3. *comp. Initium sumitur ex Apoc. c.* 1. *&* 19. e *Vigornien. al. Wigoren.* f *quoddam in antiq.* g *Evasin.* h *Vid. Concil. Trident. sess.* 24. *de reform. c.* 2.

d etc, primumque locum post Vigor. Episcopum obtinere: pro ipsis quoque membris non exemptis, idem Abbas renetur Vigor. Episcopo exhib. re reverentiam, obsequium & honorem: quibus Vigorien. Episcopus sibi competenter exhibitis debet manere contentus.

CAP. XVIII.

Receptus sub protectione Papa, per hoc non censetur exemptus. hoc dicit.

Idem *Ausonen. Episcopo.* (*an.* 1214.)

EX parte *a* tua fuit quæsitum, utrùm Clerici & Laici, qui literas protectionis ostendunt, in quibus personæ suæ expresso nomine cum omnibus rebus suis sub Apostolica protectione consistere declarantur, à jurisdictione Episcopi diœcesani sint exempti. Nos autem tibi *b* respondemus, quòd per literas hujusmodi ab Episcoporum suorum potestate minimè subtrahuntur.

CAP. XIX.

Religiosi, quibus à Papa concessum est, ut Ecclesias ei subjectas possint in proprios usus convertere, non auctoritate propriâ, sed a diœcesano loci possessionem illarum Ecclesiarum recipere debent: nisi in privilegio aliud exprimatur.

Idem *Eliden. Episcopo.* c (*an.* 1214.)

PAstoralis *d* officii: [*& infrà.*] Interrogâsti utrùm viris religiosis, quibus à sede Apost. est indultum, ut Ecclesias suas in proprios usus possint convertere, decedentibus personis earum, liceat auctoritate propriâ possessionem earundem intrare, vel per diœc. Episcopum *e* in ipsas *f* sint potiùs inducendi. Ad quod respond. quòd nisi forte indulgentiâ summi Pontificis id contineatur expressum, suo Episcopo inconsulto, in possessionem ipsarum eis non est licitum introire: quia per indulgentiam hujusmodi Episcopali juri non credimus derogari.

CAP. XX.

Si is propter cujus delictum positum est interdictum, illud non servat, alii nihilominùs servare tenentur: secùs si ille non servat, in cujus favorem latum fuit.

Idem *Episcopo & Capitulo Tripol.* g (*an.* 1214.)

PEtistis per sed. Apost. *h* edoceri, utrùm cùm propter Hospitalarios vel Templarios civitas vestra generali supponitur interdicto, eisdem non servantibus, vos illud teneamini observare? Ad quod duximus respondendum, quòd illorum excessus vobis non præbet licentiam excedendi. Sed si præfati Hospitalarii vel Templarii privilegiorum suorum fines excesserint, violando temerè interdictum quod pro eis fuerat promulgatum: ne videantur de aliorum fletu ridere, vos in pœnam præsumptionis eorum, quamdiu ipsi violaverint interdictum, de nostra licentia celebretis.

CAP. XXI.

Privilegium concessum monasterio, ut ejus Monachi excommunicari non possint, intelligitur de Monachis existentibus in monasterio, vel in Ecclesiis sibi subjectis utroque jure. hoc dicit. Et est casus quotidianus.

Idem (*an.* 1214.)

QUoniam *i* per confessionem constat partis adversæ, quòd Nepesinus Episcopus, jus Episcopale percipit in Ecclesia sancti Blasii *k* de Flagen. credimus, quòd non obstante illo capitulo privilegii, quod monasterio est indultum, ut nullus Episcopus Ecclesias utroque jure illi subjectas interdicto supponere, vel Monachum seu Clericum ejusdem monasterii synodare vel excommunicare præsumat, præfatus Episcopus possit interdicere dictam Ecclesiam, & excommunicare Monachum seu Clericum vestrum ad ejus regimen deputatum, cum alterutrum de jure fuerit faciendum: quoniam illud capitulum esse intelligendum videtur de Monachis aut Clericis in ipso monasterio permanentibus, vel ad Ecclesias destinatis, utroque jure sibi subjectas.

CAP. XXII.

Episcopus remittens alicui Ecclesia decimas Episcopales indefinitè, remisisse videtur non solum præteritas, sed & futuras. Et est casus notabilis.

Idem *Londonen.* a *Archiepiscopo Apost. sed. Legato.* (*an.* 1214.)

QUia circa *b*: [*& infrà.*] Quæsivisti, utrùm Monachi omnium sanctorum privilegium prædecessoris tui, super Episcopalibus decimis retinendis indultum, extendere valeant ad possessiones acquisitas, & postmodum acquirendas?

Super quo tale damus responsum, quòd si decimarum illarum remissio facta extitit secundùm canonicas sanctiones, prædecessor tuus indefinitè decimas *c* Episcopales monasterio remittendo (cùm nihil exceperit, & potuerit excepisse, ac in beneficiis plenissima sit interpretatio adhibenda, nec debeat una eademque substantia diverso jure censeri) intellexisse videtur, non solum de decimis possessionum illius temporis, sed futuri.

CAP. XXIII.

Ponit Concilium ordinem quatuor Patriarchalium sedium, usq; ibi, Servata: ubi ponit tria privilegia ipsarum. Primùm, *quia dant pallium.* Secundum *ibi: Dominica, quia ante se Crucem deferri faciunt, præterquam in casibus hic exceptis.* Tertium *ibi: In omnibus, quia ad ipsos appellatur, & in hoc protestatur ibi, Salvis.*

Idem *in Concilio generali.* (1216.)

ANtiqua Patriarchalium *d* sedium privilegia renovantes sanctâ universali Synodo approbante, sancimus, ut post Romanam Ecclesiam (quæ disponente Domino super omnes alias ordinariæ potestatis obtinet principatum, utpote mater universorum Christi fidelium & magistra) Constantinopolitana primum, Alexandrina secundum, Antiochena tertium, Hierosolymitana quartum locum obtineat: servatâ cuilibet propriâ dignitate: ita quòd postquam Antistites earum à Romano Pontifice receperint pallium (quod est plenitudinis officii Pontificalis insigne) præstito sibi fidelitatis & obedientiæ juramento, licenter & ipsi suis Suffraganeis pallium largiantur, recipientes pro se professionem canonicam, & pro Romana Ecclesia sponsionem obedientiæ ab eisdem. Dominicæ *e* vero Crucis vexillum ante se faciant ubique deferri, nisi in urbe Romana, & ubicunque summus Pontifex præsens extiterit, aut ejus Legatus utens insigniis Apostolicæ dignitatis. In omnibus autem provinciis eorundem jurisdictioni subjectis, ad eos (cùm necesse fuerit) provocetur: Salvis appellationibus ad sedem Apostolicam interpositis, quibus est ab omnibus humiliter deferendum.

CAP. XXIV.

Privilegium Religiosis concessum ut possint sepelire confratres suos tempore interdicti, intelligitur de illis confratribus, qui licet maneant in seculo, obtulerunt se tamen Ordini mutato habitu seculari, vel de illis, qui bona sua eis dederunt usufructu retento. Hoc primò. *Privilegium Religiosis concessum, quo eis venientibus ad locum interdictum, semel in anno aperiantur Ecclesiæ, ut celebrentur in eis divina, intelligitur, quòd una tantum sola Ecclesia aperiatur in loco.* hoc secundo.

Idem *f. in eodem.* (*an.* 1216. *Romæ.*)

---

a C. 8. *eod. tit. in* 3. *comp.* b *al. taliter.* c *Helien. al. Belien.* d C. 9. *eod. tit. in* 2. *comp.* e *Dictio*, Episcopum, *deest in plerisq; exemplar.* f *al. Ipsas: sed ulplurimum habetur, ut est impressum.* g *Tripolitan.* h C. 3. *eod. tit. in* 4. *comp.* i C. 4. *eod. tit. in* 4. *comp.* k *al. Basiliis de Flagen. al. Flajan.*

a *Londin.* b C. 5. *eod. tit. in* 4. *comp.* c *De indefinita locutione, an & quando æquipolleat universali, vide Cov. l.* 1. *var. res. c.* 13. d *De Patriarcharum prærogativa, dignitate & numero, Chass. in Cat. glor. mundi. p.* 4. *consid.* 9. *Nic. Boer. de auctor. magni Concilii. n.* 30. *& seq. v. secundum locum.* e *Vide Clem. ult. tit. de privileg. Scilicet Innoc. III. in Conc. Later. p.* 57. *c.* 7. *eod. tit. in* 4. *compil.*

Ut

UT privilegia, quæ quibusdam Religiosis Romana concessit Ecclesia, permaneant inconcussa, quædam in eisdem duximus declaranda, ne minus sanè intellecta pertrahantur ad abusum, propter quem possint meritò revocari, quia privilegium meretur amittere, qui permissâ sibi abutitur potestate. Sanè quibusdam Regularibus Apostolica sedes indulsit, ut his qui fraternitatem eorum assumpserint, si forsitan Ecclesiæ, ad quas pertinent, à divinis officiis fuerint interdictæ, ipsosque mori contigerit, sepultura Ecclesiastica non negetur, nisi excommunicati, vel nominatim fuerint interdicti. Suos quoque confratres, quos Ecclesiarum Prælati apud Ecclesias suas non permiserint sepeliri, nisi excommunicati vel interdicti fuerint nominatim, ipsi ad Ecclesias suas deferant tumulandos. Hoc autem de illis confratribus intelligimus, vel qui adhuc manentes in seculo eorum Ordini sunt oblati, mutato habitu seculari: vel eis, qui bona sua dederant inter vivos, retento sibi (quamdiu in hoc seculo vixerint) usufructu: qui tamen sepeliantur apud ipsorum Regularium vel aliorum non interdictas Ecclesias, in quibus elegerint sepulturam: ne si de quibuslibet ipsorum Fraternitatem assumentibus fuerit intellectum, pro duobus aut tribus denariis annuatim sibi coll[ec]tis dissolvatur pariter & vilescat Ecclesiastica disciplina: certam tamen & ipsi remissionem obtineant ab Apostolica sibi sede concessam. Illud etiam, quod hujusmodi Regularibus est indultum, ut si qui fratrum suorum, qui ab eis missi fuerint ad recipiendas Fraternitates sive collectas, in quamlibet civitatem, castellum, vel vicum advenerint, si fortè locus ille à divinis officiis sit interdictus, in eorum jucundo adventu semel in anno aperiantur Ecclesiæ, ut exclusis excommunicatis divina ibidem officia celebrentur: sic intelligi volumus, quòd in eadem civitate, aut castro, aut villâ una tantùm Ecclesia ejusdem Ordinis fratribus semel (ut dictum est) aperiatur in anno: quia licèt pluraliter dictum sit, quòd in eorum jucundo adventu Ecclesiæ aperiantur, non tamen ad Ecclesias ejusdem loci divisim, sed prædictorum locorum conjunctim sano referendum est intellectu: ne si hoc modo singulas ejusdem loci visitarent Ecclesias, nimium vilipendi contingeret sententiam interdicti. Qui verò contra declarationes prædictas quicquam sibi usurpare præsumpserint, gravi subjaceant ultioni.

CAP. XXV.

Tempore generalis interdicti Episcopi non prohibiti, qui non fuerunt culpabiles interdicti, clam celebrare possunt, & hodie istud non est privilegium Episcoporum, sed jus commune: ut in c. fin. de sent. excom. in 6. & ibi plene habetur, an & quando, & qualiter possit celebrari tempore interdicti.

Idem a in eodem. (an 1216)

QUod nonnullis est Religiosis indultum, in favorem Pontificalis officii ad Episcopos extendentes concedimus, ut cùm commune terræ interdictum fuerit, excommunicatis & interdictis exclusis, possint quandoque januis clausis suppressâ voce, & non pulsatis campanis divina celebrare officia: Nisi & hoc ipsum eis expressè fuerit interdictum. Verùm hoc illis concedimus, qui causam aliquam non præstiterint interdicto, nec quicquam [doli b vel] fraudis ingesserint, tale compendium ad iniquum dispendium pertrahentes.

CAP. XXVI.

Privilegia non sunt violanda etiam indirectè. h. d. generaliter.

Honorius III. *Archiep. & Episcopis, in quorum diœces. monasteria & Prioratus Cluniacen. monasterio subjecta consistunt.* (an. 1216.)

QUantò ampliùs: [*& infra.*] Sanè dilecti filii Abbas & Conventus Cluniacen. a gravem nobis querimoniam obtulerunt, quòd quidam vestrûm & vestrorum Officiales, cùm in eos & sui ordinis Monachos non possint excommunicationis & interdicti proferre sententias, eò quòd super hoc Apostolicæ sedis privilegiis sunt muniti, in eos, qui molunt in molendinis, vel coquunt in furnis eorum, quicquid vendendo seu emendo, aut aliàs eis communicant, sententias proferunt memoratas: & sic Apostolicorum privilegiorum, non vim & potestatem, sed sola verba servantes, dicti ordinis Monachos quodammodò excommunicant, dum eis alios communicare non sinunt. Ex quo illud etiam evenit inconveniens, ut ipsi Monachi quantùm ad hoc judicentur judicio Judæorum, & qui eis communicant in prædictis majorem excommunicationem incurrant, quam etiam excommunicatis communicando fuerint incursuri. Nolentes igitur hæc crebris ad nos clamoribus jam perlata, ulteriùs sub dissimulatione transire, vobis universis & singulis mandamus, quatenus hujusmodi sententias in fraudem privilegiorum nostrorum de cætero non feratis: quia si super hoc ad nos denuò clamor ascenderit, non poterimus conniventibus oculis pertransire, quin promulgatores talium sententiarum severitate debitâ castigemus.

CAP. XXVII.

Qui in habitu, & tonsura, & cæteris ut Laici conversantur, deprehensi in maleficiis, se pro Clericis non defendunt: ita communiter summatur.

Idem *V. quondam Anglorum Reginæ illustri.* (an. 1226.)

EX parte b tua fuit propositum, quòd nonnulli literati, quos nec habitus, nec tonsura Clericos profitentur, in terra tuæ jurisdictioni subjectâ degentes, cùm deprehenduntur in aliquibus foris factis, ut jurisdictionem tuam eludant, & debitam pro delictis ultionem evadant, assumunt seu etiam resumunt tonsuram abjectam, seu habitum clericalem, licèt antè pro Laicis ab omnibus haberentur. Ne igitur tonsurâ, vel habitu sic resumpto, malitia foveatur, si tuam jurisdictionem exerceas in hujusmodi delinquentes, qui sine tonsura, & habitu in delicto fuerint deprehensi, æquanimiter duximus tolerandum: cùm malitiis hominum indulgeri non debeat, sed potiùs obviari.

CAP. XXVIII.

Parisiis & in locis vicinis jus civile legi non debet.

Idem. c (an. 12[2]0)

SUper specula: [*& infra.*] Sanè licet sancta Ecclesia legum secularium non respuat famulatum, quæ æquitatis & justitiæ vestigia imitantur: quia tamen in Francia & nonnullis Provinciis, Laici Rom. Imperatorum legibus non d utuntur, & occurrunt rarò Ecclesiastici causæ tales, quæ non possint statutis canonicis expediri: ut pleniùs sacræ paginæ insistatur: [*& infrà.* a]

Firmiter interdicimus, & districtiùs inhibemus, ne Parisiis, vel in civitatibus, seu aliis locis vicinis quisquam docere vel audire jus civile præsumat. Et qui contra fecerit, non solùm à causarum patrociniis interim excludatur, verùm etiam per Episcopum loci excommunicationis vinculo innodetur. *Vos autem filii sic diligentiùs præscripta servetis, & faciatis studiosiùs ab aliis observari, quòd veri amici sponsi possitis meritò comprobari, dum paranymphos suos erudiendos ad epithalamica carmina curaveritis promovere. Dat. Rom. Pontificatus nost. an. quar.*

---

a *Innoc. III. in Conc. Lateran. c. 58. & c. 8. eod. tit. in 4 compil.* b *hæc duo verba,* doli vel, *desunt in antiquioribus Cod.*

a *De ordin. Cluniacens. origine & antiquitate Chass. in Catalog. glor. mundi. p. 4.* b *Vid. Covar. pract. q. c. 32.* c *C. Paris. & c. Eccl. Prælat. Paris constitutis quære supr. de magistris, &c.* d *Quatenus gloss. & Dd. hic quarunt, an omnes subsint Imperatori, vide Chass. in Catal. glor. mundi, p. 5. cons. 28.*

[α *Et discipuli Helisei liberiùs juxta fluenta plenissima resideant, ut columba dum in januis scalas non invenerint, ad quas divaricari valeant pedes suos.*]

CAP. XXIX.

Innovatio privilegii jus novum non inducit, sed vetus conservat.

Idem *Episcopo Bajocen.* a (*an.* 1222.)

QUia *b* intentionis nostræ: [*& infrà.* α] Cùm innovatio nec jus novum conferat, nec etiam tollat vetus, te in eo statu esse volumus, in quo tempore impetratæ innovationis dignosceris extitisse. Cæterùm nullum per hoc intendimus juri aliàs eidem monasterio competenti præjudicium generari.

[α *Non extitit, ut per innovationem, quam fecimus cujusdam scripti monasterii S.S. Caldonen. quod in registro bon. mem. Alex. pp. p. n. reperimus contineri derogaretur Eccl. Bajocen.*]

CAP. XXX.

Privilegiati ut ubique possint cum altari viatico celebrare, hoc possunt sine licentia Prælatorum.

Idem. (*an.* 1223. *Romæ.*)

IN his, *c*, quæ ad cultum divinum facere dignoscuntur, non maligna, sed benigna esset potiùs interpretatio facienda. Unde mirari compellimur, quod cùm fratribus Prædicatoribus & Minoribus duximus indulgendum, ut ubicunque fuerint, sine parochialis juris præjudicio cum altari valeant viatico celebrare: quidam nimis strictè interpretando indulgentiam nostram, nituntur asserere, quòd per eam prædicti fratres præter Prælatorum assensum facere hoc non possint: propter quod eos celebrare juxta indulgentiam Apostolicam non permittunt. Cùm autem eis nihil conferret memorata indulgentia, sine qua id Prælatis annuentibus liceret eisdem: Fraternitati tuæ mandamus, quatenus interpretatione hujusmodi reprobatâ, dum tamen ab aliis, quæ jure parochiali proveniunt, prorsus abstineant, datam eis sic licentiam celebrandi auctoritate nostrâ non differas publicare, ita quòd dicti fratres aliquam ex indulgentia nostra videantur in hoc gratiam consecuri.

CAP. XXXI.

& *Privilegium de decimis novalium non solvendis, non comprehendit decimas tempore privilegii impetrati possessas ab aliis, nisi de possessione alterius in privilegio fiat mentio.*

Gregorius IX. *majoris Ecclesiæ & Christianitatis Decano & Archidiac. Lincon.*

(*an.* 1230.)

DUdum inter Priorem & Conventum de Butele *d* ex parte una, & Priorissam & Moniales de Campesse ex alia, super decimis lite motâ: [*& infrà.*] De consilio fratrum nostrorum decernimus, juri prædictorum Prioris & Conventûs super decimis novalium, in quarum erant possessione tempore illo, quo indulgentiæ Apostolicæ impetratæ fuerunt, à parte altera de decimis novalium non solvendis, non debere per eas non facientes de hoc aliquam mentionem, præjudicium generari.

CAP. XXXII.

Confratres privilegiatorum, nisi se ad eos in totum transtulerint, ad Episcopalia jura tenentur.

Idem. (*an.* 1231.)

QUidam (sicut asseris) in privilegiatorum Fraternitate recepti, nolunt tibi de juribus Episcopalibus respondere: Verùm quamdiu hujusmodi fratres moram in domibus suis fecerint *e*, eos compellere poteris ad dicta jura tibi integrè persolvenda.

a *Bajon.* b *Doctores in c. fin. sup. de fid. inst. & in c. Albericus. & c. significavit. De testibus.* c *Gloss. & Dd. in cap. quoniam. De privileg. l. 7. & Sylvestrum in Summa, verbo altare. q. 6.* d *al. de Buten.* e *Vide l. fin. quam Bald. dicit esse singul. C. de jure fisc.*

CAP. XXXIII.

Quoad privilegium retentionis decimæ, semel novale semper est novale.

Idem *Arelaten. Capitulo.* (*an.* 1231.)

COnsultationi vestræ b. r. quòd terra, de qua non extat memoria, quod aliquando culta fuisset, redacta per Religiosos viros noviter ad culturam, perpetuò debet quoad immunitatem de non solvendis decimis novalium jure censeri: Cùm aliàs nonnunquam contingeret indulgentiam de novalibus plùs eis dispendii, quàm utilitatis afferre.

TITULUS XXXIV.

DE PURGATIONE CANONICA.

CAP. I.

Infamatus fide dignus per juramentum se purgat, aliàs secùs: & censetur non idoneus enormiter peccans.

Ex Concilio Triburien.

NObilis *a* homo vel ingenuus, si in Synodo accusatus crimen negaverit, si fidelem eum esse sciverit, cum duodecim ingenuis se expurget. Si autem anteà deprehensus fuerit in furto, aut perjurio, aut falso testimonio, non admittatur ad jusjurandum: sed ei (sicut qui ingenuus non est) purgatio indicatur.

CAP. II.

Infamatus tertiò monitus se non corrigens, usq; ad purgationem ab officio suspenditur.

Ex Concilio Agathen.

SI quis Presbyter negligens vitæ suæ, pravis exemplis, mala de se suspicari permiserit, & populus ab Episcopo juramento seu banno Christianitatis adstrictus infamiam ejus patefecerit, certique accusatores criminis ejus defuerint, admoneatur *b* primò seorsum ab Episcopo, deinde sub duobus vel tribus testibus: & si non emendaverit, Episcopus eum publicâ increpatione admoneat. Si verò nec sic se correxerit, ab officio suspendatur usque ad condignam satisfactionem, ne populus fidelium in eo scandalum patiatur.

CAP. III.

Etiam Regulares purgant se de delicto secundùm regulam canonicam.

Ex Concilio Melden. *c*

MOniales si libidinibus inservire accusentur, & manifestè detegi non valuerint, erga regulam suæ opinionis malam famam canonicè purgare cogantur.

CAP. IV.

Si delictum est probabile, non indicitur purgatio, aliàs secùs. h. d. quoad titulum.

Ex eodem.

SI quis de gradu Ecclesiastico raptoribus alienarum sponsarum se consensorem vel interventorem manifestè prodiderit, à proprio gradu repellatur. Et si verisimilibus exinde suspicionibus fuerit propulsatus, canonicè se expurget.

CAP. V.

Infamatus, contra quem crimen probari non potest, debet se purgare juramento de veritate: compurgatores verò de credulitate.

Innocentius Papa d *Aquilegien. Patriarchæ & Mantuan. Episcopo.* (1213.)

QUotiens *e* Tridentinus Episcopus de Simonia imperitus sit, vos latere non credimus: sed accusatores

a *Referunt Burch. l. 16. decr. c. 19. & Grat. sive Palea 2. q. 4. c. 15. & habetur c. 1. tit. de purg. vulg. in 1. compil.* b *Observa ordinem fraternæ correctionis, de quo plenè B. Th. 2. 2. q. 33. art. 3, 4, 5. & seq.* c *C. 70. in Conc. impressis, non c. 2. ut ajunt Burch. l. 8. decr. c. 57.* d *al. Innoc. Pap. III.* e *C. 4. eod. tit. in 1. compil. Refert. Grat. sive palea 2. qu. 4. c. quotiens.*

tores scriptum afferentes, testes secundùm formam canonicam producere nequiverunt, scilicet quòd Ecclesiam sancti Petri Presbytero P. dederit pro quatuor modiis frumenti: [& infrà. α] Communi fratrum nostror. consilio judicamus, ut tertia manu sui ordinis & quartâ Abbatum & Religiosorum Sacerdotum de supr. dicta simonia de e i se purgare. Porrò purgationis tenor erit hujusmodi: Episcopus jurabit primùm super s. ncta Dei Evangelia, quò i pro Ecclesia sancti Petri Presbytero P. danda, nec ipse per se, nec per submissam personam, nec aliquis pro eo se sciente pretium recepit: deinde compurgatores super sancta Dei Evangelia jurabunt, quòd ipsi credunt eum verum jurâsse.

[α *Quos ab ejusdem Ecclesiæ Laicis accepit. Verùm quoniam nec accusatores nec testes secundum formam canonum, & sanctorum Patrum statuta in causa ipsa procedere potuerunt.*]

CAP. VI.

Episcopus parochianum suum infamatum compellit ad se purgandum, nisi ab eo legitime appellavit.

Alexand. III. (*Genvensi Episcopo. An.* 1172.)

NOs inter a . lios: [& infrà.] Qui: nos r. Fr. consulere voluit, utrùm Episcopus parochianum suum ad purgationem cogere possit: Consult. t. t. r. quòd si de aliquo crimine publicâ laborat infamiâ, accusatore & testibus deficientibus, ad purgationem est per ipsum Episcopum compellendus: nisi fortè super ipso ad superiorem Judicem duxerit appellandum. Sanè si appellaverit, ejus parebit judicio, ad cujus examen causam voluerit per appellationem transferre.

CAP. VII.

Compurgatores debent esse honesti, & notum habere eum, quem purgant, nec debent a Judice vel alio impediri: & deficiens in purgatione, punitur ut convictus.

Idem *Gajetanen. electo.* (*an.* 1172.)

CUm P. Mancenella b Presbyter: [& infrà.] Purgatores illius honestatis & opinionis esse volumus, quòd verisimile sit eos nolle amore vel odio, seu obtentu pecuniæ pejerare. Ut autem idonei appareant, necesse est ut ejus, quem purgare debent, vitam & conversation m agnoscant. Deficientem verò in purgatione omni officio & beneficio Ecclesiastico privare procures: Præcavens, quòd si qui purgando in sua voluerint purgatione assistere, nullam e s malevolentiam vel indignationem ostendas, nec eos impedias, vel ab aliis, quantùm in te est impediri permittas.

CAP. VIII.

Absolutio facta, secundùm purgationem vulgarem non tenet, & eâ non obstante, potest indici de novo purgatio: & admittitur accusatio.

Lucius III. (*an.* 1181.)

EX tuarum c intelleximus continentia literarum, quòd cùm H. Presbyterum (quia infamabatur de homicidio) à Sacerdotali officio suspendisses, prædecessoris tui literas tulit in medium, quibus apparuit eum judicio aquæ frigidæ suam innocentiam purgavisse, & Episcopum suis eum literis absolvisse. Quia verò peregrina judicia sunt inhibita, purgationem quam præstitit, sufficere non putantes: mandamus, quatenus si accusatores idonei non apparuerint, ut cum septimâ aut quintâ manu sui ordinis (sicut expedire cognoveris) per purgationem canonicam innocentiam suam ost. ndat, sibi injungas: quam cùm præstiterit, suspensionem sine difficultate relaxes, & eum testimonii boni virum annuncians, ab infamia homicidii, nullius contradictione vel appellatione obstante, absolvas.

CAP. IX.

Sufficit, quòd compurgator sit toleratus ab Ecclesia bonæ famæ, nec de crimine suspectus condemnatus.

Idem, *Vl intonien. Episcopo.* (*an.* 1181.)

COnstitutus a in præsentia nostra F. Diaconus: [& infrà.]

Prætereà illud nobis non modicam admirationem inducit, quod purgationem oblatam recipere noluisti, nisi priùs commendâsses nomina singulorum, qui dictum P. purgare volebant, & de rationibus & cæteris circumstantiis priùs inquireres diligenter, tanquam esses ordinatiores facturus: utinam sic discuteres ordinandos. Sanè in purgationibus faciendis, cùm satis sit illis, qui pro purgando exhibent juramentum, secundùm propriam conscientiam & opinionem jurare, quòd purgandus à crimine sit immunis, vel quòd bonum exhibuit juramentum, si purgatores ab Ecclesia tolerentur, & sint bonæ famæ in suis ordinibus ministrantes, nec in judicio pro crimine condemnati, proculdubio sunt absque ullius indagine admittendi.

CAP. X.

Propter magnitudinem criminis infamatus suspendi potest, nedum ab officio, sed etiam a beneficio, donec se purgaverit. hoc primò. *Et augetur propter hoc numerus compurgatorum.* hoc secundò. *Ex causa interdum post purgationem præstitam suspenditur quis ad tempus.* hoc tertiò. *Et deficiens in purgatione, punitur convictus.* hoc quartò.

Innocentius III. *Senon. Archiepiscopo.*

(*an.* 1214.)

INter solicitudines b nostras illa debet esse præcipua, ut capiamus vulpeculas: [& infrà. α] Licèt ergo Ecclesiastica constitutio tales ab officio tantùm usque ad purgationem canonicam doceat suspendendos: quia tamen eum etiam à beneficio propter immanitatem criminis suspendisti, nolumus improbare: Nec illud etiam improbamus, quòd licèt contra eum nullus accusator legitimus appareret, ex officio tuo tamen (famâ publicâ deferente) voluisti plenius inquirere veritatem. Attendentes autem vulgatam infamiam, grave scandalum, & vehementem suspicionem ex testium dictis obortam, quæ contra Decanum facere videbantur, cùm propter eorum quodlibet ei esset purgatio indicenda, & servantes justitiam, & mollientes rigorem, purgationem ei quartæ decimæ manus sui ordinis duximus indicendam. Ipsum igitur ad te remittentes, ut ibi purgetur, ubi noscitur infamatus: mandamus, quatenus accitis c tecum Nivern. & Parisien. Episcopis, indictam ei purgationem accipias; ita tamen, ut qui ad ejus purgationem processerint comprobandam, sint fide catholici, & vitâ probati, qui conversationem & vitam ipsius non tam moderno tempore noverint, quàm transacto. Purgatione verò receptâ beneficium ei restitu re non postponas. In pœnam autem familiaritatis illius, quam cum hæreticis scienter habuisse dignoscitur, eum ab officio volumus manere suspensum, donec scandalum sopiatur, ita tamen ut publicè familiaritatem hæreticorum abjuret. Præcipias insuper ei districtè, & in prædicta & aliis villis circumpositis profiteatur & prædicet fidem catholicam, ac confundat & detestetur hæreticam pravit. tem: sic deinceps vitam suam bonis adornans operibus, ut infamia convertatur in bonam d famam, & omne scandalum & suspicio de Catholicorum mentibus deleatur. Quòd si forsan in purgatione defecerit, eum Ecclesiasticæ disciplinæ mucrone percellas, & ab officio & beneficio depositum, ad agendam pœnitentiam in arctum monasterium detrudere non omittas.

---

a *C.* 4. *eod. tit. de offic. & pot. prel. & jud. ord. in* 1. *compil. & c.* 7. *eod. tit. de purgat. can. in* 1. *comp.* b *C.* 12. *eod. tit. de accus. in* 1. *compil.* c *cap.* 5. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Later. sub Alexand. III. p.* 51. *cap.* 50.

a *Cap.* 6. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Lat. p.* 8. *c.* 21. b *C.* 1. *eod. tit. in* 3. *comp.* c *ascitis. al. accersitis, sed in registro & antiquis, ut est impressum.* d *Dictio,* bonam, *deest in registro & plerisque antiq. exemplarib.*

[α Quæ moliuntur vineam Domini demoliri, species quidem habentes diversas, sed caudas ad invicem colligatas, quædam de vanitate conveniunt in ipsum. Hi sunt namque caupones, qui aquam vino commiscent, qui virus draconis in aureo calice Babylonis regni propinant, qui juxta verbum propheticum, arcum rem amaram intendunt, ut sagittent in occultu innoxios: quorum error serpit ut cancer, ita quòd nisi botrus in flore lædatur, fructum non solùm amarum, sed etiam pestiferum germinabit. Hos Apostolus egregius prædicator in epistola sua prophetico sermone describit, & docet omnibus modis evitandos, contra quos Sacerdotes tibiis argenteis clangere debent, ut cum clamante populo arcâ fœderis præcedente & muri corruant Hiericho, quæ jam fuerat perpetuo anathemate condemnata: ita quòd si quis ex ea regulam auream furari præsumpserit, cum Achor filio Charim lapidibus obruatur. Nos igitur scientiam literarum & honestatem morum pariter attendentes.]

CAP. XI.

Breve est, nec potest aliter summari.

Idem *Abbati sancti Dionysii, & Presbytero S. Martini. (an. 1214. Româ in Galliam.)*

CUm dilectus *a*: [*& infrà.*] Illud autem vos attendere volumus, & mandamus, ut tales ad purgationem admittant personæ, quæ vicinæ sint & honestæ.

CAP. XII.

Si infamia ortum non habet ex probabilibus conjecturis, non est de necessitate indicenda purgatio, potest tamen indici ad instantiam purgandi.

Idem *(an. 1214. Româ in Hungariam.)*

CUm *b* in juventute sua: [*& infrà.*] Quia verò pater filium, quem diligit, corripit: nos Quinquec[...]es. Episcopo per literas nostras ad majorem cautelam injunximus, ut ab illius familiaritate cessando taliter se haberet, quòd sinistra de ipso suspicio non posset haberi: sed inimicus homo rescriptum literarum surripiens, apud Regem & Regni magnates ipsum nequiter publicavit, ut sic deberet ampliùs infamari. Unde nos tantam æmulorum nequitiam attendentes, licèt pulsati fuerimus multoties contra eum, nunquam tamen adversùs ipsum potuimus commoveri, scientes quòd dictum unius facilè sequitur multitudo: ubi verò idem Episcopus ad Strigon. metropolim extitit postulatus, quidam, qui super ipsa postulatione adversabantur eidem, ut promotionem ipsius faciliùs impedirent, illius criminationis carbones reaccendere sunt moliti: unde quidam procurator ipsius de consilio amicorum suorum, qui super hoc bonum zelum habebant, sed non secundùm scientiam, cœpit cum instantia postulare, quatenus eidem Episcopo purgationem canonicam faceremus indi i, ut suam innocentiam demonstraret. Nos autem postulationem hujusmodi minùs providam reputantes: procuratorem ipsum ab ea sæpè *c* voluimus revocare: [*& infrà. α*] Cæterùm quia procurator instabat, compulsi fuimus (non juris necessitate, sed importunitate petentis.) ut per vos ei purgationem canonicam cum duobus Abbatibus mandaremus indici: quamvis fuerimus protestati, quòd ex alia causa talis petitio minùs providè tunc fiebat; quia Strigon. Eccles. Suffraganei vix eo t mpore purgarent eundem, qui in facto postulationis contradicebant eidem: & Suffraganei Colocen. Ecclesiæ ipsum minimè tunc purgarent: quia inter eum & Colocen. Archiepiscopum de Strigon. metropoli contentio vertebatur: unde cùm non sint alii Pontifices in Hungaria, meritò videbatur, quòd per Episcopos regni sui non posset in illo articulo se purgare.

a C. 2. eod. tit. in 3. compil. b C 3. eod. tit. in 3. compil. pars hujus decret. est in cap. cum in juventute, sup. de præsumpt. ut optimè hic admonet gloss. c al. semper, sed in antiq. ut est impressum.

[α Tum quia sæpefatus Episcopus non videbatur apud bonos & graves infamatus de illo crimine, cum Episcopi super hoc ex mandato Apostol. requisiti, laudabile testimonium de ipso nobis curaverunt perhibere, tum quia talis infamatio videbatur ab inimicis & æmulis processisse, sicut super us est express m. Unde cùm anteacta vita ejus laudabilis appareret, & hujusmodi facinus incredibile videretur, non credebamus ei purgationem aliquam amodò indicendam.]

CAP. XIII.

Compurgator jurat de credulitate.

Idem *Tiron.* a *Archiepiscopo. (an. 1214.)*

DE *b* testibus: [*& infrà.*] Illi verò, qui ad purgandam alicujus infamiam inducuntur, id solum tenentur juramento firmare, quòd veritatem credunt eum dicere, qui purgatur.

CAP. XIV.

Infamatus super defectu natalium non debet promoveri, nisi prius se purget.

Idem *Floren. Episcopo. (an. 1214.)*

ACcedens *c* ad præsentiam nostram T. Diaconus humili nobis insinuatione monstravit, quòd cùm à suis æmulis diceretur, quod esset filius Sacerdotis, tu eum nec promovere voluisti, nec permisisti ab alio promoveri. Quocirca mandamus, quatenus si publicè fuerit notâ respersus, & de ipsa tibi legitimè constare non poterit, purgatione ab ipso receptâ, ipsum non differas propter hoc ad Sacerdotis officium promovere: quia etsi non sit nota delicti, est tamen nota defectûs impedientis ad sacros ordines promovendum.

CAP. XV.

Super notorio crimine non est indicenda purgatio, & pendente causâ super criminibus coram Papæ delegato, purgatio ab ordinario super eis recepta non tenet.

Idem *Abbati Eugen. & Scholastico Mutin.*

(an. 1215.)

CUm *d* dilectis filiis H. Presbytero, & G. procuratori O. Clerici, T. Capellanum nostrum concesserimus auditorem, idem procurator proposuit, quòd cùm dictus Presbyter super incestûs crimine fuisset publicè infamatus Constantien. Episcopus ordinarius Judex ei purgationem indixit: qui cùm se purgare nequivisset, ab ipso fuit suis Ecclesiis sententialiter destitutus, quas ipse nihilominùs detinuit per violentiam occupatas. Cumque idem Presbyter cujusdam consanguinei sui uxorem publicè detineret, ad petitionem plebani de Heniso *e*, & quorundam aliorum Clericorum Constantien. diœcesis, Judicibus dicimur literas destinâsse, ut si dictus Presbyter super crimine adulterii & incestûs coram ipsis se purgare non posset, ipsum pœnâ debitâ castigarent: qui cùm constitisset eisdem, quòd idem Presbyter pro eo, quòd in purgatione defecerat, ab Episcopo memorato fuerat condemnatus, ipsum utpote contumacem prædictis Ecclesiis per sententiam privaverunt, maximè cùm de incestûs & adulterii crimine, tanquam de notorio liqueret eisdem, Abbati sancti Galli (ad quem illarum Ecclesiarum donatio pertinebat) potestatem liberam concedentes, Ecclesias illas personis aliis conferendi: qui eas posteà supradicto O. Clerico assignavit: [*& infrà.*] Dictus verò Presbyter inter cætera respondit, quòd processus Judicum prædictorum debebat meritò retractari, cùm lite non contestatâ procedere præsumpserint *f* contra eum: adjiciens, quòd purgationem indictam ab electo Constantien. curaverit exhibere: [*& infrà. α*] His igitur, & aliis pleniùs intellectis, licèt literæ illæ, quæ ad prædictos Judices impetratæ dicuntur, vel ipsarum transcriptum o

a *Tirenen. al. Trien. al. Ty en.* b *Cap 4. eod. tit. in 3. compil.* c *cap. 5. eod. tit. in 3. comp.* d *cap. 6. eod. tit. in 3. compil.* e *al. de Henuco. al. de Ponte. sed in vetustiorib. ut est impressum.* f *præsumpserunt, in vulgatis: at in antiq. præsumpserint.*

stensum

stensum non fuerit coram nobis, quia tamen ex tenore relationis ipsorum *a*, quam dictus procurator exhibuit, ac si literæ ipsæ ostensæ fuissent, nobis constitit evidenter, Judices ipsos prætermisso juris ordine processisse: tam processum eorum, quàm concessionem Ecclesiar. à prædicto Abbate de mandato ipsorum factam auctor. Ap. retractamus, præsertim cum relationis ipsius series repugnantia contineat & adversa. Dicitur enim, quòd crimen ejusdem Presbyteri, usque adeò publicum *b* fuerat & notorium, quòd nullus inficiationi locus penitùs existebat, utpote cujus universæ viciniæ populus testis erat: & tamen ibidem præmittitur, quòd eidem Presbytero terminum peremptorium præfixerunt, in quo (si posset, super infamia prædictorum criminum canonicè se purgaret: cùm nimirum si crimen notorium existebat, non erat illi indicenda purgatio, sed in eum condemnationis sententia promulganda: [*& infrà.*] Si verò nullus apparuerit legitimus accusator, & ipsum inveneritis apud bonos & graves super prædictis criminibus, vel ipsorum altero infamatum, purgationem ei canonicam indicatis, non obstante, quòd coram prædicto electo dicitur se purgâsse: cùm judicio pendente coram Judicibus delegatis non debuerit ordinarius purgationem indicere infamato.

[*α Nos inducit, ut fratrum nostrorum debeamus consultationibus respondere, & ab eis, quantùm humana permittit fragilitas, dubitationis scrupulum amputare. Inde est quòd*]

CAP. XIV.

Non sufficit Prælato de criminibus infamato jurare, cùm se purgat, quòd sit immunis ab illis criminibus, sed jurare debet, quòd post suam promotionem illa crimina non commisit.

Idem (*an.* 1215. *Romæ.*)

Accepimus *c* literas, quibus nobis intimare curâstis, quòd Apostolico mandato super indicendâ purgatione Archiepiscopo Bisuntin. recepto, ipsum citâstis, ut decuit: qui ad diem præfixum comparuit coram vobis *d*, juramentum purgationis offerens sub hac forma: videlicet, quòd immunis erat ab illis criminibus, super quibus se purgare debebat: [*& infrà.*] Ipse verò ad præsentiam nostram accedens humiliter supplicavit, ut saltem super purgatione incontinentiæ dignaremur temperare rigorem, quia non deberet asserere, quòd à nativitate sua nunquam passus fuerit lapsum carnis. Porrò cùm ab eo non credatur exactum fuisse hujusmodi juramentum, potiùs fortè præsumimus, quòd alia de causa volebat sub præscripta forma jurare: videlicèt, quòd immunis erat ab illis criminibus, de quibus fuerat infamatus, tanquam dimissis per pœnitentiam jam esset immunis ab illis: sed hoc jurare, non parvæ temeritatis existeret: cùm beatus Job dicat *e*: *Etiamsi simplex fuero, hoc ipsum ignorat anima mea*: [*& infrà.*] Ideóque præscriptam purgationis formam, secundùm quam idem Archiepiscopus obtulit se purgare, reprobamus, utpote indiscretam, temerariam, & ineptam: injungentes eidem, ut si voluerit & potuerit secundùm hanc formam se purgare secundùm sanum intellectum, quem ei duximus exprimendum, videlicet quòd illa crimina graviora, id est, simoniam, venditionem justitiæ, atque incontinentiam, de quibus infamatus extitit *f*, juret se minimè commisisse, postquam ad Archiepiscopalem promotus est dignitatem: & compurgatores sic jurent, quòd credunt eum verum jurâsse: quo facto vos illum dimittatis in pace, alioquin, &c.

a *Ipsarum.* b *publicatum.* c *vid. Bart. in l.* 1. *§. accusationem. ff. ad SC. Turpil. ubi citat hunc textum in pulchro casu.* d *nobis, legitur in plerisque Cod. series tamen indicat legendum, coram vobis.* e *Job.* 9. f *al. existit.*

TITULUS XXXV.
DE PURGATIONE VULGARI.
CAP. I.

Duella, & alia purgationes vulgares prohibita sunt, quia per eos multoties condemnatur absolvendus, & Deus tentari videtur. h. d. totus titulus.

Cœlestinus III. *d* (*an.* 1195.)

Cum suscepti *b* regiminis: [*& infrà. α*] Cùm t. F. duxerit sed. Apost. consulendam, utrùm super Ecclesiarum possessionibus duella debeant sustineri? Tuæ duximus solicitudini respondendum, quòd in eo casu, vel aliis etiam hoc non debes aliquatenùs tolerare. *c*

[*α Sæpedictæ tamen mul. eum non desinunt infamare: unde nobis humiliter supplicavit: ut ab illarum impetitionibus solutum faceremus ipsum prædictarum Ecclesiarum pacificâ possessione gaudere.*]

CAP. II.

Summatum est supr. cap. proximo.

Innoc. III. *Priori S. Sergii Spoletan.* (*an.* 1212.)

Significantibus *d* V. Lairo, & fratribus ejus ad nostram noveris audientiam pervenisse, quòd cùm quidam eos super furti crimine accusaret, cum eo coacti sunt inire duellum, in quo aliis peccatis suis præpedientibus ceciderunt: propter quod per consules Spoletanos bonis fuerunt propriis spoliati: nunc verò furtum apud alios est inventum, & quod ipsi fuerint innocentes, est (faciente *e* Domino) revelatum. Unde consulibus ipsis dedimus in mandatis, ut ablata restituant universa.

CAP. III.

Summatum est suprà cap. 1.

Honorius III. (*an.* 1225.)

Dilecti *f* filii noviter in Livonia baptizati, gravem ad nos querimoniam destinàrunt, quod fratres Templariorum, & alii, qui temporalem in eis potestatem exercent, si quando de aliquo alio *g* crimine infamantur, eos ferri candentis judicium subire compellunt, quibus si qua exinde sequatur adustio, civilem pœnam infligunt. Cùm igitur hujusmodi judicium sit penitùs interdictum, utpote in quo Deus tentari videtur, mandamus, quatenus dictos fratres, & alios, ut ab hujusmodi conversorum gravamine omnino desistant, per cens. Eccles. appell. remotâ compellas.

TITULUS XXXVI.
DE INJURIIS ET DAMNO DATO.
CAP. I.

Propter ejus brevitatem non summatur.

In Exodo. *h*

Si rixati fuerint homines, & percusserit alter proximum suum lapide, vel pugno *i*, & ille mortuus non fuerit, si *k* jacuerit in lecto, qui percusserit operas ejus & impensas in Medicos restituat.

CAP. II.

Breve est, & ideò non summatur.

In eodem.

Si *l* quis aperuerit cisternam, & foderit, & non operuerit eam, cecideritque bos vel alius in eam, dominus

a *Vide B. Thom.* 2. 2. *q.* 95. *art.* 8. *ad* 3. *arg.* b *Cap. un. eod. tit. in* 2. *compil.* c *Adde quod not. Bald. in l.* 1. *C. de Lat. lib. tol. ubi vide.* d *C. un. eod. tit. in* 1. *comp. vid. Conc. Trid. sess.* 25. *de reform. c.* 19. e *favente, in recent.* f *Ivo p.* 10. *c.* 15. g *Dictio, alio, deest fortè in omnib. manuscr.* h *Exod.* 21. i *vid. l. fin. cum gl. & concor. ff. de sicariis.* k *al. ita: sed jacuerit. l. C.* 3. *de damno dato in* 1. *com. Refert Ivo par.* 16. *c.* 349. *Exod.* 21.

cisternæ reddet pretium jumentorum: quod autem mortuum est, ipsius erit.

CAP. III.

Breve est, & ideò non summatur.

Idem.

SI *a* bos alienus cornupeta fuerit ab heri & nudius tertius, & non custodivit eum dominus suus, reddet bovem pro bove, & cadaver integrum accipiet.

CAP. IV.

Breve est, & non summatur.

Idem.

SI *b* læserit quispiam agrum vel vineam, & dimiserit jumentum suum, ut depascat aliena, pro damno æstimationem restituet.

CAP. V.

Breve est, & non summatur.

Idem.

SI *c* egressus ignis comprehenderit acervos frugum, sive stantes segetes in agris, reddet damnum, qui ignem succenderit.

CAP. VI.

Breve est, & quasi idem cum præcedenti.

Ex pœnitentiali Romano. *d*

SI quis domum vel aream cujusquam incenderit voluntariè, sublata & incensa omnia restituat, & tres annos pœniteat.

CAP. VII.

Secularis potestas, quæ Clericum bannivit, condemnari debet per Judicem Ecclesiasticum, secundum æstimationem injuriæ in expensis & damnis. Et hodie adde pœnam in Clem. 1. *de pœnis.*

Honorius III. *Episcopo Bononien.* (1224.)

OLim *e* scribentibus nobis Episcopo Mutinen. ut potestatem, consiliarios & populum civitatis Florentin. ad satisfaciendum de damnis & injuriis irrogatis Episcopo, & Ecclesiis Fesulan. cens. Eccl. coarctaret, idem restes lite non contestatâ recepit. Quare nos ejus processu penitùs revocato, commune Florentin. quia banniverat Episcopum Fesulanum contra Deum & Ecclesiasticam libertatem, propter injuriam banni, & expensas, & damna tali occasione secuta, taxatione juramento præmissâ, in mille libris usualis monetæ prædicto Episcopo sententialiter duximus condemnandum.

CAP. VIII.

Qui jurat statutum super non repetendis damnis, hoc non obstante expensas repetere poterit. h. d. *vel sic: Statutum super damnis non repetendis, ad expensas non extenditur.*

Gregorius IX. (*an.* 1236.)

IN nostra *f* & fratrum nostrorum præsentia proposuistis, quòd olim cives Brixien. pro *g* restaurationibus damnorum illatorum adinvicem, quæ propter multas civiles discordias incurrerant, plurimùm aggravati, statutum editum de non petendo vel recipiendo in posterum restaurationes hujusmodi à communi generaliter approbârunt, & firmârunt etiam juramento: [*& infrà.*] Cùm igitur aliud sit damnorum restauratio, quàm satisfactio expensarum: & ideò in juramento exhibito super damnorum articulo intelligi non debeat, quòd factum expensarum fuerit comprehensum: mandamus, quatenus (juramento non obstante prædicto) auctoritate nostrâ provideas, quòd dictum commune pro bono concordiæ ad expensarum satisfactionem aliquid *h* contribuat, juxta tuæ discretionis arbitrium, à te, sicut expedierit, moderandum.

CAP. IX.

Habet plura dicta, & se summat.

Idem. (*an.* 1236.)

SI culpâ tuâ datum est damnum, vel injuria irrogata, seu aliis irrogantibus opem fortè tulisti, aut hæc imperitiâ tuâ, sive negligentiâ evenerunt: jure super his satisfacere te oportet, nec ignorantia te accusat, si scire debuisti ex facto tuo injuriam verisimiliter posse contingere, vel jacturam. Quod si animalia tua nocuisse proponas, nihilominùs ad satisfactionem teneris, nisi ea dando passis damnum, velis liberare teipsum: quod tamen ad liberationem non proficit, si fera animalia, vel quæ consueverunt nocere, fuissent, & quam debueras non curâsti diligentiam adhibere. Sanè licèt, qui occasionem damni dat, damnum videatur dedisse: secùs est tamen in illo dicendum, qui ut non accideret, de contingentibus nil omisit.

TITULUS XXXVII.

DE POENIS.

CAP. I.

Totiens puniendus est criminosus, quotiens delictum iterat.

Ex Concilio Toletano.

EA quæ frequenti prævaricatione iterantur, frequenti sententiâ condemnentur.

CAP. II.

Interficiens Presbyterùm puniendus est: & pœna pars Ecclesiæ, cui præfuit, alia pars pro ejus anima distribuitur.

Ex Concilio Triburiensi. *a*

PResbyteri interfecti compositio, Episcopo ad cujus parochiam pertinet, solvatur: ita ut medietatem utilitatibus Ecclesiæ, cui præfuit, tribuat, alteram in ejus eleemosynam justè dispertiat: Quia nullus ejus hæres proximior videtur, quam qui ipsum Domino sociavit.

CAP. III.

Non debent Prælati pro criminosis sustinendis pecuniam exigere, nec etiam correctionis causâ ex cupiditate pœnam pecuniariam imponere.

Alexander III. *Cantuarien. Archiepiscopo.*

(*an.* 1180.)

LIcèt *b* juxta Apostolum: [*& infrà. α*] Accepimus, quòd Archidiaconi Conventren. Episcopatûs pro corrigendis excessibus, & criminibus puniendis, à Clericis & Laicis pœnam pecuniariam exigunt, & pro annua exactione pecuniæ personas quandoque suspendunt, Ecclesias interdicunt, à vicariis denarios, ut eos in Ecclesiis cantare permittant, exigere non formidant, & alia agunt, quæ canonum obviant institutis, & de radice cupiditatis & avaritiæ prodire videntur: [*& infrà.*] Mandamus, quatenus Archidiaconis prædicti Episcopatûs hoc districtiùs interdicas: si autem contravenire præsumpserint, eos appell. cessante Eccl. censurâ compellas.

[*α Arguere, obsecrare & increpare studeamus: sicut tamen debemus excessus corrigere singulorum, ut probemur non quæ nostra sunt, sed quæ Jesu Christi sunt, quærere, ut in correctione facienda videamur modestiam, & maturitatem servare.*

CAP. IV.

Victus condemnatur victori præsenti in expensis, etiam in causis pecuniariis, & unum casum excipit.

Idem *in Concilio Turonen.*

CAlumniam *c* & audaciam temerè litigantium con-

---

a *Exod.* 21. b *Exod.* 22. c *Ibid.* d *Similis sententia reperitur apud Burch. l.* 19. *decr. c.* 5. e *Vide Clem.* 1. *de pœnis. c. Gravis. supr. de restit spol.* f *vide gl. in c. si canonici. verbo, damnis & injur. de offic. ord. in* 6. g *dictio,* pro *deest in vetustioribus Codicibus.* h *dictio,* aliquid, *deest in antiquior. exemplaribus.*

a *Est in Concil. Triburiensi sub Arnulpho Imperatore I. c.* 4. *sed aliis verbis referunt Burch. l.* 6. *decr. c.* 11. *Ivo part.* 10. *c.* 140. *& Gratian. sive Palea* 16. *qu.* 4. *c. omnes Presbyteri.* b *C.* 3. *eod. tit. in* 3. *compil. & post Conc. Later. sub Alex. III. p.* 2. *c.* 3. c *cap.* 5. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Later. sub Alexand. III. p.* 3. *c.* 2.

demnando in expensis, & alio multiplici remedio sanctio imperialis compescit. Quoniam igitur sacris institutis consonare dignoscitur, præcipimus, ut de cætero in causis pecuniariis victus, victori in expensis condemnetur, nisi sententia pro absente feratur.

CAP. V.

Clericus causam seu operam præbens bello, deponendus est.

Innocentius III. *Mediolanensi Archiepiscopo.* (*an.* 1212.)

QUòd in *a* dubiis: [*& infrà.*] Quia verò tam Sacerdotes, qui gubernant naves ad pugnam, quàm qui personaliter exercent conflictum, & hi, qui alios incitant ad pugnandum, omnes enormiter peccant: de rigore canonico eos credimus deponendos.

CAP. VI.

Clericus pro magno scelere ab eo commisso, deponi debet, & in monasterio detrudi ad agendam pœnitentiam.

Idem *London. Episcopo.* (*an.* 1212. *Romà in Angliam.*)

TUæ dissertationis *b* prudentiam: [*& infrà.*] Ad illud, quod à nobis tertiò requisisti, qualiter Clerici in latrociniis, vel aliis magnis sceleribus deprehensi, puniri debeant: Respondemus, quòd à suis ordinibus degradari, detrudi debeant in arctis monasteriis, ad pœnitentiam peragendam.

CAP. VII.

Si uterque contrahentium venit contra contractum, uterque potest exigere pœnam ad invicem promissam ex conventione.

Idem *Abbati & fratrib. Cryptæ ferratæ.* (*an.* 1212. *Romæ.*)

COnstitutus *c* in præsentia nostra: [*& infrà.*] Licèt autem in instrumento Episcopi Lavitani expressa fuerit certa pœna, quam pars contractum non servans solveret observanti: cùm tamen utraque pars venisse contra illum, ex confessione propria convincantur, cùm & pars vestra subtraxerit Episcopo pensionem, & Episcopus procurationem exegerit ab eadem Ecclesia, sicut Oeconomus proposuit memoratus, utramque partem ab ea reddimus absolutam.

CAP. VIII.

Si testis propter vacillationem incarceratur, infamiam non incurrit.

Idem *Priori S. Fridiani & Magistro B. Canonico Pisano.* (*an.* 1213.)

SUper *d* his, de quibus nos consulere voluistis: [*& infra.*] Clericus autem, qui pro eo quòd variaverat & vacillaverat coram vobis *e*, de mandato nostro *f* captus est & detentus, infamiam non incurrit.

CAP. IX.

Obligatus ad certam quantitatem, certâ die sub pœnâ solvendam, si partem intra terminum solvit, ad pœnam integram non tenetur.

Idem *Spoletano Episcopo.* (*an.* 1213.)

SUam *g* ad nos Rectores Clericorum sancti Fortunati querimoniam transmiserunt, quòd cùm tibi essent in XL. Libris per quoddam arbitrium condemnati, essetque pœna XXX. librarum apposita, nisi eas solverent in termino constituto, tandem XXXIII. libris in termino persolutis, occasione septem residuarum, per quasdam nostras *h* literas veritate tacitâ impetratas, obtinuisti eos in præfatis XXX. libris tibi per delegatum Judicem condemnari. Quia igitur te non decet in tantum Pontificalis modestiæ oblivisci, ut inhonestis quæstibus anhelando desideres cum aliena jactura ditari, mandamus, quatenus septem librarum solutione contentus, super pœna XXX. librarum memoratos Rectores de cætero non molestes.

CAP. X.

Occidentes Prælatum, privantur beneficiis & feudis, quæ habent ab Ecclesia, cui præerat Prælatus ille, nec eis vel hæredibus restituentur, nec alia de novo concedi debent. Et hodie in occidente, capiente, vel banniente Episcopum, auctæ sunt similes pœnæ: de quibus in Clem. Si quis suadente. eod. tit.

Idem. (*an.* 1213.)

AD aures *a* nostri Apostolatus pervenit, quòd cùm quidam parochiani tui ausu diabolico [bonæ *b* memoriæ] I. Vincentinum Episcopum, prædecessorem tuum nequiter peremissent, feuda & beneficia, quæ illi à Vincentina Ecclesia obtinebant, ipsis per sententiam fuerant cum multa deliberatione sublata. Quia igitur majori sunt animadversione plectendi, nos tam tibi, quàm successoribus tuis, auctoritate Apostol. prohibemus, ne ipsis aut hæredibus eorum beneficia prædicta restituantur, seu de novo eis alia quælibet conferantur.

CAP. XI.

Prorumpens contra Judicem, arbitrio superioris punitur.

Idem.

DIlectus *b* filius electus sancti P. ad montes: [*& infrà.*] Ne judicialis evanescat auctoritas, cùm de litigatoris improbitate constiterit, adversus assertionem Judicis temerè prorumpentis, juxta superioris arbitrium dignâ poterit animadversione puniri.

CAP. XII.

Patroni, Advocati, vel Vicedomini vendicantes sibi in Ecclesiis plùs quàm jura permittant, per censuram Ecclesiasticam compescuntur: & si occidunt Prælatum vel Clericum Ecclesiæ per se, vel per alios, perdunt quod habent ab Ecclesia, & eorum posteri usque ad quartam generationem non admittuntur ad Clerum, nec in Religionibus præficiuntur.

Idem. *d in Concilio generali.* (*an.* 1216.)

IN quibusdam provinciis Ecclesiarum Patroni & Advocati, seu Vicedomini se in tantam insolentiam erexerunt, quòd non solùm cùm vacantibus debet Ecclesiis de pastoribus idoneis provideri, difficultates ingerunt & malitias, verùm etiam de possessionibus, aliisque bonis Ecclesiasticis, pro sua voluntate ordinare præsumunt: (quod horrendum est dicere) in necem Prælatorum prorumpere non formidant. Cùm igitur, quod ad defensionis subsidium est inventum, ad depressionis dispendium non debeat retorqueri: prohibemus expressè, ne Patroni vel Advocati, seu Vicedomini super præmissis de cætero plus usurpent, quàm reperiatur in jure permissum: & si contrà præsumpserint, per severitatem canonicam districtissimè compescantur. Sacri nihilominùs Concilii approbatione statuimus, quatenus si Patroni, vel Advocati, aut Feudatarii, seu Vicedomini, aut alii beneficiati alicujus Ecclesiæ, Rectorem, vel Clericum alium ipsius Ecclesiæ, per se, vel per alios occidere, vel mutilare ausu nefando præsumpserint, Patroni ejus patronatûs, Advocati advocatiam, Feudatarii feudum, Vicedomini vicedominatum, & Beneficiati beneficium prorsùs amittant. Et ne minùs vindictæ quàm excessûs memoria prorogetur, non solùm de præmissis nihil perveniat ad hæredes, sed etiam usque ad quartam generationem posteritates talium in Clericorum collegium nullatenùs admittantur, neq; in domibus regularibus alicujus prælationis assequantur honorem, nisi cum eis fuerit misericorditer dispensatum.

a C. 1. *eod. tit. in 3. comp. an Clerico pugnare liceat, explicat B. Thom. 2. 2. q. 40. art. 2. & ibi Cajet.* b c. 3. *tit. de vita & hon. Cler. in 3. comp. vid. Bern. Diaz. in pract. crim. can. c.* 84. c *Pars e. constitutus, sup. de relig. dom. ubi invenie. varietates de voce, Lavetani.* d *cap.* 3. *tit. de accusat. in 3. comp.* e *al. a nobis.* f *alit. vestro.* g c. 2. *ne Cler. vel Monach. in 3. comp.* h *Dictio*, nostras, *deest in plerisq; antiq.*

a *Cap.* 1. *eod. tit. in 2. compil.* b *Hæc duo verba*, bonæ memoriæ, *desunt in omnibus Vatic.* c *C.* 1. *tit. de probat. in 4. compil.* d *Scilicet Innocent. III. in Conc. gener. c.* 45. *& cap.* 2. *eod. tit. in* 1. *compilat.*

CAP. XIII.

Domino excommunicato manente, subditi fidelitatem non debent: & si longo tempore in ea perstiterit, & monitus non paruerit Ecclesiæ, ab ejus debito absolvuntur.

Honorius III. *Præposito Archidiac. & H. Canonico Suession.* (*an.* 1222)

GRavem Capituli Lundin. *a* recepimus quæstionem, quòd cùm Comes Registren. *b* pro multis injuriis, quas irrogaret eisdem *c*, per Judices à sede Apostol. deleg. excommunicationis vinculo fuerit innodatus, idem per duos annos & ampliùs in excommunicatione persistens, juri parere pertinaciter renuit, claves Ecclesiæ contemnendo. Licèt igitur hujusmodi pertinacia non careat scrupulo hæreticæ pravitatis: volentes tamen nobilitati parcere Comitis supradicti, Discr. v. mandamus, quatenus si Comes supradictus post commonitionem vestram non paruerit plenè juri, vos Ecclesias, in quibus aliquod jus habere dignoscitur, ab ejus debito absolventes, fideles ipsius (quamdiu in excommunicatione perstiterit) ab ejus fidelitatis juramento denuncietis penitùs absolutos.

TITULUS XXXVIII.

DE POENITENTIIS, ET REMISSIONIBUS.

CAP. I.

Pro manifesto peccato pœnitentia publica imponi debet.

Alexander Papa. *d*

MAnifesta peccata non sunt occultâ correctione purganda.

CAP. II.

Ponit pœnitentiam occidentis Presbyterum.

Ex Concilio Moguntinen.

QUi Presbyterum occiderit, XII. annorum pœnitentia ei secundùm canones imponatur: [*& infrà.*] Convictus, usque ad ultimum tempus vitæ suæ militiæ cingulo careat, & absque spe conjugii maneat.

CAP. III.

Consideratis circumstantiis arbitraria pœnitentia indicenda est ei, qui modum excessit se defendendo.

Alexander III. *Mediolan. Archiepisc.* [*&* e *Suffraganeis.*] (*an.* 1272.)

SIgnificavit *f* nobis vir nobilis P. quod F. dicto Imperatori, cùm olim rediret ab urbe, castrum Vernicæ negavit: [*& infrà.*] Unde contigit, quòd IV. castris destructis plusquam duo millia domorum destructa fuerunt, multi homines interfecti, & alia mala ibi commissa, quæ longum esset per singula enarrare. Quoniam igitur præfatus P. Deo exinde reconciliari desiderat: mandamus, quatenus ipsi pœnitentiam (secundùm quòd visum fuerit) misericorditer imponatis *g*, attendentes *h*, quòd pro libertate sua & Ecclesiæ devotione hoc fecit. Quare in his debetis *i* talem discretionem habere, ut alii, & ipse idem pro austeritate pœnitentiæ à servitio Ecclesiæ nullatenùs retardentur, nec aliquod salutis periculum debeant formidare.

CAP. IV.

Indulgentiæ, quæ conceduntur per Prælatos non subditis, non prosunt, nisi proprii Judices hoc concedant.

Idem *Archiepiscopo Cantuariensi.*

QUòd autem *k* consuluisti, utrùm remissiones, quæ fiunt in dedicationibus Ecclesiarum, aut conferentibus ad ædificationem pontium, aliis prosint quam his, qui remittentibus subsunt: Hoc volumus tuam Fraternitatem tenere, quod cùm à non suo Judice ligari nullus valeat vel absolvi, remissiones prædictas prodesse illis tantummodò arbitramur, quibus ut prosint, proprii Judices specialiter indulserunt.

CAP. V.

Non est verè pœnitens, qui peccandi animum non deponit, tamen recipitur ejus confessio.

Idem *Beluacen. Episcopo.* (*an.* 1272.)

QUòd *a* quidam ad confessionem de criminibus veniunt, & quamvis confiteri velint, se tamen asserunt abstinere non posse: Cons. t. t. r. quòd eorum confessionem recipere debes, & eis de criminibus consilium exhibere: quia licèt non sit vera hujusmodi pœnitentia, admittenda tamen est eorum confessio, & crebris & salubribus monitis pœnitentia indicenda.

CAP. VI.

Qui ex pœnitentia debet certâ die in pane & aqua jejunare, potest deficiente pane aliis cibariis uti.

Idem *Tribusien. Archiepiscopo.* (*an.* 1173.)

LIcèt tam *b* Veteris, quàm Novi Testamenti pagina: [*& infrà.*] Si autem illi, qui aliquos dies in pane & aqua ex injuncta sibi pœnitentia tenentur peragere, panem, quo vescantur, non habent, leguminibus, aut piscibus, aut aliis cibariis reficiantur, si necessitas id exposcat *c*: Discretione tamen adhibitâ quod his non ad delicias, sed ad sustentationem utantur.

CAP. VII.

Sacerdoti Græco procuranti, vel studiosè negligenti oppressionem filiorum, non imponitur pœnitentia publica, sed debet abstinere ab altaris officio, & aliter in secreto agere pœnitentiam: sed si delictum est publicum, debet publicè agere pœnitentiam.

Clemens III. (*an.* 1190.)

QUæsitum *d* est, utrùm Sacerdotibus Græcis, quibus legitimo matrimonio licèt uti, pœnitentia publica sit imponenda, si eam sibi postulent pro filiis oppressis injungi? Huic igitur consult. r. t. r. quòd si ipsis procurantibus, vel studiosè negligentibus, filii in lectis reperiuntur oppressi, ab officio altaris debent perpetuo abstinere, & eis gravior quàm Laicis, non tamen publica (nisi in publicum id veniat) pœnitentia debet imponi. Verùm si ex incuria ipsorum mortui inveniantur in cunis, & illud fuerit occultum, eis pœnitentia pro arbitrio Pœnitentiarii imponatur, & in terrorem aliorum *e* ad tempus abstineant à celebratione Missarum.

CAP. VIII.

Sacerdos pœnitentiam arbitrari debet secundùm quantitatem excessûs, pœnitentis contritionem, & alias circumstantias. h. d. quoad titulum.

Innocentius III. *Livon. Episcopo, & eis, qui cum ipso sunt, fratribus.* (*an.* 1214.)

DEus qui *f* Ecclesiam suam: [*& infrà.*] Cæterùm cùm pœnitentia non tam secundùm quantitatem excessûs, quàm pœnitentis contritionem, per discreti Sacerdotis arbitrium sit moderanda, pensatâ qualitate personæ, super fornicatione, adulterio, homicidio, perjurio *g*, & aliis criminibus, consideratis circumstantiis omnibus, & præsertim novitate Livonien Ecclesiæ, competentem pœnitentiam delinquentibus imponatis, prout saluti eorum videritis expedire. Apostoli autem vestigiis inhærentes, dicentis *h*, *Lac vobis potum dedi, non escam*: paulatim eos instruatis in fide, confessio-

a *Laudunen.* b *Registeren.* c *al. eidem: sed in antiq. legitur, eisdem.* d *al. Calixtus, ut in omnib. Vaticanis: sed hæc reperiuntur apud Greg. lib.* 12. *epist.* 31. *regist. ad Felicem Siciliæ Episcopum.* e *Hæ duæ voces,* & Suffraganeis, *desunt in omnibus Vatic.* f *C.* 2. *eod. tit. in* 2. *comp.* g *imponas.* h *attendens.* i *debes.* k *C.* 3. *eod. tit. in* 1. *comp.*

a *Cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *compilat.* b *Cap.* 3. *eod. tit. de feriis, in* 2. *compil. Pars alia sup. de feriis, c. licèt.* c *exposcit.* d *c.* 2. *eod. tit. in* 2. *compil.* e *Vid. l. aut facta. §. in fin. ff. de pœn. & l. eum qui ff. de injur.* f *c.* 1. *eod. tit. in* 3. *comp.* g *Vox,* perjurio, *deest in antiquis Cod.* h 1. *Cor.* 3.

nis

nis formam, orationem Dominicam,& Symbolum illos sollicitè edocentes *a*, Interim tamen corporis & sanguinis Domini sacramentum renatis fonte baptismatis, consuetis festivitatibus, & in mortis articulo tribuatis.

CAP. IX.

Auditur mulieris confessio, quæ sibi partum alienum supposuit, vel proprium ex adulterio suscepit, nec illud marito vult detegere.

Idem Innoc. III. *sancti Laur. in Lucina Presbytero Card. Apost sed. Legato.* (*an.* 1214.)

OFficii: [*& infrà.*] Significâsti quandam mulierem in pœnitentia tibi fuisse confessam, quòd timens, ne viri possessio devolveretur ad alios, quarundam herbarum succum potavit, & sic venter ejus intumuit, & inde gravidam se ostendens, sibi partum supposuit alienum: timensque maritum, non vult facinus ipsi *b* detegere: qui prolem credit sine dubitatione qualibet esse suam. Quoniam igitur postulas edoceri, utrùm ei hâc fraude durante sit pœnitentia injungenda: respondemus, quòd sicut mulieri, quæ ignorante marito de adulterio prolem suscepit, quamvis id viro suo timeat confiteri, non est pœnitentia deneganda: ita nec illi debet pœnitentia denegari, maximè si per alios intelligas alienos, ad quos timeat possessionem viri devolvi: sed competens satisfactio per discretum Sacerdotem ei debet injungi.

CAP. X.

Abbatissa Moniales benedicere, confessiones audire, & publicè prædicare non potest.

Idem *Valent.* c *& Burgen. Episcopis, & Abbati de N. Cistercien. Ordinis.* (*an.* 1214.)

NOva *d* quædam nostris sunt auribus intimata, quòd Abbatissæ Moniales proprias benedicunt, ipsarum quoque confessiones in criminibus audiunt, & legentes Evangelium præsumunt publicè prædicare. Cùm igitur id absonum sit, pariter & absurdum, mandamus, quatenus ne id de cætero fiat, cunctis firmiter inhibere. Quia licèt beatissima virgo Maria dignior & excellentior fuerit Apostolis universis, non tamen illi, sed istis Dominus claves regni cœlorum commisit.

CAP. XI.

Tempore generalis interdicti conceditur pœnitentia & viaticum morientibus. hoc primò. *Clerici, qui servârunt interdictum, possunt cum silentio in cœmeterio sepeliri.* hoc secundò. *In conventualibus Ecclesiis Clerici bini vel trini possunt horas submissâ voce dicere.* hoc tertiò. *Cruce signatis & peregrinis tempore interdicti pœnitentia concedi potest.* hoc quartò.

Idem. (*an.* 1214. *Roma.*)

QUòd *e* in te: [*& infrà.* α] In illo enim verbo, per quod pœnitentiam morientibus non negamus, viaticum etiam, quod verè pœnitentibus exhibetur, intelligi volumus, ut nec ipsum decedentibus denegetur. Licet autem per generale interdictum denegetur omnibus, tam unctio, quàm Ecclesiastica sepultura, concedimus tamen ex gratiâ, ut Clerici decedentes, qui tamen servaverint interdictum, in cœmeterio Ecclesiæ, sine campanarum pulsatione, cessantibus solennitatibus omnibus, cum silentio tumulentur: et in conventualibus Ecclesiis bini & bini, vel simul tres, horas canonicas valeant *f* legere, non cantare, januis clausis, interdictis & excomunicatis exclusis, & voce ita demissâ, quod exterius audiri non possint: cum & regularibus secundum privilegium sed. Apostol. sit indultum, ut cùm generale interdictum terræ fuerit, liceat eis januis clausis excomunicatis & interdictis exclusis, non pulsatis campanis, suppressâ voce celebrare divina. Recipientibus autem signum crucis non negamus, quò minùs eis ob *a* reverentiam Crucifixi pœnitentia, cùm postulaverint, injungatur: quod & aliis peregrinis potest misericorditer indulgeri.

[α *Verùm quoniam à quibusdam intelleximus dubitari, utrùm Clericis vel Laicis dandum sit viaticum in extremis, an & unctio impendenda, & an cum aliis sacramentis indulgenda sit decedentibus sepultura. Utrùm in conventualib. demissâ voce, januis clausis, interdictis exclusis, divina possint officia celebrari. Similiter an suscipientibus signum crucis, & sanctorum limina visitantibus sit pœnitentia injungenda. Ambiguitatem hujusmodi de dubitantium cordibus volumus amputare.*]

CAP. XII.

Famosum est & multùm allegabile. & hoc dicit. *Quilibet doli capax tenetur saltem semel in anno confiteri proprio Sacerdoti, vel de ejus licentia alteri, & Eucharistiæ sacramentum ad minus in Pascha recipere. Et Sacerdos revelans confessionem deponendus est, & in monasterio ad agendam perpetuam pœnitentiam detrudendus.*

Idem *b in Concilio generali.* (*an.* 1216.)

OMnis c utriusque sexûs fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata saltem semel in anno fideliter confiteatur proprio Sacerdoti, & injunctam sibi pœnitentiam propriis viribus studeat adimplere, suscipiens reverenter ad minus in Pascha Eucharistiæ Sacramentum: nisi fortè de proprii Sacerdotis consilio ob aliquam rationabilem causam ad tempus ab hujusmodi *d* perceptione duxerit abstinendum; alioquin & vivens ab ingressu Ecclesiæ arceatur, & moriens Christianâ careat sepulturâ. Unde hoc salutare statutum frequenter in Ecclesiis publicetur, ne quisquam ignorantiæ *e* cæcitate velamen excusationis assumat. Si quis autem alieno Sacerdoti voluerit justa de causa sua confiteri peccata, licentiam priùs postulet & obtineat à proprio Sacerdote, cùm aliter ipse illum non possit absolvere *f* vel ligare. Sacerdos autem sit discretus *g*, & cautus, ut more periti Medici superinfundat vinum & oleum, vulneribus sauciati, diligenter inquirens & peccatoris circumstantias, & peccati: quibus *h* prudenter intelligat, quale debeat ei præbere consilium, & cujusmodi remedium adhibere, diversis experimentis utendo ad salvandum *i* ægrotum. Caveat autem omnino, ne verbo, aut signo, aut alio quovis modo aliquatenus prodat peccatorem *k*: sed si prudentiori consilio indiguerit, illud absque ulla expressione personæ cautè requirat: quoniam qui peccatum in pœnitentiali judicio sibi detectum præsumpserit revelare, non solùm à Sacerdotali officio deponendum decernimus, verùm etiam ad agendam perpetuam pœnitentiam in arctum monasterium detrudendum.

CAP. XIII.

Medici vocati ad infirmos debent ante omnia inducere infirmum ad confessionem, nec quicquam persuadere pro salute corporis tendens in animarum periculum.

Idem *in eodem.*

CUm infirmitas corporalis nonnunquam ex peccato proveniat, dicente Domino languido, quem sana-

---

a *Quæ debent scire Christiani ad salutem suam, vid. Bald. super rub. C. de sum. Trin.* b *illi.* c *Transumpt. cod. Palentin & Burg. Episcopis, & Abbatib. Aam. d.* d *C.* 1. *eod. tit. in* 4. *compil.* e *Cap.* 3. *eod. tit. in* 4. *comp. vide c. ult. de sentent. excomm. l.* 6. f *In omnib. Vatic. valeant legere potius, quam cantare.*

a *Ad reverentiam.* b *Idem scilicet Innoc. III. in Conc. gen. c.* 21 *& c.* 2. *eod. tit. in* 1 *comp.* c *Vid. Conc. Trid. sess.* 14. *c.* 5. *de confess. & can* 8. *de sanctissimo pœn. sacram.* d *al. ita, ab ejus.* e *In aliis, ne quisquam ex ignorantiæ cæcitate.* f *al. solvere.* g *Qualis debeat esse confessor, tradit Magister Sentent. l.* 4. *dist.* 9. *§. qualem.* h *al. ex quibus, in concilio ita: per quas.* i *sanandum.* k *B. Thom. in quæstionib. additis ad* 3. *part. qu.* 11. *art.* 1. *& Theologos* 4. *Sent.*

verai *a*: *vade*, *& amplius noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat.*

Præsenti decreto statuimus, & directè præcipimus Medicis corporum, ut cùm eos ad infirmos vocari contigerit, ipsos ante omnia moneant & inducant, ut Medicos advocent animarum: ut postquam fuerit infirmo de spirituali salute provisum, ad corporalis medicinæ remedium salubriùs procedatur, cùm causâ cessante, cesset effectus. Hoc quidem inter alia huic causam dedit edicto, quòd quidam in ægritudinis lecto jacentes, cùm eis à Medicis suadetur, ut de animarum salute disponant, in desperationis articulum incidunt, unde faciliùs mortis periculum incurrunt. Si quis autem Medicorum hujus nostræ constitutionis, postquam per Prælatos locorum fuerit publicata, transgressor extiterit, tamdiu ab ingressu Ecclesiæ arceatur, donec pro transgressione hujusmodi satisfecerit competenter. Cæterum cùm anima sit multò pretiosior corpore, sub interminatione anathematis prohibemus, ne quis Medicorum pro corporali salute aliquid suadeat, quod in periculum animæ convertatur.

CAP. XIV.

Eleemosynarum quæstores sine Apostolicis vel diœcesanorum literis admitti non debent: nec tunc proponant ultra id, quod in ipsis literis continetur. hoc primo. *Et debent esse modesti: & à locis & expensis incongruis abstinere.* hoc secundò. *In dedicatione Basilicæ ultra annum, & in anniversario dedicationis, & in literis indulgentiarum concessis ab alio, quàm à Papa, ultra XL. dies remissio excedere non debet.* h. d. usque ad fin.

Idem *b in eodem.*

CUm ex eo: [*& infrà.*] Eleemosynarum quoque quæstores, quorum quidam se alios mentiendo, abusiones nonnullas in sua prædicatione proponunt, admitti, (nisi Apostolicas vel diœcesani Episcopi literas veras exhibeant) prohibemus: & tunc præter id, quod in ipsis continebitur literis nihil populo proponere permittantur. Formam verò, quam communiter talibus Apostol. sedes indulget, duximus exprimendam, ut secundùm eam diœcesani Episcopi suas literas moderentur. Ea siquidem talis est: quoniam (ut ait Apostolus *e*) omnes stabimus ante tribunal Christi, recepturi prout in corpore gessimus, sive bonum fuerit, sive malum: oportet nos diem messionis extremæ misericordiæ operibus prævenire, ac æternorum intuitu seminare in terris, quod reddente Domino cum multiplicato fructu recolligere debeamus in cœlis: firmam spem *d*, fiduciamque rectam tenentes, quoniam qui parcè *e* seminat, parcè & metet: & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metit vitam æternam. Cùm igitur ad sustentationem fratrum & egenorum ad tale confluentium hospitale, propriæ non suppetant facultates, universitatem vestram monemus & exhortamur in Domino, atque in remissionem vobis injungimus peccatorum, quatenus de bonis vobis à Deo collatis pias eleemosynas, & grata eis charitatis subsidia erogetis, ut per subventionem vestram ipsorum inopiæ consulatur, & vos per hæc *f* bona & alia, quæ Domino inspirante feceritis, ad æterna possitis gaudia pervenire. Qui autem ad quærendas eleemosynas, destinantur, modesti sint & discreti, nec in tabernis aut in aliis locis incongruis hospitentur, nec inutiles faciant aut sumptuosas expensas, caventes omnino, ne falsæ religionis habitum gestent. Ad hæc, quia per indiscretas & superfluas indulgentias, quas quidam Ecclesiarum Prælati facere non verentur, & claves Ecclesiæ contemnuntur, & pœnitentialis satisfactio enervatur: decernimus, ut cùm dedicatur basilica, non extendatur indulgentia ultra annum, sive ab uno solo, sive à pluribus Episcopis dedicetur: ac deinde in anniversario dedicationis tempore XL. dies de injunctis pœnitentiis indulta remissio non excedat: [*& infrà.*] Hunc quoque dierum numerum indulgentiarum literis præcipimus moderari, quæ pro quibuslibet casibus aliquoties conceduntur: cùm Rom. Pont. qui plenitudinem obtinet potestatis, hoc *b* in talibus moderamen consueverit observare.

CAP. XV.

Archiepiscopus intra provinciam suam potest concedere indulgentias, secundum formam Concilii generalis. h. d. & loquitur de cap. præced. in fine.

Honorius III. (*an.* 1220.)

NOstro postulâsti *c* certificari responso, utrùm per tuam provinciam possis concedere remissionis literas generales. Nos igitur F. t. breviter respond. quòd per provinciam tuam liberè potes hujusmodi concedere literas, ita tamen, quòd statutum generalis Concilii non excedas.

CAP. XVI.

Episcopus & alii, de quibus in litera, possunt sine licentia superiorum sibi eligere providum Confessorem.

Gregorius IX. (*an.* 1232. *Romæ.*)

NE pro dilatione pœnitentiæ periculum immineat animarum, permittimus Episcopis & aliis superioribus, necnon minoribus Prælatis exemptis, ut etiam præter sui superioris licentiam, providum & discretum sibi possint eligere Confessorem.

TITULUS XXXIX.

DE SENTENTIA EXCOMMUNICATIONIS. *d*

CAP. I.

Impubes, qui Clericum percussit, ab Episcopo absolvi potest: & qui joco vel causâ disciplinæ percutit Clericum, etiamsi sit major, excommunicatus non est: qui verò ex odio, sic, & per Papam absolvitur.

Alexander III. *Senon. Archiepiscopo.* (1172.)

SUper eo verò *e*, quòd consilium postulâsti: [*& infrà.* α] Respondemus, quod si Clerici infra puberes annos se ad invicem, ut unus alterum percusserit, non sunt ad Apostolicam sedem mittendi, quia eos ætas excusat.

Nec Clerici, si sunt plenæ ætatis, & non odio, vel invidiâ, vel indignatione, sed levitate jocosâ se ad invicem percutere contingat, neque Magister, si scholarem Clericum intuitu disciplinæ vel correctionis percusserit: quia non potest in ipsis injectio manuum violenta notari. Cæterùm si ex odio iidem scholares vel seculares Clerici sese percusserint, pro sua absolutione debent ad Apostol. sedem venire.

[α *Utrum scholares si se invicem in plena vel minore ætate, Clerici vel religiosi viri in claustro, secundum canonem illum, quo statutum est, ut illi qui in Clericos violentas manus injiciunt, mittantur ad Apostol. sed. pro sua absolutione debeant venire, Inquisit. t.*]

CAP. II.

Monachos se ad invicem percutientes, absolvit Abbas. Idem in Canonicis regularibus: & Abbatis discretione deficiente, recurritur ad Episcopum.

Idem *eidem.* (*an.* 1172.)

MOnachi *f* verò & Canonici regulares, quocunque modo se in claustro percusserint, non sunt ad Apost.

---

a *Joh.* 5. b *Scilicet Innoc. III. in eod. Conc. gen. Lat. c.* 62. *& c.* 5 *eod. tit. in* 4. *compilat.* c 2. *Cor.* 5. d *In C. Barb. & in Concilio: firmam spem fiduciamq; tenentes, &c.* e 2. *Cor.* 9. f *al. per hæc & alia bona.*

a *Quid lateat sub hoc, infrà, non apparet.* b *al. & in talibus.* c *Vid. Specul. tit. de pœn. & remiss. B. Thom. in quæst. additis ad* 3. *part. q.* 26. d *In duobus manuscript. ita: & absolutionis.* e *C.* 2. *eod. tit. in* I. *comp.* f *cap.* 3. *eod. tit. in* I. *compil.*

sedem

sedem mittendi, sed secundum providentiam sui Abbatis disciplinæ subdantur: & si discretio Abbatis non sufficit *a* ad eorum correctionem, est providentia diœcesani Episcopi adhibenda.

CAP. III.

Ostiarius, qui Clericum percussit non graviter, ab Episcopo absolvi potest. hoc primò. *Officialis deliberatè injiciens manum in Clericum, per Papam absolvitur.* hoc secundò. *Qui repellendo vim vi Clericum percutit, excommunicatus non est.* hoc tertiò. *Qui percutit, Clericum turpiter inventum cum propinqua, ut in litera.*

Idem (*an.* 1180. *Romæ.*)

I. SI verò alicujus *b* potestatis Ostiarius sub prætextu sui officii malignatus Clericum læserit, ab Episcopo suo potest absolvi, nisi fortè eundem Clericum graviter vulneravit. Officialis verò pro injectione manuum in Clericum non potest sine mandato Rom. Pontif. absolutionis beneficium promereri: quia nulli Laico super Clericum tanta datur auctoritas: nisi fortè turbam arcendo irruentem, non ex deliberatione, sed fortuito casu Clericum lædat. Si verò Clericum vim sibi inferentem, vi quis repellat vel lædat, non debet propter hoc ad sedem Apostol. transmitti, si in continenti vim vi repellat: cùm vim vi repellere omnes leges omniaque jura permittant. Nec ille compellendus est ad sedem Apostol. venire, qui in Clericum cum uxore, matre, sorore, vel filia propria, turpiter inventum, manus injecerit violentas. Cæterùm, si in stupro vel adulterio, quod committit cum ea, quæ ipsum in proximâ consanguinitatis linea non contingit, reperit, aut in eum violentas manus injecerit, non erit à sententia illius excommunicationis immunis.

CAP. IV.

Qui percutit Clericum ignorans probabiliter eum Clericum, excommunicatus non est, ignorantiam tamen probare debet per juramentum: & si hoc præstare recusat, pro excommunicato haberi debet.

Idem. (*an.* 1173. *Româ in Angliam.*)

II. SI verò *c* aliquis in Clericum nutrientem comam manus injecerit violentas, propter hoc non debet *d* Apostolico præsentari conspectui, nec etiam excommunicatione notari *e*, dummodò ipsum esse Clericum ignoraverit. Vel si hoc dubium fuerit, propriâ manu duntaxat præstiterit juramentum, quòd eum esse Clericum ignorâsset. Ab illo autem (si præstare noluerit juramentum) quia violentas manus constat eum in Clericum injecisse, sicut ab excommunicato, donec de mandato summi Pontificis absolvatur, convenit abstineri.

CAP. V.

Percutiens Clericum vel Religiosum, excommunicatus est, nec ab alio, quàm à Papa absolvitur, præterquam in mortis articulo.

Idem. (*an.* 1173. *Româ in Galliam.*)

NOn dubium *f* est, quod hi, qui violentas manus in Clericos vel Canonicos, aut cujuslibet religionis Conversos injiciunt, ex constitutione Concilii sententiam excommunicationis incurrunt, nec nisi in articulo mortis sine Rom. Pontifice absolutionis possunt beneficium impetrare.

CAP. VI.

Mulieres, quæ inciderunt in canonem, Si quis suadente, absolvuntur ab Episcopo. Idem in personis, quæ non sunt sui juris, vel sunt delicatæ, de quibus dubitatur, quòd non possent commodè accedere ad curiam. & h. d. usque ad §. Illi.

Idem. (*an.* 1180. *Romæ in Angliam.*)

MUlieres *a* vel aliæ personæ, quæ sui juris non sunt, ab Episcopo diœc. absolvi possunt, si manus in Clericum injecerint violentas. De his verò, qui magnæ sunt potentiæ, & ita delicati, quòd laborem veniendi ad sed. Apostolicam nequeunt sustinere: respondemus, quod status personæ prius, & veritas negotii est intimanda Roman. Pontif. & secundùm consilium ejus tales erunt de commisso scelere corrigendi.

Mandans Clericum percuti, excommunicatus est, sicut percutiens. b. d.

§. I. Illi verò, qui non per seipsos, sed eorum auctoritate vel mandato, alii violenter injiciunt manus in Clericos, ad sed. Apostolicam sunt mittendi: cùm is committat verè, cujus auctoritate vel mandato delictum committi probatur.

CAP. VII.

Excommunicatus per injectionem manuum in Clericum, licèt occultus, absolvitur per solum Papam.

Idem. (*an.* 1181. *Româ in Angliam.*)

POrrò si aliqui violentas manus *b* in fratres suos injiciunt, & ducti pœnitentiâ non convicti, sed privatim à te veniam postulant: eos monere debes & inducere, ut his, quos læserunt, congruè satisfaciant, & Apostolico se conspectui repræsentent, cùm à te, vel alio sine speciali mandato Rom. Pontificis absolvi non possint.

CAP. VIII.

Etiam privilegiati tenentur vitare excommunicatum, & per injectionem manuum in Clericum excommunicati sunt.

Idem.

NUlli se possunt *c* privilegio Apostol. sedis tueri, quò minùs excommunicatos vitare debeant, & pro violenta manuum injectione in Clericos, sicut excommunicati vitari.

CAP. IX.

Percutiens Monachum, vel Conversum religiosum, debet denunciari excommunicatus, & vitari, donec fuerit per Papam absolutus.

Idem *Episcopis & aliis Prælatis per Galliam constitutis.* (*an.* 1180.)

PArochianos *d* vestres, si qui in Monachos vel Conversos præfati ordinis violentas manus injecerint, sublato appellationis remedio, secundùm tenorem generalis decreti excommunicatos publicè nuncietis, ipsosque faciatis sicut excommunicatos arctiùs evitari, donec læsis congruè satisfaciant, & cum literis vestris Apostolico se conspectui repræsentent.

CAP. X.

Ponitur forma præcepti, quod sub virtute juramenti fieri debet illi, qui pro violenta manuum injectione in Clericum excommunicatus absolvitur.

Idem *Genuen. Archiepiscopo.* (*an.* 1174.)

EX tenore *e* literarum tuarum nobis innotuit, quòd B. Canonicus in quendam Subdiaconum manus injecit violentas: [*& inf a.*] Mandamus itaque, quatenus recepto ab eo juramento, quòd tuo debeat mandato parére, ipsum vice nostrâ à sententia quâ tenetur absolvas: sibique in virtute juramenti præcipias, ne de cætero in Clericum, Monachum, vel alicujus religionis Conversum, manus injiciat violentas, nisi de defendendo, aut de mandato suorum fecerit Prælatorum, vel nisi super eum prælationis ministerium aut magisterium habeat, aut cum ipso in eadem Ecclesia socius esse noscatur.

---

a *Sufficiat.* b *Cap.* 4. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Conc. Later. p.* 14. *c.* 9. c *Cap.* 5. *eod. tit. in* 1. *compil.* d *al. non debet Apostolico repræsentare, &c.* e *nodari, in recentioribus libris.* f *C.* 6. *eod. tit. in* 1. *comp. nam qui dicantur conversi, tradunt citati in c. ut privilegia. sup. de privilegiis: & Panorm. hic.*

a *Cap.* 7. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Concil. Later. part.* 14. *c.* 12. *vid. Decium consil.* 604. *vol.* 2. b *cap.* 9. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Later. p.* 14. *c.* 3. c *cap.* 10. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Later. p.* 14. *c.* 4. d *cap.* 14. *eod. tit. in* 1. *compil. & post Conc. Later. p.* 14. *c.* 11. e *cap.* 15. *eod. tit. in* 1. *compil. vid. Sylvest. verbo Absolutio.*

CAP. XI.

Excommunicatum pro percussione Clerici absolvit Episcopus, si sine periculo Papam adire nequit: debet tamen sibi mandare, quòd adeat Papam impedimento cessante.

Idem *Cenomanen. Episcopo.* (*an.* 1180.)

DE cætero *a* noveris, quòd si quis pro violentâ manuum injectione in Clericum, est vinculo excommunicationis adstrictus, si habens capitales inimicitias, vel alias justas excusationes, quibus ab itinere rationabiliter excusetur, ita quòd sine periculo, Apostolico se nequeat conspectui præsentare: licet diœcesano Episcopo recepto juramento secundum morem Ecclesiæ sibi absolutionis gratiam impertiri. Sed est illi sub juramenti debito injungendum, ut quàm citiùs opportunitatem habuerit, Rom. Pontif. adeat, mandatum Apostol. suscepturus.

CAP. XII.

Cùm Papa absolutionem excommunicati delegat, mandat recipi cautionem de parendo mandatis Ecclesiæ.

Urbanus III. *Senonen. Archiepiscopo.* (*an.* 1172.)

AD hæc *b* cùm inter parochianos tuos: [*& infrà.* α] Rom. Ecclesia absolutionem sententiæ delegatorum Judicum nequaquam consuevit aliis delegare: nisi in literis commissionis contineatur expresè de sufficienti cautione præstanda ab his, qui absolvi debent, quòd judicio Ecclesiæ debeant obedire.

[*α Vel inter eos & alios controversia coram delegatis Judicibus agitetur, sæpius à Judicibus ipsis, ut asseris, auctorit. Apostol. injungitur, ut alteram partium, fortè parere judicio contemnentem, vel ob aliam causam rationabilem, Ecclesiasticâ districtione percellas. Illi verò qui subjacere excommunicationi mandantur, ad alios Judices literas ab Apostol. sede impetrant, à quibus nihilominùs auctorit. Apost. tibi mandatur, ut eos qui de priorum Judicum mandato excommunicati fuerant, habeas absolutos: super quo tua Discretio dubitat, quid tibi in diversitate hujusmodi sit agendum: ad quod pariter respondemus, quòd si literæ ad secundos Judices impetratæ tacitâ veritate obtentæ non fuerunt, eos ad mandatum eorum absolutos habere debes, præcipuè cùm*]

CAP. XIII.

Excommunicatus per canonem, Si quis suadente. sit dives vel pauper, per Papam absolvendus est, vel ejus legatum: fallit in muliere, sene, infirmo, vel mutilato, qui per Episcopum absolvi possunt.

Clemens III. (*an.* 1190.)

EA noscitur *c*: [*& infrà.* α] Consultationi t. t. duximus respondendum, quòd mulieres, senes, & valetudinarii, seu membrorum destitutionibus impediti, licèt ad Apostol. sed. non veniant, ab Episcopis valeant fidelium communioni restitui, satisfacto juxta facultates his, quibus per eos constiterit injurias irrogatas. Alios autem sive pauperes sive divites sedi Apostol. vel Legato ejus, ut beneficium absolutionis obtineant, necesse est præsentari. Si verò infirmitatis tempore timore mortis beneficium fuerit absolutionis indultum, juramento præstito injungatur eisdem, ut postquam sanitati fuerint restituti, ad Rom. Eccles. vel ejus legatum accedant, mandatum *d* Apostolicum super talibus recepturi.

[*α Quod utique F. t. diligenter attendens, certificari humiliter postulavit de his, qui violentas manus in Clericos aliquâ temeritate mittunt, nec eis suppetunt facultates, ut ad sed. Apost. valeant laborare, quomodo his possit salubriter provideri.*]

CAP. XIV.

Ante denunciationem vitandus est excommunicatus pro violentâ manuum injectione in Clericos, nisi sit occultus. hoc primò. *Interficiens Clericum, qui contempto Clericali habitu se enormitatibus immiscuit, excommunicatus non est.* hoc secundò.

a *Cap.* 16. *eod. tit. in* 1. *comp. & post Concil. Later. part.* 14. *cap.* 13. b *cap.* 8. *tit. de rescript. in* 1. *comp.* c *cap.* 1. *eod. tit. in* 2. *compilat.* d *Dictio*, Apostolicum, *deest in vetustioribus Codicibus.*

Idem. (*an.* 1190.)

CUm non *a* ab homine: [*& infrà.* α] Consult. t. t. respondemus, quòd à communione illius, qui pro sacrilega manuum injectione in Clericum, in edictum excommunicationis incidit, licèt denunciatus non sit, debes abstinere: nisi forte id tibi soli pateret: in quo casu ipsum privatim tantummodò evitabis, quamdiu ab Ecclesia toleratur: ut saltem verecundiæ rubore suffusus, pro latenti excessu satisfacere compellatur. In articulo verò secundæ quæstionis respondemus, quòd occisores Clericorum aut Presbyterorum, qui contempto Clericali habitu tyrannidi & enormitati se inverecundè immiscent, in odium Clericalis excessûs, & terrorem atque correctionem similium, canone latæ sententiæ minimè coërcentur: injungatur tamen eis pœnitentia competens aliquantulùm asperior, quàm si in Laicos talia commisissent.

[*α A nobis itaque fuit ex parte tua quæsitum, an tenearis abstinere à communione illius, qui pro temeraria manuum injectione in Clericum, in sententiam incidit, antequam excommunicatus publicè nuncietur: & utrùm inciderint in canonem latæ sententiæ interfectores Clericorum & Presbyterorum illorum, qui abjecto suscepti ordinis ministerio, in publicis bellis, vel etiam præter bella se homicidiis polluere non verentur, cùm in comessationibus, & in ebrietatibus, atque rapinis, & aliis enormitatibus æquè sunt ut Laici, vel deteriùs debacchantes.*]

CAP. XV.

Ante absolutionem communicandum non est excommunicato, licèt juraverit parere mandatis Ecclesiæ, vel composuerit eum offenso. hoc dicit primò. *Infamato de excommunicatione communicandum non est, nisi se purget, vel ad cautelam absolvatur.* h. d. secundò.

Idem. (*an.* 1190.)

CUm *b* desideres: [*& infrà.* α] Fuit autem primæ quæstionis tenor hujusmodi: utrùm alicui excommunicato, qui mandato Ecclesiæ stare juravit, & ante absolutionem Episcopus ei communionem reddidit, sit communicandum ab aliis? & an Episcopus id facere debeat? Cui quæstioni t. respond. quòd cùm cautio juratoria, quam hodie qui excommunicati sunt præstant, potiùs ad cautelam ex *c* consuetudine Ecclesiæ, quàm rigore canonum sit inducta, neque monenti tam validi reputetur, quòd nisi absolutionis beneficium subsequatur, ille, qui excommunicatur, debeat communioni aliorum restitui, præsertim cum ex eo juramento absolutionem consecutus non sit, & constet eum excommunicatum fuisse, & verum sit absolutum non esse: nec Episcopus, nec alii debent communicare eidem, nisi fuerit secundùm formam Ecclesiæ, post juramentum præstitum absolutus: quia qui cum excommunicato scienter communicaverit, excommunicationis pœnam contrahit cum eodem. Secundæ quæstioni hunc finem duximus imponendum, quòd si publica fama est *d* aliquem verberâsse Clericum, nec Episcopus, nec alius communicare sibi debet, nisi ad arbitrium Episcopi de hoc se purgaverit, vel ad cautelam absolutionis beneficium consequatur. Tertio loco tua Discretio requisivit: si Clericus verberatus, Episcopo mediante, cum suo verberatore composuerit, & ille reconciliatus sibi fuerit, an per hoc is debeat ad aliorum communionem admitti? Super quo tibi breviter respondemus, quòd licèt ille, qui violentas manus injecit, ei, quem læsit, satisfecisse taliter videatur: Ecclesiæ tamen, quam offendit, ex hoc non satisfecisse dignoscitur: & nisi forma Ecclesiæ, quæ pro absolutione talium introducta est, observetur, non est communicandum eidem.

a *Cap.* 3. *eod. tit. in* 3. *compil.* b *Cap.* 4. *eod. tit. in* 2. *compil.* c *de consuetudine.* d *vid. Dominic. in c. pro humani §. ult. D. homicid. in* 6.

[*α Quo.*

[*α Quoque quid tua F. observare debeat super hìs quæ dubietatem continent, Apostol. sed. scripto plenius edoceri, nos qui licèt immeriti ex suscepto administrationis officio consultationibus respondere cogimur singulorum.*]

CAP. XVI.

Sacerdos ejiciens regularem de Ecclesia officia divina turbantem, excommunicatus non est.

Idem Clem. III. (*an.* 1190.)

VEniens *a* ad sedem Apostolicam I. lator præsentium, suâ nobis assertione monstravit, quòd cùm matutina officia celebraret, quædam Monialis Ecclesiam ingrediens, cum alio Clerico ludendo impedimentum præstabat, quò minùs Deo divinum posset obsequium exhibere: unde memoratus Sacerdos commotus, ut liberiùs posset circa divinorum celebrationem vacare, manibus in eam appositis, ut extra Ecclesiam poneret, cùm nollet exire, in trahendo *b* ipsam, coëgit eandem extra *c* Ecclesiam residere: sed tu illum propter hoc tanquam excommunicatum evitâsti, & facis ab aliis evitari. Ideoque mandamus, quatenus si res ita se habet, eum de cætero non evites: cùm ex hoc ipsum communicatum nullatenùs videamus.

CAP. XVII.

Excommunicati pro levi manuum injectione in Clericum, possunt per Episcopum absolvi. h. d. secundùm communem lecturam, & est textus singularis.

Idem.

PErvenit ad *d* nos: [*& infrà. α*] De his absolvendis, qui Clericis non enormem, sed modicam & levem injuriam irrogârunt, tuæ Fraternitatis arbitrio duximus committendum.

[*α Illos autem qui valetudine præpediti, pro absolutionis beneficio ad sedem Apostolicam nequeunt laborare, recepto ab eis, sicut moris est, juramento potes absolvere, ita quòd sanitati pristinæ restituti, Apostolico se conspectui repræsentent. Sexui verò fœmineo, & pueris ac senibus super hoc satis te credimus posse liberè dispensare.*]

CAP. XVIII.

Clericus, qui scienter & spontè participat excommunicato in divinis officiis, excommunicatus est excommunicatione majori, & tantùm absolvendus per Papam. h. d. secundùm Panorm.

Idem.

SIgnificavit *e* nobis: [*& infrà.*] Verùm Clericos, qui scienter & spontè participaverunt excommunicatis à nobis, & ipsos in officiis receperunt, eâdem excommunicationis sententiâ cum ipsis non dubitamus involvi: quos etiam pro beneficio absolutionis habendo ad nos volumus cum literarum tuarum insinuatione remitti.

CAP. XIX.

Excommunicatus pro injectione manuum in Clericum, vel incendiarius post publicationem à solo Papa absolvitur.

Idem.

TUa nos *f* duxit Fratern. consulendos: [*& infrà. α*] Fraternitati tuæ taliter respondemus, quòd non solùm, *g* qui in Clericos temerarias manus injiciunt, sed etiam incendiarii, ex quo sunt per Ecclesiæ sententiam publicati, pro absolutionis beneficio ad Apostolicam sedem sunt mittendi.

[*α An hi soli sunt ad sedem Apostolicam destinandi, qui in canonem latæ sententiæ incidentes, manus injiciunt in Clericos violentas, & utrùm non possint ab eadem sententia, nisi per Rom. Pont. liberari.*]

CAP. XX.

Legati de latere absolvere possunt excommunicatos pro injectione manuum in Clericos.

Idem.

AD eminentiam sedis *a* Apostolicæ [*& infrà. α*] Sicut ex parte tua nostris est auribus intimatum, tibi extitit dubium, utrùm absolutionis beneficium assequantur, qui pro injectione manuum in Clericos, vel alias religiosas personas excommunicationem incurrerunt, & à legatis Cardinalibus, qui à latere Rom. Pontif. destinantur pro tempore absolvuntur, cùm iidem legati mandatum super hoc non ostendant expressum. Super quo id à te volumus observari, ut eos habeas absque omni hæsitationis scrupulo absolutos, quos constiterit à talibus beneficium absolutionis adeptos.

[*α Est revertendum, quoties articulus dubitationis emergit, ut tanto quis promptiori conscientiâ recipiat & observet, quòd super re dubia sibi fuit à sede Apostol. responsum, quantò prærogativa dignitatis ipsius certiori noscitur veritatis sententiâ vel scientiâ roborata, quæ in B. Petro Apostolorum Principe, præ aliis omnibus amplitudinem prælationis accepit.*]

CAP. XXI.

Generalis excommunicatio non ligat: nisi subditos proferentis.

Idem.

ANobis *b* fuit ex parte tua quæsitum, utrùm si quis ita pronuntiaverit: Quisquis furtum fecerit, excommunicatus sit: hæc generalis clausula ad ipsius excommunicatoris subditos referatur, an generaliter extendatur ad omnes, qui non sunt de jurisdictione illius? Ad quod dicimus, quòd hâc sententiâ non nisi subditi obligantur, nisi fortè plùs contulerit major & largior auctoritas delegantis.

CAP. XXII.

Qui cum effractione spoliant Ecclesias, excommunicati sunt, & per Papam tantùm post denuntiationem absolvuntur.

Idem.

COnquesti *c* sunt nobis Regin. Canonici, quòd I. de Malafrena, & ejus sequaces quasdam Ecclesias Regin. Episcopatûs violenter confregerunt, easque spoliare minimè dubitârunt. Quoniam igitur gravia sunt, nec clausis debent oculis præteriri: mandamus, quatenus si est ita, memoratos sacrilegos excommunicatos nuncietis, & faciatis sicut excommunicatos artiùs evitari, donec passis injuriam congruè satisfaciant, & damna [pro *d* eis] data resarciant, & cùm literis vestris rei veritatem continentibus Apostolico se conspectui repræsentent.

CAP. XXIII.

Percutiens vel etiam interficiens Clericum, se, dimisso Clericali habitu, sævis enormitatibus immiscentem, non tenetur ire pro absolutione ad sedem Apostol. Ita generaliter summari potest.

Idem.

PErpendimus *e* ex literis tuis, quòd quidam Sacerdos pro eo, quòd se filium Regis falsò nominare præsumpsit: & armis acceptis seditionem fecit & guerram, à B. Comite jussus est fustigari: qui posteà ejus mandato traditus patibulo expiravit: [*& infrà. α*] Fr. t. duximus respondendum, quòd si memoratus Sacerdos tali modo excessit, & non propulsando, sed inserendo injuriam fuit occisus: non videtur nobis, quòd interfectores ejus propter hoc ad obtinendam absolutionem Apost. sedem adire cogantur: tu verò, qui merita personarum benè nosti, pœnitentiam eis competentem injungas.

[*α Quia igitur tam ipsum Comitem, quàm alios hujus facti participes velle super hoc satisfacere, intimâsti præsenti pag.*]

CAP. XXIV.

Judex Ecclesiasticus faciens percuti Clericum per Laicum, etiam causâ disciplinæ, excommunicatus est, & ipse, & verberans pro absolutione tenentur ire ad Papam.

---

a *Cap.* 5. *eod. tit. in* 1. *compil.* b *alit. extrahendi*; *al. vi trahendo.* c *al. ita*: *intra Ecclesiam residere.* d *Cap.* 6. *eod. tit. in* 2. *comp.* e *cap.* 7. *eod. tit. in* 2. *comp.* f *cap.* 8. *eod. tit. in* 2. *comp.* g *al. ita*: *quòd non solùm hi, qui, &c.*

a *Cap.* 9. *eod. tit. in* 2. *comp.* b *c.* 10. *eod. tit. in* 2. *comp.* c *c.* 11. *eod. tit. in* 2. *comp.* d *hæc duo verba,* pro eis, *desunt in vetust. & omnibus Vatic.* e *c.* 12. *eod. tit. in* 2. *compil.*

UNiversitatis vestræ consultationem *a* accepimus, quâ nos requisistis, utrùm Laicus incidat in excommunicationis edictum, qui ad jussionem Abbatis *b*, in cujus servitio commoratur, in Clericum, Monachum, aut Conversum, temerarias manus præsumit injicere, maximè ubi causa non subest, propter quam debeat verberari. Nobis autem videtur, quòd nisi causâ regularis disciplinæ hoc faciat, Abbas in propria persona, vel (si necessitas urget) per Clericum vel Monachum fieri jubeat: tam qui tales verberari præcipit, quàm illi qui verberant (etiamsi causa subesset) excommunicationis sententiam, donec ad Apostolicam sedem veniant, nequaquam evadunt.

CAP. XXV.

Clericus ut Laicus incedens, tertiò monitus non resipiscens, perdit privilegium Clericale.

Idem.

IN audientia nostra *c* talis fuit ex parte tua proposita consultatio, utrùm Clerici, qui arma militaria (relicto habitu Clericali) gestare nullatenùs erubescunt: si eis fuerat injuria corporalis illata, vel se à captione redemerint: illâ Clericorum debeant immunitate gaudere, quâ pro temeraria manuum injectione facta in Clericum, excommunicatus quis ipso jure notatur? Ad hæc tibi breviter respondemus, quòd cùm frustrà Ecclesiæ imploret auxilium, qui committit in ipsam, & lex secularium Principum huic responso satis efficax afferat argumentum, quâ manifestè cautum habetur, matronam, cujus pudicitia attentata fuerit, non posse injuriarum agere, si in veste meretricali fuerit deprehensa: hujusmodi Clerici, si à Prælatis suis tertiò commoniti militaria noluerint arma deponere, de privilegio Clericorum subsidium aliquod habere non debent.

CAP. XXVI.

Excommunicatus propter injectionem manuum in Clericum, impeditus ire ad curiam, potest ab inferiore absolvi: sed impedimento cessante, tenetur curiam visitare, suscepturus mandatum Apostolicum.

Idem.

QUòd *d* de his: [*& infra. α*] Fr. t. t. duximus respondendum, quòd is, qui asserit se in canonem latæ sententiæ incidisse, non aliter quàm per sedem Apostolicam vel ejus Legatum absolutionis potest beneficium obtinere: Nisi fortè in mortis articulo, vel paupertate, aut infirmitate, vel senectute tantâ gravaretur, quod ad Eccl. Rom. laborem subire non valeat veniendi, vel ab hoc alio impedimento canonico retrahatur.

Cæterùm ab his in forma sacramenti exigi consuevit, ut resumptis viribus, & opportunitate concessâ, Rom. Ecclesiam in propria persona debeant visitare.

[*α Etiam in quibus non dubitas, & quid de his observari debeat, plurimùm agnovisti sed. Apostol. responsa requiris tantò F. t. magis in Domino commendamus, quantò in his quæ sacrorum canonum institutionibus sunt expressa, auct. n. procedere desideras & disponis. Sanè requisivit à nobis Fr. t. utrum qui se confitetur in lata sententia canonem incidisse, nec ad hoc potest induci, ut ad sed. Apost. veniat, absolvendus ab ipso vel à simplici Presbytero, absolutionis debeat vel possit beneficium promoveri, & utrum Presbyteris bigamis, & viduarum maritis, & eorum uxoribus viam universæ carnis ingressis, Missarum solennia liceat celebrare. Verum licèt quid de his observare debeat, satis in canonibus sit definitum, hoc tamen*]

a *Cap. 13. eod. tit. in 2. compil. Vid. Henric. Boich.* b *Ergò in illicitis non est dominis obtemperandum. facit quod notat Bald. in l. servos. C. ad l. Juliam, de vi publ.* c *C. 14. eod. tit. in 2. compil. vide Sylvestrum superiori c. citatum.* d *cap. 15. eod. tit. in 2. compilat.*

CAP. XXVII.

Ligatus pluribus excommunicationibus, licèt ex eodem facto, obtinens absolutionem, expressâ unâ causâ, seu unâ excommunicatione, non habetur pro absoluto, quoad aliam.

Innoc. III. *Archiepiscopo, Decano, & Præcentori Lugdun.* (*an.* 1213.)

CUm *a* pro causa, quæ inter G. & F. Gabilonens. Ecclesiæ Archidiac. vertebatur, eis concesserimus auditorem, procurator G. allegavit, quòd cùm F. Archidiaconus in Succentorem in communi dormitorio manus injecisset temerè violentas, & eum traxisset verberando per claustrum, tu frater Archiepiscope eum ob violentam manuum injectionem, & violationem immunitatis Ecclesiæ, fecisti excommunicatum publicè nunciari: [*& infra. α*] Discr. vestræ mandamus, quatenus si vobis constiterit dictum F. Archidiaconum ob duplicem causam excommunicatum fuisse, & expressisse tantùm alteram in literis, quas super appellatione sua impetravit: ipsum tanquam excommunicatum satisfacere Ecclesiæ suæ pro altera monitione præmissâ cogatis.

[*α Ipse verò ad Apost. sed. accedens confessus est, quòd in Clericum manus injecerat violentas, supprimens autem quòd immunitatem violâsset Ecclesiæ, super absolutione sua literas impetravit. Nos igitur causam ipsam vestro examini committentes.*]

CAP. XXVIII.

Excommunicato decedenti in excommunicatione, quantumcunque contritus decesserit, non est communicandum ante absolutionem, nec pro eo orandum, licèt sit quoad Deum absolutus: sed si constat Ecclesiæ de contritione præcedenti, absolvetur etiam post mortem ab eo, à quo vivus fuerat absolvendus: & hæredes ejus compelluntur per Ecclesiam ad satisfaciendum pro eo.

Idem *Abbati S. Andreæ.* (*an.* 1212.)

A Nobis est sæpe quæsitum *b*, utrùm si aliquis excommunicatus, in quo indicia fuerint pœnitentiæ manifesta, nec per eum steterit, quò minùs reconciliaretur Ecclesiasticæ unitati, non suscepto beneficio absolutionis decesserit, pro absoluto ab Ecclesia sit habendus? & utrùm pro tali recipienda sit eleemosyna, & à fidelibus sit orandum? [*& infra. α*] Nos igitur consult. t. breviter respondemus, quòd judicium Dei veritati, quæ non fallit nec fallitur, semper innititur: judicium autem Ecclesiæ nonnunquam opinionem sequitur, quam & fallere sæpe contingit, & fallit: propter quod contingit interdum, ut qui ligatus est apud Deum, apud Ecclesiam sit solutus: & qui liber est apud Deum, Ecclesiasticâ sit sententiâ innodatus. Vinculum ergo, quo peccator ligatus est apud Deum, in culpæ remissione dissolvitur: illud autem, quo ligatus est apud Ecclesiam, cum sententia remittitur, relaxatur: quod in suscitatione *c* Lazari sermo Evangelicus manifestat, quem priùs Dominus suscitavit, & Apostolis præcepit postmodùm solvere suscitatum. Unde quantumcunque se quis juramento præstito, quòd Ecclesiæ mandato pareret, humiliare curaverit: quantacunque *d* pœnitentiæ signa præcesserint, si tamen morte præventus absolutionis non potuerit beneficium obtinere, quamvis absolutus apud Deum fuisse credatur, nondum tamen habendus est apud Ecclesiam absolutus. Potest tamen & debet ei Ecclesiæ beneficio subveniri, ut si de ipsius viventis pœnitentia per evidentia signa constiterit, defuncto etiam absolutionis beneficium impendatur. Nec obstat, quod Ecclesiæ legitur attributa potestas ligandi atque solvendi homines super terram, tanquam non possit solvere & ligare sub terra sepultos: & quod legitur, Non

a *Cap. 1. eod. tit. in 3. comp. vid. citatos super glossa.* b *Cap. 2. eod. tit. in 3. compil.* c *Joan. 11.* d *al. qualiacunque pœnitentiæ signa præcesserint.*

commu-

communicetur mortuo, cui non est communicatum & vivo: cùm etsi communicatum non fuerit, communicandum tamen illi fuisset, quem non contemptus religionis, sed necessitatis articulus impedivit, & in certis casibus à canonibus dentatis ligâsse legatur Ecclesia mortuos, & solvisse. Ut autem in uno pariter & eodem negotio, & servemus rigorem, & mansuetudinem ostendamus, statuimus, ut illius mortui absolutio à sede Apostol. requiratur, qui cùm viveret, ab ea fuerat absolvendus: aliorum autem absolutionem ex præmissa causa cæteris indulgemus, à quibus dum viverent, fuerant absolvendi. Absolutionis autem forma servetur *a*, ut fiat cum pœnitentiali Psalmo, & tam oratione Dominicâ, quàm aliâ consuetâ. Hæredes quoque ipsius ad satisfaciendum pro ipso, si monitione præmissâ noluerint, per district. Ecclesiast. compellantur.

[*α Ut autem quod intendimus per suppositionem exempli apertiùs exprimamus, quidam Presbyter & Canonicus regularis, sicut per tuas nobis literas intimâsti, cùm publicâ laboraret infamiâ, quòd ad quandam conjugatam accederet, maritus ejusdem mulieris & consanguinei ejus in eum manus injecerunt temerè violentas: propter quod per Episcopum denunciati sunt excommunicationis sententiæ subjacere. Verum ipsi postmodum ad eundem Episcopum accedentes præstito in manibus ejus, quòd parerent judicio Ecclesiæ, corporaliter juramento, in mandato receperunt ab ipso, quòd propter hoc Apostolico se conspectui præsentarent. Cumq; unus illorum se ad iter accingeret ad sed. Ap. veniendi, à quibusdam suis æmulis est peremptus & extra cœmeterium Ecclesiæ tumulatus: & licet contra interfectores amici & consanguinei interfecti graviter sint commoti, promiserunt eis tamen, quòd omnem rancorem remitterent, & offensam, dummodò interfecti cadaver traderetur Ecclesiasticæ sepulturæ. Videtur igitur forsan in hoc casu quibusdam, quòd eùm sacramentum non necessitatis articulus, sed contemptus religionis excludat, & judicium Ecclesia debeat imitari, cum interfecto prædicto manifesta pœnitentiæ signa præcesserint, & propter hoc absolutus etiam ab Ecclesia sit habendus: sed econtrario cum ex sola culpa ligetur quis quoad Deum apud triumphantem Ecclesiam, ex sola culpa verò sententia ligetur quoad hominem apud Ecclesiam militantem, quandoque vinculum culpæ remittitur apud Deum, sed apud homines non absolvitur, nisi fortè quando vinculum sententiæ relaxatur. Alioqui Ecclesiæ absolutio nullatenùs necessaria videretur, si in sola cordis contritione præter Sacerdotale officium rigor relaxaretur Ecclesiasticæ disciplinæ.*]

CAP. XXIX.

Detinens Clericum in custodia vel vinculis sine læsione excommunicatus est. h. d. primò. *Communicans excommunicato scienter in crimine excommunicatus est: & nisi difficultas impediat, absolvi debet ab excommunicatore cum juramento. Communicans verò extra crimen reconciliari potest per simplicem Sacerdotem sine juramento,* h. d. usque ad finem.

Idem *Wratislavien.* b *Episcopo.* (*an.* 1212.)

NUper à nobis tua *c* discretio requisivit, quid de illis Laicis sit faciendum, qui Clericos (sine læsione tamen) in custodia detinent publica vel privata, vel etiam detrudunt in vincula? Et utrùm, qui nominatim excommunicatis scienter communicant absolvi ab excommunicatione possint per confessionem à simplici Sacerdote, vel Episcopi seu Archiepiscopi sit ab eis absolutio expetenda? Nos igitur inquisitioni tuæ ex ordine respondemus, quod in primo consultationis articulo non credimus Laicos pœnam excommunicationis evadere, quamvis per *d* eorum factum corporalis læsio non fuerit subsecuta, citra quam violentia sæpiùs circa Clericos nequiter perpetratur. In secunda *a* verò quæstione credimus distinguendum, an is, qui nominatim excommunicato communicat, scienter in crimine communicet criminoso, ei consilium impendendo, auxilium vel favorem: aut aliàs in oratione vel osculo, aut orando secum, aut etiam comedendo. In primo quidem articulo, cùm talis communicet crimini, & participet criminoso, ac per hoc ratione damnati criminis videatur in eum delinquere, qui damnavit: ab eo vel ejus superiore meritò delicti tunc erit absolutio requirenda: cùm facientem & consentientem par pœna constringat. In secundo verò casu à suo Episcopo, vel à proprio Sacerdote poterit absolutionis beneficium obtinere: quamvis enim & tunc non Judicis, sed juris sententiâ excommunicato communicans sit ligatus, quia tamen conditor canonis ejus absolutionem sibi specialiter non retinuit, eo ipso concessisse videtur facultatem aliis relaxandi. Is autem, qui juxta primum modum excommunicato communicat, cum juramento debet absolvi: qui verò juxta secundum modum, reconciliari poterit sine juratoria cautione. Verùm si difficile sit ex aliqua justa causa, quòd ad ipsum excommunicatorem absolvendus accedat, concedimus indulgendo, ut (præstitâ juxta formam Ecclesiæ cautione, quòd excommunicatoris mandato parebit) à suo absolvatur Episcopo, vel proprio Sacerdote.

CAP. XXX.

Juramentum excommunicati de stando mandatis Ecclesiæ, non habet vim absolutionis, h. d. primò. *Excommunicato nullus communicare tenetur præter personas exceptas: aliàs communicans excommunicato incurrit minorem, & est excommunicandus majori, nisi ille esset excommunicatus cum participibus suis, qui tunc esset excommunicatus majori.*

Idem *Strigonen. Archiepiscopo.* (*an.* 1212.)

QUod *b* in dubiis: [*& infra.*] Respondemus, quòd excommunicato, licèt, quòd stet mandato Ecclesiæ, juramento firmaveris, communicari non debet, donec per Ecclesiam fuerit absolutus, alioquin post juramentum non esset absolutio necessaria. Nullus autem scienter nominatim excommunicato communicare tenetur, nisi quædam personæ, quæ per illud Gregorii Papæ capitulum, Quoniam multos specialiter excusantur. Illi autem, qui nominatim excommunicationis præsumptuosè participant, præter personas dicto canone annotatas, nisi ab eorum participatione commoniti fortè destiterint, excommunicationis vinculo sunt innodandi: secùs autem si scienter ei communicant, qui cum participibus suis est vinculo excommunicationis sententialiter innodatus: tunc enim & ipsi sententiam excommunicationis incurrunt.

CAP. XXXI.

Excommunicato communicare tenentur, qui priùs erant ei obligati ad obsequium familiare: alii verò non tenentur de necessitate, licèt interdùm possint de necessitate urgente.

Idem *Doctoribus decretorum Bonon.*

(*an.* 1213.)

INter alia *e*, quæ Strigon. Archiepiscopus præponi fecit, nos recolimus respondisse, quòd nullus nominatim excommunicato scienter communicare tenetur, nisi quædam personæ, quæ per illud Greg. Papæ C. Quoniam multos, specialiter excusantur. Verùm ex hac responsione orta est occasio disputandi, aliis concedentibus, quòd excommunicato communicare tenentur personæ in prædicto c. nominatæ, præsertim quæ priùs ad communionem eorum ex debito tenebantur: aliis as-

a *Vide Burch. l.* 9. *decr. c.* 8. b *Wutrislamen. al. Wratislamen.* c *Cap.* 3. *eod. tit. in* 3. *compil.* d *Dictio,* per, *deest in antiquior. exemplarib.*

a *Vid. B. Thom. in quæstionib. additis ad* 3. *p. q.* 23 *art.* 2. b *Cap.* 9. *eod. tit. in* 3. *compil. Pars supr. de pœnis. c. quod in dubiis.* e *cap.* 4. *eod. tit. in* 3. *comp. Vide Hostiensem in summa de sent. excomm.* §. *& quæ sit pœna.*

ferentibus eos communicare licitè posse, si vel non tamen ad hoc ex necessitate teneri. Ut igitur unde jus prodiit, interpretatio quoque procedat, ambiguitatem hujusmodi taliter duximus absolvendam, quòd cùm quædam personæ in præmisso capitulo denotatæ, illis in quos lata fuerit excommunicationis sententia, ante prolationem ipsius obsequio tenerentur familiariter adhærere, neque postmodùm ad contrarium teneantur (cùm adhuc debitum duret) beneficio canonis id agente, à priore non sunt obnoxietate solutæ, sed ad familiare tenentur obsequium, & ita per consequens ad communionem tenentur, sine qua illud nequeunt exhibere. Illud autem non ad omnes personas capituli credimus referendum, ut videlicet obnoxietati hujusmodi sint subjectæ, cùm viatores, peregrini & mercatores à communione talium personarum (nisi articulus necessitatis immineat) debeant abstinere, ut in fine colligitur manifestè, sed ad illas duntaxat, quæ talibus arctiori tenentur obnoxietate constrictæ: quibus tamen in his, pro quibus sunt excommunicatione notatæ, ut in criminibus, communicare non debent, sed ab eis penitùs abstinere.

CAP. XXXII.

Si excommunicatus pro manuum injectione, scienter recipit ordines; si est Clericus secularis, deponendus est: si regularis, ab executione ordinis est suspensus. Qui ignorans jus vel factum sic excommunicatus recipit ordines, si est Clericus secularis, dispensat cum eo solus Papa: si regularis, dispensat Abbas, si ignorantia est probabilis, & factum non est grave.

Idem. (*an.* 1213.)

CUm illorum *a* absolutio, qui pro violenta manuum injectione in Clericos, labem excommunicationis incurrunt (quibusdam casibus à prædecessore nostro exceptis) sedi duntaxat Apost. reservetur, nonnulli Ecclesiasticam sententiam negligentes, in excommunicatione positi, Ecclesiasticos ordines accipere non formidant. Quid autem de his fieri debeat, Apostolicum sæpius oraculum imploratur. Circa quos credimus distinguendum, quod tales vel sciunt excommunicationis se vinculo irretitos, vel non recolunt factum, pro quo in latæ sententiæ canonem inciderunt, vel factum quidem scientes, juris ignari, nesciunt exinde se teneri. Primos *b*, si fuerint seculares Clerici *c*, à susceptis ordinibus censemus in perpetuum deponendos: in reliquis casibus tam Archiepiscopi, quàm Episcopi absque mandato sedis Apostol. speciali, dispensandi facultatem se noverint non habere, quibus etiam est absolutio talium interdicta: cùm majora *d* intelligantur illis prohibita, quibus vetita sunt minora. Poterunt tamen hujusmodi Rom. Pontif. auribus intimari, ut ab eo secundùm rigorem vel æquitatem responsum prodeat, prout discretio sua viderit faciendum. Qui si claustrales hujusmodi fuerint, licèt ab Alexandro Papa fuerit constitutum, quod Monachi & Canonici regulares quocunque modo se in claustro percusserint, non sunt ad Apostol. sed. mittendi, sed secundùm providentiam sui Abbatis disciplinæ subdantur: & si Abbatis discretio ad eorum correctionem non sufficit, providentia est diœces. Episcopi adhibenda: & alibi dicatur, quòd de seculo fugientes, qui religionis habitum in monasterio receperunt, & inter cætera postmodùm confitentur se tale commisisse delictum, per *e* quod ipso actu excommunicationis sententiam incurrerunt, sine licentia Rom. Pontif. Abbas non potest nec debet eos absolvere, quamvis præsumptionem delinquentium debitâ possit animadversione punire: nos tamen in religionis favorem, & ut evagandi materia subtrahatur, majorem eis gratiam exhibere volentes, eorum Prælatis, quod etiam talibus absolutionis beneficium impertiri valeant, indulgemus, nisi excessus ipsorum extiterit difficilis & enormis, utpotè si ad mutilationem membri vel effusionem sanguinis est processum, aut in Episcopum, aut Abbatem violenta manus injecta, cùm excessus tales & similes nequeant sine scandalo præteriri. Si verò claustralis aliquis in religiosam personam alterius claustri manus injecerit violentas, per Abbatem proprium, & ejus, qui passus est injuriam, absolvatur. Quòd si Clericum percusserit secularem, non nisi per Apostol. sed. (ut scandalum evitetur) absolutionis gratiam poterit promereri. Si autem hos ad ordines promoveri contingat, juxta præmissam distinctionem, qui scienter in contemptum Ecclesiasticæ disciplinæ se fecerint ordinari, ab executione suscepti ordinis & officii decernimus manere suspensos. Circa reliquos verò facti memoriam, vel juris peritiam non habentes monasteriorum utilitate pensatâ, post injunctam regularem pœnitentiam & peractam, Abbates ipsorum poterunt dispensare, nisi grave fuerit & notabile factum: aut is, qui fecit, adultus fuerit & discretus, ut violenter contra oblivionem vel ignorantiam præsumatur. Præcipimus autem Abbatibus, ut formam istam diligenter observent, ne privilegium mereatur amittere, qui sibi permissâ abutitur potestate.

CAP. XXXIII.

Monialis percutiens Monialem seu Conversum, vel Clericum secularem, incidit in excommunicationem, & ab Episcopo loci absolvi potest.

Idem *Pistoriensi Episcopo.* (*an.* 1213.)

DE Monialibus *a* tua à nobis Fraternitas requisivit, per quem eis sit beneficium absolutionis impendendum, si vel in se invicem, vel Conversos, vel Conversas suas, aut Clericos etiam, manus injecerint temerè violentas? Super hoc igitur tuæ consult. taliter respondemus, ut per Episcopum, in cujus diœcesi monasteria fuerint, absolvantur.

CAP. XXXIV.

Contractus etiam, qui sine communione explicari non potest, non dissolvitur, seu impeditur per excommunicationem supervenientem in eum, qui tenetur aliquid præstare non excommunicato.

Idem *universis Cruce signatis.* (*an.* 1198.)

SI *b* verè: [*& infra.* α] Quòd si Veneti fortè nec satisfacere voluerint, nec absolvi, vobis permittimus, ut cum ipsis usque in terram Sarracenorum vel provinciam (juxta quod inter vos convenit & ipsos, vel honestè convenerit) navigio transeatis, quantò minùs poteritis, cum dolore tamen & amaritudine cordis, & sub spe veniæ communicantes eisdem. Cùm enim jam à vobis majorem nauli *c* receperint quantitatem, nec ad eam possint restituendam induci, aut etiam coarctari: si aliter fieret, videremini vos damnum ex pœnitentia, ipsi verò præmium ex contumacia reportare *d*: cùm ad hoc debitum exolvendum ipsi vobis maneant obligati, & ab excommunicatis exigi possit & recipi, quod debetur. Est autem cautum in jure, quòd si quisquam per terram hæreticorum aut quorumlibet excommunicatorum transierit, necessaria emere ac recipere poterit ab eisdem. Præterea si paterfamiliâs domûs excommunicationis sententiâ fuerit innodatus, à participatione illius familia excusatur. Licèt ergò dux Venetorum dominus navium tanquam paterfamiliâs domûs in excommunicatione persistat, vos tamen tanquam ipsius familiam, dum in navibus ejus fueritis, ipsius

a *Cap. 5. eod. tit. in 3. comp.* b *in recentioribus, Primo: sed in antiquioribus, primos.* c *Dictio*, Clerici, *deest in vetustis Cod.* d *Al. cum & majora.* e *propter.*

a *Cap. 6. eod. tit. in 3. comp.* b *C. 7. eod. tit. in 3. comp.* c *Naulum est pretium, quod solvitur nautis pro vectura.* d *Vid. l. sancimus. C. de pœn. l. si quis, §. legis. C. de inoff. test.*

excom-

excommunicatio non continget: & excusabiles eritis apud Deum, si in excommunicatorum navibus existentes, cum dolore cordis sub spe pœnitentiæ communicaveritis ipsis, in quibus eorum communicationem non potueritis *a* evitare.

[α Vos pœnitet de commisso; & plenè proponitis satisfacere de peccato, Deum vobis credimus, imò novimus, jam placatum. Si ergo Veneti ad satisfactionem inducti & absolutionis beneficium meruerunt obtinere, securè cum eis navigare poteritis, & in prælio Domini præliari.]

CAP. XXXV.

Prælatus potest, & debet Clericum subjectum incorrigibilem incarcerare, & Laici citra metum excommunicationis de Prælatorum licentia capere possunt Clericos & ad judicium ducere.

Idem *Londonen. Episcopo.* (*an.* 1213.)

UT *b* famæ tuæ: [*& infrà. α*] Sanè consuluisti nos, utrùm Clerici graviter excedentes, qui tutè non possunt monasteriis ad agendum pœnitentiam deputari, quoniam cùm non pœniteant de commissis, opportunitate fugiendi captatâ carcerem fugerent claustri, & prioribus se sceleribus scelestiùs immiscerent, à te vel aliis Prælatis suis arctæ possint custodiæ mancipari? [*& infrà. β*] Respondemus, quòd cùm Prælati excessus corrigere debeant subditorum, & publicæ utilitatis intersit, ne crimina remaneant impunita, & per impunitatis audaciam fiant, qui nequam fuerant, nequiores: non solùm possunt, sed debent etiam Clericos, postquam fuerint de crimine canonicè condemnati, sub arcta custodia detinere: qui tùm sint incorrigibiles, nec in monasteriis valeant custodiri, ad similia vel pejora facilè laberentur. Laici verò citra excommunicationis sententiam capere Clericos, & ad judicium trahere possunt *c*, si oporteat etiam violenter, dum tamen id de mandato faciant Prælatorum, quorum illi sunt jurisdictioni subjecti, & quorum est corrigere criminosos: cùm hoc non ipsi, sed illi, quorum auctoritate id faciunt, facere videantur: dum tamen non ampliùs eorum violentia se extendat, quàm defensio vel rebellio exigit Clericorum.

[α Consulas saluti, & sic malorum audaciam comprimas, & ut ab eis bonorum innocentiam tuearis, super his nos humiliter consulis, quæ officium pastorale contingunt, ut de nostra responsione securius injunctæ tibi sollicitudinis debitum laudabiliùs exequaris.]

[β Et utrùm Laici, si Clericos in magnis sceleribus deprehendant, in canonem incidant latæ sententiæ: cùm verò comprehendere, nec ad Judices trahere ipsos possunt, nisi in eos manus injecerint violentas, ad primum]

CAP. XXXVI.

Excommunicatus est, qui in Clericum etiam volentem manus injecerit violentas, etiamsi hoc faciat in satisfactionem præcedentis injuriæ. h. d. & est casus notabilis.

Idem *Bracearen. Archiepiscopo.* (*an.* 1214.)

COntingit *d* interdum, quòd Clerici, si quem offendant, & satisfacere velint offenso, secundùm morem patriæ, quem inter se Laici observant, corpora sua spontè supponunt XXX. seu pluribus aut paucioribus percussionibus fustium: [*& infrà. α*] Nos autem Fratern. tuæ super hoc respondemus, quòd hujusmodi manûs injectio, etsi non violenta, tamen injuriosa videtur, cùm ille canon non tam in favorem Clerici ordinati, quàm in favorem ordinis Clericalis fuerit promulgatus: ideò & volumus, & mandamus, ut id de cætero prohibeas attentari. Si quis autem Clericus post prohibitionem hujusmodi spontè se subjecerit, excommunicetur: proviso, ut Clericus injuriam passo sine injuria Clericali satisfaciat competenter, quatenus inter eos pax valeat rationabiliter reformari.

[α Quas frequenter non coacti suscipiunt, sed volentes, non solùm de aliorum Clericorum manibus, sed etiam Laicorum. Unde nos humiliter consulebas, utrùm hujusmodi percussores in canonem incidant sententiæ promulgatæ.]

CAP. XXXVII.

Servus excommunicatus pro injectione manuum in Clericum, tenetur pro absolutione ire ad sed. Apost. sed si ex hoc dominus, qui non fuit in culpa, grave damnum patiatur, vel servus hoc faciat in ejus fraudem, absolvi potest ab Episcopo: si læsio non fuit enormis.

Idem *Lugdunen. Archiepiscopo.* (*an.* 1214.)

RElatum *a* est nobis, quòd cùm aliqui servi propter injectionem manuum in Clericum violentam, in canonem incidunt sententiæ promulgatæ: allegantibus dominis eorundem, quòd carere mancipiis suis nolunt, venire ad sed. Apostol. absolvendi non curant, per occasionem hujusmodi eludentes Ecclesiasticam disciplinam. Quocirca mandamus, quatenus eos venire compellas ad sed. Apostol. absolvendos: cùm plùs sit Deo, quàm homini deferendum: nisi fecerint hoc in fraudem, ut subtrahant se obsequio dominorum, aut ipsi domini propter hoc sine culpa sua grave damnum incurrant: tunc enim *b* in utrolibet casu poteris eos ex indulgentia nostræ provisionis absolvere, cùm nimis sint ab Apost. sede remoti: sed in recompensationem laboris, quem in itinere sustinerent, alia eis satisfactio injungatur: dummodò non sit tam gravis & enormis excessus, ut propter vitandum scandalum & tollendum exemplum, hujusmodi servi ad servum servorum Dei venire debeant absolvendi.

CAP. XXXVIII.

Excommunicatus propter participationem cum excommunicato, licèt eum posteà impugnet, ex hoc solo pro absoluto non est habendus.

Idem *Strigonen. Archiepiscopo.* (*an.* 1214.)

SAcris est *c* canonibus institutum: [*& infrà.*] Licèt is, qui voluntarius excommunicatis illis communicaverat, qui cum omnibus fautoribus & participibus suis excommunicationis sententiâ sunt adstricti, ad cor rediens, de mandato Ecclesiæ excommunicatos, quos priùs foverat, *d* expugnaverit: non tamen priusquam absolutionis gratiam perceperit, habendus est absolutus: nec si occumbat in hujusmodi bello, sunt absolutiones vel oblationes recipiendæ pro eo, vel orationes Domino porrigendæ, nisi cùm de ipsius viventis pœnitentia per evidentia signa constiterit, & juxta cujusdam constitutionis nostræ tenorem, defuncto etiam absolutionis beneficium impendatur.

CAP. XXXIX.

Semel excommunicatus, debet vitari semper ut excommunicatus: nisi legitimè probet se fuisse absolutum.

Idem *Assuntinen. Episcopo.* e (*an.* 1214.)

SIcut *f* nobis: [*& infrà. α*] Fratern. tuæ respondemus, quòd nisi excommunicati à te super absolutione sua literas nostras, vel illius, cui vices nostras in hac parte commisimus, reportaverint, aut alio modo legitimè de illorum absolutione tibi constiterit, tu ipsos pro excommunicatis, ut priùs, habeas & facias evitari.

[α Tuis literis intimâsti, cùm aliquos tuæ diœcesis Clericos vel Laicos culpis suis exigentibus excommunicationi supponis, ipsi postmodum ad te nullâ satisfactione præmissâ sine testimonialibus literis redeuntes: dicunt se absolutionis beneficium accepisse, quibus si credi dubitas: in hac parte per nos instrui suppliciter postulâsti, cùm propter causam hujusmodi, sicut dicis,

---

a *Poteritis.* b *cap.* 8. *eod. tit. in* 3. *compilat. vid. Bernard. Diaz. in pract. crim. can. cap.* 119. *& c.* 131. c *Quid de capiente Clericum suum debitorem, suspectum de fuga, vid. Bart. in l. si quis in servit. ff. de furt.* d *cap.* 10. *eod. tit. in* 3. *compil.*

a *Cap.* 11. *eod. tit. in* 3. *comp.* b *Dictio, enim, non est in vetustioribus Codicibus.* c *cap.* 12. *eod. tit. in* 3. *compil.* d *expugnaret.* e *al. ita: Assisinati Episc.* f *cap.* 12. *eod. tit. in* 3. *compil.*

tua sententia a subditis condemnantur. Nolentes itaque malitiis hominum indulgere.]

CAP. XL.

Si excommunicatus ab Episcopo ad Metropolitanum appellat, ab eo absolvi potest: Metropolitanus tamen volens suo Suffraganeo deferre, potest illum sibi remittere absolvendum, & tenetur etiam remittere, quando propter manifestum excessum fuit excommunicatus: & ante absolutionem non auditur volens probare se injustè excommunicatum: secùs si probare vult sententiam esse nullam.

Idem *Senonen. Archiepiscopo. (an.* 1214.)

PEr tuas *a* literas: [*& infrà.α*] Videtur *enim* aliquibus, quòd cùm ad Metropolitanum per appellationem quæstio non defertur, excommunicatus autem vocem non habeat appellandi, utpote ab Ecclesia separatus, sive appellaverit, sive non, Metropolitanus ei non debet absolutionis beneficium exhibere. Verùm ex verbis cujusdam epistolæ, quam Scholastici ab Alexandro Papa emanâsse proponunt, habetur, quòd si ante appellationem in aliquem excommunicationis sententia fuerit promulgata, Metropolitanus ante litis ingressum ab eo juramento recepto secundùm Ecclesiæ consuetudinem, debet ipsum absolvere, nisi voluerit Episcopo dioecesano deferre, ipsumque ad eum remittere absolvendum: ubi etiam consequenter infertur, quòd nec excommunicati sunt audiendi, priusquam fuerint absoluti, nec sunt ad illos, à quibus appellaverant, remittendi. In Sardicen. autem Concilio reperitur, ut is, qui ab Episcopo est abjectus, finitimos Episcopos interpellet, & causa ejus audiatur, & diligentiùs pertractetur: Episcopus autem, qui justè vel injustè abjecit eundem, patienter accipiat ut discutiatur negotium, quatenùs vel probetur ejus à pluribus sententia, vel etiam emendetur: priùs tamen quàm omnia diligenter examinata fuerint, nullus ante causæ cognitionem comunioni eum sociare præsumat, qui fuerat communione privatus. Nos igitur credimus distinguendum, utrùm quis proponat, se post appellationem legitimam interpositam excommunicatione fuisse notatum, vel in forma excommunicationis intolerabilem errorem fuisse patenter expressum, in quibus casibus ad probationem eorum, etiamsi absolutionem non petat, debet admitti: sed donec de ipsis constiterit, in aliis evitari debet *b*, quanquam Apostol. sedes etiam tales *c* consueverit absolvere ad cautelam. Verùm in aliis, nisi gratiam absolutionis imploret, non debet audiri, ne sententiam Ecclesiasticam contemnere videatur, & per hoc ampliùs ex suo contemptu ligetur. Quòd si absolutionis beneficium humiliter postulaverit, Metropolitanus eum debet absolvere, nisi suo duxerit Suffraganeo deferendum: cui tamen si Suffraganeus absolutionis beneficium juxta formam Ecclesiæ noluerit exhibere, ipse nihilominùs illum absolvat, cautione receptâ, quòd suo debeat parere mandato, ac deinde causam audiat, & quod canonicum fuerit, (justitia mediante) decernat. Quòd si forsan Episcopus subditum suum, propter manifestum excommunicâsset excessum, Metropolitanus non debet ipsum absolvere, nisi Suffraganeus requisitus malitiosè sibi absolutionis beneficium denegaret.

[*α Nobis intimâsti, quòd ven. F.n. Altissiodoren. Episcopus in dil. fil. Altissiodoren. Archipresbyterum excommunicationis sententiam promulgâsset, Archipresbyter tuo se conspectui præsentavit, & quòd staret mandato Ecclesiæ, sufficienter obtulit cautionem, petens humiliter, ut absolutionis ei beneficium exhiberes: tu verò deferre volens Episcopo memorato, ipsum sæpe monuisti, ut absolveret Archipresbyterum memoratum. Sed quia tuis monitis non parebat, excommunicatum absolvere curavisti, quem Episcopus pro absoluto non habet, utpote qui proponit, quòd ad te illius absolutio non spectabat. Unde quaeris quid in similibus de cætero sit agendum.*]

a *Cap.* 14. *eod. tit. in* 3. *comp.* b *Al. deest verbum*, Debet. c *al. talem.*

CAP. XLI.

Si Papa suis literis excommunicatum salutat, non propter hoc eum absolvit.

Idem. (*an.* 1214.)

SI aliquando *a* fortè contigerit, quòd eis, qui auctoritate Apostolicâ sunt excommunicationi subjecti, nostræ literæ cum salutationis alloquio destinentur, non propter hoc excommunicationis credatur sententia relaxata: cum per ignorantiam vel negligentiam, aut occupationem nimiam, vel etiam surreptionem contingat hujusmodi literas impetrari.

CAP. XLII.

Excommunicatus à pluribus Prælatis ob plures causas, non est communioni restituendus, licèt de una causa velit satisfacere: & si impetratur absolutio tacitis aliis causis, non valet absolutio.

Idem *C. Sancti Laurentii in Lucina Presbytero Cardinali Apostolicæ sedis Legato.*

(*an.* 1214.)

OFficii *b*: [*& infrà.*] Postremo quæsivisti, utrùm is, qui propter plures excessus à pluribus Prælatis jus in ipsum habentibus, excommunicationis est vinculo innodatus, & uni Prælatorum de uno tantùm satisfacere vult excessu, ab eo sit absolvendus, de quo satisfecere vult eidem: & cùm de alio non satisfecerit, alii absolutus valeat nunciari: [*& infrà.*] Super hoc articulo respondemus, quòd supprimenti veritatem absolutio surrepta non prodest: & veritatem intelligens, absolutionem hujusmodi exhibere non debet.

CAP. XLIII.

Excommunicatis & interdictis prædicari potest licitè verbum Dei. hoc primò. *Et tempore generalis interdicti concedi potest baptismus & chrismatio in fronte, & pœnitentia morientium.* h. d. secundò.

Idem *Ferrarien. Episcopo.*

REsponso *c* nostro postulas edoceri, an cùm Ferrarien. cives excommunicationis & interdicti sententiis sint ligati, liceat tibi viros & mulieres semel in hebdomada, vel in mense apud aliquam Ecclesiam convocare, quibus prædices verbum Dei, & eosdem ad correctionem inducas. Super quo respondemus, quòd sine scrupulo conscientiæ hoc facere poteris, cùm videris expedire, dummodò contra formam interdicti nullum eis divinum officium celebretur. Præterea quæsivisti, cùm Ferrarien. civitas sit interdicto supposita, & ideò sint ibidem (præter baptisma parvulorum & pœnitentias morientium) universa sacramenta Ecclesiastica interdicta, an liceat tibi baptizatos pueros in frontibus consignare. Super quo respondemus, quòd sicut baptizari possunt pueri, sic & baptizati ad confirmationem in frontibus à te possunt sacro chrismate deliniri.

CAP. XLIV.

Si conjunx scit pro certo impedimentum matrimonii, non debet reddere debitum, sed potiùs excommunicationem pati: si autem hoc credat ex causa probabili & discreta, potest reddere debitum, non autem exigere: sed si ex levi & temeraria causa, depositâ conscientiâ, potest reddere & exigere.

Idem. (*an.* 1214.)

INquisitioni tuæ respondentes *d*, credimus distinguendum, utrùm alter conjugum pro certo sciat impedimentum conjugii, propter quod sine mortali peccato

a *Cap.* 2. *tit. de rescript. in* 3. *comp. vide Clement. si summus de sent. excom.* b *c.* 15. *eod. tit. in* 3. *comp. Pars hujus in c. officii, suprà de pœnit. & remission.* c *c.* 16. *eod. tit. in* 3. *comp. vide Joan. Calder. tract. de inter. memb.* 6. *q.* 4. d *c.* 17. *eod. tit. in* 3. *comp. vide Doct. Theolog. l.* 4. *sent. Dist.* 23.

cato non valet carnale commercium exercere, quamvis illud apud Ecclesiam probare non possit, an non sciat pro certo, sed credat. In primo casu debet potiùs excommunicationis sententiam humiliter sustinere, quàm per carnale commercium peccatum operari mortale. In secundo distinguimus, utrùm habeat conscientiam hujusmodi ex credulitate levi & temeraria, an probabili & discreta: & quidem ad sui pastoris consilium (conscientiâ levis & temerariæ credulitatis explosâ) licitè potest non solùm reddere, sed exigere debitum conjugale. Verùm cùm conscientia pulsat animum, ex credulitate probabili & discreta, quamvis non evidenti & manifesta, debitum quidem reddere potest, sed postulare non debet: ne in alterutro, vel contra legem conjugii, vel contra judicium conscientiæ committat offensam.

CAP. XLV.

Per dimissionem habitûs & tonsuræ, non perdit Clericus ante trinam monitionem privilegium Clericale.

Idem. (*an.* 1214.)

Contingit interdum *a*: [*& infrà.*] Sanè sicut accepimus insinuante Comite Flandren. in diœcesi tua quidam existunt, qui nec in modo tonsuræ, nec in vestimentorum forma, nec in qualitate negotiorum, de Clerico *b* quicquam ostendunt, ad pœnæ subterfugium se Clericos exhibentes: cùm enim *c* super excessibus, quos seculari luxu committunt, ad publica judicia pertrahantur, circumcisis crinibus, ut possint circumvenire vindictam, se pro Clericis repræsentant, Clericalis fori privilegium labiis allegantes, qui factis paulò antè negaverant Clericatum: [*& infrà.*] Verùm quia privilegium meretur omittere, qui permissâ sibi abutitur potestate, ac frustra legis auxilium invocat, qui committit in legem: volumus & mandamus, ut tales, si tertiò à te commoniti seipsos contempserint emendare, illius efficiantur *d* immunitatis extorres *e*, quæ pro Clericorum tutela, & Laicorum violentia coërcenda dignoscitur instituta.

CAP. XLVI.

Ab excommunicati denunciatione repellitur, qui non præmonuit, & ei communicavit.

Idem. (*an.* 1214.)

IN præsentia *f* dilecti filii: [*& infra.*] Nec Canonici suo Decano excommunicationem possunt objicere, cùm super hoc nec commonitus, nec impetitus fuerit: neque ipsi propter hoc eum duxerint evitandum, sed Episcopus in mensa, & Canonici communicaverint ei etiam in divinis.

CAP. XLVII.

Excommunicatus est dolosè permittens Clericum percuti, ex quo poterat prohibere, & non prohibuit.

Idem. (*an.* 1214.)

QUantæ præsumptionis *g* & temeritatis existat in Rectores Ecclesiæ manus injicere violentas: [*& infrà. α*] Ne autem solos violentiæ hujusmodi auctores aliquorum præsumptio existimet puniendos, facientes & consentientes pari pœnâ plectendos, catholica condemnat auctoritas. Eos delinquentibus favere interpretamur, qui cùm possint, manifesto facinori desinunt obviare.

[*α In Evangelio Dominus protestatur, qui se in ministris suis asserit flagellari, & Apostolorum principi alibi perhibuit se iterum crucifigi: hoc etiam qualitas pœnæ manifestè declarat, cum excommunicationis sententia in ipso actu feriat delinquentes, si non solum in fratres nostros & Coepiscopos, sed etiam minoris ord. Clericos violentiam præsumpserint operari.*]

CAP. XLVIII.

Prælatus excommunicare non debet subditum, nisi competente monitione præmissâ, & ex causa manifesta & rationabili: & contrafacienti imponitur pœna hic expressa. Item punitur subditus, qui falsò conqueritur se excommunicatum injustè: & subjicit quid juris, si Prælatus dicens se erràsse, vult excommunicatum absolvere, & adversarius appellat, ne absolvatur.

Idem *in Concilio generali.* (*an.* 1216.)

SAcro approbante Concilio *a* prohibemus, ne quis in aliquem excommunicationis sententiam, nisi competenti admonitione præmissâ, & personis præsentibus idoneis, per quas (si necesse fuerit) possit probari monitio, promulgare præsumat: quòd si contra præsumpserit, etiamsi justa fuerit excommunicationis sententia, ingressum Ecclesiæ per mensem unum sibi noverit interdictum, aliâ nihilominùs pœnâ mulctandus, si visum fuerit expedire. Caveat etiam diligenter, ne ad excommunicationem cujusdam absque manifesta, & rationabili causa procedat: ad quam si taliter fortè processerit, & requisitus humiliter processum hujusmodi non curaverit absque gravamine revocare, gravatus apud superiorem deponat de injusta excommunicatione querelam: qui (si absque periculo moræ potest) ad excommunicatorem illum cum suo mandato remittat, intra competentem terminum absolvendum: alioquin ipse per se vel per alium (prout viderit expedire) sufficienti cautione receptâ, munus ei absolutionis impendat. Cumque adversùs excommunicatorem de injusta excommunicatione constiterit, excommunicator condemnetur ad interesse excommunicato, aliàs nihilominùs (si culpæ qualitas postulaverit) superioris arbitrio puniendus: cùm non levis sit culpa, tantum infligere pœnam insonti nisi forsitan, erraverit ex causa probabili, maximè si laudabilis opinionis existat.

Verùm si contra excommunicationis sententiam nihil rationabile fuerit à conquerente probatum, idem *b* & super injusta excommunicationis molestia, per pœnam ad interesse, vel aliàs secundùm superioris arbitrium condemnetur: nisi forsan & ipsum probabilis error excuset: & super eo, pro quo fuerit justâ excommunicatione ligatus, per cautionem receptam satisfacere compellatur, vel in pristinam reducatur sententiam, usque ad satisfactionem condignam inviolabiliter observandam. Si verò Judex suum recognoscens errorem, paratus sit talem revocare sententiam, & is, pro qua lata fuerat, ne absque satisfactione revocet illam appellet: appellationi non deferat in hac parte, nisi talis sit error, de quo meritò debeat dubitari: & tunc sufficienti cautione receptâ, quòd coram eo, ad quem appellatum extiterit, vel delegato ab ipso juri parebit, excommunicatum absolvat: sicque pœnæ præscriptæ minimè subjacebit: cavens omnino, ne voluntate perversâ in alterius præjudicium mentiatur errorem, si districtionis canonicæ vult effugere unctionem.

CAP. XLIX.

Excommunicat hæreticos & quoscunque violatores Ecclesiasticæ libertatis.

Honorius III. *Episcopo Bononien.*

(*an.* 1224.)

NOverit *c* Fraternitas tua: [*& infrà. α*] Excommunicamus omnes hæreticos utriusque sexûs, quocunque nomine censeantur, & fautores & receptatores & defensores eorum: Necnon & qui de cætero ser-

a *Vid. Clem.* 1. *&* 2. *De vita & honest. Cler. & Bern. Diaz in pract. crim. cap.* 69. *&* 70. b *Al. de Clericatu.* c *Dictio,* enim, *non est in plerisque antiq. cod.* d *al. fiant.* e *al. exortes: sed legendum extorres.* f *C.* 2. *eod. tit. in* 4. *comp. vide quod notat Joan. Calder. tract. de interd. Eccl. memb.* 6. *q.* 4. g *C.* 3. *eod. tit. in* 4. *comp. vide Navarrum in Manuali confess. c.* 24. *num.* 20. *& seq.*

a *Quam cautè sit faciend. excommunicationis sentent. cavit Trid. Conc. sess.* 25. *de refor. c.* 5. b *In Cont. libro & aliis recentioribus ita: idem super justa excommunicationis molestia, &c. sed in Concilio, & Vaticanis constanter legitur ita: idem & super injusta.* c *Vide Zanchium tract. de hær. c.* 17. *&* 18. *& Alphonsum Castrum l.* 2. *c.* 18. *de justa punitione hæret.*

vari fecerint statuta edita & consuetudines introductas, contra Ecclesiæ libertatem, nisi ea de capitularibus suis intra duos menses post hujusmodi publicationem sententiæ fecerint amoveri. Item excommunicamus statutarios & scriptores statutorum ipsorum, necnon Potestates, Consules, Rectores & Consiliarios locorum, ubi de cetero hujusmodi statuta & consuetudines editæ fuerint vel servatæ: necnon & illos, qui secundùm ea præsumpserint judicare, vel in publicam formam scribere judicata.

[*α Quòd nos in basilicâ Principis Apostolorum præsente charissimo in Christo fil. n. Federico illustri Romanorum Imperatore & semper Augusto, in celebratione Missarum, postquam capiti ejus imposuimus diadema, de cons. frat. n. accensis candelis excommunicavimus.*]

CAP. L.

Fratres hospitalis Hierosolymitani excommunicati pro injectione manuum in Clericum seu confratrem, absolvi possunt per eorum Priorem: nisi excessus fuerit difficilis & enormis.

Idem *Magistro & fratribus hospitalis Hierosolymitani.* (*an.* 1224.)

CAnonicâ *a* constitutione cavetur, quòd Monachi & Canonici regulares, quocunque modo se percusserint, non sunt ad Apostolicam sedem mittendi, sed secundùm discretionem & providentiam sui Abbatis disciplinæ subdantur: quòd si Abbatis discretio ad eorum correctionem non sufficiat, providentia est diœcesani Episcopi adhibenda: nisi excessus difficilis fuerit & enormis, propter quem merito ad Eccles. Rom. sit recursus habendus. Nos ergò ad vos statutum hujusmodi duximus extendendum, auctoritate prædictâ statuentes, ut in tali casu (nisi majoris sit providentia requirenda) per Priorem vestrum, qui (sicut audivimus) Presbyter esse debet, fratribus vestris absolutionis beneficium impendatur.

CAP. LI.

Excommunicatus vel suspensus absolvi non debet, nisi priùs juramento præstito: si tamen sine scandalo juramentum haberi non potest, poterit fieri absolutio per manualem promissionem.

Idem *titulo sanctæ Praxedis Presbytero Cardin. Apost. sed. Leg.* (*an.* 1224.)

SUper eo quòd *b* Monachi Græci & Eremitæ propter inobedientiam sententiâ suspensionis & excommunicationis ligati, nolunt ad mandatum Ecclesiæ nisi per manualem promissionem redire: Hoc tibi duximus respondendum, quòd si nullatenùs possunt induci ad præstandum juxta formam Ecclesiæ juramentum, ipsos hâc vice cum promissione poteris recipere manuali: cùm interdum (consideratis locorum & temporum qualitatibus) severitati sit aliquid detrahendum.

CAP. LII.

Cùm de viribus sententiæ dubitatur, potest quis absolvi ad cautelam juramento præstito.

Idem *Bituricen. & Carnoten. Decan. & Subdiac. Arelaten.* c (*an.* 1225.)

VEnerabili fratre nostro Cenomanen. Episcopo & procuratore Turonen. Archiepiscopi, in nostra præsentia constitutis, pro quadam suspensionis sententia in præfatum Episcopum ab eodem Archiepiscopo promulgata: nos sententiam ipsam relaxavimus ad cautelam ipso Episcopo in præsentia dicti procuratoris præstante corporaliter juramentum, quòd parebit mandatis, quæ idem Archiepiscopus sibi propter hoc fecerit, si constiterit ipsum in eo, pro quo fuit lata prædicta sententia, culpabilem extitisse.

CAP. LIII.

Excommunicantur Officiales locorum, in quibus sunt statuta contra Ecclesiasticam libertatem, nisi ea deleri fecerint: & statutarii feudu Ecclesiæ sunt privati.

Idem *Episcopo Senen.* (*an.* 1225.)

GRavem venerabilis f. n. *a* Pisani Archiepiscopi recepimus quæstionem, quòd quidam cives Pisani, deputati à potestate ac populo ad statuta civitatis edenda, in derogationem Apostolicæ sedis, & subversionem Ecclesiasticæ libertatis edere præsumpserunt, quòd si quis Clericus vel Laicus contra quemcunque Laicum Pisani districtûs, ad Judicem Ecclesiasticum literas Apostolicas impetraverit, in mille solidis (nisi renunciaverit literis) condemnetur: nec reditus possessionum suarum reddantur eidem, vel agri excolantur illius, sed banno poriùs subjaceant *b* potestatis: [& §. α] Statuerunt illi præterea, ut Clerici suis sumptibus castrum Ripæ fractæ faciant custodiri; quòd si renuerint, contra eos potestas procedere teneatur: [& §. β] Ideoque Fraternitati tuæ mandamus, quatenus in Consiliarios & Officiales civitatis ipsius, nisi statuta ipsa de capitularibus suis deleri fecerint, & idoneè sicut exigit res, caveri, quòd similia de cætero non debeant attentare, excommunicationis sententiam promulgare procures. Cæterùm *c* cùm iidem statutarii multa de bonis Ecclesiasticis tenere dicantur in feudum, ipsos fore nihilominùs privatos feudis hujusmodi nunciare procures.

[*α Qui nullum ad regimen civitatis suscipiet, nisi hoc se juraverit servaturum: & hoc etiam quælibet aliæ potestates, quæ pro tempore fuerint, successores suos jurare facient supradicta.*]

[*β Juxta quod dictavit consilium civitatis, quæ omnia Potestas quæ nunc præest civitati, pro monasterio se firmiter jurejurando firmavit. Cum autem tota civitas Pisana, quæ aliàs Dei timorem tamdiu abjecit, infecta jam errore, vel infectioni proxima præsumatur, & tam statutarios, quàm Potestatem eandem non sit dubium propter hoc excommunicationis sententiam præter notam infamiæ incurrisse.*]

CAP. LIV.

Alloquens excommunicatum in tendentibus ad salutem animæ, etiamsi alia verba interponat, excommunicatus non est.

Gregorius IX. (*an.* 1236.)

CUm voluntate *d* ac proposito maleficia distinguantur, excommunicationis sententiam non incurrit, qui excommunicato in his, quæ ad absolutionem, vel aliàs ad salutem animæ pertinent, in locutione participat, licèt etiam alia verba incidenter (ut apud eum magis proficiat) interponat.

Prædicatores, præsertim qui aliàs sustentari non possunt, ab excommunicatis & detinentibus bona aliena eleemosynam recipere possunt. h. d.

§. 1. Prædicatores quoque, qui penès excommunicatos vel alios alienarum rerum detentores, in prædicationibus & confessionibus, quasi gerunt causam [vel *e* curam] eorum, ad quos res ipsæ spectare noscuntur, eleemosynas licitè possunt ab illis recipere, præsertim si aliàs non valeant in illo loco sustentationem habere.

Ponit quosdam casus, in quibus percutiens Clericum excommunicatus non est.

§. 2. Si qui verò ratione officii, quod in Ecclesia obtinent, aut etiam alii Clerici seniores zelo devotionis pueros vel adolescentes in minoribus ordinibus constitutos, turbantes divinum officium, & hi qui obtentu prælationis vel magisterii subditos & scholares correctionis causâ leviter fortè percusserint, excommunicationis

---

a Vide Henric. Boich. in c. à nobis. 21. & in c. cum illorum. sup. eod. tit. b Vide Panorm. in c. cùm desideres supra eod. tit. & ibi Henric. Boich. dist. 3. c Aurelian.

a Præter Doctores hìc & in c. noverit sup. eod. tit. vide legistas in Constit. Cassa C. de sacr. Eccles. b subjaceat. c in Codice Barb. Cæterùm cùm iidem statutarii & potestas multa, &c. d Vide B. Thom. in quæst. additis ad 3. p. q. 23. art. 1. & citatos in c. à nobis. sup. de except. e Hæc duo verba, vel curam, desunt in antiq. codic. & in Vaticanis.

senten-

sententiam non incurrunt. Quod & de his dicendum est, qui aliquos de familia sua vel propinquos inferiorum graduum simili modo, ut cohibeantur à suis insolentiis. & scientiâ bonisq; moribus informentur, duxerint corrigendos

CAP. LV.

Communicans excommunicato in crimine damnabili, incidit in excommunicationem majorem.

Idem *Astoricen. Episcopo.* (*an.* 12:6.)

SI concubinæ *a* publicæ Cletieorum Ecclesiasticæ censuræ districtione notentur, eosdem concubinatios non est dubium sententiâ majoris excommunicationis involvi, qui post latam sententiam communicant in eodem crimine criminosis.

CAP. LVI.

Excommunicatus minori potest ab excommunicatione aliquem absolvere.

Idem. (*an.* 1236.)

DUobus *b* collata potestas, ut à minori excommunicatione, si in ipsam incidetint, invicem se absolvant, utroque ligato vinculo excommunicationis hujusmodi, non expirat.

CAP. LVII.

Permittitur ministris Ecclesiarum, semel in hebdomada celebrare tempore interdicti, concurrentibus his, quæ exprimuntur in textu.

Idem. (*an.* 1236.)

PErmittimus *c* Ecclesiarum ministris, semel in hebdomada tempore interdicti, non pulsatis campanis, voce submissâ, januis clausis, excommunicatis & interdictis exclusis, Missarum solennia celebrare, causâ conficiendi corpus Domini, quod decedentibus in pœnitentia non negatur.

CAP. LVIII.

Satisfaciens Clerico quem verberavit, non potest propter hoc ab Episcopo absolvi, nisi in certis casibus hic expressis.

Idem. (*an.* 1231.)

QUamvis incidens in canonem latæ sententiæ ptopter violentam manuum injectionem, juxta proprias facultates eis satisfaciat, quibus injurias irrogavit, non tamen aliter, quàm per sedem Apostolicam vel ejus legatum absolutionis potest beneficium obtinere: Nisi imminente mortis articulo, infirmitate, inimicitiâ aut inopiâ, puerili vel senili ætate, fragilitate sexûs, seu aliâ corporis impotentiâ, sive quolibet impedimento canonico retrahatur, quò minùs Romanum Pontificem possit adire: vel nisi juris beneficio à labore hujusmodi excusetur. Cæterùm quibusdam prædictorum, videlicet qui temporali impedimento laborant (exceptis pueris) sub debito juramenti (quod secundùm Ecclesiæ formam præstare tenentur) consuevit injungi, ut impedimento cessante, ad Apostolicam sedem accedant, mandatum ipsius humiliter suscepturi.

CAP. LIX.

Excommunicatio simpliciter lata, intelligitur de majori. h. d. Et est textus notabilis, & quotidiè allegatur.

Idem. (*an.* 1237.)

SI quem sub hac forma verborum: Illum excommunico, vel simili, à Judice suo *d* excommunicari contingat, dicendum est, eum non tantùm minori, quæ a perceptione sacramentorum, sed etiam majori excommunicatione (quæ à communione fidelium separat) esse ligatum.

CAP. LX.

Beneficium indultum ratione minoris ætatis, postquam cœpit habere locum, non extinguitur, licèt minor pervenerit ad majorem ætatem.

Idem. (*an.* 1237. *Romæ.*)

PUeris, qui in canonem inciderunt sententiæ promulgatæ, sive ante, sive post pubertatem postulent se absolvi, potest diœcesanus Episcopus absolutionis beneficium impertiri: Cùm propter defectum ætatis, in qua fuit commissus excessus, rigor sit mansuetudine temperandus.

TITULUS XL.

DE VERBORUM SIGNIFICATIONE.

CAP. I.

Novale, est terra noviter ad culturam redacta.

Hieronymus *super Osee.* a

INnovate novale. Novale *b* est ager nunc primùm præcisus.

CAP. II.

Appellatione patris veniunt in lata significatione omnes ascendentes.

Idem *super Danielem.* b

NAm & Rex Nabuchodonosor p ter tuus: id est, proavus, more Scripturæ, quæ avos & deinceps patres appellat.

CAP. III.

Non dicitur Natus, qui statim decessit.

Idem *in Parabolis.* d

NAm & ego unigenitus fui coram matre mea. Quare unigenitum se nominat, quem fratrem uterinum præcessisse Scriptura testatur? nisi quia ille mox Natus sine nomine, quasi nunquam esset, de vita decessit.

CAP. IV.

Dictio, Antequam, non semper implicat.

Idem *super Matthæum.* e

QUod dicitur, Antequam convenirent, non sequitur ut posteà convenerint: sed Scriptura, quod factum non sit, ostendit.

CAP. V.

Primogenitus dicitur, qui primò nascitur, etiamsi nullus sequatur eum.

Idem *in eodem.*

JOseph non cognovit Mariam, donec *f* peperit filium suum Primogenitum. Ex hoc loco quidam perversissimè suspicantur, & alios filios Mariam habuisse: cùm mos divinarum Scripturarum sit, ut primogenitum non vocent, quem fratres sequuntur, sed eum, qui primò natus fuit.

CAP. VI.

Verba sunt intelligenda non secundùm quod sonant, sed secundùm mentem proferentis.

Hilarius g. (*an.* 355. *in Gallia.*)

INtelligentia dictorum ex causis est assumenda dicendi: quia non sermoni res, sed rei est sermo subjectus.

CAP. VII.

Non vitiatur factum vario modo narratum, ubi idem in substantia concluditur.

Augustinus *super Matthæum.* h

NIhil obstat narrandi diversitas ubi eadem dicuntur, maximè cùm quisque Evangelistarum eo ordine credat se dicere, quo Deus voluit.

CAP. VIII.

Sensum, non verba considerare debemus.

Gregorius i (*an.* 600. *Romæ.*)

PRopterea, si prolixam epistolam meam ad interpretandum accipere te fortasse contigerit, rogo non verbum

---

a *Vide Conc. Trid. sess.* 25. *de refor. c.* 14. *vide Covarr. in c. alma mater. de sent. excom. l.* 6. *p.* 1. §. 3. b *Vide Henric. Boich. in c. si verè. sup. eod. Dist. ult.* c *Vide Bonif.* 8. *in c. ult. de sent. excom. l.* 6. § *adjicimus.* & §. *seq.* d *Dictio*, suo, *deest in plerisque recentioribus: ea ex antiq. Cod.* & *Vatic. est restituta: quam etiam cognovit gl. hic,* & *Hostiensis.*

a *Osee c.* 10. *sunt verba glossæ interlinearis.* b *l. Qui per novale. ff. eod.* & *l. sylva.* §. *novale.* c *Dan.* 5. & *c.* 1. *eod. tit. in* 1. *comp.* d *Prov.* 4. & *c.* 2. *eod. tit. in* 1. *comp.* e *Matth.* 1. & *c.* 3. *eod. tit. in* 1. *comp.* f *Ibid.* & *c.* 4. *eod. tit. in* 1. *comp.* g *Lib.* 4. *de Trinit. Refertur c.* 5. *eod. tit. in* 1. *comp.* h *Fortè hæc dicit Aug. in l. de consensu Evang. vide ibi l.* 2. *c.* 12. 21. & 28. i *Lib.* 1. *epist.* 28. *Regist.* & *c.* 7. *eod. tit. in* 1. *comp.*

ex verbo, sed sensum ex sensu transferri: quia plerumque dum proprietas verborum attenditur, sensus veritatis amittitur.

CAP. IX.

Dicit, quis propriè sit Præpositus.

Isidorus *a*. (*an. 630. in Hispania.*)

QUamvis omnes, qui præsunt, Præpositi ritè vocentur, usus tamen obtinuit eos vocari Præpositos, qui quandam Prioratûs curam super alios gerunt.

CAP. X.

Non recipit congruam summationem.

Idem *in libro Etymologiarum. b* (*an. 630.*)

FOrus est exercendarum litium locus, à fando dictus, sive à Foroneo Rege, qui primus Græcis legem dedit. Constat autem Forus causâ, lege & judicio. Causa, à casu quo venit, dicitur: est enim materia & origo negotii, necdum discussionis examine patefacta: quæ dum proponitur, causa est: dum discutitur, judicium: dum finitur, justitia. Vocatur autem judicium, quasi jurisdictio, & justitia, quasi juris status. Judicium autem priùs inquisitio vocabatur: unde & auctores judiciorum, præpositos, quæstores, vel quæsitores vocamus. Negotium multa significat: modò actum alicujus rei, cujus contrarium est otium: modò actionem causæ, quod est jurgium litis *c*, & dictum est negotium, id est, sine otio. Negotium autem in causis, negotiatio in commerciis dicitur, ubi aliquid datur, ut majora lucrentur. Jurgium dicitur quasi juris garrium: eò quod hi, qui causam dicunt, jure disceptant. Lis autem à contentione limitis priùs nomen sumpsit, de qua Virgilius *d*,

Limes erat positus, litem ut discerneret agris.

Causa, aut argumento, aut probatione constat. Argumentum nunquam testibus, nunquam tabulis dat probationem, sed solà investigatione invenit veritatem: unde dictum est argumentum, quasi argutè inventum. Probatio autem testibus, & fide tabularum constat. In omni quoque negotio hæ personæ quærunt: Judex, accusator, reus, & tres testes. Judex dictus, quasi jus dicens populo, sive quòd jure disceptet. Jure autem disceptare, est juste judicare. Non est ergò Judex, si non est in eo justitia. Accusator vocatus est quasi causator, qui ad causam vocat eum, quem appellat. Reus à re, quæ petitur, nuncupatur: quia quamvis conscius sceleris non sit, reus tamen dicitur, quamdiu in judicium pro re aliqua petitur. Testes antiquitus superstites dicebantur, eò quòd super causæ statu proferebantur: nunc parte ablatâ nominis, testes vocantur. Testes autem considerantur conditione, naturâ, & vitâ. Conditione, si libet, non servus: nam sæpè servus metu dominantis testimonium supprimit veritatis. Naturâ, si vir, non fœmina: nam varium & mutabile testimonium *e* semper fœmina producit. Vitâ, si innocens & integer actu: nam si vita bona defuerit, fide carebit: non enim potest justitia cum scelerato homine habere commercium.

CAP. XI.

Dicit quid sit pactum, & unde dicatur.

Idem.

PActum dicitur inter partes, ex pace conveniens scriptura, legibus ac moribus comprobata: dictum pactum, quasi ex pace factum.

CAP. XII.

Hic Isidorus ponit etymologiam juris, prout habetur in re, non prout est generale nomen.

Idem *in eodem.*

JUs dictum est a jure possidendo: hoc enim jure possidetur, quod justè: hoc justè, quod benè: quod autem malè possidetur, alienum est: malè autem possidet, qui vel suis malè utitur, vel aliena præsumit.

CAP. XIII.

Quicquid fidelis offert Ecclesiæ, oblationis nomine continetur, & à secularibus possideri non debet.

Paschalis *Canonicis sancti Martini.* (*an. 828. Româ in Flaminiam.*)

CAusa *a* Carpensis plebis: [*& infrà.*] Cæterùm primitiæ, decimæ & oblationes, in solis Ecclesiarum bonis præcipuè numerantur. Oblationes verò dicimus, quæcunque de propriis & licitis rebus Ecclesiæ à fidelibus offeruntur. Quicunque igitur eas per potestatem secularem obtinet, proculdubiò contra Deum, & sanctorum Patrum nititur sanctiones: quin imò & qui accipit, & qui tradit, raptor & sacrilegus judicatur.

CAP. XIV.

Solus Sacerdos potest sacramentum extremæ unctionis infirmo conferre. h. d.

Alexander III. (*an. 1175. Romæ.*)

QUæsivit Frat. t. *b*: [*& infrà.*] Nos itaque tibi t. duximus respondendum, quòd Sacerdos uno præsente Clerico, & etiam solus potest infirmum ungere.

In anno bissextili servari debet loci consuetudo, circa diem S. Matthiæ festandum, dum tamen vigilia continuetur festo. hoc dicit.

§. 1. Festum verò beati Matthiæ juxta consuetudinem Ecclesiasticam, vigilia eatenus præcedat, ut nec pro bissexto, nec pro quolibet alio modo inter se & solennitatem aliam diem admittat: in qua utique vigilia (nisi venerit in Dominica) jejunium celebretur: ipsum autem festum sive fiat in præcedenti die, sive in sequenti (qui duo quasi pro uno reputantur) nullus error, sed consuetudo Ecclesiæ teneatur.

CAP. XV.

Per verbum, Statuo & Præcipio, definitiva sententia ferri potest.

Cœlestinus III. (*an. 1196.*)

IN his *c* quæ ambiguitatem continent: [*& infrà. α*] Innotuit Apostolatui nostro, quòd cùm inter magistrum M. & Conversos hospitalis sancti Simpliciani super eodem hospitali in præsentia Mediolanen. Archiepiscopi quæstio verteretur, ipse Archiepiscopus post cognitionem causæ in prolatione sententiæ his verbis non fuit usus, Talem partem condemno, vel talem absolvo: sed pronunciavit ita, Statuo & Præcipio: [*& infrà. β.*] Attendentes igitur, quòd hoc verbum Statuo, rem perfectam significat, & cum effectu, non verbotenùs accipitur. Item *quia* secundùm Gregorium, quod præcipitur, imperatur, & quod imperatur, necesse est fieri, & aliquando si non fiat, pœnam habet: Considerantes nihilominùs, quòd non debet aliquis considerare verba, sed voluntatem: cùm non intentio verbis, sed verba intentioni debeant deservire: interpretamur procuratoribus utriusque partis præsentibus, & diffinimus, quòd præfati Archiepiscopi verba tali formâ prolata, perpetuò valituræ sententiæ obtineant firmitatem.

[*α Ad sed. Apost. meritò recursus debet haberi, ad quam revera, tanquam matrem omnium Ecclesiarum majores & difficiliores quæstiones, ut ab antiquis Patribus constitutum, & moribus utentium rectè approbatur, conferri debent.*]

[*β Ne de cætero, & cætera, quæ infrà expresse continentur in registro: quoniam igitur sicut ex relatione dil. fil. n. G. tit. S. Laurentii in Lucina, S. Johannis, S. Priscæ Presbyterorum Cardinalium didicimus, quos ad hoc concessimus auditores, super hoc fuit in prolatione sententiæ dubitatum.*]

---

a *Lib.* 10. *Etymol. & c.* 8. *eod. tit. in* 1. *comp.* b *Lib.* 18. *Etymol. c.* 15. *& c.* 10. *eod. tit. in* 1. *comp.* c *Vide l. cum Clericis. C. de Episc. & Clericis.* d *Virg. in* 12. e *Dictio,* testimonium, *in omnibus Vaticanis decst.*

a *C.* 13. *eod. tit. in* 1. *compil.* b *C.* 9. *eod. tit. in* 1. *compil.* c *C. un. eod. tit. in* 2. *comp.*

CAP.

CAP. XVI.

Beneficium Principis latissime interpretari debet.

Innocentius III. *Patriarchæ Granden.* (*an.* 1213. *Romà in Istriam.*)

OLim *a* tibi scripsisse recolimus, ut si Canonici Paduani, magistro G. Canonico Paduano, Præbend m, quæ tantùm residentibus de communi confertur, sicut uni ex aliis de communibus proventibus, & manualia beneficia non conferrent, tu eos ad id appell. cessante compellere procurares. Quia verò quidam mandatum nostrum interpretari aliter, quam dece t, moliuntur (cùm beneficia Principum sint interpretanda largissimè) nostrum aperiendum duximus intellectum, videlicèt, quòd Præbendam, quæ tantùm residentibus in victu & vestitu de communi confertur, ipsi magistro G. plenè sicut uni ex aliis residentibus injunximus conferendam.

CAP. XVII.

Generale dicitur interdictum, quod fertur nodum in provinciam, sed in villam castrum.

Idem *Colubrien.* b *& aliis Episcopis in regno Portugalliæ constitutis.* (*an.* 1213.)

CUm in partibus *c* vestris sæpè contingat, diversa loca interdicto supponi, quando generale, vel particulare dici debeat interdictum, apud vos accepimus in dubium revocari: cùm illi, qui ab Ecclesia Romana decorari privilegio meruerunt, videlicet, ut cùm generale interdictum terræ fuerit, liceat eis januis clausis, non pulsatis campanis, exclusis excommunicatis & interdictis, suppressâ voce divina officia celebrare, interdicto particulari se asserant non arctari, dicentes interdictum generale duntaxat, cùm regnum vel saltem provincia tota subjicitur interdicto: [*& infrà,* α] Cum (autem) in privilegiis de regno vel provincia nil expressè dicatur, nomine terræ, non solum regnum vel provinciam intelligi volumus, verùm etiam villam & castrum, ut & in his locum habeat, quod de generali dicitur interdicto.

[α *Propter quod & justitia sæpiùs deperit, & Prælatorum sententia contemnuntur, cum in aliis interdictis ipsi promptiùs divina celebrent, & suspensis organis aliorum, ipsi pulsatis campanis & apertis januis quoslibet passim recipiant ad divina. Ne autem diversa interpretatio discordiæ causam inter vos ulterius, & odii fomitem valeat ministrare, vel quod interdictum dici debeat generale amodò in dubium revocetur, significatione vobis præsentium intimamus, quòd.*]

CAP. XVIII.

Privilegium contra consuetudinem juri communi obviantem large est interpretandum. h. d. secundum intellectum Abbatis antiqui. Et est casus not. secundum hunc intellectum.

Idem *Altissiodoren. Episcopo.* (*an.* 1214. *Romà in Galliam.*)

CUm tibi *d* de benignitate sedis Apost. sit indultum, quòd ordinatio rerum Clericorum ab intestato decedentium, in tua dispositione permaneat: nos consulere voluisti, an appellatio vocabuli Clericorum, tam ad Canonicos, quàm ad non Canonicos extendatur: [*&* ℥. α] Consult. r. t. r. quòd appellatio Clericorum non solùm alios, sed etiam Canonicos comprehendit.

[α *Secundò, an illi qui in dispensatione & voluntate alterius suam committunt ultimam voluntatem, nil per se penitùs ordinantes, nec determinantes, cui loco vel personæ conferri debeat, dicantur decedere intestati. Prima igitur*]

CAP. XIX.

Jurans obedire Prælato & Ecclesiæ, non Clero diœcesano, sed Capitulo Ecclesiæ Cathedralis obedire tenetur.

Idem *Præposito & Capitulo Placentino.* (*an.* 1214. *Romà in Liguriam.*)

CUm Clerici *a* Placentini juramentum præstant sub hac forma verborum: Ego talis ab hac hora in antea fidelis ero & obediens Placentinæ Ecclesiæ, & Domino meo Episcopo Placentino: nos consulere voluistis, utrùm intelligi debeat *b* Clerus totius diœcesis, an Capitulum tantùm Ecclesiæ Cathedralis? Nos igitur taliter respondemus, quòd per Ecclesiæ Placen. vocabulum in forma juramenti præscripti non debeat intelligi totius diœcesis Clerus: & si Capitulum intelligitur Ecclesiæ cathedralis, is tamen, qui præstat hujusmodi juramentum, Episcopo tanquam capiti principaliter obligatur.

CAP. XX.

Appellatione Ecclesiasticæ censuræ comprehenditur excommunicatio, suspensio & interdictum.

Idem *Priori S. Fridiani Lucan.* (*an.* 1214. *Romà in Tusciam.*)

QUærenti, quid *c* per censuram Eccl. debeat intelligi, cum hujusmodi clausulam in nostris literis apponimus: respond. quòd per eam non solùm interdicti, sed suspensionis & excommunicationis sententia valet intelligi, nisi Judex discretus, rerum & personarum circumstantiis indagatis, ferat, quàm magis viderit expedire.

CAP. XXI.

In privilegiis, de decimis Novalium non solvendis, illud appellatur Novale, de cujus cultura non est memoria, & quòd prius modicum vel nullum fructum afferebat.

Idem *Cæsaraug. Episcopo.* (*an.* 1215. *Romà in Hispaniam.*)

QUid per *d* Novale vocabulum intelligi debeat, t. F. requisivit. Licèt autem quidam dixerint, quòd Novale sit terra præcisa, quæ anno cessat, aliis asserentibus, quòd ex sylva, quæ arboribus extirpatis ad cultum redigitur, fieri novale dicatur, quarum utraque interpretatio ex civilibus legibus colligitur. Nos igitur *e* inquisit. t. r. quòd eam credimus prædecessorum nostrorum intentionem fuisse, cum piis locis indulgentiam de Novalibus concesserunt, ut Novale intellexerint agrum de novo ad cultum redactum, de quo non extat memoria, quòd aliquando cultus fuisset. Sed nec de quolibet tali Novali credimus eis indulgentiam fore concessam, nisi de illo duntaxat, cujus decimam religiosus potest Conventus absque gravi detrimento parochialis Ecclesiæ detinere, cùm talis sit sæpè locus incultus, de quo parochialis Ecclesia magnos percipit decimarum ratione proventus.

CAP. XXII.

Si Ecclesia subjecta Episcopo unitur alteri, vel gubernanda committitur salvo jure Matricis Ecclesiæ, per Matricem Ecclesiam intelligitur Cathedralis, & non Romana.

Idem *Abbati F. & P. Monachis Alcobaciæ.* (*an.* 1215. *Romæ.*)

VEnerabili F. n. Colubrien. *f* Episcopo didicimus conquerente, quòd cùm fratres sanctæ Crucis monasterium de Arg riis *g*, sub protectione sua nuper receperint, quod suis prædecessoribus Episcopalia jura consueverat ab antiquis temporibus exhibere, nunc quodam de Canonicis su s sine suo consensu ibi facto Priore, occasione cujusdam privilegii à C. Papa veritate tacitâ impetrati, eidem Episcopo obedientiam denegat exhibere: inde sumptâ occasione, quòd per Matricem Ecclesiam non Cathedralem intelligit, sed Romanam: [*&* ℥. α] Ideoque mandamus, quatenus si aliud vobis non occurterit, propter quod dictus Prior non debeat diœces. Episcopo respondere: vos eum ad eam præstandam eidem, sicut prædecessores sui prædecessoribus Episcopi præstiterunt, per censuram Ecclesiasticam compellatis, non obstante privilegio in præjudicium Colubrien. Ecclesiæ per surreptionem obtento: nos enim per Matri-

a *Cap. 6. eod. tit. de rescript. in* 1. *comp.* b *Vid. Joan. Vasæum in Annal. Hispan. c.* 20. c *cap.* 1. *eod. tit. in* 3. *comp.* d *cap.* 2. *eod. tit. in* 3. *comp.*

a *C.* 3. *eod. tit. in* 3. *comp.* b *debet.* c *cap.* 4. *eod. t. in* 3. *comp.* d *c.* 5. *eod. t. in* 3. *comp.* e *in aliis plerisque: Nos tamen inquisitioni, &c. al. Nos autem, &c.* f *c.* 6. *eod. t. in* 3. *comp.* g *Argavil.*

cem Ecclesiam Cathedralem intelligi volumus, non Romanam.

[α *Quia verò non est nostræ intentionis; ut jura fratrum nostrorum temporibus nostris minuantur, causam ipsam vobis duximus committendam.*]

CAP. XXIII.

Excommunicatus vel interdictus pro contumacia vel offensa dubia, absolvitur, cautione præstitâ de stando juri. Si verò fuit excommunicatus vel interdictus pro manifesta offensa, tunc priùs debet satisfacere, antequam absolvatur. Et dicitur manifesta, de qua constat per confessionem, vel probationem legitimam, vel rei evidentiam. h. d. cum cap. seq.

Idem *Abbati sanctæ Genovefæ, Decano & Cancellario Parisien. (an. 1215. Româ in Galliam.)*

1. EX parte in Christo *a* dilectæ filiæ Comitissæ Blesen. [& ỹ. α] Proposuerunt nuncii Comitissæ, quòd cùm ipsius Præpositus quendam latronem ceperit, & justitia fuerit inde facta, latro fuit per Capitulum Carnoten. post factam justitiam requisitus, quia eum in terra sua captum fuisse dicebant: [& *infrà.* β] Verùm cùm super hoc de parendo juri Comitissa cautionem offerret, Canonici Carnoten. nihilominùs terram ejus fecerunt interdicto supponi: quod relaxare noluerunt, nisi priùs solveretur emenda: dicebant enim in Carnoten. Ecclesiæ privilegiis *b* contineri, quod nemini liceat excommunicatis, vel nominatim interdictis, pro Canonicis Carnoten. absque congrua satisfactione absolutionis beneficium indulgere: [& ỹ. γ] Ad intelligendam autem clausulam privilegii memorati, credimus distinguendum, utrùm in aliquem interdicti vel excommunicationis sententia sit prolata pro contumacia tantùm, quia scilicet citatus stare noluit juri: vel etiam pro offensa, quia videlicet jussus noluit maleficium emendare. In primo casu credimus congruè satisfieri, ut sententia relaxetur, si priùs sufficiens standi juri cautio tribuatur: in secundo verò, si offensa est manifesta, non credimus satisfieri congruè, ut relaxetur sententia, nisi priùs sufficiens præstetur emenda. Si verò dubia est offensa sufficere credimus ad relaxandam eandem, si parendi mandato Ecclesiæ *c* competens satisfactio præbeatur.

[α *Nuncii ad nostram præsentiam destinati sibi postulârunt audientiam exhiberi, ut audiremus injurias, quas ei & suis infert Ecclesia Carnoten. quibus & dil. fil. B. Beto Canonico Carnoten. qui pro ipsa stabat Ecclesia, dil. fil. R. tit. S. Anastasii Presbyterum Card. dedimus auditorem: in cujus præsentia*]

[β *Asserentibus Ballivis econtrà ipsum fuisse captum in terra, in qua jus capiendi latrones & alios malefactores habet eadem Comitissa: quoniam vir ejusdem, antequam signaculum crucis assumeret, erat in possessione juris illius, ut in loco illo, in quo captus ab ipso Capitulo dicebatur, hujusmodi jurisdictionem haberet: quod erant probare parati.*]

[γ *Videntes autem nuncii Comitissæ, quòd datâ cautione absolvi non poterant ut deberent, tam super hoc quam aliis causis inter Comitissam & Capitulum agitatis, Metropolitanam audientiam appellaverunt: tam ipsam Comitissam, quàm terram & Ballivos ipsius sub ejus protectione ponentes. Metropolitanus cùm partes essent in die præfixa præsentes, privilegio inspecto, testibus hinc inde receptis, quibus ab officiali Metropolitani examinatis, in die partibus iterum assignato procurator Comitissæ cum instantia postulabat publicari attestationes receptas, ex abundanti de juri parendo sufficientem exhibens cautionem, ut relaxaretur interdictum. Sed procurator Capituli econtrario allegabat, quòd jam dicti privilegii ratione, ab ipsa sententia non poterat nec debebat absolvi, nisi priùs Capitulo facta fuisset emenda, interpretando verbum illud quod in privilegio continetur, videlicet satisfactione congruâ, pro emenda. Litigato igitur diutiùs super hujusmodi clausula, interlocutus est Metropolitanus jam dictus, se velle hujusmodi expositionem Apostolico examini reservare, & super hoc diem partibus assignavit.*]

a C. 7. eod. tit. in 3. comp. b *fortè privilegio.* c *Dictio,* Ecclesiæ, *deest in vetustiorib. Cod. & in omnib. Vatic.*

CAP. XXIV.

Summatum est supr. cap. proximo; vel dic: Manifestum dicitur, quod per confessionem, vel probationem legitimam, vel evidentiam rei constat.

Idem *Comitissæ Blesen. (an. 1215. Româ in Galliam.)*

CUM olim *a* pro Canonicis Carnoten. quoddam capitulum contra te fuit allegatum, quod dicebant in Ecclesiæ suæ privilegiis contineri: ut videlicet nemini liceat excommunicatis, vel nominatim interdictis, pro Canonicis Carnoten. absque congrua satisfactione absolutionis beneficium indulgere: [& *infrà.*] Quia verò dum ansam solvimus, nodum dicimur ligavisse, propter hoc, quòd eisdem Canonicis (velut asseris) proponentibus, illam offensam esse manifestam, non quæ Judici, nec quæ alii, sed quæ sibi tantummodò manifesta videtur: offensam illam nos rescribemus intelligere manifestam, quæ vel per confessionem, vel probationem legitimè nota fuerit, aut evidentiâ rei, quæ nullâ possit tergiversatione celari.

CAP. XXV.

Verba privilegiorum debent intelligi, ut aliquid asserant, & non remaneat ambiguitas: & ideò verba, Secundùm & Juxta, videntur apposita causativè, non conditionaliter. h. d. Panorm.

Idem *Episcopo & Cantori Atrebaten. (an. 1215. Româ in Belgium.)*

ABbate S. *b* Silvani Alciaten. vitam universæ carnis ingresso, cùm ejusdem loci Monachi elegissent quendam de ipsius Ecclesiæ gremio in Abbatem, & confirmationem electionis à Morinensi Episcopo nequivissent aliquatenùs obtinere, eam à sede Apostolica petierunt. Cæterùm procurator monasterii sancti Bertini proposuit ex adverso, quòd cùm secundùm approbatam consuetudinem & privilegia Romani Pont. Abbates Alciaten. debeant de monasterio sancti Bertini semper assumi: hujusmodi electio erat non immeritò reprobanda, utpotè contra consuetudinem diuturnam, & contra privilegium sed. Apostol. attentata, & Alciaten. Monachi *c* debeant de jure compelli, ut de monasterio sancti Bertini personam idoneam sibi eligerent in Abbatem: [& *infra*] Nos igitur depositionibus testium diligenter inspectis, invenimus esse probatum, quòd à XL. annis & infrà, Monachi Alciaten. Abbatem sibi de S. Bertini monasterio elegerunt: [& *infrà.*] Et cùm quâdam vice Guarinum Alciaten. Monachum elegissent, ejus electio robur habere non potuit, donec apud monasterium S. Bertini professione factâ, post aliquantum *d* temporis, quando scilicet ejusdem loci Abbati, & Conventui placuit, in Alciaten. extitit Abbatem assumptus. Ex privilegiis quoque Rom. Pontif. argui poterat Alciaten. Abbatem fore de sancti Bertini collegio eligendum: nam privilegio Paschalis Papæ hujusmodi capitulum apparet insertum: surrogationem Abbatis penès monasterium sancti Silvani apud Alciaten. Monachos, juxta præteriti temporis morem, in vestra semper concedimus dispositione persistere. In privilegio etiam Calixti hujusmodi capitulum invenitur. Porrò juxta Paschalis Papæ decretum, Abbatis surrogationem penès Alciaten. non aliunde, quàm de vestro monasterio fieri Apostol. auctoritate decernimus. Ad hoc autem pars adversa respondit, quòd si etiam probaretur, quòd infra prædicti tem-

a *Cap. 8. eod. tit. in 3. compil. Hujus Decr. intellectus pendet ex superiori.* b *Cap. 10. eod. tit. in 3. comp.* c *al. debeant jure compelli.* d *aliquantulum.*

poris

poris spatium de monasterio sancti Bertini semper fuerit Abbas Alciaten. assumptus: ex hoc dici non poterat, quòd consuetudo aliqua, quasi contradicto *a* judicio fuerit introducta, cùm in memorati Guarini electione, pro bono pacis extra judicium processum taliter dignoscatur: [*& infra.*] Præterea cùm Paschalis Papa surrogationem Abbatis sancti Silvani monasterio S. Bertini juxta morem præteriti temporis duxerit concedendam, nec *b* more præteriti temporis fiat fides, per ejus privilegium & similia, nullum super hoc Alciaten. monasterio poterat præjudicium generari. Contra quod fuit ex adverso responsum, quòd hæc determinatio, secundum præteriti temporis morem, & causalis, & conditionalis potest intelligi, & tam ad personale, quàm ad impersonale verbum referri. Si enim impersonale verbum determinet, conditionalis *c* intelligitur, & est sensus, Concedimus surrogationem Abbatis sancti Silvani apud Alciaten. monasterium in vestra semper dispositione consistere, secundùm præteriti temporis morem: id est, si mos præteriti temporis talis fuerit *d*. Si verò verbum determinet personale, causaliter debet intelligi, ut sit sensus, Concedimus secundum præteriti temporis morem: id est, quia mos præteriti temporis sic obtinuit, surrogationem, &c. Hic autem sensus rectior esse videtur, quia cùm privilegium sit lex privata, & lex *e* non debeat esse obscura, vel captiosa, sed certa & manifesta, nec esset privata, nisi aliquid specialiter indulgeret: profectò sic intelligenda sunt illa verba, ut res, de qua agitur, valere possit potius quàm perire: maximè cum supradictus C. Papa, qui eidem Paschali è vicino successit, verbis æquioribus usus, determinationem illam prorsus amoverit, ut ambiguitas tolleretur: & quod dicebatur in concessione Paschalis, ut videlicet surrogatio Abbatis sancti Silvani apud Alciaten. in dispositione Abbatis, & fratrum sancti Bertini semper existeret, ipse mutaverit, decernens surrogationem ipsius Abbatis non aliunde, quàm de monasterio sancti Bertini faciendam. His igitur diligenter auditis, monasterio sancti Bertini adjudicavimus hujusmodi dignitatem, ut quoties in Alciaten. monasterio Abbatis electio imminet facienda, Alciaten. Monachi de cœnobio S. Bertini personam idoneam sibi eligant in Abbatem: ita videlicet, ut tamdiu monasterium ipsum hâc honoris debeat prærogativâ gaudere, donec ibidem viguerit observantia regularis, ut idoneæ personæ inveniantur in illo, qui *f* possint in Abbatem assumi.

CAP. XXVI.

Dicit, qui dicuntur hæretici manifesti. Secundò qua sint Pedagia, Guidagia & Salinaria interdicta. Tertiò dicitur, quomodo intelligitur præceptum factum Laico, quòd de se conquerentibus in Ecclesiastico foro respondeat. h. d.

Idem *Comiti Tolosan.* (*an.* 1215.)

Super *g* quibusdam mandatorum articulis: [*& infrà. α*] Tua devotio postulavit à nobis, qui sint dicendi hæretici manifesti? Super quo tibi duximus respondendum, illos intelligendos esse manifestos hæreticos, qui contra fidem catholicam publicè prædicant, aut profitentur, seu defendunt eorum errorem, vel qui coram Prælatis suis convicti sunt, vel confessi, vel ab eis sententialiter condemnati super hæretica pravitate: quorum bona propria confiscantur, & ipsi juxta sanctiones legitimas puniuntur. Præterea cùm Pedagia, Guidagia, Salinaria tibi Legatus interdixerit memoratus, auctoritate Apostolicâ duximus declarandum illa esse pedagia, salinaria, guidagia interdicta, quæ non apparent Imperatorum, vel Regum, vel Lateran. *a* Concilii largitione concessa, vel ex antiqua consuetudine à tempore, cujus non extat memoria, introducta: [*& §.*] Cùm autem à Legato receperis in mandatis, ut de te conquerentibus, secundùm suum, vel alterius Legati, vel Judicis ordinarii, vel delegati arbitrium, justitiam exhiberes: hoc taliter intelligendum esse censemus, ut in omni causa, quæ ratione personarum, vel rerum, ad Ecclesiasticum forum pertinet, ac super universis capitulis, quæ pro pace servanda sunt per dictum Legatum statuta, vel auctoritate Apostolicâ statuenda, item viduis, pupillis, orphanis: & personis miserabilibus tenearis in judicio Ecclesiastico respondere.

[*α Tibi à bon. mem. Milone notario nostro tunc temporis Apostol. sed. Leg. factorum apud quosdam dubitatione subortâ.*]

CAP. XXVII.

Clericus traditur curiæ seculari, quia degradatur, seculari potestate præsente, cui denunciatur, ut in suum forum illum recipiat. h. d. usque ad §. pro illo.

Idem *Episcopo Parisien.*

Novimus expedire *b*, ut verbum illud quod in antiquis canonibus, & in nostro decreto contra falsarios edito continetur, videlicet ut Clericus per Ecclesiasticum Judicem degradatus, seculari tradatur curiæ puniendus, apertiùs exponamus.

Cum enim quidam antecessorum nostrorum super hoc consulti diversa responderint, & quorundam sit opinio à pluribus approbata, ut Clericus, qui propter hoc vel aliud flagitium grave, non solum damnabile, sed damnosum, fuerit degradatus, tanquam exutus privilegio Clericali, seculari foro per consequentiam applicetur: cùm ab Ecclesiastico foro fuerit projectus, ejus est degradatio celebranda seculari potestate præsente, ac pronunciandum eidem, cùm fuerit celebrata, ut in suum forum recipiat degradatum: & sic intelligitur tradi curiæ seculari: pro quo tamen debet Ecclesia efficaciter intercedere, ut citra mortis periculum circa eum sententia moderetur.

Iste §. non faciat ad titulum, sed ponit gratiam, secundùm quosdam.

§. 1. Pro illo vero falsario scelerato, quem ad mandatum nostrum capi fecisti, hoc tibi duximus consulendum, ut in perpetuum carcerem ad agendam pœnitentiam ipsum includas, pane doloris, & aquâ angustiæ sustentandum, ut commissa defleat, & flenda ulterius non committat.

CAP. XXVIII.

Si Papa indulget reo, qui propter absentiam actoris possessionem recuperare non potest, quòd ei lapsus anni non noceat, intelligitur hæc indulgentia secundum jus commune:

Honorius III. *Archiepiscopo Turonen.*

Dilecto filio Jacobo Barba: [*& infrà. α*] Quia te pro causa necessaria tunc absente, possessio tibi tradita causâ custodiæ, restitui parti adversæ non potuit: eidem indulsimus, ut sibi lapsus temporis non obsisteret, quò minùs possessionem ipsam recuperare valeret. Quoniam vero tantum temporis ante concessionem ipsius indulgentiæ dicitur effluxisse, quod tibi sufficere posset ad veræ possessionis effectum, secundùm statuta *c* Concilii generalis: [*& §.*] Auctor. præs. declaramus, quòd nostræ intentionis non fuit per ipsam indulgentiam jus perimere, quod tibi competit *d* ex possessione præterita, vel post reditum tuum competierit ex futura: sibi enim imputare poterit pars adversa, si negligens fuerit in sua justitia prosequenda, cùm absentiæ

a *Al. contradictorio judicio.* b *al. nec de more, vel consuetudine.* c *conditionaliter.* d *fuit.* e *Bart. in l. si finita. §. ex hoc edicto. ff. de dam. infecto.* f *al. qua possint, &c.* g *Cap.* 10. *eod. tit. in* 4. *comp. vide Albertinum tract. de agnosc. assert. Cathol. & hæret. q.* 29.

a *Lateranen. Concil. sub Alex. III. c.* 22. b *Cap.* 2. *eod. tit. in* 4. *comp. Degradatio qualiter sit facienda, vide Concil. Trident. sess.* 13. *de reform. matr. cap.* 4. c *Sub Innocent. III. cap.* 40. d *competebat.*

tuæ impedimento cessante, conveniendi te habuit facultatem.

[*α Procuratore Ecclesiæ S. M. de Venetiis, olim nobis humiliter supplicante, ut cum paratus esset tibi justitiæ plenitudinem exhibere super Ecclesia S. Marci de Tyro, & rebus aliis, de quibus inter Te & Venetos, ac Vicarium Venetorum quæstio mota fuit, possessionem ipsius Ecclesiæ, atque rerum, quæ per fel. mem. I. PP. p. n. tibi fuit causâ custodiæ assignata, sibi restitui faceremus: cumq;.*]

CAP. XXIX.

Oblationis nomine intelligitur, quicquid offertur Ecclesiæ, quocunque modo in Missa vel extra, & in Ecclesia vel extra.

Idem *Priori & Clericis sanctorum Joannis & Pauli Tudertin. (an. 1221. Româ in Marcam.)*

CUm inter vos dudum ex parte una, & Abbatem sancti P. de monte Spolet. dioec. ex altera, super tertia parte oblationum capellæ sancti Hilarii, quæstio verteretur, & à vobis probatum fuerit per XL. annos, & ampliùs tertiam partem oblationum ejusdem capellæ vestram Ecclesiam recepisse à Clericis institutis, per Abbatem de Monte, tuisque, fili Prior, eandem tertiam te commisisse aliquando colligendam: bonæ memoriæ I. Papa, præd. noster ipsam tertiam Ecclesiæ vestræ adjudicans statuit, ut tibi, Prior, liceret per eosdem Clericos (sicut fuerat consuetum) partem colligere memoratam. Verùm quia postmodùm Sacerdos prædictæ capellæ asserens oblationum nomine minimè contineri ea, quæ ipsi capellæ in festivitate omnium Sanctorum mittuntur, vel portantur ad illam, seu ad domum Sacerdotis ejusdem, intuitu defunctorum: nec non, quæ in ciminili ponuntur, quod de altari suscipit, & facit per Ecclesiam deportari, & quæ ante crucem, & in Missa Trinitatis, & ea quæ pro desponsatis dantur *a*, & lampades cum oleo, quæ prædictæ capellæ ab aliquibus offeruntur, vel quæ dantur nuncio, qui ad recipienda talia per præfatæ capellæ parochiam destinatur, de his omnibus vobis tertiam partem denegans exhibere, de aliis nomine tertiæ partis persolvendis pro rata vestram Ecclesiam contingentis retinere nitebatur ad expensas capellæ ipsius necessarias faciendas: dictus prædecessor de omnibus supradictis absque subtractione aliqua integrè persolvi voluit & mandavit tertiam portionem. At *b* Capellani prædictæ capellæ dicentes primitias & decimas, vel ea, quæ offeruntur pro Missis mortuorum Sacerdotibus, & quæ pro septimis, & tricesimis, & anniversariis, panes *c*, & alia, quæ intra hebdomadam offeruntur, & mortuorum judicia, oblationum nomine minimè contineri: de his omnibus tertiam partem solvere vobis nolunt: [*& infrà. α*] Volumus igitur & mandamus, ut per vestrum Clericum à vobis in eadem Ecclesia institutum, de omnibus supradictis & aliis oblationibus quocunque titulo ad Ecclesiam pervenerint, sine diminutione aliqua integrè tertia vobis portio persolvatur.

[*α Ut igitur hujusmodi scandalorum materia radicitus pullulantium evellatur.*]

CAP. XXX.

Lis dicitur mota, cùm fuerit contestata.

Idem *Episcopo F. P. Bertrandi* d. *(an. 1222. Româ in Hispaniam.)*

II. EX parte vestra fuit propositum, quòd Præpositus & Canonici Aretinen. sententiam, quam I. Papa præd. noster super Molendino de Calianen. ac aliis articulis promulgavit, in recidivæ quæstionis scrupulum reducere molientes, asserunt capitulum illud ejusdem sententiæ, quo dicitur, ne canonica ipsa impediat, quò minus monasterium vestrum Molendinum præfatum de Calianen. reædificare valeat in eo statu, in quo fuisse dignoscitur tempore motæ litis, esse referendum ad tempus, quo lapillus in denunciatione novi operis jactus fuit: vobis econtrariò asserentibus, illud esse intelligendum de tempore, quo lis super hoc inter vos & præfatam canonicam extitit contestata. Nos igitur consideratâ eâdem sententiâ, quod in præfato capitulo dicitur de tempore motæ litis, interpretamur esse referendum ad tempus, quo litis contestatio facta fuit.

CAP. XXXI.

Constitutio Legati de solvenda tertia mortuariorum Episcopo, intelligi debet de his mortuariis, in quibus de jure communi debetur.

Idem *Prælatis universitatis Francigenarum Constantinop. (an. 1222. Romæ.)*

III. EX parte vestra fuit propositum, quòd Patriarcha vester, occasione constitutionis cujusdam, quam Albinen. *a* Episcopus tunc Legatus in partibus Romaniæ super legatis edidit defunctorum, & dil. fil. I. tit. sanctæ Praxedis Presbyter Card. dum ibidem legationis fungeretur officio, innovavit, de quibusdam, quæ vobis & Ecclesiis vestris legantur à decedentibus, tertiam à vobis exigit portionem. Cùm igitur ipsi (sicut ex eorum interpretatione accepimus) non intellexerint, quòd de his, quæ in ornamentis Ecclesiasticis, vel ad fabricam Ecclesiæ reparatione indigentis, aut ad Ecclesiæ luminaria, nec non de his, quæ pro anniversario, septimo, tricesimo ac vicesimo faciendis, vel de his, quæ personis specialiter, nisi forsan id fiat Ecclesiæ ratione, à quocunque legantur, aliqua deberet solvi portio Ecclesiæ cathedrali. Nos interpretationem eorum ratam habentes, secundùm constitutionem præfatam præcipimus observari: firmiter inhibentes, ne in prædictis aliquid fraudulenter in præjudicium Cathedralis Ecclesiæ procuretur.

CAP. XXXII.

In privilegio de percipiendis fructibus beneficiorum, appellatio beneficiorum etiam majora beneficia comprehendit, quando privilegium est concessum Episcopo pro honesta & favorabili causa. h. d. cum suppletione Panormitani.

Idem *Episcopo Tolenen.* b *(an. 1223.)*

TUa nobis Fraternitas *c* intimavit, quòd cùm tibi pro relevatione oneris debitorum duxerimus indulgendum, ut fructus beneficiorum, quæ interim in dioecesi tua vacare contigerit, tibi liceat biennio retinere: quidam Apostolicæ gratiæ privilegium sinistrâ interpretatione restringere molientes, asserunt Præbendas, & majora beneficia nequaquam beneficiorum nomine contineri: [*& j. α*] Nos igitur auctoritate præsentium declaramus, quòd in hoc casu Præbendæ ac alia beneficia generali beneficiorum nomine continentur.

[*α Super qua interpretationem Apostolicam postulâsti.*]

CAP. XXXIII.

Verbum, moderationis, diminutionem continet, non augmentum.

Gregorius IX. *Decano & Sacristæ Engo* d. *(an. 1236. Romæ.)*

TRansmissæ *e* nobis literæ continebant, quòd significantibus Episcopo & Capitulo Xanton. quòd quadragenarius Canonicorum numerus institutus in eorum Ecclesia, non poterat observari, pro eo, quia non sufficiebant Ecclesiæ facultates: vobis dedimus in mandatis, ut Canonicorum & Præbendarum numerum juxta facultates Ecclesiæ moderantes, statueretis eundem firmiter observari. Vos verò invenitis prædictæ Ecclesiæ facultates, à tempore statuti numeri adeò excrevisse, quòd absque mutilatione præbendarum major haberi posset numerus in eadem: quare quæsistis, an per, moderationis, verbum literis nostris appositum, eundem

a *Canitur, pro dantur, habetur in antiquis Cod. & ea Missa quæ pro desponsatis canitur.* b *al. Ac.* c *pannos.* d *al. ita: Idem Episcopo F. P. P.*

a *Alban.* b *Tullen. al. Tollenen al. Tolenen.* c *Vid. Archidiac. in cap. frater noster. 16. q. 1.* d *Engoli. al. Engolismen.* e *Vid. gl. & D. in cap. cupientes, de elect. in 6. & Cardinalem Clement. 2. de magistris.*

numerum

numerum augmentare & minuere debereris. Quocirca mandamus, quatenus si veteres non sunt minutæ præbendæ, cùm moderatio locum non habeat, ipsarum & canonicorum numerum dimittatis in eodem statu, in quo hactenus dignoscitur extitisse, in utilitatem ejusdem Ecclesiæ convertentes augmentum suorum redituum, donec duxerimus aliter disponendum.

TITULUS XLI.
DE REGULIS JURIS.

CAP. I.

Non potest brevius summari.

Joannes Chrysostomus. (*an.* 398. *in Thraciâ.*)

OMnis res, per quascunque causas nascitur, per easdem dissolvitur.

CAP. II.

Dubia in meliorem partem interpretari debent.

Beda *in Homiliis.* a (*an.* 731. *in Angliâ.*)

EStote misericordes, &c. Hoc loco nihil aliud nobis præcipi existimo *b*, nisi ut ea facta, quæ dubium est quo animo fiant, in meliorem partem interpretemur. Quod enim scriptum est *c*, *Ex fructibus eorum cognoscetis eos*: de manifestis dictum est, quæ non possunt bono animo fieri: ut stuprum, blasphemiæ, furta, ebrietates & similia: de quibus nobis permittitur judicare.

CAP. III.

Propter scandalum evitandum veritas non est omittenda.

Idem.

QUi scandalizaverit, &c. Utiliùs scandalum nasci permittitur, quàm veritas relinquatur.

CAP. IV.

Propter necessitatem illicitum efficitur licitum.

Idem *super Marc.*

QUod non est licitum in lege, necessitas facit licitum. Nam & Sabbathum custodiri præceptum est: Maccabæi tamen sine culpa sua in Sabbatho pugnabant: sic & hodie, si quis jejunium fregerit ægrotus, reus voti non habetur.

CAP. V.

Illicitè factum, obligationem inducit.

Gregorius VII. (*an.* 1080. *Romæ.*)

QUod latenter, aut per vim, vel aliàs illicitè introductum est, nullâ debet stabilitate subsistere.

a *In Lucam lib.* 2. *cap.* 24. *vide B. Thom.* 2. 2. *quæst.* 60. *artic.* 4. b *æstimo.* c *Matth.* 7.

CAP. VI.

Tormenta indiciis non præcedentibus inferenda non sunt.

Idem *Varien. Episcopo.* (*an.* 1081. *Româ in Hungariam.*)

CUm in contemplatione: [*& infrà.*] In ipso causæ initio non est à quæstionibus inchoandum.

CAP. VII.

Sacrilegus est, offendens rem vel personam Ecclesiasticam.

Stephanus Papa. *a* (*an.* 257. *Romæ.*)

QUæ multoties: [*& infrà.* α] Quicquid in sacratis Deo rebus, & Episcopis injustè agitur, pro sacrilegio reputatur: quia sacra sunt, & à quoquam violari non debent.

[α *Usurpantur, necesse est ut multoties prohibeantur. Nam*]

CAP. VIII.

Qui facit aliter quàm debet, facere non dicitur.

Augustinus. (*an.* 420. *in Africâ.*)

QUi ex timore *b* facit præceptum, aliter quàm debeat facit, & ideò jam non facit.

CAP. IX.

Committens unum peccatum, reus est omnium, quoad vitam æternam.

Idem *in libro de pœnitentia.*

DEfleat peccator; quia offendens in uno, factus est omnium reus.

CAP. X.

Ignorantia non excusat Prælatum in peccatis subditorum. i. d. quoad mysticum & moralem intellectum.

Gregorius *in Registro.* (*an.* 600. *Romæ.*)

QUamvis causæ: [*& infrà.* α] Non enim potest esse pastoris excusatio, si lupus oves comedit, & pastor nescit.

[α *Quid esse deterius potest, quam ut agantur talia contra servos Dei, ut ipse nesciat qui præest.*]

CAP. XI.

Pro spiritualibus homagium non præstatur.

Lucius III. *c* (*an.* 1181. *Romæ.*)

INdignum est, & à Romanæ Ecclesiæ consuetudine alienum, ut pro spiritualibus facere quis homagium compellatur.

a *Stephanus Papa I. epist.* 2. *cujus initium: Plurimùm gaudemus, extat. in* 1. *tom. Conc.* b *C.* 10. *eod. tit. in* 1. *comp. vide B. Thom.* 2.2. *quæst.* 19. c *Cap.* 13. *eod. tit. in* 1. *compilat vide cap.* 1. *de excess. Præl. in* 2. *compil. ubi extat integra clausula.*

FINIS DECRETALIUM GREGORII IX.

LIBER SEXTUS DECRETALIUM

D. BONIFACII PAPÆ VIII.

SUÆ INTEGRITATI

UNA CUM

CLEMENTINIS

ET

EXTRAVAGANTIBUS

RESTITUTUS.

BONIFACIUS Papa VIII. natione Hernicus, patriâ Anagninus, è familia Cajetana anno 1294. *Pontifex Maximus creatus est. Is Decretales Epistolas prædecessorum suorum per Guilielmum Archiepiscopum Ebrudunens. & Berengarium Episcopum Biterens. ac Magistrum Richardum de Senis* S. *R. E. Vicecancellar. diligenter fecit recenseri: & quibusdam Decretis novis à se additis in unum librum sub debitis titulis redigi, & quinque aliis Gregorii Papæ IX. annecti, Sextumq; nuncupari jussit. Ad quem Joannes Andr. Bononiens. continuas glossas, quibus multa ex ejus lectura fuerunt inserta, & hoc signo* [ ] *notata, conscripsit.*

CLEMENS Papa V. natione Gallus, provinciâ Vasconiâ, diœcesis Burdegalensis, anno 1305. *Romanus Pontifex creatur. Is non modò in Concilio Viennensi, sed etiam ante & post ipsum Concilium plurimas constitutiones edidit: quas, cùm & assiduâ occupatione, & morte præventus in unum collectas volumen, & sub congruis titulis collocatas edere, ut decreverat, non potuisset, Joannes XXII. ejus successor publicavit. Eas Joan. Andr. Bononien. glossis illustravit.*

JOANNES Papa XXII. natione Gallus, patriâ Caturcensis, ex provinciâ Aquitania, anno 1316. *Romanus Pontifex creatus est. Is præter constitutiones Clementis V. prædecessoris, multas quoque suas publicavit. Ad quas Zenzelinus de Cassanis (quem alii Genzelinum vocant) uberes composuit commentarios.*

NOTÆ
AD
TITULUM
LIBRI SEXTI
ET
CLEMENTINARUM.

LIBER SEXTUS DECRETALIUM.] Ex Constitutionibus Gregorii IX. Gregorii X. Innocentii IV. Alexandri IV. Urbani IV. Clementis IV. Nicolai III. & Bonifacii VIII. collectus, circa annum Christi M. CC. XCVIII. operâ Ricardi Malambri Senensis Cardinalis, Guillelmi Bergoniensis & Dini Rossoni. Vide Joan. Villani Lib. 8. cap. 64. Extat in Constitutiones à Gregorio X. in Concilio Lugdunensi editas & ab eodem Bonifacio compilatas publicatasque Guillelmi Durandi Speculatoris, qui eidem Concilio interfuit & plerasque ex Constitutionibus procuravit, Commentarius editus à Simone Majolo An. 1569. in 4to. cui & de Advocatis caput insertum est sub titulo de postulando, incipit *Properandum.* Quod unum ferè in hac collectione prætermissum est. Innocentii verò IV. Novellæ, quæ & Authenticæ posteà dictæ, in hanc collationem relatæ sunt. Bernardus Guidonis Ordinis Prædicatorum in Catalogo Romanorum Pontificum. Anno Domini M. CC. XCVIII. in fine anni, scilicet quinto nonas Martii, Pontificatûs sui Anno 4. Idem Bonifacius fecit publicari Sextum Librum Decretalium quem per tres magnos & solemnes viros fecerat compilari: plura nova constituens in eodem.

Unà cum Clementinis.] Idem Bernardus Guidonis sub Joanne XXII. Anno Domini M. CCC. XVII. mense Novembri Dominus Joannes Papa XXII. fecit publicari & sub Bulla sua ad generalia studia destinari Constitutiones quas Dominus Clemens Papa prædecessor ejus fecerat tam in Viennensi Concilio, quàm ante & post, quæ nondum fuerant ad generalia studia destinatæ, sed usque tunc steterant in suspenso. Idem in Lib. de Concil. sub fin. Anno Domini M. CCC. XI. in Kal. Octobr. Clemens Papa V. Pontificatûs sui An. VIII. convocavit Concilium

cilium apud Viennam : in quo quidem Concilio idem Papa nonnullas Conſtitutiones, quas cum pluribus aliis ordinari fecerat, promulgavit: ex quibus decrevit fieri Librum unum, quem, ſicut vulgatum fuit, volebat Septimum Decretalium appellari, ſicut fecerat Sextum Librum Papa Bonifacius anteceſſor. Verùm quia Conſtitutiones illæ nondum erant formatæ ad plenum, nec excoctæ & limatæ ad purum, ſuſpenſæ ſunt donec ex more ad ſtudia generalia mitterentur : fuitque dicti Libri publicatio per eundem Clementem Papam quaſi biennio protelata, ut medio tempore ſingula limarentur. Poſtmodum verò in Feſto B. Benedicti 12. Kal. Aprilis Anno Domini M. CCC. XIV. in caſtro de Montibus propè Carpentoradum ubi tunc curia morabatur, idem Papa fecit prædictum Librum coram ſe in Conſiſtorio publicari, cepitque Papa exinde ægrotare, unde poſt obiit 31. die, ſcilicet communiter ad habendum, ſed remanſit Liber tribus annis & octo menſibus tantum in ſuſpenſo. Anno verò Domini M. CCC. XVII. menſe Novembri Dominus Joannes Papa XXII. qui eidem Clementi immediatè ſucceſſit, fecit publicari & ſub Bulla ſua ad generalia ſtudia more ſolito deſtinari prædictas Conſtitutiones, quæ hucuſque tunc ſteterant in ſuſpenſo.

LIBER

LIBER SEXTUS

DECRETALIUM

D. BONIFACII PAPÆ VIII.

BONIFACIUS Episcopus, servus servorum DEI, dilectis filiis Doctoribus & Scholaribus universis Bononiæ *a* commorantibus, salutem & Apostolicam benedictionem.

SAcrosanctæ Romanæ Ecclesiæ (quam imperscrutabilis divinæ providentiæ altitudo, universis dispositione incommutabili prætulit Ecclesiis, & totius orbis præcipuum obtinere voluit magistratum) regimini præsidentes , curis solicitamur continuis , & assiduâ meditatione urgemur : ut juxta creditæ nobis dispensationis officium , subditorum commodis (in quorum prosperitate utique prosperamur) jugi, quantùm nobis ex alto concessum fuerit , solicitudinis studio intendamus. Amplectimur quippe voluntarios pro ipsorum b *quiete labores , & noctes quandoque transigimus insomnes , ut scandala removeamus ab ipsis, & quas humana natura (novas semper deproperans edere formas) lites cotidiè invenire conatur, nunc antiquorum* c *declaratione, nunc verò novorum editione jurium , prout nobis est possibile , reprimamus.*

Sanè , cùm post volumen Decretalium à felicis recordationis Gregorio Papa IX. prædecessore nostro tam providè, quàm utiliter compilatum, nonnullæ ab eo & ab aliis Romanis Pontificibus successivè super diversis dicerentur articulis editæ Decretales : de quarum aliquibus , an Decretales existerent , earumq; auctoribus dubitabatur solicitè in judiciis & in scholis : nos ad apicem summi Pontificatûs supernâ dispositione vocati , super hoc cum instantiâ requisiti à multis d *, ambiguitatem & incertitudinem hujusmodi, dispendium pluribus afferentem* e*, omninò tollere , ac elucidare , quæ de Decretalibus ipsis teneri , quævé deberent in posterum refutari, gratiâ suffragante divina , pro utilitate publica desiderabiliter affectantes : per venerabiles fratres nostros Guilielmum Archiepiscopum Ebrudunens.* f *& Berengarium Episcopum Biterens. ac dilectum filium magistrum* g *Richardum de Senis, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Vicecancellarium, Juris utriusque Doctorem,*

---

a In uno manuscripto ita, Paduæ commorantibus : in altero Vaticano ita, Bononiæ, Parisiis, Aurelianisque commorantibus. *b* eorum. *c* Optimus tex. secundùm Doct. quòd declarans non novat. similis tex. in l. hæredes palàm. §. sed & si notam. ff. de testamentis. Font. *d* In dubio juris, si Princeps est præsens, consulendus est : aliter non valet actus. vide l. cum de novo, C. de legibus. *e* Aliàs, afferentes. *f* Ebredunens. *g* Doct. not. quòd Doct. vocari possunt magistri gl. 3. in Clem. cùm sit. de magist. ego addo text. in l. quibus præcipua. ff. de verb. sign. Font.

Decretales hujusmodi diligentiùs fecimus a *recenseri: & tandem pluribus ex ipsis (cùm vel temporales, aut sibi ipsis, vel aliis juribus contrariæ, seu omninò superfluæ viderentur) penitùs resecatis: reliquas, quibusdam ex eis abbreviatis, & aliquibus in toto, vel in parte mutatis, multisq; correctionibus, detractionibus, & additionibus (prout expedire vidimus) factis in ipsis, in unum librum, cum nonnullis nostris constitutionibus (in quibus ad correctionem morum, subditorumque* b *quietem multa statuuntur salubria, fructus uberes Deo propitio in domo Domini allatura, & plurima in judiciis & extra, frequentata dubia deciduntur) redigi mandavimus, & sub debitis titulis collocari.*

Quem librum quinque libris aliis dicti voluminis Decretalium annectendum, Sextum censuimus nuncupari: ut idem volumen senarium c *(qui numerus est perfectus) librorum illo adjuncto numerum comprehendens, perfectam in* d *rebus agendis formam tribuat, & in moribus disciplinam.*

Nec sine causa morem prædecessorum nostrorum (qui cùm constitutiones aliquas promulgabant noviter, & eas mandabant sub antiquarum serie situari) omisimus in hac parte servare: hæc e *enim fecimus, ne infinitos libros destrui, & alios non sine maximis dispendiis, laboribus, & expensis de novo fieri oporteret.*

Universitati f *vestræ igitur per Apostolica scripta mandamus, quatenus librum hujusmodi cum multa maturitate digestum, quem sub bulla nostra vobis transmittimus, prompto suscipientes affectu, eo utamini de cætero in judiciis & in scholis: nullas alias, præter* g *illas, quæ inseruntur, aut specialiter reservantur in eo, Decretales aut Constitutiones, à quibuscunque nostris prædecessoribus Romanis Pontificibus post editionem dicti voluminis promulgatas, recepturi ulteriùs, aut pro Decretalibus habituri.*

---

a Nota, quòd potestas condendi legem, est delegabilis. Doct. Font. *b* Aliàs ita: Utroruinque subditorum quietem. *c* Consule Euclidem & alios Mathematicos, ex quibus intelliges, cur numerus senarius dicatur perfectus, adde Macrobium lib. 1. cap. 6. in somnium Scipionis. *d* Al. ita: In Ecclesiasticis rebus agendis. *e* Hoc. *f* Nota text. hic junctâ superscriptione, quod Scholares & Doct. simul faciunt universitatem. Dom. Philip. Font. *g* Nota quòd dictio, Præter, sequens negativam includit. Dom. hic Rom. consil. 328. Font.

SEXTI

SEXTI DECRETALIUM
LIBER PRIMUS.

TITULUS PRIMUS.
DE SUMMA TRINITATE, ET FIDE CATHOLICA.

CAP. UN.

Spiritus Sanctus æternaliter à Patre & Filio, tanquam ab uno principio & unica spiratione, procedit. Joan Andr.

Gregorius X. *in generali Concilio Lugdunensi.* (*an. 1273. in Gallia.*)

FIdeli ac devotâ professione fatemur *a*, quòd Spiritus Sanctus æternaliter ex Patre & Filio, non tanquam ex duobus principiis, sed tanquam ex uno principio: non duabus spirationibus, sed unicâ spiratione procedit: hoc professa est hactenus, prædicavit & docuit, hoc firmiter tenet & prædicat, profitetur & docet sacrosancta Romana Ecclesia, mater omnium fidelium, & magistra: hoc habet orthodoxorum Patrum, atque Doctorum Latinorum, pariter & Græcorum incommutabilis & vera sententia. Sed quia nonnulli propter irrefragabilis præmissæ veritatis ignorantiam in errores varios sunt prolapsi, Nos hujusmodi erroribus viam præcludere cupientes, hoc sacro approbante Concilio, damnamus & reprobamus omnes, qui negare præsumpserint, æternaliter Spiritum Sanctum ex *b* Patre & Filio procedere: sive etiam temerario ausu asserere, quòd Spiritus Sanctus ex Patre & Filio, tanquam ex duobus principiis, & non tanquam ex uno, procedat.

TITULUS II.
DE CONSTITUTIONIBUS.

CAP. I.

Nova constitutio Principis tollit primam contrariam, quamvis id non exprimat. Speciales consuetudines, & statuta rationabilia non tollit, nisi id exprimat. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (*an. 1301. Romæ.*)

LIcèt Romanus Pontifex (qui jura omnia in scrinio pectoris sui censetur habere) constitutionem *c* condendo posteriorem, priorem, quamvis de ipsa mentionem non faciat, revocare noscatur: Quia tamen locorum specialium & personarum singularium consuetudines & statuta, (cùm sint facti, & in facto consistant) potest probabiliter ignorare: ipsis, dum tamen sint rationabilia, per constitutionem à se noviter editam (nisi expressè caveatur in ipsa) non intelligitur in aliquo derogare.

---

a *Papa cogitur confiteri. Do. & infidelis deponitur. XL. distinct. si Papa. per gloss. vide Magistrum & ibi Doct. Theologos l. 1. sent. dist. 11. & 12. Thom. p. 1. q. 36. art. 2. & 4.* b *aliàs, a Patre.* c *Quæ dicitur, quasi commune statutum, & verbum statuti respicit jus scriptum, 1. dist. §. cum itaque. secundum Archid.*

CAP. II.

Duo sunt dicta. Primum, quòd statuta ordinariorum non ligant probabiliter ignorantes. Secundum, quòd statutum Episcopi extra suam diœcesim subditum non ligat. Joan. And.

Idem.

UT animarum *a* periculis obvietur, sententiis per statuta quorumcunque ordinariorum prolatis, ligari nolumus ignorantes: dum tamen eorum ignorantia crassa non fuerit, aut supina. Statuto Episcopi, quo in omnes, qui furtum commiserint, excommunicationis sententia promulgatur: subditi ejus furtum extra ipsius diœcesim committentes, minimè ligari noscuntur: cùm extra territorium jus dicenti non pareatur impunè.

TITULUS III.
DE RESCRIPTIS.

CAP I.

Rescriptum impetratum ab excommunicato, est ipso jure nullum, & quicquid inde secutum est: nisi in causa excommunicationis vel appellationis.

Gregorius IX. (*an. 1230. Romæ.*)

IPso jure rescriptum, vel processus per ipsum habitus non valeat, si ab excommunicato, super alio quam excommunicationis vel appellationis articulo, fuerit impetratum.

CAP. II.

Per clausulam, Quidam alii, possunt soli quatuor conveniri: quorum nomina in primo citatorio exprimantur, ne variationi sit locus. Joan. Andr.

Innocentius IV. *in Concilio Lugdunen.* (*an. 1245.*) *in Gallia.*)

CUm in multis juris articulis infinitas reprobetur, providè duximus statuendum, ut per illam generalem clausulam, Quidam alii, quæ frequenter in literis nostris inseritur, ultra tres vel quatuor in judicium non trahantur: quorum nomina in primo citatorio exprimat impetrator: ne locus fraudi forsitan relinquatur, si circa ea possit liberè variare.

CAP. III.

Si actor contra reum super pluribus personalibus literas impetrat ad diversos, non valent literæ, nec processus earum: & reo condemnabitur in expensis. Et idem in reo conveniente vel reconveniente actorem, eodem durante judicio. Joan. Andr.

Idem *in eodem.*

DIspendia litium æquitatis compendio volentes quâ possumus industriâ coarctare, statutum felicis recordationis Gregorii Papæ IX. prædecessoris nostri, super hoc editum ampliantes: Decernimus, ut si quis contra alium plures personales movere voluerit quæstiones, non ad diversos Judices, sed ad eosdem super omnibus hujusmodi quæstionibus literas studeat

---

a *Doct. hic not. quòd Laici ligantur statuto Episcopi in favorem animæ facto, c. novit. de Jud. c. nos inter. de purg. can. Font.*

impetrare. Qui verò contrarium fecerit, omni commodo *a* careat literarum: nec processus habitus valeat per easdem, reo, si cum per ipsas citaverit vel fatigaverit, in expensis legitimis condemnandus. Reus quoque si eodem durante judicio actorem sibi obnoxium duxerit, reconventionis beneficio vel conventionis (si contra eum literas impetrare maluerit) de jure suo debet apud eosdem Judices experiri: nisi eos ut suspectos poterit recusare: simili pœnâ, si contra hoc fecerit, puniendus.

CAP. IV.

Receptus per literas facultatis, si ad recipientes spectabat receptio ipsorum, & non Papæ auctoritate intelligitur esse receptus: nisi in literis aliud esset expressum. Si autem receptio non spectabat ad eos, tunc Apostolicâ auctoritate dicitur receptus. Joan. And.

Bonifacius VIII. (*an.* 1300.)

CUm aliquibus recipiendi aliquem in Canonicum alicujus Ecclesiæ, non obstantibus ejusdem Ecclesiæ privilegiis, consuetudinibus, vel statutis, juramento, confirmatione Apostolicâ, vel quâcunque firmitate aliâ roboratis, per nostras literas concedimus facultatem: si Canonicorum receptio aliàs in ipsa Ecclesia non spectat ad eos, quibus hujusmodi literæ diriguntur, sed ex earum viribus recipiunt potestatem, is qui recipitur, auctoritate Apostolicâ dignoscitur esse receptus. Si verò Canonicorum receptio aliàs pertineat ad eosdem, non Apostolicâ, sed recipientium censetur auctoritate receptus: nisi, quòd eum auctoritate nostrâ recipetent, in nostris literis caveatur expressè.

CAP. V.

Rescriptum Papale, quod concedit promoto retentionem primorum beneficiorum usque ad beneplacitum Papæ, extinguitur mortuo Papâ: secus, si ibi dicatur, Usque ad beneplacitum Apostolicæ sedis. Nec intelligitur tale rescriptum de beneficiis prius non canonicè detentis. h. d. Joan. And.

Idem. (*an.* 1302.)

SI gratiosè tibi à Romano Pontifice concedatur, ut beneficia *b*, quæ tempore tuæ promotionis obtinebas *c*, posses usque ad suæ voluntatis beneplacitum retinere: hujusmodi gratia per ejus obitum, per quem ipsius beneplacitum omnino extinguitur, eo ipso expirat. Secùs autem, si usque ad Apostolicæ sedis beneplacitum gratia concedatur prædicta: tunc enim, quia sedes *d* ipsa non moritur, durabit perpetuò, nisi à successore fuerit revocata. Prætextu verò talis concessionis, quæ debet (cùm sit ambitiosa) restringi, ea solùm beneficia, quæ canonicè obtines, potes licitè retinere.

CAP. VI.

Vacatio per mortem, & vacatio per renunciationem sunt diversa: & ideò in literis ad beneficia impetratis, uno expresso non venit reliquum.

Idem. (*an.* 1302.)

SUsceptum ab Apostolica sede mandatum, ut ab aliquo beneficii (quod obtinet) resignatione receptâ, ipsum alteri conferas & assignes; adimplere non potes, si ille antequam resignet, rebus eximatur humanis: cùm non per resignationem vacaverit sed per mortem: nisi de intentione mandantis aliud appareret expresse. Si duo super eodem beneficio literas impetrent, primo eorum per illius obitum, qui tenebat, secundo verò per cessionem ejusdem ipsum proponente vacare: secundus, cùm beneficium ipsum cessione, non morte vacaverit, debet primo in ipsius assecutione præferri.

CAP. VII.

Licèt ignorans beneficium sibi collatum, in impetratione alterius illius mentionem non fecerit, valent literæ: alterum tamen eliget, si de jure simul teneri non possint. Joan. And.

Idem. (*an.* 1302.)

GRatia, quam super beneficio à sede Apostolica te impetrâsse proponis, vitiosa reputari non debet, quamvis de alio beneficio ab Episcopo tuo antea tibi absenti & ignoranti collato, nullam (cùm tempore impetrationis nescires) feceris mentionem. Utrumque tamen (si talia sint beneficia, quæ simul nequeant de jure teneri) habere non potes: sed eligas, quod ex eis malueris retinere.

CAP. VIII.

Si restituatur quis ad gratiam revocatam, sine alterius præjudicio intelligitur restitutus: unde alteri ante restitutionem impetranti, præferri non debet. Joan. And.

Idem.

QUamvis is, cujus gratia (per quam mandabatur *a* in certa Ecclesia provideri sibi de beneficio proximè vacaturo) per nos fuerat revocata, restituatur à nobis denuo ad eandem: non tamen ei, cui post revocationem, & ante restitutionem prædictas, similis in eadem Ecclesia gratia facta fuit (nisi de hoc *b* expressè dixerimus) anteferri debebit. Cùm talis restitutio, ubi aliud non exprimitur, intelligatur fieri sine juris præjudicio alieni.

CAP. IX.

In literis ad beneficia impetratis inspicitur tempus datæ. Unde per illas beneficium curatum obtinere non poterit, qui licèt nunc sit major, illo tempore minor erat. Joan. And.

Idem.

SI eo tempore, quo tibi de beneficio cum cura, vel sine cura mandavimus provideri, ad obtinendum curatum beneficium, idoneam *c* non habebas ætatem: tibi, licèt nunc legitimæ effectus sis ætatis, auctoritate literarum hujusmodi (cùm tempore datæ ipsarum adhuc non esses idoneus) de beneficio curam animarum habente nequaquam poterit provideri. Beneficium autem sine cura (cùm ad ipsum sufficientem tunc ætatem haberes) per eas licitè poteris obtinere.

CAP. X.

Gratia generalis non præjudicat speciali, & debet facere mentionem de præcedenti privilegio, consuetudine vel statuto, h. d. Zenze.

Idem.

SI propter tua debita persolvenda, fructus beneficiorum primi anni, quæ in tua vacabunt diœcesi, tibi (non obstantibus quibuslibet consuetudinibus, privilegiis, vel statutis, per quæ nostra impediri posset concessio) usque ad quinquennium de speciali gratia concedimus: intentionis nostræ nequaquam existit, si fructus hujusmodi, Ecclesiæ tuæ fabricæ vel alteri usui, seu cuicunque singulari personæ, de speciali consuetudine, privilegio, vel statuto forsitan debeantur: quòd eis per concessionem ipsam (nisi hoc expresse caveatur in *d* ea) præjudicium aliquod generetur.

CAP. XI.

Causæ ab Apostolica sede vel ejus Legato committi debent dignitatem obtinentibus, vel Canonicatum Ecclesiæ Cathedralis. Nec tractari debent, nisi in civitatibus, vel locis insignibus. h. d. usque ad §. Cùm verò.

---

a *Hoc est, si virtute primi rescripti adversarius erat in mora, vel in mala fide, vel erat interrupta præscriptio propter secundum rescriptum ad alium, omnes isti effectus pereunt. Phil. Et vide c. procedere etiam in delegatis ab inferioribus à Papa. Anch. Phil. Do. Font.* b *Quid nomine beneficii intelligatur, vide Doct. in c. cum olim de præbend. & dig. Plura beneficia sine dispensatione tenere licet. inf. eod. tit. gratia Dom.* c *obtines, possis, &c.* d *In Codice Barbat. sedes Apostolica.*

a *Hodie hujusmodi mandata de providendo omninò sunt sublata per Concil. Trident. sess. 24. de reform. c. 19.* b *nisi hoc, &c.* c *Quæ sit idonea ætas in quolibet ordinato, tradit Panorm. c. sicut inordinata. de præb.* d *Papa in beneficialibus præjudicare potest alterius juri. nam in beneficialibus omnia potest. c. 2. infr. de præb.*

Idem

Idem Bonif. VIII. (*an.* 1302.)

STatutum *a* quod circa Judices à ſ de Apoſtolica deputandos nuper edidimus, cùm quædam contenta in eo, quæ pro communi utilitate credebantur inducta (ſicut experientia docuit), tendere dignoſcantur ad noxam: ſanctione præſenti (quam irrefragabiliter obſervari mandamus) ſuadente utilitate, in melius duximus reformandum. Sancimus igitur, ut nullis, niſi dignitate præditis, aut perſonatum obtinentibus, ſeu Eccleſiarum Cathedralium Canonicis, cauſæ auctoritate literarum ſedis Apoſtolicæ, vel Legatorum ejuſdem de cætero committantur, nec audiantur alibi, quàm in civitatibus, vel locis inſignibus, ubi poſſit commodè copia peritorum *b* haberi.

Actore & reo ejuſdem diœceſis exiſtentibus, cauſa committi non debet extra illam, niſi in ſex caſibus, in quibus tamen non trahetur ultra unam diætam. Et niſi in duobus ultimis caſibus impetrans per juramentum fidem fecerit de illis, repelletur à Judice: & in expenſis condemnabitur. hoc dicit uſque ad §. Cùm autem. Dominicus.

§. 1. Cùm verò ejuſdem civitatis ſeu diœceſis fuerint actor & reus, extra ipſas cauſa non committatur, nec conveniatur aliquis eorundem, niſi ab Epiſcopo contra aliquem de ſua diœceſi, vel ab aliquo contra eum, aut contra ejus Capitulum, ſeu contra univerſitatem civitatis, villæ, aut caſtri fuerit actio dirigenda, vel niſi actor eandem civitatem ſeu diœceſim intrare non audens, aut ſui adverſarii potentiam meritò perhorreſcens, eum intra ipſas nequeat convenire ſecurè, in his quippe caſibus extra dictas civitatem & diœceſim poſſit contra prædictos cauſa committi: nullus tamen eorum ultra unam diætam à fine ſuæ diœceſis valeat conveniri. Sed & in duobus ultimis caſibus, niſi impetrans de prædicto timore, quem in literis commiſſionis exprimere teneatur, primò fidem Judici faciat, ſaltem per proprium juramentum: Judex ipſe nullatenùs in cauſa procedat, ſed partes à ſua juriſdictione dimittens, impetrantem eundem in expenſis legitimis alteri parti condemnet.

Actor contra reum diverſæ Diœceſis debet impetrare Delegatum, vel in diœceſi rei, vel in alia non propria, nec ultra unam diætam diſtante. Dominicus.

§. 2. Cùm autem actor & reus civitatum & diœceſum fuerint diverſarum, ſi actor in civitate vel diœceſi rei Judicem habere recuſet, ipſum non in ſua, ſed in alia civitate, vel diœceſi liberè impetrare valeat, reumque trahere ad eandem: dummodò locus, ad quem eum traxerit, ultra unam diætam (ſicut in caſu alio præmittitur) minimè ſit remotus.

Delegatus extra locum commiſſionis, nec partes citare, nec cauſam cognoſcere poteſt ſine expreſſo partium conſenſu, nec ſubdelegare locis vel perſonis aliis, quàm hic expreſſis. Joan. Andr.

§. 3. In nullo quoque caſuum prædictorum Judex extra civitatem ſeu diœceſim, in quibus deputatus fuerit, citet partes nec de cauſa ſibi commiſſa cognoſcat: niſi ad id expreſſus acceſſerit earundem *c* aſſenſus: neque alibi, quàm intra illas, & perſonis duntaxat deſignatis ſuperius, committat *d* quomodolibet vices ſuas.

Delegatus nihil debet à partibus recipere, niſi eſculentum & poculentum liberè oblatum, quod paucis poſſit conſumi diebus: vel moderatas expenſas, ſi non ſunt pauperes, quando pro neceſſitate vel utilitate, non malitioſè, extra domicilium pergeret. Dominicus.

§. 4. Inſuper ut gratis, & cum omni puritate judicium coram ipſo procedat, nullum munus vel quicquam aliud (niſi forſan eſculentum vel poculentum merâ liberalitate oblatum, quod paucis conſumi poſſit diebus, vel niſi, cùm ipſum propter cauſam ſibi commiſſam contigerit ex ra ſuum domicilium proficiſci, moderatas expenſas) recipere ab eiſdem partibus qualitercunque præſumat. Proviſurus attentè, quòd in ipſis expenſis modum nequaquam excedat: nec plùs ab una parte, quàm ab alia exigat, cum commune gerat negotium utriuſque; quodque (ubi cauſæ ſibi commiſſæ utilitas vel neceſſitas non exegerit) occaſionem propter habendas expenſas proficiſcendi extra domicilium non aſſumat: ſed & ubi notabiliter fuerint pauperes *a* litigantes, etiam pro expenſis nil prorſus nil prorſus exigat ab eiſdem.

Delegatus, niſi indigeat non aſſumat Aſſeſſorem: aliàs de ſuo illi provideat. Si eget, non ſuſpectum partibus aſſumet, cum moderato ſalario a partibus ſolvendo.

§. 5. Aſſeſſorem autem (ut quandoque *b* faciunt aliqui fraudulenter) niſi eo indigeat, quod conſcientiæ relinquatur ejuſdem, ſibi nequaquam adjungat: alioquin de ſuo proprio providere teneatur eidem. Si autem indigeat, ipſum neutri parti ſuſpectum aſſumens, ei de competenti ſalario, providè moderando ab eo, faciat à partibus communiter provideri.

Delegatus taxare debet ſalarium Notariorum, nec participare debet cum ipſis vel Aſſeſſoribus in ſalario. Dom.

§. 6. Notarium vero vel Notarios, in cauſa ſibi commiſſa ſcribentes, qui utplurimùm in exigendo ſalario metas rationis excedunt, ut ad ipſius ſpectat officium, prudenter refrenet: nec cum ipſis, aut cum Aſſeſſore præfato lucrum participet ullo modo.

Delegatus recipiens aliquid contra prohibitionem hujus capituli, tenetur reſtituere, non obſtante dantis remiſſione. Joan. Andr.

§. 7. Si quid *c* autem contra conſtitutionem præſentem receperit, ad ipſius reſtitutionem integram teneatur: nullâ eorum, quibus reſtitutio facienda fuerit, remiſſione ullatenùs profuturâ eidem.

Delegatus non debet vocare teſtes, niſi ſtatu cauſæ requirente, & producens illis adminiſtrare debet expenſas in veniendo, ſtando & redeundo. Dominus.

§. 8. Pro ferendo quoque teſtimonio (prætextu cujus aliqui aliquos fraudulenter interdum à Judicibus vocari procurant, ut eos laboribus & expenſis fatigent, aut extorqueant aliquid ab eiſdem) nullum ullatenùs convocet *d*: niſi quando conditio & ſtatus cauſæ requirent. Sed nec tunc, niſi à producente, competentes (vocato pro teſtimonio veniendo, ſtando, & redeundo) faciat miniſtrari expenſas.

Geſta contra hanc Decretalem ſunt ipſo jure nulla. h. d. *Et non dividitur.*

§. 9. Quicquid autem contra præmiſſa, vel eorum aliquod contigerit attentari, ſit ipſo jure irritum & inane.

CAP. XII.

Sola præventa præſentatio & receptio in Canonicum ſecundi impetrantis in eadem Eccleſia, non excludit primum impetrantem à Præbenda vacante tempore ſuæ receptionis, vel poſt à vacante ante ſuam receptionem vel præſentationem: & hoc ſi per proceſſum executoris, vel interpoſitionem decreti pro primo interpretante affecta extiterat: niſi dolo vel negligentiâ excluderetur ab eadem. h. d. Dominicus.

Idem (*an.* 1302.)

TIbi, qui gratiam in Biturien. *e* Eccleſia impetrâſti à nobis certo executore conceſſo, qui te in Canonicum recipi faceret, & de Præbenda tibi (ſi qua in eadem Eccleſia tunc vacabat, alioquin de vacatura *f* proximè)

a *Nota appellatione ſtatuti comprehendi jus commune. Font. vide Conc. Trid. ſeſſ. 25. de reform. c.* 10. b *nomine peritorum, qui intelliguntur, vide Archidiac. in c. ut commiſſ. infr. de hær.* c *eorundem.* d *vid. Bart. in l. mulcta. ff. de cond. & demonſt. & Bald. in l. fin. C. de hær. inſt. Font.*

a *Paupertas excuſat ab onere expenſarum. Dom.* b *Jura diſponunt ſuper eo quod non ſit ſæpè, ſed quandoque Dom.* c *Vid. l. ſi rem. §. omnis. ff. de pig. act.* d *convocent.* e *Briteſi. al. Betarenſi.* f *Hodiè mandata de providendo, & gratias expectativas omninò ſuſtulit Conc. Trid. ſeſſ. 24. de reform. c.* 19.

provideret: alius similem gratiam, post tuam impetrationem obtinens in eadem, licèt priùs quàm tu suas literas præsentaverit, & in Canonicum sit receptus, in Præbenda tempore tuæ receptionis, vel etiam pòst vacante, ex quo alteri ante tuam receptionem collata non extitit, anteferri non debet. Idem quoque, si ante receptionem tuam in Canonicum vacavisset Præbenda per processum tui executoris, qui ei, ad quem Præbendæ collatio pertinebat, notificaverat, quòd eum volebat per hujusmodi potestatem conferre: aut interdixerat, ne conferret eandem, seu illam suæ reservaverat collationi, præsertim cum interpositione decreti effecta: tunc enim tibi & non alteri debet Præbenda hujusmodi assignari. Quinimò si ante receptionem & præsentationem etiam tuam Præbenda vacaverit, idem erit censendum, si in hujusmodi gratia tibi factâ decretum à nobis fuerat irritum & inane, quod contra ipsam contingeret attentari. In prædictis itaque *a* casibus debes tu Præbendam vacantem potiùs, quàm impetrator ultimus, obtinere: dum tamen dolus tibi non possit, vel notabilis negligentia imputari.

CAP. XIII.

Si primo sub conditione provideri mandatur, & secundus purè impetrans, priusquam veniat conditio, à Papa vel executore suo Canonicatum obtineat, in assecutione Præbendæ primo præfertur. Joan. Andr.

Idem. (*an.* 1302. *Romæ.*)

SI pro te alicui directa fuerint scripta nostra, ut tibi de Canonicatu, & Præbenda Ecclesiæ Bituren. *b* si ad id accederet Episcopi & Capituli Ecclesiæ prælibatæ assensus, auctoritate Apostolicâ provideret: alter postmodùm impetrans, qui ex collatione Apostolicæ sedis, vel executoris super hoc deputati provisione, priusquam Episcopi & Capituli prædictorum assensus ad provisionem tibi accederet faciendam, Canonicatum obtinuit Bituren. licèt tu interveniente posteà prædictorum assensu, dicti prioris mandati auctoritate, in Canonicum ipsius Ecclesiæ sis receptus, in Præbenda vacante tibi meritò antefertur.

CAP. XIV.

Hæc est solennis Decretalis, & per Joan. Andr. subtiliter glossata, & potest sic secundum eum summari. Si inter duos impetrantes non apparet prioritas, &c. hæc Decretalis duo membra distinguit, & in secundo subdistinguit. Et partes patent secundum Joan. Andr. licèt glossa prima latiùs summet.

Idem.

DUobus *c* super provisione simili sibi facienda in eadem Ecclesia, literas à nobis obtinentibus unâ die, certis eis executoribus deputatis, si non appareat, quis primò impetraverit ex eisdem, is eorum, cui Canonicatum contulimus, est in Præbenda præferendus alteri, qui à nobis Canonicatum non extitit assecutus: licèt priusquam alius eis, ad quos spectat Canonicorum receptio, & collatio Præbendarum, suas præsentaverit literas, & ab eis in Canonicum sit receptus. Si vero neutri eorum vel utrique Canonicatum contulimus, tunc (ex quo in gratia sunt æquales) is, qui primò præsentaverit, erit potior in Præbenda. Quod si forsan ambo simul in præsentando concurrant, hi ad quos (ut præmittitur) spectat Canonicorum receptio & collatio Præbendarum, vel eorum major pars, ex eis alterum, quem voluerint, eligere teneantur: quo electo, alius omninò careat impetratis: nisi ex tenore literarum ipsius expressè appareat, quòd utrique ipsorum voluerimus providere.

CAP. XV.

Omnes indulgentiæ concessæ a Bonifacio, vel suis Prædecessoribus, Clericis, de percipiendis perpetuo fructibus suorum beneficiorum in absentia, sunt revocatæ. Et profitetur Papa, se illas in posterum non daturum. Joan. And.

Idem.

QUia per ambitiosam importunitatem petentium, tam nos, quàm nonnulli prædecessores nostri Romani Pontifices, indulgentias perpetuas multis concessimus de percipiendis fructibus beneficiorum suorum, distributionibus *a* quotidianis duntaxat exceptis, sive in scholis essent, sive in Ecclesiarum suarum altera residerent, aut in Romana curia moram traherent, seu alio certo loco, vel etiam ubicunque: ex quo insolentiæ oriuntur vagandi, & dissolutionis præparatur materia, minuitur cultus divinus, quem desideramus augeri: & officium plerumque, propter quod beneficium Ecclesiasticum datur, omittitur: Nos volentes emendare præterita, & quantum possumus, adversùs futura cavere, omnes hujusmodi & similes indulgentias, personis, non Ecclesiis vel dignitatibus datas, penitùs revocamus: & earum concessionem nostris volumus exulare temporibus. Quodque nobis licere non patimur, nostris successoribus indicamus.

a *Quoque.* b *Biterensis.* c *Meminisse semper oportet eorum, quæ sancivit Conc. Trid. sess. 24. de reform. c. 19.*

TITULUS IV.
DE CONSUETUDINE.

CAP. I.

Prætextu consuetudinis etiam juratæ, vel quantocunque tempore observatæ, non potest quis nisi unicum personatum, dignitatem, vel aliud perpetuum officium, simul cum Canonica, & Præbenda in aliqua Ecclesia absque dispensatione sedis Apostolicæ obtinere, vel jam obtenta tenere: & contrà præsumptum, irritum est omninò. Joan. And.

Bonifacius VIII. (*an.* 1296. *Romæ.*)

COnsuetudinem *b*, quam in vestra Ecclesia servatam asseritis tanto tempore, quòd in contrarium memoria non existit: videlicet, quòd ipsius Ecclesiæ Canonici duos personatus, aut duas dignitates, vel præposituras, seu administrationes, aut duo officia, vel eorum alterum cum reliquo insimul & Præbendam possint in ea licitè absque dispensatione sedis Apostolicæ obtinere: corruptelam (cùm sacris sit inimica canonibus, & de ambitionis radice processerit) meritò reputantes, eam auctoritate Apostolicâ reprobamus, vosque ad ipsius observantiam, etiamsi juramento firmata extiterit (cùm juramentum iniquitatis vinculum non existat) decernimus non teneri: Statuentes, ut cùm unum officium vix dignè valeat aliquis adimplere, nulli liceat de cætero, nisi unicum personatum, vel dignitatem, aut præposituram, sive administrationem, vel officium perpetuum, quocunque nomine censeantur *c*, cum Præbenda insimul absque dispensatione dictæ sedis in eadem Ecclesia obtinere, vel jam obtenta *d* tenere. Quòd si à quoquam secùs præsumptum fuerit, irritum sit omninò.

CAP. II.

Non valet consuetudo, quòd ab officiali Episcopi ad Episcopum appelletur. Joan. And.

Idem.

NOn putamus illam consuetudinem, quantocunque tempore de facto servatam, consonam rationi, quòd ab Officiali Episcopi ad eundem Episcopum valeat appellari: ne ab eodem ad seipsum (cùm sit idem auditorium utriusque) appellatio interposita videatur.

a *Appellatione fructuum veniunt manualia ut annotant Doct.* Do. Font. b *Vide Conc. Trid. sess. 7. de refor. c. 2. & 4. & sess. 24. de reform. c. 17.* c *al. censeatur.* d *Constitutio antiqui juris declaratoria extenditur ad præterita, etiamsi contra se habeat consuetudinem, quomodò declarat illam non valere. Dom. Ph. Font.*

CAP.

CAP. III.

Valet consuetudo præscripta, quòd Episcopus in inquirendo, puniendo, & corrigendo subditorum excessus, sui Capituli consilium requirere non teneatur. Joan. Andr.

Idem. (*an.* 1297.)

NOn *a* est (dum tamen aliàs sit præscripta canonicè *b*) consuetudo, quam allegat Episcopus, reprobanda: quòd in inquirendis *c*, puniendis, & corrigendis subditorum excessibus, consilium sui Capituli requirere minimè teneatur.

CAP. IV.

Per rescriptum Apostolicum, quo de Prabenda primò vacatura mandabatur alicui provideri, laudabilis illius Ecclesia consuetudo non tollitur: hinc est, quòd si ibi est consuetudo, quòd antiquiores Canonici vacantes Prabendas possint optare gradatim: illo non obstante mandato, poterit antiquior vacantem optare Prabendam: & expectatis per XX. dies optare volentibus, executor de non optata providebit eidem. Si autem prabendam vacantem in curia Papa conferret, tunc illam antiquior optare non poterit. Joan. Andr.

Idem.

CUm in tua *d* Ecclesia (in qua consuetudo habetur, quòd antiquiores Canonici gradatim meliores, si voluerint, possint, cùm vacant, per se, vel per alios optare Præbendas) provideri mandavimus alicui de Præbenda, nulli alii de jure debita, proximò inibi v catura: hujusmodi non obstante mandato, poterunt ipsi antiquiores juxta consuetudinem eandem optare, cùm Præbenda vacabit: & illa quæ optata non fuerit (si nulli sit debita) erit illi, pro quo scripsimus, conferenda. In Præbendis verò sed. Apostol. vacantibus, cùm de ipsis per Rom. Pontif. ordinatur, locus prædictæ consuetudini non existit. Ne autem prætextu ejusdem consuetudinis, provisiones auctoritate Apostolicâ faciendæ, ultra debitum differantur: statuimus, ut executores super ipsis provisionibus deputati, optare volentes, per viginti dies duntaxat *e* expectent: quibus elapsis, liberè in non optatis ad exequenda sibi mandata procedant, præfatâ consuetudine non obstante.

TITULUS V.

DE POSTULATIONE PRÆLATORUM.

CAP. UN.

Si quis eligat postulando, vel postulandum, vel in postulandum: vel postulet eligendo, vel eligendum, vel in eligendum: talis electio vel postulatio est irrita ipso jure. Si autem dicat, Eligo & postulo, prout melius de jure valere potest, idem: nisi probabiliter dubitaretur, an esset eligendus vel postulandus: & tunc consensus tempore eligat alteram viam, electionis scilicet vel postulationis: quâ electâ, ad alteram redire non poterit. h. d. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (*an.* 1297.)

PErpetuo prohibemus edicto, ne sub aliqua ex iis formis, quas perniciosa curiositas adinvenit, Eligo postulando, & *f* Postulo eligendo: aut, Eligo postulandum, seu Postulo eligendum: cùm nec vera electio, nec vera postulatio resultet ex ipsis, quin sibi potius invicem adversentur: aut sub illis verbis *g*, Eligo in postulandum, vel postulo in eligendum: cùm rem imperfectam significare noscantur: ad faciendas electiones vel postulationes de cætero procedatur, si secus actum fuerit, eo ipso irritum decernentes. Sub ea etiam forma, Eligo & postulo, prout potest meliùs de jure valere (cùm incertitudinem contineat) quenquam postulari vel eligi prohibemus: statuentes, quod contrà factum fuerit, viribus omninò carere, nisi quando probabiliter dubitatur, utrùm quis sit eligendus, vel potiùs postulandus: quo casu is, qui sic postulatus fuerit aut *a* electus, consensûs tempore viam electionis vel postulationis (ne in incerto vagetur) eligere necessariò teneatur, redeundi ad aliam *b* (postquam unam elegerit) sibi licentiâ penitus interdictâ.

a *Vid. de consuet. c. fin. Dom.* b *al. legitime.* c *al. requirendis.* d *Vid. cap. 2. de don. & nota quòd Ecclesia dicitur esse prælati, quod intellige quoad administrationem, quia prælatus non est dominus.* e *de dictione,* duntaxat, *vide Archid. in c. statutum. §. in nullo. sup. de resc. & Bart. & Alex. in l. 1. ff. si quis judic. non obt.* f *al. seu postulando al. vel.* g *dictio,* verbis, *deest in manuscr. Cod.*

TITULUS VI.

DE ELECTIONE ET ELECTI POTESTATE.

CAP. I.

Si aliquid opponatur contra provisionem, electionem, vel postulationem factam ad personatum, dignitatem, vel canonicam, in personam vel formam: & ab hoc fuerit appellatum ad Papam: appellans & defendens, & quorum interest, a die objectionis, intra mensem arripiant iter eundi ad Papam. Joan. Andr.

Innocentius IV. *in Concilio generali Lugdun.* (*an.* 1245. *in Gallia.*)

STatuimus, ut si quis electionem, postulationem vel provisionem factam impugnat, in formam *c* objiciens aliquid, vel personam, & propter hoc ad nos appellari contigerit: tam is qui opponit, quàm qui defendit, & generaliter omnes, quorum interest, & quos causa contingit: per se, vel per procuratores ad causam instructos, ad sedem Apostolicam a die objectionis, iter arripiant intra mensem.

Si pars altera expectata per XX. dies post adventum alterius non venerit, in negotio procedatur. Joan. Andr.

§. 1. Sed si pars alia *d* non venerit, per viginti dies post adventum alterius expectata, in electionis negotio, non obstante cujusquam absentiâ, sicut de jure fuerit, procedatur. Hæc autem in dignitatibus, personatibus, & canoniis observari volumus & mandamus.

Non probans quod in formam opponit, condemnatur parti alteri in expensis: non probans quod objicit in personam, est à beneficiis triennio suspensus, & perpetuò privatus, si se interim ad illa misceuerit. Hæ pœna locum non habent, si legitimè pateat eum calumniosum non fuisse. Joan. Andr.

§ 2. Adjicientes, ut qui plenè non probaverit, quod in formam opponit, ad expensas, quas propter hoc pars altera *e* se fecisse docuerit, condemnetur. Qui verò in probatione defecerit, ejus quod objicit in personam, à beneficiis Ecclesiasticis triennio noverit se suspensum: ad quæ si intra illud tempus propriâ temeritate se ingesserit, eis ipso jure perpetuo sit privatus, nullam super hoc de misericordia spem aut fiduciam habiturus: nisi manifestissimis constiterit documentis, quòd ipsum à calumniæ vitio causa probabilis & sufficiens excusatet.

CAP. II.

Vota conditionalia & alternativa & incerta in electionibus reprobantur, & habentur pro non adjectis, & recidunt in pure consentientes. Joan. Andr.

Idem.

IN electionibus & postulationibus, ac scrutiniis, ex quibus jus oritur eligendi, vota conditionalia, alternativa vel *f* incerta penitùs reprobamus: Statuentes, ut hujusmodi votis pro non adjectis habitis, ex puris

a *Alit. & electus, quam lectionem glossa agnoscit, in verbo, sic.* b *Vid. c. ut qui duas, infr. tit. prox. l. eum qui duob. ff. de acquir. hær. Font.* c *Ille dicitur impugnare actum, qui opponit aliquid contra formam actûs, vel contra personam, in cujus commodum dirigitur executio actus. Vid. gl. in c. personas. sup. de app.* d *alia vel altera.* e *adversa.* f *& incerta.*

consentibus celebretur electio: voce illorum, qui non purè consenserint, eâ vice *a* in alios residente.

CAP. III.

Ponitur causa constitutionis, & juris veteris conservatio. Joan. Andr.

Gregorius X. *in generali Concilio Lugdunensi.* (*an. 1273. in Gallia.*)

UBi periculum *b* majus intenditur, ibi proculdubio est pleniùs consulendum. Quàm gravibus autem sit onusta dispendiis, quot & quantis sit plena periculis Ecclesiæ Romanæ prolixa vacatio, exacti consideratio temporis edocet, & considerata prudenter illius temporis discrimina manifestant. Hinc nos evidens evocat ratio, ut, dum reformandis etiam minoribus nostra solerter vacat intentio, ea quæ periculosiora sunt, nequaquam absque remedio reformationis accommodæ relinquamus. Ideoque omnia quæ pro vitanda discordia in electione Rom. Pontificis, à nostris sunt prædecessoribus, & præcipuè à felicis recordationis *c* Alexandro Papa III. salubriter instituta, omninò immota in sua firmitate manere censentes: nihil enim detrahere illis intendimus, sed quod experientia deesse probavit, præsenti constitutione supplere.

Ponitur, quomodo debeat fieri Romani Pontificis electio, quando moritur in civitate, in qua cum sua Curia residebat.

§. 1. Hoc sacro Concilio approbante statuimus, ut si eundem Pontificem in civitate, in qua cum sua Curia residebat, diem claudere contingat extremum: Cardinales qui fuerint in civitate ipsa præsentes, absentes expectare decem diebus tantummodò teneantur, quibus elapsis, sive absentes venerint, sive non, extunc omnes conveniant in Palatio, in quo idem Pontifex habitabat: contenti singuli singulis tantummodò servientibus Clericis vel Laicis, prout duxerint eligendum. Illis tamen, quibus patens necessitas id suggerit indulgeri, duos habere permittimus, eisdem *d* electionis arbitrio reservato.

In eodem autem Palatio unum conclave, nullo intermedio pariete, seu alio velamine, *e* omnes inhabitent in communi: quod (reservato libero ad secretam Cameram aditu) ita claudatur undique, ut nullus illud *f* intrare valeat vel exire. Nulli ad eosdem Cardinales aditus pateat, vel facultas secretè loquendi cum eis: nec ipsi aliquos ad se venientes admittant, nisi eos, qui de voluntate omnium Cardinalium inibi præsentium, pro iis tantùm, quæ ad electionis instantis negotium pertinent, vocarentur. Nulli etiam fas sit ipsis Cardinalibus, vel eorum alicui, nuncium mittere, vel scripturam: Qui verò contrà fecerit, scripturam mittendo vel nuncium, aut cum aliquo ipsorum secretè loquendo, ipso facto sententiam excommunicationis incurrat. In conclavi tamen prædicto aliqua fenestra competens dimittatur, per quam eisdem Cardinalibus ad victum commodè necessaria ministrentur: sed per eam nulli ad ipsos patere possit ingressus. Verùm si (quod absit) intra tres dies, postquam (ut prædicitur) conclave præfatum iidem Cardinales intraverint, non fuerit ipsi Ecclesiæ de pastore provisum: per spatium quinque dierum immediatè sequentium, singulis diebus, tam in prandio, quàm in cœna uno solo ferculo *g* sint contenti: quibus (provisione non factâ) decursis, extunc tantummodò panis, vinum & aqua ministrentur eisdem, donec eadem provisio subsequatur. Provisionis quoque hujusmodi pendente negotio, dicti Cardinales nihil de Camera Papæ recipiant: nec de aliis eidem Ecclesiæ tempore vacationis obvenientibus undecunque: sed ea omnia ipsâ vacatione durante, sub ejus, cujus fidei & diligentiæ Camera eadem est commissa, custodia maneant, per eum dispositioni futuri Pontificis reservanda. Qui autem aliquid receperint, teneantur extunc à receptione quorumlibet redituum ad eos *a* spectantium abstinere, donec de receptis taliter plenariam satisfactionem impendant. Iidem quoque Cardinales accelerandæ provisioni sic vacent attentiùs, quòd se nequaquam de alio negotio intromittant: nisi forsan necessitas adeò urgens incideret, quòd eos oporteret de terra ipsius Ecclesiæ defendenda, vel ejus parte aliqua providere, vel nisi aliquod tam grande, & tam evidens periculum immineret, quòd omnibus & singulis Cardinalibus præsentibus concorditer videretur illi celeriter occurrendum. Sanè si aliquis ex prædictis Cardinalibus conclave prædictum (ut suprà exprimitur) non intraverit, aut intrans absque manifesta causa infirmitatis exierit: ipso minimè requisito, nec in ejusdem electionis negotio ulteriùs admittendo, per alios ad *b* eligendum summum Pontificem liberè procedatur. Si verò infirmitate superveniente idem conclave ex eis aliquem exire contingat, ipsâ etiam infirmitate durante, poterit, ejus suffragio non requisito, ad *c* electionem procedi: sed si ad alios post sanitatem sibi redditam, seu ante, redire voluerit: vel etiamsi alii absentes, quos per decem dies diximus expectandos supervenerint: re integrâ, videlicet antequam eidem Ecclesiæ sit de Pastore provisum, in eodem negotio, in illo statu, in quo ipsum invenerint, admittantur, præmissa tam de clausura, quàm de servientibus, cibo ac potu, & reliquis cum aliis servaturi.

Quid juris, quando moritur Romanus Pontifex extra civitatem, in qua erat Curia.

§. 2. Porrò si quando Romanum Pontificem extra civitatem prædictam, in qua erat cum sua Curia residens, contigerit ab hac luce migrare: teneantur Cardinales in civitate, in cujus territorio, seu districtu idem Pontifex obiit convenire, nisi si forsitan interdicta, vel contra Ecclesiam Romanam in aperta rebellione persistat: quo casu, in alia viciniori conveniant, quæ similiter nec interdicto subjaceat, nec sit (ut prædicitur) apertè rebellis. In hac etiam civitate tam quoad expectationem absentium, quàm quoad habitationem communem, clausuram, & cætera omnia in domo Episcopali, vel alia qualibet eisdem Cardinalibus deputandâ, eadem observentur, quæ superiùs obeunte dicto Pontifice in ea, in qua cum sua Curia residebat, sunt expressa.

Dat executores huic juri cum pœnis. Joan. Andr.

§. 3. Prætereà (quia parùm est jura condere, nisi sit, qui eadem tueatur) adjiciendo sancimus: ut Domini *d*, aliique Rectores, & Officiales civitatis illius, in qua Romani Pontificis electio fuerit celebranda, auctoritate nostrâ, & ejusdem approbatione Concilii potestate sibi traditâ, præmissa omnia & singula plenè ac inviolabiliter sine fraude ac dolo aliquo faciant observari: nec Cardinales ultrà quàm præmittitur, arctare præsumant. Super his autem taliter observandis, statim audito summi Pontificis obitu, coram Clero & populo universo civitatis ipsius ad hoc specialiter convocandis, præstent corporaliter juramentum. Quòd si præmissa diligenter non observaverint, aut fraudem in eis, vel circa ea commiserint, cujuscunque sint præeminentiæ, conditionis, aut statûs, omni cessante privilegio, eo ipso sententiam excommunicationis incurrant, & perpetuò sint infames: nec unquam eis portæ dignitatis pateant, nec ad aliquod publicum officium admittantur.

a *Deponens vota hic expressa, non privatur potestate eligendi, sed vox sua non computatur. Dom. Font.* b *Vid. Conc. Lat. sub Alex. III. c. 1. & Clem. ne Romani. de elect.* c *In Conc. Lat. 6. c. 1. & refertur c. licèt de vitanda. Extrà, De elect.* d *al. ejusdem.* e *Vid. l. si non speciali. C. de test. & Dom. in c. causam. de test. & Bald. in d. l. si non speciali.* f *In antiq. exemplar. illuc.* g *Vid. gl. in c. ne tales. de cons. dist. 1. Font.*

a *Ipsos.* b *In antiq. Codicibus ita: ad eligendum substituendum Pontificem liberè, &c.* c *Hæ duæ voces*, ad electionem, *desunt in antiq. Codicibus.* d *In antiq. dominus.*

tur. Ipsos insuper feudis, & bonis cæteris, quæ ab eadem Romana Ecclesia, vel quibuslibet aliis Ecclesiis obtinent, ipso facto decernimus esse privatos: ita quod ad Ecclesias ipsas plenè ac liberè revertantur, administratorum earundem Ecclesiarum arbitrio sine contradictione aliqua disponenda. Civitas verò prædicta non solùm sit interdicto supposita, sed & *a* Pontificali dignitate privata.

Obtestatur Cardinales, ut in electione Romani Pontificis deponant omnem privatum affectum: & cassat omnia pacta, obligationes, & juramenta, quæ data vel facta essent de aliquo eligendo.

§. 4. Cæterùm (quia cùm arbitrium, vel inordinatus captivat affectus, vel ad certum *b* aliquem obligationis cujusque necessitas adigit, cessat electio, dum libertas adimitur eligendi) Cardinales eosdem obsecrantes per viscera misericordiæ Dei nostri, per aspersionem sui pretiosi sanguinis obtestamur, ut pensantes attentiùs, quid eis imminet, cùm agitur de creatione *c* Vicarii Jesu Christi, successoris Petri, Rectoris universalis Ecclesiæ, gregis Dominici directoris, omni privatæ affectionis inordinatione depositâ, & cujuslibet pactionis, conventionis, obligationis necessitate, nec non condicti & intendimenti contemplatione cessantibus, non in se reciprocent considerationis intuitum, vel in suos: non quæ sua sunt, quærant: non commodis privatis intendant, sed nullo arctante ipsorum in eligendo judicium, nisi Deo, puris & liberis mentibus, nudâ electionis conscientiâ, utilitatem publicam liberè prosequantur: omni conatu & solicitudine, prout possibilitas patitur, id acturi tantummodò, ut eorum ministerio acceleretur utilis & pernecessaria totius mundi provisio, idoneo celeriter eidem Ecclesiæ sponso dato. Qui autem secùs egerint, divinæ subjaceant ultioni, eorum culpa (nisi gravi propter hoc peractâ pœnitentiâ) nullatenùs abolenda. Et nos nihilominùs pactiones, conventiones, obligationes, condicta & intendimenta omnia, sive juramenti, sive cujuslibet alterius fuerint vinculo firmitatis annexa, cassamus, irritamus, & viribus decernimus omninò carere: ita quod nullus ad illa observanda quomodolibet sit adstrictus: nec quisquam ex eorum transgressione notam vereatur fidei non servatæ, sed non indignæ laudis titulum potiùs mereatur; cùm lex etiam humana testetur, Deo magis transgressiones hujusmodi, quàm jurisjurandi observationes acceptas.

Monet omnes fideles, ut statim auditâ summi Pontificis morte, ejus celebrent exequias, & quotidiè orent pro vigili, concordi, & utili provisione Rom. Ecclesiæ; Prælati autem in suis prædicationibus ipsos subditos ad hoc hortentur, & eis frequentiam orationum, & observantiam jejuniorum indicant. Joan. Andr.

§. 5. Quia verò fidelibus non est tam de solicita quantumcunque inventione fidendum, quàm de instantia orationis humilis & devotæ sperandum: huic adjicimus sanctioni, ut in omnibus civitatibus, cæterisque locis insignibus, ubi primùm de memorati Pontificis obitu certitudo claruerit, à Clero & populo, solennibus pro eo exequiis celebratis, singulis diebus, donec de ipsius Ecclesiæ provisione indubitanter rumor pertulerit veritatem, humiles preces fundantur ad Dominum: apud eum *d* devotis orationibus insistatur, ut ipse, qui concordiam facit in sublimibus suis, sic efficiat eorundem Cardinalium corda in eligendo concordia, quòd provisio celer, concors, & utilis (prout animarum salus exigit, & totius orbis requirit utilitas) ex ipsorum unanimitate sequatur. Et ne tam salubre præsentis sanctionis edictum ignorantiæ negligi prætextu contingat, districte præcipimus, ut Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi & alii Ecclesiarum Prælati, cæterique, quibus concessum est proponere verbum Dei, Clerum & populum propter hoc specialiter frequentiùs congregandos, in suis sermonibus ad supplicum precum suffragia, pro celeri & felici exitu tanti negotii frequentanda solerter hortentur: & ipsis eâdem auctoritate, non solùm orationum frequentiam, sed *a* observantiam (prout circumstantiæ pensandæ suaserint) jejuniorum indicant.

CAP. IV.

Appellantes contra electiones, postulationes, vel provisiones, omnia quæ objicere intendunt contra personam vel formam, tenentur exprimere: & jurare, quòd illa credunt vera esse & ea se posse probare. Super non expressis, ipsi, vel adhærentes eis, non audientur: nisi de novo emergant, vel perveniant, vel superveniat probandi facultas: super quo jurare debebunt. Statutum Innoc. editum contra non probantes, quæ objiciuntur in personam vel formam, in suo robore conservatur. Joan. Andr.

Idem *in eodem.* (*an.* 1273.)

Ut circa electiones, postulationes & provisiones Ecclesiasticas viam malitiis, prout est possibile, præcludamus, ne diutiùs periculosè *b* vacent Ecclesiæ: vel personatuum, dignitatum, & aliorum Ecclesiasticorum beneficiorum provisio differatur: Edicto perpetuo providemus, ut (si quando aliqui electionibus, postulationibus, vel provisionibus se opponunt, proponendo aliqua contra electionis, postulationis, seu provisionis formam, aut personas eligentium, vel electi, sive illius, cui erat provisio facienda sive facta, & propter hoc contigerit appellari) appellantes in instrumento publico, seu literis super appellatione confectis, omnia & singula exprimant, quæ in formam intendunt objicere vel personas: Coram personis authenticis, aut persona, quæ super hoc testimonium perhibeant veritati, corporali præstito juramento, quòd credunt ea, quæ sic exprimunt, esse vera, & se posse probare: Alioquin tam opponentes, quàm (tempore appellationis interpositæ, vel postmodùm) adhærentes eisdem, objicienda aliqua (quæ non fuerint in hujusmodi literis vel instrumentis expressa) potestatem sibi noverint interdictam: nisi aliquid posteà forsan emerserit, vel super antiquis supervenerit probandi facultas, aut aliqua antiqua in opponentium notitiam de novo pervenerint, quæ appellantes appellationis tempore emissæ verisimiliter ignorare potuerint, & etiam ignorârint. Super hujusmodi autem ignorantia, & superveniente facultate probandi, fidem per proprium præstandum corporaliter faciant juramentum: hoc adjiciendo in juramento eodem, quòd ad ea probanda credunt se sufficientes probationes habere. Illa sanè, quæ felicis recordationis Innocentius Papa quartus contra non plenè probantes ea, quæ in formam vel personam objecerant, statuit, in suo volumus robore permanere.

CAP. V.

Electus ante confirmationem administrare non debet per se, vel per alium, in totum, vel in partem, sub quocunque colore: qui contrà fecerint, ipso jure privati sunt jure ex electione quæsito. Joan. Andr.

Idem *in eodem.*

Avaritiæ *c* cæcitas, & damnandæ ambitionis improbitas, aliquorum animos occupantes, eos in illam *d* temeritatem impellunt, ut quæ sibi à jure interdicta

a *In aliquot manuscript. sed etiam Pontificali.* b *In antiquioribus Codicibus, vel ad certum aliquid obligationis.* c *Vide Turrecrematam in summa de Ecclesia, lib. 2. cap. 36.* d *aliàs, & apud eum.*

a *al. Sed & observantiam* b *Vid. Conc. Lat. sub Innoc. III. c. 23. & refertur ext. de elect. cap. ne pro defectu.* c *Vide Lambertinum de jure patron. l. 2. p. 2. quæst. 5. art. 1.* d *Qui dicantur agere actum temerariè, vid. text. qui fil. sint legit. per venerabilem, ver. videbatur. & per Joan. And. in Clem. 1. de sepult.*

noverint, exquisitis fraudibus usurpare conentur. Nonnulli siquidem ad regimen Ecclesiarum electi, quia eis, jure prohibente, non licet se ante confirmationem electionis celebratæ de ipsis, administrationi Ecclesiarum, ad quas vocantur, ingerere: ipsam sibi tanquam procuratoribus, seu œconomis committi procurant. Cùm itaque non sit malitiis hominum indulgendum, nos latiùs providere volentes, hâc generali constitutione sancimus, ut nullus de cætero administrationem dignitatis, ad quam electus est, priusquam celebrata de ipso electio confirmetur, sub œconomatûs, vel procurationis nomine, aut alio de novo quæsito colore, in spiritualibus vel temporalibus, per se vel per alium, pro parte vel in totum, gerere vel recipere, aut illis se immiscere præsumat. Omnes illos, qui secùs fecerint, jure, si quod eis per electionem quæsitum fuerit, decernentes eo ipso privatos.

CAP. VI.

Eligentes, quàm citò commodè possunt, electionem electo præsentent. Electus intra mensem consentiat: aliàs privatus est jure quæsito, nisi conditio personæ ipsum excuset. Post consensum confirmationem petat intra tres menses, aliàs electio viribus vacuetur. Joan. Andr.

Idem Gregor X. *in eodem Concil. Lugdun.* (1273.)

QUàm sit Ecclesiis ipsarum dispendiosa vacatio, quàm periculosa etiam esse soleat animabus, non solùm jura testantur, sed etiam magistra rerum efficax experientia manifestat. Cupientes itaque competentibus remediis vacationum diuturnitatibus obviare, hoc perpetuo decreto statuimus: ut si quando fuerit electio in aliqua Ecclesiâ celebrata, electores electionem ipsam, quàm citiùs commodè poterunt, electo præsentare, ac petere consensum ipsius procurent *a*. Electus verò illum adhibere intra mensem à tempore præsentationis hujusmodi teneatur. Quem si electus ipse ultrà præstare distulerit jure, si quod ei ex sua electione fuerit acquisitum, extunc se noverit eo ipso privatum: nisi forsan ea sit electæ personæ conditio, ut electioni de se celebratæ absque superioris sui licentia, ex prohibitione, seu quâvis provisione sedis Apostolicæ, consentire non possit: quo casu idem electus, seu electores ipsius, consentiendi licentiam ab ejus superiore, cum ea celeritate, quam superioris ipsius præsentia vel absentia permiserit, petere studeant & habere. Alioquin, si lapso tempore pro ejusdem superioris præsentia vel absentia (ut præmittitur) moderando, hujusmodi licentiam eos nequaquam obtinere contingat: electores extunc ad electionem aliam procedendi liberam habeant facultatem. Cæterùm quivis electus intrà tres menses post consensum electioni de se celebratæ præstitum, confirmationem electionis ipsius petere non omittat. Quod si, justo impedimento cessante, intra hujusmodi trimestre tempus omiserit, electio eadem eo ipso viribus vacuetur.

CAP. VII.

Si non sequatur electio, non est quis ex consensu in scrutinio scienter habito in indignum, eligendi potestate privatus. hoc dicit Joan. Andr.

Idem *in eodem.*

PErpetuo *b* sanctionis oraculo declaramus, quòd scienter in electionibus nominantes indignum, propter suffragium in scrutinio præstitum (nisi adeò in eo perstiterint, quòd ex votis eorum communis electio subsequatur) nequaquam eligendi potestate priventur: Licèt pro eo, quòd indignum nominando, scienter contra conscientias suas agunt *c*, & divinam vindictam, & Apostolicæ ultionis metum *d*, quem qualitas facti suaserit, possint non immeritò formidare.

a *al. festinent.* b *al. perpetuæ sanctionis, &c.* c *al. agant.* d *In omnibus antiq. exemplarib. motum.*

CAP. VIII.

Eligens, vel electioni consentiens, contra electum (nisi ex nova causa, vel noviter ei pandita) se nequit opponere, vel renunciare. Joan. Andr.

Idem *in eodem.*

NUlli licere decernimus (postquam in scrutinio nominaverit aliquem, & electio fuerit subsecuta: vel postquam præstiterit electioni de ipso ab aliis celebratæ consensum) illum super electione ipsa (nisi ex causis posteà emergentibus) impugnare: vel nisi ei morum ipsius anteà celata, de novo pandatur improbitas: seu alicujus alterius latentis vitii, vel defectûs, quæ verisimiliter ignorare potuerit, veritas reveletur. De hujusmodi autem ignorantia fidem faciat proprio *a* juramento.

CAP. IX.

Contra electum à duplo majori parte, vel electores ipsius, nil à reliqua parte potest opponi, quod votum extenuet: sed id benè opponitur, quod votum annullet. Joan. Andr.

Idem *in eodem.*

SI quando contigerit (duabus electionibus celebratis) partem alteram eligentium duplo majorem *b* numero inveniri: contra electores, qui partem reliquam sic excedunt, ad extenuationem zeli, meriti, vel auctoritatis ipsorum, reliquis vel electo ab eis, aliquid opponendi omnem præsenti decreto interdicimus facultatem. Si quid autem opponere voluerint, quod votum illius, cui opponitur, nullum redderet ipso jure, id eis non intelligimus interdictum.

CAP. X.

Appellatio judicialis vel extra, devolvit causas electionum Episcoporum & superiorum ad Papam: si in scriptu, & ex causa probabili fuerit interjecta: aliàs non. Et ab ea possunt partes sine pravitate recedere, priusquam Papæ præsentata fuerit. Et an in recessu intervenerit pravitas, inferiores Judices ante omnia debent inquirere: quam si repererint, de causa non cognoscent, sed statuent partibus terminum, in quo cum actis & munimentis se Apostolico conspectui repræsentent. Joan. Andr.

Idem *in eodem.*

QUamvis constitutio felicis recordationis Alexandri Papæ IV. prædecessoris nostri, causas electionum Episcopalium, seu super electionibus Episcoporum exortas, non immeritò majoribus causis annumerans, cognitiones ipsarum per appellationes quaslibet devolvi asserat ad Apostolicæ sedis examen: Nos tamen & temerariam appellantium audaciam, & effrenatam appellationum frequentiam refrenare volentes, hâc generali constitutione duximus providendum: ut si extra judicium in prædictis electionibus, vel in aliis dignitatibus in Episcopatu majoribus celebratis, expressa causa manifestè frivola *c* contigerit appellari, per appellationem hujusmodi nequaquam ad sedem eandem negotium devolvatur. Sed cùm in electionum earundem negotiis, in judicio, vel extra judicium appellatur in scriptis, ex causa probabili, quæ probata deberet legitima reputari, ad sedem ipsam hujusmodi negotia deferantur. Cæterùm in præmissis omnibus casibus liceat partibus ab hujusmodi appellationibus, nullâ tamen interveniente pravitate, recedere, antequam præfatæ sedi fuerint præsentatæ. Inferiores autem Judices, quorum erat ipsarum causarum cognitio appellatione cessante, an in hoc pravitas intercesserit, ante omnia diligenter inquirant: & si eam intercessisse repererint, se de causis ipsis nullatenùs intromittant, sed præfigant dictis partibus terminum peremptorium competentem, in quo cum

a *Vid. Panorm. in cap. 2. De constit. & Bal. cons. 229. par. 2.*
b *Vid. gloss. in clem. ad compescendas. de sequest. poss. & fru. Do.*
c *Frivolæ causa appellandi quæ dicantur, vide in cap. cum appellationib. infrà de appell. hoc lib.*

omnibus

omnibus actis & munimentis suis Apostolico se conspectui repræsentent.

CAP. XI.

Si inter reliqua, quæ objiciuntur promovendo ad dignitatem, objicitur evidens defectus scientiæ vel personæ, illud ante omnia examinari debebit. Et si reperietur falsum, opponens à prosecutione negotii repellitur, & punitur perinde ac si defecisset in probatione omnium objectorum. Joan. Andr.

Idem *in eodem.*

SI fortè inter cætera, quæ objiciuntur electo aut postulato, seu aliàs promovendo ad aliquam dignitatem, evidentem scientiæ, vel alium personæ defectum opponi contingat: in discussione objectorum illum statuimus ordinem incommutabiliter observandum, ut promovendus super defectu ipso ante omnia subjiciatur examini: cujus eventus examinandis aliis aut dabit initium, aut negabit. Cæterùm si præmissi examinis exitus hujusmodi oppositiones docuerit veritate destitui, opponentes omninò à prosecutione causæ, in qua talia objecerunt, excludimus: & perinde puniri decernimus, ac si penitùs in probatione omnium, quæ objecerant, defecissent.

CAP. XII.

Qui gravaverit aliquam personam Ecclesiasticam, vel ejus consanguineos, vel Ecclesias seu bona, pro eo, quòd eum pro quo rogabatur, eligere noluit, ipso facto excommunicatus est. Joan. Andr.

Idem *in eodem.*

SCiant cuncti, qui Clericos vel quaslibet alias personas Ecclesiasticas (ad quos in aliquibus Ecclesiis, monasteriis, aut aliis piis locis spectat electio) pro eo, quòd rogati, seu alias inducti, eum pro quo rogabantur sive inducebantur, eligere noluerint, vel consanguineos eorum, aut ipsas Ecclesias, monasteria, seu loca cætera, beneficiis sive aliis bonis suis, per se vel per alios spoliando, seu aliàs injustè prosequendo *a*, gravare præsumpserint: se ipso facto excommunicationis sententiâ innodatos.

CAP. XIII.

Primò *punit usurpantes de novo custodiam vacantium Ecclesiarum.* Secundò *punit Clericos & Monachos hoc fieri procurantes.* Tertiò *punit Clericos se talibus non opponentes.* Quartò *ponit, qualiter debeant se habere habentes talem custodiam ab antiquo.* Joan. Andr.

Idem *in eodem.*

GEnerali constitutione sancimus, universos & singulos, qui regalia, custodiam, sive guardiam, advocationis seu defensionis titulum in Ecclesiis, monasteriis, seu quibuslibet aliis piis locis, de novo usurpare conantes, bona Ecclesiarum, monasteriorum, aut locorum ipsorum vacantium occupare præsumunt, quantæcunque dignitatis honore præfulgeant: Clericos etiam Ecclesiarum, Monachos monasteriorum, & personas cæteras locorum eorundem, qui hoc fieri procurent, eo ipso excommunicationis sententiæ decernimus subjacere. Illos verò qui se (ut deberent) talia facientibus non opponunt, de proventibus Ecclesiarum, seu locorum ipsorum, pro tempore, quo præmissa sine debitâ contradictione permiserint, aliquid percipere districtius inhibemus. Qui autem ab ipsarum Ecclesiarum cæterorumque locorum fundatione, vel ex antiqua consuetudine jura sibi hujusmodi vindicant, ab illorum abusu sic prudenter abstineant, & suos ministros in eis solicitè faciant abstinere, quòd ea, quæ non pertinent ad fructus sive reditus provenientes vacationis tempore, non usurpent: nec bona cætera, quorum se asserunt habere custodiam, dilabi permittant, sed in bono statu conservent.

CAP. XIV.

Parochialis Ecclesia nemini conferatur, qui non sit idoneus scientiâ, moribus & ætate: & si conferatur, non attingenti XXV. annum, non valet collatio. Ille autem, cui talis Ecclesia collata fuerit, tenetur personaliter residere, & intra annum Sacerdos fieri: si autem promotus non fuerit, elapso anno privatus est ipso jure. Super residentiâ autem Prælatus ejus ad tempus poterit dispensare. Joan. Andr.

Idem *in eodem.*

LIcèt canon à felicis recordationis Alexand. Papa III. præd. nostro editus, intra cætera statuerit, ut nullus regimen Ecclesiæ parochialis suscipiat, nisi XXV. annum ætatis attigerit, ac scientiâ & moribus commendandus existat: quodque talis ad regimen assumptus hujusmodi, si monitus, non fuerit præfixo à canonibus tempore in Presbyterum ordinatus, à regiminis ejusdem amoveatur officio, & alii conferatur. Quia tamen in observatione canonis memorati se multi exhibent negligentes: nos periculosam illorum negligentiam volentes juris executione suppleri, præsenti decreto statuimus, ut nullus ad regimen parochialis Ecclesiæ assumatur, nisi sit idoneus moribus *a*, scientiâ & ætate: Decernentes collationes de parochialibus Ecclesiis iis qui non attigerint XXV. annum, de cætero faciendas, viribus omninò carere. Is etiam, qui ad hujusmodi regimen assumetur, ut gregis sibi crediti diligentiùs curam gerere possit, in parochiali Ecclesia, cujus Rector extiterit, residere *b* personaliter teneatur: Et intra annum à sibi commissi regiminis tempore numerandum, se faciat ad Sacerdotium promoveri. Quòd si intra idem tempus promotus non fuerit, Ecclesiâ sibi commissâ, nullâ etiam præmissâ monitione, sit præsentis constitutionis auctoritate privatus. Super residentia verò (ut præmittitur) facienda, possit Ordinarius gratiam dispensationis ad tempus facere, prout causa rationabilis id exposcit.

CAP. XV.

Parochialis Ecclesia non commendetur, nisi constituto in ætate legitimâ & Sacerdotio: & tali, non nisi una: & illa tunc demum, cùm necessitas vel utilitas exigit. Talis autem commenda ultra sex menses non duret. Quod contra prædicta factum fuerit, est irritum ipso jure. Joan. Andr.

Idem *in eodem.*

NEmo deinceps parochialem Ecclesiam, alicui non constituto in ætate legitima & Sacerdotio, commendare præsumat: nec tali etiam nisi unam, & evidenti necessitate, vel utilitate ipsius Ecclesiæ suadente. Hujusmodi autem commendam (ut præmittitur) ritè factam, declaramus ultra semestris temporis spatium non durare: statuentes, quicquid secùs de commendis Ecclesiarum parochialium actum fuerit, esse irritum ipso jure.

CAP. XVI.

Hæc decret. fuit multùm utilis suo tempore, antequam Papa reservaret sibi provisiones Episcopatuum. Gloss. prima ponit summarium: & secunda divisionem, Dominicus

Nicolaus III. (*an.* 1278. *Romæ.*)

CUpientes Ecclesiarum vacationibus *c* periculosis occurrere, ac malignantium subterfugiis obviare: jam provisis remediis, alia (quæ patenter ipsa rerum experientia ad earum expeditionem indicavit utilia) remedia experta subjungimus: & quod felicis recordationis Gregorius Papa X. prædecessor noster, de electionibus præsentandis electis, & ipsorum electorum petendo ac adhibendo consensu salubriter statuit, in suo robore, cum infrà scripti temporis moderatione, in præsentandis electionibus permanere volentes: sed quod trimestri tempore post consensum ad petendas

a *Vid. cap. felicis, infr. de pœnis cùm ibi not.*

a *Idem cavetur in Concil. Lat. sub Innoc. III. cap.* 30 *& in Concil. Trid. sess.* 7. *de reform. cap.* 3. *& sess.* 24. *de refor. c.* 12.
b *Idem cavetur in Conc. Trid. sess.* 6. *de reform. c.* 2. c *Vacatio simpliciter dicta continet omnem modum vacandi, vide c. susceptum. de rescript. sup. eod. Phil. Font.*

confirmationes instituit, quoad illas, quæ petuntur, vel peti debent à sede Apostolica, temperantes: (cùm interdum aliquorum locorum vicinitas minùs exigat, aliquorum *a* distantia prolixius tempus exposcat:) hâc generali & in perpetuum valiturâ constitutione sancimus, ut omnes electi cathedralium, vel regularium Ecclesiarum (quorum electionum confirmationes vel infirmationes, ad ipsius sedis examen deducit immediata subjectio, vel appellatio interjecta devolvit) intra unum mensem post consensum, vel post obtentam de ipsorum electione notitiam, si eam debito tempore non contigerit præsentari, ad sedem ipsam iter arripiant, & extunc, sive intra præscriptum tempus iter arripuerint, sive non, absque fraude, quàm citò poterunt commodè, locorum consideratâ distantiâ, perituri suarum electionum confirmationes, vel prosecuturi electiones suas, quibus poterunt modis licitis comparere, cum omnibus actis, juribus & munimentis suis, & processus suos contingentibus, coram nobis personaliter teneantur. Quod si per viginti dies, post lapsum ex qualitate locorum moderandi temporis, expectati, sive eligentes, sive opponentes venerint, sive non: personaliter comparere, & suarum electionum confirmationem, vel persecutionem, seu executionem petere, nullâ justâ causâ interveniente, contempserint: de qua intra prædictos viginti dies proposita, intra quindecim dies post tempus hujusmodi, coram nobis, vel alio, seu aliis deputando, vel deputandis à nobis, si admittenda videbitur, teneantur apud sedem ipsam facere plenam fidem. Nisi vel intra eosdem viginti dies, seu prædictos quindecim, eo casu tantùm, cùm ad prædictam causam propositam, ut prædicitur, & admissam probandam concessi fuerint, talia & tam verisimilia proponi contingeret, quæ *b* judicio præsidentis electos ipsos ab infrascripta pœna meritò excusarent: & propter quæ forsitan videretur eidem ad prædictam comparitionem tempus prolixius indulgendum. Insuper etiam eo casu, quo ad personalem electorum comparitionem excusandam, aliquam justam causam proponi contingerit, vel admitti: nisi tunc intra idem tempus justo impedimento cessante, per procuratorem ad præmissa omnia sufficienter instructum, & nihilominus ipsâ causâ cessante, ut præmittitur, se personaliter præsentaverint: electiones de ipsis factas, eo ipso viribus vacuantes, ipsos omni jure, si quod eis per electionem hujusmodi quæsitum esset, decernimus esse privatos. Electos verò, qui se sine actis, juribus & munimentis suis, & processus suos contingentibus personaliter, vel per procuratorem, ut præmittitur, præsentaverint: eâ volumus, ex contemptu constitutionis hujusmodi, eo casu pœnâ percelli, ut pro exhibendis illis alibi, quàm apud sedem ipsam, nisi ex justa causa, non possint dilationem aliam obtinere. Ad hæc, ut diligens inquisitio super electionibus, & eligentibus, & electis ac aliis præmissa contingentibus, plena informatio possit haberi (quam informationem per procuratores, qui utplurimùm constituuntur absentes, & processûs ignari, cursus causarum non sentit de facili provenire) de ipsis electoribus duæ personæ ad minus, super negotio ipso, ut de electis præmittitur, sufficienter instructæ, quando electionem concordem esse contigerit, infra idem tempus, per *c* Capitulum expensis bonorum ad Prælatum ipsius Ecclesiæ, de cujus electione agitur, pertinentium, si sint discreta, alioquin communium, vel per ipsum Capitulum aliunde provisorum, si de ipsis discretis, vel communibus tunc adhiberi non possint, ad omnia instructæ (inquam plenariè) transmittantur. Si verò in discordiâ electio, vel electiones ipsæ processerint: tunc duæ personæ ad minus de parte qualibet (cùm sint plures) vel de parte electi (cùm electio una processerit) necessariis & moderatis expensis electorum. Quas si electi exhibere contempserint (nisi forsan ipsos facultatum impotentia pro qualitate negotii excusaret) omni jure ipsis ex tali electione quæsito priventur. Et quando *a* unicus est electus, cui aliquis vel aliqui se opponunt, eo casu tam opponens, quàm opponentes hujusmodi, si duo tantum, vel si plures, duo ad minus ex ipsis opponentibus, expensis ipsorum opponentium propriis plenè (ut dictum est) cum actis & munimentis instructi *b* compareant: ut per præmissas personas, vel negotium plenariè instrui, vel sedes eadem valeat informari, an Ecclesiarum utilitate pensatâ, & aliis inspectis circumstantiis, super habendis aliquibus probationibus, seu quibuscunque aliis sit alibi facienda commissio, vel (æquitate suadente) partes potiùs apud sedem ipsam in probationibus & aliis sint arctandæ. Cæterùm si eligentes electiones ipsas concorditer vel in discordia celebratas, intra octo dies, postquam commodè potuerunt, electis præsentare distulerint: ipsos, qui culpabiles in hoc extiterint (quo ad se) à processûs prosecutione totaliter excludentes, omnibus beneficiis suis, quæ in ipsa Ecclesia, de cujus electione agitur, obtinent, per triennium continuum extunc inchoandum, volumus eo ipso fore suspensos: ad quæ si intra illud tempus se propriâ temeritate, vel alio quæsito colore ingesserint, illis ipso jure perpetuò sint privati. Vel si personas instructas, ut præmittitur, (etiamsi opponentes vel electi mittere vel venire, seu expensas ministrare contemnant) destinare neglexerint (nisi eos Capituli, vel contradicentium paucitas, seu alia justa & probabilis causa evidenter excuset: in quo casu procuratorem sufficienter instructum mittere, & nihilominùs cessante causâ dictas personas dirigere teneantur:) & à totali (quoad se) prosecutione processus, & à proventuum beneficiorum, quæ in Ecclesia ipsa obtinent, per triennium continuum perceptione priventur: opponentis vel opponentium (cùm unicus est electus) contumacia simili pœnâ plectenda: nihilominùs tamen in præmissis casibus, quibus eligentes vel opponentes, quoad se processus prosecutione privantur, electis super hoc in prosecutione sui juris nullum præjudicium generetur. Denique cùm ad postulationem concordem vel discordem procedi contigerit, & aliqui patientes in ordinibus vel ætate defectum, vel his similes postulentur, (non qui aliis Ecclesiis alligati, liberum non habent sine nostra permissione violatum: circa quos taliter alligatos, nihil de veteris juris observantia immutamus) postulatos hujusmodi, & postulantes eosdem, eâ moderatâ districtione perstringimus, ut eo salvo, quòd postulati hujusmodi, nec suis postulationibus præstare consensum, nec (ut de electis dictum est) exhibere expensas aliquibus teneantur: sed postulantes ipsi concorditer vel discorditer expensas ipsas personis talibus subministrent: postulatos in veniendo (si non dissenserint) & postulantes in mittendo personas instructas (ut in concordi vel discordi electione) per omnia (ut suprà præmittitur) moderatio præmissâ constringat: & negligentes statu-

---

a *Al. ita: & aliquorum, &c.* b *Al. ita: quæ in judicio, &c.* c *Hæc periodus in antiq. Codic. ita habet: per Capitulum in expensis, de bonis ad Prælatum ipsius Ecclesiæ, de cujus electione agitur, pertinentibus, si sint discreta: alioquin de communibus vel per ipsum Capitulum abundè provisis, &c.*

a *Hæc periodus utplurimùm in antiq. exemplaribus ita legitur: Et quando unicus est electus, cui aliquis vel aliqui se opponunt in expensis ipsorum propriis, eo casu tam opponens, quam opponentes hujusmodi, si duo tantùm, vel si plures, duo ad minus ex ipsis opponentibus in expensis ipsorum opponentium, plenè, &c.* b *Al. instructa.*

ta ibi-

ta ibidem, similis pœna percellat: nec per hoc, quod de postulatis pro celeri Ecclesiarum expeditione statuitur, postulationes ipsæ minùs dependere intelligantur à gratia, quàm anteà dependebant. Porrò in singulis casibus supradictis, in recupetandis, vel reddendis expensis eligentium, electorum, postulantium, & etiam postulati, illud servari decernimus, quod justum fuerit, seu æquitas canonum judicabit.

CAP. XVII.

Glossa prima dividit, & summat totum textum. vide eam.
Dominicus,

Idem. (*an.* 1378. *Romæ.*)

Fundamenta militantis Ecclesiæ, in montibus sanctis Propheta *a* rememorans, per montes Apostolos & prædicatores patenter insinuat, quibus tota hujusmodi ædificii fabrica confidenter innititur: qui firmæ *b* bases Ecclesiæ super fundamento, præter quod nemo aliud ponere potest, quod est Christus Jesus, veluti summo angulari lapide solidantur: ut veritas, quæ anteà legis & Prophetarum præconio vehebatur, per Apostolicam tubam in salutem universitatis exiret, sicut scriptum est: *In omnem terram exivit sonus eorum: & in fines orbis terræ verba eorum.* Hujus autem muneris sacramentum ita Dominus ad omnium Apostolorum voluit officium pertinere, ut in beato Petro Apostolorum omnium summo, principaliter collocaret: ut ab ipso, quasi quodam capite, dona sua velut in corpus omne diffunderet: hunc enim in consortium individuæ unitatis assumptum, id, quod ipse erat, Dominus voluit nominari, dicendo *d*: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam:* ut æterni templi structura Deo ædificante constructa, mirabili munere gratiæ Dei in Petri consisteret firmitate: cui Salvatoris nostri miranda provisio beatum Paulum in Apostolatu gentium per dexteras societatis *e* adjunxit. Isti sunt, per quos Evangelium Romæ resplenduit. Isti sunt ejus Patres, verique pastores. Isti sunt, qui unâ die pro merito, uno loco pro gloria sub uno persecutore pro patili virtute compassi, urbem ipsam glorioso cruore martyrii Christo Domino consecrârunt. Isti sunt, qui illam in hanc gloriam provexerunt, ut sit gens sancta, populus electus, civitas sacerdotalis & regia: per sacram beati Petri sedem caput totius orbis effecta. Ne autem ipsa mater Ecclesia in congregatione & pastura fidelium temporalibus careret auxiliis, quin potiùs ipsis adjuta, spiritualibus semper proficeret incrementis: non absque miraculo factum esse concipitur, ut occasionaliter Constantini Monarchæ à Deo provisa, sed curata baptismalibus fomentis infirmitas, quandam quasi adjiceret ipsi Ecclesiæ firmitatem, qui quarto die sui baptismatis, unà cum omnibus satrapis, & universo senatu, optimatibus etiam, & cuncto populo, in persona beati Sylvestri, sibi Romanam concedendo urbem relinquens, ab eo & successoribus ejus, per pragmaticum constitutum disponendam esse, (decernens in ipsa urbe utriusque potestatis Monarchiam Romanis Pontificibus) declararet: non justum arbitrans, ut ubi Sacerdotii principatum, & Christianæ religionis caput Imperator cœlestis instituit, illic Imperator terrenus habeat potestatem: quin magis ipsa Petri sedes in Romano jam proprio solio collocata, libertate plenâ in suis agendis per omnia potiretur: nec ulli subesset homini, quæ ore divino cunctis dignoscitur esse prælata. Decet namque ipsi Romano Pontifici, per fratres suos sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales (qui sibi in executione officii Sacerdotalis coadjutores assistunt) libera provenire consilia: decet ipsius nullo modo vacillare judicia: ut fratres ipsos nullus secularis potestatis metus exterreat, nullus temporalis favor absorbeat, nullus eis terror immineat, nihil eos à veri consilii soliditate removeat: quin, cùm per ipsum Romanum pontificem in quibuscunque negotiis contingeret eorum peti consilia in consulendo, per omnia liberi eidem Romano Pontifici in omnibus, quæ pro tempore imminent, liberè consulant & assistant, ipsaque Romani Pontificis Vicarii Dei, quæ suis temporibus occurrerit electio, & eorundem *a* Cardinalium (cùm expedierit) facienda promotio, in omni libertate procedant.

Dignè itaque ad urbem ipsam ejusque regimen aciem nostræ considerationis extendimus, ut felici ducta regimine, præservetur à noxiis, & optatis semper proficiat incrementis. Nunquid obduxit oblivio, quæ urbi, quæ incolis nota dispendia intulerunt hactenus peregrina regimina? Nunquid non hæc destructio mœnium, deformatio proveniens ex ruinis, luce clariùs manifestant? Nunquid non hæc fidelium contrectata *b* deposita? Nunquid non hæc ipsa veneranda Dei templa præsidentis manu sacrilegâ diebus nostris nefariè violata proclamant? Quid plura? Nonne ipsius urbis retroactis temporibus incorrupta constantia, sub tegentis *c* eo tempore nefando subversa est tegimine? ipsamque urbem speculum fidei tanta respersit infamia, ut à matre sua Romana Ecclesia filia prædilecta deviare compulsa, quondam Conradinum, qui de venenosa radice Federici quondam Romani Imperatoris, colubri tortuosi, justo ipsius Ecclesiæ judicio reprobati, prodiisse videbatur in Regulum: quique ad exterminium Romanæ matris Ecclesiæ manifestis indiciis unà cum suis fautoribus aspirabat, & in contemptum Dei & suæ matris, ac ipsius urbis opprobrium patenter reciperet *d*, recepto faveret, constituens se per hæc *e* tam patentis hostis suæ matris Ecclesiæ filiam adjutricem. Hoc ipsi Romæ præstiterunt Senatores incogniti, hoc Præsides improvisi, ut gloriosa civitas redderetur ingloria, sua stabilitas vocaretur instabilis, suæque constantiæ antiquata soliditas, linguis hominum vocaretur infirma. Proinde officii nostri debitum circa hujusmodi tam periculosos eventus ad libram moderaminis erigentes, tantæ subversionis occasiones ita salubris remedii appositione præcidimus, ne illorum (qui ipsam Rempublicam laudabiliter hactenus gubernaverunt) videamur gloriam sugillare vel merita, quæ illis apud infallibilem, & scientem omnia retributorem, de jam perlatis quæsita laboribus salva persistunt. Ut ergò circa regimen ipsum talis adhibeatur in omnibus cum discretione solertia, per quam ipsi Romanæ Ecclesiæ plena libertas (quæ in omnibus & per omnia sibi debetur) optata proveniat: vitentur jam experta pericula, & Romanus *f* populus ab opprimentium protectus incursibus sedeat, sedendo quiescat in pulchritudinem *g* pacis, in tabernaculis fiduciæ, & temporalium requie opulenta, de fratrum nostrorum consilio, hâc irrefragabili & in perpetuum valiturâ constitutione sancimus: ut quandocunque & quotiescunque Senatoris electio vel alterius quocunque nomine censeatur, qui quocunque modo vel quocunque titulo ipsius urbis debeat præesse regimini, in posterum imminebit: nullus Imperator seu Rex Romanorum, aut alius Imperator, vel Rex, Princeps, Marchio, Dux, Comes aut Baro, vel quicunque alterius notabilis

---

a *Psalm.* 86. b 2. *Corinth.* 3. c *Psalm.* 18. *Rom. cap.* 10. d *Matth.* 16. e *al. societates.*

a *Quales Cardinales eligi debeant, habetur in Concil. Trident. sess.* 24. *de reform. cap.* 1. *circa finem.* b *aliter, contracta.* c *Hæc periodus ita legitur: Sub regentis eo tempore subversa regimine: ipsam urbem speculum fidei, &c.* d *Aliàs, exciperet.* e *al. per hoc. al. per hanc.* f *al. ita: & Romanorum populus.* g *al. pulchritudine.*

præeminentiæ, potentiæ seu potestatis, excellentiæ vel dignitatis existat, frater, filius vel nepos *a* eorum ad tempus, vel in perpetuum, seu quivis alius, ultra annale spatium quovis modo, colore vel causâ, per se vel aliam personam quomodolibet submittendam, in Senatorem, Capitaneum, Patricium, aut Rectorem, vel ad ejusdem urbis regimen seu officium nominetur, eligatur, seu aliàs etiam assumatur, absque licentia sedis Apostolicæ speciali, per ipsius sedis literas concessionem licentiæ hujusmodi specialiter exprimentes. Quòd si secùs factum fuerit, nominationem, electionem & assumptionem hujusmodi decernimus esse nullas, ac carere omni robore firmitatis: & non solùm nominatores, electores, & assumptores, verùm etiam nominati, electi & assumpti, si hujusmodi nominationi, electioni, seu assumptioni consenserint, aut se de ipsis quolibet modo intromiserint, intendentes & obedientes eisdem, & in hoc omnes dantes ipsis nominatoribus, electoribus, assumptoribus, aut nominatis, electis, vel assumptis, auxilium, consilium vel favorem, publicè vel occultè, cujuscunque dignitatis vel præeminentiæ, conditionis aut statûs extiterint, eo ipso sententiam excommunicationis incurrant, ac nihilominùs ipsos nominatos, electos seu assumptos, si contra constitutionem præsentem prædictis nominationi, electioni vel assumptioni consenserint, aut se quoquo modo illis ingesserint *b*, & eorum posteros in perpetuum omnibus feudis, privilegiis, libertatibus, immunitatibus, gratiis & honoribus, quæ à prædicta seu aliis tenent Ecclesiis, censemus esse privatos: ita quòd illi, ad quos eorum collatio, concessio seu dispositio pertinet, resumendi ea, aut retinendi, concedendi seu conferendi aliis, seu de ipsis etiam disponendi (prout ad eos pertinet) liberam habeant potestatem & ne taliter nominati, electi vel assumpti de sua pertinacia vel contemptu valeant gloriari, nos quælibet mandata, præcepta, ordinationes & statuta, quæ fecerint, omnesque sententias, quas tulerint, & quicquid penitùs in contractibus & obligationibus seu quibuscunque aliis, urbis nomine vel tanquam Senatores, Capitanei, Patricii aut Rectores, vel Officiales ipsius egerint, irrita prorsus exnunc & vacua nunciamus. Judices verò & Tabelliones, qui super his aut eorum aliquibus contra præsentis constitutionis edictum patrocinari vel instrumenta conficere fortè præsumpserint, judicatûs & tabellionatûs officiis se noverint esse privatos. Contemptores quoque, seu violatores præmissorum, vel aliquorum, vel alicujus eorum, ab hujusmodi excommunicationis sententia (præterquam *c* in mortis articulo) absolvi non possint, nisi per Romanum Pontificem, vel de ipsius petita & obtenta licentia speciali: non obstantibus aliquibus privilegiis, indulgentiis, concessionibus, constitutionibus, consuetudinibus & statutis quâcunque firmitate vallatis, quæ in præmissis omnibus nolumus aliquibus vel alicui suffragari: sed omnia, quoad illa decernimus non tenere. Ut *d* autem cives Romanorum, qui ex ipsa urbe naturalem duxisse noscuntur originem, aut quivis alii qui in ipsa ejusve territorio, non advenæ, sed continui habitatores extiterant *e*, quoad honores ipsius urbis, aut regimen, gratiosis functionibus potiantur: non intendimus, quòd præsens constitutio tales excludat quin ad unum annum duntaxat, vel ad aliud tempus brevius nominari ad ipsius regimen, & officium eligi valeant, ac assumi: etiamsi prædictorum Principum & aliorum fratres, filii vel nepotes existant: aut etiam si extra urbem & ipsius territorium sub nomine comitatûs, baroniæ, seu cujuscunque alterius tituli in nominibus *a* vel locis aliquibus jurisdictionem seu potestatem aliquam temporalem vel perpetuam obtinerent: dummodò prædicta jurisdictio vel potestas extra urbem & territorium præfata consistens, non tantæ præeminentiæ vel notabilis potentatûs existat, quòd eam *b* obtinentes ejus occasione vel causâ cum aliis exclusis à dicto urbis regimine (ut præmittitur) præsentis constitutionis oraculo rationabiliter includantur.

CAP. XVIII.

Canonicis cathedralis Ecclesiæ ipso jure vel per sententiam (præterquam in casu negligentiæ) eligendi potestate privatis, ad Papam jus devolvitur eligendi: in inferioribus Ecclesiis semper ad proximum superiorem devolvitur. h. d.

Bonifacius VIII. (*an.* 1299. *Romæ.*)

Quanquam in casu *c* negligentiæ sit statutum à jure, ut Ecclesiâ cathedrali vacante, si per eos, ad quos spectat, non fuerit electio de Prælato intra tempus debitum celebrata, eligendi potestas ad superiorem proximum devolvatur: hoc tamen non est ad casum alium extendendum. Igitur si electores in hujusmodi Ecclesia, vel ipso jure, cùm eligunt scienter indignum, vel per sententiam, cùm formam traditam in generali *d* Concilio non observant, eligendi potestate priventur: non ad dictum superiorem, sed ad Romanum Pontificem potestas eadem devolvetur. Secus autem in inferioribus Ecclesiis est censendum.

CAP. XIX.

Constitutione, Ut circa, non satisfecit appellans, qui disjunctivè juravit se credere opposita esse vera, vel quæ sufficere deberent ex eis. Joan. Andr.

Idem.

Is, qui contra electionis formam vel electi personam aliqua objiciens, ad sedem Apostolicam appellavit, corporali à se præstito juramento, quod illa, quæ in appellatione sua expresserat, vel ea, quæ de ipsis deberent sufficere, vera esse credebat, & se posse probare: non est super objectis vel expressis hujusmodi audiendus. Cùm non simpliciter, sicuti tenebatur juxta constitutionem felicis recordationis Gregorii Papæ X. prædecessoris nostri, editam in Concilio generali Lugdunensi, juraverit, expressa eadem seu objecta se credere vera esse, & se posse probare: sed indeterminatè illa, vel ea, quæ deberent sufficere de eisdem.

CAP. XX.

Qui contra certam personam, ne eligatur, appellat, constitutionem, Ut circa, servare tenetur. Joan. Andr.

Idem.

Qui contra certam & nominatam *e* personam, ne ab aliis eligatur, ad sedem Apostolicam, antequam fiat electio, duxerit appellandum, debet per omnia in appellando servare formam constitutionis felicis recordationis Gregorii Papæ X. prædecess. nostri (Ut *f* circa)

a *Vid. l. 1. §. 2. ff. de grad. & Bart. in l. omnes populi. gloss. in c. nonnulli. de rescript.* b *Dicit Pet. de Anch. nisi hoc fuisset expressum pœnâ privationis feudi, non transivisset in filium, quod tamen ipse latius distinguit Font.* c *Quia tunc nulla est casuum reservatio, & ideò omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes à quibusvis peccatis & censuris absolvere possunt. Concil. Trident. sess. 14. cap. 7. de casuum. reserv.* d *alit. ut autem cives Romani.* e *aliàs, extiterint.*

a *alit. in nominibus.* b *Dictio, eam, deest in manuscriptis Codicibus.* c *Pœna imposita per jus in casu negligentiæ, non includit casum delicti, & sic non parificantur negligentia & delictum. In Concilio Lateranensi generali sub Innocent. III. cap. 23.* d *In generali Concilio Lateran. sub Alexand. III. cap. 24.* e *Potest dici persona certa, licet suo nomine non nominetur. tit. de testibus, cap. licèt ex quadam.* f *Nota argumentum, quòd allegant aliquod statutum sufficit, quòd alleget principium ipsius, absque eo quòd totum extensum producat, sup. c. proximo. Dom.*

editæ

editæ in Concilio Lugdunensi, ac si electione jam factâ cum contingeret appellare. Alioquin non observans, pœnæ constitutionis ejusdem se noverit subjacere.

CAP. XXI.

Si compromissum est in plures ut eligant, per unum facienda est electionis pronunciatio, sicut quando proceditur per formam scrutinii: aliter electio facta non tenet. Joan. And.

Idem.

SIcut *a* cùm per formam scrutinii ad electionem proceditur, est per unum pronuncianda & facienda communis electio, secundùm canonica instituta: sic & per unum debet fieri, cùm per formam proceditur compromissi. Quamvis in arbitris compromissariis lex *b* humana innuat, quòd ab eis omnibus sit pronunciatio facienda: alioquin à pluribus compromissariis facta simul electio, eo ipso viribus non *c* subsistat.

CAP. XXII.

Decret. suprà eodem, licèt canon. in collegiatis parochialibus Ecclesiis, & assumptis ad ipsarum regimen, locum non habet. Joan. And.

Idem.

STatutum *d* felicis recordationis Gregorii X. Papæ prædecessoris nostri de iis, qui ad parochialium Ecclesiarum regimen assumuntur *e*, promovendis ad Sacerdotium intra annum, alioquin eisdem Ecclesiis sint privati: quòd (cum sit pœnale) *f* restringi potiùs convenit, quàm laxari: declaramus ad collegiatas Ecclesias, etiam si alias parochiales extiterint, & ad assumptos ad earum regimen non extendi, sed antiqua jura servari debere potiùs in eisdem.

CAP. XXIII.

Si Compromissarius secundùm traditam sibi metam (scrutatis & in scriptis redactis voluntaribus singulorum) illum eligat, in quem non major pars Capituli, sed plures aliorum comparatione consenserant: non tenet electio, cùm præter formas Concilii fuerit celebrata. Joan. And.

Idem.

SI cui eligendi potestas data fuerit sub hac forma, ut ipse secretò & sigillatim votis singulorum de Capitulo exquisitis & in scriptis redactis illum eligat, in quem plures de Capitulo partium *g* comparatione minorum consenserint, licèt consentientes majorem partem totius Capituli non attingant: ipseque facto hujusmodi scrutinio & in scriptis redacto, juxta traditam sibi formam eum, in quem non major pars, sed plures de dicto Capitulo, quàm in quenquam alium direxerant vota sua, duxerit eligendum; Talis electio (cùm præter formas, quas generale Concilium servari statuit in electionibus celebrandis, decernens eas si aliter fierent, non valere, fuerit attentata) robur non obtinet firmitatis.

CAP. XXIV.

Ex vocatione quocunque modo facta in discordia de Religioso mendicante ad prælaturam extra administrationem sui ordinis, non acquiritur illi jus nec consentire poterit etiam de Prælati licentia. Idem de vocatione facta à minori parte numero ad quamlibet prælationem de religioso non mendicante: & secus factum irritum decernit. Et ponit istud cap. unum speciale in mendicantibus. Joan. And.

a *Vid. Conc. Lat. sub Innoc. III. c. 24. ubi traduntur variæ electionum formæ.* b *Leges civiles possunt allegari in foro canonico: de quo suprà de nov. oper. nunt. c. 1. & 2. Doct.* c *al. subsistit.* d *Vid. Card. Conf. 30.* e *Cap. licèt Canon. locum habet qualitercunque sit provisum de parochiali Ecclesia: cùm dicat textus, assumuntur, quod congruit cuilibet modo provisionis.* f *Nota, jura pœnalia strictè esse interpretanda. c. in pœnis. de reg. juris.* g *Appellatione majoris partis intelligitur de majori parte totius, non autem de majori parte comparatione aliarum minorum.*

Idem.

QUotundam *a* oculos sic virium ambitionis excœcat, quòd quasi suæ professionis immemores, quâ contemptis honoribus, abjectis divitiis, spretisque deliciis, arbitrium proprium subjugârunt alterius ditioni, retrò respiciunt ad aratrum manu missâ, dum præcipitanter ruunt in litigiosum anfractus, & *b* causarum strepitus se involvunt, & extra administrationes proprii ordinis solium prælaturæ conscendere moliuntur, electionibus, postulationibus seu provisionibus de se in discordia celebratis, improvidè præstando consensum, præbendi assensum à suo superiore nonnunquam extorta licentia potiùs, quàm obtenta: ex quo animarum & Ecclesiarum dispendia noscimus provenisse, & proventura majora in anteà verisimiliter formidamus. Volentes igitur huic pesti salubri remedio obviare, præsenti constitutione sancimus, ut nulli Religioso Prædicatorum, Minorum, Eremitarum sancti Augustini, aut quorumlibet mendicantium ordinum ex electione, postulatione, provisione, seu vocatione ad aliquam extra administrationem sui ordinis prælaturam in discordia de se facta jus de cætero acquiratur: nec eorum aliquis tali electioni, postulationi, provisioni, aut vocationi quoquo modo valeat consentire: etiamsi magistri, aut ministri, vel prioris generalium eorundem ad id accesserit licentia vel consensus. Circa *c* Religiosos quoque alios cujuscunque conditionis vel status existant, volumus hoc servari, ut nec ipsi electionibus, postulationibus, provisionibus, aut vocationibus, à minori parte numero ad prælationes quaslibet de se factis (quæ hoc ipso, quòd à minori parte processerint, nullum prorsus tribuant jus eisdem) suum audeant præstare consensum: etiamsi super hoc assensus vel licentia suorum intervenerit Prælatorum. Nos enim quicquid contra præmissa vel eorum aliquod à quoquam contigerit attentari, omninò decernimus irritum & inane.

CAP. XXV.

Non potest electus duas electiones prosequi, petendo confirmationem ex illis: etiamsi protestetur se contentum alterâ, per quam consequi possit suæ intentionis effectum: necesse ergò habet alteram eligere: quâ electâ, ad alteram redire non poterit. Joan. Andr.

Idem.

UT quis duas *d* electiones de se in aliqua Ecclesia celebratas prosequatur insimul, & confirmationem petat ex eis (cùm non nisi ex una ipsarum valeat jus habere) rationi consonum non putamus: Etiamsi se contentum esse velle alterâ, per quam suæ intentionis consequi possit effectum, in initio protestetur. Oportet ergò eum (ne cùm ipsius Ecclesiæ, vel sui adversarii, si quem habet, discrimine in incerto vagetur) eligere, quam prosequi velit ex illis: & confirmationem petere tantummodo ex eadem: Regressum ad aliam, cui per electionem alterius renunciare, sibique jus ex ea non competere profiteri videtur, nullatenùs habiturum.

CAP. XXVI.

Si electus non consentit, vel post consensum renunciat, vel moritur, vel propter occultum sui vitium electio cassatur: eligentes ad eligendum extunc integrum tempus habebunt: nisi circa id egerint fraudulenter. Joan. Andr.

a *Declarat hunc text. prout in Clem. quòd circa. de elect.* b *dictio* & *deest in manuscr. Luc. 9.* c *Vide Oldrad. conf. 103. & Conc. Trid. sess. 25. tit. de reg. c. 6.* d *Nota ex hoc c. posse quem obtinere duplicem electionem in eadem Ecclesia, tamen confirmationem quærere non posse, nisi ex una. Item non posse aliquem causare titulum super eadem re, nisi ex una causa. vide text. in c. inter dilectos. de fide instrum.*

Idem Bonifacius VIII. (*an. 1299. Romæ.*)

SI electio ex eo non sortiatur effectum, quia electus consentire recusat, vel post consensum renunciat juri suo, aut forte diem claudit extremum, seu propter occultum ejus vitium irritatur, electores (qui jam fecerant quod spectabat ad ipsos, intra juris terminum eligendo) habebunt à dissensu, renunciatione, morte, vel irritatione prædictis, ac si vacatio nova esset, tempus integrum ad electionem aliam celebrandam: Dummodò nil fraudulenter egerint in præmissis.

CAP. XXVII.

Si Religiosus non obtentâ licentiâ consentit electioni de se factæ extra suum monasterium, non valet consensus, & irrita est electio.

Idem.

SI Religiosus *a* (cujus arbitrium *b* non ex sua, cùm velle vel nolle non habeat, sed ex illius, quem vice Dei supra caput suum posuit, & cujus imperio se subjecit, voluntate dependet) electioni de se ad prælationem aliquam extra suum monasterium, vel suam Ecclesiam celebratæ, sui superioris, qui dare ipsam valeat, non petitâ licentiâ, & obtentâ præsumpserit consentire, consensus sic præstitus non teneat, & in pœnam præsumptionis illius electio eadem ipso facto viribus vacuetur omninò.

Solus Superior sine Conventu dare potest suo Religioso consentiendi & transeundi licentiam. h. d.

§. 1. Quia verò utrùm Religiosis consentiendi electionibus de se factis, & ad prælationes, ad quas electi fuerint, transeundi à suis Superioribus, sine fratrum *c* consilio, licentia dari possit (cùm jura super hoc sint varia) dubitatur interdum: Nos ad hujusmodi dubitationem tollendam, & ut ordinationes Ecclesiarum ac monasteriorum, in quibus tales electi extiterint, celeriùs & faciliùs valeant expediri: decernimus, ut iidem Superiores (suis irrequisitis Conventibus) electis hujusmodi consentiendi & transeundi liberam dare valeant facultatem.

CAP. XXVIII.

Monachus in Abbatem eligi non potest, nisi sit expressè professus. Ad dignitatem autem Episcopalem & in seculari & in regulari Ecclesia, talis eligi poterit.

Idem.

NUllus Religiosus *d* ad Abbatiam seu prælaturam suæ vel alterius religionis de cætero eligatur, nisi antea fuerit ordinem regularem expressè professus. Quod si secùs actum *e* fuerit, eo ipso irritum habeatur.

Ad dignitatem verò Episcopalem (ad *f* quam novitii eliguntur interdum) talem in secularibus vel regularibus Ecclesiis eligi minimè prohibemus.

CAP. XXIX.

Forma electionis tradita per decr. suprà eod. Cùm dilecti, non est sublata per sequens Concilium : Quia propter. h. d. Joan. Andr.

Idem.

CUm expediat concordare jura juribus, & eorum correctiones (si sustineri valeant) evitari: Decretalem felicis recordationis Innoc. Papæ III. prædecessoris nostri, quæ innuit sub ea forma posse in electionibus licitè *g* compromitti, ut compromissarii secretò & sigillatim voluntatibus omnium inquisitis, illum, in quem major & sanior pars Capituli consenserit, eligere teneantur: declaramus abrogatam non esse per subsecutum Concilium generale: imò potest in ipsis electionibus ut priùs procedi licitè per eandem.

CAP. XXX.

Accedens ad sedem Apostolicam pro instruendo negotio electionis per Decr. Cupientes eundo hac de causa, stando & redeundo integrè (præter quotidianas distributiones) percipit fructus beneficiorum, quos percipere posset in ipsa Ecclesia residendo. Joan. Andr.

Idem.

CUm non deceat alicui suum officium esse damnosum: Statuimus, ut ii, qui juxta constitutionem felicis recordationis Nicolai Papæ tertii prædecessoris nostri super hoc editam, ad Apostolicam sedem venerint, eam circa imminentium electionem negotia instructuri: (cùm tales Ecclesiarum suarum *a* prosequentes utilitatem, censeri debeant residentes) fructus beneficiorum suorum, quæ obtinent in illis Ecclesiis, quarum negotia prosequuntur, & etiam aliorum, quos reciperent vel possent recipere in ipsis *b* Ecclesiis residendo, integrè (quotidianis distributionibus duntaxat exceptis) recipiant, ad sedem propterea veniendo eandem, ibidemque hac de causa morando, & ad ipsas Ecclesias redeundo, ac si personaliter in eisdem Ecclesiis residerent; Non *c* obstantibus quibuslibet consuetudinibus vel statutis Ecclesiarum suarum contrariis, seu privilegiis quibuscunque per quæ præmissorum effectus posset quomodolibet impediri.

CAP. XXXXI.

Is, qui opponit evidentem defectum scientiæ vel personæ, contra promovendum ad aliquam dignitatem, pœnitere non potest. causam reddit. Joan. Andr.

Idem.

AB eo, qui contra electum vel postulatum seu promovendum ad aliquam dignitatem, inter cætera, quæ objicit, evidentem *d*, notorium seu manifestum scientiæ, vel alium personæ defectum opponit: ipsius defectûs oppositio, vel ejus qualitas nequeunt posteà revocari. Cùm enim opponens (si quod de defectu opposuit hujusmodi, destitui veritate contingat) à prosecutione causæ debeat omninò excludi, & puniri perinde ac si in probatione omnium, quæ objecerat, defecisset: justum est, ut (postquam ad oppositionem eandem processit) nequeat in præjudicium ejus, contra quem opposuit, ulteriùs pœnitere.

CAP. XXXII.

Canonicus impubes ad electionem non vocatus, non agit de contemptu.

Idem.

EX eo quòd ad electionem Episcopi, quæ te in pupillari constituto ætate, in tua Ecclesia extitit celebrata, cum cæteris ejusdem Ecclesiæ Canonicis non fuisti admissus, de contemptu conqueri, aut electionem eandem impugnare non potes: Cùm tam juris, quàm rationis existat, ut tales (cùm discretione careant) ad præstandum in electione suffragium nullatenùs admittantur.

Non professi cum professis, vel conversi Laici cum Clericis, electioni interesse non debent. h. d.

§. 1. In Ecclesiis quoque regularibus, vel monasteriis, hi qui non sunt tacitè vel expressè professi, non debent cum professis, vel conversi Laici cum Clericis, electionibus interesse.

CAP. XXXIII.

Si ab electione cathedralis vel regularis Ecclesiæ, in scriptis ex causa probabili appelletur ad Papam, eâ pendente confirmatio facta per ordinarium non valet. Requirit Decr. Cupientes, non solùm quòd electus veniat, sed quòd usque ad finem negotium prosequatur:

---

a *Vid. Clem. cùm concessa, de elect. & Extrav. Benedicti. quæ incipit: Si religiosus. de elect.* b *vid. text. iv. c. vij. judic. Dom.* c *Nota quòd Monachi dicuntur fratres. c. causam. sup. de jud. Dom. allegat. ibi c. pen. infr. eod. de privil. Font.* d *vid. Clem. tum rationi, de elect.* e *al. ita : factum fuerit.* f *al. ita : ad etiam novitii, &c.* g *dictio,* licitè, *deest hîc in antiq. Cod.*

a *Suum potest dici id, quod est suum in parte, & non in toto: nam Ecclesia non est tota Canonici: vide gloss. infr. de preb. cùm in illis.* b *al. ita : in dictis Ecclesiis.* c *al. ita : non obstantibus quibuslibet aliis consuetudinibus.* d *Vide text. infr. de verbor. signific. cap. 2.* e *Vid. c. inquisitionis. suprà de accus. Dominic.*

& ha-

& habet locum etiam, cùm appellatur à confirmatione vel provisione. Joan. Andr.

Idem.

SI postquam ab electione in cathedrali vel regulari Ecclesia celebrata, fuerit in scriptis ex causa probabili, quæ probata deberet legitima reputari, ad sedem Apost. appellatum, electionem ipsam per ordinarium confirmari contingat: hujusmodi confirmatio, nisi prius fuerit canonicè ab appellatione ipsa recessum (cùm sit ab eo, qui non potuit *a* de facto præsumpta) nullam obtinebit roboris firmitatem. Si verò electus, qui juxta constitutionem felicis recordationis Nicolai Papæ tertii, prædecessoris nostri, ad dictam sedem venerat pro electionis suæ negotio prosequendo, de Romana curia sine licentia recesserit, antequam hujusmodi negotium sit finitum, ejus electio auctoritate constitutionis ipsius (quæ non solùm ut quis veniat, sed etiam ex sui mente exigit, quod usque ad finem negotium prosequatur) eo ipso viribus evacuatur *b* omninò. Cùm autem ab electionis confirmatione vel facta provisione per eum, ad quem propter inferiorum negligentiam fuerat devoluta eligendi potestas, ad sedem appellatur eandem: constitutionem prædictam in veniendo & mittendo, & aliis quæ perstringuntur, in ea convenit observari.

CAP. XXXIV.

Dispensare possunt Episcopi & superiores cum habentibus parochiales Ecclesias sibi subjectas, quòd usque ad septennium studendo non teneantur ad Sacerdotium promoveri: ad Subdiaconatum tamen debent promoveri intra annum: aliàs sunt privati. Et illo durante septennio debet in illis Ecclesiis idoneus poni Vicarius, de fructibus Ecclesiæ sustinendus. Elapso septennio debet Rector intra annum in Presbyterum promoveri.

Idem.

CUm ex eo, quod felicis recordationis *c* Gregorius Papa X. prædecessor noster, statuit in Concilio Lugdun. ut ad regimen parochialium Ecclesiarum assumpti, se ad Sacerdotium promoveri faciant intra annum à sibi commissi regiminis tempore connumerandum *d*, & personaliter resideant in eisdem: Alioquin si intra idem tempus promoti non fuerint, hujusmodi Ecclesiis absque monitione alia sint privati: Nonnullis extunc parochiales Ecclesias recusantibus acceptare, legendi & proficiendi (cùm eis facultates non suppetant, nec ab Ecclesiarum Prælatis de aliis beneficiis in plerisque mundi partibus interdum provideatur eisdem) opportunitas sit sublata, in grande universalis Ecclesiæ (quæ ad sui regimen viris literatis permaximè noscitur indigere) dispendium & jacturam: Nos super hoc multorum instantiâ excitati frequenter, volentes cupientibus in scientia proficere, ut fructum in Dei Ecclesia suo tempore afferre valeant opportunum, utiliter providere: præsenti constitutione sancimus, ut Episcopi, eorumque superiores cum iis, qui hujusmodi subjectas sibi Ecclesias obtinent vel obtinuerint, in futurum dispensare possint liberè, quòd usque ad septennium literarum studio insistentes promoveri minimè teneantur, nisi ad ordinem Subdiaconatûs duntaxat, ad quem intra prædictum annum recipiendum (nec sicut à multis de Christi patrimonio sublimatis olim factum esse dignoscitur, à statu retrocedere valeant Clericali) omninò adstringi volumus: & nisi receperint, pœnâ contentâ in dicto Concilio eo ipso percelli. Porrò septennio prædicto durante, iidem Episcopi & superiores solicitè providere procurent, ut per bonos & sufficientes vicarios, ab eis in hujusmodi Ecclesiis deputandos, animarum cura diligenter exerceatur, & deserviatur laudabiliter in divinis: quibus de ipsarum Ecclesiarum proventibus necessaria congruè ministrentur. Elapso verò dicto septennio *a*, hi, cum quibus fuerit (ut præmittitur) dispensatum, ad Diaconatûs & Presbyteratûs ordines inter annum se faciant promoveri: alioquin extunc dictam pœnam (nisi justâ de causâ id omiserint) ipso jure se noverint incursuros.

a *Gesta à judice incompetenti sunt nulla. ad hoc suprà de jud. at si Clerici. cùm si Dom.* b *aliàs, vacuatur.* c *Aliàs ita: dominus Gregorius Papa prædecessor noster.* d *numerandum.*

CAP. XXXV.

Quatuor dicit. Primò, *quòd ad pœnam privationis Rectoris parochialis Ecclesiæ non promoti requiritur, quòd annus integer sit completus.* Secundò, *quòd annus ille non currit justè impedito.* Tertiò, *quòd post privationem, Ecclesia eidem conferri non potest.* Quartò, *quòd non promotus, si eo animo receperat Ecclesiam, ut fructus anni perciperet, tenetur ad restitutionem ipsorum. Et qui eâ mente contulit, Ecclesiam servare debet indemnem.* Joan. Andr.

Idem.

COmmissa tibi parochialis Ecclesia, quanquam tantùm de anno transiverit, quòd intra ipsum nequeas juxta statutum generalis Concilii Lugdunensis ad Sacerdotium promoveri: non est nisi tunc demùm, cùm ex toto *b* fuerit ipse annus elapsus, censenda vacare, nec potest altari anteà te nolente conferri. Annus autem hujusmodi, qui à tempore illo incipit, quo ipsius Ecclesiæ regimen commissum tibi extitit, & possessionem ejus pacificam habuisti, vel per te stetit, quò minùs haberes eandem, tibi non currit, si promoveri justo impedimento detentus intra tempus hujusmodi nequivisti. Porrò si intra dictum tempus non fueris rationabili causâ cessante promotus, tibi Ecclesia ipsa, quâ dicti statuti auctoritate jam privatus existis (ne statutum ipsum fiat ludibrio, debitoque frustretur effectu, & non rebus, sed verbis, cùm sit potiùs contrarium faciendum, lex imposita videatur) nullatenùs eâ vice poterit iteratò conferri. Cæterùm si promoveri ad Sacerdotium non intendens, parochialem receperis Ecclesiam, ut fructus ex ea per annum percipias, ipsam postmodùm dimissurus (nisi voluntate mutatâ promotus fueris) teneberis ad restitutionem fructuum eorundem: cùm eos receperis fraudulenter. Illum autem, qui eam tibi contulit, cùm te non crederet ad hujusmodi ordinem promovendum (præter divinam, quam exinde incurrit offensam) ad servandam indemnem eandem Ecclesiam decernimus obligari.

CAP. XXXVI.

Abbas exemptus eligitur in Episcopum: sed transire non potest sine licentia Papæ vel Legati de latere.

Idem.

SI Abbatem Ecclesiæ Romanæ immediatè subjectum in vestrum Episcopum elegistis, reprehendi exinde nullâ ratione potestis: ei tamen ab alio, quàm à nobis vel Apostolicæ sedis Legato, si sit in provincia de latere *c* nostro missus, dari non potest licentia suum deferendi monasterium, & ad vestram Ecclesiam transeundi.

Legatus de latere potest confirmare electiones Episcoporum exemptorum: reliqui non sine speciali mandato. Joan. And.

§. 1. Hujusmodi verò Legatus, qui majus omnibus post Rom. Pontificem in provinciâ sibi decretâ imperium censetur habere, Archiepiscoporum, Episcoporum, & exemptorum electiones potest ex officio confirmare. Alii autem Legati hoc nequeunt: nisi id eis à sede ipsa specialiter sit commissum.

a *Dispensare non potest Episcopus ultra septennium cum curato super non promotione ad Sacerdotium.* b *Ubi statutum præcipit certam pœnam solvendam intra annum, illa pœna peti non potest, donec annus totaliter sit elapsus.* c *De triplici genere legatorum, vide gloss. in c. 1. de off. leg. & Dom. meum Brunclium in lib. de potest. legati. Font.*

CAP. XXXVII.

Si Compromissarius non eligit intra tempus juris, ad proximum superiorem devolvitur potestas providendi. Si eligit, sed indignum, indistinctè redit ad compromittentes: nisi id scienter ratum habuerint. Idem si electus idoneus non consentit. Si Compromissarius scienter eligit indignum, ipse solus ab Ecclesiasticis beneficiis triennio est suspensus, nisi id compromittentes scienter ratum habuerint. Et pœna prædicta suspensionis non habet locum in Episcopo compromissario, nec in electione inferiorum Episcoporum. Et restringitur illa pœna ad beneficia, quæ obtinet in Ecclesia offensa. Et idem in beneficiis illius, qui deficit in probatione ejus, quod objicit in personam. Joan. And.

Idem Bonifacius VIII. (*an.* 1299. *Romæ.*)

SI Compromissarius, in quem defuncto *a* Episcopo transfertur eligendi potestas, negligenter intra tempus à jure statutum eligere prætermittat, ad superiorem proximum potestas devolvitur providendi, sibique compromittentes imputent, qui in talem potestatem hujusmodi transtulerunt.

Si verò eligat, sed indignum, tunc sive scienter id fecerit (cùm dolus ipsius eis, qui non sunt in culpa, non debeat imputari *b*) sive etiam ignoranter (cùm suo sit functus officio) eligendi potestas (nisi & ipsi scienter electionem talem ratam habuerint) liberè revertitur ad eosdem. Idem fit, cùm eligit idoneum, sed electus renuit consentire.

Porrò eo casu, dum scilicet indignus eligitur ab eodem, compromittentes quos illius odio non convenit prægravari) nequaquam (nisi sicut præmittititur ratum habuerint) puniuntur: sed ipse (ut pœna suum auctorem teneat) à beneficiis Ecclesiasticis triennio juxta Lateranense Concilium, suspenditur ipso jure. Hujusmodi quoque pœna, nec in Episcopo, si ad eligendum fiat compromissarius, sic peccante (cùm de jure nullam sententiam suspensionis incurrat, nisi de ipso expressa mentio habeatur) nec in aliorum, quàm Episcoporum & superiorum ipsorum electionibus, cùm peccatur in ipsis, vindicat sibi locum. Restingitur etiam dicta pœna solùm ad ea beneficia, quæ sic peccans, in illa obtinet Ecclesia, quam taliter eligendo specialiter noscitur offendisse. Et idem in illius beneficiis est censendum, qui alicujus electionem, postulationem, aut provisionem, impugnans, in probatione deficit ejus, quod objicit in personam.

CAP. XXXVIII.

Procurator ad appellandum secundùm formam c. Ut circa. non est idoneus, nisi omnia objecta, & forma juramenti in procuratorio exprimantur. h. d. secundùm Panorm.

Idem.

PRocurator ad appellandum contra electionem, postulationem aut provisionem alicujus *c*, non aliter idoneus de cætero reputetur, quàm si omnia, quæ in formam objicere vel personas, & propter quæ appellare intendit, singulariter & clarè in ejus procuratorio sint expressa: Habeatque speciale mandatum jurandi corporaliter in eorum animas, quorum procurator existit, quòd ipsi credunt expressa hujusmodi vera esse, & se posse probare.

CAP. XXXIX.

Cassatâ confirmatione, vel cassâ nunciatâ propter defectum jurisdictionis, vel solennitatem omissam: non propter hoc electio cassata dicitur. Joan. And.

Idem.

SI confirmationem electionis *a* propter debitam juris solennitatem in confirmatione ipsa omissam, vel ex eo, quia ipse qui confirmavit, confirmandi non habuit potestatem, cassari, seu cassam & irritam nunciari contingat: non propter hoc præcedens electio (si aliàs sit canonica) intelligitur infirmari.

CAP. XL.

Si vacante cathedrali, regulari, vel collegiatâ Ecclesiâ, singulares personæ Capituli vel Conventûs occupant bona à Prælato dimissa, vel vacationis tempore obvenientia, donec plenè restituant, ab officio & quibuscunque beneficiis sunt suspensi: non obstantibus privilegiis, statutis, & consuetudinibus quâcunque firmitate vallatis. Joan. Andr.

Idem.

QUia sæpè *b* contingit, quòd cathedralibus & regularibus ac collegiatis Ecclesiis vacantibus, Capitula, conventus, collegia *c*, & singulares earundem personæ bona à Prælatis ipsarum dimissa, vel vacationis tempore obvenientia, quæ in utilitatem dictarum Ecclesiarum expendi, vel futuris deberent successoribus fideliter reservari, occupant, inter se dividunt, surripiunt, dilapidant, dissipant, & consumunt in earum grave dispendium & jacturam: Nos ipsorum ausus reprimere, ac Ecclesiarum indemnitatibus præcavere volentes: decernimus ut ii, qui præmissa de cætero præsumserint, eo ipso sint, & tamdiu maneant ab officio & beneficiis quibuscunque suspensi, donec plenè restiruerint, quicquid de bonis perceperint supradictis: Non obstantibus quibuslibet privilegiis vel indulgentiis, aut contrariis contrariis consuetudinibus, constitutionibus, vel statutis, juramento, confirmatione sedis Apostolicæ, aut aliâ quâcunque firmitate vallatis, quæ omnia, quoad hoc, auctoritate Apostolicâ revocamus, cassamus, & irritamus, ac nullius deinceps volumus esse firmitatis.

CAP. XLI.

Decretalis, Ut circa, solùm in extrajudicialibus appellationibus locum habet: in judicialibus autem antiqua jura servanda sunt. h. d. Joan. And.

Idem.

COnstitutio felicis recordationis Greg. Papæ præd. nost. edita in Concilio Lugdun. formam exprimens, secundùm quam ab iis, qui in *d* electionibus, postulationibus, aut provisionibus se opponunt, debeat appellari: locum sibi non vindicat, nisi solùm cùm in eis extra judicium appellatur.

Quando verò in judiciis *e* in hujusmodi negotiis appellari contingit, anteriora jura (cùm per eam immutata non fuerint) observari opportet.

CAP. XLII.

Habens plenam administrationem cathedralis Ecclesiæ in spiritualibus & temporalibus, jurisdictionalia exercere potest: sacramentalia non, nisi Episcopus fuerit. h. d. Dom.

Idem.

IS, cui procuratio seu administratio cathedralis Ecclesiæ plena & libera in spiritualibus & temporalibus à sede Apostolica (cui soli hoc competit) est commissa: potest (alienatione bonorum immobilium duntaxat exceptâ) omnia, quæ jurisdictionis Episcopalis existunt, & quæ potest electus exequi confirmatus, liberè exercere.

Illa quippe, quæ ministerium consecrationis exposcunt (nisi fuerit Episcopus) per alios faciat Episcopos expediri.

a *Electio potest fieri antequam Episcopus tradatur sepulturæ, de quo vide c. Bonæ. suprà eodem.* b *Vide l. fin. C. de acq. pos. ubi ejus delictum concernit processum & pœnam. de Anch. Font.* c *dictio*, alicujus, *deest in manuscript. Codicib.*

a *Secundum Doctor. iste text. habet locum etiam in aliis confirmationibus. vide Felinum in c. constitutus. de rescript. Font.* b *Jura debent adaptari iis, quæ sæpè contingunt. vide gloss. de desponf. impub. literas.* c *Quomodo puniantur colleg. vid. Bart. in l. aut facta. ff. de pœn. c. si civitas de sent. excom. de Anchar. Font.* d *dictio*, in, *deest in manuscr.* e *al.* in judicio.

CAP.

CAP. XLIII.

Monialis non eligit, nisi peregerit duodecimum annum, & sit tacitè vel expressè professa: non eligitur, nisi peregerit trigesimum annum, & fuerit expressè professa. hoc dicit prima pars usque ibi, Sanè. Joan. Andr.

Idem.

INdemnitatibus *a* monasteriorum Monialium, quæ frequenter propter electiones in discordia celebratas, in ipsis grandia in spiritualibus & temporalibus dispendia patiuntur, occurrere desiderabiliter affectantes: statuimus, ut cùm in eis fuerit electio facienda, nulla Monialis (nisi duodecimum annum peregerit, & professa fuerit tacitè vel expressè) ad eligendum cum aliis admittatur. Nec in Abbatissam, aut Priorissam (ubi per Priorissam monasterium gubernatur) de cætero eligatur aliqua, nisi tricesimum annum compleverit, & expressè professa fuerit ordinem regularem.

Non obstante contradictione, vel appellatione quâcunque, electa à duabus partibus numero, cùm per scrutinium proceditur, examinatione præmissâ per officium præsidentis confirmatur & benedicitur. Item publicato scrutinio, antequam ad actus extraneos se divertant, eligentes possunt accedere ad illam, quæ majorem partem Conventus numero habet, & si per accessum ad duas partes pervenerint (sicut in primo casu) confirmabitur & benedicetur, non tamen adimetur contradicentibus potestas denunciandi vel accusandi, cùm Abbatissa fuerit benedicta, & possessionem adepta. Item de objectis contra electam à majori parte Conventus, quæ tamen duas partes nec à principio, nec per accessum habet, ante confirmationem sine strepitu & figura judicii inquiretur. Ipsa tamen (alienatione bonorum, & Monialium receptione sibi interdictu) interim ministrabit. Item a minori parte electa nullum jus acquiritur, nec aliæ possunt accedere ad eam; nec ibi fit collatio, nisi numeri ad numerum. h. d.

§. 1. Sanè *b* si ad electionem per formam scrutinii procedatur, & (votis in diversa divisis) electiones *c* per plures in discordia celebrari contingat: ea, quæ à duabus partibus numero fuerit celebrata (exceptione seu contradictione aut appellatione quâcunque partis alterius non obstante) per superiorem (priùs tamen ex officio, prout spectat ad ipsum, diligenti examinatione præmissâ) si aliàs inventa fuerit canonica, confirmetur: & confirmatæ electæ, si Abbatissa extiterit, benedictio impendatur. Si autem nulla earundem electionum à partibus fuerit celebrata duabus: tunc non obstante, quòd sit publicatum scrutinium, & ad electionem processum, possint Moniales, quæ in aliam vel in alias dixerant vota sua, licitè per consensum, antequam ad actus divertant extraneos, omni pravitate cessante, ad illam accedere, quæ ab aliis majorem partem Conventûs numero facientibus est electa. Et si per accessum hujusmodi ad duas partes perveniri poterit, illis, quæ anteà in eam consenserant computatis, confirmetur *d* & benedicatur, ac si duas partes ab initio habuisset, ut in casu proximo est præmissum *e*. Verùm si quæ fuerint Moniales, quæ postquam in præmissis casibus talis confirmata & benedicta extiterit ac possessionem suæ administrationis fuerit assecuta, voluerint in modum denunciationis vel excusationis, ut à dignitate dejiciatur adepta, proponere aliquid contra ipsam, eis per prædicta proponendi minimè sit sublata facultas. Si vero ad illam, quæ à majori parte (ut præmittitur) est electa, noluerint aliæ accedere Moniales: vel si accesserint, non tot tamen, quòd cum aliis priùs in eam consentientibus faciant duas partes: tunc super *a* objectibus partis alterius, si quæ fuerint, & super aliis, quæ in tali negotio sunt ex officio inquirenda, plenè sine strepitu judicii & figura per superiorem inquiratur primitùs, antequam confirmetur electio, vel etiam infirmetur: sed interim præ entis constitutionis auctoritate in spiritualibus & temporalibus liberè administret: sic tamen, quòd de rebus monasterii nil penitùs alienet, nec aliquam in Monialem recipiat quoquo modo. Si qua verò à minori parte Conventûs numero nominata fuerit vel electa, ex nominatione vel electione hujusmodi (quas eo ipso, quòd pars minor eas fecerit, vires aliquas nolumus obtinere) ipsi jus aliquod quomodolibet non quæratur: nec ad eam ab aliis per consensum in hoc casu valeat accessus haberi. Ut autem cùm per prædictam formam proceditur, faciliùs in hujusmodi Monialium electionibus ad concordiam veniatur: decernimus, ut non zeli ad zelum, nec meriti ad meritum, sed solùm numeri ad numerum fiat collatio in eisdem.

Electa per compromissum benedictio impendetur, non obstante minoris partis contradictione: sed si major se ei opponat, liberè administrabit, nec confirmabitur. Si autem ei se opponat pars in duplo major, non administrabit, nec confirmabitur, sed expectabit litis eventum. h. d.

§. 2. Cæterùm si per formam compromissi fuerit in electione processum, & electæ pars aliqua se opponat: si minor, ipsius (ut in forma scrutinii statuitur) confirmetur electio, & eidem benedictio impendatur, partis ejusdem contradictione, vel exceptione, aut appellatione quâlibet non obstante: sed per hoc denunciandi vel accusandi eam postmodùm sibi via minimè sit præclusa. Si major, ejus (donec de objectis *b* & aliis, ut in eadem forma scrutinii præmittitur, fuerit inquisitum) confirmatio vel infirmatio differatur: sed interim (ut prædicitur) liberè administret, nisi forsan pars opponentium extiterit duplo major: tunc enim administrare ipsam nolumus, sed litis eventum potiùs expectare.

Si ab opponentibus in casibus præmissis appellatur, Constitutio: Ut circa § servabitur: sed Moniales ad sedem Apostolicam personaliter non venient, sed procuratores secundum constitutionem, Cupientes; mittent. h. d. Joan. Andr.

§. 3. Porrò si in hujusmodi electionum negotiis contigerit (in illis duntaxat casibus, in quibus oppositiones juxta præmissa fuerint admittendæ) ad sedem Apostolicam appellari: appellantes formam constitutionis felicis recordationis Gregorii Papæ prædecessoris nostri, editæ in Concilio Lugdunensi diligentiùs servare teneantur. Sed cùm eas propter sexûs verecundiam *c*, suæque conditionis statum non deceat, nec ipsis expediat publico cœtui demonstrari, aut extra sua monasteria evagari, nolumus quòd electæ vel etiam eligentes aut appellantes, seu hæ, contra quas appellatum fuerit, ad eandem sedem personaliter veniant quoquo modo. Sed procuratores sufficienter instructos, juxta constitutionem piæ memoriæ Nicolai Papæ tertii, prædecessoris nostri, ad sedem ipsam transmittant: per eos electionum ac appellationum & postulationum suarum prosecuturæ negotia, prout justitia suadebit: pœnam in dicta constitutione contentam ipso jure, si hoc non fecerint, incursuræ.

Ponentes vel nutrientes discordiam in electione Monialium, ipso jure sunt excommunicati. h. d. Joan. And.

§. 4. Postremò hi, quos ad dirigendas in hujusmodi electionibus Moniales easdem deinceps contigerit evocari, ab his prorsus abstineant, per quæ inter eas super

a *De materia hujus I. §. vide quod novissimè diffinivit Conc. Trid. sess. 25. tit. de regular. & monial. c. 7. vide Conc. Agathens. c. 19.* b *de articulo hujus §. & seq. vide quod novissimè sancivit Conc. Trid. sess. 25. tit. de regularib. & monialib. c. 6.* c *in antiq. Codic. ita: electiones plures in discordia, absque dictione. Per.* d *al. ita: & confirmatur, & benedicetur,* e *al. expressum.*

a *Al. ita: super objectis partis alterius, si quæ, &c.* b *al. objectibus,* c *Vide hic effectum verecundiæ per Anchar, & l. filius. ff. de cond. instit. Font.*

faciendis ipsis electionibus oriri *a* possit discordia, vel exorta nutriri: aliàs eo ipso excommunicationis sententiæ se noverint subjacere.

Hæc Constitutio locum habet in Monialibus regulariter viventibus, & in Canonicis regularibus: hoc excepto, quòd non debeant, nisi professa eligere vel eligi: quod non potest sibi vendicare locum in Canonicis secularibus: per hoc tamen Papa non approbat statum dictarum Canonicarum secularium. h. d. Joan. Andr.

§. 5. Supradicta siquidem nedum in monasteriis, in quibus sunt Moniales viventes sub aliqua de religionibus approbatis: sed *b* etiam in illis, ubi sunt juxta quarundam provinciarum consuetudinem mulieres, quæ nec propriis renunciant, nec professionem faciunt regularem, sed vivunt ut in secularibus Ecclesiis Canonici seculares, volumus per omnia observari: eo (quod suprà dicitur) duntaxat excepto, ut non eligantur, nec eligant non professæ, cùm in ipsis hoc locum sibi nequeat vendicare: per hoc tamen earum statum, ordinem seu regulam nolumus nec intendimus approbare.

Jura de virorum electionibus tractantia, per hoc capitulum non sunt mutata. h. d.

§. 6. Ad hæc licèt præmissa, quæ in multis à jure communi discrepare noscuntur, circa electiones in quibuslibet mulierum monasteriis faciendis ex *c* certis causis rationabilibus specialiter duxerimus statuenda, intentionis tamen nostræ nequaquam extitit *d*, ut per illa, quoad electiones in aliis virorum monasteriis, vel quibusvis Ecclesiis celebrandis aliquid immutetur: sed jura præcedentia in suâ omninò remaneant *e* firmitate.

CAP. XLIV.

Si ordinarius post recessum appellationis interjectæ ad curiam, in causis electionum Episcopatuum, non inquisito an pravitas intervenerit, procedit, confirmat, vel consecrat, prædicta non tenent: & ipse ab Episcoporum confirmatione & consecratione suspensus est per annum. h. d. Dominicus de sancto Geminiano.

Idem Bonifacius VIII. (*c. an.* 1299.)

PRovidâ consideratione generale Concilium Lugdun. concessit, ut ab appellationibus in judicio, vel extra judicium ad sedem Apostolicam in electionum Episcoporum, & eorum superiorum negotiis interjectis, per quas ad sedem ipsam eadem negotia deferuntur, partes (nullâ interveniente pravitate) recedere valeant, antequam ipsi sedi Apostolicæ appellationes eædem fuerint præsentatæ: sed inferiores Judices, quorum est (appellatione cessante) negotiorum cognitio eorundem, si in hoc pravitas intercesserit, ante omnia diligenter inquirant, & si eam intercessisse repererint, se non intromittant ullatenus de eisdem: sed præfigant ipsis partibus peremptorium terminum competentem, quo cum actis & munimentis suis Apostolico se conspectui repræsentent. Verùm cùm nonnulli concessione hujusmodi abutentes *f*, suam (inquisitione præfatâ omissâ) cognitionem in eisdem negotiis interponant, ad confirmandas electiones, & consecrandos electos temere procedendo: Nos super hoc expressiùs providere volentes, confirmationes & consecrationes hujusmodi, & quoscunque processus alios, quos (inquisitione præmissâ non habitâ) contigerit de cætero in talibus negotiis attentari, decernimus, nullius penitùs existere firmitatis: & confirmantes & consecrantes eosdem (ut in eo, quo peccaverint, puniantur *g*) ab Episcoporum confirmatione ac consecratione per annum continuum ipso jure fore suspensos.

CAP. XLV.

Si Papa sibi provisionem Ecclesiæ cathedralis reservavit, inhibuit & decrevit, non est vitiata electio, quæ præcesserat: omnia tamen, quæ reservationem sequuntur, carent effectu. Joan. Andr.

Idem.

SI eo tempore, quo provisionem alicujus Ecclesiæ cathedralis ex quavis causa dispositioni seu ordinationi sedis Apostolicæ reservamus, inhibentes, ne ad electionem vel provisionem faciendam in ea quomodolibet procedatur, & decernentes, si secùs super hoc à quoquam scienter vel ignoranter attentatum extiterit, irritum & inane, jam ad electionem forsitan sit processum in ipsa: Præsenti constitutione sancimus, quod licèt reservatio, inhibitio, & decretum hujusmodi non afficiant electionem, vel alia, quæ præcedunt tamen, ut effectu careant ea, quæ postmodùm subsequuntur.

CAP. XLVI.

Absens plures procuratores ad actum electionis dare potest in solidum, & non aliter: & in altero admittendo ponit tres gradus, h. d. usque ad §. Porrò. Dominicus.

Idem.

SI quis justo impedimento detentus in electionis negotio nequeat commodè interesse, potest nedum uni (prout dicitur in Concilio *a* generali) sed & pluribus committere vices suas, dum tamen eorum cuilibet det in solidum potestatem: & erit tunc melior conditio occupantis. Verùm si ambo concurrant insimul, & postulent se admitti, auditi eos non expedit: quia possent vota sua dirigere in diversos, sicque res non haberet exitum, & quod ab eis hoc casu fieret, non valeret: sed is admittatur duntaxat, quem Capitulum vel pars major elegerit: vel si concordare nequeant, is, qui primò *b* instrumento vel literis procurationis extiterit nominatus.

§. 1. Si autem nullus ipsorum in solidum fuerit deputatus, tunc propter rationem eandem ipsorum aliquis non debebit admitti: sibique imputet, qui sic eos constituit indiscretè.

Procurator ad eligendum constitutus, unum nomine suo, & unum nomine domini sui eligere non potest: nisi à domino de certa persona speciale mandatum habeat. h. d.

§. 2. Porrò cùm unus est Procurator simpliciter constitutus, si is unum suo, & alium domini sui nomine in scrutinio nominandum duxerit, nihil agit: nisi de certa eligenda persona sibi dominus dederit speciale mandatum, tunc enim in illam ejus, & in aliam suo nomine licitè poterit consentire.

Canonicus absens (licèt nullus de Capitulo ejus Procurator esse velit, & ipse Procuratorem, qui non sit de Capitulo, nolente Capitulo deputare non possit) votum per literas exprimere non potest: cùm cujuslibet votum sit secretò & sigillatim in scrutinio exprimendum. h. d.

§. 3. Absens quoque (licèt nullus de collegio velit esse procurator ejusdem, nec ipse, nolente Capitulo, extraneum valeat deputare) non poterit aliquatenùs per literas exprimere votum suum: quod non estante scrutinium, sed in ipso scrutinio secretè & sigillatim tantummodò exprimendum.

CAP. XLVII.

Si apparet coëlectus, vel se opponens ei, qui confirmationem petit, ille vocabitur nominatim: aliàs fiet in Ecclesia crida generalis, quòd se confirmationi volentes opponere, veniant peremptorio assignato: aliter confirmatio facta non tenet. Joan. Andr.

Idem.

QUoniam electione non in concordia celebratâ, superior, ad quem electionis ipsius confirmatio pertinet,

a *Doct. not. quòd pœna statuta procurantibus ortum discordiæ, non ligat jam ortam nutrientes. Font.* b *Aliàs ita: sed. & in illis etiam, ubi, &c.* c *In manuscriptis ita: ex certis causis & rationabilibus, &c.* d *aliàs, existit.* e *aliàs, maneant.* f *Vid. gloss. in liem. 1. de jure patr.* g *Vid. gloss. l. 1. ff. de divort in princ. & Barr. in l. prætor ait. §. hocq; interdictum, ff. de nov. oper. nunciat.*

a *In Concil. generali Later. sub Innoc. III. c. 24.* b *Vid. dist. 2. in Christo pater. & l. si servus communis, de stip. ser. c. quoniam Abbas, de offic. deleg. Font.*

pertinet, consuevit interdum suæ confirmationis celeritate, præferens cupiditatem propriam juri, & inordinatum affectum etiam æquiri, competitorem aliquando, ubi alius, vel cos, qui se volunt opponere, quando electus est unicus, supplantare: dum nullis vocatis, & non discusso negotio per repentinam confirmationem citò (contra doctrinam Apostoli *a*) imponit manus electo: Nos volentes huic morbo & fraudibus obviare, præsenti constitutione sancimus, confirmationes tales viribus omninò carere, ipsasque decernimus irritas & inanes. Vocationem autem hujusmodi nominatim ubi est coëlectus, vel apparet oppositor *b*, aliàs generaliter in Ecclesia, in qua electio facta est, ut si qui sint, qui se velint opponere compareant assignato peremptorio termino competenti, faciendam esse censemus. Quæ etiamsi electio in concordia celebrata fuerit, volumus observari.

TITVLVS VII.

DE RENUNCIATIONE.

CAP. I.

Romanus pontifex potest liberè Papatui renunciare. h. d. secundùm Zen.

Bonifacius VIII. (*an.* 1299. *Romæ.*)

QUoniam *c* aliqui curiosi disceptantes de iis, quæ non multùm expediunt, & plura sapere, quam oporteat (contra doctrinam Apostoli) temere appetentes, in dubitationem solicitam, an Romanus Pontifex (maximè cùm se insufficientem agnoscit ad regendam universalem Ecclesiam, & summi Pontificatûs onera supportanda) renunciare valeat Papatui, ejusque oneri & honori deducere minùs providè videbatur: Cœlestinus Papa quintus Prædecessor noster (dum ejusdem Ecclesiæ regimini præsidebat) volens super hoc hæsitationis cujuslibet materiam amputare, deliberatione habitâ cum suis fratribus Ecclesiæ Romanæ Cardinalibus (de quorum numero tunc eramus) *d* de nostro & ipsorum omnium concordi consilio & assensu auctoritate Apostolicâ statuit & decrevit, Romanum Pontificem posse liberè resignare. Nos igitur, ne statutum hujusmodi per temporis cursum oblivioni dari, aut dubitationem eandem in recidivam disceptationem ulteriùs deduci contingat, ipsum inter constitutiones alias ad perpetuam rei memoriam de fratrum nostrorum consilio duximus redigendum.

CAP. II.

Si in fraudem expectantis primam vacaturam, cùm in proximo crederetur pinguis vacare, renunciet aliquis tenuem, quam habebat: non tenetur expectans illam recipere, imò illâ dimissâ expectabit aliam sine fraude vacantem. Et si illi renuncianti illa pinguis posteà conferatur, hoc ipso probata sit fraus, & carebit utrâque.

Idem.

SI te præbendam *e* vel dignitatem, in aliqua Ecclesia proximò vacaturam auctoritate Apostolicâ expectante, aliquis præbendam seu dignitatem tenuem obtinens in eadem, fraudulenter ei renunciet, ut illâ primò sic vacante præcludatur tibi via per consequens ad obtinendum præbendam vel dignitatem aliam pinguiorem, quæ per mortem alicujus vel aliàs in ipsa Ecclesia creditur verisimiliter in proximo vacatura; per renunciationem hujusmodi (dummodò de præmissa fraude appareat, saltem per aliquas probabiles conjecturas, ut quia dictæ renunciationis tempore is, qui præbendam vel dignitatem pinguiorem habebat, infirmitate gravi detinebatur: vel aliquid aliud imminebat, propter quod illius præbenda seu dignitas vacare in proximo probabiliter credebatur) nullum tibi volumus obstaculum interponi, quò minùs (præbendâ vel dignitate prædictâ sic fraudulenter renunciatâ omissâ) possis dictam pinguiorem, cùm eam vel aliam, si priùs ipsam vacare contigerit, auctoritate præfatâ liberè petere, veluti tibi debitam, & habere.

Cæterùm si prædicto renuncianti hujusmodi præbenda vel dignitas pinguior forsitan conferatur: eo ipso dicta fraus intelligatur esse probata, & idem renuncians, habitâ omninò careat & ambitâ.

a 1. *Tim*, 5. b *Vid. Innoc. c. inter quatuor. de major. & obed. doct. l. fin. C. de jur. delib.* c *Vid. Ludovicum Gomesium in regula cancellariæ, de infirmis resignantibus. Paul. ad Roman. c.* 12. d *Vide l. jus senatorum. C. de dig. l.* 12. e *Hodiè gratiæ quæ dicuntur expectativæ, sive ad vacaturam, omninò sublatæ sunt per Concilium Trid. sess.* 24. *de reform. c.* 19

TITVLVS VIII.

DE SUPPLENDA NEGLIGENTIA PRÆLATORUM.

CAP. I.

Jurisdictio Suffraganei excommunicati, ad Metropolitanum non devolvitur. Joan. Andr.

Innocent. IV. (*an.* 1250. *Româ in Galliam.*)

ROmana *a* Ecclesia: [*&* ¶.] Edictum verò per Rhemensem provinciam publicatum, ut à subditis Episcoporum ipsius provinciæ pro audiendis & terminandis eorum causis liberè ad Rhemensem curiam accedatur, penitùs revocamus: Quia etiamsi tenerentur iidem Episcopi pro suis culpis vinculo excommunicationis adstricti, non tamen ex culpis ipsis (cùm id non inveniatur à jure concessum) ad Rhemensem Archiepiscopum jurisdictio devolveretur eorum. Sed alia fortè pro illis pœna ipsis canonica posset infligi.

CAP. II.

Si ille, qui præest, est negligens & remissus, debet superior illi dare idoneum coadjutorem. h. d. Joan. Andr.

Idem *Baronibus & Comitibus regni Portugalliæ.*

GRandi non immeritò: [*&* ¶.] Mandamus, quatenus dilectum filium nobilem virum Comitem Bolon. præfati Regis Portugalliæ fratrem, de devotione, probitate ac circumspectione multipliciter commendatum, qui eidem Regi (si absque legitimo decederet filio) jure regni succederet: quique examinatæ dilectionis affectu, quo vos & prædictum regnum prosequitur, (magnanimitate ac potentiâ sibi plurimùm suffragantibus) regnum ipsum maturiùs reformaturus firmâ credulitate speratur: præsertim cùm ad curam & administrationem generalem, & liberam regni ejusdem, tam *b* pro sæpe dicti Regis, quàm ipsius regni utilitate si providè attendatur, ac ad defensionem Ecclesiarum, monasteriorum, aliorumque piorum locorum regni præfati, & personarum Ecclesiasticarum, tam religiosarum, quàm secularium, nec non viduarum, orphanorum, & cæterorum ibidem degentium, ac deperditorum inibi recuperationem salubriter (ut in Domino confidimus) sit assumptus, cùm ad vos accesserit (fidelitate, homagio, juramento, seu pacto, si aliquibus fortè præfato Regi, vel cuicunque alii personæ tenemini, aut etiam ipsius Regis prohibitione: dummodò personam ejus, & vitam, ac legitimi sui filii, si aliquem ipsum habere contigerit, fideliter conservetis, debitum eis exhibentes honorem, nequaquam obstantibus) in civitatibus,

a *Huc spectant tradita per Joan. And. in c. novit, & per Felin. in cap. pastoralis. extrà de offic. legat.* b *al. ita: non minùs pro sæpe dicti Regis, quàm, &c. al. ita: tam pro spe dicti Regis, quàm, &c.*

castris, villis, & munitionibus regni prædicti, cum omnibus suis recipere, ac ejus dispositioni, ordinationi, & mandatis universaliter singuli, & singulatiter universi per omnia, & in omnibus intendere absque difficultate qualibet procuretis: impendentes sibi contra quoslibet repugnantes, ac etiam violentos consilium, auxilium & favorem: de reditibus, proventibus, omnibusque præfati regni juribus sine diminutione aliqua plenariè respondendo: ut de illis dicto Regi, secundum quod suam decet excellentiam, sibi ac suis & præfati regni necessitatibus pro tempore, ac negotiorum emergentium qualitate valeat providere. Alioquin venerabilibus fratribus nostris Bracharensi *a* Archiepiscopo, & Episcopo Colimbrensi damus nostris literis in præceptis *b*, ut vos ad id monitione præmissâ per censuram Ecclesiasticam appellatione remotâ compellant.

Per hoc autem non intendimus memorato Regi, vel ipsius legitimo filio (si quem habuerit) prædictum regnum adimere: sed potiùs sibi & eidem regno destructioni exposito, ac vobis ipsis in vita ipsius *c* Regis per sollicitudinem & providentiam Comitis consulere supradicti.

CAP. III.

Episcopo à Paganis, vel à Schismaticis capto, non Archiepiscopus, sed Capitulum administrat: nisi Papa quàm citò hoc fieri poterit, super hoc per Capitulum consulendus aliter ordinaret. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (*an.* 1299. *Romæ.*)

SI Episcopus à Paganis *d* aut Schismaticis capiatur, non Archiepiscopus, sed Capitulum, ac si sedes per mortem vacaret illius, in spiritualibus & temporalibus ministrare debebit: donec eum libertati restitui, vel per sedem Apostolicam (cujus interest Ecclesiarum providere necessitatibus) super hoc per ipsum Capitulum quàm citò commodè poterit consulendam, aliud contigerit ordinari.

CAP. IV.

Ecclesiâ cathedrali vacante, solus Papa visitatorem deputat, nisi Archiepiscopus propter negligentiam, vel dolosam Capituli administrationem cum causa cognitione deputaret. hoc dicit Dominicus.

Idem.

ECclesiæ *e* cathedrali vacanti visitator ab alio, quàm à Rom. *f* Pontifice deputari non potest: Nisi fortè Capitulum in spiritualibus & temporalibus negligenter, aut perperàm administret. Tunc enim Archiepiscopus ob negligentiam vel malitiam Capituli (eo vocato, causæque super hoc cognitione præmissâ) visitatorem, seu administratorem eidem Ecclesiæ licitè poterit deputare.

Visitator Ecclesiæ vacantis ab inferiore à Papa deputatus, temporalia & spiritualia administrat: exceptâ beneficiorum collatione ad Episcopum pertinente. h. d. Dominicus.

§. 1. Hujusmodi quoque visitator, quanquam spiritualium & temporalium administrationem legitimam censeatur habere, beneficia tamen, quæ ad collationem pertinent Episcopi, conferre non potest, si ab alio, quàm à Romano Pontifice fuerit deputatus.

TITULUS IX.

DE TEMPORIBUS ORDINATIONUM, ET QUALITATE ORDINANDORUM.

CAP. I.

Episcopus Italiæ ultramontanum non ordinet, nisi de speciali licentia Papæ, vel per patentes literas Episcopi sui, continentes justam causam, quare nolit vel non possit illum ordinare: si secùs factum fuerit, ordinans punietur pœnâ condignâ, & ordinatus manebit suspensus: ita quòd etiam à pœnitentiariis Papæ, sine ipsius speciali licentia absolvi non poterit. Joan. Andr.

Clemens IV. (*an.* 1190. *Romæ.*)

SÆpè contingit, quòd nonnulli Clerici vinculo excommunicationis adstricti, aut apostatæ, seu irregulares, vel aliàs ordinum sacrorum susceptione indigni, suam patriam, in qua de his habetur notitia, fugientes, se in remotis partibus faciunt ad hujusmodi ordines promoveri. Nos igitur volentes animarum ipsorum periculis obviare, statuimus ut nullus Episcoporum Italiæ de cætero aliquem ultramontanum Clericum ordinare præsumat, nisi à nobis specialem licentiam habeat, vel ab Episcopo, de cujus diœcesi traxit originem ordinandus, vel in cujus diœcesi beneficiatus existit *a*, per ejus patentes literas causam rationabilem continentes, quare ipsum nolit, aut nequeat ordinare. Eos verò, quos contra præmissa contigerit ordinari, manere volumus absque spe dispensationis, super hoc à sede Apostolica obtinendæ, suspensos, ac ordinantes pœnitentiâ condignâ puniri. Omnibus nostris pœnitentiariis inhibentes districtè, ne absque licentia nostra speciali cum taliter ordinatis dispensent, vel suas eis tradant literas, per quas cum ipsis debeat dispensari.

CAP. II.

Qui scienter ordinaverint Clericum alienum, per annum à collatione ordinum sunt suspensi: & postquam suspensio fuerit manifesta, poterunt subditi sine ipsorum licentia à vicinis Episcopis ordinari. Joan. Andr.

Gregorius X. *in Generali Concilio Lugdunensi.*
(*an.* 1273. *in Gallia.*)

EOs, qui *b* Clericos parochiæ alienæ absque superioris ordinandorum licentia scienter, seu affectatâ ignorantiâ, vel quocunque alio figmento quæsito præsumpserint ordinare, per annum à collatione ordinum decernimus esse suspensos: His quæ jura statuunt contra taliter ordinatos, in suo robore duraturis. Clericis quoque parochiæ taliter suspensorum, postquam eorum suspensio fuerit manifesta, absque ipsorum etiam licentia, interim recipiendi ordines ab aliis vicinis Episcopis aliàs tamen canonicè, liberam concedimus facultatem. *c*

CAP. III.

Episcopus originis, domicilii, vel Ecclesiastici beneficii commendatitias ad ordines dare potest, inferiores Prælati non, nisi ex privilegio: ne Officiales Episcoporum, sed ii, qui habent administrationem spiritualium, illas benè concedunt.

Bonifacius VIII. (*an.* 1299. *Romæ.*)

CUm nullus *d* Clericum parochiæ alienæ, præter superioris ipsius licentiam debeat ordinare: superior intelligitur in hoc casu Episcopus, de cujus diœcesi est is, qui ad ordines promoveri desiderat, oriundus, seu in cujus diœcesi beneficium obtinet Ecclesiasticum, seu habet (licèt alibi natus fuerit) domicilium in eadem. Inferiores quoque Prælati, Religiosi vel alii, nisi eis quòd suos Clericos aut subditos possint, à quo voluerint Episcopo facere ordinari, à sede Apost. specialiter sit indultum, vel Officialis Episcopi (cùm ad hoc se ipsius officium non extendat) hujusmodi nequeunt licentiam impertiri. Episcopo autem in remotis agente, ipsius in spiritualibus Vicarius generalis, vel sede vacante Capitulum, seu is, ad quem tunc temporis administratio spiritualium noscitur pertinere, dare possunt licentiam ordinandi.

---

a *De his Episcopatibus vid. Jo. Vasæum in Annalibus Hispaniæ c. 20.* b *al. ita: in mandatis.* c *al. ejusdem.* d *Sacrarum rerum scriptores Paganos vocant omnes idolorum cultores.* e *Vid. Marianum Socinum tract. de visitatione.* f *Vid. suprà de offic. leg. quòd translationem. Dominicus.*

a *al. extitit.* b *Vide Concil. Trid. sess. 23. de reform. cap. 8.* c *al. potestatem.* d *Vide Concil. Trid. sess. 7. de reform. cap. 10. & sess. 23. de reform. c. 10.*

Possunt

Possunt Episcopi ordinare Priores Prioratuum non exemptorum, & ipsorum socios quamdiu morantur in illis: licèt inde non fuerint oriundi. Joan. Andr.

§. 1. Religiosi verò à suis superioribus in non exemptis Prioratibus deputati, Priores & eorum socii possunt à locorum diœcesanis, quamdiu morantur in ipsis Prioratibus, ordinari licitè, licèt non sint de eorum *a* diœcesibus oriundi.

CAP. IV.

Episcopus, seu alius inferior, primam tonsuram infanti non confert, nisi religionem intret: nec homini illiterato nec homini alterius diœcesis, absque sui Prælati licentia: nec etiam conjugato, nisi religionem intret, aut ad sacros ordines promoveatur legitimè, alias contrà faciens punitur, ut hic. h. d. Zen.

Idem.

NUllus *b* Episcopus, vel quivis alius, infanti (nisi fortè religionem intraret) seu illiterato, sed nec absque sui superioris licentia homini diœcesis alienæ, Clericalem præsumat conferre tonsuram: nec etiam conjugato, nisi volenti religionem intrare, aut ad sacros ordines promoveri: prout est sacris canonibus definitum. Qui verò contrà fecerit (ut in eo, in quo peccaverit puniatur) per unum annum à collatione Clericalis tonsuræ duntaxat noverit se suspensum.

TITULUS X.
DE ÆTATE ET QUALITATE ET ORDINE PRÆFICIENDORUM.

CAP. UN.

Episcopus dispensat cum majore XX. annis in dignitatibus & personatibus non curatis, si aliud non obstet. h. d. Dominicus.

Bonifacius VIII. (*an.* 1299.)

PErmittimus, ut Episcopi cum iis, qui XX. annum compleverint, quòd dignitates vel personatus, quibus animarum cura non imminet, valeant obtinere, possint (si *c* aliud non obstat canonicum) liberè dispensare.

TITULUS XI.
DE FILIIS PRESBYTERORUM, ET ALIIS ILLEGITIMÈ NATIS.

CAP. I.

Cùm illegitimè natis dispensant Episcopi in minoribus ordinibus, & beneficio sine cura, dummodò sit tale, in quo aliàs dispensare possint: in aliis dispensatio Papæ requiritur. Joan. Andr.

Bonifacius VIII.

IS, qui defectum patitur *d* natalium, ex dispensatione Episcopi licitè potest (si ei aliud canonicum non obsistat) ad ordines promoveri minores, & obtinere beneficium, cui cura non imminet animarum: dummodò sit tale, super quo per ipsum Episcopum valeat dispensari. Ad ordines quoque majores, vel *e* beneficia curam animarum habentia, super quibus nequit Episcopus dispensare, sine dispensatione sedis Apostolicæ promoveri non potest.

Si dispensatum fuerit cum aliquo, quòd non obstante ullo defectu possit ad curatum beneficium promoveri: prætextu illius dispensationis non poterit duo beneficia insimul obtinere. Joan. Andr.

§. 1. Ille verò, cum quo per sedem dispensatur eandem, ut (præmisso non obstante defectu) valeat ad beneficium, etiamsi curam animarum habeat, promoveri: nequit prætextu dispensationis hujusmodi (quam exorbitantem à jure oportet veluti odiosam restringi) nisi unicum beneficium obtinere.

CAP. II.

Si ille, cum quo super defectu originis in curato beneficio fuerit dispensatum eo tacito super pluralitate dispensationem obtineat, non valet dispensatio. Joan. Andr.

Idem.

SI is, cum quo fuit per sedem Apostolicam dispensatum, ut, non obstante defectu natalium quem patitur, ad omnes ordines promoveri valeat, & obtinere beneficium, etiamsi curam habeat animarum, dispensationem aliam (tacito de prædicto defectu) postmodùm obtineat à sede præfata, ut duo aut plura beneficia similem curam habentia possit recipere, si ei aliàs canonicè conferantur, & ea simul licitè retinere: talis dispensatio (cùm non sit verisimile sedem ipsam cum illo prædictum patiente defectum voluisse, si hoc fuisset expressum, eidem in pluralitate beneficiorum hujusmodi dispensare) veluti per surreptionem obtenta, nullius penitùs est momenti.

TITULUS XII.
DE BIGAMIS.

CAP. UN.

Bigamus nudatus est omni privilegio Clericali, & adstrictus seculari foro: nec valet consuetudo in contrarium: & prohibetur ei sub anathemate, ne tonsuram deferat. Joan. Andr.

Gregorius X. *in Concilio generali Lugdun.* (*an.* 1237.)

ALtercationis antiquæ *a* dubium præsentis declarationis oraculo decidentes, bigamos omni privilegio Clericali declaramus esse nudatos: & coërcitioni fori secularis addictos: consuetudine contrariâ non obstante. Ipsis quoque sub anathemate prohibemus deferre tonsuram, vel habitum Clericalem.

TITULUS XIII.
DE OFFICIO VICARII.

CAP. I.

Successor Officialis excommunicati, excommunicatus non est, nisi in crimine damnato communicet: illa autem, quæ exercet, illo excommunicato manente, non valent, si jurisdictione solùm ab eo receptâ hoc facit. Joan. Andr.

Innocentius IV. (*an.* 1250.)

ROmana Ecclesia: [& §.] Cùm Rhemen. Archiepiscopus in Officialem alicujus Suffraganei sui excommunicationis sententiam ex aliqua rationabili *b* causa profert: illos, qui vices ipsius gerunt, propter hoc excommunicationis vinculo non adstringit. Cùm non communicent ob id Officiali eidem in crimine, qui Ecclesiasticæ censuræ districtione, pro eo quòd suum exercent officium, non arctantur. Ea tamen, quæ ipsi gerendo hujusmodi vices agunt, eo taliter excommunicato manente (si jurisdictionem tantùm recipiunt ab eodem) non possunt obtinere vigorem.

CAP. II.

Ex generali commissione non potest Officialis inquirere, corrigere, deponere, & punire subditorum excessus. Joan. Andr.

a *al. Ipsorum.* b *Vid. Concilium Trident. sess.* 23. *de reform cap.* 4. c *In manusc. ita: si aliud canonicum non obsistat.* d *al ita: patitur in natalibus.* e *In aliquot antiquis Codicibus ita. vel beneficia super quibus nequit, &c. absque illis verbis, curam animarum habentia.*

a *Vid. Ancharan. consil.* 124. *& de multiplici pœna bigamorum agit Joan. Montagne tractat. de bigamia. q.* 5. b *Vid. Conc. Trid. sess.* 25. *de reform. cap.* 3.

Bonifacius VIII.

LIcèt *a* in officialem Episcopi per commissionem officii generaliter sibi factam, causarum cognitio transferatur, potestatem tamen inquirendi, corrigendi, aut puniendi aliquorum excessus, seu aliquos à suis beneficiis, officiis *b*, vel administrationibus amovendi, transferri nolumus in eundem: Nisi sibi specialiter hæc committantur.

CAP. III.

Ex generali commissione Officialis beneficia conferre non potest. Joan. Andr.

Idem.

CUm in generali concessione nequaquam illa veniant, quæ non esset quis verisimiliter in specie concessurus: nec regulariter donare valeat is, cui bonorum administratio etiam libera est concessa: Officialis, aut Vicarius generalis Episcopi, beneficia conferre non possunt: Nisi beneficiorum collatio ipsis specialiter sit commissa.

TITULUS XIV.

DE OFFICIO ET POTESTATE JUDICIS DELEGATI.

CAP. I.

Conservator à manifestis defendit injuriis, & judicialem indaginem non exercet.

Innocentius IV. (*an.* 1150.)

STatuimus *c*, ut conservatores, quos plerunque concedimus, à manifestis injuriis & violentiis defendere possint, quos eis committimus defendendos. Nec ad alia, quæ judicialem indaginem exigunt, suam possint extendere potestatem.

CAP. II.

In coactionibus & pœnis Pontificali dignitati defertur.

Alexander IV. (*an.* 1258.)

QUia Pontificali dignitate præditis ob reverentiam sacri officii, quod exercent, plurimùm deferri convenit, & eos plùs aliis honorari decet: ut cùm à Judicibus, vel conservatoribus à sede Apostolica deputatis, contra eos ad coactiones aliquas, sive pœnas fuerit procedendum, gradus & modestia in hujusmodi processu servetur: Ita quòd (eis quâdam condignâ reverentiâ supportatis) ingressus primò ipsis Ecclesiæ, vel Sacerdotale interdicatur ministerium: ac deinde ab officio suspendantur, & subsequenter aggravetur censura Ecclesiastica contra eos. Nisi fortè aliter fieri suaserit nimia contumaciæ protervitas sive culpa.

CAP. III.

Delegato procedente cum duobus subdelegatis non in totum, ad Papam, non ad condelegatos appellari debet. h. d. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (*an.* 1299.)

SI duo ex tribus à sede Apost. delegatis, duobus aliis non in totum subdelegaverint vices suas, ipsique *d* subdelegati cum delegato tertio in causa processerint delegata, si appellatur ab ipsis, non ad condelegatos, sed ad primum delegantem tantummodò appellari debebit.

CAP. IV.

Tres casus ponit in quibus suspicionis causa coram arbitris non tractatur. Primus, cum recusatur unus ex delegatis datis cum clausula, quod si non omnes. Secundus, cùm recusatur delegatus Episcopi. Tertius, cùm recusatur Officialis. Joan. Andr.

Idem *in eodem.*

SI contra unum ex duobus Judicibus cum illa clausula, quòd si ambo interesse non possunt, alter eorum in causa procedat, à sede Apostolica delegatis, suspicionis causa legitima proponatur: causa ipsa suspicionis coram non recusato conjudice (ad quem ex vi prædictæ clausulæ debet ipsius causæ cognitio pertinere) probari, & ab eo expediri debebit. Ubi verò non est dicta clausula in rescripto, debet super hoc ad arbitros recursus haberi. Cùm autem ipse *a* delegatus Episcopi recusatur, recusationis causa coram Episcopo est probanda. Idem est, si Officialis recusetur ejusdem, licèt ad ipsum ab eodem Officiali nequeat appellari.

CAP. V.

Distinguit tria tempora ad sciendum, an Judex suspectus committere possit: quia aut non est proposita recusatio: & tunc in totum per eum facta commissio tenet. Aut est proposita, sed nondum pronunciatum super ea: & tunc volente recusatore committere potest: aliàs non. Aut jam pronunciatum est, illum esse suspectum: & tunc etiam volente recusatore committere nequit. Joan. Andr.

Idem *in eodem.*

JUdex ab Apostolica sede datus, quamvis legitimè recusari valeat ut suspectus, potest licitè vices suas committere, antequam recusatio contra ipsum proponatur. Et si in totum commiserit recusati ulteriùs, aut facta per eum commissio impugnari nequibit: quod posset, si sibi de jurisdictione aliquid reservâsset. Post recusationem quoque propositam committere (nisi de recusatoris procedat assensu) non potest: sed eo volente hoc potest, etiamsi jam recusatio eadem sit probata: dummodò pronunciatum non fuerit super ea. Extunc enim (cùm omninò Judex esse desierit) nulla etiam cum illius assensu potest fieri commissio per eundem.

CAP. VI.

Delegatus subdelegans, etiam in totum, re integrâ causam reassumere poterit, h. d. Joan. Andr.

Idem.

QUamvis alicui vices tuas in causa tibi à sede Apostolica delegata in totum commisisse noscaris: si tamen, antequam ille jurisdictione usus fuerit, commissio hujusmodi per te revocetur ab ipso, vel eum rebus eximi contingat humanis: causam ipsam resumere poteris. Cùm jurisdictio (ex quo ipsa usu non extitit) non censeatur in eum efficaciter transivisse.

CAP. VII.

Si delegatus subdelegavit, quoties abesset, vel donec revocaret, & mortuus sit, re non integrâ, subdelegatus procedit. Et semper de subdelegato ad delegatum, qui sibi aliquid jurisdictionis reservavit, appellari debet, etiam post sententiam. h. d. Jo. Andr.

Idem.

SI delegatus, quoties eum abesse contigerit, tibi commiserit vices suas, poteris eo rebus humanis exempto (cùm & tunc censeatur abesse) commissum tibi negotium (dum tamen illo vivente jurisdictione uti cœperis) liberè definire. Idem poteris, quando tibi vices etiam sub ea forma commisit, donec eas duceret revocandas. Nam talis commissio, per quam censetur etiam sententiæ prolatio (nisi anteà fuerit revocata) committi, nequaquam morte committentis expirat, ex quo res integra non existit. Ad eum quoque, qui vices suas committit, donec revocet, vel qui executionem sententiæ *b* tantùm, aut quicquid aliud de jurisdictione sibi reservat, non ad delegantem primum appellari debebit etiamsi post sententiam fuerit appellandum.

---

a *Nota quòd genus non includit quamlibet speciem comprehensam sub illo, quando est dare aliquam rationem, quare non includatur ad hoc, quod not. gloss. inf. de except. pia.* b *Dictio,* officiis, *deest in antiquis codicib.* c *Vid. Petr. de Anchar. consil.* 87. *incip. omisso primo dubio. & consil.* 132. *incip. in primo dubio. & Jas. consil.* 163. *incip. circa duo. vol.* 4. d *Vid. l. præcipimus. ad fin. C. de app. & c. fin. supr. de re jud. l. fin. C. de Can. larg. lib.* 11. *Anch. Font.*

a *Dictio,* ipse, *deest in antiquis codicibus.* b *Executio est jurisdictionis: ideò non facienda die feriatâ. de fer. si videtur. Domin. Font.*

CAP.

CAP. VIII.

Plurium delegatorum in solidum quilibet cognoscit. Et uno cognoscente, alii (nisi ex causa) se non intromittunt. Et perpetuatio unius, perpetuat quoad omnes. h. d. Zen.

Idem.

Cum plures sub illa forma, ut omnes, aut duo, vel unus eorum mandatum Apostolicum exequantur, aut aliâ consimili, Judices vel executores à sede Apostolica deputari contingit: ipsorum quilibet injunctum potest liberè adimplere mandatum. Porrò uno eorum negotium inchoante commissum, alii nequibunt se ulteriùs intromittere de eodem, nisi vel infirmitate, vel aliâ justâ causâ illum contingeret impediri: aut si nollet, vel malitiosè in eo procedere recusaret. Jurisdictione verò perpetuatâ mandatore vivente per unum (eo casu quo potest) ex Judicibus delegatis perpetuata intelligitur quoad omnes.

CAP. IX.

Executor super gratia facta datus à Papa, mortuo Papâ etiam re integrâ gratiam exequitur. Joan. Andr.

Idem.

Si super gratia cuiquam ab Apostolica sede facta executores fuerint deputati, æquum esse censemus, ut sicut ipsa gratia (licèt nondum sit in ejus executione processum) morte non perimitur concedentis, sic nec etiam re integrâ perimatur executoribus data potestas, quam veluti gratiæ prædictæ accessoriam, naturam sequi congruit principalis. Ne gratiam eandem vel reddi quandoque omninò inutilem, vel ipsius effectum in tempus longius (cum illius *a* dispendio, cui facta extitit) differri contingat.

CAP. X.

Duos casus ponit, quibus de subdelegato non in totum appellatur ad primum delegatum: scilicet cùm delegatus excommunicatus, vel mortuus est. Alios casus ponit infrà eodem, Si à subdelegato. Joan. Andr.

Idem.

Si is, cui causa (licèt proprio nomine non expresso) à sede fuerat Apostolica delegata, subdelegaverit non in totum vices suas alicui: à subdelegato hujusmodi, si delegatum ipsum excommunicari, aut de medio tolli contingat, impedimento tali durante ad sedem ipsam (ne absolutionem, vel successorem expectando illius, præjudicari litigantibus, vel causa plùs debito prorogari valeat) volumus appellari.

CAP. XI.

Ab arbitris juris appellatur ad Papam. Joan. Andr.

Idem.

Ab arbitris, qui secundùm formam juris, ut de proposita contra Judicem suspicionis causa cognoscant, vel qui cùm de revocatione ambigitur literatum, Judicibus nequeuntibus in unam sententiam concordare, ad concertationem hujusmodi sopiendam à partibus eliguntur: est (si gravaverint) ad sed. Apost. appellandum.

CAP. XII.

Executor datus à Papa, ut provideat personæ subdelegati, si detur, ut provideat Ecclesiæ non expressâ personâ, non subdelegat: nisi habeat speciale mandatum: & causam reddit. Joan. Andr.

Idem.

Is, cui ab Apostolica sede committitur certæ personæ provisio de beneficio in certa Ecclesia, dioecesi vel provincia facienda, potest alii committere licitè vices suas.

Sed si (non expressâ certâ personâ) committatur eidem, ut alicui personæ idoneæ de certa Ecclesia vel beneficio debeat providere: (Quia circa eligendam personam ejus industria *b* tunc videtur electa) provisionem sibi commissam alteri demandare non potest: Nisi forma commissionis habeat, ut per se vel per alium id valeat expedire.

a *al. Ipsius.* b *Vid. Bart. in l. inter artifices. ff. de sol. & Joan. Anch. Font.*

CAP. XIII.

Is, cui aliquid certo loco expediendum committitur, ex justa causa illud expedire poterit extra locum. h. d. Joan. Andr.

Idem.

Statuimus, ut is, per quem ab Apostolica sede certo loco inquisitio fieri, vel quicquid aliud expediri mandatur: si propter potentiam, vel malitiam illius, contra quem inquiri debet, sive procedi, seu fautorum *a* ejusdem non possit hoc exequi eo loco securè (ne ipse commodum ex dolo vel fraude reportet) ad id exequendum locum alium eligat idoneum & securum. Idem faciat, si alia rationabilis causa subsit, propter quam in loco decreto perfici nequeat commodè, quod mandatur: ne tali prætextu impediri contingat mandatum Apostolicum, vel differri.

CAP. XIV.

Quando à subdelegato non in totum appellatur, quia non admittit exceptionem, per quam denegatur etiam delegatum habere jurisdictionem, ad primum delegantem appellabitur. h. d. Joan. Andr.

Idem.

Si à subdelegato, cui delegatus non in totum commiserat vices suas, ex eo fuerit appellandum, quia exceptionem coram se propositam, quòd antequam per eum, vel per ipsum delegatum in aliquo processum fuisset, delegans viam fuerat universæ carnis ingressus, admittere recusavit: non ad delegatum (cùm jurisdictionem negetur habere) sed ad delegantem potiùs appellari debebit. Idem fiet in aliis casibus, in quibus delegatus jurisdictionem habere negatur. Aliàs si appellari deberet ad ipsum, esset appellans (qui sic fateri videretur eundem jurisdictionem habere, quod antè negaverat *b*) contrarius sibi ipsi.

CAP. XV.

Ponit hìc, qui possint esse conservatores, & ubi cognoscere, & an & quibus possint delegare, & quantùm duret eorum potestas, & de expensis talium. h. d. Zen.

Idem.

Hac constitutione perpetuò valiturâ sancimus, ut conservatores, qui aliquibus (ut à manifestis injuriis, & violentiis tueantur eosdem) plerumque à sede Apostolica conceduntur, de cætero deputari non possint, nisi Episcopi vel eorum superiores, aut Abbates, seu dignitates vel personatus in cathedralibus vel collegiatis Ecclesiis obtinentes: nullusque deputati sibi conservatoris esse valeat conservator. Nec aliquis (R gibus & *c* Reginis *d*, qui sicut dignitatis altitudine præeminent, sic prærogativâ gratiæ ipsos convenit anteferri, duntaxat exceptis) deinceps conservatorem habeant eum, qui sub ipsius jurisdictione, dominio, vel districtu Ecclesiastico, vel temporali consistat. Conservatores autem hujusmodi extra civitates seu dioeceses, in quibus fuerint deputati, contra quoscunque procedere, aut aliquos ultra unam diætam à fine dioecesum eorundem trahere non præsumant. Vices quoque suas (citationibus, sententiarum denunciationibus duntaxat exceptis, quas per alios valeant exercere) nulli committere possint nisi hoc eis competierit ex beneficio literarum: sed nec tunc, nisi intra civitates, seu dioeceses, in quibus deputati fuerint, & personis tantùm, quæ superiùs sunt expressæ.

a *Vid. de test. constitutus. & de homi. Petrus. & 1. quæst. 4. quia Præsulatus. Dominic.* b *alit. negavit. aliàs, denegârat.* c *al. ita: vel Reginis.* d *Not. Pet. de Anch. quòd dicitur hìc etiam de conservatoribus Laicorum, ponderando istam exceptionem, quia exceptio de regula est. l. fin. §. cui dulcia. ff. de vi. trit. & oleo legat. Font.*

Ut autem conservatores limites sibi traditæ potestatis (quos frequenter excedunt) metu pœnæ diligenter observent, decernimus, ut si de aliis, quàm de manifestis injuriis & violentiis, scienter se intromiserint, seu ad alia, quæ judicialem indaginem exigunt, suam extenderint potestatem, eo ipso per unum annum ab officio sint suspensi. Pars verò, quæ hoc fieri procurabit, sententiam excommunicationis incurrat: à qua non possit absolvi, nisi ei, quem, sic fatigavit *a* indebitè, primò satisfaciat integraliter de expensis. Officium autem quorumcunque conservatorum, ipso jure, quoad non cœpta negotia per obitum concedentis volumus expirare. Circa munera verò & expensas, assessores, ac notarios & personas testimonii causâ vocandas, illa præcipimus in hujusmodi conservatoribus per omnia observari, quæ in delegatis Judicibus constitutio à nobis super his edita observanda decrevit *b*. Quicquid autem contra præmissa, vel eorum aliquod attentari contigerit, omninò decernimus irritum & inane.

TITULUS XV.

DE OFFICIO LEGATI.

CAP. I.

Legati non Cardinales, sine speciali mandato jure legationis beneficia conferre non possunt: sed legati Cardinales hoc benè possunt. Joan. Andr.

Innocentius IV. (*an.* 1245. *in Galliâ.*)

OFficii nostri debitum remediis invigilat subditorum: quia dum eorum excutimus onera, dum scandala removemus, nos in eorum quiete quiescimus, & fovemur in pace. Proinde præsenti decreto statuimus, ut Ecclesiæ Romanæ Legati quantumcunque plenam legationem obtineant, sive à nobis missi fuerint, sive suarum prætextu Ecclesiarum legationis sibi vendicent dignitatem: ex ipsius legationis munere conferendi beneficia nullam habeant potestatem, nisi hoc alicui specialiter duxerimus indulgendum. Quod in fratribus nostris legatione fungentibus nolumus observari: quia *c* sicut honoris prærogativâ lætantur, sic eos auctoritate fungi volumus ampliori.

CAP. II.

Legatus habet ordinariam: unde per mortem Papæ non expirat ejus officium. h. d. Joan. Andr.

Clemens IV. *S. tit. sanctæ Caciliæ Presbytero Cardinali, Apostolicæ sedis Legato.*

LEgatos, quibus in certis provinciis committitur legationis officium, ut ibidem evellant & dissipent, ædificent atque plantent: provinciarum sibi commissarum, ad instar Proconsulum, cæterorumque Præsidum, quibus certæ sunt decretæ provinciæ moderandæ, ordinarios reputantes: Præsenti declaramus edicto commissum tibi à prædecessore nostro legationis officium nequaquam per ipsius obitum *d* expirâsse.

CAP. III.

Finitâ legatione expirant reservationes Legatorum, & omnis processus habitus super illis: nisi tunc illa beneficia jam vacantia sint collata. Demùm dicitur, quòd pendente unâ suâ reservatione in Ecclesia collegiata, vel de beneficio spectante ad collationem alicujus, Legatus in eadem Ecclesia, vel beneficio spectante ad collationem ejusdem, aliam facere non potest: & quod fit contra prædicta, irritum decernit. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (*an.* 1299.)

PRæsenti declaramus edicto, reservationes *a* quorumcunque beneficiorum ab Apostolicæ sedis Legato suæ legationis auctoritate factas, & decreta interposita super ipsis: necnon denunciationes, inhibitiones, & processus quoslibet per eum, vel per executores deputatos ab eo habitos circa ipsas (dummodò ad collationem eorundem beneficiorum jam vacantium minimè sit processum) eo ipso, quod ipsius finitur legatio, viribus penitùs vacuari: nec executores eosdem posse ulterius beneficia taliter reservata conferre *b*. Cæterùm reservationes hujusmodi (per quas interdum Prælati, & Ecclesiæ nimiùm onerantur) restringere cupientes, prohibemus, ne postquam Legatus in aliqua cathedrali vel collegiata Ecclesia, reservationem aliquam duxerit faciendam, aliam, illâ pendente, faciat aliquatenùs in eadem. Nec enim postquam alibi reservaverit aliquod beneficium ad collationem pertinens cujuscunque, aliud quod ad illius collationem pertineat (quamdiu reservatio pendent alterius) sibi quoquo modo reservet. Quicquid autem contra præmissa contigerit attentari, eo ipso viribus non subsistat.

CAP. IV.

Cathedrales, vel regulares, vel collegiatas Ecclesias, Legati reservare vel conferre non possunt. Idem in dignitatibus Ecclesiarum cathedralium, quæ sunt majores post Episcopos, si ipsarum prælati per electionem debent assumi: & contrà hoc factum, est irritum.

Idem.

DEliberatione providâ duximus inhibendum, ne aliquis Apostolicæ sedis Legatus, quantumcunque legationem obtinere plenariam dignoscatur, cathedrales, vel regulares, aut collegiatas Ecclesias, seu ipsarum Ecclesiarum cathedralium dignitates, ad quas hi, qui præficiuntur eisdem, majores in earum Capitulis post Episcopos existentes, habent per viam electionis assumi, suæ ordinationi, collationi, provisioni, electioni, aut dispositioni quomodocunque reservet: nec de ipsis ordinandis, conferendis, vel disponendis, se aliquatenùs intromittat: neque aliquod quò minùs hi, ad quos pertinuerit eligere aut postulare, liberè valeant, cùm vacabunt, obstaculum quomodolibet interponat: Decernentes quicquid contra hoc actum extiterit, eo ipso irritum & inane.

Delegatus non potest alicui committere, quòd recipiat resignationem beneficii, & postea illud conferat: & contrà factum, vel faciendum decernit irritum. h. d. Joan. Andr.

§. 1. Prohibemus insuper, ne Legatus ipse in genere aut in specie cuicunque concedat, ut ab iis, qui beneficia intra legationem ejusdem habentes, ea in illius manibus voluerint liberè resignare, ipsorum resignatione receptâ, illa valeat idoneis conferre personis: Cùm per hoc aperiri posset via contra Lateranen. *c* Concilium ad beneficia vacatura. Nos enim concessionem, quam contra hoc contigerit attentari, & quicquid ex ea vel ob eam secutum extiterit, nullam prorsus habere statuimus roboris firmitatem. Volentes non solùm ad futura, sed etiam ad præterita, & adhuc pendentia negotia hoc extendi.

CAP. V.

Collatio Legati per taciturnitatem prioris beneficii vitiatur. hoc dicit, Zen.

---

a *al. fatigaverit.* b *al. ita: decernit.* c *In manuscriptis ita: qui sicut. &c.* d *Intellige scilicet re non integrâ: re verò integrâ, an per mortem Papæ expiret legatio distinguit hic Petr. de Anchar. Font.*

a *Vid. Concil. Trident. sess. 24. de reform. cap. 19. ubi reservationes qualibet ad vacatura beneficia tolluntur.* b *Fallit si legatus contulerit canonicatum, & præbendam vacaturam reservaverit, dato executore: Nam talis finitâ legatione conferre poterit, Petr. de Anchar. Font.* c *Hec est Concilium Lateranen. sub Alexand. III. cap. 8.*

Idem

Idem.

COllatio beneficii per legatum ſedis Apoſtolicæ tibi facta, nullius momenti exiſtit, ſi in ea non fuerit *a* habita mentio de alio beneficio, quod primitùs obtinebas.

TITULUS XVI.

DE OFFICIO ORDINARII.

CAP. I.

Archiepiſcopus non poteſt ſibi conſtituere Officiales in diœceſi Suffraganeorum ſuorum, etiam pro futuris cauſis per appellationem devolvendis ad ipſum, niſi de conſuetudine hoc habeat: & tunc etiam tales Officiales inhibere non poſſunt, priuſquam fuerit appellatum.

Innocentius III. *In Concilio Lugdunenſi,* (*an.* 1216. *in Gallia.*)

ROmana Eccleſia: [*& ſ.*] Prohibemus quoque, ne Rhemenſis Archiepiſcopus in diœceſibus Suffraganeorum ſuorum foraneos Officiales conſtituat: quia, cùm Metropolitanis, ne ſuorum Suffraganeorum ingrediantur diœceſes, ut in eis auctoritate propriâ judicent, diſponant, aliquidve aliud agant, canonica prohibeant inſtituta, nequaquam hoc poſſunt in illis per alios exercere. Nec pro eo, quòd cauſas per appellationem delatas ad ipſos, poſſunt in Suffraganeorum ſuorum diœceſibus delegare, ſimiliter licet eis tales Officiales inſtituere in eiſdem, qui eorum vice (cùm appellatur ad ipſos) citationes, vel inhibitiones faciant, ſeu compeſcant in hac parte rebelles: Quia in cauſis per appellationem devolutis ad ipſos, jam juriſdictionem obtinere noſcuntur, propter quod licitè poſſunt ſuper illis committere vices ſuas. Non ſic autem in aliis *b*, in quibus nondum extitit appellatum, & idcircò non debent aliquos conſtituere pro citationibus in futuris cauſis appellationum, & inhibitionibus faciendis: niſi aliud Rhemenſis Eccleſia circa talium Officialium inſtitutionem de conſuetudine obtineat ſpeciali. A quibus etiamſi de conſuetudine hujuſmodi poſſint in Rhemenſi provincia conſtitui: inhibitiones tamen, ne procedatur in cauſis, priuſquam ad Rhemenſem curiam appelletur, fieri penitùs inhibemus.

Donec Archiepiſcopus de facili poteſt haberi, Officialis ejus Suffraganeum excommunicare, ſuſpendere, aut interdicere non poteſt, propter ordinis (melius dixiſſet officii) Epiſcopalis reverentiam. h. d. in ſumma. Joan. Andr.

§. 1. Officiales autem Rhemenſis Archiepiſcopi (quamdiu in ſua provincia vel circa illam extiterit) in Suffraganeos interdicti, ſuſpenſionis vel excommunicationis proferre ſententias non attentent. Et hoc idem ab Officialibus aliorum Metropolitanorum, circa ipſorum Suffraganeos, (quibus ob reverentiam Pontificalis officii deferri volumus in hac parte) præcipimus obſervari.

CAP. II.

Canonici, qui à divinis ceſſare poſſunt conſuetudine vel alio jure, ſi ceſſare volunt, cauſam ſuæ ceſſationis exprimant in inſtrumento publico, vel patentibus literis ſuo vel alio authentico ſigillo munitis: & exhibeant illud vel illas illi, contra quem ceſſant. Hoc prætermiſſo, vel expreſſâ cauſâ non inventâ legitimâ, quicquid medio tempore perceperint ab Eccleſia, reſtituant: & quæ percipere debent, non percipiant & ſatisfaciant de injuriis illi, contra quem ceſſant. Cauſâ legitimâ inventâ, tenetur ille ad intereſſe Canonicis, & ad certam quantitatem Eccleſiæ, ſuperioris taxandam arbitrio. Ultimò reprobatur conſuetudo, quâ imagines Sanctorum, indictâ ceſſatione ſpinis & urticis ſupponebantur. Et ſtatuitur contrarium facientes graviter puniendos. Joan. Andr.

Gregorius X. *in generali Concilio Lugdunenſi,* (*an.* 1273. *in Gallia.*)

SI *a* Canonici à divinis ceſſare voluerint, prout in Eccleſiis aliquibus ſibi ex conſuetudine, vel aliàs vindicant: antequam ad ceſſationem hujuſmodi quoquomodo procedant, in inſtrumento publico, vel patentibus literis ſigillorum *b* ſuorum, aut alterius authentici munimine roboratis, ceſſationis ipſius cauſam exprimant: & illud vel illas ei, contra quem ceſſare intendunt, aſſignent. Scituri, quòd ſi hoc prætermiſſo ceſſaverint, vel cauſa, quam expreſſerint, non fuerit inventa canonica: omnia quæ de quibuſcunque proventibus illius Eccleſiæ, in qua ceſſatum fuerit, ceſſationis tempore perceperint, reſtituent. Illa verò, quæ pro eodem tempore debentur eiſdem, nullo modo percipient, ſed ipſi Eccleſiæ cedere, ac nihilominùs ei contra quem ceſſaverant, de damnis & injuriis ſatisfacere tenebuntur. Si autem cauſa eadem canonica fuerit judicata, is, qui occaſionem ceſſationi dederat, ad omne intereſſe dictis Canonicis & Eccleſiæ, cui debitum officium ejus eſt culpâ ſubtractum, ad certam quantitatem taxandam, & in divini cultûs augmentum convertendam, ſuperioris arbitrio condemnetur. Cæterùm deteſtabilem abuſum horrendæ indevotionis illorum, qui Crucis, beatæ Mariæ virginis, aliorumque Sanctorum imagines ſeu ſtatuas irreverenti auſu tractantes, eas in aggravationem ceſſationis hujuſmodi proſternunt in terram, & urticis ſpiniſque ſupponunt, penitùs reprobantes, aliquid tale fieri de cætero diſtrictius prohibemus: ſtatuentes ut in eos, qui contrà fecerint, ultrix procedat dura ſententia: quæ delinquentes ſic puniat graviter, quòd alios à ſimilium præſumptione compeſcat.

CAP. III.

Statuit Papa, quòd habentes plures dignitates, vel alia beneficia curam animarum habentia, per ordinarios compellantur oſtendere, intra tempus competens ſuperioru arbitrio ſtatuendum, diſpenſationes: quas ſi non oſtenderint, perinde procedatur, ac ſi nullas haberent. Et ſi oſtenderint, & ſufficientes, non amplius moleſtentur: proviſo, ne in prædictis beneficiis cura negligatur animarum. Si autem dubitetur de diſpenſatione, ad ſedem Apoſtolicam recurratur. Talibus plura ſimilia beneficia obtinentibus aliud non conferatur beneficium, niſi oſtenſâ diſpenſatione ſufficienti: & tunc ita demum conferatur, ſi per diſpenſationem poſſunt illud eum aliis retinere, vel ſi prioribus renunciaverint: aliter collatio facta non teneat. Joan. Andr.

Idem.

ORdinarii *c* locorum ſubditos ſuos plures dignitates, vel Eccleſias, quibus animarum cura imminet, obtinentes: ſeu perſonatum aut dignitatem cum alio beneficio, cui cura ſimilis eſt annexa, diſtrictè compellant diſpenſationes, auctoritate quarum hujuſmodi Eccleſias, perſonatus, ſeu dignitates canonicè tenere ſe aſſerunt, intra tempus pro facti qualitate ipſorum ordinariorum moderandum arbitrio, exhibere. Quòd ſi fortè juſto impedimento ceſſante, nullam diſpenſationem intra idem tempus contigerit exhiberi: Eccleſiæ beneficia, perſonatus ſeu dignitates, quæ ſine diſpenſatione aliqua eoipſo illicitè detineri conſtabit, per eos ad quos eorum collatio pertinet, liberè perſonis idoneis conferantur.

Cæterùm ſi diſpenſatio exhibita ſufficiens evidenter appareat, exhibens nequaquam in beneficiis hujuſmodi, quæ canonicè obtinet, moleſtatur. Provideat *d* tamen ordinarius, qualiter nec animarum cura in eiſ-

---

a *Aliàs, ſuit.* b *Vid. cap. fin. de reſcript. in antiq. & l. non quemadmodum. ff. de judic.* *Font.*

a *De materia hujus c. vide citatos in cap. quamvis. infr. eod. tit. & libr.* b *Vid. l. ad teſtium. ff. de teſt. & l. fin. ff. de alb. ſcrib. ac. c. ſignificantibus. infr. de appell.* *Font.* c *Hoc decretum expreſſe innovat & confirmat ſacrum Concil. Tridentin. ſeſſ. 7. de reform. cap. 5.* d *alii. ita: provideat tamen ordinarius taliter, ne animarum cura, &c.*

dem Ecclesiis, personatibus, seu dignitatibus negligatur: nec beneficia ipsa debitis obsequiis defraudentur. Si verò de dispensationis exhibitæ sufficientia dubitetur, super hoc erit ad sedem Apostolicam recurrendum: cujus est æstimare, quem modum sui beneficii esse velit. In conferendis insuper personatibus, dignitatibus, & aliis beneficiis curam habentibus animarum annexam, iidem ordinarii diligentiam illam observent, ut personatum, dignitatem, vel aliud *a* beneficium similem curam habens animarum *b*, alicui plura similia obtinenti non antè conferre præsumant, quàm eis super obtentis dispensatio evidenter sufficiens ostendatur. Quâ etiam ostensâ, ita demùm ad collationem procedi volumus, si appareat per eandem, quòd is, cui est collatio facienda, hujusmodi personatum, dignitatem, vel beneficium retinere liberè valeat cum obtentis, vel si ea, quæ sic obtinet, liberè ac sponte resignet. Aliter autem de personatibus, dignitatibus, & beneficiis talibus facta collatio, nullius penitùs sit momenti.

CAP. IV.

Præcipit Papa, ne Prælati subditis interdicant, ne statum Ecclesiarum & personarum superioribus inquirentibus manifestent: nec eos ad id celandum juramentis, promissionibus, obligationibus aut aliis pœnis adstringant: decernit autem, quod contrà factum fuerit, irritum & inane: & sententias, juramenta, promissiones, vel pœnas non ligare: & præsumptores præcipit pœnâ condignâ à superioribus eisdem puniri. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (*an.* 1299. *Romæ.*)

QUia plerique Prælati non *c* sine multa temeritatis audacia suis subditis aliquando interdicunt, ne ipsorum superioribus aut Apostolicæ sedis Legatis, vel Inquisitoribus ad inquirendum, corrigendum, & reformandum, in eorum Ecclesiis, monasteriis, sive locis à sede deputatis eadem, vel aliis quibuscunque personis, per quas ad notitiam prædictorum valeat pervenire, statum Ecclesiarum, monasteriorum seu locorum suorum, personarum & rerum ipsorum insinuent vel exponant: in ipsos (si secùs egerint) excommunicationis, suspensionis, vel interdicti sententias proferentes: eosque ad hoc celandum juramentis, promissionibus & *d* obligationibus, aliisque pœnis nihilominùs adstringentes. Nos huic malitiæ (ne tali prætextu in Ecclesiis, monasteriis, & locis eisdem inquisitio, correctio, seu reformatio, cùm faciendæ fuerint, valeant impediri) occurrere cupientes, prædicta & eorum quodlibet attentari de cætero districtiùs inhibemus.

Decernentes auctoritate Apostolicâ, quicquid contra præsentem inhibitionem attentatum extiterit, nullius penitùs existere firmitatis: nec quenquam sententiis, juramentis, promissionibus, obligationibus, vel pœnis hujusmodi obligari quomodolibet vel adstringi. Præsumptores autem eosdem (ne ipsorum temeritas quoquo modo transeat impunita) à superioribus, vel Legatis, seu Inquisitoribus memoratis, animadversione condignâ præcipimus castigari.

CAP. V.

Jurisdictio Archiepiscopo attributa in una diœcesi, sibi in aliis non prodest. h. d. Zen.

Idem.

UT *e* litigantes releventur à laboribus & expensis: Statuimus, ne Archiepiscopus causas, quæ per appellationem, vel aliàs jure Metropolitico deferuntur ad ipsum, alibi quàm in sua propria civitate vel diœcesi, aut in eis, in quibus appellatum extitit, vel causæ ipsæ consistere dignoscuntur, audiat vel etiam audiendas committat: Nisi sibi aliud de consuetudine competat in hac parte.

CAP. VI.

Si Episcopus, cùm potest, suam diœcesim visitat per alium, habet illi in necessariis providere: visitati autem in victualibus providebunt ipsi Vicario visitanti, & non Episcopo. hoc dicit Joan. Andr.

Idem.

SI *a* Episcopus suam diœcesim (ubi ei à jure permittitur) faciat per alium visitari, licèt ipse illi habeat in aliis necessariis providere, ii tamen qui visitantur, ministrare tenentur expensas victualium visitanti: Cùm secundùm Apostolum *b* non sit magnum, si ab eo metantur temporalia, per quem spiritualia seminantur. Idem tamen Episcopus cùm personaliter non visitat *c*, nil prorsùs ab iis, qui per illum quem deputat, fuerint visitati, exigere poterit aut debebit.

CAP. VII.

In quolibet loco diœcesis non exempto, per se & per alium potest Episcopus pro tribunali sedere, & liberè exequi, quæ ad ipsius spectant officium. Joan. Andr.

Idem.

CUm *d* Episcopus in sua tota diœcesi jurisdictionem ordinariam noscatur habere, dubium non existit, quin in quolibet loco ipsius diœcesis non exempto, per se vel per alium possit pro tribunali sedere: causas ad Ecclesiasticum forum spectantes audire: personas Ecclesiasticas (cùm earum excessus exegerint) capere, ac carceri deputare: necnon & cætera, quæ ad ipsius spectant officium, liberè exercere.

CAP. VIII.

Canonici, qui à divinis cessare possint, cùm cessare voluerint, vocabunt absentes sicut si immineret electio facienda, cum quibus de cessatione deliberabunt: & si deliberant cessare, requirent priùs eum, contra quem cessant, ut irrogatam offensam emendet: quòd si fecerit non cessabunt: alioquin cessare poterunt, ita quòd à cessatione intra mensem utraque pars, & cessans & contra quem cessatur, iter arripiat eundi ad Papam, vel per se, vel per procuratores sufficienter instructos: nisi interim intervenerit concordia inter ipsos. Et continuatis diætis quàm citò poterunt se coram Papa præsentent, ut utrâque parte præsente, vel alterâ contumaciter absente, Papa definiat negotium, & culpabiles puniat: & si pars cessans prædicta non servet, cessatio non servetur. Joan. And.

Idem.

QUamvis super cessationibus à divinis, quæ à Capitulis, Conventibus sive Collegiis secularium vel regularium Ecclesiarum multoties sine causa rationabili attentantur, manifesta satis à felicis recordationis Innocentio *e* tertio, & Gregorio decimo, prædecessoribus nostris, manaverint instituta: Quia tamen post illa est plerunque compertum, cessationes easdem irrationabiliter esse factas: nos ad tam perniciosum evitandum abusum, eadem statuta cum infrascripta moderatione in suo volentes robore perdurare, de fratrum nostrorum consilio districtiùs inhibemus, ne à seculari, vel regulari Capitulo, Collegio seu Conventu Ecclesiæ cujuscunque, cessationes ipsæ, nisi vocatis omnibus (prout sunt pro electionis negotio evocandi) & deliberatione habitâ diligenti, ac Episcopo, aliove quocunque Clerico sive Laico (cujuscunque dignitatis, præeminentiæ, conditionis aut status existat) propter cujus injuriam vel offensam eadem videtur cessatio facienda, post prædictas vocationem & deliberationem de cessando habitam requisito, quòd irrogatam inju-

a *Al. aliquod.* b *Dictio*, animarum, *deest in manuscriptis aliquot.* c *In antiquis codicibus ita: non sine multa temeritatis, &c.* d *In antiquis exemplarib. ita: & obligationibus aliis atque pœnis nihilominùs, &c.* e *Vide novissimè sancita in Conc. Trid. sess. 24. de reform. c.* 20.

De materia visitationis, prout ad hunc locum spectat, vide Conc. Tolet. IV. cap. 35. & novissimum Conc. Trident. sess. 24. de reform. cap. 3. b 1. *Cor. 9.* c *al. visitet.* d *Vid. limitationem ad hoc c. traditam per Decium in c. cum te. de offic. deleg.* e *Id cavit Innoc. III. in Concil. generali Later. c. 7.*

riam,

riam, vel offensam emendet, aliquatenùs attententur. Neque tunc etiam, si emendam inde habuerint, vel per eos steterit, quò minùs habeant competentem. Si autem præmissis servatis, Capitulum, Collegium, vel Conventus alicujus Ecclesiæ ad cessationem eandem duxerint procedendum: extunc intra unius mensis spatium pars utraque, videlicet ii qui cessant, & illi etiam, propter quorum factum à divinis cessatur (nisi superveniente concordiâ inter eos cessatio illa cesset) iter arripiant a per se, vel per procuratores idoneos, cum munimentis & actis ad negotium ipsum spectantibus, ad sedem Apostolicam veniendi: & continuatis diætis, quam citò commodè poterint, se Apostolico conspectui repræsentent: ut partibus præsentibus, aut unâ præsente, alterâ non veniente vel mittente, examinato negotio apud sedem eandem, pars quæ culpabilis inventa fuerit in præmissis, prætet alias pœnas à dictis canonibus institutas, si Romano Pontifici videbitur expedire, pœnâ docente cognoscat, quantùm excesserit, quæ cessationi factæ rationabilitet causam dedit: vel quæ sine rationabili & manifesta causa cessavit. Parte insuper à divinis cessante, suprascripta b tam in cessando; quàm in veniendo sive mittendo ad sedem Apostolicam non servante, non servetur cessatio: sed eà non obstante (ut prius) in ipsa Ecclesia celebretur.

CAP. IX.

Primò *ponit constitutionem de bonis dignitatum, vel Ecclesiarum vacantium, non occupandis per eos, ad quos collatio, vel custodia pertinet: nisi de speciali jure id eis competat: & contra facientibus pœnam imponit.* Secundò *ostendit, de quibus bonis intelligatur, cùm de speciali jure id alicui competit.* Tertiò *decret, quia sæpè. supr. eod. libro, de elect. dicit non esse correctam.* Joan. Andr.

Idem.

PRæsenti prohibemus edicto, ne Episcopi, vel eorum superiores aut Abbates, seu quivis alii regulares vel seculares Prælati, aut Ecclesiasticæ quæcunque personæ, vacantibus dignitatibus, personatibus, prioratibus, vel Ecclesiis quibuscunque sibi subjectis, seu ad collationem, ordinationem, præsentationem, vel custodiam pertinentibus; eorundem bona (morientibus eorum Rectoribus, vel Ministris) in ipsis inventa, sive vacationis ipsorum tempore obvenientia, quæ in utilitatem eorundem expendi, vel futuris debent successoribus fideliter reservari, occupare, aut in usus suos convertere quoquomodo præsumant: Nisi de speciali privilegio vel consuetudine jam præscriptâ legitimè, seu aliâ causâ rationabili, hoc eisdem competere dignoscatur.

Alioquin Episcopi & eorum superiores ab ingressu Ecclesiæ, cæteri verò ab officio & beneficio tamdiu eo ipso noverint se suspensos, quousque restitutionem fecerint de prædictis. Porrò ubi ex privilegio vel consuetudine, seu alia de causa rationabili, sibi aliquis prædictorum asserit bona competere supradicta: hoc de illis bonis solùm debet intelligi, quæ solutis debitis, si qua sint, & iis, quæ fuerint necessaria pro servitoribus & ministris ac incumbentibus oneribus usque ad novos reditus supportandis congruè reservatis, ex ipsis reperta fuerint superesse. Sanè constitutionem, quam superiùs specialiter edidimus, contra Capitula, Collegia, Conventus, seu singulares personas, bona cathedralium, vel regularium, aut collegiararum Ecclesiarum vacantium occupantes, per constitutionem præsentem (quam in dignitatibus, personatibus, prioratibus, & Ecclesiis aliis locum habere censemus) nolumus in aliquo derogari.

a *al. arripiat.* b *al. supradicta.*

TITULUS XVII.

DE MAJORITATE ET OBEDIENTIA.

CAP. UN.

Capitulum, vel is, ad quem administratio pertinet vacante sede, eos absolvet, quos absolvere posset Episcopus si viveret, nisi à sede Apostolica id fuerit interdictum. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (*an.* 1299. *Romæ.*)

EPiscopali sede vacante, potest Capitulum, seu is ad quem Episcopalis jurisdictio tunc temporis noscitur pertinere, iis, quibus posset Episcopus, si viveret, ab excommunicationis sententia, sive juris, sive hominis fuerit absolutionis beneficium impartiri: Nisi ei fuerit sede Apost. specialiter interdicta potestas.

TITULUS XVIII.

DE PACTIS.

CAP. I.

Monachi habentes liberam à sede Apostolica sepulturam, si paciscuntur de non recipiendis aliquibus vel certis parochianis Ecclesiæ alicujus, servare compelluntur pactum: nec illos sepelire poterunt, licèt apud eos elegerint sepeliri, cùm per pactum privilegio renunciaverunt. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (*an.* 1299. *Romæ.*)

PActum a cum Rectore parochialis Ecclesiæ factum à vobis, ne aliquos vel certos ipsius Ecclesiæ parochianos recipiatis ad Ecclesiasticam sepulturam, omninò servare debetis. Quanquam sepultura libera sit monasterio vestro ab Apostolica sede indulta: & illi apud vos elegerint sepeliri. Cùm per dictum pactum indulto hujusmodi derogetur.

CAP. II.

Pactum factum patri à filia, dum tradebatur nuptui, quòd dote contenta nullum habebit ad bona paterna regressum, si juraverit id ipsa filia, omninò servare tenebitur. Joan. Andr.

Idem.

QUamvis b pactum patri factum à filia, dum nuptui tradebatur, ut dote contenta nullum ad bona paterna regressum haberet, improbet lex civilis: si tamen juramento, non vi, nec dolo præstito, firmatum fuerit ab eadem, omninò servari debebit: Cùm non vergat in æternæ salutis dispendium, nec redundet in alterius detrimentum.

CAP. III.

Pacta inita per fratres Prædicatores, vel Minores, vel alios Mendicantes, cum Rectoribus parochialium Ecclesiarum super parochialibus juribus, si facta sunt per Priores vel Guardianos de Conventuum ipsorum locorum consensu (licèt auctoritas sedis Apostolicæ non intervenerit, vel licentia Prioris vel ministri generalis, aut magistri vel provincialis ministri, vel Capituli provincialis) servanda sunt: dummodò aliàs sint licita & honesta. h. d. Joan. Andr.

Idem.

QUia ex eo, quòd fratres Prædicatores, & Minores, & alii Mendicantes, compositiones & pacta cum Prælatis, Capitulis, Rectoribus & personis Ecclesiarum, civitatum, castrorum, villarum & locorum, in quibus domus seu habitationes eorum existunt, super juribus parochialibus, vel aliis quibuscunque articulis, ab eis vel eorum antecessoribus inita sive facta, servare recusant: & ea eo prætextu infringere moliuntur, quia magistri aut ministri, vel prioris generalium seu provin-

a *Vid. Antonium de Butrio. cap. statuimus de translat. Prælat. & Felinum in c. cum sit generale de foro compet.* b *Vid. Matth. de Afflictu decis.* 322. *Purpuratum consil.* 100. *Hyppolitum Marsilium singulari* 673. *incip. nonnulla de præsentia. Alexand. cons.* 29. *lib.* 3. *& consil.* 42. *lib.* 1. *& Jason, cons.* 133. *vol.* 4.

cialium eorundem non affuit assensus in ipsis, nec approbata per ipsorum generalia, vel provincialia Capitula extiterunt: multa in diversis mundi partibus insurgunt scandala *a*, & ipsorum frattum (quos decet puritatem omnimodam in suis observare actionibus *b*, & ab his abstinere propensiùs, per quæ possit aliis exempli pernicies generari) famæ detrahitur plurimùm & honori. Nos his occurrere paternæ solicitudinis studio intendentes, præsenti decreto sancimus: compositiones & pacta hujusmodi cum Prælatis, Capitulis, & *c* rectoribus, & personis prædictis ab ipsorum fratrum Conventualibus Prioribus, seu Guardianis facta vel approbata, de suorum Conventuum consilio & assensu (dum tamen alias sint licita & honesta) debere ab ipsis fratribus in locis, in quibus fuerint facta, perpetuo *d* inviolabiter observari: non obstante, quòd magistri vel ministri aut Prioris generalium seu provincialium prædictorum non intervenerit in eisdem assensus, nec ab ipsorum generalibus vel provincialibus Capitulis extiterint approbata: seu quòd sedes Apostolica in iis, quæ per prædictos fratres Minores facta fuerint, auctoritatem suam non præstiterit vel assensum.

TITVLVS XIX. DE PROCURATORIBUS.

CAP. I.

Laicus potest esse Procurator ad agendum & defendendum in causis spiritualibus.

Bonifacius VIII. (*an.* 1299. *Romæ.*)

NOn indiscretè Judex censetur egisse, Procuratorem Laicum ad agendum vel defendendum in causis spiritualibus admittendo: Cùm regulariter qui non prohibetur expressè ad exercendum procurationis officium, idoneus debeat reputari.

Procurator post litem contestatam potest dare alium Procuratorem: antè non, nisi datus fuerit in rem suam, vel à Domino habuerit mandatum de substituendo etiam non certam personam.

§. 1. Licèt autem à Procuratore post litem contestatam ab eo possit (cùm Dominus sit litis effectus) dari alius Procurator: anteà tamen non potest, nisi in rem suam sit datus, vel à Domino substituendi alium (etiam certâ non expressâ personâ) sibi fuerit concessa potestas.

Procurator ad negotia potest dare alium procuratorem liberè, & etiam quandocunque. h. d.

§. 2. Procurator verò datus ad negotia, potest liberè quandocunque alium deputare.

CAP. II.

Procurator ante litem contestatam etiam sine causa revocari potest, post litem contestatam non sine rationabili causa: Dominus tamen benè potest adesse causæ cum ipso Procuratore, maximè si de collusione timeat.

Idem.

QUamvis *e* Procurator possit ante litem contestatam etiam sine causa liberè à Domino revocari, posteà tamen ipso nolente nequibit: nisi eum cum Domino inimicum fieri, vel suspectum, aut adversario affinitate conjungi, vel ejus hæredem fieri, seu ingredi religionem, aut in longum peregrinari, vel ægritudine aut vinculis detineri contingat, seu alia rationabilis causa subsit, propter quam sit meritò revocandus. Verùm, quanquam (nisi ut præmittitur) revocari non possit, Dominus tamen suæ causæ unà cum eodem Procuratore (maximè si de collusione timeat) minimè prohibetur adesse.

CAP. III.

Procurator habens mandatum substituendi, substitutum à se post mandatum susceptum, etiamsi eo non sit usus, revocare non potest, nisi & potestatem habuit revocandi. Si autem erat Procurator ad plures causas, & in altera substituit, in aliis remanet Procurator. Joan. Andr.

Idem. Bonifacius VIII.

IS, qui à *a* Procuratore super hoc à Domino potestatem habente Procurator extitit substitutus, non potest post mandatum susceptum, etiamsi eo usus non fuerit, (licèt in delegato sedis Apostolicæ vices suas alteri committente aliud censeatur) ulteriùs revocari ab illo: Nisi revocandi potestas concessa fuisset eidem. Verùm si cùm ad plures vel ad omnes causas generaliter constitutus fuisset, in una tantùm substituerit eundem, in aliis nequaquam prohibetur procurationis officium exercere.

CAP. IV.

Procurator generalis non agit exigentia speciale mandatum: nisi cum aliqua illorum specificatione, vel liberâ potestate. hoc dicit Zen.

Idem.

QUI ad agendum & defendendum, ac generaliter ad omnia (etiamsi mandatum exigant speciale) constituitur Procurator, ex vi generalitatis hujusmodi ad aliquem articulum, in quo speciale mandatum exigitur, admitti non debet. Sed si aliquis vel aliqui de articulis speciale mandatum exigentibus specificati *b* fuissent, adjectâ clausulâ generali, tunc ad non expressos etiam admittetur. Procurator quoque absque speciali mandato juramentum deferre, transigere, vel pacisci non potest: nisi ei bonorum vel causæ administratio liberè *c* sit concessa.

CAP. V.

Mandatum generale ad negotia, etiam ad judicia se extendit.

Idem.

QUI generaliter constituitur ad negotia Procurator, agere ac experiri potest *d*, exceptis his casibus, qui mandatum exigunt speciale.

Potest filius familias esse Procurator, etiam absque patris consensu. Zen.

§. 1. Nedum verò ad negotia, sed etiam ad judicia potest filius familiàs absque patris assensu fieri Procurator.

Major annis XXV. ad judicia, major XVII. ad negotia deputari potest Procurator. h. d. Zen.

§. 2. Licèt autem quis post XVII. annum Procurator ad negotia licitè deputetur: ad judicia tamen, nisi major XXV. annis fuerit, deputari nequibit.

CAP. VI.

Ex duobus procuratoribus simul simpliciter constitutis, alter solus admitti non debet. Si verò in solidum, qui primò contestatur litem, admittitur altero totaliter excluso: nisi adjectum fuerit, quòd non sit melior conditio occupantis: quo casu altero non prosequente, nec alium substituente, reliquus admittatur. h. d.

Idem.

SI duo *e* Procuratores simul (non adjecto in solidum) deputentur, unus sine altero non debebit admitti. Secùs si sint in solidum constituti: sed tunc illius

a *Vid. B. Thom. 2. 2. quæst. 43. per totam quæstionem.* b *In antiquis codicibus constanter legitur, actibus.* c *Dictio, &, deest in manuscriptis,* d *Hic text. habet locum in pactis factis cum Laico.* e *Pro hoc c. vide, quæ tradit Jason consil. 138. incip. revocatur in dubium. vol. 4. & Felinus in cap. ex parte Decani. extrà de rescript.*

a *De materia revocationis procuratoris vide Cynum & alios in l. mandato. C. mandati, & Joannem Ananiam consil. 25. incip. utrum præsentatio. & Paulum de Castro consil. 361. incip. venerabilis vir.* b *Vid. l. legata inutiliter. de legat. 1. & Dec. in l. 1. de reg. juris. Font.* c *aliàs ita: libera.* d *Vid. l. 1. §. si mutuam. ff. si quid in fraud. patr. de Anch. Font.* e *Ad hunc textum vide quæ dicit Felinus in c. 2. text. de test. adde Socinum consil. 11. incip. circa præsentem. lib. 1.*

melior

melior erit conditio, qui per litis contestationem negotium primitùs occupabit. Post occupationem autem hujusmodi, alter se intromittere nequibit ulteriùs, cùm ille litis dominus sit effectus: nisi dictum in constitutione fuisset, quòd non fieret melior conditio occupantis: tunc enim si cum, qui occupavit, infirmari, mori, absentari, vel aliàs impediri contingat, aut si prosequi fortè nolit, poterit alter suscipere ac perficere negotium ab alio inchoatum, dum tamen ab alio non fuerit alius substitutus: nam si sit, is præferri debebit eidem.

Procurator datus in solidum, qui occupaverat negotium ex impedimento exclusus, non reassumit, nisi altero impedito. h.d. Dominicus.

§. 1. Cæterùm ubi nullo substituto, alter suscipit negotium prosequendum, is, qui occupavit primitùs, ipsum resumere posteà impedimento cessante nequibit: nisi forsan illum contingeret *a* impediri.

In causis spiritualibus ex duobus Procuratoribus simul simpliciter datis, judex eligit magis idoneum, qui solus prosequi poterit: nec alius admittitur, etsi primo legitimè excluso. h. d. Dominicus.

§. 2. Sanè in electionum, postulationum, provisionum, & aliorum spiritualium negotiorum causis (cùm talia Clericorum expeditionem exigere dignoscantur) volumus specialiter observari, ut si plures procuratores simul in eis fuerint non in solidum deputati, Judex (ne propter eorum concursum negotia eadem intricari contingat) idoneiorem ex ipsis eligere valeat: & ille solummodò prosequatur habeatque, quicquid cum illo sic electo factum extiterit, plenam roboris firmitatem: nec ad prosequendum alius admittatur postmodùm, nisi prout eum, qui non occupat negotium, censuimus post occupationem factam ab alio superiùs admittendum.

CAP. VII.

Procurator, qui renuit acceptare mandatum, pœnitere potest, quamdiu constituens in eadem perseveraverit voluntate.

Idem.

Licèt *b* is, qui Procurator constituitur ab absente, dixerit præsentatum sibi suscipere nolle mandatum: hoc tamen nequaquam obstante, quamdiu constituens in eadem perstiterit voluntate, ipsum acceptare poterit *c*, quandocunque placebit.

CAP. VIII.

Dominus dans Procuratorem, quoties contingit eum abesse, causam tractando, procuratorem non intelligitur revocare: secùs si simpliciter, nisi expresiè protestatur, quod ipsum revocare non intendit: vel aliàs hoc appareat ex probabilibus conjecturis. Joan. Andr.

Idem.

Si quem sub ea forma, Quoties te abesse contigerit: constitueris Procuratorem ad causam, non ideò (licèt tractes eum postmodùm per teipsum) Procuratorem ipsum dignosceris revocare, quinimò Procurator idem Procuratoris assumet officium, quandocunque te contigerit absentare. Secùs si simpliciter à te fuerit constitutus: tunc enim sive ante litem contestatam, sive post, ad causam ipsam venias, non ut ipsi Procuratori assistas, sed ut causam tractes eandem, tractando ipsam eum revocare censeris nisi dicas expressè, quòd ipsum vis in officio procurationis (hoc non obstante) manere, vel nisi quòd non animo revocandi hoc facias, ex aliquibus appareat conjecturis *d*, ut si forsan aliquis immineat articulus, in quo tu meliùs nôsti veritatem, aut si sit Procurator ipse infirmus, vel forsitan se absentet, seu quicquid aliud accidat, propter quod ipsi causæ tua sit præsentia opportuna.

a *Aliàs, contigerit.* b *ad hunc text. vid. quæ dicit Alex consil.* 81, *incip. revocatur in dubium. l.* 5. c *Vid. l. consensu, ff. de act. & oblig. Font.* d *Una præsumptio tollit aliam. de præsumpt. literas, de in integr. restit. l. divus, Font.*

CAP. IX.

Tria dicit: Primò, quòd Procurator ad contrahendum matrimonium debet habere speciale mandatum. Secundò quòd talis Procurator non substituit, nisi ad hoc mandatum habeat. Tertiò, quòd si talis Procurator revocatus etiam ignoranter contrahit, non tenet matrimonium. Joan. Andr.

Idem.

Procurator *a* non aliter censetur idoneus ad matrimonium contrahendum, quàm si ad hoc mandatum habuerit speciale. Et quamvis aliàs is, qui constituitur ad negotia Procurator, alium dare possit: in hoc tamen casu (propter magnum quod ex facto tam arduo *b* posset periculum imminere) non poterit deputare alium, nisi hoc eidem specialiter sit commissum. Sanè si Procurator antequam contraxerit, à domino fuerit revocatus, contractum postmodùm matrimonium ab eodem (licèt tam ipse, quàm ea, cum qua contraxerit, revocationem hujusmodi penitùs ignorarent) nullius momenti existit, cùm illius consensus defecerit, sine quo firmitatem habere nequivit.

TITULUS XX.

DE IIS, QUÆ VI METUSVE CAUSA FIUNT.

CAP. UN.

Excommunicationis, suspensionis, vel interdicti absolutio, vel revocatio per vim extorta, non tenet: & extorquens excommunicatus est ipso jure. Joan. Andr.

Gregorius X, *in Concilio generali Lugdun. (an. 1273. in Gallia.)*

Absolutionis beneficium ab excommunicationis sententia, vel quamcunque revocationem ipsius, aut suspensionis, seu etiam interdicti per vim vel metum extorta, præsentis constitutionis auctoritate omninò viribus vacuamus. Ne autem sine vindicta violentiæ crescat audacia, eos, qui absolutionem seu revocationem hujusmodi vi vel metu extorserint, excommunicationis sententiæ decernimus subjacere.

TITULUS XXI.

DE RESTITUTIONE IN INTEGRUM.

CAP. I.

Ecclesia post quadriennium non admittitur ad petendum restitutionem contra sententiam, vel contractum, nisi rationabilis aliqua causa hoc suadeat. Joan. Andr.

Gregorius IX. *(an. 1236. Romæ.)*

Ecclesia, quæ ad retractandam sententiam, vel contractum, per beneficium restitutionis in integrum, postulat se admitti, si quadriennii spatium pòst sit lapsum, & negligenter omiserit, non est ad beneficium hujusmodi admittenda: *c* Nisi prævaricationis, vel fraudis manifestè probetur super hoc intervenisse commentum: aut alia rationabilis causa subsit, quæ superiorem movere debeat ad idem beneficium concedendum.

CAP. II.

Ecclesia contra confessionem, quâ læsa fuit, admittitur intra quadriennium per beneficium restitutionis in integrum: postea non, nisi per viam juris communis. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. *(an. 1299. Romæ.)*

a *Vid. Ancharanum consil.* 228. *incip. A. duas filias habebat & duobus Consil. seq. Antonium Butrium consil.* 64. *incip. A. duas filias habuit. & consil. sequent. & Alexand. consil.* 146. *incip. in causa & lite. & consil.* 149. *incip. viso processu. lib.* 5. b *Et ideò non deciditur juramento per judicem delato. Bald. in l. admonendi. Font.* c *Iste versiculus habet etiam locum in aliis personis, quibus ista restitutio competit. Phil. Font.*

SI adversùs confessionem in judicio à se factam, læsa Ecclesia beneficium restitutionis in integrum, intra quadriennium ab ipsius confessionis tempore computandum, petere negligenter omittat: non est (nisi aliquid rationabile appareat, quod aliud suaserit faciendum) ad hoc petendum ulteriùs admittenda. Ubi verò per viam communem revocationis erroris, quem in facto prætendit, vult adversùs suam confessionem Ecclesia se juvare: quandocunque poterit, donec negotium sit finitum.

TITULUS XXII.
DE ARBITRIS.
CAP. I.

Si ex tribus arbitris duo concordant in summa, tenet illorum sententia: si omnes discordant, tenet sententia de summa minori.

Bonifacius VIII. (*an.* 1299.)

SI ex tribus arbitris, te duo in decem, & tertius in quinque condemnent, debet sententia prævalere duorum: Licèt cùm unus in XV. alius in X. tertius verò in quinque pronunciant, illius, qui dixit de summa minori (cùm in illa omnes concordes existant) sententia efficax censeatur.

CAP. II.

Si ex tribus arbitris unus nolit examinando vel definiendo negotio interesse, duo procedere poterunt, ac si ille præsens esset. Circa Judices autem antiqua jura serventur. Joan. Andr.

Idem.

UT quæstionibus (quæ plerunque propter arbitrorum voluntariam seu malitiosam absentiam remanent indecisæ) finis celeriùs imponatur: Statuimus, ut si ex tribus arbitris à partibus electis, eorum aliquis ab aliis legitimè requisitis ad examinandum vel definiendum unà cum eis negotium, super quo in ipsos extitit compromissum, non curaverit (cessante impedimento legitimo) convenire: duo præsentes, penès quos (licèt lex civilis aliud innuere videatur) totalem eo casu remanere decernimus potestatem, possint (malitiosâ seu voluntariâ illius absentiâ non obstante) dictum examinare negotium, & liberè definire, sicut possent illo præsente, nec volente cum eis in unam sententiam concordare *a*: ut sic ipsius absentia præsentiâ repleta divinâ, eum reputari faciat pro præsente. Circa Judices verò antiqua jura nolumus immutari.

a *Vid. Bart. in l. item si unus. §. item si plures. ff. eod. tit.*

FINIS LIBRI PRIMI.

SEXTI DECRETALIUM LIBER SECUNDUS.

TITULUS PRIMUS.
DE JUDICIIS.
CAP. I.

Judex delegatus non habens ad hoc speciale mandatum à Papa, non potest compellere partem, ut personaliter coram eo compareat, nisi ex rationabili causa. Joan. Andr.

Innocentius IV. *in generali Concilio Lugdunensi,* (*an.* 1245. *in Gallia.*)

JURIS esse ambiguum non videtur, Judicem delegatum (qui à sede Apostolica mandatum ad hoc non receperit speciale,) jubere non posse alterutram partium coram se personaliter in judicio comparere: Nisi causa fuerit criminalis *a*, vel nisi pro veritate dicenda, vel pro juramento calumniæ faciendo, vel aliàs juris necessitas partes coram eo exegerit personaliter præsentari.

CAP. II.

Mulieres personaliter ad judicium (quâcunque causâ in jure non expressâ) invitæ tra endæ non sunt: sed si necessarium sit ipsarum testimonium in causa, Judex expensis producentis interdum ibit, interdum mittet: & Judex fraudulenter vadens, excommunicatus est. Mulieres religiosæ, etiam volentes, extra monasterium suum ex aliqua causa personaliter ad judicium trahi non possunt; quod contra prædicta fit, est irritum. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (*an.* 1298.)

a *Vid. Bart. in l. pen. §. ad crimen. ff. de pub. judic. Font.*

MUlieres *a* (quas vagari non convenit; nec virorum cœtibus immisceri) auctoritate literarum sedis Apostolicæ, vel Legatorum ipsius, aut aliâ quâcunque ad judicium personaliter evocari, vel trahi invitas, causâ ferendi testimonium, aut aliâ quâlibet (quæ in jure non exprimitur) prohibemus. Sed cùm necessarium fuerit testimonium earundem, Judex (in expensis partis producentis easdem) tabellionem, aut aliam personam idoneam ad eas transmittat: vel si fortè talis casus occurrerit, quo, jure prohibente, receptio testium alteri committi non possit: Judex *b* tunc propter hoc personaliter ad illas accedat: aut (si talis sit personæ judicantis conditio, quòd id per ipsum non deceat fieri, vel non possit) mittat ad eas: proviso quòd casus hujusmodi (videlicet ut Judex vadat personaliter) non fingatur: nec fraus interveniat in hac parte. Alioquin fictor hujusmodi, vel fraudator, ipso facto sententiam excommunicationis incurrat.

§. 1. Cæterùm fœminæ religiosæ, præsertim quæ debent sub clausura morari *c*, extra suum monasterium vel clausuram non vocentur ad judicium, vel trahantur ex quavis causa personaliter: etiamsi ad hoc voluntas accederet earundem. Decernimus quoque, ut ipso jure sit irritum & inane, si quid contra præmissam contigerit attentari.

a *Vide l. fœmina. de proc. l. servus. C. de jud. & l. fœmina. ff. de reg. jur.* b *Al. ita præfatus judex propter hoc, &c.* c *causâ religionis hoc licet V. l. 1. ff. de in jus voc. l. servos ad custodiam. ff. de alim. & cibar. legat.*

CAP.

CAP. III.

Major XIV. annis per se & per procuratorem potest agere, & defendere causam spiritualem: minor XIV. per se non agit, sed per Procuratorem, vel per curatorem datum auctoritate ordinarii Ecclesiastici Judicis, & etiam delegati ad causas illas. Filius familiâs sine patris assensu agit causam spiritualem. h. d. Joan. Andr.

Idem.

SI annum quartumdecimum tuæ peregisti ætatis, in beneficialibus & aliis causis spiritualibus, necnon & dependentibus ab eisdem, ac si major XXV. annis existeres, ad agendum & defendendum, per te, vel per Procuratorem *a*, (quem ad hoc constituendum decreveris) admitti debebis. Si verò intra XIV. annum existas, per te agere, aut defendere non poteris super ipsis: sed vel per tuum Episcopum, vel per Officialem ejusdem, tibi curator dabitur ad lites hujusmodi exercendas: aut tu ipse (si major infante fueris) cum auctoritate alterius eorundem, procuratorem ad eas poteris deputare. Delegatus etiam Apostolicæ sedis, & subdelegatus ab eo, tibi (si non habeas) curatorem dare valeant, vel auctoritatem constituendi procuratorem præstare, ad illas causas, vel lites duntaxat, quæ coram ipsis fuerint ventilandæ. In hujusmodi quoque litibus sive causis, quanquam in potestate patris existas *b*, nec aliàs absq; ipsius assensu in judicio regulariter esse possis: ejus (cùm de iis se intromittere non habeat) nequaquam requiri debebit assensus.

TITVLVS II.
DE FORO COMPETENTI.

CAP. I.

Archiepiscopus omisso appellationis articulo, vel per viam querelæ, de causa subditorum, Suffraganeis etiam ipsis consentientibus, non cognoscit. h. d. usque ad §. Neque.

Innocentius IV. *c* [*an.* 1252.]

ROmana Ecclesia: [*& j.*] Nec appellationis articulo prætermisso, nec aliàs etiam (cùm minimè appellatum extiterit) Rhemen. Archiepiscopus vel ejus Officialis *d*, de causis Clericorum tanquam Judices (licèt in ipsos iidem Clerici de facto consentiant) absque diœcesanorum suorum voluntate cognoscant.

Archiepiscopus subditos Suffraganei non potest compellere causas delegatas ab eo suscipere, suas sententias & præcepta exequi, vel testimonia in causis ad eos devolutis ferre: nisi consuetudo aliud disponat. h. d. Dominicus.

§. 1. Neque Suffraganeorum Rhemensis Ecclesiæ subditos ipsorum delegationem suscipere, vel sententias & præcepta exequi, aut in causis per appellationem devolutis ad eos, testimonium (nisi aliud in his tribus de consuetudine obtineant) perhibere compellant.

Archiepiscopus contra Officiales, vel Prælatos Suffraganeorum (consuetudine aliud non disponente) & contra subditos ipsorum, pro salariis Advocatorum & Procuratorum causarum fori Archiepiscopi, Judex competens non est. h. d.

§. 2. Nec etiam Suffraganeorum ipsorum Officiales, aut Archidiaconos, Archipresbyteros, & alios inferiores Prælatos, Suffraganeis eisdem subjectos (dummodò aliud eis contraria consuetudo non tribuat) nec subditos suffraganeorum ipsorum, super salariis Advocatorum & Procuratorum in causis (quæ in Rhemensi ventilantur curia) cogant querelantibus in sua præsentia respondere.

Archiepiscopus non compellet invitos contrahentes aliarum diœcesum in sua propria coram se respondere, nisi ibi inveniantur. Sed si citati nolunt comparere, vel malitiosè se occultant, ne citentur, in bonis ipsorum sua diœcesis potest missionem facere, vel in alia decernere per ordinarios faciendam. h. d.

§. 3. Contrahentes verò aliarum diœcesum, super contractibus initis in Rhemensi diœcesi ab eisdem (nisi inveniantur ibidem) trahere coram se non debent invitos: licèt in possessionem bonorum, quæ ibi habent, etiam cùm alibi copiam sui faciant, si eorum auctoritate citati *a* comparere contemnant, possint missionem facere contra eos: vel (si fortè malitiosè seipsos occultent, ne citatio perveniat ad eosdem) decernere faciendam in possessionem bonorum, quæ in alia etiam diœcesi obtinere noscuntur: sed tunc loci diœcesanus ad denunciationem ipsorum faciet hujusmodi missionem.

Non potest Archiepiscopus suos Clericos mittere in diœcesim Suffraganei, ut coram eis fiant contractus, vel jam facti approbentur. Nec si facti vel approbati fuerint coram illis, possunt Suffraganeorum subditos coram se compellere litigare super illis, nec excommunicare Suffraganeorum Officiales vel subditos, si nolunt litigare coram ipso. h. d. ad finem, secundùm Dominicum.

§. 4. Nec Clericos suos mittant ad Suffraganeorum ipsorum *b* diœceses pro ineundis vel recognoscendis contractibus coram ipsis. Nec eorundem Suffraganeorum subditos compellant coram se occasione hujusmodi juri stare. Neque potest Archiepiscopus ipse in suorum Suffraganeorum Officiales & subditos (pro eo quòd vocati ab ipso nolunt querelantibus in sua præsentia respondere) Ecclesiasticam exercere censuram.

CAP. II.

Judex secularis, qui vult Clericum compellere ad debita (etiam liquida) solvenda, per Ecclesiasticum Judicem desistere compellatur. Joan. Andr.

Bonifacius VIII.

SÆculares *c* Judices, qui (licèt ipsis nulla competat jurisdictio in hac parte) personas Ecclesiasticas ad solvendum debita (super quibus coram eis contrà ipsas earum exhibentur literæ, vel probationes aliæ inducuntur) damnabili præsumptione compellunt *d*, à temeritate hujusmodi per locorum ordinarios, censurâ Ecclesiasticâ decernimus compescendos.

CAP. III.

Ratione juramenti Laicus (ut illud servet) coram Judice Ecclesiastico convenitur.

Idem.

CUm C. Laicus (pro quo solvisti certam pecuniæ quantitatem, in qua pro eo te fidejussorio nomine obligaveras) te servare recuset indemnem, contra juramentum à se præstitum temerè veniendo: Ipsum coram Ecclesiastico Judice (ad cujus forum ratione juramenti causæ hujusmodi cognitio noscitur pertinere) de jure poteris convenire: Ut ipsum monitione præmissâ, per censuram Ecclesiasticam *e*, quòd re super prædictis (ut tenetur) servet indemnem, præviâ ratione compellat.

TITVLVS III.
DE LITIS CONTESTATIONE.

CAP. I.

Peremptoria litis contestationem non impedit: nisi sit de re semel finita. Joan. Andr.

Innoc. IV. *in Concilio Lugdun.* (*an.* 1245.)

EXceptionis peremptoriæ, seu defensionis cujuslibet principalis cognitionem negotii contin-

a *Nota, ubicunque minor legitimè potest interesse judiciis, ibi potest constituere procuratorem: Vid. l. 1. C. si de moment. possess.* Font. b *Vid. c. indecorum. de ætat. & qualit.* c *In quadam manuscr. tribuitur Innoc. III.* d *aliàs Officialis.*

a *Vid. l. sed interpellatus. §. 1. ff. de arbitr.* b *al. suorum.* c *Vid. quæ latè tradit Alex. consil. 8. l. 1.* d *dicit Petr. de Anch. quòd isti Laici factis hujusmodi probationibus sine sententia compellebant Clericos per sua statuta unde not. quòd sicut sententia non arctat non subditum, ita etiam statuta. c. fin. supr. de constit. eod. lib.* Font. e *Non ergò potest capere personas aut res earum.* Dom. Pet. de Anch. Phil. Font.

gentis, ante litem contestatam objectus, nisi de re judicata, transacta, seu finita excipiat litigator, litis contestationem non impediat, nec retardet: licèt dicat objector, quòd rescriptum non fuisset obtentum, si, quæ sunt impetranti opposita, fuissent exposita deleganti.

CAP. II.

Per exceptionem peremptoriam non fit litis contestatio. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (*an.* 1198.)

Si oblato ab actore libello, ex parte rei exceptio peremptoria proponatur, nequaquam per hoc litis contestatio intelligitur esse facta: Imò eâ non obstante (nisi sit de illis exceptionibus, quæ litis contestationem impediunt) fieri oportebit eandem.

TITVLVS IV.

DE JURAMENTO CALUMNIÆ.

CAP. I.

Non est de substantia, quòd statim post litem contestatam juretur de calumnia. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (*an.* 1298.)

Si de calumnia, seu de veritate dicenda, in primo litis exordio non juretur (ut debet) poterit postmodùm in qualibet parte litis jurari: cùm hujusmodi juramenta præstari ab initio, de substantia ordinis judiciarii non existat.

Non annullatur processus, licèt tacite ommittatur calumniæ juramentum. h. d.

§. 1. Propter omissum quoque tacitè in tota causa calumniæ juramentum, judicialis processus, aliàs factus legitimè, non est nullus nec etiam annullandus.

Præcipit quòd in spiritualibus simul de calumnia, & de veritate juretur. Joan. Andr.

§. 2. Quamvis *a* in causis spiritualibus (in quibus debet de veritate dicenda jurari) canones non indicant alicui calumniæ juramentum: nos tamen (quia frequenter calumniari videmus in ipsis) utile reputamus, quod simul, (sicut plerique observant) tam de veritate dicenda, quàm de calumnia (ut via præcludatur calumniis) jurari debeat in eisdem.

CAP. II.

In causa appellationis jurari debet de calumnia, & veritate dicenda.

Idem.

IN appellationis causa (quanquam in principali juratum fuerit) præstari jubemus calumniæ juramentum. Et idem in juramento de veritate dicenda volumus observari.

Procurator deputatus post juramentum calumniæ, jurabit de calumnia. h. d.

§. 1. Procuratores quoque (qui post juramentum calumniæ deputantur) teneri volumus (ut calumnia vitetur ab ipsis) ad subeundum hujusmodi juramentum: etiamsi à suis dominis, quid ponere, aut respondere, seu agere debeant; sint instructi.

Judex quoties sibi videtur, exigit juramentum malitiæ: etiamsi de calumnia, vel veritate juratum sit. Joan. Andr.

§. 2. In omnibus autem causis, nedum antè, sed etiam postquam lis fuerit contestata, sive de veritate, sive de calumnia sit juratum in ipsis, potest Judex à partibus exigere juramentum malitiæ, quoties viderit expedire.

CAP. III.

Procurator habens speciale mandatum, jurat de calumnia. Joan. Andr.

Idem.

NUllam a tibi Judex injuriam fecisse censetur, qui procuratorem tui adversarii constitutum ad causam, habentem super hoc speciale mandatum, admisit ad præstandum in ea calumniæ juramentum.

TITVLVS V.

DE RESTITUTIONE SPOLIATORUM.

CAP. I.

In civilibus non admittitur spoliationis exceptio, facta ab alio quàm ab actore. In criminalibus admittitur facta à tertio, dummodò sit de tota substantia vel majori parte. Exceptio probari debet intra quindecim dies: aliàs fit condemnatio expensarum. Joan. Andr.

Innocentius IV. *in Concilio Lugdun.* (*an.* 1245. *in Gallia.*)

FRequens *b* & assidua nos querela circumstrepit, quòd spoliationis exceptio nonnunquam in judiciis calumniosè proposita, causas Ecclesiasticas impedit & perturbat *c*: dum enim exceptioni insistitur, appellationes interponi contingit, & sic intermittitur, & plerunque perimitur causæ cognitio principalis: & propterea nos, qui voluntarios labores appetimus, ut quietem aliis præparemus, finem litibus cupientes imponi, & calumniæ materiam amputare: Statuimus, ut in civilibus negotiis, spoliationis objectu (quæ ab alio, quàm ab actore facta proponitur) Judex in principali procedere non postponat. Sed si in civilibus ab actore, in criminalibus autem se spoliatum reus asserat à quocunque, intra quindecim dierum spatium (post diem, in quo proponitur) quod asserit comprobabit: alioquin in expensis, quas interim actor ob hoc fecerit (judiciali taxatione præhabitâ) condemnetur: aliàs (si Judici æquum visum fuerit) puniendus. Illum autem spoliatum intelligi volumus in hoc casu (cùm criminaliter accusatur) qui totâ suâ substantiâ, vel majori parte ipsius, se per violentiam destitutum affirmat: & secundùm hoc loqui canones, sano credendum est intellectu: quia nec nudi contendere, nec inermes inimicis opponere nos debemus: habet enim spoliatus privilegium, ut non possit exui jam nudatus.

Excipiens de spoliatione facta à tertio, intra certum tempus à judice statuendum, debet restitutionem petere: aliàs accusabitur exceptione non obstante. Joan. Andr.

§. 1. Solet *d* autem inter Scholasticos dubitari, si spoliatus à tertio, de spoliatione contra suum accusatorem excipiat, an ei tempus à judice debeat indulgeri, intra quod restitutionem imploret: ne fortè sic velit existere, ut omnem accusationem eludat, quod satis æquitati & juri consonum æstimamus *e*. Quòd si intra tempus indultum restitutionem non petierit, & causam, cùm potuerit, non ducat ad finem: non obstante spoliationis exceptione deinceps poterit accusari.

Agenti super rebus Ecclesiasticis, non obstat exceptio spoliationis privatarum rerum, vel è converso. Joan. Andr.

§. 2. Ad hoc sancimus, ut rerum privatarum spoliatio, agenti super Ecclesiasticis, vel è contrario, nullatenùs opponatur.

CAP. II.

Ecclesia, quæ petit restitutionem decimarum (quas se dicit intra parochiam

---

a *Circa istum §. nota, quòd juramentum de calumnia differt à juramento de veritate. l. 1. §. quod observari. C. eod. Nam juramentum de calumnia est de credulitate: unde si aliud sit, non est perjurus, quemadmodum dicitur de juramento partis respondentis articulo per credit, vel non credit, neque respondens confitetur, sed solum relevat adversarium ab onere probandi, Pet. de Anch. Font.*

a *De intellectu vide Matthæum sing.* 149. *incip. nota, quòd si dominus. adde Innoc. & Alexand. in l. qui bona. §. si alieno. ff. de damn. infect.* b *vide Matthæum de Afflictis decis.* 19. c *al. conturbat.* d *in antiq. Codic. ita; solet enim.* e *extimamus.*

parochiam alterius possedisse) non auditur, nisi probet possessionem legitimam. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (*an.* 1298.)

AD decimas *a*, quas Canonici *b* sancti Nicolai se asserunt intra parochiam Ecclesiæ B. Clerici possedisse aliquandiu, & eis per eundem Clericum spoliatos fuisse, nequaquam debent restitui, nisi evidenter docuerint, quòd earum possessionem legitimè assecuti fuissent. Quia eas occupâsse injustè verisimiliter præsumuntur, cùm proveniant ex prædiis intra alienam parochiam constitutis. Sitque manifestum (nisi aliud ostendatur) eas de jure communi ad eandem Ecclesiam pertinere.

TITULUS VI.
DE DOLO ET CONTUMACIA.

CAP. I.

Actor contumax condemnatur in expensis: nec citatur ulteriùs ad suam petitionem reus, nisi caveat de veniendo & comparendo.

Innocentius IV. *c* (*an.* 1244.)

ACtor qui ad terminum venire, ad quem citari adversarium fecerat, non curavit, venienti reo in expensis *d* (propter hoc factis legitimè) condemnetur. Ad citationem aliam minimè admittendus, nisi sufficienter caverit, quòd in termino fideliter debeat comparere.

CAP. II.

Judex appellantem & recedentem citare ulteriùs non tenetur si vult in causa procedere: nisi forsitan appellationi renunciet. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (*an.* 1298.)

EUm, qui à tua interlocutoria vel gravamine, quod per te sibi proponit illatum, à tua præsentia recedit appellans: (cùm protestari videatur hoc ipso, se nolle coram te de cætero litigare) citare ad alia, quæ posteà in judicio facienda incumbunt, vel etiam ad sententiam audiendam (nisi sponte appellationi suæ renunciet) non teneris. Nec ideo minùs (quòd in ejus absentia processeris) tuus processus validus reputari debebit.

TITULUS VII.
DE EO, QUI MITTITUR IN POSSESSIONEM CAUSA REI SERVANDÆ.

CAP. UN.

Quando agitur de beneficio Ecclesiastico, ob contumaciam rei non fit missio in possessionem, sed ad sententiam lite non contestatâ proceditur.

Innocentius IV. *e* (*an.* 1244.)

EUm *f*, qui super dignitate, personatu, vel beneficio Ecclesiastico obtinendis, cum aliquo litigat possessore, ob partis adversæ contumaciam, causâ rei servandæ in ipsorum possessionem statuimus non mittendum: ne per hoc ad ea ingressus patere valeat vitiosus. Sed liceat in hoc casu (contumacis absentiam divinâ replente præsentiâ) etiam lite non contestatâ *g*, diligenter examinato negotio, ipsum fine debito terminare.

a *Vid. Matth. de Afflict. decis. 326.* b *Vide Bald. gl. 2. c. fin. supr. de procur. Font.* c *al. ita: Innoc. IV. in Concil. Lugdun.* d *vid. Bald. in l. sancimus. C. de jud. & c. finem litibus. de dol. & contum. Font.* e *al. ita: Innoc. IV. in Concil. Lugdun.* f *Amplia istud cap. ad fructus beneficiorum, nec fiet eorum sequestratio, nisi in Clem. II. de seq. pos. Phil. Font.* g *Ubi contra contumacem non mittitur in possessionem, & mora est periculosa, proceditur ad definitivam.*

TITULUS VIII.
UT LITE PENDENTE NIHIL INNOVETUR.

CAP. I.

Si ex duobus litigantibus electis alter decedat, renunciet, vel à prosecutione causæ excludatur, si lite pendente cum reliquo fuerit alia electio facta, non tenet.

Bonifacius VIII. (*an.* 1298.)

DIspendiis, quæ propter electiones diversas Ecclesiæ patiuntur interdum, occurrere cupientes: Statuimus, ut si (aliquibus apud sedem Apostolicam, vel alibi litigantibus, super electionibus de se in discordia celebratis) aliquem ipsorum mori, vel suo juri renunciare, aut à prosecutione ipsius contigerit quoquo modo excludi: ad electionem aliam (lite super electione superstitis electi pendente) nullatenùs procedatur. Alias attentata contra hoc electio, ipso jure viribus non subsistat.

CAP. II.

Si beneficiatus (contra quem super beneficio litigatur) cedit, vel decedit, si alius lite pendente cum superstite fuerit electus, non valet electio. Si verò aliqui (quorum intersit) ad defensionem litis velint admitti, in eo statu, in quo erat causa, admittentur. Joan. Andr.

Idem.

SI ii, contra quos super dignitatibus, personatibus, vel aliis Ecclesiasticis beneficiis, quæ possident *a*, litigatur, lite pendente cedant, vel fortè decedant: ne propter novos adversarios (qui malitiosè interdum petitoribus surrogantur) litigia in Ecclesiarum dispendium prorogari contingat: statuimus, ut dignitates, personatus vel beneficia hujusmodi (donec contra superstites lis finita fuerit) aliis nullatenùs conferantur, nec ad ea eligatur quispiam, vel etiam præsentetur. Quòd si secùs actum fuerit, eo ipso irritum habeatur. Sanè si ad defensionem ipsius litis, aliqui, quorum interesit, petierint se admitti, eos in illo statu, in quo ipsam invenerint, decernimus admittendos.

TITULUS IX.
DE CONFESSIS.

CAP. I.

Super facto negativo per partem improbabili (si Judici videbitur) est admittenda positio. Dominicus.

Innocentius IV. *in Concilio Lugdunensi.*

(*an.* 1245.)

STatuimus *b*, ut positiones negativas (quæ probari non possunt nisi per confessionem adversarii) Judices admittere possint, si æquitate suadente viderint expedire.

CAP. II.

Si reus jussus positionibus respondere recusat, vel si contumaciter recedit, habebuntur pro confessatis: secùs si priùs quàm sic jussus esset, contumax fuerat: nam tunc procedetur contra eum tanquam contra contumacem. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (*an.* 1298.)

SI post præstitum veritatis aut calumniæ juramentum, reus vel procurator ipsius, positionibus ab adversario sibi factis, interrogatus, jussusque à Judi-

a *Notat Phil. & Pet. de Anch. quòd in beneficialibus est vera possessio, & illa est causa, quare in talibus fiunt possessoria sicut in profanis: & limitant istum textum Anch. & Dominicus, non procedere in petitore decedente: neque obstat Clem. I. §. si verò. ∫. eod. quia illa intelligitur, quando nulla lis pendet mortuo petitore: item limitatur text. quando lis est inter provisum à Papa, & cum ad quem spectat providere. Phil. hìc Font.* b *vide Paul. de Cast. cons. 167. incip. ad primum. vol. 2. & Cyn. l. 2. §. sed quia, C. de jur. cal.*

ce *a* respondere, absque rationabili causa recuset, aut nolit, seu contumaciter se absentet, haberi debet super iis, de quibus in eisdem positionibus interrogatus extitit, pro confesso. Verùm si antequam respondere sic jussus fuerit, eum contumaciter absentari contingat, tunc pro confesso non debet haberi; sed est aliàs contra eum tanquam contra contumacem (prout ratio dictaverit) procedendum.

TITULUS X.

DE TESTIBUS ET ATTESTATIONIBUS.

CAP. I.

Socius in crimine simoniæ admittitur in testem, si sit socius criminis tantùm, & agatur civiliter: aliàs non. Joan. Andr.

Gregorius IX. *in Concilio Laudunensi.* (*an.* 1232.)

MEdiatores, per quos scelus simoniæ plerunque committitur, ad testimonium contra sceleris ejusdem auctores (in detestationem criminis) admittuntur, si non agatur criminaliter, sed civiliter, & emolumentum exinde non fuerint assecuti.

CAP. II.

Ponit modum remissionis curiæ, & dat modum jurandi super positionibus, & dicit per quem jurari debeat: dat modum respondendi, & modum testes probatorios reprobandi, & reprobatorios iterum reprobandi, h. d. Joan. Andr.

Idem. (*an.* 1238. *Romæ.*)

PRæsentium auctoritate mandamus, quatenus in causa, quæ inter Abbatem & Conventum S. Nicolai Andegavensis ex una parte, & Priorem & Conventum de Paldigen. Lyconen. diœcesis ex altera (super eo quòd iidem Abbas & Conventus, se ab ipsis Priore & Conventu de Paldigen. possessione subjectionis ejusdem Prioratûs asserunt spoliatos, & super irritanda quadam compositione olim initia inter partes, & rebus aliis) vertitur: ab eisdem Abbate & Priore, nomine suo, & in animas Conventuum eorundem, vel majoris & sanioris partis ipsorum, recepto juramento de veritate dicenda: injungas dictis Abbati & Priori, ut tam ponendo, quàm respondendo dicant veritatem, quam (super positionibus tibi sub bulla nostra transmissis) ipsi sciunt, & per illos intelligunt, in quorum animas juraverunt. Prætereà sigillatim super quolibet articulo in qualibet positione contento facias à partibus sufficienter ad invicem responderi: nullâ prorsus ab eis super ipsis positionibus contradictione receptâ. Sine juramento autem à syndico utriusque partis, quid sciat de hujusmodi positionibus, vel credat, inquiras. Testes etiam, quos super articulis sub eadem bulla transmissis, pars dictorum Prioris & Conventûs duxerit producendos, ad reprobandos testes partis alterius in causa Principali productos (quorum nomina in eisdem articulis continentur) usque ad Kal. Novemb. proximò futuri, examines (secundùm partis adversæ interrogatoria, quæ tibi sub eadem bulla transmittimus) diligenter: primò tamen in personam cujuslibet testis à prædictis Abbate & Conventu producti, factâ sigillatim specificatione criminum, & aliorum objectorum sibi in eisdem articulis contentorum. Si verò dicti Abbas & Conventus aliquos testes coram te produxerint, contra testes *b* ab eisdem Priore & Conventu producendos, juxta articulos (quos ipsi Abbas & Conventus tibi super reprobatione testium productorum Prioris & Conventûs in eadem causa *a* produxerint) recipere, ac eos usque ad Kalendas Februarii proximò futuri diligenter examinare procur[e]s: simili specificatione criminum, & aliorum (quæ contra testes eorundem Prioris & Conventûs objecta fuerint) observatâ: priùs tamen præstito juramento à Procuratore dictorum Abbatis & Conventûs, quòd ad hoc ex malitia non procedant.

a Vide supr. c. prox. & ff. de interrog. act. l. si sine. supr. de dolo. sicut ibi de hoc Joan. Andr. b Not. quòd Judex post test præfigere terminum ad reprobandas personas testium ante publicationem attestationum. Nam attestationes publicatæ non erant, quia Judex eas causas tenebatur remittere. Petr. de Anch. Font.

CAP. III.

Advocatus vel Procurator principalis causæ, in causa appellationis testificare non potest. Juramentum autem (præsumptione faciente pro appellante) sibi deferri non debet, nisi Judici videatur. Dominicus.

Innocentius IV. *in generali Concilio Lugdun.* (*an.* 1245.)

ROmana Ecclesia: [*& infrà.*] In appellationis causa, is qui appellantis Procurator vel Advocatus in priori judicio fuerat, non recipiatur in testem. Neque indistinctè ipsi appellanti (præsumptione faciente pro eo) deferatur etiam juramentum: sed tunc cùm inspectis personarum & ipsius causæ circumstantiis, id fuerit faciendum.

TITULUS XI.

DE JUREJURANDO.

CAP. I.

Prælati, Canonici, Rectores, & Officiales locorum, qui jurant statuta, & consuetudines loci vel Ecclesiæ servare, prætextu talis juramenti non obligantur ad illicita, impossibilia vel obviantia Ecclesiasticæ libertati: nec ad ea debet intentio sua referri. Joan. Andr.

Nicolaus III. (*an.* 1278. *Romæ.*)

COntingit *b* in nonnullis Ecclesiis de earum consuetudine observari, quòd nec ipsarum Prælati (cùm primò ad Ecclesias ipsas accedunt) admittuntur, nec Canonici (cùm de recipiendis ibidem novis Canonicis agitur) aliter recipiuntur in ipsis, nisi jurent statuta & consuetudines ipsarum Ecclesiarum, scripta & non scripta, inviolabiliter observare. Inter Laicos etiam in multis civitatibus, castris & terris, in suis Potestatibus, Rectoribus vel Officialibus assumendis, consuetudinis morbus irrepsit: quòd Potestates, Rectores, & Officiales hujusmodi, ad potestarias, rectorias & officia eadem (nisi priùs servaturos se statuta ipsorum locorum clausa *c* juraverint) nullatenùs admittantur. Quia verò in statutis, consuetudinibusque supradictis interdum aliqua reperiuntur illicita seu impossibilia, vel obviantia Ecclesiasticæ libertati (ne sub tali generalitate jurandi, sic jurantibus peccandi occasio præbeatur, cùm juramentum non fuerit, ut esset iniquitatis vinculum, institutum:) hâc generali constitutione animarum periculis obsistere cupientes, præcipimus à quibuscunque scientibus contineri in prædictis consuetudinibus & statutis, illicita, impossibilia vel libertati Ecclesiasticæ obviantia, juramenta hujusmodi aliquatenùs non præstari. Et talia juramenta eâ intentione facienda, vel facta, ut etiam illicita vel impossibilia, seu Ecclesiasticæ libertati obviantia observentur (cùm etiam sub tali intentione præstari non possint absque divinæ majestatis offensâ) decernimus in hujusmodi illicitis, impossibilibus, seu libertati Ecclesiasticæ obviantibus, non servanda: quin potiùs pro animarum salute, si sub forma prædicta vel simili aliquos ignorantes prædicta illicita seu impossibi-

a Dictio, causa, deest in antiq. codic. b De intellectu, vide Decium in rub. de const. 1. lect. c an sit differentia jurare simpliciter, observare statuta, vel contenta in statutis, vel prout in statutis, vide Fel. in c. cùm accessissent. de constit.

impossibi-

impossibilia, vel libertati Ecclesiasticæ obviantia jurare contigerit, ad observanda duntaxat licita, possibilia & non obviantia libertati Ecclesiasticæ, jurantium referri debet intentio. Declaramus quoque juramenta sub hujusmodi generalitate qualitercunque & sub qualicunque *a* verborum forma præstita vel præstanda, ad licita, possibilia, & libertati Ecclesiasticæ non obviantia *b*, tantum extendi: ipsosque jurantes ad alia per præstationem juramenti hujusmodi non teneri.

CAP. II.

Per Ecclesiasticum Judicem ordinarium loci, compellitur Judex secularis Ecclesiasticâ censurâ, jus canonicum, quod ad provisionem animarum statutum est, servare.

Bonifacius VIII. (*an.* 1298.)

Licèt mulieres, quæ alienationibus dotium & donationum propter nuptias consentiunt non contravenire, proprio juramento firmantes, servare juramentum hujusmodi non vi nec dolo præstitum, de jure canonico teneantur: quia tamen quidam Judices seculares eas contra præfatas alienationes audiunt, quamvis eis constet legitimè de hujusmodi juramento *c*: Nos animarum periculis obviare volentes, eosdem Judices ad servandum hoc jus canonicum, per locorum ordinarios censurâ Ecclesiasticâ decernimus compellendos.

CAP. III.

Electus post sacramentum, ponens vel respondens contraria directè (nisi rationabiliter excusetur) velut perjurus à confirmatione repellitur. Idem si hoc fecerit Procurator, ipso mandante, vel ratum habente vel non revocante, h. d. Joan. Andr.

Idem.

Cum in positionibus super electionis tuæ negotio (post juramentum in causa præstitum) à te datis, seu responsionibus, quas ad positiones tui adversarii fecisse dignosceris, reperiatur contrarietas manifesta: tibi tanquam perjuro (nisi justa causa & rationabilis te excuset) super ipsa electione perpetuum silentium imponi debebit.

Idem fiet, (te expressè mandante, vel etiam ex postfacto sciente, ac ratum habente, seu non revocante) positiones, aut responsiones hujusmodi contrarias tuo nomine tuus fecerit Procurator.

TITULUS XII.
DE EXCEPTIONIBUS.

CAP. I.

Sex sunt dicta hujus decretalis. Primò *ponit arengam, & jus antiquum, & constitutionis causam.* Secundò *dicit, quòd reus, qui contra actorem de excommunicatione excipit, ut ipsum repellat ab agendo, debet ipsius excommunicationis speciem, & nomen excommunicatoris exprimere, & eam intra octo dies probare: aliàs Judex procedet in causa, & illum in expensis condemnabit.* Tertiò *statuit, quòd si iterùm objiciatur, & probetur eadem vel alia excommunicatio, actor repellitur, sed quæ acta sunt, valebunt.* Quartò, *quòd ultra duas vices hæc exceptio non opponatur, nisi ex causa.* Quintò, *quòd si opponitur post rem judicatam, impeditur executio, sententia nihilominus valet.* Sextò *dicitur, quòd Judex publicè excommunicatum, reo non opponente, ex suo officio debet ab agendo repellere.* Joan. Andr.

Innocent. IV. *in Concilio Lugdun.*

(*an.* 1245.)

Piâ a consideratione statuit mater Ecclesia, quòd majoris excommunicationis exceptio, in quacunque parte judiciorum opposita, lites differat, & repellat agentes: ut ex hoc magis censura Ecclesiastica timeatur, communionis *b* periculum evitetur, contumaciæ vitium reprimatur, & excommunicati, (dum à communibus actibus excluduntur) rubore suffusi, ad humilitatis gratiam, & reconciliationis affectum facilius inclinentur: sed hominum succrescente malitiâ, quod provisum est ad remedium, tendit ad noxam. Dum enim in causis Ecclesiasticis frequentiùs hæc exceptio per malitiam opponitur, contingit interdum differri negotia, & partes fatigari laboribus & expensis: proinde (quia morbus iste quasi communis irrepsit) dignum duximus communem adhibere medelam. Si quis igitur excommunicationem opponit, speciem illius, & nomen excommunicatoris exprimat, sciturus eam rem se deferre debere in publicam notionem, quam intra octo dierum spatium *c* (die in quo proponitur minimè computato) probare valeat apertissimis documentis. Quòd si non probaverit, Judex in causa procedere non omittat: reum in expensis, quas actor ob hoc diebus illis se fecisse docuerit, præhabitâ taxatione condemnans. Si verò postmodùm instantiâ durante judicii, & probationis copiâ sibi edente, de eadem excommunicatione vel alia excipiatur iterùm, & probetur, actor in sequentibus excludatur, donec meruerit absolutionis gratiam obtinere: iis quæ præcesserunt, nihilominùs in suo robore duraturis. Proviso, quòd ultra duas vices hæc non opponatur exceptio, præterquam si excommunicatio nova emerserit, vel evidens, & prompta probatio supervenerit de antiqua. Sed si post rem judicatam talis exceptio proponatur executionem impediet: sed sententia, quæ præcessit, non minùs robur debitum obtinebit: eo tamen salvo, ut si actor excommunicatus sit publicè, & hoc Judex noverit *d*, quandocunque (etsi de hoc reus non excipiat) Judex ex officio *e* suo actorem repellere non postponat.

CAP. II.

Exceptio rei judicatæ per Ecclesiasticum Judicem admitti debet in foro seculari, & è converso. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (*an.* 1298. *Romæ.*)

Cum quidam seculares Judices (dum coram eis excipitur de re per Ecclesiasticum Judicem judicata, in casu, quo ad eum pertinet cognitio de consuetudine, vel de jure) recusent excipientes audire, in derogationem jurisdictionis Ecclesiasticæ & contemptum: Decernimus, ut per censuram Ecclesiasticam ab iniquitate coërceantur hujusmodi, & ad admittendum exceptionem eandem (ubi aliàs de jure debet admitti) à locorum ordinariis compellantur.

Similiter Ecclesiastici Judices (si coram ipsis excipiatur de re per secularem Judicem judicata) exceptionem ipsam admittant, in iis, quæ animarum periculum non inducunt: per superiores suos (nisi fecerint) animadversione debitâ castigandi.

TITULUS XIII.
DE PRÆSCRIPTIONIBUS.

CAP. I.

In præscriptionibus sufficit bona fides, ubi jus commune,

a *Al. quacunque.* b *hîc generalis principis confirmatio trahitur ad illicita, & alia de quibus in text. Alex. Consil. 59. vol. 1. & Dec. consil. 172.* c *vide not. per Rom. sing. 498. incip. ubi juramentum. & 499. incip. tu scis. & per Joan. Andr. in cap. cum laicus, de foro compet, adde Fel. in c. 1. ext. de jurejur.*

a *De intellectu vide Covarruv. in cap. quamvis. de pact. l. 6. in 3. par, relectio. §. 3. & Lud. Gom. in reg. cancellaria, de annali possessore, quæst. 44.* b *al. & communionis.* c *sed si ultimus dies esset feriatus, an talis inter octo esset computandus, docet Fel. in cap. fin. de except.* d *Not. quòd non sequitur, iste est publicè excommunicatus, ergò Judex scit. Vide §. notandum. 2. q. 1. Anth. Font.* e *vide Dec. in c. parati de appell.*

vel præsumptio non est contra præscribentem, aliàs debet allegari titulus, & probari: nisi sit præscriptio, cujus contrarii non extat memoria. h. d. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (*an.* 1298.)

EPiscopum, qui Ecclesias, & decimas, quas ab eo repetis, proponit (licèt in tua sint constitutæ diœcesi) se legitimè præscripsisse, allegare oportet (cùm jus commune contra ipsum faciat) hujusmodi præscriptionis titulum *a*, & probare. Nam licèt ei, qui rem præscribit Ecclesiasticam, si sibi non est contrarium jus commune, vel contra eum præsumptio non habeatur, sufficiat bona fides: ubi tamen est ei jus commune contrarium, vel habetur præsumptio contra ipsum, bona fides non sufficit, sed est necessarius titulus, qui possessori causam tribuat præscribendi: Nisi tanti temporis allegetur præscriptio, cujus contrarii memoria non existat.

CAP. II.

Privatus ipso jure, vel per sententiam, bonis, quæ tenet à Romana vel aliis Ecclesiis, illa minori spatio centum annorum contra Romanam, vel quadraginta contra alias non præscribit. Filii autem hæreticorum, qui catholici putabantur, bona paterna contra Romanam & alias Ecclesias præscribunt spatio quadraginta annorum: & idem in extraneis. Joan. Andr.

Idem.

SI qui *b* (exigentibus culpis, vel excessibus ab eisdem commissis) bonis quæ à Romana, vel ab aliis tenent Ecclesiis, sint per sententiam, vel ipso jure privati: statuimus, ut in apprehendendis, vel occupandis posteà quandocunque bonis eisdem, nullus (licèt leges humanæ super hoc alia tempora statuere videantur) ipsis Ecclesiis temporis lapsus obsistat, nisi contra ipsam Rom. Ecclesiam centenaria, vel contra Ecclesias alias quadragenaria præscriptio legitimè sit completa. Si post mortem hæreticorum (qui dum viverent, catholici putabantur) bona ipsorum à catholicis eorum filiis, vel nepotibus, aut extraneis quibuscunque, spatio XL. annorum fuerint bonâ fide possessa: sancimus eos super bonis hujusmodi (etiamsi ad Romanam pervenire deberent Ecclesiam) in hoc casu non esse ulteriùs molestandos: quanquam illi, quorum bona fuerant, nunc detegantur hæretici extitisse.

TITULUS XIV.
DE SENTENTIA ET RE JUDICATA.

CAP. I.

Judex, qui contra justitiam, & contra conscientiam aliquid in judicio fecerit in gravamen partis, per gratiam vel per sordes, condemnandus est parti læsæ in æstimationem litis, & per annum est suspensus & perpetuò, si medio tempore ingerat se divinis, nisi Papa cum ipso dispenset. Joan. Andr.

Innocentius IV. *in Concil. Lugdunensi.*

(*an.* 1245. *in Gallia.*)

CUm æterni tribunal Judicis illum reum non habeat, quem injustè Judex condemnat, testante Prophetâ *c*: *Nec damnabit eum, cùm judicabitur illi*: Caveant Ecclesiastici Judices, & prudenter attendant, ut in causarum processibus nil vindicet odium, vel favor usurpet, timor exulet, præmium aut expectatio præmii justitiam non evertat, sed stateram gestent in manibus, lances appendant æquo libramine, ut in omnibus quæ in causis agenda fuerint, præsertim in concipiendis sententiis & ferendis, præ oculis habeant solum Deum: illius imitantes exemplum *d*, qui querelas populi tabernaculum ingressus ad Dominum referebat, ut secundùm ejus imperium judicaret. Si quis autem Judex Ecclesiasticus, ordinatius, aut etiam delegatus, famæ suæ prodigus, & proprii persecutor honoris, contra conscientiam & contra justitiam, in gravamen partis alterius in judicio quicquam fecerit per gratiam, vel per sordes, ab executione officii per annum noverit se suspensum, ad æstimationem litis parti, quam læserit, nihilominùs condemnandus. Sciturus, quòd si suspensione durante damnabiliter ingesserit se divinis, irregularitatis *a* laqueo se involvet, secundùm canonicas sanctiones: à qua non nisi per summum Pontificem poterit liberari, salvis aliis constitutionibus, quæ Judicibus malè judicantibus pœnas ingerunt & infligunt. Dignum est enim, ut qui in tot præsumit offendere, pœnâ multiplici castigetur.

CAP. II.

Papa Imperatorem deponere potest ex causis legitimis. h. d. secundùm Paulum.

Idem *sacro præsente Concilio, ad memoriam sempiternam.*

(*an.* 1245. *in Gallia.*)

AD Apostolicæ dignitatis: [*& infrà.*] Sanè cùm dura guerrarum commotio nonnullas professionis Christianæ provincias diutiùs afflixisset, nos ad Federicum præcipuum Principem secularem, hujusmodi dissensionis & tribulationis auctorem, à felicis recordationis Gregorio Papa IX. prædecessore nostro, pro suis excessibus anathematis vinculo innodatum, speciales nuncios, & magnæ auctoritatis viros, videlicet venerabiles fratres P. Alban. & Hug. *b* Sabin. Episcopos, ac dilectum filium Gulielmum Basilicæ XII. Apostolorum Presbyterum Cardinalem, qui salutem zelabantur ipsius, duximus destinandos: facientes sibi proponi per ipsos, quòd nos & fratres nostri (quantùm in nobis erat) pacem *c* per omnia secum habere, nec non cum omnibus hominibus optabamus, parati sibi pacem & tranquillitatem dare, ac mundo etiam universo. Et quia Prælatorum, Clericorum, omniumque aliorum, quos detinebat captivos, & omnium tam Clericorum, quàm Laicorum, quos ceperat in galeis, restitutio poterat esse pacis plurimùm inductiva: eum, ut illos restitueret (cùm hoc idem, tam ipse, quàm sui nuncii, antequam ad Apostolatûs vocari essemus officium, promisissent) rogari & peti ab ipso fecimus per eosdem: ac proponi insuper, quòd iidem pro nobis parati erant audire, & tractare pacem, ac etiam audire satisfactionem, quam facere Princeps vellet de omnibus, pro quibus erat vinculo excommunicationis adstrictus: & offerre præterea, quòd si Ecclesia eum in aliquo contra *d* debitum læserat (quòd non credebat) parata erat corrigere, ac in statum debitum reformare. Et si diceret ipse, quòd in nullo contra justitiam læserat Ecclesiam, vel quòd nos eum contra justitiam læsissemus, parati eramus vocare Reges, Prælatos, & Principes, tam Ecclesiasticos, quàm seculares ad aliquem tutum locum, ubi per se, vel per solennes nuncios convenirent *e*: eratque parata Ecclesia de consilio Concilii sibi satisfacere, si eum læsisset in aliquo, ac revocare sententiam, si quam contra ipsum injustè tulisset, & cum omni mansuetudine & misericordia (quantum cum Deo & honore suo fieri poterat) recipere de injuriis & offensis ipsi Ecclesiæ, suisque per eum irrogatis, satisfactionem ab *f* eo volebat, & omnes amicos suos sibique adhærentes *g* in pace ponere plenaque securitate gaudere, ut nunquam hâc occasione

a *An sufficiat titulus putativus, docent Abb. & Fel. in c. de quarta. & in c. auditis de præscr.* b *De intellectu. Joan. Fab. instit. de usu & reb. fisci.* c *Psal. 36.* d *Exod. 32.*

a *Vid. Doc. in c. fin. de Cler. excom. minist. & quid sit irregularitas, & unde sumpserit originem. Dom.* b G. c *vid. Sec. tit. de comp. vid. ad 6. v. & Fel. in c. cùm sit. de for. comp.* d *In quodam manuscr. desunt hæc duo verba. contra debitum.* e *convenirent.* f *ab ipso.* g *vid. c. mutare. 6. q. 1. tamen. & l. si avo. §. fin. ff. de arb. & Bart. in l. si sit. ff. de verb. obl. Pont.*

ſione poſſent aliquod ſubite diſcrimen. Sed licèt ſic apud eum pro pace paternis monitis, & precum curaremus inſiſtere lenitate: Idem tamen Pharaonis imitatus duritiam, & obturans *a* more aſpidis aures ſuas, preces hujuſmodi & monita, clarâ obſtinatione, ac obſtinatâ elatione deſpexit: propter quod non valentes abſque gravi offenſa Chriſti ejus iniquitates ampliùs tolerare, cogimur (urgente nos conſcientiâ) juſtè animadvertere in eundem. Et ut ad præſens de cæteris ejus ſceleribus taceamus, quatuor graviſſima (quæ nullâ poſſunt tergiverſatione celari) commiſit. Dejeravit enim multoties pacem quondam inter Eccleſiam & imperium reformatam temere violando: [*& ſ.*] Perpetravit ſacrilegium, capi faciens Cardinales ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, ac aliarum Eccleſiarum Prælatos & Clericos religioſos, & ſeculares venientes ad Concilium, quod idem prædeceſſor noſter duxerat convocandum: [*& ſ.*] De hæreſi quoque non dubiis & levibus, ſed difficilibus & evidentibus argumentis ſuſpectus habetur: [*& ſ.*] Præter hæc regnum Siciliæ (quod eſt ſpeciale patrimonium B. Petri *b*, & idem Princeps ab Apoſtolica ſede tenebat in feudum) jam ad tantam in Clericis & Laicis exinanitionem, ſervitutemque redegit, quòd eis penè penitùs nihil habentibus, & omnibus exinde ferè probis ejectis, illos, qui remanſerunt ibidem, ſub ſervili quaſi conditione vivere, ac Romanam Eccleſiam (cujus ſunt homines principaliter & vaſalli,) offendere multipliciter, & hoſtiliter impugnare compellit. Poſſet etiam meritò reprehendi, quod mille quidem ſartorum annuam penſionem (in qua pro eodem regno ipſi Eccleſiæ Romanæ tenetur) per novem annos & amplius ſolvere prætermiſit.

Nos itaque ſuper præmiſſis, & quampluribus aliis ejus nefandis exceſſibus, cum fratribus noſtris & ſancto Concilio deliberatione præhabitâ diligenti (cùm Jeſu Chriſti vices licèt immeriti teneamus in terris, nobiſque in B. Petri perſona ſit dictum *c*: *Quodcunque ligaveris ſuper terram, ligatum erit & in cœlis:*) memoratum Principem, qui ſe imperio & regnis *d*, omnique honore & dignitate reddidit tam indignum, quique propter ſuas iniquitates à Deo ne regnet, vel imperet, eſt abjectus, ſuis ligatum peccatis, & abjectum, omnique honore ac dignitate privatum à Domino oſtendimus, denunciamus, & nihilominùs ſententiando privamus: omnes qui ei juramento fidelitatis tenentur adſtricti, à juramento hujuſmodi perpetuò abſolventes: auctoritate Apoſtol. firmiter inhibendo, ne quiſquam de cætero ſibi tanquam Imperatori vel Regi pareat & intendat. Decernendo *e* quoslibet, qui ei deinceps velut Imperatori vel Regi conſilium vel auxilium præſtiterint, ſeu favorem, ipſo facto *f* excommunicationis ſententiæ ſubjacere. Illi autem, ad quos in eodem imperio Imperatoris ſpectat electio, eligant liberè ſucceſſorem.

De præfato Siciliæ regno providere curabimus, cum eorundem fratrum noſtrorum conſilio, ſicut viderimus expedire.

CAP. III.

Qui petit rem certam causâ expreſſâ, ſi illam cauſam non probat, ſuccumbit: licèt aliam probet, maximè poſtmodùm emergentem. Joan. Andr.

Idem *Præceptori hoſpitalis S. Joannis Hieroſol. in Hiſpania, & Commendatori, ac fratribus domûs de Curvariâ, hoſpitalis ejuſdem.* (*an.* 1250, *Româ in Hiſpaniam.*)

Abbate ſanè: [*& ſ.*] Abbas de Boneſac. pro ſe & Conventu ſuo proponens, locum de Roſellis eſſe prædicti monaſterii jure dominii, vel quaſi, & cum ſuis finibus ex largitione Regis Arragoniæ ad ipſum monaſterium pertinere: petiit adjudicari eidem monaſterio locum ipſum, & vos exinde amoveri. Allegabatur autem pro parte veſtra, quòd facta vobis donatio de prædictis valida exiſtebat, quamvis illa ſub Sarracenorum tunc exiſterent poteſtate: quia non ſimpliciter, ſed ſub conditione fuêre donata, videlicet ſi ad manus fidelium devenirent. In quo caſu conceſſio poterat, & debebat habere vigorem: quia ipſi donationi rerum donatarum natura vel qualitas non obſtabat, & ſalubre ac laudabile quidem erat ſpectare ac præſtolari tempus, quo illa Chriſtianorum dominio ſubderentur: quare mox cùm pervenerunt ad ipſos fuerunt ad vos totaliter devoluta. Multùm quoque diſtabat, an ipſi monaſterio de Boneſac. vel prædicto monaſterio Populeti ab eodem Rege facta donatio fuiſſet: quia etſi liquebat prædicta monaſterio Populeti ab ipſo Rege, ac ab illo Abbati & Conventui de Boneſac. fuiſſe collata: non tamen ob hoc conſtabat dictum Regem ipſi monaſterio de Boneſac. illa donâſſe, vel mandâſſe donari. Nec pro eo quòd voluit & ſtatuit, ut ædificaretur ibi monaſterium, poterat & debebat intelligi cum prædicta, vel eorum aliqua conſtruendo monaſterio donaviſſe: cùm illa potiùs ſua videretur intentio, ut (quia præfatum monaſterium Populeti, tot & tantorum bonorum largitione ditabat) Abbas & Conventus ipſius pro ſua ſuorumque ſalute monaſterium conſtruere tenerentur, præſertim quia monaſterio, quod nondum erat, aliqua fieri donatio non valebat. Præmiſſa verò conceſſio facta monaſterio de Boneſac. ab Abbate & Conventu monaſterii Populeti, nullum prorsùs ei videbatur afferre ſuffragium, pro eo potiſſimè *b*, quòd poſt litem conteſtatam, & proceſſum judicii facta fuerat, ſicut clarè patebat ex inſtrumento præfato. Unde cùm jus (ſi quod in prædictis ipſi monaſterio de Boneſac. ex conceſſione hujuſmodi competebat) in judicio minimè deduxiſſet: (quia videri non poteſt illud veniſſe, quod poſtmodùm accidit) pronunciari utique ſuper petitis non poterat ex eadem. Pro parte autem altera dicebatur, quòd cùm Rex ipſe ſuâ probitate ac ſtudio, ab infidelibus loca conquiſiverit ſupradicta, donatio avi, vel patris ipſios priùs facta de illis, cùm ad cultum fidei pervenirent, Regem eundem, quoad hæc ſic per eum poſtmodùm acquiſita, obligare non potuit: cùm ſua propria facta eſſent, & viderentur ab aliis bonis hæreditariis ſeparata.

Porrò præfata conceſſio facta monaſterio de Boneſac. à monaſterio Populeti, licet poſt acceptum judicium cauſæque proceſſum interven rit, prodeſſe tamen & valere debebat, cùm pro actore (quòd de jure ſuo ex cauſa idonea, quamvis ſupervenienti *c* appareat) ſatis ſufficere videatur, ſatiſque eſſe, ſic (prout ſervatur in reo) interſit ipſius tempore ſententiæ proferendæ. Sed ad hæc pars veſtra reſpondit, quòd cùm tam ſupradicti avi donatio, quàm locorum acquiſitio præmiſſorum, fuerint nomine regni factæ: memoratus Rex donationem ſervare hujuſmodi tenebatur *d*. Cæterùm prædicta monaſterii Populeti conceſſio, monaſterio de Boneſac. auxiliari non poterat in hac parte: quia cùm quis egit ex aliqua certa & ſpeciali cauſa, & poſteà, ſive alia, ſive ſimilis ei, quam expoſuit, accidit, videri non poteſt illa in judicio deveniſſe: cùm Judex tunc proſpicere ac at-

a *Aliàs, obturantis. Exod.* 1. *b* *Adde cap. mandata. & ibi Dd. de præſcript. & cap.* 1. 94 *diſt. & in cap.* 1. *Romani. de jur.* *c* *Matt.* 16. *d* *Nota quòd dignitates ſeculares de jure plures ſimul teneri poſſunt abſque diſpenſatione: licèt ſecùs ſit in Eccleſiaſticis. de quo in c* 1. *de conſuet. & cap. de multa. de præbendis.* *e* *al. & decernendo.* *f* *Id eſt, abſque monitione. Ita Decr. in cap. reprehenſibilis. de appell. & conſil.* 138.

a *De intellectu, vid. Joan. Fab. inſt. de act. §. ſic itaque diſcretis.* *b* *Vid. Bart. & Alex. in l. habebat de inſtit. & Alex. in l. divus. de re judic. & Felin. in cap. licèt de probat.* *c* *Vid. deciſ. Rot.* 176. *in novis.* *d* *Vid. de hoc Bart. in l. prohiberet. §. planè. ff. quod vi aut clàm. & Ruin. conſil.* 25. *lib.* 2.

tere debeat diligenter, an *a* ex ea omnino eadem, quæ priùs expressa extitit, utpotè, quæ tunc etiam competeret, actoris intentio sit fundata. Secùs autem cùm egit vel petiit in genere, nullius certæ, vel specialis causæ faciens mentionem: videlicet quia generaliter fortè proposuit aliquem obnoxium esse sibi, vel ad se jure dominii, vel quasi, rem aliquam pertinere: tunc enim hoc præcipuè est inspiciendum Judici, an sufficienter vel minimè de jure vel intentione constet actoris: Unde si de hoc ex causa etiam postmodùm accidenti liqueat, potest & debet Judex (etiamsi appareat minùs justè à principio fore actum) suum exinde animum informare. Quoniam etsi petitum fuerit indebitè, non ob hoc tamen minùs valuit & tenuit judicium subsecutum: nec illius acta vel gesta propterea minùs valida extiterunt: nec etiam Judex ipse cognitâ taliter veritate, pronunciare in contrarium posset cum libera conscientia & secura. Non prodesset etiam multùm reo, si tunc fortè in ipsum ex hujusmodi superveniente causâ, condemnatio non ferretur: cùm mox alio instituto judicio foret ex illa meritò condemnandus. Unde etsi actori suam ex superveniente causa intentionem sufficiat fundavisse, cùm egit aliquâ causâ specialiter non expressâ: secùs tamen est, si certam & specialem in sua petitione subjunxerit, nisi postmodùm intentionem suam ex eadem prorsùs (quam priùs expressit) tunc *b* etiam competenti causâ fundârit. Quare cùm memoratus Abbas monasterii de Bonefac. proposuerit sæpefatum locum de Rosel. cum suis terminis ad ipsum monasterium ex prædicti Regis largitione spectare, nec de aliqua facta ipsi monasterio super hoc ab eodem Rege concessione docuerit, ostenderit autem donationem quondam factam illi de his ab Abbate & Conventu monasterii Populeti, quæ nec in sua petitione fuerat expressa, nec etiam antè facta: nullum profectò commodum ex ea reportare debebat.

Præfatus igitur Cardinalis præmissis omnibus, & aliis, quæ hinc inde fuerunt proposita, diligenter auditis ac utriusque partis meritis æquâ justitiæ lance discussis, prudenter attendit, id quod prædicti Abbas & Conventus de Bonefac. proposuerunt, intentionem videlicet actoris, ex iis quæ post litis contestationem accidunt, posse fundari, eaque debere in judicium devenire, tunc locum habere (sicut congruè allegatum est suprà) videlicet quando ex certa & expressa *c* causa specialiter non est actum. Ex iis enim, quæ post inchoatum judicium eveniunt, quando causa fuit exposita specialis, nec debet, nec potest Judicis animus ad proferendam sententiam informari: quia cùm certæ causæ facta est mentio, utpote donationis, vel venditionis aut alterius specialis, oportet incepti judicii tempus attendi, ut liquidò cognoscatur, an tunc interfuerit actoris, propter illa, quæ specialem comitantur causam, & necessario adesse debent, veluti locus & tempus, & hujusmodi, quæ sunt solicitè attendenda, & sine quibus causa vacua & invalida censeretur. Sed cùm est in genere absque alicujus causæ declaratione petitum, non sic oportet accepti judicii tempus inspici: quia non requiruntur, nec sunt opportuna, nec attendi possunt hujusmodi comitantia in hoc casu *d*. Et licèt aliquibus curiosis (qui de iis, quæ non multùm expediunt, sæpè disceptant) aliter forsan appareat, quando actum est causâ aliquâ non expressâ *e*: utilius tamen videtur negotia tali expediri compendio, quàm per quandam exactam subtilitatem longo dispendio prorogari: præsertim cùm nonnulla pro utilitate communi contra juris asperitatem ex æquitatis mansuetudine tolerari noscantur. Unde idem Cardinalis considerans, quòd ipsi Abbas & Conventus de Bonefac. non probaverunt largitionem super his Regiam legitimè sibi factam, ex qua specialiter vos impetere videbantur, ab hujusmodi eorundem Abbatis & Conventûs impetitione, de mandato nostro, prahabito fratrum nostrorum consilio, vos duxit sententialiter absolvendos. Nos igitur Cardinalis ejusdem sententiam ratam habentes, eam auctoritate Apostolicâ confirmamus.

CAP. IV.

Si ex pluribus Judicibus vel arbitris, unus (aliis præsentibus & mandantibus) per verba pluralis numeri ferat sententiam, tenet sententia. Electio autem pronuncianda est per verba singularia. h. d. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (*an.* 1298.)

CUm *a* ab uno arbitrorum vel Judicum (aliis præsentibus & mandantibus) scripta sententia recitatur, habetur perinde ac si simul esset ab omnibus recitata *b*. Oportet tamen, ut is qui recitat, non utatur verbis singularis numeri, sed pluralis, ut dicat: Nos tales Judices vel arbitri pronunciamus, seu statuimus in hunc modum. Licèt secùs in electione servetur, in qua (ut censeatur evidentiùs unica, & communis) est ab uno vice omnium (sive per compromissum, sive per scrutinium procedatur) electionis pronunciatio per verba singularis numeri facienda.

CAP. V.

Ponit tres casus nullitatis sententiæ: & à primo unum casum excipit. h. d. Joan. Andr.

Idem.

ETsi sententia definitiva (postquam scripta fuerit) debeat à Judice, non ab alio, de scripti recitatione proferri (aliàs nec nomen sententiæ mereatur habere, nec ab ea sit appellare necesse) Episcopo tamen (quem propter dignitatis prærogativam ampliori convenit honore fulgere) sententiam ab eo ferendam licebit (ad instar illustrium personarum) per alium recitare. Sententia, quam scriptam edi à Judice litigatoribus, non recitari, vel quam ab ipso stando, non sedendo proferri contingit, nullius penitùs est momenti.

TITULUS XV.

DE APPELLATIONIBUS.

CAP. I.

Appellans ad Papam in judicio vel extra, appellare debet in scriptis, & causam exprimere, & Apostolos petere. Si vult & petit appellatus, principales personæ per se, vel per procuratores instructos super principali, accedere debent ad Papam. In appellationibus à sententia definitiva interpositis nil mutatur. Demùm utrique contrafacienti imponitur pœna. Joan. And.

Innocentius IV. *in Concilio Lugdun.* (*an.* 1245.)

COrdi nobis est lites minuere, & à laboribus relevare subjectos. Sancimus igitur, ut si quis in judicio vel extra, super interlocutoria, vel gravamine aliquo ad nos duxerit appellandum, causam appellationis in scriptis assignare deproperet *c*, petat Apostolos, quos ei præcipimus exhiberi: In quibus appellationis causam exprimat, & cur appellatio non sit admissa, vel si appellationi forsan ex superioris reverentia sit delatum. Post hoc appellatori secundùm locorum

a *In quodam manuscripto legitur sic, an & omninò eadem, &c.* b *al. & tunc etiam.* c *Vid. ad hoc Bart. in l.* I. *ff. de edend. & l. habebat. ff. de just. & jur. & Fel. in c. ex parte* I. *de rescript.* d *Vid. Bart. in l. & an eadem.* §. *actionis. ff. de except. rei jud. Font.* e *Vid. l. si rem.* §. *fin. ff. de pign. act. l. non potest videri. ff. de jud.*

a *Ad intelligentiam vid. not. per Dd. ac præsertim Arc. in com. in c. sicut cùm per formam. de elect.* b *Vid.* §. *Sin autem in auth. ut jud. non exp.* c *Vid. Bart. in l. ejus. ff. de appell. & gl. in l.* I. *ad fin. ff. eodem Anch. Ar. in d. l.* I. *Font.*

locorum distantiam, personarum & negotii qualitatem tempore prosecutionis indulto, si voluerit appellatus, & petierit, principales personæ per se, vel per Procuratores instructos, cum mandato ad agendum, & cum rationibus & munimentis ad causam spectantibus, accedant ad sedem Apostolicam sic parati, ut (si nobis visum fuerit expedire) finito appellationis articulo vel de partium voluntate omisso, procedatur in negotio principali, quantùm de jure poterit & debebit: Iis quæ in appellationibus à definitivis sententiis interpositis antiquitas statuit, non mutatis. Quòd si appellator, quæ præmissa sunt, non observet: reputabitur non appellans, & ad prioris Judicis redibit examen, in expensis legitimis condemnandus. Si autem appellatus contempserit hoc statutum, in eum tanquam in contumacem tam in expensis, quàm in causa (quantùm à jure permittitur) procedatur. Justum est equidem, ut in eum jura insurgant, qui jus & Judicem & partem illudit.

CAP. II.

Judex qui recusatur, statuit competens tempus arbitris ad finiendam causam: quo elapso si finita non fuerit, in principali procedit. Joan. Andr.

Idem.

Legitima suspicionis causa contra Judicem assignata, & arbitris à partibus (secundùm formam juris) electis, qui de ipsa cognoscant, sæpè contingit, quod ipsis in idem convenire nolentibus, nec tertium advocantibus, cum quo ambo vel alter eorum procedat ad decisionem ipsius negotii ut tenentur, Judex profetat excommunicationis sententiam contra ipsos: quam ipsi tum propter odium, tum propter favorem partium diutiùs vilipendunt: quare causâ ipsâ plùs debito prorogatâ, non proceditur ad cognitionem negotii principalis. Volentes igitur morbo hujusmodi necessitatem adhibere medelam, statuimus ut ipsis arbitris per Judicem competens terminus præfigatur *a*, intra quem in idem conveniant, vel tertium concorditer advocent, cum quo ambo, vel alter eorum, ejusdem suspicionis negotium terminare procurent. Alioquin Judex extunc in principali negotio procedere non omittat.

CAP. III.

De Officiali Episcopi non ad Episcopum, sed ad Archiepiscopum appellatur.

Idem.

Romana Ecclesia: [& ſ.] Cùm Suffraganeorum Rhemensis Ecclesiæ, suorumque Officialium (qui generaliter de causis ad ipsorum forum pertinentibus, eorum vices supplendo cognoscunt) unum & idem consistorium sive adjutorium sit censendum: ab ipsis Officialibus non ad dictos Suffraganeos *b*, (ne ab eisdem ad seipsos interponi appellatio videatur) sed de jure ad Rhemensem est curiam *c* appellandum.

De subdito Episcopi ad ipsum, non ad Archiepiscopum appellatur: nisi aliud esset de consuetudine. h. d.

§. 1. Ab Archidiaconis verò, aliisque inferioribus Prælatis, Suffraganeis subjectis eisdem, & eorum Officialibus, ad Suffraganeos ipsos debet, & non ad eandem curiam (omissis dictis Suffr. ganeis) appellari: nisi aliud Rhemensi Ecclesiæ de consuetudine competat in hac parte.

Archiepiscopus causam appellationis ab Episcopo interpositæ non debet committere, vel partes citare, nisi in appellatione probabilis causa sit expressa.

§. 2. Cùm autem *d* ad præfatam curiam ab eorundem Suffraganeorum vel suorum Officialium audientia fuerit appellatum, Rhemensis Archiepiscopus (qui pro tempore fuerit) vel Officialis ipsius nullatenùs in appellationis causa interpositæ, ante definitivam sententiam citent partes: nec etiam aliis illam committant, appellationis ejusdem causâ probabili seu legitimâ non expressâ.

Si negetur per appellationem negotium devolutum, non inhibebit Archiepiscopus Judicem principalis causæ procedere, nisi prius de devolutione constiterit. h. d.

§. 3. Si verò vocatis partibus, vel nullatenùs, aut non intra decem dies post interlocutoriam, vel definitivam sententiam appellatum fuisse, seu aliquid aliud simile, sicque non esse per appellationem ad eundem Archiepiscopum vel ejus Officialem devolutum negotium proponatur: iidem (nisi priùs ipsis constiterit causam ipsam ad eos totaliter fuisse delatam) prohibere, ne in causa illa, vel ne ad executionem procedatur sententiæ non præsumant.

Si dicitur ex injusta causa appellatum, Archiepiscopus inhibere non potest: nisi priùs receptâ appellatione, ut probabili, incipiat cognoscere de causæ veritate. h. d.

§. 4. Quòd *a* si objiciatur ex injusta causa seu minùs legitima, ante sententiam appellationem interpositam extitisse, & ex eo non esse appellationem hujusmodi admittendam: nequeunt prædicti Archiepiscopus, vel ejus Officialis prohibere, ne procedatur in causa, nisi priùs appellatione receptâ velut emisâ ex causâ probabili, cognoscere incipiant de causa hujusmodi, an sit vera.

Licèt dicatur appellatum à definitiva in casu prohibito à jure, ex quo de hoc Archiepiscopus cognoscere cœperit, potest inhibere ne sententia executioni mandetur. h. d.

§. 5. Si autem post sententiam, in casibus à jure prohibitis (utpote à sententia super manifesto & notorio *b* crimine, vel de quo quis in jure confessus extitit, promulgata) vel consimilibus appellatum fuisse dicatur: possunt, ne sententia executioni mandetur (postquam cognoscere cœperint, utrùm sit recipienda, vel non appellatio ab eo interposita) inhibere.

Archiepiscopus in tertiam personam (post inhibitionem suam in causam per appellationem delata ad ipsum) aliquid innovantem, jurisdictionem exercere non potest. h. d.

§. 6. In alium quoque, qui circa rem, de qua inter appellantem & appellatum controversia vertitur, aliquid post eorum inhibitionem attentat, non valet occasione hujusmodi jurisdictionem aliquam vendicare.

Archiepiscopus appellantem in aliis causis, à jurisdictione Episcopi non potest eximere.

§. 7. Cùm verò is, qui ad Rhemensem curiam super aliqua causa vocem appellationis emittit, nihilominùs in causis aliis Ordinarii sui jurisdictioni subjiciatur: Rhemensis Archiepiscopus, vel Officialis ipsius, nequaquam jurisdictionem ipsam in aliis impediant, ut ab ejusdem Ordinarii potestate totaliter eximant taliter appellantem.

Ab Episcopis in causis, quibus jurisdictionem temporalem habent, de jure debet ad Archiepiscopum appellari: nisi speciale jus aliud inducat. h. d.

---

a *Vide l. quoties. ff. de action. & obligat. & l. 1. §. dixerit aliquis. ff. de publ. de Anch. Font.* b *Sed an supplicari possit, vide not. in cap. ex literis. de in integrum restit. Font.* c *vid. cap. si quis Clericus. 11. q. 1.* d *de intellectu, vide Fel. in cap. pastoralis. §. quoniam. de rescript.*

a *Ad intelligentiam §. vid. Abb. & Felin. in cap. dilectus. 2. de rescr. Dec. Rot. 11. & 412. eod. tit. in novis.* b *Quid sit notorium, & quotuplex, & quod eorum plus operetur, vid. consil. 45. lib. primo. Felin. in cap. exceptionem. de except. Grammat. decis. 105.*

§.8. Debet autem ad eos ab Episcopis præfatæ provinciæ, super causis in quibus temporalem jurisdictionem exercent (nisi fortè de consuetudine *a*, aut privilegio, sive jure alio speciali sit appellandum ad alium) appellari.

Censuram Ecclesiasticam, in appellantem prolatam per Episcopum, Archiepiscopus revocare non potest: nisi partibus vocatis, & de causa legitimè cognito, h. d.

§.9. Sententias quoque interdicti, vel suspensionis, seu excomunicationis, in appellantem, ab eo, à quo appellatum proponitur, promulgatas, nullatenus *b* nisi vocatis partibus, & de appellatione legitimè cognito, revocent aut denuncient esse nullas.

Ex quo archiepiscopus pronunciaverit malè appellatum ante sententiam, statim debet causam ad Suffraganeum remittere. hoc dicit.

§. 10. Cùm autem ad Rhemensem Archiepiscopum, ab audientia Suffraganei sui, super aliqua causa fuerit ante sententiam appellatum: idem Archiepiscopus (postquam de appellatione cognito constiterit, eam minùs rationabilem extitisse) causam ad eundem Suffraganeum remittere non postponat.

CAP. IV.

Si Judex requisitus non tradit Apostolos, & posteà procedit in causa, non valet processus: nisi renunciatum fuisset appellationi. Joannes Andr.

Idem Innocentius IV.

UT super appellatione ac ejus causa instructio facilior valeat in processu haberi, districtè præcipimus, quòd ille, à quo appellatur, Apostolos appellanti (juxta tenorem constitutionis nostræ super hoc editæ) tribuat requisitus. Si verò non exhibuerit, extunc si fortè in causa procedat (nisi appellationi renunciatum fuerit *c*) ejus invalidus & irritus sit processus.

CAP. V.

Judex appellationis iniquè appellantem ante sententiam remittere debet ad Judicem principalem, & in expensis condemnare, & hoc si principalis Judex non detulerat appellationi: sed si detulit, non fiet remissio de necessitate. In appellationibus interpositis à definitiva, antiqua jura serventur. Joan. Andr.

Clemens IV. (*an.* 1267.)

CUm appellationibus frivolis nec justitia deferat, nec sit à Judice deferendum, si Judex inferior appellationem minùs legitimam non admittat, eam appellatore nihilominùs prosequente, superior de ipsa cognoscens, causam ad priorem Judicem (juxta sanctiones canonicas) sine difficultate remittat, eâdem die condemnationem faciens expensarum. Si verò Judex admittat eandem, licèt tam appellatio, quàm ipsius Judicis delatio à superiore valeat refutari *d*, quia tamen Judex ipse, quantùm in se fuit, à se jurisdictionem abdicavit eandem, appellationi deferens minùs justè, totius causæ decisio in superioris est potestate transfusa, nec est illi causa de necessitate ulteriùs remittenda: Salvis iis, quæ super appellationibus post sententiam interpositis sunt statuta.

CAP. VI.

Si appellans intra XXX. dies instanter non petit Apostolos, appellationi renunciat. Si Judex modo debito requisitus illos non tradit, sed posteà procedit, non valet ejus processus. Jo. Andr.

Bonifacius VIII. (*an.* 1298. *Romæ.*)

AB eo, qui appellat, intra triginta dies instanter Apostoli peti debent, & eidem intra dictum tempus à Judice exhiberi: aliàs præsumitur appellationi suæ renunciare appellans, si eos intra idem tempus petere prætermittat, etiamsi vadat aut mittat ad appellationem hujusmodi prosequendam.

Illud autem, quod felicis recordationis Innocentius Papa IV. prædecessor noster statuendum decrevit, ut si is, à quo appellatur, Apostolos appellanti non tribuat requisitus, extunc si fortè in causa procedat (nisi appellationi renunciatum fuerit) ejus invalidus sit processus: tunc demùm obtinet, cùm Judex super hoc cùm debita instantia, loco & tempore congruo requisitus, eos expressè denegat, vel intra præmissum tempus malitiosè, aut negligenter illi tradere prætermittit.

CAP. VII.

Innovata per Judicem post definitivam sententiam, à qua appellatum extitit, revocantur statim per Judicem appellationis, etiamsi ante appellationem fuerint innovata. Attentata verò post appellationem ante definitivam, non revocantur nisi primò de veritate constiterit, nisi post inhibitionem debito modo factam attentata fuissent. Joan. Andr.

Idem.

NOn *a* solùm innovata post appellationem à definitiva sententia interjectam, debent semper (exceptis casibus, in quibus jura post sententiam prohibent appellare) ante omnia per appellationis Judicem penitùs revocari: sed etiam ea omnia, quæ medio tempore inter sententiam & appellationem (quæ postmodùm intra decendium interponitur ab eadem) contingit *b* innovari, ac si post appellationem eandem innovata fuissent. Illa verò, quæ post appellationem interpositam ante definitivam sententiam innovantur, donec appellationis causam veram esse constiterit, revocari non debent: nisi Judex appellationis (postquam sibi constiterit per appellationem emissam, ex probabili causa fore ad se negotium devolutum) inhibeat canonicè Judici, à quo appellatum extitit, ne procedat: tunc enim, quicquid post inhibitionem hujusmodi fuerit innovatum, est (licèt causa eadem non sit vera) per eundem appellationis Judicem ante omnia in statum pristinum reducendum.

CAP. VIII.

Qui appellat extra judicium intra decem dies (ex quo scivit gravamen) appellare debet: posteà per remedium juris communis audietur, sed non per appellationis remedium. Joan. Andr.

Idem.

COncertationi c antiquæ finem imponere præsenti constitutione volentes: Statuimus, ut ab electionibus, postulationibus, provisionibus, & quibuslibet extrajudicialibus actibus (in quibus potest appellatio interponi) quisquis ex eis gravatum se reputans, per appellationis beneficium gravamen illatum desideraverit revocari, intra decem dies (postquam sciverit) si velit, appellet: post decendium verò eidem aditus non pateat appellandi. Sed si per contradictionem debitam, vel alia juris remedia petierit revocari gravamen, ei (dummodò medio tempore his non consenserit) lapsus decendii non obsistat.

CAP. IX.

Valet appellatio in scriptis porrecta, licèt coram Judice non legatur. hoc dit Zenze.

Idem.

---

a *Vid. gloss. in c. fin. de constit. lib. 6. & Rain. consil.* 119. *lib.* 4. d *Dictio*, nullatenùs, *quid importet, vid. per gloss. in Clem. infr. de seq. poss. & per Grammat. consil.* 3. c *Ante processum Judicis: quia si post renunciaret, illa non validaret. Joan. Andr. Petr. de Anchar. Font.* d *Et ratio, quia culpa alicujus non debet alium plus gravare quàm velit. vid. l. si quis plurium. §. si quis. ff. de leg.* 1. *Anch. sicut perjurus non præstat juramentum honoris, sed oneris, ne culpâ suâ alios gravet. Font.*

a *De intellectu, vide Alex. consil.* 89. *vol.* 1. & *Imol. in clem.* 1. *de causa poss. & pro. vers. nota bonum dictum.* b *al. contigerit.* c *Vid. Dec. in cap. cùm sit Romana. & Perus. in cap. consuluit. extr. de appell.*

Appel-

APpellatio a, quam in scriptis Judici (à quo appellare volebas) te porrexisse proponis, non potest ex eo, quòd coram ipso lecta non fuerit, rationabiliter impugnari.

CAP. X.

Judex à quo, compellere non potest appellantem à gravamine, ipsius veritatem probare, licèt citare potest ad ipsius revocationem audiendam: quâ factâ in causa procedere poterit, ejus contumaciâ non obstante, ac si nunquam appellâsset. h. d. Zen.

Idem.

SI b à Judice, à quo (propter gravamen quod tibi proponis illatum) appellas, ad docendum te fore gravatum, & ad audiendam revocationem ejusdem gravaminis (si de ipso docueris) tibi terminus præfigatur. Nec coram eo (cùm ipse per se id videre habeat) hoc docere, nec etiam tanquam coram Judice (cùm per appellationem sit suspensa ipsius jurisdictio) comparere teneris: Nisi ad hoc solùm, ut revocationem ipsam audias, si eam duxerit faciendam: aliàs si non comparueris, & ipse in termino gravamen revocaverit cum effectu, poterit extunc liberè in causa procedere, ac si appellatio interposita non fuisset.

CAP. XI.

A collatione Capituli ad Episcopum appellatur, si ut Canonicus interfuit: secùs si ut Prælatus. h. d. Dominicus.

a *De intimatione appellat. vid. Lapum. all.* 391. *inc. an valeat. & all.* 119. *incip. quantum.* b *Vid. Rot. dec.* 7. *&* 74. *in novis.*

Idem.

A Collatione beneficii, quam communiter per Episcopum & Capitulum in tuum præjudicium factam esse proponis: Non a ad ipsum Episcopum (si in ea, ut Prælatus interfuerit) sed ad superiorem te oportuit appellare. Aliàs, si ut Canonicus interfuisset in ea, potuisti appellare licitè ad eundem.

CAP. XII.

Per appellationem interpositam à definitiva, revocari potest interlocutoria principali negotio præjudicans: aliàs non Joan. Andr.

Idem.

LIcèt ab interlocutoria (per quam pacti vel præscriptionis, aut alia principali negotio præjudicans, vel judicium nullum reddens, exceptio est repulsa) non fuerit appellatum, si tamen à definitiva (quæ postmodùm etiam ultra decendium promulgatur) appellari contingat, potest in appellationis causa ipsum gravamen per interlocutoriam in eandem illatum licitè per appellationis Judicem emendari. Ubi verò interlocutoria super eo profertur, quod non parat præjudicium negotio principali, vel judicium nullum reddit, nisi fuerit appellatum ab ipsa, per appellationem à definitiva posteà interjectam gravamen illatum nequaquam poterit revocari.

a *Vid. Bart. in l. verò. ff. sol. matr. l. socium qui, §. fin. ff. pro soc. Font.*

FINIS LIBRI SECUNDI.

SEXTI DECRETALIUM LIBER TERTIUS.

TITULUS PRIMUS.

DE VITA ET HONESTATE CLERICORUM.

CAP. UN.

Clericus joculatoriam artem per annum exercens, si tertiò monitus non desistat, ipso jure perdit privilegium Clericale. Jo. Andr.

Bonifacius VIII. (*an.* 1298. *Romæ.*)

CLerici, qui Clericalis ordinis dignitati non modicum detrahentes, seu joculatores seu goliardos faciunt aut bufones: si per annum artem illam ignominiosam exercuerint, ipso jure a: Si autem tempore breviori, & tertiò moniti non resipuerint, careant omni privilegio Clericali.

a *Vid. authent. de sanctiss. Episc. §. Interdicimus.*

TITULUS II.

DE CLERICIS CONJUGATIS.

CAP. I.

Si Clericus conjugatus ferat habitum & tonsuram, Clericali privilegio gaudeat, aliàs non. Joan. Andr.

Bonifacius VIII.

CLerici a qui cum unicis & virginibus contraxerunt, si tonsuram & vestes deferant Clericales, privilegium retineant b canonis c ab Innocent. Papa II. prædecessore nostro editi in favorem totius Ordinis Clericalis. Et cùm (juxta Parisiense Concilium) nullus Clericus distringi, aut condemnari debeat à Judice seculari: præsenti declaramus edicto, hujusmodi Clericos conjugatos pro commissis ab eis excessibus vel delictis, trahi non posse criminaliter aut civiliter ad judicium seculare: nec ab ipsis secularibus Judicibus eos debere personaliter, vel etiam pecunialiter (ne per unam viam concedatur eisdem Judicibus, quod per aliam denegatur) ullatenus condemnari. In cæteris

a *Vide Conc. Trid. sess.* 23: *de reform. c.* 6. b *Al. retinent.* c *Vid. Alex. cons.* 8. *vol.* 1. *& Rot. decis.* 202. *in novis.*

autem, vel nisi (ut præmittitur) tonsuram, vel *a* vestes ferant Clericales, etiam in præmissis eos gaudere nolumus privilegio Clericali.

TITULUS III.
DE CLERICIS *b* NON RESIDENTIBUS IN ECCLESIA VEL PRÆBENDA.

CAP. UN.

Distributiones quotidianæ solùm præsentibus, qui intersunt divinis, dari debent, consuetudine non obstante. Et qui aliter illas receperunt, non faciunt illas suas: & idem de distributionibus, quæ dantur pro anniversariis defunctorum. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (*c. an.* 1298.)

Consuetudinem, quæ in quibusdam partibus inolevit, quâ Canonici, & alii beneficiati, seu Clerici cathedralium & aliarum collegiatarum Ecclesiarum, distributiones *c* quotidianas (quæ aliàs manualia beneficia seu victualia nuncupantur, & tantùm residentibus tribuuntur) qualitercunque in civitatibus, seu aliis locis (in quibus ipsæ consistunt Ecclesiæ) sint præsentes, licèt divinis officiis non intersint, ex integro percipiunt *d*, ac si continuè in ipsis Ecclesiis in eisdem officiis deservirent, penitùs improbantes: Statuimus, ut distributiones ipsæ quotidianæ, in quibuscunque rebus consistant, Canonicis ac aliis beneficiatis, & Clericis Ecclesiarum ipsarum, qui eisdem officiis in ipsis Ecclesiis adfuerint, tribuantur juxta Ecclesiæ cujuslibet ordinationem rationabilem jam factam, seu etiam faciendam. Qui verò aliter de distributionibus ipsis quicquam receperit (exceptis illis, quos infirmitas, seu justa & rationabilis corporalis necessitas, aut evidens Ecclesiæ utilitas excusaret) rerum sic receptarum dominium non acquirat, nec faciat eas suas: imò ad omnium restitutionem, quæ contra hujusmodi nostram constitutionem receperit, teneatur.

De distributionibus etiam pro defunctorum anniversariis largiendis, idem decernimus observandum.

TITULUS IV.
DE PRÆBENDIS ET DIGNITATIBUS.

CAP. I.

Ad præsentationem Religiosorum, etiam exemptorum, non debent in Ecclesiis ipsorum Rectores institui, nisi primò tantùm eisdem assignetur, unde incumbentia onera subire possint, & congruè sustentari: nec valet contraria consuetudo. Joan. Andr.

Clemens III. *aliàs quartus e.* (*an.* 1190. *Romæ.*)

Suscepti regiminis nos cura sollicitat, ut utilitatibus subjectorum in iis præcipuè, per quas *f* animarum saluti consulitur, nunc novorum editione jurium, nunc antiquorum innovatione solicitè providere curemus. Sanè fuit olim per sedem Apostolicam providè constitutum, ut diœcesani locorum, ad præsentationem Religiosorum nullum ad aliquam Ecclesiam recipiant, nisi tantùm ei de proventibus ipsius Ecclesiæ coram eis fuerit assignatum, unde jura Episcopalia possint solvere, & congruam sustentationem habere. Verùm (sicut nobis querela multorum frequens insinuat) Religiosi exempti de proventibus parochialium Ecclesiarum, in quibus jus obtinent patronatûs, seu Rectorum præsentatio pertinet ad eosdem, tantum percipiunt annuatim, quòd Rectores Ecclesiarum ipsarum non possunt de residuo commodè sustentari, & Episcopalia jura persolvere, ac alia incumbentia eis onera supportare: propter quod sæpè contingit, quòd non inveniantur personæ idoneæ, quæ hujusmodi Ecclesias velint recipere, sicque frequenter minùs idoneis conferantur, ex quo pericula imminent animarum. Nos itaque volentes super hoc salubre remedium adhibere, præsenti decreto statuimus, & mandamus, constitutionem hujusmodi quoad omnes patronos *a* Ecclesiarum, Religiosos tam exemptos, quàm non exemptos, & alios inviolabiliter observari, consuetudine contrariâ non obstante.

CAP. II.

Beneficia vacantia in curia, alius quàm Papa conferre non potest: quod si fecerit, irrita est collatio. Joan. Andr.

Idem.

Licèt Ecclesiarum, personatuum, dignitatum, aliorumque beneficiorum Ecclesiasticorum plenaria dispositio ad Romanum noscatur Pontificem pertinere, ita quòd non solum ipsa cùm vacant potest de jure conferre, verùm etiam *b* jus in ipsis tribuere vacaturis: collationem tamen Ecclesiarum, personatuum, dignitatum, & beneficiorum apud sedem Apostolicam vacantium, specialiùs cæteris antiqua consuetudo *c* Romanis Pontificibus reservavit. Nos itaque laudabilem reputantes hujusmodi consuetudinem, & eam auctoritate Apostolicâ approbantes, ac nihilominùs volentes ipsam inviolabiliter observari: eâdem auctoritate statuimus, ut Ecclesias, dignitates, personatus & beneficia, quæ apud sedem ipsam deinceps vacare contigerit, aliquis præter Romanum Pontificem quâcunque super hoc sit auctoritate munitus, sive jure ordinariæ potestatis ipsorum electio, provisio, seu collatio ad eum pertineat, sive literas super aliquorum provisione generales vel etiam speciales sub quacunque forma *d* verborum receperit (nisi ei sit super conferendis eisdem in curia Romana vacantibus specialis & expressa ab ipso Pontifice summo auctoritas attributa) conferre alicui seu aliquibus non præsumat. Nos enim si secùs actum seu attentatum fuerit, decernimus irritum & inane.

CAP. III.

Si Papa beneficia vacantia in curia non conferat intra mensem à die vacationis, illi, ad quos collatio pertinebat, poterunt illa conferre. Joan. Andr.

Gregorius X. *in Concilio generali Lugdunensi.* (*an.* 1273.)

Statutum felicis recordationis Clementis Papæ prædecessoris nostri de dignitatibus & beneficiis in curia Romana vacantibus, nequaquam per alium, quàm per Romanum Pontificem conferendis, decernimus taliter moderandum: Ut ii, ad quos eorundem beneficiorum & dignitatum spectat collatio *e* (statuto non obstante prædicto) demùm post post mensem à die, quo dignitates seu beneficia ipsa vacaverint, numerandum, ea conferre valeant. Tantummodò per seipsos vel (ipsis agentibus in remotis) per suos Vicarios generales in eorum diœcesibus existentes, quibus id canonicè sit commissum.

CAP. IV.

In beneficiis, vel impetrationibus ad beneficia per provisionem usque ad certam summam pensio non debetur. Per Ecclesias civitatis vel diœcesis non comprehenditur cathedralis: Sed per Eccle-

a *Aliàs,* &. b *Vid Concil. Trident. sess. 6. de reform. cap.* 1. & *sess.* 21. *cap.* 3. & *sess.* 24. *cap.* 12. c *Vid. Decium, consil.* 280. *ubi latè de his quotidianis distributionibus.* d *aliter, participant.* e *In vetustioribus codicibus constanter legitur, Clemens IV.* f *alit. Per quæ.*

a *Alios casus, quib. exempti subsunt ordinariis, vide infr. eod. cap.* 2. *de pœn. & rem. per gl. ibi. Phil. Font.* b *al. ita: verùm etiam jus ad ea tribuere vacatura.* c *Vid. l. jus civile. ff. de justit. & jure.* d *Procedit, etiamsi habeatur clausula, non obstante quòd oporteret expressam mentionem de verbo ad verbum fieri in literis Apostolicis. Petr. Anch. Dom. & Phil. Font.* e *Vid. §. fin. in authent. de fil. ante do. instrum. Font.*

siæ

ſtas provinciæ metropolitana & cathedrales reliquæ includuntur. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (*an.* 1298.)

QUamvis *a* pleniſſima ſit aliàs in beneficiis interpretatio facienda, literæ tamen ſuper obtinendis beneficiis impetratæ, debent (cùm ſint ambitioſæ) reſtringi. Et ideò ſi alicui uſque ad certam ſummam provideri mandamus, ei non in penſione, ſed in beneficiis Eccleſiaſticis tantùm volumus provideri: niſi de penſione in noſtris literis mentio habeatur expreſſa. Quanquam ſub nomine Eccleſiarum civitatis comprehendatur aliàs Eccleſia cathedralis: cùm tamen alicui de beneficio mandamus in aliqua Eccleſiarum civitatis vel diœceſis provideri, ad cathedralem Eccleſiam (quam propter ipſius honorem ſub hac generalitate nolumus hoc caſu includi) ſe mandatum hujuſmodi non extendit. Secùs *b* autem cùm mandamus in aliqua Eccleſiarum provinciæ provideri: tunc enim & metropolitana & cæteræ cathedrales Eccleſiæ includuntur ſub tali mandato, cùm uberiorem hoc caſu, quàm alio impetranti gratiam facere videamur.

CAP. V.

Impetranti beneficium ſeculare, providetur de beneficio per ſeculares Clericos uſque ad præſcriptionem legitimam poſſeſſo. hoc primò. *Clerico ſeculari prioratum impetranti ſimpliciter, non providetur de conſueto per religioſos gubernari.* h. d. ſecundò. Domin.

Idem.

CUm *c* de beneficio Eccleſiaſtico conſueto Clericis ſecularibus aſſignari, provideri mandatur, de illo debet intelligi, quod tanto tempore ab uno vel pluribus ſecularibus Clericis, inſtitutis in eo Rectoribus, extitit continuè ac pacificè gubernatum, ut præſcriptio legitima ſit completa, etiamſi antè vel pòſt *d* Religioſi quandoque miniſtraverint in eodem. Quando verò ſcribitur, ut provideatur de aliquo Prioratu alicui Clerico ſeculari, provideri non poteſt de Prioratu, qui per religioſos (juxta modum præmiſſum) eſt ſolitus gubernari: Niſi hoc in literis caveatur expreſsè.

CAP. VI.

Habere perſonatum cum cura, & Præbendam, cui annexa eſt parochialis Eccleſia, non eſt contra Concilium generale. Joan. Andr.

Idem.

SUper eo, quòd Præbendas, quibus parochiales Eccleſiæ ſunt annexæ *e*, in quibus ſpiritualem juriſdictionem ſecundùm Eccleſiæ veſtræ conſuetudinem approbatam, & ſic ſecundùm aliquorum interpretationem curam animarum habetis, ſimul cum perſonatibus (quorum aliquibus cura imminet animarum) in eadem Eccleſia obtinetis, vobis (cùm hoc generali concilio non obviet) diſpenſatio neceſſaria non exiſtit.

CAP. VII.

In impetratione beneficiorum inſpicitur data, non præſentatio vel receptio. Joan. Andr.

Idem.

EUm cui Canonicatus alicujus Eccleſiæ à ſede Apoſtolica eſt collatus, licèt nondum ſit in ea receptus, decernimus in aſſecutione Præbendæ (juxta ſuæ proviſionis ordinem) omnibus præferendum *f*, quibus poſtmodùm in ipſa Eccleſia ſimilis gratia eſt conceſſa: Licèt iſti primo ſuas literas præſentaverint, & primò recepti fuerint in eadem.

a *Vid. Oldrad. conſil.* 168. b *In antiq. codic. ita: Secùs eſt cùm mandamus.* c *Vid. Clemen.* I. *tit. de ſup. negl. pral. verſ. privatus. & latè Felin. in cap. in noſtra. ext. de reſcriptis.* d *Vid. cap. fin. de deciſ.* e *De iſta unione not. Cle. ſi una de reb. Eccl. non alien. & c. ſi unire. de exceſſ. prælat. de Anch. Font.* f *Vid. hic Felin. in c. eam te. de reſcript. Font.*

CAP. VIII.

Per literas Apoſtolicas non facientes de defectu ordinis mentionem poteſt impetranti de curato beneficio provideri: ad ordines tamen ſe faciet proximis temporibus promoveri. Joan. And.

Idem.

SI pro Clericis pauperibus vel aliis noſtras literas, ut eis de beneficiis provideas, etiamſi animarum cura ſit annexa eiſdem, recipere te contingat: ipſis (licèt nec in ſacris ſint conſtituti ordinibus, nec de defectu ordinum in eiſdem literis mentio habeatur) poteris de beneficiis curam habentibus licitè providere, nec prætextu dicti defectûs tua poterit proviſio impugnari. Oportebit tamen, ut ipſi ad ordines, quos requirunt *a* collata eis beneficia, ſe faciant in proximis ſtatutis à jure temporibus promoveri.

CAP. IX.

Mandato alterius ſuper proviſione facienda per Papam impleto proviſio auctoritate Papæ intelligitur eſſe facta, h. d. ſecundùm Zen.

Idem.

SI eum, ſuper cujus proviſione Apoſtolicæ ſedis Legatus in certa Eccleſia ſuas literas, quibus obtemperatum non fuerat, deſtinârat: mandamus auctoritate noſtrâ in ipſa Eccleſia in Canonicum recipi & in fratrem, ſibique provideri de Præbenda juxta ipſius Legati continentiam literarum: talis receptus hujuſmodi noſtri auctoritate mandati, non Legati, ſed noſtrâ *b* intelligitur auctoritate receptus. Et ideò eſt in aſſecutione Præbendæ omnibus poſt eum eâdem auctoritate receptis, in dicta Eccleſia præferendus.

CAP. X.

Mandatum alternativè plures collatores includens, verificatur in primo vacante. Inſimul verò vacantibus ordo ſcripturæ ſervatur, hoc dicit ſecundùm Dominicum.

Idem.

MAndato noſtro ſub ea forma tibi directo, ut alicui provideas de beneficio ad collationem tuam vel alterius pertinente: De beneficio, quod primò vacabit (ſive ad tuam, ſive ad illius collationem pertinuerit) ei, pro quo ſcribitur providere debebis. Si verò plura beneficia ad tuam & illius collationem forſan ſpectantia ſimul vacent, tunc ſcripturæ ordinem ſervare habebis, ut illi ſolùm provideas de illo beneficio, quod ad te noſcitur pertinere.

CAP. XI.

Si Clericus, cui mandabatur provideri de Præbenda primò vacante, negligit petere Præbendam ſibi debitam, extincta eſt gratia. Si autem ſibi collatus fuerit Canonicatus, tunc habebit Præbendam, cum nullus eſt ibi expectans auctoritate Apoſtolicâ. Joan. Andr.

Idem.

SI Clericus, pro quo à ſede Apoſtolica recepiſti mandatum, ut ei de Præbenda *c* proximò vacatura in certa Eccleſia provideres, eumque poſteà in Canonicum ipſius Eccleſiæ recipi faceres & in fratrem, Præbendam ſibi debitam, quando vacat, petere negligenter omittat: aliam poſtmodùm in ipſa Eccleſia vacaturam nequibit prætextu dicti mandati petere, nec tu de ipſa ſibi poteris providere, cùm facta ei gratia per ipſius negligentiam ſit extincta. Verùm ſi præfatus Clericus fuiſſet auctoritate Apoſtolicâ effectus ab initio Canonicus in Eccleſia prælibata: tunc (cùm remanſerit in ea Canonicus) dictâ negligentiâ non obſtante, ac per conſequens ratione Canonicatûs ſit in alia Præbenda nulli alii de jure debita cæteris præferendus, petere

a *Vid. Conc. Trid. ſeſſ.* 22. *de refor. c.* 4. b *Vid. l. ſi ſervus. ff. de hær. inſt. & l. unum ex familia. ff. de leg.* 2. c *Vid. c. cùm in Eccleſia. infr. eod. & l. petens. C. de pact. infr. de conſec. Eccleſ. c.* I.

poterit Præbendam aliam proximò vacaturam: dummodo non sint aliqui eâdem auctoritate Præbendas in ipsâ Ecclesia expectantes. Et eidem de ipsa non per te (cùm mandatum non susceperis super illa) sed per eum, ad quem spectat in eadem Ecclesia Præbendarum collatio, provideri debebit: Aliàs facta de Præbenda hujusmodi alteri collatio in illius præjudicium, eo ipso viribus non subsistat.

CAP. XII.

Receptus auctoritate Papæ etiam ad mandatum alterius, præferendus est aliis in Præbenda. h. d. secundùm Zen.

Idem Bonifacius VIII.

HI, qui auctoritate Apostolicâ in aliqua Ecclesia in Canonicos sunt recepti, debent in Præbendarum assecutione cæteris anteferri, Legatorum vel aliorum quorumcunque auctoritate receptis antea in eadem. Eum quoque, qui ad mandatum Legati vel alterius, auctoritate Apostolicâ sibi specialiter in hac parte concessâ fungentis, recipitur, auctoritate Apostolicâ receptum esse dubium non existit.

CAP. XIII.

Si post gratiam mihi factam à Papa de Canonicatu & Præbenda, Bononienses Canonici hoc ignorantes & ignoranti Præbendam conferunt post vacantem, non tenet collatio. h. d. Joan. Andr.

Idem.

SI postquam Canonicatum in aliqua Ecclesia tibi contulimus, & de Præbenda nulli alii de jure debita inibi proximè vacatura mandavimus provideri, hi ad quos in ea spectat collatio Præbendarum, Præbendam, quæ vacabit a ibi postmodùm, motu proprio, ignorantes tibi gratiam factam, alii duxerint conferendam: talis collatio in tuum præjudicium attentata, nullam obtinet firmitatem. Nam eo ipso, quòd Canonicus auctoritate Apostolicâ fuisti effectus, jus ad obtinendam Præbendam proximò vacaturam ibidem, tibi acquisitum extitit: eandemque, quàm citò vacavit (ex quo nulli alii debebatur) justè petere potuisti: & ideò a prædictis (licèt ignorantibus) alteri conferri ne quivit.

CAP. XIV.

Si Papa det licentiam Legato suo, recipiendi auctoritate Apostolicâ resignationes beneficiorum legationis suæ liberè in manibus suis factas, & illa beneficia conferendi: secundò Papa, de prædicta potestate non habitâ mentione, Canonicatum & Præbendam si vacat, vel quàm primò vacaverit in aliqua Ecclesia legationis mihi conferat: tertiò Canonicus ipsius Ecclesiæ renunciet, & Legatus etiam, ignorans collationem mihi factam, confert tibi Præbendam prædictam: non tenet collatio Legati, sed mihi illa Præbenda debetur. hoc dicit, Joan. Andr.

Idem.

DUdum venerabili fratri nostro S. Episcopo Prænestino b, quem ad partes destinavimus Gallicanas, recipiendi auctoritate nostrâ resignationem ab obtinentibus beneficia Ecclesiastica in eisdem partibus, qui ea vellent liberè in ejus manibus resignare, ac beneficia ipsa personis idoneis conferendi per nostras literas potestate concessâ: Nos postmodùm (de concessione hujusmodi non habitâ mentione) Nicolao de Bonefac. Camerario dilecti filii nostri N. tituli sancti Laurentii in Damaso Presbyteri Cardinalis, Canonicatum Lexon. Ecclesiæ, quæ in partibus illis existit c, & Præbendam nulli alii de jure debitam (si qua tunc vacabat in dicta Ecclesia) contulimus, & sibi providimus de eisdem. Si verò nulla talis Præbenda vacabat ibidem, nos Præbendam proximò inibi vacaturam (conferendam dicto Camerario, cum vacaret,) donationi Apostolicæ duximus reservandam: decernentes extunc irritum & inane, si secùs super hoc à quoquam contingeret attentari, certis a sibi ad hoc executoribus deputatis. Cumque postmodùm Nicolaus Vasalli Clericus Canonicatum & Præbendam, quos in dicta Lexon. Ecclesia obtinebat, in dicti Episcopi manibus resignâsset, & dictæ potestatis prætextu eos idem Episcopus (collationis, provisionis, reservationis, & decreti prædictorum forsan ignarus) Guilielmo Vasalli Presbytero contulisset: dicti executores (collatione non obstante prædictâ) literarum nostrarum auctoritate, Præbendam eandem dicto Camerario velut sibi debitam contulerunt, quem dictus Presbyter (prætextu b collationis per dictum Episcopum sibi factæ) quòd Præbendam ipsam pacificè possidere valeat, non permittit: propter quod idem Camerarius nobis supplicavit humiliter, ut providere sibi super hoc de opportuno remedio dignaremur. Nos igitur attendentes, quòd etsi memorato Episcopo prædictam concessimus potestatem, penès nos tamen nihilominùs remansit major licèt eadem potestas, etiam in prædictis, propter quod nostra qui eandem præoccupavimus potestatem, potior debet esse conditio: eo præsertim, quòd secundùm canonicas & legitimas sanctiones per speciem generi derogatur, quanquam de genere in derogante specie mentio nulla fiat. Considerantes quoque, quòd nos exposito nobis de potestate prædicta, nihilominùs literas gratiosas daremus in dictis partibus, non habitâ mentione de ipsa c: quia foret absurdum, si tam lata d nostra impediretur potestas: & si in omnibus provisionum nostrarum literis, quas concederemus in partibus supradictis, oporteret nos de sæpedicta potestate speciale facere mentionem: Et quòd decretum nostrum prædictum (maximè hîc, ubi jam dictus Camerarius ante dictam renunciationem per nos erat Lexonien. effectus Canonicus) statim ignorantes ligaverat, cùm super incerto non esset editum: nec ex alieno penderet arbitrio, vel voluntate cujusvis, qui acceptandi potestatem haberet: & idcircò per illud etiam expressisse videmur, ne alius posset conferre, & potestatem prædictam quantùm ad præsentem speciem revocasse, quæ in hoc casu, ubi de lucro dicti G. tantùm agitur, & non de præjudicio Episcopi memorati, ab ignorante potuit revocari: nec post revocationem hujusmodi jus, per eum in alium etiam ignorantem in re revocata transferri. Ad instar etiam servi calendario præpositi, qui post mortem Domini præponentis mutuatas pecunias accipientis non facit, licèt inter contrahentes mors Domini præpositum revocans fuerit ignorata: Et Domini, qui peculium quod proprio servo concesserat, statim perimit, cùm in eo suam mutaverit voluntatem. Discretioni vestræ mandamus, quatenus præfatum Presbyterum monitione præmissâ per censuram Ecclesiasticam compellatis, ut collatione de Canonicatu & Præbendâ prædictis per dictum Episcopum sibi factâ (quæ nulla extitit) non obstante, dicto Camerario Præbendam ipsam omnino dimittat, & eum super ea deinceps nullatenùs inquietet.

CAP. XV.

Secundus, qui impetravit dignitatem & Præbendam, præfertur priori, qui solum Præbendam impetraverat, si Præbenda dignitati est annexa, aliàs non. h. d. Joan. Andr.

Idem.

QUia sæpè dubitatur à multis, si Canonicatus alicujus Ecclesiæ sit collatus à sede Apostolica successivè duobus, fueritque mandatum primo de Præbenda, secundo verò de Præbenda & dignitate, personatu, vel

a *In antiquiorib. libris constanter legitur, vacavit.* b *al. Palestrino.* c *al. extitit.*

a *Aliàs ita: certis sibi super hoc, &c.* b *aliàs, occasione.* c *Ad hunc locum vide notata, cap. ex parte. de for. competen. & in Spec. de lib. conceptione. §. ad hujus tit. consummationem. versic. cùm sit actor. de Anchar. Font.* d *al. latè.*

officio

officio, cum te facultas obtulerit provideri: quis ipsorum in Præbenda, quæ cum dignitate, personatu, vel officio vacat ibi, postmodùm debeat de jure præferri. Nos dubitationem hujusmodi sopire volentes, præsenti declaramus edicto, primum (cùm sit tempore anterior) cui per mandatum secundum præjudicari, aut jus ipsius absorberi non debet, ex quo de intentione mandatis contraria non apparet præferendum esse in dicta Præbenda: Nisi vacanti dignitati, personatui, vel officio sit annexa: nam si esset annexa, secundus, cui debetur dignitas, personatus, vel officium, præferretur in ipsa.

CAP. XVI.

Mandatum provideri de dignitatibus vel beneficiis aliis Ecclesiasticis, curata non includit, non expressâ curâ. h. d. usque ad §. Illis.

Idem.

Cum *a* in illis, quibus beneficia curam animarum habentia committuntur, major, quàm in iis, qui ad alia promoventur, idoneitas requiratur: intentionis nostræ nequaquam existit, ut cùm aliquibus de Ecclesiis, personaribus, dignitatibus, vel aliis beneficiis quibuscunque (de animarum cura mentione non habitâ) provideri mandamus, ipsis de iis, quibus hujusmodi cura imminet, possit au debeat provideri.

In beneficii provisione modus electivus non includitur, si alii modi providendi exprimantur. h. d.

§. 1. Illis verò, pro quibus scribimus, ut provideatur eisdem de personatibus vel dignitatibus, etiamsi curam habeant animarum, ad collationem, provisionem, præsentationem, vel dispositionem spectantibus quorumcunque *b*, provideri nequibit de prælatutis, personatibus, vel dignitatibus, ad quos, seu quas per electionem ii, qui eis habent præfici, assumuntur.

Beneficiales literæ unum modum exprimentes, alios non includunt. h. d.

§. 2. Cùm autem inter collationem, præsentationem, & institutionem differentia magna esse noscatur: si cui de beneficio ad alicujus collationem spectante provideri mandetur, de illo quod ad ejus præsentationem vel institutionem pertinet, provideri non poterit, nec etiam è converso: expresso enim uno casuum prædictorum, mandatum super hoc factum (quod debet de sui natura restringi) ad alios extendi non debet.

Mandatum simpliciter duos includens, alterum solum non adstringit, & è converso directum uni duos non afficit. h. d. Dom.

§. 3. Si verò de beneficio ad aliquorum collationem vel præsentationem spectante (non objecto communiter vel divisim) provisio injungitur facienda, in beneficio, quod ad collationem vel præsentationem alterius ipsorum tantùm pertinet, adimpleri non potest. Sicuti si de beneficio spectante ad collationem unius provisio injuncta fuisset, impleri non posset in beneficio, cujus collatio ad eum simul cum alio pertineret.

CAP. XVII.

Beneficium mihi collatum ante dissensum meum alteri conferri non potest, nisi terminus mihi datus ad consentiendum esset elapsus, & tunc etiam post terminum, antequam alteri conferatur, potero consentire. Joan. Andr.

Idem.

Si tibi absenti, per tuum Episcopum conferatur e beneficium, licèt per collationem hujusmodi (donec eam ratam habueris) jus in ipso beneficio, ut tuum dici valeat, non acquiras, ipse tamen Episcopus vel quicunque alius de ipso beneficio (nisi consentire recuses) in personam alterius ordinare nequibit. Quòd si fecerit, ejus ordinatio facta de beneficio non libero, viribus non subsistet. Sed si Episcopus (notificatâ tibi collatione) ad consentiendum terminum competentem assignet, nisi consenseris, poterit eo lapso beneficium libere (cui viderit expedire) conferre. Antequam tamen ipsum contulerit, tuum poteris (non obstante, quòd lapsus sit terminus) præstare consensum, & extunc de ipso non poterit aliter ordinari.

CAP. XVIII.

Qui vi, vel injustè occupat secundum beneficium curatum, privatus est primo. Qui autem beneficium curatum aliquod occupat, est ipso jure privatus jure, quod in illo vel ad illud habebat. h. d. Joan. Andr.

Idem.

Eum *a*, qui beneficium, cui animarum cura imminet, vi occupat, seu se scienter injustè intrudit in eo: decernimus ipso jure fore privatum beneficio, quod cum cura simili primitùs obtinebat. Non enim decet, ut stultus melioris quàm peritus conditionis existat, vel quod invasor eo, qui justè ingreditur, privilegio gaudeat potiori. Insuper ut violenti, qui auctoritate (vel veriùs temeritate) propriâ occupare dignitates, personatus, aut alia quæcunque Ecclesiastica beneficia non verentur, etsi non virtutis amore, pœnæ saltem formidine à suæ temeritatis audacia refrenentur: eo ipso jus, si quod in dignitatibus, personatibus & beneficiis occupatis taliter vel ad ea ipsis forsitan competebat, amittant.

CAP. XIX.

Habens potestatem Apostolicam personæ idoneæ de beneficio providendi, aliàs beneficiato sufficienter providere non poterit, nisi in literis hoc exprimatur, & tunc unicum simplex obtinenti providebit. Si verò conceditur, ut provideat beneficia obtinenti, ad duo tantùm refertur: & contrà factum est nullum. h. d. Dominicus.

Idem.

Is, cui conceditur, ut auctoritate Apostolicâ possit uni personæ idoneæ *b*, in sua vel alia Ecclesia providere, alicui aliud beneficium sufficiens obtinenti providere non potest. Nisi primò ille beneficium, quod obtinet, omninò dimittat. Vel nisi in concessione hujusmodi sit expressum, quòd aliàs beneficiatæ valeat providere personæ. Tunc enim providere poterit unicum duntaxat beneficium obtinenti: dum tamen illi cura non immineat animarum. Si verò concessum fuerit, ut providere illi valeat, qui alia beneficia noscitur obtinere, hujusmodi pluralitas debet solùm ad duo beneficia sine cura restringi. Provisio quoque facta contra præmissa eo ipso viribus non subsistat.

CAP. XX.

Si quis ignorans recipiat beneficium priùs reservatum vel alteri collatum per Papam, si ex quo scivit, illud sine difficultate dimittit, recuperat priora beneficia, propter illud dimissa, aliàs non. Joan. Andr.

Idem.

Si *c* beneficia, quæ per sedem Apostolicam conferuntur, aut decreto interposito reservantur, interdum contingat ab iis, ad quos aliàs pertinet collatio eorundem, aliquibus hujusmodi collationem seu reservationem ignorantibus de facto conferri, & beneficia, quæ illi tenebant anteà, & *d* post prædictorum adeptionem

a *Vide Concil. Trid. sess. 7. de re refor. c. 3. & S. Thom. 2. 2. qu. 2. art. 6.* b *Vide l. 1. §. sin autem. & l. omnibus. ff. ad Trebell. Font.* c *Vide l. consensu. ff. de action. & obligat.*

a *Vide Extravag. Joan. 22. incip. execrabilis. eod. tit. & Concil. Trid. sess. 1. de refor. c. 2. & seq. & sess. 2. de refor. c. 17.* b *Hæc dictio, determinat hoc providere; ergò si nunc nil habet, quamvis aliàs habuerit, videbitur etiam de curatu, cùm hic sit gratiâ providenti, ideò est in suum favorem ampliandа. Pet. de Anch. Font.* c *Vide Dom. consil. 78. incip. formatur, & Lapum. allegat. 130.* d *Dictio, &, deest in antiq. cod.*

diuisa per eos aliis assignari. Nec talis ignorantia eis (cùm sint sine culpa) præjudicialis existat: statuimus, ut si ipsi de collatione seu reservatione prædicta postea certiores effecti, sublatâ difficultate quâcunque omninò dimiserint beneficia sic sibi de facto collata, ad benefi ia sua priora (collatione quibuscunque personis factâ de ipsis nequaquam obstante) liberè revertantur. Alioquin redeundi ad ea (si difficultatem adhibuerint in aliis dimittendis) sit ipsis penitùs interdicta facultas. Eundem quoque modum in dimittendo recepta, & recuperando dimissa, quoad omnes alios, qui forsan occasione prædictâ sua dimiserint beneficia, & dimissa per alios fuerint assecuri, per omnia decernimus observandum.

CAP. XXI.

Taciturnitas beneficii etiam modici vitiat dispensationem super pluralitate beneficiorum, quæ etiam legitimè super duobus obtenta ad duo prima recepta refertur. Item provisio alicui facta de beneficio non obstante, quòd aliud habeat, dispensationem super utroque retinendo non inducit. h. d. secundùm Zen.

Idem Bonifacius VIII. (*an.* 1298. *Romæ.*)

NOn *a* potest dispensatio super pluralitate beneficiorum concessa impetranti prodesse, qui aliquod quantumcunque modicum beneficium subticuit in eadem. Illud autem Apost. sedis indultum, ut quis duo beneficia curam animarum habentia *b*, si aliàs canonicè conferantur eidem, possit recipere ac simul licitè retinere, intelligitur de duobus primis beneficiis, quæ cum cura post dictum indultum obtinere contingit eundem. Cùm verò tibi (non obstante, quòd aliud beneficium obtinere noscaris) à sede prædicta de aliquo beneficio provideri contingit, per hoc tecum (ut primum beneficium cum secundo retinere valeas) non intelligitur dispensatum. Hoc enim solùm prædicta operatur expressio, quòd facta tibi gratia nequeat surreptitia judicari.

CAP. XXII.

Mandatum Legati super facienda provisione per Papam confirmatum, Papalis gratia est censenda. Zenze.

Idem.

SI Apostolicæ sedis Legatus volens tibi suæ legationis auctoritate in certa Ecclesia providere, Canonicatum & Præbendam, nulli alii de jure debitos, proximo in ipsa Ecclesia vacaturos, collationi suæ reservet, & decernat irritum & inane, si secùs super hoc contigerit attentari, certis qui eos tibi conferant (cùm vacabunt) executoribus per suas literas deputatis: nosque postmodùm plenâ de his factâ narratione, quod ab ipso Legato factum extitit, ratum & gratum habentes id auctoritate Apostolicâ confirmamus, & eisdem executoribus vel aliis nostris damus literis in mandatis, ut in hujusmodi provisionis negotio auctoritate nostrâ procedant, juxta ipsius Legati continentiam literarum. Certum est, quòd (cùm ipsa provisio ipsius Legati *c* post impertitam à nobis auctoritatem nostra censeatur effecta) omnibus quibus posteà mandavimus in eadem Ecclesia provideri (etiamsi Canonicatum ipsius Ecclesiæ duxerimus conferendum eisdem) de jure præferri debebis, in Præbenda postmodùm inibi vacatura.

CAP. XXIII.

Obstat taciturnitas obtenti beneficii licet modici, nisi constet provisionem factam proprio motu Papæ: qui demùm intelligitur, si hoc in litera exprimatur. h. d. Zen.

Idem.

SI motu *a* proprio alicui aliquod beneficium obtinenti conferamus aliud, de illo non habitâ mentione: non ob hoc gratiam hujusmodi, quæ de nostra mera liberalitate processit, invalidam volumus reputari. Secus si ad petitionem illius, vel alterius pro eodem oblatam, gratiam hujusmodi faciamus: tunc enim (quantumcunque modicum beneficium taceatur in ea) ipsam veluti surreptitiam vires nolumus obtinere. Motu quoque proprio tunc solùm gratia fieri censeatur, cùm hoc expresè cautum fuerit in eadem.

CAP. XXIV.

Collatio facta motu proprio Papæ, pluribus beneficiis in eadem Ecclesia vacantibus simul intelligitur facta de pinguiori: sed si beneficia sunt æqualia, ad eum spectat electio, cui gratia est concessa. Collatio verò facta ad petitionem alterius, ad minus beneficium restringitur: si sint æqualia, eligit, qui aliàs conferebat: quo negligente, alius eligit: & etiam econtrà. hoc dicit secundùm Zen.

Idem.

SI pluribus simul in aliqua Ecclesia vacantibus dignitatibus vel Præbendis, nos de hac vacatione incerti dignitatem vel Præbendam (si qua nulli alii de jure debita in ipsa vacat Ecclesia) cuiquam in genere conferamus: Gratiam hujusmodi (si motu proprio eam fecerimus, ut tunc fiat interpretatio plenissima in eadem) referri volumus ad dignitatem vel Præbendam, quæ inter illas majoris censetur esse valoris: seu (si sint forsan æquales) ad eam, quam is, cui conferimus, intra decendium post habitam de dicta vacatione notitiam duxerit eligendam. Si verò ad petitionem alterius ipsa gratia fuerit per nos facta, eam (ut hoc casu, prout juri congruit, restringatur) ad illam, quæ minoris valoris existit, seu, si sit æqualitas in eisdem, ad eam, quam is, ad quem ipsarum spectat collatio, intra dictum tempus elegerit, postquam sibi hujusmodi gratia erit nota, decernimus referendam. Alterutro quoque ipsorum (prout ad eum pertinet) intra tempus debitum eligere negligente, ad alium extunc electio liberè devolvatur.

CAP. XXV.

Non debetur expectanti Præbenda, quæ per Episcopi Præbendarii mortem vacat, h. d. secundùm Zen.

Idem.

CUm in Ecclesia tua, quæ XII. Canonicorum & XIII. Præbendarum habet numerum, consuetudinem esse proponas, ut Episcopus, qui est pro tempore, vocem habeat in Capitulo tanquam Canonicus, licet Canonicus non existat, & unam de dictis Præbendis sicut unus Canonicus obtineat in eadem: certum est eum, cui auctoritate Apostol. provideri mandatur *b*, de Præbenda nulli alii de jure debita proximò in ipsa Ecclesia vacatura, Præbendam, quam per mortem Episcopi vacare contingit (ne contra dictam consuetudinem, cui per præfatum mandatum non intelligitur derogari, futurus Episcopus Præbendâ careat, & dictus Canonicorum numerus amplietur) habere non posse: sed expectare debere quousque vacet alia, oportebit eundem.

CAP. XXVI.

Per adoptionem secundi beneficii curati, cujus fructus alter ex causa percipit, non vacat primum. Joan. Andr.

Idem.

SI tibi concesso à nobis, ut fructus beneficiorum *c*, quæ usque ad certum tempus in tua vacabunt dioe-

a *Vide Fel. in c. in nostra. extrà de rescr. & Panorm. in cap. ad aures. in 2. not. de rescr.* b *Vide Conc. Trid. sess. 7. de refor. c. 2. & seq. & sess. 2. de refor. c.* 14. c *Hæc duo verba,* ipsius Legati, *desunt in manuscr. codic.*

a *De clausula, motu proprio, vide Fel. in c. ad aures. & in c. si quando. extrà de rescript. & in c. causam, quæ. extrà de testi. & in c. cum inter procuratorem. de except.* b *Hæc mandata de providendo sublata sunt per Concilium Trident. sess. 24. de reformat. cap. 19.* c *Et appellatione beneficiorum an comprehendantur præbendæ, pensiones & præstimonia, vide Fel. in c. postulâsti. ext. de rescr.*

cesi

cen percipere valeas pro solvendis debitis, quibus est tua Ecclesia onerata, beneficium vacans postmodùm, curam habens animarum annexam, alicui simile beneficium obtinenti te conferre contingat: Æquum est, ut quamdiu fructus ipsius perceperis, primum non debeat reputari vacare.

CAP. XXVII.

Cùm mandatur alicui non Sacerdotalis, vel integra, vel certi valoris conferri Præbenda: Sacerdotalis dimidia vel minoris valoris illi etiam volenti conferri non poterit.

Idem.

CUi de non Sacerdotali Præbenda provideri mandatur, sibi etiam volenti Sacerdotalis auctoritate mandati hujusmodi conferri nequibit. Similiter, si in Ecclesia, in qua integræ ac dimidiæ Præbendæ habentur, mandetur *a* integra conferri Præbenda, quanquam ille, pro quo scriptum extitit, dimidiâ velit esse contentus, ei de ipsa non poterit provideri. Idem cùm injungitur provideri alicui de Præbenda certi valoris, ut in Præbenda minoris valoris etiam illo volente mandatum non possit adimpleri. Non enim hujusmodi mandata (quorum fines diligenter servari oportet) debent ad casus alios, quàm expressos extendi.

CAP. XXVIII.

Secundo beneficio curato effectualiter adepto, primum consimile (ejus possessore irrequisito) conferri potest: non autem ejus possessio dari, secundùm Zen.

Idem.

LIcèt *b* Episcopus beneficium, quod cum animarum cura tenebas (postquam aliud recepisti consimile, ac ipsius possessionem pacificam habuisti, vel per te stetit, quò minùs haberes eandem) possit alteri de jure conferre: Illum tamen cui contulerit, non debebit te non vocato (cùm tibi forsan jus possit competere retinendi) in possessionem ipsius inducere corporalem.

CAP. XXIX.

Sacerdotalis Præbenda per simplex mandatum de providendo, non nisi apto ad Sacerdotium est conferenda. h. d. secundùm Zen. *Et istud summarium potest adaptari utrique lecturæ positæ in tertia glossa.* Dominicus.

Idem.

EI, cui provideri mandatur *c* simpliciter de Præbenda proximò vacatura, Sacerdotalis Præbenda conferri non potest, si nondum in ætate tali existat, quòd possit ad Sacerdotium promoveri: sed aliam expectare debebit.

CAP. XXX.

Ex Mandato sedis Apostolicæ expectans à certa causa, eâ deficiente, beneficium petere impeditur. h. d. secundùm Zen.

Idem.

SI pauper *d* Clericus, cui cùm beneficium nullum haberet, mandabatur de beneficio (juxta suæ probitatis merita) per Episcopum provideri, aliud antequam sit provisum eidem, beneficium fuerit assecutus: providere sibi Episcopus (cùm cesset causa mandati) de cætero non tenetur.

CAP. XXXI.

Ubi de prioritate beneficii pluribus collati non constat, primò possessio, deinde major prærogativa præfertur, h. d. secundùm Zen.

Idem.

SI à sede Apostolica, vel Legato ipsius, uni, & ab Ordinario alteri, eodem die idem beneficium conferatur, nec appareat, quæ collatio fuerit primò facta, erit potior conditio possidentis *a*. Si verò neuter possideat, is cui sedes ipsa contulit vel Legatus (propter conferentis ampliorem prærogativam) erit alteri præferendus.

CAP. XXXII.

Religiosus habens Prioratum vel Ecclesiam curatam, si recipit secundum sine licentia Papæ, ipso jure vacat primum. Quòd si statim non dimiserit, efficitur ineligibilis, & privatur utroque. Eadem est pœna in iis, qui habebant ante hanc constitutionem, nisi intra mensem alterum elegerint & alterum dimiserint. h. d. usque ad §. prohibemus. Joan. Andr.

Idem.

CUm *b* singula officia sint singulis committenda personis, & dissolutionis ac evagationis materia sit Religiosis præ cæteris auferenda: præsenti prohibemus edicto, ne aliqui Monachi vel Religiosi alii *c* pluribus Prioratibus, vel Ecclesiis curam habentibus animarum, etiamsi eadem cura non per ipsos sed per Presbyteros ad eorum præsentationem per Episcopos institutos habeat exerceri, absque sedis Apostolicæ auctoritate praeesse præsumant: nisi fortè unus ex eis ab alio dependeat, vel adinvicem sint annexi. Statuentes, ut quicunque ipsorum Prioratum vel Ecclesiam talem obtinens alium receperit, primum, quo sit ipso jure privatus, statim omninò dimittere teneatur, per eum, ad quem pertinuerit, liberè alteri conferendum. Quod nisi fecerit, extunc eo ipso efficiatur ineligibilis *d*, & tanquam ambitiosus ab utroque penitùs repellatur. Circa eos autem, qui plures Prioratus vel Ecclesias hujusmodi nunc detinent, providemus, ut intra mensem, postquam præsens constitutio pervenerit ad eosdem, unum ex ipsis, quem retinere voluerint (reliquis dimissis) eligere teneantur: alioquin extunc pœnis subjaceant supradictis.

Prioratus Ecclesia vel administrationes unius monasterii solita per ipsius Monachos gubernari, absque sedis Apostolicæ licentia alterius monasterii Monachis non committantur, nec commissa dimittantur. Qui contrà fecerint, sint privati potestate ordinandi prædictâ eâ vice: & defertur ad Diœcesanum in non exemptis, & ad Papam in exemptis. Recipientes vel detinentes (aliàs eligentes) sunt ineligibiles ipso jure. h. d.

§. 1. Prohibemus insuper, ne Prioratus vel Ecclesiæ, aut administrationes, seu officia unius monasterii consueta per ejusdem Monachos gubernari, committantur deinceps absque auctoritate sedis ejusdem alterius monasterii Monachis gubernanda, nec hactenus commissa dimittantur eisdem: sed per eos, ad quos pertinent, liberè ordinentur. Cùm illis non liceat habere locum in diversis monasteriis, quorum unum ab alio non dependet, nec aliorum monasteriorum (nisi canonicè transferantur ad ipsa) Prioratus, Ecclesias, administrationes vel officia gubernare. Qui verò contra prohibitionem præsentem prædicta de cætero alienis Monachis commiserint, vel dimiserint jam commissa: eâ vice ordinandi de ipsis sint potestate privati, & de eis per Diœcesanos (si exempta non fuerint) alioquin per sedem Apostolicam ordinentur *e*. Ii autem, qui ea suscipere vel suscepta præsumpserint detinere *f*, reddantur ineligibiles ipso jure.

CAP. XXXIII.

Contemptum possunt prosequi, si ad receptionem vel collationem absentes Monachi vel Canonici non vocentur: nisi consuetudo habeat eos non vocari. h. d. secundùm Zen.

---

a *Aliàs mandatur.* b *Vide Fel. in c. fin. ext. de præb. sup. & Hippol. singul.* 195. *incip. nemo privandus est.* c *Mandata de providendo sustulit Conc. Trid. sess.* 24. *de ref. c.* 19. d *Multis modis quis dicitur pauper. vide Alex. consil.* 37. *incip. consultus sum.* l. 7. *adde Bart. in l. si constante, ff. sol. matr.*

a *Vide l. vis ejus. C. de probat. c. licèt causam. de prob. & l. in bona fidei. C. de rebus cred. Font.* b *Vide Conc. Trid. sess.* 7. *d. refor. c.* 2. *& sess.* 24. *de refor. c.* 17. c *Aliàs, aliis.* d *Vide gloss.* 16. *qu.* 1. *in sum. & clem.* 1. *de elect. Phili Font.* e *al. ordinetur.* f *Aliàs, retinere.*

Idem Bonifacius VIII.

CUm in Ecclesiis Canonicorum receptio, aut Præbendarum vel beneficiorum collatio imminet facienda, absentes Canonici (si commodè fieri valeat) sunt vocandi: Nisi consuetudo habeat eos ad talia non vocari. Alioquin quod in eorum absentia fieri contigerit, eis instantibus irritari debebit.

CAP. XXXIV.

Beneficia morientium etiam in loco vicino curiæ Romanæ per duas diætas legales, vel sede ipsâ vacante, ibi causam, domicilium vel originem non habentium, vel etiam habentium, sed curialium, & ibi causa Romanæ curiæ morantium, vel translatâ curiâ eam sequentium, & in itinere decedentium, vel in loco, unde recessit curia, in quo remanserant infirmi: conferri nequeunt per alium quàm per Papam. h. d. secundùm Zen.

Idem.

PRæsenti declaramus edicto, ut tutum felicis recordationis Clementis Papæ prædecessoris nostri, de beneficiis apud sedem Apostolicam vacantibus, per alium, quàm per Romanum Pontificem minimè conferendis, locum habere in beneficiis, quæ Legati aut Nuncii sedis ejusdem, vel quivis alii ad Romanam curiam venientes, vel etiam recedentes ab ipsa obtinere noscuntur, si eos in locis vicinis *a* ipsi curiæ mori contingat: quemadmodum si in loco, ubi eadem curia residet, moretentur.

Idem est si aliquis curialis (etiam Ecclesiâ Romanâ vacante) peregrinationis, infirmitatis, aut recreationis, seu aliâ quâvis causâ ad locum curiæ vicinum secedens, in hujusmodi loco vicino decedat: dummodò ibi (etiamsi erat ad ipsam curiam reversurus) ejus domicilium seu domus propria non existat.

Loca verò intelligantur vicina eidem curiæ in præmissis, quæ remota ultra duas diætas legales (quas hoc casu sic specialiter volumus computari) à loco, ubi moratur ipsa curia, non existunt.

Sanè si quis in loco ubi *b* degit curia, suæ originis domum habens, diem claudat extremum in ea: ipsius beneficia sub prædicto non aliter includantur *c* statuto, quàm si curialis esset anteà, & ibidem occasione curiæ moraretur. Porrò cùm curiam de loco ad locum transferri contingit, si curiales in itinere (dùm curiam sequuntur eandem) vel in loco, unde recedit ipsa curia, forsitan remanentes infirmi, rebus inibi eximantur humanis, præmissum statutum (quantumcunque locus ubi decedunt, ab ipsa curia sit remotus) ad illorum beneficia se extendit.

CAP. XXXV.

Mors Papæ tollit, ne parochiales Ecclesiæ in curia vacare dicantur. h. d. secundùm Zen.

Idem.

SI Apostolicâ sede vacante aliquas parochiales Ecclesias vacare de cætero contigerit apud ipsam, statuimus ut de eis (ne ipsarum vacatio diutina periculum valeat animabus afferre) per eos, ad quos pertinet *d*, possit liberè ordinari: Constitutione felicis recordationis Clementis Papæ, prædecessoris nostri, de beneficiis apud sedem ipsam vacantibus, per alium, quàm per Romanum Pontificem minimè conferendis, vel aliâ quâvis contrariâ super hoc editâ non obstante. Idem volumus & de illis, quæ ibidem ipso Romano Pontifice vivente vacabunt, si de ipsis per eum ante ipsius obitum non fuerit ordinatum.

a *Nota ex loci vicinitate contrahi communionem quandam etiam quoad præmium, pœnam, mores. de pœnit dist.* 1. §. *sed continuo. l. non tantùm.* §. *Iliensibus. ff. de excus. tut. & qui dicantur vicini, vide l. si tertius. de aqua pluv. arc. l.* 4. §. *si tam vicinum. ff. de damn. infect. de Anch. Font.* b *Al. ita: ubi degit ipsa curia, &c.* c *Al. includuntur.* d *Vide Dec. in c. bona. in princ. ext. de appell.*

CAP. XXXVI.

Gratia alicui concessa, ut providere possit personis idoneis in certa Ecclesia, personis non expressis, non expirat re integrâ obitu concedentis: secùs si personæ essent expressæ. Joan. Andr.

Idem.

SI cui (nullâ personarum factâ expressione) sit gratiosè concessa facultas, ut auctoritate Apostolicâ possit aliquibus personis idoneis in certa Ecclesia providere, vel beneficia (quorum collatio est ad sedem Apostolicam legitimè devoluta) conferre, contradictores *a* eâdem auctoritate per censuram Ecclesiasticam compescendo: hujusmodi concessio (quam, cùm specialem gratiam contineat, decet esse mansuram) non expirat etiam re integrâ per obitum concedentis. Secùs si super provisione certæ personæ facienda sit data potestas eidem, non ob suam, sed ejus, cui provideri mandatur, gratiam vel favorem: illa quidem expirat omninò, si concedens re integrâ moriatur.

CAP. XXXVII.

Qui ex licentia circa incertos concessa absque titulo ad sacros ordines Clericos promovet, eis tenetur providere. Dans licentiam promoventi, vel etiam promovendis, eis promotis ad sacros sine titulo, providere tenebitur. h. d. Zen.

Idem.

SI *b* Episcopus, cui nullis personis expressis in genere commisisti, ut vice tuâ ordines in tua diœcesi celebraret, ad sacros ordines promoverit quempiam titulum non habentem: ei (cùm in culpa fuerit taliter ordinando eundem) tenebitur vitæ necessaria ministrare, donec sibi per eum vel alium de competenti beneficio sit provisum. Si verò certas commisisti *c* eidem ordinare personas, tu (qui prævidere hoc casu, an haberent titulum, debuisti) taliter ordinato ad prædicta, donec per te beneficiatus fuerit, obligatus existis. Eis autem, quibus à diœcesanis datur licentia, ut possint à quo voluerint Episcopo, ad omnes sacros ordines promoveri, non qui ordinant, sed qui tribuunt licentiam (cùm eam dare non debeant titulum non habenti) ad præmissa, si titulum non habeant, obligantur.

CAP. XXXVIII.

Si primo loco Papa dat licentiam conferendi beneficia certo modo vacantia, vel ad Papam devoluta: secundo aliquod de his conferat specialiter, vel conferri mandet, species generi derogat: ita quòd secundo beneficium debetur. h. d. Joan. Andr.

Idem.

QUamvis *d* tibi nuper in genere potestatem dederimus, beneficia sex Clericorum tuorum cedentium, vel decedentium auctoritate nostrâ personis idoneis conferendi, Canonicatum tamen & Præbendam, quos in tua Ecclesia (in qua post prædictam gratiam tibi factam mandavimus cuidam specialiter provideri) obtinebat quidam ex iisdem tuis Clericis, nunc defunctus, conferre non potes: cùm illi, pro quo scripsimus, debeantur. Nam primæ generali gratiæ tibi factæ derogat posterior specialis, licèt de illa non fecerit mentionem. Simili ratione si post facultatem tibi concessam à nobis, conferendi beneficia tuæ diœcesis (quorum collatio est ad sedem Apostolicam devoluta) nos eorum aliquod (antequam tu conferas) conferamus specialiter alicui, vel conferri mandemus, de concessione tibi facta non habitâ mentione, facta per nos collatio canonica est censenda.

a *De hac clausula vide Zabarellam in Clem.* 2. §. *contradictores. de religios. dom. & Felin. in c. super eo. ext. de offic. deleg.* b *Vide Conc. Trid. sess.* 21. *de refor. cap.* 2. c *Al. commisisses.* d *Vid. Dec. in c.* 1. *de rescript. super.* 1. *gl. & eund. cons.* 147.

CAP.

CAP. XXXIX.

Revocatio gratiæ non tollit jus quæsitum, sed quærendum, nisi jus annexionis aliud inducat: nec tamen tollit jus quærendum annexum juri digniori jam quæsito. h. d. secundùm Zen.

Idem.

SI is, cui de Canonicatu, Præbenda, & dignitate, personatu, vel officio per felicis recordationis Nicolai Papæ vel Celestini prædecessorum nostrorum literas, gratia in aliqua Ecclesia facta erat, constitutionis nostræ revocatoriæ tempore Canonicatum & Præbendam, dignitati, personatui vel officio alicui non annexam erat adeptus, licèt dignitatem, personatum seu officium inibi expectaret, propter expectationem hujusmodi privatus non intelligitur jure, quod in Canonicatu & Præbenda fuerat canonicè assecutus: jus tamen quod ad dignitatem, personatum, vel officium competebat eidem, juxta verba dictæ revocationis intelligitur revocatum. Non sic autem si Canonicatum cum dignitate, personatu aut officio, conferri tantùm Canonico consuetis *a*, fuerat assecutus sub expectatione Præbendæ: cùm jus magis dignum, quod iste in dignitate, personatu, seu officio hujusmodi jam habebat, jus minus dignum Canonicatûs retineat, cujus Canonicatûs ratione jus eidem salvum remanet, ad Præbendam nulli alii debitam, Apostolicâ ante ipsum auctoritate recepto. Sed & si ex Episcopi vel alterius cujuscunque collatione vel provisione adeptus fuerat in eadem Ecclesia dignitatem, personatum, sive officium conferri tantùm Canonico consueta: præfatus, qui Canonicatum auctoritate Apostolicâ jam habebat, idem erit censendum.

CAP. XL.

Obest revocatio gratiæ Præbendam expectanti, & decreti interpositio, etiam ignoranti. h. d. Zen.

Idem.

QUodam per literas felicis recordationis Nicolai Papæ prædecessoris nostri, Canonicatum sub expectatione *b* vacaturæ Præbendæ in certa Ecclesia obtinente, successor ejus Celestinus cuidam alteri similem in eadem Ecclesia gratiam fecit, quem omnibus etiam ante ipsum auctoritate Apostolicâ, vel quâvis aliâ in Ecclesia ipsa receptis voluit anteferri *c*, cum interpositione decreti: priusquam tamen ad primum & ejus executores secundæ gratiæ notitia pervenisset, vacans Præbenda eidem primo per suos fuit executores collata: post hujusmodi autem & ante factam secundo collationem ipsius Præbendæ, nostra constitutio revocatoria emanavit: & quoniam quis eorum jus habeat in Præbenda hujusmodi, dubitatur, nos neutrum illorum habere jus decernimus in eadem. Prima enim collatio post & contra decretum à dicto Celestino interpositum facta (licèt ab ignorantibus & etiam ignoranti) non obtinet firmitatem. Jus verò, quod secundo ad Præbendam, non in Præbenda hujusmodi competebat (cùm nostram revocationem ejus collatio non præcesserit) per eam penitùs est sublatum.

CAP. XLI.

Mandatum de providendo de beneficio ad collationem Capituli pertinente, non tangit jus singularis Canonici. hoc dicit secundùm Zen.

Idem.

MAndatum Apostolicum tibi directum, ut T. Clerico de beneficio spectante ad collationem Narbonen. Capituli provideres, beneficia ejusdem Capituli, sive dentur in communi per ipsum, sive per Canonicos ejusdem Ecclesiæ singulares, vice ac auctoritate Capituli, aut ex jure ipsius de consuetudine vel statuto, meritò comprehendit *a*. Ad beneficia tamen ratione dignitatum, personatuum, vel officiorum, quæ nonnulli ex eisdem Canonicis obtinent in ipsa Ecclesia, ad eorundem collationem spectantia, mandatum hujusmodi minimè se extendit. Idem esse censemus, si ratione Præbendarum suarum ad ipsos Canonicos collatio dictorum beneficiorum singulariter pertinere noscatur: Nisi contineatur forsitan in mandato, quòd eidem Clerico provideas de beneficio ad collationem Narbon. Capituli pertinente communiter vel divisim: tunc enim de beneficiis, quæ ad ipsorum collationem pertinent, ratione hujusmodi Præbendarum poteris providere.

TITULUS V.

DE CLERICO ÆGROTANTE VEL DEBILITATO.

CAP. UN.

Datio Coadjutorum Episcoporum & suorum superiorum est de majoribus causis, & spectat ad solum Papam: potest tamen Episcopus senio vel infirmitate perpetuâ impeditus de consensu Capituli sui vel majoris partis sibi auctoritate Apostolicâ unum vel duos Coadjutores assumere: & si demens fuerit, Capitulum aut duæ partes ipsius hoc faciunt. Sed si Episcopus contradicit, tunc nil innovabit Capitulum, sed Episcopi & Ecclesiæ conditionem, quàm citò poterit, intimabit Papæ. Et Coadjutores illi sumptus moderatos habebunt de proventibus Prælatorum ipsorum. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (*an. 1298. Romæ.*)

PAstoralis officii debitum exequentes, declaramus atque statuimus, coadjutorum *b* Episcoporum & superiorum Prælatorum dationem intelligendam esse de causis majoribus, & referendam ad sedem Apostolicam, ac ab ea (consuetudine non obstante contrariâ) tantummodo postulandam.

Verùm ne hoc prætextu Ecclesiæ (existentes præcipuè in remotis) dispendia patiantur: nos earum in hac parte indemnitatibus præcavere volentes, hâc generali constitutione sancimus, ut Episcopus senio aut valetudine corporali gravatus, vel etiam alias adeò impeditus perpetuò, ut officium suum nequeat exercere, possit de sui consilio & assensu Capituli, vel majoris partis ipsius, unum vel duos auctoritate Apostolicâ coadjutores assumere, ad dictum officium exequendum. Si vero Episcopus demens fuerit, & quid velit aut nolit exprimere nesciat, vel non possit: tunc ejus Capitulum vel duæ ipsius partes eâdem auctoritate unum aut duos coadjutores assumat idoneos, qui ejus officium exequantur. Si autem Episcopus senio aut incurabili morbo gravatus, vel perpetuo impedimento detentus, ad sui executionem officii reddatur inutilis: & coadjutorem assumere vel habere noluerit, licèt à Capitulo requisitus proprio, se illius non indigere suffragio forsitan asserendo: tunc nil per Capitulum innovetur, sed hoc casu & etiam proximo, idem Capitulum Episcopi & Ecclesiæ suæ conditionem & statum, ac facti circumstantias universas, quam citò poterit, fideliter & explicitè referat ad notitiam dictæ sedis, recepturi humiliter, & efficaciter impleturi, quod super hoc per sedem ipsam contigerit ordinari. Præsenti quoque adjicimus sanctio-

a *Dicunt Petr. de Anch. & Archid. quòd rescriptum impetrantis à Papa dignitatem, non factâ mentione consuetudinis, de qua non obtineret, per l. honores. §. 2. ff. de decur. est surreptitium. Font.* b *Expectativas ad vacatura omninò sustulit Conc. Trid. sess. 24. de reform. c. 19.* c *De clau ula ant ferri, vide latè per Felin. in cap. capitulum, extr. de rescr.*

a *Petrus de Anch. not. mandatum etiam adstringere gerentem vices ejus, cui mandatur; similiter mandatum factum vicem gerenti: quia si deficit principalis, debet posteà per principalem commoda recipientem impleri: l. secundum naturam. ff. de reg. jur. neque poterit per vicem gerentem impleri: in his enim mandatis intelligitur, restante in eodem statu l. 1. ff. si ex nox caus. ag. Font.* b *Quam auctoritatem habeant coadjutores dati Episcopis senibus vel infirmis, latè docet Oldradus consil. 44.*

ni, ut coadjutores hujusmodi de proventibus Prælatorum in quorum assumentur auxilium, sumptus recipiant moderatos, ab alienatione qualibet de bonis Ecclesiasticis Prælatorum ipsorum vel Ecclesiarum suarum quomodolibet facienda penitùs abstinentes: rationem non solum in districto examine, sed & Prælatis eisdem (si sanæ mentis extiterint) ac Capitulis eorundem, seu etiam ipsorum Prælatorum successoribus (si hoc anteà non fecerint) plenariam reddituri. Cæterùm quod de Episcopis præmittitur, ad superiores etiam Prælatos esse volumus & intelligimus referendum.

TITULUS VI. DE INSTITUTIONIBUS.

CAP. I.

Capitulum sede vacante licèt beneficia ad Episcopi collationem spectantia conferre non possit, tamen ad illa præsentatos instituere potest. h. d. Zen.

Bonifacius VIII. (*an.* 1298.)

ETsi Capitulum *a* sede vacante beneficia, quæ ad collationem Episcopi pertinent, conferre non possit, præsentatos tamen a patronis potest admittere, si sint idonei, & eos instituere in beneficiis, ad quæ fuerint præsentati: Licèt ad Episcopum (si superesset) admissio & institutio hujusmodi pertineret.

CAP. II.

Non repellit præsentatum defectus sacrorum ordinum. h. d. Zen.

Idem *in eodem.*

SI is ad quem Rectoris præsentatio in aliqua parochiali Ecclesia noscitur pertinere, quempiam non constitutum in sacris præsentet ad eam: ipsum *b* (dummodò alias sit idoneus, & intra tempus à jure statutum ad ordines, quos ipsius Ecclesiæ cura requirit, valeat promoveri) decernimus admittendum.

TITULUS VII. DE CONCESSIONE PRÆBENDÆ ET ECCLESIÆ NON VACANTIS.

CAP. I.

Si mandetur alicui provideri de dignitate vacatura, quam duxerit acceptandam, & vacat dignitas, quam ante acceptationem ordinarius confert, tenet ipsius collatio: etiamsi executor impetrantis ante acceptationem fecerit reservationem, inhibitionem, & processus super prima vacante. Joan. Andr.

Innocentius IV. *dilecto filio Andreæ Capellano nostro.* (*an.* 1250.)

QUia cunctis: [& ſ.] Proponebatur itaque pro parte tua, quòd cùm prædicta præpositura, dum vacabat, tibi per eum, qui conferre potuit ipsam, collata fuisset, collatio hujusmodi canonica existebat: maximè cùm nulla per Priorem ipsum, quæ illam impedire posset, inhibitio præcessisset. Dicebat autem pars altera, quòd cùm præmissæ literæ sede de Carnoten. vacante fuissent in Capitulo publicatæ, ac præfatus Episcopus tunc de Capitulo ipso esset, ibique præsens existeret, ignorare non potuit mandatum Apostolicum (super conferenda memorato D. Præbenda vel dignitate sine cura, quam ipse duceret acceptandam, cùm primò in Ecclesia ipsa prædicta vacaret) alii fuisse directum, & sic per consequens facultatem sibi esse sublatam, conferendi hujusmodi dignitatem: propter quod videbatur, quòd nec per se, nec per alium præfatam præposituram, curam non habentem animarum annexam (quæ primò post mandatum ipsum in Ecclesia prædicta vacavit) porueritalicui personæ conferre: Præsertim cùm jam dictus Prior eodem publicato mandato mox præfato D. Præbendam vel dignitatem, curam hujusmodi non habentem, quam primo in eadem Ecclesia vacare contingeret, contulisset: nec aliàs etiam (prout allegabatur) prodesse poterat ipsius Episcopi ignorantia in hac parte. Nam si alicui à sede Apost. concedatur, quòd excommunicari non possit, licèt id forsan suus ignoret Episcopus, non tamen propter hoc ejus ligatur sententiâ, si quam profert in eundem. Similiter si alicui conferendi præbendam aliquam tribuatur à sede Apost. potestas, ex hoc ipso videtur, quòd sit Episcopo conferendi tunc eam penitùs interdicta facultas. Nec obstaret, si fortè objiceretur, quòd lex seu constitutio & mandatum nullos adstringunt, nisi postquam ad notitiam *a* pervenerint eorundem, aut nisi post tempus, intra quod ignorare minimè debuissent: quia in privilegiis & indulgentiis, seu concessionibus specialibus secus existit, in quibus sufficit, quòd ad illorum, quibus conceduntur, notitiam perveniant: ut patet cùm indulgetur alicui, quòd excommunicari non possit, sicut superiùs est expressum. Et quidem cùm tribuitur alicui potestas conferendi Præbendam, videtur proculdubio ei concedi aliquid speciale. Adjiciebatur insuper, quòd cùm sententia statim arctet etiam ignorantem: quoniam si contra Prælatum aliquem absentem depositionis sententia proferatur, contractus, quos iniit ignoranter posteà ut Prælatus, nullum robur obtinent firmitatis: & in supradictis literis irritum decernimus & inane, quicquid super hujusmodi Præbenda vel dignitate, contra nostrum contigerit attentari mandatum: collatio, quam idem Episcopus post tale nostrum decretum (sive illud ignoraverit, sive non) de præfata præpositura per se vel per alium fecerat, non valebat. Ex parte verò tua extitit replicatum, quòd hæc de illis privilegiis & indulgentiis (æquitate suadente) debent intelligi, quæ vim suam habent mox cùm ad illos, quibus conceduntur, perveniunt: ex quorum tenore liquidò nosci potest, quòd talis circa ea fuerit intentio concedentis: utpote cùm alicui conceditur, quòd excommunicari non possit: ex hoc enim evidenter apparet aliis ipsum excommunicandi ademptam esse penitùs facultatem: non sic autem si alicui conferendi Præbendam, sive certam, sive incertam, tribuatur potestas, non enim tunc esse videtur tribuentis intentio, ut per hoc ei (ad cujus donationem Præbenda ipsa pertinet) conferendi possibilitas adimatur: nisi priùs ille sibi notificet, quod eam velit per hujusmodi potestatem conferre, aut ei collationem interdicat illius, vel postquam illi notificaverit talem potestatem fore sibi concessam, vacuam decernat & irritum, si secùs de ipsa præsumat. Quia cùm illi non amplior detur potestas, quàm ipse Romanus Pontifex habeat in hac parte, sicut per eam, quam obtinet ipse Romanus Pontifex, facultas conferendi beneficium vel Præbendam (nisi suam insinuet voluntatem) alicui non aufertur: similiter & per eam, quæ taliter illi ab ipso conceditur, ei, ad quem ipsius Præbendæ spectat collatio, priusquam insinuet ille sibi, quòd eam velit concedere, vel etiam conferat (si fortè vacet) potestas non tollitur conferendi, nisi forsan quòd ipsam conferre non possit, exprimatur in concessione hujusmodi potestatis: tunc enim, licèt talem concessionem fortassis ignoret, sua tamen collatio, si postmodùm Præbendam ipsam conferat, nihil valet: cùm satis super hoc concedentis intentio agnoscatur: sicut cùm indulgetur alicui, quòd excommunicari non valeat, ut in superioribus est præmissum. Subjunctum etiam extitit, quod cùm memorato Priori per præfatas literas mandassemus, ut memorato D. Præbendam, vel dignitatem

a *Varias significationes hujus vocis, capitulum ponit Joan. Andr. in c. capitulum super. de rescr.* b *Not. idoneitatem & tempus hic per copulam poni: unde non sat est quòd intra tempus juris possit promoveri, sed debent etiam aliæ idoneitates concurrere. Dom. & Pet. de Anch. Font.*

a *Vide Decium & Doct. in c. cognoscentes. ext. de const. & Turrecrematam in c. in istis. §. leges. dist. 4.*

sine

sine cura, quam acceptandam duceret, si vacaret tunc, vel quàm primò vacare contingeret in Ecclesia prædicta, conferret: idem Prior providendi ei de Præbenda, vel dignitate ipsa (nisi post acceptationem ipsius *a*) non habebat aliquam potestatem. Unde cùm sæpedicta præpositura fuerit tibi (antequam illam idem D. acceptaret) præfati Episcopi auctoritate collata, hujusmodi collatio talis mandati nostri prætextu (etiamsi priùs illud Episcopus ipse scivisset) non poterat vacuari. Nostrum autem in hac parte decretum ad Præbendam seu dignitatem, quam prædictus D. acceptatet, referri debebat: alioquin super incerto fuisset editum, nec aliquem adstrinxisset. Sed extitit ex adverso responsum, quod etsi præfatus Priot jam dicto D. Præbendam vel dignitatem hujusmodi, cùm vacaret, ante hujusmodi acceptationem conferre nequiret: idem ramen D. Præbendam vel dignitatem talem licitè posset & liberè acceptare: quare prædictus Episcopus præfatam præposituram (cùm non ptiùs eum requisierit, an acceptare vellet eandem) cuiquam conferre non potuit: quin imò ipsius collatio (cùm idem D. præposituram ipsam postmodùm acceptaverit) irritari debebat, & concessio pet jam dictum Archiptesbyterum sibi facta, debet stabilis permanere: sicut cùm legatur alicui unus ex servis, quem elegerit, vel optaverit, & hæres ante optionem vel electionem illius manumittit aliquem, vel alienat ex illis: profectò manumissio vel alienatio irritatur, ceditque ille legato, si legatarius eum duxerit eligendum. Econtrà verò pro parte tua propositum extitit, quòd id in ultimis voluntatibus tenet, nec præmissa in legatis futuris, quemadmodum in extantibus habent locum: quia nec etiam ad optandum, seu eligendum ex illis, sicut ex istis potest terminus assignari. Et gravis inesset conditio, quoddamque incongruum videretur, si quando mandaretur alicui de beneficio, quod duceret acceptandum in aliqua provincia, quàm primò illud vacare contingeret, provideri: oporteret ipsum *b* in singulis beneficiis postmodùm inibi vacantibus (prorogatâ non absque periculo forsitan ipsorum collatione) *c* requiri: unde cùm sæpe præfato Priori fuisset injunctum ut dicto D. Præbendam vel dignitatem, quam acceptandam duceret, si vacaret in Ecclesia memorata, vel quàm citò contingeret eam vacare, sibi auctoritate Apostolicâ conferrer: & ita eidem D. circa futuras, sive vacaturas Præbendas vel dignitates tales ipsius Ecclesiæ optio data esset: non poterat per hoc memorati Episcopi in illis, quando vacatent, collatio impediri: nisi forsan cùm aliquam ex eis vacare contingetet, illam ipse D. (priusquam eam conferret Episcopus) acceptaret: vel etiam nisi ante vacationem alicujus ipsarum vacaturarum ex his primam, vel eâ omissâ, ex aliqua causa ulteriorem duceret acceptandam: quia taliter acceptatam conferre postmodùm Episcopus non valeret. Nos itaque tam ruis, quàm præfati D. rationibus pleniùs intellectis, quia sæpè dictam præposituram ad te novimus pertinere, ipsam tibi (habito frattum nostrorum consilio) adjudicare curavimus: ipsi *d* D. super ea perpetuum silentium imponentes.

CAP. II.

Omnis promissio, per quam datur via ad beneficia vacatura, est reprobata. Joan. Andr.

Bonifacius VIII.

Detestenda *a* iniquorum perversitas abstinere nesciens à vetitis, nec gaudere debito modo concessis, dignè pletunque officium excitat præsidentis, ad ea, quæ justâ fuerant consideratione concessa (cùm in abusum ea vergere circumspicit) discretione prævià revocanda. Sanè licet olim fuerit canonicâ constitutione deeretum, quòd ii *b*, qui promittunt aliquibus de beneficiis Ecclesiasticis, cùm poterunt, vel cùm facultas se obtulerit providere, promissiones suas (facultate se offerente) debeant adimplere: quia tamen, sicut experientia docuit, per promissiones hujusmodi, quæ per importunitatem nimiam (per quam non concedenda multoties conceduntur) & per ambitionem improbatam ut plurimùm extorquentur, apetitur via sub tali palliatione verborum, ad promittenda damnabiliter *c* contra Lateranense Concilium beneficia vacatura, mortis alienæ votum ingeritur, & Ecclesiis, ac Prælatis, & personis Ecclesiasticis gravamina plurima inferuntur. Nos malis hujusmodi, & animarum periculis occurrete cupientes, promissiones easdem, & alias quascunque sub quovis modo, aut formâ verborum de cætero faciendas, per quas directè vel indirectè aperiri via valeat ad beneficia vacatura, auctoritate Apostolicâ penitùs reprobamus, & omninò viribus vacuamus, decernentes per eas, vel ipsarum aliquam, ad providendum alicui nullum deinceps quomodolibet obligari.

CAP. III.

Habens literas Apostolicæ sedis super primo beneficio, dignitate, vel Præbenda, quod duxerit acceptandum, certum acceptare non potest: sed primum quod vacabit, vel ex causa secundum, vel ulterius poterit acceptare. Reservationes, processus, & decreta contra hoc facta non valent. Joan. Andr.

Idem.

Ne captandæ alienæ mortis occasio ex benignitate gratiarum sedis Apostolicæ tribuatur: Declarandum duximus, quòd is cui ab eadem sede, ut ei provideatur de Præbenda, dignitate, vel personatu, aut alio beneficio in aliqua provincia, diœcesi, vel Ecclesia, quem *d*, seu quod duxerit acceptandum, certis sibi super hoc executoribus deputatis gratia noscitur esse facta: Licèt in genere primum personatum, dignitatem, Præbendam, seu beneficium in eadem provincia, diœcesi, vel Ecclesia vacaturum, aut secundum, seu ulteriùs (si rationabilis causa subsit) valeat acceptare: Certum tamen & expressum priusquam vacet, acceptare non potest. Quòd si fecerit, etiamsi per executores ejus secundùm acceptionem hujusmodi facta fuerit reservatio, inhibitio, variique processus, ac sententiæ promulgatæ, tam acceptio *e* ipsa, quàm processus viribus careant, nec aliquam obtineant roboris firmitatem: imò nisi acceptator ille dignitatem, Præbendam, personatum, seu beneficium taliter acceptatum & reservatum, per collationem, vel institutionem postmodùm factam de vacanti jam adeptus, vel ei jus in ipso fuerit acquisitum: per eum, ad quem ejusdem personatûs, dignitatis, Præbendæ, aut beneficii collatio seu provisio pertinet (dictis acceptatione, ac executorum processibus inde secutis nequaquam obstantibus) de illo vacanti liberè poterit alii provideri.

CAP. IV.

Sine speciali mandato non inhibet executor generaliter

---

a *Doct. not. hic quòd executorum ad conferendum beneficium, quod impetrans duxerit acceptandum, inhibitio, intimatio, collatio ante tempus vacationis non ligat ordinarium, quia potestas in eventum conditionis non exercetur ante purificatam conditionem, facit c. si pro te. sup. de rescript. Font.* b *Al. ita: oporteret eum.* c *Vide Cle. 1. §. secùs. infr. eod.* d *Al. ita, memorato D. super ea, &c.*

a *Vid. Conc. Trid. sess. 16. de refor. c. 19.* b *alit. ut hi.* c *Not. quòd contraveniens juri peccat. gl. de pœn. dist. 1. in summ. Imò incurrit notam infamiæ. c. illud. de majorit. & obedientia. vid. Bart. in l. si quis pro eo ff. de fidejuss. & gl. in c. 1. de scrut. in in ord. fac. vid. quæ dixi in c. perpetua. sup. de elect. Font.* d *alit. ita, quam seu quod duxerit, &c. quam varietatem etiam agnovit gl. hic* e *Vid. l. per fundum. ff. de servit. rustic. præd.*

collationem beneficiorum provinciæ, specialiter verò reservat primum, & inhibet ulteriorem non sine mandato: nec tunc tenet collatio contra facta. h. d. Dominicus.

Idem Bonifacius VIII. (*an.* 1298.)

EXecutor *a* super provisione alicujus a Sede Apostolica, per generales literas in aliqua Provincia deputatus, Prælatis, & aliis, ad quos beneficiorum in eadem provincia spectat collatio, ne ad provisionem aliquorum procedant, donec illi, pro quo scribitur, sit provisum, non potest generaliter inhibere.

Nisi expressè in ipsis literis facultas hujusmodi inhibitionis concedatur. Potest tamen reservationem, & eisdem inhibitionem facere specialem de primo: vel (si hoc illi ex beneficio competat literatum) de secundo vel ulteriori beneficio inibi vacaturo eidem Clerico conferendo. Quod autem contra talem reservationem & inhibitionem ab eo, ad quem beneficii reservati collatio pertinebat, fuerit attentatum, non tenet.

CAP. V.

Si mandetur Capitulo, ut me recipiant in Canonicum, & Præbendam conferant, cùm id pertineret ad eos, dato executore ad providendum, per solam præsentationem factam Capitulo affecta est Præbenda: & executor (negligente Capitulo intra terminum per eum statutum me recipere, & Præbendam conferre) non vocato Capitulo id exequi poterit. Joan. Andr.

Idem.

SI Capitulo alicujus Ecclesiæ, cùm ad ipsum Canonicorum receptio, ac Præbendarum collatio pertinebat, ut te in Canonicum reciperet, & tibi de Præbenda (si tunc vacaret) inibi provideret, vel cùm se facultas offerret, ac executori, qui eodem Capitulo negligente mandatum Apostolicum exequatur, directa fuerint scripta nostra: Per solam illorum præsentationem Capitulo ipsi factam, absque alia etiam executoris insinuatione, inhibitione, seu reservatione, beneficium, pro quo tibi conferendo scriptum extiterat, adeò est affectum, quòd de illo alteri facta collatio non obtinet firmitatem: Imò si Capitulum intra terminum competentem sibi ab executione præfixum, mandatum Apostolicum ei pro te directum, in quantum poterit non duxerit adimplendum, extunc in ipsum executorem potestas provisionis hujusmodi transferatur, & executor ipse Canonicatum incontinenti poterit tibi dare, ac Præbendam (etiam sine alia Capituli vocatione vel monitione) si vacat, vel cùm obtulerit se facultas.

CAP. VI.

Si soli ordinario, vel soli executori ad compellendum, vel ordinario, & tali executori sit scriptum: per præsentationem talis mandati non afficitur Præbenda, nisi in literis esset decretum, aut executor ille insinuasset & interdixisset, maximè cùm decreto, vel ratione mandati jam esset facta receptio ad Canonicatum. In his casibus, vel ipsorum altero affecta est Præbenda, ita quòd collatio alteri facta non tenet. Joan. Andr.

Idem.

SI soli ordinario *b* pro te beneficiando, executore non dato, vel ordinario & executori (ut eum ad faciendum quod mandatur compellat) aut soli executori (ut tibi faciat de Canonicatu & Præbenda, vel alio beneficio in certa Ecclesia, diœcesi, seu provincia provideri) mandatum Apostolicum sit directum: per talis præsentationem mandati ordinario ipsi factam, licèt si contrà faciat, puniendus existat, ei tamen potestas sic non adimitur conferendi, quin teneat alteri facta collatio ab eodem: Nisi nos in gratia tibi facta decrevissemus irritum & inane, quod fieret contra ipsam: Aut executor hujusmodi ordinario suum insinuans potestatem, ne alteri conferret beneficium (de quo tibi est secundùm tenorem hujusmodi mandati Apostolici providendum) interdixisset eidem: præsertim cum interpositione decreti. Vel nisi tu juxta dictum *a* mandatum esses in Canonicum jam receptus: tunc enim Præbendæ collatio facta, firmitatem aliquam non haberet.

CAP. VII.

Si tres expectantes sunt in una Ecclesia, unus auctoritate Martini, alter auctoritate Bonifacii, tertius ejusdem auctoritate cum prærogativa, ut præferatur omnibus receptis non auctoritate Bonifacii: Præbendas hi consequentur hoc ordine, quia primam habebit secundus, secundam tertius, tertiam primus: quod probatur argumento legali. Joan. Andr.

Idem.

AUctoritate Martini Papæ prædecessoris nostri, quodam ad Præbendam primò in Parmensi Ecclesia vacaturam nulli alii de jure debitam in ejusdem Ecclesiæ Canonicum recepto, & alio à nobis in eadem Ecclesia similem *b* gratiam adepto secundo, tertius deinde auctoritate nostrâ in ipsa Parmensi Ecclesia in Canonicum, & in fratrem recipitur cum prærogativa gratiæ, quòd omnibus prædecessorum nostrorum auctoritate, non autem nostrâ receptis, in assecutione Præbendæ debeat anteferri: post hæc autem quædam vacavit Præbenda in Ecclesia memorata, quæritur, quis eorum alteri præferatur: & secundùm quem ordinem Præbendas assequi debeant tres prædicti: Cùm igitur ex tenore *c* gratiæ tertio à nobis concessæ appareat evidenter nos voluisse primo tertium, & secundum tertio anteferri: decernimus, quòd primam secundus, secundam tertius, & tertiam primus debet obtinere Præbendam: aliàs forma mandati minimè servaretur. Licèt enim ex persona sua, secundus primam obtinere non posset, ex persona tamen tertii, qui primum superat, illam habet. Sicut contingit in successione illius, qui ab intestato relictis patre (in adoptiva familia constituto) matre atque fratre decedit, in qua successione pater ex se matrem excludit: sed quoniam talem patrem agnatus, materque vincit agnatum, mater patri non ex semetipsa, sed agnati persona, in successione hujusmodi antefertur.

CAP. VIII.

Revocatoria gratiarum includit receptos in Canonicos Præbendam distinctam expectantes: etiamsi percipiebant distributiones quotidianas, secus si Præbendam distinctam non expectant, sed augmentum portionis. Includit habentes jus ad vacaturam, si nondum est deventum ad collationem. h. d. secundùm Domin.

Idem.

QUoniam ex constitutione nostra, per quam paulò post promotionem nostram ad summi Pontificatûs apicem omnes collationes, provisiones, reservationes, & concessiones, super canonicatibus, dignitatibus personatibus, præbendis, officiis, portionibus, præstimoniis, Ecclesiis parochialibus, ruralibus, & aliis quibuscunque beneficiis Ecclesiasticis vacaturis, quocunque nomine censeantur, ac etiam super canonicatibus sub expectatione dignitatum, vel aliorum quorumcunque beneficiorum (in quibus jus non esset

Nota quòd executor datus ad providendum seu conferendum, non potest reservare vel inhibere in genere, sed in specie, sic, & rationem ponit hic Joan. And. & Innoc. in cap. cùm dilectus. sup. de jur. patron. Franc. b *Nota primò, quòd quandoque Papa scribit ordinario ut conferat, sine alia executoris datione ad hoc. Je rescr. eam te. not. secundò argum. quòd in impetratione debet fieri mentio de canonicatu & præbenda, & sic videtur quòd non sufficeret expressio tantum alterius. Dom.*

a *Al. prædictum.* b *similiter.* c *Mens & tenor gratiæ est observandus. ad hoc de præb. cui de non. suprà eod. lib.*

quæsitum

quæsitum in re, licèt ad rem) à felicis recordationis Nicolao Papa IV. & Celest. V. prædecessoribus nostris factas, sive concessas, auctoritate Apostolicâ in fratrum nostrorum præsentia omninò cassavimus, irritavimus, & vacuavimus, cassas, irritas & vacuas nuntiavimus, & nullius fore decrevimus firmitatis: multæ dubitationes insurgunt, ut unde præfatæ constitutionis revocatoriæ processit editio, interpretatio ejus quoque procedat: Præsenti declarandum duximus sanctione, quòd in illis, (qui editionis tempore supradictæ ultra statutum numerum erant per eosdem prædecessores Canonici sub expectatione Præbendarum, vel etiam Portionum) eadem constitutio locum habet. Si autem hujusmodi recepti ultra numerum distributiones, & alia, ut Canonici de numero existentes, sic tempore dictæ revocationis habebant, quòd per cessionem vel decessum illorum, qui erant intra numerum, ex vigore prioris gratiæ nil ampliùs assequi expectabant, nisi distributionem, seu partium suarum augmentum (cùm forsan esset Ecclesia, in qua Canonicorum, non autem portionum numerus, vel Præbendarum distinctio habebatur) quantoque inter pauciores cujusvis Ecclesiæ dividuntur proventus, tanto majores fieri possunt singulorum percipientium portiones: ad istos vel eos, qui per literas facultatis *a* dictorum prædecessorum nostrorum in aliquarum Ecclesiarum Canonicos erant recepti (licèt Præbendas vel alia beneficia expectarent) constitutionem certum est non extendi præfatam. In illis verò, qui ultra numerum auctoritate præfatâ in aliquarum Ecclesiarum Canonicos jam recepti, quantum ad Capitulum, & ad chorum, ac distributionum perceptionem quotidianatum plenitudinem juris Canonici tunc habebant, sed in eis dignitates, personatus, præbendas, portiones, vel alia beneficia, quæ dantur tantùm existentibus de numero, expectabant: constitutionem præfatam locum habere (ratione hujusmodi expectationis) dubium non exittit. Sanè in iis, qui super canonicatibus, præbendis & dignitatibus, parochialibus vel aliis Ecclesiis seu beneficiis quibuscunque à dictis prædecessoribus nostris literas impetraverunt, etiamsi per executores illorum factæ fuerint reservationes, decreti interpositiones, variique processus, & etiamsi eadem beneficia tunc vacabant, & per impetrantes petitum fuerat ab executoribus, quòd eis illa conferrent: non tamen ipsorum beneficiorum vacantium collationes tunc temporis erant factæ: locum habet constitutio supradicta, ut omnes hujusmodi gratiæ (quarum ratione tunc non erat ad collationem processum, & sic per consequens jus in re non fuerat ipsis impetrantibus acquisitum) intelligantur penitus revocatæ.

TITULUS VIII.

NE SEDE VACANTE ALIQUID INNOVETUR.

CAP. UN.

Collatione communiter ad Episcopum & Capitulum pertinente, uno ipsorum effecto inhabili, alter confert. h. d. usque ad §. Cùm verò, secundùm Dominicum.

Bonifacius VIII. (*an.* 1298.)

SI *b* ad Episcopum & Capitulum communiter pertineat *c* collatio Præbendarum, mortuo Episcopo, vel à beneficiorum collatione suspenso, poterit Capitulum vacantes conferre Præbendas: Etiamsi Episcopus interesse habeat in collatione hujusmodi, ut Prælaus. Idem poterit Episcopus, si Capitulum ab ipsa collatione suspendi contingat, vel singulariter omnes in Capitulo majoris excommunicationis vinculo innodari.

Collatione spectante ad Episcopum de consilio, vel assensu Capituli, illo existente inhabili (nisi sit in mora) non confert Capitulum. hoc dicit.

§. 1. Cùm *a* verò ad solum Episcopum præbendarum spectat collatio, cum consilio sui Capituli vel assensu, defuncto Episcopo vel suspenso (nisi Episcopus in petenda relaxatione suspensionis hujusmodi sit in mora) Capitulum se non potest intromittere de eisdem.

Habens conferre cum consilio Episcopi, sine illo conferet, morte & remotâ absentiâ interveniente. h. d. Dominicus.

§. 2. Ubi verò de speciali alicujus Ecclesiæ consuetudine vel statuto, beneficiorum collatio ad aliquem cum consilio Episcopi noscitur pertinere: sublato Episcopo de medio (cùm consilium nequeat tunc peti ab eo) non erit propter hoc vacantis beneficii collatio differenda: nec etiam si egerit in remotis, ita quòd non possit ipsius præsentia in brevi haberi: Quia in petendo vel expectando ejus consilio, posset vacanti beneficio periculum imminere.

TITULUS IX.

DE REBUS ECCLESIÆ NON ALIENANDIS.

CAP. I.

Perpetua alienatio facta de rebus Ecclesiæ vacantis non præcedente tractatu, & sine justa causa non valet. Joan. Andr.

Innocentius IV. (*an.* 1252.)

DUdum: [*& infrà.*] Dictus verò Archidiaconus ex adverso respondit, illas decimas illi Ecclesiæ restitui non debere: proferens in medium ordinationem quandam Episcopi Dulmen. de consensu Capituli sui factam, inter alia continentem, quòd idem Episcopus attendens proventus Archidiaconatûs Dulmen. adeò fore tenues & exiles, quòd non sufficiebant ad ejus onera *b* supportanda, præfatas decimas Archidiaconatui memorato concessit: [*& infrà.*] Quia verò in concessione hujusmodi prædicta Ecclesia (cùm vacaret) legitimo caruit defensore, qui sibi priùs ab eodem Episcopo debuerat deputari: Quia etiam tractatus solennis & diligens, qui in talibus concessionibus perpetuis, & alienationibus rerum Ecclesiasticarum exigitur, non fuit habitus in eadem: ordinationem & concessionem ipsam (præsertim cùm evidens necessitas quare fieri deberet, vel utilitas *c* non subesset) de fratrum nostrorum consilio decernimus non valere, dictas decimas ipsi Ecclesiæ, tanquam pertinentes ad eam, sententialiter adjudicare curantes.

CAP. II.

Primò prohibet submissionem Ecclesiarum, suorum immobilium honorum vel jurium fieri Laicis absque consensu Capituli & licentia Papæ. Secundò cassat contractus quæcunque firmitate vallatos, contra hoc de cætero faciendos. Tertiò ponit Prælatos contrafacientes, & Clericos non contradicentes, & Laicos, qui ipsos Prælatos ad hoc compulerunt vel compellent. Quartò præcipit Laicos per tales contractus eo casu, quo valent, ultra debitum non usurpare, & pœnam apponit. h. d. Joan. Andr.

---

a *Vid. Panorm. & Felin. in c. constitutus. extr. de rescr.* b *Ad intellectum hujus cap. vid. Panorm. in c. ex parte. extr. de constit.* c *Illud dicitur communiter pertinere, quando æquale jus qualibet pars habet in actu.*

a *Ad hunc textum vide Felin. in cap. eam te. extr. de rescript.* b *Vid. cap. ad audientiam. de Eccles. ædif. x. q. iij. unio. aliàs regularis soli principi licet. ix. q. iij. nemo. ff. de evic. Lucius vid. Oldrad. in consil. 160. cum 2. seq. hoc eod. tit.* c *Vid. Hostien. in summ. hoc eod. tit. ubi assignat quinque causas alienationis rerum Ecclesiasticarum.*

Gregorius X. *in Concilio generali Lugdun.*

HOc consultissimo prohibemus edicto, universos & singulos Prælatos Ecclesias sibi commissas, bona immobilia, seu jura *a* ipsarum Laicis submittere, subjicere, seu supponere, absque Capituli sui consensu & Apostolicæ sedis licentiâ speciali. Non concedendo bona ipsa vel jura in emphyteusim, seu aliàs alienando in forma, & casibus à jure permissis: sed constituendo, vel recognoscendo, seu profitendo ab illis ea tanquam à superioribus se tenere: seu ab ipsis eadem advocando, prout in quibusdam partibus vulgariter dicitur, avoher, vel ipsos Patronos, vel advocatos Ecclesiarum, seu bonorum ipsarum perpetuo, aut ad tempus non modicum statuendo. Contractus autem omnes etiam juramenti, pœnæ, vel alterius cujuslibet firmitatis adjectione vallatos (quos de talibus alienationibus sine hujusmodi licentia & consensu contigerit celebrari) & quicquid ex eis secutum fuerit, decernimus adeò viribus omninò carere, ut nec jus aliquod tribuant, nec præscribendi etiam causam parent. Et nihilominùs Prælatos, qui secùs fecerint, ipso facto ab officio & administratione: Clericos etiam qui scientes contra inhibitionem prædictam aliquid esse præsumptum id superiori denunciare neglexerint, à perceptione beneficiorum, quæ in Ecclesia obtinent sic gravata, triennio statuimus esse suspensos. Laici verò, qui Prælatos vel Capitula Ecclesiarum seu alias personas Ecclesiasticas ad submissiones hujusmodi faciendas hactenus compulerunt, nisi post competentem monitionem (remissâ submissione, quam per vim vel metum exegerant) Ecclesias, & bona Ecclesiastica eis submissa taliter in sua libertate dimittant: Illi verò, qui de cætero Prælatos, vel personas easdem ad talia facienda compulerint (cujuscunque sint conditionis, aut statûs) excommunicationis sint sententiâ innodati. Ex contractibus præterea super præmissis (hujusmodi licentiâ & consensu intervenientibus) hactenus initis, vel quos in futurum iniri contigerit, seu occasione illorum: Laici ultra id, quod ex natura contractuum ipsorum, vel adhibitâ in illis lege permittitur, aliquid non usurpent. Qui verò secùs egerint (nisi legitimè moniti ab hujusmodi usurpatione destiterint, restituendo etiam ea *b*, quæ taliter usurpârunt) eo ipso sententiam excommunicationis incurrant: & extunc ad supponendum terram ipsorum (si opus fuerit) Ecclesiastico interdicto, liberè procedatur.

TITULUS X.

DE RERUM PERMUTATIONE.

CAP. UN.

Non obstantibus expectationibus beneficiorum permutatio fieri potest. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. *Biteren. Episcopo. (an. 1269. Romà in Apuliam.)*

LIcèt *c* in tua diœcesi aliqui auctoritate Apostolicâ beneficia proximò vacatura expectent: illos tamen qui secundùm formam juris sua beneficia in eadem diœcesi ad tuam collationem spectantia permutare volentes, libere ac sine fraude in manibus tuis ipsa resignant: nolumus occasione præmissâ (æquitatem præferentes in hac parte rigori) circa faciendam permutationem beneficiorum hujusmodi (quæ alias minimè resignâssent) ullatenus impediri.

a *Vid. Bart. l. 2. in 2. col. C. ubi in rem actio. per l. si aliena. ff. de usucap. Font.* b *Dictio,* ea, *deest in antiquior. codic.* c *Vid. Clem. 2. tit. de rer. permut. & de materia Bellamerum tract. de permutatione beneficiorum, & Dec. consil. 141. l. 1. incip. ad plura dubia. & consil. 210. cap. incip. viso puncto. lib. 2.*

TITULUS XI.

DE TESTAMENTIS ET ULTIMIS VOLUNTATIBUS.

CAP. I.

In fideicommissariis substitutionibus locum habet quartarum deductio: in directis non. Et substitutiones interpretari debemus directas. dummodò conveniant verbis & personis institutis. Joannes Andreas.

Bonifacius VIII.

SI pater *a* filium & filiam habens impuberes, & uxorem, filiam in re certa, filium verò in cæteris bonis suis universalem hæredem instituit, & uxori aliqua in suo testamento legavit, adjiciens, ut si decederet filia sine liberis, eidem filio, & si ipse absque liberis obiret, filius præfatæ filiæ moreretur, Christi pauperes instituendo hæredes, si utrumque sine liberis mori contingeret filiorum. Testatore mortuo, ac deinde filio subsequenter & filiâ (superstite matre) defunctis ante tempora pubertatis: absque deductione Trebellianicæ, sive patris jure naturæ debitæ facienda, ipsis pauperibus bona omnia deferuntur. Præmissæ namque substitutiones factæ de filio ad filiam, & econtrà, & de illis ad pauperes, directæ debent intelligi pupillares. Cùm in substitutionibus semper sit interpretatio facienda (dummodò, sicut in casu proposito, earum verbis & personis conveniat institutis) ut substitutio directa intelligatur potiùs quàm obliqua: quanquam directa interdum ad fideicommissum ex causa trahatur. Licèt autem filius testamento suo matrem portione jure naturæ debitâ privare non possit, pater tamen in testamento, quod filio impuberi facit, potest: nam testamentum hujusmodi pupillare paternum, vel paterni pars potiùs est censendum.

CAP. II.

Superior habet consentire Religiosis deputatis executoribus, hoc dicit, secundùm Zen.

Idem.

REligiosus executor ab aliquo in sua voluntate ultima deputatus, non potest (cùm velle vel nolle non habeat) hujusmodi officium suscipere, vel exequi: nisi à superiore suo petitâ super hoc licentiâ & obtentâ.

Pluribus executoribus datis, uno mortuo, vel in remotis existente, vel exequi nolente, unus officium executionis exercebit ne impediatur testatoris voluntas: nisi aliud per testatorem disponeretur. h. d. secundùm Zen.

§. 1. Sanè pluribus à testatore simpliciter executoribus deputatis uno eorum mortuo, vel in remotis agente, aut id exequi fortè nolente: ne voluntatem testatoris impediti, vel nimiùm differri contingat: poterit alius (nisi testator aliud expresserit) officium executionis injunctæ liberè adimplere.

TITULUS XII.

DE SEPULTURIS.

CAP. I.

Hic prohibetur pactum de sepultura eligenda. Non obstante pacto de sepultura eligenda, vel electa non mutanda, sepeliendus est quis, ubi aliàs erat de jure sepeliendus, & alias sepultus cum omnibus sepulturæ obventibus restituendus est, aliàs pœna incurritur hîc contenta. h. d. secundùm Zen.

Bonifacius VIII. (an. 1298.)

ANimarum periculis & scandalis *a* quæ frequenter ex his proveniunt, obviare volentes, universis Religiosis & secularibus Clericis cu-

a *De materia hujus cap. præter doctores hîc vide Interpretes in cap. Rainutius. ext. de test. & in l. precibus, c. de impub. & aliis subst. & alibi.*

jускun-

julcunque ftatûs vel conditionis existant *a*, in virtute sanctæ obedientiæ, ac sub interminatione maledictionis æternæ, districtissimè prohibemus: ne aliquos ad vovendum, jurandum, vel fide interpositâ, seu aliàs promittendum inducant, ut apud eorum Ecclesias sepulturam eligant, vel jam electam ulterius non immutent. Nos enim (si secùs actum fuerit) electionem talem decernimus nullius penitùs existere firmitatis. Statuentes, ut hi, qui sic elegerint, nec apud sic electas Ecclesias ullatenùs sepeliri, nec alibi, (ne contra votum, juramentum aut promissum hujusmodi à se factum materiam habeant veniendi) possint eligere sepulturam: sed contradictione quàcunque cessante, sepeliantur omninò apud illas Ecclesias, apud quas sepeliendi de jure fuissent, si alias sepulturâ non electâ forsitan decessissent. Si verò iidem Religiosi vel Clerici prædictos in suis Ecclesiis vel cœmeteriis præsumpserint sepelire, ad restitutionem tám sepultorum corporum (si petantur) quàm etiam omnium, quæ occasione sepulturæ illorum pervenerint quomodolibet ad eosdem, intra decendium integraliter faciendam ipsos obligatos esse censemus. Quam nisi fecerint, Ecclesiæ ipsæ, apud quas sepulti fuerint, necnon & cœmeteria earundem extunc eo ipso sint, & tamdiu maneant Ecclesiastico supposita interdicto, donec ab eis facta fuerit restitutio plenaria omnium prædictorum.

CAP. II.

Ecclesiæ dimissæ non debetur canonica portio, sed parochiali: & pluribus si sunt plures.

Idem.

CUm *b* quis, cujus majores sunt soliti ab antiquo in aliqua Ecclesia sepeliri, eâ dimissâ eligit alibi sepulturam, canonica portio dimissæ non debetur Ecclesiæ, sed illi duntaxat, in qua ille officia consuevit audire divina, & Ecclesiastica recipere sacramenta. Cùm ab eo, qui duo habet domicilia, se collocans æqualiter in utroque, in loco tertio eligitur sepultura, domiciliorum Ecclesiæ habebunt inter se *c* dividere canonicam portionem.

In loco etiam minùs religioso potest nova eligi sepultura. h. d. secundùm Zen.

§. 1. Si quis antiquâ dimissâ novam etiam in loco minùs religioso elegerit sepulturam, electionem hujusmodi (licèt jura super hoc videantur esse diversa) nequaquam volumus impugnari.

CAP. III.

Translatio personæ ad certum locum facta ad tempus, Ecclesiæ jus sepulturæ non aufert. h. d. secundùm Zen.

Idem.

IS *d*, qui habens domicilium in civitate vel castro, quandoque ad villam ruralem se transfert recreationis causâ, vel ut ruralia exerceat in eadem, si non electâ sepulturâ decedat ibidem, non in Ecclesia dictæ villæ, sed in sua parochiali, vel in ea potiùs, in qua Majorum ipsius ab antiquo sepultura extitit, sepeliri debebit: Dummodò absque periculo ad ipsam valeat deportari.

Mulier mortua, quæ pluribus nupsit, cum viro ultimo sepelitur. hoc dicit.

§. 1. Mulier autem, quæ plures viros habuit successivè, si sepulturam non eligat, est cùm viro ultimo, cujus domicilium tenet & honorem *e*, tumulanda.

CAP. IV.

Ex consuetudine potest pater impuberi eligere sepulturam: pubes autem eligit per seipsum. & hoc dicit secundùm Zen. *quoad titulum, sed non quoad textum: unde posset addi: Et pro anima non legat, sine assensu patris bona non castrensia.* Domin.

Idem *in eodem.* a

LIcèt *b*, pater minores filios, qui nequeunt, antequam ad annos pubertatis perveniant, eligere sepulturam, possit (si consuetudo terræ id habeat) quò voluerit sepelire: hoc tamen potest, ubi consuetudo hujusmodi non habetur, sed sunt cum suis Majoribus, vel in parochiali Ecclesia tumulandi. Quamvis autem filiusfamiliâs absque patris assensu sibi possit liberè eligere sepulturam, pro anima tamen sua *c* præter ipsius assensum (nisi peculium castrense, aut quasi castrense habeat) aliquid judicare non potest.

CAP. V.

Religiosi, nisi multùm remoti à monasterio, nequeunt alibi eligere sepulturam. h. d. secundùm intellectum Zen.

Idem *in eodem.*

REligiosi, nisi à propriis monasteriis adeò forsitan sint remoti, quòd ad ea cùm moriuntur commodè portari non possint, nequeunt (cùm velle vel nolle non habeant) sibi eligere sepulturam: sed sunt apud sua monasteria tumulandi.

TITULUS XIII.

DE DECIMIS, PRIMITIIS ET OBLATIONIBUS.

CAP. I.

Populus, ut Ecclesiis jura debita persolvat, est in prædicationibus & aliis exhortandus. h. d. secundùm Zen.

Gregorius IX. *Fratribus Prædicatoribus & Minoribus.*

(*an.* 1236. *Romæ.*)

DIscretioni *d* vestræ mandamus, districtiùs inhibentes, ne talia, quæ audientes à decimarum, seu aliarum rerum Ecclesiis debitarum solutione retrahant, vel aliàs animas corrumpant audientium, in sermonibus vestris, vel alibi proponere de cætero præsumatis. Imò verbo & opere informetis eosdem, ut ad solutionem prædictorum promptæ voluntatis animo sint intenti.

CAP. II.

Privilegium decimas novalium concedens, non includit decimas novalium per alios possessas tempore impetrationis: & loca tantùm includit, ubi percipiebantur antiquæ, & ad portionem antiquam. h. d. usque ad §. Statuimus, secundùm Domin.

Alexander IV. (*an.* 1258. *Romæ.*)

STatuto perpetuo declaramus, quòd indultum illud Apostolicum (quod plerisque conceditur) ut novalium decimas pro ea portione percipere valeant, quâ veteres eos contingunt, ad illas novalium decimas (quas tempore illo, quò impetratum vel obtentum extitit hoc indultum, alii *e* possidebant, cùm de hoc in ipso mentio nulla fiat) nullatenùs se extendit: nec ad alias etiam, nisi in his tantùm locis, ubi veteres tunc (quando dictum indultum impetratum fuit) ipsi impetratores habebant, & pro ea solummodò portione, quâ ipsi tempore impetrationis hujusmodi percipiebant antiquas.

Privilegium decimarum novalium limitatum ad mensuram antiquarum, non potest ultra dimidiam includere: fallit in Cistercienfibus & Carthusienfibus. h. d.

---

a *Vid. cap. 2. de maj. & obed. 8. q. 4. sciendum. & Bal. in l. 1. C. de sacrosanct. Eccles.* b *Vid. Concil. Trid. sess. 25. de reform. cap. 13. & Cardin. consil. 93. incip. Episc. Feltren.* c *Vid. Bart. in l. hoc artic. ff. de hær. inst. Angel. de ag. success. §. proxim Font.* e *Vid. Conradum Brunum lib. 4. de ceremon. c. 4. circa finem.* e *Vid. Abbatem in cap. super eo. ext. de testib.*

a *Hæc duo verba,* in eodem, *desunt in antiq. codicib.* b *Vid. Antonium de Butrio in cap. de uxore. extr. de sepulturis.* c *Vid. Bart. in l. qui in potestate. ff. de testam. Font.* d *Vid. Conc. Trid. sess. 25. de reform. c. 12. & B. Thom. 2. 2. q. 87. art. 1.* e *Vid. l. impuberi. ff. de admin. tut.*

§. 1. Statui-

§. 1. Statuimus præterea, quòd idem indultum obtentum ab iis, qui tempore impetrationis totaliter veteres perci piebant decimas, ut ultra medietatem decimarum novalium nullatenùs extendatur: quia non est verisimile, si tunc de plena & integra perceptione veterum fuisset expressum, quòd Apostolica sedes pariter & similiter novalium decimas, in tam grave parochialium Ecclesiarum dispendium indulsisset, quodque ratione talis indulti sive impetrati jam, sive impetrandi deinceps, non possit in novalibus (quæ amodò fient) vendicari & acquiri vel percipi, plus quàm medietas decimarum ipsorum novalium: etiamsi amplius in veteribus habebatur, cùm non sit dicendum asperum, sed pium potiùs & benignum, si super decimis futurorum novalium contra parochialium Ecclesiarum gravamen (quod ex distinctione *a* indulti hujusmodi possit accidere) taliter obviatur. Religiosos tamen Cistercien. & Carthusiens. ordinum statuto & declaratione hujusmodi (quantùm ad hos duos articulos, videlicet de medietate decimarum novalium) comprehendi nolumus, vel constringi.

Privilegiati super decimis recipiendis, Ecclesiis parochialibus gratis assignare debent portionem pro debitis oneribus supportandis, h. d. Dominicus.

§. 2. Ubi autem per hujusmodi concessiones decimarum parochiales Ecclesias adeò gravari contingit, quòd earum Rectores de ipsarum reditibus congruè sustentari, & commodè jura Episcopalia exhibere non possunt: provideatur per locorum ordinarios, & ordinetur taliter, quòd eisdem Rectoribus tantùm de illarum relinquatur proventibus, quòd exinde competentem sustentationem habere *b*, & Episcopalia jura solvere valeant, aliaque onera debita supportare.

Decimæ per Laicos ante Lateranense Concilium in feudum receptæ à Religiosis, per eos recognitæ in feudum, non possunt ipsis Religiosis concedi, sine diœcesanorum consensu, hoe dicit, Dominicus.

§. 3. Sanè quamvis fortè à Religiosis exemptis & aliis fiant infeudationes de decimis detentis à Laicis, & idem Laici, quòd illas ab ipsis Religiosis in feudum teneant, recognoscant: non tamen licet Religiosis eisdem post talem infeudationem, vel recognitionem sic de facto præsumptam, hujusmodi decimas de manibus Laicorum ipsorum acquirere, vel recipere absque diœcesanorum Episcoporum assensu. Illas autem decimas intelligimus posse taliter à Religiosis de manibus Laicorum recipi vel acquiri quæ ante Lateran. *c* Concilium ipsis Laicis in feudum perpetuò fuère concessæ.

Diœcesani compellunt Religiosos exemptos solvere decimas parochialibus Ecclesiis, si non agatur de rebus exemptis, hoe dicit, Dominicus.

§. 4. Diœcesani verò parochialium Ecclesiarum, ad requisitionem Rectorum earundem, de ipsis Religiosis super decimis, quas habent, vel eos habere contingat, quæ quidem aliàs ad ipsas spectaverunt Ecclesias (nisi de rebus exemptis agatur) exhibeant justitiæ complementum.

Religiosi etiam exempti de possessionibus acquisitis, & acquirendis Ecclesiis parochialibus solvere debent decimas, si privilegiati non sunt. h. d. Dominicus.

§. 5. Cæterum iidem Religiosi, tam exempti quàm non exempti de terris & possessionibus acquisitis hactenus & amodo acquirendis, decimas integrè solvant illis Ecclesiis, quibus eædem possessiones & terræ prius fuerant decimales, nisi super hoc speciali jure vel privilegio sint muniti.

Ex donatione Laicorum habentes decimas antiquas, novales supervenientes in eodem loco non percipiunt. h. d. Dom.

§. 6. Nec pro eo, quòd forrè in aliquibus parochiis omnes in jorès decimas, seu partem illarum acquirunt de manibus Laicorum, possunt pro eadem vel simili portione (si de novo postmodùm fiant novalia) in eisdem percipere, vel percipere novalium decimas eorundem: nisi alia rationabilis, per quam hoc facere valeant, causa subsit.

a *alit. Districtione.* b *Ad hæc vide l. in condemnatione. l. inter eos. ff. de regul. jur. Font.* c *Hoc est Concilium Lateranen. sub Alex. III. cap. 9.*

TITULUS XIV.

DE REGULARIBUS *a* ET TRANSEUNTIBUS AD RELIGIONEM.

CAP. I.

Si minor XIV. annis ingreditur religionem, in XV. anno liber exit: nisi in ipso XV. anno professionem fecerit, vel habitum professorum receperit, vel expressè ratam habuerit professionem prius à se factam. Si autem per totum XV. annum portavit habitum, ubi non est distinctus, intelligitur professus: nisi tanta sit indistinctio, quòd viventes cum eis simili habitu induantur. Si major XIV. annis ingreditur, si portat habitum per annum, quantumcunque sit indistinctus, intelligitur professus. Joan. Andr.

Innocentius IV. (*an.* 1252.)

IS *b*, qui monasterium ante XIV. annum, ut Monachus efficiatur, ingreditur, nisi eo completo professionem faciat in sequenti, vel habitum religionis suscipiat, qui dari profitentibus consuevit, seu professionem à se priùs factam ratam expressè habeat, liberè potest intra *c* sequentem annum ad seculum remeare. Quòd si per totum sequentem annum in monasterio permanserit, ubi Professorum & Novitiorum sunt habitus indistincti, professionem per hoc fecisse, vel si quam priùs fecerat, ratam habuisse videtur: nisi tanta indistinctio ibi habitûs habeatur, quòd & Professi & Novitii, ac etiam alii communem vitam cum eis ducentes, simili penitùs habitu induantur. Qui verò post quartum decimum annum habitum religionis assumpserit, si per annum illum gestaverit, extunc religionem assumptam præsumitur veraciter esse professus, ubi professi à Novitiis dissimilitudine habitûs minimè distinguuntur, etiamsi alii degentes cum eis similibus vestibus coütantur: quoniam cùm jam hic ad discretionis annos pervenerit, quid agat agnoscit: & ideò susceptum discretionis tempore ordinem (postquam hunc anni probaverit spatio) intelligitur firmiter approbâsse. Secùs autem in illo, qui ante discretionis annos habitum induit regularem: cùm eorum, quæ tunc agit, plenum non habeat intellectum.

Hîc declarat, qui sunt habitus distincti, h. d.

§. 1. Distinctos *d* quoque seu dissimiles intelligimus esse habitus, sive Novitiis, sive Professis dissimiles vestes dentur: sive benedicantur, eùm profitentibus conceduntur: sive etiam aliquid aliud fiat, per quod Novitiorum à professorum habitu discernatur.

CAP. II.

Prædicatores & Minores intra annum probationis quenquam ad sui ordinis professionem recipere non possunt: quòd si fecerint, receptus alligatus non est eorum ordini, & ipsi à receptione professionis aliorum sunt suspensi, & puniendi pœnâ, quæ pro gravioribus culpis eis consuevit infligi. Joan. Andr.

a *De materia hujus tituli vide quæ novissimè sancivit Conc. Trident. sess. 25. tit. de Regul. & Monialibus.* b *Vid. Concil. Tridentin. sess. 25. tit. de Regul. & Monialib. cap. 15. ubi de tempore professionis aliud quam hîc statuitur.* c *In antiq. codic. constanter legitur ita, infrà ipsum sequentem annum, &c.* d *De materia hujus §. vide Clem. eos qui, tit. de regul. & ibi latè Zabarellam, Imolam & alios.*

Alexan-

Alexander IV. *Fratribus Prædicatoribus & Minoribus.* (*an.* 1260.)

NOn solùm *a*: [& ſ.] Licèt zelum animarum habentes eas lucrari Domino solicitè cupiatis, quia tamen decet & expedit, ut conscientiæ puritati non desit judicium rationis, ne unde spiritualis profectus quæritur, salutis dispendium subsequatur: vobis de fratrum nostrorum consilio in virtute obedientiæ, & sub pœna excommunicationis auctoritate præsentium districtius inhibemus, ne ante annum probationis elapsum (qui est maximè in subsidium fragilitatis humanæ regulariter institutus) quenquam ad professionem vestri ordinis seu renunciationem in seculo faciendam recipere, nec constitutum intra hujusmodi annum aliquatenùs impedire, quò minùs intra ipsum ad aliam religionem, quam maluerit, transeat: vel (nisi major tamen quatuordecim annis existens, professus sit tacitè, vel expressè, aut evidenter constet illum vitam voluisse mutare: quod tamen non præsumitur, nisi clarâ probatione, vel competentibus indiciis ostendatur) omninò ad seculum redeat, sicut de sua voluntate processerit, præsumatis. Quòd si fortè contra hanc nostram prohibitionem quenquam recipere præsumpseritis, decernimus eum (qui taliter receptus fuerit) nullatenùs vestro esse ordini alligatum, vosque à receptione quorumlibet ad professionem ejusdem ordinis fore ipso facto suspensos, & insuper pœnæ subjiciendos, quæ fratribus ipsius ordinis pro culpis infligi gravioribus consuevit.

CAP. III.

Decretalis: Non solùm, extenditur ad omnes Mendicantes: in aliis verò professio expressa religioni, cui fit: tacita autem generaliter obligat intra annum. h. d. secundum Zen.

Bonifatius VIII. (*an.* 1298.)

COnstitutionem *b* Innocentianam, quæ prohibet Conversorum professionem recipi ante annum probationis elapsum, piæ memoriæ Alexander Papa IV. Prædecessor noster ad fratrum Prædicatorum & Minorum ordines duntaxat declaravit extendi: Unde nos pari similitudine rationis inducti, declarationem eandem ad aliorum mendicantium ordines prorogamus. In aliis autem religionibus professio expressè vel tacitè fieri potest licitè intra annum. Sed expressè emissa (etiam seculari habitu non mutato) illi religioni *c* præcisè obligat, quam profitens est professus. Tacitè vero facta intra probationis annum per susceptionem habitûs (qui profitentibus tantùm datur) non illi specialiter, cujus habitus est susceptus, sed generaliter religioni alicui recipientem obligat, si ætatis aptæ, si sciens & voluntarius, ac triduo perseveret.

CAP. IV.

Beneficium ingredientis religionem intra annum probationis (exceptis casibus hic expressis) non est alteri conferendum: interim tamen debebit per alium beneficio deserviri, assignatâ eidem substituto congruâ portione, unde vivere possit. h. d. Joan. de Fan.

Idem *Parisiensi Capitulo.*

BEneficium *d* illius, qui religionem ingreditur, non est intra probationis annum alicui conferendum: Nisi ad id ipsius accedat assensus *e*, aut constet, quòd vitam voluerit absolutè mutare, vel professionem expressam fecerit, seu scienter habitum receperit professorum. Sed interim eidem beneficio per alium deserviri debebit, assignatâ sibi congruâ de ipsius proventibus portione.

CAPUT V.

Secundum votum solenne religionis, derogat priori simplici. h. d. Joan. de Fan.

Idem.

QUi *a* post votum à sede de certa religione intranda emissum, religionem aliam etiam laxiorem ingreditur & profitetur in ipsa: potest (voto non obstante priori, cui tanquam simplici per secundum solenne noscitur derogatum) manere licitè in eadem. Pro voto tamen non completo, erit eidem pœnitentia imponenda.

CAP. VI.

Vacante monasterio Conventus novum recipit Monachum, si communiter ad Abbatem, & eos spectat: si ad Abbatem solùm, secus. h. d. Dominicus.

Idem.

SI ad solum Abbatem pertineat creatio Monachorum, eo defuncto nequibit novus Monachus à Conventu creari: Aliàs poterit, si eorum creatio spectat insimul ad utrumque.

TITULUS XV.

DE VOTO ET VOTI REDEMPTIONE.

CAP. UN.

Votum solennizatum per susceptionem sacri ordinis, vel per professionem factam alicui de religionibus per sedem Apostolicam approbatis, dirimit matrimonium post contractum: aliàs solùm impedit, & non dirimit. h. d. secundùm Zen.

Bonifac. VIII. *Bitiren. Episcopo.* (*an.* 1298. *Romæ.*)

QUod *b* votum debeat dici solenne, ac ad dirimendum matrimonium efficax, nos consulere voluisti: Nos igitur attendentes, quòd voti solennitas ex sola constitutione Ecclesiæ est inventa: matrimonii verò vinculum ab ipso Ecclesiæ capite rerum omnium conditore, ipsum in paradiso & in statu innocentiæ instituente, unionem & indissolubilitatem acceperit: Præsentis declarandum duximus oraculo sanctionis, illud solum votum debere dici solenne, quantùm ad post contractum matrimonium dirimendum quod solennizatum fuerit per susceptionem sacri ordinis: Aut per professionem expressam vel tacitam factam alicui de religionibus per sedem Apostolicam approbatis. Reliqua verò vota, etsi quandoque matrimonium impediant contrahendum, & quantò manifestiùs sunt emissa, tanto propter plurimum scandalum, & exemplum durior pœnitentia transgressoribus debeatur: non tamen rescindere possunt matrimonia post contracta.

TITULUS XVI.

DE STATU REGULARIUM.

CAP. UN.

Moniales tacitè vel expressè professa, clausuras monasterii exire non possunt, nec alii ad illas intrare: nisi causa legitima & superioris licentia interveniat. h. d.

Bonifacius VIII. (*an.* 1298.)

PEriculoso & *c* detestabili quarundam Monialium statui (quæ honestatis laxatis habenis, & monachali modestiâ sexûsque vere un ia impudenter abjectis, extra sua monasteria, nonnunquam

a *Vid. omninò, quod sancivit novissimè Concil. Trident. circa professionem emittendam, sess. 25. tit. de Regul. & Monialibus. c.* 15. b *Hic quoque tenendum, quod sancivit Concil. Trident. sess. 25. de Regul. & Monialibus, cap.* 15. c *Vid. l. preced bus. Cod. de impub. & aliis substit.* d *Vid. Concil. Trident. sess.* 23. *de reform. cap.* 1. e *al. consensus.*

a *Vid. B. Thom.* 2. 2. *q.* 88. *art.* 3. *& q.* 189. *art.* 4 *&* 8. b *Vid. B. Thom. & ibidem Cajetanum* 2. 2. *q.* 88. *art.* 7. c *Innuit, quòd Moniales corrumpuntur: & an talibus ac iis, qui publicè volunt, sit dandum corpus Christi? gl.* 1. *de filia.* 27. *q.* 1. *vid. Doct. in l. si quis non dicam rapere, C. de Episc. & Cler. Font.*

per habitacula secularium personarum discurrunt, & frequenter intra eadem monasteria personas suspectas admittunt, in illius, cui suam integritatem voluntate spontaneâ devoverunt, gravem *a* offensam, religionis opprobrium, & scandalum plurimorum) providere salubriter cupientes: præsenti constitutione perpetuò irrefragabiliter valiturâ sancimus, universas & singulas Moniales, præsentes atque futuras, cujuscunque religionis sint vel ordinis, in quibuslibet mundi partibus existentes, sub perpetuâ in suis monasteriis debere de cætero permanere clausurâ: ita, quòd nulli earum religionem tacitè vel expressè professæ, sit vel esse valeat quacunque ratione vel caussâ (nisi fortè tanto & tali morbo evidenter earum aliquam laborare constaret, quòd non posset cum aliis absque gravi periculo seu scandalo commorari) monasteria ipsa deinceps egrediendi facultas: nullique aliquatenus inhonestæ personæ nec etiam honestæ (nisi rationabilis & manifesta causa existat, ac de illius, ad quem pertinuerit, speciali licentia) ingressus, vel accessus pateat ad easdem: ut sic à publicis & mundanis conspectibus separatæ, omninò servire Deo valeant liberiùs, & lasciviendi opportunitate sublatâ, eidem corda sua & corpora in omni sanctimonia diligentiùs custodire.

In monasterio non Mendicantium tot sorores debent recipi, quot poterunt sine penuria sustentari, & ultrà non valet receptio. hoc dicit, Dominicus.

§. 1. Sane, ut hoc salutare statutum commodiùs valeat observari, districtiùs inhibemus, ne in monasteriis ordinum non mendicantium aliquæ recipiantur de cætero in sorores, nisi quot poterunt, de ipsorum monasteriorum bonis, sive proventibus absque penuria sustentari: si secùs actum fuerit, irritum decernentes.

Abbatissæ Principibus secularibus, ad fidelitatis sacramentum præstandum adstrictæ, si non possunt per procuratorem jurare, personaliter exeundo monasterium jurabunt, absque dilatione ad monasterium redituræ. Domin.

§. 2. Verùm quando Abbatissa vel Priorissa cujusvis monasterii pro feudo, quod monasterium ipsum tenet ab aliquo Principe, seu domino temporali, sibi debebit homagium, vel fidelitatis sacramentum præstare (nisi quod per procuratorem illud præstet, possit efficere apud eum) de monasterio cum honesta & decenti societate exire poterit eo casu licenter, homagio facto, quàm primum commodè poterit, seu fidelitatis præstito sacramento ad ipsum monasterium è vestigio reversura: sic quòd in fraudem residentiæ, sive moræ claustralis, nihil fiat omninò.

Compelluntur domini temporales per censuram Ecclesiasticam, ut in suis curiis admittant Abbatissas per procuratores litigare: Ecclesiastici verò in temporalibus & spiritualibus earum procuratores admittere debent. Domin.

§. 3. Porrò, ne Moniales causam, seu occasionem habeant evagandi, Principes seculares, ac alios dominos temporales rogamus, requirimus & obsecramus *b* per viscera misericordiæ Jesu Christi, eisdem in remissionem peccaminum nihilominùs suadentes, quòd Abbatissas ipsas, & Priorissas, ac Moniales quascunque, monasteriorum suorum curam, administrationem, negotiave gerentes, quibuscunque nominibus censeantur, per procuratores in suis tribunalibus seu curiis litigare permittant: ne pro constituendis procuratoribus (qui adornati in aliquibus partibus nuncupantur) seu aliis hujusmodi, easdem oporteat evagari. Si qui verò contra præsumpserint, exhortationi hujusmodi rationabili, atque sanctæ obtemperare nolentes, cùm sit juri contrarium, quod mulieres (præsertim religiosæ) per seipsas litigare cogantur, & à via deviet honestatis, & periculum animarum inducat, ad hoc per suos ordinarios Ecclesiasticos *a* censurâ Ecclesiasticâ compellantur. Episcopis autem, & aliis Prælatis superioribus & inferioribus quibuscunque injungimus, quod & ipsi causas seu negotia, quæ præfatæ Moniales habebunt agere coram ipsis, aut in curiis eorundem, sive sint homagia, fidelitatis sacramenta, lites, vel quicquid aliud, ipsa per procuratores earum fieri faciant & tractari.

Ordinarii locorum, in subjectis monasteriis propriâ, in exemptis Apostolicâ auctoritate clausuram procurare debent: nec est propter hoc, in aliis casibus jurisdictio in exemptos eis attributa. h. d. Dominicus.

§. 4. Et quoniam parùm esset condere jura, nisi essent qui ea executioni debitæ demandarent, Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, & Episcopis universis districtè in virtute sanctæ obedientiæ, sub obtestatione divini judicii & interminatione maledictionis æternæ, præcipiendo mandamus, quatenus eorum quilibet in civitate ac diœcesi propria, in monasteriis Monialium sibi ordinario jure subjectis, sua, in iis verò, quæ ad Romanam immediatè spectant Ecclesiam, sedis Apostolicæ auctoritate: Abbates verò & alii, tam exempti, quàm non exempti Prælati Ecclesiarum, monasteriorum & ordinum quorumcunque, in monasteriis hujusmodi sibi subjectis, de clausura convenienti, ubi non est, ipsorum monasteriorum expensis & fidelium eleemosynis, quas ad hoc procurent, diligentiùs facienda, & de ipsis Monialibus includendis, quàm priùs commodè poterunt, providere procurent, si divinæ, ac nostræ indignationis voluerint acrimoniam evitare: contradictores atque rebelles per censuram Ecclesiasticam appellatione postpositâ compescendo: invocato ad hoc (si opus fuerit) auxilio brachii secularis. Per hoc autem in monasteriis exemptis ordinarii locorum, quoad alia nullam sibi credant jurisdictionem vel potestatem aliquatenùs attributam.

TITVLVS XVII.

DE RELIGIOSIS DOMIBUS.

CAP. UN.

Non licet novum ordinem vel religionem, aut habitum novæ religionis creare & assumere. Et revocati sunt ordines mendicantium per Papam non approbati, creati post Concilium. Dominicus.

Gregorius X. *in Concilio generali Lugdunensi,* (*an.* 1273.)

Religionum diversitatem nimiam (ne confusionem induceret) generale Concilium *b* consultâ prohibitione vetavit *c*. Sed quia non solùm importuna petentium inhiatio illarum postmodùm multiplicationem extorsit, verum etiam aliquorum præsumptuosa temeritas diversorum ordinum, præcipuè Mendicantium (quorum nondum approbationis meruere principium) effrenatam quasi multitudinem adinvenit: repetita constitutione districtius inhibentes, ne aliquis de cætero novum ordinem aut religionem adinveniat, vel habitum novæ religionis assumat. Cunctas *d* affatim religiones & ordines mendicantes post dictum concilium adinventos, qui nullam confirmationem sedis Apostolicæ meruerunt, perpetuæ prohibitioni subjicimus, & quatenus processerant *e*, revocamus.

---

a *Aliter autem hic legitur gravamen, offensam & religionis* b *Not. Dom. & Phil. quod verba rogativa in materia præcepti stant præceptivè, gloss. 11. quæst. 3. c. rogo. not. in l. age. C. de transact. de quo vide Tiraquell. tract. de pœnis temperandis aut remittend. causa 35.*

a *Vid. gloss. 11. q. 3. c. rogo. not. in l. age. C. de trans.* b *Conc. Later. sub Innocent. III. cap* 13. c *al. vitavit.* d *In antiq. cod. ut plurimum legitur ita: cunctos affatim religiones & ordines, &c. quidam manuscriptus habet ita: cunctos affatim religiosos & ordines mendicantium.* e *al. processerunt.*

Religiosi

Religiosi Mendicantes, per Papam post Concilium approbati & instituti, non possunt aliquem ad professionem recipere, domum vel locum de novo acquirere, nec acquisita sine licentia alienare, nec extraneis prædicare, confessiones eorum audire, vel ad sepulturam admittere. Et contra factum non tenet, & contra faciens, excommunicatus est. h. d. Dominic.

§. 1. Confirmatos autem per sedem eandem, post idem tamen Concilium institutos, quibus ad congruam sustentationem reditus aut possessiones habere professio sive regula quælibet interdicunt, sed per quæstum publicum tribuere victum solet incerta mendicitas: modo decernimus subsistere infrà scripto, ut videlicet professoribus eorundem ordinum ita liceat in illis remanere, si velint, quòd nullum deinceps ad eorum professionem admittant, nec de novo domum vel aliquem locum acquirant, nec domus seu loca, quæ habent, alienare valeant sine sedis ejusdem licentia speciali. Nos enim ea dispositioni sedis Apostolicæ reservamus in terræ sanctæ subsidium, vel pauperum vel alios pios usus per locorum ordinarios, vel eos, quibus sedes ipsa commiserit, convertenda. Si verò secùs præsumptum fuerit, nec personarum receptio, nec domorum vel locorum acquisitio *c* aut ipsorum, cæterorumque bonorum alienatio valeat, & nihilominùs contrarium facientes sententiam excommunicationis incurrant. Personis quoque ipsorum ordinum omninò interdicimus, quoad extraneos, prædicationis & audiendæ confessionis officium, aut *a* etiam sepulturam.

Revocatio Ordinum Mendicantium, Prædicatores, Minores, Eremitanos, & Carmelitas non comprehendit, hoc dicit, Dominicus.

§. 2. Sanè ad Prædicatorum & Minorum ordines (quos evidens ex eis utilitas Ecclesiæ universali proveniens perhibet approbatos) præsentem non patimur constitutionem extendi. Cæterùm Eremitarum sancti Augustini, & Carmelitarum ordines, quorum institutio dictum Concilium generale præcessit, in solido statu volumus permanere.

Existens de ordinibus revocatis, non collegialiter, sed singulariter ad alios ordines transire potest. h d. Dominic.

§. 3. Ad hæc personis ordinum, ad quos constitutio præsens extenditur, transeundi ad reliquos ordines approbatos licentiam concedimus generalem: ita quòd nullus ordo ad alium, vel Conventus ad Conventum se ac loca sua totaliter transferat *b*, sedis ejusdem super hoc permissione specialiter non obtentâ.

TITULUS XVIII.

DE CAPELLIS MONACHORUM.

CAP. UN.

Instituti in Ecclesiis Monachorum ad curam populi per Episcopum ad ipsorum præsentationem, per eundem (si causa subsit) sunt destituendi. h. d. Dominicus.

Bonifacius VIII. (*an.* 1298.)

PResbyteri, qui ad curam populi per Monachos in eorum Ecclesiis præsentantur Episcopis, & instituuntur ab ipsis: (cùm debeant esse perpetui *c*) consuetudine vel statuto quovis contrario non obstante; ab eisdem nequeunt Ecclesiis (nisi per Episcopos, & ex causa rationabili) amoveri.

a *In manuscript. ita: ae etiam sepulturam.* b *alit. transferant.* c *Dictio*, perpetuus, *quid significet, vid. Fulgos. cons.* 157. *incip. in causa Benedicti, & Alex. consil.* 60. *incip omisso multiloquio. in* 1. *volum.*

TITULUS XIX.

DE JURE PATRONATUS *a*.

CAP. UN.

Donatio juris patronatûs Laici facta loco Ecclesiastico, etiam sine consensu Episcopi, tenet: non tamen præjudicat juri Episcopi. h. d. Dominicus.

Bonifacius VIII. (*an.* 1298.)

SI Laicus jus patronatûs Ecclesiæ sibi competens eidem vel alteri Ecclesiæ seu loco religioso duxerit conferendum, hujusmodi collatio (quamvis absque assensu Episcopi facta fuerit) efficax est censendâ *b*. Per præfatam tamen collationem juri Episcopi, qui eidem assensum non præbuit, nolumus in aliquo derogari.

Laicus quadrimestre tempus habet ad præsentandum: Ecclesia verò semestre, licèt à Laico acquisiverit jus patronatûs. hoc dicit, Dominicus.

§. 1. Verùm licèt patronus Laicus ad præsentandum tempus habeat quadrimestre duntaxat: Ecclesia tamen, vel monasterium, cui facta est à Laico juris patronatûs collatio, tempus habet semestre. Et omninò quantùm ad præsentationem pertinet, non ut patronus Laicus, sed ut patronus debet Ecclesiasticus reputari.

TITULUS XX.

DE CENSIBUS, EXACTIONIBUS, ET PROCURATIONIBUS.

CAP. I.

Archiepiscopus volens provinciam visitare, priùs debet visitare Ecclesiam, civitatem, & diœcesim propriam, Clericos & Laicos earundem. h. d. Dominicus.

Innocentius IV. (*an.* 1252.)

ROmana *c* Ecclesia: [*& infrà.*] Statuimus, ut quilibet Archiepiscopus suam volens visitare provinciam, priùs Ecclesiæ suæ Capitulum ac civitatem & diœcesim propriam plenè visitare procuret: nec sit solùm erga majorum, sed etiam minorum Ecclesiarum, nec circa Clericorum tantùm, sed etiam populorum visitationem intentus. Et si commodè vel absque difficultate accedere ad unamquamque non poterit, de pluribus locis ad unum congruum Clericos & Laicos studeat convocare, ne in illis visitatio postponatur.

Visitatâ suâ diœcesi, Archiepiscopus in parte vel in totum visitat omnia loca Ecclesiastica, Clerum & populum provinciæ, procurationem à visitatis recipiendo. h. d. Domin.

§. 1. Deinde liceat ei per totam provinciam vel ejus partem visitationis officium exercere, civitates & diœceses, Suffraganeos suos & eorum subditos, cathedralium & aliarum Ecclesiarum Capitula & monasteria, Ecclesias & alia religiosa & pia loca, Clericos & populos liberè visitando, ac procurationes à locis tantùm recipere visitatis.

Archiepiscopus post inceptam visitationem in una diœcesi transiens ad aliam, ad primam redire non potest: nisi de novo reiteret in tota provincia. Dominic.

§. 2. Ex quo tamen aliquam de ipsis diœcesibus visitare cœperit, nunquam postea, sive totam, sive partem ejus visitaverit, revertatur causâ visitationis ad illam, priusquam omnes reliquæ ipsius provinciæ diœceses in toto vel in parte (quas securè visitare poterit) & sua denuo fuerint visitatæ. Quòd si fortè eadem diœcesis vel aliqua ibi Ecclesia plùs aliis indiguerint visitari: tunc aliarum

a *De materia hujus tit. vide quod novissimè decrevit Concil. Trid. sess.* 25. *de refor. c.* 9. c *Vid. l. cùm à matre. C. de rei vind. & l. peto. §. fratre. ff. de leg.* 2. c *De materia hujus decret. prater statuta in Conc. Later. sub Alexand. III. c.* 4. *& in Concil. Later. sub Innocent. III. c.* 33. *vide omninò quæ novissimè sancivit Concil. Trid. sess.* 24. *de reform. cap.* 5.

visitatione intermissâ redeat ad eandem, si à loci diœcesano requisitus extiterit, vel de omnium aut majoris partis Episcoporum ejusdem provinciæ processerit consilio & assensu: ad quod iidem se pronos exhibeant, ne animarum profectus aliquatenùs negligatur. Si verò malitiosè in his difficultatem adhibuerint, Archiepiscopus licentiam super hoc à sede Apostolica postulet confidenter.

Expeditâ visitatione non reiterat illam Archiepiscopus sine consilio Suffraganeorum, & definitione in scriptis priùs factâ: debet tamen reincipere ab illis, qui in prima non fuerant visitati. h. d. Dominicus.

§. 3. Postquam autem semel omnes provinciæ suæ diœceses visitaverit, licitum sit ei posteà (priùs tamen Suffraganeorum suorum requisito consilio, & ipsius definitione super hoc habita coram eis, quæ in scriptis redigi volumus, ut possint *a* aliis esse nota) visitationem per eandem reiterare provinciam juxta modum superiùs annotatum: etiamsi non interveniat in hoc Suffraganeorum ipsorum assensus: illam semper providentiam adhibendo, ut in posterioribus visitationibus illas Ecclesias, eosque Cleros & populos priùs visitet, qui non fuerant ab eo in prioribus visitati: nisi magis sit aliis visitationis officium opportunum.

Archiepiscopus visitans debet proponere verbum Dei, inquirere de vita ministrorum, & de pertinentibus ad divinum officium, absque juramento: infamatos ordinariis denunciet, & notoria crimina puniat. h. d. Dominic.

§. 4. Sanè hujusmodi impensurus officium, proposito verbo Dei quærat de vita & conversatione ministrantium in Ecclesiis & locis aliis divino cultui deputatis, ac cæteris quæ ad officium ipsum spectant, absque coactione & exactione qualibet juramenti, ad ipsorum emendationem per salubria monita *b*, nunc levia, nunc aspera, juxta datam sibi à Deo prudentiam diligenter intendens. Quòd si de aliquibus orta fuerit infamia, contra eos ordinariis ipsorum (ut super his solenniter inquirant) denunciet, si viderit expedire. Notoria verò crimina, quæ examinatione non egeant (cùm super his meritò notari possit ordinariorum negligentia eorundem) liberè corrigat, pœnam pro illis debitam infligendo.

Visitator non in pecunia, sed victualibus recipiet procurationem moderatam: nec familia sua aliquid recipere potest etiam prætextu officii, nec ipse nec sui aliquod munus etiam oblatum recipient. h. d. Dominicus.

§. 5. Procurationes autem recipiat, secundùm quod est in canonibus *c* constitutum: nullam tamen pecuniam ipse vel aliquis de sua familia, occasione alicujus officii aut consuetudinis, seu quolibet alio modo earum nomine, sed in victualibus expensas tantùm recipiat moderatas. Caveat insuper, ne ipse, vel quisquam suorum aliquod munus, quodcunque sit, & qualitercunque offeratur, præsumat recipere: ut non quæ sua sunt videatur quærere, sed quæ Jesu *d* Christi. Quòd si fuerit contrà præsumptum, recipiens maledictionem incurrat, à qua nunquam (nisi duplum restituat) liberetur: volumus enim in his fraudem quamlibet penitùs evitari.

Forma visitationis præmissa servari debet in Episcopis & aliis Prælatis inferioribus: Regularium consuetudinibus exceptis. hoc dicit, Dominicus.

§. 6. Hanc autem visitandi formam ab universis etiam Episcopis aliisque Prælatis ordinario jure suos subjectos *e* visitantibus, plenè observari præcipimus: salvis super hoc rationabilibus & approbatis Religiosorum consuetudinibus & regularibus institutis.

a *Al. posset.* b *Vid. omninò Conc. Trid. sess. 1. de reform. cap. 1.* c *Hos canones habes in Conc. Later. initio cap. citati.* d *al. deest dictio,* Jesu. e *al. subditos.*

CAP. II.

Quia decret. Innocent. IV. suprà proxim. non benè servabatur in illo capitulo, quo præceperat procurationes in victualibus non in pecunia recipi, & non recipi munera, nec etiam procurationes in victualibus à locis non visitatis: illam confirmat, pœnas adjiciens. Joan. Andr.

Gregorius X. *in generali Concilio Lugdun.* (*an.* 1273.)

Exigit perversorum *a* audacia, ut non simus solâ delictorum prohibitione contenti, sed etiam pœnam delinquentibus imponamus. Constitutionem itaque felicis recordationis Innocentii Papæ IV. prædecessoris nostri editam, super non recipiendis in pecunia procurationibus, ac super receptione munerum, visitantibus, eorumque familiaribus interdicta, quam multorum fertur temeritas præterire, volentes inviolabiliter observari: eam decernimus pœnæ adjectione juvandam. Statuentes, ut universi & singuli, qui ob procurationem sibi ratione visitationis debitam exigere pecuniam, vel etiam à volente recipere, vel aliàs constitutionem ipsam recipiendo munera, sive visitationis officio non impenso procurationem in victualibus, aut aliquid aliud procurationis occasione violare præsumpserint, duplum ejus quod receperint, Ecclesiæ à qua id receptum fuerit, intra mensem reddere teneantur. Alioquin extunc Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, duplum ipsum ultra prædictum tempus restituere differentes, ingressum sibi Ecclesiæ sentiant *b* interdictum. Inferiores verò ab officio & beneficio noverint se suspensos, quousque de duplo hujusmodi gravatis Ecclesiis plenariam satisfactionem impendant: nullâ eis in hoc dantium remissione, liberalitate seu gratiâ valiturâ.

CAP. III.

Visitator recipere potest procurationem in pecunia volentibus visitatis. Sed unâ die ultra unam procurationem non recipiet, licèt plura visitaverit loca. h. d. Dominicus.

Bonifacius VIII. (*an.* 1298.)

Felicis *e* recordationis Gregorius Papa X. prædecessor noster prohibuit in Concilio Lugdunensi, ne aliqui ob procurationem sibi ratione visitationis debitam exigere pecuniam præsumerent vel etiam recipere à volente. Verùm quoniam rerum experientia nos instruxit, ex hoc tam personis visitantibus, quàm locis & Ecclesiis visitatis multa incommodorum dispendia provenire, concedimus, ut Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, & alii, quibus ex officio competit visitare, à volentibus Ecclesiarum & locorum visitatorum Rectoribus seu personis pecuniam licitè recipere valeant, pro sumptibus moderatis faciendis in victualibus, diebus quibus visitationis officium personaliter exercebunt: Adjicientes, quòd non liceat visitanti nisi unam procurationem recipere unâ die, sive unum locum solum visitaverit, sive plura, etiamsi locus quilibet visitatus ab illo sufficeret ad procurationem integram persolvendam, cùm eidem sufficere debeat, ut temporalia metat à locis personaliter visitatis, pro diebus, quibus eis spiritualia subministrat: Cætera verò in ejusdem prædecessoris constitutione contenta in suo volumus robore perdurare.

CAP. IV.

Si universitas vel singularis persona Ecclesias vel Ecclesiasticas personas compulerit solvere pedagia, vel guidagia, vel exactiones pro rebus suis, quas causâ negotiationis non deferunt, vel pro personis: singulares sunt excommunicati, & universitas interdicta: nec prodest contraria consuetudo. Cle. hoc addit, quòd diœcesani, quibus constat aliquos has sententias incidisse, illos publicare debent, & ipsas sententias facere observari. eod. tit. præsenti. Joan. And.

a *Vid. Conc. Trid. sess. 24. de refor. c. 3. quòd si quisquam.* b *In veteri exemplari deest*, sentiant. c *Vid. Conc. Trid. sess. 24. de refor. cap. 3. §. si tamen in optione eorum.*

Idem

Idem.

QUanquam *a* pedagiorum exactiones, tam jure canonico, quàm civili regulariter meritò ſint damnatæ *b*: tanto tamen diſtrictiùs ne ab Eccleſiis & perſonis Eccleſiaſticis talia exigantur, prohiberi oportet, quantò ſi id fiat, major inde tranſgreſſionis reatus incurritur, & offenſa evidentior comprobatur. Cùm igitur Eccleſiæ, Eccleſiaſticæque perſonæ ac res *c* ipſarum non ſolùm jure humano, quinimò & divino, à ſecularium perſonarum exactionibus ſint immunes: conſtitutionem felicis recordationis Alexandri Papæ IV. prædeceſſoris noſtri (qui ſtatuit Eccleſias & perſonas Eccleſiaſticas ad pedagia & guidagia penitùs non teneri, nec ad exhibendum vel ſolvendum talia pro rebus ſuis propriis, quas non causâ negotiandi deferunt, vel deferri faciunt ſeu tranſmittunt:) volentes propter multorum inſolentiam & abuſum pœnæ adminiculo adjuvare, adjicimus diſtrictiùs inhibendo (contrariâ conſuetudine quorumcunque, quæ dicenda eſt corruptela veriùs, non obſtante) ut nec collegium nec univerſitas, nec aliqua etiam ſingularis perſona, cujuſcunque ſit dignitatis, conditionis aut ſtatûs, à præfatis Eccleſiis, aut perſonis, pro perſonis ipſis aut rebus prædictis talia exigat, vel extorqueat, per ſe vel per alium, ſuo nomine vel etiam alieno, aut eis ad hujuſmodi perſolvenda compellat. Qui verò contrà fecerint, ſi perſonæ fuerint ſingulares, excommunicationis: ſi autem collegium vel univerſitas civitatis, caſtri, ſeu loci alterius cujuſcunque, ipſa civitas, caſtrum vel locus interdicti ſententias ipſo facto incurrant: nec ab excommunicatione hujuſmodi abſolutionem vel interdicti relaxationem obtineant, donec exacta plenariè reſtituerint, & de tranſgreſſione ſatisfecerint competenter.

CAP. V.

Archiepiſcopus viſitare poteſt provinciam ac etiam iterare, licèt Suffraganei non ſint negligentes: & tunc confeſſiones omnium audire, abſolvere, & pœnitentias imponere. h. d. Domin.

Idem.

PErpetuò *d* declaramus edicto, Archiepiſcopum poſſe ſecundùm tenorem conſtitutionis felicis recordationis Innocentii Papæ IV. prædeceſſoris noſtri, ſuper hoc editæ, ſuam provinciam viſitare liberè, licèt non ſint ejus Suffraganei negligentes, & iterare viſitationem eandem, ac procurationes à locis recipere viſitatis. Conſuetudine (ſi qua forſan ab ipſis Suffraganeis vel ab aliis allegetur) præmiſſis contrariâ, non obſtante. Poteſt etiam idem Archiepiſcopus dum viſitat, confeſſiones ſubditorum Suffraganeorum audire, ac abſolvere confitentes, & ipſis pœnitentias injungere ſalutares.

TITULUS XXI.

DE CONSECRATIONE ECCLESIÆ VEL ALTARIS.

CAP. UN.

Pollutâ Eccleſiâ pollutum eſt cæmeterium illi contiguum, ſed non remotum. Pollutio cæmeterii Eccleſiam non polluit, licèt contigua exiſtat. Polluto uno cæmeterio, aliud illi contiguum pollutum non eſt, licèt per portam de uno in aliud detur ingreſſus. hoc dicit, Dominicus.

Bonifacius VIII. (*an.* 1298.)

SI *a* Eccleſiam pollui ſanguinis aut ſeminis effuſione contingat, ipſius cœmeterium, ſi contiguum ſit eidem, cenſetur eſſe pollutum: unde antequam reconciliatum fuerit, non debet in eo aliquis ſepeliri. Secùs ſi remotum fuerit ab eadem. Non ſic quoque in caſu converſo ſentimus, ut videlicet polluto cœmeterio, quamvis Eccleſiæ contiguo, debeat Eccleſia reputari polluta: ne minùs dignum, majus; aut acceſſorium, principale ad ſe trahere videatur. Non unum, ſed plura cœmeteria eſſe noſcuntur, quæ quamvis ſibi cohærentia, pariete tamen medio ſejunguntur. Ideòque violato eorum altero, alterum (licèt de uno ad aliud per portam intermediam habeatur acceſſus) non propter hoc reputabitur violatum.

TITULUS XXII.

DE RELIQUIIS ET VENERATIONE SANCTORUM.

CAP. UN.

Feſta duodecim Apoſtolorum, quatuor Evangeliſtarum, & quatuor Doctorum & Confeſſorum Eccleſiæ, ſcilicet Gregorii, Auguſtini, Ambroſii, & Hieronymi, ſub officio duplici debent ſolenniter celebrari. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (*an.* 1298. *Romæ.*)

GLorioſus *b* Deus in ſanctis ſuis, & in majeſtate mirabilis, cujus ineffabilis altitudo prudentiæ nullis incluſa limitibus, nullis terminis comprehenſa, recti cenſurâ judicii cœleſtia pariter & terrena diſponit, etſi cunctos ejus miniſtros magnificet, altis decoret honoribus, & cœleſtis efficiat beatitudinis poſſeſſores: illos tamen (ut dignis digna rependat) potioribus attollit inſigniis dignitatum, & præmiorum uberiori retributione proſequitur, quos *c* digniores agnoſcit, & commendat ingentior excellentia meritorum. Sic & alma mater Eccleſia ejus ſacra veſtigia proſequens, & exemplo ducta laudabili, licèt univerſos in regnis cœleſtibus conſtitutos ſtudiis honorare ſolicitis & ſonoris efferre præconiis non deſiſtat: glorioſiſſimos tamen Chriſtianæ fidei principes, athletas Dei electos, juſtos ſeculi Judices, lumina vera mundi, videlicet Chriſti redemptoris Apoſtolos numero duodeno contentos, qui viventes in carne prædictam Eccleſiam ſuo precioſo ſanguine plantaverunt, ipſam erigendo ſublimiter, & diſciplinis ſanctiſſimis dirigendo: Reverendiſſimos etiam patres viroſque clariſſimos, quatuor Evangeliſtas Domini, per quorum diligentiſſima & fideliſſima ſtudia eidem Eccleſiæ ſacra Evangelia illuxerunt: Egregios quoque ipſius Doctores Eccleſiæ beatos Gregorium, qui meritis inclytus ſedis Apoſtolicæ curam geſſit, Auguſtinum & Ambroſium venerandos *d* antiſtites, ac Hieronymum Sacerdotii præditum titulo, eximios Confeſſores ſummis attollere vocibus, laudibus perſonare præcipuis, & ſpecialibus diſponit honoribus venerari. Horum quippe Doctorum perlucida & ſalutaria documenta prædictam illuſtrârunt Eccleſiam, decorârunt virtutibus, & moribus informârunt: per ipſos præterea quaſi luminoſas ardenteſque lucernas ſuper candelabrum in domo Domini poſitas (errorum tenebris profugatis) totius corpus Eccleſiæ tanquam ſydus irradiat matutinum: eorum etiam fecunda facundia cœleſtis irrigui gratiâ influente Scripturarum ænigmata reſerat, ſolvit nodos, obſcura dilucidat, du-

a *Vide Conc. Lat. ſub Alex. III. c. 22. & Conc. Trid. ſeſſ. 25. de ref. c. 20.* b *Ergò eas faciens probabit hoc ſibi licere. infra c. 2. de immun. Eccl. l.* 1. *C. de vit. reg. not. Dom. & Phil.* c *vide l. ſi publicanus. §. de rebus. ff. de publ. Font.* d *Vide Conc. Trident. ſeſſ. 24. de refor. c. 3. §. metropolitanis verò. unde intelliges qualiter hodie procedat diſpoſitio hujus capitis.*

a *De materia hujus decretalis, vide plenè Turrecrematam & alios in cap. Eccleſiis. de conſecrat. diſtinct.* 1. b *Vide Chaſſanaum in Catalogo gloriæ mundi, part. 3. conſiderat. 20. & multis ſequentibus.* c *Vide text. 89. diſt. cap. ad hoc. Font.* d *aliàs reverendos.*

biaque declarat: profundis quoque ac decoris illorum sermonibus ampla ipsius Ecclesiæ fabrica velut gemmis vernantibus rutilat, & verborum elegantiâ singulari gloriosius sublimata coruscat. Ideoque circumspectâ prudentiâ dictæ sedis (quæ actibus intenta salubribus, & operibus exposita pietatis, libenter & solerter exequitur, quæ sunt Dei) præmissa solicitè digneque considerans, & debitâ meditatione perlustrans, ad divini nominis honorem & gloriam, exaltationem catholicæ fidei, salutemque fidelium, meritò censuit, riteque providit, Apostolos. Evangelistas, & Confessores eosdem in universali Ecclesia honorificentiæ potiuris impendiis attollendos: ut ab ea tantò propen. sius honorari se sentiant, quantò ipsam præ cæteris excellentius illustrârunt. Nos itaque piis ducti consiliis, dignisque studiis excitati, nonnullos *a* prædecessores nostros Romanorum Pontificum (qui specialis devotionis prosequentes affectum, aliquorum festa Sanctorum sub duplici ordinaverunt officio celebranda) imitari solicitè intendentes, eorundem Apostolorum, Evangelistarum & Confessorum festivitates præcipuas (de fratrum nostrorum consilio & assensu) sub officio duplici per universas orbis Ecclesias volumus, statuimus, & præcipimus annis singulis perpetuis futuris temporibus solenniter celebrari.

TITVLVS XXIII.

DE IMMUNITATE *b* ECCLESIARUM, COEMETERIORUM, ET ALIORUM LOCORUM RELIGIOSORUM.

CAP. I.

Seculares potestates ab Ecclesiis vel Ecclesiasticis personis tallias vel exactiones pro rebus vel possessionibus acquisitis vel acquirendis exigere non præsumant: nec eas compellere ad ipsas distrahendum, vel extra manum suam ponendum. hoc dicit, Joan. Andr.

Alexander IV, (*an.* 1260.)

QUia *c* nonnulli habentes temporale dominium, vel potestatis gerentes officium secularis, libertatem & immunitatem Ecclesiasticam lædere ac minuere tanquam honoris & privilegii Ecclesiarum invidi moliuntur: expedit, quod per diligentiam & auctoritatem sed. Apost. (qui curam habet Ecclesiarum omnium & tutelam) contra talium ausus & conamina opportunum remedium apponatur *d*, ut Ecclesiæ ipsæ in plenitudine juris sui & libertatis integritate lætentur *e*, ac detestabilis malignorum audacia, & insolentium nefaria temeritas propulsetur. Sane intelleximus, quòd in regno Franciæ, Communiæ, Scabini, seu Consules & alii domini temporales, & ii, qui jurisdictionem in ipsis communiis, civitatibus, castris & villis temporalem exercent, vel quibus in illis commissa est executio justitiæ secularis, molesti sunt nimiùm Ecclesiis super pluribus, & infesti: & inter cætera nituntur & student ut illis collectas *f* & tallias & alia hujusmodi eædem Ecclesiæ prætextu bonorum quæ acquisiverunt, tribuant & persolvant, vel extra manum suam ponant hujusmodi acquisita. Volentes itaque super his omnibus (prout expedit) solicitè providere, totque temerariis ausibus congruis præsidiis obviare, auctoritate Apostolicâ, præhabitâ cum fratribus nostris diligenti deliberatione, decernimus, non licere præfatis Communiis, Scabinis, & iis, qui in eis jurisdictionem temporalem obtinent, vel justitiam temporalem *a* exercent, tallias, vel collectas seu exactiones qualscunque Ecclesiis vel personis Ecclesiasticis imponere, vel exigere ab eisdem pro domibus, prædiis, vel quibuscunque possessionibus ab eisdem Ecclesiis, vel personis Ecclesiasticis legitimè hactenus acquisitis, vel in posterum acquirendis, etiamsi ipsæ Ecclesiæ vel personæ, vel res hujusmodi sint intra illorum districtum vel territorium constitutæ. Nec etiam liceat illis ipsas Ecclesias vel personas ad distrahenhendum vel alienandum, aut extra manum suam ponendum, acquisita jam vel quæ deinceps acquirent, aliquatenus coarctare.

CAP. II.

In Ecclesiis dato humili ingressu debet orationibus insisti: exclusis clamoribus, & seditionibus, consiliis universitatis Laicorum, & eorum publicis parlamentis, vanis colloquiis, negotiationibus, & nundinis ac judiciis secularibus, & maximè criminalibus. h. d. usque ad §. ordinarii Dominicus.

Gregorius X, *in generali Conc. Lugdun.* (*an.* 1273.)

DEcet domum Domini *b* sanctitudo, decet ut cujus in pace factus est locus, ejus cultus sit cum debita veneratione pacificus. Sit itaque ad Ecclesias humilis & devotus ingressus, sit in eis quieta conversatio, Deo grata, inspicientibus placita *c*, quæ considerantes non solum instruat, sed & reficiat. Convenientes ibidem nomen illud, quod est super omne nomen (à quo aliud sub cœlo non est datum hominibus, in quo salvos fieri credentes oporteat, nomen videlicet JESU *d* Christi, qui salvum faciet populum suum à peccatis eorum) exhibitione reverentiæ specialis attollant, & quod generaliter scribitur *e*, ut in nomine JESU omne genu flectatur, singuli singulariter in seipsis implentes (præcipuè dum aguntur Missarum sacra mysteria *f*) gloriosum illud nomen quandocunque recolitur, flectant genua cordis sui, quod vel capitis inclinatione testentur; attendantur in locis eisdem intentis præcordiis sacra solennia, devotis orationibus insistatur, nullus in locis eisdem, in quibus cum pace ac quiete vota convenit celebrari, seditionem excitet, conclamationem moveat impetumve committat. Cessent in locis illis universitatum & societatum quarumlibet concilia *g*, conciones & publica parlamenta. Cessent vana, & multò fortius fœda & prophana colloquia. Cessent confabulationes quælibet. Sint postremò quæcunque alia, quæ divinum possunt turbare officium, aut oculos divinæ majestatis offendere, ab ipsis prorsus extranea: ne ubi peccatorum est venia postulanda, ibi peccandi detur occasio, ut deprehendantur peccata committi. Cessent in Ecclesiis earumque cœmeteriis negotiationes, & præcipuè nundinarum ac fori cujuscunque tumultus, omnis in eis secularium judiciorum strepitus conquiescat, nulla inibi causa per Laicos criminalis maximè, agitetur, sint loca eadem à Laicorum cognitionibus aliena.

Locorum ordinarii exequi debent hic contenta: & sententiæ in Ecclesiis habitæ sunt nullæ: & contrà facientes puniri debent. h. d. Dominicus.

§. 1. Ordinarii locorum hoc faciant observati: suadenda

---

a *Al. ita: nonnullos prædecessorum nostrorum Romanorum Pontificum, &c.* b *vide Conc. Trid. sess. 25. de refor. c. 26. ubi privilegia & immunitates Ecclesiarum & personarum Ecclesiasticarum innovantur & confirmantur.* c *vide Conc. Lat. sub Alex. III. c. 15. & Conc. Lat. sub Leone X. sess. 9. tit. de reform. curiæ. §. etiam à jure.* d *al. opponatur.* e *aliàs, locentur.* f *Vide Anch. consil. 96. incip. super dicto dubio. Dec. consil. 496. incip. in causa domini. & Jas. consil. 83. incip. dicta prædia. volum. 3.*

a *Secularem legitur constanter in vetust. codic.* b *Psal. 92. & 75.* c *Aliàs, placida.* d *vide beatum Chrysostomum super c. 1. Epist. Pauli ad Galatas. Act. 4.* e *Philipp. 2.* f *aliàs, ministeria.* g *al. consilia.*

suadeant,

ſuadeant, interdicta hujus canonis auctoritate compeſcant, ad hoc alios etiam in Eccleſiis ipſis magis aſſiduos, & ad præmiſſa idoneos deputando. Et nihilominùs proceſſus Judicum ſecularium, ac ſpecialiter prolatæ ſententiæ in eiſdem locis omni careant robore firmitatis. Qui verò præmiſſas inhibitiones animo petulanti contempſerint, præter proceſſum ordinariorum & deputandorum ab ipſis, divinæ ultionis & noſtræ poterunt acrimoniam formidare, donec ſuum confeſſi reatum à ſimilibus firmato propoſito deliberaverint abſtinere.

CAP. III.

Ponit exceſſus Laicorum, qui Clericis collectas, tallias & onera imponebant: & exceſſus Clericorum, qui talibus conſentiebant.

Bonifacius VIII. (*an.* 1298.)

CLericis *a* Laicos infeſtos oppidò tradit antiquitas, quod & præſentium experimenta temporum manifeſte declarant, dum ſuis finibus non contenti nituntur in vetitum, ad illicita frena relaxant, nec prudenter attendunt, quàm ſit eis in Clericos, Eccleſiaſticaſve perſonas & bona interdicta poteſtas: Eccleſiarum Prælatis, Eccleſiis, Eccleſiaſticisque Perſonis regularibus & ſecularibus imponunt onera gravia, ipſoſque talliant, & eis collectas imponunt, ab ipſis ſuorum proventuum vel bonorum dimidiam decimam ſeu viceſimam, vel quamvis aliam portionem aut quotam exigunt & extorquent, eoſque moliuntur multifariè ſubjicere ſervituti, ſuæque ſubmittere ditioni: & (quod dolenter *b* referimus) nonnulli Eccleſiarum Prælati, Eccleſiaſticæque perſonæ, trepidantes ubi trepidandum non eſt, tranſitoriam pacem quærentes, plùs timentes majeſtatem temporalem offendere, quàm æternam, talium abuſibus non tam temerariè, quàm improvidè acquieſcunt, ſedis Apoſtolicæ auctoritate ſeu licentiâ non obtentâ.

Præcipit perſonas Eccleſiaſticas pro rebus ſuis vel Eccleſiarum nil Laicis ſolvere debere abſque licentia Apoſtolica ſedis, ſub quocunque colore mutui, ſubventionis, doni, vel alio quolibet: ut etiam ipſi Laici tallias non exigant vel recipiant, nec occupent quocunque modo depoſita Eccleſiarum vel perſonarum Eccleſiaſticarum: ſingulares contra facientes excommunicat, univerſitates interdicit: quæ pœnæ locum habeant in promiſſionibus factis etiam ante hanc conſtitutionem, ſi poſtmodùm ſolvantur vel recipiantur, & ab his ſententiis ſolus Papa abſolvit, præterquam in mortis articulo. hoc dicit.

§. 1. Nos igitur talibus iniquis actibus obviare volentes, de fratrum noſtrorum conſilio Apoſtolicâ auctoritate ſtatuimus, quòd quicunque Prælati, Eccleſiaſticæque perſonæ, religioſæ vel ſeculares quorumcunque ordinum, conditionis ſeu ſtatûs, collectas vel tallias, decimam, viceſimam, ſeu centeſimam ſuorum & Eccleſiarum proventuum vel bonorum Laicis ſolverint vel promiſerint, vel ſe ſoluturos conſenſerint, aut quamvis aliam quantitatem, portionem, aut quotam ipſorum proventuum vel bonorum æſtimationis, vel valoris ipſorum, ſub adjutorii, mutui, ſubventionis, ſubſidii vel doni nomine, ſeu quovis alio titulo, modo, vel quæſito colore abſque auctoritate ſedis ejuſdem: nec non Imperatores, Reges, ſeu Principes, Duces, Comites, vel Barones, Poteſtates, Capitanei, vel Officiales, vel Rectores, quocunque nomine cenſeantur, civitatum, caſtrorum, ſeu quorumcunque locorum conſtitutorum ubilibet, & quivis alii cujuſcunque præeminentiæ, conditionis, & ſtatûs, qui talia impoſuerint, exegerint vel receperint, aut apud ædes ſacras depoſita Eccleſiarum vel Eccleſiaſticarum perſonarum ubilibet arreſtaverint, ſaiſiverint, ſeu occupare præſumpſerint, vel arreſtari, ſaiſiri *a* aut occupari mandaverint, aut occupata, ſaiſita *b* ſeu arreſtata receperint: nec non omnes, qui ſcienter dederint in prædictis auxilium, conſilium vel favorem publicè vel occultè, eo ipſo ſententiam excommunicationis incurrant. Univerſitates quoque, quæ in his culpabiles fuerint, Eccleſiaſtico ſuppenimus interdicto. Prælatis & perſonis Eccleſiaſticis ſupradictis in virtute obedientiæ, & ſub depoſitionis pœnâ diſtrictè mandantes, ut talibus abſque expreſſa licentia dictæ ſedis nullatenùs acquieſcant: quodque prætextu cujuſcunque obligationis, promiſſionis, & confeſſionis *c* factarum hactenus vel faciendarum in antea, priuſquam hujuſmodi conſtitutio, prohibitio, ſeu præceptum ad notitiam ipſorum pervenerit *d*, nihil ſolvant, nec ſupradicti ſeculares quoquo modo recipiant. Et ſi ſolverint, vel prædicti receperint, in excommunicationis ſententiam incidant ipſo facto. A ſupradictis autem excommunicationum & interdicti ſententiis nullus abſolvi valeat, præterquam in mortis articulo abſque ſedis Apoſtolicæ auctoritate & licentia ſpeciali: Cùm noſtræ intentionis exiſtat, tam horrendum ſecularium poteſtatum abuſum nullatenùs ſub diſſimulatione tranſire.

Omnia privilegia derogantia huic conſtitutioni caſſat & irritat.

§. 2. Non obſtantibus quibuſcunque privilegiis ſub quibuſcunque tenoribus, formis, ſeu modis, aut verborum conceptione conceſſis Imperatoribus, Regibus & aliis ſupradictis, quæ contra præmiſſa in nullo volumus alicui vel aliquibus ſuffragari.

CAP. IV.

Excommunicati ſunt, qui impediunt ſuper cauſis, quæ ad forum Eccleſiaſticum de jure vel de conſuetudine pertinent, literas à ſede Apoſtolica impetrari, vel ſuper ipſis coram ordinariis vel delegatis Eccleſiaſticis litigari. Joan. Andr.

Idem.

QUoniam (ut intelleximus) quorundam juſtitiariorum, ballivorum, Judicumve ſecularium ac temporalium dominorum in quibuſdam partibus præſumptuoſa temeritas ſic excrevit, ut in terris eorum ſive diſtrictibus literas Apoſtolicas impetrantes, vel ad Judices ordinarios Eccleſiaſticos recurrentes, ſuper cauſis, negotiis, ſeu quæſtionibus, quæ ratione perſonarum aut rerum de jure aut antiqua conſuetudine ad forum *e* Eccleſiaſticum pertinent, obtinere non poſſunt in eis per eoſdem ordinarios Judices vel Apoſtolicas literas juſtitiæ complementum, quin potius ſuper illis recurrere ad judicium ſeculare, vel à lite, cauſa ſeu quæſtione deſiſtere compelluntur: Nos juſtitiam noſtram & Eccleſiæ ſponſæ noſtræ nolentes negligere, qui alios in ſua juſtitia confovemus: ſtatuimus diſtrictiùs inhibendo, ne quis impetratores literarum noſtrarum, vel alios in foro Eccleſiaſtico delegato ſeu ordinario litigantes, ſeu litigare volentes, ſive ambæ partes hoc voluerint, ſive una, ſuper cauſis Eccleſiaſticis, ſive quæ ad forum Eccleſiaſticum ratione perſonarum, negotiorum, vel rerum, de jure vel de antiqua conſuetudine pertinere noſcuntur, per ſe vel per alium ad deſiſtendum, vel in foro ſeculari de quæſtionis hujuſmodi litigandum per eorundem Judicum Eccleſiaſticorum vel impetrantium aut litigantium, ſeu

a *Quærebat Joan. Mont. in iſto cap. Quid ſi fiat impoſitio talis non Eccleſiaſticis perſonis, ſed eorum hominibus, nunquid eſſet locus pœnæ hujus cap.? Et dicebat quod ſic, quia ſit fraus legi, de qua infra de regulis jur. cap. fin. & ſupra de privileg. quanto facit infra eod. cap. eos. ſecundum Lapum, Abb. Dom. Philip. dicit, quòd nullo caſu habebit locum hæc conſtitutio, quia penitùs revocata cum ſuis declarationibus, nec ullus Doctorum eam legit. Font.* b *aliàs, dolentes.*

a *Al. ſiſari.* b *al. ſiſata.* c *In manuſcr. legitur conſtanter ita: & conceſſionis.* d *al. pervenerint.* e *Quæ ſint illæ cauſæ, vide in c. licèt de foro compet. in antiq. Bart. in extravag. ad reprim. in verb. denunciatione.*

volentium litigare, aut propinquorum ipsorum seu rerum illorum, aut Ecclesiarum suarum etiam captionem, modisvé aliis quibuscunque compellat, seu compelli faciat vel procuret: nec per se aliosvé impediat, quo minùs coram Judicibus Ecclesiasticis, delegatis seu ordinariis querelantes de causis, quæ (ut præmissum est) ad cognitionem pertinent eorundem, possint liberè justitiam obtinere: nec ad prædicta facienda det auxilium, consilium, vel favorem. Si quis verò contra præsumpserit, excommunicationi se ipso facto noverit subjacere: à qua (nisi tam Judici, cujus cognitio fuerit impedita, vel jurisdictio usurpata, quàm parti, quæ turbata in prosecutione fuerit sui juris, de injuria, damnis, expensis, & interesse priùs per eundem integrè fuerit satisfactum) nullatenùs absolvatur.

CAP. V.

Domini temporales prohibentes subditis, ne cum personis Ecclesiasticis contrahant, vel communia obsequia exhibeant, ipso facto excommunicationem incurrunt. h. d. Dom.

Idem.

EOs *a*, qui temporale dominium obtinentes, suis subditis, ne Prælatis aut Clericis, seu personis Ecclesiasticis quicquam vendant, aut emant aliquid ab eisdem, neque ipsis bladum molant, coquant panem, aut alia obsequia exhibere præsumunt, aliquando interdicunt (cùm talia in derogationem libertatis Ecclesiasticæ præsumantur) eo ipso excommunicationis sententiæ decernimus subjacere.

TITULUS XXIV.

NE CLERICI VEL MONACHI SECULARIBUS NEGOTIIS SE IMMISCEANT.

CAP. I.

Capitulum, super specula, prohibens audientiam Legum vel Physicæ, non includit parochiales Ecclesias habentes, nisi sint plebania habentes sub se capellas, in quibus Clerici perpetuò instituantur. h. d. Domin.

Bonifacius VIII.

STatutum *b* felicis recordationis Honorii Papæ tertii prædecessoris nostri, quòd Decanis, Archidiaconis, Præpositis, Plebanis, Cantoribus, & aliis Clericis habentibus personatus, audire Leges vel Physicam interdicit: ad eos, qui parochiales Ecclesias obtinere noscuntur, piæ memoriæ Clementis Papæ quarti prædecessoris nostri vestigiis inhærentes, declaramus præsentis constitutionis oraculo ratione Ecclesiarum hujusmodi non extendi: Nisi eædem Ecclesiæ fuerint plebaniæ sub se capellas habentes, in quibus instituantur Clerici perpetui, nequeuntes ab ipsis absque causa rationabili amoveri.

CAP. II.

Excommunicatus est ipso facto Religiosus professus, habitum temerariè dimittens, vel ad quacunque studia accedens, non obtenta licentia & Prælati & Conventûs. Doctores scienter docentes, vel in scholis retinentes ad Leges vel Physicam tales Religiosos, similiter excommunicationem incurrunt. h. d. Dominicus.

Idem.

UT *a* periculosa Religiosis evagandi materia subtrahatur, districtiùs inhibemus, ne de cætero aliquis quamcunque religionem tacitè vel expressè professus, in scholis vel alibi temerè habitum religionis suæ dimittat: nec accedat ad quævis studia literarum, nisi à suo Prælato cum consilio sui Conventûs vel majoris partis ejusdem, sibi eundi ad studium, licentia primitùs sit concessa. Si quis autem horum temerarius violator extiterit, excommunicationis incurrat sententiam ipso facto. Doctores quoque sive Magistri, qui Religiosos habitu suo dimisso Leges vel Physicam audientes scienter docere, aut in scholis suis præsumpserint retinere, simili eo ipso sint sententiâ innodati.

CAP. III.

Clericus in loco temporalis jurisdictionis suæ super delicto ibi commisso delegans, ut veritate inquisitâ justitiam exequatur, irregularis non efficitur, licèt pœna sanguinis inferatur. hoc dicit, Dominicus.

Idem.

EPiscopus *b* seu quicunque alius prælatus, vel Clericus jurisdictionem obtinens temporalem, si homicidio aut alio maleficio ab aliquibus in jurisdictione sua commisso, ballivo suo aut alii cuicunque injungat, ut super hoc veritatem inquirens, justitiæ debitum exequatur, irregularis censeri non debet: quamvis ipse ballivus vel alius contra malefactores ad pœnam sanguinis processerit, justitiâ mediante. Nam licèt Clericis causas sanguinis agitare non liceat, eas tamen, (cùm jurisdictionem obtinent temporalem) debent & possunt metu irregularitatis cessante aliis delegare.

---

a *Vide Anch. Consil.* 11. *incip. factum super quo petitur consilium, & Lapum allegat.* 92. *incip. inspeximus.* b *Vid. Doct. & imprimis Panorm. in cap. non magnopere. & in cap. fin. extr. ne Clerici vel Monachi, & Innoc. in cap. firmiter. extrà, de summ. Trinitat. & fide Catholica.*

a *Multa huc spectantia vide per Calderinum consil.* 2. *tit. de magistris & per Abbatem cons.* 84 *lib.* 1. b *Præter Doctor. hic, vide notata in cap. ex literis extrà, de excess. prælat. & in cap. in Archiepiscopatu. de raptoribus.*

FINIS LIBRI TERTII.

SEXTI DECRETALIUM
LIBER QUARTUS.

TITULUS PRIMUS.

DE SPONSALIBUS ET MATRIMONIIS.

CAP. UN.

Sponsalia pura & certa, ex consensu valida, licèt aliàs nulla, inducunt publicam honestatem: quæ habet dirimere sequentia sponsalia, sed non præcedentia.

Bonifacius VIII. (*an.* 1298. *Romæ,*)

EX Sponsalibus a puris & certis, etiamsi consanguinitatis, affinitatis, frigiditatis, religionis, aut aliâ quavis ratione sint nulla, dummodo non sint nulla ex defectu consensûs, oritur efficax ad impediendum & dirimendum sequentia sponsalia vel matrimonia, non autem ad præcedentia dissolvendum, impedimentum justitiæ publicæ honestatis b. Quare ille, qui sponsalia purè ac determinatè cum aliqua muliere contraxit, & postmodùm cum secunda prioris consanguineâ idem fecit, ex priorum sponsaliorum vigore (quibus per publicæ honestatis justitiam ex secundis sponsalibus subsecutam minimè derogatur) ad matrimonium contrahendum cum prima remanet obligatus.

Publicam honestatem non inducant sponsalia conditionalia ante conditionis eventum. h. d. Joan. Andr.

§. 1. Ille verò, qui sponsalia cum aliqua muliere c sub conditione contraxit, si postmodùm ante conditionis eventum cum alia prioris consanguineâ per verba contraxerit de præsenti, cum secundâ remanere debebit: Cùm ex sponsalibus conditionalibus ante conditionem extantem, sicuti consensum non habentibus, & incertis, nulla publicæ honestatis justitia oriatur.

TITULUS II.

DE DESPONSATIONE IMPUBERUM.

CAP. UN.

Sponsalia amborum infantium vel alterius tantùm per supervenientiam majoris ætatis non validantur, nec publicam honestatem inducunt: nisi fuerint ratificata tacitè vel expressè. h. d. usque ad §. Idem quoque Dom.

Bonifacius VIII. (*an.* 1298.)

SI infantes a ad invicem, vel unus major septennio, & alter minor, sponsalia contraxerint ipsi, vel parentes pro eis, nisi per cohabitationem eorum mutuam, seu aliàs verbo vel facto ipsorum liquidò appareat, eosdem in eadem voluntate factos majores septennio perdurare, sponsalia hujusmodi, quæ ab initio nulla erant, per lapsum dicti temporis minimè convalescunt: & ideò cum sint nulla ratione defectus consensus, publicæ honestatis justitiam non inducunt.

Sponsalia per verba de præsenti contracta inter impuberem & puberem, vel inter impuberes non proximos pubertati, valent ut sponsalia de futuro: nec in matrimonium transeunt ex sola perseverantia ætatis, nisi aliter approbentur: inducunt tamen publicam honestatem. h. d. Dom.

§. 1. Idem quoque si pubes & impubes, vel duo impuberes non proximi pubertati, & in quibus ætatem malitia non supplebat, per verba contraxerint de præsenti: sponsalia enim illa, quæ juris interpretatione tantùm fuerunt sponsalia de futuro (licèt verba consensum exprimentia de præsenti haberent, & matrimonium contrahere intenderent contrahentes) per adventum pubertatis in matrimonium non transeunt de præsenti: nec matrimonium (quod ut matrimonium ætate non tenuit prohibente) per lapsum dicti temporis convalescit: nisi per carnis copulam subsecutam, vel aliquem modum alium contrahentes eosdem cum ejusdem perseverantia voluntatis ad pubertatis tempora pervenisse constiterit evidenter: per dictum tamen contractum, qui valuit, ut potuit, non sicuti agebatur, publicæ honestatis justitia est inducta.

Sponsalia pro absentibus filiis non tenent: nisi ipsis præsentibus, vel nisi approbaverint tacitè vel expressè ex postfacto, hoc dicit, Dominicus.

§. 2. Porrò ex sponsalibus, quæ parentes pro filiis puberibus vel impuberibus plerunque contrahunt, ipsi filii, si expressè consenserint vel tacitè, ut si præsentes fuerint, nec contradixerint, obligantur: ex eis oritur justitia publicæ honestatis. Et est idem, si filii tempore sponsaliorum absentes, & etiam ignorantes eadem sponsalia post scientes ratificaverunt tacitè b vel expressè: aliàs ex sponsalibus contractis à patentibus pro filiis, nec ipsi filii obligantur, nec publicæ honestatis justitia inde surgit.

---

a *Vide Conc. Trid. sess. 24. de refor. matr. c. 3. confert enim multùm pro textu & gl.* b *de impedimento justitiæ publicæ honestatis, quid sit, & unde proveniat, vide B. Thom. in quæstionibus additis ad tertiam partem, q. 55. art. 4. & Doct. scholasticos l. 4. sent. dist. 41.* c *Not. Doct. hic illam dici mulierem quæ nondum matrimonio copulata est.*

a *Vide B. Thom. in quæstionibus additis ad 3. part. q. 43. art. 1. & 2. ac Doct. l. 4. sent. dist. 27. & Dominic. consil. 24. incip. quia diffusè.* b *Vide Bart. in l. quo enim, ff. rem. rat. hab. Font.*

TITVLVS III.
DE COGNATIONE SPIRITUALI.
CAP. I.

Inter baptizatum & levantem, filios & uxorem levantis antè carnaliter cognitam, & suscipientem & patrem & matrem suscepti, & similiter de baptizante, spiritualis contrahitur cognatio. h. d. usque ad §. Ex confirmatione, Dominicus.

Bonifacius VIII. (*an.* 1298.)

NEdum *a* inter baptizatum & illum *b* qui eum suscepit de baptismo, ac inter eundem baptizatum & suscipientis filios & uxorem ante susceptionem carnaliter cognitam ab eodem: imò etiam inter suscipientem, patremque baptizati & matrem, cognationem spiritualem in baptismo contrahi jure constat: quæ cognatio & contrahendum matrimonium impedit, & dirimit post contractum. Et eadem quæ de suscipiente sunt dicta, sunt etiam de baptizante censenda.

Confirmatio frontis inducit spiritalem cognationem, sicut baptisma. h. d. Dominicus.

§. I. Ex confirmatione quoque seu frontis chrismatione, spiritalis cognatio eisdem modis contrahitur: matrimonia similiter impediens contrahenda, & dirimens pòst contracta.

CAP. II.

Compaternitas per catechismum contracta, impedit matrimonium, sed non dirimit. Joan. Andr.

Idem.

PEr *a* catechismum, qui præcedit baptismum, sacramentorum fundamentum & januam reliquorum, cognatio spiritalis contrahitur: per quam contrahendum matrimonium impeditur. Ut ex prædecessoris nostri Clementis Papæ III. decretali colligitur evidenter: dicendo enim, quòd talis res vix contrahendo matrimonio impedimentum afferret, velle videtur quòd afferat, nam quod vix fit, fieri tamen dubium non existit. Per illam tamen cognationem matrimonium post eam contractum minimè separatur.

CAP. III.

Unus tantùm intervenire debet in levatione infantis de sacro fonte, vel chrismatione frontis: tamen si plures interveniunt, cognationem contrahunt spiritalem. Et ex aliis sacramentis cognatio non contrahitur, h. d. Dominicus.

Idem.

QUamvis *b* non plures *c*, quàm unus vir, vel una mulier accedere debeant ad suscipiendum de baptismo infantem, juxta sacrorum canonum instituta: si tamen plures accesserint, spiritalis cognatio inde contrahitur, matrimonia contrahenda impediens, & etiam post contracta dissolvens. De confirmatione insuper, quantùm ad hoc, idem judicium est habendum. Ex datione verò aliorum sacramentorum cognatio spiritalis nequaquam oritur, quæ matrimonium impediat vel dissolvat.

a *Vide Conc. Trid. sess* 24. *de refor. matr. c.* 2. *& B.Thom. in qu. additis. ad* 3. *part. q.* 66. *per totum. & Theol. lib.* 4. *sent. dist.* 42. b *Procedit si ille est Christianus.* 30. *q.* 1. *c.* 2. *de cons. dist.* 4. *in baptismate. Joan. Andr. in reg. ex eo.* ʒ. *de reg. jur.*

a *Vide Theolog. scholasticos. l.* 4. *sent. dist.* 42. *& beatum Thom. in quæst. additis ad* 3. *part. q.* 55. *art.* 2. b *Vide Conc. Trident. sess.* 24. *de refor. matr. c.* 2. c *Vide l. ad testium. §. fin. ff. de testam.*

FINIS LIBRI QUARTI.

SEXTI DECRETALIUM
LIBER QUINTUS.

TITVLVS PRIMVS.
DE ACCUSATIONIBUS *a*, INQUISITIONIBUS, ET DENUNCIATIONIBUS.
CAP. I.

Ex confessione coram delegato inquirente super certis criminibus deputato facta. punitur confitens, licèt dicat se priùs diffamatum non fuisse, vel inquisitionis capitula non habuisse. hoc dicit, Dominicus.

Bonifacius VIII. (*an.* 1298.)

POstquam coram eo, qui contra te super certis criminibus inquisitor fuerat deputatus, eadem crimina fuisti confessus, frustrà confessionem tuam (quò minùs puniaris ex ea, prout justitia suadebit) eo prætextu impugnare contendis, quòd super eisdem criminibus non fueras anteà diffamatus: Vel quòd per eundem inquisitorem capitula, super quibus contra te volebat inquirere, tibi tradita non fuerunt *b*.

CAP. II.

Valet inquisitio facta super veritate criminum, omissâ inquisitione infamiæ, si reus præsens tacuit, h. d. secundùm Joan. Andr.

Idem.

SI is, cui contra te commissa fuerat simpliciter inquisitio super certis criminibus facienda, processerit

a *De materia hujus tit. vide plenè per Hostien. in summa, eod. tit.*

b *Vide Perusinum in c. dilecto. de appellat. & Alex. cons.* 52. *lib.* 3. *& Fel. in c.* 1. *de except.*

rit te præsente, nec reclamante, aut quicquam super hoc excipiente (infamiæ inquisitione omissâ) ad veritatem eorundem criminum inquirendam: processum hujusmodi ex eo, quòd non fuit de infamia *a* primitùs inquisitum, ulteriùs impugnare nequibis.

TITVLVS II.
DE HÆRETICIS.
CAP. I

Propter crimen hæresis Clericum in quibuscunque sacris ordinibus constitutum, solus ejus Episcopus degradare potest. h. d. Dominicus.

Gregorius IX, *Rhemen. Archiepiscopo, & suis Suffraganeis.* (*an.* 1236. *Româ in Galliam.*)

QUoniam Episcoporum numerus ad degradationem Clericorum à canonibus constitutus, non potest de facili *b* convenire: Concedimus, ut Sacerdotem vel alium Clericum in sacris ordinibus constitutum (cùm pro hæresi fuerit curiæ seculari relinquendus, aut perpetuò immutandus) convocatis Abbatibus, aliisque Prælatis & religiosis personis, ac literatis suæ dioecesis, de quibus expedire videbitur, suus solus possit Episcopus degradare.

CAP. II.

Excommunicationem incurrit sepeliens scienter hæreticos, vel eorum receptatores, defensores, vel fautores, nec absolvitur nisi exhumet eorum corpora, locus verò privatur sepulturâ, hoc dicit, usque ad §. Inhibemus, Dom.

Alexander IV. (*an.* 1258.)

QUicunque *c* hæreticos, credentes, receptatores, defensores, vel fautores eorum scienter præsumpserint *d* Ecclesiasticæ tradere sepulturæ, usque ad satisfactionem id neam excommunicationis sententiæ se noverint *e* subjacere. Nec absolutionis beneficium mereantur *f*, nisi propriis manibus publicè extumulent *g*, & projiciant *h* hujusmodi corpora damnatorum. Et locus ille perpetuâ *i* careat sepulturâ.

Excommunicari debent Laici publicè, vel occultè disputantes de fide. h. d. Dominicus.

§. 1. Inhibemus quoq; ne cuiquam Laicæ personæ liceat publicè, vel privatim de fide catholica disputare. Qui verò contrà fecerit, excommunicationis laqueo innodetur.

Non valet promotio hæreticorum, eis credentium, fautorum, receptatorum, & defensorum eorum, nec filiorum suorum usque ad secundam generationem ad beneficia Ecclesiastica, vel officia publica. h. d. Dominic.

§. 2. Hæretici autem, credentes, receptatores, defensores, & fautores eorum, ipsorumque filii *k* usque ad secundam generationem, ad nullum Ecclesiasticum beneficium, seu officium publicum admittantur. Quod si secùs actum fuerit, decernimus irritum & inane.

Privati sunt habentes beneficia Ecclesiastica ad preces hæreticorum, & inhabiles efficiuntur ad alia obtinenda, si scienter talia receperunt. h. d. Dom.

§. 3. Ad hæc quoscunque viros Ecclesiasticos, qui ad preces hujusmodi pestilentium personarum, dignitates, personatus, & quæcunque alia Ecclesiastica beneficia sunt adepti, ex nunc privamus taliter acquisitis: volentes, quòd tales & habitis careant perpetuò, & si receperunt *l* illa scienter, ad alia vel similia nequaquam in posterum admittantur.

Nulla est emancipatio filiorum vel subditorum per hæreticos facta, etiamsi postea vitium detegatur. h. d. Dominicus.

§. 4. Illorum autem filiorum emancipationem, quorum parentes post emancipationem etiam hujusmodi apparuerit ante ipsam à via veritatis ad hæreticæ superstitionis invium declinâsse, nullius volumus esse momenti, velut factam de hominibus sui juris: cùm dignum sit, ut propter tanti atrocitatem delicti, filii esse in parentum hæreticorum desierint potestate.

CAP. III.

Filii vel hæredes petentium in infirmitate sua hæreticorum consolationem, non admittuntur ad probandum, quòd non sanâ mente, vel perditâ loquelâ susceperint, si constat, quòd erant sanæ mentis, vel priùs suspecti, vel diffamati erant de hæresi: aliàs admittuntur, scilicet per testes fide dignos, non suspectos, hoc dicit, Dominicus

Idem *inquisitoribus hæreticæ pravitatis.* (*an.* 1258.)

FIlii, vel hæredes illorum, qui dum in ægritudinis lecto decumberent, petierunt hæreticos consolatores, ut ab eis per manûs impositionem consolationem reciperent secundùm pessimam consuetudinem eorundem, sicque viam fuerint universæ carnis ingressi: ad probandum, quòd ipsi defuncti consolationem illam, imò veriùs desolationem non *a* sanæ mentis effecti susceperint, vel post perditam jam loquelam, cùm tamen moris sit (ut dicitur) apud eos, quòd nullum taliter consolentur, qui non sit sanæ mentis, & memoriam habeat ordinatam, admitti non debent: si dum vivebant, diffamati erant de hæresi, vel suspecti, aut legitimè constiterit, quòd sanæ mentis existentes hujusmodi hæreticos petierunt. Alioquin admitti poterunt prædicti filii, vel hæredes ad probandum præmissa. Non tamen per uxores, filios, familiares, vel de suis aliquos, sed per testes alios fide dignos, & specialiter fidei zelatores.

CAP. IV.

Relapsi in hæresim sunt tradendi curiæ seculari, licèt pœniteat eos, & ad fidem redeant: non tamen denegantur eis sacramenta pœnitentiæ & Eucharistiæ. h. d. Dom.

Idem *eisdem.*

SUper eo *b*, quod scriptum legitur, Ecclesia nulli claudit gremium redeunti: quodque hi, qui post abjurationem erroris, vel postquam se proprii antistitis examinatione purgaverint, si deprehensi fuerint in abjuratam hæresim recidisse, seculari decernuntur judicio sine ulla penitùs audientia relinquendi: cùm scripturæ hujusmodi videantur sibi invicem adversari, quid tenendum sit per sedem edoceri Apostolicam postulâstis. Nos itaque inquisitioni vestræ de fratrum nostrorum consilio respondemus, quòd taliter deprehensis, etiamsi (ut dictum est) sine ulla penitùs audientia relinquendi sint judicio seculari: si tamen postmodùm pœniteant, & pœnitentiæ signa in eis apparuerint manifesta, nequaquam sunt humiliter petita sacramenta pœnitentiæ ac Eucharistiæ deneganda.

CAP. V.

Excommunicati participes, & socii criminis, admittuntur in testes contra hæreticos, si sciunt verisimiliter veritatem deponere, h. d. Dom.

Idem *eisdem.*

IN fidei favorem concedimus, ut in negotio inquisitionis hæreticæ pravitatis excommunicati, & participes, vel socii criminis ad testimonium admittantur: Præsertim in probationum aliarum defectum contra hæreticos, credentes, fautores, receptatores & defensores eorum, si ex verisimilibus conjecturis, & ex numero testium, aut personarum (tam deponen-

a *Et qualiter probari debeat infamia alicujus, vide Romanum cons.* 267. *& Cardinalem cons.* 3. *de test.* b *Nota hìc quòd propter difficultatem relaxatur juris solennitas, ut habes c. supr. eod. & l.* 1. *§. fin. ff. de vent. in poss. mit. Font.* c *Vide Turrecrematam in sum. de Ecclesia l.* 4, *part.* 2. *cap.* 21. d *al. præsumpserit.* e *al. noverit.* f *al. mereatur.* g *al. extumulet.* h *al. projiciat.* i *al. perpetuò.* k *vide Gondissalvum tract. de hær. q.* 22. *& repertorium Inquis. verbo filii.* l *al. receperint.*

a *Quod ex verbis & actibus probatur: ut not. in l. si cum dotem. §. fin. autem ff. sol. mat. c. hoc habet.* 46. *dist. & c. legitimus.* 93. *dist.* b *Vide Zanch. tract. de hær. c.* 16.

tium, quam eorum contra quos deponitur) qualitate, ac aliis circumstantiis sic testificantes falsa non dicere præsumantur.

CAP. VI.

Ordinarii, vel eorum delegati, & inquisitores sine pœna excommunicationis facere habent executionem justitiæ contra hæreticos, per habentes jurisdictionem secularem in loco: licèt excommunicati sint, vel de facto tantùm illam jurisdictionem possideant. h. d. Dominic.

Idem *eisdem.*

PRæsidentes *a* regimini alicujus regni, provinciæ, sive loci, licèt excommunicati, vel de facto tantùm, & non de jure jurisdictionem habentes, ac eorum officiales ad requisitionem ordinariorum, vel delegatorum ipsorum, aut inquisitorum hæreticæ pravitatis, non valentium sine moræ dispendio vel negotii periculo recursum habere ad superiores, qui legitimè in locis ipsis possint justitiam exequi, possunt & debent contra hæreticos, credentes, fautores, receptatores, & defensores eorum justitiam, & suum officium exercere. Nec requirentes hujusmodi excommunicatos, propter hoc sententiam excommunicationis incurrunt. Non tamen præsidentibus prælibatis, vel officialibus eorundem propterea in aliis casibus intelligatur concessum aliquid vel permissum.

CAP. VII.

Excommunicatus propter contumaciam non respondendi super hæresi, de qua erat suspectus, post annum damnatur ut hæreticus. h. d. Dominicus.

Idem *eisdem.*

CUm *b* contumacia (in causa præsertim fidei) suspicioni præsumptionem adjiciat vehementem: si suspectus de hæresi revocatus à vobis ut de fide respondeat, excommunicationis vinculo (pro eo quòd parere subterfugit, aut contumaciter se absentat) per vos fuerit innodatus, quam si *c* per annum animo sustineant pertinaci, extunc velut hæreticus condemnetur.

CAP. VIII.

Abjurans in judicio hæresim propter vehementem præsumptionem, si iteratò labitur (licèt non fuisset probatum plenè) relapsus dicitur: secùs si levis erat præsumptio. h. d. usque ad §. Eum verò. Dominicus.

Idem *eisdem.*

ACcusatus de hæresi vel suspectus, contra quem de hoc crimine magna & vehemens suspicio orta erat, si hæresim in judicio abjuravit, & posteà committit in ipsa, censeri debet quâdam juris fictione relapsus: licèt ante abjurationem suam hæresis crimen plenè probatum non fuerit contra ipsum.

Si autem levis & modica suspicio illa fuerit *d*, quanquam ex hoc sit graviùs puniendus, non tamen debet in hæresim relapsorum pœnâ puniri.

Culpabilis in uno articulo hæresis, generaliter posteà abjurando relapsus dicitur, si committit etiam in alium articulum separatum. h. d. Dom.

§. 1. Eum verò, qui in una hæresis speciæ vel sectâ commisit, aut in uno fidei articulo, seu Ecclesiæ sacramento erravit, & postmodùm hæresim simpliciter vel generaliter abjuravit, si extunc in aliam etiam hæresis speciem sive sectam, aut alio articulo seu sacramento committat, volumus ut relapsum in hæresim judicari.

Qui post abjurationem hæresis, de qua convictus fuerat, vel posteà convincitur facto vel verbo hæreticis communicat in rebus hic prohibitis, relapsus dicitur. h. d. Dom.

§. 2. Ille quoque, de cujus lapsu in hæresim ante abjurationem constiterat, vel nunc constat, si post illam hæreticos acceptet *a*, deducat, visitet, sive associet, aut dona vel munera eis donet, vel mittat, seu favorem eis impendat, qui excusati non possit etiam sine adotatione: (ut verbis vestris utamur) meritò debet judicari relapsus, cùm illum ex approbata *b* à se priùs erroris consequentia non sit dubium id fecisse.

Testis in causa hæresis falsum deponens, licèt perjurus sit, probat dicendo contrarium: dum tamen ex indiciis constet dictum non corruptionem, sed veritatem continere. h. d.

§. 3. Licèt verò perjuri à testimonio, etiam post pœnitentiam, repellantur, si tamen ii, qui coram inquisitoribus jurantes, tam de se, quàm de aliis super facto hæresis dicere veritatem, eam celando dejerent, & postmodùm velint corrigere dictum suum, contra se ac alios suos complices deponendo: cùm crimen hujusmodi sit exceptum, si ex manifestis indiciis apparuerit, tales non animi levitate, aut odii fomite, seu corruptione pecuniæ, sed zelo fidei orthodoxæ dictum suum velle corrigere, ac modò (quæ priùs tacuerant) revelare, in favorem fidei, nisi aliud obsistat, stari debet tam contra se, quàm contra reliquos attestationibus eorundem.

Inquisitores super hæresi deputati, non se intromittant de divinationibus vel sortilegiis non sapientibus hæresim manifestam. h. d. Dominic.

§. 4. Sanè cùm *c* negotium fidei (quod summè privilegiatum existit) per occupationes alias non debeat impediri: pestis inquisitores hæreticæ à sede Apostolica deputati, de divinationibus, aut sortilegiis (nisi hæresim saperent manifestè) intromittere se non debent, nec punire talia exercentes, sed eos relinquere suis Judicibus puniendos.

Inquisitores hæresis de quæstionibus usurarum se intromittere non possunt. h. d.

§. 5. De quæstionibus præterea usurarum moris etiam contra illos, quibus restitutionem usurarum in pœnitentia pro hæresis crimine injunxerunt, ac illi se & sua ad hoc faciendum in judicio Ecclesiæ obligârunt, intromittere se non possunt: ne per causas hujusmodi offendiculum negotio fidei præparetur.

Inquisitores possunt compellere hæredes fautorum hæreticorum (qui tamen hæretici non erant) ad implendum pœnitentiam injunctam in bonis temporalibus: secùs si mortui sint, antequam fuerit pœnitentia injuncta. h. d. Dom.

§. 6. Si verò *d* pro iis, quæ in hæresi, receptando vel defendendo hæreticos, seu eis favendo, non tamen existens hæreticus, quis commiserit, sub obligatione bonorum suorum inquisitoribus se adstrinxit ad recipiendam ab eis pœnitentiam & complendam, & ea licèt injuncta, non tamen peracta decessit: si per hujusmodi pœnitentiam onus impositum fuerit proficiens ad salutem, in bonis ejus temporalibus exequendum, ad complementum ipsius per inquisitores cogi debent hæredes, vel alii ad quos cum suo onere bona hujusmodi devenerunt. Porrò si propter hujusmodi hæreticorum receptationem, defensionem, seu seu favorem, quis ad faciendam pœnitentiam, quam inquisitores ipsi injungere vellent, bona sua obligaverit eisdem, & antequam ei pœnitentia injungeretur, decesserir: ejus hæredibus non est satisfactio pro extincto jam crimine injungenda.

Post mortem hæretici declarari potest eum hæreticum fuisse, ad finem confiscandi. Dom.

§. 7. In eo verò casu, quo hæredes ad successionem non debent ob hæresim sui auctoris admitti, non obstante, quod auctore ipso vivente hoc non fuerit (interveniente ipsius morte) per sententiam declaratum, ad *e*

a *Vide gl. fin. in c. 1. de offic. vicarii hoc eod. lib. & Gondissalvum tract. de hær. q. 19.* b *de intellectu vide Albertinum tract. de agnosc. assert. q. 30. n. 73.* c *Dictio, si, deest in antiquioribus codicibus etiam impressis, & series orationis indicat abesse oportere.* d *al. fuit.*

a *Al. receptet* b *al. approbati.* c *Vide Zanchinum tract. de hæret. c. 22.* d *In vetustiorib. cod. ita: si verò in his, &c.* e *al. ad occupationem.*

confisca-

confiscationem bonorum post mortem ejusdem nihilominùs procedatur.

Clerici instruentes testes, ne inquisitores veritatem investigent, puniri possunt per eos: & Religiosi gravius puniuntur. hoc dicit, Dominicus.

§. 8. Sacerdotes insuper & alii Clerici, qui negotium inquisitionis instruendo citatos hæreticos, vel eorum credentes de celanda veritate, vel dicenda falsitate, seu eos indebitè liberando inventi fuerint impedire (cùm non sit dubium eos *a* ipsa facere in favorem hæreticæ pravitatis) per inquisitores à talibus compesci possunt, & pœnâ debitâ castigari, tam per captionem personarum, quàm aliàs, prout culpa exegerit delinquentis. Religiosi etiam sunt immutationis pœnâ, vel aliâ graviùs puniendi quàm seculares, si inventi fuerint in hæresi, vel consimilibus deliquisse.

CAP. IX.

Non valent statuta, per quæ inquisitoris hæresis officium impeditur, vel retardatur.

Urbanus IV. (*an.* 1263.)

Statutum *b* civitatis, castri, villæ, vel alterius loci, per quod negotium inquisitionis hæreticæ pravitatis directè vel indirectè, ne in eo liberè procedi valeat, contigerit impediti, vel quomodolibet retardari, nullius existere firmitatis: ipsiusque civitatis vel loci Dominum, Potestatem, Capitaneum, Consules, vel Rectores, per quem vel quos eadem civitas, seu locus regitur, quocunque nomine censeantur, ad statutum hujusmodi loci Diœcesano, vel ejus Vicario, aut inquisitori, seu inquisitoribus labis præfatæ, sine moræ dispendio exhibendum: & si tale inventum fuerit, revocandum omninò, vel saltem eatenùs moderandum, quòd per illud inquisitionis processus non impediantur, vel aliquatenus retardentur, per censuram Ecclesiasticam decernimus compellendos.

CAP. X.

Officium inquisitoris hæresis morte concedentis non expirat: etiam quoad negotia prius non cœpta vel exorta. h. d.

Clemens IV. *Inquisitoribus hæreticæ pravitatis.* (*an.* 1267.)

Ne *c* aliqui dubitationem sollicitam excitantes in dubium revocent, an officium inquisitionis hæreticæ pravitatis solicitudini vestræ intra certos limites ab Apostolica sede commissum expiret per mortem Romani Pontificis, qui commisit: Præsenti declaramus edicto, ipsum officium non solùm quoad negotia vivente mandatore incœpta, imò etiam quoad integra & non cœpta, & quod plus est, quantùm ad ea quæ tunc nequaquam emerserant, in favorem fidei post committentis obitum perdurare.

CAP. XI.

Informat inquisitores ad Deum, ut ejus timorem hominum metui anteponant, in procedendo simul vel separatim contra hæreticos & suos fautores: & etiam in eos absolvendo cùm verè redierint.

Idem *eisdem.*

Ut *d* officium inquisitionis contra hæreticos in provincia, in qua vobis idem officium est commissum auctoritate Apostolicâ possitis efficaciùs adimplere, discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus ubique in præfata provincia simul vel separatim aut singulariter (prout negotii utilitas suadebit) contra hæreticos, credentes, receptatores, fautores & defensores eorum, necnon contra infamatos de hæresi vel suspectos, juxta sanctiones canonicas (hominum metu divino *a* timori postposito) procedatis. Si verò aliquis ex prædictis hæreticâ labe primitùs abjuratâ, redire voluerit ad Ecclesiæ unitatem: ei juxta formam Ecclesiæ absolutionis beneficium impendatis, & injungatis eidem quod injungi talibus, consuevit: proviso solerter, ne simulatâ conversione redeant fraudulenter, & vos,(imò seipsos) fallentes, sub agni specie lupum gerant.

Instruit inquisitores in modo examinationis testium, & in personis, quæ testificata scribere debeant. h. d.

§. 1. Verùm, quia in tam gravi crimine cum multâ oportet cautelâ procedi (ut in reos sine ullo proferatur errore duræ ac dignæ severitas ultionis) volumus & mandamus, ut in examinatione testium, quos recipi super crimine prædicto, ipsumque contingentibus oportuerit, adhibeatis duas religiosas & discretas personas: in quarum præsentia per publicam (si commodè potestis habere) personam, aut per duos viros idoneos, fideliter eorundem depositiones testium conscribantur. Ad conscribendas *b* quoque hujusmodi depositiones testium, & ad faciendum omnia, quæ in commisso vobis officio ad scriniarii, seu tabellionis officium pertinent, teneri districtè præcipimus, cùm per vos fuerint requisiti, omnes & singulos vestri ordinis fratres, qui dum essent in seculo, tabellionatûs officium habuisse aut exercuisse noscuntur: & illos etiam, quibus idem tabellionatûs officium ratione præfati negotii fidei fuit Apostolicâ sede commissum, & in posterum committetur: concedentes hujusmodi fratribus, necnon & aliis Religiosis quibuslibet, qui similiter dum essent in seculo, tabellionatûs officium habuerunt *c* & exercuerunt, quibusvis etiam Clericis secularibus officium ipsum habentibus (etiamsi iidem fratres Religiosi & Clerici sint in sacris ordinibus constituti) exercendi liberè officium ipsum quoad præmissa, non obstante statuto aliquo contrario canonis vel ordinis, quocunque vallato munimine, potestatem.

Instruit inquisitores circa personas, per quas impediri posset, vel differri inquisitionis negotium. h. d.

§. 2. Compescendi littereà monitione præmissâ per censuram Ecclesiasticam appellatione postpositâ, prædicatores quæstuarios *d* (ubi contigerit pro inquisitionis seu fidei negotio congregationem fieri, vel aliàs eidem negotio, quomodolibet ex hoc impedimentum aliquod afferri) à prædicationis officio, quod ad ipsos nullatenùs pertinet (quorum interest tantùm charitativa subsidia suppliciter petere, ac indulgentiam si fortè habent exponere) liberam vobis & singulis vestrum concedimus, auctoritate præsentium, facultatem. Denique, ut circa præmissa plenè vobis & singulis vestrum coërcitionis expedita & inviolabilis adsit auctoritas, volumus, ut ea omnia viriliter exequamini (si opus fuerit) invocato auxilio brachii secularis, contradictores per censuram Ecclesiasticam appellatione postpositâ compescendo. Non obstantibus aliquibus privilegiis vel indulgentiis quibuscunque personis cujusvis conditionis, dignitatis vel gradûs, religionis vel ordinis, communitatibus *e*, vel universitatibus civitatum & locorum specialiter, vel generaliter sub quacunque

a *alit. ita: ipsos ea facere, &c.* b *Concordat rescriptum Innocent. IV. incip. ad extirpanda. §. cæterum teneatur. & aliud rescriptum, Alex. IV. incip. implacida relatio. quæ habentur impressa in bullario literarum Apostolicarum pro officio sanctissimo inquisit.* c *Vid. Dec. in cap. causam matrimonii. extr. de offic. deleg. & Arelatanum tract. de hæret. notabili 4. Concordat rescriptum Urbani IV. incip. ex omnib. unde hoc capitulum accipiet lucem. habetur impressum in bullario literarum Apostolicarum pro officio sanctissimæ inquisitionis.*

a *In plerisque codic. mendosè legitur ita, divinoq; timore postposito.* b *Vide rescr. Alexand. IV. incip. ne commissa. & rescriptum Pii IV. incip. pastoralis officii cura. habentur impressa inter literas Apostolicas pro officio sanctissimæ inquisitionis.* c *alias ita: habuerint & exercuerint.* d *Prædicatores quæstuarios omninò sustulit Concil. Trident. sess. 5. de reform. c. 2. §. ult. & sess. 21. de reform. c. 9.* e *In manusc. legitur, communitatibus.*

verborum expressione vel forma à memorata sede concessis, vel imposterum concedendis, cùm ex hujusmodi, vel aliis privilegiis, vel indulgentiis nullum vobis in tantæ pietatis negotio velimus obstaculum interponi: & constitutione de duabus diætis edita in concilio generali. Statuimus insuper, ut Potestas, Capitaneus, seu Rector, vel Consules, seu quivis alii, qui civitati præsunt, vel loco alteri ad præsens, aut præerunt *a* in futurum, ad requisitionem Diœcesanorum, vel Vicariorum suorum, seu Inquisitorum hæreticæ pravitatis, jurent præcisè attendere inviolabiliter & *b* observare, ac facere à suis subditis observari toto tempore sui regiminis, in terris suæ jurisdictioni regiminivé subjectis, constitutiones contra hæreticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores eorum, ipsorumque filios & nepotes à sede Apostolica promulgatas, ac etiam approbatas, quas, qui jurare noluerit & servare, ut infamis, & tanquam hæreticorum fautor, ac de fide suspectus, officio & honore sui regiminis spolietur: nec ulteriùs Potestas, Capitaneus, Consul, vel Rector habeatur in aliquo, aut de cætero in *c* aliquam dignitatem vel officium publicum ulteriùs assumatur: & quæ ut Potestas, Ballivus, Consul, vel Rector fecerit, nullam obtineant firmitatem.

CAP. XII.

Comprehendit ista decreta plura utilia pro expediendo officio inquisitorum: dat enim eis potestatem committendi citationes, & sententiarum denunciationes: dat potestatem vocandi peritos, Clerum & populum, ut eis assistant: dat potestatem procedendi contra illos, qui de sua in aliam provinciam se transtulerunt: dat potestatem repetendi libros & processus commutandi & mitigandi pœnas, privandi & privatos nuntiandi officiis & honoribus hæreticos, fautores, & defensores eorum: ita tamen quòd hoc fiat de Diœcesanorum vel in eorum absentia Vicariorum suorum consilio: nisi iidem scienter talibus beneficia contulissent. h. d. Joannes Andreas.

Bonifacius VIII. *Inquisitoribus hæreticæ pravitatis.* (*an.* 1298.)

UT *d* commissi vobis officii debitum utiliùs & ubetiùs exequamini, sanctæ memoriæ Innocentii, Alexandri, & Clementis prædecessorum nostrorum vestigiis inhærentes, vobis & vestrûm singulis committendi citationes & denunciationes sententiarum, quas in quoslibet hæreticos, credentes, receptatores, defensores, & fautores eorum tuleritis: Advocandi quoque prout expedierit, peritos quoslibet, ut vobis assistant, & in hujusmodi ferendis sententiis præbeant consilium opportunum, ac eis, quòd super his vobis humiliter pareant, in virtute obedientiæ injungendi: Convocandi etiam Clerum & populum civitatum, castrorum, aliorumque locorum (prout dicto negotio fidei videritis expedire.) Et contra illos, quos in provincia, in qua vobis inquisitionis officium est commissum, hæresis crimen constiterit commisisse (licèt ad alias partes se transferendos duxerint) procedendi: Necnon faciendi à quibuslibet assignari vobis libros, seu quaternos, & alia scripta, in quibus inquisitiones factæ, ac processus per quoscunque auctoritate sedis Apostolicæ, vel Legatorum ejus habiti contra hæreticos continentur: & illorum, qui vestris mandatis obedientes humiliter stant propter hæresim in carcere vel muro reclusi, pœnam unà cum Prælatis, quorum jurisdictioni subsunt, mitigandi, vel mutandi, cùm videritis expedire: Privandi prætereà, vel privatos nuntiandi dignitatibus ac aliis beneficiis Ecclesiasticis de Diœcesanorum, vel eis absentibus Vicariorum suorum consilio, & officiis publicis, ac honoribus quibuscunque, eosdem hæreticos, credentes, receptatores, & defensores ipsorum, eorumque filios & nepotes, plenam concedimus facultatem. Sunt autem Diœcesani in privando tales, vel nuntiando privatos beneficiis & hujusmodi requirendi: Nisi fortè constaret legitimè, quòd idem scienter hujusmodi personis eadem beneficia contulissent: tunc enim eos in his requirendos non esse censemus, sed potiùs à suo Judice puniendos.

a *al.* præfuerint. b *al.* ita: & servare. c *al.* ad aliquam. d *Vid.* rescriptum *Urban. IV. incip.* licet ex omnibus. §. ut ergò. *extat impressum inter literas Apostolicas pro officio sanctissimæ Inquisitionis.*

CAP. XIII.

Christiani ad Judaismum transeuntes & redeuntes hæretici reputantur. h. d. secundùm Zen.

Idem.

COntra Christianos, qui ad ritum transierint vel redierint Judæorum (etiamsi hujusmodi redeuntes, dum erant infantes, aut mortis metu, non tamen absolutè, aut præcisè coacti, baptizati fuerunt) erit *a* tanquam contra hæreticos, si fuerint de hoc confessi, aut per Christianos, seu Judæos convicti: Et sicut contra fautores, receptatores, & defensores hæreticorum, sic contra fautores, receptatores, & defensores talium est *b* procedendum.

CAP. XIV.

Non confiscantur dotes uxorum innocentium propter hæresim maritorum. h. d. secundùm Zen.

Idem.

DEcrevit *c* felicis recordationis Innocent. Papa IV, quòd propter hæresim maritorum, uxorum catholicarum dotes non debeant confiscari. Quod intelligendum fore censemus, nisi fortè mulieres ipsæ cum viris matrimonia contraxissent, quos hæreticos tunc sciebant.

CAP. XV.

Filii hæreticorum usque ad secundam lineam paternam ad primam verò maternam, sunt inhabiles ad beneficium Ecclesiasticum, vel officium seculare, si patres ante mortem Ecclesiæ reincorporati non fuerint. h. d. secundùm Dom.

Idem.

STatutum felicis recordationis Innocentii & Alexandri præd. nost. ne videlicet hæretici, credentes, receptatores, defensores, & fautores eorum, ipsorumque filii usque ad secundam generationem ad aliquod beneficium Ecclesiasticum, seu publicum officium admittantur, quòd si secùs actum fuerit, sit irritum & inane. Primum & secundum gradum per paternam lineam comprehendere declaramus: per maternam verò ad primum duntaxat volumus hoc extendi. Hoc sanè de filiis & nepotibus hæreticorum, credentium, & aliorum hujusmodi, qui tales esse, vel tales etiam decessisse probantur, intelligendum esse videtur: non autem illorum, quos emendatos esse constiterit, & reincorporatos Ecclesiæ unitati, & pro culpa hujusmodi ad mandatum Ecclesiæ pœnitentiam recepisse, quam ipsi vel jam perfecerunt, vel humiliter prosecutioni ejus insistunt, vel parati fuerint ad recipiendam eandem.

CAP. XVI.

Inquisitor Papæ super hæresi, sine speciali mandato non inquirit contra Episcopum, sed si eum culpabilem sciverit, nuntiabit Papæ. h. d. Joan. Andr.

Idem.

INquisitores *d* hæreticæ pravitatis ab Apostol. sede seu alio vel aliis quibuslibet deputati, de hujusmodi crimine inquirere contra Episcopos nequeant, aut ejus prætextu procedere contra eos: Nisi in literis commissionis Apostolicæ, quòd hoc possint, contineatur expressè. Si tamen inquisitores ipsi Episcopos, vel alios superiores Prælatos sciverint vel invenerint circa crimen

a *al.* deest b *Verbum*, est, *deest in manuscr.* c *Vid. Zanchinum tract. de hæret. cap.* 25. d *Vid. Conc. Trident. sess.* 24. *de reform. cap.* 5. *& repertorium Inquisitorum, verbo Episcopus.*

hære-

hæreseos commisisse, aut eos de hoc diffamatos existere, vel suspectos; id tenebuntur sedi Apostolicæ nuntiare.

CAP. XVII.

Non derogatur ordinariis super processu hæreticorum, licèt Papa generaliter alteri deleget. Et super eodem facto Episcopus & Inquisitor possunt procedere communiter vel divisim, vel proferre sententiam, in qua si discordant, debent Papæ referre. Et Episcopi qualitercunque procedant, debent servare modum inquisitoribus impositum. h. d. Dominic.

Idem.

PEr *a* hoc, quòd negotium hæreticæ pravitatis alicui vel aliquibus ab Apostolica sede generaliter in aliqua provincia, civitate, vel diœcesi delegatur, diœcesanis Episcopis, quin & ipsi auctoritate ordinarâ, vel delegatâ (si habent) in eodem procedere valeant, nolumus derogari. Verùm, ut dictum inquisitionis negotium efficaciùs, meliùs, utiliusque procedat, concedimus, quòd per Episcopos ipsos, & per inquisitores de facto eodem inquiri valeat communiter vel divisim: & si divisim processerint, teneantur sibi invicem communicate processus, ut per hoc possit meliùs veritas inveniri: & nisi hoc casu inquisitores in sententiæ prolatione Diœcesanis vel ècontra duxerint deferendum, per utrosque simul sententia proferatur: in qua ferenda, si non convenerint, per utrosque negotium sufficienter instructum ad sedem Apost. remittatur *b*. Sive autem ordinariâ, sive delegatâ Episcopi potestate procedant, illum in procedendo modum observent, quem inquisitores possunt & debent per jura communia, vel per speciales concessiones, seu ordinationes sedis Apostolicæ observare.

CAP. XVIII.

Episcopis & inquisitoribus hæresis non resistant, sed omninò pareant domini temporales, & de eo crimine non cognoscant: aliàs, prout dicitur hìc, puniuntur h. d. secundùm Zenz.

Idem.

UT inquisitionis negotium contra hæreticam pravitatem, ad Dei gloriam & augmentum fidei nostris temporibus prosperetur, leges *c* quasdam per Federicum olim Romanorum Imperatorem, tunc in devotione Romanæ persistentem Ecclesiæ, promulgatas, quæ et nus Dei, & Ecclesiæ sanctæ suæ honorem promovent, & hæreticorum exterminium prosequuntur, & statutis canonicis non obsistunt, approbantes & observari volentes: universos seculi potestates & dominos temporales, ac provinciarum, terrarum, civitatum, aliorumque locorum Rectores, quibuscunque dignitatibus vel officiis, aut nominibus censeantur, requirimus & monemus, ut sicut reputari cupiunt & haberi fideles, ita pro defensione fidei diœcesanis Episcopis & inquisitoribus hæreticæ pravitatis, à sede Apostolica deputatis, aut in posterum deputandis, pareant, & intendant hæreticorum, credentium, fautorum, receptatorum, & defensorum ipsorum investigatione, captione, ac custodia diligenti, cùm ab eis fuerint requisiti: & ut præfatas personas pestiferas in potestatem, seu carcerem Episcoporum, aut inquisitorum dictorum, vel ad locum, de quo ipsi vel aliqui ex eis mandaverint, intra eorundem dominorum potestatem, vel Rectorum districtum ducant, vel duci faciant sine mora: ubi per viros catholicos à præfatis Episcopis, seu inquisitoribus, vel eorum aliquo deputatos sub arcta & diligenti custodia teneantur, donec eorum negotium per Ecclesiæ judicium terminetur. Utque de hæresi à diœcesano Episcopo vel inquisitore, seu inquisitoribus condemnatos, præfati potestates, domini temporales, sive rectores, vel eorum officiales, seu nuntii sibi relictos statim recipiant indilatè animadversione debitâ puniendos: non obstantibus appellationibus, seu proclamationibus prædictorum nequitiæ filiorum: cùm tam secundùm ordinationem prædecessorum nostrorum, quàm secundùm legem Imperialem, appellationis & proclamationis beneficium expresè sit hæreticis & credentibus, ac eorum receptatoribus, fautoribus & defensoribus interdictum. Prohibemus quoque districtiùs potestatibus, dominis temporalibus, & Rectoribus, eorundemque officialibus supradictis, ne ipsi de hoc crimine (cùm merè sit Ecclesiasticum) quoquo modo cognoscant vel judicent, sive inquisitorum, aut saltem alterius eorundem licentia, vel mandato à carcere liberent, aut executionem sibi pro hujusmodi crimine à diœcesano vel inquisitoribus, seu inquisitore injunctam, promptè (prout ad suum spectat officium) facere seu adimplere detrectent: vel aliàs diœcesanorum, aut inquisitorum judicium, sententiam, seu processum, directè, vel indirectè impedire præsumant. Si quis verò de prædictis potestatibus, dominis temporalibus, Rectoribus, vel eorum Officialibus, seu Ballivis, contra prædicta fecerit, aut præfato fidei negotio sæpefatis diœcesano Episcopo vel inquisitoribus incumbenti se opponere fortè præsumpserit vel ipsum aliquatenùs impedire, necnon & qui scienter in prædictis dederit auxilium, consilium, vel favorem, excommunicationis se noverit mucrone percussum: quam si per annum animo sustinuerit pertinaci, extunc velut hæreticus condemnetur.

CAP. XIX.

Bona hæreticorum ipso jure sunt confiscata: quod probatur triplici argumento legali. Sed apprehensio bonorum fieri non debet per dominum secularem, nisi priùs pronunciatum fuerit super crimine per Judicem Ecclesiasticum, qui hoc possit. Joan. Andr.

Idem.

CUm secundùm leges civiles, nefarias, naturæ contrarias, incestas nuptias contrahentes, eoipso suarum dominium rerum perdant: & mulier humanam legem transgrediens, & (præsertim parentibus suis non consentientibus) raptoris *a* nuptias eligens, bona omnia, quæ per legem sibi obvenerant à raptore ac aliis consortibus raptûs, ipso jure amittat, certoque casu deferantur in fiscum: Ac etiam illicitas species transvehens, aut rerum vectarum professionem *b* omittens, earundem specierum & rerum proprietate hoc ipso privetur, & fisco, rerum & specierum dictarum proprietas acquiratur: Bona hæreticorum (qui graviùs, horribiliùs, ac detestabiliùs, quàm prædicti delinquunt) ipso jure de fratrum nostrorum consilio decernimus confiscata. Confiscationis tamen hujusmodi executio, vel bonorum ipsorum occupatio fieri non debet per principes, aut alios dominos temporales (juxta Gregorii Papæ prædecessoris nostri declarationem) antequam per Episcopum loci, vel aliam personam Ecclesiasticam, quæ super hoc habeat potestatem, sententia super eodem crimine fuerit promulgata.

CAP. XX.

In causa hæresis proceditur simpliciter & de plano, & dicta testium & accusatorum non publicantur, si periculum timeatur. h. d. secundùm Zen.

Idem.

STatuta quædam felicis recordationis Innocentii, Alexandri, & Clementis prædecessorum nostrorum, quibusdam declaratis & additis, recensentes: concedimus, quod in inquisitionis hæreticæ pravitatis nego-

a *Declaratur hoc cap. per extravag. Benedicti incip. ex eod. habetur. tit. de hær.* b *Vid. Zanchin. tract. de hær. c. 15. & repertorium Inquis. verbo Episcopus. §. quando Episcopus.* c *Vid. Bart. in l. Aurelius. §. idem quæsit. ff. de li. leg. l. in caus. ff. de Procur. Innoc. c. cùm venerabilis de except. Font.*

a *Vide Concil. Trident. sess. 24. de refor. matrim. c. 6.* b *alit. professionem.*

tio procedi possit simpliciter & de plano *a*, & absque advocatorum ac judiciorum strepitu & figura. Jubemus tamen, quòd si accusatoribus vel testibus in causa haresis intervenientibus seu deponentibus (propter potentiam personarum, contra quas inquiritur) videant Episcopus vel Inquisitores grave periculum imminere *b*, si contingat fieri publicationem nominum eorundem: ipsorum nomina non publicè, sed secretò coram diœcesano Episcopo, vel eo absente, ipsius Vicario, quando inquisitores procedunt: quando verò procedit Episcopus, coram Inquisitoribus, si haberi commodè possit copia eorundem: ac nihilominùs sive Episcopus, sive Inquisitores processerint, aliquibus aliis personis providis & honestis, jurisque peritis (quas ad hoc vocati, & eis per *c* totum processum, super quo deliberandum est, seriosè manifestari, ac integraliter explicari, & de ipsorum consilio ad sententiam vel condemnationem procedi volumus) exprimantur: sicque (non obstante, quod illis, contra quos hujusmodi deposuerunt, nomina ipsorum non fuerint publicata) adhibeatur ad cognitionem Judicis instruendam plena fides depositionibus testium eorundem. Et ut eorundem accusatorum & testium periculis efficaciùs occurratur, & cautiùs in inquisitionis negotio procedatur: præsentis constitutionis auctoritate permittimus, quòd Episcopus vel Inquisitores secretum possint indicere illis, quibus (ut præmissum est) processum hujusmodi explicabunt: & in eos si arcana consilii seu processûs sibi sub secreto ab eisdem Episcopo vel Inquisitoribus patefacta, præter eorum licentiam aliis patefecerint, excommunicationis sententiam, quam ex secreti violatione ipso facto incurrant (si eis expedire videbitur) promulgare: sic tamen, quòd Inquisitores Episcopum, vel Episcopus Inquisitores non excommunicent hac de causa, sed Episcopi ex injuncto ex nunc à nobis sub virtute sanctæ obedientiæ districto præcepto ad secretum hujusmodi teneantur. Cessante vero periculo supradicto, accusatorum & testium nomina (prout in aliis fit judiciis) publicentur. Cæterùm in his omnibus præcipimus, tam Episcopos quàm Inquisitores puram & providam intentionem habere, ne ad accusatorum vel testium nomina supprimenda, ubi est securitas, periculum esse dicant: nec in eorum discrimen securitatem asserant, ubi tale periculum immineret, super hoc eorundem conscientias onerantes. Constitutiones verò, ordinationes, & mandata alia prædecessorum nostrorum in negotio hæreticæ pravitatis facta, concessa, seu etiam ad consulta responsa, quæ constitutionibus supradictis *d* super eadem editis pravitate non obvient, in suo volumus robore permanere.

TITULUS III.
DE SCHISMATICIS.
CAP. I.

In prima parte *ponit arengam usque ad vers. Jacobum videlicet, in qua dicit, quòd Columnenses Jacobus & Petrus olim Cardinales & filii Joannis, fratres scilicet dicti Petri, diutiùs expectati noluerunt ad cor redire, sed in profundum malorum descendentes sua aggravabant delicta: quare varias pœnas tulit in eos, quas ad certitudinem præsentium & memoriam futurorum hic inserit.* Secundò *ponit pœnas, quas protulit in ipsos Jacobum & Petrum, usque ad vers. Contra natos. Ibi* tertiò *ponit pœnas, quas tulit contra filios & posteros dicti Joannis, usque ad vers. Omnem. Ibi* quartò *imponit pœnas iis, qui de cætero deliberatè dictos Jacobum & Petrum pro Cardinalibus habuerint, vel eis vel prædictis natis Joannis favorem præbuerint, usque ad vers. Hæc & alia. Ibi* quintò & ultimò *ratificat, innovat, & confirmat prædicta, & ea præcipit inviolabiliter observari: & jubet similes excessus puniri similibus pœnis in posterum* h. d. Jo. n. Andr.

Bonifacius VIII. (*an.* 1298. *Romæ.*)

AD succidendos infructuosos palmites, pestiferos & nocivos, quos (quasi ficus fatua) domus *a* de Columna produxit, nescientes in semitis justitiæ dirigere gressus suos, ad cor reverti, & agere pœnitentiæ dignos fructus, licèt diutiùs expectatos (Jacobum videlicet de Columna, & Petrum nepotem ipsius, olim sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, & filios quondam Joannis de Columna, fratris dicti Jacobi, & patris Petri præfati posteros, & fautores, & sequaces eorum) in virtute altissimi exurgentes, spiritualiter & temporaliter contra eos duximus procedendum. Consequenter dictis Jacobo & Petro, descendentibus in profunditatem malorum, & molientibus inconsutilem tunicam Domini, sanctæ videlicet Ecclesiæ scindere unitatem, & ut gladium acuentibus linguas suas, & prorumpentibus, non tam in verba *b* blasphemiæ & schismatica, quàm insana, quæ in scriptis redacta sub sigillis, quibus antequam essent depositi utebantur, per urbem & diversa mundi climata destinaverunt, æstimantes loquacitatem facundiam, & maledicere conscientiæ bonæ signum, & confictâ materiâ disputandi, quia veritate non poterant, nos saltem lacerare conviciis præsumpserunt: quorum dicta licèt possemus superiori assertione convincere, & luce clarioribus rationibus confutare, duximus eorum latratibus non dare responsum, ut contrita eorum rabies, auctoritate sonorâ præsidentis in supremo judicii solio frangeretur, & patens veritas per seipsam veniret in publicam notionem, nostrumque silentium in supplicium eis foret: processus tamen contra ipsos & alios fecimus successivè varios, diversisque temporibus, spirituales & temporales pœnas & sententias continentes & mulctas: quorum (quia totum tenorem constitutionis in præsenti inserere longum esset) ex eis quædam compendiosè collata huic nostræ constitutioni duximus inserenda, ad certitudinem præsentium, & memoriam futurorum: videlicet, quòd ex causis, quæ rationabiliter nos moverunt, de fratrum nostrorum consilio deposuimus dictos Jacobum & *c* Petrum à Cardinalatibus ejusdem Ecclesiæ, & ab omni Cardinalatûs commodo & honore, ipsosque judicavimus schismaticos & blasphemos, & tanquam hæreticos puniendos, expositis personis eorum à fidelibus capiendis, omnibus beneficiis, officiis, honoribus, dignitatibus, & prælaturis perpetuò privantes eosdem, & reddentes inhabiles ad habenda, cunctis eorum bonis mobilibus & immobilibus, juribus & jurisdictionibus publicatis. Contra natos insuper & posteros dicti Joannis spiritualiter & temporaliter duximus multipliciter procedendum, eorum bonis & juribus publicatis, & confiscatis, ipsisque posteris dicti Joannis per masculinam & fœmininam lineam descendentibus, indignis perpetuò redditis ad Cardinalatûs honorem, & quælibet officia, beneficia & ministeria in Ecclesia memorata vel ejus curia: alibi verò usque ad quartam generationem. Omnem personam præsentem & futuram, cujuscunque fuerit præeminentiæ, con-

---

a *De ista clausula vide Lanfrancum Clem. sæpè, in n. 1, 2, 3, & ibi alios Doct. & Bart. in extravag. ad reprimendam. in verbo Summariè.* b *Hodie semper præsumitur imminere tale periculum, & ideò indistinctè solet observari, ut in crimine hæresis, nunquam publicentur nomina accusatorum, vel testium. vide extravag. Innoc. Papæ, quam affert Repertorium inquisitorum, verbo, nomina.* c *Dictio,* per, *deest in manuscriptis codicibus.* d *In antiquioribus legitur constanter, supradictis.*

a *Hujus appellatione non veniunt bastardi. de Anch. Phil. dixi sup. tit. prox. c. statutum. adde gl. in Clem. 1. de bapt. Nic. de Ubal. in tract. de success. ab intest. Font.* b *al. ita: in verba blasphema & schismatica.* c *Vid. l. si servus. §. plurium. ff. si quis caus. & l. demonstratio. ff. de condit. & demonst. Font.*

ditionis

ditionis, dignitatis, aut status Ecclesiastici vel mundani (eri nisi foret sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis) quæ ipsos Jacobum & Petrum, vel eorum alterum scienter & deliberatè pro Cardinalibus habuerit & tenuerit, aut ad Cardinalatum admiserit, seu votum eorum vel alicujus ipsorum suffragium in electione Romani Pontificis admiserit, aut in Pontificem Romanum elegerit, nominaverit, assumpserit, vel receperit, seu dederit in his vel ad hoc auxilium, consilium, vel favorem, excommunicationis sententiâ duximus innodandum, à qua (absque expressa licentia Romani Pontificis) non possit absolvi, nec etiam per collegium Apostolicæ sedis, eâdem sede vacante, eamque prælatione, dignitate, statu & honore Ecclesiastici omninò privamus: nihilominus omnes, qui dictis Jacobo & Petro alias, & natis dicti Joannis favorem præbuerint vel auxilium in rebellione & schismate persistentibus, ex communicationis sententiâ innodantes. Hæc & alia per nos facta in prædictis nostris processibus, & in literis nostris bullatis super eis confectis contentâ, hâc constitutione perpetuò valiturâ ratificamus, confirmamus, & etiam innovamus, eandemque *a* de novo facimus de fratrum nostrorum consilio prædictorum. Et ut dicta rum malitia non inveniat successorem, & punitæ transgressionis exemplar terrahat alios ab offensa, ac in oblivionem veritas veniens, non vagetur incerta: statuimus atque decrevimus *b*, ut & ipsa inviolabiliter observentur, & quòd similes excessus & culpæ pœnis similibus in posterum puniantur.

TITULUS IV.

DE HOMICIDIO.

CAP. I.

Per assassinos faciens, vel tantum mandans aliquem interfici, tanquam ab omnibus diffidatus, absque alicujus prolatione sententiae incurrit excommunicationis & depositionis ab officio & beneficio. h. d. secundùm Zen.

Innocentius IV. *in Concilio Lugdunensi.* (*an.* 1245.)

PRo humani redemptione generis, de summis cœlorum ad ima mundi descendens, & mortem tandem subiens temporalem Dei filius Jesus Christus, ne gregem sui pretio sanguinis gloriosi redemptum, ascensurus post resurrectionem ad patrem, absque pastore desereret, ipsius curam B. Petro Apostolo (ut suæ stabilitate fidei cæteros in Christiana religione firmaret, eorumque mentes ad salutis opera suæ accenderet devotionis ardore) commisit: unde nos ejusdem Apostoli effecti (disponente Domino, licet immeriti) successores *c*, & ipsius redemptoris locum in terris, quanquam indignè tenentes, circa gregis ejusdem custodiam sollicitis excitati vigiliis, & animarum saluti jugis attentione cogitationis intendere, summovendo noxia, & agendo profutura debemus, ut excusso à nobis negligentiæ somno, nostrique cordis oculis diligentiâ sedulâ vigilantibus, animas Deo lucrifacere suâ nobis cooperante gratiâ valeamus.

§. 1. Cum igitur illi, qui sic horrendâ inhumanitate detestandâque sævitiâ mortem sitiunt aliorum, ut ipsos faciant per Assassinos occidi, non solùm corporum, sed mortem procurent etiam animarum: (nisi eos exuberans gratia divina prævenerit, ut sint armis spiritualibus præmuniti) ac omnis potestas tribuatur à Domino ad justitiam, rectumque judicium exercendum: Nos tanto periculo volentes occurrere animarum, & tam *d* nefarias præsumptiones Ecclesiasticæ animadversionis mucrone ferire: ut metus pœnæ, meta hujusmodi præsumptionis existat: præsertim cùm nonnulli magnates taliter perimi formidantes, coacti fuerint securitatem ab eorundem assassinorum domino impetrare, sicque ab eo non absque Christianæ dignitatis opprobrio redimere quodammodo vitam suam.

§. 2. Sacri approbatione Concilii statuimus, ut quicunque princeps, Prælatus, seu quævis alia Ecclesiastica secularisvé persona, quempiam Christianorum per dictos assassinos interfici fecerit, vel etiam mandaverit (quanquam mors ex hoc forsitan non sequatur) aut eos receptaverit, vel defenderit seu occultaverit, excommunicationis & depositionis à dignitate, honore, ordine, officio, & beneficio incurrat sententias ipso facto: & illa liberè aliis per illos, ad quos eorum collatio pertinet, conferantur: sit etiam cum suis bonis mundanis omnibus, tanquam Christianæ religionis æmulus, à toto Christiano populo perpetuò diffidatus: & postquam probabilibus constiterit argumentis *a*, aliquem scelus tam execrabile commisisse, nullatenùs alia excommunicationis, vel depositionis, seu diffidationis adversus eum sententia requiratur.

CAP. II.

Sine pœna irregularitatis possunt Clerici de suis malefactoribus conqueri coram Judice seculari, etiam de criminibus, ex quibus debetur pœna sanguinis, expressè protestando, quòd ad pœnam sanguinis non intendunt. h. d. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (*an.* 1298.)

PRælatis *b* vel Clericis quibuscunque, qui de Laicis suis malefactoribus querelam penès secularem Judicem deponentes, petunt emendam sibi fieri, & provideri, ne contra eos talia de cætero præsumantur, protestando expresse quòd ad vindictam *c* seu pœnam sanguinis non intendunt, imputari non debet: quamvis alias in tali casu de jure debeat pœna sanguinis irrogari, si Judex mortem illis inferat justitiâ exigente.

Alioquin si Prælati aut Clerici propter metum hujusmodi, quia Judex ad pœnam sanguinis posset *d* procedere, de suis malefactoribus taliter conqueri non auderent, daretur plerisque materia trucidandi eosdem, & ipsorum bona liberè deprædandi.

CAP. III.

Mandanti aliquem verberari, secuta mors imputatur. h. d. secundùm Zen.

Idem.

IS, qui mandat aliquem verberari, licèt expressè inhibeat, ne occidatur ullatenùs, vel membro aliquo mutiletur, irregularis efficitur, si mandatarius fines mandati excedens mutilet vel occidat: Cùm mandando in culpa fuerit, & hoc evenire posse debuerit cogitare.

TITULUS V.

DE USURIS.

CAP. I.

Primò innovat & observari præcipit Lateranense Concilium contra usurarios editum usque ad vers. Et qu a. Ubi præcipit omnibus dominis & universitatibus terrarum, ne permittant alienigenas in terris suis conducere domos, ad exercendum fœnus, vel conductas habere, & quòd aliquis eis ad hoc domos non locet, usque ad vers. Qui verò. Ubi imponit pœnam Clericis contrafacientibus, usque ad versic. Cæterum. Ubi imponit pœnam Laicis, & hoc facit usque in finem. Joan. Andr.

---

a *In antiq. libris ita: eademq; de novo, &c.* b *al. decernimus.* c *Vid. Turrecrematam in summa de Eccles. lib. 2. c. 35. & 36.* d *al. ita: & tam nefarios præsumptores.*

a *Vid. l. non omnes. §. à barbaris. ff. de re milit.* b *Vid. Decium consf. 189. & Felin. in cap. afferte, extr. de præsump.* c *Præter doctores hìc vide Felinum in cap. querelam. ext. de jurejurando.* d *alit. possit.*

Gregorius X. *in generali Concilio Lugdunensi.* (*an.* 1273.)

Usurarum voraginem (quæ animas devorat, & facultates exhaurit) compescere cupientes, constitutionem Lateranensis *a* Concilii contra usurarios editam, sub divinæ maledictionis interminatione præcipimus inviolabiliter observari. Et quia, quo minor fœneratoribus aderit fœnerandi commoditas, eò magis adimetur fœnus exercendi libertas: hâc generali constitutione sancimus, ut nec collegium, nec alia universitas, vel singularis persona cujuscunque sit dignitatis, conditionis aut statûs, alienigenas & alios non oriundos de terris ipsorum, publicè fœnebrem pecuniam exercentes, aut exercere volentes, ad hoc domos in terris suis conducere, vel conductas habere, aut aliàs habitare permittant: sed hujusmodi usurarios manifestos omnes intra tres menses de terris suis expellant, nunquam aliquos *b* tales de cætero admissuri: nemo illis ad fœnus exercendum domos locet, vel sub alio titulo quocunque concedat. Qui verò contrà fecerint, si personæ fuerint Ecclesiasticæ, Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, suspensionis: minores verò personæ singulares, excommunicationis: si autem collegium, seu alia universitas, interdicti sententiam ipso facto se noverint incursuros. Quam si per mensem animo sustinuerint indurato, terræ ipsorum (quamdiu in eis iidem usurarii commorantur) extunc Ecclesiastico subjaceant interdicto. Cæterùm si Laici fuerint, per suos ordinarios ab hujusmodi excessu (omni cessante privilegio) per censuram Ecclesiasticam compescantur.

CAP. II.

Manifestis usurariis, licèt mandaverint usuras restitui, Ecclesiastica sepultura negabitur, nisi primò satisfiat, vel secundum formam hujus decreti idoneè caveatur. Sepelientes eos contra hanc constitutionem Lateranen. Concilii pœnam incurrunt. Testamenta ipsorum aliter facta non valent, nec debet eis aliquis interesse, vel eos absolvere, vel ad confessionem admittere. h. d. Joan. Andr.

Idem. *c*

Quanquam usurarii manifesti de usuris, quas receperant *d*, satisfieri expressâ quantitate vel indistinctè in ultima voluntate mandaverint: nihilominùs tamen eis Ecclesiastica sepultura denegetur, donec de usuris ipsis fuerit (prout patiuntur facultates eorum) plenariè satisfactum: vel illis, quibus facienda est restitutio, si præsto sint ipsi, aut aliis, qui eis possint acquirere, vel eis absentibus loci ordinario, aut ejus vices gerenti, sive Rectori parochiæ, in qua testator habitat, coram aliquibus fide dignis de ipsa parochia (quibus quidem ordinario, vicario, & Rectori prædicto modo, cautionem hujusmodi eorum nomine liceat præsentis constitutionis auctoritate recipere: ita quòd illis perinde actio acquiratur) aut servo publico de ipsius ordinarii mandato idoneè de restitutione facienda sit cautum. Cæterùm si receptarum usurarum sit quantitas manifesta, illam semper in cautione prædicta exprimi volumus: alioquin aliam recipientis cautionem hujusmodi arbitrio moderandam: ipse tamen scienter non minorem, quàm verisimiliter creditur, moderetur: & si secùs fecerit, ad satisfactionem residui teneatur. Omnes autem religiosos & alios, qui manifestos usurarios, contra præsentis sanctionis formam ad Ecclesiasticam ausi fuerint admittere sepulturam, pœnam Lateranensis Concilii contra usurarios promulgatæ statuimus subjacere. Nullus manifestorum usurariorum testamentis intersit, aut eos ad confessionem admittat, sive ipsos absolvat: nisi de usuris satisfecerint, vel de satisfaciendo *a* pro suarum viribus facultatum præstent (ut præmittitur) idoneam cautionem.

§. 1. Testamenta quoque manifestorum usurariorum aliter facta non valeant, sed sint irrita ipso jure.

TITULUS VI.

DE EXCESSIBUS PRÆLATORUM, ET SUBDITORUM.

CAP. UN.

Mendicantes non possunt acquirere nova loca ad habitandum, vel antiqua alienare vel mutare, absque speciali licentia Papæ, quæ de hac prohibitione faciat mentionem. In acquirentibus tamen loca pro Eremitica vita ducenda, cessat prohibitio. h. d. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (*an.* 1298.)

Cum ex eo, quòd Prædicatores, Minores, & religiosi alii Mendicantes, in civitatibus, castris, villis, aut aliis locis ad habitandum domos vel loca de novo suscipiunt, seu olim suscepta dimittunt, se ibidem ad alia transferentes. diversa scandala quandoque proveniant, & frequentes clamores ad sedem Apostolicam perferantur: Nos super hoc providere volentes, hoc perpetuo prohibemus edicto, ne deinceps aliquis vel aliqui de prædictis quibuscunque super hoc privilegiis muniti existant (quæ ipsis contra tenorem constitutionis præsentis nullatenùs volumus suffragari) in aliqua civitate, castro, villa, seu loco quocunque ad habitandum domos, vel loca quæcunque de novo recipere, seu hactenus recepta mutare, vel ea venditionis, permutationis, donationis aut cujusvis alienationis titulo quocunque in alios transferre præsumant, absque sedis Apostolicæ licentia *c* speciali, plenam & expressam faciente de prohibitione hujusmodi mentionem: si secùs egerint, irritum decernentes. Per hoc tamen eis, qui vitam duxerint Eremiticam seu solitariam eligendam, de majorum suorum licentia, quin cellas, mansiones seu habitacula in eremo, sive locis ubi non sit hominum habitatio de propinquo, possint acquirere ac mutare, non intelligimus interdictum.

TITULUS VII.

DE PRIVILEGIIS.

CAP. I.

Exempti vel privilegiati, ut non teneantur, nisi sub certo Judice respondere, ratione delicti, contractûs aut rei si hæc sint inita vel sita in loco non exempto, conveniuntur coram ordinario: sed ratione domicilii non.

Innocentius IV. *in Concilio generali Lugdunensi.* (*an.* 1245.)

Volentes *d* libertatem, quam nonnullis Apostolica sedes privilegio exemptionis indulsit, sic integram observari, ut & illam alii non infringant, & ipsi ejus limites non excedant *e*: declaratione irrefragabili definimus, quòd quantumcunque *f* sic exempti gaudeant libertate, nihilominùs tamen ratione delicti sive contractûs, aut rei, de qua contra

---

a *Lateranensi Concil. sub Alexand. III. c.* 25. b *alit. alios.* c *al. ita: Idem in eodem.* d *Supple cum effectu, ideò fit cautus, dicunt Joan. Andr. Dom. n. ad vocatum, ne in isto casu simpliciter formet articulum, quòd mutuavit ad usuras, quia in mutuantibus tantum, nisi probentur recepisse, textus non loquitur. faciunt nota. in simili supr. tit.* 21. *cap.* 1. *& promissio de dando non concludit dationem.* 1. *q.* 8. *eos. Font.*

a *al. satisfactione.* b *Hæc duo verba,* & subditorum, *desunt in antiq. codicib. & in recentioribus magis emendatis.* c *Per istud excluditur hic legatus de latere. Phil. Font.* d *Vid. Concil. Trid. sess.* 7. *de reform. c.* 14. *ubi hæc decretalis innovatur.* e *Privilegiatus non debet excedere metas privilegiorum. sup. eod. sanè. & c. porrò.* f *alit. ita: quod quantacunque, &c.*

ipsos

ipsos agitur, ritè possunt coram locorum ordinariis conveniri, & illi *a*, quoad hoc, suam in ipsos jurisdictionem (prout jus exigit) exercere. Nunquid ergò carent omninò in his commodo libertatis? non utique: quia ne: coram ordinariis ipsis, dummodò sit in loco exempto commissum delictum vel contractus initus, aut res litigiosa, nec ubi domicilium habent, si alibi delinquant vel contrahant, aut res ipsa consistat, conveniri possunt aliqua tenùs super istis: nec domiciliorum prætextu locorum diœcesani (si ubi deliquerunt, vel contraxerunt, aut res ipsa consistit, illi conveniantur) remittendi eos illuc, vel ipsis ut illic respondeant, injungendi habeant aliquam potestatem: salvis nihilominùs casibus aliis, in quibus eos Episcoporum jurisdictioni subesse canonica præcipiunt instituta. Et idipsum decernimus circa illos, quibus ut non nisi sub uno certo Judice teneantur de se conquerentibus respondere, Apostolico privilegio est concessum.

Monasterio privilegiato ut ejus Monachi à quocunque interdici, suspendi, vel excommunicari non possint, cessat in illis ordinariorum jurisdictio quoad illa: nisi illi Monachi mitterentur ad prioratus subjectos ordinariis: quia tunc etiam licèt utrobique sint Monachi, ordinarii etiam quoad prædicta illos judicant, quamdiu ibi manent. hoc dicit.

§. 1. In eos *b* autem, quibus ne interdici, suspendi vel excommunicari à quoquam valeant, à sede Apostolica est indultum: sicut sunt religiosi quamplures, in quorum privilegiis continetur, ne quisquam Episcopus vel Archiepiscopus monasteriorum suorum Monachos pro ulla causa ullové loco interdicere, suspendere, vel excommunicare præsumat, iidem ordinarii jurisdictionem suam quantùm ad ista, ubicunque illi fuerint, penitus exercere non possint: Nisi forsan ipsi Monachi ad monasteriorum suorum Prioratus ordinariis eisdem subjectos (ut vel gerant eorum *c* regimen, vel in eis tanquam proprii locorum ipsorum Monachi resideant) fuerint destinati: tunc enim etsi liberè possint ad eadem monasteria revocari, ac tam illorum, quàm ipsorum Prioratuum Monachi reputentur (cùm non sit inconveniens aliquem *d* utrobique locum habere monachicum *e*) unum alteri subesse monasterio, vel ab ipso noscitur dependere, ratione tamen eorundem Prioratuum dicti ordinarii suâ jurisdictione in ipsis etiam quoad præmissa, quamdiu morantur in illis, licitè uti possunt.

CAP. II.

Curia Romana habet studium generale, & ejus privilegia. h. d. Joan. Andr.

Idem.

CUm de diversis mundi partibus multi confluant ad sedem Apostolicam quasi matrem: nos ad communem tam ipsorum, quam aliorum omnium commodum & profectum paternâ sollicitudine intendentes, ut sit eis mora hujusmodi fructuosa, providimus, quod ibidem de cætero regatur, & vigeat studium juris divini & humani, canonici videlicet & civilis. Unde volumus & statuimus, ut studentes in scholis ipsis penès sedem eandem, talibus privilegiis omninò, libertatibus, & immunitatibus gaudeant, quibus gaudent studentes in scholis, ubi generale regitur studium, ac recipiant integrè proventus *f* suos Ecclesiasticos sicut illi.

CAP. III.

Dicit, quomodo intelligatur privilegium quod habent quidam Abbates de populo benedicendo, & quibus possint Abbates conferre tonsuram. Joan. Andr.

Alexander IV. *a* (an. 1260. *Romæ.*)

ABbates, quos Apostolica sedes in exhibitione benedictionis super populum speciali privilegio insignivit, in Ecclesiis quæ ad eos pertinent pleno jure, quando in eis divina officia celebrant, possunt post Missarum solennia, & vespertinas ac matutinas laudes, benedictionem solennem super populum elargiri. Alibi autem publicè aut per vias, civitates, castra & villas, populis, & plebibus benedictionem facere vel impertiri non valeant: nisi hoc eis expresso *b* Apostolico privilegio sit concessum. Nec eis *c* licitum sit aliis, quàm monasteriorum suorum Conversis, & qui ad illa convolaverint, & in quos Ecclesiasticam & quasi Episcopalem jurisdictionem obtinent, primam clericalem conferre tonsuram: Nisi eis id competat ex pleno prælatæ sedis indulto.

CAP. IV.

Exempti in locis non exemptis Oratoria vel Capellas sine Diœcesanorum licentia construere non possunt, nec in exemptis sine licentia Papæ. Nec possunt exempti aussumere causas proprias suorum liberorum hominum in se: etiamsi illi sint sui censuales. Joannes Andreas.

Idem.

AUctoritate sedis Apostolicæ de fratrum nostrorum consilio statuimus, quòd Oratoria vel Capellas, in locis non exemptis sine Diœcesanorum locorum ipsorum licentiâ exempti construere non præsumant: neque in sic constructis, nec tempore interdicti (casibus expressis in jure duntaxat exceptis) celebrent vel faciant celebrari divina. Quòd si talia præsumpserint, ab his per locorum ipsorum Ordinarios compescantur: Et si quas propter hoc exemptorum ipsorum conservatores in eas sententias protulerint, illas penitùs revocamus. Inhibemus insuper, ne in locis etiam exemptis hoc ipsi exempti facere audeant, nisi super his licentiam vel privilegium habeant sedis Apostolicæ speciale. Causas quoque sive lites proprias suorum hominum liberorum, quæ videlicet tantùm ad ipsos homines pertinent, iidem exempti suo nomine, sive ut actores, sive ut defensores, aliquatenùs non assumant. Etiamsi sint ipsis dicti homines censuales: cùm id nequaquam licitum sit eisdem.

CAP. V.

Privilegium Papæ, quòd quis excommunicari, suspendi, vel interdici non possit, non extenditur ad sententias ordinariorum: nisi tale privilegium sit concessum Regibus, Reginis, vel ipsorum filiis, vel religioso loco, vel ordini. h. d. Joan. Andr.

Clemens IV. (*an.* 1267.)

NE aliqui de indultis Apostolicis confidentes, alios confidentiùs in suo jure molestent, & Ordinariorum jurisdictionem contemnant pariter & eludant: Omnes indulgentias & privilegia quibuscunque singularibus personis Ecclesiasticis vel secularibus, cujuscunque sint præeminentiæ, dignitatis, conditionis aut statûs, quòd interdici à quocunque, vel excommunicari non possint, nec terræ vel Ecclesiæ ipsorum Ecclesiastico interdicto supponi, sub quacunque forma verborum concessa (illis per quæ Regibus & Reginis eorumque filiis, necnon & Religiosis quibuscunque, non personarum tantùm, sed ordinum privilegiatorum vel locorum ratione, in hoc immunitas hujusmodi conceditur, duntaxat exceptis) de fratrum nostrorum consilio ad Ordinariorum sententias processus edicto perpetuo prohibemus extendi.

CAP. VI.

Inferiores Prælati, quibus per privilegium conceditur usus mitræ, si sunt exempti in provincialibus & Episcopalibus Conciliis, uti possunt mitris aurificatis, non habentibus laminas aut gemmas.

---

a *al. ita: & illi quoad hæc.* b *De intellectu vide Decium in cap. taurum, num.* 46. *ext. de privileg.* c *al. illorum.* d *al. ita: aliquem sic utrobique, &c.* e *aliàs. Monachum.* f *Vid. Concil. Trident. sess.* 3. *de refor. c.* 1. *in fin.*

a *In manuscriptis ita: Alex. III.* b *al. expresse.* c *Vid. Concil. Trident. sess.* 23. *de refor. c.* 10.

Et si non sunt exempti, albis & planis utantur: in aliis locis utantur, ut indulta permittunt.

Idem Clemens IV.

UT Apostolicæ sedis benignitas (quæ nonnullis Abbatibus *a*, aliisque Prælatis, quibus non competit ex propria dignitate, concessit in Ecclesiarum suarum gloriam & honorem, quòd mitrâ *b* & aliis Pontificalibus uti possint) provideat, ne inde scandala oriantur, sic tamen, quòd ipsi privilegiati suorum privilegiorum non frustrentur effectu, & ex majoritate ac decore majori ornatuum, majoritas appareat dignitatum: De fratrum nostrorum consilio præsenti decreto statuimus, ut Abbates & alii, quibus mitræ usus est ab eadem sede concessus, exempti quidem in provincialibus conciliis, & Episcopalibus synodis (quibus nonnulli eorum interesse tenentur) mitris tantummodò aurifrisiatis (non tamen aureas vel argenteas laminas, aut gemmas habentibus) uti possint: Non exempti verò simplicibus, & albis ac planis utantur. In aliis verò locis exemptis, & non exemptis, mitris liceat illis uti, prout concessa eis ab eadem sede indulta permittunt.

CAP. VII.

In prima parte demonstrat, quid juris, cùm quis solo privilegio se dicit exemptum. In secunda, ibi, Si autem, quid juris, cùm super hoc præscriptionem allegat. In tertia, ibi, Quod si tales, quid juris, cùm allegat utrumque. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (an. 1298. *Romæ.*)

CUm *c* personæ Ecclesiasticæ tam religiosæ, quàm seculares plura præsumant, quæ ipsis infamiam pariunt, & aliis inferunt læsionem, prætextu exemptionis, vel libertatis, quam asserunt se habere, Ordinariorum correctiones & ordinationes subterfugientes, ac eorum forum sive judicium declinantes: Nos volentes super hoc de salubri remedio providere, statuimus, ut hi, qui se asserunt per privilegia seu indulgentias Apostolicæ sedis exemptos, à locorum Ordinariis *d* requisiti, hujusmodi privilegia vel indulgentias (quibus se dicunt fore munitos) ipsis Ordinariis in loco congruo & securo, aut aliquibus prudentibus viris omni suspicione carentibus, ad hoc per dictos Ordinarios deputatis, intra terminum competentem, pro facti qualitate, ipsorum Ordinariorum, vel delegatorum suorum arbitrio moderandum, justo impedimento cessante ostendere, ac ad legendum integraliter *e*, exhibere: necnon de articulis de quibus controversia fuerit, transcriptum tradere teneantur. Si autem ad fundandam intentionem suam super hujusmodi libertate solum modò præscriptionem canonicam duxerint opponendam: eisdem Ordinariis vel delegatis ab eis viris prudentibus non suspectis, de præscriptione hujusmodi facere debent fidem. Quod si tales privilegio & præscriptione asserant se munitos, privilegium quidem ipsum exhibeant, ut in primo hujusmodi constitutionis articulo superiùs est expressum. Et si privilegium exhibitum non ad plenum per se sufficiat ad exemptionem seu libertatem hujusmodi comprobandam, sed tale est, quòd saltem causam præbeat præscribendi, coram personis prædictis annorum XL. præscriptionem teneantur probare, præscriptionisque probatione pendente, licèt Ordinariorum intentio de jure communi fundetur, tamen quia de privilegio (quod saltem causam præscribendi præbet) faciunt fidem, in libertatis vel exemptionis possessione, non violenta, non clandestina, nec concessa precariò, de qua fidem coram eisdem fecerint, non turbentur. Si verò privilegium per se sufficiens, quando solo privilegio se defendunt, vel saltem tale, quòd præscriptioni canonicæ causam præstet, cùm præscriptionem allegant: non exhibuerint, ut est dictum: cùm de jure communi Ordinariorum intentio sit fundatâ, suâ jurisdictione uti possint in eosdem liberè: donec de præscriptione canonica (ut præmissum est) fecerint plenam fidem.

CAP. VIII.

Interdictus est ingressus Ecclesiæ regularibus vel secularibus (quamvis exemptis) qui scienter celebrant vel celebrari faciunt divina in civitatibus vel locis interdictis: nisi secundùm permissionem juris: vel qui excommunicatos vel interdictos publicè ad divina officia, sacramenta vel sepulturam admittunt. hoc dicit, Joannes Andreas.

Idem.

EPiscoporum *a* & aliorum Prælatorum querelis frequentibus & querulosis clamoribus excitati, præsenti decreto duximus statuendum, ne aliqui seculares aut regulares, quantumcunque exemptionis seu libertatis sedis Apostolicæ privilegiis communiti, cujuscunque ordinis, religionis, status vel conditionis existant, scienter celebrent vel faciant celebrari divina in civitatibus *b*, castris, villis (nisi quatenus eis à jure conceditur) seu locis aliis interdictis ab Ordinariis sive delegatis Judicibus, vel à jure: aut excommunicatos publicè vel interdictos ad divina officia seu Ecclesiastica sacramenta vel Ecclesiasticam sepulturam admittant. Qui verò contra præsumpserint (præter alias pœnas à jure statutas) ingressum Ecclesiæ sibi noverint interdictum: donec de transgressione hujusmodi ad arbitrium ejus, cujus sententiam contempserunt *c*, satisfecerint competenter.

CAP. IX.

Primò *ponit, quando eximitur Ecclesia, quid importet.* Secundo, *quando ipsius Canonici.* Tertiò, *quando Clerici. Et ista ordinatè declarat, in qualibet partium affirmative & negativè loquendo,* secundùm Joan. Andr.

Idem.

PEr *d* exemptionem Ecclesiæ concessam, ipsa Ecclesia & ipsius Monachi vel Canonici, Clerici etiam & Conversi, perpetuoque oblati (non autem Ecclesiæ ejusdem Presbyter, qui parochianorum curam habet, quoad ea, quæ ad curam eandem pertinent, nec ipsi parochiani etiam) intelliguntur exempti. Verùm si Canonici alicujus Ecclesiæ eximantur, ipsi soli Canonici, non autem Ecclesia vel alii ejus Clerici sunt exempti. Si autem Clerici cujusvis Ecclesiæ eximantur, tunc tam Canonici, quàm alii Clerici eximuntur, non tamen Ecclesia: nisi aliud in exemptionis privilegio exprimatur.

CAP. X.

Formas privilegiorum ponit hac decretalis: quarum quadam exemptionem conferunt, quadam non. Joan. Andr.

Idem.

SI Papa in aliquo privilegio vel scriptura non facta principaliter super donatione *e* vel sententia exemptionis seu libertatis, aliquam Ecclesiam ad jus & proprietatem Romanæ Ecclesiæ pertinere, vel consimilia verba narret: non propterea illius Ecclesiæ exemptio est probata, nisi de libertate aliter doceatur. Si autem Ecclesiæ vel monasterio exemptionis privilegium concedendo, vel super ipsius exemptione sententiando (cùm de ipsius exemptionis negotio ageretur) asserat ipsam

a *Abbates an dicantur esse pralati, vide Geminianum in cap. præsenti de offic. ord. lib. 6.* b *Vid. Barbat. in cap. volentes. extr. de off. deleg.* c *Vid. Antonium Capycium decisione Neapolit. 209.* d *Supplent. Dom. & Phil. seu alii, quorum jurisdictio fundata est jure communi, aut statuto privilegio notorio: quia notorium facti, ut late Anchar. operatur idem quod notorium juris. Font.* e *Vide Bart. in rubr. ff. de novi oper. nunt. & l. prætor. ff. de eden. Font.*

a *Vid. Clement. ex frequentibus. de sentent. excommun. Calderinum consil. 4. tit. de sentent. excommun. & late Felinum in cap. a nobis. extr. de except.* b *Civitatis appellatione quid veniat, vide per Felinum in cap. Rodulphus extr. de rescript.* c *alit. contempserint.* d *Præter doctores hic vide Decium consil. 15.* e *al. datione.*

Ecclesiam

Ecclesiam fore exemptam: aut etiam juris beati Petri existere: sive ad jus & proprietatem Romanæ Ecclesiæ, vel ad Romanam Ecclesiam specialiter, aut sine medio, vel etiam simpliciter pertinere: per hoc plenè debet exempta hujusmodi Ecclesia judicari. Cùm enim jure communi omnes Ecclesiæ per orbem diffusæ ad Romanam Ecclesiam pertineant, si id alicui concedatur Ecclesiæ, vel de ea per sententiam judicetur, ex hoc ipsius comprobatur exemptio: ut privilegii nihil aliàs allatura concessio ei, cui conceditur, & sententia nullum aliter datura subsidium Ecclesiæ (pro qua fertur) prærogativam (cùm verba aliquid operari debeant) conferat gratiæ specialis. Et est idem, si privilegium contineat, vel ipse Papa per modum exprimat suprascriptum, quòd Ecclesia sit libera: seu quòd potiatur Romanæ Ecclesiæ libertate: vel quòd in hoc prærogativâ gaudeat speciali: aut si dicat indefinitè, quòd Ecclesiæ Romanæ annuum censum solvat, ad perceptæ indicium libertatis: sive quòd ipsam Ecclesiam eximit ab ordinarii *a* potestate: vel quòd non audeat illic Episcopus cathedram collocare, aut imperandi (seu ordinationem quamvis levissimam faciendi) exercere aliquam potestatem. Similiter si aliqui recipiantur in proprios & speciales subjectos, censentur exempti. Non sic in proprios & speciales filios Romanæ Ecclesiæ sint suscepti: tales quippe exempti proptereà non existunt. Si verò dicatur, simpliciter quòd aliqua Ecclesia Romanæ Ecclesiæ annuum censum solvat, non propter hoc exempta Ecclesia dici debet. Idem dicimus, si circa aliquà per privilegium concedatur libertas, & clausula de censu annuo persolvendo sequatur: ut si aliquibus, quòd ab alio, quàm à Papa seu ejus Legato excommunicari, suspendi aut interdici non possint, vel aliquid aliud specialiter à sede Apostolica sit indultum: vel etiam dicatur, quòd in speciales Romanæ Ecclesiæ filios sint assumpti, & sequatur in privilegio, quòd Ecclesiæ Romanæ ad indicium *b* libertatis perceptæ annuum censum solvant. His enim & consimilibus casibus sic *c* in certis privilegiati articulis, Ordinariorum jurisdictioni quantùm ad alia sunt subjecti. Licèt autem sic diversos privilegiorum, quibus Ecclesiæ ac monasteria eximuntur, tenores ad litium materiam amputandam duxerimus designandos: per hoc tamen aliis exemptionum (si reperiantur) seu aliarum libertatum modis vel eorum effectibus nolumus aliquatenùs derogari.

CAP. XI.

Privilegiati ut tempore interdicti celebrare possint divina clausis Ecclesiis, alios etiam extraneos admittere non possunt. Et si fuerit singularis persona super hoc privilegiata, familiares suos admittit: secus in familia Conventûs taliter privilegiati. Hoc privilegio non gaudet ille, cujus culpâ ponitur interdictum. h. d. Dominicus.

Idem.

LIcèt *d* vobis concessum existat, ut interdicti tempore januis clausis, excommunicatis & interdictis exclusis, voce submissâ divina celebrare possitis: ad ea tamen aliquos, etiamsi aliunde venerint (nisi super hoc privilegiati existant) recipere nullâ ratione deoctis. Cùm conceditur singulari personæ, ut modo præmisso tempore interdicti celebrare valeat, vel audire divina: ejus familiares domestici ad audiendum cum ea, & celebrandum sibi divinum officium, licitè admittuntur. Non sic autem in familiaribus alicujus Conventûs, seu collegii est censendum: illi enim nisi privilegiati fuerint, admitti non debent. Hujusmodi quoque concessione gaudere non potest is, cujus causâ seu culpâ, dolo vel fraude, fuit *a* sententia interdicti prolata, seu qui ad perpetrandum delictum, cujus occasione lata extitit, præbuit consilium, auxilium, vel favorem.

CAP. XII.

Episcopi cum altari viatico celebrare possunt, & sibi facere celebrari: ita tamen, quòd non violent interdictum. hoc dicit, Joan. Andr.

Idem.

QUoniam Episcopi *b* eorumque superiores se habent diversis ex causis à suis Ecclesiis & diœcesibus absentare frequenter, nec semper possunt commodè ad Ecclesias accedere pro Missa celebranda vel audienda in ipsis, sine qua eos transire non decet absque causa rationabili ullam *c* diem: præsenti constitutione indulgemus eisdem, ut altare possint habere viaticum, & in eo celebrare, ac facere celebrari, ubicunque absque interdicti transgressione illis permittitur celebrare vel audire divina.

TITULUS VIII. DE INJURIIS, ET DAMNO DATO.

CAP. UN.

Represaliæ contra personas Ecclesiasticas concedi, vel concessæ extendi non debent: contrà facientes (nisi revocent intra mensem) singulares sunt excommunicati, universitates interdictæ. Joan. Andr.

Gregorius X. *in Concilio generali Lugdunensi.* (*an.* 1273.)

ETsi pignorationes, quas vulgaris elocutio *d* represalias nominat, in quibus alius pro alio prægravatur, tanquam graves legibus, & æquitati naturali contrariæ, civili sint constitutione prohibitæ: Ut tamen earum prohibitio in personis Ecclesiasticis tantò ampliùs timeatur, quantò in illis specialiùs inhibentur, eas concedi contra personas prædictas, seu bona ipsorum *e*, aut quantumcunque generaliter prætextu cujusvis consuetudinis (quam potius reputamus abusum fore) concessas, ad illas extendi præsenti decreto districtiùs inhibemus. Illi autem, qui contrà fecerint, adversùs personas easdem pignorationes, seu represalias concedendo, vel extendendo ad eas, nisi præsumptionem hujusmodi revocaverint, à concessionis vel extensionis tempore intra mensem, si personæ singulares fuerint, sententiam excommunicationis incurrant: si verò universitas, Ecclesiastico subjaceat interdicto.

TITULUS IX. DE POENIS.

CAP. UN.

De veteri jure poterit Archiepiscopus, cùm in provincia sua jurisdictionem suam exequitur, punire notorios injuriantes, sibi, nunciis, & familiæ suæ, si per id sua jurisdictio impeditur: aliàs non, nisi consuetudo ampliùs tribuat: sed hodie tales injurias tunc ponit, etiamsi jurisdictionem non impediant. h. d.

Innocentius IV. (*an.* 1252.)

ROmana *f* Ecclesia: [*& infrà.*] Licèt autem Rhemens. Archiepiscopo suam Provinciam visitanti, eos, qui tunc sibi, vel suæ familiæ, aut aliis, quos propter hoc per eandem provinciam dirigit, & etiam

a *Al. ordinaria.* b *Aliàs, judicium.* c *Al. ita: sic scriptis privilegiati articulis. al. ita: sic insertis privilegiati articulis, &c.* d *de materia vide latissimè in c. alma mater. infra de sent. excom.*

a *Al. fuerit.* b *Et an appellatione Episcopi veniat electus, vide Felin. in cap. eam te. de rescript. vers. tertiò restringitur.* c *al. ita: nulla die.* d *Vide l. librorum. §. quod tamen Cassius. ff. de leg. 3. Bart. in l. Labeo. ff. de sup. leg.* e *al. ipsarum.* f *Vid. Alex. cons. 135. l. 1. incip. circa primum dubium: unde intelliges quando quis possit esse Judex in propria causa.*

quando concilium convocas, eos, qui nunciis suis, quos pro illo vel aliàs per provinciam illam suâ debitâ jurisdictione utendo transmittit, injuriari præsumunt: si hâc occasione, sua in his impediatur jurisdictio, pro injuria hujusmodi (dummodò existat notoria). propriâ auctoritate punire, nisi ampliùs ei de Rhemensis Ecclesiæ consuetudine competere dignoscatur. Sibi etiam & metropolitanis aliis in suis provinciis, dum sic in illis jurisdictionem exercent, puniendi manifestas & notorias offensas, tun eisdem illatas, vel suis (etiamsi exinde impediri jurisdictionem hujusmodi non contingat) libera sit de nostra speciali concessione facultas.

CAP. II.

Docet hæc Decretalis, quibus assistentibus fieri debeat degradatio, de quibus vestibus, ornamentis, libris & instrumentis in degradatione fiat expoliatio, & quibus verbis utatur ipse degradans. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. *Biteren. Episcopo.* (*an.* 1298. *Româ in Apuliam.*)

DEgradatio *a* qualiter fieri debeat, à nobis tua fraternitas requisivit. Super quo tibi taliter respondemus, quòd verbalis degradatio seu depositio ab ordinibus vel gradibus Ecclesiasticis est à proprio Episcopo sibi assistente, in degradatione Clericorum in sacris constitutorum ordinibus, certo Episcoporum numero, definito canonibus, facienda: quanquam proprii Episcopi sententia sine aliorum Episcoporum præsentia sufficiat in degradatione eorum, qui minores duntaxat ordines receperunt. Actualis verò sive solemnis cœlestis militiæ militis, id est, Clerici degradatio (cùm ad eam fuerit procedendum) fiet, ut exauctorizatio ejus, qui militiæ deservit armatæ, cui militaria detrahuntur insignia, sicque à militia remotus castris rejicitur, privatus consortio & privilegio militari. Clericus igitur degradandus vestibus sacris indutus, in manibus habens librum, vas, vel aliud instrumentum seu ornamentum ad ordinem suum spectans, ac si deberet in officio suo solenniter ministrare, ad Episcopi præsentiam adducatur: cui Episcopus publicè singula, sive sint vestes, calix, liber, seu quævis alia, quæ illi juxta morem ordinandorum Clericorum in sua ordinatione ab Episcopo fuerint *b* tradita, seu collata, singulariter auferat, ab illo vestimento seu ornamento, quod datum vel traditum fuerat ultimò, inchoando, & descendendo gradatim degradationem continuet usque ad primam vestem, quæ datur *c* in collatione tonsuræ, tuncque radatur caput illius seu tondeatur, ne tonsuræ seu Clericatûs vestigium remaneat in eodem. Poterit autem Episcopus in degradatione hujusmodi uti verbis aliquibus ad terrorem, illis oppositis, quæ in collatione ordinum sunt prolata, dicendo Presbytero hæc vel similia verba in remotione planetæ: Auferimus tibi vestem sacerdotalem, & te honore sacerdotali privamus: sicque in remotione reliquorum insignium similibus verbis utens, in ablatione ultimi, quod in collatione ordinum fuit primum, infrascripto, vel alio simili modo pronunciet sive dicat: Auctoritate Dei omnipotentis Patris & Filii & Spiritûs Sancti, ac nostrâ, tibi auferimus habitum Clericalem, & deponimus, degradamus, spoliamus, & exuimus te omni ordine, beneficio & privilegio clericali.

CAP. III.

Quamvis inventio carceris fuit ad custodiam: tamen potest quis puniri pœnâ carceris perpetuò, & ad tempus. Joan. Andr.

Idem.

QUamvis *d* ad reorum custodiam, non ad pœnam carcer specialiter deputatus esse noscatur: Nos tamen non improbamus, si subjectos tibi Clericos confessos de criminibus seu convictos (eorum excessibus & personis, cæterisque circumstantiis providâ deliberatione pensatis) in perpetuum, vel ad tempus, prout videris expedire, carceri mancipes ad pœnitentiam peragendam.

CAP. IV.

Pœna alicui imposita, & ejus posteris, non extenditur ad posteros linea fœminea: nisi aliud in jure, vel sententiâ sit expressum. h. d. Zen.

Idem.

UBicunque *a* alicui & ejus filiis seu posteris usque in certam generationem pœna imponitur ab homine vel à jure, pœna ipsa eos tantùm afficit, qui per masculinam, non per fœmininam lineam descendere dignoscuntur: Nisi aliud in jure vel sententiâ sit expressum.

CAP. V.

Primò *punit insequentes, percutientes, aut capientes Cardinales, & ejus criminis socios.* Secundò, *eorum filios & nepotes.* Tertiò, *ipsis insectatoribus pœnam addit.* Quartò, *quam satisfactionem cùm absolventur, facere debeant: & quid per absolutionem consequantur.* Quintò, *de nudis consiliariis, vel simpliciter faventibus huic crimini.* Sextò, *ad collaterales permittit pœnas extendi.* Septimò, *ponit de insequentibus Clericos vel Religiosos familiares Papæ vel Cardinalium.* Octavò, *ponit de occidentibus Cardinales.* Nonò, *dicit potestates seculares nihilominùs pœnis legalibus contra tales uti debere, & hanc constitutionem etiam facere observari: & contra facientibus pœnam imponit.* Joan. Andr.

Idem.

FElicis recordationis Honorii Papæ tertii, prædecessoris nostri vestigiis inhærentes, quibusdam additis & detractis de communi fratrum nostrorum consilio, hâc in perpetuum valiturâ constitutione sancimus, ut si quis deinceps in hoc sacrilegii genus irrepserit, quòd sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalem fuerit hostiliter insecutus, vel percusserit, aut ceperit, vel socius fuerit facientis, aut fieri mandaverit, vel factum ratum habuerit, aut consilium *b* dederit vel favorem, aut postea receptaverit vel defensaverit scienter eundem: sicut reus criminis læsæ majestatis perpetuo sit infamis, diffidatus *c* nihilominùs & bannitus, sit intestabilis, ut nec testamenti liberam habeat factionem, nec ad alicujus bona ex testamento vel ab intestato vocetur: quatenus ab omni successione repulsus, publicâque repulsâ confusus, minùs inveniat suæ malitiæ successorem: *fiant* d *habitationes ejus desertæ, & ut non sit, qui eas inhabitet*, dentur cuncta ipsius ædificia in ruinam, & ut perpetuæ notam infamiæ perpetua ruina testetur, nullo tempore reparentur: nullus ei debita reddere, nullus respondere in judicio teneatur: quicquid etiam in bonis invenitur ipsius, fisci, vel reipublicæ dominio applicetur, ut ex illis nil transmittat ad posteros, sed potiùs cum ipso quodammodò damnentur & sua. Si qua verò feuda, locationes, officium vel beneficium spirituale vel temporale ab aliquibus Ecclesiis obtinet, sit eis ipso jure privatus, quæ sic liberè ad Ecclesias revertantur, quòd Ecclesiarum Rectores de ipsis pro sua voluntate disponant. Quod si quis prædictorum filium vel filios habeat, nepotem, vel nepotes per rectam lineam descendentes, beneficium seu beneficiatos quovis beneficio, etiamsi pontificalem adeptus vel adepti fuerint dignitatem, sint eis ipso jure privati: spe promotionis omninò sublatâ. Nulli præ-

a *Qualiter hodie fieri possit degradatio, vide Conc. Trid. sess.* 13. *de reform. c.* 4. *adde citatos in c.* 1. *sup. de hæret. eod. lib.* b *al. fuerunt.* c *al. traditur.* d *Vide Joan. Ananiam in c. à nobis. de apostat. & Fel. in c. cumsit. de for. compet.*

a *Præter Doctores hic vide aliqua per Decium in c. novit. de Judic.* b *Vide Decium in c.* 1. *de off. delegat..* c *Diffidare & bannire quid significet, docent Angelus de Perusio consi..* 13. *Geminianus in c.* 1. *de homic. l.* 6. *& Petrus Godofredus in Auth. gasaros, c. de hær.* d *Psalm.* 62.

terea

tereà talium filiorum atque nepotum ex virili sexu descendentium ab eisdem, alicujus aperiatur janua dignitatis, aut honoris Ecclesiastici vel mundani, seu ad alicujus loci regimen sit ascensus: sit eis postulandi negata facultas, sit notoriè *a* judicatus, & quodlibet aliud officium seu ministerium publicum interdictum: in judiciis eorum assertio contra quenquam nihil fidei, nihil credulitatis inveniat, ut ad testimonium prorsus reddantur indigni: sit eis ad ordines ascensus inhibitus, sit ad beneficium vel officium Ecclesiasticum denegatus accessus *b*, & (ut magis famosa sit eorum infamia) ad actus legitimos nullus eis pateat aditus, nulla porta pandatur eisdem super aliquo præmissorum, omni *c* spe dispensationis ademptâ. Præsenti nihilominùs adjicimus sanctioni, ut ex insecutione prædicta, sicut ex injectione manuum violenta, ipso facto excommunicationis sententiam quis incurrat, & tam insecutor, quàm alii supradicti tanti mali participes, quamdiu in sua contumacia perduràrint, singulis diebus Dominicis & festivis, pulsatis campanis, & candelis accensis, per omnes illius loci Ecclesias, in quo tantum facinus fuerit attentatum, necnon civitatum & diœcesum vicinarum *d* excommunicati publicè denuntientur *e*: nec ab alio, quàm à Romano Pontifice possint absolutionis beneficium obtinere, nisi duntaxat in mortis *f* articulo constituti.

Cùm autem fuerint absolvendi: primò sufficienter & idoneè caveant, quòd inferendæ pœnæ parebunt, & auxiliante Domino pœnitentiam peragent injungendam: deinde per omnes illius loci Ecclesias principales, vicinorumque locorum, diebus Dominicis & solennibus incedant nudi coram populo, femoralia tantum habentes, & ferulas deferentes in manibus, cum quibus per easdem Ecclesias publicè fustigentur: ituri postmodùm ultra mare, & ibidem acturi pœnitentiam per tres annos ad minus, nec exinde postmodùm reversuri absque sedis Apostolicæ licentiâ speciali. Verum cùm talis gratiam reconciliationis meruerit, beneficio absolutionis obtento, indulgeatur ei licentia, ut suam & suorum injuriam prosequatur: & debitorum illorum, quæ contracta fuerint *g*, de postmodùm acquisitis repetitio non negetur. Illud autem non duximus omittendum, quòd si quis fuerit in præmissis nudo consilio aut simplici favore culpabilis, Judex in talem pœnam metiatur ex culpa; ut secundùm quod excessus exegerit, vindicta procedat. Cæterùm, quia dignum est, ut nefandi ratione flagitii ultionis severitas ampliùs extendatur, & propter enormitatem culparum, plagarum modus exuberet, nec pœnis solitis contentetur: statuimus, ut ad collaterales fratres, videlicet nepotes, & pronepotes talium possit extendere pœnas in hujusmodi nostra constitutione contentas, circumspectio Romani Pontificis, prout circumstantiæ rationabiles suadebunt.

Præmissis etiam dignum censuimus annectendum: ut si quisquam aliquo prædictorum excessuum, quenquam de Clericis vel Religiosis nostræ familiæ, vel Cardinalium afficere fortè præsumpserit, proportionetur pœna delicto: ita quod vindicta ex æquo excessui respondente ab offensa nostrorum cohibeantur deinceps manus temerariæ formidine ultionis, quas Dei vel nostra seu fratrum nostrorum reverentia non coërcet. Si quis verò per se vel per alium occiderit Cardinalem (quod absit) vel dederit causam mortis: ultra quàm præmissa contineant, sic in eum potestas jurisdictionis insurgat, sic rigor ultionis insiliat, quòd contra vitæ subsidium mortis solatium invocet, vivens pœnæ non culpæ, vindictæ speculum non offensæ. Per hoc quoque secularibus potestatibus non adimimus facultatem utendi legibus contra tales, quas adversùs sacrilegos catholici Principes ediderunt: Quis enim locus regiminis poterit esse tutus, quis Rector securitate gaudebit, si Romana Ecclesia (quæ omnium Ecclesiarum disponente Domino caput est & magistra) casibus istis subjicitur? si ejus filii speciales hujusmodi periculis exponuntur? Quem Ecclesiæ filium, quem fidei zelatorem contumelia tanta non tangeret, & confusio tam aspera non moveret? Porrò si filius est, dolebit: si fidelis, matre fidei læsâ lædetur. Quapropter si Princeps, senator, consul, potestas, vel alius dominus sive rector contra præsumptores prædictos, præsentis constitutionis tenorem non fecerit observari: tam ipse, quàm officiales ipsius intra mensem, postquam res ad notitiam eorum pervenerit, eo ipso sententiam excommunicationis incurrant. Civitas verò quævis alia, præter urbem, quæ talia faciendi vel facientibus seu præsumentibus, in his consilium, vel auxilium dederit aut favorem, vel intra mensem saltem taliter delinquentes, (prout tanti facinoris enormitas exegerit, & facultas ei affuerit) non duxerit puniendos, pontificali ut suprà sit eoipso dignitate privata, & nihilominùs remaneat interdicta.

a *Al. notariè.* b *Al. ascensus.* c *Al. omninò.* d *Loca vicina quæ dicantur, vide per Alex. consil. 57. l. 3.* e *Al. nuntiantur.* f *Quoniam in mortis articulo nulla est reservatio atque ideò omnes sacerdotes quoslibet pœnitentes, a quibusvis peccatis & censuris absolvere possunt: ita Conc. Trid. sess. 14. c. 7. tit. de casuum reservatione.* g *al. fuerunt.*

TITULUS X.
DE POENITENTIIS, ET REMISSIONIBUS.

CAP. I.

Quæstores non citant aliquos, licèt eos monere possint. Et in concedendis indulgentiis non excedant Archiepiscopi statutum Concilii generalis. h. d. Zen.

Innocentius IV. *in Concilio Lugdunensi.*

(*an.* 1245.)

Romana Ecclesia: [*& infrà.*] Quæstoribus *a* autem fabricæ Rhemen. Ecclesiæ, Rhemen. Archiepiscopus, sive ejus officiales citandi Suffraganeorum ipsius Ecclesiæ subditos (quos iidem quæstores sibi resistere, aut nolle parére dixerint) ut super hoc compareant coram ipsis, nequaquam tribuant potestatem. Super benigna verò ipsorum receptione ac subventione ipsi fabricæ facienda, possunt eosdem Suffraganeos & alios Christi fideles Rhemen. Provinciæ charitativè monere. In concedendis quoque indulgentiis non excedat Rhemen. Archiepiscopus statutum Concilii generalis.

CAP. II.

Concessio generalis confessoris non tangit Episcopo specialiter reservata, nec obtentu consuetudinis potest quis sibi eligere confessorem, h. d. Zen.

Bonifacius VIII.

Si Episcopus suo subdito concesserit, ut sibi possit idoneum eligere confessorem, ille quem is elegerit, in casibus, qui eidem Episcopo specialiter reservantur *b*, nullam habet penitùs potestatem: Cùm in generali concessione illa non veniant, quæ non esset quis verisimiliter in specie concessurus. Nullâ quoque potest consuetudine introduci, quòd aliquis præter sui superioris licentiam confessorem sibi eligere valeat, qui eum possit solvere vel ligare.

CAP. III.

Decretalis, cùm ex eo, in pluribus Episcopis indulgentibus locum habet, h. d. Zen.

a *Prædicatores quæstuarios omninò sustulit Conc. Trid. sess. 5. de refor. c. 2. in fine. & sess. 21. de refor. c. 5.* b *Vide Conc. Trid. sess. 14. de sanctissimo pœnitentiæ sacramento. c. 11.*

Idem.

INdulgentiæ *a*, quæ ab uno vel pluribus Episcopis in Ecclesiarum dedicationibus, vel aliis quibuscunque casibus conceduntur, vires non obtinent *b*, si statutum excesserint concilii generalis.

TITVLVS XI.

DE SENTENTIA EXCOMMUNICATIONIS, SUSPENSIONIS, ET INTERDICTI.

CAP. I.

Judex qui excommunicat, suspendit, vel interdicit, in scriptis hoc faciat, & causam conscribat, & requisitus exemplum sententiæ tradat intra mensem. Qui contrà fecerit, per mensem ab ingressu Ecclesiæ & divinis est suspensus: & relaxabitur illa sententia per superiorem absque difficultate, & condemnabitur lator in expensis, & aliàs pœnâ condignâ. Si sic suspensi celebrant ut priùs, sunt irregulares: nec absolvuntur ab alio quàm à Papa. h. d. Joan. Andr.

Innocentius IV. *in Concilio Lugdun.*

(*an.* 1245.)

CUm *c* medicinalis sit excommunicatio, non mortalis, disciplinans, non eradicans. dum tamen is, in quem lata fuerit, non contemnat: cautè provideat Judex Ecclesiasticus, ut in ea ferenda ostendat se prosequi, quod corrigentis fuerit *d* & medentis. Quisquis igitur excommunicat, excommunicationem in scriptis proferat, & causam excommunicationis expresse conscribat, propter quam excommunicatio proferatur. Exemplum verò hujusmodi scripturæ teneatur excommunicato tradere intra mensem, si fuerit requisitus, super qua requisitione fieri volumus publicum instrumentum, vel literas testimoniales confici sigillo authentico consignatas. Si quis autem Judicum hujusmodi constitutionis temerarius extiterit violator, per mensem unum ab ingressu Ecclesiæ *e*, & divinis officiis noverit se suspensum. Superior verò, ad quem recurritur, sententiam ipsam sine difficultate relaxans *f*, latorem ex communicato ad expensas, & omne interesse condemnet, & aliàs puniat animadversione condignâ, ut pœnâ docente discant Judices, quam grave sit excommunicationum sententias sine maturitate debita fulminare. Et hæc eadem in suspensionis & interdicti sententiis volumus observari. Caveant autem Ecclesiarum Prælati & Judices universi, ne prædictam pœnam suspensionis incurrant: quoniam si contingeret eos sic suspensos divina officia exequi sicut priùs, irregularitatem non effugient juxta canonicas sanctiones: super qua non nisi per summum Pontificem poterit dispensari.

CAP. II.

Qui petit absolvi ad cautelam, docens excommunicationis sententiam in se latam esse nullam, absolvetur cujuscunque contradictione non obstante: nisi dicatur & probetur intra octo dies excommunicatus pro manifesta offensa. Qui probat se excommunicatum post appellationem, probatione pendente in judiciis evitabitur, extra judicium vero non. h. d. Joan. Andr.

Idem *in eodem.*

SOlet *a* à nonnullis in dubium revocari, an cùm aliquis per superiorem absolvi postulat ad cautelam, dum in se latam excommunicationis sententiam asserit esse nullam, sine contradictionis obstaculo munus ei debeat absolutionis impendi? Et an ante absolutionem hujusmodi is, qui se offert in judicio probaturum se post appellationem legitimam excommunicatione innodatum, vel intolerabilem errorem in sententia fuisse patenter expressum, sit in cæteris (excepto probationis illius articulo) evitandus? In prima igitur dubitatione sic statuimus observandum, ut petenti absolutio non negetur, quamvis in hoc excommunicator vel adversarius se opponat: nisi eum excommunicatum pro manifesta dicat offensa. In quo casu terminus octo dierum indulgebitur sic dicenti: ut si probaverit quod opponit, non relaxetur sententia, nisi priùs sufficiens præstetur emenda: vel competens cautio de parendo juri, si offensa dubia proponatur. In secunda verò quæstione statuimus, ut is, qui ad probandum admittitur, pendente probationis articulo, in cæteris, quæ ut actor *b* in judiciis attentaverit, interim evitetur. Extra judicium vero in officiis, postulationibus, & electionibus, ac aliis legitimis actibus nihilominùs admittatur.

CAP. III.

Excommunicatio lata in participantes excommunicatis in locutione & similibus (canonicâ monitione non præmissâ) non tenet. Joan. Andr.

Idem *in eodem.*

STatuimus *c*, ut nullus Judicum participantes cum excommunicatis ab eo, in locutione & aliis, quibus ligatur participans excommunicatione minori, ante monitionem canonicam excommunicare majori excommunicatione præsumat; salvis constitutionibus contra illos legitimè promulgatis, qui in crimine præsumunt participare damnato. Quod si ex locutione & aliis quibus participans labitur in minorem, excommunicatus fortius induresçat, poterit Judex post monitionem canonicam hujusmodi participantes consimili damnare censurâ. Aliter autem in participantes excommunicatio prolata non teneat: & proferentes pœnam legitimam poterunt formidare.

CAP. IV.

Episcopi nullam interdicti vel suspensionis incurrunt sententiam, nisi in sententia sint expressi. h. d. Joan. Andr.

Idem *in eodem.*

QUia periculosum est Episcopis & eorum superioribus, propter executionem pontificalis officii, quod frequenter incumbit, ut in aliquo casu interdicti vel suspensionis incurrant sententiam ipso facto: Nos deliberatione providâ duximus statuendum, ut Episcopi & alii superiores Prælati nullius constitutionis occasione, sententiæ sive mandati prædictam incurrant sententiam ullatenùs ipso jure: Nisi in ipsis de Episcopis expressa mentio habeatur.

CAP. V.

Hujus decretalis quinque sunt dicta. Primum, *quòd Archiepiscopus sententias latas à subditis suorum Suffraganeorum, nisi hoc habeat de consuetudine, non relaxet.* Secundum, *quòd generalis sententia Archiepiscopi ligat tantùm subditos.* Tertium, *quòd pro præteritis vel præsentibus culpis, monitione non præmissâ, ab eis lata sententia est injusta.* Quartum, *quòd pro futuris culpis vel jam commissis, scilicet nisi satisfaciant, excom-*

a *Vide B. Thom. in quæstionibus additis ad 3. part. q. 26. art. 3.* b *Vide l. jusjurandum quod ex conventione §. 1. ff. de jurejur. & l. falsus. ff. quod cum fal. tu. Font.* c *Vide Conc. Trid. sess. 25. de reform. c. 3. & cur excommunicatio dicatur medicinalis, luculenter docet Joannes Roffensis adversus Lutherum, art. 2. & Covarruvias in cap. alma mater. de sent. excomm. l. 6. in init.* d *al. est.* e *Nota hic ex mente Dominici, quòd non poterit domi in oratorio celebrare. Font.* f *Vide l. prolatam. C. de sent. & inter. omn. jud. Font.*

a *Vide Abb. Felin. & alios in c. Apostolicæ. ext. de excep. ubi multa tradunt de absolutione ad cautelam huc spectantia.* b *Vide Dec. in c. intelleximus extrà de judiciis.* c *De participantibus cum excommunicatis, vide c. sicut Apostolo. 21. q. 3. & ibi late Turrecr. & B. Thom. in quæstionibus additis ad 3. part. q. 23. art. 1, 2. & 3.*

municare

municare non debent, nisi mora, culpa, vel offensa, vel alia justa causa subsit. Quintum, *quòd in universitatem vel collegium non feratur excommunicationis sententia : sed in illos, qui culpabiles extiterunt.* Joan. Andr.

Idem. a

ROmana Ecclesia : [*& infrà.*] Cæterum interdicti, suspensionis, vel excommunicationis sententias latas ab officialibus Archidiaconorum, seu quibuslibet aliis jurisdictionem habentibus Suffraganeorum Rhemen. Ecclesiæ subditis, Rhemen. Archiepiscopus & ejus Officiales (omissis ipsis excommunicatoribus) non relaxent : salvâ contrariâ super hoc consuetudine, si quam habent. Porrò, excommunicationum sententiæ à Rhemensi Archiepiscopo, suisque Officialibus generaliter promulgaræ, subjectos ejusdem jurisdictioni Archiepiscopi tantum ligant. Sed nec in specie nec in genere pro culpis & offensis præteritis vel præsentibus, excommunicationum sententias absque competenti monitione præmissa promulgent, & si contrà præsumpserint, injustas noverint esse illas. Caveant etiam, ne tales sententias excommunicationis *b*, sive specialiter, sive generaliter, in aliquos pro futuris culpis, videlicet si tale quid fecerint, vel etiam pro jam commissis sub hac forma, si de illis intra tale tempus minimè satisfecerint, proferre præsumant : nisi mora in exhibendâ satisfactione, vel culpa seu offensa præcesserit, quibus meritò ad injungendam satisfactionem hujusmodi, & taliter prohibenda similia inducantur : aut alia rationabilis (quam in ipsis sententiis exprimant) causa subsit. In universitatem vel collegium proferri excommunicationis sententiam penitùs prohibemus : volentes animarum periculum vitare, quod exinde sequi posset, cùm nonnunquam contingeret innoxios hujusmodi sententiâ irretiri : sed in illos duntaxat de collegio vel universitate, quos culpabiles esse constiterit, promulgetur.

CAP. VI.

Prælatus contra potentiam temporalem etiam spirituali gladio, scilicet Ecclesiasticâ censura, se tueri potest. h. d. Joannes Andreas.

Idem *in eodem.* c

DIlecto filio Decano Aurelianensi : [*& infrà.*] Præterea cùm omnes leges omnesque jura vim vi repellere, cunctisque sese defensare permittant, licuit *d* utique ipsi Decano (si prædictus ballivus eum bonis suis mundanis injuriosè spoliare, vel ea violenter occupare præsumpserit, ut superiùs est expressum) contra illius violentiam injuriamque se tueri. Et quoniam adversus ejus nimiam potentiam sufficiens temporalis defensio sibi fortè non aderat, potuit se etiam spiritualiter, gladio videlicet utendo Ecclesiastico, defensare, ac recurrere propter hoc ad arma spiritualia, quæ sunt Ecclesiæ propria, & pro suo munimine illis uti : præsertim cùm dictus ballivus post latas in eum ab *e* eodem Decano ex aliis causis excommunicationis sententias (sicut idem Decanus asseruit) ipsum tanquam exinde provocatus, sententiis ipsis contemptis, bonis spoliasset eisdem : & propter hoc postmodum ipse Decanus sententiam tulerit interdicti, tanquam spiritali se mucrone defendens contra illius injuriam & violentiam, sibi ab eodem occasione prædictarum sententiarum, & in ipsarum contemptum illatam. Et quidem cùm liceat cuilibet suo vicino vel proximo pro repellenda ipsius injuria suum impertiri auxilium : imò si potest & negligit, videatur injuriantem fovere, ac esse particeps ejus culpæ : licuit profectò ipsi Decano proprio sibimet subvenire subsidio, & suammet temporalem injuriam suâ propriâ spiritali defensione tueri : sicque utrumque quodammodò gladium & temporalem & Ecclesiasticum, alterum videlicet altero adjuvare : maximè quia hi duo gladii consueverunt (exigente necessitate) sibi adinvicem suffragari, & in juvamen alterius subventione mutuâ frequentiùs exerceri.

CAP. VII.

Excommunicatos à subditis Suffraganeorum, Archiepiscopi non possunt absolvere : sed excommunicatos à Suffraganeis vel Officialibus benè, si ad eos appellatum fuerit. h. d. Joan. Andr.

Idem.

VEnerabilibus : [*& infrà.*] Cæterùm Rothomagen. Archiepiscopo vel ejus Officiali non licet excommunicatis ab Archidiaconis vel aliis subditis Suffraganeorum ipsius Archiepiscopi (cùm nec excommunicantium, nec excommunicatorum sint Judices) absolutionis beneficium impertiri : excommunicatos autem ab ipsis Suffraganeis, vel eorum Officialibus possunt absolvere, si ab ipsis litigantibus ad eos *a* fuerit provocatum. Neutrâ verò partium appellante, si qua ipsarum per Archiepiscopum vel ejus Officialem ab excommunicatione contra eam lata pro reliqua postulet se absolvi, vel aliàs coram eis de parte adversa querimoniam sine appellationis interpositione deponat : non est in hoc ab ipsis (cùm sui non sint Judices) audienda. Sed si excommunicatus deponat apud eos de Suffraganeo, ut imponatur ei pœna, & pro suo interesse super injusta excommunicatione querelam, audire utique debent eum : secùs autem si conqueratur de ipso, ut relaxetur hujusmodi sententia contra se ab eo pro alio promulgata : quoniam tueri hanc causam non ad ipsum Suffraganeum, sed eum, pro quo est sententia lata, spectat. Attamen si Suffraganeus vel extra judicium pro suorum defensione *b* jurium, vel etiam in judicio ex suo procedens officio *c*, inquirendo videlicet, vel simile quid agendo, aliquem excommunicet : in hoc casu conveniendus est ipse Suffraganeus coram Archiepiscopo vel ejus Officiali : quia ipsius interest defendere causam suam.

Archiepiscopus in casibus, in quibus jurisdictionem habet, ante cognitionem causæ absolvit excommunicatum ad petitionem partis, vel ex officio, nisi dicatur excommunicatus pro manifesta offensa vel contumacia : & contumaciæ præsumptæ & manifestæ ponit exempla. h. d. Joan. Andr.

§. 1. Porro Archiepiscopus vel ejus Officiales excommunicatos à Suffraganeis, semper antequam audire causam incipiant, in casibus, in quibus eis jurisdictio competit, juxta Ecclesiæ formam debent absolvere : utpote si post diffinitivam fuerit excommunicationis sententia promulgata, & ad eos *d* fuerit appellatum : exceptis casibus, in quibus jura prohibent post sententiam appellare. Similiter si Suffraganeus extra judicium excommunicet aliquem pro ejus offensa, vel pro sui defensione juris, & super hoc querimoniam ille proponat, est ille primitùs juxta formam Ecclesiæ absolvendus : nisi Suffraganeus probaturum se offerat, quod pro manifesta offensa excommunicationis eum vinculo innodavit. Idem est, etiamsi quenquam pro præsumpta contumacia (videlicet quia citatus profixo sibi termino non comparuit) excommunicatione constringat :

a *Al. ita : Idem in eodem. al. ita : Innocentius quartus, in Concilio Lugdunensi.* b *Dictio,* excommunicationis, *deest in antiquioribus exempl. etiam impressis.* c *in manuscr. desunt hæc duo verba,* in eodem. d *Vide Dec. in c. cum non ab homine. in primo not. de jud. & in c. significâsti. de off. deleg.* e *Hæc verba,* ab eodem Decano *: desunt in manuscriptis.*

a *Ampl. in alio casu not. ut per Abbatem in cap. in literis, de off. deleg. ubi vide omninò Decium.* b *Vide not. in cap. novit. de off. leg. & Inn. c. ex parte. suprà de verb. signific. Font.* c *Vide Innoc. c. humilis. de major. & obedient. Bart. l. 2. ff. de adult. Fontan.* d *Al. ipsos.*

quia si sic ligatus, propositâ querimoniâ *a* petat ab Archiepiscopo, se absolvi, sive quando Suffraganeus ex suo processit officio, sive quando est ad ipsum Archiepiscopum ante sententiam diffinitivam appellatum, & ab adversario proponatur, quòd absolvendus non sit, nec pandi ei debeat judicii aditus, nisi priùs expensas restituat, & judicio sisti exhibeat cautionem: ipseque respondeat, quòd rectè contumax reputari non debet, pro eo quòd in itinere captus, vel etiam alio impedimento detentus in termino comparere nequivit: tunc protinùs sibi juxta formam Ecclesiæ, beneficium debet absolutionis impendi. Secùs autem si se contumacem confiteatur, vel aliàs de contumacia sua constet, quia fortè prædixerat in judicio, quòd minimè compareret: tunc enim (cùm manifesta sit contumacia, & manifesta reputetur offensa) non est ei (nisi primò expensarum satisfactione, ac de stando judicio cautione præstitâ) absolutio impendenda. Et hoc ipsum est in similibus observandum: sicut si aliquis ad certum locum citetur, & ille proponat ipsum non esse sibi tutum, & Judex posteà in eum (quia non probavit hoc, nec comparuit) sententiam excommunicationis promulget: nam tunc si excommunicatus ipse ad superiorem appellet, & ante omnia se ab eo petat absolvi (cùm probare coram eo velit ipsum locum non existere sibi tutum) in hoc est proculdubiò audiendus, cum præsumpta solummodò ejus contumacia videatur. Sed si Judex pronuntiâsset locum illum esse idoneum & securum, & ille non comparuisset, ac ideò excommunicâsset eundem: ipse postmodùm super hoc (nisi post latam interlocutoriam intra decendium provocâsset, nullatenùs audiri debet.

Excommunicatio lata post appellationem interpositam ex causa probabili, non statim pronuntiatur nulla: sed fieri potest relaxatio ad cautelam, etiam antequam incipiat de veritate causæ cognoscere. Idem si dicatur lata per intolerabilem errorem, & in contrarium error ille probabiliter defendatur. Joan. Andr.

§. 2. Sed si ex causa legitima seu probabili quis appellet, putà quia locus non est tutus, & post appellationem hujusmodi excommunicatione ligetur, ac deinde constet superiori, quòd ad ipsum ex tali causa extitit provocatum: non tamen illicò pronunciare debet excommunicationis sententiam fore nullam, sed potest eam ad cautelam juxta formam Ecclesiæ relaxare.

Si certum est excommunicationem esse justam, fit remissio: si certum est eam injustam, non fit: si est dubium, fieri potest relaxatio, sed honestiùs est remittere: tenet tamen relaxatio, ubi Archiepiscopus est Judex, licèt non fiat remissio. h. d. Joan. Andr.

§. 3. Sanè si certum est excommunicationis sententiam esse *b* justam, velut cùm propter manifestum excessum est in aliquem promulgata, superior Judex (nisi periculum sit in mora) excommunicatum ad excommunicatorem prorsus remittere debet: nec debet eum absolvere, nisi excommunicator requisitus malitiosè illi absolutionis beneficium deneget exhibere. Si verò constet hujusmodi sententiam esse injustam, nequaquam remittendus est ad suum excommunicatorem excommunicatus, sed debet sine difficultate aliqua mox absolvi. Quòd si dubitetur, utrum justa sit vel injusta, superior (nisi excommunicatori deferat) relaxare juxta formam Ecclesiæ potest illam: quanquam honestiùs & convenientiùs agat, si ei deferat in hoc casu. Ubi autem superiori competit de excommunicatione cognoscere absolutio seu relaxatio, quam ipse fecerit, tenet, licèt forsitan sit justa: quoniam etsi contra jus litigatoris, non tamen contra jus constitutionis absolvit.

Archiepiscopus in casibus, in quibus excommunicare potest, si consuetudo habet, emendas pecuniarias exigere potest. h. d. Joan. Andr.

a *Per viam supplicationis, restitutionis in integrum, appellationis. Dom. Font.* b *al. fore.*

§. 4. Denique à subditis Suffraganeis emendas pecuniarias *a* potest Archiepiscopus secundum consuetudinem regionis exigere, in casibus, in quibus ei licet eos excommunicationis vinculo innodare.

Summatur suprà in §. Sed si ex causa, ibi videas.

§. 5. Potest quoque Archiepiscopus beneficium absolutionis juxta formam Ecclesiæ nonnunquam impendere ad cautelam: utpote si asseritur in excommunicationis sententia intolerabilem errorem fuisse patenter expressum, id est, aliquid sub vi præcepti vel mandati apertè in ea contineri, quod communiter vel in suo genere est peccatum: veluti si dicat fortè aliquis, se à Suffraganeo excommunicatum fuisse, pro eo quòd eleemosynam pauperi tribuebat, vel quia faciebat aliquid aliud, quod in se bonum est, aut quia non operabatur id, quod suo actu illicitum est & pravum, & Suffraganeus ipse asserat, quòd pro digna & rationabili causa, vel pro conservanda vel exequenda justitia hoc illi prohibuisset, vel etiam injunxisset: nam tunc Archiepiscopus ad cautelam absolvere potest eum.

Summarium habet suprà in §. Sed si ex causa: ibi vide.

§. 6. Similiter si aliquis proponat se ante diffinitivam sententiam in judicio, vel extrà, post appellationem ex causa legitima interpositam, vinculo excommunicationis adstrictum: potest Archiepiscopus, postquam sibi de hoc constiterit (etiam priusquam incipiat de veritate causæ appellationis cognoscere) absolutionis illi beneficium ad cautelam juxta formam Ecclesiæ impertiri.

CAP. VIII.

Judex Ecclesiasticus compellit Judicem laicum repellere excommunicatos ab actibus judiciariis sibi prohibitis. h. d. Jo. Andr.

Alexander IV. (*an.* 1258.)

DEcernimus, ut Judices seculares per censuram Ecclesiasticam ab Ecclesiasticis Judicibus, canonicâ monitione præmissâ, repellere excommunicatos ab agendo, patrocinando *b* & testificando in suis curiis & judiciis compellantur.

CAP. IX.

Non valet excommunicatio lata in participantes, nisi fuerint moniti nominatim. Et canonica monitio dicitur, quæ habet dierum intervalla: nisi necessitas facti aliud suadeat. hoc dicit, Joan. Andr.

Gregorius X. *in Concilio generali Lugdunen.* (*an.* 1273.)

COnstitutionem felicis recordationis Innocentii Papæ quarti, prædecessoris nostri, quæ prohibet participantes *c* excommunicatis eâ participatione, quæ solam minorem excommunicationem inducit, monitione canonicâ non præmissâ, majori excommunicatione ligari, decernens promulgatam aliter excommunicationis sententiam non tenere: ad tollendum omnem ambiguitatis scrupulum declarantes, decernimus, ita demùm esse monitionem canonicam in hoc casu, si aliis ritè servatis, eos qui monentur, exprimat nominatim. Statuimus quoque, ut inter monitiones, quas (ut canonicè promulgetur excommunicationis sententia) statuunt jura præmitti, Judices sive monitionibus tribus utantur, sive unâ pro omnibus, observent aliquorum dierum competentia intervalla: Nisi facti necessitas aliter ea suaserit moderanda. *d*

CAP. X.

Relaxatio ad cautelam, in generali interdicto non habet locum. h. d. Domin.

a *De Anch. hîc remittit ad 23. q. 5. c. si vos, 21. q. 5. si quis cujuslibet. Font.* b *Quod lucratur patrocinando, debet excommunicatus restituere, vel erogare in pauperes: quia malè est quæsitum, cap. cùm sit. de Judæ. Font.* c *Vide Franc. Aret. l. 1. ff. de ver. obl. cap. lex divina, 27. q. 2. & nutu dicimur loqui etiam, ubi lex expressè meminit de verbis. cap. cùm apud. de spons. Font.* d *Vide Bald. l. 1. de prec. imp. offer. Dom. Font.*

Idem

Idem *in eodem.*

PRæsenti generali declaramus edicto, beneficium relaxationis ad cautelam, quoad interdicti sententias in civitates, castra, vel quælibet alia loca, sive terras aliquas generaliter promulgatas, locum aliquatenùs non habere.

CAP. XI.

Primò *excommunicat certis limitationibus dantes licentiam offendendi in personis vel rebus suis, vel suorum: exercentes contra aliquos Ecclesiasticam censuram, vel exerceri facientes, vel illam servantes.* Secundò *ibi, Eâdem. pœnam prorogat ad utentem, vel motu proprio id agentem.* Tertiò *ibi, Qui autem, pœnam aggravat.* h. d. Joan. Andr.

Idem *in eodem.*

QUicunque pro eo, quòd in Reges, Principes, Barones, nobiles, ballivos, vel quoslibet ministros eorum, aut quoscunque alios excommunicationis, suspensionis, seu interdicti sententia fuerit promulgata, licentiam alicui dederint occidendi, capiendi, seu aliàs in personis, aut bonis suis, vel suorum *a*, gravandi eos, qui tales sententias protulerunt, sive quorum sint occasione prolatæ, vel easdem sententias observantes, seu taliter excommunicatis communicare nolentes (nisi licentiam ipsam re integrâ revocaverint, vel si ad bonorum captionem occasione ipsius licentiæ sit processum, nisi bona ipsa fuerint intra octo dierum spatium restituta, aut satisfactio pro ipsis impensa) eo ipso sententiam excommunicationis incurrant. Eâdem quoque sententiâ sint innodati omnes, qui ausi fuerint prædictâ licentiâ datâ uti, vel aliquod præmissorum, ad quæ committenda dari licentiam prohibuimus, aliàs committere suo motu. Qui autem in eadem sententia permanserint duorum mensium spatio, extunc ab ea non possint, nisi per sedem Apostolicam, absolutionis beneficium obtinere.

CAP. XII.

Si malefactor captus à Judice laico dicit se Clericum, hujus rei cognitio ad Judicem Ecclesiasticum spectat. Et si notoriè, vel publicâ famâ, vel communi æstimatione habetur pro Clerico, statim fit remissio. Idem si priùs se gerebat pro Clerico, & modo deprehensus fuit in habitu clericali. Si autem priùs se gerebat pro Laico, licèt modò in clericali habitu deprehensus fuerit, non fiet remissio, donec fuerit de Clericatu probatum, sed interim contra eum Judex in nullo procedet. h. d. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. (*an.* 1298.)

SI Judex *b* laicus malefactorem captum detineat, & is se Clericum dicens ad curiam Ecclesiasticam petat remitti, vel curia ipsa eum tanquam suum Clericum repetat, Judice illum inficiante Clericum, ac ob hoc minimè remittendum: dubitationis hujusmodi, an scilicet sit, qui repetitur, Clericus, ad Judicem Ecclesiasticum (quia de re Ecclesiastica & spirituali, vocato tamen Judice seculari, vel alio, cujus interest, cognitio pertinebit. Et si notorium fuerit, quòd idem malefactor sit Clericus, qui hujusmodi privilegio gaudere debeat, statim absque alia cognitione, vel famâ publicâ de hoc extiterit, aut ipse pro Clerico communiter habebatur: in continenti etiam ante cognitionem de Clericatu, Ecclesiasticæ curiæ debet reddi. Idem esse censemus, si reus ipse ante deprehensionem pro laico publicè se non gerens, deprehensus fuit in habitu clericali, tonsuram videlicet, & vestes deferens clericales: nam talem debemus Clericum (donec constet de contrario) reputare. Sicut de illo, qui in possessione ingenuitatis existit, si dicatur ab alio libertinus, legalis sanxit auctoritas, ut probandi necessitate non ipse, sed adversarius adstringatur. Justum est enim, ut ipse talis, quem gestat, ex habitu (quousque appareat aliud) præsumatur, qualis is esse, cujus fert habitum, comprobatur. Ex stigmate namque consueto Fabricensibus *a* imprimi, latitans Fabricensis agnoscitur. Et custodes aquarum (quos hydrophylacas nominant) quæ eis insigi solet annotatione signati, manifesti sunt omnibus, & angariarum nomine non tenentur. Isque status alicujus esse videtur, in quo ipse deprehenditur, donec contrarium doceatur *b*. Non sic autem volumus observari, si ante deprehensionem pro Laico publicè se gerebat, ac pro tali communiter habebatur, quamvis deprehensionis tempore repertus fuerit in habitu clericali: tunc enim restituendus non est, quousque fidem de titulo fecerit clericali, cujus eidem probationis onus incumbat, propter præsumptionem, quæ adversùs ipsum orta est ex delatione laicalis habitûs præcedenti. Contra eum tamen interim quivis processus Judicis penitùs conquiescat.

CAP. XIII.

Non tenet suspensio vel interdictum lata in participantes non præmissâ monitione canonicâ h. d. Joan. Andr.

Idem.

STatutum Gregorii Papæ X. factum ad declarationem constitutionis Innocentianæ, quæ prohibet participantes excommunicatis ea participatione, quæ solùm *c* minorem inducit, majore excommunicatione ligari monitione canonicâ non præmissâ: in suspensionis & interdicti sententiis (quæ pro hujusmodi participatione plerunque ab ordinariis vel delegatis *d* Judicibus promulgantur) præcipimus inviolabiliter observari: Decernentes easdem sententias non tenere aliter promulgatas.

CAP. XIV.

Per negligentiam non prosequentis debito tempore appellationem excommunicatio post eam lata non convalescit: sed poterit tunc denunciari, & debebit vitari donec de sententia nullitate docuerit. h. d. Joan. Andr.

Idem.

LIcèt excommunicationis sententia post appellationem legitimam promulgata, per negligentiam appellantis, appellationem suam minimè prosequentis, non ratificetur, nec etiam convalescat: excommunicatus tamen nominatim, vel specialiter & expressè, qui post appellationem legitimam excommunicationis sententiam asserit in se latam: si appellationem eandem intra tempus *e* ad ipsam prosequendam ab homine, vel à jure statutum, non fuerit (ut debuit) prosecutus, lapso eodem tempore excommunicatus publicè nunciari, & nedum in judicialibus, sed etiam in extrajudicialibus evitari, ac à legitimis actibus removeri debebit, quousque quòd post appellationem legitimam excommunicatus fuerit, vel alias de ipsius sententiæ docuerit nullitate.

CAP. XV.

Prælatus capi faciens & includens, etiam per Laicos, Clericum nondum incorrigibilem, excommunicatus non est: nec etiam ipsi capientes. Secundò dicitur, si talis dat fidejussores de parendo juri, detineri non debet: nisi justa causa id suadeat. h. d. Joan. Andr.

a *Vide Bald. in l. his rebus. ff. sol. matrim. Bart. in l. nam & Servius. ff. de neg. gest. & l. quoniam multa. C. ad leg. Jul. de vi. &c. sicut nob. de testib. Font.* b *Vide Alex. cons.* 8. *l.* 1. *& cons.* 61. *l.* 4. *Bal. in l. si qua per calumniam. C. de Episcop. & Cleric. Canonistas. in c. cùm non ab homine. ext. de jud. latè Covarruv. in pract. quæst. c.* 33. *& Grammaticum decis.* 81.

a *Vide Alciatum l.* 1. *prætermissorum, verbo militia* b *Vide c. tuam. de ord. cog. l. præsens. C. ad l. Fabiam, de plag. c. al. solam.* d *Nota quòd delegati possunt excommunicare, suspendere, interdicere: quanquam hoc in literis delegationis non exprimatur, secundùm Doct. vide not. supr. eod. statuimus. Font.* e *Vide Abbat. in c. testimonium. ext. de testis.*

Idem Bonifacius VIII.

SI *a* Clericos tuæ jurisdictioni subjectos propter commissos excessus, etiam per Laicos capi facias, & eos (ne fugiant) in carcere pœnâ debitâ postea castigandos includas: te vel capientes eosdem (licèt nondum appareat incorrigibiles illos esse) nullâ credimus excommunicatione nodari: Cùm in his (nisi aliàs ex proposito excedatur in ipsis) temeritas vel injuria nequeat deprehendi. Eosdem quoque Clericos si de parendo juri tibi fidejussoriam dederint cautionem, detinere non debes: nisi excessûs enormitas, vel alia causa rationabilis eos suaserit detinendos.

CAP. XVI.

Interdicto Clero non est interdictus populus, nec è converso. Interdicta civitate propter delictum domini, cives non interdicti extra ipsam audiunt divina. Interdicto populo, singulares de populo intelliguntur interdicti. h. d. Joan. Andr.

Idem.

SI sententia interdicti proferatur in Clerum, non intelligitur (nisi aliud sit expressum in ea) interdictus populus, nec etiam è converso. Unde uno interdicto ipsorum, alius licitè admittitur ad divina. Cæterùm cùm propter delictum domini, vel rectoris, est civitas interdicta, cives ejusdem (qui culpabiles non existunt, dummodò & ipsi propter dominum, vel rectorem puniendum in eis non fuerint interdicti) possunt extra ipsam licitè interesse divinis. Cùm verò alicujus terræ populus interdicto nodatur, singulares ex eo personæ, quas interdictas esse constat (ne sententia effectu careat, cùm divinorum auditio, & sacramentorum perceptio populo ut universis non competant) non debent alicubi (casibus expressis à jure duntaxat exceptis) audire divina, vel Ecclesiastica recipere sacramenta.

CAP. XVII.

Interdictâ civitate, suburbia & continentia ædificia dicuntur interdicta. Et interdictâ Ecclesiâ, Capella contigua & cœmeterium contiguum dicitur interdictum. h. d. Joan. Andr.

Idem.

SI civitas *b*, castrum, aut villa, subjiciantur Ecclesiastico interdicto, illorum suburbia, & continentia ædificia eo ipso intelligi volumus interdicta. Nam licèt prædicta videantur aliàs murorum ambitu terminati, hoc tamen casu ne vilipendi valeat sententia interdicti (quod fieret si posset in ipsorum suburbiis, vel continentibus ædificiis licitè celebrari, ut priùs) expedit interpretationem fieri latiorem. Ratione quoque simili si sit Ecclesia interdicto supposita *c*, vel subjecta, nec in Capella ejus celebrari, nec in cœmeterio ipsius eidem Ecclesiæ contiguis poterit sepeliri. Secùs: si ei contigua non existant.

CAP. XVIII.

Celebrans scienter in Ecclesia polluta, vel præsente excommunicato majori excommunicatione, irregularitatem non contrahit. Domin.

Idem.

IS, qui in Ecclesia sanguinis aut seminis effusione polluta, vel qui præsentibus majori excommunicatione nodatis, scienter celebrare præsumit, licèt in hoc temerariè agat, irregularitatis tamen (cùm id non sit expressum in jure) laqueum non incurrit.

Scienter celebrans in loco interdicto, in casibus non permissis, irregularis & ineligibilis est. h. d. Dom.

Is verò, qui scienter in loco celebrat supposito interdicto (nisi super hoc privilegiatus existat, aut à jure sit concessum eidem) irregularitatem incurrit: à qua nequit per alium, quam per Romanum Pontificem liberari, & adeò efficitur ineligibilis, quòd nec ad eligendum cum aliis debebit admitti.

CAP. XIX.

Tempore interdicti chrisma die cœnæ Domini confici potest. hoc dicit.

Idem.

QUoniam *a* in baptismo & confirmatione (quæ nedum pueris, sed & adultis, propter moræ periculum exhiberi possunt licitè tempore interdicti) chrismatis utimur unctione: posse (licet terra interdicta existat) chrisma die Cœnæ Domini confici, dubium non existit.

CAP. XX.

Suspensus ab ingressu Ecclesiæ in ea divina celebrans, est irregularis. Et moriens impœnitens suspensione illâ durante, caret Ecclesiasticâ sepulturâ. Et suspensio ab ingressu Ecclesiæ vel officio. per appellationem sequentem non suspenditur. h. d. Dom.

Idem.

IS, cui est Ecclesiæ interdictus ingressus (cùm sibi per consequens censeatur in ipsa divinorum celebratio interdicta) irregularis efficitur, si contra interdictum hujusmodi divinis in ea se ingerat, in suo agens officio sicut priùs. Talis quoque si hoc interdicto durante decedat, non debet in Ecclesia vel cœmeterio Ecclesiastico (nisi *b* pœnituerit) sepeliri. Sanè sicut excommunicatio, sic ab officio vel ab ingressu Ecclesiæ lata suspensio, aut ipsius effectus, per appellationem sequentem minimè suspenduntur.

CAP. XXI.

Religiosum Clericum verberantem, absolvit Episcopus eo casu, quo absolveret Clericum. h. d. Dom.

Idem.

REligioso, qui manus violentas in Clericum secularem injecit (ne hoc prætextu habeat materiam evagandi) poterit ab Episcopo eo casu absolutionis beneficium exhiberi, quo seculari Clerico posset, si alium Clericum percussisset.

Verberans Novitium religionis, excommunicationem incurrit.

§. 1. Quamvis *c* autem is, qui religionem ingreditur, religiosus censeri cum effectu non possit, donec sit tacitè vel expressè professus: si quis tamen violentas manus in eum injiciat, excommunicationis latæ à canone vinculum non evadit.

CAP. XXII.

Absolutus propter mortis periculum, vel aliud impedimentum, ab eo, à quo aliàs non poterat, si cessante impedimento se non præsentat, cum commode potest, ei, à quo alias absolvi debebat, recidit in eandem sententiam. Idem in absoluto, qui se debet alicujus conspectui præsentare, si hoc non faciat. Joan. Andr.

Idem.

EOs, qui à sententia canonis vel hominis (cùm ad illum, à quo alias de jure fuerant absolvendi, nequeunt propter imminentis mortis articulum, aut aliud impedimentum legitimum, pro absolutionis beneficio habere recursum) ab alio absolvuntur: si cessante posteà periculo, vel impedimento hujusmodi, se illi, à quo his cessantibus absolvi debebant, quàm citò commodè poterunt, contempserint præsentare, mandatum ipsius super illis, pro quibus excommunicati fuerant, humiliter recepturi & satisfacturi, prout justitia suadebit: decernimus (ne sic censuræ illudant Ecclesiasticæ) in eandem sententiam recidere ipso jure. Idem statuimus de his, quibus (cùm à Sede Apost. vel à Legatis ipsius, absolutionis

a *Vide Alex. cons. 8. l. 1. incip. videtur super primo dubio, & cons. 149. l. 6. incip. in causa inquisitionis.* b *Et an appellatione civitatis veniant terra sibi recommendata, vide Anchar. in Clem. ne Romani, §. sanè. de elect. ubi asserit, non venire, & quæ sit ratio, vide Cur. in cons. 204. l. 2. & quid veniat appellatione civitatis, tradit Fel. in c. Rodulphus. extr. de rescript.* c *Hæc duo verba,* supposita vel, *desunt in manuscr. cod.*

a *Vide text. & ibi doct. in cap. non est, in fin. extr. de spons.* b *In manuscriptis codicibus ita: nisi prius pœnituerit, &c.* c *Vide Fel. c. cùm deputati. extr. de jud. & Jas. leg. pen. ff. de jur. omn. jud.*

tionis beneficium à quibusvis sententiis consequuntur) injungitur, ut Ordinariorum suorum, vel aliorum quorumlibet suscepturi pœnitentiam ab eisdem, se conspectui repræsentent, & passis injuriam, seu his, quibus propter hoc obligati existunt, satisfactionem exhibeant competentem: si hæc cùm primùm commodè poterunt, non curaverint adimplere.

CAP. XXIII.

Si percussionem in Clericum sine meo mandato, tamen nomine meo factam, ratam habeam, excommunicatus sum: secus si meo nomine non sit facta. Joannes Andr.

Idem.

CUm quis absque tuo mandato manus injicit *a* in Clericum tuo nomine violentas, si hoc ratum habueris, exmmunicationem latam à canone incunctanter incurris: cùm ratihabitio retrotrahatur, & mandato debeat comprobari. Si verò injectio eadem tuo nomine non sit facta, tunc licèt pecces ratam habendo eandem, non tamen propter hoc excommunicationis ullius *b* vinculo innodaris: Cùm quis ratum habere nequeat, quod ejus nomine non est gestum.

CAP. XXIV.

Tempore interdicti etiam sani ad pœnitentiam admittuntur: nisi sint excommunicati, qui non nisi in mortis articulo admittentur: vel nisi causam dederint interdicto, qui non admittentur, nisi satisfaciant, vel caveant prout possunt. Item illo tempore Missæ & alia divina officia sub pœna distributionum, sicut prius, in Ecclesiis celebrantur januis clausis: plane sine excommunicatis & interdictis, & sonitu campanarum. Et quater in anno altè cum campanis & januis apertis celebrare possunt, & exclusis excommunicatis interdictos admittere: ita tamen quòd hi, propter quorum excessum latum est, non appropinquent altari. In cæteris servandum est interdictum. Et revocata sunt privilegia, ultra id quibuscunque concessa. h. d. Joan. Andr.

Idem.

ALma matet Ecclesia plerunque nonnulla rationabiliter ordinat & consultè, quæ suadente subjectorum utilitate postmodùm consultiùs, ac rationabilius revocat *c*, in meliusvé commutat. Sanè à nostris dudum fuit prædecessoribus constitutum, ut in terris seu locis Ecclesiastico suppositis interdicto, nulla (certis casibus & sacramentis exceptis) divina celebrentur officia, vel ministrentur Ecclesiastica sacramenta. Quia verò ex districtione hujusmodi statutorum excrescit indevotio populi, pullulant hæreses, & infinita pericula animarum insurgunt, ac Ecclesiis sine culpa earum debita obsequia subtrahuntur: cum fratribus nostris *d* liberatione habitâ super his diligenti, concedimus, quòd tempore interdicti ab homine, vel à jure prolati, non tantummodò morientes, sed *d* etiam viventes, tam sani etiam quàm infirmi, ad pœnitentiam (quæ propter pronitatem, & facilitatem hominum ad peccandum, summè necessaria est) licite admittantur, dum tamen excommunicati non fuerint, quos admitti (præterquam in mortis *e* articulo) nolumus ad eandem. Illis etiam, propter quorum culpam, dolum vel fraudem lata est sententia interdicti, vel qui ad perpetrandum delictum, cujus occasione ipsum interdictum est latum, præbuerunt auxilium, consilium vel favorem: nisi de ipso delicto (si sint tales, quod id facere valeant) prius satisfecerint, vel de satisfaciendo idoneam dederint cautionem, aut si satisfacere nequeunt, vel hujusmodi cautionem præstare juraverint, quòd cùm poterunt, satisfacient: & ad satisfactionem hujusmodi per eum, vel per eos, qui facere ipsam debent & possunt præstandam, dabunt consilium & auxilium, ac juxta posse suum fideliter laborabunt: non est pœnitentiæ beneficium aliquatenùs concedendum. Nec tunc etiam quoad istos, vel alios qui circa hoc minimè deliquerunt (ubi civitas vel locus alius, seu universitas interdicti existunt) facienda est relaxatio interdicti, sed est eis solummodò injungenda pœnitentia salutaris. Adjicimus prætereà, quòd singulis diebus in Ecclesiis & monasteriis Missæ celebrentur, & alia dicantur divina officia sicut prius: submissâ tamen voce & januis clausis, excommunicatis ac interdictis exclusis, & campanis etiam non pulsatis. Et tam Canonici, quàm Clerici Ecclesiarum, in quibus distributiones quotidianæ illis, qui horis intersunt canonicis, tribuuntur, si ad officia non venerint supradicta, distributiones easdem amittant: sicut interdicto perderent non extante, si divinis officiis non adessent. In festivitatibus vero Natalis Domini, Paschæ, a Pentecostes, & Assumptionis Virginis gloriosæ, campanæ pulsentur, & januis apertis altâ voce divina officia solenniter celebrentur, excommunicatis prorsus exclusis, sed interdictis admissis: quibus ob reverentiam dictarum solennitatum (ut ipsi ad humilitatis gratiam, & reconciliationis *a* affectum facilius inclinentur) præfatis diebus participationem permittimus divinorum; sic tamen quòd illi, propter quorum excessum interdictum hujusmodi est prolatum, altari nullatenùs appropinquent. Cæteris, quæ circa observationem interdictorum à nostris sunt prædecessoribus instituta, in suo robore duraturis: non obstantibus quibusvis privilegiis, Ecclesiis, monasteriis, ordinibus, religionibus, seu personis Ecclesiasticis, secularibus, vel regularibus, exemptis & non exemptis, sub quavis forma vel expressione verborum & Apostolica sede concessis, quæ contra tenorem præsentis constitutionis nullis volumus suffragari, cùm quibuslibet tam secularibus, quàm regularibus sufficere debeat, ut tempore interdicti modo præmisso diebus celebrent supradictis.

TITULUS XII.

DE VERBORUM SIGNIFICATIONE.

CAP. I.

Declarat hic Innocentius, quid significet verbum privilegii: recepimus vos in proprios filios Ecclesiæ Romanæ: & quis locus dicatur esse desertus. hoc dicit, Joan. Andr.

Innocentius IV. (*an.* 1250)

VEniens: [*& inf. à.*] Per illa verba privilegii, In speciales & proprios Ecclesiæ Romanæ filios vos recepimus: dictos fratres exemptos non intelligi, & ipsos ex illo in proprios ejusdem Ecclesiæ filios fuisse receptos, quòd ab alio quam à Romano Pontifice, vel Legato ab ejus latere *b* destinato, interdici vel excommunicari à quoquam non valeant, declaramus. Illum locum desertum in præmissis intelligimus, qui non habitatus penitùs, neque cultus fuerit, vel ultra memoriam hominum (secundùm indulgentiam Lucii) est sub Saracenorum potestate detentus: censentes Ecclesias in talibus desertis locis, à fratribus ipsis constructas, seu etiam construendas, in eo plenâ libertate gaudere, ut secundum indulgentiam Lucii,

a *alit. injecerit.* b *al. illius.* c *Vid. l. 1. C. de cad. toll. ubi dicit Bald. quod sicut Medicus, secundùm tempora alterat medicinas, ita legislator leges. Font.* d *aliter, ita: sed & viventes.* e *Nam in mortis articulo nulla est casuum reservatio: atque ideò omnes sacerdotes quoslibet pœnitentes à quibusvis peccatis & censuris absolvere possunt, ita Concil. Trident. sess. 14. cap. 7. de casuum reservatione.*

a *al. effectum.* b *Pet. de Anchar. negat per hunc text. prolatori, legatos cognoscere posse de causis exemptorum, quia hic est privilegium, non jus commune. Item æquiparantur ordinariis, qui exemptos non judicant. not. supr. de offic. leg. translationem. Font.*

nihil ab ipsis legis diœcesanæ nomine valeat per Episcopos exigi: quæ (secundùm privilegium Alexandri) non possint interdicto, seu excommunicationi supponi: quas in locis hujusmodi dicti fratres habeant potestarem (petitâ à sede Apostolicâ licentiâ) construendi, easque cum suis plebibus per suos Clericos idoneos gubernent, qui ratione plebium examinandi Episcopis præsententur: ut ab eis curam recipiant animarum, cùm plebes Episcopis sint subjectæ. Cæterùm dicti fratres decimas de laboribus & novalibus suis, quos propriis manibus aut sumptibus excolunt, aut aliis bonis sibi à Deo præstitis, Conventibus Clericorum ordinis sui (à quibus quarta vel tertia nullatenùs exigatur) cum integritate persolvant: salvâ moderatione Concilii generalis.

In aliis eorum possessionibus, jure communi seu quolibet alio Ecclesiis parochialibus, & diœcesano Episcopo reservato: Per declarationem autem hujusmodi nolumus defensionibus aliis, seu juribus partium derogari.

CAP. II.

Declarat manifestum & evidens esse synonyma, & idem significare, quoad casum decret. de elect. Si fortè. Joan. Andr.

Nicolaus III. *a* (*an.* 1278.)

Constitutionem felicis recordationis Gregorii Papæ prædecessoris nostri editam in Concilio Lugdunensi, ut si fortè inter cætera, quæ objiciuntur electo, aut postulato, seu aliàs promovendo ad aliquam dignitatem, evidentem scientiæ, vel alium personæ defectum opponi contingat, de illo primitùs cognoscatur: & si opponentem inveniri fuerit destitui veritate, à causæ illius prosecutione rotaliter sit exclusus, & aliàs puniatur, ac si in objectorum probatione omnium defecisset: in illo, qui manifestum defectum in visu, auditu, & aliis corporis *b* sensibus, nec non & in memoria, & etiam intellectu opponit electo, locum habere, ac quoad intentionem constitutionis ipsius, manifestum & evidens, idem supponere declaramus.

Declarat conspiratores & conjuratores, qui juraverunt & statuerunt de non recipiendo aliquem in Canonicum ad mandatum Papæ, donec possent resistere. Joan. Andr.

Cæterùm Canonicos cujusvis Ecclesiæ, qui statutum fecerunt solenniter, & juramento firmârunt, quòd Ecclesiam suam & se ipsos contra omnes impetrantes Canonicatum ipsius Ecclesiæ defenderent, usque ad jus vel sententiam, quantùm possent, ad judicium domini Papæ, vel specialis mandati ejusdem: & quòd communibus expensis, ac cum procuratorio sigillo Capituli sigillato eadem defensio fieret: & quòd quandiu aliquis de Canonicis ejusdem Ecclesiæ defensionem hujusmodi, & oppositionem vellet prædicto modo subire, alii Canonici non possent nec deberent recipere in Canonicum, nec habere pro Canonico in Capitulo, vel extra Capitulum, impetrantem: conspiratores & conjuratores contra sanctam Romanam Ecclesiam, ac libertatem, obedientiam & auctoritatem ipsius decernimus, & eosdem tanquam conspiratores ac conjuratores secundùm sanctiones canonicas puniendos.

Statutum de non recipiendo aliquem ad Papæ mandatum, multis ex causis est detestabile & illicitum. h. d.

Statutum quoque ipsum (quod Capitulo prælibato & singulis ejus personis libertatem, obedientiam, eidem Ecclesiæ Romanæ debitam exhibendi saltem usque ad sententiam, & *c* pontificum Romanorum judicium, seu speciale mandatum, liquidò interdicit, promptum futurorum gravaminum & expensarum discrimen ingerens contra legitimas sanctiones, laudabile votum expectantium lites vetat, injustam litem movere compellit, iniquæ controversiæ seu liti cedendo, bonam fidem seu conscientiam agnoscere prohibet, & adigit ad peccandum) conspirationem & conjurationem continere contra libertatem & auctoritatem sedis Apostolicæ manifestè, ac aliàs detestabile, prorsusque illicitum reputamus.

CAP. III.

Constitutio amplissima penè cunctas declarans hæsitationes, quæ circa divi Francisci regulam contingere possunt: præsertim an fratres Minores (quos Cordigeros vocant) illius regulæ professores, sint ad omnia Evangelii consilia obligati. Et utrum aliquid proprium habere, & pecuniam recipere, legataque sibi relicta agnoscere valeant: cum multis aliis ambiguitatibus hîc luculentissimè resolutis.

Idem.

Exiit qui seminat *a* seminare semen suum. De sinu Patris in mundum, veste scilicet humanitatis indutus Dei filius Jesus Christus, verbum Evangelicum saturus in singulos probos & reprobos, insipientes & ignaros, studiosos & desides, & juxta Prophetam colonus futurus in terra, semen suum doctrinam Evangelicam sine delectu dispersit in omnes, qui omnia tracturus ad se, omnes salvare venerat: qui tandem seipsum Deo Patri pro salute omnium in redemptionis humanæ pretium immolavit. Licèt autem hoc semen in singulos communicativâ Dei charitate dispersum, aliud ceciderit *b* secùs viam, super corda scilicet dæmonum suggestionibus pervia: aliud supra petram, corda scilicet nullo fidei vomere penetrata: aliud inter spinas, corda scilicet hominum divitiarum solicitudinibus lacerata: Et ideò unum pravis affectibus conculcatum, aliud aridum, quia gratiæ carebat humore, reliquum verò legitur inordinatis solicitudinibus suffocatum. Aliud tamen mite cor & docile, terra bona, suscepit, hoc est Minorum fratrum mitis & docilis in paupertate ac humilitate per almum Christi confessorem Franciscum radicata religio: qui ex illo vero semine germinans, germen illud per regulam sparsit in filios, quos sibi & Deo per suum ministerium in observatione Evangelii generavit. Isti sunt filii, qui docente Jacobo *c* verbum æternum Dei filium, insitum humanæ naturæ in horto virginalis uteri, potens salvare animas, in mansuetudine susceperunt. Hi sunt illius sanctæ regulæ professores, quæ Evangelico fundatur eloquio *d*, vitæ Christi roboratur exemplo, fundatoris militantis Ecclesiæ, Apostolorum ejus sermonibus actibusque firmatur. Hæc est apud Deum & Patrem munda & immaculata religio, quæ descendens à Patre luminum per ejus Filium exemplariter & verbaliter Apostolis tradita, & deinde per Spiritum Sanctum beato Francisco, & eum sequentibus inspirata, totius in se quasi continet testimonium Trinitatis. Hæc est, cui (attestante Paulo Apostolo) nemo de cætero debet esse molestus: quam Christus stigmatibus suæ passionis confirmavit, volens institutorem ipsius passionis suæ signis notabiliter insigniri. Sed nec sic contra fratres ipsos Minores & regulam, hostis antiqui cessavit astutia, quin potiùs contra eos nitens superseminare zizaniam, interdum æmulatores agitatos invidiâ, iracundiâ, & indiscretâ inscitiâ concitavit: mordentes fratres & eorum regulam, quasi illicitam, inobservabilem, & discriminosam, caninis latratibus lacerantes, non attendentes hanc sanctam regulam (ut prædicitur) præceptis ac monitis salutaribus institutam, Apostolicis observationibus roboratam, per plures Romanos Pontifices *e* approbatam, &

a *In plerisque antiquis codicib. etiam impressis ita: Nicolaus quartus.* b *al. corporeis.* c *al. & Pontificis Romani, &c.*

a *In antiquioribus codicib. etiam impressis ita, Exiit qui seminat, & infrà: & mox sequitur decretalis Privilegium. ex prima etiam glossa hîc, constat olim non fuisse solitam opponi integram: sed decisè, id est, initium tantùm.* b *Luc.* 8. c *Jac.* 1. d *Non tamen per omnia, ut in extrav. quia quorundam. §. adhuc Font.* e *Honorium III. Innocentium III. Gregorium IX. Font.*

etiam

etiam per sedem Apostolicam confirmatam, tot divinis testimoniis communitam, quæ credibila facta sunt nimis in tot sanctis viris *a*, in observantia hujus regulæ agentibus & finientibus dies suos, quorum nonnullos sanctorum Catalogo sedes eadem ex eorum vita & miraculis fecit adscribi. Ac novissimè, quasi diebus istis, per piæ memoriæ Gregorium Papam nonum, prædecessorem nostrum approbatam esse, ex evidenti utilitate, quam de ipsa consequitur universalis Ecclesia, in generali Lugdunensi Concilio declaratur. Nec nos minùs attendimus, imò profundiùs cogitamus, sicut pensare debent subtiliùs cæteri catholicæ fidei professores: quia ipse Deus ordinem prædictum & ejus observatores inspiciens, sic eos ab insurgentibus in ipsos rancoribus salutari subsidio præservavit, quòd nec ipsos fluctus tempestuosos allisit, nec animos in ordine ipso degentium consternavit: quin potiùs in vigore regulari concrescant, & amplientur in suorum observantia mandatorum. Veruntamen, ut ordo prædictus (quibuslibet præcisis anfractibus) distinctâ & purâ vigeat claritate, & sicut fratres ejusdem ordinis nuper in generali Capitulo congregari providerant, dilectis filiis generali & nonnullis alliis provincialibus ejusdem ordinis ministris, qui in Capitulo ipso convenerant, in nostra præsentia constitutis, cùm ad plenam observationem regulæ ejusdem in vigore spiritûs eorum fervere noscatur intentio: Visum est nobis (ut mordacibus hujusmodi mordendi vias præcluderemus) aliqua, quæ in ipsa regula videri poterant dubia; declarare; nonnulla per prædecessores nostros etiam declarata, pleniori claritate differere: in aliquibus etiam regulam ipsam contingentibus puritati eorundem conscientiæ providere. Nos autem, qui à teneris annis ad ordinem ipsum affectus nostros *b* ereximus, in illis succedendo, cum aliquibus ejusdem confessoris sociis, quibus ejus vita & conversatio nota erat, super ipsa regula & sancta ipsius beati Francisci intentione frequenti collatione tractavimus. Et tandem Cardinalis, ac postmodùm ejusdem ordinis per prædictam sedem gubernator & protector, & corrector effecti, conditiones prædicti ordinis ex imminenti nobis cura palpavimus in Apostolatûs officio: tàm de pia intentione confessoris prædicti, quàm de his, quæ regulam ipsam & ejus observantiam contingunt: ex prædictis longâ etiam experientiâ informati, nostros ad ordinem præfatum convertimus cogitatus. Et tam ea, quæ per eosdem prædecessores approbata & declarata esse noscuntur, quàm etiam ipsam regulam & eam contingentia, maturitate plenâ discussimus. Nonnulla in præsenti serie statuimus, declaravimus, certiùs approbavimus, approbata confirmavimus, edidimus, & concessimus, plura etiam ordinando seriosiùs & clariùs, quæ infrà scriptis articulis pleniùs exprimuntur. In primis, quia (sicut intelleximus) ab aliquibus hæsitatur, an fratres ejusdem ordinis tam ad consilia, quàm ad præcepta Evangelii teneantur: tum quia in regulæ prædictæ principio habetur: Regula & vita Minorum fratrum hæc est: scilicet Domini nostri Jesu Christi sanctum Evangelium observare, vivendo in obedientia, sine proprio, & in castitate: tum ex eo, quòd in eadem regula continetur sic: Finito verò anno probationis recipiantur ad obedienriam, promittentes vitam istam semper & regulam observare: tum etiam, quia in fine ipsius regulæ continentur hæc verba: paupertatem, & humilitatem, ac sanctum Evangelium Domini nostri Jesu Christi, quod firmiter promisimus, observemus.

Licèt felicis recordationis Gregorius Papa nonus prædecessor noster hunc articulum & nonnullos alios ejusdem regulæ declaraverit: quia tamen ejus declaratio propter aliquorum insurgentium in fratres & regulam inordinatos vel mordaces insultus, & multorum posteà emergentium casuum considerandos eventus, in aliquibus obscura, in aliquibus semiplena, & in multis etiam contentis in ipsa regula insufficiens videtur: Nos obscuritatem ac insufficientiam hujusmodi, præfatæ interpretationis declaratione amovere volentes, & cujuslibet ambiguitatis scrupulum in eisdem de singulorum mentibus plenioris expositionis certitudine amputare.

Dicimus, quòd cùm in principio regulæ non absolutè, sed cum quadam modificatione, seu specificatione ponatur; Regula & vita Minorum fratrum hæc est: scilicet Domini nostri Jesu Christi sanctum Evangelium observare, vivendo in obedientia, sine proprio, & in castitate: quæ tria eadem regula multùm arctè prosequitur, & nihilominùs alia nonnulla subnectit, præcipiendo, prohibendo, consulendo, monendo, hortando, & sub aliis verbis, ad aliquem modorum reducibilibus prædictorum: de intentione regulæ liquere valeat apertiùs: ut illud, quod in professione quasi absolutè subnecti videtur, promittentes vitam istam semper & regulam observare, & quod in fine subjungitur, & sanctum Evangelium Domini nostri Jesu Christi, quod firmiter promisimus, observemus, totum ad ipsius regulæ modificatum, vel determinatum, seu specificatum, principium reducatur: videlicet ad observantiam Evangelii (ut prædicitur) per ipsam regulam in illis tribus modificatam, vel determinatam, seu specificatam. Cùm non sit verisimile ipsum sanctum verbum ab ipso semel cum quadam modificatione, vel determinatione, seu specificatione prolatum, licèt quasi succinctoriè repetitum, voluisse in sui repetitione datâ sibi per eum modificatione seu specificatione sine certa causa carere. Et utriusque juris argumenta nos doceant *a*, ea quæ in principio ad medium & ad finem: illa verò quæ in medio, ad finem atque principium: & ea quæ in fine, ad utrunque vel eorum alterum sæpè referri. Et dato, quòd absolutè diceretur, omninò promitto sanctum Evangelium observare: non *b* professor hujusmodi intenderet se ad omnem consiliorum observantiam obligare: (quod vix aut nunquam posset ad literam observare: propter quod talis promissio illaqueare profitentis animum videretur:) Clarè videtur promissionem hujusmodi ad alium intellectum absque intentione promittentis non debere perstringi: nisi ut observantia Evangelii sic, sicut tradita reperitur à Christo, videlicet quòd præcepta ut præcepta, & consilia ut consilia, à promittentibus observentur. Quem intellectum etiam in eisdem verbis habuisse idem beatus Franciscus in serie sui processûs in regula patenter ostendit: cùm aliqua Evangelica consilia indicat, ut consilia, sub verbis monitionis, exhortationis & consilii, nonnulla verò sub prohibitione ac verbo præcepti: per quod patet, quòd non fuit loquentis intentio *c*, quòd fratres ex professione hujusmodi regulæ ad omnia consilia, sicut ad præcepta Evangelica tenerentur: sed solùm ad illa consilia, quæ in eadem regula præceptoriè vel inhibitoriè, seu sub verbis æquipollentibus sunt expressa. Unde nos ad fratrum ejusdem ordinis conscientias plenariè serenandas declaramus, quòd ex professione ejusdem regulæ, fratres ipsi ad ea tantùm Evangelica observanda consilia sunt adstricti, quæ in ipsa regula præceptoriè vel inhibitoriè, seu sub verbis æquipollentibus

---

a *Quos ponit Ant. circa finem tertiæ part. suæ chronic.* b *Idem dicit Joann. 22. in extravag. quorundam. vers. nunc verò. post princ. Font.*

a *Quæ vide in gloss. rubr. infrà eod. de reg. jur. tit. prox. Font.* b *alit. cùm professor, &c.* c *Ecce ex verbis colligitur intentio. Font.*

exprimuntur. Ad nonnulla verò alia per Evangelium data consilia eò magis, secundùm exigentiam sui statûs, tenentur, plus quam cæteri Christiani, quò per statum perfectionis, quem per professionem hujusmodi assumpserunt, se obtulerunt Domino holocaustum medullatum, per contemptum omnium mundanorum. Ad omnia autem, quæ in ipsa regula continentur, tam præcepta quàm consilia, quàm cætera, ex voto professionis hujusmodi non aliter tenentur, quàm eo modo, quo in regula ipsa traduntur: ut scilicet teneantur ad eorum *a* observantiam, quæ in eadem regula ipsis sub verbis obligatoriis indicuntur. Cæterorum verò observantiam, quæ sub verbis monitoriis, exhortatoriis, informatoriis, & instructoriis, seu quibuscunque aliis continentur: eatenùs magis condecet de bono & æquo eos prosequi, quo imitatores tanti patris effecti Christi semitas elegerunt. Porrò cùm ipsa regula expressè contineat, quòd fratres nihil sibi approprient, nec domum, nec locum, nec aliquam rem: sitque declaratum per eundem prædecess. rem nostrum Gregorium nonum, & nonnullos alios, hoc servare debere, tam in speciali, quàm etiam in communi: quam sic arctam abdicationem venenosis obtrectationibus aliquorum insensata damnaverit astutia, ne fratrum eorundem perfectionis claritas in talium imperitis sermonibus laceretur: dicimus quòd abdicatio proprietatis hujusmodi omnium rerum non tam in speciali, quàm etiam in communi propter Deum meritoria est & sancta: quam & Christus viam perfectionis ostendens, verbo *d* docuit & exemplo firmavit: quamque primi fundatores militantis Ecclesiæ, prout ab ipso fonte hauserant, volentes perfectè vivere, per doctrinæ ac vitæ exempla in eos derivârunt. Nec his quisquam putet obsistere, quòd interdum dicitur Christum loculos habuisse: nam sic Jesus Christus cujus perfecta sunt opera, in suis actibus viam perfectionis exercuit, quòd interdum infirmorum imperfectionibus condescendens, & viam perfectionis extolleret, & imperfectorum infirmas semitas non damnaret: sic infirmorum personam Christus suscepit in loculis: sic & in nonnullis aliis infirma humanæ carnis assumens (prout Evangelica testatur historia) non tantùm carne, sed mente condescendit infirmis. Sic enim humanam naturam assumpsit, quòd in suis operibus perfectus existens, in nostris factus humilis, in propriis permansit excelsus. Sic & summæ charitatis dignatione ad actus quosdam nostræ imperfectioni conformes inducitur, quòd a summæ perfectionis rectitudine non curvatur. Egit namque Christus & docuit opera perfectionis. Egit etiam infirma, sicut interdum & in fuga patet & loculis: sed utrumque perfectè perfectus existens, ut perfectis & imperfectis se viam salutis ostenderet, qui utrosque salvare venerat: qui tandem mori voluit pro utrisque. Nec quicquam ex his insurgat erroneè, quòd taliter propter Deum proprietatem omnium abdicantes, tanquam homicidæ sui, vel tentatores Dei, vivendi discrimini se committant: sic enim seipsos committunt divinæ providentiæ in vivendo, ut viam non contemnant provisionis humanæ: quin vel de iis, quæ offeruntur liberaliter, vel de iis, quæ mendicantur humiliter, vel de iis, quæ conquiruntur per laboricium, sustententur: quæ triplex vivendi modus in regula providetur expressè. Profectò si (juxta promissum Salvatoris) nunquam deficiet fides Ecclesiæ, per consequens nec opera misericordiæ subtrahentur: ex quo Christi pauperibus omnis ratio diffidentiæ cujuslibet videtur esse sublata. Et quidem ubi (quod non est aliquatenùs præsumendum) hæc cuncta deficerent, sicut nec cæteris, sic nec ipsis fratribus, jure poli, in extremæ necessitatis articulo, ad providendum sustentationi naturæ, via omnibus extremâ necessitate detentis concessa præcluditur: cùm ab omni lege extrema *a* necessitas sit exempta: nec talem abdicationem proprietatis omnimodæ, renuntiationem usus rerum cuiquam videatur inducere: nam cùm in rebus temporalibus sit considerare præcipuum, proprietatem, possessionem, usumfructum, jus utendi, & simplicem facti usum, & ultimo tanquam necessario egeat, licèt primis carere possit vita mortalium: nulla prorsus potest esse professio, quæ à se usum necessariæ sustentationis excludat: verùm condecens fuit ei professioni, quæ spontè devovit Christum pauperem in tanta paupertate sectari, omnium abdicare dominium & rerum sibi concessarum necessario usu fore contentam. Nec per hoc, quòd proprietatem usus, & rei cujusque dominium à se abdicâsse videtur, simplici usui omnis rei renunciâsse convincitur: qui, inquam, usus non juris, sed facti tantummodò nomen habens, quod facti est tantùm, in utendo præbet utentibus, nihil juris: quinimò necessariarum rerum, tam ad vitæ sustentationem, quàm ad officiorum sui statûs executionem (excepto quod de pecunia infrà subjungitur) moderatus usus, sed secundùm eorum regulam & veritatem omnimodam, concessus est fratribus: quibus rebus fratres licitè uti possent durante concedentis licentiâ, & juxta id, quod in præsenti serie continetur. Nec his obviare dignoscitur, quod civilis providentia in humanis rebus humanè constituit: videlicet non posse usum vel usumfructum à dominio perpetuò *b* separari: quod, ne dominium dominis (semper abscedente usu) redderetur inutile, temporalem utilitatem tantùm in constituendo prospiciens ista decrevit. Retentio namque dominii talium rerum cum concessione usûs facta pauperibus, non est infructuosa domino, cùm sit meritoria ad æterna, & professioni pauperum opportuna, quæ tantò sibi censetur utilior, quantò commutat temporalia pro æternis. Profectò non fuit confessoris Christi regulam instituentis intentio: quinimò contrarium in ipsa conscripsit, contrarium vivendo servavit, cùm & ipse temporalibus ad necessitatem usus fuerit, & in pluribus locis in regula usum talem licere fratribus manifestet. Dicit namque in regula, quòd Clerici faciant divinum officium, ex quo habere poterunt breviaria: ex hoc patenter insinuans, quòd fratres sui habituri essent usum breviarii & librorum, qui sunt ad divinum officium opportuni. In alio quoque Capitulo dicitur, quòd ministri & custodes pro necessitatibus infirmorum, & aliis fratribus induendis, per amicos spiritales solicitam curam gerant, secundùm loca & tempora & frigidas regiones, sicut eorum necessitati viderint expedire. Alibi etiam exhortans fratres, per congruum laboris exercitium ad otium evitandum, dicit, quod de mercede laboris pro se & suis fratribus corporis necessaria recipiant. In alio quoque Capitulo continetur, quòd fratres vadant pro eleemosynis confidenter. Habetur *c* etiam in eadem regula, quòd in prædicatione, quam fratres faciunt, sint examinata & casta eorum eloquia ad utilitatem & ædificationem populi: annunciando eis vitia & virtutes, pœnam & gloriam. Sed constans est, quòd hæc præsupponunt scientiam: scientia requirit studium: exercitium verò studii convenienter haberi non potest, sine usu librorum *d*.

a *Verba obligatoria sunt: teneantur, habeant, & alia declarata in Clem. exivi. §. ut autem hæc. §. præterea eum. Font.*
b *Extravagant. Joan. 22. quia quorundam. declarat hæreticum asserere, quod Christus nec in speciali, nec in communi proprium habuerit. Font.*

a *De consec. dist. 1. sicut & infr. eod. dist. 4 c. sanctum. c. quod non est. cum gl. de reg. jur. Font.* b *Vid. l. omnium. ff. de usufr. l. antiquas. C. eod. Font.* c *Vid. Conc. Trid. sess. 5. de reform. c. 2.*
d *Libri sunt ad scientiam necessarii. vide Oldrad. cons. 84. incip. an expediat habere multos libros.*

Et

Ex quibus omnibus satis claret ex regula, ad victum, vestitum, divinum cultum & sapientiale studium, necessarium rerum usum fratribus esse concessum. Patet itaque sanè intelligentibus ex prædictis, regulam quoad abdicationem hujusmodi, non solum observabilem, possibilem & licitam, sed meritoriam & perfectam: & eò magis meritoriam, quo per ipsam professores ipsius magis à temporalibus propter Deum (sicut prædicitur) elongantur. Ad hæc cùm fratres ipsi nihil sibi in speciali acquirere, vel eorum ordini possint etiam in communi, & cum aliquid propter Deum ipsis offertur, conceditur, vel donatur, ea (si secus non exprimat) offerentis, concedentis, vel donantis, verisimiliter credatur intentio, ut rem hujusmodi oblatam, concessam, vel donatam perfectè concedat, donec auferat, à se abdicet, ac in alios transferre cupiat propter Deum, nec sit persona, in quam loco Dei congruentiùs hujusmodi rei dominium transferat, quàm sedes præfata vel persona Rom. Pontificis Christi Vicarii, qui pater est omnium, & fratrum Minorum nihilominus specialis. Ne talium rerum sub incerto videatur esse dominium, cùm patri filius suo modo, servus domino, & monachus monasterio res sibi oblatas, concessas vel donatas acquirant, omnium utensilium & librorum, ac eorum mobilium præsentium & futurorum, quæ & quorum usumfructum scilicet ordinibus vel fratribus ipsis licet habere, proprietatem & dominium *a* (quod & fel. record. Innoc. Papa IV. prædec. noster fecisse dignoscitur) in nos & Romanam Ecclesiam plenè & liberè pertinere hâc præsenti constitutione in perpetuum valiturâ sancimus. Præter à loca empta de eleemosynis diversis, & oblata seu concessa fratribus, sub quacunque forma verborum (licèt fratres sibi cavere debeant, quod hujusmodi verbis statui suo incompetentibus non utantur) a diversis seu pro indiviso possidentibus, seu certas partes in ipsis locis habentibus, in quibus ipsi possidentes pro indiviso, seu certas partes habentes, nihil sibi in oblatione seu concessione hujusmodi reservárint: similiter & in jus & dominium ac proprietatem nostram & Ecclesiæ prædictæ eadem auctoritate suscipimus. Loca verò seu domos pro habitatione fratrum à singulari persona, vel collegio, vel ipsis fratribus ex integro concedenda seu etiam offerenda (si talia de voluntate conferentis fratres inhabitare contigerit) perseverante tantùm voluntate concedentis inhabitent. Ac illa libere, præter Ecclesiam & oratoria ad Ecclesiam destinata, & cœmeterium (quæ tam ad præsentia, quàm ad futura, in jus & proprietatem nostram & prædictæ Romanæ Ecclesiæ simili modo & auctoritate recipimus) mutatâ concedentis voluntate, ac ipsis fratribus patefactâ dimittant: in quorum locorum dominio seu proprietate nihil nobis vel præfatæ Romanæ Ecclesiæ retinemus omninò, nisi ea specialiter de nostro seu ipsius Romanæ Eccl. siæ recipiantur assensu: & si in eisdem locis reservaverit dominium sibi in concedendo concedens, præter inhabitationem fratrum speciale *b* dominium in jus Ecclesiæ sæpedictæ non transeat, sed potius plenè liberum maneat concedenti. Insuper nec utensilia, nec alia præter eorum usum ad necessitatem & officiorum sui status executionem (non enim omnium rerum usum habere debent, ut dictum est) ad ullam superfluitatem, divitias, seu copiam, quæ deroget paupertati, vel ad thesaurizationem, vel eo animo, ut ea distrahant sive vendant, recipiant, nec sub colore providentiæ in futurum, nec aliâ occasione: quinimò in omnibus appareat in eis, quoad dominium omnimoda abdicatio, & in usu necessitas. Hoc autem secundum exigentiam personarum & locorum, ministri & custodes simul & separatim in suis administrationibus & custodiis cum discretione disponant: cùm de talibus interdum personarum qualitas, temporum varietas, locorum conditio, & nonnullæ aliæ circumstantiæ plùs minùsve, ac aliter provideri requirant: ista tamen sic faciant, quòd semper in eis & eorum actibus paupertas sancta reluceat, prout ipsis ex eorum regula invenitur indicta. Cæterùm cùm in eadem regula sit super præcepti districtione prohibitum, ne fratres recipiant per se, vel per alios denarios vel pecuniam ullo modo: idque fratres in perpetuum servare cupiant, & velut injunctum necesse habeant adimplere: ne ipsorum puritas in hujusmodi observatione præcepti maculetur in aliquo, & ne fratrum conscientiæ aliquibus aculeis stimulentur: articulum istum propter detrahentium morsus profundiùs, quàm nostri prædecessores fecerint, assumentes, ac ipsum clarioribus determinationibus prosequentes, dicimus in primis, quòd fratres ipsi à mutuis contrahendis abstineant, cùm eis mutuum contrahere (ipsorum statu considerato) non liceat *a*: possint tamen ipsi pro satisfactione facienda, pro eorum necessitatibus, quæ pro tempore occurrerint (cessantibus eleemosynis, de quibus satisfieri commodè tunc non posset) circa cujuslibet obligationis vinculum dicere, quòd per eleemosynas & alios amicos fratrum ad solutionem hujusmodi faciendam intendant fideliter laborare. Quo casu procuretur à fratribus, quòd ille, qui dabit eleemosynam, per se vel per alium, non nominandum ab ipsis, si fieri poterit, sed ab eo prius juxta suum beneplacitum assumendum, hujusmodi satisfactionem faciat in totum vel in partem, prout sibi Dominus inspirabit. Si tamen ipse hoc nollet facere, vel non posset, vel quia recessus ejus immineat, aut quia quibus hoc velit committere, notitiam non habet fidelium personarum, seu quâcunque aliâ occasione vel causâ: declaramus & dicimus, quòd in nullo regulæ puritas infringitur, aut quomodolibet ipsius observantia maculatur; si fratres ipsi alicujus vel aliquorum sibi curent dare notitiam, vel aliquos seu aliquem nominare, aut etiam præsentare: cui vel quibus, si eleemosynam facienti placuit, committi possit executio prædictorum, ac ipsius habeatur assensus super subrogationibus infrascriptis. Ita tamen, quòd penès ipsum dantem, dominio, proprietate, ac possessione ipsius pecuniæ cum libera potestate revocandi sibi pecuniam ipsam semper usque ad conversionem ipsius in rem deputatam, plenè, liberè, ac integrè remanentibus, in ipsa pecunia nihil omninò fratres juris habeant, nec administrationem, seu dispensationem, nec contra personam nominatam, vel non nominatam ab eis, cujuscunque conditionis existat, in judicio, vel extra, actionem, persecutionem, aut aliquod aliud jus intentent, qualitercunque persona prædicta in commissione hujusmodi se habeat: liceat tamen fratribus suas necessitates insinuare, ac specificare, vel exponere personæ prædictæ, ac eam rogare, quòd solvat *b*. Possint etiam personam eandem exhortari ac inducere, quòd fideliter in re commissa se habeat, & animæ suæ saluti in commissa sibi executione provideat: Ita tamen, quòd ab omni ejusdem pecuniæ administratione, seu dispensatione, & contra prædictam personam actione seu persecutione (ut prædictum est) fratres abstineant omnimodò. Si verò personam hujusmodi nominatam, vel non nominatam à fratribus (quò minùs per se possit exequi, quod prædicitur) contigerit per absentiam, infirmitatem, volunta-

a *De hoc dominio vide extravag. Joan. 22. incip. ad conditorem canonum. tit. de verb. signif. & extravag. quorundam, eod. tit.* b *al. tale.*

a *Quia tibi de meo fit tuum, quod pronomen fratri Minori non convenit: & hanc provisionem circa pecuniam approbat Clemen. exivi. ibi videas. §. porrò. usque ad § proinde Font.*
b *Quid de hæredibus talis personæ, vide infrà eod. §. in eo verò casu Font.*

rem, seu locorum distantiam, ad quæ ipse nollet accedere in quibus esset solutio seu satisfactio facienda, vel per occasionem aliam impediri: liceat fratribus cum conscientiæ puritate quandam aliam personam subrogandam ad præmissa in nominando & aliis (si ad primum dantem non possint, vel nolint habere recursum) cum ista persona facere, sicut suprà proximè declaravimus eis licere cum prima: Duarum enim personarum ministerium per viam subrogationis (ut dictum est) communius & generaliùs videtur posse in prædictorum executione sufficere, cùm prædicta satisfactio præsumatur posse celeriter expediri. Si ramen (ut interdum dictum est) propter locorum distantiam, in quibus esset satisfactio facienda, & conditiones seu circumstantias alias, casus emergeret, in quo videretur plurium personarum subrogandarum ministerium opportunum: liceat ipsis fratribus in hoc casu juxta negotii qualitatem (servato modo prædicto) plures personas assumere, nominare, seu præsentare ad istud ministerium exequendum. Et quia oportet & expedit fratrum necessitatibus, non solùm illis, pro quibus jam esset solutio seu satisfactio facienda (ut superius proximè dictum est) sed etiam imminentibus, sive tales necessitates ingruentes immineant, quæ brevi tempore expediri valeant, sive tales (licèt paucæ comparative) quarum provisio ex sui conditione necessariò tractum *a* temporis habet: ut in libris scribendis, Ecclesiis seu ædificiis ad usum habitationis ipsorum construendis, libris & pannis in locis remotis emendis, & aliis similibus, si quæ occurrerint, cum moderamine supradicto salubriter provideri: Sic in istis necessitatibus clare distinguimus, sic in eis fratres posse tutè & salvâ conscientiâ procedere declaramus: videlicet ut ingruenti vel imminenti necessitate, quæ brevi tempore, vel quæ interdum ex aliquibus circumstantiis non sic brevi (ut supra in proximo casu dictum est) valeat expediri: tam quoad dantem eleemosynam, quàm quoad nominatum vel substitutum, in omnibus & per omnia (sicut in articulo solutionis pro necessitatibus præteritis faciendæ supra proximè declaravimus) procedatur. In eâ verò necessitate quantumcunque præsentialiter ingruenti, quæ tamen ex qualitate sui (ut prædicitur) tractum temporis habet innexum *b*, quia in eo casu verisimile est, quod tum ratione distantiæ locorum, quæ expeditio necessitatis ipsius ex sui conditione requireret: tum etiam circumstantiarum ipsius necessitatis ratione pensatâ frequenter casus acciderent, in quibus ad expeditionem necessitatis hujusmodi oporteret, quòd per diversas manus & personas transiret pecunia necessitati hujusmodi deputata: quarum omnium personarum impossibile quasi esset dominum principalem pro ipsa necessitate pecuniam deputantem, seu etiam substitutum ab eo, & tertium etiam ab ipso substituto (si casus talis accideret) posteà subrogatum, habere notitiam: declaramus, & dicimus, quod in hoc articulo, præter dictos duos modos in necessitatibus præteritis & ingruentibus, quæ possint brevi tempore, vel interdum non brevi (ut suprà exprimitur) expediri (ut prædiximus) observandos, ad observandam ipsius regulæ ac professorum ejus omnimodam puritatem: Quòd si præstò sit eleemosynæ hujusmodi elargitor, vel ejus nuntius, qui possit hoc facere & velit: expresse illi prædicatur à fratribus, quòd sibi placeat ut (dominio talis pecuniæ cum libera potestate revocandi sibi pecuniam ipsam, penès ipsum semper usque ad conversionem ipsius in rem deputatam liberè remanente, ut in aliis duobus casibus superius dictum est) per quorumcunque manus pecunia seu eleemosyna ipsa tractetur, sive personas ab eo vel à fratribus nominatas, totum suo consensu, voluntate ac auctoritate procedat: quo assensum suum præbente prædictis, securè fratres re emptâ vel acquisitâ de illa pecunia, per quemcunque (juxta modum annotatum superiùs) uti possint. Ad majorem autem prædictorum omnium claritatem hâc in perpetuum valiturâ provisionis serie declaramus, quòd fratres (præfatis modis, ut prædicitur, circa pecuniam in supportandis eorum præteritis & ingruentibus necessitatibus observatis) non intelligantur, nec dici possint per se vel per interpositam personam pecuniam recipere, contra regulam vel professionis sui ordinis puritatem: cùm manifestè pateat ex præmissis, ipsos fratres non solùm à receptione, proprietate, dominio, sive usu ipsius pecuniæ, verùm etiam à contrectatione qualibet ipsius, & ab ea pecunia penitùs alienos. In eo verò casu quando (antequam ipsa pecunia in licitum rei habendæ vel utendæ commercium sit conversa) concedentem pecuniam mori contigerit: si concedens in concedendo dixerit vel expresserit, quòd persona deputata pecuniam ipsam in necessarium usum fratrum expenderet, quicquid de ipso concedente vivendo vel moriendo contingeret, sive concedens hujusmodi hæredem reliquerit, sive non possint fratres ad personam deputatam (non obstante concedentis morte, vel hæredis contradictione) pro ipsa pecunia expendenda recurrere *a*: sicut poterant ad ipsum dominum concedentem. Quia verò puritatem ipsius ordinis intimâ cordis affectione zelamus, cùm in prædictis casibus ad determinatam necessitatem (ut prædicitur) per aliquem pecuniam concedi contigerit, concedens pecuniam rogari possit à fratribus, quòd si quid de pecunia ipsa (habitâ necessitate determinatâ) superet, consentiat ipse concedens, quòd residuum præfatæ pecuniæ in res aliis pro aliis ipsorum fratrum prædictis necessitatibus convertatur, quo non consentiente prædictis, ipsum residuum si quod fuerit) restituatur eidem. Caveant tamen fratres, quòd solicitè se coaptent, ut non plùs scienter concedi consentiant, quàm verisimiliter æstimari possit, rem necessariam, pro qua pecunia ipsa conceditur, valituram.

Et quia *b* prædictorum seriosâ expositione à dante vel recipiente de facili possit errari: ut clariùs utilitati dantium, puritati ordinis, simplicitati aliquorum simplicium, saluti animarum hinc inde securiùs consulatur: intellectum illum, qui satis in hoc casu à sanè intelligente percipitur, præsentis ac in æternum valituræ constitutionis serie lucidamus, volentes illum ad communem deduci notitiam: videlicet quòd semper quando pecunia fratribus ipsis mittitur vel offertur (nisi expresse per mittentem vel offerentem aliud exprimatur) prædictis modis prorsus intelligatur & missa.

Non enim verisimile est, aliquem eleemosynæ suæ sine expressione modum illum præfigere, per quem & donans meritò, vel illi *c*, quorum necessitatibus intendit per donum hujusmodi provideri *d*, vel effectu doni, vel suæ conscientiæ puritate fraudentur. Ad hæc quia fratribus ipsis interdum in ultimis voluntatibus sub diversis modis nonnulla legantur, nec expresse, quid de his agendum sit, in regula vel prædecessorum nostrorum declarationibus continetur: ne in ipsis dubitari contingat in posterum, providendo legantibus, & fratrum conscientiis præcavendo, declaramus, ordinamus, & dicimus, quòd si testator modum, secundùm quem fratribus (eorum conditione inspectâ) recipere non liceret, exprimat in legando: ut si legaret fratribus vineam vel agrum ad excolendum, domum ad locandum, vel similia verba in similibus proferret, aut modos similes in relinquendo servaret: à tali legato & ejus receptione per omnem modum fratres abstineant.

a *al. tractu.* b *al. annexum.*

a *Observatis modo & formâ. §. ita tamen. sup. eod. Font.* b *al. ita: & quia in prædictorum, &c.* c *al. & illi.* d *al. providere.*

Si

Si verò modum licitum fratribus in legando testator expressetit; ut si diceret, Lego pecuniam pro fratrum necessitatibus expendendam, vel domum, agrum, vineam & similia: ad hoc, quod per certam personam vel personas idoneas distrahantur, & pecunia de rebus ipsis accepta in ædificia vel alia fratrum necessaria convertatur: aut in legando similibus modis vel verbis utatur: In hoc casu illud in omnibus & per omnia (consideratis eorum necessitatibus & moderaminibus supradictis) quantùm ad fratres, servari decernimus, quod per nos est superiùs in concessis pecuniariis eleemosynis declaratum. Ad quæ legata solvenda tam hæredes testatorum, quàm executores se liberales exhibeant. Et etiam Prælati & seculares a, quibus de jure vel consuetudine provisio ista competeret (cùm expedierit) se ex officio suo promtos exhibeant, ad pias voluntates deficientium adimplendas.

Nam & nos etiam per modos licitos, & fratrum regulæ congruos intendimus providere, quòd hæredum cupiditas legitimis ictibus feriatur: ne pia defunctorum destituatur intentio, ac ipsi fratres pauperes opportunis auxiliis non fraudentur. Si verò fratribus ipsis generaliter aliquid absque modi expressione legetur, in hoc legato sic indeterminatè relicto, in omnibus & per omnia intelligi ac servari volumus, & in perpetuum præsenti constitutione jubemus, quod suprà in pecunia seu eleemosyna fratribus indeterminatè oblata vel missa voluimus ac expressimus observari: videlicet ut sub modo licito fratribus intelligatur esse relictum: ita quòd nec legans merito, nec fratres ipsi effectu relicti fraudentur.

Quia verò libros & alia mobilia, quibus tam ordo quàm fratres utuntur, quorum dominium (cùm non sint dominii aliorum) ad præfatam Ecclesiam specialiter spectare dignoscitur, interdum contingit seu expedit vendi, vel etiam commutari: fratrum utilitatibus & eorum conscientiis providere volentes, eâdem auctoritate concedimus, ut commutatio talium rerum, & ad eas res, quarum usum fratribus licet habere, de generalium & provincialium ministrorum in suis administrationibus conjunctim vel divisim auctoritate procedat: quibus etiam de dispositione usus talium rerum concedimus ordinare. Si verò res hujusmodi æstimato pretio vendi contingat, cùm fratribus ipsis per se vel per alium recipere pecuniam (regulâ prohibente) non liceat: ordinamus & volumus, quòd talis pecunia seu pretium recipiatur & expendatur in rem licitam, cujus usum fratribus licet habere, per procuratorem à præfata sede, vel à Cardinali gubernationem per ipsam sedem gerenti ejusdem ordinis deputandum, juxta modum in superioribus necessitatibus præteritis & ingruentibus ordinatum. De vilibus autem mobilibus, vel parùm valentibus, liceat ex præsenti nostra concessione fratribus (pietatis seu devotionis intuitu, vel pro alia honesta & rationabili causa) obtentâ super hoc priùs superiorum suorum licentiâ, juxta quod inter fratres in generali, vel in provincialibus Capitulis, tam de ipsis rebus vilibus seu parùm valentibus, & earum valore, quàm præfata licentia, scilicet, à quibus & qualiter sit habenda, extiterit ordinatum, intra & extra ordinem aliis elargiri b. Licèt autem contineatur in regula, quòd fratres habeant unam tunicam cum caputio, & aliam sine caputio, & videri possit illa fuisse instituentis intentio, quòd necessitate cessante pluribus non utantur: declaramus, quòd possint fratres de licentia ministrorum & custodum conjunctim & divisim in administrationibus sibi commissis, cùm eis videbitur (pensatis necessitatibus & aliis circumstantiis, quæ secundùm Deum & regulam attendendæ videntur) uti pluribus, nec per hoc videantur à regula deviare: cùm etiam in ipsa dicatur expressè, quòd ministri & custodes de infirmorum necessitatibus, & fratribus induendis solicitam curam gerant, secundùm loca & tempora, & frigidas regiones. Et quanquam prædict regula contineat, quòd de fratribus induendis & necessitatibus infirmorum ministri tantùm & custodes solicitam curam gerant: & dictio illa tantùm a, adeò ministros & custodes in hac cura perstringere videatur, quòd ab ea cæteros primâ facie excludat: quia tamen solicitè considerare nos convenit, & tempus regulæ institutæ, quo fratres isti ad comparationem præsentem numero pauci erant, & forsan ministri & custodes videbantur tunc ad ista procuranda posse sufficere: ac nihilominus multiplicationes fratrum, & moderni temporis qualitatem: nec sit verisimile beatum Franciscum institutorem regulæ vel ipsis ministris & custodibus impossibilitatis jugum voluisse præfigere, vel ex ipsius impossibilitatis consequentia fratres ipsos suis necessitatibus velle carere: concedimus, quod ipsi ministri & custodes possint per alios hujusmodi curæ solicitudinem exercere. Debent etiam & alii fratres curam hujusmodi, quæ præfatis ministris & custodibus præcipuè incumbit ex hac regula, cùm sibi ab illis commissa fuerit, gerere diligenter. Continetur quoque in regula, quòd fratres, quibus gratiam dedit Dominus laborandi, laborent fideliter & devotè: Ita quòd (excluso otio animæ inimico) sanctæ orationis & devotionis spiritum non extinguant. Quia verò ex verbo isto fratres ipsos de otiositate vitæ, & de regulæ transgressione improbè notare interdum hactenus aliqui sunt conati: nos morsus hujusmodi nefarios reprimentes, declaramus, quòd consideratis verbis prædictis, & formâ seu modo loquendi, sub quibus fratres ad hujusmodi exercitium inducuntur, non videtur ea fuisse instituentis intentio, quòd vacantes studio vel divinis officiis & ministeriis exequendis, manuali labori seu operationi subjiceret, vel ad hoc illos arctaret: Cùm exemplo Christi & multorum sanctorum Patrum, labor iste spiritualis tantò illi præponderet, quantò quæ sunt animæ, corporalibus præferuntur. Ad alios verò, qui se in prædictis spiritualibus operibus non exercent b, nisi tales aliorum fratrum licitis servitiis occupentur (ne otiosè vivant) verba prædicta declaramus extendi: Nisi & tales t m excellentis & notabilis comtemplationis & orationis existerent, quòd meritò propter hoc non essent à tanto bono pro hujusmodi exercitio subtrahendi: fratres enim quicunque studio vel divinis ministeriis non vacantes, sed aliorum fratrum studio vel aliis divinis officiis & ministeriis vacantium servitiis inhærentes tantùm, pro servitiis eisdem cum ipsis, quibus serviunt, sustentari merentur, quod astruitur illâ æquâ lege, quâ strenuus pugnator ille c David justè decrevit, videlicet, quòd descendentium ad prælium, & remanentium ad sarcinas, portio æquaretur. Verùm quia expressè continetur in regula, quòd fratres non prædicent d in Episcopatu alicujus Episcopi, cùm ab eo illis fuerit contradictum: nos in hoc & deferentes regulæ, & nihilominùs auctoritatem Apostolicæ plenitudinis conservantes, dicimus, quòd prædictum verbum ad literam, sicut regula ipsa protulit, observetur: nisi per sedem Apost. circa hoc pro utilitate populi Christiani sit concessum, vel ordinatum aliud, vel in posterum concedatur, seu etiam ordi-

---

a *Nota, quòd Judex secularis interponit se circa legata pia. Font.* b *Vide Clem. exivi. §. præterea & extravag. quorundam, §. in primis. Font.*

a *Nota quòd constitutio ex ratione supervenienti ampliatur.* b *hoc est, non concionantur ad plebem, non psallunt, non legunt. Fon.* c 1. *Lib. Reg. c.* 30. d *Vide omninò Conc. Trid. sess.* 5. *de reform. c.* 2. *& sess.* 24. *de reform. c.* 4.

nitur *a*. Et quia in eodem capitulo regulæ immediatè ſubjungitur, quòd nullus fratrum populo penitùs audeat prædicare, niſi à miniſtro generali fuerit examinatus, & etiam approbatus, ac ab eo prædicationis officium ſibi ſit conceſſum: Nos & ſtatum præterium ipſius ordinis in paucitate ſui, & modernum in ampliato fratrum numero, ac utilitatem animarum (ut condecet) advertentes, concedimus, nedum Generalem examinare & approbare fratres prædicaturos in populis, ac illis concedere licentiam prædicandi, quatenus perſonæ idoneitatem & prædicationis officium licentia ipſa reſpiceret, prout in regula continetur: verùm etiam provinciales miniſtri hoc poſſint in Capitulis provincialibus cum definitoribus, quod etiam hodie obſervari dicitur, & in fratrum privilegiis contineri: quam quidem licentiam præfati miniſtri revocare & ſuſpendere valeant & arctare, ſicut & quando id eis videbitur expedire. Sed quoniam in deſideriis noſtris hoc geritur, ut ad Dei gloriam ſalus proficiat animarum: ac dicto ordini, per quem jugiter ad amorem divinum affectio Chriſtianæ religionis accenditur, meritum & numerus augeatur, concedimus & præſenti ſtatuto firmamus, licere non ſolùm Generali, ſed etiam provincialibus miniſtris perſonas fugientes à ſeculo in fratres recipere, quæ miniſtrorum provincialium licentia per ipſum Generalem (ſicut expedire viderit) poſſit arctari. Vicarii verò provincialium miniſtrorum ex officio vicariæ licentiam hanc ſibi noverint interdictam, niſi per miniſtros eoſdem (quibus hoc poſſe committere Vicariis & aliis licere decernimus) hoc ipſis Vicariis ſpecialiter committatur. Caveant tamen ipſi Provinciales, quòd hoc non indiſcretè, non paſſim, ſed ſic conſideratè committant, ut illos, quibus hoc committi contigerit, fidelibus conſiliis fulciant, quo omnia diſcretè procedant. Nec indifferenter omnes admittantur ad ordinem, ſed illi tantùm, qui ſuffragantibus eis literaturâ, idoneitate, vel aliis circumſtantiis poſſint utiles eſſe ordini, ſibique per vitæ meritum, ac aliis proficere per exemplum. Inſuper dubitantibus fratribus prædicti ordinis, an pro eo, quod in regula dicitur, ut decedente Generali miniſtro, à provincialibus miniſtris & cuſtodibus in capitulo Pentecoſtes fiat electio ſucceſſoris, omnium cuſtodum multitudinem oporteat ad generale Capitulum convenire: aut (ut omnia cum majori tranquillitate tractentur) ſufficere poſſit, ut aliqui de ſingulis provinciis, qui vocem habeant aliorum, interſint: Taliter reſpondemus, ut ſcilicet ſingularum provinciarum cuſtodes unum ex ſe conſtituant, quem cum ſuo provinciali miniſtro pro ſeipſis ad Capitulum dirigant, voces aut vices ſuas committentes eidem. Quod etiam conſtituerint per ſeipſos, ſtatutum hujuſmodi duximus approbandum. Quod idem prædeceſſor noſter Gregorius nonus in caſu hujuſmodi dicitur reſpondiſſe. Denique *b* quia continetur in regula ſupradicta, quòd fratres non ingrediantur monaſteria Monacharum, præter illos, quibus à ſede prædicta fuerit licentia ſpecialis: quanquam hoc de monaſteriis pauperum Monialium incluſarum fratres attentius intelligendum eſſe crediderint: cùm eorum ſedes præfata curam habeat ſpecialem, & intellectus hujuſmodi per conſtitutionem quandam tempore regulæ datæ, vivente adhuc B. Franciſco, per provinciales miniſtros fuiſſe credatur in generali Capitulo declaratus: iidem fratres certificari nihilominus poſtulaverunt, an hoc de omnibus generaliter, cum regula nullum excipiat, an de illis ſolùm monaſteriis Monialium prædictarum debeat intelligi? Nos utique generaliter id eſſe prohibitum de quarumlibet cœnobiis Monialium reſpondemus: & nomine monaſterii volumus clauſtrum, domos, & officinas interiores intelligi: pro eo, quòd ad alia loca ubi homines ſeculares conveniunt, poſſunt fratres illi causâ prædicationis vel eleemoſynæ petendæ accedere: iis, quibus id à ſuperioribus ſuis pro ſua fuerit maturitate vel idoneitate conceſſum, exceptis, ſeu pro prædictarum monaſteriis incluſarum, ad quæ nulli datur accedendi facultas ſine ſedis ejuſdem licentia ſpeciali: quod etiam ipſum idem prædeceſſor noſter Gregor. IX. in eo caſu dicitur reſpondiſſe. Cæterùm ſanctæ memoriæ confeſſor Chriſti Franciſcus mandâſſe dicitur circa ultimum vitæ ſuæ (cujus mandatum, ipſius dicitur teſtamentum) quòd verba ipſius regulæ non gloſſentur, & (ut verbis utamur eiſdem) quòd ſic, vel ſic intelligi debeat, non dicatur: adjiciens quòd fratres nullo modo literas aliquas ab Apoſtolica ſede petant: & alia quædam interſerens, quæ non poſſent ſine multa difficultate ſervari, propter quod fratres hæſitantes, an tenerentur ad obſervantiam teſtamenti prædicti, dubitationem hujuſmodi per eundem prædeceſſorem noſtrum Gregor. IX. petierunt de ipſorum conſcientiis amoveri: qui (ſicut aſſeritur) attendens periculum animarum, & difficultates, quas propter hoc poſſent incurrere, dubietatem de ipſorum conſcientiis amovendo, dixit, fratres ipſos ad ipſius mandati obſervantiam non teneri, quod ſine conſenſu fratrum, & maximè miniſtrorum, quos univerſos tangebat, obligare nequivit, nec ſucceſſorem ſuum quomodolibet obligavit: cùm non habeat imperium par in parem. Nos autem circa præſentem articulum nihil duximus innovandum *a*. Ad hoc à nonnullis prædeceſſoribus noſtris Romanis Pontificibus circa declarationem ipſius regulæ, & ipſam regulam contingentia, diverſas literas intelleximus emanâſſe. Sed nec per hoc mordacium prædictorum contra regulam ipſam & fratres quievit inſultus: nec per ipſas literas ſtatui fratrum providere *b* in multis, in quibus de novo vel aliter neceſſariò providendum eſſe multorum poſteà caſuum contingentium experientia indicavit. Nos itaque ne literarum hujuſmodi & præſentis conſtitutionis diverſitas vel intellectûs adverſitas in prædictorum obſervatione fratrum animos perturbaret: & ut pleniùs, clariùs & certiùs eorum ſtatui & obſervantiæ prædictæ regulæ conſulatur in omnibus & ſingulis illis articulis, quos conſtitutio ipſa continet, quanquam ipſi vel eorum aliqui contineantur in aliis literis Apoſtolicis ſupradictis: Hanc noſtram conſtitutionem, declarationem, ſeu ordinationem tantùm à fratribus ipſis præcisè, ac inviolabiliter decernimus perpetuis temporibus obſervandam. Cùm igitur ex prædictis & aliis per nos cum multa maturitate diſcuſſis, regula ipſa licita, ſancta, perfecta, & obſervabilis, nec ulli patens diſcrimini evidenter appareat: illa & omnia ſupraſcripta per nos ſtatuta, ordinata, conceſſa, diſpoſita, decreta, declarata etiam & ſuppleta, de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine approbamus, confirmamus, & volumus exiſtere perpetuæ firmitatis: In virtute obedientiæ diſtricte præcipientes, quòd hæc conſtitutio ſicut cæteræ conſtitutiones, vel decretales Epiſtolæ, legatur in ſcholis. Et quia ſub colore liciti nonnulli contra fratres ipſos & regulam in legendo, exponendo, atque gloſſando poſſent dirum virus ſuæ iniquitatis effundere: ac ipſius conſtitutionis intellectum ipſum in diverſas & adverſas ſententias producentes ſuis adinventionibus depravare: & opinionum diverſitas ac diſtortio intellectûs multorum pios animos poſſet

a Nota bene, quòd Papa poteſt conſtituere expreſsè contra conſtitutionem alicujus facti: etiamſi vita & conſtitutio ſua ſit per alios pontifices approbata. Font. b *Vide concil. Trident. ſeſſ. 25. tit. de regularibus & monialibus, capit. 5. & extrav. Pii Papæ V. incip. & ſi mendicantium.*

a *Vid. hunc §. & §. quia ſub colore. auth. ſi qua mulier. C. de ſacr. Eccl. & Bal. l. non dubium. C. de leg. Fon.* b *al. providetur.*

invol-

involvere, & à religionis ingressu multorum corda subtrahere: talium detrahentium vitanda perversitas cogit nos viam ipsis ad prædicta præcludere, & certum procedendi modum hanc constitutionem legentibus præfinire. Itaque sub pœna excommunicationis & privationis officii ac beneficii districtè præcipimus, ut præsens constitutio, cùm ipsam legi contigerit, sicut prolata est, sic fideliter exponatur ad literam: concordantiæ, contrarietates, seu diversæ vel adversæ opiniones à lectoribus seu expositoribus nullatenùs inducantur. Super ipsa constitutione glossæ non fiant (nisi forsan, per quas verbum vel verbi sensus, seu constructio, vel ipsa constructio quasi grammaticaliter ad literam vel intelligibiliùs exponatur.) Nec intellectus ipsius per legentem depravetur in aliquo, seu distorqueatur ad aliud, quàm litera ipsa sonat. Et ne secundum prædicta contra detractores hujusmodi oporteat ulteriùs laborare, universis ac singulis cujuscunque præeminentiæ, conditionis aut status, districtè præcepimus, ne contra prædictam regulam & statum fratrum prædictorum, seu contra præmissa per nos statuta, ordinata, concessa, disposita, decreta, declarata, suppleta, approbata, & etiam confirmata, dogmatizent, scribant, determinent, prædicent, seu pravè loquantur publicè vel occultè. Sed si quid penès aliquem in his ambiguitatis emerserit, ad culmen prædictæ sedis Apostolicæ deducatur, ut ex auctoritate Apostolica sua in hoc manifestetur intentio: cui soli concessum est in his statuta condere, & edita declarare. Glossantes vero in scriptis constitutionem ipsam aliter, quàm eo modo, quem diximus, Doctores verò insuper & lectores, dum docent in publico, ex certa scientia & deliberatè intellectum constitutionis hujusmodi depravantes, facientes quoque commentum, scriptutas, seu libellos, ac ex certa scientia & deliberatè determinantes in scholis, seu prædicantes contra prædicta, vel aliqua seu aliquod prædictorum, (non obstantibus aliquibus privilegiis, vel indulgentiis, aut literis Apostolicis, quibuscunque dignitatibus, personis, ordinibus, aut locis religiosis vel secularibus generaliter vel singulariter sub quacunque forma vel expressione verborum concessis, quæ nolumus aliquibus in præmissis quomodolibet suffragari) excommunicationis sententiæ, quam nunc in ipsos proferimus, se noverint subjacere: à qua per neminem nisi per Romanum Pontificem possint absolvi *a*. Insuper tam istos, contra quos per nos excommunicationis est prolata sententia, quàm alios (si qui fuerint) contra præmissa vel eorum aliquod venientes, ad sedis memoratæ volumus deduci notitiam: ut quos provisus modus æquitatis non arcet a vetitis, compescat rigor Apostolicæ ultionis. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ declarationis, ordinationis, concessionis, dispositionis, suppletionis, approbationis, confirmationis, & constitutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus, se noverit incursurum. Datum Sitiani XVIII. Calendas Septembris, Pontificatûs nostri anno secundo.

CAP. IV.

Exemptis cellis alicujus monasterii, quid appellatio cellæ significet, hic ostendit. Joan. Andr.

Bonifacius VIII.

PRivilegium monasterio tuo concessum, ut Monachi sive fratres in cellis ad monasterium ipsum spectantibus habitantes, ab alio, quam à Papa, vel ejus Legato excommunicari, aut suspendi, vel ipsæ cellæ interdicto supponi non possint: non fratres in Prioratibus, Ecclesiis, seu Capellis ejusdem monasterii commorantes, aut ipsos Prioratus, Ecclesias vel Capellas ab Ordinariorum jurisdictione in aliquo, sed residentes tantùm in cellis, & cellas ipsas (hoc est loca secreta & solitaria, quæ ab hominum separata convictu sunt, ad contemplandum & Deo vacandum specialiter deputata) defendat.

a *In isto vers. nota, quòd Papa potest sibi rebellantes excommunicare, & ultra adhuc aliter punire. Font.*

CAP. V.

Privilegiato aliquo, ut possit conferre beneficia Clericorum suorum, quid appellatio Clericorum suorum designet, ostendit. Joan. Andr.

Idem.

SIcut nobis significare curâsti, tibi gratiosè concessimus, ut beneficia Clericorum suorum cedentium vel decedentium possis conferre: quodque iidem Clerici Præbendarum suarum fructus percipiant, ac si in suis Ecclesiis personaliter residerent. Verum quia dubitas, qui Clericorum tuorum appellatione debeant contineri: brevi respondemus oraculo, quòd illos in his & similibus casibus tuos volumus intelligi Clericos, qui per te non quæsiti propterea, vel recepti, sine fraude & fictione qualibet verè tui Clerici familiares existunt, & in tuis expensis continuè domestici commensales: Etiam si *a* quos ex illis aliquando pro tuis gerendis negotiis abesse contingat.

DE REGULIS JURIS.

Bonifacius VIII. *b* (*an.* 1298. *Romæ.*)

Regula I.

BEneficium Ecclesiasticum non potest licitè sine institutione canonica obtineri.

Idem Regula II.

Possessor malæ fidei ullo tempore non præscribit.

Idem. Reg. III.

Sine possessione præscriptio non procedit.

Idem. Reg. IV.

Peccatum *c* non dimittitur, nisi restituatur ablatum.

Idem. Reg. V.

Peccati venia non datur nisi correcto.

Idem. Reg. VI.

Nemo potest ad impossibile obligari.

Idem b. Reg. VII.

Privilegium personale personam sequitur, & extinguitur cum persona.

Idem Reg. VIII.

Semel malus, semper præsumitur esse malus.

Idem. Reg. IX.

Ratum *d* quis habere non potest, quod ipsius nomine non est gestum.

Idem. Reg. X.

Ratihabitionem retrotrahi, & mandato non est dubium comparari.

Idem. Reg. XI.

Cùm sint partium jura obscura, reo favendum est potiùs, quam actori.

Idem. Reg. XII.

In judiciis non est acceptio personarum habenda.

Idem. Reg. XIII.

Ignorantia facti non juris excusat.

a *Alias ita: etiam si ex illis aliquos aliquando, &c.* b *alias, ita: Idem* c *Ex B. August. epist. 54. ad Macedonium refert Ivo in decreto part. 13. c. 4. & part. 15. c. 25.* d *Vide Ruin. cons. 27. l. 4. & consil. 129. eod. lib.*

Idem. Reg. XIV.

Cùm quis in jus succedit alterius, justam ignorantiæ causam censetur habere.

Idem. Reg. XV.

Odia restringi, & favores convenit ampliari.

Idem. Reg. XVI.

Decet concessum à Principe beneficium esse mansurum.

Idem. Reg. XVII.

Indultum à jure beneficium, non est alicui auferendum.

Idem. Reg. XVIII.

Non firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non subsistit.

Idem. Reg. XIX.

Non est sine culpa, qui rei, quæ ad eum non pertinet, se immiscet.

Idem. Reg. XX.

Nullus pluribus uti defensoribus prohibetur.

Idem. Reg. XXI.

Quod semel placuit, ampliùs displicere non potest.

Idem. Reg. XXII.

Non debet aliquis alterius odio prægravari.

Idem. Reg. XXIII.

Sine culpa, nisi subsit causa, non est aliquis puniendus.

Idem. Reg. XXIV.

Quod quis mandato facit Judicis, dolo facere non videtur: cùm habeat parére necesse.

Idem. Reg. XXV.

Mora sua cuilibet est nociva.

Idem. Reg. XXVI.

Ea, quæ fiunt à Judice, si ad ejus non spectant officium, viribus non subsistunt.

Idem. Reg. XXVII.

Scienti & consentienti non fit injuria, neque dolus.

Idem. Reg. XXVIII.

Quæ à jure communi exorbitant, nequaquam ad consequentiam sunt trahenda.

Idem. Reg. XXIX.

Quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari.

Idem. Reg. XXX.

In obscuris minimum est sequendum.

Idem. Reg. XXXI.

Eum, qui certus est, certiorari ulteriùs non oportet.

Idem. Reg. XXXII.

Non licet actori, quod reo licitum non existit.

Idem. Reg. XXXIII.

Mutare consilium quis non potest in alterius detrimentum.

Idem. Reg. XXXIV.

Generi per speciem derogatur.

Idem. Reg. XXXV.

Plùs semper in se continet, quod est minus.

Idem. Reg. XXXVI.

Pro possessore habetur, qui dolo desiit possidere.

Idem. Reg. XXXVII.

Utile non debet per inutile vitiari.

Idem. Reg. XXXVIII.

Ex eo non debet quis fructum consequi, quod nisus extitit impugnare.

Idem. Reg. XXXIX.

Cùm quid prohibetur, prohibentur omnia, quæ sequuntur ex illo.

Idem. Reg. XL.

Pluralis locutio duorum numero est contenta.

Idem. Reg. XLI.

Imputari non debet ei, per quem non stat, si non faciat, quod per eum fuerat faciendum.

Idm. Reg. XLII.

Accessorium naturam sequi congruit principalis.

Idem. Reg. XLIII.

Qui tacet, consentire videtur.

Idem. Reg. XLIV.

Is, qui tacet, non fatetur: sed nec utique negare videtur.

Idem. Reg. XLV.

Inspicimus in obscuris, quod est verisimilius, vel quod plerunque fieri consuevit.

Idem. Reg. XLVI.

Is, qui in jus succedit alterius, eo jure, quo ille, uti debebit.

Idem. Reg. XLVII.

Præsumitur ignorantia, ubi scientia non probatur.

Idem. Reg. XLVIII.

Locupletari non debet aliquis, cum alterius injuria vel jactura.

Idem. Reg. XLIX.

In pœnis benignior est interpretatio facienda.

Idem. Reg. L.

Actus legitimi conditionem non recipiunt neque diem.

Idem. Reg. LI.

Semel Deo dicatum, non est ad usus humanos ulteriùs transferendum.

Idem a. Reg. LII.

Non præstat impedimentum, quod de jure non sortitur effectum.

Idem. Reg. LIII.

Cui licet quod est plus, licet utique quod est minus.

Idem. Reg. LIV.

Qui prior est tempore, potior est jure.

Idem. Reg. LV.

Qui sentit onus, sentire debet commodum, & è contra.

Idem. Reg. LVI.

In re communi potior est conditio prohibentis.

Idem b. Reg. LVII.

Contra eum, qui legem dicere potuit apertiùs, est interpretatio facienda.

Idem c. Reg. LVIII.

Non est obligatorium contra bonos mores præstitum juramentum.

Idem. Reg. LIX.

Dolo facit, qui petit, quod restituere oportet eundem.

Idem. Reg. LX.

Non est in mora, qui potest exceptione legitimâ se tueri.

Idem. Reg. LXI.

Quod ob gratiam alicujus conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum.

Idem. Reg. LXII.

Nullus ex consilio, dummodò fraudulentum non fuerit, obligatur.

Idem. Reg. LXIII.

Exceptionem objiciens, non videtur de intentione adversarii confiteri.

Idem. Reg. LXIV.

Quæ contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberi.

Idem. Reg. LXV.

In *d* pari delicto vel causa, potior est conditio possidentis.

---

a *Per hanc regulam dicunt Phil. Joan. Andr. non tolli sponsalia per matrimonium ob consanguinitatem resolutum, & fallit hæc regula in iis in quibus tacita voluntas sufficit. de leg.* 1. *plenè in princ. Aug. Fab.* §. *posteriori. quibus modis infirm.* b *Vide c. cum dilectus. de consuet.* c *Vide B. Thom.* 2. 2. *q.* 89. *art.* 7. d *De commodo possessionis, vide Doctor. in l. quoties. C. de rei vind.*

Idem.

Idem. Reg. LXVI.

Cùm non ſtat per eum ad quem pertinet, quò minùs conditio impleatur, haberi debet perinde, ac ſi impleta fuiſſet.

Idem. Reg. LXVII.

Quod alicui ſuo non licet nomine, nec alieno licebit.

Idem. Reg. LXVIII.

Poteſt quis per alium, quod poteſt facere per ſeipſum.

Idem. Reg. LXIX.

In *a* malis promiſſis fidem non expedit obſervari.

Idem. Reg. LXX.

In alternativis electoris *b* eſt electio, & ſufficit alterum adimpleri.

Idem. Reg. LXXI.

Qui ad agendum admittitur, eſt ad excipiendum multò magis admittendus.

Idem. Reg. LXXII.

Qui facit per alium, eſt perinde, ac ſi faciat per ſeipſum.

Idem. Reg. LXXIII.

Factum legitimè retractari non debet, licèt caſus poſteà eveniat, à quo non potuit inchoari.

Idem. Reg. LXXIV.

Quod alicui gratioſè conceditur, trahi non debet ab aliis in exemplum.

Idem. Reg. LXXV.

Fruſtrà ſibi fidem quis poſtulat ab eo ſervari, cui fidem à ſe præſtitam ſervare recuſat.

Idem. Reg. LXXVI.

Delictum *c* perſonæ, non debet in detrimentum Eccleſiæ redundare.

a *Vid. B. Th. 2. 2. q. 29. art. 7, & Turrecremat. in c. ſi aliquid. 22. q. 4.* b *In omnibus antiq. eod. legitur, debitoris.* c *Vide gloſſ. in c. de dilat. gloſſ. in c. placuit. 26. q. 3. Innoc. in c. cùm dilectus. de ord. cognitionum. Ant. de Butrio in c. 1. de dolo & contum. & Doctor. in l. jubemus. C. de ſacroſ. Eccleſ.*

Idem. Reg. LXXVII.

Rationi congruit, ut ſuccedat in onere, qui ſubſtituitur in honore.

Idem. Reg. LXXVIII.

In argumentum trahi nequeunt, quæ propter neceſſitatem aliquando ſunt conceſſa.

Idem. Reg. LXXIX.

Nemo poteſt plus juris transferre in alium, quàm ſibi competere dignoſcatur.

Idem. Reg. LXXX.

In toto partem non eſt dubium contineri.

Idem. Reg. LXXXI.

In generali conceſſione non veniunt ea, quæ quis non eſſet veriſimiliter in ſpecie conceſſurus.

Idem. Reg. LXXXII.

Qui contra jura mercatur, bonam fidem præſumitur non habere.

Idem. Reg. LXXXIII.

Bona fides non patitur, ut ſemel exactum iterùm exigatur.

Idem. Reg. LXXXIV.

Cùm quid unâ viâ prohibetur alicui, ad id aliâ non debet admitti.

Idem. Reg. LXXXV.

Contractus *a* ex conventione legem accipere dignoſcuntur.

Idem. Reg. LXXXVI.

Damnum, quod quis ſuâ culpâ ſentit, ſibi debet, non aliis *b* imputare.

Idem. Reg. LXXXVII.

Infamibus portæ non pateant dignitatum.

Idem. Reg. LXXXVIII.

Certum eſt, quòd is committit in legem, qui legis verba complectens, contra legis nititur voluntatem.

Datæ Romæ apud ſanctum Petrum, V. Nonas Martii, Pontificatûs noſtri anno quarto. (1298.)

a *Nota quòd conventio partium legem inducit, quæ in contractibus ſervanda eſt. Philipp.* b *al. alii.*

FINIS SEXTI DECRETALIUM.

CLEMENTIS PAPÆ V.

CONSTITUTIONES

IN CONCILIO VIENENSI EDITÆ.

PRÆFATIO.

JOANNES Episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis, Doctoribus, & Scholaribus universis Benoniæ commorantibus, salutem & Apostolicam benedictionem. a

QUoniam nulla juris sanctio, quantumcunque perpenso digesta consilio, ad humanæ naturæ varietatem, & machinationes ejus inopinabiles sufficit, nec ad decisionem lucidam suæ nodosæ ambiguitatis attingit: eo præsertim, quòd vix aliquid adeò certum clarumque statuitur, quin ex causis emergentibus (quibus jura jam posita mederi non possint) in dubium revocetur: Quia etiam ab adolescentia viri proclivis ad malum sensualitas humana declinat, per quod morum subversio in Clero & populo frequenter obrepit; necessaria est Superioris auctoritas, ut tam per determinationis opportunæ suffragium tollat ambigua, lites auferat, altercationes dirimat, & obscura succidat, quàm per cultoris providi sarculum extirpet vitia, virtutes inserat, corrigat excessus, moresque reformet. Hæc sanè felicis recordationis Clemens Papa V. prædecessor noster prudenter attendens, & providè cupiens deformatorum reformationi prospicere, solvere difficilia, ac sanctiones quæstionibus & negotiis imminentibus consonas promulgare: Dudum nedum in Concilio Vienensi, quinetiam ante & post ipsum Concilium, constitutiones plurimas edidit, in quibus multa utilia statuit atque salubria, & nonnulla dubia in judiciis & extra frequentata decidit. Et licèt eas collectas in unum volumen, & sub congruis titulis collocatas mittere decrevisset, & dare in commune subjectis: assidua tamen occupatio circa magna, ac sortis humanæ conditio, quæ ipsum de medio sustulit, in causa fuerunt, quare suum in hac parte propositum non implevit. Nos etiam, qui sicut eidem (licèt immeriti) in Apostolatûs officio, Domino permittente, successimus: sic & in affectûs plenitudine, in his, quæ compendium universi concernunt, successisse debemus, tot grandibus agendis & arduis fuimus à nostræ promotionis exordio circumsepti, quòd tam ex hoc, quàm ex causis rationabilibus aliis, quas sub silentio providimus committendas, prædictas vobis communicare constitutiones fuimus hactenus impediti. Nunc igitur (opportunitate captatâ) illas vobis sub bulla nostra transmittimus. Universitati vestræ per Apostolica scripta mandantes, quatenus eas prompto affectu suscipiatis, & studio alacri, eis sic vobis manifestatis & cognitis usuri de cætero in judiciis & in scholis. Data Avinion. VIII. *b* Calendas Novemb. Pontificatûs nostri anno secundo.

a *Hanc benedictionem primò introduxit Papa Cletus, loco cujus scribitur ab Ecclesia præcisis, Spiritum sanioris consilii. Et licèt ista benedictio omnibus prosit, qui tamen non student, non gaudent privilegio studii. Zab. Van. Font.* b *De his vide C, de contrah. & commit. stipul. l. optimam. 2. q. ult. libellorum. de probat. quoniam. de re jur. abbat. lib. 6. de quo in Spec. de instrum. edit. §. restat.*

CLEMENTINARUM
LIBER PRIMUS.

TITULUS I.

DE SUMMA TRINITATE ET FIDE CATHOLICA.

Fatetur Concilium, unicum DEI Filium in essentia DEI æternaliter subsistentem, verum corpus humanum assumpsisse de Virgine, & in eo passum, & jam mortuum lanceâ perforatum, approbans in hoc ordinem, quem tradidit Evangelista Joannes, hoc dicit.

Clemens V. *in Concilio Viennensi.* (*an.* 1311. *in Gallia.*)

FIDEI Catholicæ fundamento, præter quod (teste Apostolo) nemo potest aliud ponere, firmiter inhærentes, apertè cum sancta matre Ecclesia confitemur, unigenitum Dei Filium, in iis omnibus, in quibus Deus Pater existit, unà cum Patre æternaliter subsistentem, partes nostræ naturæ simul unitas (ex quibus in se verus Deus existens, fieret verus homo) humanam videlicet corpus passibile, & animam intellectivam, seu rationalem, ipsum corpus vere per se & essentialiter informantem, assumpsisse ex tempore, in virginali thalamo, ad unitatem suæ hypostasis & personæ. Et quod in hac assumpta natura, ipsum Dei verbum pro omnium operanda salute, non solum affigi cruci, & in ea mori voluit, sed etiam emisso *a* jam spiritu perforari lanceâ sustinuit latus suum: ut exinde profluentibus undis aquæ & sanguinis, formaretur unica & immaculata, ac virgo sancta, mater Ecclesia, conjunx Christi, sicut de latere primi *b* hominis soporati, Eva sibi in conjugium est formata: ut sic certæ figuræ primi & veteris Adæ (qui secundum Apostolum *c* est forma futuri) in nostro novissimo Adam, id est, Christo, veritas responderet. Hæc est, inquam, veritas illius prægrandis aquilæ vallata testimonio, quam Prophera vidit *d* Ezechiel animalibus cæteris Evangelicis transvolantem, beati Joannis videlicet, Apostoli & Evangelistæ, qui sacramenti hujus rem gestam narrans & ordinem, in Evangelio suo dixit *e*: *Ad Jesum autem cum venissent, ut viderunt eum jam mortuum, non fregerunt ejus crura, sed unus militum lanceâ latus ejus aperuit, & continuò exivit sanguis & aqua: & qui vidit, testimonium perhibuit, & verum est testimonium ejus: & ille scit, quia vera dicit, ut & vos credatis.* Nos igitur ad tam præclarum testimonium, ac sanctorum Patrum & Doctorum communem sententiam, Apostolicæ considerationis (ad quam duntaxat hæc declarare pertinet) aciem convertentes, sacro approbante Concilio, declaramus, prædictum Apostolum & Evangelistam Joannem rectum in præmissis factæ rei ordinem tenuisse: narrando, quòd Christo jam mortuo, unus militum lanceâ latus ejus aperuit.

Reprobat & hæreticam judicat doctrinam, quæ habet, quòd substantia animæ rationalis, seu intellectivæ, verè, & per se, humani corporis non sit forma. Joan. Andr.

§. 1. Porrò *a* doctrinam omnem, seu positionem temerè asserentem, aut vertentem in dubium, quòd substantia animæ rationalis, seu intellectivæ, verè ac per se humani corporis non sit forma, velut erroneam, ac veritati catholicæ inimicam fidei, prædicto sacro approbante concilio reprobamus: Definientes, ut cunctis nota sit fidei sinceræ veritas, ac præcludatur universis erroribus aditus, ne subintrent, quod quisquis deinceps asserere, defendere, seu tenere pertinaciter præsumpserit, quòd anima rationalis, seu intellectiva non sit forma corporis humani per se & essentialiter tanquam hæreticus sit censendus.

Asserens confitendum unum baptisma, sicut unum Deum & unam fidem, approbat opinionem, quæ habet per illud conferri etiam parvulis (quoad habitum) informantem gratiam & virtutes. Joan. Andr.

§. 2. Ad hoc *b* baptisma unicum baptizatos omnes in Christo regenerans est (sicut unus Deus ac fides unica) ab omnibus fideliter confitendum. Quod celebratum in aqua, in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti, credimus esse tam adultis, quam parvulis, communiter perfectum remedium ad salutem. Verùm, quia quantum ad effectum baptismi in parvulis, reperiuntur Doctores quidam Theologi opiniones contrarias habuisse.

§. 3. Quibusdam ex ipsis dicentibus, per virtutem baptismi parvulis quidem culpam remitti, sed gratiam non conferri: Aliis econtra asserentibus, quod & culpa eisdem *c* in baptismo remittitur, & virtutes, ac informans gratia infunduntur, quoad habitum, etsi non pro illo tempore quoad usum. Nos autem attendentes generalem efficaciam mortis Christi (quæ per baptisma applicatur pariter omnibus baptizatis) opinionem secundam (quæ dicit, tam parvulis, quam adultis conferri in baptismo informantem gratiam & virtutes) tanquam probabiliorem, & dictis Sanctorum, ac Doctorum modernorum Theologiæ magis consonam & concordem, sacro approbante Concilio duximus eligendam.

---

a *Vide Guidonem Carmelitam in summa de hæresibus. tit. de hæresibus Petri Joan. mod. & ejus sequacium, cap.* 3. b *Gen.* 2. c *Rom.* 5. d *Ezech. c.* 1. e *Joan. c.* 19.

a *Vide Conc. Later. sub Leone X. Sess.* 8. *in decreto incip. Apostolici regiminis.* b *al. ac hoc.* c *al. ipsis.*

TITULUS II.
DE RESCRIPTIS.
CAP. I.

Major Prælatus pro membris suis (etiamsi sunt de mensa) reum convenire non potest per rescriptum Apostolicum, nisi ubi possent administratores membrorum. Contrà faciens in expensis & interesse punitur, & processus est irritus. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennensi.*

ABbates *a* aut alii Religiosi, quibuslibet administrationibus præsidentes, occasione Prioratuum seu aliorum locorum subditorum eisdem, nullum auctoritate literarum Apostolicæ sedis, vel Legatorum ipsius, quomodolibet valeant convenire: Nisi ubi, & coram quibus, Prioratuum & locorum ipsorum Prioribus aut aliis gubernatoribus hoc liceret. Nec occasione locorum ad mensas pertinentium eorundem, aliud in ipsis super hoc liceat, quam si loca ipsa sic præmissa speciales sub eis gubernatores haberent. Si quis autem aliquem contra hæc vexare præsumpserit, in expensis sibi & interesse per Judicem (coram quo vexatio fiet hujusmodi) condemnetur: omnisque processus contra præmissa habitus sit irritus ipso jure.

CAP. II.

Principalis Officialis Episcopi & Prior conventualis, licèt obedientiarius, delegari possunt à Papa: Officialis verò foraneus, vel Prior claustralis non. Joan. Andr.

Idem *in eodem.*

ETsi *b* principalis Officialis Episcopi, aut Religiosus conventualem obtinens Prioratum (quamvis ad Prioratum eundem Prior non consueverit per electionem assumi) à sede Apostolica, vel Legato ejusdem, dari valeat delegatus: In Officiali tamen foraneo aut Religioso, monasterii sui Priore claustrali, nequaquam hoc volumus observari.

CAP. III.

Breviùs non potest summari.

Idem *in eodem.*

AUditor *c* in Romana curia deputatus à nobis, de beneficio (quod pronuntiabit alicui de jure fore debitum) poterit sibi absque commissione alia *d* (ut evitetur circuitus) providere.

CAP. IV.

Expectans beneficium perdit gratiam, si consequitur aliud, quod cum illo, quod expectat, de jure tenere non potest. Joannes Andreas.

Idem.

GRatiæ, ut de dignitate vel beneficio curato tibi provideatur, renuntiare videris *e*, si ante adeptionem ejusdem aliud beneficium pacificè assequaris, quod simul de jure cum dignitate, vel beneficio virtute dictæ gratiæ tibi debito, retinere non posses, licèt illud resignaveris, aut sis resignare paratus.

CAP. V.

Gratia super vacaturo non comprehendit beneficium post datam in substantia creatum. h. d. Jo. de Imol.

Idem.

LIteras nostras super conferendo tibi beneficio vacaturo directas, ad beneficium post datam ipsarum creatum, statuimus non extendi.

TITULUS III.
DE ELECTIONE, ET ELECTI POTESTATE.
CAP. I.

Religiosus eligi non potest ad prælaturam non Episcopalem alterius religionis vel habitûs: si contrà fiat, est irritum. h. d. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennensi.* (an. 1311.)

CUm rationi non congruat, ut homines disparis professionis vel habitûs, simul in eisdem monasteriis socientur: Prohibemus, ne religiosus aliquis in Abbatem, vel Prælatum alterius religionis, vel habitûs de cætero eligatur. Quòd si secùs actum extiterit, sit eo ipso irritum & inane *a*. Per hoc autem, quin Religiosus in Episcopum, secularis vel cujuslibet regularis Ecclesiæ, licitè possit eligi non intendimus prohibere.

CAP. II.

Cœtus Cardinalium sede vacante jurisdictionem Papalem non exercet, nisi in quantum permittit Concilium Lugdunense: nec illud vel ejus partem alterare potest. Joan. Andr.

Idem.

NE Romani electioni Pontificis, indeterminata opinionum diversitas aliquod possit obstaculum vel dilationem afferre: Nos inter cætera præcipuè attendentes, quod lex superioris per inferiorem tolli non potest, opinionem astruere (sicut accepimus) satagentem, quod constitutio felicis recordationis Gregorii Papæ X. prædecessoris nostri, circa electionem præfatam edita in Concilio Lugdunensi per cœtum Cardinalium Romanæ Ecclesiæ (ipsâ vacante) modificari possit, corrigi vel immutari, aut quicquam ei detrahi, sive addi, vel dispensari quomodolibet circa ipsam seu aliquam ejus partem, aut eidem etiam renuntiari per eum, tanquam veritati non consonam, de fratrum nostrorum consilio reprobamus *b*: irritum nihilominùs & inane decernentes, quicquid potestatis aut jurisdictionis ad Romanum, dum vivit, Pontificem pertinentis (nisi quatenus in constitutione prædicta permittitur) cœtus ipse duxerit (eâdem vacante Ecclesiâ) exercendum.

Officium Camerarii vel Pœnitentiariorum Papæ durat eo mortuo, qui si deficiant, poterit cœtus Cardinalium pro tempore vacationis alios surrogare. Joan. Andr.

§. I. Eo tamen proviso, quòd si ejusdem Ecclesiæ Camerarium, aut Majorem, vel aliquos alios ex Pœnitentiariis (quorum officium per obitum ejusdem Pontificis nolumus expirare) per mortem, vel aliàs deficere quovis modo contingat, valeat idem cœtus ad tempus vacationis hujusmodi pro numero deficientium, vel ampliori etiam, quantùm ad Pœnitentiarios (si hoc eidem cœtui concorditer expedire videbitur) alios surrogare.

Determinat diœcesim intelligi id, quod in Concilio dicitur de territorio & districtu: statuit moriente Papâ extra curiam, ipsius electionem fieri debere in loco, ubi erat causarum & literarum audientia, licèt suspensa: nisi prius ordinatum esset de curia transferenda. Joan. Andr.

§. 2. Sane cùm juxta constitutionem prædictam Papâ extra civitatem, in qua cum sua erat curia, moriente, in civitate, in cujus districtu seu territorio moritur sit regulariter successoris electio celebranda, districtûs, seu

a *Hi habent dignitatem principaliter. cap. hâc constitutione. de offic. deleg. lib 6. Bald. per illum text. in auth. habita. C. ne fil. pro pat. gl. c. à Subdiacono. dist. 93. quæ gloss. limitatur à Dom. ibi per c. quis. §. quanquam de præb. l. 6. Barb. Font.* b *vide l. fin. C. de edict. divi Hadrian. tollend. Bart. in l. 1. §. 1. ff. de secund. tab. c. ultima voluntas. 12. q. 2. Font. & vide Conc. Trid. sess. 10. 25. de refor c. 10.* c *vide doct. in c. super eo. de offic. deleg. & Alex. in l. more. ff. de jurisd. omn. jud.* d *vide l. si princ. ff. de oper. nov. nuntiat. & Bar. in l. cum fundum. §. si servum tuum imprudens ff. si certum pet. Fond.* e *vide c. 1. de jud. l. divi fratres. ff. de libr. cau. Bar. in l. quid tamen. §. si arbiter. ff. de arbit.*

a *Vide c. capitulum sanctæ crucis. de rescript. l. ex facto. ff. de vulg. & pupil.* b *Ad hæc vide l. eum qui. §. fin. ff. de jurisdict. omn. judic. Font.*

territorii

territorii nomine, diœcesim hoc casu intelligendam fore censemus. Eo tamen adjecto, quòd si in certo loco causarum & literarum Apostolicarum audientiâ remanente, Papam alibi mori contingat, non ibi, sed ubi prædicta fuerit audientia, memorata electio celebretur: etiamsi eadem audientia tempore mortis hujus vacare noscatur: nisi forsan ante mortem eandem ordinatum esset per Papam de curia transferenda, quo casu servetur provisio constitutionis prædictæ.

Providet casui, quo contingeret Cardinales omnes exire conclave.

§. 3. Porrò si Romano non electo Pontifice, Cardinales omnes simul vel successivè (quod absit) exire contingeret conclave deputatum eisdem: hi (ad quos pertinet executio constitutionis prædictæ) illos ex ipsis, quibus infirmitas corporis, aut nota debilitas excusationem non dabit, idem conclave (quàm citò poterunt) reintrare compellant *a*: Pœnas in dicta constitutione contentas (nisi hoc fecerint) incursuri. Cardinales autem hujusmodi conclave reintrantes, ad electionem jam dictam procedant: & aliàs constitutionem præfatam observent, secundùm statum, in quo erant in eodem conclavi, quando ipsum (ut præmittitur) exiverunt.

Statuit Cardinales per exceptionem excommunicationis, suspensionis, vel interdicti, ab electione non repelli. Joan. Andr.

§. 4. Cæterùm ut circa electionem prædictam, eò magis vitentur dissensiones, & schismata, quò minor eligentibus aderit dissidendi facultas: decernimus, ut nullus *b* Cardinalium cujuslibet excommunicationis, suspensionis, aut interdicti prætextu, à dicta valeat electione repelli: Juribus aliis circa electionem eandem hactenus editis, planè in suo robore duraturis.

Electos & alios (qui mittere vel ire tenentur ad curiam) adstringit ad id sede vacante. h. d. Joan. Andr.

§. 5. Verùm, quia tam ex provisis remediis, quàm ex orationibus ad Deum super hujus negotio effundendis, quòd breviter hujusmodi celebretur electio, præsumendum est probabiliter, & sperandum *c*: statuimus, ut electi & alii (qui ex quacunque causa ad sedem Apostolicam venire vel mittere sunt adstricti) ad ipsam, cùm vacat, ac si non vacaret *d*, venire vel mittere teneantur.

CAP. III.

Primò *ponit formam, secundùm quam appellans appellationem intimat appellato, ut per ipsam causa beneficialis ad curiam devolvatur.* Secundò *providet, cum appellatus vel ipsius specialis Procurator nequit haberi.* Tertiò *providet, cùm per metum appellati, vel suorum, intimatio fieri non potest.* Quartò *vitiat intimationem aliter factam.* Quintò *prorogat hunc modum intimandi ad alios casus.* h. d. Joan. Andr.

Idem.

Causam electionis, postulationis, seu provisionis per appellationem ab ipsa vel occasione ipsius, ad sedem Apostolicam emissam, tunc demum ad sedem eandem devolvi censemus, cùm in appellati aut procuratoris ejusdem in ipsa causa specialiter constituti præsentia interposita fuerit, aut eorum alteri intra mensem ab interpositione ipsius, vel saltem post lapsum ejusdem mensis (quàm citò commodè fieri poterit) legitimè intimata: porrecto videlicet sibi sub scriptura autentica, vel perlecto *e* illius tenore & copiâ modo consimili (si petita fuerit) inde factâ. Quòd si forsan appellatum abesse, & procuratorem talem non inveniri contingat, in domo, quam ipse appellatus habitare communiter consuevit: vel (si domus eadem in remotis existat) in Ecclesia cathedrali, in cujus civitate vel diœcesi consistit beneficium: & nihilominùs utroque casu in Ecclesia vel beneficio, de quo agitur, volumus appellationem hujusmodi publicari ac de ipsa, quandocunque petitum fuerit, copiam modo præmisso fieri appellato. Verùm, si propter appellati aut suorum metum, vel potentiam, intimatio fieri nequeat (ut præfertur) appellationem eandem in loco aliquo publico sic solenniter volumus publicari, quod ad appellati seu ejus procuratoris notitiam possit verisimiliter pervenire. Intimatio verò aliter facta, omni careat juris effectu: Nec causa per appellationem eandem ad sedem censeatur devoluta prædictam, nisi ad appellatum ejus plena & certa notitia, intra tempus prædictum aliter pervenisset. Idem quoque in aliis casibus observari volumus, in quibus requiritur intimatio facienda.

CAP. IV.

Decretalis, Ut circa, locum non habet, cùm appellans jus suum vel Ecclesiæ directè prosequitur: sed cùm in formam vel personas opponit crimina vel defectus: quorum circumstantias, si non specificat, super illis non auditur, etiamsi juret illas didicisse de novo. Nec etiam in eadem causa super illis auditur alius non appellans, & prosequens commune non proprium interesse: potest tamen assistere appellanti. Appellans, qui non servat formam, etiamsi appellationi renuntiat, per viam querelæ non prosequitur objecta, nec etiam alia: nisi in casibus exceptis. Omissio formæ licèt appellantem à probatione repellat, non tamen infirmat probationem super his legitimè factam adversarii confessione vel aliter. hoc dicit, Joan. Andr.

Idem.

Constitutionem, Ut circa *a*. editam in Concilio Lugdunensi, locum decernimus non habere, quando, quæ opponuntur, directè respiciunt jus Ecclesiæ, vel opponentis personæ: sed tantùm ubi per competitorem *b* vel oppositorem quemlibet appellantem in formam aut personas defectus vel crimina opponuntur. Cæterùm cùm circa crimina vel defectus debitam circumstantiarum specificationem prædictus omittit appellans, non est postmodùm in prosecutione negotii super his audiendus, etiamsi circumstantias hujusmodi, vel probationes earum per juramentum asserat ad se pervenisse de novo. Sanè si quis, cujus interest ab electione, postulatione, vel provisione duxerit appellandum, opponendo crimina vel defectus, formâ dictæ constitutionis omissâ, eodem postmodum appellationem hujusmodi prosequente, alius superveniens non appellans, contra appellatum in eadem causa principaliter admitti non debet, pro interesse communi eosdem articulos prosequendo, licèt appellanti possit assistere, ne colludat: non tamen ei propter hoc prosecutionem propri interesse denegamus. Insuper si appellans ab electione, postulatione vel provisione per viam querelæ simplicis causam agat, vel eam appellato agente defendat, repellitur ab objectibus in appellatione sua expressis & aliis, nisi constiterit ipsum formam servâsse prædictam, præterquam in casibus in constitutione præmissa exceptis: etiamsi appellationem suam non prosequatur, nec exhibeat, & illâ se asserat nolle uti: dum tamen de ipsa coram Judice fiat fides: quia per ipsam jus repellendi eundem adversario est quæsitum. Illius verò constitutionis formæ omissio, licèt appellantem ab objectibus in

a *Vide Bart. in l. si fidejussor. §. meminisse. ff. de leg.* 1. b *al. ita: ut nullus ex Cardinalibus.* c *Vide Bald. in l.* 1. *col.* 4. *Cod. de Latin. lib. toll. quanquam.* d *Consule l. mortuo ff. de jud. c. caveant.* 3. *q.* 9. *Pann. in d. c. licèt. Font.* e *Not. idem esse scripturam legere, aut legendam exhibere. Vide l. item apud Labeon. §. convitium autem. juncta l. lex Cornelia. §. si quis librum.*

a *Hic not. Card. quòd lex aut capitulum allegandum est per suum principium. Font.* b *Nota differentiam inter competitorem & oppositorem, & quis sit competitor: dic, ut in gl. ejusdem. Oppositor autem est, quando electus est unicus, ut lit. pend. c.* 1. *&* 2. *l.* 6. *Zabarel.*

formam electionis, vel personas eligentium, vel electi ptopositis vel proponendis, & eorum facienda probatione repellat a: probationem tamen factam super his per adversarii confessionem b, vel aliàs legitimè non infirmat.

CAP. V.

Sine speciali licentia Papa nullus providere potest Ecclesia cathedrali Clero carenti & populo Christiano. Religiosus per Pralatum licentiari non debet, ut tali provisioni consentiat: consentiens, etiamsi fuerit consecratus, priori Pralato subjacet: nec in Episcopum recipitur, nec ad aliquem honorem promovetur: qua contra fient, irrita decernit. Joan. Andr.

Idem.

IN plerisque Ecclesiis nedum (quod dolentes referimus) præsidio facultatum privatis, sed & Clero carentibus & populo Christiano, multos frequenter & religiosos præsertim, improvida superiorum provisio ad Pontificatûs assumit honorem: qui nec (ut expediret) prodesse, nec præesse (ut deceret) valentes, instabilitate vagationis & mendicitatis opprobrio serenitatem Pontificalis obnubilant dignitatis. Volentes igitur contra temeritatem tam facientium, quàm ut frequentiùs recipientium provisiones hujusmodi providere: de consilio fratrum nostrorum statuimus, ut nullus de cætero, quantacunque dignitate præpollens (nisi speciali super hoc auctoritate sedis Apostolicæ fulciatur) de pastore provideat cathedrali Ecclesiæ sibi qualitercunque subjectæ, quæ Clero caret & subditis Christianis: Nullusque religiosus à suo unquam, quòd provisioni tali consentiat, licentietur Prælato. Quòd si licentiatus etiam hujusmodi provisioni consenserit, & in Episcopum se fecerit aut permiserit consecrari, in Episcopali nullatenùs recipiatur honore. Sed in tantæ ambitionis pœnam sub religionis, aut monasterii sui Prælato semper sic degat humilis, jaceatque prostratus, quòd nullus eidem in religione sua vel extra, ad gradum honoris vel administrationis cujuslibet sit ascensus. Nos enim quicquid contra præmissa vel aliquod præmissorum contigerit attentari, irritum esse decernimus & inane, contrariâ quâcunque consuetudine non obstante. Sanè circa præfatas Ecclesias præmissa sic specialiter providenda decernimus, quòd circa provisionem quarumlibet aliarum, facultatem superiorem nec coarctare intendimus, nec ultra juris communis limites ampliare.

CAP. VI.

Capitulum: Quorundam, quoad discordiam & minoritatem numeri, intelligitur quoad voces facti, non secundùm juris fictionem. h. d. Joan. Andr.

Idem.

QUod circa religiosorum electiones super discordia & minoritate numeri Bonifacianâ constitutione cavetur, de discordia & numeri minoritate, quæ in facto, non in fictione vel juris effectu consistunt, debere intelligi declaramus.

CAP. VII.

Emolumentum ex jurisdictione, sigillo curia, vel aliàs pertinens ad Pralatum cathedralis Ecclesia vel collegiata, eâ vacante, non obstante consuetudine (deductis expensis) reservandum est successori: nisi tunc certa dignitati competat jurisdictio cum ipsius emolumento. Joan. Andr.

Idem.

STatutum super bonis à Prælatis cathedralium regularium & collegiatarum Ecclesiarum dimissis, aut obvenientibus tempore vacationis earum, futuris successoribus fideliter reservandis editum, locum declaramus habere in omni emolumento, quod provenit ex jurisdictione, & sigillo curiæ Ecclesiasticæ vel secularis, aut aliàs undecunque, quod ad prælatos (Ecclesiis non vacantibus) pertineret, consuetudine quâlibet contrariâ non obstante: ita tamen quòd in istis & similibus rationabiles deducantur expensæ. Cæterùm ad singulares personas, ad quas ratione dignitatum, quas obtinent, jurisdictio cum ejus emolumento devolvitur, sede vacante, de consuetudine, privilegio, vel jure alio speciali, nolumus præsentem constitutionem extendi.

CAP. VIII.

Concessio licentia generalis Religioso de consentiendo electioni facta vel fienda, non valet. Joan. de Imol.

Idem.

CUm concessa Religioso à superiore suo licentia, ut electioni vel provisioni (si quam de ipso contigerit fieri) suum dare possit assensum, ambitionis vitio viam paret, nullius eam existere volumus firmitatis.

TITULUS IV.

DE RENUNCIATIONE.

CAP. UN.

Renunciatio dignitatis vel beneficii facta per procuratorem ad hoc constitutum, tenet: licèt prius procurator fuerit revocatus, ipso tamen & superiore, cui fiebat cessio, ignorante: nisi per malitiam ipsorum vel aliorum revocatio ipsis fuerit occultata. Joan. Andreas.

Clemens V. *in Concilio Viennensi.*

(*an.* 1311.)

CUm a illusio & variatio in personis Ecclesiasticis maximè sint vitandæ, præsenti constitutione sancimus, ut si quis ad cedendum Pontificali aut alii cuilibet dignitati b, vel beneficio procuratorem sponte ac libere constituerit, & ipsum ignorantem postmodùm duxerit quomodolibet revocandum: teneat cessio facta per eum, antequam ad ipsius vel illius (in cujus manibus cessio fuerat facienda) notitiam revocatio hujusmodi sit deducta. Nisi fortè per ipsos aut alios malitiosè factum fuerit, quò minùs ad eos vel eorum alterum ante cessionem potuerit revocatio pervenisse.

TITULUS V.

DE SUPPLENDA NEGLIGENTIA PRÆLATORUM.

CAP. UN.

Si Pralati regulares non conferunt intra sex menses prioratus, administrationes, & Ecclesias vacantes, qua non sunt de mensa, sed solent speciales (licèt obedientiarios) rectores habere: Diœcesani auctoritate suâ vel Apostolicâ, si sint exempta, conferunt illa personis, quibus per Pralatos fuerant conferenda. Nec permittunt illa applicari mensis Pralatorum, vel pensionibus gravari. Declarantur etiam decret. de offic. ordin. prasenti. & de prabend. cum singula. in talibus prioratibus & Ecclesiis locum habere. Joannes Andreas.

Clemens V. *in Concilio Viennensi.*

QUia regulares Prælati prioratus, Ecclesias, administrationes, aut quævis alia beneficia, ad eorum dispositionem spectantia, cùm vacant,

a *Not. hic. confessionem in judicio nullo factam valere. Idem dixit Innoc. c. fin. de restit. spol. Panor. Font.* b *In quacunque parte litis opponatur secundum Imol. Sed. Franc. dicit, hanc exceptionem dilatoriam: & ideò quia in istis spiritualibus non contestatur lis. Clem. sæpe. opponenda. antequam procedatur ad illa, qua aliàs fiunt post litem contest. per gl. & qua ibi dixi, cap. 1. supr. eod. tit. l. 6. Font.*

a *Vide Fel. in c. ex parte decani. ext de rescript.* b *Sub ista voce dicit Cardin. per hunc. text. non comprehendi Episcopatum. Fel. in rubr. de major. & obed. in coll. 6. Font.*

cant, interdum committere negligunt vel conferre intra tempus in Lateranen. *a* Concilio constitutum: diœcesani locorum in non exemptis, suâ, in exemptis verò Apostolicâ auctoritate negligentiam super hoc supplcant eorundem. Prioratus, Ecclesias, administrationes, & beneficia hujusmodi, illa *b* videlicet, quæ consueverunt per seculares Clericos gubernari, secularibus Clericis: alia *c* verò, quæ Religiosis duntaxat committi sunt solita vel conferri, Religiosis monasteriorum, quorum Prælati hujusmodi negligentes fuerint, conferendo. Eâdem quoque auctoritate diœcesani suffulti nullo modo permittant, quòd iidem Prælati prioratus, Ecclesias, administrationes, aut beneficia hujusmodi applicent mensis suis, pensionesvé novas eis imponant, aut veteres augeant, sive quòd ipsis de novo impositæ, sive auctæ solvantur. Præmissa verò de prioratibus, Ecclesiis, administrationibus, & beneficiis intelligimus, quæ non sunt de mensa Prælatorum ipsorum, sed speciales Priores, administratores seu rectores consueverunt habere: licèt Priores seu administratores hujusmodi liberè possint ad claustrum (cùm oportuerit) revocari. In quibus etiam constitutionem Bonifacii Papæ VIII. prædecessoris nostri, bona beneficiorum vacantium occupari à Prælatis vel aliis prohibentem, ac nihilominùs in prioratibus hujusmodi & Ecclesiis illud Bonifacii ejusdem statutum, quod Religiosum quemcunque pluribus præesse prohibet prioratibus, aut Ecclesiis curam animarum habentibus (etiamsi cura ipsa non per eum, sed per alium habeat exerceri) locum sibi censuimus vendicare: licèt etiam eisdem prioratibus cura non immineat supradicta.

TITULUS VI.

DE ÆTATE ET QUALITATE, ET ORDINE PRÆFICIENDORUM.

CAP. I.

Diœcesani servare debent, & à suis subditis servari facere jura, loquentia de qualitate personarum præficiendarum Ecclesiis. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennensi.*

(*an.* 1311.)

CUm *d* Ecclesiæ, quibus præficiuntur personæ minùs idoneæ scientiâ, moribus vel ætate, gravia propter hoc (ut docet experientia) nonnunquam perferant in spiritualibus & temporalibus detrimenta: Nos volentes per locorum diœcesanos, quibus ratione officii hoc competit, præcipuè super hoc diligentiùs præcaveri: eis districtè injungimus, ut ipsi statuta canonica, quæ super præficiendis personis in hujusmodi Ecclesiis hactenus emanârunt, diligentiùs per seipsos observent, & faciant à suis subditis inviolabiliter observari, si divinam offensam, & sedis Apostolicæ debitam vitare voluerint ultionem.

CAP. II.

In capitulo cathedralis Ecclesiæ vel collegiatæ vocem non habet, qui non est Subdiaconus. Habens beneficium, cui annexus est ordo, post annum, nisi prius (impedimento cessante) promoveatur ad illum, in Capitulo vocem non habet, donec fuerit ordinatus, & interim perdit distributionem dimidiam. Joan. Andr.

Idem.

UT *e* ii, qui divinis in cathedralibus vel collegiatis secularibus vel regularibus Ecclesiis sunt mancipati officiis, vel mancipabuntur in posterum, ad suscipiendos sacros ordines propensius inducantur: statuimus, ut nullus de cætero in hujusmodi Ecclesiis vocem in Capitulo habeat (etiamsi hoc sibi ab aliis liberè concedatur), nisi saltem in Subdiaconatûs ordine fuerit constitutus. Illi verò, qui dignitates, personatus, officia, vel præbendas, quibus certi ordines sunt annexi, pacificè nunc obtinent in eisdem Ecclesiis, vel obtinuerint in futurum, nisi (justo impedimento cessante) ad hujusmodi ordines se promoveri fecerint intra annum, extunc donec ad eos promoti fuerint, nullo modo vocem in Capitulo habeant earundem. Ipsisque distributionum, quæ dantur his, qui certis horis intersunt, pars dimidia subtrahatur, non obstantibus quibuslibet consuetudinibus vel statutis: Pœnis aliis, quæ contra tales promoveri ad ordines recusantes statuuntur in jure, nihilominùs in suo robore permansuris.

CAP. III.

In XVIII. anno ad Subdiaconatum: in XX. ad Diaconatum: in XXV. ad Presbyteratum potest quis liberè promoveri. h. d. Joan. Andr.

Idem.

GEneralem Ecclesiæ observantiam volentes antiquis juribus in hac parte præferri, decernimus, ut (alio non obstante impedimento *a* canonico) possit quis liberè in decimo octavo ad Subdiaconatûs, in vigesimo ad Diaconatûs, & in vigesimo quinto ætatis suæ anno, ad Presbyteratûs ordines promoveri.

TITULUS VII.

DE OFFICIO VICARII.

CAP. UN.

Jura loquentia de Ecclesiis curatis, locum habent, quoad tria, in Vicariis perpetuis Ecclesiarum parochialium. Joannes Andreas.

Clemens V. *in Concilio Viennensi.*

QUæ de Ecclesiis curam animarum habentibus per receptionem aliarum similium amittendis, ac de ipsarum rectoribus promovendis ad sacerdotium, & de eorum ætate à jure statuta noscuntur, in perpetuis *b* Ecclesiarum parochialium Vicariis & assumptis ad eas, volumus observari.

TITULUS VIII.

DE OFFICIO ET POTESTATE JUDICIS DELEGATI.

CAP. UN.

Judex ad receptionem testium in civili, & executor ad providendum certæ personæ, cognitione præmissâ, à Papa deputati, licitè subdelegant.

Clemens V. *in Concilio Viennensi.*

JUdices super receptione testium in causa civili: Nec non executores ad providendum aliquibus, si per inquisitionem solertem eos esse vitæ laudabilis & conversationis honestæ repererint, à sede Apostolica deputati, aliis possint committere licitè vices suas.

a *Id est, Conc. Later. sub Alex. III. c. 8.* b *Vid. Concil. Trid. sess. 14. de refor. c. 6.* c *al. ita: illa verò, &c.* d *Vid. Concil. Trid. sess. 24. de refor. c. 12.* e *Vid. Conc. Trid. sess. 7. de reform. cap. 12. & sess. 24. de refor. c. 12.*

a *Dictio*, impedimento, *deest in antiquioribus exemplaribus.* b *De vicariis perpetuis, vide multa per Felinum in cap. G. perpetuas. extr. de fid. instrum.*

TITULUS IX.
DE OFFICIO JUDICIS ORDINARII.
CAP. I.

Episcopi ita debent corrigere Clericorum excessus, quòd metu pœnæ ipsi arceantur, & alii pertimescant. Joan. Andr.
Clemens V. *in Concilio Viennensi.*
(*an.* 1311.)

UT Clericorum audacia, qui prætextu privilegii Clericalis ordinis *a* impunitatem excessuum obtinere sperantes, nonnulla multoties committunt enormia, per quæ nimirum diffamatur Ecclesia, & scandala gravia in populo generantur, potissimè cùm talia per Episcopos, ad quos horum spectat correctio, deferantur ut plurimùm incorrecta, propensiùs compescantur: eisdem Episcopis districtè injungimus *b*, quatenus sic circa correctionem Clericorum hujusmodi vigilanter intendant, & diligenter sui officii debitum exequantur, quòd & iidem Clerici metu pœnæ à suis arceantur insolentiis *c*, & alii eorum exemplo perterriti prosilire ad similia meritò pertimescant.

CAP. II.

Valet collatio beneficii facta à collatore quolibet citra Legatum Apostolicum, non facta mentione de beneficio, quod prius habebat is, cui fit. h. d. Joan. Andr.
Idem.

ETsi ab Apostolicæ sedis Legato, de beneficio facta collatio beneficium aliud obtinenti, non valeat, nisi de illo, quod obtinet, facta fuerit mentio specialis: in aliis tamen quibuslibet collationem beneficiorum habentibus, hoc nolumus observari.

TITULUS X.
DE PROCURATORIBUS.
CAP. I.

Qui sciens sine protestatione recipit instrumentum vel literas suæ procurationis, quibus constituens pro ipso cavebat, super inclusis in procuratorio dominum defendere cogitur. Joannes Andreas.
Clemens V. *in Concilio Viennensi.*

INstrumento vel literis, quibus te aliquis in causis suis procuratorem constituens pro te debito modo cavit, simpliciter (nullâ factâ protestatione) à te scienter receptis, non potes posteà recusare defensionem illius: imò cogi poteris ipsum defendere in omnibus causis & negotiis, ad quæ prædicta instrumenta seu literæ se extendunt: Cùm per hæc ad omnia tuum præstitisse videaris assensum.

CAP. II.

Procurator habens mandatum jurandi & omnia faciendi, quæ requirunt speciale mandatum, contra electum vel provisum opponere non potest crimina vel defectus. Joan. Andr.
Idem.

NOn potest procurator ad agendum vel defendendum *a*, jurandumque de calumnia & veritate dicenda, & generaliter ad omnia alia, quæ speciale mandatum exigunt, constitutus (nisi aliud super hoc in mandatis habeat) opponere in personam electi, seu ejus, cui est provisio facienda vel facta, crimina *b* vel defectus: Cùm sub generalitate tali graviora non veniant, vel majora, quàm in ipso procuratorio sint expressa.

CAP. III.

Religiosus etiam pro conreligioso, nisi pro consorte ejusdem litis, non potest procurator constitui sine licentia superioris, nec etiam alium constituere, nec substituere: licèt hoc habeat in mandatis. Joan. Andr.
Idem.

REligiosus procurator, etsi per alium religiosum sui vel alterius monasterii fuerit constitutus, sicut non potest sine sui superioris licentia procurationis *c* officium suscipere, nisi pro suo in eadem lite consorte: Ita non potest alium procuratorem constituere seu substituere, etiamsi per constituentem hoc sibi expresse fuerit commissum.

CAP. IV.

Per obitum Rectoris Ecclesiæ revocatur procurator, ab eo pro Ecclesia constitutus, etiam quoad negotia jam cœpta.
Idem.

PRocuratorem à Prælato, Rectore, vel alio quolibet, pro Ecclesia *d* sua vel beneficio constitutum, per mortem constituentis revocari censemus: Etiam quoad negotia jam incepta, & causas, in quibus per ipsum lis fuerit ante mortem hujusmodi contestata.

TITULUS XI.
DE RESTITUTIONE IN INTEGRUM.
CAP. UN.

Ecclesia probans se læsam per lapsum temporis, ad illud tempus tantum restituitur, & intra quadriennium à tempore læsionis.
Clemens V. *in Concilio Viennensi.*

AB Ecclesia *e* adversùs lapsum temporis, in quo se læsam affirmat, in integrum restitutio peti potest: & causa restitutionis hujusmodi finiri debet intra quadriennium continuum à tempore læsionis, etiamsi minus quadriennio tempus læsionis existat. Sed non fiet restitutio, nisi ad tantum tempus, quantum se læsam fore probabit.

a *Dictio,* ordinis, *deest in antiquiorib. exemplaribus.* b *Si negligant, peccant mortaliter.* 4. *distin. c. denique. Aufre. Fontanus.* c *Ob istam causam puniuntur rei in ipso loco delicti. Salic. in auth. si verò. C. de adulter. Font.*

a *Idem & multo magis si ad alterum tantum, cùm tunc procuratoris minor esset potestas.* b *Crimina intellige magna vel parva, dum tamen talia sint, quæ probata repellerent electum à beneficio, de quo agatur, juxta cap.* 1. *de elect. lib.* 6. *& Clem. constit. sup. de elect. Bonifacius.* c *al. procuratoris.* d *vide cap. si tibi absenti. de præben. lib.* 6. e *De intellectu hujus Clementinæ Matthæus de Afflictis decis.* 17.

FINIS LIBRI PRIMI.

CLE-

CLEMENTINARUM LIBER SECUNDUS.

TITULUS I.

DE JUDICIIS.

CAP. I.

Constitutio Bonifacii, quæ habet, quòd citationes etiam extra dies solennes publicè factæ, de mandato Papæ, in audientia literarum Apostolicarum, vel papali palatio, affixæ januis majoris Ecclesiæ *loci, in quo Papa cum curia sua degit, arctent citatum, ac si ad eum personaliter devenissent: restringitur ad eos, qui impediunt, ut ad eos possit citatio pervenire, vel quorum domicilium tutè non potest adiri.* Joannes Andreas.

Clemens V. *in Concilio Viennensi,* (*an.* 1311.)

DUdum *a* Bonifacius Papa VIII. prædecessor noster constituit, ut citationes auctoritate Apostolicâ de personis quibuscunque, ac etiam undecunque ad instar edictorum in albo prætoris propositorum, etiam extra dies solennes, in quibus Romani Pontifices processus consueverunt facere generales, ipso Papâ specialiter & ex certa scientia id mandante factæ, in Apostolicarum audientia publica literarum, vel in papali palatio, publicè postmodùm majoris Ecclesiæ loci, in quo Romanus Pontifex cum sua curia residebit, januis affigendæ, sic valeant atque arctent citatos post lapsum terminum *b*, quem (consideratâ distantiâ locorum) citationibus ipsis apponi convenit competentem, ac si ad eos personaliter devenissent. Quia verò statutum ipsum rationabiliter editum, propter malitiam temporis nunc instantis, nonnullis nimis rigorosum videtur: Nos rigorem ipsum mansuetudine temperantes, idem statutum, & præfatum modum citandi restringimus ad illos tantùm, & in illis locum volumus sibi vendicare, qui faciunt, impediunt, vel procurant per se vel per alios quoquo modo, ne ad eos possit citatio pervenire: vel quorum domicilia sive loca non possunt tutè liberevé adiri. Porrò ei, quod circa citationes absentium, tam diebus solennibus, quàm aliis, Ecclesia *c* Romana diversis ex causis interdum facere consuevit, per præsentem constitutionem seu moderationem in nullo volumus derogari.

CAP. II.

In causis etiam pendentibus beneficialibus, decimarum matrimonialibus, & usurarum, & ipsas tangentibus, procedi potest simpliciter & de plano, absque judiciorum strepitu & figura. Joannes Andreas.

Idem.

DIspendiosam prorogationem litium (quam interdum ex subtili ordinis judiciarii observatione causarum docet experientia provenire) restringere in subscriptis casibus cupientes: Statuimus, ut in causis super electionibus, postulationibus, vel provisionibus, aut super dignitatibus, personatibus, officiis, canonicatibus, vel præbendis, seu quibusvis beneficiis Ecclesiasticis, aut super decimis, ad quarum etiam præstationem possunt, qui tenentur ad eas, præmoniti censurâ Ecclesiasticâ coërceri, necnon super matrimoniis vel usuris, & eas quoquo modo tangentibus ventilandis, procedi valeat de cætero simpliciter & de plano, ac sine strepitu judicii & figura: Volentes non solùm ad futura negotia, sed ad præsentia, & adhuc etiam per appellationem pendentia hoc extendi.

TITULUS II.

DE FORO COMPETENTI.

CAP. UN.

Concedit Concilium certo casu Episcopis expulsis à suis sedibus, quòd in locis aliarum diœcesum servatâ formâ, quam limitat, possint procedere contra expulsores, consiliarios, & fautores, & inter subditos jus dicere. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennensi,*

QUamvis sacris canonibus sit generaliter interdictum, ne quis Episcopus jurisdictionem in diœcesi exerceat alienâ: nos tamen Episcopis, qui à suis sedibus proterviâ impiorum expulsi non audent propter metum persequentium in suis civitatibus vel diœcesibus, aut earum parte aliqua residere, nec jurisdictionem ad se spectantem per se vel per alium inibi exercere: ne injuria in eorum expulsione ipsorum irrogata Ecclesiis hoc prætextu remaneat impunita, duximus indulgendum, ut in diœcesibus alienis, in civitatibus videlicet, vel locis insignibus suis Ecclesiis vicinioribus, in quibus poterunt securè morari, & jurisdictionem suam liberè exercere, possint contra suos expulsores, & eorum in hac parte consiliarios & fautores (dummodo civitates, vel loca hujusmodi eisdem expulsoribus, consiliariis, & fautoribus sint secura, & ipsi personaliter vel ad domum, si hoc tutè fieri valeat, alioquin publicè in Ecclesia cathedrali loci vel domicilii eorundem citati fuerint) liberè procedere, prout justitia suadebit.

a *Modus citandi per edictum in forma hujus Clement. locum habet in solo Papa, ut not. hic Zabarella. eum videto.* b *al. termini.* c *In quodam manuscripto ita: Ecclesia Rom. diversis ex causis processus interdum, &c.*

Si verò dicti Episcopi ausi non fuerint hujusmodi suos expulsores, vel eorum consiliarios aut fautores dicto modo citare, vel ipsi malitiosè impedimentum præstiterint, ne potuerint sic citari: licitum sit eisdem Episcopis, ut expulsores, consiliarios, & fautores eosdem diebus aliquibus Dominicis vel festivis, cùm populus convenerit ad divina, ut sic facta citatio ad eos pervenire verisimiliùs *a* præsumatur, citent vel citari faciant publicè in Ecclesiis civitatum vel locorum insignium prædictorum, & procedant deinde contra ipsos, si citati taliter statuto ipsis peremptorio termino competenti coram eisdem Episcopis noluerint comparere, ac si citati legitimè aliàs extitissent.

Eisdem etiam Episcopis indulgemus, ut inter suos subditos (ne ob defectum justitiæ dispendium aliquod patiantur) possint in diœcesibus alienis, in quibus moram traxerint (dummodo per se vel per alium hoc in suis propriis diœcesibus facere non audeant, vel non possint) jurisdictionem suam omnimodam exercere: Ita tamen, quòd subditi, qui expulsores, vel eorum fautores, aut consiliarii non fuerint, ultra duas diætas à fine suæ diœcesis non trahantur. Volumus insuper, ut ante omnia à diœcesanis locorum, in quibus moram traxerint, petant licentiam in præmissis: quam si obtinere nequiverint *b*, procedant nihilominùs, prout superiùs est expressum. Sanè si prædicti Episcopi asseruerint, se non fuisse ausos præfatos expulsores, consiliarios vel fautores, personaliter, vel ad domum, aut publicè (ut præmittitur) in eorum Ecclesia cathedrali citare: vel ipsos malitiosè præstitisse impedimentum, ne per eos potuerint sic citari: aut quòd in suis diœcesibus jurisdictionem per se vel per alium contra ipsos exercere nequeunt, vel non audent: stari super his volumus assertionibus eorundem. Ipsis districtiùs injungentes, sub interminatione divini judicii, ne circa præmissa contra conscientiam quicquam mendaciter aut dolosè asserant vel confingant. Eorundem autem Episcoporum sententias & processus, quos in præmissis casibus in aliis diœcesibus duxerint faciendos, denuncient, seu denunciari faciant per suas diœceses convicini Episcopi, cùm ab eis fuerint requisiti. Per præmissa quoque nullum ex transcursu temporis quanticunque, vel alias quoquo modo locorum diœcesanis, vel aliis quibuscunque jurisdictionem habentibus in locis præmissis, in quibus prædicti Episcopi sic expulsi jurisdictionem (ut prædicitur *c*) exercebunt, præjudicium generetur.

TITULUS III.

DE CAUSA POSSESSIONIS ET PROPRIETATIS.

CAP. UN.

In causa beneficiali delata etiam per appellationem ad curiam, utraque pars potest petitorium & possessorium intentare. Et ante causæ conclusionem potest spoliatus suspenso petitorio suo, vel adversarii, possessorium prosequi. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennensi.*

CAusâ *d* beneficiali per appellationem ad sedem Apostolicam legitimè devolutâ, tam appellanti, quàm appellato licere decernimus, nedum petitorium, sed & possessorium intentare. Et in spoliantis odium ante causæ conclusionem suspendere petitorium à se, & ab adversario intentatum, in solo possessorio procedendo.

a *Al. verisimiliter.* b *al. nequibunt.* c *al. præmittitur.* d *Vide Paul. de Castro consil. 277. lib. 1. & de intellectu, Covarruviam lib. 1. var. resol. c. 16. num. 13.*

TITULUS IV.

DE DOLO ET CONTUMACIA.

CAP. UN.

Appellans ante definitivam, etiam à definitiva, lata eo absente, citato vel non, appellare potest: nisi prima appellatio fuerit frivola manifestè: quo casu non appellat, tanquam manifestus contumax. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennensi.*

(an. 1311.)

SI ante *a* definitivam sententiam à Judice quis appellando recedat, & Judex suæ appellationi non deferens, eo citato, vel etiam non citato ulteriùs in causa procedens, contra ipsum etiam absentem sententiam definitivam promulget, poterit idem appellans à dicta sententia intra tempus debitum appellare: Nisi ejus prima appellatio esset frivola manifestè.

TITULUS V.

UT LITE PENDENTE NIL INNOVETUR.

CAP. I.

Si duo litigantes super beneficio, moriantur: sive uterque in curia, vel solus possidens, vel neutro possidente alter tantùm, altero alibi moriente: ad Papam, & in conversis casibus ad Ordinarium spectat collatio, si ad alterum beneficium pertinebat. Si autem alter tantùm moritur, si superstes, vel alius, cujus interfit, litem prosequitur, ex futuro eventu apparebit, ad quem collatio spectat. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennensi.*

SI duobus in Romana curia, super beneficio sibi collato litigantibus, in eadem curia mori contingat utrumque, collationem hujusmodi beneficii ad Romanum Pontificem: si verò extra dictam curiam, ad Ordinarium decernimus pertinere: nisi forsan alius ab eis in dicto beneficio jus haberet. Quòd si unum in dicta curia, alterum verò extra mori contingat, si moriens in curia beneficium possidebat, ad Romanum Pontificem: si verò alius, ad Ordinarium pertineat collatio supradicta. Neutro autem ipsorum beneficium possidente, erit Romanus Pontifex, propter auctoritatis prærogativam in collatione hujusmodi præferendus. Si verò, alter tantummodò, sive possessor, sive petitor, decedat, si superstes, vel alius, cujus intersit, causam nihilominus prosequatur (cùm interim beneficium de jure conferri non possit) ad quem collatio ejus pertineat futurus declarabit eventus. Nam si ad defunctum pertinuisse beneficium fuerit declaratum, pertinebit ad Papam, si ille in curia, vel ad Ordinarium, si extra curiam sit defunctus. Quòd si ad neutrum illud spectâsse constiterit, ad Ordinarium collatio pertinebit. Salvâ tamen in præmissis omnibus Rom. Pontificis potestate: ad quem Ecclesiarum, personatuum, dignitatum, aliorumque beneficiorum Ecclesiasticorum plena & libera dispositio, ex suæ potestatis plenitudine noscitur pertinere.

CAP. II.

Lis dicitur pendere quoad hoc, ut nihil debeat innovari, cùm citatio legitimè pervenit ad partem, vel per eam stetit, quò minùs perveniret, cum tali expressione, quòd potuit instrui super quo conveniatur. Joan. Andr.

Idem.

CUm lite pendente nihil debeat innovari, litem quoad hoc pendere censemus, postquam à Judice

a *Not. quòd appellari potest ante definitivam, quod est verum indistinctè de jure canonico, dum tamen appelletur ex causa rationabili. cap. ut debitus. ext. de appell. sed de jure civili non appellatur, nisi in certis casib. Zabarella.*

compe-

competenti in ea citatio emanavit, & ad partem citatam pervenit: vel per eam factum fuit, quo minùs ad ejus notitiam perveniret. Dum tamen in citatione prædicta talia sint expressa, per quæ plenè possit instrui, super quibus in judicio convenitur.

TITULUS VI.
DE SEQUESTRATIONE POSSESSIONUM ET FRUCTUUM.
CAP. UN.

Si super beneficio contra ipsius possessorem, qui triennio non possedit in petitorio vel possessorio una definitiva fertur in curia, etiamsi nulla fore dicatur, ipsius beneficii sequestratio per loci Ordinarium fieri debet: quam impediens, vel sequestratos fructus occupans, excommunicatus est, & si est de litigantibus, cadit a jure suo, & respicit pendentia. Joan. Andr.

Idem. *a*

AD compescendas litigantium malitias, definimus, ut una contra possessorem definitiva sententia super beneficia apud sedem Apostolicam, dumtaxar in petitorio vel possessorio promulgata, beneficium ipsum, etiamsi dignitas, vel personatus existat, & curam habeat animarum, à possessore hujusmodi (dum *b* tamen triennio pacifice antea ab eo possessum non fuerit) per loci Ordinarium, apud aliquam personam idoneam sequestretur, quæ plenam de ipso & debitam curam gerens, id, quod de fructibus ipsius (debitis ejusdem supportatis oneribus) superesse contigerit, illi restituat, qui finalem in causa victoriam obtinebit. Si quis autem sequestrationem hujusmodi impedire, vel fructus sequestratos quoquo modo præsumpserit occupare, excommunicationis incurrat sententiam ipso facto: à qua (nisi impedimento prius amoto, & occupatis per eum fructibus restitutis) nullatenùs absolvatur. Et nihilominus, si de litigantibus fuerit, à jure (si quod in hujusmodi beneficio, vel ad ipsum forsitan competebat eidem) hoc ipso se noverit cecidisse: Præmissis nedum circa futura, sed etiam circa per appellationem pendentia negotia observandis: Non obstante si contra præfatam sententiam de nullitate forsan opponatur.

TITULUS VII.
DE PROBATIONIBUS.
CAP. UN.

Verba literarum Apostolicarum, quibus Papa proprium factum narrat, plene probant, si super illis gratia vel intentio Papa fundatur. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Vienensi.* (*an.* 1311.)

LIteris nostris, quibus nos dignitates quaslibet seu beneficia collationi nostræ vel sedi Apostolicæ reservâsse, aut resignationem beneficii alicujus recepisse, vel recipiendi potestatem alii commisisse, vel aliquem excommunicâsse, seu suspendisse, seu aliquem Capellanum nostrum vel familiarem fuisse, vel alia similia, super quibus gratia, vel intentio nostra fundatur, fecisse narramus, censemus super sic narratis fidem plenariam adhibendam: Volentes ad præterita & pendentia (etiam per appellationem) negotia hoc extendi.

TITULUS VIII.
DE TESTIBUS.
CAP. I.

Per testes Christianos convinci possunt Judæi & Sarraceni, non obstantibus contrariis privilegiis Regum & Principum: quibus si utantur, subtrahitur illis Christianorum commercium. Joan. Andreas.

Clemens V. *in Concilio Vienensi.*

CUm Judæi quidam & Sarraceni (sicut accepimus) quòd super civilibus aut criminalibus convinci per Christianos non possint, se privilegiis Regum & Principum tueantur (quia id nedum juri contrarium, sed & Christianæ religioni opprobriosum est quamplurimum & adversum) Reges eosdem & Principes *a* in Domino exhortamur, ne concedant hujusmodi de cætero privilegia, vel servent aut servare permittant etiam jam concessa. Quòd si Judæi, aut Sarraceni privilegiis talibus uti præsumpserint, Christianorum communio eis subtrahatur, sic, quòd Christiani ab eorum abstinere communione censurâ Ecclesiasticâ (si opus fuerit) compellantur.

CAP. II.

Publicatis attestationibus testes produci non possunt (etiam in causa appellationis) super eisdem articulis vel directè contrariis. Joan. Andr.

Idem.

TEstibus ritè *b* receptis, & eorum attestationibus publicatis, sicut non licet super eisdem vel directò contrariis articulis alios, vel eosdem testes in principali causa producere: sic non debet in appellationis causa licere: Cum non minus in appellationibus, quàm in principali causa subornatio sit timenda.

TITULUS IX.
DE JUREJURANDO.
CAP. UN.

Juramenta, quæ Romanæ Ecclesiæ præstant Romani Principes, fidelitatis existunt. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Vienensi.*

ROmani Principes *c*, orthodoxæ fidei professores, sacrosanctam Roman. Ecclesiam, cujus caput est Christus redemptor noster, ac Romanum Pontificem ejusdem Redemptoris Vicarium, fervore fidei, & claræ devotionis promptitudine venerantes, eidem Romano Pontifici, à quo approbationem personæ, ad Imperialis celsitudinis apicem assumendæ, necnon unctionem, consecrationem, & Imperii coronam accipiunt, sua submittere capita non reputârunt indignum, seque illi, & eidem Ecclesiæ, quæ à Græcis Imperium transtulit in Germanos, & à qua ad certos eorum Principes jus & potestas eligendi Regem in Imperatorem postmodum promovendum pervenit, adstringere vinculo juramenti, prout tam mos observationis antiquæ, temporibus novissimis renovatæ, quàm forma juramenti hujusmodi sacris inserta canonibus manifestant. Dudum sanè inter quondam Henricum Imperatorem, tunc Romanorum Regem, & charissimum in Christo filium nostrum Robertum Siciliæ Regem, gravi discordiâ suscitatâ: Nos multis grandibusque periculis, quæ exinde proventura verisimiliter timebantur, intendentes celeri & opportuno remedio obviare, quibusdam ex fratribus nostris sanctæ Rom. Eccl. Cardinalibus, existentibus tunc in urbe pro reformanda pace, & solidanda concordia inter Reges eosdem, literas nostras sub certa forma duximus destinandas, inter alia inserentes in eis, quòd cùm ipsi Reges ejusdem Ecclesiæ specialissimi filii, sibi juramento fidelitatis, & alias multipliciter essent adstricti, ipsius Ecclesiæ debeant esse promptissimi defensores

---

a In uno manuscr. ita habetur. b Vid. c. commissa de elect. in 6. not. Bart. & moderni in l. Celsus. ff. de usucap. Font.

a Qui debent Judæos punire: vid. l. si quis in hoc genus. C. de Episc. & Cler. & gl. in cap. Judæi. 2. de Jud. Font. b Vid. l. 1. §. ajunt ædiles. ff. de ædil. ed. & l. apud eum. §. imperator. ff. de manumiss. c. al. Imperatores.

Dictis autem literis in notitiam dicti Henrici ad Imperium jam promoti sic deductis, idem Henricus ab eisdem Cardinalibus requisitus, ut super contentis in illis suum propositum responderet: quasi moleste tulisset, quòd de juramento fidelitatis hujusmodi per eum præstito in dictis literis mentio haberetur, non familiariter, nec secretè, ut tractandæ pacis qualitas exigebat, sed multis tabellionibus accersitis & requisitis ab eo, quòd de responsionibus suis conficerent publica instrumenta, inter cætera publicè (præsente multitudine hominum copiosâ) respondit *a*, se non fore cuiquam ad juramentum fidelitatis adstrictum, & quòd nunquam fecerit juramentum, propter quod foret ad juramentum fidelitatis alicui obligatus, & quòd ipse nesciebat, quod antecessores sui Romani Imperatores unquam juramentum hujusmodi præstitissent, simulans se immemorem juramentorum, quæ nobis ante coronationem suam præstiterat, & post coronationem etiam innovârat. Nos itaque attendentes, quod hujusmodi responsio, si sub dissimulatione pertranseat, vel silentio pallietur, posset in magnum & evidens præjudicium Rom. Ecclesiæ redundare, dignum admodum & opportunum fore perspeximus, ut de juramentis hujusmodi constitutioni præsenti aliqua breviter annectamus. Dictus namque H. quamprimùm fuit in Regem Romanorum electus, solennes *b* ad nos nuntios destinavit: dans eis per suas patentes literas plenum & speciale mandatum, exponendi nobis pro eo devotionem ipsius & reverentiam filialem, quam ad nos & Rom. Eccles. sincero gerere se dicebat affectu: nec non petendi & impetrandi à nobis favorem & gratiam consuetos: offerendi quoque nobis & præstandi pro eo, & in ipsius animam debitæ nobis & eidem Ecclesiæ fidelitatis, & cujuslibet alterius generis juramentum, ac nihilominùs petendi à nobis per nostras sibi manus impendi unctionem, consecrationem, & Romani Imperii diadema. Præfatis itaque nuntiis in nostra & fratrum nostrorum præsentia constitutis, ac secundum dicti tenorem mandati Avenione, ubi tunc eramus cum nostra curia residentes, in publico consistorio, in quo erat Prælatorum & aliorum tam Clericorum, quàm Laicorum non modica multitudo, præmissis per eos coram nobis expositis supplicando petiis humiliter, & oblatis: Nos eodem mandato & decreto electionis ejusdem H. ex parte Principum tam Ecclesiasticorum, quam secularium, qui eundem elegerant, nobis per dictos nuntios præsentatis, plenâ cum eisdem fratribus deliberatione discussis, factâque nobis de electione hujusmodi concordi & legitimâ plenâ fide, examinatâ quoque personâ ipsius H. prout absentia patiebatur ejusdem, & de ipsius fide, probitate, & aliis, quæ in persona imperatoris sunt meritò requirenda, cum pluribus Prælatis, & aliis magnæ auctoritatis viris, qui ejusdem H. mores, conditionem, & statum plenius noverant, inquisito, ejusque personâ, cujus etiam nos & fratres nostri aliqualem prius notitiam habebamus, propter quod facilius transivimus in examinatione hujusmodi, idoneâ reputatâ, ipsum nominavimus, denunciavimus & declaravimus Regem Romanorum, ipsius approbantes personam, eumque sufficientem & habilem declarantes, ad suscipiendam imperialis celsitudinis dignitatem, ac decernentes unctionem, consecrationem, imperiique Romani coronam, sibi per manus nostras debere concedi: Et consequenter à præfatis nuntiis, sufficiens ad hoc ab eo (ut præmittitur) mandatum habentibus, secundùm formam in decretis, quæ incipit, Tibi Domino, comprehensam, fidelitatis recepimus juramentum. Postque idem H. consecrationis & coronationis suæ tempore aliud eisdem Cardinalibus, quos ad impendendum sibi hujusmodi consecrationis & coronationis insignia miseramus ad urbem, illud nostro nomine recipientibus juramentum præstitit corporale, quod in libro Pontificali Rom. præstandum Pontifici per Imperatorem coronationis suæ tempore continetur, cujus tenor dignoscitur esse talis: Ego H. Romanorum Rex annuente Domino futurus Imperator, promitto, spondeo & polliceor, atque juro coram Deo, & beato Petro, me de cætero protectorem, procuratorem *a* & defensorem fore summi Pontificis, & hujus sanctæ Romanæ Ecclesiæ, in omnibus necessitatibus & utilitatibus suis, custodiendo & conservando possessiones, honores, & jura ejus, quantùm divino suffultus adjutorio fuero, secundùm scire & posse meum, rectâ & purâ fide: sic me Deus adjuvet, & hæc sancta Dei Evangelia. Cæterùm, quia juramenta hujusmodi fidelitatis existant, à retrò Romanis Principibus non fuit hactenus hæsitatum: imò tam quondam Albertus Rex Romanorum, immediatus prædecessor memorati Henrici, Bonifacio Papæ VIII. prædecessori nostro tempore approbationis ejusdem Alberti, quam Rodolphus Pater ipsius, & alii prædecessores ejusdem, Romanorum Reges diversis nostris prædecessoribus juramentum fidelitatis & obedientiæ præstiterunt. Idemque Bonifacius memoratum A. juramento hujusmodi ab eo recepto, de fratrum suorum consilio (præsente Prælatorum & aliorum multitudine copiosâ) auctoritate Apostolicâ recepit in specialem suum filium & Ecclesiæ memoratæ, ipsumque in Regem Romanorum assumpsit, in Imperatorem postmodùm promovendum. Verùm quia sæpefatus H. qui in proximis diebus fuit de hac luce subtractus, non virtutem & mentem, sed nudum verborum insectans corticem, sensumque confundens, juramenta restringendo prædicta, curiosè videbatur asserere (ut præfertur) illa ad debitum fidelitatis hujusmodi non existendi: novo modo curiositatis hujus luculentæ veritatis antidotum ipsius declarationis oraculo providimus apponendum. Quia ergo capitulis juramento fidelitatis contentis solicitâ meditatione pensatis, ipsa capitula in præfatis Imperatoris juramentis, quantùm ad effectum, mentem, & virtutem ipsorum, non est dubium contineri: Nos præmissis & aliis rationibus, ne quis in Romanum assumptus Principem, vel in posterum assumendus, an juramenta hujusmodi per dictum H. Imperatorem præstita, & per successores ipsius in futurum præstanda, fidelitatis existant, in dubitationem deducere audeat, vel super his contrarium astruere veritati, auctoritate Apostolicâ de fratrum nostrorum consilio declaramus, illa juramenta prædicta *b* fidelitatis existere, & censeri debere. Porrò præter juramenta prædicta, idem Henricus suorum inhærens prædecessorum vestigiis, priusquam ingrederetur Italiam, vel ibidem jura aliqua exerceret, sub testimonio suarum patentium literarum in manibus dilecti filii Joannis de Mollianis *c*, scholastici Ecclesiæ Tullensis, capellani nostri, ad hoc specialiter per nos missi nostro & præfatæ Ecclesiæ nomine recipientis promisit, & tactis sacrosanctis Evangeliis juramento firmavit, quòd eandem Ecclesiam & fidem catholicam purâ fide totisque viribus conservaret reverenter, & etiam defensaret, omnemque hæresim, schisma, & hæreticos quoslibet, fautores, receptatores, & defensores ipsorum exterminaret pro posse: ac nunquam cum Sarraceno, Pagano, Schismatico, seu alio quolibet communionem *d* catholicæ fidei

a *Vid. Bart. in leg. sciendum. ff. de verbor. oblig.* b *Vide c. ad Apostolica. de rejudic. lib. 6. q. 1. c. estote, & 97. distinct. nobilissimus Font.*

a *Dictio*, procuratorem, *deest in antiquiorib. cod.* b *Dictio* prædicta, *deest in antiquior. codicib.* c *al. Melanis.* d *ad hac vid. l. non dubito ff. de capt. & innoc. cap. 1. de schis. Doct. in cap. quod super his. de vo. Font.*

non

non habente, aut cum aliquo alio præfatæ Ecclesiæ inimico, vel rebelli, seu eidem manifestè suspecto, unionem quamlibet seu parentelam aut confœderationem iniret, sed tam nostram, quam successorum nostrorum personas, honorem & statum manuteneret, defenderet & conservaret contra omnes homines cujuscunque existerent præeminentiæ, dignitatis vel statûs. Eidem etiam *a* adjiciens juramento, quòd manuteneret semper atque servaret privilegia omnia per prædecessores suos Reges ac Imperatores Romanos, præfatæ Romanæ, & aliis quibuslibet Ecclesiis quocunque concessa tempore, & continentiæ cujuscunque: Ipsaque omnia, & specialiter ac præcipuè per claræ memoriæ Constantinum, Carolum, Henricum, Ottonem quartum, Fridericum secundum, atque Rodulphum prædecessores ipsius super concessione, recognitione, advocatione, annotatione, quittatione, & libera dimissione terrarum & provinciarum Romanæ Ecclesiæ ubilibet positarum, quarum etiam multas nominatim expressit, sedi Apostolicæ Romanisque Pontificibus super *b* quocunque tenore concessa recognovit, confirmavit, & ex certa scientia innovavit, ac etiam de novo concessit: & terras ipsas atque provincias recognovit ad jus & proprietatem ipsius Ecclesiæ plenissimè pertinere: easque nihilominus ex abundanti de novo Ecclesiæ sæpefatæ donavit, sub prædicto se obligans juramento, quòd ipsas, aliquamvè ipsarum partem nullo unquam tempore occuparet, seu (quantùm in eo esset) ab alio permitteret occupari. Nec in eis, aut aliquâ parte ipsarum jura aliqua, possessiones, aut tenutas haberet, seu quomodolibet possideret, nec in eis etiam potestariæ seu cujusvis capitaniæ, aut jurisdictionem quamcunque per se, vel per alium exerceret, quodque (ut Princeps catholicus & sæpe dictæ Ecclesiæ advocatus atque defensor) ipsam juvaret, & consiliis, & auxiliis illi assisteret opportunis, contra quoscunque inobedientes & rebelles eidem, & præcipuè contra occupantes seu turbantes terras prædictas seu provincias, vel partem quamlibet earundem. Sub eodem etiam juramento promisit, quòd tam ipsam Romanam Ecclesiam, quàm alias Ecclesias, libertatem Ecclesiasticam, bona, jura, Prælatos, & ministros Ecclesiarum ipsarum manuteneret, conservaret, atque defenderet suo posse. Et quòd Ecclesiæ Romanæ vasallos contra justitiam nullatenùs offensurus, devotos ac fideles Ecclesiæ etiam in Imperio constitutos benignè tractaret, nec eos opprimeret contra justitiam, aut (quantùm in eo esset) per alium opprimi sustineret, sed in suis potiùs juribus & justitiis conservaret. Hoc quoque juramentum & etiam pristinum pro eo nobis per suos nuntios (ut præmittitur) præstitum, receptis suæ coronationis insigniis innovavit, prout in patentibus ante coronationem ipsam, ejus regio magno sigillo, & aliis post coronationem eandem, ejus Imperiali aureâ bullâ munitis, inde confectis literis (quas in archivis Rom. Ecclesiæ reponi, & diligenter conservari fecimus) pleniùs continetur.

TITULUS X.
DE EXCEPTIONIBUS.

CAP. UN.

Exceptio excommunicationis opponitur dilatoria quandocunque, peremptorio non obstante. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Vienensi.*

EXcommunicationis exceptio dilatoriæ in qualibet parte litis opponi potest, termino peremptorio per Judicem assignato, ad proponendum exceptionibus declinatorias & dilatorias, non obstante: Servatâ tamen constitutione felicis recordationis Innocentii Papæ IV. editâ circa hoc in Concilio Lugdunensi.

a *Dictio,* etiam, *deest in antiquiorib. codicibus.* b *Al. sub.*

TITULUS XI.
DE SENTENTIA ET RE JUDICATA.

CAP. I.

Qui tres sententias contrarias in quavis causa reportavit, de illarum nullitate non agit, nec excipit ipsarum executione non factâ: & respicit etiam pendentia. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Vienensi.*

UT *a* calumniis litigantium occurratur, is, qui in beneficiali vel aliâ quâvis causâ tres contra se in petitorio vel possessorio sententias reportavit, ad agendum de nullitate ipsarum vel alicujus ex eis nullatenùs admittatur, donec hujusmodi sententiæ plenariè fuerint executioni mandatæ. Similiter si ille, contra quem tres sententiæ definitivæ latæ fuerint, ab interlocutoria vel gravamine ante prolatorum ipsarum vel earum alicujus se appellâsse, & causam appellationis hujusmodi adhuc pendere proponat: sententiarum prædictarum executionem tali prætextu nolumus impediri. Quæ ad causas qualitercunque etiam per appellationem pendentes duximus extendenda.

CAP. II.

Sententia lata contra citatum extra citantis territorium existentem, nulla est ipso jure. h. d. Joan. Andr.

Idem.

PAstoralis cura solicitudinis nobis divinitùs super cunctas Christiani populi nationes injuncti, nos invigilare remediis subjectorum, eorundem periculis obviare & scandala removere compellit. Sanè cùm jamdudum inter quondam Henricum Imperatorem Romanum, & charissimum in Christo filium nostrum Robertum Siciliæ Regem, gravis fuisset materia turbationis exorta, asserente deinde Imperatore prædicto, quòd cum quibusdam ipsius subditis Rex confœderationes & conspirationes fecerat in ipsius majestatis offensam: Quodque tractaverat & ordinaverat, ut civitates quædam sub Imperii & Imperatoris ejusdem obedientiâ consistentes, contra eum, & Imperium rebellarent, gentesque sui ipsius fultæ subsidio, nonnullas alias Imperii civitates & castra (inde violenter ejectis ipsius Imperatoris Officialibus) occupârunt, & pro ipso Rege occupata tenebant: Ac aliàs etiam in urbe & alibi in Imperii, & Imperatoris ejusdem contemptum, & suæ majestatis injuriam, & reipublicæ detrimentum, multa gravia fuerunt *b* per Regem eundem, ac malitiam & instigationem ipsius tam à suis stipendiariis, quàm à subditis Imperatoris commissa.

Præhabitis per Imperatorem eundem quibusdam processibus contra eum, absentem tamen, quamvis legitimè (juxta Imperatoris assertionem) citatum, ac quòd supradicta erant notoria, per imperialem interlocutoriam declarat Imperator ipse, Regem affirmans propter præmissa læsæ majestatis criminis reum esse, in eum peremptoriè (ut dixit) & sufficienter citatum, sed comparere contumaciter recusantem, tanquam rebellem, proditorem & hostem Imperii, ac reum criminis supradicti, privationis omnium dignitatum, quocunq; comprehensarum titulo, & quibus se intitulabat Rex ipse, auctoritatum quoq; honorum, provinciarum, terrarum, bonorum, jurium & jurisdictionum, tam perpetuorum, quàm temporalium & si quando veniret in suam & Imperii fortiam, mutilationis *c*

a *De intellectu vide Oldradum consil.* 106. *incip. quod litera executoria.* b *Al. fuerant* c *Vide l. rei capitalis. ff de pœnis, & leg. transigere. C. de transact. cum leg. criminali. C. de jurisd. omnium jud. atque, l.* 1. *C. ne Christia. man. & Felin. in c. ex literis,* 11. *col. de constit.*

etiam capitis sententiam promulgavit, omnem supplendo defectum, si quis forsitan fuerat ex solennitate juris omissus in processibus memoratis: præmissa (ut asseruit) faciens exigente justitiâ, & de imperiali etiam potestate. Verùm quia hujusmodi sententia, quæ non à discretione, matre virtutum, sed à noverca justitiæ, voluntariâ scilicet judicantis præcipitatione processit, partus forsan se deteriores haberet, si ipsius sententiæ inefficacia in publicum præcone justitiâ non prodiret: Nos circa eam tali uti provisione volentes, quæ (detectis ipsius defectibus) seminata per eam extinguat pericula, & in ratione reddenda sit posteris profutura, ipsam subjiciendam esse providimus limæ justitiæ, ac rectæ libraminis rationis. Ejusdem igitur causis & continentiâ, necnon conditione illorum, à quo, & in quem lata fuit, diligenti & debitâ consideratione pensatis, patenter ex eis illius astruitur evidentia nullitatis, & manifestè arguitur temeritas promulgantis. Notorium quippe ac indubitatum existit, quòd grandis exercitus tempore dictorum processuum & sententiæ, continuè Imperatori assistens, Regem ipsum & suos prosequebatur odio capitali: Pisanaque civitas, in qua lata fuit memorata sententia, Regem capitali habebat odio notorio & antiquo. Esto igitur, quòd Rex ipse aliàs ad præmissa fuisset legitimè per Imperatorem citatus: nunquid venire debuit ad Judicem exercitu feroci ac grandi, ipsique citato (ut præmittitur) odioso stipatum? Nunquid etiam debuit comparere in loco admodùm populoso, multùm potenti, ac præfato in eum odio provocato? Quis enim auderet, vel quâ ratione audere aliquis teneretur consistorii talis subire a judicium, & se in hostium sinu reponere, ac ad mortem per violentam injuriam, non per justitiam inferendam ultroneum se offerre? Hæc quidem jure timentur, hæc de more vitantur, hæc humana fugit ratio, hæc abhorret natura. Desiperet igitur, qui citationem hujusmodi saperet arctâsse citatum. Ut b illud tanquam notissimum nullatenùs omittamus, quòd Regem extra districtum Imperii, in regno scilicet Siciliæ, notoriè ac continuè tempore supradicto morantem, citare non potuit Imperator, nec citatio, si quam forsan de ipso intra Imperii fines fecit, citatum extra Imperium constitutum arctavit. Nos quoque Regis ordinarius Judex, quòd ad Imperatoris judicium citaremus, vel citari aut remitti faceremus eundem, nequaquam fuimus requisiti: imò licèt ad nos & curiam nostram temporibus illis rumores frequenter de curia Imperatoris venirent, & juxta eum etiam quidam ex fratribus nostris essent, priùs tamen dictæ sententiæ promulgatio, quàm aliquid de processibus antecedentibus ad audientiam nostram pervenit. Denique licèt Rex ipse terras aliquas ab Imperatore tenere dicatur in feudum, non tamen in eis, sed in regno præfato domicilium suum fovebat: unde Imperator in ipsius personam nullam ratione terrarum hujusmodi (nisi ex natura feudorum) debitam superioritatem habebat. Quòd si punitio criminis intra districtum imperialem commissi, ad Imperatorem forsan pertinuisse asseratur: Verum est quidem, si in eodem districtu fuisset inventus delinquens, vel ad illum de more remissus. Dici-ne ergo sententia meruit, quæ à Judice, qui per Regem tutè adiri non potuit, & in loco notoriè (ut præfertur) non tuto, in absente tem, nec citatum legitimè ac inauditum per consequens, & indefensum, non maturo fuit judicio, sed præcipitio, & de tanto præsertim crimine promulgata? Rursus non est silentio relinquendum, quòd ipse Rex noster & Ecclesiæ Romanæ ratione regni prædicti notoriè subditus, homoque ligius & vasallus, ac a in eodem regno, non ut præmittitur, in Imperio certum, continuum & notorium suum habens domicilium, ac originem inde trahens, Imperatori eo modo non subfuit, quòd in eum crimen b læsæ majestatis commiserit, quantumlibet in sententia supradicta contenta veritatem indubiam continerent, sicque nedum non jure, imò nec cum juris colore tulit Imperator sententiam supradictam c in Regem, ex causa, quæ veritatis subsistentiam non habebat, propter quam etiam, quatenùs in eo fuit, Regem eundem privando regno & regiâ dignitate, ac terris etiam aliis, & jurisdictionibus perpetuis & temporalibus, quæ sub eo nullatenùs, vel ab eo, sed à nobis, & sub nobis, tenebat: nec non procedendo contra Regem eundem ex illis, quæ per ipsius stipendiarios ac nonnullos Imperatoris ejusdem subjectos per malitiam & instigationem Regis ipsius, contra eum fuisse commissa in urbe dicebat: cùm etsi illa fuissent ibidem revera commissa, punitio tamen eorum in Regem, veluti extra districtum Imperii commissorum, ad Imperatorem nullatenùs pertineret: inhibendo etiam in eadem sententia sub magnarum appositione pœnarum, quarum aliquas sibi applicari mandavit, ne quis dicto Regi præsumeret in suis respondere debitis, in ipsiusvé familiaritate vel servitio remanere, aut eidem contra ipsum Imperatorem quovis modo impendere consilium, auxilium vel favorem: cùm debitores, servitores, & auxiliatores hujusmodi extra Imperium, & in regno constituti prædicto nullatenùs Imperatori subessent, nec ex committendis in regno eodem dicta possent pœnis adstringi, vel aliqualiter condemnari per ipsum: absolvendo quoque ab omni fidelitate, obligatione, servitio, promissione, ac pacto provincias omnes, civitates, & castra, & d loca, ipsiusque vasallos, & feudatarios, & alios quoslibet eidem Regi quomodolibet obligatos, cùm includerentur in absolutione hujusmodi terræ & personæ nobis & Ecclesiæ Romanæ subjectæ, propriæ terminos potestatis excessit, in messem nostram mittens perperàm suam falcem. Cæterùm defectûs suppletio circa processus adhibita supradictos, non tantum valet ad justificationem ipsorum & sententiæ supradictæ, quantum ad eorum suggillationem & notam; cùm nullam super præmissis potestatem haberet Imperator in Regem, sibi aliàs, quàm ut præfertur, non subditum, non citatum e legitimè aut remissum, & extra districtum ipsius continuè ac notoriè consistentem: nec prædicta suppletio circa subditum etiam ad ea potuisset de ratione referri, per quæ de crimine præsertim sic gravi delato defensionis (quæ à jure provenit naturali f) facultas adimi valuisset: cùm illa Imperatori tollere non licuerit, quæ juris naturalis existunt. Ut igitur, sicut memorata sententia juris caret effectu, sic auctoritate & nomine rei careat judicatæ, ut nec in opinione communi aut vulgi labiis nomen habere sententiæ mereatur: ut etiam in magnum justitiæ ac pacis obsequium scandalosis occurratur periculis, quæ cum nostra & Ecclesiæ, provinciarum multarum, regnorum & gentium turbatione non modicâ possent occasione ipsius pro tempore suboriri: Nos tam ex superioritate, quam ad Imperium non est dubium nos habere, quàm ex potestate, in qua (vacante imperio) Imperatori succedimus: & nihilominus ex illius plenitudine potestatis, quam Christus Rex Regum & Dominus dominantium nobis, licet immeritis, in persona beati Petri concessit, senten-

a *alit. ita: subire judicium, se in hostium sinu reponere, ad mortem, &c.* b *al. ut id.*

a *In quodam manuscripto ita: ac in eodem regno, ut præmittitur, non Imperio certum, &c.* b *Vid. l. Pantomimus. ff. de acq. hær.* b *al. sæpe dictam.* d *Hæc duo verba*, & loco, *desunt in antiquior. codicibus.* e *De hac re vide Udaricum Zasium l. 2. §. eodem tempore. ff. de ori. ju. Bal. in l. fin. C. de legat.* f *L. ut vim. ubi latè doctores. ff. de justit. & jure.*

tiam

tiam & processus omnes prædictos, & quicquid ex eis secutum est vel occasione ipsorum, de fratrum nostrorum consilio declaramus fuisse ac esse omnino irritos & inanes, nullumque debere aut debuisse sortiri effectum seu nocumentum, vel notam afferre cuiquam, vel quomodolibet attulisse. Ipsosque nihilominùs, quatenus processerunt de facto, & quicquid ex eis secutum est, vel ob eos, vel in posterum sequi posset, in irritum revocamus.

TITULUS XII.

DE APPELLATIONIBUS.

CAP. I.

Valet appellatio coram majore parte plurium Judicum. Sed appellato est appellatio, delatio, & termini præfixio intimanda. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennensi. (an. 1311.)*

SI à Judicibus *a* duobus aut pluribus fuerit appellandum, quia fortè de facili eorum præsentia simul haberi non posset, liceat coram ipsis vel majori parte ipsorum appellare, & Apostolos petere separatim, valebitque appellatio talis, ac si simul fuisset in eorum præsentia ab omnibus appellatum. Est tamen appellato ignoranti, appellationis, necnon delationis eorum & termini præfixionis, si subsecutæ fuerint, intimatio legitimè facienda.

CAP. II.

Sufficit Apostolos peti uno contextu sæpiùs & instanter: ad quos recipiendos, si Judex certum terminum statuat, appellans illos non petens in termino, appellationi renunciat: Idem cùm Judex statuit terminum juris incertum, intra quem appellans illos debitè non petivit, vel oblatos recipere renuit.

Idem.

QUamvis rigor juris exposcat eum, qui appellat, debere petere Apostolos congruo loco & tempore sæpiùs & instanter: Nos tamen antiquam & communem observantiam litigantium sequi, & æquitatem rigori præferri volentes, decernimus sufficere, quòd per appellantem simul uno contextu Apostoli instanter & sæpiùs postulentur. Verùm si Judex à quo appellatur, certum terminum ad recipiendos Apostolos appellanti assignet, & appellans in assignato sibi termino non compareat coram eo, nec petat Apostolos sibi tradi, appellationi suæ renunciâsse videtur. Similiter si Judex appellanti responderit, intra juris terminum Apostolos se daturum, appellationi suæ renunciâsse appellans intelligitur, nisi intra dictum terminum congruo loco & tempore instanter, & sæpiùs saltem uno contextu petat Apostolos ab eodem Judice sibi dari *b*, vel si recipere recusat oblatos.

Ponit tres casus, quibus appellans non habens Apostolos, appellationem prosequi potest. h. d Joan. Andr.

§. I. Quòd si Judex in termino ad dandum Apostolos præfixo per eum ipsos appellanti petenti non dederit: aut si dum peterentur Apostoli, responderit se daturum eosdem, nullo termino certo sibi præfixo, vel intra juris terminum se eos asseruerit velle dare, & posteà per appellantem congruo loco & tempore sæpiùs & instanter uno contextu etiam requisitus, eos non curaverit intra eundem terminum exhibere, appellationem suam extunc prosequi possit appellans, ac si expresse fuissent eidem Apostoli denegati.

CAP. III.

Appellans prosequi & finire tenetur appellationem extrajudicialem intra annum à die interpositæ appellationis vel illati gravaminis: quo non facto (impedimento justo cessante) appellatio est deserta. h. d.

Idem.

SIcut appellationem judicialem, sic & extrajudicialem intra annum à die interpositionis ipsius, vel à die illati gravaminis, ubi à futuro gravamine appellatur, prosequi & finire tenetur appellans. Quod si justo impedimento cessante non fecerit, debebit ejus appellatio deserta censeri.

CAP. IV.

Tempus ad prosequendam appellationem ab homine vel à jure præfixum, non currit appellanti compromisso durante, vel de partium expresso consensu; nisi periculo imminente ex mora Judex aliud decernat.

Idem.

QUamdiu *a* appellationis prosecutio per compromissum, vel alias de partium expresso consensu differtur: tempus ad prosequendam eandem ab homine vel à jure præfixum, currere nolumus appellanti: Nisi fortè Judex videns, ex dilatione periculum imminere, præciperet in illa procedi.

CAP. V.

Ante definitivam appellanti non licet prosequi causas, in appellatione nominatim non expressas: Nec processus primi Judicis justificari vel impugnari potest, nisi ex actis coram eo.

Idem.

APpellanti ab interlocutoria vel à gravamine Judicis, non licet alias causas prosequi, quam in appellatione sua nominatim duntaxat expressas: nec processus primi Judicis ex novis, aut de novo probandis justificari potest, vel etiam impugnari: sed tantùm ex illis, quæ acta fuerunt vel exhibita coram ipso.

CAP. VI.

Prosecutio appellationis desertæ non impedit, quin sententia censeatur in rem judicatam transivisse. h. d. Joan. Andr.

Idem.

SI *b* appellationem per negligentiam appellantis desertam, appellans ipse cum appellato, aut appellatus etiam per se & principaliter prosequatur: non ideò minùs in rem judicatam censebitur transivisse sententia, à qua fuerat appellatum.

CAP. VII.

A peremptoria repulsa ex alio, quàm propter ineptitudinem, secundò appellans & succumbens non auditur super ea in appellatione à definitiva. h. d. Joan. Andr.

Idem.

CUm à repulsione exceptionis peremptoriæ, secundò appellans succumbit, non est in causa appellationis postmodùm à definitiva emissæ audiendus ulteriùs super ea: Nisi tunc ritè proposita ex eo priùs repulsa fuisset, quia proponebatur ineptè.

a *Nota quod indefinitè dicitur Judicibus, in omnibus igitur cujuscunque speciei Judicibus vendicat sibi locum, ut in gloss.* I. *Pet. de Anchar.* b *Aliàs, tradi.*

a *De intellectu, vide Mathesilanum in Authen. si tamen. C. de temp. appell.* b *Pro limitatione hujus Clem. vide Abbatem in cap. ex parte. §. 2. ext. de resc. & de materia ibidem plenissimè. Fel.*

FINIS LIBRI SECUNDI.

CLEMENTINARUM LIBER TERTIUS.

TITULUS I.

DE VITA ET HONESTATE CLERICORUM.

CAP. I.

Punit Clericos conjugatos, & alios personaliter & publicè carnificum & tabernariorum officium exercentes, qui per diœcesanos nominatim & tertiò moniti, illud officium non dimittunt, vel dimissum reassumunt. Excitat etiam diœcesanos contra illos Clericos, qui seculares actus exercent. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennensi.* (*an.* 1311.)

Diœcesanis *a* locorum districtè præcipimus ut Clericos carnificum seu macellariorum aut tabernariorum officium publicè & personaliter exercentes, nominatim & tertiò moneant, ut sic ab hujusmodi officiis intra convenientem terminum monentium ipsorum arbitrio moderandum desistant, & quod ipsa nullo unquam tempore reassumant. Qui si taliter moniti ab his non destiterint, aut ipsa (ut præmissum est) exercendo resumpserint quandocunque, conjugati omninò, non conjugati verò in rebus, & si omninò incedant ut Laici, in personis privilegium clericale, quamdiu præmissis institerint, eoipso amittant. Adversùs verò alios Clericos negotiationibus vel commerciis secularibus, vel officiis non convenientibus Clericali proposito publicè insistentes, vel arma portantes, sic canonica servare studeant instituta, quòd & illi ab excessibus compescantur hujusmodi, & ipsi de damnabili circa hæc negligentia nequeant reprehendi.

CAP. II.

Præmisso exordio, punit primò *Clericos beneficiatos, utentes publicè virgatâ vel partitâ veste.* Secundò, *Subdiaconos, & Diaconos.* Tertiò, *omnes Clericos, tonsuram publicè cum tali veste portantes.* Quartò, *habentes dignitatem, personatum, beneficium curatum, & Sacerdotes & Religiosos publicè portantes talem vestem vel infulam.* Quintò, *punit omnes prædictos, utentes tabardo notabiliter brevi, integrè foderato.* Sextò, *certas caligas Clericis interdicit.* Joan. Andr.

Idem.

Quoniam *b*, qui abjectis vestibus proprio congruentibus ordini, alias sumere, & in publico portare rationabili causâ cessante præsumit, professorum illius ordinis prærogativâ se reddit indignum: præsenti constitutione sancimus, quòd quicunque Clericus virgatâ vel partitâ veste publicè utatur (nisi causa rationabilis subsit) si beneficiatus extiterit, per sex menses à perceptione fructuum beneficiorum, quæ obtinet, sit eo ipso suspensus. Si verò beneficiatus non fuerit, in sacris tamen ordinibus circa Sacerdotium constitutus, per idem tempus reddatur eo ipso inhabilis ad Ecclesiasticum beneficium obtinendum. Idem quoque censemus de Clericis aliis vestem talem simul & tonsuram publicè deferentibus clericalem. Dignitatem verò, personatum, seu beneficium aliud obtinens, cui cura immineat animarum, nec non cæteri in Sacerdotio constituti, ac Religiosi quilibet, quos oportet per decentiam habitûs extrinseci, morum intrinsecam honestatem ostendere, si (præterquam ex causa rationabili) publicè vestem ferant hujusmodi, aut infulam seu pileum *a* lineum publicè portent in capite, sint eoipso beneficiati videlicet à perceptione fructuum beneficiorum, quæ obtinent, suspensi per annum. Cæteri verò Sacerdotes & Religiosi quilibet, per idem tempus reddantur inhabiles ad quodcunque beneficium Ecclesiasticum obtinendum. Sed & tales & cæteri quicunque Clerici utentes epithogio seu tabardo foderato usque ad oram, & ita brevi, quòd vestis inferior notabiliter videatur: epithogium ipsum seculares Clerici & Religiosi administrationem habentes, teneantur intra mensem dare pauperibus. Cæteri verò Religiosi administrationem non habentes, intra idem tempus illud teneantur suis superioribus assignare, in pios usus aliquos convertendum. Alioquin beneficiati suspensionis, cæteri verò inhabilitatis pœnas prædictas, per idem tempus se noverint incurrisse. Huic insuper adjicimus sanctioni, ut Clerici, præsertim beneficiati, calligis scacatis, rubeis, aut viridibus publicè non utantur.

a Vide Conc. Trid. sess. 22. de reform. c. 1. & Bernardinum Diaz. in pract. crim. can. c. 63. b *Hanc constitutionem innovat & ampliat Conc. Trid. sess.* 14. *de reform. c. 6.*

TITULUS II.

DE PRÆBENDIS ET DIGNITATIBUS.

CAP. I.

Clausula inserta literis gratiosis super dignitate concessis, per quam provideri mandatur, ne animarum cura (si dignitati imminet) negligatur, vel per quam inhibetur electionem fieri dignitatis: non facit extendi gratiam ad dignitatem curatam, vel ad quam quis per electionem assumitur. h. d. Joan. Andr.

a *Al. pileum juvenum.*

Clemens

Clemens V. *in Concilio Viennensi.*

SI dignitatem habenti de alia provideri mandemus *a*, dispensantes cum eo, ut simul utramque valeat retinere, de animarum cura, quæ illis vel alteri earum immineat, non habita mentione, gratia hujusmodi velut surreptitia nullius penitus est momenti: quanquam confectis super ea literis sit insertum, quòd animarum cura (si dignitatibus ipsis vel alteri earum immineat) nullatenus negligatur. Ad hoc si alicui provideri mandemus, de dignitate ad cujuscunque vel quorumcunque collationem, provisionem, seu quamvis dispositionem aliam in certa Ecclesia pertinentes, quam intra mensem duxerit acceptandam: inhibentes illi vel illis, ad quorum collationem, provisionem, seu electionem, dignitates in ipsa Ecclesia pertinere noscuntur, ne interim ad collationem ipsarum, seu provisionem procedant, vel quenquam eligant ad easdem de dignitate, ad quam consuevit quis per electionem assumi, impetranti non poterit provideri: cùm in concessione gratiæ (ad quam non augendam, sed exequendam debent, quæ de inhibitione sequuntur, referri) nullam de electione fecerimus mentionem.

CAP. II.

Literæ super provisione Clericorum non includunt hospitalia, & loca similia, & habentia jura spiritualia: nisi id exprimatur. h. d. Joan. Andr.

Idem.

PEr literas à sede Apostolica, vel Legatis ipsius super provisione quorumlibet Clericorum directas, de xenodochiis, leprosariis, eleemosynariis, seu hospitalibus (etiamsi Ecclesias vel Capellas, decimas, aut alia spiritalia jura noscantur habere) nulli posse decernimus *b* provideri: Nisi hoc in Apostolicis literis caveatur expresse.

CAP. III.

Quo casu vacat una dignitas per receptionem alterius, vacant etiam plures.

Idem.

SI plures *c* obtinens dignitates, aliam dignitatem aut beneficium curam animarum habens acceperit, dispensatione super hoc legitimè non obtentâ: ejus possessione adeptâ pacificè, dignitates, quas prius habebat, ipso facto vacare censemus.

Sicut si dignitatem unicam obtinenti alia similis conferatur, ejus pacificâ possessione habitâ, prima de jure vacaret.

CAP. IV.

Valet provisio facta proprio motu Papæ tacentis beneficia provisi, quæcunque sint, & quotcunque. h. d. Joan. Andr.

Idem.

SI Romanus Pontifex de beneficio alicui motu proprio provideat, de beneficiis, quæ obtinet, non habitâ mentione, provisionem seu gratiam hujusmodi fore validam declaramus, qualiacunque fuerint beneficia, dignitates, aut personatus, cum cura vel sine cura, & in numero quantocunque *d*, quæ is habebat, cùm sibi provisio facta fuit.

CAP. V.

Expectans beneficium, ad collationem Episcopi, devolutum ad illius Capitulum, obtinere non poterit: devolutum tamen ad Episcopum, vel etiam ad Papam ex cujuscunque negligentia poterit obtinere.

Idem.

SI de beneficio ad cujuscunque Episcopi collationem spectante alicui conferendo scribamus, sibi illud conferri non poterit, cujus collatio ex negligentia ipsius Episcopi ad ejusdem Capitulum devoluta existit. Licèt provideri sibi possit de illo etiam, cujus ad ipsum Episcopum ex sui Capituli vel alterius cujuscunque, sive ad nos ex ipsius Episcopi & aliorum in hoc eidem succedentium negligentiâ collatio fuerit devoluta.

CAP. VI.

Adeptus in Ecclesia dignitatem habentem Præbendam annexam, perdit primam Præbendam, quam habebat in illa. h. d. Joan. Andr.

Idem.

SI juxta nostri formam mandati Canonicatum & Præbendam Ecclesiæ Rutinensis adeptus, dignitatem, quam duxerit acceptandam, ibidem expectat, Archidiaconatum *a* inibi pòst vacantem, non obstante quòd certa sit sibi annexa Præbenda, poterit acceptare: primâque Præbenda hoc ipso vacabit, quòd secundam cum Archidiaconatu prædicto pacificè fuerit assecutus.

TITULUS III.

DE CONCESSIONE PRÆBENDÆ ET ECCLESIÆ NON VACANTIS.

CAP. UN.

Decretum conditionale ante conditionis eventum non afficit potestatem ordinarii, vel alterius collatoris: secus quando acceptationi beneficii tempus adjicitur cum decreto. Et qui beneficium vacans ab executore petit vel recepit, illud intelligitur acceptâsse: quæ vacatio nota dicitur expectanti, ex quo in loco beneficii publicè scitur.

Clemens V. *in Concilio Viennensi.* (an. 1311.)

CUm *b* ei, quem in scientia reputamus idoneum, si per inquisitionem executoris sibi deputati à nobis repertus fuerit esse vitæ laudabilis, & conversationis honestæ, de beneficio certi valoris alicui provideri mandamus, adjicientes, quòd de beneficio minoris valoris possit eidem, si voluerit, provideri, ac extunc etiam inane decernentes & irritum, si secùs à quoquam quâvis auctoritate contigerit attentari. Quia decretum hujusmodi in eventum duntaxat prædictarum conditionum suum sortitur effectum: antequam extet prima conditio, beneficium prætaxati valoris, & etiam minoris, priusquam suam impetrans super valore hujusmodi voluntatem declaret, conferri liberè poterit per ordinarium, aut alium executorem à nobis ad providendum de tali beneficio deputatum. Secùs autem fore censemus, quum decreto apposito alicui provideri mandamus de beneficio, quod intra mensem a vacationis ipsius notitia duxerit acceptandum: ut appositio mensis ejusdem aliquid afferat impetranti. Quin etiam beneficium, quod acceptare poterat, petendo sibi per suum executorem conferri, aut recipiendo sibi præsenti collatum: ipsum ex hoc acceptare, & collationem taliter sibi factam valere censemus. Cæterum, ut tam diuturnis vacationibus, quàm fraudibus & litibus occurratur, prædictæ vacationis notitiam impetrantem interpretamur habere, ex quo ipsa vacatio in loco, vel Ecclesia hujusmodi beneficii publicè nota erit. Imputet quidem sibi si hoc casu, quo de ipsius commodo agitur, id quod per se, vel per alium scire potuerit, ignoravit.

a *De mandatis de providendo vide quod novissimè sancivit Concilium Tridentin. sess. 24. cap. 19.* b *Nota quòd hoc verbum facit nov. m jus, & hoc tenet Zenze de hoc, de jud. decernimus Zabarel.* c *Vide Conc. Trid. sess. 7. de reform. c. 4. & sess. 24. de reform. c. 17.* d *Al. quotocunque.*

a *Nota, quòd Archidiaconatus est dignitas, vide Doct. in cap. de multa de præb. Archidiaconum, in cap. 1. de consue. l. 6. & Abbatem. in cap. novit. de judic.* b *Nota, quòd promovendus ad beneficium, debet esse idoneus. de quo præter Doct. hic vide Canistas in cap. si eo tempore de rescript. lib. 6. & in cap. ei cui. de præbend. eod. lib. Abbatem c. dudum. de elect. & Fel. in c. ult. de præsumpt.*

TITULUS IV.

DE REBUS ECCLESIÆ NON ALIENANDIS.

CAP. I.

Religiosus, qui concedit alicui ad vitam vel certum tempus jura, reditus vel possessiones administrationis, cui praeest, suspensus est ab officio, nisi duo concurrant: nec valet concessio, duos casus excipit. h. d. Joan. Andr.

Clemens V. *a in Concilio Viennensi.* (*an.* 1311.)

MOnasteriorum, & aliarum administrationum regularium dispendiis occurrere cupientes, perpetuo prohibemus edicto *b*, ne quis Religiosus monasterio, prioratui, ecclesiæ, seu administrationi cuivis præsidens, jura, reditus, aut possessiones ejusdem, alicui ad vitam ejus, seu aliud certum tempus, pecuniâ etiam inde receptâ quovis modo concedat: nisi necessitas aut utilitas monasterii, prioratûs, ecclesiæ aut administrationis hujusmodi hoc exposcat, Conventûs sui, aut si Conventum non habeat, Prælati proprii assensu ad hoc nihilominus accedente. Si quis autem contra hoc fecerit *c*, pœnam suspensionis ab officio eo ipso incurrat, nec ex concessione ipsius recipienti jus aliquod acquiratur. Verùm præmissa ad locationes vel etiam redituum aut fructuum venditiones, ad tempus modicum faciendas, declaramus ullatenùs non extendi.

CAP. II.

Episcopus unire potest Ecclesiam alteri, vel loco religioso donare, etiam non vocato rectore, vel defensore. h. d. Joan. Andr.

Idem.

SI *d* una Ecclesia alteri Ecclesiæ, seu dignitati alicui vel præbendæ per Episcopum, suo consentiente Capitulo uniatur, aut religioso loco donetur, ex eo quòd rector ipsius ad hoc vocatus, vel si vacabat, defensor ei super boc datus non extiterit, nequaquam id poterit impugnari. Quòd si Episcopus (sui etiam Capituli accedente consensu) mensæ suæ, vel ipsi Capitulo aliquam duxerit Ecclesiam uniendam: boc irritum esse decernimus & inane; contrariâ quavis consuetudine non obstante.

TITULUS V.

DE RERUM PERMUTATIONE.

CAP. UN.

Collatio de beneficiis causâ permutationis vacantibus facta aliis, quam permutantibus, non tenet. h. d. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Vienensi.*

NE concessione juris utentibus præsertim circa spiritualia illudatur, si qua *e* beneficia ex causa permutationis, ab aliquibus resignata, aliis quam ipsis permutare volentibus conferantur, nullius hoc esse volumus firmitatis.

TITUTULUS VI.

DE TESTAMENTIS ET ULTIMIS VOLUNTATIBUS.

CAP. UN.

Ordinarius loci rationem exigit à Religiosis etiam exemptis de testamentorum executionibus, quas gesserunt: & si circa id deliquerint, illos punit.

Clemens V. *in Concilio Viennensi.*

REligiosis etiam exemptis, deputatis ad executionem cujuslibet ultimæ voluntatis, circa ipsius executionis officium (quod utique non possunt, nisi à superiori suo petitâ super hoc licentiâ & obtentâ, suscipere) volentes præscindere materiam delinquendi: præsentis constitutionis auctoritate statuimus, quod tales, etiamsi prælationis fungantur officio, locorum ordinariis debitam reddere, ipsique ordinarii ab eisdem absque dolo, fraude seu negligentia de susceptæ executionis officio teneantur exigere rationem: illos, quos circa id deliquisse repererint, in aliorum exemplum pœnâ debitâ (quocunque non obstante privilegio) puniturі.

TITULUS VII.

DE SEPULTURIS.

CAP. I.

Excommunicati sunt etiam exempti, qui in casibus non permissis defunctos sepeliunt in cœmeteriis tempore interdicti: vel qui scienter sepeliunt excommunicatos publicè, nominatim interdictos, vel manifestos usurarios. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennensi.*

EOs *a*, qui propriæ temeritatis audaciâ defunctorum corpora, non sine contemptu clavium Ecclesiæ, in cœmeteriis interdicti tempore, in casibus non concessis à jure, vel excommunicatos publicè, aut nominatim interdictos, vel usurarios manifestos scienter sepelire præsumunt: decernimus ipso facto excommunicationis sententiæ subjacere: à qua nullatenùs absolvantur, nisi priùs ad arbitrium diœcesani Episcopi eis, quibus per præmissa fuerit injuria irrogata, satisfactionem exhibuerint competentem: Nullo eis circa præmissa exemptionis, vel quovis alio privilegio, sub quacunque forma verborum concesso, aliqualiter suffragante.

CAP. II.

Pars, quæ titulum respicit, hoc intendit: Prædicatores & Minores in locis suis liberè sepeliunt illos, qui hoc liberè elegerint. De funeralibus tamen, & quibuscunque obventionibus & relictis, etiam de quibus alias debetur canonica, quartam & non ultra solvent Ecclesiæ parochiali. h. d. Joan. Andr.

Idem *in eodem.*

DUdum à Bonifacio Papa VIII. prædecessore nostro infrascriptâ editâ decretali, Benedictus Papa undecimus prædecessor noster aliam illius revocatoriam promulgavit: quæ quia (ut probavit effectus) nedum pacis ab auctore ipsius speratæ fructum non attulit, quinimò discordiæ, pro qua sedanda processerat, fomentum non modicum ministravit: nos eam omninò cassantes, aliam à præfato Bonifacio editam, sacro instante & approbante Concilio innovamus, subjicientes tenorem illius, qui dignoscitur esse talis: Bonifacius Episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Super cathedram præeminentiæ pastoralis divinâ disponente clementiâ constituti: etsi multis & arduis, quæ in amplum Romanæ curiæ alveum undique confluunt quasi torrens, prægravemur negotiis, curis excitemur innumeris, cogitationibus plurimis distrahamur, circa id tamen ferventibus *b* votis intendimus, vacamus instantiùs, ac operosæ studium solicitudinis impertimur, ut ad divini nominis *c* gloriam, exaltationem catholicæ fidei, & profectum fidelium animarum (præcisis radicitus dissidiorum vepribus, & litigiorum anfractibus omninò subductis) inter Ecclesiarum antistites, ad curam & regimen gregis Dominici depu-

a *Al. ita: Idem.* b *Propter expressionem hujus verbi hæc constitutio ab omnibus ut lex generalis est servanda. ut l. 3. C. de legibus. Bonifacius de Vita.* c *Al. attentaverit.* d *Circa uniones vide statuta in Conc. Trid. sess. 7. de reform. c. 6 & sess. 24. de reform. cap. 13. & 15. & sess. 25. de refor. c. 9.* e *In vetust. eod. etiam impressis constanter legitur ita: si beneficia ex causa, &c.*

a *De intellectu vide Decium in c. ad hæc. ext. de privil.* b *Alias, frequentibus.* c *Al. numinis.*

tatos,

tatos, cæteraſque perſonas, quas ordo clericalis includit, pacis tranquillitas vigeat, fervor charitatis exæſtuet, invaleſcat concordiæ unitas *a*, animorum identitas perſeveret. Scimus enim, & ex evidentia facti colligimus, quòd non niſi in pacis tempore benè colitur pacis auctor: nec ignoramus, quòd diſſenſiones & ſcandala pravis actibus aditum præparant, rancores & odia ſuſcitant, & illicitis moribus auſum præbent. Ab olim ſiquidem inter Prælatos & Rectores, ſeu Sacerdotes ac Clericos parochialium Eccleſiarum, per diverſas mundi provincias conſtitutos ex una parte, & Prædicatorum & Minorum ordinum fratres ex altera (pacis æmulo, ſatore *b* zizaniæ procurante) gravis & periculoſa diſcordia extitit ſuſcitata, ſuper prædicationibus fidelium populis faciendis, eorum confeſſionibus audiendis, pœnitentiis injungendis eiſdem, & tumulandis defunctorum corporibus, qui apud fratrum ipſorum Eccleſias, ſive loca noſcuntur eligere ſepulturam. Nos autem (pii patris more laudabili) moleſte ferentes incommoda filiorum, reducentes ad exactæ conſiderationis examen, ac intra pectoris clauſtra ſollicitè revolventes, quàm ſit plena periculis, quàm onuſta diſpendiis, quàmque in divinæ majeſtatis conſpectu reddatur exoſa diſcordia ſupradicta: Et propterea intendentes paternæ ſollicitudinis ſtudio illam prorſus evellere, ac omnimodè ſubmovere, nullis unquam futuris temporibus favente *c* Domino ſuſcitandam: grandi quoque deſiderio cupientes, ut hujuſmodi negotium, quod potiſſimè inſidet cordi noſtro, finem ſalubrem & celerem per Apoſtolicæ ſolertiæ ſtudium conſequatur, diligenti cum fratribus noſtris deliberatione præhabitâ ſuper eo, ad honorem Dei & exaltationem Catholicæ fidei, quietum ſtatum partium prædictarum, ac ſalutis animarum fidelium incrementum, de *d* ipſorum fratrum conſilio, auctoritate Apoſtolicâ ſtatuimus & ordinamus, ut dictorum ordinum fratres in Eccleſiis & locis eorum, ac in plateis communibus *e* liberè valeant clero & populo prædicare, ac proponere verbum Dei: horâ illâ duntaxat exceptâ, in qua locorum Prælati prædicare voluerint, vel coram ſe facere ſolenniter prædicari, in qua prædicare ceſſabunt, præterquam ſi aliud de Prælatorum ipſorum voluntate proceſſerit, ac licentia ſpeciali. In ſtudiis autem generalibus, ubi ſermones ad clerum ex more fieri ſolent diebus illis, quibus prædicari ſolenniter conſuevit, ad funera etiam mortuorum, & in feſtis ſpecialibus, ſive peculiaribus eorundem fratrum, poſſunt iidem fratres, & liceat eis liberè prædicare: niſi fortè illâ horâ, quâ ſolet ad clerum in prædictis locis Dei verbum proponi, Epiſcopus vel Prælatus ſuperior clerum ad ſe generaliter convocaret, aut ex aliqua ratione, vel cauſa urgente clerum ipſum duceret congregandum. In Eccleſiis autem parochialibus fratres illi nullatenus audeant, vel debeant prædicare, vel proponere verbum Dei, niſi fratres prædicti à parochialibus Sacerdotibus invitati fuerint vel vocati, & de ipſorum beneplacito & aſſenſu, ſeu petita licentia fuerit & obtenta: niſi Epiſcopus vel Prælatus ſuperior per eoſdem fratres prædicari mandaret. Statuimus etiam & ordinamus auctoritate prædictâ, ut in ſingulis civitatibus & diœceſibus, in quibus loca fratrum ipſorum conſiſtere dignoſcuntur, vel in civitatibus & diœceſibus locis ipſis vicinis, in quibus loca hujuſmodi non habentur, magiſtri *f* priores provinciales Prædicatorum, aut eorum vicarii & generales *g* & provinciales miniſtri & cuſtodes Minorum ordinum prædictorum, ad præſentiam Prælatorum eorundem locorum ſe conferant per ſe vel per fratres, quos ad hoc idoneos fore putaverint, humiliter petituri, ut fratres, qui ad hoc electi fuerint in eorum civitatibus & diœceſibus confeſſiones ſubditorum ſuorum confiteri ſibi volentium audire liberè valeant, & hujuſmodi confitentibus (prout ſecundùm Deum expedire cognoverint) pœnitentias imponere ſalutares, atque eiſdem abſolutionis beneficium impendere de licentia, gratia, & beneplacito eorundem. Ac deinde præfati magiſtri, priores, provinciales & miniſtri ordinum prædictorum, eligere ſtudeant perſonas ſufficientes, idoneas, vitâ probatas, diſcretas, modeſtas atque peritas, ad tam ſalubre miniſterium & officium exequendum: quas ſic ab ipſis electas repræſentent; vel faciant præſentari Prælatis, ut de eorum licentia, gratia, & beneplacito in civitatibus & diœceſibus eorundem, hujuſmodi perſonæ ſic electæ, confeſſiones confiteri ſibi volentium audiant, imponant pœnitentias ſalutares, & beneficium abſolutionis in poſterum *a* impendant, prout ſuperiùs eſt expreſſum: extra civitates & diœceſes, in quibus fuerint deputatæ, per quas eas volumus, & non per provincias deputari, confeſſiones nullatenùs audituræ. Numerus autem perſonarum aſſumendarum ad hujuſmodi officium exercendum eſſe debet, prout *b* univerſitas cleri & populi, ac multitudo vel paucitas exigit eorundem. Et ſi iidem Prælati petitam licentiam confeſſionum hujuſmodi audiendarum conceſſerint, illam præfati magiſtri, miniſtri, & alii cum gratiarum recipiant actione, dictæque perſonæ ſic electæ commiſſum ſibi officium exequantur. Quòd ſi fortè jam dicti Prælati quenquam ex dictis fratribus præſentatis eiſdem ad hujuſmodi officium nollent habere, vel non ducerent admittendum: eo amoto vel ſubtracto, loco ipſius ſimiliter, eiſdem præſentandus Prælatis poſſit & debeat alius ſurrogari. Si vero iidem Prælati præfatis fratribus ad confeſſiones (ut præmittitur) audiendas electis, hujuſmodi exhibere licentiam recuſârint: nos exnunc ipſis, ut confeſſionem ſibi confiteri volentium liberè licitèque audire valeant, & eiſdem pœnitentias imponere ſalutares, atque eiſdem beneficium abſolutionis impertiri, gratioſè concedimus de plenitudine Apoſtolicæ poteſtatis. Per hujuſmodi autem conceſſionem nequaquam intendimus perſonis ſeu fratribus ipſis ad id taliter deputatis, poteſtatem in hoc impendere ampliorem, quàm in eo curatis vel parochialibus Sacerdotibus eſt à jure conceſſa: niſi forſan eis Eccleſiarum Prælati uberiorem in hac parte gratiam ſpecialiter ducerent faciendam. Hujuſmodi quoque ſtatuto, & ordinationibus noſtris adjicimus, ut fratres dictorum ordinum in Eccleſiis vel locis ſuis ubilibet conſtitutis, liberam (ut ſequitur) habeant ſepulturam: videlicet, quod omnes ad eam recipere valeant, qui ſepeliri elegerint in locis & Eccleſiis memoratis. Verùm ne parochiales Eccleſiæ & ipſarum curati, ſive rectores, qui miniſtrare habent Eccleſiaſtica ſacramenta, quibus noſcitur de jure competere, prædicare ſeu proponere verbum Dei, & confeſſiones audire fidelium, debitis & neceſſariis beneficiis defraudentur, cùm operariis mercedis exhibitio debeatur: auctoritate Apoſtolicâ conſtituimus & ordinamus eâdem, ut dictorum ordinum fratres, de obventionibus omnibus tam funeralibus, quàm quibuſcunque & quomodocunque relictis, diſtinctè vel indiſtinctè *c*, ad quoſcunque certos vel determinatos uſus, de quibus etiam quarta, ſive canonica portio dari, ſive exigi non conſuevit, vel non debet de jure: necnon de datis vel

a *Al. & animorum, &c.* b *Al. Satoreq.* c *Aliàs ita: auctore Domino.* d *Al. ita: de fratrum noſtrorum conſilio, &c.* e *Vide l. ſicut locus. §. fin. ff. quemad. ſervitus amitt.* f *Aliàs, magiſter.* g *Al. generalis miniſter.*

a *Hæ duæ dictiones, in poſterum: deſunt in antiquioribus codicibus.* b *Al. ita: prout univerſitas cleri & populi multitudo, vel paucitas exigit eorundem.* c *Vide l. tutor periius. § 1. ff. de caſt. pec. l. à filio. §. fin. ff. de alim. & cibar. leg. Font.*

qualitercunque donatis in morte, seu mortis articulo in infirmitate donantis, vel dantis, de qua decesserit, quomodocunque directè vel indirectè fratribus ipsis, vel aliis pro eisdem, quartam partem (quam auctoritate Apostolicâ taxamus, & etiam limitamus) parochialibus Sacerdotibus, & Ecclesiarum Rectoribus, seu curatis largiti integrè teneantur. Facturi & curaturi, quòd nec alii, nec aliis, à quibus quarta hujusmodi minimè deberetur, ad ipsorum fratrum utilitatem vel commodum hujusmodi fiant relicta, aut in eos taliter data vel donata procedant, seu quod in morte, vel ab infirmis hujusmodi dandum vel donandum fratribus ipsis existeret, in eorundem dantium vel donantium sanitate, sibi dari vel donari procurent. In quibus per ipsos vitandis eorum intendimus conscientias onerare: ut si (quod absit) per fratres ipsos dolo vel fraude, quicquam in hac parte agi fortasse contigerit (præter id, quòd eos propterea dictis Sacerdotibus, Rectoribus, & curatis teneri volumus) etiam districta ratio in extremi judicii examine requiratur ab eis. Ultra portionem autem hujusmodi nihil valeant parochiales rectores, curati, & Prælati exigere supradicti, neque illis dicti fratres ampliùs impendere sint adstricti, neque ad id à quoquam possint aliqualiter coërceri. Nos etenim (ut in cunctis æqualiter & pacificè favente Domino procedatur) universa privilegia, gratias, indulgentias, verbo seu scripto, sub quacunque forma vel expressione seu conceptione verborum, à nobis vel prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus cuicunque ordinum prædictorum concessa, necnon consuetudines, conventiones, statuta & pacta, in quantum sunt præmissis, vel alicui præmissorum contraria, ea penitùs revocamus, vacuamus, cassamus & irritamus: quinimò cassa, vacua & irrita nunciamus, & decernimus nullius prorsùs existere firmitatis. Cæterùm universos Ecclesiarum Prælatos cujuscunque præeminentiæ, status, vel dignitatis existant, ac Sacerdotes Parochiales & curatos, sive Rectores prædictos, præsentium tenore rogamus, & hortamur attentè, nihilominusque *a* eis districtè præcipiendo mandamus, quatenus pro divina & Apostolicæ sedis reverentia, prædictos ordines & professores eorum habentes affectu benevolo commendatos fratribus ipsis non se difficiles, graves, duros, aut asperos, sed potius favorabiles, propitios, ac benignos, piâque munificentiâ liberales se studeant exhibere: sic eos in prædicationis officio, & *b* propositionibus verbi Dei, ac in omnibus aliis supradictis, tanquam cooperatores eorum idoneos, & laborum suorum participes promptâ benignitate recipiant, ac affectiosè admittere non omittant, ut proinde illis æternæ beatitudinis præmium augeatur, & animarum salutis incrementa felicia procurentur. Nec ipsos lateat, quòd si secùs ab eis agi fortasse contigerit in hac parte, Apostolicæ sedis benignitas, quæ ordines & professores eosdem ubere favore prosequitur, & gerit in visceribus charitatis, contra eos non immeritò turbaretur, nec eadem æquanimiter pati posset, quin super hoc provisionis opportunæ remedium adhiberet: ipsosque nihilominùs cœlestis indignatio Principis digna pro meritis rependentis, cujus obsequia fratrum ipsorum sedulitas curiosa prosequitur, minimè præteriret.

TITULUS VIII.

DE DECIMIS, PRIMITIIS, ET OBLATIONIBUS.

CAP. I.

Ponit quatuor casus, in quibus Religiosi gravantes, vel fraudantes Ecclesias, circa decimas eis debitas, si requisiti per illos, quorum interest, non desistunt intra mensem, vel de usurpatis vel retentis intra duos menses non fecerint emendam, suspensi sunt ab officiis, administrationibus, & beneficiis: & talia non habentes sunt excommunicati. Secundus, tertius & quartus casus ibi, Seu qui. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennensi.*

RELigiosi *a* quicunque, qui novalium aut alias decimas Ecclesiis debitas ad eos ex aliqua causa legitima non spectantes, appropriare sibi præsumpserint, aut exquisitis fraudibus, sive coloribus usurpare: Seu, qui de animalibus familiarium & pastorum suorum, vel aliorum etiam animalia ipsa eorum gregibus immiscentium: Seu, qui de animalibus, quæ in fraudem Ecclesiarum in pluribus locis emunt, emptaque tradunt venditoribus vel aliis ab ipsis tenenda: Seu, qui de terris, quas tradunt aliis excolendas, decimam solvi Ecclesiis non permiserint, aut prohibuerint: nisi post requisitionem per eos, quorum interest, super hoc eis factam à præmissis destiterint intra mensem, aut si de iis, quæ contra præmissa usurpare vel retinere præsumpserint, intra duos menses damnificatis Ecclesiis emendam non fecerint competentem: sint, & tamdiu maneant ab officiis, administrationibus & beneficiis suis suspensi, donec destiterint & satisfecerint, ut superiùs est expressum. Quòd si religiosi hujusmodi administrationes, vel beneficia non habeant, eo casu, quo alii supradicti suspensionis, ipsi sententiam excommunicationis incurrant, ante satisfactionem condignam nullatenùs absolvendi: privilegiis non obstantibus quibuscunque. Cæterùm præmissa extendi nolumus ad animalia, quæ per religiosorum ipsorum donatos seu oblatos tenentur: dum tamen illi religiosis eisdem cum effectu donaverint aut obtulerint se & sua.

CAP. II.

Decima beneficiorum alicui concessa, sibi debetur secundùm taxationem, & de moneta currente: Nec possunt collectores propter hoc distrahere, vel occupare ornamenta divinis officiis deputata. h. d. Joan. Andr.

Idem *in eodem.*

SI beneficiorum decima cuivis simpliciter concedatur ad tempus, secundùm taxationem decimæ in illis partibus, in quibus fiet concessio, consuetam, & ad monetam currentem *b* communiter ipsa decima levari poterit & debebit. Nec per collectores *c*, levatores, sive exactores ipsius decimæ, Ecclesiarum calices, libros, & alia ornamenta divinis officiis deputata, ex causa pignoris vel distractionis capi vel recipi volumus, nec distrahi, seu quomodolibet occupari.

TITULUS IX.

DE REGULARIBUS ET TRANSEUNTIBUS AD RELIGIONEM.

CAP. I.

Professi ordinum Mendicantium, etiam licitè transeuntes ad non Mendicantes, licèt administrationes habeant, non habent vocem in capitulo, etiamsi alii de Capitulo id concedant: nec deinceps consequi possunt administrationes, Prioratus, vel officia, etiam tanquam Vicarii: nec pro se vel aliis animarum curam gerere: & irritat contra factum. Ultimò ponit casum exceptum. Jo. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennensi.*

a *Al. ita: nihilominus eis districtè præcipiendo mandantes, &c.* b *Al. & propositionis.* c *In antiq. cod. etiam impressis desunt hæc tria verba: primitiis & oblationibus.*

a *Vide Conc. Trid. sess. 25. de reform. c. 12.* b *Vide Geminianum consil. 137. & Albertum Brunum consil. 98.* c *De potestate collectorum, & subcollectorum, & an debeat constare per literas, vide Rotam decis. 266. in novis.*

Ut

UT professores cujusvis paupertatis ordinis eò libentiùs, in qua vocati sunt vocatione persistere, transeuntesque ad non Mendicantium ordinem in eodem conversari quietiùs studeant, quò in ipsis discordiarum & schismatum productiva ambitio reprimetur *a*: Sacro concilio approbante statuimus, Mendicantes quoslibet, qui ad non Mendicantium ordines etiam auctoritate Apostolicâ transibunt in posterum, quivé hactenus transiverunt, quamvis nunc Prioratus, administrationes, vel officia, aut curam animarum, vel regimen quodcunque obtineant inibi, vocem aut locum in Capitulo non habere: etiamsi hoc sibi ab aliis liberè concedatur. Ad *b* Prioratus quoque, administrationes, aut quæcunque in antea non assumi officia, etiam tanquam vicarios seu ministros vel locum aliorum tenentes: quodque animarum curam & regimen nec pro se possint, nec pro aliis exercere. Quicquid autem in contrarium attentatum fuerit, sit irritum ipso jure, quovis privilegio non obstante. Ad illorum autem Mendicantium ordines, quos Apostolica sedes eo modo subsistere *c* voluit, ut eorum Professoribus ita in illis remanere liceret *d*, quòd nullum extunc admitterent ad professionem eorum, quibusque concessit licentiam generalem ad approbatos alios ordines transeundi, præsentem nolumus constitutionem extendi.

CAP. II.

Pubes per annum deferens habitum novitiorum, non patenter distinctum ab habitu professorum, intelligitur professus. Joan. Andr.

Idem.

EOs, qui deinceps in discretionis constituti ætate, novitiorum habitum in aliqua religione per annum portaverint, hoc ipso religionem illam decernimus esse professos: Nisi hujusmodi habitus in colore, scissura, vel forma se distinctum patenter exhibeat ab habitu professorum.

TITVLVS X.

DE STATU MONACHORUM VEL CANONICORUM REGULARIUM.

CAP. I.

Præmittit exordium breve, in quo constitutionis causam ponit, & generale interdictum Monachorum nigrorum circa exquisitum ornatum, vel notabilem excessum in vestibus, cibis, potibus, equitaturis, & lectisterniis.

Clemens V. *in Concilio Vienensi.*

NE in agro Dominico, sacrâ videlicet Monachorum nigrorum religione, indecorum aliquid obrepat, aut vitiosum quicquam perniciosè *e* in segetem coalescat, sed ut in illa potiùs flores honoris & honestatis fructus in ubertate succrescant: eis in vestibus inordinatum omnem seu exquisitum ornatum, aut cultum, necnon in cibis & potibus, equitaturis & lectisterniis, quemvis notabilem interdicentes excessum.

Specialiter providet circa vestes habitui proximas, almutias, caputia, calceamenta, zonas, cultellos, calcaria, sellas, & frænos ipsorum: & ultimò, circa habitum superiorem. Joan. Andr.

§. 1. Statuimus, ut superior vestis ipsorum habitui proxima, nigri, bruni, aut albi coloris existat, juxta morem apud eos servari solitum in regione, quâ degunt: nec in qualitate panni regularis excedatur modestia, nec quæratur quod pretiosius & subtilius, sed quod utilius valeat inveniri. Sit etiam vestis ipsa rotunda per circuitum & non scissa, nec longitudine nimiâ, aut brevitate notanda: largas etiam manicas habeat usque ad pugnum protensas, non consutitias vel quomodolibet botonatas. Almutiis de panno nigro vel pellibus caputiorum loco cum caputiis habitus, quem gestaverint, sint contenti: juxta tamen dispositionem Abbatis, scissis super humeros, & honestis caputiis uti possint. In vestibus sendatum pro foderaturis non portent. Æstivalibus largis aut botis altis pro calceamentis utantur. Nullus zonam, cultellum, calcaria cum ornatu deferre, aut cum sella clavorum ornatu decorata superfluo, vel nimis aliàs sumptuosa, sive cum fræno ferraturam ad ornatum habente equitare præsumat. Rursùs in locis, in quibus fuerit congregatio duodecim Monachorum aut suprà, intra septa monasterii, Abbas, Prior, aut alius præsidens portet flocum de panno, pro flocis aut cucullis in ipso monasterio consueto: Monachi verò alii in monasteriis, in quibus flocos soliti sunt portare, debent etiam uti eis. In aliis autem monasteriis & intra domos & alios Prioratus, ubi non est tanta congregatio Monachorum, cucullas clausas deferant & honestas. Cùm verò Abbates, Priores, aut alios Præsidentes & monachos alios extra monasterium proficisci contingit, flocum, cucullam, aut capam clausam habeant, & subtus capam, si eam portaverint, cucullam deferant, aut si maluerint, scapulare. Cùm autem ad serviendum in divinis officiis albis vel sacris vestibus induentur, aut cùm occupabuntur in operibus, uti eis liceat scapulari. Verùm ne ex diversa acceptione, quam in diversis regionibus hujusmodi vocabula, flocus videlicet, & cuculla dicuntur habere, hæsitandi circa præmissa materia relinquatur: cucullæ nomine habitum longum & amplum, sed manicas non habentem: nomine verò floci habitum, qui longas & amplas habet manicas, nos intelligere declaramus.

Providet circa Monachorum confessionem, communionem, expositionem regulæ, & instructionem novitiorum. Joan. Andr.

§. 2. Sanè *a* singulis mensibus tam in monasteriis, quàm extra (sublatâ occasione quâcunque) ad confessionem saltem semel accedant omnes & singuli Monachi. Et in prima Dominica mensis cujuslibet in monasteriis semper communicent, nisi ex causa fortè, quam Abbati, Priori, aut Pœnitentiariis monasteriorum non differant intimare, eorumque judicio vel abstineant vel accedant. Regula quoque cùm in Capitulo legitur, ab illo, qui præest ipsi Capitulo, vel alio, cui hoc ipse injunxerit, propter juniores vulgariter exponatur. Novitiis etiam fidelis deputetur instructor, tam in divinis officiis, quàm in observantia regulari.

Providet circa venationes & aucupationes Monachorum. Joan. Andr.

§. 3. Porrò à venationibus & aucupationibus omnes semper abstineant, nec eis interesse, aut canes, vel aves venaticos per se vel alios tenere præsumant, nec à familiaribus secum morantibus teneri permittant, nisi saltus, vivaria, vel garenas proprias, vel jus venandi in alienis haberent, in quibus cuniculi vel feræ aliæ forsan essent, quo casu hoc eis permittitur: dum tamen intra monasteria seu domos, quas inhabitant, aut eorum clausuras, venaticos canes non teneant, nec venationi præsentiam exhibeant personalem.

Punit certos prædictorum transgressores: omnes alios puniri jubens juxta disciplinam regulæ. Joan. Andr.

§. 4. Si qui autem præmissorum temerarius extiterit vio-

---

a *Al. reprimatur.* b *In manusc. vetusto satis & emendato ita: Ad prioratus quoslibet, administrationes, aut quæcunque etiam annua officia non assumi, & tanquam vicarios, seu ministros vel loca aliorum tenentes, &c.* c *Al. sustinere.* d *Al. liceat.* e *Al. perniciosam in segetem.*

a *Iste §. comprehendit canonicos regulares, ne rubrica sit superflua, contra l. si quando. ff. de legat. 1. & c. solita. de major. & obed.*

lator, regulari subjaceat disciplinæ. Et nihilominùs si sotulares non corrigiatos & altos, aut caputia (ut præfertur) non fissa portare præsumpserit, siquidem Abbas, vel Prior non habens Abbatem proprium fuerit, per annum se noverit à beneficiorum collatione suspensum: Si verò alius fuerit, ab administratione, si quam obtinet, sit per annum suspensus. Quòd si nullam habeat, eo ipso per annum reddatur inhabilis ad administrationem & Ecclesiasticum beneficium obtinendum. Si qui verò eorum venationi aut aucupationi clamosè, vel aliàs cum canibus aut avibus ex proposito interfuerint, juxta præmissam personarum distinctionem, dictarum suspensionis & inhabilitatis pœnas per biennium ipso facto incurrant. Abbate autem vel Priore à collatione (ut præmittitur) beneficiorum suspenso, ad Priorem claustralem, cum consilio & assensu Conventûs vel majoris partis ipsius, eorundem beneficiorum collatio devolvatur.

Providet contra professos euntes ad curias Principum, vel aliàs vagantes, vel intra septa monasterii arma tenentes. Joan. And.

§. 5. Quia verò nonnulli Monachorum ipsorum (sicut accepimus) suavi jugo observantiæ regularis abjecto, interdum (propriis relictis monasteriis, se in eis securè morari non posse fingentes, vel alio colore quæsito) per curias Principum evagando discurrunt: & nisi à Prælatis eorum petita pensio vel subventio assignetur eisdem, conspirantes in illos, eisque proditionem vel alia gravia imponentes, & eos capi & incarcerari, ipsorumque monasteria comburi procurant, & interdum monasteriorum ipsorum bona in totum vel *a* in partem non modicam occupare præsumunt: Nos eorum in hac parte reprobis ausibus obviare volentes, hoc edicto perpetuo prohibemus, ne Monachi aut regulares Canonici administrationem aliquam non habentes, ad curias Principum absque speciali Prælatorum suorum licentia se conferre præsumant. Quòd, si ut suis Prælatis aut monasteriis damnum aliquod inferant *b*, ad dictas curias se conferre præsumpserint, excommunicationis sententiam eos incurrere volumus ipso facto. Prælatis eorum districtè nihilominùs injungentes, ut ipsos à prædictarum curiarum accessu, & aliis quibuslibet vagationibus & discursu diligenter compescere, ac super hoc non parentes eisdem, severè corrigere non omittant. Præfatæ quoque sententiæ, Monachos intra septa monasteriorum, sine licentia Abbatum suorum arma tenentes, decernimus subjacere.

Providet circa Monachorum solitudines. Joan. And.

§. 6. Ad hæc prædecessorum nostrorum vestigiis inhærentes, perpetuo prohibemus edicto, ne Monachi singuli in singulis sibi commissis administrationibus vel Prioratibus habitare præsumant: Sed si proventus Prioratuum seu administrationum hujusmodi duobus fortè non suppetant, iidem Prioratus seu administrationes, nisi per Abbates ad sustentationem duorum sufficientes reddantur, locis aliis vicinioribus, ad eorum monasteria pertinentibus, vel ipsorum monasteriorum officiis, aut inter se in vicem prout erit commodius, cum consilio & assensu Abbatum, per locorum ipsorum ordinarios uniantur: Monachis locorum, quæ aliis uniantur prioribus, ad claustrum primitùs revocandis, & Clericis servituris ibidem, de locorum ipsorum proventibus provisione debita facienda.

Providet de Priorum ætate, & ipsorum sacerdotio, professione, & habitatione. Joan. Andr.

§. 7. Cæterùm Prioratus conventuales alicui, nisi XXV. annum attigerit: alii verò curam animarum habentes etsi cura ipsa per seculares habeat Presbyteros exerceri, cuiquam nisi XX. annum peregerit, conferri nequeant aut committi. Qui autem Prioratus istos vel illos habuerint, intra annum computandum à tempore collationis seu commissionis sibi factæ de eis, & possessionis eorum adeptæ, vel intra vigesimum quintum ætatis suæ annum, si ante annum ipsum non conventuales Prioratus eis commissi fuerint, aut collati, se faciant ad sacerdotium promoveri. Quod si (cessante rationabili causâ) non fecerint, eo ipso, nullâ etiam monitione præmissâ, prædictis Prioratibus sint privati, qui ipsis iterùm eâ vice nullatenùs conferantur. Sanè prioratus aliquis, sive administratio committi alicui vel conferri non possit, nisi expressè professus fuerit ordinem monachalem: neque Prioratus aut administrationes extra monasteria obtinentes, permittantur in monasteriis, sed teneantur in ipsis Prioratibus seu administrationibus (quàcunque non obstante consuetudine) residere: nisi ex studiorum vel alia causa rationabili ad tempus fortè ab hujusmodi residentia excusentur.

Providet de Monachorum ordinatione & ipsorum doctrina. Joan. And.

§. 8. Ad ampliationem autem cultûs divini, statuimus, quòd Monachi quilibet ad monitionem Abbatis se faciant ad omnes ordines sacros (excusatione cessante legitimâ) promoveri. Rursùs ut ipsis Monachis proficiendi in scientia, via opportuna non desit, in singulis ipsorum monasteriis, quibus ad hoc suppetunt facultates, idoneus teneatur magister, qui eos in primitivis scientiis instruat diligenter.

Confirmat & innovat decretalem suprà eodem: Cùm ad monasterium. & cap. In singulis. h. d. Joan. And.

§. 9. Præmissa igitur omnia, & ea nihilominùs, quæ felicis recordationis Innocentius Papa quartus prædecessor noster, circa statum Monachorum ipsorum pro uberiori cultu observantiæ regularis, quoad usum camisiarum, abdicationem proprietatis, silentium, & esum carnium, ac de eorum Capitulis de triennio in triennium celebrandis, & etiam quoad quælibet alia statuit (quæ omnia innovamus & approbamus) expressè volumus & statuimus firmiter observari.

CAP. II.

Moniales, quæ nulli subsunt nisi Papæ, & Canonici seculares, per ordinarios, & alia exempta per suos Prælatos debent annis singulis visitari. Et ponit numerum personarum visitationi interesse debentium, h. d. Joan. And.

Idem *in* eodem.

ATtendentes *a*, quòd ubi gubernaculum disciplinæ contemnitur, restat, ut religio naufragetur: providendum censuimus esse præcipuè, ne per contemptum hujusmodi in his, quæ se Christo voto celebri desponderunt, quicquam reperiatur incongruum, quod in regularis ponat honestatis gloria maculam, & divinam meritò possit offendere majestatem. Hoc igitur sacro approbante concilio duximus statuendum, ut singula Monialium monasteria per ordinarios, exempta videlicet, quæ ita sedi Apost. quòd nulli alii subjecta noscuntur, Apostolica: non exempta verò, ordinaria auctoritate, ac exempta alia per alios, quibus subsunt, annis singulis debeant visitari. Visitatores autem hujusmodi solicitudinis studium diligenter impendant, ut Moniales ipsæ (quarum nonnullas dolentes audivimus in subscriptis excedere) pannis sericis, variorum foderaturis, sandalitiis, comatis & cornutis crinibus, scacatis & virgatis caputiolis non utantur: non choreas, non festa secularium prosequantur: non die noctuvé per vicos & plateas incedant, aut voluptuosam aliàs vitam ducant, easque solertiùs retrahant ab insolentiis quibuslibet & mundi hujus illecebris, ac inducant easdem

a *Al. ita: vel in parte non modica.* b *Vide l. quisquis C. ad leg. Jul. majest. & Joan. And. in c. in pœnis, de reg. jur. lib. 6.*

a *Vide Conc. Trid. sess. 25. tit. de regularibus. c. 9.*

ad im-

ad impendendum in monasteriis suis devotum & debitum virtutum Domino famulatum. Ad quæ omnia observanda Moniales easdem (non obstantibus exemptionibus & privilegiis quibuscunque, quibus tamen quoad alia nolumus præjudicium generari) per illos, de quibus suprà dictum est, compelli jubemus remediis opportunis. Statuimus insuper, ut quævis ad regimen Abbatiarum assumptæ, in monasteriis, in quibus Abbatissæ sunt solitæ benedici, intra annum à suæ confirmationis tempore computandum *a* munus benedictionis suscipiant: alioquin à jure suo (nisi subsit causa rationabilis) prorsus se noverint cecidisse: per illos, ad quos id pertinet, provisione de Abbatissis monasteriis ipsis canonicè faciendâ. Illas quoque *b* mulieres, quæ vulgò dicuntur Canonicæ seculares, & ut seculares Canonici vitam ducunt, non renuntiantes proprio, nec professionem aliquam facientes, per locorum ordinarios, si exemptæ non fuerint, suâ: si verò exemptæ fuerint, Apostolicâ auctoritate præcipimus visitari: Per hoc tamen non intendentes earum statum, regulam, seu ordinem approbare. Ipsos autem visitatores Notariis duobus, & personis duabus suæ Ecclesiæ, quatuorque viris aliis honestis utique & maturis præcipimus in ea, quam visitando facient, inquisitione fore contentos. Si qui verò visitatores ipsos in præmissis impedire præsumpserint, seu aliquo præmissorum (nisi moniti resipiscant) ipso facto excommunicationis sententiam se noverint incursuros, privilegiis, statutis & consuetudinibus quibuslibet in contrarium minimè valituris.

TITULUS XI.

DE RELIGIOSIS DOMIBUS, UT EPISCOPO SINT SUBJECTÆ.

CAP. I.

Mulieres statum Beguinarum sectantes, & de novo assumentes, ac Religiosi in hoc dantes consilium vel favorem, ipso facto sunt excommunicati: status tamen pœnitentialis per hoc non interdicitur: secundùm Paulum.

Clemens V. *in Concilio Vienensi.* (an. 1311.)

CUm de quibusdam mulieribus, Beguinabus vulgariter nuncupatis (quæ cùm nulli promittant obedientiam, nec propriis renuntient, neque profiteantur aliquam regulam approbatam, religiosæ nequaquam existunt, quanquam habitum, qui Beguinarum dicitur, deferant, ad adhæreant Religiosis aliquibus, ad quos specialiter trahitur affectio earundem) nobis fide dignâ relatione insinuatum extiterit, quòd earum aliquæ, quasi perductæ in mentis insaniam, de summa Trinitate ac divina Essentia disputent & prædicent, ac circa fidei articulos & Ecclesiastica sacramenta opiniones catholicæ fidei contrarias introducant, & multos super his decipientes simplices, eos in errores diversos inducant, aliaque quamplura periculum animarum parientia *c* sub quodam velamine sanctitatis faciant & committant: Nos tam ex his, quàm ex aliis de ipsarum opinione sinistra frequenter auditis, eas meritò suspectas habentes, statum earundem sacro approbante Concilio perpetuò duximus prohibendum, & à Dei Ecclesia penitùs abolendum: eisdem & aliis mulieribus quibuscunque sub pœna excommunicationis, quam in contrarium facientes incurrere volumus ipso facto, injungentes expressè, ne statum hujusmodi, dudum fortè ab ipsis assumptum, quoquo modo sectentur ulteriùs, vel ipsum aliquatenùs de novo assumant. Prædictis verò Religiosis, per quos eædem mulieres in hujusmodi Beguinagii statu foveri, & ad ipsum suscipiendum induci dicuntur, sub simili excommunicationis pœna, quam eoipso quòd secùs egerint, se noverint incursuros, districtius inhibemus, ne mulieres aliquas prædictum statum (ut præmittitur) dudum assumptum sectantes, aut ipsum de novo forsitan assumentes quomodocunque admittant: ipsis super eo sectando vel assumendo præbentes ullo modo consilium, auxilium, vel favorem, nullo contra præmissa privilegio valituro. Sanè per prædicta prohibere nequaquam intendimus, quin si fuerint fideles aliquæ mulieres, quæ promissâ continentiâ, vel etiam non promissâ, honestè in suis conversantes hospitiis, pœnitentiam agere voluerint, & virtutum Domino in humilitatis spiritu deservire, hoc eisdem liceat, prout *a* Dominus ipsis inspirabit.

CAP. II.

Ponens constitutionis causam, statuit hospitalia reformari per Collatores ipsorum, & cogi Rectores eorum ad conservationem locorum & suorum jurium, & ad hospitalitatem tenendam: statuens per locorum ordinarios suppleri defectum vel negligentiam Collatorum, etiam circa exempta. Joan. Andr.

Idem.

QUia contingit interdum, quòd xenodochiorum, leprosariarum, eleemosynariarum, seu hospitalium Rectores, locorum ipsorum curâ postpositâ, bona, res & jura ipsorum interdum ab occupatorum & usurpatorum manibus excutere negligunt: quinimò ea collabi & deperdi, domos & ædificia ruinis deformari permittunt, & non attento, quòd loca ipsa ad hoc fundata, & fidelium erogationibus dotata fuerunt, ut pauperes, infectique leprâ reciperentur inibi, & ex proventibus sustentarentur illorum, id renuunt inhumaniter facere, proventus eosdem in usus suos damnabiliter convertentes *b*: cùm tamen ea, quæ ad certum usum largitione sunt destinata fidelium, ad illum debeant, non ad alium (salvâ quidem sedis Apostolicæ auctoritate) converti: Nos incuriam *c* & abusum hujusmodi detestantes, hoc sacro Concilio approbante sancimus, ut hi, ad quod id de jure vel statuto in ipsorum fundatione locorum apposito, aut ex consuetudine præscripta legitimè, vel privilegio sedis Apostolicæ pertinet, loca ipsa studeant in prædictis omnibus salubriter informare, ac occupata, deperdita, & alienata indebitè, in statum reduci debitum faciant, & ad ipsarum miserabilium personarum receptionem & sustentationem debitam, juxta facultates & proventus locorum ipsorum Rectores prædictos compellere non omittant. In quo, si fortè commiserint negligentiam vel defectum, ordinariis locorum injungimus, ut etiamsi pia loca prædicta exemptionis privilegio munita consistant, per seipsos vel alios impleant omnia præmissa & singula, & Rectores eosdem utique non exemptos, propriâ: exemptos verò & alios privilegiatos, Apostolicâ ad id auctoritate compellant. Contradictores cujuscunque statûs aut conditionis existant, ac præbentes eisdem circa præmissa consilium, auxilium, vel favorem, per censuram Ecclesiasticam & aliis juris remediis compescendo: nullam tamen per hoc exemptionibus seu privilegiis ipsis, quoad alia, præjudicium generando.

Præcipit hospitalia in beneficium non concedi, nisi in duobus casibus, & reprobat contrariam consuetudinem, submittens, quales esse debeant, quibus administratio ipsa committitur, & de ipsorum juramento, inventario & ratione reddenda, & decretum apponit. Joan. Andr.

§. 1. Ut autem præmissa promptiùs observentur, nullus ex locis ipsis secularibus Clericis in beneficium conferatur, etiamsi de consuetudine (quam reprobamus pe-

---

a *al. numerandum.* b *Vid. Archidiaconum in c. si quis suadente, 7. q. 4.* c *al. parantia.*

a *al. ita: prout ipsis Dominus ministrabit.* b *Ad hunc locum vid. l. legatum. ff. de administ. rerum ad civit. pert. c. revera. de cons. dist. 2. ver. not. c. quamvis de pœn. lib. 6.* c *al. injuriam.*

nitus) hoc fuerit observatum, nisi in illorum fundatione secus constitutum fuerit, seu per electionem sit de Rectore locis hujusmodi providendum. Sed eorum gubernatio viris providis, idoneis, & boni testimonii committatur, qui sciant, velint, & valeant loca ipsa, bona eorum, ac jura utiliter regere, & eorum proventus & reditus in personarum usum miserabilium fideliter dispensare, & quos in usus alios bona prædicta convertere præsumptio verisimilis non existat: in quibus sub obtestatione divini judicii illorum, ad quos dictorum locorum commissio pertinet, conscientias oneramus. Illi etiam, quibus dictorum locorum gubernatio seu administratio committetur, ad instar tutorum & curatorum juramentum præstare, ac de locorum ipsorum bonis inventaria *a* conficere, & ordinariis seu aliis, quibus subsunt loca hujusmodi, vel deputandis ab eis, annis singulis de administratione sua teneantur reddere rationem. Quòd si secùs à quoquam fuerit attentatum, collationem, provisionem, seu ordinationem ipsam carere decernimus omni robore firmitatis.

Declarat constitutionem non extendi ad hospitalia Religiosorum & militarium ordinum. h. d.

§. 2. Præmissa verò ad hospitalia militarium ordinum, aut religiosorum etiam aliorum extendi minimè volumus: quorum tamen hospitalium Rectoribus in sanctæ obedientiæ virtute mandamus, ut in illis secundùm suorum ordinum instituta & antiquas observantias providere pauperibus, & hospitalitatem debitam in illis tenere procurent: ad quod per superiores eorum arctâ *b* districtione cogantur: statutis aut consuetudinibus quibuslibet non obstantibus in præmissis.

Conservat antiquas consuetudines talium locorum, circa divina officia & sacramenta. Joan. Andr.

§. 3. Cæterùm nostræ intentionis existit, quòd si qua sint hospitalia, altare, vel altaria, & cœmeterium ab antiquo habentia, & Presbyteros celebrantes & sacramenta Ecclesiastica pauperibus ministrantes, seu si parochiales Rectores consueverint in illis *c* exercere præmissa, antiqua consuetudo servetur, quoad exercenda & ministranda spiritualia supradicta.

TITULUS XII.
DE JURE PATRONATUS.

CAP. I.

Si præsentatis ad Ecclesias per patronos Ecclesiasticos, in quibus ipsi non consueverunt omnia onera supportare, non assignetur intra terminum competentem congrua portio, diœcesanus eam assignare debebit. Quod locum non habet, quando onera sunt per patronos supportanda. h. d. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennensi.* (1311.)

UT constitutio, quæ ad Ecclesiam aliquam quemvis etiam ad exemptorum præsentationem admitti, consuetudine non obstante contrariâ, prohibet, nisi præsentato de proventibus ejusdem Ecclesiæ, talis coram diœcesano portio fuerit assignata, unde jura possit Episcopalia solvere, & sustentationem habere congruam, sicut expedit, observetur, ipsam declarare, ac *d* quædam abjicere consulta hujusmodi sacri Concilii approbatione providimus: Diœcesanis sub obtestatione divini judicii districtiùs inhibentes, ne præsentatum aliquem per quamcunque personam Ecclesiasticam jus præsentandi ad Ecclesiam aliquam habentem admittant, nisi intra certum terminum competentem per diœcesanos *e* ipsos præsentantibus præfigendum, ipsi præsentato fuerit coram eis (ut præscribitur *f*) congrua de proventibus Ecclesiæ portio assignata. Quam si forsan iidem præsentantes intra terminum ipsum assignare neglexerint, ne factum eorum noceat præsentato, statuimus, ut extunc diœcesani debeant præsentatum (nisi aliud canonicum obsistat) admittere, & in pœnam præsentantium ad diœcesanos ipsos potestas assignationis hujusmodi devolvatur. Præcipimus autem diœcesanis eisdem, sub ipsius obtestatione divini judicii, ipsorumque conscientias oneramus, quòd moderationem portionis *a* ipsius debitè faciant, nec odio vel favore, vel aliàs in plurì vel minori circa illam scienter excedant. Sanè in prioratuum vel aliorum, tam regularium, quàm secularium locorum Ecclesiis, in quibus Religiosi vel alii, ad quos eorum reditus pertinere noscuntur, prædicta consueverunt onera supportare, præmissa nullatenùs observentur: sed onera omnia, quæ Ecclesiarum ipsarum perpetuis Presbyteris, aut Vicariis incumberent, si dicta eis assignatio facta esset, Religiosi & alii supradicti plenè subire, ac Presbyteros, seu Vicarios ipsos decenter tractare, necnon sustentationem eis præstare sufficientem & congruam teneantur. Ad quæ omnia integraliter adimplenda, & nihilominùs ad observationem debitam assignationis per diœcesanum in casu alio (ut præmittitur) faciendæ, Religiosos prædictos, & alios quoslibet à diœcesanis eisdem Ecclesiasticâ volumus censurâ compelli: Non obstantibus exemptionibus aut aliis quibuslibet privilegiis, consuetudinibus, vel statutis, quæ circa præmissa, vel aliorum aliquod Religiosis ipsis aut aliis, in nullo volumus suffragari.

CAP. II.

In plures hæredes unius ex pluribus patronis transit jus patronatus per stirpes. h. d. Joan. Andr.

Idem.

PLures *b* ab uno ex patronis Ecclesiæ relicti hæredes, vocem duntaxat unius habebunt in præsentatione Rectoris. Et (ut faciliùs provideatur Ecclesiis) non inconveniens reputamus, patronos ipsos inter se posse liberè convenire, de Rectore ab eis alternis vicibus præsentando: Quibus etiam ex eadem causa permittimus, ut plures ad vacantem Ecclesiam possint eo modo præsentare personas quòd una ex eis eligi per Episcopum valeat & admitti.

TITULUS XIII.
DE CENSIBUS, EXACTIONIBUS, ET PROCURATIONIBUS.

CAP. I.

Religiosi subire tenentur onera, quæ incumbebant Ecclesiis per eos ante hoc Concilium acquisitis: nisi privilegio, exemptione vel aliâ justâ causâ juventur: quæ privilegia vel exemptiones non juvant in Ecclesiis post Concilium acquirendis. h. d. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennensi.*

CUm sit naturæ consonum, illos non recusare onera qui rerum commoda complectuntur, hâc in perpetuum valiturâ constitutione sancimus, ut Religiosi quicunque pro monasteriis & Ecclesiis, quæ ad eos quocunque sint titulo devoluta, procurationes Legatorum sedis Apostolicæ, ac jura Episcopalia, & alia præstari pro ipsis, antequam ad eos pervenissent, solita, promptè solvere studeant: nisi forsan sedis Apostolicæ privilegio, exemptione, vel aliâ causâ legitimâ, ab his se valeant excusare. Privilegia verò, seu exemptiones hujusmodi ad monasteria, seu Ecclesias, quæ ad eos obvenire continget, in posterum volumus non extendi.

a *al. Inventarium.* b *al. Ecclesiasticâ.* c *al. ita: in illis partibus &c.* d *In antiquiorib. codicibus constanter legitur ita: ac et quædam &c.* e *ac Episcopos.* f *al. præmittitur.*

a *al. pensionis.* b *De intellectu vide Lambertin. de jure patron. art. 12. q. 1. part. 1. num. 5.*

CAP.

CAP. II.

Ponit quaedam gravamina, quae Praelati inferebant exemptis, praecipuè Cisterciensibus, & illa fieri prohibet: statuens, quòd Episcopi, qui in monasteriis Cisterciensis ordinis charitativè procurantur, sint contenti cibariis, quae per illos sibi ministrantur. Si verò procurantur ex debito, ipsis volentibus carnes ministrari debent extra septa monasterii, vel saltem extra portam, quae dicitur Regularis. Ipsorum etiam Eleemosynaris fragmenta mensarum possunt pauperibus erogare. h. d. Joan. Andr.

Idem.

AD *a* nostrum (quod dolentes referimus) pervenit auditum, quòd Ecclesiarum Praelati ad monasteria Cisterciensis ordinis accedentes, licèt ab eis charitativè recipiantur, & eis curialiter necessaria ministrentur, cibis tamen regularibus non contenti, contra privilegia dicti ordinis carnes petunt, & si eis non ministrentur, auferunt violenter. Et licèt in locis eisdem fiant eleemosynae competenter, ipsi tamen Praelati ipsis Religiosis invitis alias eleemosynas faciunt, etiam in aliquibus locis, in quibus procurationes non habent, de consuetudine vel de jure. Pro equitaturis quoque ferrandis, licèt ferris non egeant, & coci eorum sui officii ratione pecuniam exigunt & extorquent: Nec compositiones super procurationibus inter Praelatos ipsos & eos initas eis servant. Ipsis etiam in recipiendis procurationibus ita graves existunt, quòd ipsis in eorum monasteriis & Ecclesiis procurationes recipientibus, longi temporis victum brevis hora consumit: & dum procurationes recipiunt, canes venaticos, falcones & accipitres secum habent. Et nisi voluntati satisfiat eorum, valvae monasteriorum seu Ecclesiarum per violentiam saepè franguntur, & ornamenta Ecclesiae exportantur, pluresque procurationes recipiunt unâ die sedis Apostolicae privilegio non suffulti. interdum in pecunia numerata, visitationis etiam officio non impenso, & occasione dictarum procurationum iidem Praelati ab ipsis frequenter exigunt, quae illis solvere non tenentur, intolerabilia eisdem gravamina cumulantes. Sunt *b* & nonnulli qui procurationes nunciorum Apostolicae sedis, aliaque extraordinaria onera exemptis & aliis Religiosis pro majori parte imponunt, ut se ac Presbyteros liberent seculares, Religiosos ad ordinandum hujusmodi onerum distributionem minimè assumentes: In multis etiam aliis praefati Praelati, exempta monasteria, & ipsorum Ecclesias utroque illis jure subjectas, gravant in procurationibus recipiendis, & oneribus insolitis imponendis. Nos igitur super his volentes de opportuno remedio providere, sacri approbatione Concilii duximus statuendum, ut si Episcopi non causâ visitationis, sed charitativae hospitalitatis, ad monasteria venerint supradicta, victualia gratiosè recipiant, quae charitatis gratiâ eis fuerint ministrata. Ipsis autem Episcopis, ad monasteria venientibus supradicta, & procurationes ibidem recipientibus sibi debitas de jure communi, consuetudine, privilegio, vel jure alio speciali, in domibus ipsorum monasteriorum, extra tamen septa ipsorum existentibus, si quae fuerint ad hoc aptae, alioquin intra septa ipsa, non tamen intra portam, quam regularem appellant, carnium pro congruentia temporis, si voluerint (privilegio non obstante quocunque) cibaria ministrentur. Nec inconveniens reputamus, si fragmenta, quae de mensis ipsorum Episcoporum & suorum familiarium colliguntur, per ipsorum Episcoporum Eleemosynarios ibidem pauperibus erogentur. Ab aliis autem gravaminibus expressis superius, Praelati diligenter *a* abstineant, si Dei & Apostolicae sedis indignationem voluerint evitare.

a *Vid. c. cum Apostolus. extra de censib. & cap.* 1, 2, *&* 3. *eod. tit. lib. 6. & vid. Concil. Trid. sess.* 24. *de refor. c.* 3, *ubi plenè de materia visitationis.* b *al. sunt etiam, &c.*

CAP. III.

Dioecesani, quibus hoc constat, illos qui exigendo a Clericis pedagia, vel guidagia excommunicati sunt vel interdicti, publicare debent. Joan. Andr.

Idem *in eodem.*

PRaesenti *a* constitutione jubemus, ut locorum dioecesani contra eos, qui ab Ecclesiis vel personis Ecclesiasticis pro earum rebus propriis, quas non negotiandi causâ deferunt, aut deferri faciunt, vel transmittunt, pedagia vel guidagia suo vel alieno nomine exigunt, vel extorquent in animarum suarum periculum, & eorum, à quibus ea exigunt, praejudicium & gravamen, excommunicationis & interdicti sententias à jure prolatas, postquam de *b* his ipsis constiterit, omninò publicent, vel à suis subditis tamdiu faciant publicari, donec illi sic exacta *c* restituerint, & de transgressione hujusmodi satisfecerint competenter.

TITULUS XIV.

DE CELEBRATIONE *d* MISSARUM, ET ALIIS DIVINIS OFFICIIS.

CAP. I.

Praelati, ad quos spectat correctio, & illis negligentibus, superiores ipsorum debent esse soliciti, ut horis debitis in cathedralibus, regularibus, & collegiatis Ecclesiis aliis Horae Canonicae devotè psallantur: & quòd in Ecclesiis aliis celebretur convenienter & debitè diurnum officium & nocturnum, principaliter hoc intendit. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennensi.*

GRavi *e* nimirum turbatione movemur, quòd ex nonnullorum Rectorum negligentia, quae dum spem impunitatis permittit, multam nutrire pestilentiam consuevit in subditis, plerique Ecclesiarum ministri modestiâ ordinis Clericalis abjectâ, dum offerre Deo sacrificium laudis, fructum labiorum suorum in puritate conscientiae & animi devotione deberent, Horas Canonicas dicere, seu psallere, transcurrendo, syncopando, extranea quidem & plerunque vana, profana, & inhonesta intermiscendo colloquia, tardè ad chorum conveniendo, seu Ecclesiam ipsam absque rationabili causa ante finem officii exeundo frequenter, aves interdum portando, seu faciendo portari, canesque secum ducendo venaticos, ac quasi nihil praetendentes de clericali militia, in corona, vestibus & tonsura, divina etiam celebrare, aut eis interesse nimis indevotè praesumunt. Nonnulli etiam tam Clerici, quàm Laici, praesertim in festorum certorum vigiliis, dum in Ecclesiis deberent orationi insistere, non verentur in ipsis, earumque coemeteriis choreas facere dissolutas, & *f* interdum canere cantilenas, ac multas insolentias perpetrare, ex quibus Ecclesiarum & coemeteriorum violationes, inhonesta, variaque delicta quandoque sequuntur, & Ecclesiasticum plerunque perturbatur *g* officium, in divinae majestatis offensam, & astantium scandalum populorum. In multis insuper Ecclesiis cum vasis, vestimentis, & caeteris ornamentis ad divinum cultum necessariis, indecenribus utique (pensatis earum facultatibus) deservitur. Ne igitur transgressiones invalescant hujusmodi, aliisque veniant in exemplum, sacri Concilii approbatione hoc

a *al. ita: diligenter prorsus abstineant.* b *Nota quòd res Clericorum gaudent eodem privilegio, quo res Ecclesiarum. cap. ultim. de vit. & honest. Cler. c. Ecclesiarum servos.* 12. *q.* 1. *Arch.* b *al. de ipsis eis constiterit, &c.* c *al. exorta.* d *al. ita: de celebratione Missarum, & aliorum officiorum.* e *De materia hujus Clement. praeter Doct. hic, vide Canonistas in cap.* 1. *& c. dolentes. ext. de celeb. Missar.* g *al. ita: etiam interdum, &c.* h *perturbant.*

fieri prohibentes, sancimus: ut illi, ad quos id pertinet, & in eorum, si utique exempti non sint, negligentiam vel defectum, locorum ordinarii: si vero exempti fuerint, aut aliàs circa hoc privilegiati, superiores ipsorum (omni negligentiâ vel incuriâ penitùs relegatâ) circa reformanda præmissa, & eorum singula corrigenda, necnon ut in Cathedralibus, Regularibus & Collegiatis Ecclesiis horis debitis devotè psallatur: In aliis vero convenienter & debite celebretur divinum *a* diurnum & nocturnum officium, si Dei & Apostolicæ sedis indignationem evitare voluerint, solicitam curent diligentiam adhibere: contradictores per censuram Ecclesiasticam (dummodò ad eos illam exercere pertineat) aliisque opportunis remediis compescendo, facientes prout ad eos spectat in his & aliis, quæ ad divinum cultum, & morum reformationem pertinent, ac Ecclesiarum & cœmeteriorum respiciunt honestatem, sacrorum statuta Canonum, ad quæ scienda diligens curent adhibere studium, irrefragabiliter observari.

CAP. II.

Clerici etiam Religiosi, domestici commensales Cardinalium vel Episcoporum, se possunt in divinis officiis coaptare. h. d. Joan. Andr.

Idem *in eodem.*

Dignum prorsus & congruum arbitrantes, quòd Clerici tam Religiosi, quam alii Cardinalium sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, ac quorumcunque Pontificum gratiam & communionem Apostolicæ sedis habentium, commensales domestici se possint ipsis in divinis officiis coaptare, ut illud, quod iidem Cardinales, seu Pontifices dicent officium, licite dicere valeant: Nec ad dicendum aliquod aliud teneantur, sacri approbatione Concilii indulgemus.

TITULUS XV. DE BAPTISMO, ET EJUS EFFECTU.

CAP. UN.

In fontibus Ecclesiarum, non in privatis domibus, debet baptisma concedi: duos casus excipit, & transgressores puniri præcipit. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Vienensi.* (*an.* 1311.)

Præsenti *b* prohibemus edicto, ne quis de cætero in aulis vel cameris, aut aliis privatis domibus, sed duntaxat in Ecclesiis, in quibus sunt ad hoc fontes specialiter deputati, aliquos (nisi Regum vel Principum, quibus valeat in hoc casu deferri, liberi extiterint, aut talis necessitas emerserit, propter quam nequeat ad Ecclesiam absque periculo propter hoc accessus haberi) audeat baptizare. Qui autem secùs præsumpserit, aut suam in hoc præsentiam exhibuerit, taliter per Episcopum suum castigetur, quòd alii attentare similia non præsumant.

TITULUS XVI. DE RELIQUIIS ET VENERATIONE SANCTORUM.

CAP. UN.

Festum corporis Christi celebrari debet feriâ quintâ, post octavam Pentecostes, & certæ indulgentiæ conceduntur iis, qui in festo vel intra octavam officio vel horis interfuerunt. h. d. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Vienensi.*

Si Dominum in sanctis ejus laudare jubemur, dignum profectò, justum & salutare nobis existit, ut sibi in sui, quo nos quotidiè spiritualiter reficit, memoriam corporis, laudes festivæ venerationis, & gratias referamus. Hâc igitur consideratione inducti, constitutionem à bonæ memoriæ Urbano Papa quarto prædecessore nostro super hoc editam, de fratrum nostrorum consilio districtè præcipimus observari, cujus tenor sequitur in hæc verba: Urbanus Episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis & aliis Ecclesiarum Prælatis, &c. Transiturus de hoc *a* mundo ad Patrem Salvator noster Dominus Jesus Christus, cùm tempus suæ passionis instaret, sumptâ cœnâ, in memoriam mortis suæ instituit summum & magnificum sui corporis & sanguinis sacramentum, corpus in cibum, & sanguinem in poculum tribuendo. Nam quoties hunc panem manducamus, & calicem bibimus, mortem Domini annunciamus. In institutione quidem hujus sacramenti dixit ipse Apostolis: *Hoc facite in meam commemorationem*: ut præcipuum & insigne memoriale sui amoris eximii, quo nos dilexit, esset nobis hoc præcelsum & venerabile sacramentum: memoriale, inquam, mirabile ac stupendum, delectabile, suave, tutissimum, ac super omnia pretiosum, in quo innovata sunt signa & mirabilia immutata, in quo habetur omne delectamentum, & omnis saporis suavitas, ipsaque dulcedo Domini degustatur, in quo utique vitæ suffragium consequimur & salutis. Hoc est memoriale dulcissimum, memoriale sacratissimum, & memoriale salvificum, in quo gratam redemptionis nostræ recensemus memoriam, in quo à malo retrahimur, & in bono confortamur, & ad virtutum & gratiarum proficimus incrementa, in quo profectò proficimus ipsius corporali præsentiâ Salvatoris. Alia namque, quorum memoriam agimus, spiritu menteque complectimur: sed non propter hoc realem eorum præsentiam obtinemus: In hac vero sacramentali Christi commemoratione Jesus Christus præsens sub alia quidem forma, in propria verò substantia est nobiscum. Ascensurus enim in cœlum dixit Apostolis & eorum sequacibus *b*: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi*: benignâ ipsos promissione confortans, quòd remaneret & esset cum eis, etiam præsentiâ corporali *c*. O digna & nunquam intermittenda memoria! in qua mortem nostram recolimus mortuam, nostrumque interitum interiisse, ac lignum vivificum ligno crucis affixum, fructum nobis attulisse salutis. Hæc est commemoratio gloriosa, quæ fidelium animos replet gaudio salutari, & cum infusione lætitiæ devotionis lachrymas subministrat. Exultamus nimirum nostram memorando liberationem, & recolendo passionem Dominicam, per quam liberati sumus, vix lachrymas continemus. In hac itaque sacratissima commemoratione adsunt nobis suavitatis gaudium simul & lachrymæ: quia & in ea congaudemus lachrymantes, & lachrymamur devotè gaudentes, lætas habendo lachrymas, & lætitiam lachrymantem: nam & cor ingenti perfusum gaudio, dulces per oculos stillat guttas. O divini amoris immensitas, divinæ pietatis superabundantia, divinæ affluentia largitatis! dedit enim nobis Dominus omnia, quæ subjecit sub pedibus nostris, & super universas terræ creaturas contulit nobis dominii principatum. Ex ministris etiam spirituum superiorum *d* nobilitat & sublimat hominis dignitatem. Administratorii namque sunt omnes in ministerium, propter eos qui hæreditatem salutis capiunt, destinati. Et cùm tam copiosa fuerit erga nos ejus munificentia, volens adhuc ipse in nobis suam exuberantem charitatem præcipuâ liberalitate monstrare, semetipsum nobis exhibuit, & transcendens omnem plenitudinem largitatis, omnem modum dilectionis excedens, attribuit se in cibum. O singularis & admiranda liberalitas, ubi donator

a *Al. ita: diurnum officium pariter & nocturnum.* b *Conferunt tradita per B. Thom. par. 3. q. 83. art. 3.*

a *In antiquioribus codicibus deest dictio,* hoc. b *Matth. ult.* c *Vide gl. in l. 1. ff. quod met. cau. & gloss. in l. 2. C. in quibus cau. colo. l. 11.* d *Al. supernorum.*

venit

venit in donum, & datum est idem penitus cum datore! Quam larga & prodiga largitas, cùm tribuit quis seipsum. Dedit igitur nobis se in pabulum, ut quia per mortem homo corruerat, & per cibum ipse revelaretur ad vitam: cecidit homo per cibum ligni mortiferum [a], relevatus est homo per cibum ligni vitalis. In illo pependit esca mortis, in isto pependit vitæ alimentum. Illius esus meruit læsionem, istius gustus intulit sanitatem: gustus sauciavit, & gustus sanavit. Vide quia unde vulnus est ortum, prodiit & medela: & unde mors subiit, exinde vita evenit. De illo siquidem gustu dicitur [b]: *Quâcunque die comederis, morte morieris.* De isto vero legitur [c]: *Si quis comederit ex hoc pane, vivet in æternum.* Hic est cibus, qui plenè reficit, vere nutrit, summeque impinguat: non corpus, sed cor, non carnem, sed animam, non ventrem, sed mentem. Homini ergò, qui spirituali alimonià indigebat, Salvator ipse misericors, de nobiliori & potentiori hujus mundi alimento pro animæ refectione pià dispositione providit. Decens quoque liberalitas extitit, & [d] conveniens operatio pietatis, ut verbum Dei æternum, quod rationabilis creaturæ cibus est & refectio, factum caro, se rationabili creaturæ carni & corpori, homini videlicet, in edulium largiretur [e]: panem enim Angelorum manducavit homo, & ideo Salvator ait [f]: *Caro mea verè est cibus.* Hic panis sumitur, sed verè non consumitur: manducatur, sed non transmutatur: quia in edentem minime transformatur, sed si digne recipitur, sibi recipiens conformatur. O excellentissimum Sacramentum! O adorandum, venerandum, colendum, glorificandum, præcipuis magnificandum laudibus, dignis præconiis exaltandum, cunctis honorandum studiis, devotis prosequendum obsequiis & sinceris mentibus retinendum! O memoriale nobilissimum intimis commendandum præcordiis, firmiter animo alligandum, diligenter reservandum in cordis utero & meditatione, ac celebratione sedulà recensendum! Hujus memorialis continuam debemus celebrare memoriam, ut illius, cujus ipsum fore memoriale cognoscimus, semper memores existamus: quia cujus donum vel munus frequentiùs aspicitur, hujus memoria strictius retinetur. Licet igitur hoc memoriale sacramentum in quotidianis Missarum solenniis frequentetur, conveniens [g] tamen arbitramur & dignum, ut de ipso semel saltem in anno, ad confundendam specialiter hæreticorum perfidiam & insaniam, memoria solennior & celebrior habeatur. In die namque cœnæ Domini, quo die ipse Christus hoc instituit sacramentum, universalis Ecclesia pro pœnitentium reconciliatione, sacri confectione chrismatis, adimpletione mandati, circa lotionem pedum & aliis quamplurimum occupata, plenè vacare non potest celebrationi hujus maximi sacramenti. Hoc enim circa Sanctos, quos per anni circulum veneramur, ipsa observat Ecclesia, ut (quamvis in Letaniis & Missis, ac aliis etiam ipsorum memoriam sæpiùs renovemus) nihilominus tamen ipsorum natalitia certis diebus per annum solennius recolat, festa propter hoc eisdem diebus specialia celebrando. Et quia in his festis circa solennitatis debitum aliquid per negligentiam, aut rei familiaris occupationem, aut aliàs, ex humana fragilitate omittitur: statuit ipsa mater Ecclesia certam diem, in qua generaliter omnium Sanctorum commemoratio fieret, ut in hac ipsorum celebratione communi, quicquid in propriis ipsorum festivitatibus omissum existeret [a], solveretur. Potissimè igitur exequendum est erga hoc vivificum sacramentum corporis & sanguinis Jesu Christi, qui est Sanctorum omnium [b] gloria & corona, ut festivitate ac celebritate præfulgeat speciali quatenus in eo, quod in aliis Missarum officiis circa solennitatem est forsitan prætermissum, devotâ diligentiâ suppleatur, & fideles (festivitate ipsâ instante) intra se præterita memorantes, id quod in ipsis Missarum solenniis, secularibus forsan agendis impliciti, aut aliàs ex negligentia vel fragilitate humana minùs plenè gesserunt, tunc attentè in humilitate spiritûs & animi puritate restaurent. Intelleximus autem olim, dum in minori essemus officio constituti, quod fuerat quibusdam catholicis divinitùs revelatum, festum hujusmodi generaliter in Ecclesia celebrandum. Nos itaque ad corroborationem & exaltationem catholicæ fidei, dignè ac rationabiliter duximus statuendum, ut de tanto sacramento, præter quotidianam memoriam, quam de ipso facit Ecclesia, & solennior & specialior annuatim memoria celebretur: certum ad hoc designantes & describentes diem, videlicet feriam quintam proximam, post Octavam Pentecostes: ut in ipsa quinta feria devotæ turbæ fidelium propter hoc ad Ecclesias affectuosè concurrant, & tam Clerici quàm populi gaudentes, in cantica laudum surgant: tunc enim omnium corda & vota, ora & labia, hymnos persolvant lætitiæ salutaris: tunc psallat fides, spes tripudiet, exultet charitas, devotio plaudat, jubilet chorus, puritas jucundetur: tunc singuli alacri animo pronâque voluntate conveniant, sua studia laudabiliter exequendo, tanti festi solemnia celebrantes: & utinam ad Christi servitium sic ejus fideles ardor inflammet, ut per hæc & alia proficientibus ipsis meritorum cumulis apud eum, qui sese dedit pro eis in pretium, tribuitque se ipsis in pabulum, tandem post hujus vitæ decursum eis se in præmium largiatur. Ideoque universitatem vestram monemus & hortamur in domino, & per Apostolica scripta in virtute sanctæ obedientiæ districtè præcipiendo mandamus, in remissionem peccaminum injungentes, quatenus tam excelsum, & tam gloriosum festum prædictâ quintâ feriâ singulis annis devotè ac solenniter celebretis, & faciatis studiose per universas Ecclesias civitatum vestrarum & diœcesum celebrari: subditos vestros in Dominica, dictam quintam feriam proximè præcedente, salutaribus monitis solicitè per vos & per alios exhortantes, ut per veram & puram confessionem, eleemosynarum largitionem, attentas & sedulas orationes, & alia devotionis & pietatis opera taliter se studeant præparare, quòd hujus pretiosissimi sacramenti mereantur fieri participes illâ die, possintque ipsum suscipere reverenter, ac ejus virtute augmentum consequi gratiarum. Nos enim Christi fideles ad colendum tantum festum & celebrandum donis volentes spiritualibus animare, omnibus verè pœnitentibus & confessis, qui Matutinali officio festi ejusdem in Ecclesia, in qua idem celebrabitur, interfuerint, centum: Qui verò Missæ, totidem: Qui autem in primis ipsius festi vesperis interfuerint, similiter centum: Qui verò in secundis totidem: Illis vero, qui Primæ, Tertiæ, Sextæ, Nonæ ac Completorii officiis interfuerint, pro qualibet Horarum ipsarum, quadraginta: Illis autem, qui per octavas [c] illius festi Matutinalibus, Vespertinis, Missæ, ac prædictarum Horarum officiis interfuerint, centum dies singulis octavarum ipsarum diebus, de omnipotentis Dei misericordia, ac beatorum Apostolorum ejus Petri & Pauli auctoritate confisi, de injunctis sibi pœnitentiis relaxamus,

---

a *Aliàs, mortiferi.* b *Genes.* 2. c *Joan.* 6. d *Aliàs ita: & non inconveniens, &c.* e *Psalm.* 77. f *Joan.* 6. g *Vide Concilium Tridentinum session.* 13. *de sanctissimo Eucharistia sacramento, c.* 5. & 6.

a *Al. extitit.* b *Philipp.* 4. c *al. octavam.*

TITULUS XVII.

DE IMMUNITATE ECCLESIARUM.

CAP. UN.

Revocat & pro infectis vult haberi decretalem, Clericis. eod. tit. l. 6. cum suis declarationibus. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennensi.*

QUoniam ex constitutione Bonifacii Papæ VIII. prædecessoris nostri, quæ incipit, Clericis Laicos. & ex declaratione, seu declarationibus ex illa postmodum subsecutis, nonnulla scandala, magna pericula, & incommoda gravia sunt secuta, & ampliora sequi (nisi celeri remedio succurratur) præsumitur *a* verisimiliter in futurum: Nos de consilio fratrum nostrorum constitutionem, & declarationem, seu declarationes prædictas, & *a* quicquid ex eis secutum est vel ob eas, penitùs revocamus, & eas haberi volumus pro infectis: Volentes & firmiter statuentes, illud (contra quoscunque Laicos, exigentes seu extorquentes ab Ecclesiis, Ecclesiasticisque personis tallias seu collectas, aut exactiones quascunque, & contra dantes ad id faciendum consilium, auxilium vel favorem, necnon & circa præstandas subventiones Laicis ab Ecclesiarum Prælatis, & aliis viris Ecclesiasticis) inviolabiliter observari, quod super his à prædecessoribus nostris in Lateranensi, & generali Conciliis, quæ nos sub obtestatione divini judicii præcipimus observari districtè, salubriter est provisum.

a *al. præsumuntur.*

a *In vetusto codice manuscripto ita: ac omnia & singula contenta in eis penitus, &c.*

FINIS LIBRI TERTII.

CLEMENTINARUM LIBER QUARTUS.

TITULUS UNICUS.

DE CONSANGUINITATE, ET AFFINITATE.

CAP. UN.

Scienter contrahens matrimonium in gradu consanguinitatis vel affinitatis prohibito, vel cum Moniali, excommunicatus est ipso jure: & publicari debet & vitari. Idem in professo & professa, vel constituto in sacris. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennensi. (an. 1311. in Gallia.)*

EOs, qui divino timore postposito, in suarum periculum animarum scienter in gradibus consanguinitatis & affinitatis constitutione canonicâ interdictis, aut cum monialibus contrahere matrimonialiter non verentur: Necnon Religiosos & Moniales ac Clericos in sacris ordinibus constitutos matrimonia contrahentes, refrænare metu pœnæ ab hujusmodi eorum temeritatis audaciâ cupientes: Ipsos excommunicationis sententiæ ipso facto decernimus subjacere: Præcipientes Ecclesiarum Prælatis, ut illos, quos eis constiterit taliter contraxisse, excommunicatos publicè tamdiu nuncient, seu à suis subditis faciant nunciari, donec suum humiliter recognoscentes errorem separentur abinvicem, & absolutionis obtinere beneficium mereantur. Per prædicta quoque juribus, quæ sic contrahentibus alias pœnas imponunt, in nullo volumus derogari. *a*

a *Vid. Concil. Tridentin. sess. 24. de reform. matrim. cap. 5. & de intellectu, Beatum Antonium tractat. de excommunicatione, capit. 34. adde Covarruviam lib. 4. decretal. part. 2. cap. 3. §. 2. num. 8.*

FINIS LIBRI QUARTI.

CLEMEN-

CLEMENTINARUM
LIBER QUINTUS.

TITULUS I.

DE MAGISTRIS, ET NE ALIQUID EXIGATUR PRO LICENTIA DOCENDI.

CAP. I.

In studiis Romanæ curiæ, Parisien. Oxonien, Bononien. & Salamantino, debent esse magistri catholici, scholas regentes in linguis Hebraica, Arabica, & Chaldæa, duo scilicet pro qualibet ligua. Et statuitur per quos eis debeat de stipendiis & sumptibus provideri.

Clemens V. *in Concilio Vienensi.*
(*an.* 1311. *in Gallia.*)

INter *a* solicitudines nostris humeris incumbentes, perpeti curâ revolvimus, ut errantes in viam veritatis inducere, ipsosque lucrifacere Deo, suâ nobis cooperante gratiâ, valeamus: hoc est, quòd profecto desideranter exquirimus, ad id nostræ mentis sedulò destinamus affectum, ac circa illud diligenti studio & studiosâ diligentiâ vigilamus. Non ambigimus autem, quin ad hujusmodi nostrum desiderium assequendum *b*, divinorum eloquiorum sit expositio congrua, ipsorumque fidelis prædicatio admodùm opportuna. Sed nec ignoramus, quin & hæc promi noscantur inaniter, vacuaque redire, si auribus linguam loquentis ignorantium proferantur. Ideoque illius, cujus vicem in terris (licèt immeriti) gerimus, imitantes exemplum, qui ituros per universum mundum ad evangelizandum Apostolos, in omni linguarum genere fore voluit eruditos, viris catholicis notitiam linguarum habentibus, quibus utuntur infideles præcipuè, abundare sanctam affectamus Ecclesiam, qui infideles ipsos sciant & valeant sacris institutis instruere, Christicolarumque collegio per doctrinam Christianæ fidei ac susceptionem sacri baptismatis aggregare.

Ut igitur peritia linguarum hujusmodi possit habiliter per instructionis efficaciam obtineri: Hoc sacro approbante Concilio scholas in subscriptarum linguarum generibus ubicunque Romanam curiam residere contigerit *c* necnon in Parisien. & Oxonien. Bononien. & Salamantino studiis providimus erigendas: Statuentes, ut *d* in quolibet locorum ipsorum teneantur viri catholici sufficientem habentes Hebraicæ, Arabicæ, & Chaldææ linguarum notitiam: duo videlicet uniuscujusque linguæ periti, qui scholas regant inibi, & libros de linguis ipsis in Latinum fideliter transferentes, alios linguas ipsas solicitè doceant, earumque peritiam studiosâ in illos instructione transfundant: ut instructi & edocti sufficienter in linguis hujusmodi, fructum speratum possint (Deo auctore) producere, fidem propagaturi salubriter in ipsos populos infideles. Quibus equidem in Romana curia legentibus *a*, per sedem Apostoliam: in studiis verò Parisiensi, per Regem Franciæ: in Oxoniensi Angliæ, Scotiæ, Hiberniæ, ac Waliæ: in Bononiensi per Italiæ: in Salamantino, per Hispaniæ Prælatos, Monasteria, Capitula, Conventus, collegia exempta & non exempta, & Ecclesiarum Rectores in stipendiis competentibus & sumptibus volumus provideri: contributionis onere singulis juxta facultatum exigentiam imponendo: Privilegiis & exemtionibus quibuscunque contrariis nequaquam obstantibus, quibus tamen nolumus quoad alia præjudicium generari.

a *Vid. Ludovicum Gomezium in regula Cancellariæ de idiomate, ubi plenè de materia linguarum.* b *aliter.* *exequendum.* c *al. continget.* d *alit. ita: ut in locorum ipsorum studiis, &c.*

CAP. II.

Is, ad quem spectat magisterium vel doctoratum tribuere, priùs à doctorando recipiat juramentum, quòd in solennitate suæ non expendet ultra summam trium millium Turon. argenteorum. Quod si non feceris, etiamsi sit Episcopus, per sex menses à collatione magisterii est suspensus h. d. Joan. Andr.

Idem.

CUm sit nimis absurdum, ut quis cum vanitate & imperitia ad honorem ascendat peritiæ literarum, non sine turbatione miramur illum apud Scholasticos invaluisse abusum, quòd plerique eorum, qui in quavis scientia ad doctoratûs vel magisterii assumuntur honorem, cùm sua solenniter principia faciunt, aut sui recipiunt insignia doctoratûs, circa cibos, vestes, & alia sic in expensis excedunt, quòd & ipsi transeunte expensarum hujusmodi vanitate, vacui plerunque remaneant & gravati: Et cæteri qui vel nolunt vel nequeunt similes expensas subire, hâc occasione frequenter à receptione honoris hujusmodi retrahuntur. Volentes igitur de opportuno super his remedio providere, illis ad quos ubilibet pertinet honorem tribuere memoratum, districtè præcipimus, ut quoscunque ab eis decætero dictum recipientes honorem, juramento priùs adstringant, ne ultra tria millia Turonen. argenteorum *b* in solennitate, circa hujusmodi doctoratum aut magisterium quomodolibet adhibenda, expendant: Ipsosque nihilominùs (nisi forsan nobilis *b* conditionis extiterint) ut intra summam prædictam hujusmodi moderentur expensæ, efficaciter exhortantes, ac si hoc illorum congruere statui viderint, juramentum exigentes ab eis, quòd certos, intra summam præfatam taxandos ab ipsis expensarum terminos non excedant. Si quis autem Pontificali etiam *d* dignitate præfulgens, non recepto priùs juramento præfato, honorem cuique tribuerit supradictum, à collatione magisterii seu doctoratûs cujuslibet, per sex menses sequentes eo ipso noverit se suspensum.

a *al. regentibus* b *al. Argenti.* c *al. notabilis.* d *Dictio*, etiam, *deest in antiquiorib. exemplarib. & impressis.*

TITULUS II.

DE JUDÆIS ET SARRACENIS.

CAP. UN.

Principes Christiani compescere debent Sarracenos sibi subjectos, ab invocatione publica nominis Machometi, & à peregrinatione, quam facere solent ad sepulchrum ipsius. hoc dicit, Joannes Andreas.

Clemens V. *in Concilio Viennensi.*

CEdit quidem in offensam divini nominis & opprobrium fidei Christianæ, quòd in quibusdam mundi partibus Principibus Christianis subjectis, in quibus interdum seorsum, interdum verò permistim cum Christianis habitant Sarraceni, Sacerdotes eorum, Zabazala vulgariter nuncupati, in templis seu Mesquitis suis, ad quæ iidem Sarraceni conveniunt, ut ibidem adorent perfidum Machometum, diebus singulis, certis horis in loco aliquo eminenti ejusdem Machometi nomen, Christianis & Sarracenis audientibus, altâ voce invocant & extollunt, ac ibidem verba quædam in illius honorem publicè profitentur: Ad locum insuper ubi olim quidam sepultus extitit Sarracenus, quem ut sanctum Sarraceni alii venerantur & colunt, magna Sarracenorum earundem partium & etiam aliarum confluit publicè multitudo, ex quibus nostræ fidei non modicum detrahitur, & grave in cordibus fidelium scandalum generatur. Cùm autem hæc in *a* divinæ majestatis displicentia non sint ullatenùs toleranda, sacro approbante Concilio, ipsa in terris Christianorum districtiùs fieri deinceps inhibemus: universis & singulis Principibus Catholicis, sub quorum dominio dicti Sarraceni morantur, & fiunt prædicta, sub obtestatione divini judicii obnoxiùs *b* injungentes, quatenus ipsi tanquam veri Catholici & Christianæ fidei seduli zelatores, opprobrium quod tam ipsis, quàm cæteris Christicolis per præmissa ingeritur, debitâ consideratione pensantes, ipsum (ut proinde æternæ beatitudinis præmium assequantur) de terris suis omnino auferant, & à suis subditis auferri procurent: inhibendo expressè, ne præfata invocatio seu professio nominis ipsius sacrilegi Machometi publicè, aut peregrinatio prælibata ab aliquo in eorum existente domino audeat attentari de cætero, vel quomodolibet sustineri. Hi verò, qui secùs præsumpserint, taliter ob divinam reverentiam castigentur ab ipsis, quòd alii eorum exemplo perterriti à præsumptione simili arceantur.

TITULUS III.

DE HÆRETICIS.

CAP. I.

Præmittit constitutionis causam. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennensi.*

MUltorum *c* querela sedis Apostolicæ pulsavit auditum, quòd nonnulli inquisitores per sedem eandem contra pravitatem hæreticam deputati, metas sibi traditas excedentes, sic interdum extendunt *d* suæ potestatis officium, ut quod in augmentum fidei per circumspectam ejusdem sedis vigilantiam salubriter est provisum (dum sub pietatis specie gravantur innoxii) cedat in fidelium detrimentum.

Ponit constitutionem de officio inquisitionis exercendo per diœcesanos & inquisitores, primò ponens quinque, quæ potest alter sine altero. Secundo tria, quæ non potest: & decretum apponit, submittens, quomodo impeditus vel interesse nolens committit alii, vel consentit. Joan. Andr.

§. 1. Propter quod ad Dei gloriam & augmentum ejusdem fidei, ut negotium inquisitionis hujusmodi eò prosperetur feliciùs, quò dein eps ejusdem labis indago solenniùs, diligentiùs, & cautiùs peragetur: ipsum tam per diœcesanos Episcopos, quàm per inquisitores à sede Apostolica deputatos (omni carnali amote, odio, vel timore, ac cujuslibet commodi temporalis affectione semotis) decernimus exerceri. Sic quòd quilibet de prædictis sine alio citare possit, & arrestare, sive capere, ac tutæ custodiæ mancipare, ponendo etiam in compedibus vel manicis ferreis, si ei visum fuerit faciendum: super quo ipsius conscientiam oneramus: nec non inquirere contra illos, de quibus pro hujusmodi negotio, secundùm Deum & justitiam videtis expedire. Duro tamen tradere carceri, sive arcto, qui magis ad pœnam, quàm ad custodiam videatur, vel tormentis exponere illos, aut ad sententiam procedere contra eos, Episcopus sine inquisitore, aut inquisitor sine Episcopo diœcesano, aut ejus Officiali, vel Episcopali sede vacante, Capituli super hoc delegato, si sui ad invicem copiam habere valeant, intra octo dierum spatium, postquam se invicem requisierint, non valebit. Et si secùs præsumptum fuerit, nullum sit & irritum ipso jure. Verùm si Episcopus vel ejus Capituli sede vacante delegatus cum inquisitore, aut inquisitor cum altero eorundem, propter præmissa nequeat aut nolit personaliter convenire: possit Episcopus, vel ejus seu Capituli, sede vacante, delegatus inquisitori, & inquisitor Episcopo vel ejus delegato, seu sede vacante illi, qui ad hoc per Capitulum fuerit deputatus, super illis committere vices suas, vel suum significare per literas consilium & consensum.

Providet circa muros vel carceres hæreticorum, ipsorum claves, custodes, & custodum ministros. Joan. Andr.

§. 2. Sanè quia circa custodiam carcerum hæreticalium, qui muri in quibusdam partibus vulgariter nuncupantur, multas fraudes dudum intelleximus perpetratas: Nos *a* volentes super hoc providere, statuimus, ut quilibet talis carcer vel murus, quem de cætero Episcopo & inquisitori prædictis volumus fore communem, duos custodes habeat principales, discretos, industrios & fideles: unum, quem volet Episcopus, & providebit eidem: alium, de quo voluerit inquisitor, cui etiam providebit: & quilibet prædictorum custodum sub se alium bonum & fidum poterit habere ministrum. In quolibet etiam conclavi ejusdem carceris sive muri, erunt duæ claves diversæ, quarum unam unus, aliam alius tenebit prædictorum custodum, & eam cum officio ministrandi, quæ incarceratis fuerint ministranda, suo poterit committere vel subdelegare ministro.

Ponit juramentum custodum, ministrorum suorum, & notariorum, & aliorum officialium. Joan. Andr.

§. 3. Porrò coram Episcopo vel Capitulo, sede vacante, & inquisitore prædictis vel substitutis ab eis, custodes supradicto, antequam suum officium exequantur, jurabunt ad sancta Dei Evangelia corporaliter à se tacta, quòd in custodia immuratorum & aliorum pro crimine supradicto in sua custodia positorum & ponendorum, omnem diligentiam & sollicitudinem, quam poterunt, fideliter adhibebunt. Et quòd alicui incarcerato nihil unus in secreto *b* loquetur, quin hoc audiat alter custos. Et quod provisionem, quam incarcerati recipiunt ex ordinatione communi, & illud quod à parentibus & amicis, vel aliis personis fidelibus offeretur eisdem (nisi

a Dictio, in, deest in antiquiorib. Cod. etiam impressis. b In antiquis etiam impressis constanter legitur, obnoxius. c De materia & intellectu vide Dd. in c. ut commissi. & c. per hoc. de hær. lib. 6. d al. excedunt.

a De materia ipsius §. vide Zanch. tract. de hæret. cap. 8. & 10. Gondissalvum tract. de hær. q. 11. Sylvest. in verb. hæres. 2. b Vid. Archidiac. in cap. Clericus. 81. dist. & in c. si peccaverit. 2. q. 1. Joan. Andr. in c. ult. de hæret.

Episcopi

Episcopi & inquisitoris vel suorum commissariorum ordinatio refragetur) ipsis fideliter & absque diminutione aliqua ministrabunt, nec in his fraudem aliquam adhibebunt. Et idem juramentum & coram eisdem personis ministri custodum, priusquam suum exerceant officium, exhibebunt. Et quia sæpè contingit Episcopos proprios habere carceres, sibi & dictis inquisitoribus non communes: volumus & districtè præcipimus, ut custodes ad incarceratorum pro dicto crimine custodiam per Episcopos, vel sede vacante per Capitulum deputandi, & eorum ministri coram dictis inquisitoribus vel substitutis ab eis præstent simile juramentum. Notarii *a* quoque inquisitionis coram Episcopo & inquisitore vel substitutis ab eis jurabunt suum officium fideliter exercere. Et idem fiet de aliis personis necessariis ad prædictum officium exequendum.

Punit Episcopos, inquisitores, & eorum substitutos, qui faciendo vel omittendo delinquunt in officio. h. d.

§. 4. Verùm quia nimis est grave, ad exterminationem pravitatis prædictæ non agere, quod ipsius contagiosa enormitas agendum requirit: grave est quoque & damnatione dignissimum malitiosè insontibus eandem imponere pravitatem: Episcopo & inquisitori prædictis ac aliis ad dicti executionem officii substituendis ab eis, in virtute sanctæ obedientiæ & sub interminatione maledictionis æternæ præcipimus, ut sic discretè & promptè contra suspectos vel diffamatos de hujusmodi pravitate procedant, quòd malitiosè aut fraudulenter tantam labem, seu quod ipsos in executione officii inquisitionis impediat, falso alicui non imponant. Quòd si odii, gratiæ, vel amoris, lucri aut commodi temporalis obtentu, contra justitiam & conscientiam suam omiserint contra quemquam procedere, ubi fuerit procedendum super hujusmodi pravitate, aut obtentu eodem, pravitatem ipsam vel impedimentum officii sui alicui imponendo, eum super hoc præsumpserint quoquo modo vexare (præter alias pœnas, pro qualitate culpæ imponendas eisdem) Episcopus aut superior suspensionis ab officio per triennium, alii verò excommunicationis sententiam eo ipso incurrant. A qua quidem excommunicationis sententia, qui eandem incurrerint, nisi per Romanum Pontificem nequeant, præterquam in mortis articulo *b*, & tunc satisfactione præmissâ, absolutionis beneficium obtinere: nullo in hac parte privilegio suffragante.

Confirmat antiqua jura huic constitutioni non obvia. Joan. Andr.

§. 5. Alia sanè, quæ circa præmissum inquisitionis officium a nostris sunt prædecessoribus instituta (quatenus præsenti decreto non obviant) sacri approbatione Concilii roborata, in sua volumus firmitate manere.

CAP. II.

Primò, ponens constitutionis causam, determinat ætatem inquisitorum. Secundò, punit inquisitores, qui prætextu officii pecuniam illicitis modis extorquent, vel ob delictum Clericorum, Ecclesiarum bona confiscant. Tertiò, præcipit Notariis, Officialibus & sociis, ut hæc facientes reprehendant, & superioribus denuncient, si probare possunt. Quartò, prohibet inquisitoribus abusum armorum, & circa quantitatem vel qualitatem Officialium. h. d. Joan. Andr.

Idem *in eodem.*

NOlentes splendorem solitum negotii fidei per actus indiscretos & improbos quorumvis inquisitorum hæreticæ pravitatis, quasi tenebrosi fumi caligine obfuscati: hoc sacro Concilio approbante statuimus, nullis exnunc, nisi qui quadragesimum ætatis annum attigerint, officium inquisitionis prædictæ committi inquisitoribus: Et tam ipsorum, quàm Episcoporum seu Capitulorum, sede vacante, super hoc deputatis commissariis quibuscunque districtiùs injungentes, ne prætextu officii inquisitionis quibusvis modis illicitis ab aliquibus pecuniam extorqueant: nec scienter attentent Ecclesiarum bona ob Clericorum delictum *a* prædicti occasione officii fisco etiam Ecclesiæ applicare. Quòd si secùs in his vel eorum altero fecerint, excommunicationis sententiæ eos subjacere decernimus ipso facto. A qua non possunt absolvi, præterquam in mortis articulo, donec illis, à quibus extorserint, plené satisfecerint de pecunia sic extorta: Nullis privilegiis, pactis, aut remissionibus super hoc valituris. Notarii verò & Officiales dicti officii, necnon fratres & socii inquisitorum & commissariorum ipsorum, qui dictos inquisitores aut commissarios secretè noverint talia commisisse (si indignationem Dei & Apostolicæ sedis vitare voluerint, & offensam) ipsos graviter arguere & corrigere studeant in secreto. Quòd si taliter ea sciverint, ut ea probare valeant, si sit opus, hæc Prælatis inquisitorum & commissariorum eorundem, ad quos id pertinebit, nunciare solicitè debeant. Qui equidem Prælati inquisitores & commissarios prædictos reos inde repertos ab officiis amovere, & amotos aliàs punire debitè seu corrigere teneantur. Prælatis autem inquisitorum in negligentibus agere, præmissa omnia nunciari per prædictos locorum Ordinarios volumus: quibus, ut ea in Apostolicæ sedis notitiam perferant, in virtute sanctæ obedientiæ districtè præcipimus & mandamus. Porrò inquisitoribus ipsis districtiùs inhibemus, ut nec abutantur quomodolibet concessione portationis armorum, nec officiales nisi sibi necessarios habeant, tales qui se conferant ad sua cum inquisitoribus ipsis officia exequenda.

CAP. III.

Damnat sectam Beguardorum & Beguinarum Alemaniæ, & octo ipsius errores, excitans diœcesanorum & inquisitorum officium contra illos. h. d. Joan. Andr.

Idem *in eodem.*

AD nostram (qui desideranter in votis gerimus, ut fides catholica nostris prosperetur temporibus, & pravitas hæretica de finibus fidelium extirpetur) non sine displicentia grandi pervenit auditum, quòd secta quædam abominabilis, quorundam hominum malignorum, qui Beguardi, & quarundam infidelium mulierum, quæ Beguinæ vulgariter appellantur, in Regno Alemaniæ (procurante satore malorum operum) damnabiliter insurrexerit: tenens & asserens doctrinâ suâ sacrilegâ & perversâ inferiùs designatos errores. Primò videlicet, quod homo in vita præsenti tantum & talem perfectionis gradum potest acquirere, quòd reddetur penitùs impeccabilis, & amplius in gratia proficere non valebit: nam (ut dicunt) si quis semper posset proficere, posset aliquis Christo perfectior inveniri. Secundò, quòd jejunare non oportet hominem, nec orare, postquam gradum perfectionis hujusmodi fuerit assecutus: quia tunc sensualitas est ita perfectè spiritui & rationi subjecta, quòd homo potest liberè corpori concedere quicquid placet. Tertiò, quòd illi, qui sunt in prædicto gradu perfectionis & spiritu libertatis, non sunt humanæ subjecti obedientiæ, nec ad aliqua præcepta Ecclesiæ obligantur: quia (ut asserunt) ubi spiritus Domini, ibi libertas. Quarto, quòd homo potest ita finalem beatitudinem, secundùm omnem gradum perfectionis in præsenti as-

a *De juramento notariorum Hostiens. & Doct. in cap. ut officium. §. ad conscribendas. de hær. l. 6. & in c. sicut. ne clerici vel monachi.* b *In mortis articulo, nulla est casuum reservatio, atque ideò omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes à quibusvis peccatis & censuris absolvere possunt: ita Concil. Trident. Sess. 14. cap. 7. de casuum reservatione.*

a *Delictum prælati quando noceat Ecclesiis, Vide Fel. in c. ad audientiam de rescr. & Alex. cons. 23. l. 1.*

sequi, sicut eam in via obtinebit beata. Quintò, quòd quælibet intellectualis natura in seipsa naturaliter est beata: quodque anima non indiget lumine gloriæ, ipsam elevante ad Deum videndum, & eo beatè fruendum. Sexto, quod se in actibus exercere virtutum, est hominis imperfecti, & perfecta anima licentiat à se virtutes. Septimo, quòd mulieris osculum (cùm ad hoc natura non inclinet) est mortale peccatum: Actus autem carnalis (cùm ad hoc natura inclinet) peccatum non est, maximè cùm tentatur exercens. Octavò, quòd in elevatione corporis JESU Christi non debent assurgere, nec eidem reverentiam exhibere: asserentes, quòd esset imperfectionis eisdem, si à puritate & altitudine suæ contemplationis tantum descenderent, quòd circa ministerium seu sacramentum Eucharistiæ, aut circa passionem humanitatis Christi aliqua cogitarent. Nonnulla etiam alia sub simulatâ quadam sanctitatis specie dicunt, faciunt & committunt, quæ oculos divinæ majestatis offendunt, & grave in se continent periculum animarum.

Cùm autem ex debito commissi nobis officii, hujusmodi sectam detestabilem & præmissos ipsius execrandos errores (ne propagentur ulteriùs, & per eos corda fidelium damnabiliter corrumpantur) extirpare ab Ecclesia catholica necessariò habeamus: Nos sacro approbante Concilio, sectam ipsam cum præmissis erroribus damnamus & reprobamus omnino: inhibentes districtiùs, ne quis ipsos decætero teneat, approbet vel defendat. Eos autem qui secùs egerint, animadversione canonicâ decernimus puniendos. Porrò diœcesani & illarum partium inquisitores hæreticæ pravitatis, in quibus Beguardi & Beguinæ hujusmodi commorantur, suum officium circa eos diligenter exerceant, inquirentes de vita & conversatione ipsorum, qualiterve sentiant de articulis fidei & Ecclesiæ sacramentis. In illos vero, quos culpabiles repererint (nisi abjuratis sponte prædictis erroribus pœnituerint, & satisfactionem exhibuerint competentem) debitam exerceant ultionem.

TITVLVS IV.

DE HOMICIDIO VOLUNTARIO, VEL CASUALI.

CAP. UNIC.

Furiosus, infans, vel dormiens, hominem mutilans, vel occidens, non efficitur irregularis: nec etiam ille, qui aliter mortem vitare nequiens, suum invasorem occidit, vel mutilat, h.d.

Clemens V, *in Concilio Viennensi.*

SI a furiosus, aut infans, seu dormiens, hominem mutilet, vel occidat, nullam ex hoc irregularitatem incurrit. Et idem de illo censemus, qui mortem aliter vitare non valens, suum occidit vel mutilat invasorem.

TITVLVS V.

DE USURIS.

CAP. UN.

Officiales communitatum facientes, dictantes, vel scribentes statuta super usuris solvendis, non repetendis, vel non restituendis, vel judicantes secundum illa, vel non delentes illa (si possunt) intra tres menses de libris communitatum, vel illa servantes, excommunicati sunt. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennensi.*

EX b gravi ad nos insinuatione pervenit, quòd quorundam communitates locorum in offensam Dei & proximi, ac contra jura divina pariter & humana, usurariam approbantes quodammodò pravitatem, per statuta sua juramento quandoque firmata, usuras exigi & solvi nedum concedunt, sed a ad solvendas eas debitores scienter compellunt, ac b juxta ipsorum continentiam statutorum gravia imponendo plerumque usuras repetentibus onera, aliisque utendo super his diversis coloribus, & fraudibus exquisitis, repetitionem impediunt earundem. Nos igitur perniciosis his ausibus obviare volentes, sacro approbante Concilio statuimus, ut quicunque communitatum ipsarum Potestates, Capitanei, Rectores, Consules, Judices, Consiliarii, aut alii quivis Officiales, statuta hujusmodi de cætero facere, scribere, vel dictare, aut quod solvantur usuræ, vel quòd solutæ, cùm repetuntur, non restituantur plenè ac liberè, scienter judicare præsumpserint, sententiam excommunicationis incurrant. Eandem etiam sententiam incursuri, nisi st tuta hujusmodi hactenus edita, de libris communitatum ipsarum (si super hoc potestatem habuerint) intra tres menses deleverint, aut si ipsa statuta sive consuetudines effectum eorum habentes quoquo modo præsumpserint observare.

Fœneratores in causis usurarum edere coguntur libros rationum suarum. Joan. And.

§. 1. Cæterùm, quia fœneratores sic utplurimùm contractus usurarios occultè ineunt & dolosè, quod vix convinci possunt de usuraria pravitate, ad exhibendum cùm de usuris agetur suarum codices rationum, censurâ ipsos decernimus Ecclesiasticâ compellendos.

Pertinaciter asserens exercere usuras non esse peccatum, hæreticus est. Joan. Andr.

§. 2. Sanè si quis in illum errorem inciderit, ut pertinaciter affirmare præsumat, exercere usuras non esse peccatum, decernimus eum velut hæreticum puniendum: locorum nihilominus Ordinariis & hæreticæ pravitatis Inquisitoribus districtiùs injungentes, ut contra eos, quos de errore hujusmodi diffamatos invenerint, aut suspectos, tanquam contra diffamatos, vel suspectos de hæresi, procedere non omittant.

TITVLVS VI.

DE EXCESSIBUS PRÆLATORUM.

CAP. UN.

Providerat Greg. contra XXVII. gravamina, quæ Prælati Religiosis inferebant. eod. tit. Nimis. 1. & 2. hoc verò Concilium providet contra XXX. à quibus Prælatos cessare præcipit, & per suos subditos cessare facere, jubentes ipsorum privilegia & jura servari. h. d. Joan. And.

Clemens V. *in Concilio Viennensi.*

FRequens & assidua nos quorundam Religiosorum querela circumstrepit, quod plerique Episcopi, & eorum superiores, ac cæteri Ecclesiarum Prælati, ipsorum Religiosorum quietem injustè in subsequentibus multipliciter inquietant. Quidam enim exemptos capiunt, & incarcerant in casibus non concessis à jure. Quidam per gravium interminationem pœnarum impediunt, ne debentes exemptis decimas seu reditus, illos solvant eisdem: Nevé aliqui Missas eorum audiant: Molentes in Molendinis, & coquentes in furnis eorum: Servientes quoque & vasallos, & domesticos eorundem, vel alios qualitercunque contrahentes, & participantes cum ipsis, suspendunt, interdicunt, & excommunicant absque causa rationabili pro libito voluntatis: bona illorum interdum nihilominùs illicitè occupantes. Et appellationibus, quas prædicti exempti ob prædicta, vel alia gravamina rationabiliter interponunt quandoque, minimè deferentes, appellantes occasione appellationum hujusmodi, interdum capiunt, aut capi faciunt, &

a *Hanc Clementinam latissimè repetivit Didacus Covarruvias t eum videto.* b *Pro materia intellectu vide B. Thom. 2. 2. q. 78. per totam quæstionem.*

a *Al. sed & ad solvendum easdem, &c.* b *Al. aut.*

carceri

carceri mancipari. Quidam præterea capellanos in Ecclesiis plen jure ep ctantibus ad easdem (licet nulla causa subsit legitima) celebrare non sinunt, nec administrare parochianis Ecclesiasti a sa ramenta. Nonnulli *a* etiam indebitè Abbates, Monachos & Conversos exemptos, necnon & Clericos ipsis pleno jure subjectos, si eis non pareant in his etiam, in quibus non tenentur eisdem, inconsultâ faci itate suspendunt, excommunicant, capiunt, & incarcerant, ac loca & Ecclesias interdicunt ipsorum. In exigendo insuper ab ipsis exemptis, ipsorum quæ subditis subsidia charitatis, excedunt nimium contra eos. Et insolitas ac indebitas ipsis contra jura exactiones imponunt: Novos census & indebita onera parochialibus imponunt Ecclesiis, in quibus exempti jus obtinent patronatûs: Processus justè factos, seu sententias justè latas à delegatis sedis Apostolicæ, vel à conservatoribus pro exemptis publicari seu executioni mandari à suis subditis non permittunt. Tabellionibus publicis inhibent, ne instrumenta conficiant: Et judicibus, ne justitiam faciant, a Jurisperitis, ne consilium vel auxilium præbeant in causis, seu negotiis eorundem: Præsentatos per exemptos ad ordines vel beneficia, quorum præsentatio ad eos pertinet, nolunt admittere, nisi præsentantes ponant obedientiam in salutatione literarum, quas pro hujusmodi præsentatione transmittunt: Ecclesiis quoque vacantibus, in quibus monasteria jus obtinent patronatûs (repulsis personis idoneis præsentatis ad eas) personas instituunt inhabiles & indignas. Quidam etiam Ecclesiis curam animarum habentes ad mensam Abbatum spectantes, quarum fructus quandoque Clericis secularibus tradunt, seu concedunt ad firmam, Clericis ipsis decedentibus, suis conferunt Clericis, quanquam ipsæ propter hoc Ecclesiæ in veritate non vacent. Nonnulli quoque in Ecclesiis Monachorum jura ipsorum injustè sibi appropriant, & de ipsorum redditibus, ut volunt, ordinant, ita quod rectoribus earum *b* non remanet, unde valeant sustentari. Quidam cum armis & erecto vexillo, molendina, & alia bona contra justitiam destruunt exemptorum, quæ etiam tanto tempore possederunt, quod de contrario memoria non existit: Mittuntque frequenter ad monasteria suarum civitatum & diœcesium suos consanguineos & nepotes, & interdum animalia sua cum custodibus, ut eis de bonis monasteriorum debeat provideri: Abbates insuper, & Priores monasteriorum frequenter compellunt, ut suis consanguineis & nepotibus monasteriorum suorum, seu Prioratuum possessiones *c* concedant in perpetuum, vel ad tempus: quas quidem concessiones, vel *d* pensiones, nos nullas esse volumus ipso jure: Eosdem quoque Abbates & Priores, quandoque compellunt ad præsentandum sibi ad Ecclesias vacantes, in quibus jus obtinent patronatûs, & ad monachandum interdum suos familiares, consanguineos, vel nepotes. Frequenter etiam permittunt, & tacitè consentiunt, quòd in suo dominio temporali per milites, vasallos & ipsorum temporales Officiales monasteriorum bona mobilia & immobilia per violentiam occupentur, in casibus non permissis à jure: & aliæ variæ injuriæ personis Ecclesiasticis & monasteriorum hominibus irrogentur. Præterea interdum injustè Abbates, Priores, ac alios beneficiatos beneficiis suis privant, ut sic fructus beneficiorum illorum percipere valeant primo anno, prætextu privilegii, quod asserunt se habere, quod usque ad certum tempus fructus beneficiorum vacantium possint percipere primi anni: Quibus non contenti, equos, boves, thesaurum, & alia bona monasteriorum & beneficiorum vacantium illicitè occupant, quæ essent futuris successoribus reservanda. Quidam militibus, & aliis potentibus dignitatum suarum reditus & proventus vendunt ad tempus, ut per ipsos exempti vicini fortius opprimantur: Nonnulli etiam indebite monasteria dirimunt: Alii domos & hospitalia, & alia bona monasteriorum mobilia & immobilia frequenter occupant, & detinent occupata. Pluries quoque sine causa justa impediunt, ne exempti loca sua valeant reparare. Quidam statuta faciunt per quæ derogatur privilegiis exemptorum. Et generaliter, quamplures Prælati Religiosis, præsertim exemptis & privilegiatis, in personis & rebus suis ac juribus spiritualibus & temporalibus, graves inferunt contra justitiam & eorum privilegia injurias & jacturas. Verùm quia una est regularium & secularium Prælatorum, & subditorum exemptorum & non exemptorum universalis Ecclesia, extra quam nullus omnino salvatur, quorum omnium unus est Dominus, una fides, & unum baptisma: decet ut omnes, qui ejusdem sunt corporis, unius etiam sint voluntatis, & sicut fratres ad invicem vinculo charitatis sint adstricti. Decet igitur, ut & Prælati, & alii tam exempti, quàm non exempti suis juribus sint contenti, & alter in alterius injuriam non prosiliat seu jacturam. Universis itaque Prælatis Ecclesiarum præsentis sancti nis edicto districtè præcipiendo mandamus, quatenus ipsi à prædictis gravaminibus omnino cessantes, & cessare suos subditos facientes, viros religiosos, exemptos privilegiatos, & non exemptos, mendicantes & non mendicantes, charitativè tractent & foveant, & sua jura & privilegia inviolabiliter eis servent. Et quoniam plus solet timeri, quod specialiter, quàm quod generaliter inhibetur, eisdem Prælatis districtissimè inhibemus, ut Abbates, Priores, & alios religiosos, ne ad sua generalia, vel provincialia vadant Capitula, impedire quomodolibet non præsumant.

---

a *In vetusto quodam manuscr. ita: Nonnulli etiam Abbates indebite monachos & conversos etiam exemptos.* *b* *aliàs, eorum* *c* *aliàs, pensiones.* *d* *Hæc duo verba, vel pensiones, non habentur in antiq. cod. etiam impressis.*

TITULUS VII.

DE PRIVILEGIIS, ET EXCESSIBUS PRIVILEGIATORUM.

CAP. I.

Ponit sex casus, in quibus Religiosos excommunicat, & absolutionem Papa reservat: & privilegiis & exemptionibus non obstantibus eos per Ordinarios locorum denunciari præcipit. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Viennensi.*

Religiosi, qui Clericis aut Laicis sacramentum Unctionis extremæ, vel Eucharistiæ ministrare, matrimoniavé solennizare, non habitâ super his parochialis Presbyteri licentiâ speciali, aut qui excommunicatos à canone, præterquam in casibus à jure expressis, vel per privilegia sedis Apost. concessis eisdem, vel à sententiis per statuta provincialia aut synodalia promulgatis, seu (ut verbis eorum utamur) à pœna & culpa absolvere quenquam præsumserint: excommunicationis incurrant sententiam ipso facto, per sedem Apostolicam duntaxat absolvendi, quos etiam locorum Ordinarii (postquam de hoc eis constiterit) excommunicatos faciant publicè nunciari, donec de absolutione ipsorum eis fuerit facta fides, nullo Religiosis eisdem super hoc exemptionis, vel alio privilegio suffragante.

Ponit septem culpas Religiosorum, à quibus eos præcipit abstinere sub certis pœnis, quas eis imponi jubet: & quas Prælatis ipsorum imponit, si non satisfecerint. Joan. And.

§. 1. Quibus etiam in virtute sanctæ obedientiæ, & sub

interminatione maledictionis æternæ distinctiùs inhibemus, ne in sermonibus suis Ecclesiarum Prælatis detrahant *a*: Aut etiam retrahant Laicos ab Ecclesiarum suarum frequentia vel accessu, vel indulgentias pronuncient indiscretas: Nevè cùm confessionibus *b* testamentorum intererunt, à restitutionibus debitis, aut legatis matricibus Ecclesiis faciendis retrahant testatores: Nec legata, vel debita, aut malè ablata incerta sibi aut aliis singularibus sui ordinis fratribus vel Conventibus in aliorum præjudicium fieri seu erogari procurent: Nec etiam in casibus sedi Apostolicæ, aut locorum Ordinariis reservatis quenquam absolvere: Aut personas Ecclesiasticas, præsertim coram Judicibus delegatis à nobis, suam contra eos justitiam prosequentes, vexare indebitè, aut ad loca plura, & præsertim multùm remota convenire præsumant. Si qui verò præmissa, vel aliquod de præmissis attentare præsumpserint, per duos menses subjaceant pœnis illis, quæ secundùm eorum regulam, vel statuta, pro gravibus criminibus seu culpis eis consueverunt imponi: Super quibus absque manifesta necessitate cum eis non valeat dispensari. Cæterum Prælati eorum, nisi de his, quæ occasione præmissorum *c* excessuum ad eos quoquo modo pervenerint, Ecclesiis aut personis Ecclesiasticis damnificatis vel læsis satisfactionem plenariam exhibuerit intra mensem, postquam super hoc fuerint requisiti, suspensionis sententiam usque ad satisfactionem debitam eo ipso incurrant, non obstantibus *d* præmissis statutis, aut quibuslibet privilegiis, cujuscunque tenoris existant.

Ponit moderationem circa duos primos casus. hoc dicit, Joan. Andr.

§. 2. Sine Religiosis illis, quibus est ab Apostolica sede concessum, ut familiaribus suis domesticis, aut pauperibus in hospitalibus suis degentibus, sacramenta possint Ecclesiastica ministrare, nullum ex præmissis volumus quoad hoc præjudicium generari.

CAP. II.

Archiepiscopi per loca exempta provinciæ suæ faciunt crucem ante se deferri, ipsi etiam & diœcesani ibi benedicunt, audiunt divina, & illa celebrant, & faciunt celebrari: per hoc tamen exemptis vel privilegiatis in aliis nullum fit præjudicium. Joan. Andr.

Idem *in eodem.*

ARchiepiscopo *e* per quævis loca exempta suæ provinciæ facienti transitum, aut ad ea forsan declinanti, ut crucem ante se liberè portari faciat, benedicat populo, divina officia privatim vel publicè ibidem audiat, & ea etiam in pontificalibus celebrari (quovis privilegio contrario non obstante) sacro approbante Concilio præsentis constitutionis serie duximus concedendum. Simili modo concedimus Episcopo, ut in locis eisdem suæ diœcesis possit populo benedicere, audire divina officia, & ea etiam celebrare, & in sua præsentia facere celebrari. Sic tamen, quòd prætextu concessionis hujusmodi, in locis ipsis exemptis, vel circa hoc privilegiatis, nullam aliam jurisdictionem idem Archiepiscopus vel Episcopus exerceat *f*, nec personis exemptis vel privilegiatis molestiam inferat *g*, vel gravamen, nullumque *h* exemptioni vel privilegiis eorundem aliud præjudicium generetur, nec ipsis Archiepiscopo vel Episcopo jus aliud quomodolibet acquiratur.

a *Vide omnino Conc. Lat. sub Leon. X. Sess.* 11. *in decreto. incip. Supernæ majestatis præsidio.* b *al. factionibus.* c *al. prædictorum.* d *In antiq. etiam impressis constanter legitur ita: non obstantibus in præmissis statutis, &c.* e *vide notata per Doct. in c.* 1. *ut lite pend. & in cap. antiqua. de privil.* f *aliàs exerceant.* g *al. inferant.* h *al. ita: nullumque exemptioni eorum vel privilegiis aliàs præjudicium generetur.*

TITULUS VIII.

DE POENIS.

CAP. I.

Percutiens Episcopum, capiens, & banniens, vel hoc mandans, vel ratificans, socius, consiliarius, fautor, & defensator, cum suis posteris, civitas in hoc delinquens, & ejus Officiales, pœnis variis per Concilium puniuntur. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Vienensi.* (*an.* 1311.)

SI quis *a* suadente diabolo in hoc sacrilegii genus proruperit, quòd quemvis Pontificem injuriosè vel temerè percusserit, aut ceperit, seu banniverit, vel hæc mandaverit fieri, aut facta ab aliis rata habuerit, vel socius in his fuerit facientis, aut consilium in his dederit, aut favorem, seu scienter defensaverit eundem: in illis casibus de prædictis, in quibus excommunicationem per jam editos canones non subiret, sit hujus nostræ constitutionis auctoritate (non obstante quâcunque consuetudine, quam reputamus approbante sacro Concilio potiùs corruptelam) anathematis mucrone percussus, à quo nequeat, nisi per summum Pontificem (præterquam in articulo mortis) absolvi. A feudis insuper, locationibus, officiis, & beneficiis spiritualibus sive temporalibus, quæ ab Ecclesia, cui sic offensus præest Episcopus, obtinet, cadat hoc ipso, ac ad eandem Ecclesiam liberè revertatur. Ipsius filii per masculinam descendentes lineam usque ad generationem secundam (omni spe dispensationis ademptâ) reddantur ipso facto inhabiles ad Ecclesiastica beneficia, in civitate & diœcesi, in quibus idem Episcopus præsidet, obtinenda. Terra quoque ipsius (dum tamen ultra unam diœcesim non contineat) usque ad condignam satisfactionem ejusdem: Necnon *b* locus aut loca, in quibus captus Episcopus detinebitur, quamdiu detentio ipsa in eisdem duraverit, Ecclesiastico subjaceat interdicto. Quòd si terra ejusdem duas diœceses, vel ultrà contineat, diœcesis domicilii principalis ipsius *c*, & illa etiam, in qua fuerit delictum commissum, si sua sit, & duæ aliæ, quæ sub ipso sint eidem loco magis vicinæ, interdicto subjaceant supradicto. Et quia eò major erit ipsius confusio, quò sua fuerit culpa patentior, quousque dignam *d* satisfactionem præstiterit, per omnes illius loci, in quo commissum est facinus, necnon civitatum, & diœcesum vicinarum Ecclesias, quibuslibet diebus Dominicis & festivis, pulsatis campanis, & candelis accensis excommunicatus publicè nuncietur. Et cùm absolvendus fuerit, sufficienter & idoneè caveat, quòd inferendæ pœnæ parebit, & auxiliante Domino pœnitentiam peraget injungendam. Civitas autem, quæ præmissa, vel eorum aliquod in Episcopum suum commiserit, interdicto (donec satisfecerit) subjaceat memorato, Potestas verò, Consiliarii, Ballivus, Scabini, Advocati, Consules, Rectores & Officiales ipsius, quocunque nomine censeantur, in præmissis culpabiles existentes, similiter excommunicationis sententiæ, à qua (nisi ut præmittitur) non valeant absolutionis obtinere beneficium, sint subjecti. Quæ *e* omnia tantò magis in Episcoporum interfectoribus sunt servanda, quantò in eos severior, quàm in præfatos pœna debet exurgere, & gravioris indignationis aculeus desævire.

Excusat rigorem, dicens, quòd graviores pœnæ deberent imponi. Joan. Andr.

§. 1. Nec super hæc quisquam miretur, quòd præmissa perpetrantibus pœnas non inferimus graviores: licèt enim (quod dicere pudet) hæc, proh dolor! frequenter occurrant,

a *De intellectu hujus Clement. vide Joannem Lupum in tract. de libert. Eccles. part.* 2. *quæst.* 1. b *al. ita: necnon locus aut loca alia, in quibus, &c.* c *al. ita: & illa etiam terra in qua, &c.* d *al. condignam.* e *al. ita: quæ etiam tantò magis, &c.*

multisque

multisque grassantibus opus esset exemplo, & ex dignitate offensi pœnam metiri deceat offendentis: Episcopi enim dicuntur sanctissimi, Christi Legati existunt, spirituales sunt patres, nostrique fratres & Coëpiscopi, columnæ comprobantur Ecclesiæ: quare gravem oporteret esse pœnam culpæ violantis dignitatem tantæ præeminentiæ adæquandam. Volumus tamen ad præsens in pœnarum exaggeratione temperare rigorem: ad pœnas alias processuri, si protervitatem delinquentium hoc exposcere videamus.

Repetit jus antiquum de absolutis in mortis articulo, qui sanati reincidunt, si non satisfaciant. Joan. Andr.

§. 2. Sanè si quis in aliquo casuum prædictorum fuerit ab excommunicationis sententia in mortis articulo absolutus, nisi postquam pristinæ restitutus fuerit sanitati, quam citò commodè poterit, conspectui Romani Pontificis se præsentare curaverit, ejus mandatum *a* humiliter recepturus, prout justitia suadebit: in eandem excommunicationis sententiam reincidat ipso facto. Quamvis enim super hoc satis plenè in jure alibi sit provisum, ne tamen aliquis in hoc ex ignorantia juris se satagat excusare, hoc expresse præmissis duximus annectendum.

CAP. II.

Procurantes capi viros Ecclesiasticos, ut renuncient beneficiis, vel ut citati non vadant ad curiam, præter pœnam excommunicationis, quam per canones antiquos incurrunt, si sint Prælati, à perceptione fructuum per triennium sunt suspensi, inferiores verò beneficiis sunt privati. Eandem pœnam incurrunt ipsi citati, qui se capi procurant. Resignatio etiam sic facta non tenet, etiamsi per Prælatos recepta fuerit, vel ratificata. h. d. Joan. Andr.

Idem.

MUltorum ad nos gravis querela deduxit, quòd nonnulli obtinentes temporale dominium viros sæpè Ecclesiasticos capere, captosque donec sua resignent beneficia, aut ne citati ad Apostolicam sedem ab homine, vel a jure, venire ad ipsam valeant, ausu detinere sacrilego non verentur, citatos eosdem in exitu eorum districtuum *b* ut plurimum capientes. Considerantes igitur, quantum ex his tam nostro, & Apostolicæ sedis honori, quàm personarum Ecclesiasticarum quieto & prospero statui non sine damnandâ exempli pernicie detegetur: sacro approbante Concilio statuimus, ut præter sententiam canonis, quam facientes, & fieri procurantes præmissa incurrere dignoscuntur, procurantes ipsi personæ Ecclesiasticæ existentes, à perceptione fructuum Ecclesiarum suarum, si fuerint Prælati, triennio sint suspensi. Quòd si inferiores extiterint, eo ipso obtentis beneficiis sint privati: Illis pœnam incursuris eandem, qui ne citati (ut præmittitur) ad sedem Apostolicam veniant, sed ut se sub obtentu hujusmodi à veniendo excusent, à potestate seculari se capi (ut interdum contigisse audivimus) procurarint. Sanè resignationes beneficiorum modo supradicto extortas (licèt à resignantium ipsorum Prælatis receptæ, aut ratæ habitæ fuerint) nullius omnino decernimus *c* esse firmitatis: Locorum Ordinariis injungentes, ut postquam eis constiterit aliquos sibi subjectos pœnam & sententiam incurrisse præmissas, ipsas publicare non differant, executionique debitæ (prout ad eos pertinuerit) demandare.

CAP. III.

Excommunicat Religiosos mendicantes transgressores constitutionis Bonifacii de excess. prælat. cap. unic. lib. 6. Item omnes Religiosos, qui in sermonibus, vel alibi proferunt aliqua, ut retrahant à solutione decimarum, quarum solutionem certis diebus & in confessionibus suadere tenentur sub certis pœnis, quas incurrunt: Nisi sint tales, quorum monasteriis, vel Ecclesiis competit percipere decimas. Joan. Andr.

Idem.

CUpientes eos, quos ad observantiam jurium virtutum præmia non inducunt, tam adjectarum exaggeratione pœnarum, quàm adjiciendarum de novo formidine, à temerariis ausibus refrænare, transgressores constitutionis, quæ Religiosis mendicantibus domos ad habitandum vel loca quæcunque de novo recipere, recepta hucusque mutare, vel ea transferre in alios cujusvis alienationis titulo interdicit. Illos *a* etiam Religiosos, qui aliqua, ut audientes à decimarum Ecclesiis debitarum solutione retrahant, in sermonibus suis, vel alibi proferre præsumunt, excommunicationis subjacere sententiæ decernimus ipso facto.

Et quia nisi fiat quod bonum est, à malo abstinere non sufficit, Religiosis omnibus injungimus sub obtestatione divini judicii, & interminatione maledictionis æternæ, ut quoties populo prædicabunt in prima Dominica, quarta & ultima Quadragesimæ, & in festis Ascensionis Dominicæ, Pentecostes, Nativitatis beati Joannis Baptistæ, Assumptionis & Nativitatis beatissimæ virginis Mariæ matris Dei audientes expressè studeant informare, si ab Ecclesiarum rectoribus, vel vicariis, aut loca tenentibus eorundem requisiti fuerint: Necnon & his, quorum confessiones audient, conscientiam facere, quòd decimas solvere non omittant. Quòd si fortè in prædicationibus hoc ipsum supradictis diebus suadere scienter omiserint, per superiores eorum graviter arguantur. Quibus etiam superioribus in virtute sanctæ obedientiæ districtè præcipimus, ut contra taliter omittentes statuta pœnalia faciant, secundùm quæ sic acriter puniant transgressores, quòd pœna eorum sit cæteris in exemplum: Constitutione bonæ memoriæ Gregorii Papæ decimi *b* prædecessoris nostri circa hæc editâ in suo nihilominùs robore duraturâ. Qui verò scienter postposuerint confitentibus conscientiam facere de solvendis hujusmodi decimis, ab officio prædicationis tamdiu maneant ipso facto suspensi, donec confitentibus ipsis (si hoc ipsum sibi dicendi commodè facultatem habuerint) conscientiam fecerint: Exinde excommunicationis incursuri sententiam ipso facto, si prædicare præsumpserint, prædictâ negligentiâ (ut præmittitur) non purgatâ. Ad *c* Religiosos tamen monasteriorum, vel Rectores Ecclesiarum decimas percipientium nolumus hoc extendi.

Excommunicat violatores Decret. de sepult. lib. 6. & absolutiones Papæ reservat. h. d. Joan. Andr.

Sanè temerarios violatores constitutionis illius, quæ Religiosis & Clericis secularibus prohibet, ne aliquos ad vovendum, jurandum, vel fide interpositâ, seu aliàs promittendum inducant, ut sepulturam apud eorum Ecclesias eligant, vel jam electam ulteriùs non immutent, similem sententiam (pœna in dicta constitutione contentâ in suo perdurante robore) incurrere volumus ipso facto, ab alio, quam à sede Apostolica (præterquam in mortis articulo) nullatenùs absolvendos: nullis privilegiis aut statutis, cujuscunque tenoris existant, super his valituris.

---

a *Al. mandata.* b *Al. ita: suorum districtuum, &c.* c *Vide c. Abbas, quod met. caus. & l. qui in carcerem. ff. quod metus caus. Font.*

a *Vide Conc. Trid. sess. 25. de reform. c. 12.* b *In manuscr. codice, legitur noni.* c *In antiquioribus codic. etiam impressis constanter legitur ita: ad religiosos tamen monasteriorum vel Ecclesiarum decimas percipientium, &c.*

TITULUS IX.
DE POENITENTIIS ET REMISSIONIBUS.

CAP. I.

Damnatis ad mortem hoc petentibus, pœnitentia concedi debet: nec valet contraria consuetudo. Secundò, locorum Ordinarios ad hoc exequendum excitat: ibi, Locorum. h. d. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Vienensi.* (*an.* 1311.)

CUm *a* secundùm statuta canonica ultimo deputandis supplicio, negari (si petant) non debeat pœnitentiæ sacramentum, abusum damnabilem in quibusdam partibus contra hoc introductum aboleri omninò volentes, justitiarios omnes & dominos temporales, ut ab hujusmodi desistant abusu, hortamur in Domino, & obsecramus per viscera misericordiæ Jesu Christi: Locorum Ordinariis nihilominùs injungentes, ut eos ad hoc cùm primùm commodè poterunt, diligenter monere, & (si necesse fuerit) Ecclesiasticâ censurâ compellere non omittant.

CAP. II.

Repetit Concilium generale, de quæstoribus non admittendis, sine literis Apostolicis vel diœcesanorum. Et addit per diœcesanos literas Apostolicas priùs examinari, h. d. Joan. Andr.

Idem.

ABusionibus *b*, quas nonnulli eleemosynarum quæstores in suis proponunt prædicationibus, ut simplices decipiant, & aurum subtili vel fallaci potiùs ingenio extorqueant ab eisdem, cùm in animarum cedat *c* periculum, & scandalum plurimorum, viam (prout est nobis possibile) præcludere cupientes, juxta statuta *d* Concilii generalis duximus prohibendum districtè, ne Quæstores aliqui (nisi Apostolicas vel diœcesani Episcopi literas exhibuerint) quomodolibet admittantur, nec permittantur (cùm solùm ipsis competat indulgentias sibi concessas insinuare populo, & charitativa postulare subsidia suppliciter ab eodem) ullatenùs ipsi populo prædicare, nec aliud exponere, quàm quod in literis continebitur supradictis. Literas quoque Apostolicas diœcesani Episcopi (ne quid fraudis committi valeat per easdem) antequam admittant, Quæstores ipsos examinent diligenter.

Ponit octo reprehensibiles actus Quæstorum, quos fieri prohibet: & contraria privilegia revocat. Joan. Andr.

§. 1. Ad hæc cùm aliqui ex hujusmodi Quæstoribus, sicut ad nostram audientiam est perlatum, non sine multa temeritatis audacia, & deceptione multiplici animarum, indulgentias populo motu suo proprio de facto concedant, super votis dispensent, à perjuriis, homicidiis, & peccatis aliis sibi confitentes absolvant, malè ablata incerta (datâ sibi aliquâ pecuniæ quantitate) remittant, tertiam *e*, aut quartam partem de pœnitentiis injunctis relaxent, animas tres, vel plures parentum vel amicorum illorum, qui eleemosynas eis conferunt, de purgatorio (ut asserunt mendaciter) extrahant, & ad gaudia paradisi perducant, benefactoribus locorum, quorum Quæstores existunt, remissionem plenariam peccatorum indulgeant, & aliqui ex ipsis eos à pœna, & à culpa (ut eorum verbis utamur) absolvant.

Nos abusus hujusmodi, per quos censura vilescit Ecclesiastica, & clavium Ecclesiæ auctoritas ducitur in contemptum, omnimodè aboleri volentes, ea per quoscunque Quæstores fieri vel attentari de cætero districtiùs inhibemus: Omnia & singula privilegia, si quæ super præmissis, vel eorum aliquo, sint aliquibus locis, ordinibus vel personis Quæstorum hujusmodi quomodocunque *a* concessa (ne ipsorum prætextu sit eis materia talia ulteriùs præsumendi) auctoritate Apostolicâ, quantùm ad præmissa, penitùs revocantes.

Delinquentes Quæstores per Episcopos puniri præcipit, non obstantibus privilegiis. h. d. Joan. Andr.

§. 2. Quæstores autem, qui deinceps in præmissis vel aliquo præmissorum deliquerint, vel aliàs etiam quibuscunque suis privilegiis abusi fuerint, sic per locorum Episcopos puniri volumus (nullo prorsus eisdem Quæstoribus in hac parte privilegio suffragante) quòd à suis temerariis ausibus, qui ubique (ut communis habet assertio) nimium excreverunt, pœnæ formidine propensiùs compescantur.

TITULUS X.
DE SENTENTIA EXCOMMUNICATIONIS, SUSPENSIONIS ET INTERDICTI.

CAP. I.

Religiosi etiam exempti violantes interdictum positum per sedem Apostolicam vel Ordinarium loci, vel generalem cessationem divinorum, factam per provinciale Concilium, vel eum, qui hoc possit, servatam per cathedralem, vel matricem Ecclesiam loci, excommunicati sunt ipso facto: Non obstantibus privilegiis, conventionibus, consuetudinibus & statutis: & respicit pendentia. h. d. Joan. Andr.

Clemens V. *in Concilio Vienensi.*

EX *b* frequentibus Prælatorum querelis accepimus, & nos ipsi experientiâ certâ probavimus, in minoribus constituti, quòd plerunque Religiosi nunc patenter excusationibus fucatis & frivolis innitentes, nunc latenter Ecclesiarum suarum januis perforatis, aut in eis factis fenestris, seu modis aliis exquisitis, non absque damno cathedralium, & parochialium Ecclesiarum & scandalo plurimorum, dirumpendo nervum Ecclesiasticæ disciplinæ, civitatum, terrarum, & aliorum locorum generalia interdicta præsumptione damnabili violare præsumunt. Nos igitur in sancta Dei Ecclesia, cui (disponente Domino) præsidemus: quæ quidem unica est, & unum Deum prædicat atque colit, unam fidem firmiter & simpliciter confitetur, uniformitatem (quantùm commodè possumus) conservare volentes: circa interdictorum observantiam prædictorum auctoritate sedis Apostolicæ, vel à locorum Ordinariis positorum, de fratrum nostrorum consilio districtè præcipiendo mandamus, quatenus Religiosi quicunque, tam exempti quàm non exempti, cujuscunque ordinis & conditionis existant, cùm cathedralem vel matricem, seu parochialem *c* loci Ecclesiam illa viderint, aut sciverint observare (non obstantibus quibuscunque appellationibus, antea etiam ad eandem sedem, vel alium, seu alios interjectis, & aliis objectibus quibuscunque) absque dolo & fraude, cum moderatione tamen decretalis: Alma, inviolabiliter *d* conservent. Alioquin non servantes, excommunicationis sententiæ hoc ipso volumus subjacere. Quod etiam in interdictis, & in cessationibus à divinis indictis per provincialium Conciliorum statuta, vel ipsorum auctoritate, cùm majus sit provinciale Concilium, quàm singularis Prælati provinciæ, ac judicium integrum, quod plurimorum sententiis comprobatur, volumus observari. In cessationibus vero generalibus à divinis, civitatum, terrarum, & aliorum locorum, quas aliquando ex consuetudine, vel aliàs Capitula, Collegia,

---

a *Vide notata per doct. in c.* 2. *ext. de furtis.* b *Quæstorum nomen & usum omninò abolevit Conc. Trident. sess.* 21. *de refor. c.* 9. c *al. cedunt.* d *al. statutum.* e *al. ita: tertiam aut quartam partem aliis de pœnitentiis, &c.*

a *Al. quoquomodo.* b *Not. ex verbo frequentibus, quòd jura adaptantur ad ea, quæ frequenter emergunt de hoc, & despons. impub. literas. Zabarel.* c *Hac duo verba,* seu parochialem, *desunt in antiquioribus exempl. etiam impressis.* d *Al. ita: inviolabiliter ea servent.*

vel Conventus secularium, aut regularium Ecclesiarum sibi vendicant (quia ipsos unico lumine ad repellendas injurias eis factas privare nolumus, nec debemus) idem intelligimus observandum. Ipsi verò sint diligenter attenti, ut statuta Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum super his edita, diligenter observent. Porrò hanc *a* sanctionem ad pendentia trahimus: non obstantibus privilegiis, conventionibus, statutis, & consuetudinibus quibuslibet, quæ contra præmissa, seu aliquod præmissorum Religiosis ipsis in nullo volumus suffragari.

CAP. II.

Domini temporales, qui cogunt aliquos in loco interdicto celebrare divina, vel qui per præcones faciunt tunc ad illa audienda populum evocari, vel prohibent, ne publicè excommunicati vel interdicti, super hoc per illos, qui Missas celebrant, moniti Ecclesias exeant, & ipsi nominatim moniti, qui non exeunt, excommunicati sunt, & per Papam absolvendi. h. d. Joan. Andr.

Idem.

GRavis ad nos Prælatorum querela perduxit, quòd nobiles *b* quidam, & Domini temporales (terris eorum Ecclesiastico suppositis interdicto) nedum in locorum suorum capellis, sed & in collegiatis & aliis insignium locorum Ecclesiis, Missas & alia divina officia publicè & solenniter faciunt celebrari: ad officia eadem celebranda, nunc hos, nunc illos vocantes, & interdum (quod est deterius) compellentes: hisque non contenti excessibus per campanarum non solùm pulsationem, sed & voce præconis populos etiam interdictos, ut (interdicti non obstante sententiâ) ad audiendas Missas hujusmodi veniant, faciunt evocari. Nonnulli quoque ipsorum suis plerunque subjectis, ne (licèt excommunicationis vel interdicti sententiâ publicè sint innodati) de Ecclesiis, dum in ipsis Missarum celebrantur solennia, instantibus etiam celebrantibus exeant, præcipere non verentur: Ex quo frequenter contingit, quòd non sine Dei offensa, clerique ac populi scandalo ipsa Missarum solennia remaneant inexpleta. Ne igitur excessus sic graves excedentium impunitate trahantur ab aliis in exemplum, præsumptores præfatos, qui in locis interdicto suppositis, quenquam de cætero divina celebrare officia, quomodolibet cogere: aut qui modo prædicto, ad officia eadem audienda aliquos, excommunicationis præsertim vel interdicti ligatos sententiâ, evocare: seu, qui ne excommunicati publicè, aut interdicti, de Ecclesiis, dum in ipsis missarum aguntur solennia, à celebrantibus, moniti ut exeant, prohibere *c*: Necnon excommunicatos publicè & interdictos, qui in ipsis Ecclesiis nominatim à celebrantibus, ut exeant moniti, remanere præsumpserint, excommunicationis sententiâ (à qua per sedem duntaxat Apostolicam possint absolvi) sacro approbante Concilio innodamus.

CAP. III.

Fratres Minores si tempore interdicti recipiunt in suis Ecclesiis ad divina fratres & sorores tertii Ordinis, excommunicati sunt nec privilegia juvant. h. d. Joan. Andr.

Idem.

CUm ex eo, quòd Religiosi viri fratres Minores in suis recipiunt Ecclesiis ad audienda divina officia tempore interdicti, fratres & sorores de ordine tertio (quem B. Franciscus instituit) existentes, qui Continentes, seu de pœnitentia nuncupantur, scandalum aliorum, qui ab his excluduntur, mentibus generetur, censura vilescat Ecclesiastica & minoris auctoritatis interdicti sententia reputetur: Eisdem fratribus Minoribus districtiùs inhibemus, ne de cætero aliquem, vel aliquos prædictorum (etiamsi super hoc, hi vel illi, privilegiis quibuscunque muniti extiterint, quæ ipsis in nullo prorsus quoad hoc volumus suffragari) ad divina in suis Ecclesiis tempore interdicti quoquomodo admittant. Quod si fecerint, eo ipso excommunicationis sententiæ se noverint subjacere, à qua per alium quàm per Romanum Pontificem, vel satisfactione præmissâ, per locorum Episcopos (quos auctoritate Apostolicâ fungi volumus in hac parte) absolutionis beneficium nequeant obtinere.

CAP. IV.

Si Papa etiam scienter excommunicato participat, illum per hoc non absolvit, nisi exprimat hoc se velle. Et si scienter sub titulo dignitatis aliquem nominet vel honoret, per hoc illum in dignitate non approbat. Joan. Andr.

Idem.

SI summus Pontifex scienter etiam excommunicato participet literis, verbo vel osculo seu alio quovis modo, ipsum per hoc absolvere nullâ ratione censetur, nisi se velle forsitan exprimat illum ex hoc pro absoluto haberi. Similiter quoque, si quem sub titolo cujuslibet dignitatis, ex certa etiam scientia, verbo, constitutione, vel literis nominet *a*, honoret, seu quovis alio modo tractet: per hoc in dignitate illa ipsum approbare non intelligitur, aut quicquam ei tribuere novi juris.

TITULUS XI.
DE VERBORUM SIGNIFICATIONE.

CAP. I.

Declaratur in aliquibus cap. Exiit. eod. tit. lib. 6. præsertim, an fratres Minores teneantur ad observationem eorum omnium, quæ in regula sub verbis imperativi modi ponuntur: deinde multa inseruntur, ad quæ fratres ipsi obligantur. Et consequenter eorum novem excessibus prolixè discussis, de electione ministri ipsorum luculentissimè tractatur.

Clemens V. *in Concilio Vienensi.*

EXivi *b* de paradiso, dixi, rigabo hortum plantationum: ait ille cœlestis agricola, qui verè fons sapientiæ, verbum Dei à Patre, in Patre manens, genitum ab æterno novissimè diebus istis (fabricante Sancto Spiritu) in utero virginis caro factum, exivit homo ad opus arduum redemptionis humani generis peragendum: exemplar *c* se dando cœlestis vitæ, præbens hominibus semetipsum. Verùm quia plerunque mortalis vitæ solicitudinibus pressus homo, mentis aspectum ab exemplaris hujusmodi intuitu *d* divertebat, verus noster Salomon in solio militantis Ecclesiæ hortum voluptatis inter cæteros quendam fecit, à procellosis mundi fluctibus elongatum, in quo quietiùs ac securiùs vacaretur contemplandis, servandisque hujusmodi operibus exemplaris, in hunc mundum introivit ipse, ut rigaret ipsum fœcundis aquis spiritualis gratiæ & doctrinæ. Hic hortus siquidem est fratrum Minorum sancta religio, quæ muris regularis observantiæ firmiter undique circumclusa, intra se solo contenta Deo, adornatur abundè novellis plantationibus filiorum. Ad hunc veniens dilectus Dei filius mortificantis pœnitentiæ myrrham metit cum aromatibus, quæ suavitate mirâ universis odorem attrahentis sanctimoniæ circumfundunt. Hæc est illa cœlestis vitæ forma & regula, quam descripsit ille confessor Christi eximius sanctus Franciscus ac servandam à suis filiis verbo docuit, pariter & exemplo. Quia verò dictæ sanctæ regulæ professores ac æmulatores devoti,

a Al. ita: porrò hanc etiam sanctionem, &c. b *Nobiles qui dicantur & cur ita vocentur, latè docet Tiraquell. tract. de Nobilitate, c. 2.* c *In manuscript. ita: prohibere, vel etiam impedire, necnon, &c.*

a *Vide Felin rubr. procemii Gregoriani, & in c. cùm vigesimum. de offic. delegat.* b *Ecclesiast. 24.* c *al. ita: exemplar sequendo cœlestis, &c.* d *al. contuitu.*

ut & alumni & veri filii tanti patris affectabant, sicut & ferventer affectant, ad purum, & ad plenum præmissam regulam firmiter observare: attendentes quædam, quæ dubium poterant afferre sensum, in ipsius regulæ serie contineri, pro ipsorum declaratione habenda recurrerunt prudenter olim ad apicem Apostolicæ dignitatis *a*, ut certificati per ipsam, cujus pedibus etiam per ipsam regulam sunt subjecti, possent Domino (pulsis cunctis dubiis) cum plena charitate conscientiæ deservire. Horum autem piis ac justis supplicationibus, plures prædecessores nostri Romani Pontif. successivè (sicut dignum erat) applicantes aures & animum, declaraverunt ea, quæ dubia videbantur: ediderunt nonnulla, & aliqua concesserunt, sicut expedire videbant fratrum conscientiis, ac puræ observantiæ status. Verùm, quia plerunque ubi culpa non est, eam timere solent conscientiæ timoratæ, quæ in via Dei quodcunque devium expavescunt, non sunt ad plenum ex dictis declarationibus dictorum omnium fratrum conscientiæ quietatæ, quin circa aliqua ad regulam, ipsorumque statum pertinentia, dubitationum in ipsis fluctus aliqui generentur & oriantur, sicut ad aures nostras pluries, & de quàm pluribus in publicis & privatis consistoriis est perlatum. Quapropter per ipsos fratres nobis extitit humiliter supplicatum, quatenus prædictis dubiis, quæ occurrerunt, & quæ possunt occurrere in futurum, adhibere opportuna declarationis remedia de benignitate sedis Apostolicæ curaremus.

Nos igitur (cujus animus ab ætate tenera piâ devotione efferbuit ad hujusmodi professores regulæ, & ad ordinem ipsum totum: nunc autem ex communi cura pastoralis regiminis, quam immeriti sustinemus ad ipsos favendos, dulcius & attentius gratiosis favoribus prosequendos, tantò provocamur ardentius, quanto frequentiùs intentâ mente revolvimus fructus uberes, quos ex eorum exemplari vita, & salutari doctrina, toti universali Ecclesiæ continuè cernimus provenire) tam piâ supplicantium intentione commoti, ad peragendum diligenter quod petitur, studia nostra duximus convertenda: ipsaque dubia, per plures Archiepiscopos & Episcopos, & in Theologia magistros, & alios liberatos, providos & discretos examinari fecimus diligenter. Cùm igitur *b* in primis ex eo, quod in dictæ regulæ principio n . beiur: Regula & vita fratrum Minorum hæc est, scilicet Domini nostri Jesu Christi sanctum Evangelium observare, in obedientia vivendo sine proprio & in castitate. *Item infrà.* Finito verò anno probationis recipiantur ad obedientiam, promittentes vitam istam semper & regulam observare. *Item circa finem regulæ.* Paupertatem & humilitatem, & sanctum Evangelium Domini nostri Jesu Christi, quod firmiter promisimus, observemus: Fuit hæsitatum, an fratres ejusdem ordinis ad omnia, tam præcepta quàm consilia Evangelii, ex professione suæ regulæ teneantur. Quibusdam dicentibus, quod ad omnia, aliis autem asserentibus, quod ad sola illa tria consilia videlicet vivere in obedientia, in castitate, & sine proprio, ad ea quæ sub verbis obligatoriis ponuntur in regulâ obligantur. Nos circa hunc articulum prædecessorum nostrorum vestigiis inhærentes, ipsumque articulum, quoad aliquid clarius prosequentes, dictæ hæsitationi duximus respondendum, quod cùm votum determinatum *d* cujuslibet habeat cadere sub certo vovens regulam non potest dici teneri ex vi voti hujusmodi ad ea consilia Evangelica, quæ in regula non ponuntur. Et quidem B. Francisci conditoris regulæ, hæc probatur fuisse intentio, ex hoc quod quædam Evangelica consilia in regula posuit, aliis prætermissis. Si enim per istud verbum, Regula & vita fratrum Minorum hæc est, &c. intendisset eos ad omnia consilia Evangelica obligare, superfluè & nugatoriè quædam eorum (suppressis cæteris) in regula expressisset. Cùm autem natura termini restrictivi hoc habeat, quòd sic excludit ab ipso extranea, quod cuncta ad ipsum pertinentia concludit: Declaramus & dicimus, quòd dicti fratres non solùm ad illa tria vota nudè & absolutè accepta, ex professione suæ regulæ obligantur, sed etiam tenentur ad ea omnia implenda, quæ sunt pertinentia ad hæc tria prædicta, quæ regula ipsa ponit. Nam si ad hæc tria prædicta tantum præcisè & nudè promittentes se servare regulam vivendo in obedientia, castitate, & sine proprio, & non etiam ad omnia contenta in regula, quæ hæc tria modificant, arctarentur, pro nihilo & vanè proferrentur hæc verba: Promitto semper hanc regulam observare: ex quo ex his verbis nulla obligatio nasceretur. Nec tamen putandum est, quòd B. Franciscus professores hujus regulæ, quantùm ad omnia contenta in regula, modificantia tria vota, seu ad alia in ipsa expressa, intenderit æqualiter esse obligatos: quin potiùs apertè discrevit, quòd quoad quædam ipsorum ex vi verbi transgressio est mortalis, & quoad quædam alia non: Cùm ad quædam ipsorum verbum apponat præcepti, vel æquipollentis eidem, & quoad aliqua verbis aliis sit contentus. Item quia præter ea, quæ expressè verbo præcepti, ac exhortationis, seu monitionis ponuntur in regula, nonnulla verbo imperativi modi negativè vel affirmativè apposito inferuntur, hactenùs extitit dubitatum, an tenerentur ad ista, ut ad habentia vim præcepti. Et quia (ut intelleximus) non minuitur hoc dubium, sed augetur ex eo, quòd felicis recordationis Nicolaus Papa tertius *a* prædecessor noster noscitur declarâsse, quod fratres ipsi ex professione suæ regulæ sunt adstricti ad ea consilia Evangelica, quæ in ipsa regula præceptoriè vel inhibitoriè, seu sub verbis æquipollentibus exprimuntur: & nihilominùs ad eorum omnium observantiam, quæ ipsis in eadem regula sub verbis obligatoriis indicuntur: supplicaverunt prædicti fratres, ut ad ipsorum conscientias servandas *b* declarare, quæ horum censeri debeant præceptis æquipollentia ac obligatoria, dignaremur. Nos itaque, qui in sinceris horum conscientiis delectamur, attendentes quòd in his, quæ animæ salutem respiciunt, ad vitandos graves remorsus conscientiæ, pars securior est tenenda *c*: dicimus, quòd licèt fratres non ad omnium, quæ sub verbis imperativi modi ponuntur in regula, sicut ad præceptorum, seu præceptis æquipollentium observantiam teneantur: Expedit tamen ipsis fratribus ad observandam puritatem regulæ & rigorem, quòd ad ea sicut ad æquipollentia præceptis se noverint obligatos, quæ hic inferiùs annotantur. Ut autem hæc, quæ videri possunt æquipollentia præceptis ex vi verbi, vel saltem ratione materiæ, de qua agitur, seu ex utroque sub compendio habeantur, declaramus, quòd illud, quod ponitur in regula, de non habendo plures tunicas, quam unam cum caputio, & aliam sine caputio: Item, de non portandis calceamentis, & de non equitando extra casum necessitatis: Item, quòd fratres vilibus induantur. Item, quòd jejunare à festo

a *Cap. exiit. §. penult. eod. tit. lib. 6. Font.* b *Vide Conc. Trid. sess. 25. tit. de regularibus & monialibus. c. 1.* c *Vide Conc. Trid. sess. 25. tit. de regularibus & monialibus. c. 15.* d *Vide B. Thom. 2. 2. q. 88. art. 1. 2. & 3.*

a *In antiquis Codicib. etiam impressis constanter legitur, ita: Nicolaus Papa IV. & decretalis exiit. de qua loquitur iste text. quæ habetur eod. tit. lib. 6. etiam tribuitur Nicolao IV. in antiquioribus & emendatiorib. exemplaribus, sicut in hac editione observatum est.* b *al. serenandas, id est, clarificandas, sive ad serenitatem & tranquillitatem deducendas.* c *ad hæc vide c. consilium. & gl. de observ. jejun. c. juvenis. de sponsal. c. in lectum. 34. q. 2.*

omnium

omnium Sanctorum usque ad Natale Domini, & in sextis feriis teneantur: Item, quòd Clerici faciant divinum officium, secundùm ordinem sanctæ Romanæ Ecclesiæ: Item, quod ministri & custodes pro necessitatibus infirmorum, & fratribus induendis solicitam curam gerant: Item, quòd si quis fratrum in infirmitatem ceciderit, alii fratres debent ei servire: Item, quòd fratres non prædicent in Episcopatu alicujus Episcopi, cùm ab eo illis fuerit contradictum: Item, quòd nullus audeat penitus populo prædicare, nisi à generali ministro, vel aliis, quibus secundùm declarationem prædictam id competit, fuerit examinatus, approbatus, & ad hoc institutus: Item, quòd fratres qui cognoscerent se non posse præmissam regulam specialiter observare, debeant & possint ad suos ministros recurrere: Item, quòd omnia quæ ponuntur in regula ad formam habitûs, tam novitiorum, quàm etiam professorum, necnon ad receptionis nondum ac professionem spectantia, nisi recipientibus, quoad habitum novitiorum (sicut dicit regula) secundum Deum aliter videatur. Hæc, inquam, omnia sunt à fratribus tanquam obligatoria observanda. Item ordo communiter sensit, tenet & tenuit ab antiquo, quòd ubicunque ponitur in regula hoc vocabulum, *teneantur*: obtinet vim præcepti, & observari debet à fratribus sicut tale. Cæterum quia Christi confessor prædictus, agendorum ac servandorum circa recipiendos ad ordinem, ministris & fratribus modum præbens, dixit in regula, quod caveant fratres & eorum ministri, ne sint solliciti de rebus suis temporalibus, ut liberè faciant de eis, quicquid ipsis à Domino fuerit inspiratum: licentiam tamen habeant ipsi ministri mittendi eos ad aliquos Deum timentes, si consilium requiratur, quorum consilio sua bona pauperibus erogentur. Dubitaverunt & dubitant multi fratrum, *an liceat ipsis* de bonis ingredientium quicquam recipere si donetur, & si ad dandum personis & Conventibus possint eos inducere sine culpa: si etiam ad disponendum de distributione rerum talium debeant ipsi ministri seu fratres dare consilium, ubi ad consulendum alii, quam ex ipsis, ad quos ingressuri mittantur, possint idonei inveniri. Nos autem considerantes attentè intendisse sanctum Franciscum suæ regulæ professores, quos fundaverat in maxima paupertate, ab affectu temporalium rerum ipsorum ingredientium per dicta verba specialiter & totaliter elongare, ut quantum est ex parte fratrum ipsorum, receptio ad ordinem sancta & purissima appareret, & ne aliquo modo oculum vid. rentur habere ad bona eorum temporalia, sed ad ipsos tantùm divino servitio mancipandos: dicimus a de cætero debere tam ministros, quam fratres cæteros a dictis inductionibus ad sibi dandum, & suasionibus, necnon & dandis circa distributionem consiliis abstinere: cùm per hoc ad timentes Deum status alterius mitti debeant, non ad fratres, ut verè cunctis pateant esse iam salubris instituti paterni studiosi, zelatores seduli & perfecti. Cùm verò facere de rebus suis, quod Dominus inspirabit, ipsamet regula ingredientibus liberum velit esse: non videtur, quin liceat eis recipere, consideratis scilicet eorum necessitatibus, & moderaminibus declarationis jam dictæ, si quid de bonis suis intrans, sicut & cæteris pauperibus per modum eleemosynæ libera velit dare. Cavere tamen in acceptione oblatorum talium decet fratres, ne ex receptorum quantitate notabili præsumi possit sinister oculus contra ipsos. Prætereà cùm dicatur in regula, quòd illi, qui jam promiserunt obedientiam, habeant unam tunicam cum caputio, & aliam sine caputio, qui habere voluerint: Item, quòd fratres omnes vestimentis vilibus induantur: Nosque prædicta verba declaravimus æquipollere præceptis, volentes hæc determinati pleniùs, dicimus, quantùm ad numerum tunicarum, quòd pluribus uti non licet: nisi in necessitatibus, quæ haberi possunt ex regula, secundùm quod hunc passum memoratus prædecessor noster pleniùs declaravit: Vilitatem autem vestium, tam habitûs, quam interiorum tunicarum, illam intelligi debere dicimus, quæ secundùm consuetudinem, vel conditionem patriæ debeat, quantum ad colorem panni, & pretium vilitatis merito reputari: non enim quoad regiones omnes potest determinatus unus modus in talibus assignari. Hujusmodi etiam vilitatis judicium ministris & custodibus, seu guardianis duximus committendum, eorum super hoc conscientias onerantes: ita tamen, quòd servent in vestibus vilitatem. Quorum etiam ministrorum, custodum, & Guardianorum judicio eodem modo relinquimus, pro qua necessitate possint ipsi fratres calceamenta portare. Deinde, cùm duobus temporibus annotatis in regula, scilicet à festo omnium Sanctorum, usque ad Nativitatem Domini, & maximè Quadragesimæ, in quibus jejunare tenentur, insetatur in eadem regula: Aliis autem temporibus non teneantur, nisi sextâ feriâ jejunare: & ex hoc voluerunt aliqui dicere, quòd dicti ordinis fratres non tenentur, nisi ex condecentia, ad alia jejunia, quàm ad ista: declaramus debere intelligi, eos non teneri ad jejunium aliis temporibus, præterquam in jejuniis ab Ecclesia constitutis: non est enim verisimile, quod vel institutor regulæ, vel etiam confirmator, absolvere ipsos intenderit à servandis illis jejuniis, ad quæ de communi statuto Ecclesiæ obligantur cæteri Christiani. Porrò cùm dictus sanctus, volens fratres suos super omnia à denariis, seu pecuniâ esse totaliter alienos, præcepit firmiter fratribus universis, ut nullo modo denarios vel pecuniam recipiant, per se vel per interpositam personam: istumque articulum declarans idem prædecessor noster, casus & modos posuerit, quibus servatis a fratribus non possint dici, nec debent per se vel per alium pecuniæ receptatores contra regulam, vel sui ordinis puritatem: dicimus fratres teneri cavere summopere, quòd pro aliis causis, & sub modis aliis, quam ponat dicti prædecessoris nostri declaratio, ad dantes pecunias sive deputatos nuncios non recurrant: ne (si secus ab ipsis attentatum fuerit) transgressores præcepti & regulæ meritò possint dici. Nam ubi aliquid alicui generaliter prohibetur, quod expressè non concedatur, intelligitur denegatum. Quocirca quæstus omnis pecuniæ, ac oblationum pecuniarum receptio in Ecclesia, vel alibi, cippi vel trunci ordinati ad offerentium seu donantium pecunias reponendas, necnon & quicunque recursus alius ad pecunias, seu habentes ipsas, qui per declarationem prædictam non conceditur, hæc, inquam, omnia sunt eis simpliciter interdicta. Cùm etiam recursus ad amicos speciales expressè tantùm in duobus casibus, secundùm regulam concedatur, videlicet, pro necessitatibus infirmorum, & fratribus induendis: idque piè & rationabiliter, consideratâ necessitate vitæ, ad alias necessitates fratrum pro tempore occurrentes, cessantibus eleemosynis, seu etiam ingruentes, sæpedictus prædecessor noster duxerit extendendum: Attendant fratres præfati, quod pro nullis causis aliis, quam prædictis vel similibus in via vel alibi recurrere licet eis ad amicos hujusmodi: sive sint dantes pecunias, seu deputati per ipsos, sive nuntii, vel depositarii, seu alio quovis nomine appellentur, etiamsi concessi per eandem declarationem modi circa pecuniam integrè servarentur. Denique cum idem confessor summè affectaverit suæ regulæ professores totaliter esse abstractos ab affectu & desiderio terrenorum, & specialiter a pecunia & ejus usûs totaliter expertes, sicut probat prohibitio de recipienda pecunia, in regula sæpius repetita: curare fratres vigilanter necesse est, quod cùm

a *Aliàs ita: dicimus omninò debere tam ministros, &c.*

ex causis prædictis & modis ad habentes pecunias deputatas pro ipsorum necessitatibus recurrere oportebit ad tenentes ipsas, quicunque hi fuerint, principales vel nuntii, in omnibus sic se gerant, quòd se cunctis ostendant in dictis pecuniis (sicut nec habent) penitùs nil habere. Quapropter præcipere, quòd & qualiter pecunia expendatur, computumque exigere de expensa, eam quomodocunque repetere sive deponere, aut deponi facere, capsulam pecuniæ, vel ejus clavem deferre: hos actus & consimiles sibi fratres illicitos esse sciant. Prædicta enim facere ad solos dominos pertinet, qui dederunt, & eos, quos ipsi deputaverunt ad hoc ipsum. Proinde cùm vir sanctus, paupertatis præmissæ in regula modum exprimens, dixerit in eadem: Fratres nihil sibi approprient, nec domum, nec locum, nec aliquam rem: sed tanquam peregrini & advenæ in hoc seculo in paupertate & humilitate Domino famulantes, vadant pro eleemosyna confidenter: Sicque declaratum extitit per nonnullos prædecessores nostros Romanos Pontifices, hanc expropriationem intelligi debere tam in speciali, quàm etiam in communi, propter quod & rerum omnium concessarum, oblatarum, & donatarum fratribus (quas & quarum usum, facti scilicet, ordini vel *a* ipsis fratribus licet habere) proprietatem & dominium in se & Romanam Ecclesiam receperunt, dimisso ipsis fratribus in eis tantummodò usu facti simplicis: Ad nostrum fuerunt deducta examen, quæ in ordine fieri dicebantur, & videbantur prædicto voto & puritati ordinis repugnare: videlicet, ut ea prosequamur ex ipsis, quæ remedio credimus indigere, quòd se institui hæredes non solùm sustinent, sed procurant. Item, quòd reditus annuos recipiunt interdum in tam notabili quantitate, quòd Conventus habentes totaliter inde vivunt. Item, quòd cùm ipsorum negotia, etiam pro rebus temporalibus in curiis agitantur, assistunt advocatis & procuratoribus, & ad instigandum eosdem se ibidem personaliter repræsentant. Item, quòd executiones ultimarum suscipiunt voluntatum, & gerunt, seq; intromittunt quandoq; de usurarum vel malè ablatorum dispositionibus seu restitutionibus faciendis. Item, quòd alicubi non solùm excessivos hortos sed etiam vineas magnas habent: de quibus tam de oleribus, quàm de vino multum colligitur ad vendendum. Item, quòd temporibus messium vel vindemiarum sic copiosè granum & vinum, mendicando, vel aliunde emendo, colliguntur à fratribus, & in cellariis & granariis reconduntur, quòd per anni residuum absque eorum mendicatione possunt transigere vitam suam. Item, quòd Ecclesias vel alia ædificia faciunt, vel procurant fieri in quantitate & curiositate figuræ & formæ, ac sumptuositate notabiliter excessiva, sic quòd non videntur habitacula pauperum, sed magnatum. Paramenta etiam Ecclesiastica in plerisque locis tam multa habent, & tam notabiliter pretiosa, quòd excedunt in his magnas Ecclesias cathedrales. Equos insuper, & arma eis oblata in funeralibus recipiunt indistinctè. Tamen communitas fratrum, & specialiter Rectores ipsius ordinis asserebant, quòd prædicta, seu plura ex ipsis in ordine non fiebant, quòd & si qui reperiuntur rei in talibus, rigidè puniuntur, necnon contra talia, ne fiant, sunt facta pluries ab antiquo statuta in ordine multùm stricta. Cupientes igitur nos ipsorum fratrum providere conscientiis, & cuncta dubia (quantùm possibile nobis est) de ipsorum pectoribus removere, ad prædicta modo qui sequitur respondemus. Cùm enim ad veritatem vitæ pertineat, ut id, quod exteriùs agitur, interiorem mentis dispositionem & habitum repræsentet: necesse habent fratres, qui se expropriatione tantâ à temporalibus abstraxerunt, ab omni eo, quod dictæ expropriationi esset, vel posset videri contrarium, abstinere. Quia igitur in successionibus transit non solùm usus rei, sed & dominium suo tempore in hæredes: Fratres autem præfati nihil sibi in speciali acquirere, vel eorum ordini possunt, etiam in communi: Declarando dicimus, quòd successionum hujusmodi, quæ etiam ex sui natura indifferenter ad pecuniam, & etiam ad alia mobilia & immobilia se extendunt (consideratâ sui puritate voti) nullatenùs sunt capaces. Nec licet eis valorem hæreditatum talium, vel tantam earum partem, quòd præsumi posset hoc in fraudem fieri, quasi sub modo & forma legati sibi dimitti facere, vel sic dimissa recipere, quin potiùs ista sic fieri ab ipsis simpliciter prohibemus. Cumque annui reditus inter immobilia censeantur à jure, ac hujusmodi reditus obtinere paupertati & mendicitati repugnet: nulla dubitatio est, quòd prædictis fratribus reditus quoscunque, sicut & possessiones, vel eorum *a* etiam usum (cùm eis non reperiatur concessus) recipere vel habere (conditione consideratâ ipsorum) non licet. Ampliùs cùm non solùm quod malum esse dignoscitur, sed & omne, quod speciem habet mali, sit à viris perfectis specialiter evitandum: Ex talibus autem assistentiis in curiis & instigationibus, cùm de rebus agitur in ipsorum commoda convertendis, creduntur verisimiliter ex his, quæ foris patent (de quibus habent homines foris judicare) in ipsis rebus fratres *b* assistentes aliquid quærere tanquam suum: nullo modo debent hujusmodi voti & regulæ professores se talibus curiis & litigiosis actibus immiscere, ut & testimonium habeant ab his, qui foris sunt, & puritati satisfaciant voti sui, ac evitetur per hoc scandalum proximorum. Verùm etiam cùm dicti ordinis fratres, non solùm à receptione, proprietate, dominio, sive usu ipsius pecuniæ, verùm etiam à contrectatione qualibet ipsius, & ab ea sint penitùs alieni, quemadmodum sæpedictus prædecessor noster in declaratione hujusmodi regulæ planè dixit: Cumque dicti ordinis professores pro nulla re temporali possint in judicio experiri, prædictis fratribus non licet, nec competit, quin potiùs (consideratâ sui puritate status) debent sibi scire interdictum, quòd hujusmodi executionibus & dispositionibus se exponant: cùm hæc sæpiùs absque litigio & contrectatione vel administratione pecuniæ nequeant expediri. Veruntamen in his exequendis dari consilium ipsorum statui non obsistit, cùm ex hoc ipsis circa bona temporalia nulla jurisdictio, sive actio in judicio, sive dispensatio tribuatur. Licèt verò non solùm sit licitum, sed & multùm conveniens rationi, quòd fratres, qui in laboribus spiritualibus orationis & studii sedulò occupantur, hortos & areas habeant competentes ad recollectionem & recreationem sui, & interdum ad seipsos post labores hujusmodi corporaliter deducendos, necnon ad habenda necessaria hortalitia pro seipsis: habere tamen hortos aliquos, ut colantur, ac olera ac alia hortalitia pretio distrahantur, necnon & vineas, repugnat suæ regulæ ordinis puritati, secundùm quod dictus prædecessor declaravit, ac etiam ordinavit: quòd si talia ad usus proximè dictos, ut putà agrum vel vineam ad colendum, & consimilia, fratribus legarentur, per omnem modum fratres à receptione talium abstinerent: cùm etiam præmissa habere, ut pretium fructuum suis temporibus habeatur *c*, ad naturam & formam proventuum appropinquet. Rursus cùm prædictus sanctus tam in exemplis vitæ, quàm verbis regulæ ostenderit se velle, quòd fratres sui & filii, divinæ providentiæ innitentes, suos in Deum jacerent cogitatus, qui volucres cœli pascit, quæ non congregant in horrea, nec seminant, nec metunt: nec est verisimile voluisse ipsum eos habere gra-

a *Al. ita: vel ipsis.*

a *Al. earum.* b *al. ita: fratres & assistentes, &c.* c *alias, habeant.*

naria,

naria, vel cellaria, ubi quotidianis mendicationibus deberent sperare posse transigere vitam suam. Et idcirco non ex timore levi relaxare *a* se debent ad congregationes & conservationes *b* hujusmodi faciendas, sed tunc tantùm, cùm esset multùm credibile ex jam expertis, quòd non possent vitæ necessaria aliter invenire. Hoc autem ministrorum & custodum simul & separatim in suis administrationibus & Custodiis (cum Guardiani & duorum de conventu loci discretorum Sacerdotum, & antiquorum in ordine fratrum consilio & assensu) duximus judicio relinquendum, eorum super hoc specialiter conscientias onerantes. Hinc est etiam, quòd cùm vir sanctus fratres suos in paupertate summa ac humilitate fundare voluerit, quoad affectum pariter & effectum, sicut ferè regula tota clamat, convenit ipsis, quòd nullo modo deinceps fieri faciant, vel fieri sustineant Ecclesias, vel alia quæcunque ædificia, quæ (considerato fratrum inhabitantium numero) excessiva in multitudine & magnitudine debeant reputari: Ideoque volumus, quòd ubique in suo ordine deinceps temperatis & humilibus ædificiis sint contenti, ne huic tantæ paupertati promissæ, quod patet oculis, contrarium foris clamet. Quamvis etiam paramenta & vasa Ecclesiastica ad honorem divini nominis ordinentur, propter quem omnia fecit ipse Deus: tamen qui absconditorum est cognitor, ad animum sibi ministrantium respicit principaliter, non ad manum: nec per illas sibi vult serviri, quæ suorum servitorum conditioni & statui dissonarent: propter quod sufficere debent eis vasa & paramenta Ecclesiastica decentia, in numero & in magnitudine sufficientia competenter. Superfluitas autem, aut nimia pretiositas, vel quæcunque curiositas in his, seu aliis quibuscunque non potest ipsorum professioni, vel statui convenire: cùm enim hæc sapiant thesaurizationem, seu copiam, paupertati tantæ, quoad humanum judicium, derogant manifestè. Quapropter præmissa servari à fratribus volumus, & mandamus. Circa equorum verò & armorum oblationes illud decernimus in omnibus & per omnia observandum *c*, quod per declarationem prædictam in pecuniariis noscitur eleemosynis definitum. Ex præmissis autem succrevit non parum scrupulosa quæstio inter fratres: videlicet, Utrùm ex suæ professione regulæ obligentur ad arctum & tenuem, sive pauperem usum rerum? Quibusdam ex ipsis credentibus & dicentibus, quòd sicut quoad dominium rerum habent ex voto abdicationem arctissimam, ita ipsis quoad usum arctitudo maxima & exilitas est indicta. Aliis in contrarium asserentibus, quòd ex professione sua ad nullum usum pauperem, qui non exprimetur in regula, obligantur: licèt teneantur ad usum moderatum temperantiæ, sicut & magis ex concedenti, quàm cæteri Christiani. Volentes itaque conscientiarum prædictorum fratrum providere quieti, & his altercationibus finem dare: declarando dicimus, quòd fratres Minores ex professione suæ regulæ specialiter obligantur ad arctos usus, seu pauperes, qui in ipsorum regula continentur, & eo obligationis modo, sub quo continet seu ponit regula dictos usus. Dicere autem, sicut aliqui asserere perhibentur, quòd hæreticum sit, tenere usum pauperem includi vel non includi sub voto Evangelicæ paupertatis, præsumptuosum & temerarium judicamus. Demùm, quia ex eo, quòd dicta regula, per quos & ubi fieri debeat Ministri Generalis electio, tradens, nullam fecit de ministrorum Provincialium electione vel institutione penitus mentionem, oriri super hoc poterat dubitatio inter fratres: Nos volentes posse ipsos clarè ac securè procedere in omnibus factis suis, declaramus, statuimus etiam & ordinamus in hac constitutione in perpetuum valiturâ, ut cùm alicui Provinciæ de ministro fuerit providendum, ipsius ministri electio *a* penès Capitulum provinciale resideat, quam idem Capitulum die sequenti, quâ fuerit congregatum, facere teneatur. Ipsius autem electionis confirmatio ad Ministrum pertineat Generalem. Et si quidem ad electionem hujusmodi per formam scrutinii procedatur, & (votis in diversa divisis) electiones plures in discordia celebrari contingat: illa, quæ à majori parte Capituli numero (nullâ zeli vel meriti collatione aut consideratione habitâ) fuerit celebrata, exceptione seu contradictione quâcunque alterius partis non obstante, per dictum Generalem Ministrum de consilio discretorum de ordine (priùs tamen ex officio, prout spectat ad ipsum, diligenti examinatione præmissâ) confirmetur, vel etiam infirmetur, prout eis secundùm Deum visum fuerit expedire. Et si fuerit infirmata, ad Capitulum provinciale electio hujusmodi revertatur. Cæterùm si Capitulum memoratum die prædictâ ministrum eligere prætermittat, extunc ministri Provincialis provisio ad Generalem ministrum liberè devolvatur. Verùm si Ministro prædicto & Capitulo generalibus ex certa, manifesta, ac rationabili causa videretur aliquando in Provinciis ultramarinis Hyberniæ, seu Græciæ, seu Romæ, in quibus hactenus alius providendi modus dicitur ex causa certa & rationabili fuisse servatus, expedire, ministrum Provincialem per ministrum Generalem, cum proborum ordinis consilio potiùs, quàm per Capituli prædicti electionem præfici in provinciis Hyberniæ, etiam ultramarinis irrefragabiliter: In Romanâ verò vel Græciâ, quando Minister dictæ Provinciæ moreretur, vel absolveretur circa mare; illâ vice servetur absque dolo, partialitate & fraude (super quo eorum conscientias oneramus) quod super hoc dictus minister cum dictorum proborum consilio duxerit ordinandum. In destitutione verò dictorum ministrorum Provincialium servari volumus, quod super hoc hactenus de ipso ordine extiterit observatum. Cæterùm si contingeret eosdem ministro Generali carere, per vicarium ordinis fiat super hoc, quod faciendum fuerit per eundem ministrum, usquequo provisum fuerit de Generali Ministro. Porrò, si quid de hujusmodi ministro Provinciali secus attentari fortè contigerit, illud ipso facto sit irritum & inane. Nulli igitur omninò hominum liceat hanc paginam nostratum declarationum, dictorum, commissionis, responsionis, prohibitionis, ordinationis, mandati, constitutionum, judicationum, & voluntatum infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem, &c.

CAP. II.

Determinat & declarat, quid significent hæc verba inserta in judicialibus commissionibus, quæ fiunt à Principe vel à jure: scilicet, quòd procedatur simpliciter & de plano, & sine strepitu & figura judicii. Joan. Andr.

Idem *Clemens* b *V.*

SÆpè contingit, quòd causas committimus, & in earum aliquibus simpliciter & de plano, ac sine strepitu & figura judicii procedi mandamus: de quorum significatione verborum à multis contenditur, & qualiter procedi debeat, dubitatur. Nos autem dubitationem hujusmodi (quantùm nobis est possibile) decidere cupientes, hâc in perpetuum valiturâ constitutione sancimus, ut Judex, cui taliter causam committimus, necessario libellum non exigat, litis contestationem non postulet, in tempore etiam feriarum ob necessitates hominum indultarum à jure procedere valeat, amputet dilationum materiam, litem quantò poterit faciat breviorem, exceptiones, appellationes dilatorias, &

a *Al. laxare.* b *Al. observationes.* c *Al. servandum.*

a *De modo electionis faciendæ vide novissime sancita in Conc. Trid. sess. 25. de regularib. & monialibus, c. 6.* b *Hæc duo verba,* Clemens V. *absunt à vetust. codic.*

frustratorias repellendo, partium, Advocatorum, & Procuratorum contentiones & jurgia, testiumque superfluam multitudinem restænando. Non sic tamen Judex litem abbreviet, quin probationes necessariæ, & defensiones legitimæ admittantur. Citationem verò, ac præstationem juramenti de calumnia vel malitia, sive de veritate dicenda, ne veritas occultetur, per commissionem hujusmodi intelligimus non excludi. Verùm quia juxta petitionis formam pronunciatio sequi debet, pro parte agentis, & etiam rei, si quid petere voluerit, est in ipso litis exordio petitio facienda, sive scriptis, sive verbo: actis tamen continuò (ut super quibus positiones & articuli formari debeant, possit haberi plenior certitudo, & ut fiat definitio clarior) inferenda. Et quia positiones ad faciliorem expeditionem litium, propter partium confessiones, & articulos ad clariorem probationem usus longævus in causis admisit: Nos usum hujusmodi observari volentes, statuimus, ut Judex sic deputatus à nobis (nisi aliud de partium voluntate procedat) ad dandum simul utrosque terminum dare possit, & ad exhibendum omnia acta & munimenta, quibus partes uti volunt in causa post dationem articulorum diem certum, quandocunque sibi videbitur, valeat assignare: eo salvo, quòd ubi remissionem fieri contingeret, pro testibus producendis possint etiam instrumenta produci, assignatione hujusmodi non obstante. Interrogabit etiam partes, sive ad earum instantiam, sive ex officio, ubicunque hoc æquitas suadebit. Sententiam verò definitivam (citatis ad id licèt non peremptoriè partibus) in scriptis, & (prout magis sibi placuerit) stans vel sedens proferat: etiam (si ei videbitur) conclusione non factâ, prout a ex petitione & probatione, & aliis actitatis in causa fuerit faciendum. Quæ omnia etiam in illis casibus, in quibus per aliam constitutionem nostram, vel alias procedi potest simpliciter & de plano, ac sine strepitu & figura judicii, volumus observari. Si tamen in præmissis casibus solennis ordo judiciarius in toto vel in parte non contradicentibus partibus observetur, non erit processus propter hoc irritus, nec etiam irritandus. Data Avenion. XIII. Calend. Decembr. Pontificatûs nostri Anno 2.

a *In antiquioribus etiam impressis constanter legitur ita, prout ex petitione & probatis & aliis, &c.*

Clementinæ Constitutiones accuratè castigatæ, cum summariis admodùm familiaribus finiuntur.

EXTRAVAGANTES SEU CONSTITUTIONES VIGINTI, A JOANNE PAPA XXII. EDITÆ.

TITULUS I. DE ELECTIONE ET ELECTI POTESTATE.

CAP. I.

(*Anno* 1316. *in Galliâ.*)

Electi, qui pro suarum electionum negotio ad curiam venire tenentur, etiam sede vacante, non tenentur de necessitate in ipsa curia moram trahere: & licèt alibi morentur, nullum eis præjudicium generatur. facit Clement. Ne Romani. §. fin. eod. tit.

Ad onus Apostolicæ servitutis supernâ dispositione vocati, ambiguitates, ex quibus possent Ecclesiis damnosa provenire dispendia, tollere cupientes, de potestatis plenitudine, ac fratrum nostrorum consilio ordinamus, quòd quibuscunque electis, qui ad sedem Apostolicam venire vel mittere tenebantur, ac ipsorum electionum instructoribus, qui in veniendo ad sedem ipsam, & se præsentando ipsâ sede vacante vel non vacante servaverunt tempora à canonibus instituta (dummodò præsentialiter adsint in civitate Lugdun. vel fuerint Avenione in Calendis Octobris) ubicunque sede vacante moram traxerint, nullum ipsis, seu eorum juri præjudicium ex morâ interim factâ ubilibet generetur: sed eorum jura circa electiones hujusmodi hoc non obstante perinde serventur illæsa, ac si apud sedem Apostolicam moram traxissent. Non obstantibus prædecessorum nostrorum constitutionibus quibuscunque: quibus tamen quoad alia nullum volumus præjudicium generari. Nulli ergo, &c. nostræ ordinationis infringere, &c. Datum Lugduni VIII. Idûs Septemb. Anno 1.

CAP. II.

(*An.* 1317. *in Galliâ.*)

Beneficio vacante, cujus fructus ad certum tempus debentur alicui annalia habenti, vel alii, qualiter debeant fructus ipsi dividi inter ipsum annalia habentem, & beneficiatum: & divisione factâ, cujus sit electio, hac declarat constitutio. Et potuisset poni sub tit. de rescript. vel Ne sed. vacant. vel ut Eccl. benefic. vel de verborum signific.

Suscepti regiminis nos cura solicitat, ut quæ in Ecclesiis non absque dispendio ministrorum, & cultûs detrimento

detrimento divini servari viderimus, per appositionem congrui moderaminis in melius reformemus. Cùm itaque in nonnullis Ecclesiis observetur, & à longis retrò temporibus fuerit observatum, quòd fructus primi vel secundi, aut alterius cujuscunque sequentis anni beneficiorum vacantium in eisdem detracto, vel fabricæ, aut Ecclesiis, vel personis habentibus annalia, de consuetudine, privilegio vel statuto applicantur in totum: ita quod illi, qui hujusmodi beneficia canonicè obtinent, & ad quos alias de jure fructus ipsi spectare deberent, nihil inde percipiunt: unde illud inconveniens sequitur, quòd commodè nequeunt ad impendendum servitium debitum residere in Ecclesiis, in quibus beneficiati existunt. Nos *a* de illo super his remedio providere volentes, per quod hi & illi in fructuum prædictorum perceptione parti ipent, & Ecclesiæ debitis servitiis non fraudentur: præsenti decreto statuimus de fratrum nostrorum consilio, quòd illi, qui fructus prædictos sibi *b* hactenus integre vendicabant, ex privilegio, consuetudine vel statuto, nihil exinde ultra summam, pro qua unumquodque beneficiorum ipsorum consuevit in solutione decimæ taxari, prætextu cujusvis privilegii, consuetudinis, vel statuti quovis modo percipiant, sed ipsius summæ perceptione duntaxat sint omninò contenti: totali residuo prædicta obtinentibus beneficia remansuro: nisi forsan illi, qui fructus eosdem soliti fuerant (ut præfertur) cum integritate percipere, pro se mallent ipsum habere residuum, & obtinentibus ipsa beneficia summam dimittere memoratam: quo casu percipiendi, quod maluerint, illis relinquimus optionem: sic, quòd intra decem dies, postquam sciverint beneficia ipsa vacare, iis quibus annalia *c* ipsa debentur ex privilegio, consuetudine, vel statuto, vel ipsorum annalium *d* collectores, quam partem habere voluerint, an scilicet decimæ taxationem, vel illâ dimissâ residuum, nulla subhastatione præmissâ eligere teneantur. Quam electionem, si intra dictos decem dies non fecerint (ut dictum est) extunc ad eum, cujus est beneficium, hujus optio vel electio transeat ipso jure. Et hoc in Ecclesiis & partibus illis, in quibus beneficia majora, & alia quæ ad solutionem decimæ sunt taxata, volumus observari. In illis verò Ecclesiis & partibus, in quibus decimarum taxatio non est facta, servetur quod fructus & obventiones beneficii tunc vacantis, quod *e* decimam solvere consuevit, per medium dividantur: quorum medietatem habeat is, cui annalium *f* per alterum de prædictis modis perceptio est concessa. Reliquam verò medietatem percipiat ille, cui beneficium est concessum, pro sustentatione sua, & aliis Ecclesiæ oneribus supportandis. Quod si alter de prædictis præfatâ medietate noluerit esse contentus, altero contentari volente, pars nolentis transeat ad volentem *g*: & volens fructus & obventiones illius beneficii percipiet universos, eidem beneficio congruè faciens deserviri, ac ejus supportans onera consueta. Et si quicquam aliquis prædictorum ultra præmissa perceperit, illudque his, ad quos pertinebit, intra mensem non restituerit cum effectu: eoipso si Episcopus vel superior Prælatus fuerit, à pontificalibus & ingressu Ecclesiæ sit suspensus; si autem capitulum, universitas, vel collegium, interdicto se noverint (donec prædicta cum integritate restituerint) subjacere. Si vero aliqua singularis persona Ecclesiastica vel mundana id fecerit, excommunicationis incurrat sententiam ipso facto, à qua sine restitutione præmissâ, præterquam in mortis articulo, minimè absolvatur: Non obstantibus quibuscunque privilegiis vel indulgentiis, aut contrariis consuetudinibus & statutis, juramento *a*, confirmatione sedis Apostolicæ, aut aliâ quâcunque firmitate vallatis, quæ omnia, quoad hoc, auctoritate Apostolicâ revocamus, & nullius deinceps esse volumus firmitatis. Nulli ergò, &c. nostræ constitutionis revocationis, cessationis, irritationis & voluntatis, &c.

TITULUS II.
DE MAJORITATE ET OBEDIENTIA.
CAP. UN.

(*Anno* 1317. *Avenioni.*)

Quia multi assumebant dominium, & se creari faciebant potestates & Capitaneos in comitatu Sabinæ, & aliis locis hic nominatis, qui sunt de patrimonio Ecclesiæ Romanæ: inhibetur, ne tales de cætero assumantur, neque illis tanquam talibus obediatur: & quòd nullus hujusmodi præeminentiam sibi audeat adscribere sine speciali licentia sedis Apostolicæ. Et si sint aliquæ civitates, quæ habeant jus eligendi tales Capitaneos per sedem Apostolicam confirmandos, vetat Papa, quòd ante confirmationem debitam nulla eis tanquam talibus præstetur obedientia.

Ecclesiæ Romanæ suorumque fidelium dispendia dissimulare non possumus, quin postquam nobis cognita fuerint, adversùs ea opportunis remediis occurramus. Attendentes igitur gravia nocumenta, quæ nonnullis civitatibus, terris, castris, intra patrimonium beati Petri in Tuscia, Comitatum Sabinæ, & terram Arnolphorum constitutis, eidem Ecclesiæ Romanæ subjectis, & personis singularibus eorundem, ex diversorum tam nobilium, quam etiam aliorum usurpato regimine provenerunt, & volentes super hoc in posterum eorum dispendiis præcavere: Omnibus & singulis comitatibus, seu universitatibus, & singulis personis civitatum, terrarum, castrorum, & locorum intra patrimonium, comitatum & terram prædictos constitutis, in quibus videlicet nobis, seu quibusvis officialibus nostris, jus *b* competit deputandi vel instituendi aut eligendi seu ponendi Potestates, Capitaneos, Dominos vel Rectores aut Officiales quoslibet alios, ne ipsæ Potestatem, Capitaneum, Dominum, Rectorem vel defensorem, seu quemcunque alium officialem, quocunque nomine censeatur, in civitatibus, castris, terris & locis prædictis, aut eorum aliquo eligere, assumere, vocare vel recipere, retinere aut jam electo vel assumpto, vocato seu recepto, tanquam Potestati seu Capitaneo, Rectori seu defensori vel officiali obedire quoquo modo præsumant: néve taliter electus, assumptus, receptus seu vocatus, hujusmodi potestariæ, capitaneatûs, dominii, vel rectoriæ, seu defensoriæ, aut quodcunque aliud cujusvis nominis officium recipere, acceptare, assumere, vel gerere (nisi de nostra & Apostolicæ sedis licentia speciali) quomodolibet audeat, sed assumptum omninò demittat. Ubi verò ad communitates seu universitates & singulares personas civitatum, terrarum, castrorum, & locorum prædictorum, vel eorum aliquem jus competit eligendi potestatem, Capitaneum, Dominum, vel Rectorem, seu Officialem quemlibet alium, qui per nos seu quosvis Officiales nostros debeat aut consueverit confirmari, ne ante debitam confirmationem obtentam ipsæ, vel earum aliquæ sic electo, tanquam potestati seu Capitaneo, Rectori vel defensori seu officiali in quibusvis obediant, néve taliter electus quousque confirmationem habuerit (ut præfertur) hujusmodi potestariæ, capitaneatûs, dominii vel rectoriæ, seu defensoriæ, aut

---

a. *Vide l. fundo. C. de omni agro deser. lib.* 11. b *al. ibi.* c *al. annualia.* d *al. annualium.* e *al. quos.* f *al. annualium.* g *Vide l. si totam. ff. de acquir. hær. l. hac scriptura. §. fin. ff. de cond. & demon. Font.*

a *Vide c. cùm non deceat. de elect. lib. 6. in verbo, pacta. Clem. dudum. de sepul.* b *Vide c. Constantinus. 26. dist. & 23. q. 8. conventior. de Cleric. conjug. c. ex parte. in authen. quomodo oper. Episc. col. 1. in princ.*

cujusvis alterius nominis officio se immiscere, vel illud gerere aut exercere quovis modo præsumat, auctoritate Apostolicâ districtiùs inhibemus. Decernentes extunc irritum & inane, quicquid contra hujusmodi inhibitionis tenorem contigerit attentari. Nulli, ergò, &c. nostræ inhibitionis & constitutionis infringere. Datum Aven. 4. Nonas Augusti, Anno 2.

TITULUS III.
DE PRÆBENDIS ET DIGNITATIBUS.

CAP. UN.

(*Anno* 1217. *Avenioni.*)

Tempore hujus cap. obtinentes plures dignitates, personatus, vel beneficia curam animarum habentia ex dispensatione, virtute illius non poterunt retinere, nisi unum: & reliqua tenebuntur resignare verbaliter & realiter coram Ordinario sub testimonio publico intra mensem à tempore notitiæ hujus cap. nisi fuissent Cardinales, aut Regum filii. Illi autem, qui plura talia sine dispensatione obtinebant, poterunt ultimum retinere, reliquis forma præscripta & sub eodem tempore resignatis. Qui verò deinceps tale habuerit beneficium, si cum illo secundum simile receperit, quamprimum illius possessionem habuerit, vel per eum steterit quò minus habeat, primum quo est ipso jure privatus, modo prædicto resignare tenetur: aliàs utrumque perdit, & inhabilis fit ad sacros ordines suscipiendos, & ad quodcunque beneficium habendum. Tandem, qui dicantur Ordinarii, quantum ad præmissa, & quæ sint beneficia curam animarum habentia, hic manifestatur. h. d. hæc extravagans, quæ est notabilis, & multùm practicabilis, & graviùs obligat, quàm cap. de multa eod. tit. in antiq. ut patet ad oculum.

Execrabilis quorundam tam religiosorum, quàm secularium ambitio, quæ semper plùs ambiens eò magis fit insatiabilis, quò sibi ampliùs indulgetur, & improbitas importuna patentium à nobis & prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus, non tam obtinuisse, quàm extorsisse plerunque noscuntur, quòd unus interdum etiam ad unum beneficium Ecclesiasticum minùs idoneus, in diversis Ecclesiis, nedum vicinis, sed etiam ab invicem longè distantibus, imò nonnunquam in diversorum regnorum partibus situatis, duas aut tres, aut plures dignitates, personatus, officia seu prioratus, aut diversa Ecclesiastica beneficia curam animarum habentia possit dispensativè (cum aliàs non liceret de jure communi) recipere, & simul licitè retinere. Unde inter cætera inconvenientia, subscripta sequuntur, quòd videlicet interdum unus, qui unicum, quamvis modicum vix officium implere sufficeret, plurimorum sibi vendicet stipendia, quæ multis literatis viris vitæ puritate ac testimonio bonæ famæ pollentibus, qui mendicant, possent abundè sufficere, æquâ distributione collata, habentibus ipsa paratur vagandi materia, divinus cultus minuitur, hospitalitas in ipsis beneficiis debita non servatur. Et dum non sunt sui in unaquaque regione rectores, Ecclesiarum detrahitur commodis & honori, quæ carentes defensorum auxilio in juribus suis & libertatibus multipliciter colliduntur, & ruinis patent ædificia nobilia, quæ magnificentia extruxerat decessorum, & (quod amariùs est dolendum) animarum cura negligitur, & vitiorum sentibus fomentum periculosè præbetur. Nos itaque tot malis tantisque discriminibus occurrere cupientes, omnes & singulas dispensationes super receptione aut retention plurium dignitatum, personatuum, officiorum, prioratuum aut beneficiorum, quibus cura animarum sit annexa, sub quacunque forma, vel expressione verborum à nobis, vel prædictis prædecessoribus cuicunque personæ concessas (Cardinalibus tantùm sanctæ Romanæ Ecclesiæ, qui circa nos universali Ecclesiæ serviendo, singularum Ecclesiarum commoditatibus se impendunt, ac Regum filiis, qui propter sublimitatem eorum ac generis claritatem sunt potioris prærogativâ gratiæ attollendi, duntaxat exceptis) deliberatione super hoc cum fratribus nostris habitâ diligenti, de ipsorum consilio, & ex certa scientia nostra, in forma subscripta duximus taliter moderandas, quòd per moderamen nostrum effrænatam circa easdem personas talium beneficiorum multitudinem refrenemus: ipsique impetrantes fructu dispensationum hujusmodi totaliter non frustrentur *a*. Statuimus itaque & de fratrum ipsorum consilio ordinamus, quod obtinentes nunc ex dispensatione legitima pluralitatem hujusmodi dignitatum, personatuum, officiorum aut prioratuum seu beneficiorum, quæ aliàs absque dispensatione obtinere nequibant, unum tantùm ex dignitatibus, personatibus, officiis, prioratibus, Ecclesiis vel beneficiis hujusmodi, quibus cura imminet animarum, cum dignitate, personatu vel officio, prioratu, Ecclesia, vel beneficio sine cura, quod habere maluerit, prætextu dispensationis sufficientis circa id eisdem indultæ, possint licitè retinere. Quæ tamen teneantur eligere intra mensem numerandum à tempore notitiæ constitutionis istius: cæteris beneficiis cum cura vel sine cura, quæ ipsius dispensationis prætextu tenebant, & quæ aliter non poterant de jure absque dispensatione licitè retinere, quæ nos extunc vacare decernimus, coram Ordinario sub testimonio publico intra idem tempus verbaliter & realiter cum effectu dimissis: absque eo quòd ad illa nunquam sine nova collatione ab eo qui facere poterit facienda redire, aut eorum administrationi se immiscere præsumant. Alioquin tam his, quam aliis omnibus beneficiis, quæ virtute hujusmodi nostri moderamine retinere poterant (ut præfertur) sint ipso jure privati, & prorsùs inhabiles ad similia beneficia obtinenda. Per hoc autem iis, qui dignitates, personatus, officia, vel alia beneficia, curam animarum habentia ex dispensatione, quæ jus *b* tribuat, juxta nostram moderationem perscriptam obtinent, & alia similia beneficia nostrarum, vel aliàs eorundem prædecessorum auctoritate literarum expectant, cum quibus est, ut illa, cùm vacaverint, recipere, & unà cum obtentis retinere licitè valeant, dispensatum, nolumus derogari, quin ea cùm vacabunt intra dicti temporis spatium possunt eligere, & dimissis aliis recipere in forma præscripta, ac licitè retinere: pœnas similes incursuri, si huic nostræ contraire præsumpserint sanctioni. Porrò, quia quorundam oculos sic avaræ cupiditatis vitium excæcavit, quòd plurima talia beneficia simul absque dispensatione canonica retinere præsumunt: Nos de illis præsenti decreto statuimus, ut omnia & singula beneficia sic detenta, illo tantùm retento, quod ultimò receperunt, dummodò in eo ex collatione canonica competat jus eisdem, intra tempus (ut præscribitur) limitatum, verbo & facto ac sine fraude coram Ordinario sub testimonio similiter publico dimittere teneantur. Quod si non fecerint, etiam illo sint ipso jure privati, in quo jus eis aliàs competebat, & inhabiles penitùs ad quæcunque obtinenda Ecclesiastica beneficia censeantur. Qui verò deinceps receperint dignitatem, vel personatum, seu officium aut aliud beneficium animarum curam habens annexam, si anteà simile beneficium obtinebant, illud (quo ipso jure, postquam secundi possessionem habuerint, vel per eos omni dolo & fraude cessantibus, quò minùs habeant, steterit, privati noscuntur) absque moræ dispendio in Ordinariorum manibus dimittere debeant pari modo: Alioquin extunc sint ipso jure secundo privati, & nedum ad sacros suscipiendos ordines, quin etiam ad habendum quod-

---

a *Al. fraudentur.* b *Not. text. pro statuto faciente mentionem de beneficiis, quæ jure obtinentur: nam in tali veniunt beneficia dispensativè retenta, per text. hic Font.*

quodcunque beneficium Ecclesiasticum inhabiles reputentur. Quæ omnia & singula beneficia vacatura (ut præmittitur) vel dimissa, nostræ & sedis Apostolicæ dispositioni de ipsorum fratrum consilio reservamus: Inhibentes, ne quis præter Romanum Pontificem, quâcunque sit super hoc auctoritate munitus, de hujusmodi beneficiis disponere, vel circa illa per viam permutationis, vel alias innovare quoquo modo præsum t. Nos enim, si secus actum seu attentatum fuerit, irritum decernimus & inane. Cæterum ordinarios intelligimus in casibus suprascriptis Episcopos, in quorum civitatibus vel diœcesibus consistunt beneficia, seu aliquod eorum, quæ deb nt secundum præmissa dimitti, aut ipsi, qui ea debent dimittere, commorantur, vel Ecclesiis cathedralibus vacantibus, Capitula eorundem: & hi de beneficiis tam dimissis, quam (ut præmittitur) perditis, nos, vel Apostolicam sedem certificare studeant, quamprimum commodè poterunt indil tè, ut de illis salubriter disponere valeamus. Quantùm autem ad modificationem attinet antè factam, illi dunt xat, & non alia beneficia Ecclesiastica, quocunque nomine nuncupentur, curam animarum habere censemus, quæ parochias habent, in quibus est animarum cura, non per vicarios perpetuos, sed per Rectores aut ministros beneficiorum ipsorum, vel illorum temporales vicarios exercenda: necnon & illa, quorum ministris ratione beneficiorum hujusmodi competit visitare, inquirere, procurationes recipere, suspend re, excommunic re, seu ab excommunicationis & suspensionis sententiis absolvere de consuetudine vel de jure: juribus aliis de animarum cura loquentibus in suo robore, quoad cætera, permansuris. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrarum moderationis, statutorum, constitutionum, reservationis, inhibitionis, & voluntatum infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Avenione 13. Cal. Decembr. Anno 2.

TITULUS IV.

DE CONCESSIONE PRÆBENDÆ, ET ECCLESIÆ NON VACANTIS.

CAP. I.

Executores gratiarum, & Judices causarum à sede Apostolica deputati in diœcesibus jam divisis procedere possunt, sicut ante divisionem poterant. Et congruè ponitur sub hoc titulo, cum loquatur de executoribus, de quibus frequens mentio habetur in tit. de concess. præbend. lib. 6. patet in cap. Executor. cap. Si Capitulo. & cap. Si soli. Et potuisset situari sub tit. de rescript. vel de off. deleg. vel de Paroch.

Sedes a Apostolica in suis actibus veritatem prosequens, lucem amans, libenter evitat nodosæ ambiguitatis involucrum, illamque sibi semper in suis ordinationibus reservare cautelam intendit, ut de illis ita proveniat commodum, quòd aliis non immineat detrimentum.

Sanè pridem ad divini cultûs augmentum, & ad salutem populi, quem in nonnullis civitatibus ac diœcesibus sic multiplicavit Altissimus, quòd in earum singulis singulorum vulnus nequib t (ut cum decet) unicus pastor inspicere, aut alias partes boni pastoris implere, salubriter intendentes, in ipsis diœcesibus (quarum nonnullas in duas, & aliquas in plures diœceses duximus dividendas) certas civitates & Ecclesias ereximus cathedrales, quarum singulis proprias, distinctas, & limitatas diœceses jussimus assignari. Verùm quia plures ante ordinationem seu divisionem nostram hujusmodi tam à nobis, quàm à prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus, Apostolicæ s obtinuerunt literas super beneficiis Ecclesiasticis in ipsis tunc integris diœcesibus vacaturis, quarum nonnullæ rest nt adhuc executioni mandandæ. Nos amovere volentes cujusvis dubitationis scrupulum, qui circa executionem gratiarum super hujusmodi beneficiis concessarum posset forsan incidere, & providè considerantes attentius, quòd per ordinationem seu divisionem nostram prædictam jus ad rem expectantibus dicta beneficia ant à competens ex ratione mutari non deb t, quia adeò efficax in divisis diœcesibus maneat, sicut prius erat: auctoritate præsentium declaramus, quòd omnes & singulæ gratiæ super beneficiis vacaturis ante divisionem hujusmodi in ipsis quondam integris diœcesibus à nobis, vel prædictis prædecessoribus personis quibuscunque concessæ, tam in ipsis nunc divisis, quam in aliis diœcesibus decisis ab illis, eisdem modo & formâ possint suo ordine a per executores inde d tos, & alios, ad quos id pertinebit, ad debitam executionem adduci, quibus ante divisiones sæpefatas poterant & debebant. Idem etiam declaramus, quoad literas Apostolicas justitiam continentes: ut videlicet Judices dati per illas in causis quarumlibet personarum, quæ nunc de hujusmodi diœcesibus divisis existunt, possint juxta earum tenorem provide procedere, ac si dictæ diœceses, de quibus mentio in literis eisdem habetur, integræ remansissent. Nulli, &c.

CAP. II.

Nullus impediat Capitula, Archidiaconos, & alias personas in juribus, quæ sibi competebant in Ecclesiis integris, quin illa jura percipiant post divisionem ipsarum, sicut antè soliti erant percipere: quoniam in beneficiis divisis habet quis eadem jura, quæ habebat in integris. Et hoc cap. sub hoc tit. fuit positum, quoniam declarat præcedens, ut clare patet. Concord. cap. quia monasterium. de relig. dom. in antiquis.

Ad Apostolatûs nostri pervenit auditum, quòd aliquorum Ecclesiarum per nos ab aliis Ecclesiis ex certis causis, quæ ad hoc nostrum animum induxerunt, auctoritate Apostolicâ divisarum, Prælati & subditi Capitulis, Archidiaconis, & aliis personis Ecclesiarum, à quibus supradictæ Ecclesiæ sunt divisæ, multipliciter injuriari præsumunt, non permittentes eos uti jurisdictionibus & juribus suis, sicut ante divisionem hujusmodi uteb ntur. Qui igitur intentionis nostræ non extitit, nec existit, per divisionem Episcopatuum Ecclesiarum, à quibus divisiones factæ sunt, Capitulis, Archidiaconis, vel aliis personis velle aliquatenùs derogare, nisi qu tenus in divisionum hujusmodi literis Apostolicis continetur expressè: Nos præsentis auctoritate statuti universis Prælatis, Capitulis, & aliis quibuscunque personis Ecclesiasticis Ecclesiarum d cisarum, & in cathedrales Ecclesias per nos auctorit te Apostolicâ erectarum, præcipimus & mandamus, ne Capitula, Archidiaconos, & alios personatus, vel dignitates, officia seu b n ficia in prædictis primariis Ecclesiis obtinentes, quo minùs visitationes exerceant, procurationes recipiant, jurisdicti n s, & jura Archidiaconalia, & alia bona obtineant in prædictis decisis diœcesibus, sicut ante division m hujusmodi obtinebant, nisi quantùm in divisionem hujusmodi literis Apostolicis caveatur expressè, impediant quoquo modo, quousque per sedem Apostolicam aliud fuerit ordinatum. Si enim aliqui contra præsens præceptum ag re vel facere præsumpserint, nos præsumptores tales dignâ curabimus animadversione punire. Nulli, &c. nostrorum

---

a *Hæc extravagans habetur inter communes sub tit. de officio deleg. cum gloss. Guiliemi de Monte Lauduno.*

a *Ad hæc vide gloss. in tit. de defen. civit. §. quæ igitur c. 3. Vide Claud. Cantiunculam in loco ab ordine. Imol. Nicol. Ever.*

præcepti. & mandati infringere, &c. Datum Avenione 5. Cal. Octobris, Anno 5.

TITULUS V.
NE SEDE VACANTE ALIQUID INNOVETUR.
CAP. UN.
(*An. 1316. Avenioni.*)

Vacante sede imperiali, cum jurisdictio ad Papam devolvatur, sub pœna excommunicationis hic prohibetur, quòd nullus tunc nomen Vicarii, Imperatoris, vel alterius cujuscunque officii retineat, assumat, vel resumat, nullusq; ei obediat, vel auxilium præbeat: aliàs excommunicatio in personas, & interdictum in terras (nisi intra duos menses resipuerint) profertur. Tandem modus hujus hujus processus publicandi exprimitur. h. d.

SI fratrum & Coëpiscoporum nostrorum, & aliorum quorumlibet jura illibata servari, & ab omni fore dispendio diminutionis extranea cupimus, & ad illud libenter nostræ solicitudinis studium adhibemus: multò fortiùs equidem pro nostris & Romanæ Ecclesiæ sponsæ nostræ juribus & honoribus conservandis ex injuncto nobis officii debito Apostolicæ provisionis partes tenemur impendere, ne temporibus nostris usurpationis injuriam subeant, aut detrimentum cujusvis derogationis incurrant. Sanè in nostram & fratrum nostrorum deductum est (famâ divulgante) notitiam, quòd licèt de jure sit liquidum, & ab olim fuerit inconcussè servatum, quòd vacante Imperio, sicur & nunc per obitum quondam Henrici Romanorum Imperatoris vacâsse dignoscitur, cùm in illo ad secularem Judicem nequeat haberi recursus, ad summum Pontificem, cui in persona beati Petri terreni simul & cœlestis Imperii jura Deus ipse commisit, Imperii prædicti jurisdictio, regimen & dispositio devolvuntur, & ea ipse (durante ipsius vacatione Imperii) per se, vel alium, seu alios exercuisse noscitur in Imperio memorato: nonnulli tamen in Italiæ partibus potestatis & dignitatis fastigium illi itè ambientes, in nostrum & Romanæ sanctæ matris Ecclesiæ (quantùm in eis est) præjudicium evidens, ac diminutionem honoris & juris, vicariatûs seu alterius cujuscunque nomen officii, quod ipso Imperatore vivente ex ipsius commissione gerebant in certis terris, territoriis sive locis, post decessum ipsius, absque nostra vel Apostolicæ sedis petitâ vel obtentâ licentiâ, retinere sibi, & nonnulli etiam de novo assumere, quod non gesserant, aut gestum anteà, posteaque dimissum resumere temerariis ausibus præsumpserunt, quo vel quibus adhuc non verentur abuti, & sub ejus vel eorum colore multa facere & fecisse noscuntur, quæ in nostram, & Ecclesiæ prædictæ injuriam apertè redundant, non abhorrentes per id variis involvi criminibus, nec divinæ majestatis formidantes offensam. Qui igitur error, cui non resistitur, approbari videtur, & latum pandit delinquentibus sinum, qui eorum perversis conatibus non resistit: Nos volentes nostris & Ecclesiæ sponsæ nostræ juribus & honoribus in hac parte prospicere, & malis ac scandalis, quæ ex retentione, assumptione, seu resumptione hujusmodi orta sunt hactenus, & quæ periculosè possent in antea suboriri, celeriter obviare, necnon periculis animarum hujusmodi retinentium, assumentium seu resumentium nomina & eis abutentium (ut præfertur) salubriter occurrere cupientes, præsentium auctoritate monemus, sub excommunicationis pœna, omnes & singulos cujuscunque statûs, præeminentiæ, dignitatis, aut conditionis existant, etiamsi Patriarchali, vel quâvis aliâ superiori sive Episcopali, vel Regia, seu aliâ quâcunque præfulgeant dignitate, qui post vacationem Imperii absque nostra, vel sedis prædictæ licentiâ hujusmodi Vicarii seu cujusvis alterius officii nomen ubilibet retinuerunt, assumpserunt, seu resumpserunt & retinent: & qui assument, vel resument fortassis in posterum, & sub talis donationis pallio abusi sunt, & abutuntur, vel etiam abutentur potestate, vel jurisdictione quâcunque, seu ejus exercitio publicè vel occultè, quatenus deræteto etiam à denominatione hujusmodi, seu cujuscunque assumptione, resumptione ac retentione prædictis, necnon usu, potestate, & exercitio supradictis protsus abstineant, & omninò desistant. Inhibentes insuper sub pœna prædicta omnibus & singulis Patriarchis, Prælatis, & etiam aliis superioribus ac Regibus, civitatibus, comitatibus, universitatibus, Capitaneis, Potestatibus, Rectoribus, Comitibus, Vicecomitibus, Baronibus, & aliis omnibus cujuscunque sint dignitatis, conditionis aut statûs, ne prædictum hujusmodi nomen, seu aliud quodlibet in eodem Imperio retinentes (ut præfertur) aut assumentes, vel eorum aliqui sub denominatione, vel titulo hujusmodi nominum, seu procuratores, commissarios, judices, aut vices eorum gerentes, quocunque colore quæsito, recipiant vel admittant, nec ut vicariis seu vicario aut officialibus Imperii pareant vel intendant, aut pareri vel intendi faciant, vel permittant, nec in his eis vel ei quomodolibet præstent auxilium, consilium, vel favorem. Alioquin in omnes & singulos Patriarchas, Prælatos, & superiores & inferiores, Reges & cæteros, denominationem prædictam (ut præmissum est) retinentes, assumentes, seu resumentes, ac illius prætexta exercentes quæcunque officia, potestates seu jurisdictiones, & recipientes eos, ut vicarios, vel officiales Imperii, aut commissarios eorum, ut talium, & in parentes seu obedientes eis, ut talibus, ut præstantes in hoc sibi consilium, auxilium, vel favorem, nisi intra duorum mensium spatium, à die datæ præsentium numerandum, penitus resipuerint, vel se licentiâ sedis Apostolicæ super hoc ostenderint communitos, excommunicationis in singulas personas, & in terras & loca ipsorum, & quaslibet communitates, universitates, civitates, aut villas, interdicti sententias de fratrum nostrorum consilio publicè promulgamus. Contra eos nihilominùs spiritualiter & temporaliter graviùs processuri, prout inobedientia eorum exegerit, qualitas facti suaserit, & viderimus expedire. Et ut quibuslibet parendi talibus tollatur occasio, omnes & singulos, qui hujusmodi vicariatûs nomen retinentibus, assumentibus seu resumentibus, juramento fidelitatis tenentur adstricti, à juramento hujusmodi, quantùm ad hoc, de potestatis plenitudine absolventes, auctoritate Apostolicâ firmiter inhibemus eisdem, ne talibus, ut vicariis vel officialibus Imperii, aliquatenùs pareant vel intendant. Et insuper omnes Pactiones, obligationes, confœderationes, & colligationes à quibuscunque super hoc quomodolibet initas, juramento vel quacunque firmitate vallatas, omninò dissolvimus, viribus vacuamus, irritamus, & quatenus de facto processerint, revocamus: Ac hujusmodi, & quælibet alia juramenta quibuslibet super his præstita, per quæ posset in prædictis nostris, & Ecclesiæ nostræ prædictæ juribus derogari, præsertim cùm juramentum vinculum iniquitatis esse non debeat, relaxamus. Cæterùm ut hujusmodi processus veriùs ad communem omnium notitiam deducatur, chartas seu membranas processum continentes eundem in Ecclesia Avenionensi appendi vel affigi ostiis seu superliminaribus faciemus, quæ processum ipsum suo quasi sonoro præconio & patenti judicio publicabunt: Ita quòd omnes & singuli, quos processus ipse contingit, & contingere potest, nullam posteà possint excusationem prætendere, quòd ad eos talis processus non pervenerit, vel quòd ignoraverint eundem: cùm non sit verisimile remanere quoad ipsos incognitum vel occultum, quod tam patenter omnibus publicatur. Datum Avenione in domo Episcopali, pridie Cal. April. Anno 1.

TITU-

TITULUS VI.
DE VOTO ET VOTI REDEMPTIONE.
CAP. UN.

Votum per susceptionem sacri ordinis solennizatum, licèt impediat matrimonium sequens, non tamen præcedens: etiamsi nondum esset per carnis copulam consummatum. Et durante matrimonio, etiam nondum consummato, nullus præsumat accipere aliquem de sacris ordinibus: quod si fecerit, dissoluto etiam matrimonio, nec in illo ministrare, nec ad superiores ascendere poterit, nisi aliquam de religionibus approbatis ingrediatur, & ejus regulam expressè, vel tacitè profiteatur. Est autem talis conjugatus sic ordinatus per diœcesanum monendus, ut religionem ingrediatur, si matrimonium nondum est consummatum: quòd si renuerit, & uxor institerit, compellitur per excommunicationem ad matrimonii consummationem, hoc dicit. Et est casus notabilis, & qui satis efferri non posset.

ANtiquæ concertationi finem cupientes imponere, ac animarum periculis inde provenientibus salubriter providere, de fratrum nostrorum consilio præsenti declaramus edicto, quòd licèt votum solennizatum per sacri susceptionem ordinis, quantum ad impediendum matrimonium contrahendum, ac ad dirimendum, si pòst contractum fuerit, secundùm statuta canonum sit efficax reputandum: ad dissolvendum tamen priùs contractum, etiamsi per carnis copulam non fuerit consummatum, cùm nec jure divino, nec per sacros reperiamus canones hoc statutum, invalidum est censendum: auctoritate Apostolicâ districtiùs inhibentes, ne quisquam durante matrimonio, nondum etiam consummato, aliquem de sacris ordinibus præsumat suscipere, nisi prout sacris canonibus noverit convenire. Quod si secùs à quoquam forsitan attentatum fuerit, ordinamus, quòd nec matrimonio soluto in sic suscepto ordine ministrare, nec ad superiores ordines provehi, nec ad aliquod beneficium vel officium Ecclesiasticum valeat promoveri: Nisi aliquam de religionibus approbatis (quarum professio ad castitatis custodiam, & abdicationem temporalium, & sui superioris obedientiam suos professores adstringat) ipsum canonicè contigerit ingredi, ac ejus regulam expressè vel tacitè profiteri: quo casu diœcesanus super præmissis & singulis præmissorum cum eo dispensare valeat, nisi sit aliud canonicum, quod obsistat. Ad ingressum hujusmodi sic ordinatum, si matrimonium consummatum non fuerit, per diœcesanum instanter moneri præcipimus, & induci: quod si forsan renuerit adimplere, ipsum, si sponsa ejus institerit, per censuram Ecclesiasticam compellendum decernimus contractum matrimonium consummari. Nulli, &c. nostrarum declarationis, inhibitionis, ordinationis, præcepti & constitutionis infringere. Datum Avenione Calend. Decemb. Anno septimo.

TITULUS VII.
DE RELIGIOSIS DOMIBUS.
CAP. UN.

Secta & religio Fratricellorum, sive Beguinorum, qui se dicebant de tertio ordine beati Francisci, cassatur, quoniam inter cæteros errores Ecclesiastica sacramenta despiciebant: Et sub pœna excommunicationis omnibus injungitur, ut nulli de cætero talem ritum assumant, & ne Episcopi ipsum concedere præsumant. Vide cap. fin. eod. tit. in antiq. cap. 1. eod. tit. l. 6.

SAncta a Romana atque universalis Ecclesia, cui auctore Domino, licèt immeriti, præsidemus, sicut religiosa & pia vota benigno favore prosequitur, sic superstitiosos conatus insolentium hominum a detestatur, videlicet ne sub ovinâ pelle gregem Dominicum truculentia lupi rapacis invadat, sub pietatis imagine virus hæreticæ pravitatis obrepat, & sub prætextu conversationis angelicæ, incautis mentibus spiritus malignus illudat: cujus rei gratiâ sacris canonibus est interdictum, ne aliquis novum ordinem aut religionem inveniat, vel habitum novæ religionis assumat: sed quicunque ad religionem venire voluerit, ingrediatur unam de religionibus approbatis. Nonnulli tamen profanæ multitudinis viri, qui vulgariter Fratricelli, seu fratres de paupere vita, Bizochi sive Beguini, vel aliis nominibus nuncupantur in partibus Italiæ, necnon in insula Siciliensi, Comitatu Provinciæ Narbon. & Tholosanen. civitatibus, & diœcesibus, & Provinciis, aliisque diversis cismarinis & ultramarinis partibus, contra dictos canones habitum novæ religionis assumere, congregationes & conventiculas facere, & superiores sibi ipsis eligere, quos ministros, seu custodes, vel gardianos, aut nominibus aliis appellant: plurimos ad eorum sectam recipere, & loca de novo construere, seu constructa recipere, in quibus habitant in communi, publicè mendicare (quasi eorum secta foret una de religionibus per sedem Apostolicam approbatis) temeritate damnabili præsumpserunt, & præsumunt etiam incessanter. Et ut ipsorum error, veritas, & impietas religio reputetur, plurimi eorum regulam seu ordinem fratrum Minorum, quem sanctus Franciscus instituit, se profiteri ad literam conservare confingunt: quanquam in obedientia Generalis, vel Provincialium ministrorum ipsius ordinis non morentur: prætendentes se à sanctæ memoriæ Cœlestino Papa quinto prædecessore nostro hujus statûs seu vitæ privilegium habuisse: quod tamen etsi ostenderent, non valeret, cùm bonæ memoriæ Bonifacius Papa octavus prædecessor noster, ex certis causis rationabilibus omnia ab ipso Cœlestino prædecessore nostro concessa, quæ per ipsum Bonifacium non contingeret approbari, viribus penitùs vacuaverit, dictumque vitæ privilegium non inveniatur per eundem Bonifacium approbatum. Quidam autem eorum dictum habitum, & vivendi ritum à quibusdam Episcopis seu eorum superioribus, vel aliis Ecclesiarum Prælatis habuisse profitentur, quos nec eis concedere licuit contra formam Concilii generalis. Nonnulli etiam ex ipsis asserentes se esse de tertio ordine beati Francisci, Pœnitentium vocato, prædictum statum & ritum eorum sub velamine talis nominis satagunt palliare: cùm tamen in regula ipsius tertii ordinis talis vivendi ritus nullatenùs sit concessus. Et quia in errorum barathrum facilius ruunt, qui conceptus proprios Patrum definitionibus anteponunt, ipsorum quàm plurimi (sicut fide dignâ relatione percepimus) à veritate catholicæ fidei deviantes Ecclesiastica sacramenta despiciunt, ac errores alios student multipliciter seminare. Cùm itaque talium damnanda temeritas in ejusdem fidei detrimentum, fidelium scandalum, præfati Minorum & aliorum ordinum opprobrium, & etiam suarum & aliorum animarum perniciem redundare noscatur: sectam, ritum, & statum hujusmodi, non obstantibus præmissis eorum excusationibus, quas frivolas reputamus, & quicquid per eos communiter vel divisim sub religionis, Conventûs, collegii seu congregationis nomine vel colore attentatum extitit, vel existit, de fratrum ipsorum consilio, auctoritate Apostolicâ nullius fuisse & esse decernimus firmitatis: & quatenus de facto processerunt, de consilio, & auctoritate præmissis revocamus omninò, ac perpetuæ prohibitioni subjicimus, & ab Ecclesia Dei penitùs abolemus. Eisdem personis & aliis quibuscunque

a *De Beguinorum secta & erroribus, vide Guidonem Carmelitam in summa de hæresibus, tit. de hæresibus Beguinorum, & Nicolaum Eymericum in directorio inquisitorum part. 2. q. 15.*

a *Vide l. qui sub conditione. ff. de cond. instit. l. non erit. §. divus. ff. de jurejur.*

sub pœna excommunicationis, quam eos (si secùs fecerint) incurrere volumus ipso facto, injungentes expressè, ne statum sive sectam & ritum hujusmodi ab ipsis assumptum sectentur ulterius, vel ipsum de novo assumere quoquo modo præsumant. Episcopos quoque & eorum superiores & etiam alios Prælatos quoscunque, qui prædictis personis vel aliis ritum vivendi & habitum supradictos, præter special m Apost licæ sedis auctoritatem deinceps concesserint, prædictæ excommunicationis pœnæ ipso jure decernimus subjacere: dignum est enim, ut adulterinas plantationes, quas non Pater cœlestis, sed humanæ temeritatis audacia plantat, Apostolici culminis censura divellat: nec patiatur in agro Dominico perversæ congregationis vepres excrescere, cui proprium est (divinâ opitulante gratiâ) virtutes serere, ac vitia radicitus extirpar. Nulli ergo, &c. Datum Avenion. 3. Cal. Januar. Anno 2.

TITULUS VIII.
DE JUDÆIS ET SARRACENIS.
CAP. UN.

(An. 1316. Avenioni.)

Ut Petrus filius Regis Castellæ pro ductus proposito facilius Agarenos infideles à regno Granatæ expelleret, lata fuit excommunicationis sententia in omnes prohibita portantes ipsis infidelibus & Sarracenis præfati regni Granatæ. Concor. c. Ita quorundam & c. Ad liberandam. eod. tit. in antiq.

COpiosus in misericordia Dominus, qui de sua abundantia pietatis corda fidelium ad suæ majestatis obsequia devotionis ardore succendit, præcordiis dilecti filii nobilis viri Petri Infantis nati cl ræ memoriæ Sanctii Regis Castellæ, adeo copiose gratiam cœlestis inspirationis infudit, quod sibi delectabile reputat propri m exponere in ipsorum prosecutione p rsonam. Pio quidem nobilis ipse ductus proposito, tanquam str nuus athleta Domini, negotium impugnationis perfidorum Agarenorum, à quibus regnum Granatæ in Dei contumeliam detinetur, tutorio nomine, charissimi in Christo filii nostri Alphonsi Castellæ Regis illustris, qui sub teneritudine pueri lis ætatis adhuc dignoscitur constitutus, assumpsit sub spe cœlestis auxilii ferventer & viriliter prosequendum. Cùm igitur omnia cupiamus obstacula removere, per quæ dicti negotii prosecutio posset quomodolibet impediri, universis & singulis cujuscunque conditionis, præeminentiæ vel statûs existant, districtius inhibemus, ne arma, equos, ferrum, ligamina, victualia & alia quæcunque prohibita per Romanos Pontifices prædecessores nostros ad terras Ægypti deferri, & Sarracenos dicti regni Granatæ intra triennium incipiendum à Cal. Aprilis proximè secuturi, quomodolibet deferre præsumant. Nos enim omnes & singulos, qui ad dictum r gnum arma, equos, ferrum, ligamina & victualia supradicta & quæcunque prohibita, contra tenorem hujus nostræ prohibitionis deferre præsumpserint, illis pœnis & sententiis, quas deferentes hujusmodi prohibita in Alex ndriam vel ad Ægypti partes incurrunt, decernimus subjacere. Et nihil minus omn s & singulos, qui S rracenis Granatæ præstabunt (dicti negotii prosecutione durante) auxilium, consilium vel favorem, aut prosecutionem dicti negotii directe vel indirectè, secretè vel publicè impedir vel turbare forte præsumpserint, excommunicationis sententiam incurrere volumus ipso facto. Nulli ergo nostræ inhibitionis, constitutionis & voluntatis, &c. Dat. Avenione 5. Kal. Mart. Anno primo.

TITULUS IX.
DE TORNEAMENTIS.
CAP. UN.

Constitutio Clementis in quibusdam regnis torneamenta inhibens sub pœnis excommunicationis & interdicti, hic revocatur: & illi, qui hujus occasione sententias incurrerant, absolvuntur.

QUia in futurorum eventibus sic humani fallitur incertitudo judicii, ut quod conjecturâ probabili exnunc interdum attenta consideratio utile pollic tur, reperiri damnosum, quandocunque contingat: nonnunquam quod consultè statuitur, ex sanioris insp ctione judicii consultius revocatur. S nè felicis recordationis Clemens Papa V. prædecessor noster, attentè considerans, generale passagium in Concilio Viennensi pro terræ sanctæ subsidio salubriter ordinatum, per torneamenta, & hastiludia, sive juxtas non leviter impediri; tum quia frequenter sic ipsum passagii negotium prosecutores exinaniunt, quòd ad ejus executionem efficiuntur impotentes, tum quia interdum quamplures à crucis assumptione retrahunt, dum ab illis abstinere (aliis ea exercentibus) erubescunt: torneamenta ipsa & hastiludia, sive juxtas in regnis Franciæ, Angliæ, & Alemaniæ, & aliis nonnullis Provinciis, in quibus ea consuevére frequentiùs a exerceri, specialiter interdixit: in facientium ea, vel ad id eis præstantium opem, consilium, vel consensum, & illorum etiam in quorum locis vel districtibus fierent, non prohibentium hoc, cùm possent, & illorum proced ntes ad illa in domibus suis recipientium, vel commercium quomodolibet exerc ntium cum eisdem, in personas excommunicationis, & in terras interdicti sententias promulgando, absolutione ab excommunicatione hujusmodi, præt rquam in mortis articulo, sedi Apostolicæ reservatâ. Verum quoniam (ut intelleximus) per sententiam hujusmodi periculum animabus ingeritur, & pro eo maximè negotio dicti passagii derogatur: quia nonnulli militari cingulo abstinent, & quia vacare militiæ metu præsertim ipsius sententiæ non præsumunt, propter quod idoneos & voluntarios ad terræ prædictæ subsidium in regnis eisdem contingit pauciores solito reperiri. Nos ad dilectum filium nobis viri Philippi claræ memoriæ regentis Franciæ, & Navarræ Regis, & aliorum de domo regiâ, necnon quamplurium magnatum & nobilium, tam in regno Franciæ, quàm aliunde, considerantium præmissa discrimina repetitæ supplicationis instantiam, sententias excommunicationis & interdicti præfatas, præmissorum supplicationibus inclinati, & ducti considerationibus antedictis, & ex causis etiam rationabilibus aliis, in favorem sæpefati negotii, de fratrum nostrorum consilio revocamus: eos, qui propter exercitium torneamentorum seu hastiludiorum ipsorum hujusmodi sententias incurrerunt, absolventes ab illis, & cum eis qui sic ligati, vel in locis propterea interdictis divina celebrârunt officia, super irregularitate inde contracta auctoritate Apostolicâ dispensantes. Datum Lugdun. 16. Cal. Octobr. Anno I.

TITULUS X.
DE CRIMINE FALSI.
CAP. UN.

Falsificantes monetam Regis Franciæ, & aliorum locorum circumvicinorum, aliquo de quatuor modis hic prolixè declaratis, ipso facto excommunicationem incurrunt: à qua absolvi non possunt, nisi à Papa, præterquam in mortis articulo. De falsificantibus sigillum ipsius Regis Franciæ, habes cap. Ad audientiam eod. tit. in antiquis.

PRodiens quasi ex adipe iniquitatis multorum scèleratorum funesta cupiditas, eos in perniciem præcipitare conatur, dum sequi miserabilem ejus ingluviem, satietatis nescientem moderamina, non ve-

a *Vide gl. in l. tale pactum. §. fin. ff. de pactis. l. scire oportet. §. fin. ff. de exc. tut. gl. in verbo præsidentes, reputata singul. Clem. 1. de rescr. & l. 1. C. de raptor. virg. & Bald. in c. 1. §. si quis rusticus. de pacen. Font.*

rentur

rentur: ipsi etenim turpium lucrorum se fæcibus immergentes, ambitiosis nexibus involvuntur: Dei timorem damnabili cœcitate postponunt, & quasi ambulantes in tenebris non vitant excidia personarum. Nuper siquidem ad nostri Apostolatûs auditum multorum relatio fide digna perduxit, quòd nonnulli nullam habentes auctoritatem juris, vel consuetudinem, seu privilegium faciendi, monetam falsam ostendunt & fabricant in regno Franciæ, & locis circumvicinis.

Alii verò monetam falsam sub vero signo charissimi in Christo filii nostri Caroli Regis Francorum & Navarræ illustris studiosè depravant, & ex hoc cadit à suo recto pondere. Quamplures etiam in locis circumvicinis, quibus de jure, aut consuetudine, seu privilegio jus competit fabricandi monetam, signum proprium monetæ regiæ monetæ suæ, quam fabricant, imprimere seu insculpere moliuntur, ejusdem quantitatis & jucunditatis, literarum figuræ, quam habet moneta regia, monetæ suæ, quam fabricant, quantùm possunt similius, speciem, & formam insculpunt, constituunt, & imponunt: & quamvis moneta prædicta eorum ad usurparam similitudinem perducta deficiat à justo pondere argenti, & solito in regia moneta, & more, & consuetudine observato: simplices tamen & populares personæ, non habentes inter monetas tantæ similitudinis peritiam discernendi, falluntur quotidie eâ occasione in usu monetarum, recipientes monetas falsò assimilatas pro veris. Sunt & alii, qui scienter falsas monetas extra regnum prædictum emunt, & post intra regnum ipsum eas portant, vendunt & expendunt. Nos igitur attendentes, quòd iidem falsarii & fabricatores monetarum talium & emptores prædicti per hoc se dignos maledictione constituunt, eos, qui (ut præmittitur) præmissa moliri, aut fabricare, aut emere, vel portare ad regnum prædictum scienter præsumpserint, felicis record. Clementis Papæ V. prædecessoris nostri vestigiis inhærentes, excommunicationis sententiâ innodamus: absolutione prædictorum nobis & successoribus nostris, præterquam in mortis *a* articulo reservatâ: Nulli, &c. nostræ innovationis infringere, &c, Datum Avenion. 5. Nonas Jul. An. 6.

TITULUS XI.
DE PRIVILEGIIS.
CAP. UN.

Privilegia, si qua sint, quibus aliqui nobiles Campaniæ & Maritinæ dicebant se munitos circa bannitorum receptationem, hac constitutio propter causas hic insertas revocat & annullat.

AD nostri Apostolatûs pervenit auditum, quòd nonnulli nobiles & communitates intra nostras Campaniæ, Maritinæque provincias constituti, asserentes per privilegia sedis Apostolicæ sibi fore concessum, quòd de Provinciis ipsis per Rectorem eorum qui est pro tempore, vel Officiales curiæ Rectoris ejusdem banniti, in terris, civitatibus, castris, & locis eorum morari liberè possint, nec in illis idem Rector bannitos ipsos capere valeat: eosdem bannitos in dictis terris, civitatibus, castris, & locis non absque derogatione sedis Apostolicæ manifesta recipiunt & receptant. Nos igitur, qui benevoli more patris in provinciarum ipsarum tranquillitatis & pacis commodis delectamur, super hoc (prout ad nostrum spectat officium) pro communi bono provinciarum ipsarum de congruo volentes remedio providere, privilegia supradicta, cujuscunque tenoris existant, maximè cum ipsorum prætextu maleficia remaneant in eisdem Provinciis impunita, pandatur ausus excessibus, cultus lædatur justitiæ, dictique Rectoris multipliciter impediatur officium, ac provinciarum ipsarum status, pacis fœdere violato, non absque grandi reipublicæ detrimento subverti possit scandalis, scissuris, extunc auctoritate Apostolicâ ex certa scientia revocamus, annullamus, & etiam irritamus, ac nullam habere decernimus roboris firmitatem. Nulli, &c. nostræ revocationis & annullationis, cassationis, irritationis, & constitutionis infringere. Data Aven. 7. Idûs Aug. Anno 6.

TITULUS XII.
DE POENIS.
CAP. UN.

Narratis facinoribus hominum Marchiæ, qui suos Rectores & Officiales occidere soliti erant, post enumerationem 17. modorum offensæ, totidem pœnas exprimit, quas incurrent, qui de cætero talia præsument: & propter patrum iniquitatem filios à quibuscunque honoribus & beneficiis tanquam indignos repellit. Concor. cap. ad aures. & cap. in quibusdam, eod. tit. in antiq. & cap. felicis eod. tit. lib. 6. juncta Clem. si quis suadente diabolo. etiam in eod. tit.

DUdum *a* crescente malitiâ videmus mundum in deteriora jugiter prolabi, sic hominum mentes assuetâ depravante nequitiâ, malis passim cumulum superaddi, ut & boni qui aliàs odirent virtutis amore delinquere, interdum cum perversis admisti, concurrere cum illis in illicitis habeant, & in apertam malitiam prosilire. Est enim compescenda malorum audacia, ut saltem pœnæ formidine retrahantur à noxiis, sicque boni sectando virtutem meliores effecti, non cogantur cum illis perire. Sanè vulgaris famæ notorium publicat, & longè lateque ipsa injuriosa transgressus evidentia manifestat, quòd nonnulli de Marchia Anchonitana, Provincia nobis & Romanæ Ecclesiæ subjecta, nedum olim temporibus diversorum prædecessorum nostrorum Romanorum Pontificum gressus fidelitatis egressi, declinaverunt ad infidelitatis reprobæ devium: sed in diebus non longè præteritis contra nos, & Ecclesiam eandem, & dilectum filium Amelium præpositum Bellimontis Capellanum nostrum, Provinciæ memoratæ Rectorem cervicem rebellionis erigere præsumpserunt, & in quosdam officiales & familiares suos crudeliter sævientes, post graves illatas injurias, & reprobosas contumelias irrogatas eisdem, & post bona ipsorum violentâ prædatione subtracta, eos cruentæ mortis suppliciis in ore gladii tradiderunt: inter quos pars dicitur fuisse non modica, cui mens sanior inerat, & tantæ temeritatis excessus non leviter displicebat, sed habuerunt, vel inviti furori confusæ multitudinis cedere, dum illius nequiverunt conatibus obviare. Nos igitur, ut mali pœnarum impositionibus gravium territi vereantur in antea in consimilis erroris invium relabi, ac boni persistentes in sua fidelitate constanter, non habeant propter illorum claudicare perfidiam, remediis quibus possumus præcavere volentes, & animarum suarum saluti, dictæque Provinciæ pacifico statui paternis affectibus prospicere cupientes, de fratrum nostrorum consilio hâc in perpetuum valiturâ constitutione sancimus, ut quicunque de Provincia ipsa, vel aliunde in ea Provincia moram trahens, Clericus vel Laicus famæ suæ prodigus (ipsius Ecclesiæ calcatâ reverentiâ) in hoc sceleris genus irrepserit, quòd Rectorem seu Rectores, qui pro tempore regimini dictæ

a *In mortis articulo nulla est casuum reservatio, atque ideò omnes sacerdotes quoslibet pœnitentes à quibusvis peccatis & censuris absolvere possunt. Ita Conc. Trid. sess. 14. c. 7. de casuum reservatione.*

a *Hic potes videre tractatum D. Boerii, de seditiosis civibus. Et ego addo, quòd isti hic expressi, quia rebellaverunt contra istum Vicerectorem positum à Papa, contra quem committitur crimen læsæ majestatis, c. in primis, in fin. 2. q. 1. inciderunt in illud crimen Bart. in l. hostes. ff. de capt. & post. rev. Cynus in l. non convitii q. 4. C de injur. neq; isti qui a facta fuerunt omnia in contemptum Papæ, possunt injuriam remittere, arg. nor. ibi per Cynum. Font.*

Provinciæ in spiritualibus & temporalibus auctoritate Apostolicâ præfuerint, vel ipsorum aliquem, aut eorum, vel alicujus ipsorum vicarium, aut Judicem, vel Judices, vel ipsius Provinciæ thesaurarium, aut locum tenentem ejusdem (quod absit) occiderit, aut ad offendendum illum vel illos insecutus extiterit, ceperit, captivaverit, detinuerit, percusserit, aut etiam vulneraverit, aut ipsorum aliquid, vel alias in locum, ubi moram traxerint, insultum fecerit, aut ipsum, vel ipsos obsederit, sive de suo regimine vel officio forsan expulerit, vel fugaverit, vel sociits fuerit facientis, aut illum vel illos bonis aliquibus spoliaverit, vel Provinciæ supradictæ alicujus civitatis, castri vel loci de Provincia ipsa populum, communitatem vel universitatem, aut aliquos ex eis, vel quosvis alios de Provincia ipsa directè vel indirectè, contra nos & præfatam Ecclesiam, seu Rectores, Officiales & locum tenentes prædictos, vel ipsorum aliquem ad seditionem quomodolibet excitabit, ac rebellionem seu conspirationem per se, vel per alium, seu alios facere, vel procurare præsumpserit, vel ... ei, sive ipsorum aliquod dederit auxilium, consilium, vel favorem, directè vel indirectè, publicè vel occultè, cujuscunque conditionis, ordinis, dignitatis aut status Ecclesiastici vel mundani fuerit, etiamsi Patriarchali vel Archiepiscopali, seu Episcopali, vel superiori præfulgeat dignitate, perpetuò sit infamis: ut nec ad testimonium vel alios actus legitimos admittatur. Sit intestabilis, ut nec testandi liberam habeat factionem, vel ad alicujus bona ex testamento, vel ab intestato vocetur. Nullus ei super quocunque negotio respondere, sed ipse aliis respondere teneatur. Nec quævis causæ ad audientiam perferantur illius. Nec valeant ejus sententiæ vel processus. Nullus ei in quacunque causa vel negotio parrocinium præstare præsumat. Nec ipse ad patrocinandum aliis admittatur. Instrumenta confecta per eum, si fortè officium tabellionatûs exerceat, nullam habeant firmitatem, sed potiùs cum auctore damnato damnentur. Dignitatibus, officiis, & beneficiis Ecclesiasticis, vel mundanis, quæ obtinet, quæcunque sint, & quocunque nomine censeantur, sit eo ipso privatus, ac inhabilis, & indignus ad ea, & qualibet alia in posterum obtinenda. Filii ejus ad nullos honores Ecclesiasticos, vel mundanos, ad nullas dignitates, vel beneficia Ecclesiastica, aut officia publica quomodolibet admittantur. Libertatibus & etiam immunitatibus realibus & personalibus, privilegiis & indulgentiis quibuscunque sub quacunque forma verborum ab Apostolica sede concessis, extunc penitùs careant. Vasalli & homines à juramento fidelitatis, & alia quavis obligatione, quibus tenentur eidem, sint penitùs absoluti. Feuda quoque jura, honores, ac officia, & alia quæcunque immobilia, quæ in dicta Provincia Marchiæ, & alibi ubicunque à prædicta Romana obtinent Ecclesia, sint eoipso penitùs confiscata. Aliis verò feudis, juribus, honoribus, officiis, & bonis immobilibus, quæ à quibuscunque aliis tenent Ecclesiis, sint eo ipso privati quæ sic ad easdem Ecclesias liberè revertantur, quòd de illis earum Rectores pro sua voluntate disponant: mobilia verò bona ipsius concedimus fidelibus occupanda. Illud nihilominùs adjicientes nostræ hujusmodi sanctioni, ut si delinquens excommunicationis sententiæ: Universitas verò, seu communitas quæ deliquerit in prædictis, ejusque territorium & districtus interdicto Ecclesiastico subjaceant ipso facto: A qua quidem excommunicationis sententia nullus ab alio, quàm à Romano Pontifice possit absolutionis beneficium obtinere, nisi duntaxat in mortis articulo a constitutus. Per hoc autem non adimimus secularibus potestatibus facultatem utendi legibus contra talem, quas adversùs sic delinquentem catholici Principes ediderunt. Dignum etenim est, ut quos timor Dei à malo non revocat, pœnarum moles in eos exaggerata compescat. Nulli, &c. nostræ functionis, & sanctionis insuper, &c. Datum Avenion. 8. Cal. Septemb. Anno 3.

a *Quia in mortis articulo nulla est casuum reservatio. vide Conc. Trid. sess. 14. c. 7. de casuum reservatione.*

TITULUS XIII.

DE SENTENTIA EXCOMMUNICATIONIS, SUSPENSIONIS ET INTERDICTI.

CAP. UN.

Taxatio gratiarum sedis Apostolicæ impetratarum, tam cum clausulis consuetis, quàm non consuetis, hîc continetur. Et quot literas quotq; dictiones linea complecti debeat, declaratur: ad paupertatem respectus habetur. Contra transgressores pœna suspensionis ab officio usque ad sex menses, & quandoque privationis imponitur: & ultra illam abbreviatoribus sententiam excommunicationis Papa comminatur.

Cum ad sacrosanctæ Rom. Eccl. sinum, velut ad matris ubera referta dulcedine, ac ad Romani Pont. Christi Vicarii successorisque Petri clementiam, tanquam ad patris plenam providentia pietatem, orbis terrarum, & qui habitant in eo, gratiarum spe a assiduè confluant universi: indignum credimus nostris fore temporibus, ut quibus nos & Ecclesia ipsa exuberamus in gratiis, deficiamus in donis; ne murmurandi inde præstetur occasio, unde gratitudine necessitas adesat collaudandi: nevé scriptura reddat onustum, quod liberalitas fecerat gratiosum. Qua de re circa literarum nostrarum scripturas, registri quoque nostri, nec non abbreviatorum Rom. curiæ notas, illam in taxando volumus moderationem apponi, quâ personæ, quibus gratiæ hujusmodi conceduntur, se gratias ipsas ab Apostolica sede liberaliter sentiant consecutas: ac literarum ipsarum scriptoribus, registri etiam nostri, notatumque abbreviatoribus antedictis, qui interdum in eis etiam multo labore desudant, de suo labore congruè satisfiat. Ad tollendos igitur excessus, difficultates, circuitus & anfractus, qui possent ex variis literarum Apostolicarum taxationibus provenire, sancimus, ut modus subscriptus in hujusmodi taxationibus observetur: videlicet quòd litera gratiæ cum clausulis consuetis super canonicatu, & præbenda, & alio beneficio Ecclesiastico, cum cura vel sine cura, vacante vel vacaturo, etiamsi dignitas, officium, vel personatus existat, decem Turonen. grossis & non ultrà taxetur: executio verò ejusdem 12. Turonensibus & non ultrà taxetur: & idem in similibus literis beneficialibus gratiosis, putà super Prioratu aliquo, administratione & hujusmodi, ac executoriis earundem servari debebit. Si verò eisdem literis gratiæ, & executoriis earundem (ut suprà) aliquæ clausulæ nòn communes, vel insolitæ apponantur circa taxationem clausularum hujusmodi congruè poterit sic distingui: videlicet quòd non habeatur consideratio in eisdem majoris vel minoris gratiæ ejus, quod conceditur, nec quòd ipsius sint majores vel pauciores fructus, reditus & proventus, & ex hoc plùs minùsve taxetur, sed habeatur in taxando illa consideratio ad laborem, ut scilicet longior scriptura magis, & minùs brevior æstimetur: hoc tamen circa hujusmodi clausulas apponendas addito moderamine in taxando, ut si scriptura clausulæ appositæ non faciat lineam, ne ipsa clausula literæ taxationem augmentet. Si verò per se, vel saltem aliis addita clausulis faciat lineam, in quarta parte Turonen. grossis taxetur: & sic pro qualibet linea hujusmodi additæ

a *Vide Innoc. VIII. in regul. 66. ubi dicit, quòd camera Apost. est mater pecuniarum. Vide eundem in regul. 46.*

ditæ clausulæ in taxando quarta pars gross. Turon. addatur, & si quid superfuerit, & minus lineâ, illud superfluum nec taxationem immutet. Lineam autem, quæ centum & quinquaginta literas, seu XXV. continet dictiones, intelligi volumus in hoc casu: & ut taxatio hujusmodi (dum exempla ponuntur) quodammodò procedat, insertâ illâ clausulâ: Verùm ne sub eo prætextu, &c. quæ quatuor continet lineas, uno Turon. grosso taxetur. Illa etiam clausula: Præbendam verò ac dignitatem, quæ cum acceptatione reservat, quæ quatuor & paulò plus continet lineas, uno Turon. grosso taxetur: & in similibus clausulis additis, secundum linearum numerum idem fiat. Tandem taxationem cum moderamine antedicto, quoad præfatas literas in registro nostro servari volumus, cùm fuerint registrandæ. Tandem etiam taxationem quoad præfatarum literarum notas, scilicet gratiæ cum antedicto numero Abbreviatores observent. De executoriis verò hujusmodi gratiarum Abbreviatores ipsi, etiamsi clausulæ non communes vel insolitæ apponantur, eisdem, duos tantùm recipiant Turonen. Hoc licèt sic in taxatione prædictarum literarum observari velimus, in forma tamen pauperum deferri volumus paupertati, & nostram taxationem in illa, videlicet octo Turon. gross. inviolabiliter observari: nam beatum fore virum, qui super pauperem & egenum intelligit, verbis propheticis *a* edocemur. Circa taxationem autem literarum, quæ per audientiam transeunt, nihil ad præsens aliud duximus ordinandum, sed rationabilis modus observetur in illis, qui solitus est hactenus observari: maximè secundum taxationem literarum ipsarum, quæ in libro provinciali invenitur esse conscripta. In quarum taxationibus literarum ex causis rationabilibus sustinemus, ut Turonens. gross. quamdiu scilicet Romana curia extiterit citra montes, Romanino succedat. Cæterùm ubicunque de Turon. gross. in taxationibus prælibatis fit mentio, intelligi volumus, quamdiu curia fuerit citra montes. Si verò ultra montes, Romæ scilicet, vel in aliis locis, vel Italiæ partibus curia ipsa constiterit, in taxationibus antedictis Romaninus pro Turonen. ponatur. Ad hæc prædictæ nostræ adjicimus sanctioni, ut si forsan (quod quandoque contingit) eveniat, videlicèt quod ex culpâ, negligentiâ, vel defectu scriptoris, vel ex ignorantia, cœcitate, aut torpore desidiæ, vel ex occupatione, distractione, aut aliâ quâvis occasione Abbreviatoris, qui notam, ex qua litera grossa procedit, ineptè formaverat, eadem grossa literis gratis fuerit rescribenda: hoc ipsi scriptori, vel illi, cujus litera hujusmodi fuerit rescribenda, non noceat, sed Abbreviatori debeat imputari, in tantum, ut eidem scriptori Abbreviator ipse satisfaciat integrè, juxta taxationem ejusdem grossæ literæ rescribendæ. Cæterùm ut prædicta, quæ à nobis pro utilitate publica sunt instituta salubriter, eo diligentiores sui observatores inveniant, quò transgressores ipsorum majori noverint se pœnâ percelli: statuimus, ut præfati omnes & singuli, tam literarum nostrarum, quàm registri nostri scriptores, quàm Abbreviatores notarum ipsarum (quibus etiam Abbreviatoribus specialiter ultra infrà scriptas pœnas, quatenus prædictas taxationes observent, sub excommunicationis pœna mandamus) qui contra præmissa fecerint, plus scilicet præfatas nostras beneficiales literas, vel notas ipsarum, vel earundem in dicto registro scripturas taxando, exigendo vel recipiendo pro ipsis, quàm superius sit taxatum: usque ad semestre tempus officio, in quo sic deliquerint, sint eo ipso suspensi. Et si secundò deliquerint in eodem, ipso facto eodem officio (quod, quantùm in ipsis fuerat, maculare conati sunt) perpetuò se privatos agnoscant. Nulli ergò liceat, &c. Datum Aven. 4. Idûs Decembr. Pontificatûs nostri Anno I.

a *Psalm.* 40.

TITULUS XIV.

DE VERBORUM SIGNIFICATIONE.

CAP. I.

(*An.* 1321. *Avenioni.*)

Cùm fratres Minores indumentis vilibus secundùm eorum regulam debeant indui, de qua vilitate sit intelligendum, hoc relinquit judicio superiorum, præcipiens sub pœna excommunicationis illis obediri, & reprehendens fratres, qui pro arbitrio suo habitus curtos, strictos, & novitatis plenos portabant, qui transgressores regulæ non dicentur, si in hoc superioribus obsequuntur. Superiores etiam arbitrari poterunt, an habenda sint granaria & cellaria pro necessariis ad victum colligendis. Tandem fratres ipsos hortatur ad obedientiam, quam dicit paupertati & castitati esse præferendam. h. d. & est valdè notabilis. Concor. c. Exiit qui seminat. eod. tit. lib. 6. & Clem. Exivi de paradiso. eod. tit.

Quorundam exigit cœcæ scrupulositatis ambiguum, ac ipsorum quodammodò indocta scientia (ne dixerimus, quod irreligiosa horum sit vana, & in hoc superstitiosa religio) ut dum suis mavult temerè sub conscientiæ velamento conceptibus, quàm prælatorum ordinis sui cum obedientiæ merito providè inhærere sententiis, nos post prædecessorum nostrorum, & præsertim felicis recordationis Nicolai IV. ac piæ memoriæ Clem. V. Romanorum Pontificum super intellectu & observantiâ regulæ ordinis fratrum Minorum, declarationes salubriter editas, solidas quidem & claras, & lucidas multaque maturitate digestas, nostras Domino favente indubias ipsorum prædecessorum declarationibus declarationes adjungamus: sicque dies *a* diei eructet verbum, & nox nocti scientiam manifestet, ne perperàm paucorum dicti ordinis fratrum (quod absit) inscitia, recta ipsarum declarationum verba convertens in devium, illaque suis eis profectò contraria accommodans sensibus, ingrata Deo, superioribus contumax, præfato ordini detrahens, odiosa confratribus, unionem scindens, si valeat, reddatur, ac grave in populo scandalum allatura, quin potiùs (ut nostra vehementer flagitat intentio) antedictis profugatis incommodis, hæc sancta Minorum fratrum religio, ad quam jamdudum (cùm minor nos gradus haberet) dilectionis & devotionis fervor incanduit, nunc verò post susceptum à nobis Apostolicæ servitutis jugum, ad illius religionis gubernationem, protectionem, defensionemque interiùs exteriusque propitiam pastoralis curæ solicitudo nos angit, paternæ cogit providentiæ debitum, ac internæ charitatis zelus accendit, quietâ pace gaudeat, sancto proficiat otio, in numero ac merito, quamplurimùm augeatur, blandeque in redeuntium filiorum suæ scilicet professionis ruat oscula, mactet vitulum, eorumque liberis, & sedula corruat in amplexus: profectò cùm ipsius religionis odor trahat, charitas attrahat, scientia lucidet, oratio mereatur, quæ in convalle lachrymarum, hujus scilicet mundi miseria, vel cordis contritione & humiliatione purissima ascensiones in corde suo disposuit, ut non solùm in virtutem de virtute proficiat, sed in eisdem virtutibus permanens, quasi quibusdam harum ad perfectionem tendentibus gradibus, de die in diem facta se melior ascendat in altius, terrena despiciat, ac cœlestia complectatur: sicque tandem divino numine collocata in patria, tantò Deum secundùm hujus sanctæ ascensionis gradus cognoscat apertiùs, quantò nunc in hujus peregrinationis angustiis illos conscenderit altiores. Nam secundùm David Prophetam eximium, dum sanctam Ecclesiam Deus suscipict, in ejus gradibus

a *Psalm.* 18.

dignoſcetur. Quapropter tantis incommodis tantiſque ejuſdem ordinis excitati periculis, ac ad illa ſalubribus & opportunis per ejuſdem ſedis providentiam circumſpectam adhibendis ſummovenda remediis, noſtræ ſolicitudinis ſtudium convertentes ad Dei laudem, beati Franciſci præconium, ejuſque præfati ordinis pacem, conſolationemque fidelium, necnon minùs cautis, minuſque habentibus inobediendi vel evagandi occaſionis ſubducendam materiam, ad trepidandum ubi timor non aderat, ſcrupuloſam caliginem detergendam, eoſque ſuaviter deducendos, ut filios ad ipſius religionis gremium velut matris. Diligenti ſuper his perſcrutatione & maturâ deliberatione præhabitis, de fratrum noſtrorum conſilio, infraſcriptas declarationes, commiſſiones, ordinationes, & præcepta, quæ inferiùs inſeruntur, duximus adjungenda. Inprimis cùm dicatur in regula, quòd illi, qui promiſerunt obedientiam, habeant unam tunicam cum caputio, & aliam ſine caputio, qui habere voluerint. Item quòd fratres omnes veſtimentis vilibus induantur, & ſuper prædictorum verborum ſenſu à præfatis prædeceſſoribus noſtris Nicolao & Clemente declarationes (ut præmittitur) limpidæ emanârunt: dictuſque Clemens hujus vilitatis judicium miniſtris, cuſtodibus, ſeu Gardianis ordinis prædicti duxerit committendum, eorum ſuper hoc conſcientias onerando: nec ab hoc in quibuſdam ex fratribus antedicti ordinis, volentibus plus ſapere quam oportet ſapere, novarum adinventiones ambiguitatum ceſſavêre quamplurimæ, vel non omninò non vetuſtarum explicatio quæſtionum, tam videlicet ſuper longitudine & latitudine, quàm groſſitie & ſubtilitate, forma & figura veſtimentorum ipſorum: quinimò adeò hujuſmodi adinventiones & quæſtiones propriâ excrevêre licentiâ, ut ex eiſdem fratribus aliqui habitus propterea curtos, ſtrictos, inuſitatos & ſqualidos, novitate plenos, ac diſſidii non ignaros, cùm à communitate ordinis diſcreparent, aſſumerent, nec eos ad miniſtrorum, cuſtodum, Gardianorum eorundem mandatum requiſiti deponerent, nec alios prout ejuſdem ordinis communitas deferebat habitus, juxta eorundem miniſtrorum, cuſtodum, & Gardianorum arbitrium ducerent reſumendos, dicentes in hoc eorundem Prælatorum ſuorum non parendum fore arbitrio: cùm & ſuum ſic deſpectum regularem & cruciformem aſſererent, cæterorum verò ſuperfluum habitum irregularemque cenſerent: Nec huic eorum opinioni præfati Clementis declarationem ſæpius repetitam obeſſe. Nam licèt miniſtris, cuſtodibus & gardianis præfatis veſtium vilitatis detur in illa judicium, tamen ibi conſequenter adjungitur: ita tamen, quòd vilitatem in veſtibus ſervent: præſertim cùm & in declaratione prædicti Nicolai dicatur, quòd ſemper in eiſdem fratribus & eorum actibus paupertas ſancta reluceat, prout ipſis ex eorum regula invenitur indicta: ac conſtitutionibus ejuſdem ordinis generalibus caveatur (ut aſſerunt) quòd in omnibus, quæ ad habitum fratrum ſpectant, reluceant ſemper aſperitas, vilitas, & paupertas: unde cùm nec paupertatis, vel vilitatis oblatæ per miniſtros, cuſtodes, & gardianos veſtes exiſterent, nec ipſorum ſuperiorum ordinis ſui in deponendo veſtes, quas gererent, nec in reaſſumendo, quas darent, ſequi judicium ullatenùs tenebantur *a*, generali miniſtro & cæteris fratribus, qui pro communitate ejuſdem ordinis aderant ſuis rationibus (quas brevitatis causâ omittimus) contrarium aſſerentibus ex adverſo: prout hæc & alia hincinde coram nobis & eiſdem fratribus noſtris ſcripto lecta, verboque fuêre propoſita, ac etiam coram aliquibus ex fratribus noſtris prædictis ſuper hoc deputatis à nobis, præſertim per aliquos ex fratribus dicti ordinis, qui in prædictis communitatibus adverſabantur eiſdem, fuerunt pluries repetita. Quocirca nos ſerioſiùs rationibus prædictis auditis & aliis, illiſque pleniùs intellectis, volentes perpetuum præfato finem dare negotio, de prædictorum fratrum noſtrorum conſilio declaramus & dicimus, quòd cùm (ſicut prætangitur) dicatur in regula, quòd fratres omnes veſtimentis vilibus induantur, & cùm vilitatem hujuſmodi veſtium, tam habitûs, quàm interiorum tunicarum, illam præfatus Clemens intelligi debere decreverit, quæ ſecundùm conſuetudinem vel conditionem patriæ debeat, quantùm ad colorem panni & pretium, vilitas meritò reputari, atque conſequenter hujus vilitatis judicium miniſtris, cuſtodibus, ſeu Gardianis prædictis (ipſorum ſuper hoc conſcientias onerando *a*) duxerit committendum, prout in ejuſdem Clementis literis ſuper hoc confectis pleniùs continetur: in eorundem miniſtrorum, cuſtodum, ſeu gardianorum eodem modo judicio eſt relictum. Noſque nihilominùs præfatorum miniſtrorum, cuſtodum & Gardianorum judicio præſentium auctoritate committimus, determinare videlicet, arbitrari atque præcipere, cujus longitudinis & latitudinis, groſſitiei & ſubtilitatis, formæ ſive figuræ, atque ſimilium accidentium eſſe debeant tam habitus, ipſorumque caputia, quàm interiores tunicæ, quibus fratres omnes Minores dicti ordinis induuntur, ac inſuper cujus quantæque vilitatis indui eos ipſis veſtimentis oporteat, & an in veſtimentis hujuſmodi ſecundùm regulam & declarationes eorundem prædeceſſorum noſtrorum, & præfatas ordinis conſtitutiones, reluceat aſperitas, vilitas & paupertas: utrum né quantum ad colorem, vilitatem, paupertatem quoque, ac cætera *b* accidentia ſupradicta fratres veſtimentis induantur, ut debent: ſuper quibus eorundem miniſtrorum, cuſtodum, & gardianorum conſcientias oneramus: Statuentes & diſtrictè præcipiendo mandantes, quòd in prædictis & his ſimilibus eorum arbitrium, determinationem ſive judicium, generalis quidem in totius ordinis, provincialium verò in provinciarum miniſtrorum ac cuſtodum, & gardianorum adminiſtrationibus, cuſtodiis ac gardianiis, ſive conſimilibus ordinis memorati commiſſis eiſdem fratres omnes & ſinguli ſequi omnimodè, illiſque parére per omnia teneantur. Ac inſuper quòd illorum ſequendo arbitrium, determinationem ſive judicium, illiſque parendo, nec ſint, nec dici poſſint vel debeant, nec ipſi ſeipſos autument ſuæ regulæ vel conſtitutionum ſui ordinis tranſgreſſores, maximè cùm nec expreſsè vel determinatè in prædicta fratrum Minorum dicatur regula vel declarationibus antedictis, quantæ longitudinis, quantæ latitudinis, quantæ groſſitiei vel ſubtilitatis, qualis formæ, qualiſvè figuræ hujuſmodi debeant eſſe veſtes, ſicut nec qualis quantæque vilitatis eas eſſe oporteat, exprimitur in eadem: ſicque quodammodo eâdem urgente neceſſitate, æquitate non impari, vero ſenſu, veroque id regulæ ſuadentibus intellectu, ejuſdem Clementis inhærentes veſtigiis, præfatorum miniſtrorum, cuſtodum, & gardianorum in prædictis, horumque ſimilibus fore judicium, declarare compellimur, illaque eis (ut prædicitur) committere invitamur. Non enim particularium omnium certa poteſt dari ſcientia, neque eorum (cùm infinita ſint) contingit fieri diſciplinam, non ars, non regula circumſtantias ſingulas, accidentiaque cuncta complectitur: habent

a *Vide l. ſi verò. §. de viro. in 7. fallentia. ff. ſol. mat. & l. 2. C. de noxal. act. Bart. in l. omnes. 6. q. principali. ff. de juſt. & jur. Panor. c. ſolita* 1. *Coll. de majoritate & obed. Font.*

a *Vide hîc quæ ego notavi in c. ſtatutum, in §. aſſeſſorem. ſuper gl. relinquat. de reſcr. l. 6. Font.* b *Nota hîc expreſſum, quòd cui competit cognoſcere de principali, competit etiam cognoſcere de iis, quæ conſequenter accedunt, vide gloſſ. fin. infr. eod. in extravag. ad conditorem. Font.*

bent

beut in illis minores majoribus obsequi, illisque intendere, non in certis solùm, verùm etiam in dubiis: & in certis præsunt artibus, quibus obediant, præsunt regulis singulis, quibus obtemperent disciplinis, ut illarum finis egregius debitis obsequentium ministeriis subsequatur. Sic judicans cuncta rimatur & discutit, leges casibus applicat, canonum decreta secernit: sic morbis aggravatus Medicum, sic virtus constans in medio, sapientem prudentemque deposcit: ne si quisque regatur, ut appetit, confestim corruat, ut non quærit, neque taliter conviventibus non ordo, sed horror inhabitet: adsit (quod absit) discordia: religans religio relegetur: sententiæ namque variantur, ut capita, & erescit in stolidis opinionibus phantasia. Eodem modo, eisdemque quodammodò rationibus invitati, cùm præfatorum ministrorum, vel custodum sub certa forma, simul scilicet & separatim in suis administrationibus & custodiis, cum *a* gardiani & duorum de Conventu loci discretorum Sacerdotum & antiquorum in ordine fratrum consilio & assensu, præfatus Clemens judicio duxerit relinquendum, an sit multùm credibile ex jam expertis, quòd fratres ipsi absque granariis & cellariis non possint vitæ necessaria invenire: quo casu granaria & cellaria, congregationes & conservationes hujusmodi eis ipse concessit, prout in prædictis ejusdem Clementis literis pleniùs continetur. Nos de prædictorum fratrum nostrorum consilio eorundem ministrorum & custodum sub eadem forma judicio præsentium auctoritate committimus, determinare videlicet, arbitrari atque præcipere eo casu qualiter, ubi, & quando, & quoties granum, panem & vinum pro vitæ fratrum necessariis, fratres ipsi quærere debeant, conservare sive reponere, etiamsi reponenda sint in prædictis granariis & cellariis conservanda: Statuentes & districtè præcipiendo mandantes, quòd in prædictis & his similibus eorundem arbitrium, determinationem sive judicium generalis quidem in totius, provincialium verò in provinciarum, ministrorum ac custodum simul & separatim administrationibus & custodiis ordinis memorati commissis eisdem, eum Gardiani tamen (ut suprà prædicitur) & duorum de Conventu loci discretorum Sacerdotum & antiquorum in ordine fratrum consilio & assensu, fratres omnes & singuli obsequi omnimodè, illisque parére per omnia teneantur: Ac insuper quòd illorum sequendo arbitrium, determinationem sive judicium, illisque parendo, nec dici possint vel debeant, neque ipsi seipsos autument suæ regulæ vel constitutionum sui ordinis transgressores. Ideoque omnes & singulos fratres antedicti ordinis Minorum, qui strictos, curtos & difformes habitus ab ipsius generalis ministri, & aliorum de dicta communitate habitu coram nobis & fratribus nostris, & aliis in Romana curia detulerunt, vel deferunt, monemus & hortamur in Domino, eis nihilominùs in virtute sanctæ obedientiæ & sub excommunicationis pœna per Apostolica scripta mandantes, quatenùs ad mandatum ipsius generalis deponant, quos deferunt habitus, & aliis juxta ejusdem generalis arbitrium, determinationem sive judicium (ut suprà prædicitur) induantur: Ipsique generali in omnibus istis & aliis, & per omnia secundùm beati Francisci regulam & prædictas prædecessorum nostrorum declarationes, concessiones, & commissiones, in ipsis declarationibus comprehensas, & nostras contentas in præsentibus, humiliter obediant, pareant & intendant: non obstantibus quibuscunque privilegiis, indulgentiis, literis, libertatibus, immunitatibus, vel exemptionibus, eis, vel alicui ipsorum à præfato Clemente concessis, vel appellationibus ab eis vel ipsorum aliquo ad sedem Apost. interjectis, quæ (in quantum possent derogare præsentibus) viribus vacuamus. Religio namque perimitur, si à meritoria subditi obedientia subtrahantur: magna quidem paupertas, sed major integritas, bonum est obedientia maximum, si custodiatur illæsa: nam prima rebus, secunda carni, tertia verò menti dominatur & animo, quos velut effrænes & liberos ditioni alterius, humilis jugo propriæ voluntatis adstringit. Ad hanc itaque fratres prædicti non inviti, sed spontè redeant, hanc velint & appetant, hanc magnis desideriis concupiscant, illudque votis Canticorum *a* ingeminent. Osculetur me osculo oris sui, charitatis utique & dilectionis, religionis hujus obedientia sancta purificans: nam meliora sunt ubera tua, præceptorum siquidem & consiliorum quædam nutrientia pocula, vino, unguentis optimis, scilicet bonæ famæ fragrantia suavitatis odorem. Nec formident hi ad obedientiam ordinis Deo auctore, dum redeunt: nam Prælatos suos (ut firmiter speramus, eisque injungimus) sibi benignos & mites invenient, cæteros dulces atque palpabiles, cùm sint & esse debeant omnes & singuli fratres in Christo, & clamitent: Quis mihi det te fratrem meum, communi scilicet patre beato Francisco congenitum, sugentem ubera matris meæ, religionis utique & professionis ejus velut matris contemplationis & electionis suavia & dulcia pocula, ut inveniam te foris ab ejusdem observantiis quodammodò disparem & deosculer blandè, videlicet intra charitatis viscera te complexus: & jam me, imò, & te nemo despiciat, profectò quos foris positos multi, ac si divisos & desides fortassè despexerant, intus, putà inte dilectionis internæ præcordia & conformis observantiæ claustra repositos, jam nemo despiciat, sed suscipientes eosdem dulcedine quisque dignè laudibus efferet, & susceptos. Nulli ergò, &c.

CAP. II.

Præmisso qualiter glossantes decretalem, Exiit qui seminat. eod. tit. lib 6. excommunicationem ipso facto non obstantibus quibuscunque privilegiis incurrunt, illam excommunicationem usque ad sedis Apostol. beneplacitum suspendit: & per istam suspensionem contra fratres Minores obloquendi non intendit tribuere occasionem.

QUia nonnunquam, quod conjectura profuturum credidit, subsequens experientia nocivum ostendit, non debet reprehensibile judicari, si canonum conditor, canones à se vel suis prædecessoribus editos, vel aliqua in eisdem contenta canonibus revocare, modificare vel suspendere studeat *b*, si ea obesse potiùs viderit, quàm prodesse. Sanè dudum felicis record. Nicolaus Papa quartus prædecessor noster, quandam constitutionem declarativam, quæ incipit: Exiit; super regula dilectorum filiorum fratrum ordinis Minorum, quam beatus Franciscus almus confessor instituit: promulgavit, sub certis pœnis arctiùs interdicens, ne concordantiæ, contrarietates, seu adversæ vel diversæ opiniones ab ipsius constitutionis lectoribus seu expositoribus aliquatenùs inducantur, nec super constitutione glossæ fiant ab aliquibus, nisi forsan, per quas verbum, vel sensus ipsius, vel ipsa constitutio quasi grammaticaliter & ad literam exponatur, nec intellectus ipsius per legentem distorqueatur ad aliud, quàm constitutionis ejusdem litera ipsa sonat: glossantes autem in scriptis constitutionem eandem aliter, quàm superius est expressum, facientes quoque commenta, scripturas seu libros, & ex certa scientia & deliberatione determinantes in scholis, seu prædicantes contra contenta in constitutione prædicta, vel aliqua seu aliquod prædictorum (non obstantibus aliquibus privilegiis seu

a *Vide Bart. in l. 1. §. si plures. ff. de instit. Joan. And. & post eum Alber. in reg. nullus ex consil. de reg. jur. lib. 6. de materia hujus text. est gl. posita in Clem. exivi. §. rursus.*

a *Cant. 1.* b *Vide quæ notavi in cap. alma mater. de sent. excommun. l. 6. Font.*

indulgentiis aut literis Apostolicis, quibuscunque petitionis, dignitatibus, ordinibus, aut locis religiosis vel secularibus generaliter, vel singulariter sub quacunque forma vel expressione verborum concessis: quæ noluit aliquibus in prædictis quomodolibet suffragari) ipso facto excommunicationis sententiæ voluit subjacere. Nos autem attendentes, quòd argumentis frequenter & collationibus latens veritas aperitur a, quodque sub eadem litera sæpè latet multiplex intellectus, nec non esse difficile, volentibus constitutionem prædictam perfectè legere ac intelligere pœnas adjectas in Constitutione hujusmodi devitare: viam veritatis aperire volentes, & periculis, quæ ex prædictis possent literatæ personæ præcipuè scholasticæ incurrere, salubriter obviare, præsertim cùm de novo suborta sint aliqua dubia, circa quæ posset periclitari veritas, & erroribus via pandi, nisi liceret conferre super contentis in constitutione hujusmodi & disputare: prohibitiones & pœnas prædictas tam latas, quàm comminatas & earum affectus, in fratrum nostrorum ac multorum Archiepiscoporum, Episcoporum, & aliorum Prælatorum, necnon multorum professorum utriusque juris, & multorum sacræ Theologiæ magistrorum præsentiâ, dum consistorium teneremus, auctoritate Apostolica duximus usque ad sedis Apostolicæ beneplacitum suspendendas. Per suspensionem autem hujusmodi nequaquam licentiam cuiquam intendimus impertiri, quòd contra fratrum regulam prædictorum dogmatizare, scribere seu determinare, prædicare seu pravè loqui liceat publicè vel occultè: quinimò hæc omnibus & singulis auctoritate prædictâ districtiùs inhibemus. Ne autem in posterum præmissarum prohibitionum & pœnarum suspensio in dubium revocari valeat, aut alicui propter defectum probationis impingi, quòd velut transgressor prohibitionum ipsarum in pœnam seu pœnas inciderit antedictas: Nos volentes super hoc de opportuno remedio providere, chartas seu membranas suspensionem continentes eandem, appendi seu affigi in majoris Ecclesiæ Avenion. ostiis, seu superliminatibus faciemus, quæ suspensionem prædictam suo quasi sonoro præconio & patenti judicio publicabunt. Dat. Aven. 7. Cal. April. Anno 6.

CAP. III.

Dominium rerum, quæ perveniebant ad fratres Minores, retentum ab Ecclesia Romana, simplici usu facti fratribus ipsis reservato in c. exiit qui seminat. eod. tit. lib. 6. summus Pontifex refutat: multiplici ratione probans eos non posse habere in re aliqua simplicem usum facti: & statuit quòd de cætero nullum jus nullumque dominium habeat Ecclesia Romana in hujusmodi rebus, quæ in posterum conferentur vel offerentur ipsis fratribus. Hæc extravagans est multùm juridica, & subtilis in plerisque locis, præsertim ubi probat usum simplicem non posse constitui in rebus usu consumptibilibus.

AD conditorem canonum non est dubium pertinere, cùm statuta à se vel prædecessoribus suis edita obesse percipit potiùs, quàm prodesse, ne ulteriùs obesse valeant, providere. Dudum siquidem felicis record. Nicolaus quartus prædecessor noster, attentè prospiciens in almi confessoris beati videlicet Francisci regula contineri, quòd nihil sibi approprient, neque domum, neque locum, neque rem aliquam aliam sui ordinis professores, ac considerans diligenter, quòd per piæ recordationis Gregorii Papæ IX. & nonnullos alios prædecessores ejusdem fuerat declaratum, hoc debere servari, tam in speciali, quàm in communi: necnon & consideranter attendens, nonnullos fratribus ipsis detrahere, impingentes eisdem, quòd regulam & declarationes hujusmodi non observabant, pieque considerans ora contra præmissos fratres oblatrantium claudere, ac professorum ipsorum conscientiis providere, inter alia ordinavit & sanxit, omnium utensilium & librorum, rerumque mobilium, & præsentium, & etiam futurarum, Ecclesiarum quoque & oratoriorum ac cœmeteriorum tam præsentium, quàm etiam futurorum, necnon & aliatum emptarum, & eleemosynis divinis oblatarum seu concessarum dictis fratribus (in quibus tamen offerentes seu concedentes ipsa nihil in ipsis sibi ducerent reservandum) proprietatem & dominium plenè ac liberè ad se & Romanam Ecclesiam pertinere, ipsa in se recipiens, ac antedictam Ecclesiam, simplici usu facti duntaxat in rebus & bonis hujusmodi reservato fratribus antedictis. Et quia nonnunquam libros, & alia mobilia supradicta vendi expedit, seu etiam commutari, fratribus ipsis in eadem ordinatione concessit, ut res ipsas cum rebus aliis, quarum usum habere licet ipsis fratribus (dummodò generalis, & provincialium ministrorum conjunctim vel divisim auctoritas intercederet) possent liberè commutare. Sed & quia fratribus ipsis pecuniam per se vel per alium recipere ipsorum regula districtiùs interdicit, voluit & concessit, quòd si vendi contingeret res mobiles antedictas pretio æstimato, quòd hujusmodi pretium per procuratorem deberet recipi, à præfata sede, vel Cardinali gubernatore ejusdem ordinis deputandum, per procuratorem eundem in rem licitam, cujus usus esset permissus ejusdem ordinis fratribus, expendendum: hoc adjecto, quòd possent de vilibus rebus mobilibus, vel parùm valentibus fratres ipsi pietatis seu devotionis intuitu, vel pro alia honesta causa, & rationabili (obtentâ tamen super hoc superiorum suorum licentiâ) intra vel extra dictum ordinem ordinare. Quamquam autem piâ consideratione motus prædecessor noster ordinavit, supradicta illa dicto ordini existimans profutura: ipsa tamen attento modo utendi fratrum ipsorum ac dictæ Ecclesiæ subsecutâ patientiâ circa ipsum non profuisse, sed potiùs tam ipsis fratribus quàm multis aliis obsuisse, subsequens magistra rerum experientia noscitur declarasse. Ipsis quidem fratribus quantum ad statum perfectionis nequaquam profuit reservatio dominii supradicti: cùm enim perfectio vitæ Christi, principaliter, & essentialiter in charitate consistat, quæ ab Apostolo perfectionis vinculum dicitur, & quæ unit seu jungit aliqualiter in via hominem suo fini: ad quam per contemptum bonorum temporalium, & ipsorum expropriationem via disponitur, per hoc præcipuè, quod solicitudo, quam temporalia in acquirendo, conservando, & dispensando exigunt, quæ plerunque ab actu charitatis retrahit, amputetur: restat quòd si solicitudo eadem post expropriationem hujusmodi quæ ante ipsam inerat, perseveret, ad perfectionem hujusmodi talis expropriatio valeat nihil conferre: constat autem, quòd post ordinationem prædictam non fuerunt in acquirendis ac conservandis bonis prædictis in judicio & extra minùs soliciti, quàm ante illam fuerant fratres ipsi, quanquam sint religiosi mendicantes alii, habentes aliqua in communi. Adhuc nec utique profuit dictis fratribus ordinatio supradicta, quantum ad hoc, quòd propter carentiam talis proprii se pauperiores dicere valeant, quàm si res ipsas cum illo (quo carere se dicunt) dominio obtinerent. Licet etiam prædecessor noster prædictus dominium earum rerum, quæ ipsis fratribus offerri seu conferri, aut aliàs obvenire contigerit, quarum tamen usum facti duntaxat habere licet ordini, vel fratribus antedictis (usu facti simplici prædictis fratribus reservato) in se Romanamque Ecclesiam recipiendum duxerit, ac liberè pertinere decreverit, ut superiùs est expressum: attento tamen ipsorum fratrum utendi modo, & ejus effectu, ac patien-

a *De utilitate disputationis omninò vide Sylvam nuptialem Joannis de Nevizan. in princ. Font.*

tientiâ circa modum ipsum Romanæ Ecclesiæ subsecutâ, non ipse usus fratrum dici debet, sed potius Romanæ Ecclesiæ dominium esse simplex. Quis enim simplicem usuarium dicere poterit, cui rem usuariam licet permutare, vendere ac donare? proculdubio hæc naturæ repugnare noscuntur, nec ad usuarium pertinere, quæ tamen de rebus mobilibus antedictis faciunt fratres ipsi. Quòd autem dominium Romanæ Ecclesiæ reservatum simplex censeri debeat, ex hoc patet, quod ex illo nullum eidem Ecclesiæ temporale obvenit hactenus commodum, nec speratur, quòd obvenire debeat in futurum, cùm nec intentio reservantis, nec fratrum ipsorum fuerit, quòd ad quemcunque alium, quàm ad fratres dictarum rerum perveniret compendium: quod proculdubio modus utendi fratrum ipsorum, & Romanæ Ecclesiæ subsecuta patientia evidenter declaravit. Et quod talis intentio fuerit ordinantis, & ex hoc patet, quòd illarum rerum sibi, & Ecclesiæ Romanæ dominium duntaxat retinuit, quarum usum facti liceret habere ordini, vel fratribus antedictis: talis autem dominii carentia re in præsenti, ac spe in futurum omnimodo denudati, quoad paupertatem temporalem, quam altiorem (præ mendicantibus aliis in communi habentibus) sibi vendicant dicti fratres, pauperiorem non efficit non habentem. Quòd autem *a* quoad res, quæ usu consumuntur, non sint censendi usuarii fratres ipsi, ex sequentibus liquet satis: dicere siquidem, quod in talibus rebus usus juris vel facti separatus à proprietate rei seu dominio possit constitui, repugnat juri, & obviat rationi, nec prædecessoris nostri prædicta fuisse videtur intentio, Romanæ Ecclesiæ talium bonorum dominium reservare. Quis enim sanæ mentis credere poterit, quòd intentio fuit tanti patris, unius ovi, seu casei, aut frusti panis, & aliorum usu consumptibilum, quæ sæpè fratribus ipsis ad consumendum è vestigio conferuntur, dominium Romanæ Ecclesiæ, & usum fratribus retinere? profectò probabile non videtur, præsertim cùm illorum bonorum duntaxat dominium præfatæ Ecclesiæ reservaverit, quorum simplex usus facti pertinere potest ad fratres dicti ordinis, quod nequaquam potest in rebus usu consumptibilibus reperiri, in quibus nec jus utendi, nec usus facti, separata à rei proprietate seu dominio possunt constitui vel haberi. Et quòd de talibus rebus non intellexerit, evidenter ostendit, dum respondet legi, dicenti, non posse usumfructum à dominio perpetuo separari, ne dominium dominis, semper abscedente usu, inutile redderetur: quæ quidem lex de rebus illis intelligitur, quarum penès unum usus rei, & penès alium dominium possit (licèt inutile) remanere, quod nequaquam in rebus usu consumptibilibus potest esse, cùm in illis per usum vel abusum usuarii substantia talis rei esse desinat, & per consequens proprietas etiam inutilis non subsistat. Cùm enim ususfructus, prout est in re constitutus, qui servitus dicitur personalis, & pro quo reales competunt actiones, nihil sit aliud, quàm jus utendi, nec usus, qui etiam personalis est servitus, sit aliud, quàm jus tantùm utendi rebus alienis salvâ rei substantiâ, id est, jus percipiendi fructus & utilitatem aliam in totum, vel pro parte suo nomine, qui possunt ex re, in qua ususfructus seu usus constituitur provenire, propter quod proprietas reputatur inutilis, à quâ perpetuò abscedit ususfructus, seu usus constitutus rebus, ex quibus ipsis stantibus usufructuario seu usuario nulla possit utilitas provenire: patet quòd ad hoc, quòd talis ususfructus, vel usus in re aliqua constitui valeat, requiritur, quòd ex re illa possit fructus, vel utilitas (salvâ ipsius rei substantiâ) ad fructuarium vel usuarium pervenire. Quòd si nulla ad ipsos posset ex re ipsa utilitas (salvâ rei substantiâ) pervenire, quales res constat esse usu consumptibiles nequaquam posset in rebus ipsis cuiquam ususfructus vel usus constitui, vel à quoquam haberi. Adhuc nec jus utendi, quod nec est jus in re, nec servitus personalis, sed merè jus personale, pro quo reales actiones non competunt, in rebus talibus, vel rebus ipsis utendi potest constitui vel haberi, cùm & jus tale exigat, quòd ex re ipsa, quæ ad utendum conceditur, tali modo ad usuarium pervenire posset utilitas aliqua, ac cum usu permanere usuarii, substantiâ salvâ rei, quod nequaquam potest (sicut ad sensum potest percipi) in rebus usu consumptibilibus reperiri. Rursus nec simplex usus, qui nec est servitus, nec pro illo competit jus utendi, in talibus rebus potest constitui vel haberi: cùm enim uti re aliquâ, nihil sit aliud propriè, quàm fructus rei sive utilitatem aliam in solidum vel pro parte recipere, qui ex ea possunt (salvâ rei substantiâ) provenire; restat quòd re illâ uti quis nequeat, ex qua (ejus salvâ substantiâ) nulla sibi provenire potest utilitas, quales res usu consumptibiles esse constat. Ex quibus patet, quòd nec usus, qui est servitus personalis, nec jus utendi, quod non est servitus, sed merè jus personale, nec actus ipse utendi sine jure aliquo possunt in rebus usu consumptibilibus constitui, vel haberi, cùm quodlibet præmissorum exigat, quòd ex re ipsa (salvâ rei substantiâ) possit habenti jus utendi, seu utenti ex re ipsa utilitas aliqua provenire, quod utique in rebus nequit usu consumptibilibus reperiri. Nec obviat supra dictis, quòd idem prædecess. nost. in ordinatione prædicta etiam illorum, quæ ad vitæ sustentationem pertinent, si i & Romanæ Ecclesiæ dominium reservârit: hoc enim de rebus illis duntaxat debet intelligi, quæ usu non sunt consumptibiles, sine quibus humana vita non est sustentabilis, quæ utique non sunt pauca. Licèt autem in rebus usu consumptibilibus, nec jus utendi, nec ipsum uti possit constitui vel haberi, ipsis tamen poterit jus abuti. Abuti autem (dum tractatur de rebus usu consumptibilibus) pro rei consumptione sumitur, quod ei opponitur, quod est uti. Uti quidem præsupponit, quòd cum usu, salvâ rei substantiâ, maneat, sed abuti exigit, quòd cum actu hujusmodi rei substantia consumatur: cùm abuti nihil aliud, quàm contra naturam usus uti in hac materia propriè possit dici. Licèt autem quis re usibili absque jure utendi aliquo uti possit, ipsum tamen uti etiam in re tali absque jure utendi separato à dominio vel conjuncto, nec ab aliquo potest constitui, nec à quoquam haberi. Et quòd talis usus constitui nequeat, ex hoc patet, quòd dare vel constituere quod suum non est, nec ad se pertinet, nemo potest: licèt interdum illud dare possit aliter, quàm sit suum. Actus autem ipse utendi ad utentem pertinet, in quantum quis suorum actuum per liberum arbitrium & voluntatem Dominus dicitur, cùm per hoc illos non exercere valeat, vel etiam exercere: non autem actus ipse utendi ad eum pertinet, qui concedit alii, quod in re sua actum illum valeat exercere: quod utique nihil est aliud, quam quòd actum suum ad rem concedentis ad actum suum utens valeat applicare. Sicut qui equum suum alicui commodat, non actum equitandi concedit commodatario, sed quòd actum illum in equo suo valeat exercere: quod non est utique actum utendi simplicem concedere sine jure, cùm hæc concedere nihil sit aliud, quam concedere jus utendi: quod quidem jus utendi separatum à proprietate seu dominio in rebus, quæ usu consumuntur, nequit constitui: ut patet manifestiùs ex prædictis. Præterea quod simplex usus, id est, sine jure utendi à proprietate seu dominio separatus, etiam in re usibili haberi nequeat, sic probatur: Si enim possit haberi usus talis, aut ante actum ipsum, aut in ipso actu, aut post completum actum hujusmodi haberetur. Quòd autem hoc nequeat fieri, ex hoc patet: quod

a *Vide gloss. positam in Clem. exivi. §. proinde. ver. solutio. videtur dicendum.*

non est, nequaquam haberi potest, patet autem, quòd actus ipse, antequam exerceatur, aut etiam dum exercetur, aut postquam perfectus est, in rerum natura non est, ex quo sequitur, quòd haberi minimè potest: licèt enim & ante actum ipsum quis facultatem illam habeat exercendi, per hoc tamen actus ipse in rerum natura, nisi in potentia, non existit: cùm antem actus est in fieri, nec adhuc quòd ipse actus in rerum natura sit, potest dici, licèt pro eo quòd sit in fieri, dici possit: quod enim de actu, qui est in fieri, præteriit, vel futurum est, jam non est in rerum natura, sed in memoria vel apprehensione tantùm est: quare, nisi prout in memoria vel apprehensione tantùm est, haberi nequaquam potest. Quod autem in præsenti fit, momentaneum vel instantaneum est, quod utique magis intellectu quàm sensu percipi potest: unde nec potest haberi pro tunc, nisi pro momento illo seu instanti, in quo cùm fit, potest dici actum post actum completum: licèt si ex facto ipso producta res aliqua fuerit, res ipsa aliqua facta haberi valeat, factum tamen ipsum, quod jam transit, nisi in memoria (prout suprà dictum est) non habetur. Præterea si simplex usus absque jure utendi haberi possit ab aliquo, constat, quòd non justus esset actus utendi hujusmodi reputandus: cùm ille usus fuerit, cui jus non competebat utendi: talis autem usus non justus ad perfectionis statum nequaquam pertinet, nec perfectioni aliquid adjicit, sed sibi repugnare potiùs ac detrahere noscitur manifestè. Quòd autem usum non justum conditor canonis fratribus ipsis intellexerit reservare, nequaquam debet aliquis sapiens æstimare: imò quod de justo intellexerit, ex eo potest evidentiùs apparere, quod in eadem ordinatione curavit adjicere, quòd illarum rerum duntaxat in se & Ecclesiam Romanam recipiebat dominium, quarum usum facti liceret habere fratribus seu ordini antedictis, subjungens nihilominus, quòd non rerum omnium usum habere debeant fratres ipsi: quantùm autem ad usum facti simplicem absque omni jure utendi attinet, nulla rerum quoad fratres differentia est censenda: sic enim uti de facto possunt prohibitis, ut permissis: quare præmissa rerum distinctio ad illum usum facti potiùs est referenda, pro quo ipsis competit fratribus jus utendi: quarundam enim rerum usus fratribus ipsis prohibitus noscitur, & quarundam permissus: ex quo sequitur, quòd usus facti, de quo ordinatio loquitur, de tali intelligi debeat, qui justus sit, id est, pro quo competat jus utendi: & hoc conditor ipse canonis exprimit evidenter, cùm in eadem ordinatione adjecerit, quòd moderatus usus in expressis priùs rebus ipsis fratribus est concessus. Præterea si in rebus consumptibilibus possit usus constitui vel haberi, nequaquam simplex, nec à rei substantia, proprietate, seu dominio separatus usus hujusmodi posset dici, cùm per talem usum, id est, utendi actum, & in ipso actu, & cum ipso actu res consumatur hujusmodi, ac in ipsius rei exerceatur substantia, nec sine rei ipsius consumptione esse valeat usus talis: ex quo patet, quòd usus talis nec simplex: nec separatus à dominio potest dici. Rursùs a nedum fratribus ipsis ordinatio prædicta non profuit, sed etiam occasionaliter honori sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ non leviter detrahit & detraxit. Nunquid non præfatæ Ecclesiæ derogatur honori, si ipsam oporteat nunc in foro Ecclesiastico, nunc in seculari, interdum quoque coram pedaneis Judicibus, & plerunque pro rebus parvis & vilibus continuè litigare? Hoc autem notum est fieri, cum occasione retentionis dicti dominii omnes causæ occurrentes agendo vel defendendo pro bonis hujusmodi nomine Romanæ Ecclesiæ, virtute cujusdam privilegii à fel. record. Martino Papa quarto prædecessore nostro concessi, super hoc agitentur, & (quod graviùs est censendum) procuratores causarum hujusmodi multos vexare dicuntur indebitè, licèt potestas attributa procuratoribus talibus per privilegium antedictum, quoad administrationem bonorum præmissorum dudum servata non fuerit, nec servetur, quæ omnia in notam & injuriam sanctæ Romanæ Ecclesiæ non est dubium redundare. Adhuc ordinatio antedicta Ecclesiarum Prælatis & Rectoribus gravis existere nimiùm & molesta monstratur. Nunquid non grave præmissis potest existere, quòd ipsos oporteat se opponere sanctæ Romanæ Ecclesiæ, quæ ipsorum caput noscitur & magistra, ac cum ea agendo vel defendendo litigare assiduè, vel cedere juri suo? hoc tamen oportet illos facere, cùm in multis dicti fratres prædictis existere dicantur injurii, sicut multorum Prælatorum & Rectorum diversarum provinciarum adhuc in curiâ existentium habet insinuatio, qui quidem fratres facta sua per procuratores nituntur defendere antedictos. Nos itaque, qui veritatem tenemur colere, velut ille, qui illius, qui veritas noscitur, licèt immeriti, vicem teneamus in terris, illa volentes in sancta Dei Ecclesia, quæ non verbo obtinent tantùm, sed quæ re potiùs, observari: præmissis in scrutinio rectæ considerationis adductis, ac deliberatione cum fratribus nostris & multis aliis præbabitâ diligenti, dignum arbitrantes & congruum, professores dicti ordinis non verbis tantùm, non simulatis actibus, sed operibus claris, veritate suffultis, perfectioris status, ac altioris paupertatis sibi prærogativam præ aliis mendicantibus vendicare, ac nihilominus honori sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ) cujus obnubilari posset gloria, si tam perversæ simulationi, quæ profecto & ipsis simulantibus officit, & aliis scandali materiam subministrat, dissimulando illi occurrere consentiret) ac insuper volentes indemnitati Prælatorum & Rectorum salubriter super hoc providere, nolentes in posterum sub prætextu seu pallio talis dominii temporalis, verbalis, nudi ac ænigmatici, tanta bona, quanta dicti fratres faciunt, infici, ac fomentum tantis malis, quanta procedunt ex simulatione hujusmodi, ministrare: De fratrum nostrorum consilio hoc edicto in perpetuum valituro sancimus, quòd in bonis, quæ in posterum conferentur vel offerentur, aut aliàs quomodolibet obvenire continget fratribus seu ordini supradictis (exceptis Ecclesiis, oratoriis, officinis & habitationibus, ac vasis, libris & vestimentis divinis officiis dedicatis vel dedicandis, quæ ad ipsos obvenient in futurum, ad quæ se non extendunt adeò inconvenientia supradicta, propter quod constitutionem istam ad illa extendi nolumus) nullum jus seu dominium aliquod occasione ordinationis prædictæ seu cujusvis alterius à quocunque prædecessorum nostrorum super hoc specialiter editæ, Romanæ Ecclesiæ acquiratur, sed quoad hoc habentur prorsùs ordinationes hujusmodi pro non factis. Per hoc autem in his, quæ absque dictis ordinationibus in bonis prædictis ad dictam Ecclesiam provenire vel pertinere quomodolibet poterant vel debebant, nullum eidem pati præjudicium volumus, sed illa sibi expressiùs intacta & inviolata servamus. Et quia præfatum Martini Papæ prædecessoris nostri privilegium dudum servatum quoad administrationem bonorum præmissorum non extitit, nec servatur: ac ipsorum procuratorum officium, qui nominantur à Ministris & Custodibus dicti ordinis, Ecclesiæ Romanæ injuriosum, ac multis aliis molestum noscitur, & etiam onerosum: districtiùs inhibemus, ne deinceps pro recipiendis, petendis, extorquendis, defendendis seu administrandis bonis, quæ in posterum fratribus vel ordini prædictis offerri vel conferri, seu aliàs obvenire contin-

a *Vide Bart. lib. 2. minori c. 8. dist. dicentem constitutionem Martini non prorsus correctam. adde Baldum relatum per Pet. de Anchar. in Clem. Exivi.*

continget, quisquam nominetur à quoquam, seu constituatur amodò nomine sanctæ Romanæ Ecclesiæ procurator: nec occasione cujusvis privilegii, quicunque administrationem quotumcunque bonorum, quæ obvenire fratribus ipsis, vel ordini continget in posterum, in judicio vel extra, agendo vel defendendo, supplicando, vel aliàs quomodolibet assumere vel exercere dictæ Ecclesiæ nomine audeat, nisi de sedis Apostolicæ licentia speciali: decernentes irritum & inane, si secùs à quoquam in posterum contigerit attentari: Non obstantibus quibuscunque privilegiis, à Martino Papa prædicto, vel aliis prædecessoribus nostris ipsis fratribus vel ordini, sub quacunque forma vel expressione verborum concessis. Per hoc autem dicti ordinis regulæ in aliquo non intendimus derogare, nec privilegiis fratribus ipsis seu eorum ordini ab Apostolica sede concessis (nisi duntaxat quoad præmissa & ista tangentia) præjudicium aliquod generare. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostræ sanctionis, inhibitionis, constitutionis & intentionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, &c. Datum Avenion. 6. Idûs Decemb. Pontificatûs nostri Anno 7.

CAP. IV.

Opinio, quæ asserit Christum, & ejus discipulos nihil habuisse, & in his quæ habuerunt, nullum jus eis fuisse, erronea est & hæretica. Hæc extravagans est valdè notabilis, & glossas habet profundas, quæ sunt ex sacræ Scripturæ fontibus haustæ. Si diligenter extravagantem præcedentem & sequentem inspexeris, locum hunc aptum fuisse assignatum, meâ opinione dixeris.

Cum a inter nonnullos viros scholasticos sæpè contingat in dubium revocari, utrùm pertinaciter affirmare Redemptorem nostrum, ac Dominum Jesum Christum, ejusque Apostolos in speciali non habuisse aliqua, nec in communi etiam, hæreticum sit censendum, diversa & adversa etiam sentientibus circa illud: Nos huic concertationi finem imponere cupientes, assertionem hujusmodi pertinacem, cùm Scripturæ sacræ, quæ in plerisque locis ipsos nonnulla habuisse asserit, contradicat expressè, ipsamque Scripturam sacram, per quam utique fidei orthodoxæ probantur articuli, quoad præmissa fermentum apertè supponat continere mendacii, ac per consequens quantùm in ea est, ejus in totum fidem evacuans, fidem catholicam reddat, ejus probationem adimens, dubiam & incertam, deinceps erroneam fore censendam & hæreticam, de fratrum nostrorum consilio hoc perpetuo declaramus edicto. Rursùs in posterum pertinaciter affirmare, quòd Redemptori nostro prædicto, ejusque Apostolis iis, quæ ipsos habuisse Scriptura sacra testatur, nequaquam jus ipsis utendi competierit, nec illa vendendi seu donandi jus habuerint, aut ex ipsis alia acquirendi, quæ tamen ipsos de præmissis fecisse Scriptura sacra testatur, seu ipsos potuisse facere supponit expressè: cùm talis assertio ipsorum usum & gesta evidenter includat, in præmissis non justa; quod utique de usu, gestis, seu factis Redemptoris nostri Dei filii sentire nefas est, sacræ Scripturæ contrarium, & doctrinæ catholicæ inimicum: assertionem ipsam pertinacem de fratrum nostrorum consilio deinceps erroneam fore censendam meritò ac hæreticam declaramus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrarum declarationum infringere, vel ausu ei temerario contraire. Si quis autem, &c. Datum Avenion. 2. Idûs Novemb. Anno 7.

CAP. V.

Reprobatur opinio illorum detractorum, qui præsumunt impugnare constitutiones Joan. XXII. Ad conditorem canonum, &c. Cum inter nonnullos, suprà immediatè præcedentes. Et præmissis responsionibus ad omnes eorum objectiones, tandem declarantur tanquam hæretici & Romanæ Ecclesiæ rebelles, ab omnibus evitandi, si deinceps scienter verbo vel scripto aliquid defendere vel approbare contra illas præsumpserint. Hic habetur sub parte secunda & tertia, de clavium materia, prolixa & utilis disputatio.

Quia quorundam mentes sic pater mendacii dicitur excæcâsse, quòd nostris constitutionibus, quarum una incipit, Ad conditorem canonum: alia verò, Cùm inter nonnullos: utique tam cum fratribus nostris sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, quàm cum multis Archiepiscopis & Episcopis, aliisque Ecclesiarum Prælatis, necnon & compluribus sanctæ Theologiæ magistris, ac utriusque juris Professoribus deliberatione præhabitâ diligenti digestis, ac de præmissorum fratrum nostrorum consilio promulgatis, non absque multa temeritate plectibili nisi sunt detrahere, & nituntur veritatem, quam continent, per falsas insanias obfuscare. Nos tam perniciosis ausibus, ne eorum doctrina pestifera simplicium animos labefacere, ac in sui erroris devium deducere valeat, de eorumdem fratrum consilio decernimus super hoc salubriter (ut sequitur) providere. Ad impugnandas autem constitutiones prædictas suprascriptâ ratione, tam verbo, quàm scripto, nisi sunt publicè, sicut fertur: illud, inquiunt, quod per clavem scientiæ, in fide ac moribus semel definierunt Romani Pontifices, adeò immutabile perseverat, quòd illud successori revocare non licet in dubium, nec contrarium affirmare: licèt de iis, quæ per clavem potestatis ordinaverint, asserant secùs esse. In confirmatione autem regulæ ordinis fratrum Minorum, Honorii tertii, Nicolai quarti, prædecessorum nostrorum summorum Pontificum hæc verba asserunt contineri: Hæc est regula Evangelica Christi, & Apostolorum imitatrix, quæ nihil in hoc mundo habet proprium vel commune, sed in rebus, quibus utuntur, habent simplicem usum facti: his addere præsumentes, præfatos summos Pontifices, & multa Concilia generalia per clavem scientiæ definisse paupertatem Christi & Apostolorum constitisse perfectè in expropriatione cujuslibet temporalis dominii civilis & mundani, & sustentationem eorum in solo & nudo usu facti etiam constitisse: ex quibus nituntur concludere, non licuisse, nec licere ipsorum successoribus contra præmissa aliquid immutare. Ideoque cùm constitutio nostra in ratione prædicta, contra definitiones prædictorum prædecessorum nostrorum (sicut asserunt) definierit, Christum & Apostolos in iis quæ habuerunt, habuisse non tantùm simplicem usum facti, sed jus faciendi de ipsis, eosque ipsos fecisse Scriptura sacra testatur: pertinacem assertionem dicentium ipsos jus hujusmodi minimè habuisse, cùm actûs illorum fuisse concludant non justos, quod de Christo nefas est dicere, hæreticam declarando: concludere satagunt, licèt falsò, nobis non licuisse declarare vel statuere supradicta. Item quia constitutio, Ad conditorem canonum: contra definitiones prædictas fratres Minores asserit non posse habere in re aliqua simplicem usum facti, nituntur similiter concludere contra ipsam. Quòd autem quod in ratione prædicta præmittitur, videlicet, quòd illa, quæ per clavem scientiæ in fide ac moribus a summis Pontificibus semel sunt definita, eorum successoribus revocare non licet in dubium, nec contrarium affirmare, licèt secùs sit (sicut dicunt) in iis quæ per clavem potestatis per summos Pontifices ordinantur, prorsùs sit contrarium veritati, patet ex sequentibus evidenter: primò quidem secundùm illos, qui tenent clavem spiri-

a *Vide B. Ant. p. 3. tit. 12. c. 4. §. 23. & Turrecrem. in summa de Eccl. l. 2. c. 152. ad 10. argum.*

spiritualem nequaquam esse scientiam, sed ligandi atque solvendi potestatem, patet assertores prædictos, ponendo esse scientiam, erravisse: pro quibus facit clavis definitio, quæ a Doctoribus datur: Clavis est specialis potestas ligandi atque solvendi, quâ Judex Ecclesiasticus dignos recipere, & indignos excludere debet à regno. Item quia claves, de quibus agimus, in collatione Sacerdotalis ordinis conferuntur: constat autem, quòd ordinato in Sacerdotem scientia communiter non confertur: quare secundùm illos videtur, quòd scientia non est clavis, sed potentia tantùm ligandi atque solvendi debeat dici clavis. Adhuc secundùm illos, qui ponunt unam clavem spiritualem esse scientiam, & secundùm illos, qui auctoritatem discernendi inter lepram & lepram esse asserunt clavem, & aliam potestatem ligandi atque solvendi, noscuntur evidenter errâsse. Supponunt enim per claves hujusmodi circa ea, quæ fidei sunt, & alia, posse per constitutionem aliquam definiri: claves autem, quæ in Sacerdotali conferuntur ordine, ad talia minimè se extendunt: aliàs sequeretur quòd circa præmissa possent constitutiones Sacerdotes simplices facere, quod falsum est evidenter. Si autem intendant claves istas extendere ad generalem potestatem attributam beato Petro, suisque successoribus in personam ejusdem in commissione officii pastoralis, per quam utique videtur evidenter ipsis omnia concessisse, sine quibus pastoris universalis convenienter cura nequit seu officium expediri: adhuc claret ipsos etiam errâsse: dicunt enim alium effectum habere illa, quæ per clavem scientiæ, & alium illa, quæ per clavem potentiæ statuuntur, supponentes alia per clavem scientiæ, & alia per clavem potentiæ statui, seu etiam definiri, quod evidenter est falsum: per clavem enim scientiæ, sive per auctoritatem discernendi, seu cognoscendi inter lepram & lepram (si ipsam dixerimus esse clavem) nil aliud per ipsum illi, cui datur, tribuitur, nisi auctoritas cognoscendi. Ei autem, cui datur auctoritas de re aliqua cognoscendi, de illa definiendi non intelligitur esse data. Quare restat, quòd ad convenienter statuendum, seu aliquid definiendum, utraque clavis, scilicet cognoscendi & definiendi necessariò requiratur: vel quòd soli clavi potentiæ statuere competat, & etiam definire: sed sicut lumen materiale clavigerum in usum clavis materialis dirigit, & quasi quantum ad hoc obtineat scientia vicem lucis. Et hoc Salvator noster in promissione clavium facta beato Petro sensisse videtur expressè, cùm post illam immediatè subjunxerit: Et quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum & in cœlis: & quodcunque solveris super terram, erit solutum & in cœlis, nullâ de scientia habitâ mentione. Quod autem subsequenter proponitur in ratione prædicta: videlicet, quòd in confirmatione & declaratione regulæ fratrum Minorum, nonnullorum prædecessorum nostrorum, videlicet Honorii III. Gregorii IX. Innocentii IV. Alexandri IV. Nicolai IV. verba hujusmodi continentur: Hæc est regula Evangelica, &c. suprà posita, usque ibi, in nudo usu facti etiam constitisse patet, prorsus obviat veritati. Honorius quidem præfatam regulam absque declaratione aliqua confirmavit, in cujus confirmatione de verbis prædictis mentio aliqua non habetur, ut liquere potest cuilibet confirmationem hujusmodi intuenti, nisi quatenus de vita Evangelica habetur mentio in ipsa regula confirmata: ibi, cùm dicit: Hæc est regula fratrum Minorum, videlicet Domini nostri Jesu Christi sanctum Evangelium observare, vivendo in obedientia, sine proprio, & in castitate. Ex quibus verbis concludi non potest, quòd per ipsum prædecessorem nostrum ea, quæ ipsi in verbis prædictis asserunt, fuerint definita: imò potest concludi potius, quod vita Evangelica, quam Christus & Apostoli tenuerunt, habere in communi aliqua non excludat, cùm sine proprio vivere non exigat, quòd sic viventes nihil habeant in communi. In declarationibus quoque Gregorii, Innocentii & Alexandri prædictorum, qui eandem regulam absque confirmatione aliâ declarant, similiter nulla prorsus fit mentio de prædictis: imò per eas evidenter ostenditur eorum, quæ habere licet ipsis fratribus, usum juris ad ipsum ordinem pertinere. Gregorius quidem in sua declaratione, quantùm ad hoc, interseruit, quæ sequuntur: Dicimus, quòd nec in speciali, nec in communi debent habere proprietatem: sed utensilium, librorum, & rerum mobilium, quas licet habere, ordo usum habeat, & fratres, secundùm quod Generalis minister & provinciales ordinandum duxerint, his utantur. Innocentius autem & Alexander præfati in suis declarationibus sic dixerunt: Dicimus insuper, quòd cùm in ipsa regula contineatur expressè, quòd fratres nihil sibi approprient, neque domum, neque locum, neque aliquam rem, quòd nec in communi, nec in speciali debent proprietatem habere: sed locorum, & domorum, & utensilium, & librorum, & eorum, quæ licet habere, ordo usum habeat, & fratres secundùm quod generalis & provinciales ministri ordinandum duxerint, his utantur. Cùm enim dicatur in declarationibus supradictis, quòd ordo usum rerum habeat præmissarum, ad usum juris necesse est hoc referri: facta quidem, quæ singulorum sunt, personam veram exigunt, & requirunt: ordo autem vera persona non est, sed repræsentata & imaginaria potiùs est censenda: quare, quæ sunt facti, sibi verè convenire nequeunt, licèt ei possint congruere quæ sunt juris. Adhuc licèt declaratio Nicolai IV. prædicti contineat, quæ sequuntur: Hi sunt illi sanctæ regulæ professores, qui Evangelico fundantur eloquio, vitæ Christi roborantur exemplo, fundatorumque militantis Ecclesiæ Apostolorum ejus sermonibus & actibus firmantur. Et post in eadem declaratione subjunxit, dicens, quòd abdicatio proprietatis omnium rerum, tam in speciali, quàm in communi propter Deum meritoria est & sancta, quam & Christus viam perfectionis ostendens, verbo docuit, & exemplo firmavit: quamque primi fundatores militantis Ecclesiæ, prout ab ipso fonte hauserant, in volentes perfectè vivere, per doctrinæ ac vitæ ipsorum alveos direxerunt. Ex verbis tamen prædictis nequaquam potest colligi, quòd præfati prædecessoris nostri Nicolai intentio fuerit, dicere, quòd dicta regula, quoad omnia, quæ continentur in ea, Evangelico fundetur eloquio, ac vitæ Christi roboretur exemplo: nec quòd Apostolorum vita & actibus sit firmata. Constat enim multa contineri in dicta regula, quæ nec Christus verbo docuit, nec exemplo firmavit, utpote, quòd præcepit conditor regulæ fratribus universis, ut nullo modo denarium vel pecuniam recipiant per se, vel per interpositam personam, necnon & de multis aliis contentis in dicta regula: quæ utique nec Christus, nec Apostoli verbo docuerunt, nec firmaverunt exemplo. Nec obstat, quòd Christus portare pecuniam Apostolis & discipulis, dum ipsos ad prædicandum mitteret, interdixit: quod tamen antequam eos mitteret, ipsis fuisse non legimus interdictum. Quodque post reditum pecuniam portaverunt, in plerisque locis Evangelica veritas, & Apostolica dicta testantur. Prætereà Augustinus dicit expressè, quòd illud non fuit præceptum, sed potestas recipiendi necessaria ab iis, quibus prædicabant Evangelium, quam servare Apostolis licuit, vel etiam non servare. Sed hoc Romanus Pontifex prædecessor noster Nicolaus, quoad principalia tria vota, scilicet in obedientia vivere, & sine proprio, & in castitate, ac alia, si qua Evangelio reperiantur expressa, in dicta regula videtur intellexisse dicere in declaratione prædicta: quod utique declarationibus nostris in nullo

nullo obviat supradictis: adhuc non apparet ipsum dixisse sustentationem Christi, & Apostolorum ejus in solo & nudo simplici consistere usu facti: cùm quoad Christum & Apostolos nullam præfatus prædecessor noster Nicolaus in sua declaratione fecerit mentionem: imò sensisse satis videtur expressè, quod jus aliud à proprietate habuisse potuerunt: cùm de sola abdicatione proprietatis, non juris alterius, in præfata declaratione, quantùm ad ipsos attinet, mentio habetur. Adhuc idem Nicolaus prædecessor noster videtur sensisse, quòd Christus & Apostoli etiam quoad proprietatem habuerint aliquid in communi: cum enim in sua declaratione prædicta verba de abdicatione proprietatis dixisset, respondens objectioni tacitæ, quæ sibi de loculis, quos Christus habuisse in Evangelio legitur, poterat fieri, statim quæ sequuntur, subjunxit: Nec his quisquam putet obsistere, quod interdum dicitur Christum loculos habuisse: nam sic ipse Christus, cujus perfecta sunt opera in suis actibus, viam perfectionis exercuit, quod interdum infirmorum imperfectioni condescendens in viam perfectionis extolleret, & imperfectorum infirmas semitas non damnaret: sic & infirmorum personam Christum asserit in loculis suscepisse. Aliàs impertinens de loculis fuisset objectio, nisi intellexisset Christum etiam quoad proprietatem loculos habuisse. Præterea si diceretur Christum in loculis habuisse tantummodò simplicem usum facti, frustra diceretur, quòd in persona infirmorum ipsos Christus habuit loculos: cùm secundùm eum perfectis etiam conveniat habere simplicem usum facti. Et si quæratur, propter quos infirmos istos loculos habuerit? Augustinus, cujus dictum insertum est in decretis, respondet, dicens: Habebat Dominus loculos a fidelibus oblata conservans, & suorum necessitatibus, & aliis indigentibus tribuebat: unde constat ipsum de suis discipulis hoc sensisse. Nec hoc scilicet in communi & quoad proprietatem aliqua habere derogat, juxta dictum Greg. IX. prædicti, altissimæ paupertati, qui in quadam sua decretali dicit expressè, fratres Prædicatores & Minores in altissima paupertate Christo pauperi famulati: & tamen constat ipsos Prædicatores habere in communi etiam quoad proprietatem aliqua, quod eorum regulæ & statui non repugnat. Hoc etiam Alexander prædecessor noster præfatus in condemnatione libelli, contra statum Prædicatorum & Minorum editi, videtur sensisse, in qua aliquando de dictis fratribus, quæ sequuntur subjunxit, cùm insuper respondet, quòd iidem fratres omnia propter Deum dereliquerint, exilia vitæ subsidia mendicantes, Christumque imitentur pauperem, perfectionem Evangelicam amplexando: propter quod evidenter apparet eos non solùm in statu salvandorum existere, sed etiam perfectorum, & per suæ religionis observantiam, quæ quidem ipsius perfectionis Evangelicæ tenet formam, in æternæ retributionis præmio præcellentem gloriam promereri, ubi quidem expressè dicit, Prædicatores Christum pauperem imitari, ipsosque perfectionem Evangelicam amplexari, & in statu existere perfectorum, quòdque ipsorum religionis observantia perfectionis Evangelicæ tenet formam, & tamen constat ipsos habere posse etiam quoad proprietatem aliqua juxta eorum regulam in communi. Nec obstat, quod dicunt, Innoc. (aliàs Cœlestinum) V. prædecessorem nostrum dixisse, altam paupertatem esse, habere pauca propria propter Deum: altiorem, quæ nulla habet propria, tamen habet in communi: altissimam, quæ nihil habet in hoc mundo, nec in proprio, nec in communi: dicimus quidem quòd hoc dixerit, non ut Papa, sed ut frater Petrus de Tarantasia in quadam Postilla sua, quare dicta præmissorum summorum Pontificum sunt ei meritò præferenda. Dicunt etiam, quod Apostolus de tali altissima loquitur paupertate, dicens: *Et altissima paupertas eorum abundavit in divitias simplicitatis eorum*: quod evidenter est falsum: quia ibi loquitur de paupertate Macedonum, qui etiam in speciali bona temporalia obtinebant: de quibus Apostolus asserit, quòd supra vires suas miserant eleemosynas sanctis. Quod autem dicitur in declaratione Nicolai prædecessoris nostri contineri, quòd fratres Minores in rebus, quæ eis obveniunt, habent tantùm simplicem usum facti: dicimus, quod si ipse intellexerit simplicem usum facti denudatum omni jure, ita quòd fratres ipsi seu ordo nullum jus habeant utendi, hoc est expressè contra declarationem Greg. Innoc. Alex. summorum Pontif. prædictorum, quibus expressè quòd talium bonorum ordo usum habeat, continetur: quod de usu juris est intelligendum necessariò, ut superiùs est probatum. Adhuc dicimus, quod est cum hoc impossibile, scilicet usum facti simplicem absque jure aliquo (quod nihil aliud, quàm ipsum uti propriè potest dici) posse in re aliqua etiam usu non consumptibili ab aliquo obtineri, prout in decret. Ad conditorem canonum, est probatum: & [a] Aug. in lib. XI. de actu, tenet expressè. Præterea si simpliciter usus denudatus ab omni jure haberi posset ab aliquo, constat quod actus utendi hujusmodi esset reputandus non justus, cùm ille usus fuerit, cui jus non competebat utendi: usus autem non justus ad perfectionis statum nequaquam pertinet, nec perfectioni aliquid adjicit, sed sibi repugnare potiùs noscitur manifestè. Quòd autem usum talem non justum conditor canonis fratribus ipsis intellexerit reservare, probabile non videtur: imò quod de justo intellexerit, ex eo potest evidentiùs apparere, quòd in eadem ordinatione adjicit, quòd illarum rerum duntaxat in se & etiam Rom. Eccl. recipiebat dominium, quarum usum facti liceret habere fratribus seu Ordini antedictis: subjungens, quòd non rerum omnium usum habere debeant fratres ipsi. Quantum autem ad usum facti simplicem absque omni jure utendi attinet, nulla rerum potest censeri differentia quoad fratres: sic enim uti de facto possunt prohibitis, ut permissis. Ex quo sequitur, quòd usus facti, de quo ordinatio loquitur, de tali intelligi debeat, qui justus sit, & pro quo competat jus utendi, & ipse videtur conditor canonis ex eo etiam sensisse, quòd in eadem ordinatione subjunxerit, quòd moderatus usus in expensis priùs rebus ipsis fratribus est concessus. Rursus impugnatores constitutionum hujusmodi asserere publicè perhibentur, quòd libellum & dicta magistrorum asserentium dictam paupertatem & vitam dictorum fratrum non esse Evangelicam & Apostolicam, summi Pontifices damnaverunt, districtiùs per Apostolicas literas inhibentes, ne quisquam præmissa vel aliquod præmissorum contumaciter astruere, seu quomodolibet præsumeret defensare: statuentes, quòd præsumens contrarium tanquam contumax, Ecclesiæ Romanæ rebellis, ac ut hæreticus haberetur. Ad quod dicimus assertionem hujusmodi falsam esse: non enim continetur in sententia supradicta, quòd contra faciens, ut hæreticus haberetur, quæ quidem quoad hoc continet, quæ sequuntur: Nos enim nihilominùs auctoritate præsentium districtius inhibemus, ne quisquam præmissa, vel aliquod præmissorum pertinaciter asserere, vel quomodolibet defensare præsumat: quicunque verò hoc præsumpserit, tanquam contumax, & Ecclesiæ Romanæ rebellis ab omnibus fidelibus habeatur: non fuit adjectum, quod ut hæreticus [b] haberetur, ut patet in serie sententiæ condemnationis prædictæ. Rursus asseruisse dicuntur publicè hujusmodi assertores,

a *Al. ita: & Augustin. de doctrina Christiana tenet, &c.*
b *Nota textum benè. & quis dicatur hæreticus, vide gloss. Clement.* 1. *de usu c hæreticus* 24. *quæst.* 3. *& Joan. de Turrecrem. lib.* 4. *part.* 1. *c.* 2. *Font.*

quòd abdicatio juris in cujuscunque rei proprietate & in usu ejus est sancta & meritoria propter Deum, & à Christo in seipso servata, Apostolis imposita, & ab ipsis sub voto assumpta: nec propter hoc usus facti ad sustentat. omnem naturæ in Christo & Apostolis convincitur esse non justus: sed tantò justior atque perfectior, & Deo acceptior, & mundo exemplarior, quantò pleniùs renunciatum fuerit omni juri, per quod potest sic utens pro usu hujusmodi quomodolibet contendere vel in judicio litigare. Quæ quidem assertio continet multa falsa: cùm neque Christum expropriationem prædictam omnis juris in cujuscunque rei proprietate, & in ejus usu in se servasse, nec eam imposuisse Apostolis, neque sub voto ab ipsis fuisse receptam, Evangelica seu Apostolica doceat historia, sed contrarium evidentiùs manifestat. Quòd autem in prædicta assertione adjicitur, quòd per abdicationem juris prædicti, videlicet proprietatis, is usus facti ad sustentationem naturæ in Christo & Apostolis non convincitur esse non justus, sed tantò justior, &c. impossibilitatem includit & errorem dictum hujusmodi evidenter. Impossibile enim est actum humanum extrinsecum esse justum, si exercens actum ipsum nullum jus habeat illum exercendi: imò non justus seu injustus, necessariò convincitur talis usus. Item est absurdum & erroneum, quod actus alicujus non habentis jus actum hujusmodi faciendi, sit justior & Deo acceptior, quàm habentis, cùm concludat actum injustum justiorem & Deo acceptiorem existere, quàm sit justus. Ex præmissis autem inferre nituntur (ut fertur) quod prædictorum summorum Pontificum definitio, quam definierunt de paupertate Christi & Apostolorum, ac fratrum Minorum prædictorum regula (prout superiùs expresserunt) per nos non potuit mutari, proculdubio falsa asserunt, dicendo prædecess. nostros definivisse talia, ut superiùs est probatum, & adhuc sic loquentes, dum per talia constitutiones nostras impugnare satagunt, constitutiones illas, quibus se adjuvant, ostendunt (si eorum falsæ assertiones veræ existerent) fore invalidas, erroneas & infirmas. Si enim nobis non licuit contra constitutionem Nicol. IV. prædecess. nostri, in qua se fundant præcipuè, aliquid statuere commune, nec sibi licuit contra statuta Gregor. Innoc. & Alexand. prædictorum statuere, aut aliquid declarare, quod tamen ipsum fecisse (secundum eorum assertionem) noscitur evidenter: cùm enim illi declaraverint, quòd ordo Minorum habet usum earum rerum, quas licet eis habere, quod ad usum juris est referendum necessariò, ut superiùs est probatum: ipse vero secundum ipsos statuit, quod nec ordo, nec fratres jus utendi habeant, sed tantummodò simplicem usum facti: & insuper ordinavit, decrevit & statuit hujusmodi constitutionem, ordinationem & declarationem suam duntaxat à fratribus ipsis præcisè & inviolabiliter perpetuis temporibus observandam: constat non solùm, quòd contra declarationes prædecess. prædictorum ordinaverit, sed ipsum illas, quantùm ad ea, quæ sua declaratio continet, etiam revocâsse. Ipse quoque prædecessor noster in sua declaratione subjunxit, ad sedis Apostolicæ declarationem & ordinationem eorum, & circa ea, quæ ipse declaraverat, pertinere, sic dicens: Si quid in prædictis ambiguitatis emerserit, hoc ad culmen sedis Apostolicæ deducatur, ut ex auctoritate Apostolicâ sua in hoc manifestetur intentio, cui soli concessum est in his statuta condere, & condita declarare: cujus tamen contrarium asserunt hujusmodi assertores. Adhuc patet, quod asserunt, esse falsum: licèt enim Innoc. III. prædictus in generali Concilio interdixisset novas religiones institui, tamen successores ipsius (non obstante interdicto hujusmodi) plures leguntur ordines confirmâsse, qui etiam (aliquibus exceptis) fuerunt postea per Gregor. IX. prædecessorem nostrum dissoluti certo modo in Concilio generali. Si igitur post interdictum generalis Concilii licuit summis Pontificibus non confirmatos ordines confirmare, & eorum successoribus sic confirmatos in totum dissolvere, non est mirum, si quod declarat circa regulas ordinum solus summus Pontifex, vel ordinat, liceat ejus successoribus declarare, seu aliàs immutare. Patet autem, quòd neque Honorii confirmatio, neque Gregorii, neque Alexandri, neque Nicolai prædictorum facta fuerit in Concilio generali, cum per nullum ipsorum fuerit generale Concilium celebratum, licet Innoc. IV. celebravit Concilium generale, tamen in illo, nec auctoritate alicujus Concilii facta fuit ipsius declaratio supradicta. Nicolaus autem IV. nec celebravit generale Concilium, nec aliquid circa dictam regulam declaravit. Gregorius autem IX. prædictus, nec confirmavit, nec declaravit dictam regulam: sed in generali Concilio, ubi cassati fuerunt nonnulli mendicantium ordines, dictorum fratrum Minorum, & Prædicatorum ordines non cassavit, sed asseruit approbatos, sic dicens: Ad eos, quos evidens ex eis utilitas Ecclesiæ universali proveniens perhibet approbatos, præsentem non patimur constitutionem extendi. Præterea dicant nobis, ubi legunt assertiones hujusmodi, quòd ad fidem vel mores pertineat, Christum & Apostolos non habuisse in his, quæ habuerunt, nisi simplicem usum facti? profectò directè hoc ad fidem non pertinet, cùm de hoc articulus non sit aliquis, nec sub quo valeat comprehendi, ut patet in symbolis, in quibus articuli fidei continentur: nec etiam reductè, ne quasi hoc sacra Scriptura contineat, quo negato tota Scriptura sacra redditur dubia: & per consequens articuli fidei, qui habent per Scripturam sacram probari, redduntur dubii & incerti: hoc enim in Scriptura sacra non poterit, sed contrarium reperiri. De fratribus autem Minoribus prædictis constat, quòd de ipsorum paupertate & simplici usu facti, seu de dominio eorum, quæ ipsis offeruntur, quòd summus Pontifex illud sibi & Romanæ Ecclesiæ reservaverit vel potuerit reservare, nec quod illud reservatum successori abjicere non liceat, si hoc expedire viderit, seu quòd procuratores constitutos auctoritate summi Pontificis pro negotiis ordinis prædictis successor revocare non valeat, in prædictis symbolis, Evangelio, neque actibus Apostolorum & epistolis mentio aliqua non habetur. Unde non possunt ex prædictis concludere, nisi falsò, quin contra ordinata per summos Pontifices circa talia valeat successor aliud ordinare: quod Nicolaus præfatus expressè in sua declaratione inseruit, ut superiùs pleniùs continetur. Nos itaque, ne fabricatores mendaciorum hujusmodi ac etiam assertores de tam pestifera, erronea & damnata doctrina, confutatione ac confusione utique omni dignâ, gloriari valeant, & alios trahere in errorem, cum ausu arreptando, ac petulantiâ improbâ ausi defendere publicè fuerint damnatam per constitutionem prædictam hæresim, ac etiam probare, videlicèt quòd Christus & ejus Apostoli in iis, quæ habuisse leguntur, tantùm habuerint absque jure aliquo simplicem usum facti, ex quo (si verum esset) sequeretur usum Christi fuisse non justum, quod profectò blasphemiam continet, & est catholicæ fidei inimicum, cùm hoc de pertinaci animositate ac erronea non sit dubium processisse: omnes & singulos, qui verbo ac scripto per se vel alium seu alios talia publicè præsumpserunt, ipsos quoque qui eos docuerunt in talibus, & ut præmissa facerent, in damnatam incidisse hæresim, ac ut hæreticos evitandos fore, de fratrum nostrorum consilio declaramus. Si quis autem damnatas per constitutionem, Cùm inter prædictam, hæreses, vel ipsarum alteram, deinceps scienter verbo vel scripto defendere vel approbare præsumpserit, de fratrum eorundem consilio decernimus, ut tanquam hæreticus ab omnibus evidenter habeatur. Adhuc quod constitutionem nostram, Ad conditorem canonum, supradictam insano

no ausu impugnare nisi sunt (sicut fertur) districtius de eorundem fratrum consilio inhibemus, ne quisquam contra definita, ordinata seu facta per ipsam, verbo vel scripto scienter approbet aliquid, vel defendat. Si quis vero contra præsumpserit, tanquam contumax, & rebellis Romanæ Ecclesiæ ab omnibus habeatur. Nulli ergò, &c. Data Avenion. IV. Idûs Novembris, Pontificatûs nostri Anno 9.

CONSTITUTIONUM VIGINTI JOANNIS XXII. FINIS.

EXTRAVAGANTES COMMUNES, A DIVERSIS ROMANIS PONTIFICIBUS POST SEXTUM EDITÆ, CUM SUIS (UT VOCANT) SUMMULIS.

TITULUS I.

DE CONSUETUDINE.

CAP. UN.

Consuetudo impediens, ne Legati sedis Apostolicæ recipiantur, non valet: & , illâ non obstante, Legati ipsi sunt ab omnibus recipiendi, & eos impedientes ipso facto excommunicationem incurrunt, & eorum terræ Ecclesiastico subjiciuntur interdicto.

Joannes XXII. (*Anno* 1318. *Avenioni.*)

SUper gentes & regna Romanus Pontifex à Domino constitutus, cùm personaliter singulas regiones circuire non possit, nec circa gregem sibi creditum curam pastoralis solicitudinis exercere: necesse habet interdum ex debito impositæ servitutis, suos ad diversas mundi partes (prout necessitates emerserint) destinare Legatos, qui vices ipsius supplendo, errata corrigant, aspera in plana convertant, & commissis sibi populis salutis incrementa ministrent. Verumtamen aliqui hujusmodi officium & potestatem ipsius Romani Pontificis, quam non ab homine, sed à Deo recepit, sub suo arbitrio redigere molientes, Legatos ipsos, nisi ab eis petiti fuerint, vel de beneplacito eorum transmissi, sibi terras subjectas (dicentes hoc eis de consuetudine competere) ingredi non permittunt. Nos hujusmodi consuetudinem, non tam irrationabilem, quàm nonnunquam animarum saluti contrariam, detrahentemque Apostolicæ potestati, auctoritate Apost. penitùs reprobantes, Legatos ipsos ab omnibus, cujuscunque præeminentiæ, conditionis, aut statûs fuerint, debere admitti decernimus: nec eos prætextu cujusvis consuetudinis impediri posse à quoquam Christiano nomine gloriante, quò minùs regna, provincias & terras quaslibet, ad quæ ipsos destinari contigerit, ingrediantur liberè, ac commissæ sibi legationis officium exerceant in eisdem. Qui verò de cætero super prædictis dictos Legatos, aut etiam Nuntios, quos ad quascunque partes pro causis quibuslibet sedes ipsa transmiserit, præsumpserint impedire, ipso facto sententiam excommunicationis incurrant. Regna, terræ & loca quælibet subjecta eisdem, tamdiu sint eo ipso Ecclesiastico supposita interdicto, quamdiu in hujusmodi contumacia duxerint persistendum. Non obstantibus quibuslibet indulgentiis, aut privilegiis, Imperatoribus ac Regibus, seu quibuscunque aliis sub quibuscunque modis, tenoribus & formis à sede ipsa concessis, quæ contra præmissa nullis volumus suffragari.

TITULUS II.

DE POSTULATIONE PRÆLATORUM.

CAP. UN.

Minores XXVII. annis seculares, & mendicantes religiosi, ad certas Ecclesias prohibentur postulari: & puniuntur tam postulantes, quàm postulati.

Joannes XXII.

DIspendiis & periculis variis, quæ ex subscriptis postulationibus possent Ecclesiis evenire, & vacationum diuturnitatibus, quæ consueverunt nonnunquam ex postulationibus irrationabilibus provenire, ac dispendiis, quæ inde frequenter Ecclesiæ incurrunt, ad futuram rei memoriam obsistere cupientes: illum, qui vigesimum septimum non attigerit annum, ad cathedralem, necnon professorem cujusvis mendicantium ordinis ad inferiores cathedralibus Ecclesias, ad monasteria extra suos ordines postulari edicto perpetuo prohibemus. Quòd si secùs postulatum fuerit & attentatum, irritum ac nullius penitùs sit momenti. Et qui scienter processerint ad eandem, eâ vice postulandi

ac eligendi potestate privatos, ac beneficiis, quæ in ipsa obtinebunt Ecclesia, ad quam postulationem hujusmodi fecerint, per triennium noverint se suspensos. Postulatos vero qui postulationis de se factæ negotium fuerint per se, vel per alium in Romana curia prosecuti, illud ibi proponi in publico vel privato Consistorio facientes, etiam se duntaxat dispositioni sedis Apost committendo, si se annum XXVII. non attigisse sciverint (ut præfertur) usque ad XXXV. annum. Cæteros verò seculares & religiosos extra suorum administrationes ordinum perpetuò ineligibiles ac impostulabiles esse decernimus, ac prorsus inhabiles ad qualcunque dignitates Ecclesiasticas, & beneficia quælibet obtinenda.

TITVLVS III.

DE ELECTIONE.

CAP. I.

Multis probat argumentis, promotos in curia non debere ad propria redire sine literis suæ promotionis. Qui si secus fecerint, pro Prælatis non sunt habendi, pœnasq; incurrunt hic expressas. Et de ista extravaganti facit mentionem Panor. in cap. qualiter. de elect. dicens: quòd nullus, antequam habeat literas Apostolicas super sua promotione, debet administrare, nec debet recipi ab Ecclesia tanquam Prælatus: aliàs recipientes & receptus incurrunt pœnam, de quâ hic.

Bonifacius VIII. (*an.* 1300. *Romæ.*)

INjunctæ nobis debitum servitutis exposcit, ut qui ad reformandos in Clero mores & actus (prout nobis ex alto permittitur) solertiùs intendimus, ibi præcipuè reformationis accommodæ remedium apponimus, ubi majus respicimus periculum imminere. Sane quàm periculosum existat, quòd aliquis in officio, dignitate vel gradu fore se asserat, & pro tali etiam habeatur, nisi priùs ipse, quod asserit, legitimis ostenderit documentis, tam ex civilibus, quàm ex canonicis institutis colligitur evidenter. Asserenti namque cum mandatis Principis se venisse, credendum non est, nisi hoc scriptis probaverit. Nec similiter creditur se asserenti Legatum. Nunquam enim Apost. sedis moris fuit, absque signatis apicibus undecunque legationem suscipere. Sed nec dicenti se delegatum sedis ejusdem creditur vel intenditur, nisi de mandato Apostolico fide doceat oculatâ. Similiter Clerici ad alienam diœcesim sine suorum ordinatorum literis venientes, nec in suis recipiantur ordinibus, nec ad superiores ascendant. Clerici quoque & Monachi, qui de suis civitatibus ad aliénam urbem proficiscuntur (nisi muniti venient suorum literis Prælatorum) non sunt Clerici vel Monachi reputandi. Si quis præterea in Clerum electum se dicat, si Sacerdotem sese nominet, hoc scrutandum est: quia non sine periculo est in talibus communicatio indiscussa. Quòd autem in illis, qui se Episcopos, vel superiores Prælatos, aut etiam Abbates, Priores, seu alios monasteriorum Rectores, quocunque nomine censeantur, appellant, sit discussio celebris & diligens facienda, luculenter apparet: si scandala & pericula gravia (quæ ipsorum parere posset communicatio indiscussa) diligentiùs attendantur. Hinc nos evidens evocat ratio, ut cum præmissis aliis casibus, qui minoris existunt periculi, sit ex constitutionibus editis jam provisum, hunc ultimum qui pericula graviora minatur, nequaquam sine provisionis opportunæ remedio relinquamus. Præsenti itaque perpetuo valiturâ constitutione sancimus, ut Episcopi & alii Prælati superiores, necnon Abbates, Priores & cæteri monasteriorum regimina exercentes, quocunque nomine censeantur, qui apud dictam sedem promoventur, aut confirmationis, consecrationis, vel benedictionis munus recipiunt, ad commissas eis Ecclesias & monasteria absque dictæ sedis literis hujusmodi, eorum promotionem, confirmationem, consecrationem, seu benedictionem continentibus accedere, vel bonorum Ecclesiasticorum administrationem accipere non præsumant: nullique eos absque dictarum literarum ostensione recipiant, aut eis pareant vel intendant. Quòd si forsan contra[a] præsumptum fuerit, quod per Episcopos, Prælatos, Abbates, Priores, & alios monasteriorum regimina exercentes prædictos medio tempore actum fuerit, irritum habeatur: nec quicquam interim iidem Episcopi vel Prælati, Abbates, Priores, vel regimina exercentes, de Ecclesiarum vel monasteriorum proventibus percipiant eorundem. Capitula vero & Conventus Ecclesiarum & monasteriorum ipsorum, & alii quicunque, ipsos absque hujusmodi dictæ sedis literis recipientes, vel obedientes eisdem, tamdiu sint à beneficiorum suorum perceptione suspensi, donec super hoc ejusdem sedis gratiam meruerint obtinere. Similiter quoque Episcopi, Prælati, Abbates, Priores, & alii monasteriorum regimina exercentes prædicti, solito fidelitatis & obedientiæ juramento non præstito. Illi etiam Pontifices, quos apud prædictam sedem pallium continget recipere, absque literis traditionis ipsius pallii nequaquam ab eadem discedant: discedentes vero (quousque hujusmodi juramentum præstiterint, & literas obtinuerint) nihil de ipsarum Ecclesiarum & monasteriorum proventibus percipiant: & quicquid interim per eos (ut de aliis prædicitur) actum fuerit, viribus non subsistat.

CAP. II.

Si religiosus electus non petierit ipse vel ejus electores licentiam consentiendi, intra tempus moderandum pro præsentia vel absentia superioris, est eo ipso privatus jure sibi ex electione quæsito, & possunt electores alium eligere. h. d. addit. ad c. quàm sit. de elect. in 6.

Benedictus XI. (*an.* 1304. *Romæ.*)

SI Religiosus, qui absque sui superioris licentia electioni de se factæ consentire non potest, illam post electionem sibi præsentatam, vel ejus electores, intra tempus pro ejusdem superioris præsentia vel absentia moderandum, nequaquam obtineat, dat generale Concilium Lugdunense electoribus extunc ad electionem aliam procedendi liberam facultatem. Verùm quia frequenter dubitatum est, an etiam sit eo ipso jure (si quod ei competebat ex hujusmodi electione) privatus: statuimus illo eum hoc ipso fore privatum.

CAP. III.

Quatuor Patriarchalibus Ecclesiis vacantibus, statuitur illis, non posse provideri Romano Pontifice inconsulto: quòd si secus factum fuerit, irritum decernitur.

Idem.

SAncta Romana Ecclesia, quæ disponente Domino super omnes alias ordinariæ potestatis obtinet principatum à Deo, utpote mater universorum Christi fidelium, & magistra, quatuor Patriarchales sedes instituit, inter quas post ipsam Romanam Ecclesiam, Constantinopolitanam primum, Alexandrinum secundum, Antiochenam tertium, & Hierosolymitanam quartum locum voluit obtinere, ipsasque multis prærogativis & honoribus ac privilegiis decoravit: de quarum provisionibus cum eas vacare contingit, tantò est accuratiùs cogitandum, & attentiùs providendum, quantò majoris eminent altitudine dignitatis, & periculosè erraretur in provisionibus earundem. Super hoc igitur cum fratribus nostris habitâ deliberatione maturâ, inter alia nostræ considerationi occurrit, quòd omnes (proh dolor!) prædictarum sedium Patriarchalium civitates, aut sunt destructæ, aut occupatæ ab infidelibus, vel a Schismaticis detinentur, ipsarum Capitulis, seu Conventibus, & Canonicis dispersis undique extra civitates ipsas, per alias regiones, seu loca à civitatibus ipsis remota. Ex

a *Vide notata per Doct. in c. antiqua. extra de privil.*

quo-

quo contigit (sicut experientia nuper nos docuit, quòd vacante Constantinopolitanâ Ecclesiâ, per mortem bonæ memoriæ Petri Patriarchæ, solùm per unum duntaxat ejus Canonicum fuit de novo pastore electio celebrata, aliis Canonicis suis agentibus in remotis: dictus tamen electus juri, si quod sibi ex electione hujusmodi competebat, in nostris manibus spontè ac liberè resignavit. Ideoque de eorundem fratrum consilio & Apostolicæ potestatis plenitudine statuimus, ut quamdiu civitates ipsæ Schismaticorum, aut infidelium subsunt, aut suberunt ditioni, aut detinebuntur per eos, Canonici dictarum patriarchalium sedium, cùm eas vel ipsarum aliquam seu aliquas vacare contigerit, ad electionem, postulationem, seu quamvis provisionem de præficiendo sibi Patriarchâ vel pastore nullo modo procedant, quousque ad Apost. sedis notitiam deducatur. Nos enim à data præsentium decernimus irritum & inane, si secus per prædicta Capitula, Conventus vel Canonicos, aut quemvis alium vel alios scienter vel ignoranter fuerit attentatum: non obstantibus quibuscunque ipsarum Ecclesiarum, vel alicujus earum consuetudinibus vel statutis, juramento, confirmatione dictæ sedis, vel quâcunque alia firmitate vallatis, seu constitutionibus, privilegiis, vel indulgentiis sedis ejusdem per quæ effectus præsentium impediri posset quomodolibet, vel differri, & de quibus quorumque totis tenoribus de verbo ad verbum in nostris literis habenda esset mentio specialis. Nulli ergò, &c. Data Laterani X. Calend. Januar. Pontificatûs nostri Anno 2.

CAP. IV.

Cùm beneficia apud sed. Apost. vacantia sint soli Papæ reservata, ostendit, quæ & quorum apud sedem vacare dicantur eandem. Et primò loquitur de reservationibus, secundò de pensionibus.

Joannes XXII. (*an.* 1316. *Avenioni.*)

EX debito pastoralis officii, nobis quanquam immeritis supernâ dispositione commissi, periculis animarum & Ecclesiarum ac monasteriorum dispendiis, quæ ob ipsorum vacationes diutinas ipsis solent frequentiùs provenire, congruis remediis (quantùm nobis ex alto conceditur) salubriter occurrere intendentes, ut celeriùs & utilius provideatur Ecclesiis ac monasteriis antedictis, & ut Rom. Eccl. quæ super ipsas Ecclesias ac monasteria ex divina provisione obtinere dignoscitur principatum, honor debitus impendatur: prædecessorum nostrorum Romanorum Pontificum, præsertim fel. record. Bonif. VIII. qui dignitates, personatus, Ecclesias & alia Ecclesiastica beneficia, & Clem. V. qui tam hujusmodi dignitates, personatus, Ecclesias, beneficia, quam cathedrales Ecclesias quaslibet, monasteria, prioratus, administrationes & officia quæcunque, quæ apud sedem Apost. vacarent, provisioni Apostolicæ sub certis tenoribus reservaverunt, vestigiis inhærentes: Nos ex causis rationabilibus, quæ ad id nostrum animum induxerunt, de fratrum nostrorum consilio nonnulla detrahendo, aliqua declarando, & quædam addendo de novo, Episcopales, & earum superiores sedes, monasteria, & regulares Ecclesias, ad quæ hi qui eis pro tempore præficiendi sunt, etiam per electionem canonicam assumuntur, Prioratus, officia vel administrationes eorundem, dignitates, personatus, præbendas, aliaque Ecclesiastica beneficia, cum cura vel sine cura, quocunque nomine censeantur, quæ apud prædictam sedem vacant ad præsens, & exnunc in antea (donec Christi dignatio nos dignabitur universalis Ecclesiæ sponsæ suæ regimini præsidere) vacare contigerit apud eam, provisioni nostræ de fratrum nostrorum consilio auctoritate Apostolicâ reservamus. Hujusmodi autem sedes, monasteria, Ecclesias & alia præfata beneficia Ecclesiastica, per mortem vel depositionem, ac privationem eorum, qui ea obtinerent, per electionum cassationem, postulationum repulsionem, renunciationem, quorumlibet provisionem, translationem, sive per susceptionem muneris consecrationis, aut benedictionis dudum à dicto Clemente prædecess. nost. promotis impensi; nisi de ipsis disposuerit prædecessor, & à nobis, sive auctoritate nostrâ promovendis impendendi apud sedem ipsam, vel etiam ubicunque aut quovis alio modo, canonicè vacare, apud sedem intelligimus prælibatam. Episcopales insuper vel alias dignitates, Ecclesias, Monasteria, & alia prædicta fratrum nostrorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium apud dictam sedem per eorum obitum vacare censemus, sive inibi, sive alibi ubicunque ipsos migrare contigerit de hac luce. Et hoc idem in dignitatibus & beneficiis quibuslibet (ut de aliis præmittitur) officialium nostrorum, videlicet Vicecancellarii, ejusdem Ecclesiæ Camerarii, Notariorum, auditoris contradictarum, correctorum, scriptorum literarum, ac pœnitentiariorum nostrorum, necnon abbreviatorum curiæ Romanæ locum sibi volumus vendicare. Rursus hujus nostræ reservationis edictum ad dignitates, & alia jam dicta Capellanorum nostrorum commensalium, & quorumlibet aliorum ratione officii, vel ex causa legitima in dicta curia morantium, quando à nobis pro nostris, & ejusdem sedis negotiis prosequendis, de ipsa curia quocunque modo præmissi, vel aliqui eorum transmissi, aut legati vel nuncii fuerint, & eos ubilibet ante ipsorum ad præfatam curiam reditum (durante legatione, seu prosecutione ipsorum negotiorum) rebus eximi contigerit ab humanis, duximus extendendum. Et id ipsum etiam esse volumus in hujusmodi Capellanis commensalibus, etiamsi (ut præmittitur) nunc transmissi fuerint ubicunque, & ipsos rebus eximi contigerit ab humanis. Cæterùm edictum ipsum trahimus ad sedes, monasteria, & alia supradicta, quæ vivente adhuc dicto Clem. prædecessore nostro usque ad ejus obitum, nisi de ipsis per eum fuerit ordinatum, & deinde usque ad datam præsentium apud sedem vacaverint eandem, illaque vacare decernimus apud ipsam, dummodo in eis jus ad rem, licet ad rem non sit aliquibus acquisitum: Decernimus extunc irritum & inane, si secùs in prædictis & singulis eorum scienter vel ignoranter, per quæcunque seu quoscunque Apostolicâ vel aliâ quâvis auctoritate attentatum fuerit, vel contigerit in posterum attentari: Non obstantibus piæ memoriæ Gregorii decimi, ac Bonifacii octavi, & aliorum Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum constitutionibus super hoc editis: quatenus edicto essent & sunt contrariæ memoratò. Cæteris in ipsis constitutionibus contentis, in suo robore duraturis. Pensiones insuper annuas ab Episcopis & eorum superioribus aliisque Prælatis inferioribus, necnon quibuscunque Capellanis, Conventibus, collegiis, vel singularibus personis factas & faciendas personaliter aliquibus ex eisdem Cardinalibus, seu quibus vis aliis ex prænominatis personis, & personis præterea seu assignationes quantitatum quarumlibet super certis Provinciis, diœcesibus, Ecclesiis, Monasteriis, vel aliis Ecclesiasticis locis aut ordinibus, etiam à quibusvis prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus factas prænissis personis, sive alicui earundem, vel monasteria, Prioratus, administrationes quaslibet, beneficia regularia, vel alia quælibet quocunque nomine censeantur, non consueta ab olim Clericis secularibus assignari, hujusmodi personis vel alicui earundem collata, sive concessa in commendam, vel alio quovis titulo ab eisdem prædecessoribus seu aliis Episcopis, vel superioribus Prælatis, Capitulis, aut Conventibus, vel collegiis sub edicto prædicto nolumus aliquatenus comprehendi: quo minùs eis cedentibus vel decedentibus, sive illa quovis alio modo dimittentibus, monasteria ipsa, Prioratus, administrationes, beneficia, ac loca hujus-

modi, ad Ecclesias & monasteria, sive alia loca religiosa, vel alias Ecclesiasticas, eorumque Prælatos sive personas, ad quas antea eorum dispositio pertinebat, seu quibus immediate subesse noscuntur, libere revertantur: nisi eis quid canonicum obstiterit, vel de ipsis aliter duxerimus disponendum.

TITULUS IV.
DE AUCTORITATE ET USU PALLII.
CAP. UN.

Pallii traditio per objectum criminis vel defectûs retardari non debet, nisi si objiciens præmisso juramento de objectis promptam fidem faciat. Et quid sit promptam fidem facere, declarat.

Joannes XXII. (*an.* 1318. *Avenioni.*)

MAlitiis hominum, quæ sæpè circa impediendam pallii dationem committuntur, volentes salubriter obviare, hac in perpetuum valiturâ constitutione sancimus, ut deinceps per objectum cujusvis criminis seu defectûs traditio pallii, facienda his, qui ad Metropolitanarum Ecclesiarum, seu aliarum regimen assumuntur, non impediatur in aliquo nec retardetur, nisi objicientes firment corporali præstito juramento, se id malitiose non agere, sed objecta vera esse se credere, ac de objectis offerant facere promptam fidem: & nihilominus ad pœnam talionis, seu extraordinariam se obligent arbitrio præsidentis. Promptam verò fidem intelligimus in hoc casu, si intra bimestris temporis spatium numerandum à die collationis in antea, probaverint legitimè, quod opponunt. Quod si non fecerint, eorum objectibus nequaquam obstantibus, ad ipsius traditionem pallii procedatur. Per traditionem autem hujusmodi, viæ accusationis, denunciationis, vel inquisitionis, nullum volumus præjudicium generari.

TITULUS V.
DE OFFICIO CUSTODIS.
CAP. UN.

In religiosorum mendicantium conventibus plures campanæ esse non possunt sine speciali Papæ licentia: plures autem campanulas in refectoriis, capitulis & alibi, licitè possunt ipsi religiosi mendicantes habere. h. d. Et est extravagans notabilis: & quia pulsare campanas est custodis officium, ut patet eod. tit. c. I. in ant. ideò hic non abs re collocata est.

Joannes XXII. (*an.* 1323. *Avenioni.*)

QUia cunctos orthodoxæ fidei professores, & viros præsertim Ecclesiasticos sic hortamur adinvicem, & quoad alios etiam conversari, quòd ex ipsorum gestis nullius offendatur justitia, nec cuiquam scandali materia præparetur: Advertentes quòd eo, quòd nonnulli mendicantium ordinum professores in nonnullis suis conventibus plures campanas obtinent, & in posterum satagunt obtinere, cathedrales ac Ecclesiæ aliæ suæ querunrur propterea justitiæ detrahi, & exinde civitatibus locorum interdum afferri divinis officiis impedimentum, videturque inter ipsos litigiis & scandalis via aperiri. Nos præmissis obviare cupientes periculis, pacemque desiderantes inter ipsos (sine qua benè pacis auctor non colitur) observari: de fratrum nostrorum consilio hoc edicto perpetuo ordinamus, quòd religiosi dictorum ordinum mendicantium in nullo conventu suo, seu loco, plures campanas habeant, sine sedis Apostolicæ licentia speciali, sed unâ tantummodò pro loco quolibet sint contenti. Quòd si forsan communitas seu universitas aliqua Ecclesiastica vel mundana, seu iidem religiosi pro illis, in aliquo ipsorum locorum campanam aliam habuerint, vel nunc habent, non illam, sed aliam solam eorum specialiter usibus deputatam pulsare valeant horis diurnis & nocturnis, Missis & aliis consuetis. Cæterum religiosis eisdem permittimus, quòd ubi hactenus plures campanas sine lite & contradictione qualibet in usus duntaxat proprios habuerint, & nunc habeant, illis etiam deinceps liberè uti possint. Aliis quibuscumque per eos habitis intra trium mensium spatium de suis locis seu campanalibus deponendis, & nullatenùs iterù reponendis. Verùm campanulas, quæ in Refectoriis, Sacristiis, Capitulis, & aliis forsan officinis religiosorum ipsorum consueverunt haberi, sub ista nostra ordinatione nolumus comprehendi. Nulli ergò, &c. Datum 2. Novembris, Pontificatûs nostri Anno 8.

TITULUS VI.
DE OFFICIO DELEGATI.
CAP. UN.

Litera Apostolica impetrata ad gratias seu ad lites in aliquibus civitatibus seu diœcesibus, dum erant integræ, non obstante divisione factâ de ipsis in duas seu plures civitates seu diœceses, quæ divisio facta propter divini cultûs augmentum, & populi incrementum, & etiam executores seu Judices earundem, habeant sub eisdem modo & forma illum vigorem in sic divisis, quem habebant in illis, dum integræ remanebant. a

Joannes XXII. *Episcopus, servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.*

(*an.* 1318.)

SEdes Apostolica in suis actibus veritatem prosequens, lucem amans, libenter evitat nodosæ ambiguitatis involucrum: Illamque sibi semper in suis ordinationibus reservare cautelam intendit, ut de illis ita proveniant commoda, quòd aliis non immineat detrimentum. Sanè pridem ad divini cultûs augmentum, & ad salutem populi, quem in nonnullis civitatibus & diœcesibus sic multiplicàrat altissimus, quòd in earum singulis singulorum vultus nequibat, ut decerer, unicus pastor inspicere, aut alias partes boni pastoris implere: salubriter intendentes, in ipsis diœcesibus, quarum nonnullas in duas, & aliquas in plures diœceses duximus dividendas, certas earum civitates ac Ecclesias ereximus cathedrales, quarum singulis proprias, distinctas & limitatas jussimus assignari. Verùm quoniam plures ante ordinationem seu divisionem nostram hujusmodi tam à nobis, quàm à prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus Apostolicas obtinuerunt literas, super beneficiis Ecclesiasticis in ipsis tunc integris diœcesibus vacaturis, quarum nonnullæ restant adhuc executioni mandandæ: Nos amovere volentes cujusvis dubitationis scrupulum, qui circa executionem gratiarum super hujusmodi beneficiis concessarum posset forsan incidere, considerantes attentiùs, quòd per ordinationem seu divisionem nostram prædictam, jus ad rem expectantibus dicta beneficia antè competens ex ratione immutari non debet, quin adeò efficax in divisis diœcesibus maneat, sicut in ipsis quondam integris: auctoritate præsentium declaramus, quòd omnes & singulæ gratiæ, super beneficiis vacaturis ante divisionem hujusmodi in ipsis quondam integris diœcesibus à nobis vel prædictis prædecessoribus nostris personis quibuscunque concessæ, tam in ipsis nunc divisis, quàm in aliis diœcesibus decisis ab illis, eisdem modo & formâ possint suo ordine per executores demandatos, & alios, ad quos id pertinebit, ad debitam executionem adduci, quibus ante divisiones sæpefatas poterant, & debebant. Idem etiam declaramus quoad literas Apostolicas justitiam continentes, ut videlicet Judices dari per illas in causis quarumlibet personarum, quæ nunc de eisdem diœcesibus divisis existunt,

a *Hæc extravagans habetur inter XX. Joan. XXII. sub tit. de concess. præb. cum gl. domini Zenzelini.*

possint

possint juxta earum tenorem perinde procedere, ac si dictæ diœceses, de quibus mentio in eisdem literis habetur, integræ remansissent. Non ulli ergò omninò hominum liceat hanc paginam nostræ ordinationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Avenion. 3. Cal. Novemb. Pontificatûs nostri Anno 2.

TITULUS VII.
DE OFFICIO JUDICIS ORDINARII.
CAP. I.

Episcopus monasterium visitans non tenetur accipere Monachos illius monasterii pro tabellionibus, etiamsi hoc haberet consuetudo: nec in actu visitationis debet esse solus, sed duos vel tres Clericos cum Notario, qui similiter sit Clericus, secum assumat. h. d.

Bonifacius VIII. (*an.* 1301. *in Latio.*)

DEbent superioribus suis reverentiam subditi: & dum salubriter ab eis pro culpis correctionem velut curantium medicamenta recipiunt, obedientiam exhibere tenentur. Rursùs oportet Præpositos cum charitate *a* corrigere: decet eos inferre humiliter, quod docent, & paternâ subjectos dilectione fovere. Sic debitor delicatus effugitur, sic onerosus creditor minimè reperitur. Sanè dudum venerabili fratre nostro A. Episcopo Dulmen. ad visitandum Capitulum suæ Ecclesiæ Dulmen. quæ regularis ordinis sancti Benedicti fore noscitur, descendente, Prior & Capitulum ipsius Ecclesiæ excipientes, quòd de consuetudine erat Ecclesiæ supradictæ, à tempore, cujus non erat memoria, inconcusse servata, quòd Episcopi Dulmen. qui fuerunt pro tempore, per se solos absque aliis religiosis sibi adjunctis, vel Clericis, vel Laicis secularibus quibuscunque, assumptis sibi loco Notarii Monacho, seu Monachis Capituli memorati, visitationem suam hactenus præfato impenderunt Capitulo, supplicârunt eidem Episcopo, ut omnes tam Clericos, quàm Laicos, religiosos & seculares (antequam visitationem actualiter exerceret) à Capitulo præciperet amoveri: quibus amotis, parati erant ipsum admittere ad visitationem hujusmodi peragendam. Et quia dictus Episcopus eos super hoc non audivit, quanquam protestaretur se velle omnes Clericos suos, & alios (præter tres, vel quatuor, & Notarium) removere, & sic suam visitationem incipere & complere, idem Prior & Capitulum ad sedem Apostolicam appellârunt. Proposito itaque hujusmodi negotio coram nobis, & auditis, & intellectis, quæ partes dicere voluerunt: nos considerantes, quòd consuetudo prædicta contra communem utilitatem, facultatem probationum (quæ non est angustanda) restringit, propter quod etiam, ut salva scilicet sit rerum probatio, quia publicè interest, ne veritas occultetur, cautum est jure, ut cureat magistratus testari, id est, testificari volentibus, seipsos, & alios testes, vel signatores præbere. Et statuit generale Concilium, ut à Judicibus adhibeatur persona publica, vel duo viri idonei, qui acta conscribant. Quos quidem Monachos ad prædicta, tum propter eorum professionem, quæ illorum vocem facit functam, & ipsos arcet a judiciis, & publicis sive civilibus actibus, nec patitur (prout constitutio novella declarat) nisi in inquisitionis hæreticæ pravitatis causa, tabellionis (cujus vicem in hac parte duo viri per supradictum Concilium obtinent) officium exercere: tum quia suspecti nec contra Priorem, aut Capitulum, quibus subsunt, quæ corrigenda invenirentur, fideliter & rectè conscriberent, constat non esse idoneos. Attendentes quoque, quòd id Episcopali non modicum detrahit dignitati, si ab Episcopo, qui dignitatem propriam suo ingenio augere debet, comites honoris sui causâ adhibiti abducantur, seque solum suspectis quandoque, forsitan quos visitat, committere compellatur: Dictam consuetudinem, per quam prælibati Prior & Capitulum videntur nimiùm delicati, tanquam non rationabilem reprobamus. Sed ne sit Episcopus onerosus, decernimus, nostrorum prædecessorum vestigiis inhærentes, ut cùm ad visitationem decætero faciendam in Ecclesia memorata descenderit, in visitationis actu duas vel tres honestas personas Clericali charactere insignitas, quarum una ad minus sit religiosa ordinis supradicti, & unum Notarium Clericum secum habeat, & non plures: Consuetudine aliquâ obtentâ, & compositione quâlibet inter partes ipsas super hoc in contrarium factâ hactenus, non obstante. Nulli ergò liceat hanc paginam nostrarum reprobationis, constitutionis, &c. Datum Anag. X. Calend. Augusti, Pontificatûs nostri Anno 8.

a *Vide Conc. Trid. sess.* 13. *de refor. c.* 1.

CAP. II.

Beneficia plura incompatibilia obtinens sine dispensatione, debet illa præter ultimum in manu ordinarii intra duos menses dimittere: aliàs pœnas incurrit hîc positas. Et debet Ordinarius tales plura beneficia obtinentes compellere ad ostendendam dispensationem: quod si non fecerit, ab ingressu Ecclesiæ suspenditur. Vide cap. Ordinariis eod. tit. lib. 6. quod si diligenter notetur, hæc extravagans sub hoc tit. rectè collocata dicetur.

Joannes XXII. (*an.* 1318.) *Avenioni.*)

UT *a* quos virtutis amor à vitio ambitionis execrandæ, & avaritiæ cæcitate non retrahit, saltem rigor coërceat disciplinæ: Statuimus, ut quicunque plures dignitates, vel personatus, aut parochiales Ecclesias, aut dignitatem, vel personatum cum alio beneficio curam animarum habente, simul sine dispensatione canonica detinens, illa omnia & singula (illo duntaxat excepto, quod ultimò receperit, quod possit, si tamen in eo ex collatione canonica jus sibi competat, retinere) intra duos menses à die notitiæ hujusmodi nostræ constitutionis continuè numerandos, efficaciter verbo & facto, absque fraude aliqua in manu Ordinarii dimittere teneatur, per eum, vel per eos, ad quem, vel ad quos eorum dispositio spectabit, ea vice liberè disponenda. Quòd si non fecerit, etiam illo sit ipso jure privatus, in quo jus competebat eidem: & inhabilis ad quæcunque beneficia obtinenda penitùs censeatur. Qui vero deinceps receperit dignitatem, vel personatum, aut beneficium curam habens animarum annexam, si priùs simile beneficium obtinebat, primum, quo postquam secundi possessionem habuerit, vel per eum (omni dolo & fraude cessantibus) quo minus habeat, steterit, privatus noscitur ipso jure, absque moræ dispendio in manu Ordinarii omnino similiter dimittere teneatur, per eum vel eos, ad quem seu quos collatio seu ordinatio spectaverit, disponendum: quod nisi fecerit, extunc secundo sit ipso jure privatus, & inhabilis ad sacros ordines & ad quodcunque beneficium Ecclesiasticum obtinendum. Ut autem præmissorum fructus facilius subsequatur, omnibus & singulis Ordinariis in virtute sanctæ obedientiæ, & sub pœna suspensionis ab ingressu Ecclesiæ, quam eos (si in exequendis subsequentibus negligentes fuerint) incurrere volumus ipso facto, districtè præcipimus & mandamus, ut sub certa & formidabili pœna eorum arbitrio infligenda, subditis suis plures dignitates & personatus aut Ecclesias, quibus cura imminet animarum, aut dignitatem vel personatum cum alio beneficio, cui cura similis sit annexa, obtinentibus, injungere debeant, quod dispensationes,

a *Vide Concil. Trid. sess.* 7. *de reform. cap.* 2. & 4. & *sess.* 24. *de reform. c.* 17.

aud. ritate quarum hujusmodi Ecclesias, personatus, vel dignitates obtinent, si quis habent, necnon & titulos Ecclesiarum, dignitatum vel personatuum eorundem, intra tempus pro sui & qualitate ipsorum ordinariorum moderandum arbitrio, ordinariis ipsis, vel iis, quem vel quos ad hoc duxerint deputandos, exhibere procurent: De processibus habendis super his exhibitis, propositis & productis, redditori absque moræ dispendio per scripta publica conficiend. super his sedem Apostolicam certiorem.

TITULUS VIII.
DE MAJORITATE ET OBEDIENTIA.

CAP. I.

Omnes Christi fideles de necessitate salutis subsunt Romano Pontifici, qui utrumque gladium habet, & omnes judicat, à nemine autem judicatur. Hæc tamen extravagans Regem Franciæ & regnicolas non amplius subjicit Ecclesiæ Romanæ, quàm prius erant: ut patet inf. de privil. meruit.

Bonifacius VIII. (*an.* 1302. *Romæ.*)

Unam sanctam Ecclesiam catholicam & ipsam Apostolicam urgente fide credere cogimur & tenere. Nosque hanc firmiter credimus & simpliciter confitemur: extra quam nec salus est, nec remissio peccatorum, Sponso in Canticis *a* proclamante: *Una est columba mea, perfecta mea. Una est matri suæ, electa genitrici suæ:* quæ unum corpus mysticum repræsentat, cujus caput Christus Christi verò Deus. In qua unus Dominus, una Fides, unum Baptisma. Una nempe fuit diluvii temppre arca Noë, unam Ecclesiam præfigurans, quæ in uno cubito consummata, unum (Noë videlicet) gubernatorem habuit & Rectorem, extra quam omnia subsistentia super terram legimus fuisse deleta. Hanc autem veneramur & unicam, dicente Domino in *b* Propheta: *Erue à framea Deus animam meam, & de manu canis unicam meam:* Pro anima enim, id est, pro se ipso, capite simul oravit & corpore: quod corpus unicam scilicet Ecclesiam nominavit, propter sponsi, fidei, sacramentorum & charitatis Ecclesiæ unitatem. Hæc est tunica *c* illa Domini inconsutilis, quæ scissa non fuit, sed sorte provenit. Igitur Ecclesiæ unius & unicæ, unum corpus, unum caput, non duo capita, quasi monstrum, Christus videlicet & Christi vicarius Petrus, Petrique successor, dicente Domino ipso Petro, *Pasce d oves meas*, meas, inquit, & generaliter, non singulariter has vel illas, per quod commisisse sibi intelligitur universas. Sive ergò Græci sive alii se dicant Petro ejusque successoribus non esse commissos, fateantur necesse se de ovibus Christi non esse: dicente Domino in Joanne: Unum *e* ovile & unicum esse pastorem. In hac ejusque potestate duos esse gladios, spiritualem videlicet & temporalem, Evangelicis dictis instruimur. Nam dicentibus Apostolis, *Ecce gladii duo hîc*: in Ecclesia scilicet, cùm Apostoli loquerentur, non respondit Dominus nimis esse, sed satis. Certè qui in potestate Petri temporalem gladium esse negat, malè verbum attendit Domini proferentis, *Converte gladium tuum f in vaginam.* Uterque ergò est in potestate Ecclesiæ, spiritualis scilicet gladius & materialis. Sed is quidem pro Ecclesia, ille verò ab Ecclesia exercendus. Ille Sacerdotis, is manu Regum & militum, sed ad nutum & patientiam Sacerdoris. Oporter autem gladium esse sub gladio, & temporalem auctoritatem spirituali subjici potestati. Nam cùm dicat Apostolus: *Non g est potestas nisi à Deo: quæ autem sunt, à Deo ordinatæ sunt:* Non autem ordinatæ essent, nisi gladius esset sub gladio, & tanquam inferior reduceretur per alium in supremam. Nam secundùm B. Dionysium, Lex divinitatis est, infima per media in suprema reduci. Non ergò secundùm ordinem universi omnia æquè ac immediatè, sed infima per media & inferiora per superiora ad ordinem reducuntur. Spiritualem autem & dignitate & nobilitate terrenam quamlibet præcellere potestatem, oportet tantò clariùs nos fateri, quanto spiritalia temporalia antecellunt. Quod etiam ex decimarum datione, & benedictione, & sanctificatione, ex ipsius potestatis acceptione, ex ipsarum rerum gubernatione claris oculis intuemur. Nam veritate testante, spiritalis potestas terrenam potestatem instituere habet, & judicare, si bona non fuerit: sic de Ecclesia & Ecclesiastica potestate verificatur vaticinium Hieremiæ: *Ecce a constitui te hodie super gentes & regna:* & cætera, quæ sequuntur. Ergò si deviat terrena potestas, judicabitur à potestate spiritali: sed si deviat spiritalis minor, à suo superiori: Si verò suprema, à solo Deo, non ab homine poterit judicari: testante Apostolo: *Spiritalis b homo judicat omnia, ipse autem à nemine judicatur.* Est autem hæc auctoritas (& si data sit homini, & exerceatur per hominem) non humana, sed potiùs divina ore divino Petro data, sibique suisque successoribus in ipso quem confessus fuit petra firmata: dicente Domino ipsi Petro: *Quodcunque ligaveris c, &c.* Quicunque igitur huic potestati à Deo sic ordinatæ resistit, Dei ordinationi resistit, nisi duo (sicut Manichæus) fingat esse principia, quod falsum & hæreticum judicamus: quia testante *d* Moyse, non in principiis, sed in principio cœlum Deus creavit & terram. Porrò subesse Romano Pontifici omni *e* humanæ creaturæ declaramus, dicimus, definimus & pronunciamus omnino esse de necessitate salutis. Dat. Laterani, Pontificatûs nostri Anno 8.

CAP. II.

Prælati non discurrant, præsertim habitu transformato: qui si ad curiam venerint, inde recedere non debent sine Papæ licentia: alias ipsi & receptantes illos excommunicati sunt.

Joannes XXII. (*an.* 1318. *Avenioni.*)

Ut Prælatorum inepta discursibus gravitas & simplicitas simulationibus obvia, & ipsorum ad Christi vicarium indevotio, religiositati quippe contraria, non immerito arguenda, cùm reverentiam illorum sanctitas, lucem puritas, firmasque maturitas poscat gressus, ut sint vitâ mundi, famâ clari, proficuique reddantur exemplo. Verùm quia ipsorum quorundam (ut fide dignorum habet assertio) eò vana prorupit interdum, ne dixerimus, perniciosa temeritas quod (vestibus spiritalis sanctitatis abjectis, dissimulato habitu) ad remotas à suis sedibus partes se transferunt. Quinimò ad sedem Apostolicam clanculo, nobis non visis, nec insinuato *f* quòd venerint, venisse, latitâsse, discessisseque dicantur: nos ne tacentibus nobis non præcisus hujusmodi morbus invaleat, dum providum creditur, quod incautum, licitum, quod impune: Omnibus Episcopis, superioribusque Prælatis sub obtestatione divini judicii inhibemus, ne absque rationabili causa, timoris fortè vel alia, extra suarum civitatis & diœcesis ac Provinciarum (mutatis habitibus) limites indiscretè discurrant. Inhibemus etiam, ne qui Episcoporum & superiorum ipsorum latenter (præsertim habitu transformato) venientes ad curiam, de ipsa (Romani Pontificis non præsentari conspectibus, vel saltem ab eo recedendi licentiâ non obtentâ) recedant. Si qui verò Episcoporum & superiorum hujusmodi nostræ inhibitionis contradictores extiterint, & ubique ipsius Romani Pontificis recedendi licentia concessa, eoque non viso, recesserint ab eadem, necnon si qui scienter receptaverint antedictos, nisi

---

a *Cantic.* 6. b *Psalm.* 21. c *Joan.* 19. d *Joan.* 21. e *Joan.* 10. f *Matth.* 26. g *Rom.* 13.

a *Hierem.* 1. b 1. *Cor.* 1. c *Matth.* 16. d *Gen.* 1. e *Aliàs ita, omnem humanam creaturam.* f *Aliàs, intimato.*

nisi id confestim eidem Romano Pontifici, vel alicui, per quem hoc ipsum ad ejus crediderint deduci notitiam, manifestare curaverint (etiamsi Episcopali, Archiepiscopali, Patriarchali vel quâvis aliâ dignitate præfulgeant) eos excommunicationis sententiâ innodamus.

CAP. III.

Prælati ad curiam non debent more noctuæ latenter venire, nec inde sine papali licentia recedere: aliàs infideles judicantur, & sententiâ excommunicationis ligantur.

Joannes XXII. (*an.* 1318.)

ETsi deceat quoslibet subditorum curam exercere solicitè, & per omnia velut lucis filios ambulare: hoc tamen præcipuè ab ipsis exigitur, qui constituti per altitudinem dignitatis, ut in speculâ, circa commissas sibi plebes pastorum simul & custodum partes implere tenentur, & coram ipsis laudabilium operum exemplo lucere. Ad nostrum sanè pervenit auditum, quòd nonnulli pontificali præditi dignitate, gregum suorum custodiam negligentes, & abhorrentes, lucem, tanquam filii tenebrarum, non verentur se ab ovium suarum cura, mercenarii more, tempore longo subducere, & pontificali dignitate rejecta non erubescunt vagari per devia sub habitibus transformatis, ac contempto de exhibendo patribus & superioribus honore præcepto, sic abjecti & indecori interdum ad sedem Apostolicam clanculò declinare præsumunt, ubi more noctuæ, cujus intuitum nox illuminat, lux excœcat, de die latentes, horis tenebrarum, quos suis arbitrantur conformari desideriis, visitant, fucos eis evomentes conceptus iniquos, & conspirationes forsan illicitas adversus nos & alios pertractantes, & demùm ab inde (non absque notabili sedis prædictæ contemptu) reverentiâ tam consuetâ, quàm debitâ, non exhibita Romano Pontifici, & nec ab ipso petitâ licentiâ, nec obtentâ, recedunt. Nos igitur & ipsius sedis honori in hac parte prospicere, ac talium insolentiis finem imponere cupientes, de fratrum nostrorum consilio, generali prohibemus edicto, ne de cætero Præsul aliquis sine sui superioris licentia, nisi pro negotiis Ecclesiæ sibi commissæ, extra suam diœcesim audeat pernoctare: firmiter statuentes, ut quicunque Pontifex ad Romanam curiam veniens, Papale palatium primitus visitet, ad Papam (si hoc patiatur temporis opportunitas) intraturus, ac reverentiam consuetam & debitam exhibiturus eidem: nullatenùs recessurus à curia, nisi ab ipso super hoc petitâ licentiâ & obtentâ. Quod si secus à quoquam super his fuerit attentatum, nos quoscunque Prælatos, quamvis etiam Patriarchali dignitate fulgentes, sic ad sedem accedentes, & ab illa (ut prædicitur) recedentes, nec non quoslibet alios, qui tales apud sedem ipsam receptare præsumpserint, nisi ante receptionem hujusmodi eidem Romano Pontifici significaverint adventum illorum, decernimus eo ipso notam infidelitatis incurrere, ac excommunicationis sententiæ subjacere. Nulli ergo, &c.

TITULUS IX.
DE TREUGA ET PACE.

CAP. I.

Sixtus Papa volens discordiam ex pragmatica sanctione subortam sedare, ordinariis regni Franciæ ad conferenda beneficia sex menses concedit. Facultatem concedendi sex gratias sibi retinet. Beneficia Cardinalium & eorum qui Cardinalib. sunt familiares, in regno Franciæ existentia, suæ dispositioni usque ad certum tempus reservat. De beneficiis promovendorum quid fieri debeat, ostendit. Causas beneficiales in prima instantia vult in partibus terminari, in quibus ante definitivam sententiam (nisi in uno casu) vetat appellari. Quid de causis in curia pendentibus faciendum sit narrat. Si autem eadem causa in diversis curiis, diversis respectibus tractatur, quonam pacto terminanda sit, hic recitatur. Taxas beneficiorum editas à Joanne XXII. servandas censet. Tandem tempus ponit, intra quod vult ista acceptari & servari. Scias autem quòd hujusmodi concordata, tanquam juri communi & decretis Constant. & Basiliens. contraria, non sunt effectum sortita.

Sixtus IV. (*an.* 1471. *Romæ.*)

AD universalis Ecclesiæ regimen divinâ disponente clementiâ vocatis, inter alia pro commissorum populorum votiva dilectione nil occurrit præstantius, quàm exorta inter personas Ecclesiasticas (principis tenebrarum astutiâ) discordiarum fomenta per nostræ solicitudinis occursum protinùs extinguere: ut cujusvis altercationis salubriter evulsis seminibus, pacis & tranquillitatis dulcedinem inter creditos nobis populos (divinâ nobis assistente gratiâ) imponere & conservare valeamus. Cupientes itaque, ut suscitatâ retroactis temporibus discordiâ (proh dolor) in regno Franciæ, Delphinatu, aliisque terris & dominiis charissimi in Christo filii nostri Ludovici Francorum Regis illustris, inter nonnullas ex eisdem personas, occasione cujusdam constitutionis, quæ in eodem regno diutiùs inolevit, quam personæ prædictæ pragmaticam sanctionem vocant, ne si (quod absit) majora fomenta sumeret, damna pariter & graviora scandala periculaque subsequerentur, fine debito claudatur, & totaliter secludatur: Auctoritate Apostolicâ ex certa scientia de fratrum nostrorum consilio omnibus & singulis Prælatis & aliis personis Ecclesiasticis regni, Delphinatûs, terrarum & dominiorum eorundem, ad quos dignitatum, aliorumque beneficiorum Ecclesiasticorum, terrarum & dominiorum eorundem collatio, provisio, præsentatio, electio, seu quævis alia dispositio pertinet: de quibuscvis dignitatibus, personatibus, administrationibus, officiis, canonicatibus, & præbendis, necnon aliis beneficiis Ecclesiasticis, cum cura & sine cura, secularibus & regularibus, ad eorum collationem, provisionem, præsentationem, electionem, seu quamvis aliam dispositionem pertinentibus, quæ deinceps in Februarii, Aprilis, Junii, Augusti, Octobris & Decembris mensibus futuris perpetuis temporibus vacare contigerit (dummodò dispositioni Apostolicæ ex aliqua generali reservatione in corpore juris clausa, aut per alteram ex constitutionibus felicium recordationum Benedicti XIII. quæ incipit, Ad regimen, aut Joannis XXII. Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum, quæ incipit, Execrabilis, seu constitutiones & regulas Cancellariæ Apostolicæ, per nos super hoc editas reservata generaliter, non existant) perinde ac si aliquæ a sede Apostolica, vel ejus Legatis expectativæ literæ non emanassent, liberè disponendi facultatem concedimus per præsentes. Et quia isti summi Pontifices prædecessores nostri consueverunt se in concessionibus gratiarum expectativarum a personis benemeritis exhibere liberales, nostræ intentionis existit concedere in regno, Delphinatu, terris & dominiis regni hujusmodi, ultra gratias expectativas per nos in eisdem regno, Delphinatu, terris & dominiis concessas (quibus in aliquo præjudicare non intendimus per præsentes, quasque in suo robore permanere volumus) sex personis idoneis regnicolis, sex alias gratias expectativas ad quamlibet collationem, provisionem, præsentationem, seu quamvis aliam dispositionem singulorum ex Prælatis & aliis personis prædictis. Ex quibus quidem sex gratiis, duæ gratiæ expectativæ concedentur duobus Clericis regnicolis idoneis, pro quibus Rex ipse, & charissima in Christo filia nostra Regina, ac dilectus filius nobilis vir Delphinus Viennensis, nec non Magistri & Præsidentes, ac alii officiarii, in aliquo ex parlamentis Regis ejusdem regni nobis super hoc unanimiter supplicabunt: qui duo nominati per Regem

a *Gratias expectativas & mandata de providendo nemini amplius concedi decrevit Conc. Trid. sess.* 24. *de refor. c.* 19.

& Reginam, Delphinum, magistros, præsidentes, & officiarios præfatos, gaudeant prærogativis ad instar familiarium nostrorum continuorum commensalium. Ipsisque sex gratiis consumptis, alias sex gratias similes, aliis sex gratiis personis idoneis modo & formâ præmissis concedere intendimus. Volumus autem, ac ejusdem auctoritate & tenore præsentium decernimus & declaramus beneficia, quæ venerabilium fratrum nostrorum sanctæ Rom. Eccl. Cardinalium familiares continui commensales eorum familiaritate durante in regno, Delphinatu, terris, & dominiis præfatis obtinent, & in posterum obtinebunt, dispositioni Apostolicæ in posterum censeri reservata, quandiu duntaxat Cardinales præfati vitam duxerint in humanis, ac post obitum eorundem Cardinalium per sex annos continuè sequentes. Quibus quidem sex annis elapsis, alii ad quos eorundem beneficiorum collatio, provisio, præsentatio, electio, seu quævis alia dispositio aliàs pertinet, de beneficiis familiarium hujusmodi in regno, Delphinatu, terris, & dominiis præfatis consistentibus, in prædictis mensibus disponere valeant, hujusmodi reservatione non obstante. Concedimus etiam, quòd beneficiorum, quæ promovendi per nos, dignitates, seu beneficia consistorialia ipsarum provisionum per nos de eorum personis faciendarum obtinebunt, ac in quibus, & ad quæ jus eis quomodolibet competit, ac competere poterit, per promotiones ad dignitates, & alia beneficia consistorialia prædicta, ac munus consecrationis eisdem promovendis impendendum, seu lapsum temporis de consecrandis Episcopis à sacris canonibus definiti vacaturorum, si promotiones ipsæ in aliquo ex supradictis mensibus fiant, nisi beneficia ipsa essent alias dispositioni Apostolicæ (ut præfertur) reservata, ad prælatos & personas supradictas. Si verò in aliis mensibus promotiones eisdem fieri contingat, ad nos & Romanos Pontifices successores nostros collatio, provisio, & omnimoda dispositio pertineat. Et quoniam sedis Apost. Notariorum magnus reperitur numerus, eorundem Notariorum, qui habitum per ejusdem sedis Notarios gestari solitum publicè & continuè gestant, & in posterum gestabunt, beneficia in eisdem regno, Delphinatu, & terris consistentia, duntaxat censeantur reservata: quodque *a* omnes & singulæ causæ beneficiales in partibus coram Judicibus competentibus usque ad definitivam inclusivè, in prima duntaxat instantia, in qua nulli ante definitivam liceat appellare, nec appellatio (si fuerit emissa) debeat admitti, nisi ab interlocutoria, vel à gravamine negotium principale minimè concernente, quod non possit per appellationem à definitiva sententia reparari. In aliis verò instantiis in Romana curia tractentur, cognoscantur & fine debito terminentur. Causæ verò beneficiales pendentes in dicta curia inter nostros, aut dictorum Cardinalium familiares continuos commensales, ipsis Cardinalibus in eadem curia præsentibus, seu in aliqua legatione, aut recreationis causa secedentibus, necnon præfatæ sedis officiales, officia actu exercentes, aut alios a præmissis, qui per sex menses curiam prædictam secuti sunt, & sequuntur de præsenti, curiales, & quoscunque alios eorum adversarios, super quibusvis beneficiis eisdem adversariis auctoritate ordinariâ collatis, per illos, quibus commissæ reperiuntur, seu alios per nos ad id deputatos, seu etiam deputandos Judices audiantur, cognoscantur, decidantur fineque debito terminentur, ac executioni debitæ demandentur. Cæteræ verò similes causæ beneficiales inter quoscunque alios pendentes, & quæ quibusvis Judicibus, seu auditoribus commissæ reperiantur, aliquibus Judicibus competentibus in regno Franciæ auctoritate Apostolicâ committantur audiendæ, & cognoscendæ, decidendæ, & fine debito terminandæ, cum necessaria earundem causarum advocatione. Prætereà, quia aliquæ ex supradictis causis in eadem Romana curia super petitorio, & diversis curiis ipsius regni super possessorio tractantur: volumus, quòd in eisdem causis in diversis curiis super petitorio & possessorio unico, & eodem contextu pendentibus (suspenso petitorio, & censuris super hoc latis) in possessorio in curiis eorundem Judicum, coram quibus causæ possessorii pendeant de præsenti, procedant, causæque ipsæ super hujusmodi possessorio, intra biennium terminentur, & finiantur. Alioquin biennio elapso liceat partibus ipsis procedere super petitorio, & ulteriùs dictis causis expeditis super possessorio aut hujusmodi biennio elapso altera partium litigantium coram Judice competenti, auctoritate Apostolicâ deputato, poterit jus suum prosequi, ipseque Apostolicus Judex intra aliud biennium causam in petitorio terminare teneatur. Quod si non fecerit, causa ipsa ab eo avocata, & lis penitùs extincta censeatur. Et si forsan aliquis eorundem Judicum cujusvis sibi commissæ causæ expeditionem malitiosè prorogare aut differre præsumpserit, excommunicationis & omnium beneficiorum suorum privationis pœnas ipso facto incurrat, à qua quidem excommunicationis pœna absolvi nequeat, nisi à nobis & successoribus nostris Rom. Pontificibus, præterquam in mortis articulo *a*: quodque de cætero in literis expediendis in regno Franciæ, Delphinatu, & terris, aliisque dominiis prædictis serventur taxæ super hoc editæ per Joan. XXII. Papam præfatum, & excessus, si qui fuerint, corrigantur. Et quia propter assiduas guerras & novitates, quæ continuè vigent in dicto regno, prætenditur Ecclesias, dum vacant gravatas, in taxa etiam reformata in Concilio Constant. quæ reducta est ad medietatem antiquæ taxæ, quod gravatus in eadem taxa Prælatus promovendus solvat communia, & minuta servitia, quæ plures ex Gallis Annatam vocant: tantùm pro vera æstimatione fructuum Ecclesiæ & monasterii, ad quæ sit promotus, eaque in dicta Cancellaria, & camera Apostolica inviolabiliter observari mandamus. Et quia in supradictis concessionibus regnum ac Regem maximâ sumus charitate complexi, credendum est non immeritò, ut se devotos & obedientes erga sanctam Romanam Eccles. exhibeant. Quare volumus, & eisdem auctoritate & tenore statuimus, quòd præfatus Rex intra quatuor menses præmissa acceptare & observare, ac in regno, Delphinatu & dominiis hujusmodi observari facere, nec non intra alios duos præfatos quatuor immediatè sequentes menses super acceptatione & observatione, aliisque præmissis omnibus & singulis per suas patentes literas nos & sedem præfatam certificare teneatur. Alioquin præsentes literæ, & inde secuta quæcunque sint cassa & irrita, nulliusque roboris vel momenti. Nos enim extunc irritum decernimus & inane, si secùs super his à quoquam quâvis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrarum concessionis, intentionis, voluntatis, constitutionis, declarationis, indulti, mandati, & statuti infringere, & ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Romæ apud S. Petrum, Anno incarnationis Dominicæ 1472. septimo Idûs Augusti, Pont. nost. Anno I.

CAP. II.

Discordia inter religiosos mendicantes, & Ecclesiarum parochialium Rectores in partibus Germaniæ quatuor delegatis commissa, per eos sub certis formis & modis in pacem & concordiam

a *Vide Conc. Trid. Sess. 24. de reform. c. 20.*

a *In mortis articulo nulla est casuum reservatio: atque ideò omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes à quibusvis peccatis & censuris absolvere possunt Conc. Trid. Sess. 14. c. 7. de casuum reservatione.*

cordiam conversa fuit: quam Romanus Pont. confirmat, praecipiens sub poena excommunicationis illam à Praelatis observari.
Sixtus IV. (*an.* 1478. *Romae.*)

VIces illius *a*, qui supra petram aedificavit Ecclesiam suam (meritis licèt insufficientibus) gerentes in terris, & per ejus immaculata vestigia (quantùm nobis ex alto conceditur) incedere satagentes, inter Christi fideles quoslibet, & praesertim sub uno atque eodem Sacerdotii vexillo nobiscum Deo militantes, pacem & charitatem inducere, & inductam confovere, vigilanti solicitudine meditamur assiduè, & quae iis contraria sunt, falce vigilantiae pastoralis ad radicem positâ submovere, prout rerum & temporum circumstantiae id non immeritò exposcere dignoscuntur. Nuper siquidem pro parte tam venerabilium fratrum nostrorum Moguntinen. & Treveren. Archiepiscoporum, ac Herbipol. & Wormacien. & Spiren. Episcoporum, quàm dilecti filii nobilis viri Philippi Comitis Palatini Rheni, & Ducis Bavariae, qui unus ex Electoribus Romani Imperii existit, ad nostrum pervenit auditum, quòd inter dilectos filios Praedicatorum, Minorum, & Carmelitarum ordinum Professores, & nonnullos parochialium Rectores, & alios etiam Ecclesiarum Praelatos, instigante illo, qui tanquam leo rugiens circuit, quaerens quem devoret, in partibus Germaniae, & praesertim in oppido Eslingen. Constan. dioecef. suscitata sunt nonnulla dissensionum & scandalorum fomenta, ex certis causis tunc nobis expressis, quae nisi per vigilantiam pastoralis officii celeriter succidantur, possent ad scandalum non modicum Christi fidelium illarum partium faciliter pervenire. Nos igitur attendentes, quòd sacrosancta Rom. Ecclesia, ab ejus fundatione primaeva in ordine sacerdotali, quem Petrus Apostolus, & ejus successores observârunt, instituta, & per viros providos & Sacerdotes virtuosos adaucta, & longissimis temporibus feliciter conservata extitit: Rursusque animadvertentes, quòd hodiernis temporibus hominum crescente malitiâ, nisi ager Dominicus cultoribus idoneis, buccinatoribus Spiritûs Sancti, & praeconibus verbi Dei (qui praeter caeteros in ordinibus fratrum mendicantium gratiâ assistente divinâ in copioso numero reperiuntur) assiduè coleretur, vepribus malorum, & sentibus vitiorum omnium celeriter obtueretur: non potuimus non ab intimis cordis nostri dolere, quòd inter tales viros, qui se mutuâ charitate diligere, & alter alterius (juxta Apostolum *b*) onera portate deberent, discordiae seminarium excitaretur. Unde cùm vellemus super his, ea quâ decet maturitate consulere, venerabilibus fratribus nostris Gulielmo Hostiensi, & Angelo Praenestinen. Episcopis, & dilectis filiis nostris Juliano tituli S. Petri ad Vincula, ac Petro tituli S. Sixti Presbyteris Cardinalibus, vivae vocis oraculo commisimus & mandavimus, ut à singulis partibus praedictis, vel eorum procuratoribus legitimis, auditis hinc inde propositis, inter eas concordiam tractarent. Qui quidem Episcopi & Cardinales statutis loco & tempore convocatis, auditis & intellectis partibus praedictis (ut praefertur) & in praemissis graviter & consultè procedentes, partes ipsas de communi earundem consensu ad concordiam infrascriptam perduxerunt: Videlicet, quòd ipsi parochiani Sacerdotes decaetero non dicant à mendicantibus haereses praedicasse, cùm in veritate fides nostra sit illuminata, & Ecclesia exaltata per eosdem, & praesertim per ordines Praedicatorum & Minorum, ut jura testantur. Quodque fratres mendicantes non praedicent, populos parochianos non teneri audire Missam in eorum parochiis diebus festivis & Dominicis, cùm jure sit cautum illis diebus parochianos teneri audire Missam in eorum parochiali Ecclesia, nisi forsan ex honesta causa ab ipsa Ecclesia se absentarent: quodque etiam nec fratres, nec curati inducant aliquo modo Laicos ad eligendum sepulturam apud eos, & bene caveant propter poenas, quas imponunt canones, cùm sit libera. Quòd etiam ipsi mendicantes desistant praedicare, quòd parochiani non sint obligati, saltem in paschate proprio confiteri Sacerdoti: quia de jure *a* tenetur parochianus saltem in paschate proprio confiteri Sacerdoti. Per hoc tamen ipsi fratres mendicantes non censeantur exclusi, quò minùs secundùm juris communis & privilegiorum eisdem concessorum dispositionem, confessiones audire, & poenitentias injungere valeant. Quòd etiam decaetero inter ipsos fratres mendicantes & curatores, quoad effectum praedicandi, horas cantandi, & campanas pulsandi, servetur consuetudo antiqua, quae temporibus antiquis servata fuit in ipso oppido Eslingensi. Et casu, quo veniat aliqua occasio sive necessitas, non fiat commutatio temporis, vel horae, in ipsis praedicationibus fiendis, nisi de consensu partium. Quodque etiam ipsi fratres in sermonibus eorum non detrahant Praelatis, & Rectoribus parochialium Ecclesiarum: Nec etiam populos à suarum Ecclesiarum parochialium frequentia & accessu abstrahant, sive retrahant quoquo modo. Et viceversa ipsi Rectores & Praelati aliquo modo non detrahant mendicantibus, sed illum favorem, quem possunt, eis impendant, & in omnibus & per omnia praestent, ita ut vera unitas & perfecta charitas inter eos ostendatur. Nos itaque illius vices gerentes in terris, qui Apostolis suis dixit *b*: *Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis:* cupientes super his opportunè provideri, motu proprio, non ad alicujus super hoc nobis oblatae petitionis instantiam, sed de nostra certa scientia & mera voluntate, concordiam praedictam, ac omnia & singula per praefatos Episcopos & Cardinales ordinata, ad hoc, ut perpetuò inconcussa persistant, auctoritate Apostolicâ, & ex certa nostra scientia approbamus, & confirmamus, ac viribus perpetuò subsistere debere decernimus. Supplentes omnes & singulos defectus, tam juris, quàm facti, si qui forsan intervenerunt in eisdem. Injungentes nihilominùs Archiepiscopis, Episcopis, Plebanis, Rectoribus, Curatis, necnon Prioribus, Gardianis, & singulis fratribus ordinum mendicantium, sub poena excommunicationis latae sententiae, quam contrà facientes & quemlibet eorum contrà facientem incurrere volumus eo ipso: à qua absolvi nequeant, nisi de expresso consensu partis laesae, & debitâ satisfactione praeviâ, inviolabiliter observent, & quantùm in eis est, ab aliis observari faciant. Et insuper quascunque lites & causas, coram quibuscunque causarum palatii Apostolici auditoribus, seu alibi, occasione praemissorum, inter dilectos filios Decanum & Capitulum Ecclesiae Spiren. & curatum dicti oppidi, ac fratres praedictos indecisas pendentes, illarum status, tenores, & formas, & in eis gesta & acitata, praesentibus pro expressis habentes, ad nos harum serie, motu, scientiâ & auctoritate praedictis advocamus, & litem seu lites ipsas penitùs extinguimus: Et ambabus partibus praedictis litis hujusmodi consortibus, seu illis adhaerentibus, perpetuum silentium imponimus: Non obstantibus constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, ac privilegiis eisdem fratribus in genere vel in specie concessis, caeterisque contrariis quibuscunque. Nulli ergò, &c. Datum Romae apud S. Petrum, Anno incarnationis Dominicae 1478. XV. Cal. Julii, Pontif. nostr. Anno 7.

a *Matth.* 16. b *Gal.* 6.

a *Cap. omnis utriusque sexûs. de poen. & remiss.* b *Joan.* 14.

FINIS LIBRI PRIMI.

EXTRAVAGANTIUM COMMUNIUM LIBER SECUNDUS.

TITULUS I.

DE JUDICIIS.

CAP. UN.

Decretalem, Super cathedram. quæ est in Clem. in cap. Dudum. innovata, jubet observari: neque propter illam debent religiosi mendicantes esse molesti & graves Prælatis, neque Prælati ipsis religiosis. Et si sint aliqua injuriæ, vel molestationes hinc inde factæ, Papa vult justitiæ complementum breviter exhiberi, summariè, simpliciter & de plano, sine strepitu & figura judicii, vel aliter, prout qualitas excessuum exigit: Non obstantibus quibuscunque obstaculis, quæ possent his obviare.

Joannes XXII. (*anno* 1327. *Avenioni.*)

FRequentes imò innumerosæ quodammodò de diversis mundi partibus venerabilium fratrum nostrorum Episcoporum, aliorumque superiorum Prælatorum, nec non dilectorum filiorum, Rectorum, curatorum, & parochialium Sacerdotum querelæ, contra dilectos filios fratres Prædicatorum & Minorum ordinum nostrum & sedis Apostolicæ excitârunt auditum, & clamorosis insinuationibus excitare & fatigare non cessant, quòd iidem fratres decretalem, Dudum. editam à felicis recordationis Bonif. Papa VIII. præd. nost. quæ incipit, Super cathedram. ac per piæ memor. Clem. Papam V. prædec. nost. in Viennensi Conc. innovatam temerè observare non curant: sed ipsam transgredi non timentes, in ejusdem sedis contemptum, animarum suarum periculum, & eorundem & Ecclesiarum parochialium præjudicium & gravamen. Intelleximus quoque, quòd plerumque præfatis dictorum Prædicatorum & Minorum, nec non Eremitarum sancti Aug. & Carmelitarum ordinum fratribus, in cujus ordinis dictorum Eremitarum personis idem prædecessor Bonif. constitutionem prædictam, in qua tantùm de ipsis prædicatorum & Minorum cavebatur ordinibus, per omnia voluit post modum integraliter & inconcusse servari. Et ad quem prædictorum Carmelitarum fratrum ordinem, nos subsequenter constitutionem eandem, quoad omnia in ea contenta, duximus extendendam: à prædictis Episcopis, Prælatis, Rectoribus, Curatis, & Sacerdotibus contra tenorem constitutionis prædictæ graves injuriæ atque molestiæ in diversis partibus inferuntur. Nuper pro parte Vien. fratris nostri Archiepiscopi Burdegal. & dilectorum filiorum Capitulorum majoris Burdegal. & aliarum Ecclesiarum, Prioratuum, Conventuum, Rectorum, Curatorum, Sacerdotum, & Vicariorum parochialium, ac Clericorum, tam regularium, quàm secularium civitatis & diœcesis prædictarum, nobis extitit intimatum, quòd prædicti eorundem Prædicatorum, Minorum, Eremitarum, & Carmelitarum ordinum fratres, contra tenorem decretalis ejusdem, multa eisdem & eorum singulis gravamina & injurias inferunt & jacturas. Quia igitur parùm esset jura concedere, nisi qui ea tueatur, existat: Nos volentes de fratrum nostrorum consilio decretalem prædictam, Super cathedram. irrefragabiliter observari: Discret. V. per Apostolica scripta mandamus, quatenus vos, vel duo aut unus vestrûm, per vos, seu alium, vel alios, etiamsi sint extra loca, in quibus estis conservatores, seu Judices deputati, tam eisdem Archiepiscopo, Capitulis, Prioribus, Conventibus, Rectoribus, Curatis, Sacerdotibus, Vicariis, ac Clero civitatis, & diœcesis prædictarum, & eorum cuilibet adversùs prædictos, quàm econverso eisdem fratribus adversùs Archiepiscopum, Capitula, Prælatos, Priores, Conventus, Rectores, Sacerdotes, Vicarios ac Clerum, præfatos, & singulos eorundem efficacibus defensionibus præsidio assistentes, ac facientes decretalem prædictam, quoad omnia ejus capitula, prout jacent, firmiter observari, non permittatis contra tenorem ipsius per memoratos fratres dictorum ordinum eisdem Archiepiscopis, Capitulis, Prælatis, Prioribus, Conventibus, Rectoribus, Curatis, Sacerdotibus, Vicariis ac Clero, vel alicui seu aliquibus eorundem, nec etiam prædictos Archiepiscopum, Capitula, Prælatos, Conventus, Rectores, Curatos, Sacerdotes, Vicarios, ac Clerum, seu aliquem, vel aliquos ipsorum eisdem fratribus gravamina, ac injurias irrogari: Facturi ipsis hincinde, de quibuscunque injuriis, molestationibus, gravaminibus, & damnis vicissim illatis hactenus, & etiam in posterum inferendis eisdem contra tenorem constitutionis ejusdem in illis videlicet, quæ judicialem requirunt indaginem, summariè, simpliciter & de plano, sine strepitu judicii & figura, in aliis verò prout qualitas ipsorum exigit, justitiæ complementum: Molestatores minores & majores hujusmodi, necnon contradictores quoslibet & rebelles, quandocunque & quotiescunque expedierit, per censuram Ecclesiasticam appellatione postposita compescendo. Non obstantibus quibuscunque exemptionibus, specialibus vel generalibus, tam fratribus & ordinibus prædictis, vel alicui, seu aliquibus fratrum & ordinum eorundem, quam præfatis Archiepiscopo, Capitulis, Prælatis, Prioribus, Conventibus, Rectoribus, Curatis, Sacerdotibus, Vicariis, ac Clero, seu ipso.

ipsorum alicui vel aliquibus, communiter vel divisim, sub quacunque forma vel expressione verborum ab eadem sede concessis, ac ejusdem Bonifacii, quo cavetur, ne aliquis extra suam civitatem vel dioecesim, nisi in certis exceptis casibus, & in illis ultra diætam unam à fine suæ dioecesis ad judicium evocetur. Seu ne Judices, & conservatores à sede deputati prædicta, extra civitatem & dioecesim, in quibus deputati fuerint, contra quoscunque procedere, sive alii vel aliis vices suas committere, aut aliquos ultra unam diætam à fine dioecesis ejusdem trahere præsumant: dummodò ultra duas diætas aliquis extra suam civitatem auctoritate præsentium non trahatur. Seu, quòd de manifestis injuriis, molestiis, & aliis, quæ judicialem indaginem exigunt (poenis in eos si secus egerint, & etiam id procurantes, adjectis) conservatores se nullatenùs intromittant, quàm aliis quibuscunque constitutionibus à Romano Pontifice, tam de Judicibus delegatis & conservatoribus, quàm personis ultra certum numerum per literas Apostolicas ad Judicem non vocandis, aut aliis edictis, quæ nostræ possint jurisdictioni, aut potestati, ejusque exercitio liberè quomodolibet obviare. Seu si tam eisdem fratribus, vel eorum ordinibus, aut alicui, seu aliquibus fratrum & ordinum prædictorum, quàm Archiepiscopo, Capitulis, Prælatis, Prioribus, Conventibus, Rectoribus, Curatis, Sacerdotibus, Vicariis, ac Clero prædictis, vel aliquibus ipsorum, seu quibusvis aliis communiter vel divisim à præfata sede sit indultum, quòd excommunicari, suspendi, vel interdici, seu extra vel ultra, circa vel alio quocunque modo ad judicium evocari non possint, per literas Apostolicas non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi & de eorum personis, locis, hominibus, ordinibus, & nominibus propriis mentionem. Ex quibuslibet aliis indulgentiis, seu privilegiis dictæ sedis generalibus vel specialibus, quorumcunque tenorem existant, per quæ præsentibus non expressa, vel totaliter non inserta, nostræ jurisdictionis explicatio in hac parte valeat quomodolibet impediri. Et de quibus, quorumque totis tenoribus, de verbo ad verbum specialem oporteat in nostris literis fieri mentionem. Cæterùm Judicibus, seu conservatoribus quibuscunque per literas Apostolicas sub quacunque alia, quàm præsenti verborum forma vel expressione confectas, eisdem prædictorum Prædicatorum, Minorum, Eremitarum, ac Carmelitarum ordinum fratribus, seu ipsis ordinibus communiter vel divisim super damnis & injuriis, & aliis quibuscunque rebus, seu negotiis aliàs deputatis, & subdelegatis eorum præsentibus & futuris, auctoritate præsentium districtiùs inhibemus: ne aliquem, seu aliquos auctoritate literarum papalium, prætextu seu occasione quorumcunque damnorum vel injuriarum, sive gravaminum, contra tenorem prædictæ constitutionis, Super cathedram, Ipsis fratribus, seu eorum ordinibus antedictis communiter vel divisim à quibuscunque personis illatorum hactenus, & etiam inferendorum in posterum, coram se alicui deinceps ad judicium vel aliàs quoquo modo vocare, seu in causam aliquatenùs trahere præsumant. Inhibitionem hujusmodi non solùm ad futura, sed etiam ad quovis modo adhuc pendentia & incoepta negotia volentes extendi: ac decernentes præfatas literas & processus eorum auctoritate quâcunque habitos & habendos ad damna, gravamina, & injurias hujusmodi contra tenorem dictæ constitutionis illata & inferenda (ut dictum est) deinceps aliquatenùs non extendi: ac etiam irritum & inane, si secùs super præmissis per quoscunque scienter vel ignoranter contigerit attentari: Vobis nihilominus injungentes, ut inhibitionem nostram hujusmodi ad dictorum Judicum, seu conservatorum & subdelegatorum notitiam, de quibus vobis expedire videbitur, deducere procuretis. Insuper volumus & auctoritate Apostolicâ decernimus, quòd quilibet vestrûm prosequi valeat articulum etiam per alium inchoatum, quamvis idem inchoans nullo fuerit impedimento præpeditus canonico: quodque à data præsentium sit vobis & unicuique vestrûm in præmissis omnibus & eorum singulis coeptis & non coeptis, præsentibus & futuris & præteritis, licitum procedere, ac si prædicta omnia & singula coram vobis coepta fuissent, & jurisdictio vestra, & cujuslibet vestrûm in prædictis omnibus & singulis per citationem vel modum alium legitimum perpetuata extitisset: constitutione prædictâ super conservatoribus & aliis quomodolibet in contrarium editâ non obstante. Datum Avenion. X. Cal. Februarii, Pontificatûs nostri Anno II.

TITULUS II.

DE DILATIONIBUS.

CAP. UN.

Præmisso eleganti exordio, ostensisq; periculis, quæ proveniunt ex falsorum florenorum fabricatione, citantur peremptoriè fabricantes, datâ sibi dilatione trium mensium, intra quos coram Papa compareant: aliàs contra ipsos, eorum absentiâ non obstante procedetur prout justitia suadebit.

Joannes XXII. (*an. 2325. Avenioni.*)

IN delictorum diversorum nexibus ac tenebris involutos, plerunque trahit in majorum scelerum præcipitium moles præponderans peccatorum: nam etsi diversos diversa delicta coinquinent, sunt tamen nonnulli, qui propriæ salutis immemores, delictis communibus & vulgaribus non contenti, ad profana & vetita prorumpentes, sic damnatâ cupiditate lucrorum, ac inexhaustâ eorum voragine devolvuntur, quòd dummodò suas ingluvies, ad quas inhiant, expleant, se lucris illicitis, imò jacturis spiritalibus temerè immergentes, honori Dei, & animarum saluti, ac sacrorum canonum, & imperialibus edictis, & juribus communibus, capturas nefarias, & lucra illicita anteponunt. Sanè jamdudum ad nostri Apostolatûs auditum multorum fide digna relatio sæpiùs etiam repetita perduxit, & fama jam publica per facti evidentiam divulgata effecit notorium, nonullos esse in Lombardiæ superioris, & Marchiæ Januensis partibus, qui licentiæ temerariæ laxatis habenis, licere sibi præsumentes illicita, cudunt & fabricant, seu cudi & fabricari faciunt florenos auri, secundùm formam, & signum, & coinum ac circumferentias literarum, qui in civitate Florentiæ (à tempore cujùs non extat memoria) cudi & fabricari sunt soliti, & cuduntur & fabricantur etiam in præsenti. Et quamvis dicti floreni ad veram florenorum de Florentia similitudinem fabricati, in vero & solito florenorum ejusdem civitatis pondere communiter & bonitate auri, & vero florenorum valore deficiant, ipsi tamen (simulatâ eorum effigie) personas utplurimùm simplices, & quandoque etiam in hujusmodi rebus expertas decipiunt, ipsasque damnis rerum, & periculis personarum exponunt, dum pro veris florenis ipsos recipiunt: Cùm etiam prætereà in talibus plurimi non habeant inter florenos & florenos tantæ similitudinis peritiam discernendi. Nos itaque tantis & præcipuè animarum periculis affectu paterno occurrere cupientes, monemus omnes & singulos talium præsumptores, ipsis nihilominùs districtiùs inhibentes, quatenus deinceps à cusione & fabricatione florenorum hujusmodi cessent, realiter & effectualiter resipiscant: Nihilominùs præsentis edicti peremptorii auctoritate citantes eosdem, ac eorum singulos, sub poena privatio-

nis juris, si quod eis super cudendis florenis competit, (quam ipsos cessante justo impedimento, si in exequendis mandatis nostris hujusmodi remissi seu negligentes fuerint, incurrere volumus ipso facto) ut intra trium mensium spatium à data præsentium numerandum, per se vel per procuratorem idoneum Apostolico conspectui se præsentent, propositurі, quo jure ipsis florenos competat jus cudendi, ac exhibituri privilegium, si quod super hoc habeant, vel jus aliud si quod sibi credant competere, ostensuri. Et nihilominùs super prædictis facturi & recepturi, quod justitia suadebit: Intimantes eisdem, quòd si non venerint, nos contra ipsos super præmissis, & ea tangentibus procedemus, prout expedire viderimus, & suadebit justitia, ipsorum absentiâ non obstante. Ut autem hujusmodi nostra nuntiatio atque citatio ad communem omnium notitiam deducatur, chartam sive membranam, citationem atque monitionem hujusmodi continentes, in majoris Ecclesiæ Avenionensis affigi ostiis faciemus: Quæ processum hujusmodi suo quasi sonoro præconio, & patulo indicio publicabunt, ut prædicti moniti, & citati, & alii quicunque, qui sua crediderint interesse, vel quos processus ipse contingit, nullam possint excusationem prætendere, quòd ad eos processus hujusmodi non pervenerit, vel quòd ignoraverint eundem, cùm non sit verisimile remanere quoad ipsos incognitum *a*, vel occultum, quod tam patenter omnibus publicatur. Datum Avenion. 6. Cal. Decemb. Pontificatûs nostri Anno 9.

a *Occultum non præsumitur, quod omnibus publicatur.*

TITULUS III.

DE DOLO ET CONTUMACIA.

CAP. UN.

Citationes etiam extra dies solennes publicè factæ de mandato Papæ, in audientia literarum Apostolicarum, vel Papali palatio affixæ januis majoris Ecclesiæ loci, in quo Papa cum curia sua degit, arctant citatum, ac si ad eum personaliter devenissent. Restringitur tamen hæc extravagans ad illos, qui impediunt, ne ad eos possit citatio pervenire, vel quorum domicilium tutè adiri non potest, ut c. 1. de jud. in Clem.

Bonifacius VIII. (*an.* 1301. *Romæ.*)

REm non novam aggredimur, neque viam insolitam ambulamus, sed anterioris juris calcatam vestigiis, præsentis constitutionis indubitato roboramus suffragio, & inconcusso munimine stabilimus. Est siquidem jam sancitum, quòd propositum publicæ citationis edictum eum arctet, qui impedit, aut facit etiam se celando, ne ad eum possit pervenire citatio, appareatque contumax, qui sic agit. Quodque in albo prætoris hujusmodi edicta proposita suæ jurisdictioni subjectos arceant *a*, & adstringant magis quàm si voce præconiâ (quæ innotescit paucis) vel literis citarentur. Jus enim, quod talem modum citationibus proposuit, violenter præsumpsisse credendum est, ut quæ in eodem albo tot ipsius albi publicum locum frequentantium oculis paterent legenda, ad citati notitiam devenirent. Unde ad præbendam omnibus eorum, quæ sanciuntur plenam lectionem & notionem, mandatur legem tabulis aut lapidibus sculptam, sanctissimæ Ecclesiæ describi porticibus & affigi. Præmissis igitur in debitam considerationem deductis, ac in lance irrefragabilis rationis appensis: nos qui universis (disponente Domino) præesse dignoscimur, volentes per hanc novellam constitutionem aliquid circa prædicta statuta expressiùs inveniri, declaramus de fratrum nostrorum consilio, & nihilominùs hoc edicto perpetuò valituro firmamus, & statuimus, ut citationes auctoritate Apostolicâ de quibuscunque personis undecunque & ubicunque sint, cujuscunque status, dignitatis vel præeminentiæ, Ecclesiasticæ vel mundanæ, etiamsi imperiali vel regali fulgeant dignitate, præsertim si impediant, vel faciant per se vel per alios quoquo modo, ne citationes ipsæ ad eos perveniant, ex quacunque causa faciendo, ut citandorum domicilia sive loca tutè vel liberè adiri non possint: cùm (prout scriptum est) existimare debeamus, an eò ire liceat, ubi est citatio facienda, perinde ad instar edictorum præfatorum propositorum in albo prætoris, etiam extra solennes dies, in quibus Romani Pontifices suos facere consueverunt generales processus, publicè id nobis specialiter, & ex certa scientia jubentibus, factæ in audientia literarum nostrarum, aut in aula nostri palatii, postmodùm affigendæ januis majoris Ecclesiæ loci, in quo Romana communis omnium Christiani populi nationum residebit curia, ut cunctis possint patere, & ita deferri citatis, sic valeant & arctent citatos post terminum lapsum, quem (consideratâ locorum distantiâ) volumus citationibus ipsis competentem apponi, sicut si eos personaliter apprehendissent: Non obstantibus aliquibus privilegiis, indulgentiis, & literis Apostolicis, generalibus aut specialibus, quibuscunque personis Pontificali, imperiali, regali, vel aliâ Ecclesiasticâ, seu mundanâ dignitate præditis: aliisque inferioribus Ecclesiis, monasteriis, locis, collegiis, & universitatibus in quacunque forma verborum concessis: per quæ talium citationum effectus possit quomodolibet impediri, etiamsi de ipsis, & eorum totis tenoribus de verbo ad verbum, aut de propriis nominibus personarum, monasteriorum, Ecclesiarum, locorum illorum, quibus conceduntur, vel eorum ordinibus, aut dignitatibus oporteat in nostris literis fieri mentionem.

a *Fortassis legendum, arctent.*

FINIS LIBRI SECUNDI.

EXTRA-

EXTRAVAGANTIUM COMMUNIUM LIBER TERTIUS.

TITULUS I.

DE VITA ET HONESTATE CLERICORUM.

CAP. UN.

Præmissâ Musicæ artis plurimâ laude, cantorum lasciva melodia reprobatur, qui contra honestatem Clericalem, quod ore cantabant, gestibus simulabant. Et cantores ipsi tam exempti, quàm non exempti per octo dies ab officio suspenduntur. Posset etiam hæc extravagans aptè locari sub. tit. de Celeb. Miss.

Joannes XXII. (*an. 1322. Avenioni.*)

DOcta sanctorum Patrum decrevit auctoritas, ut in divinæ laudis officiis, quæ debitæ servitutis obsequio exhibentur, cunctorum mens vigilet, sermo non cespitet, & modesta psallentium gravitas placidâ modulatione decantet. Nam in ore *a* eorum dulcis resonabat sonus. Dulcis quippe omninò sonus in ore psallentium resonat, cùm Deum corde suscipiunt, dum loquuntur verbis, in ipsum quoque cantibus devotionem accendunt: inde etenim in Ecclesiis Dei psalmodia cantanda præcipitur, ut fidelium devotio excitetur: in hoc nocturnum diurnumque officium, & Missarum celebritates assiduè Clero ac populo sub maturo tenore, distinctaque gradatione cantantur, ut eâdem distinctione collibeant, & maturitate delectent. Sed nonnulli novellæ scholæ discipuli, dum temporibus mensurandis invigilant, novis notis intendunt fingere suas, quàm antiquas cantare malunt, in semibreves, & minimas Ecclesiastica cantantur, notulis percutiuntur: nam melodias hoquetis intersecant, discantibus lubricant, triplis & motetis vulgaribus nonnunquam inculcant, adeò ut interdum antiphonarii & gradualis fundamenta despiciant, ignorent super quo ædificant, tonos nesciant, quos non discernunt, imò confundunt: cùm ex earum multitudine notarum ascensiones pudicæ, descensionesque temperatæ, plani cantus, quibus toni ipsi secernuntur ad invicem obfuscentur: currunt enim, & non quiescunt: aures inebriant, & non medentur: gestibus simulant, quod depromunt, quibus devotio quærenda contemnitur, vitanda lascivia propalatur. Non enim inquit frustrà ipse Boëtius, lascivus animus vel lascivioribus delectatur modis; vel eosdem sæpè audiens emollitur & frangitur. Hoc ideò dudum nos & fratres nostri correctione indigere percepimus: hoc relegare, imò prorsùs abjicere, & ab eadem Ecclesia Dei profligare efficaciùs properamus. Quocirca de ipsorum fratrum consilio districtè præcipimus ut nullus deinceps talia, vel his similia in dictis officiis, præsertim horis canonicis, vel cùm Missarum solennia celebrantur, attentare præsumat. Si quis verò contrà fecerit, per ordinarios locorum, ubi ista commissa fuerint, vel deputandos ab eis in non exemptis, in exemptis verò per Præpositos seu Prælatos suos, ad quos aliàs correctio & punitio culparum & excessuum hujusmodi, vel similium pertinere dignoscitur, vel deputandos ab eisdem, per suspensionem ab officio per octo dies auctoritate hujus canonis puniatur. Per hoc autem non intendimus prohibere, quin interdum diebus festis præcipuè, sive solennibus in missis, & præfatis divinis officiis aliquæ consonantiæ, quæ melodiam sapiunt, putà octavæ, quintæ, quartæ, & hujusmodi supra cantum Ecclesiasticum simplicem proferantur: si tamen, ut ipsius cantûs integritas illibata permaneat, & nihil ex hoc de bene morata musica immutetur: maximè cùm hujusmodi consonantiæ auditum demulceant, devotionem provocent, & psallentium Deo animos torpere non sinant. Actum & datum, &c.

a *Eccles.* 47.

TITULUS II.

DE PRÆBENDIS ET DIGNITATIBUS.

CAP. I.

Cùm beneficia in curia vacantia idoneis debeant conferri personis, illorum collationem Papa sibi reservat. Vide cap. 2. & 3. & cap. præsenti. eod. tit. lib. 6.

Bonifacius VIII. (*an. 1295. Romæ.*)

PIæ solicitudinis studio ducimur, ut dignitates personatus, præbendæ, aliæque beneficia Ecclesiastica, cum cura vel sine cura, quæ apud sedem Apostolicam vacare noscuntur, personis conferantur idoneis *a*, per quas in eis debita impendantur obsequia, & divinorum cultus exerceatur solicitè in eisdem. Inde fit, quòd nos hujusmodi dignitates, personatus, præbendas, Ecclesias, & alia Ecclesiastica beneficia, quæ apud sedem eandem intra unum mensem à data præsentium hactenus in curia vacaverint, computandum, & quæ exnunc apud eam vacaverint in futurum, provisioni sedis ejusdem auctoritate Apostolicâ reservamus: Decernentes exnunc irritum & inane, si secùs in hac parte scienter vel ignoranter, per quemcunque seu quoscunque Apostolicâ, vel aliâ quâvis auctoritate contigerit attentari. Nulli ergò, &c. Datum Later. 3. Nonas Maji, Anno 1.

a *Vide Concil. Trid. sess.* 24. *de reform. c.* 12.

CAP. II.

Provisiones sub titulo commendæ factas de Ecclesiis Patriarchalibus, Archiepiscopalibus, Episcopalibus, & monasteriis ad petitionem Regum vel quorumcunque Magnatum, revocat.

Clemens V. (*an. 1306. in Tusciâ.*)

EX supernæ providentia majestatis, cujus universa dispositione reguntur, ad Apostolicæ præeminentiam dignitatis (licèt insufficientibus meritis) evocati, gregem Dominicum nostræ vigilantiæ creditum undique contemplamur: illumque salubri studemus pastoris more, vigili (quantùm nobis ex alto permittitur) observantiâ custodire, ut de illo possimus ad ipsius laudem, cujus exercemus vices in terris, dignam in extremo judicio reddere rationem. Ideoque nos diligens cura sollicitat, continua pulsat instantia, & curiosa solicitudo perurget, ut circa fidelium statum salubriter dirigendum, sic efficacibus studiis & promptis operibus intendamus, quòd per nostræ cooperationis ministerium erga sanctam matrem Ecclesiam devotio filiorum concrescat, ipsorum cessent gravamina, & tranquillitatis ei proveniat incrementum: quòd tunc rectè agere credimus, cùm molestis eventibus viam præcludimus, indirecta dirigimus, subtrahimus noxia, & salubria procuramus. Sanè pridem nos, licèt insufficientibus meritis, ad summum Apostolatûs apicem (sicut Domino placuit) evocati, ab ipso nostræ promotionis exordio, antiquæ notitiæ Regum, Prælatorum, Magnatum, & aliorum nobilium personarum Ecclesiasticarum & secularium memores existentes, ac ipsorum aliquibus, tum quia in terris morantes eorum, gradum hujusmodi promotionis habuimus, tum quia solitæ ad eos amicitiæ specialibus affectibus ducebamur: Aliquibus verò ex assueta Romanorum Pontificum liberalitate, quam in suis exercere sunt soliti novitatibus, volentes honoris & liberalitatis affluentiâ complacere, ad eorum importunas tamen & multiplicatas precum instantias, nonnullis Clericis, & personis Ecclesiasticis, religiosis & secularibus, diversorum ordinum, dignitatis, conditionum & statuum, Patriarchales, Archiepiscopales & Episcopales Ecclesias, ac monasteria distincta pastoribus, sub commendæ vel custodiæ, seu curæ vel guardiæ, aut administrationis titulo, nomineve notabili, duximus perpetuò ad vitam seu ad certi temporis spatium committenda: super his, an tales videlicet tantasque gratias per nos fieri decuisset, variorum arduorum negotiorum multiplicitate distracti, usque ad tempus, quo infirmitate satis periculosâ nos his diebus visitavit omnipotens, nequivimus cogitare plenariè. Verùm in debilitate ipsius ægritudinis constituti, à negotiorum utcunque discussione semoti, ad hoc subdiligenti examine direximus aciem nostræ mentis, demumque prospeximus evidenter, quòd Ecclesiarum & monasteriorum eorundem cura negligitur, bona & jura dissipantur ipsorum, ac subjectis eis personis & populis spiritaliter plurimùm & temporaliter derogatur, eisque redundant ad noxam, quæ dicebantur cedere ad profectum: ac nedum ipsis, sed etiam Romanæ matri Ecclesiæ (quæ disponente Domino ipsorum caput fore dignoscitur & magistra) graviora inde futura timentur pericula. Nolentes igitur his tot & tantis dispendiis ulterius causam relinquere, sed volentes potius opportunum & debitum in hac parte remedium adhibere, omnes & singulas promissiones hujusmodi per nos (ut præmittitur) factas, quibuscunque cujuscunque ordinis, dignitatis, aut statûs, sed etiam sanctæ Rom. Ecclesiæ Cardinalibus quocunque modo vel tempore factæ noscantur, auctoritate Apostolica exnunc ex certa scientia revocamus, cassamus, & annullamus, & decernimus decœtero non habere aliquam roboris firmitatem. Nulli ergò, &c. Datum apud Pisatum Burdeg. lens. diœces. X. Cal. Martii, Anno 2.

CAP. III.

Beneficia majora & minora vacantia & vacatura, præsertim in provincia Burdegalen. Clemens V. certis ex causis suæ dispositioni reservavit, cum appositione decreti.

Clemens V. (*an. 1306. in Galliâ.*)

ETsi in temporalium dispositione bonorum habenda sit discretionis cautela, præcipuè ut ea dignè & laudabiliter disponantur: in Ecclesiasticis tamen rebus multò fortiùs invigilare nostra debet intentio, ut juxta personarum conditiones & status, ad Divini nominis laudem, & ipsarum utilitatem provideatur ex merito Ecclesiasticis personis: cùm juxta canonicas sanctiones *a* nihil sit, quod Ecclesiæ Dei magis officiat, quàm quòd indigni assumantur ad regimen animarum. Hâc igitur consideratione moti specialiter Burdegalen. Ecclesiam, de qua (licèt immeriti) sumus noviter ad hunc statum summi Apostolatûs assumpti, & monasterium sanctæ crucis Burdegalen. ordinis sancti Benedicti etiam vacans per obitum quondam fratris Gulielmi de Bombio Abbatis ejusdem: Et generaliter Patriarchales, Archiepiscopales, Episcopales, monasteria, prioratus, & quoslibet personatus, dignitates vel officia, cujuscunque ordinis & conditionis existant, necnon Canonicatus, præbendas, Ecclesias cum cura vel sine cura, & alia quælibet beneficia quocunque nomine appellentur, quæ apud sedem Apost. vacare noscuntur ad præsens, & quæ toto nostri Pontificatûs tempore vacare contigerit in futurum: provisioni, collationi & dispositioni nostræ & sedis ejusdem hâc vice auctoritate Apostolicâ reservamus. Decernentes exnunc irritum & inane, si quid contra hoc per quoscunque quâvis auctoritate scienter vel ignoranter attentatum est hactenus, vel in posterum contigerit attentari: Constitutione Clementis IV. & Bonifac. VIII. Rom. Pont. prædecess. nost. & aliâ quâlibet in contrarium editâ non obstante. Et quia plus timeri solet, quod specialiter injungitur, quàm quod generaliter imperatur hâc reservatione nostrâ & decreto ligari volumus ignorantes. Et quia bullam nostram non habemus ad præsens, ad cautelam præsentium & memoriam futurorum, hujusmodi reservationem cum præmissi interpositione decreti scribi & in publicam formam redigi jussimus per Bernardum Caprarii publicum Notarium infrascriptum: quam etiam sigilli (quo utebamur olim Burdeg. Ecclesiæ præsidentes) fecimus appensione muniri. Datum Burdeg. 2. Cal. Aug. Pontif. nost. Anno 1.

CAP. IV.

Papa hìc primò ambitionem & importunitatem quorundam Religiosorum & secularium super obtinendis pluribus beneficiis vel dispensarivè, qui insufficientes quandoque erant pro uno, in diversis locis, regnis & aliis locis distantibus recitans, apponit plures ex hoc contingentes inconvenientias: & tandem statuit, quòd omnes (exceptis Cardinalibus ac Regum filiis) qui super pluralitate beneficiorum, quæ aliàs de jure non poterant obtineri, dispensationem obtinent, unum cum cura, aliud sine cura, possint a tempore notitiæ eligere intra mensem, & alia cum effectu dimittere teneantur: aliàs omnibus sic dispensatis sint ipso jure privati. Et idem de beneficiis, in quibus jus est ad rem dum vacabunt: de pluribus etiam talibus, injustè tamen & sine dispensatione detentis, ordinat, quòd ultimum retineant, & omnia alia dimittant intra mensem, alioquin omnibus sint privati. Item vult quòd qui amodò talia receperint, dimissionem de primo faciant coram Ordinario cum effectu, alioquin sint omnibus ipso jure privati: quæ omnia sic vacantia dispositioni Apost. sedis reservat, interpretans Ordinarios in hoc casu solos diœcesanos beneficiorum sic dimissorum. Item hoc vult de solis beneficiis intelligi, in quibus quis per se vel vicarium suum temporalem curam animarum vel spiritualem jurisdictionem exercet de consuetudine vel de jure. h. d. de Laud.

---

a *In Concil. Lateran. sub Innoc. IV. c. 26. refertur in c. nihil est extr. de elect.*

Joannes

Joan. XXII. *Episc. servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.* (*an.* 1317. *Avenioni.*)

EXecrabilis *a* quorundam tam religiosorum quàm secularium ambitio, quæ semper plùs ambiens, eò magis insatiabilis creditur, quò sibi ampliùs indulgetur, & improbitas importuna petentium à nobis & prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus non tam obtinuisse, quàm extorsisse plerunque noscuntur, ut unus interdum etiam ad unum beneficium Ecclesiasticum minus idoneus, in diversis Eccl. nedum vicinis, sed ab invicem longè distantibus, imò nonnunquam in diversorum regnorum partibus situatis, plures quàm duas vel tres, aut plures etiam dignitates vel personatus, officia seu prioratus, aut diversa Ecclesiastica beneficia curam animarum habentia possit dispensativè, cùm aliàs non liceret de jure communi, recipere, & simul licitè retinere. Unde inter cætera, inconvenientia infrascripta nascuntur, quòd videlicet interdum unus, qui unum quamvis modicum vix officium implere sufficeret, plurimorum sibi vendicat stipendia, quæ multis literaris viris vitæ puritate ac testimonio bonæ famæ pollentibus, qui mendicant, possent abundè sufficere, æquâ distributione collata. Habentibus ipsa paratur vagandi materia, divini cultus minuuntur, hospitalitas in ipsis beneficiis debita non servatur: & dum non sunt sui in unaquaque regione Rectores Ecclesiarum detrahitur commodis & honori, quæ carentes defensorum auxilio in juribus suis & libertatibus multipliciter collabuntur: ruinis patent ædificia nobili, quæ magnificentia extruxerat decessorum: Et (quod amariùs est dolendum) animarum cura negligitur, & vitiorum sentibus fomentum periculosè præbetur. Nos itaque tot malis tantisque discriminibus occurrere cupientes, omnes & singulas dispensationes super receptione ac retentione plurium dignitatum, personatuum, officiorum, prioratuum, aut beneficiorum, quibus cura sit animarum annexa, sub quacunque forma vel expressione verborum à nobis vel dictis prædecessoribus nostris, cuicunque personæ concessas (Cardinalibus tamen sanctæ Rom. Eccles. qui circa nos universali Ecclesiæ serviendo, singularum Ecclesiarum commoditatibus se impendunt, ac Regum filiis, qui propter sublimitatem eorum ac generis claritatem sunt potioris prærogativâ gratiæ attollendi, duntaxat exceptis) deliberatione super hoc cum fratribus nostris habitâ diligenti, de ipsorum consilio & ex certa nostra scientia, in forma subscripta duximus taliter moderandas, quòd per moderamen nostrum effrenatam circa easdem personas talium beneficiorum multitudinem restenemus, ipsique impetrantes fructu dispensationum hujusmodi totaliter non frustrentur. Statuimus itaque & de fratrum nostrorum consilio ordinamus, quòd obtinentes nunc ex dispensatione legitima pluralitatem hujusmodi dignitatum, personatuum, officiorum, aut Prioratuum seu beneficiorum, quæ aliàs absque alia dispensatione legitima obtinere nequibant, unum tantùm ex dignitatibus, personatibus, officiis, prioratibus, Ecclesiis vel beneficiis hujusmodi, quibus cura immineat animarum, cum dignitate, personatu, vel officio, prioratu, Ecclesia vel beneficio sine cura, quæ habere maluerint, prætextu dispensationis sufficientis circa id eisdem indultæ, possint licitè retinere: quæ tamen teneantur eligere intra mensem, numerandum à tempore notitiæ constitutionis istius. Cæteris beneficiis cum cura vel sine cura, quæ ipsius dispensationis prætextu tenebant, & quæ aliter antè non poterant de jure absque dispensatione aliqua licitè retinere, quæ nos extunc vacare decernimus, coram ordinariis sub testimonio publico intra idem tempus verbaliter vel realiter cum effectu dimissis: absque eo, quòd ad illa nunquam sine nova collatione, ab eo qui facere poterit facienda, redire, aut eorum administrationi se immiscere præsumant. Alioquin tam his, quàm aliis omnibus beneficiis, quæ virtute hujusmodi nostri moderaminis retinere poterant, ut præfertur, sint ipso jure privati, & prorsùs inhabiles ad similia beneficia obtinenda. Per hoc autem iis, qui dignitates, personatus, officia, prioratus, vel alia beneficia curam animarum habentia ex dispensatione, quæ jus tribuat, juxta nostram moderationem præscriptam obtinent, & alia similia beneficia nostrarum vel eorundem prædecessorum auctoritate literarum expectant, cum quibus est, ut illa cùm vacaverint recipere, & unà cum obtentis retinere licitè valeant, dispensatum, nolumus derogari, quin ea cùm vacaverint, intra dicti temporis spatium possint eligere, & dimissis aliis recipere in forma præscripta, ac licitè retinere: pœnas similes incursuri, si hujusmodi nostræ contraire præsumpserint sanctioni. Porrò quia quorundam oculos sic avaræ cupiditatis vitium excæcavit, quòd plura talia beneficia simul absque dispensatione canonica retinere præsumunt: nos de illis præsenti decreto statuimus, ut omnia & singula beneficia sic detenta (illo tamen retento, quod ultimò receperunt, dummodò in eo ex collatione canonica competat jus eisdem) intra tempus, ut præscribitur, limitatum, verbo & facto ac sine fraude, coram ordinariis sub testimonio similiter publico dimittere teneantur. Quod si non fecerint, & illo sint ipso jure privati, in quo jus eis aliàs competebat, & inhabiles penitùs ad quæcunque obtinenda Ecclesiastica beneficia censeantur. Qui verò deinceps receperint dignitatem vel personatum, seu officium, aut aliud beneficium, curam animarum habens annexam, si anteà simile beneficium obtinebant, illud quo ipso jure (postquam secundi possessionem habuerint, vel per eos, omni dolo & fraude cessantibus, quò minùs habeant, steterit) privati noscuntur, absque moræ dispendio in ordinariorum manibus dimittere debeant, pari modo: Alioquin extunc sint ipso jure secundo privati, & nedum ad sacros suscipiendos ordines, quin etiam ad habendum quodcunque aliud Ecclesiasticum beneficium inhabiles reputentur. Quæ omnia & singula beneficia vacatura, ut præmittitur, vel dimissa, nostræ & sedis Apostolicæ dispositioni, de ipsorum fratrum consilio reservamus: Inhibentes, ne quis præter Rom. Pont. quâcunque sit super hoc auctoritate munitus, de hujusmodi beneficiis disponere, vel circa illa per medium permutationis, vel aliàs innovare hoc quoquo modo præsumat. Nos enim si secùs actum vel attentatum fuerit, irritum decernimus & inane. Cæterùm ordinarios intelligimus in casibus suprascriptis Episcopos, in quorum civitatibus vel diœcesibus consistunt beneficia, seu aliquod eorum, quæ debent secundùm præmissa dimitti, aut ipsi, qui ea debent dimittere, commorantur, vel Ecclesiis cathedralibus vacantibus Capitula earundem. Et hi de beneficiis tam dimissis, quàm (ut præmittitur) perditis, nos vel Apost. sedem certificare studeant, quamprimùm commodè poterunt, indilatè, ut de illis salubriter disponere valeamus. Quantùm autem ad modificationem personatuum attinet antefatam, illa duntaxat, & non alia beneficia Ecclesiastica, quocunque nomine nuncupentur, curam habere censemus, quæ parochias habent, in quibus est animarum cura annexa, non per vicarios perpetuos, sed per Rectores, aut ministros beneficiorum ipsorum, vel illorum temporales vicarios exercenda. Necnon etiam illa quorum ministris ratione beneficiorum hujusmodi competit visitare, inquirere, procurationes recipere, suspendere, excommunicare, seu ab excommunicationis & suspensionis sententiis absolvere de consuetudine, vel de jure, juribus aliis de animarum cura loquentibus in suo robore quoad cætera permansuris. Nulli ergo omninò

a *Vide Conc. Trid. sess.* 7. *de reform. c.* 2. & 4. *sess.* 24. *de reform. cap.* 17.

hominum liceat, hanc paginam nostrorum moderationis statutorum, constitutionum, reservationis, inhibitionis & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Avenion. XIII. Calend. Decembr. Pontif. nost. Anno 2.

CAP. V.

Episcopatus Tholosanus, in reditibus plurimùm abundans, in novam metropolim, propter multiplices causas hic expressas erigitur, cui pro suffraganeis Ecclesiis sunt deputatæ quatuor villæ in novas civitates erectæ, adjectâ cum illis Ecclesiâ Apamiarum. Et quibus Episcopis & Archiepiscopis prius suberant, quidq; earum cuilibet pro reditibus sit assignatum, hic exprimitur: & tandem censuræ Ecclesiasticæ in rebelles proferuntur. Advertè, quod Ecclesia de Vauro, & Ecclesia de Mirapice, sunt sub Ecclesia Tholosana tanquam suffraganeæ: licèt de illis hic mentio nulla fiat. Utilitas ex hoc capitulo habetur, quoniam cognoscimus causas erigendi, & dividendi Ecclesias, alias aliis subjiciendi, & alias ab aliis eximendi, & ad solum Papam hæc omnia spectare: cui in singulari privilegio majores causæ majoraque negotia reservantur, patet in cap. 1. de translat. Episc. cum suis concordantiis.

Joannes XXII. (*an. 1316. Avenioni.*)

SAlvator noster, cujus nutui cuncta serviunt *a*, in agro mundi hujus messem multam aspiciens, & operariorum raritatem attendens, Dominum messis rogandum esse, ut in illam operarios mitteret, censuit: & ipse idem etiam exiens manè, veluti paterfamilias diligens, horis diei variis operarios in vineam suam misit. Romanus itaque Pontifex, sicut eodem Domino disponente Vicarius ejus in terris esse dignoscitur, sic & ipsius actibus (in quantum sinit humana fragilitas) se conformare tenetur. Ubi ergo superexcrescere messem, populi videlicet multitudinem, viderit, operarios debet opportunos adjicere, & juxta Propheticum verbum augere custodiam: custodes & cultores idoneos in Dominicam vineam destinare. Sane considerantes attentiùs, & intra pectoris claustra meditatione sollicitâ revolventes, quod in tanta multitudine populi, quanta fœcundavit altissimus civitatem & diœcesim Tholosanam, singulorum vultus nequibat (ut condecet) unicus pastor inspicere, aut alias partes boni pastoris implere: quodque durum erat atque difficile, per talem latam & diffusam diœcesim ad unum tantùm à personis Ecclesiasticis & mundanis recursum haberi. Attendentes etiam, quod licet Tholosanus Episcopatus redditibus abundaret immensis, non tamen supererat hucusque memoria, quod ex suorum opulentia copiosa redituum aliquid in Ecclesia vel diœcesi Tholosana provenisset in divini cultûs augmentum: imò sic ex adipe prodierat & prodibat iniquitas, ut multo jam tempore luxus circa carnis desideria, evectionum pompa, immensitas clientelæ, immoderata diffluxio in parentes, sumptus enormes, aut usus extraordinarii sibi vendicâssent ibidem quasi totum patrimonium crucifixi: & verendum erat ne præsul unicus Tholosanus incrassatus *b* & dilatatus, & excessivis hujusmodi opibus alias superbus periculosè recalcitrans, Deum factorem derelinqueret, & à suo salutari recedens, perniciosum exemplum in subditos derivaret. Pensantes quoque, quòd sanctæ memoriæ Clemens Papa quintus, prædecessor noster, eodem etiam tempore, quo civitas & diœcesis antefatæ longe minùs in populo, ac redditibus affluebant, tamen ex tunc benedicente Domino incredibiliter creverint in utroque, & jugiter crescere dignoscantur, spiritu beatæ considerationis inductus, ad divisionem Episcopatûs ejusdem firmiter, dum viveret, intendebat: licèt morte præventus suum in hac parte nequiverit implere conceptum. Nos pium prædecessoris nostri propositum in effectum volentes adducere, & tam dissipare malum, quod prædictorum redituum copia excessiva produxit, quàm etiam cultum augere divinum, & spiritalem animarum profectum, quos (si juxta facultatis exigentiam, & diffusam latitudinem dictæ diœcesis sufficiens numerus in eadem utilitate Præsulum deputetur) indubiò provenire speramus, promovere salubriter intendentes. Præmissis & aliis suadentibus justis causis, ex certa nostra scientia, de fratrum nostrorum consilio concordi & Apostolicæ plenitudine potestatis, ad laudem Dei, exaltationem Ecclesiæ, fideliumque salutem, Episcopatum ipsum dictamque diœcesim Tholosanam Apostolicâ auctoritate dividimus in quinque diœceses, quas per certos distingui limites faciemus: Volentes ac decernentes, quòd præter civitatem Tholosanam, quæ suam propriam & distinctam habebit diœces. certis finibus limitandam, subscriptæ quatuor villæ, quarum quamlibet, eisdem consilio & auctoritate in civitatem erigimus, & civitatis vocabulo insignimus: scil. de monte Albano, pridem de Caturcen. diœces. cui adjicietur certa pars dictæ quondam diœcesis Tholosanæ: ac sancti Papuli de Rivis, & de Lumberiis, & de ipsa quondam Tholosana diœcesi existentes, IV. separatas diœceses habeant certis limitibus distinguendas. Quodque beati Martini de monte Albano, ubi corpus sancti Theodori confessoris dicitur esse reconditum, prædictæ civitatis montis Albani, & beati Papuli dictæ civitatis sancti Papuli, B. Mariæ de Lumberiaco civitatis præfatæ Lumberiaci, necnon beatæ Mariæ de Rivis Ecclesiæ ipsius civitatis Rivenensis, sint de cætero & habeantur perpetuò Ecclesiæ cathedrales. Et quia Ecclesia Tholosana, sicut solenniori statu, & conditione potiori refulget, sic & grandioris honoris titulis efferenda est, ipsam hucusque suffraganeam Ecclesiæ Narbonens. ac totam quondam diœces. Tholosanam de fratrum nostrorum consilio, & ex certa nostra scientia, & Apostolicæ plenitudine potestatis, ab omni jurisdictione, potestate, ac subjectione Archiepiscopi, Capituli & ejusdem Ecclesiæ Narbonensis penitùs eximentes, eam ad laudem divini nominis, & honorem Ecclesiæ sanctæ suæ, in Archiepiscopalem, seu Metropolitanam erigimus, eamque honoribus & insigniis sedis Metropolitanæ decoramus: auctoritate Apostolicâ decernendo, ut exnunc pro metropolitana Ecclesia in perpetuum habeatur. Et quia etiam dignum est, ut ex quo de filia facta mater, metropoliticæ dignitatis suscepit insignia, & suffraganeatum congruum numerum filiarum, ac decentem provinciam habeat, ut ad judicium Archiepiscopi Tholosani, qui pro tempore fuerit, omnes causæ suffraganeorum Episcoporum & personarum Ecclesiasticarum, ac civitatum ejusdem provinciæ juxta sacrorum statuta canonum referantur. Nos præfatas IV. civitates & Ecclesias cathedrales cum earum diœcesibus (ut præmittitur distinguendas), necnon civitatem & Ecclesiam Apamiarum cum sua diœcesi, exnunc ipsius Ecclesiæ Tholosanæ suffraganeas, ac de provincia Tholosana in perpetuum fore decernimus, & jure metrop. subjicimus, & subjectas esse volumus eas illi. Prænominatas montis Albani, quæ de diœcesi Caturcen. & Bituricen. provincia, & Apamiarum civitates & Ecclesias, quæ de provincia Narbon. hactenus fuisse noscuntur, necnon reliquas tres civitates & Ecclesias sancti Papuli, Rivenen. & Lumberiacen quæ ab olim de diœcesi Tholosana fuerunt, cum earum diœces. conventibus, collegiis, sive capitulis à jurisdictione, potestate, ac subjectione quacunque Bituricensis & Narbonensis Archiepiscoporum, ac Caturcensis, & quondam Tholosani, Episcoporum, Capitulorum, & Abbatum atque Conventuum, & ordinariorum quorumlibet aliorum Eccle-

a *Matth.* 9. *Matth.* 20. b *Deut.* 8.

Ecclesiasticorum, quibus quomodolibet fuerant hucusque subjectæ, auctoritate præsentium perpetuò eximentes, de prædictorum consilio, & plenitudine potestatis. De bonis autem, reditibus, proventibus & juribus dicti quondam Episcopatûs Tholos. ipsi Tholos. decem millia, & singulis aliis prædictis Ecclesiis (Apamiarum exceptâ, cui de ipsis bonis, reditibus & proventibus, juribus, ultra illa, quæ habere dignoscitur, certam assignabimus portionem nostris aliis literis distinguendam) singula quinque millia librarum Turonen. annui reditus, & perpetui proventus, quæ quidem unicuique illarum, suisque Pontificibus (dignitate ac onere, & circumstantiis aliis attentè pensatis) debere sufficere vidimus, præter reditus, proventus, & jura, quæ ad prædictas Ecclesias, & conventus earum antea pertinebant, de quibus ad honorem Dei, & ipsarum Ecclesiarum commodum intendimus ordinare: exnunc auctoritate prædictâ de consilio ac plenitudine memoratis concedimus, donamus, ac etiam deputamus percipienda integraliter per ipsarum Ecclesiarum præsules, qui pro tempore fuerint, in rebus & locis cuilibet magis adjacentibus & vicinis, juxta distinctionem, seu limitationem dioecesium singularum, per alias nostras literas faciendam. Interim tamen distinctione, seu limitatione prædictâ pendente, volumus quòd eorum quilibet summam eum contingentem pro rata accipiat annuatim de bonis, reditibus, proventibus & juribus antedictis, per manus eorum, quos ad hoc providerimus deputandos. Residuam verò redituum, proventuum, & jurium ipsorum, quod factâ de illis (ut præmissum est) assignatione supererit, necnon jurisdictionem spiritalem & temporalem, quæ ad dictum quondam Episcopatum Tholosan. usque ad tempus divisionis hujusmodi pertinebat, & quæ distinctione, seu limitatione pòst facta pendente faciemus per idoneas exerceri personas. Ac beneficia, etiamsi dignitates, personatus ac officia existant (exceptis his, ad quæ quis per electionem assumitur, & in quibus, vel ad quæ auctoritate literarum Apostolicarum alicui, seu aliquibus jus est aliquod acquisitum, quibus per id nullum volumus præjudicium generari) nunc & in antea usque ad distinctionem dioeces. vacatura dispositione nostræ ac sedis Apostolicæ de fratrum ipsorum consilio reservamus. Hæc igitur per dictæ sedis prudentiam circumspectam sic statuta salubriter & utiliter ordinata, perpetuis esse valitura temporibus, & robur incommutabilis firmitatis obtinere volentes: auctoritate prædictâ districtiùs inhibemus, ne aliquis cujuscunque præeminentiæ, ordinis, conditionis, aut statûs, etiamsi Archiepiscopali, vel Episcopali, seu Regiâ præfulgeat dignitate, hujusmodi ordinationem, Apostol. reservationem, & alia supradicta quovis modo turbare, seu quomodolibet impedire præsumat. Nos enim exnunc irritum decernimus & inane, si secùs super his à quoquam quâvis auctoritate contigerit attentari. Et nihilominùs in eos, qui ex certa scientia contrarium præsumpserint, nisi intra octo dierum spatium post publicationem præsentium resipuerint cum effectu, excommunicationis in personas & interdicti in universitates, ac suspensionis in Conventus, Capitula sive collegia, de consilio & auctoritate prædictis sententias promulgamus: è quibus non, nisi per Romanum Pontificem, absolutionis beneficium (præterquam in mortis *a* articulo) valeant obtinere. Nulli ergò hominum liceat hanc paginam nostrarum divisionis, voluntatis, constitutionum, erectionum, insignitionum, exemptionum, decorationis, subjectionis, concessionis, donationis, deputationis, reservationis, inhibitionis, promulgationis, infringere, vel ei ausu, &c. Datum Aven. VII. Calend. Julii, Pont. nost. Anno, I.

a *In articulo mortis nulla est casuum reservatio: atque ideò omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes à quibusvis peccatis & censuris absolvere possunt. Conc. Trident. sess.* 14. *c.* 7. *de casuum reservat.*

CAP. VI.

Impedientes Episcopatûs Tholosani erectionem in Ecclesiam cathedralem, & ejus divisionem in V. dioec. ultra pœnas in constitutione superiori declaratas, perdunt feuda, & quæcunque beneficia spiritualia & temporalia. Et si sint personæ Ecclesiasticæ, efficiuntur inhabiles ad quæcunque beneficia Ecclesiastica.

Idem. (*an.* 1316. *Avenioni.*)

I. NUper certis ex causis, quæ nostrum & fratrum nostrorum animos ad id rationabiliter induxerunt, quondam Episcopatum Tholosanum in Archiepiscopalem, seu Metropolitanam ereximus Ecclesiam: quatuor villas, quarum quamlibet insignivimus vocabulo civitatis, quatuor cathedrales Ecclesias creavimus: unam videlicet in villa montis Albani, quondam Caturcen. dioec. adjicienda sibi certâ parte quondam dioec. Tholosan. alteram in villa Lumberiaci, aliam in villa sancti Papuli, & aliam in villa de Rivis & de Robestria quondam Tholos. dioec. Quas quidem Ecclesias unà cum Apamiarum Ecclesia, tanquam suffraganeas subjecimus ipsi Metropolitanæ Tholosanæ Ecclesiæ. De bonis quoque & reditibus dicti quondam Episcopatûs Tholosanam ipsi Tholosan. quàm prædictis Ecclesiis suffraganeis certam portionem, quam unicuique illarum debere sufficere vidimus, providimus assignandam: totali bonorum & redituum ipsorum residuo, dispositioni nostræ & sedis Apostolicæ reservato. Alia etiam circa præmissa fecimus, decrevimus, & ordinavimus ex certa nostra scientia, de ipsorum fratrum concordi consilio, & Apostolicæ plenitudine potestatis, districtiùs inhibentes, ne quis cujuscunque præeminentiæ, ordinis, conditionis, aut statûs, etiamsi Archiepiscopali dignitate fulgeret, ipsam ordinationem nostram impedire præsumeret vel turbare: ac decernentes exnunc irritum & inane, si secùs super his à quoquam quâvis auctoritate contigerit attentari. Et nihilominùs in eos, qui ex certa scientia contrarium facerent, nisi resipuerint cum effectu, intra octo dierum spatium post publicationem ordinationis ipsius excommunicationis in personas, interdicti in universitates, ac suspensionis sententias in Capitula, Conventus, sive Collegia duximus promulgandas, prout hæc & alia in Apostolicis literis inde confectis pleniùs continentur. Verùm quia ipsa nostra ordinatio eò efficaciùs & inviolabiliùs speratur servari, quò plurium & graviorum vallata fuerit adjectione pœnarum. Nos ad observationem inconcussam ipsius eò ampliùs anhelantes, quò evidentiùs in divini cultûs augmentum, & salutem fidelium animarum noscitur redundare, præfatis adjiciendo sententiis, omnes & singulos scienter turbantes aut impedientes ordinationem eandem, aut aliqua in illa contenta: seu turbantibus vel impedientibus dantes consilium, auxilium vel favorem, directè vel indirectè, publicè vel occultè, cujuscunque sint conditionis, dignitatis, ordinis, aut statûs, Ecclesiastici vel mundani, etiamsi Archiepiscopali vel Episcopali, aut majori vel superiori præfulgeant dignitate: nisi intra octo dierum spatium post publicationem præsentium ab hujusmodi impedimento seu turbatione, ac impensione consilii, auxilii vel favoris resipuerint cum effectu, feudis, locationibus, officiis & beneficiis quibuscunque spiritualibus & temporalibus, etiamsi dignitates vel Prælaturæ quævis fuerint, quæ ab Ecclesiis seu in Ecclesiis quibuscunque obtinebunt, seu obtinent, ex certa nostra scientia, & de ipsorum fratrum consilio, & Apost. plenitudine potestatis, privatos esse decernimus ipso facto. Et sic liberè ipsa feuda, locationes vel officia aut beneficia spiritualia & temporalia, dignitates,

& Prælaturæ ad ipsas, ad quas spectant, revertantur Ecclesias, & devolvantur ad Rectores, Capitula seu Collegia eorundem, quòd de illis pro sua voluntate disponant, & ad dignitates & Prælaturas per electionem aut alium modum licitum idoneas personas assumant: Personasque Ecclesiasticas, quæ culpabiles fuerint in præmissis, inhabilitamus ad quæcunque Ecclesiastica beneficia obtinenda. Nulli ergo omnino hominum, &c. Datum Avenion. IV. Non. Aug. Pontif. nost. Anno I.

CAP. VII.

Executores quatuor dantur, ad pœnas superiores solenniter publicandas.

Idem *Bartholomæo electo* Narbon. *diœces. Aguelmo de Blavia Engolimen. Eduen Archid. & magistro Berengario de Lagiis Lemovicen. & Narbon. Ecclesiarum Canonico.* (*an.* 1323. *Avenion.*)

II. NUper ex certis causis, quæ nostrum & fratrum nostrorum animos, ad id rationabiliter induxerunt, &c. (*ut suprà proximè usque ad, beneficia Ecclesiastica obtinenda.*) Quocirca Discretioni vestræ, per Apost. scripta mandamus, quatenus privationem & inhabilitationem nostram hujusmodi vos omnes, seu tres, vel duo, sive unus ex vobis, per vos vel alium, seu alios, in Ecclesiis & solennibus locis & aliis, de quibus & quoties expedire videritis, solenniter publicetis: ne quisquam valeat circa id ignorantiam allegare. Datum Avenion II. Idûs Novemb. Pontif. nost. Anno 8.

CAP. VIII.

Dispensat cum quodam Abbate, ut Episcopus possit esse, licèt defectum patiatur in ordinibus & ætate. Ex hac & sequenti cognoscimus causas & formas dispensandi. Quæcunque enim scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt. ad Rom. 15.

Idem *Arnoldo electo Lumbanen.* (*an.* 1319. *Avenion.*)

III. NUper ex certis rationabilibus & manifestis causis, quæ ad hoc nostrum animum induxerunt, civitatem Lumbanen. olim villam de Lumbanis, tunc intra Tholosanæ diœces. limites constitutam, qui locus insignis, ac multiplici commoditate dotatus existit, de fratrum nostrorum consilio, & Apostolicæ plenitudine potestatis, per literas nostras sub certa forma in civitatem ereximus, civitatisque vocabulo duximus decorandam: statuentes, ac etiam decernentes, ut Ecclesia Abbatiæ illius loci de Lumban. ordinis sancti Augustini extunc haberetur & existeret cathedralis: ac deinde volentes eidem Ecclesiæ de Pastore idoneo salubriter providere, in te Abbatem ejusdem Ecclesiæ, virum utique literatum & literarum scientiâ præditum, vitæ ac morum honestate decorum, discretionis & consilii maturitate conspicuum, direximus oculos nostræ mentis, teque (non obstante defectu ætatis & ordinum, quem pateris, cùm tonsuratus modò in Clericum, & in XXVII. ætatis tuæ anno, vel circà constitutus esse dicatis, super quo tecum gratiosè duximus dispensandum) de fratrum nostrorum consilio ipsi Ecclesiæ præfecimus in Episcopum & Pastorem, curam & administrationem ipsius Ecclesiæ tibi in spiritualibus & temporalibus committendo. Unde licèt nondum sit tibi munus consecrationis impensum, nec Apostolicas literas promotionem tuam hujusmodi continentes (cùm illas non habeas) possis ostendere: Nos tibi, ut (constitutione felicis record. Greg. Papa VIII. præd. nost. & qualibet aliâ super hoc in contrarium editâ, nequaquam obstante) possis ejusdem Ecclesiæ Lumban. & quorumcunque bonorum ipsius administrationem accipere, ipsamque administrationem liberè exercere, auctoritate præsentium indulgemus. Contradictis, &c. Datum Anno 4. ut suprà.

CAP. IX.

Hor... quemdam in multis commendatum, ut curam pastoralem ...nistret in Ecclesia, quæ de novo fuerat in cathedralem erecta. Hìc autem invenies multa notatu dignissima, quæ debeant lectores ad devotionem accendere.

Idem *venerabili fratri Bertrando Episcopo montis Albani, ad universalis Ecclesiæ regimen exercendum divinâ dispensatione vocato.*

AD cujuslibet status Ecclesiæ aciem solicitæ considerationis extendimus, pastorales partes officio vigilanti adhibentes, ut earum singulæ pastoribus gubernentur idoneis, & providis Rectoribus disponantur, quorum dispensatione providâ, & providentiâ circumspectâ (illius cooperante clementiâ, qui verè Pastor & Rector agnoscitur) spiritualium & temporalium proficiant incrementis. Nuper siquidem ex certis & rationabilibus causis, quæ ad hoc nostrum animum induxerunt, civitatem, olim villam montis Albani, tunc intra limites Caturcen. diœces. constitutam, qui locus insignis existit, ac ubertate multiplici hominum & rerum exuberat, de fratrum nost. cons. & Apost. plenitudine potestatis, civitatis vocabulo duximus decorandam; statuentes ac etiam decernentes, ut Ecclesia monasterii illius loci montis Albani monasterii casa Dei ad Rom. Eccl. nullo medio pertinentis, ordinis sancti Benedicti Claremonten. diœc tunc immediatè subjecta, extunc haberetur & existeret Ecclesia cathedralis: postmodùm verò de celebri ac salubri provisione ipsius Ecclesiæ montis Albani, ut sponsi solatio lætaretur, solicitè cogitantes, ac volentes illum eidem præficere in pastorem, de quo certam haberemus notitiam, quòd eum clara morum insignia redimerent, nec esset dubia ejus charitas, circa plebem suo regimini committendam, & in cujus fiducia consisteret salubriter securitas subditorum. Ad te nunc monasterii prædicti Abbatem, quem literatum scientiâ præditum, vitæ & morum honestate decorum, discretionis & consilii maturitate conspicuum, in temporalibus providum, in spiritualibus circumspectum, nobis & fratribus nostris placida tua conversatio continuata, diu apud sed. Apost. approbavit, direximus oculos mentis nostræ: quibus omnibus debitâ meditatione pensatis, de persona tua, nobis & eisdem fratribus ob tuorum exigentiam meritorum accepta, de ipsorum fratrum consilio & Apostolicæ plenitudine potestatis, eidem Ecclesiæ montis Albani providimus, præficientes eidem sanctæ Ecclesiæ teipsum in pastorem, tibi curam & administrationem illius in spiritualibus & temporalibus committendo, ac tibi postmodùm faciendo, per venerabilem frat. nost. Berengarium Episcopum Tusculan. munus consecrationis impendi: Firmâ spe, fiduciâque tenentes, quòd eadem Ecclesia monasterii Albani (dominicâ assistente clementiâ) per tuæ circumspectionis & industriæ studium fructuosum servabitur à noxiis & adversis, & spiritualibus & temporalibus proficiet incrementis. Tolle igitur Dei jugum, tam leve collis humilium, quàm suave, ac dilectione pascendum suscipe gregem ejus, super quem noctis vigilias dilectus solicitusque custodit, ut liber non pateat aditus invasori, & dominus insuspicabili horâ venturus, si te invenerit sic agentem, cursu consummato, qui tuo labori proponitur, & horum fide servatâ, quæ tuæ solicitudini committuntur, te repertum fidelem in modico supra multa constituat, ac in dilecta gaudiorum suorum tabernacula introducat. Datum, &c. Anno 4.

CAP. X.

Declaratur, an collector fructuum primi anni omnium beneficiorum Ecclesiasticorum vacantium & vacaturorum, usque ad certi temporis spatium deputatorum, pro cameræ Apost. oneribus faciliùs supportandis possit cum obtinentibus beneficia convenire, & an altaria dotata cadant sub tali reservatione, &c.

Idem *Hugoni de Mirabello Canonico Ebredun. collectori fructuum primi anni, &c.*

Postulâsti

Postulâsti per Apostolicæ declarationis evidentiam edoceri, quid tibi super dubiis infrà scriptis circa commissam tuæ industriæ recollectionem fructuum prædictorum aliàs præbendarum, aut beneficiorum) imminentibus sit agendum. Tuæ itaque consultationi breviter respondentes, te scire volumus beneplaciti nostri esse super fructibus beneficiorum, quæ ita repertes in solutione decimæ juxta verum taxara valorem, quod illum nequaquam excedunt, cum obtinentibus hujusmodi beneficia, prout meliùs & utiliùs diœcesanis locorum (in quibus hujusmodi beneficia fuerint, quorum consilia in hac parte requiras) & tibi videbitur, valeas convenire. Nos enim ipsorum diœcesanorum, & tuam conscientiam super his oneramus. Licet autem quotidianæ distributiones per eos fuerint à perceptione fructuum prædictorum exclusæ, hoc tamen volumus de distributionibus ipsis intelligi, quæ dantur eis, qui horis interfunt: sic quod illæ, quæ solvuntur his, qui sunt in civitate vel loco præsentes, quamvis horis non intersint eisdem, non sint ab onere dictæ recollectionis immunes. Porrò declarationem illam factam per nos in deputatione seu reservatione fructuum prædictorum, ut videlicet non extendatur ad vicarias seu capellanias, ut plurimùm à decedentibus institutas ad Missas pro ipsis decedentibus celebrandas, certis constitutis reditibus Presbytero inibi celebranti, locum habere volumus in altaribus dotatis certis feudis usuaticis seu censibus, ut Capellanus inibi celebrare debeat pro dotantium animabus certis vicibus, singulis septimanis, & in Ecclesia cathedrali horis interesse divinis, dùmmodò valor annuus ipsorum altarium summam XX. librarum Turon. non excedat. Alioquin includantur in deputatione seu reservatione prædictis Ubi verò præbenda fuerit in decima pro tanto taxata, quod parùm posset Canonico hebdomadario (cui certum pro illa servitium imminet in Ecclesia faciendum) post perceptionem taxationis hujusmodi remanere: volumus quòd de taxatione ipsa pro hujusmodi servitii onere portionem aliquam congruam prædicto hebdomadario dimittas, pro jam dicta camera nostra residuum percepturus. Cæterùm præbendas illorum, qui taxationem decimæ solvere recusantes abesse velle se simulant, ut taxationem ipsam diminuere compellantur: ne per illorum absentiam hujus perceptione taxationis frauderis, quasi nil de præbenda percipere valeas, de qua non percipiunt aliquid, nisi saltem in loco vel in civitate præsentes, cùm tamen Ecclesiæ fabrica tales præbendas ex integro percipere dignoscatur: declaramus sub deputatione seu reservatione comprehendi præfata, ut videlicet eas juxta deputationis nostræ modum percipere valeas, Canonicorum ipsorum absentiâ non obstante. Ridiculum enim esset, ut eadem fabrica potiori quàm nos privilegio in talibus uteretur. De illis denique, qui licet per multos menses renuerint Ecclesias vel præbendas, nihil tamen se percepisse asserunt ex eisdem, cùm juxta consuetudinem patriæ prædecessores eorum restati fuerunt de bonis illarum, propter quod ipsi obtinentes tales Ecclesias tibi satisfacere nequeunt de fructibus antedictis: nihilominùs offerentes, quòd tamdiu fructus Ecclesiarum ipsarum percipias, donec tibi fuerit inde plenariè satisfactum: placet nobis & volumus, ut si est ita, oblationi hujusmodi condescendas: per hoc tamen non intendimus consuetudinem approbare prædictam. Datum Avenion. V. Idûs Octobr. Pontificatûs nostri Anno 2.

CAP. XI.

Cùm Romanus Pontifex pro Ecclesiæ Romanæ necessitatibus fructus beneficiorum vacantium usque ad certum tempus reservâsset, circa illam reservationem plurimæ ambiguitates ortæ sunt, quas hîc solvit.

Idem. (*an. 1319. Avenioni.*)

1. CUm nonnullæ Ecclesiasticæ personæ in cathedralib. Ecclesiis Canonicatus, præbendas dignitates, personatus, & officia, ac alia beneficia Ecclesiastica obtinentes, revocare conentur in dubium; an fructus, reditus, & proventus primi anni beneficiorum Ecclesiasticorum etiam vacantium, & quæ in diversis orbis partibus usque ad triennium vacare contingeret, quos pro Eccles. Rom. necessitatibus per nostras sub certa forma literas duximus reservandos, juxta tenorem literarum ipsarum cameræ nostræ solvere teneantur: præsertim cùm Archiepiscopales & Episcopales Ecclesiæ, ac regulares Abbatiæ ab hujusmodi solutione fructuum (ut dicunt) in dictis literis eximantur: Nos dubitationem hujusmodi amputare volentes, auctoritate Apost. declaramus, quod cùm sub appellatione Archiepiscopalis vel Episcopalis Ecclesiæ, aut regularis Abbatiæ, hujusmodi præbendæ, dignitates, personatus, & officia nequaquam intelligantur, nec etiam includantur, prædictos, necnon & præbendarum, & officiorum Monachorum, monasteriorum regularium, ac reditus Abbatiarum seu Abbatum earundem, quæ in beneficiis Ecclesiasticis assignantur, distinctos fructus, reditus & proventus includi in deputatione prædicta, & dictæ cameræ juxta prædictarum literarum tenorem debere persolvi: ac id idem super solutione omnium fructuum, redituum, & proventuum commendatariarum, curtuum seu grangiarum, monasteriorum, domorum & locorum conventualium, quæ pro beneficiis Ecclesiasticis (ut prædicitur conceduntur (nisi duntaxat in fructibus illorum, quæ sunt forsan excepta) declaramus & præcipimus observari. Prætereà cùm in aliquibus Ecclesiis tam cathedralibus, quàm aliis, panis & potus pro quotidianis distributionibus ipsarum Ecclesiarum Canonicis & personis de præbendarum ipsarum corporibus pro die quolibet deputetur: & etiam interdum certa quantitas bladi, & quandoque certa pecuniæ summa, & aliquando alterum pro altero pro singulis mensibus vel hebdomadis etiam Canonicis studiorum causâ, aut aliàs pro eorum negotiis, de licentia Capitulorum Ecclesiarum ipsarum, ab Ecclesiis eisdem absentibus exhibeantur, & etiam persolvantur: declaramus auctoritate prædictâ, illam bladi quantitatem, & pecuniæ summam, quæ pro quolibet mense vel hebdomada dictis Canonicis (ut prædicitur) ministrantur, non debere pro quotidianis distributionibus computari, sed illa tantùm, quæ præfatis Canonicis quotidiè pro diurnis & nocturnis horis distribuuntur sine fraude. Adjicimus insuper declarationi prædictæ, quòd si obtinenti curatum beneficium, aliud sibi consimile collatum fuerit, vel etiam in posterum conferatur, post secundi beneficii pacificam possessionem adeptam, & fructuum perceptionem ipsius, nihil de fructibus ejusdem primi beneficii (nisi forsan super hoc dispensatione canonicâ sit munitus) percipere possit: sed pro dicta camera nostra juxta formam dictarum literarum recipiantur, & etiam exigantur. Ubi verò fructuum, redituum & proventuum beneficiorum Ecclesiasticorum non reperiretur certa taxatio: declaramus auctoritate prædictâ, quòd fructus, reditus & proventus beneficiorum hujusmodi, cùm vacare contigerit, per medium dividantur, quorum medietas recipiatur pro camera prædicta, reliquam verò medietatem ille pro sua sustentatione percipiat, qui beneficium hujusmodi dignoscitur obtinere. Grangias autem, & alia loca Cistercien. ordinis, & aliorum locorum regularium, in quibus gubernatores seu custodes, vel administratores ponuntur ad tempus, & removentur ad voluntatem superiorum suorum, eorumque fructus, reditus & proventus auctoritate declaramus eadem in deputatione prædicta, ac literis nostris super illa confectis aliquatenùs non includi. Nulli ergò omninò, &c. Datum Avenion. Nonis Januar. Pontif. nost. Anno 4.

CAP. XII.

Fructus amborum beneficiorum, quibus quandoque beneficiatus privatur, cameræ Apostolicæ deputantur.

Idem. (c. a. 1319.)

II. Cum nonnullæ Eccles. personæ revocare conentur in dubium, an si obtinenti dignitatem, vel aliud beneficium Ecclesiasticum, cui cura imminet animarum, aliud beneficium conferatur, eo casu, quo ambo beneficia ipsa successivè vacare contingit, eorundem amborum fructus primo anno, quo vacant, ratione deputationis fructuum, redituum & proventuum Ecclesiasticorum tunc vacantium, & quæ usque ad certum tempus vacare contingeret, quos pro Ecclesiæ Romanæ necessitatibus relevandis per nostras literas duximus deputandos, nostræ cameræ debeantur: Nos ambiguitatem hujusmodi removere volentes, auctoritate Apostolicâ declaramus, amborum eorundem beneficiorum fructus, reditus, & proventus (cùm utrumque ipsorum vacet) pro eadem camera debere percipi & haberi. Nulli ergo, &c.

CAP. XIII.

Dispositioni Apostolicæ reservantur beneficia curialium, & aliorum ad curiam accedentium, vel ab ea recedentium, si moriantur in locis ultra duas diætas legales ab ipsa curia non distantibus.

Benedictus XII. (an. 1335. Avenioni.)

AD regimen Ecclesiæ generalis, quanquam immeriti, supernâ dispositione vocati, gerimus in nostris desideriis, ut debemus, quòd per nostræ diligentiæ studium ad quarumlibet Ecclesiarum & monasteriorum regimina, & alia beneficia Ecclesiastica juxta divinum beneplacitum, & nostræ intentionis effectum, viri assumantur idonei, qui præsint & prosint committendis eis Ecclesiis, monasteriis, & beneficiis prælibatis. Præmissorum itaque consideratione inducti, & suadentibus nobis aliis rationabilibus causis, nonnullorum prædecessorum nostrorum Romanorum Pontificum vestigiis inhærentes, omnes Patriarchales, Archiepiscopales & Episcopales Ecclesias, & etiam monasteria, prioratus, dignitates, personatus & officia, necnon canonicatus, & præbendas, & Ecclesias, cæteraque beneficia Ecclesiastica cum cura vel sine cura, secularia & regularia, quæcunque & qualiacunque fuerint, etiamsi ad illa personæ consueverint seu debuerint per electionem, seu quemvis alium modum assumi, nunc apud sedem Apostolicam quocunque modo vacantia, & in posterum vacatura, necnon per depositionem, vel privationem, seu translationem, aut muneris consecrationis suspensionem, per felicis recordationis Joan. Papam XXII præd. nost. seu ejus auctoritate factas, & per nos seu auctoritate nostrâ in antea faciendas ubilibet. Necnon si forsan tempore jam dicti prædecessoris aliqui in concordia vel discordia electi, vel postulati fuerint, quorum electio cassata seu postulatio repulsa, vel per eos facta renuntiatio, & admissa per ipsum prædecessorem, vel auctoritate ipsius extiterint, seu quorum electorum, vel postulatorum, & in antea eligendorum seu postulandorum ac renuntiantium electionem cassari, vel postulationum repelli, aut renuntiationem admitti per nos, vel auctoritate nostrâ contingeret apud sedem prædictam, vel alibi ubicunque. Ac etiam per obitum Cardinalium ejusdem Eccles. Rom. ac officialium dictæ sedis. videlicet Camerarii, Vicecancellarii, Notariorum, auditorum literarum contradictarum, & Apostolici palatii causarum auditorum, correctorum, & scriptorum literarum Apostolicarum, ac pœnitentiarii præfatæ sedis, ac abbreviatorum, nec non commensalium, & aliorum quorumlibet Capellanorum sedis ejusdem, & etiam quorumcunque Legatorum sive nuntiorum, ac in terris Ecclesiæ Romanæ Rectorum, & thesaurariorum, per dictum Joan. prædecessorem, vel nos specialiter deputatorum seu missorum hactenus, vel à nobis deputandorum, aut mittendorum in posterum: nunc vacantia & in antea vacatura, ubicunque dictos Legatos, vel Nuntios, seu Rectores aut thesaurarios, antequam ad Romanam curiam redierint seu venerint, rebus eximi contigerit ab humanis. Necnon quorumlibet pro quibuscunque negotiis ad Romanam curiam venientium, seu etiam recedentium ab eadem, si in locis à dicta curia ultra duas diætas legales non distantibus jam forsan obierint, vel eos in antea transire contigerit de hac luce. Ac etiam simili modo quorumcunque curialium peregrinationis, infirmitatis, aut recreationis, seu aliâ quâcunque causâ ad quævis loca secedentium, si eos antequam ad dictam curiam redierint, in locis ultra duas diætas ab eadem curia (ut præmittitur) non remotis, dummodò eorum proprium domicilium non existat ibidem, jam forsitan decesserint, vel in posterum eos contigerit de medio submoveri: nunc per obitum hujusmodi vacantia, & in posterum vacatura, Rursùs monasteria, prioratus, decanatus, dignitates, personatus, administrationes, officia, canonicatus, præbendas, & Ecclesias, cæteraque beneficia Ecclesiastica, secularia & regularia, cum cura vel sine cura, quæcunque & qualiacunque fuerint, etiamsi ad illa personæ consueverint & debuerint per electionem aut quemvis alium modum assumi, quæ promoti per dictum prædecessorem, vel ejus auctoritate ad Patriarchalium, Archiepiscopalium, & Episcopalium Ecclesiarum, necnon monasteriorum regimina obtinebant tempore promotionum de ipsis factarum nunc vacantia. Et qui per nos seu auctoritate nostrâ in posterum ad eadem regimina promovendi tempore promotionis hujusmodi obtinebunt. Necnon etiam, quæ per assecutionem pacificam quorumcunque Prioratuum, dignitatum, personatuum, officiorum, canonicatuum & præbendarum Ecclesiarum, & beneficiorum aliorum per nos, vel eundem Joan. prædecessorem, seu auctoritate literarum nostrarum, vel ipsius Joan. prædecessoris collatorum, & conferendorum in posterum, nunc vacantia, & in antea vacatura (plenâ super præmissis omnibus & singulis cum fratribus nostris collatione præhabitâ, & maturâ deliberatione secutâ) ordinationi, dispositioni, & provisioni nostræ (donec miserationis divinæ clementia non universalis Ecclesiæ regimini præsidere concesserit) de ipsorum fratrum consilio auctoritate Apostolicâ reservamus, decernentes exnunc irritum & inane, si secùs super præmissis & quolibet eorum per quoscunque quâvis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus quibuscunque constitutionibus à prædecessoribus nostris Rom. Pontif. editis, quatenus obsistere possent super enarratis articulis vel alicui, sive aliquibus eorundem. Nulli ergò omninò hominum liceat hanc paginam nostræ reservationis & constitutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Avenion. 3. Idûs Januarii, Pontificatûs nostri Anno I. M. CCCXXXV.

CAP. XIV.

Beneficia, quæcunque sint, dispositioni Apostolicæ reservata, per talem reservationem sunt affecta: ita quòd illorum collatio non tenet, si per alium à Romano Pontif. fuerit facta.

Paulus Venetus *Papa II.* (1467. *Romæ.*)

AD Romani Pontificis providentiam, & circumspectionem providam spectare dignoscitur, dubia juris (ex quibus lites graves oriuntur indies) suæ declarationis oraculo terminare, prout negotiorum qualitate, & temporum conditione inspectis, conspexerit in Domino salubriter expedire. Cùm itaque nonnulli Romani Pontifices, prædecessores nostri, per diversas eorum constitutiones, quas suo tempore duntaxat durare vo-

re voluerunt, quæcunque beneficia Ecclesiastica, quæ sui, & sanctæ Romanæ Ecclesiæ viventium & tunc existentium Cardinalium familiares continui commensales obtinebant, & in posterum obtinerent, eorum familiaritate durante, etiamsi ab ipsa familiaritate per obitum Cardinalium eorundem vel aliàs recessissent: nec non illa, quæ etiam fructuum & proventuum cameræ Apostolicæ debitorum collectores, & qui ipsorum prædecessorum temporibus sua officia exercerent, uniti succollectores durantibus eorum officiis obtinebant, ac in quibuscunque locis vacaverint, cum irritantis appositione decreti, & deinde prædecessoribus ipsis sublatis de medio, ac eorum beneficiorum occurrentibus vacationibus, inter utriusque juris interpretes, etiam officiales Romanæ curiæ sæpenumerò hæsitatum extiterit, an beneficia hujusmodi propter reservationem & decretum prædicta reservata vel affecta remanserint: ita quod nullus præter Romanum Pontif. de illis disponere potuerit sive possit, reservatione & decreto obsistentibus supradictis. Ac cùm propter ambiguitatem hujusmodi, varias quoque Jurisperitorum opiniones & disceptationes ipsa advertteremus, plerunque pro reservatione & affectione præmissis interdum verò econtrà pronuntiatum & definitum fore. Nos qui vigilis more pastoris super his maturo providendum esse consilio non indignè censuimus & propterea in singulis causis super quibusvis beneficiis Ecclesiasticis eandem ambiguitatem quomodolibet concernentibus usque ad nostrum beneplacitum supersedere mandavimus: cupientes (quemadmodum nostro incumbit officio) dubiis hujusmodi finem imponere, subditorum obviare dispendiis & (ne lites fiant penitùs immortales) de opportuno remedio providere: felicis recordationis Urbani V. Gregor. IX. Bonif. VIII. Romanorum Pontificum, etiam prædecessorum nostrorum, qui ad submovenda altercationum fomenta & ambiguitates hujusmodi lucidandas, declarationes similes per suas literas ediderunt, vestigiis inhærendo, ac providè considerantes effectum: per reservationem, manûsque appositionem eorundem prædecessorum in dictis beneficiis in esse productum, per obitum ipsorum nequaquam censeri debere revocatum. Romani quoque Pontificis manûs appositionem prædictam tantæ efficaciæ tantæque virtutis existere, ut etsi literæ Apostolicæ super provisionibus beneficiorum, aut de providendo mandatis, in quibus decretum & reservatio hujusmodi apponuntur, ex aliqua causa suum debitum non sortiantur effectum: facultatem tamen providendi de beneficiis taliter reservatis quibuscunque aliis fuisse ademptam hujus perpetuæ & irrefragabilis constitutionis edicto de venerabilium fratrum nostrorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium consilio omnia & singula beneficia Ecclesiastica, secularia, & cujusvis ordinis regularia, etiamsi præpositatus, canonicatus, præpositure & præbendæ, dignitates, personatus, administrationes, vel officia fuerint: etiamsi ad illa consueverint qui illis præficiuntur, per electionem assumi, eisque cura immineat animarum (ut præmittitur) reservata, & per Romanos Pontifices successores nostros canonicè intrantes in posterum reservanda, ac etiam quovis modo vacantia & in antea vacatura, per hujusmodi reservationem & decretum remansisse & remanere semper affecta, nullumque de illis (cùm primùm vacare contigerit præter eundem Romanum Pontificem eâ vice quovis modo disponere potuisse sive posse, harum serie decernimus, & pariter declaramus. Quòd tam in pendentibus etiam per appellationem, quàm in futurum super eisdem beneficiis (ut prænuttitur) reservatis, committendis causis per dilectos filios magistros capellanos nostros, causarum palatii Apostolici auditores, atque alios quoscunque delegatos & judices ubilibet inviolabiliter observari, & secundùm præmissa, nec aliter sententiari & definiri volumus atque mandamus eis & eorum cuilibet, quâvis alia super præmissis interpretandi facultate sublata: Decernentes exnunc irritum & inane, si secus super his à quoquam quâvis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari. Nulli ergò omninò hominum liceat hanc paginam nostræ constitutionis, declarationis, voluntatis, mandati & decreti infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Romæ apud sanctum Marcum, Anno incarnationis Dominicæ M. CCCCLXVII. Cal. Septemb. Pontif. nost. Anno 3.

TITULUS III

NE SEDE VACANTE ALIQUID INNOVETUR.

CAP. UN.

Papa volens providere divino cultui & ministris ejusdem, & occurrere dispendiis, quæ ipsis quotidiè imminent propter occupationes vacantium Ecclesiarum primi anni quæ competunt ex diversis titulis aliquibus Ecclesiis seu personis: statuit quòd quando talis occupatio imminebit in beneficiis, quæ consueverunt in decimæ solutione taxari, collectores ipsorum annalium sint contenti ipsâ summâ, pro qua consuevit dari decima, si ipsam eligendam duxerint, totali residuo penès eum, cui collatum est beneficium, remanente: vel dimissâ eidem summâ prædictâ, possint dictum residuum sibi assumere, dum tamen alterum intra X. dies dicti eligant collectores: aliàs post X. dies ipsorum optio in beneficiatum transeat ipso jure. In non taxatis autem fructus decimales illius anni dividantur per medium, & utrique eorum medietas tribuatur: ita quòd si alter dimidiâ noluerit contentari, ipsa in volentem transeat ipso jure: Et si quicquam aliquis contra dictam ordinationem receperit, pœnas hîc contentas incurrat.

Joannes XXII. *Episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.* (*an.* 1318. *Avenioni.*)

SUSCEPTI regiminis nos cura solicitat, ut quæ in Ecclesiis non absque dispendio ministrorum & cultûs detrimento divini servari videamus, per appositionem congrui moderaminis in melius reformemus. Cùm itaque in nonnullis Ecclesiis observetur, & à longis retroactis temporibus fuerit observatum, quòd fructus a primi vel secundi, aut alterius cujusque sequentis anni beneficiorum vacantium in eisdem, defuncto vel fabricæ, aut Ecclesiis vel personis habentibus annalia de consuetudine, privilegio, vel statuto applicetur in totum: ita quòd illi, qui hujusmodi beneficia canonicè obtinent, & ad quos aliàs de jure fructus ipsi spectare deberent, nihil inde percipiunt: unde illud inconveniens sequitur: quòd commodè nequeunt ad impendendum servitium debitum residere in Ecclesiis, in quibus beneficiati existunt. Nos de illo super his remedio providere volentes, per quod hi & illi in fructuum perceptione prædictorum participent, & Ecclesiæ debitis servitiis non fraudentur: præsenti decreto statuimus de fratrum nostrorum consilio, quòd illi, qui fructus prædictos sibi hactenus integrè vendicabunt ex privilegio, de consuetudine vel statuto, nihil exinde ultra summam, pro qua unumquodque beneficiorum ipsorum consuevit in decimæ solutione taxari, prætextu cujusvis privilegii, consuetudinis vel statuti quovis modo percipiant, sed ipsius summæ perceptione duntaxat sint omnino contenti, totali, residuo prædicta

---

a *Vide extravagantem Pii V. Pontificis Maximi, incip. Durum nimis.*

obtinentibus beneficia remansuro: nisi forsan illi, qui fructus eosdem soliti fuerint (ut præfertur) cum integritate percipere, pro se mallent ipsum habere residuum, & obtinentibus ipsa beneficia summam dimittere memoratam, quo casu percipiendi quod maluerint illis relinquimus optionem: sic quòd intra X. dies, postquam sciverint beneficia ipsa vacare, ii, quibus annalia ipsa debentur ex privilegio, consuetudine vel statuto, aut ipsorum annalium collectores, quam partem habere voluerint, an scilicet decimæ taxationem, vel illâ dimissâ residuum (nullâ subhastatione præmissâ) eligere teneantur. Quam electionem si intra dictos X. dies non fecerint, ut est dictum, extunc ad eum, cujus est beneficium, hujusmodi optio vel electio transeat ipso jure. Et hoc in Ecclesiis & partibus illis, in quibus beneficia majora & alia quantùm ad solutionem decimæ sunt taxata, volumus observari. In illis verò partibus & Ecclesiis, in quibus decimarum taxatio non est facta, servetur, quòd fructus & obventiones beneficii tunc vacantis, quos in decima solvere consuevit, per medium dividantur, quorum medietatem habeat is, cui annalium per alterum de prædictis modis perceptio est concessa: reliquam verò medietatem percipiat ille, cui beneficium est concessum pro sustentatione sua, & aliis Ecclesiæ oneribus supportandis. Quòd si alter de prædictis prædictâ medietate voluerit esse contentus, altero contentari nolente, pars nolentis ipso jure transeat ad volentem, & volens fructus & obventiones illius beneficii percipiet universos, eidem beneficio congruè faciens deserviri, ac ejus supportans onera consueta. Et si quicquam aliquis prædictorum ultra præmissa perceperit, illudque his, ad quos pertinebit, intra mensem non restituerit cum effectu, eo ipso, si Episcopus vel superior Prælatus fuerit, à Pontificalibus & ingressu Ecclesiæ noverit se suspensum: Si autem capitulum, universitas vel collegium, Ecclesiastico interdicto se noverit (donec prædicta cum integritate restituerit) subjacere. Si verò aliqua singularis persona Ecclesiastica vel mundana id fecerit, excommunicationis incurrat sententiam ipso facto, à qua, nisi restitutione præmissâ (præterquam in mortis articulo) minimè absolvatur: non obstantibus quibuscunque privilegiis vel indulgentiis, aut contrariis consuetudinibus, aut contrariis statutis, juramento, confirmatione sedis Apostol. aut aliâ quacunque firmitate vallatis. Quæ omnia quoad hæc auctoritate Apostolicâ revocamus, cassamus, & irritamus, & nullius deinceps esse volumus firmitatis. Nulli ergò omninò hominum liceat hanc paginam nostræ constitutionis, revocationis, cassationis, & voluntatis infringere, vel ei, &c. Si quis, &c. Datum Avenion. Calend. Novemb. Pont. nostri Anno 2.

TITVLVS IV.
DE REBUS ECCLESIÆ NON ALIENANDIS.
CAP. UN.

Bonorum Ecclesiasticorum alienatio non tenet, & alienantes & recipientes sunt excommunicati, Prælatisq; diversis diversa pœna imponuntur.

Paulus Venerus *Papa II.* (*an.* 1468. *Romæ.*)

AMBITIOSÆ a cupiditati, illorum præcipuè, qui divinis & humanis affectati, damnatione postpositâ, immobilia & pretiosa mobilia Deo dicata, ex quibus Ecclesiæ, monasteria & pia loca reguntur, illustranturque, & eorum ministri sibi alimoniam vendicant, profanis usibus applicare, aut cum maximo illorum ac divini cultûs detrimento exquisitis mediis usurpare præsumunt, occurrere cupientes, omnium rerum & bonorum Ecclesiasticorum alienationem, omneque pactum, per quod ipsorum dominium transfertur, concessionem, hypothecam, locationem & conductionem ultra triennium, necnon infeudationem vel contractum emphyteuticum, præterquam in casibus à jure permissis, ac de rebus & bonis in emphyteusim ab antiquo concedi solitis, & cum Ecclesiarum evidenti utilitate, ac de fructibus & bonis, quæ servando servari non possunt, pro instantis temporis exigentiâ, hâc perpetuò valiturâ constitutione præsenti fieri prohibemus: prædecessorum nostrorum constitutionibus, prohibitionibus, & decretis aliis super hoc editis, quæ tenore præsentium innovamus, in suo nihilominùs robore permansuris. Si quis autem contra hujus nostræ prohibitionis seriem de bonis & rebus eisdem quicquam alienare præsumpserit, alienatio, hypotheca, concessio, locatio, conductio & infeudatio hujusmodi, nullius omnino sint roboris vel momenti. Et tam qui alienat, quàm is qui alienatas res & bona prædicta receperit, sententiam excommunicationis incurrat. Alienanti verò bona Ecclesiarum, monasteriorum, locorumque piorum quorumlibet inconsulto Rom. Pont. aut contra præsentis constitutionis tenorem, si Pontificali seu Abbatiali præfulgeat dignitate, ingressus Ecclesiæ sit penitùs interdictus. Et si per sex menses immediatè sequentes, sub interdicto hujusmodi animo (quod absit) perseveraverit indurato, lapsis mensibus eisdem è regimine & administratione suæ Ecclesiæ vel monasterii, cui præsidet in spiritualibus & temporalibus, sit eo ipso suspensus. Inferiores verò Prælati, Commendatarii, & aliarum Ecclesiarum Rectores, beneficia vel administrationem quomodolibet obtinentes, prioratibus, præpositituris, præpositatibus, dignitatibus, personatibus, administrationibus, officiis, canonicatibus, præbendis, aliisque Ecclesiasticis cum cura & sine cura secularibus & regularibus beneficiis quorum res & bona alienârunt duntaxat, ipso facto privati existant, illaque absque declaratione aliqua vacare censeantur, possintque per locorum ordinarios, vel alios, ad quos eorum collatio pertinet, personis idoneis (illis exceptis quæ propterea privatæ fuerint) liberè de jure conferri, nisi aliàs dispositioni Apost. sedis sint specialiter aut generaliter reservata: nihilominùs alienatæ res & bona hujusmodi ad Ecclesias, monasteria & loca pia, ad quæ ante alienationem hujusmodi pertinebant, liberè revertantur. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ prohibitionis & innovationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Romæ apud sanctum Marcum, Anno Dom. incarn. M.CCCC. LXVIII. Cal. Mart. Pontif. nost. An. 4.

a *Vide Conc. Trid. sess.* 25. *de reform. c.* 11.

TITVLVS V.
DE EMPTIONE ET VENDITIONE.
CAP. I.

Contractus emptionis & venditionis annui census, cum conditione revenditionis declaratur hic non esse usurarius. Et in fine mandatur, quòd hujusmodi bulla publicetur.

Martinus V. *venerabilibus Fratribus Treveren. & Lubicinen. ac Almicen. Episc.* (*an.* 1420. *Romæ in Germaniam.*)

REgimini a universalis Ecclesiæ, quanquam immeriti, disponente Domino præsidentes, curis angimur assiduis, ut juxta creditæ nobis dispensationis officium, subditorum quorumlibet paci & quieti (quantùm nobis ex alto conceditur) intenda-

a *De materia hujus extravagantis vide gloss. & doctores in c. conquestus. de usur. Butrium & Imolam in cap. ad nostram. de empt. & vend. Anch. consil.* 30. *incip. Dubitari solet. Felinum in c. si cautio. de fide instr. & Sot. l.* 6. *de just. & jur. q.* 5. *art.* 3.

mus,

mus. Et dubia, quæ inter eos oriuntur pro tempore, ne litis anfractum, seu scandalorum parturiant fomentum, nostro moderamine declarentur. Sanè petitio dilectorum filiorum universorum cleri, nobilium, incolarum, & habitatorum civitatis & diœces. Vratislavien. nobis exhibita continebat, quòd à centum annis citra, & supra, & à tanto tempore, & per tantum tempus, cujus contrarii memoria hominum non existit, in eisdem civitate & diœc. ac partibus aliis vicinis, quædam consuetudo rationabilis observata, præscripta, ac moribus utentium approbata, ad communem hominum utilitatem introducta fuisset, Pro quibus Princeps, Baro, miles, civis, sive oppidanus partium earundem, cùm hoc expedire videbatur, meliùs pro tunc non valentes sibi consulere, personæ Ecclesiasticæ, aut seculari collegio, aut universitati, oppido vel civitati, super bonis suis, dominiis, oppidis, terris, agris, prædiis, domibus, & hæreditatibus vendere consuevit, & vendidit annuos census unius vel plurium marcarum, aut grossorum Pragensium nummi Polonici, & pagamenti consueti: ad rationem, & pro qualibet marca annui census X. XI. XIII XIV. marcæ, aut plùs vel minùs, secundùm temporis qualitatem, prout ipsi contrahentes tunc inter se convenerant. Ipsi venditori tunc integraliter in pecunia numerata solvi consueverant, bonis in ipso contractu tunc expressis, pro ipsius censûs annui exolutione in perpetuum obligatis. Et semper in ipsis contractibus expresè ipsis venditoribus data fuit facultas atque gratia, quòd ipsum annuum censum in toto vel in parte pro eadem summa denariorum, quam ab ipsis emptoribus receperunt, quandocunque vellent, liberè ab'que alicujus requisitione, contradictione, vel assensu possent extinguere & redimere, ac se ab ipsius censûs solutione extunc penitùs liberare. Sed ad hoc hujusmodi censûs venditores inviti nequaquam per emptores arctari vel adstringi valerent, etiam ipsis possessionibus & bonis obligatis penitùs interemptis seu destructis. Fuitque, & est talis contractus emptionis & venditionis per Episcopos Vratislavien. pro tempore existentes, & eorum officiales, necnon per diversos dominos temporales locorum & terrarum, in quibus census hujusmodi constituti existunt, tanquam licitus & communi utilitati deserviens, sæpiùs confirmatus pariter & approbatus. Quodque etiam super hujusmodi censibus plurima beneficia Ecclesiastica, collegia, canonicatus, & præbendæ, dignitates, personatus & officia, vicariæ, altaria numero plusquàm duo millia, de expresso consensu & voluntate dominorum temporalium, sub quorum territoriis dicta bona obligata consistunt, erecta. dotata, & fundata, authenticis eorundem dominorum temporalium literis, sigillis sigillatis & roboratis fore noscuntur. Quodque etiam venditores eorundem censuum se nonnunquam ad ipsorum censuum solutionem, pœnis & censuris Ecclesiasticis ordinariorum locorum spontè & liberè submiserunt: sicuti etiam aliqui eorum tractu temporis compulsi fuerunt, & compelli consueverunt. Tamen nonnulli ex venditoribus ipsis in arcum pravum conversi, cupientes cum alterius pecunia locupletari, hujusmodi census hujusque per eos anteà liberè, & absque ulla contradictione solutos, eisdem emptoribus, tam Ecclesiasticis, quàm secularibus solvere contradicunt & recusant, confingentes hujusmodi emptionis & venditionis contractus fore & esse usurarios & illicitos, ipsos emptores Ecclesiasticos & seculares necnon collegia, canonicatus, & præbendas, & dignitates, personatus & officia, vicarias & altaria, ac beneficia hujusmodi ipsorum annuorum censuum spoliant perceptione, & detinent spoliatos, in animarum suarum periculum, eorumq; emptorum præjudicium, damnum & gravamen. Et propterea, an contractus emptionis & venditionis hujusmodi liciti existant, à nonnullis hæsitatur. Quare pro parte eorundem cleri, nobilium, incolarum, & habitatorum civitatis & diœc. Vratislavien. nobis fuit humiliter supplicatum ut an contractus hujusmodi liciti vel illiciti censeri debeant, declarare, & aliàs eis in præmissis opportunè providere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur hujusmodi supplicationibus inclinati, quia etiam ex relatione dilecti filii nostri Gulielmi tituli sancti Marci Presbyteri Cardinalis, cui negotium hujusmodi cum peritorum consilio commisimus examinandum, comperimus contractus hujusmodi juridicos, & juxta determinationem doctorum licitos fore. Ad hujusmodi ergò ambiguitatis tollendum dubium in præmissis, præfatos contractus, licitos, & juri communi conformes, ac ipsorum censuum venditores, ad illorum solutiones (remoto contradictionis obstaculo) obligari, auctor. Apost. tenore præsentium ex certa scientia declaramus: Non obstantibus præmissis, cæterisque contrariis quibuscunque. Nulli ergò omninò hominum liceat hanc paginam nostræ declarationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Volentes, quòd prædictæ literæ nostræ debitum sortiantur effectum, Fraternitati vestræ per Apostolica scripta mandamus quatenus vos, vel duo aut unus vestrûm, per vos, vel alium seu alios, præfatis emptoribus in præmissis opportuni favoris præsidium efficaciter impendentes, dictasque literas, ubi, quando & quoties expedire videritis, auctoritate nostrâ solenniter publicantes, faciatis eâdem auctoritate eisdem emptoribus, vel ipsorum procuratoribus eorum nominibus, per venditores, seu debitores censuum hujusmodi de præfatis censibus juxta contractuum & conventionum inter ipsos habitorum formam & tenorem, plenam & debitam satisfactionem impendi. Contradictores per censuram Ecclesiasticam, appellatione postpositâ compescendo. Non obstante si aliquibus communiter vel divisim à sede Apost. sit indultum, quod interdici, suspendi, vel excommunicari non possint, per literas Apostolicas non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem. Datum Romæ, apud sanctos Apost. 6. Nonâs Jul. Pontific. nost. Anno 8.

C A P. II.

Contractum quendam emptionis & venditionis præcedenti similem declarat esse juri consonum & ab usuris alienum. Et tandem jubet præsentem bullam cunctis manifestari.

Calixtus III. *Episcop. Magdeburgen. Nurembergen. & Halberstaden. Ecclesiarum Decanis. (an. 1455. Româ in Germaniam.)*

II. Regimini *a* universalis Ecclesiæ quanquam immeriti disponente Domino præsidentes, curis angimur assiduis, ut juxta nobis crediti dispensationem officii subditorum quorumlibet paci & quieti (quantùm nobis ex alto conceditur) intendamus: Et dubia, quæ inter eos oriuntur pro tempore (ne litium anfractus exinde, seu scandala proveniant) debito (prout justitia persuaserit) declarationis nostræ ministerio sopiantur. Sanè pro parte venerabilis fratris nostri Joannis Episcopi Mersburgen. & dilectorum filiorum universi Cleri civitatis & diœcesis Mersburgen. nobis nuper exhibita petitio continebat: quòd licèt à tanto tempore, cujus contrarii memoria non existit, in diversis Alemaniæ partibus, pro communi hominum utilitate, inter habitatores & incolas partium earundem talis inoleverit, hactenusque observata fuerit legitimè præscripta, ac moribus utentium & ordinariorum permissione, & plerunque expressâ ratificatione approbata consuetudo: quod ipsi habitatores & incolæ, sive illi ex eis, quibus id pro

a *Vide Doct. in proxima præcedenti extravaganti citatos.*

suis statu & indemnitatibus expedire visum fuerit, super eorum bonis, domibus, agris, prædiis, possessionibus, & hæreditatibus annuos marcarum, florenorum, seu grossorum monetæ in partibus illis currentis, reditus seu census vendentes pro singulis ex marcis, florenis sive grossis hujusmodi ab eis, qui illas, vel illos, sive reditus sive census ipsos emerint, certum competens pretium, in numerata pecunia secundùm temporis qualitatem, prout ipsi vendentes & ementes in contractibus super his inter se firmaverunt, & recipere soliti fuêre, illa ex domibus, terris, agris, prædiis, possessionibus, & hæreditatibus prædictis, qui in hujusmodi contractibus expressi fuerunt, prædictorum solutione redituum & censuum efficaciter obligantes, in illorum vendentium favorem: Hoc adjecto, quòd ipsi pro ratâ, quâ hujusmodi per eos receptam dictis ementibus restituerent in toto vel in parte pecuniam, à solutione redituum seu censuum hujusmodi restitutam pecuniam contingentium, liberi forent penitùs & immunes. Sed iidem ementes, etiamsi bona, domus, terræ, agri, possessiones, & hæreditates hujusmodi processu temporis ad omnimodæ destructionis sive desolationis reducerentur opprobrium, pecuniam ipsam etiam agendo repetere non valerent. Apud aliquos tamen hæsitationis versatur scrupulus, an hujusmodi contractus liciti sint censendi. Unde nonnulli illos usurarios fore prætendentes, occasionem quærunt reditus & census hujusmodi ab eis debitos non solvendi. Quare pro parte Episcopi & Cleri prædictorum, asserentium, quòd in talibus hic emptis censibus & reditibus, fructus, reditus & proventus plurium Ecclesiarum, monasteriorum, hospitalium, & Ecclesiasticorum beneficiorum, civitatis & diœcesis, ac partium prædictarum, necnon ferè omnes quotidianæ distributiones, quæ in plerisque ex Ecclesiis ipsis divinis interessentibus ministrari solent, consistere noscuntur: nobis fuit humiliter supplicatum, ut super his Apostolicæ sedis declarationis oraculum impertiri & adjicere paternâ dilectione curaremus. Nos igitur hujusmodi in hac parte supplicationibus inclinati, & factas ex commissione felicis recordationis Martini Papæ quinti, prædecessoris nostri, desuper examinationem, & ejusdem prædecessoris nostri declarationem attentiùs perstringentes, suisque vestigiis inhærentes, ad omne super his ambiguitatis tollendum dubium, præfatos contractus licitos, jurique conformes, & vendentes eosdem ad ipsorum solutionem censuum & redituum, juxta dictorum contractuum tenores (remoto contradictionis obstaculo) efficaciter teneri, auctoritate Apostolicâ præsentium serie declaramus. Nulli ergò hominum liceat hanc paginam nostræ declarationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Romæ apud sanctum Petrum, Anno incarnationis Dominicæ, M. CCCC. LV. pridie Nonas Maji, Pontificatûs nostri Anno primo. Volentes itaque, quòd prædictæ literæ debitum sortiantur effectum, fraternitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus vos, vel duo, aut unus vestrûm, per vos vel alium, seu alios, dictis Præposito, Decano, Capitulo, ac aliis beneficiatis, opportunæ defensionis præsidio assistentes, dictasque literas (ubi & quando, ac quoties expedire videritis) auctoritate nostrâ solenniter publicantes, faciatis, & eâdem auctoritate per venditores seu debitores redituum & censuum hujusmodi dictis emptoribus, seu illis, quibus ipsorum redituum & censuum solutio præstanda fuerit, de eisdem censibus & reditibus juxta contractuum & conventionum super his habitorum formam & tenorem, plenam & debitam satisfactionem impendi, contradictores verò per censuram Ecclesiasticam appellatione postpositâ compescendo: non obstante si aliquibus communiter vel divisim à sede Apost. indultum existat, quòd interdici, suspendi, vel excommunicari, non possint, per literas Apostolicas non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum, de indulto hujusmodi mentionem. Datum ut suprà.

TITULUS VI.

DE SEPULTURIS.

CAP. I.

Corpora defunctorum exenterantes, & ea immaniter decoquentes, ut ossa à carnibus separata ferant sepelienda in terram suam, ipso facto sunt excommunicati.

Bonifacius VIII. (*an.* 1300. *Romæ.*)

DEtestandæ feritatis abusum, quem ex quodam more *a* horribili nonnulli fideles improvidè prosequuntur, nos piæ intentionis ducti proposito, ne abusus prædicti sævitia ulteriùs corpora humana dilaceret, mentesque fidelium horrore commoveat, & perturbet auditum, dignè decrevimus abolendum. Præfati namque fideles hujus suæ improbandæ utique consuetudinis vitio intendentes, si quisquam ex eis genere nobilis, vel dignitatis titulo insignitus, præsertim extra suarum patriarum limites debitum *b* naturæ persolvat, in suis vel alienis remotis partibus sepulturâ electâ, defuncti corpus ex quodam impiæ pietatis affectu truculenter exenterant, ac illud membratim, vel in frusta immaniter concidentes, ea subsequenter aquis immersa exponunt ignibus decoquenda. Et tandem ab ossibus tegumento carnis excusso) eadem ad partes prædictas mittunt seu deferunt tumulanda. Quod non solùm divinæ Majestatis conspectui abominabile plurimùm redditur, sed etiam humanæ considerationis obtutibus occurrit vehementiùs abhorrendum. Volentes igitur (prout officii nostri debitum exigit) illud in hac parte remedium adhibere, per quod tantæ abominationis, tantæque immanitatis & impietatis abusus penitùs deleatur, nec extendatur ad alios: Apost. auctoritate statuimus & ordinamus, ut cùm quis cujuscunque statûs aut generis seu dignitatis extiterit, in civitatibus, terris, seu locis, in quibus Catholicæ fidei cultus viget, diem decætero claudet extremum, circa corpora defunctorum hujusmodi abusus vel similis nullatenùs observetur, nec fidelium manus tantâ immanitate fœdentur. Sed ut defunctorum corpora sic impiè ac crudeliter non tractentur, deferantur ad loca, in quibus viventes elegerint sepeliri, aut in civitate, castro vel loco, ubi decesserint, vel loco vicino, Ecclesiasticæ sepulturæ tradantur ad tempus, ita quòd demùm incineratis corporibus, aut aliàs ad loca ubi sepulturam elegerint, deportentur & sepeliantur in eis. Nos enim si prædicti defuncti executor vel executores, aut familiares ejus, seu quivis alii cujuscunque ordinis, conditionis, statûs, aut gradûs fuerint, etiam si pontificali dignitate præfulgeant, aliquid contra hujusmodi nostri statuti & ordinationis tenorem præsumpserint attentare, defunctorum corpora sic inhumaniter & crudeliter pertractando, vel faciendo pertractari, excommunicationis sententiam (quam exnunc in ipsos proferimus) ipso facto se noverint incursuros: à qua non nisi per Apostolicam sedem (præterquam in mortis articulo) *c* possit absolutionis beneficium obtinere. Et nihilominùs ille, cujus corpus sic inhumanè tractatum fuerit, Ecclesiasticâ careat sepulturâ. Nulli ergò, &c. Datum Lateran. XII. Cal. Martii, Pont. nost. Anno 6.

CAP. II.

Super prædicationibus, confessionibus & sepulturis, providet hoc cap. ut tollat contentiones, quæ olim erant inter curatos ex

---

a *Al. modo.* b *Mors, est naturæ debitum solvere.* c *Vide Conc. Trid. sess. 14. c. 7. de casuum reservat.*

una

una parte, & Jacobitas, & Chordigeros ex altera. Hoc cap. licèt fuisset sublatum per extravagantem, Inter cunctas. quæ est infra de privil. est tamen hodiè innovatum per Clem. Dudum. de sepult.

Bonifacius VIII.

Super cathedram præeminentiæ pastoralis divinâ disponente clementiâ constituti, etsi multis & arduis, quæ in amplum Romanæ curiæ alveum undique confluunt quasi torrens, prægravemur negotiis, curis excitemur innumeris, cogitationibus plurimis distrahamur: circa id tamen ferventibus votis intendimus, vacamus instantiùs, ac operosæ studium solicitudinis impertimur, ut ad divini nominis gloriam, exaltationem catholicæ fidei, & profectum fidelium animarum (præcisis radicitùs dissidiorum vepribus, & litigiorum anfractibus omninò subductis) inter Ecclesiarum antistites, ad curam & regimen gregis Dominici deputatos, cæterasque personas, quas ordo clericalis includit, pacis tranquillitas vigeat, fervor charitatis exæstuet, invalescat concordiæ unitas, animorum identitas perseveret. Scimus enim & ex evidentia facti colligimus, quòd non nisi in pacis tempore benè colitur pacis auctor: nec ignoramus, quòd dissensiones & scandala pravis actibus aditum præparant, rancores & odia suscitant, & illicitis moribus ausum præbent. Ab olim siquidem inter Prælatos & Rectores, seu Sacerdotes, ac Clericos parochialium Ecclesiarum per diversas mundi provincias constitutos ex una parte, & Prædicatorum & Minorum ordinum fratres ex altera (pacis æmulo satore zizaniæ procurante) gravis & periculosa discordia extitit suscitata, super prædicationibus fidelium populis faciendis, eorum confessionibus audiendis, pœnitentiis injungendis eisdem, & tumulandis defunctorum corporibus, qui apud fratrum ipsorum Ecclesias sive loca noscuntur eligere sepulturam. Nos autem (pii patris more laudabili) molestè ferentes incommoda filiorum, reducentes ad exactæ considerationis examen, ac intra pectoris claustra solicitè revolventes, quàm sit plena periculis, quàm onusta dispendiis, quamque in divinæ majestatis conspectu reddatur exosa discordia supradicta: Et propterea intendentes paternæ solicitudinis studio illam prorsùs evellere, ac omnimodè submovere, nullis unquam futuris temporibus favente Domino suscitandam: grandi quoque desiderio cupientes, ut hujusmodi negotium, quod potissimè insidet cordi nostro, finem salubrem & celerem per Apostolicæ solertiæ studium consequatur: diligenti cum fratribus nostris deliberatione præhabitâ super eo, ad honorem Dei, & exaltationem catholicæ fidei, quietum statum partium prædictarum, ac salutis animarum fidelium incrementum, de ipsorum fratrum consilio, auctoritate Apostolicâ statuimus & ordinamus, ut dictorum ordinum fratres in Ecclesiis & locis eorum, ac in plateis communibus liberè valeant Clero & populo prædicare ac proponere verbum Dei, horâ illâ duntaxat exceptâ, in qua locorum Prælati prædicare voluerint, vel coram se facere solenniter prædicari, in qua prædicare cessabunt, prætetquam si aliud de Prælatorum ipsorum voluntate processerit, ac licentiâ speciali. In studiis autem generalibus, ubi sermones ad Clerum ex more fieri solent, diebus illis, quibus prædicari solenniter consuevit, ad funera etiam mortuorum, & in festis specialibus sive peculiaribus eorundem fratrum, possint iidem fratres, & liceat eis liberè prædicare: nisi fortè illâ horâ, quâ solet ad Clerum in prædictis locis Dei verbum proponi, Episcopus vel Prælatus superior Clerum ad se generaliter convocaret, aut ex aliqua ratione vel causa urgente Clerum ipsum duceret congregandum. In Ecclesiis autem parochialibus fratres illi nullatenùs audeant vel debeant prædicare, vel proponere verbum Dei, nisi fratres prædicti à parochialibus Sacerdotibus invitati fuerint vel vocati: & de ipsorum beneplacito & assensu, seu petita licentia fuerit & obtenta, nisi Episcopus vel Prælatus superior, per eosdem fratres prædicari mandaret. Statuimus etiam & ordinamus auctoritate prædictâ, ut in singulis civitatibus & diœcesibus, in quibus loca fratrum ipsorum consistere dignoscuntur, vel in civitatibus & diœcesibus locis ipsis vicinis, in quibus loca hujusmodi non habentur, Magistri, Priores, Provinciales prædicatorum, aut eorum Vicarii & generales & Provinciales Ministri, & Custodes minorum ordinum prædictorum, ad præsentiam Prælatorum eorundem locorum se conferant, per se vel per fratres, quos ad hoc idoneos fore putaverint, humiliter petituri, ut fratres qui ad hoc electi fuerint, in eorum civitatibus & diœcesibus confessiones subditorum suorum confiteri sibi volentium audire liberè valeant, & hujusmodi confitentibus (prout secundùm Deum expedire cognoverint) pœnitentias imponere salutares, atque eisdem absolutionis beneficium impendere de licentia, gratia, & beneplacito eorundem. Ac deinde præfati Ministri, Priores, Provinciales, & Ministri ordinum prædictorum, eligere studeant personas sufficientes, idoneas, vitâ probatas, discretas, modestas, atque peritas, ad tam salubre ministerium & officium exequendum: quas sic ab ipsis electas repræsentent, vel faciant præsentari Prælatis, ut de eorum licentia, gratia, & beneplacito in civitatibus & diœcesibus eorundem hujusmodi personæ sic electæ confessiones confiteri sibi volentium audiant, imponant pœnitentias salutares, & beneficium absolutionis impendant, prout superiùs est expressum: extra civitates & diœceses, in quibus fuerint deputatæ, per quas eas volumus, & non per provincias deputari, confessiones nullatenùs audituræ. Numerus autem personarum assumendarum ad hujusmodi officium exercendum esse debet, prout universitas Cleri & populi, ac multitudo vel paucitas exigit eorundem. Et si iidem Prælati petitam licentiam confessionum hujusmodi audiendarum concesserint, illam præfati Magistri, Ministri, & alii cum gratiarum recipiant auctoritate, dictæque personæ sic electæ commissum sibi officium exequantur. Quòd si fortè jam dicti Prælati quenquam ex dictis fratribus præsentatis eisdem ad hujusmodi officium nollent habere, vel non ducerent admittendum, eo amoto vel subtracto, loco ipsius similiter eisdem præsentandus Prælatis possit & debeat alius surrogari. Si verò iidem Prælati præfatis fratribus ad confessiones (ut præmittitur) audiendas electis, hujusmodi exhibere licentiam recusârint, nos exnunc ipsis, ut confessiones sibi confiteri volentium liberè liciteque audire valeant, & eisdem pœnitentias imponere salutares, atque eisdem beneficium absolutionis impertiri, gratiosè concedimus, de plenitudine Apostolicæ potestatis. Per hujusmodi autem concessionem nequaquam intendimus personis seu fratribus ipsis, ad id taliter deputatis, potestatem in hoc impendere ampliorem, quàm in eo curatis vel parochialibus Sacerdotibus est à jure concessa, nisi forsan eis Ecclesiarum Prælati uberiorem in hac parte gratiam specialiter ducerent faciendam. Hujusmodi quoque statuto, & ordinationibus nostris adjicimus, ut fratres dictorum ordinis in Ecclesiis vel locis suis, ubilibet constitutis, liberam (ut sequitur) habeant sepulturam: videlicet, quòd omnes ad eam recipere valeant, qui sepeliri elegerint in locis & Ecclesiis memoratis. Verùm, ne parochiales Ecclesiæ, & ipsarum curati sive Rectores, qui ministrare habent Ecclesiastica sacramenta, quibus noscitur de jure competere, prædicare, seu proponere verbum Dei, confessiones audire fidelium, debitis & necessariis beneficiis defraudentur, cùm operariis mercedis exhibitio debeatur: auctoritate Apostolicâ constituimus & ordinamus eâdem, ut dictorum ordinum fratres de obventionibus omnibus tam funeralibus,

quàm quibuscunque & quomodocunque relictis, distinctè vel indistinctè, ad quoscunque certos vel determinatos usus, de quibus etiam quarta sive canonica portio dari, sive exigi non consuevit, vel non debet de jure, nec non de datis vel qualitercunque donatis in morte, seu mortis articulo in infirmitate donantis vel dantis, de qua decesserit, quomodocunque, directè vel indirectè, fratribus ipsis, vel aliis pro eisdem, quartam partem (quam auctoritate Apostolicâ taxamus, & etiam limitamus) parochialibus Sacerdotibus & Ecclesiarum Rectoribus seu curatis largiri integrè teneantur, facturi & curaturi, quòd nec alii, nec aliis, à quibus quarta hujusmodi minimè deberetur, ad ipsorum fratrum utilitatem vel commodum hujusmodi fiant relicta, aut in eos taliter data vel donata procedant, seu quòd in morte, vel ab infirmis hujusmodi dandum vel donandum fratribus ipsis existeret, in eorundem dantium vel donantium sanitate, sibi dari vel donari procurent: In quibus per ipsos vitandis eorum intendimus conscientias onerare, ut si (quod absit) per fratres ipsos dolo vel fraude quicquam in hac parte agi fortassè contigerit (præter id quòd eos propterea dictis Sacerdotibus, Rectoribus, & curatis teneri volumus) etiam districta ratio in extremi judicii examine requiratur ab eis. Ultra portionem autem hujusmodi nihil valeant parochiales Rectores, curati & Prælati exigere supradicti, neque illis dicti fratres ampliùs impendere sint adstricti, neque ad id à quoquam possint aliqualiter coërceri. Nos etenim (ut in cunctis æqualiter & pacificè favente Domino procedatur) universa privilegia, gratias, indulgentias, verbo seu scripto sub quacunque forma, vel expressione, seu conceptione verborum, à nobis, vel prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus, cuicunque ordinum prædictorum concessa, necnon consuetudines, conventiones, statuta & pacta, in quantum sunt præmissis, vel alicui præmissorum contraria, ea penitùs revocamus, vacuamus, cassamus, & irritamus, quinimò cassa, vel vacua, & irrita nuntiamus, & decernimus nullius prorsùs existere firmitatis. Cæterùm universos Ecclesiarum Prælatos, cujuscunque præeminentiæ, status, vel dignitatis existant, ac Sacerdotes parochiales, & curatos, sive Rectores prædictos præsentium tenore rogamus, & hortamur attentè, nihilominusque eis districtè præcipiendo mandamus, quatenus pro divina & Apostolicæ sedis reverentia prædictos ordines & Professores eorum habentes affectu benevolo commendatos, fratribus ipsis non se difficiles, graves, duros, aut asperos, sed potiùs favorabiles, propitios, ac benignos, piâque munificentiâ liberales se studeant exhibere: sic eos in prædicationis officio, & propositionibus verbi Dei, ac in omnibus aliis supradictis, tanquam cooperatores eorum idoneos, & laborum suorum participes promptâ benignitate recipiant, ac affectuosè admittere non omittant: ut proinde illis æternæ beatitudinis præmium augeatur, & animarum salutis incrementa felicia procurentur. Nec ipsos lateat, quòd si secùs ab eis agi fortassè contigerit in hac parte, Apostolicæ sedis benignitas, quæ ordines & professores eosdem ubere favore prosequitur, & gerit in visceribus charitatis, contra eos non immeritò turbaretur, nec eadem æquanimiter pati posset, quin super hoc provisionis opportunæ remedium adhiberet, ipsosque nihilominùs cœlestis indignatio Principis digna pro meritis rependentis, cujus obsequia fratrum ipsorum sedulitas curiosa prosequitur, minimè præteriret. Nulli ergò omninò, &c.

TITULUS VII.

DE DECIMIS.

CAP. UN.

Cùm Bonifacius decimam certis ex causis hic in principio expressis, ab Ecclesiis & Ecclesiasticis personis exigi statuisset, multa dubia circa illam suborta sunt, quæ hic clarè & prolixè manifestantur, vide textum cum gl. in Cl. 2. eod. tit. ubi hæc extravagans in multis declaratur.

Bonifacius VIII. *collectori decimæ.* (*an.* 1300. *in Latio.*)

Declarationes, quas in negotio decimæ per nos nuper impositæ pro prosecutione guerræ ac negotii regni Siciliæ contra hostes, de Ecclesiis & personis Ecclesiasticis per totam Italiam & cætera loca constitutis, volumus observari (cujus quidem decimæ in illis partibus te superintendentem seu collectorem duximus deputandum) tales sunt: De redditibus & proventibus leprosariarum, domorum Dei, & hospitalium pauperum, qui in usus leprosorum, infirmorum, & pauperum convertuntur, decima non solvetur. Moniales etiam aliæque regulares personæ, quarum reditus & proventus Ecclesiastici adeò sunt tenues & exiles, quòd de illis sustentari non possunt, sed pro habendo vitæ suæ sustentationem necesse habent publicè mendicare, & eleemosynas publicè petere, dictam decimam non persolvent. Seculares quoque Clerici, quorum Ecclesiastici reditus, & proventus annui summam septem florenorum auri non excedunt, eandem decimam non præstabunt. Si verò una persona plura habeat beneficia, quorum nullum per se acceptum dictam summam septem florenorum auri annuatim attingat, simul tamen collecta in minimis proventibus summam memoratam excedant, quotquot, vel quantumcunque modica fuerint, de omnibus & singulis decima persolvetur, sed non solvetur de pitantiis Monachorum. Similiter de his, quæ à Christi fidelibus relinquuntur Ecclesiis, ut ex eis perpetui emantur reditus. Item de xeniis Prælatis & aliis personis Ecclesiasticis liberaliter factis, decima non solvetur. Solventium decimam electioni seu arbitrio committitur, utrùm ipsam velint solvere per totum tempus, quod durabit decima, pro rata proventuum, quos singulis annis dicti temporis ipsos percipere contigerit, an per ipsum tempus pro rata communis æstimationis proventuum eorundem. Sed unâ viâ electâ non licebit alicui variare ad aliam revertendo. Et fiat & redigatur per collectores in scriptis electio hujusmodi expressè in prima solutione decimæ supradictæ: alioquin juxta æstimationem communem per totum tempus solvere tenebuntur. Declaramus autem, quòd hi, qui elegerint solvere decimam pro rata eorum, quæ perceperint annuatim, vendant proventus beneficiorum suorum, quæ personalem residentiam non requirunt, & solvant decimam pro solo pretio, quod receperint de eisdem: dum tamen contra hoc in fraudem decimæ nihil omninò agatur. Sed Ecclesiastica persona, quæ in Ecclesia sua, vel beneficio (quod residentiam personalem requirit) non residet, sed facit in eodem per Firmarium vel Vicarium deserviri, deputando ipsi Vicario vel Firmario certam suorum proventuum portionem: non de vicariatûs seu firmarii portione, sed de universis ipsius Ecclesiæ vel beneficii proventibus decimam exhibebit. Declaramus etiam, quòd de sylvis seu nemoribus, quæ non consueverunt vendi, nil solvetur, nisi fortè aliquid de illis venditum fuerit durante decimâ: & tunc æstimabitur, quantùm valere debent annui reditus partis venditæ secundùm assisiam, quæ consuevit fieri de nemoribus in partibus illis, in quibus nemus situatum fuerit, & de sola æstimatione decima persolvetur, & non de eo quod perciperetur de dictis sylvis seu nemoribus, quæ vendi non consueverunt, nisi fortè vendantur durante decimâ: quæ tunc solvetur ex venditione pascuagii seu herbagii, aut alterius consimilis proventûs eorundem nemorum & sylvarum. Et si non vendantur hujusmodi pascuagia & similia, non solvetur decima de his

de his: ita tamen, quòd in fraudem decimæ nihil contra hoc attentetur. Idemque de pascuis, herbagiis, & consimilibus obventionibus sylvarum volumus observari: De stagnis & piscariis decima sic solvetur, videlicet quòd fiet relatio de numero annorum, quibus ante venditionem ultimam vendita non fuerunt, ad quantitatem pretii ex ipsa venditione ultima recepti: ut pretio diviso in partes secundùm annorum terminum, durante decimâ, solvatur decima ipsa de tot partibus pretii ex ipsa venditione recepti, quot fuerunt anni prædicti: ut si fortè sunt quinque anni elapsi, ex quo fuerat stagnum venditum, & tunc vendatur pro centum florenis, fiant de pretio quinque partes, & pro tribus annis, quibus durabit decima, solvetur ipsa decima de tribus partibus pretii tantùm, videlicet LX. florenorum, & multiplicabuntur, & minuentur partes pretii, prout plures & pauciores fuerint dicti anni. De piscariis autem fluminum & lacuum, & venationibus si vendantur, & sylvis cæduis, idem quod de stagnis fiet. De piscibus stagnorum, vel belluis garenarum, quos pro usu vel esu suo consumi, vel sine fraude donari contigerit, decima non solvetur. Et quia nonnulli obtinent à monasteriis & Ecclesiis prioratus, grangias domos, reditus, pensiones & census, in solvenda de his decima credimus distinguendum: videlicet, an talia in beneficium habeantur, an ex contractu, an ex mera gratia. Si talia in beneficium habeantur, sive hoc sit concessum per sedem Apostolicam, sive per ipsorum monasteriorum vel Eccl siarum personas, de illorum proventibus solvetur decima. Cùm autem obtinentur talia ex contractu, putà ad pensionem, vel firmam annuam, in qua non est facta gratia obtinenti, sed in hoc uterque contrahentium studuit conditionem suam facere meliorem: perceptores pensionis vel firmæ de ipsa pensione vel firma decimam exhibebunt. Si autem quis ante vel post concessionem hujus decimæ ad vitam propriam emit proventus Prioratuum, vel aliorum prædictorum pro aliqua pecunia, ita quòd in hoc ei scienter gratia non est facta, considerabitur quantùm æstimatione communi valeant annui proventus, prioratus, grangiæ, domus, terrarum seu redituum hujusmodi; & secundum hoc ab illis, quorum est horum proprietas, qui inde pretium pro futuro tempore receperint, per tres annos decima exhibebitur. Si autem in his gratia facta sit obtinentibus, quia scienter pro minori pretio, quam valeant, sunt talia vendita, vel locata, ipsi obtinentes, & non monasterium vel Ecclesia de illo, in quo gratia facta est ipsis, & de reliquo illi, quorum est proprietas, decimam exhibebunt. Si autem personis aliquibus pro justa mercede seu remuneratione laboris vel obsequii præstiti vel præstandi talia sunt concessa, ii, quorum est illorum proprietas in decimatione proventuum suorum, etiam horum proventus meritò numerabunt, & de illis (sicut de aliis, quos pro certis suis utilitatibus expendunt) decimam exhibebunt. Quòd si hæc per illos, qui ea obtinebant, in alios sunt translata (quia res transit cum onere suo) etiam circa illos, quæ prædiximus, servabuntur. Nec deducentur expensæ quæ pro Monachis (qui in talibus prioratibus, grangiis, seu domibus, in beneficium seu ex mera gratia concessis, ex pacto teneri debent) fieri dignoscuntur. Expensæ autem illorum Monachorum vel personarum, quæ teneri debent ex pacto in Prioratibus, grangiis seu domibus ad justam firmam seu pensionem concessis, sive determinatè, sive non, æstimabuntur æstimatione communi, & talem æstimationem monasterium vel Ecclesia, cujus illorum est proprietas, cum suis proventibus decimabit. Prælati de procurationibus, quas in victualibus percipiunt, decimam non persolvent: sed qui eis præstant hujusmodi victualia, in decimatione suorum proventuum & redituum numerabunt, & solvent decimam de eisdem. De illis autem procurationibus, quas Prælati in pecunia numerata ritè percipiont ab antiquo, & quas perciperent, etiamsi non visitarent, decimam præstare tenentur. Prælatus autem, qui procurationem (quam sine visitatione potuit de jure percipere in pecunia numerata) remittit: quia remittit quod sibi debetur, & de quo solvisset decimam, si recepisset illud, tenetur ex tali procuratione decimam exhibere. Si verò procurationem, quam tantùm in victualibus licet percipi, fortasse remittit, persona Ecclesiastica, cui remissio facta est, hujusmodi victualia cum aliis proventibus suis, cùm solvet, decimam æstimabit: cùm etiamsi non esset remissa, hoc facere teneretur In solvendo decimam supradictam solæ expensæ necessariæ, quæ fiunt in re, ex qua fructus percipiuntur arando, colendo, & colligendo fructus, sine quibus non possunt inde fructus percipi, deducentur. Expensæ autem, quæ fiunt in castrorum custodibus, cùm fiunt extra rem, vel etiam in ædificiis construendis vel conservandis, nullatenùs deducentur: sicut nec illæ, quæ in villis tuendis fierent in guerris seu etiam cavalcatis. De iis quoque, quæ consistunt in jurisdictione, mero imperio, regalibus atque similibus, solvetur decima deductis salariis moderatis, quæ ante concessionem decimæ consueverunt solvi Judicibus & Officialibus, similibusque personis, sine quibus jurisdictio. & cætera similia nequeunt expediri: ita tamen, quòd in fraudem decimæ nihil contra hoc penitùs attentetur Sed expensæ Officialium, Judicum & consimilium personarum, factæ in vestibus sive victualibus, minimè deducentur, sicut nec aliæ expensæ similes factæ circa familiam Prælatorum. Ratione autem æris alieni, quo persona solvens decimam obligata consistit, nihil de decima minuetur, etiamsi certæ res Ecclesiasticæ propter hoc à quoquam fuerint obligatæ. Item de furnis, & de molendinis decima præstabitur.. Solvetur autem de oblationibus, sive fiant pro benedictione nubentium, sive pro exequiis mortuorum, necnon de proventibus singulorum Prælatorum, & de emendis, quæ ab excommunicatis recipiuntur. De Legatis quoque sibi & aliis personis Ecclesiasticis non personarum, sed Ecclesiarum, vel officiorum ratione relictis, decima persolvetur. Pro decima supradicta non exhibebitur pecunia, nisi illa communiter curreret de mandato Domini terræ, & quæ est moneta in locis, in quibus consistens fructus & reditus unde decima persolvetur, nec aliqui pecuniam cambire cogentur eandem. Sed si ex probabilibus seu verisimilibus præsumptionibus apparuerit, quisquam pensatis ejus proventibus minùs debito notabiliter de decima persolvisse, ita quòd super hoc meritò suspectus debeat reputari: ex officio nostro per viros idoneos deputandos à nobis faciemus inquiri ab illis, qui super hoc scire valeant veritatem, videlicet de consilio diœcesani Episcopi, vel alicujus deputandi ab ipso, si sit ejus subditus, & non aliter, si Episcopus ipse vel deputatus ab eo commodè possit haberi: & tunc demum, & non priùs, ille, cujus proventus fuerint taliter æstimati, pro eo quòd minùs solverit, etiam nominatim excommonicabitur: si ejus contumacia exegerit, & visum fuerit expedire. Episcopi autem & Abbates cæteræque personæ Ecclesiasticæ, honorabiles non suspectæ, propriæ conscientiæ relinquantur: ita quòd sufficiat quoad tales excommunicationis sententia, quæ in nullo modo solventes, vel scienter adhibentes fraudem vel malitiam circa ipsius decimæ solutionem generaliter proferetur. Super his autem fiet compulsio per censuram Ecclesiasticam, prout nobis & illi, cui hoc committendum duxerimus, visum fuerit expedire. Proferatur autem (si expediens visum fuerit) excommunicatio generaliter vel specialiter in eos, qui contra solutionem decimæ vel suorum æstimationem proventuum, cùm fuerit facienda, fraudem vel malitiam scienter duxerint adhibendam.

§. 1. Fiet autem solutio decimæ non ex ipsis rebus, quæ percipiuntur de proventibus, sed in pecunia numerata.

§. 2. Solvetur autem decima illis, quos ad hæc contigerit deputari.

Rector parochialis, qui urgente necessitate Ecclesiæ, putà quia ipse residendo personaliter in eadem per se non sufficeret ipsi curæ propter multitudinem parochianorum vel divisionem parochiæ suæ, sed necesse habet unum, vel duos, vel plures capellanos conducere, & eis propter victum salarium constituere, salarium hujusmodi poterit in decimæ solutione deducere: sed ratione victûs Capellanorum ipsorum aliquid non deducet.

§. 3. Quòd si in diversis civitatibus & diœcesib. diversa beneficia obtineantur, de unoquoque beneficio in civitate vel diœcesi, in qua illud fuerit, decima persolvetur.

§. 4. De eleemosynis verò seu oblationibus datis ad opus fabricæ, maximè de his oblationibus, quæ in civitatibus & aliquibus castris & locis dictarum provinciarum in certis festivitatibus, in candelis & aliis consueverunt dari & offerri ad opus fabricæ deputatis, decima non solvetur.

§. 5. Similiter nec de illis oblationibus, quæ colliguntur interdum per Laicos, qui consortiales dicuntur: interdum per Clericos, quæ ad opus consortii reducuntur, & quæ ostetuntur ut luminaria in Ecclesia, cruces & calices fiant & reparentur, & etiam ex illis pauperibus subveniatur, & sepeliantur corpora pauperum defunctorum. Prælati autem & Clerici exules, cujuscunque conditionis aut dignitatis existant, de suis proventibus Ecclesiasticis decimam persolvent. Illæ quoque expensæ, quæ fiunt pro fossatis & aliàs, pro terris ædificandis, ut uberiores fructus producant, & illæ quæ fiunt in conservandis & reparandis ædificiis molendinorum, domorum, seu apothecarum & similium, & ex quibus fructus & pensiones recipiuntur, & nisi repararentur, fructus ex eis percipi non valerent: de decima hujusmodi minimè deducentur. Nec etiam illæ, quæ fiunt pro custodia castrorum, quamvis fiant majores solito.

§. 6. Insuper de oblationibus minutissimis, quas percipiunt Ecclesiasticæ personæ ratione Ecclesiarum suarum, pro sepulturis & dandis pœnitentiis, decima persolvetur. Et quia non occurrit nobis, quin quotidianæ distributiones proventus Ecclesiastici sint, de distributionibus quæ dantur in horis canonicis præsentibus, debere solvi decimam declaramus.

§. 7. Illi quoque qui deputati fuerint ad collectionem cum eis qui debent solvere decimam, de aliqua decimæ, cum eis qui debent solvere decimam, de aliqua certa summa solvenda pro decima, nequeunt convenire.

§. 8. De fructibus arborum & hortorum solvetur decima.

§. 9. De his autem, quæ consumuntur usu vel esu animalium, si sint Ecclesiarum, solvetur decima, deductis expensis necessariis, quæ fiunt pro custodia: si verò sunt personarum, decima non solvetur.

§. 10. Tu ergò in his solum Deum & justitiam pro præmissis præ oculis habens, ex prædictis declarationibus in decidendis hujusmodi dubitationibus, quæ pro parte leviter decidi poterunt, confirmationem accipias: super majoribus verò decisionem Apostolici oraculi expectes.

§. 11. Volumus quoque & præsentium tibi auctoritate mandamus, ut in unamquamque personam Ecclesiasticam deputaratum tibi partium, cujuscunque ordinis, conditionis, vel dignitatis existat, quæ decimam ipsam nullo modo vel non integrè scienter, aut non secundùm verum valorem fructuum suorum perceptorum, sive non in terminis constitutis exhibuerit, seu in illorum exhibitione malitiam commiserit sive fraudem: excommunicationis sententiam auctoritate nostrâ promulges: Et etiam in singulos, qui scienter impedimentum præstiterint, directè vel indirectè, publicè vel occultè quò minùs decimæ prædictæ solvantur. Et omnes & singulos, qui hujusmodi sententias latas incurrerint: per te (& alios, singulis diebus Dominicis & festivis, pulsatis campanis & candelis accensis, usque ad satisfactionem condignam excommunicatos publicè nunties, & facias ab omnibus publicè evitari: Aggravaturus aliàs manus tuas contra ipsos prout protervìam & contumaciam exigere videris eorundem: quòd si satisfacere decreverint, post plenam & integram satisfactionem ab hujusmodi excommunicationibus juxta Ecclesiæ formam absolvas eosdem, & dispenses cum eis super irregularitate, si taliter ligati non abstinuerint à divinis: Proviso hactenùs, quòd contra decimam hujusmodi non solventes nullatenùs sine speciali mandato Apostolicæ sedis invocetur brachium seculare. Quodque ad vasa sacra, paramenta, calices, cruces, & libros, aliaque bona mobilia ad cultum deputata divinum, vel ad privilegia Ecclesiarum & monasteriorum, aliorumque locorum Ecclesiasticorum, ipsius occasione decimæ manus nullatenùs extendatur. Data Anagniæ Cal. Octobr. Pont. nost. Anno 7.

TITVLVS VIII.
DE REGULARIBUS ET TRANSEUNTIBUS AD RELIGIONEM.
CAP. I.

Religiosi mendicantes sub excommunicationis pœna prohibentur convolare ad religionem non mendicantium, quocunque quæsito colore, quam ipso facto incurrant tam recepti, quam recipientes, quâcunque licentiâ non obstante. Quid juris sit de jam receptis, subdit.

Martinus IV. (*an.* 1281.)

VIam ambitiosæ cupiditatis religiosis, potissimè mendicantibus præcludere cupientes, ad alios ordines, præsertim monasticos (fucatis tamen coloribus asserentibus ob frugem melioris vitæ, aut arctioris observantiæ) tam sancti Benedicti, quàm Cisterciensis, Camaldulensis, Vallis umbrosæ, Canonicorum regularium sancti Augustini, vel aliorum monasticorum ordinum convolare nitentibus, licentiam à sede Apostolica seu Legatis aut Nuntiis ejusdem sedis ad transferendum se de mendicantium ordinibus ad alios ordines, præsertim eâ ratione (ut verisimile est, prout facti evidentia docet) ut liberius degant, dignitatesque & beneficia monastica consequi valeant, & ex certis aliis causis honestati non consonis obtinentibus. Ac volentes etiam conservationi ordinum mendicantium providere: auctoritate Apostolicâ ex certa scientiâ tenore præsentium declaramus & etiam decernimus, statuentes, quòd decætero nullus religiosus ordinum mendicantium quorumcunque, cujuscunque gradûs, statûs, conditionis, vel religionis existat, quantumcunque & qualitercunque possit & debeat virtute cujuscunque licentiæ, etiam indulti Apostolici seu Pœnitentiarii nostri curam gerentis, vel aliâ quâvis auctoritate hactenus, etiam per literas Apostolicas facultatum quarumvis tam Legatorum vel Nuntiorum sedis Apostol. quàm aliâ auctoritate, maximè de transferendis fratribus, aut aliquibus præsertim ordinum mendicantium professoribus in genere vel in specie ab ordinibus hujusmodi mendicantium, sub quacunque verborum forma appareant, admitti aut recipi per aliquos etiam superioris ordinis, seu monasterii, aut loci monastici, seu aliàs in Monachum vel in fratrem alicujus ex ordinibus monasticis supradictis vel aliis expressis (ordine Carthusiensium duntaxat excepto) sub pœna excommunicationis, quam tam recipientes, quàm recepti ipso facto incurrunt. Et quam exnunc prout extunc contra quemlibet transgressorem quomodolibet in præmissis, scientiâ & auctoritate antefatis proferimus in his scripris. Et à nemine, nisi duntaxat à Rom. Pontif. (præterquam in mortis

in mortis articulo a) excommunicati hujusmodi possint absolutionis beneficium quomodolibet obtinere. Et nihilominùs secùs facta non teneant, & nullius existant efficaciæ vel momenti. Decernentes etiam & volentes, quòd si quis hactenus virtute cujusvis licentiæ seu mandati hujusmodi fuisset receptus ad aliquem monasticum ordinem, & habitum consuetum gestari per Monachos talis ordinis susceptisset, sive professionem emiserit, sive non, sub dicta pœna teneatur in monasterio, in quo receptus fuerit (etiamsi beneficia Ecclesiastica seu rectorias Ecclesiarum quarumvis obtineat) stare in ejus torali ordinatione, & in hujusmodi ordine monastico, altissimo deservire. Si quis autem prætextu hujusmodi licentiæ vel sine habitu vel cum habitu vagando incederet, monitione prævià teneatur & debeat intra terminum XV. dierum à die monitionis hujusmodi computandorum, ad ejus religionem vel ordinem, unde cum licentia vel sine licentia recesserat, remeare. Quod si efficere neglexerit, post ipsum terminum tanquam notorius apostata excommunicatus in omnibus & per omnia debeat per quemlibet reputari, & ab omnibus retractari: etiam per invocationem auxilii brachii secularis, quoties fuerit opportunum. In futuris autem nullus ex professoribus alicujus ex ordinibus mendicantium hujusmodi in aliquem monasticum ordinem (Carthusiensium duntaxat excepto) possit aut debeat per quemcunque recipi vel admitti, virtute alicujus licentiæ vel indulti, absque sedis hujusmodi licentia speciali sub dictis pœnis, & nihilominùs secùs facta non teneant ipso jure. Hujusmodi licentiis & indultis, necnon constitutionibus Apostolicis, & mendicantium ordinum prædictorum, etiamsi de illis specialis,& expressa, ac de verbo ad verbum in nostris literis mentio habita foret, & aliis contrariis non obstantibus quibuscunque. Nulli ergò omninò hominum liceat hanc paginam nostræ declarationis, decreti, statuti, prohibitionis, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Sebennis 4. Cal. Aug. Pont. nost. Anno I.

CAP. II.

Religiosi sine sui superioris licentia ultra mare euntes sunt ipso facto excommunicati, nec ibi sunt ad prædicationem vel divinorum celebrationem admittendi.

Joannes XXII. (*an.* 1324. *Avenioni*)

AD nostrum nuper relatio fide digna perduxit auditum, quòd nonnulli religionis gestantes habitum, sed à veritate religionis omninò vacui, & à modestia penitùs alieni, ad partes quandoque transmarinas se transferant, in quibus pauci fideles respectu infidelium commorantur. Et ut illi decipere faciliùs simplicium animos, ac ipsos & alios in errores præcipitare seu retinere valeant, sub ovilla veste, ac humilitatis habitu lupinum animum occultantes, per doctrinas suas reprobas & erroneas, fidelium mentes, quantùm in eis est, corrumpere satagunt: In ipsis partibus periculum nimium spargere non omittunt, necnon & os suum ponentes in cœlum, linguâ eorum falsidicâ transeunte super terram, S. Rom. Eccles. detrahere constitutionibus, & alia multa à fide devia in suis sermonibus & secretis collocutionibus evomere insanis ausibus non verentur: ex quibus Deus offenditur, periculosa suscitantur scandala, paratur simplicibus laqueus, ipsique talium præsumptores de hæresi vehementer arguunt se suspectos. Nos itaque tantis obviare periculis paternæ diligentiæ studiis cupientes, universis & singulis religiosis cujuscunque conditionis, religionis, ordinis vel statùs existant: de fratrum nostrorum consilio districtiùs auctoritate præsentium inhibemus, ne ipsorum aliquis absque superioris ordinis sui licentia, sibi per ipsius literas patentes concessa, decætero ad partes se transferat antedictas. Superioribus ipsis nihilominùs injungentes, ne quibusvis sui ordinis fratribus (nisi duntaxat viris literatis, providis & expertis) hujusmodi licentiam impertiri præsumant. Nos enim quoscunque præsumentes contrarium quovis modo, excommunicationis subjacere sententiæ volumus ipso facto. A qua nullus ab alio, quàm à Rom. Pont. possit (nisi duntaxat in mortis articulo) absolutionis beneficium obtinere. Cæterùm universis Ecclesiæ Prælatis in virtute sanctæ obedientiæ districtè præcipiendo, præsentium tenore mandamus, quatenus nullos religiosos ad partes se transferentes prædictas: nisi per patentes superioris sui ordinis literas,de licentia speciali se illuc transferendi sibi concessa,Prælatis eisdem fecerint,plenam fidem, in civitatibus suis & diœcesibus ac locis & terris aliis ad prædicationis officium, vel divinorum celebrationem admittant: sed ipsos potiùs velut apostatas capiant,seu capi faciant, eos carcerali custodiæ (donec de dicta licentia speciali modo prædicto sibi constiterit) detinendo. Et nihilominùs si quos religiosos approbare,quæ sedes Apost. reprobavit, vel quæ aliàs sunt fidei obvia,in suis prædicationibus seu secretis collocutionibus dogmatizare persenserint: ut tales (quibuscunque cessantibus privilegiis) possint licitè capere, & carcerali custodiæ, sicut suos possent subditos,mancipare licentiam impertimur. Et insuper tenore præsentium mandamus eisdem,ut de præmissis summariè, simpliciter & de plano, ac sine strepitu judicii & figura, per se vel alium seu alios solerter & fideliter studeant informare: quosque de prædictis, seu eorum aliquo receperint reos esse, juxta statuta canonum in aliorum exemplum castigare pœnis debitis non postponant: Non obstantibus exemptionibus, & aliis quibuscunque privilegiis, & literis Apostolicis eisdem Religiosis, vel eorum ordinibus ab eadem sede concessis, vel in posterum concedendis: etiamsi de illis plena & expressa mentio, ac de verbo ad verbum in præsentibus sit habenda. Quæ quantùm ad prædicta vel aliquod eorundem eisdem in nullo volumus suffragari. Nulli ergò, &c. Datum Avenion. VI. Idûs Maji, Pont. nost. Anno 9.

a *Vide Conc. Trid. Sess.* 14. *c.* 7. *de casuum reservatione.*

TITULUS IX.

DE RELIGIOSIS DOMIBUS.

CAP. UN.

Licèt Beguinarum status sit propter multas rationes per Clementem V. reprobatus, permittitur tamen mulieribus fide dignis, quæ nec sunt culpabiles, nec suspectæ, sub habitu Beguinarum vivere: nec sunt tales per ordinarios molestandæ. Vide cap. I. eod. tit. in Clement.

Joannes XXII. (*an.* 1325. *Avenioni.*)

RATIO recta non patitur, ut innocentes ad patia cum nocentibus judicentur. Sanè felic. rec. Clemens Papa V. prædecess. nost. cùm de mulieribus, quæ Beguinæ vulgariter nuncupantur, nonnulla ei fuissent præcipuè de Alemaniæ partibus insinuata sinistra, & præsertim quòd earum quædam de summa Trinitate & divina essentia disputarent, & prædicarent, ac circa articulos fidei & Ecclesiastica sacramenta opiniones catholicæ fidei contrarias introducerent, & multorum simplicium animas in diversos errores inducerent: ex his & aliis frequenter de illis auditis habens eas non indignâ ratione suspectas,in illas, quæ statum hujusmodi noviter assumptum sectarentur ulterius, aut quæ illum de novo assumerent,excommunicationis sententiam promulgavit. Verùm quia in multis

mundi partibus plurimæ sunt mulieres, quæ similiter vulgò Beguinæ vocatæ, segregatæ quandoque in parentum, aut suis, interdum verò in aliis, aut conductis sibi communibus domibus insimul habitantes, vitas deducunt honestas, Ecclesias de nocte frequentant, diœcesanis locorum, & parochialium Ecclesiarum Rectoribus reverenter obediunt, curiositatem disputandi, aut auctoritatem, seu temeritatem potiùs prædicandi, nullo modo sibi usurpant, nec se vel alias seu alios quoslibet præmissis opinionibus, erroribusque involvunt: nec ulla super his est aut fuit hactenus nota seu suspicio contra eas, quæ ipsas dissimiles à luce sua constringeret, ut nullis earum, quæ perpetuam fortè Domino continentiam devoverunt, occasio præbeatur ad lapsum: & ne periculis, damnis, & scandalis plurimis, quæ proinde verisimiliter sequerentur, pro provisione Ecclesiæ moderna occupentur: Beguinas hujusmodi inculpabiles (ut præmittitur) nec suspectas sub prohibitione & abolitione præmissis (quia de ipsis prædecessor noster præfatus nullatenùs sensisse dignoscitur) de fratrum nostrorum consilio declaramus & volumus non includi. Locorum ordinariis nihilominùs injungentes, ut eas sub prætextu hujusmodi nullatenus molestari permittant. Et si quid forsan ex hoc in bonis aut juribus à quibuscunque contra eas attentatum est hactenus, vel attentari contigerit in futurum, per illos prædictos ordinarios auct. nost. in statum reduci debitum volumus: Invocato (si opus fuerit) auxilio brachii *a* secularis. Cæterum statum Beguinarum hujusmodi, quas esse permittimus (nisi de his per sedem Apostolicam aliter ordinatum extiterit) nullatenùs ex præmissis intendimus approbare. Locorum autem ordinarios, & alios, ad quos prædicta spectabunt, curam pervigilem & sollicitudinem debitam præcipimus adhibere, ne præmissarum sequentes invia, & ipsarum actus temerarios imitando, præmissis erroribus, & disputationum & prædicationum temeritatibus se involvant: eas, quæ contra prædicta præsumpserint, per censuram Ecclesiasticam (appellatione postposità) compescendo. Porrò mulieres, quodcunque nomen habentes, quæ de illis, ex quibus prohibitio præcesserit, culpabiles se reddiderint, aut meritò notabiles vel suspectas esse, si statum vel habitum quoquo modo mutaverint, verè sub prædicta decernimus remanere censura: & taliter contra eas, per illos, ad quos pertinuerit, procedi volumus & mandamus, quòd ab errore de more revocatæ, non ultrà inficiant sanas oves.

TITULUS X.

DE CENSIBUS, EXACTIONIBUS, ET PROCURATIONIBUS.

CAP. UN.

Taxat procurationes, pabula charitatis, & subsidium charitativum. Salvat privilegia, conventiones, consuetudines, & præscriptiones, & indemnitatem pauperum: inhibet contravenire: punit transgressores, & eorum familiares, &c. Et locari debet sub rubricâ, de censibus, & procurationibus.

Benedictus XII. *Episcopus, servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.* (*an.* 1336. *Aven.*)

VAs electionis Paulus Apostolus egregius prædicator, se & eos qui secum erant propriis manibus exhibebat *b*, ut pseudo & subdolis operariis sub prædicationis specie lucra sectantibus locum præcluderet, & his, quos ipse pascebat pabulo verbi Dei, non existeret onerosus. Sanè licèt circa modestiam in exigendis procurationibus observandam à prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus salubria emanaverint instituta, quia tamen (sicut experientia docet) nonnulli Prælatorum, necnon diœcesis Nuntiorum, vel Legatorum Apostolicæ sedis, de quibus nullam faciunt mentionem expressè, sic se reddiderunt & reddunt in dictarum procurationum exactionibus onerosos, ut oppressi subditi hujusmodi onera nequeant supportare, & victum longi temporis brevis hora consumat. Nos attendentes, quòd parentes debent thesaurizare filiis, non delitiis fastidiosis eorum substantiam absorbere: ac cupientes pro diversitate conditionum visitantium Prælatorum & Provinciarum, ac Ecclesiasticarum etiam facultatum, certum modum sufficientem visitantibus, & supportabilem visitatis in præmissis fore decætero observandum: de fratrum nostrorum consilio præsentis constitutionis edicto statuimus, quòd cùm in Franciæ, Navarræ, Majoricarum regnis, ac terris, provinciis, & partibus adjacentibus, & in vicinis eisdem, necnon in Delphinatu, Burgundiæ, Sabaudiæ, Provinciæ, & Forcalquerii Comitatibus, Archiepiscopi & Episcopi, ac alii Prælati & personæ Ecclesiasticæ, quibus id de jure vel consuetudine competit, suos subditos personaliter visitabunt: Iidem Archiepiscopi à suis, vel Suffraganeorum suorum cathedralibus Ecclesiis pro procuratione unius diei, sive in victualibus, sive à volentibus in pecunia, ultra trecentorum: à monasteriis verò & aliis Ecclesiis, vel prioratibus secularibus vel regularibus, habentibus collegium vel conventum duodecim vel plurium personarum, ultra ducentorum ac qoinquaginta. Ab habentibus verò paucarum personarum collegium seu conventum, & quibusvis aliis Ecclesiis, prioratibus & locis, ultra ducentorum. Episcopi verò ab Ecclesiis cathedralibus ultra ducentorum. A monasteriis verò & Ecclesiis aliis, ac Prioratibus secularibus vel regularibus, habentibus collegium vel conventum duodecim vel plurium personarum, ultra ducentorum quinquaginta. Ab habentibus verò paucarum personarum collegium seu conventum, & quibusvis aliis Ecclesiis, prioratibus & locis, ultra ducentorum. Episcopi verò ab Ecclesiis cathedralibus, ultra ducentorum. A monasteriis verò & Ecclesiis aliis ac prioratibus secularibus vel regularibus, collegium habentibus duodecim vel plurium personarum, ultra centum & quadraginta Ab habentibus verò personarum collegium pauciorum, & quibuslibet aliis Ecclesiis, prioratibus & locis, ultra centum & quadraginta. Abbates quoque à monasteriis vel Prioratibus habentibus collegium duodecim vel plurium personarum, ultra centum. Ab aliis quoq; habentibus minus collegium, ac Ecclesiis, prioratibus & locis quibuscunq; ultra lxxx. Archidiaconi quoq;, ultra xxxv. Archipresbyteri quoq;, ultra VIII. Turonen. argenti valorem recipere non præsumant. Si verò præfati Archiepiscopi, Prælati, & personæ Ecclesiasticæ ex privilegio Apostolico per alios visitare, & procurationes recipere valeant in pecunia numerata: Iidem Archiepiscopi à suis & aliis cathedralibus Ecclesiis, ultra centum xx, à monasteriis verò & Ecclesiis aliis, ac prioratibus secularibus & regularibus, habentibus collegium duodecim, vel plurium personarum, ultra centum. Ab habentibus verò minus collegium, & quibuslibet aliis Ecclesiis, prioratibus & locis, ultra lxxx. Episcopi etiam ab eisdem Ecclesiis, monasteriis, prioratibus, atque locis, ultra lxxx. Abbates, ultra lx. Archidiaconi, ultra xxx. Turonen. argenti valorem, non recipiant quoquo modo. In Alemaniæ quoque, Angliæ, Hungariæ, Bohemiæ, Poloniæ, Norvegiæ, Daciæ, Scotiæ, & Sueciæ regnis, terris, ac provinciis, & partibus eisdem adjacentibus Archiepiscopi & Episcopi, alii quoque Prælati, & personæ Ecclesiasticæ, cùm (ut præmittitur) personaliter visitabunt, iidem Archiepiscopi & Episcopi etiamsi primates

---

a *Brachium seculare potest quandoque ab Ecclesia invocari. c.* I. *de off. ord. in antiq.* b *Act. c.* 3.

mates existant, à suis vel Suffraganeorum suorum Ecclesiis cathedtalibus, & personis earum pro procuratione unius diei, sive victualibus, sive à volentibus in pecunia, ultra trecentum & viginti. A monasteriis verò & aliis Ecclesiis, Prioratibus, secularibus vel regularibus, habentibus collegium duodecim vel plurium personarum, ultra CC. & LX. ab aliis verò monasteriis, Ecclesiis, seu Prioratibus minus collegium habentibus, aliis quoque Ecclesiis, Prioratibus & locis, ultra ducentorum & viginti. Episcopi etiam à cathedralibus Ecclesiis, ultra ducentorum & viginti. A monasteriis verò & aliis Ecclesiis & Prioratibus, secularibus vel regularibus, habentibus collegium duodecim vel plurium personarum, ultra C. & LXXX. Ab habentibus verò collegium minus, & quibuslibet aliis Ecclesiis & prioratibus atque locis, ultra centum & quinquaginta. Abbates insuper à monasteriis, prioratibus, seu Ecclesiis habentibus collegium XII. vel plurium personarum, ultra centum. Ab habentibus verò minus collegium, ac Ecclesiis, Prioratibus, & aliis locis quibuslibet, ultra LXXX. Atchidiaconi verò ultra quinquaginta. Archipresbyteri etiam, ultra decem Turonen. argenti valorem recipere non præsumant. Si verò iidem Archiepiscopi, Episcopi, & Prælati, ac personæ Ecclesiasticæ ex privilegio Apostolico per alios visitare, & procurationes recipere valeant in pecunia numerata, dicti Archiepiscopi, etiamsi primates existant, ab hujusmodi Ecclesiis, monasteriis, prioratibus, atque locis, ultra centum. Episcopi, ultra octoginta. Abbates ultra LX. Archidiaconi, ultra XXX. Turon argenti valorem pro procuratione qualibet unius diei recipere non præsumant. In Castellæ quoque, Legionis, Aragoniæ, & Portugalliæ regnis & dominiis, terris & provinciis Regum Castellæ, Aragoniæ & Portugalliæ, & partibus adjacentibus etiam vicinis eisdem, excepto Sardiniæ & Corsicæ regno, Archiepiscopi, Episcopi, & Prælati, ac personæ Ecclesiasticæ, cùm (ut præmittitur) personaliter visitabunt, iidem Archiepiscopi à suis & Suffraganeorum suorum Ecclesiis cathedtalibus, pro procuratione unius diei, sive in victualibus, sive à volentibus in pecunia, ultra centum & quadraginta: à monasteriis verò & Ecclesiis aliis, ac prioratibus secularibus vel regularibus, habentibus collegium duodecim vel plurium personarum, ultra centum & viginti. Ab habentibus verò minus collegium, aliisque Ecclesiis, prioratibus atque locis, ultra centum. Episcopi etiam à cathedralibus Ecclesiis, ultra centum: à monasteriis verò & prioratibus secularibus vel regularibus, habentibus collegium duodecim vel plurium personarum, ultra LXXX. Ab habentibus verò minus collegium, aliisque Ecclesiis, prioratibus & locis, ultra LX. Abbates etiam à monasteriis vel prioratibus, habentibus collegium XII. vel plurium personarum, ultra quinquaginta. Ab habentibus minus collegium, & quibuslibet aliis Ecclesiis, prioratibus & locis, ultra XL. Archidiaconi verò, ultra XXV. Archipresbyteri verò, ultra V. Turonen. argenti valorem recipere non attentent. Si verò proximè nominati Archiepiscopi, Episcopi, & Prælati, & aliæ personæ Ecclesiasticæ, ex privilegio Apostolico, per alios visitare & procurationes recipere possint, in pecunia numerata: iidem Archiepiscopi, ab eisdem suis & Suffraganeorum suorum Ecclesiis ultra LXXX. A monasteriis verò & Ecclesiis aliis, ac prioratibus secularibus vel regularibus, habentibus collegium duodecim vel plurium personarum, ultra LX. Ab habentibus verò minus collegium, & quibuslibet aliis Ecclesiis, prioratibus sive locis, ultra L. Episcopi etiam ab eisdem Ecclesiis, monasteriis, prioratibus sive locis, ultra XL. Abbates verò, ab eorum monasteriis, prioratibus, Ecclesiis sive locis, ultra XXX. Archidiaconi verò, ultra XX. Turon. argenti valorem recipere non attentent. In Apuliæ verò, Calabriæ, terræ Laboris, Siciliæ, Lombardiæ, Tusciæ, Sardiniæ, Corsicæ, & cæteris aliis Italiæ partibus, necnon Sclavoniæ, Achajæ, Cypri, & cæteris regnis, insulisque & aliis provinciis & partibus omnibus ultramarinis, & etiam transmarinis, Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, ac Prælati alii & personæ Ecclesiasticæ consistentes, cùm (ut præmittitur) personaliter visitabunt: Iidem Patriarchæ & Archiepiscopi à suis vel Suffraganeorum suorum Ecclesiis cathedralibus pro procuratione unius diei, sive in victualibus, sive à volentibus in pecunia, ultra LX. A monasteriis verò & Ecclesiis aliis, ac prioratibus secularibus vel regularibus, habentibus collegium XII. vel plurium personarum, ultra quinquaginta. Ab habentibus verò minus collegium, & quibuslibet aliis Ecclesiis, prioratibus atque locis, ultra quadraginta. Episcopi etiam à cathedralibus Ecclesiis, ultra quinquaginta: à monasteriis verò, aliisque Ecclesiis, & prioratibus secularibus vel regularibus, habentibus collegium duodecim vel plurium personarum, ultra quadraginta. Ab habentibus verò minus collegium, & Ecclesiis aliis, seu prioratibus vel locis quibuslibet, ultra triginta. Abbates verò à suis monasteriis vel prioratibus, simile collegium vel majus habentibus, ultra viginti. Ab habentibus verò minus collegium, & quibuslibet aliis Ecclesiis, prioratibus atque locis, ultra sedecim: Atchidiaconi ultra decem Turonen. argenti valorem non audeant recipere quoquo modo. Si verò Prælati, Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, & personæ Ecclesiasticæ proximè nominati, ex privilegio Apostolico per alios visitare, & procurationes recipere valeant in pecunia numerata: dicti Patriarchæ seu Archiepiscopi ab eisdem suis vel Suffraganeorum suorum Ecclesiis cathedralibus, ultra quadraginta. A monasteriis quoque & Ecclesiis, aliis ac prioratibus, secularibus vel regularibus, habentibus collegium duodecim vel plurium personarum, ultra triginta. Ab habentibus verò minus collegium, & Ecclesiis aliis, prioratibus, sive locis, & subditis quibuscunque, ultra viginti octo. Episcopi quoque à suis cathedralibus, & quibuslibet aliis Ecclesiis, monasteriis, prioratibus atque locis, ultra viginti. Abbates etiam ultra decem, necnon Atchidiaconi ultra quinque Turonen. argenti valorem recipere non præsumant. Ita, quòd expensæ seu sumptus universi, seu taxatio pecuniaria hujusmodi procurationis totius diei, videlicet in pecunia, vel victualibus & necessariis aliis, prædictam summam vel valorem aliquatenùs non excedat: nec ultra dictas summas vel taxationes seu valores earum prætextu cujusvis consuetudinis, vel aliàs, vel ab ipsis Prælatis vel familiaribus earundem quicquam exigere vel recipere liceat etiam à volentibus, quando ex conventione vel consuetudine minùs solvere consueverint, quòd propter prædicta non plùs solvant. Illud quoque quod de Archidiaconis superiùs diximus ordinandum, locum habere volumus etiam in Decanis, Præpositis, aliisque personis Ecclesiasticis superiùs non expressis, quibus visitationis officium & procurationis receptio ex privilegio sedis Apostolicæ, vel de jure seu consuetudine competere dignoscuntur: Decanis ruralibus duntaxat exceptis, qui in aliquibus regionibus Archipresbyteri nominantur, circa quos in receptione hujusmodi procurationis, id quod suprà statutum est de aliis Archipresbyteris, volumus observari. Nostræ tamen intentionis existit, quòd si ex conventione, vel consuetudine, tam Ecclesiæ cathedrales, quàm collegiatæ, & aliæ quælibet seculares, ac etiam monasteria, prioratus conventuales, & loca alia quævis Ecclesiastica, earumque Capitula, collegia seu conventus, Rectores etiam & personæ, Prælatis quibusvis suis visitantibus (ut præfertur) minùs debeant, vel consueverint, quàm per nos superiùs est statutum, ad solvendum ultra conventionem vel consuetudinem hujusmodi nullatenùs adstringantur, sed super his circa eos consuetudo & conventio hujusmodi observentur. Hujusmodi

etiam moderationes & taxationes ad Prælatos quoslibet, qui prætextu cujusvis consuetudinis in monasteriis, sive locis aliis Ecclesiasticis gratis recipiantur ad pabulum charitatis, extendimus & etiam prorogamus: proviso nihilominùs, quod in locis quibuslibet, secundùm quod major vel minor rerum copia fuerit in eisdem, necnon juxta majorem vel minorem personarum & evectionum numerum hujusmodi visitantium, expensarum majorum vel minorum debita moderatio teneatur: ita tamen, quòd majores expensæ non excedant summam superiùs limitatam. Insuper prædictis omnibus Archiepiscopis, Primatibus, Episcopis, & aliis superiùs nominatis visitantibus, ne ultra conventionem vel consuetudinem hujusmodi circa personas, & loca ubi fuerint, nec ultra moderationes & taxationes prædictas, quicquam præsumant recipere, districtiùs nihilominùs inhibemus. Volentes etiam constitutionem præsentem pœnæ adjectione juvari, statuimus, quòd si dicti visitantes per se, vel (si ex privilegio eis competat) per alios visitationis officium exercuerint, & procurationes receperint (ut præfertur) ipsi, vel familiares eorum ultra taxationes prædictas, aliquid scienter exegerint, vel receperint etiam à volente, duplum ejus, quod ipsi iidem Prælati, vel eis scientibus aut ratum habentibus eorum familia taliter exegerint vel receperint, intra duos menses post receptionem seu scientiam hujusmodi Ecclesiis, monasteriis, & aliis locis, à quibus illa receperint, restituere teneantur. Si verò dictis Prælatis per alios visitantibus, hi, qui pro eis visitationis officium exercebunt, per se vel per alios ultra moderationes seu taxationes prædictas quicquam exegerint, seu receperint etiam à volentibus, duplum ejus, quod ultra receperint, Ecclesiis & monasteriis vel locis aliis, à quibus id receptum fuerit, intra præfatum terminum restituere teneantur. Alioquin extunc dicti Prælati, qui ultra moderationes & taxationes prædictas, seu conventionem vel consuetudinem hujusmodi receperint in pecunia numerata, duplum ipsum eisdem Ecclesiis, monasteriis, sive locis ultra dictum tempus restituere differentes, ingressum Ecclesiæ sibi noverint interdictum. Hi verò pro dictis Prælatis visitationem hujusmodi (ut præmittitur) exercentes, ab officio & beneficio noverint se suspensos, quousque gravatis Ecclesiis, monasteriis, sive locis de hujusmodi duplo plenariam satisfactionem impendant. Adjicientes constitutioni præsenti, quòd si quis de familia Prælati personaliter visitantis, aliquid ultra moderationes & taxationes præfatas per se vel alios, Prælato ignorante, nec ratum habente, receperit ab Ecclesiis, monasteriis & locis aliis visitatis, duplum ejus, quod ultrà receperit, de suo proprio intra duos menses post receptionem hujusmodi Ecclesiis, monasteriis, & locis aliis, à quibus illa receperit, reddere teneatur: Alioquin extunc recipiens, si Clericus fuerit, tamdiu ab officio & beneficio sit eo ipso suspensus: Si verò Laicus, tamdiu ingressum Ecclesiæ sibi noverit interdictum, & à communione Eucharistiæ ipso facto noverit se suspensum, donec de duplo hujusmodi gravatis Ecclesiis, monasteriis, sive locis satisfecerit cum effectu: Nullâ eisdem ultra moderationes & taxationes prædictas recipientibus in his donantium remissione, liberalitate, vel gratiâ valiturâ. Cæterùm moderationes & taxationes hujusmodi in illis locis volumus observari, in quibus id fieri poterit secundum Ecclesiæ, monasterii, vel loci alterius facultates. In aliis autem tantam præcipimus modestiam adhiberi, quòd per hæc, quæ ad exonerationem locorum Ecclesiarum statuendam providimus, non doleant se gravari, nec per hoc dicti Prælati exigendi ampliùs quàm ipsi subditi pati possint, indultam sibi existiment potestatem. Præmissis quoque adjiciendo statuimus, quòd si dicti Prælati, vel aliquis eorundem ex Apostolica indulgentia, vel consuetudine, seu de jure, petant sibi ab Ecclesiis, monasteriis, & locis aliis, eorumque Capitulis, Collegiis, vel Conventibus, Rectoribus, seu personis moderatum, seu charitativum subsidium exhiberi, non possint à singulis Ecclesiis, monasteriis, sive locis pro subsidio hujusmodi ultrà petere, vel recipere (etiam à volentibus) nisi quantùm ascenderent singulæ procurationes juxta taxatum per nos superiùs moderatum, quas iidem Prælati possent recipere, quando ex privilegio per alium visitarent. Porrò Turonenses prædictos tales fore intelligimus, quòd XII. ipsorum valeant unum florenum auri boni, puri, & legalis ponderis, ac cunii Florentini. Per constitutionem autem hujusmodi nolumus, quòd prædicti Prælati, vel alii, quibus visitationis officium, & procurationum receptio ex privilegio sedis Apostolicæ, vel aliàs de consuetudine vel de jure competere dignoscuntur jus visitandi, seu procurationes recipiendi, sibi valeant vendicare. Nec per constitutionem eandem aliis constitutionibus super præmissis, per prædecessores nostros dudum editis, quoad alia contenta in eis, aliquatenùs derogetur. Insuper Abbates Cistercien. ordinis sua monasteria visitantes, sub præfata constitutione nostrâ nolumus comprehendi, cùm super his per aliam constitutionem nostram duxerimus specialiter providendum. Nulli ergò omninò hominum liceat hanc paginam nostrarum constitutionis, intentionis, inhibitionis, adjectionis, & præcepti ac voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hòc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Avenion. XV. Cal. Januarii, Pontificatûs verò nostri Anno 2.

TITULUS XI.

DE CELEBRATIONE MISSARUM.

CAP. UN.

Narratis perturbationibus plurimis, quæ Ecclesiæ præsertim per hæreticos inferuntur, ordinat Romanus Pontifex, quòd dum Missæ celebrantur, in quibus devotiùs oratur, certæ preces hîc expressæ ad Deum effundantur. Et ut Christiani ad id sint promptiores, viginti dies indulgentiarum cunctis hoc facientibus elargitur. Adverte, quòd sub hoc tit. aptè potuisset locari Extravagans, *Docta.* quæ est suprà, De vita & honest. Cler. ut ibi tractatum est.

Joannes XXII. (*an.* 1327. *Avenioni.*)

DISCIPULORUM Christi *a* gesta nos instruunt, ut in pelago hujus mundi procellâ surgente, ad divinum confugium recurrere debeamus. Illi quidem commotione maris adeò grandi factâ, ut fluctus naviculam, in quam JESUM sequentes intraverant operirent, Christum dormientem vocibus excitârunt supplicibus, & adversùs ingruentes tempestatis impetus ab eo salutis præsidium postulârunt. Cùm itaque catholicam Ecclesiam, quæ congregationem *b* fidelium comprehendit, videamus (quod dolentes referimus) pacis æmuli, zizaniorumque satoris malitiâ procurante, discordiarum flatibus concitatam, earumque fluctus adeò elevatos, quòd quasi operiant ipsam totam: hæreticos insuper Ecclesiam ipsam cernamus, & schismaticos impugnare ferociter, ac ut inconsutilem Domini tunicam scindant, multipliciter laborare: Cum fratribus nostris deliberatione præhabitâ diligenti, expediens, (imò necessarium potiùs) æstimamus, ut ad illum, qui ad dexteram Patris residet in excelsis, qui caput est congregationis ejusdem, cuique potestas omnis, tam in cœlo, quàm in terra nos itur tradita, eique venti & maria obsecundant *c*, levemus cum manibus corda nostra,

a *Luc.* 8. b *Vide Turrecrem. in summa de Eccles.* 1. *cap.* 1. c *Luc.* 8.

ſtra, ipſumque devotis pulſantes precibus, apud eum ſedulis orationibus inſiſtamus, ut inſurgentes præmiſtæ fremitus tempeſtatis, quæ quaſi univerſorum Chriſticolarum regna concutit, ſubditos contra dominos violato fœdere erigit, hæreticis & ſchiſmaticis ac rebellibus Eccleſiæ Dei, inſurgendi contra ipſam, ejuſque jura uſurpandi, inſaniâ damnabili auſum pandit: flatus ceſſare, fluctusque prædictos quieſcere ſuâ faciat omnipotenti virtute: Cordaque hæreticorum, ſchiſmaticorum, aliorumque rebellium ad Dei Eccleſiæ unitatem ac devotionem inclinet & habiliter, vel forſan, cùm præmiſſis pertinaciter intendant perſiſtere, ipſorum elidat ſuperbiam, eorumq; obſtinatam malitiam ſuæ virtute dexteræ conterat & proſternat. Corda quoque ſubditorum ad eorum ſuperiores & eorum ſuperiorum convertat ad ſubditos, ipſoſque diſſidentes in concordiæ unitate conciliet & confirmet: ſicque det ipſis ſuperioribus præſidere, quòd ſic regnent, ut diligantur, eorumque regimen cedat ſubditis ad ſalutem perpetuam, quietem & pacem: nobiſque ipſe, cujus providentia in ſui diſpoſitione non fallitur, modos & vias aperiat, per quos hoc, quod in votis gerimus, efficaciter promovere poſſimus. Et quia in Miſſarum ſolenniis ad Deum conſueverunt preces effundi devotiùs, de eorundem ſtat. con. ordinamus, quòd in ſingulis Miſſarum celebrationibus poſt dictum à celebrante Pater noſter, reſponſioneque ſecutâ, antequam in Miſſa ulteriùs procedatur, illud Canticum, Lætatus *a* ſum in iis quæ dicta ſunt mihi, totum, cum Gloria Patri, à Religioſis, Clericis & aliis literatis præſentib. cum devotione dicatur *b*. Et primò dicantur Kyrie eleiſon, Chriſte eleiſon, Kyrie eleiſon, Pater noſter. Et pòſt iſti verſiculi ſubſequantur, Domine ſalvos fac Reges. Et exaudi nos in die, quâ invocaverimus te. Salvum fac populum tuum Domine, & benedic hæreditati tuæ. Et rege eos, & extolle illos uſque in æternum. Fiat pax in virtute tua, & abundantia in turribus tuis. Domine exaudi orationem meam, & clamor meus ad te veniat. Dominus vobiſcum, Et cum ſpiritu tuo.

Collecta.

Eccleſiæ tuæ, quæſumus Domine, preces placatus admitte, ut deſtructis adverſitatibus & erroribus univerſis, ſecurâ tibi ſerviat libertate. Per Dominum noſtrum.

Hoſtium noſtrorum quæſumus Domine elide ſuperbiam: eorum contumaciam dexteræ tuæ virtute proſterne. Per Chriſtum Dominum noſtrum. Amen.

Benedicat celebrans conſequenter.

Nos autem Chriſti fideles ad exequendum ſupradicta promptiùs donis volentes ſpiritualibus animare, omnibus verè pœnitentibus, & confeſſis, tam his celebrantibus, quàm ipſis aſſiſtentibus obſervantibus ſupradicta, quàm aliis preces tunc devotas Deo fundentibus, pro præmiſſis diebus, & Miſſis ſingulis, quibus hæc fecerint, XX. dies de omnipotentis Dei miſericordia, & Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus auctoritate confiſi, de injunctis ſibi pœnitentiis relaxamus. Nulli ergò, &c. Datum XII. Cal. Julii, pont. noſt. Anno 12.

TITULUS XII. DE RELIQUIIS ET VENERATIONE SANCTORUM.

CAP. I.

Qui conceptionem immaculatæ virginis devotè celebrabunt, in eodem feſto, & ejus octavis officio interetunt, tales tribuuntur indulgentiæ, quales conſequuntur Chriſti fideles in corporis Chriſti ſolennitate.

Sixtus IV. (*an.* 1477. *Romæ.*)

Cum præexcelſa meritorum inſignia, quibus Regina cœlorum Virgo Dei genitrix glorioſa ſedib prælata æthereis, ſideribus quaſi ſtella matutina prærutilans, devotæ conſiderationis indagine perſcrutamur, & intra pectoris arcana revolvimus, quòd ipſa utpote via miſericordiæ, mater gratiæ & pietatis, amica humani generis conſolatrix, pro ſalute fidelium, qui delictorum onere gravantur, ſedula oratrix, & pervigil ad Regem, quem genuit, intercedit: Dignum (quin potiùs debitum) reputamus univerſos Chriſti fideles, ut omnipotenti Deo, (cujus providentia ejuſdem virginis humilitatem ab æterno reſpiciens, pro reconcilianda ſuo auctori humana natura, lapſu primi hominis æternæ morti obnoxia, eam ſui unigeniti habitaculum Sancti Spiritûs præparatione conſtituit: ex qua carnem noſtræ mortalitatis pro redemptione populi ſui aſſumeret, & immaculata virgo nihilominùs poſt partum remaneret) de ipſius immaculatæ virginis mira conceptione gratias & laudes reſerant, & inſtituta proptereà in Dei Eccleſia Miſſas, & alia divina officia dicant, & illis interſint, indulgentiis & peccatorum remiſſionibus invitare, ut exinde fiant ejuſdem Virginis meritis, & interceſſione divinæ gratiæ aptiores. Hâc igitur conſideratione inducti, ejuſdem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus auctoritate confiſi, auctoritate Apoſtolicâ hâc in perpetuum valiturâ conſtitutione ſtatuimus & ordinamus, quòd omnes & ſinguli Chriſti fideles utriuſque ſexûs, qui Miſſam & officium conceptionis ejuſdem Virginis glorioſæ, juxta piam, devotam, & laudabilem ordinationem dilecti filii magiſtri Leonardi de Nogarolis Clerici Veronenſis Notarii noſtri, & quæ deſuper à nobis emanavit Miſſæ & officii hujuſmodi inſtitutionem, in die feſtivitatis conceptionis ejuſdem Virginis Mariæ, & per octavas ejus devotè celebraverint, & dixerint, aut illis horis canonicis interfuerint, quoties id fecerint, eandem prorsùs indulgentiam, & peccatorum remiſſionem conſequantur, quam juxta felicis recordationis Urbani *a* IV. in Concilio Vienenſi approbatæ *b*, ac Martini V. & aliorum Roman. pontificum, prædeceſſorum noſtr. conſtitutiones, conſequuntur illi, qui Miſſam & horas canonicas in feſto corporis & ſanguinis Domini noſtri JEſu Chriſti à primis veſperis, & per illius octavas juxta Romanæ Eccleſiæ conſtitutionem celebrant, dicunt, aut Miſſæ officio & horis hujuſmodi interſunt: præſentibus perpetuis temporibus valituris. Datum Romæ apud ſanctum Petrum, anno incarnat. Domin. M. CCCC. LXXVII. 3. Cal. Martii, Pont. noſt. Anno 6.

CAP. II.

Excommunicationem ipſo facto incurrunt prædicatores, aſſerentes divam virginem in peccato mortali fuiſſe conceptam: qui etiam dicunt, quòd feſtum Conceptionis ejus celebrantes graviter peccant. Et vult præſentem conſtitutionem in locis populoſis publicari.

Idem *in eadem materia.* (*anno.* 1483. *Romæ.*)

Grave *c* nimis gerimus, & moleſtum, cùm ſiniſtra nobis de quibuſdam Eccleſiaſticis perſonis referuntur. Sed in eorum qui ad evangelizandum verbum Dei ſunt deputati, exceſſibus prædicando commiſſis, eo graviùs provocamur, quo illi periculoſiùs remanent incorrecti: Cùm facilè deleri nequeant, qui multorum cordibus ſic publicè prædicando diffuſiùs & damnabiliùs imprimuntur errores. Sanè cùm S. Rom. Eccl. de intemeratæ ſemperque Virginis Mariæ conceptione publicè feſtum ſolenniter celebret, & ſpeciale ac proprium ſuper hoc

a *Pſal.* 121. b *In aliis legitur, dicant.*

a *Hanc conſtitutionem Urbani habes inſertam in Clem.* 1. *de reliquiis, & veneratione ſanctorum.* b *Fortè approbatam.* c *Vide Conc. Trid. ſeſſ.* 5. *in decreto de peccato orig.* §. *ult. & extravagantem Pii V. Pont. max. incip. ſuper ſpeculam Domini, ubi ſtatutum confirmatur & approbatur.*

officium ordinaverit: nonnulli (ut accepimus) diversorum ordinum prædicatores in suis sermonibus ad populum publicè per diversas civitates & terras affirmare hactenus non erubuerunt, & quotidie prædicare non cessant, omnes illos, qui tenent aut asserunt eandem gloriosam & immaculatam Dei genitricem absque originalis peccati macula fuisse conceptam, mortaliter peccare, vel esse hæreticos: ejusdem immaculatæ conceptionis officium celebrantes, audientesque sermones illorum, qui eam sine hujusmodi macula conceptam esse affirmant, peccare graviter. Sed & præfatis prædicationibus non contenti, confectos super his suis assertionibus libros in publicum ediderunt: ex quorum assertionibus & prædicationibus non levia scandala in mentibus fidelium exorta sunt, & majora meritò exoriri formidantur indies. Nos igitur hujusmodi temerariis ausibus, ac perversis assertionibus ac scandalis, quæ exinde in Dei Ecclesia exoriri possunt (quantùm nobis ex alto conceditur) obviare volentes, motu proprio, non ad alicujus nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed de nostra mera deliberatione, & certa scientia, hujusmodi assertiones prædicatorum eorundem, & aliorum quorumlibet, qui affirmare præsumerent, eos, qui crederent aut tenerent, eandem Dei genitricem ab originalis peccati macula in sua conceptione præservatam fuisse, propterea alicujus hæresis labe pollutos fore, vel mortaliter peccare, aut hujusmodi officium conceptionis celebrantes, seu hujusmodi sermones audientes, alicujus peccati reatum incurrere, utpote falsas & erroneas, & à veritate penitùs alienas, editosque desuper libros prædictos id continentes, quoad hoc auctoritate Apostolicâ tenore præsentium reprobamus & damnamus. Ac motu, scientiâ & auctoritate prædictis statuimus, & ordinamus, quòd prædicatores verbi Dei, & quicunque alii, cujuscunque statûs, gradûs, aut ordinis ac conditionis fuerint, qui decætero ausu temerario præsumpserint in eorum sermonibus ad populum, seu aliàs quomodolibet affirmare, hujusmodi sic per nos improbatas & damnatas assertiones veras esse, aut dictos libros pro veris legere, tenere, vel habere, postquam de præsentibus scientiam habuerint, excommunicationis sententiam eo ipso incurrant: à qua ab alio, quàm à Rom. Pontifice (nisi in mortis articulo) nequeant absolutionis beneficium obtinere. Item motu, scientiâ, & auctoritate similibus, simili pœnæ ac censuræ subjicientes eos, qui ausi fuerint asserere, contrariam opinionem tenentes, videlicet gloriosam virginem Mariam cum originali peccato fuisse conceptam, hæresis crimen vel peccatum incurrere mortale: cùm nondum sit à Rom. Eccles. & Apostolica sede decisum. Non obstantibus constitutionibus & ordinationibus Apostolicis contrariis quibuscunque, quibus communiter vel divisim à sede Apostolica indultum existat, quòd interdici, suspendi, vel excommunicari non possint per literas Apostolicas, non facientes plenam ac expressam, ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem. Et ne de præmissis aliquando valeant ignorantiam allegare, volumus, quòd locorum ordinarii requisiti præsentes literas in Ecclesiis consistentibus in eorum civitatibus, & suarum diœcesum, & locis insignibus, dum major ibi multitudo populi ad divina convenerit, sermonibus ad populum mandent, & faciant publicari. Præterea, quia difficile foret præsentes literas ad singula loca, in quibus expediens fuerit, deferre, etiam volumus, & dictâ auctoritate decernimus, quòd earundem literarum [a] transumpto manu publici Notarii confecto, & authentico alicujus Prælati Ecclesiastici sigillo munito, ubique stetur, prout staretur eisdem originalibus literis si forent exhibitæ vel ostensæ. Nulli ergò omninò hominum liceat hanc paginam nostræ reprobationis, damnationis, statuti, ordinationis, voluntatis, & decreti infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum se noverit incursurum. Datum Rom. apud S. Petrum, anno incarnationis Dominicæ 1483. prid. Non. Sept. Pont. nost. Anno 13.

TITULUS XIII.

DE IMMUNITATE ECCLESIARUM.

CAP. UN.

Decretalis, Clericis Laicos *eod. tit. lib. 6. habet locum tantùm quoad Laicos tallias à Clericis exigentes, & dantes illis auxilium, & non quoad solventes: præcipit deinde Lateran. & generalia Concilia diligenter observari.*

Benedictus XI. (*an.* 1304.)

QUod [b] olim per felic. record. Bonifacium Papam VIII. præd. nost. contra Laicos, exigentes sive recipientes à Clericis & Ecclesiasticis personis tallias, decimam vel aliam quotam seu quantitatem aliquam de proventibus bonorum suorum, aut Ecclesiarum: necnon adversùs solventes, aut promittentes, vel consentientes se soluturos, pœnis adjectis statutum est, quantùm ad pœnas ipsas ex causa de consilio fratrum nostrorum restringimus ad exigentes tantummodò, & ad exigendum dantes auxilium, consilium vel favorem: non autem quoad easdem pœnas in solventibus aut recipientibus à sponte dantibus deinceps vendicet sibi locum. Cæterùm attendant solicitè Ecclesiarum Prælati, & alii Clerici Lateran. Concilium, quod in hujusmodi subventionibus solum casum necessitatis, aut communis utilitatis, ubi Laicorum ad id non suppetant facultates, deliberatione providâ noscitur excepisse: & deinde generale statuisse Concilium, propter quorundam imprudentiam, etiam in hoc casu Rom. Pont. (cujus interest communibus providere utilitatibus) primitùs consulendum. Attentè igitur caveant, ne prædictorum Conciliorum transgressores existant, aliquid in casu prædicto, & multò magis si casus ipse non subsit, quoquo modo vel titulo inconsulto Rom. Pont. occasione subventionum dictarum concedendo Laicis, vel etiam promittendo: Alioquin tanquam canonum, & tam solennium Conciliorum temerarii transgressores, quas proculdubiò (Deo propitio) idem infliget Pontifex, gravissimas pœnas poterunt meritò formidare. Nulli ergò omninò hominum, &c.

PAstoralis cura solicitudinis super cunctas populi Christiani nationes, invigilare remediis subjectorum, eorundem periculis obviare, ac scandala removere compellit. Sanè quoniam ex constitutione felicis recordationis Bonifacii, &c. ut in Clem. 1. eod. tit.

---

a *Instrumentum ex originali transsumptum quandoque facit plenam fidem.* b *vide c. 1. eod. tit. in Clem. cum notatis ibid. per Dd.*

FINIS LIBRI TERTII.

QUARTUS LIBER VACAT.

EXTRA-

EXTRAVAGANTIUM COMMUNIUM LIBER QUINTUS.

TITULUS I. DE SIMONIA.

CAP. I.

Pastus vel jocalia exigentes, & etiam dantes pro religionis ingressu, si sint singulares personæ, excommunicationis: si Conventus vel Capitulū, suspensionis sententias ipso facto incurrunt: cujus utriusque vinculi absolutio soli Papæ reservatur: aliis pœnis in suo robore duraturis, nisi ingredientes aliquid sponte, & sine pactione obtulerint. Quid de personis jam tali labe fœdatis, & bonis sic receptis faciendum sit tandem patefacit.

Urbanus IV. *al.* V. (*an.* 1262. *Romæ.*)

SAnè *a*, ne in vinea Domini nostri (licèt insufficientibus meritis) commissa custodiæ, nascentes vepres & spinæ adeò convalescant, quòd speratam fructificationem ipsius valeant impedire, diligentiæ nostræ incumbit officio, ut illas extirpare radicitùs solerti studio procuremus. Sanè multorum fide dignorum relatione didicimus, quòd in nonnullis Ecclesiis, monasteriis, prioratibus, & aliis locis religiosis, tam virorum, quàm mulierum, ordinum, regionum & partium diversarum detestabilis, & à canonibus reprobata servatur abusio, quòd cùm personæ aliquæ recipiuntur ab eis ad observantiam regularem, ipsæ temeritate præsumptuosâ pastus seu prandia Capitulis & Conventibus ipsarum Ecclesiarum, monasteriorum, prioratuum, & locorum, aut pecunias, aut jocalia, seu res alias ipsis Ecclesiis, monasteriis, prioratibus, & locis, seu præsidentibus eis, ex statuto seu consuetudine, quæ corruptela est potiùs dicenda, tribuere compelluntur: Ex quibus decori Ecclesiasticæ & immaculatæ religionis detrahitur. Quamplures etiam, tam execratione hujusmodi criminis, quam expensarum onere à sacræ religionis proposito retrahuntur: Ipsæque Ecclesiæ, monasteria, & loca famulantium Deo consuetis numeris remanent destituta, & in multorum mentibus fidelium scandalum generatur. Nos igitur huic morbo pestifero cupientes congruam adhibere medelam, & aliis pœnis in talia præsumentes inflictis à jure in suo robore duraturis, pœnam adjicere graviorem: universis Abbatibus, Prioribus, Decanis, Præpositis & Magistris, necnon Abbatissis & Priorissis, aliisque Prælatis, quovis nomine nuncupatis, & eorum officialibus quarumcunque etiam Ecclesiarum, monasteriorum, prioratuum, domorum & locorum quorumlibet, religionum, ordinum etiam militarium, tam exemptorum, quàm non exemptorum, quocunque nomine censeantur, ac Capitulis & Conventibus & singularibus personis eorum, tenore præsentium auctoritate Apostolicâ (quamvis sit eis à jure inhibitum) districtiùs inhibemus, ne tam à maribus quam à mulieribus, volentibus ingredi eorum religionem, Ecclesias, monasteria, prioratus, domus seu loca, in earundem personarum receptione, aut ante vel post illam, quoscunque pastus, prandia seu cœnas, pecunias, jocalia, aut res alias, etiam ad usum Ecclesiasticum, seu quemvis piūm usum alium deputata, vel deputanda directè vel indirectè petere vel exigere quoquo modo præsumant. Sed eas potiùs cum omnimoda pietate recipiant, ac in victu & vestitu sicut alias personas suarum Ecclesiarum, monasteriorum, prioratuum, domorum, & locorum sincerâ charitate pertractent. Illa duntaxat quæ personæ ipsæ ingredientes purè & sponte, & plenâ liberalitate omnique pactione cessante dare vel offerre Ecclesiis, monasteriis, prioratibus, domibus, & locis hujusmodi voluerint, cum gratiarum actione licitè recepturi. Nos enim, qui secus egerint, si sint singulares personæ tam dantes, quàm accipientes, hujusmodi excommunicationis: si Capitulum vel Conventus fuerit, suspensionis sententiis eo ipso decernimus subjacere: A quibus (præterquam in mortis articulo) absolvi nequeant absque sedis Apostol. licentia speciali. Cæterùm personis illis utriusque sexûs, quæ jam labe hujusmodi sunt fœdatæ, earum providentes saluti, de benignitatis gratia eas liberantes, concedimus, quòd per suos locorum diœcesanos hac vice duntaxat à crimine hujusmodi & notâ infamiæ inde contractâ, auctoritate Apostolicâ absolvantur: canonicâ proinde ipsis pœnitentiâ salutari impositâ, de qua ipsorum discretioni videbitur expedire, & demùm cum ipsis, ut in earum Ecclesiis, monasteriis, prioratibus, dignitatibus & locis licitè valeant remanere, misericorditer dispensetur. Insuper erga personas illas, quæ in præmissis recipiendo aliqua contra canonicas sanctiones peccâsse noscuntur, volentes nos reddere gratiosos: omnia recepta hujusmodi si ad communem usum monasteriorum seu locorum eorum sunt applicata, ea ad dictum usum licitè concedimus retineri. Si verò ad specialem usum Abbatis seu Abbatissæ, Prioris aut Priorissæ, aut alterius singularis personæ retineantur, illa venire præcipimus in communi. Nulli ergò hominum liceat hanc paginam nostræ inhibitionis, constitutionis, concessionis, & præcepti infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Romæ apud sanctum Petrum 2. Nonâs mensis Aprilis, Pontif. nost. Anno 1.

a *Vide cap. non satis. cap. cum in Ecclesiæ corpore, &c. Veniens cum ibi notatis, extr. de simon. adde B. Thom. 2. 2. q. 100. art. 3. ad quartum argumentum.*

CAP. II.

Omnes simoniaci cujuscunq; dignitatis aut status, sunt ipso facto excōmunicati: nec habent simoniacè ordinati ordinis executionem. Et electiones aut aliæ provisiones per simoniam factæ non valent, nec jus percipiendi fructus tribuunt. Mediatores etiam simoniæ eâdem censurâ ligantur, qui à solo Papa absolvuntur. Et omnes prædicti sunt Romano Pontifici revelandi.

Paulus Venetus *Papa II.* (*an.* 1464. *Romæ.*)

CUm *a* detestabile scelus simoniacæ pravitatis tam divinorum quàm sacrorum canonum auctoritas abhorreat atque damnet: Nos considerantes quòd plures pœnarum gravitas, quàm Dei timor arcere solet à voluntate peccandi, ac summis desideriis affectantes, ut horum pestiferum vitium non ex usu solùm, sed etiam ex mentibus hominum saltem propter pœnarum metum penitùs evellatur: prædecessorum nostrorum Romanorum Pontificum vestigiis inhærentes, ac etiam omnes & singulas excommunicationis, suspensionis, privationis, & interdicti sententias, censuras & pœnas dudum à Romanis Pontificibus prædictis, & pro talibus reputatis contra simoniacos quomodolibet latas, & illos, qui cujuscunque status, gradûs, ordinis, conditionis, vel præeminentiæ fuerint, etiamsi Cardinalatûs, Patriarchali, Episcopali, Regali, Reginali, vel aliâ quâvis Ecclesiasticâ seu mundanâ dignitatibus præfulgeant, & eorum quemlibet, tam manifestum quàm occultum, quas ipso facto eos incurrere volumus, confirmantes & innovantes Apostolicâ auctoritate, declaramus quòd omnes illi, qui simoniacè ordinati fuerint, à suorum sint ordinum executione suspensi *b*. Per electiones verò, postulationes, confirmationes, provisiones, seu quasvis alias dispositiones, quas simoniacâ contigerit labe fieri, & quæ viribus omninò careant in Ecclesiis, monasteriis, dignitatibus, personatibus, officiis Ecclesiasticis, & quibusvis beneficiis, aut aliquo eorum cuiquam jus nullatenùs acquiratur, nec inde faciat aliquis fructus suos, sed ad illorum omnium quæ percepit restitutionem sub animæ suæ periculo sit adstrictus. Statuentes prætereà, quòd universi & singuli etiam præmissis dignitatibus præditi, qui quomodolibet dando vel recipiendo simoniam commiserint, aut quòd illa fiat, mediatores extiterint, seu procuraverint, sententiam excommunicationis incurrant: à qua nisi à Romano Pontifice pro tempore existente non possint absolvi, præterquam in mortis articulo constituti. Et ut hujusmodi labis contagio frequentiùs reprimatur, omnibus & singulis Ecclesiasticis secularibusque personis cujuscunque dignitatis, statûs, gradûs, ordinis, vel conditionis fuerint, in virtute sanctæ obedientiæ districtiùs injungimus, ut eos omnes, quos simoniam hujusmodi commisisse vel procurâsse, aut in ea mediatores esse sciverint, Pontifici prædicto, vel cui idem Pontifex duxerit committendum, per se vel alios revelare quantociùs non omittant. Pro revelatione hujusmodi, etiamsi complices *c* fuerint, non solùm veniam à nobis, sed etiam gratiam consecuturi, si eorum indicio participes tanti criminis valeant coërceri. Quod si non fecerint, absolvi non valeant, donec prædicta revelent, & complices hujusmodi detecti arctiùs punientur.

Nulli ergò, &c. nostræ confirmationis, innovationis, declarationis, & voluntatis infringere, &c. Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno incarnationis Dominicæ M. CCCC. LXIV. 9. Cal. Decemb. Pontificatûs nostri Anno 1. Publicata die 24. Novemb. Anno prædicto.

TITVLVS II. DE JUDÆIS.

CAP. I.

Christiani arma portantes ad infideles, Christian. impugnantes, ipso facto sunt excomunicati, capientium servi, infames, & intestabiles tam activè, quàm passivè, & eorum bona confiscata. vid cap. Ita quorundam. & cap. Ad liberand. extrà eod. tit.

Clemens V. (*an.* 1310. *Romæ.*)

MULTA *a* mentis amaritudine concitamur, gravisque doloris aculeus perfodit mentem nostram, intelligentes, quòd renati fonte baptismatis in devium aberrantes, qui debetent opprobrium illatum Domino in terram hæreditatis suæ totis viribus vindicare, potiùs injuriatoribus suis favent, Sarracenorum videlicet horribili & perfidæ nationi: & degenerantes miserabiliter à statu fidelium, famæ propriæ immemores, & salutis obliti, inimicis crucis Christi, contra ipsius negotium, ferrum, equos, arma, & alia vetita, necnon victualia, & mercimonia in Alexandriam, & ad alia loca Sarracenorum terræ Ægypti deferre præsumunt. Ex quo manifestè apparet, quòd Christianos, qui ad defensionem hæreditatis Domini ibidem pro fide remanserunt, talibus adjuti subsidiis irreverenter impugnant: propter quod fidei negotium ibidem quodammodò noscitur deperire. Nos igitur qui ad liberandam terram ipsam operam dare intendimus (cum Dei adjutorio) efficacem, tam graves transgressus ulteriùs sustinere nolentes, felicis recordationis Nicol. Papæ IV. prædecess. nostri vestigiis inhærentes, præsentium tenore statuimus, ut nullus arma, equos, ferrum, lignamina, victualia, & alia quæcunque mercimonia in Alexandriam, vel ad alia loca Sarracenorum terræ Ægypti deferre, mittere, vel portare, seu de portubus eorum, ut eisdem deferantur, extrahere, vel extrahi permittere, aut eis aliàs auxilium vel favorem præstare quoquo modo præsumat. Nos verò illos, qui contra hujusmodi constitutionem nostram ausu temerario venire præsumpserint, eo ipso excommunicationis sententiæ decernimus subjacere: à qua absolvi nequeant, nisi tantum de bonis propriis in dictæ terræ subsidium convertendum exolverint, quantum ad partes prædictas detulerint vel miserint, aut deferri, vel de ipsorum portubus extrahi permiserint deferendum: nec tunc etiam ab eadem (præterquam in mortis articulo) absolvantur sententia, absque mandato sedis Apostolicæ speciali. Et nihilominùs, si personas eorum capi contingat, in servitutem & capturam illorum esse volumus, in quorum ceciderint captionem. Auctoritate insuper Apostolicâ statuentes, ut illi, qui contra hujusmodi statutum nostrum quomodolibet venire præsumpserint, præter pœnas prædictas, quas ipso facto incurrant, perpetuò sint infames, & intestabiles habeantur: ita quòd nec testari, nec legata eis seu relicta percipere valeant, & insuper ad successiones, tam ex testamento, quàm ab intestato sint prorsùs & reddantur inhabiles, nec ad publica qualibet admittantur officia, sintque illis omnes actus legitimi penitùs interdicti, & tanquam excommunicati, hostesque catholicæ fidei (postquam de ipsorum hujusmodi temeritate constiterit) diebus Dominicis & festivis publicè nuntientur, & in fiscum bona eorum omnia devolvantur.

CAP. II.

Judæi ad fidem conversi non sunt in bonis molestandi, ne sint deterioris conditionis post baptismum, quàm essent ante.

Joannes XXII. (*an.* 1319. *Avenion.*)

DIgnum *b* arbitrantes, & juri consonum, fonte renatos baptismatis Judaicâ cæcitate dimissâ amplioribus favoribus aut gratiis, quàm anteà abundare: indecens & absurdum, ut qui in perfidia abundarent, cogantur mendicare fideles: universis & singulis Rectoribus, & aliis officialibus comitatûs Venesini, aliorumque Comitatuum, & terrarum pertinentium ad Apostolicam sedem,

a *Vide extravagantem Pii V. incip. Cùm primùm. §. & ut simoniacæ pravitatis, per quam hæc constitutio inviolabiliter observari mandatur, & de intellectu decisionem Cassiodori 5. tit. de constit.* b *Vide c. de simoniac. & ibi plenè per Canonistas. extrà, de simonia. adde omninò beatum Thomam 2. 2. q. 100. art. 2. ad quartum argumentum.* c *Complices criminis quandoque præmiantur. Cod. ad leg. Juliam majestatis, l. quisquis. in fine.*

a *Præter cap. ita quorundam. & cap. ad liberandam. extrà, de Judæis, vide Clem. I. eod. tit. & processum Bullæ in cœna Domini. §. 7.* b *Vide omninò extravagantem Pauli Papæ III. incip. cupientes Judæos. ubi de hac materia pleniùs cavetur.*

sedem, districtè præcipimus & mandamus, quatenus conversis hujusmodi & qui in posterum convertentur, in possessionibus & bonis aliis, quocunque nomine censeantur, quæ in Comitatibus & terris prædictis conversionis tempore obtinebant, seu etiam obtinebunt, occasione prædictâ nullam molestiam inferant, nec ab aliis inferri permittant: sed ipsis in his & aliis se favorabiles exhibentes, ipsos ab injuriis & molestiis protegant & defendant: ut sic de servitute ad libertatem se transisse percipiant, nec redire prætextu mendicitatis odibilis ad dimissam perfidiam compellantur. Nulli ergò, &c. nostrorum præceptionis & mandati infringere. Datum Avenion. 10. Cal. August. Pont. nost. Anno 4.

TITULUS III. DE HÆRETICIS.

CAP. I.

Decretalem, Per hoc. *eod. tit. lib. 6. declarat, bona hæreticorum per diœcesanos usurpari vetans.*

Benedictus XI. *Inquisitoribus hæreticæ pravitatis.* (*an.* 1304.)

Ex eo *a*, quòd quædam novella constitutio super negotio hæreticæ pravitatis à bonæ memoriæ Bonifacio Papa VIII. prædecessore nostro, edita continet, quòd in ipso negotio per diœcesanos Episcopos, & inquisitores super eodem facto inquiri valeat communiter vel divisim: & si divisim processerint, teneantur sibi invicem communicare processus: Nos consulere voluistis, quando & quoties sit ista processuum communicatio facienda. Nos autem de fratrum nostrorum consilio intelligendo diœcesanos & inquisitores tunc demùm divisim procedere, cùm hi & illi separatim, non quando Episcopi tantùm, vel inquisitores tantùm procedunt: consultationi vestræ breviter respondemus, quòd quando utrique procedunt sejunctim, sibi debent in fine tantùm, dum nihil restat agendum, nisi quod solùm sententia promulgetur communicare processus. Licèt enim quibusdam potuisset videri per legem civilem, quòd sicut quando aliquis ex actitatis coram alio debet ferre sententiam, utputà, quando administrator delegat causam, sibi sententiâ reservatâ: saltem in principio, id est, contestatione rursùs in medio, & semel in fine, quæ sunt examinata, audire debet: ita & in casu præsenti, ubi ex actis coram alio habitis alter profert sententiam, sic ter hujusmodi acta recenseat: quod fieri non potest, si eorum denegetur editio: tamen id æquitas canonum non admisit. Unum sanè casum excipimus, si alter commodè non possit procedere, nisi alterius actis visis. Ex hac enim causa semel tantùm (ut fraudi locus non fiat) in toto negotio copia tribuatur. Verùm quia *b* nonnulli diœcesani partem partis proventuum de hæreticorum bonis inquisitionis officio deputatæ propter expensas, quas dum inquirunt in sæpedicto negotio faciunt, à vobis exigere moliuntur, hoc tanquam juri absonum (cùm ordinarii sint, ideoque officium tale, quod eis incumbit, propriis eos oportet explere stipendiis) fieri penitùs prohibemus. Rationem autem iidem diœcesani proventuum, obventionum ex inquisitionis officio à vobis, non obstante aliqua constitutione, consuetudine, vel mandato contrariis, non exposcant: sed eam cameræ nostræ, vel alicui nos vel successores nostri Romani Pontifices mandaverimus reddendam, reddatis, quæ generaliter observari jubemus.

CAP. II.

Tres errores magistri Joannis de Poliaco, doctoris Parisiensis, hic damnantur.

Joannes XXII. (*an.* 1320. *Avenioni.*)

Vas *a* electionis doctor eximius, & egregius prædicator, cujus prædicatio mundum docuit universum, præsumptuosam illorum audaciam refrænare solicitus, qui prudentiæ propriæ innitentes, in errores proprios prolabuntur, non plus sapere, quàm oportet sapere, sed ad sobrietatem sapere salubri doctrinâ suggessit: & juxta Sapientis *b* eloquium: *Quisque suæ prudentiæ modum ponat.* Sanè dudum cùm dilectum filium magistrum Joannem de Poliaco, sacræ Theologiæ Doctorem, certis ex causis de fratrum nostrorum consilio ad nostram præsentiam vocavissemus: fide digna relatio ad nostrum perduxit auditum, quòd ipse in quibusdam articulis tangentibus pœnitentiæ sacramentum, non sobriè, sed perperàm sapiebat, infrascriptos articulos, periculosos continentes errores, docens publicè in suis prædicationibus & in scholis. Primò siquidem astruens, quòd confessi fratribus, habentibus licentiam generalem audiendi confessiones, teneantur eadem peccata, quæ confessi fuerant, iterùm confiteri proprio Sacerdoti. Secundò, quòd stante, Omnis utriusque sexûs, edicto in Concilio generali *c*, Rom. Pontif. non potest facere, quòd parochiani non teneantur omnia peccata sua semel in anno proprio Sacerdoti confiteri, quem dicit esse parochialem curatum. Imò nec Deus posset hoc facere: quia (ut dicebat) implicaret contradictionem. Tertiò, quòd Papa non potest dare potestatem generalem audiendi confessionem: imò nec Deus, quin confessus habenti licentiam teneatur eadem confiteri proprio Sacerdoti: quem dicit esse (ut præmittitur) proprium curatum. Nos igitur scire volentes, si suggesta nobis veritatem haberent, articulorum præmissorum copiam eidem magistro Joanni fecimus assignari, & ad sui defensionem plenam audientiam sibi præbuimus, tam in nostra & fratrum nostrorum præsentia in consistorio, quàm aliàs coram aliquibus ex ipsis fratribus per nos ad hujusmodi officium deputatis. Verùm licèt præfatus magister dictos articulos, & contenta in ipsis defendere niteretur, asserebat tamen se paratum credere & tenere in præmissis & aliis, quæ tenenda & credenda esse sedes Apostolica definiret. Nos igitur attendentes, quòd prædictorum articulorum assertio, prædicatio, & doctrina redundare poterant in multarum perniciem animarum, ipsos per Prælatos magistros in Theologia examinari fecimus diligenter. Nos ipsi etiam cum dictis fratribus nostris collationem solertem & examinationem habuimus super his. Per quas quidem collationem & examinationem super his habitas, comperimus præmissos articulos doctrinam non sanam, sed periculosam multùm & veritati contrariam continere. Quos etiam articulos omnes & singulos idem magister Joannes, veris sibi rationibus opinioni dudum suæ habitæ contrariis demonstratis, in consistorio revocavit: asserens se credere eos non veros, sed ipsorum contrarium verum esse, & dicens se nescire rationibus sibi factis in contrarium respondere. Ideoque ne per assertionem, prædicationem, & doctrinam hujusmodi in errorem (quod absit) animæ simplicium prolabantur, omnes articulos & quemlibet eorum tanquam falsos & erroneos, & à doctrina sacra devios auctoritate Apostolicâ condemnamus & reprobamus, de fratrum nostrorum consilio prædictorum, doctrinam contrariam veram, & contrarium esse catholicum asserentes: scilicet, quòd illi, qui prædictis fratribus confitentur, non magis teneantur eadem peccata confiteri iterùm, quàm si ea aliàs confessi fuissent eorum proprio Sacerdoti juxta concilium generale *d*. Optantesque veritatis vias notas esse fidelibus cunctis, & prædictis erroribus præcludere aditum, ne subintrent errores, felicis

a *Præter notata in cap. per hoc. de hæret. lib. 6. vide Nicolaum Eymericum in directorio Inquisitorum part 3. quæst. 50. 51. & 52. Repertorium Inquisitorum verbo communicare 6. sed quomodo, & Zanchinum tractat. de hær. c. 15.* b *Vide Eymericum in directorio Inquisitorum, p. 3. q. 104. 105. & seq.*

a *Rom. 12.* b *Proverb. 6 & 23.* c *Scilicet Lateran. sub Innoc. III. c 21.* d *Id est, Conc. gener. Later. sub Innoc. III. c. 21. & refertur in cap. omnis. de pœnit. & remiss.*

recordationis Alexandri IV. & Clementis IV. Romanor. Pontificum, prædecessorum nostrorum vestigiis innitendo, universis & singulis districtiùs inhibemus, ne quisquam præmissos articulos per nos (ut præmittitur) damnatos & reprobatos, & contenta in eis, vel aliquo ipsorum, utpote à catholicis mentibus respuenda, tenere audeat, seu defensare quomodolibet, vel docere. Quocirca universitati vestræ per Apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatenus universis & singulis vestrûm in civitatibus & diœces. vestris convocato clero & populo communiter omnia præmissa & singula per vos, seu alios solenniter publicetis. Nos etiam eidem magistro Joanni mandamus, quòd in scholis & sermone Parisius prædictos articulos, & contenta in eis tanquam veritati contraria propriæ vocis oraculo, asseveratione constanti publicè debeat revocare. Quod se facturum dictus magister Joannes efficaciter repromisit. Datum Aven. 8. Cal. Aug. Pont. nost. Anno 5.

CAP. II.

Inquisitores hæreticæ pravitatis censuras Ecclesiasticas fulminare non possunt in officiales & Nuntios sedis Apostolicæ sine ipsius licentia speciali: sed de eorum excessibus informationem facere possunt, & deinde Romano Pontifici significare.

Idem.

CUm a Matthæus de Pontinian. ordinis Prædicatorum, inquisitor hæreticæ pravitatis in regno Siciliæ auctoritate Apostolicâ deputatus, frivolâ occasione quæsitâ, ac nostrâ & Apostolicæ sedis reverentiâ & honore postpositis, in dilectum filium G. de Baleto, Archidiaconum Forolivien. Capellanum nostrum, Campaniæ, Maritimæque Rectorem excommunicationis sententiam inconsultis motibus, non sine multa temeritate duxerit proferendam: Nos volentes decætero talium præsumptoribus obviare, universis & singulis, tam ordinariis, quàm delegatis Judicibus, & inquisitoribus pravitatis ejusdem, & aliis universis & singulis, quâcunque auctoritate fungantur, auctoritate Apostolicâ districtiùs inhibemus, & mandamus expresè, ne contra nostros & Apostolicæ sedis officiales vel nuntios, aut ipsorum aliquem, quâvis occasione vel causâ, absque nostra & Apostolicæ sedis licentia speciali, eis per sedis ipsius literas concedenda, plenam faciente de tenore præsentium mentionem, procedere quoquomodo præsumant, aut in eos, vel ipsorum aliquem excomunicarionis vel suspensionis, seu quasvis alias sententias promulgare. Nos enim exnunc decernimus irritum & inane, quicquid contra inhibitionem & mandatum hujusmodi contigerit attentari. Volumus tamen, quòd diœcesani & inquisitores prædicti, super iis, quæ negotium tangunt fidei, alii verò super iis, quæ rem tangunt vel publicam vel privatam, sive ordinarii, sive delegati, quâcunque auctoritate fuerint, prout posset ad eorum officium pertinere, si quid per officiales & nuntios ipsos indebitè forsan attentatum extiterit, se pleniùs informare, idque nobis significare studeant, ut providere super hoc de remedio opportuno valeamus. Nulli ergò &c. Datum Avenion. XII. Cal. Jan. Pont. nost. Anno II.

TITULUS IV.

DE SCHISMATICIS.

CAP. UN.

Processus & sententias latas per Bonifacium VIII. contra Jacobum & Petrum de Columna, tanquam Schismaticos, & eorum posteros, revocat hic Benedictus XI. exceptis confiscationibus, in quibus nihil immutat. Et sic (ut clarè patet) hæc extravagans corrigit & prorsùs revocat cap. unic eod. tit. lib. 6.

a Super hâc constitutione, vide omnino Consilium Lapi. incip. factum super quo. id consilium nunc circumfertur post Consilia Oldradi. adde Eymericum in directorio inquisit. part. 3. quæst. 26.

Benedictus XI. (*an.* 1304.)

DUdum bonæ memoriæ Bonifacius Papa VIII. prædecessor noster, contra Jacobum, Petrum & Joannem de sancto Vito, Ottonem quondam Agapitum, Stephanum & Jacobum Scyarram, nepotes memorati Jacobi, & filios olim Joan. de Columna, & posteritatem eorum, necnon contra Richardum, Petrum & Joan. de monte Nigro, ac adjutores, fautores, & receptatores eorum, cujuscunque status, etiamsi Imperiali, vel Regali dignitate fulgerent, contra ipsam insuper Præneste, dum vixit, varios fecit processus, sententias graves pœnas habentes & multas, prout in eisdem processibus continetur, ex quibus sic paucas ex multis, & prolixis breves exprimimus, quod intelligi volumus specialiter singulas numeratas, & nominatim expressas. Inter cætera siquidem deposuit dictos Jacobum atque Petrum à Cardinalatibus sanctæ Rom. Eccl. reddens eos & filios dicti Jacobi, & posteritatem eorum inhabiles ad Apostolicæ dignitatis apicem & Cardinalatûs honorem: ipsos, eosdemque Jacobum & Ottonem & Richardum beneficiis Ecclesiasticis, Ecclesiis cunctis privavit, eosque & Agapitum, Stephanum & Scyarram prædictos bannivit ab urbe, & ita Ecclesiæ supradictæ ipsorum confiscavit bona & jura, plurium excommunicationum sententiis innodavit, addixit infamiæ, capiendos exposuit, judicavit Schismaticos, & tanquam hæreticos puniendos, ab administrationibus & officiis, jurisdictionibus, exercitio & dignitatibus in urbe & circa in Rom. Eccles. & curia, ac ipsorum posteros perpetuò, & in terris Rom. Eccles. usque in quartam generationem, per masculinum & fœmininum sextum coërcuit, eis incolatum, civilitatem & habitationem urbis, circumpositæ regionis, & terrarum subjectarum Ecclesiæ interdixit, & intestabiles fecit. Nos itaque, qui ejus vices in terris gerimus, cujus est proprium misereri & parcere, eorum miseriis & ærumnis compatimur, ad clementiam pro eis commovemur, ipsis pietatis nostræ aperimus viscera, & mansuetudinem non negamus, misericordes ab eis non avertimus oculos, illisque pium animum exhibemus. Ideoque omnes prædictas, depositionis à Cardinalatibus, privationis à beneficiis & Ecclesiis, inhabilitatis ad Papatum Romanum, & bonorum, & jurium, quæ certis nobilibus Romanis civibus & aliis concessa sunt (confiscationibus exceptis, in quibus nihil immutamus ad præsens) sententias, pœnas & mulctas, & alias, quæ in processibus memoratis sive alibi continentur: verbo etiam in vita ipsius, vel in morte in eos latas & inflictas, seu confirmatas & innovatas per prædecessorem eundem, sicut si (ut prædicitur) essent per nos specialiter numeratæ, & nominatim expressæ, tam ad prædictos Jacobum & fil. dicti Joannis de Col. masculinam & fœmininam prolem eorundem Joannis & filiorum per utrumque sexum posteritatem descendentem ab eis, Pet. & Richardo, & Joann. de monte nigro præfatos, quàm ad coadjutores, fautores, receptatores, susceptores & sequaces eorum quoslibet alios, penitùs tollimus & viribus vacuamus: Ita, quòd nec etiam pro præterito tempore possint super eis aliquæ personæ impeti, quæ incurrissent eas, aut contra ipsas aliquem effectum habere. Eisque quod quævis alia quàm præfatarum, depositionis à Cardinalatibus, privationis beneficiorum & Ecclesiarum, confiscationis bonorum & jurium, quæ (ut præmittitur) dictis civibus seu aliis sunt concessa, & inhabilitatis ad Papatum sententia sive pœna abstulit, reddimus. Et irregularitatem, si quam quoquo modo contraxerint, removemus, & notam abolemus ipsius; Inhibentes ne jam dicta Præneste cum monte suo reædificetur, vel muniatur, aut civitatis nomen, sive Episcopatum recuperet absque nostra licentia speciali. Non obstantibus quibuscunque constitutionibus, processibus, inhibitionibus, decretis, privilegiis, indulgentiis, & literis Apostolicis, per quæ præsentibus non

non expressa, vel totaliter non inserta, earum effectus possit quomodolibet impediri: & de quibus, quorumque totis tenoribus, de verbo ad verbum debeat in nostris literis fieri mentio specialis.

TITULUS V. DE FURTIS. CAP. UN.

Publicatio excommunicationis latæ in eos, qui furati sunt thesaurum Ecclesiæ, quem jubente Clemente Papâ de Perusio in Lucanam civitatem tres viri hic nominati deportaverant. Et hic habetur optima practica monendi malefactores, ut intra certum terminum satisfaciant, aliàs excommunicationem incurrant: & modum ipsius excommunicationis publicandæ hac extravagans clarè manifestat.

Joannes XXII. (*an.* 1316. *Avenioni.*)

INFIDELIS & stolidæ prædicationis alumni se per culpæ vitium indignos efficiunt, ut matris Ecclesiæ filii nuncupentur, dum ad ipsius matris injuriam se convertunt, (quod gravi nos commotione perturbat) matris ejusdem pietatem offendunt: & his in perniciem miserabili cæcitate delapsis, respergunt infamiæ maculis loca propriæ nationis. Dudum siquidem nonnulli degeneres filii, qui ad quæque nefaria currere sunt ausi, perversis ausibus in matris ejusdem prosilientes injuriam & offensam, illam thesauri sui maximam partem, quæ de Perusio ad civitatem Lucanam de mandato felicis record. Domini Clementis Papæ V. prædec. nost. dum adhuc viveret, per dilectos filios Vitalem de Chabenate, Clericum Burdegalen. diœcef. & Guliel. de Luna, servientem prædecessoris ejusdem, unà cum dilecto filio Jacobo de Casalibus, Decano Ecclesiæ S. Severini Burdegal. diœc. Capellano nostro, extiterat deportata: & quæ in sacristia monasterii S. Fedriani Lucaoen. tunc temporis servabatur: deinde ad cameram prædecessoris ejusdem fideliter deferendam; tempore invasionis civitatis Lucanen. direpserunt in prædam, & de præfata sacristia per violentiam asportârunt. Nos igitur ad recuperationem thesauri prædicti solicitis studiis prætendentes, omnes & singulos asportantes thesaurum prædictum, & alios, penès quos aliqua de thesauro fuerunt, vel adhuc existunt, auctoritate Apostolicâ coram hac fidelium multitudine copiosa monemus, ut ea nobis, aut ei, quem ad id duximus deputandum, intra quatuor mensium spatium à die datæ publicationis præsentium numerandum, cum integritate restituant & assignent: ac omnes & singulos scientes, ubi vel penès quos aliqua de dicto thesauro extiterint, vel existant, ut intra terminum supradictum, nobis aut ipsi deputato nostro indicare studeant: alioquin in omnes & singulos monitionis hujusmodi contemptores, cujuscunque dignitatis, statûs, vel conditionis extiterint, etiamsi Patriarchali vel superiori, aut aliâ quâcunque præemineant dignitate, exnunc auctoritate prædictâ excommunicationis sententiam promulgamus: Mandantes illos per diœcesanos locorum & rectores parochialium Ecclesiarum, civitatum & diœcesum earundem singulis diebus Dominicis & festivis pulsatis campanis & candelis extinctis excommunicatos publicè nunciari: processuri ad graviora nihilominùs contra eos, necnon & contra civitates, communitates, universitates, & singulares personas quascunque, quæ fuissent in præmissis culpabiles, sicut protervia ipsorum exegerit, & viderimus expedire. Non obstante, si eis, aut eorum aliquibus, vel alicui sub quacunque forma vel conceptione verborum, à sede Apostolica sit indultum, quòd excommunicari non possint, per literas sedis ejusdem non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem, & quâlibet aliâ dictæ sedis indulgentiâ generali vel speciali, cujuscunque tenoris existat, per quam effectus præsentium impediri possit, vel quomodolibet retardari. Ut autem hujusmodi nostra monitio veriùs ad communem omnium notitiam deducatur, chartas sive membranas monitionem continentes eandem, in Ecclesia Avenion. appendi vel affigi ostiis, seu superliminaribus ejusdem Ecclesiæ faciemus, quæ monitionem ipsam suo quasi sonoro præconio & patulo indicio publicabunt: ita quòd omnes & singuli, quos monitio ipsa contingit vel contingere potest, nullam posteà possint excusationem prætendere, quòd ad eos talis monitio non pervenerit, vel quòd ignoraverint eandem: Cùm non sit verisimile, remanere quoad ipsos incognitum vel occultum, quod tam patenter omnibus publicatur. Datum Avenion. 2. Calend. April. Pontif. nostri Anno 1.

TITULUS VI. DE CRIMINE FALSI. CAP. UN.

Alchimiæ hic prohibentur, & puniuntur facientes & fieri procurantes: quoniam tantum de vero auro & argento debent inferre in publicum, ut pauperibus erogetur, quantum de falso & adulterino posuerunt: Et si eorum facultates non sufficiant, pœna per Judicis discretionem in aliam comutabitur, & infames fiunt. Et si sint Clerici, beneficiis habitis privantur, & ad habenda inhabiles efficiuntur. Vide extravagantem ejusdem Jean. quæ incipit, Providens, & est sub eod. tit. collocata.

Joannes XXII. (*an.* 1317. *Avenioni.*)

SPONDENT [a], quas non exhibent divitias, pauperes Alchimistæ: pariter, qui se sapientes existimant, in foveam incidunt, quam fecerunt. Nam haud dubiè hujus artis Alchimiæ alterutrum se professores ludificant, cùm suæ ignorantiæ conscii eos, qui supra ipsos aliquid hujusmodi dixerint, admirentur: quibus cùm veritas quæsita non suppetat, diem cernunt, facultates exhauriunt: iidemque verbis dissimulant falsitatem, ut tandem, quod non est in rerum natura, esse verum aurum vel argentum sophisticâ transmutatione confingant: eoque interdum eorum temeritas damnata & damnanda progreditur, ut fictis metallis cudant publicæ monetæ characteres fidis oculis, & non aliàs Alchimicum fornacis ignem vulgum ignorantem eludant. Hæc itaque perpetuis volentes exulare temporibus, hâc edictali constitutione sancimus, ut quicunque hujusmodi aurum vel argentum fecerint, vel fieri secuto facto mandaverint, vel ad hoc scienter (dum id fieret) facientibus ministraverint, aut scienter vel auro vel argento usi fuerint, vendendo vel dando in solutum: verum tanti ponderis aurum vel argentum pœnæ nomine inferre cogantur in publicum pauperibus erogandum, quanti Alchimicum existat: circa quod eos aliquo prædictorum modorum legitimè constiterit deliquisse: facientibus nihilominùs aurum vel argentum Alchimicum, aut ipso (ut præmittitur) scienter utentibus, perpetuæ infamiæ notâ respersis. Quòd si ad præfatam pœnam pecuniariam exolvendam delinquentium ipsorum facultates non sufficiant, poterit discreti moderatio Judicis pœnam hanc in aliam (putà carceris, vel alteram juxta qualitatem negotii personarum differentiam, aliasque attendendo circumstantias) commutare. Illos verò, qui in tantæ ignorantiam infelicitatis proruperint, ut nedum nummos vendant, sed naturalia juris præcepta contemnant, artis excedant metas, legumque violent interdicta, scienter videlicet adulterinam ex auro & argento Alchimico cudendo seu fundendo, cudi seu fundi faciendo monetam, hâc animadversione percelli jubemus, ut ipsorum bona deferantur carceri, ipsique perpetuò sint infames. Et si Clerici fuerint delinquentes, ipsi ultra prædictas pœnas priventur beneficiis habitis, & prorsùs reddantur inhabiles ad habenda.

a *Vide B. Thom. 2. 2. q. 77. art. 2. ad 1. arg. & ibi Cajetanum O drad. consil. 74. incip. An Alchimista peccet, & late Cassaneum in catalogo gloriæ mundi, part. 11. consid. 40.*

TITULUS VII.
DE PRIVILEGIIS.
CAP. I.

Hac extravagans dat Prædicatoribus, & Minoribus privilegia plurima circa tria: videlicet circa prædicationes, confessionum auditiones, & sepulturas. De secundo *in* §. *Sed quia multoties.* De tertio *in* §. *Porrò.* Et licèt sit revocata per Clem. 2. de sepul. multa tamen notatu digna in ea reperiuntur, quæ non sunt retractata. Et potuisset non ineptè poni sub tit. de sepulr. Sed non est inconveniens idem cap. diversis respectibus, sub variis collocari titulis: ut patet in cap. significantibus. extrà. de libel. oblat. & de appell.

Benedictus XI. (*an.* 1304.)

INTER cunctas a solicitudines nostras, quibus nos pastorale premit officium, & debitum Apostolicæ servitutis adstringit, illa debet esse præcipua, ut gregi Dominico nobis supernâ dispositione commisso, animatum cura non desit, ne illum lupus rapax, antiquus serpens humani generis inimicus invadat, ejusque sanguis de nostris (quod absit) clamante Prophetâ, manibus requiratur. Debemus insuper, quantùm ex alto permittitur, pacem inserere, removere scandala, jurgiorum amputare materiam, & intelligere super egenum & pauperem: quia non in finem oblivio erit pauperis, & patientia pauperum non peribit in finem. Sanè dudum bonæ memoriæ Bonifacius Papa VIII. prædecessor noster, quandam specialem inter Prælatos, Rectores, seu Sacerdotes & Clericos parochialium Ecclesiarum ex parte una, & Prædicatorum ac Minorum Ordinum fratres ex altera, super faciendarum prædicationum, audiendarum confessionum per eosdem Fratres, ac de eis relictis, & de funeralibus canonicæ portionis articulis constitutionem edidit, certum his modum imponens, prout in eadem constitutione pleniùs continetur. Sed pro ea quam intendebat quiete, turbatio nata est, pro concordia sunt suborta dissidia, & pullulatæ inquietudines pro tranquillitate noscuntur: sicque dum animam solvisse se credidit, nodum ligâsse videtur, & septem uno Hydræ amputato capite suscitâsse. Nec mirum, quia plerunque pariunt novitates discordiam, præsertim, dum ab eo, quod diu æquum visum est, per novam constitutionem receditur: nec quare recedatur, utilitas evidens vel alia causa subest. Ideoque cupientes, ut ipsi gregi cura nostra eò plenior impendatur, quò amplior in agro Domini operariorum numerus operetur, super b egenum intendentes & pauperem, ac novitatem removentes per eandem constitutionem inductam: statuimus de fratrum nostrorum consilio, ut priorum Ordinum Fratres, qui ad hoc deputati fuerint, in Ecclesiis ac locis ipsorum, quæ impræsentiarum habent, & in posterum obtinebunt, ac in plateis communibus seu publicis, liberè absque dioecesanorum & aliorum Prælatorum petita licentia valeant Clero & populo prædicare, eique proponere verbum Dei. Caveant tamen omninò, ne hora, in qua dioecesani prædicti prædicarent, vel coram se facerent prædicari, prædicent iidem Fratres: putamus etenim dignum, ut majori minor, & superiori inferior deferat in hac parte: nisi forsan aliud circa hoc facerent de voluntate dioecesanorum ipsorum aut in studiis generalibus prædicarent diebus illis duntaxat, quibus sermones ad Clerum fieri solent, & sollenniter prædicari, seu mortuorum funeribus, vel eorundem Fratrum festis specialibus seu peculiaribus: quia in his casibus cum dioecesanis in prædicatione concurrere poterunt. Ubi verò iidem dioecesani vocarent generaliter ad se Clerum aliquâ ratione, vel urgente causâ illum ducerent congregandum, eâ horâ in studiis memoratis diebus, sæpedicti fratres ab hujusmodi prædicatione cessabunt. In Ecclesiis autem parochialibus Fratres ipsi invitis eorum Rectoribus seu Sacerdotibus (nisi jussi à superioribus eorundem) non audeant prædicare. §. 1. Sed a quia multoties propositum verbum Dei audientem à peccato non retrahit: idcircò post prædicationem necessarium est poenitentiæ sacramentum, circa quod (nisi articulus necessitatis occurrat) Sacerdoti facienda oris confessio, prout scriptum est b: *Corde ad justitiam creditur, ore autem fit confessio ad salutem*) exigitur: aliàs frustrà esset in Sacramento eodem Sacerdotis (qui inter lepram, & lepram debet discernere) ministerium institutum. Electi igitur ab eisdem Fratribus ad audiendas confessiones & poenitentias injungendas, liberè auctoritate Apostolicâ absque licentia dioecesanorum, & aliorum Prælatorum inferiorum, exemptorum & non exemptorum, quibus subsunt, qui ad confitendum accedunt, audiant eis peccata sua confiteri volentes. Non Religiosos, qui secundùm statuta suorum Ordinum propriis Prælatis confiteri debent, aut ab eis, ne confiteantur aliis, prohibentur, absolvant: ipsisque poenitentias salutares injungant, intra sibi designatos terminos ad hujusmodi exercendum officium constituros. Excommunicationis verò, vel alias sententias per Prælatos latas contra hoc, vel in ejus fraudem, denunciamus irritas & inanes: nec confessi ipsis Fratribus peccata illa, de quibus confessi sunt eis, & absoluti poenitentes, de illis Sacerdotibus propriis teneantur (sicut etiam non tenentur) iterùm confiteri: non obstante constitutione generalis Concilii, quæ sano intellectu (ne sequatur absurdum, quòd per poenitentiam dimissa peccata quis confiteri debeat, & quòd liberatus debitor adhuc ad solvendum remaneat obligatus) intelligenda est (ut ex ea patet) de illis, qui peccata sua confiteri aliis neglexerunt. Sed Sacerdotes ipsis taliter confessis & absolutis adstricti sint ministrare Eucharistiæ, & extremæ unctionis etiam sacramentum. Super confessione autem facta Fratribus memoratis, cùm de confitentis solius præjudicio (si falsum dicat) agatur in judicio animæ seu poenitentiæ foro, stabitur simplici verbo illius, qui sacramenta petit prædicta, & dicit Fratribus se confessum. Duos tamen casus excipimus, scilicet si Sacerdos asserat eum excommunicatum, aut notoriè peccatorem. Sed videat, ne id dicat mendaciter, aut in dolum, vel in fraudem: quia si hoc egerit, à delicto tali, nisi plenè satisfecerit (præterquam in morte) absolvi nequeat, nec de illo ad poenitentiam aliter admittatur. Ut autem dioecesanis honor debitus reservetur, præcipimus, ut Provinciales Priores Prædicatorum, & Ministri Minorum Ordinum præfatorum, per se vel alios, verbo vel scripto, eis significent, se Fratres ad hujusmodi confessionum audiendarum, & poenitentiarum injungendarum officium elegisse: & non nominando, aut coram ipsis sistendo eos, nec illorum numerum exprimendo, petant humiliter à dioecesanis eisdem, quòd iidem electi Fratres de ipsorum beneplacito & licentia dictum possint in eorum civitatibus & dioecesibus intra eis determinatos fines officium exercere. Quòd si denegent, vel intra triduum non concedant, extunc iidem Fratres nihilominus auctoritate eâdem hujusmodi officium exequantur. Datam verò licentiam per dioecesanorum mortem nolumus terminari. Per hoc autem non intendimus, quòd sæpedicti Fratres, qui ad hoc eliguntur officium exercendum, plùs habeant in audiendis confessionibus, & poenitentiis injungendis, quàm parochiales Sacerdotes noscuntur habere. Sicque de casibus Episcopis & superioribus, quos inferiùs annotamus, ac sedi Apost. reservatis, se nullatenùs intromittant. Observent ergo solicitè dicti Fratres, ne ad confessiones recipiant criminosos criminibus, pro quibus solennis est poeni-

a *Vide extravagantem Sixti IV. incip. vices illius. tit. de treug. & pace, inter communes.* b *Psalm.* 40.

a *Prædicatio non semper retrahit audientem à peccato.* b *Rom.* 10.

pœnitentia indicenda: Modo eodem excommunicatos respuant, & Clericos, qui propter delictum irregularitatem aliquam incurrerunt. Inconveniens enim existimamus, ut à peccato absolvat, qui pœnitentiam ei debitam imponere, aut irregularitatis pœnam, peccati sequelam, vel excommunicationem, quæ infligitur maximè à jure quandoque pro crimine, quæve quem ab Ecclesia, & per consequens à participatione Ecclesiasticorum sacramentorum excludit, removere non potest. Incendiarios, eosque qui tam enormibus sunt irretiti peccatis, quòd ea rationabilis consuetudo præscripta canonicè in Episcoparibus aliquibus reservavit Episcopis, similiter non admittant: quam consuetudinem (ex causa, quæ justè ad id animum nostrum movit) solummodò circa voluntarios homicidas, falsarios, Ecclesiarum immunitatis, & libertatis Ecclesiasticæ violatores, & sortilegos approbamus. Quòd si forsan antequam ab eo, qui potestatem habet, absolvi possint, mors talium confiteri volentium verisimiliter timeatur: etiam in prædictis casibus sæpefati Fratres eos confiteri volentes audiant, ipsisque beneficium absolutionis impendant, sed subeant juramentum, quòd liberati se suis Episcopis & excommunicatoribus præsentabunt: excommunicantium super his, pro quibus ab eis excommunicati erant, & Episcoporum pro peccato hujusmodi pariturі mandatis. Verùm, quia post baptismum inter cætera magis ad salutem necessaria *a* ea propositio verbi Dei, quo audientes illud, quod est victoria nostra, instruuntur in fide, docentur fugienda fugere, & sectanda sectari, à quo per peccatum lapsi resurgunt, pœnitentiæ sacramentum perficiunt: Grandis nobis solicitudo incumbit, ut tales ad hæc promoveantur Fratres, qui oleo dulcedinis verbi ejusdem nostros foveant subditos, à peccatis prohibeant, increpationis vino peccatorum suorum mordeant vulnera, eosque ad illa pœnitentiæ acrimoniâ purgandum & tergendum provocent & inducant. Ad id verò exequendum sententia *b* divinæ legis exposcitur, desideratur ordo, & vitæ integritas etiam postulatur. Scriptum est enim *c*: *Tu scientiam repulisti, & ego te repellam, ne sacerdotio fungaris mihi: quia labia Sacerdotis custodiunt scientiam, & legem exquirunt ex ore ejus*: aliàs prout ad eum pertinet, inter peccatum & peccatum non posset discernere, nec peccator existens Dei *d* deberet enarrare justitias, & testamentum illius assumere per os suum. Nam cujus vita despicitur, consequens est, ut ejus prædicatio contemnatur. Quare decernimus, ut Priores, & Ministri Generales, & Provinciales Prædicatorum, & Minorum Ordinum præfatorum, vel eorum Vicarii, de discretorum consilio ad tam salubre officium Fratres divinâ scientiâ doctos, discretione vigentes, vitâ probatos, & expertos moribus (alioquin districtam reddent in futuro examine rationem) eligant & assumant: sic enim, quod prædicabunt, facient: quæ arguent, operari cessabunt: & in eis ædificabitur populus verbo pariter & exemplo. Cæterùm licèt (sicur prædicitur) de necessitate non sit, iterùm eadem confiteri peccata: tamen quia propter erubescentiam, quæ magna est pœnitentiæ pars, ut eorundem peccatorum iteretur confessio, reputamus salubre: districtè injungimus, ut Fratres ipsi confitentes attentè moneant, & in suis prædicationibus exhortentur, quòd suis Sacerdotibus saltem semel confiteantur in anno: asserendo id ad animarum profectum proculdubiô pertinere. §. 2. Porrò, ut circa Sepulturam apud loca eorundem Fratrum eligentium sepeliri, & portionem canonicam de relictis eisdem Fratribus minimè detrahendam, nequeat in posterum dubitari: jubemus, ut corpora defunctorum, qui apud eorundem Fratrum loca elegerint dum viverent sepulturam, processionaliter cum cruce, thuribulo, & aqua benedicta, cantando seu legendo officium mortuorum, vel psalmos, & alienas ingredientes parochias, possint assumere, & ad suas deferre Ecclesias tumulanda. De quibuscunque verò relictis præfatis Fratribus in communi, vel singulis ultimis decedentium voluntatibus, sive apud eos sepeliend sint, sive alibi, nulla per parochiales Sacerdotes morientium (à qua Fratres ipsos liberos esse volumus) canonica portio, vel multò minùs per Episcopos Episcopalis quarta omninò, cùm eis tanquam exempti non subsint, nec etiam debita jura parochiæ, si forsan cathedralis defunctorum esset parochialis Ecclesia, detrahatur. De funeralib. autem medietatem, si commodè divisionem recipiant: aliàs ejusdem medietatis æstimationem solvant parochiali Ecclesiæ, & Sacerdotibus antedictis. Funeralia verò intelliguntur hoc casu, quæ cum funere deferuntur. De candelis verò, quas Fratres portant, portio non petatur. Moneant autem iidem Fratres, & pro posse inducant confitentes sibi, ut de propriis bonis suis parochialibus Ecclesiis, earumque Sacerdotibus competenter relinquant, & quæ eis debent parochialia jura reddant. Ad hoc non murmuret, quæsumus, secularis Clerus, non gerant molestè Prælati, quòd circa præmissa sic duximus providendum. Attendant, quanta ex iis, quæ in primis duobus articulis statuta sunt, salus animarum proveniat. Advertant, quanta tollantur jurgia, & patenter considerent, quòd eorum onera cum aliis nostro beneficio salubriter, & quasi necessariò patiuntur.

Circa tertium verò articulum diligenter intelligant, quòd Fratres ipsi hoc per privilegia Romanorum Pontificum eis benignè concessa, ante constitutionem eandem hactenus habuerunt. Quodque sunt pauperes, nil habentes singuli, nec in communi rustica prædia, imò nec urbana, vel mobilia eorum alteri vel etiam universi, mendicant victum, quærunt vestitum, & eatenùs sustinere possunt, quatenus vel vivorum pietas, aut morientium charitas eis necessaria subministrat. Quis ergò non misereatur eorum, qui omnia, voluntatem habendi etiam, reliquerunt? Quis non compatiatur eisdem operantibus tam utiliter in agro prædicto? Certè nullus, nisi qui triturantis bovis os impiè alligare velit, aut eos subtractis alimentis necare. Inopes patrimonii onera ipsa non habendi necessitate non sustinent, & à curialibus res Ecclesiis vel piis locis donatas, à quartæ præstatione, seu lucrativorum inscriptionibus lex facit immunes. Relicta pauperibus non patiuntur Falcidiam. Et legata ad fabricam, vel pro ornamentis Ecclesiæ, aut ad divinum cultum perpetuum solutioni non subjacent canonicæ portionis. Pauperes autem (ut dictum est) sunt Fratres, & quod eis relinquitur, aut in sua alimenta erogant, aut in fabricam, sive in cultum divinum, & Ecclesiæ ornamenta convertunt. Propter *a* quod nos, qui debemus intelligere super egenum & pauperem, & non oblivisci eorum, cùm humanitatis sit etiam secularis Principis prospicere egenis, & dare operam, ut pauperibus alimenta non desint: non tam piè, quàm quodammodo justè in eodem articulo egimus, egenos eosdem (ut præmittitur) reddendo ab onere canonicæ portionis exemptos. Hæc autem (dictâ constitutione, quæ incipit, Super cathedram: quam penitùs revocamus, aliisque quibuscunque constitutionibus specialibus & generalibus, statutis, privilegiis, indulgentiis sub quacunque forma verborum concessis, etiamsi de ipsis de verbo ad verbum, vel aliquorum nominibus in nostris literis oporteret fieri mentionem, conventionibus contrariis, nequaquam obstantibus) inviolabiliter observari sancimus. Nulli ergò omninò hominum liceat hanc paginam nostrorum statuti, denunciationis, exemptionis, præceptorum, approbationis, jussionis, voluntatis, revocationis, & sanctionis infringere. Si quis autem, &c.

---

a *Verbi Dei propositio est ad salutem valdè necessaria.* b *Fortè scientia.* c *Osea* 4. *Malach.* 2. d *Psal.* 50.

a *Psalm.* 40.

CAP. II.

Rex Franciæ & regnicolæ, per Extravagantem, Unam sanctam. supr. de major. & obed. non ampliùs subjiciuntur Eccles. Rom. quàm priùs erant.

Clemens V. (*an.* 1306. *Lugduni.*)

MEruit charissimi filii nostri Philippi Regis Francorum illustris, sinceræ affectionis ad nos & Ecclesiam Romanam integritas, & progenitorum suorum præclara merita meruerunt. Meruit insuper regnicolarum puritas, ac devotionis sinceritas, ut tam Regem, quàm regnum favore benevolo prosequamur. Hinc est, quòd nos Regi & regno per definitionem & declarationem bonæ memoriæ Bonifacii Papæ VIII. prædecess. nost. quæ incipit, Unam sanctam: nullum volumus vel intendimus præjudicium generari. Nec quòd per illam Rex, regnum, & regnicolæ prælibati ampliùs Ecclesiæ sint subjecti Romanæ, quàm anteà existebant: Sed omnia intelligantur in eodem esse statu, quo erant ante definitionem præfatam: tam quantùm ad Ecclesiam, quàm etiam ad Regem, regnum & regnicolas superiùs nominatos.

CAP. III.

Ordinarii non possunt ferre censuras in suos subditos pro suis negotiis Romam euntes, ibi manentes, aut ab ea recedentes: nec illos privare beneficiis: quòd si fecerint, irritum est. Et si beneficia illorum aliis sint collata, tam dantes, quàm recipientes ipso facto sunt excommunicati: & à solo Papa absolvendi.

Eugenius IV. (*an.* 1432. *Romæ.*)

DIvinâ *a* in eminenti sedis Apostolicæ specula disponente clementiâ constituti, ad ea libenter intendimus, per quæ Officiales prædictæ sedis obsequiis ejus (ad quam veluti fidelium omnium matrem, pro animarum salute quærenda, & justitia prosequenda, de diversis mundi partibus confluit multitudo) tutiùs & quietiùs se promptiores valeant exhibere. Hinc est, quòd nos ex certis rationabilibus causis moti, etiam nonnullorum prædecessorum nostrorum vestigiis inhærentes, districtiùs inhibemus locorum Ordinariis, necnon Commissariis & Delegatis eorum, cæterisque universis & singulis, quâcunque potestate & auctoritate præfulgeant, cujuscunque dignitatis, gradûs vel præeminentiæ fuerint, ne contra Officiales præfatos, quocunque nomine nuncupentur, in nostris & dictæ sedis obsequiis nunc & pro tempore existentes, necnon quoscunque alios pro suis & eorum causis vel negotiis prosequendis ad sedem prædictam venientes, ac in ea (durante negotiorum & causarum hujusmodi prosecutione) moram trahentes, & recedentes ab eadem, procedere, aut in eos excommunicationis, suspensionis vel interdicti, aut privationis officiorum, aut beneficiorum, seu quamvis aliam sententiam promulgare præsumant. Nos enim omnes & singulos processus & sententias contra tenorem & mentem nostræ inhibitionis hujusmodi latas & habitas, & in posterum habendas, ac etiam promulgandas, & quæcunque inde secuta, declaramus nulla, irrita & inania, nulliusque extitisse vel existere roboris vel momenti. Necnon quicquid in contrarium à quoquam, quâvis auctoritate scienter vel ignoranter attentatum forsan est hactenus, vel in posterum contigerit attentari, etiam decernimus irritum & inane. Et nihilominùs in omnes & singulos Ordinarios & Officiales, Commissarios & Delegatos eorum, qui se de dignitatibus ac beneficiis Ecclesiasticis quibuscunque Officialium, aut negotia hujusmodi apud dictam sedem prosequentium prædictorum: eos illis forsan privando, atque privatos decernendo seu declarando, vel cujuscunque privationis prætextu illa personis aliis conferendo, seu de illis in eos quomodolibet se intromittendo, tam in dantes, quàm in recipientes excommunicationis, suspensionis & interdicti latas sententias promulgamus: quas volumus eos ipso facto incurrere. A qua quidem excommunicationis sententia absolvi nequeant, nisi à nobis vel per nos deputandis, præterquam in mortis articulo constituti. Præmissa autem à die affixionis præsentium ad valvas basilicæ Principis Apostolorum de urbe, ex certa scientia quoscunque ligare volumus & arctare: Non obstantibus Apostolicis & quibuscunque generalibus, aut provincialibus, aut synodalibus conciliis, edictis, constitutionibus, ordinationibus, & Apostolicis privilegiis: per quæ effectus præsentium impediri posset quomodolibet vel differri, etiamsi de illis, eorumque totis tenoribus habenda esset in præsentibus mentio specialis, & quæ præsentibus volumus haberi pro sufficienter expressis, cæterisque contrariis quibuscunque.

Nulli ergò omninò hominum liceat hanc paginam nostræ inhibitionis, declarationis, constitutionis & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno incarnationis Dominicæ M. CCCC. XXXII. 8. Idus Martii, Pontificat. nost. Anno 2.

CAP. IV.

Præmisso tenore duarum constitutionum, dicit, quòd Hospitalarii sancti Joannis ex statuto, consuetudine, vel privilegio habentes annalia beneficiorũ vacantium, percipere debent portionẽ, quã haberent beneficia obtinentes, si in illis essent residentes.

Joannes XXII. *Magistro & Fratribus hospitalis sancti Joannis Hierosolymitani.*

EXhibita nobis ex parte vestra petitio continebat, quòd dudum post constitutionem per nos editam, quâ specialiter & expressè cavetur, quòd habentes annalia in Ecclesiis de consuetudine, privilegio, vel statuto, qui ratione dictorum annalium fructus primi, vel secundi, vel alterius cujuscunque sequentis anni beneficiorum vacantium sibi hactenus in totum vendicaverant, nihil exinde ultra summam, pro qua unumquodque beneficiorum ipsorum consuevit in decimæ solutione taxari, prætextu cujusvis privilegii, consuetudinis, vel statuti, quovis modo perciperent, sed ipsius summæ perceptione duntaxat deberent esse contenti, totali residuo prædicta obtinentibus beneficia remansuro: nisi forsan illi, qui fructus illos soliti essent cum integritate percipere, mallent ipsum habere residuum, & obtinentibus beneficia dimittere summam memoratam: quo casu percipiendi quod mallent, erat eis optio derelicta. Quandam aliam declaratoriam constitutionem fecimus, in qua specialiter cavebatur, quòd si hujusmodi beneficium obtinentes in Ecclesia, in qua specialiter illud beneficium existeret, minimè residerent, ad debitum servitium impendendum Capitulo ejusdem Ecclesiæ nihil deberet accrescere: cùm cessante causâ *a* cessare debeat pariter, quod vigebat. Quodque ex verbis declarationis hujus satis innui videbatur, quòd fructus beneficiorum non residentium accrescere debeant habentibus annalia memorata. Verùm ex eo, quòd in declaratione dicta non continetur expressè de perceptione annalium beneficiorum vacantium vobis debitorum de prædictis consuetudine, privilegio, vel statuto quoad fructus non residentium in eisdem, qui vobis accrescere debent, nullum adhuc commodum assequi potuistis: licèt (ut præmittitur) dicti fructus Capitulo non accrescant. Quare nobis humiliter supplicâstis ut quod in hujusmodi declaratione nostra tacitè innuitur, declarare expressiùs dignaremur. Nos itaque petitionem vestram juri consonam æstimantes, ac propte-

a *Vide Conc. Trid. Sess. 23. de reform. c. 1. circa finem. & Sess. 24. de reform. c. 11. §. quæ verò privilegia.*

a *L. adigere. §. quamvis. ff. de jure patron. cap. cum cessante. de appellat.*

reà

reà in hac parte quieti & indemnitati vestræ providere volentes, præsenti oraculo declaramus, quòd fructus prædictæ Ecclesiæ vel beneficii vacantis, cujus annalia, in quibus consistunt, debentur vobis ex privilegio, consuetudine, vel statuto, etiam pro ea parte, quæ obtinentibus Præbendam vel beneficium hujusmodi (si in Ecclesia, ubi illa consistunt, personalem residentiam facerent) deberetur, si non resideant ibidem verè vel interpretativè, utpote per speciale privilegium Apostolicum, vel aliàs ex causa rationabili ab hujusmodi residentia legitimè excusentur: cùm dicta pars (ut præmittitur) Capitulo non accrescat, vobis accrescere debet, secundùm intentionem & mentem declaratoriæ memoratæ. Nulli ergò omninò hominum, &c. ut suprà. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, &c. ut suprà. Datum Avenion. Calend. Martii, Pontificat. nostri Anno 5.

TITULUS VIII.
DE POENIS.
CAP. UN.

Episcopus Caturcen. propter varios excessus per ipsum perpetratos, præsertim quia sedi Apost. suis subditis & sibi ipsi injuriosus fuerat, varias pœnas incurrit: quoniam perpetua depositionis sententiam meruit, privatusq; fuit Pontificali, Sacerdotali & alio quolibet officio, & ad perpetuum carcerem condemnatus. Doctrina utilis hîc nobis tribuitur: ut scilicet cognoscamus crimina & excessus, pro quibus Prælatus deponi possit. Facit ad hoc c. veritatis. extrà, de dolo & cont. c. ex literis. & c. tanta est clavis Petri, de excess. Prælat. Et nisi antiqui libri hoc c. sub tit. de pœnis annotavissent, sub tit. de excess. Prælat. positum fuisset.

Joannes XXII.

DIVINIS exemplis, quæ nostrorum debent esse actuum regula, patenter instruimur, aures nostras subditorum à suis præpositis oppressorum indebitè, & aggravatorum injustè, non obturare clamoribus, sed ipsis ipsas potiùs compassivis affectibus inclinare: ut si per solertis inquisitionis indaginem clamores hujusmodi opere a completos esse viderimus, liberationis opportunæ remedium soliciris studiis apponamus: pœnâ nihilominùs debitâ puniturì in hanc patratorum qualitatem excessuum illicitos oppressores. Omnipotens etenim Dominus audito b clamore populi sui, propter duritatem eorum, qui operibus præerant, dolentis, ad liberandum eum descendit: & summi templi præposito, qui juxta nominis interpretationem in vias pravas inique diverterat, comminando sic air c: *Expellam te de statione tua, & de tuo ministerio te deponam.* Dudum siquidem famâ gravi, clamore frequenti, & querelâ flebili subditorum deferentibus nobis Hugonem Geraldi olim Caturcen. Episcopum, de multiplicatis excessibus, oppressionibus gravibus, enormibusque criminibus esse reum: Nos mala hujusmodi nolentes antè credere, quàm probare, super illis inquisitionem per nos & per alios fieri fecimus diligentem. Et demùm inquisitionis ipsius viso & examinato processu, luculenter invenimus, quòd ejus fuerat vitiosus ingressus, cùm per ambitionem nimiam & per abrupta simoniacæ pravitatis ad Pontificalem ascendisset honorem. Progressus autem ejus (ut execrando conveniret initio) injuriosus extiterat quoad tria. Primo videlicet quoad Apostolicam sedem, cui (licèt ipsum honorâsset in multis, & tandem ad Episcopalis dignitatis apicem promovisset) terga vertens, non faciem, contemptum pro gratia, maleficium pro beneficio, & vituperium retulit pro honore. Appellationibus interdum ad sedem ipsam ab eo vel Officialibus ejus per subditos oppressos emissis, nedum deferre contemptibiliter renuens, sed eas verbo vilipendens & facto, suis præcipiendo ministris, quòd de appellationibus hujusmodi non curarent, ac nihilominùs appellantes (quibus contra oppressiones debuerat esse appellatio ipsa remedium) nunc per captionis injuriam, nunc per spoliationem beneficiorum, & aliàs indebitè affligendo multipliciter, non absque vitio ingratitudinis violans juramentum fidelitatis ab ipso præstitum dictæ sedi: nec veritus matris Ecclesiæ transgressionem apertam, nonnullis quandoque per suas patentes literas de vacaturis mandavit beneficiis provideri, vias ad vacationem eorum aperiens nimis illicitas & suspectas: perniciosus etiam fuit & frequens literarum Apostolicarum abusor. Secundò verò, quantùm ad subditos, erga quos non pri Prælati vel Pastoris peregit officium, quinimò tanquam fur improbus, crudelisque tyrannus, sub pallio charitativi subsidii incussis terroribus, violentiis & injuriis illatis, dolosis inductionibus, & fraudibus exquisitis, veluti recursor iniquus, extorsionibus eos intolerabilibus prægravando, nunc binas in anno, nunc plures in die, nunc alias nimiùm excessivas, & Ecclesiis importabiles, utpote multiplicato evectionum numero canonibus definito, interdum per se, interdum per alios procurationes exigendo, pro libito visitationis officio quandoque nullatenùs, & regulariter non ad fructum correctionis, sed ad saturandæ cupiditatis affectum impenso, ad alios quæstus illicitos & damnatos, suum exacuit frequenter ingenium, nec de modo, nec de causa curavit. Et cùm invenit subditos suis in hoc reprobandis affectibus non parentes, nec aliàs ab eis exigere potuit concupita, calumniosas delationes fieri, contra eos lites moveri, & diversa eis gravamina subdolè procuravit pluries inferri. Prætereà non citatos legitimè, nec convictos etiam, aut confessos, suis privavit beneficiis, occasionem pro causa confingens, non rationem in his, sed tyrannidem potiùs prosequens personalem. Multa falsa scienter instrumenta dictavit, per suos illa faciens Notarios publicari, & ut illis, qualem ipsa habuerat, ad Ecclesias præberet ingressum, instituere ei præsentatos, seu institutionis suæ eis concedere literas sæpiùs renuit, nisi primitùs certâ sibi & magnâ pecuniâ propter hoc exolutâ. Multa Ecclesiastica beneficia, nunc permutationis prætextu, nunc verò simpliciter in suis manibus resignata, modò jure (ut prætendebat) ordinario, modò super hoc (ut dicebat) Apostolico munimine indulto, de facto scienter contulit: intervenientibus fraude, pacto, & simoniacâ pravitate subjectas sibi Ecclesias occupans, earum reditus usurpavit: & sic in suis fuit corruptus judiciis, processum eorum, & finem in pecuniarum commodum ordinando, quandoq; justificans impium, innoxium injustè condemnans: sic & alios corrumpere Judices pro obtinenda super oppressionibus inchoatis injusta victoria nisus fuit. Tertiò, quantùm ad se, ut qui sibi nequam existeret, nulli alii bonus esset, suæ namque famæ prodigus, se perjuriis patenter involvit, irregularitatisque laqueis irretivit, & (quod referre pudet) in corpus suum fornicando peccans per continuatum incontinentiæ vitium, quo se dudum fœdaverat, Pontificali posteà decoratus honore, in sua ponere gloria maculam, & fœmora sua non erubuit mulieribus inclinare. In his quidem ejus sic reprehendendi ingressus, sic scandalosus, perniciosus exemplo progressus, ut vitio hujusmodi, sive culpis nescius finem imponere, & periculosus egressus, cùm adeò foret in ipso habituata malitia, quòd (remanente sibi adsolitâ facultate) in iniquitatis opere voluntatis sibi deficere minimè speraretur. Propter quod, ne prioribus pejus committeret, illud solum æstimamus salubre remedium, ut quod velle non poteramus auferre, eriperemus vel posse. Nos itaque super præmissis & pluribus aliis ejus nefandis excessibus cum fratribus nostris ex sano consilio deliberatione cohabitâ diligenti, in præfatum Hugonem Geraldi, qui se omni honore ac dignitate reddidit tam indignum, quiq; ob suas iniquitates, ne præsit, est abjectus à Deo, suis ligatum peccatis, omnique honore ac dignitate Pontificali

a *Gen.* 18. b *Exod.* 3. c *Esa.* 22.

jam privatum à Domino, de consilio omnium & singulorum fratrum ipsorum, perpetuæ depositionis sententiam duximus promulgandam: Pontificali eum, & Sacerdotali, & alio quolibet officio privantes, & ad perpetuum carcerem condemnantes: ut ibi committendis cessantibus agat pœnitentiam de commissis: Nulli ergò hominum liceat hanc paginam nostræ promulgationis & condemnationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Avenion. XV. Calend. Junii, Pontif. nost. Anno 2.

TITULUS IX.
DE POENITENTIIS ET REMISSIONIBUS.

CAP. I.

Centesimo quoque anno visitantibus basilicas Petri & Pauli Apostolorum, plenissima peccatorum venia conceditur.

Bonifacius VIII. (*an.* 1300.)

ANtiquorum *a* habet fida relatio, quòd accedentibus ad honorabilem basilicam Principis Apostolorum de urbe, concessæ sunt magnæ remissiones & indulgentiæ peccatorum. Nos igitur, qui juxta officii nostri debitum salutem appetimus & procuramus libentiùs singulorum, hujusmodi remissiones & indulgentias omnes & singulas ratas & gratas habentes, ipsas auctoritate Apostolicâ confirmamus & approbamus, & etiam innovamus & præsentis scripti patrocinio communimus. Ut autem beatissimi Petrus & Paulus Apostoli eò ampliùs honorentur, quò ipsorum basilicæ de urbe devotiùs fuerint à fidelibus frequentatæ, & fideles ipsi spiritualium largitione munerum ex hujusmodi frequentatione magis senserint se refertos: Nos de omnipotentis Dei misericordia, & eorundem Apostolorum ejus meritis, & auctoritate confisi, de fratrum nostrorum consilio, & Apostolicæ plenitudine potestatis, omnibus in præsenti anno millesimo trecentesimo, à festo Nativitatis Domini nostri JEsu Christi præterito proximè inchoato, & in quolibet anno centesimo secuturo, ad basilicas ipsas accedentibus reverenter, verè pœnitentibus & confessis, vel qui verè pœnitebunt, & confitebuntur in hujusmodi præsenti, & quolibet centesimo secuturo annis, non solùm plenam & largiorem, imò plenissimam omnium suorum concedemus & concedimus veniam peccatorum: Statuentes, ut qui voluerint hujusmodi indulgentiæ à nobis concessæ fieri participes, si fuerint Romani, ad minus XXX. diebus continuis, seu interpolatis, & saltem semel in die: Si verò peregrini fuerint, aut forenses, simili modo diebus XV. ad basilicas easdem accedant. Unusquisque tamen plùs merebitur, & indulgentiam efficaciùs consequetur, quo basilicas ipsas ampliùs & devotiùs frequentabit. Nulli ergò omninò hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis, approbationis, innovationis, concessionis, & constitutionis infringere, &c. Datum Romæ apud sanctum Petrum, VIII. Cal. Mart. Pontif. nost. Anno 6.

CAP. II.

Annus Jubilaus, sive plenaria remissio, quæ olim dabatur quolibet centesimo anno omnibus verè pœnitentibus & confessis, visitantibus basilicas beatorum Petri & Pauli, per istam extravagantem ad annum quinquagesimum reducitur.

Clemens VI. *Archiepiscopo Tarracon. ejusq; Suffraganeis.* (*an* 1349.)

UNigenitus Dei filius de sinu Patris in uterum dignatus est descendere matris, in qua & ex qua nostræ mortalitatis substantiam divinitati suæ, in suppositi unitate, ineffabili unione conjunxit, id quod fuit permanens, & quod non erat, assumens: ut haberet, unde hominem lapsum redimeret, & pro eo satisfaceret Deo Patri. Ubi enim venit plenitudo temporis *a* misit Deus filium suum factum sub lege, natum ex muliere, ut eos qui sub lege erant, redimeret, ut adoptionem reciperent filiorum. Ipse namque factus *b* nobis à Deo sapientia, justitia, sanctificatio, & redemptio, non per sanguinem hircorum, aut vitulorum, sed per proprium *c* sanguinem introivit semel in sancta, æternâ redemptione inventâ. Non enim *d* corruptibilibus auro & argento, sed sui ipsius agni incontaminati & immaculati pretioso sanguine nos redemit: quem in ara crucis innocens immolatus non guttam sanguinis modicam, quæ tamen propter unionem ad verbum pro redemptione totius humani generis suffecisset, sed copiosè velut quoddam profluvium noscitur effudisse, ita ut à planta *e* pedis, usque ad verticem capitis nulla sanitas inveniretur in ipso. Quantum ergò exinde, ut nec supervacua, inanis, aut superflua tantæ effusionis miseratio redderetur, thesaurum militanti Ecclesiæ acquisivit, volens suis thesaurizare filiis pius pater, ut sic sit infinitus thesaurus hominibus, quo qui usi sunt, Dei amicitiæ participes sunt effecti, Quem quidem thesaurum non in sudario *f* repositum, non in agro *g* absconditum, sed per beatum Petrum cœli clavigerum, ejusque successores, suos in terris Vicarios, commisit fidelibus salubriter dispensandum: & propriis, & rationabilibus causis, nunc pro totali, nunc pro partiali remissione pœnæ temporalis pro peccatis debitæ, tam generaliter, quàm specialiter (prout cum Deo expedire cognoscerent) verè pœnitentibus & confessis misericorditer applicandum. Ad cujus quidem thesauri cumulum beatæ Dei genitricis, omniumque electorum à primo justo usque ad ultimum merita, adminiculum præstare noscuntur: de cujus consumptione, seu minutione non est aliquatenùs formidandum, tam propter infinita Christi (ut prædictum est) merita, quàm pro eo, quòd quantò plures ex ejus applicatione trahuntur ad justitiam, tantò magis accrescit ipsorum cumulus meritorum. Quòd fel. rec. Bonifacius Papa VIII. prædecessor noster piè (sicut indubiè credimus) considerans, & attentâ meditatione revolvens, quantum apud homines gloriosi Principes terræ Petrus & Paulus (per quos Evangelium Christi Romæ resplenduit, & per quos Ecclesia religionis sumpsit exordium, qui facti Christiani populi per Evangelium genitores, gregis Dominici pastores, fidei lucernæ, Ecclesiarum columnæ, præ cæteris Apostolis peculiari quâdam prærogativâ in ipso Salvatore fidei virtute præcellunt: Quorum uni, scilicet Apostolorum Principi, sicut bono dispensatori, claves regni cœlorum commisit: Alteri, tanquam idoneo doctori, magisterium Ecclesiasticæ eruditionis injunxit) in speciali veneratione haberi debeant, & debitâ honorificentiâ venerari, pro ipsorum memoria recolenda crebriùs, & reverentia à cunctis Christi fidelibus eis devotiùs adhibenda, ipsorumque patrocinio favorabiliùs assequendo, inconsumptibilem thesaurum hujusmodi pro excitanda & remuneranda devotione fidelium voluit aperire: decernens de fratrum suorum consilio, ut omnes, qui in anno à Nativitate Domini M. CCC. & quolibet anno centesimo extunc secuturo, ad dictorum Apostolorum basilicas de urbe accederent reverenter, ipsasque si Romani ad minus XXX. si verò peregrini aut forenses fuerint, quindecim diebus continuis vel interpolatis, saltem semel in die, dum tamen verè pœnitentes & confessi existerent, personaliter visitarent, suorum omnium obtinerent plenissimam veniam peccatorum. Nos autem attendentes, quòd annus *h* quinquagesimus in lege Mosaica (quam non

a *Vide Doct. scholasticos l. 4. sent. dist. 19, 20, & 21. inde eximsient aperta, quæ traduntur in textu & glossis. adde Roffensem, contra Luth. art. 17. & aliquot sequentibus.*

a *ad Gal.* 4. b 1. *Cor.* 1. c *Ad Hebr.* 9. d 1. *Pet.* 1. e *Esaj. c.* 1. f *Luc.* 19. g *Matth.* 13. h *Levit.* 25. *c. ubi plenissimè de anno quinquagesimo, sive Jubilæo.*

non venit Dominus solvere, sed spiritualiter adimplere) Jubilæus remissionis & gaudii, sacerque dierum numerus, quo lege fit remissio, censebatur: quodque ipse quinquagenarius numerus in Testamentis, Veteri quidem ex legis datione, Novo ex visibili Spiritûs Sancti in discipulos missione, per quem datur peccatorum remissio, singulariter honoratur. Quodque huic plura & grandia divinarum adaptantur mysteria scripturarum: & clamorem peculiaris populi nostri Romani, videlicet hoc humiliter supplicantis, ac nos ad instar Moysi & Aaron, per proprios & solennes nuntios ad hoc destinatos specialiter o antis pro toto Christiano populo, & dicentis: Domine, aperi eis thesaurum tuum, fontem aquæ vivæ; desiderantes benigniùs exaudire, non quidem ut sicut illius Israelitici populi indurari esset murmuratio, sed ut istius prædilecti populi, & cunctorum fidelium augeatur devotio, fides splendeat, spes vigeat, charitas vehementiùs incalescat: Volentesq; quamplurimos hujusmodi indulgentiæ fore participes, cum pauci multorum respectu propter vitæ hominum brevitatem valeant ad annum centesimum pervenire, de fratrum nost. consilio prædictam concessionem indulgentiæ ex suprascriptis & aliis justis causis ad annum quinquagesimum duximus reducendam. Statuentes de fratrum consilio prædictorum, & Apostolicæ plenitudine potestatis, ut universi fideles, qui verè pœnitentes & confessi in anno à Nativitate ejusdem M. CCC. quinquagesimo proximè futuro, & deinceps perpetuis futuris temporibus de quinquaginta in quinquaginta annis prædictas eorundem Petri & Pauli Apostolorum basilicas & Lateran. Ecclesiam, (quam inclytæ recordationis Constantinus, postquam per beatum Silvestrum, sicut per eosdem Apostolos Deo revelante cognovit, renatus fonte baptismatis fuerat, & à contagio lepræ mundatus, in honorem Salvatoris construxisse, quamque idem beatus Silvester novo sanctificationis & chrismationis genere dedicasse legitur, & in cujus Ecclesiæ parietibus præfati Salvatoris imago depicta primùm toti populo Romano visibiliter apparuit, devotiùs venerandam, quàm ex his & aliis certis & rationabilibus causis, ut ipsa Ecclesia pariter indulgentiæ prædictæ privilegio decoretur, & devotus ab eodem Salvatore, qui in præfatis Apostolis mirabilis prædicatur, eorum meritis & probus indulgentiæ mereatur percipere largitatem, in hoc censuimus venerandam) causâ devotionis modo prædicto visitaverint, plenissimam omnium peccatorum suorum veniam consequantur, ita videlicet, ut quicunque voluerint indulgentiam hujusmodi assequi, si Romani, ad minus XXX. si verò peregrini aut forenses, modo simili XV. diebus ad prædictas basilicas & Ecclesiam accedere teneantur: Adjicientes ut ii etiam, qui pro ea consequenda ad easdem basilicas & Ecclesiam accedent, post iter arreptum impediti legitimè, quò minùs ad urbem illo anno valeant pervenire, aut in via, vel dierum prætaxato numero non completo in dicta urbe decesserint, verè pœnitentes (ut præmittitur) & confessi, eandem indulgentiam consequantur. Omnes nihilominùs & singulas indulgentias, per nos vel prædecessores nostros Rom. Pontifices tam prænominatis, quàm aliis basilicis & Ecclesiis de dicta urbe concessas ratas & gratas habentes, ipsas auctoritate Apostolica confirmamus & approbamus, ac etiam innovamus, & præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ reductionis, constitutionis, &c. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & dictorum Petri & Pauli Apostolorum sese noverit incursurum. Datum Avenion. VI. Calend. Februar. pontif. nost. An. I. Quocirca fraternit. vestræ per Apost. scripta mandamus, quatenus singuli vestrûm, in singulis vestris civitatibus & diœcesibus prædictas nostras literas subditis vobis clero & populo publicetis, & intelligibiliter exponatis, ut annuente Domino ad promerendam hujusmodi indulgentiam se disponant. Cæterùm, quia præsentes literæ nequirent forsitan propter viarum discrimina, vel alia legitima impedimenta singulis vestrûm commodè præsentari, volumus quòd per te frater Archiepiscope, dictarum literarum transsumptum manu publicâ scriptum, tuoque munitum sigillo vobis, fratres suffraganei, transmittatur: cui velut originalibus literis adhiberi volumus plenam fidem. Datum, &c.

CAP. III.

Constitutio Casus Papæ reservatos comprehendens, certis ex causis hic ponitur, à quibus nullus potest absolvere sine speciali licentia sedis Apostolicæ.

Paulus Venetus Papa II.

Etsi Domini gregis saluti semper intenti, singulis cum humilitate poscentibus ea benignè concedere studeamus, per quæ (peccatorum mole depositâ) salus ipsa succedat, & ab hostis humani generis servitute ereptas animas lucrifaciamus Altissimo, qui nobis eas suâ bonitate commisit: id tamen propensiori studio præcavendum esse censemus, ne (cujusvis indulgentiæ, remissionis vel facultatis obtentu) Christi fideles procliviores ad illicita in posterum committenda reddantur, aut veniæ facilitas a eis peccandi tribuat incentivum. Hâc itaque consideratione habitâ, olim emanavit à nobis constitutio tenoris subsequentis, videlicet: Sanctissimus in Christo Pater, & Dominus noster, Dominus Paulus divinâ providentiâ Papa secundus, qui pridem super plenariis remissionibus, quæ semel in vita, & semel in mortis articulo conceduntur, formam & normam instituit, ne passim sine exceptione quorumcunque criminum procliviores redderentur homines ad peccandum, per regulam in cancellaria Apostolica publicatam statuit & ordinavit, quòd in quibuscunque concessionibus & facultatibus absolvendi, casus infrascripti tanquam speciales sedi Apostolicæ reservati, semper intelligerentur excepti: Videlicet offensæ Ecclesiasticæ libertatis, Violationis interdicti ab eadem sede impositi, Criminum hæresis, Conspirationis in personam aut statum Romani Pontificis, seu cujusvis offensæ, inobedientiæ, seu rebellionis ejusdem Pontificis, vel sedis Apostolicæ, Presbytericidii, Offensæ personalis in Episcopum, seu alium Prælatum, Invasionis, Deprædationis, Occupationis, aut devastationis terrarum Romanæ Ecclesiæ mediatè vel immediatè subjectarum: ac etiam invasionis Romipetarum, seu quorumcunque aliorum ad Romanam curiam venientium: Prohibitionis devolutionis causarum ad dictam curiam, Delationis armorum, & aliorum prohibitorum, ad partes infidelium, Impositionis novorum onerum realium vel personalium, Ecclesiis vel Ecclesiasticis personis, Simoniæ super ordinibus vel beneficiis assequendis, in eadem curia vel extra contractæ: Et generaliter in casibus contentis in bulla, quæ consuevit in die Cœnæ Domini, per prædecessores suos Romanos Pontifices publicari: Considerans, quòd plerunque contingit suam sanctitatem hujusmodi facultates, & confessionalia, tam præsentibus, quàm absentibus, etiam oraculo vivæ vocis concedere: (ne prætextu concessionis hujusmodi, vel pœnitentes vel confessores in suprascriptis casibus fallantur, & fallant) statuit & decrevit, suæ intentionis fuisse, & esse, per quascunque concessiones & facultates, per suam sanctitatem, tam scripto, quàm verbo factas, & in posterum faciendas, nemini licere irretitos dictis casibus absolvere sine speciali suæ sanctitatis licentia: quinimò concessiones & indulta prædicta, quoad casus exceptos hujusmodi, nulli penitùs suffragari. Ut autem ipsa constitutio (quæ dudum, scilicet quinto Calendas April. anni ab incarnatione Domini nostri JEsu Christi, millesi-

a *Veniæ facilitas incentivum tribuit delinquendi. c. ut Clericorum, extr. de vita & honest. Clericorum.*

mi quadringentesimi sexagesimi sexti, Pontificatûs nostri Anno secundo, publicata fuit) eisdem Christi fidelibus pleniùs innotescat, nullusque illius ignorantiam prætendere valeat in futurum: præsentibus inseri fecimus, ut ad majorem omnium perveniat notionem. Nulli ergò omninò hominum liceat hanc paginam nostrorum statuti, ordinationis, & decreti infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Romæ apud sanctum Petrum, anno incarnationis Dominicæ, M. CCCC. LXVIII. quinto Nonas Mart. Pontificatûs nostri Anno 5.

CAP. IV.

Bulla confirmationis anni Jubilæi, publicata apud sanctum Petrum in die Nativitatis Domini, in qua continetur, quòd annus Jubilæus est ad brevius tempus reductus, quàm olim esset: quoniam vigesimo quinto quoque anno cunctis fidelibus basilicas urbis Romanæ hic expressas visitantibus, illius indulgentiæ concedentur. Et illo durante, aliæ indulgentiæ ubique cessant.

Sixtus IV. (*an.* 1473.)

QUemadmodum *a* operosi, vigilisque pastoris solertia oves suæ custodiæ deputatas, curat à ferarum præservare incursibus, & ad statum prosperum fœtu multiplicato perducere: ita quoque & nos (quibus dispositione supernâ universi gregis Dominici solicitudo commissa est) & supremis desideramus affectibus, & studiis nitimur indefessis, cunctos Christi fideles, quos à justitiæ semita hostis humani generis diabolicâ fraude avertit, depositâ peccatorum sarcinâ, suo reconciliare auctori: ut æternæ fœlicitatis præmiis nostri redemptoris inæstimabili charitate media potiantur, fiatque nostræ operationis ministerio, utilitate publicâ suadente, etiam per gratiarum susceptionem, quod eorum saluti conveniat, atque nostra & prædecessorum nostrorum ordinationes salubres debitis effectibus mancipentur. Olim siquidem felicis recordationis Paulus Papa secundus, prædecessor noster, rationabilibus causis tunc expressis inductus, de venerabilium Fratrum nostrorum, tunc suorum (de quorum numero tunc eramus) consilio, annum Jubilæum ad brevius tempus providâ moderatione reducens, illum ad annum vigesimum quintum Apostolicâ auctoritate restrinxit, ac voluit, statuit, & decrevit ex causis prædictis, quòd singulis viginti quinque annis Jubilæus annus prædictus celebrari deberet: quòdque anno Domini M. CCCC. LXXIV. proximè futuro, videlicet à vigilia Nativitatis Domini nostri JEsu Christi, idem annus Jubilæus inciperet, & ut sequitur, finiretur: ac universi & singuli utriusq; sexûs fideles, qui beatorum Apostolorum Petri & Pauli basilicas, Lateranensem quoq; & sanctæ Mariæ majoris almæ urbis Ecclesias statutis diebus devotè visitarent, omnes & singulas indulgentias, & peccatorum remissiones consequerentur, quas idem Pontifex suique prædecessores anno Jubilæo hujusmodi basilicas & Ecclesias prædictas visitantibus devotè concesserant, per quasdam primò, & deinde nos, qui (dicto prædecessore, sicut Domino placuit, sublato de medio) fuimus divinâ disponente clementiâ ad apicem summi Apostolatûs assumpti, & per alias nostras literas, ejusdem Pauli prædecessoris ordinationem, voluntatem, & statutum, ac omnia & singula in eisdem suis literis contenta, de fratrum eorundem consilio approbantes: Similiter statuimus & ordinamus, quòd annus Jubilæus prædictus, cum eisdem indulgentiis, & remissionibus plenariis peccatorum, anno proximè futuro à vigilia Nativitatis ejusdem incipere, & ut sequitur, continuari deberet: prout in singulis literis prædictis (quarum tenores præsentibus haberi volumus pro expressis) pleniùs continetur. Verùm, quia postmodùm tam nos, quàm idem Paulus Prædecessor noster, dum in humanis ageret, animarum saluti fidelium intenti, multorum Principum & aliorum Christi fidelium, ac devotarum personarum pulsati precibus, diversas indulgentias & peccatorum remissiones plenarias nonnullis Ecclesiis, monasteriis & piis locis duximus concedendas: propter quas populorum forsan concursus ad basilicas & Ecclesias antedictas retardari, aut ipsius anni Jubilæi celebritas minui, vel intermitti posset, cum animarum non modico detrimento: Nos qui universorum credentium profectibus & saluti prospicere ex debito ministerii pastoralis adstringimur (ne propter aliarum indulgentiarum hactenus à nobis, seu eodem Paulo, vel aliis prædecessoribus nostris concessarum, hujusmodi effusionem, hoc sanctum opus, ac remissionis & gratiæ annus Jubilæus intermittatur, aut fideles ipsi à tanto munere reddantur expertes) remediis opportunis providere volentes, omnes & singulas plenarias, etiam ad instar Jubilæi, ac etiam commutandi vota, aut super eis & malè ablatis incertis, aut per usurariam pravitatem, vel alium illicitum modum extortis, dispensandi & componendi, aut illa sub certis modo & forma remittendi, & deputandi confessores, cum potestate absolvendi, etiam in casibus sedi Apostolicæ reservatis, facultates, concessiones, & indulta à nobis & eadem sede, vel illius auctoritate quibuscunque Ecclesiis, monasteriis, hospitalibus, & piis locis, universitatibus, fraternitatibus quibuslibet, tam in perpetuum, quàm ad certum tempus, in vita, seu in mortis articulo, quovis modo, aut quâvis causâ, quomodolibet concessas & concessa, & in posterum forsitan concedendas, vel concedenda, auctoritate Apostolicâ tenore præsentium de Apostolicæ potestatis plenitudine, usque ad nostrum & ejusdem sedis beneplacitum suspendimus, illasque durante beneplacito nostro & sedis prædictæ suspensas esse volumus, nec interim alicui suffragari: indulgentiis tamen basilicarum & Ecclesiarum dictæ urbis in suo plenario robore durantibus. Districtiùs inhibentes, alias indulgentias (præter istas duntaxat) in locis publicis vel privatis prædicari aut nuntiari, earumque prætextu à quæstoribus *a* aliquid exigi quoquo modo. Quinimò quæstores & prædicatores quoscunque per locorum ordinarios à prædicationibus & quæstibus hujusmodi faciendis, volumus & mandamus præsentium auctoritate arceri, sub censuris & pœnis Ecclesiasticis, de quibus visum fuerit opportunum. Nulli ergo omninò hominum liceat hanc paginam nostrorum suspensionis, inhibitionis, mandati & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Tybure anno incarnationis Dominicæ, M. CCCC. LXXIII. 4. Calend. Septemb. Pont. nost. Anno 3.

CAP. V.

Sixtus tempore suo multis multas concesserat indulgentias: quas certis ex causis hic revocat.

Idem Sixtus IV. (*an.* 1478.)

ETsi Dominici gregis saluti semper intenti, singulis cum humilitate poscentibus ea benignè concedere studeamus, per quæ (peccatorum mole depositâ) salus ipsa succedat, & hostis humani generis servitute ereptas animas lucrifaciamus Altissimo, qui nobis eas suâ bonitate commisit: id tamen propensiori studio præcaven-dum

a *Vide extravagantem Gregorii XIII. incip. Dominus ac redemptor, quâ indicitur sanctus Jubilæus pro anno* 1575.

a *Prædicatores quæstuarios omninò abolevit. Conc. Trid. Sess.* 5. *de reform. c.* 2. §. *ult. & sess.* 21. *de reform. c.* 9.

dum esse censemus, ne cujusvis indulgentiæ, remissionis, vel facultatis obtentu, Christi fideles procliviores ad illicita in posterum committenda reddantur aut facilitas veniæ eis peccandi tribuat incentivum. Cùm itaque (sicut multorum fide dignorum testimonio accepimus) ob multitudinem facultatum per nos, vel auctoritate nostrâ concessarum, tam verbo, quàm in scriptis, confectis exinde literis vel non, Prælatis & personis Ecclesiasticis, etiam religiosis & secularibus utriusque sexûs, Capitulis, Collegiis, Conventibus, hospitalibus, confratriis, & universitatibus, tam in genere, quàm in specie, sub electione, vel deputatione confessorum, qui eligentes eosdem, vel pro indulgentiis per nos concessis consequendis, ad Ecclesias & alia pia loca confluentes, seu ad aliqua pia opera manus porrigentes adjutrices, earundemque confratriarum confratres & sorores, ac in hospitalibus prædictis decedentes, seu deservientes, aut eis piè aliquid relinquentes, vel aliqua alia meritorum ministeria exhibentes, & in ordinibus profitentes, eorum confessione diligenter auditâ, in singulis etiam sedi Apostolicæ reservatis casibus semel in vita, & in aliis toties quoties, ac in morte plenariè, vel aliàs etiam ad effectum consequendi quascunque indulgentias plenarias, vel non plenarias, absolvere, & pœnitentiam salutarem eis injungere, emissa quoque vota per illos quæcunque in alia pietatis opera commutare liberè & licitè valeant: fideles præfati ad peccandum, & ad alia illicita committendum, nonnunquam procliviores existant, in non parvum periculum salutis animarum suarum: Nos qui Deo propitio ejusdem gregis Dominici (meritis licèt insufficientibus) causam gerimus, & illum spiritalis thesauri elargitione cupimus ipsi Deo reddere acceptabilem: ne exinde clavium auctoritas deducatur in contemptum, ipsique ad peccandum procliviores (ut diximus) liberiùs prolabantur: Ex præmissis & aliis rationabilibus causis animum nostrum moventibus, motu proprio (non ad alicujus nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed de nostra mera voluntate & deliberatione) auctoritate Apostolicâ tenore præsentium statuimus & ordinamus, quòd de cætero prætextu facultatum hujusmodi concessarum à nobis, vel auctoritate nostrâ, & quas concedi quomodolibet continget in posterum, verbo, literis, aut quâvis aliâ scripturâ, etiam cum clausula, quòd sola signatura sufficiat, etiam in favorem fidei & cruciatæ, nullus confessorum eorundem quempiam, cujusvis statûs, gradûs, ordinis, vel conditionis existat, & quâcunque Ecclesiasticâ, etiam Episcopali, vel majori, aut mundanâ, etiam regali, & majori dignitate præfulgeat, qui offensæ Ecclesiasticæ libertatis, violationis interdicti ab eadem sede impositi, seu hæresis, postquam fuerint de ea sententialiter condemnati, delati, seu publicè diffamati: conspirationis in personam aut statum Rom. Pont. seu cujusvis offensæ, inobedientiæ, aut rebellionis ejusdem Pont. vel dictæ sedis, mutilationis membrorum, vel occasionis cujuscunque in sacris ordinibus constituti: offensæ personalis in Episcopum seu alium Prælatum: invasionis, deprædationis, occupationis, aut devastationis terrarum Romanæ Ecclesiæ mediatè vel immediatè subjectarum: ac etiam invasionis Romipetarum, seu quorumcunque aliorum ad Romanam curiam venientium: prohibitionis devolutionum causarum ad dictam curiam: delationis armorum & aliorum prohibitorum ad partes infidelium: impositionis novorum onerum, realium vel personalium, Ecclesiis vel Ecclesiasticis personis: simoniæ super ordinibus vel beneficiis consequendis in dicta curia vel extra eam contractæ, criminum quomodolibet reus foret: Et generaliter in casibus contentis in literis, quæ consueverunt in die Cœnæ Domini publicari, prætextu hujusmodi facultatum absolvere, & per eos emissa peregrinationis ultramarinæ, & visitationis liminum Apostolorum Petri & Pauli: in Compostella: & castitatis ac religionis vota: Nisi ex speciali licentia, & certa scientia nostra, de qua demùm constare censeatur, cùm in signatura nostra desuper manu nostrâ scriptum, aut in literis nostris expressum fuerit, nos ex certa scientia & de speciali gratia id concedere cum derogatione præsentis constitutionis, illius de verbo ad verbum inserto tenore: non autem per clausulas id importantes: vel in articulo mortis constitutum, & tunc in casibus (in quibus satisfactio fuerit impendenda) factâ satisfactione, vel idoneâ præstitâ cautione, commutare præsumant. Et si aliqui confessorum prædictorum contra præsentem constitutionem quenquam absolvere, aut excepta vota prædicta commutare attentaverint, absolutio & commutatio hujusmodi nullius sit roboris vel momenti. Et contrafacientes eo ipso excommunicationis sententiam incurrant, à qua (nisi in mortis articulo a constituti) ab alio, quàm à Romano Pontifice absolvi non possint: Non obstantibus literis & constitutionibus hujusmodi, ac constitutionibus, & ordinationibus, &c. Et ne aliquis de præsentibus ignorantiam valeat allegare, mandamus eas in Cancellaria Apostolica, & audientia literarum contradictarum legi & publicari, ac inter extravagantes alias Apostolicas constitutiones in quaterno dictæ cancellariæ describi, &c. Nulli ergò omninò hominum liceat hanc paginam nostrarum suspensionis, inhibitionis, mandati & voluntatis, &c. Datum Spiræ, An. Domini M. CCCC. LXXVIII.

TITULUS. X.
DE SENTENTIA EXCOMMUNICATIONIS.
CAP. I.

Excommunicati sunt, qui pactis aut promissionibus justitiam vel gratiam à sede Apostolica obtinent, & qui tales non revelant: nec illis absolutio facilè conceditur.

Bonifacius VIII. (*an.* 1300. *Romæ.*)

EXcommunicamus & anathematizamus ex parte Dei omnipotentis, Patris & Filii, & Spiritûs Sancti, auctoritate quoque beatorum Apostolorum Petri & Pauli, & nostrâ, omnes Clericos, Religiosos, & Laicos utriusque sexûs, sive sint familiares curiæ, sive alii undecunque, qui aliquod pactum fecerint, seu aliquid parvum vel magnum promiserint, vel promissionem receperint, aut ex pacto sive promissione occulta vel manifesta, facta sub generalibus & plenariè non expressis, sive sit sub specialibus & expressis apertè verbis, quicquam dederint aut receperint, magnum vel parvum, vel promissionem de quacunque re aut utilitate propter hoc consequenda fecerint, vel receperint, pro aliqua justitia sive gratia pro se aut pro alio in causis vel judiciis, seu aliàs per literas Apostolicas, & quibuscunque modis apud sedem Apostolicam obtinenda. Et hanc sententiam ad promittentes & acceptantes, dantes & recipientes duximus extendendam. Illos quoque, qui aliquem sciverint culpabilem in prædictis, & nobis intra dierum trium spatium non retulerint, vel alicui, per quem ad nos verbum fideliter perferatur, simili decernimus sententiæ subjacere. Decernimus etiam, ut nullus hanc incurrens excommunicationis sententiam pro prædictis, vel aliquo prædictorum (absque speciali mandato) nostræ absolutionis beneficium valeat obtinere: nisi forsan ad nos habere accessum non posset, in mortis articulo b constitutus. Nec etiam ad absolutionis gratiam admittatur, nisi priùs quantum dedit vel recepit, integraliter

a *Vide Conc. Trid. Sess.* 14. *de casuum reservatione*, *c.* 7. b *Vide Conc. Trid. Sess.* 14. *c.* 7. *de casuum reservatione.*

pauperibus largiatur. Justitiam verò sive gratiam sic obtentam nullius prorsùs esse momenti volumus, omnique statuimus carere effectu,& robore firmitatis. Sed & scienter utentes ipsis, simili sententiâ excommunicationis adstringimus: & reservantes nobis absolutionem eorum cum præmissis omnibus ad pœnas similes obligamus.

CAP. II.

Præmissis damnis ex interdicto provenientibus statuit quòd propter dominum debita non solventem ejus terra vel civitas sine speciali Papæ licentia non interdicatur.

Idem Bonif. VIII. (*an.* 1300.)

PRovidè attendentes, quòd ut frequentiùs, quamvis non sine causa, sine culpa tamen multorum, interdicti sententiæ proferuntur, quodque sunt nonnulli Judices nimis prompti ad proferendas easdem, etiam in negotiis sive causis,quæ interdum plùs ex cupiditatis, quàm charitatis radice perspicuis indiciis procedere arguuntur: quodque interdicti tempore divina organa suspenduntur & laudes, nec Ecclesiastica sacramenta ministrantur, ut solent: tolluntur mortuis seu minuuntur suffragia, præsertim per oblationem frequentem hostiæ salutaris: adolescentes & parvuli participantes rariùs sacramenta, minùs inflammantur & solidantur in fide: fidelium tepescit devotio, hæreses pullulant, & multiplicantur pericula animarum. Præsentis constitutionis providemus edicto, ut nulla Provincia, civitas, castrum, villa, locus, territorium, vel districtus auctoritate ordinariâ vel delegata supponatur Ecclesiastico interdicto pro pecuniario debito, vel pro cujusvis monetæ, vel pecuniæ quantitate, quâcunque occasione vel causâ, seu quovis quæsito colore: pro eo maximè, quòd ipsorum domini, rectores seu officiales, quocunque nomine censeantur, aut incolæ seu habitatores, aut singulares personæ ipsorum, statutis vel statuendis, ordinatis vel ordinandis terminis hujusmodi debitum seu quantitatem non solverunt hactenus, aut in antea non persolvent. Nos enim exnunc decernimus irritum & inane, si secùs hactenùs extitit attentatum, vel contigerit attentari, illudque revocamus omninò: Non obstantibus quibuscunque contractibus, obligationibus, pactis, conventionibus, compositionibus, submissionibus, fidejussionibus, consensibus, processibus, & sententiis super hoc habitis, vel habendis, juramentorum, pœnarum spiritalium & temporalium, seu mulctarum appositione, vel quâcunque aliâ firmitate vallatis. Nisi talis suppositio interdicti hactenus foret facta, vel in antea fieret de Apostolicæ sedis speciali licentia, & expressa per ipsius sedis patentes literas apparente.

CAP. III.

Andronicum Palæologum, se Imperatorem Græcorum nominantem, & hæresis ipsorum fautorem, excommunicatum denunciat: omnesq; cum eo sic manente societatem contrahentes, ipso facto dicit excommunicatos,& eorum terras Ecclesiastico supponendas interdicto. Suntq; privandi bonis,quæ ab Ecclesi tenent: & talis societas seu confœderatio nulla est. Facit cap. ad Apostolicæ. de sent. & re jud. lib. 6.

Clemens V. (*an.* 1307. *in Galliâ.*)

AD certitudinem præsentium, & memoriam futurorum Andronicum Palæologum, qui Græcorum Imperatorem se nominat, tanquam eorundem Græcorum antiquorum *a* Schismaticorum, & in antiquato schismate constitutorum, & per hoc hæreticorum, & hæresis ipsorum ac schismatis antiqui fautorem, de fratrum nostrorum consilio denunciamus excommunicationis sententiam latam à canone incurrisse, ac ipsius fore sententiæ vinculo innodatum. Cæterùm universis & singulis Regibus, Principibus, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, & cæteris omnibus cujuscunque præeminentiæ, conditionis, statùs, necnon universitatis civitatum, castrorum, & aliorum locorum districtiùs inhibemus, ne cùm eodem Andronico Palæologo in hujusmodi excommunicatione manente, societatem vel confœderationem aliquam contrahere sub quovis ingenio, vel machinatione præsumant: vel ei aliàs in his,quibus excommunicatus est denunciatus à nobis, præstare consilium,auxilium,vel favorem publicum,vel occultum. Et si secùs præsumptum fuerit, omnes singulares personas contrarium præsumentes (non obstante quâlibet indulgentiâ sub quacunque forma verborum, vel expressione ipsis ab Apostolica sede concessâ, vel in posterum concedendâ, quam quoad hoc viribus volumus omnino carere) sententiam excommunicationis, quam exnunc in ipsos ferimus, incurrere volumus ipso facto: Terras ipsorum & universitates prædictas, quæ secùs attentare præsumpserint, prout expedite videbimus, Ecclesiastico curabimus subjicere interdicto. Ad privationem omnium bonorum, quæ à quibuslibet tenent Ecclesiis, & ad pœnas alias spiritales, & temporales,prout utile putabimus, processuri. Et nihilominùs societatem & confœderationem ipsas (etiamsi pœnarum & juramenti additione vel quâcunque fuerint aliâ firmitate vallatæ) decernimus irritas & inanes. Datum Pictavis III. Nonas Junii, Anno 2.

CAP. IV.

Excommunicati sunt, qui literas à Papa ante suam coronationem concessas impugnant.

Idem. *b* (*an.* 1307. *in Galliâ.*)

QUia *c* nonnulli (prout accepimus) contra doctrinam Apostoli suæ prudentiæ, quin potiùs imprudentiæ,innitentes, ac disceptare super his, de quibus eis non expedit, satagentes, asserere non verentur, quòd summus Pontifex ante suæ coronationis insignia se non debet intromittere de provisionibus, reservationibus, dispensationibus, & aliis gratiis faciendis, nec se in literis Episcopum simpliciter, sed electom Episcopum scribere: Nec etiam uti bullâ, in quâ nomen exprimatur ipsius. Nos talium temeritates compescere cupientes, singulos, qui occasione hujusmodi aliquas literas nostras super negotiis quibuscunque confectas *d*, quæ à nobis ante coronationis nostræ insignia emanârunt, ausi fuerint impugnare, excommunicationis sententiâ innodamus: Datum apud Pesecum Burdegalensis diœcesis, Pont. n. Anno 2.

---

a *Al. antiquatorum.* b *Joannes de Sylva in tract. de benef. part.* 1. *q.*2. *dum meminit hujus extravagantis, eam tribuit Clem.* 6. c *Prov. cap.* 3. *c. ne innitaris. extr. de const.* d *Al. concessas.*

EXTRAVAGANTIUM COMMUNIUM FINIS.

LOCI

LOCI COMMUNES
RERUM ET VERBORUM MEMORABILIUM, EX UNIVERSO JURIS CANONICI CORPORE COLLECTI,
ORDINE ALPHABETICO PER GENERA CAUSARUM ELEGANTI METHODO DIGESTI: PRIORIBUS OMNIBUS ANTEHAC EDITIS LOCUPLETIORES.

A.

AAron; Summum Pontificem repræsentat, *dist.* 21. *c.* 1. §. 1.

Aaronis exemplum proponitur Episcopis & Clericis, ad se invicem honorandum, 95. *dist. c. Esto.*

Aaronis virga devorat virgas magorum, 26. *q.* 5. *c. nec mirum, ante med.*

Qui Abbas ordinari vel eligi possit?

Abbas alterius monasterii Monachus non est ordinandus, nisi in monasterio vacante idoneus non existat, vel consuetudo loci in contrarium extet, *de relig. domib. c. ne nimia.*

Clerici in Abbates non ordinandi, 18. *q.* 2. *c. pervenit. cum. c. seq.* Denique qualis Abbas ordinari debet, traditur, 18. *q.* 2. *c. Abbatem in fin.*

Abbas quis esse potest in necessitate, licèt non possit esse Presbyter, *c. tuam, de ætat. & qual.*

Abbas esse non potest non professus, *c. cùm in magisterium, de elect.*

In Abbatem eligi potest eremita, *c. cùm monasterium, de elect.*

Abbas fieri potest quis de apostasia rediens, *c. intelleximus, de ætat. & qualit.*

A quibus eligi vel confirmari debeat.

A Conventu est eligendus, non ab aliis, 18. *qu.* 2. *c. abbas, c. abbatem, c. quàm sit. §. defuncto, vers. quem sibi propria. c. abbas, versic. tamen eligant. item,* 16. *q.* 7. *c. ult.* Contradicit *d. q.* 2. *c.* 1. Cui objectioni respondet Gratianus, *d. c. abbas, §. ecce.* Sed & alii quàm Monachi Abbatem eligere possunt, si Monachi sint indomitæ cervicis, & effrænatæ superbiæ, *d. §. ecce. & d. q.* 2. *c. nullam.* Vel religiosis fœminis Abbas sit præficiendus, *d. q.* 2. *c. qui religiosis.*

Abbatem potest capitulum confirmare, *c. cùm dilectus, de consuetud.*

De Potestate, auctoritate & officio Abbatum.

Abbas admittere non debet alienum Monachum, 18. *q.* 2. *c. Abbates. §. Monachi, vers. vel qui Monachum. item* 19. *q.* 3. *c. statuimus. vers. discedentem verò,* 20. *q.* 4. *c. ult. in pr.*

Ut Abbates quolibet anno conveniant, *c. abbates, in princ. vers. qui semel in anno,* 18. *q.* 2.

Abbas diversas cellulas, diversavé monasteria ne habeat, 20. *q.* 4. *c. ult. §. abbati.*

Locum suum deserere potest cum licentia Episcopi, *can.* 8. 18. *q.* 2.

Cum fratribus in conventu manere debet, atque in officio suo sollicitus esse, *c. cùm ad.* 6. *§. Abbas verò. de statu Monach.*

Abbati à Monachis obedientia debetur, 18. *q.* 2. *c. Abbates. §. Monach. & c. cùm ad* 6. *§. Abbas verò, de statu Monach.*

In potestate Episcopi est, 18. *qu.* 2. *c. Abbates, in princ. c. monasteria. c. Abbatib.*

Ne Monachos vagari permittat, 18. *quæst.* 2. *c. Abbates. §. Monachi, vers. & per loca aliqua.*

Abbas absolvere potest Monachum ab excommunicatione in seculo contracta, nisi mutilatio membri, vel effusio sanguinis sit secuta, vel in Episcopum aut Abbatem manus injecerit violentas, *c. cùm illorum, de sentent. excommunic.*

Cum talibus possunt etiam dispensare Abbates in susceptis ordinibus in excommunicatione, si memoriam facti non habeant, vel peritiam juris: nisi factum sit grave & notabile, *Ibidem.*

Abbas potest excommunicare Monachos suos vel Canonicos. Idem potest Prior, *cap. cùm in Ecclesiis, de major. & obed.*

Abbas non benedictus ab Episcopo, super hoc à tertio requisitus, potest exercere ea quæ sunt officii sui, Episcopo irrequisito: ita tamen, quòd sit primò confirmatus, *cap. statuimus, de suppl. negligen. Prælat.*

Abbates Cisterciens. obedientiam faciunt Episcopo suo, *secundùm formam, quæ habetur, c. ne Dei Ecclesiam, de Simon.*

De Remotione Abbatis.

Causæ, ex quibus Abbas est removendus, notantur 18. *q.* 2. *c. si quis abbas.* & si infamatus, vel convictus sit appellatione remotâ, nolit spontè cedere, compellatur, *de appellat. cap. quia nos.* & non à Monachis, sed ab Episcopo & vicinis Abbatibus est loco removendus, *dict. c. si quis abbas, vers. ab episcopo, in cujus territorio. & d. c. nullam.*

De Pœnis Abbatum.

De puniendis seu corrigendis Abbatibus, *c. ult. §. si verò abbates, eod. tit.*

Abbatissa Moniales benedicere, confessiones audire, & publicè prædicare non potest, *cap. nova quædam,* 10. *de pœnitentiis.*

Abbatissa potest etiam suspendere Clericos delinquentes ab officio, licèt non possit excommunicare, *de major. & obedient. c. dilecta,* & de electione Abbatissæ, *vide c. indemnitatib.* 34. *de electione in* 6.

Abbatissa nec prædicare, nec confessiones audire potest, *cap. nova, de pœn. & remiss.*

De Abigeis accusatio cum inscriptione & fine ea proponi potest, 4. *quæst.* 4. *c. nullus. §. abacti, l. unic. C. de abigeis.*

Ablata violenter restituantur ante litem contestatam, *can.* 3. 3. *q.* 2.

Abolitio pœnam remittit, sed infamiam non tollit, *can.* 8. 2. *q.* 3.

Abortus causam dans, si conceptum erat vivificatum & animal rationale, homicida est, *c.* 20. *de homic. volunt.*

Absens Accusare vel Accusari per alium non potest, *can.* 18. 3. *qu.* 9. neque judicari, *can.* 13. & 14. 3. *quæst.* 9. nisi contumax fuerit, *can.* 1. 3. *qu.* 8.

Appellare potest ex quo scit, si indefensus fuit, *can.* 29. *§. si adversus,* 2. *q.* 6.

Fructus Beneficiorum percipit, si studiorum causâ absit, *cap.* 21. *de præbend.*

Investiri potest per alium, *cap. 24. de prabend.*

Absens in servitio Papæ vel Episcopi sui non debet privari beneficio suo, *cap. cùm dilectus, de Clericis non resident.* Idem est, si causam suam vel suorum agat.

Contra absentes non servatur sententia diffinitiva lite non contestatâ, & maximè si sint absentes causâ studii & peregrinationis, *cap. inter quatuor, de major. & obedien. item cap. consultationibus, de offic. jud. deleg.*

Absens studii causâ in loco minùs competenti fructus beneficii non recipiat, *c. tua, de Cler. non resid.*

Absens diu vocatus, si venire noluit, privetur beneficio sive dignitate, *c. ex parte, de Cler. non resid.* Et maximè si sine justa & necessaria causa præsertim sine licentia Episcopi moratus fuerit, & congruo tempore expectatus non redierit, *cap. inter quatuor, eod. tit.* Item, si Ecclesia patiatur defectum magnum de absentia ministrorum, possunt absentes revocari, *c. cum ad hoc, eod. tit.*

Absens quis esse potest de licentiâ sui Prælati, vel causâ studii, sive aliâ causâ honestâ, *c. relatum, eod. tit.*

Absente uno Judicum, sententia alterius non valet, *cap. causam, de offic. deleg.*

Absens ad electionem vocari debet, si tamen commodè potest, *cap. coram, de elect.* aliàs electio cassari potest, nisi posteà consentiat.

Absens contumax lite contestatâ condemnari potest, *c. prout, de dol. & contumac.*

Absolutio dividitur in publicam & privatam, *26. q. 6. c. ministrare, §. sed notandum.*

Absolutio pecuniâ redimi non debet, *cap. ad aures, de Simon.*

Absolutio occultato crimine non valet, *c. cùm pro causa. & c. officii, de sent. excomm.*

Quis absolvere possit?

Absolvere potest Capitulum, *vide infr. eod. in Episcopus.*

Concilium absolvere potest ob hæresin excommunicatum, & hic non nisi à Concilio potest absolvi, *cap. his verò, §. fin. cum c. seq. de sententia excommunicat. dist. 50. 1. qu. 7. cap. si quis Episcopus.* jure novo aliud est, *cap. ad abolendam, 9. §. præsenti, vers. ad arbitrium Episcopi, de hæreticis.*

Delegatus ab eo, qui jus absolvendi habet, absolvere potest, *cap. ult. de offic. ordin.*

Episcopo non alii jus absolvendi competit, *17. quæst. 4. c. omnes, 26. qu. 6. c. 1.* secùs est si privata sit absolutio, non publica: tunc enim alius absolvere potest, *dict. quæst. 6. c. ministrare, §. ecce quod. c. presbyteri,* item si Episcopus sit absens, & periculum sit in mora, *dict. quæst. 6. c. Aurelius, c. si aliquis, §. ecce quod.* quatenus hoc procedat, *vide d. cap. Aurelius, vers. debet presbyter utique consulere, & d. qu. 6. cap. si quis de corpore, in fin. dict. quæst. 6. c. si aliquis, §. sed si necessitate. c. pen. §. fin. cum c. seq.* item si Ecclesia vacet, Capitulo jus absolvendi competit, *c. un. de major. & obed. in 6.*

Qui excommunicavit vel damnavit, absolvere potest, non alius, secundùm distinctionem, *capit. cùm Ecclesiarum, 3. in fin. cap. ad reprimendam, 8. in princip. & §. tu verò frater. cap. pastoralis, 11. §. præterea, de offic. ordin. cap. venerabilibus, 7. in princip. de sentent. excommun. in 6. 26. quæst. 6. cap. 1.*

Excommunicatus absolvere non potest, *vide inf. in eod. in Hæretici.*

Hæretici & Excommunicati, neque ligandi, neque solvendi jus habent, *24 quæst. 1. cap. audivimus. §. fin. cum duob. cc. seqq. item de pœnitent. dist. 1. c. verbum.*

Legatus de latere absolvere potest eum, qui Clericum percussit, *c. ad eminentiam, 20. & c. quod de his, 26. in princ. dict. tit.* Plura infrà in Legatus à Latere.

Papa ab alio excommunicatos vel damnatos absolvere potest, *9. quæst. 3. c. fuit semper. cap. cuncta. §. sed nec illa. c. cuncta. c. fratres.*

Clericus, qui quòd excommunicato communicaverit, fuit excommunicatus, non nisi à Papa potest absolvi, *cap. significavit, 18. de sentent. excommun.*

Neque is qui ob incendium fuerit excommunicatus, *cap. tua nos, 19. d. tit.*

Neque is qui ob id quod Ecclesiam effregit & expoliavit, fuit excommunicatus, nisi à Papa est absolvendus, *c. conquesti, 22. d. tit.*

Qui contra interdictum vel excommunicationem fecerit, nonnisi à Papa potest absolvi, *c. quicunque, 11. §. fin. & c. is qui in Ecclesia, 18. §. is verò. vers. à quo nequit. de sentent. excommun. in 6.*

Qui ob id, quòd justitiam vel gratiam pecuniâ redemit, fuerit excommunicatus, non nisi à Papa potest absolvi, *c. 1. §. decernimus, de sentent. excomm. in extrav. comm.*

Si quis Clericum percusserit, & propterea excommunicatus, non nisi à Papa potest absolvi, *17. q. 4. c. si quis suadente, in princ. item c. 1. §. fin. & c. non dubium, 5. in fin. c. ea noscitur, 13 §. alios autem, de sent. excomm. 11. q. 3. c. ad mensam. §. juxta igitur hanc distinctionem, in fin.* Fallit, si sine periculo Papam adire non possit, *c. de cætero, 11. & c. quamvis, 58. vers. nisi imminente, d. tit.*

Sacerdos simplex absolvere potest Laicum, si ob id, quòd excommunicato communicaverit, fuerit excommunicatus: si modò extra crimen illi communicaverit, *cap. nuper. 29. d. tit.*

Absolvitur de injectione manûs violenta Ostiatius à suo Episcopo, nisi sit casus enormis, *c. si verò, de sentent. excomm.*

Absolvuntur Monachi & Canonici regulares à suis Abbatibus, *c. Monachi, eod. tit.*

Absolvitur à solo Papa Laicus literis falsis scienter utens, *cap. dura de crimine fals.*

Mulieres & personæ quæ sui juris non sunt, ab Episcopo suo absolvuntur, *c. mulieres, de sent. excomm.*

Item potentes & delicati, quique modicam læsionem intulerunt, *cap. mulieres, eod. tit.*

Item cùm ex justa causa excommunicator quæri non potest, vel difficulter inveniri, tunc absolvi potest ab Episcopo vel proprio Sacerdote, *c. nuper de sentent. excomm.*

Legatus non missus à latere, tantùm de provincia sibi commissa absolvere potest. Sed Legatus sub prætextu suarum Ecclesiarum, nec de sua, nec de alia provincia absolvere potest, *cap. excommunicatis, de offic. leg.*

Absolvi possunt Hospitalarii à Prioribus suis, *capit. canonica, de sentent. excommunicat.*

Absolvitur quis in necessitate, non obstante contradictione, vel etiam appellatione partis adversæ, *cap. quâ fronte, de appellat.*

Absolutus à delegato ad excommunicatorem remittitur, *cap. prudentiam, de offic. delegat.*

Absolvi potest quis post mortem. Item legatus apud Deum absolvitur ab Ecclesia, *cap. à nobis, de sentent. excommunicat.*

Absolvitur à solo Papa Laicus jussu Abbatis Monachum vel Conversum percutiens etiam ex justa causa; & similiter jubens: nisi disciplinæ causâ faciat per seipsum solum, vel Clericum & non Laicum, *cap. universitatis, de sentent. excommun.*

Non absolutus scienter ordinatus, si sit secularis, perpetuò deponitur: ignorans factum vel ignarus juris à solo Papa absolvitur. Si autem talis sit religiosus, à suo Abbate absolvitur, nisi factum sit grave & notabile, *c. cùm illorum, eod. tit.*

Absolvitur servus de injectione manûs violenta ab Episcopo suo, in fraudem faciens, ut servitio domini sui se subtrahat, aut dominus sine culpa sua grave damnum incurrat ex ejus absentia, *cap. relatum, eod. tit.*

Absolvunt se mutuò à minori excommunicatione contracta aliqui, potestate utique collatâ, *cap. duobus, de sentent. excommunicat.*

Absolutus non est quis ex sola salutatione Papæ sibi scripta,

ſcripta, *cap. ſi aliquando, eod. tit.* Item, nec qui pluribus excommunicationibus inoodatus, ab una tantùm eſt abſolutus, *cap. officii, eod. tit.*

Abſolvere quis non poteſt alienum parochianum, niſi de licentia ſui propriiSacerdotis, *c. omnis, de pœn. & remiſſion.*

Abſolvendi namque poteſtas aliis poteſt committi in neceſſitate, *cap. ex literis, de officio delegato um.*

Ex quibus cauſis Abſolutio concedenda?

Sine cauſa Pœna remittenda non eſt, *cap. eum, ab. 3. de offic. ordinat.*

Si damnatus Pœnitentiam egerit, 11. *q. 3. cap. plerunque. §. cauſa ergò. cap. cùm aliquis, in pr.* 27. *q.* 1. *cap. devotam. §. etſi definent. item diſt.* 50. *cap. domino. §. final.*

Si tamen pœnitens vel ſatisfaciens ab errore ſeu peccato non recedat non erit abſolvendus, 11. *quaſt.* 3. *cap. tunc vera.* 24. *quaſt.* 2. *cap. damnatio. in princip. cap. legatur,* 27. *quaſt.* 1. *cap. devotam, in princip.*

Si ſatisfactum ſit pro crimine, *cap.* 3. *verſicul. uſque ad dignam ſatisfactionem, de offic. ordinat. cap. ex literis,* 11. *de conſtitutionibus.* ſed hoc ſi ex pluribus cauſis damnatus, pro omnibus ſatisfecerit, *cap. cùm pro cauſa,* 27. *& cap. officii,* 42. *de ſentent. excommunicat.* ſecùs ſi pro delicto nondum ſatisfecerit, nec ablata reſtituerit, *cap. peccatum,* 4. *de regul. juris, in* 6. & Exemplum habetur, *cap. quicunque,* 2. *in princip. verſ. nec abſolutionis, de hæreticis. in* 6. nam Peccati venia non datur, niſi correcto, *cap. peccati,* 5. *dict. tit.*

Quod ſi verò delictum, ob quod excommunicatus eſt, non fuerit manifeſtum, deque jure excommunicationis dubitetur, tunc enim cautione præſtitâ, etiam ante ſatisfactionem abſolvitur, *cap. ex parte,* 23. *de verbor. ſignificat. cap. quâ fronte,* 25. *§. final. de appellationibus. c.* 1. *§. ideoq; mandamus. de his, quæ vi metùſve cauſâ. cap. venerabilibus,* 7. *§. porrò. & §. poteſt. de ſentent. excommunicat. in* 6. item ſi periculum mortis inſtet: tunc enim præſtitâ cautione de ſatisfaciendo, abſolvendus eſt, *d. c. qua fronte,* 25. *& dict. c. venerabilibus,* 7 *§. ſanè ſi certum, verſ. niſi periculum.*

Si ſententia ſit injuſta, abſolutio danda, *c. cùm ad quorundam,* 7. *de exceſſib. Prælatorum.*

Forma & Modus Abſolvendi.

Causâ cognitâ abſolutio indulgenda, *c. Romana,* 3. *§. ſententias, de appellationib. in* 6. 11. *q.* 3. *c. plerunque contingit.*

Secus ſi cauſa excommunicationis dubia, non manifeſta ſit: tunc enim excommunicatus causâ etiam nondum cognitâ, ad cautelam poteſt abſolvi, *cap. ex parte,* 23. *de verb. ſignif. c. cùm ol m.* 24. *eod. titul. c. per tuas,* 40. *§. verùm ex verb. & §. quòd ſi abſolutionis. c. venerabili,* 52. *de ſent. excom. c. venerabilibus.* 7. *§. porrò. verſ. ſimiliter ſi ſuffraganeos, eod. tit. in* 6. *item c.* 1. *§. ideoq; mandamus. de iis quæ vi metùſve cauſa, cap. prudentiam,* 21. *§.* 6. *verſ. cæterùm ſi vel, & cap. cùm contingat,* 36. *de offic. delegati.*

Secus etiam ſi poſt appellationem interpoſitam quis ſit excommunicatus: nam & hic causâ nondum cognitâ ad cautelam poteſt abſolvi, *d. §. porrò in pr. & dict. c. venerabilibus,* 7. *§ ſed ſi ex cauſa, §. fin. item d. c. per tuas,* 40. *§. nos igitur. verſ. quanquam apoſtolica, item c. cum contingit,* 36. *§. ad quod taliter, de offic. delegati.* Niſi cauſa talis ſit, in qua appellare non licet, *d. §. porrò, in princ. verſ. exceptis caſibus, in quibus.*

Fallit tertiò, ſi ſententia excommunicationis intolerabilem contineat errorem, *d. c. venerabilibus,* 7. *§. poteſt quoque. item d. §. ad quod taliter. & dict. §. nos igitur. verſ. quanquam apoſtolica.*

Cautione interpoſitâ & de cautione eorum qui ob hæreſin excommunicati abſolvuntur, & ad Eccleſiam redeunt, *vide* 1. *quæſtion.* 7. *c. convenientibus. §. item Baſilius c. ſi qui voluerint. c. quoties cordis. c. ſaluberrimum, cap. ſi quis Epiſcopus, item* 26. *quaſt.* 6. *c. his qui in tempore. §. fin.* & abſolvendus cavet, de parendo mandato Eccleſiæ, *c. quâ fronte,* 25. *§. ſanè ſi qu, verſ. ab ipſo tamen, de appellationibus.*

Gratiæ nihil tribuat Judex in abſolvendo, 11. *q.* 3. *c. plerunque.*

Contra interdictum Eccleſiæ generale abſolutio quando valeat, *c. præſenti,* 10. *de ſentent. excommun. in* 6.

Impoſitione manûs ante atrium Eccleſiæ, 26. *q.* 6. *c. ult. in fin. cap. miniſtrare. §. publica.* quod tamen fallit abſolvendo Clerico, *diſtinct.* 50. *c. confirmandam. & c. illud quoque, in prin. diſtinct.* 82. *c. Presbyter. §. finitis tribus.* item ſi in periculo mortis conſtitutus abſolvatur, 26. *quaſt.* 6. *c. qui recedunt, in prin.*

Juramento præſtito ab eo, qui abſolvitur, de parendo Eccleſiæ vel excommunicatoris mandato, & de non committendo tale quid in poſterum, *c. ex tenore,* 10. *ad hæc,* 12. *c. nuper.* 29. *§. fin. c. venerabili,* 52. *de ſentent. excommun.* 11. *quæſtione* 3. *c. cùm aliquis. verſ. & de futuris.*

Si tamen abſolvendus ob id, quod excommunicato extra crimen communicaverit, fuerit excommunicatus, hic etiam ſine juramento abſolvitur, *dict. c. nuper,* 29. *§. is autem qui.*

Si ſine ſcandalo juramentum præſtari non poſſit: tunc enim ſufficit manualis promiſſio, *c. ſuper eo,* 51. *d. tit.* item juramentum præſtatur ab eo qui impeditus, quo minùs à Papa ut ordinario Judice abſolutionem petat, ab alio abſolvitur: & jurare debet, ceſſante impedimento, ſe Papam acceſſurum, & mandatum Apoſtolicum ſuſcepturum, *c. de cætero,* 11. *§. fin. & c. ea noſcitur,* 13. *§. fin. de ſentent. excommun.*

De reliqua forma & ſolennitate abſolutionis, *vide* 11. *quaſt.* 3. *c. cùm aliquis.*

Abſolutus quis non habetur, niſi probet per literas, vel aliàs legitimè, *c. ſicut nobis de ſentent. excommun.*

Abſolutio pro offenſa vel contumacia quomodo fieri debeat, *c. ex parte, de verb. ſign.*

Quando abſolvendus?

Quintâ Feriâ ante Paſcha abſolutio facienda & peccata remittenda, *c. de pœnit. de conſecr. diſtinct.* 3.

Non niſi peractâ pœnitentiâ eſt abſolutio indulgenda, *diſtinct.* 50. *c. abſit. c. ſi quis præpoſtera. c. domino. item* 11. *qu.* 3. *c. tunc vera. c. ple unque contingit. §. cauſa ergò. item de pœnitent. diſtinct.* 1. *c. nonnulli.*

Non, niſi læſo ſatisfactum, & ablatum reſtitutum ſit, abſolutio eſt indulgenda, *c. ea noſcitur,* 13. *verſ. ſatisfactio juxta facultates, de ſentent. excomm.*

De *Abſolutione* retractanda agitur, *c. ex part.* 5. *& c. ſignificavit.* 6. *de officio ordinarii.*

Infamia per reſtitutionem vel *Abſolutionem* non aboletur, 2. *quaſt.* 3. *c. Euphemium. §. hinc colligitur. c. ult. §. abolitio enim. & §. unde Imperatores.*

Abſolutus in terra, erit etiam in cœlo abſolutus, 24. *q.* 1. *c. quodcunque.*

Abſolutus priſtinum ſtatum recepit. Niſi ex pluribus cauſis excommunicatus, ex una tantùm non omnibus fuerit abſolutus, *c. cùm pro cauſa,* 27. *de ſentent. excomm.*

Item: Niſi per vim abſolutio ſit extorta, *cap.* 1. *de his quæ vi metùſve causâ in* 6.

Tertiò fallit ſi injuſta ſit abſolutio. Quæ tamen exceptio reprobatur, *c. venerabilibus,* 7. *§. ubi autem, de ſentent. excommun. in* 6.

Quartò: Niſi ab alio, quàm à quo debuit, propter impedimentum aliquod abſolutus, ceſſante impedimento ei, à quo abſolvi debuit, ſe non præſentavit, *c. eos,* 9. 22. *de ſentent. excomm. in* 6. *Clement.* 1. *§. fin. de pœnis.*

Qui *Abſolutus* eſt in periculo mortis pœnitentiæ tempore nondum peracto, ſi convaluerit, illud implere tenetur, 26. *q.* 6. *c. ſi quis de corpere. c. qui recedunt. §. quòd ſi ſupervixerit. c. is qui in §. ſi ſupervixerit. & §. fin. item c. de his verò, §. quòd ſi deſperatus.*

Do hæredibus abſoluti.

De hæredibus ejus qui poſt mortem abſolutus ad

satisfactionem cogendis, videatur *c. à nobis, 28. §. fin. de sentent. excomm.*

Accessorium naturam sequi congruit principalis, *c.accessorium,42. d.tit.* adeò ut commisso principali & illud committatur, *de offic. delegati. c. prætereà. & cap. prudentiam. junct. capit. cum ex injuncto, de oper. nov. nunc.*

DE ACCUSATIONIBUS.

An **Accusatio** sit justa, seu Christiano homini licita, 23. *q.* 4. de quo vide inf. in litera P. in Pœna.

Accusatio contra inopem & spoliatum & contra usutarium pauperem est inanis, *c. olim. de restit. spol.*

Ab accusatione potest desisti ante inscriptionem, *c. licèt, de accusat.*

Accusare qui possint, vel non.

Primùm sine legitimo Accusatore nemo inter reos est recipiendus, *cap.1.de accusationib.2. quæst.1. cap. nihil. c. inprimis. §. sed & de personis accusantium. 3. quæst. 9. cap. dignum, in fin. 6. quæst. 1. cap. nos sequentes.*

Accusatus prior à reo accusare non potest, nisi prior accusatio sit finita, *3.quæst.11.in princ. cum cap. sequen. c. non est, in princ. c. neganda,4.quæst.1.c.ult. §.fin.6. quæst.1. qui crimen.*

Fallit si accusator de majori crimine accusetur, *d. c. non est. §. hoc autem.*

Si reus contra accusatorem priorem inscriptiones tantùm pendente accusatione deponat: hoc enim facere non prohibetur, *d.c.neganda. in fin. & dict. c. neganda, in princ.*

Actor inimicorum Episcopum accusare non potest, 2. *q. 4. c. detractores. item 6. q. 1. c. deteriores.*

Affinis Accusati accusare non potest, ut nec cognatus, familiaris, vel domesticus, *3. q. 5. c. similiter. vers. vel affines. c. accusatores. vers. nec familiares. item 3. q.11. c. ult. §. si quis enim.*

Alius pro alio accusare non potest, *2. q.6. c. si quando. Vide inf. in accusator.*

Anathematizatus. *Vide inf. eodem in Excommunicatus.*

Apostata. *Vide inf. eodem Hæreticus.*

Qui Calumniatus anteà fuerit, vel prævaricatus, hic accusare non potest, *2. q.1. c. prohibentur. §. alii propter suspicionem. item 2. quæst. 3. c. ult. §. accusator.*

Cognatus accusati. *Vid. sup. eodem. Affinis.*

Cohabitans. *Vid. inf. eodem. Domesticus.*

Conspirator accusare non potest, *dict. quæst. 4. c. conspiratores.*

Qui Consuluit sortilegos & Magos, non potest accusare, *2. q. 8. c. quisquis. §. fin. item 3. q.5. c. constituimus. vers. seu qui ad.*

Contentiosus homo accusare non debet, *3. q.5. c. suspectos. & d. cap. similiter. & d. q. 5. c. nullus. vers. nullus frequenter litigans.*

An Clericus Clericum accusare possit, *3. q.5. c. de accusationibus. c. accusationes. c. accusatores, in prin. cap. nullus, in fine.*

Laicus, qui Clericus non est, nec esse potest, Clericum non accuset, *2. q.7. c. beati §. finali. cum cap. sequente. c. testes, in pr. & § sic & illud. cap. sacerdotes. item 6. q.1. c. omnes verò. vers. indignum est enim. cap. infames. §. hi nimirum omnes. item 15. q. 3. in pr. vers. generaliter enim.*

Item Clericus Laicum non accuset, *2. q.7. c. sicut. & c. decretum.*

Culpabilis ipse, & in crimine constitutus accusare non potest, *6. quæst. 1. in princ. cum c. sequente. & c. beatus. in prin. item c. qui crimen. item 3. quæst. 5. c. suspectos. c. canonica. c. similiter. c. nullus.* hujus exemplum habetur, *c. cum Ecclesiasticæ, 3. de exceptionibus.*

Qui Destitit semel ab instituta accusatione, iterum accusare prohibetur, *c. licèt, 14. de accusationib.*

Detractor accusare non potest, *2. q.4. c. detractores.*

Domesticus inimici accusati, vel ei cohabitans, non potest accusare, *c. repellantur, 7. de accusationibus. item 3. q.5. c. accusatoribus, in princ.*

Domesticus vel familiaris Judicis non accuset, *3. q.5. c. similiter. in verbo Gratiosi. & 4. qu.4. c. pen. § fin. cum c. seq.*

Ecclesiastica persona non accusat. *Vide suprà in Clericus.*

Excommunicatus vel anathematizatus accusare non potest, *4. quæst.1. c.1. in princ. cap. quod autem. 2. quæst. 7. c. in sancta. 6. q.1. c. illi qui. §. similiter. c. omnes, 3. quæst. 4. c. conspiratores. c. nullus. c. omnes.* Nisi reus accusatori excommunicato communicaverit. Sed hoc reprobatur: *c. 2. de exceptionibus.* quæ exceptio fallit in casu, *c. 2. de exceptionibus.*

Exterus & ignotus non accusat, *5. quæst. 5. c. canonica. vers. & eos, qui non sunt eorum gentis. item c. accusatores. vers. nullus alienigena.*

Familiaris accusati accusare non potest. *Vid. sup. eodem in Affinis.* quod fallit, si reus accusatorem propter crimen, quod illi objicit, à sua familiaritate anteà non repulerit: hoc enim casu accusare poterit, *c. nulli, 5. de accusationibus, 3. q. 5. c. nulli, in princ.*

Familiaris Judicis. *Vide suprà in Domesticus.*

Filius parentes. *Vide infrà eodem in Liberi.*

Hæreticus, apostata, vel aliàs vilis homo accusare non potest, *2. q.7. c. quærendum. c. alieni. c. pagani. item 3. quæst. 4. c.1. c. beatus. c. si quis. item 3. qu.5. c. suspectos. c. canonica. c. nullus. item 4. q. 1. cap.1. §. omnes etiam. c. quod autem.* fallit, si hæreticus hæreticum velit accusare. *d. c. pagani. §. in hoc. & d. q.7. c. si hæreticus in princ.*

Infamis accusare non potest, *d. cap. prohibentur. §. alii propter delictum, 3. qu.4. in pr. cum c. seq. 3. qu.5. c. canonica. c. accusatores. in fin. c. constituimus. c. similiter. c. nullus. item 4. q.1. c.1. §. omnes etiam, 6. q.1. in pr. cum c. seq. c. beatus 6. q.1. omnes. c. illi qui. c. summa. §. finali. cum c. seq.* fallit si ex lege Julia de annona infamis accuset, *2. qu.1. c. prohibentur. §. mulierem. vers. famosi quoque.* item si de hæresi vel simonia infamis accusare velit, *6. q.1. c. nos sequentes. §. sed licèt.* Contradicere videtur *d. qu.1. c. quæro ergò.* Ubi Gratianus subjicit solutionem vers. utrùm hoc Augustini.

Inferior superiorem, vel minor majorem accusare non potest, *2. quæst. 7. c. qualis. §. fin. cum c. seq. item c. majorum. c. quærendum. c. in sancta. vers. & sicut major. item 6. quæst. 1. c. beatus, in pr. vers. & qui eis coæquales. & §. finali. c. omnes verò, in fin. item 3. q. 5. c. accusationes, in fine.* fallit si major sit hæreticus, & minor catholicus, *d. quæst. 1. c. cùm majores.* item si major exemplo suo ad interitum trahat juniores, *2. q.7. cap. Paulus dicit.* vel si major vitâ & moribus minore sit deterior, *d. q.7. cap. qui nos. §. finali. cum c. sequente. c. quanquam. c. puto. c. quæritur.* sed tamen si minor sit irreprehensibilis, accusare potest, *d. q. 7. c. criminationes, in princ.*

Inimicus accusati ab accusatione repellitur, *3. quæst. 5. c. suspectos. & c. canonica. & d. c. nullus. vers. nullus, qui inimicitiis studet. & d. c. omnes, in fine. item 3. q.5. c. accusatores. c. accusatoribus. c. nulli. §. quod verò. c. ultimo. §. finali. item 23. qu.4. c. ea vindicta. § sed huic vindictæ. & c. ultimo. item de accusationibus. c. cum P. 10. & c. meminimus, 13. 5. q.5. in pr. cum c. seq. c. non omnis. c. non osculatur.* licèt obstet *d. c. non osculatur. § fin.* sed ei respondetur *d. quæst. 5. c. ult. §. sed aliud.*

Inobediens Papæ non potest accusare, *3. q.4. c.1. & c. si quis.*

Si accusatoris nihil Intersit, accusare non potest, *c. illa præpositor. 3. de accusationibus.*

Laicus Clericum non accusat, *2. quæstion. 7. in princ. cum c. sequente. c. nullus. c. laico. c. in sancta. c. laicos. c. sicut. c. laici. item 6. quæst. 1. c. beatus. c. sacerdotes. c. sunt plurimi. c. quiescite, item 11. quæst. 1. c. Clericum, in fin. item c. cum P. 10. de accusat. & c. de cætero, 14. de testibus. Vid. sup. eod. in Clericus.*

Liberi

Liberi parentes non accusent, 2. *q.* 1. *cap. prohibentur.* nisi in crimine læsæ majestatis, 3.*qu.*11.*cap. Episcopus.§.& in criminali. vers. crimen verò.*

Libertus Episcopum non accuset, 5. *quæst.* 5. *c. accusatores. §. finali. & c. nullus.*

Nec Libertus patronum accuset, 3. *qu.* 11. *c. ult. §. fin.* 12.*q.*2.*c. Episcopus, §. hujusmodi autem. & §. in criminali. d. §. alii per conditionem.* fallit si ex lege Julia majestatis accuset, *d.§.in criminali.vers. crimen verò.* item si civiliter, non criminaliter agatur, 2. *q.* 1. *cap. prohibentur. §. liberi.*

Qui in Magistratu positus est, accusare non potest, 2, *q.* 1. *c. prohibentur, in pr.*

In illegitimo Matrimonio constitutus, vel ei consentiens, accusare prohibetur, 3. *qu.*4. *c. consanguineorum.*

Miles accusare non potest, 2.*q.*1. *cap. prohibentur.* Nisi miles ex lege Julia de annona accuset, *d. cap. prohibentur. §. mulierem. vers. milites quoque.*

Monachus Clericum non accuset, 2. *q.*7.*cap. placuit.cap. nullus, in pr.* 3.*qu.*4.*cap.hi qui.§.fin.*3. *quæst.*5.*cap. canonica. §. fin.* Contradicit *dicta quæstio septima, cap. ult. §. item Joannes.* respondetur per distinctionem *dicti cap. nullus. §. sed aliud. & dict. quæst.* 7. *cap. negligere. cap. sancta. item De accusationibus. cap. ex parte,* 11.

Mulier ab accusando repellitur, 2. *qu.* 1. *cap. prohibentur,* 15. *quæst.* 3: *in princ. & cap. de crimine.* Nisi mulier suam suorumvè injuriam persequatur, *d. q.*3. *in princ. versic.nisi fortè suas, & ca. ex eo quod. §.finali.cap.certis de causis, in princ. & §. uxor tua.* si tamen mulier maritum vel adulteram adulterii velit accusare, hanc injuriam non potest persequi, 32. *q.*1.*cap. apud misericordem. §. publico.* Hujus ratio est 32.*qu.*5.*cap. penult.§.sed quæritur. cum capite seq.* item ut crimen læsæ majestatis mulier deferat, 15. *quæst.*3.*cap. certis de causis. §. in quæstionibus, cap. sanè, §. unde aut.* item ex lege Julia de annona mulier accuset, 2.*qu.* 1. *cap. prohibentur. §. mulierem.*

Par parem, vel Superior inferiorem accusare potest, 2. *quæst.* 7. *cap. pagani.*

Pauper accusare prohibetur, 2. *quæst.* 1. *cap. prohibentur, §. nonnulli. & c. inprimis. §.sed & de personis.*

Qui Pecuniam anteà ob accusandum, vel non accusandum acceperit, ab accusatione repellitur, 2. *quæst.* 1.*c. prohibentur.*

Plures reos habens, accusare prohibetur, 2.*quæst.*1. *cap. prohibentur.*

Plures eundem de eodem crimine accusare non possunt, *cap. illa.* 3. *de accusationibus.* Nisi priore accusatore desistenre alius eundem reum repetat, 2.*qu.*1.*cap.prohibentur. §. ab alio.*

Qui in probatione defecit adversùs eundem, vel alium, accusatione institutâ iterùm accusare non potest, 3. *quæst.* 10. *in princ. cum cap. sequente. & cap. ult. item* 4. *quæst.* 6. *cap.*1. *cap. si accusatorum. & cap. ult.* Nisi accusator propriam causam, non tamen criminalem vel Ecclesiasticam persequatur, *dict. quæst.*6. *cap. ult.versic. nisi proprias.*

Prohibitus accusare potest suam suorumvè injuriam persequi: hoc enim casu accusatio ei non deneganda, 2. *quæst.*1.*cap.prohibentur.§.tamen omnes,*4. *quæst.*6. *cap. omnibus. & cap. illud verò. versic. nisi proprias.item cap. si accusatorum. versic.nisi proprias. & cap. ultimo. vers. nisi proprias.* item si hæreticus accusetur, 4. *quæst.* 7. *cap. præsumunt. §. huic oppositioni.versic.cæterùm si à fide. item* 6. *quæst.*1. *cap. nos sequentes. §. sed licèt. & cap. cùm majores. cap. quæro.* quod fallit, si hæreticus de alio crimine, quàm de hæresi accusetur ab eo, qui est inferior in conversatione vitæ, *dict. quæst.* 7. *c. si hæreticus. §. sed quæritur.*

Item accusare Prohibitus potest, si testis in reum produci possit. *dict. quæst.* 7. *cap. testes. §.nunc demonstrandum. vers. at quicunque.*

Pupillus accusare non potest, 2. *quæst.* 1. *c. prohibentur, in princ.* Nisi pupillus patri vel avi injuriam persequatur, 15. *quæst.* 3. *c. certis de causis. §. pupillis.*

Qui Quæstûs causâ accusat, prohibetur, *cap.significante,* 5. *qui matrimon. accusare possunt.*

Raptor accusare non potest, *cap. consanguineorum, versic. similiter, de raptoribus.*

Qui Renunciavit accusationi, anteà præstito jurejurando, ab accusatione repellitur, *cap. veniens,* 15. *de accusationibus.*

Sacrilegus non accusat, 5. *qu.* 4. *cap. nulli.*

Servus dominum accusare non potest, 3. *qu.* 11. *cap. ultimo. §. si quis enim. &* 2. *quæst.*3.*cap.ultimo.§. causa verò,* 2. *quæst.* 1.*cap. in primis. §. quod autem dicitur.*

Item non potest omninò Servus accusare, 3. *quæst.* 5. *cap. canonica. vers. aut libertas. cap. accusatores. §. finali. cap. nullus.* nisi ex lege Julia de annona velit accusare, 2. *qu.* 1. *c. prohibentur. §. mulierem.*

Item nisi Servus mulierem, quæ cum propriis servis rem habuit, deferat, 12. *quæst.* 2. *c. Episcopus. §. in criminali. vers. quo casu cum seq.*

Subditus Prælatum vel Magistrum suum accusare prohibetur, 2. *quæst.*7.*cap.*2.*c.sacerdotes. c. qualis. c.sententia. c.oves.c.sunt nonnulli. c. si hæreticus. §. item quod dicitur,*3. *quæst.*4.*c.hi qui,* 6. *quæst.*1. *c. oves, c. deteriores,* 8. *quæst.* 2. *c.ultim. in fin.* Contradicit 2.*quæst.*7. *c. plerunque. c. testes. §. ecce ostensum,cum sequentibus,usque ad c. Clericos aut Laicos.* Item contradicit *d.quæst.*7.*c.criminationes.§.colligitur. & c. admonendi.*

Fallit supradicta decisio, si Prælatus à fide exorbitaverit: tunc enim à subditis suis accusari potest. 2. *quæst.* 7. *cap. Sacerdotes, in fin. c. oves, versic. nisi à fide, & cap. præsumunt.*

Secundò si Prælatus nomine tantùm sit, non vitâ, *d. q.*7. *c. non omnes, c. non omnis. c. secuti. c. qui nec. c. plerunque. §. fin. c. Paulus. item* 8. *quæst.* 1. *c. vereor.*

Tertiò fallit, si Clericus subditus Prælatum accuset, verùm hæc replicatio reprobatur, 2. *quæst.* 7. *c. Sacerdotes. c. oves. §. his auctoritatib. c.plerunque.§.item probatur. item* 3. *quæst.* 3. *c. Clericus.*

Denique fallit si accusator vir sit probus, minimè criminosus, *d.§.his auctoritatibus. cum c. sequente. & d. qu.*8. *c.accusatio,in pr.c.sunt nonnulli. §. fin. cum c. sequente. item c. si hæreticus. §. item quod dicitur.*

Superior inferiorem accusare potest. *vide suprà eodem Par.*

Suspectus accusare prohibetur, 3. *qu.* 5. *c. suspectos. c. canonica. c. accusatores. c. omnes. in fine. item* 3.*qu.*8.*cap.*1. *in princ.*

Accusare me non potest, qui contra me Testimonium tulit. *c. meminimus. de accus.*

Vilis persona in dignitate constitutum accusare non potest. *vide suprà eodem Hæreticus. item in Inferior.*

Quos accusare liceat, vel non.

Alium quàm qui crimen commisit, accusare ac punire non licet, 1.*quæst.*4.*in princip.cum sequentibus, usque ad c. quia præsulatus. c. crimen. c. Judæi.c.jam itaque.c. non imputantur.item* 24.*quæst.*3.*in pr.§.unde per Ezechielem. & §. quia verò. item c.*1.*c.certum.§. illicita. item c.* 2. *§.finali. de his, quæ fiunt à majore parte. & de consecratione, dist.*4. *cap. quæris, in princ.*

Accusare licet eum qui Coëgit ad crimen faciendum: nam & hic tenetur, 22. *quæst.* 5. *in princ. cum cap. seq.*

Consentientem in crimen: nam & hic propter suum consensum tenetur, 11 *quæst.*3. *c. qui consentit.* 17. *qu.* 4. *cap. omnes,*22. *qu.*5.*in princ.*27. *qu.*1. *cap. viduas. §. finali. item dist.* 86. *cap. facientis.*

Eum cujus Consilio crimen sit commissum: hoc enim casu uterque potest accusari, *de pœnitentiis, dist.*1. *cap. si quis iratus, cum cap. seq.*

Defendentem crimen alterius: nam & hic ob suam defensionem tenetur, *dict.cap.qui consentit. vers. & defendit alium. item versic.si quis peccantem defendit. Exemplum*

habetur dicta quæst. 3. *cap. ita corporis.* & 14. *quæst. 6. cap.* 1. §. *illud verò fidentissime.*

Mandantem, *dist.* 1. *cap. si quis iratus. cum cap. sequente.*

Posteros, si pœna non solùm crimen committenti, sed etiam ejus Posteris lege specialiter imposita sit: hoc enim casu posteri quoque puniuntur, exemplo criminis læsæ majestatis, nisi posteri per fœmininam, non masculinam lineam descendant, *cap. ubicunque,* 4. *de pœnis, in* 6.

Non Propulsantem injuriam, cùm posset: nam & hic tenetur, *distinct.* 83. *in pr. cum cc. sequentibus. item cap. consentire. item dist.* 86. *cap. facientis. item* 23. *q.* 3. *cap. non inferenda. cap. qui potest. c. ab Imperatoribus. & cap. ultimo. item* 23. *quæst.* 5. *cap. non putes. cap. non est. cap. qui vitiis. item* 23. *quæst.* 8. *cap. præterea. item de sententia excommunicationis, in* 6. *cap. dilecto,* 6. §. *& quidem.*

Accusari non debet de eodem crimine absolutus, *cap. de his, de accusationib.*

Accusari non potest inimicus vel ejusdem amicus, *cap. repellantur, de accusat.*

Accusari potest matrimonium post ternam denuntiationem, si antè non constabat impedimentum, *cap. cùm in tua, qui matr. accusar. poss.*

Accusari quis potest de diversis criminibus in eodem libello, *c. licèt, de accus.*

Ubi accusare liceat.

In loco, in quo crimen commissum est, regulariter reus accusandus ac puniendus est, *cap.* 1. *de raptoribus,* 6. *quæst.* 3. *cap. Paulum.* §. *revera.* 3. *qu.* 6. *in pr. cum cap. sequente. & cap. ultimo,* 3. *quæstion.* 9. *cap. nec extra,* 6. *quæst.* 3. *cap. placuit cap. ultimo.* Nisi Papa permiserit alibi accusari, *dicto cap. nec extra. versic. salva tamen.* vel cùm alibi de crimine constare possit, vel si per appellationem, vel recusationem Judicis causa aliò devolvatur, *d. quæst.* 6. *c. pulsatur.* §. *hoc autem.* item si Episcopus accusetur, *dictâ qu.* 6. *c. si quis, in princ.* 3. *quæst.* 5. *c. accusatores.* §. *nullus.* denique si reus alibi deprehendatur, *c.* 1. §. *contrahentes. de foro competenti.*

In Templis, Cœmeteriis & aliis locis Ecclesiæ, causæ sanguinis agi non debent, *c. cùm Ecclesia,* 5. *de immunit. Eccles.*

Apud quem Accusare liceat.

Apud eum, cujus Interest, accusatio institui potest, *cap. illa,* 3. *de accusat.*

Apud Magistratum Ecclesiasticum accusatio publica non competit, *c. in Archiepiscopatu,* 4. *de raptorib.*

Apud Stationarios accusatio non competit, 4. *q.* 4. *c. nullus,* §. *si quis se, de accusat.*

Forma, & quemadmodum Accusatio instituenda.

Admonitio præmittenda accusationi Prælatorum, 2. *q.* 7. *c. accusatio.* §. *sed si quis. c. si quis erga.*

Cum Causæ cognitione circa personam: nam accusatoris, & accusandi causa præmittenda, *d. q.* 7. *c. si qui sunt. c. querendum. c. accusatio. c. Clericos. c. criminationes, in prin. item* 3. *q.* 4. *c. si quis à vero, in fin.* 3. *q.* 9. *c. habetur. & c. dignum.*

Per Epistolam accusatio non potest institui. *Vide inf. in accusator.*

Inscriptione accusantis interponenda. *Vide inf. in accusat.*

Accusatio in Scriptis producenda est, ac legenda, 2. *q.* 8. *in princ. cum c. seq.* Contradicit *d. quæst.* 8. *cap. ult. in princ.* Cui respondet Gratianus *ibid.* §. *sed Calixtus.*

Subscriptione accusatoris interveniente, 2. *qu.* 8. *c. ult.* §. *item subscribere.*

In accusatione, denunciatione & inquisitione qualiter sit procedendum, *habetur in c. licet, de simon.*

Accusandum non est per rescriptum, sed vivâ voce, contra matrimonium, *cap. à nobis qui matr. accus. poss.*

Accusator unde dicatur, *c. forum,* 10. §. *accusator. de verb. signif.*

Accusare per alium non potest, neque per epistolam, 2. *q.* 6. *c. si quando,* 2. *q.* 7. *c. criminationes,* 2. *q.* 8. *c. per scripta. in pr.* 3. *q.* 9. *c. absente. c. non oportet. c. habetur. c. qui accusare. c. dignum. c. absens. c. ult. item* 5. *qu.* 2. *c. relatum.* 5. *q.* 3. *c. in criminalib.* fallit, si absentiæ causa per procuratorem reddatur, 5. *qu.* 3. *in pr. cum c. seq. item de accusat. c. veniens,* 15. §. *idem verò ad suum.* item si accusator in illustri dignitate sit constitutus, 3. *q.* 9. *c. absens.* item si civiliter ex crimine agatur: putà si maritus uxorem de adulterio accuset, at ab ea separetur: *cap. tua fraternitati,* 5. *de procurat.* fallit denique, si per modum exceptionis crimen objiciatur, *c. super his,* 16. §. *fin. de accusat.*

Accusator custodiæ similitudinem patietur, 2. *quæst.* 8. *c. quisquis.*

Libelli inscriptio ab accusatore facienda, 2. *q.* 8. *cap. quisquis ille.* 3. *q.* 9. *c. qui accusare. vers. inscriptione videlicet,* 4. *q.* 4. *c. nullus.* §. *inscriptio semper.* §. *in aliis.* & §. *inscriptio verò.*

Quod fallit, si maritus uxorem de adulterio accuset: hic enim inscribere in crimen non tenetur, *d. c. nullus.* §. *si maritus.*

Item si de abigeatu accusatio instituatur, *d. cap. nullus.* §. *abact.*

Item si per officiales crimen Præsidi nuncietur, *dict. cap. nullus.* §. *aliquando.* vel si non per accusationem, sed per denuntiationem crimen deferatur, *c. super his,* 16. *in princ. de accusation.*

Denique si per modum exceptionis crimen objiciatur: quod probatur simul & distinguitur, *d. c. super his,* §. *cùm autem excipiendo.*

Porrò de modo & forma inscriptionis, item iis quæ designanda vel inscribenda sunt, *vide* 2. *quæst.* 3. *c. Paulum.* §. *omnis igitur. quæst.* 8. *c. pen. item c. ult.* §. *quæ verò.* & §. *sed etsi aliud.*

Ad formam etiam inscriptionis pertinet ut accusator subscribat, vel alius pro eo, si literas nesciat, *d. c. ult.* §. *item subscribere.*

Denique si in crimen inscriptum non sit, vel non rectè, rei nomen abolетur & ex intenro repetendi reum potestas fiet, *d. c. ult.* §. *quòd si libelli.*

Accusatori Probandi onus incumbit, 2. *quæst.* 7. *c. si quis Episcop.* & 4. *q.* 6. *c. ult.* quibus autem rationibus crimen probandum sit, *paulò inferius inter officia Judicis, regul.* 4. *cum sequentibus docebitur.*

Accusatore deficiente, nihilominùs indicitur purgatio infamato, *c. accedens, de accusat.*

Accusatore deficiente, reus absolvitur, *c. ut nostrum, Ut benef. Eccles. sin. dim.*

Accusatoris injusti pœna, *c. accusâsti, de accusat.*

De *Accusatoribus,* Calumniatoribus, Prævaricatoribus, & Tergiversatoribus. *Vid. inf. unumquodque verbum in sua litera.*

Accusatus contumax coërcetur per excommunicationem, 4. *q.* 5. *in pr. cum c. seq.*

Accusatus apprehensus Custodiendus, nisi reus judicio sisti, vel de parendo juri satisdare sit paratus, *c. si Clericus,* 15. §. *fin. de sentent. excomm. in* 6.

Accusatus non Recipiendus, nec occultandus, *d. c.* 6. *p.* 3. nisi recipientes sint privilegiati ad recipiendum: sed reprobatur, *c. unico, de privileg. in extravag. Joan. XXII.*

Accusatus Defendere se per alium in criminalibus non potest, nec per epistolam, 3. *quæst.* 9. *c. ult.* 5. *qu.* 3. *c. in criminalibus, in fin. & cap. ult. vers. excepto publico.* quod fallit, si absens sit damnandus ad pœnam: hoc enim casu quilibet potiùs pro ea verba faciens admittendus est, quàm absens damnandus, *d. q.* 3. *c.* 1. *si agrotans.* §. *reos. Item de accus. c. veniens,* 15. §. *idem verò.* item si illustris persona de injuriis accusetur, hæc enim per procuratorem se defendere potest, 3. *quæst.* 9. *c. absens.*

Deni-

deni que absentiæ causa per procuratorem reddi potest, *de hac re dictum suprà in Accusatore.*

Accusatus suspendendus est interim ab officio suo, 2. *quæst.* 4. *c. accusat.*

Accusato interdicitur alienatio rerum Ecclesiasticarum, *cap. prælatorum, de accusation.*

Accusatus de crimine & convictus deponitur, per modum verò inquisitionis convictus removetur, si est subditus, simpliciter: prælatus verò removetur ab administratione, *cap. dilectus, eod. tit.*

Acolythi unde dicantur, *dist,* 21. *c. Cleros.* §. *acolythi.* & de officio, *dist.* 25. *c.* 1. §. *ad acolythum, dist.* 33. *c.* 1. §. *deservientes.*

De modo ordinandi acolythum cavetur, *dist,* 23. *cap, acolythus.*

Acolythus rem à Presbytero consecratam alii ne porrigat, dist. 24. *cap,* 1.

Acolythus uxoratus tonsuram portare non tenetur, *c. Joan. de Cleric. conjug.*

Acolythus uxoratus beneficium amittit Ecclesiasticum, *cap.* 1. *eod. tit.*

Acquisita ab Ecclesiastico post promotionem cedunt Ecclesiæ post mortem, *de success. ab intest. c. sed hoc.*

Acta Judicis non valent, nisi testibus juventur, *c. cùm à nobis, de testib.*

Acta judicii temerè violans non potest impugnare, *cap. eeram, de offic. & potest. Jud. deleg.*

An **Actio** jure divino sit permissa, 14. *q.* 1. *in pr. &* 23. *q.* 4. ubi vindicta prohibetur: contrarium tamen concluditur, *d. q.* 1. *c.* 1. §. *fin. cum duob. c. seq.*

Actio litigiosa cedi ac emi prohibetur, *c. ult,* §. *cùm igitur, de alienat, judic. mutandi causa facta.*

Actio Clericis & Monachis videtur deneganda, 14. *q.* 1. *in prin, cum c. seq. in prin.* fallit si de damno vitando, non de lucro captando agant, *d. quæst.* 1. *c.* 1. §. *his ita,* item si non suo, sed alterius vel Ecclesiæ nomine agant, *d. c.* 1. *aliud est, usq; ad* §. *fin.*

Actori non debet licere, quod reo non permittitur, *c. non licet,* 32. *de reg. jur. in* 6. nam favorabiliores sunt rei conventi, quam actores, *cap. cùm sunt,* 11. *& c. in pari,* 65. *de reg. jur. in* 6.

Actore non probante reus absolvitur, *de caus. possess. & propr. c. cùm Ecclesia.*

Actor potest juramento probare intentionem, scil. in casu, *c. super eo, de iis quæ vi met. caus. fiunt.*

Actor quando possit reum sub quo vult Judice convenire, *vide in c.* 8. 10. *&* 11. *de for. competen.*

Actore absente per contumaciam, lite non contestatâ partis adversæ testes recipiuntur, *cap. causam, de dolo & contumacia.*

Actor, nisi testibus & instrumentis deficientibus, non tenetur jurare, *c. sicut consuetudo, de probat.*

Actor ab actione cadit, si juramentum calumniæ præstare nolit, *c. ult. de juram, calumn.*

Actor ab accusatione non repellitur, quamdiu opposita excommunicatio sibi non probatur, *c. except. de except.*

Actus legitimi conditionem non recipiunt, neque diem, *c. actus,* 50. *de reg. jur. in* 6.

Adamus natus est immortalis, *de consecr. dist.* 4. *cap. placuit igitur.*

Adscriptitius agrum, cui adscriptus est, deserere non debet, *cap. indicatum,* 3. *de immun. Eccles.*

Advena Probare debet ordinem antequam admittatur in ordinem susceptione, vel ulteriùs promoveatur, *de Cler. pereg. non ord. can. inter quatuor.*

Adversarius injustè fatigans condemnatur in expensis, *c. cæterùm, de rescript.*

Adversarii gratiæ se committens non cadit ob hoc à jure suo, *c. sanè, de renunt.*

Adversarius per viginti dies est expectandus in causa appellationis, *c.* 1. *de appellat. in* 6.

DE ADULTERIO ET STUPRO.

De Adulteris & Adulterinis.

Adulterans vir uxorem adulteram dimittere non potest, *c. significâsti, de divort.*

Adulteræ occultæ non est deneganda pœnitentia, *c. officii, de pœn. & remiss.*

Adulter cum adultera post mortem viri contrahere potest, nisi fidem dederit de contrahendo, vel actu eam duxerit, & antè vel pòst, uxore ejus superstite, ipsam cognoverit, *c. veniens, & c. si quis, de eo qui dux. in matrimon. quam per adult. poll.*

Adultera separata sine spe conjugii manet, *c. literis, de præsumpt.*

Adultera virum repetere non potest, nisi & ipse sit adulter, *c. constitutus, de convers. conjug.*

Adultera pœnitens reconcilianda est viro secundùm Concilium, *c. gaudemus, cùm ibi not. de convers. conjug.*

Cum adulterinis filiis non faciliter dispensatur, *c. per venerabil. qui fil. sint legit.*

Adulterini filii non sunt, qui ex muliere superducta in facie Ecclesiæ, ignoranter vivente primâ, gignuntur, *c. ex tenore, eod. tit.*

Adulterii vel stupri qui accusare poßint.

Marito adulteræ imprimis accusatio competit, *c. maritis,* 4. *de adult.* Nisi maritus ipse sit adulter, *c. intelleximus,* 6. *de adult.*

Uxori adulteri accusatio adulterii non competit, 32. *quæst.* 1. *c. apud misericordem,* §. *hoc in mulieribus. cum seq. item q.* 5. *c. ult.*

Quos Adulterii accusare liceat vel non.

Qui Adulterium commisit, 27. *q.* 1. *c. nubendi.* §. *fin. item dist.* 88. *c. fornicari.* definitio & differentia fornicationis, stupri, & adulterii traditur, 36. *q.* 1. *c. lex illa.* §. *sed non omnis, cum seq.* Sanè omnis illicitus coitus definitur adulterium esse, 32. *q.* 4. *c. nemo, &* 32. *q.* 5. *c. illa autem.* §. *cùm ergò, vers. at enim ait.* si quis tamen liberorum procreandorum non libidinis causâ adulterium vel stuprum commiserit, accusari non poterat, 32. *q.* 4. *in prin. & c. dixit. in prin. c. objiciuntur.* sed exceptio reprobatur, *d. q.* 4. *c. sicut satius. in pr. c. recurras.* §. *fin. vers. nec illorum. c. dicat aliquis. c. sic non sunt.*

Coitus omnis extra legitimum matrimonium punitur, *d. c. nemo.* §. *quicquid. & d.* §. *cùm ergò.*

Concupiscentia sola quoq; punitur, *de pœnit. dist.* 1. *c. si cui etiam,* 32. *q.* 7. *c. non solùm.* & si ob Defectum vel Sterilitatem uxoris cum alia concubuerit, accusari potest, 32. *q.* 4. *c. sicut satius, in princ.* si cum Deformi vel Paupere fornicatio sit commissa, 14. *q.* 6. *c. ult.* §. *quomodo.*

Si deprehensum in adulterio conjugem conjunx retinuerit, *c. si vir,* 3. *in princ. de adulter.* 32. *qu.* 1. *in princ. c. sicut. c. dixit. vers. imò cùm illa. c. si quis uxorem, c. apud misericordem.* §. *quòd si in adulterio. &* §. *unde in nono.*

Qui dimisit uxorem suam sine causa, accusari de adulterio non potest, 27. *q.* 2. *c. matrimon. e. omnis res.*

Qui dimissum dimissamvè ob adulterium adulterii accusatum reduxerit, 34. *q.* 1. *c. non satis.* §. *rem novam. vers. cumq; egressa.* quod fallit, si repudiatus repudiatavè pœnitentiam egerit, *c. si vir sciens,* 3. §. *fin. de adulteriis* 32. *q.* 1. *c. benedicto. e. quod autem. & c. non erit.* item fallit, si ob aliam quàm adulterii causam quis uxorem dimiserit: hanc enim recipere non prohibetur, 27. *q.* 1. *c. si quis gentilis.*

Si quis duas uxores simul habeat, vel una duobus nupta sit, accusari potest, nisi per errorem & ignorantiam quis eam, quæ alium habet maritum duxerit, vel contrà: is enim cavè ignorantiæ exceptione defenditur, 34. *q.* 1. *c. cùm per bellicam. vers. nec tamen culpabilis. item c. si quis necessitate.* §. *final. cum cap. sequenti.* Alia exceptio est:

Nisi ptior conjunx propter fornicarionem dimissus dimissavé sit, 32. *quæst.* 7. *c. quemadmodum.*

Qui per Errorem putans suam esse uxorem, cum aliena rem habuerit, adulterii accusari non potest, 34. *qu.* 1. *c. si virgo, §. fin. cum c. seq.*

Si incestus crimen sit commissum, accusare licet, 36. *quæst.* 1. *c. lex illa. §. incestus est.*

Si Liberorum causâ adulterium commissum sit, punitur, *ut sup. eod. in pr. in adulterium.*

Si quis contra naturam Luxurietur, vel mares cum maribus coierint, 32. *q.* 7. *c. adulterii. c. offerebat. c. flagitia. c. usus.*

Si cum Meretrice, aut aliàs ignominiosâ muliere stuprum sit commissum, punitur, *d. c.* 4. *c. meretrices esse. & c. in eo.*

Si quis ab alio repudiatam uxorem duxerit, vel si qua repudiato nupserit, 31. *qu.* 1. *c. denique. §. prima auctoritas,* 32. *q.* 1. *c. dixit. qu.* 7. *c. licitè, in princ. dominus, in fine. c. omnes. §. qui dimittit. vers. & qui dimissam. item* 34. *q.* 1. *c. non satis. §. rem novam. vers. cumq; egressa.*

Si cum soluta sit commissum, punitur, 32. *qu.* 4. *c. si non sunt. §. final. cum c. seq. q.* 7. *c. fieri potest.*

Si cum Serva commissum sit adulterium vel stuprum, punitur, 14. *q.* 6. *c. ult. vers. ancilla.*

Si per vim aliqua stuprum vel adulterium sit passa, accusari non potest, nisi vim passa non exclamaverit, 34. *qu.* 1. *c. non satis. §. legat libros.*

Amor uxoris immodicus & libidinosus punitur, 32. *qu.* 4. *c. origo. c. recurrat. §. fin. c. in eo. §. fin. & c. liberorum, in princ.*

Forma accusandi de adulterio, & quemadmodum accusatio fiat.

Juramento accusatoris interveniente, 35. *q.* 6. *c. si duo. §. fin. cum c. seq.*

Confessio alterutrius non probat contra alterum, quoad pœnam, sed quoad purgationem indicendam sufficit: *c. significâsti,* 5. *de adulteriis,* 2. *qu.* 5. *c. interrogatum.*

Probatio incestûs requiritur, 35. *q.* 6. *c. si duo, in pr.*

Pœna. Vide in loco de Pœnis, in litera P.

De Advocatis & Postulantibus.

Advocati confessio non revocata præjudicat domino suo, *c. cum causam. de appell. c. olim, de censibus.*

Advocatum potest dare Judex requisitus, *c. ex literis, de offic. jud.*

Et advocatus à Judice sic datus non potest recusari per partem, quia Judicis sit domesticus. *Ibid.*

Postulare quid, 3. *q.* 7. *infames. §. est autem.*

Advocati qui esse possint, & postulare.

Advocatus adversùs eum, pro quo anteà postulavit, in eadem causa postulare quis prohibetur: nisi cùm anteà contrà patrem pupilli postulâsset, posteà tutor filii factus ratione sui officii pro pupillo postulet, 3. *q.* 7. *c. infames. §. si contra.*

Advocatus fisci contra fiscum postulare non prohibetur, exceptâ causâ, in qua fisci advocatus fuit, *d. c. infames. §. quamvis illi.*

Qui cum Bestiis pugnavit, vel operas suas, ut cum bestiis pugnaret, locavit, prohibetur, *d. c. infames. §. similiter. vers. vel qui operas.*

Clerici & Monachi postulare prohibentur, 5. *q.* 3. *cap. ult. item De postulando. c.* 1. *c. ex parte* 2. *& c. ult.* Nisi propriam causam persequantur, *d. c.* 1. *vers. nisi propriam causam. d. c. ult. vers. nisi pro se ipso.* item nisi Ecclesiæ causam defendant, *d. c.* 1. *vers. vel Ecclesia sua. & dict. cap. ult. vers. vel Ecclesia sua.* item nisi causam conjuncti defendant, *d. c. ult. vers. pro personis conjunctis.* item nisi miserabilium causam defendant, *d. c. ult. vers. aut miserabilibus. item distinct.* 87. *c.* 1. *cum cap. seq.* denique nisi in judicio publico, 5. *q.* 3. *cap. ult. vers. excepto publico.*

Cæcus advocatus esse nequit, 4. *q.* 7. *c. infames. §. nam ut præmisimus. vers. vel propter casum.*

Exceptione postulans, à postulatione submovetur, *d. §. qui adversus ea.*

Excommunicati postulare non possunt, *c. intelleximus,* 7. *de judiciis. c. decernimus,* 8. *de sent. excom. in* 6.

Fœmina postulare non potest, *d. c. infames. §. alii prohibentur. c.* 2. *de judiciis, in* 6. Nisi fœmina pro se velit postulare, quæ exceptio non habet locum, si monialis pro se velit postulare, *d. c.* 2. *§. cæterùm fœmina. c. unic. §. porrò ne moniales, de statu regularium, in* 6.

Hæretici postulare non possunt, *de pœnitentiis, dist.* 1. *c. nemo vel in foro.*

Honoratis urbis Romæ postulare permittitur, 3. *q.* 7. *c. infames. §. apud urbem.*

Infamibus postulare prohibitum, *d. c. infames, in princ. & alii prohibentur. vers. vel propter notam.* Nisi infamis pro se non pro aliis velit postulare, *dict. cap. infames. §. alii enim omnes.* item nisi pro parente, patrono, liberis, fratre & aliis hujusmodi personis conjunctis postulare velit, *dict. §. alii enim omnes, vers. & pro personis. & d. c. infames. §. permittitur.* denique nisi infamis in integrum sit restitutus, *dict. §. alii enim omnes. vers. nisi in integrum restitutionem.*

Minoribus septemdecim annorum postulare interdictum, *d. c. infames. §. nam ut præmisimus.* Quod extenditur ad minores viginti quinque annis, *cap. qui generaliter,* 5. *§. fin. de procuratorib. in* 6. sed fallit in causis beneficialibus & cæteris spiritualibus, in quibus majori quatuordecim annis postulare permittitur, *c. ult. de judiciis, in* 6.

Monachus advocatus esse non potest. *Vide suprà eod. in Clerici.*

Moniali ne pro se quidem postulare permittitur. *Vide suprà eodem, Fæmina.*

Qui Procuratorem dedit ob id postulare, & causæ suæ adesse non prohibetur, *c.* 2. *in fine, de procuratorib. in* 6.

Prohibitus postulare advocatus esse potest pro se, non pro aliis, *d. c. infames. §. his personis.* item si non sponte, sed necessario fungantur officio, *d. c. infames. §. his personis. vers. nisi fortè & §. omnes.* item pro parente, patrono, aliisque similibus personis postulare potest, *dict. c. infames. §. permittitur. & §. nurus.* Fallit tamen, si affines pro quibus postulare permittitur, esse desierint, *d. c. infames. §. adfinitates.* aliàs si prohibitus postulare contra fecerit, pœna postulanti statuta est, *de pœn. dist.* 1. *c. quicunque.*

Surdo postulare prohibitum, *d. §. nam ut præmisimus.*

Officia Advocatorum & Jura.

Advocati ne cui patrocinium denegent, cavetur, 3. *q.* 7. *d. cap. infames. §. si quis verò commonitus.*

Honoraria exigere & accipere advocati non prohibentur: quod fallit in Clericis advocatis, 15. *qu.* 2. *in princ. cum cap. sequente.*

Pacisci cum cliente non debent advocati, *d. c. infames. d. §. prætereà.* Ne de quota litis paciscantur, *d. cap. infames. §. arceantur etiam.*

Ut ratione, non probris certent, cavetur, *d. cap. infames. d. si quis adeò.*

Ne ex industria litem protrahant, cavetur, *dict. cap. infames. §. prætereà non licet, in fine.*

Advocati & Procuratores jurabunt, quòd injustam causam non suscipient, nec fovebunt, & in causa quacunque non plùs accipient, quàm 20. libras Turon. *c. procurator,* 20. *de postulat. Gregor. in Novell. cap.* 1. Pœna facientis contrarium est hæc: Receptor punitur restitutione & officii privatione, advocati per triennium, procuratores puniuntur in perpetuum, *Gregor.*

Advocatus non habentibus dandus, *c.* 1. *de officio Judicis,* 3. *q.* 7. *c. infames. §. si verò in uno. & §. si quis autem.*

ÆQUITAS Mater justitiæ, 25. *quæstion.* 1. *cap.* 26.

Ætas

Ætas si quem seniorem faciat non vita, graviter increpandus est, 2. q. 7. *cap.* 28.

Affectus non sufficit, nisi sequatur effectus, ubi ex necessitate opus est facto, *c.* 1. *de eo qui mitt. in poss. rei serv.*

Affectus malus culpatur, licèt non sequatur effectus, *c. adolescens, de spon.*

Affinitas contrahitur per coitum fornicarium, *can. per tuas, de probat.*

Affinitas nulla est inter consanguineos viri & uxoris, *c. quod super his, de consang. & affinit.*

Affinitas superveniens sponsalia futura solvit, *cap. super eo, de consang. & affinit.*

Affinitas causata ex copula illicita, rumpit sponsalia præcedentia, & privat facultate contrahendi matrimonium, *c. ex literis, de eo qui cognov. consang. uxor.*

Affinitas iniqua non nocet ignoranti, *cap.* 2. & 11. *eod.*

Affinitas prohibet abstinere à consanguineis uxoris, sicut à propriis, *c.* 1. *de consang. & affin.*

Affinitatis tertium genus hodiè sublatum est, *cap. non debet, eod.*

Affinitate non obstante, permittitur neophytis conversis, ut stent cum relictis fratrum suorum, sed non permittitur posteà de novo contrahere cum illis, *c. Deus qui, de divo t.*

Afflictio non est addenda afflicto, *c. ex parte,* 5. *de Clerico ægrotante.* Nec flagellatis, 7. *quæst.* 1. *c.* 2.

Agere non potest, qui exceptione vel replicatione impeditur, *c.* 3. *de except.*

Aleæ & taxillorum ludis non ludant, & nec intersint Clerici, *c. Clerici offic. de vit. & honest. Cler.*

De Alienatione rerum Ecclesiasticarum.

Alienationis verbum continet concessionem, donationem, & permutationem, *cap. nulli liceat, de reb. Eccles. alien. vel non.*

Alienatio rerum Ecclesiasticarum regulariter prohibetur, *cap. nulli liceat,* 5. *cap. si quis,* 6. *de rebus Ecclesiæ alienandis. extravag. comm. unicâ, eod. tit. c. fraternitatem,* 2. *de donationibus. c. ut commutationes,* 2. *de rerum permut. c.* 1. *c. cùm nos,* 3. & *c. tua nuper,* 8. *de his quæ fiunt à Prælato. cap. hoc consultissimo,* 2. *de rebus Ecclesiæ non alienandis, in* 6. 10. *q.* 2. *in princ. cum c. sequente,* 12. *q.* 2. *in princ. cap. Apostolicos. cap. quisquis. c. non liceat. c. indignè. c. Vulterana. cap. statuimus. cap. Episcopus. vers. si quid de Ecclesia. c. diaconi. c. quicquid. c. alienationes. c. Abbatibus. c. si qua de, c. precariæ. c. sicut. §. his omnibus. c. placuit. c. sine exceptione, in princ.* & §. *Episcopus,* 16. *qu.* 1. *c. quia juxta. c. possessiones,* 17. *q.* 4. *c.* 1. *c. ratio,* 18. *q.* 2. *cap. quum sit, in princ.* 10. *qu.* 2. *cap. ea enim.*

Qui res Ecclesiasticas alienare possint.

Laicus alienare quandoque potest, ut si Laicus decimas, quas ab una Ecclesia habet, alii Ecclesiæ donaverit, *c. cum apostolica,* 7. *eod. tit.* item si Laicus jus suum parronatûs, quod in Ecclesia habet, eidem vel alii Ecclesiæ contulerit, *cap.* 1. *in princ. de jure patronat. in* 6.

Ne Papa quidem alienare potest, 12. *q.* 2. *non liceat Papæ.*

Prælatus alienare potest, si alienans de suis rebus tantum det Ecclesiæ, quantum est in re alienata, 12. *quæst.* 2. *c. si quis qualibet.* & 12. *quæst.* 5. *c. si Episcop.*

Alienatio Ecclesiasticarum rerum permittitur, & quarum.

Si Ædes ruinosæ, aut destructæ alienentur, Quod probatur certo modo, 10. *quæst.* 2. *cap. hoc jus.* §. *si quas verò.*

Feudum quoque Ecclesiasticum concedi potest, de quo anteà quis investitus est, *cap. per tuas,* 5. *de donationibus.* item si feudum apertum alii rursùs in feudum concedatur, *cap. ex parte,* 2. *de feudis.*

Inutile alienari potest, ut si res alienata Inutilis sit, & multis Præstationibus onerata, *cap. ut super,* 8. §. *fin.* 10. *qu.* 2. *c. hoc jus.* §. *prædium, c. hujusmodi,* §. *fin.* 12. *quæst.* 2. *c. non liceat Papæ, vers. nisi tantummodò. c. sine exceptione.* §. *fin. c. terrulas. cum cap. seq. cap. injustum, vers. cum canonica.*

Res ad mensam Prælati & Capituli pertinens, alienari non potest, *c. ut super,* 8. & *c. possessiones,* 10. *in princ. de rebus Ecclesiæ alienandis.* Nisi cùm quis juramentum præstitisset de non alienandis rebus ad mensam suam pertinentibus, nonnullas res mobiles ad mensam pertinentes, vel de quibus dubitatur, an ad mensam pertineant, alienaverit, *c. ut super,* 8. *de rebus Ecclesiæ alienandis.*

Mobilia aliquando alienari possunt, sed hæc sententia patitur multas exceptiones: nam alienari prohibentur mancipia, vel coloni adscriptitii: certo tamen modo, *c. mancipia,* 3. & *cap. injustum,* 4. *de rerum permutat.* 10. *q.* 2. *cap.* 1. 12. *q.* 2. *c. injustum.* item vasa sacra, vestes aut alia donaria ad religionem necessaria, *dict. c.* 1. *vers. vel vasa, item* 12. *q.* 2. *c. Augustino. c. Apostolicos, item extravag. comm. unicâ, in pr. vers. & pretiosa mobilia, de reb. Eccles. non alien.*

Modica res alienari potest, *c. cæterùm,* 3. *de donationibus.*

Monasterium quomodo alienari possit, 16. *q.* 1. *c. nemini.*

Pignori obligatum alienari non potest, *d. extravag. unicâ, in pr. versic. hypothecam.* Nisi sacra vasa, vestes aut alia donaria ad religionem necessaria pignori data sint, *c.* 1. *de pignoribus.* quæ exceptio vera est, si necessitas urserit, *d. c.* 1. *vers. nisi justissimâ necessitate.* aliàs si pro alieno debito res Ecclesiastica pignori sit obligata, non potest alienari, *cap. si quorundam,* 2. *de solutionibus.*

Remotam rem alienare licet, *d. cap. terrulas, vers. aut longè positas.*

Ususfructus tantùm rei Ecclesiasticæ alienari potest. 10. *q.* 2. *c. si œconomus. cum c. sequente.* quod fallit *Clemen.* 1. *de rebus Ecclesiæ non alienandis.*

In quos Alienatio permittatur, vel non.

Si Dispensatoribus Ecclesiarum Liberisve eorum, Cognatis vel Affinibus alienatio sit facta, non valet, *c. cùm Clerici.* 11. *de censibus,* 10. *q.* 2. *c. hujusmodi.* §. *quibuscunque,* 16. *quæstion.* 1. *c. in canonibus.* §. *generaliter.*

Si Peregrinis Necessitate exigente largitio sit facta, valet, 16. *q.* 1. *c. possessiones.* & *cap. ult. in princ.*

Servo Ecclesiæ si quid Episcopus à se manumisso donaverit, valet. Quod probatur & distinguitur *d. q.* 2. *si quos de servis.*

Ob quas causas permittatur.

Ob Æs alienum urgens res Ecclesiastica potest alienari. Quod probatur certo modo, 10. *q.* 2. *cap. hoc jus, in princ.* 17. *q.* 4. *cap. nullus res.*

In Alimoniam pauperum alienatio valet. 12. *q.* 2. *cap. gloria, c. aurum.*

In Fabricam Ecclesiæ donatio facta valet. Quod probatur & distinguitur, 16. *q.* 4. *cap. quæsti sunt.*

Si miserationis intuitu servi Ecclesiæ manumittantur, valet manumissio, 12. *q.* 2. *cap. cùm redemptor.*

Propter Redemptionem captivorum res Ecclesiæ alienari valet, 10. *q.* 2. *cap.* 1. *in fine.* 12. *qu.* 2. *cap. Apostolicos, in princ. vers. exceptâ causâ, cap. & sacrorum. c. sicut omninò. c. aurum.* ut & propter redemptionem terræ sanctæ, *c. ult.* §. *fin. de voto.*

Item si Religionis intuitu res Ecclesiastica monasterio alienetur, valet, 12. *q.* 2. *si Episcopus. c. ult.* & *q.* 5. *quia Joannes.* 16. *q.* 1. *c. possessiones, vers. aut monasteriis.* quod fallit si id quod religionis intuitu alienatur, quinquagesimam vel centesimam partem rerum Ecclesiæ excesserit, 12. *quæst.* 2. *c. pen.*

Si pro Remuneratione obsequii datum sit, valet, *d. qu.* 2. *c. quicunque c. Ecclesiasticis,* 16. *q.* 2. *c. possessiones, vers. nisi fortè.* Nisi in perpetuum pro remuneratione res immobilis data sit, *d. c. possessiones, vers. sic tamen ut hac.* & *d. q.* 1. *c. prædicator.* §. *illud autem.*

Quibus modis permittatur, vel non.

Donatione, *vide suprà eod. in loco comm. In quos.*

In Emphyteusin dando res Ecclesiastica alienari potest certo modo, 10. *qu. 2. cap. hoc jus. §. perpetua.* Contradicit, *c. nulli liceat, 5. §. alienationis. vers. & emphyteuticum perpetuum, c. ad audientiam, 9. de rebus Ecclesiæ alienandis, c. hoc consultiss. 2. §. non concedendo. eod. tit. in 6. extravag. comm. unicâ, in princ. vers. nec non infeudationem, eod. tit.* Contradicit *item 10. qu. 2. c. de precariis.* admittitur tamen in terra non sterili & de sylvis extirpata, *c. ad aures, 7. d. tit.* Item admittitur in rebus solitis in emphyteusin concedi, *vers. nec non infeudationem.* si tamen emphyteuta biennio continuo non solverit canonem: hoc casu emphyteusis potest revocari, *d. §. perpetua, vers. qui rem.* item si emphyteuta rem fecerit deteriorem: nam & tunc revocari potest, *d. §. perpetua. vers. qui rem fecerit.*

Locari potest res Ecclesiastica ad tempus, *c. vestra, 2. de locato & conducto.* Quod coarctatur in triennium, *extravagant. comm. unicâ, in princ. vers. locationem & conductionem, de rebus Ecclesiæ non alienandis.* item Ecclesiæ laicis locari non possunt, *cap. secundum, 6. in fin. ne Clerici vel Monachi secularibus negotiis.*

Permutatione quoque res Ecclesiastica alienari potest, *c. 1. de rebus Ecclesiæ alienandis. c. ad q. 6. de rerum permut. 10. quæst. 2. hoc jus. §. sibi invicem.* quod etiam verum est, si Imperio vel Imperatori res Ecclesiastica sit Permutata, *cap. 1. de rerum permut. 10. q. 2. c. hoc jus. §. sed & permutare.* non tamen spirituale cum temporali Permutari potest, *cap. ult. de rerum permut.*

Si longi temporis Præscriptione alienatio sit firmata, non valet, *d. §. contractus autem. vers. nec præscribendi etiam.*

Restitutione rei oblatæ ei, quem professionis pœnituit, seu aliàs beneficio privatur, res alienari potest, 17. *qu. 4. c. hanc ergò. §. sed notandum, & c. quod ad te, 3. §. fin. de Clericis conjug.* quod etiam verum est, si oblata ei, qui posteà filios est sortitus restituantur, 17. *q. 4. c. ult. §. quàm laudabile*

Si Clericis in Stipendium datum sit, valet, 12. *qu. 2. c. sæpè fit.*

Per Transactionem res Ecclesiastica alienari potest, *cap. statuimus, 2. c. contingit, 3. de transactionibus.* Nisi sine consensu Prælati vel superioris facta sit transactio, *d. cap. 2. vers. de assensu Episcopi. c. veniens, 8. eod. tit.* ipse tamen transigens dum vivit, nihilominùs obligatur, *d. c. 8. vers. ne pacta inter alios. c. de cætero. 5. eod. tit.* item Clerici de beneficio inter se transigere non possunt, *cap. constitutus, 4. d. tit. c. cùm pridem, 4. de pactis. c. non sine, 2. de arbitris.* mediatori tamen transactio ista nocet, *c. ex literis, 6. de transactionibus.*

Gratis, nullo dato vel promisso, transactio de beneficio facta valet, *c. super eo, 7. eod. tit.*

De jure patronatûs aliquo accepto non valet transactio, *c. præterea, 9. d. tit.*

Non valet, si de subjectione spirituali sit transactum, *c. præterea, 10. d. tit.*

Forma Alienationis & quemadmodum ea fieri debeat.

Si Ecclesiæ Conditio per alienationem Melior sit facta, valet alienatio, 12. *qu. 2. cap. sicut Ecclesia. §. fin. c. sine exceptione.*

Item si cum Consensu Capituli & solenni Decreto interveniente facta sit alienatio, *cap. pastoralis, 7. §. fin. de donationibus, 10. qu. 2. c. hujusmodi. §. quòd si necessitas. 17. qu. 4. c. nullus res.*

Item si Capitulum sciens alienationi non contradixerit, *cap. continebatur, 2. de iis quæ fiunt à Prælatis.* aliàs si sine Consensu Capituli, & solenni decreto non interveniente, facta sit alienatio, non valet, *c. hoc consultiss. 2. in princ. versic. & casibus à jure permissis, 2. §. contractus autem, de rebus Eccles. non alien. in 6.* uti quoque si sine Consensu Prælati alienatio sit facta, *c. præterea, 8. & c. cùm Clerici, 11. de censib. 17. qu. 4. c. in venditionibus, in pr.* quod tamen fallit, *in c. 1. in pr. de jure patronatûs, in 6.* denique si sede vacante nullo defensore constituto alienatio facta sit, non valet, *c. 1. de rebus Ecclesiæ non alienand. in 6.*

Si Episcopus solus alienationi Consenserit, non valet, 17. *q. 4. c. in venditionib. §. etiamsi.*

Si Consuetudo vel Statutum loci alienationem permittat, valet. Quod probatur certo modo, *d. c. 3. vers. & illius terræ consuetudo.* Nisi constitutio loci laicorum sit, *c. ult. de rebus Ecclesiæ alienandis.* Contradicit *c. sine exceptione, 12. q. 2.*

Etiamsi alienatio Juramento sit firmata, non valet tamen, *c. hoc consultissimo, 2. §. contractus autem, de rebus Eccles. non alienand. in 6.*

Neque Jussu quidem Imperatoris alienatio fieri potest, 23. *q. 8. c. convenior.* Nisi res alienata ab Imperat. ad Ecclesiam fuerit profecta, 10. *q. 2. c. hoc jus, in pr.* videtur tamen rei Ecclesiasticæ alienatio valere, si Princeps aliquis secularis res Ecclesiæ alienaverit, *c. qui res. 2. de reb Eccles. non alien. 12. q. 2. c. de rebus.*

Si Papa Permiserit & Confirmaverit alienationem, 12. *q. 5. c. quia Joannes.*

Si Capitulum alienationem posteà Ratam habuerit, *c. cùm nos, 3. in fin. eod. tit.*

Si res Ecclesiastica licitè Alienata est, is cui ea est alienata, eam ultra debitum & naturam contractûs Usurpare non debet, *c. hoc consultissimo, 2. §. ex contractib. de reb. Eccles. non alienand. in 6.*

De Evictione præstanda ei, cui res alienata fuit evicta, cavetur, *c. ad audientiam 9. §. fin. de reb. Eccles. alienand. 10. q. 2. c. hoc jus. §. qui verò. vers. sed adversus eum, 12. q. 2. c. Vulterana. §. sit emptoribus.*

De re alienata Vindicanda seu Restituenda, 10. *quæst. 2. c. ult. q. 2. monemus, in fin. c. quisquis, §. fin.*

Quilibet ex Clero rem repetere potest, *d. c. si quis Presbyterum, 6. §. fin.*

Alienatio rei Ecclesiæ licèt non valeat, tamen alienans eam retractare non potest, *c. inter dilectos, 8. de donationib.*

Alius potest pro me, quod per me non possum; tamen melius per me facerem, *cap. quia propter, de elect.*

Inter alios res acta aliis non præjudicat, *cap. inter dilectos, de fid. instrum.*

Altare non magnam habens fracturam, nec tabula mota, non debet reconsecrari, *cap. ligneis, de consecr. Eccles.*

Altare non reconsecratur, si aliquid addatur non consecratum: quia sacrum trahit ad se non sacrum, *c. quod in dubiis, de consecr. Eccles.*

Altare, ad cujus honorem Ecclesia est consecrata, si mota est mensa superior, cum Ecclesia reconsecratur, *c. proposuisti, de consecr. Eccles.*

Altaris reconsecratio non cogit Ecclesiam reconsecrari, *c. quod in dubiis, eod. tit.*

Altaria plura potest Episcopus simul unâ die consecrare, *c. cùm sis, eod. tit.*

Altaria sine permissu Episcopi non sunt erigenda, *de consecr. dist. 1. nullus Presbyter.*

Altaria superflua sunt destruenda, *d. dist. 1. cap. Eccles. in fin.* Ut & ea quæ sine Sanctorum reliquiis sunt instituta, *d. dist. 1. c. placuit.*

Amissis, Quibus modis acquirimus, iisdem in contrarium actis amittimus, *c. 1. de R. J.*

Ancilla, si nescitur, post contractum matrimonium repudiari potest, nisi ipsam cognoverit postquam scivit, *cap. proposuit, de conjug. serv.*

de **Anima,** *Clement. 1. §. porrò doctrinam, de summa trinitate, 32. q. 2. cap. quod verò. §. hic de anima. c. Moyses. de pœnit. dist. 1. c. resuscitatus, dist. 2. c. illa anima.*

Animus, Diversitatem corporum diversitas sequitur animorum, *c. quia diversitatem,*

tem, 5. in princ. de concessione prebendæ.

Annulis non utantur Clerici, nisi quibus competit ex officio, c. Clerici, de vita & honest. Cleric.

Per Annulum potest Episcopus Clericum investire, cap. cùm olim, de sent. & re judic.

Annulus delatus signum est matrimonii contracti, c. illud quoque, de præsumpt.

Antequam dictio non semper implicat, cap. quod dicitur, 4. de verbor. significat.

de **Antinomia** concilianda ex causa, tempore & loco, habetur, dist. 29. in pr. cum tribus cc. seq. dist. 30. in pr. dist. 31. c. si laicus. §. quod autē. cum c. seq. dist. 31. in pr. cum c. seq. & c. penult. §. si quis igitur.

Antinomiæ canonum ita conciliantur, quòd ejus Concilii sententia tenenda est, cujus antiquior & major est authoritas, dist. 50. c. domino. §. in fine autem, 33. q. 2. c. hoc ipsum. §. in fine autem. cæteras leges videto, dist. 19. c. in canonicis, dist. 20. c. 1. cum c. seq. 11. q. 3. c. qui resistit.

Antistes, distinct. 21. capit. Cleros. §. antistes.

de **Apostatis** coërcendis, cap. à nobis. §. de apostatis.

DE APPELLATIONIBUS.

Appellationis usus, 2. qu. 6. in princ. cum c. seq. & c. cum speciali, de Apellat.

Appellatio non excusat aliquem à perjurio, cap. brevi, de jurejurando.

Appellatio non tuetur aliquem in notorio delicto, cap. quæ not. de appellat.

Appellatio admittitur in parvis, sicut in magnis, ibid.

Appellatio fraudulenter facta non valet, c. suggestum, eodem titulo.

Appellatione eximitur quis à potestate sui ordinarii, c. directè, eod. tit.

Appellatio generalis non admittitur, c. 2. eod. tit.

Appellatio ante litis ingressum dicitur provocatio, non appellatio, c. cùm sit Romana. & c. constitutus, eod. tit.

Appellationi in dubio deferendum est, cap. sacro approbante, de sent. excommun.

Appellationi alterius qui non defert, nec suæ deferendum est, c. an sit, de appellat.

Appellatione partis adversæ non obstante, absolvitur quis, cautione præstitâ de justitiæ obtemperando, cap. quâ fronte, de appellation.

Appellatio unius valet omnibus, cùm plures gravantur, c. una sententia, de appell.

Appellatio non tenet in his, quæ dilationem non capiunt, c. quâ fronte, eod. tit.

Appellatio in omnibus articulis commissionis interdicta intelligitur, si in uno interdicatur articulo, c. secundò requiris, eod. tit.

Appellationis articulo prætermisso, potest coram Judice à quo litigari, non obstante appellatione, c. cùm teneamur, eod. tit.

Post appellationem delinquens, punitur ab ordinario, non obstante appellatione, c. 22. de appellat. Neminem enim tuetur in sua nequitia appellatio, c. ad nostram, eod. tit.

Appellatio licèt sit remota de principali, appellatur tamen super quæstione incidente, c. cùm teneamur, eod. tit.

Qui appellare possint?

Alius quàm qui condemnatus est, vel qui egit, appellare non potest, cap. cùm inter. 16. de Elect. 2. q. 6. c. non solet, in princ. Nisi alterius intersit, hic enim ratione sui interesse agere vel appellare non prohibetur, c. ult. §. fin. ut lite pendente nihil innovetur. in 6. cùm super 17. de re jud.

Absens per contumaciam, si condemnatus est, non potest appellare, 2. q. 6. c. sunt etiam, 24 q. 3. c. de illicita. §. de conventione. Fallit si ideò non adfuit, quòd ante definitivam sententiam appellaverit, probatur & distinguitur Clement. 1. de dolo & contumacia. Item si ideò non adfuit, quòd dicat se libellum Principi dedisse, & ejus expectare responsum: sed reprobatur hoc, 2. qu. 6. cap. non solent.

Adiens de attentatis post appellationem interpositam, alium Judicem, quàm appellatum, non potest appellare, cap. sollicitudinem, 54. de appellat.

Qui admittere noluit anteà appellationem sui adversarii, in eadem causa appellare ipse non potest, d. c. an sit, 42. vers. quòd cùm in eo qui, & c. constituit, 23. eodem titul. c. bonæ memoriæ, 23. §. dein inquireret, de electione.

Aperiens acta causæ sigilla violando appellare non potest, cap. cùm olim, 33. dict. tit.

Si appellans post appellationem nonnulla contra appellationem attentaverit, ad appellationem non admittitur, c. an sit, 42. de appell.

Ne Clericus laicum Judicem appellet, 21. q. 5. in princ. cum seq.

Confessus appellare non potest, vel si causa sit manifesta, cap. cum special. 61. §. porrò de appellat. cap. Romana, 3. §. si autem post, eod. tit. in 6. c. 2. q. 6. cap. quicunque.

Qui Deseruit anteà appellationem ab alio gravamine factam, nihilominùs appellare potest, cap. directæ, 39. de appellat.

Qui Juravit quòd sententiæ velit stare, appellare non potest, cap. qu. 21. de appellationib. Nisi sententia excedat limites juramenti & licitæ promissionis, cap. ad hæc, 20.

Laicus Ecclesiasticum Judicem appellare potest, 2. qu. 6. c. omnis.

Nisi Officialis à suo Judice ob malè gestum officium fuerit condemnatus, non potest appellare, 3. q. 6. c. ei qui appellat. §. nulli quoque.

Qui Renunciavit appellationi, vel litem coram Judice, à quo appellaverat, posteà prosecutus est, non potest appellare, c. gratum, 20. §. fin. de offic. deleg.

Appellare quis potest pro parochianis, cap. ad audientiam, de appellat.

Appellare non potest de crimine notorio accusatus, c. licèt, de offic. jud. ordin. Ut nec is cui indicitur purgatio super infamia, nisi modus excedatur, cap. quod ad consultationem, de sent. & re jud.

A quibus, ad quos appellare liceat, vel non.

Ab arbitris delegatorum à Papa judicum Papa appellatur, cap. ab arbitris, 11. de offic. deleg. in 6. Nisi ex compromisso Arbiter sumptus pronunciaverit. Quod probatur & distinguitur, 2. q. 6. c. à judicibus. cum. c. seq. c. si quis Episcop. §. arbitrarii tantùm. Potest tamen à compromissario appellari: si in ordinarium vel delegatum Judicem sit compromissum, d. c. à judicib. versic. ab his ersi ut arbitrarii. item si non omnes, in quos est compromissum, judicaverint, dict. quæst. 6. c. sanè si ex consensu partium. denique si non spontè, sed jure cogente in arbitros sit compromissum, cap. ab arbitris, 11. de offic. deleg. in 6.

Ab auditore seu Subdelegato an provocetur, vide cap. super, 27. §. verùm cùm totam. & §. ejus ergò, de offic. deleg.

A Capitulo ad Episcopum appellatur, sed distinguitur, c. à collat. 11. de appell. in 6.

A Civili Judice Papa non appellatur, nisi sit de temporali jurisdictione Ecclesiæ, c. si duob. 7. § fin. de appellat.

A Compromissariis appellare licet, vide suprà eod. ab Arbitris.

A Concilio Provinciali appellatur Primas, 2. q. 6 c. placuit, 6. q. 4. c. si inter, 11. q. 4. c. presbyteri.

Non tamen ad transmarina Concilia appellatur, d. c. presbyteri. vers. ad transmarina. & d. c. placuit. vers. ad transmarina, ubi additur exceptio hæc: Nisi Papa appelletur.

A Delegato Judice appellatur Delegans, *c. super quæstionum, 27. §. fin. de offic. jud. deleg.*

Etiam si datus sit remotâ appellatione: nimirum si fuerit à dante alii delegata, *c. pastoralis, 28. §. præterea, de offic. delegati.* Vel cùm duobus causa Delegata esset, ne ab iis appelletur, unus alteri ex iis vices suas commisit, *c. super, 27. §. si verò, d. tit.*

An ab Episcopali liceat appellare, 11. *quæst.* 1. *c. omnes itaque, in princ.* Et ordinarie ab Episcopo Archiepiscopus appellatur, *c. Romana, 3. §. debet autem. de appellat. in sext.* Nisi communi consensu comprovincialium Episcoporum sententia sit lata, *6. q. 4. c. si metropolitanus, cum c. seq.*

Ab Executore appellare non licet, nisi modum excedat, *c. novit ille, 43. de appellat. c. quòd ad consultationem, 15. §. fin. de re judic. 2. q. 6. c. ult.*

Ad Hæreticum appellare non licet, vel ad eum qui non est Fidei catholicæ, *2. q. 6. c. catholicus.*

A judice ita dato, ne ab eo appelletur, appellare non licet, *c. pastoralis, 53. in princ. de appellat. cap. 1. de rescriptis.* Nisi specialis aliquis casus à jure fuerit exceptus. *d. c. 53. versic. quæ à jure non indulgetur expressè.* Et quamvis appellatio executionem sententiæ hoc casu non impediat, tamen nihilominùs gravamen appellantis per Judicem appellationis poterit emendari, *d. cap. 53. vers. sed si appellans fuerit.*

Item à tali Judice appellatur, si appellans privilegium habeat appellandi. Sed reprobatur, *d. cap. 1. de rescriptis.*

Item si alius, quàm cui Judex datus est, ob suum interesse appellet: nam potest, *cap. super eod. 15. de officio. deleg.*

Item à tali Judice appellari potest, si sententia manifestam contineat Iniquitatem, *cap. inter cæteras, 9. de re judicata.*

Præterea si cum plura essent negotia, quibus Judex datus est, alia eorum præcedant clausulam, appellatione remotâ, alia eam sequantur: hoc enim casu clausula illa ad sequentia non videtur pertinere, *cap. inquisitioni, 71. de appellation.* Nisi negotia sint connexa, *d. cap. 71. vers. si sunt plura negotia se minimè contingentia. & cap. secund. 41. in princ. eod. tit.* Vel si clausula hæc, Appellatione remotâ, in fine literarum fuerit repetita: tunc enim à nullo appellare licet, *dict. c. 71. vers. nisi fortè in fine.*

Item adversus Judicem datum, appellatione remotâ, recusatio potest objici, *cap. postrem. 36. dict. tit.* Ut & exceptio loci non tuti, si appellans ad locum non satis tutum in jus vocetur, *cap. ex parte, 47. eod. tit.*

Legatus Papæ omisso medio adiri vel appellari potest, *cap. 1. de officio legati.*

A Metropolitano ad Synodum provocatur, *6. qu. 9. si metropolit.*

Ab Officiali generali Episcopi non appellatur Episcopus, sed Archiepiscopus, *cap. non putamus, de consuetudine, in 6. c. Romana, 3. in pr. de appellat. in 6.*

Ad Papam omisso medio appellatur, *2. qu. 6. cap. si quis vestrûm. c. omnes. cap. ad Roman. c. si quis putaverit. c. ad Roman. cap. ideò huic. c. decreto. c. qui se scit. c. arguta. c. si quis putaverit. c. ideò huic. cap. quoties, 3. quæst. 6. c. accusatus. & de Appellationibus. c. si duobus, 7. in princ.* Nisi consuetudine aliter observetur, *c. Romana, 3. §. ab Archidiaconis. vers. nisi aliud, de appellat. in 6.*

A Primate regionis non appellatur, *6. qu. 4. cap. si inter, §. fin.*

A Pari par Judex non appellatur, *2. quæst. 6. cap. anteriorum, §. illo videlicet.*

A Subdelegato ad priorem delegatum appellatur, si delegatus alii non ad subdelegantem causam subdelegaverit, quod probatur sub conditione, *dict. c. super quæstionum, 27. §. porrò. & §. si verò, in fine, de offic. deleg.* Nisi subdelegans aliquid sibi de jurisdictione reservaverit: hoc enim casu subdelegans est appellandus, *d. §. porrò. & d. c. 27. in pr. vers. ipse namque respondit. & §. ejus ergò, & c. cum te consulente, 18. eod. tit. item c. si delegatus, 7. §. fin. eod. tit. in 6.* item & alio casu à subdelegato ad delegantem appellatur, si ex tribus delegatis duo vices suas non in totum subdelegaverint: hoc enim casu tertio delegato cum duobus subdelegatis cognoscente non ad subdelegantem, sed ad delegantem provocatur, *c. si duo, 3. d. tit. de officio delegati, in 6.* Item si subdelegans excommunicatus vel mortuus sit. *cap. si is cui, 10. dict. tit.* vel si subdelegans negetur habere jurisdictionem: his enim casibus omisso subdelegante ad delegantem appellatur, *cap. si à subdelegato, 14. eod. tit.*

A quibus Actibus appellare liceat, vel non.

Si Apertura testamenti concessa sit, non appellatur à tali sententia, *c. ult. §. si quis etiam ausus, de appellat.*

Ab Appellatione non admissa provocare licet: ut si Metropolitanus à provinciali Episcopo appellatus, appellationem suscipere nolit, ad Synodum provocare licet, *6. q. 4. c. si metropolitanus.*

A citatione ad locum non tutum licet appellare, etiam contra Judicem datum cum clausula, appellatione remotâ, *cap. ex parte, 47. de appell.*

A Correctione regulari non appellandum, nisi modus excedatur, *c. reprehensibilis. & c. 22. de appellat.*

A criminali sententia appellatur. *Vide infrà eodem in Sententia.*

A Decreto perpetuo non appellatur, *c. 29. de appellat.*

Ab Exiguæ rei sententia appellatur. *Vide in Sententia. infrà eodem.*

Ab Exceptione rejecta appellare licet, ut si cui exceptio, ne ultra duas diætas in jus vocetur, auferatur, *c. olim, 7. de exceptionibus.* item si Exceptio non sufficientis mandati vel litis pendentiæ per interlocutoriam sit rejecta: ab hac enim interlocutoria licet appellare, *cap. significavit, 48. de appellationibus.* Item si exceptio rei petitæ in libello non designatæ per interlocutoriam fuerit rejecta, *c. significantibus, 49. d. tit.* variatum fuit hìc à Pontificibus: nam talis exceptio reprobatur, *c. cùm sit, 5. §. si verò. c. super eo, 12. in pr. de appellationibus, 2. quæst. 6. c. qui scit, §. fin. c. non ita. & c. si quis.* aliàs admittitur, si causa rationabilis coram Judice, à quo ante sententiam appellatur, non fuerit ab appellante expressa, *c. ut debitus, 19. de appellationibus. c. Romana, 3. §. cùm autem, eodem titul. in 6.* Juxta hanc distinctionem intelligendum videtur, *c. ultim. de dolo & contumacia, in 6.*

A Fiscalis negotii sententia non appellatur, *c. ult. §. quoties etiam, de appell.*

A Gravamine omni appellare non licet, si generalis sit appellatio de omni gravamine, tam præsenti quàm futuro, *c. inter cætera, 2. de appellat.* Nisi generalis appellatio restricta sit ad certam causam, *cap. consuluit, 18. eod. tit.*

A Gravamine sublato non licet appellare, *c. cum cessante, 60. d. tit. & c. si à judice, 10. §. fin. eod. tit. in 6.*

Ab Interlocutoria appellare licet, *vide supra in eodem in Exception.* exempli gratiâ, ut si Judex quæstionem habendam interlocutus sit: ab hac enim interlocutoria potest appellari, *dict. cap. non solent. §. ante sententiam.*

A Possessione scripto hæredi decreta non appellatur, *cap. ult. §. si quis etiam ausus, de appellat.*

A Possessione momentanea decreta non appellatur, *2. q. 6. c. ult. §. de possess. c. ad hoc, 37. de appellat.*

A Probatione exceptionum adversus testes denegata, appellare licet, *c. ex parte, 7. de testibus.*

A Sententia conditionali appellatur, *cap. præterea, 40. de appellationib.*

A Sententia medio tempore à Papa confirmata appellatur, *c. bona memoria, 3. de confirmat. utili.*

A Sententia in causa criminali appellare licet, *2. q. 6. c. liceat. item c. cum sit Romana, 5. §. fin. de appellat.*

A Sententia exiguæ causæ permissa appellatur, *cap. de appellationibus, 11. de appellationibus.*

A Sen-

A Sententia in causa fisci vel tributariæ functionis non appellatur, *d. c. ult. §. quoties etiam, de appell.*

A Sententia interdicti non appellatur, *cap. ad hec, 37. de appellationibus.*

Appellari non potest contra convenientem, qui impetrat literas appellatione remotâ, *cap. prudentiam, de mutat. pet.*

De Forma Appellationis, quoties & quemadmodum appellandum.

Bis in eadem causa, *c. sua nobis, 65. de appellat. 2. quæst. 6. c. si autem, in princ. & §. unde in septimo.*

Contra id quod perpetuo Edicto decretum est, non appellatur, *c. consuluit, 29. de appellationibus.*

De Forma appellandi agitur, *2. q. 6. c. post appellationem, §. forma verò.*

Frustratoriè appellare prohibitum: quod verum, si appellatio manifestè sit Frustratoria, *c. pastoralis, 53. in pr. vers. quod per appellationem. de appellat. 2. q. 6. c. ideò huic. §. fin. c. qui scit, §. patet ergò. c. quicunq.*

Gradatim appellandum est, non omisso medio, *c. dilecti, 66. de appell. c. duo simul, 9. de officio ordinarii, c. Romana, 3. §. Ab Archidiaconis, de appellat. in 6.*

Coram Majori parte judicum est appellandum, *Clement. 1. in princ. de appellationibus.*

Contra Regularem disciplinam, seu Correctionem non appellatur, *c. ad nostram, 3. c. reprehensibilis, 26. §. nec subjecti. & §. fin. c. quia nos, 32. de appell.*

In scriptis regulariter est appellandum, *2. q. 6. c. post appellationem, §. fin.* nisi quis ipso die, quo sententia fertur, apud acta vivâ voce appellaverit, *2. quæst. 6. c. ult. §. litigatoribus.*

Tertiò in eadem causa non licet appellare, *cap. sua nobis, 65. de appellat. 2. quæst. 6. c. sin autem, in fin. §. unde in septimo.*

Vivâ voce ne quidem apud acta appellare licet, si vel ab interlocutoria vel extraordinario gravamine ad Papam appelletur, *c. 1. in pr. de appell. in 6.*

Quando appellandum, & quamdiu?

Ante Sententiam definitivam non appellatur, *2. quæst. 6. cap. non solent. §. fin.*

Intra Statutum tempus appellandum est, *2. q. 6. capit. propter superfluam.* nimirum intra biduum, *2. qu. 6. c. biduum, §. palàm est.* intra quinquendium, *d. quæst. 6. c. propter superfluam.* item Decendium, *d. qu. 6. c. anteriorum, in princ. & cap. quod ad consultationem, 15. de re judicata.*

Planè quæ de tempore, quo biduum aut triduum currere incipiebat, jure antiquo statuta sunt, ad jus novum decem dierum transferri possunt. Biduum autem & triduum illud currere incipiebat ex die latæ sententiæ, *2. quæstione 6. cap. biduum, in princip.* si sententia sub conditione lata sit, *d. cap. biduum. §. 1. & dict. §. biduum. versic. quid ergò. item c. prætereà requisiti, 40. de appellationib.*

Item fallit, si Judex sententiam Imperatori transmiserit confirmandam, vel ut locus pœnæ assignetur: hoc enim casu etiam à rescripto Principis tempus appellandi currit, *dict. cap. biduum. §. si quem in insulam.* item fallit si extrajudicialis sit causa, in qua appellatur. Sed reprobatur, *cap. concertationi, 8. de appellationibus. in 6.*

Item fallit si non per appellationem, sed per aliud juris remedium gravamen proponatur, *dict. c. 8. versic. sed si per contradictionem.*

Denique fallit si in sententia præcipiatur aliquid fieri intra certum terminum: hoc enim casu videtur non nisi termino elapso decendium currere. Sed reprobatur, *c. quod ad consultationem, 15. de re judicata.*

Item si appellans intra statutum tempus dimissorias, literas non petierit vel impetraverit, aut iter ad Judicem appellationis non arripuerit, appellatio non valet, *dict. c. propter superfluam, & dict. quæstione. 6. c. ab eo. item Clement. quamvis. 2. de appellationibus.* quod fallit, si non per appellantem, sed per Judicem steterit, quò minùs suo tempore Apostoli dati sint, *dict. quæstione 6. c. post appellationem. §. sufficit. d. Clement. quamvis. 2. §. quod si Judex. & c. ut super. 4. in fine. cap. ab eo. 6. de appellationib. in 6.*

In appellationis termino præfigendo consideranda, *c. cum speciali. de appellation.*

Appellationis prosequendæ annus unus vel duo, secundùm distantiam locorum, & personarum & negotiorum qualitatem breviatur, *c. cum sit Romana, eodem titulo, & c. constitutus, ibid.*

Appellari non debet post juramentum ad standum Ecclesiæ mandatis, *c. ad hæc, eod. tit.*

Appellatio post sententiam excommunicationis latam non tenet, *cap. pastoralis, eodem titulo.*

Ex quibus Regionibus appellare liceat, vel non?

Ex Ægyptiaco tractu vel Lybia appellatur Præfectus Augustalis, *2. q. 6. c. anteriorum. §. illud etiam.*

Ex tractu Orientali appellatur Comes Orientis, *d. c. antoriorum. §. Orientalem autem.*

De Appellante.

Appellans Acta edere & transmittere tenetur, *2. quæst. 6. c. ult. §. judicib. c. ult. de probationibus.*

Appellans Apostolos seu libellos dimissorios à priore Judice ad posteriorem petere debet ac dandi sunt, *cap. 1. in princ. versic. petat apostolos. & cap. ut super. 4. de appellat. in 6. 2. quæstione 6. c. post appellation. in pr.* Forma Apostolorum præscribitur, *d. c. post appellationem. §. forma.*

Causam appellationis appellans ante sententiam reddere Judici, à quo appellatur, tenetur, *c. ut debitus. 59. §. cùm autem. & c. cum speciali. 61. §. excessu quoque. de appellationibus. c. 1. in princip. versic. causam appellationis, eodem titulo in 6.* sed ea Judici, à quo appellatum est, probanda non est, *cap. si à judice. 10. de appellationib. in 6.* neque Judex à quo appellationem denegare debet, *2. quæst. 6. c. appellantem. & c. ultim. §. similiter. item de appellationibus, c. de priore, 31.*

Coram Judice appellationis causa probanda est, quòd scilicet exceptio legitima non solùm fuerit opposita, sed etiam non admissa: ideoque appellatio interposita, *c. dilecto, 63. c. interposita, 70. in principio de appellationibus.* & causa appellationis ab initio expressa mutari non potest, aliaque in prosecutione appellationis allegari, *Clement. appellanti, 5. eod. tit.*

Nec Appellatio à Judice appellationis recipienda, nec remittenda, *cap. interposita, 70. §. eidem, de appellationibus, 2. quæst. 6. c. placitis. ultim. §. fin.*

Contumacia appellantis punienda, *c. reprehensibilis, 26. §. si autem in quocunque, de appellationibus, c. 1. §. quòd si appellationibus, c. 1. §. quòd si appellator. eodem titulo in 6.*

Appellans Judicem appellatum mutare, & errorem suum corrigere potest, *2. quæstion. 6. c. ultim. §. si verò is qui.*

Appellatio appellato insinuanda, *dict. Clementin. 1. versic. est tamen appellatio. & Clement. causam. 3. de electione.*

Iter ad Judicem appellationis intra certum tempus arripiendum, *2. quæstione 6. c. propter versicul. & in his ipsis.*

Prosequenda appellatio quando prosequenda, & quamdiu, item per quos & à quibus, dicetur infrà.

Probare quæ liceat in causa appellationis, *Clement. 1. de causa possession. & proprietatis. Clement. appellanti. 5. de appellationibus.*

Appellans videtur appellationi renuntiâsse, cùm posteà inducias petit, vel testibus nititur, *c. gratum, de offic. deleg.*

Appellans intelligitur, qui iter atripit ad curiam Romanam, *c. bona, de appellation.*

Appellantes cogendi sunt à Judice, à quo appellatum est, ad certum diem prosequi appellationem, vel judicio suo parere, *c. consuluit nos, eodem titulo.*

Appellans injustè remittitur ad eum, à quo appellavit, nisi fiat super Judicis recusatione, *cap. cùm in Ecclesia, eod. tit.*

Appellans impotens prosequi, post biennium prosequi poterit, *c. constitutus, eod. tit. & c. ex ratione, ibid.*

Appellans in criminibus manifestis non auditur, *cap. cùm sit Romana, eodem titulo.*

Appellans, appellationem suam non prosequens, contumax censetur, & condemnatur in expensis; *cap. sæpè contingit, de appellationib. & c. reprehensibilis, eod. tit.*

Appellationem non prosequens incidit in jurisdictionem illius à quo appellavit, *c. reprehensibilis, eod. tit.*

De Appellato.

Appellati contumacia punienda, *dict. cap. 1. §. fin. item cap. cum speciali, 61. §. excessu quoque. versic. nullo autem. & cap. interposita, 70. §. fin. de appellationibus.*

De Appellationis Judice, ejusq; officio.

Appellationis causa remittenda ad Judicem à quo appellatum est, si constiterit malè appellatum esse, *c. cum in Ecclesia, 38. c. ut debitus, 59. §. cùm autem, versic. etsi minus. c. cum speciali. 61. §. fin. de appellation. c. Romana, 3. §. fin. & c. cum appellation. 5. eod. tit. in 6.* quod si fallit si causa nondum cognita remittatur, *c. accepta, 35. de appellation.* potest tamen remitti, si partes consentiant ut remittatur, *dict. c. accepta. versic. nisi partes consenserint.* item si appellans causam remitti petat, *c. interposita, 70. §. ille denique, de appellationibus.* secundò fallit, si Judex, à quo appellatum est, appellationem injustam admisit: tunc enim ad eum remittenda non est, *c. cum appellationibus, 5. de appellationibus, in 6.*

Appellatione à definitiva factâ, revocari etiam potest interlocutoria, licèt ab ea non fuerit appellatum, ut probatur & distinguitur, *c. ult. de appellat. in 6.*

Si constiterit bene appellatum esse, Judex ad quem appellatum est, rescissâ priore sententiâ in causa principali procedere potest ac debet, *cap. ad probandum, 24. de re judicata. cap. ut debitus, 59. §. cùm autem, versic. alioquin ipse procedat. & c. cum speciali, 61. §. excessu quoq;. versic. appellationis causa, de appellationibus.* Nisi exceptio de ultra duas diætas non citando reo, propter quam fuit appellatum, probetur vera: hoc enim casu quamvis benè appellatum esse constet, nihilominùs tamen causa est remittenda, *c. olim, 7. de exceptionibus.*

Sententiâ priori cassatâ, non punitur Judex à quo, nisi inimicitiâ vel pecuniâ probetur corruptus, *2. qu. 6. cap. hoc etiam.*

Pœna appellantis non obtinentis, *2. qu. 6. c. omninò,* hæc non operatur, si appellans ante sententiam appellationi renuntiaverit, *d. q. 6. c. ult. §. si verò is qui.*

Si ad residendum in Ecclesia admonitus appellaverit, interim alius in locum ejus substituendus est, *c. pervenit, 28. versic. interim verò, de appellationibus.*

Appellatione pendente.

Appellatione pendente nihil innovandum, estque de eo Judici, à quo appellatum est, per Judicem appellationis inhibendum: & innovatum seu attentatum rescindendum, *2. quæst. 6. c. post appellationem. §. Ulpianus.* Ejus exemplum proponitur, *3. qu. 6. c. accusatus. versi. & dum iteratò. item de appellationib. c. 1. & c. ad præsentiam, 16. & cap. dilectis, 55. item c. licèt, 4. de sentent. excomm. in 6. cap. cùm olim, 32. de offic. deleg. c. cùm tu fili, 16. de testib. c. dilecta, 10. de exceptionibus.* Quod verum est, si etiam antequam Appellatio interposita est, fuerit innovatum, *c. non solùm, 7. in princ. de appellat. in 6.* item etiam si extrajudicialiter sit appellatum, *cap. bona, 51. de appellation. in 6.*

Appellatione pendente quando aliquid innovari possit.

Ut si appellans quoque contra appellationem suam vel adversarii sui anteà factam aliquid novaverit, *c. constitutis, 23. de appellationibus, in 6.*

Nisi per sententiam excommunicatus ad cautelam absolvatur, *c. quâ fronte, 25. d. tit.*

Si appellans appellationem non prosequatur, *cap. ad hac, 27. cap. pervenit, 28. & cap. cum speciali, 61. §. excessu quoque. vers. quam si prosequi, de appellat.*

Si Appellatio aliquo jure non subsistat, *cap. ult. de dolo & contumacia, in 6. cap. non solùm, 7. in princ. versic. exceptis casibus, de appellation. in 6.*

Si cùm ab adversario dicatur appellationis causa injusta seu minùs legitima, Judex appellationis, nondum receptâ appellatione velut ex causa probabili facta, cœperit de causæ veritate cognoscere: tunc enim inhibere non potest, *dict. c. Romana. §. quòd si objiciatur.* quod fallit, si à definitiva sententia appellatum: hoc enim casu etiam ante receptam appellationem Judex potest inhibere, *dict. §. quòd si objiciatur. versic. ante sententiam, & d. c. Romana. §. si autem post.*

Si appellans agat de præbenda sibi antequam vacâsset promissa: hoc enim casu ea potest alii conferri appellatione non obstante, *c. relatum, 3. de concess. præbendæ.*

Si nondum constet, causam per appellationem ad Judicem inhibentem esse devolutam, tunc ab eo inhibendum non est, *c. Roman. 3. §. si verò vocatis, de appellat. in 6.*

Desertâ causâ Appellationis: ut si in alia causa vel quæstione procedatur, quàm in qua appellatio est interposita, *c. cùm terreamur, 17. & cap. præterea, 22. de appellationibus.* quod fallit, si quæstio in qua non est appellatum, sine ea, in qua appellatum est, expediri non possit, *c. super eo, 10. dict. tit.* item fallit, si propter plura crimina condemnatus, in gravioribus appellavit: hoc enim casu in aliis minoribus executio suspenditur, *2. q. 6. post appellationem. §. si quis ex pluribus.* denique fallit, si alterum alterius, ob quod appellatum est, sit accessorium, *c. dilect. 55. de appellat.*

Si ab electione à majore parte facta sit appellatum, *c. 1. & c. ex ore, 3. de his quæ fiunt à majore parte.* item si duobus præsentatis, prior repulsus appellaverit: hoc enim casu alterius institutio, quamvis pendente appellatione facta, valet, *cap. pastoralis, 29. de jure patronatus.*

Si à sententia Excommunicationis vel Suspensionis sit appellatum, *c. pastoralis, 53. §. verùm quia. dict. tit. & c. is cui, 20. §. fin. de sent. excomm. in 6.*

Si possessore condemnato, fructus rei sequestrentur, *2. quæst. 6. cap. quoties post.*

Si Judex gravamen, ob quod appellatum est, revocaverit, *c. si à Judice, 10. §. fin. de appellat. in 6.*

Si ab Interlocutoria sit appellatum: hoc enim casu procedi potest, *d. cap. non solùm. 7. §. illa autem.* Nisi posteà appellationis causam veram esse constet, *dict. §. illa autem. vers. donec appellat. causam.* item, nisi legitimâ inhibitione factâ innovatum sit, *d. §. illa autem. versic. nisi Judex appellationis.*

Si Judex à quo appellatum est, jusjurandum præstiterit de sententia intra certum tempus exequenda. sed hoc reprobatur, *cap. venientes, 19. de jurejurando.*

Si in integrum restitutione contra sententiam petita, præsumptio sit eam malitiosè ad differendam executionem peti: hoc enim casu executio fieri potest, cautione ab adversario præstitâ, *c. suscitata, 6. de in integr. restitut.*

Si appellationi sit renunciatum, *c. ut super, 4. versic. nisi appellationi, dict. tit.*

Si tertius aliquis pendente appellatione aliquid innovaverit: hic enim de attentatis contra inhibitionem non tenetur, *c. Romana, 3. §. in alium, de appellation. in 6.*

Si tres conformes sententiæ in eadem causa latæ sint, *Clement. 1. de re judicata.*

Appella-

Appellationi affinia remedia.

Accusatio & denunciatio perperàm electi, *c. constitutis, 46. de appellationibus.*

Exceptio, Quod quisque juris adversùs alium statuit, ut ipse eodem jure utatur, affine remedium est: Nisi statutum jus non habuerit effectum. *De pœnitent. dist. 1. cap. hæc autem verba.*

In integrum restitutio adversus sententiam etiam affine est remedium. Nisi pro libertate judicatum sit, vel nisi Papa sententiam dixerit. Quæ tamen exceptio reprobatur, *c. cùm ex literis, 5. de in integr. restitut.*

Nullitas, de qua Judex qui sententiam tulit, non executor cognoscit, *c. de cætero, 5. de re judicata, cap. pastoralis, 28. §. quia verò sæpè. de officio delegati.*

ex L. **Aquilia** de damno dato actio adversùs dantem comperit, *c. ult. in pr. de injuriis.*

Etiamsi per ignorantiam vel imperitiam damnum dederit. *dict. cap. ult. in princ. vers. aut hæc imperitia.* fallit, si actor damnum evitare potuit *c. damnum, 86. de reg. jur. in 6.*

Si Causam & occasionem damni dedit, de damno dato tenetur. Nisi quis licitum faciens alteri causam vel occasionem damni dedit, 23. *q. 5. de occidendis, §. qui verò repelluntur, usque ad §. fin.* item fallit si ne damnum accideret, nihil ex contingentibus omisit, & ita culpâ caret, *c. ult. §. fin. de injuriis.*

Si Domum vel superficiem aliam incenderit, punitur, *cap. si quis domum, 6. de injuriis, 23. q. 8. c. si quis membrorum, cum c. seq.*

Si quis Foveam fecerit, in quam alienum pecus ceciderit, is qui foveam fecit, de damno dato tenetur, *cap. si quis, 2. de injuriis.*

Si fructus alienos immisso pecore depavit, de damno dato tenetur, *c. si læserit, 4. d. tit.*

Si Ignem immisit in alienam segetem, de damno dato tenetur, *c. si egressus, 5. dict. tit.*

Si Liberum hominem vulneravit, punitur, *c. 1. de injuriis, & d. c. si quis membrorum, in princ.*

Arbiter is est, qui consensu Litigantium in Judicem eligitur, ut ipsius sententiæ stent, 2. *q. 6. c. à Judicib. §. quod de arbitris. & c. placuit, 2.*

Item nullus arbiter esse potest in ea causa, in qua fuit Judex, 3. *q. 7. cap. ante finem. §. si quis verò.*

Arbiter super spirituali non potest esse Laicus, nisi auctoritate superioris, *cap. per tuas, de arbitr.*

Fœmina arbitra esse potest secundùm constitutionem terræ, non aliter, *cap dilecti filii, de arbitr.*

Arbiter non potest infirmare sententiam per jus latam, *cap. exposita, eod. tit.*

Arbiter tantùm judicat de his, de quibus est compromissum, *cap. cùm dilectus, eod. tit.*

Ab arbitro non requiritur super sententiæ dubitatione interpretatio, sed à superiori, *c. cùm olim, eod. tit.*

Arbiter in causa restitutionis in integrum esse non potest, *cap. causa, de rest. in integr.*

Coram arbitris conventus, non potest convenire convenientem, *cap. cùm dilectus fil. de arbit.*

Arbitri quot eligantur, *c. sanè, eod. tit.*

Arbitrium injustum per superiorem corrigi debet, *cap. non sine multa, eod. tit.*

Arbitrium contra jus & formam compromissi non tenet, *cap. pervenit, eod. tit.*

Arbitrio Judicum compelluntur partes stare, si justè sit arbitratum, *cap. dilecti, & cap. cum olim, eod. tit.*

Arbitrium inter privatos, in damnum Ecclesiæ non valet, *cap. pervenit, eod. tit.*

In arbitrium sub certa pœna compromitti potest, *cap. literas, de præsumpt.*

In arbitrium licet compromittere in rebus spiritualibus, *cap. cum Apostolica, de his quæ fiunt à Prælat.* Arbitrium finitur uno adversario defuncto, *cap. ex parte, de arbit.*

Arbitrium valet auctoritate superioris, quod aliter non valet. *cap. cùm à nobis, eod. tit.*

Arbitrium, si malè recognoscatur arbitratum, non tenet, *cap. non sine multa, eod. tit.*

Archidiaconus, si Episcopus negligens fuerit, à Clero eligi potest, *cap. 89. cap. volumus. §. hinc colligi.* officia ejus enumerantur, *dist. 25. c. 1. §. hi sunt ordines, usq. ad §. Archipresb.*

Archidiaconus vicem gerit Episcopi in omnibus, & major est post Episcopum, *cap. 1. & cap. ad hæc, 7. §. Archidiacon versic. secundum verò, de officio Archidiac.*

Archidiaconus ponit Abbates & Abbatissas in sede, *d. cap. 9. in fin.*

Acolythos ordinare debet. *dict. cap. 2. §. fin.*

Archidiaconus non dat Commendatitias ad ordines, *cap. significasti, 8. eod. tit.*

Quæ corrigenda in diœcesi videt, corrigere ac emendare potest ac debet, *dict. §. fin. & cap. ad hæc, 7. §. item in epist. eod. tit.*

Omnis solicitudo & cura Cleri & Ecclesiarum ejus ad Archidiaconum pertinet, *cap. 1. vers. & omnem curam. cap. ad hæc, 7. §. Archid. vers. paroch. & versic. omnem solicitudinem, de officio Archidiaconi. dist. 25. cap. 1. §. hi sunt ordines.*

Curam animarum sine licentia Episcopi nemini committere debet. *cap. cùm satis, dict. tit.*

Custodia vasorum Ecclesiæ ad Archidiaconum pertinet, *cap. ea quæ, 3. d. tit.*

Decani rurales per Episcopum & Archidiaconum communiter ordinandi ac removendi sunt, *dict. cap. 7. §. fin.*

Dominari Clericis, & censum ab eis exigere prohibetur, *dict. §. Archidiaconus, cum cap. seq.*

Circa Evangelium legendum Officium Archidiaconi. *cap. officium, 2. dict. tit. & dist. 25. cap. 1. hi sunt ordines. vers. quis Levitarum.*

Examen Clericorum ordinandorum ad Archidiaconum pertinet, *d. §. in quadam. & c. ut nostrum, 9. versic. & illos examinare, eod. tit.*

Jus Excommunicandi sine auctoritate Episcopi non habet, *cap. Archidiaconis, 5. de officio Archidiaconi.*

Instructio corporalis tam super beneficiis, quàm etiam dignitatibus ad Archidiaconum pertinet, *dict. cap. 7. §. in quadam verò nostra.*

Jurgia singulorum audire debet, *cap. ad hæc, 7. §. Archidiaconus, vers. & audire, dict. tit.*

Jurisdictioni ejus subjecti sunt Diaconi & Levitæ, *dict. cap. 7. §. Archidiaconus. dist. 25. cap. 1. & §. hi sunt ordines. versic. Archidiaconus.* sed in Monasteriis jurisdictionem non habet, nisi quantum tribuit ei generalis vel specialis consuetudo, *cap. ult. de officio Archidiaconi.*

Omne officium Ecclesiasticum providendo Lectiones aut Responsoria in matrice Ecclesia dare debet, & auscultare, *d. cap. officium, 2. §. omne. & dict. vers. quis Levitarum.*

Oculus Episcopi appellatur, *dict. cap. 7. §. item in epistola.*

Repræsentat ordinandos Episcopo, *dict. cap. 9. & dict. §. in quadam.*

Visitare Quolibet triennio per diœcesin tenetur parochias, *cap. 1. §. fin. de officio Archidiaconi,* & Non nisi semel in anno ad Ecclesias visitandas accedere debet, ut distinguitur, *cap. mandamus, 6. de officio Archidiaconi.*

Clericorum Vitam inquirere debet, & corrigenda Episcopo nunciare, *dist. 94. cap. si quis, §. Archidiaconus.*

Archidiaconus potest cognoscere de causis matrimonialibus, *cap. ad hæc, de officio Archidiac.*

Archidiaconus, cùm personaliter visitat, potest procurationem petere, *cap. 1. de offic. Archidiac. & cap. cùm Apostolus, de censib.*

Archidiaconus nemo sit in duabus Ecclesiis: sed in una potest habere præbendam, in alia Archidiaconatum, *c. præterea, de præbend. & cap. ex insinuatione, de procur.*

Ab Archidiaconi jurisdictione non debet Episcopus Ecclesias eximere, *cap. ad hæc, de excess. Prælat.*

Archidiaconus exercet jurisdictionem secundùm consuetudinem loci, *cap. Archidiaconus, de offic. Archid.*

Archidiacono detur coadjutor, si efficiatur paralyticus, *cap. ult. de Cler. ægrot.*

Archiepiscopi

definitio, *dist. 21. c. 1. §. Archiepiscopus. §. patriarcha patrum. & §. fin. item cap. nulli, in fine.*

Non nisi Presbyter vel Diaconus in Archiepiscopum eligendus, *dist. 60. c. nullus.*

Ab omnibus suis suffraganeis ordinandus est, *dist. 66. c. 1.*

Sine Suffraganeis suis Archiepiscopus nihil agere debet, *d. c. 1. in fin. d. c. per singulas. §. fin. & 9. q. 3. c. salvo. c. Archiepiscopus. c. si autem. c. nullus. c. Episcopo. item 3. quæst. 6 c. discutere. in princ. Apost. canon, 33. §. sed neque illa.* Quod fallit si Papa sine Suffraganeis suis agat, *dict. c. salvo.* Item si Patriarcha seu Primas sine Suffraganeis suis agat. Sed reprobatur, *d. quæst. 3. c. conquestus.* Tertiò fallit si Suffraganeus in suo officio negligens sit, & subditis conniveat, *dict. quæst. 3. cap. cum simus & c. ult.* item fallit si à Suffraganeo ad Archiepiscopum sit provocatum, *d. c. conquestus. vers. nisi fortè pro causis.* Fallit quoque si suffraganeus decesserit, *d. c. conquestus. vers. vel si Episc. suus.* item si Archiepiscopus ad hoc specialiter sit privilegiatus ut sine consensu Suffraganeorum agere ei liceat, *dict. c. conquestus, in fin.* denique fallit si ad propriam ipsius Archiepiscopi parochiam negotium pertineat, *d. q. 3. c. si autem. versic. nisi eas tantum. cap. nullus. versic. nisi quod ad suam.*

Sine Archiepiscopi consensu & consilio Suffraganei nihil agere debent, *caus. 3. qu. 6. cap. hæc quippe, in princ. 9. quæst. 3. c. 1. cap. per singulas. cap. nullus. §. fin. cap. Archiepisc. vers. nec illi.* Nisi in sua Ecclesia aliquid agant Suffraganei, non extra, *dict. c. per singul. vers. nisi hoc tantùm. & dict. cap. nullus. §. fin. item dict. cap. Archiepiscopus. vers. nisi quantum ad suas. d. cap. 33. §. illa autem.*

Archiepiscopus potest providere de Episcopo vel Abbate, si intra menses non eligitur de consilio Capituli sui, & aliorum virorum prudentum, *cap. ne pro defectu, de elect.*

Archiepiscopus debet consecrari, in sua Ecclesia ab omnibus Suffraganeis, *cap. si Archiepiscopus, de temp. ord.*

Archiepiscopi provisio cassatur, si non post sex menses providit, quando potuit, *cap. dilectus, de concess. prabend.*

Archiepiscopos provinciam suam visitans, potest petere procuratorem, *c. sopita, de censib.*

Archiepiscopi legati non possunt absolvere de injectione manuum in Clericos, *cap. excommunicatis, de offic. legat.*

Archiepiscopus subdito sui Suffraganei non potest causam aliquam invito delegare, *cap. pastoralis, de offic. jud. ord.*

Archiepiscopus debet excommunicatos Suffraganei vitare, & sententiam ejus tenere, & ad absolvendum remittere, si sit appellatum ad eum, *cap. ad reprimendam, eod. tit.*

Archiepiscopus cedens subest Archiepiscopo, in cujus provincia moratur, *capit. ad supplicationem, de renunciat.*

Archiepiscopus non debet statuere in provincia sui Suffraganei, vel acceptare contra jus sine suo consensu, *cap. sicut, de excess. Prælat.*

Ad Archiepiscopum potest appellari à Suffraganeo in causa, etiamsi videatur interdicta, *cap. licèt, de offic. judic. ordin.*

Archiepiscopus non habet jurisdictionem in Subditos Suffraganeorum, nisi in casibus expressis, *cap. pastoralis, eod. tit.*

Ad Archiepiscopum non devolvitur potestas conferendi beneficia, si intra semestre tempus non conferantur, nec quando collatio ad Capitulum & ad Episcopum simul pertinet & ipsi simul non conferunt; sed tunc confert superior, *cap. postulâstis, de concess. præbend.*

In Archiepiscopum confirmatus potest Episcopum confirmare, etiam non consecratus, *cap. cum ex illo, de translat. Episc.*

De Pallio Archiepiscoporum quære literam P.

Archipresbyteri

à multis Decani appellantur, *c. ad hæc, 7. §. Archidiaconus. versic. Archipresbyteri. de offic. Archidiaconi.*

Non nisi Presbyter aut Diaconus in Archipresbyterum, vel Decanum est ordinandus, *dist. 60. c. 1. c. nullus in præpositum c. innovamus, in pr nc.*

Archipresbyter vicem Absentis Episcopi gerit in providendo, ut Sacerdotes suum faciant officium, & in aliis, *cap. 1. versic. & in Episcopi sui absentia. c. ministerium, 2. §. si Episcopus. c. officium, 3. in princ. de offic. Archipresbyteri. & distinct. 25. cap. 1. §. Archipresbyter. vers. & quando.*

Providere debet, ut officium Sacerdotum Cardinalium in communicatione corporis & sanguinis Christi, & aliis similibus ritè expediatur, *cap. ministerium, 2. in princ. d. tit.*

Archipresbyter ruralis Presbyterorum & Laicorum plebaniæ suæ curam gerit: contra decretum tamen Episcopi nihil potest, *cap. ult. d. tit.*

Officia Archipresbyteri circa infirmos, pœnitentes, convertendos, & infantes exponuntur, *d. c. 3. §. debet etiam.*

In præcipuis festivitatibus aut ipse Missam celebrabit, aut alii celebrandam committet, *dict. cap. 2. §. fin. & c. offic. 3. in princ. eod. tit.*

Assiduè in Ecclesia stare debet, Collectam dicere, aut alii injongere, *d. c. 1. vers. & assiduè in Ecclesia & dict. §. Archipresbyter. vers. & assiduè.*

Archipresbyter præest Presbyteris & Presbyterialibus officiis, *d. cap. 1. versic. & quod specialiter. item d. §. Archipresbyter. vers. & quod specialiter.*

Archipresbyter Subest Archidiacono, *dict. vers. Archipresbyteri. & cap. 1. de officio Archipresbyteri, dist. 25. cap. 1. §. Archipresbyter.*

Providere debet, ut vita Sacerdotum cardinalium sit honesta & decens, *d. c. 2. vers. provideat etiam.*

Argumentum,

cap. forus, 10. §. argumentum. de V. S.

In argumentum trahi nequeunt, quæ propter necessitatem aliquando sunt concessa, *cap. in argumentum, 78. de reg. jur. in 6.*

Quæ jure communi exorbitant, nequaqoam ad consequentiam sunt trahenda, *c. quæ à jure, 28. de reg. jur. in 6.*

Argumentum dicitur, quod non per testes vel tabulas, sed naturali probatione inducitur, *c. forus, de verb. sign.*

Ariolus,

cap. 1. §. arioli, de sortileg.

Arma

Clericorum orationes & lachrymæ, *23. qu. 8. c. non pila quærant. & c. convenior. ante medium, dist. 36. cap. ult.* sic Christus in Ægyptum ab Herode fugiens, & lapidibus Judæorum cedens, docuit non arma armis, sed fugam persequentibus opponi, *23. q. 3. c. 1. §. 1. per totum.* ideoque etiam Petro dictum est: converte gladium in vaginam tuam, *23. quæst. 8. cùm à Judæis.* Quare Ecclesia non corporalia arma, sed Christum patienter exspectet, *16. q. 3. porrò.*

Arma Laicis pro tuitione Ecclesiæ & patriæ non sunt prohibita, *23. quæst. 3. per totum.* & quatenus Clericis & Ecclesiasticis liceat Laicos hortari, *23. qu. 8. c. igitur, & seq.*

Arma portantes Clerici excommunicentur, *cap. Clerici, de vit. & honest. Cleric.*

In armis inventi Clerici post trinam admonitionem Episcopi non defendantur, quia jus perdunt clericale, *c. in audientia, de sentent. excommun.*

Arma portantes & seditionem facientes Clerici, si occidantur, non mittuntur ad curiam occisores eorum, *c. perpendimus, eod.*

Armis se defendere possunt Clerici ab inimicis, *ibid.*

Armis Clerici associati aliis, si aliqui & sine eorum consilio occiduntur ab aliis, non sunt promovendi, *c. ult. de Cleric. percuss.*

Arcta non poteſt contrahere matrimonium, & contractum dirimitur, *c. fraternitatis, de frig. & maleficiat.*

Arcta probanda eſt per aſpectum, qui præfertur juramento, *Ibid. & c. propoſuiſti, de prob.*

Artes liberales diligenter docendæ, 37. *diſtinct. capit.* 1.

Aruſpex 26. *q.* 3. *c.* 1. §. *haruſpices*, 26. *q.* 5. *c. contra idolorum. c. nec mirum.* §. *haruſpicina.*

Si aruſpicem, mathematicum vel ſimilem conſulat, vel ei credat, 26. *quæſt.* 2. *c. intelligi. item* 26. *qu.* 5. *c. qui divinatione, c. ſi quis Epiſcopus*, 26. *q.* 7. *c. non obſervetis. item de ſortilegiis. c. ex tuarum*, 2.

Aſſeſſor eſt, qui conſenſu partium eligitur ad cauſas dirimendas, *cap. ſuper quæſtionum, de offic. Jud. deleg.*

Aſtrologus aut Mathematicus, 26. *q.* 5. *c. non liceat, in princ.* 26. *q.* 2. *c.* 1. §. *ſic & aſtronomia. &* §. *aſtrologi. c. illos planetarios. c. ſed & illud.* §. *eſt & illud.*

Atteſtationes unius Judicis, alius Judex recipere poteſt, *cap. cauſam quæ, de teſtib.*

Atteſtationibus publicatis contra matrimonium, alii teſtes & alia inſtrumenta admittuntur, *c. ſeries, eod. tit.*

Atteſtationibus clauſis iteratò poſſunt produci teſtes, *c. cùm cauſam, eod. tit.*

Atteſtationes quando non valent, *patet in tit. ut lit. non conteſt. non prov. c. ult.*

Atteſtationibus publicatis, poſſunt inſtrumenta exhiberi, *c. cùm dilectus, de fid. inſtr.*

Auctoritas conſequitur pallium Archiepiſcopale, *de auct. & uſu pallii, per tot.*

Auctoritas ſuperioris non excuſat delinquentem, *c. dilectus fil. de temp. ord.*

Auctoritas eligentium præfertur numero eligentium, *c. dudum, de elect.*

Auctoritas regalis & ſacerdotalis tenetur defendere res Eccleſiæ, 23. *q.* 5. *c. res autem omnes.*

Auditus teſtium contra matrimonium non valet, niſi ſint graves perſonæ teſtantes factum, *c. præterea, de teſtib.*

Auditur quis veniens contra factum ſuum, *c. Lator, de ſent. & re jud.*

Ab auditore dato à Judice ordinario non poteſt appellari, *c. ſuper quæſtionum.* §. *verùm, de offic. deleg.*

Augur vel Augures conſulendi, 26. *q.* 3. *c.* 1. §. *augures, q.* 5. *c. nec mirum.* §. *auguria.*

Auguſtinus 2. *q.* 7. *c. quanquam.*

Authentica ſcriptura quæ, *cap.* 1. *&* 2. *de fid. inſtrum.*

Auxilium malefactoribus ferendum non eſt, 14. *q.* 5. *per totum.*

B.

Baliſtarii & ſagittarii adversùs Chriſtianos artem non exerceant, *c. unico, de ſagittariis.*

Balnea Die dominico conceduntur, dummodò non fiant voluptatis causâ, ſed propter neceſſitatem, *de conſult. diſtinct.* 3. *cap. pervenit.*

Ne viri cum mulieribus lavacra habeant communia, cavetur, *diſt.* 81. *c. non oportet.* Hæc ſunt dicta de delictis & quaſi delictis: ad quæ alia plura connumerari poſſent. Nam quicquid fit contra præceptum legis, delictum dici poteſt, & pœnam meretur, 14. *q.* 2. *quiſquis.*

Baptiſmus quid, *de conſecrat. diſt.* 4. *c. Baptiſmi. & cap. Catechumenum.*

Baptiſmus verus eſt, à quocunque conferatur in forma Eccleſiæ, *c. firmiter, de ſumm. Trin.*

Baptiſmi nec ſuſcipit rem, nec characterem qui publicè contradicit, nec poſt conſentit, *cap. majores, de baptiſm.*

Baptizare nemo poteſt ſeipſum, *cap. debitum, eod. tit.*

Baptizari qualiter poſſunt dementes & dormientes, *ibid.*

Baptizatus habendus eſt, qui inter Chriſtianos natus, honeſtè converſatus eſt, niſi evidentibus ſignis contrarium probetur, *c. veniens, de Presbyt. non baptizat.*

In baptiſmo crimina remittuntur, ſed matrimonium non ſolvitur, *cap. gaudemus, de divort.*

Non baptizatus baptizetur, & iterùm ordinetur, *cap. veniens, de Presbyt. non baptizat.*

Baptiſmus conferri debet & poteſt interdicti tempore, *cap. reſponſo, de ſent. excomm.*

Baptizandi modus, & quando dubitatur baptizatus aliquis, *cap. de quibus, de baptiz.*

Baptizatus à Latino non rebaptizatur à Græco, nec econversò, *cap. licèt, eod. tit.*

Baptizatus bis non promoveatur ad ordines, ſi eſt publicum, nec inter religionem, *cap. ex literarum, de apoſt. & reit. baptiz.*

Baptizatus non poteſt accipere filiam ejus qui eum baptizavit, *cap. & literis, de cognat. ſpirit.*

Beatitudo Æterna ſolummodò membris Chriſti paratur, *de pœnit. diſt.* 1. *omnis qui non diligit.*

Beguardi & Beguini damnantur, *Clem.* 1. *de religioſis domibus. Clem. ad noſtram*, 3. *de hæreticis. Extrav. Joan. XXII. unicâ, de religioſis domib.* Ab hac regula excipiuntur mulieres fide dignæ, nec ſuſpectæ, ſub habitu beguinarum viventes, *extrav. comm. unic. eod. tit.*

à **Bellicis** actibus, aliquibus diebus feriandum, *c.* 1. *de treuga & pace.*

Niſi neceſſitas urgeat, 25. *q.* 8. *c. ſi nulla.*

Belli tempore quæ ſecuritate gaudeant, *cap. ult. de treuga & pace.*

Beneficia, *cap. tua nobis*, 32. *de verb. ſignific.*

Beneficium Eccleſiaſticum non poteſt licitè ſine inſtitutione Canonica obtineri, *cap.* 1. *de reg. jur. in* 6.

Beneficium Principis latiſſimè interpretandum, *cap. olim*, 16. *& cap. Abbate*, 25. *de verb. ſign. c. cùm dilecti*, 6. *de donat.* Hujus regulæ exceptio eſt in literis ſuper obtinendo beneficio impetratis, *cap. quamvis*, 4. *in princ. de præbendis, in* 6.

Ad beneficia non debent aliqui promoveri, niſi caſtitate promiſsâ, *cap. ſanè, de Cleric. conjug.*

Beneficium contra jus poſſeſſum juſtè poſſidetur per tolerantiam ſuperioris, *cap. literas, de ſuppl. negl. Prælat.*

Beneficium vacans ex cauſa poteſt retineri ad tempus, *c. præterea, de cenſ.*

Beneficiorum tempus computatur à notitia, *c. licèt, de ſuppl. negl. Præl. & c. quia diverſitatem, de conceſſ. præbend.*

Beneficium vacans ultra ſex menſes, ſi Capitulum debet conferre & non fecerit, Epiſcopus conferet, & econversò, ſi Epiſcopus neglexerit, ad Archiepiſcopum, vel ad Papam, ſi ille non fecerit, collatio pertinet, *cap. intra ſex menſes, de conceſſ. præbend. & cap. licèt, de ſuppl. neglig. Prælat.*

Beneficium ſibi ipſi nullus dare poteſt, *cap. cùm ad noſtram, de inſt.*

Beneficium primum ipſo jure amittitur, ſi aliud recipitur, *cap. jam dudum, de præb. & dignitat.*

Beneficium ſuum habeat Clericus infirmus, *c. cùm percuſſio, de Cler. ægrot.*

Beneficium quis amittit propter ingratitudinem, *cap. cùm Sacerdotis, de poſtulat.*

Beneficium quis non debet amittere, niſi convincatur de crimine, *c. ſi conſtiterit, de accuſ.*

Beneficium habens ſufficiens, ab Eccleſia cui non ſervit, nil recipiat, *c. quia nonnulli, de Cler. non reſid.*

Beneficium non vacans, nulli promittatur ſpecialiter, *cap. accepimus, de pæc.*

Pro beneficiato non ſcribit Papa, niſi primi fecerit mentionem, *cap. poſtulâſti, de reſcript.*

Beneficium habens primò, si literas super alio obtinendo impetret, non valent, nisi de primo mentionem faciant, *cap. postulâsti. de rescript.*

Beneficium malè dans conferendi potestate privetur, *c. grave, de prabend.*

Beneficium Clerici detineri potest à Judice pro debitis, *cap. pervenit, de fidejuss.*

Beneficia plura non potest quis habere sine dispensatione, *c. dudum, de elect.*

Beneficia conferenda à religiosis, non possunt suis monasteriis conferri, & si negligant præsentare Clericum, Episcopus providebit, *c. sicut nobis, de suppl. negl. Prælat.*

A beneficiis debent removeri Clerici incontinentes, *c. Clericos, de cohab. Cler.*

Beneficium curatum habens vel Prælaturam recipiens sit 25. annorum, *c. cùm in cunctis, de elect.*

Beneficium obtinens, si literas impetret tacitâ veritate, non valent literæ, *c. ad aures. & c. in nostra. de rescript.*

Beneficia conferat Episcopus, si neglexerit patronus, *c. eam te, de jur. patr.*

Beneficium dimittat Clericus uxorem ducens, *c. quòd à te, de Cler. conjug.*

Beneficium non detur, nisi residere volenti, *cap. quia nonnulli, de Cler. non resid.*

Beneficium dans quod non potuit, tenetur alia dare, *c. inter cætera, de prabend.*

Bibere

non licet id, quod reliquum est ex eo, quod dæmonibus est immolatum, *26. q. 2. c. sed & illud. §. fin. cum cap. seq.*

Bigami,

27. quæst. 1. cap. quotquot.

Bigamus ad Sacerdotium promoveri non potest, *cap. ut bigami, de bigam.*

Bigamus ex dispensatione ordinari non potest, *c. super eo, eod. tit.* & ordinator privetur officio, nisi ex dispensatione toleretur.

Bigamus ipso jure est à divinorum celebratione suspensus, *cap. de bigamis, eod. tit.*

Bigamus non est contrahens cum vidua, si adhuc est incognita, *c. debitum, eod. tit.*

Bigamus non est plures habens concubinas, *c. quia, eod. tit.*

Bigamus contrahens non debet benedici à Sacerdote, *cap. capellanum, de secund. nupt. & c. vir. autem, ibid.*

Bigamiæ pœnâ punitur in sacris ordinibus constitutus, cum vidua contrahens de facto, *cap. quia. & c. nuper, de bigam.*

Bigami Clerici ipso jure cadunt à privilegio, tonsura, & habitu Clericali, & foro seculari sunt addicti, *Greg. in novell. de bigam. lib. 6.*

Blasphemiæ

& adjurationes puniendæ, *cap. 2. de maledicis.*

Bona

fides non patitur, ut bis idem exigatur, *c. bona fides, 83. de reg. jur. in 6.*

Bonarum mentium est, ibi etiam culpam agnoscere, ubi culpa non est: quia sæpè sine culpa agitur, quod venit ex culpa, *dist. 5. c. ult. §. fin. cap. consilium, 2. §. cùm autem, in fine, de observantia jejuniorum.*

Bonos paucos sanctius est, quàm multos malos habere, *c. cùm sit ars, 14. vers. sanctius enim, de ætate & qualitat. præficiendor.*

Bonorum

nomine tam mobilia quàm immobilia dicuntur, *c. relatum, de test.*

Bona mobilia per Ecclesiam acquisita, possunt dari locis religiosis & pauperibus, sive etiam servis, consanguineis, vel aliis post mortem Clericorum: sed alia quocunque modo acquisita, pro voluntate morientium distribuantur, *c. relatum, de testam.*

C.

qui quoties **Cadit,** toties refugit, justi vocabulum non amittit, *de pænit. dist. 3. c. quamvis. §. hac, in fin.*

Calcaribus

deauratis non utantur Clerici, *cap. Clerici, de vit. & honest. Cleric.*

Calumniæ

juramentum post litis contestationem præstatur, *cap. cùm in causa, de juram. calumn.*

Calumniæ juramentum præstare recusantis pœna, *c. fin. eod. tit.*

De calumnia non juratur in causis spiritualibus, *c. literas, eod. tit.*

De calumnia jurare non tenetur Clericus alicujus ordinis, *cap. inhærentes, eod. tit.*

De calumnia jurari potest per œconomum & per syndicum, *c. in pertractandis, eod. tit. & c. imperatorum, eod.*

Calumniæ juramentum in casu requiri potest à Clerico, *c. cæterum, de juram. calumn.*

Calumniantes

ad vindictam poscit similitudo supplicii, *2. qu. 8. cap. quisquis, 5. q. 6. cap. qui calumniam, cum seq.*

Calumniari præsumitur denunciator non probans quod intendit, *cap. 2. de calumn.*

Calumniatores Prælatorum puniuntur degradatione, incarceratione, suspensione, *d. c. 2. ibid.*

Campanas

Religiosi mendicantes plures habere prohibentur, exceptis certis casibus. *cap. unico, de officio custodis, in extr. comm.*

Campanarum pulsatione cessante, possunt Clerici, interdicti tempore, in cæmeterio sepeliri, qui tamen servârunt interdictum, *c. in quod in te, de pæn. & remiss.*

Campanas non licet templariis nec hospitalariis habere, nec pulsare sine consensu Episcopi diœcesos, *c. potentib. de privileg. & excess.*

Canonicus

Episcopo serviens beneficium non perdit, *cap. de cætero. & cap. ad audientiam, de Cler. non resid.*

In Canonicum recepto præbenda debetur, *cap. relatum, de prabend. & c. cùm super, de concess. præb.*

Canonici certum numerum Canonicorum in Ecclesia statuere possunt, *cap. in Ecclesia, de institut.*

Canonici dignitates Ecclesiarum mutare possunt, *cap. cùm accessissent, de constit.*

Canonicorum numerus non debet ex Laicis suppleri, *cap. Ecclesia, de institut.*

Canonici dignitatem vel præbendam supprimere propriâ auctoritate non possunt in suis Ecclesiis, *cap. cùm accessissent, de constitut.*

Canonici regulares Ecclesias parochiales regere possunt, & regulam suam servare debent, ut Episcopo sint subjectæ, *cap. inter quatuor, de relig. dom.*

Canonicorum numerus augeri potest, si facultates augentur, etsi sit Canonicorum numerus statutus, *cap. cum M. Ferrarien. de constitut.*

Canonici non possunt minuere numerum Canonicorum, *cap. ex parte, eod. tit.*

Canonicus ægrotans habeat debitam portionem suæ præbendæ, *c. ad audientiam, de Cler. non resid.*

Canonicorum correctio in criminalibus pertinet ad Episcopum, *c. irrefragabili, de offic. jud. ord.*

Canonicorum numero, juramento & confirmatione Papæ firmato, literæ super receptione non valent, nisi de prædictis mentionem faciant, *cap. constitutus, de rescript.*

Canonum

origo & numerus Conciliorum exponitur, *dist. 15. in princ. cum cap. sequente, distinct. 16 cap. sexta synodus, cum cc. sequentib. usque ad distinct. 17.*

Canonis definitio, *dist. 3. cap. 1. cum duob. seqq.*

Canonum divisio, *dict. distinct. 3. cap. regula. §. porrò canonum.*

De Canonibus Apostolorum cavetur, *distinct. 16. cap. sexaginta. cap. Clementis. c. placuit. cap. Isidorus. cap. sextam. cap. habeo. cap. quoniam.* Contradicit *dict. distinct. 16. in princ. cum cap. sequente. item dict. cap. Clementis.*

Canones

Canones & decreta Pontificum vim legis obtinent, *cap. de constitut. distinct. 11. cap. hoc vestra. dist. 12. cap. ridiculum. item 1. quæst. 7. cap. si quis, in princ. 25. quæst. 1. cap. nulli. cap. violatores. cap. omne quod. cap. prima salus. cap. generali. cap. omnia. cap. hâc consonâ. cap. à sanctis, item 25. qu. 2. cap. amputato. cap. si quis dogmata.*

Canon posterior derogat priori, *c. 1. de constitut.*

Contra Canones recipiens & dans beneficium, uterque punitur privatione, *cap. quia nonnulli, de Cleric. non resid.*

Secundùm Canones agatur in judiciis, & nemo suo sensu utatur, *c. Canonum, & cap. ne innitaris, de constitut.*

Canones scire debent, qui causam matrimonii tractant, *arg. c. accepisti, de frigid. & malefic.*

Canonizatio requiritur ad hoc, quòd debeat sanctus venerari, etiam miracula faciens, *c. audivimus, de reliq. & vener. sanctor.*

Capella in præjudicium matricis Ecclesiæ non potest construi, *c. intelleximus, de op. nov. nunciat.*

In capellis possunt esse Canonici privilegiati, *c. cum capella, de privileg.*

In Capellis Monachorum populum habentium debet institui & destitui Capellanus per Episcopum, *c. 1. de capell. Monach.*

Capite languescente, faciliùs membra corporis inficiuntur, *6. qu. 1. c. sunt plurimi. §. verùm, & c. ex merito.* sequuntur enim caput membra, *12. dist. c. non decet. 11. dist. c. nolite, de consecr. dist. 3. c. ne ebritat.*

Capituli major pars & sanior obtinere debet, *c. ex parte, de his quæ fiunt a maj. part. cap.* sed pars minor contradicere potest, si habet rationem, *cap. cùm in cunctis, eod. tit. & cap. cùm inter, 3. de elect.*

Capituli assensus requirendus est in institutione vel destitutione personarum vel dignitatum ab Episcopo, *cap. quantò, de his quæ fiunt à Præl.*

Capitulo non consentiente, non est rata donatio Episcopi, *cap. cùm nos, eod. tit. & cap. quantò. eod. item cap. fraternitatem. & c. pastoralis, de donat.*

Item nec pensionem augere potest Episcopus sine licentia Papæ, *cap. pastoralis, dict. tit.* nec centesimam dare sine consensu Capituli, nisi per Papam, *cap. Apostolicæ, eod. tit.*

Capitulo dissentiente, non tenet donatio Abbatis. *cap. ea noscitur, de his quæ fiunt à Præl. fine [illegible] cap.*

Capituli consensus confirmat donationem Episcopi, *c. pastoralis, de donat.*

Capitulum, vacante sede, potest excommunicare, absolvere, judicare & confirmare, *cap. abolendam, de hæret.*

Cardinales Papæ in executione officii sacerdotalis coadjutores adsistunt, *c. fundamenta, 17. vers. decret namque ipsi Romano, de electione in 6.*

Caritas annonæ, *16. qu. 1. cap. revertimini. §. si quando. 16. qu. 7. cap. majores.*

Carne uti licet, si Dies Nativitatis Domini sit in sexta feria, *c. explicati, de observ. jejun.*

Carnes etiam in quadragesima & jejuniis solemnibus, cùm urgens est necessitas, indulgeri possunt, *c. 2. eod. tit.*

Cassa est sententia à non suo Judice lata, *cap. F. & G. 40. de off. & potest. Judic. delegat. & cap. at si Clerici, de judic.*

Cassatur electio, si ante confirmationem electus ministret, *cap. qualiter, de elect.*

Cassatur electio propter defectum scientiæ in electo, *ibidem.*

Cassari debent quæ per importunitatem fiunt, *cap. tua de præbend. dignit.*

Castitas seu continentia voluntaria Deo placet, non necessaria, *33. qu. 5. cap. tunc salvabitur, circ. medium.*

Castitatem servare, est viam arctam & difficilem ingredi, *28. dist. c. de his, & 33. q. 5.*

Castrans seipsum ex justa causa non est irregularis, *c. ex parte, 3. de corpor. vitiat.* Sed sine necessitate faciens dispensatur per Episcopum in aliis, sed non in altaris ministerio, *c. significavit, 4. eod. tit.*

Causa, *cap. forus, 10. § causa à casu. & §. causa aut, de verb. signific.*

Causâ cessante cessat effectus, *cap. etsi Christus, 26. §. quemadmodùm ergò Paulus, in fine, de jurejurando.*

Prohibitâ causâ, prohibitus quoque censetur effectus, *c. cùm quid, 39. de reg. jur. in 6. c. nam concupiscentiam, 4. de constitutionib.* ut contrà prohibito effectu, omnis ejus causa prohibita censetur.

Causa dicitur insufficienter instructa, lite non contestatâ, *c. olim, de lit. contest.*

Causæ committi debent ei, coram quo securè potest comparere, *c. accedens, ut lit. non contest. non proced.*

Causæ non debent remitti ad eos, à quibus appellatum est, nisi partes consenserint, *c. accepta, de appell* tamen quandoque remittitur, *c. literæ, de matrimon. contra interdictum Eccles.*

Causæ majores ad sedem Apostolicam mittendæ sunt, *c. cùm ex illo, de translat. Episc.*

Causæ continentia dividi non debet, *cap. 1. de sequestr. poss. & fruct.*

Causa principalis sicut committi potest, ita & incidens, *c. causam, de rescript.*

In causa criminali intentata potest constitui procurator, *cap. tuæ fraternitati, de procur.*

In causa status vel liberali non debet procedi eo absente, qui petitur in servitutem, *cap. inter quatuor, de major. & obedient.*

In causis gravibus non cogitur quis invitus constituere procuratorem, *cap. querelam, de procur.*

In causa pari potior est conditio primò occupantis, *cap. pastoralis, de jur. patronat.*

In causis spiritualibus juratur, licèt non de calumnia, tamen exceptionibus propositis in eis, *cap. literas, de restitut. spoliat.*

Causæ non sunt audiendæ tempore nundinarum, *cap. significaverunt, de judic.*

Causa civiliter tractata, non deducatur ad Judicem Ecclesiasticum, *c. ex parte, de alienat. judic. mutand.*

Cautionem standi mandatis Ecclesiæ præstet absolvendus, *cap. ad nostram, de jurejur.*

Cautionem præstet in possessione existens, cùm de jure possessionis dubitatur, scilicet restituendi omnia tempore medio recepta, si cadit in causa, *cap. suscitata, de in integr. restit.*

Celebrare divina ubicunque possunt prædicatores & minores, *cap. in his, de privileg.*

Cella, *cap. privilegium, 4. de verborum significatione, in 6.*

Censura Ecclesiastica dicitur excommunicatio, suspensio, & interdictio, *c. quærenti, 20. de verbor. signific.*

Census ex quibus causis debeatur.

si **Census** in prædio alicujus constitutus sit per Legatum, Indictionem vel similem aliquem modum, debetur. Quod fallit si Ecclesiæ census sit impositus, *cap. scientes, 3 cap. prohibemus, 7. cap. cùm Clerici, 11. de censibus, cap. præterea, 23. de jure patronatûs.*

Census ab Ecclesia debetur, si in fundatione Ecclesiæ consensu Episcopi, census ei sit impositus, *d. cap. 23. vers. præter antiquos. cap. significavit, 13. §. quocirca, de censibus,* Nisi vetus census posteà sit auctus, *dict. c. prohibemus, 7. vers.*

nec veteres. & cap. gravis, 15. de censib.

Census ab Ecclesia præstatur, si Episcopus remittendo Ecclesiæ jura Episcopalia censum ei imposuerit, cap. constitutus, 6. de religiosis domib. non tamen, si Episcopus Ecclesiam à Laicis occupatam illis eripuerit, cap. Ecclesiis, de censib. neque etiam jusjurandum de persolvendo censu præstitum sit, cap. significavit, 13. & cap. gravis, 15. eod. tit.

Si Ecclesiæ auctoritate superioris census impositus est, debetur, cap. præterea, 8. versic. si Pontificis, dict. tit. Nisi nulla justa causa subsit, dict. cap. significavit, 13. §. fin.

Ex Præscriptione, ut si multis annis census sint persoluti, debentur. Nisi Clericus sine auctoritate superioris ex reditibus Ecclesiæ censum persolverit, dict. cap. præterea, & c. cum Cler. 11. de censib.

Neque etiam debetur Census, cujus causa ignoratur, cap. pervenit, 5. eod. tit.

Census à privata persona impositus, personalis est, nec ejus vitam excedit, cap. præterea illi, de censib.

Census dicitur personalis, nisi exprimitur quòd sit realis, cap. veniens, de transact.

Census novus Ecclesiis non imponatur, cap. scientes. & c. prohibemus, de censib.

De petitione Censuum.

Censum petens, causam exprimere debet, ex qua debeatur, cap. pervenit, de censibus.

Census à miserabilibus personis non est extorquendus, c. licèt, de censib.

De solutione Censuum; quid & quantum debeatur?

Si census annui diversis mensuris soluti sunt, in minori Mensura debentur, cap. ex parte, 18. de censib.

Solvendi sunt census in antiqua Moneta, in qua sunt instituti, cap. penult. de censibus. Nisi solutio alterius monetæ sit præscripta, cap. olim, 20. dict. tit. item nisi antiqua moneta in usu esse desierit: tunc enim æstimatio ejus persolvenda, d. cap. penult. in fin.

Ne ratione censûs vel alterius actionis Plus debito exigatur, c. ea quæ de, 12. d. tit. & cap. quia plerique, 8. de immunitate Eccles.

Census ignorantiæ solvi non debent, cap. pervenit, de censib.

Censum non solvens per biennium, amittit rei detentionem, cap. querelam, de jurejur.

Censûs solutio est subjectionis probatio, cap. omnis, de censibus.

Censum solventes domino Papæ, tales Ecclesiæ sunt exemptæ, cap. recipimus, de privileg.

Census tempore certo & certa ex causa debet solvi, c. pervenit, de censib.

Certiorari ulteriùs non oportet eum qui certus est, cap. eum qui, 31. de reg. jur. in 6.

Cessio Episcopi quando & quibus de causis admittitur, c. nisi, de renunciat.

Cedere non potest Episcopus auctoritate propriâ, cap. quantò, de translat. Episc.

Cedens propter honestam causam iterùm potest reassumi, cap. post translationem, de renunciat.

Cessio sufficientis & sancti difficulter admittitur, cap. literas, eod. tit.

Cessionem petens & impetrans compellitur, si nolit, c. quidam cedendi, eod. tit.

Charitatis Definitio seu potiùs Descriptio, de pœnit. dist. 2. c. charitas est, in pr. usque ad §. ergò si charitatem. item appellatur unctio invisibilis, d. dist. 2. cap. unctio.

Charitatis divisio in perfectam & imperfectam, d. dist. 2. cap. Charitas in quibusdam.

Dilectio proximi specialiter describitur, d. cap. Charitas est. §. proximos, usque ad dict. §. illi verò plus quàm se, item 23. quæst. 4. cap. debet.

de Charitate sui ipsius seu philautia, quatenus concessa, d. cap. charitas est. §. corpus nostrum. & ordo charitatis perversus quis sit, dict. cap. charitas est. §. ordinem dilectionis.

Charitas non excidit, vel deseri nequit, de pœnit. dist. 2. charitas qua. cap. radicata. c. charitas est. in princ. vers. corruptionis nescia. cap. charitas nunquam. cap. unctio. cap. ficta. cap. firmum. Contradicit. d. distin. 2. cap. ut cognoverunt. c. si enim. c. ult. §. charitati. usque ad fin. & distinguitur regula proposita in charitate imperfecta. d. distinct. 2. c. charitas est aqua. §. fin. cap. super tribus.

Charitas Ecclesiæ peccata dimittit ac tenet, dict. dist. 4. cap. Ecclesia.

Sine Charitate non remittitur peccatum, de pœnit. distinct. 2. cap. 1. §. fin. cap. charitas est aqua. §. sine charitate. §. Amen, Amen. cap. ego sum. ibid. distinct. 7. c. nullus. §. scriptum est.

Charitatem habens non peccat, d. dist. 2. cap. 1. §. fin. c. ficta charitas. §. fin. & qui charitatem habet, non fitier in æternum, d. dist. 2. c. charitas est aqua, in princ.

Charitas liberat à mundanis cupiditatibus, dict. dist. 2. cap. valida. cap. charitas est, in princ. vers. mors criminum. §. ergò si charitatem. vers. seculi blandimenta.

Charitas facilè peccato resistit, d. §. ergò si charitatem. §. quoniam si ex toto corde.

Charitas omnia difficilia perficit, dict. §. ergò si charitatem. vers. & omnia. & omnia tolerat, de pœnit. dist. 3. cap. ult. §. hac propter.

Omnium bonorum radix est charitas, de pœn. dist. 2. c. quia radix. & Charitas est excellentior via ad Deum, dict. cap. charitas est. §. hac est charitas.

Bona Opera sine charitate non prosunt, declaratur de pœn. dist. 3. dict. cap. ult. in princ.

an Charitas sit in reprobis, & iis qui aliquando peccaturi sunt criminaliter, differitur, d. dist. 2. c. 1. §. fin. cap. si enim. §. fin. cap. Apostolus. c. mirandum. c. multi benè. §. 1.

Charitatis contrarium est odium, de pœnit. distinct. 2. c. tolle charitatem. Hæc de charitate.

de **Christi** nomine, cap. 2. §. quia verò. versic. Christus enim, de sacra unctione.

Christus verus Deus & verus homo est, capit. in quadam, 8. de celebrat. Missarum. Clement. 1. in princ. de summa trinitate. cap. cùm Christus, 7. de hæreticis.

Christus Fundamentum est: quo deficiente, deficit id quod est super ædificatum, 1. q. 1. c. cùm Paulus.

Christus Panis est vivus, de Consecr. dist. 2. c. Christus.

Christus quotidiè Immolatur, cùm corpus & sanguis ejus sumitur, d. dist. 2. cap. semel immolatus. de pœn. dist. 1. cap. potest fieri, §. sicut.

Semel Mortuus, non amplius morietur, de consecr. dist. 2. cap. semel Christus.

Christus pingendus est specie hominis, non agni, de consecr. dist. 3. c. sextam.

de Christi gratia, de consecr. dist. 4. cap. gratia. cap. antepenult. cum duobus sequentibus.

Signum Deitatis in Christo est, quòd super eum descenderit & manserit Spiritus Sanctus, de pœn. dist. 2. cap. quærendum.

Circumstantiæ decem à testibus inquirendæ sunt, c. cùm causam de testibus.

Circumstantiis probatur crimen adulterii, c. literis, de præsumpt.

Citatio non valet, si plures quàm quatuor citantur, cap. nonnulli, de rescriptione.

Citatio extra provinciam ultra duas dietas non valet, ibidem.

Citatio, si plures conditiones manifestè inconvenientes habeat, non valet, cap. accedens, ut lit. non contest. non proced.

Citatio ad locum periculosum vel inhonestum non valet, cap. ex literis, de off. Jud. deleg.

Citatus legitimè per suum superiorem, etiamsi diœcesim

ceſim mutaverit, juriſdictioni tenetur reſpondere, *cap. propoſuiſti, de foro compet.*

Citatus ad judicium debet comparere, & ſuum privilegium allegare, aliàs ſententia tenet, *cap. ſi duobus, de appellat.*

Citatus à ſecundo non tenetur reſpondere, niſi priùs ſciat juriſdictionem prioris eſſe revocatam, *cap. ex tenore, de reſcript.*

Citationi reſcriptum Papæ eſt inſerendum, *cap. prætereà, de dilat.*

Citari debet procurator abſente domino, & ſi ille non ſit, denuncietur domui ejus, *cap. ſi adverſarius, de eo qui mitt. in poſſ.*

de **Civium** ornatu & fuco mulierum, *de conſecr. diſt. 5. c. fucare.*

Clandeſtinum matrimonium aſſerentes, vel etiam negantes, non ſunt ab Eccleſia compellendi, *cap. quòd nobis, de clandeſtin. deſponſ.*

Clandeſtinè contrahentium in gradu prohibito, etiam ignoranter, proles illegitima cenſetur, *capit. cùm inhibitio, eod. tit.*

Clandeſtinum matrimonium carnalis copula ſequens ligat, ſive de præſenti, ſive de futuro, *cap. 1. eod. tit. & cap. is qui, de ſponſ.*

Clandeſtinus contractus in facie Eccleſiæ eſt innovandus, *cap. 2. de clandeſtin. deſponſ.*

Clandeſtina matrimonia prohibentur, *cap. cùm inhibitio, eod. tit.*

Clandeſtinum matrimonium debet probari per virum, *cap. ſi quis. eod. tit.*

Clandeſtino matrimonio conſentiens Sacerdos punitur per ſuſpenſionem per triennium, *c. final. §. final. eod. tit.*

Clandeſtinum matrimonium à contrahentibus publicatum confirmat Eccleſia, *c. quod nobis, eod. tit.* niſi rationabilis cauſa impediat.

Clavis *extravag. Joann. XXII. quia quorundam, 5. §. clavis eſt, d. tit.*

Clericus in conflictu exiſtens promoveri poteſt, ſi neminem percuſſit, & armis poteſt reſiſtere inimicis ſuis vim ſibi inferentibus, *cap. præſentiam, de Cler. percuſſ.*

Clericorum nomine Canonici intelliguntur, *cap. cùm tibi, de verbor. ſignificat.*

Clericorum officium.

Clericus ſine conſenſu Epiſcopi, alterius juriſdictioni ſe non ſubjiciat, *cap. ſignificâſti, de for. compet.*

Clericus comam non nutriat, eam nutriens invitus tondeatur, *cap. Clericus, de vit. & honeſt. Cler.*

Clericus judicio ſeculari ſe non ſubjiciat quoad pœnam, & percutiens ſic eſt excommunicatus, *c. contingit, de ſent. excomm.*

Clericus Laico in temporalibus non miniſtret, *c. Sacerdotibus, & cap. ſed nec. ne Cleric. ſe negor. ſecul. immiſc.*

Clericus alterius diœceſis ad ordines non tranſeat, nec recipiatur ſine literis ſui Epiſcopi vel Papæ, *c. fraternitati, de Cler. non reſign.*

Clerici canes vel aves ad venandum non habeant, *c. 2. de Cler. venar.*

Clerici officia ſive commercia ſecularia non exerceant, *cap. Cler. 2. de vit. & honeſt. Cler.*

Clericus in ſacris ordinibus conſtitutus, non debet eſſe tabellio in cauſa criminali, *cap. ſicut te, ne Cler. ſe negot. ſecul. immiſ.* nec cauſam vel judicium ſanguinis agitet, vel literas ſcribat vel dictet, *cap. Cler. eod. tit.*

Clericus prælaturam vel curam habens animarum, vel Sacerdos, Phyſicam vel leges non ſtudiat: aliàs, ſi intra duos menſes non redierit, eſt excommunicatus, *c. ſuper ſpecula, ne Cler. vel Monach.*

Privilegia Clericorum.

Clericum tenens in vinculis ſolùm, eſt excommunicatus, *cap. nuper à nobis, de ſentent. excomm.*

Clericum verberans privatim & ſi non ſit convictus, à Papa abſolvendus eſt, *cap. porrò, de ſent. excomm.*

Clerici ad judicium ſeculare non trahantur, *cap. qualiter, de jud.* nec à ſecularibus condemnentur, ſed coram Judice Eccleſiaſtico tractentur cauſæ eorum, *cap. nullus, de for. compet.*

Clericus à Laico judicari non debet, niſi depoſitus, *cap. Cler. de judic.*

Clericus de calumnia jurare non debet, niſi per alium, nec religioſus irrequiſito ſuperiore, vel Clericus inconſulto Epiſcopo, *cap. 1. de juram. calumn.*

Clericum percutiens quis vel ſe expurget, vel abſolvatur, aliàs quaſi excommunicatus habetur, *cap. cùm deſideres, de ſent. ex. excomm.*

Clericus abſens poteſt per alium de beneficio inveſtiri, *cap. accedens, de præbend. & dignit.*

Clericum verberans Papam adeat, niſi ſit intra annos puberes, *cap. ſuper eo, 2. de ſentent. excommun.*

Clericus moriens poteſt conferre bona ſua intuitu perſonæ cui vult, & etiam alia mobilia ſervis vel cognatis, vel piis locis, *cap. ſed hoc, de ſucceſſ. ab inteſt.*

Clericorum percuſſoribus faventes, vel liberare nolentes, cùm manifeſto poſſint facinori obviare, & non faciunt, incidunt in Canonem, *cap. quanta, de ſent. excommun.*

Clericus poteſt convenire Epiſcopum coram Metropolitano, *cap. ſolicitudinem, de appellat.*

Clerici depoſiti non ſtatim debent tradi judicio ſeculari per Epiſcopum, *cap. at ſi Clerici, de judic.*

Clerici tempore interdicti poſſunt ſepeliri in cœmeterio, ſi interdictum benè ſervârunt, *c. quod in te, de pœnit. & remiſſ.*

Clerici de bonis Eccleſiæ ſubvenire non debent Judicibus ſecularibus ſine licentia Papæ, niſi in neceſſitate, *cap. non minùs, & cap. adversùs, de immunit. Eccleſiar.*

Clericus furem in foro ſeculari poteſt convenire civiliter, ſed non criminaliter, *cap. Henricus, de Cleric. pugn. in duell.*

Clerici poſſunt poni in locis religioſis, ſi defuerint regulares, *cap. inter quatuor, de religioſ. domib.*

Laicus Clericum capere poteſt tantùm de mandato Prælati ſui, alioquin excommunicatur, dummodò etiam non excedat, niſi quantum rebellio exigit defendentium, *cap. ut fama, de ſent. excommunic.*

Clericis in ſacris ordinibus conſtitutis non debet pœnitentia publica injungi, *cap. quæſitum, de pœnitent. & remiſſ.*

Clericus Laico fidelitatem jurare non tenetur, niſi aliquod temporale teneat ab eodem, *c. nimis, de jurejur.*

Clerici, quomodo privilegia ſua amittant, vel aliàs puniantur.

Clericus negotia ſecularia exercens, amittit privilegium Clericale, *cap. ex literis, de vit. & honeſt. Cleric.*

Clericus fur auctoritate ſuperioris ligari poteſt & torqueri uſque ad reſtitutionem, *c. gravis, de depoſit.*

Clericus poſt trinam admonitionem à ſuo Epiſcopo, arma portans habitu Clericali relicto, non gaudet privilegio Clericali, *cap. in audientia, de ſent. excomm.*

Clericus verberari poteſt per ſuperiorem diſciplinæ cauſâ, ſimiliter Monachus & Converſus, vel Clericus per Clericum, vel Monachus per Monachum de mandato ejus, *cap. univerſitatis, de ſentent. excomm.*

Clericus habitum & tonſuram dimittens non debet defendi ab Eccleſia, *cap. prætereà, de Apoſtol.*

Clericum guerram & ſeditionem facientem interfi-

ciens, non est mittendus ad Papam, *cap. perpendimus, de sentent. excommunic.*

Clericus propter hæresim depositus, tradatur Judici seculari. *cap. ad abolendam, de haretic.*

Clericus delinquens in habitu & tonsura seculari puniatur ut Laicus, *c. contingit, 2. de sentent. excommun.*

Clericus duellum iniens, sive obtulerit, sive susceperit, deponendus est, poterit tamen cum eo dispensare Episcopus, si mors, vel mutilatio membri inde non sit secuta, *c. 1. de Cler. pugnantib. in duell.*

Coactio voluntati contraria excusat peccatum, 15. *quæst. 1. capit. quod autem, §. sed hoc & cap. merito.*

Coactio an in causa religionis locum habeat? quòd non, 45. *dist. cap. de Judæis.* quòd sic, 23. *qu.* 4. *c. ipsa pietas. & cap. quid faciat, cum similibus.*

Coactio non tenet in obligatione, ubi non sequitur assensus, similiter nec in matrimonio, *c. 1. de iis quæ vi metusve. caus. fiunt, & d. cum locum, de spons.*

Coacta officia Deo displicent, 23. *q. 6. c. jam verò.*

Coadjutor datur Clerico ægrotanti, *c. de Rectoribus, de Cler. ægrotant.*

Cœmeteria ubi excommunicati sunt sepulti, reconcilientur aquâ benedictâ solenniter, *cap. consuluisti, de consecrat. Ecclesiar.*

Cogitationis pœna est ex lege divina 49. *dist. c. hinc enim, ante fin.*

In Cogitatione voluptas reprimenda, ne etiam in actu dominetur, *d. c. hinc enim.*

à Collectis & muneribus cæcus immunis est, *c. licèt multum, 4. de censib.*

Collegium constituere sine auctoritate superioris non licet, *cap. dilecta,* 14. *de excessib. Prælator.*

Collegium sive corpus debet habere syndicum, *cap. unic. de Syndico.*

Commissiones duæ super eodem negotio impetratæ, nisi una de altera faciat mentionem, non valent *c. ex tenore, de rescript.*

Committens in leges, frustrà leges invocat, *c. quia frustrà,* 14. *in pr. de usuris.*

Commodum sentire debet, qui sentit onus & contrà, *cap. qui sentire,* 55. *& cap. rationi,* 77. *de regul. jur. in 6.* Ex eo non debet quis fructus consequi, quod nisus extitit impugnare, *c. eo,* 38. *de regulis juris, in 6.*

in re Communi potior est conditio prohibentis, *c. in re communi,* 56. *de regul. juris, in 6.*

Commutatio præbendarum vel dignitatum sine Episcopo non fiat, *cap. quæsitum, de rer. permutat.*

Commutatio Ecclesiæ fieri potest, licèt non venditio, *cap. ad quæstiones, eod. tit.*

Commutatio spiritualis cum spirituali, temporalis cum temporali fieri potest, sed non simul confusè, *d. c. eod. tit.*

Compensationis exceptio opposita, condemnationem minuit, nisi depositi actione agatur, *c. 2. §. sane depositori, de deposito.* vel nisi debitum, quod opponitur, dubium sit, non liquidum, *d. c. 2. §. fin.*

Compassionem vera justitia non debet habere, 43. *dist. c. vera,* 23. *q. 4. c. est injust.*

Compromissum procuratoris debet dominus ratum habere: procurator tamen non debet compromittere sine mandato domini, *cap. per tuas, de arbitr.*

Compromitti potest in Laicum auctoritate superioris, *ibidem.*

Compromissio in Laicum de spiritualibus non valet, *cap. contingit, eod.*

Compromissione factâ, quando non licet resilire, *cap. in causis, de elect.*

Compromissionis fines servandi sunt, aliàs non valet, *cap. constit. de appell.*

Compromissio facta de electione, semper intelligitur de idoneo, & sic electus est recipiendus, *cap. caus. de elect.*

Compromissum non extenditur ad hæredes compromittentis, si de ipsis non caveatur, *ibid. & ult. de arbitr.*

Compromissio tenet in beneficiis spiritualibus, *cap. nisi, de preb.*

Concentor, *dist.* 21. *capit. Cleros, §. Concentor.*

Concessio Laici de re Ecclesiastica non valet, *cap. qui res, de reb. Eccles. non alien.*

Concessio præsumitur realis, nisi probetur fuisse personalis, *cap. cùm venissent, de inst.*

Concessionis verbo generali omnia concedi videntur, *ibid. & cap. nulli, de rebus Eccles. non alien.*

Concessio Episcopi Capitulo reclamante non tenet, per Capitulum facta tenet, nisi fiat contra mandatum Papæ, *c. cum nos, de iis quæ fiunt à Præl. & cap. 2. & 3 de conceß. preb.*

Concessionis auctoritas transit ad superiorem, quando statutum tempus negligitur, *capit. cum nostris, eodem titulo.*

Concedere non potest Episcopus, ut in eadem Ecclesia plura quis habeat beneficia, *cap. literas, eod. tit.*

Ex concessione Episcopi potest haberi beneficium simplex habens curam animarum, *cap. de multa, de præbend.*

Conceditur nobilibus & literatis plura beneficia habere, ex dispensatione tamen Papæ, *ibid.*

Concessum ex gratia, nulli debet præjudicium generare, *cap. bonæ memoriæ, de postulat.*

Concessio beneficiorum non vacantium prohibetur, *cap. 2. & 3. de conceß. præbend.*

De Conciliis.

de Concilii nomine & nominis ratione, *dist.* 15. *c. 1. §. synodus autem, usque ad fin.*

Antequam Concilia habeantur, priùs de iis, quæ correctione indigent, inquirendum est, *cap. sicut olim,* 25. *§. ut autem id valeat, de accusat.*

Absque Apostolicæ sedis auctoritate Synodum particularem vel Concilium universale congregare non licet, *dist. 17. in princ. cum cc. sequentib. usque ad c. ult. item 3. q. 6. c. dudum.* quod fallit si non ad generaliter aliquid definiendum, sed ad corrigendum & indicendum id quod est statutum, Concilia celebrentur, *dist.* 18. *in princip.*

A quibus habenda Concilia?

Regulares quoque Canonici, Abbates atque Priores possunt ac debent habere peculiare Concilium, *c. in singulis.* 7. *in princ. & §. hoc ipsum, de statu Monachorum.*

Quando & quoties habenda Concilia?

Singulis annis habenda Concilia provincialia, *cap. sicut olim,* 25. *in princ. de accusationib. dist. 18. cap. quoniam quidem, in princ.*

Singulis annis bis habenda Concilia provincialia, *dist.* 18. *cap. de Conciliis, in princ. cap. propter Ecclesiasticas, in princ. c. pervenit. c. quoniam, in princ. cap. propter Ecclesiasticas, in princ.*

Regulares quolibet triennio Concilia celebrabunt, *c. in singulis,* 8. *in princ. de statu Monachor.*

Aliquot certis Diebus continuè habendum, *dist. cap. 7. §. hujusmodi verò.*

Qui ad Concilia convocandi?

De Abbatibus ad Synodum non cogendis, *distinct.* 18. *cap. Episcopus. item* 18. *quæst. 2. cap. ult. versic. non enim,* fallit si rationabilis causa subsit, *dict. versic. non enim. & dict. c. Episcopus.* item fallit si Abbates populum habeant, *c. quod*

quod sup... de majoritate & obedientia, denique fallit si Concilium sit Abbatum ac Religiosorum peculiare, *cap. in singulis, 7. in princ. de statu Monachorum.*

Capitula cathedralium Ecclesiarum ad Concilia provincialia vocanda & admittenda, *c. ult. de his quæ fiunt à Prælat.*

Diaconos, Presbyteros, & omnes quotquot se læsos existimant, præsentes esse oportet, *dict. c. 18. cap. propter Ecclesiasticas, §. in ipsis autem. c. antepenult. versic. ita ut ad Concil.*

Hæretici ad Synodum non convocandi, 24. *qu.* 2. *capit. cum quibus.*

Imperatores Synodis interesse non debent, *d. dist. 96. cap. ubinam.*

Nisi universalis sit Synodus, in qua de fide agitur, *dict. cap. ubinam. vers. nisi fortè, & d. dist. 96. c. nos ad fidem.*

Presbyteri religiosi populum non habentes, ad Synodum non cogendi, *c. nimis prava,* 17. *& ibi glossa, de excess. Prælatorum.*

Suffraganei Episcopi convocandi, *c. sicut olim,* 25. *in princ. de accusationib. item dist.* 15. *c. propter Ecclesiast. §. admoneant autem.*

Universi Sacerdotes convocandi, *c. cùm super,* 9. *de majoritate & obedientia. & d. c. 7. in princ.*

Forma Conciliorum.

Ne quis ex vocatis ad Synodum religiosorum plùs quàm sex evectiones & octo personas secum adducat, *cap. in singulis, 7. in princ. versic. hoc adhibito, de statu Monachor.*

Præsidentes Synodi ordinandi, *cap. 7. §. advocent autem, de statu Monachorum.*

Juramentum synodale, 15. *q.* 6. *cap. Episcopus.*

De Meditatione & Solicitudine Episcoporum congregatorum circa mandata divina, *dist.* 18. *quoniam, §. ut autem. versic. & ea fideliter, de accusat.*

De Inquisitis quæ correctione indigent, in Concilio proponendis, *cap. sicut olim, 25. §. ut autem. versic. & ea fideliter, de accusat.*

De Inquirenda culpa præsidentium priorum cavetur, *cap. ea quæ, 8. §. sequentes. versic. idem etiam, dict. tit. de statu Monachorum.*

De Corrigendis excessibus & majoribus reformandis, & querelis dijudicandis in Concilio, *d. c. 25. in princ. versic. in quibus. & d. §. ut autem versic. ut super his. item dist. 18. c. de Conciliis. versic. in quibus, cap. propter Ecclesiastic. in princ. & c. antepenult. in princ. item de statu Monachorum. c. in singulis, 7. §. hujusmodi verò.*

De Dissidentibus Episcopis reconciliandis, *dist.* 90. *c. dissidentes.*

De Muneribus à subditis accipiendis vel offerendis, *dist. 18. c. quoniam. §. fin. & c. de eulogiis.*

De Visitatoribus eligendis, & horum officio, *dist.* 18. *c. 7. §. ordinentur etiam.*

De Sequentis Concilii vel Capituli loco definiendo, cavetur *dist. 18. c. 7. §. proviso.*

De Cavendo, ne Ecclesiæ à Laicis lædantur, cavetur *dist. 18. cap. 7. §. fin.*

De Vita communiter celebranda & communibus expensis cavetur, *dist. 18. cap. 7. §. qui convenerint.*

De Contumacia vocatorum non venientium, vel non habentium singulis annis synodum coërcenda, *dist.* 18. *cap. non oportet. cap. pervenit. cap. quoniam. §. hunc ergò. cap Episcopus. cap. placuit. cap. si quis autem. cap. si Episcopus. cap. si quis Episcoporum.*

De Die Paschatis annunciando cavetur, *de consecr. dist. 3. c. placuit ut postquam.*

De Statutis publicandis, *dist. 18. cap. ult.* item de statutis Concilii observandis, *cap. in singulis, 7. §. & quod statutum. §. si verò, versic. cæteris irrefragabiliter, de statu Monachor. item cap. sicut olim, 25. §. ut. autem. vers. & quæ statuerint, de accusationibus.* & de Pœna transgressorum, *dict. cap. 25. §. fin.*

Denique de iis, quæ in Synodo expediri non possunt, ad Pontificem referendis, *dict. c. 7. §. si verò. item d. st. 18. c. de Conciliis, in fine.*

Concionatores
à solo Episcopo ordinandi, *c. 1. de Capellis Monachor.*

Qualis debeat esse concionator, definitur, 8. *q.* 1. *c. oportet.*

Qui concionari possit, vel non.

De Laicis ad *Concionandum* non admittendis, *d. dist. 23. cap. mulier. §. Laicis. item de hæreticis. cap. cùm ex injuncto,* 12. *& cap. sicut,* 14.

De muliere ad concionandum non admittenda, *dist. 23. c. mulier, item de consecrat. dist. 4. cap. mulier. item cap. nova quædam,* 10. *de pœnit.*

De Monachis ad concionandum non admittendis, *cap. 1. de Capellis Monachor. item 16. qu. 1. c. de Monachis. §. fin. cap. Monachus non. cap. adjicimus. cap. hinc est. §. item illud. item cap. unico. §. personis quoque, de religiosis domibus, in 6.* quod fallit si Monachus in Clericum fuerit ordinatus, 16. *qu. 1. cap. sunt nonnulli. §. fin. cum duobus cc. sequentibus, usq; ad §. non est humilitatis.* item fallit si Monachus sit Canonicus regularis, *cap. quod Dei timorem, 5. de statu Monachor.* tertiò fallit si divinâ gratiâ intùs commoniti Monachi concionentur, *26. qu. 1. cap. placet rationabilis. §. ostendit ergò.* denique fallit si Monachi consulantur ab aliis habitum Monachalem suscepturis, *d. q. 1. cap. juxta Chalcedonensis, versic. & à populorum.*

Non ordinati ad concionandum non admittendi, *cap. excommunicamus, 13. §. quia verò, de hæreticis.*

Forma Concionandi.

De Admonendo in concionibus populo, ut decimas & alia Ecclesiæ fideliter solvant, *cap. 1. de decimis, in 6. Clem. cupientes, 3. §. illos etiam, usque ad finem, de pœnis.*

De admonendo in concionibus populo, ut operas sibi invicem exhibeant, 11. *quæst. 1. cap. te quidem. § fin. cum cap. sequente sicut.*

Omnes ad audiendam concionem admittendi, *de consc. dist. 1. cap. Episcopus nullum.*

Ut diligenter Concionibus auscultetur, 1. *quæst.* 1. *cap. interrogo.*

Ut stantes Evangelium audiant, *de consecr. dist. 1. c. Apost.*

Ne ante finitam Concionem peractam exeant, *d. dist. 1. c. omnes fideles, cum duob. cc. sequentib.*

Concubina
distinct. 34. cap. omnibus. §. concubina.

Concubina Clerici excommunicata, excommunicatione majori involvitur Clericus accedens ad eam, *cap. si concubina, de sent. excommun.*

Concubina Clerici secundùm Canones puniatur, *cap. si quisquam, de cohabit. Cler. & mulier.*

Concubinam retinens post admonitionem Clericus perpetuò suspendatur, *ibidem.*

Concubinam resumens Clericus perpetuò suspendatur, *cap. Clericos, eod. tit.*

Literæ à Clerico concubinario super absolutionem (tacitâ facti serie) obtentæ, non valent, *cap. super. eod. tit.*

Concubinatus primò puniatur per beneficii suspensionem: deinde perpetuam subtractionem, *cap. sicut, eod. tit.*

Concubinarii missa audiatur, & ab eo Ecclesiastica Sacramenta percipiantur, quamdiu ab Ecclesia toleratur, nisi valdè notorium sit talem eum esse, *c. vestra, eod. tit.*

Concubinam habenti Clerico purgatio indicitur, *cap. tua nos, eod. tit.*

Concussionis
crimen, *quæst. 1. cap. concussionis.*

Condemnari
non debet quis propter credulitatem aliorum, *qualiter & quando, 2. de accusat.*

Condictio
ex lege Adfine remedium interdicti unde vi est, si post appellatio-

nem quid sit innovatum, *cap. bona memoria*, 51. *de appellat.*

Conditio contra substantiam matrimonii dissolvit illud, *cap. si conditiones, de cond. apposit. in despons.* aliàs conditio inhonesta matrimonium non dissolvit, dummodò non sit contra substantiam matrimonii, *ibidem.* habentur enim in favorem matrimonii pro non adjectis, *ibid.*

Conditionis error impedit matrimonium & dirimit, *cap. proposuit, de conjug. servor.*

Conditio ex alieno consensu dependens, non ligat, nisi consentiat, *cap. super eo, de condition. appos. in despons.*

Conditio hæc, Centum si mihi dabis, te in uxorem ducam, in matrimoniis pro honesta habetur & valet, nec tenetur eam in uxorem recipere centum non datis, *cap. 3. de condit. apposit. in despons.*

Ab omni conditione apposita in matrimonio receditur per copulam carnalem, *cap. per tuas, eod. tit.*

Conditio hæc in literis Papæ intelligitur, si preces veritate nitantur, *cap. ex parte*, 1. *de rescript.*

Sub conditione alterius consensus, traditio rei non valet, nisi consentiat, *cap. olim*, 1. *de restit. spol.*

Conditio locum benè habet in spiritualibus, *cap. significatum, de prabend. & dignit.*

Sub conditione data possessio revocatur eâ cessante, *c. verùm, de condit. appos.*

Sub conditione manumissus ut fiat Monachus, Monachus fieri debet, *c.* 2. *eod. tit.*

Si **Conductor** damnum in fructibus perceptis vel percipiendis passus sit, remittenda est ei pensio, *cap. propter*, 3. *in princ. de locato & conducto.* Nisi anni præcedentis vel sequentis fructus fuerint uberiores, *dict. cap.* 3. *in princ. vers. nisi cum ubertate.* vel nisi culpa conductoris damnum contigerit, *dict. cap. in princ. vers. sine culpa.*

Si quis hospitium ab alio Conductum ante tempus istius conductionis finitum sine consensu Prioris conduxerit, punitur, *c.* 1. *de locato & conducto.*

Confessus in jure ut convictus condemnatur, *cap. cùm super, de confess.*

Confessio etiam coram non suo Judice tenet, *c. & si Clerici, de judic.*

Confessio semper est facienda in anno, *c. omnis, de pœnitent. & remiss.*

Confessio invita & coacta non præjudicat, *c. causam, de offic. delegat.*

Confessio criminis extra jus facta præjudicat, *cap. ult. de confess.*

Confessio de seipso in præjudicium aliorum credi non debet, *eod. tit. c.* 1.

Confessio à non pœnitentibus recipienda est, & pœnitentia injungenda, *cap. quod quidam, de pœnitent. & remiss.*

Confessionem potest quis alteri Sacerdoti facere, licentiâ non obtentâ, tamen petitâ, *c. omnis, de pœnit. & remiss.*

Confessor sciens, excommunicatum aliquem in confessione solus tenetur eum vitare, & non in publico, *c. cùm non ab homine, de sentent. excommun.*

Confessio procuratoris per errorem, negotio nondum finito, non obest domino si revocat, nec fit per hoc litis contestatio, *c. cùm causam, de appellat.*

Confessus crimen, super eodem alium accusans non auditur, *c. veniens, de testib.*

Confessio, qualis esse debeat, & qualiter se habere, & cui sit confitendum & pœna revelantis confessionem, *c. fin. & c. omnis, de pœnit. & remiss.*

Confirmatio contra jus obtenta non valet, *c. examinata, de confirmat. util. vel inutil.*

Ante confirmationem electi non debent beneficia sua conferre alicui, *c. cùm in electis, de elect.*

Ante confirmationem possunt administrare in concordia electi, Papæ subjecti immediatè, si sint valdè remoti ultra Italiam, dum tamen de rebus Ecclesiæ nil alienent, *c. nihil est, de elect.*

Confirmatio Prælatorum inferiorum pertinet ad Episcopum, *c. constitutus, de appell.*

Confirmatio Papæ personalem transactionem facit realem, *c. cum apostolica, de iis qua fiunt à Pralat.*

Confirmatio impetrata lite pendente non valet, nec tenet sententia contra jus lata, etiam per superiorem confirmata, *c. bona, & c. examinata, de confirmat. util. vel inutil.*

Confirmatio Papæ ex certa scientia tenet, etsi aliàs non valeret, *c. venerabilis, eod. tit.*

Confirmare non intendit Papa factum Legati contra Episcopum, *c. sua nobis, eod. tit.*

Confirmari potest factum dubium inferioris per superiorem diœcesanum, *cap. cùm monasterium, de elect.*

Confirmari potest sententia lata juris ordine prætermisso, *cap. ad petitionem, de accus.*

Confirmationem potest quis petere per interpositam personam, *c. nihil est, de elect.*

Confirmatio per subreptionem obtenta non valet, *cap. de confirmationib. de confirmat. util. vel inutil.*

Confirmatio sententiæ à qua appellatur, quando valet & quando non, *cap. bona memoria, eod. tit.*

Confirmatus in Archiepiscopum non potest transferri in Episcopum, *cap.* 1. *de translat.*

Confirmari possunt pueri tempore interdicti ab Episcopo, *cap. responso, de sentent. excommun.*

Confiscatio non tollit jus uxori: ideoque bonis damnati publicatis, uxor dotem salvam habet, *cap. decrevit*, 14. *de hareticis, in 6.*

Congregatio dicitur, ubi duo vel tres fuerint insimul, *cap.* 1. *de elect.*

Conjugatorum neuter sine altero religionem ingredi potest, *c. cùm sis, de convers. conjug.*

Conjugatorum alter, altero invito, ante carnalem copulam potest ordinem intrare, *cap. verùm, eod. tit.*

Conjugum religionem intrantium separatio ad Episcopum pertinet: aliàs revocatur, si alter suspectus habeatur, alter intret ordinem, vel voveat continentiam, & non sit suspectus, *cap.* 1. *eod. tit.*

Conjugum alter separatus propter fornicationem, potest ordinem intrare, *c. gaudemus, eod. tit.*

Conjugatorum alter, si ab altero fraudulenter obtineat licentiam intrandi ordinem, non valet, nisi alter ipsum sequatur ad religionem, *c. accedens, eod. tit.*

Conjugatus tenetur alterum expectare, donec certus sit de morte ejus, *c. in præsentia, de sponsal.*

Conjugatorum altero relinquente seculum, potest is qui remansit contrahere, si non fuerit carnalis copula secuta, *c. verùm, de convers. conjug.*

Conjugatorum alter ordinem intrans invito altero, perdit jus petendi debitum, & post mortem alterius, si exierit, non compellitur redire, sed continere, *c. quidam, & c. placet, eod. tit.*

Conjugatorum altero intrante religionem, qui remanet tenetur vel intrare, si est suspectus, vel si non est suspectus, tenetur continentiam vovere, *c. cum sis, eod. tit.*

Conjugatus propter infidelitatem separatus, judicio Ecclesiæ peractâ pœnitentiâ, si ordinem intrare noluerit, compellitur fideli cohabitare relicto, *c. ult. eod. tit.*

Conjuratores & conspiratores, *cap. constitutionem*, 2. §. *caterum, de verb. signif. in 6.*

Compaternitas non contrahitur per ea quæ præcedunt baptismum, *c. contracto, de cogn. spirit.*

Compater viri non potest uxori suæ copulari posteà, post ejus mortem, *cap. Martinus, eod. tit.*

Ante compaternitatem natus non contrahat cum filia mediante

mediante qua facta est compaternitas: & si contraxerit, dirimatur, *c. tua nos, eod. tit.*

Filii duorum compatrum, per quorum neutrum deventum est ad compaternitatem, licitè contrahunt, nisi resistat consuetudo, *c. 1. & c. super eo, eod. tit.*

Conpurgatores, qui ad purgandam alicujus infamiam inducuntur, id solùm juramento tenentur firmare, quòd credunt veritatem eum dicere qui purgatur, *cap. de testibus, 13. de purgat. canonic.*

Consanguineam uxoris cognoscens nunquam debitum petat ab uxore sua, *c. 1. de eo qui cognov. consang. uxor. su.*

Consanguineo infideli non potest Clericus legare, *cap. sancto, de success. ab intest.*

A consanguineis uxoris abstinendum est ut à propriis, *cap. ex literis, de consanguin. & affin.*

Consanguinei testes esse possunt in causa matrimoniali, *cap. videtur, qui matrimon. accus. possunt.*

Consanguineus testis præfertur in causa matrimonii, *c. quoties, de testib.*

Consanguineus consanguinei sponsam ducere non potest, *cap. sponsam, de spons.*

Consanguineam sponsæ præcognoscens, sponsam posteà ducere prohibetur, *c. tertio loco, 13. de præsumpt.*

Consecratio Ecclesiæ & Chrismatis & Episcoporum non debet fieri, nisi cum Missæ celebratione, *cap. quod sicut, de elect.*

In consecratione Ecclesiarum prius est dos assignanda, *cap. cum sicut, de consecrat. Eccles.*

Reconsecrari debet altare, si motum sit, vel lapis fractus, nec propter hoc Ecclesia reconsecratur, *cap. ad hæc, eod. tit.*

Consecrantur benè Ecclesiæ diebus festis & ferialibus, *cap. tua, de consecrat. Eccles. vel alt.*

Consecrari non est necesse Ecclesiam sanguine pollutam propter homicidium, sed & alio modo potest reconciliari, per aquam nempe, vinum & cinerem benedictum, *cap. proposuisti, 4. eod. tit.*

Consecrari etiam possunt multa altaria & multi Episcopi, *cap. cùm sis, eod. tit.*

Consecrari debet Ecclesia polluta sanguine vel semine humano, etiamsi priùs non fuerit consecrata, *cap. si Ecclesia, final. eod. tit.*

Reconsecrari non debet altare, in extremis tantùm fractum, *cap. ligneis, eod. tit.*

Consecrari debet Episcopus ad minus à tribus cæteris Episcopis, consentiente Archiepiscopo, *capit. Episcopus, dist. 23.*

Pro consecratione Ecclesiæ procuratio peti potest, *cap. cùm sit Romana, de simon.*

Consecrationem electi potest committere Archiepiscopus Suffraganeis, *cap. quòd sedem Apostolicam, de offic. judic. ordin.*

Consecratum non debet ad humanos usus applicari, *cap. ad hæc, de religios. domib.*

De consecratione Regum habes *de sacr. unct. cap. unic.*

De forma consecrandi Episcopos legitur *in cap. Episcopi, dist. 23. cap. 1. dist. 75.*

De consecrationis modo aliorum Clericorum habetur *in cap. presbyter. & cap. seq. usque ad capitulum Psalmist. dist. 23.*

Forma consecrandi Ecclesias traditur, *in auth. de Monachis. §. illud. & c. placuit, 1. q. 1. & cap. 1. dist 1. de consecr.*

Forma consecrandi altaria aliasque res sacras explicatur, *in dict. cap. unic. §. ungitur, de sacr. unct. cap. altaris, & cap. placuit, dist. 1. de consecr.*

Consensus partium potest relaxare auctoritatem juris, *c. nonnulli, de rescript.*

Propter consensûs defectum confirmari nequit matrimonium impuberum, ante ætatem legitimam contractum, *cap. à nobis, de desponf. impub.*

Consensus non videtur esse, si metus intervenit, *c. cùm locum, de sponsal. & matrim.*

Consentire omnes debent in eo quod omnes tangit, *cap. quod omnes 29. de reg. jur. in 6. c. ad hæc. 7. §. fin. de officiis Archidiaconi.*

Qui tacet consentire videtur, *cap. qui tacet, 43. de regul. jur. in 6.* licèt qui taceat, non utique fatetur, sed nec utique negare videtur, *c. is qui tacet, 44. d. tit.*

Conservatores de manifestis injuriis tueri possunt, quæ indaginem juris non requirunt, *c. 1. de offic. deleg. in lib. 6.*

Ex **Consilio** (dummodò fraudolentum non fuerit) nullus obligatur, *c. nullus, 62. de reg. jur. in 6.*

Constitutionis definitio habetur, *dist. 2. c. constitutio.*

Constitutionum divisio in civiles & Ecclesiasticas habetur *dist. 3. in princ.* Sed & dividuntur constitutiones in generales & personales.

Constitutio nullum ligat, antequam ad eum perveniat, *c. cognoscentes, de constitut.*

Constitutiones contra libertatem Ecclesiæ revocentur, *c. noverit, de sentent. excommun.*

Constitutio non debet fieri in præjudicium futurorum, *c. cum omnes, de constitut.*

Constitutiones antiquæ non mutentur, nisi de consensu Episcopi, *c. cùm consuetudinis, de constitut.*

Constitutionem publicam non oportet auribus singulorum intimari, *c. 1. de postulat. Prælat.*

Constitutio sedis Apostolicæ omnes adstringit, *c. fin. de constitut.*

Constitutio ad præterita non extenditur, nisi nominatim de eis caveatur, *d. c.*

Constitutio contra libertatem Ecclesiæ non tenet, *cap. ult. de reb. Eccles. non alien.*

Constitutio de usuris fertur ad præterita, *cap. cùm tu, de usur.*

Constitutiones Ecclesiæ pro tempore variari possunt, *c. non debet, de consang. & affin.*

Constitutio nihil debet ambiguum & obscurum continere, *c. ult. de constit.*

Constituens patiatur legem quam ipse tulerit, *cap. cùm omnes, eod. tit.*

Constitutio confirmata per superiorem, non potest revocari per constituentes, *c. cùm accessissent, eod. tit.*

Constitutio facta à Laico etiam pro libertate Ecclesiæ non tenet, nisi per Papam approbetur, *c. Ecclesia, eod. tit.*

Constitutio de certo numero Canonicorum non valet, nisi per Papam confirmata fuerit, *cap. ex parte Episcopali, eod. tit.*

Constitutiones vim legis habent, *dist. 8. c. quæ contra. versic. generale quippe.*

Constitutionum personalium definitio, item privilegiorum habetur, *dist. C. cap. regula. §. fin. cum c. seq. item 25. qu. 1. c. ult. §. cùm ergò aliqua. vers. privilegia namque.*

Consuetudo cujus non extat memoria, pro lege est habenda, *cap. series, de testib. & attestationib.*

Consuetudines sustinens contra libertatem Ecclesiæ, excommunicatus est, *cap. noverit, de sent. excom.*

Ex consuetudine hactenus præstitum peti potest, *cap. ad hæc, de excess. Prælat.*

Consuetudo juri contraria non valet, *cap. ad audientiam. & cap. quantò, de consuet.*

Consuetudo juri scripto non præjudicat, *c. Clerici, de judic.*

Consuetudo quòd Laicus testificetur contra Clericum in causa criminali, præsertim si ejus fuerit inimicus, non valet, *cap. meminimus, 13. de accus.*

Consuetudo quæ absque peccato servari non potest, non valet, *c. ult. de præscr.*

Consuetudo in testamentis religiosis, factis sine scriptis & testibus, valet, dummodò forma contrahendi secundùm consuetudinem terræ servetur, *cap. ex literis, de consuetud.*

Consuetudo de sepultura puerorum tenenda est, secundùm morem terræ, *c. de uxore, de sepult.*

Consuetudo de canonica portione valet, secundùm morem & consuetudinem terræ, *cap. certificari, eod. tit.*

Consuetudo de contrahendo matrimonio cum ante vel post compaternitatem genitis valet, *cap. super eo, de Cognat. spirit.*

Consuetudo in testamentis, ut testes duo vel tres sufficiant non obstantibus legibus, valet, *c. cum esses, de testam.*

Consuetudo præjudicat juri communi, in suo loco tantùm ubi viget, *c. cum dilectus, de consuetud.*

Consuetudo damnosa Ecclesiæ abolenda est, *c. cùm consuetudinis, de consuetud.*

Consuetudo dat jurisdictionem, *c. cùm contingat, de for. compet.*

Consuetudo de pluribus præbendis habendis in una Ecclesia non valet, *cap. literas, de concess. præbend.*

Consuetudo non excusat in delictis, *cap. quantò, de consuetud.*

Consuetudo terræ in judiciis servanda est, si bona sit, *c. ad Apostolica, de decim.*

Secundùm consuetudinem loci decedens, debet relinquere Ecclesiæ matrici partem bonorum suorum, *cap. certificari, de sepult.*

Consuetudo est optima interpres legum, *c. dilectus, de consuetud.*

Consuetudo observetur in electionibus & beneficiis conferendis, *c. cùm Ecclesia, de elect. & c. cùm Eccles. de caus. propriet.*

Consuetudines antiquæ sunt magnæ auctoritatis, *c. cum consuetudinis, de consuetud.*

Contemtus absentis cassat electionem, *c. quod sicut ex literis. & cap. bona memoria, 1. de elect.*

Contestatio litis perpetuat jurisdictionem, *c. relatum, de offic. deleg.*

Contestatio & sententia diffinitiva debent fieri coram principali, *c. super quæstion. eod. tit.*

Contestatio litis, ubi omittitur processus, non valet, *c. dudum, de elect.*

Contestatio litis quomodo fit, *ibid.*

Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur, *cap. contractus, 85. de reg. jur. in 6.*

Contrahere non possum cum sorore mea adoptiva, durante adoptione, *c. si qua, de cognat. legal.*

Contrahere non potest filius carnalis cum filia spirituali, & è converso, *c. ex literis, de cognat. spirit.*

In contrahentibus consideranda est scientia & ætas, *c. ex literis de sponsal.*

Contrahentes clandestinè non possunt compelli cohabitare, *c. quod nobis, de clandestin. desponsf.*

Contrahens uxoratus cum ignotante, prima uxore defunctâ non potest petere divortium nisi illa velit, *c. 1. & c. veniens, de eo qui dux. in matr.*

Contraria Allegans, non est audiendus, *c. cùm olim, 19. §. fin. de censibus.* item cohærere & conjungi non possunt, quibus studia & vota sunt diversa, *16. q. 7. c. in nona. §. distingue.*

Contraria proponens vel sibi contrarius, suspectus est, & non audiendus, *c. solicitudinem, de appellat.*

Contumax non est, qui infirmitate impeditur. *cap. querelam, de procur.*

Contumax potest excusari per nuncios, *ibid.*

Contumax est, qui comparet, sed respondere non vult, *cap. 1. de judic.*

Contumax condemnatur in expensis, à tempore quo cœpit esse contumax, adversario expectante, *c. cum dilecti, de dol. & contum.*

Contra contumacem post litis contestationem sententia diffinitiva dari debet, si liquet de jure, si non, adjudicetur præsenti possessio, *c. prout, de dolo & contum.*

Contumaciter recedens à judicio compellitur stare juri & tempori, & Ecclesiasticâ pœnâ puniendus est, *ibidem.*

Convalescere ex postfacto non potest, quod ab initio non valet, *c. audītis, de elect.*

Convenire vel conveniri non debet collegium sine consensu Prælati, *c. causam, 2. de judic.*

Conventus per literas duplices ad Judices diversos, primis non revocatis, tenetur respondere secundis, *c. ex tenore, de rescript.*

Sex conventionis vitia ponuntur, *cap. fin. eod. tit.*

Conveniri potest possessio rei pro domino, *c. quoniam frequenter. §. fin. ut lit. non contest.*

Conveniri simul quis non potest coram diversis Judicibus, super diversis actionibus personalibus, *c. quia nonnulli, de rescript.*

Conventicula prohibentur, *de consecr. dist. 3. cap. ne quis jejunet. vers. & ad alienas.*

Conventu irrequisito non debet Abbas vel Abbatissa beneficium conferre, nisi propter privatam consuetudinem, *c. continebatur, de iis, quæ fiunt à Prælat.*

de **Conversione** hominis, 32. *q. 2. c. ancillam. §. fin de pœn. de dist. 1. c. convertimini, in princ. de pœn. dist. 7. c. 1. c. ult. §. quod quamvis.*

Converso Judæo ad fidem est parvulus puer assignandus, *c. 2. de convers. infidel.*

Conversum verberans est excommunicatus, & à Papa absolvendus, *c. non dubium, de sentent. excom.*

de **Corëpiscoporum** differentia, *dist. 68. cap. quamvis.* Usus Corëpiscoporum prohibetur, *d. dist. 68. c. Corëpiscopi.*

de **Creatione** hominis, quare non simul, sed alter ex altero sit creatus, differtur, 33. *quæst. 5. c. ult. in princ.*

Quid sit quod ad similitudinem Dei dicitur homo creatus, *de pœnitent. dist. 1. c. similem.*

si **Creditor** ad extorquendum debitum vim adhibuit debitori, jus crediti amittit, *16. quæst. 6. in princ. cum duob. seq. cc. & ult. §. fin.* Nisi non creditor, sed alius ipsius nomine, non tamen ipsius mandato vim intulit debitori, *d. quæst. 5. c. placuit. §. fin. cum c. sequente, si Episcopum. & c. ult. §. si ergò.*

Creditor ultra sortem non potest petere, *c. ad nostram, 1. de jurejur.* Sed potest impensas circa pignora factas deducere, *ibid.*

Crimen occultum non impedit promovendum, *c. ex tenore, de temp. ord.*

Crimen est ibi puniendum, ubi commissum, *de rapt. c. 1.*

Crimen tribus modis potest exponi, denuntiando, excipiendo, accusando, *c. super his, de accus.*

Crimen pro quo excommunicatur Laicus, deponit Clericum, *c. monasteria, de vit. & honest. Cleric.*

Crimen per testes, non per actorem probatur, *cap. licèt, de simon.*

Pro crimine nemo puniendus est, contra quem non laborat infamia, *c. inquisitionis, de accusat.*

In crimine participans eâdem sententiâ involvitur, *cap. si concubina, de sentent. excommun.*

De crimine semel accusatus, reaccusari non debet, nisi iterùm crimen replicet, *c. de his criminibus, de accusat.*

Crimen publicum ordine judiciario probandum est, *c. dilectus, de simon.*

Crimina audita non dissimulanda, sed inquirenda sunt, *c. crimina, de collus. deteg. & c. licet, de simon.*

Crimina paria pari compensatione tolluntur, *cap. tua fraternitas, de adult.*

Criminosus testificari non potest, *cap. cum oporteat, de accus.*

Criminoso, in crimine socios accusanti, non est credendum, excepto crimine læsæ majestatis, *c. 1. de confess.*

Criminosus pœnitentiâ peractâ, repellitur à testificando in causa criminali, non in civili, *c. non debet, & c. testimonium, de testib.*

In criminali causa potest aliquando responderi per procuratorem, *c. cum dilecti, de dol. & contum.*

In causa criminali non debet procurator admitti, *cap. veniens, 15. de accusat.*

Crimina quædam sunt, in quibus culpa est relaxate vindictam, *c. 1. de postulat. Prælat.*

In causa criminali pater non recipitur pro filio, nec contrà, *c. 3. qui matrim. accus. poss.*

Pro crimine occulto nemo debet publicè puniri, *c. inquisitionis, de accus.*

Cuculla *Clement. 1. §. statuimus. versic. fin. de statu Monachor.*

Culpa est immiscere se rei ad se non pertinenti, *c. non est, 19. de reg. jur.*

D.

Damnum quod quis suâ culpâ sentit, sibi, non aliis debet imputare, *c. damnum, 86. de reg. jur. in 6.*

Damni appellatione non continentur expensæ, *cap. in nostra, 8. de injuriis.*

Damnum dedisse videtur, qui occasionem damni dedit, *c. fin. de jurejur. & damn.*

Damno facto per antecessorem non obligatur successor, si est in damnum Ecclesiæ, *cap. 2. de precar.*

In damnum Ecclesiæ alienata sunt revocanda, *cap. ad audientiam, de reb. Eccles. non alien.*

Damnum faciens non excusatur ignorantiâ, si scire debuit, quin teneatur satisfacere, *c. fin. de injur.*

Debitor plùs obligatur, si alteri quàm creditori solvit, *cap. eâ te, de jurejur.*

Pro debitis solvendis potest Episcopus beneficium retinere, *c. pervenit, de fidejuss.*

Pro debitis alienis Ecclesia non gravetur, *cap. fraternitatem, de donat.*

Debita patris solvat filius, & Prælati prædecessorum suorum, *cap. 1. de solut.*

Debitor excommunicatus debet absolvi, si non potest solvere, præstitâ cautione, quòd solvat cùm potest, *cap. Odoardus, eod. tit.*

Debiti injusti solutio per debitorem probari debet, *cap. is qui, eod. tit.*

Debito pro majori parte soluto, non debet pœna exigi, si aliud non potest solvi, *c. suam, de pœnis.*

Debitor tenetur liberare fidejussorem ab omni obligatione, *cap. constitut. de fidejuss.*

Indebitè exactum, licèt ex consuetudine, non est solvendum, *c. sane, de excess. Prælat.*

Ad debita solvenda quatuor menses conceduntur, *cap. quærenti, de offic. deleg.*

Si Debitor pro suo debito rem alienam obligavit, ad eam redimendam ipse ejusque hæres tenetur, *c. ex præsentium, 3. de pignoribus.*

Deceptis & non decipientibus, jura subveniunt, *c. cùm universorum, de rer. permut.*

Decessus alicujus non impedit quin de statu ejus cognosci possit, *c. si quis Episcopus, de hæretic.*

Decimæ quo jure introductæ sunt, cavetur, *de consecrat. dist. 5. c. quadragesima, §. fin. 16. q. 1. c. decimas. in princ. qu. 3. c. jubemus. §. decimæ, qu. 7. c. 1. §. oportet autem. c. decimas.*

De definitione seu potiùs disceptatione decimarum, habetur *c. tua nobis, 26. §. verùm si ad, versic. quæ tributa, de decimis, 16. qu. 1. c. decimæ, in princ.*

De quatuor generibus decimarum juris veteris, *cavetur c. 1. in princ. d. tit.*

Decimæ dandæ sunt de lana, fœno, molendinis, piscariis, deductis expensis, *c. pervenit, & c. pastoralis, de decimis.*

Decimæ statim solventur collectis fructibus, ante solutionem mercedis mercenariorum, *c. cùm homines, eod. tit.*

A decimarum solutione nemo absolvi potest per principem, *cap. tua, eod. tit.*

Decimæ dandæ sunt de rebus omnibus licitè acquisitis, *cap. ex transmissa, eod. tit.*

Ad decimas dandas omnes tenentur, *cap. à nobis, eod. tit.*

Decimas detinens Laicus careat sepulturâ Ecclesiasticâ, *cap. prohibemus, eod. tit.*

Decimæ dentur parochiæ illi, in cujus parochia sua sunt prædia, *cap. fin. de paroch. & alien. paræc.*

Decimæ jure hæreditatis teneri non possunt, *cap. ad hæc, de decim.*

Decimæ debentur divinâ constitutione, *cap. tua, & c. parochianos, eod. tit.*

Decimæ non debent retineri propter malitiam Clericorum, *cap. tua nobis, eod. tit.*

Decimæ dandæ sunt de diversis etiam seminibus, unius etiam agri, *cap. ex parte, eod. tit.*

Decimæ dandæ sunt de omnibus bonis, de apibus & omni fructu terræ, *c. non est, eod. tit.*

Decimæ pertinent ad Ecclesiam parochialem de jure communi, *c. cùm contingat, eod. tit.*

Decimas non tenentur dare Cistercienses, hospitalarii, templarii, de terris quas propriis manibus & sumptibus colunt, *c. ex parte, eod. tit.* de terris tamen quas tradunt aliis excolendas, tenentur ad decimas, *c. nuper, & c. licèt, eod. tit.*

Decimæ tribuuntur in signum universalis dominii: item sunt tributa egentium animarum, *c. tua nobis, eod. tit.*

Ad decimas persolvendas compellendi sunt Laici per censuram Ecclesiasticam, si nolint persolvere, *ibid.*

In decimis solvendis consuetudo approbata servatur, *c. cum sint, eod. tit.*

Decimarum solutio præcedit exactiones tributorum & censuum, *cap. cùm non sit in homine, eod. tit.*

Decimæ locari possunt quibuscunque, *c. vestra, de locat. & conduct.*

In decimis locum habere potest compositio, *c. suggestum est, 9. de decimis.*

Decimæ solvendæ sunt, de terris quæ olim pascuosæ, nunc fructuosæ sunt, & de fundo ubi steterunt olim domus, *ibid.*

Decimas non tenetur solvere mercator, nisi deductis expensis suis, *c. pastoralis, eod. tit.*

Decimas tenentur Clerici de patrimonio solvere, *cap. novum, eod. tit.*

In decimis non deducuntur expensæ pro fructibus percipiendis, vel rebus reservandis factæ, *c. cùm homines, eod. tit.*

Decimas tenentur Judæi solvere de terris quas tenent colendas, *c. de terris, eod. tit.*

Decimas non recipiat Ecclesia in alieno Episcopatu, *c. cùm sint, eod. tit.*

Decimæ non recipiantur de manu Laici sine consensu Episcopi, *cap. cum & plantare, de privilegiis, & cap. dudum, de decimis.*

Decimas alterius Ecclesiæ à Laico detentas alius in pignus non recipiat, *c. interdicimus, eod. tit.*

Decimas de hortis suis fratres prædicatores & mino-

tes solvere non tenentur, *c. nimis iniqua, de excess. prælat.*
Decimæ datæ in feudum revocentur, *c. cùm Apostolica sedes, de is quæ fiunt à prælat.*
Decimas Laico concedens deponatur, *capit. quamvis, de decimis.*
Decimarum transanctio fieri debet de consensu Episcopi vel Papæ: aliàs non valet, *cap. statuimus, & c. veniens, de transact.*
de **Decretis** quatuor Conciliorum. *dist. 15. c. 1. c. sicut. c. sancta. item dist. 16. c. sancta, can. 6. c. septuaginta. c. viginti.* item aliorum præter ista quatuor Conciliorum decretis, *dist. 15. c. sicut. §. quintum verò. cap. sancta. §. sed etsi qua. item dist. 16. c. sancta c. sexta. c. prima. c. ult.*
de **Delitiis**, *dist. 41. cap. delitia.*

De Delegati potestate & officio.

Delegatus potest exequi jurisdictionem suam per annum integrum, *c. quærenti, de offic. & potest. Jud. deleg.*
Delegatus major est ordinario in causa sibi commissa, *c. sanè, eod. tit.*
Delegatus vices suas committere potest suo conjudici, etsi simpliciter sit pluribus commissa causa. *c. quamvis, eod. tit.*
Delegatus potest excommunicare contumacem, *cap. quærenti, eod. tit.*
Delegatus potest vices suas committere in rebus non arduis, *cap. si pro debilitate, eod. tit.*
Delegatus prædicationem crucis sibi commissam, sive dispensationes, absolutiones, pœnitentiarum injunctiones, non potest alteri committere, *c. quoniam Apostolica sedes. §. cæterùm, eod. tit.*
Delegatus potest coërcere quemlibet jurisdictionem suam impedientem, *c. 1. eod. tit.*
Delegatus potest arbiter esse in causa sibi commissa, *cap. literas. de præsumpt.*
Delegatus eandem habet potestatem in principali & accessorio, *c. quoniam, de decimis.*
Delegatus generalis non habet potestatem super causa delegata alteri specialiter, *c. 2. de offic. deleg.*
Delegatus rebus sibi non delegatis se intromiscere non debet, *cap. super lite-is, de rescript.*
Delegatus potest esse testis in causa sibi delegata, si judicandi officium non assumat, *c. dilecto filio, de test.*
Delegatus potest alteri causam committere, prout vult, *c. super quæstionum, de offic. & potest. deleg.*
Delegatus committens alteri vices suas, de cætero se non intromittet, si ex toto commisit, *ibid.*
Si Delegatus sequi debet mentem delegantis, *c. sanè, eod. t.*
Delegatus non potest alteri committere causam appellatione remotâ, *d. c. super quæstionum.*
Delegatus potest compellere subdelegatum ad recipiendum vices suas, *ibid.*
Delegatus non procedat in causa sibi commissa, si literæ prioribus literis contrariæ opponuntur, de eis mentionem facientes, *c. sanè, eod. tit.*
Delegatus puniat contumaces pœnâ statutâ, vel aliàs pro qualitate delicti, *c. præterea, eod. tit.*
Delegatus recipiens causam, simul recipit potestatem omnium ad causam pertinentium, *ibidem, & cap. suspicionis, eod. tit.*
Delegatus potest sententiam suam executioni mandare, & debet id facere, si ordinarius nolit, vel aliàs non possit, *c. significasti, eod. tit.*
Delegatus potest ordinario executionem mandare, *cap. ex literis, eod. tit.*
Delegatus exequi debet, nisi Papa aliud, vel aliter committat, *c. si quando, eod. tit.*
Delegatis commissa causa expressis nominibus locorum, non personarum, uno mortuo successor ejus in dignitate, potest in causa cum alio sententiam dicere, *cap. quoniam Abbas, eod. tit. de off. & pot. Jud. del.*
Delegatus non potest aliquem invitis ordinariis instituere, *c. super eo, eod. tit.*
Delegatis duobus causa commissa, unius sententia sine altero non tenebit, *ibid.*
Delegatus suspectus est amovendus, *c. causam quæ, eod. tit.*
Delegatus debet procedere mortuo mandatore, si lis ante ejus obitum contestata fuerit, *c. relatum, eod. tit.*
Delegatus potest procedere in causa, citatione emissâ ante mortem mandatoris, *c. gratum, eod. tit.*
Delegatus potest absolvere excommunicatum ab ordinario, si ille malitiosè noluerit facere, *c. prudentiam, eod. tit.*
Delegatis tribus, uno absente alii non possunt procedere, nisi se legitimè impeditum probet, vel nisi duobus committatur, etiamsi tertius nequiverit interesse, *ibid.*
Delegtus non debet procedere in causa, si citatus misit legationem ad Papam, *ibid.*
Delegatus unus non procedat in causa, appellatione emissâ contra suum conjudicem, *c. cùm super, eod. tit.*
Delegatus usque ad mediam noctem potest partes expectare, & sententiare, 24. *eod. tit.*
Delegatus vice suâ & sui conjudicis mortui re integrâ non procedat, nisi à suo conjudice sibi committatur, & ante mortem ejus sit cœptum, *c. licèt. eod. tit.*
Delegati mandatum non tenetur exequi ordinarius, nisi priùs ei constet de rescripto apostolico, *c. cum in jure, eod. t.*
Delegatus non potest excedere formam mandati apostolici, alioquin non valet processus, *c. venerabili fratri, & c. P. & C. eod.*
Delegatus de consensu partium potest alteri vices suas demandare, licèt ei sit mandatum, ut personaliter exequatur: nisi sit causa ardua, *cap. fin. eod. tit.*
Delegatus qualiter procedat contra injustè excommunicantem, *c. cum contingat. de off. deleg.*
Delegatus potest refutari, si nimiam familiaritatem post litis contestationem cum alterutra partium contraxerit, *c. insinuantem, eod. tit.*

De ætate delegati, & quando ipsius potestas expiret.

Delegatus debet esse 20. annorum, nisi partes scientes consentiant in eum, qui sit major octodecim annis, aliàs facta delegatio ab alio quàm à Principe non teneret, *c. cùm vigesimum, de offic. & potest. deleg.*
Delegatus officio suo functus, cùm sententiam executioni mandat, expirat auctoritas sua, *cap. ex literis, eod. tit.* Item quando terminus præfixus præteriit, *cap. de causis, eod. tit.*
Delegatus per negligentiam vel malitiam amittit jurisdictionem, *c. quoniam, eod. tit.*
Delegato uno mortuo, potestas alterius expirat, nisi aliud sit in delegatione expressum, *cap. un. eod. tit.* Item de arbitris,
Delegati jurisdictio finitur, cùm causa remittitur ad superiorem, *c. licet, de offic. deleg.*
Delegati jurisdictio expirat per sententiam interlocutoriam, quâ se jurisdictionem non habere pronuntiavit, nec ipsam etiam de consensu partium reassumit, *c. significantibus, 38. eod. tit.*
Delictum personale non redundat in Ecclesiam vel conventum, *cap. damnamus, de summa Trinitate.*
Delictum occultum non impedit promovendum, *cap. ex tenore, de temp. ordin.*
Delicti cognitio facta extra judicium nocet, sicut confessio, *c. per inquisitionem, de elect.*
Denuncians repellitur, qui non præmonuit, *c. de dilect. de accusat.*
A denunciatione repellantur concubinarii publici, *cap. cùm dilecti, de accus.*

A de-

A denunciatione repelluntur conſpiratores, *ibid.*

Ad denunciandum non admittuntur inimici, *cap. cùm oporteat. de accuſationib.*

In denunciatione deficiens ſuſpenditur ab officio & beneficio, *cap. cùm dilectus, de calumn.*

Denunciari quis poteſt de pluribus in eodem judicio, *c. cùm I. & A. de ſent. & re judic.*

Depoſita res furtiva non eſt furi reddenda, *c. 1. de depoſ.*

Deponendus eſt nullus ante cauſæ cognitionem, *c. 1. de judic.*

Non deponitur quis, niſi pro notabilibus peccatis, *c. cùm dilecti filii, de accuſ.*

Depoſitus ſi celebrat, ab Eccleſia reſcindatur, *c. ſi quis presbyter [illegible]ic. excommun.*

Deponendus quis non eſt, ſi teſtes contra eum ex ſola credulitate deponunt, *c. inquiſitionis, de accuſ.*

Deſertus locus, *cap. 1. §. illum locum, de verb. ſignif. in 6.*

de **Diabolo.** Hic affligens homines, ipſe plùs affligitur, *de pœnit. d. 1. c. poteſt fieri §. ægritudo. & ibi gloſſa.*

Diaconi, *diſt. 21. cap. Cleros. §. Levitæ. verſ. hi Græcè.*

De origine Diaconorum legitur, *diſt. 21. in pr. §. Levitæ.*

De modo ordinandi Diaconum, *diſt. 23. c. diaconus.*

In iis ordinandis manus eorum chriſmate perungi non debent, *diſt. 23. c. præterea.*

Septem ordinandi, *diſt. 93. cap. diaconi qui, & c. diaconi ſeptem.*

Diaconi officium circa albam, *d. diſt. 93. cap. diaconus, in fine.*

De cœlibatu Diaconorum cavetur, *diſt. 28. c. quando. c. præterea. cum c. ſeq. diſt. 32. cap. eos qui.* Contradicit *d. diſt. 28. c. presbyter. c. diaconi, in pr.* Huic objectioni reſpondet Gratianus *dict. c. diaconi, verſ. ſed quod de electione.*

Compagis Diaconus uti non debet, *diſt. 93. c. pervenit.*

Diaconi nihil eorum quæ decreta ſunt primis ordinibus ſibi debent vendicare, ut baptiſma, euchariſtiam, &c. *diſt. 93. c. diaconus. c. pervenit. c. non oportet.* Cujus exceptio eſt in tempore neceſſitatis, *d. diſt. 93. c. præſente.*

De inquirendis à Diacono iis, quæ ad cultum Eccleſiæ & diſciplinam ejus pertinent, *diſt. 93. c. diaconi Eccleſiæ.*

De Epiſcopo à Diaconis cuſtodiendo, *diſt. 93. c. diaconi qui.*

Sicut in miniſterio, ita in diſpenſatione ſine Diacono Epiſcopus vivere non debet, *d. diſt. 93. c. diaconi ſunt.*

Diaconus ſiniſtrum tantùm humerum orario ambit, *diſt. 25. c. audire, in fine, cum c. ſeq.*

Diaconi Miniſtrant Sacerdotibus, *d. 25. c. 1. §. ad diacon.*

Diaconi Subeſſe debent presbyteris, non ſe illis præferre, *d. diſt. 93. c. à Subdiacono. §. porrò. c. Diaconi ſeptem. §. ut igitur. cap. pervenit. c. non oportet. c. Diaconi. c. Diaconus. c. nonnulli. c. legimus. c. dominus.* Niſi Diaconus locum metropolitani ſui obtineat, *d. diſt. 93. c. ult.*

Die dominicâ eſt ab omni opere illicito abſtinendum, *cap. 1. de fer.*

Die dominico licet Epiſcopo virgines conſecrate & ordines conferre, *c. 1. de temp. ordin.*

Diebus dominicis poteſt ſolus Papa Subdiaconos ordinare, *ibid.*

Dies quandoque incipit initio noctis, & terminatur ad diem ſequentem; idque verum eſt in celebrandis ordinibus, cùm quæritur, pluresne ordines uno die collati ſint, *cap. literas, 13. de temp. ordin.*

Dies aliquando incipit à veſpera uſque ad veſperam, quoad feſta celebranda, *c. 2. de fer.*

Dies aliquando incipit à manè, & terminatur in fine diei ante tenebras, quantum ad Judicem & ſententiam diffinitivam, *c. conſuluit, de offic. Jud. deleg.*

Dies aliquando incipit à media nocte, & terminatur in mediam noctem ſequentem, quantum ad contractus faciendos: poſſunt enim fieri quâlibet horâ, *cap. conſuluit, eod. tit.*

Dies aliquando incipit poſt cœnam, & durat per noctem uſque ad diem ſequentem, quantum ad jejunium, *cap. de eſu. de conſecr. diſt. 3.*

Dies etiam incipit à quarta feria poſt occaſum ſolis, uſque ad ſecundam feriam in ortu ſolis, quantum ad Treugas ſervandas, *cap. 1. de treuga & pace.*

Dietas ultra duas extra ſuam diœceſin nemo citandus eſt, *c. olim, de exceſſ.*

Diffinitiva ſententia proferri non debet contra abſentem ex legitima cauſa, & lata non tenet, maximè in cauſa matrimoniali, *cap. tenor. & cap. cùm Berchtoldus, de ſent. & re judic.*

Contra contumaciter abſentem, etiam lite non conteſtatâ, proceditur ad ſententiam diffinitivam in cauſa criminali per viam inquiſitionis motâ, *cap. veritatis, 8. de dol. & contum.*

Dignitas Infamibus non patet, *cap. infamibus, 87. diſt. tit.*

Dignitates duas habens, unam dimittat, etiamſi illas habeat in diverſis Eccleſiis, *cap. præterea, de præbend.*

Ad dignitatem majorem à minori eſt tranſeundum, *c. licèt in tantum, de tranſlat. Epiſcop.*

Dilapidator deponendus eſt, *cap. licèt Hely, de Simon.*

Dilapidator rerum Eccleſiaſticarum ſuſpectus removetur uſque ad diſquiſitionem facti, *cap. fin. de accuſat.*

Dilatio non niſi cauſâ cognitâ danda, *3. quæſt. 3. c. ult. §. à Judice.*

Dilectio Dei & Proximi. *vide ſuprà in charitas.*

Diœceſis, *capit. Rodolphus, 35. de reſcriptis.*

Diſcipuli Chriſti creduntur eſſe baptizati, *de conſecr. diſt. 4. c. quando ab c. ſi eos.*

in **Diſjunctivis,** *cap. in alternationis, 70. de reg. jur. in 6.*

Diſpenſationes ad jus commune trahi non debent, *c. in cauſis, de ſent. & re jud.*

Diſpenſare poteſt Epiſcopus cum Clerico in minoribus criminibus, *cap. at ſi Clerici, de judic.*

Collaterales perſonæ in ſecundo gradu matrimonium contrahentes diſpenſati poſſunt à Papa, quia hoc non eſt contra jus divinum, *cap. literas, de reſtitut. ſpoliat.*

Diſpenſationem inducit multitudo ſupplicantium: & conſuetudo terræ, *cap. ſanè, de temp. ordin.*

Diſpenſatur cum eo in temporalibus, cum quo & in ſpiritualibus, *cap. per venerabilem, qui filii ſint legit.*

In diſpenſatione voti attendi debet debilitas & paupertas, *cap. quod ſuper his, de vot. & vot. redempt.*

Diſpenſatio revocari non debet, *cap. ex tua nobis, de fil. presbyt.*

Diſpenſationem non habenti, alia cura animarum non conferatur, ſi talis eam antè habuerit, alioqui collatio viribus careat, *cap. de multa, de præb.*

Diſputare de fide Laici non debent, *c. quicunque. §. inhibemus, de hæreticis, in 6.*

Diſſenſus difficulter probatur, niſi contraria judicia præceſſerint, *cap. ad id, de ſponſal. & cap. inſuper, qui matrimonium accuſ. poſſ.*

Diſſentiente altero deſponſatorum, poſt ſeptennium alter ſolutus eſt ipſo jure, *cap. acceſſit, de deſponſat. impub.*

Diſtinctio, vide ſuprà, in Antinomia, vel Contraria.

Divinatio, *26. qu. 5. in princ. 1. q. 1. c. nunquam, in princ.* cauſa 26. item quæ proponentur infrà cauſa 9. Ratio hujus cauſæ per objectio-

nis solutionem habetur, *d. qu. 5. c. ult. §. si autem quilibet.*

Origo divinationum exponitur, 26. *qu. 3. in princ. cum eap. seq.* Ratio nominis exponitur, *dict. quæst. 3. cap. 1. §. divini.*

Genera divinationum enumerantur *d. c. 1. §. 1.* Singulorum generum species in sequentibus causis proponentur. Divinationum autem causæ vel modi exponuntur, *dict. c. 1. §. fin. cum c. seq.*

Divortium, non celebratur, licèt ex utraque parte conjugum, consanguinitatis impedimentum allegetur, nisi per testes fide dignos illud probetur: idque fit ad impediendam collusionem, *c. super eo, de eo qui cognov. con anguin. uxoris suæ.*

Divortio judicio Ecclesiæ celebrato, non potest compelli fidelis recipere infidelem, licèt conversum ad fidem, *cap. de illa, de divort.*

Post divortium dos est reddenda uxori, & possessiones dividendæ sunt, *cap. significavit, de donat. inter vir. & uxor.*

Divortium non fit propter furtum, vel simile quid, sed propter infidelitatem vel adulterium commissum, *c. quæsivit, de divort.*

Divortio propter hæresin facto, continere debet fidelis vivente infideli, *ibid. & cap. quanto, eodem titulo.*

Divortium potest fieri ex violentâ præsumptione, *cap. literas, de præsumpt.*

Divortium sine jurisdictione Ecclesiæ non tenet, *c. porrò, de divort. & cap. 1. de convers. conjug.*

Divortio propter adulterium facto, contrahens cum altera debet redire ad primam, *c. ex literis, de divort.*

Doctoris Juramentum, vel ejus qui ad magisterii honorem promovetur, circa expensas præstando cavetur, *Clement. cùm sit nimis, 2. de magistris.*

De magistris & doctoribus artium liberalium ubique constituendis *dist. 37. cap. de quibusdam.*

Ne pro licentia docendi aliquid accipiatur, *d. c. 1. §. pro licentia. & c. prohibeas, 2. c. quantò, 3. eod. tit.*

Item Ut gratis doceant magistri, *dict. §. pro licentia.*

Dolus scienti & consentienti non fit, neque injuria. *c. scienti, 27. de reg. jur. in 6.*

Dolo facit, qui petit quod est restituendum, *c. dolo, 59. de reg. jur. in 6.*

Item qui contra jura mercatur, dolo agere præsumitur, *c. qui contra, 82. de reg. jur. in 6.*

Dolo facere non videtur, qui jussu Judicis facit, *cap. quod quis, 24. d. tit.*

Dolus alicujus facit, ut contra eum absentem procedi possit, si de eo constet, *c. cùm olim, de sent. & re jud.*

Domicilium ibi quis dicitur habere, ubi habet beneficium, *cap. dilectus filius, de rescript.*

Domicilium ubi quis habet, ibi conveniri potest, *c. dilecti filii, de for. compet.*

Dominium acquiritur, si quid capitur ex hostibus, nisi bellum sit injustum, *c. sicut, 29. in princ. de jurejurando.*

Donatio Episcopi sine consensu capituli non valet, *c. cùm nos, de his quæ fiunt à Prælat.*

Donatio occulta suspecta est, & ideò irritanda, *cap. 1. ut benefic. Eccles. sine dilat. conf.*

Donare potest, qui sui juris est, & rerum suarum habet administrationem, *cap. caterùm, de donat.*

Donationem potest, & debet vir mulieri facere, si viro dedit uxor dotem, *c. nuper, de donat. int. vir. & uxor.*

Donationes Ecclesiarum vivente Rectore non valent, nisi fiant locis religiosis, ita tamen, ut Rectores eis non priventur per vitam, *cap. consultationibus, de donat.*

Donare nemo sibi ipsi potest beneficium, *cap. cùm ad nostram, de instit.*

Donatio inter virum & uxorem, quæ dantem pauperiorem, accipientem locupletiorem facit, non valet, *cap. ult. de dot. post divort. restitut.*

Donationes Episcopi in gravamen Ecclesiæ factæ sine consensu capituli, revocentur per successorem, *c. fraternitatem, de donat.*

Donatio Abbatis cum consilio prioris vel paucorum, non tenet, aliis reclamantibus, *c. cæterùm, eod. tit.*

Dos ad uxorem, & donatio ad virum revertitur, soluto matrimonio, *cap. fin. de don. post divort. rest.*

In dotem non potest dari feudum, *cap. nuper, eod. tit.*

Dos reddi debet uxori separatæ ob legitimam causam, *cap. 1. de don. inter vir. & uxor.* secùs, si ob fornicationem matrimonium solutum sit: tunc enim non redditur, *c. plerunque, eod. tit.*

Dos etiam reddenda est post divortium ancillæ, quæ matrimonii contracti tempore libera credebatur, *c. proposuit, de conjug. serv.*

Dos in manu viri est uxore vivente, *cap. per vestras, donat. inter vir. & uxor.*

Dos detur uxori viro exulante vel fugiente, *c. ex literis, de pignorib.*

Pro dote uxoris, omnia viri bona tacitè sunt hypothecata, *ibid.*

Dotem uxoris, nisi æstimatam, maritus vendere non potest, *cap. ex parte, de consuet.*

Dos Ecclesiæ immunis esse debet ab omni servitute, *c. 1. de censib. & exact.*

in **Dubio** Consuetudo loci est attendenda. Quòd si varia sit consuetudo, ea potiùs attendenda, quæ magis rationabilis est, & aliis minùs præjudicans, *cap. cùm olim, 6. de consuetudine.*

Humaniorem sententiam sequi debemus, *cap. estote, 2. de reg jur. cap. odia r sting. 15. cap. in pœnis, 49. eod tit. in 6.*

Contra eum qui legem apertiùs dicere potuit, Interpretatio facienda, *c. contra eum, 57. de reg. jur. in 6.*

Inspicimus quod Verisimilius est, aut quod plerunque fieri solet, *cap. inspicimus, 45. dict. tit.*

Duellum qui fecit, potest ex dispensatione in ordine priùs habito ministrare, *c. 1. de corp. vitiat.*

Duellum exercens potest promoveri, si non interfecerit, *cap. 1. de Cleric. pugnant. in duell.*

Homine in duello interfecto, non potest interfector ejus in ordine suscepto ministrare, *c. 2. eod. tit.*

Duplicia Monasteria prohibita, 18. *quæst. 2. cap. diffinimus.*

E.

Ebrietas ubi est, ibi etiam libido & furor, 35. *dist. c. venter.* item obcæcat conscientiam, & sepelit rationem, 15. *q. 1. c. sanè.*

de **Ebrietate** punienda. *dist. 33. cap. 1. cap. luxuriosa. cap. Ecclesia. cap. venter. c. vinolentum. c. luxuriam. c. sexta.*

Ecclesiastici & civilis statûs Comparatio, *dist. 96. c. cùm ad verum. c. quis dubitet. c. duo sunt.*

Ecclesia Catholica est fidelium multitudo fide & charitate unita, 93. *dist. cap. legimus, circ. med.* 1. *q. 1. c. multa, in fin.* 24. *q. 1. c. loquitur.*

Una est Ecclesia universalis, extra quam non est salus, *cap. 1. §. una verò, de summa trinitate,* 1. *qu. 1. c. teneamus,* 24. *qu. 1. c. loquitur. cap. quia ex sola. cap. quoniam. c. pudenda. §. etenim. c. schisma. item dist. 93. cap. qui cathedram.*

De Ecclesiis Defendendis contra Laicos, *dist. 96. c. ult. & dist. 97. in princ. §. sed sicut, ex cap. 1. cum cap. seq.*

De Ecclesiis non violandis, & Violatorum pœna, *cap. relatum, 21. §. fin. de jure patronat.* 17. *q. 4. c. ad Episcopos. c. attendendum. c. si quis.*

Pœna

Poena eorum qui Ecclesiæ pacem turbant, 24. *quæst.* 1. *cap. qui contra, d. q.* 3. *c. uisquis per.* non est enim subjecta Ecclesia cum suis personis, rebus & actibus Laicorum dispositioni vel judicio, *per. cc. jam proposita. & d. dist.* 96. *in princ. cum c. seq. cap. nos ad fidem. cum cap. seq. cap. ubinam. cap. denique. cap. satis. cap. in scripturis. cap. si Imperator. cap. nunquam. cap. sicut. item dist.* 97. *in princ.*

Ecclesiæ res in nullius bonis sunt, nec quisquam eas tanquam proprias sibi potest vendicare, *cap. ratio,* 3. *de præbendis,* 16. *qu.* 7. *cap.* 1. *§. has verò decimas. versic. sed sint omnia communia,* 23. *quæst.* 7. *cap. ad quod autem. §. si autem privatim.*

In res Ecclesiæ non succeditur jure consanguinitatis, *c.* [illegible] *de præbendis. cap. consuluit,* 15. *de jure patronat.* 16. *qu.* 1. *cap.* [illegible] *§. generaliter. versic. similiter & ij.*

Ecclesiastica Laicus conferre non potest, *c. dudum,* 31. *§ cæterum. versicum sacrilegii. de decimis. cap. nullius,* 17. *de jure patronatûs,* neque quid disponere vel statuere, *dist.* 98 *in princ. cum seqq.* 16 *qu.* 7. *cap. nullus Laicorum, cap. non placuit. cap. Laicis. c. si quis, princ. quicunque. §. si ergò.*

Ecclesiastica Laicis non conferenda, nec committenda, *d. § Laici autem. & cap. quamvis,* 17. *de decimis. item dist.* 89. *cap. indicatum.* nam non nisi ab Episcopo, ejusvè consensu conferenda ac possidenda sunt, 16. *qu.* 7. *cap. congregato. cap. & hoc. §. fin.*

Res Ecclesiasticas Laicus possidere non potest, 16. *qu.* 7. *in princ. §. Laici autem. cap.* 1. *in princ. cap. nullus Laicorum,* & licèt res sterilis vel onerosa, Ecclesiæ redhiberi debet, 10. *quæst.* 2. *cap. hoc jus. §. sicut.*

De rebus Ecclesiæ vindicandis, 16. *qu.* 3. *cap.* 1. *in fin. c. inter memoratos. § fin. item de reb. Ecclesiæ alienandis. cap. si quis.* 6 *§. fin. vide supr. in Alienatio.*

Ecclesia non vacans potest concedi religiosis, *cap. cùm venissent, de restit. spol.*

In una Ecclesia plures simul non instituuntur, *cap. quoniam, de jure patron.*

Ecclesia ultra quatuor menses vacare non debet, *cap. cùm propter discordias, e. d. tit.*

Ecclesiam sine dispensatione Papæ tenens non Presbyter privetur, *cap. præterea, de ætat. & qualit.*

Ecclesiam habens non recipiat aliud beneficium, *cap. cùm non ignores, de præbend. & dignit.*

Ecclesiæ donatio sub conditione facta revocari potest, si sic collata fuerit, quòd conditione cessante revocetur, *cap. verùm, de cond. appos.*

Ecclesia non consecrata immunitatem nihilominùs habet, *cap. Ecclesiæ, de Eccles.*

Ecclesiæ de novo ædificari possunt populo crescente, *cap. ad audientiam, de Eccles. ædific.*

Ecclesia sub annuo censu concedi potest ratione fructuum, *cap. querelam, ne prælat. vices suas.*

In Ecclesia placita secularia fieri non debent, *cap. cum Ecclesia, de immunitat. Eccles.*

Ecclesiæ nomine cathedralis intelligitur, *cap. cùm Clerici, de verbor. signific.*

Per Ecclesiam matricem intelligitur cathedralis, *cap. venerabili, eod. tit.*

Ecclesia tantùm judicat de manifestis. *c. sicut, de simon.*

Ad Ecclesiam fugiens, modò in ea non deliquerit, tutus est ab omni injuria, *cap. inter alia. & c. fin. de immunitat. Eccles.*

Ecclesiæ subsunt Episcopo, in cujus diœcesi sitæ sunt, de jure communi, *cap. constitutas, de religios. dom.*

Ecclesias plures habere licet, quarum una ex alia pendeat, vel quæ proprios Sacerdotes habere non valet, *cap. eam te, de ætat. & qualit. præfic.*

Ecclesiarum effractores & incendiarii, postquam sunt denunciati, à solo Papa absolvendi sunt, *cap. conquest. de sentent. excommunic.*

Moriens, qui testamento Ecclesiæ aliquid legat, id congregationi legare intelligitur, *c. relat. de testam. & ult. volunt.*

In Ecclesiis regularibus non sint seculares Clerici, aut regulam profiteantur, aut amoveantur, *cap. cùm causam, de elect.*

Ultimum & summum quod ab Ecclesia infligitur supplicium, est anathema, *cap. cùm non ab homine, de Judic.*

Ecclesiarum novarum constructio veteri nocere non debet, *cap. de his, de Eccles. ædific.*

Ecclesia fornicatione polluta, aspersione aquæ reconcilietur, *cap. significasti, de adulter. & stupr.*

Ecclesias reparare tenentur rectores earum, *cap. de his, de Eccles. ædific.*

Ecclesia secularis non potest fieri regularis sine consensu diœcesani Episcopi, *cap. ad audientiam, eod. tit.*

Ab Ecclesia sua se transferens ad aliam auctoritate propriâ, utrâque privetur, & primâ & secundâ, *cap. quanto, de translat. prælat.*

Ecclesia si possessiones suas à Laicis repetat, debet expensas in rei meliorationem factas computare & præstare, *cap.* 1. *de in integr. restitut.*

Ecclesiasticum feudum non licet vendere sine consensu Episcopi, *cap. quæ in Ecclesiarum, de constitut.*

Ecclesiæ & Prælaturæ pueris non conferantur, *cap. ex ratione, de ætate, qualitate & ordin. præfic.* Sed talibus debet cura animarum committi, qui brevi ordinari possunt in Presbyteros, *cap. inde eorum, & cap. præterea, eod. tit.*

Ecclesia debet habere chorum & Ecclesiam, *capit.* 1. *de vit. & honest. Cleric.*

Ecclesia parochialis non dividatur sine Episcopo, *cap. avaritiæ, de præbend.*

Ecclesia vivente Rectore nec dari nec recipi potest, *cap. qui in vivorum, de concess. præbend.*

Ecclesia per Episcopum, non per Presbyterum reconciliari potest, *c aqua per Episcopum, d. consecr. Eccles. vel alt.*

Ecclesia vacante, confirmatio non spectat ad capitulum, *cap.* 2. *ne sed. vacant.*

Ecclesiis suis non sunt spoliandi cæci nec leprosi, *c. licèt multum, de censib.*

Ecclesia regularis & cathedralis ultra tres menses non vacet; si vacaverit, Archiepiscopus provideat illi, *cap. ne pro defectu, de elect. potest.*

Ecclesia vacans propter dissensum Episcopi & patroni, custodiatur per œconomum, *cap cùm vos, de offic. jud. ord.*

Ecclesia non potest pœnam sanguinis infligere, *cap. in Archiepiscopatum, de rapt. & incend.*

Ecclesias in proprios usus concessas non licet regularibus intrare sine diœcesani consensu, *cap. pastoralis, de privileg.*

Ecclesia debet ab omni exactione immunis esse, *cap.* 1. *de censib.*

Ecclesia cathedralis quendam Professorem in Theologia habeat, *cap. quia nonnullis, de Magistr.*

Ecclesiæ matrici debentur decimæ, *cap. ex transmissa, de præscript.*

Ecclesiæ statuta pro tempore variari possunt, *cap. non debet, de consanguin. & affin.*

Statuta Laicorum ab Ecclesia confirmata valent, aliàs non, *cap. Ecclesia sanctæ Mariæ de constitut.*

Contra Ecclesiam aliquid statuentes, ni revocaverint, excommunicentur, *cap. noveris, de sent. excom.*

Quæ edenda, vel non.

Edi Nomen Actionis necessarium non est: sed factum ita exponendum, ut Judici actio constare possit, *cap. dilecti,* 6 *de judiciis.*

Causa actionis edenda, *d. c* 6. *& c. ult. de libelli oblatione.*

Scriptis actio edenda, *cap.* 1. *de libelli oblatione.* 5. *qu.* 2. *cap. ult. in princ. vers. & non prius.*

Si actio inepta est edita, reus ab instantia absolvitur, *cap. examinata,* 15. *de judiciis.*

Reus actori non tenetur Instrument[illegible] *cap.* 1. *de probationibus,* 4. *q.* 3. *cap. ult. §. qu*[illegible]

Nisi instrumenta actori & reo communia sint *cap. G. perpetuus 12. de fide instrum.*

Non totum instrumentum edendum est; sed id tantùm quod ad causam pertinet, *c. contingit, 5. de fide instrument.*

Effectu prohibito omnis ejus causa prohibita censetur, *cap. cùm quid, 48. de reg. jur. in 6.*

Ejecta, *dist. 34. cap. vidua.*

Electio debitoris si genus debeatur, vel unum ex duob. *c. in alternativis, 76. de reg. jur. in 6.*

Quæ electio valeat, nec ne.

Electio celebrata ab interdictis non valet, *cap. cùm inter R. de elect.*

Electione primâ non annullatâ, non valet secunda electio *cap. consideravimus, eod. tit.*

Electio simoniaca non valet, si propter hoc electoribus promissa fuerit pecunia, licèt electus ignoret, nisi in fraudem electi factum sit, *c. nobis, 27. de simon.*

Electio pendente appellatione facta non valet, *c. bonæ memoriæ, de elect.*

Electio Episcopo nondum sepulto facta non valet, *cap. bonæ memoriæ, de elect.*

Electionis tempore transacto, facta electio non valet, *c. dilecto filio de suppl. neglig. prælat.*

Electio secunda valet, cum certum est primam non valere, *cap. bonæ memoriæ, de electionibus.*

Electio suspensi vel à suspensis celebrata non valet, *cap. cùm inter R. eod. tit.*

Electio publicato scrutinio valet, *c. publicato, eod. tit.*

Electio Pontificis à Laicis facta non valet, *cap. sacrosancta, eod. tit.*

Electiones clandestinæ reprobantur, *c. quia propter diversas, eod. tit.*

Electio ad præbendam, per importunitatem facta non valet, *c. tuæ fraternitatis, de præbend. & dignitat.*

Electio non valet, nisi absentes vocentur, qui possunt & debent electioni interesse, *cap. quod sicut, de elect.*

Nulla electio dissentiente capitulo facta valet, *cap. auditis, eod. tit.*

Electio quæ nulla est, ex pòst facto non convalescit, *c. auditis, eod. tit.*

Electio Episcopi in Archiepiscopum non valet, quia postulari debet Episcopus, *c. gratum gerimus, de postul.*

Qui & Quales cùm electi, tum eligentes esse debeant.

Electio ad Episcopatum debet fieri de digno scientiâ, moribus & ætate, & habeat tricesimum annum completum, & sit legitimo matrimonio natus, *c. 7. de election. & elect. potest.*

Electioni de se factæ per potestatem secularem consentiens, non potest eligi ad aliquam dignitatem sine dispensatione, *cap. quisquis electioni, eod. tit.*

Electus schismaticus, si schisma non abjuraverit, ne confirmetur, *c. quia diligentia, eod. tit.*

Electus non sit procurator vel œconomus in spiritualibus vel temporalibus, *c. avaritiæ, eod. tit. in 6.*

In electo tandem quæ requirantur singula, *vide in cap. cunctis, de elect.*

Qui ad electionem vocandi, & ad quos ea spectat.

Ad electionem vocandi sunt, qui sunt in provincia: quia plùs nocet contemptus unius, quàm contradictio multorum, *cap. coràm dilecto, eod. tit. de elect.* in electione tamen Episcopi, Canonici valdè remoti non sunt expectandi, *c. cum inter universas, eod. tit.*

In electione requiritur major & sanior pars capituli, *cap. Ecclesia, & cap. congregatio, eod. tit.*

Electio Abbatis ad Monachos ejusdem monasterii spectat, *cap. cum dilectus, de consuet.*

Electio Imperatoris spectat ad Germaniæ Principes, sed examinatio & coronatio ad Papam, *cap. venerabilem, de elect.*

Excommunicati ad electionem non sunt vocandi, *cap. illa quotidiana, eod. tit.*

De electionis forma & modo.

Electionis formam & requisita necessaria, *vide in c. cùm terra, & c. quia propter, de elect.*

Per aliquam de tribus his formis, Scrutinii scil. Compromissi & Inspirationis, procedi debet ad electionem, *cap. 42. de elect.*

De electione tractanda, dies est præfigendus *cap. Ecclesia vestra, eod. tit.*

Electio debet fieri de proprio gremio, si reperiatur idoneus, *cap. cùm inter, eod. tit.*

In electionibus valet consuetudo, *cap. cùm terra, eod. tit.*

In electionem possunt omnes in unum compromittere, *cap. causam, eod. tit.*

Eligentium numerus multùm excedens præfertur digniori numero sed minori, *cap. dudum, eod. tit.*

Electio Papæ à duabus partibus facta valet, licèt tertia dissentiat, *cap. licèt, de vitanda, eod. tit.*

In electione Papæ absentes Cardinales ultra decem dies non expectandi, *cap. ubi periculum, de elect. lib. 6*

Electio Papæ fit in eo loco, ubi præcedens obiit, aliàs in proxima civitate non interdicta, *ibid.*

Pro ea electione etiam Cardinales arctantur & includuntur, donec quis certò sit electus, *ibid.*

Quomodo cùm electus, tum electores sive eligentes suo jure priventur.

Electus, qui ante confirmationem administrare res Ecclesiæ tentaverit, cassatur & removetur, *c. bonæ memoriæ, de elect. c. qualiter, eod.*

Electus multas dignitates habens, si dispensationem à Papa non habuerit, cassatur, *c. dudum, eod. tit.*

Qui scienter & ex proposito indignum eligunt, potestate eligendi privantur & à beneficio per triennium suspenduntur, & si à majori parte facta sit hæc electio, ad minorem deinceps devolvitur, *cap. cùm Vinionens. eod. tit. & cap. gratum, de postul.*

Electus requisitus ab electoribus, si intra mensem non consenserit electioni, à jure electionis cadit, nisi consensus electi pendeat à superiori, qui si non concedat, ad aliam poterunt electi procedere electionem, *cap. quam sit, de elect. l. b.*

Electus si intra tres menses non petierit confirmationem post consensum datum ab electione cadit nisi legitimè fuerit impeditus, *eod. cap. in fine, eod. tit.*

Electus non potest ab electoribus removeri, nisi de novo improbitas aliqua in electo emerserit, *cap. nulli, eod. tit. in 6.*

De Eleemosynis.

divisio **Eleemosynarum** trimembris, *dist. 45. c. & qui emendat. §. fin. cum cap. seq. item cap. duæ sunt, in princ. usque ad §. ex his*

Species Eleemosynæ est, remittere debitum, *de pœn. dist. 3. capit. de quotidianis, § fin.*

De ratione dandarum Eleemosynarum, 12. *qu. 2. cap. aurum, c. me. seq.*

Ut libenter quisque det eleemosynas, non invitus, nec ob pudorem, 23 *q. 6. cap. jam vero. §. unde Aposto us.*

A Quibus Eleemosynæ accipiendæ, vel non.

Excommunicatis eleemosynæ non sunt accipiendæ, nisi qui aliàs sustentari non possunt, h. cui n ab excommunicatis eleemosynas accipere possunt [illegible] vol [illegible], 53. §. 1. *de senten. excommunicationis.* Deinde excipiuntur [illegible] ii, qu

ii, qui non nominatim sunt excommunicati: nam & ab his eleemosynas accipere licet. 24. *quæst.* 2. *cap. sane.*

Eleemosyna Injustorum non justificat, 14. *qu.* 5. *cap. scriptum.*

Pœnitenti datur eleemosyna, & agenda prius pœnitentia quàm dentur eleemosynæ, *de pœnitent. dist.* 3. *c. qui vult.*

Eleemosyna Raptoris & manifesti violatoris Ecclesiarum à Clericis non accipienda, *cap. super eo,* 2. §. *qui autem. vers. nec ejus eleemosynam, de raptoribus.*

Viduis etiam dandæ eleemosynæ, 31. *quæst.* 1. *cap. quomodo.* §. *& ideò Apostolus.*

Ex quibus rebus Eleemosyna danda, vel non.

Ex rebus turpiter quæsitis eleemosynæ non sunt dandæ, 1. *quæst.* [illegible] *non est,* 14. *quæst.* 5. *in princ. cum sequentibus, usque ad c. nemo. item cap. eleemosyna. c. neque enim. c. denique. c. scriptum est. c. pœnale.* §. *fin.* Contradicit *d. quæst.* 5. *c. qui habetis. & c. ult.*

De eleemosynarum effectu & usu, 13. *qu.* 2. *c. anima, in princ. &* §. *ubi illud etiam. c. tempus.* §. *cùm sacrificia.*

Eleemosynarum quæstorum officium, *c. cùm ex eo,* 14. *in princ. usque ad* §. *ad hæc, de pœnitentiis. Clem.* 2. *eod. tit.*

Emens rapinam punitur, 14. *quæst.* 5. *cap. rapinam.*

si Emphyteuta non requisito vel nolente domino jus suum Alienaverit, eo cadit, *cap. ult.* §. *emphyteuta quoque. vers. secùs præsumendo, de locato & cond.* quod fallit, si dominus requisitus ipse emere noluit, *d. cap. ult. in pr.* sed si attestatione præmissâ emphyteuta domino non indicaverit, quantum precium sibi ab alio offeratur, emphyteusi cadit, *dict. cap. ult. in princ.* quod etiam vetitum est, si ab attestatione præmissâ nondum duo menses præterierint, *d. c. ult. in princ. vers. vel à denunciationis.* item si personis prohibitis alienaverit, emphyteusi cadit, *dict. cap. ult. in princ. versic. qui ab emptione hujusmodi.*

Item Si emphyteuta rem fecerit Deteriorem, jure suo cadit, 10. *quæst.* 2. *cap. hoc jus.* §. *qui rem.*

Si emphyteuta Ecclesiæ intra biennium, vel alius intra triennium canonem non solverit, jure suo cadit, *c. ult.* §. *emphyteuta quoque, de locato & conducto,* 10. *quæst.* 2. *cap. hoc jus.* §. *qui rem.* etiamsi dominus non solvat emphyteutæ meliorationes, *dict.* §. *qui rem. vers. non repetiturus,* vel si emphyteuta non sit interpellatus, ut solveret, *d. c. ult. in fin.*

Item si emphyteuta jus suum ex causis prædictis amisit, ut ad dominum res redeat, nihilominùs præteriti temporis pensiones solvere, & damnum, quo res deterior facta est, præstare tenetur, *d.* §. *qui rem. vers. ut tamen solvat.*

De Episcopis.

Episcoporum origo, *dist.* 21. *cap. in novo.*

Etymologia, *dist.* 21. §. *Episcopus, &* 8. *qu.* 1. *cap. qui Episcopatum.*

Definitio, divisio Episcoporum & species, *dist.* 21. *c.* 1. *c. ordo verò.*

Differentia Episcoporum & Corepiscoporum, *dist.* 68. *c. quamvis.*

Dignitas Episcoporum est, ut sint loco Apostolorum, quorum vicem in Ecclesia gerunt, *dist.* 21. *cap. in novo.* §. *cæteri. vers. ipsis quoque dist.* 68. *cap. ult.*

Prærogativa dignitatis ex subscriptione & voti ordine colligitur, *dist.* 17. *cap. penult.* §. *fin. cum cap. sequente.* & ex tempore ordinationis, *dist.* 17. *c. ult. & dist.* 18. *c.* 1.

Denique Compositionem de jure primatiæ unus solus, cujus interest, potest impedire, *c. ult. de majorit. & obedient.*

Episcopalis sedes.

Majores tantùm Civitates privilegio Episcopatûs sunt honorandæ, *c.* 1. *de privilegiis, dist.* 80. *in pr. cum sequentib. usque ad cap. ult.* 23. *qu.* 4. *c. sicut excellentiam.* §. *Concilium. vers. ipse verò primas,* 16. *q.* 1. *cap. præcipimus, in princ. usque ad* §. *sunt. & dist.* 68. *cap. Ecclesiis.* §. *inter Episcopos.*

Episcopales sedes non longo intervallo à se debent disjungi, *dist.* 80. *cap. ult.*

Propter hostium impetum, & crudelitatem subditorum Episcopos suos trucidantium, sedes Episcopalis in aliam civitatem Transfertur, 7. *qu.* 1. *c. temporis,* 25. *q.* 2. *c. ult.*

Quæ civitates anteà non habuerunt Episcopos, in iis nec posteà constituendi, 16. *qu.* 1. *c. felix.*

Episcoporum officium.

Corrigere subditos debet. & ad fidem provocare non severitate, sed blandimentis, *dist.* 45. *cap. licèt. cap. qui sincera. cap. de Judæis. c. licèt. cap. cùm beatus, in princ.* Contradicit tamen, *dict. c. cùm beatus.* §. *Salomon. cum sequentib. usque ad cap. tria sunt.* Cui objectioni respondet Gratianus, *dict. dist.* 45. *c. duæ sunt.* §. *ex his omnib. cum sequentib. usque ad c. ult.* item de corrigendo populo agitur, *c. irrefragabili,* 13. *in pr. de officio ordinarii, dist.* 86. *c.* 1. *c. odio. c. facientis,* 23. *q.* 4. *c. duo ista.* & si in corripiendo modum excesserit, à domino, non à subditis veniam petere debet, *dist.* 86. *c. quando.*

Episcopus crimen non probatum non nominatim redarguet, sed in genere, *c. si Sacerdos,* 2. *de officio ordinarii.* & de criminibus inquirere eaque punire possunt, & si opus fuerit, brachium seculare implorabunt, *cap.* 1. *dict. tit.* sed ne in puniendis delictis ad quæstum magis quàm ad leges respiciant, *c. irrefragabili,* 13. §. *fin. eod. tit.* denique ne sermone incauto infirmorum conscientiam vulnerent, *dist.* 45. *cap. ult.*

De Docendo populo, regendo & amando, 7. *q.* 1. *sicut vir.* §. *Episcopum, dist.* 36. *c. ult. & dist.* 86. *in pr.*

In docendo sacram Scripturam, non Grammaticam Episcopus exponere debet, *dict. dist.* 86. *cap. cùm multa.*

Familiaritatem Domesticorum immoderatam vitare debet. *dist.* 34. *cap.* 1.

Hospitalem Episcopum decet esse, *dist.* 40. *in pr.*

Impatiens non sit, neque percussor, sed mansuetus, neque aliquem propriis verberet manibus, *dist.* 45. *c.* 1. *cum c. seq. & c. Episcopum, c. cùm beatus. item dist.* 86. *c. non liceat,* 1. *q.* 7. *c. si quis omnem.* §. *penult. item de Clerico percussore, c.* 1.

Ut infirmis & pauperibus subveniat, *dist.* 82. *in pr. cum c. seq. dist.* 84. *in princ. cum duob. cc. seq. item* 8. *quæst.* 1. *c. Clemens.*

De Mensa, suppellectile, & victu Episcopi, cavetur, *dist.* 41. *c. Episcopus.*

Ne subditos gravent Sumptibus & Exactionibus, *c. cùm Apostolus,* 6. §. *prohibemus. de censibus. cap.* 1. *de Excessibus Prælatorum,* 10. *qu.* 3. *c. quia cognovimus. c. cavendum. cap. inter cætera. c. relatum. c. ult. &* 16. *qu.* 1. *c. constitutum. c. nulli. c. prædicator. item extrav. com. unica.* §. *secundo verò, de pœnis,* charitativum tamen subsidium licitum est.

Viduis & orphanis Ecclesiæ præsidium implorantibus Episcopus debet subvenire, *dist.* 87. *in pr. cum sequentib. usque ad c. irreligio.* Restringitur tamen hæc regula, *dist.* 88. *cap. Episcopus gubernationem.*

Ad Episcopum pertinet, de domibus religiosis disponere, *cap. de xenodochiis, de religios. domib.*

Episcopus Sacerdos necessariò esse debet, *cap. ex literis, de excess. prælat.*

Episcopus non debet Clerici beneficium sine ejus consensu minuere, *c. ad hæc, eod. tit.*

Episcopi semper in publico superindumentis lineis uti debent, nisi religiosi sint, *cap. Clerici officia, de vit. & honest. Cleric.*

Episcopus non decet sibi vendicare res Ecclesiæ, *c. prohibemus, de censib. & exact.*

Episcopi duo simul in uno loco & diœcesi esse non possunt, *c. quoniam in plerisque, eod. tit.*

Episcopus ad aliam dignitatem sine Papæ licentia transire non potest, *c. licèt, de translat. Episcop.*

Episcopus res Ecclesiæ sine consensu Capituli alienare non debet, *c.* 1. *de his quæ fiunt à præl. sine consens. capit.*

Episcopus nihil juris sibi in Monachos constituat, nisi disciplinæ causâ, *cap.* 1. *de stat. Monach.*

Episcopus potest alicujus dignitatis proventus detinere vel beneficia, si sua Ecclesia onerata sit, *cap. ut nostrum. ut Eccles. benef. sine dimin. confer.*

Episcopus potest alteri inferiori committere quæ jurisdictionis sunt, non quæ sunt ordinis, *cap. aqua benedicta, de consecrat. Eccles.*

Episcopus judicio sanguinis nec consentire, nec interesse debet, alioquin removetur, *c. ex literis, de excess. prælat.*

Episcopus non potest augere pensiones sine consensu Capituli sui, vel Papæ, *c. pastoralis, de his quæ fiunt a præl.*

Episcopus nec debet nec potest personatum vel dignitatem habere in alia Ecclesia, *cap. post electionem, de concess. præbend.*

Episcopus potest ex causa Clericum ligandum & capiendum curare, *cap. dilectis, de appellat.*

Episcopus vices suas sub annuo censu committere non debet, *cap. querelam, ne prælat. vices suas.*

Ad Episcopum spectat animarum cura, *cap. ult. de verbor. signific. in 6.*

de **Eremitis**, *c.* 1. *§. fin. de excessib. Prel. in 6.* 19. *q.* 3. *perlatum. §. contrà.*

Error facti nulli nocet, negotio nondum definito, *cap. ex parte Abbatis, de confess.*

de **Evangelio** & lege. 23. *q.* 4. *c. hæc autem, §. ex his omnib. usque ad fin. cap. cùm in lege.*

Eucharistia in fine pœnitenti non denegatur, *c. ult. de sepult* nec etiam tempore interdicti, *c. quod inter, de pænit. & remiss.*

Eucharista ad minus semel in Pascha accipiatur: nisi de consilio Sacerdotis quis abstineat, *c. omnis, eod. tit.*

Non ex **Eventu**, sed ex consilio facta æstimanda, *dist.* 47. *c. sicut. §. fin. cum duobus sequentib.*

Evictâ re, quando nequit emtor de evictione agere, *cap. si venditori, de empt. & vendit.*

Evidens, *cap. constitutionem,* 2. *in princ. de verb. signific. in 6.*

Examinatio ad quem pertinet, ad quem confirmatio, *c. venerabilem de elect.*

Examinati debet postulatio, sicut & electio, *cap. ult. de translat.*

Examinatio à non suo Judice non valet, *cap. bonæ memoriæ, de elect.*

Examinanda sunt miracula per testes, & qualiter, *cap. venerabili, de rescript.*

Exceptio æquè ac actio à Judice est attendenda, etiam simpliciter Judici cognitio mandata sit, certâ formâ expressâ: hoc enim casu videtur, quòd exceptiones non debeat admittere, *cap. ex parte.* 13. *de offic. deleg.* Nisi ita causa sit delegata, ne Judex ullas exceptiones admittat, *dict. c.* 13. *vers. nisi exprimatur.*

Exceptio multò magis illi competit, cui competit actio, *cap. qui ad agendum,* 71. *de reg. jur. in 6.*

Ei tamen denegatur exceptio, qui eodem crimine laborat quod objicit, *cap. cùm Ecclesiastica.* 3. *de exceptionibus. cap. constitutus,* 23. *de appellationib. cap. pro illorum,* 22. *de præbendis. cap. intelleximus,* 6. *§. quòd si prædicto. & cap. ult. in fine, de adulteriis,* 31. *quæst.* 6. *cap. nihil iniquius, vide tamen cap. dilecti,* 8. *de exception.*

Exceptionem objiciens non videtur de intentione actoris confiteri, *cap. exceptionem,* 63. *de reg. jur. in* 6. *& c. cùm venerabilis,* 6. *de exceptionibus.*

Qui Exceptione usus est, eo contra quod excepit, postea uti pro se non potest, *cap. cùm olim,* 19. *versic. licet enim, de censib.*

Non est in mora, qui Exceptione se potest tueri, *cap. non est,* 60. *de reg. jur. in* 6.

Nemo pluribus Exceptionibus uti prohibetur, quamvis diversæ sint, *cap. nullus,* 20. *de reg. jur. in* 6.

Exceptione Doli submovetur, qui petit quod est restituturus, *c. dolo.* 59. *de reg. jur. in* 6.

Exceptio ignorantiæ datur, si quid errore vel ignorantiâ gestum est, *exemplo cap. Apostolica,* 9. *in princ. de Clerico excommunic.* de differentia inter errorem & ignorantiam, *dist.* 38. *c. quamvis,* ubi errare dicitur, qui putat se scire quod nescit. Is autem qui ignorat, non putat se scire: sed fallit supradicta regula, si juris, non facti fuerit ignorantia, illa enim non præstat exceptionem, *cap. ignorantia,* 13. *de reg. jur. in* 6. 1. *qu.* 4. *c. turbatur. §. notandum. & §. item ignorantia.* si tamen non crassa aut supina, sed probabilis fuerit ignorantia juris excusat, *cap. ult. in princ. de const. in* 6. item si agatur de damno vitando, [illegible] *item ignorantia. vers. juris civilis.* sed si in delicti juris ignorantia prætendatur, hoc casu ad evitandam pœnam probabilis juris ignorantia excusationem non præstat, *dict. §. item ignorantia. vers. non ita si de ictum.* item si fœmina vel miles jus ignoraverit, excusatur, nisi jus naturale mulier vel miles ignorâsse dicatur. *dict. §. item ignorantia. in princ.* item si quis in jus alterius succedens jus ejus ignoret, exceptio ignorantiæ ei prodest, *cap. cùm quis,* 14. *de reg. jur. in* 6.

Exceptio ignorantiæ non prodest, si crassa & supina fuerit facti ignorantia, hominis nimirum securi, *capit. ult. vers. dum tamen, de const. in* 6. Planè hoc casu dispensari potest, *c. Apostolica* 9. *§. cæterum. si fortè, de Cleric. excom.*

Præterea dicta exceptio non prodest, si culpa ignorantis acciderit, quò minù sciverit; vel si voluntaria sit ignorantia, *dist.* 37. *cap. ult. & dist.* 38. *in princ.* si tale sit factum, quod oportuit ignorantem scire, 1. *qu.* 4. *cap. turbatur §. notandum. c. quamvis,* 10. *de reg. jur.* nisi minor sit ætate, *d. qu.* 4. *cap. ult. §. finali.*

Exceptio Peremptoria ante litem contestatam frustrà opponitur, *cap.* 1. *cum cap. sequente. de litis contestat. in* 6. Licet tamen eam in initio litis contestari, 3. *quæst.* 3. *cap. ult. §. fin. & quæst.* 6. *cap. si quis Episcoporum in fin.*

Vis exceptionis est non ut condemnetur actor in id quod in exceptione deducitur, sed ut actionem excludat, *cap.* 2. *de ordine cognitionum, cap.* 1. *de exceptionibus.*

Exceptio falsi procuratoris & ante & post sententiam admitti potest, *cap. in nostra, de procur.* Similiter de literis falsis, *cap. cùm venerabilis, de exception.*

Excipiens contra electum de calumnia jurare cogitur, *cap. cùm dilectus, de elect.*

Exceptio excommunicationis in qualibet parte litis opponi potest, *c. exceptionem excommunicationis, de except.*

Exceptio excommunicationis publicæ repellit Judicem de officio suo, *ibid.*

Exceptio contra testem ante sententiæ definitionem probanda, *c.* 1. *de exceptionibus.*

Excommunicationis definitio, 11. *quæst.* 3. *c. ad mensam, §. vel sententia.*

Excommunicatione nulla major pœna est in Ecclesia, 24. *q.* 3. *cap. corripiantur. vers. quâ pœnâ.*

Excommunicatio debitoris exceptionem ei non præstat, *c. si verè,* 34. *vers. cùm ad hoc debitum, de sent. excomm.*

Medicinalis, non mortalis est pœna, *cap.* 1. *in princ. de sentent. excommun. in* 6. 24. *qu.* 3. *cap. notandum. in fine.*

Quinam excommunicationem incurrant.

Excommunicationem incurrit, qui percussorem Clerici defendit, vel cùm possit, eum à percussione non prohibet, *cap. quanta, de sent. excommunic.*

Excommunicationis pœnam ipso facto incurrunt etiam molestantes eos, qui electionem, vel beneficiorum collationem secundùm eorum petitionem non fecerint, *cap. sciant cuncti,* 12. *de elect. in* 6.

Item Principes vel alii licentiam dantes occidendi vel malè excipiendi eos, qui proferunt & divulgant sententiam

tiam excommunicationis, suspensionis sive interdicti contra ipsos, nisi re integrâ octo dies revocaverint sententiam, vel res ablatas propter hoc restituerint, excommunicationis sententiam incurrunt, in qua si permanserint per duos menses, absolvi nisi per Papam non possunt, *c. quicunque, de sent. excomm. lib. 6.*

Excommunicationis forma.

Excommunicatio debet fieri in scriptis, ut & suspensio interdicti: secùs faciens suspenditur per mensem ab ingressu Ecclesiæ, *cap. 1. de sent. excommunic. lib. 6.*

Excommunicatio non debet fieri sine monitione canonica, *cap. statuimus. & cap. Romana, eod. tit.*

Excommunicatio post appellationem non tenet, *cap. dilecti filii, de appellat.*

Excommunicatus potest quis denunciari post mortem, *cap. si quis, de hæretic.*

Excommunicationis sententia debet esse manifesta & publica, *cap. per tuas. de sent. excommun.*

Excommunicationis vis & effectus.

Ab excommunicato domino liberantur servi, si post ttinam denunciationem & admonitionem satisfacere noluit, *cap. gravem, de pœnitent.*

Excommunicato non debet beneficium Ecclesiasticum conferri, nec potest illud sine dispensatione retinere, *cap. copulasti, de Cleric. excomm.*

Excommunicatus quamvis agere non possit, conveniri tamen potest, ita tamen, ut per alium respondeat, *cap. intelleximus, 7. de judic.*

Excommunicatus scienter ordines suscipiens, deponitur in perpetuum, si est Laicus, *cap. cum illorum, de sent. excommunicat.*

Excommunicatus absolutionem contemnens, nec vetera beneficia retinere, nec nova acquirere potest ante absolutionem, *cap. cùm bona, de atat. & qual.*

Excommunicatio minor non impedit executionem officii, *cap. si celebrat. de Cleric. excommunic.*

Excommunicatio ligat, etiam admonitione non præmissâ, *cap. sacro, de sentent. excommunic.*

Excommunicatus potest appellationem prosequi, & literas impetrare, *cap. pervenit. de appellat.*

Excommunicatus in dubio semper vitari debet, quia semper pro Judice præsumitur, *cap. per tuas, de sent. excommun.c.*

Excommunicatus duobus casibus auditur ante absolutionem, *ibid.*

Excommunicatus ad osculum Papæ præbendum admissus, censetur absolutus, *cap. cum olim, de privileg.*

Excommunicati testificari non possunt, *cap. veniens, de testib.*

Excommunicato etsi Papa scribat, non ideò censetur absolutus, *cap si aliquando, de sent, excom.*

Excommunicato participans non admittitur ad ipsum denunciandum, *cap. in præsentia. de sent. excom.*

Excommunicatus propter debita, si inops sit, absolvitur, cautione datâ quòd solvet cùm poterit, *cap. Odoardus, de so ut.*

Excommunicatis potest prædicari, & possunt ad bonum converti, & admoneri de correctione, *cap. responso, de sentent. excommun.*

Excommunicatus publicus non debet ad dignitatem laicalem vel secularem evehi, *c. venerabilem. de electïon.*

Excommunicatus à delegato non potest absolvi nisi à Papa vel ab eo qui succedit delegato in onere & honore, nisi in mortis articulo. *cap. pastoralis, de offic. Judic. ordin.*

Excommunicatus publicè Judex esse non potest, *cap. exceptionem, in fin. de exception. & cap. ad probandum, de sentent. & re judicat.*

Excommunicatus notorius debet ab omnibus etiam privilegiatis vitari, *c. cum & plantare, de privil.*

Excommunicatus in cœmeterio sepultus exhumari & ejici debet, *cap. ad hæc, de privileg. & c. sacris. de sepultur.*

Executio sententiæ debet differri ad 30. dies, propter deliberationem, 11. *q.* 3. *cùm apud.*

de **Executoribus** testamenti, & quatenus unus sine altero exequi possit, *cap. ult. §. fin. de testament. in 6.* item De ratione ab executoribus testamenti reddenda, *Clement. 1. eod. tit.*

Executores testamenti debent ad ejus executionem compelli, *cap. Joannes, de testament.*

Executio sententiæ, si alicui tertio præjudicet, non mandatur, donec hic de jure suo docuerit, *cap. cùm super, de sent. & re judic.*

Executori debent literæ exhiberi, *cap. cùm contingat, de rescript.*

Executio de beneficiis privandis fiet per Episcopum, in cujus diœcesi est beneficiatus privandus, non ubi delinquitur, *cap. postulâsti, de foro compet.*

Exemptæ non sunt omnes Ecclesiæ Papæ censuales, nisi privilegia monstrent à subjectione Episcoporum esse liberas, *c. recepimus, de privil.*

Exemptus omnis, ratione delicti vel contractûs potest coram diœcesano conveniri, nisi locus ubi commissum est delictum, sit exemptus, *cap. 1. de privileg. lib. 6.*

Exemptus non potest exemptum ad aliam diœcesin, ubi crimen fit commissum, compellere ad respondendum, *ibid.*

Illi non sunt exempti, quibus Papa solummodò dixit. Vos in filios Ecclesiæ Romanæ recipimus: sed illi tantùm, qui nec excommunicari, nec suspendi, nec interdici à nemine possunt, præter à Papa vel ejus delegato, *cap. 1. de verbor. significat. lib. 5.*

Exemptus in capite ratione membrorum ad Synodum veniat, *cap. ex ore, de privileg.*

Exempti à diœcesano puniri non debent, *cap. sicut nobis, de suppl. neglig. prælat.*

Exemptionis causâ absolutus potest conveniri alia de causa, *cap. in causa, de caus. propriet. & possess.*

Exemptus non est omnis, qui protectionis literas à Papa habet, *cap. ex parte, 2. de privileg.*

Exequiæ Pompaticæ plùs sunt solatia vivorum, quàm subsidia mortuorum, 13. *qu.* 2. *c. anima.*

Exhæredatio suorum non debet fieri propter Ecclesiam, 17. *q. ult. c. ult.*

Exilii pœna per Judicem Ecclesiasticum infligi potest, *cap. ad audientiam, de crimin. fals.*

Expensas honestas potest Judex à partibus petere, *c. cùm ab omni, de vit. & honest. Cler.*

In expensis condemnatus, in necessariis condemnatur, *cap. cum venissent, de eo qui mit. in possess.*

In expensis condemnatur, qui possessionem illicitè tenuit, *cap. ad hoc, de sequestr. poss.*

In expensis condemnatur, qui temerè aliquem ad judicium trahit, *cap. ex literis, de dol. & contum.*

In expensis condemnatur, qui appellationem non prosequitur, *c. irreprehensibilem de appellat. c. 1. de appellat. in 6.*

Condemnatur in expensis, qui formam electionis non probat, *cap. ult. de dolo & contum. lib. 6.*

Qui in quarta testium productione deficit, condemnatur in expensis, *cap. ultra tertiam, de testibus.* Item si falsas literas impetravit, & earum occasione expensas facit, *cap. cæterum, de rescript.* Item qui injustè appellavit, *cap. ut debitus, de appellat.*

In expensis condemnatur adversarius contumax ad judicium non veniens, *c. cum dilecti, de dolo & contum.*

Expensæ factæ circa electionem sede vacante, de bonis dignitatis resarciuntur, non capituli, sed prælaturæ, *cap. ut debitæ, 45. de elect. & elect. potest.*

de **Expositititiis** *cap. unic. de infantibus & languidis expositis.*

Si infans expositus tollatur & educetur, servus educantis efficitur, *dist.* 87. *cap. ult.* Sed contradicit *c. unicum.* §. *fin. de infantibus expositis.*

Exorcistæ, *dist.* 21. *c.* 1. §. *exorcista.* & de modo ordinandi exorcistam, *dist.* 23. *cap. exorcista.* itidem de horum officio, *dist.* 25. *cap.* 1. §. *ad exorcistam.*

Exorcizare non licet, nisi iis qui ab Episcopo ad id sunt promoti, *dist.* 69. *c. ult. & de consecrat. dist.* 1. *c.* 1. §. *si autem ut legitur.*

Exorcismus dæmonia ejicit *de consec. dist.* 4. *c. Sacerdotes.*

Expressa nocent, quæ non expressa non nocerent: sic multa per patientiam tolerantur, quæ si deducta fuerint in judicium, exigente justitia non tolerentur, *c. cum jamdudum*, 18. §. *fin. de præbendis.*

F.

Fabulæ Poëtarum Christianis non legendæ, 37. *dist. c. ideò.*

Facere potest quis per alium, quod potest facere per seipsum. *c. potest.* 68. *de reg. jur. in* 6.

Quod quis facit per alium, hoc ipse fecisse videtur, *cap. qui facit*, 72. *de regul. jur. in* 6.

Quod alicui suo non licet nomine, nec alieno licebit, *c. quod alicui*, 67. *d. tit.*

Factum cuique suum, non alteri nocere debet, *c. mora.* 25. *de regul. jur. in* 6.

Per Procuratorem quis factum in judicio proponere prohibetur, *cap. pastoralis*, 14. *de judiciis.*

Ex Facto alterius alius conveniri non potest: Nisi alius factum alterius ratum habuerit, *c. cùm quis absque*, 23. *de sentent. excommun. in* 6. *cap. ratihabitionem*, 10. *de regul. juris, in* 6. quòd si tamen nomine ratumhabentis non sit gestum, tunc ratihabitio ei non nocet, *dict. cap.* 23. §. *fin. & cap. ratum*, 9. *de regul. juris, in* 6.

Factum alterius alteri nocet, si jure repressaliarum incola pro incola conveniatur: quod limitatur in personis & rebus Ecclesiasticis, contra quas repressaliæ concedi vel extendi non possunt, *cap. unic. de injuriis, in* 6.

Successori Ecclesiastico non præjudicat factum prædecessoris, *cap.* 2. *de præscriptionibus.* Nisi in rem Ecclesiæ sit versum. Nam successor in beneficio Ecclesiastico conveniri potest ex contractu à prædecessore suo in rem Ecclesiæ inito. *cap.* 1. *de solutionibus.*

Pro facto habetur, quoties per eum qui facere debet, non stat quò minùs fiat, *cap. imputari*, 41. *& c. cùm non fiat*, 66. *de regulis juris, in* 6.

Facultatibus crescentibus, crescere potest numerus Canonicorum. *c. cùm M. Ferrariens. de constit.*

Facilitas veniæ, illecebra est delictorum, *cap. ut Clericorum, de vit. & honest. Cleric.*

qui **Fallendi** animum non habet, non mentitur, 22. *q.* 2. *cap. beatus.* §. *illi ergò.*

Qui falsi accusari possint, vel non.

Qui Falsum commisit, *cap.* 1. *in princ. de crimine falsi.* quod consistit in veritate occultanda & in mendacio dicendo, *dict. cap.* 2. *in fin.* Nisi sine dolo malo, vel per errorem & ignorantiam quis falsum commiserit, *cap. accedens*, 8. *de crimine falsi.*

Species falsi in literis commissi enumerantur, *cap. licèt*, 5. *cod. tit.*

Si quis Alchymiam exerceat, vel procuret, punitur, *cap. unic. de crimine falsi, in extrav. comm.*

Si instrumenta quis suppressit, vel adversariis tradidit, 12. *qu.* 2. *cap. si quis de Clericis*, 1. *& cap. si quis de Cleric.* 2.

Qui Justum injustum dixit, sanctum non sanctum, vel contrà, aliove modo mentitur, 11. *q.* 3. *cap. si quis dixerit, c. si quis hominem. cap. væ qui dicitis. cap. unicuique.*

Qui falsas literas non destruxit, vel resignavit, *c. dura*, 4. §. *adjicientes, de crimine falsi.*

Qui literas Papæ de manibus ejus, vel off[illegible] ejus non recepit, *cap. licèt*, 5. §. *eos etiam, d. tit.*

Qui circa Pondera & mensuras falsum adhibuit punitur, *cap. ut mensura*, 2. *de empt. & venditione.*

Qui Monetam falsificavit, punitur, *cap. unic. de crimine falsi, in extravag. Joan. XXII. cap. unic. de dilationib. in extravag. communib.*

Si Mulier virili veste utatur, punitur, *distinct.* 50. *c. si qua mulier.*

Si Pecuniam quis accepit ob accusandum vel non accusandum, ob dicendum vel non dicendum testimonium, vel ob sententiam, *dict. c. unicuique.* §. *fin. cum c. sequente*, 1. *quæst.* 1. *concussionis.*

De Ponderibus, vide infr. eod. in Mensura.

Si falsum dixerit Testimonium, 3. *quæst* [illegible] *[te]stimonium*, 4. *quæst.* 2. *c. ult.* §. *qui falso.*

Nisi indignum ignorans, dignum dixerit, *cap. unico, de scrutinio.*

Si Testis dicta sua utrique parti prodit, 4. *quæst.* 2. *c. ult.* §. *qui falso.*

Falsariorum pœna.

Falsarii cum fautoribus & defensoribus, ipso jure sunt excommunicati, *cap. ad falsariorum, de crim. fals.*

Falsarii literarum Papæ, nisi ab ipso vel de ejus mandato absolvi non possunt, nisi in mortis articulo, *cap. dura ape, eod. tit.*

Falsificator literarum capituli, suspenditur ab officio & beneficio, *cap jam literis, de testibus.*

Contra falsitatem qualiter procedatur, *vide in c. novimus, de verbor. significat.*

Quot modis falsitas literarum Papalium dignoscatur, *vide c. licèt ad regimen, de crim. fals.*

Fama pluris facienda unius testimonio, *cap. super eo, de consanguin. & affinit.*

In probationibus etiam est famæ habenda ratio, *cap. cùm causam, de probat.*

Fama tamen sola ad condemnandum non sufficit, cùm testibus sit judicandum, *c. tua nos, de cohabitat. Cler. & mulier.*

Fames curat morbos quos gula infert, *de consecrat. dist.* 5. *c. nullus.*

Familia cum patre excommunicato communicans, excusatur, *cap. si verò, de sentent. excommun.* nisi in crimine quoque communicet, tunc enim non excusatur, *ibid.*

Familiaritas nimia mulierum incitat antiqui hostis stimulos, 81. *dist. c. oportet.*

Favor vel gratia sæpiùs pretii loco succedunt, ideòque non minùs favor pretio prohibetur, in beneficiis conferendis vel auferendis, *c. nemo, de simon. & capit. grave. de præbend.*

In favorem alicujus constituta, adversùs eum non sunt interpretanda, *c. quod ob gratiam*, 61. *de regul. juris, in* 6.

Felicitate peccantium nihil est infelicius, 23. *q.* 1. *c. paratus.*

Festis diebus neque juramenta præstari, nec pro pace jurari, neque placita seu jussa pœnam sanguinis inferentia, fieri debent, *cap.* 1. *de feriis.*

Festis diebus necessitatis tantùm causâ operari licet, *c. licèt, de feriis.*

Festa sanctorum ex terræ consuetudine veneranda sunt, *cap. quoniam in parte, eod. tit.*

Festis diebus nec causæ audiendæ sunt, nec sententia ferri debet, nec processus etiam partibus consentientibus valet, *cap. conquestus, eod. tit.*

Feuda secularia in Ecclesia nulla sint, *cap. cùm decorem, de vit. & hon. Cler.*

Feudi causa quando per Judicem Ecclesiasticum sit tractanda, *c. ex transmissa, de for. competen.*

Infeu-

Infeudare de novo neminem licet de rebus Ecclesiæ, *cap. ex parte, de feud.*

Feudum in dotem nemo date potest, nisi sicut & ipse tenuit, *cap. nuper, de donat.*

Feudatarius sive vasallus, quamdiu fructus non percipit feudi, servire non tenetur. *cap. 1. de feud.*

Infeudare potest Episcopus beneficium Ecclesiæ, ratione obsequii præstiti, *c. per tuas, de donat.*

Feudum Ecclesiasticum non licet vendere Laico sine consensu Episcopi, *cap. verùm quoniam, de for. compet.*

Fides non deficit, *dist. 2. cap. firmum.*

Fides operatur per dilectionem, *de pœnitentia, dist. 2. cap. circum.*

Sine recta fide non valent bona opera, 14. *qu. 1. c. edi. c. ubi suna.*

Quod ex fide non est, peccatum est, 28. *q. 1. cap. omnes. §. illud verò, de pœnit. dist. 3. c. quærat. §. etsi fides desit.*

Ad fidem quatenus quis sit cogendus, differitur, 23. *quæst. 5. c. ad fidem.*

Fidem præstari frustrà sibi petit, qui eam non præstat, *c. frustà, 75. de reg. juris, in 6.*

Sine bona fide præscriptio non valet, *c. fin. de præscript.*

De fide pactionis & consensûs, *vide c. tua fraternitas, de spons. duor.*

In fide peccans dimitti potest, sed neuter eorum, altero vivente, cum alio contrahere matrimonium potest, *cap. de illa, de divort.*

De fide dubitationes ad Papam sunt referendæ, *cap. veniens, de presbyt. non baptiz.*

Fides sacramenti, etsi ipsum sacramentum desit, ad salutem prodest, *cap. debitum, de baptism. & ejus eff.*

Fides adultero data de contrahendo matrimonio post mortem viri, matrimonium contrahendum impedit, & contractum dirimit, *c. veniens, de eo qui dux. in matrim.*

Contra fidem veniens punitur sicut contra juramentum aliquid faciens, *cap. pervenit, de fidejuss.*

Fidejussor contrariâ mandati actione consequitur, ut indemnis servetur *cap. pervenit, 2. de fidejussoribus.* quod fallit, si nondum solverit actor, *dict. cap. 3. quæst. 1. except. 1.*

Quòd si debitor diu in solutione debiti cessaverit, fidejussor indemnitatem consequi potest, *cap. ult. d. tit.* ut & si debitor dissipare bona sua inceperit. *d. c. ult. vers. aut dissipare.* vel si actor sit condemnatus, *d. ct. cap. ult. vers. seu super hoc.* denique si actor à creditoribus molestetur, *cap. constitutu., 3. dict. tit. de fidejussoribus.*

Fidejussor justis de causis agere potest contra eum pro quo fidejussit, *c. cum pro quo, de fidejuss.*

Fidejussoribus inserviens Clericus deponitur, *cap. 1 eod. tit.*

Fidejussorem debet debitor indemnem servare, *cap. pervenit, eod. tit.*

Religiosus Fidejussor esse non potest, nisi de licentia superioris, *cap. quod quibusdam, de fidejussoribus.*

Filius Sacerdotis in Sacerdotio genitus non debet in patris sui Ecclesia ministrare, si Sacerdos est, *cap. ad præsentiam, de fil. presbyt.*

Filius immediatè non potest patri in beneficio succedere. *cap. conquerente, eod. tit.*

Filius legitimus & pater simul ministrare possunt uni Ecclesiæ *cap. ad hæc, eod. tit.*

Filius presbyteri ministrans potest partem beneficii retinere, *cap. prop. fuit eod. tit.*

Filius poterit succedere patri, si sit temporalis vicarius, *cap. constitutus, eod. tit.*

Filius non potest succedere patri per donationem Laici *cap. ult. eod. tit.*

Filius Episcopi legitimus potest unà cum patre beneficium obtinere in una Ecclesia, & ad sacros ordines promoveri, *cap. ad hæc, eod tit.*

Filius non erit vicarius in Ecclesia in qua pater anteà personatum habuit, *cap. ad extirpandas, eod. tit.*

Filii legitimi in seculo existentes, ad sacros ordines, curas animarum vel prælaturas, sine dispensatione promoveri non possunt, *c. 1. eod. tit.*

Filii Canonicorum cum patribus in eadem Ecclesia Canonici esse non possunt, *cap. cum decorem, de fil. presbyt.*

Filii liberæ vel libertæ ad servitium redigi non debent, *cap. 1. de nat. ex liber. ventr.*

Filius non potest revocare legitimani patris donationem, *cap. cùm dilecti, de donat.*

Filius sequitur conditionem patris secundùm provinciæ legem, *cap. licèt, de conjug. servor.*

Filiastrum cognoscens à marito debitum maritale non potest exigere, *cap. tuæ fraternitatis, de eo qui consanguin.*

Filius adultus à patre cogi non potest ad contrahendum matrimonium, sed ad sponsalia contrahenda potest cogi non adultus, *cap. 1. de desponsat. impub.*

Filios opprimentium, pœna, *cap. de infantib. de iis qui fil. occid.*

Filiofamiliâs regulariter non competit actio sine patris consensu, nisi in causa spirituali, *c. ult. §. fin. de judic. in 6.*

Finium regundorum actio triginta annorum præscriptione eliditur. sed non in finibus Episcopatuum & parochiarum, qui nullo tempore præscribi possunt, *cap. super eo, 4. de paro hiis.*

Fiscus capit, quod non capit Christus, 16. *qu. 7. c. majores. & q. 1. c. decima, circa med.*

Flamen, *cap. Cleros. §. Sacerdotes, de verborum significat.*

Flocus, *Clement. 1. §. statuimus, in fin. de statu Monachorum.*

Fornicationis vitium omnium maximum scelus est, 23. *qu. 7. c. non solùm. §. inter cætera.*

De gradibus fornicationis, *dict. qu. 7. c. quemadmodum, §. sunt enim. & c. adulterii.*

Fortuitò & à casu facta, culpæ non sunt imputanda, *cap. si verò, de sentent. excom.*

Fortuna adversa probatio virtutis est, non indicium reprobationis, 7. *qu. 1. cap. adversitas, in princ.*

de **Fratre** & sorore uxoris: quo nomine appelletur, 35. *quæst. 5. c. quod autem.*

De viri fratre & sorore: quo nomine appelletur, *d. cap. quod autem. §. mariti frater. & §. viri soror.*

De duorum fratrum uxoribus: quo nomine appellentur, *dict. cap. quod autem. §. duorum autem.*

Frigiditas dirimit matrimonium contractum, ita tamen, ut si cum alia contraxerit, ad primam redire cogatur, *cap. d. frigid. & malefic.*

Frigiditas naturalis per triennium probatur, & qualiter, *cap. laudabilem, de frigid. & maleficiat.*

Fructuum possessio penès feudatarium est, & non penès dominum feudi, *cap. 1. de feudis.*

Fructus pignoris in sortem sunt computandi, *cap. cùm contra, de pignor.*

Fugiendi honores & fugientibus offerendi, 8. *quæst. 1. c. in scripturis.*

Fures auctoritate superioris possunt incarcerari, *cap. 1 de deposit.*

Furibus pœnitentibus ante mortem, Euchatistia & sepultura non negatur, *cap. 2. de furt.*

Furem indicare tenetur quilibet, *cap. qui cum fure, de furt.*

Furti conscius, furem si non indicat, est facti reus, *ibid.*

Pro occisis in furto non est orandum, *cap. [illegible] eod. tit.*

Is qui necessitate cogente furatur, non est fur judicandus, *cap. si quis, eod. tit.*

Futura per verba contractum matrimonium, copulâ sequente confirmatur, *cap. per tuas, qui filii sint legitim.*

Ad futurorum cautelam multa ſtatuuntur, *cap. licèt, de electione, & elect. poteſt.*

Generi & nurus, ſoceri & ſocrus appellatio ex ſponſalibus acquiritur, 27. *q.* 2. *cap. egreſſus. §. fin. & cap. priuſquam. verſ. ſicut etiam eos.*

Generi per ſpeciem derogatur, *cap. generi.* 34. *de reg. jur. in* 6.

Generale interdictum, *c. cùm in partib.* 27. *de verb. ſignif.*

In Generali conceſſione non veniunt ea, quæ quis non eſſet veriſimiliter in ſpecie conceſſurus, *c. in generali,* 81. *de reg. juris, in* 6.

Genethliacus, 26. *qu.* 2. *c. illud quod §. neque illi ab hoc. §. genethliaci.*

Ad hanc cauſam pertinent horoſcopi, qui definiuntur, *d. c.* 1. *§. horoſcopi.*

Gladio ſeculari utendum, cùm ſpiritualis non timetur, *c. ad abolendam, de hæretic.*

Gladium materialem poteſt Eccleſia invocare, *c. poſtulaſti, de homicid.*

Graduum numerandorum ratio, 35. *q.* 5. *cap. ult.* & de ratione numeri graduum cognationum quare uſq; ad ſextum gradum numerentur, 35. *q.* 2. *in princ. cum c. ſequente. & q.* 5. *c. ult. ſucceſſionis.*

Græci à Latinis non ordinentur, nec è converſò, *c. cùm ſecundum, de tem. ord.*

Habitus ſuſceptio impedit matrimonium contrahendum, ſed contractum non dirimit, *c. conſuluit, qui Cler vel vov.*

Habitum monachalem gerens vel deponat, vel Monachus fiat, *c. ut Cler. de reg. & trinſ. ad relig.*

Hæres voluntati defuncti non ſatisfaciens, privatur hæreditate, *c. licet univerſis, de vot.*

Super hæreditate litigatur coram Judice ſeculari, *cap. lator præſentium, qui filii ſint legit.*

De hæreditate poteſt etiam Papa judicare, *cap.* 1. *eod. tit.*

Hæres Sacerdotis eſt Eccleſia, *cap. presbyteri, de pœn.*

Hæres conveniri poteſt, ut ſatisfaciat pro defuncti delicto, *cap. in literis, de rapt.*

Sine hærede decedere non videtur, qui Eccleſiam vel monaſterium hæredem conſtituit, *c. in præſentia, de probat.*

Hæres punitur pro culpa defuncti, *cap. ad aures, de pœn.*

Hæredem compellere poteſt Epiſcopus, ut teſtatoris voluntatem impleat, *cap. ſi hæredes, de teſtam.*

Hæreſis quid, *c. ad abolendam* 9. *in princ. de hæreticis,* 24. *q.* 1. *cap. loquitur, cum c. ſeq. c. omnib. c. advocavit. c quoniam vetus. c. quicunque. c. didicimus, in princ. item qu.* 3. *c. hæreſis. c. hæreticus. cap. qui in Eccleſia. c. qui aliorum.*

Proprium hæreſeos eſt, 24, *q.* 3. *c. transferunt.*

Cauſa hæreſeos, *dict. c. transferunt. §. veteres.*

Effectus & uſus hæreſis, *d. q.* 3. *cap. ult.*

Species cognata hæreſis, quod eſt ſchiſma, *d. q.* 3. *c. illi qui. §. fin. cum c. ſeq. item* 24. *q.* 1. *c. ſchiſma, in princ.*

Hæreticus catholico ſuccedere hæreditariè non debet, *cap. ſi quis, de hæretic.*

Hæreticorum damnantur ſcripturæ, *c. fraternitatis, de hæret.*

Hæreticorum receptatores ſunt ipſo jure excommunicati, ut ipſorum fautores, *cap. ſicut ait, eod. tit.*

Ad extirpandas hæreſes debet invigilare Princeps, *cap. excommunicamus, eod. tit.*

Hæretici niſi reſipiſcant, traduntur judicio ſeculari, *c. excommunicamus, eod. tit.* Idem fiat, ſi ad abjuratam hæreſin redierint: quia tunc ſine miſericordia ulla judicio ſeculari tradendi ſunt, *c. pen. eod. tit.*

Hæreticorum bona, niſi reſipiſcant, confiſcari debent, *cap. vergentis, eod. tit.*

Hæreticorum filii, licèt catholici, exhæredantur, *ibid.*

Hæreticorum Clericorum bona ad Eccleſiam revertuntur, *c. excommunicamus itaque, de hæret.*

Contra hæreticos proceditur ex ſola ſuſpicione, *ibid.*

Hæreticos extirpare nolens excommunicetur, *ibid.*

Hæreticorum fautores, ſi intra annum non ſatisfecerint, ſint infames, *ibid.*

Hæreticus Clericus degradetur, & poſteà judici ſeculari tradatur, *ibid.*

Ab hæreticorum dominio abſolvuntur, qualitercunque eis obſtricti, *eod. capit. circa fin.*

Hæreticus cenſetur, qui juramento ſe purgare noluit, *c. communicamus, eod. tit.*

Hæreticorum extirpatio ad Epiſcopum ſpectat, *cap. in cauſis, de elect.*

Heremita poteſt eligi in Abbatem, *c. cùm monaſteriorum, de elect. & elect. poteſt.*

Homicidium poteſt actu & voluntate committi, *c. dilecto, ...de homic.*

In homicidio caſuali conſideratur, an dederit quis operam rei illicitæ, *ibid.*

Homicidii cauſam præſtantes, pari pœnâ, ut homicidæ ipſi, ſunt feriendi, *cap. ſicut dignum, eod. tit.*

Homicidium quandoque non imputatur, *cap. continebatur. cap. Petrus, & cap. fin. eod. tit.*

Homicida non habetur Medicus vel chirurgus, qui nihil eorum, quæ ſui ſunt officii, omiſit, licèt ægrotus moriatur, *cap. tua nos, eod. tit.*

Homicida is non eſt, qui abortui cauſam dedit, ſi conceptus nondum ſit animatus, *cap. ſicut ex literar. eod. tit.*

Qui Homicidio intereſt, ſed non percutit, nihilominùs poteſt promoveri, *c. præſentium, de Cler. percuſſ.*

Homicidium caſuale committens promoveri poteſt, ſi negligentia ſupina non intervenerit, *cap. lator, de homicid.*

In homicidio caſuali quæ ſint conſideranda, *vide in capit. ex literis, eod. tit.*

Cum homicida non poteſt Epiſcopus diſpenſare, *cap. de Cler. pugnant. in duell.*

Homicida reputatur, conceptionem mulieris, vel viri generationem impediens, *cap. ſi quis, de homicid.*

Homicidii pœnâ punitur excitans alios ad pugnandum bello injuſto, *cap. quod in dubiis, de pœn.*

Homicidium quatuor modis committitur, *cap.* 2. *de Cler. pugn. in duell.*

Suſpecto de homicidio indicitur purgatio, *cap. ex literis, de homicid.*

Honor debetur Clericis, & maximè Prælatis, *cap. ſolitæ. de major. & obed.*

In honore ſuccedens, & in onere ſuccedat, *cap. ex literis, de pign.*

Hora quâ Judex ſententiam ferre debet, habetur *cap. conſuluit, de offic. deleg.*

Horæ omnes poſſunt dici manè præter completorium, *cap.* 1. *de celebrat. Miſſ.*

Hoſpes turpiùs ejicitur, quàm non recipitur, *cap. quemadmodum,* 25. *§. alioquin ſi verſ. quia turpius, de jurejurando.* Hieronymus 2. *quæſt.* 7. *cap. quamquam.*

Hoſpitalarii qui ſint, notatur *in cap. cùm & plantare, de privileg.*

Hypocritæ, *de pœnitent. diſtinct.* 2. *cap. multi bene. §. illud Gregorii, cum cap. ſeq. Citius,*

I.

Jactantia & Confidentia, 6. *q.* 1. *c. imitare,* 16. *quæſt.* 1. *cap. revertimini. §. ſi quis doctus,* 32. *quæſt.* 5. *cap. ſi Paulus.*

Januarius dictus quaſi janua anni, atque principium, *diſt.* 76. *c. jejunium menſe decimo.*

de **Jejunio** plenus venter facilè diſputat, 12. *q.* 2. *c. gloria. §. plenus.*

Jejunium frangens ægrotus non peccat, *cap. quod non eſt, de regul. jur.*

Jejunium ſolvit vinum manè bibitum, *c. ex parte, de celebrat. Miſſ.*

Jeju-

Jejunandum est sabbatho præcedenti, si in secundam feriam evenerint festa sanctorum, jejunia habentium, *cap. 1. de observat. jejun.*

Jejunandum quando & quibus temporibus & diebus, *cap. 2. de observat. jejun.*

Ignorantia non habet locum in iis, quæ publicè fiunt, *cap. cùm in tua, qui matrimon. accus. poss.*

Ignorantia quando excuset, & quando non, *vide in cap. presbyterum, de homicid. & c. 2. de cogn. spirit. & cap. 2. de ord. ab Episcopo.*

Ignoranti tempus non currit, *c. licèt de supplend. neglig. prælat.*

Ignorantiam allegans juramentum præstare tenetur, *c. si v[illegible] de sermon. excomm.*

Illegitimos solus Papa ad Episcopatus legitimat, *cap. cùm Vintoniensis, de elect.*

Illegitimi parentibus succedere non debent, *c. referente, qui filii sint legit.*

Illegitimi reputantur in gradu vel statu prohibito geniti, *cap. cùm inhibitio, de clandestin. despons.*

de **Imaginibus** sanctorum, *de consecr. dist. 3. c. perlatum.*

Imagines sanctorum memoria sunt & recordatio præteritorum, *d. dist. 3. cap. venerabiles.*

Impedimentum justum excusat, *c. inter quatuor, de Cler. non resid.*

Impediens aliquem in jure suo condemnandus est in expensis, *c. acceden. de accusat.*

de **Imperatoris** electione, *c. venerabilem, 34. de electione, & clement. 1. de jurejurando.*

De Juramento quod præstat imperator. *d. clement. 1.*

Imperator vel Rex jura Imperii vel regni, etiam præstito jurejurando, nequit alienare, *cap. intellecto, 3?. de jurejurando.*

Imperatore mortuo jurisdictio Imperii vacantis ad quem pertinet, *cap. unico, ne sede vacante aliquid innovetur.*

De judicio Imperatoris disputari non oportet, 17. *q.* 4. *cap. si quis suadente. §. committunt.*

In Imperio non habet locum sanguinis successio, sed tantùm electio, *cap. venerabilem, de elect.*

Imperio vacante potest appellari ad Papam ab audientia vel instantia Judicis secularis, *cap. licèt, de foro compet.*

Imperator major est Papâ in temporalibus, *capite solicita, de major. & obed.*

Imperator Justinianus decrevit, ut sacri canones vim legum obtinerent. *cap. 1. de jur. calumn.*

ad **Impossibile** nemo potest obligari, *c. nemo, 6. de reg. jur. in 6.*

Impuberes possunt mortaliter peccare, *c. 1. de delict. puer.*

Incantator, Incantatrix, 26. *qu.* 5. *cap. Episcopi. §. illud etiam. cap. quicunque. §. fin. cum cap. seq. item c. pervenit. item qu. 7. c. admoneant,* 26. *q.* 3. *§. incantatores.*

de **Incendiis** puniendis, *c. si quis domum,* 6. *de injuriis,* 23. *qu.* 8. *cap. si quis membrorum, cap. pessimam.*

Incestus matrimonium sequens, illud non solvit, *de eo qui cognovit consang. per totum, tit.*

de **Inconstantia** dictorum factorumque, 22. *qu.* 4. *c. unusquisque. §. fin. cap. incommutabilis. cap. non semper. c. magna, de pœnitent. dist. cap. si agamus. c. quamobrem.*

Indulgentia non excedat annum unum, sive ab uno, sive à pluribus dedicetur Ecclesia, *cap. cùm ex eo, de pœnit. & remiss.*

Indulgentiam facere potest Episcopus in suo Episcopatu, *cap. pen. eod. tit.*

Indulgentiarum forma in literis ponendis, *ibid.*

Indulgentia aliorum Episcoporum, quibus & quando valet, *ibid.*

Indulgentiam dant Episcopi soli, *c. quod in te, eod. tit.*

Infirmitas duplex, 15. *qu.* 1. *in princ. §. porrò infirmitas. c. illud relatum. §. itaque ut, usque ad §. furor. cap. concupiscentia.*

Infirmitas excusat à contumacia, *c. querelam, de procurat.*

Infirmitas magna solvit sponsalia, *cap. quemadmodum, de jurejur.*

Infirmi carnes comedere possunt in Quadragesima, *cap. 1. de observat. jejun.*

Infirmus jejunium solvens non peccat, *capit. quod non est, de regul. jur.*

Infirmo Episcopo datur coadjutor, similiter infirmus Episcopus omnia recipiat, quæ sanus reciperet, *cap. 1. & cap. ex parte, de Cler. agrot.*

Infirmo Clerico dandus est etiam adjutor, *cap. de rectoribus, eod. tit.*

Infamiæ causæ enumerantur, 3. *qu.* 7. *in infames. §. porrò infamia.*

Mulier quæ intra annum luctûs nuptias iterat non notatur, *cap. penult. & ult. de secundis nuptiis.*

Carcer non infamat, *c. super his,* 8. *de pœnis.*

Condemnatus ex causa famosa notatur: quod fallit si nulla vel minima fuerit injuria, propter quam quis est condemnatus, *c. cùm te ab,* 23. *de sententia & re judicata.*

Plures aliæ causæ infamiæ enumerantur, 6. *q.* 1. *c. summa. §. fin. cum c. seq.*

Inimicitiæ benè loquendo extinguendæ, 11. *quæst.* 3. *cap. injustum. §. homini.*

Inimicus repellitur ab accusatione, *cap. cùm oporteat Episcopum, de accusat.*

Cum inimico habitans, ut & inimicus, ab accusando & testificando repellitur, *c. repellantur, eod. tit.*

Injuriarum tenetur non solùm is qui fecit, sed is quoque cujus dolo vel operâ injuriam fecit, *de pœnit. dist. 1. c. si quis tam. §. fin.*

Si matremfamilias, aut prætextatum prætextatamvé Affectatus fuerit, sive alicujus pudicitiam attentaverit, punitur, *de pœnitent. dist. 1. cap. si quis tam masculum, in princ. & §. attentari.*

Si libellum, carmen, aut tale quid ad alicujus infamiam scripserit vel confinxerit, punitur, 5. *q.* 1. *c.* 1. *cum duob. capitib. sequentib.*

Item si libellum famosum inventum non corruperit, punitur, *d. cap. 1. versic. & qui eam. & d. qu. 1. ult. §. si quis famosum.*

Si adversus aliquem manus levatæ sint, & sæpè territus sit quasi vapulaturus, punitur, *d. dist. 1. c. si quis pulsatus.* quod fallit si joco aut casu factum sit, non injuriæ faciendæ animo, 15. *qu.* 1. *cap. illud. §. quare si quis.* item si quis liberum hominem pro servo suo per errorem ceciderit, 15. *qu.* 1. *c. ult. d. §. si quis liberum.*

Injuriarum non tenetur, si reus errorem apertè confessus fuerit, ac revocaverit, *d. §. sin autem in eadem. vers. vel fortè sciens.*

Neque tenetur si furiosus vel impubes injuriam fecerit, *dict. cap. illud, in princ.*

Nec si quis nocentem infamavit. 5. *quæst.* 1. *cap. quidam. §. sin autem in eandem.* vel si injuria remissa sit, 23. *quæst.* 4. *cap. si illic, in princ.*

In Injuriarum actione tentanda priùs est reconciliatio, quàm ad sententiam perveniatur, *quæst.* 4. *cap. si illic ubi. vers. sin verò nihil.*

Injuriarum actione damnatus fit infamis: Nisi modica fuerit injuria, *cap. cùm te,* 25. *de re judicata.*

Initio vitiosum, tractu temporis non convalescit, *c. non firmatur,* 18. *de reg. jur. in 6.*

Vix bono peraguntur exitu quæ malo inchoata sunt principio, *distinct.* 61. *cap. miramur. §. principatus. item* 1. *quæst.* 1. *cap. principatus.*

Quod initio vitiosum non est, ex pòst facto non vitiatur, *c. factum, 73. de reg. jur. in 6.*

Inopia debitoris inanem reddit actionem, *c. olim, 16. de restitut. spoliat.* potest tamen Laicus debitor incarcerari: in Clerico debitore secùs est, qui præstito jurejurando de solvendo, si quando potuerit, dimittitur, *c. Odoardus, 3. de solutionib.*

Inquilinus in quibus casibus expelli potest, *vide in, c. propter sterilitatem, de locat. cond.*

Inquisitio non debet fieri, nisi de eo qui est malæ famæ, *c. cùm oporteat, de accus.*

In inquisitione litis contestatio non usurpatur, *c. accedens, de accus.*

Per inquisitionem solam Prælatus non deponi, sed administratione tantùm removeri potest, *ibid.*

Inquisitorum jurisdictio extendit se ad ea, sine quibus inquisitio fieri non potest, *cap. olim, eod. tit.*

Pendente inquisitione non tenentur subditi Prælato, contra quem fit inquisitio, obedientiam præstare, nec potest Prælatus tunc quicquam in præjudicium inquisitionis statuere, *ibidem.*

Inquisitio valet & in inferiores & in superiores, *cap. qualiter, & cap. ult. de accusat.*

Inquisitio fieri debet in publicis criminibus, nec Judex actor est, sed sola fama, & ideò litis contestatione non est opus, *ibid.*

Inquisitio fit tantùm circa præsentes, *cap. illa propositorum, eod. tit.*

Inquisitio suscipitur tantùm ex relatione gravium personarum, *cap. qualiter, de accusat.*

Per inquisitionem nullus deponitur, sicut in accusationibus fieri solet: nisi in simonia & similibus, *eod. cap.*

Inquirendi quid debeant jurare & qualiter, *cap. illa propositorum, eod. tit.*

In inquisitione qualiter sit procedendum, *vide in cap. per tuas, de simon.*

Institutio pertinet ad Episcopum, cujus est jus patronatûs, *cap. si verò, de jur. patron.*

Institutiones & destitutiones non debet facere Episcopus sine capitulo suo, *cap. novit, de iis quæ fiunt à prælat. sine consens. cap.*

In Institutionibus non debet esse beneficiorum successio, *cap. ad decorem, de institut.*

Institutio per Laicum solùm facta non valet, *cap. ex tua, de fil. presbyt.*

Institutio Presbyterorum in Ecclesia baptismali in plebe & capella pertinet ad Episcopum, *cap. cùm olim, de præscript.*

Instituendi sunt idonei, etiam undecunque sint, *cap. ad decorem, de institut.*

Instrumento amisso contenta in eo probari possunt per testes, & quòd fuerit sine vitio, *c. cùm olim, 12. de privilegiis.*

Instrumento publico creditur ubicunque terrarum, *c. ad audientiam, de præscript.*

Instrumenta inveterata vel aliàs consumpta possunt per Judicem ordinarium renovari, *c. si instrumento, de fid. instrument.*

Instrumenta subscriptionem testium non habentia, vel manu propriâ conscripta, non valent, *cap. scripta verò, eod. tit.*

Instrumento non potest derogari per testes, *cap. illud, de præsumpt.*

Instrumenta transsumpta non valent, nisi originalia diligenter examinata & perfecta fuerint, *c. de fid. instrum.*

Unius literæ defectus in instrumento illud non vitiat, *c. ex parte, eod. tit.*

Instrumenta & testes parem in litibus potestatem habent, *c. cùm Joannes, de fid. instrum.*

Sub instrumentorum nomine & testes continentur, *pervenit. de test. cog.*

Instrumento debitâ formâ carenti non creditur, *cap. quod super his, de fid. instrum.*

Instrumentis potest per testes qui instrumento subscripserunt, derogari, *c. cum Joannes, eod. tit.*

Instrumenta contraria proferens sibi obest, *c. imputari, eod. tit.*

Instrumentum deletum vel interlineaturam habens non valet. *cap. inter dilectos, eod. tit.*

Sub instrumentorum novorum prætextu non debent lites restaurari, *cap. inter, de sent. & re judic.*

Instrumentorum falsorum obtentu sententia lata ad viginti annos usque retractari potest, *c. cùm venerabilis, de except.*

Cui edenda sint instrumenta.

Instrumenti copia facienda est adversario postulanti, *c. contingit, de fid. instrum. & c. quoniam contra, de probat.*

Instrumentis vel privilegiis utens tenetur ea edere petenti, *c. contingit. de fid. instrum.*

Instrumenta legi debent coram parte adversa, *eod. c.*

Interdictum generale privilegiati observare tenentur, non obstante privilegio, *c. petiistis de privileg.*

Interdictum non servetur, nisi à capitulo indictum, *c. quæsivit, de iis quæ fiunt à major. parte capit.*

Interdicto durante, possunt nihilominùs Clerici in cœmeterio sepeliri, si benè interdictum servàrunt, *cap. quod in te, de pœnit. & remiss.*

Interdicto qualiter sint horæ dicendæ. & quæ sacramenta sint interdicta, *ibid.*

In interdicto generali conceditur Episcopis divina celebrare januis clausis, non pulsatis campanis, exclusis interdictis, *c. quod nonnullis, de privileg.*

In interdicto generali non est deneganda pœnitentia cruce signatis & peregrinis, *cap. quod in te, de pœnit. & remiss.*

Interdicto generali durante, interdictis & excommunicatis prædicare licet, & confirmare baptizatos, *c. permittimus, de sent. excommun.*

In quovis interdicto excipiuntur baptismus puerorum, & pœnitentiæ morientium, & viaticum, *cap. non est, de sponsal.*

Interdicto durante celebrantium pœna habetur, *in cap. postulâstis, de Cleric, excommunicat.*

Interdicto loco ab homine potest quis uti privilegio, sed non in loco qui jure interdictus sit, *cap. tuarum, de privileg.*

Interdictum fetentes in privilegiatos puniendi sunt, *cap. quantò amplius, eod. tit.*

Interdictum non servantis pœna, *c. petiistis, de privil.*

Interfecisse videtur, qui liberare potuit & noluit, *c. sicut signum, de homicid.*

Interfectores & eorum defensores pari sunt afficiendi pœnâ, *ibid.*

Interficiens furem quando sit in culpa, *ibid. & cap. si perfodiens, eod. tit.*

Si **Interierit** res quæ petitur, reus exceptione defenditur, si interpellatus exceptione se tueri potuit, *c. non est, 60. de reg. jur. in 6.* item si alius, non reus, in mora fuerit, *c. mora, 33. eod. tit.*

Interpretari, ejus est jus interpretandi leges, cujus est & jus ferendi, *25. q. 1. c. ult. §. quanquam.*

Leges priores, quamvis abolitæ, in posterioribus interpretandis adhiberi possunt, *c. fuerunt, §. paulatim, dist. 7.*

Interpretatio semper in meliorem partem facienda, *cap. cùm tu, de testibus.*

Interpretatio adhibenda est plena in contractibus, plenior in testamentis, plenissima in beneficiis, *c. cùm dilecti filii, de donat.*

Inter-

Interpretari debet Papa statuta sui prædecessoris, *cap. super quæstionum, de offic. Jud. deleg.*

Interpretatur Papa dubias verborum sententias, *cap. in his. & c. seq. de verbor. significat.*

Interpretatio fieri debet ut prosit, non ut obsit, *c. in his, de privil.*

Judex dubia instrumentorum interpretatur, *c. cùm dilecti filii, de donat.*

de **Ira** Dei, *de pœnit. distinct. 3. capit. productior. §. fin.*

Judæi novas synagogas non faciant, veteres tamen illis resarcire permissum, *c. Judæi, de Jud.*

Judæi claudant ostia & fenestras suas in die Parasceves, *c. quia eod. tit.*

Christianus Judæo serviens excommunicatur, *c. Judæi, eod. tit.*

Judæus conversus possessiones suas priùs habitas non amittat, *ibid.*

Judæi ad fidem non sunt cogendi, *c. sicut Judæi, eod. tit.*

Judæorum ritus & festivitates non impediantur, *cap. sicut, eod. tit.*

Judæo nullus noceat sine auctoritate superioris, *ibid.*

Judæi Christianas nutrices non habeant, *c. etsi Judæos, eod. tit.*

Judæum percutientis pœna, *c. postulâsti, eod. tit.*

Judæi habitum à Christianis distinctum gerant, *c. in nonnullis, eod. tit.*

Judæi publicis officiis non præferantur, *c. cùm sit, eod. tit.*

Judæi servus ad fidem conversus liber fit, *c. nulli Judæo, eod. tit.*

Judæi solvant prædiorum decimas, *quantò ampliùs, de usur.*

Judæi compelli possunt ad immodicas usuras restituendas, *c. post miserabilem. & c. quantò ampliùs, eod. tit.*

Judæus conversus filium Judæum petere potest, *c. ita quorundam, de Judæis.*

Judæus conversus ad Ecclesiasticum beneficium promoveri potest, *c. eam te, de rescript.*

Judex *c. 10. §. Judex, de verb. sign.*

A Judice factum quod ad officium ejus non pertinet, ratum non est, *c. ea quæ fiunt, 26. de reg. jur. in 6.*

Si Judex litem suam fecerit, & malè judicaverit, punitur, *c. de sententia & re judicata, 11. qu. 3. cap. temerarium, si quis dixerit. c. nolite. §. fin. cum seq.*

Judicis potestas non expirat, si per cavillationem causa ultra triennium prorogetur, *c. venerabilis, de judic.*

Judicis officium.

Judex qualiter se habere debeat ad partes, *cap. cum P. de Purg.*

Judex solùm de re quam cognoscit, Judicare debet, *cap. cum semper, de caus. propriet. & poss.*

Ex signis tamen evidentibus judicium ferre potest, *cap. pastoralis, eod. tit.*

Judex sine suo conjudice procedere non debet, *cap. sciscitatus, de rescript.*

Judicis Ecclesiastici est viduas defendere, *cap. ex parte, de for. compet.*

Judicis officium est, reo libellum dubium interpretari, *cap. significantibus, de libel. oblat.*

Judex in tenebris judicare non debet, *c. consuluit, de offic. deleg.*

Judex interlocutoriam mutare potest, *c. cum cessante, de appell.*

Judex suspectus vel inimicus esse non debet, *c. secundò requiris, eod. tit.*

Judex debet per seipsum cognoscere, *c. super quæstionum, de offic. Jud. deleg.*

Judex potest & debet supplere partibus ea quæ juris sunt, *c. bonæ memoriæ, de postulat. prælat.*

Judicis arbitrio relinquitur numerus testium, *cap. cùm causam, de testib.* tempus comparendi, *cap. consuluit, de offic.* induciæ citatoriæ, *cap. quoniam, ut lit. non contest.* tempus & pœna pœnitentiæ, *cap. significavit. & cap. quæsitum, de pœnit. & remiss.*

Judex ad quem appellatum est, potest sententiam priùs latam in quibusdam infirmare, & in quibusdam confirmare, *capit. quod ad consultationem, de sentent. & re jud.*

Judex quilibet debet habere tabellionem, vel duos viros idoneos, *c. quoniam contra, de probat.*

Judex debet operam dare, ut persona in judicio agens vel defendens sit legitima, *c. causam, de jud.*

Judex Ecclesiasticus in quibus causis etiam secularis Judicis officio fungi possit.

In causis peregrinorum & pauperum, *cap. ex parte, 2. de for. competenti.*

Item si vacat imperium, *cap. licèt, eod. tit.*

Item si Judex secularis negligenter justitiam administret, *c. ex tenore, eod tit.*

Item si sit terra Ecclesiæ, *c. si duobus, de appell.*

Item ubi consuetudo invaluit, ut Ecclesia judicet de maleficiis, *cap. cum sit generale, de for. compet.*

Item in denunciatione criminis, *c. novit. de jud.*

Item ratione connexionis, ut de jure patronatûs, *cap. quantò, de jud. & c. de prudentia, de donat. inter vir. & uxor. & cap. per venerabilem, qui filii sint legitim.* ubi simul etiam docetur, quando Judex ad spiritualia & temporalia legitimat.

Judex ex quibus causis recusari queat?

Judex recusari potest, si sit adversario familiaris, *cap. insinuante. & cap. super quæstionum. de offic. deleg.*

Item si ab eo appellatum sit, *cap. ad hæc si, de appellat.*

Item si sit adversarii consanguineus vel commensalis, *c. accedens, ut lite non contest. & c. causam, de offic. Judic. deleg.*

Sine justa causa Judex recusari non potest, *cap. cum speciali, de appellat.*

Judicium, *cap. 10. §. vocatur autem. & §. judicium in extravag. comm. de judiciis.*

In judiciis non est acceptio personarum habenda, *cap. in judiciis, 12. de reg. jur. in 6.*

Judicium est triplex, *c. per venerabilem, qui fil. sint legit.*

In judicio non debet distinctio personarum fieri, *cap. novit. de judic.*

In judicio quæ personæ requirantur, *c. forus, de verbor. signific.*

In judicio contraria asserenti non creditur, *cap. dilectus, de temporibus ordinat.*

In judicio uno facta fidem faciunt in alio, *cap. cùm ad sedem, de restitut. spoliat.*

In judicio non procedatur, nisi contra victum vel contumacem, *c. inter quatuor, de majorit. & obed.*

Excommunicatus in judicio conveniri potest, & per alium respondere, *cap. intelleximus, de re judic.*

Clerici in judicio seculari respondere non tenentur, non obstante quâvis consuetudine, *c. Cler. de judiciis.*

Judicio seculari traditur Clericus incorrigibilis degradatus, *cap. non ab homine, eod. tit.*

Res Judicata vim legis non habet: Nisi Pontifex Maximus sententiam tulit, *c. in causis, 19. de sententia & re judic. vers. cum in similib. casib.*

Juramentum non est obligatorium, contra bonos mores præstitum, *cap. non est, 58. de reg. jur. in 6.*

Jurgium, *cap. 10. §. jurgium, de verborum significatione.*

Juris civilis origo, *dist. 7. cap. 1. cum duobus sequentibus.*

Juris Pontificii origo, *dist.* 15. *cap.* 1. *cum seq.*
Jus dictum est, quia justum, *cap. jus generale*, §. *jus autem, distinct.* 1.
Jus quid, *cap. jus dictum*, 12. *de verb. significat.*
Differunt jus & lex, quemadmodum genus & species. Lex enim juris species dicitur, *dict. cap. jus generale, in princ.*
Jus dividitur in naturale, gentium & civile, *dist.* 1. *in princ. & cap. jus autem, dist.* 11. *cap. catholica.*
Dividitur in divinum & humanum, *dist.* 1. *cap. omnes leges. dist.* 8. *cap.* 1.
Dividitur in jus personarum, rerum & actionum. Ad jus personarum pertinet jus maris & fœminæ. Mas autem dicitur ad imaginem Dei creatus, fœmina non item. Ideoque hæc velare caput jubetur, 33. *q.* 5. *c. hac imago. c. mulier.*
Jus aliud publicum, aliud privatum dicitur, *dist.* 1. *cap. penult.* Eadem legum divisio, sed alia sententia, habetur, 19. *q.* 2. *c. duæ sunt.*
Jus dividitur in scriptum & non scriptum, seu leges & mores, *dist.* 1. *cap. jus generale.*
Juris naturalis definitio, *dist.* 1. *c.* 1. §. *jus naturale. dist.* 6. *c. non est peccatum.* §. *his itaque respondetur, d. dist.* 1. *cap. jus naturale.*
Species juris naturalis est rerum communio, *dist.* 8. *in princ. cum cap.* 1. *seq.* & ibidem de differentia juris naturalis & civilis. Sed & alia differentia est, quòd naturale jus vetustius sit, *dist.* 5. *in* §. *naturale.* item quòd naturale sit dignius, *d.* §. *naturale. & d. c.* 1. §. *fin.*
Jus gentium, *dist.* 1. *c. jus gentium.* item hujus species est jus militare, *de quo dist.* 1. *cap. jus militare.*
Juris civilis definitio, *dist.* 1. *cap. jus civile.*
Species juris civilis est, rerum proprietas, seu distinctio dominiorum, *dist.* 8. *in princ. cum c. seq.*
Differentia juris civilis & naturalis est, quòd civile jus sit posterius, *c. ult.* §. *naturale ergò, dist.* 6.
Jus civile ex unaquaque civitate appellatur proprium Quiritum, *dist.* 1. *cap. ult.*
Divisio juris civilis in scriptum & non scriptum, *dist.* 1. *cap. jus generale, in fin. distinct.* 11. *c. Ecclesiasticarum.*
Species juris scripti enumerantur, *dist.* 2. *c.* 1.
Definitio juris non scripti habetur, *dist.* 1. *cap. non est. cap. consuetudo, in princ.* §. *vocatur autem.*
Juris legumque ratio & usus est coërcitio humanæ audaciæ & nocendi facultatis, *dist.* 4. *c.* 1. *cum seq.* 23. *q.* 5. *c. non frustrà.*
Jure disceptare, *c. forus*, 10. § *jure autem, de verb. signific.*
Juri suo quilibet renuntiare potest, *c. si diligenti, de for. compet.*
Jus commune ubi non invenitur expressum, proceditur ad æquitatem, *c. ex parte, de transact.*
Jure quod quis in alterum statuit, ipse uti debet, *cap. cùm omnes, de constit.*

5 **Jusjurandum** est illicitum vel per metum extortum, ad id relaxandum actio competit, *exemplo cap. pervenit*, 2. *cap. si verò aliquis*, 8. *c. verùm*, 15. *in princ. cap. sicut*, 29. *in princ. vers. cum à præstito, de jurejurando.* Nisi jusjurandum servari possit sine interitu salutis æternæ, *dict. c.* 8. §. *duximus tibi.*
De modo relaxandi jurisjurandi, *c. verùm in ea*, 15. §. *cæterùm, de jurejurando.*
Juramento mulieris, allegantis quendam cum ipsa matrimonium contraxisse non creditur, nisi per testes probetur, *cap. mulieri, de jurejurando.*
Juramentum debet habere tres comites, *cap. etsi Christus, de jurejurando.*
Jusjurandum servandum est, nisi vergat in æternæ salutis dispendium, vel per superiorem relationem relaxetur, *cap. si verò. & cap. veniens. eod. tit.*
Juramentum contra possessionem emissum non tenet, *cap. ex literis, de jurejurando.*
Juramentum illicitum non obligat, & tales absolvendi sunt cum pœnitentia, *cap. cùm quidam, eod. tit.*
Juramentum aliquando recipit interpretationem, *cap. brevi, eod. tit.*
Juramento subintelligitur semper hæc tacita conditio, quòd observabitur, si sit observandum, *cap. quemadmodum, eod. tit.*
Juramentum Episcoporum in consecratione eorum, *c. ego N. eod. tit.*
Juramentum contra jus canonicum vel Ecclesiam factum non tenet, sed potiùs est perjurium, *c. si diligenti, de for. comp. & c. sicut, de jurejurando.*
In juramento illicito consulendus est superior, *c. venerabilem, de elect.*
Jurans mihi fidelitatem, & per consequens meis fidejussoribus, non tenetur iterùm jurare, *cap. veritatis, de jurejurand.*
Jurans de contrahendo matrimonio tutiùs implet, quàm aliud quærat, *cap. commissum, de sponsal.* ad illud implendum compellendus non est, *cap. requisivit, eod. tit.*
Juramentum non exigat Episcopus à Clericis suis, nisi cùm committit eis beneficium Ecclesiasticum, *cap. nullus Episcopi, de jurejurando.*
Jurans de usura solvenda ad ejus præstationem tenetur, sed restituenda est, *c. debitores, eod. tit.*
Ubi perjurium timetur, ad juramentum nemo cogi debet, *cap.* 2. *de cohabit. Cleric. & mulier.*
Jurare possunt Monachi in causis monasterii sui, *cap. etsi Christus, de jurejurando.*
Juramenta testium possunt omitti partibus consentientibus, *cap. tuis quæstionibus, de testibus.*
Juramentum ad casum inopinatum extendi non debet, *cap. tua nos, de Eccles. ædific.*
Jurans se contra me non acturum potest nihilominùs pro Ecclesia contra me agere, *cap. petito, de jurejur.*
Jurans se edita statuta servaturum, ad futura non obligatur, *cap. penult. eod. tit.*
Juramentum non exigitur, nisi cùm aliæ probationes desunt, *cap. sicut consuetudo, de probat.*
Juramento non obligantur minorennes, *cap. in præsentia, eod. tit.*
In juramento intelligitur semper jus superioris exceptum, *c. venientes, de jurejur.*
Juramentum qualiter deferatur reo vel actori, *cap. fin. eod. tit.*
Juramentum non dicitur violatum, cùm in melius mutatur, *cap. pervenit*, 2. *eod. tit.*
Juramenta Clerici Laicis præstare non debent, nisi temporale quid ab eis teneant, *c. nimis. de jurejur.*

Justitia, *c. forus*, 10. §. *vocatur autem, de verb. signific.* 14. *q.* 1. *c. ubi sana.*

Juxta, *c. Abbate*, 15. *de verb. signific.*

L.

Lædere alium non licet, delictum personæ non debet in detrimentum Ecclesiæ redundare, *c. delictum*, 76. *de reg. jur. in* 6.
Mutare consilium quis non potest in alterius detrimentum, *c. mutare*, 33. *de reg. jur. in* 6.

Laici unde dicti, 12. *quæst.* 1. *cap. duo sunt*, §. *aliud verò.*
Laici non debent assumi loco Canonicorum, nec de rebus Ecclesiæ disponere, *cap. quamvis, de decim.*
Aliquando tamen Laici in Clericos potestatem habere possunt, sed id tantum auctoritate Ecclesiæ, *cap. ad falsariorum, de fals. & c. cum non ab homine, de judic.*
Laicus jurisdictioni alienæ se submittere potest, Clericus non item, *cap. significâsti, de for. compet.*
Laici de jure patronatûs cognoscere non possunt, *cap. quantò, de judic.*
Laicus potest Episcopum vel Clericum denuntiare vel accusare, *cap. cum juventute, de præsumpt.*

Laici

Laici nihil Ecclesiasticis dare possunt sine consensu Episcopi, *cap. quod autem, de jure patron.* Recipientes enim crimen sacrilegii incurrunt, *cap. causa, de verb. signific.*

Laicorum statuta contra libertatem Ecclesiæ sine consensu Ecclesiæ non valent, *c. quæ in Ecclesiarum, de constit.*

Laici quibus casibus respondere teneantur coram judicio Ecclesiastico, *vide in c. novimus, de verbor. signif.*

Laicus contra Clericum ferre testimonium non debet, accusare tamen potest, *cap. de cætero, de test.*

Lectio librorum sacrorum & usus, *dist. 38. c. sicut. c. juxta. c. qui ea.*

Lectores, *distinct. 21. c. Cleros. §. lectores.* & de officio lectorum, *dist. 25. cap. 1. §. lectores. dist. 25. cap. 1. §. ad lectorem.*

De modo ordinandi lectorem, *dist. 23. c. lector.*

Lector debet esse vigintiquinque annorum, 20. *qu.* 1. *c. placuit, in fin.*

Lector Orario uti non debet, *dist. 23. c. non oportet.*

Legatus ad plures provincias, in una degens, potest & de aliis judicare, *cap. novit, de offic. leg.*

Legatus non à latere Papæ, absolvere non potest excommunicatos in sua vel alia provincia, nisi de licentia speciali sibi à Papa collata, *cap. excommunicatis, eod. tit.*

Legati constitutio in sua provincia perpetuò durat, *cap. nemini dubium, eod. tit.*

Post legati recessum non durat commissio causarum, nisi citatio facta sit eo in provincia existente, *ibid.*

Legatus potest conferre Ecclesias vacantes, *cap. dilectus filius, eod. tit.*

Legatus mandatum Papæ interpretari potest, *cap. 1. de postulat. prælat.*

Legato speciali præsente, legatus generalis cessat, *cap. volentes de offic. legat.*

Legatus dispensare potest in causa matrimoniali, *cap. quod dilectio, de consanguinit. & affinit.*

Legatus Ecclesias & præbendas dare potest invito patrono, *cap. dilectus filius, de offic. legat.*

Legatus potest cognoscere de causis Suffraganei per simplicem querelam, *cap. 1. eod. tit.*

Legatus generalis non potest sententiam secundùm formam mandati à Judice delegato latam revocare, *cap. studuisti, eod. tit.*

Legatus non debet se intromittere de causa ad Papam transmissa, *c. licèt, eod. tit.*

Legato Papæ tenentur omnes subvenire, nec valet contra hoc præscriptio, nisi habeant privilegium speciale, *c. accedentes, de præscript.*

Legis definitio, *dist. 2. cap. lex est. instit. de jure naturali. §. scriptum. vers. lex est. dist. 1. c. lex est.*

Species aliquot legum enumerantur, *dist. 2. c. quædam. cum duob. sequentib.*

Cùm Lex in præteritum quid indulget, in futurum vetat, 1. *qu. 7. c. quoties à populis. c. exigunt. c. donatum. §. fin.*

De Legislatione. Translato Sacerdotio, legis quoque ferendæ potestas transfertur, *c. translato, 3. de constitutionib.*

Quæ in legibus ferendis attendenda, definitur, *dist. 4. cap. facta. §. prætereà. cum c. seq.*

De Legum institutione ac confirmatione, differitur, *dist. 4. cap. in istis temporalib. §. leges.*

Legis auxilium frustrà invocat, qui committit in eam, *c. bonæ memoriæ. de elect.*

Leges civiles audientes Prælati, & curam animarum habentes, vel Sacerdotes, excommunicantur: *cap. 1. ne Cleric. vel Monach.*

Idem est de Monachis physicam audientibus, *ibid.*

Legibus Imperatorum Galli non utuntur, nec Parisiis jura leguntur, ut Theologiæ studium amplicetur, *cap. super specula, de privileg.*

Legitimari non potest per subsequens matrimonium in adulterio natus, *c. lator præsentium, qui filii sint legit.*

Illegitimi reputantur nati ex his qui in gradu prohibito & ignoranter clandestinè contrahunt, *cap. cùm inhibitio, de clandestin. despons.*

Plura de legitimatione & legitimitate, vidè infrà eàd. in Liberi.

Lepra conjugatos non separat, *cap. quoniam, de conjug. leprof.*

Leprâ non obstante, sanus debitum naturale solvere tenetur, *ibid.*

Leprosi seorsum habitare debent, *cap. 2. eod. tit.*

Leprâ superveniente, sponsalia contrahentes non coguntur matrimonium consummare, *c. literas, eod. tit. & c. quemadmodum, de jurejur.*

Leprosus matrimonium contrahere non prohibetur, *c. quoniam nomini, de conjug. leprof.*

Leprosus missam non celebret, *c. tua nos, de Cleric. ægrot.*

Leproso Clerico dandus est coadjutor, *c. tua nos, eod. tit.*

Levitæ, *distinct. 21. cap. Cleros. §. Levitæ.*

Libellus in causis omnibus offerri debet, *cap. 1. de libell. oblat.*

Libellus ad respondendum canonicè conficitur, *ibid.*

In libello conventionali causa exprimi debet, *cap. dilecti filii, eod. tit.*

In libello actor specificare debet quid petit, *cap. significantib. eod. tit.*

Libello inepto oblato, reus ab instantia judicii absolvitur, sed non à causa, *cap. examinata, de judic.*

de **Liberalitate,** quis ejus sit modus, definitur *distinct. 86. cap. donare, cum duob. sequentib. c. non satis, cum sequentib. usque ad c. qui dementiam.*

Liberi unde dicantur, 32. *q.* 4. *c. liberi in princ.*

Liberi parentibus reverentiam & obsequium debent, 33. *q.* 3. *c. est ordo.* etiam in divinis, *dist. 30. c.* 1.

Si alter conjunx ad fidem Christianam redeat, altero in hæresi manente: apud conversum filii alendi & educandi sunt, *c. 2. de conversione infidelium.*

Liberi naturales dicuntur, qui non ex justis nuptiis sunt procreati, 32. *qu. 4. cap. ult. §. naturales.* Nisi publicè in facie Ecclesiæ sine contradictione matrimonium sit contractum, *cap. cùm inter, 2. c. pervenit, 11. & c. ex terrore, 14. qui filii sint legitimi.* si tamen uterque parens vitium matrimonii sciverit, sunt tantùm naturales, *cap. ult. §. si quis verò, de clandestina desponsat.*

Legitimi sunt, si parentes infideles, qui injustas nuptias contraxerunt, posteà ad fidem fiut conversi, *cap. ult. qui filii sint legitimi.*

Naturales liberi matris, non patris conditionem sequuntur, 32. *q. 4. cap. ult.*

Naturalis filius per subsequens Matrimonium legitimatur; *cap. 1. qui filii sint legitimi.* Nisi filius sit adulterinus, *cap. tanta est, 6. eod. tit.*

Naturalis legitimatur per Rescriptum Papæ, *cap. per venerabilem, 13. qui filii sint legitimi.* Nisi filius sit adulterinus, *dict. cap. 13. §. fin.*

Naturales æquè ac legitimi honesti esse possunt, 31. *qu.* 4. *cap. sicut latius. §. undecunque.*

Actio qua quæritur, utrùm quis legitimè natus sit, apud Ecclesiasticum Judicem competit, non civilem, quamvis incidenter proponatur, *cap. lator, 5. & c. causam, 7. qui filii sint legitimi.*

De Probatione, si quæratur utrùm naturalis, an legitimus sit filius, *c. per tuas, 12. d. tit.*

Libertas monasterii præscribi potest, *c. ex ore sedentis, de privileg.*

Libertate fruens per decennium, liber judicandus est, *c. licèt, de conjug. servor.*

Libera si scienter cum servo contrahat, valet matrimonium, *cap. illud, de præscr.*

Ex libera natus vel libera in servitutem redigi non potest, *cap. 1. de nat. ex lib. ventr.*

Libertus potest per ingratitudinem in servitutem redigi, *cap. de famulis, de serv. non ordin.*

In favorem libertatis est sententia ferenda, *cap. licèt, de conjug. servor. & cap. ult. de sent. & re judic.*

Filius quoad libertatem, matris sequitur conditionem, *cap. ult. de serv. non ordin.*

qui **Libri** sint legendi, vel non, *dist. 15. cap. sancta. §. jam nunc subjiciendum, usque ad §. cæterum*

Quo tempore singuli libri legendi, *d. §. cæterum, usque ad fin.*

Veterum librorum fides ex Hebræis, novorum ex Græcis voluminibus petenda, *dist. 9. c. ut veterum.*

Si quid parum rationabile in libris Canonicis invenitur, quid de eo censendum sit, *d. dist. 9. ego solis. & cap. si ad scripturas.*

Lis unde dicta, *c. forus. 10. §. lis. de verb. signif.*
Lis mota, *cap. ex parte, 30. eod. tit.*

Litis contestatio fit non per positiones, & ad eas responsiones, sed per petitionem in jure propositam, & responsionem secutam, *cap. unico, de litis contestatione, cap. dudum, 54. §. licèt autem, de electione.* Quod autem dicitur, per responsionem secutam fieri litis contestationem, id intelligendum de responsione, quæ in negando, non in distinguendo consistit. Nam per exceptionem, quam vis peremptoriam, quæ in distinguendo consistit, non fit litis contestatio, *cap. si oblato, 2. de litis contestatione, in 6.*

Omissâ litis contestatione, processus est nullus, *dict. cap. unic. vers. quia litis contestationem non invenimus esse factam. & d. §. licèt autem.* fallit si non jure actionis, sed officio Judicis procedatur, *cap. Judicis, 2. de officio Judicis.*

Viginti dierum dilationem habet reus ad litem contestandam, *3. qu. ult. §. offeratur.*

Res Litigiosa prohibetur alienari, *c. Ecclesia. 3. ut lite pendente nihil innovetur, 11. q. 1. c. ult.* Nisi res equivalens in locum rei alienatæ substituatur, *dict. cap. 3. & cap. 4. eod. tit.*

De re litigiosa sequestranda. Sequestratio regulariter prohibita est. Nisi possessor vel in possessionem missus res vel ejus fructus dissipet atque consumat, *cap. dilectus, 2. & c. ult. de sequestrat. possess.* vel, nisi sententia contra possessorem lata, executio per appellationem fuerit suspensa, *dict. c. ult. item 2. qu. 6. cap. quoties post, item Clement. unicâ, de sequestratione.* cujus exceptionis replicatio est: Nisi triennio pacificè à reo res sit possessa. *d. Clement. un. câ, vers. dum tamen triennio.*

Literæ non valent, quæ per surreptionem & contra veritatem impetrantur, *cap. cùm dilecta, de rescript. c. super eo, de test. & c. accedens, ut lit. non contest.*

Literas falsificans est ab officio suspendendus, & à beneficio, *cap. tam literis, de test.*

Literis super facto quodam impetratis debet facti series narrari, *cap. super eo, de cohabit. Cler.*

In literis Datum attendendum est, *cap. eam te, de rescript.*

Literæ posteriores an priores revocent, *vide in cap. audita, de restitut. spoliat. & c. ex parte, de rescript.*

Literæ secundæ non tenent, nisi fecerint mentionem de primis, cùm utræque sint speciales, *cap. ex parte, de offic. delegat.*

Literis prioribus generalibus derogant posteriores, *cap. pastorales. & cap. si autem, de rescript.*

Juxta literarum formam Judex procedere tenetur, nisi sint contra jus, *cap. causam, de sent. & re judic.*

Literæ commissoriæ extenduntur tantùm ad ea, quæ ibi continentur, *cap. cum olim, de offic. deleg.*

Literarum impetratarum jurisdictio, si intra annum negligatur, vel ex malitia supprimatur, expirat, *cap. plerumque, de rescript.*

Literarum Papalium falsitas quomodo cognoscatur, & quomodo examinetur, *cap. licèt de crimine fals.*

Literis Papalibus abutentium pœnæ, *cap. nonnulli, de rescript.*

Literis contra aliquem impetratis, ipso defuncto ante citationem emissam, non potest ejus hæres conveniri, *cap. significavit, eod. tit.*

Literæ à Laico impetratæ contra Clericum, mentione non factâ quòd sit Clericus, non valent, *c. ex parte, de testib.*

Locator conductorem prohibere non potest, quò minùs re conductâ fruatur. Quod si fecerit, ex conducto tenetur: quod fallit, si res locata usibus domini necessaria sit, *cap. propter 3. §. verùm, de locato & conducto.* item si dominus ædes locatas reficere velit, *dict. §. verùm.* item si conductor malè in re conducta sit versatus, *dict. §. verùm. vers. qui etiam inde.* denique si conductor non solverit pensionem, *dict. §. verùm. vers. vel cum canonem.*

Locari possunt decimæ, & quâ formâ, *cap. vestra nobis, de locat.*

De locatione domorum in universitate, *cap. 1. de locat. & conduct.*

Per locationem solam non rei probatur proprietas, *cap. inter dilectos, de fid. instrum.*

In locatione debent computari expensæ locantis, & qualiter, *cap. propter sterilitatem, de locat. & cond.*

Locari non debent officia seu dignitates sub annuo censu, *cap. quoniam in quibusdam. ne prælat. vices suas.*

Locupletari non debet aliquis cum alterius injuria vel jactura, *c. locupletari, 48. de reg. jur. in 6.*

de **Lucifero**, *de pœnitent. dist. 2. c. penult. §. hinc etiam diabolus. c. ult. in princ. usque ad §. charitas.*

de **Lusu** prohibitio, *dist. 25. c. 1. in fin.*
De luxuriis non naturalibus puniendis, *capit. Cler. 4. de excessib. prælator.*

M.

Magia, *26. q. 5. cap. non oportet. c. Episcopi, in princ. cap. nec mirum, §. magi sunt. & 26. q. 3. c. 1. §. primùm autem.*

Magister in Theologia debet in qualibet cathedrali Ecclesia ad legendum institui, *cap. super specula, de magist.*

Magistri & studiosi Theologiæ quinque annis fructus beneficiorum suorum recipiant, *ibid.*

Magisterium nun est vendendum, & vendentium pœna, *cap. 1. de magist.*

Magistratus rario habetur, *23. q. 5. cap. non frustrà. c. principes. c. res autem c. administratores, in princ.* & de hæreticis, eorumque fautoribus, receptoribus, liberis, &c. cavetur. *cap. quicunque, §. hæretici. & c. statutum, 15. de hæreticis, in 6.*

Qui & quales ordinandi.

De infantibus non ordinandis, *c. penult. de reg. jur. in 6.*

De Judæis non ordinandis, *17. qu. 4. cap. nemini, in fin. cum cap. sequent.*

Ne alicui patriæ suæ administratio committatur, *17. q. 4. si quis suadente. §. committunt, in fin.*

De Potentibus externis, horumvé cognatis in Magistratum urbis Romæ non eligendis, *c. fundamenta, 17. de electione, in 6.*

Quemadmodum Magistratus ordinandus.

De jurejurando ab ordinato præstando, *1. q. 7. c. sancimus.* Aliud juramentum de hæresi cavenda præscribitur, *cap. ut officium, 11. §. statuimus, de hæreticis, in 6.*

Ne per seditionem aut Ambitum Magistratus ordinetur, *1. q. 1. cap. principatus.*

Magistratus superioris exemplum inferiores sequuntur, *cap. magna, 7. §. præterea, de voto.*

Integri-

Integritas præsidentium, salus est subditorum, *dist.* 61. *cap. miramur.* §. *integritas.*

Totus familiæ status, & ordo nutabit, si quod requiritur in corpore, non inveniatur in capite, *dict. cap. miramur.* §. *nam totius.*

Officium Magistratûs.

De coercendis delictis, 23. *quæst.* 5. *cap. incestuosi. c. regum. c. non solùm. c. non est. c. malos. cap. sunt quidam. cap. res debet.*

De Ecclesia per Magistratum defendenda, cavetur, 23. *quæst.* 5. *c. dicat.* §. *fin. cum c. sequent. & c. res autem.*

De malis ad bonum cogendis, 23. *quæst.* 6. *per totum.* in cujus fine ponitur objectio, nimirum, *c. ult.* §. *sed objicitur.* item solutio, *ibid.* §. *his ita.*

Minor Magistratus majori cedere debet, *capit. qua contra.* §. *fin. dist.* 8. *c. volentes,* 8. *de officio delegati,* 11. *quæst.* 3. *cap. qui resistit.*

De Reverentia & obsequio Magistratui præstando, 23. *quæst.* 5. *cap. si apud. c. dicat.* quod verum est, si non injustum quid jubeat Magistratus, vel contrarium ei quod alius Magistratus superior jusserat: tunc enim impunè ei obsequium non præstatur, 11. *qu.* 3. *cap. qui resistit, cum cap. seq. item* 2. *qu.* 7. *c. admonendi.*

Si Magistratus excommunicandi potestatem non habeat, non debetur ei obsequium. Quæ tamen exceptio reprobatur exemplo, *c. dilecta,* 2. *de major. & obedient.*

Non refertur ad universos, quod publicè fit per majorem partem, 1. *quæst.* 7. *c. quoties a populis,*

Majora intelliguntur prohibita, cui minora non sunt permissa, *cap. cum illorum, de sentent. excommunic.*

Quod in majori conceditur, licitum videtur in minori, *cap. per venerabilem, qui fil. sint legit.*

Major natu succedere debet in Regno, *c. licèt universis, de vot. & vot. redemt.*

Major est potestas spiritualis, quàm temporalis vel secularis, *c. solicitæ, de major. & obedient.*

Major natu debet dividere, & minor eligere, *c.* 1. *de paroch.*

Majores natu debent Ecclesiis præfici, *cap. quoniam, de jure patron.*

Maledictio injusta præmium est. 11. *q.* 3. *c. qui justus, in princ.*

Malitia supplet ætatem, *cap. de illis, de despons. impub.*

De malitia sua nemo commodum reportare debet, *c. intelleximus, de jud. & c. contingit, de dol. & contum.*

Maleficiatus creditur potestatem habens alias cognoscendi, non vero suam, licèt per octennium cohabitaverit, *cap. ult. de frigid. & malefic.*

Maleficiatus per triennium uxori cohabitare tenetur, antequam separentur ab invicem, *ibid.*

Maleficiatus separatus aliam cognoscens, ad primam redire cogitur, *cap. fraternitatis ibid.*

In maleficiis ratihabitio mandato æquiparatur, *c. sicut tuis, de simon. & cap. sicut dignum, de homicid.*

Malum minimum ex duobus malis eligendum, 22. *qu.* 4. *c. non solum.*

Si Malè quæsitis quis benè utatur, per hoc non justificatur, 14. *q.* 5. *c. neque enim. c. denique.*

ex **Mandato** mandati actio nascitur: Nisi consilium fuerit non fraudulentum, *c. nullus* 62. *de reg. juris, in* 6.

Mandatum revocari potest, si fides procuratoris sit suspecta, *cap.* 1. *de procurator.*

Mandatum speciale derogat generali, *cap. studuisti, de offic. legati.*

Mandatum an morte mandatoris expiret, *vide in cap. relatum, de offic. deleg.*

Mandatum revocari potest re integrâ existente, aliàs non, *c. cùm dilectus filius, de elect.*

Manichæi conjugium detestabantur, *dist.* 30. *in princ. vers. causa fuit.*

Manifesta peccata publicè & non privatim corrigenda & punienda sunt, *c.* 1. *de pœnitent. & remiss.*

Manifesta offensa quæ dicatur, *cap. cùm olim, de verbor. sign.*

Manifestum, *cap. constitutionem,* 2. *in princ. de verbor. signific. in* 6.

Manifesta peccata publicè & non privatim corrigenda & punienda sunt, *cap.* 1. *de pœnitent. & remiss.*

Manifesta offensa quæ dicatur, *cap. cùm olim, de verbor. signific.*

Manumisso potest dominus operas spirituales imponere, *c. eo libentiùs, de serv. non ordin.*

de **Maria** sancta, quòd in peccato mortali non sit concepta, & de festo conceptionis habetur, *c. gravem,* 2. *de Reliquiis sanctorum, in extr. com.*

Marito in servitutem redacto, nihilominùs uxor manet libera, 29. *quæst.* 2. *c. cujus rei.* §. *fin. cum cap. seq.*

Maritus religionem intrans consentiente uxore, restituatur uxori, si continere nolit, præsertim si sine consensu Episcopi religionem intravit, *cap.* 1. *& c. ex parte, de convers. conjug.*

de **Martyrio,** *de pœnitent. dist.* 1. *c. potest fieri, in princ.*

Mater infantem ipsa nutrire, non alii nutriendum tradere debet, *dist.* 5. *c. ad ejus.* §. *prava autem.*

Mathematicus, 26. *quæst.* 2. *c.* 1. §. *sic & astronomia.* §. *genethliaci.*

Matrix Ecclesia, *cap. venerabili,* 22. *de verbor. signif.*

Matrimonium quid, *vide in cap. illud, de præsumt.*

Matrimonium dictum, quòd in liberis procreandis & educandis potiores partes sint matris, qàm patris, *cap.* 2. §. *ad quod illa, de conversione infidelium.*

Prima divisio est, quòd aliud sit initiatum, aliud ratum, 27. *qu.* 2. *cap. statutum.* §. *fin.*

Secunda divisio est, quòd aliud sit legitimum & non ratum, aliud ratum & non legitimum: aliud denique legitimum & ratum, 28. *q.* 1. *c. ult.* §. *conjugium.*

Matrimonii finis est, procreatio liberorum, & per eam propagatio generis humani, 31. *quæst.* 1. *c. Deus,* 32. *qu.* 2. *in princ.*

Matrimonium bonus est usus concupiscentiæ, 32. *qu.* 1. *cap. non enim.*

Comparatio conjugii cum virginitate habetur, 32. *qu.* 1. *cap. nuptiæ, in princ.*

De conjugio non contemnendo, *vid. dist.* 30. *cap. si quis propter cap. si quis vel cap. si quis nuptias. item dist.* 31. *c. si quis vituperat. cap. quicunque virginitatem.*

Matrimonium solo consensu contrahitur, *cap. cùm locum, de spons.*

In matrimonio verba requiruntur consensum manifestè experimentia, *cap. tua fraternitati, eod. tit.*

In matrimonio ætas & consensus requiritur, sine quibus nihil agitur, *cap. ex literis, de despons. impub.*

Matrimonium præsumitur, ubi post fidem datam sequitur carnalis copula, *cap. veniens, de spons.*

In matrimonio malitia ætatem supplet, *cap. de illis, de despons. impub.*

Clandestino matrimonio consentiens Sacerdos est suspendendus, *cap. cum inhibitio, de cland. despons.*

Matrimonio inhabilis, uxorem tanquam sororem habere potest, *cap. consultationi, de frigid. & malefic.*

In matrimonii causa, lata sententia, errore probato, revocari potest, *cap. fraternitatis, de frigid. & malefic.*

Quæ in matrimonium ab initio coacta consensit, si per annum & diem cum marito cohabitet, consensisse sponte videtur, nec testes in contrarium recipiuntur, *cap. ad id quod, de sponsal.*

Clandestinum matrimonium in publico ratificandum est, *cap. quod nobis, de clandestin. desponſ.*

Matrimonium cum arcta contractum, propter sola conjugum verba dirimi non debet, nisi aliæ adsint probationes, *cap. fraternitatis, de frigid. & malefic.*

Matrimonium coactum copulâ sequente confirmatur, *cap. significavit, de eo qui dux. in matrimon.*

Matrimonium beguinarum tenet, nec officit, si habitum recipiunt de manu Sacerdotis, *cap. consuluit, qui Cler. vel vov.*

Matrimonium contractum non impedit velum viduitatis, nisi certam religionem assumat, *capit. ex parte, de convers. conjug.*

In matrimonio non currit præscriptio, *cap. in præsentia, de sponſ.*

Matrimonium confirmatur carnali copulâ, *capit. à nobis, de desponſ. impub.*

Matrimonium qui contrahere poßint, & cum quibus.

Matrimonium contrahere non possunt, qui consentire non possunt, ut pueri, *cap. accessit, de desponſ. impub.*

Matrimonium contrahere possunt surdus & mutus per signa, *cap. cùm apud sedem, de sponsal.*

Matrimonium contrahere non possunt professi in religione, *cap. meminimus, qui Cler. vel vov.*

Matrimonium liberi cum ancilla non valet, nisi eam talem esse priùs sciverit, vel postquam rescivit eam cognovit, *cap. proposuit, de conjug. servor.*

Matrimonium contrahere non potest furiosus, *cap. dilectus, de sponſ.*

Matrimonium cum inhabili valet, si contrahentes voluerint, *cap. consultationi, de frigid. & malef.*

Matrimonium inter filium spiritualem baptizantis, & carnalem filiam baptizati non valet, *cap. ex literis, de cognat. spirit.*

Matrimonium contractum cum ea quæ alteri per verba de præsenti desponsata est, non valet, *cap. accepisti, de sponſ. duor.*

Matrimonium contractum cum sorore ejus quam quis ante septennium attentavit, non valet, *c. juvenis, de sponſ.*

Matrimonium quomodo dirimatur?

In matrimonio dirimendo aspectus corporis præfertur juramento, *cap. proposuisti, de probat.*

Matrimonio juncti non separantur per solam & privatam confessionem viri & uxoris, *capit. lator præsentium, de sentent. & re judicat.*

Matrimonium illud dirimitur, in quo vir per septennium uxori cohabitans eam cognoscere non potest, *c. literæ vestræ, de frigid. & malefic.*

Matrona in habitu meretricali inventa injuriarum agere non potest, *cap. in audientia, de sentent. excommun.*

Medici ante omnia infirmum ad confessionem inducere debent, nec quicquam illi suadere, quod ad periculum animarum tendat, *cap. cùm infirmitas, 13. de pœnitentiis.*

Si execrabili modo medeatur, vel sanari cupiat, 26. *quæst. 2. cap. illud quod. cap. qui sine. quæst. 7. c. admoneant. cap. non observetis. versic. sive qui per quosdam.*

Medicus nihil omittens de contingentibus non est puniendus, etsi æger moriatur, *capit. ad aurea, de ætat. & qualit. præfic.*

Medicus consulat etiam soluti animæ ægrotantis, neque ratione medicinæ detrimentum inferat animæ, *cap. cùm infirmitas, de pœnitent. & remiss.*

Medicina adustionis vel incisionis est Clericis prohibenda, *cap. sententiam sanguinis, ne Cler. vel Mon.*

de **Mendicantibus,** *cap. unic. de religiosis domibus, in 6. capit. unico, de excess. Prælator. in 6. Clement. 1. de regularib. Clement. cupientes, 3. de pœnis. extravag. comm. unicâ, de officio custodis. extravag. com. vices, 2. de treuga & pace. extravag. com. 1. de regul.*

Metropolitanus, *dist. 21. c. Cleros. §. Metropolitani. & §. Patriarcha patrum, in fin.*

Metropolitanus dignitatis sibi traditæ antiquitùs jus intemeratum obtineat, 25. *quæst. 2. c. igitur. & c. servatis.*

Ne in una provincia Duo Metropolitani constituantur. *dist. 101. cap. 1.*

Metropolitanus provinciam suam visitare potest, *cùm ex officii, de præscript.*

Metropolitanus cum suis Episcopis consecrent Episcopum, *cap. 1. de sacr. unct.*

Metus cadens in virum constantem excusat, *cap. ad audientiam, de iis quæ vi metùs.*

Metus ingressum religionis vitiat, nisi postmodùm etiam consentiat, *cap. 1. eod. tit.*

Renunciatio metu Laicorum facta non valet, *c. 2. eod. tit.*

Metus & coactio consensum excludunt, *cap. cùm locum, de sponſ.*

Metus vitæ & bonorum conservationem tantùm spectans, non absolvit jurantem à juramenti præstatione, *cap. si verò. §. verùm. de jurejurand.*

de **Minoribus:** hi possunt ubique vel sine licentia Prælati prædicare, *cap. in iis, 30. de privilegiis. Clement. dudum, 2. de sepulturis. extrav. com. unica, de judiciis. extravag. com. super cathedram, 2. de sepulturis. extrav. com. 1. de privilegiis. cap. quia ex eo. 3. de pactis, in 6. c. ex iis. 3. de verb. signif. extrav. in 6. Clem. 1. eod. tit. extrav. Joan. XXII. 1. de verb. signif. extrav. Joan. XXII. quia nonnunquam, 2. eod. tit. extravag. Joann. XXII. ad conditorem, 3. & ult. eod. tit.*

Minorennis quomodo intelligatur quis esse *cap. in præsentia, de probat.*

Minoris jure fungitur Ecclesia in restitutionibus, *cap. 1. & c. auditis, de restitut. in integr.*

Miracula sunt per testes examinanda, & qualiter, *c. venerabili, de testibus.*

Miracula faciens non colatur tanquam sanctus, nisi Romanæ Ecclesiæ auctoritate, *c. 1. de reliq. & venerat. sanct.*

Per miracula probet se quis à Deo missum, *cap. cùm ex injuncto, de hæretic.*

de **Misericordia,** *23. qu. 4. cap. est injusta. c. ne amisso. cap. duo ista. item distinct. 86. qui clementiam.*

de **Missæ** origine. *De consecr. dist. 1. cap. Jacobus.* & de causa missæ & usu, *habetur cap. cum creatura, 11. de celebrat. missar.*

Missa an sit de substantia ordinum & Ecclesiarum consecrationum, *cap. quoad sicut, de elect.*

Missarum celebrationem impedit deformitas vel debilitas personæ celebrare volentis, *cap. Presbyterum, de Cleric. ægrot.*

Missas duas quando Sacerdos celebrare possit, & tunc post sanguinem vinum non sumat, *cap. consuluisti. & cap. ex parte vestra, de celebrat. miss.*

Missam nemo propter conscientiam celebrare fingat, quia dupliciter peccat, *cap. dolenter. eod. tit.*

Moderatio *cap. transmissa, 33. de verber. signific.*

Monachus *16. quæst. 1. cap. 1. in princ. cap. placuit, §. fin.*

Monachus non fiat quis, nisi in legitima ætate, *cap. 1. de regul.*

Mona-

Monachus potest in Episcopum eligi, *cap. cùm olim, de dol. & contum.*

Monachus qualiter possit proprium possidere, *cap. 1. de statu Monach.*

Monachus potest etiam in causa monasterii testimonium perhibere, *cap. tertio loco, de probat.*

Monachi irregulariter viventes ejiciantur, nisi se corrigant, *cap. relatum, ne Cler. vel Monach.*

Monachi non regant Ecclesias ad eos pleno jure non spectantes, *cap. 1. de Capell. mon.*

Monachus cum licentia Abbatis & Episcopi sui prædicare potest *cap. cùm sit, de Jud. & Sarracen.*

Monachum non facit habitus, sed professio, *cap. porrectum, de regular.*

de **Monasterio** fœminarum longiùs à virorum monasterio ædificando, 18. *quæst. 2. cap monasteria.*

Puellarum monasteria Monachorum præsidio & ministerio tegantur, 18. *quæst. 2. cap. in decima. c. pluralis,* 40. *de regul. juris, in 6.*

Ne vir monasterium Monialium ingrediatur, *cap. monasteria 8. de vita & honestate Clericor. cap. unico, in princ. vers. nulliq; aliquatenus, de statu regular. in 6.*

De Colloquio Monialium cum Monachis interdicendo. 18. *quæst. 2. cap. in decima. vers. sed neque Abbatem. & dict. quæst 2. cap. diffinimus. §. verum.*

Ne cum viris concumbant, 27. *quæst. 1. cap. nec aliqua, cum cap. sequente.*

Ne simul cum Canonicis & Monachis conveniant in Clero, 18. *quæst. 2. cap. perniciosam. §. simili modo.*

Ne Moniales monasterium egrediantur, *cap. unico, in princ. de statu regular. in 6.*

Nisi Abbatissa præstandi juramenti fidelitatis causâ monasterium egrediatur, *d. cap. unico. §. verùm.*

Ne sanctimoniales propria receptacula habeant, 18 *quæst. 2. pernic'osam. in princ.*

De Vestitu Monialium, *distinct.* 23. *cap. sanctimonialis.*

De consecrandis & velandis sanctimonialibus, 20. *qu. 2. cap. devotis, cum sequentibus. usque ad cap. ult.*

De Visitandis Monialibus, & earum officio, *Clement. ult. de statu Monachorum.*

Denique regula, eadem in Monialibus, quæ in Monachis, jura sunt observanda, *cap. ult. §. fin. de statu Monachorum.*

Monasteriis pluribus unus Abbas præesse non debet, nec unus Monachus in duobus monasteriis locum habere, *cap. ult. de Xenodoch.*

Monialem percutiens incidit in canonem, *c. de Monialibus, de sent. excomm.*

Monialis de incestu suspecta se purgare tenetur, *cap. Moniales, de purg.*

Monialium monasteria frequentantes Clerici, admoniti deponantur, Laici excommunicentur, *cap. monasteria, de vit. & honest. Cler.*

Monialis divinum officium turbans, sine excommunicatione ejici potest, *cap. veniens, de sent. excommunicationis.* idem de Clericis vel Religiosis intelligendum.

Monialis in quacunque causa criminali vel civili non est ad juramentum compellenda, *cap. 1. de jur. calumn.*

Moneta qualiter fit & innovatur, *c. quantò, de Jurejur.*

in **Mora** non est, qui potest exceptione legitimâ se tueri, *cap. non est, 60. de reg. jur. in 6.*

si **Moriatur** quis in bello contra hæreticos ac infideles, justificatur, 23. *q. 5. c. omnium, q. 8. cap. omni timore.*

Mortuo potest absolutio excommunicationis impendi, *c. à nobis, de sent. excommun.*

Mulcta alicui indicta jure civili pertinet ad fiscum, *l. 5. Codic. de modo multtarum.* Secùs tamen observatur jure Pontificio.

Mulier, 32. *quæst. 2. cap. penult.*

De orationibus & meritis mulierum Ecclesiasticarum, cavetur *distinct.* 81. *cap. ult.*

Mulier ab undecimo anno dicitur nuptiis apta, *cap. continebatur, de spons. impub.*

Neque mulier, neque monialis prædicare, benedicere, vel confessionem audire potest, *cap. nova, de pœnitent. & remiss.*

Mulier arbiter esse potest in civili causa Clericorum, *cap. dilecti, de arbi r.*

Mulier procuratrix esse potest, *cap. cùm dilecta, de confirmat. util.*

Mulier præbendas conferre potest, *c. dilecto filio, de testib.*

Mutilatus manu ordinari non potest, *cap. exposuisti, de corp. vit.*

Mysterium, 1. *quæstion.* 1. *capit. multi. §. mysterium.*

N.

Natalium causa, ad forum Ecclesiasticum pertinet, *cap. tuam, de ordin. cognit.*

Nativitas legitima priùs probanda venit, quàm de successione agatur, *ibidem.*

Nati ex libero ventre in servitutem non redigantur, *cap. 1. de nat. ex lib. ventr.*

Natus *cap. nam & ego, 3. de verb. signifi.*

si ex **Naufragio** quid abstulerit, excommunicatur, *cap. excommunicationi, 3. §. illi etiam, de raptoribus.*

Necessitas licitum facit, quod non est licitum in lege. *c. quod non est, 4. de reg. jur.*

Necessitas legem non habet, *cap. consilium, de observat. jejun.*

Necessitas juramentum excusat, *cap. si verò, de jurejur.*

Negativa probari non potest, nec debet, nisi purgando se de calumnia, *c. bona, de elect. & cap. cùm dilectus filius, de calumn.*

de **Negligentia,** *distinct.* 83. *cap. ult. §. sicut autem.*

Negligentia Episcopi punitur, *c. 1. de suppl. neglig. Prælat.*

Propter negligentiam in præsentando admissam, jus præsentationis amittitur illâ vice, *cap. 3. eod. tit.*

Propter negligentiam collationis beneficiorum intra tempus semestre, spectat ad Papam collatio, *cap. licet, eod. tit.*

Per negligentiam jus eligendi amittitur, *c. ult. eod. tit.*

Per negligentiam inferiorum, beneficiorum collatio ad superiorem devolvitur, *cap. quia diversitatem, de concess. præbend.*

Per negligentiam perdit Prælatus jurisdictionem, *cap. pertuas, de sent. excommun.*

Negotium, *cap. forus,* 10. *§. negotium. & §. in omni. item dist.* 88. *cap. quoniam. §. fin.*

Si quis negotia Ecclesiæ gerendo, vel Ecclesiæ rebus damnum intulerit, sibi lucrum captando; vel contrà in suis rebus damnum senserit, dum utilitati Ecclesiæ studet, hoc damnum hincinde præstabitur, 12. *quæst. 4. cap. 1. §. fin. cum c. sequente. usque ad §. si verò de reb.*

Si quis negotia Ecclesiæ gerendo res ejus consumpserit, hoc præstandum est, 12. *q. 5. cap. obitum.* Quo nomine etiam adversus hæredem datur actio, *d. cap. obitum.*

Negotiator, *dist. 88. cap. ejiciens. §. ostendam ergò, de verb. signific.*

Nobilitas vitæ & non sanguinis attendenda est in beneficiorum collatione, *c. venerabilis frater, de præbend. & dignitat.*

Nominatio sola nullum jus acquirit nominato, *cap. quod sicut, de elect. & cap. cùm olim, de verbor. signific.*

Notorium quid & quot modis dicitur, *cap. vestra, de cohabit. cler.*

Notoria probatione non egent, *cap. tua nos, eod. tit, & c. evidentia, de accusat.*

Notoria per famam purgatione indigent, & taliter diffamatis non est indicenda purgatio, sed condemnatio, *cap. cùm dilectis filiis, de purgat. canonic.*

In notoriis Ecclesiæ judicium requiritur, *cap. porrò, de divort.*

In notoriis non requiritur ordo juris, *cap. ad nostram, de jurejur.*

Novale, *cap. 1. capit. quid per novale, de verb. signif.*

Novi operis nuntiatio remittitur, si is cui nuntiatum est, cautionem præstet de opere, si non jure fuerit ædificatum, demoliendo. Nisi in continenti vel intra tres menses probati possit, non jure ædificati, *cap. penult. & ult. de novi operis nuntiatione.*

Si quis contemptâ novi operis nuntiatione, opus fecerit, illud destruere cogitur, *c. 1. cum cap. seq. dict. tit.* etiamsi jure opus factum sit, *d. c. 1. cum seq.*

Nullitas sententiæ quando sit ex persona judicantis.

Si Excommunicatus sententiam tulerit, 24. *q.* 1. *c. Achatius. in fin. cum cap. sequent. dict. qu.* 1. *cap. miramur.*

Si Hæreticus sententiam tulerit, 2. *qu.* 6. *cap. catholicus.* quod fallit, si Judex de hæresi nondum fuerit damnatus, secùs si ipsa hæresis jam olim fuerit damnata, 24. *quæst.* 1. *in princ. cum cap. seq. cap. majores. cap. Achatius.* vel, si novam hæresin effingens, eam ex corde prædicare cœpit, *dict. quæst.* 1. *c. audivimus. §. sin autem ex corde, cum sequent.*

Si à Non competente Judice sententia sit lata, *cap. at si Cler.* 4. *de judiciis,* 2. *quæst.* 1. *c. in primis. §. de persona Episc.* 3. *quæst.* 8. *cap.* 1. *§. nullum,* 9. *quæst.* 2. *c.* 1. 11. *q.* 1. *c. in Clericorum, qu.* 3. *cap. cui est. Clement.* 2. *de re judicata.* fallit, si actor à Judice condemnatus, exceptione propositâ utatur: huic enim ea non prodest, 3. *qu.* 8. *cap.* 1. *§. cujus.* item si publicè ab omnibus Judex competens fuerit existimatus, 3. *qu.* 7. *c. in fin.*

Si Judex pecuniâ corruptus sententiam dixerit, *extravag. comm.* 1. *§. justitiam verò, de sentent. excomm.* 2. *qu.* 6. *c. ult. §. venales.*

Si Quidam, non omnes judicaverint, 2. *qu.* 6. *c. ult. §. item si plures,* 3. *qu.* 6. *c. discutere. vers. ita ut nemo ex eis desit. De officio delegati. c. causam,* 16. *c. uno,* 42. *& cap. ult. in princ. vers. idem quoque.* quod fallit, si omnes fuerint præsentes: tunc enim, quamvis non omnes consenserint, statur tamen sententiæ majoris partis, *c.* 1. *in princ. & c. ultim. de iis quæ fiunt à majore parte.* Planè si utriusque sententiæ pares numero Judices sint, quid sequendum sit, *c. ult. de re judicata.* Quod autem *dict. c. ult.* dicitur: Si ex delegata potestate, utraque pendet sententia ex arbitrio delegantis, verum est: diversum etiam observatur, si in synodo provinciali dissenserint: hoc enim casu ea sententia obtinet, cui Metropolitanus vicinæ provinciæ accedit, 6. *quæst.* 4. *in princ. cum c. sequente. c. si quis Episcopus. c. si inter Episcopos. in princ.* Porrò *dict. cap. ult. in fin.* cavetur de dissensu arbitrorum compromissariorum. Fallit deinde si ita convenit, vel causa delegata sit, ut uno vel pluribus absentibus, cæteri nihilominus judicare possent, *cap. prudentiam,* 21. *§. adjicimus. cap. cum super.* 23. *vers. quamvis solus, de officio delegati. cap. cùm plures,* 8. *in princ. eod. tit. in* 6. sed tamen si constiterit absentem adesse noluisse vel non potuisse, valet sententia, *d. c. prudentiam,* 21. *in princ. & cum causa,* 22. *eod. tit.* denique valet sententia, si præsens subdelegatum absentis admittere noluit, Sed reprobatur, *cap. coram dilecto,* 34. *eod. tit.*

Ex persona ejus qui judicatus est.

Si contra absentem sententia dicta sit, nulla est, *cap. tenor.* 10. *de re judic. cap. consultationib.* 10. *de officio delegati. cap. inter quatuor,* 8. *de majoritate & obedientia,* 2. *quæst.* 1. *cap. in primis. §. sed & de personis. vers. si scriptis judicatum est,* 3. *quæst.* 8. *cap.* 1. *§. fin.* Nisi per contumaciam absens fuit, contra quem judicatum est, *dict. cap. consultationibus,* 10. *in fin. vers. nisi is qui possidet. cap. veritatis,* 8. *de dolo & contumacia,* 2. *quæst.* 1. *c. nomen. §. fin.* 3. *qu.* 8. *c.* 1. *§. fin.* 24. *qu.* 3. *c. de illicita. §. de conventione.* sed tamen contra Absentem contumacem non valet sententia, si ex dispensatione Pontificis abest. Approbatur exemplo, *cap. cùm olim,* 7. *de dolo & contumacia.* valet tamen sententia, si Judex probetur circumventus, in sententia ferenda, vel ex actis iniquitas sententiæ constet. Approbatur exemplo, *cap. cùm Bartholdus,* 18. *de re judicata.* Nisi legitima absentiæ causa probetur, *dict. cap.* 18. item non valet ferenda, si absens non fuerit legitimè citatus, 5. *qu.* 2. *c.* 1. sed contra Absentem valet sententia, si cùm esset præsens, à Judice recesserit appellans, *cap ultim. de dolo & contum. in* 6. Quod etiam verum, si cùm absenti præfixus esset terminus ad prosequendam appellationem, eam intra terminum non fuerit prosecutus: hoc enim casu contra appellantem absentem, etiam non legitimè citatum, sententia lata valet, *cap. sæpè contingit,* 44. *de appellationib.*

Sententia non valet, si ante terminum præfixum, vel in ipso termino, partibus non expectatis sententia sit lata, *dict. c.* 44. *vers. si quis autem terminum. cap. ex insinuatione,* 50. *§. interim autem. & cap. significante,* 69. *vers. adjiciens quod cùm de consensu, eod. tit.* Nisi ante terminum à lege, non à Judice vel partibus præfixum, judicatum sit, *cap. oblata* 57. *dict. tit.* Nisi jurisdictio Judicis delegati in termino præfixo expiret: hisce enim casibus valet, *cap. consuluit,* 24. *de officio delegati.*

Præterea sententia contra absentem lata non valet, si absens ad Papam de causa litigiosa ivit, vel nuntium misit, *cap. dilect.* 52. *de appellationib. c. unico, de Clericis peregrin. extravag. comm. Divina,* 3. *de privilegiis.* quod fallit si post citationem iter arripuit, vel nuntium misit, *cap. meminimus,* 9. *cap. suggestum,* 15. *& cap. ad hæc,* 30. *de appellationibus.* item si ante sententiam appellans sine rationabili causa, dicat se nuntium misisse, *cap. ut debitus,* 59. *versic, non obstante, si dicat, eod. tit.*

Sententia contra absentem valet, etiamsi procuratorem non habeat, si post conclusam causam mandatum fuerit revocatum, *cap. auditis,* 8. *de procuratoribus.* item si ignorante Judice & adversario mandatum sit revocatum, *cap. mandato,* 13. *eod. tit.*

Si inter Alios quàm quibus Judex datus est, judicatum sit, sententia nulla est, *cap. Petro,* 40. *de officio delegati.* Nisi alius jurisdictionem Judicis delegati impediat: in hunc enim æquè ac in eos quibus Judex datus est, jurisdictionem exercere potest; *c.* 1. *eod. tit.*

Ex quibus causis nullitas oriatur.

Si sententia neque Absolutionem neque condemnationem contineat, nulla est, 2. *qu.* 6. *cap. ult. §. diffinitiva.* Nisi verbo æquipollenti Judex sit usus, *cap. in iis quæ, de verb. signif.*

Si de Alia re judicatum sit, quàm de qua Judex est datus nullitas est, *approbatur exemplo. c. cum dilect.* 22. *§. dictum, de rescriptis. c. olim,* 32. *de officio delegati.* Nisi id de quo pronunciatum est accessorium sit ejus, de quo Judex est datus, *c. prudentiam,* 21. *§.* 6. *in fin. de officio delegati. Cujus exemplum habetur dict. §.* 6.

Si Authoritas superioris contra sententiam imploretur, nullitas est, 6. *qu.* 4. *c. ult. cap. quod benè. vers. nisi fortè ubi fuerit.* Sed hæc imploratio videtur intelligenda, de appellatione, vel de in integrum restitutione,

Si contra Canones judicatum, vide suprà eod. Leges.

Si sententiâ sub Conditione latâ, conditio fecerit nullitas est, 35. *qu.* 9. *c. Apostolica.*

Si Causa sententiæ Falsa sit, vel Contrarium ejus, quod in sententia quasi factum pronunciatum est, possit probari: sed hoc reprobatur, 11. *quæst. 3. c. non solùm. §. contingit*, 35. *quæst. 9. in princ. c. loci nostri. §. quia ergò.* Contradicit tamen *d. c. loci nostri. §. his ita respondetur. & d. q. 9. c. quod quis. c. veniam. c. sententiam, c. grave. c. ult. Exemplum horum proponitur, dict. quæst. 9. cap. penult.* admittitur tamen in matrimonio ex falsa causa dirempto, *dict. cap. loci nostri. §. aliud est.*

Si ex Falsis instrumentis sit judicatum, nulla sententia est, *cap. cum venerabilis, 6. §. licet autem, de exceptionib. cap. super eo, 2. de crimine falsi.*

Item si ex Falso testimonio testibus corruptis sit judicatum, *c. sicut nobis, 9. de testibus. cap. cum I. & A. 22. de re judic.* quod fallit, si non probetur Judicem falsi testimonii fidem secutum in pronunciando, *dict. cap. 22. versic. vel licèt de hoc constaret.*

Si Fines suæ jurisdictionis Judex in ferenda sententia excesserit, nullitas est, *dict. cap. prudentiam. 21. in princ. versic. mandati siquidem, 2. quæst. 6. cap. ult. §. item cum certa.* quod fallit, si sententia nihil iniquitatis habeat, *cap. causam, 14. de re judic.*

Si Gravatus ob vim sibi factam, appellare non potuit, sententia nulla est, quod probatur sub conditione, *cap. ult. de appellat.*

Item si gravatus iter ad Papam arripuerit, sententia annullatur, *c. unico, de Clericis peregrinantib.*

Si Judicatum contra aliquem postquam protectioni superioris quis se subjecit, judicatum non valet, *cap. ad audientiam, 34. de appellationib.*

Item si contra sententiam priùs dictam judicatum sit, *2. qu. 6. cap. ult. §. item si sententia.* quod fallit si anteà dispensativè judicatum sit, 35. *qu. 9. cap. sententiam.* item fallit, si exceptio rei judicatæ ante posteriorem sententiam non fuerit opposita, *cap. inter monasterium, 20. de re judicata.*

Si Jure nullo sententia nitatur, non valet, *dict. qu. 3. cap. cui est. item De re judicata. cap. inter cæteras, 9. Cujus exemplum habetur cap. non potest, 3. & c. lator, 7. eod. tit.* Nisi per triginta annos à morte judicis numerandos res ex injusta sententia sit possessa, 16. *qu. 3. cap. si Sacerdotes.*

Si contra Leges vel Canones sententia sit lata, nulla est, *cap. 1. de re judic. cap. adversùs, 7. §. quia verò nec sic, de immunitate Ecclesiar. 2. qu. 6. c. ult. §. item si sententia.* quod fallit primò, si contra jus litigatoris magis quàm contra expressas leges sententia lata sit, quasi in hoc casu lex locum non habeat, *dict. §. item si sententia. vers. si verò contra jus. cap. cùm inter, 13. de re judicata.* item fallit, si ex consuetudine contra jus commune scriptum sententia lata sit; item fallit si in causa Clericorum ex jure Pontificio contra jus civile sententia sit lata, *cap. quod Cleric. 9. de foro competenti.* Quartò fallit, si Papa dispensativè contra jus pronunciaverit, *cap. in causis, 19. in fin. de re judic.*

Postremò hoc loco notanda est divisio injustæ sententiæ trimembris, quæ habetur, 11. *quæst. 3. cap. Episcopus. §. ad hoc respondendum.*

Si regio Metu vel potentioris jussu sententia lata sit, nulla est, 11. *quæst. 3. cap. injustum.*

Si Noctu sit pronunciatum, non valet, *cap. consuluit, 24. §. ne verò, de officio delegati.*

Si Nova Instrumenta post sententiam latam in causa sint inventa sententia non est nulla, *c. inter monasterium, 20. vers. cùm sub prætextu. & c. suborto, 21. §. fin. de re judic.*

Si Ordinaruris non servato juris ordine sit judicatum, non valet, 2. *quæst. 1. in princ. c. prohibentur. §. fin. q. 6. c. ult. §. item sent. citra, 11. quæst. 3. c. Episcopus. c. ad hoc respon. vers. sed non ex ordine. cap. servetur. §. fin. c. eorum.* Exemplum hujus exceptionis habetur, *c. exhibita, 19. de judiciis. c. cum dilectis, 15. §. his igitur & aliis. vers. prætermisso juris ordine, de purgat. canonica.* Contradicit 11. *qu. 3. c. non solùm. §. cùm ergò.* sed fallit supra dicta definitio, si causa sit manifesta seu notoria, *dict. cap. prohibentur. §. fin. vers. hæc de illis intelligenda sunt. Hujus exemplum proponitur cap. ad petitionem, 22. de accusationib. c. quoniam, 10. de filiis Presbyterorum.* Notorium autem dicitur tribus modis. per sententiam, per confessionem, & per evidentiam rei, *cap. ult. de cohabit. Cler.* sed contra non valet sententia, si Judici tantùm causa sit manifesta, non etiam aliis, 2. *qu. 1. cap. multi. cum cap. sequent.* vel si causa aliis nota, Judici sit incognita, *dict. quæst. 1. capit. Deus.* vel si reus factum neget. *dict. capit. Deus. §. quando autem crimen.* secundò fallit & sententia valet etiam juris ordine non servato, si Judex juramentum præstiterit, quod in omni causa ordinem judiciarium sit observaturus: quod tamen reprobatur, *cap. ad nostram, 21. de jurejur.* item tertiò fallit & sententia valet, si causa sit Ecclesiastica beneficialis, decimarum, matrimonialis, usurarum & similis: in hujusmodi enim causis de simplici & plano absque judiciorum strepitu procedendum. *Clement. dispendiosam, 2. de judiciis.* Quod & ad matrimoniales causas attinet. *Concordat cap. 1. §. consultationi vestræ, ut lite non contestatâ.* Quartò sententia valet si causa Judici ita commissa sit, ut simpliciter & de plano, ac sine strepitu ac figura judicii procederet. *Quæ replicatio approbatur simul & declaratur Clement. ult. de verb. signif.* aliàs si Papa judicaverit ordine non servato, sententia nulla esset, *c. in causis, 19. de re judic.* denique sententia valet etiam juris ordine non servato, si quis in hæresin jam damnatam incidit: hic enim ipso facto pro excommunicato habetur, etiam sententiâ non interveniente, 24. *quæst. 1. in princ. cum tribus cc. sequentibus.*

Si Rescriptum sit à Papa contra sententiam, nihilominùs sententia valet, *cap. ea, quæ. 4. de re judic.*

Si post Revocationem delegationis judicatum sit non valet: nimirum si Judex superior causam ad se revocâsset, *cap. ut nostram, 56. de appellationibus.*

Si satisfacere condemnatus sit paratus, nihilominùs sententia valet, *c. cum aliquib. 6. de re judic.*

ne **Nundinæ** in templis vel cœmeteriis celebrentur, *c. decet, 2. §. cessent in Ecclesiis. de immunit. Ecclesiar. in 6.*

Nuntii malitia non obest domino, *c. significante, de pig.*

Nuptiæ ab obnubendo dictæ sunt, 30. *quæst. 5. c. nec illud, in princ.*

Definitio, 27. *quæst. 2. in princ. §. sunt enim, 29. qu. 1. in princ. Instit. de patria potestate. §. 1.* quæ declaratur *d. q. 2. c. beata. §. individua.*

O.

de **Obedientia**, 8. *quæst. 1. cap. sciendum, 11. q. 3. cap. non semper. c. si dominus. cap. quid ergò.*

Obedientia ab Abbate Episcopo præstita sine Conventûs consensu non valet, *cap. cùm dilectus, de religios. domib.*

Ab obedientia sui Episcopi non absolvitur subditus Papæ, *cap. per tuas, de majorit. & obedient.*

Obedire non tenentur inferiores à Superiore exemti, *cap. inter, eod. tit.*

Obedientiæ juramentum debet à contumacibus exigi, *cap. cùm in Ecclesiis, eod. tit.*

Non obedientes Prælatis suis de Ecclesia debent ejici. *ibid.*

Obedire tenentur tam Laici, quàm Clerici, Abbati jurisdictionem habenti, *cap. dilecta, eod. tit.*

Obedientiæ formam ab Abbate Episcopo præstandæ, *vide cap. ne Dei, de simon.*

Ad obedientiam plenam quæ exigantur, *cap. his quæ, de majorit. & obed.*

Oblationes, *c. causæ, 13. §. oblationes. & capit. cùm inter, 29. de verb. signif. 12. qu. 1. cap. videntes. vers. ipse enim.*

Oblationum appellatione continetur, quicquid donatur Ecclesiæ vel mobile vel immobile in Ecclesia vel etiam extra Ecclesiam, *d. cap. cum inter nos,* 29. *de verbor. signific.*

Quorum Oblationes non recipiendæ.

Oblationes Diffidentium fratrum non accipiendæ, *dist.* 90. *cap. oblationes. cap. neque.*

Oblationes Excommunicati vel excommunicato factæ, non sunt recipiendæ. Sed & hujus regulæ exceptio est: Nisi excommunicatus pœnitens, antequam absolveretur, morte fuerit præventus, dum Sacerdotem invenire non potuit, 26. *q.* 6 *cap. si aliquis, in princ. & quæst.* 7. *c. Sacerdos.* §. *pœnitentes verò.*

Oblationes ejus qui Filium suum Exhæredaverit, non accipiendæ, 17. *qu.* 4. *cap. ult. in princip.*

Oblationes Injustorum non accipiendæ, *dict. cap. scriptum.*

Oblationes eorum qui Pauperes opprimunt, non accipiendæ, *dict. cap. oblationes. & cap. eorum. eâd. dist.* 90.

Oblationes ex rebus turpiter quæsitis non accipiendæ, 14. *qu.* 5. *c. immolantis.* Contradicit *dict. qu.* 5. *c. scriptum.* §. *econtra.* Solvitur hæc objectio, *ibid. c. seq.*

Semel Oblatum Deo, non est revocandum nec retinendum, 17. *q.* 4. *cap. sunt qui opes, cum cap. seq. Sacrilegium,* 13. *q.* 2. *c. Cler.*

Obligatio ex illicito facto non nascitur, *c. quod latenter,* 5. *de reg. jur.*

Sed ex contractu & quasi contractu, maleficio & quasi maleficio regulariter oritur obligatio simul & actio: Nisi jussu Magistratûs fecerit, *cap. quod quis,* 24. *de reg. jur. in* 6. item Nisi sciente & consentiente adversario fecerit, *cap. scienti,* 27. *dict. tit. in* 6.

Obligatio turpis nec de facto, nec de jure valet, *cap. ult. de pact.*

Obligatio pro Ecclesia facta successorem obligatum habet, *cap.* 3. *de solut.*

Obligans Ecclesiam pro debitis alienis, ipso facto ab administratione temporalium & spiritualium est suspensus, nec ad solutionem ejus Ecclesia tenetur, *cap.* 2. *eod.*

Obligatus non est successor pacto antecessoris irrationabili, qui precariò bona Ecclesiæ concessit, *c.* 2. *de precar.*

Obligatio ad eum transit, qui emolumentum recipit, *cap. ex literis, de pig.* quia cum onere suo transit res ad suum possessorem, *cap.* 1. *de Eccles. ædific.*

in **Obscuro** id sequendum, quod legibus contrarium non est, *cap. ult. in fin. dist.* 14. vide suprà in Dubio.

Odio alieno alter non debet prægravari, *cap. non debet,* 21. *d. tit.* 1. *q.* 4. *in princ. cum cc. sequentib. usque ad q.* 5.

Oeconomi non sunt constituendi Laici, sed Clerici, 16. *quæst.* 7. *cap. in nova.*

ad **Officia** publica Pagani non sunt admittendi, vide infrà in Pagani.

Officialis ex generali commissione non potest inquirere, corrigere, deponere & punire subditorum excessus, *c. licet,* 2. *de officio vicarii, in* 6. nec beneficia conferre potest, *c. ult. eod. tit.*

Oleum consecratum potest admisceri non consecrato, & totum erit consecratum: simile est de aqua benedicta, *c. quod in dubiis, de consecr. alt.*

de **Operibus,** *de pœnitent. dist.* 3. *c. pium est, c. si quando. cap. cavendum. c. quid ergò. cap. ult. in princ. de consecr. dist.* 5. *cap. nihil enim, cum duob. cc. sequentibus.*

Opus novum si alicui nuntiatum fuerit, per tres menses ab opere desistere debet, *c. fin. de op. nov. denuntiat.*

Operis novi nuntiatio facit, ut quicquid post eam constructum fuerit, demoliri debeat, idque expensis ipsius construentis, *c. cum ex injuncto, de oper. nov. nuntiat.*

de **Opinionibus** doctorum, *dist.* 2. *cap. responsa.* Hæ hodiè probabilem tantùm obtinent auctoritatem, non necessariam, *dist.* 9. *cap. noli meis. c. negare. cap. ego solis. c. noli frater. c. neque quorumlibet. item dist.* 20. *in princ. cum c. sequente.*

De Orationibus.

In **Oratione** præmittatur præfatio, Sursum corda *de consecrat. dist.* 1. *c. quando.*

Genua flectenda, vel prostrato corpore orandum, 26. *qu.* 7. *cap. Sacerdos.* §. *diebus etiam remissionis.* Nisi in Dominico, & per omnes dies Paschæ usque ad Pentecostem, *dist.* 30. *c. ult.* §. *similiter. dist* 76 *cap. scire debet, in princ. vers. neque ad exorandum. item De consecr. dist.* 3. *cap. quoniam sunt.*

Non verbis tantùm, sed & corde orandum, *de consecr. dist.* 3. *cap. non mediocriter. & dict. cap. quando.*

Ut oratio dominica matutinis & vespertinis subjungatur, *de consecr. dist.* 5. *cap. id semper.*

De oratione pro seculari potestate habenda, *de consecr. dist.* 1. *cap. de hymnis.* §. *componuntur.*

Oratoria campanas habere non possunt sine Episcopi consensu. *c. patentibus. de privil.*

Oratoria privata permittuntur certo modo, *de consecrat. dist.* 1. *c. unicuique.*

In oratoriis privatis campanæ publicæ haberi non debent, *c. patentibus,* 10. *de privilegiis.*

Ordo clericalis per primam tonsuram confertur, *cap. cum contingat, de ætat. & qual. ordin.*

Ordinis susceptionem probet advena, antequam admittatur vel ulterius promoveatur, *cap. inter, de Cler. peregrin.*

Ordinatus ab Episcopo, sine titulo, ab eodem sustentetur, *cap. non liceat, de præbend. & dignitat. & cap. Episcopus si aliquem, eod. tit.*

Ordinatus ab Episcopo qui cessit, quando ministrare possit, *cap.* 1. *de ordin. ab Episc.*

Ordinati extra statutum tempus, ministrare possunt post pœnitentiam peractam, *c. consultationi, de temp. ord.*

Cum furtivè ordinato potest Episcopus dispensare, si non sub excommunicatione prohibitus accessit, aliàs non dispensat, nisi religionem intret, *cap. innotuit, de eo qui furtiv. ordin.*

Non ordinatus ministrans, nunquam ordinetur, *cap. ex literis, de Cleric. non ordin.*

Ordinatus à Papa non est ideò à Prælati sui jurisdictione exemptus, *cap. per tua, de majorit. & obed.*

Ordinem Subdiaconatus à Papa recipiens non potest sine ejus licentia ab alio ulteriùs promoveri, *c. cùm quidam, de temp. ordin.*

Ordinatus in apostasia quando ministrare possit, *vide in cap. ex parte, eod. tit.*

Quinam ordinari debeant vel possint, & quomodo.

Ordinati non debent spurii, *cap. per venerabilem, qui fil. sint legit.*

Defectus genitalium ordinandum removet, *cap. significavit, de corp. vitiat.*

Ordinari non debet servus, nisi manumissus, *cap.* 1. *de serv. non ordin.* Item nec infamis ante purgationem, *cap. non debet, de testibus.* Item nec pœnitentes publici, *cap.* 1. *de bigam.* Item nec ad ratiocinia obligati, *cap. ad ratiocinia, de obligat.* Item nec membris mutilati, *cap. exposuisti, de corpor. vitiat.*

Ordinari potest quis ad suum Patrimonium, *cap. tuis quæstionib. de præb. & dignit.*

Ordinem Subdiaconatûs confert solus Papa, die Dominicâ, *cap.* 1. *de temp. ordin.*

Ordines omnes quando conferri possint, *vide ibid.*

Ordines minores possunt Episcopi conferre die Dominicâ & festis præcipuis, *ibid.*

Ordinem suscipiens die non debito, est ad Papam mittendus. *cap. cùm quidam, de tempor. ordin.*

Ordinem recipientis sine ætate legitima, & conferentis pœna, *cap. vel non est compos. eod. tit.*

Ordines sacri duo unâ die conferri non possunt, & pœna conferentis habetur, *in cap. dilectus, eod. tit.*

De ordinis substantia non est tempus, impedit tamen executionem, *cap. consultationi, de temp. ordin.*

Prælati & beneficiati ordines sacros recipiant, vel amoveantur, *cap. cùm in cunctis, de elect. & capit. quæris, de ætat. & qualit. ord.*

Ordines duos uno die recipiens est suspendendus, potest tamen cum eo dispensari pœnitentiâ peractâ, *cap. 3. de eo qui furt. ord. suscep.*

Ordinarius non potest restituere possessionem contumaci, contra quem missio in poss. facta est à delegato, *c. pastoralis, de offic. deleg.*

Ordinarius potest ex officio suo cogere partes: ut stent justo arbitrio, & pareant sententiæ arbitrorum, *cap. 2. de arbitr.*

Ordinarius non tenetur obedire delegato, nisi ei de commissione constet, *cap. cum in jure, de offic. Jud. deleg.*

Ordinario non exequente Judicis delegati sententiam, ipse delegatus exequi potest, *cap. significasti, eod. tit.*

Ordinarius retractare debet iniquam sententiam à Judice delegato in causa matrimoniali latam, *cap. significavit, eod. tit.*

Ordinarius Judicis delegati sententiam exequi tenetur, *cap. in literis, de offic. Jud. deleg.*

Ordinarius excommunicare potest, injustè à delegato absolutos, *cap. ex parte, de offic. Jud. ordin.*

Ordinario major est delegatus Papæ, quatenus ad causam sibi commissam, *cap. pastoralis, eod. tit.*

Ordinario præjudicium facere non cupit Papa per mandatum suum, *c. licèt, eod. tit.*

Opprimentes pueros nocte qualiter puniendi, *vide in c. ult. de iis qui fil. occid.*

Ostiarius, & de nomine & officio ostiariorum, *dist. 21. cap. 1. §. fin. dist. 25. c. 1. §. ad ostiarium.*

Ne ostiarius orario utatur, *dist. 23. c. non oportet.*

P.

Pactum quid sit, *cap. pactum, 11. de verb. signif.*

Pactum legis commissoriæ in pignoris contractu prohibetur, *c. significante, 7. de pignoribus.*

Pactio privatorum, legi contraria, nullius est efficaciæ, *c. si diligenti, de for. compet.*

Pactum quod ab initio non valuit, per superioris ratihabitionem valet, *cap. quoties, de pact.*

Pactum turpe vel impossibile nullum ligat, *cap. ult. de pact.*

Pactum generale, ne de crimine agatur, non valet, *c. quemadmodum, de jurejur.*

Pædagia & vectigalia nova sine consensu Principis imponere non licet, *cap. innovamus, 10. de censib.* vide *infr. in* Pedagia.

qui **Paganis** prædicant, possunt cibis ab ipsis appositis vesci, *cap. quam sit, 10. in pr. de Judæis.*

Ut iis qui idonei sunt, permittatur paganis prædicare, *dict. cap. 10. § insuper.*

Ne Pagani ad officia publica admittantur, *cap. cùm sit, 16. §. fin. eod. tit.*

Pagani constitutionibus Ecclesiæ non subjacent, *c. gaudemus, de divort.*

Paganis arma & auxilium vendentium pœna, *c. quod olim, de Jud. & Sarracen.*

Pallio uti potest Archiepiscopus intra quamlibet Ecclesiam suæ provinciæ, *cap. 1. de usu pall.*

Pallium novum habebit transiens ad novum Archiepiscopatum, *cap. bonæ memoriæ, 2. de postul.*

Pallium alteri Archiepiscopo accommodari non debet, *cap. ad hæc, eod. tit.*

Pallio non utendum extra Ecclesiam, ut in processione & similib. *c. 1. eod. tit.*

In pallio debet Archiepiscopus sepeliri, *cap. 2. eod. tit.*

Pallio consequitur quis plenitudinem officii, nec priùs Archiepiscopus appellari debet, *c. nisi specialis, de usu pall.*

Pallium quid significet, *vide in c. ad honorem, eod. tit.*

Pallio semper & ubique solus utitur Papa, *ibid.*

Pallio non utatur Archiepiscopus extra suam provinciam, nisi ex privilegio speciali, & de licentia ejus, in cujus Ecclesia celebrat. *cap. ex tuarum, eod. tit.*

Pallio utendum in festis præcipuis & diebus privilegiatis Ecclesiæ suæ concessis, *cap. ex tuarum eod. tit.*

Pallium Archiepiscopis dandum accipitur de corpore Sancti Petri, *cap. significâsti, eod. tit.*

Pallium recipiens fidelitatem jurare tenetur, *ibid.*

Sine pallio non licet Archiepiscopo confirmato convocare Concilium, conficere chrisma, &c. *cap. quod sicut, & cap. præterea, de elect.*

Pallium conferre possunt principales Patriarchæ Suffraganeis suis, *cap. antiqua, de privilegiis.*

de **Papa,** *dist. 21. cap. 1. §. Pontifex.*

Papa solus potest supra jus dispensare, *cap. proposuit, de concess. præbend.*

Papæ soli reservatur translatio Episcoporum, & depositio, *cap. inter corporalia, de translat.*

Papa de hæreditate judicare potest ratione fidei, *cap. Judæi. de Jud.*

Papa potestatem habet à Deo, Imperator à Papa, *cap. novit. de Jud.*

Papa ejusdem est potestatis, cujus & beatus Petrus, *cap. illud dominus, de major. & obed.*

Papa Principem secularem deponere potest, *cap. ad abolendam, de hæret.*

Papa potest legitimare illegitimos, *cap. per venerabilem, qui filii sint legitimi.*

Papa solus Episcopos fratres suos in literis nuncupat, *c. quàm gravi, de crim. fals.*

Papæ potest cum ratione obviari, etsi absolutè jubeat, *c. si quando, de rescript.*

Contra Papæ voluntatem nemo jus in beneficiorum collatione habet, *cap. dilectus, de præb.*

Papa solus canonizat sanctos & sanctorum reliquias, *ibid.*

Papa solus Laico concedit jus eligendi in Ecclesia collegiata, *cap. nobis, de jur. patron.*

Papa solus causas committit appellatione remotâ, *cap. super quæstionum, de offic. deleg.*

Papa solus major est omni Concilio, omnivè statuto, *cap. significasti, de elect.*

Solus Papa Dei vicarius in terris esse videtur, nullusque major, *cap. licet, eod. tit. & c. quantò. de translat.*

Solus Papa dispensare potest, ut filii Presbyterorum Ecclesias paternas immediatè habeant, *cap. dilectus, de filiis presb.*

Papa solus unit & dividit Episcopatus, *de translationib. per tot. tit.*

Solus Papa sententiam diffinitivam mutare potest, *cap. cùm olim, de sentent.*

Papa successori suo legem imponere non potest, nec potestatem ejus limitare, *c. innotuit, de elect.*

Papa cognoscere debet de causa natalium, *c. tuam, de ordin. cognit.*

Paria sunt quid factum non esse, & inutiliter esse factum. *c. non præstat,* 52. *c, quæ contra,* 64. & *c. in malis,* 69. *de reg. jur. in* 6.

Paria crimina pari compensatione tolluntur, *cap. pen.& ult. de adult.*

Par in parem non habet imperium, *c. innotuit, de elect.*

De Parochi ordinatione.

Parochus non est ordinandus, nisi in sacris constitutus, qui ad minus sit Subdiaconus, *cap. præterea.* 5. *de ætate & qualitate.*

Non nisi idoneus moribus, scientiâ, & qui vicesimum quintum annum ingressus est, in parochum est ordinandus, *cap. licèt canon.*14. *de electione, in* 6.

De Parochi officio.

Parochus ordinatus residere personaliter tenetur, *dict. c. licèt canon,* 14. §. *is etiam.*

Parochus ordinatus intra annum Sacerdos fieri debet, sub pœna privationis. *dict.* §. *is etiam. vers. & intra annum.* Nisi in Ecclesia collegiata, *cap. statutum,* 22. *eod. tit.* item Nisi Episcopus loci cum parocho studiorum causâ dispensaverit, *cap. cùm ex eo,* 34. *eod. tit.* item Nisi annus nondum sit completus, *cap. commissa,* 35. *in princ. eod. tit.* item Nisi ex justa causa fuerit impeditus, quò minùs intra annum parochus sit factus. *dict. cap.* 35. §. *annus autem.* item Nisi anno elapso eadem Ecclesia eidem rursùs conferatur, quod reprobatur *dict. cap.* 35 *porrò.* denique si intra annum Sacerdos factus non sit, præter privationem, fructus quoque perceptos restituere tenetur, & ordinator Ecclesiam debet præstare indemnem, *d. c.* 35. §. *cæterùm.*

Ne parochialem Ecclesiam parochus alicui non constituto in legitima ætate & Sacerdotio, neque ultra sex commendet, *cap. nemo,* 15. *de electione, in* 6.

Parochianum alterius nullus Episcopus judicet, *cap. nullus, de paroch.*

Parochianum alterius non admittat Presbyter ad divina, *cap. ut dominicis, eod. tit.*

Parochianum alterius non absolvat Presbyter, sine ejus petita licentia, *cap. omnis, de pœnit. & remiss.*

Parochiæ non dividantur sine consensu Episcopi, *cap. avaritiæ, de præbend.*

Parochialis Ecclesia debet habere aliquid de bonis parochiani, etiam alibi sepulti. *cap. relatum, de sepult. & c. de his, ibid.*

Parochialis Ecclesia nulli debet conferri, qui personatum vel dignitatem habeat cum cura, alioqui non tenet ipsa collatio ipso facto, *c. nemo, de offic. jud. ord. lib.* 6.

Pater, *cap. nam & Rex,* 2. *de verbor. significat.*

Pater filios Alere debet, *dist.* 30. *cap. si quis reliquerit.* etiamsi ex injusto matrimonio sint nati, *c. cùm haberet,* 5. §. *fin. in fine, de eo qui duxit in matrimonium quam polluit per adulterium.*

Pater filium castigare debet, quod est charitatis, 23. *quæst.* 5. *c. non putes.*

Pater conveniri non potest pro filio, neque tenetur, *cap. ult. de delictis puer or. item* 1. *quæst.*4. *c. Judæi, in fin.*

Patria potestas solvitur, si Alimenta pater denegavit, vel si pater filium languidum Exposuit, *c. unic. de infantib. & languidis expositis.*

Episcopalis dignitas filium à patris potestate liberat, *dist.* 54. *cap. si servus sciente.* §. *sed & jus patriæ.*

Hæretici liberos suos in potestate sua non habent. Ideóque emancipatio ab iis facta nihil operatur, *cap. quicunque.* 2. §. *fin. de hæreticis, in* 6.

de **Patriarchis** & de loco & origine Patriarcharum, *dist.*99. *cap.* 1. & *dist.* 80. *c.* 1. *cum. c. seq.*

Definitio realis, *dict. dist.* 99. *cap. nulli.*

De nomine & speciebus Patriarcharum, *dist.* 21. *c.* 1. §. *Patriarcha Græca.* & §. *Patriarcha patrum Princeps.*

Patriarcha & Primas nomine tantùm, non re differunt, *dist.* 99. *in princ.* §. *primates,* & *c.* 1. *vers. nostros Patriarchas.*

Patronus efficitur quis Ecclesiam construens de consensu diœcesani, *c. à nobis, de jure patron.*

Patronus potest quis esse multarum Ecclesiarum, *c. veniens, de jurepatr.*

Patronus non disponat de rebus Clerici defuncti, *cap.*2. *de success. ab intest.*

Patronus Episcopi jus minuere in Ecclesia non debet, *cap. cum seculum, eod. tit.*

Patronus filium suum vel nepotem sine Episcopi consensu instituere non debet, *cap. consuluit, de jure patr.*

Patronus potest ab Ecclesia reditus sibi ab Episcopo constitutos & designatos exigere. *cap. præterea, eod. tit.*

Universitate venditâ patronatûs jus etiam transit, nisi disertè excipitur, *cap. ex literis, eod. tit.* & *cap. cum seculum, eod.*

Patronus Laicus neminem sine consensu Episcopi diœcesani instituat, *cap. præterea, eod. tit.*

Patronatus liberè donari potest consanguineo, vendi verò per se non potest, sed cum universitate solùm, *cap. ex insinuatione.* & *cap. de jure, eod. tit.*

Patronus Laicus præsentato uno repulsam passo, potest alium exhibere, *cap. pastorale, eod. tit.*

Patronus Ecclesiæ vacanti intra quatuor menses provideat, alioqui jus conferendi Episcopus habet, *c. cum propter discordias, eod. tit.*

Patroni est ad Ecclesiam præsentare, non conferre, *cap. ult. eod. tit.*

Patronus Clericus seipsum præsentare non potest, *cap. per nostras, eod. tit.*

Patroni consensus in electione Prælati requirendus est, *cap. à nobis, eod. tit.*

Patronus honorandus est, & ab Ecclesia fundata sustentandus si egeat, *ibid.*

Patronatûs jus hæredibus dividi non debet, *c.*1. *eod. tit.*

Patroni si plures fuerint, ille præsentatus obtineat, qui plurimorum assensu eligitur, si vita & scandalum non contradicant. *ibid.*

Patronus Ecclesiam non vacantem alteri conferre non potest, *cap. illud prætereundum, eod. tit.*

Patronus jus patronatûs sine Episcopo dare potest, *ibid.*

Patronus non sine Episcopo, nec Episcopus sine patrono beneficium conferat, *cap. suggestum, eod. tit.*

Patroni religiosi non possunt Ecclesiam in proprios usus convertere propriâ auctoritate, *cap. sicut nobis. de suppl. neglig. prælat.*

Patronatûs causa definiri debet per Judicem Ecclesiasticum, *cap. quantò, de judic.*

De patronatûs jure ortâ quæstione, neutro conferente, debet Episcopus post sex menses beneficium conferre, *cap. si verò.* & *cap. ea te, de jure patronat.*

Peccati definitio, 15. *qu.* 1. *cap.* 1. §. *fin.*

Dividitur item peccatum in originale & actuale, *de consecrat. dist.* 4. *cap. regenerante.*

Dividuntur peccata in mortalia & venialia. *dist.* 25. *cap. unum orarium.* § *unde Hieronymus, cum sequentibus, usque ad cap. qui in aliud.*

Alia dicuntur voluntatis, alia infirmitatis, 15. *qu.* 1. *in princ. cap. illa cavenda.*

De tribus generibus peccatorum. *De pœnitent. dist.* 2. *c. sicut tribus, cum sequentib. usque ad cap. super trib.*

De quatuor generibus peccatorum. *De pœnitent. dist.* 1. *c. super tribus.*

Pecunia 1. *qu.* 3. *c. totum.*

Pedagia,

Pedagia, quidagia, salinaria interdicta quæ *c. super quibusdam, 26. §. præterea, de verb. signific. vid. supr.* in Pædagia.

Pensionem solvens alicujus rei, ejus præsumitur dominus, *cap. cùm venisset, de restit. spoliat.*

Pensio propter sterilitatem terræ minuenda est, *cap. propter sterilitatem, de locat. & conduct.*

In pensionis solutione antiqua consuetudo est servanda, *cap. quantò creatori, de censibus.*

Pensiones minuere ad Clericorum detrimentum, vel augere, non licet sine Episcopi consensu, *cap. avaritiæ, de præbend. & dignitat.*

Prælatus non potest Ecclesiam ultra vitæ suæ tempus pensionariam constituere, *c. præterea, de censibus.*

Peremtoriè potest quis in prima citatione citari, *c. 1. de dilat.*

de **Peregrinatione** hæc regula est: non Hierosolymis fuisse, sed Hierosolymis benè vixisse, laudandum est, 12. *qu.* 2. *c. gloria. §. penult.*

Peregrinari non debet Clericus sine licentia Episcopi sui, nec Episcopus sine licentia Papæ, *cap. magnæ devotionis, de vot. & vot. red.*

Peregrinorum res nullus occupet, quia sunt sub Papæ protectione, *cap. 1. de Cler. peregrin.*

Peregrinorum privilegio gaudet, qui causam Papæ agit. *ibid.*

Peregrinis in via constitutis tempore interdicti pœnitentia non est deneganda, *c. quod in te, de pœnit. & remiss.*

Peregrini Clerici non sunt in Ecclesiis instituendi, *c. 1. de Cler. peregr.*

Perjurus Clericus ab officio & beneficio suspendatur, vel beneficio prorsus privetur, *cap. querelam, de jurejur.*

A perjuro non debet ampliùs juramentum accipi, *cap. literas de præsumpt.*

de **Persecutione,** 23. *quæst.* 4. *cap. qui secundum, c. ille gladium §. porrò. cap. nimium. §. item si semper, cum sequentibus. item* 23. *q.* 5. *c. non vos.* 24. *qu.* 1. *c. à recta.*

Personalia rescripta vel privilegia personam non excedunt, *c. mandata Ecclesiastica, de rescript.*

Personale delictum in damnum Ecclesiæ redundare non debet, *c. cum venerabilis, de except.*

Personalis concessio cum persona finitur, realis perpetua est, *cap. cum venissent, de instit.*

Personatus plures in eadem Ecclesia, vel diversis, nullus habere debet sine sedis Apostolicæ dispensatione, *cap ad hæc. & c. de multa, de præbend.*

de **Pietatis** studio, *dist. 47. c. comes.*

Pignus recipere potest Prælatus à quolibet possessore, *cap. cùm contra, de pign.*

In pignoris causa fructus in sortem non sunt computandi, aliàs censetur usura, *ibid.*

Prælatus bona Ecclesiæ pignori dare non potest pro suis debitis, *c. ex præsentium, de pign.*

Ex Pignoris contractu regulariter competit actio pignoratitia & hypothecaria ad persequendum pignus. Nisi liber homo Pignori sit obligatus, *cap. lator, 2. de pignorib.* item Nisi extraneus possessor rem usuceperit vel præscripserit, 16. *qu.* 3. *c. placuit ut. §. præscriptionem. vers. non solùm.* si tamen alius quàm qui rem usucepit vel præscripsit, conveniatur, huic alterius præscriptio non prodest, *dict. cap. placuit ut. §. si verò ad alium. versic. nec sibi proderit.*

Si pignori obligata est eadem res duobus vel pluribus, is potior est, qui prior est tempore, *cap. qui prior, 54. de reg. jur. in 6.*

quod semel **Placuit,** ampliùs displicere non potest, *cap. quod semel, 21. de reg. jur. in 6.*

Plagiariorum pœna est ultimum supplicium, *cap. 1. de furtis.*

de **Plebiscito.** Hujus definitio habetur, *dist.* 2. *c. plebiscita. Instit. de jure naturali. §. plebiscitum.*

si **Plus** quis petierit, punitur, *cap. unic. de plus petitionibus.*

Cui licet quod est Plus, licet utique quod est minus, *cap. cui licet, 53. de reg. jur. in 6.*

Pluralis locutio duorum numero contenta est, *c. pluralis, 40. de reg. juris, in 6.*

Pœnarum inventarum ratio, est emendatio delinquentium, 21. *q.* 2. *c. placuit. §. fin.* 23. *qu.* 4. *c. est injusta. §. fin.*

Quibus Pœnæ remittantur vel temperentur.

Qui sine Culpa, nisi subsit causa, deliquit, non est puniendus, *c. sine culpa, 23. de reg. jur. in 6.* Sanè causæ publicorum judiciorum generales enumerantur, *De pœnitent. dist. 1. c. aut facta.*

Animal brutum si commiserit delictum, non punitur, 15. *quæst.* 1. *cap. firmissimè. §. animalia enim.*

Si Coactus commiserit, punitur, 15. *quæst.* 1. *c. meritò*

Si Corruperit reus accusatorem, hoc casu pro convicto habetur, 2. *qu.* 3. *cap. ult. §. in omnib.*

Si Episcopus commiserit, hic accusari nequit, nec damnari, 11. *q.* 3. *cap. irritam,* 6 *quæst.* 1. *cap. qui crimen. §. fin. cum cap. sequent.* 2. *quæst.* 7. *cap. accusatio. §. unde liquet.* Contradicit *d. q.* 7. *c. præsumunt, c. si hæreticus. §. item quod dicitur.*

Si Furiosus commiserit, non punitur, 3. *quæst.* 9. *c. indicas,* 15. *quæst.* 1. *in princ. & cap. illud. §. furor. §. meas verò. item c. aliquos. c. illa cavenda. vers. neque enim si per. c. ne is qui. §. fin.*

Si minor ætate commiserit, non punitur, 15. *qu.* 1. *c. illud. §. fin. c. firmissimè, in princ. item c. intelleximus* 2. *de delictis puerorum.* nisi Minor doli sit capax, *dict. §. fin. vers. nisi rationis sit capax. item c. 1. de delictis puerorum.* qui tamen mitiùs propter ætatem punitur, *dict. cap. 1. §. quamvis in eis non ita.*

Ex quibus causis Pœna remittatur, vel non.

Si Abolitio criminis intervenerit, 2. *qu.* 3. *cap. ult. §. destitisse. vers. abolitio enim.*

Si eadem Accusatio anteà quoque in judicium fuerit deducta, vel ejusdem criminis nomine actum, non potest iterùm accusari, *cap. de his, 6. de accusationibus.* Nisi prior accusator fuerit prævaricatus, vel per collusionem reus absolutus, *cap. ult. de collusione deteg.* vel Nisi crimen sit iteratum, de quo posteà accusatio instituitur, *cap. 1. de pœnis.*

Si per Cæcitatem commiserit, non punitur. Probatur simul & distinguitur, 15. *quæst.* 1. *cap. illud. §. sed objicitur.*

Si accusator Destiterit, reprobatur, *cap. 1. & 2. de collusione detegend.*

Si sine Dolo malo factum sit, & non injuriæ gratiâ, 15. *quæst.* 1. *in princ. item §. cui sententiæ. item c. non est. item de pœnitent. dist. 1. c. sciendum.*

Hujus exemplum proponitur, si ratione officii fecit, 23. *qu.* 5. *c. cùm homo, in princ. & dict. cap.*

Si per Ebrietatem commiserit, non punitur, 15. *qu.* 1. *c. sane diximus. & c. inebriaverunt.*

Si per Infirmitatem vel Ignorantiam commiserit, punitur, 15. *q.* 1. *in pr. §* 1. *c. illud. §. itaque ut ex promissis.* Contradicit *d. q.* 1. *c. illa cavenda. §. quin etiam ipsius.*

Si Jussu ejus cui parére necesse fuit, commiserit, punitur, *c. quod quis, 24. de reg. jur. in 5. item de consecrat. dist. 4. c. quæris à me, in princ.* Contradicere videtur, *dict. cap. meritò.*

Si reus mortuus sit, pœna extinguitur, 33. *qu.* 2. *c. admonere. §. & nunc post mortem, versic. nec à te post.* Nisi de hære-

si quis accusetur, 24. q. 2. *cap. penult. §. fin. cum c. sequente.*

Si accusator Mortuus sit, vel ex alia causa impediatur accusationem prosequi, 2. *quæst.* 8. *cap. ult.* §. *fin.*

Si crimen propositum non fuerit Perfectum, non punitur: quod tamen reprobatur *de pœnitent. dist.* 1. *c. quisquis, in princ. & c. aut facta.* §. *eventus.* aliàs si crimen ad actum non pervenerit, non punitur. Nam cogitationis pœnam nemo patitur, *dict. dist.* 1. *cap. cogitatio. & cap. cogitationis.* Hæc quoad hominem. Nam apud Deum distinctio jam dicta non admittitur, à quo etiam cogitatio punitur, *dict. dist.* 1. *cap. numquid. item* 17. *quæst.* 1. *c. voventibus,* 32. *qu.* 5. *cap. sicut enim. cap. si Paulus. cap. nec solo. cap. qui vident. item* 32. *quæst.* 7. *cap. non solum.*

Si crimen commissum sit Vulgare & Usitatum, 23. *qu.* 4. *cap. si quis potestatem.* §. *fin. cum cap. sequent.* pœna sine culpâ (nisi subsit causa) non imponitur, *cap. sine culpa,* 23. *de reg. juris, in* 6.

Si in hac vita Pœnam sustinuerit, justificatus per hoc est in altera vita: approbatur simul & distinguitur, *d. quæst.* 5. *cap. quid ergo, de pœnitent. dist.* 3. *cap. sunt plures.* §. *auctoritas illa. cap. ignis succensus. cap. quærat.*

Pœnitentia quid? *De pœnitent. dist.* 1. *c. ecce nunc.* §. *penult. & ult. c. tres sunt* §. *est enim pœnitentia. cap. quis aliquando.* §. *illud autem. vers. est enim pœnitentia, & dist.* 3. *c.* 1. *& c. pœnitentia c. pœnitentiam.* §. *fin.*

Divisio pœnitentiæ trimembris, *De pœnitentia dist.* 1. *cap. tres sunt.*

Et divisio pœnitentiæ bimembris, in veram & falsam. *De pœnitent. dist.* 3. *c. in tantum.* §. *& fin. & c. sceleratior.* §. 1.

Itidem divisio pœnitentiæ bimembris in interiorem & exteriorem. *De pœnitent. dist.* 1. *c. quis aliquando.* §. *econtrà. vers. est enim pœnitentia.*

Exempla pœnitentiæ. *De pœnitent. dist.* 1. *cap. convertimini.* §. *unde post trinam. dist.* 3. *c. rotam, c. Achab.*

Quo jure sit introducta pœnitentia, 33. *quæst.* 2. *cap. audivimus,* §. *quia pro omnibus.*

Ad quem causæ Pœnitentiales pertineant, *cap. accedentibus,* 12. *de excess. prælator. item* 9 *q* 2. *c. placuit ut deinceps.*

Poëtæ non legendi, *distinct.* 37. *cap. ideò prohibetur, in princip.*

Pontifex, *distinct.* 21. *c. Cleros,* §. *Pontifex.*

Possessio acquiritur ex consuetudine loci, quà modicum terræ loco rei tradendæ datur, vel in extremitate pallii manu apprehendentis sustinetur, *cap. ex literis.* 2, *de consuetudine.*

Per solutionem pensionis res, pro qua pensio solvitur, tradita censetur, *cap. cum venisset,* 9. *de restitut. spoliator.*

Si vis fiat ei qui in possessionem missus est, datur eo nomine actio: Nisi cùm ob latitantem debitorem creditor in possessionem bonorum ejus missus esset, debitor cautionem offerat judicio sisti & judicatum solvi, *cap.* 1. *de dolo & contumacia.* Vel: Nisi misso tale crimen objiciatur, quo probato possessione esset privandus: quod tamen reprobatur. *cap. accedens.* 23. *de accusationib.*

Sine possessione præscriptio non procedit, *cap. sine possessione,* 3. *de reg. juris,* 6.

Pro possessore habetur qui dolo desiit possidere, *c. pro possessore,* 35. *d. tit. de reg. juris,*

Possessor malæ fidei ullo tempore non præscribit, *cap. possessor,* 2. *de regulis juris. in* 6.

Posterorum appellatione in pœnis non continentur per fœminas descendentes, *c. ubicunque,* 4. *de pœnis, in* 6.

Postulatio fit irrita, si postulatus interdictum non servârit, *c.* 1. *de postulat.*

Postulationis concessio fit ex gratia, *cap. bona memoriæ, eodem tit.*

Postulatio, sicut electio, est examinanda, *cap. licit. de translat. Episcop.*

Majore parte indignum postulante, potestas eligendi ad minorem devolvitur, *c. gratum gerimus, de postul. prælat.*

Postulatio communi consensu facta, & superiori insinuata, amplius variari non potest, *c. bona memoria, eod. tit.*

Postulatio vel electio non debet fieri per verba conditionalia vel alternativa, *cap.* 2. *de elect. in* 6.

Postulari debent Prælati Ecclesiarum, non eligi, *c. ult. de postul. prælat.*

Postulatio non valet, quæ absentibus jus eligendi habentibus contemtis fit, *c. bona memoriæ, eod. tit.*

Præbendas duas non potest quis tenere ex dispensatione Archiepiscopi, *cap. literas, de concess. præb.*

Præbenda non promitti potest antequam vacet, *cap.* 2. *de concess. præbendar.*

Præbenda non integretur scissione alterius, *cap. cùm causam, de præbend.*

Præbendæ proventum quis habere potest, etsi Canonicus non sit, *cap. quia nonnullis, de magistr.*

Præbendarum multitudo à promotione repellit, *cap. cum jam dudum, eod tit.*

Præbendâ carere non debet, qui in Canonicum receptus est, *cap. majoribus. & cap. relatum, de præbend.*

Præbendam vel beneficium dans, quam dare non potest, illâ evictâ, quam potest dare tenetur, *cap. inter cætera, eod. tit.*

Præbendâ secundâ receptâ, prima vacat, *cap. literas, de concess. præbend.*

Præbenda ultra sex menses vacare non debet, *c.* 2. *eod.* 2.

De præbenda potest absens per alium investiri, *cap. accedens, eod. tit.*

Præbendarum proventus recipiunt studentes in Theologia per quinquennium, *cap. fin. de magist. & cap. licet, de præbend.*

Præbenda alteri per Papam collata, præcipitur Episcopo potestas conferendi illud beneficium, *cap.* 1. *de concess. præbend.*

Præbenda & beneficia vacantia in curia Romana, à die vacationis post mensem possunt conferri per eos, ad quos id oneris incumbit, vel absentibus eis, ab eorum generalibus vicariis, *cap statutum, de præbend. lib.* 6.

Ex præbenda una possunt duæ fieri, *cap. vacante, de præbend.*

Si præbenda alicui ratione rescripti debeatur, & alteri conferatur, debet ille in Canonicum recipi & sustentari, donec beneficium vacet, *capit. statutum, de præbend. lib.* 6.

Præbendarum collatio ad quem pertineat, cùm Episcopus & Capitulum debito tempore non conferant, *c. postulâsti, de concess. præbend.*

Præbendarum collatio ad Capitulum sede vacante non spectat, *cap. illa devotionis, ne sed. vac.*

Præcentor, *capit. Cleros.* §. *præcentor. dist.* 21.

Prædestinatio, 23. *quæstion.* 4. *cap. cùm quisque.* §. *est & alia. cap. sicut non. cap. obtineri. cap. Nabuchodonosor. capit. vasis. item De pœnitent. dist.* 2. *cap. firmus. capit. nullus. c. talibus, cap. si enim.* §. *fin. cap. Apostolus. cap. mirandum. cap. multi. cap. citius. cap. ult. in princ. usque ad* §. *charitas. item De pœnitent. dist.* 4. *cap. si ex bono. c. benedictus. cap. novit Deus. cap. in domo. capit. hanc societatem.*

Prædicans excommunicatis potest ab eis eleemosynas & victum recipere, *cap. cum voluntate, de sentent. excommunicationis.*

Prædicatorum fratrum privilegium & Minorum, *cap. nimis, de excess. prælat.*

Prædicatores vesci possunt his quæ eis apponuntur, *cap. quam sit laudabile, de Judæ.*

Prædicationem facere debet Episcopus vel per se, vel per alios, *cap. inter cætera, de offic. ordin.*

Prædicare non licet Laico, cujuscunque sit ordinis, *cap. sicut uno, de hæretic.*

Prædicare non debent eleemosynatum quæstores, *cap. cùm ex eo, de pœnit. & remiss.*

Prælatus esse non potest secularis, vel regulam non professus, *c. cùm causam, de elect.*

Prælati non committant vices suas vel Ecclesias, sub annuo censu. *c. 1. ne præl. vices suas.*

Prælati factum non præjudicat Ecclesiæ, *cap. cùm nostris, de concess. præbend.*

Prælati non onerent subditos exactionibus, vel pluribus equorum alimentis in visitatione, *capit. quia plerique, de immunit. Eccles. & cap. cùm Apostolus, de censibus.*

Ad prælaturam se nemo præsentare debet, *cap. per nostras, de jure patr.*

Prælatus plùs juris habet in concessione Ecclesiæ, quàm patronus in præsentatione, *cap. dilectus, de offic. deleg.*

Prælatus est procurator rerum Ecclesiasticarum, non dominus, *c. fraternitatem, de donat.* & rerum Ecclesiasticarum conditionem meliorem facere potest, deteriorem neutiquam, *ibid.*

Prælati inferiorum privilegia diminuere possunt, *cap. ad petit. de accusat.*

Prælati judicium ferri candentis subire non debent, nec tali purgationi interesse, vel auctoritatem præstare, *cap. ex literis, de excess. prælat.*

Prælatus tenetur subdito, ad austeriorem religionem migrare volenti, licentiam dare, *cap. licèt quidam, de regul.*

Prælati non debent interesse corporali punitioni alicujus, *d. cap. ex literis, de excess. prælat.*

Prælaturam amittat, qui ad ordines promoveri non potest, *cap. ut Abbates, de ætat. & qualitat. ordin.*

Præpositus, *cap. quamvis, 9. de verborum signific.*

In Præpositum non est ordinandus, nisi Presbyter vel Diaconus, *dist. 60. c. nullus.*

Præscriptio non valet absque bona fide & justo titulo, maximè rerum Ecclesiasticarum, *capit. quoniam omne, de præscript. & capit. vigilanti, cap. si diligenti, eod.*

Præscriptio quæ sine peccato servari non potest, non valet, *cap. veniens, eod. tit.*

Præscriptionem non inducit longa usurpatio, *cap. causam, eod. tit.*

Præscriptio nulla contra Ecclesiam currit, nisi quadraginta annorum, sola autem centenaria contra Romanam Ecclesiam, *cap. illud. cap. ad audientiam. & cap. de quarta, eod. tit.*

Præscriptionem elidit interruptio, *eod. cap.*

Præscriptio non currit contra obedientiam, *cap. cùm non liceat, eod. tit.*

Præscriptio non currit contra Episcoporum constitutionem, & contra procurationem eis debitam, *cap. accedentes. & cap. cùm ex officii, eod. tit.*

Præscriptio non currit tempore schismatis, *cap. cùm nobis, eod. tit.*

Super præscriptione possunt testes produci, *cap. illud, eod. tit.*

Laicus non potest decimas nec præscribere, nec detinere, *cap. causam, eod. tit.*

Præscriptio omnem actionem excludit, *cap. ad aures, eod. tit.*

Præscribere potest Abbas jus Episcopale, *cap. auditis, eod. tit.*

Præscriptionem interrumpit Synodalis proclamatio, *c. sanctorum, eod. tit.*

Præscriptio non currit tempore hostilitatis, *c. ex transmissa, eod. tit.*

Præsumptio violenta evidentissimam probationem requirit, *cap. veniens, 3. in fine, de Presbytero non baptizato.*

Semel malus, semper præsumitur malus, *cap. semel, 8. de reg. jur. in 6.*

Ignorantia præsumitur, nisi probetur scientia, *cap. præsumitur, 47. de reg. jur.*

Qui contra jura mercatur, bonam fidem non habere præsumitur, *cap. qui contra, 82. de reg. juris.*

Præsumitur quilibet bonus, nisi probetur contrarium, & quòd nemo sit immemor suæ salutis, *cap. dudum, & cap. cùm in juventute, de præsumpt.*

Præsumptio quandoque purgationem inducit, & qualis, *cap. si quis de gradu, de purgat. canon.*

Ex præsumptione violenta potest quandoque sententia ferri, pro veritate enim habetur, *c. literis. c. nullus dubitat. c. illud quoque. c. tertio loco, de præsumpt.*

Precarii differentia & precariarum, *cap. ult. de precariis.* ubi dicitur, quòd precarium mutatâ voluntate concedentis, vel ejus cui concedens alienavit, revocari potest: precariæ verò non item.

Solvitur item precarium morte ejus qui precatiò rogavit, *dict. cap. ult. vers. solvitur quoque.*

Solvi quoque videtur precarium morte concedentis. Sed hæc causa reprobatur, *d. cap. ult. vers. non etiam concedentis.*

De Precariis Ecclesiasticis qualiter fieri debeant, 10. *quæst. 2. cap. precaria à nemine.*

De precariis quolibet quinquennio renovandis cavetur *d. qu. 2. cap. precario de quinquennio. & cap. 1. de precariis.* Nisi ita factum sit precarium, ne unquam revocari possit, quod tamen reprobatur, *c. de precariis, 2. eod. tit. & d. quæst. 2. cap. de precariis.*

Presbyteri & Presbyteræ, *dist. 21. c. Cleros. §. Presbyter. dist. 32. c. ult. dist. 84. c. ult.*

Presbyter non celebret vase ligneo, nec de pane fermentato, nec sine aqua & vino, & plus apponat de vino quàm de aqua, *c. literas. & c. perniciosus, de celebr. miss.*

Presbyter in fraudem Ecclesiæ nil de bonis ejus suo vel alieno nomine emere potest, *c. Presbyter. & c. inquirendum, de pecul. Cler.*

Presbyteris debet concedens beneficium dari, *c. extirpandæ, de præb.*

Presbyter Clericum secum habeat, nec sine eo celebret, *cap. ut quisque. de vit. & honest. Cleric.*

Presbyteri officium est prædicare, *c. quod Dei timorem, de statu Monach.*

Presbyter duobus digitis amissis non celebret, *cap. Presbyter enim, de Cler. ægrot.*

Presbyter res Ecclesiæ sine justa causa non pignori det, *c. 1. de pign.*

Presbyterum interficientis pœna, *cap. 2. de pœnitent. & remissionib.*

Presbyter qui non jejunus celebrârit, beneficio privatur, *cap. si confiterit, de accus.*

Primas non appellandus est universalis, *dist. 99. c. nullus.*

Primas non appellandus est Princeps Sacerdotum vel summus, *d. dist. c. prima.*

Archiepiscopi primatibus obedientiam debent, & ab illis ad hos provocatur, non contrà, *dist. 99. in princ. §. ab Archiepiscopis. & c. 1. vers. ad quos Episc.*

de **Primicerii** officio circa Acolytos, Exorcistas, Cantores atque Lectores & alia, *dist. 25. c. 1. §. ad primicerium. c. unico, de officio primicerii.*

Primitiarum origo, *cap. 1. at verò, de decimis.*

Primitiæ perinde ac decimæ Sacerdotibus sunt solvendæ, *dist. 32. cap. præter hoc. §. deinde.*

Quantum autem primitiarum nomine solvendum, *d. c. §. at verò. vers. traditionem quoque.*

Primitiæ perinde ac decimæ sunt in dispositione Episcopi, *dict. §. deinde. vers. & ut ipsa.*

Primitiæ inter Diaconos & alios Clericos dividendæ, *d. c. omnium, 4 §. manifestum.*

Primogenitus, *capit. Joseph. 5. de verbor. signific.*

Prior tempore, potior jure, *cap. qui prior, 54. de regul. jur. in 6.*

De Prioris officio, *cap. cùm ad 6. §. prior autem, de statu Monachorum.*

Privilegium personale personam sequitur, & extinguitur cum persona, *cap. privilegium, 7. & c. quod alicui, 74. de regul. jur. in 6.*

Decet concessum à Principe beneficium esse mansurum, *cap. decet, 16. cum cap. sequente, eod. tit.*

Quod ad gratiam alicui conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum, *cap. quod ob gratiam, 61. eod. tit.*

Privilegia stricti juris sunt, *cap. porrò, de privileg.*

Privilegia extenduntur ad ea tantùm quæ in eis continentur, *cap. ex parte, eod. tit.*

Privilegium monasterio concedi non potest, antequam ibi canonica institutio facta fuerit, *cap. ad audientiam, de Ecclesi. ædific.*

Privilegiorum generalium explanatio, *capit. ut privilegia, de privileg.*

Privilegia possunt & Laici Ecclesiis conferre, *cap. cum Laicis, de rebus Eccles. non alien.*

Privilegio suo potest quis renunciare, *cap. si de terra, de privileg.*

Privilegium per subreptionem obtentum non valet, *cap. cum olim, de sentent.*

Privilegium statim atque ad notitiam eorum, quibus indulgetur, pervenit, vim habet, *cap. fin. de privileg. in 6.*

Privilegium & consuetudo juri communi derogant, *cap. cum contingat, de for. compet.*

Privilegium lite pendente impetratum non valet, nisi in eo litis mentio fiat, *cap. causam, 2. de testibus.*

Privilegium, sine exceptione concessum ad præterita & futura extenditur, *cap. quia de privileg.*

Privilegium nisi urgente ratione, dari non debet, *cap. sanè, de privileg.*

Privilegium sine alterius injuria concedendum est, *cap. pastoralis, eod. tit.*

Contra privilegium Papæ sententia lata non valet, *cap. dudum, eod. tit.*

Privilegio clericali non potest renunciari, *capit. suborta, de sent. & re judic.*

De privilegio à Papa concesso, ipsemet solus judicat, *cap. cùm venissent, de judic.*

Privilegium Cisterciensium de decimis non solvendis qualiter se extendat, *vide in cap. ex parto 1. de decim.*

Privilegio 100. annorum gaudet Ecclesia Romana in præscriptionibus, *cap. ad audientiam, de præscript.*

Quâ ratione privilegium amittatur.

Privilegium ratione delicti amittitur, *cap. ad abolendam, de hæret.*

Privilegio privatur, qui concessâ sibi potestate abutitur, *cap. tuarum, de privileg.*

Contra privilegium faciens, eo privatur, *capit. cùm accessissent, de constitut.*

Privilegium non amittitur, etsi intra quinquaginta annos quis eo non utatur, *cap. ad audientiam, de præscript.*

Privilegium sequens primo non præjudicat, nisi ejus mentionem faciat, *cap. dudum, de privileg.*

Quis amittat privilegium?

Clericus per enorme crimen à privilegio cadit, *cap. cùm non ab homine, de judic.*

Item temerariè Romanam Ecclesiam occupans, *capit. licèt, de electione.*

Item in hæresin cadens, *capit. ad abolendam, de hæret.*

Item contrahens cum vidua vel corrupta, *cap. Joannes, de Cleric. conjugat.*

Item dn furto suspectus, *cap. 1. de depos.*

Item si statim repercutit, *cap. si verò alicujus, de sentent. excommun.*

Item si admonitus non deponat arma, *cap. in audientia, eod. tit. & cap. perpendimus, ibid.*

Item turpiter agens cum personis que exprimuntur, *cap. si verò, eod. tit.*

Item ratione disciplinæ castigatus, *cap. cum voluntate, eod. tit.*

Item si in minoribus ordinibus constitutus matrimonium contrahat, *cap. ex parte, de Cler. conjug.*

Item degradatus, *cap. novimus, de verbor. signific.*

Item admonitus secularia negotia non postponens, *c. ult. de vit. & hon. Cler.*

Probatio, *cap. forus, 10. §. probatio, de verbor. signific.*

Probatio contra legitimam probationem non est admittenda, *cap. juravit, de probat.*

Probatio debet esse certa & clara, *ibid.*

Probatio non exigitur in notoriis, *cap. tua nos, de cohabit. Cler.*

Quæ ad probationem singula non valent, multa prosunt, *cap. cùm causam, de probat.*

Probatio virginitatis per aspectum, prævalet juramento viri, *cap. proposuisti, eod. tit.*

Probatio ex multis præsumptionibus & fama, sufficiens dicitur, *cap. prætereà, de testib.*

Actore non probante, reus absolvitur, *cap. cum Ecclesia, de caus. possess.*

Probationibus æqualibus existentibus, liberatur reus, nisi in causa libertatis, *cap. ex literis, de probat.*

Probationi accusantium consanguinitatem in matrimonio plus deferendum, quàm defendentium, *cap. juravit, de probationibus.*

In probationis defectum succedit juramentum, *capit. sicut consuetudo, de probat.*

Probatur crimen quandoque per confessionem: *ut cap. cùm ad sedem, de restitut. spoliat.* quandoque per famam: *ut cap. sicut, de probat.* quandoque per instrumentum; *ut cap. 2. de fid. Instrum.*

Probationis tempus quare sit Religiosis concessum, *vide in c. ad Apostolicam sedem, de regul.*

Processus de simplici & plano qualis sit, *Clement. 2. de verbor. significat.*

Processus contra formam juris vel rescripti non valet, *cap. ex parte, de offic. jud. deleg. & c. cum dilecta, de rescript.*

Procuratio visitationem personalem requirit, aliàs peti non potest, quæ tamen secundùm Ecclesiæ facultates, vel consuetudinem loci statuenda est, *cap. cùm Apostolus, de censibus.*

Prælati inferiores & superiores, tempore visitationis absentes vel præsentes, nec pecuniam, nec munera, sed solam sustentationem recipere debent, *Gregorius X. t. de censib. lib. 6.*

Procuratio debetur Archiepiscopo ab omnibus Ecclesiis quas visitat, *cap. cum ex offic. ij. de præscript. & cap. sopita, de censibus.*

Petenda non est procuratio in sacris seu grangiis Monachorum, *cap. ult. de censibus.*

Procurationem præstare tenetur Ecclesia Episcopo visitanda, *cap. cùm venerabilis, eod. tit.*

Et Monachi diœcesano, *cap. venerabili, eod. tit.* nec præscriptio contra hoc currit, *ibid.*

In constituendis procurationibus requiritur patroni voluntas, *cap. quanto creatori, eod. tit.*

Legatis & nuntiis Papæ ab omnibus debetur procuratio, nisi specialiter sint exempti, *c. accedentes, de præscr. & c. cum instantia, de censib.*

De procuratoribus Ecclesiarum noviter conversarum nota formam, *in c. super eo, de censib.*

Procurator in quavis causa, in literis mandati clausulam de rato habere debet, *cap. cùm causam, de juram. calumn.*

Procuratoris falsi exceptio post sententiam latam non valet, *cap. in nostra, de procur.*

Procurator ab excommunicatis constitutus an valeat, *vide in cap. consulti, eod. tit.*

Procuratoris confessio obest domino, *cap. 1. de postulat.*

Procuratoris negligentia non debet obesse domino, *cap. cùm venissent, de restitutione in integr.*

Pro procuratotis absentia non est dominus puniendus, *cap. 1. ut lit. non contest.*

Procurator illud solum potest, quod sibi committitur, *cap. innotuit, de electtion.*

Procuratores duo in una causa constitui possunt, *cap. in nostra præsentia, de procurat.*

Procuratorem constituere nullus cogitur in gravibus, *c. querelam, de procurat.*

Procurator non admittitur in causa criminali, *cap. veniens, de accusat.*

Propter procuratoris contumaciam non potest dominus excommunicari, *cap. 1. ut lit. non contest.*

Procuratores Prælatorum in Conciliis ad negoriorum tractarionem sunt admittendi, *cap. final. de iis quæ fiunt à Prælat.*

Procurator excommunieatus non admittitur, *cap post cessionem, de probat.*

Procuratorium mandatum revocans in dispendium adversarii, condemnatur in expensis, *cap. audientis, de procur.*

De procuraroribus pluribus datis prior rempore potior jure, *c. non injustè, eod. tit.*

Procurator in prima instanria, appellationis causam, nisi velit, prosequi non tenetur, *ibid.*

Procurator secundus non admittitur, qui primi factum non ratificaverit, *cap. 1. de procur.*

Professione in omni semper intelligitur Papæ auctoritas excepta, *cap. Deus qui, de vit. & honest. Cler.*

Anre professionem exiens liberè redire potest ad statum pristinum, *cap. super eo, de regul. & transeunt.*

Professo licet transire ad superiorem religionis statum, veniâ tamen priùs à suo Prælato impetratâ, *c. sanè, eod. tit.*

Promissio non infringitur, cùm in meliora commutatur, *c. pervenit, 2. de jurejur.*

Promissio juramento firmata non tenet, conditione appositâ in forma juramenri non servatâ, *ibid.*

In promissione quamvis firmata juramento, superioris auctoritas semper excipitur, *c. venientes, eod. tit.*

Promissio beneficii, nullo in Ecclesia vacanre non valet, *cap. final. de concess. prabend.*

Promissio Ecclesiæ obsequii causâ est simoniaca, *cap. cùm essent. de simon.*

Promotio impedirur propter defectum scientiæ, *cap. congregato, de electtion.*

Promovens indignum punitur, sicut & promotus, *cap. nihil est, eod. tit.*

Promotionem impedit macula in oculo promovendi, *cap. cùm de tua, de corpor. vitiat.*

Promotus removetur propter homicidium & simoniam, *cap. inquisitionis, de accusat.*

Protestatio fit, ne ab altero præjudicium juri suo fiat, *c. suborta. de sentent.*

Factum contra protestationem non valet, *c. cùm accessissent, de constitut. & cap. 1. de iis quæ vi metusvè.*

Psalmista, *dist. 21. cap. Cleros. §. Lectores.*

Psalmista orario uti non debet, *dist. 23. cap. non oportet.*

Puberes unde dicantur, quando dicantur tales, & qualiter per corporis aspectum dignoscantur *cap. puberes, de desponsat. impub.* & quando possint mortaliter peccare, *cap. 1. de delict. pu.*

Publicato scrutinio, non possunt electores sua vota variare, *c. publicato, de elect.*

Post publicationem testium possunt alii testes induci, dum Prælatus de crimine inquirit, *capit. cùm clamor, de testib.*

Publicatis attestationibus, non sunt iteratò testes interrogandi, *c. per tuas, eod. tit.* nisi in favorem matrimonii, *cap. constitutus, 2. de testib.*

Pueris non committatur animarum cura, *c. ex ratione, de ætat. & qualitat. præfic.*

Pueri reputantur, qui 14. annos agunt, *cap. referente, de delict. puer.*

de **Purgatorio,** *cap. unum. §. unde Augustinus, usque ad fin. c. qualis. cap. qui in aliud, dist. 25. item cap. ult. §. non promittimus tamen, cum sequentibus, de pœnitent. distinct. 7.*

Purgatio propter infamiam indicenda est, *cap. cum oporteat, de accusat.*

In purgatione deficiens pro convicto habetur, *cap. inter, de purgat. canonic.*

Formam jurandi, in purgatione super simonia, *vide in cap. quoties, de simon.*

In notoriis non est indicenda purgatio, sed condemnatio facienda, *cap. cùm dilectus, eod. tit.*

Purgatio indicenda est Clerico suspecto, *cap. si quis de rapt.*

Purgare nemo se tenetur, nisi de eo de quo infamatus est, *cap. ult. eod. tit.*

Purgatio indicenda est infamato, deficientibus accusatoribus & testibus, *cap. nos inter, eod. tit.*

Compurgatores quales sint, *c. cum P. de purgat. Canon.* & quid jurare debeant, *cap. de testib. eod. tit.*

Purgatio per ferrum candens & similia interdicuntur, *cap. dilecti filii, de purgat.*

Purgatores sunt strictè examinandi, sicut testes, *cap. constitutus, de purgat. Canonic.*

Purgatores scire debent vitam & conversationem ipsius purgandi, *cap. cum P. eod. tit.*

Q

Quadragesima non impedit, quin in ipsa famis necessitate liceat carnes comedere, *cap. 2. de observat. jejun.*

si **Quadrupes** damnum dederit, datur actio, ut vel damnum sarciatur, vel quadrupes noxæ dedatur, *cap. ult. §. quod si animal, de injuriis,* secùs si fera bestia, vel quæ consuevit nocere, damnum dederit: hanc enim dando dominus non liberatur, *dict. §. quod si animal. versic. quod tamen ad liberationem,* vel si culpa domini, quadrupes damnum dederit, *dict. §. quod si animal. vers. & quam debuerat. item cap. si bos, 3. & cap. si læserit, 4. eod. tit.*

Quadrupes quæ nocuit, etiam ordinatiâ pœnâ punitur, *15. q. 1. c. firmissimè. §. unde etiam de brutis, §. fin. cum cap. seq. Mulier.*

R

Raptores sunt excommunicandi, nec ad pœnitentiam recipiendi, nisi bona ablata restituant: pœnitentes tamen in morte in cœmeterio sunt sepeliendi, *cap. 1. & 2. de raptor.*

Raptores rerum quæ naufragorum sunt, ipso jure excommunicandi sunt, *cap. excommunicat, eod. tit.*

Rasura debet esse in Clerico competens, *cap. 1. de vit. & honest. Cler.*

Rasura in literarum vel instrumentorum locis suspectis, literas vel instrumentum vitiat, *c. cùm olim, 2. de privil.*

Rasura in instrumento, ipsum non vitiat, si per consequens antecedens intelligi possit, *cap. ex parte, de fid. instrum.*

Ratione legis cessante, cessat lex, *1. quæst. 7. cap. quod pro remedio.* & ubi eadem ratio, ibi idem jus constituendum est: Nisi aliquid contra jus com-

mune statutum vel introductum sit, hoc enim ad similes casus non est trahendum, cap. quæ à jure, 2. de reg. juris, in 6. item nisi propter necessitatem aliquid statutum sit: nam nec hoc ad similes casus trahendum, cap. in argumentum, 78. de reg. juris, in 6. 1. quæst. 7. cap. quod pro remedio, 9. quæst. 1. capit. ordinationes. §. quamvis. c. cùm in cunctis, 7. in princ. vers. ea propter, de elect. cap. in causis, 19. in fin. de sentent. & re judic.

Rationes vim legis habere dicuntur à Gratiano. dist. 1. cap. consuetudo. §. porrò.

Ratum quis habere non potest, quod ipsius nomine non est gestum, cap. ratum, 9. de reg. juris, in 6.

Ratihabitio retrotrahitur & mandato comparatur, c. ratihabitionem, 10. de regul. juris.

Ratihabitio subsequens confirmat contractum præcedentem, cap. accepimus, de desponsat. impub.

Ratihabitio confirmat matrimonium quod ab initio non fuit cap. inluper qui matrimon. accusar. poss.

Ratihabitio confirmat religionem, capit. cùm virum, de regular. Item sententiam, cap. cùm ad sedem, de restitut. spoliat. Item confirmat procuratoris transactionem, ita ut eam nemo posteà retractare possit, c. contingit, de transact.

Recognitio delicti extra judicium nocet, sicuti confessio, cap. per inquisitionem, de elect.

Reconcilientur cœmeteria, in quibus excommunicati sunt sepulti, aquâ benedictâ solemniter inspersâ, cap. consuevisti, de consecr. Eccles.

Reconventionis & exceptionis differentia, cap. cùm dilectus, 2. de ordine cognitionum.

Reconvenire potest reus actorem in eodem judicio: & conventio & reconventio paribus passibus ambulare debent, dict. c. cùm dilectus, 2. §. nos autem distinguendum. vers. quanquam in idem. item cap. 1. de mutuis petitionibus. Nisi interdicto recuperandæ possessionis agatur: huic enim reconventio non potest opponi. capit. ult. de ordin. cognit. item cap. ad ultimum. 2. de causa possessionis. fallit etiam supradicta regula, si excommunicatus reconventionem opponat cap. cum inter, 5. § fin. de exceptionibus tertiò fallit, si apud alium quàm actionis Judicem reconventio opponatur, cap. dispendia, 3. §. reus quoque, de rescript. in 6. Quartò, si apud arbitros causa agatur, capit. cum dilectus, 6. de arbitris.

Modus procedendi per rescriptum conventioni præscriptus, etiam reconventioni datus intelligitur, cap. prudentiam, 2. de mutuis petitionib.

Regula, distinct. 3. cap. regulæ, in princip.

Religionem intrans, dummodo sit sanus, nil Ecclesiæ parochiali tenetur præstare, cap. de his, de sepult.

Religionis habitum potest quis in domo propria suscipere & tenere, cap. ex parte tua, de convers. conjug.

Religionum diversitas reprobatur, maximè mendicantium, cap. ne nimia, de religios. domib.

Religionem ingredi non prohibentur conjugati, ante carnalem copulam, cap. verum, de convers. conjug.

In religione per annum commoratus, nec ad seculum redire, nec uxorem ducere potest, cap. consuluit, eod. tit.

Conjugatus post carnalem copulam religionem ingredi non potest, nisi de licentia uxoris suæ, cap. ad Apostolicam sedem, de convers. conjugat. qui verò ita semel ingressus est, repeti non potest, cap. dudum, eod. tit.

Impubes religionem ingredi non potest, nisi de licentia parentum, c. 2. de regular. nec invitus, vel in ætate non legitima, aliàs à parentibus extrahi potest, cap. 1. eod. tit.

Religionem intrans ante 14. annum consummatum, pœnitere potest, cap. ad nostram, eod. tit.

Religio tenuis quæ dicitur, cap. & si quæstiones, de Simon.

Cum religiosis faciliùs dispensatur, quàm cum Laicis, quoad ordines, c. ex literarum, de apostat. & reit. de baptism.

De religione ad religionem magis arctam transiri potest, c. licet de regula.

Religionis habitum assumens, etsi vidua, etsi in domo propria, resilire non potest ampliùs, c. vidua de regularib.

Religiosus de religione ad religionem ex levitate non transeat, aliàs ad arctiorem transire potest, cap. Joannes, eod. tit.

Religionem intrans, renuntiare potest annali probationi, c. Apostolicam, eod. tit.

Religiosus ante professionem exiens, quando uxorem ducere possit, quando non, vide in cap. consulti, eod tit.

Religionem intrans non habet habitum professorum, cap. statuimus, eod. tit.

Religione exiens ad reditum cogendus est & per Prælatum revocandus, cap. ult. eod. tit.

Religionem ingressus per metum qui in constantem virum cadere potest, non obligatur ad religionem, cap. 1. de iis, quæ vi metusvè.

Religiosis interdicitur chirurgia, cap. tua nos, de homic.

Religiosus nec fidejubere, nec mutuum accipere potest, fine consensu Capituli vel Abbatis, capit. quod quibusdam, de fidejuss. aliàs conventus solvere non tenetur. ibid.

Religiosus locus. efficitur locus ad hospitalitatis usum deputatus, cap. adhæc, 4. de religios. domib.

Locus in quem mortuus illatus est, Religiosus efficitur: Nisi hæreticus eò sit illatus, cap. quicunque, 2. in princip. vers. & locus ille, de hæret. in 6.

Res sacra vel **Religiosa** alienari, obligari, vel civilibus usibus commodari non potest, 12. q. 2. c. nulli. cap. prædia, item reg. juris, in 6. c. semel, 51.

ante **Relationem** consultationum exemplum litigatoribus edendum, c. intimâsti, 68. de appellationibus.

Ne relatione pendente Judex pronunciet, vel aliquid innovet, cap. licet, 5. de officio legat. 2. quæst. 1. c. nomen, vers. quod nec in negotiis.

Relatione facta & responso accepto, sententiâque exinde latâ, appellatio denegatur, 2. qu. 6. c. biduum. §. fin.

ad quos sit **Recurrendum**, si sacræ scripturæ auctoritas desit, distinct. 20. cap. ult.

Reliquiæ non debent exponi venales, & antiquæ extra capsam non sunt ostendendæ, cap. 2. de reliquiis.

Reliquiæ de novo inventæ, absque Papæ approbatione non sunt venerandæ, cap. 1. eod. tit.

Remedium cap. redintegranda, 3. quæst. 1. c. redintegranda.

Remissionis literas possunt Episcopi concedere; & quantum generales remissiones valeant, vide in cap. nostro. & cap. quod autem, de pœnitent. & remiss.

Renuntiare non videtur, qui deceptus aliud facit, cap. lecta, de renunciat.

Renuntians Episcopatui quando ad illum resumi possit, cap. post translationem, eod. tit.

Renuntians beneficio potest ad illud denuò admitti, cap. veniens, eod. tit.

Non renuntiat juri suo, qui gratiæ se committit, ibidem.

Renuntians instrumentis, liti renuntiâsse videtur, cap. cum pridem. de pact.

Renuntiare potest quilibet juri suo, cap. statuimus, de regular.

Renuntiare potest quis tacitè privilegiis suis, cap. accedentibus, de privileg.

Renuncians beneficio in manu Laici, ipso jure eo privatur, *cap. quod in dubiis, de renuntiat.*

Renuntiatio benè regentis, non est facilè admittenda, *cap. nisi cùm pridem, eod. tit.* ubi simul notantur causæ renuntiationis.

Renuntiationis factâ, ipso jure irrita sunt instrumenta, *cap. sane, eod. tit. & cap. cum pridem, de pact.*

Archiepiscopus renuntians, in illo loco pallio uti non potest, *cap. ad supplicationem, de renuntiat.*

Renuntiare quis potest beneficio sibi concesso, sed non collegio dato, *cap. si diligenti, de foro compet.*

Renuntiare quis non debet beneficio absque consensu Episcopi, & quando repetere possit renuntiationem, *cap. admonet. & cap. sane, de renuntiat.*

Renuntians beneficio metu vel vi, illud non perdit, *cap. ad audientiam, de iis quæ vi.*

Renuncians beneficio suo coram Judice competenti, illud repetere potest, *cap. accepta. de restit. spol.*

Repressaliæ dantur, quando generalis rerum retentio, auctoritate principis vel civitatis, pro damni recompensatione indulgetur, *cap. dominus, 23. quæst. 2*

Repressaliæ de jure canonico & civili prohibentur, unde in repressaliis ultra sortem nihil debet accipi, *cap. unic. lib. 6. de repress.*

Repressalias concedentes contra Clericos, vel accipientes, si singulares sunt personæ, excommunicationis, si universitas, interdicti sententiam incurrunt, nisi intra mensem retractent, *ibid.*

Rei vendicatio non nisi adversùs rei possessorem competit: Nisi dolo desierit possidere: hic enim pro possessore habetur, *cap. pro possessore, 36. de reg. juris.*

Rei vendicatione institutâ, regulariter quidem ipsa res venit in condemnationem. Nisi res sit consecrata: tunc enim æstimatio ejus venit præstanda, 14. *q. 6. cap.* 1. §. *fin. cum cap. seq. Comperimus.*

Rei vendicatio ibi, ubi res est de qua contenditur, competit, *cap. sanè si. 3. de foro compet.*

In rei vendicatione actor rem quam petit, tenetur specificate ac designare, *cap. significantib. 2. de libelli oblatione.*

In rei vendicatione succumbit actor non probans causam ex qua petiit, licèt post actionem in judicium deductam ex alia causa dominium sit nactus, *cap. Abbate. 3. de re judicata, in 6.*

In rei vendicatione actor reo sumptus, quos in rem bonâ fide fecit, tenetur restituere. A qua regula excipitur pretium, quo rem comparavit, 16. *q. 3. c. penult. §. universat.*

Rei vendicatio longi temporis præscriptione eliditur, *cap. cùm olim, 18. de præscriptionibus, 16. quæst. 3. c. placuit, ut quicunque §. præscriptionum.*

Residentiam non faciens Canonicus admonitus, nec appellationem ob hoc factam prosequens, privetur præbenda, *capit. pervenit, de appellat.*

Residens intelligitur, qui jura Ecclesiæ suæ prosequitur, *cap. cum dilectus, de Cler. non resid.*

Residere nolens, admonitus, beneficio privetur, *cap. ex parte, eod. tit.*

Residens dicitur, qui in servitio est Papæ, vel justa de causa abest ex licentia, *c. ad audientiam, & c. relatum, eod. tit.*

Ad residentiam compelli possunt Clerici per suos Prælatos, *cap. cum ad hoc, eod. tit.*

Residens studii causa, quantum recipere debeat, *vide in cap. licèt, de præbend.*

Residere debet quilibet per se, non per alium, *c. conquerente, eod. tit.*

Non residens, post citationem, per sex menses est expectandus, *cap. tua, eod. tit.*

Non residens, etsi Cardinalis, Ecclesiâ privandus, *cap. 2. eod. tit.*

Responsa Prudentum, vide suprà in litera O. Opiniones.

Restituere in integrum, ad quem spectat, *vide c. in causa, de restit. in integr.*

Restitutio fieri non debet, antequam citetur reus, si contumax est, *c. quoniam frequenter, ut lit. non contest.*

Restituenda est possessio cum omnibus quæ interim percipi potuissent, *cap. gravis, de restit. spol.*

Spoliatis per sententiam iniquam bona restituenda sunt, *cap. ex insinuatione, de procurat.*

Restitutio priùs facienda est in causa possessionis, ante litis ingressum, *c. 1. & 2. de restitut. spoliat.*

Restitutio priùs facienda est in causa possessionis, ante litis ingressum, *cap. 1. & 2. de spoliat.*

Restitutio in spiritualibus peti potest, *cap. cùm venissent, de restitut. in integr.*

Restituendus est prædo secundùm juris rigorem, & de restitutione priùs agendum, quàm de canonica institutione, *c. literis, de institut. spoliat.*

Restitutionem potest petere Ecclesia, etiam contra latam sententiam, *c. ex literis, de restit. in integr.*

Restitutâ uxore debent omnia ejus bona simul restitui, *c. eodens, 2. ut lit. non contestat.*

Restitutionem petenti non potest adversarius crimen opponere, *cap. item cum quis, de restit. spoliat.*

Restitutionem petens quid probare debeat, *cap. olim, 4. eod. tit.*

Ad restitutionem non est cogendus qui non potest, *c. cùm tu, de usur.*

In restitutione matrimonii necesse est probare jus matrimonii, & possessionem corporalem per carnalem copulam, *cap. ex parte, de restitut. spoliat.*

Restitutionem matrimonii impedit adulterium publicum, *cap. significâsti, de divortiis.*

Restitutio denegatur mulieri volenti cohabitare viro, cum contumelia creatoris, *c. gaudemus, eod. tit.*

Restitutionem mulieris quæ impediant, *vide in literas, & cap. ex transmissa, de restitut. spoliat.*

Restitutionem petere non potest, possessionem de jure non habens, *cap. ex parte, de restitut. spoliat.*

Restitutio favorabilis est in causa matrimonii, *cap. ex literis, de in integr. restitut.*

Restitui potest Ecclesia contra aliam Ecclesiam, *cap. auditis, eod. tit.*

Restituere quis tenetur omnia quæ medio tempore percepit, si adversarius suum jus probaverit, *c. suscitata, eod. tit.*

Res cum suo onere transit, *cap. non sit in homine, de decim.*

Res per quas causas nascitur, per easdem dissolvitur, *cap. 1. de reg. juris.*

Non sermoni res, sed rei sermo est subjectus, *c. intelligentia, de verbor. signific.*

Revocatio mandati non valet, priusquam in causa sit conclusum, *cap. audientis, de procurat.*

Revocationi æquivalet certa Principis scientia, *cap. pastoralis, de offic. deleg at.*

Revocatio procuratoris non valet, nisi de ea Judici constet, *c. ex parte, de rescript.*

Revocari potest illicitum mandatum, per superiorem, *c. quintavallis, de jurejur.*

Reus, *c. 10. §. reus, de verb. signific.*

Non debet actori licere, quod reo non permittitur, *cap. non licèt, 32. d. tit. l. non debet, 41. ff. eod. tit.*

Reus condemnatur in expensis, actore ex decreto primo in possessionem misso, etiam lite pendente, *cap. 1. de seq.*

Reus si post litem contestatam non comparuerit, ad sententiam definitivam procedatur, *cap. prout, de dol.*

Reus contumax potest adhuc à Judice citari semel, *ibid.*

Reus, actore non probante, absolvitur, *c. accedent, de priv.*

Reus absolvitur, ubi obscura sunt partium jura, *c. inter, de fid. instrum.*

Restitutio in integrum partibus præsentibus perenda ac decernenda, *cap. cùm ex literis,* 5. *§. tandem deliberatio, de in integr. restit.*

Non totius temporis restitutio facienda, sed ejus tantùm quando se læsum probat, *Clement.* I. *in fin. de in integr. restitut.*

In integrum restitutus meliorationes adversario restituere debet, *c.* I. *in fin. de in integr. restitut.*

S.

Sacerdos, *distinct.* 21. *cap. Cleros. §. Sacerdos.*

Sacerdos, qualiter se circa confessum habere debeat, *vide in cap. omnis, de pœnit. & remiss.*

Sacerdotis filiam carnalem ducere non potest baptizatus ab eo, *cap. ult. de cogn. spirit.*

Sacerdos cum virgine matrimonium contrahens, post pœnitentiam, dispensationem obtinere potest, *c. sanè, de Cler. conjug.*

Sacerdos advocatus esse non debet, *cap. cùm Sacerdotis, de postulat.*

Contra Sacerdotem infamatum qualiter est procedendum, *cap.* 2. *de purgat. canon.*

Sacerdos consanguineam fœminam in domo non habeat, & suspecti post trinam denunciationem excommunicentur, *cap.* I. *&* 2. *de cohabit. Cler.*

Sacerdotis confessionem revelantis pœna, *cap. omnis, de pœnit. & remiss.*

Sacerdos hominem casu interficiens non est deponendus, *cap. interfecisti, de homicid.*

Sacerdos puerum disciplinæ causa percutiens, ita ut ictu moriatur, deponendus est, *cap. Presbyterum, eod. tit.*

Sacerdotii incapax est bigamus, *c.* I. *de bigam.*

Sacerdos non habeat officium interdictum, vel simile, *cap. Sacerdotibus, ne Cleric. vel Monach.*

Sacerdoti infamato purgatio indicitur, *c. significâsti, de adulter.*

Sabbathis carnes comedere licet secundùm morem patriæ, *cap. consilium, de observat. jejun.*

Sacrum quod est vel semel Deo dicatum, non est ad usus humanos ulterius transferendum, *c. semel,* 51. *de reg. jur. in* 6.

Sacramentum, 3. *q.* I. *cap. multi. §. sacramentum,* & de eatione nominis, *d. c. multi. §. sunt autem sacramenta. versic. quæ ob id sacramenta, usque ad vers. qua ideò fructuosa. item d. dist.* 2. *cap. qui manducant. §. ista ideò dicuntur sacramenta.*

Definitio sacramenti, I. *q.* I. *c. multi secularium. §. sacramentum, de consecrat. dist.* 2. *cap. sacrificium. Declaratur dict. dist.* 2. *c. signum.*

Divisio sacramentorum, in sacramenta necessitatis & dignitatis, I. *q.* I. *cap. remissionem. §. sed notandum est.*

Species sacramentorum, *d. quæst.* I. *c. multi secularium. §. sunt autem sacramenta.*

Sacramenta liberè sunt conferenda, absque ullius præmii exactione, *cap. ad Apostolicam. & cap. cùm in Ecclesia, de simon.*

Sacramenta collata ab excommunicato, in excommunicatione vim habent, licèt talis conferens peccet, *cap. si celebrat, de Cler. excommunic.*

Si Sacramentum est prætermissum, cautè supplendum est, *cap.* I. *de sacram. non iter.*

Sacrum trahit ad se non sacrum, *c. quòd in dubiis, de consecrat. Eccles.*

Sacra non debent Laico pignori dari, nisi in necessitate, *c.* I. *de pignor.*

Sacrarium ingredi prohibentur Subdiaconi & Ministri non sacrati, *dist.* 23. *cap. non oportet Subdiaconos. & c. non oportet in sacratos.*

Sacrificium, *cap. multi. §. sacrificium, de verbor. signific.*

Sacrilegium quibus modis committatur.

Sacrilegium est quicquid in *sacratis* Deo rebus & Episcopis injustè agitur, pro sacrilegio reputatur, *cap. qua multotiens,* 7. *de reg. jur.* 12. *qu.* 2. *c. nulli. cap. prædia,* 13. *q.* 2. *c. qui oblationes, in fine.* 17. *qu.* 4. *c. qui rapit, cap. si quis contumax. §. sacrilegium ergò. c. quisquis. §. sacrilegium, usque ad finem.* etiamsi rem privatam è loco sacro quis surripuerit, *dict. c. si quis contumax. §. sacrilegium ergò. vers. vel non sacrum. & d. cap. quisquis. §. similiter sacrilegium. & §. fin.* quod fallit, si sacrum è loco privato surripuerit, 23. *q.* 4. *c. quid ergò, §. fin.*

Si res Ecclesiæ Alienat, vel alienationi consentit: sacrilegium committit, 17. *q.* 4. *c. omnes Ecclesiæ.*

Si Ecclesiam non permittat ordinari vel Consecrari, sacrilegium committit, I. *q.* I. *c. nullus. §. qui autem, cum c. sequente.*

Si de judicio Imperatoris vel Papæ Dubitat, sacrilegium committit, *dict. §. committunt etiam. vers. aut qui de principali. §. fin. cum cap. seq.*

Si quis Legata Ecclesiæ retineat, sacrilegium committit. 13. *q.* 2. *c. qui oblationes, in fin.* 17. *q.* 4. *c. sacrilegium.*

Si divinam Legem non observat, vel in articulis fidei errat, sacrilegium committit, 17. *q.* 4. *c. si quis suadente. §. committunt etiam.*

Si Sacerdotes insequitur sacrilegium committit, *d. q.* 4. *cap. sicut qui. c. si quis contumax. §. dicitur etiam. c. quisquis. §.* I. *vers. seu qui injuriam. cap. si quis deinceps. c. si quis suadente, in princ.*

Sacrilegium committitur, si Laicus jura Ecclesiastica Usurpaverit, *cap. conquestus,* 16. *de foro compet.*

Sacrista & de hujus officio, *cap. unico, de officio sacristæ.*

de Salario & mercede Magistris ac Doctoribus artium liberalium decernendo, *cap.* I. *c. quia nonnullis,* 4. *& c. ult. §. fin. de magistr.*

Salitor, *vigesima sexta, quæstione tertia, cap.* I. *§. salitores.*

Sapientia, *de pœnitent. dist.* 2. *cap. sapiens.*

Satisfactum *cap. ex parte,* 23. *de verbor. significat.*

Scandalum non debet bonum faciendum impedire, *cap. nisi, de renuntiat.*

Ob scandalum ea quandoque sunt omittenda, quæ pro rigore juris sunt statuta, *c. super quodam, de statu Monach.*

Scholares Canonici plenè recipiant fructus præbendarum suarum, *cap. super specula, de magistr.*

Scholares in universitate possunt statuta facere, & citare, & contumaces punire, *cap. ex literis, de constitut.* Item possunt constituere procuratorem in curia Papæ, *c. quia in causis, de procurat.*

Secundum, *cap. Abbate,* 25. *de verborum significat.*

Sede vacante, nil debet innovari vel mutari, *c.* I. *ne sed. vacant.*

Senatusconsulti definitio, *dist.* 2. *c. Senatusconsultum.*

Sententia injusta Judicem potiùs lædit, quàm eum in quem temerè fertur, II. *q.* 3. *cap. nolite. §. fin.*

De sententia non præcipitanda, II. *q.* 3. *c. summoperè.*

Sententia ab ipso Judice sedente recitanda, *cap. ult. §. fin. de re judicata, in* 6. fallit in Episcopo Judice, *d. cap. ult. in princ.*

De sententia in plurali, non singulari numero proferenda, *cap. cum ab uno,* 4. *dict. tit.*

De sententia ex scripto recitanda, I. *qu.* I. *c. in primis. §. sed*

§. *sed & de personis. vers. si scriptis judicatum. & §. fin. cum cap. seq. cap. legum.* Nisi Episcopus in causa Clerici sententiam ferat, 11. *q.* 1. *c. si quis cum Clerico.*

Sepultura est eligenda apud loca magis religiosa, *cap.* 3. *de sepult.*

Sepultutam debet quis eligere in loco parentum suorum, *cap.* 1. *de sepult.*

Sepulturam eligere potest uxor sicut vir, *cap. de uxore, eod. tit.*

Sepulturam filio minori potest eligere pater, *ibid.*

De sepultutis hospitalariorum, *cap. in nostra præsentia, eod. tit.*

Sepelire non licet Clerico raptorem, nec in mortali peccato decedentem. *cap.* 2. *de raptoribus.*

Sepultura conceditur Clericis interdictum servantibus, *cap. quod in te, de pœnit. & remiss.* Item facinoroso pœnitenti, *cap. ult. in fin. eod.*

In sepulturis non est danda portio canonica, si ad fabricam & ad luminaria quædam data sint, *cap. ex parte,* 3. *de verbor. signific.*

Pro sepultura nil dandum est, *c. abolendæ, eod. tit.*

Sequestratio fit rei servandæ causa, *cap.* 1. *eod. tit.*

Sequestrationem bonorum impetrare potest m lier, propter inopiam viri, *cap. per vestras, de donation.* Item si etiam propter contumaciam absentis suspecti possessoris, *cap. ex lite is, de dol. & contum.*

Sequestratio injusta revocatur, *cap.* 1, *de sequestr. poss. & fruct.*

Sequestrantur fructus lite pendente, *c.* 2 *de sequestr. fruct.*

Si **Servus** Judæi Christianus fieri desideret, per hoc liber efficitur, *dist.* 54. *cap. nulla.* §. *fin. cum cc. sequent. usque ad cap. si servus absente.*

Si Servus Episcopus sit factus, per hoc liber efficitur, *dist.* 55. *cap. si servus sciente.* §. *Episcopalis.*

Servus non ordinetur invito domino, aliàs deponitur & domino restituitur, *cap.* 1. 2. & 5. *de serv. non ordin.*

Servus Ecclesiæ quomodo potest manumitti, *vide in cap. Episcopi, eod. tit.*

Servi & libertæ filius, liber est, *cap. dilectus filius, de serv. non ordin.*

Servus matrimonium contrahere potest, domino suo invito, *cap. proposuit, de conjug. serv.*

Servus fugitivus per fraudem ordinatus deponitur, *cap. de servorum, de serv. non ordin.*

Servus ad ministrandum domino in sacerdotali ordine constitutus, si renuntiat officio, deponatur, *c. nullus, eod. tit.*

de **Schismaticis** Jacobo, Petro & Joanne de Columna, *cap. unico, de schismaticis, in* 6.

Sigillo novo non utantur nisi collegiati, *cap. dilecta, de excess. prælat.*

Sigillum non probat, nisi sit authenticum, *cap.* 2. *de fid. instrum.*

Sigillum capituli dicitur authenticum, *cap.* 3. *de probat.*

Item sigillum principis, *c. cum dilectus, de fid. instrum.*

Ex sigillis veritas privilegiorum, vel falsitas dignoscitur, *ibid.*

Sigillo authentico debet sententia excommunicationis corroborari, *ca. cum medicinalis, de sentent. excommunic.*

Sigilla falsa conficientium vel fingentium pœna, *cap.* 3. *de crimin. falsi. c. cum olim, de offic. Judic. deleg.*

Qui Signa rebus alienis imponunt, coërcendi, 16. *q.* 6. *c.* 1.

Simonia, 1. *quæst* 7. *cap. ult. in princ.*

Ejus definitio, 1. *q.* 1. *c. qui studet.* Ex hoc canone Simonia definitur studiosa voluntas emendi vel vendendi spiritualia.

Est autem Simonia dicta à Simone Mago, 24. *quæst.* 3. *cap. pen. in princ.*

Simoniam verò esse hæresin, patet ex *d. c. ult. in princ.* 1. *qu.* 1. *c. ventum.* §. *fin. cum c. seq. c. cùm omnis. c. eos qui. c. placuit.* §. *ex illa.* Concordat item propositæ causæ, 1. *qu.* 1. *c. erga Simoniacos. & c. tanquam. &* 1. *qu.* 3. *cap. ea quæ. item extravagans com.* 2. *de Simonia. extravag. com.* 1. *de sentent. excomm.* Objicitur 1. *qu.* 1. *c. placuit.* §. *item opponitur.* Species seu exempla hujus causæ exponuntur, *c. non satis,* 8. & *c. cùm in Ecclesiæ,* 9. *de Simonia.*

Quid sit Simonia, & quomodo committatur.

Simonia est pactio circa spiritualia vel eis annexa, *cap. quæsitum, de rerum permut.*

Ut promovere negotium, spe beneficii Ecclesiastici promissi, *cap. cùm essent, de simon.*

Item, docere pro mercede, cùm salarium ab Ecclesia constitutum habeat, *t. t. de magist.*

Item pro consecratione aliquid ultra procurationem accipere, *cap. cum pr. de simoniac.*

Item, ubicunque spirituale pro temporali venditur, *cap. in tantum, eod. tit.*

Simonia est aliquid pro sepulturis recipere, vel pro exequiis, inthronizatione, vel quocunque sacramento, *c. cum in Ecclesia, eod. tit.*

Item per gratiam vel favorem publicè peccantem non corrigere, vel denuntiare, *cap. nemo, eod. tit.*

Item promittere beneficium electori, *cap. de hoc, eod. tit.*

Item Ecclesiam emere vel redimere, *c. querelam, eod. tit.*

Item pœnitentem indignum propter favorem aut gratiam reconciliare, vel pœnitentem ex odio repellere, *cap. nemo, eod. tit.*

Item homagium petere pro beneficio, *cap. ex diligenti, eod. tit.*

Item pro Ecclesiastico ministerio aliquid petere, *cap.* 1. *eod. tit.*

Simonia est omne impensum pro quolibet obsequio in ordinatione, *c.* 1. *eod.*

Item ementes & vendentes Ecclesiarum administrationem Simoniam committunt, *cap. consulere, eod. tit.*

Simonia est aliquem pro pretio absolvere, *cap. ad aures, eod. tit.*

Simonia solâ intentione committi potest, *cap. tua nos, de simon.*

Simoniam quæ munera, & quando inducant, *vide in c. dilectus filius. eod. tit.*

In simonia gratia, favor, vel odium loco pretii succedunt, *cap. cum essent, eod. tit.*

In simoniaco contractu tantum valet remittere, quantum dare, *cap. veniens, de testib.*

Simoniacus est, qui de bonis suis præbendam constituit, ut ad eam Canonicus recipiatur, *cap. tua nos, de simon.*

Simoniacus est recipiens pecuniam pro eo ad quod tenetur officio, *cap. dilectus filius, de simoniac.*

Simonia est temporalia dare, spiritualia lucrandi causâ, *cap. tua nos, eod. tit.*

Simonia non est dare suæ Ecclesiæ, & posteà petere ut recipiatur in ea, nisi corrupta sit intentio & dantis & recipientis, *ibid.*

Simoniacus non dicitur Episcopus, qui jura Episcopalia pro annua pensione alteri cedit, maximè ubi Papæ confirmatio accedit, *cap. constitutus, de religios. domib.*

Simonia non est, si Clericus possessor vexationem redimit, *cap. dilectus filius, de simon.*

Eorum qui Simoniam committunt pœna.

Simoniacus convictus perpetuò est deponendus, *cap. de hoc, eod. tit.* Debet purgatio indici de simonia suspecto, in qua si defecerit beneficio privetur, *c. insinuatum, eod. tit.*

Similiter beneficio & officio privetur, munus aliquod recipiens pro chrismate, *c. non satis, eod. tit.*

Simoniacè ordinatus Missam cantare non potest, *cap. 4. eod. tit. de simon.*

Contra simoniacum admittitur testis servus & criminosus, *cap. tanta, eod. tit.*

Quæ sit pœna intrantis & recipientis in Ecclesia quendam simoniacè, *vide in cap. dilectus filius, eod. tit.*

Per simoniam aliquem beneficio privans deponatur, *c. qui alium, eod. tit.*

Contra simoniacum potest agi per certa signa, *cap. sicut simoniaca, eod. tit.*

Simoniacus de simonia testificari non potest, *c. si dominus, de simon.*

Simoniacè religionem scienter intrans, locum illum deserat, & arctiorem suscipiat, *cap. de regular. eod tit.*

Simoniacè promoti, quamvis parvuli per parentes ignoranter beneficium adepti, illud resignare tenentur, *cap. per tuas, 2. eod. tit.*

Circa simoniacè accusatum quæ attendenda, *ibidem.*

Simoniaca promissio, promittentem non obligat, *cap. hoc autem, eod. tit.*

Cum simoniaco aliquando potest dispensari, *cap. per tuas, 2. eod. tit.*

Simoniam ex sola intentione committens, non tenetur renuntiare, vel restituere, *cap. mandato, eod. tit.*

Solvitur eo genere quodque, quo colligatum est, *c. 1. de reg. jur.*

Solutio proficit debitori ad liberationem & exceptionem. Nisi alii quàm creditori solutum sit, *cap. ea te, 22. de jurejur.* item nisi aliud pro alio solvatur vel præstetur, *cap. cum aliquib. 6. de re judic.*

Solutio præterea proficit debitori, si causa de qua judicatum est: & quæ per sententiam est finita, rursus deducatur in judicium: nam obstat rei judicatæ exceptio, etiamsi cùm antea apud Ecclesiasticum Judicem actum esset, nunc apud civilem Judicem agatur: vel contrà, *c. ult. de except. in 6.* quod an semper verum sit, *vide 11. quæst. 1. capit. quicunque.*

Fallit supradicta regula, si ex alia causa nunc agatur, quàm actum est anteà, *cap. ult. de causa possessionis, cap. cùm olim, 14. de privilegiis.* Nisi in rem agatur, *cap. Abbate, 3. de re judicata, in 6. Approbatur ibidem. §. secus autem.*

Fallit secundò, si causa ob quam in priore judicio reus fuit absolutus, in posteriore judicio cesset, *cap adversario, 13. de exceptionibus. Clement. ult. de appellationibus.*

Tertiò fallit si contra alium in judicio priore actum est, quàm contra quem nunc agitur, *cap. cum olim, 7. de causa possessionis.* quod ita est, nisi prior & posterior conventus sint litis consortes, *2. quæst. 6. cap. ei qui appellat. §. quandoque.*

Quartò fallit si alius anteà egerit, quàm qui nunc agit, *cap. cum super, 17. de re judicata. cap. inter dilectos. 8. §. fin. in fine, de donationibus. cap. 1. §. per præfatam, de jure patronat. in 6.* proficit tamen prior solutio, si cùm posteriori actori actio primùm competeret, is alium anteà agere passus sit, *cap. quamvis, 25. de re judic.* ut etiam si posterior actor sit successor ejus qui anteà agit, *dict. cap. 25. in fine.*

Quintò fallit si alia res petatur nunc, quàm anteà est petita, *cap. dilectus, 18. de offic. ordinarii, cap. cùm olim, 7. de causa possessionis.*

Si pro solutione debiti pignoribus cavere debitor sit paratus, per hoc exceptione non defenditur, *cap. cum aliquibus, 6. de re judicata.*

Solvere non tenetur Ecclesia debita pro ea non contracta, *cap. de solut.*

Ad solutionem debiti pro Ecclesiis ab antecessore contracti, tenetur successor, *c. 1. eod. tit.*

Solutionem debiti neganti incumbit probatio, *cap. fin. eod. tit.*

Ad solutionem expensarum tenetur, qui diem non servat, *cap. cùm dilecti, de dolo & contum.*

Sorores duæ possunt duobus fratibus copulari, *capit. quod super, de consanguinit. & affin.*

Sortilegus, *26. qu. 2. cap. 1. §. fin. cum c. sequente. cap. hi qui de paganis. c. non exemplo. qu. 5. in princ. c. sortes. pervenit. cap. Episcopi in princ. & quæst. 7. c. non observetis. vers. & sortes. item de sortilegiis, c. 1.*

Definitio sortilegorum, *26. qu. 1. in pr. cum cap. seq. item qu. 3. c. 1. §. sortilegi.*

Speciale præceptum plùs valet quàm generale, *c. si adversus nos, de haret.*

ad **Spectacula** ne die solenni, prætermisso Ecclesiæ conventu eatur, *de cons. dist. 1. c. qui die solenni.*

Spiritus sanctus procedit à Patre & Filio, *c. unico, de summa trinitate, in 6. de consecrat. dist. 5. cap. de spiritu. & c. ult.*

An & quatenus permaneat vel recedat Spiritus sanctus, *de pæn. dist. 2. c. quarendum. c. potest discursus.*

Spiritualia pro temporalibus commutari non possunt, *cap. ex hibita. de rer. permut.*

De spiritualibus potest in arbitros compromitti, *cap. nisi, de prab.*

In spiritualibus non ex legum distinctione, sed ex æquitate canonum proceditur, *cap. literas, de juram. calum.*

In causis spiritualibus non recipitur juramentum calumniæ, *ibid.*

Spoliantes naufragos incidunt in canonem, *cap. excommunicationi, eod. tit.*

Spoliatus conveniri non potest, antequam restituatur, *2. q. 6. c. ult. §. appellatore. t. t. de rest. spol.*

Sponsalia, *30. quæst. 5. c. nostrates.*

Dividuntur in sponsalia de præsenti & de futuro, *cap. si inter virum, 31. de sponsalib.*

Sponsalia de futuro solvuntur per sequentia de præsenti, *cap. 1. de sponf. duor.*

Sponsalia dicuntur matrimonium consummatum, si carnalis copula intervenerit, *c. veniens, de sponf.*

Sponsalia de futuro solvit lepra, vel alia deformatio similis, *cap. quemadmodum, de jurejurand.*

Sponsalia quando inducant publicæ honestatis justitiam, *vide in cap. literas, de desponf. impub.*

Sponsalia de præsenti dissolvi non possunt, *cap. 1. & 2. de sponf. duorum.*

Sponsalia ante septennium ritè contrahi non possunt, *cap. ad dissolvendum, de desponf. impub.*

Sponsalia per vim contracta, etsi sponsa fuerit in domum sponsi deducta, non valent, *c. ex literis, eod. tit.*

Sponsam fratris nemo, etiam fratre mortuo, habere potest, propter publicæ honestatis justitiam, *cap. ad audientiam, de sponsal.*

Sponsa sponsum vagabundum, sequi non tenetur, nec eum diu expectare, *cap. de illis, eod. tit.*

Sponsa de præsenti, vivente sponso, aliam ducere non potest, nisi prior religionem intret, *cap. 2. de sponf. duor.*

Sponsa duorum dicitur, quæ cum uno per verba de futuro contrahit, cum altero per verba de præsenti, *cap. 1. eod. tit.*

Sponsa duorum, lite pendente, cum neutro contrahere potest, donec quæstio decidatur, *cap. tua fraternitas, eod. tit.*

Sponsalibus contractis inter puberem & impuberem, pubes per verba de præsenti consentiens dissentire amplius non potest, sed impubes, cùm pubes factus erit, poterit dissentire, *c. de illi., de desponf. impub.*

Sponsalia sunt, & non matrimonium, quæ ante annos legitimos fiunt, *cap. tua nobis, eod. tit.*

Sponsalia de præsenti contrahens, ad consummationem est cogendus, *cap. ex literis, eod. tit.*

Spon-

Sponsalia de futuro qui contraxerunt, possunt mutuo dissensu separari, *cap. prætereà, de sponsalib.*

Sponsalia sub honesta conditione contracta, non valent ante conditionis eventum. *cap. de illis, de condit, apposit.*

Sponsalia contrahi possunt inter absentes per personam interpositam, *cap. veniens, qui Cler. vel vov.*

Qui sponsalia contraxit cum puella in cunabulis existente, eâ mortuâ matrem ducere non prohibetur, *cap. literas, de desponsf. impub,*

Sponsalia quâ ætate dissolvantur, vel consummentur, *vid. in cap. attestationes, eod. tit.*

Sponsaliorum probatio viro incumbit, *cap. 1. de clandest.n. despons.*

Sponsalibus conditio inhonesta apposita, quæ contra substantiam matrimonii fit, ea rumpit & dissolvit, *cap. ult. de condit. apposit.*

Ad sponsalia consummanda hortandus quis potiùs est quàm cogendus, *cap. requisivit, de sponsal.*

Sponsaliorum & Nuptiarum promiscuus usus: ideò 27. *qu.* 2. Gratianus disserit, an sponsalia conjugii appellatione contineantur, seu an sponsus & sponsa conjuges rectè dicantur? cujus quæstionis partem quidem affirmativam primùm probat argumentis & auctoritatibus, *dict. quæst. 2. in princ. cap. sufficiat. §. cum ergò, cap. beata. §. fin. cap. conjuges. cap. conjunx. cap. omne itaque. cap. qui desponsatam, in princ. & §. 1. item cap. si quis desponsaverit, §. fin.*

Deinde partem negativam defendit, sponsalia videlicet conjugii appellatione non contineri, & sponsum sponsamque conjuges non rectè dici, *dict. §. fin. cum sequentibus. & dict. quæst. 2. c. decreta. §. 1. cap. quod autem. §. unde apparet. §. item si sponsa. cap. si quis sponsam. §. 1. c. statutum. §. apparet.* Postremò Gratianus hanc canonum contrarietatem reconciliare conatur, distinctione factâ inter conjugium initiatum & ratum: initiatum appellans, cui carnalis copula non intervenerit: ratum appellans, cui copula ista intervenerit, *dict. capit. statutum. §. quomodo, & dict. quæst. 2. c. cùm initiatur.*

Sportularum nomine Clerici judicantes nihil pro suis sententiis accipere debent, *cap. cùm ab omni, 10. de vita & honestate Clericor.*

Taxatio expensarum pro literis cancellariæ dandarum, *extrav. Joan. XXII. unica, de sententia excommun.*

Statuta Ecclesiæ variari possunt pro tempore, *cap. non debes, de consanguinit. & affinit.*

Statuta Laicorum super rebus Ecclesiasticæ non valent, nisi ab Ecclesia confirmentur: & statuentes contra Ecclesiam sunt excommunicandi, nisi statuta revocent, *cap. noverit, de sentent. excommunic.*

Ex **Stipulatione** pœnali si non fiat quod sub pœna promissum est, actio datur ad pœnam petendam. Nisi matrimonium sub pœna sit promissum, *capit. gemma, 29. de sponsalibus.* item nisi pro parte præstitum sit, quod sub pœna promissum est, hoc enim casu pœnalis stipulatio non nisi pro reliqua parte, non in solidum committitur, *c. suam, 9. de pœnis,*

Subdelegatus à Principe solus alteri causam subdelegare potest, *cap. cùm causam, de appell.*

A subdelegato si fuerit appellatum, delegatus procedere poterit, si aliquid jurisdictionis sibi retinuerit, *cap. super quæstionum, de offic. deleg.*

Subdiaconi *distinct. 21. c. Cleros. §. Hypodiaconos.*

Subdiaconus non debet esse minor viginti annis, *dist. 77. c. Subdiaconus.*

Calicem & patenam ad altare defert, Diaconis tradit, urceolum quoque & aquam, manile & manutergium tenet, &c. *dist. 25. cap. 1. §. ad Subdiaconum, dist. 23. cap. 1. §. deservientes.*

Subdiaconus & Diaconus simili gaudent privilegio, *cap. miramur, de serv. non ordin.*

Subdiaconus à Papa ordinatus, privilegium habet, *cap. cùm in distrib. de tempor. ordin.*

Subdiaconus potest eligi in Episcopum, & cura animarum ei committi potest, *c. à multis. & c. prætereà, de ætat. ordin.*

Succentor, *distinct. 21. capit. Cleros. §. succentor.*

Successor præstat factum prædecessoris, nisi perniciosum sit: tunc enim mutat, *63. dist. cap. quia sancta. §. verum.*

Nemo plus juris ad alium transfert, quàm ipse habuit, *cap. nemo potest, 79. de regula juris, in 6.*

Successor uti debet jure sui actoris. *cap. is qui, 46. dict. tit.* secùs si manifesta sit iniquitas, *100. distinct. c. novit.*

Successor justam habet ignorantiæ causam, *cap. cum quis, 14. de reg. jur. in 6.*

Suffraganeus Archiepiscopi delegationem invitus recipere non tenetur, *c. pastoralis, de offic. ordin.*

Sui Clerici, *capit. sicut, 5. de verborum significatione, in 6.*

Superstitio est, quicquid institutum est per homines ad facienda & colenda idola, vel ad colendam, sicut Deum, creaturam, *26. q. 2. c. illud.*

Suspensus nec eligi nec eligere potest, *cap. cùm dilectus, de consuet.* nec beneficium conferre, *c. si celebrat. de Cler. excommunic.*

Si celebret, privatur officio & beneficio, *c. Cler. eod. tit.*

Suspensionis causæ.

Quicunque Ecclesiam pro alienis debitis obligat, suspenditur, *cap. si quorundam, de solut.*

Suspensus est quicunque in mortali peccato existit, *cap. quæsitum, de cohabit. Cler.*

Judex Ecclesiasticus, qui sine scriptis sententiam excommunicationis profert, per mensem suspenditur ab ingressu Ecclesiæ: idem de eo qui sententiam ex gratia vel favore in detrimentum alterius partis profert, *c. 1, de sent. & re judic. lib. 6.*

Clericus qui clandestinis matrimoniis præest vel interest, per triennium suspendi debet, *cap. cum inhibitio, de clandest. despons.*

Literas Capituli, qui corrupit, ab officio & beneficio suspendi debet, *c. tam literis, de testibus.*

Sacerdos concubinarius, cum in judicio per sententiam vel propriam confessionem condemnatur, suspenditur, *c. 6, de cohabit. Cleric.*

Suspensus celebrans est deponendus, *c. veritatis, de dol. & contum.*

Episcopus, Clericum alterius diœcesis ordinans sine literis dimissoriis, per annum suspenditur, *c. nullus, de tempor. ordin. in 6.* & Clerici Episcoporum sic suspensorum, possunt sine licentia eorum à vicinis Episcopis canonicè ordinari, *ibid.*

Prælati qui Ecclesias, vel bona immobilia Ecclesiarum dominio Laicorum subjiciunt, eos instituendo vel advocatos vel patronos, per triennium suspenduntur; Laici verò, qui ad hoc prælatos aliasvé personas per vim compulerunt, cujuscunque conditionis sint, excommunicationem incurrunt, & nihilominùs ipsum factum ipso jure nullum est. *Gregorius in capit. hoc consultissimo, de rebus Eccles. non alien. lib. 6.*

in **Suspicionem** fidelis homo facilè venire non debet, *11. q. 3. c. absit.*

Suspecto non debet causa committi, nec committit Papa ex certa scientia, *cap. causam, de offic. deleg. & c. cùm inter priorem, de except.*

Propter suspicionem, etiam injustam, potest dominus mandatum revocare, *cap. ex parte, de rescript.*

Ex suspicione potest uxor accusari de adulterio, *cap. maritus, de adult.*

Suspicionis causa non coram suspecto Judice, sed coram arbitris est probanda, *capit. secundò requiris, de appell.*

Suspecti Judicis causa coram quo probanda sit, *vide in c. suspicionis, de offic. deleg.*

Suspicio sola licet vehemens non condemnat, *c. literas, de præsumpt.*

de **Symbolo** prædicando, *de cons. distinct. 4. c. symbolum.*

T.

Tabellionatûs officio uti non debent Clerici in sacris ordinibus constituti, *c. sicut, ne Cleric. vel Monach.*

Tabellionatûs officium *vide in cap. quemadmodum contra falsam, de probat.*

Taciturnitas bona & mala, 43. *dist. c. in mandatis.*

Tempore prior est jure potior, *c. quia diversitatem, de concess. prabend.*

Temporis cursus crimen probat, nec currit tempus, nisi à tempore notitiæ, *c. excommunicamus, 1. de hæretic.*

Tentatio multiplex: Dei, hominis & Diaboli, *de pœnit. dist. 2. §. opponitur. & §. econtrario.*

Tergiversatio est deceptio, & sine tergiversatione notorium dicitur, quod nullâ arte celari potest, *c. cùm in partibus, de verbor. signific.*

Testamentum unde dictum, definitur, 13. *q. 2. c. placuit, §. vel ut quidam, versic. unde & testam.*

Testamentum pupillare paterni testamenti pars est, *c. 1. §. in fine, de testamentis, in 6.*

Testatoris privata dispositio, generalem canonis constitutionem non mutare potest, *cap. requisivisti, de testament.*

Testamentum multis modis dicitur, *cap. cùm Martha, de celebrat. Miss.*

Testamentum morte confirmatur, *ibid.*

Relictum testamento Episcopo, præsumitur intuitu Ecclesiæ relictum, nisi à propinquo, aut speciatim intuitu personæ datum sit, *c. requisivisti, de testam.*

In testamenti dispositione & executione consuetudo terrarum est observanda, *capit. Raynutius, de testament.*

Testator potest solutioni legatorum pœnam imponere, *ibid.*

Testamento legata ab hæredibus sunt præstanda, nisi sit alius executor, *ibid.*

Testamentum legitimum impediens, excommunicandus est, *cap. si hæredes, eod. tit. & c. penult. eod.*

Testatoris vota observanda, ubi nec fraus, nec dolus intervenit, *cap. requisivisti, eod. tit.*

De indistinctè Ecclesiæ relictis Episcopus canonicam portionem sumere debet, *ibid.* quæ verò sit ea canonica portio, *vide in cap. ex parte, 3. de verb. sign.*

Testamentum in fraudem Ecclesiæ non valet, *cap. de his, de testament.*

Compellendi sunt per Episcopos executores, ut voluntatem testatoris exequantur, & si noluerint, vel negligentes in executione sint, Episcopus ipse exequatur, *cap. tua nobis. & cap. Joannes, de testament.*

Qui extremam voluntatem in alterius dispositionem committit, non videtur decedere intestatus, *cap. cùm tibi, de testam.*

Abbatissa testamentum de rebus Ecclesiæ condere non potest, *cap. 2. de reb. Eccles. non alien.*

Alienatus mente testamentum condere non potest, *cap. ult. de success. ab intest.*

Testari non potest Clericus de bonis mobilibus vel immobilibus Ecclesiæ, sed eleemosynas mediocres dare ei permittitur: de propriis verò liberè testatur, *cap. relatum, de testament.*

Testamentum duorum vel trium testimonio probatur, *ibid.*

In testamenti causa non secundùm leges, sed secundùm canones est judicandum, *cap. relatum, de testam.*

Testamenti Veteris & Novi differentia, 31. *quæst. 1. cap. si quis fuerit, §. sed in veteri.*

Testis, *cap. forus, 10. §. testes, de verbor. signif.*

Testes ad testimonium ferendum cogi possunt. *t. t. de testibus cogend.*

Ad probationem tamen criminis nemo invitus cogitur, *cap. delictorum, eod. tit.*

Testis ex intervallo dictum mutare non potest, *cap. per tuas, de probat.*

Post testium renunciationem, & publicationem testimoniorum peremptoria exceptio probari & opponi potest, *cap. series, de testibus.*

Formam juramenti quod testes præstare debent, *vide in cap. quoties, de testibus.*

Testes possunt super novis articulis produci, attestationibus licet publicatis, *cap. fraternitatis, eod. tit.*

Testis semel in causa jurare debet, *cap. præterea, de testib. cogend.*

Testes idonei iterùm recipi possunt, *cap. præsentata, eod. tit.*

Testi non creditur nisi jurato, *cap. nuper nobis, eod. tit.*

Testes etiam absente Judice sumuntur, *cap. significavit, de offic. jud. ordin.*

Testium receptio in causa matrimoniali, & ante & post litem contestatam valet, *cap. accedens, 2. ut lit. non contestat*

Tertia testium productio concedenda est, sed quarta non facilè admittenda, nisi cum juris solennitate, *cap. in causis. de testibus.*

Testem impediens ne testimonium dicat, excommunicetur, *cap. constitutus, eod. tit.*

Testes producuntur extra judicium quandoque ad perpetuam rei memoriam, *cap. Albericus, de testib.*

Testes examinari & auditi possunt in alia provincia, quàm ubi litigatur, & per alios quàm per Judices ipsos, *cap. cùm olim, eod. tit.*

Testium reprobatio mutua, tertiam iterationem non excedat, *cap. licèt 3. eod. tit.*

Testium productio quarta quando peti, & quando concedi possit, *vide in cap. penult. eod. tit.*

Testium juramentum potest à partibus remitti, *cap. tuis quæstionibus, eod. tit.*

Testium dicta discordantia Judex, quatenus fieri potest, concordare debet, eorumque dicta in benigniorem partem interpretari, *cap. cùm tu, de testibus.*

Testes iteratò examinare potest Judex ex officio, *cap. cùm clamor. eod. tit.*

Testes nomine instrumentorum continentur, *cap. cùm Joannes, de vid. instrum.*

Secundùm testium dicta judicandum est, *capit. tertio loco, de probat.*

Testes partibus præsentibus producantur, nisi alterutra pars contumaciter absit, *c. in nomine, eod. tit.*

Qui & quales ad testimonium dicendum admitti debeant, quidque in iis observandum.

Testes qui dicantur idonei, *vide in cap. forus, de verbor. signific.*

In testibus quæ sint circumstantiæ inquirendæ, *vide in cap. cùm causam, de testibus.*

Testes super positionibus sunt diligenter examinandi, *cap. 1. de testibus, in 6.*

In causa denuntiationis vel correctionis, principalis persona testis legitimi loco habetur, *capit. in omni negotio, de testibus.*

Testes debent infamiâ, suspicione, & omni denique maculâ carere, *cap. 1. de except.*

Consanguinei testes requiruntur ad probationem consanguinitatis, hique aliis omnibus præferuntur, *cap. quoties, de testib.*

Testis non potest esse actor & procurator in eadem causa, *cap. insuper, eod. tit.*

Testium non multitudo, sed qualitas consideranda, & testium auctoritas multitudini præfertur, *ibid.*

Testium numerus, ubi non exigitur certus, duo vel tres sufficiunt, *c. licèt universis, de testibus.* & testibus ejusdem honestatis existentibus, prævalet numerus, *ibid.*

Testium juratorum tantùm valet testimonium, *cap. prætereà, de testib.*

Testes qui perjurii suspecti sunt, non audiri debent, *cap. in literis, de testibus.*

Testis unus ad condemnationem solus non sufficit, *c. conveniens, eod. tit.*

Testes miraculorum, qualiter examinandi, *cap. venerabili, eod. tit.*

Testes jejuni deponere debent, *c. 1. de testib.*

Testis potest esse Clericus in causa Ecclesiastica, & religiosus in causa Ecclesiæ suæ, *cap. cum nuncius, eod. tit.*

Testes plures quàm mater & filia requiruntur ad matrimonii probationem, *c. super eo, eod. tit.*

Testis potest esse Judex delegatus in causa sibi commissa, dumodo officium judicandi deponant, *c. dilecto filio, eod. tit.*

Testis minùs legitimus in odiosa exceptione admittitur, *c. tam literis, eod. tit.*

Testes admitti possunt in causa matrimoniali super uno articulo, testationibus publicatis, *cap. ex tenore, eod. tit.*

Testis idoneus non dicitur, cui criminalis objectio fieri potest, *c. 2. eod. tit.*

Religiosus in Ecclesiæ suæ causa testis esse potest, modò patronus ejus non sit, *c. insuper, de testib.*

Quibus de causis testes reprobentur.

Testes quibus de causis reprobentur, *vide in cap. si quis testium. & cap. ex parte, de testib.*

Testis in uno judicio receptus, non facit fidem in alio, nisi inter easdem personas, *cap. constitutus de testibus.*

Testis sibi contradicens reprobatur, *cap. licèt, de probat.*

Testes in probatione singulares reprobantur, *c. cum dilectis, de elect.*

Testes familiares ad matrimonii dirruptionem non admittuntur, *c. in literis, de testib. & attest.*

Testis in mea causa esse non potest is, cujus testimonium in alia causa reprobavi, *c. insuper, de test.b.*

Testes quibus crimen objicitur, à testimonii dictione removentur, *cap. super eo, de testib.*

Testis cui in modum exceptionis crimen objicitur, aliquâ pœnâ affici non debet, sed tantùm à testimonio repelli, *cap. 1. de except.*

Testis varians & vacillans repellitur, *cap. cùm Ecclesia, de caus. possess. & propriet.*

Qui contra testes aliquid opponit, publicatis attestationibus, de malitia jurare debet, *cap. præsentium, de test.*

Testis esse non potest quis criminis, ejusdem criminis accusatus, *cap. veniens, eod. tit.*

Testimonium de auditu in causâ matrimonii non valet, *cap. licèt ex quadam, eod. tit.*

Judex in causa Christiani testis esse non potest, non è contrà, *cap. Judæi, de testibus.*

Testes qui testificanda didicerunt, reprobantur, nisi in causa matrimoniali, *cap. constitutis. & c. cùm in tua, eod. tit.*

Laicus in criminali causa contra Clericum testimonium perhibere non potest, accusat tamen pro sua vel suorum injuria, *c. de cætero, de testibus.*

Socius criminis, in criminali causa non admittitur tanquam testis, *cap. sicut nobis, eod. tit.*

Si crimen testibus objiciatur, & Judex nihilominùs secundùm eorum dicta sententiam ferat, revocanda sententia, *cap. ex parte, A. eod. tit.*

In causa testis is idoneus non est, qui consimilem causam habet, *cap. personas, eod. tit.*

Conspiratores ad testimonium dicendum non admittuntur, *cap. cum I. & A. de sentent. & capit. suborta. & cap. per tuas, 2. de simon.*

Testimonio unius prævalet fama, *cap. super eo, de consang. & affin.*

Ad testimonium dicendum non admittuntur inimici capitales, *c. licèt Heli, de sim.*

de **Theologiæ** studiosis ad scholas transmittendis, *cap. ult. de magistris.*

Thesaurarii officium, *dist. 25. cap. 1. §. ad thesaurarium.*

Timor Dei, 11. *quæst. 3. capit. qui omnipotentem.*

Tonsuram primam potest Abbas dare Monacho suo, *cap. cum contingat, de ætat. & qualit.*

Tonsuram gestare non tenetur Clericus uxoratus, *cap. Joannes, de Cleric. conjug.*

Tonsura non privilegiat uxoratos, *c. cùm decorem, eod. tit.*

de **Torneamentis** non exercendis, *c. 1. in princ. de torneamentis.*

Mutatur ac tollitur hoc *Extrav. Joan. XXII. unicâ, eod. tit.*

in **Toto** & pars continetur, & in eo quod plus est, continetur minus, *c. plus semper, 35. & c. in toto, 8. de reg. jur. in 6.*

Traditio Rei præsumitur ex solutione pensionis, *c. cum venisset, 9. de Restitut. spoliat.*

Transactio non minorem auctoritatem, quàm res judicata obtinet, omnemque disputationem causæ principalis tollit exceptionis ope, *c. 1. de transactionibus.* Nisi de beneficio Ecclesiastico acceptâ pecunia sit transactum, *c. cùm pridem, 4. de pact.* item nisi de causa matrimoniali sit transactum, *c. ult. versic. exceptis nimirum. de transactionib.* aliàs non rescinditur, etiamsi transigentem statim pœnituerit, *c. quod semel, 21. de reg. jur. in 6.* quod si adversa quoq; pars fidem transactioni non præstet, & altera eam servat, non tenetur, *c. frustrà, 75. de reg. jur. in 6.*

Transactio dicitur amicabilis compositio, *c. ex literis. & c. seq. de transact.*

Ttransactio in matrimoniali causâ locum non habet, *c. ex parte, eod. tit.*

Transactio super subjectione spirituali non valet, nisi in beneficiis Ecclesiasticis, *c. prætereà, & cap. super eo, eod. tit.*

Transactio in spiritualibus, quæ fit mediante pecuniâ, non valet, sed ea per compositionem amicam secundùm jus fieri debet, *c. constitutus. cap. prætereà. & cap. de cætero, eod. tit.*

Transactio in decimis locum non habet, *cap. veniens, eod. tit.*

Transactio quæ juri non est contraria, ab Episcopo rata habetur, *c. de cætero, eod. tit.*

Transactione factâ, omnia priora instrumenta cassantur, & prævalet instrumentum transactionis, *cap. 1. eod. tit.*

Transactio fieri non debet super Ecclesiastico beneficio: quia speciem continet simoniæ talis transactio, *c. constitutus, de transact.*

Transactio super decimis inter personas Ecclesiasticas valet, si fiat auctoritate diœcesani, *c. statuimus, eod. tit.*

Transigere non potest Prælatus sine literis Capituli, *c. contingit, eod. tit.*

Per transactionem non potest nova pensio Ecclesiæ imponi per partium pactionem, sine vitio simoniæ, *c. prætereà, & c. 1. de transact.*

Treugæ quando servandæ, & circa quas personas: item ipsas frangentium pœna. *cap. 1. de treug.*

Tributum etiam licitè ab Ecclesia datur, sed intuitu pacis, *23. q. 1. c. quid.*

Tutela Triplex, *16. q. 1. c. generaliter.*

A tutela & cura excusantur Clerici & Monachi, *dist.* 88. *cap. ult.* 16. *quæst.* 1. *c. generaliter*, 21. *q.* 3. *c. Cyprian.*

Pubertate pupilli finitur tutela. Cui tamen contradicit, *c. puberes*, 3. *de desponsat. impub.*

Tutor tenetur defendere pupillum, & judicium nomine ejus suscipere, 12. *q* 1. *c.* 1. Nisi tutor esse desierit, *c. ex parte*, 67. *de appellat.*

Vacante sede, status ejus mutari non debet, *c.* 1. *ne sede vac.*

Vacante imperio, ejus vicem supplet Ecclesia, & ad eam appellari potest, *cap. licet, de for. compet.*

Vacantium Ecclesiarum custodia ad Archidiaconum spectat, *cap. ut Archidiaconus, de offic. Archidiac.*

Vacare non debet Ecclesia regularis vel cathedralis ultra tres menses, *cap. ne pro defectu, de elect.*

Non vacans præbenda nemini promitti debet, *c. relatum, de concess. prebend.*

Vacante sede nulla præscriptio currit, *c. illa, ne sede vac.*

Vacante sede, attestationes contra sedis statum receptæ non valent, *c. fin. eod. tit.*

Vacante beneficio ultra id tempus, quo conferendi potestas ad Episcopum devolvitur, Papa conferendi illud jus habet, vel legatus ejus, *cap.* 2. *de concess. prebend.*

Vacantem Episcopatum conferre non potest Archiepiscopus, sed quidem minora beneficia, *cap. dilectus filius, eod. tit.*

Vacante sede, potest Capitulum supplere vices Episcopi, in quibus Episcopo non præjudicatur, *c. his quæ, & c. cum olim, de majorit. & obed.*

Vacante sede Metropolitanâ, potest Capitulum Suffraganeum confirmare, *ibid.*

Vanitatem & sensus obscuritatem inducit omnis scientia, quæ ad tropologiam non confertur, 37. *dist. c. nonne.*

Vasallus vasalli coram vasallo conveniendus est, & non coram domino principali, *c. ex transmissa, de for. compet.*

Vasallus feudum sine consensu domini alienare non potest, *c. quæ in Ecclesiarum, de const.*

Vates, *distinctione vigesimâ primâ, capit. Cleros, §. vates.*

Vectigal novum non potest Episcopus imponere monasterio, *c. scientes*, 3. & *c. innovamus*, 10. *de censibus.*

Velum de manu Sacerdotis dari potest, *cap. consuluit, qui Cleric. vel vov. contr. poss.*

Venatio quæ Clericis permissa 76. *distinct. capitul. Esau, de consecrat. distinct.* 5. *c. nunquam.*

Vendendi carius emendique studium, maximè Clericis prohibetur, 14. *q.* 4. *c. canonum.*

Si Venditor deceptus sit ultra dimidium justi pretii, valet quidem venditio, sed venditori datur actio, ut restituto pretio rem recipiat, *cap. cum dilection.* 3. & *cap. cum causa*, 6. *de emptione & venditione.* Nisi emptor offerat quod justo pretio deest. *dict. cap.* 3. & *dict. cap.* 6. & *d. dist.* 1. *repl.* 1.

Venditor cogi potest, ne carius vendat merces suas transeuntibus, quam in mercato vendere possit, *cap.* 1. *de emptione & venditione.*

Venditor vitium rei in vendendo indicare tenetur: aliàs empti actione vel redhibitoria tenetur. Nisi emptor vitium scivit, *cap. eum qui certus*, 31. *de regulis juris, in* 6.

Re Venditâ evictâ, emptor regressum habet adversùs venditorem, de præstanda evictione, quod fallit, si emptor conventus non denuntiavit venditori, ut defensioni rei adesse: *cap. ult. in princ. de empt. & vend.* item fallit si emptor contumaciter abfuit tempore sententiæ latæ, *dict. c. ult. vers. vel contumaciter.* Tertiò si per injuriam Judicis emptor victus sit, *d. c. ult. vers. seu per injuriam.*

Venditio celebrata intelligitur, si pretium receptum sit, vel fides de eo habita, licèt res nondum sit tradita, *c. in tantum, de simon.*

Transeuntibus nil cariùs vendendum quàm incolis, *cap.* 2. *de empt. & vend.*

Vendita re minus dimidio pretio, in optione emptoris est, venditionem rescindere, vel pretium justum supplere, *c. cùm dilecti, eod. tit. & c. cum causa, eod. tit.*

Vendita res Ecclesiastica revocari debet, *c. ad nostram, de reb. Eccles. non alien.*

Venditor tribus casibus emptori non tenetur de evictione, *c. si venditori, de empt. & vendit.*

Vendi vel venales exponi non debent reliquiæ sanctorum, *c.* 1. *de reliquiis.*

Veniæ facilitas incentivum præstat delinquendi, 23. *quæst.* 4. *cap. est injusta, in fin. & cap. si ea, cum seq.* 36. *quæst.* 9. *cap. loci*, 86. *dist. c. inferiorum.*

Verba cum effectu sunt accipienda, *c. relatum, de Cleric. non resid.* & ex intentione proferentis sunt intelligenda, *c. secundò requiris, de appell.*

Veritas non est omittenda propter scandalum evitandum, *c. qui scandalizaverit*, 3. *de reg. jur.*

à Veritate Dei exit, qui à fide & charitate abit, 25. *q.* 3. *c. cum aliquis.*

Vestis quæ non propter necessitatem, sed propter venustatem accipitur, elationis habet calumniam, 21. *q.* 4. *c.* 1.

Vidua, *distinct.* 34. *cap. vidua. cap. presbyteri. §. vidua.*

de Vi publica & privata accusari potest, si quis alicui vim fecerit: hoc judicio accusari potest; quod fallit si magistratus alicui vim fecerit, 23. *qu.* 5. *c. non est. c. qui malos. & cap. Judex*, item si jussu Magistratûs vim fecerit, 23. *quæst.* 4. *c. duo ista. §. fin. cap. cum sequente.*

Vim faciens ob ejus loci magistratu puniendus est, in quo crimen commisit, *c.* 1. *de de raptoribus.*

Ex vi facta in litem juratur taxatione à Judice facta, *cap. ultim. de his quæ vi metusvé.*

Vim inferentis pœna Ecclesiastica, excommunicatio, *dict. cap.* 1. & *c. excommunicationi*, 3. *eod. tit.* item 23. *q.* 8. *cap. si quis membrorum. & capit. pessimam.* De pœna hujus criminis Lombardica & seculari, 12. *quæst.* 2. *cap. cùm devotissimam. cap. si seculi.*

Vicarii officium, *vide in cap. ad audientiam, de offic. vicar.*

Vicarius à pastore secundo removeri non potest, *c. ad hæc. si persona, eod. tit.*

Vicarius non potest sibi ipsi constituere vicarium, *cap. Clericos, eod. tit.*

Vicarii residere debent, & Sacerdotes esse, *c. ex parte, eod. tit.*

Vicarius Papæ non habet potestatem extra urbem, *c. tua, eod. tit.*

Vicarius Papæ obediat, vel privetur beneficio, *c. illud, de excess. Prælat.*

Vicarius Episcopi quam potestatem habeat, *vide in cap. petitio, de procur.*

Vicarius animarum curam in Ecclesia recipiens, vicariatûs officio renunciâsse videtur, *c.* 1. *de offic. vicar.*

Vicarium successor removere non potest, nec ejus reditus minuere, *c. ad hæc, eod. tit.*

Vicarius Papæ plus juris non habet, quàm sibi committitur, *c. sua nobis, eod. tit.*

Vicarius Prælati excommunicati, non est propterea excommunicatus, *cap. inter. de sent. excommun.*

Vicariatus plures quis habere non potest, *c. provideas, de offic. vicar.*

Vitiatus enormiter ad ordinem promoveri non potest: & qui Presbyter fieri non potest, in Prælatum vel Episcopum multò minùs eligi potest, *c.* 1. & *c. exposuisti. & c. cùm de tua, de corpor. vitiat.*

Viduas tenetur Ecclesia defendere, *cap. ex parte, de for. compet.*

Viri

Viri verbo standum est, dicentis se uxorem cognovisse, licet illa neget, *c. cùm continebatur, de desponf. impub.*

Visitare non debent Episcopi, Prædicatores & Minores. *c. nimis iniqua, de excess. Prælat.*

Visitare potest Archiepiscopus ordinario jure provinciam suam, & procurationem petere, *c. Romana, de censib. in 6.*

Unctionem sacram solus Sacerdos conferre potest, *c. quæsivit, de verb. signific.*

De unctione sacra, ejus effectu & speciebus, *vide c. 1. de sacr. unct.*

Uniri potest unum monasterium alteri, *c. 2. de religios. dom.*

Unitas fidei ubi est, ibi nihil contrarium infert diversitas, *7. q. 1. c. nihil.*

Universitati debitum, non debetur singulis ex universitate, *c. cùm Clerici, 19. de verb. signif.*

Voluntas *15. qu. 1. in princ. §. est autem voluntas.*

Votum non infringitur, cùm in melius mutatur, *cap. pervenit, de jurejurand.*

Vovens ex timore non obligatur, *cap. veniens, qui Cleric. vel vov.*

In voto tria attendenda, *cap. magnæ devotionis, de vot.*

Votum dementis non obligat, *capit. sicut tenor. de regul.*

In redemptione voti peregrinationis attendenda est persona & locus, *cap. quod super his, eod. tit.*

Episcopi votum peregrinationis exequi non possunt, sine licentia Papæ, *c. magnæ, de vot.*

In voto peregrinationis dispensare potest Episcopus, excepto voto transmarino, *cap. 1. & cap. non est, de vot.*

Votum castitatis uxor, marito invito, facere non potest, *cap. carissimus, de convers. conjug.*

Votum in pueritia factum non obligat, *cap. venientis, de vot.*

Vovens temporale, absolvitur per præstationem spiritualis, *cap. scriptura, eod. tit.*

Episcopus sine consensu Capituli, nec Capitulum sine consensu Episcopi votum facere potest, *capit. magnæ devotionis, eod. tit.*

Votum religionis vovens, & tempus statutum non observans, transgressor est, nec Episcopus fieri potest, *cap. per tuas, eod. tit.*

Votum simplex, matrimonium contrahendum impedit, sed contractum non dirimit, *cap. meminimus, qui Cleric. vel vov.*

Votum transmarinum potest vovere vir, etiam uxore invitâ, *cap. ex multa, de pot.*

Votum defuncti potest superstes implere, *capit. licèt, de vot. & red.*

Prælatus potest votum ultramarinum emittere, & vigesimam proventuum Ecclesiæ expendere, *cap. final. eod. tit.*

Votum religionis vovens, ad illius præstationem compellendus est, *cap. porrectum, de regular.*

In voti præjudicium non statur juramento, *cap. vidua, de regular.*

Votum peregrinationis potest quis per alium exequi, *capit. licèt, de vot. & vot. redempt.*

Voti reus non habetur, qui ægrotus jejunium frangit, *cap. quod non est, de regul. juris.*

Votum religionis non valet, invito alterutro conjuge, *cap. quidam intrans, de conve s. conjug.*

Votum conjugatorum religionem intrantium coram Episcopo fieri debet, aliàs non valet, *c. 1. eod tit.*

Usuræ debentur ex mora, quod fallit si non reus, sed alius moram fecerit: nam reo alterius mora non nocet *c. mora 25. de reg. jur. in 6.* item fallit si reus interpellatus exceptione se tueri potuit, *c. non est, 60. eod. tit.*

Usurarii utriusque testamenti paginâ damnantur, *cap. quia in omnibus, 3. vers. & quatriet. cap. super eo, 4. in prin. de usuris.* quia omnis negotiatio est prohibita, *cap. ejiciens, in pr. dist. 88.*

Objectio ponitur & solvitur, *dict. c. ejiciens. §. dicit aliquis.*

Usurarius raptori æquiparatur, *14. qu. 4. cap. si quis usuram. cap. quid dicam. cap. ult. vers. sine ferro.*

Usurarius ex quibus causis quis accusari possit, vel non.

Si Usuras quis exerceat, *cap. 1. in princ. de usuris, in 6. c. 2. de vita & honestate Cleric.*

Si quis Annonam vel Vinum emat, ut pluris vendat, *14. qu. 4. cap. quicunque.* Nisi cùm tempus traditionis rei emptæ esset dilatum, verisimiliter dubitetur, utrùm plùs vel minùs tempore traditionis res sit valitura: *dict. cap. ult. §. ille quoque.* Si fructus pignoris creditor pro pecunia credita loco usurarum percipiat, *cap. 1. de usuris.* quod fallit si beneficium Ecclesiasticum hoc modo à Laico redimatur, *d. cap. 1. vers. nisi forte Ecclesia beneficium.* item si Dominus à vasallo feudum pignori acceperit, remissis ei servitiis, *c. 1. de feudis. cap. conquestus, 8. in fine, de usuris.* Tertiò si pro dote maritus pignus accepit, *cap. salubriter, 16. dict. tit.*

Si quis plus justo pretio rem suam vendiderit ob dilatam pretii solutionem, *dict. cap. 10. vers. & an. negotiator pœna consimili. item cap. in civitate, 6. eod. tit.* Nisi aliàs non emat rem distracturus, *c. ult. §. fin. de usur.*

Si Parabolam juramenti non aliter concedit, quàm emolumentum aliquod inde percipiat, *cap. 10. versic. & utrùm eodem reatu, de usuris.*

Si quid ultra Sortem recipiatur, *cap. consuluit, 10. de usuris, 14. q. 3. in princ. cum sequentib. q. 4. c. si quis Clericus, in fine, & c. nullus.*

Usurarius Clericus deponitur, *cap. 1. §. quòd si post. & cap. præterea, 7. de usuris, 14. qu. 4. cap. 1. si quis oblitus. cap. quoniam.*

Usurarius Testamentum facere prohibetur, *cap. quanquam, 2. §. final. de usuris. in 6.*

Ut usurarii peregrini expellantur, nec domus illis locetur, *cap. 1. §. & quia de usuris, in 6.*

De hæredibus usurarii defuncti, *c. tua nos, 9. de usuris.*

Usurarii ad usuras restituendas compelli debent, *cap. cùm tu, de usuris.* etiamsi debitor creditori juraverit, se non petiturum, *c. ad nostram, de jurejur.*

Usurarius contractus quando æstimetur, *vide in cap. in civitate. & cap. conquestus, de usur.*

Contra usuras constitutio facta ad præterita trahitur, & ultra sortem nil peti potest, *cap. cùm tu. & cap. navigandi, de usuris.*

Usurariorum pœna habetur *in c. quia in omnibus. eod. tit.*

Appellanti usurario deferendum non est, *cap. quàm perniciosum, eod. tit.*

In usuræ crimine non potest dispensari, *cap. super eo, eod. tit.*

Contra usurarium potest hæres, sicut & dominus, agere, *c. illo vos, de pig.*

Usura non est, beneficium Ecclesiasticum pecuniâ redimere, *cap. 1. de usur.*

Usura est, rerum hypothecatarum fructus in sortem non computare, *cap. quoniam, eod. tit.*

Usuras restituere compelluntur etiam Judæi, *cap. quantò ampliùs, eod. tit.*

Contra usurarium potest procedi, deficiente accusatione, ex sola fama, *cap. cùm in diœcesi, eod. tit.*

Usurariis publicis nemo domos locet, *c. 1. de usuris in 6.*

Usurarius publicus, quomodocunque pœniteat, sepeliri non debet, si quatenus potest, præsentibus non statim usuras restituit, pro absentibus verò aliqui fide digni ejus parochiæ, ordinario vel ejus vicario se obligentur, ut illis actio acquiratur super restitutione facienda, *cap. quanquam, eod. tit.*

Nec Religiosi ejusmodi usurariorum testamentis interesse, vel eorum confessionem audire, nec absolvere debent, nisi satisfaciant quatenus poterunt pro modo facultatum, *c. ult. eod. tit.*

Usus non debet tolli per abusum, 14. *quæst.* 5. *cap. neque enim.*

Qui non Utitur partis, aut malè utitur, alienum possidere videtur, 14. *q.* 4. *c. quid dicam. §. hæc utique.*

Usucapione quoque rerum dominia acquiruntur, 16. *qu.* 2. *cap. placuit. §. potest.*

Qui usucapere non possint.

Qui sciens rem alienam Possederit, rem non usucapit, 34. *q.* 1. *c. si virgo. vers. in jure. & c. ult. de præscr.* etiamsi triginta annorum præscriptio objiciatur, *c. viginti,* 5. *c. si diligenti.* 17. § *si verò dicatur. & c. ult. de præscriptionibus. c. possessor,* 2. *de reg. jur. in* 6.

Qui non suo, sed alieno nomine Possederit, *c. si diligenti,* 17. *in princ. de præscriptionibus.*

Si Possessor medio tempore vel post impletam usucapionem privilegium contrarium usucapioni petierit, *c. veniens,* 19. *de præscr.*

Si is qui rem usucepit, posteà eam rem possidere desierit: si malâ fide qui præscripsit, possederit, *d. c. placuit ut. §. quòd si mala. vers. si verò aliquo.*

Quæ Usucapere non liceat.

Res Ecclesiæ usucapi non potest, 16. *quæst.* 3. *c. licèt. c. placuit ut. §. potest etiam.*

Res Fisci vel Imperatoris usucapi nequit, 16. *q.* 3. *c. penult. §. universas.* in rebus non possessis non procedit usucapio, *cap. cùm olim,* 18. *in fine, de præscriptionib.*

Quemadmodum Usucapio impediatur.

Si Causa falsa vel nulla possessionis fuerit, *c.* 1. *de præscript. in* 6. *c.* 1. *de reg. jur. in* 6. Nisi jus commune, vel præsumptio sit pro possidente, *d. c.* 1. *de præscript. in* 6. item nisi tempus sit triginta annorum quo possedit, vel immemoriale, *d. c.* 1. *in fin. & d. c. placuit ut. §. si autem nullo titulo.*

Sine Possessione, *cap. sine possessione* 3. *de præscript. in* 6. veluti etiam, si non per legitimum tempus possederit, quod fallit si accessione utatur sui auctoris. 16. *quæst,* 3. *c. placuit. ut §. quòd si ab eo.* Nisi ab eo causam possidendi non habeat possessor, vel ipse malâ fide possideat, *d. c. placuit ut. §. quòd si mala. versic. nec sibi proderit.*

Si Possessio fuerit interrupta, & res medio tempore non possessa, non usucapitur, *d. c. placuit ut. §. hæc de præscript. decennii.* Nisi à tempore possessionis recuperatæ triginta anni excesserint, *d. §. hæc de præscript. vers. quod si per.*

Ususfructus in iis rebus quæ usu consumuntur, constitui non potest, *extravag. Joan. XXII. ad conditorem,* 3. *§. quod autem quoad res, de verbor. signific.*

De cautione ab usufructuario præstanda, *c. ult. de pignorib.*

Ususfructus est jus utendi fruendi rebus alienis salvâ earum substantiâ, *c. ult. de pign.*

Usufructuarius cautionem dare tenetur de rebus immobilibus, quæ usu non consumuntur, *cap. ult. eod. tit.* eamque dare debet ad arbitrium boni viri, primò de rebus honestè fruendis, secundò etiam de eisdem restituendis termino elapso, *ibid.*

Utile non debet per inutile vitiari, *c. utile,* 37. *de reg. jur. in* 6.

Uxor ex quibus causis non sit dimittenda, 32. *q.* 5. *c. si uxorem.*

Uxoris & Viri paria Jura quoad castitatem, 32. *q.* 4. *c. nemo. & c. nec.*

Uxorem cognoscens libidinis causâ & immoderato affectu, peccat, 32. *q.* 4. *c. origo. & c. liberor.*

Uxorem in adulterio deprehensam, an liceat occidere, 33. *q.* 2. *c. interfectores, cum sequente.*

Uxores duas simul habens de facto, bigamus est, & infamis. *c. debitum, de bigam.*

Uxores plures semper fuit illicitum habere, *cap. gaudemus, de divort.*

Uxor quæ credens virum mortuum religionem ingressa est, eo redeunte marito est restituenda, nec eo postmodùm moriente, ad religionem cogenda est, *c. placet. de convers. conjug.*

Vir uxori restitui debet, si illo religionem ingresso, illa non continet. *c. præterea, de convers. conjug.*

Uxor dimitti non debet sine judicio Ecclesiæ, *cap. duo, de despons. impub.*

Uxor viro ante diffinitivam sententiam non est restituenda, si odium capitale timeatur, *c. ex transmissa, de rest. spol.*

Uxoratus beneficio & officio privetur in minoribus ordinibus constitutus, *cap. quod à te, de Cler. conjug.*

Uxor non debet privari dote propter maleficium viri, *cap. ex literis, de pignor.*

Uxore sene & castitatem vovente, potest vir cum ejus licentia religionem ingredi, illa in seculo remanente, *cap. cùm sis, de convers. conjug. & cap. sanè, de Cleric. conjug.*

Uxor restituenda est viro religionem egredienti, *cap. accedens, de convers. conjug.*

Uxorem fornicationis causâ dimittens, aut contineat aut ei reconcilietur, *cap. ex literis, de divort.*

Uxorem infidelem repudians, si convertitur, non ducat aliam illâ vivente, *cap. gaudemus, de divort.*

Uxor ante viri reditum alteri nubere non potest, nisi de viri morte constet, *cap. in præsentia. & cap. dominus, de sponsal.*

Uxorem propter hæresim relinquens eam cogitur recipere, si restitutionem petat, *c. quantò, de divort.*

Uxor petens restitutionem repellitur, si notoriè fornicata est, & maritus continuit: quòd si non continuit maritus, sed cum alia adulterium commisit, eam, quamvis fornicata sit, recipere cogitur, *c. significâsti, de divort.*

Uxor Ecclesiæ judicio à viro separata religionem ingredi potest, *c. mulier, de convers. conjug.*

Uxor vivente viro testari potest. *c. judicante, de testam.*

Uxor in mortem viri machinata, ei posteà nubere non potest, *c. si qua. de divort.*

Vir religionem ingressus, non est uxori adulteræ restituendus, *cap. veniens, de convers. conjug.*

Uxore habitum religionis assumente, potest vir in Episcopum consecrari, *c. sanè, de convers. conjug.*

Uxoris votum non tenet, nisi vir similiter voveat, *cap. sanè, eod. tit.*

Sed vir uxore consentiente votum religionis vovens ad ejus observationem tenetur, *c. ex parte, & cap. charissimus, eod. tit.*

Uxoratus privilegiis Clericorum gaudere non debet, nec beneficium Ecclesiasticum habere, *c. Joannes, & cap. cùm decorem, de convers. conjug.*

Z.

Zelus indiscretus reprobatur, 24. *quæst.* 2. *c. non in perpetuum.*

Zonas de auro vel argento non portent Clerici, *c. Cler. de vit. & honest. Cler.*

FINIS LOCORUM COMMUNIUM.

LIBER

LIBER SEPTIMUS
DECRETALIUM
CONSTITUTIONUM APOSTOLICARUM,

ADJECTUS

AD

PLENAM ET PERFECTAM
JURIS APOSTOLICI
COGNITIONEM.

BENEVOLO LECTORI S.

AMice Lector, quò magis Reipubl. literariæ & tibi consultum foret, hunc SEPTIMUM DECRETALIUM CONSTITUTIONUM APOSTOLICARUM, post SEXTUM, CLEMENTINAS & EXTRAVAGANTES, hactenus editarum, & à doctissimo Viro D. *Petro Matthæi* J C. Lugdunensi olim ita collectarum, & separatim impressarum, ac Illustr. D. *Cardinali Cajetano* inscriptarum, tot libris Canonicis, titulis & canonibus, accuratâ distinctione, respondentem, hîc in calce Corporis Juris Canonici universi adjungere operæ pretium esse duximus: quò nimirum nihil restaret, quod plenam & perfectam cognitionem hujus Apostolici juris impedire posset. Præsertim cùm constet, istas Constitutiones à DD. modernis passim, ab Historicis quoque allegari. Adjunximus etiam quibusdam in locis (ubi hoc necessarium videbatur) notas non inutiles. Tu igitur, Vir optime, nostro labore, & bonâ intentione contentus, illo utere, fruere. Vale.

INDEX TITULORUM
SEPTIMI DECRETALIUM.

LIBRI SEPTIMI DECRETALIUM PRIMI.

Tit. I.

LIBRI SEPTIMI DECRETALIUM SECUNDI.

Tit. I.

LIBRI SEPTIMI DECRETALIUM TERTII.

Tit. I.

LIBRI
SEPTIMI DECRETALIUM
QUARTI.
Tit. I.

LIBRI
SEPTIMI DECRETALIUM
QUINTI.
Tit. I.

SEPTIMI
DECRETALIUM
LIBER PRIMUS.

TITULUS I.

DE SUMMA TRINITATE, ET FIDE CATHOLICA.

CAP. I.

Trinitatem personarum in unitate substantiæ, Christi divinitatem, ejusq; de Spiritu Sancto in utero virginis Mariæ conceptionem profitetur fides Catholica.

Paulus Quartus.

CUm quorundam hominum pravitas atque iniquitas eousque nostris temporibus processerit, ut ex illis, qui à Catholica fide aberrant & desciscunt, plurimi quidem non solùm diversas hæreses profiteri, sed etiam ipsius fidei fundamenta negare præsumant, & eorum exemplo multos in interitum animæ deducant: Nos cupientes, pro nostro pastorali officio & charitate hujusmodi homines, quantum cum Deo possumus, à tam gravi & pestilenti errore avocare, ac cæteros ne in talem impietatem labantur, paternâ severitate admonere: omnes & singulos, qui hactenus asseruerunt, dogmatizârunt, vel crediderunt, Deum omnipotentem non esse Trinum in personis, & incompositâ omnino indivisâque unitate substantiæ, in unum tamen simplici divinitatis essentiâ *a*. Aut Dominum nostrum JEsum Christum non esse verum Deum, ejusdem substantiæ per omnia cum Patre, & Spiritu Sancto, aut eundem secundùm carnem non esse conceptum in utero beatissimæ semperque virginis Mariæ de Spiritu Sancto, sed sicut cæteros homines ex semine Joseph. Aut eundem Dominum ac Deum nostrum Jesum Christum non subiisse acerbissimam crucis mortem, ut nos à peccatis & æterna morte redimeret, & patri ad vitam æternam reconciliaret *b*. Aut eandem beatissimam virginem Mariam non esse veram Dei matrem, nec perstitisse semper in virginitatis integritate, ante partum scilicet, in partu, & perpetuò post partum. Ex parte omnipotentis Dei, Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti, Apostolicâ auctoritate requirimus & monemus, quatenus infra spatium trium mensium à publicatione præsentium in Romana Curia, quoad residentes in ea, modo infrà scripto, extra eam verò, quoad alios in illa non residentes, modo & formâ per diœcesanos statuendis facienda, incipiendorum, quos pro primo, secundo & tertio, ac peremptorio termino, ac monitione canonicâ, eis & eorum cuilibet assignamus, ab eorum assignatione, dogmatibus, & credulitate hujusmodi, ac quibuscunque aliis in fide prædicta erroribus, in quos hactenus lapsi sunt, resipuisse, & ad unitatem Ecclesiæ redeundo, assertionum dogmata, & credulitatem, ac alios errores hujusmodi, in manibus inquisitorum hæreticæ pravitatis civitatum, & locorum, quibus ad præsens degunt, realiter & cum effectu abjurâsse, & infra alios tres menses, à die abjurationis hujusmodi inchoandos, de eadem abjuratione venerabilibus fratribus nostris, S. R. E. Cardinalibus, dictæ hæreticæ pravitatis inquisitoribus generalibus, plenam fidem fecisse debeant. Et cùm hujusmodi errores tam graves & nefandi sint, ut illi qui in eos decidunt, excusationem non habeant, sed subversi potiùs atque immanes, quàm hæretici meritò dici possint: hâc nostrâ perpetuò valiturâ constitutione sancimus, quòd tam illi, qui hactenus in ipsos errores, vel eorum aliquem lapsi sunt, & infra supradictum terminum non resipuerint, & ea, quæ suprà diximus non adimpleverint, quàm omnes & singuli alii, qui in futurum in illos, vel illorum aliquem quomodolibet prolabentur, cujuscunque dignitatis, statûs, gradûs, ordinis, vel conditionis existant, pro subversis & elapsis in hæresim haberi, & ut relapsi Curiæ seculari tradi, & per ipsam Curiam debitis pœnis in relapsos statutis puniri possint, in omnibus & per omnia perinde ac si verè & realiter in hæresim relapsi essent, & eos relapsos esse constaret. Dat. Rom. sept. Id. [illegible] M. D. LV.

a L. 1. l. 2. §. 1. C. eod. Vigil. advers. Eutych. b *Antidicomaritas, intelligit: Epiphan. lib. 3. Haeres. tom. 2. haeres. 78. 2. §. 2. C. eodem.*

CAP. II.

Fidei & religionis Christianæ assertio tuetur adversùs Græcorum errores, de processione Spiritûs Sancti à Patre & Filio, & de reliquis doctrinæ Catholicæ capitibus.

Eugenius IV. in Concilio Florentino.

COnvenientes Latini & Græci in hac sacrosanctâ Oecumenica Synodo, magno studio invicem usi sunt, ut inter alia, etiam articulus ille, de divina Spiritûs Sancti processione, summa cum diligentia & assidua inquisitione discuteretur. Prolatis verò testimoniis ex divinis scripturis, plurimisque auctoritatibus sanctorum Doctorum orientalium & occidentalium: aliquibus quidem ex Patre & Filio, quibusdam verò ex Patre per Filium procedere dicentibus Spiritum Sanctum, & eandem intelligentiam aspicientibus omnibus sub diversis vocabulis *a*, Græci quidem asseruerunt, quòd id, quod dicunt,

a *Græci negantes processionem Spiritûs Sancti à Patre & Filio contra Latinos & quatuor Concilia. l. 7. §. 4. C. eod. maximas turbas in Ecclesia excitarunt. Vid. Hug. Eterianum. Athan. in symbol. & lib. hujus argumenti.*

Spiritum Sanctum ex Patre procedere, non hac mente proferunt, ut excludant Filium: sed quia eis videbatur (ut ajunt) Latinos asserere Spiritum Sanctum ex Patre & Filio procedere, tanquam ex duobus principiis & duabus spirationibus ideò abstinuerunt à dicendo, quòd Spiritus Sanctus à Patre procedat & Filio. Latini verò affirmaverunt, non se hac mente dicere Spiritum Sanctum ex Patre Filioque procedere, ut excludant Patrem, quin sit fons atque principium totius Deitatis (Filii scilicet, ac Spiritûs Sancti) aut quòd id, quòd Spiritus Sanctus procedit ex Filio, Filius à Patre non habeat, sive quod duo ponant principia, seu duas spirationes: sed ut unum tantùm asserant esse principium, unicamque spirationem Spiritûs Sancti, prout hactenus asseruerunt. Et cùm ex his omnibus unus & idem eliciatur veritatis sensus, tandem in infrà scriptam sanctam & Deo amabilem eodem sensu eâdemque mente unionem, unanimiter concordarunt & consenserunt. In nomine ejus Sanctæ Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti, hoc sacro universali approbante Florentino Concilio diffinimus, ut hæc fidei veritas ab omnibus Christianis credatur & suscipiatur, sicque omnes profiteantur, quòd Spiritus Sanctus ex Patre & Filio æternaliter est, & essentiam suam suumque esse subsistens habet ex Patre simul & Filio, & ex utroque æternaliter, tanquam ab uno principio, & unicâ spiratione procedit. Declarantes quòd id, quod sancti Doctores & Patres dicunt, ex Patre per Filium procedere Spiritum Sanctum, ad hanc intelligentiam tendit, ut per hoc significetur, Filium quoque esse secundùm Græcos quidem, causam, secundùm Latinos vero, principium subsistentiæ Spiritûs Sancti, sicut & Patrem. Et quoniam omnia, quæ Patris sunt, Pater ipse unigenito Filio suo gignendo dedit, præter esse Patrem, hoc ipsum quòd Spiritus Sanctus procedit ex Filio, ipse Filius à Patre æternaliter habet, à quo etiam æternaliter genitus est. Diffinimus insuper explicationem verborum illorum, Filioque, veritatis declarandæ gratiâ & imminente tunc necessitate, licitè ac rationabiliter Symbolo fuisse appositam.

CAP. III.

Eucharistia Sacramentum, pœnitentia & bonorum operum merita, suffragia Ecclesiastica, sedis Romanæ primatum, & Apostolicam successionem profitetur Orthodoxa religio.

Idem *in eodem.*

Diffinimus & declaramus in azymo *a*, sive fine [illegible]mento pane triticeo, corpus Christi veraciter confici, Sacerdotesque in altari ipsorum, Domini corpus conficere debere, unumquemque scilicet juxta suæ Ecclesiæ sive occidentalis sive orientalis consuetudinem. Item si verè pœnitentes fructibus de commissis & omissis satisfecerint, eorum animas pœnis purgatorii post mortem purgari, ut à pœnis hujusmodi relevantur, & prodesse eis fidelium vivorum suffragia (missarum scilicet sacrificia, & orationes, & eleemosynas, & alia pietatis officia) quæ à fidelibus pro aliis fidelibus fieri consuevetunt secundùm Ecclesiæ instituta. Illorumque animas, qui post Baptisma susceptum nullam omnino peccati maculam incurrerunt, illas etiam, quæ post contractam peccati maculam, vel in suis corporibus, vel eisdem exutæ corporibus, prout superius dictum est, sunt purgatæ, in cœlum mox recipi, & intueri clare ipsum Deum trinum & unum sicut est, pro meritorum tamen diversitate aliam aliâ perfectius. Illorum autem animas, qui in actuali mortali peccato, vel solo originali decedunt, mox in infernum descendere, pœnis tamen disparibus puniendas. Item diffinimus sanctam Apostolicam sedem, & Romanum Pontificem in universum orbem obtinere primatum, & ipsum Pontificem Romanum successorem esse beati Petri Principis Apostolorum, & verum Christi vicarium, totiusque Ecclesiæ caput, & omnium Christianorum Patrem ac Doctorem existere, & ipsi in beato Petro, pascendi, regendi ac gubernandi universalem Ecclesiam, à Domino nostro Jesu Christo plenam potestatem traditam esse, quemadmodum etiam in gestis Oecumenicorum Conciliorum, & in sacris canonibus continetur. Revocantes insuper ordinem traditum in canonibus cæterorum venerabilium Patriarcharum, ut Patriarcha Constantinopolitanus secundus sit post sanctissimum Romanum Pontificem, tertius verò Alexandrinus, quartus autem Antiochenus, & quintus Hierosolymitanus, salvis videlicet omnibus privilegiis & juribus eorum.

a Ambrosius lib. 4. c. 4. de Sacram. Damascenus. l. 4. c. 14. Orthod. fid. Theophyl. ad 10. c. Joan. Cyrill. Catechesi mystagog. 1. 3. & 5. Cypr. serm. de lapsis 6. vid. l. 7. in p. C. eod.

CAP. IV.

Promovendi ad beneficia & dignitates Ecclesiasticas, cujuscunque ordinis & instituti fidei professionem hac præscriptâ formâ, cum solenni juramento profiteri debent.

Pius IV. *in Concilio Tridentino.*

Injunctum nobis Apostolicæ servitutis officium requirit, ut ea, quæ Dominus omnipotens ad providam Ecclesiæ suæ directionem, sanctis Patribus in nomine suo congregatis divinitus inspirare dignatus est, ad ejus laudem & gloriam incunctanter exequi properemus. Cùm itaque juxta *a* Concilii Tridentini dispositionem omnes, quos deinceps Cathedralibus & superioribus Ecclesiis præfici, vel quibus de illarum dignitatibus, Canonicatibus, & aliis quibuscunque beneficiis Ecclesiasticis, curam animarum habentibus, provideri contingat, publicam orthodoxæ fidei professionem facere, sicque in Romanæ Ecclesiæ obedientia permansuros spondere & jurare teneantur: Nos volentes etiam per quoscunque, quibus de Monasteriis, Conventibus, Domibus, & aliis quibuscunque locis regularium quorumcunque ordinum, etiam Militarium, quocunque nomine vel titulo providebitur, idem servari, & ad hoc, ut unius ejusdem fidei professio uniformiter ab omnibus exhibeatur, unicaque & certa illius forma cunctis innotescat, nostræ solicitudinis partes in hoc alicui minimè desiderari, formam ipsius præsentibus annotatam, publicari, & ubique gentium per eos, ad quos ex decretis ipsius Concilii, & alios prædictos spectat, recipi & observari, ac sub pœnis per Concilium ipsum in contravenientes latis, juxta hanc, & non aliam formam, professionem prædictam solenniter fieri, auctoritate Apostolicâ tenore præsentium districtè præcipiendo mandamus, hujusmodi sub tenore: Ego N. firmâ fide credo & profiteor, omnia & singula, quæ continentur in Symbolo fidei, quo sancta Romana Ecclesia utitur, videlicet: Credo in unum Deum, Patrem omnipotentem, factorem cœli & terræ, visibilium omnium & invisibilium. Et in unum Dominum Jesum Christum, Filium Dei unigenitum, & ex Patre natum ante secula, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, Genitum, non factum, consubstantialem Patri, per quem omnia facta sunt. Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de cœlis. Et incarnatus est de Spiritu Sancto ex Maria virgine, & homo factus est. Crucifixus etiam pro nobis sub Pontio Pilato, passus, mortuus, & sepultus est. Et resurrexit tertiâ die secundùm scripturas. Et ascendit in cœlum, sedet ad dexteram Patris. Et iterum venturus est judicare vivos & mortuos, cujus regni non erit finis. Et in Spiritum Sanctum, Dominum, & vivificantem, qui ex Patre, Filioque procedit. Qui cum Patre & Filio simul adoratur, & conglorificatur, qui loquutus est per

a Concil. Trident. sess. 22. cap. 2. constitutio ista omnib. non modo Theologis, sed & Jurisperitis, Medicis, & Philosophis, promotis & promovendis, in orbe Rom. scripta & data est. Habetur in Can. Conc. Trident. inf. de Magist. & Doctor. cap. 2.

Prophetas.

Prophetas. Et unam Sanctam, Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam. Confiteor unum Baptisma in remissionem peccatorum: Et expecto resurrectionem mortuorum. Et vitam venturi seculi, Amen. Apostolicas & Ecclesiasticas traditiones, reliquasque ejusdem Ecclesiæ observationes, & constitutiones, firmissimè admitto, & amplector. Item Sacram Scripturam, juxta eum sensum, quem tenuit, & tenet sancta mater Ecclesia, cujus est judicare de vero sensu, & interpretatione sacrarum scripturarum, admitto, nec eam unquam, nisi juxta unanimem consensum Patrum accipiam, & interpretabor. Profiteor quoque, septem esse verè & propriè Sacramenta novæ legis, à Jesu Christo Domino nostro instituta, atque ad salutem humani generis, licèt non omnia singulis necessaria, scilicet Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, Extremam unctionem, Ordinem, Matrimonium: illaque gratiam conferre: & ex his Baptismum, Confirmationem, & Ordinem sine sacrilegio reiterari non posse. Receptos quoque, & approbatos Ecclesiæ Catholicæ ritus in supradictorum omnium Sacramentorum solenni administratione recipio, & admitto omnia & singula, quæ de peccato originali, & de justificatione in sacrosancta Trident. Synodo definita & declarata fuerunt, amplector & recipio. Profiteor pariter in Missa offerri Deo verum, proprium, & propitiatorium sacrificium pro vivis & defunctis, atque in sanctissimo Eucharistiæ Sacramento esse verè, realiter & substantialiter corpus & sanguinem, unà cum anima, & divinitate Domini nostri Jesu Christi, fierique conversionem totius substantiæ panis in corpus, & vini in sanguinem: quam conversionem Catholica Ecclesia transsubstantiationem appellat. Fateor etiam sub altera tantùm specie totum atque integrum Christum, verumque Sacramentum sumi. Constanter teneo Purgatorium esse, animasque ibi detentas fidelium suffragiis juvari. Similiter & sanctos unà cum Christo regnantes, venerandos, atque invocandos esse, eosque orationes Deo pro nobis offerre, atque eorum Reliquias esse venerandas. Firmiter assero, Imagines Christi, ac Deiparæ semper virginis, nec non aliorum Sanctorum, habendas & retinendas esse, atque eis debitum honorem, ac venerationem impertiendam. Indulgentiarum etiam potestatem à Christo in Ecclesiis relictam fuisse, illarumque usum Christiano populo maximè salutarem esse, affirmo. Sanctam Catholicam, & Apostolicam Romanam Ecclesiam omnium Ecclesiarum matrem, & magistram agnosco. Romanoque Pontifici, Beati Petri Apostolorum Principis successori, ac Jesu Christi Vicario, veram obedientiam spondeo, ac juro. Cætera item omnia à sacris Canonibus, & œcumenicis Conciliis, ac præcipuè à sacrosancta Tridentina Synodo tradita, diffinita, & declarata, indubitanter recipio atque profiteor, simulque contraria omnia, atque hæreses quascunque ab Ecclesia damnatas, & rejectas, & anathematizatas, ego pariter damno, rejicio, & anathematizo. Hanc veram Catholicam fidem, extra quam nemo salvus esse potest, quam in præsenti sponte profiteor, & veraciter teneo, eandem integram & immaculatam, usque ad extremum vitæ spiritum constantissimè, Deo adjuvante, tenere & confiteri, atque à meis subditis, seu illis, quorum cura ad me in munere meo spectabit, teneri, doceri & prædicari, quantum in me erit, curaturum. Romæ Idib. Novemb. 1564.

TITULUS II.

DE RESCRIPTIS, ET MANDATIS APOSTOLICIS.

CAP. I.

Rescriptorum & mandatorum Apostolicorum executionem impedientes, quibus pœnis coërceantur.

Innocentius VII.

OMnes personæ, tam seculares quàm regulares, contra quas in Curia Romana causæ de jure vel consuetudine commissæ sunt, vel in futurum tam per appellationem, seu devolutionem ad illam, aut aliàs quomodolibet committentur, & quæ citationes in vim commissionis Apostolicarum decretas vel decernendas, aut quævis alia mandata, seu rescripta Apostolica a, justitiam vel gratiam continentia, quò minùs juxta illorum tenorem executioni demandentur, per se vel per alium seu alios, directè vel indirectè, quovis quæsito colore impedire, aut impediri facere, seu clericis ut beneficia Ecclesiastica renuncient, aut juri in illis sibi competenti cedant, vel ut à prosecutione causarum, & jurium hujusmodi desistant, mandari facere præsumpserint, aut pro illis impediendis, & renunciandis, ad Principes seu Officiales seculares, publicè & occultè, per se vel alium, quovis quæsito colore recursum habuerint, causam perdent, & omne jus, tam in petitorio, quàm possessorio, in re vel ad rem, de qua agitur, eis competens, eo ipso amittant, & ad beneficia sic renunciata obtinendum inhabiles existant.

Aliæ verò personæ Ecclesiasticæ, seu etiam seculares, quas causa hujusmodi non tangit, executionem citationum hujusmodi, aut aliorum quorumcunque mandatorum, seu rescriptorum, & provisionum Apostolicarum, ut præmittitur, impedientes, aut impedientibus hujusmodi, auxilium, consilium, vel favorem, publicè vel occultè, directè & indirectè præstantes, cujuscunque conditionis vel præeminentiæ, existant, sententiam excommunicationis eo ipso incurrant, à qua (præterquam in mortis articulo constituti, & satisfactione prævia) ab alio quàm à Romano Pontifice pro tempore existente, & canonicè intrante, absolutionis beneficium nequeant obtinere.

Notarii verò, sive tabelliones publici prædicti, qui de executionibus citationum & mandatorum, ac provisionum hujusmodi faciendis, aut quo minùs fiant inhibitionibus, requisiti fuerint, instrumenta publica desuper ad instantiam interesse habentium, seu interesse prætendentium (satisfacto tamen de congruo salario) conficere recusaverint, perjurii reatum incurrant, ac executionem officii tabellionatûs amittant, fiantque infames eo ipso, & eorum instrumentis sive scripturis publicis postmodum per eos super rogitibus postea factis, & conficiendis, donec, ab hujusmodi reatu perjurii absolutionem, & infamiæ abstersionem obtinuerint, nulla fides in judicio, vel extra adhibeatur. Datum Romæ 8. Cal. Febr. An. 1491.

CAP. II.

Statuta & ordinationes, quæ fiunt in injuriam executionis rescriptorum & literarum Apostolicarum, nullius sunt vigoris aut roboris.

Leo X.

LIcèt felic. record. Bonifacius Papa IX. prædecessor noster, ad quem fide dignorum relatione pervenerat, quod certi Prælati, quibus piæ memoriæ Urbanus Papa VI. etiam prædecessor noster con esserat, ut in eorum civitatibus & diœcesibus executio literarum Apostolicarum fieri non posset, nisi literæ ipsæ Prælatis ipsis, aut eorum officialibus priùs exhibitæ, & per eos approbatæ forent, & eorundem prælatorum officiales in consuetudinem deduxerant: aliqui verò prætextu statutorum provincialium, seu synodalium, etiam servabant, quod nullus literas Apostolicas hujusmodi exequi auderet, nisi postquam Prælati, seu officiales ipsi per suas

a *Divisio rescriptorum: Justitiæ, c. pastoralis. c. sciscitatus. c. super. literis. de rescript. Gratiæ, c. gratia, de rescript. in 6. & Clement. grat. eod.*

literas, quas vidimus, nuncupabant, mandarent, & concederent, ut judices in ipsis literis Apostolicis deputati, & sine licentia vel consensu quorumcunque Prælatorum, vel superiorum, aut Officialium eorundem, literas Apostolicas exequi possent & deberent. Tamen nuper in publica signatura coram nobis nonnullæ supplicationes propositæ fuerunt, continentes, quòd in Toletan. & Carthaginen. Ecclesiis, sub colore falsitatibus obviandi, editæ fuerant constitutiones synodales, quibus caveri dicebatur, ut Tabelliones & Notarii, etiam à partibus requisiti, literas Apostolicas nullatenùs recipere possent, nisi illæ priùs per Archiepiscopum Toletanum, & Episcopum Carthagin. pro tempore existentes, aut eorum Officiales examinatæ forent, à nobisque earundem Constitutionum confirmatio peteretur.

Nos petitionem hujusmodi uti ratione carentem, cùm Romani Pontificis gesta, per inferiores sibi & subditos, sine ejus speciali licentia, examinari non debeant: indecens & absurdum, quinimò temerarium esse censentes, quòd aliquis quâvis occasione literas Apostolicas, sine Romani Pontificis speciali commissione, examinare velle præsumat: propterea supplicationes ipsas, prout meritò rejiciendæ erant, rejicimus, & coram nobis lacerari fecimus. Ac constitutiones edentium temeritatem tali castigatione reprimere, ac super his tale remedium adhibere volentes, ut aliis in posterum committendi similia aditus præcludatur, motu proprio, & ex certa nostra scientiâ, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, literas Bonifacii prædecessoris hujusmodi tenore præsentium approbamus, & innovamus, ac perpetuæ firmitatis robur obtinere, illasque inviolabiliter observari debere decernimus.

Nec non quascunque constitutiones synodales, tam in dictis Toletan. & Carthaginen. quàm quibusvis aliis Ecclesiis per universum orbem constitutis super his factas, motu, scientiâ, auctoritate & potestate prædictis cassamus, & annullamus, ac statuimus, & ordinamus, quòd judices & executores in literis Apostolicis pro tempore deputati, ac Notarii ac Tabelliones super his requisiti, literas ipsas Apostolicas, sine alicujus personæ cujuscunque, Ecclesiasticæ vel mundanæ dignitatis fuerit, licentiâ vel consensu exequi possint & debeant. Et insuper universis Patriarchis, Archiepiscopis, Primatibus, Episcopis, & aliis Prælatis, & personis Ecclesiasticis, nec non dilectis filiis, Communitatibus civitatum, & universitatibus castrorum, oppidorum, terrarum, & locorum, sub interdicti, singularibus verò personis eorum, etiam secularibus, sub excommunicationis & anathematis pœnis, quas eo ipso, si contrà fecerint, absque alia declaratione incurrant, & à quibus non nisi à nobis vel successoribus nostris Romanis Pontific. canonicè intrantibus, præterquam in mortis articulo constituti, & debitâ satisfactione præmissâ, absolvi, & interdicti hujusmodi relaxationem obtinere possint, in virtute sanctæ obedientiæ districtè præcipiendo mandamus, ne Judices & executores literarum Apostolicarum, ac Notarios & Tabelliones super his requisitos, quò minùs literas Apostolicas hujusmodi exequi possint, quoquo modo impedire præsumant, ac eos, qui executionem literarum hujusmodi impedientibus auxilium, consilium vel favorem quovis modo, directè vel indirectè, publicè vel occultè præstare præsumpserint, etiam si Patriarchali, Archiepiscopali, Primatiali, Episcopali, & quâvis aliâ Ecclesiasticâ; vel Mundanâ, etiam Imperiali, Regali, Reginali, aut Ducali, vel aliâ profulgeant dignitate, eidem excommunicationis, & anathematis sententiæ, à qua non nisi ut præfertur absolvi possint, subjacere: ac civitates, castra, oppida, & loca prædicta, & ad quæ inobedientes & contrà facientes declinare, & in quibus moram trahere contigerit, Ecclesiastico supposita interdicto, tam diu firmiter observando, donec compuncti corde hujusmodi interdicti relaxationem, debita satisfactione præmissâ, meruerint obtinere; ac ibidem permanserint, & per triduum post eorum inde discessum, motu, scientiâ, auctoritate, & potestatis plenitudine similibus decernimus: ac sub dictis pœnis etiam mandamus illis, in quorum libris constitutiones synodales & provinciales hujusmodi descriptæ reperiuntur, ita deleri & cassari faciant, ut amplius legi non possint. Dat. Romæ Calend. Martii 1518. Concordat c. tibi qui. 12. in 6. h. t.

CAP. III.

Personæ excommunicantur, loca interdicto supponuntur, quorum consensu favore & conatu literæ & rescripta Apostolica sine executione remanent.

Clemens VII.

Rescriptorum & literarum Apostolicarum executionem impedientes, & illos, qui impedientibus auxilium, consilium, vel favorem directè vel indirectè, publicè vel occultè, aut quovis quæsito colore præstare præsumpserint, etiam si Patriarchali, Archiepiscopali, Primatiali, Episcopali, & quâvis aliâ ecclesiasticâ, vel mundanâ, etiam Imperiali, Regali, Reginali, Ducali, vel aliâ dignitate præfulgeant, per alias nostras literas in die cœnæ Domini publicè lectas a excommunicavimus, & anathematizavimus, prout etiam tenore præsentium eos, eidem excommunicationis & anathematis sententiæ, à quâ non nisi ut præfertur absolvi possint, subjacere, ac civitates, terras, castra, oppida, & loca, in quibus dicti inobedientes & contrà facientes manserint, & ad quæ eos declinare contigerit, ecclesiastico supposita esse interdicto, tam diù firmiter observando, donec ad cor reversi, interdicti hujusmodi relaxationem, debitâ satisfactione præmissâ, meruerint à nobis, aut dictis successoribus nostris obtinere. Nec non omnes & singulas sententias, censuras & pœnas, quas dicti ordinarii, aut eorum officiales, contra hujusmodi judices, & executores literarum Apostolicarum, aut illas impetrantes, seu notarios, & tabelliones, propter executiones per eos factas vel faciendas, inflixerunt & promulgarunt, aut in futurum quomodolibet infligent, aut promulgabunt; irritas & inanes, ac nullius roboris, vel momenti existere, eisdem motu, scientiâ, auctoritate, & potestatis plenitudine decernimus, & declaramus. Dat. Rom. 4. Cal. Jan. 1533.

CAP. IV.

Concilii Tridentini decretum de cognoscendis causis coram ordinariis locorum, Apostolicis rescriptis non obest.

Gregorius XIII.

Ad Romani Pontificis providentiam circumspectam pertinere dignoscitur, dubia super sacrorum Conciliorum decretis pro tempore insurgentia, sive suæ declarationis oraculo dilucidare, & interpretari, ut exinde litium dispendia inter fideles quoslibet valeant submoveri. Accepimus sanè nuper quodlibet multoties Romanus Pontifex, ut provisiones & gratiæ per eum de beneficiis pro tempore vacantibus, ac suæ & sedis Apostolicæ dispositioni & ordinationi reservatis, in favorem diversarum personarum sibi gratarum & acceptarum factæ, executioni debitæ demandentur, & ne (dum literæ Apostolicæ sub plumbo desuper expediuntur) beneficia ipsa ab aliquibus indebitè occupentur, aut aliqua in spiritualibus & temporalibus detrimenta sustineant, nonnunquam corporalem possessionem ipsorum beneficiorum, & illis annexorum, juriumque & pertinentiarum, quomodocunque sedis & cameræ Apostolicarum nominibus apprehendi, ac omnes, & quoscunque fructus, reditus, & proventus beneficiorum & annexorum

a *Solenni illo diplomate, quod legitur Romæ die cœnæ Domini, singulis annis excommunicantur, qui executionem literarum Apostolicarum, aut aliarum expeditionem impediunt.*

coru-

eorundem percipi, exigi, eosque integros personis prædictis, postquam ipsas literas sub plumbo expeditas habebent, unâ cum dicta possessione consignari, quandoque verò, dum literæ sub plumbo hujusmodi expeditæ existunt, ut jus suum unicuique illorum conservetur, & temerariorum audacia debitâ castigatione compescatur, ac ipsæ literæ Apostolicæ facilius debitæ executioni, ut par est, demandentur, proviso, de beneficiis in corporalem, realem, & actualem possessionem beneficiorum, & annexorum, juriumque, & pertinentiarum prædictorum induci, & inductos in ea manuteneri, amotis quibuslibet intrusis detentoribus ab eisdem, aliaque fieri, & exequi per diversas suas in forma brevis, & sub annulo piscatoris confectas literas mandet, & percipiat certis inibi modo & formâ tunc præscriptis, dilecto filio causarum Curiæ Cameræ Apostolicæ generali Auditori, seu aliis executoribus desuper deputatis, quibus omnino parendum esse. Nihilominus nonnulli beneficiis prædictis inhiantes, ac gratias prædictas illudere, earumque intrusiones & detentiones improbè tueri satagentes, executionem literarum in forma brevis hujusmodi, & facultatem per eas ipsis executoribus attributam, diversis dubiis, & cavillationibus remorantur, & processus per eosdem executores desuper habitos, & formatos, ac inde secuta quæcunque, nulla & invalida, nulliusque roboris, vel momenti esse, neque attendi debere contendunt, sub prætextu, quòd in decreto sacri Concilii Tridentini, sessione vigesimâ quartâ, capitulo vigesimo, dispositum fuerit, quòd causæ omnes ad forum Ecclesiasticum quomodolibet pertinentes, etiam si beneficiales sint, in prima instantia coram ordinariis locorum duntaxat cognoscantur, exceptis *a* his, quæ juxta Canonicas sanctiones apud Sedem prædictam sunt tractandæ, vel quas ex urgenti rationabilivè causa judicaverit summus Pontifex Romanus, per speciale rescriptum signaturæ suæ ejus manu propriâ subscribendum committere, aut avocare. Verùm cùm decretum hujusmodi Concilii concessione prædictarum literarum in forma brevis, & illarum executionem nihil efficiat, neque per illos causa, seu instantia introducatur, sed merè executivè procedi mandetur, literæ quoque in forma brevis, annulo Piscatoris munitæ, non minoris sint efficaciæ & auctoritatis, quàm rescripta signaturæ Rom. Pontif. ejus manu propriâ subscripta *b*; Nos in his nostræ debitæ declarationis cautelam adhibentes, ac provisorum prædictorum jus, adversus dubia & cavillationes hujusmodi, æquitate & justitiâ suadentibus, perseverare volentes, nec non prædictarum, & quarumcunque literarum in forma brevis, super capienda possessione nomine Cameræ hujusmodi, aut in favorem literarum sub plumbo expeditarum, tam à prædecessoribus nostris, quàm nobis, & dictâ Sede hactenus concessarum, tenoris ac litis, & causæ, si quæ desuper executæ sint, statum & merita, nominaque & cognomina judicum, executorum, & collitigantium, præsentibus pro sufficienter expressis habentes: Motu proprio, non ad ipsorum provisorum aut aliorum nobis pro eis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed ex certa scientia ac de mera nostra deliberatione decernimus, & declaramus per concessionem literarum in forma brevis, sub annullo Piscatoris, super capienda possessione quorumcunque beneficiorum dispositioni Apostolicæ reservatorum seu affectorum, Sedis & Cameræ Apostolicarum nominibus apprehendenda, & ejusdem possessionis in favorem provisorum ab ipsa Sede de eisdem beneficiis, postquam literas sub plumbo super provisionibus hujusmodi habuerunt expeditas relaxatione, nec non assistentiâ ipsis provisis literas desuper sub plumbo expeditas habentibus præstanda, & aliorum inibi expressorum executione facienda, quæ m ndata executiva sunt, & summariam duntaxat causarum, propter quas illæ emanârunt, cognitionem requirunt, decretis Concilii hujusmodi non contr venire, nihilque præjudicii illis inferri, vel eorum formam in aliquo violari, neque indici au censeri, vel executionem literarum earundem propterea in aliquo suspendi sive remorari, aut facultatem literarum executoris facultate sibi per easdem literas, ut præfertur concessas, uti, frui, gaudere, & contra illis non parentes ad declarationem incursus pœnarum, & censurarum in eisdem literis in forma brevis contentarum, ac invocatione brachii secularis procedere, alia omnia & singula in eisdem literis contenta (illarum tamen formâ servatâ) facere & exequi liberè & licitè potuisse & posse, nec non processus desuper habitos, & formatos, habendosque, & formandos, ac inde secuta, & sequenda quæcunque firma, valida, & efficacia fuisse, & esse & fore, suosque integros, & plenarios effectus sortiri debere in omnibus & per omnia: Præsentes quoque literas de subreptionis vel obreptionis vitio, aut intentionis nostræ, vel quoquam alio defectu notari, impugnari, vel invalidari nullatenus posse.

TITULUS III.

DE ELECTIONE, ET ELECTI POTESTATE.

CAP. I.

Electio Pontificis Maximi Simoniacâ nundinatione inducta, nulla est, nulliusq; potestatis, adeò ut sic electus exauthoretur ab omnibus dignitatibus & officiis, cum suis sequacibus, & complicibus Cardinalibus.

Julius II. In Concilio Lateranensi.

Cum tam divino quàm humano jure, in spiritualibus præcipuè, detestabiliter sit Simoniæ *a* labes prohibita, & longè magis in electione Romani Pontif. Vicarii Jesu Christi, Domini nostri, abominabilis sit, & universali Ecclesiæ perniciosa: Nos, qui regimini ejusdem universalis Ecclesiæ (meritis licèt imparibus) annuente Domino præsidemus, cupientes, quantum cum Deo possumus, in præmissis pro tantæ rei necessitate ac periculi magnitudine, ut tenemur, in posterum salubriter providere, de fratrum nostrorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium consilio & unanimi consensu, hâc nostrâ perpetuò valiturâ constitutione, Apostolicâ auctoritate & de potestatis nostræ plenitudine, statuimus, ordinamus, decernimus, & diffinimus, quòd si (quod Deus pro sua clementia, & ineffabili bonitate averrat) contigerit, postquam nos vel successores nostros successivè ipse Deus ab hujusmodi universalis Ecclesiæ regimine absolverit; humani generis inimico procurante, & ambitione vel cupiditate ad hoc inclinante, seu impellente, electionem Romani Pontificis, ab eo, quem eligi contigerit, vel ab aliquo seu aliquibus de cœtu Cardinalium quomodolibet votum dantibus, per simoniacam hæresim (in dando, promittendo, vel recipiendo pecunias, bona cujuscunque generis, castra, officia, vel beneficia, seu promissiones & obligationes) commissam, per se, vel alium, seu alios, quomodocunque & qualitercunque (etiam in duarum partium, vel omnium Cardinalium unanimi concordia, quomodolibet, etiam per viam assumptionis unanimiter, nemine discrepante, etiam sine scrutinio factæ) celebrari, vel fieri: non solum

---

a C. nec licuit. 17. dist. c. majores de bapt. Vigilius Papa in Epist. ad Entherum in fin. & Pelagius 2. in 1. Epist. circa fin cum similibus. b Notentur differentiæ literarum Apostolicarum, de quibus P. Greg. in Syntagm. l. 17. c. 15. num. 10. & seqq.

a Concil. Basil. sess. 23. modum præscribit. Vid. Redoan. de simon. 2. cap. 33. num. 21. & seqq.

hujusmodi electio, vel assumptio, eo ipso nulla existat, & nullam eidem sic electo, vel assumpto, administrandi, in spiritualibus & temporalibus, facultatem tribuat, sed etiam contra dictum sic electum, vel assumptum, de simoniaca labe, à quocunque Cardinali, qui eidem electioni interfuerit, opponi, & excipi possit, sicut de vera & indubitata hæresi: ita quòd à nullo pro Romano Pontifice habeatur, quinimò ipse sit à priori suo Cardinalatu, & alio quoque honore, Ecclesiis Cathedralibus, etiam Metropolitanis, & Patriarchalibus Monasteriis, & dignitatibus, & aliis quibuscunque beneficiis, & pensionibus, quæ tunc obtinebat in titulum vel in commendam, aut aliàs quomodocunque absque alia declaratione privatus existat; & idem electus non Apostolicus, sed Apostaticus, tanquam simoniacus, & hæresiarcha, & ad prædicta omnia & singula perpetuò inhabilis habeatur, sit. Nec ejusmodi simoniaca electio per subsequentem ipsius intronizationem, seu temporis cursum, aut omnium Cardinalium præstitam obedientiam, ullo unquam tempore convalescat.

CAP. II.

Pontifici simoniacè electo nemo obedire tenetur, illiusq; auctoritati detrahere omnibus licet, & novâ electione is è Pontificia solio deturbandus est.

Idem *in Eodem.*

Liceat omnibus & singulis Cardinalibus, (etiam illis, qui huic simoniacæ electioni, seu assumptioni consenserint, etiam post intronizationem, & adjurationem, seu obedientiam) ac etiam universo Clero, populo Romano, nec non subditis, & sancti Angeli de Urbe, ac quarumvis aliarum Romanæ Ecclesiæ arcium præfectis, Castellanis, Capitaneis & aliis officialibus (quocunque homagio, seu juramento, vel cautione præstitis, non obstantibus) à talis electi, etiam intronizati, obedientiâ, & devotione, impunè & quandocunque discedere, (ipsis, fidei Rom. Ecclesiæ, & obedientiæ futuri Rom. Pontificis canonicè intrantis nihilominùs astrictis permanentibus) & eum, ut Magum, Ethnicum, publicanum, & hæresiarcham evitare. Ad cujus quoque confusionem possint Cardinales, qui præfatæ electioni se opponere voluerint, si præsumpserint, se regimini universalis Ecclesiæ, prætextu talis electionis ingerere, auxilium brachii secularis contra eum implorare. Nec tales ab ejus obedientia discedentes, tanquam tunicæ Domini scissores, aliquarum propter dictum discessum pœnarum, seu censurarum ultioni subjaceant. Cardinales vero, qui eum simoniacè elegerunt, à suis ordinibus, etiam Cardinalatu, titulis & honore, ac quibuscunque Patriarchalibus, Archiepiscopalibus, Episcopalibus, & aliis prælaturis, ac dignitatibus, & beneficiis, quæ in titulum, vel commendam tunc obtinebant, vel in quibus, seu ad quæ jus tunc habebant, absque alia declaratione, privati existant, nisi ab illo penitùs, & cum effectu discesserint, & reliquis Cardinalibus, qui hujusmodi simoniæ non consenserint, infra terminum octo dierum, postquam fuerint ab eis requisiti, personaliter, si fieri poterit, aliàs per edictum publicum, se absque fictione, vel fraude univerint, & conjunxerint. Et tunc, si præfatis aliis Cardinalibus se univerint, & conjunxerint; in pristinum statum, & ad pristinos honores, & dignitates, etiam Cardinalatus, ac Ecclesias, & beneficia, quibus præerant, & quæ obtinebant, reintegrati, rehabilitati, ac restituti & repositi, ab hujusmodi simoniæ labe, & censuris ac pœnis ecclesiasticis quibuscunque absoluti, eo ipso existant.

CAP. III.

Simoniacæ electionis conscii, proxenetæ & mediatores ad instar reorum Majestatu pœnis subjiciuntur, activis & passivis Cardinalibus verò novum Pontificem eligendi æquiore tramite conceditur potestas.

Idem.

Mediatores verò & proxenetæ, trapezitæ tam clerici quàm laici, cujuscunque dignitatis, qualitatis, & ordinis fuerint, etiam Patriarchali, Archiepiscopali, vel aliâ seculari, mundanâ, sive ecclesiasticâ dignitate præditi, etiam quorumcunque Regum, & Principum Oratores, vel nuncii, hujus simoniacæ electionis participes, sint omnibus suis Ecclesiis, beneficiis, prælaturis & feudis, ac aliis quibuscunque honoribus, & bonis, eo ipso privati, & ad similia inhabiles, ac etiam activè & passivè intestabiles, & eorum bona ipso facto, ad instar reorum criminum læsæ majestatis, fisco Apostolicæ sedis applicentur, & devolvantur, si prædicti delinquentes ecclesiastici fuerint, vel aliàs Romanæ Ecclesiæ subditi. Bona verò & feuda taliter delinquentium, non subditorum secularium, in partibus, fisco secularis Principis, in cujus territorio bona sita fuerint, ipso facto similiter applicentur. Ita tamen, quòd si infra tres menses, à die, quo notum fuerit, illos simoniam commisisse, vel participâsse, Principes dicta bona fisco suo actualiter non applicaverint, ex tunc illa fisco Ecclesiæ Romanæ applicata censeantur, & sint eo ipso, absque aliqua simili declaratione. Promissiones quoque, & obligationes, sive sponsiones propterea quandocunque, etiam ante tempus dictæ electionis, etiam extra personas Cardinalium, per quoscunque alios, quomodocunque factæ, cum quavis inexcogitabili solennitate & forma, etiam juratæ, conditionales, sive eventuales, & in forma excomissarum, ex quacunque causa, etiam depositi, mutui, cambii, confessionis de recepto, donationis, arrendamenti, vel venditionis, permutationis, vel alterius cujuscunq; contractûs, etiam in ampliori forma Cameræ Apostolicæ factæ, sint nullæ & invalidæ, & ad agendum inefficaces, nullusque illarum vigore cogi vel constringi possit, in judicio vel extra. Liceatque omnibus ab illis impunè, absque aliquo metu, sive perjurii nota, recedere. Et insuper liceat Cardinalibus, qui electioni prædictæ simoniacæ interfuerint, & à præfato sic electo discesserint, adhibitis secum aliis Cardinalibus, etiam illis, qui hujusmodi simoniacæ electioni consenserunt, & postea eisdem Cardinalibus in dicta simonia non complicibus se univerint, si se cum eisdem unire voluerint, alioquin sine eis, ad alterius nihilominùs Pontificis electionem, non expectatâ aliâ sententiâ declaratoriâ, simoniacæ electionis hujusmodi (eâdem tamen præsente nostrâ constitutione, semper in suo robore permanente) liberè, alias tamen canonicè devenire, & Concilium etiam generale indicere & consecrare in loco idoneo, prout eis videbitur expedire. Non obstantibus quibuscunque contrariis constitutionibus, etiam generalibus Conciliis editis. Datum in Concil. Later. apud S. Petrum 19. Cal. Februar. An. 1505.

CAP. IV.

Electionum & postulationum quanto animi moderamine cura geri debeat, ut publicis Ecclesiæ officiis digni ministri instituantur & promoveantur, ætatis, morum, doctrinæ & vitæ candoris prævio examine.

Leo X. *in Concilio Lateranensi.*

Cum piæ memoriæ Alexander Papa III. prædecessor noster, etiam in Lateranensi Concilio decreverit, ut ætas, morum gravitas, ac literarum scientia, in personis promovendis in Episcopos & Abbates, diligenter inquiratur, nihilque magis Dei Ecclesiæ officiat, quàm cùm immeriti assumuntur Prælati ad regimen Ecclesiarum, propterea in promotionibus Prælatorum, quarum à Romano Pontifice magna ratio haberi debet, eò præsertim, quòd de promotis per eos ad Ecclesias, seu Monasteria in extremo judicio rationem Deo reddituri sunt: Statuimus & ordinamus, ut deinceps perpetuis futuris tempo-

temporibus, Patriarchalibus, Metropolitanis, ac Cathedralibus Ecclesiis, & Monasteriis pro tempore vacantibus, de personis, juxta præfati Alexandri constitutionem, ætate maturâ, gravitate morum, literarumque scientiâ prædictis, non ad alicujus instantiam, per commendam & administrationem, seu conservationem, aut alio quovis modo provideatur, nisi ratione utilitatis Ecclesiarum, prudentiæ, nobilitatis, probitatis, experientiæ, atque curialitatis antiquæ, cum competenti literatura, & in sede Apostolica meritorum, aliter visum fuerit faciendum. Idemque in electis & postulatis, quorum electiones & postulationes per sedem Apostolicam admitti consueverunt, voluimus observari. Et si de minoribus ætate 30. *a* annorum Ecclesiis aut monasteriis hujusmodi contigerit provideri, non dispensetur cum eisdem, ut Ecclesiis citra vigesimum septimum ætatis annum, Monasteriis verò citra vigesimum secundum præesse valeant. Quinimò ut accuratiùs, diligentiusque idoneæ personæ promoveantur, statuimus, ut Cardinalis, cui electionis, postulationis, aut provisionis Ecclesiæ, seu Monasterii relatio committetur, antequam in sacro consistorio (ut moris est) referat commissionem examinis ac electionis hujusmodi sibi datam, uni cujuslibet ordinis antiquiori Cardinali in ipso consistorio, per se ipsum, vel si eâ die, quâ sibi commissionis onus injunctum fuerit, consistorium non fuerit, per Secretarium suum, aut alium quemlibet ex suis domesticis familiaribus, notam illam facere debeat, qui tres priores aliis, quamprimùm sui ordinis Cardinalibus, eam significare teneantur, negotiumque electionis, administrationis, postulationisvé, aut promotionis, summariè & de plano per scriptum dictus relator examinet, & si qui contra dixerint, his vocatis, idoneos, graves & fide dignos testes, & si expediens opusvé fuerit, alios ex officio assumere, processusque & jura ejusmodi relationis, unà cum dictis testium, die faciendæ relationis secum ad consistorium deferre debeat, neque ullo modo referat, si præsens in Curia promovendus majorem Cardinalium partem antea non adiverit, ut quæ a referente collegâ sint Cardinales audituri, occultâ fide, quantum ad personam promovendi attinet, cognoscere possint. Promotus verò, eosdem Cardinales, qui præsentes in curia fuerint, ex antiquo more, consuetudineque laudabili, quamprimùm visitare teneatur. Quem quidem morem, laudabilemque consuetudinem innovamus, ac inviolabiliter observari mandamus.

CAP. V.

Electus ad regu'arium dignitates, electionis auctoritate non gaudet, nisi per Pontificum confirmationem.

Pius IV.

PIus Quartus tantis, qui paulatim in religiosos irrepserunt, abusibus & ausibus nimis licentiosis aliquando, sicut par est, cupiens occurrere, suamque sedi præfatæ prærogativam afferre, omnes & singulas electiones quarumvis personarum ad regimina monasteriorum, prioratuum, & aliarum dignitatium conventualium, ipsarumque electionum confirmationes, per quoscunque, cujusvis status, gradûs, ordinis, & conditionis existant, & quâvis etiam Archiepiscopali, Patriarchali, aut majori præfulgeant dignitate, hactenus sic præsumptas, nullas, invalidas, ac pro nullis, invalidis & prorsus infectis habendas esse *a*, personasque sic, ut præfertur, electas & confirmatas, monastetia, aliasque dignitates hujusmodi, sine legitimo titulo possedisse & possidere, nec non illorum fructus, reditus & proventus indebitè percepisse & percipere. Ac personas ipsas ad absolutionem, & habilitationem super his, necnon confirmationem electionum de se factarum, à sanctitate sua, seu Romano Pontifice pro tempore existente, aut sede prædictâ, infra sex menses à data præsentium computandos impetrandum, ac literas Apostolicas super hujusmodi confirmatione in totum expediendas omnino teneri, declaravit. Et nihilominùs hâc suâ perpetuò valiturâ constitutione statuit & ordinavit, quòd nullus de cætero, seu in regimine & administratione monasterii, vel alterius dignitatis conventualis, ad quod, seu quam, illum eligi contigerit, in spiritualibus vel temporalibus, antequam ritè cele rata electio à sanctitate sua aut Romano Pontifice pro tempore existente, & sede prædictâ confirmata, & literæ Apostolicæ desuper expeditæ fuerint, per se vel alium, in toto vel in parte, quovis quæsito colore immiscere, aut ad illud vel se recipi facere, vel aliàs pro ejus prælato gerere præsumat. Decernens omnes & singulos qui secus fecerint, jure, si quod illis ad monasteria vel eorum regimina & administrationes, ac alias conventuales dignitates, per electionem hujusmodi fuerit quæsitum, eo ipso privatos, & deinceps ibi ineligibiles esse, ipsaque monasteria & alias dignitates ab eadem sede impetrari posse, qui vero similes electiones confirmare præsumpserit, eo ipso superiores ordinum videlicet suis dignitatibus privatos, ordinariis autem locorum, etiam si Archiepiscopali & majori præcellant dignitate, ingressum Ecclesiæ interdictum, eosque ab Ecclesiarum suarum regimine & administratione suspensos existere.

TITULUS IV.
DE CARDINALIBUS.
CAP. I.

Cardinalis creatio non priùs rata & valida habetur, donec Cardinalatûs insignia accesserint.

Eugenius IV. *ex Concilio Constant.*

QUanquam ex libris Romani ordinis, aliàs ceremoniarum nuncupatis, & aliis Eccles. Romanæ libris seu antiquis Codicibus comprehendi possit, & ex il is resultet, quid nominis, tituli vel honoris per secretam pronunciationem, de alicujus persona in ejusdem Romanæ Ecclesiæ Cardinalem, per Romanum Pontificem pro tempore in secreto consistorio factam, eidem personæ in Cardinalem sic pronunciatæ per promotionem hujusmodi acquiratur. Quia tamen temporibus modernis, quibus aliquotiens nonnulli in secreto consistorio in Cardinales assumpti fuerunt secretè, & eis ex bonis respectibus insignia Cardinalatûs saltem omnia, minimè-assignata fuerunt, nonnullorum aliter sapere, quam oportet sapere, satagentium astutas considerationes & inductiones subtiles, juxta præmissa & eorum effectum nonnulla dubia prodierunt. Nos ad submovendum causam & occasionem quorumcunque dubiorum, quæ quomodolibet super iis insurrexêre hactenus, & possunt insurgere, præsenti irrefragabili constitutione decernimus, hujusmodi pronunciationem sic in secreto consistorio de quibusvis per nos hactenus factam, seu in po-

a *Annum 356. dierum intelligemus, l. cum hæres, §. Stychus. ff. de statu liber. gloss. in capit. si propter. de rescript. in 6. & diem ultimam cœptam, pro completa. l. quia ætate. & ibi gloss. & Dd. ff. de testam. Ætas ad canonicatum in Ecclesia 23 annorum sufficit. Beneficium curatum non obtinetur ante 25. an. sine dispensatione. Episcopatus annorum 30. est. cap. cum cunctu de prabend. capit. si eo temp. de rescript. in 6. concord. Concil. Trident. sessione 23.*

a *Jus non acquiritur electo ante confirmationem. gl. in ca. nostri. & in c. qualiter. & ca. transmissam. de elect. & ibid. Innoc. Jac. And. in c. si electo. de in integr. restit. lib. 6. Et qui exercet munus in electione collatum ante confirmationem, jure suo privatur. DD. in c. avaritiæ. de electione. in 6. Felinus in cap. ne Dei timorem, de simonia.*

fterum faciendam, alicui fic in Cardinalem in præteritum pronuntiato, feu in pofterum pronunciando, licet per eum ad Cardinalatûs initium difpofitus videatur, nullum jus feu titulum re aut nomine acquifitum fuiffe, aut acquiri potuiffe hactenus feu poffe, neque aliquem, per quempiam, per fcripturam, vel nominationem pro Cardinali reputari vel haberi debuiffe feu potuiffe hactenus vel debere feu poffe quomodolibet in futurum, donec & quoufque de fimilibus confilio & confenfu fic pronunciato, in Romana Curia præfentis Cardinalatûs infignia, videlicet per capelli rubei traditionem, ac tituli affignationem, annulique, juxta morem confuetum, in digito immiffionem, abfenti verò ab eadem Curia, per hujufmodi capelli miffionem, realiter fint impenfa, aut faltem in generali confiftorio. Quodque in Cardinalem fic pronuntiatus, etiam poftquam infignia hujufmodi omnia receperit, & etiam admiffus fuerit, & receptus, ut præfertur, in electione Romani Pontificis pro tempore vocem activam, aut aliquo alio actu, habuiffe vel habere debuiffe, five poffe vel debere, minimè cenfeatur, donec, & quoufque per Romanum Pontificem pro tempore exiftentem, fimilibus confilio & confenfu fibi in practicandis, confulendis & deliberandis negotiis confiftorii antedicti, poftquam in confiftoriis aliquibus mores in talibus obfervari confuetos expertus, interrogatus confiliativè aut confultivè, refponfum dandi expreffa licentia tribuatur, feu ad hunc effectum (ut verbis utamur communibus) ei fuerit os apertum. Dat. Romæ Calend. Novembr. 1431.

CAP. II.

In domos Cardinalium vi & impetu irrumpentes, & in eis aliquid sufcipientes, pœnis à Pontificio Jure decretis plectuntur.

Leo Decimus.

TEmerariorum quorundam, qui S. Rom. Ecc. Cardin. præcipuas Catholicæ Ecclefiæ columnas, eâ quâ convenit reverentiâ, obfervare contemnunt, & in eorum res & bona, manus violentas a aufu facrilego injicere non verentur, effrenata libido nos admonet, & inducit, ut ad eorum audaciam, antequam longiùs prorepat, comprimendam, ea, quæ à prædecefforibus noftris, in dictorum Cardinalium dignitatis confervationem, provida funt confideratione ftatuta, pro illorum obfervantia firmiori noftræ innovationis munimine roboremus, extendamus, & ampliemus, prout temporum qualitas exigit, & tam eminenti in Ecclefia Dei dignitati confpicimus in Domino falubriter expedire. Sane ab aliquibus citrà temporibus, damnabilis quidam in urbe inolevit abufus, & licentia delinquendi, quo dum Apoftolicâ fede vacante, per Cardinales in conclavi exiftentes, de futuri Romani Pontificis electione tractatur, fi qua de uno ex iifdem Cardinalibus, quòd in Pontificem fit electus, vox prodeat etiam non vera, illius domum vulgus armis aggreditur, & fuper ea diripienda, cum ipfius Cardinalis, conclave nondum egreffi, familiaribus eam cuftodientibus, vi contendit, & fic etiam effractis foribus, aut pariete effoffo, aditus patent in prædam omnium bonorum, quæ ibi extant, hoftiliter corruit, nifi armatorum præfidio defendatur. Nonnulli quandoque reperiuntur ita temerarii & audaces, ut aliis etiam temporibus, prætextu rixarum, domos Cardinalium hoftiliter cum armis aggredi non vereantur, in eaque morantes offendere & vulnerare, ex quibus Cardinalatûs honori, quibus facrofancta militans Ecclefia, tanquam purpureo tota decoratur amictu, non parùm detrahitur, & eorum generatur contemptus, & homicidiorum & aliorum fcandalorum occafio exhibetur.

Nos igitur hujufmodi temerarios conatus debitâ volentes animadverfione reprimere, facro approbante Concilio, fel. record. Honorii III. & Bonifacii VIII. Romanorum Pontificum prædecefforum noftrorum, contra aliquem dictæ Ecclefiæ Card. hoftiliter infequentes, & illis præfentiâ, confilio, aut favore affiftentes, eofvé fcienter receptantes, aut defendentes, & eorum domos & ædes ut fupra, invadentes, & eorum pofteros, bonas editas conftitutiones auctoritate Apoftolicâ, tenore præfentium innovamus: decernentes eas ubique debere perpetuis futuris temporibus inviolabiliter obfervari. Et nihilominùs conftitutiones eafdem, cum omnibus & fingulis in eis contentis cenfuris & pœnis, ad omnes & fingulas perfonas, cujufcunque ftatûs, conditionis & excellentiæ exiftentes, qui alicujus dictorum Card. domum, tam tempore dicti conclavis, etiam fi in Romanum tunc Pontificem fit electus, quàm aliàs quandocunque, & ex quacunque caufa, armatâ manu invadentes, & in ea violenter, hoftiliter aliquid diripientes, aut quenquam ex inibi exiftentibus vulnerantes, & eorum focios, & eos qui id fieri mandaverint, vel factum ejus nomine ratum habuerint, ac ipfis invaforibus confilium in præmiffis vel favorem præftiterint, & defenderint, extendimus & ampliamus. Romæ in publica feff. Lateran. Syn. 1516. 17. Cal. Aprilis.

CAP. III.

Hoftiliter offendens Cardinalem per fe vel alium, fit reus læfæ majeftatis & punitur.

Pius V. Ex Bonifacii noni Decreto.

INfelicis feculi pericula miferati, dolorem comprimere non valemus, quòd nefarii homines, juftorum fanguinem fitientes, ad illorum quoque perniciem infeftiore animo incumbant, quos Spiritus Sanctus membra conftituit præcipua Ecclefiæ Dei, quam fuo fibi fanguine acquifivit. Magnâ igitur ratione, poft alios felicis recordationis Bonifacius Papa VIII. de fratrum fuorum confilio, perpetuâ conftitutione fancivit, ut fi quis fanctæ Romanæ Ecclefiæ Cardinalem fuerit hoftiliter infecutus, aut percufferit, aut ceperit, aut mandaverit id fieri, fociusque fuerit facientis, factumvé ratum habuerit, feu dederit confilium, vel favorem, aut receptaverit, aut defenderit fcienter eundem, tanquam læfæ majeftatis a reus, perpetuò fit infamis; & præterea diffidatus, bannitus, & inteftabilis. Omnia ejus ædificia ruinæ perpetuæ fubjaceant, nullus ei debita reddere, nullus ei in judicio refpondere teneatur, bonis omnibus fifco, vel reipublicæ applicatis. Idem etiam feudis, beneficiis, & officiis fpiritualibus, & temporalibus fit ipfo jure privatus, fed & ipfe infectans, excommunicationis fententiam incurrat, quam folus Roman. Pontif. excepto mortis articulo, valeat relaxare. Sed ne hæc quidem conftitutio, propter abdita confceleratorum confilia, omnino fatis effe nofcitur, ad hujufmodi facrilegia amplius prohibenda. Qui enim alicui vim inferre fibi proponunt, id fecretò, in occulto, ut maximè machinantur, veluti impium illud facinus indicat, in perfonam dilecti filii noftri Caroli, tituli fanctæ Praxedis Presbyteri Cardinalis b Borrhomæi, Ecclefiam Mediolanenfem fanctiffimis inftitutis ftudiosè informantis, proximè attentatum. Quæ res nos graviùs commovet, vehementiùfque excitat, omnia exquirere, ut nobiliffimæ corporis noftri partes undique protegantur. Quibus enim præfidio erimus, quibus fuppetias afferemus, quos de-

a *Clement. fi quis fuadente, de pœnit.* 17. *q.* 4. *Navarrus c.* 27. *num.* 10. *fum. Lat.*

a *Joan. Andr. in cap. ad Apoftolicæ. §. perpetravit. de fentent. & re jud. in* 6. *in verf. Cardinales. Præpofitus in c. in primis. §. de perfona, numer.* 20. 2. *qu.* 1. *Anchor. in c. felicis. d. pœnis. And. de Afflict. in cap.* 11. *colum.* 8. *in titul. quæ fint.* b *In hunc Anno* 1569. *à Monachis quibufdam conjuratio: illa quidem fine effectu fuit facta: illi v. comprehenfi, degradati, capite plectuntur.*

nique tutabimur, si templi Dei bases, si clarissima Ecclesiæ lumina, si speciales filios, qui pro animabus populorum, pro fide, pro justitia, pro unitate pervigilant, inultos deseramus? Itaque sanctioni prædictæ de simili fratrum nostrorum consilio adjicientes, statuimus, ut quisquis, etiam à nudo consilio, aut simplici favore, aut omnino à cæteris prædictis alienus, quempiam auctorum, administratorum, vel consciorum conjurationis, sive conspirationis, aut commissi, committendivé criminis in personam Cardinalis, illorumvé fautorum, receptatorum, vel occultatorum, sive ex renunciatione sibi protinus, vel per interpositam personam, aut literas facta, cognoverit, sive ex scripturis, cœtu, conatu, concursu, insidiis, aliisvé signis & indiciis qualemcunque scientiam habuerit, vel etiam conjecerit, quivé horum quicquam intellexerit, quantumcunque res aliàs occulta sit, quamprimum id Rom. Pont. si in Curia fuerit, sin autem, ordinario loci, vel si Cardinalis ipse ordinarius extiterit, propinquiori Episcopo, & si crimen nondum commissum fuerit, etiam ipsi Cardinali properet revelare. Quicunque verò etiam non subditus, & omninò extraneus defecerit, cujuscunque dignitatis fuerit, prædicto sit excommunicationis laqueo innodatus, pariterque majestatis reus, infamiam, & omnes pœnas prædictas eo ipso incurrat. Eadem nihilominùs constitutione, quoad reliquas ejus partes, ac cæteris omnibus sanctionibus canonicis, & civilibus ad talium coërcitionem editis, in suo robore duraturis. Porrò si quis ad sanitatem revertens, rem adhuc incognitam retexerit, omni nota penitùs liberetur. Cæterùm loci ordinarii secretò casum ad se delatum, prædicto Pontifici, primo quoque tempore nuntiare, & interim rem omnem ab istis perquirere, & si necessitas tunc postulet, seculare quoque brachium adhibere debent. Dat. Rom. 14. Calend. Jan. 1569.

CAP. IV.

Cardinales, qui sedi Apostolicæ, & communi omnium Christi fidelium Patri assident, præclaris virtutibus, & integris moribus illustres esse debent.

Leo Decimus *in Concilio Lateranensi.*

Cum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales cæteros omnes in ipsa Ecclesia, post summum Pontificem, honore ac dignitate præcedant, conveniens ac debitum est, ut vitæ munditiâ, ac virtutum splendore cunctis præfulgeant. Quapropter non modò hortamur eos ac monemus, verùm etiam statuimus, & ordinamus, ut de cætero quilibet Cardinalium pro tempore existens, juxta doctrinam Apostoli, ita sobriè, castè, ac piè vivat, ut non solùm à malo, sed ab omni etiam specie mali abstinens, coram hominibus luceat, Deumque inprimis operibus honorificet. Sint omnes vigiles, ac divinis officiis, missarumque celebrationibus intenti, habeantque capellas suas in loco honesto, prout facere consueverunt. Sitque eorum domus, familia, mensa, suppellexque non fastu, aut pompa, neque superfluis rebus, neque aliquo modo reprehensibilis, ne peccandi, excedendique modum licentia inde nascatur, sed ut æquum est, modestiæ & frugalitatis speculum dici mereantur. Illis itaque sint contenti, quæ sacerdotalem præ se ferant modestiam, ac Prælatos & quoscunque alios insignes viros ad Romanam Curiam venientes, benignè, honorificeque, tam publicè quàm privatim tractent, & apud nos & successores nostros gratiosè, liberaliterque eorum negotia commendata suscipiant. Præterea ministerium indecorum Episcoporum, Prælatorumque in domibus non habeant, ne cæteris præesse instituti, & sacro charactere insigniti, in vilia descendant ministeria, passimque pastoralis officii contemptum inducant. Eos itaque, quos vel nunc habent, vel in posterum sunt habituri, honorificè, ut fratres, ac juxta eorum statûs condecentiam, tractent. Cumque Rom. Pontifici, communi omnium Christi fidelium patri assistant, personarum acceptatores, vel advocatos eos fieri, valdè inconveniens est.

Propterea statuimus, ne partialitatem suscipiant aliquam, neque Principum, aut communitatum, vel quorumcunque aliorum, contra quempiam, nisi quantum justitia & æquitas postulat, eorumque dignitas, & conditio requirit, promotores aut defensores fiant, sed à privata omni passione sejuncti, sedandis & componendis inter quoscunque litibus, omni diligentia vacent, incumbantque, Principum, & quorumcunque aliorum, ac præsertim pauperum, & religiosorum justa negotia pio promovent affectu, oppressos & injustè gravatos juxta vires suas, & officii debitum adjuvent. Tituli sui loca, si præsentes in curia fuerint personaliter; Si verò absentes, per Vicarium idoneum, semel saltem singulis annis visitent, clericos & populos Ecclesiarum titulo suo subjectarum, cum diligentiâ inquirant, vigilentque circa cultum divinum & bona dictarum Ecclesiarum, moresque inprimis & vitam clericorum & parochianorum solerter explorent, eosque omnes & singulos ad rectè, honesteque vivendum paterno moneant affectu. Pro augmento autem divini cultus, & salute animæ suæ, quilibet Cardinalis, vel in vita donet, vel in mortis articulo relinquat suo titulo, quantum sic satis ad Presbyterum unum commodè ibi sustentandum, vel si Ecclesia indigeat reparatione, vel alia subventione tantum illi relinquat, vel donet, quantum conscientiæ suæ videbitur. Et cùm minimè deceat, affines, & consanguineos præsertim benè meritos, & ope indigentes negligere, sed illis providere justum & laudabile sit, non propterea tamen, vel beneficiorum multitudine, vel Ecclesiasticis reditibus, ita eos impleri convenire arbitramur, ut cœteri damnum ex hujusmodi largitionis intemperantia patiantur, & inde scandalum nascatur.

Statuimus itaque, ut Ecclesiarum bona temerè non effundant, sed ea in piis & sanctis operibus exponant, quorum causâ magni & optimi reditus, per sanctos Patres statuti & ordinati fuerunt. Volumus etiam, ut Ecclesiis eisdem Cardinalibus commendatis, etiam si Cathedrales, Abbatialesvé, aut prioratus, vel quæcuncue alia beneficia Ecclesiastica fuerint, absque omni prorsus excusatione procurent, ac omni conatu suo provideant debitè inservi-ri: Cathedralibus dignos & idoneos Vicarios, seu suffraganeos, prout consuetudo fuerit, cum dignâ & competenti mercede apponentes, reliquis autem sibi commendatis Ecclesiis aut Monasteriis, de justo Clericorum, vel Capellanorum, seu religiosorum, aut Monachorum Deo sufficienter & laudabiliter servientium munere providentes, ædificia quoque, possessiones, & jura quæcunque in statu convenienti conservent, & diruta instaurent, sicut ad bonorum prælatorum & commendatariorum officium spectat.

CAP. V.

Familiæ Cardinalium, quò magis personis illustribus subsunt, eò cultu illustriore modestiæ enitescere debent.

Idem *ibidem.*

Statuimus etiam, ut Cardinales circa numerum familiarium, eorumque, suis impensis alendorum, magna utantur circumspectione, ac diligenti providentia, ne majorem numerum quàm sua facultas, conditio, ac dignitas patiatur, habentes, luxûs ac prodigalitatis vitio notati possint, nevé rursus avari, sordidique habeantur, si in magnis & amplis reditibus paucissimis victum præbeant, cùm domus Cardinalis parens hospitium, portusvé ac refugium proborum & doctorum maximè virorum, & pauperum, nobilium, honestarumque personarum esse debeat. Sint igitur circa modum

& numerum tenendi prudentes, ac de familiarium qualitate inprimis curiosi, ne ex alienis vitiis turpem sibi contrahant infamiæ notam, vulgoque obloquendi, calumniandique justas præbeant occasiones. Et cùm maximè providendum sit, ut non solùm coram Deo, cui primùm placere debemus, sed etiam coram hominibus opera nostra probentur, ut cæteris exemplo ad imitandum possimus esse, ordinamus, ut quilibet Cardinalis se domûs ac familiæ suæ optimum Rectorem, præfectumque ostendat esse, tam circa ea, quæ extrinseca omnibus apparent, quàm quæ intùs latent abscondita. Habeat itaque eorum quisque Sacerdotes, & Levitas, honestis vestimentis indutos, attenteque provideat, ne quis in familia sua quoquo modo beneficiatus, & in sacris ordinibus constitutus, vestes portet versicolores, nec eo habitu utatur, qui ordini Ecclesiastico parùm conveniat. Quare in Presbyteratûs ordine constituti, vestes colorum, quæ clericis à jure non prohibeantur, deferre debeant, usque ad talos saltem demistas & habentes dignitates in cathedralibus, & canonici etiam dictatum cathedralium, ac primam dignitatem in collegiatis habentes, & Cardinalium capellani Missas celebrantes, caputium deferre in publico teneantur.

Scutiferis verò paulò suprà talos concedantur, parafrenarii, quia in assiduo sunt motu, ministerioque funguntur laboriosiore, brevioribus, ac magis expeditis vestibus uti possint, etiam si fuerint clerici, dummodò in Presbyteratûs ordine non sint constituti. Ita tamen, ut ab honestate non discedant, sed ita vivant, ut mores Ecclesiasticis suis ordinibus non discrepent. Reliqui verò clerici temperatè ac modeste omnia faciant, & tam ipsi clerici beneficiati, quàm in sacris ordinibus constituti, comam, neque barbam, non nutriant *a*, neque mulas aut equos cum phaleris, ornamentisque ex velluto aut serico factis, habeant, sed ejusmodi rebus ex panno tantùm, aut corio, simpliciter utantur.

CAP. VI.

Lites & causæ Cardinalium evocantur, & Pontificis decisioni reservantur.

Paulus VI.

Lites & causis inter quoscunque sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, super quibusvis rebus & bonis, tam Ecclesiasticis, quàm secularibus, vel quorumvis ordinum regularibus, coram quibusvis Judicibus, in quavis instantia, ac etiam in negotio executorio, vel restitutionis in integrum, quomodolibet, vertentes & pendentes, ad nos in eisdem statu & terminis in quibus reperiuntur, advocamus, cognitionemque & decisionem illarum nobis reservamus, decisionique & terminationi per nos super illis faciendæ, appellatione quâcunque, etiam aliàs de jure admissibili, rejectâ & postpositâ, standum, acquiescendum, & patienter omnino parendum & obediendum fore statuimus & ordinamus, ac similiter in titulis & causis, quæ de cætero inter eosdem Cardinales exoriri contigerit, observari volumus. Romæ 1555. 9. Januarii.

CAP. VII.

Pompa funebris Cardinalium, quo sumptu persolvi debeat.

Leo X. *in Concilio Lateran.*

Expensæ funebres Cardinalium, computatis omnibus, centum & quinquaginta florenorum summam excedere non debent, nisi exequutorum providentia, justis allegatis causis ac rationibus, plus exponendum esse duxerit. Exequiæ & castrum doloris, primâ & nonâ die fiant, infra octavam verò Missæ de more celebrentur.

a *Episcoporum domus (ait divus Hieronymus) omnium commune debet esse hospitium. Laicus unum, aut duos, aut paucos recipiens, implebit hospitalitatis officium. Episcopus nisi omnes receperit, inhumanus est. Vide Can. 40. Apost. c. prohibetur 23. d st. & Carthag. Synod. 4. c. cleric. de vita & honestate clericorum.*

TITULUS V.

DE ÆTATE ET QUALITATE ORDINANDORUM.

CAP. I.

Nemo ad sacros ordines admittatur sine titulo beneficii, pensionis aut patrimonii.

Pius V.

Cum non deceat divino mysterio adscriptos, cùm ordinis dedecore, *a* mendicare, aut sordidum aliquem quæstum exercere, sacro Tridentino Concilio inter alia decretum fuit, ne quis deinceps clericus secularis, quamvis aliàs moribus, scientiâ, & ætate esset idoneus, ad sacros ordines promoveretur, nisi priùs legitimè constaret, eum beneficium Ecclesiasticum, quod sibi ad victum honestè sufficeret, pacificè possidere, vel aliàs ordinari non posset, nisi juxta decreti ab ipso Concilio desuper editi formam & tenorem. Cùm autem nulla, in hujusmodi decreto religiosorum Clericorum mentio facta fuerit, ac propterea nonnulli (uti molestè accipimus,) cæterorum ordinum religiosi, seu Canonici, vel Clerici, intra claustra monasteriorum seu domorum more regularium in communi viventes, qui nonnunquam, seu non nisi ad certum tempus professionem emittunt, & ex claustro exire, & dimitti, atque ad seculum redire, liberè & licitè possunt, religionis prætextu, absque titulo sufficientis beneficii, nec juxta dicti decreti tenorem ad sacros ordines se promoveri prætendant, & à nonnullis Episcopis passim promoveantur, atque inde plerunque illud inconveniens eveniat, ut sic promoti, & è claustro exeuntes, & per seculum vagantes, vel mendicare, vel sordidum quæstum exercere, non sine ipsorum dedecore, ac ordinis vilipendio, & quàmplurimorum Christi fidelium scandalo, cogantur. Nos igitur, qui singulorum Dei ministrorum honorem, & decus (quantum in nobis est) sinceris exoptamus affectibus motu proprio & ex certa nostra scientia, deque Apost. potest. plenitudine, hâc perpetuò valiturâ sanctione, decretum prædictum de Clericis secularibus loquens, ad omnes & singulos etiam, cujuscunque ordinis Clericos religiosos sive seculares, more religiosorum viventes, in communi non professos, harum serie extendimus, & ampliamus, ac religiosis, & aliis prædictis non professis, ut ad sacros ordines promoveri, necnon omnibus & singulis venerabilibus fratribus nostris Patriarchis, Archiepiscopis, & Episcopis, gratiam, & communionem sedis Apostolicæ habentibus, ut ordines ipsos hujusmodi religiosis personis impendere, nisi observatâ formâ dicti decreti, nos virtute sanctæ obedientiæ, & sub indignationis nostræ pœna interdicimus, & prohibemus, ac contra facientes per annum, à præstatione talium ordinum ipso jure, suspendimus. Romæ Idibus Octobr. 1568.

TITULUS VI.

DE FILIIS PRESBYTERORUM.

CAP. I.

Filii Presbyterorum beneficiis quibus olim patres præfuêre, quâcunque dispensationis gratiâ intercedente, non instituantur.

Clemens VII.

Ad canonum conditorem non est dubium pertinere, cùm statuta à se, vel prædecessoribus suis, ad animarum Christi fidelium salutem edita, propter eorum abusum, qui successu temporum, malitiâ hominum succrescente, magis indies dignoscitur obesse, quàm prodesse animadvertit, ne ulteriùs obesse va-

a *Cap. Diaconi sunt. circa med. 93. dist. Concil. Trid. sess. 21. cap. 2. 5. q. 2. c. planum.*

leant,

leant, providere. Sanè postquam fel. record. Alexander Papa III. prædecessor noster filios præsertim Sacerdotum in Ecclesiis paternis succedere prohibuerat *a*, easque nihilominùs, mediâ intercedente personâ, filios habere disposuerat, cùm passim Sacerdotes, ut Ecclesiis suis eorum filii potirentur satagentes, in Alexandri prædecessoris hujusmodi dispositione confisi, Ecclesias suas, quas ad eorum pervenire filios gestiebant, in favorem personarum, quæ Ecclesias ipsas, etiam illarum possessione non habitâ, in ipsorum resignantium filios, ex fornicatione genitos, illicò mox resignate, ipsique filii Ecclesias ipsas, dispensatione super defectu natalium, quem ex dictis Sacerdotibus resignantibus geniti patiebantur, etiam patris nomine expresso, obtenta, consequi hactenus consueverint, profectò perniciosum semper, & abominabile, ac in gravem divinæ majestatis offensam tendere, videlicet, quòd ipsi Presbyteri eorum crimen, quod erat occultum, non sine turpitudine, ad inordinatum superiorum filiorum amorem, detegere non erubescerent.

Judicavimus propterea, quòd ubi tempus, quod omnia palàm facit, & præsentium ratio, quid in futurum cavendum sit, admoneret, meritò movemur, & ad tollendum hujusmodi abusum, necessarium arbitrati sumus, ejusdem Alexandri prædecessoris canonem corrigere potiùs, quàm talia, cùm tanto hominum scandalo, tolerare. Habitâ igitur super his cum venerabilibus fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus maturâ deliberatione, de eorum consilio & unanimi consensu, auctoritate Apostolicâ, tenore præsentium statuimus & ordinamus, quòd de cætero filii Presbyterorum ex fornicatione nati, Ecclesias cathedrales, etiam metropolitanas, ac monasteria, quibus eorum patres præfuerunt, seu illa, & illas dignitates, etiam majores & principales personatus, administrationes & officia etiam curata, & electiva, & alia quæcunque beneficia Ecclesiastica, cum cura & sine cura, secularia, & quorumvìs ordinum regularia, quæ Presbyteri & clerici ac religiosi eorum patres in titulum, vel commendam, aut administrationem, ad tempus, seu in perpetuum aliquando obtinuerunt, nullo unquam tempore quoquo modo obtinere possint, nec cum eis super hoc dispensare intendimus. Et si quas dispensationes per nos concedi contigerit, tanquam per præoccupationem & contra mentem nostram, in concessas eis nullatenus suffragari, talesque dispensationes nostris volumus suffragare temporibus, & quod nobis licere non patimur, nostris successoribus indicamus. Romæ 1533. 3. Non. Junii.

TITVLVS VII.

DE BONIS ECCLESIÆ ALIENANDIS, VEL NON.

CAP. I.

Bonorum Ecclesiasticorum alienatio, inconsulto summo Pontifice, & necessitate non urgente nulla est.

Paulus Secundus.

Ambitiosæ cupiditati, illorum præcipuè, qui divinis & humanis affectatis, damnatione postpositâ, immobilia & pretiosa mobilia Deo dicata, ex quibus Ecclesiæ, Monasteria, & pia loca reguntur, illustranturque, & eorum ministri sibi alimoniam vendicant, profanis usibus applicare, aut cum maximo illorum ac divini cultûs detrimento, exquisitis mediis usurpare præsumunt, occurrere cupientes: omnium rerum & bonorum Ecclesiasticorum alienationem omneque pactum, per quod ipsorum dominium, concessionem, hypothecam, locationem & conductionem ultra triennium, nec non infeudationem, vel contractum emphyteuticum, præterquam in casibus à jure *a* permissis, ac de rebus & bonis in emphyteusim ab antiquo concedi solitis, & tunc cum Ecclesiarum evidenti utilitate, ac de fructibus & bonis, quæ servando servari non possunt, pro instantis temporis exigentia, hac perpetuò valiturâ constitutione fieri prohibemus, prædecessorum nostrorum constitutionibus, prohibitionibus & decretis aliis, super hoc editis, quæ tenore præsentium innovamus, in suo nihilominùs robore permansuris.

Si quis contra hujus nostræ prohibitionis seriem, de bonis & rebus eisdem quicquam alienare præsumpserit, alienatio, hypotheca, concessio, locatio, conductio, & infeudatio hujusmodi, nullius omnino sit roboris vel momenti: & tam qui alienat, quàm is, qui alienatas res & bona prædicta receperit, sententiam excommunicationis incurrat, alienanti verò bona Ecclesiarum, monasteriorum locorumque piorum quorumlibet, inconsulto Rom. Pontifice, aut contra præsentis constitutionis tenorem, si Pontificali vel Abbatiali præfulgeat dignitate, ingressus Ecclesiæ sit penitùs interdictus: & si per sex menses immediatè sequentes, sub interdicto hujusmodi, animo (quod absit) perseverârit indurato, lapsis mensibus eisdem, à regimine & administratione suæ Ecclesiæ vel monasterii, cui præsidet, in spiritualibus & temporalibus sit eo ipso suspensus. Inferiores verò prælati, commendatarii, & alii Ecclesiarum Rectores beneficiati, vel administrationem quomodolibet obtinentes, prioratibus, præposituris, præpositatibus, dignitatibus, personatibus, administrationibus, officiis, canonicatibus, præbendis, aliisque Ecclesiasticis cum cura & sine, secularibus & regularibus beneficiis, quorum res & bona alienârunt duntaxat, ipso facto privati existant, illaque absque declaratione aliqua vacare censeantur: possintque per locorum ordinarios vel alios, ad quos eorum collatio pertinet, personis idoneis (illis exceptis, quæ propterea privatæ fuerint) liberè de jure conferri, nisi aliàs dispositioni Apostolicæ sedis sint specialiter aut generaliter reservata: & nihilominùs alienatæ res & bona hujusmodi, ad Ecclesias, monasteria, & loca pia, ad quæ ante alienationem hujusmodi pertinebant, liberè revertantur. Rom. Cal. Martii 1467.

CAP. II.

Alienationes contra formam à Paulo II. præscriptam factæ, revocantur.

Julius III. *Simoni de Puteo, & Joanni Baptistæ, Cardinalibus.*

Indemnitati Ecclesiarum, ut ex debito nostri pastoralis officii tenemur, volentes providere, circumspectioni vestræ, quorum eximia integritas, singularis prudentia, exacta diligentia, & in rebus gerendis dexteritas, ac aliæ præclaræ virtutes, veteris experientiæ documento nobis jam dudum cognitæ sunt, per præsentes committimus, & mandamus, quatenus per vos seu alios, quos ad hoc cum simili, aut limitatâ potestate, duxeritis deputandos, vocatis, prout vobis videbitur, bonorum malè alienatorum, contra formam *b* constitutionis per fel. recordat. Paul.

a *Concil. Tolet. in c. 10. gravius animadvertit. Alexand. III. part. 19. cap. 3. & in Concil. Lateranen. cap. 14. arceantur à beneficiis spurii, quibus olim patres præfuère. concord. Concil. Trid. sess. 25. cap. 15.*

a *Jure conceditur certis urgentibus casibus necessitatis, & majoris utilitatis alienatio. Cor. in 2. volum. consecrat. 8. Barb. in 5. volum. consecrat. 6. in 2. colum. & seq. Ludovic. Roman. cons. 36. Villagayr. de rebus Eccl. fiæ malè alienat.* b *Duo copulative requirunt, videlicet, formam, id est, solennitatem & justam causam alienandi. c. 1. de rebus Ecclesiæ non alienand. in 6. gl. in verb. redire in c. 1. extr. de in integr. restitut.*

Pap. II. editæ, vocatis possessoribus, super nullitate & invalidatione locationum & alienationum hujusmodi, ac indebita occupatione, summariè & simpliciter, sine strepitu & figura judicii, sola facti veritate inspectâ auctoritate nostra diligenter inquiratis, ac bona & jura illa beneficiorum & piorum locorum, quorum antea erant, in jus & proprietatem revocetis & reducatis, & possessores de indebitè perceptis ad satisfaciendum cogatis & compellatis. Rom. 23. Maji 1552.

CAP. III.

Pro præsidio belli suscipiendi adversus Turcæ furores, cameræ Apostolicæ census alienandi facultas conceditur.

Paulus Tertius.

IN sacrâ beati Petri sede cum plenitudine potestatis, meritis licet imparibus, divinâ dispositione locati, ad ea (ut debemus) libenter intendimus, per quæ orthodoxæ fidei defensioni, ac reipublicæ Christianæ statui, valeat salubriter provideri. Sanè universo orbi notum esse credimus, immanissimum Turcarum tyrannum, post innumerabiles per ejus antecessores Christiano nomini in diversis mundi partibus clades illatas, multaque regna & dominia ejus ditioni adjecta, novissimè tempore nostri Pont. Regnum Neapolitanum, pluribus illius locis prædatis, invasisse, & notabilia damna, tam in locorum devastatione, quàm in personarum asportatione fecisse, longè etiam plura facturus, nisi Christianissimi in Christo filii, Caroli Romani Imperatoris semper Augusti, & dicti Regni Regis pietas, virtus & strenuitas, qui ad hoc non sine maximis expensis, potentem classem paraverat, obstitisset, præmissisque non contentum, civitatem Castri novi, Christianis illam acriter defendentibus immaniter trucidatis, expugnasse. Quæ etsi potiùs vindicanda, quam cum Christianitatis ignominiâ, & damni revocatione recensenda forent, tamen non possumus non ea dolenter referre, propter evidens periculum, quod reipublicæ prædictæ, ex novis belli apparatibus, per tyrannum, ad penetrandum Pannoniam ad præsens tumultuantem, & fines Germaniæ, ad Italiam, ad quam idem tyrannus, putans inde facilè, quod reliquum est Christianitatis, in suam potestatem redigere, insatiabili siti anhelat, invadendum & occupandum, terra marique noviter instructis, cernimus imminere. Et cum periculo hujusmodi, quod indies majores vires habiturum dubitatur ex iis, quæ in pluribus Christianitatis partibus, circa veram religionem innovata sunt, & innovantur, occurrere omnino intendamus: considerantes ad præmissa magna esse opus impensâ, & quòd de Christianorum Principum subsidio, non quantum res ipsa expostulat, nobis promittere valemus, propter bella, & calamitates, quibus temporibus præteritis affecti fuerunt: quodque vires nostræ, ex alienationibus rerum & bonorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ per Romanos Pontifices prædecessores nostros factis, & magnis expensarum profluviis, quæ pro nonnullis Apostolicæ sedis necessitatibus pluries nos subire oportuit, tenuissimæ sunt, cogitavimus pecunias modis omnibus, qui nobis possibiles sint, exquirere, ut illarum auxilio truculentam rabiem dicti tyranni retundere, ac aliis Christianæ fidei necessitatibus providere valeamus. Habita igitur cum venerabilibus fratribus nostris, ejusdem Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, in consistorio nostro secreto, discussione & deliberatione maturâ, de ipsorum fratrum consilio, & unanimi assensu, ex certa nostra scientiâ, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, quàm plurimorum Romanorum Pontificum etiam prædecessorum nostrorum, qui similibus vel aliis tunc urgentibus necessitatibus nonnulla bona Ecclesiastica vendiderunt, vestigiis inhærentes, dilectis filiis Guidoni Ascanio Sfortiæ, S. Eustachii Diacono Cardinali Camerario, & Hieronymo Ricanati de Capite Ferreo Thesaurario nostris, quos ad hæc commissarios & exequutores nostros facimus ac deputamus: quòd per se, vel alium, seu alios de eorum mandato, quoscunque canones, responsiones, & recognitiones & census perpetuos, vel temporales, quibusvis nominibus nuncupentur, & ad quascunque summas ascendant, sub quibusvis caducitatis, & aliis pactis, & conventionibus, ac obligationibus, necnon modis & formis constitutos, quæ in extractionibus, ac liberationibus infrà scriptis, specificari volumus, super quibusvis casalibus, vineis, domibus, possessionibus, prædiis, tenimentis, & aliis bonis immobilibus, cujuscunque qualitatis, valoris, æstimationis, etiam speciali nota dignis existentibus, Cameræ Apostolicæ, & Romanæ, ac quarumcunque, etiam cathedralium, & metropolitanarum ac Patriarchalium, ac basilicarum, nec monasteriorum, congregationum, ordinum, ac aliorum religiosorum & piorum locorum, etiam quantumcunque privilegiatorum, & exemptorum, ac habentium, quòd in generali, ac etiam speciali & individuâ expressione, nisi certis modis & formis servatis, non veniant, nec comprehendantur in urbe prædicta, & extra illius muros, necnon quibusvis civitatibus, terris & locis temporali dominio dictæ Romanæ Ecclesiæ existentibus consistentium (monasteriis monialium, ac hospitalibus hospitalitatem servantibus, & locis hospitalis S. Joannis Hierosolymitani duntaxat exceptis) feudi, emphyteusis, livelli, census, canonis, responsionis, locationis, & cujusvis alterius contractûs, vel concessionis, Jure, causa, occasione, vel aliàs quomodolibet, per quoscunque, etiam Episcopali, vel alia majori Ecclesiastica vel Mundana dignitate & excellentia præditos solvendos, seu debitos, pro pretio seu pretiis, quod seu quæ Camerarius, & Thesaurarius nostri præfati reppererint, sine aliqua causæ cognitione, ac ullis tractatibus, ullisvé solennitatibus desuper habitis & servatis, ac sine requisitione & consensu eorum, qui de jure vel aliàs requiri & consentire deberent, extinguere: & casalia, vineas, domos, possessiones, prædia, tenimenta, & alia bona prædicta, illorumque feudatarios, emphyteutas, censuarios, livellarios, locatarios, conductores, ac utiles dominos à censuum, canonum, responsionum, & recognitionum hujusmodi, in pecunia numerata, vel alia specie debitorum præstatione perpetuò affrancare & liberare, illisque de novo casalia, & alia bona prædicta infeudare, locare & concedere (recompensa tamen Cameræ, Ecclesiis, monasteriis, ordinibus, congregationibus, & locis, ac aliis prædictis, quorum census, canones, responsiones, recognitiones, & alia jura hujusmodi extinguentur, pro concurrenti reditûs annui quantitate assignata) ita tamen, quòd paribus conditionibus conductores, & alii, quibus aliàs per extinctionem hujusmodi præjudicaretur, quibuscunque aliis præferantur: necnon quæcunque instrumenta & scripturas, ac alia desuper necessaria, & opportuna facere, & exequi liberè & licitè possint, & valeant, plenam & liberam licentiam, facultatem, & auctoritatem concedimus. Decernentes, extinctiones, affrancationes, liberationes, investituras, concessiones, & alia, per dictos Camerarium & Thesaurarium desuper fienda & exequenda, perpetuæ firmitatis robur obtinere, aut feudatarios, & utiles dominos, ac alios præfatos, eorumque hæredes & successores, ac alios, quorum interest, vel interesse poterit, modo aliquo contra tenorem præsentium desuper molestari, impediri, vel inquietari non posse, sed illos, & casalia, vineas, domos, possessiones, bona, & jura hujusmodi franca, libera, & allodialia fore, & esse, ac Ecclesias, monasteria, ordines, congregationes, & loca prædicta,

eorum-

eorumque Præsules, & Rectores nunc pro tempore existentes, ullo unquam tempore præmissis se opponere, aut ab illis reclamare, vel beneficium restitutionis in integrum, sub læsionis, vel alio quocunque prætextu petere, vel impetrato uti, non posse neque debere. Romæ 11. Calend. Jan. 1540.

CAP. IV.

Bonorum Ecclesiasticorum alienationes ipsis Ecclesiis & piis locis damnum & intolerabilem injuriam afferentes, annullandæ & revocandæ sunt.

Paulus Quartus.

REtum & bonorum Ecclesiæ illicitas alienationes conniventibus oculis pertransire nequeuntes, quinimò cupientes eis, quantum cum Deo possumus, opportunum remedium adhibere, metu proprio, & ex certa nostra scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, omnes & singulas alienationes, & in emphyteusim, seu censum perpetuum, aut tertiam, vel aliam generationem, seu hominis vitam, aut aliud tempus ultra triennium locationes, vel concessiones, seu permutationes, hypothecas, & obligationes, de quibusvis castris, terris, oppidis, civitatibus, & locis, aut aliis bonis immobilibus, seu rebus & juribus, tam spiritualibus, quàm temporalibus, ejusdem Romanæ, & quarumcunque cathedralium, etiam Metropolitanarum & aliarum Ecclesiarum, necnon monasteriorum, domorum, & aliorum regularium locorum, & quorumvis beneficiorum Ecclesiasticorum, cum cura & sine cura, secularium & quotumvis ordinum regularium, nec non hospitalium, & aliorum piorum locorum quorumlibet, per quoscunque, etiam Romanos Pontifices, prædecessores nostros, seu eorum auctoritate vel mandato Camerarios suos, & clericos Cameræ Apostolicæ præsidentes, ac quosvis Ecclesiarum, Monasteriorum, & domorum prælatos, & beneficiatos, necnon hospitalium, & aliorum regularium, & piorum locorum Rectores, cujuscunque dignitatis, status, gradûs, ordinis, & conditionis existentes, etiamsi Cardinalatûs honore pollerent; in damnum Ecclesiæ, seu non servatis solennitatibus à jure requisitis, aut aliàs nulliter hactenus factas, & contractus superinde sub quibusvis formis, & verborum expressionibus habitos & celebratos, etiam si juramento vallati existant, & quantumvis longâ temporis præscriptione robur sumpsisse dici possint, ac ipsius Romanæ Ecclesiæ favorem aut commodum concernant, eorum omnium tenores, ac si de verbo ad verbum insererentur præsentibus, pro expressis habentes, Apostolicâ auctoritate, tenore præsentium rescindimus, irritamus, cassamus, & annullamus, ac viribus omninò evacuamus, ac pro rescissis, irritis, cassis, & nullis, ac penitùs infectis haberi volumus. Ipsosque detentores ad castra, terras, oppida, civitates & loca occupata, ac bona, res, & jura prædicta, Rom. & cathedralibus, etiam Metropolitan. ac aliis Ecclesiis nec non monasteriis, domibus, hospitalibus, & beneficiis, ac regularibus, & piis locis relaxandum, & de fructibus, tam hactenus perceptis, quàm in posterum percipiendis, realiter satisfaciendum teneri, & ad id cogi & compelli posse omnibus juris remediis. Romæ Prid. Idus Jul. 1555.

CAP. V.

Romanæ Ecclesiæ & Cameræ Apostolicæ bona alienata, in illius damnum aut sine paris valoris recompensa, vel necessitate, seu evidenti utilitate, pro non alienatis habeantur, & restituantur.

PIUS IV.

VEnditiones, cessiones, infeudationes, locationes, donationes, permutationes, hypothecas, concessiones, & alias omnimodas alienationes & contractus, quæcunque, quotcunque, & qualescunque, ac in quorumvis Principum ac Cardinalium, Patriarcharum, & aliorum Prælatorum favorem, vel eorum contemplatione, per prædecessores nostros, ac nos, & eàdem præfatam, necessitate, vel evidenti utilitate sedis hujusmodi id non exigente, seu sine aliqua, vel saltem minimè correspectiva, neque competenti recompensa factos, & concessos, ac confirmatos, & approbatos, etiam si quantumvis longissimâ temporis præscriptione robur sumpsisse dici possint, auctoritate Apostolicâ, tenore præsentium perpetuò revocamus, rescindimus, cassamus, irritamus, annullamus, ac viribus omninò vacuamus. Declarantes venditiones, cessiones, infeudationes, locationes, donationes, permutationes, hypothecas, concessiones, & cæteras alienationes præmissas nequaquam tenuisse, nec tenere, nullumque emptoribus, cessionatiis, feudatariis, locatariis, donatariis, aliisque rerum ipsarum detentoribus, nec aliquem possidendi titulum per eas quæsitum esse, nec eisdem Ecclesiæ, sedi & Cameræ præjudicium afferre potuisse. Ac civitatum, terrarum, & aliorum locorum eorundem habitatores, vasallos, & subditos, dictis illorum detentoribus, nullum vasallagii, fidelitatis, vel subjectionis, aut aliud jus vel obedientiam, alienationum hujusmodi, vel etiam juramenti per eos illis præstiti, quod etiam eis harum serie relaxamus, prætextu debere, aut illis adstrictos esse. Quinimò detentores ipsos ad eadem, civitates, terras, castra, oppida, & loca sedi & Cameræ præfatis realiter, & cum effectu restituenda, & relaxanda, ac eorum detentores ad fructuum inde post obitum concedentis hactenus perceptorum, & in posterum percipiendorum, restitutionem in utroque foro omninò teneri, & ad id etiam sententiis, censuris & pœnis Ecclesiasticis, ac etiam pecuniariis, nec non privationis quotumcunque aliorum feudorum Ecclesiasticorum, per eos etiam legitimè obtentorum, & inhabilitatis ad illa aliaque deinceps obtinenda, ac illis juris & facti remediis cogi & compelli posse. Ac decernentes, præsentes vim perpetuæ legis habere, neque de nullitatis vitio, seu intentionis nostræ, vel alio quovis defectu, notari seu impugnari posse, sed illas omni exceptione remotâ, validas & efficaces fore, suosque plenarios & integros effectus sortiti, & inviolabiliter observari. Rom. 15. Cal. Decemb. 1565.

CAP. VI.

Infeudationum & alienationum bonorum Ecclesiæ persuasores & mediatores excommunicantur.

PIUS V.

TRactantes, consulentes, aut aliàs verba facientes de infeudationibus aut alienationibus *a*, de civitatibus & locis immediatè ad nos & sedem Apostolicam spectantibus & pertinentibus, etiam devolutis, etiam in feudum communiter & pluries dari solitis, sive ex causa permutationis, aut alias quomodolibet, etiam contemplatione meritorum erga sedem præfatam, aut sub prætextu necessitatis, vel evidentis utilitatis faciendis, seu de postulandis à nobis & sede præfatâ quibusvis personis cujusvis dignitatis, in Duces, Vicarios, Gubernatores seu quemvis alium titulum, ad vitam, vel in perpetuum, vel longum tempus, civitatum, oppidorum, artium & locorum prædictorum, ac propterea de eligendis oratoribus ad nos & successores nostros super præmissis, vel eorum occasione mittendis proponentes, tam ipsi, quàm oratores, munus hujusmodi recipientes, aut alii quicunque alienationes per se vel alium seu alios insinuantes vel suadentes, eo ipso sententiam incurrant excommunicationis, & sedis Apostolicæ rebelles, etiam in primo capite læsæ Majestatis, & proditores civitatum & lo-

a *Spec. in titul. de emphyteus. §. nunc verò aliqua. vers.* 113. *prope fin. Bald. in l. cum virum. C. de fideicom. Barto. in l. ex diverso. §. etiam in gloss. ubi ea, qua sol. mat. in l. quod dicitur. ff. de verb. oblig.* 12. *q.* 2.

corum præfatorum, ac loca eorum fisco ipso jure devoluta, & incorporata sint, & esse censeantur, omnibus dignitatibus, & quomodolibet obtentis beneficiis, privati existant, neque ad civitates & loca præfata ullo unquam tempore remitti possint, & si aliquando eos redintegrari contigerit, nihilominùs infames remaneant, illisque bonorum & dignitatum portæ perpetuò claudantur. Rom. 4. Cal, April. 1566.

CAP. VII.

Bonorum immobilium Gallicanæ Ecclesiæ alienatio permittitur in subsidium belli ad extirpandas hæreses.

Sixtus V.

CUm charissimus in Christo filius noster Henricus, Francorum Rex Christianissimus, suis literis & nuntiis nobis significaverit, se jam omnes propemodùm modos tentasse reducendi hæreticos, qui jam aliquam partem regni sui infecerant, in viam veram & Catholicam, ac tot retroactis seculis in illo regno usitatam, magna cum pietatis laude & ipsius regni tranquillitate, nec tamen quicquam proficere potuisse, volens satisfacere debito suo erga Deum omnipotentem, per quem Reges regnant, paci etiam & quieti Regni sui consulere cupiens: scriptum est enim: *Omne Regnum in se divisum, desolabitur:* conscientiæ etiam securitati, & animæ suæ saluti, quâ nulla res est pretiosior, prospicere intendens, quando aliâ viâ non licuit, ad arma succurrendum duxit, quò hanc pestem ex suo regno ejiceret & eliminaret: eodem etiam tempore non solum conservationi Ecclesiarum, ac personarum & bonorum Ecclesiasticorum, sed etiam recuperationi eorum, quæ ab his hæreticis detinentur, & impiè tractantur, diligenter intenderet: cùm alioqui de his omnibus rationem Deo redditurus, divini judicii ultionem meritò reformidare cogatur, si remissè ac negligenter negotium Dei ac religionis, Ecclesiarum etiam & bonorum occupatorum tractaret. Quare cùm jam arma sumpserit, hoc sancto proposito constantissimè obfirmatus, justum esse duxit, ut Clerus etiam Galliæ partem oneris sustineat, quod etiam ipse idem Franciæ Clerus legitimè congregatus, necessarium judicavit, istis bellorum tempestatibus Regi succurrendum esse, etiam per alienationem bonorum immobilium; Nobis itaque supplicari fecit, ut dicto Clero facultatem vendendi bona mobilia vel immobilia, usque ad valorem centum millium scutorum in reditibus annuis concederemus: Nos considerantes, quòd si bellum hoc, eum exitum habuerit, quem & optamus, & aspirante regiis conatibus divinâ clementiâ firmiter speramus, Ecclesiasticus ordo non solùm conservabit, quæ nunc possidet, sed recuperabit jam ab hæreticis occupata, quorum non parva summa est, postulatis regiis libenter annuimus; ita tamen ut hic ordo servetur, in præsens quinquaginta tantùm millia alienentur, quæ summa, ut quàm minimo Ecclesiarum detrimento efficiatur, & fideliter atque utiliter in usum designatum erogetur, &c.

TITULUS VIII.

DE OFFICIO LEGATI.

CAP. I.

Legati residere tenentur in locis, ad quæ deputantur.

Leo X. *in Concilio Lateranensi.*

NUllis Cardinalibus provincias ac civitates legationis titulo obtinentes, eas per locum tenentes aut officiales quoscunque administrare liceat, sed personaliter ipsi pro majori parte temporis adesse, atque eas omni vigilantiâ regere & gubernare teneantur: & qui nunc titulum legationis obtinent, aut pro tempore obtinebunt, si in Italia intra tres menses, si extra Italiam quinque, à die præsentis publicationis, ad suas provincias ire, ac majorem temporis partem ibi residere teneantur: nisi de nostro & successorum nostrorum mandato, pro aliquibus gravioribus negotiis in Romana Curia retineantur, vel ad alia loca, prout necessitas postulat, mittantur: & tunc in dictis provinciis ac civitatibus vicelegatos, auditores, locumtenentes, cæterosque consuetos officiales eum debitis provisionibus ac salariis habeant. Qui præmissa omnia & singula non servaverit, emolumentis quibuscunque legationis careat. Quæ quidem propter hoc antiquitùs ordinata & instituta fuerunt; ut opportuna legatorum præsentia populis esset salutaris, non ut ipsi laborum & curarum penitùs expertes, lucro tantùm, suæque legationis titulo inhiarent. Rom, 3. Non Maji, 1515.

TITULUS IX.

DE INSULIS NOVI ORBIS.

CAP. I.

Ad propagandam fidem Christianam, novi orbis Insulæ conceduntur juri & dominio Regis Catholici, Ferdinandi Arragon.

Alexander VI.

ALexander Episcopus, servus servorum Dei, Ferdinando Regi, & Isabellæ Reginæ Castellæ, Legionis, Arragonum, Siciliæ, & Granatæ, illustribus, salutem & Apostolicam benedictionem *a*. Inter cætera divinæ majestati beneplacita opera, & cordis nostri desiderabilia, illud profectò potissimum existit, ut fides Catholica & Christiana religio, nostris præsertim temporibus exaltetur, ubilibet amplietur & dilatetur, animarumque salus procuretur, ac barbaricæ nationes deprimantur, & ad fidem ipsam reducantur. Unde cùm ad hanc sacram Petri sedem divinâ favente clementiâ (meritis licèt imparibus) evecti fuerimus, cognoscentes, vos, tanquam veros Catholicos Reges & Principes, quales semper fuisse novimus, & à vobis præclarè gesta toti plenè jam orbi notissima demonstrant, ne dum id exoptare, sed omni conatu, studio & diligentiâ, nullis laboribus, nullis impensis, nullisque parcendo periculis, etiam proprium sanguinem effundendo efficere, ac omnem animum vestrum, omnesque conatus ad hoc jamdudum dedisse, quemadmodum recuperatio regni Granatæ à tyrannide Saracenorum hodiernis temporibus per vos, cum tanta Divini nominis gloria, facta testatur, dignè ducimur non immeritò, & debemus illa vobis etiam spontè & favorabiliter concedere, per quæ hujusmodi sanctum & laudabile ab immortali Deo cœptum propositum, indies ferventiori animo, ad ipsius Dei honorem & imperii Christiani propagationem prosequi valeatis. Sanè accepimus, quòd vos dudum animum proposueratis, aliquas insulas & terras firmas, remotas & incognitas, ac per alios hactenus non repertas, quærere & invenire, ut illarum incolas & habitatores ad colendum Redemtorem nostrum, & fidem Catholicam profitendum reduceretis, hactenus in expugnatione & recuperatione ipsius regni Granatæ, plurimùm occupati, hujusmodi sanctum & laudabile propositum vestrum ad optatum finem perducere nequivistis: sed tandem sicut Domino placuit, regno prædicto recuperato, volentes desiderium adimplere vestrum, dilectum filium Christo-

a *Constitutio ab Historicis celebrata: illa est, quæ Reges Portugaliæ & Castellæ inter, Indias dividebat, ne ad arma devenirentur: Est autem Ferdinandus hic V. Arragoniæ Rex, Joannis filius, Alphonsi Neapolitani frater, Caroli V, & Ferdinandi Impp. avus. Qui in uxorem ductâ Isabellâ Castellæ Reginâ, maxima regna conjunxit, & Johannam post Philippo Austr. nuptam, procreavit.*

phorum

phorum Columbum, virum utique dignum & plurimùm commendandum, ac tanto negotio aptum, cum navigiis & hominibus ad similia instructis, non sine maximis laboribus & periculis ac expensis destinastis, ut terras firmas & insulas remotas & incognitas hujusmodi, per mare, ubi hactenus navigatum non fuerat, diligenter inquirere: qui tandem (divino auxilio) factâ extremâ diligentiâ in mare Oceano navigantes, certas insulas remotissimas, & etiam terras firmas, quæ per alios hactenus repertæ non fuerant, invenerunt, in quibus quam plurimæ gentes pacificè viventes, & ut asseritur, nudi incedentes, nec carnibus vescentes, inhabitant, & ut præfati nuncii vestri possunt opinari, gentes ipsæ in insulis & terris prædictis habitantes, credunt unum Deum creatorem in cœlis esse, ac ad fidem catholicam amplexandum, & bonis moribus imbuendum satis apti videntur, spesque habetur, quòd si erudirentur, nomen Salvatoris Domini nostri Jesu Christi, in terris & insulis prædictis facilè inducerentur, ac præfatus Christophorus in una ex principalibus insulis prædictis, jam unam turrim satis munitam, in qua certos Christianos, qui secum iverant, in custodiam, & ut alias insulas ac terras firmas, remotas & incognitas inquirerent, posuit, construi & ædificari fecit: in quibus quidem insulis & terris jam repertis, aurum, aromata, & aliæ quamplurimæ res pretiosæ diversi generis & diversæ qualitatis reperiuntur, unde omnibus diligenter, & præsertim fidei Catholicæ exaltatione & dilatatione (prout decet Catholicos Reges & Principes) consideratis, more progenitorum vestrorum claræ memoriæ Regum, terras firmas & insulas prædictas, illarumque incolas & habitatores vobis, divinâ favente clementiâ, subjicere, & fidem catholicam reducere proposuistis. Nos igitur hujusmodi vestrum sanctum & laudabile propositum plurimum in Domino commendantes, ac cupientes, ut illud ad debitum finem perducatur, & ipsum nomen Salvatoris nostri in partibus illis inducatur, hortamur vos quamplurimùm in Domino, & per sacri lavacri susceptionem, quâ mandatis Apostolicis obligati estis, & viscera misericordiæ Domini nostri Jesu Christi attentè requirimus, ut cùm expeditionem hujusmodi omninò prosequi & assumere probâ mente orthodoxæ fidei zelo intendatis, populos in hujusmodi insulis & terris degentes, ad Christianam religionem suscipiendum inducere velitis & debeatis, nec pericula, nec labores ullo unquam tempore vos deterreant, firmâ spe fiduciâque conceptis, quòd Deus omnipotens conatus vestros feliciter prosequetur. Et ut tanti negotii provinciam, Apostolicæ gratiæ largitate donati, liberius & audaciùs assumatis, motu proprio, non ad vestram, vel alterius pro vobis, super hoc nobis oblatæ petitionis instantiam, sed de nostra mera liberalitate, & ex certa scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, omnes insulas & terras firmas inventas & inveniendas, detectas & detegendas, versus occidentem & meridiem, fabricando & construendo unam lineam à Polo Arctico scilicet Septentrione, ad Polum Antarcticum scilicet meridiem, seu terræ firmæ, & insulæ inventæ & inveniendæ sint versus Indiam, aut versus aliam quamcunque partem, quæ linea distet à qualibet Insularum, quæ vulgariter nuncupantur, *de los Azores y cabo verde*, centum leucis versus occidentem & meridiem, ita quod omnes insulæ, & terræ firmæ repertæ & reperiendæ, detectæ & detegendæ, à præfata linea versus occidentem & meridiem, per alium Regem aut Principem Christianum non fuerint actualiter possessæ, usque ad diem nativitatis Domini nostri Jesu Christi proxime præteritum, à quo incipit annus præsens millesimus quadringentesimus nonagesimus tertius, quando fuerunt per nuncios & Capitaneos vestros inventæ aliquæ prædictarum insularum, auctoritate omnipotentis Dei, nobis in beato Petro concessâ, ac Vicariatûs Jesu Christi, quâ fungimur in terris, cum omnibus illarum dominiis, civitatibus, castris, locis & villis, juribusque & jurisdictionibus ac pertinentiis universis, vobis, hæredibusque & successoribus vestris (Castellæ & Legionis Regibus) in perpetuum, tenore præsentium, donamus, concedimus, & assignamus, vosque & hæredes ac successores præfatos illarum dominos, cum plena, libera & omnimoda potestate, auctoritate & jurisdictione, facimus, constituimus & deputamus: decernentes nihilominùs per hujusmodi donationem, concessionem & assignationem nostram, nulli Christiano Principi, qui actualiter præfatas insulas & terras firmas possederit, usque ad dictum diem Nativitatis Domini nostri Jesu Christi, jus quæsitum, sublatum intelligi posse aut auferri debere. Et insuper mandamus vobis in virtute sanctæ obedientiæ, ut (sicut pollicemini, & non dubitamus, pro vestra maxima devotione & regia magnanimitate, vos esse facturos) ad terras firmas & insulas prædictas, viros probos & Deum timentes, doctos, peritos & expertos, ad instruendum incolas & habitatores præfatos in fide catholica, & bonis moribus imbuendum, destinare debeatis, omnem debitam diligentiam in præmissis adhibentes, ac quibuscunque personis cujuscunque dignitatis, etiam imperialis & regalis status, gradûs, ordinis vel conditionis, sub excommunicationis latæ sententiæ pœna, quam eo ipso, si contrà fecerint, incurrant, districtiùs inhibemus, ne ad insulas & terras firmas, inventas & inveniendas, detectas & detegendas, versus occidentem & meridiem, fabricando & construendo lineam à Polo Arctico ad Polum Antarcticum, sive terræ firmæ & insulæ inventæ & inveniendæ sint versus Indiam, aut versus aliam quamcunque partem, quæ linea distet à qualibet insularum, quæ vulgariter nuncupantur, *de los Azores y cabo verde*, centum leucis versus occidentem & meridiem, ut præfertur, pro mercibus habendis, vel quavis alia de causa accedere præsumant, absque vestra ac hæredum & successorum vestrorum prædictorum licentia speciali. Non obstantibus constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, cæterisque contrariis quibuscunque. In illo, à quo imperia & dominationes ac bona cuncta procedunt confidentes, quòd dirigente Domino actus vestros, si hujusmodi sanctum & laudabile propositum prosequamini, brevi tempore cum felicitate & gloria totius populi Christiani, vestri labores & conatus exitum felicissimum consequentur. Romæ 4. Nonâs Maji. 1493.

TITULUS X.
DE BENEFICIORUM COLLATIONE ET IMPETRATIONE.

CAP. I.

Beneficiorum aut dignitatum tam regularium quàm secularium administrationem, neglectâ expeditione literarum Apostolicarum, aut illis non expeditis suscipere, fraudis est restitutioni fructuum obnoxia.

Julius II. *in Concilio Lateranensi.*

Romani Pontificis circumspecta providentia ad ea libenter intendit, per quæ animarum periculis, Ecclesiarum & Monasteriorum dispendiis obvietur, Cameræque Apostolicæ (cui diversa impensarum onera, pro Ecclesiæ Romanæ statu conservando, quotidiè incumbunt) indemnitati debitè provideatur. Cupientes igitur, ne provisiones, concessiones, & gratiæ Apostolicæ sedis, & præcipuè, quæ à nobis emanârunt, & pro tempore emanabunt, diu maneant in suspenso, sed perfectè ad actum, juxta Apostolicas constitutiones, deducantur *a*. Et ne Ecclesiarum, Monasteriorum, & Eccle-

a *Similis, in repertorio in verb. Gratia, debita forma gratiarum literis non expeditis, sub pœna excommunicat. & privationis Ecclesiarum & beneficiorum, nemo se immiscere debet administrationi eorundem.*

siasticarum dignitatum Prælati quicunque, seu commendatarii & administratores, absque titulo & literis Apostolicis, in animarum suarum periculum, regimini, & administrationi eorundem se ingetere, aut aliàs illis se immiscere præsumant, præsenti constitutione perpetuò valiturâ declaramus, quòd constitutiones Bonifacii, Alexandri, Pii, & Innocentii, prædecessorum nostrorum, juxta illarum tenores perpetuis temporibus inviolabiliter observentur, quoad pœnas & censuras etiam privationis in eis expressas. Dat. Rom. 5. Cal. Aug. Pontif. nostri an. 2. Dom. 1505.

CAP. II.

Parochialium Ecclesiarum collationes citra formam à Concilio Tridentino præscriptam facta, nullius sunt effectus aut juris.

Pius V. *in Concilio Tridentino.*

STatuit Synodus Tridentina a, ut occurrente vacatione parochialis Ecclesiæ, etiam generaliter vel specialiter, etiam vigore indulti in favorem sanctæ Romanæ Ecclesiæ, Cardinalium, aut aliàs quomodolibet reservatæ vel affectæ, debeat Episcopus habitâ notitiâ vacationis Ecclesiæ, si opus fuerit, idoneum in ea Vicarium, cum congruâ, ejus arbitrio, fructuum portionis assignatione constituere, qui onera ipsius Ecclesiæ sustineat, donec ei de Rectore provideatur, & deinde Episcopus & qui jus patronatûs habet, intra decem dies, aut aliud tempus ab Episcopo præscribendum, aliquos clericos ad regendum Ecclesiam idoneos, examinatoribus juxta formam ejusdem Synodi deputatis, nominet, & non nisi ab eisdem examinatoribus per concursum aliorum examinatorum, etiam tanquam magis idoneo, ab Episcopo judicato & electo, de Ecclesia provideatur: aliàs provisiones, seu institutiones omnes, præter formam prædictam factæ, surreptitiæ censeantur. Sed quoniam res humanæ semper in deterius prolabuntur, nisi sit, qui eas retineat, ac debitæ executioni demandet, & verendum sit, ne propter constitutionum hujusmodi transgressionem maximi abusus oriantur: nos, ad quorum notitiam non sine gravi nostra molestia pervenit, nonnullos ex venerabilibus fratribus nostris, Archiepiscopis, & Episcopis, occurrente vacatione parochialium Ecclesiarum, eas nullo aut minùs ritè servato examine, præsertim illo, quod per concursum fieri debet, ex Concilio Tridentino, vel etiam ritè servato, personis minùs dignis, carnalitatis aut alium humanæ passionis affectum, non rationis judicium sequentes, contulisse & de eis providisse, volentes (quantum cum Deo possumus) hujusmodi ac etiam futuris periculis occurrere, eorundem prædecessorum nostrorum constitutiones præfatas etiam innovando, auctoritate Apostolicâ, tenore præsentium, omnes & singulas collationes, provisiones, institutiones, & quasvis dispositiones parochialium Ecclesiarum, ab eisdem Episcopis & Archiepiscopis ac quibusvis aliis collatoribus, tam ordinariis quàm delegatis S. R. E. Cardinalibus, ac Sedis Apostolicæ Legatis, vel nuntiis, præter & contra formam, ab eodem Concilio Tridentino, præsertim in examine per concursum faciendo præscriptam, factas aut in futurum faciendas, nullas, irritas, ac nullius roboris, vel momenti fore, & esse, nullumque provisis jus, aut titulum etiam coloratum possidendi præbere, & parochiales Ecclesias hujusmodi, ut prius ante collationes hujusmodi vacabant, ex nunc vacare statuimus, decernimus, & declaramus, easque omnes pro tempore sic vacantes, nostræ, & sedis Apostolicæ, seu eorum quibus jus conferendi eas, præterquam Episcopis, & Archiepiscopis, qui curam dicti examinis juxta decretum Concilii habere debent, competet, dispositioni reservamus. Insuper, ne parochiales Ecclesiæ diu in suspenso maneant, in maximum animarum periculum, quarumcunque parochialium Ecclesiarum, quarum, dum pro tempore vacant, ad Episcopos, Archiepiscopos, Primates, & Patriarchas, & quosvis alios ordinarios collatores, in mensibus ordinariis collatoribus, etiam per nostras regulas assignatis, provisio & collatio spectat & pertinet, de quibus iidem Episcopi & ordinarii prædicti intra sex mensium spatium à die vacationis earundem, perfecto examine juxta formam Concilii Tridentini præfati non providerint, ac illarum etiam, quarum collationes nobis, & dictæ sedi generaliter vel specialiter, & ex quavis causa reservatæ seu affectæ existunt, aut aliàs ex indulto sedis Apostolicæ competunt, ad quas, occurrente illarum vacatione Episcopi & Archiepiscopi præfatas personas, per examen, concursu multo habito, juxta dicti Concilii Tridentini formam approbatas, & magis idoneas non elegerint, aut electas nobis, vel successoribus nostris, aut iis, ad quos collatio spectabit, pro collatione obtinenda, intra quatuor mensium spatium à die illius vacationis, non significaverint, nec non parochialium Ecclesiarum similium, qui juris patronatûs Ecclesiastici, vel aliorum seu clericorum & laicorum simul fuerint, si præsentatus intra tempus eisdem patronis à jure præfixum, prævio examine juxta formam dicti Concilii approbatus petatur, institutioque ipsa per duos menses à die præsentationis dilata fuerit, collationem, provisionem, institutionem, ac omnimodam dispositionem nobis & ipsi sedi, ac personis indulta hujusmodi conferendi, providendi, seu instituendi obtinentibus, respectivè reservamus, datâ tamen in parochialibus juris patronatus optione ipsis patronis, ut si institutio ad ordinarios spectabit, ipsis ordinariis illam facere negligentibus, & ultra dictos duos menses differentibus, possint pro hujusmodi institutione obtinenda, habere recursum ad Metropolitanum, vel viciniorem ordinarium, aut ad sedem Apostolicam. Prohibentes etiam eisdem ordinariis, ne tempus decem dierum eisdem ordinariis & patronis ab eodem Concilio Tridentino ad nominandum idoneos clericos coram deputatis examinatoribus præfixum, ultra alios decem dies prorogare audeant, vel præsumant. Districtiùs inhibentes, ne quis præter Romanos Pontifices, aut alios indulta hujusmodi obtinentes, ut præfertur, quacunque sit super hoc auctoritate munitus, de hujusmodi beneficiis sic reservatis (ut præfertur) disponere, vel circa illa, etiam per viam permutationis, vel aliàs renovare quoquo modo præsumat.

CAP. III.

Reclamare possunt electioni minùs digni digniores in Ecclesiis parochialibus licitâ appellatione.

Idem ibidem.

UT non solùm dignis, sed magis idoneis repertis, juxta Concilii decretum, parochiales Ecclesiæ conferantur volumus & decernimus, quòd si Episcopus minùs habilem, posthabitis magis idoneis, elegerit, possunt ii, qui rejecti fuerint à mala electione hujusmodi ad Metropolitanum, vel si ipse eligens Metropolitanus, aut exemptus fuerit, ad viciniorem ordinarium, uti nostrum & sedis hujusmodi delegatum, aut aliàs ad ipsam sedem Apostolicam appellare, ac prælectum ad novum examen coram ipso appellationis Judice, & ejus examinatoribus provocare, & constito de prioris eligentis irrationabili judicio, eoque revocato, parochialis magis idoneo per eundem Judicem appellationis auctoritate nostrâ (quatenus collatio ad Episcopum, à quo appellatum fuit, spectaret) conferatur, aliàs eidem magis idoneo per Judicem appellationis approbato conferenda remittatur ad eum, ad quem collatio, provisio, vel institutio spectabit. Hæc tamen appellatio interposita interim non impediat aut suspendat, quo minùs electio per ordinarium primo loco facta interim debitæ demandetur executioni, &

a *Concil. Trident. sess. 23. capit. 1. c. dudum ext. de elect. c. licet canon in 6. eod.*

ni, & provisus ab eadem Ecclesia, causâ appellationis hujusmodi dependente, non amoveatur. Et, si qui à sententia per Judicem appellationis lata duxerit appellandum, is tunc ad sedem ipsam Apostolicam appellabit. Si secus in præmissis omnibus & singulis actum aut attentatum fuerit, irritum decernimus & inane.

CAP. IV.

Beneficii cujuscunque impetratio, quæ suppositam dolo malo in examine præfert personam, & conditione quapiam paciscitur quæstûs aut privati lucri gratiâ, est falsa & irrita.

Paulus IV.

FRaudibus & dolis, ac hæresi simoniacæ, quantum cum Deo possumus, efficaciter occurrere volentes, Apostolicâ auctoritate, tenore præsentium statuimus, & ordinamus, atque decernimus, quòd de cætero omnes & singuli, qui occasione beneficiorum obtinendorum se alios esse simulaverint, & tanquam tales se in examine supposuerint, aut beneficia pro personis id ignorantibus, seu pro se, vel pro aliis, cum *a* oblatione alicujus pensionis annuæ, aut pro aliis, cum spe pensionem annuam, aut aliud quantumvis modicum temporale commodum ab eis consequendi, vel pro se ipsis principaliter, & intentione, ea postmodum in favorem aliorum, etiam quantumvis idoneorum, & benemeritorum, cum simili pensione, aut commodo, aut etiam sine eo resignandi, obtinere procuraverint, cujuscunque statûs, gradûs, ordinis & conditionis existant, etiam si Episcopali, aut aliâ majori dignitate Ecclesiasticâ, vel Cardinalatûs honore seu mundanâ, etiam Regiâ, Ducali, aut Marchionali præeminentiâ præfulgeant, excommunicationis & anathematis, ac maledictionis æternæ sententiam, à qua nisi à nobis, aut Romano Pontifice pro tempore existente, præterquam in mortis articulo constituti, absolvi nequeant, necnon privationis omnium & singulorum beneficiorum Ecclesiasticorum, cum cura & sine cura, secularium, & quorumvis ordinum regularium, per eos in titulum, vel commendam, aut aliàs quomodolibet obtentorum, & inhabilitatis ad illa, & alia in posterum obtinenda, pœnam eo ipso, absque alia desuper facienda declaratione, incurrant, ita ut constito solùm summariè & extrajudicialiter, quòd ipsi contra tenores præsentium, aliquid fecerint, per curiæ causarum Cameræ Apostolicæ generalem adjutorem, seu viceadjutorem, vel ejus locumtenentem, pro talibus, & ut tales publicari possint. Et nihilominus, sicut præfertur. obtentæ provisiones, & commendæ, aliæque dispositiones nullæ sint, irritæ & inanes, nullumque jus alicui in ipsis beneficiis vel ad illa tribuant, & ab aliis liberè impetrentur. Volumusque præsens decretum, etiam quoad Monasteria monialium, & alia beneficia per moniales aut alias mulieres obtineri solita, locum habere.

CAP. V.

Qui retinent aut possident beneficia Ecclesiastica, priusquam Apostolicis literis possessionis probetur, beneficiis illis privantur, & ad alia obtinenda perpetuò fiunt inhabiles.

Julius III.

JUlius Papa tertius, cui nuper innotuit, quòd licèt alias fel. recor. Greg. X. *b* sanciverit, quod nullus extunc de cætero administrationem dignitatis, ad quam electus esset, priusquam celebrata de ipso electio confirmaretur, sub Oeconomatûs vel procurationis nomine aut alio de novo quæsito colore, in spiritualibus vel temporalibus, per se vel per alium, pro parte vel in totum gerere, vel recipere, aut illis se immiscere præsumeret, omnes illos, qui secus fecissent, jure, si quod illis per electionem quæsitum foret, decernens eo ipso privatos. Sanctiones ipsas ad inferiora beneficia Ecclesiastica quæcunque & quomodocunque qualificata amplians & extendens, hâc suâ perpetuo valiturâ constitutione statuit & ordinavit, quòd omnes & singulæ personæ Ecclesiasticæ, tam seculares, quàm quorumvis ordinum regulares, cujusvis statûs, gradûs, ordinis, vel conditionis existant, etiam si Episcopali, vel Archiepiscopali, aut Patriarchali, vel aliâ majori dignitate præfulgeant, quòd de cætero literis, super dispensation. retinendi beneficia per eos, antequam promoveantur, aut eorum electiones confirmentur, obtenta, eis per sedem eandem pro tempore concessis minimè confectis, beneficia ipsa retinere, aut possessionem alicujus, seu aliquorum beneficiorum Ecclesiasticorum, cum cura vel sine cura, secularium vel quorumvis ordinum regularium, quæcunque & qualitercunque qualificatorum, eis dictâ auctoritate Apostolicâ conferri, seu commendari, aut in eorum favorem & commodum uniri, seu aliàs disponi concession. literis Apostolicis super collatione, seu commenda, aut unione, seu alia dispositione hujusmodi non expeditis per se, vel per alium, seu alios ejus nomine, etiam supplicationum seu sumptorum vel transumptorum hujusmodi, aut collationum, eis postmodum de ipsis beneficiis, tanquam etiam nunc certo modo in supplication. expresso vacantibus, ordinariâ vel aliâ quâvis auctoritate factarum prætextu apprehendere præsumpserint, aut per alios apprehensam, ratam & gratam habuerint, ipsorum beneficiorum non possessores, sed meri & nudi detentores ac violenti, & sine aliquo titulo in eis intrusi censeantur, & pro talibus habeantur & reputentur, nec fructus suos faciant, sed ad illorum restitutionem, ut præfertur, teneantur, & obligati existant, constitutiones seu dictæ cancellariæ regulæ de annali & triennali possessore in illis locum non habeant, nec eisdem detentoribus & intrusis in aliquo suffragentur, quinimò beneficia per eos tempore promotionis suæ, aut eorum electionis, confirmationis, obtenta, literis super dispensatione a retinendi sibi concessa non expeditis retinentes, aut possessionem beneficiorum literis Apostolicis super illis non confectis apprehendentes, seu per alios apprehensam ratam & gratam habentes, beneficia sic retenta, aut apprehensa, & omne jus, quod in illis, vel ad illa pro tempore quomodolibet habuerint, eo ipso amittant, illisque & illo privari, ac ad illa de cætero obtinenda perpetuò inhabiles, nec illa ulterius, & prætextu novi tituli, aut novæ commendæ, vel unionis, seu alterius dispositionis etiam Apostolicâ auctoritate factâ, assequi valeant, seu beneficia ipsa, tanquam de jure & facto vacantia, aliis conferri, seu commendari, & per quosvis, tam ab eorum ordinariis collatoribus, quam à sede prædicta, liberè impetrari possint, & si beneficia ipsa litigiosa fuerint, collitigantes in omni jure, & ad omne jus, quod beneficia retinentibus, aut possessionem apprehendentibus hujusmodi in eisdem beneficiis, vel ad illa quomodolibet competebat, aut competere poterat, eo ipso, absque aliquo juris aut hominis ministerio, surrogentur & surrogati esse censeantur, ac in eorum favorem causa desuper pendens advocata, & lis extincta fuisse, & similiter esse censeatur. Quodque de cætero supplicationis, etiam manu nostrâ, & motu proprio signatæ, nisi habuerint clausulam, quòd eorum sola signatura sufficiat, nullam aliam, quàm per literarum super illis conficiendarum fidem aut probationem faciant, seu præstent, nec ulla eis in aliquo alio casu fides adhibeatur, aut adhiberi possit.

CAP. VI.

Pluralitatis beneficiorum exercitatissimus abusus extinguitur.

a *Beneficiorum impetrationes liberæ esse debent, & ab omni contentione alienæ. Cravet. consil.* 122. *Natta consil.* 293. *num.* 2. *lib.* 2. *Rebuffus in praxi benef. titul. quot modis beneficia acquir. num.* 4. b *c. avaritia* 5. *de Elect. & elect. potest. in* 6.

Leo X. *in Concilio Lateranensi.*

DIspensationes ad plura incompassibilia, ultra duo, nisi qualificatis juxta formam juris communis, non concedantur, nisi ex magna & urgenti *a* causa. Et personis, cujuscunque dignitatis, parochiales Ecclesias, & earum perpetuas vicarias, ac dignitates majores & principales, etiam per viam unionis, vel commendæ ad vitam, ultra quatuor obtinend. ex nunc terminum duorum annorum præfigimus, ut interim quatuor tantùm ex eis retentis, reliquas dimittere teneantur, & beneficia dimittenda hujusmodi resignari valeant in manibus ordinariorum, ad effectum, ut de illis provideatur personis per eos nominandis, quâcunque reservatione, etiam generali, etiam ex qualitatibus resignantium personarum resultante, non obstante, quo elapso termino, nisi dimiserint omnia, vacare censeantur, ac possint liberè, ut vacantia, impetrari, talesque prætereà retinentes, pœnas extravagantis, Execrabilis, recolendæ memoriæ Joannis Papæ XXII. etiam prædecessoris nostri, incurrant.

CAP. VII.

Ad beneficia quibus cura animarum jungitur, vitâ & morum tum doctrinæ splendore insignes, provehi debent, examine prævio, ac diœcesanorum testium fide & depositione mediante.

Pius IV.

INter multiplices curas decernimus & declaramus, parochiales Ecclesias, & alia beneficia Ecclesiastica curata, personis sic examine prævio, & per diœcesanorum ac testium fidem, & depositionem eorundem, idoneis repertis, ac præstito per eos juramento & obligatione, de apud illa certo tunc expresso tempore residendo, per nos collata, quæ postmodum per easdem personas, juramento & obligatione hujusmodi neglectis, etiam in eisdem manibus nostris, etiam ex hujusmodi permutationis causa resignata, seu quovis modo, etiam per juris cessionem, literis non expeditis dimissa fuerint, ac ea, in quibus, ut præfertur, prout tenebantur, debito tempore non resederint, tam de jure quàm de facto, ut prius videlicet adhuc eo, quo dum de illis per nos eis, ut præfertur, provisum, seu provideri concessum existit modo, eo ipso vacare, & sic, ac ceu per infrascriptam privationem vacantia impetrari, & de illis, tanquam sedis præfatæ, etiam propter præmissa reservatis, per nos, & Romanum Pontificem pro tempore existentem, & non alios collatores; disponi posse, ac collationes, & provisiones de hujusmodi beneficiis tam idoneis repertis, quàm aliis ex earum resignatione seu concessione jus habentibus personis, cujuscunque qualitatis, conditionis, & pœnitentiæ existant, etiam si Pontificali dignitate præfulgeant, nullius roboris vel momenti existere, & viribus enervatas, eosque hujusmodi beneficiis privatos esse & censeri debere: ita tamen, quòd propter vacationem & privationes prædictas, eorundem beneficiorum possessores, seu in illis intrusi, vel super illis collitigantes, aliquod jus non acquirant, nec acquisitum sit, seu esse censeatur, nec ipsi de annali, seu triennali, vel aliarum regalium nostrarum beneficio gaudeant, neque illo, aut alio juris adminiculo se juvare possint. Et ne ipsi ulteriùs in sua malitia glorientur, sed, si non Domini timore, saltem formidi. e pœnæ, à similibus abstineant, omnes & singulos, ut præfertur, vel alias quomodolibet gratificatos, qui de cætero, de parochialibus Ecclesiis, perpetuis vicariis, & aliis beneficiis Ecclesiasticis curatis, per obitum vacantibus, ex amine prævio, ac diœcesanorum & testium fide, & depositione hujusmodi mediante, ac ultra ea, quæ sacri Canones sanciunt, præstito juramento & obligatione, de eisdem beneficiis intra certum tempus personaliter deserviendis, à nobis sibi provideri obtinuerit, beneficia ipsa, non adimpletis promissis, & obligationi hujusmodi minimè satisfacto, in aliorum, etiam intrusorum vel possessorum favorem simpliciter, vel ex causâ permutationis hujusmodi resignaverint, seu cesserint, aut illa quovis modo, etiam occasione litis & molestiæ dimiserint, nec non eos, in quorum favorem beneficia ipsa sic resignaverint, cesserint, & dimiserint, illosque, qui ad id auxilium, consilium, vel favorem, directè vel indirectè, scienter præstiterint, inferiores ab Episcopis videlicet, sententiâ majoris excommunicationis eo ipso per contravenientes incurrendâ, à quâ non nisi à nobis, aut Romano Pontifice pro tempore existente, præterquam in mortis articulo constituti, absolvi queant, auctoritate Apostolicâ, & tenore præmissis innodamus, eosdem excommunicatos, & ad prædicta, & alia per eos obtenta, sive secularia, sive regularia, quomodolibet qualificata beneficia Ecclesiastica, inhabiles & incapaces eo ipso esse, ut præfertur, censeri, beneficiaque ipsa, ipso jure & de facto, vacare, & à nobis, tanquam apud sedem præfatam vacantia, & propterea dispositioni Apostolicæ reservata, & non aliis, per quoscunque, dummodo ipsis privatis & incapacibus consanguinei vel affines, aut aliàs confidentes non sint, quos etiam ad hoc incapaces esse volumus, impetrari posse: sicque per quoscunque, quâvis auctoritate fungentes, Judices & personas, etiam Curiæ Cameræ Apostolicæ generalem auditorem, ac palatii Apostol. auditores seu locumtenentes, sublatâ eis, & eorum cuilibet, quâvis aliter judicandi, diffiniendi & interpretandi facultate & auctoritate, judicari & diffiniri debere; irritum quoque, & inane, si secus super his à quoquam quâvis auctoritate scienter vel ignoranter attentari contigerit, eisdem auctoritate & tenore similiter decernimus & declaramus.

CAP. VIII.

Regressuum & accessuum assentatoria facultas, quæ bona Christi testantis non Ecclesiæ facit, revocatur.

Paulus IV.

AD Romani Pontificis auctoritatem pertinet, ut quæ per eum consultò fiunt, suum plenarium consequantur effectum, nec prætextu ignorantiæ, aut aliàs quomodolibet cavillentur. Nuper siquidem in consistorio nostro secreto, venerabilibus Fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus adstantibus & audientibus, decretum fecimus tenoris subsequentis. Sanctissimus Dominus noster, attendens nonnullos ex S. R. E. Cardinalibus, qui ex decreto fel. recor. Pauli Papæ III. sanctitatis suæ prædecessoris, ultra Ecclesiam tituli seu denominationis suæ, uni tantùm Ecclesiæ cathedrali præesse, aut eam in administrationem obtinere permittuntur, ad plures cathedrales *a*, etiam Metropolitanas, & Patriarchales Ecclesias, regressum seu accessum in diversas, sibi Apostolicâ auctoritate concedi obtinuisse, & indies obtinere, ad hoc, ut regressu seu accessu hujusmodi effectum sortiente, regimini & administrationi ipsarum Ecclesiarum, seu earum regiminis & administrationis possessione, seu quasi, non habitâ, juri & facultati regrediendi seu accedendi hujusmodi, in favorem personarum eis gratarum & acceptarum, ad eorum libitum cedere possint, in ordinis Ecclesiastici confusionem, & dicti decreti enervationem, atque Ecclesiarum, quæ interdum personam magis utilem & idoneam requirunt, læsionem, ac Christi fidelium scandalum non modicum. Et propterea volens, quantum cum Deo potest, præmissis salubriter occurrere, statuit, decrevit, & ordinavit, quòd de cætero perpetuis futuris temporibus, alicui Cardinali non nisi

a *Pluralitas beneficiorum tum Divino tum Cæsareo jure damnatur. Pontificio quidem c. sanctorum. 70. dist. c. clericus. 21. q. 1. & c. 1. 89. dist. Imperator maximè improbat quempiam habere duas militias. l. his quidem. C. qui militare non possunt. 12. & duo quidem collegia. l. 1. ff. de coll. illicit.*

a *Conc. Trident. sess. 25. cap. 7.*

unus

unus regressus seu accessus, ad Patriarchalem, seu Metropolitanam, vel aliam cathedralem Ecclesiam concedi possit. Et qui ex eisdem Cardinalibus ad præsens regressum seu accessum ad plures cathedrales Ecclesias habent, si præsentes in curia existunt, infra quindecim dies, si verò extra eam in Italia degunt, infra unum, reliqui verò in Gallia, Germania, aut Hispania commorantes, infra duos menses proximè futuros, unam Ecclesiam cathedralem, ad quam vigore regressus seu accessus sibi ad illam concessi, in illius eventum regredi seu accedere malint eligere & nominare, electionemque, & nominationem hujusmodi manu propriâ subscriptam, & suo munitam sigillo Senescallo, seu custodi Cancellariæ Apostolicæ, per eum in quinterno ipsius Cancellariæ de verbo ad verbum describendam transmittere, ac postquam regressui seu accessui prædicto locus fuerit, infra unum mensem ex tunc computandum, si alteri Ecclesiæ cathedrali præfuerint, aut aliam Ecclesiam cathedralem in administrationem obtinuerint, eam vel aliam, ad quam regressum seu accessum habuerint, in manibus Romani Pontificis pro tempore existentis, absque ulteriori sibi desuper concedendo regressu vel accessu, ne hæreditariam possessionem ipsius Ecclesiæ usurpare velle videantur, realiter & cum affectu dimittere omninò debeant: quòd si non dimiserint, ambæ Ecclesiæ eo ipso vacant, & utrique earum de præsule idoneo per ipsum Romanorum Pontificem provideri possit. Revocans, cessans, & annullans exnunc omnes & singulos regressus & accessus, ipsis Cardinalibus ad quamcunque, præterquam per eos, ut præfertur, eligendam & nominandam cathedralem Ecclesiam, sub quibuscunque tenoribus & formis, ac cum quibusvis efficacissimis, etiam motûs proprii, & certæ scientiæ, ac plenitudinis potestatis clausulis, irritantibusque, & aliis decretis quomodolibet concessis, ac decernens ex nunc irritum & inane, quicquid illorum prætextu contra præmissa, scienter vel ignoranter, contigerit attentari. Et licèt decretum ipsum per infra scriptum Secretarium nostrum, eisdem Cardinalibus, altâ & intelligibili voce in dicto consistorio, lectum & publicatum fuerit, quia tamen postmodum recognovimus, per illud inconvenientibus, quæ occasione regressuum & accessuum hujusmodi contingunt, præsertim in eo, quòd facultatem tribuunt, possessionem, seu quasi, regiminis & administrationis Ecclesiarum sub ipsis regressibus comprehensarum, propriâ auctoritate apprehendendi, plenè provisum non esse, cùm sæpiùs possessionem hujusmodi, etiam inscio Romano Pontifice, ad quem Ecclesiarum omnium universalis pertinet cura, apprehendant, Nos inconvenientibus prædictis occurrere, & decretum nostrum, quo ad hoc, ampliare volentes, statuimus, decernimus, & ordinamus, quòd nullus Cardinalis de cætero, vigore cujusvis regressus seu accessus ei ad quamcunque cathedralem seu Metropolitanam, vel patriarchalem Ecclesiam quomodolibet concessi, etiamsi id sibi ex tenore ipsius regressus seu accessus liberè permittatur, possessionem, seu quasi, regiminis & administrationis ejusdem Ecclesiæ, absque expressâ nostrâ, seu pro tempore existentis Romani Pontificis, licentiâ in scriptis obtentâ, apprehendere præsumat.

CAP. IX.

Beneficia in confidentiam, hoc est, certâ simoniacæ pravitatis specie collata quibusdam, aut ipso jure incapacibus, vel nondum adhuc natis, vacant, eorumq; dispositio sedi Apostolicæ reservatur.

Paulus IV.

OMnes & singulas Ecclesias, etiam Metropolitanas, & alias cathedrales, ac monasteria, etiam consistorialia, prioratus, præposituras, præpositatus, dignitates etiam majores, & principales, etiam conventuales, personatus, administrationes, & officia, cæteraque beneficia Ecclesiastica, cum cura & sine cura, secularia & quorumvis ordinum regularia, etiam de jure patronatûs, etiam laicorum, etiam nobilium & illustrium, etiam ex fundatione & donatione existentia, per ejusdem Romanæ Ecclesiæ etiam Episcopos, Cardinales, & quoscunque alios, etiam Patriarchas, Archiepiscopos, & alios Episcopos, ac etiam ejusdem Cameræ clericos, in titulum, commendam, vel administrationem, aut aliàs, confidentiam jure prohibitam, cujusvis personæ, ut præfertur, contemplatione vel intuitu, quovis modo recepta, illorum liberam collationem & dispositionem nobis & sedi Apostolicæ harum serie reservantes, ipso jure à die receptionis eorundem vacavisse, & vacare, ac fructuum & pensionum reservationes, ac facultates transferendi, & collationis beneficiorum concessiones, eis ut præmittitur factas, ac regressus, sive accessus, & ingressus concessos hujusmodi cessasse, & cessare, ac extinctos esse. Et eosdem Cardinales, seu quosvis alios, à primâ die receptionis beneficiorum hujusmodi, cirta fructus, reditus, & proventus earundem Ecclesiarum, monasteriorum, dignitatum, & aliorum beneficiorum, ac pensiones prædictas, indebitè percipere, suosque facere non potuisse, neque debuisse, sed illos omnes & singulos ad Cameram eandem devolutos fuisse, & esse, illique deberi, ac ipsos Cardinales, & alios, ad quorum manus quomodolibet pervenerunt, & eorum hæredes, ad integram illorum restitutionem in utroque foro teneri, & ad id opportunis juris remediis compelli debere, auctoritate Apostolicâ, tenore præsentium decernimus & declaramus. Et insuper universis & singulis, tam ejusdem Rom. Ecclesiæ Cardinalibus, etiam Episcopis, quàm Prælatis, & clericis, & aliis prædictis, præsentibus & futuris, ne deinceps ullo unquam tempore aliquas Ecclesias, monasteria, vel alia beneficia, etiam de dicto jure patronatûs, uti præfertur, existentia, aut fructus vel pensiones, aut regressus seu excessus in confidentiam prædictam, aut ad effectum reservationum hujusmodi, sibi postmodum cedentibus procurandum, recipere præsumant: Cardinalibus videlicet & aliis Prælatis hujusmodi, in virtute sanctæ obedientiæ, & sub interdicti ingressus Ecclesiæ, reliquis verò sub majoris excommunicationis latæ sententiæ pœnâ, per contrafacientes eo ipso incurrenda, à qua nisi à nobis, aut Romano Pontifice pro tempore existente, præterquam in mortis articulo constituti, absolvi nequeant, districtiùs inhibemus.

CAP. X.

Causæ beneficiorum in confidentiam collatorum, sedi Apostolicæ discutiendæ reservantur.

Pius V.

AD aures nostras non sine animi nostri displicentia pervenit, ut nonnulli sacros canones parvipendentes, non vereantur in animarum suarum perniciem, Ecclesias etiam cathedrales, & Metropolitanas, monasteria, prioratus, & alia beneficia secularia & regularia, in confidentiam, quam simoniacam pravitatem sapere non ignorant, acceptare, & retinere, seu illa in vim regressuum sive accessuum & ingressuum sic eis concessorum, & effectum, ut ajunt, fortiorem consequi & habere velle. Nos, qui post nostram ad summi Apostolatûs apicem divinâ favente clementiâ assumptionem, inter alias nobis imminentes curas, hoc præcipuè & maximè cordi habuimus, prout habemus, hujusmodi confidentias de medio tollere, & in suâ pertinaciâ circa hujusmodi Ecclesiarum, monasteriorum, & beneficiorum detentionem, seu assecutionem, persistentes, nisi resipiscant, debitis nobis visis pœnis plectere, ac unicuiq; prout ex nostro universali & pastorali officio tenemur, in

his justitiam ministrare, & ne abusus vel potiùs delictum hujusmodi ulterius fidelium animas illaqueatas tenendo progrediatur, omni debito, & celeri remedio providere volentes: Motu simili, &c. ac ex nostra certa scientia, & de Apostolicæ potestatis plenitudine, præmissorum omnium cognitionem, & literarum prædictarum executionem, nobis & successoribus nostris Romanis Pontificibus canonicè intrantibus reservantes. Prout harum serie reservamus: omnes & singulas confidentiarum hujusmodi, contra quoscunque etiam ejusdem S. R. E. Cardinales, Archiepiscopos, Episcopos & alios quoscunque, coram quibuscunque Judicibus, etiam ad hoc specialiter delegatis, etiam sacri Palatii Apostolici causarum auditoribus, ac S. R. E. Cardinalibus motas, & pendentes, in eisdem statu, & terminis, in quibus reperiuntur, ac etiam alias quascunque similium confidentiarum causas, contra supradictos, & alios quoscunque de cætero movendas, seu ad nos quomodolibet deferendas, per nos summariè, simpliciter, & de plano, sine strepitu & figura judicii, solâ facti veritate inspectâ, etiam per viam inquisitionis, seu ex nostro officio, aut aliàs nobis expedire videbitur, procedendo, audiendas, cognoscendas, decidendas, fineque debito terminandas, & totaliter exequendas, ad nos avocamus, decisionique & terminationi per nos super illis faciendæ appellatione quâcunque, etiam aliàs de jure admissibili rejectâ, & postpositâ, standum, ac acquiescendum, & omninò parendum, & obediendum fore statuimus, & ordinamus, sicque mentis, & voluntatis nostræ incommutabilis esse dicimus, decernimus, & declaramus. Certificantes, prout certificamus, & attestamur omnibus, & singulis supradictis, in ipsis causis, eos in eorum prætensis juribus, & aliis, quæ coram nobis dicere & allegare, seu prætendere voluerint, audiendo, justitiam, ut par est, nos ministrare paratos existere.

CAP. XI.

Retinentium beneficia in confidentiam detegitur abusus, & extinguitur pœna sancita metu.

Idem.

FRequentiùs plurium querelis pridem concitati, quòd Judices in causis confidentiarum expediendis remissiores essent, omnes & singulas causas ipsas, ubicunque, & inter quoscunque motas, ad nos advocavissemus, ac omnimodam hujusmodi causarum præsentium & futurarum, rerumque omnium ex ipsis resultantium cognitionem, nobis & successoribus nostris reservavissemus, & super quibusdam coram nobis processum fuisset, variis inde, nec levibus conjecturis intelleximus, vitium quidem confidentiæ occultè irrepsisse, sed plerisque causis præsumptiones & conjecturas, quæ ad illud probandum deducuntur, minimè sufficere, ejusque rei causâ plurimos, qui ante literarum prædictarum editionem hujusmodi confidentias exercebant, ubi cognoverunt obstructam veritatem, propter difficultates probandi in judiciis confidentias ipsas, contemptâ constitutione prædictâ, Ecclesias, monasteria, & beneficia sic recepta, ut priùs retinere, alios fructus, pensiones, & alias res accipere, alios eorum exemplo ad similia & graviora fidentius commoveri. Multi enim ipsa beneficia jure retinere nequeuntes, alii ne cogantur ad sacros ordines, ad residentiam, ad incedendum habitu clericali, ut ad bellum proficiscantur, ut inimicos occidant, alii ut alieno nomine lites agant, aut defendant, alii propter crimina incapaces, quidam ut purgato delicto, vel absolutione consecuta, illa repetant, eadem in alios deponunt, & in plerisque fructus ipsorum aut eis ministrantur, aut quibus ipsi statuunt, sæpe laicis, & inhabilibus, plerique vel senes, vel infirmi, ut beneficia in nominibus suis perpetuent, illa renunciârunt & renunciant in alios, qui vel profanam familiam cedentium de fructibus Ecclesiasticis alant, vel illa etiamnum infantibus, aut nascituris asservent, facto interdum circuitu retrocessionis, cum reservatione fructuum, aut aliarum rerum, aut accessu, præsertim ab illis, qui præstandorum jurium cameræ Apost. sunt immunes, alii aut incapaces, aut aliis beneficiis Ecclesiasticis onusti, aut Ecclesiastico ordini sese mancipare refugientes, aut merè laici, beneficia Ecclesiastica aliis conferenda procurant, ut de illis postmodum ad libitum suum disponatur, fructus etiam percipientes illorum. Ad hæc plerique ordinarii, & alii collatores, ac etiam patroni laici curant deponenda beneficia, ut fructus, seu pensiones capiant eorundem, aliisvé faciant ministrari. Alia item permulta ejusdemodi admittuntur, quibus immaculata rerum divinarum puritas impiè violatur, disciplinæ Ecclesiasticæ nervus dirumpitur, & imminens patratur exitium animarum. Quare nos volentes periculosam talium audaciam novi juris subsidio cohibere, præsentium auctoritate statuimus, ut si quis, quâcunque auctoritate Ecclesiam, vel monasterium, aut aliud beneficium Ecclesiasticum qualecunq; ex resignatione, vel cessione cujuscunque personæ simpliciter, aut cum circuitu retrocessionis, cum regressu, vel accessu, etiam solâ mittentis intentione receperit, ut illa vel illud, etiam in eventum regressus, vel accessus, eidem dimittenti, vel alteri, postea conferatur, aut illius fructus, vel eorum pars, alii vel aliis concedantur, vel pensiones solvantur ex eisdem, hæc confidentia censeatur. Itidem si ordinarius, vel alius collator contulerit antehac, aut conferat in futurum beneficium Ecclesiasticum quovis modo vacans, eâ conditione tacitâ, vel expressâ, ut postea in alterum, pro arbitrio collatoris, seu alterius cujuscunque contra juris communis ordinationem disponatur, sive ut de eo provisus, fructus illius, vel partem, ad utilitatem vel libitum conferentis vel decedentis, aut alterius relinquat, & remittat, seu pensionem illi vel illis, quem vel quos idem collator, aut cedens, vel alius, per se vel alium, scripto aut verbo, jusserit seu significaverit, persolvat, & pariter, si à patrono etiam laico, vel alteri præsentatori, seu electori contigerit, aut contingat id fieri. Ad hæc, si clericus prædictæ Cameræ, aut Cardinalis, aut alius à solutione jurium ipsius Cameræ, vel etiam Cancellariæ Apostolicæ exemptus, post resignationem vel cessionem alicujus extranei, de Ecclesia, monasterio, vel alio beneficio Ecclesiastico in se, Apostolicâ vel aliâ auctoritate factam & admissam, illam vel illud, etiam confectis literis Apostolicis, & possessione apprehensâ, in eundem resignantem vel cedentem, modico spatio interjecto, veluti duorum aut trium mensium, retrocesserit, aut retrocedat in futurum, & ex illa retrocessione fructus Ecclesiæ, seu monasterii, aut beneficii, vel eorum pars, seu pensio, seu quid aliud super illis reservatum, aut regressus, seu accessus, & ingressus ad illam vel illud, ipsi clerico, vel Cardinali, aut alii exempto sit, fueritvé concessus. Postremò si quis crimine aliquo absolutus, aut cum quo super irregularitate dispensatum est, denuò receperit quâcunque auctoritate Ecclesiam, monasterium, vel aliud beneficium Ecclesiasticum, quod ante vel post commissum delictum aut contractam irregularitatem dimiserit, in quibus horum casuum confidentiæ pravitas sit contracta, casusque hujusmodi literis prædictis comprehendantur, ac si illis specialiter expressi fuissent, licèt ipsum confidentiæ crimen alterius tantùm partis conscientia sit admissum.

CAP. XII.

Confidentiarum casus, conjectura, & præsumptiones legitimæ, ad in talium abusum reos pronunciandum sententiam.

Idem.

AD probandum planè confidentiarum abusum, inter alias, etiam hæ præsumptiones & conjecturæ habeantur legitimæ, videlicet, Si quis post cessam ab se Ecclesiam,

siam, vel monasterium, aut beneficium, & publicam resignationem, seu cessionem, captamque à successore possessionem, sese in illa, vel illo, seu rebus illius, per se vel alium seu aliós de facto ingesserit, aut fructus perceperit, aut quicunque successor illi, vel ejus propinquis ipsos, aut partem aliquam remiserit eorundem, si recipiens beneficium constituerit dimittentem, vel ejus parentes, aut propinquos, procuratores ad percipiendum, vel locandum fructibus perceptis, aut percipiendis donationem fecerit. Si vel solâ procuratoris depositione, vel libris rationalibus mensariorum ex parte dimittentis, expeditio, quæ personam recipientis concernit, prosecuta sit, simulque expensæ pro ea necessariæ ab illo factæ fuerint. Denique, si quis pro concessione alicui facta, quâcunque auctoritate, de beneficio Ecclesiastico per se, vel alium, seu alios intercesserit, vel aliàs in negotio concessionis sese immiscuerit quoquo modo, deinde aliquid de fructibus talis beneficii de facto, etiam per manus professoris, ac etiam simplicis donationis titulo perceperit, seu de illo postmodum ad voluntatem intercessoris fuerit dispositum quandocunque. Testes autem de quaque re singulares singulas probare [a] valeant præsumptiones, & conjecturas, pluresque hujusmodi præsumptiones & conjecturæ plenam probationem faciant in prædictis. Cæterùm criminosi, & cæteri omnes qui ad perhibendum in casibus simoniæ testimonium recipi possunt, ad prædicta omnia admittantur.

CAP. XIII.

Confidentiæ criminis rei, arceantur ab omni dignitatis & beneficii Ecclesiastici jure, & excomunicationis sententiâ vinciuntur.

Idem.

NE quis vanâ fiduciâ fretus non intendendi contra se judicii, in crimine confidentiæ beneficiorum perseveret, utque hoc malum gravioris censuræ stimulo usquequaque prohibeatur, omnes & singulos, qui hue usque Ecclesias, monasteria, beneficia, fructus, pensiones, aliasvé res, intercedente hoc confidentiæ vitio receperunt, ac retinent, nisi statim ad se reversi, & resipiscentes, celeri dimissione sibi prospexerint & quicquid tale admiserint in futurum, etiam omnibus & singulis aliis Ecclesiis, Monasteriis, dignitatibus, administrationibus, officiis, & beneficiis obtentis, quæ pariter sub dicta reservatione comprehendi volumus, necnon fructibus, pensionibus, & aliis rebus Ecclesiasticis, ac etiam Romanæ Curiæ, & aliis officiis temporalibus præsentium auctoritate privamus, & ad futura inhabiles decernimus, & in juris subsidium, excommunicationis sententiâ innodamus, à qua nullus nisi in mortis articulo constitutus, ab alio quàm à Romano Pontifice, absolutionis beneficium valeat obtinere. Nos enim advocatione causarum hujusmodi, & reservatione cognitionis illarum, rerumque omnium inde emergentium, nobis, & prædictis successoribus, ut prædictum est, factâ, causis illis duntaxat exceptis, quæ jam coram nobis pendere noscuntur, ac etiam iis, quas ratione Ecclesiarum, & monasteriorum, quorum dispositio in consistorio fieri consuevit, aut debet, itemque contra ordinarios, collatores, Episcopos, & alios superiores prælatos, etiam Cardinales, haberi contigerit, uti jam aliis nostris literis statutum est, audiendis, decidendis, & terminandis, harum serie prorsus relaxatâ, decernimus: ita deinceps quoscunque Judices ordinarios & delegatos, etiam causarum palatii Apostolici auditores, ac prædictæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, sublatâ eis, & ipsorum cuicunque quâvis aliter judicandi & interpretandi facultate, & auctoritate, ubique judicari, interpretari & diffiniri debere, necnon irritum & inane, quicquid secus in prædictis per quoscunque, quâvis auctoritate, scienter vel ignoranter, contigerit attentari. Quocirca omnibus locorum ordinariis districtiùs injungimus, ut in suis quisque Ecclesiis, civitatibus, diœcesibus, & locis etiam exemptis, ad prædicta studiosè attendant, & quatenus illis relaxavimus, in delinquentes severè animadvertant, si divinæ majestatis judicium, dictæque sedis censuram voluerint evitare. In cæteris verò causis & negotiis (nobis & prædictis successoribus exceptis) eosdem locorum ordinarios præsentium auctoritate delegamus, ut gratiâ & favore postpositis, pro se quisque, cùm venerit usus, contra prædictos omnes sub ipsa exceptione comprehensos, diligenter, inquirant, suoque inquisitiones omnes sigillo obsignatas, ad prædictam sedem quamprimùm transferant, ut nos & prædicti successores in causis hujusmodi procedentes, quod justum fuerit, decernamus.

CAP. XIV.

Coadjutoriæ tolluntur, prohibeturq; ne his expeditiones Cameræ Apostolicæ suffragentur.

Idem.

ROmani Pontificis providentia circumspecta nonnunquam gesta per prædecessores suos, rationabilibus & honestis suadentibus causis moderatur & revocat, prout id Ecclesiarum indemnitati conspicit in Domino expedire. Hinc est, quòd nos volentes omnem hæreditariam [a] beneficiorum Ecclesiasticorum successionem de Ecclesia Dei tollere, ac libertati beneficiorum hujusmodi providere, & ut de persona magis utili & idonea, prout requiritur, facilius providere valeat, omnes & singulos regressus, accessus, etiam eventuales, aut pœnales, ac coadjutorias etiam de consensu, aut aliàs quomodolibet, sub quibuscunque tenoribus, & formis, ac cum quibusvis efficacissimis, etiam motu proprio, & ex certa scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, clausulis irritantibus, & aliis decretis quomodolibet per quosvis Romanos Pontifices prædecessores nostros, ad beneficia Ecclesiastica, cum cura & sine cura, secularia, & quorumvis ordinum regularia, etiam si secularia, canonicatus, & præbendæ, dignitates, personatus, administrationes, vel officia in cathedralibus, etiam Metropolitanis aut collegiatis Ecclesiis, & dignitates ipsæ in cathedralibus etiam Metropolitanis, post Pontificales majores, seu collegiatis Ecclesiis hujusmodi principales, regularia verò beneficia hujusmodi, monasteria etiam consistorialia, Prioratus, Præposituræ, dignitates etiam conventuales, personatus, administrationes, vel officia etiam claustralia, ac hospitalia præceptorias etiam hospitalis sancti Joannis Hierosolymitani, etiam quarumvis aliarum militiarum, quibusvis personis cujuscunque statûs, gradûs, ordinis, & conditionis existentibus, etiam Episcopali, Archiepiscopali, Patriarchali dignitate, aut Cardinalatûs honore pollentibus concessos, super quibus literæ Apostolicæ integraliter hactenus expeditæ non fuerunt, etiamsi in plumbaria nostra aut penes Summatorem nostrum reperiuntur: motu proprio, & ex certa nostra scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, auctoritate Apostolicâ, tenore præsentium revocamus, cassamus, abolemus. Mandantes dilectis filiis nostris Vicecancellario, & dicto Summatori, cæterisque officialibus tam Cancellariæ Apostolicæ, quàm Cameræ nostræ, ad quos spectat, in virtute sanctæ obedientiæ, & sub indignationis nostræ pœna, ne in futurum super dictis gratiis, accessus, regressus, & ingressus, necnon coadjutoriarum literas expediant aut relaxent. Romæ prid. Id Septembr. 1571.

a *Singulare testimonium, quod hoc loco Pont. approb. regulariter alias non probat. c. nihilominus. & ibi gl. 3. q. 9. & in c. tam literis. de test. Anchar. in consil. 266. Hyppolyt. in practic. in §. diligenter Felin. in c. licet. de test. Corn. in cons. 286. vol. 3. Alex. cons. 3. vol. 1. Jas. in repet. l. admonendi. ff. de jurejur.*

a *Concil. Trident. præd. sess. 25. cap. 7.*

CAP. XV.

Beneficiorum impetrationes vacantium verâ rei totius narratione expediri debent, ne invalida ac irrita habeantur.

Paulus III.

ATtendentes malitiis hominum non esse indulgendum, sed potiùs obviandum, volumus, quòd de cætero impetrantes beneficia *a* Ecclesiastica cujuscunque qualitatis, per privationem & amotionem, vel aliàs propter commissa, excessus, & crimina vacantia vel vacatura, in supplicatione desuper porrecta excessus & crimina ipsa ac eorum qualitates, nec non modos & causas tales, ex quibus de jure privatio incursa aut facienda censeatur, & similiter impetrantes, etiam per modum devolutionis beneficia, tanquam certo modo vacantia, & ab aliis etiam non senio confectis, nec infirmitate aut impedimento detentis, tanquam nullo seu minùs canonico titulo possessa, modum vacationis illorum in supplicatione desuper porrecta specificè & determinatè ac dispositivè exprimere teneantur, & antequam decretum citationis à Judice, cui causa commissa fuerit, per se vel procuratorem eorum petant, coram eo juramentum, quod credunt ea, quæ sic expresserunt, vera esse, & posse ea probare, corporaliter præstare, & deinde excessus & crimina, aut modum vacationis hujusmodi proponere, & deducere, & intra octo dies observationem termini ad articulandum, per eum vel per procuratorem suum, suo ordine & loco, ita quòd si ipse terminus sic non servetur, dicti octo dies, post observationem termini, secundo loco servati, quicunque is fuerit, cucurrisse censeatur, factam immediatè sequentes probare, necnon extunc infra annum, similiter à die impetrationis eorum computandum, causam contra eosdem possessores, usque ad diffinitivæ sententiæ prolationem inclusivè, prosequi debeant, & teneantur.

Quodque impetrationes de beneficio, tanquam per privationem, & amotionem, vel aliàs propter commissa, excessus & crimina vacantibus, vel vacaturis, absque causæ seu causarum privationis & amotionis, aut excessuum & criminum vacationem hujusmodi causantium, necnon tanquam de certo modo vacantibus, etiam per modum devolutionis, absque modi vacationis specifica expressione, etiam prætextu quarumcunque clausularum quomodolibet implicitarum, & quantumcunque prægnantium, etiam quod causæ, & excessus, ac crimina, necnon modi vacationum hujusmodi, in literis pro expressis habeantur, vel etiam dispositivè exprimi possint, disponentium in supplicationibus insertarum eisdem impetrantibus nullatenus suffragentur, & quæcunque surrogationes per ipsos impetrantes de beneficiis, quæ etiam cum hujusmodi expressione impetraverint, tanquam litigiosis, in jure, vel ad jus eorum, quos hujusmodi excessus & crimina perpetrasse, aut quorum beneficia per devolutionem, aut aliàs certo modo vacasse narraverint, à Sede Apostolica, vel legatis ejus, quomodolibet impetrandæ, seu etiam motu proprio concedendæ, nisi quod impetrantes excessus, & crimina, aut modum vacationis hujusmodi, intra dictos dies reservationem dicti termini ad articulandum factam, quoad excludendos, post dictos dies, ipsos impetrantes, approbatione excessuum, seu criminum, aut modi vacationis prædicto rum nihil operari volumus contra possessores beneficiorum, quæ impetraverint, probaverint, etiam si alia excessus & crimina, privatione aut privationis declaratione digna, etiam ante lapsum dictorum octo dierum probaverint, nullius sint roboris vel momenti.

Quodque surrogationes hujusmodi, si ii, contra quos hujusmodi impetrationes fient, in itinere propter id suscepto, quod post executionem citationis, etiam per edictum factæ, etiamsi de dictorum citatorum notitia aliter non appareurit, propterea attentatum præsumatur defuncti fuerunt, etiamsi senes, aut valetudinarii, seu impediti, ut præfertur, non extiterint, aut etiam ii, contra quos hujusmodi impetrationes fient, morte violentâ decesserint, licèt nullum penitùs argumentum, aut nulla conjectura habita fuerit, quòd colligans id fecerit, aut de tali morte culpabilis, seu conscius fuerit, locum non habeant. Et si post lapsum dicti anni, vel etiam eo durante, & istis octo diebus, post dicti termini ad articulandum, absque probatione prædictorum excessuum seu criminum, aut modi vacationis per ipsos impetrantes, vel eorum procuratores, observationem, ipsos contingat possessores dictorum beneficiorum, seu aliquos ex eis decedere, aut eorum beneficia simpliciter, vel ex causa permutationis, aut aliàs quomodolibet, in Romana Curia, vel extra eam, vacare non censeantur, propterea beneficia ipsa litigiosa, de hujusmodi beneficiis sic vacantibus provideri, & aliàs liberè disponi possit, in omnibus & per omnia, ac si contra dictos possessores aliqualis modo præmisso mora non fuisset. Et nihilominùs impetrantes prædicti, ad ambita beneficia hujusmodi obtinenda, censeantur perpetuò inhabiles, nec non vexatæ parti omnia damna, interesse, & expensas persolvere teneantur, ac omnibus & singulis beneficiis Ecclesiasticis, per eosdem impetrantes obtentis, se triennio suspensos invenerint. Quibus, si se in eis propriâ temeritate injecerint, ipso jure privati sint, ac calumniosè de perjurio, juxta canonicas sanctiones, puniantur. Decernens novas provisiones super impetrationibus prædictis pro tempore, etiam antequam dicti octo dies elapsi fuerint, iis, in quorum favorem emanaverint, in fraudem hujusmodi constitutionis non suffragari. Et si iis, qui impetrationes modo prædicto fecerint, beneficia sic impetrata resignaverint, quandocunque id fecerint illis, quibus de beneficiis hujusmodi per resignationem de eis factam & admissam provisum fuerit, præsenti constitutioni subjacere, & in eodem statu, in quo dictus resignans tempore hujusmodi resignationis erat, quoad hoc censeri & esse.

a *Beneficii impetratio canonica, & quæ ab omni obreptione & surreptione aliena est, exprimit qualitatem vacationis, ut si vacat per obitum vel per resignationem. gloss. in Clement. I. in verbo, quamvis, de præben. Joan. And. & Gemin. in c. susceptum, de rescript. in 6. lapsus. alleg. 6. col. 2. Felin. in cap. in nostra, num. 37. de rescript. Rot. decis. 24. de rescript. in novos. Joan. de Selva. tract. de benefic. parte 3. q. 11. 20.*

TITULUS IX.

DE RESERVATIONIBUS.

CAP. I.

Beneficia sedi Apostolicæ reservata quovis modo vacantia & vacatura, semper manent affecta, & summi Pontificis dispositioni subdita.

Paulus II.

CUm nonnulli Romani *a* Pontifices per diversas eorum constitutiones, quas sito tempore duntaxat durare voluerunt, quæcunque beneficia Ecclesiastica, quæ sui & sanctæ Romanæ Ecclesiæ viventium & tunc existentium Cardinalium familiares, continui commensales obtinebant, & in posterum obtinerent, eorum familiaritate durante, etiam si ab ipsa familiaritate per obitum Cardinalium eorundem vel aliàs recessissent, necnon quæ etiam fructuum & proventuum Cameræ Apostolicæ debitorum collectores, & qui ipsorum prædecessorum temporibus sua officia exercerent, uniti subcollectores, durantibus eorum officiis obtinebant, ac in

a *Hæc constitutio eadem est, quæ habetur in extravagant. c. ad Roma. de concess. præben.*

quibus

quibus vacaverint, cum irritantis appositione decreti: & deinde prædecessoribus ipsis sublatis de medio, ac eorum beneficiorum occurrentibus vacationibus, inter utriusque juris interpretes, etiam officiales Romanæ Curiæ, sæpenumerò hæsitatum extiterit, an beneficia hujusmodi, propter reservationem & decretum, prædicta, reservata vel affecta remanserint, ita quòd nullus præter Roman. Pontif. de illis disponere potuerit, sive possit: reservatione & decreto obsistentibus supradictis. Ac propter ambiguitatem hujusmodi, varias quoque jurisperitorum opiniones & disceptationes ipsas, advertemus plerumque pro reservatione & affectione præmissis, interdum veròècontra pronunciatum & diffinitum fore. Nos, qui vigilis more pastoris, semper his maturo providendum esse consilio non indignè censuimus: & propterea in singulis causis, super quibusvis beneficiis Ecclesiasticis, eandem ambiguitatem quomodolibet concernentibus, usque ad nostrum beneplacitum supersedere mandavimus: cupientes, quemadmodum nostro incumbit officio, dubiis hujusmodi finem imponere subditorum dispendiis, & ne lites fiant penitùs immortales, de opportuno remedio providere. Felicis recordationis Urbani quinti, Gregorii IX. & Bonifacii VIII. Romanorum Pontificum etiam prædecessorum nostrorum, qui ad submovenda altercationum fomenta, & ambiguitates hujusmodi lucidandas, declarationes similes per suas literas ediderunt, vestigiis inhærendo, ac providè considerantes effectum, per reservationem manûsque appositionem eorundem prædecessorum in dictis beneficiis in esse productum, per obitum nequaquam censeri debere revocatum, Romani quoque Pontificis manûs appositionem prædictam, tantæ efficaciæ, tantæque virtutis existere, ut si & literæ Apostolicæ super provisionibus beneficiorum aut de providendo mandatis, in quibus decretum & reservatio hujusmodi apponuntur, ex aliqua causa suum debitum non sortiantur effectum, facultatem tamen providendi de beneficiis taliter reservatis, quibuscunque aliis fuisse ademptam, hujus perpetuæ & irrefragabilis constitutionis edicto, de venerabilium fratrum nostrorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium consilio, omnia & singula beneficia Ecclesiastica secularia & cujusvis ordinis regularia, etiamsi præpositatus, canonicatus, præposituræ & præbendæ, dignitates, personatus, administrationes, vel officia fuerint, & ad illa consueverint, qui per electionem assumi, eisque cura immineat animarum, ut præmittitur reservata, & per Romanos Pontifices successores nostros canonicè intrantes in posterum reservanda, actu quovis modo vacantia, & in antea vacatura, per hujusmodi reservationem & decretum mansisse & remanere semper affecta, nullumque de illis, cùm primùm hâc re contigerit, præter eundem Romanum Pontificem eâ vice quovis modo disponere potuisse, sive posse, harum serie decernimus pariter & declaramus, quòd tam in pendentibus, etiam per appellationem, quàm in futurum super eisdem beneficiis, ut præmittitur, reservatis committendis causis, per dilectos filios, magistros Capellanos nostros, & causarum palatii Apostolici auditores, atque alios quoscunque delegatos & Judices ubilibet inviolabiliter observari, & secundùm præmissa, nec aliter sententiari & diffiniti volumus, atque mandamus eis & eorum cuilibet, quâvis aliâ super præmissis interpretandi facultate sublatâ.

CAP. II.

Fructus beneficiorum reservatorum seu affectorum, à die vacationis, usq; ad diem provisionis, Apostolicæ Cameræ adscribuntur.

Pius IV.

CUpientes malitiis nonnullorum, qui in possessione monasteriorum, & aliorum beneficiorum Ecclesiasticorum dispositioni Apostolicæ reservatorum pro tempore vacantium, sine justo titulo, ac sine literis Apostolicis, ut illorum fructus durante vacatione hujusmodi usurpent, se intrudere non verentur, occurrere, & Cameræ nostræ Apostolicæ gravissimis oneribus in aliqua parte sublevandis, quantum cum Deo possumus, consulere, motu proprio, & ex certa scientia, ac matura deliberatione nostris, deque Apostolicæ potestatis plenitudine, omnes & singulos fructus, reditus, & proventus, ac jura, obventiones, & emolumenta quæcunque, quomodolibet & qualitercunque nuncupata, omnium & singulorum monasteriorum, etiam consistorialium, & beneficiorum Ecclesiasticorum, cum cura & sine cura, secularium & quorumvis ordinum regularium, nobis & sedi Apostol. tam per constitutiones Apostolicas, quàm Cancellariæ Apostolicæ regulas editas & edend. s, seu aliàs quomodolibet, & ex quavis causa generaliter, vel specialiter reservatorum, seu affectorum, in partibus Italiæ, in quibus collectores & subcollectores spoliorum, & jurium Cameræ Apostolicæ prædictæ esse consueverunt, ac earum civitatibus, & diœcef. consistentium, per obitum, & alias quovis modo, præterquam per decessum illa obtinentium, pro tempore vacantium à die ipsorum monasteriorum & beneficiorum vacationis, pro rata temporis, usque ad diem provisionis seu commendæ, de eisdem beneficiis & monasteriis per nos faciendæ, de qua per literas nostras sub plumbo, & non aliter, constare debere volumus, eidem Cameræ auctoritate Apostolicâ, tenore præsentium reservamus, applicamus, incorporamus, & appropriamus, illaque ei reservata, applicata, incorporata, appropriata esse statuimus.

CAP. III.

Menses Apostolicæ sedi reservati, Episcoporum alternativæ residentium non obsunt.

Gregorius XIII.

SAnctissimus in Christo Pater & Dominus Gregorius (divina providentiâ) Papa XIII. cupiens pauperibus clericis, & aliis benemeritis personis providere, omnia beneficia Ecclesiastica, cum cura & sine cura, secularia, & quorumvis ordinum regularia, qualitercunque qualificata, & ubicunque existentia, in mensibus Julii, Augusti, Octobris, Novembris, Januarii, Februarii, Aprilis & Maji, usque ad quinquennium à die publicationis præsentis constitutionis computandum extra Romanam Curiam, aliàs quàm per resignationem quocunque modo vacatura, ad collationem, provisionem, præsentationem, electionem, & quamvis aliam dispositionem quorumcunque collatorum & collatricum secularium, & quorumvis ordinum regularium, (non tamen S. R. E. Cardinalium, aut illorum sub concordatis, inter sedem Apostolicam, & quoscunque alios initis, & per eos, qui illa acceptare & observare debuerunt, acceptatis & observatis, quæ lædere non intendit comprehensorum quomodolibet pertinentia) dispositioni suæ generaliter reservavit. Volens in supplicationibus, seu concessionibus gratiarum, quæ in dictis beneficiis tunc vacantibus, etiam motu proprio fient, de mense, in quo vacaverint, dispositivè mentionem fieri, alioquin gratias nullas esse, ac privilegia & indulta Apostolica disponendi de hujusmodi reservationibus nunquam comprehendantur, etiam cum quibusvis derogatoriis, ac fortioribus, efficacioribus, & insolitis clausulis, necnon irritantibus, & aliis decretis, quibusvis personis & collegiis, cujuscunque dignitatis, gradûs, ordinis, & conditionis existentibus, quomodolibet concessa, adversus reservationem hujusmodi interim suffragari.

Insuper Sanctitas sua ad gratificandum Patriarchis, Archiepiscopis & Episcopis intenta, ipsis, quam diù apud Ecclesias aut diœceses suas personaliter resederint

duntaxat, de omnibus, & quibuscunque beneficiis Ecclesiasticis, cum cura & sine cura, secularibus, & regularibus, & ad liberam ipsorum duntaxat, non autem aliorum cum eis dispositionem, seu præsentationem, vel electionem pertinentibus, quæ in anteà dictis mensibus Junii, Augusti, Octobris, Decembris, Februarii, & Aprilis, extra Curiam ipsam vacare contigerit (dummodò aliàs dispositioni Apostolicæ reservata, vel affecta non fuerint) liberè disponendi facultatem concessit. Ac etiam voluit, quòd si ipsi in collatione aut alia dispositione beneficiorum, in aliis sex mensibus, videlicet Julii, Septembris, Novembris, Januarii, Martii, & Maji vacaturorum (quæ etiam disp. sitioni suæ, ut præfertur, reservavit) seu etiam aliorum dispositioni suæ, & dictæ sedis aliæ quomodolibet reservatorum, vel affectorum, sese intromiserint, aut quò minùs provisiones & gratiæ sanctitatis suæ de illis debitum effectum consequantur, impedimentum quoquo modo præstiterint, usu, & beneficio prædictæ facultatis eo ipso privati existant, ac collationes, & aliæ dispositiones de beneficiis illius prætextu deinceps faciendæ nullius sint roboris, vel momenti. Illi verò, qui gratiam alternativæ prædictæ acceptare voluerint, acceptationem hujusmodi per patentes literas suo sigillo munitas declarare, & literas ipsas huc ad datarium sanctitatis suæ transmittere teneantur. Quibus ab eo receptis & recognitis, tunc demum, & non antea uti incipiant gratiâ supradictâ.

CAP. IV.

Reservantur sedi Apostolicæ beneficia omnia, propter crimen hæresis vacantia.

Pius Quintus.

CUm ex Apostolatûs officio nobis (meritis licèt imparibus) credito, cura dominici gregis nobis immineat generalis, & exinde teneamur, more vigilis pastoris, vigilare, & attentius providere, ut Ecclesiis, monasteriis, & quibusvis aliis beneficiis Ecclesiasticis, nunc & pro tempore, propter crimen hæresis vacantibus & vacaturis, tales viri eis præficiantur idonei, qui detestandas ac nefarias hæreses, diabolo disseminante, contra veræ & orthodoxæ fidei puritatem exortas, de agro Domini extirpare, & populos sibi commissos ad catholicæ Ecclesiæ veritatem reducere, doctrinâ, verbo, & boni operis exemplo valeant. Præmissorum itaque consideratione inducti, & aliis ad id suadentibus rationabilibus causis, nonnullis etiam prædecessorum nostrorum vestigiis, inhærendo, motu proprio, non ad alicujus nobis super hoc oblatæ petitionis, instantiam, sed de mera nostra voluntate, & deliberatione, omnia & singula beneficia Ecclesiastica, cum cura, & sine cura, secularia, & quorumvis ordinum etiam sancti Jo. nnis Hierosolymitani & aliarum quarumvis militiarum regularia, quæcunque & qualiacunque sint, etiamsi secularia, canonicatus & præbendæ, dignitates, personatus, administrationes, vel officia in cathedralibus, etiam Metropolitanis, vel collegiatis, & dignitates ipsæ in cathedralibus etiam Metropolitanis, post pontificiales majores seu collegiatis Ecclesiis hujusmodi principales. Regularia verò beneficia hujusmodi, monasteria etiam consistorialia, prioratus, præpositurae, præpositatus, dignitates etiam conventuales, personatus, administrationes, vel officia etiam claustralia, ac hospitalia & præceptoriæ, & aliàs quomodocunque qualificata fuerint, ordinationi & dispensationi nostræ, & sedis Apostolicæ, hâc perpetuò constitutione valiturâ auctoritate Apostol. tenore præsentium reservamus. Declarantes omnes & quascunque impetrationes de beneficiis, ut præfertur quomodocunque qualificatis, certo modo in futurum faciendas, & obtinendas, beneficia hujusmodi, propter hæresim vacantia, & in futurum vacatura, non comprehendere, nisi specialiter, & dispositivè vacationis modus propter crimen hæresis expressus fuerit, & illum nullo modo sub quibusvis clausulis & decretis comprehendi, quantumcunque generalibus, in quibusvis gratiis & concessionibus per nos & Roman. Pontific. successores nostros faciendis, etiam per Fiat signatis & concessis, ac decernentes omnes & quascunque impetrationes, de quibusvis beneficiis, ut præfertur, qualificatis hactenus factas & obtentas nisi eatum vigore in judicio per impetrantes crimen hujusmodi deductum fuerit, & super eo sententiam favorabilem obtinuerint, vel dictorum beneficiorum possessionem assequuti fuerint, ad revocationem hujusmodi, propter crimen hæresis se non extendere, & illum neminem comprehendere decernimus. VI. Calend. Feb. 1566.

CAP. V.

Dispositio beneficiorum personis prohibitis, propter genus aut hæresim, & à fide defectionem, irrita est, & ad Pontificiam reservationem refertur.

Gregorius XIII.

IN Ecclesiis præsertim insignibus, hoc magnopere curandum est, ut Sacerdotes & personæ salubribus earum institutis convenientes ordinentur: quod quantum in nobis est, enitimur, atque eos ab illis repellendos in primis contendimus, qui propter genus, aut hæresim, & à fide apostasiam, sive proprio, sive stirpis, sive cognatorum vitio contaminati, per canonicas sanctiones, aut statuta ab hac sede firmata, aut Apostolica privilegia prædictis Ecclesiis prohibentur. Sed nobis negotiorum magnitudine distentis, hujus generis nonnulli ad illarum Sacerdotia frequenter obrepunt, inter quos quidam existimationis suæ prodigi, etsi se ab illis expulsum iri sciant, spe tamen inconcessa præsumunt, se inde vel permutatione, vel quoquo pacto beneficium, pensionem, aut quid aliud exacturos. Nos malum hoc, quo dictæ Ecclesiæ sæpiùs divexantur, penitùs evellere volentes, præsentium auctoritate decernimus, omnes, & quoque Apostolicas, necnon legatorum dictæ sedis, & aliorum omnium, ab ea facultatem disponendi habentium, ac etiam ordinarias dispositiones dignitatum, præbendarum, beneficiorum & officiorum ejusmodi Ecclesiarum, in quascunque personas sic infectas, & per hujusmodi sanctiones, seu statuta, vel privilegia, ut præfertur, inhabiles, vires & effectum non habere, personasque hujusmodi, illarum prorsus usu & commodo carere, beneficiaque ipsa, ut prius, vacare, & quæ ex illis tempore dispensationis Apostolicæ prædictis personis, illi reservata fuerint vel affecta, sub eadem reservatione vel affectione manere, & tam illa, quàm etiam omnia alia non reservata neque affecta, de quibus ab ipsa sede, ac legatis & aliis facultatem habentibus prædictis, in hujusmodi personas quomodocunque dispositum fuerit, ad novam Romani Pontificis dispositionem duntaxat pertinere, eaque ab aliis idoneis ab ipsa sede duntaxat, liberè impetrari posse. Impetrationes tamen ac etiam motu proprio concessiones, nisi modus vacationis a necnon casus ac decretum hujusmodi, non conditionaliter, aut peræquipollens, sed definitè, nominatim, ac dispositivè in illis exprimantur, omninò non valere. Ab ordinariis verò, cessantibus reservationibus vel affectionibus Apostolicis) pro tempore collata, devolutioni, juxta Lateranensis statuta Concilii subjacere, necnon irritum & inane, quicquid secus per quoscunque, scienter vel ignoranter, contigerit attentari. Reservationibus Apostolicis fructuum, pensionum, & aliarum rerum hujusmodi beneficiorum, in personas idoneas, etiam de hujusmodi contaminatorum consensu factis, eisdemque ab illis interim præstitis vel solutis, nihilominùs valituris. Romæ Idib. Novemb. 1580.

CAP. VI.

Provisi de beneficiis reservatis sedi Apostolicæ ejusdem auctoritate inscii pro mala fidei possessoribus habentur.

Clemens

Clemens V.

ADmonet nos incumbentis nobis pastoralis officii cura, ut non solùm nobis, sed etiam cunctorum Christi fidelium, & præsertim Ecclesiasticarum personarum profectibus diligenter intenti, illorum occurramus dispendiis, & quæ in cujuscunque ipsorum præjudicium sive noxam, quâvis etiam auctoritate prodiisse comperimus, salubriter reformemus. Sanè dudum ad nostram pervenit notitiam, qualiter nonnulli Archiepiscopi, & Episcopi ac Ecclesiarum prælati, nonnulli etiam Principes, & domini temporales, inclytæ nationis Germanicæ, post miserabilem urbis direptionem, collationes & dispositiones beneficiorum Ecclesiasticorum, nobis & sedi Apostolicæ, etiam virtute concordatorum *a*, inter sedem & nationem præfatas reservatorum, temerè usurpare præsumpserint, ac collationes & dispositiones nostras, & dictæ sedis de illis factas, admittere contempserunt, nedum in nostrum & ipsius sedis vilipendium, sed etiam in jurium nostrorum & ejusdem sedis, ac illorum, quibus de ipsis beneficiis providimus, aut in quorum favorem alias disposuimus, seu provideri & disponi mandavimus, grave præjudicium. Nos qui à dictis concordatis, quæ olim Romanæ Ecclesiæ & dictæ nationis hominibus, pro ipsius Ecclesiæ unione, ac pace & tranquillitate, inter Ecclesiam & nationem prædictas, perpetuò solidandis & conservandis, laudata, conclusa, & accepta fuerunt, nullatenus recedere intendimus, ne dicti præsumptores & contemptores, aut per eos indictis beneficiis intrusi, ex hujusmodi temerariâ præsumptione gloriati valeant, néve ipsi intrusi, ex adulterinis eorum titulis, aliquem fructum reportent, nec illis, quibus de beneficiis prædictis per nos aut dictam sedem, seu ejus auctoritate provisum extitit, & in futurum providebitur, per alicujus temporis fluxum, seu aliquam patientiam vel tolerantiam, præjudicium fiat aut factum censeatur, ex pastoralis officii debito providere volentes, ac concordatis prædictis firmiter inhærentes, motu proprio, & ex nostra maturâ deliberatione, ac certa scientia, auctoritate Apostolicâ, de Apostolicæ potestatis plenitudine, tenore præsentium declaramus, prætensas collationes, & alias dispositiones, de quibuscunque beneficiis Ecclesiasticis, cum cura & sine cura, nobis & dictæ sedi, ut præfertur, reservatis, per Archiepiscopos, Episcopos, Prælatos, ac seculares Principes, & dominos quoscunque dictæ nationis, seu ad eorum præsentationem vel nominationem, etiam per ordinarios ipsorum beneficiorum collatores, à tempore dictæ direptionis, citra contraque tenorem & formam dictorum concordatorum quomodolibet factas, & in posterum faciendas, personis, quibus aut in posterum fient; nisi sint per nos, aut nostrâ, vel dictæ sedis auctoritate approbatæ, nullum titulum vel colorem ipsa beneficia possidendi tribuisse, aut in futurum tribuere, sed & illos pro malæ fidei possessoribus & merè intrusis, ab omnibus haberi & censeri, ac fructus per eos ex beneficiis hujusmodi perceptos & percipiendos, nullo unquam tempore suos facere, sed ad illorum restitutionem in utroque foro efficaciter obligatos esse, & ad illorum restitutionem, ad eorum quorum interest, seu etiam fisci nostri instantiam, omnibus viis juris, & remediis compelli posse & debere, & eos nullo unquam tempore, beneficio regularum de annali & triennali pacifico possessore gaudere potuisse aut posse: Illis verò quibus eadem beneficia per nos, aut auctoritate nostrâ vel dictæ sedis, tenore & formâ concordatorum hujusmodi servatis, collata seu commendata sunt, aut in futurum conferentur vel commendabuntur, necnon Ecclesiis & locis Ecclesiasticis, ac Collegiis, quibus perpetuo vel ad tempus eadem auctoritate unita sunt, aut in posterum unientur, ac omnibus illis, qui in executione literarum Apostolicarum eis-con effatum, per constitutiones, seu mandata Archiepiscoporum, Episcoporum, Prælatorum, Principum, vel dominorum prædictorum, hactenus quomodolibet impediti fuerunt, aut in posterum impedientur, dictas regulas, quemcunque temporis fluxum, seu patientiam vel tolerantiam minimè obstare debere, quò minùs contra dictos intrusos, & intrudendos quocunque tempore judicialiter expediri valeant.

a *Concordata reservationum edidit Nicolaus V. in gratiam Germanorum 1447. 14. Cal. April. cum Friderico Imperat. aliisq; Ecclesiasticis & secularibus loci Principibus.*

TITVLVS XII. DE PENSIONIBUS.

CAP. I.

Reservari pensiones non debent in diminutionem Monasteriorum & Ecclesiarum regularium.

Leo Decimus, *in Concilio Lateranensi.*

QUoniam Ecclesiis Monasteriorum absque aliqua fructuum diminutione provideri decet, ut tam dignitati præsidentium, quam Ecclesiarum & ædificiorum necessitati consulatur, decernimus pariter ac statuimus, ut super earundem Ecclesiarum fructibus, pensiones minimè reserventur *a*, nisi ex resignationis causa, aut etiam alia, quæ in secreto nostro consistorio justa, probabilis & honesta habita fuerit.

CAP. II.

Laici, & qui cœlibatum sacris ordinibus annexum non colunt beneficiorum pensionibus jure frui nequeunt.

Pius V.

LAici extra conjugium & in cœlibatu viventes, ac bigami & clerici conjugati, nullas novas pensiones aut fructus, aut omninò alias res Ecclesiasticas habeant, nec ipsi etiam qui conjugati non sunt, si ad primas aut alias nuptias transierint, antiquas deinceps percipere. Clerici verò & alii matrimonium etiam cum unica & virgine contracturi, postquam illud contraxerint, nec antiquas retinere, nec novas assequi possint, sed nec illi laici, nec clerici privilegio transferendi pensiones, fructus aut alias res hujusmodi de cætero potiantur. Decernentes omnes transferendi facultates ex nunc, antiquas verò pensiones, & alias reservationes tam laicis, quàm clericis concessas, & quas ipsos clericos habere contigerit, per futurum contractum matrimonium hujusmodi extinctas esse. Rom. 5. Id. Septemb. 1568.

TITVLVS XIII. DE UNIONIBUS BENEFICIORUM.

CAP. I.

Parochialium perpetuò unitarum piu locis portio assignanda Vicariis, non sit major centum, nec minor quinquaginta scutorum.

Pius V. *Ex Concilio Tridentino.*

AD exequendum pastoralis officii debitum, vigilantibus studiis intendentes, ad ea, per quæ cathedralium, aliorumvè Ecclesiarum, necnon Monasteriorum, beneficiorum, seu collegiorum, ac aliorum piorum locorum prospero profectui, divinique cultus augmento, & opportunæ congruæque sustentationi parochialium Ecclesiarum eisdem unitarum statui feliciter dirigendo, & personarum in illis curam animarum exercentium utilitati rectâ & providâ moderatione consuli, & salubriter provideri valeat, libenter interponimus

a *DD. in cap. praterea. 23. de jure patron. text. in c. suggest. 8. de decimis.*

nostræ solicitudinis partes. Hinc est quod nos, ad quorum aures (quod non sine animi nostri molestia referimus) pervenit, nonnullos ex venerabilibus fratribus nostris, Patriarchis, Archiepiscopis & Episcopis, in deputandis Vicariis, ac in assignatione portionum, Vicariis perpetuis parochialium dictis Ecclesiis, Monasteriis, beneficiis, collegiis, vel locis piis perpetuò unitarum, ex Concilio Tridentino *a* facienda, ita modum excessisse, ut parùm aut nihil ex fructibus, reditibus & proventibus parochialium Ecclesiarum sic unitarum, Ecclesiis, Monasteriis, beneficiis, collegiis, aliisve locis piis remanserit, ob idque multæ ortæ sint sup. r hoc controversiæ, circa interpretationes dicti Concilii.

Nos ad eas tollendas animum intendentes, considerantesque uniones ipsas id ò à prædecessoribus nostris factas esse, ut ex reditibus & emolumentis beneficiorum unitorum, Ecclesiis Monasteriis, collegiis, beneficiis, & locis piis, quibus illa uniuntur, faciliùs onera eisdem incumbentia supportentur, & promptiùs à ministris Ecclesiasticis, in eisdem divina officia cel. brentur, hospitalitas servetur, aliaque charitatis opera exerceantur, ac etiam, ut nihilominùs cura animarum dictarum parochialium laudabiliter exerceretur, motu proprio,& ex certa nostra scientia, auctoritate Apostolicâ, hâc nostrâ perpetuò valiturâ constitutione statuimus, & ordinamus, ac declaramus, quemadmodum etiam de ipsius Concilii mente fuisse colligimus, Patriarchas, Archiepiscopos & Episcopos prælatos, in assignatione portionis ipsis Vicariis perpetuis ex prædicto Concilio ipsorum Prælatorum arbitrio facienda, ita se continere & arbitrari debere, ut non major centum, nec minor quinquaginta scutorum annuorum summa, computatis omnibus etiam incertis emolumentis, & aliis obventionibus communiter percipi solitis, eis omninò assignetur, nisi Vicariis temporariis solitum fuisset plus assignari, sive in quantitate aut quota fructuum, pecuniaque numerata, fundo seu alia re stabili portio hujusmodi constituatur, cujuscunque valoris parochialis Ecclesia unita fuerit, & habitâ etiam ratione redituum & onerum loci, cui parochialis ipsa unita fuerit, ita quòd portiones ultra vel infra dictas summas scutorum centum, & scutorum quinquaginta hactenus assignandæ, quoad excessum & defectum hujusmodi nullius roboris & momenti existant, & ad summas prædictas reductæ & auctæ respectivè censeantur, nisi tamen valor annuus ipsius parochialis unitæ habitâ ratione (ut præfertur) minor sit quinquaginta scutis, quo casu portio assignata vel assignanda Vicario perpetuo, non debeat excedere summam annuam valoris dictæ parochialis, sed sufficiat, quòd omnes fructus ejus duntaxat attribuantur ipsi Vicario perpetuo.

Et quoniam iniquum esset, eos, qui commodis privantur, eadem onera, quæ prius sustinebant, debere sufferre, volumus & statuimus, quòd Ecclesiæ, Monasteria, collegia, benificia, & pia loca hujusmodi, in quorum parochialibus Ecclesiis unitis contingat Vicarias prædictas erigi, pro quantitatibus fructuum ipsis Vicariis perpetuis assignatorum, ad solutionem quindenniorum, quam nobis & Cameræ Apostol. solvunt, ulteriùs non teneantur, sed eis detractio fiat ad ratam certorum, quæ de fructibus dictarum parochialium percipiuntur: Ita tamen, quòd Vicarii perpetui, qui pro tempore deputabuntur, teneantur accipere à Sede Apostolica novam provisionem suæ deputationis, & solvere annatam proportione fructuum, redituum & proventuum certorum sibi assignata, & expedire literas Apostolicas, nec aliàs ad possessionem dictarum Vicariarum perpetuarum, & servitium earundem parochialium admitti possint, nisi solutâ annatâ, & expeditis literis Apostolicis novæ provisionis, ut præfertur: alioquin integrum quindennium solvi debere, nec Vicarii prædicti antea tutâ conscientiâ fructus percipere possint. Volumus insuper, & ita mandamus, quòd dicti Vicarii perpetui non liberam ordinariorum electionem, sed ad nominationem illorum, in quorum Ecclesiis unitis ponentur, cum ipsorum ordinariorum, seu eorum Vicariorum, prævio examine approbatione deputentur. Et si dictæ parochiales unitæ erant Monasteriis regularium mendicantium, possint à superioribus dictorum Monasteriorum nominari ex ipsis mendicantibus, quos si ordinarii prævio examine, per se aut eorum Vicarios faciendo, idoneos ad curam animarum exercendam invenerint, & ita pro idoneis approbaverint, teneantur in Vicarios, ad nutum tamen superiorum suorum amovibiles, deputare. Idemque etiam servetur in regularibus Monachis tantùm, dummodò in ea parochiali, in qua unus ex eis Monachis fuerit, servatâ formâ prædictâ, Vicarius deputatus, habitent cum eo saltem quatuor alii ex dictis Monachis.

a *De portionibus assignandis Vicariis perpetuis habes decretum Concilii Trident. sess. 7. c. 5. Et de unionum forma, c. 9. sess. 14. & sess. 24. c. 13. & 15. de reformatione.*

TITULUS XIV.
DE RESIGNATIONIBUS ET PERMUTATIONIBUS.

CAP. I.

Legitima beneficii resignatio, omnem temporis, & personarum dolum excludens, certo dierum spatio ante obitum firmari debet.

Innocentius VIII.

PRæsumimus resignationes fictè & non verè fieri, si illi, qui literas facultatis & licentiæ, cum clausulâ (*etiamsi compermutantium seu simpliciter in eorum favorem resignantium beneficia Ecclesiastica, dispositioni Apostolicæ generaliter reservata existant*) habent, & personæ compermutantes cum eis, seu simpliciter in eorum favorem resignantes, resignata per eos beneficia quatuor menses *a* ante resignationes ipsas pacificè non possederint, vel ipsi resignantes, intra mensem post resignationes ipsas, morte præventi fuerint, si tamen tempore resignationum seu permutationum eorundem infirmi erant, eâ infirmitate, de qua decesserint.

CAP. II.

Resignationes & jurium concessiones infra quod tempus publicari debeant.

Gregorius XIII.

HUmano vix judicio ita benè quicquam, & providenter sanciri potest, quin usus sæpè aperiat, doceatque ido quod salubre fore credebatur, minus experiundo prodesse: quod in illis constitutionibus, quas ad prohibendas simulatas, occultasvé beneficiorum Ecclesiasticorum resignationes, diversi Romani Pontif. multifariam ediderunt, & fel. record. Pius Papa V. prædecessor noster, novissimè promulgavit, cognoscimus accidisse. Nos hoc malum prout occasio necessitasque postulat, coërcere volentes statuimus, ut posthac omnes & quæcunque resignationes, etiam causâ permutationis, ac commendarum, & etiam literis Apostolicis non confectis, & possessione non habitâ, necnon litis & jurium quorumcunque cessiones, ac retrocessiones, quæ deinceps de quibuscunque beneficiis Ecclesiasticis, in nostris, seu Rom. Pontif. pro tempore existentis manibus, ac etiam coram Notario publico & testibus fient, & à nobis, vel illo, seu nostro, vel illius mandato admittentur, & super eis provisiones, & quæ-cunque

a *Beneficia nisi certo tempore ante mortem fuerint resignata, resignatio, quam mors mox sequitur, facta, tanquam fraudulenta & fraudis præsumptione gravata, non subsistit, ut est in rep. cancell. de infr. resig. intra 20. dies. Quæ regula quo pacto sit intelligenda, latius explicant Gomesius & Rebuffus.*

cunq; aliæ dispositiones, sive temporales, sive perpetuæ, aut ad hoc mandata Apostolica, sub quacunque forma, & quibuscunque etiam sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, ac piis locis quocunque privilegio suffultis, facta publicati debeant cum literis Apostol. desuper confectis, intra sex *a* menses, si beneficium citra montes fuerit, ultrà verò intra novem, à datâ concessionis gratiæ, non autem à die præstiti super ea consensûs numerandos, etiam si postea concessio gratiæ hujusmodi ex quavis causa, diversisq; subsequentib. datis, ac quotiescunq; & quovismodo reformata, & valida reddita fuerit, pluresvé, & quotquot in alium, vel alios cessiones, ac etiam in ipsummet primum resignantem vel cedentem retrocessiones, termino prædicto nondum elapso, intercesserint, ita ut unicus duntaxat terminus omnibus his successivis cessionibus ac retrocessionibus decurrat, ut qui postremus gratiam habuerit, publicationem, hujusmodi facere, cæteraq; omnia hic præscripta intra eundem terminum præstare teneatur. Ipsa autem publicatio in cathedrali, & in beneficii Ecclesia, vel Eccl siis, si in plurib. illud sit, fiat, ibiq; dum frequens populus ad Missarum solennia convenerit, palam omnibus, literæ Apost. prædictæ, earumvé transumptum authenticum exhibeatur, claráq; & intelligibili voce resignatio seu cessio hujusmodi, ac beneficii qualitas, & invocatio, nominaque, & cognomina resignantis seu cedentis, ac illius, in cujus favorem gratia hujusmodi facta est, pronuntientur, ita ut hæc omnia possint ad notitiam omnium ibi existentium verisimiliter pervenire, scriptoq; de his omnibus exemplo collato valvis dictarum Ecclesiarum affixum relinquatur. Si verò Ecclesia beneficii ruralis sit, aut populo, conventuque careat, eo casu in parochiali, intra cujus parochiæ limites beneficium ipsum consistit, & in cathedrali Ecclesia, vel si locus bello, seu peste, aliisvé manifestis periculis subjaceat, tunc in proxima parochiali, ac etiam in cathedrali Ecclesia, vel si aditus ad illas, aut utramvis, minimè sit securus, in alia cathedrali vel parochiali viciniori periculorum immuni, publicatio hujusmodi peragatur. Is quoque, in quem disponi vel mandari de beneficio, etiam litigioso, vel accedente non possesso, sub quacunq; forma contigerit, possessionem beneficii intra dictum tempus, vigore literarum Apostolicarum desuper confectarum, nec aliàs apprehendere debeat, & si propter litem, aut aliud legitimum impedimentum nequiverit, saltem literas Apostolicas cum earum publicatione, si tunc facta erit, Judici, seu executori illarum, vel aliis, ad quos pertinet, per se vel procuratorem suum legitimum, intra idem tempus præsentare, & apud illum vel illos pro ipsarum literarum executione instare, & possessionem hujusmodi instanter petere teneatur. Cæterùm modus & forma hic tradita semper & ubique debeat observari, nec alia, vel æquipollens ullo modo admitti, in omnibus hujusmodi resignationibus, cessionibus quorumcunque beneficiorum, tam regularium quàm secularium. Quòd si quicquam prædictorum omissum fuerit, dictis terminis utcunque modo sint irritæ & inanes. Dat. Rom. Non. Jan. 1583.

CAP. III.

Resignationes legitimis de causis tantùm admitti debere.

Pius V.

QUanta Ecclesia, Dei incommoda omni tempore attulerit, & nunc quotidie magis afferat, ministrorum in eam ingressio *b* vitiosa, jam latè perspiciant, & cum mœrore expendant Præsules omnes & Pastores, quando hæc pernicies cæterarum omnium maxima, tam multas orbis Ecclesias impiè violavit. Quia verò hoc malum, cùm in cæteris frequens, tum maximè in beneficiorum, & officiorum Ecclesiasticorum dimissione admittitur, nemini molestum esse debet, quòd perinde de reprimendis quotidianis fraudibus, quæ hac in re frequentiores internoscuntur, certam aliquam rationem tandem inituri, officii nostri partes, in prohibenda omnibus interim resignationum hujusmodi receptione, paulò severiùs interposuerimus, omnesque beneficiorum interim resignandorum dispositiones, quæ fierent, in irritum revocaverimus, ac etiam decernimus, nullum per eas in illis jus, neque titulum, vel coloratum, tam in petitorio, quàm in possessorio, ipsis provisis tribuere, quin etiam eos, ad illa deinceps obtinenda, perpetuò inhabiles fore: Collatores verò aliàs in illorum dispositione, etiam tanquam devolutionis jure, sese interponere non posse, sed de eis, ut verè vacantibus, sive, per Romanos Pontifices, sive alios collatores eorundem superiores, uti præventum esset, liberè provideri.

Nunc autem intendentes institutum hoc nostrum, quo sanctuarium Domini cupimus illibatum auctore Domino persequi, ac simul, quantum in nobis est, cavere, ne resignationes ipsæ dehinc pro cujusque arbitrio, nullisque vel certè levibus causis, passim & temere adadmittantur, prohibitionem, & alia prædicta ac cætera omnia, nostris super hoc literis contenta, eatenus relaxamus, ut posthac Episcopi, & alii facultatem habentes, eorum duntaxat resignationes recipere & admittere possint, qui aut senio confecti, aut valetudinarii, aut corpore impediti, vel vitiati, aut crimini obnoxii, censurisque Ecclesiasticis irretiti, aut nequeunt, aut non debent Ecclesiæ, vel beneficio inservire, seu qui unum aliud, vel plura beneficia obtinuerint, vel quos ad aliud contigerit promoveri, religionem quoque ingressuri, vel matrimonium contracturi, si statim postea id re ipsa exequantur, denique cùm quis ex aliis casibus acciderit, qui constitutione felicis recordationis Innocentii Papæ III. de dimittendis cathedralibus Ecclesiis, edita continentur. Qui etiam ob capitales inimicitias nequeunt, vel non audent, in loco beneficii residere securi. Sed nec horum ullus sacro ordini mancipatus, nisi religionem ingressurus, valeat ullo modo beneficium vel officium Ecclesiasticum resignare, nisi aliud ei sit, quo in vita possit commodè sustentari. Ad hæc beneficiorum permutationes admittere, quæ canonicis sanctionibus, & Apostolicis constitutionibus permittuntur. Caveant autem Episcopi, & alii prædicti, itemque omnes electores, præsentatores, & patroni tam Ecclesiastici, quàm laici, quicunque sint, ne verbo quidem aut nutu, vel signo, futuri in hujusmodi beneficiis & officiis successores, ab ipsis resignantibus, aut aliis eorum significatione vel hortatu designentur, aut de his assumendis promissio inter eos, vel etiam intentio qualiscunq; intercedat. Cæterùm præcipimus atque interdicimus, ne ipsi Episcopi, aut alii collatores, de beneficiis & officiis resignandis prædictis, aut suis, aut admittentium consanguineis, affinibus vel familiaribus, etiam per fallacem circuitum multiplicatarum in extraneos collationum, audeant providere: quod si secus, ac etiam quicquid præter vel contra formam prædictorum fuerit à quocunque temerè attentatum, id totum ex nunc vires & effectum decernimus non habere. Qui verò contrafecerint, ut in eo quo deliquerint puniantur, à beneficiorum & officiorum collatione, necnon electione, præsentatione, confirmatione, & institutione, prout cuique competierit, tam diu suspensi remaneant, donec remissionem à Rom. Pont. meruerint obtinere, & qui talia beneficia seu officia receperint, eos prædictis pœnis volumus subjacere. Et nihilominùs in eos, qui sic suspensi, conferre, eligere, præsentare, confirmare, vel instituere, ausi fuerint, excommunicationis, quoad personas, quo verò ad capitula, & con-

a *Hi menses computari debent à die supplicationis, non à die consensus, quamvis Gomes. asserat à tempore consensus computandos. q.7. Paris. cons. 143. Christoph. Rossin. de benefic.* b *Meritis suffragantib. non ambitu provehi debent & ad beneficia & sacr. limina ingredi, c. nullus itaque* 1. *c. inscript.* 8. *q.* 1.

ventus, à divinis suspensionis sententias ipso facto promulgamus. Romæ Cal. April. 1568.

CAP. IV.

Consensus qui præstari debet in beneficiorum resignationibus, quo pacto notetur & computetur in libris Cameræ Apostolicæ.

Clemens VII.

SAnctissimus in Christo pater & D. N. D. Clemens, divinâ providentiâ Papa VII. Constitutionem suam de consensibus in Cancellaria vel Camera Apostolica extunc de cætero præstandis, quoad materias Franciæ infra tres menses, in aliis verò infra quindecim dies, à die extensionis eorundem consensuum computandos, in libris solitis & authenticis annotandos, ad obviandum fraudibus quæ in retardatione annotationis consensuum hujusmodi committebantur, nuper editam declarando, voluit, quòd dicta tempora, non à die extensionis consensuum in dictis libris, cùm ipsa constitutio sic nihil operaretur, nec per eam dictis fraudibus in aliquo obviaretur, sed à die præstationis eorundem consensuum, intelligi debeant. Et quoniam nonnunquam præstantur consensus super supplicationibus nondum ad registrum missis, seu adhuc penès Datarium suum existentibus, & notarii non possunt tales consensus in dictis libris annotare, nisi videant hujusmodi supplicationes registratas seu expeditas, & sæpè labuntur dicta tempora, antequam ipsæ supplicationes ad registrum mittantur seu expediantur, voluit & declaravit, quòd tunc & eo casu dicta tempora à die, quo Datarius hujusmodi supplicationes ad registrum vel summistam miserit, computari debeant, diem autem missionis hujusmodi de cætero annotabit Datarius, pro tempore in calce supplicationum consensum aliquem requirentium, per hæc verba videlicet: *Missa die tali N. Datarius.* quæ verba voluit ad plenam probationem missionis prædictæ sufficere. Prætereà voluit, quòd notarii de talibus consensibus rogati, in annotatione illarum in dictis libris faciendâ, teneantur de die missionis hujusmodi, sicut de data supplicationum, expressam mentionem facere, ut die præstationis consensuum, & die missionis supplicationum hujusmodi simul junctis, ex illorum inspectione evidenter appareant ipsi consensus infrà tempora prædicta in dictis libris annotati: & notarii requisiti de cætero ad ponendum aliquos consensus in libris prædictis, si ex inspectione dierum præstationis consensuum, ac missionis supplicationum, viderint dicta tempora ad annotandum consensus, ut præfertur, præfixa esse lapsa, consensus tales in dictis libris annotare nullatenus præsumant, sub pœnis dictâ priori constitutione contentis. Et nihilominus annotatio de illis sic extrà tempora prædicta pro tempore facta, ipsique consensus sic annotati, viribus omnino careant, nulliusque sint roboris vel momenti. Narrativa quoque per verbum Hodie vel Nuper, in literis Apostolicis super materiis, ad quarum expeditionem consensus aliquis requiritur, pro tempore expeditis posita, contra præmissa minimè attendi debeat, nec aliquem effectum operetur.

CAP. V.

Beneficiorum fraudulentæ permutationes prohibentur.

Pius IV.

SAnctissimus in Christo Pater & Dominus noster, Dominus Pius, divinâ providentiâ Papa IV. ad cujus aures pervenit, nonnullos beneficia Ecclesiastica per eos obtenta, in amicorum aut aliàs sibi gratarum personarum favorem, etiam in ordinariorum illorum collatorum manibus, contra juris dispositionem resignare cupientes, certam fictæ permutationis formam excogitâsse, per quam se beneficia hujusmodi ex causa permutationis, aliàs de jure approbatæ, pro quodam imaginario, nec usquam reperibili beneficio (quod beneficium de Pertica, seu alio nomine vocant) illud per suppositivum compermutantem suum obtineri asserentes, & non aliàs, in dictis manibus resignant, talesque resignationes ex causa prætensæ permutationis admitti, ac de suis veris beneficiis, tanquam per dictas resignationes vacantibus, eisdem fictis compermutationibus, seu potiùs ipsimet compermutantes, sibi provideri procurant, hâc indirectâ viâ beneficia in aliorum favorem simoniacè resignando, in sacrorum canonum fraudem, & animarum suarum periculum. Proinde considerans illud fictitium de Pertica, aut aliàs nuncupatum, incertum, incorporeum & inane, nullibique reperibile, re verâ non esse beneficium, ac propterea veram cum eo permutationem fieri non posse (tametsi non desint, qui subtili potiùs, quàm verâ ratiocinatione contrarium pertinaciter asseverare nitantur) ac propterea Ecclesiam sanctam curæ suæ divinitùs commissam hoc pravo abusu, fraudulentoque commento salubriter emundare volens, hâc perpetuò valiturâ constitutione prohibuit, ne quis de cætero tales permutationes simulatas facere, neque beneficium de Pertica, aut aliud hujusmodi fingere, néve locorum ordinarii seu quivis alii resignationem alicujus beneficii, ex causa prætensæ permutationis cum beneficio de Pertica hujusmodi, seu quovis alio quocunque nomine sic doloso & in fraudem nominato factæ, vel faciendæ tanquam meram fraudem sapientem, tanquam verè & virtualiter in favorem alterius factam, ac propterea illicitam admittere præsumant. Decernens omnes & singulas beneficiorum resignationes, prætextu permutationis hujusmodi, eorumque subsecutas admissiones ac provisiones, & alias dispositiones, quâvis etiam Apostolicâ auctoritate faciendas, nullas & irritas, nullìusque fore roboris vel momenti, irritum quoque & inane, si secùs super his à quoquam quâvis auctoritate scienter vel ignoranter contigerit attentari.

TITVLVS XV.

DE FRUCTUUM BENEFICII RESTITUTIONE.

CAP. I.

Susceptos fructus, Clericus omittens dicere officium, restituere debet.

Leo X. *in Concilio Lateranensi.*

STatuimus & ordinamus, quòd quilibet habens beneficium, cùm cura vel sine cura, si post sex menses ab obtento beneficio divinum officium non dixerit, legitimo impedimento cessante, beneficiorum suorum fructus non faciat suos, pro rata omissionis officii & temporis, sed eos tanquam injustè perceptos, & fabricas Ecclesiarum, ejusmodi beneficium, vel pauperum eleemosynas erogare teneantur: si verò ultrà dictum tempus in simili negligentia contumaciter permanserit, legitimâ monitione præcedente, beneficio ipso privetur, cùm propter officium detur beneficium. Intelligatur autem officium omittere, quoad hoc, quod est de beneficio, privati posse, qui per quindecim dies illud saltem hic non dixerit, Deo tamen ultrà præmissa debita omissionis reddituri rationem. Quæ pœna in habentibus beneficia reiterabilis totiens fit quotiens contrà facere convincatur.

CAP. II.

Fructuum amissio ob neglectas horas canonicas pro rata temporis præteriti officii perpenditur.

Pius

Pius V.

Ex proximo Lateranensi Concilio *a* pia & salubris sanctio emanavit, ut quicunque habens beneficium Ecclesiasticum, cum cura & sine cura, si post sex menses, quàm illud obtinuerit, divinum officium, legitimo cessante impedimento, non dixerit, beneficiorum suorum fructus, pro rata omissionis, officii & temporis, suos non faciat, sed eos, tanquam injustè perceptos, in fabricas ipsorum beneficiorum vel pauperum eleemosynas erogare teneatur. Veruntamen multorum animi suspensione tenentur, cujusmodi ratæ prædictæ ratio sit habenda? Nos huic rei evidentius atque expressius providere volentes, statuimus, ut qui horas omnes canonicas uno vel pluribus diebus intermiserit, omnes beneficii seu beneficiorum suorum fructus, qui illi vel illis diebus responderent, si quotidie dividerentur: qui verò matutinum tantùm, dimidiam: qui cæteras omnes horas, aliam dimidiam: qui harum singulas, sextam partem fructuum ejusdem diei amittat: tametsi aliquis choro addictus non recitans omnibus horis canonicis cum aliis præsens adsit, fructusque & distributiones forte aliter assignatas, solâ præsentiâ, juxta statuta, consuetudinem, fundationem, vel aliàs sibi lucrifecisse prætendat. Is etiam, præter fructuum & distributionum amissionem; Item ille, qui primis sex mensibus officium non dixerit, nisi legitimum impedimentum ipsum excusaverit, grave peccatum intelligat admisisse. Declarantes præstimonia, præstimoniales portiones, & qualiacunque beneficia, etiam nullum omninò servitium habentia, obtinentes, cum prædictis pariter contineri. At quicunque pensionem, fructus, aut alias res Ecclesiasticas, ut clericus, percipit, cum modo prædicto ad dicendum officium parvum beatæ Mariæ virginis decernimus obligatum, & pensionum, fructuum, rerumque ipsarum amissioni obnoxium. Romæ 12. Cal. Octobr. 1572.

CAP. III.

Tempore obitûs, beneficii fructus transeunt ad successores, non ad hæredes, h. d.

Julius III.

Nostræ intentionis nunquam fuit, quòd quivis, quorumcunque beneficiorum *a*, etiam Episcoporum, Archiepiscoporum, Patriarcharum & aliorum Prælatorum, etiam Cardinalium, ubilibet, etiam in Romana Curia, aut districtu, pro tempore decedentium; sive ex testamento, per ipsos beneficiatos, etiam vigore facultatum quarumcunque eis in specie vel in genere, etiam prætextu quorumcunque capitulorum, ac statutorum, & ordinationum, etiam nostrorum, sub quibusvis tenoribus & formis, ac aliàs quomodolibet concessorum condito, sive ab intestato hæredes, fructus, &c. ac pecunias, & res alias per ipsos sic defunctos beneficiatos, etiam Episcopos, Archiepiscopos, Patriarchas, & alios Prælatos ac Cardinales, antè eorum obitum non exactos, etiamsi pro tempore ante obitum hujusmodi decurso debeantur, ac eorum solutionis dies beneficiatis & Cardinalibus viventibus advenerit, & per ipsos beneficiatos & Cardinales non steterit, quò minùs illos exegerint, quin imò omnem pro illorum exactione necessariam diligentiam, etiam judicialiter agendo fecerint, quoquo modo exigere, aut etiam sponte oblatos percipere.

a *Concil. Later. sess. 9. Dominicus de Soto q. 5. art. 6. lib. 10. hoc decretum prudenter interpretatur. Menochius verò, de arbitr. jud. cent. 5. cas. 429. certis mediis hanc pœnam minuere contendit.*

a *Vacantium beneficiorum fructus debent converti in Ecclesiæ utilitatem, vel reservari futuro successori. text. in c. quia sæpe. de elect. in 6. c. si propter. de rescript. eod. lib.*

FINIS LIBRI PRIMI.

SEPTIMI DECRETALIUM LIBER SECUNDUS.

TITULUS PRIMUS.

DE FORO COMPETENTI, ET JURISDICTIONIS ORDINARIÆ POTESTATE.

CAP. I.

Laicis in Clericos nulla potestas, & ideò Ecclesiasticorum causæ in foro jurisdictionis ordinariæ debent decidi.

Martinus V.

Ad reprimendas insolentias transgressorum, eorumque præsumptionem refrænandam, si nervus Ecclesiasticæ disciplinæ lentescat, eorum voluntas proclivior sit ad peccandum, & exemplum impunitatis periculosius in alios derivatur. Propter quod ad præsidentis officium pertinet, sic debitam executionem adhibere justitiæ, quòd commissa jam puniat, & committendorum in posterum audaciam interdicat. Sanè, sicut displicenter accepimus, nonnulli diversorum regnorum & terrarum Judices, aliique officiales laici, & laicales personæ, jurisdictionem in temporalibus exercentes, exercerique facientes, non attendentes, quòd laicis in clericos & Ecclesiasticas personas; & illorum bona, nulla sit attributa potestas, prætextu hujusmodi, quòd asserant, in suis dominiis ad se pertinere coercere viâ facti, quæ verè & fictè attentara asseruntur, etiam in quocunque loco sacro vel religioso, quantumcunque Deo dicato, ex quacunque

causa, etiam si ratione delationis corporis Christi, collationis Sacramentorum, & beneficiorum Ecclesiasticorum venditionis factarum, aut aliarum rerum, & bonorum ad Ecclesias & Ecclesiasticas personas pertinentium quomodocunque, eti m si solâ negatione vel affirmatione facti interveni t, & ad eos recurratur, cognitionem ad se spectare, pro eo, quòd factum & novitas, quæ prætenduntur, etiam tunc alia violentia, quamvis in loco spirituali, & in loco sacro sive religioso, eò quòd immediatè, ut prætenduntur, spiritualiter non existant: propterea ministros Ecclesiæ, & personas Ecclesiasticas, quantumcunque res, causa, vel occasio, unde dependent & derivantur, pia, sacra, vel Ecclesiastica sit aut spiritualis, ad forum suum, & ipsarum cognitionem trahunt, & respondere cogunt: necnon procuratores fiscales in curiis temporalibus multoties agere procurant, ad quos (quod deterius est) nonnulli prælati & personæ Ecclesiasticæ, in superbiam & elationem dati, ad superandum & sibi subjiciendum, per tales inventiones & cautelas, alias personas Ecclesiasticas & religiosas, habent plerumque recursum, & propterea in eisdem regnis, & terris, civitatibus, castris, & locis, auctoritas & jurisdictio Ecclesiastica penitus absorbentur: & nihilominus ipsi laici Judices alios laicos in foro Ecclesiastico, super rebus quantumcunque Ecclesiasticis vel spiritualibus, & conc rnentibus immediate Ecclesiasticas personas, ne respondeant, & Judicibus Ecclesiasticis, ne cognoscant, inhibitiones fieri sub gravibus pœnis temporalibus faciunt, & procurant, & si secùs fecerunt, emendam pecuniariam excessivam exigere, ac vastatores in domibus, & aliis piis locis Ecclesiasticis, & religiosis, inducere, ac loca ipsa, personasque Eccl siasticas, jocalibus & paramentis Ecclesiasti is, & bonis mobilibus, ac aliis spoliare, illaque vendere & alienare, fructus quoque & proventus ad temporalitatem ad manus suas ponere, nec non diversas injurias, & molestias reales & personales eisdem personis Ecclesiasticis inferre non verentur, in Dei offensam, animarum suarum periculum, Ecclesiasticæ libertatis vilipendium, & plurimorum gravamen, præjudicium & jacturam. Nos igitur adversus talia præsumentium temeritatem, remedia apponere, & super his salubriter providere cupientes, ac concilii *a* Milevitan. ac fel. record. Innocentii Papæ III. prædecessoris nostri constitutionibus super hoc editis, auct ritate Apostolicâ, ex certa scientiâ nostrâ irrefragabili constitutione perpetuò duraturâ, tenore præsentium statuimus, decernimus, ac etiam ordinamus, quòd omnes & singulæ personæ Ecclesiasticæ, seculares & regulares, ordinum quorumlibet, quâcunque exceptione suffultæ, etiamsi Patriarchali, Archiepiscopali, Episcopali, Abbatiali, vel aliâ quâvis præfulgeant dignitate, quæ aliam personam Ecclesiasticam, collegium, vel conventum, in actione reali, mixtâ, vel personali, civili criminali, etiam occasione cujuscunque summissionis, etiam juramento vallatæ, vel aliàs ad forum sive judicium laicale, directè vel indirectè (de qua in foro Ecclesiastico ordinari consueverit) possit, vel debeat, de jure, vel de consuetudine, aut aliàs cognosci, trahere præsumpserit, causam ipsam, & omne jus ei, sive eis, in possessorio vel petitorio, in re vel ad rem, causâ vel occasione hujusmodi quomodolibet competens, eo ipso perdant penitus & amittant, & singulares personæ, excommunicationis: capitula verò & conventus, suspensionis & interdicti sententias incurrant ipso facto, & si personæ ipsæ, & eis in præmissis adhærentes & servientes, in aliquo r belles fuerint, & in continenti non obedierint, omnes illas per privationem suorum beneficiorum Ecclesiasticorum quorumcunque, quæ obtinebant, & in quibus, & ad quæ jus quomodolibet competit, & inhabilitationem ad alia in posterum obtinenda coërceri & compelli volumus antedictas. Et nihilominus omnes & singulos Judices & executores, communitates, dominia, laicos, & laicales personas, postquam exceptum fuerit de non jurisdictione eorum, aut evidenter appareat, hujusmodi cognitionem ad eos de jure non spectare, talia præsumentes, & ea fieri mandantes, seu eorum nomine & m ndato facta rata habentes, vel eis faciendis dantes auxilium, consilium, vel favorem, cujuscunque præeminentiæ, dignitatis, gradûs, ordinis vel conditionis existant, seculares personas, eorum videlicet singulos officiales, quocunque nomine censeantur, & consiliarios, & privatas personas, quæ præmissorum principales perpetratores existerent, excommunicationis sententiam currere volumus ipso facto, nullusque ab eisdem sententiis, per alium, quàm per Romanum Pontificem, præterquam in mortis articulo constitutus, absolvi valeat, sive possit: & præmissa omnia, non tantùm ab futura, sed etiam ad præsentia, & pendentia extendimus, auctoritate memoratâ; quòdque etiam procurator fiscalis causarum Cu. Cameræ Apostolicæ contra culpabiles in præmissis, desuper summariâ informatione præhabitâ, per se, vel alium seu alios, agere & procedere possit & valeat, nihilominus concedentes.

a *Gratian. in c. continua. 21. q. 1. & in c. futuram. 12. q. 1.*

CAP. II.

Laici Judices, in privilegii & ordinis clericalis injuriam non possunt sine culpa sacrilegii clericos bannire aut relegare.

Urbanus VI.

QUia, sicut displicenter accepimus, nonnulli diversarum partium Principes, Marchiones, Duces, Comites, Barones, & alii nobiles, ne non potestates, Capitanei, Bajulini, Scabini, Advocati, Rectores, Judices & Consules, aliique officiales & consiliarii civitatum, oppidorum, terrarum, castrorum, & aliorum locorum, aliique laici & laicales personæ, dominium seu jurisdictionem in temporalibus obtinentes, necnon ipsarum civitatum communia, & oppidorum, castrorum, terrarum, & aliorum locorum universitates, non attendentes, quòd laicis in clericos, & personas Ecclesiasticas, & illorum bona, nulla sit attributa potestas, nihilominùs ministros Ecclesiæ, etiam interdum in dignitatibus constituros, temeritate propriâ bannire, seu relegare, aut proscribere non verentur. Nos adversus temeritatem hujusmodi remedium apponere cupientes, omnes & singulos talia præsumentes, & ea fieri mandantes, seu eorum nomine vel mandato facta rata habentes, vel in eis faciendis, dantes auxilium, consilium, vel favorem, si singulares personæ fuerint, cujuscunque præeminentiæ, dignitatis, statûs vel conditionis existant, earum videlicet singul s si verò communitates vel universitates extiterint, omnes & singul s earum communitatum & universitatum potestates, capitaneos, bajulinos, scabinos, advocatos, rectores, judices, consules, & officiales, quocunque nomine censeantur, ac consiliarios, & privatas personas, quæ hujusmodi sacrilegii principaliores patratores existerent, excommunicationis sententias incurrere, necnon quamlibet earundem communitatum, seu universitatum, ac illa ipsorum Principum, Marchionum, Ducum, Comitum, Baronum, Nobilium, & aliorum quorumcunque laicorum & laicatum personarum talia præsumentium, in quibus talia fierent, civitates, terras, oppida, castra, & alia loca Ecclesiastico interdicto subjacere volumus ipso facto nullusque ab eisdem sententiis per alium, quam per Romanum Pontificem, præterquam in mortis articulo, possit absolvi, nec interdictum hujusmodi per alium etiam relaxari. Romæ 4. Id. Decemb. 1362.

CAP. III.

Exemptionis privilegio abutuntur Canonici ordinarium forum subter-

subterfugientes, & impunitatem scelerum simulantes, quamobrem eorum causa jurisdictioni Ecclesiasticæ discutienda tradantur.

Leo X. *in Concilio Lateranensi.*

REgimini universalis Ecclesiæ (disponente Domino) præsidentes, juxta pastoralis officii debitum, libenter intendimus utilitatibus subditorum, & ad conservandam libertatem Ecclesiasticam, & removenda scandala, ponendam concordiam, & nutriendam quietem inter Ecclesiarum prælatos & eorum subditos, eò propensius Apostolicæ solicitudinis studium adhibemus, quò dissensionem talium fore dispendiosam experimento comprobatur, necnon indulta pariter & privilegia eisdem subditis, in ipsorum prælatorum dispendium, tam per prædecessores nostros, quàm sedem Apostolicam concessa, ita libenter moderamur, ne exinde scandala procedant, neve ex his ulli detur materia malignandi, & personæ Ecclesiasticæ à bono obedientiæ, necnon divini perseverantiâ servitii nullatenus retrahantur. Sanè nuper ad nostrum relatio fide digna pervenit auditum, quòd Canonici Patriarchalium, Metropolitanarum, & Cathedralium, & collegiatarum Ecclesiarum, & alii clerici seculares, plura præsumunt, quæ ipsis infamiam non parvam pariunt, & aliis inferunt læsionem, prætextu exemptionis & libertatis à dicta sede obtentæ, ordinariorum correctiones & ordinationes subterfugint, ac eorum forum sive judicium declinant, nonnulli etiam impunitatem suorum excessuum, per privilegium exemptionis obtinere sperantes, excessus ipsos committere non verentur, quos, nisi per exemptionem, quâ gaudent, crederent se defendi, nullatenus fuissent commissuri.

Hinc itaque accidit, ut propter eorum audaciam, qui prætextu privilegii exemptionis impunitatem excessuum obtinere confidentes, nonnulla multoriens committent enormia, per quæ plurimùm diffamatur Ecclesia, & scandala gravia generantur, potissimè autem, cùm talia per eos, ad quos horum spectat correctio, incorrecta remanent, seu illi, ad quos spectat illa punire, negligunt. Nos volentes, ne eo prætextu delicta remaneant impunita, morbo hujusmodi necessariam adhibere medelam, sacro approbante Concilio statuimus, ut de cætero illi, quibus exemptorum correctio & punitio à dicta sede demandata est, circa illam vigilanter intendant, & diligenter officii sibi commissi debitum exequantur, & quamprimùm eis exemptos ipsos deliquisse legitimè constiterit, ita eosdem exemptos delinquentes puniant, quòd iidem exempti metu pœnæ à suis arceantur insolentiis, & alii eorum exemplo perterriti prosilire ad similia meritò perhorrescant.

Et si circa hoc negligentes fuerint diœcesani & alii locorum ordinarii, eosdem, quibus exemptorum correctio hujusmodi competit, personaliter, si illorum copia & notitia haberi poterit: alioquin, vel si nullus in partibus exemptorum ipsorum certus Judex fuerit, eos, quorum sua in præmissis interesse putaverint, per edictum publicum, cathedralium seu aliarum Ecclesiarum locorum, in quibus exemptorum Judices hujusmodi residere, seu nullis eorundem exemptorum Judicibus existentibus, ipsos exemptos deliquisse contigerit, valvis affigendum, moneant, ut ipsi tales exemptos delinquentes & criminosos puniant & castigent, infra competentem terminum, monentium ipsorum arbitrio moderandum. Et si ipsi moniti in hoc negligentes fuerint, & id adimplere neglexerint, seu recusaverint, tunc ut in eo, in quo deliquerint, puniantur, cognitione hujusmodi eâ vice sint privati, & se non intromittant ullatenus de eisdem: sed diœcesani & alii locorum ordinarii hujusmodi, contra tales exemptos delinquentes & criminosos, auctoritate nostrâ ad inquisitionem, vel per accusationem, sine aliquibus tormentis, procedere, & testes per seipsos examinare possint, ac processum ipsum (quem ratione solennitatis juris, præterquam ratione citationis omissæ, dummodò delictum aliàs ritè probatum fuerit, nullum allegari vel dici posse prohibemus, sed per eos habitum, clausum, & eorum sigillo munitum, ad sedis Apostolicæ examen, ipsorum exemptorum delinquentium expensis, etiam in ipso processu factis, ad quarum solutionem ordinarii ipsi possint eosdem inquisitos & accusatos compellere, vel proprium vel alium nuncium quantò citiùs destinare procurent) apud eandem sedem, per Romanum Pontificem, vel alium, cui dixerit committendum, diligenter examinandum, & ita culpabiles repertos, quòd ad condemnationem, vel propter sufficientia indicia, propter quæ ad torturam pro veritate exquirenda procedi valeat, ad ipsos diœcesanos seu ordinarios, per eos auctoritate nostrâ in causâ inquisitionis seu accusationis ulteriùs legitimè procedendum, & causam ipsam, prout justum fuerit, terminandam remittendum. Notarii autem dictæ sedis, quorum officium in ipsis primitivæ Ecclesiæ initiis, à felic. record. Clem. Papa I. ad sanctorum gesta a perquirenda atque conscribenda noscitur institutum, ad Protonotariatûs officium assumpti, habitum & rochettum deferentes, & alii nostri & dictæ sedis officiales, actu sua officia exercentes, tam in civilibus, quàm criminalibus, ab omni ordinariorum jurisdictione sint exempti. Alii vero Notarii habitum Protonotariatûs non deferentes, nisi illum infra trimestre post præsentium publicationem assumpserint, & ipsi ac alii in posterum assumendi, habitum & rochettum hujusmodi continuè non gestantes, atque alii nostri & dictæ sedis officiales, officia sua actu non exercentes, tam in criminalibus, quàm in civilibus, ratione causæ summam 25. Ducatorum auri de Camera non excedentis, duntaxat, eorundem diœcesanorum & ordinariorum jurisdictioni subjaceant. In civilibus verò causis summam hujusmodi excedentibus plenâ gaudeant exemptione, & à dictorum diœcesanorum & ordinariorum jurisdictione penitùs sint exempti.

Dignum quoque & etiam congruum arbitrantes, quòd ex sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium familiaribus, illi duntaxat privilegio exemptionis gaudeant, qui actu domestici, & continui sunt commensales, vel ab eisdem Cardinalibus ad ipsorum exequenda negotia missi, vel qui recreationis causâ ad tempus à Romana Curia absentes fuerint, cæteris verò etiam familiaritatis literas habentibus, quò minùs coërcitioni diœcesanorum & ordinariorum eorundem subjaceant, familiaritatis hujusmodi privilegium nullatenùs suffragetur, & cùm eisdem diœcesanis, ut monasteria monialium sedi Apostolicæ immediatè subjecta, in eorum diœcesibus consistentia, semel in anno visitare possint, per constitutionem in Concilio Wiennensi editam, quæ incipit: Attendentes, &c. plena fuerit data facultas, illam innovamus, ac exemptionibus & privilegiis quibuscunque non obstantibus, districtè servari præcipimus & mandamus. Per præmissa quoque eisdem diœcesanis & ordinariis, casibus, quibus in exemptos à jure jurisdictio concessa est, nullatenùs præjudicium generetur. Exemptiones autem de cætero, absque rationabili causâ, & quorum interest, minimè citatis, pro tempore concessas, nullius roboris & momenti esse decernimus.

Et cùm Ecclesiasticus ordo confundatur, si sua unicuique jurisdictio non servetur, ordinariorum jurisdictioni (quantum cum Deo possumus) favere, ac litibus finem celeriùs imponi, & litigantium immoderatis sumptibus & expensis parci satagentes, statuimus & or-

---

a *Protonotariorum officium in principio Ecclesiæ primitivæ à beato Clemente ad sanctorum Martyrum gesta perquirenda atque scribenda fuit institutum, ut legitur in historia S. Clementis Papæ & Fabiani. Vide Luc. de Pennat in rub. de magistro scriniorum. Cod. lib. 12.*

dinamus, quòd singulæ causæ, tam spirituales, quàm civiles & mixtæ, forum Ecclesiasticum quomodolibet concernentes, & beneficiales dummodò beneficia ipsa generaliter reservata non fuerint, & ipsorum singulorum beneficiorum fructus, redditus, & proventus, 24. ducatorum auri de Camera, secudùm communem æstimationem, valorem annuum non excedant) in prima instantia extra Romanam Curiam, & in partibus, coram ordinariis locorum duntaxat cognosci & terminari, ita quòd nulli ante diffinitivam sententiam liceat appellare, nec appellatio (si fuerit emissa) ullatenus admitti, nisi ab interlocutoria, quæ vim habeat diffinitivæ, vel à gravamine, minimè concernente negotium principale, quod per appellationem à diffinitiva sententia reparari non possit: nisi alter colligantium adversarii sui potentiâ meritò perhorrescens, seu aliâ probabili & honestâ causâ, aliter, quàm per proprium juramentum, saltem semiplenè probatâ, coram ordinario non auderet litigare. Eo enim casu causæ ipsæ, etiam appellationum, in dicta Curia, etiam in prima instantia, committi & cognosci & terminari possint. Alioquin Appellationes, & illarum, etiam aliarum causarum hujusmodi commissiones, in posterum, & quicquid inde secutum fuerit, nullius sint roboris & momenti. Judices autem & conservatores à sede Apostolica deputati, si in altero jurium graduati non fuerint, assessorem partibus non suspectum, ab ipsis partibus, vel earum alterâ requisiti, sumere, & secundùm ejus relaxationem judicare teneantur.

CAP. IV.

Constitutiones editæ contra Principes seculares jurisdictionis Ecclesiast. libertatem impedientes, confirmantur & innovantur.

Et quia sæpiùs & multiplici ratione percepimus, quamplurimas Ecclesias, & illis præsidentes Episcopos, tam citra, quàm ultra montes, vexari in eorum jurisdictionibus, juribus & dominiis, ac turbari à domicellis, Principibus, & nobilibus eorundem, qui sub colore juris patronatûs, quod in beneficiis Ecclesiasticis habere confingunt, nullo privilegio Apostolico suffulti, sine ordinariorum collationibus & literis, & absque aliquo saltem colorato titulo, beneficia non solùm clericis, sed etiam laicis conferre, sacerdotes & clericos delinquentes ad eorum libitum punire, decimas omnium rerum, & ad quarum solutionem de jure tenentur, ac cathedralium, & alia, quæ legis diœcesanæ & jurisdictionis sunt, & ad ipsos Episcopos duntaxat pertinent, temerè auferre, fraudare, usurpare, seu, ut præmissa fiant, mandare, ac ipsa & fructus quoscunque, ne à civitatibus, terris & locis eorum extrahantur, prohibere, feuda, possessiones, & prædia occupare, & indebitè detinere, sed & ad feuda & bona ipsarum Ecclesiarum eis concedendum, ac Ecclesiastica personis per eos nominatis conferendum, minis & terroribus, ac aliis viis indirectis, inducere & compellere, & alia quamplurima damna, jacturas & injurias, Ecclesiis & earum Prælatis, ac clericis præfatis inferri, non modo permittere, sed etiam expressè mandare præsumant. Attendentes igitur, quòd laicis in clericos & personas Ecclesiasticas, ac bona Ecclesiastica, non est attributa facultas, atque æquum & justum esse, ut in eos jura insurgant, qui illa offendere præsumunt.

Necnon considerantes quantum ex his, tam nostro & Apostolicæ sedis honori, quàm personarum Ecclesiasticarum quieto & prospero statui, non sine damnanda pernicie derogetur, ac cupientes eos, quos ad observantiam jurium, virtutum præmia non inducunt, tam adjectarum exaggeratione pœnarum, quàm adjiciendarum de novo formidine à temerariis ausibus refrenare, omnes & singulas constitutiones, quæ super decimarum solutione, & contra violatores & raptores Ecclesiarum, & incendiarios, agrorum depopulatores, & tam S. R. E. Cardinales, quàm venerabiles fratres nostros Episcopos, & alias personas Ecclesiasticas, seculares & regulares, capientes, detinentes, & eorum jurisdictionem & jura quomodolibet indebitè occupantes, aut eos in eorum jurisdictionis exercitio perturbantes, seu molestantes, eos quoque ad conferendum beneficia Ecclesiastica personis, per eos nominatis, aut aliàs de illis, pro illorum libito voluntatis, disponendum, & feudum ac bona Ecclesiastica in emphyteusim concedendum, aut aliàs vendendum, temerè compellentes, ne non statuta contra libertatem Ecclesiasticam facientes, & ad præmissa auxilium, consilium vel favorem præstantes, hactenus emanârunt, innovamus.

Et cùm ea nedum juri contraria, sed etiam Ecclesiasticæ libertati opprobriosa sint quamplurimùm & adversa, ut de officio nobis credito dignam Deo possimus reddere rationem, affectibus & monitis paternis, Imperatorem, Reges, Duces, Marchiones, Comites, Barones, & quoscunque alios, alterius cujuscunque nobilitatis, præeminentiæ, potentiæ, seu potestatis, excellentiæ, vel dignitatis existentes, attentè hortamur in Domino, eisdem in virtute sanctæ obedientiæ mandantes, ut ipsi constitutiones prædictas observent, & faciant etiam à suis subjectis inviolabiliter observari, quâcunque consuetudine contrariâ non obstante, si divinam offensam, & sedis Apostolicæ debitam vitare voluerint ultionem: ac collationes de dictis beneficiis sic factas, nullas & irritas nihilominùs esse decernimus, ac illis utentes reddantur inhabiles ad alia beneficia Ecclesiastica obtinenda, donec cum eis super hoc per sedem prædictam fuerit dispensatum. Maturè quoque considerantes, quòd post Christi ad Cœlos ascensionem, Apostoli per singulas urbes & diœceses Episcopos distribuerunt; sicut sancta Romana Ecclesia per orbem constituit, eosdem Episcopos in partem sollicitudinis vocando, onera gradatim distribuendo per Patriarchas, Primates, Archiepiscopos: ac sactis etiam canonibus fuerit diffinitum, per eos, pro morum correctione & controversiarum decisione, & determinatione, ac mandatorum Domini observatione, fieri debere Concilium provinciale, ac Synodum Episcopalem, ut depravata corrigerentur, & illa facere negligentes canonicis pœnis subjacerent, cùm conveniat nos circa ea, quæ Rempublicam Christianam concernunt, esse intentos, desiderantes, canones ipsos firmiter observari, eisdem Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis & Episcopis districtè injungimus, ut de officio eis commisso dignam Deo possint reddere rationem, Canones, Concilia & Synodos hujusmodi fieri mandantes, quocunque privilegio non obstante, inviolabiliter observent, præterquam, quoad Concilium provinciale, quod de cætero singulis trienniis fieri mandamus, ad illaque etiam exemptos accedere debere decernimus, privilegio ac consuetudine quâcunque contrariâ, non obstantibus. Circa hoc autem negligentes, pœnas in eisdem canonibus contentas se noverint incursuros. Et cùm constitutione in Concilio Wiennensi editâ, quæ incipit, In plerisque, ut Pontificiæ dignitatis honos servaretur, statutum fuerit, ne Ecclesiis cathedralibus (sine quibus spiritualia diu esse non possunt) privatis, ac clero & populo Christiano carentibus, de aliquibus personis, præsertim religiosis provideretur, constitutionem ipsam innovamus, inviolabiliter observari debere volumus atque mandamus, nisi aliqua justa causa, in consistorio nostro secreto approbanda, aliàs duxerimus faciendum. Nos enim quicquid contra præmissa, vel aliquod præmissorum contigerit attentari, irritum decernimus & inane, contrariâ quâcunque constitutione vel privilegio, non obstantibus.

CAP. V.

Ordinariorum jurisdictioni subesse debent Græci, qui per varias Christianæ ditionis civitates morantur, ne licentiores jamdudum recoctis & excussis hæresibus suos inficiant.

Pius IV.

Pius IV.

ROmanus Pontifex, præcipuus æquitatis & religionis assertor, facultates & gratias ab Apostolica sede concessas, ex quibus tempore procedente animarum pericula, & inter catholicos scandala provenire animadvertit, pro sui pastoralis officii debito, maturè revocare consuevit. Sanè nonnulli locorum ordinarii nuper ad audientiam nostram referri curârunt, quòd in quamplu ribus Regni Siciliæ citra & ultra Pharum, & aliis Christiani nominis civitatibus & locis, magna Græcorum, tam religiosorum & secularium clericorum, quàm laicòrum multitudo reperitur, qui Ecclesiæ Græcæ mores & ritus observantes, seque suos proprios ejusdem nationis Prælatos habere, ac aliis, non autem locorum ordinariis subesse, sed immunitatum, aliorumque privilegiorum sibi per fel. rec. Leonem X. Paulum III. Julium etiam III. & forsan alios Romanos Pontifices, prædecessores nostros, & dictam sedem antiquitùs concessorum prætextu, se ab eorundem ordinariorum jurisdictione & superioritate exemptos esse prætendentes, impunitate sibi propositâ, in diversas hæreticas, nefariasque opiniones, & absurda deliramenta passim prolabuntur, asserentes inter alias eorum blasphemias, nullum esse defunctorum purgatorium, Rom. Pont. aliquam in eos jurisdictionem vel auctoritatem habere negantes, indulgentias ab illo concessas damnantes, Ecclesiasticas sententias & censuras ab eo latas spernentes, sanctissimæ Dei genetricis virginis Mariæ, beatorum Apostolorum, & aliorum Dei sanctorum festivitates, ab Ecclesia Rom. sanctisque Patribus ordinatas, non observantes, sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum suis infantibus in Baptismo exhibentes, inhumata defunctorum cadavera superstitione quâdam impiâ, & plus quàm barbaricâ, è sepulchris eruentes, igneque comburentes, ordinariorum locorum, quos habitant, visitationem, jurisdictionemque contemnentes, & Ecclesiasticam disciplinam perturbantes; ac demum hujusmodi aliisque suis opinionibus erroneis atque sacrilegis populos Latinos inficientes, correctionem legitimam suæ prætensæ exemptionis clypeo repellentes, in suis impietatibus, abusibusque consenescunt & immoriuntur, in suarum vicinorumque populorum, præsertim simplicium animarum perniciem, & scandalum plurimorum. Nos igitur providè considerantes, ejusdem sedis intentionem nunquam fuisse, exemptionem, aliudvé privilegium à se concessum iri, ut inde scelerum impunitas & animarum periculum emergat, abusibus & periculis hujusmodi, quantum cum Deo possumus, tempestivè obviare volentes, ac quarumcunque exemptionum, aliorumque privilegiorum dictis Græcis, eorumque Prælatis, Rectoribus, Abbatibus & aliis, tam sancti Basilii & alterius ordinis regularibus, quàm secularibus, ac etiam laicis personis, quocunque nomine nuncupatis, per præfatos & alios quoscunque Rom. Pont. prædecessores nostros, ac nos, & sedem præfatam, in genere vel in specie hactenus concessorum, ac etiam iteratis vicibus approbatorum, & innovatorum, literarumque desuper confectarum, & inde secutorum tenores præsentibus pro sufficienter expressis habentes, motu proprio, & ex certa scientia nostra, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, omnes & singulas exemptiones, ac prout illas concernunt, desuper confectas literas præfatas, ad hoc videlicet, ut ipsi locorum ordinarii quascunque Græcorum Ecclesias, Monasteria, prioratus, & alia pia loca, tam secularia, quàm cujusvis ordinis regularia, eorumq; Prælatos, etiamsi Episcopali, Archiepiscopali, ac majori dignitate præfulgeant, nec non Abbates, Rectores, Ministros, & quasvis alias ejusdem nationis personas, in suis civitatibus & dioec. consistentia, quoties opus fuerit, visitare, ac in illis suam ordinariam jurisdictionem, plenamque omnimodam superioritatem, in iis, quæ Dei cultum, Sacramentorum administrationem, & animarum salutem, hæresiumque extirpationem concernunt, exercere & exequi liberè & licitè valeant, reliquis ipsorum Græcorum in divinis celebrandis, aliisque ritibus à sede Apostolica approbatis, necnon privilegiis & gratiis Apostolicis intactis remanentibus, auctoritate Apostolicâ, tenore præsentium, perpetuò revocamus, cassamus, & annullamus, ac revocatas, cassatas, & annullatas esse, nec ipsis Græcis clericis vel laicis, eorumvé prælatis, Ecclesiis, cœnobiis, aut aliis piis locis in aliquo suffragari, sed illos omnes & singulos locorum, in quibus moram traxerint, ordinariorum visitationi, correctioni, punitioni, jurisdictioni, & omnimodæ superioritati in præmissis subesse, illisque, tanquam superioribus suis, suarumque animarum pastoribus, humiliter obedire. Datum Rom. 16. Febr. 1564.

TITULUS II.

DE INVASORIBUS ET OCCUPATORIBUS BONORUM ECCLESIÆ.

CAP. I.

Præter excommunicationis & interdicti pœnas, beneficiis & privilegiis arcentur occupantes & detinentes bona Ecclesiæ.

Clemens VI.

ETsi solertem adhibere vigilantiam, ne quarumlibet Ecclesiarum jura depereant, ex debito nostri officii teneamur in manutenendis tamen, defendendis, recuperandisque occupatis juribus Ecclesiæ Romanæ, sponsæ nostræ, quæ (disponente Domino) caput omnium, & magistra, cæteris altiori dignitate præcellens, majoribus est juvanda præsidiis, & amplioribus honoribus attollenda, esse debemus solliciti & attenti. Ad obviandum igitur perversis illorum conatibus, qui sibi commoda, non se commodis patrimonii beati Petri in Tuscia, quod juris & proprietatis ejusdem Ecclesiæ fore, ac eidem immediatè subesse dignoscitur, applicantes, temerè civitates, castra, & villas ejusdem patrimonii, ad eandem Ecclesiam pertinentia, eorumque dominium, superioritatem, advocationem, capitaneatum, & jurisdictionem, in ipsius Ecclesiæ grave præjudicium, contra constitutiones & ordinationes, olim per fel. recor. Urbanum IV. & Joannem XXII. ac diversos alios Romanos Pontifices prædecessores nostros editas, non verentur diversis exquisitis coloribus occupare, & sibi in eisdem dominium, superioritatem, & præeminentiam vendicare: hâc perpetuâ constitutione sancimus, ut nulla civitas, vel communitas, nullaque singularis persona, cujuscunque conditionis vel statûs existat, deinceps in aliquibus civitatibus, castris, seu villis ipsius patrimonii ad prædictam Romanam Ecclesiam spectantibus, dominium, superioritatem, capitaneatum, advocationem, jurisdictionem, seu aliquam præsidentiam seu præeminentiam, prætextu ejusque venditionis, submissionis, recommendationis, concessionis, recognitionis, obligationis, contractûs vel pacti, aut cujusvis alterius commercii, absque auctoritate sedis Apostolicæ speciali, recipere audeat, vel sibi dominium, præsidentiam capitaneatum, seu jurisdictionem in prædictis civitatibus, castris, seu villis, ex quavis occasione seu causa, quòmodolibet vendicare: quodque civitates & singulares personæ, summissiones, suppositiones, & subjectiones, quascunque jam in eas factas & receptas, seu de facto, cùm de jure non teneant, quomodolibet attentatas, admittere teneantur, nec civitates, castra, seu loca alia, quæ se eis, ut præmittitur, submiserunt, vel quomodolibet subjecerunt, virtute submissionis & suppositionis alicujus, vel cujusvis contractûs titulo valeant retinere, nullaque universitas, seu communitas civitatis, castri, seu villæ Ecclesiæ Romanæ subjecta, in terris patrimonii constituta, alicui

universitati, seu communitati, vel privatæ personæ, cujuscunque conditionis aut statûs existat, se subjicere, submittere, seu supponere valeat, constituendo, recognoscendo, seu profitendo se subesse alicui universitati, vel privatæ personæ, seu ad eosdem super eos, & in ipsis ac dictis civitatibus, & castris, & villis, aliquam jurisdictionem, dominium, capitaneatum, seu quamvis aliam præeminentiam pertinere. Et si quæ civitates, castra, vel loca, jam de facto ad submissionem & suppositionem aliquibus civitatibus vel privatis personis de se factam, venditionis, donationis, vel cujusvis alterius contractûs colore vel titulo processerunt, realiter & effectualiter studeant revocare, nec illis unquam utantur, nec virtute submissionum hujusmodi, vel aliàs illis, quibus quovis titulo vel colore se summiserint, ullatenus obediant, pareant, vel intendant, contrarium non facientes, directè vel indirectè, per se vel alios, tam illi, & eorum singuli, qui in civitatibus, castris, aut villis ejusdem patrimonii, vel eorum aliquo hujusmodi dominium, superioritatem, capitaneatum, advocationem, jurisdictionem, quamcunque præeminentiam, seu præsidentiam, sine licentia sedis Apostolicæ speciali recipient in futurum, & qui jam ex quocunque contractu vel obligatione receperunt, seu quâvis usurpatione quomodolibet occupaverunt, nisi sic recepta & occupata infra duorum mensium spatium, postquam præsens constitutio ad eorum notitiam pervenerit, vel per eos steterit, quò minùs valeat pervenire, dominium seu præsidentiam, superioritatem, capitaneatum, advocationem, jurisdictionem quamcunque, seu præeminentiam hujusmodi realiter dimiserint cum effectu, illa nullo unquam tempore, absque ipsius sedis licentia resumpturi, quàm illi, qui se summiserint, supposuerint, seu subjecerint, ut præfertur, simili modo, cujuscunque dignitatis, statûs, ordinis, vel conditionis existant, singulæ personæ sententiam excommunicationis incurrant, ac terræ ipsorum, ubicunque fuerint, Ecclesiastico interdicto subjaceant ipso facto. Civitates autem, castra & villæ, quæ in antea se submittent, supponent, seu subjecerint, & quæ summissionem, suppositionem seu subjectionem hujusmodi recipient, seu quomodolibet occupabunt, civitates quoque, castra, etiam loca quæcunque, quæ se jam quovis colore vel titulo, ut præmittitur, summiserunt & subjecerunt, ac civitates, quæ summissiones & subjectiones hujusmodi receperunt, nisi infra prædictum duorum mensium spatium, ab omni effectu dictæ summissionis & subjectionis realiter destiterint, ipsis ulteriùs non usuri, seu contra constitutionem & inhibitionem nostram venire, directè vel indirectè, per se vel alium seu alios attentabunt, Ecclesiastico subjacere decernimus interdicto, & nihilominùs omnibus indulgentiis, privilegiis, ac gratiis, necnon feudis, bonis, & honoribus, & juribus quibuscunque, quæ ab eadem Romana & aliis Ecclesiis obtinent, privamus, & privatos esse volumus ipso facto. Non obstantibus, si eis vel eorum aliquibus, communiter vel divisim, ab eadem sit sede indultum, quòd excommunicari, ipsorumque terræ & loca Ecclesiastico interdicto supponi non possint, per literas Apostolicas, non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum de hujusmodi ac eorum personis, locis, ordinibus, & nominibus propriis mentionem. Nos insuper omnes summissiones, subjectiones, suppositiones super prædictis factas, & obligationes, pacta, seu conventiones, sub titulo venditionis, vel cujusvis alterius contractûs, quomodolibet initas & habitas, & qualcunque pœnas adjectas, & juramenta præstita super illis, sub quibuscunque modis & forma, vel expressione verborum, præsertim cùm in præjudicium ejusdem Ecclesiæ redundent ac juramentum vinculum iniquitatis esse non debeat, decernimus fore nulla, vacua, irrita, & inania, & nullius existere firmitatis, & quatenus ad illa de facto processum extitit, tollimus & revocamus omninò, & viribus vacuamus. Cæterùm, cùm præfatus Joannes Papa XXII. prædecessor noster, dudum universis & singulis, tam clericis quàm laicis, cujuscunque status, ordinis, conditionis, præeminentiæ, vel dignitatis existerent, etiam si Pontificali, vel Imperiali, seu Regali, vel quâvis aliâ dignitate fulgerent, ac omnibus Principibus, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, & Nobilibus, ac potestatibus, capitaneis, & aliis officialibus quibuscunque, comitibus & populis civitatum, terrarum, castrorum, & aliorum quorumcunque locorum ubicunque consistentium: & omnibus aliis quibuscunque, auctoritate Apostolicâ inhibendum, per suas literas vim constitutionis habentes duxerit, & mandandum, ne per se vel alios, directè vel indirectè, patrimonii Ramondiolæ, Marchiæ Anconitan. Ducatûs Spoletan. Campaniæ, Maritimæque ac Massæ, Trebariæ, Provincias Venaisini, & Urbinatus, olim comitatus, ac Urbinat. & Ravenatem civitates & alias terras, civitates, castra, villas, & loca quæcunque ad eandem Rom. Eccles. pertinent, vel ipsorum aut alicujus eorum partem occupate, invadere, aut turbare, seu fidelibus eorundem injurias, damna seu violentias irrogare, aut occupantibus, invadentibus, turbantibus, vel injurias, damna, seu violentias irrogantibus, publicè vel occultè, adsistere, aut auxilium, consilium, vel favorem, directè vel indirectè, publicè vel occultè, per se vel per alium seu alios præstare præsumerent quoquo modo, in omnes & singulos, contra inhibitionem & mandatum hujusmodi venire aut attentare per se vel per alios præsumentes, tam clericos quàm laicos, etiam si, ut prædicitur, Pontificali aut Imperiali seu Regali, vel aliâ quâvis dignitate fulgerent, de fratrum suorum consilio, excommunicationis, quam eo ipso incurrerent, sententiam promulgavit, ipsorumque terras, necnon quaslibet universitates, communitates & populos ipsorum, civitates, terras, castra, villas, & loca, in præmissis vel aliquo præmissorum culpabiles, Ecclesiastico supposuit interdicto, & eos ac ipsorum quemlibet, omnibus privilegiis, indulgentiis, gratiis, & immunitatibus realibus & personalibus, ab eadem Ecclesia & Imperio Romano concessis eisdem, omnium etiam feudorum, bonorum, honorum, officiorum, jurium & jurisdictionum, quæ ab Ecclesia & Imperio prædictis obtinerent, de ipsorum fratrum consilio, auctoritate privaverit supradictâ, ipsos ad illa & similia & quælibet alia, eorumque filios & nepotes ad quælibet beneficia Ecclesiastica, dignitates, personatus, & officia, cum cura vel sine cura, quovis nomine censerentur, auctoritate quâlibet obtinendâ, usque ad tertiam generationem exclusivè, reddendo inhabiles & indignos. Nos per præmissa vel quæcunque alia inhibitioni, mandato, pœnis & sententiis per ipsum prædecessorem factis & promulgatis, ut superiùs est expressum, aliisque contentis in literis supradictis, non intendimus in aliquo derogare, inhibitionem, mandatum, pœnas & sententias & alia supradicta, per præsentem constitutionem nostram roboramus, & in sui vigoris efficaciâ volumus & decernimus permanere.

CAP. II.

Principes occupantes bona Ecclesiastica, & eorum libertati detrahentes, excommunicantur.

Leo X. *in Concilio Lateranensi.*

Statuimus *a* & ordinamus, ut fructus, reditus, & proventus Ecclesiarum, monasteriorum, ac beneficiorum per seculares ullos Principes, etiamsi Imperator, Reges, Reginavé, seu Respublicæ, vel potentatus fuerint, aut per eorum officiales, seu Judices, etiam Ecclesiasticos vel qualcunque alias personas, publicas vel privatas, de eo-

a *Præsens decretum confirmârunt Adrianus VI. Clemens VII. Julius III. & Pius IV. Casus hic reservatur in bulla cœnæ Domini.*

rundem

rundem Imperatoris, Regum, Reginarum, ac Principum, Rerumque publicarum, vel potentatuum mandato sequestrari occupativè, aut modo aliquo detineri, ipsique hujusmodi Ecclesias, monasteria, ac beneficia obtinen. sub prætextu fabricæ, instaurationisque, sine Romani Pontificis pro tempore existentis expressa licentiâ, aut eleemosynarum, seu quovis alio colore aut fuco, impediri non debeant, quo minùs de illis, ut anteà, liberè, ac sine impedimento disponere valeant. Et si sequestrati fuerint occupativè, aut detenti, integrè, libereque, ac sine exceptione vel mora, prælatis, ad quos de jure, legitimeque spectant, restituantur, de quibus, si dissipati nusquam reperiri possint, eorum justa æstimatione facta, dictis prælatis satisfieri volumus, per eos, qui dictas sequesttationes, applicationes, dissipationesque fecerint, aut fieri mandaverint, sub pœna excommunicationis, aut interdicti Ecclesiastici, talium Principum terris & dominio, eo ipso incurrendis, & ut eorum ac eisdem subjectorum bona ubicunque reperta, si moniti parere noluerint, capi & retineri possint; Ipsi verò contrafacientes, tam supradictis pœnis, quàm privationis feudorum & privilegiorum, quæ à nobis, & à Romana vel aliis Ecclesiis, nunc & pro tempore obtinuerint, & aliis contra violatores & oppressores libertatis Ecclesiasticæ, etiam per extravagantes & alias constitutiones, etiam incognitas, & forsan in usu non existentes, impositis, quas earum omnium tenores pro expressis & insertis habentes innovamus, ac perpetuum firmitatis robur habere decernimus & declaramus, ac secundum eas, per quoscunque Judices, etiam sanctæ Romanæ Ecclesiæ Card. sublatâ & ademptâ eis aliter judicandi declarandique potestate, sententiari, judicari, & interpretari debere volumus atque mandamus. Et cùm à jure tam divino, quàm humano, laicis potestas nulla in Ecclesiasticas personas attributa sit, innovamus omnes & singulas constitutiones fel. rec. Bonifacii Papæ VIII. etiam prædecessoris nostri, quæ incipit, Felicis, & Clemens V. quæ incipit, Si quis suadente, nec non quascunque alias Apostolicas sanctiones, in favorem libertatis Ecclesiasticæ, & contra ejus violatores, quomodolibet editas, & pœnis etiam contra talia præsumentes, in bulla, quæ legitur in cœna Domini, contentis, in suo robore permansuris. Et cùm in Lateranensi pariter ac Conciliis generalibus, sub excommunicationis pœnâ prohibitum fuerit, ne Reges, Principes, Duces, Comites, Barones, Respublicæ, & alii potentatus, quicunque, regnis, provinciis, civitatibus, ac terris quoquo modo præsiden. collectas, decimas, & alia hujusmodi onera, clericis, prælatis, & aliis quibuscunque personis Ecclesiasticis imponant, exigantque, neve a sponte etiam dantibus & consentientibus etiam recipiant, atque in præmissis auxilium, favorem, consiliumve palàm vel occultè præstantes, in excommunicationis latæ sententiæ pœnam eo ipso incidant, & ipsæ quoque Respublicæ, ac communitates & universitates, circa hoc quomodolibet delinquentes, Ecclesiastico eo ipso subjiciantur interdicto, prælati etiam præmissis absque Rom. Pont. expresâ lilicentiâ ultrò consentientes excommunicationis & depositionis pœnam ipso facto incurrant. Statuimus & ordinamus, ut de cætero talia præsumentes, etiamsi (ut præfertur) qualificati fuerint, ultra supradictas pœnas, quas contravenientes eo ipso incurrere volumus, ad omnes actus legitimos inhabiles & intestabiles habeantur.

CAP. III.

Occupatores bonorum & redituum Ecclesiasticorum sub pœna excommunicationis restituere debent singula ablata & detenta.

Paulus IV.

QUàcunque præscriptione, etiam centenariâ & ultrà, prætensâ vel prætendendâ non obstante, statuimus, quòd, nisi occupatores seu detentores bonorum Cameræ *a* & sedis Apostol. ac Romanæ Ecclesiæ, infra duos menses à publicatioe præsentium, ea restituerint, & feudatarii, vasalli, emphyteutæ, censuarii, ac monasteriorum, etiam consistorialium, & prioratuum commendatarii, libellarii, conductores, & alii præfatæ Cameræ respondentes, seu aliàs, etiam ratione exemptionum, libertatum & immunitatum eis concessarum, vel annatarum, seu quindenniorum, aut aliter, qualitercunque & quomodocunque, aliquid solvere obligati, seu in aliquo debitores de eo, in quo Cameræ, sedi & Ecclesiæ præfatis tenentur, integrè satisfecerint, & præmissa, seu conventa, aut alias ab eis debita, non adimpleverint, omnes & singulas sententias & pœnas, tam Ecclesiasticas, quàm temporales, & etiam privationis feudorum, & aliorum bonorum, & monasteriorum, etiam consistorialium, quorum occasione, etiam propter eorum exemptionem & immunitatem, solvant, ac eorundem monasteriorum commendarum cessationis eo ipso incurrant, & absque alia declaratione desuper fienda incurrisse censeantur, feudaque & bona ad nos devoluta, & monasteria ipsa, per alios, à nobis & dictâ sede liberè impetrari possint, prout etiam nos tenore præsentium eos omnes sententiis, censuris, & pœnis prædictis expresè innodamus, ac privatos esse, commendasque cessasse ex nunc decernimus & declaramus, & nihilominùs ad satisfactionem Cameræ Apostolicæ omninò teneantur. Decernentes eos ab alio, quàm Romano Pontifice, præterquam in mortis articulo constitutos, & præviâ debitâ satisfactione, absolvi non posse. Publicata Romæ, XXVI. & XXX. mensis Octobris, 1556.

CAP. IV.

Pœnæ detinentium bona Romanæ Ecclesiæ & palatii Apostolici.

Pius IV.

PAstoralis officii auctoritas nos admonet, & ordo rationis exposcit, ut circa ea potissimùm versemur, per quæ res & bona Rom. Ecclesiæ, præsertim usui & ornatui Rom. Pont. pro tempore existentis, & sacri palatii Apostolici deputata, ab impiorum insultibus & rapinis præserventur, & ab eis ausu sacrilego, aut aliàs quomodolibet, abinde asportata & districta nostræ operationis ministerio cum animarum salute eorum, qui cæcâ cupiditate ducti, in non parvam sanctæ matris Ecclesiæ injuriam, & ipsorum animarum perniciem, Dei timore postposito, ea surripere, seu sibi appropriare, aut isthinc divertere ausi fuerint, eidem Romano Pontifici pro tempore existenti restituantur, & taliter in præmissis provideatur, quòd cæteris cedat in exemplum. Cùm itaque, sicut non sine gravi animi nostri molestia accepimus, tam tempore infirmitatis diversorum Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum, ex qua, sicut Domino placuit, ab humanis decesserunt, quàm exinde diversarum sedium vacantium, quamplura etiam pretiosa jocalia, ornamenta, & aliæ res & bona usui præfato, ut præfertur, deputata, & aliàs ad eundem Romanum Pontificem pro tempore existentem, & Cameram Apostolicam spectantia & pertinentia, tam ex dicto Palatio, quàm aliis quibusvis locis ablata & distracta fuerint, & à diversis eorum proterviâ invalescente detineantur, in nostrum & ejusdem Pontificis pro tempore existentis non solùm detrimentum, sed etiam sedis Apostolicæ ignominiam, & ipsius auctoritatis diminutionem, necnon illa detinentium animarum perniciem, atque periculum non modicum. Nos hujusmodi inconvenientibus & animarum periculis, quantum in nobis est, obviare, & alias in præmissis, prout par est, providere volentes, motu proprio, & ex certa nostra scientia, omnes & singulas

a *Bonorum appellatione intelligit tam mobilia, quàm immobilia, l. bonorum. ff. de verbor. signif. c. relatum 2. de testa, & Joan. And. c. si quis exigentibus.*

per nos & Pontifices prædecessores nostros, contra talium perpetratores, ac aliàs bonorum Apostolicor. usurpatores, raptores, receptores, & possessores, ac detinentes & non restituentes, ac scientes & non revelantes, sub quibusvis verborum formis promulgatas, quarum & literarum Apostolicarum desuper confectarum tenores, ac si de verbo ad verbum insererentur præsentibus, haberi volumus pro expressis, auctoritate Apostolicâ, tenore præsentium approbamus & innovamus, ac ad infrascriptos extendimus & ampliamus. Et nihilominùs motu & scientiâ similibus, omnes & singulas, tam seculares, quàm Ecclesiasticas, ac etiam militiarum & ordinum quorumcunque religiosas, etiam quâcunque Episcopali, Archiepiscopali, & Patriarchali, seu superiori Ecclesiasticâ, etiam Cardinalatûs honore, ac etiam Comitali, Marchionali, aut Ducali dignitate fungentes, ac alias mundanas personas, nullas penitùs excipientes, cùm dignitas, qualiscunque sit, in peccatis nemini excusationem præbere debeat, quæ jocalia, ornamenta, aurum, argentum monetatum & non monetatum, gemmas, margaritas, lapides pretiosos quocunque nomine nuncupatos, pecunias, vestes, pannos, & tam manuscriptos, quàm quosvis alios libros, scripturas, necnon equos, mulos, mulas, imagines aureas, argenteasque, ac æneas, & marmoreas, ac suppellectilia, & alias quascunque res & bona, mobilia & immobilia, spiritualia & profana, cujuscunque generis, qualitatis & quantitatis, seu pretii existentia, pro usu & commoditate Romani Pontificis pro tempore existentis, & ornamento palatii hujusmodi deputata, ac ad eundem Romanum Pontificem pro tempore existentem spectantia & pertinentia, tempore infirmitatis cujusvis Romani Pontificis prædecessoris nostri, ex qua postmodum decessit, ac etiam dictæ sedis propterea vacantis, necnon per annum ante obitum & vacationem hujusmodi, & dicto palatio & aliàs undecunque & quocunque asportârunt, subtraxerunt & occultârunt, seu prætenso titulo donationis, vel remissionis, quittantiæ, vel alio quovis prætextu detinent, seu sciunt, ea per alios possideri, usurpari & detineri, aut occupata fuisse, & ad eorum manus pervenisse, requirimus & monemus, eisque districtè præcipiendo mandamus, quatenus infra sex dierum spatium, quorum duos pro primo, duos pro secundo, & reliquos duos dies pro tertio & peremptorio termino, eis & eorum cuilibet pro canonica monitione assignamus, omnia & singula jocalia, ornamenta, aurum, argentum, gemmas, margaritas, lapides pretiosos, pecunias, vestes, pannos, libros, equos, mulos, mulas, imagines, supellectilia, & alias res & bona hujusmodi, dilecto filio Francisco Odescalco, dictæ Cameræ præsidenti, cum effectu restituant & consignent, & si donationem vel remissionem, aut quittantiam desuper sibi factam prætendant, illam seu illas videndas, ut decet, & examinandas exhibeant & producant, ac illorum raptores, usurpatores, seu detentores vel occupatores scientes revelent. Alioquin lapsis diebus hujusmodi, omnes & singuli præfati Episcopali vel Archiepiscopali, aut Patriarchali, ac etiam Cardinalatûs honore seu dignitate præditi, interdicti ingressûs Ecclesiæ pœnam, alii verò excommunicationis & maledictionis æternæ sententiam, quam aliàs in eos his scriptis ferimus, & à quibus, nisi a nobis & eodem Romano Pontifice pro tempore existente, ac satisfactione præviâ, præterquam in mortis articulo constituti, relaxationis & absolutionis beneficium obtinere non possint, eo ipso incurrant: & si Pontificali aut Cardinalatûs honore seu dignitate præditi, sub interdicto hujusmodi per octo dies præfatos, seu immediatè sequentes, permanere, alii verò inferiores ab eis eandem excommunicationis sententiam animo, quod absit, indurato sustinere non formidaverint, extunc elapsis dictis octo diebus, Pontificali & etiam Cardinalatûs honore seu dignitate præditi, à regimine Ecclesiarum eis commissarum, eo ipso suspensi, ac tam ipsi, si alia beneficia Ecclesiastica obtineant, quàm inferiores ab eis, omnibus & singulis Monasteriis, prioratibus, dignitatibus, administrationibus, canonicatibus, & præbendis, cæterisque beneficiis Ecclesiasticis, cum cura & sine cura, secularibus ac ordinum quorumcunque regularibus, quæ in titulum vel commendam seu administrationem, aut aliàs quomodolibet, etiam ex quibusvis concessionibus seu dispensationibus Apostolicis obtinent, ac etiam officiis Romanæ Curiæ per eos obtentis: Seculares verò feudis, vicariatibus, dominiis & aliis juribus, ac privilegiis quibuscunque (eis per Romanam Ecclesiam aut sedem præfatam seu alios quoscunque, etiam quâcunque aliâ auctoritate, etiam Imperiali vel Regali eis concessis, etiam eo ipso privati existant, & ad similia beneficia, feuda, privilegia, vicariatus, dominia & jura obtinenda, necnon ad quoscunque actus legitimos exercendos, inhabiles, ac etiam intestabiles similiter eo ipso fiant, possintque beneficia, officia, ac vicariatus & feuda, aliaque jura hujusmodi, tanquam vacantia, absque alia declaratione desuper facienda, à nobis & sede præfata, ac aliis, ad quos pertinet, illa concedere & dare, liberè impetrari: scituri quod si ipsi, aut eorum aliqui suæ salutis immemores in præmissis morosi fuerint, seu præmissa adimplere non curaverint, aut contempserint, hoc eis pro gravi crimine & delicto imputabitur, & justitiâ mediante contra eos ad graviores & tales pœnas absque ullo respectu procedetur, quòd illorum coërcitio eis perpetuò cedat ad noxam, & aliis in exemplum, absque spe alicujus veniæ inde consequendæ: si verò se humiles, & ad satisfaciendum aut confitendum promptos exhibuerint, cum omni mansuetudine & respectu excipientur, & ex eorum spontanea restitutione seu confessione eis salutaris misericordiæ & gratiæ amplexus, exuberanti sedis præfatæ in singulos pietate provenient. Ac singulas donationes eis desuper factas, prout justitia suadebit, & ordo dictaverit rationis, admittemus. Ac, ut præfertur, scientes & revelantes, ultra cœleste præmium, à nobis condignam mercedem & retributionem recipient, cum eorum omnium grata satisfactione. Romæ 3. Non. April. 1560.

TITULUS III.
DE ANNATIS.

CAP. I.

Excommunicationis & privationis beneficiorum pœnis innodantur, non solventes debitis temporibus annatas.

Innocentius VIII.

Apostolicæ Cameræ, ex qua non modò S. R. E. sed etiam magnum totius Christianæ Reip. subsidium provenit, jura illæsa servare (ut tenemur) modis omnibus cupientes, his quæ propterea à prædecessoribus nostris emanârunt, libenter adjicimus munimimis nostri firmitatem, ac aliàs desuper providemus, prout in Domino conspicimus salubriter expedire. Dudum siquidem per fel. rec. Pium Papam II. prædecessorem nostrum, accepto, quòd numerus debitorum dictæ Cameræ nimis auctus erat, & quòd obligati pro annatis beneficiorum Ecclesiasticorum, quæ auctoritate Apostolicâ assecuti fuerant, excommunicationis sententiam in eas latam (quam non solvendo in præfixo eis termino ipso facto incurrebant) minimè curare videbantur, & per hoc animabus sic illaqueatis periculum imminebat, & continua dictæ Cameræ damna subsequebantur. Idem prædecessor cupiens tam saluti animarum, quàm ipsius Cameræ indemnitatibus salubriter providere, providè ordinavit, quòd omnes, qui de cætero pro annatis quorumcunque beneficiorum in dicta Camera se obligarent, si infra eis præfixos terminos, dictæ Cameræ,

aut

aut collectoribus fructuum & proventuum, eis in partibus existentibus, satisfacere deficerent, ipso facto, lapso termino, non solùm in sententiam excommunicationis inciderent, sed etiam beneficiis suis, pro quibus se in dictâ Camera obligâssent, omninò privati forent; illi verò, qui non pro se, sed pro aliis, ut Principales, se pro annatis hujusmodi obligarent, si in terminis non satisfacerent, ultra sententiam excommunicationis hujusmodi, essent ipso facto omnibus beneficiis Ecclesiasticis, quæ obtinerent, privati; possentque talia beneficia per quoscunque liberè impetrari, prout in ejusdem prædecessoris literis desuper confectis plenius continetur. Cùm autem (sicut accepimus) ex ordinatione prædicta, ab aliquibus temporibus citrà, ideò optati fructus non provenerint, quia nonnulli, qui beneficia Ecclesiastica per hujusmodi privationem vacantia pro tempore postmodum impetrârunt super illis, agendo atque excipiendo, privationem hujusmodi in judicium deduxerunt, coram palatii causarum Apostolici Auditoribus, & aliis Judicibus Romanæ Curiæ, auditoribus & Judicibus, asserentibus ordinationem eandem prædecessoris præfati non fuisse receptam, & moribus utentium comprobatam, crevitque & crescit indies numerus debitorum eorundem, in animarum non solventium, quæ debent, periculum, & præfatæ Cameræ ac Christianæ Reip. præfatæ non leve præjudicium. Nos igitur volentes super præmissis opportunè providere, ejusdem prædecessoris ordinationem, & literas prædictas, ac omnia & literas prædictas, ac omnia & singula in eis contenta, auctoritate Apostolicâ, præsentium tenore approbamus, & robur perpetuæ firmitatis obtinere debere decernimus, juxta illarum continentiam & tenorem; ac volumus, & eâdem auctoritate statuimus, quòd hactenus obligati Cameræ eidem ex causis prædictis, qui non solverunt, statutis eis terminis, ac propterea excommunicationis sententiam, & juxta ejusdem prædecessoris literarum continentiam, privationis pœnam prædictam incurrerunt (si curiales, infra unum? citramontani infra tres; & ultramontani, infra novem menses, à die publicationis præsentium in Cancellaria Apost. computandos) dictæ Cameræ de his, quæ debebant satisfecerint, extunc eo ipso ab excommunicationis sententia absoluti, & ad beneficia, quibus propterea juxta ordinationem prædictam, privati existunt, plenariè restituti censeantur; & si non solverint in terminis prædictis, privationis pœnam prædictam de novo incurrant eo ipso: Quodque illi, qui in posterum se obligabunt, excommunicationis & privationis pœnas prædictas, juxta ejusdem prædecessoris ordinationem, omninò incurrant; & impetrantes beneficia per hujusmodi privationem vacantia; & similiter contra illos sic privatos, & de privatione hujusmodi excipientes, possint & debeant per quoscunque auditores & Judices audiri; nec ex prætextu, quòd constitutio prædicta non fuerit recepta, & moribus utentium comprobata, repelli; teneanturque auditores & Judices quicunque, in causis cognoscendis in Romana curia & extra, secundùm eandem ordinationem judicare. Rom. 13. Cal. Mart. 1484.

CAP. II.

Annatæ non debentur Cameræ Apostolicæ, nec exiguntur de beneficiorum pensionibus, annuum valorem 24. Ducatorum non excedentibus.

Clemens VII.

CUm, sicut nobis innotuit, licèt ratione fructuum, beneficiorum Ecclesiasticorum, valorem annuum viginti quatuor ducatorum auri, de auro communi æstimatione non excedentium, annatæ Cameræ Apostolicæ non debeantur, nec solvi aut exigi consueverint; & minus ratione pensionum quantitatem viginti quatuor ducatorum auri similium non excedentium, annatæ aliquæ retroactis temporibus exactæ aut solutæ fuerint; nihilominùs, à certo tempore citra, præsidentes dictæ Cameræ & alii officiales Romanæ Curiæ, ad quos exactio annatarum pertinet, sub prætextu, quòd in provisionibus & aliis dispositionibus beneficiorum Ecclesiasticorum, super quorum fructibus, &c. valorem viginti quatuor ducatorum excedentibus, aliquæ pensiones annuæ, cujuscunque etiam minoris quantitatis viginti quatuor ducatorum reservatæ existunt, illorum medietas deduci ac defalcari consueverit, annatas ex pensionibus quantitatem octo ducatorum excedentibus, & viginti quatuor non excedentibus aut attingentibus, de facto exegerint & exigunt. Nos qui unicuique in justitia debitores sumus, super iis congruis remediis providere volentes, ac ratione pensionum, quarum quantitas viginti quatuor ducatorum auri de Camera non excedit, nullas annatas Cameræ aut officialibus prædictis deberi declarantes, ex certa nostra scientia & deliberatione statuimus, quod de cætero ex quibusvis pensionibus, quantitatem viginti quatuor ducatorum hujusmodi non excedentibus, nulla annata quovis prætextu exigatur, nec per illos, quibus pensiones ipsæ resignatæ fuerint, solvatur, neque solvi debeat, sic tamen, quòd in pensionibus & aliis dispositionibus beneficiorum, super quorum fructibus similes pensiones annuæ minoris quantitatis viginti quatuor ducatorum, & quantitatum viginti quatuor ducatorum similium non excedentes resignatæ fuerint, ex talibus pensionibus nihil deduci debeat. Districtiùs inhibentes Cameræ præsidentibus, ac aliis officialibus prædictis, sub excommunicationis, & à perceptione emolumentorum officiorum suorum, ad nostrum & Apostolicæ sedis beneplacitum, suspensionis in eorum singulos latæ sententiæ pœnis, ne de cætero, ratione hujusmodi pensionum quantitatem viginti quatuor ducatorum non excedentium, aliquas annatas quovis prætextu exigere, seu quò minùs literæ resignationis illarum expediantur, impedire vel differre quoquo modo præsumant, alioquin literas ipsas tam per Cancellarium, quàm Cameram Apostolicam per eos, ad quos literarum expeditio pertinet, absque mannum illorum appositione, liberè expediri posse decernimus, ac ad id eis liberam facultatem concedimus.

CAP. III.

Constitutionum editarum in non solventes annatas à variis Pontificibus ampliatio & confirmatio.

Julius III.

CUpientes Cameræ Apostolicæ, ex qua non modò S. R. E. verùm etiam toti Reipubl. Christianæ subsidium provenit, & collegii Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium ac officialium sedis Apostolicæ indemnitati consulere, & eorum jura, ut tenemur, illæsa præservare, his, quæ à prædecessoribus nostris ad hoc providè emanârunt, libenter adjicimus nostri muniminis firmitatem [a], aliàsque desuper disponimus, prout in Domino conspicimus salubriter expedire. Dudum siquidem, postquam felicis recordationis Pius Papa II. prædecessor noster, accepto, quod numerus debitorum dictæ Cameræ plurimùm auctus erat, & quòd obligati pro annatis beneficiorum Ecclesiasticorum, quæ Apostolicâ auctoritate assecuti fuerant, excommunicationis sententiam in eos latam, quam non solvendo in termino eis præfixo ipso facto incurrebant, minimè curare videbantur, unde animabus sic illaqueatis, periculum imminebat, & continuè eidem Cameræ damna subsequebantur; Cupiens tam saluti animarum, quàm indemnitati Cameræ hujusmodi salubriter providere, per suas ordinaverat, quòd omnes, qui extunc de cætero pro annatis quorumcunque beneficiorum dictæ Cameræ se obligarent, si infra terminos eis præfixos dictæ Cameræ, aut collectoribus fructuum & proventuum eidem Cameræ debitorum

a *Idem habetur sup. I. c. de annatis. ex Innoc. VIII.*

in illis partibus existentibus, satisfacere deficerent, ipso facto lapsis terminis prædictis non solùm sententiam excommunicationis inciderent, sed etiam beneficiis, pro quibus se in ipsa Camera obligassent, omninò privati essent: ii verò, qui se pro annatis hujusmodi non pro se, sed pro aliis, ut principales, obligarent, si in terminis non satisfacerent, ultra sententiam excommunicationis hujusmodi, essent omnibus beneficiis Ecclesiasticis per eos obtentis, eo ipso privati, possentque talia beneficia per quoscunque liberè impetrari.

CAP. IV.

Annata solvi debet singulis quindecim annis Cameræ Apostolicæ de beneficiis & monasteriis unitis de cætero non vacantib.

ET piæ memoriæ Paulus etiam Papa II. prædecessor noster, cùm tam ipse, quàm dictus Pius prædecessor ac recolendæ memoriæ Martinus V. Eugenius IV. Nicolaus etiam V. & Calixtus III. Romani Pontifices prædecessores nostri, tunc sui, quamplura diversorum ordinum Monasteria, prioratus, præposituras, & præpositatus, conventuales, necnon dignitates majores in cathedralibus, etiam Metropolitanis, & principales in collegiatis Ecclesiis administrationes quoque, officia & beneficia Ecclesiastica, etiam dispositioni Apostolicæ generaliter reservata invicem, vel aliis cathedralibus, etiam Metropolitanis, seu collegiatis Ecclesiis, ac earum, sive capitularibus mensis, aut monasteriis, dignitatibus, collegiis, universitatibus, & beneficiis, ac congregationibus canonicorum regularium S. Augustini Lateranensium, & de Scopeto, seu S. Salvatoris nuncupatorum, Monachorum S. Justinæ Paduan. & Montis Oliveti, S. Benedicti Cisterciens. Vallis Umbrosæ, & Carthusiens. Ordinum, Presbyterorum quoque S. Gregorii in alga Venetiarum, atque aliis Monasteriis, domibus, hospitalibus, fabricis, & piis locis, utriusque sexûs personarum, sub diversis modis & formis dictâ auctoritate univissent, annexissent, incorporassent, & submisissent. a Et propterea monasteria, prioratus, præposituras, dignitates, administrationes, officia, & beneficia unita hujusmodi ampliùs vacare non speraretur, & exinde Camera, ac Collegium hujusmodi, & officiales sedis Apostolicæ detrimentum non modicum paterentur: volens, ut par erat, quòd uniones, annexiones, incorporationes, applicationes, & submissiones prædictæ, si aliàs ritè & rationabiliter processerant, ita in sua firmitate permanerent, quòd eorum, quibus unà cum suis oneribus unita fuerant, commodis deservirent, & aliorum jura propterea non læderentur, per suas statuerat, & ordinaverat, atque decreverat, quòd omnia & singula Monasteria, illa videlicet, quorum fructus, reditus, & proventus ad summam centum florenorum auri de Camera, secundùm comunem æstimationem, ascendebant annuatim, sive in libris ejusdem Cameræ taxari reperiebantur, communia & minuta servitia, ac alia jura debita & consueta, tam Cameræ & collegio, quàm officialibus prædictis, reliqua verò Monasteria, prioratus, præposituras, præpositatus, dignitates, personatus, administrationes, officia & beneficia, ut præfertur, unita, pro quibus prædictæ Cameræ annata, seu alia jura, solvi consueverant, vel debebant temporibus retroactis, & de solvendo singulis certis futuris temporibus, obligatio in eadem Camera per inadvertentiam facta non fuerat, annatam sive medios fructus unius anni in posterum, & singulis quindecim annis perpetuò secuturis, eidem Cameræ omninò solvere tenerentur & deberent. Et quòd de omnibus monasteriis, prioratibus, præposituris, præpositatibus, dignitatibus, personatibus, administrationibus, officiis & beneficiis supradictis, ut præfertur, unitis, à quorum unionum temporibus, postquam illæ fuerant sortitæ effectum, anni quindecim effluxerant, infra annum proximè secuturum, communia minuta & alia jura, seu annatas, & medios fructus hujusmodi solvere astringerentur, etiam singulis 15. annis in futurum, prout multi alii similes uniones & gratias obtinentes faciebant, & facere consueverant, & ad id ii, quorum intererat, infra ipsius anni spatium se in eadem Camera efficaciter obligare deberent cum effectu, alioquin si a solutione aut obligatione præmissis cessare præsumpsissent, uniones, annexiones, incorporationes, applicationes, & submissiones prædictæ haberentur penitùs pro infectis: & sic unita Monasteria, prioratus, præposituræ, præpositatus, dignitates, personatus, administrationes, officia, & cujusvis qualitatis aut generis beneficia, tanquam verè vacantia, possent à dicta sede liberè impetrari, & canonicè obtineri, ac uniones ipsæ & super eis confectæ literæ, ac processus habiti per easdem, & quæcunque inde secuta nullatenùs emanasse.

CAP. V.

Ordinationem Pii Secundi, cujus neglectus summum detrimentum minabatur Cameræ Apostol. confirmavit Innocent. VIII.

AC similis memoriæ Innocentius Papa VIII. similiter prædecessor noster, accepto, quòd ex ordinatione Pii prædecessoris hujusmodi à tunc certo tempore citrà optatus fructus non provenerat, quia nonnulli, qui beneficia Ecclesiastica per hujusmodi privationem vacantia impetraverant super illis agendo, & alii, qui accipiendo privationem hujusmodi in judicium deduxerant, coram causarum palatii Apostol. auditoribus, & aliis Rom. Curiæ Judicibus, asserentibus ordinationem hujusmodi receptam, & moribus utentium comprobatam non fuisse, auditi non fuerant, & quòd creverat, crescebatque indies numerus debitorum eorundem, in animarum non solventium periculum, & prædictæ Reipubl. Christianæ præjudicium, ordinationem & literas Pii prædecessoris hujusmodi, ac omnia & singula in illis contenta, per suas approbaverat, & perpetuæ firmitatis robur obtinere decreverat. Ac voluerat & statuerat, quòd illi, qui extunc in posterum se obligarent, excommunicationis & privationis pœnas prædictas, juxta ordinationem Pii prædecessoris hujusmodi omninò incurrerent, & impetrantes beneficia per hujusmodi privationem vacantia, & similiter contra illos sic privatos, de privatione hujusmodi excipientes, possent & deberent per quoscunque auditores audiri, nec prætextu, quòd ordinatio hujusmodi non fuisset recepta, & moribus utentium comprobata, repelli: tenerenturque auditores & Judices quicunque, tam in dicta Curia, quàm extra eam, secundùm ordinationem hujusmodi judicare, nec prodessent eisdem obligatis quietationes, quas à collectoribus vel sub collectoribus haberent, quæ publico non probarentur instrumento.

CAP. VI.

Pœnas & censuras sancitas cùm privationis beneficiorum, tùm excommunicationis inviolabili legis vigore servari voluit Julius II. in non solventes annatas, cujus ut priorum rescriptum ratum & constantissimè servandum Julius III. confirmat.

SAnctæ memoriæ Julius similiter Papa II. & prædecessor noster, eorundem prædecessorum vestigiis inhærendo, motu proprio, & ex certa scientia ordinationes, statuta, decretum, & voluntatem prædecessorum hujusmodi per quasdam innovans, per constitutionem suam perpetuò valituram decrevit, declaravit, statuit, & ordinavit, quòd ordinationes, statuta, decretum, & voluntates prædecessorum hujusmodi, & quoad censuras, & pœnas, etiam privationis, in eas expressas, quoad futura in omnibus & per omnia, juxta illorum tenores inviolabiliter perpetuis futuris temporibus observarentur. Et quòd illi, quos pro annatis hujusmodi dictæ Cameræ teneri constaret, etiam si illas solvere non promitte-

a *De beneficiorum unionibus habet sup. in fine I. lib.*

mitterent, seu ad illarum solutionem se specialiter non obligarent, dummodo beneficia ipsa realiter assequerentur, ad solutionem annatæ, & jurium prædictorum efficaciter tenerentur. Et deinde accepto, quòd ex prædictis, & quæ posteà, tam per dictum Innocentium, quàm per similis memoriæ Sixtum IV. & Alexandrum VI. Romanos Pontifices, pariter prædecessores nostros, tunc suos eatenus factæ fuerant, perpetuis unionibus & applicationibus, ac ex negligentia sive malitia multorum, qui dictis literis parere eatenus contempserant, dicta Camera in suis juribus non mediocrem patiebatur jacturam, tam statutum, ordinationem, decretum & declarationem Pauli prædecessoris hujusmodi, quàm omnia & singula alia in illius prædictis literis contenta, per alias suas literas approbavit, & innovavit, ac inviolabiliter observari debere, ac omnes & singulos, cujuscunque qualitatis, gradûs, & conditionis forent, qui se postea obligaverant, aut aliàs ratione Monasteriorum, ac aliorum beneficiorum sic unitorum, ad valorem centum florenorum similium communi æstimatione ascendentium, vel quorum fructus, reditus, & proventus, in eisdem libris ad similem summam taxati reperiebantur, eidem Cameræ solvere tenebantur, ad integram solutionem eidem Cameræ de præmissis faciendam, infra certum tunc expressum tempus, juxta tenorem literarum Pauli prædecessoris hujusmodi, & sub pœnis in illis contentis, ut par erat, omninò teneri, obligarique decrevit, prout in singulis literis prædecessorum hujusmodi pleniùs continetur. Cùm autem, sicut accepimus, malitiâ & avaritia hominum indies crescente, ordinationes, statuta, voluntates, decreta, & declaratio Pii, & Pauli, ac Innocentii, & Julii prædecessorum hujusmodi, ad præsens plenè non observentur, & à tempore ipsius Alexandri prædecessoris citrà, tam per ipsum Julium, quàm etiam felic. record Leonem X. Adrianum VI. & Clementem VII. ac Paulum III. Romanos Pontifices prædecessores nostros, ac nos, diversæ aliæ uniones, annexiones, incorporationes, & applicationes perpetuo factæ & concessæ fuerint. ac ex incuria agentium pro Camera prædicta, seu alias obligationes de solvendis communibus, & minutis servitiis, ac annatis, seu mediis fructibus, aut aliis juribus solvi debitis & consuetis, factæ non fuerint, & quæ factæ sunt, executioni non demandentur, in eorum, ad quorum commodum uniones, annexiones, incorporationes, & applicationes prædictæ factæ fuerunt, animarum periculum, & Cameræ, ac collegii Cardinalium, & officialium detrimentum, necnon Reipublicæ hujusmodi non leve præjudicium.

Nos volentes in præmissis opportunè providere prædecessorum hujusmodi vestigiis inhærendo, motu proprio, non ad alicujus nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed de mera deliberatione, & certâ scientiâ nostris, ordinationes, statuta, voluntates, decreta, & declarationem Pii, & Pauli, ac Innocentii, & Julii prædecessorum hujusmodi, necnon desuper confectas literas, ac omnia & singula in eis contenta, Apostolicâ auctoritate, tenore præsentium approbamus, & innovamus, ac robur perpetuæ firmitatis obtinere, & à quibuscunque, tam in eisdem literis nominatis, quàm non nominatis, virorum & mulierum, secularibus & quorumvis ordinum regularibus, congregationibus, ac omnibus aliis & singulis prædictis & præsentibus nostris literis comprehensis personis, tam pro præterito, quàm futuro tempore inviolabiliter observari, eaque omnia, ac censuras ac pœnas in singulis literis hujusmodi contentas, contra omnes congregationes & personas prædictas, quoad omnia & singula Monasteria & beneficia Ecclesiastica, cum cura, & sine cura, secularia & quorumvis ordinum regularia quomodolibet qualificata, quæ congregationes prædictæ quomodolibet communiter possident, etiam si de jure patronatûs laicorum, etiam Imperatoris, Regum, Ducum, Marchionum, Baronum, Comitum, & aliorum Nobilium, etiam illustrium, aut dummodo per ipsas congregationes possideantur, tam in Romana Curia, quàm extra eam, inter quoscunque litigiosa existant vigere, & locum habere, totalique, & plenariæ executioni demandari debere, decernimus. Necnon ea omnia, quæ singuli prædecessores prædicti voluerunt, eisdem auctoritate & tenore volumus, ac præmissa omnia, prout per ipsos prædecessores ordinata, statuta, decreta, & declarata fuerunt, de novo ordinamus, statuimus, decernimus, & declaramus, eaque omnia, ad qualscunque, tam seculares, quàm regulares virorum & mulierum congregationes, quantumvis privilegiatas & exemptas, auctoritate & tenore prædictis extendimus & ampliamus. Rom. 15. Cal. Jan. 1553.

CAP. VII.

Annatarum, quindenniorum & reliquorum jurium solutioni obligantur Monasteria, quorum fructuum taxam Cameræ Apostolicæ non latet a: storitas. Beneficiorum quoque annuum valorem prodere & fateri debent Ecclesiæ cathedrales, ne annatarum jus defraudetur.

Pius Quintus.

APostolicæ sedis poscit auctoritas, ut quæ providè per Rom. Pontif. statuta fuerunt, debitæ executioni demandentur. Cùm autem, sicut accepimus, ut annatarum communium, & aliorum jurium semel tantùm, vel de 15. in 15. annos, ob perpetuas beneficiorum Ecclesiasticorum uniones persolvendorum, quæ aliàs fel. record. Julius III. & Paulus IV. Rom. Pontif. prædecessores nostri, per eorum literas in forma motûs proprii desuper editas, ex præterito duntaxat Cameræ Apostolicæ applicaverunt, eò celeriùs, quò poterit, exactio & exsecutio fiat, plurimùm intersit: & necessarium existat, ut tam Julii III. & Pauli IV. prædecessorum literas prædictas, quàm alias quascunque constitutiones statuta, decreta, & declarationes, per fel. mem. Pium II. Paulum etiam II. Innocentium VIII. Julium similiter II. ac Julium & Paulum præfatos, aliosque diversos Roman. Pontif. prædecessores nostros, contra pro tempore in Camera Apostolica, aut aliàs ratione annatarum communium, & aliorum jurium prædictorum semel tantùm, aut de 15 in 15. annos solvend. obligatos, aut alios quoscunque, beneficia Ecclesiastica, absque eo, quod annatas, communia, & quindennia prædicta solvissent, pro tempore possidentes, editas & factas, per nos innoventur, approbentur, & confirmentur.

Nos igitur singularum literarum, & cujuslibet motûs proprii, à prædictis Rom. Pontif. prædecessoribus nostris, ut præfertur, quàm etiam forsan à nobis hactenus emanati veriores tenores, ac si de verbo ad verbum hic inserti essent, pro plenè & sufficienter expressis & insertis haberi volentes; illas & illos, necnon omnia & quæcunque, per quoscunque Judices, executores & commissarios in illis deputatos, & ab eis subdelegatos, ac alios ministros in præmissis & circa ea quomodolibet gesta & exequuta reperiuntur, ac inde sequuta quæcunque, ex certa scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine approbamus & confirmamus. ac rata & grata habemus, necnon illis perpetuæ & irrefragabilis firmitatis robur adjicimus, illaque inconcussè observari debere decernimus & declaramus, omnesque & singulos tam juris quàm facti, & solennitatum forsan omissarum, & alios quoscunque defectus, si qui forsan intervenerint in eisdem, & qui necessario exprimi deberent, motu, scientiâ, & potestatis plenitudine similibus supplemus. illasque & illa, quatenus opus sit, innovamus. Et insuper quoniam (sicut etiam nobis innotuit) à nonnullis nimirum scrupulosis & plusquam oporteat sapere contendentibus hæsitatur, an monasteria, quorum fructus, &c. in libris Cameræ Apostolicæ taxati reperiuntur, necnon prioratus quorumvis or-

dinum regularia & regulares, cæteraque beneficia Ecclesiastica quocunque titulo nuncupata, quorum fructus, redditus, & proventus in distributiones quotidianas convertuntur, sub literis Pauli II. & aliorum prædecessorum hujusmodi comprehendantur.

Nos considerantes, quòd annatarum communium, & aliorum jurium prædictorum exactio, in recognitionem universalis dominii introducta, est *a* antiquissima: Quindenniorumque usus & solutio ideò adinventi sunt, ne Camera prædicta ex monasteriorum, prioratuum, & aliorum beneficiorum Ecclesiasticorum unionibus, quæ amplius vacare non spectabatur, detrimentum aliquod pateretur: Volentes Cameræ nostræ Apostolicæ, ac venerabilium Fratrum nostrorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium, necnon dil. filiorum Rom. Curiæ officialium participantium jura præservare, illorumque indemnitati consulere, ad omne dubium omnemque disputandi & excipiendi occasionem tollendum, motu simili, &c. omnia & singula monasteria, tam secularia, quàm quorumvis ordinum regularia, dummodò in libris ejusdem Cameræ taxata reperiantur, reliqua verò monasteria, prioratus, præpositutas, præpositatus, tam seculares, quàm quorumvis ordinum regulares, necnon dignitates, personatus, administrationes, officia, & alia quæcunque beneficia Ecclesiastica; etiam si manualia, & de jure patronatûs existant, quorum fructus, &c. summam 24. ducatorum auri de Cam. se con æst. val. annuum excedunt, à quocunque tempore citrà, etiam ante fel. rec. Martinum Papam V. similiter pr decessorem nostrum, & per nos & successores nostros, quibuscunque cathedralib. etiam Metropolitanis, seu collegiaris Ecclesiis, aut capitularibus mensis, etiam pro quotidianis distributionibus, aut aliis usibus, necnon collegiis, universitatibus, congregationibus, quorumvis ordinum, monasteriis, domibus, hospitalibus, fabricis, ac utriusque sexûs personarum piis locis, quantumvis privilegiatis & exemptis, sub quibuscunque tenoribus & formis Apost. auctoritate unita, seu aliàs quomodolibet & quovis titulo obtenta & possessa, sub literis Pauli II. & aliorum prædecessorum hujusmodi comprehendi & includi. Et propterea omnia & singula cathedralium etiam Metropolitanorum, Ecclesiarumque collegiatarum capitula, congregationes, universitates, collegia, hospitalia & pia loca, & quivis alii, in quorum favorem uniones, annexiones, incorporationes, applicationes, & submissiones hujusmodi factæ reperiuntur, quantumcunque, ut præfertur, exemptæ & privilegiatæ existant, etiamsi se superinde in Cam. Apost. non obligaverint, dummodo monasteria & beneficia ipsa possideant, ad solutionem communium annatarum, & aliorum jurium prædictorum, eidem Cameræ pro tempore præterito (salvis collegii & officialium juribus quoad futura remanentibus) ratione unionum, annexionum, incorporationum, applicationum, & submissionum prædictorum, singulis 15. annis, à die, quâ ille suum sortitæ fuerunt effectum, & aliàs juxta tenorem literarum, in forma motûs proprii à Julio III. prædecessore prædicto, super applicatione quindenniorum prædictorum eidem Cameræ facta, desuper emanatarum faciendam, teneri & obligatos esse, & ad id per sententiam, censuras, & pœnas in singulis Pauli II. & aliorum prædecessorum hujusmodi literis contentas, cogi & compelli posse, sicque & non aliter in præmissis omnibus & singulis, per quoscunque Judices & commissarios, quàvis Apost. auctoritate fungentes, etiam palatii nostri Apostol. causarum auditores, necnon S. R. E. Cardinales, ac venerabilem Fratrem nostrum Hieronymum Episcopum Maceraten. præfatæ Cameræ clericum, cui omnes & singulas causas, occasione præmissorum pendentes commisimus in quavis instantia, sublatâ eis & eorum cuilibet aliter judicandi facultate, judicari & diffiniri debere irritumque, &c. decernimus & declaramus. Mandantes eidem Hieronymo Episcopo, ut omnes & singulas causas coram eo, inter dil. filium ejusdem Cameræ collectorem ex una, & quascunque congregationes, capitula, collegia, & quasvis alias personas ex altera partibus, super solutione annatarum communium & aliorum jurium, quindenniorum eorundem, vel eorum occasione nunc & pro tempore pendentes, juxta præsentium tenorem terminet & decidat. Et pro faciliori indagatione unionum prædictarum omnia & singula cathedralium etiam Metropolitanorum & collegiatarum Ecclesiarum capitula, collegia, necnon tam virorum quàm mulierum seculares, & quorumvis ordinum regulares congregationes seu collegia, & pia loca eorundemque prælatos & procuratores, ad judicandum & profitendum medio juramento, omnia & singula monasteria, prioratus, præposituras, præpositatus, parochiales Ecclesias, & alia quæcunque beneficia Ecclesiastica, quæ ipsa capitula, congregationes, & alia pia loca prædicta possideant, & quo titulo illa possideant, illorumque annuos valores, sub privationis, & aliis in literis in forma motûs proprii Pauli IV. prædecessoris hujusmodi contentis sententiis, censuris, & pœnis in Romana Curia & extra eam moneat & requirat.

TITULUS IV.
DE JURE PATRONATUS.

CAP. I.

Beneficiorum electivorum concessiones juris patronatûs hactenus factæ, à primo anno Pontificatûs Innocentii Octavi, qui Romæ coronatus fuit pridie Idus Septemb. 1484. revocantur.

Adrianus VI.

SAnctissimus D. N. Adrianus VI. accepto per sanctitatem suam, quòd nonnulli Romani Pontifices ejus prædecessores, diver s personis & collegiis laicorum *a* jus patronatûs, & facultates & indulta præsentandi seu nominandi personas idoneas ad Ecclesias, etiam Metropolitanas, Monasteria, & beneficia Ecclesiastica, secularia ac regularia, ac hospitalia, & alia pia loca extunc deinceps vacatura, etiam interdum pro eorum hæredibus & successoribus aliis, sub variis modis & formis, per diversas eorum literas in perpetuum vel ad certum tempus reservârunt & concesserunt, considerans, quòd per hujusmodi facultates & indulta Romanus Pontifex sæpiùs impeditur, quò minùs personas qualificatas, utiles & necessarias ad Ecclesias & monasteria promovere, ac de beneficiis Ecclesiasticis similibus personis providere, hospitalia quoque & pia loca hujusmodi personis etiam utilibus, & Monasteriis committere, & aliàs de illis disponere liberè possit. Ideo ut per sanctitatem suam & sedem Apostolicam liberiùs de personis benè meritis, dictis cathedralibus Ecclesiis & Monasteriis provideatur, & de illis ac aliis dignitatibus, beneficiis, hospitalibus, & piis locis hujusmodi di ponatur, oportunè providere volens, fel. recordationis Innocentii Papæ VIII. suæ sanctitatis prædecessoris inhærendo vestigiis, omnes & singulas reservationes & concessiones juris patronatûs, ac facultates & indulta præsentandi seu nominandi personas hujusmodi, ad Ecclesias, Monasteria, prioratus, præ-

---

a *Introducta fuit annata ad subventionem Papæ & Cardinalium indigentium, sicuti & charitativum subsidium: ut tradit Ferdinan. Cordub. in tractatu suo de annat. quem refert Gomez. in præfatiop. reg. cancell. de valore exprimendo, n. 6.*

a *Vid. Mar. Socin. de præb. ult. col. Felin. in tract. quando literæ Apostol. 6. limitat. Cæsarem Lambert. in tract. de jure patron. lib. 1. quæst. 1. art. 8. Rebuff. in tract. de nominib. Rochus in tract. de jure patronat. verb. honorificum, q. 3.*

positu-

posituras, dignitates, personatus, administrationes, officia, canonicatus, & præbendas, aliaque beneficia Ecclesiastica, cum cura & sine cura, secularia, & ordinum quorumcunque regularia, qualitercunque qualificata, ac hospitalia, & alia pia loca, per nostros prædecessores & sedem Apostolicam, aut ejus legatos, nuncios, executores, & subexecutores, ab anno primo Pontificatûs ejusdem Innocentii prædecessoris citra, quibusvis Regibus, Reginis, Ducibus, & Marchionibus, ac aliis Principibus & personis necnon communitatibus, universitatibus, confraternitatibus, & collegiis secularium personarum, cujuscunque dignitatis, statûs, gradûs, ordinis, & conditionis existentibus, etiam ex motu proprio & ex certa scientia, ac de potestatis Apostolicæ plenitudine, aut etiam consistorialiter, & aliàs tam simpliciter, quàm sub quibusvis conditionibus & promissionibus, & aliàs quomodocunque & qualitercunqne & ex quibusvis causis, præterquam ratione ereptionis locorum, in quibus Ecclesiæ, monasteria, & beneficia prædicta consistunt, ex infidelium manibus & potestate factas, concessa, quorum omnium formas & tenores eadem sua sanctitas haberi voluit pro expressis, quoad Metropolitan. ac alias cathedrales Ecclesias & monasteria, necnon prioratus, & præpositituras, ac alias dignitates conventuales, & alia electiva, etiam si ii, quibus reservationes & concessiones, facultates & indulta hujusmodi facta & concessa fuerunt, quascunque conditiones eis propterea quomodolibet impositas, & promissiones per eos propterea factas adimpleverint.

Quò verò ad alia beneficia ac hospitalia & pia loca hujusmodi, si illi, quibus reformationes & concessiones ac facultates & indulta hujusmodi facta & concessa fuerunt, ut præfertur, illorum occasione fructus proximè dictorum beneficiorum, hospitalium, & piorum locorum, ad medietatem unius annui valoris fructuum eorundem, secundùm communem æstimationem, de propriis eorum bonis non auxerunt, vel eorum Ecclesias aut hospitalia & pia loca hujusmodi, de novo fundamentaliter non ædificârunt a, seu funditùs dirutas non reædificârunt, seu fundos, in quibus ædificarentur ædificia in præsentiarum subsecuto non concesserunt, ad quorum augmenti, ædificationis, reædificationis & concessionis respectivè probationem, eos, qui tali jure patronatûs, seu præsentandi & nominandi directè vel indirectè uti voluerint, eadem sua sanctitas teneri decrevit, etiam si conditiones, ad quas aliàs, quàm modis præmissis, tenebantur executioni demandatæ fuissent, & in literis reformationum, & primò dictarum concessionum, seu facultatum & indultorum hujusmodi cautum sit, quòd dictum jus simpliciter, vel sub certis conditionibus, modis & formis, ex fundatione vel dotatione pertineat aut pertinere censeatur, vel perinde habeatur, ac si ex fundatione vel dotatione prædicta pertineret, & quòd reservationes, & primò dictæ concessiones, facultates, & indulta hujusmodi revocari non possint, & clausulæ etiam derogatoriarum derogatoriæ, fortiores, efficaciores, & insolitæ in dictis literis, pro illarum perseveratione desuper adjectæ sint, illarum formas & tenores pro expressis habendo revocavit, cassavit, annullavit, ad Ecclesias, monasteria, prioratus, præposituras, dignitates, & beneficia hujusmodi, ad eorum primævam naturam, præmissis non obstantibus, reduxit.

CAP. II.

Jure præsentandi privatur, qui apostatam præsentat ad beneficium juris patronatûs.

a *Constructione, dotatione, vel fundatione, ut jus acquiritur, sic & iisdem tribus modis conservatur. cap. 3. de jure patronatûs. cap. piæ mentis & ibi gloss. 16. quæst. 7. cap. Abbatem in 2. 18. quæst. 2.*

Paulus IV.

SI patroni alicujus beneficii Ecclesiastici, sive sint laici, sive clerici, aliquem ex apostatis & extra claustra vagantibus ad beneficium, de eorum jure patronatûs existens, tunc vacans, præsentaverit, præsentationes hujusmodi sint eo ipso nullæ, irritæ & inanes, ac viribus careant, & ipsi patroni jure præsentandi alios ad eadem beneficia pro ea vice tantùm privati existant.

CAP. III.

Jus patronatûs concedendi legitima causa quæ sit.

Pius IV. *ex reformationis pœnitentiariæ Apostolicæ decretis.*

POenitentiarius ac pœnitentiariæ Apostolicæ regens abstineat à confessione juris patronatûs seu præsentandi ad beneficia Ecclesiastica, propter augmentum fructuum, sed tantùm ex causa fundationis vel devotionis a illud concedere possit.

TITULUS V.
DE CONFESSIS.

CAP. I.

Confessi crimen, aut probatissimis indiciis quæstione torquendi carcerati, non relaxentur fisco inscio, etsi præstita fuerit cautio.

Paulus IV.

LIcèt ex juris communis dispositione satis provisum sit, ut de aliquo crimine inquisitus, dum super indiciis contra eum existentibus discutitur, an torturæ in ejus persona jure locus sit, personaliter in carcere detineatur, & ut crimen confessus, in quem nihil, nisi ut pœnam solvere cogatur, agendum restat, quousque ille debite punitus fuerit, non relaxetur: tamen ut nuper accepimus, rei criminum torturæ supponendi, sub cautione de se repræsentando, & confessi sub simili cautione, seu etiam sub cautione de stando juri, & judicatum solvendo, plerunque relaxantur, quo fit, ut illis extra carcerem positis, expeditionem non procurantibus, causæ hujusmodi differantur, & demum oblivioni tradantur, aut variis viis rei ipsi, post aliquod tempus, cautiones præstitas liberari procurent, sicque ipsi pœnas debitas effugiant, & delicta remaneant impunita, in grave scandalum, & pessimum cæterorum exemplum. Nos itaque huic abusui occurrere volentes, motu simili, & ex certa nostra scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, tenore præsentium decernimus, statuimus & ordinamus, ut nullus, qui ex indiciis contra eum laborantibus jure torquendus veniat, seu de quo dubitetur, dum de indiciis hujusmodi, an ad torturam sufficientia sint, disputatur, quo usque aut per torturam indicia ipsa purgaverit, aut eum torturæ subjiciendum non esse, cognitum fuerit, nisi procuratore fisci nostri ad hæc omnia citato & interveniente, sub quavis cautione à carcere relaxetur, neque super iis extra carceres audiatur. Nullus etiam, qui crimen in judicio confessus fuerit, contra quem nullæ sunt partes Judicis, nisi in exequendo, etiamsi pro crimine hujusmodi pecuniariâ pœnâ plectendus veniat, & quamcunque cautionem de illa solvenda præstare offerat, à carcere relaxetur, nisi pœna ipsa, præfato fisci procuratore desuper audito, debitè persoluta; sicque per quoscunque Judices quâvis auctoritate fungentes, judicari, diffiniri, & observari debere, sublatâ eis & eorum cuilibet aliter judicandi & diffiniendi facultate, irritumque & inane, quicquid contra præsentium tenorem, à quoquam quâvis auctoritate, scienter vel ignoranter, attentari contigerit, decernimus.

a *Pan. in cons. 76. & 106. lib. 2. Cass. ad decis. 7. de jure patron. numer. 6.*

CAP. II.

Rei confessi à vinculis carceris non solvantur, nisi executionis sententiæ paruerint.

Pius V.

Cum sicut accepimus, visitatores carcerum almæ urbis nostræ, homicidii, aliorumque capitalium criminum reos carceratos, ad illorum absolutionem & liberationem, nimiâ humanitate proni atque proclives, sæpè à carceribus liberari faciunt, sub cautione de se præsentando, aut aliàs sub aliis obligationibus & conditionibus eis bene visis, & ita processus debilitantur, & causarum expeditiones differuntur, vel (quod molestius ferimus) eos quandoque liberant, aut leviori pœnâ, quàm justitia exposcit, afficiunt ac propterea delicta impunita remanent, contra jus & utilitatem *a* publicam. Nos considerantes, impunitatem scelerum esse incentivum malorum, nolentesque in futurum, reos homicidii, ac aliorum delictorum capitalium, nisi in casibus à jure expressis, à carceribus liberari, & extra careeres audiri, ac levius puniri, tenore præsentium, eisdem visitatoribus sub pœna indignationis nostræ inhibemus atque interdicimus, ne posthac reos carceratos, ut præmittitur, arbitrio suo relaxent & liberent. In levioribus autem delictis reos confessos aut convictos non relaxent, neque liberent, nisi priùs sententiæ, aut condemnationi, quam eis infligendam & imponendam duxerint, paruerint, & illius executio facta fuerit. Volumus autem, quotiescunque viderint æquitatem juris rigori, attentâ facti qualitate, præferendam esse, cùm ad solum Principem jus decernendi inter jus & æquitatem non scriptam spectet & pertineat, tunc facti qualitas diligenter inquisita consideretur, & si quid ab eis de jure relaxandum videbitur, nobis unus ex visitatoribus unà cum Judice causæ referat, præsente procuratore fiscali, vel Advocato fiscali ejusdem Cameræ & fisci, ac etiam pauperum advocato, ut à nobis, quid statuendum & deliberandum sit, intelligant.

CAP. III.

In causis criminalibus confessi appellare nequeunt.

Idem.

In confessos Judices procedere possunt, non obstantibus *b* appellationibus & inhibitionibus, & absque aliquarum pœnarum incursu.

TITULUS VI.

DE DOLO ET CONTUMACIA.

CAP. I.

Defensio condemnatorum in contumaciam, infra semestre exigi debet.

Pius IV.

Quoniam sæpè contingit, ut qui ex aliquo crimine in contumaciam condemnati fuerint, perdurant ad multos annos in contumacia, expectantes occasionem, ut per temporis diuturnitatem criminis probatio impossibilis reddatur, & tunc quærunt contumaciam sibi remitti, & super defensionibus audiri, cùm criminis probandi facultas est fisco sublata, causam plerunque, vel coram Judicibus in ipsos propensis, vel in locis, ubi jura fisci deduci non possunt, introducentes, statuimus, quòd rei in contumaciam condemnati, ad suas defensiones faciendas admitti non possint, nisi infra sex menses *c* quoad faciendas videlicet à die condemnationis, quò verò ad jam factas condemnationes, à die publicationis præsentium computandos, nec alibi, quàm in loco, ubi condemnatio secuta est, vel in curia generali Provinciæ, ubi delictum fuerit commissum. Et si secus fieri contingat, quæcunque absolutiones desuper obtinendæ, etiam si vigore commissionis signaturæ nostræ nullius sint roboris vel momenti, sed ad ipsarum condemnationum jam factarum executionem deveniri possit, & debeat. Quo termino sex mensium elapso, sententiæ in contumaciam latæ crimen notorium efficiant, & tanquam in rem judicatam transiverint, realiter & personaliter executioni demandentur. Nec homicidis prosit minor ætas viginti annorum, dum tamen majores quatuordecim annorum extiterint. Quòd si banniti hujusmodi in contumaciam condemnati, veniant postmodum absolvendi, Judices, sub pœna mille scutorum, & infamiæ perpetuæ, illos gratis, & sine ulla sportularum solutione, absolvere debeant. Publicata Rom. 26. Maji 1565.

CAP. II.

Semestre spatium concessum Pii IV. decreto contumacibus ad exprimendas causæ defensiones, ad annum extenditur & prorogatur, ita tamen, ut sponte comparentibus duntaxat, non captis, infra annum faveat & patrocinetur.

Pius V.

Dudum postquam fel. record. Pius Papa IV. prædecessor noster, cupiens subterfugiis delinquentium *a* obviare, per quasdam suas in forma motûs proprii editas literas, sub dat. Romæ apud sanctum Petrum, 12 Cal. Junii Ann 6. inter alia statuisset, quòd rei in contumaciam condemnati, ad suas defensiones faciendas admitti non possint, nisi infra sex menses quoad faciendas videlicet à die condemnationis, quo verò ad jam factas condemnationes, à die Publicationis earundem literarum computandos, per alias nostras, etiam in formâ motûs proprii emanatas literas, die 20. mensis Junii, Pontificatûs nostri anno primo publicatas, terminum sex mensium hujusmodi, ad annum prorogavimus, ac contumacibus hujusmodi defensiones, non nisi post anni elapsi terminum, denegari debere decrevimus. Cumque, sicut accepimus, à nonnullis ordinationem & dispositionem hujusmodi, nostramque & dicti prædecessoris in illis edendis intentionem, variis calumniis eludere, & super earum sinistris interpretationibus agentes pro fisco & Camera Apostolica fatigare, & causas in longum protrahere, & illas intricare, sententiarumque executionem evitare satagentibus, sæpè in dubium verti contingat (licet ex verborum proprietate res clara sit) an scilicet, tam spontè comparentes, de quibus loquitur motus proprius præfati prædecessoris, quàm etiam capti intra dictum tempus, indistinctè admitti debeant, ad faciendum suas *b* defensiones, maximè stantibus in eodem nostro motu proprio appositis suprà relatis verbis, videlicet. *Ac contumacibus hujusmodi defensiones non nisi post anni elapsi terminum denegari debere*: quæ indiffinitè prolata sunt, & videntur posse comprehendere, tam spontè comparentes, quàm captos, nihilominùs considerantes, quòd verba ipsa nihil aliud disponunt, quàm prorogationem termini, his, quibus ex forma motûs proprii prædicti prædecessoris denegari non poterat. Nos igitur ad tollendum omne dubium, & absurdum evitandum, quod capti, & spontè comparentes paris

a *L. cùm quidam. ff. de liberis & posthumis. c. ut fama. de sent. excommun.* b *Propriâ voce confessus, appellare non potest. l. 2. C. quorum appell. ubi gloss. Bart. Bald. & Oldrad. communem dicunt.* c *Pius V. in sequenti constitutione, contumaces infra annum ad defensionem admitti posse decrevit.*

a *Contumacia in criminalibus accusanda. l. absentem. §. 1. ff. de pœnit. Bart. in l. inter. ult. col. ff. de public. jud. & in extravag. ad reprimendum. in verb. neglexerit.* b *Contumax damnatus non auditur, nisi contumaciæ solutis expensis. gl. in l. sed. & si. §. sed etsi dum decreto. ff. ex quibus causis major. Bald. in c. cùm venissent. col. 2. de judic. Idq; observatur tam in civilibus, quàm criminalibus causis.*

essent

essent conditionis, necnon calumniis & aliis inconvenientibus hujusmodi, quantum cum Deo possumus, obviare, omnemque disputandi materiam tollere, & in his opportunè providere volentes, necnon singularum literarum prædictarum, ac indiciorum, inquisitionum, processuum, condemnationum, & sententiarum desuper formatarum, & latarum, ac formandarum, & promulgandarum hujusmodi, aliorumque forsan latius exprimen. tenores, continentias, formas, & compendia, ac reorum, delictorum, criminum, & excessuum, ac pœnarum hujusmodi, & Judicum nomina, cognomina, gradus, & qualitates, ac quantitates, & loca, pro plenè & sufficienter expressis habentes, & decernentes, necnon singulas prænarratas literas confirmantes & innovantes, motu simili, &c. quòd banniti, & in contumaciam condemnati, in pœnam capitis & ultimi supplicii, si capti ad manus Curiæ devenerint, per Judices ad novas sive alias defensiones faciendas, etiam intra dictum tempus non admittantur, nisi habitâ à nobis vel signaturâ nostra desuper gratiâ speciali, nec literæ ipsæ, quæ in eorum odium editæ sunt, eis in aliquo suffragentur, aut illis se juvare sive defendere possint. Quinimò, quòd Judices præfati sententias ipsas condemnatorias, tam in urbe, quàm extra eam latas & ferendas, si tamen legitimis præcedentibus indiciis ad inquirendum promulgatæ fuerint, executioni realiter & corporaliter suis loco & tempore congruis, respectivè totaliter & integrè contra sic captos demandent, & demandari faciant, hâc nostrâ perpetuò valiturâ declaratione declaramus & ordinamus, & ita mentis & intentionis nostræ fuisse & esse attestamur. Rom. Id. Septemb. 1571.

TITVLVS VII. DE SEQUESTRIS.

CAP. I.

Judicibus decernendi sequestra fructuum beneficiorum lite pendente conceditur facultas.

Pius V.

SAnctissimus in Christo Pater & Dominus noster Dominus Pius, divinâ providentiâ, Papa V. cupiens, prout suo pastorali incumbit officio, unicuique quod suum est tribui, justitiamque inter omnes æquâ lance ministrari, ac animarum periculis, & fraudibus eorum, qui passim beneficia Ecclesiastica in mensibus, in quibus illorum collatio & provisio per constitutiones suas, seu Cancellariæ Apostolicæ regulas desuper editas, dispositioni suæ pro tempore reservatæ existunt, vacantia, seu aliàs eidem & sedis Apostolicæ dispositioni generaliter reservata, aut ex generali reservatione Apostolicâ, vel aliàs affecta, ordinariâ, seu aliâ auctoritate, contra dictarum constitutionum tenorem, aut aliàs indebitè sibi conferri, & de illis etiam provideri procurant, & in eis prætextu collationum & provisionum hujusmodi se intrudunt, ad hoc, ut illorum fructus suos faciant, & ex eis impetrantes Apostolicos, seu aliàs justo titulo provisos molestent, & interim lites adeò in longum protrahant, ut impetrantes & justum titulum habentes, aut cum eis concordare, aut eorum juri cedere & renunciare, aut in persecutione litium hujusmodi omnes ferè eorum facultates dissipare, & tandem in illarum prosecutione mori cogantur. Quique beneficia in Romana Curia, vel extra eam, litigiosa resignant, aut eorum juri cedunt simpliciter, vel in favorem tertii, in memorialibus cum parvis datis & consensibus desuper præstitis, quæ penès se retinent, & nihilominùs lites hujusmodi prosequuntur, & dum cognoscunt, nullum jus sibi in hujusmodi beneficiis litigiosis competere, ad effugiendam sententiam, & expensas, vel fructuum restitutionem, in quibus condemnandi venirent: Supplicationes desuper signari, ac datas, & consensus parvos hujusmodi extendi faciunt, asserentes, se jam diù illa dimisisse, partes foventes bonum jus, & Judices justitiam ministrantes deludendo, quantum in eo est obviare, omnem penitùs talia præsumendi occasionem tollere, hâc suâ perpetuò valiturâ sanctione statuit & ordinavit, quòd quoties in antea aliquem, super quovis beneficio Ecclesiastico, ut præfertur, reservato seu affecto, & dictâ auctoritate vel aliàs nulliter collato, tam in dicta Curia, quàm extra eam litigare contigerit, & Judici ordinario, seu cui causa desuper commissa fuerit, etiam summariè & extrajudicialiter, quantum sibi pro rei qualitate sufficere parte legitimè citatâ videbitur, constiterit beneficium ipsum in dictis mensibus vacavisse, aut aliàs, ut præfertur, reservatum seu affectum, & nihilominùs ordinariâ, seu aliâ auctoritate nulliter collatum, & indebitè detentum existere, idem Judex reproductâ citatione, fructus, reditus, & proventus beneficiorum sic nulliter collatorum, & indebitè detentorum, sequestrari a mandet & faciat, ac alia exequatur in præmissis necessaria & opportuna. Super quo eidem Judici omnem potestatem & auctoritatem impertitus est, Idemque Sanct. sua in causis nunc in quâvis instantia coram eisdem Judicibus pendentibus, similiter observari mandavit. Præterea decrevit & declaravit, sic resignantes seu cedentes, & nihilominùs lites hujusmodi prosequentes, ne eorum malitia illis prodesse, & foventibus bonum jus nocere valeat, ad fructuum, redituum, & proventuum dictorum beneficiorum per eos perceptorum restitutionem, ac expensarum in litibus hujusmodi factarum refectionem, omniaque & singula damna & interesse, in quibus condemnati fuerint, si non cessissent vel resignâssent, per Judices, tam ordinariâ, quàm delegatâ, vel aliâ auctoritate fungentes, coram quibus lites ipsas pro tempore pendere seu moveri contigerit, condemnandos fore, & condemnari debere, ac ad id teneri & obligatos esse, ipsosque, ac etiam in dictis beneficiis successores quoscunque, ad paritionem sententiæ, seu sententiarum, ac literarum executorialium pro tempore latæ, seu latarum, & decretarum, à quibus appellare non liceat, ad restitutionem, seu relaxationem possessionis, ac fructuum, redituum, & proventuum, necnon refectionem expensarum, ac damnorum, & interesse hujusmodi, perinde ac si contra eosdem successores sententia seu sententiæ latæ, & literæ executoriales hujusmodi decretæ fuissent, cogi & compelli. Sic tamen, quòd postquam alter ipsorum sententiæ, seu sententiis, ac restitutioni, vel relaxationi possessionis, & fructuum, redituum, & proventuum, necnon damnorum & interesse hujusmodi refectioni, aliisque præmissis, realiter & cum effectu paruerit, alter desuper molestari non possit.

CAP. II.

Lite pendente fructus & distributiones beneficiorum Ecclesiasticorum fidei sequestro debent deponi.

Pius V.

COrdi nobis est lites minuere, & à laboribus subditos, maximè personas Ecclesiasticas divino cultui dedicatas, relevare. Sanè, cùm (sicut accepimus) in plerisque cathedralibus & collegiatis Ecclesiis, earum constitutionibus & statutis, etiam à sede Apostolica approbatis & confirmatis cautum sit, quòd occurrentibus litibus & controversiis inter provisos de dignitatibus, officiis, canonicatibus, & præbendis, portionibus, & præstimoniis, cæterisque beneficiis Ecclesiasticis qualitercunque

a *Sequestrum non debet concedi, nisi jus illud petenti appareat. l. cùm proponas. C. de bon. auth. jud. possid. l. si is à quo ff. ut in poss. lega. Nam si is, qui petit sequestrum, nil juris habeat, sequestrum non fiet.*

qualificatis, tam ordinariâ, quàm Apostolicâ auctoritate, jam super illorum provisione, seu institutione, aut possessione, quàm illorum idoneitate & habilitate, aut aliàs ex quavis causa, & eorundem ad dignitates, canonicatus, & præbendas, cæteraque beneficia Ecclesiastica prædicta, admissione & receptione, & capitulum, & canonicos, cæterasque capitulares personas, ad quos admissio & receptio, tam de jure, quàm ex consuetudine spectat & pertinet, aut etiam alias personas Ecclesiasticas, asserentes beneficia prædicta ad se de jure spectare, ipsi sic provisi interim beneficiorum hujusmodi fructus ac distributiones non percipiant, sed capitulum & canonici illas, vel in suos usus & utilitatem convertendas, seu restituendas ei, cui de jure restituendæ erunt, recipiant, prout in dictis constitutionibus & statutis, seu consuetudinibus continetur, quo factum est, ut lites hujusmodi immortales efficiantur, nec earum optatus finis videri possit. Hinc est, quod nos hâc nostrâ perpetuò valiturâ constitutione, auctoritate Apostolicâ, statuimus atque decernimus, quòd fructus, redirus, & proventus, ac distributiones, cæteraque emolumenta, quæ vigore constitutionum, consuetudinum, & statutorum prædictorum à capitulo & canonicis recipienda (ut præmittitur) erant, amplius non ab eisdem capitulo & canonicis recipiantur, sed penès personam fidei & facultatibus idoneam, per Judicem, coram quo causæ hujusmodi pendere repertæ fuerint, eligendam & nominandam deponantur, restituenda ei, cui de jure postea restituenda fuerint. Datum Romæ 3. Cal. April. 1568.

TITULUS VIII.
DE INTERDICTO.
CAP. I.

Propter pecuniarium debitum, civitas, provincia, & loci publici non possunt interdicto supponi.

Bonifacius VIII.

PRovidè attendentes, quòd ut frequentiùs, quamvis non sine causa, sine culpa tamen multorum, interdicti sententiæ proferuntur; quòd sint nonnulli Judices, nimis prompti ad proferendas easdem, etiam in negotiis sive causis, quæ plus interdum ex cupiditatis, quàm ex charitatis radice, perspicuis indiciis procedere arguuntur; quodque tempore interdicti divina organa suspenduntur, & laudes Dei, nec Ecclesiastica Sacramenta ministrantur, ut solent, tolluntur mortuis, seu minuuntur suffragia, præsertim per oblationem frequentem hostiæ salutaris, adolescentes & parvuli percipientes rariùs Sacramenta, minùs inflammantur, & consolidantur in fide fidelium, tepescit devotio, hæreses pullulant, & multiplicatur periculum animarum: præsentis constitutionis providemus edicto, ut provincia, civitas, castrum, villa, locus, territorium vel districtus, auctoritate ordinariâ vel delegatâ non supponantur Ecclesiastico interdicto, pro pecuniario debito, vel pro cujusvis monetæ, vel pecuniæ quantitate, sub quacunque occasione, vel causâ, seu quovis quæsito colore, pro eo maximè, quòd ipsorum domini, rectores, seu officiales, quocunque nomine censeantur, aut incolæ seu inhabitatores, quòd singulares personæ ipsorum, statutis vel statuendis, ordinatis vel ordinandis terminis hujus, seu quantitatem non solverint hactenus, aut in antea non persolvent. Nos enim ex nunc decernimus irritum & inane, si secus hactenus contigerit attentari, illudque revocamus omninò.

CAP. II.

Judices in quacunque loca, ob pecuniarum debita, interdicti sententiam ferre non debent, nisi Casibus hic expressis urgentibus.

Leo X. *ex concordatis Galliæ.*

QUoniam ex indiscreta interdictorum promulgatione, multa consueverunt scandala evenire, statuimus, quod nulla civitas, oppidum, castrum, villa aut locus Ecclesiastico possit supponi interdicto, nisi ex causa sive culpa ipsorum locorum, aut domini seu rectores vel officiales ipsorum locorum auctoritate Judicis requisiti, hujusmodi personam excommunicatam infra biduum inde cum effectu non ejecerint, aut ad satisfaciendum compulerint, qua etiam post biduum resumi possint, quod etiam in pendentibus locum habere decernimus.

CAP. III.

Pro pecuniario debito, vel cujusvis æris crediti quantitate, non potest Judex, ordinaria vel delegatâ potestate, locum vel populum interdicere.

Clemens IX.

LIcèt ea, quæ per Romanum Pontificem pro Christi fidelium animarum salute quotidiè facta fuerunt plenam obtineant roboris firmitatem, nonnunquam tamen Romanus Pontifex illa libenter approbat, & concedit, ut eò firmius illibata persistant, quò magis suo fuerint præsidio communita. Dudum siquidem fel. rec. Bonifacius Papa VIII. a prædecessor noster, libenter providè attendens, quòd ut frequentiùs, quamvis non sine causa, sine culpa tamen multorum, interdicti sententiæ proferuntur, quodque erant nonnulli Judices nimis prompti ad proferendas easdem, etiam in negotiis sive causis, quæ interdum plùs ex cupiditatis, quàm charitatis radice, perspicuis indiciis procedere arguebantur, quodque interdicti tempore divina organa suspendebantur, & laudes, nec Ecclesiastica Sacramenta ministrabantur, ut solebant, tollebantur mortuis sive minuebantur suffragia, præsertim per oblationem frequentem hostiæ salutaris, adolescentes & parvuli participantes rariùs Sacramenta, minùs inflammabantur & solidabantur in fide, fidelium repescebat devotio, hæreses pullulabant, & multiplicabantur pericula animarum: constitutionis suæ providit edicto, ut nulla provincia, civitas, castrum, villa, locus, territorium, vel districtus auctoritate ordinariâ vel delegatâ supponeretur Ecclesiastico interdicto pro pecuniario debito, vel cujusvis monetæ vel pecuniæ, quâcunque occasione vel causâ, seu quovis quæsito colore, pro eo maximè, quod ipsorum domini, rectores, vel officiales, quocunque nomine censerentur, aut incolæ, seu habitatores, aut singulares personæ ipsorum tunc statutis seu statuendis, ordinatis vel ordinandis terminis hujusmodi debitum, seu quantitatem non solvissent eatenus, aut in antea persolverent, decernens ex tunc irritum & inane, si secus extitisset attentatum, vel contingeret attentari, illudque revocavit omninò. Non obstantibus quibuscunque contractibus, obligationibus, pactis, conventionibus, compositionibus, submissionibus, fidejussionibus, consensibus, processibus, & sententiis tunc desuper habitis & habendis, juramentorum, pœnarum, spiritualium, temporalium, seu mulctarum appositione, vel quâcunque aliâ firmitate vallatis, nisi talis suppositio interdicti eatenus foret facta, vel in antea fieret, de Apostolicæ sedis speciali licentia & expressa, per ipsius patentes literas apparente. Nos igitur cupientes, ut ea, quæ pro animarum Christi fidelium salute, per prædecessores nostros maturâ deliberatione ordinata & facta fuerunt, perpetuis futuris temporibus firmiùs observentur, motu proprio, & ex certa nostra scientia, ac potestatis plenitudine, literas prædictas, & in eis contenta, auctoritate Apostolicâ, tenore præsentium approbamus, & innovamus, ac præsentis scripti patrocinio communimus, illaque inviolabiliter observari debere decernimus atque mandamus, ac ptiori pro cautela, omnia

a *Sup. cap. primo.*

in

in eis contenta, de novo facimus & ordinamus. Romæ Cal. Junii 1559.

TITULUS IX.
DE APPELLATIONIBUS.
CAP. I.

Appellationes & provocationes à summo Pontifice ad futurum Concilium inanes, schismatica & erronea sunt.
Pius II. *in Mantuana Synodo.*

EXecrabilis, & pristinis temporibus inauditus, tempestate nostrâ inolevit abusus, ut à Romano Pontifice Jesu Christi Vicario (cui dictum est in persona beati Petri, Pasce oves meas, &, Quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum & in cœlis) nonnulli spiritu rebellionis imbuti, non sanioris cupiditate judicii, sed commissi evasione peccati, ad futurum Concilium provocare præsumant: quod quantum sacris canonibus adversetur, quantumque Reipubl. Christianæ noxium sit, quisquis non ignarus jurium intelligere potest. Namque (ut alia prætereamus, quæ huic corruptelæ manifestissimè refragantur) quis non illud ridiculum judicaverit, quòd ad id appellatur, quod nusquam est, neque scitur, quando futurum sit? Pauperes à potentioribus multipliciter opprimuntur, remanent impunita scelera, nutritur adversus primam sedem rebellio, libertas delinquendi conceditur & omnis Ecclesiastica disciplina, & hierarchicus ordo confunditur. Volentes igitur hoc pestiferum virus à Christi Ecclesia procul pellere, & ovium nobis commissarum saluti consulere, omnemque materiam scandali ab ovili nostri Salvatoris arcere, de venerabilium Fratrum nostrorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium, cunctorumque Prælatorum, ac divini & humani juris interpretum, curiam sequentium, consilio & assensu, ac certâ nostrâ scientia, hujusmodi provocationes damnamus, & tanquam erroneas ac detestabiles reprobamus; cassantes, & penitùs annullantes, si quæ hactenus taliter interpositæ reperiantur, easque tanquam inanes ac pestiferas, nullius momenti esse decernimus ac declaramus: præcipientes deinceps, ut nemo audeat quovis quæsito colore, ab ordinationibus, sententiis, sive mandatis quibuscunque nostris, ac successorum nostrorum, talem appellationem interponere, aut interpositæ per alium, adhærere, seu eis quomodolibet uti.

CAP. II.

Pii II. in appellantes à sede Apostolica sententiis ad futurum Concilium constitutio confirmatur & interpretatur.
Julius II.

LIcèt olim fel. record. Pius Papa II. prædecessor noster, de Fratrum suorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium, cunctorumque Prælatorum, ac divini & humani juris interpretum, Curiam Romanam sequentium, in dicta seu congregatione Mantuana existentium approbatione, maturâ prius & gravi præmissâ discussione, & de eorundem congregatorum unanimi consilio & assensu, ac ex certa scientia, provocationes ad futurum Concilium efficacissimis & palpabilibus rationibus, tanquam erroneas & detestabiles a damnaverit, ac sub excommunicationis latæ sententiæ & interdicti pœnis præceperit, ne qua persona cujusvis dignitatis, sive etiam universitas, aut collegium, quovis quæsito colore, ab ordinationibus, sententiis seu mandatis quibuscunque, suis ac successorum suorum, appellationem hujusmodi interponere auderet, & contrafacientes unà cum fautoribus suis, & consilium, auxiliumvè præstantibus (sive hi tabelliones essent, sive testes, sive advocati, sive alii quicunque (non solùm pœnis & censuris prædictis, sed etiam iis, quæ læsæ majestatis & hæreticæ pravitatis reis imponuntur, obnoxius esse statuerit. Leonardus tamen Lauredanus Dux, Rogati, ac generale Concilium, & commune Venetiarum, omnesque & singuli patritii, & cives communis ejusdem, unà cum provisoribus, potestatibus, commissariis & reliquis officialibus suis (quorum auctoritate industriâ, consilio, operâ, aut favore civitates, oppida, castra & arces, ad nos & sanctam Romanam Ecclesiam legitimè pertinentes, occupatæ fuerant, aut detinebantur) de Fratrum nostrorum consilio, a nobis requisiti & moniti, ut intra certum terminum, sub pœnis tunc expressis, nos & sanctam Apostolicam sedem plenè & omni ex parte, in concessa sibi auctoritate & libertate, cum obedientia recognoscerent & reintegrarent, ac Ravennam, Serviam, Ariminum, Faventiam, Sarsinam civitates, cum oppidis, castris, terris, & districtu ipsarum, cumque Cesenaten. Forlivien. ac Immolen. territoriis, castris, oppidis, terris, & locis, quæ occupabant, integrè & expeditè, nobis & dictæ Romanæ Ecclesiæ, cujus juris esse noscebantur, relaxarent, atque inde recederent, nec impedirent, quò minùs illorum cives & habitatores ad piæ matris suæ Romanæ Ecclesiæ obedientiam reverterentur: omnes eorum fautores ab auxilii in talibus præstatione deterrendo, ita quòd requisitioni, monitioni & mandato nostro hujusmodi non parentes, majoris excommunicationis sententiâ, de simili consilio, eo ipso innodati censerentur, à qua, præterquam in mortis articulo constituti, per alium, quàm per Romanum Pontificem, etiam prætextu cujuscunque facultatis, cuicunque pro tempore concessæ, absolvi non possent (quam quidem excommunicationis sententiam, in hujusmodi non paritionis eventum, iteratis etiam vicibus aggravavimus) paternis monitis & salutaribus jussis obsequi, prout debebant, indebitè recusantes, seu qui juri proprio diffidunt, & superioris mandata contumaciter obaudiunt, ut quæ minùs justè usurpârunt, indebite, etiam cum animarum suarum detrimento, retineant: ad prohibitum atque damnatum remedium confugientes, à requisitione, monitione & mandato, ac sententiis, censuris, & pœnis prædictis, nullâ constitutionis Pii prædecessoris, hoc expressè vetantis, habitâ ratione, ad futurum concilium temerè (ut accepimus) provocârunt: prout etiam perditionis filii, quondam Joannes Bentivolus, & ejus nati, cùm eos à tyrannica oppressione dilectæ civitatis nostræ Bononiæ expellere decrevimus, damnabiliter fecisse dicuntur: videlicet ad futurum Concil. prædictum appellasse & provocâsse. Nos igitur quàm detestanda sit eorum perversitas attendentes, qui propriis innixi commodis, & nefariis cupiditatibus mancipati, salubria decreta Patrum, & Superiorum justa spernentes, inconsutilem Christi tunicam scindere, aut etiam scissionis causam præbere contendunt, & Ecclesiæ unitatem dividere, prædictæ S. sedis Apostol. principatum tollere, & contra tot sanctorum Patrum, & sacrorum Concil. decreta, temerè & damnabiliter, magnâ audaciâ venire non erubescunt, & contrafacere non verentur; asserentes inter cætera, consulentes, persuadentes, determinantes, seu determinationi hujusmodi interessentes, solâ consilii præstatione, seu persuasione, deliberatione aut determinatione, quod aliquibus casibus à Rom. Pont. seu ejus sententia vel decreto, ad futurum Concil. generale appellari possit, dictâ Pii prædecessoris constitutione non ligari, nisi in ipsa actuali appellatione, & illius interpositione, vel scripturæ compositione, se immiscuerint: ne de cætero tali assertione se excusare, ac tale quid in posterum præsumere impunè valeant, opportunam tam immani & periculoso morbo medelam adhibere volentes, hâc generali & in perpetuum valiturâ constitutione, ex certa nostra scientia, & potestatis plenitudine, de venerabil.

a *Proximo c. sup. execrabilis, de appellationibus.*

fratrum nostrorum sanctæ Roman. Eccles. Cardinalium consilio promulgatâ, sancimus, constitutionem Pii prædecessoris præfatam, tam citra quàm ultra montes, & in ultramontanis partibus, quoad omnes, tam Ecclesiasticas quàm seculares personas, etiam regali dignitate ac Cardinalatûs honore fulgentes, capitula, universitates, communitates, & collegia, congregationes & synodos, ac parlamenta, valuisse, valere, & perpetuò valitura declaramus, cum suppletione solennitatis cujuslibet, etiam publicationis omissæ, (cujus in illa edenda vel publicanda defectus prætendi posset, quæ juxta illam fieri requirebatur, eamque ex præterito nunc & in posterum inviolabiliter observari mandamus, ipsius violatores cujuscunque dignitatis existant, pœnis & censuris in eadem expressis, quocunque tempore subjacere statuentes, contrariâ consuetudine, seu potiùs corruptelâ, non obstante: Decernentes & declarantes ultra pœnas impositas (quas ipso facto dictos violatores & contra venientes incurrere volumus) ipsos & eorum quemlibet, pro veris & indubitatis schismaticis, inconsutilis tunicæ Domini nostri Jesu Christi violatoribus & dissipatoribus, ac de catholica fide male sentientibus, habendos & reputandos, pœnisque canonicis & legalibus contra tales impositis subjacere, & cum Dathan & Abiram partem & damnationem habere, ipsasque etiam pœnas & earum quamlibet omnes illos incurrere volumus, cujuscunque conditionis existant, & gradûs prærogativâ fulgeant, qui in senatu, consiliis, parlamentis, congregationibus, etiam Synodalibus & provincialibus, vel alias quomodolibet, tacitè vel expressè, voce vel scripto, per se vel alium (cujuscunque timoris vel reverentiæ velamine, vel prætensâ excusatione, & superioris mandato, non obstantibus) decreverint, seu deliberaverint, vel aliorum dicta approbaverint, ut ad futurum universale Concil. à nobis vel successoribus nostris Rom. Pontificibus contra prædictam constitutionem appellare liceat, possit vel debeat: dictas pœnas ad ipsos eorum quemlibet contra venientem in præmissis, tenore præsentium extendentes, & locum habere declarantes, omni ambiguitate cessante. Et nihilominùs provocationes & appellationes, tam per Leonard. Ducem, Rogatos, consilium & commune Venetiarum, factas hujusmodi, quam per quoscunque alios prædictos pro tempore faciendas, & inde secuta quæcunque (utpote contra Pii prædictam ac præsentem constitutionem attentatas) nullas, prout sunt, & invalidas, nulliusque roboris vel momenti fuisse, & pro tempore fore; auctoritate, scientiâ & potestate similibus statuimus, decernimus, & declaramus: ac pro potiori cautela, cassamus & annullamus. Et ultra supradictas pœnas (quas contra constitutionis hujusmodi violatores in suo robore permanere decernimus) loca quæcunque, ad quæ violatores ipsos declinare, & in quibus scienter stare permitti contigerit, Ecclesiastico supponimus interdicto: decernentes illud, quamdiu ipsi violatores inibi scienter steterint, ut præfertur, & per triduum post eorum inde discessum, firmiter observari. Romæ 9. Cal. Julii 1509.

CAP. III.

Appellationes in causis criminalibus infra sex menses expediri debent, ne hinc diuturna pœnæ mora, delictorum impunitas exoriatur.

Pius V.

CUm remedium appellationis, contra Judicum injuriam à legibus introductum, minime tollere intendamus, saltem cùm eo homines abuti, & illud in calumniam versum prospiciamus, illius tempus limitandum & restringendum duximus, ut eo magis hominum malitiis occurratur, & bene vivere volentium quieti & securitati consulatur. Hâc igitur perpetuò valiturâ constitutione, decernimus, ut lata in causis criminalibus sententiâ, continente pœnam pecuniariam fisco nostro applicandam, appellantes ab ea in casibus tamen, quibus aliàs de jure communi permissa est appellatio, & servatis iis, quæ ex forma constitutionum Apostolicarum circa depositum faciendum, (seu cautionem præstandam sunt servanda) teneantur infra sex menses à die ipsius interpositæ appellationis computandos, ita coram Judice appellationis causam suam prosequi, ut etiam expeditionem reportent, quibus elapsis, & expeditione coram Judice à quo non reproductâ, teneatur præfatus Judex, à quo, ad quamcunque fisci instantiam, etiam si acta fuerint transportata, sententiam præfatam debitæ executioni, omni morâ postpositâ, demandare, ita ut effectualis incameratio subsequatur. Verùm ne malitiâ Judicis jus litigatorum efficiatur deterius, ut virtute sanctæ obedientiæ, ac indignationis nostræ, ac privationis officiorum, etiam si illa ex causa onerosa obtineant, ac refectionis omnium damnorum & interesse, quibuscunque Judicibus totius status nostri Ecclesiastici, quâcunque dignitate & præeminentiâ fulgentibus, etiam si legati, vicelegati, ac provinciarum gubernatores existant, committimus & mandamus ut appellantibus sine mora acta & processus quoscunque effectualiter tradi curent & faciant, & ipsi Judices ad quos respectivè, bonâ fide, & omni versutiâ semotâ, ad causarum legitimam expeditionem procedant, scituri nos acriter vindicaturos, si per eorum quempiam in præmissis fuerit appellationibus ipsis præjudicium generatum. Dat. Rom. 16. Octobr. 1571.

CAP. IV.

Ab excessis taxæ semel appellandum.

Pius IV. *ex decretis reformationis signaturæ justitiæ.*

SAncimus, quòd ab excessiva taxatione expensarum semel tantùm appellatio committatur, & duæ sententiæ habeant vim trium. Dat. Rom. Cal. Jan. 1562.

CAP. V.

A fructuum liquidatione unica conceditur appellatio.

Idem *ex reformat. Rotæ Apostolicæ sanctionibus.*

A Liquidatione fructuum & expensarum taxatione, semel tantùm appellare licet, ita quòd duæ conformes rem judicatam faciant.

CAP. VI.

A decretis ordinariorum ante sententiam diffinitivam, & ubi agitur de morum & disciplinæ Ecclesiasticæ reparatione, appellatio prohibetur.

Idem.

EPiscopis, Archiepiscopis, Primatibus, & Patriarchis residentibus, ultra privilegia & indulta eis, per quoscunque Rom. Pontifices decessores nostros, ac sedem Apostolicam & generalia Concilia, & Cancellariæ Apostolicæ regulares concessa, quæ in suo robore permanere volumus, tanquam à dicta sede delegati, in quibuscunque civilibus, criminalibus vel mistis causis, contra quoscunque clericos, seculares, particulares, ac etiam extra eorum monasteria seu regularia loca degentes regulares, quomodolibet exemptos, auctoritate nostrâ procedere, & causas ipsas cognoscere, fineque debito terminare, ac quicquid terminaverint, exequi & observari facere, ipsosque exemptos pro tempore delinquentes, juxta eorum excessus & delicta punire, corrigere, & omnem jurisdictionem in eos exercere, omniaque alia & singula in præmissis, & circa quomodolibet necessaria & opportuna, quæ nosmet facere, exercere, & exequi possumus, in omnibus & per omnia facere, exercere, & exequi liberè & licitè valeant, plenam & liberam licentiam ac facultatem auctoritate & tenore prædictis concedimus & indulgemus,

gemus, decernentes ab eorum ordinationibus, interlocutionibus & decretis, ante diffinitivam sententiam, vel vim diffinitivæ habentem, & ubi agetur de morum correctione *a*, nullatenus, etiam ad nos & sedem Apostolicam appellari posse: & nihilominùs per appellationes quascunque, contra præsentium tenorem quomodolibet interpositas, minimè causas devolvi, aut etiam per quasvis inhibitiones, etiam cum quibusvis censuris & pœnis, eis à quibusvis Judicibus ordinariis vel delegatis forsan faciendas, illarum ulteriorem cognitionem & expeditionem, & ubi de morum correctione agetur, etiam legitimam executionem minimè impediri, aut censuris & pœnis hujusmodi ligari aut irretiti censere. Romæ prid. Non. Septembr. 1560.

CAP. VII.

Appellationum suffragia propensiores reddunt ad lites faciendas animos & flagitia audenda, cùm sententiæ prorogantur, & indecisæ remanent, ideò non admittuntur in causis maleficiorum, nisi depositâ pecuniariæ mulctæ summâ.

Julius II. *Thesaurario Marchiæ Anconitanæ.*

ACcepimus fisco Cameræ Apostolicæ, illius nostræ provinciæ, damnum non leve inferri, delictaque impunita remanere ex prætextu appellationum, quæ in maleficiorum *b* causis, tum ante condemnationem, tum pòst, interponuntur: propter quas, cum aut ad urbem, aut aliò causæ ipsæ transferuntur, indecisæ, & minus pro ipso fisco defensæ remanent. Quamobrem volentes damno & impunitati prædictis occurrere, tibi committimus & mandamus, ut nullum in aliqua causa alicujus maleficii, aut fractæ pacis, induciarum, vel treugæ (etiam si de nova causa, aut de habendo recursum diceret) appellationem admittas, aut admitti finas per aliquem Judicem vel officialem, nisi priùs effectuale depositum penes te fecerint, de pœna, in qua appellans condemnatus fuerit, aut veniret condemnandus, prout in constitutionibus provincialibus, & aliis prædecessorum nostrorum, & nostris literis (ad quas relationem haberi volumus) pleniùs continetur. Inhibentes etiam præsentibus, Gubernatoribus, Vicelegatis, Locumtenentibus, & aliis quibuscunque officialibus ipsius provinciæ, quocunque nomine nuncupatis, ut appellationem aliquam, in dictis causis admittere nullo modo audeant vel præsumant, nisi per te eis prius constiterit de effectuali deposito, ut præmittitur facto. Rom. 16. Jun. 1506.

TITULUS X.
DE DILATIONIBUS ET CESSIONIBUS BONORUM.

CAP. I.

Cessionis sive discussionis bonorum beneficium impetrantes, aut dilationem quinquennalem, tenentur causam infra tres menses expedire.

Clemens VII.

CUm ex multorum relatione non sine animi nostri displicentia accepimus, quòd nonnulli, Dei timore postposito, & suarum animarum & honoris proprii immemores, post magnum æs alienum contractum, etsi non sufficientia pro satisfaciendis creditoribus habeant, tamen ad eos illudendos, ac laboribus & expensis defatigandos, alii beneficium alternativum, cessionis videlicet bonorum aut dilationis quinquennalis, alii discussionem bonorum aut hæreditatis, etiam à sede Apost. impetrant, quib. impetratis ad expeditionem earundem minimè incumbunt, & dictis gratiis se tutos cognoscentes, & difficilè reputantes, quòd vel creditores conveniant in eligendo, vel bonorum hæreditatis discussio fiat, pauperes creditores eorum credito vel deluduntur, vel adeò protrahuntur, ut ipsi fame pereant, vel, ut sæpiùs evenire solet, moriantur, & hæredes eorum, non ita de materia informati, à credito eorum penitus excludantur. Nos talibus inconvenientiis obviare volentes, motu proprio, & ex certa nostra scientia, tenore præsentium decernimus & declaramus, quòd quicunque beneficium alternativæ prædictum, aut discussionem bonorum, seu hæreditatis, hactenus impetrarunt, à die publicationis præsentium, & qui in futurum impetrabunt, à die eorum impetrationis computandis, nisi infra tres menses usque ad sententiam inclusivè causam expediverint, seu expediri fecerint, dictis gratiis seu beneficiis ipso jure privati existant, & Judices eorum, quibus tales causas ventilare continget, sive ordinarii, sive delegati, etiam si sint causarum palatii Apostolici auditores, aut S. R. E. Cardinales, ad totalem executionem contra ipsos debitores, ad instantiam cujuslibet creditoris, procedere possint & debeant, perinde ac si talia beneficia ipsis talibus debitoribus minimè concessa fuissent, partibus aliàs justitiam ministrando. Et nihilominùs, si ex aliqua rationabili causa Judicibus prædictis visum fuerit, dictum terminum trium mensium prorogari debere, dictum terminum sibi benè visum, non tamen ultra alium mensem, & non ampliùs, prorogandi licentiam per præsentes concedimus pariter & facultatem.

CAP. II.

Extensio præcedentis decreti ad discutiendas cavillationes suffragiorum beneficii c. Odoardus, &c. pervenit.

Idem.

CUm nuper ad amputandum cavillationes eorum, qui ad fraudandum creditores, & diutiùs prorogandum debita, alternativas & discussiones bonorum à sede Apostolica impetraverint, ut exinde ea longissimo tempore durante nullatenus solvere teneantur, nos per motum proprium, manu venerabilis fratris nostri Antonii de Monte Episcopi Portuensis mandaverimus, ut ii, qui talia impetraverant, extunc, qui verò talia in futurum impetrarent, à die impetrationis hujusmodi, infra tres menses causam expedire tenerentur, cum potestate dictis Judicibus attributâ, trimestre prædictum, si eis videretur, ad unum mensem prorogandi, quibus elapsis, & causâ minimè finitâ, extunc Judex, coram quo causa penderet, ad exequutionem contra debitores, perinde ac si tales concessiones minimè impetrâssent, procedere debeant, aliaque faciant, prout in dicto motu proprio, cujus tenorem haberi volumus pro inserto, pleniùs continetur. Verùm quia, quod unâ viâ prohibuimus, aliâ cavillosi debitores præfati consequuntur: alii capitulum Odoardus, alii beneficium capituli, Pervenit, à prædicta sede Apostolica impetrantes, quæ beneficia nullatenus expedire curant, in maximum pauperum creditorum damnum animæ suæ periculum, ac scandalum plurimorum. Talibus igitur inconvenientiis providere volentes, dictumque mandatum, etiam ad prædicta beneficia ampliantes & extendentes, decernimus & mandamus, quòd quicunque aliquod dictorum beneficiorum, si capitulum Odoardus, & capit. Pervenit, à nobis, seu sede Apostolica hactenus impetraverint, aut in posterum impetrabunt, extunc, qui à die impetrationis respectivè, infra tres menses, cum potestate prorogandi ad alium mensem, juxta & secundùm formam dicti prioris mandati, causam ipsam omnino expediri facere teneantur.

a *Cap. irrefragabili. de offic. ord. c. ad nostram. & c. reprehensibilis, in fin. eod. Specul. eod. tit. §. in quibus. vers. 11. à correctione.* b *Nullus homicidarum, veneficorum, maleficorum, adulterorum, itemq; eorum, qui manifestam violentiam commiserunt, argumentis convictus, testibus superatus, etiam voce propria scelus, vitiumque confessus, audiatur appellans. l. 2. quorum appellatio non recipi. cap. fin. §. nullus. 2. q. 6.*

CAP. III.

Gravibus dolis, quos meditantur, qui alternativas & dilationes in fraudem creditorum petunt, pœnâ occurritur.

Pius IV.

CUpientes mercatoribus & aliis personis, tam almæ urbis nostræ civibus, quàm forensibus in ipsa urbe, cum quibusvis personis contrahendi omnem possibilem securitatem concedere, & omnem viam, ac etiam omnes dilationes, per quas mercatorum & aliarum personarum debitores, à debitorum solutione subterfugere, seu se quoquo modo subtrahere, & creditores eorum creditis defraudare, aut supplantare possent, de medio tollere, ac remedium opportunum, præmissa ne fiant, adhibere, & ut debitores ipsi à præmissis, si non Dei omnipotentis, saltem humanæ ignominiæ timore abstineant, & sic eorundem mercatorum & personarum firmitati providere volentes, & considerantes modum proprium à fel. recor. Paulo Papa IV. prædecessore nostro, quòd ex tunc de cætero alternativæ, significationes, & dilationes quæcunque, nisi juxta juris dispositionem, ac formam statutorum ipsius urbis, concedi nullatenus possent, & qui illas obtinuissent, & extunc in futurum obtinerent, semper birretum viride portare tenerentur, emanatum, circa ipsorum debitorum malitiam, seu malos homines, non sufficere, cùm ipsum birretum viride, nisi postquam ad alternativam vel alias dilationes admissi fuerint, portare non teneantur, & sic beneficio temporis, in grave creditorum præjudicium & jactutam, gaudeant. Nos igitur motu simili, &c. per præsentes perpetuò statuimus, & ordinamus, quòd de cætero, quicunque debitores, seu in forma Cameræ, aut aliàs quomodolibet obligati, quamcunque dilationem, etiam secundùm capitulum a Pervenit, vel Odoardus, seu inhibitionem aliquam à Curiæ causarum Cameræ Apostolicæ auditore, seu ejus locum tenente, aut almæ urbis Vicario, vel Gubernatore, vel Senatore, seu aliis ipsius urbis Judicibus, etiam commissariis, aut etiam carcerum urbis visitatoribus, petere non possint, nisi se priùs coram illis dictum birretum viride gestando præsentaverint, & ipsum birretum viride publicè & secretè, sub fustigatione per urbem pro prima vice, & triremium pro secunda, quâ sine dicto birreto reperti fuerint, deferre, per se, vel suos legitimos procuratores, ipsis absentibus promiserint, & medio juramento affirmaverint, ac aliter à prædictis, & aliis quibusvis Judicibus, etiam vigore specialis commissionis, nostrâ aut successorum nostrorum manu signatæ vel signandæ, obtentæ & obtinendæ, alternativæ, & significationes, aut dilationes quæcunque etiam secundùm juris formam nullæ sint, & ipsis debitoribus, etiamsi clerici existant, nullatenus suffragentur.

CAP. IV.

Fraudulenti & dolosi decoctores, luxu & imprudentiâ rem alienam dilapidantes, pro furibus & latronibus impunè grassantibus haberi debent, & ideò pœnâ ultimi supplicii plectuntur.

Pius V.

POstquam eò usque humana processit intemperantia, ut Christi fideles, qui in sacri Baptismatis susceptione, Diabolo, & omnibus vanitatibus ejus, spontè ac solenniter renunciârunt, diabolicâ fraude seducti, ita mundi hujus illecebras expetant, ut pro illis assequendis, non modò filii prodigi in Evangelio per Dominum demonstrati exempla sequentes, sua luxuriosè vivendo profundant, verùm etiam, illis absumptis, aliena appetant, grande æs alienum à proximis suis, qui id eis, prout mutuum fert hominum commercium, sub variis instrumentorum obligationibus liberaliter mutuant, extorquendo, ac deinde, cùm id eis sub paupertatis specie restituere negligunt, proximos suos unà cum tota familia aliquando mendicare cogunt: facere nullo modo possumus, quin & pastoralis officii debito, cui disponente Domino præsidemus, moniti, & eâ, quâ Christus prior dilexit nos, charitate impulsi, clementiæ & misericordiæ rejectis viis, justitiam & judicium in tales acriter insurgendo assumamus, jurisque rigorem acriorem reddamus, ut saltem per hoc eos, quos timor Domini à malo non retrahit, ultimi supplicii pœna exterreat, sicque universæ Dominici gregis oves ad ovile, ad quod (dante Domino) omnes dirigi cupimus, salubre perducamus. Sanè licèt aliàs fel. record. Paulus Papa IV. prædecessor noster, inter cætera dilectis filiis populo Romano concessa privilegia, per quasdam suas literas voluerat, quòd dilationes quæcunque, nisi juxta dispositionem juris, ac formam statutorum almæ urbis, concedi nullatenus possent, & qui illas obtinerent, semper birretum viride portare tenerentur, ac aliàs, prout in dictis literis pleniùs continetur: nihilominùs diversi iniquitatis filii, præmissis non attentis, propriâque temeritate confisi, postquam propriis eorum bonis, non adversâ fortunâ aut fortuitis casibus, sive hostium incursu, vel ventorum, marisque violentiâ atque injuriâ (quod quidem vel certè ferendum esset) cùm ab iis facilè cavere nequeat humana providentia, sed suâ ipsorummet incuriâ, negligentiâ, prodigalitate, atque luxu in explendis propriis voluptatibus, penitùs dilapidatis, proximos suos, ad varia eorum bona sibi mutuanda, sub spe restitutionis compulerunt, similiter illis profusis creditores suos cessione bonorum deludentes, ac tam literas præfatas, quàm alia, per nos, contra hujusmodi decoctores, fallitos nuncupatos, edita statuta deridere audent, in grave Apostolicæ auctoritatis vilipendium, proximorum suorum detrimentum & gravamen, ac animæ suæ periculum non modicum. Nos præmissa conniventibus oculis pertransire nequeuntes, & attentè considerantes, nullâ aliâ de causâ in fures ultimi supplicii pœnam esse impositam, nisi ut talia perpetrandi hominibus viâ interclusâ, liberum esset unicuique sua absque periculo possidere & uti, hos autem adeò furibus & latronibus similes esse, ut ab illis in nihilo differant, nisi ut, quod ab eis non nisi cum vitæ suæ periculo agitur, hoc decoctoribus impunè liceat, volentesque propterea, ut par, imò gravius delictum, parem etiam sortiatur pœnam, jurisque rigorem in hos graviorem reddere, ac genus hoc hominum, tanquam humano generi infestum, à cæterorum cœtu segregandum meritò esse dijudicantes, omnium & singularum legum & constitutionum, tam Imperialium quàm Apostolicarum, etiam in corpore juris descriptarum tenores & formas, ac si de verbo ad verbum inserti forent præsentibus, pro expressis habentes, sine illarum aliquo præjudicio, quinimò illas revalidantes & confirmantes, motu proprio, hâc nostrâ perpetuò valiturâ constitutione sancimus, statuimus, & declaramus, quòd deinceps perpetuis futuris temporibus, quæcunque persona, tam secularis, quàm Ecclesiastica, etiam si clericali & Ecclesiastico foro gaudeat, cujuscunque status, gradùs, ordinis, & conditionis existat, & quâcunque dignitate, tam mundanâ, etiam Domicellus, Comes, aut aliter nobilis aliquaodo fuerit, quàm Ecclesiasticâ, non tamen Episcopali, præfulgeat, qui omnem eorum substantiam, non præmissis casibus fortuitis, sed incuriâ, negligentiâ, prodigalitate, & luxu suis, proprias voluptates explendo, & cupiditatibus non mediocri intemperantiâ servientes, subverterint, & dilapidaverint, necnon, qui se bona sua decoxisse simulantes, illa in fraudem creditorum suorum occultant, & eorum pecuniam totam in eorum utilitatem forsan converterint, ut eorum creditores ad secum componendum faciliùs alliciant, pœnâ ultimi supplicii, & eâ, quâ fures ipsi de jure vel consuetudine, aut particulari vel municipali

a *Hæc duo cap. habentur lib. 3. decret. tit. 22. de fidejussoribus, & tit. 23. de solutionibus.*

nicipali statuto plecti solent, puniri debeant. Mandantes tam urbis præfatæ Gubernatori, & Curiæ causarum Cameræ Apostolicæ generali auditori, quàm omnibus & singulis nostris & sedis Apostolicæ, in quibuscunque provinciis, legatis & vicelegatis, necnon quarumcunque civitatum, terrarum, oppidorum, & locorum, nobis & eidem sedi tam mediatè quàm immediatè subjectorum Gubernatoribus, Prætoribus, Capitaneis, Commissariis, & aliis quibuscunque Judicibus, quâvis etiam subdelegatâ potestate fungentibus, ut præsentes nostras inviolabiliter in eorum judiciis observent, nec contra tales, nisi illarum forma servatâ, procedere audeant, vel præsumant. Districtiùs quoque inhibentes quibuscunque terrarum, oppidorum & locorum dominis in temporalibus, in virtute sanctæ obedientiæ, ac sub excommunicationis, &c. pœnis, ne sic in præmissis judicantes eorum seculari auctoritate molestare, inquietare, perturbare, vel impedire audeant vel præsumant.

TITULUS XI.
DE CAMBIIS.
CAP. I.

Commutationis rerum ad res, sive pecuniæ ad pecunias, quam Cambium mercatorum vulgus vocat, prohibitio illicita, & declaratio concessa.

Pius V.

IN eam pro nostro pastorali officio curam diligenter incumbimus, ut Domini nostri ovibus opportuna pro animarum salute remedia adhibere minimè differamus. Cùm itaque ad aures nostras pervenerit, legitimum a cambiorum usum, quem necessitas, publicaque utilitas induxit, sæpenumerò ob illiciti quæstûs cupiditatem sic depravari, ut sub illius prætextu, usuraria pravitas à nonnullis exerceatur: Nos petitionibus, quæ super his nuper nobis factæ sunt, hâc perpetuò valiturâ decretali respondendum esse duximus, ut neque dolosis sua fraus suffragetur, neque ignotos perdat inscitia: sic enim pastoris officium exequimur, dum gregem nobis commissum ab æternæ damnationis periculo eripere modis omnibus studemus. Primùm igitur damnamus ea omnia cambia, quæ ficta nominantur, & ita confinguntur, ut contrahentes ad certas nundinas, seu ad alia loca cambia celebrare simulant, ad quæ loca ii, qui pecuniam recipiunt, literas quidem suas cambii tradunt, sed non mittuntur, vel ita mittuntur, ut transacto tempore, unde processerant, inanes referantur, aut etiam nullis hujusmodi literis traditis, pecunia ibi denique cum interesse reposcitur, ubi contractus fuerat celebratus: nam inter dantes & recipientes usque à principio ita convenerat, vel certè talis intentio erat, neque quisquam est, qui in nundinis, aut locis supradictis, hujusmodi literis receptis solutionem faciat. Cui malo simile etiam illud est, cùm pecuniæ, sive depositi, sive alio nomine ficti cambii traduntur, ut postea eodem in loco, vel alibi cum lucro restituantur. Sed & in ipsis cambiis, quæ realia appellantur, interdum (ut ad nos perfertur) Campsores præstitutum solutionis terminum, lucro ex tacita vel expressa conventione recepto, seu etiam tantummodò promisso, differunt. Quæ omnia nos usuraria esse declaramus, & ne fiant districtiùs prohibemus. Porrò ad tollendas quoque in cambiis, quantum cum Deo possumus, occasiones peccandi, fraudesque fœneratorum, statuimus, ne deinceps quisquam audeat, sive à principio, sive aliàs, certum & determinatum interesse, etiam in casum non solutionis, pacisci, neque realia cambia aliter, quàm pro primis nundinis, ubi illæ celebrantur, ubi verò non celebrantur, pro primis terminis juxta receptum locorum usum exercere, abusu illo prorsus rejecto, cambia pro secundis & deinceps nundinis, sive terminis exercendi. Curandum autem erit in terminis, ut ratio habeatur longinquitatis & viciniratis locorum, in quibus solutio destinatur, ne dum longiores præfiguntur, quàm loca destinatæ solutionis desiderant, fœnerandi detur occasio. Quicunque contra hanc nostram constitutionem commiserit, pœnis à sacris canonibus contra usurarios inflictis, se noverit subjacere. Eos verò, qui conspirationes fecerint, vel congestam undique pecuniam ita ad se redegerint, ut quasi monopolium pecuniæ facere videbuntur, pœnis, quæ à jure contra exercentes monopolia constitutæ sunt, teneri sancimus. Rom. 5. Cal. Febr 1575.

---

a *De cambiis & cambiorum institutis ac abusibus vide Ant. 2. part. tit. 1. c. 7. §. 47. de Laur. de Radulph. de usuris. c. consuluit. p. 2. q. 26. Ang. Sylv. Tab. Cajet. tract. de camb. Soto de just. & jure l. 6. q. 8. art. 1. Navar. c. 17. Joseph. Anglez. de camb.*

TITULUS XII.
DE FORMA CONTRAHENDI CENSUM.
CAP. I.

Census est rei immobilis fructiferæ in pecunia numerata contractus, nec super fructibus census augeri vel creari potest, cujus pretium semel constitutum immobile permanet.

Pius V.

CUm onus Apostolicæ servitutis obeuntes, cognovcrimus, innumeros celebratos fuisse, & indies celebrari censuum contractus, qui nedum non continentur intra limites, à nostris antecessorib. eisdem contractibus statutos, verùm etiam, quod deterius est, contrariis omninò pactionibus, propterea ardentem avaritiæ stimulum, legum, etiam divinarum manifestum contemptum præ se ferunt, animarum, prout tenemur, saluti consulentes, ac piarum mentium petitionibus etiam satisfacientes, tam gravi morbo, lethiferoque veneno, salutari antidoto non mederi.

Hâc igitur nostrâ constitutione statuimus a, censum seu annuum reditum creari, constituivé nullo modo posse, nisi in re immobili, aut quæ pro immobili habeatur, de sui natura fructifera, & quæ nominatim certis finibus designata sit.

Rursum nisi verè in pecunia numerata, præsentibus testibus, ac Notario, & in actu celebrationis instrumenti, non autem priùs recepto integro, justoque pretio.

Solutiones quas vulgò anticipatas appellant, fieri, aut in pactum deduci prohibemus.

Conventiones, directè aut indirectè obligantes ad casus fortuitos eum, qui aliàs ex natura contractûs non tenetur, nullo modo valere volumus.

Quemadmodum nec pactum, auferens aut restringens facultatem alienandi rem censui suppositam, quia volumus rem ipsam semper, & liberè, ac sine solutione laudemii, seu quinquagesimæ, aut alterius quantitatis vel rei, tam inter vivos, quàm in ultima voluntate alienari.

Ubi autem vendenda sit, volumus dominum censûs aliis omnibus præferri, eique denunciari conditiones, quibus vendenda sit, & per mensem expectari.

Pacta continentia, morosum censûs debitorem tenere ad interesse lucri cessantis, vel ad cambium, seu certas expensas aut certa salaria, aut ad salaria, seu expensas mei

---

a *Censûs variæ significationes explicantur apud Cassiodor. lib. 3. variar. epist. penult. & l. 2. §. post deinde. ff. de origine jur. Theophil. in §. ult. Instit. de Libertinu. quomodo verò differat à pensione emphyteutica, & aliis similibus, habet ex gloss. & Pan. in cap. constitutus. de religiosis domibus, & Bal. in titul. de pace Const. in verb. persolvere.*

dio juramento creditoris liquidandas, aut rem censui subjectam, sive aliquam ejus partem amittere, aut aliud jus ex eodem contractu sive aliunde acquisitum perdere, aut in aliquam pœnam cadere, ex toto irrita sint & nulla.

Imò & censum augeri, & novum creari super eadem vel alia re, in favorem ejusdem, aut personæ per eum suppositæ, pro censibus temporis vel præteriti, vel futuri, omninò prohibemus.

Sicut etiam annullamus pacta continentia solutiones onerum ad eum spectare, ad quem aliàs de jure, & ex natura contractûs spectarent.

Postremò census omnes in futurum creandos, non solùm re in totum vel pro parte perempta, aut infructuosa in totum vel pro parte effecta, volumus ad ratam petire, sed etiam posse pro eodem pretio extingui: Non obstante longissimi etiam temporis, ac immemorabili, imò centum & plurium annorum præscriptione, non obstantibus aliquibus pactis, directè aut indirectè talem facultatem aufetentibus, quibuscunque verbis aut clausulis concepta sint.

Cùm verò traditione pretii reditus extinguendus erit, volumus per bimestre ante id denuntiari ei, cui pretium dandum erit, & post denuntiationem, intra annum tamen, etiam ab inviro, pretium reperi posse, & ubi pretium nec volens intra annum exigat, volumus nihilominùs quandocunque reditum extingui posse, præviâ tamen semper denunciatione, de qua suprà, & non obstantibus his, de quibus suprà: idque observari mandamus, etiam quòd pluries ac pluries denunciatum fuisset, nec unquam effectus secutus fuisset.

Pacta etiam continentia pretium censûs extra casum prædictum ab invito aut ob pœnam, aut ob aliam causam repeti posse, omninò prohibemus.

Contractusque sub alia forma posthac celebrandos fœneratitios judicamus.

Et ita illis propterea non obstantibus, quicquid vel expressè vel tacitè contra hæc nostra mandata dari, remitti aut dimitti contingat, à fisco volumus posse vendicari. Hanc autem saluriferam sanctionem, nedum in censu noviter creando, verùm etiam in creato quocunque tempore alienando, modò post publicationem constitutionis creatus sit, perpetuò & in omnibus servari volumus.

Declarantes pretium semel census constitutum, nunquam posse ob temporum, aut contrahentium qualitatem, seu aliud accidens, nec quoad ultimò contrahentes, minui vel augeri.

Et licèt legem ipsam ad contractus jam celebratos non extendamus, illos tamen omnes, in quos sub alia forma pervenerunt census, hortamur in Domino, ut singulos contractus, censuræ bonorum religiosorum subjiciant, & animarum saluti consulant. Rom. 14 Calend. Febr. 1568.

TITULUS XIII.

DE TESTAMENTIS ET ULTIMIS VOLUNTATIBUS.

CAP. I.

Piis locis, qui testandi facultatem non habent Prælati, jure legati, vel donationis decimam tantum partem bonorum relinquere possunt.

Paulus III.

Romanus Pontifex, qui ex assueta sedis Apostolicæ benignitate in favorem Ecclesiarum, hospitalium, & aliorum piorum locorum diversa privilegia concedere consuevit, si processu temporis tendunt in abusum, illa moderari, ac desuper opportunè providere solet, prout rerum & temporum qualitate pensatâ conspicit in Domino salubriter expedire. Sanè non absque animi molestia accepimus, quòd nonnulli Archiepiscopi, Episcopi, & Prælati, aliæque personæ Ecclesiasticæ, tam seculares, quàm diversorum ordinum & militiarum regulares, non habentes de eorum rebus ac bonis testandi & disponendi facultatem, & Ecclesias, hospitalia, & alia pia loca, quibus à dicta sede Apostolica capiendi res & bona ex testamento, vel alia dispositione illorum, qui aliàs de rebus & bonis eorum disponere non possent, facultas est concessa, hæredes instituunt, & in testamentis, sive eorum dispositionibus, plura legata seu ordinationes, in favorem diversarum personarum, ac alios usus, in quos bona & res hujusmodi transmittere non possent, faciunt: Hospitaliaque, Ecclesiæ, & loca pia hujusmodi, sive eorum Rectores fidem testantium, seu disponentium insequent. legata ipsa, & in testamentis, seu aliis, etiam inter vivos dispositionibus, ordinata adimplent, ex quo Camera Apostolica circa res & bona, spolia nuncupata, per obitum Archiepiscoporum, Episcoporum, prælatorum, & aliarum personarum Ecclesiasticarum hujusmodi, absque testandi & disponendi facultate decedentium, remanentia in suis juribus detrimentum patitur, & jacturam. Et quia nostrum est, in præmissis taliter providere, quòd ipsius Cameræ jurium debita ratio habeatur, motu proprio, & ex certâ nostra scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, tenore præsentium, omnia & singula privilegia, facultates, gratias, literas, & indulta, quibusvis Ecclesiis, etiam Metropolitanis, monasteriis, hospitalibus, etiam ab Archiepiscopali sancti Jacobi in Augusta de urbe dependentibus, seu causam habentibus, ac aliis piis locis ubilibet constitutis, per quoscunque Romanos Pontifices prædecessores nostros, ac nos & sedem præfatam, super capiendis seu acquirendis hæreditatibus, rebus, ac bonis, ex testamento, donatione inter vivos, vel aliâ quacunque dispositione, quorumcunque Archiepiscoporum, Episcoporum, Prælatorum, & aliarum personarum Ecclesiasticarum, secularium vel regularium, utcunque etiam, ut præfertur, qualificatorum, quâcunque præeminentiâ, ac dignitate, & auctoritate fulgentium, etiamsi S. R. E. Cardinalis fuerit, de hæreditatibus, rebus, & bonis hujusmodi facultatem disponendi non habentium, vel aliàs quomodolibet concessa, etiamsi usu recepta sint, moderantes, volumus, decernimus & declaramus, quòd Archiepiscopi, Episcopi, Prælati, & personæ hujusmodi, de rebus ac bonis eorum, à nobis, vel à dicta sede facultatem testandi seu disponendi non habentes, decimam partem tantùm rerum & bonorum eorundem mobilium & immobilium, & se moventium, ac pecuniarum Ecclesiis, monasteriis, hospitalibus, & piis locis capiendi & acquirendi facultatem hujusmodi habentibus tantùm, non per viam institutionis hæredum, seu donationis, vel legati in vita seu in morte relinquere, & Ecclesiæ, monasteria, hospitalia, & pia loca hujusmodi, seu illorum rectores, non nisi decimam partem hujusmodi capere seu acquirere possint, & ad hoc Ecclesiarum, & hospitalium, ac aliorum piorum locorum hujusmodi privilegia, facultates, concessiones, gratias, literas, & indulta quæcunque reducimus, moderamur: decernentes sic, & non aliter in præmissis, ac illa quomodolibet concernentibus, & quoad privilegia, facultates, gratias, indulta, etiam in forma brevis in futurum concedendas, per quoscunque, tam ordinariâ, quàm delegatâ, & mistâ auctoritate fungentes Judices, & personas, etiam dictæ Romanæ Ecclesiæ, Cardinales, ubique judicari, cognosci, ac decidi debere; sublata eis & eorum cuilibet quâvis aliter judicandi, cognoscendi, ac decidendi facultate, necnon irritum & inane, quicquid secus super his à quoquam, quâvis auctoritate, scienter vel ignoranter contigerit attentari.

CAP.

CAP. III.

Testamenta & donationes acquisitorum ex bonis Ecclesiæ in favorem illegitimorum, etiam legitimatorum, non tamen hospitalibus expositorum & orphanor. infirmantur & annullantur.

Pius V.

QUæ ordini Ecclesiastico noxia esse, & scandalum objicere perhibentur, necesse est, à medio submovere: quod nos pro nostri muneris officio, inter alia incommoda, quæ in oculos nostros incurrunt, de Christi peculio, ne ab indignis & rejectis ignominiosè consumatur, nevè illorum causâ Ecclesiis & pauperibus præripiatur, curam præcipuam habere volentes, de nobis attributæ potestatis plenitudine, revocamus & abolemus omnia & quæcunque privilegia, licentias, dispensationes, & indulta faciendi testamenta, donationes, sive inter vivos, sive causâ mortis, legata, & quascunque alias dispositiones, de dominiis, terris, castris, domibus, & quibuslibet aliis bonis & rebus immobilibus, mobilibus, & se moventibus, necnon pecuniis, juribus, & actionibus, ex beneficiis, fructibus, pensionibus, & aliis rebus Ecclesiasticis qualibuscunque confectis, acquisitis, & aliàs quomodocunque provenientibus, necnon de peculio, & aliis etiam solâ industriâ, labore, muneribus, aut quocunque alio modo partis, cujuscunque qualitatis, quantitatis, speciei, naturæ, & valore existentibus, in quoscunque illegitimos, sive suos, sive extraneos, etiam legitimatos, eosdemque ex toto, vel in parte hæredes instituendi, & substituendi, seu quòd ipsi in prædictis ab intestato succedant, cæterasque hujusmodi facultates & permissiones, ac etiam habilitationes, & capacitates succedendi in bonis & rebus feudalibus & emphyteuticis, ab Ecclesiis, monasteriis, & piis locis profectis, quibuscunque personis secularibus, & quorumcunque ordinum, necnon militiarum, & hospitalium, regularibus, ac Romanæ Curiæ officialibus, & aliis curialibus, curiamque ipsam sequentibus, & etiam urbis Romæ civibus, ac palatia, ædes, census, aliaque bona, in ea, ejusque districtu habentibus, nostris quoque & aliorum Romanorum Pontificum familiaribus, Ecclesiarum Prælatis, etiam sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, & aliis cujuscunque dignitatis, ordinis, & conditionis existentibus, illorumque, & aliis Ecclesiis, capitulis, conventibus, ordinibus, militiis, hospitalibus, collegiis, officiis, & locis, ac prædictæ urbi, aliisque civitatibus, provinciis, & dominiis, eorumque dominis, populis, civibus, & incolis, tam per fel. record. Sixtum IV. Innocentium VII. Alexandrum VI. Julium II. Leonem X. Clementem VII. Paulum III. Julium III. Paulum IV. Pium IV. & qui ante illos fuerunt, alios quoscunque Romanos Pontifices, ac nos, & sedem Apostolicam, ejusque legatos, etiam de latere, nuncios, notarios, comites, collegia, officia & loca, etiam per modum statuti perpetui, generalis legis, initi & stipulati contractûs, seu quasi, & aliàs sub quibuscunque tenoribus & formis, ac cum quibusvis restitutivis, perseverativis, mentis, attestativis, derogatoriarum derogatoriis, aliisque fortioribus, efficacioribus, & insolitis clausulis, necnon irritantibus, & aliis decretis, etiam motu proprio, & ex certa scientia, deque simili potestatis plenitudine, ac prædictorum Cardinalium consilio, & maturâ deliberatione in consistorio habitâ, necnon consideratione, intuitu, contemplatione, vel ad instantiam Imperatoris, Regum, & aliorum Principum, etiam ob remunerationem laborum & obsequiorum nobis & dictæ sedi impensorum, refectionem damnorum, compensationem jurium cessorum vel oblatorum, novatæ militiæ contra hæreticos & infideles, seu prædictæ urbis ornatu, & frequentatione, ac quibuscunque aliis casibus, ac etiam necessariis & piis causis concessa, & multiplicatis vicibus confirmata, innovata, extensa, & moderata, & quantocunque tempore pacificè observata; quoad eam partem, quæ illegitimos prædictos tangit duntaxat, etiam si illa contineant, quòd omnes Curiales Curiam sequentes, & alii, sive Ecclesiastici, etiam Cardinales, sive Mundani, qui palatia, domos, & prædia urbana vel rustica ædificaverint, aut census, aliavè bona acquisiverint, aut aliàs acquisita habuerint in dicta urbe, & circum eam ad milliaria decem, ex bonis, seu fructibus Ecclesiasticis, hi tales de illis, necnon juribus & jurisdictionibus omnibus, in favorem illegitimorum, ac quomodolibet inhabilium & incapacium, sive inter vivos, sive causâ mortis disponere, eosque hæredes & successores universales, vel particulares instituere & substituere, & si intestati decessetint ipsi illegitimi & incapaces, in illis succedere possint, quodque per quascunque revocationes, derogationes, aut alias contrarias dispositiones illis, quorum interest, præjudicari nequeat, & si ullo unquam tempore præjudicatum, aut derogatum quoquo modo apparuerit, jus quæsitum ablatum, & literæ revocationum & derogationum hujusmodi juris quæsiti, ablatæ censeantur: sicque per quoscunque Judices judicari debeat, & etiam diffiniri. Ac pariter tollimus & abrogamus omnes & quascunque facultates similia concedendi, legatis, nuntiis, notariis, comitibus, collegiis, officiis, & aliis supradictis, quorum omnium tenores, ac si ad verbum insererentur, habemus præsentibus pro expressis. Ita ut privilegiorum, dispensationum, facultatum, habilitationum, capacitatum, indultorum, & aliorum supradictorum sic revocatorum, aut etiam literarum legitimationis prætextu, nullus omninò de hujusmodi bonis, rebus, pecuniis, juribus, jurisdictionibus, & actionibus, in commodum & favorem illegitimorum utriusque sexûs, sive eorum filiorum, sive consanguineorum, affiniumvè, sive extraneorum, etiam in statu seculari procreatorum, ac legitimatione quâcunque auctoritate donatorum, vel ad hujusmodi res & bona, ejusque successionem, testato vel intestato, idoneorum & capacium effectorum, sive *a* testamento, sive donatione, sive legato, sive eleemosynâ, sive alio quocunque titulo, & pio opere (exceptis in communi, ac omni fraude, conventione, seu compositione cessante, Hospitalibus expositorum, & orphanorum) disponere, nec illegitimi ipsi in eis ab intestato, sive protinùs, sive per interpositas personas, ac quomodocunque succedere, aut illa alia ad eos, etiam per quemcunque circuitum multiplicatarum in alios capaces successionum, ullo tempore devenire possint. Ac etiam nulla esse, & pro infectis habere volumus omnia & quæcunque facta hucusque testamenta, legata, donationes, & alia disposita hujusmodi, quæ viventibus adhuc testatoribus, aut aliàs, locum non habuerunt, ac pariter intestato successiones non tamen litigiosas, quæ plenarium non sunt effectum sortitæ. Dehinc verò districtiùs prohibemus, ne talia sive in prædictos illegitimos utriuslibet sexûs, sive in illorum conjuges, sive ipsorum parentes, filios, descendentes, ascendentes, vel alios cognatos, sive viventibus, sive defunctis ipsis illegitimis, etiam paupertatis, dotis, aut alterius cujuscunque pii operis intuitu fiant, nevè ipsi unquam in rebus, bonis, pecuniis, juribus, jurisdictionibus, & actionibus prædictis, sive totis, sive in parte succedant, aut illa ad ipsos, quâvis dispensatione suffultos, etiam per prædictum circuitum deveniant, nevè de eis ulla in alium seu alios concessio, donatio, translatio, aliavè dispositio fiat, aut alia bona similia vel dissimilia, illegitimis aut aliis supradictis concedantur. Quòd si prædictorum quispiam fuerit præsentium violator, testamentum, donatio, legatum, & dispositio,

a *C. fin. de pecul. cler. Abb. in c. cùm esset in relict. col.* 14. *Barb. in tract. de præst. Card.* 1. *part. qu.* 4. *Joan. Mai. in* 4. *sent. dist.* 24. *qu.* 20. *Ang. in verb. clericus.* 2. §. 13. *Sylvest. verb. Clericus.* 4. *quæst.* 2. *Alvar. Pelag. de planct. Eccles.* 2. *part. art.* 28. *col.* 3. *Archid. in sum.* 12. *quæst.* 5.

omnino non teneat, nec etiam quoad alios capaces, & res alias valeat, sicque disponens privilegio, dispensatione, facultate, & indulto prædicto, ejusque usu & commodo, etiam in cæteris omnibus, ipso sit jure privatus. Nemo quantumvis capax, illius prætextu fructus, res, pecunias, aut prorsus alia bona sua faciat, nec illa detinens præscriptione, aut ullo alio juris præsidio adjuvetur, sed ad integram illorum restitutionem, quocunque temporis lapsu non obstante, debeat coërceri. Ita ut omnes in Ecclesiis, monasteriis, beneficiis successores, tam conjunctim, quàm divisim, quisque videlicet pro rata parte sua, illa omni tempore recuperare possint, & qui primus cæteris ab eo monitis & negligentibus judicium intenderit, ei soli res tota meritò vendicetur. Nullis verò hujusmodi successoribus, pro prædictis insistentibus, ac etiam de peculio aliàs, quàm ex rebus Ecclesiasticis confecto, locorum ordinarii, tam concessorum & relictorum illegitimis, eorumve causâ, quàm quorumcunque aliorum bonorum immobilium, mobilium, & se moventium, necnon pecuniarum, fructuum, rerum, & jurium, aliàs sub dictis testamentis, donationibus, legatis, & dispositionibus comprehensorum, corporalem possessionem, amotis inde & expulsis quibuscunque detentoribus, sive incapacibus sive capacibus, per se vel alium, seu alios, liberè apprehendant, & apprehensam hujus sedis nomine custodiant, donec ipsa sedes de illis, uti tum tulerit piorum operum necessitas, duxerit providendum. Bona verò, res, & jura feudalia, vel emphyteutica (aliis legitimis ad ea forte vocatis non existentibus) eo ipso devoluta, & juri ac proprietati suarum Ecclesiarum & locorum restituta, & cum reliquis eorum bonis consolidata esse declaramus.

CAP. III.

Bona Ecclesiastica sine indulto Apostolico ultimæ voluntatis arbitrio non relinquuntur.

Pius IV.

GRave nobis & molestum accidere solet, cùm de personarum Ecclesiasticarum actionibus, quæ integritatis exemplo cæteris præstare debent, ea nobis deferuntur, quæ & eorum famæ sinceritatem denigrare,& Cameræ nostræ Apostolicæ incommodum ac detrimentum afferre videntur: unde nos, ut malitiosorum pravis intentionibus occurrere valeamus, debita postmodum remedia in medium afferre, & perniciosis fraudibus, prout ex universalis nostræ Curiæ solicitudine tenentur, obviare cogimur. Cùm itaque (sicut ex proborum & fide dignorum hominum relatione nuper accepimus) quamplures Prælati, Presbyteri, & aliæ Ecclesiasticæ personæ diversarum provinciarum, locorum, & dominiorum, & præsertim regni Neapolis, nulla à nobis, seu sede Apostolicâ, facultate testandi suffulti vel muniti, sed temeritate propriâ, & forsan ad suorum importunam suggestionem impulsi, in eorum ultimis voluntatibus testamenta sua condendo, ac donationes, seu legata, aut codicillos faciendo, de bonis suis diversimodè, licèt id facere nullo modo *a* possint, neque debeant, disponere audeant, ipsaque bona, sub diversis confictis prætextibus & coloribus, hospitalibus, ac piis locis, & forsan eum promissionibus clandestinis, quòd eorum consanguineis, vel affinibus, aut aliis personis ab eisdem testatoribus nominatis, post illorum obitum, ab ipsis hospitalibus & locis de certa seu quota portione bonorum hujusmodi subveniatur, testari, relinquere, legare, codicillari non erubescant, in dictæ Cameræ grave damnum & præjudicium maximum, dictæ Cameræ indemnitati opportunè consulere, & inconvenientibus hujusmodi, pro officii nostri debito, congruum remedium adhibere volentes, motu proprio, & ex certa scientia, ac maturâ deliberatione nostrâ, non ad tuam, vel alterius pro te, nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam, auctoritate Apostolicâ, tenore præsentium decernimus & declaramus, omnia & singula testamenta, donationes in illis, vel mortis causâ factas, codicillos, legata, & quæcunque alia in ultimis voluntatibus, per quoscunque Ecclesiarum prælatos, etiamsi Patriarchali, Archiepiscopali, vel Episcopali præfulgeant dignitate, ac quorumvis monasteriorum cujuscunque ordinis Abbates, seu commendatarios, ac presbyteros, & alias quaslibet Ecclesiasticas personas prædictas, & quascunque alias, quæ ex bonis & reditibus Ecclesiasticis, & beneficiorum fructus percipiunt, absque nostra, seu ejusdem sedis, speciali licentia & facultate quomodolibet, quæ in futurum ab illis quocunque prætextu, aut quæsito colore, etiam in favorem hospitalium, & aliorum piorum locorum hujusmodi de dictis reditibus fieri, condi, & testari, seu relinqui, aut quovis ultimæ voluntatis titulo disponi contigerit, nulla, irrita, inania, invalida, ac nullius roboris, vel momenti fore, & esse, ac nemini, neque etiam hospitalibus, & piis locis præfatis (cùm ad Cameram ipsam solùm fraudandum, prout ex multis fraudibus desuper commissis & repertis nobis constituit, præmissa fieri, clarè appareat) ullatenus deinceps suffragari, neque subsistere, aut testamentis suis hujusmodi quenquam juvare, aut tueri, nec effectum aliquem ullâ ratione habere, vel sortiri.

a *Ut in c. quia nos, & c. relatum, 2. de test.*

TITULUS XIV.
DE NAUTIS ET NAUFRAGIUM PATIENTIBUS.

Naufragata bona occupantes, & nautas impedientes, excommunicantur, qui verò iis opitulantur, condonatione Pontificiâ remunerantur.

Julius III.

ORdinamus, statuimus, firmiterque & inviolabiliter observari mandamus, in virtute sanctæ obedientiæ, & sub excommunicationis, necnon decem millium ducatorum auri largorum Cameræ Apostolicæ applicandorum pœnis, quatenus in urbe Roma, suisque portibus & ripis, aliisque omnib. & singulis civitatibus, terris, castris, ripis, portibus, & plagis, Romanæ Ecclesiæ mediatè vel immediatè subjectis, etiam Prælatorum, dominorum temporalium, & Baronum dictarum terrarum, in quibus est commercium maritimum, persona aliqua cujuscunque gradûs, Ecclesiastici vel secularis, communiter vel divisim, officialis aut privatus, etiam Cardinalatûs honore fulgens, deinceps non audeat vel permittat præbere impedimentum, aut genus aliquod molestiæ præstare, dictis nautis & mercium conductoribus subditis Imperatoris, qui eùm bono aut iniquo tempore infortunium aut naufragium patiantur, in dictis ripis, aut prope ripas, vel intra mare, seu in aliqua parte illius, aut portibus seu plagis (quod Deus avertat) aut quovis alio voluntario aut necessitato, infortunato aut pacifico modo, eos inibi applicare contingat, in quamcunque ripam, portum, aut plagam dictarum terrarum, quinimò illi favore & opere gratiosis recipiantur, & benignè tractentur, restituendo & restitui faciendo res & bona eorum, in talibus navigiis conducta, si ea per aliquem vel aliquos detineri & occupari contingat, vel in posterum occupabuntur aut detinebuntur, ad effectum, ut stante hujusmodi bona comparatione eorum querelæ cessent, & illi libentiori animo conducant ad loca prædicta se & eorum merces. Et ut Christi fideles ad præmissa alliciantur, ac ab eis, naufragium hujusmodi patientibus, promptiora subsidia præbeantur, omnib. & singulis utriusque sexûs Christi fidelibus, qui auxilium consi-

consilium, & favorem, naufragium patientibus in reparatione & conservatione suorum bonorum præstiterint, 10. annos & totidem quadragenas, de injunctis eis pœnitentiis, in Domino relaxamus. Rom. 22. Octobr. 1554.

CAP. II.

Furatur res, quæ jacens post naufragium in ripis aut portibus locorum maritimorum diripitur, repulso omnis consuetudinis prætextu, nisi restituatur.

Paulus III.

JUlius Papa II. considerans, tam civili quàm canonicâ lege, licere unicuique naufragium suum impunè colligere, ac jacta in mari, allevandi oneris causâ, recuperare, illaque diripientes furtum committere, & graviter delinquere, ac Christianos naufragium patientes, rebus suis spoliantes, diversis pœnis puniri: & propterea consuetudinem prædictam, tanquam contra regulam fidei, quâ unus alteri auxilio esse tenetur, meritò corruptelam appellari, neminique suffragari debere, cujuscunque temporis cursu munitam: Volensque (sicut ejus incumbebat pastorali officio) omnium mari terrâque ad almam urbem nostram venientium, securitati & tranquillitati providere, periculisque hujusmodi obviare, ac venientium ad almam urbem, ex omnibus mundi partibus, tanquam ad matrem, de necessariis cum opulentia providere, necnon animarum eorundem Christi fidelium saluti consulere, motu proprio, non ad alicujus sibi super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed de ejus mera deliberatione, & ex certa sua scientia, consuetudinem capiendi & retinendi bona, per naufragium vel jactum, levandi navis gratiâ, aut aliâ necessitate urgente, factum ad littora maris, civitatum, terrarum, & locorum Rom. Ecclesiæ mediatè vel immediatè subjectorum pertinentia, allegari non posse, illamque nulli, in judicio vel extra illud, suffragari debere, auctoritate Apostolicâ decrevit & declaravit: Et ultra pœnas, tam à lege, quàm à canone, contra tales spoliantes bonis suis Christianos naufragium patientes, & raptores in littore maris, civitatum, terrarum & locorum, Romanæ Ecclesiæ mediatè vel immediatè subjectorum, hactenus inflictas, quas pro potiori cautela innovavit & confirmavit, talium spoliantium, cujuscunque auctoritatis & dignitatis forent, bona & jura quæcunque præmissa, confiscavit & publicavit, illaque Cameræ Apostolicæ confiscata, & publicata, & locorum dominos id fieri permittentes, excommunicatos eo ipso fore decrevit, & etiam declaravit: Dictosque raptores in flagranti crimine repertos, ut latrones & grassatores puniri posse, aliàs ut fures: præterquam, si nautis in manifesto naufragii & submersionis periculo constitutis, eorum opem & auxilium implorantibus & exposcentibus, non absque vitæ discrimine, in personarum & rerum conservatione auxilio fuerint, vel aliàs ab imminentis & præsentanei naufragii periculis, ipsorum labore & operâ liberaverint, & salvos reddiderint, aut bona jam deperdita recuperaverint.

FINIS LIBRI SECUNDI.

SEPTIMI DECRETALIUM LIBER TERTIUS.

TITULUS I.

DE VITA ET HONESTATE CLERICORUM.

CAP. I.

Clerici habitûs decore modesti incedant, omnem luxûs ornatum fugientes, sub pœna beneficiorum, quæ possident.

Leo X. *in Concilio Lateranensi.*

CLerici temperatè ac modestè omnia faciant, & tam beneficiati, quàm in sacris ordinibus constituti *a*, comam neque barbam non nutriant, neque mulas aut equos cum phaleris, ornamentisque ex velluto aut serico factis, habeant, sed ejusmodi rebus, ex panno tantùm aut corio simpliciter utantur. Si quis contrafecerit, excommunicationem incurrat, & si post legitimam admonitionem in hujusmodi pertinacia obstinatus permanserit, beneficiis omnibus, quæcunque habet, privatus sit, & esse censeatur, eaque sic vacantia, à sede Apostolica liberè impetrari valeant.

a *Cap. clericus. de vita & honestate clericorum. Ex Concilio Carthaginensi 4.*

CAP. II.

Clerici non solùm internâ vitæ munditiâ, verùm etiam exterius decenti habitûs ornatu & modestiâ vitæ integritatem & gravitatem probent.

Pius IV.

NOs pro pastorali officii nostri solicitudine, Ecclesiasticam disciplinam temporum difficultate, ac hominum maliriâ, licentiâque deterius labentem, quantum nobis ex alto conceditur, in pristinam sacrorum canonum observantiam reducere cupientes, considerantes-

que conveniens esse, ut clerici, maximè qui in sacris ordinibus constituti, aut beneficiati existunt, cujuscunque gradûs existant, non solùm interius vitæ munditiâ *a* ac virtutum splendore, cæteris præfulgent, verùm etiam exterius, in eorum habitu & vestibus, gravitatem & morum honestatem, quæ ipsos decet, præ se ferant, statuimus, decernimus & ordinamus, quod omnes & singuli clerici, qui dignitates, personatus, canonicatus, & præbendas, parochiales Ecclesias, aut alia quæcunque beneficia Ecclesiastica, qualiacunque sint, obtinent, vel qui in quibusvis sacris ordinibus constituti sint, qui in hac alma urbe nostrâ permanent & moram trahunt, & in illo inducti incedant cum debita & congrua tonsura, vestes exteriores antè infra genua se extendentes, ita ut à vestibus & sagis laicorum omninò differant, gestent, sub pœna excommunicationis, ac sub aliis, ac etiam crescente eorum contumaciâ beneficiorum privationis, arbitrio nostro, seu dilecti filii nostri Jacobi titul. S. Mariæ in Cosmedin. in hac alma urbe ejusque districtu Vicarii generalis, imponendis pœnis in eventu contraventionis incurrent.

CAP. III.

Concubinarii privantur officiis, & inhabiles ad officia & beneficia declarantur.

Nicolaus V.

SI diligenter attendimus vitia singula, quæ in conspectu populi decus vilescere faciunt clericale *b*, quàm odibilis sit incestus in clerico, crimen incestus hujusmodi, quod plerique, propter illius impunitatem, sibi blandiuntur minimè verendum, imo quasi non fore peccatum, non immeritò cohibere compellimur, & præsertim eò propensius in curia nostra, quò illud ibidem videtur scandalosius, & ab aliis periculosius trahitur in exemplum. Hinc est, quòd nos præsentis constitutionis edicto, universis & singulis sedis Apostolicæ officialibus, necnon quævis Romanæ curiæ officia exercentibus, etiamsi ratione officiorum hujusmodi, ipsius sedis officiales non censeantur, & aliis quibuscunque clericis eandem curiam sequentibus, districtius inhibemus, ne quisquam ex eis concubinam publicè in domo sua, aut alibi, ut illius turpi commercio liberius utatur, teneat: seu quicunque mulierem ad aliorum turpem usum hujusmodi, aut quamcunque mulierem in præsentiarum tenuerit, nisi post præsentium publicationem in valvis Basilicæ Principis Apostolorum de urbe, & in cancellaria nostra faciendam (quam etiam vim habere volumus monitionis peremptoriæ) infra novem dies, ab hujusmodi excessu, realiter & cum effectu destiterit, ac concubinam seu mulierem ipsam penitus & omninò dimiserit, quodque quisquis in antea concubinam vel mulierem talem tenere præsumpserit, omnibus beneficiis suis Ecclesiasticis, necnon quæ in dicta curia obtinent vel exercent, officiis, sint ipso facto privati, illaque extunc possit per quoscunque alios libere impetrari, iidemque privati, necnon quicunque alii concubinas & mulieres hujusmodi, contra præsentem prohibitionem tenere præsumentes, inhabiles censeantur ad beneficia obtinenda, & in dicta curiâ officia hujusmodi exercenda, nec illorum capaces efficiantur, nisi inhabilitatem suam antea per dictæ sedis literas obtinuerint aboleri, & interim per eos in prædictis gesta habeantur pro infectis.

CAP. IV.

Incontinentes clerici & sceleris contra naturam horrore infecti, sacris canonum & juris civilis statutis plectuntur. Idem in concubinarios decernitur.

Leo X. *in Concilio Lateranensi.*

UT clerici præsertim castè continenterque juxta canonum præcepta vivant, statuimus, ut contrafacientes acriter secundùm canones puniantur. Si quis verò, tam laicus, quàm clericus, de crimine, propter quod venit ira Dei in filios diffidentiæ, convictus fuerit, pœnis per sacros canones, aut jus civile, respectivè impositis puniatur. Concubinarii autem, sive laici sive clerici fuerint, eorundem canonum pœnis mulctentur, neque superiorum tolerantia, seu prava consuetudo, quæ potiùs corruptela dicenda est, à multitudine peccantium, aliavé qualibet excusatio, eis aliquo modo suffragetur, sed juxta juris censuram severè puniantur.

CAP. V.

Clerici nefandi criminis contra naturam rei, degradati, & clericali privilegio exauctorati, seculari jurisdictioni, pœnas easdem, quæ in laicos statuta sunt, recepturi, tradantur.

Pius V.

HOrtendum illud *a* scelus, quo pollutæ, fœdatæque civitates tremendo Dei judicio conflagrârunt, acerbissimum nobis dolorem inurit, graviterque animum nostrum commovet: ut ad illud, quantum potest, comprimendum, studia nostra conferamus. Sanè Lateranensi Concilio *b* dignoscitur constitutum, ut quicunque clerici illâ incontinentiâ, quæ contra naturam est, propter quam ira Dei venit in filios diffidentiæ, deprehensi fuerint, laborare, à clero dejiciantur, vel ad agendam in monasteriis pœnitentiam detrudantur. Verùm ne tanti flagitii contagium impunitatis spe, quæ maxima peccandi illecebra est, fidentius invalescat, clericos hujus nefarii criminis reos, gravius ulciscendos deliberavimus, ut qui animæ interitum non horrescunt, hos certè deterreat civilium legum vindex gladius secularis. Itaque quod nos jam in ipso Pontificatûs nostri principio hâc de re decrevimus, pleniùs nunc, fortiùsque persequi intendentes, omnes quoscunque Presbyteros, & alios clericos seculares & regulares, cujuscunque gradûs & dignitatis, tam dirum nefas exercentes, omni privilegio clericali, omnique officio, dignitate, & beneficio Ecclesiastico præsentis canonis auctoritate privamus. Ita quod per Judicem Ecclesiasticum degradati, potestati statim seculari tradantur, qui de eis illud idem capiat supplicium, quod in laicos, hoc in exitio devolutos, legitimis reperitur sanctionibus constitutum. Rom. 3. Cal. Sept. 1568.

TITULUS II.
DE CLERICIS NON RESIDENTIBUS IN ECCLESIA VEL PRÆBENDA.

Episcoporum non residentium in diœcesi, oviliúq; curam negligentium pœna.

a *Ex Concilio Carthag. cap.* 45. *& ex generali Synodo sept. can.* 19. 21. *quæst.* 4. *cap. omnis jactura. Concil. Trident. sess.* 14. *cap.* 6. b *In Presbyterorum lasciviam & libidinem sanctiones variæ editæ sunt à summis Pontificibus & Conciliis. Nicæno can.* 3. 32. *dist. cap. interdicit. & Nannetens. cap.* 3. *quas refert Burchardus lib.* 2. *decret. cap.* 116. *Loco. part.* 6. *c.* 192. *Adde Concil. Trident. sess.* 28. *de reformat. cap.* 14. *& l. eum qui. C. de Episcop. & Cler. v. Concil. Tridentin. sess.* 25. *cap.* 14.

a *Jure hoc scelus vocat horrendum & execrandum, post Alex. Alens.* 2. *part. quæst.* 143. *Thom.* 22. 154. *Astens. l.* 2. *tit.* 64. *Anton.* 2. *part. tit.* 5. *cap.* 4. *Uniguer. cap.* 7. §. 3. *Ang. Sylv. Tab. ver. luxur. Peral. tit. de luxuria.* b *Cap. clerici. de excessibus prælat. & sup. tit. eod. cap.* 1.

CAP

CAP. I. Pius IV. *ex Concilio Tridentino.*

DE salute gregis Dominici nobis ex alto commissi attentiùs cogitantes, eo libenter intendimus, per quæ grex ipse, continuâ suorum cum eo residentia *a* pastorum, præservetur à noxiis, & in devium prolabens, ad rectitudinis tramitem reducatur, ut pastores ipsi residentiam ipsam, prout tenentur, commodiùs facere, ac circa ipsius gregis curam libentiùs ac ferventiùs invigilare, & illum ab errorum præcipitiis præservare, ac in fide orthodoxa, & devotione nostra, continere valeant, opem & operam efficaces impendimus, prout rerum & temporum qualitate pensatâ, conspicimus in Domino salubriter expedire. Hinc est, quòd nos motu proprio non ad alicujus nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed de nostra mera deliberatione, universos & singulos venerabiles fratres nostros Episcopos, Archiepiscopos, Primates, & Patriarchas, ab Ecclesiis & diœcesibus suis absentes, in virtute sanctæ obedientiæ, ac sub interdicti ingressûs Ecclesiæ pœna, eo ipso, absque alia declaratione, incurrendâ, districtè præcipiendo monemus, ut omnibus postpositis quando citius, in Romana Curia videlicet moram [redacted]entes, intra unum, extra eam verò in Italia, intra duos, extra verò Italiam existentes, infra 4. menses à die publicationis præsentium, in locis infrascriptis faciendam computandos, se itineri committere, & legitimis itineribus ad Ecclesias seu diœceses suas proficisci, & sese personaliter conferre, ac ibidem, ut tenentur, residere, & pastorale officium exercere debeant. Si quis autem à Patriarchali, Primatiali, Metropolitana seu cathedrali Ecclesia, sibi quocunque titulo, nomine seu jure commissa, quâcunque illæ dignitate, gradu & præeminentiâ præfulgeant, legitimo impedimento, seu justis rationalibus causis cessantibus, sex mensibus continuis extra suam diœcesim morando abfuerit, quartæ partis fructuum unius anni, fabricæ Ecclesiæ & pauperibus loci, per superiorem Ecclesiasticum applicandorum, pœnam ipso jure incurrant: Quòd si per alios sex menses in hujusmodi absentia perseveraverint, aliam quartam partem fructuum similiter applicandam, eo ipso amittat: crescente verò contumacia, severiori sacrorum canonum censuræ subjiciatur *b*, Metropolitanus, Suffraganeos, Episcopos absentes, Metropolitanum verò absentem, suffraganeus, Episcopus antiquior residens, sub pœna interdicti ingressûs Ecclesiæ ipso jure incurrenda, infra tres menses, per literas vel nuntium Romano Pontifici denuntiare teneatur: qui in ipsos absentes, prout cujusque major aut minor contumacia exegerit, suæ supremæ sedis auctoritate animadvertere, & Ecclesiis ipsis de pastoribus utilioribus providere poterit, sicut in Domino noverit, salubriter expedire.

CAP. II.

Privilegia & facultates concessa Episcopis in gratiam pastoralis residentiæ.

EOsdem autem Patriarchas, Primates, Archiepiscopos, & Episcopos mandatis nostris parentes, & apud suas Ecclesias, seu in earum diœcesibus personaliter residentes, specialibus favoribus & gratiis prosequi volentes, ut liberiùs & commodiùs eorum officio fungi valeant, eis & eorum cuilibet, ut quando resederint, etiam prætextu quorumcunque delictorum & excessuum atrociorum, etiam hæresis & læsæ majestatis criminum, per eos quomodolibet commissorum, ad comparendum personaliter in Romana Curia, per quoscunque Judices ordinarios vel delegatos, etiam sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, nisi vigore specialis commissionis, manu nostrâ vel Romani Pontificis pro tempore existentis signatæ, trahi aut citari non possint nec debeant, atque aliter factas citationes & censuras in eis appositas, ac inde secuta quæcunque, nulla & irrita, ac nullius roboris & momenti fore, ac eos minimè afficere aut arctare statuimus & ordinamus. Necnon eos, & eorum quemlibet, ab omnibus & singulis decimis, subsidiis, & aliis oneribus, ordinariis, & extraordinariis quomodolibet nuncupatis, per nos & successores nostros Romanos Pontifices pro tempore existentes, ac sedem Apostolicam, etiam motu proprio, & ex certa scientia, ac etiam consistorialiter, etiam ad instantiam Regum & Principum quomodolibet, & ex quavis etiam quantumvis urgentissima, justissima, ac pia, & necessaria causa, etiam pro defensione fidei Catholicæ, ratione dictarum Ecclesiarum nunc & pro tempore impositis, illorumque solutione, auctoritate Apostolicâ, tenore præsentium, ex simili scientia, penitùs & omninò eximimus & liberamus, nec ad id dilectis filiis modernis & pro tempore existentibus, S. R. E. Camerario, necnon Cameræ Apostolicæ Thesaurario, præsidentibus & clericis, ac decimarum, subsidiorum, & aliorum onerum hujusmodi collectoribus & subcollectoribus, seu exactoribus, & commissariis ad id pro tempore deputatis, etiam vigore quorumcunque privilegiorum, indultorum, & literarum, etiam præsentibus derogantium, ac illorum totum tenorem de verbo ad verbum exprimentium, eis quomodolibet concessorum & concedendorum cogi, seu compelli, & ob non solutionem, hujusmodi aliquas sententias, censuras, & pœnas incurrere posse decernimus, illisque & quibusvis aliis, in virtute sanctæ obedientiæ, & sub nostræ indignationis, necnon excommunicationis, aut suspensionis, aut privationis suorum officiorum & beneficiorum, quæ obtinent, & pro tempore obtinebunt, eo ipso incurrendis pœnis, eosdem Episcopos, Archiepiscopos, Primates & Patriarchas, sic in dictis Ecclesiis, vel earum diœcesibus residentes, quamdiu in illis resederint, ut præfertur, ad solutionem decimarum, subsidiorum, & onerum præfatorum cogere, ac propter eorum non solutionem excommunicationis aut alias sententias, censuras, & pœnas promulgare quoquo modo audeant seu præsumant, districtiùs inhibemus. Et insuper eisdem Episcopis, Primatibus, & Patriarchis, sicut præmittitur, residentibus, ultra privilegia & indulta eis per quoscunque Romanos Pontifices prædecessores nostros, ac sedem Apostolicam, & generalia, & Cancellariæ Apostolicæ regulas concessa, quæ in suo robore permanere volumus, tanquam dictâ sede delegatis in quibuscunque civilibus, criminalibus, vel mistis causis, contra quoscunque clericos seculares particulares, ac etiam extra eorum monasteria seu regularia loca degentes regulares quomodolibet exemptos, auctoritate nostrâ procedere, & causas ipsas cognoscere, fineque debito terminare, ac quicquid terminaverint, exequi & observari facere, ipsosque exemptos pro tempore delinquentes, juxta eorum excessus & delicta, punire, corrigere, & omnem jurisdictionem in eos exercere, omniaque alia & singula, in præmissis & circa ea quomodolibet necessaria & opportuna, quæ nosinet facere, exercere, & exequi possemus. in omnibus & per omnia facere, exercere, & exequi liberè licite valeant, plenam & liberam licentiam ac facultatem, auctoritate & tenore prædictis concedimus. Decernentes, ab eorum ordinationibus, interlocutionibus & decretis, ante diffinitivam sententiam, vel vim diffinitivæ habentem, & ubi agetur de morum correctione, nullatenus, etiam ad nos & sedem Apostolicam appellari posse: & nihilominùs per appellationes quascunque contra præsentium tenorem quomodolibet interpositas, minimè causas devolvi, aut etiam per quasvis inhibitiones, etiam quibusvis censuris & pœnis, eis à quibusvis Judicibus ordinariis vel delegatis forsan faciendas, illa-

a *Residentia pastoralis commendatur Conc. Trid. sess. 6. Constantinopolit. can. 17. & 24. Antioch. Can. 17. Agathens. can. 39.* b *Extat can. 20. 7. q. 1. quo Episcopus in Ecclesia non residens, sed per diversa loca vagatus redire recusans, in monasterium detruditur. Greg. lib. 5. Epist. 23.*

rum ulteriorem cognitionem & expeditionem, & ubi de motum correctione agetur, etiam legitimam executionem minimè impediri, aut censuris & pœnis hujusmodi ligari aut irretiri censete.

CAP. III.

In favorem studiorum excusatur absentia à cura pastoralis residentia, dummodò ordinariorum consensu & auctoritate firmetur.

Idem.

SAnctissimi in Christo Pater & Dominus noster, D. Pius, divinâ Providentiâ, Papa IV. ad cujus aures nuper pervenit, nonnullos curata, vel aliàs sacros ordines, aut personalem residentiam requirentia beneficia obtinentes, sub prætextu, quòd literis operam dare cupiebant, post confirmationem Concilii Trident. per sanctitatem suam, sanctam & publicatam, secum ut literarum studio in loco, ubi illud vigeat generale, actu insistendo, ratione beneficiorum per eos obtentorum hujusmodi, usque ad quinquennium, vel aliud tempus tunc expressum, dummodo infra primum illius annum Subdiaconi fierent, ad reliquos ordines promoveri minimè tenerentur, & tam iidem, quòd interim, quàm alii etiam ad eosdem ordines vel eorum aliquem seu aliquos promoti, quòd similiter studentes, beneficiis per eos obtentis, per vicarios idoneos, per locorum ordinarios, etiam congruâ fructuum beneficiorum hujusmodi portione illis assignata, vel aliàs deputandos, in divinis deserviendo, animarum curam illis imminentem exercendo, & alia incumbentia onera supportando, usque ad simile tempus, personaliter in eisdem beneficiis residere non tenerentur, & nihilominùs interea omnes eorundem beneficiorum fructus percipere possent, per ordinariam sanctitatis suæ signaturam, seu pœnitentiariæ suæ officium dispensati, sibique pariter indulgeri obtinuerunt, nullum in his vel fraudi vel circumventioni locum, præsertim quoad absentes à Romana Curia, de quorum qualitatibus facilis notitia haberi non potest, quantum humanâ ratione provideri potest, relinquere volens, Concil. etiam Tridentini decretis inhærendo, hujusmodi dispensationes & indulta hactenus concessa, ac tam ipsius pœnitentiariæ, quàm Apostolicas, & alias desuper confectas & conficiendas literas, processusque habitos & habendos, per easdem dictis absentibus nullatenus suffragari, nisi singulorum ordinariorum locorum, in quibus singula beneficia hujusmodi consistunt, consensus gratis præstandus ad id accedat, Apostolicâ auctoritate declaravit.

CAP. IV.

Clerici non prius admittantur ad regimina Ecclesiarum & dignitatum, nec beneficiorum proventibus gaudeant, quin prius residentiæ juramentum cum cautione præstiterint.

Idem.

INtendentes beneficiorum dispendiis, & animarum periculis, congruis remediis obviare, de parochialibus Ecclesiis, seu earum perpetuis vicariis, & aliis beneficiis Ecclesiasticis curam animarum habentibus, per obitum illorum possessorum successivè vacantibus, & antea dispositioni nostræ reservatis, non nisi personis Ecclesiasticis, prævio rigoroso examine, de mandato nostro desuper specialiter facto, aut per diœcesani fidem, vel fide dignorum testium depositionem idoneis repertis, & medio illarum juramento, ac etiam præstitâ fidejussione, de se infra certum expressum tempus ad locum beneficii conferendi, & apud illud curam animarum illi imminentem per seipsos exercendo, personaliter residendi, astrictis providemus, seu provideri mandamus. Romæ 13. Mart. 1563.

CAP. V.

Iis qui majoribus Ecclesiis præsunt, pastoralis residentia summopere commendari debet, & præcipi animadversione sanctionum juris, & Concilii Tridentini auctoritate.

Idem.

CUm tam per sacrosanctum œcumenicum Concilium Tridentinum *a*, quàm etiam per nostras literas sive bullas etiam desuper emanatas, & inter alias sub Dat. Romæ apud S. Petrum, anno incarnationis Domini 1564. Septimo Cal. Decemb. Pontificatûs nostri, anno quinto, mandatum sit omnibus Episcopis, Archiepiscopis, & aliis, quibus animarum cura commissa est, oves suas agnoscere, pro eis sacrificium offerre, verbique divini prædicatione, Sacramentorum administratione, ac bonorum omnium exemplo pascere, pauperum, aliorumque miserabilium personarum curam paternam gerere, & signanter munera pastoralia, & eis diligenter incumbere & assistere, aliaque facere, quæ in dicto sacro Concilio, & in dictis nostris literis, sive Bullis continentur. Quæ omnia nequaquam ab eis præstari & adimpleri possunt, cùm gregibus suis non invigilant, neque assistunt, sed mercenariorum more oves suas deserunt: & propterea debuissent omnes & singuli Episcopi, Archiepiscopi, & alii, in dignitatibus Ecclesiasticis constituti, & præfecti, & quibus animarum cura existit, juxta divina præcepta, & prædicti œcumenici Concilii, ac prædictarum nostrarum literarum seu Bullarum vim, formam, continentiam & tenorem, ad eorum respectivè Ecclesias diœcesf. ac alia beneficia, quibus personalis residentia requiritur, ad effectum in eis personalem residentiam faciendam, sese contulisse, ac omnia & singula in eisdem præceptis, Concilio, & literis sive bullis respectivè contenta, adimplevisse & observâsse. Attamen sicut accepimus, multi & multi præfatorum & præceptorum, & mandatorum contemptores, animarumque suarum & propriæ salutis immemores, in dictis dignitatibus Ecclesiasticis, quibus cura animarum imminet, ac Episcopalibus & Archiepiscopalibus respectivè constituti, præmissa facere & adimplere hactenus minimè curarunt, sed distulerunt & differunt, in grave animarum suarum gregumque sibi commissorum periculum, & ovium suarum perniciosum exemplum & scandalum, sententias, & censuras, & pœnas propterea sibi inflictas temerè & damnabiliter incurrendo. Quæ omnia, cùm non sint conniventibus oculis, aut impunè prætermittenda, sed graviter, ut cæteris transeant in exemplum, cùm jam per tot menses inobedientes fuerint, censuras præfatas sustinendas, motu proprio, & ex certa nostra scientia, deque potestatis nostræ plenitudine dilecto filio nostro Alexandro Riario, Cameræ Apostolicæ generali auditori, cui aliàs etiam seu prædecessori suo vivæ vocis oraculo commisimus, ut dictos Episcopos, Archiepiscopos, & alias personas Ecclesiasticas animarum curam habentes, non residentes, pœnas præfatas in dicto Concilio, & literis sive bullis nostris contentas incurrisse declararet, & ad illarum effectualem executionem, aliaque graviora procedere, vivæ vocis oraculo commisimus: tantùm quoque nonnulla monitoria contra certos Episcopos, & alias personas præfatas, in vim commissionis nostræ hujusmodi sibi factæ tunc decreverat, & relaxaverat, ne in posterum de illius jurisdictione dubitari contingat, denuò eidem auditori nostro nunc officium auditoratûs exercenti, auctoritate nostrâ committimus & mandamus, quatenus statim, tam contra Episcopos, Archiepiscopos, & alios quoscunque prælatos, tam in urbe quàm alibi, & ubique locorum existentes & in propriis diœcesf. non resident. constituto sibi, quantum sufficere videbitur, summariè simpliciter & de plano, solâ veritate inspectâ, & manu regiâ, de obedientia prædicta, usque ad sententiam exclusivè procedat, & deinde nobis referat, ut nos in Consistorio nostro secreto, de fratrum nostrorum consilio, ut moris est, ad sententiam

a *Concil. Trident. sess. 23. c. 2. admonet pastores, ut divinorum præceptorum memores, factiq; forma gregis in judicio ac veritate pascant ac regant.*

tentiam privationis, & depositionis prælatorum inobedientium hujusmodi procedere valemus, prout procedere intendimus: quò verò ad alios curam animarum habentes, usque ad sententiam inclusivè procedat, & exequatur juxta formam & tenorem dicti Concilii, & literarum nostrarum prædictarum, cum eisdem facultatibus, ut suprà, ac alia faciat, & exequatur, prout in dictis literis sive bullis continetur cum potestate citandi, inhibendi, excommunicandi, suspendendi à divinis, declarandi, interdicendi, aggravandi, regravandi, carcerandi, & brachium seculare decernendi, relaxandi & exequendi, aliaque faciendi necessaria quomodolibet & opportuna, contrariis quibuscunque non obstantibus.

CAP. VI.

Ecclesiasticum monasterium neutiquam committendum, nisi personæ, quæ residere in loco, & curam Ecclesiæ per se ipsum valeat exercere.

Pius V.

CUpientes pro nostri pastoralis officii munere Christi fidelium animarum saluti, quantum cum Deo possumus, salubriter consulere, & parochialibus Ecclesiis ab earum parochis, prout tenentur, in divinis debite & laudabiliter deservire, inhærendo etiam decretis sacri Concilii Tridentini, motu proprio, & ex mera deliberatione, certaque scientia nostra, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, hâc nostrâ perpetuò valiturâ constitutione, omnes & singulos Rectores parochialium Ecclesiarum, cujuscunque dignitatis, statûs, gradûs, ordinis, conditionis, & præeminentiæ fuerint, in quibuscunque regnis, provinciis, civitatibus, diœcesibus, ac aliis Christiani orbis partibus consistentes, qui parochialem Ecclesiam, ac canonicatum, aut dignitatem, etiam post Pontificalem majorem, seu Principalem, in quibusvis Patriarchalibus, aut Metropolitanis vel cathedralibus, seu collegiatis Ecclesiis, seu aliud quodcunque beneficium Ecclesiasticum, etiam quarumcunque dispensationum à Romanis Pontificibus, Prædecessoribus nostris, seu etiam à nobis hactenus quomodolibet impetratarum, ac literarum Apostolicarum desuper expeditarum titulo, quas omnes hâc præsenti constitutione abolemus & revocamus, seu quocunque alio prætextu obtinet, cùm prima & præcipua debeat esse cura animarum, eos ad residendum in Ecclesia parochiali, & ibi in divinis deserviendum, debitoque eorum officio fungendum, omninò teneri & obligatos esse, ac ad id per Episcopos, & aliorum locorum ordinarios, etiam tanquam Apostolicæ sedis delegatos, sub sententiis & censuris Ecclesiasticis, ac pecuniariis arbitrio eorum declarandis, ac etiam privationis dictarum parochialium, & aliorum quorumcunque beneficiorum pœnis, quâcunque appellatione remotâ, cogi & compelli posse & debere, auctoritate Apostolicâ, tenore præsentium statuimus, præcipimus & ordinamus. Eos tamen sic residentes in Ecclesiis parochialibus, omnes & singulos fructus, reditus & proventus, etiam canonicatûs sui, vel dignitatis, seu alterius cujuscunque beneficii, exceptis duntaxat quotidianis distributionibus, & aliis, quæ ex justa causa absentes percipere non solent, lucrari volumus. Sicque per quoscunque Judices & commissarios, etiam causarum palatii Apostolici auditores, ac Ecclesiæ Cardinales, sublatâ eis, & eorum cuilibet, quâvis aliter judicandi & interpretandi facultate, interpretari, judicari, & diffiniri debere: Nec non irritum & inane, quicquid secus super his à quoquam, quâvis auctoritate scienter vel ignoranter, attentatum forsan est hactenus, vel in posterum contigerit attentari, decernimus & declaramus. Rom. 8. Id. Jul. 1568.

CAP. VII.

In beneficiis curatis & Parochialibus residere tenentur, quibus credita est animarum cura, aut privilegia collata in gratiam pastoralis residentiæ amittant, & pœnis canonicis subjiciantur.

Idem.

IN suprema militantis Ecclesiæ speculâ, meritis licèt insufficientibus, divinâ dispositione constituti, cunctos non solùm vigilantiæ nostræ commissos dominicos greges, sed etiam singulorum pastorum suorum actus, intensâ nostræ mentis acie collustrantes, studium efficax, operamque sedulam ad hoc omnino statuimus adhibere, ut quemadmodum operosum sacri Concilii Tridentini progressum, felicemque exitum (Domino cooperante) præstitimus, ita sanctissima illius decreta, ipsorum præsertim, qui in Apostolicæ solicitudinis partem vocati sunt, pastorum officium concernentia, non tepidè, neque dissimulanter exequamur. Sanè licèt in Concil. præfato saluberrimâ fuerit ordinatione decretum, quòd omnes & singuli venerabiles Fratres nostri, Patriarchæ, Primates, Archiepiscopi, & Episcopi, & alii beneficiati, apud Ecclesias sponsas suas residere teneantur: nonnulli tamen (quod non sine animi nostri mœrore referimus) adeò sui, gregumque, quos olim deperditos Salvator noster proprio sanguine redimere dignatus est, sibi creditorum obliti sunt, ut etiam nunc in alma urbe vel alibi commorantes, & sacrosancta spiritualis matrimonii, inter eos suasque Ecclesias solenniter contracti, jura confundentes, sponsas suas in longa quasi viduitate relictas, & prædictas Ecclesias quocunque modo sibi concessas invisere, & apud illas, ut probos & providos patresfamilias decet, residere non curent, in perditionem animarum suarum, & subditorum suorum, ac perniciosum exemplum & scandalum plurimorum. Nos hanc illorum contumaciam, alicujus etiam temporalis pœnæ metu, frangendam seu convincendam esse censentes, motu proprio, & ex certa scientia nostra, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, omnibus & singulis Patriarchis, Primatibus, & Episcopis præfatis, ac aliis quibuscunque, etiam quâvis auctoritate, dignitate, gradu, vel præeminentiâ fulgentibus, dictas Ecclesias in commendam, vel administrationem, aut alio quovis nomine obtinentibus, & aliis quibuscunque beneficiatis curam animarum habentibus, qui juxta decreti, super residentia in Concilio prædicto promulgati tenorem, personalem in suis Ecclesiis residentiam facere tenerentur, in virtute sanctæ obedientiæ, ultra pœnas in dicto decreto Concilii contentas, etiam sub privationis eorum à regimine & administratione Ecclesiarum suarum, ac aliis, nostro, & pro tempore existentis Romani Pontificis successoris nostri arbitrio, imponendis pœnis, distinctè præcipiendo per Apostolica scripta, mandamus, quatenus omni morâ cessante, in eisdem suis Ecclesiis, juxta formam & tenorem dicti Concilii personaliter resideant, & nihilominus, si quis mandato nostro hujusmodi (quod absit) non parere contigerit, ne etiam tales absentes, melioris in hac parte conditionis, quàm cæteri in suis Ecclesiis residentes existant, hâc nostrâ perpetuò valiturâ sanctione per præsentes statuimus & ordinamus, quòd deinceps omnia & singula, mobilia & immobilia, etiam in urbe vel ejus districtu existentia, & se moventia, res & bona, jura & actiones, cujuscunque qualitatis, valoris, & ubicunque locorum consistant, ad Patriarchas, Primates, Archiepiscopos, Episcopos, & alios quoscunque, etiam quâvis auctoritate, dignitate, gradu, & præeminentiâ præfulgentes, Ecclesias prædictas in titulum, vel commendam, sive administrationem, aut alio quovis nomine obtinentes, & alios quoscunque beneficiarios curam animarum habentes, qui extra prædictas Ecclesias ac diœceses, etiam in Romana Curia, aut alibi degentes, & juxta decretum & formam Concilii hujusmodi non residentes decesserint, pertinentia, & per illos suarum Ecclesiarum, ac quorumcunque monasteriorum, Prioratuum, Præpositurarum, & aliorum beneficiorum Ecclesiasticorum, cum cura & sine cura secularium & regularium, quæ illi quomodolibet obtinuerint, ac fructuum, redituum, & proventuum Ecclesiasticorum, nec-

non pensionum annuarum, sibi super similibus fructibus, redditibus, & proventibus reservatarum, & assignatarum occasione quæsita: etiamsi facultatem specialem de illis, aut earum parte testandi, & aliàs liberè disponendi, à nobis, & à quibuscunque aliis Romanis Pontificibus, prædecessoribus & successoribus nostris, etiam cum clausulis, quòd facultates hujusmodi revocari non queant, aliisque irritantibus decretis obtinuerint, & in vim illarum literarum desuper confectarum, de rebus & bonis hujusmodi, jamque deposuerint, tanquam spolia ad Cameram Apostolicam legitimè pertineant. Liceatque dilectis filiis, moderno & pro tempore existenti commissario nostro generali, & suis dictæ Cameræ deputatis in eventu decessus hujusmodi, solitum inventarium super rebus & bonis præfatis conficere, illaque, prout de reliquis clericorum spoliis fieri solet, ad dilecti filii nostri moderni, & pro tempore existentis generalis Thesaurarii manus reddere, dictæque Cameræ applicare, cujusvis licentiâ desuper minimè requisitâ. Ac facultates desuper confectas literas prædictas, etiam motu & scientiâ similibus, etiam in recompensam laborum & obsequiorum, etiam nobis, & Ecclesiæ Romanæ dictæque sedi impensorum quomodolibet concessas, & etiam iteratis vicibus approbatas, illorum omnium tenores, præsentibus pro sufficienter expressis, & ad verbum insertis habentes, in eventum obitus hujusmodi, etiam si in urbe, aut ejus districtu, vel alibi extra suas Ecclesias (ut præfertur) contigerit, & nunc prout ex tunc, & econtrà, in dictæ contumaciæ pœnam ejusdem potestatis plenitudine, & tenore revocamus, cassamus, & annullamus, & tam eas, quàm earum prætextu quomodolibet, pro tempore condita factaque testamenta, codicillos, legata, donationes, & alias dispositiones quaslibet, etiam, ad pias causas, vel in remunerationem servitiorum, nulla & invalida, nulliusque roboris vel momenti fore, neque cuiquam contra præsentium tenorem suffragari, & sic per quoscunque Judices & commissarios, quâvis auctoritate fungentes, & S. R. E. Cardinales in quavis instantia, sublatâ eis eorum cuilibet, quâvis aliàs judicandi & interpretandi facultate, judicari & diffiniri debere, ac quicquid secus à quoquam, quâvis auctoritate, scienter vel ignoranter attentari contigerit, irritum & inane decernimus. Per hoc autem nostris, & Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum ordinationibus, reservationibus, & decretis, quoad Prælatorum, & aliorum beneficiorum, etiam in suis Ecclesiis aut diœcesib. residentium, & ibi decedentium, quæ etiam ampliamus & extendimus ad habentes Ecclesias in urbis districtu, ibique residentes & decedentes, spolia Cameræ Apostolicæ applicata hactenus emanatis, nullatenus præjudicare, neque quicquam in eis alterare intendimus, sed ea in suo robore, ut anteà, manere volumus, præterquàm quoad eos, qui in suis Ecclesiis juxta formam prædicti Concilii resederint, & specialem licentiam testandi habuerint: hanc enim tantùm salvam eis esse volumus, ita ut generalis licentia testandi eis quanquam residentibus minimè suffragetur, sed solâ speciali, quam habuerint, tueri se possint. Rom. 7. Calend. Dec. 1564.

TITVLVS III.

DE SPOLIIS CLERICORUM.

CAP. I.

Bona Prælatorum sine facultate testandi decedentium ad reverendæ Cameræ Apostolicæ fiscum pertinent.

Paulus III.

ROmani Pontificis providentia circumspecta, dubia, quæ litium dispendia afferre possent, in suæ declarationis arbitrio tollit, ac desuper statuit & ordinat, prout rerum qualitate pensatâ, conspicit in Domino salubriter expedire. Cùm itaque, sicut accepimus, à nonnullis nimium curiosis, qui jura Cameræ Apostolicæ usurpare, ac Cameram præfatam illis defraudare vellent, in dubium redigatur, an res & bona, spolia nuncupata Prælatorum, etiam Pontificali vel alia majori dignitate fulgentium, cæterarumque personarum Ecclesiasticarum secularium & regularium, tempore obitus ipsorum remanentia, ex eo, quòd Romano Pontifici pro tempore existenti, & Cameræ præfatæ reservata fore, aliquâ generali Apostolicâ constitutione forsan non caveatur, ad Cameram prædictam jure legitimo spectare & pertinere debeant. Nos, etsi satis evidenter constet & appareat, prædecessorum nostrorum Romanorum Pontificum, & nostram indubiam intentionem & voluntatem semper fuisse, ut spolia hujusmodi ad dictam Cameram, & non ad alias spectarent & pertinerent, & quòd pro eadem Camera exigerentur, & recuperarentur, cùm prædecessores præfati diversos dictorum spoliorum, ut ad Cameram prædictam spectantium & pertinentium, collectores & exactores, in variis provinciis & locis deputaverint & constituerint, & nos deputaverimus & constituerimus, variæ quoque literæ ab eisdem prædecessoribus, & à nobis, super exactione aliquorum eorundem spoliorum, in quibus spolia hujusmodi ad præfatam Cameram spectare expresse continebatur, emanaverint, ac semper de illis dicti prædecessores, per plerasque alias literas, tanquam de rebus ad Cameram prædictam pertinentibus, donando vel transigendo, aut aliàs diversimode disposuerint, & nos disposuerimus, necnon ea ab antiquissimo tempore citrà dictæ Cameræ nostræ nomine exacta & inter jura ipsius Cameræ connumerata fuerint: ne tamen præmissorum veritas deprimi, & mendacium desuper in præfatæ Cameræ præjudicium locum sibi vendicare valeant: attendentes, quòd iniquum esset, si ex Apostolicæ sedis benignitate, vel aliâ rationabili causâ, ad singula quæque loca collectores non destinamus, jura ipsius Cameræ propterea depereant, dubium hujusmodi enucleare, ac in præmissis opportunè providere volentes, motu proprio, & ex certa nostra scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine declaramus, res & bona hujusmodi, spolia, ut præfertur, nuncupata, in quibusvis regnis, ac dominiis, tam citra, quàm ultra montes & maria consistentia, quæ pro tempore post obitus Prælatorum & personarum prædictarum, quantumcunque etiam, ut præfertur, vel aliàs quomodolibet qualificatarum, etiam Cardinalatûs honore fulgentium, qui vel nullo condito testamento, vel absque sufficienti facultate, aut ultra quantitatem, de qua facultatem habuerint, condito, decesserunt, decedent, remanserunt, remanent, & remanebunt, etiam quòd ad illa recuperandum aliqui collectores deputati non fuerint, ad Cameram Apostolicam, & non ad alios, etiam cathedralibus, etiam metropolitanis, & collegiatis, & aliis Ecclesiis, monasteriis, cæterisque beneficiis Ecclesiasticis, cum cura & sine cura, secularibus & quorumvis ordinum regularib. utcunque qualificatis successores, illa in titulum, commendam, administrationem, & aliàs quomodolibet pro tempore obtinentes, etiam si ad illa vigore prioris tituli, jus regrediendi, seu accedendi, vel ingrediendi, concessum fuerit, spectasse & spectare: illaque tanquam ad Cameram ipsam spectantia, perpetuò colligi & recuperari potuisse & posse, atque debere, ac ita, ut præfertur, eorundem prædecessorum, & nostram intentionem & voluntatem semper fuisse, fidem facimus, & attestamur per præsentes.

CAP. II.

Sacra supellectilis ornamenta & res divino cultui dicata, non veniunt sub nomine spoliorum pertinentium Cameræ Apostolicæ, sed ad Ecclesias tempore obitus illas obtinentium spectant.

Pius V.

ROmani Pontificis providentia circumspecta ad ea solicitudinis suæ partes potissimùm convertit, pe-

qu. singulis Ecclesiis debita obsequia, & opportuna subventionis auxilia minimè subtrahuntur. Cum itaque, sicut accepimus, nonnulli Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, & Abbates seu Commendatarii, & alii beneficia Ecclesiastica obtinentes, proprii honoris & salutis immemores, etiam prætextu facultatum testandi, eis per sedem Apostol. concessarum, in eorum ultimis voluntatibus res sacras, ac vasa, ornamenta, & paramenta Ecclesiastica, aliaque cultui divino dicata, quandoque ex fructibus Ecclesiasticis per eos acquisita, non Ecclesiis & monasteriis, ac beneficiis, quibus præfuerunt, seu à quibus proventus Ecclesiasticos & stipendia acceperunt, prout rationi & honestati consentaneum foret, sed aliis locis, etiam aliquando non piis, ac interdum etiam consanguineis & affinibus relinquere, ac Cameræ Apostolicæ collectores, prætextu, quòd illa sub appellatione spoliorum veniant, tanquam ejusdem Cameræ spolia exigere & percipere non erubescant, in maximum religionis dedecus, ac Ecclesiarum, monasteriorum, & beneficiorum eorundem detrimentum, ac relinquentium animarum periculum, scandalumque plurimorum. Nos abusibus, scandalisque hujusmodi providere, ac singularum Ecclesiarum, & monasteriorum, ac beneficiorum indemnitati, animarumque quarumlibet saluti consulere volentes, motu proprio, & ex certa scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, hâc nostrâ perpetuò valiturâ constitutione statuimus, ordinamus, decernimus, & declaramus, quòd de cætero omnia & singula ornamenta & paramenta, ac vasa, necnon Missalia, & Gradualia, ac Cantus firmi & musicæ, aliique quomodolibet nuncupati libri, & aliæ sacræ, etiam auri & argenti, ac quæcunque alia bona per quoscunque Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, Abbates, seu Commendatarios, & alios quoscunque beneficia Ecclesiastica, cum cura & sine cura, secularia, & quorum vis ordinum regularia, in titulum vel commendam, aut aliàs quomodolibet obtinentes, quocunque nomine vel titulo censeantur, etiamsi de illis & eorum qualitatibus specialis & expressa mentio habenda foret, ad usum & cultum divinum, etiam in eorum privatis ædibus & capellis, vel oratoriis destinata, tempore eorum obitus, ex testamento vel ab intestato relicta, sub quibusvis facultatibus testandi & aliàs disponendi de bonis, per eos ex altari vel aliàs quomodolibet acquisitis, per quoscunque Romanos Pontifices prædecessores & successores nostros, ac nos, sub quibusvis tenoribus & formis, ac cum quibusvis clausulis & decretis, etiam motu proprio, & aliàs quomodolibet concessis & concedendis, minimè comprehendantur, nec sub appellatione spoliorum veniant, sed ad singulas Ecclesias, monasteria, etiam conventu carentia, & beneficia hujusmodi, in quibus resederint, aut quibus præfuerint, seu quæ aliàs obtinuerint, omninò spectent & pertineant, ac spectare aut pertinere, illaque post eorum obitum, eisdem Ecclesiis, monasteriis, & beneficiis, etiam si in Romana Curia, & procul ab illis decesserint, vel ad illa nunquam accesserint, etiam si antea Ecclesiarum & monasteriorum regimini cesserint, vel beneficia hujusmodi renunciaverint, eo ipso applicata & incorporata sint, & esse censeantur. Ita quòd liceat illis defunctis in eisdem Ecclesiis, monasteriis, & beneficiis, successoribus, ac Ecclesiarum & monasteriorum hujusmodi Capitulis & conventibus, respectivè aliâ propriâ auctoritate liberè apprehendere, ac eorum Ecclesiis ac sacristiis applicare ac incorporare, ac quæcunque donationes, ac relicta, legata, testamenta, & codicilli, & aliæ ultimæ voluntates, seu spolia desuper, contra præsentis constitutionis nostræ tenorem, quomodolibet pro tempore facta, quoad præmissa, nulla & invalida, nulliusque roboris & momenti existant, & personis etiam Ecclesiasticis, seu locis etiam piis, aut Ecclesiasticis aliis quibuscunque, in quarum seu quorum favorem pro tempore facta fuerint, minimè suffragentur, nec pro eisdem personis, seu locis, vel aliis Ecclesiis hujusmodi, aliquod jus in rebus prædictis, vel ad illas acquiri possit. Quinimò res sacras, ac alia bona, prædicto quocunque nomine vel titulo pro tempore detinentes, ad alia Ecclesiis & monasteriis, ac beneficiis per defunctos quomodolibet acquisitis, ut præfertur, juxta præsentium tenorem realiter & cum effectu restituendum & consignandum, quibusvis dispositionibus, de illis in contrarium quomodolibet factis minimè attentis, omninò teneantur, & ad id per censuras & pœnas, etiam furti & sacrilegii, ac alia juris & facti remedia opportuna cogi & compelli possint, & debeant. Insuper, ne deinceps contingat insolentiâ spoliorum Cameræ Apostol. collectorum vel subcollectorum, aliquas Ecclesias, nec hominum quenquam, damno & injuriâ affici, nec cuiquam de cætero veniatur in dubium, quæ res habendæ sint nomine spolii, simili modo statuimus, decernimus & declaramus, quòd quæcunque scamna, cathedræ, arcæ, & etiam ligneæ vel lapideæ, etiam marmoreæ mensæ & tabulæ, ac quæcunque dolia seu vasa vinaria vacua, & alia similia supellectilia domestica, per quosvis Presbyteros, seu clericos ab humanis pro tempore eorum obitûs in Ecclesiis, seu eorum domibus Ecclesiarum earundem, vel alibi ubivis locorum relicta, etiam si ex fructibus & proventibus beneficiorum, quæ dum viverent obtinebant, acquisita fuerint, sub spoliorum appellatione minimè veniant, nec pro spoliis ullo modo reputari possint. Præterea, quòd nullum spolium Cameræ præfatæ fieri, nec quicquam à quibusvis spoliorum Cameræ hujusmodi collectoribus vel subcollectoribus exigi possit, per obitum illius, qui dum viveret, unum vel plura beneficia Ecclesiastica obtinuerit, cujus vel quorum insimul fructus, reditus & proventus triginta ducatorum auri de camera, secundum communem æstimationem, valorem annuum non excesserint, aut qui pensiones annuas super quibusvis fructibus Ecclesiasticis usque ad dictum valorem annuatim perceperit, dummodò tamen is se ab omni illicita negotiatione, & à sacris canonib. prohibitâ abstinuerit. Ita quòd si quis dictorum collectorum aliquid ex bonis quorumvis defunctorum, qui similia beneficia obtinuerint, seu similes pensiones perceperint, prætextu spoliorum ejusdem Cameræ percipere, aut aliàs, contra præsentes nostras literas, attentare præsumpserit, ad totalem bonorum per eum perceptorum restitutionem teneatur, ac id viâ juris, etiam per similes censuras & pœnas cogi & compelli possit, & debeat. Rom. 3. Cal. Sept. 1567.

CAP. III.

Bona regularium extra claustra degentium nomine spoliorum continentur, & fisco Cameræ Apostolicæ adjudicantur, veræ veluti & propriæ hæredi.

Gregorius XIII.

OFficii nostri partes sedulò præstare tenemur, ut dubia, quæ ab aliquibus falsò sub prætextu, vel nimis subtiliter excitata, in Cameræ nostræ Apostolicæ præjudicium rendunt, declaratione nostrâ dilucidentur. Nuper accepimus, quòd etsi fel. recor. Pius Papa IV. prædecessor noster constitutionem, & quæcunque in illa continerentur, per piæ memoriæ Paulum PP. IV. etiam prædecessorem nostrum, contra apostatas a editam, per quam inter cætera decrevit, bona quæcunque mobilia & immobilia, ac census, reditus, & proventus, jura & actiones per regularem ordinem professos, extra claustra suorum regularium locorum, etiam de licentia suorum superiorum degentes, tempore, quo extra claustra hujusmodi fuissent acquisita, etiam si acquisitiones hujusmodi ab ipsis professis, ex reditibus beneficiorum Ecclesiasticorum, cùm cura vel sine cura, per eos obtentorum seu detentorum,

a *Apostasia irregularitatis non fidei. 47. dist. quantumlibet. 16. q. 1. de his habet lib. 5. const. Pauli 4. de hæret.*

aut ex propria industria, seu artificio, mercaturâ, vel ex testamento, sive successione ab intestato quorumvis consanguineorum, affinium vel amicorum suorum, aut quorumcunque aliorum, factæ essent, non fisco, aut Cameræ Apostolicæ, sed religioni, aut monasteriis, in quo, seu quibus primò professi fuissent, eo ipso applicata esse & censeri debere, ad juris & sacrarum constitutionum formam reduxerit: necnon præfata bona regularium extra claustra, ut præfertur, degentium, sive mendicantium, sive non mendicantium, aut militiarum professorum, & etiam loca, & canonicales portiones, aut dignitates in cathedralibus, vel collegiatis Ecclesiis, cujusvis ordinis regularibus obtinuerint, ac Episcopali, Archiepiscopali, Patriarchali, Primariali, vel quâvis aliâ præfulserint dignitate, post eorum obitum, ad eandem Cameram Apostolicam, & juxta constitutionem fel. rec. Pauli Papæ III. super spoliis, sub dat. videlicet tertio nonâs Januarii, Pontificatûs sui anno tertio promulgatam, legitimè spectent & pertineant, idque per Romanos Pontifices, prædecessores nostros, ac nos, dum collector generalis ad recuperandum spolia regularium specificè deputatus fui, apertè demonstratum extiterit, ac in possessione illa exigendi ac recuperandi eadem Camera meritò semper fuerit: nihilominùs nonnulli vano sub dictæ constitutionis Pauli IV. prædecessoris præfati prætextu, contrarium aliquando asserere non dubitârint: Nos omnem circa prædicta dubitandi occasionem dimovere, simulque æquitate & justitiâ suadentibus, ejusdem Cameræ indemnitati, ne indies molestiis & incommodis afficiatur, consulere volentes, præsentium auctoritate declaramus, res & bona quæcunque, per dictos regulares extra claustra Ecclesiarum, monasteriorum, domorum, & quorumcunque regularium locorum degentes, quocunque jure & actione, sive ex causa testati, sive intestati, acquisita, & in posterum acquirenda, vel ad eos delata in quibusvis provinciis, dominiis, regnis, & locis consistant, nisi iidem, ad quos ista spectaverint, sufficienti fuerint testandi, aut de illis disponendi facultate suffulti, eaque legitimè usi fuerint, ad eandem Cameram pleno jure pertinuisse & spectare, ac bona quæcunque eorundem sub spoliorum nomine comprehensa, per ipsam Cameram, ejusque nomine à quibuscunque, illa quandocunque occupantibus & detinentibus, recuperari ac vindicari posse, & debere, ac juxta Pauli III. & aliorum prædecessorum nostrorum literas, eâdem Camerâ Apostolicâ in hujusmodi bonis, spolia nuncupatis, verè universaliter succedente, quòd ipsa Camera, quæ cæteris hæredibus & successoribus ampliori est privilegio munita, cuique meritò magis favendum est, dum in eam rerum & bonorum dominium ac possessio nullâ traditione præcedente transeat, in quacunque bonorum & spoliorum, sive ad seculares sive ad regulares, dum viverent, spectantium successione, quibuscunque in rebus sive pecuniis illa consistant, etiamsi nominatim, aut aliâ speciali notâ, illa designanda essent, quæ ad eandem Cameram jure spoliorum pertinuerunt, pertinebunt in posterum, omni prorsus fictione penitùs cessante, jus & nomen veri hæredis in eisdem spoliis habere, illiusque naturam sortiri, ac veri hæredis privilegiis & juribus, in quibuscunque bonis, pecuniis, juribus, & actionibus, uti antehac potuisse, & nunc posse, idque eorundem prædecessorum, ac nostræ etiam intentionis semper fuisse & esse, auctoritate præsentium declaramus: sicque per quoscunque Judices in quibusvis causis, etiam per appellationem aut aliàs pendentibus & futuris, ac in quacunque causâ vel instantiâ, sublata eis, & eorum cuilibet quâvis aliter judicandi & interpretandi facultate, judicari & diffiniri debere: necnon quicquid secus super his à quoquam, quâvis auctoritate, scienter vel ignoranter attentatum forsan hactenus, vel in posterum contigerit attentari, irritum & inane decernimus. Dat. Rom. 21. Jan. 1577.

CAP. IV.

Res quæcunque bonorum mobilium sive immobilium, post obitum Prælatorum & quarumcunque personarum Ecclesiasticarum, extra urbem Romam decedentium relicta, pertinent ad Cameram Apostolicam.

Idem.

ILla quæ ex fructibus, reditibus, & proventibus Ecclesiasticis profecta, ædificata, refecta, & restaurata fuerint, seu aliàs ex eisdem fructibus, reditibus, & proventibus quomodolibet provenerint, per obitum quarumcunque personarum Ecclesiasticarum, beneficia Ecclesiastica, tam simplicia quàm administrationem habentia, obtinentium, nisi quoad simplicia de fructibus hujusmodi dispositum fuerit, vel ex privilegio Apostolico, vel ex consuetudine legitimè præscripta, tam secularium, quàm quorumvis ordinum regularium, quâvis, etiam Pontificali dignitate fulgentium, in universa Italia, extra tamen dictam urbem, pro tempore decedentium remansura, cujuscunque qualitatis, generis, & speciei fuerint, etiam gemmas, & alia pretiosa, & pecuniarum summas, necnon etiam fructus, reditus, & proventus mensarum hujusmodi, à die Ecclesiarum & monasteriorum vacationis hujusmodi, usque ad diem præfectionis, ac provisionis, seu commendæ de illis facientibus, quos omnes & singulos fructus, reditus, & proventus ad nos & dictam Cameram spectare & pertinere volumus & decernimus, & eidem Cameræ appropriamus & applicamus.

CAP. V.

Clericorum bona omnia per negotiationem illicitam quæsita, quæ tempore obitus eorum manent inconsumpta, pertinent ad S. R. Ecclesiam: consecuta quoque quâcunque viâ sacris canonibus prohibitâ.

Pius IV.

DEcens esse censentes, & æquum, ut nos, qui alios in sua justitia confovemus, Cameræ Apostolicæ jura non negligamus, quinimò, ne prætextu incertitudinis illam ab aliquibus usurpari, aut super eis dubia aliqua oriri contingat, ita nostræ declarationis remedio provideamus, quòd à nemine desuper dubium aliquod deduci possit. Cùm itaque, sicut accepimus, à nonnullis vertatur in dubium, an res & bona per clericos, etiam in sacris ordinibus constitutos, ex negotiatione illicita, aut aliàs contra sacros canones acquisita, uti spolia, vel alia, ad Cameram præfatam jure legitimo spectare & pertinere debeant: Nos omnem desuper hæsitationis materiam submovere, ac cavillationibus, ac altercationibus, ac litibus viam præcludere, & denique malitiis eorum, qui jura dictæ Cameræ usurpare satagunt, obviare, aliasque in præmissis opportunè providere volentes, motu proprio, & ex certa nostra scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine decernimus & declaramus, omnia & singula, res & bona, cujuscunque qualitatis & quantitatis existentia, ac in quibusvis regionibus & regnis ac dominiis, tam citra, quàm ultra montes & maria consistentia per quosvis clericos, tam seculares, quàm quorumvis, etiam mendicantium ordinum, ac militiarum regulares, etiam in sacris ordinibus constitutos, cujuscunque status, ordinis, & conditionis fuerint, ac Archiepiscopali, Episcopali, vel aliâ majori dignitate præfulgeant, ex negotiatione illicita, aut aliàs contra sacros canones quomodolibet acquisita, quæ pro tempore post obitum eorum, qui etiam ex facultate, quam habuerint, testandi, condito testamento ubivis locorum decesserint & decedent, aut quibus illos, etiam eis viventibus privari, & eis destitui contigerit, & præsertim quondam Andreæ Japito de sancto Joanne Rotundo Presbyteri, seu religiosi, extra Romanam Curiam, ad illam forsan veniendo, defuncti hactenus remanserunt, remanent, & remanebunt, ad eandem Cameram, & non alios, etiam in quibusvis cathedralibus, etiam Metropolitanis & collegiatis, ac aliis Ecclesiis, monasteriis, hospitalibus, militiis, cæteris-

cæterisque beneficiis Ecclesiasticis cum cura, secularibus & quorumvis ordinum regularibus, qualitercunque qualificatis, successores, illa in titulum, commendam, administrationem, commissionem, ac aliàs quomodolibet, pro tempore obtinentes, etiam si ad illa, vigore prioris tituli, jus regrediendi seu accedendi aliquibus concessum fuerit, spectare, ac sub nomine spoliorum venire, illaque uti spolia ad Cameram ipsam pertinentia, perpetuò colligi & recuperari potuisse, posse ac debere, & ita per quoscunque Judices, quàvis auctoritate fungentes, in quacunque instantiâ, sublatâ eis quâvis aliter judicandi & interpretandi facultate & auctoritate, judicari & diffiniri debere. Rom. Non. Novemb. 1560.

TITULUS IV. DE COMITIBUS PALATINIS.

CAP. UN.

Doctoratûs laurea magistralis, à Comite Palatino, quæ olim conferebatur in quavis facultate candidatis, Concilii Tridentini decreto nullius est auctoritatis & juris.

Pius V. *in Concilio Tridentino.*

QUamvis à sede Apostolica, ad quam negotiorum multitudo undique confluit, curis omninò plena innumeris, nonnullis interdum ex justis causis concedantur, quæ successivis temporibus in publicum detrimentum, & alieni juris præjudicium tendere noscuntur, non debet reprehensibile videri, si Roman. Pontifex, ad cujus providentiam pro debito pastoralis officii spectat, super iis debitè providere, illa rationabilibus & juridicis supervenientibus causis deinde cognitis quandoque revocat & annullat, ac in statum redigit rationis. Sanè cùm fide dignâ plurimorum relatione, non sine animi nostri molestia intellexerimus, nonnullos Comites Palatinos, & diversos alios, prætextu facultatum sibi à Romanis Pontificibus & sede Apostolica concessarum, quamplurimos, tam laicos, quàm clericos, tam jure civili, quàm canonico, & Theologia, nullo, aut non debito examine prævio, indoctos & inhabiles, Doctores, Licentiatos, & Magistros creàsse & promovisse, uti ad dignitates, cæteraque beneficia Ecclesiastica faciliùs assumerentur, & de eis providerentur, in animarum suarum jacturam, & quamplurimorum scandalum. Nos hujusmodi scandalis, quantum in nobis est, obviare, & aliàs, ne de cætero inhabiles ad hujusmodi gradus admittantur, providere volentes: motu proprio, non ad alicujus super hoc nobis sublatæ petitionis instantiam, sed ex mera deliberatione, & ex certa scientiâ nostris ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, hâc nostrâ perpetuò valiturâ constitutione omnia & singula, facultates & indulta eisdem Comitibus, ac etiam quibusvis officialium Romanæ Curiæ collegiis, singulisque aliis personis, cujuscunque statûs, gradûs, ordinis, & præeminentiæ existentibus, ad Doctoratûs, Licentiaturæ, & Magisterii gradum promovendi, per quoscunque Romanos Pontifices prædecessores nostros, & sedem Apostolicam, ac etiam nos, etiam motu, scientiâ, & potestatis plenitudine, similibus pro expressis habentes, auctoritate Apostolicâ tenore præsentium perpetuò revocamus, cassamus, & annullamus: Ac decretis Concilii Tridentini a inhærentes decernimus & declaramus, eos, qui à Comitibus & aliis præfatis promoti fuerunt, quoad dignitates, cæteraque beneficia Ecclesiastica, nullâ gradûs prærogativâ frui & gaudere posse vel debere. Rom. Cal. Jun. 1568.

a *Concil. Tridentin. sess. 22. c. 2. de reformat. & sess. 24. cap. 11. de reformat.*

TITULUS V. DE MAGISTRIS ET DOCTORIBUS.

CAP. I.

Institutio & promotio ad Doctoratûs insignia, in favorem paupertatis, gratis fieri debet.

Julius III. *Rectori Universit. almæ urbis.*

PAuperes & egeni, qui ad susceptionem Doctoratûs gradum habiles reperientur, in utroque seu altero jurium promoveri, & gratis pro Deo, absque aliqua pecuniarum solutione ab eis facienda, assumi seu Doctores creari debent.

CAP. II.

Cujuscunque facultatis Doctores & Professores promoti sive promovendi, tam electi quàm eligendi, ad officiorum exercitia non se ingerant, nisi prius solenne fidei professionis juramentum emiserint, formâ hic præscriptâ.

Pius IV.

IN sacrosancta beati Petri Principis Apostolorum cathedra, meritis licèt imparibus, hisce procellosis militantis Ecclesiæ tempestatibus constitutos, plurimùm nos oportet esse solicitos, ut Domini gregem curæ nostræ commissum, non solùm ab apertis rapacium luporum undecunque caulis obstrepentium insultibus, sed etiam à magis formidolosis pestiferarum vulpecularum domi latentium insidiis, per providum pastoralis officii ministerium, ipso Domino cooperante præservemus, ac illis omnes nocendi occasiones, quantum cum Deo possumus, ubilibet auferamus. Cùm itaque, juxta notum sanctissimi Vatis oraculum, timor Domini, sine quo vera religio, & catholicæ fidei puritas nullibi reperitur, sapientiæ sit initium, & qui vel in scientiis proficere, vel eas alias docere parant, supremum illum sapientiæ parentem, benignumque largitorem devoto sanæ fidei obsequio demereri, verâque sinceræ religionis pietate sibi conciliare debeant. Idcircò hanc fidei puritatem scientiis, doctrinisque quibuslibet, tum tradendis, tum addiscendis, tanquam necessariam basim, constituere, & ne simplicia nonnullorum adolescentium, res novas audiendi cupidorum, ingenia, in naufragos blandientium hæresum scopulos imprudenter impingant, occurrere cupientes; motu proprio, & ex certa scientia nostra, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine; quòd deinceps nullus Doctor, Magister, Regens, vel alius cujuscunque artis & facultatis professor, sive clericus, sive laicus, aut secularis, vel cujusvis ordinis regularis sit, in quibusvis studiorum generalium Universitatibus aut Gymnasiis publicis, aut alibi, ordinariam vel extraordinariam lectoris cathedram assequi, vel jam obtentam retinere, seu aliàs, Theologiam, canonicam vel civilem censuram, Medicinam, Philosophiam, Grammaticam, vel alias liberales artes, in quibuscunque civitatibus, terris, oppidis, ac locis, etiam in Ecclesiis, monasteriis, aut conventibus Regularium quorumcunque, publicè vel privatim quoquo modo profiteri, seu lectiones aliquas in facultatibus hujusmodi habere, vel exercere: Neque Doctores ipsi, aut Universitatum, seu Gymnasiorum eorundem Rectores, Cancellarii, vel alii superiores, sed nec etiam Palatini a Comites, aut alii particulares, facultatem eruditos viros ad eosdem gradus promovendi, etiam à nobis, & Apostolica sede, vel aliàs undecunque habentes, scholares, tam laicos, quàm clericos, & cujusvis ordinis regulares, vel alios quoscunque, quantâlibet eruditione præditos, ad ullum gradum in eisdem facultatibus suscipiendum recipere & admittere, neque Doctores, Magistri, & Scholares ad electionem alicujus in Rectorem vel Cancellarium Universitatis, aut Gymnasii procedere; nec ipsi Scholares, vel aliis quan-

a *Vid. sup. c. 4. de sum. Trin. & fid. cat. & ibid. notat.*

tumlibet docti, & alioquin habiles, gradus hujusmodi, vel eorum aliquem palàm vel privatim recipere valeant, nisi Doctores videlicet, ac Regentes, Magistri & alii Professores jam ad cathedras & lecturas recepti, in Italia infra tres, extra verò illam infra sex menses, à die publicationis præsentium computandos: reliqui verò ad cathedras, & alias lecturas ibidem in posterum assumendi, ante illorum receptionem in Rectoris, vel aliorum superiorum: Eligendi autem in Rectores vel Cancellarios ante illorum electionem, aut saltem admissionem in ordinarii loci, vel ejus in spiritualibus vicarii; ac promovendi Scholares, & alii præfati, ante illorum promotionem in ejusdem ordinarii, seu ejus vicarii, aut Doctorum aliorumvè promoventium manibus, prævio etiam processus vel debitâ informatione, quantum eis sufficere videbitur, super religione fideque catholicâ, Rectorum, Cancellariorum, Doctorum, Lectorum, & promovendorum eorundem per ipsos locorum ordinarios, vel eorum Vicarios ritè facta præcedente, eandem Catholicam fidem, verbis juxta formæ infrascriptæ tenorem conceptis, palàm & solenniter profiteri teneantur. Et desuper instrumentum publicum confici, ac de processu, seu informatione, & fidei possessione, in privilegio Doctoratûs vel alterius gradûs hujusmodi, specialis ac de verbo ad verbum mentio & relatio fieri debeat, auctoritate Apostolicâ, tenore præsentium, perpetuò statuimus & ordinamus. Forma autem dictæ professionis fidei hæc est: Ego N. firmâ fide credo & profiteor omnia & singula, quæ continentur in Symbolo fidei, quo S. R. E. utitur, videlicet: Credo in unum Deum, patrem omnipotentem, factorem cœli & terræ, visibilium omnium, & invisibilium. Et in unum Dominum Jesum Christum, filium Dei unigenitum. Et ex patre natum ante omnia secula, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero. Genitum non factum, consubstantialem patri per quem omnia facta sunt. Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit de cœlis. Et incarnatus est de spiritu sancto ex Maria virgine, & homo factus est. Crucifixus etiam pro nobis sub Pontio Pilato, passus, mortuus & sepultus est. Et resurrexit tertiâ die secundùm scripturas. Et ascendit in cœlum, sedet ad dexteram Patris. Et iterum venturus est cum gloria judicare vivos & mortuos, cujus regni non erit finis. Et in Spiritum Sanctum Dominum, & vivificantem, qui ex Patre, Filioque procedit. Qui cum Patre & Filio simul adoratur, & conglorificatur, qui loquutus est per Prophetas. Et unam sanctam, catholicam, & Apostolicam Ecclesiam. Confiteor unum Baptisma in remissionem peccatorum. Et expecto resurrectionem mortuorum. Et vitam venturi seculi, Amen. Apostolicas & Ecclesiasticas traditiones, reliquasque ejusdem Ecclesiæ observationes, & constitutiones firmissimè admitto, & amplector. Item, sacram Scripturam, juxta eum sensum, quem tenuit & tenet sancta mater Ecclesia, cujus est judicare de vero sensu & interpretatione sacrarum Scripturarum, admitto, nec eam unquam, nisi juxta unanimem consensum Patrum accipiam, & interpretabor. Profiteor quoque, septem esse vera & propriè Sacramenta novæ legis, à Jesu Christo Domino nostro instituta, atque ad salutem humani generis, licèt non omnia singulis necessaria, scilicet, Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, Extremam unctionem, Ordinem, & Matrimonium; illaque gratiam conferre, & ex his Baptismum, Confirmationem, & Ordinem sine sacrilegio reiterari non posse. Receptos quoque & approbatos Ecclesiæ catholicæ ritus in supradictorum omnium Sacramentorum solemni administratione recipio & admitto. Omnia & singula, quæ de peccato originali, & de justificatione in sacrosancta Tridentina Synodo definita & declarata fuerunt, amplector & recipio. Profiteor pariter, in Missa offerri Deo verum, proprium, & propitiatorium sacrificium pro vivis & defunctis, atque in sanctissimo Eucharistiæ Sacramento esse verè, realiter, & substantialiter corpus, & sanguinem, unà cum anima, & divinitate Domini nostri Jesu Christi, fierique conversionem totius substantiæ panis in corpus, & totius substantiæ vini in sanguinem, quam conversionem catholica Ecclesia transsubstantiationem appellat. Fateor etiam, sub altera tantùm specie totum atque integrum Christum, verumque Sacramentum sumi. Constanter teneo purgatorium esse, animasque ibi detentas fidelium suffragiis juvari. Similiter & Sanctos, unà cum Christo regnantes, venerandos atque invocandos esse, eosque orationes Deo pro nobis offerre, atque eorum reliquias esse venerandas. Firmiter assero imagines Christi, ac Deiparæ semper virginis, necnon aliorum Sanctorum habendas & retinendas esse, atque eis debitum honorem ac venerationem impertiendam. Indulgentiarum etiam potestatem à Christo in Ecclesia relictam fuisse, illarumque usum Christiano populo maximè salutarem esse affirmo. Sanctam Catholicam & Apostolicam Romanam Ecclesiam omnium Ecclesiarum matrem & magistram agnosco. Romanoque Pontifici, beati Petri Apostolorum Principis successori, ac Jesu Christi Vicario, veram obedientiam spondeo, ac juro. Cætera item omnia, à sacris canonibus, & œcumenicis Conciliis, ac præcipuè à sacrosancta Tridentina Synodo tradita, definita, & declarata, indubitanter recipio, atque profiteor: simulque contraria omnia atque hæreses quascunque ab Ecclesia damnatas & rejectas, & anathematizatas, ego pariter damno, rejicio, & anathematizo. Hanc veram catholicam fidem, extra quam nemo salvus esse potest, quam in præsenti sponte profiteor, & veraciter teneo, eandem integram & immaculatam usque ad extremum vitæ spiritum constantissimè (Deo juvante) retinere, & confiteri, atque à meis subditis, seu illis quorum cura ad me in munere meo spectabit, teneri, doceri, & prædicari, quantum in me erit, curaturum. Ego idem N. spondeo, voveo, ac juro: sic me Deus adjuvet, & hæc sancta Dei Evangelia.

TITULUS VI.
DE MEDICIS.
CAP. I.

Fidei professionem præscriptam, & juxta juramenti formam traditam, emittere debent Medici, nec ultra diem integrum visitare tenentur infirmos spiritualia remedia confessionis renuentes, salutis admonitos.

Pius V.

SUpra gregem Dominicum nostræ vigilantiæ divinitùs creditum vigilis speculatoris, prout nobis desuper conceditur, exercentes officium, ad ea, per quæ animarum saluti, cum divini nominis gloria, consuli valeat, libenter intendimus, ut Christi fideles post Baptismum in peccata lapsi, per Sacramentum pœnitentiæ Deo reconcilientur. Sanè, cùm infirmitas corporalis nonnunquam ex peccatis proveniat, dicente Domino languido, quem sanaverat: Vade, noli ampliùs peccare, ne quid deterius tibi contingat: ac propterea providè fel. record. Innocentius a III. prædecessor noster Medicis præceperit: ut cùm eos ad ægrotos vocari contigerit, ipsos ante omnia moneant, ut animarum Medicos vocent, ne cùm eis hoc in extrema ægritudine constitutis suadetur, in desperationis articulum incidant. Nos igitur volentes hoc tam salutare præceptum nullâ temporis præscriptione aboleri, sed semper observari, constitutionem præfatam, auctoritate Apostolicâ, tenore præsentium innovamus, & hâc nostrâ in perpetuum valiturâ constitutione statuimus,

---

a *Decreto magni Concilii Lateranensis const.* 20.

mus, & decernimus, quòd omnes Medici, cùm ad infirmos in lecto jacentes vocari fuerint, ipsos ante omnia moneant, ut idoneo confessori omnia peccata sua, juxta ritum S. R. E. confiteantur, neque tertio die ulterius eos visitent, nisi longius tempus infirmo confessor, ob aliquam rationabilem causam, super quo ejus conscientiam oneramus, concesserit, & eis per fidem confessoris in scriptis factam constiterit, quòd infirmi, ut præmittitur, peccata sua confessi fuerint. Conjunctos verò, ac omnes familiares & domesticos infirmi, in Domino rogamus & monemus, ut de infirmitate parochum certiorem faciant, ac tam parochus, quàm conjuncti & familiares præfati, infirmum ad confessionem peccatorum suadeant & inducant. Quòd si qui Medicorum præmissa non observaverint, ultra pœnas in dicta constitutione contentas, quas incurrere declaramus, perpetuò sint infames, & gradu Medicinæ, quo insigniti erant, omnino priventur, & à Collegio seu universitate Medicorum ejiciantur, ac pœnâ etiam pecuniariâ, arbitrio ordinariorum, ubi deliquerint, mulctentur. Et, ut hæc omnia inviolabiliter observentur, volumus, & eâdem auctoritate præcipimus & mandamus, ut nullus posthac ubique locorum Medicinâ doctoretur, aut ei quomodolibet medendi facultas à quovis collegio & universitate concedatur, nisi omnia in præsenti nostra constitutione contenta, medio eorum juramento, coram Notario publico & testibus, observare, in eorum manibus, vel ordinarii juraverint, & de hujusmodi juramentis in privilegio, seu licentia medendi specialis mentio fiat. Quòd si collegia & universitates præfatæ, non recepto à promovendis juramento hujusmodi, eosdem ad gradum prædictum promoverint, aut eisdem medendi licentiam præstiterint, pœnam privationis facultatis alios ulteriùs doctorandi incurrant. Mandantes in virtute sanctæ obedientiæ, omnibus & singulis venerabilibus Fratribus, Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, & Episcopis, quatenus in civitatibus & diœcesibus propriis, præsentes nostras literas publicari faciant, ac juramentum prædictum à Medicis jam promotis, seu licentiam medendi habentibus, omnibus juris remediis exigant, neque alios ad medendum in civitatibus & diœcesibus prædictis admittant, nisi eis constiterit eosdem juramentum hujusmodi jam præstitisse & contumaces, & jurare juramentum hujusmodi jam præstitum exhibere recusantes, gradu Medicinæ, & omnibus privilegiis eisdem Medicis, tam conjunctim, quàm divisim, eis & eorum cuilibet concessis per quosvis etiam Romanos Pontifices, privent, ac ab ingressu Ecclesiæ arceant, donec resipuerint. Rom. 8. Martii, 1566.

CAP. II.

Medici Judæi & infideles ad Christianorum curandos morbos non admittantur.

Gregorius XIII.

Aliàs piæ mem. Paulus Papa quartus prædecessor noster, editâ perpetuâ constitutione inter alia sancivit, ne Medici Judæi, etiam vocati & rogati ad Christianorum ægrotantium curam accedere, aut illi interesse possent: quam constitutionem posteà Pius Papa quintus, etiam prædecessor noster, per suas literas approbavit, innovavit, & confirmavit, & robur perpetuæ firmitatis obtinere decrevit: ac voluit, & sub minitatione divini judicii præcepit & mandavit, omnia in eadem constitutione contenta in posterum firmiter observari, non solùm in terris & dominiis sanctæ Romanæ Ecclesiæ subjectis, sed etiam ubique locorum. Quia tamen nobis non sine magna animi nostri molestia innotuit, ea minimè observari, sed multos adhuc ex Christianis hominibus esse, qui dum suos corporum languores, illicitis mediis, & præcipue Judæorum ac aliorum infidelium operâ sanari cupiunt, veræ salutis animarum suarum & corporum simul immemores fiunt, & (quod valdè dolendum est) in damnationis æternæ maximum sæpè discrimen incidunt, Medicis Judæis & infidelibus hujusmodi ad ipsorum curationem vocatis & adhibitis: unde fit, ut & Judæis ac aliis infidelibus magna detur delinquendi occasio, & simul salutare præceptum negligatur, ab Innocentio Papa III. similiter prædecessore nostro, in Concilio generali quondam emissum, & deinde à prædicto Pio V. innovatum, quòd omnes Medici, cùm ad infirmos in lecto jacentes vocati essent, ipsos ante omnia monerent, ut idoneo confessori omnia peccata sua, juxta ritum sanctæ Romanæ Ecclesiæ confiterentur *a*, neque tertio die ulterius eos visitarent, nisi longius tempus infirmo confessor ob aliquam rationabilem causam, super quo ejus conscientia onerabatur, concessisset, & eis per fidem confessoris in scriptis factam constaret, quòd infirmi peccata sua confessi fuissent. Idcircò nos, tam Judæos, qui adversus mandata hujusmodi Apostolica committere audent, quàm Christianos, qui illos ad se accersunt, vel medendi licentiam concedunt, & viam ad delinquendum eisdem aperiunt, coërcere volentes, supradictis prædecessorum nostrorum constitutiones, auctoritate Apostolicâ, tenore præsentium approbamus, confirmamus, & innovamus, ac inviolabiliter observari mandamus, atque hâc nostrâ in perpetuum valiturâ constitutione, eisdem constitutionibus & præceptis pro firmiori illorum observatione addentes, universis utriusque sexûs Christi fidelibus districtè inhibemus & interdicimus, ne posthac Judæos, vel alios infideles, ad ipsorum Christianorum ægrotantium & infirmorum curam vocent, seu admittant, aut vocari, admittivé faciant, concedant, vel permittant.

TITULUS VII. DE CONCILIIS.

CAP. I.

Summi Pontificis auctoritatem supra Concilium esse, multis exemplis & pragmaticæ sanctionis in Concilio Basiliensi decreta abolitione probatur.

Leo X. *in Concilio Lateranensi.*

Pastor æternus gregem suum usque ad consummationem seculi nunquam desertus, ita Apostolo *b* teste obedientiam dilexit, ut pro expiando primi parentis inobedientiæ peccato, seipsum humiliaverit, factus obediens usque ad mortem, migraturus verò ex mundo ad patrem, in soliditate petræ Petrum, ejusque successores vicarios suos instituit, quibus ex libro Regum *c* testimonio, ita obedire necesse est, ut qui non obedierit, morte moriatur, & ut alibi legitur, in Ecclesia esse non potest, qui Romani Pontificis cathedram deserit, quoniam *d* Augustino, *e* Gregorioque auctoribus, sola obedientia est mater, custosque omnium virtutum, sola fidei meritum possidens, sine qua quisque infidelis convincitur, etiam si fidelis esse videatur. Itaque nos, eodem Petro docente, soliciti esse debemus, ut quæ à Rom. Pont. prædecessoribus nostris, præsertim in sacris Conciliis, pro obedientiæ hujusmodi auctoritatis, libertatisque Ecclesiasticæ, & sedis Apostolicæ defensione, maturè, & ex legitimis causis inchoata sunt, nostro studio, curâ & diligentiâ debitè absolvantur, & ad optatum finem perducantur, simplicium quoque animæ, quarum etiam rationem Deo reddituri sumus, à dolis & laqueis tenebrarum Principis liberentur, sanè fel. recor. Julius Papa secundus prædecessor noster, post indictum ex legitimis tunc expressis causis, de venerabilium fratrum suorum sanctæ Rom. Eccles. Cardin. de quorum numero tunc eramus,

a *C. cùm infirmitas. de pœnitent. & remission.* b *Philip. 2.* c *1. Reg. 15.* d *August. in opere Monachorum.* e *Gregor. 35. moral.*

consilio & assensu, sacrum Lateran. Concilium providè considerans, eum eodem sacro Lateranen. Concilio, Bituricen. Regni Franciæ corruptelam, quam illi pragmaticam sanctionem vocant, cum maximo animarum periculo & scandalo, ac dignitatis sedis Apostolicæ detrimento & vilipendio, retroactis temporibus viguisse & adhuc vigere, ejusdem pragmaticæ sanctionis negotium, eodem approbante Concilio, discutiendum, certis tunc nominatim deputatis Cardinalibus & Prælatis certæ congregationis commisit. Et quanquam sanctio præfata ex multis causis nullitati notoriæ subjaceret, schismaque manifestum foveret & contineret, & propterea citatione aliquâ minimè præcedente, per se irrita, nulla, & invalida declarari potuisset: ex abundanti tamen cautela idem Julius prædecessor Gallicos prælatos, capitula Ecclesiarum & monasteriorum, parlamenta, & laicos illis faventes, & dictâ sanctione utentes, omnesque & singulos alios, in præmissis sua communiter vel divisim interesse putantes, per edictum publicum, cùm ad partes illas tutus tunc non pateret accessus, in Mediolan. Asten. & Paravien. Ecclesiarum valvis affigendum monuit: quare sanctio præfata, illiusque corruptela & abusio, in concernentibus auctoritatem Romanæ Ecclesiæ, & sacrorum canonum ac Ecclesiasticæ libertatis violationem, nulla & invalida declarari non deberet. Cumque dicto Julio prædecessore in humanis agente, diversis impedimentis causantibus, citatio exequi & reproduci, ac negotium abrogationis hujusmodi plenè discuti, ut intentio ipsius Julii prædecessoris fuerat, non potuisset, sed eodem Julio prædecessore rebus humanis exempto, citatio ipsa legitimè executa, & per procuratorem fiscalem sacri Concilii promotorem reproducta, ipsorumque citatorum non comparentium contumacia accusata, & ad ulteriora procedi petitum fuisset, nos (divinâ favente clementiâ) ad summi Apostolatûs apicem assumpti, omnibus ritè pensatis, petitioni prædictæ ex certis causis nullum tunc responsum dedimus, ac deinde, cùm per dictos monitos, & citatos diversa impedimenta allegarentur, quare in termino eis (ut præfertur) præfixo comparere non potuissent, ut omnis justæ excusationis & querelæ occasio eis auferretur, terminum citationis & monitionis hujusmodi præfixum, eodem sacro approbante Concilio, ad alium tunc expressum terminum jam diu effluxum in diversis sessionibus pluries prorogavimus.

Cùm autem moniti & citati prædicti, sublatis jam omnibus impedimentis, effluxisque omnibus terminis, coram nobis & dicto Concilio non comparuerint, nec comparere curaverint ad allegandum causam, quare sanctio prædicta nulla declarari non debeat, ita ut excusationi ultrà locus non sit, possintque meritò contumaces reputari prout eos exigente justitiâ reputamus: Nos mutare attendentes pragmaticam sanctionem, vel potiùs (ut dictum est) corruptelam, schismatis tempore à non habentibus potestatem editam, reliquæ Christianæ Reip. Ecclesiæque sanctæ Dei nullatenus conformem, & à claræ mem. Ludovico XI. ** a Francorum Rege Christianissimo revocatam, cassatam, atque abolitam, auctoritatem, libertatem, ac dignitatem dictæ sedis violare, ac diminuere facultatem Rom. Pont. pro tempore existentis, de sanctæ Romanæ Ecclesiæ Card. pro universali Ecclesia assiduè laborantium, virorumque doctorum personis, quibus abundat Curia, & quorum consiliis sedis Apostolicæ, & Rom. Pont. atque universalis Ecclesiæ auctoritas & potestas conservatur, negotiaque diriguntur, & in prospero statu confoventur, Ecclesiis & monasteriis, eisdemque personis de reliquis beneficiis Ecclesiasticis, juxta eorum status exigentiam providendi penitùs auferre: Prælatis verò Ecclesiasticis illarum partium causam præbere, ut ipsi nervum Ecclesiasticæ disciplinæ obedientiæ sanctum frangant & violent, ac contra nos & sedem prædictam, eorum matrem, cornua erigant, & eis ad præmissa audendum viam aperire, ipsamque notoriæ nullitati subjacere, nulloque nisi alicujus temporis, seu potiùs tolerantiæ cujusdam adminiculo fulciri, etsi Rom. Pont. prædecessores nostri præfati, prout ipsi suo tempore summopere optare demonstrârunt, corruptelam & abusionem hujusmodi, vel malignitate temporum, vel aliàs illi providere, & in totum occurrere non valentes, suis temporibus tolerâsse visi fuerunt: considerantes tamen ab ipsius Bituricen. sanctionis editione, vix annos septuaginta fluxisse, nullumque infra hoc temporis spatium, præter hoc Lateranense Concilium legitimè fuisse celebratum, quo cùm (disponente Domino) constituti simus, ab ejusdem improbæ sanctionis extirpatione & totali annullatione, sine nostra & tantorum patrum in præsenti Concilio congregatorum nota, ac nostræ & dictorum illa utentium animarum periculo abstinere, seu desistere non posse, Augustino teste, judicamus atque censemus.

Et sicut piæ memoriæ Leo Papa I. prædecessor noster, cujus in hoc libenter (quoad possumus) vestigia imitamur, ea quæ in secunda Ephesina Synodo temerè contra justitiam & catholicam fidem gesta fuerunt, postmodùm in Chalcedonen. Concilio mandavit ac fecit pro dictæ fidei firmitate revocari: ita & nos à tam nefariæ sanctionis, & contentorum in ea revocatione retrahi aut desistere salvâ conscientiâ, ac nostro & ipsius Ecclesiæ honore, non posse aut debere censemus: Nec illud nos movere debet, quòd sanctio ipsa & in ea contenta, in Basiliensi Concilio edita, & ipso Concilio instante, à Bituricen. congregatione recepta & acceptata fuerunt, cùm ea omnia post translationem ejusdem Basiliensis Concilii per fel. mem. Eugenium Papam IV. etiam prædecessorum nostrum factam, à Basiliensi conciliabulo, seu potiùs conventiculo quæ præsertim post hujusmodi translationem Concilium amplius appellari non merebatur, facta extiterint, ac propterea nullum robur habere potuerint, cùm etiam solum Rom. Pont. pro tempore existentem, tanquam auctoritatem super omnia Concilia habentem, Conciliorum indicendorum, transferendorum, ac dissolvendorum plenum jus & potestatem a habere, ne dum ex sacræ scripturæ testimonio, dictis sanctorum Patrum, ac aliorum Romanorum Pontificum etiam prædecessorum nostrorum, sacrorumque canonum decretis, sed propriâ etiam eorundem Conciliorum confessione, manifestè constet: quorum aliqua referre placuit, reliqua verò, utpote notoria, silentio præterire.

In Alexandrinâ enim Synodo, Athanasio ibidem existente, Felici Roman. Pont. ab eadem Synodo scriptum fuisse legimus, Nicænam Synodum statuisse, non debere absque Roman. Pontif. auctoritate Concilia celebrari. Neque nos latet etiam eundem Leonem Pontif. Ephesinam secundam Synodum ad Chalcedonen. transtulisse, Martinum etiam Papam quintum præsidentibus suis in Concilio Senen. potestatem transferendi Concilium, nullâ consessûs ipsius Concilii mentione habitâ, dedisse, Ephesinam quoq; primam Synodum Cœlestino, ac Chalced. eidem Leoni VI. Agathoni VII. Hadriano VIII. Nicolao VIII. etiam Constantin. Synodum Hadriano Rom. Pont. prædecessoribus nostris, maximam reverentiam exhibuisse, eorundemque Pontif institutionibus & mandatis, in sacris conciliis per eos editis & factis reverenter & humiliter obtemperâsse. Unde Damasus Papa & cæteri Episcopi

a *Ludovicus XI. Francorum Rex per legatos missos ad Pium II. liberam Ecclesiæ & Pontifici regno obedientiam præstitit, abrogationem pragmaticæ sanctionis, & magna in Turcas auxilia pollicitus. Renuit Senatus Parisiensis. Gaguin. lib.10.*

a *Ut hæc faciliùs innotescant, vide Cajetanum in tractat. de comparatione Papæ & Conciliorum. Dominicum Jacobatium lib. 10. de Conciliis, artic. 7. Petrum de Monte in libr. de potestate Papæ & Concilii.*

ſcopi Romæ congregati ſcribentes de Concilio Ariminen. Epiſcopis in Illyrico conſtitutis, præjudicium aliquod, per numerum Epiſcoporum Arimini congregatorum, fieri non potuiſſe teſtantur: quandoquidem conſtet, Roman. Pontific. cujus ante omnia decebat ſpectari decretum, talibus non præbuiſſe conſenſum: eundemque Leonem Pontificem univerſis Siciliæ Epiſcopis ſcribentem idem noluiſſe apparet: conſueveruntque antiquorum Conciliorum Patres pro eorum, quæ in ſuis Conciliis geſta fuerunt, corroboratione, à Romano Pontifice ſubſcriptionem, approbationemque humiliter petere & obtinere, prout ex Nicæna & Epheſina ac Chalcedonen. hujuſmodi, & VI. Conſtantinopolitan. & VII. eadem Nicæna, ac Romana ſub Symmacho Synodis habitis earumque geſtis, necnon in annali libro de Synodis, manifeſtè colligitur, quòd etiam noviſſimè Conſtantinenſ. *a* Patres feciſſe conſtat. Quam laudabilem conſuetudinem ſi Bituricenſ. & Baſilienſ. ſecuti fuiſſent, hujuſmodi moleſtiâ proculdubio careremus.

Cupientes quoque hujuſmodi negotium ad debitum finem perduci, ac tam vigore citationum, hactenus à nobis & præfato Julio prædeceſſore ex abundanti emanatarum, quàm aliorum præmiſſorum, quæ ita notoria ſunt, ut nullâ valeant excuſatione aut tergiverſatione celari, etiam ex noſtro paſtorali officio procedentes, omneſque & ſingulos, tam juris, quàm facti defectus, ſi qui forſan in præmiſſis intervenerint, ſupplentes, ex certa noſtra ſcientia & de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, eodem ſacro approbante Concilio, tenore præſentium, præfatam pragmaticam ſanctionem ſeu corruptelam, ejuſque approbationem quomodolibet emanatam, omniaque & ſingula decreta, capitula, ſtatuta, conſtitutiones ſive ordinationes in eadem quomodolibet contentas, ſeu etiam inſertas, ac ab aliis priùs editas, necnon conſuetudines, ſtylum, uſus, ſive potiùs abuſum, ex ea in hanc uſque diem quomodolibet emanatos, ſeu obſervatos, nullius roboris vel momenti fuiſſe & eſſe, decernimus & declaramus. Necnon ad abundantiorem cautelam, eandem Bituricenſem ſanctionem ſive corruptelam, ejuſque approbationem tacitam vel expreſſam, ut præfertur, & in ea contenta omnia & ſingula, etiam inſerta quæcunque revocamus, caſſamus, abrogamus, irritamus, annullamus, ac damnamus, & pro infectis, revocatis, caſſatis, abrogatis, irritatis, annullatis, & damnatis haberi volumus, decernimus, & declaramus. Et cùm de neceſſitate ſalutis exiſtat, omnes Chriſti fideles Romano Pontifici *b* ſubeſſe, prout divinæ Scripturæ & Sanctorum Patrum teſtimonio edocemur, ac conſtitutione fel. mem. Bonifacii Papæ VIII. ſimiliter prædeceſſoris noſtri, quæ incipit, Unam ſanctam, declaratur, pro eorundem fidelium animarum ſalute, ac Rom. Pontif. & hujus ſanctæ ſedis ſuprema auctoritate, & Eccleſiæ ſponſæ ſuæ unitate & poteſtate, conſtitutionem ipſam, ſacro præſenti Concilio approbante, innovamus & approbamus, ſine tamen præjudicio declarationis ſanctæ mem. Clementis Papæ V. quæ incipit, Meruit. Inhibentes in virtute ſanctæ obedientiæ, ac ſub pœnis & cenſuris infra dicendis omnibus & ſingulis Chriſti fidelibus, tam laicis quàm clericis, ſecularibus, & quorumvis ordinum, etiam mendicantium regularibus, & aliis quibuſcunque perſonis, cujuſcunque ſtatûs, gradûs, & conditionis exiſtant, etiam ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinal. Patriarchis, Primatibus, Archiepiſcopis, Epiſcopis, & quibuſvis aliis Eccleſiaſticâ vel Mundanâ vel quâvis aliâ dignitate fulgentibus, omnibusque aliis & ſingulis Prælatis, clericis, capitulis & conventibus ſecularibus, & ordinum prædictorum regularibus, etiam monaſteriorum Abbatibus, Prioribus, Ducibus, Comitibus, Principibus, Baronibus, Parlamentis, officialibus etiam Regiis, Judicibus, advocatis, notariis & tabellionibus Eccleſiaſticis vel ſecularibus, & quibuſvis aliis perſonis Eccleſiaſticis, regularibus & ſecularibus, ut præfertur, quâcunque dignitate fulgentibus, in præfato Regno Franciæ, Delphinatu, & ubicunque prædicta pragmatica directè vel indirectè, tacitè vel expreſsè vigeret, quomodolibet exiſtentibus, vel pro tempore futuris, ne de cætero præfatâ pragmaticâ ſanctione, ſeu potiùs corruptelâ, quomodolibet ex quavis cauſa, tacitè vel expreſsè, directè vel indirectè, aut quovis alio quæſito colore vel ingenio, in quibuſcunque actibus judicialibus vel extrajudicialibus uti, ſeu etiam eam allegare, vel ſecundùm eam judicare, aut quoſvis actus judiciales vel extrajudiciales, ſecundum dictæ pragmaticæ tenorem vel capitula in ea contenta, per ſe vel alium ſeu alios, nullatenus facere præſumant, aut per alios fieri permittant, ſeu mandent, nec præfatam *a* pragmaticam ſanctionem, aut in ea contenta capitula ſeu decreta, ulteriùs in domibus ſuis, aut aliis locis publicis vel privatis teneant, quinimò illam ex quibuſvis Archivis etiam Regiis, ſeu capitularibus & locis prædictis, infra ſex menſes à data præſentium computandos deleant, ſeu deleri faciant, ſub majoris excommunicationis lata ſententia, necnon quoad Eccleſiaſticas & regulares perſonas prædictas omnium etiam Patriarchalium, metropolitanorum & aliarum cathedralium Eccleſiarum, monaſteriorum quoque & Prioratuum, etiam conventualium & quarumcunque dignitatum, aut beneficiorum Eccleſiaſticorum ſecularium & quorumvis ordinum regularium, privationis, & inhabilitatis ad illa in poſterum obtinenda, quo verò ad ſeculares præfatæ excommunicationis, necnon amiſſionis quorumcunque feudorum, tam à Romana, quàm alia Eccleſia, ex quavis cauſa obtentorum, ac etiam inhabilitatis ad illa in poſterum obtinenda, inhabilitatiſque ad omnes & ſingulos actus legitimos, quomodolibet faciendos, infamiæque ac criminis læſæ majeſtatis in jure expreſſis pœnis, eo ipſo & abſque ulteriori declaratione, per omnes & ſingulos ſupradictos, ſi (quod abſit) contrafecerint, incurrendis, à quibus vigore cujuſcunque facultatis, ac clauſularum, etiam in confeſſionalibus, quibuſvis perſonis ſub quibuſvis verborum formis conceſſis contentarum, niſi à Rom. Pont. canonicè intrante, vel alio ab eo ad id in ſpecie facultatem habente, præterquam in mortis articulo conſtituti, abſolvi nequeant.

CAP. II.

Eccleſia in afflictu & maximè turbatis Chriſtianæ Reipublicæ rebus præſentiſſimum remedium ex Conciliorum œcumenicorum indictione experta eſt.

Paulus III.

MAjores noſtri ſapientiâ admirabili & ſanctitate prædi ti, ſæpe in ſummis Chriſtianæ Reipublicæ periculis, remedium optimum atque opportuniſſimum, œcumenica Concilia, & Epiſcoporum generales conventus adhibuerunt. Ex diplomate indictionis Tridentini Concilii, CaL. Junii, 1542.

CAP. III.

Conciliorum canones interpretantur & confirmantur Pontificis maximi declaratione.

Pius IV.

SIcut ad ſacrorum Conciliorum decreta ac canones auctoritas atque confirmatio Apoſtolicæ ſedis & debet & ſolet accedere, ita ſi qua ſuper eis exorta ſit dubitatio, ejuſdem ſedis judicio & declaratione tollenda eſt.

---

a *Vide Nicolaum Sanderum lib. 7. de viſibili monarchia, ubi agit de Concil. Conſtantienſi, pag.* 540. b *Leo Epiſt.* 84. *ad Anaſt. in fin. Gelaſ. in Epiſt. ad Epiſcopos Dardaniæ Nicol. I. in Epiſt. ad Michaëlem Innoc. III. ſerm. de conſecr. Pontific. Bonifac. VIII. in Extravag. tit. de major. & obed.*

a *Pragmaticæ ſanctionis abolitio, ejuſq; ſequentium pœna.*

CAP. IV.

Concilii decreta non priùs rata & firma habentur, quin eis accesserit Pontificis maximi confirmatio, cujus est ea & indicere & declarare, tum sanctè interpretari. Idq; unico Concilii Tridentini exemplo, ex antiquo Ecclesiasticæ jurisdictionis ritu, probare licet.

Idem.

BEnedictus a Deus, & pater Domini nostri Jesu Christi, pater misericordiarum, & Deus totius consolationis: qui respicere dignatus Ecclesiam suam sanctam, tot procellis & tempestatibus agitatam atque vexatam, & gravius indies laborantem, apto tandem ei subvenit optatoque remedio. Ad plurimas & perniciosissimas hæreses extirpandas, ad corrigendos mores, & restituendam Ecclesiasticam disciplinam, ad pacem & concordiam Christiani populi procurandam, indictum jampridem in civitatem Tridentinam œcumenicum & generale Concilium b à piæ memoriæ Paulo III. prædecessore nostro, & sessionibus aliquot habitis, cœptum fuerat. Ab ejus autem successore Julio in eandem urbem revocatum, post alias sessiones celebratas, variis impedimentis & difficultatibus objectis, ne tum quidem peragi potuerat. Itaque diutiùs intermissum fuerat, non sine maximo mœrore piorum omnium, cùm quotidiè magis Ecclesia ejusmodi remedium imploraret. Nos autem, post susceptum sedis Apostolicæ regimen, tam necessarium ac salutare opus, sicut pastoralis solicitudo monebat, divinæ misericordiæ fiduciâ perficere aggressi, adjuti pio studio charissimi in Christo filii nostri, Ferdinandi Romanorum Imperatoris electi, & aliorum Christianorum Regum, Rerumpublicarum, ac Principum, tandem consecuti sumus, quod nec diurnis nec nocturnis curis laborare destitimus, quodque à patre luminum assiduè precati sumus. Cùm enim eam in urbem undique ex Christiani nominis nationib. convenisset nostris convocata literis, & sua etiam ipsorum pietate, excitata Episcoporum & aliorum insignium Prælatorum maxima, & œcumenico Concilio digna frequentia, præter plurimos alios pios, & sacrarum literarum scientiâ, divinique & humani juris cognitione præstantes viros, præsidentibus ipsi Synodo sedis Apostolicæ legatis, nobis adeò Concilii libertati faventibus, ut etiam de rebus sedi Apostolicæ propriæ reservatis, liberum ipsi Concilio arbitrium, per literas ad legatos nostros scriptas, ultrò permiserimus, quæ de Sacramentis, & aliis rebus, quæ quidem necessariæ visæ sint, tractanda, definienda, & statuenda restabant, ad confutandas hæreses, ad tollendos abusus, & emendandos mores, à sacrosancta Synodo summa libertate diligentiâque tractata, & accuratè ac maturè admodum definita, explicata, statuta sunt. Quibus rebus perfectis, Concilium tantâ omnium qui illi interfuerunt concordiâ peractum fuit, ut consensum eum planè à Domino effectum fuisse constiterit, idque in nostris atque omnium oculis valde mirabile fuerit. Pro quo tam singulari Dei munere supplicationes statim in alma hac urbe indiximus, quæ magna Cleri & populi pietate celebratæ fuerunt, laudesque & gratias divinæ majestatis merirò persolvendas curavimus, cùm ejusmodi Concilii exitus spem magnam & propè certam attulerit, fore, ut majores indies fructus ad Ecclesiam ex ipsius decretis, constitutionibusque perveniant. Cum autem ipsa sancta Synodus, pro sua erga sedem Apostolicam reverentia, antiquorum etiam Conciliorum vestigiis inhærens, decretorum suorum omnium, quæ nostro & prædecessorum nostrorum tempore facta sunt, confirmationem c à nobis petierit, decreto de ea re in publica sessione facto; Nos ex legatorum literis priùs, deinde post reditum eorum, ex iis, quæ Synodi nomine diligenter retulerunt, postulatione ipsius Synodi cognita, habitâ super hac re cum venerabilibus fratribus nostris S. R. E. Car. deliberatione maturâ, sanctique Spiritûs inprimis auxilio invocato, cùm ea decreta omnia catholica, & populo Christiano utilia ac salutaria esse cognovissemus, ad Dei omnipotentis laudem, de eorundem fratrum nostrorum consilio & assensu, in Consistorio nostro secreto, illa omnia & singula auctoritate Apostolicâ hodie confirmavimus; & ab omnibus Christi fidelibus suscipienda ac servanda esse decrevimus: sicut harum quoque literarum tenore ad clariorem omnium notitiam confirmamus, & suscipi observarique decernimus. Mandamus autem in virtute sanctæ obedientiæ, & sub pœnis à sacris canonibus constitutis, aliisque gravioribus, etiam privationis, arbitrio nostro infligendis, universis & singulis venerabilibus fratribus nostris, Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, & aliis quibusvis Ecclesiarum Prælatis, cujuscunque statûs, gradûs, ordinis, & dignitatis sint, etiam si Cardinalatûs honore præfulgeant, ut eadem decreta & statuta in Ecclesiis suis, civitatibus & diœcesibus, in judicio & extra judicium, diligenter observent, & à subditis quisque suis, ad quos quomodolibet pertinent, inviolabiliter faciant observari; contradictores quoslibet & contumaces per sententias, censuras, & pœnas Ecclesiasticas, etiam in ipsis decretis contentas, appellatione postpositâ compescendo; invocato etiam, si opus fuerit, brachii secularis auxilio. Ipsum verò charissimum filium nostrum Imperatorem electum, cæterosque Reges, Respublicas, ac Principes Christianos monemus & per viscera misericordiæ Domini nostri Jesu Christi obtestamur, ut quâ pietate Concilio per oratores suos affuerunt, eâdem pietate, ac pari studio divini honoris, & populorum suorum salutis causâ, pro sedis quoque Apostolicæ, & sacræ Synodi reverentia, ad ejusdem Concilii exequenda & observanda decreta Prælatis, cùm opus fuerit, auxilio & favore suo adsint, neque adversantes sanæ ac salutari Concilii doctrinæ opiniones à populis ditionis suæ recipi permittant, sed eas penitùs interdicant. Ad vitandum prætereà perversionem & confusionem, quæ oriri posset, si unicuique liceret, prout ei liberet, in decreta Concilii commentarios & interpretationes suas edere; Apostolicâ auctoritate inhibemus omnibus, tam Ecclesiasticis personis, cujuscunque sint ordinis, conditionis, & gradûs, quàm laicis quocunque honore ac potestate præditis. Prælatis quidem sub interdicti ingressûs Ecclesiæ, aliis verò, quicunque fuerint, sub excommunicationis latæ sententiæ pœnis, ne quis sine auctoritate nostra audeat ullos commentarios, glossas, annotationes, scholia, ullumvè omninò interpretationis genus super ipsius Concilii decretis, quocunque modo edere, aut quicquam quocunque nomine, etiam sub prætextu majoris decretorum corroborationis aut executionis, aliovè quæsito colore statuere. Si cui verò in eis aliquid obscuriùs dictum & statutum fuisse, eamque ob causam interpretatione aut decisione aliquâ egere visum fuerit, ascendat ad locum, quem Dominus elegit, ad sedem videlicet Apostolicam, omnium fidelium magistram, cujus auctoritatem etiam ipsa sancta Synodus tam reverenter agnovit. Nos enim difficultates & controversias, si quæ ex eis decretis ortæ fuerint, nobis declarandas, quemadmodum ipsa quoque sancta Synodus decrevit, reservamus, parati, sicut ea de nobis meritò confisa est, omnium provinciarum necessitatibus, eâ ratione, quæ commodior nobis visa fuerit, providere. Rom. 7. Cal. Febr. 1563.

a 2. *Corinth.* 1. b *à Pio IV. tandem in Tridentina civitate continuatum & absolutum fuit die Mercurii.* 26. *Januar.* 1564. c *Sess.* 25. *cap. ultimo.*

TITULUS VIII.

DE CELEBRATIONE MISSARUM, ET SACRAMENTO EUCHARISTIÆ, ET DIVINIS OFFICIIS.

CAP.

CAP. I.

Clerici, sub pœna suspensionis à divinis, Missæ sacrificium non celebrent vespertino tempore.

Pius V.

SAnctissimus in Christo pater & Dominus noster, dominus Pius (divinâ providentiâ) Papa V. ad cujus notitiam pervenit, quod nonnulli cathedralium, etiam forsan metropolitanarum, collegiatarum, & aliarum Ecclesiarum, necnon monasteriorum, conventuum, domorum, & aliorum piorum locorum secularium, & diversorum ordinum, ac militarium regularium, Prælati, capitula, clerici, fratres, aliique superiores & personæ, antiquum sanctæ Romanæ Ecclesiæ ritum institutis Missarum celebrandarum temporibus pervertere satagentes, diversas licentias & facultates, Missas, quæ mediâ nocte, & ceu in aurora Nativitatis, ac de manè Resurrectionis Domini nostri Jesu Christi, & forsan aliarum festivitatum, juxta prædictum ritum celebrari consueverant, de sero forsan circa solis occasum vigiliæ festivitatum earundem, in suis Ecclesiis & capellis celebrandi, seu celebrari faciendi, ab Apostolica sede vel ejus legatis ac etiam majori pœnitentiario pro tempore existente, variis prætextibus impetraverunt, illisque jampridem utuntur: hoc ab antiquo catholicæ Ecclesiæ instituto, sanctorumque Patrum decretis deviare considerans, ac propterea hunc abusum ab Ecclesia Dei submovere volens, omnes ac singulas licentias & facultates hujusmodi, hactenus etiam motu proprio, vel quorumvis etiam Imperatorum, Regum, & aliorum Principum contemplatione, & ex quibusvis causis quomodolibet concessas, ac Apostolicas & alias literas desuper confectas, illarum omnium tenores pro sufficienter expressis habens, Apostolicâ auctoritate, ex certa scientia revocavit, ac omninò cassavit, & annullavit: hâc præsenti perpetuò valiturâ constitutione quibusvis Prælatis, capitulis, clericis, fratribus, aliisque superioribus, & personis earundem Ecclesiarum, monasteriorum, conventuum, domorum, & aliorum piorum locorum, in virtute sanctæ obedientiæ, & sub indignationis suæ, ac perpetuæ suspensionis à divinis pœnâ, districtiùs inhibens, ne deinceps Missas vespertino tempore, nomine licentiarum & facultatum hujusmodi, aut alio quovis prætextu celebrare, vel celebrari facere præsumant: ac mandans locorum ordinariis, ut eandem præsentem constitutionem, sub prædictis & aliis sibi benevisis pœnis, per quoscunque Prælatos, capitula, clericos, fratres superiores, & personas hujusmodi, inviolabiliter observari faciant, contradictores quoslibet auctoritate Apostol. compescendo. Rom. 28. Mart. 1566.

CAP. II.

Divini cultûs & templorum Dei dicatorum religio omnem decorem expostulat, ut hinc arceamur colloquia, confabulationes, deambulationes, joci, & ea omnia, quæ vel scandalo sunt, vel devotionis impedimenta: nam domum Domini decet sanctitudo.

Idem.

UT Deo optimo maximo, gloriosæ virgini, & sanctis omnibus debitus honor deferatur, Gregorii X. prædecessoris nostri constitutionem innovantes, ac statuta in Tridentino Concilio observari volentes, statuimus & ordinamus, ut ad Ecclesias sit humilis & devotus ingressus, quieta conversatio, devotis orationibus instent, & omnes genibus flexis sanctissimum Sacramentum adorent, ad nomen Jesu Christi Domini nostri, cùm exhibitione reverentiæ, caput inclinent, nullus in dictis Ecclesiis seditionem faciat, tumultum exciter, clamores moveat, impetumve committat, cessent vana, fœda, & profana colloquia, risus immoderati, & strepitus omnes judiciorum, & alia quæcunque, quæ divinum officium perturbare possunt. Nullus intra Ecclesias deambulare audeat sive præsumat, dum celebrantur sacra Missarum mysteria, & alia divina officia. Qui verò prædicta petulanti animo contempserint, præter divinæ ultionis acrimoniam, nostri quoque arbitrii pœnas incurrent, quæ omnia locorum quoque ordinarii in suis Ecclesiis facient observari. Quicunque verò in Ecclesiis, dum ibi sacrificium Missæ, & divina celebrantur officia, aut verbum Dei prædicatur, deambulare, vociferari, aut verso tergo ad sanctissimum irreverenter sedere, aut aliquid, quod scandalum generet, aut divina perturbet officia, facere præsumpserit, pœnam viginti quinque ducatorum incurret, præter alias arbitrio nostro imponendas & moderandas pœnas, & qui non habebit in ære, luet in corpore, aut exilio mulctabitur. Qui verò in Ecclesiis cum mulieribus impudicis, sive etiam honestis, colloquium scurrile habuerit, aut alios inhonestos actus fecerit, viginti quinque ducatorum pœnam incurrat, & carceris per mensem. Qui in Ecclesiis, ut suprà, obscœnis & inhonestis verbis aut signis usus fuerit, aut alia fœda colloquia cum personis quibuscunque habuerit, decem aureorum pœnâ mulctetur, aut aliàs corporaliter puniatur. Mandamus præterea omnibus & singulis cathedralium, collegiatarum, & parochialium Ecclesiarum capitulis, Rectoribus, vicariis, sacristis, ostiariis, & aliis ipsarum custodibus, quatenus præfatos omnes in Ecclesiis delinquentes admoneant, & ut in eis vetita fieri non permittant, vel saltem ipsis ordinariis vel officialibus nostris puniendos deferant: quòd si facere neglexerint, pœnam duorum aureorum vice qualibet incurrent *** ducatorum incurrat, pro secunda pœna duplicabitur, pro tertia autem centum ducatos solvet, & ignominiâ notatus exilio mulctabitur. Qui verò plebejus fuerit, nec erit solvendo, pro prima vice manibus post tergum ligatis ante fores Ecclesiæ constituetur per diem integrum, pro secunda fustigabitur per urbem, pro tertia lingua ei perforabitur, & mittetur ad triremes. Quicunque clericus in hoc blasphemiæ crimen incurrerit, pro prima vice fructibus unius anni omnium & quorumcunque beneficiorum suorum, pro secunda beneficiis ipsis privetur, pro tertia omnibus etiam dignitatibus exutus deponatur, & in exilium mittatur. Quòd si clericus nullum obtinuerit beneficium, pœnâ pecuniatiâ, vel corporali, pro prima vice puniatur, pro secunda carceribus mancipetur, pro tertia verbaliter degradetur, & ad triremes mittatur. Qui reliquos sanctos blasphemaverit, pro qualitate blasphemiæ atque personæ, arbitrio Judicis puniatur.

CAP. III.

Facultatis concessæ Græcis Latino more, & Latinis Græco ritu Missas & alia divina officia celebrandi, revocatio.

Idem.

PRovidentia Romani Pontificis plurimùm circumspecta nonnunquam ea, quæ certis suadentibus causis per ejus prædecessores gesta sunt, ex aliis non minùs rationabilibus causis alterat, & ad pristinum statum reducit, prout æquitas suadet, & in Domino conspicit expedire. Sanè, cùm ad notitiam nostram pervenerit, quòd nonnulli Presbyteri, tam Græci, quàm Latini, antiquum S. R. E. ritum, tam in celebratione Missarum, quàm aliorum divinorum officiorum, pervertere satagentes, diversas licentias & facultates, Missas, & alia divina officia, Græci Latino more, ac Latini Græco ritu celebrandi, ab Apostolica sede, vel ejus legatis, ac etiam majore pœnitentiario pro tempore existente, variis prætextibus impetrârunt, illisque jam pridem utuntur, hoc ab antiquæ catholicæ Ecclesiæ instituto, sanctorumque Patrum decretis deviare considerantes, propterea hunc abusum ab Ecclesia Dei extirpare & submovere volentes, omnes & singulas licentias & facultates hujusmodi, hactenus etiam motu proprio, vel quorumvis etiam Imperatorum, Regum, & aliorum Principum contemplatione, & ex quibusvis causis quomodolibet concessas, ac Apostol. & alias literas desuper confectas, illarum omnium tenores pro sufficienter

expressis habentes, Apostolicâ auctoritate, ex certa scientia, hac praesenti nostrâ perpetuò valiturâ constitutione revocamus, cassamus, annullamus, & irritamus: quibusvis Presbyteris, tam Graecis, quàm Latinis, in virtute sanctae obedientiae, & sub indignationis nostrae, ac perpetuae suspensionis à divinis poenis, districtiùs inhibentes, ne deinceps Presbyteri Graeci, praecipuè uxorati, Latino more, & Latini Graeco ritu, hujusmodi licentiarum & facultatum, aut alio quovis praetextu, Missas & alia divina officia celebrare, & celebrari facere praesumant. Mandantes in virtute sanctae obedientiae omnibus & singulis venerabilibus fratribus nostris, Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, & Episcopis, quatenus in civitatibus & dioecesibus propriis praesentes nostras literas publicari, & sub praedictis & aliis sibi benevisis poenis, per quoscunque Praelatos, Capitula, Clericos, Fratres, Superiores, & personas quaslibet inviolabiliter observari faciant. Contradictores quoslibet auctoritate Apostolicâ compescendo.

TITULUS IX.
DE RELIQUIIS ET VENERATIONE SANCTORUM.

CAP. I.

Sanctorum festa & solennes memoria sub die eorum obitûs celebrantur.

Paulus IV.

Gloriosus in sanctis suis Deus, qui omnia operatur in omnibus, quosdam in Ecclesia sua posuit Apostolos, quosdam Prophetas, quosdam Doctores, quosdam Martyres, & quosdam Confessores, quos per anni circuitum, die ut plurimùm, quâ eos ad coelestia regna migrare contigit, sancta veneratur universalis Ecclesia, ut Christi fideles eorum venerationi per exercitium bonorum operum vacantes, piis ante thronum divinae majestatis eorum suffragiis adjuvati, & exinde Deo propitio vitam aeternam faciliùs consequi valeant.

CAP. II.

Religiosa festorum dierum renovatio, in quibus nihil agendum quod sanctitatem, charitatem & pietatem non spiret.

Pius V.

Cum dierum festorum observatio ad Dei cultum maximè pertineat, & in lege divina a praecipiatur, cupientes abusus privatos, qui ex eorum inobservantia invaluerunt, omninò corrigere, & antiquorum canonum statuta renovantes mandamus, ut omnes dies Dominici, & praecipue in honorem Dei, beatae Mariae virginis, sanctorum Apostolorum feriati, cum omni veneratione observentur, & omnes diebus praefatis Ecclesias frequentent, divinis officiis devote intendant, ab omni illicito & servili opere abstineant, mercatus non fiant, profanae negotiationes, & judiciorum strepitus conquiescant. Qui verò in diebus praefatis opus aliquod illicitum fecisse deprehensus fuerit, praeter divinam ultionem, & amissionem animalium, quibus ad vecturam utetur, etiam graves poenas incurret, arbitrio nostro, seu Vicarii nostri in urbe. In aliis autem locis arbitrio ordinariorum, vel aliorum magistratuum, ita ut praeventioni locus sit. Quibus omnibus districtè praecipimus, ut haec diligenter observari procurent, illas etiam festivitates, quae juxta consuetudinem locorum solemniter celebrari consueverunt, juxta laudabilem consuetudinem, debita cum reverentia observari faciant, sub poenis arbitrio ipsorum imponendis & moderandis. Romae Cal. Aprilis, 1566.

---

a *Deuter. c.* 5. *Exod.* 21. & 30. *Ezech.* 20. *Luc.* 18.

CAP. III.

Calendae Octobris perpetuò solennes festi Rosarii beatae virginis, ob devictam classem Selimi Turcarum Imperatoris in sinu Corinthiaco apud Naupactum.

Gregorius XIII.

Monet Apostolus in omnibus gratias agere, monent quoque sacratum literarum historiae, insignia Dei beneficia, tum ut ei, à quo accepta sint, meritae referantur gratiae, tum ut fideles quibus collata sunt, illorum memores, ad divinum cultum magis indies incitentur, solemnibus annuis festivitatibus celebranda esse. Quod cum multoties institutum fuerit, tum verò maximè, cùm Deus patrum nostrorum populum suum à servitute Aegyptiaca per manum fortem liberavit. Notabitis itaque quod non minora beneficia quotidiè à Deo Optimo Maximo accipimus, inter quae illud singularissimum superiore anno ab ineffabili ipsius clementia nobis concessum fuit, ut Turcarum classis & numero longè superior, & praeteritis elata victoriis, à Christianorum classe, virtute Domini nostri Sabbaoth decertante, die septimo Octobris, non longè à Corinthiaco sinu penitùs devicta & quassata fuerit, quâ nempe victoriâ universum populum Christianum ab impiissimi Tyranni faucibus divino munere ereptum fuisse, inficiari nemo potest: Apostoli praecepto parere, & sanctorum patrum exempla sequi volentes, ut hujus ingentissimi beneficii anniversaria habeatur memoria, instituere omninò decrevimus.

Quia verò preces ad Deum oblatae, eò gratiores ad illius conspectum ascendunt, quo dignioribus intercessoribus, & pio aliquo orandi modo offeruntur, memores beatum Dominicum ordinis praedicatorum institutorem, cùm & Gallia & Italia à perniciosis premeretur haeresibus, ad iram Dei placandam, & beatissimae virginis intercessionem implorandam, piissimum illum orandi modum instituisse, quod Rosarium & Psalterium beatissimae virginis Mariae nuncupatur: animadvertentes quoque, eâdem die septimâ, quae tunc fuit dies Dominica prima dicti mensis Octobris, fraternitates omnes sub dicti Rosarii nuncupatione militantes, per universum orbem, juxta earum laudabilia instituta & consuetudines processionaliter incedentes, pias ad Deum preces effudisse, quas per intercessionem beatissimae virginis ad dictam victoriam consequendam multùm profuisse, piè credendum est, operae pretium nos factutos esse existimavimus, si ad tantae victoriae coelitùs proculdubiò concessae memoriam conservandam, ad gratias Deo & beatissimae virgini agendas, festum solenne sub nuncupatione Rosarii in prima Dominica mensis Octobris singulis annis celebrandum instituerimus. Quocirca motu proprio & de Apostolicae potestatis plenitudine, ad laudem Dei & Domini nostri Jesu Christi, ejusque gloriosae virginis matris, tenore praesentium decernimus, ut de caetero perpetuis futuris temporibus, quâlibet prima die Dominicâ mensis Octobris, per universi orbis partes, in his videlicet Ecclesiis, in quibus altare vel capella Rosarii fuerit, ab omnibus & singulis utriusque sexûs Christi fidelibus festum solenne sub nuncupatione Rosarii praedicti, sub duplici majori officio, ad instar aliarum solennium festivitatum celebretur & sanctificetur, eâdemque die officium de beatissima virgine novem lectionum more Ecclesiastico persolvatur & recitetur. Decernentes praesentes, quas perpetuò valere volumus, nullo unquam tempore, de surreptionis vel obreptionis, aut nullitatis seu alio vitio, vel intentionis nostrae, aut alio defectu notari, argui, vel impugnari posse, sed plenarios effectus sortiri debere: & ita per quoscunque Judices, quâvis auctoritate fulgentes, etiam causarum palatii Apostolici auditores, & sanctae Romanae Ecclesiae Cardinales, sublatâ eis, & eorum cuilibet, quâvis aliter judicandi aut interpretandi facultate & auctoritate, judicari & interpretari, & definiri debere, Cal. April. 1573.

TITULUS X.
DE JURAMENTIS, ET JURISJURANDI OBLIGATIONE.
CAP. I.

Impossibilium & illicitorum juramentum inane & prohibitum.

Gregorius XIII.

INter Apostolicas & alias canonicas sanctiones, quæ de jurisjurandi religione variis temporibus prodierunt, fel. record. Nicolaus Papa III. intelligens, in nonnullis Ecclesiis de earum consuetudine observari, ut cùm earum Prælati ad Ecclesias ipsas primò accedunt, vel cùm de recipiendis ibidem novis canonicis agitur, nec Prælatos admitti, nec canonicos aliter recipi in dictis Ecclesiis, nisi jurato ab eis, statuta & consuetudines ipsarum Ecclesiarum scripta, inviolabiliter observare: inter laicos etiam multarum civitatum, castrorum, & terrarum, eum consuetudinis morbum in assumendis potestatibus, rectoribus, vel officialibus suis irrepsisse, ut ipsi potestates, rectores, & officiales ad hujusmodi potestarias, rectorias, & officia, nullo modo admittantur, nisi priùs, se statuta ipsorum locorum clausa, juraverint servaturos. Et quia in statutis, consuetudinibusque supradictis interdum aliqua reperiebantur illicita, seu impossibilia, vel obviantia Ecclesiasticæ libertati, ideirco ne sub tali generalitate jurandi sic in jurantibus peccandi occasio præberetur, cùm juramentum non fuerit institutum, ut vinculum esset iniquitatis, prædictus Nicolaus Papa animarum periculis obsistere cupiens, frugiferâ & salubri constitutione præcepit quibuscunque scientibus, contineri in prædictis consuetudinibus & statutis illicita, impossibilia, vel libertati Ecclesiasticæ obviantia, hujusmodi juramenta ab eis nullo modo præstari, & juramenta, eâ intentione facienda vel facta, ut etiam illicita, vel impossibilia, seu libertati Ecclesiasticæ obviantia observentur, cùm etiam sub tali intentione præstari non possent, absque divinæ Majestatis offensa, decrevit in hujusmodi illicitis, impossibilibus, seu libertati Ecclesiasticæ obviantibus non servanda: quin potiùs pro animarum salute, si sub forma prædicta vel simili aliquos ignorantes prædicta illicita, seu impossibilia, vel libertati Ecclesiasticæ obviantia jurare contingeret, ad observanda duntaxat licita, possibilia, libertati Ecclesiasticæ non obviantia, juramentorum intentio referri deberet: declarans juramenta, sub hujusmodi generalitate qualitercunque, & sub quacunque verborum forma præstita vel præstanda, ad licita, possibilia, ac Ecclesiasticæ libertati non obviantia duntaxat extendi, ipsosque jurantes ad alia per præstationem juramenti hujusmodi non teneri. Verumtamen multi infirmi, cupidique sensus sese in hujusmodi juramenta cum animarum suarum periculo præcipitant.

Nos, quoniam hæc sanctorum quoque Patrum institutis & salubri rerum Ecclesiasticarum directioni adversantur, & tanquam de radice ambitionis procedentia, omne bonum in Ecclesiis rebusque publicis pervertunt, ea novæ provisionis subsidio prohibere volentes, præsentium auctoritate innovamus prædictam constitutionem Nicolai Papæ, itidemque alias omnes canonicas sanctiones, de abusu & reprobatione hujusmodi juramentorum promulgatas, volumusque eas ubique ab omnibus, etiam quoad præterita, inviolabiliter observari. Ac etiam præcipimus, & interdicimus Prælatis, Canonicis, & aliis supradictis, necnon Ecclesiarum capitulis, & monasteriorum, cæterisque conventibus, civitatum quoque, castrorum & terrarum communitatibus, & personis quâcunque dignitate præditis, ne ulla omninò juramenta illicita, impossibilia, damnosa, vel libertati Ecclesiasticæ, aut decretis Concilii Tridentini obviantia, sive ante, sive post electiones, confirmationes, provisiones, receptiones, admissiones, aut alios actus, ubicunque, ac quocunque tempore, etiam prætextu cujusvis consuetudinis quantocunque tempore observatæ, quæ potiùs corruptela est censenda, sive in genere, sive in specie præstare, reddere, vel exigere, neve super præstitis, redditis, vel exactis hucusque quenquam, in judicio, vel extra, inquietare audeant quoquo modo, vel turbare: illos enim, qui juramenta illicita, impossibilia, damnosa, vel Ecclesiasticæ libertati, aut decretis dicti Concilii obviantia exigere contenderint, Episcopos videlicet, & alios quoscunque Pontificali dignitate præditos, suspendimus à divinis, capitula verò & conventus, eorumque Ecclesias & loca omnia interdicto Ecclesiastico supponimus, ac singulares personas excommunicationis sententiâ innodamus, inhabilesque facimus ad obtenta & alia obtinenda, eo ipso, nobisque & Romano Pontifici pro tempore existenti, relaxationem suspensionis & interdicti, necnon absolutionem ab excommunicationis sententia hujusmodi perpetuò reservamus. Decernentes eos, qui talia juramenta scienter præstiterint, usu & commodo rei & gratiæ, cujus causâ juraverint, eo ipso privatos esse: alios verò ignorantes ad præstitorum juramentorum hujusmodi observationem minimè teneri; necnon irritum & inane, quicquid secus per quoscunque, scienter vel ignoranter, attentatum est hactenus, & deinceps contigerit attentari. Rom. Non. Sept. 1584.

TITULUS XI.
DE TREUGA ET PACE.
CAP. I.

Pacis & treugæ fidejussiones stipulentur, ne novis causis rumpatur conventio.

Pius IV.

QUoniam eò hominum protervitas devenit, ut qui homicidium vel maleficium aliquod committere deliberârunt, priùs quærant eos, quos pro hostibus habent, treugæ vel pacis prætextu assecurando, decipere, quò facilior posteà delicti perpetratio reddatur, expeditque propterea, ut quos Dei timor non retinet, pœnarum rigor deterrendo coërceat, populorum quieti consulere, & flagitiosos sicariorum ac scandalosorum ausus deprimere, necnon cavillationibus, quas ad solutiones pœnarum effugiendas hominum malitia indies excogitat, subvenire volentes, quòd pœnæ conventionales pacis & treugæ ruptæ, & fidejussiones de non offendendo, stipulentur in futurum per Notarios in favorem Cameræ Apostolicæ, & non communitatum vel alterius; & si aliter factæ fuerint, in ipsius Cameræ favorem stipulatæ censeantur. Quodque in causis treugarum pacisque fractarum ipsi fractores, vel eorum fidejussores allegare non possint, quòd offensa ex nova causa processit, nec allegata cuiquam suffragetur. Et quia in cautionibus de non offendendo partes intendunt, ut sibi, eo quo meliùs fieri potest modo, cautum sit, ne offendantur impunè, & ideò promittunt, non solùm pro se ipsis, sed etiam pro aliis eorum conjunctis, quòd non offendent, neque offendi facient: sed aliquando Notariorum imperitiâ sensum & intentionem partium pervertente, contingit eos scribere, quòd partes promittunt, non offendere per se & alios, ubi scriptum oportuisset: pro se & aliis: differentiam videlicet inter has voces, per & pro, nescientes, vel confundentes; ac propterea præbentes ansam cavillosis & delinquentibus prætendendi, quòd factâ offensione per unum ex comprehensis in fidejussione, non sit commissa stipulatio pœnæ, nisi constet, quòd ille, qui offendit, de mandato principalis offenderit; unde etiam infinita scandala eveniunt, illaque remanent impunita. Idcirco, quòd si quis Notarius errorem hujusmodi commiserit, mille ducatorum auri Cameræ Apostolicæ applicando-

rum pœna plectatur; & nihilominùs, sive ex dictione per, sive ex dictione pro, stipulatio concepta & offensio sequuta fuerit, principales promittentes ad pœnam conventionalem perinde teneantur, ac si ipsis mandantibus offensio emanâsset, & de eorum mandato legitimè constaret; iidemque Notarii sub simili pœna in instrumentis fidejussionum de non offendendo apponant clausulam: Quòd datâ conventione alicujus comprehensi in stipulatione, si contingat, talem contravenientem verè & realiter confiteri, vel fictè propter contumaciam in non comparendo, pœna conventionalis committatur, & exigi possit à fidejussoribus, nullâ excusatione vel exceptione penitùs admissâ: imò habeantur crimen & contraventio, ac si per testes vel aliàs legitimè probatum vel approbata fuissent. Et si clausula in stipulatione omissa fuerit, illa nihilominùs pro apposita, & contraventio pro legitimè approbatâ habeantur. Et similiter, si per principalem sive alium in fidejussione comprehensum, stipulationi contraventum, & offendens seu contraveniens contumax, isque in meram contumaciam condemnatus fuerit, fidejussor statim ad solvendum pœnam conventionalem cogatur; nec possit audiri, suum principalem offendisse ex causa necessariæ defensionis, allegando & deducendo, ne videlicet delinquentes indirectè per procuratorem & interpositam personam audiantur: & quod dictum est in exemplo dicto exceptionis hujusmodi, id etiam ad omnia alia extendatur. Et si talis clausula fuerit in prædictis stipulationibus omissa, nihilominùs apposita similiter intelligatur. Quod & ad legitimam per parentes solvendam extendimus, ut illam solvere teneantur, etiamsi eorum filii in meram contumaciam de aliquo delicto condemnati aut banniti fuerint, non obstante quocunque statuto, aut forsan consuetudine in contrarium existente, quibus omnibus nos per præsentes in ampliori forma derogatum esse censemus & decernimus.

Præventio inter Judices ordinarios & seculares.

IN causis clericorum criminalibus merè Ecclesiasticis, ordinarii Ecclesiastici privativè ad seculares Judices cognoscant, sed in aliis mixtis, sit locus præventioni inter ordinarium & Judicem secularem, dataque præventione ex parte ordinarii Ecclesiastici, non nisi contra clericos tantùm procedere possit. Et si prætenderetur ratione connexitatis, adjuncti, vel aliàs quomodocunque, laicum ejus forum sortiri debere, Judex tamen secularis ita præveniens, quâvis inhibitione sibi factâ non obstante, absque censurarum vel aliarum pœnarum incursu procedere possit. Necnon quibuscunque appellationibus, provocationibus, nullitatum dictionibus, commissionibus, inhibitionibus, & aliis decretis, contra formam superiùs traditam, per quoscunque etiam Judices præfatos pro tempore quomodolibet emanatis & factis non attentis, liberè & licitè per ipsos Judices, à quibus ad suarum condemnationum totalem executionem, aliàs tamen legitimè, sub similis indignationis & excommunicationis pœna, procedi posse, & omninò debere, ac ut procedant, præcipimus & mandamus. Et insuper tam Judicibus præfatis, quam Notariis, sub eadem excommunicationis ac indignationis nostræ, privationisque officii pœna, ne contra præmissa, aut quicquam præmissorum, facere & attentare præsumant, districtiùs inhibemus.

CAP. II.

Moderatur & ad juris terminos reducitur precedens rescriptum Pii IV. de allegatione novæ causæ in causis pacis & treugæ fractæ. Et præventio juxta Concilii Tridentini decretum observatur.

Pius IV.

CUm ob innumeras Rom. Pont. occupationes, ac particularium rerum quarumlibet statûs ignorantiam, contingat ab eo quandoque literas emanare, quæ in magnum aliquorum præjudicium redundare noscuntur, minimè reprehendendum esse videtur, si tandem præjudicio cognito literas hujusmodi, etiam si per ejus prædecessorem emanaverint, tanquam per inadvertentiam editas, revocat & limitat, aliasque desuper disponit, prout rerum & temporum qualitate pensatâ conspicit in Domino salubriter expedire. Dudum siquidem felic. record. Pius Papa IV. prædecessor noster, cupiens criminibus & excessibus, qui indies oriebantur, providere, per quasdam suas in forma motûs proprii editas literas inter alia statuit, quòd in causis treugarum & pacis fractarum, ipsi fractores vel eorum fidejussores allegare non possent, quòd offensa ex nova causa processisset, nec allegata cuiquam suffragarentur. Et etiam, quòd in causis mixtis inter Judicem Ecclesiasticum & laicum locus sit præventioni, ita tamen, quòd Judex Ecclesiasticus in casu præventionis non possit procedere contra laicum, sed illud debeat remittere ad Judicem laicum, & aliàs prout in eisdem literis pleniùs continetur. Nos considerantes à ratione & juris debito alienum esse, eos, qui criminis innoxii fuerint, eorumque fidejussores, si treugæ, pax, seu fidejussiones de non offendendo, postea ex nova emergente occasione fractæ fuerint, earum occasione gravari debere, cùm præcipuè paces, treugæ, seu fidejussiones hujusmodi de non offendendo, non ad offensionem ex futuris causis, sed ex præteritis tantùm oriantur. literas præfatas, quoad præmissa, revocantes, cassantes & moderantes, effectumque suum sortiri in præmissis non posse decernentes: Motu simili, &c novam causam in pacis, treugarum, seu fidejussionum hujusmodi fractione principales tantùm, videlicet, qui fuerunt causâ pacis, treugarum, seu fidejussionum de non offendendo hujusmodi factarum, seu faciendarum, præstitarum seu præstandarum, si ipsi aliquo modo, seu aliquis eorum in dictis fractionibus intervenerint seu intervenerit, videlicet si aliquis ex dictis principalibus aliquem ex comprehensis in pace, treuga, seu fidejussione de non offendendo, offenderit, vel ipse ab aliquo ex ipsis comprehensis offendatur, non excusare.

Si verò supradicti principales, seu aliquis eorum, in fractione pacis, treugæ, seu fidejussionis hujusmodi, ut suprà, non intervenerint, seu intervenerit, ipsos eorumque consanguineos & fidejussores, cæterosque in pace, treuga seu fidejussione, de non offendendo comprehensos & quemlibet eorum novam causam hujusmodi allegare posse, & eâ probatâ excusare debere, & quoquo modo gravari, perturbari, aut inquietari non posse neque debere: idque tam in causis motis, & indecisis pendentibus, quàm etiam finitis, & in quibus etiam pronunciatum fuit (dummodò sententiæ desuper latæ totaliter non sint executioni demandatæ) locum sibi vendicare posse & debere declaramus. Cumque etiam sæpè contingat, partes ipsas, contra quas in contumaciam procedi consuevit, vel ita negotiorum mole gravati, vel ita longè abesse, ut ipsorum contumaciam sex mensium spatio hujusmodi expurgare minimè queant, terminum sex mensium hujusmodi ad annum prorogamus, ac contumacibus hujusmodi defensiones, non nisi post anni elapsi terminum, denegari debere. Ac quascunque aliter, quam ut præmittitur, ferendas sententias, inanes, nulliusque roboris & momenti fore & esse, prout nos eas ex nunc, tanquam contra juris debitum, & de facto latas, annullamus, cassamus, & irritamus. Quo verò ad præventionem inter Judicem Ecclesiasticum & laicum, declaramus illam habere locum in terminis & statu, prout ante dictum motum proprium erat, ac ipsum ad terminos juris in hoc reducimus, & volumus, ut in præventionibus procedatur juxta formam juris, & sacrorum decretorum Concilii Tridentini, & non aliàs aliter, nec alio modo.

TITU-

TITULUS XII.

DE VOTIS ET VOTORUM PROFESSIONE.

CAP. UN.

Disciplinæ regularis institutum semel professus, extra solenne votum religionis, tribus substantialibus votis consilii Evangelici debet obligari, ut perpetuò liberiùs Deo famuletur.

Pius V.

LUbricum vitæ genus eorum veriti, qui regularium formam præ se ferentes, nec propriis renunciant, nec ullam profitentur ex regulis approbatis, quando horum plerique proprio instinctui obsequentes, alii odio incensi, alii, dum quod ambiunt minùs consequuntur, alii vel dilapidatis, vel interversis rebus, & ad sese, vel propinquos translatis, ut ratiocinia effugiant, quidam etiam in suos ipsorum mores inquisitum iri præsentientes, quasi impunitatem adepturi, è sodalitio suo, ut lubet, exiliunt, ejectisque illius insignibus, vestem recipiunt secularem. Hinc graves & periculosæ quotidiè offensiones in populos concitantur, dum quos disciplinæ regulari perpetuò mancipatos credunt, rursus eos, etiam ubi consueverint, contempto post tot annos, & relicto indignis sæpè modis, ejus, cui sese dediderant, vitæ instituto, liberos vident, & solutos in seculum evagari. Cum igitur conveniat, ut cujus arma induit, eam miles militiam persequatur, hanc de prædictis rationem capere instituimus, ut vel permanendi vel abscedendi facultate semel singulis propositâ, certus deinceps & immobilis disciplinæ regularis cultus debeat in ipsis sodalitatibus perpetuò observari. Itaque de nobis attributæ potestatis plenitudine statuimus, ut omnes & singuli Priores, Præpositi, & alii præsidentes generales, provinciales, & conventuales, necnon canonici, & fratres sancti Georgii in Alga Venetiarum ac eremitarum sancti Hieronymi, aliàs beati Petri Pisarum, & omnium ac quarumcunque aliarum congregationum, necnon Ecclesiarum, domorum, & conventuum in communi, & sub obedientia voluntaria, & extra votum solenne religionis viventes, quorum habitus à secularibus presbyteris est distinctus, qui religionem amplecti, & professionem regularem solemnem emittere voluerint, id in suis quisque conventibus & domibus, intra viginti quatuor horarum spatium, postquam delegatus noster præsentes literas eis significaverit, palàm & spontè deliberent & declarent: inde convocato quamprimùm per singulas hujusmodi congregationes generali vel alio supremo, juxta morem cujusque congregationis, capitulo, ibique electa una, sub qua degant, ex regulis approbatis, in quam major pars vocum ipsius capituli consenserit, trium votorum substantialium professionem regularem intra mensem solemniter emittant, & in ea, tam ipsi, quàm illam deinceps ingressuri atque professuri, perpetuum ferant Altissimo famulatum. Sicque professi, vel in suis quisque prioratibus, præposituris, præsidentiis, administrationibus & officiis confirmentur, vel ad alia transferantur, prout cuique congregationi, & superioribus suis, videbitur utiliùs expedire. Qui verò excurso jam anni spatio in ipsa congregatione morati, refugerint intra tempus prædictum profiteri, detracto religionis habitu, ac redditis etiam in vinculis, si opus sit, receptorum & administratorum omnium rationibus, ejiciantur, nec deinceps patiantur, in ullis ejusdem congregationis domibus seu conventibus amplius conversari. Rom. 15. Calend. Decembr. 1568.

TITULUS XIII.

DE GRATIIS ET DISPENSATIONIBUS.

CAP. I.

In dispensationum & aliarum gratiarum impetratione rei gesta veritas reticita pœnâ falsi damnat impetrantes.

Tom. II.

Pius IV.

CUm, sicut accepimus, nonnulli suæ conscientiæ prodigi, ac propriæ salutis immemores, ut faciliùs à nobis, & sede Apostolicâ, dispensationes matrimoniales *a* & alias gratias & concessiones obtineant, gradus consanguinitatis vel affinitatis, aut cognationis spiritualis, ac scientiam illorum aliter, quàm eis à principio ab ipsis partibus significatum vel narratum fuerit, exponunt, & si matrimonia hujusmodi adhuc contracta non fuerint, pro contractis narrant, ac aliàs diversimodè veram facti speciem, tam in ipsis dispensationibus matrimonialibus, quàm pro aliis quibuscunque gratiis & concessionibus obtinendis immutant, ac propterea, cùm non solùm in impetrationibus hujusmodi falsitas narretur, verùm etiam in partibus plerumque pro obtentione gratiarum hujusmodi veritas immutetur, & falsitas committatur. Nos igitur hujusmodi abusibus & erroribus obviare cupientes, omnes & singulos, qui veritatem facti à narratione, quam ab ipsis partibus habuerunt, quoad substantialia & qualitates necessariò exprimendas, diversam faciunt, seu quoquo modo invertunt, aut immutant, depravantvé, & per subreptionem & obreptionem gratias à nobis extorquent, pœnam falsi incurrere, & eâ puniri omninò debere decernimus & declaramus. Romæ 5. Decembr. 1566.

CAP. II.

Exprimendi sunt gradus propinquiores in dispensationibus matrimonialibus conjunctis in diversis gradibus.

Pius V.

PIus (divinâ providentiâ) Papa V. attendens, per quandam constitutionem dudum per fel. record. Pium Papam IV. sanctitatis suæ prædecessorem editam, quâ cavetur, quòd in dispensationibus matrimonialibus, pro diversis consanguinitatis seu affinitatis ex eodem stipite provenientibus gradibus conjunctis, non remotioris solùm, prout olim fieri solebat, sed etiam propinquioris graduum expressa mentio fieri debeat, alioquin dispensationes, ac desuper confectæ literæ nullius sint roboris vel momenti, prout in dicta constitutione pleniùs continetur, à dispositione juris communis, & laudabili, ac antiquo Rom. Cur. stylo nimium recedi, ac favorem matrimonii debitum restringi: volensque propterea juri & stylo prædictis, necnon piæ mem. Gregor. XI. & Clem VI. Rom. Pontif. etiam sanctitatis suæ prædecessorum vestigiis inhærendo, Sacramento & libertati matrimonii, quantum cum Deo potest, favere, statuit & ordinavit, quòd de cætero in quibuscunque dispensationibus, quas pro matrimoniis contractis aut contrahendis inter viros & mulieres, invicem diversis prohibitis consanguinitatis seu affinitatis, aut mixtis ex communi, seu ab eodem stipite surgentibus, quicunque illi sint, dummodò primum quoquo modo *b* non attingant, cùm in eo Sanctitas sua nunquam dispensare intendat, gradibus conjunctos, ab eadem Sanctitate sua, & pro tempore existente Romano Pontifice, aut sede Apostolicâ impetrari, vel aliàs concedi contigerit, ac literis, commissionibusque desuper etiam locorum ordinariis faciendis, gradus remotior attendatur, trahatque secum propinquiorem, ac ob id sufficiat remotiorem tantùm gradum exprimere, obtentis tamen posteà super propinquiore literis declaratoriis, juxta Gregorii & Clementis prædecessoris hujusmodi constitutiones, quas quoad hoc innovavit, & inviolabiliter observari mandavit, dispensationesque seu di-

---

a *Dispensatio est determinatio superioris, qua declarat legem communem non esse in aliquo particulari casu servandam. Nec dispensatio est pura declaratio, ut definitum est de voto, capit. venientes, sed est quædam juris relaxatio. Vid. Sanch. de caus. matrim.* b *Vide Concil. Trident. sess. vigesima quarta, cap. tertio & quinto. Alphonsum Castrens. lib. 1. de leg. pæn.*

Zzzz

ſpenſandi commiſſiones, ac deſuper confectas literas, & proceſſus habitos per eaſdem diſpenſatis, ſeu his, cum quibus diſpenſari mandatur, propter proximioris gradûs hujuſmodi non expreſſionem, de ſubreptionis vel obreptionis vitio, ſeu intentionis defectu notari non poſſe, ſed in omnibus & per omnia ſuffragari, perinde ac ſi in literis ſeu commiſſionibus hujuſmodi de proximiore ſeu utroque gradu, ſpecialis & expreſſa mentio facta fuiſſet.

TITULUS XIV. DE INDULGENTIIS.

CAP. UN.

Christi paſſio eſt veluti labrum, ex quo omnia bona effluunt, indulgentiarum quoque & gratiarum dona conſiſtunt, quamobrem gratis expediantur, nec precio mercentur.

Pius IV.

Decet Romanum Pontificem, quem Dominus noſter Jeſus Chriſtus Vicarium ſuum cœleſtibus theſauris diſpenſandis in terris conſtituit, providere, ut ſicut ipſe theſauros hujuſmodi & gratias cœleſtes gratis acceptas, ad honorem Dei, & illius Sanctorum, animarumque Chriſti fidelium ſalutem abſque lucro diſpenſat, idem quoque à Romanæ Curiæ officialibus, quibus literarum Apoſtolicarum ſuper gratiis, à ſede Apoſtolica pro tempore conceſſis, expeditio incumbit, obſervetur. Quapropter inconveniens eſſe cenſentes, pro conceſſionibus indulgentiarum, quæ in ſolis meritis paſſionis ejuſdem Domini noſtri Jeſu Chriſti, & ejus glorioſorum Martyrum, & Sanct. conſiſtunt, aliquid temporale exigere: nos præmiſſis, prout noſtro incumbit officio, de remedio opportuno providere volentes, motu proprio, & ex certa noſtra ſcientia, dilectis filiis modernis, & pro tempore exiſtentibus ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Vicecancell. ejuſque in Cancellaria Apoſtolica Locumtenent. necnon Summiſtæ, ſcriptoribus, illorumque pro tempore Reſcribendario, Computatori, Receptori, & defenſoribus, necnon Secretariis, literarum Apoſtolicarum, illarumque tam majoris, quàm minoris præſidentiæ Abbreviatoribus, ac ſolicitatoribus, plumbique & regiſtri magiſtris, collectoribus, earundemque literarum Apoſtolicarum regiſtratoribus, Bullatoribus, fratribus barbatis nuncupatis, & illorum famulis, necnon in regiſtro ſupplicationum, manu & in præſentia noſtra ſignatorum, magiſtris & ſcriptoribus, aliiſque Romanæ Curiæ officialibus & perſonis, etiam eorum officia ex cauſa quantumvis onèroſa obtinentibus, cujuſcunque qualitatis & conditionis exiſtant, ac quocunque nomine appellentur, in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub majoris excommunicationis latæ ſententiæ, necnon amiſſionis ad ſemeſtre omnium emolumentorum eorum officiorum, quæ ipſo jure, quoties contrafecerint, fabricæ Baſilicæ Principis Apoſtolorum de urbe applicata eſſe cenſeantur, & creſcente inobedientiâ, etiam privationis eorundem officiorum, ipſo facto incurrendis pœnis, Apoſtolicâ auctoritate, tenore præſentium præcipimus & mandamus, quatenus videlicet in regiſtro ſupplicationum magiſtri & ſcriptores hujuſmodi, ultra ſalarium inibi pro ſignaturis ordinariis exigi ſolitum, alii verò officiales literas Apoſtol. tam ſub plumbo, quàm in forma brevis, ſuper gratiis Indulgentiarum, & peccatorum remiſſion. etiam plenariam, tam pro vivis, quàm defunctis, tam ad tempus, quàm perpetuò, ad futuram ſeu perpetuam rei memoriam, vel aliâ formâ ac cum quavis narrativa, pro quibuſvis particularibus perſonis, ſeu Eccleſiis etiam cathedralibus, & collegiatis, monaſteriis, prioratibus, capellis perpetuis, cancellariis, oratoriis, hoſpitalibus, capitulis, collegiis, conventibus, confraternitatibus, ſocietatibus, univerſitatibus, & quibuſcunque aliis piis locis, à nobis & ſucceſſoribus noſtris Romanis Pontificibus, etiam facultatem eligendi confeſſorem cum votorum commutatione in ſe continentibus, pro tempore, citra tamen clauſulam porrectionis manuum adjutricum, conceſſis & concedendis conficiend. gratis pro Deo ubique eorum officia, abſque aliquæ taxæ regalium ſeu jocalium, aut cujuſvis alterius generis ſolutione vel exactione, quantumvis ordinaria vel extraordinaria, omnibus recuſatione & contradictione ceſſantibus, illicò nullo alio à nobis aut altero deſuper expectato mandato expediant, & proſequentibus illarum expeditionem, etiam ſi partes, quorum intuitu fuerint conceſſæ, in Rom. Curia non ſint præſentes, ſed longè ab illa abſint, expeditas tradant & conſignent. Romæ Calend. Jan. 1562.

TITULUS XV. DE QUÆSTORUM TOLLENDO ABUSU.

CAP. I.

Quæſtorum abuſus, ſpiritualis theſauri Eccleſiæ largitiones in avarum lucrum convertens, extinguendus.

Pius V.

Etſi dominici gregis ſaluti ſemper intenti, ſingulis cum humilitate poſcentibus, ea benignè concedere, nos & prædeceſſores noſtri ſtuduerunt, per quæ peccatorum mole depoſita ſalus ipſis ſuccedat, & hoſtis humani generis ſervitute ereptas animas lucrifaciant Altiſſimo, qui eas nobis ſuâ bonitate commiſit: id tamen propenſiori ſtudio nos præcavendum eſſe cenſemus, ne cujuſvis indulgentiæ, remiſſionis, vel facultatis obtentu, Chriſti fideles prockiviores ad illicita in poſterum committenda reddantur, aut facilitas veniæ eis peccandi tribuat incentivum, & exinde clavium auctoritas deducatur in contemptum, & Chriſti fideles quamplurimùm ſcandalizentur. Sanè, cùm ad auditum noſtrum ex diverſis mundi partibus quamplurimæ querelæ perlatæ fuerint, quòd vigore diverſarum indulgentiarum & facultatum, per prædeceſſores noſtros, ac etiam nos, vel auctoritate noſtrâ, tam fabricæ noſtræ Baſilicæ Principis Apoſtolorum, & Eccleſiæ S. Joannis Lateranenſis de Urbe, ipſiuſque Eccleſiæ, necnon S. Joannis, & S. Lazari Hieroſolymitani, ac S. Spiritus in Saxia, & S. Joannis Lateranenſis, ac S. Jacobi Incurabilium, de eadem Urbe, necnon S. Elmi, & S. Bovis, ac S. Gothardi, & S. Leuguzoni, necnon S. Nicolai, & S. Bernardi Montis Jovii, necnon S. Leonardi, ac S. Marthæ, necnon ſanctiſſimi Crucifixi Syracuſan. ac S. Mariæ de Monte Serrato, hoſpitalibus, ac etiam S. Sebaſtiani prope & extra muros dictæ urbis, necnon S. Antonii de S. Antonio Vienen. diœceſis, & redemptionis captivorum nuper Neapoli inſtituto, monaſteriis, illorumque ac diverſis aliis Eccleſiis, monaſteriis, hoſpitalibus, militiis, confraternitatibus, ſocietatibus, & piis locis conceſſarum, multi quæſtores ex eiſdem indulgentiis, lucrum temporale tantùm quærentes, nominibus fabricæ Eccleſiarum, hoſpitalium, monaſteriorum, militiarum, confraternitatum, ſocietatum, & piorum locorum in diverſis civitatibus & diœceſibus quæſtus facere, confratres deſcribere, capellas & oratoria erigere, illiſque erectis indulgentias hujuſmodi communicare, & in diverſis gradibus à jure prohibitis diſpenſare, ac plura etiam concedere, quàm eis vigore facultatum prædictarum licitum ſit, ipſique lucro intenti, pecuniaſque potius, quàm Chriſti fidelium ſalutem quærentes, ac eiſdem indulgentiis abutentes, quæſtum ex illis particularem facere conantur, variòſque & diverſos Quæſtores, Commiſſarios, Procuratores, Receptatores, Theſaurarios, Factores, Nuncios, & alios miniſtros conſtituere, qui non ſolùm ſupradicta, ſed etiam plura alia eis nunquam conceſſa facere & concedere, necnon locorum ordinarios,

dinarios, illorumque in spiritualibus Vicarios generales, & officiales ac ministros, Ecclesiarumque & ordinum Prælatos, Superiores & Personas, quæstus hujusmodi impedientes, censuris Ecclesiasticis innodare, & aliàs in pluribus graviter excedentes in divinæ majestatis offensam, ac suatum ac Christi fidelium animarum perniciem, ac ordinariorum perturbationem, & piarum mentium scandalum præsumunt. Nos qui Deo propitio gregis Dominici, meritis licèt insufficientibus, curam gerimus, &, illum spiritualis thesauri elargitione cupimus ipsi Deo reddere acceptabilem, ex præmissis, & aliis rationabilibus causis animum nostrum moventibus, felicis recòrd. Calixti IV. Clementis VII. Pauli III. Julii similiter III. & diversorum aliorum Romanorum Pontific. prædecessorum nostrorum vestigiis inhærentes, motu proprio, non ad alicujus nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed de mera nostra voluntate & deliberatione, omnes & singulas indulgentias etiam perpetuas, & peccatorum remissiones fabricæ & Ecclesiæ hujusmodi, necnon sancti Joannis Hierosolimitani, etiam pro constructione & ædificatione illius novæ civitatis prædictis, in quibusvis aliis hospitalibus, monasteriis, Ecclesiis, domibus, militiis, ordinibus etiam mendicantium, congregationibus, confraternitatibus, & universitatibus, & piis locis illorumque ordinibus, capitulis, conventibus, magistris, superioribus, & tam secularibus, quàm quorumvis, etiam mendicantium ordinum regularibus personis, tam singulariter, quam universaliter, per quoscunque Romanos Pontifices prædecessores nostros, ac etiam nos, sub quibuscunque tenoribus & formis, ac cum quibusvis clausulis & decretis, etiam motu proprio, & ex certa scientia, ac ex quibusvis etiam urgentissimis causis, etiam causâ redemptionis captivorum, & aliàs quomodolibet concessis: pro quibus consequendis manus sunt porrigendæ adjutrices, & quæ quæstuandi facultatem quomodolibet continent, illarum omnium tenores, formas, derogationes & decreta, præsentibus pro expressis habentes, auctoritate Apostolicâ, tenore præsentium perpetuò revocamus, cassamus, irritamus, & annullamus, ac viribus vacuamus. Et insuper perpetuò hâc nostrâ valiturâ constitutione decernimus, quod exnunc de cætero, sub indignationis nostræ pœna, prætextu indulgentiarum & facultatum, per quoscunque Romanos Pontifices prædecessores nostros, ac nos, & sedem Apostolicam etiam motu simili, ac sedis Apostolicæ Legatos, aliàs quomodolibet concessarum, & quas à nobis & sede prædicta in posterum verbo, literis ac quàvis aliâ scripturâ, etiam manu nostrâ signatâ, etiam cum clausula, quòd sola signatura sufficiat, etiam in favorem fidei, aut cruciatæ sanctæ vel cujuscunque alterius piæ causæ, etiam privilegiatæ, concedi quomodolibet contigerit, nullus quàvis etiam Episcopali, Archiepiscopali, & Patriarchali aut majori dignitate, etiam Cardinalatûs honore seu etiam regali, vel temporali excellentiâ præfulgeat, audeat vel præsumat quæstus facere, aut nuncios, quæstores, commissarios, thesaurarios, receptores pro illis recipiendis, in dictis hospitalibus, Ecclesiis, domibus, monasteriis, militiis, & aliis suprà nominatis, vel pro eis aut illorum nominibus alibi constituere, & deputare, nisi ex speciali licentia, & ex certa scientia nostris, & Romani Pontificis pro tempore existentis, de qua per literas nostras & ejusdem Romani Pontificis pro tempore existentis, locorum ordinariis, vel eorum in spiritualibus vicariis, seu officialibus, derogationem præsentis nostræ constitutionis, illius tenore de verbo ad verbum inserto, expressè continentes. Nos enim exnunc irritum decernimus & inane, quicquid secus his à quoquam, quàvis auctoritate, scienter vel ignoranter contigerit attentari, Rom. 6. Id. Febr. 1560.

CAP. II.

Indulgentiæ per quæstores ob quæstum, & bona extorquendi verius, quàm impetrandi desiderium, prædicata, revocantur & prohibentur.

Idem, *ex Concilio Tridentino.*

QUàm plenum sit periculi noxia populo ingerere, nimium his temporibus afflicta religio testatur, quod malùm, cùm in cæteris ministris, tum præcipuè in Ecclesiarum prælatis animadvertendum est, quòd ab his temerè profecta longè maxima Ecclesiæ Dei conferant detrimenta. Rem sanè indignam audivimus, quòd non solùm quondam Gomerius Tello Giron, temporarius administrator Ecclesiæ Toletanæ, sed etiam quidam Hispaniæ Ecclesiarum præsules, officii paterni prætextu, facultates sibi à sacris canonibus concessas excedentes, literas suas in ipsorum civitatibus ac diœcesibus ausi sunt publicare, quibus inter cætera periculosa deprehenditur, quòd cuicunque illas accipienti certâ solutâ pecuniâ licitum sit, quem voluerit, sibi sumere sacerdotem, qui confessione auditâ ipsum absolvere valeat, non in eis tantùm casibus, in quibus simplex sacerdos *a* absolvere potest, sed etiam in iis, quæ solis Episcopis reservata reperiuntur, aliquo prætereà casu admisso, veluti simoniæ reatu, qui ad examen sanctæ sedis esset referendus. Non animadvertentes ipsi Præsules & Administratores, quàm periculosum sit, ea passim incertis personis committere, quæ ad Episcoporum judicium, arbitriumque idcircò deferuntur, ut qui meliùs lepram à lepra discernere nôrint, causis & circumstantiis subtili indagine exploratis, salutaria cuique morbo remedia valeant adhibere. Ad hæc ipsi in dispensandis cœlestis gratiæ donis nimium prodigi, iis sic literas prædictas accipientibus, indulgentias & pœnitentiarum injunctarum remissiones nulla cum re temporali conferendas, profusius & indiscretè largiuntur, quibus & aliis licentiis prædictis non pauci fluctuantes & infirmi, veniæ facilitate inducti, ad peccandum proclíviores fiunt, quando tot & tantorum delictorum remissionem certo & vilissimo pretio acquirere posse confidant. Indicem prætereà casuum & indulgentiarum ædibus sacris appendi jusserunt, quo palàm significatur solventibus suprascripta concedi, & inter alia, absolvendi facultatem ab esu prohibitorum tribui. Itemque indulgeri Missæ sacrificium, & sepulturam tempore interdicti, assumptionem duorum pluriumve compatrum ad sacrum Baptisma, præter eos, qui synodalibus (ut dicunt) constitutionibus adsciscuntur, reparationem Ecclesiarum, erectionem confraternitatum, & alias pias causas prætexendo. Cùm igitur inter cætera scandala, etiam simoniæ pravitas redoleat, ac prædictis sacri Tridentini *b* Concilii decretis, & aliis sanctionibus canonicis, nostræ prætereà constitutioni, de indulgentiis ad quæstum non emittendis, adversetur, clavium auctoritas evilescat, & pœnitentialis satisfactio enervetur: Nos his malis celeri remedio occurrendum, eâdemque operâ futuris præcavendum fore censentes, de Apostolicæ potestatis plenitudine, supradicta omnia, quæ in ipsa Toletana, & quibuscunque aliis civitatibus, diœcesibus & locis, tam Hispaniæ, quàm aliarum quarumcunque provinciarum & regionum, quocunque prætextu hucusque emanârunt, perpetuò abolemus, ac nulla & irrita nunciamus, jubemusque literas & indices, necnon scripturas & monumenta quæcunque publica & privata, per ipsos locorum ordinarios & alios Ecclesiarum rectores, ubicunque reperientur, dilacerari, penitusque deleri; & ne talia de cætero à quoquam fiant, publicentur, vel concedantur, districtiùs prohibemus. Quicunque secus egerint, seu attentaverint, antistites, etiam si Cardinalatûs honore præfulgeant, ab ingressu & perceptione fructuum suarum Ecclesiarum tamdiu suspensi jaceant, donec satisfactione præviâ illis per se-

a *Vide Calder. de pœnit. & remissione. c. nostro. col.* 17. *Navar. tract. de indulgentiis.* b *Concil. Trid. præscripta norma legitimè elargiendi indulgentias, & tollendi abusus quæstuariorum. sess.* 5. *de refor. c.* 2. *& sess.* 21. *de refor. c.* 9.

dem prædictam suspensio relaxetur. Inferiores verò ab Episcopis sententiam excommunicationis incurrant, à qua, nisi in mortis articulo constituti, ab alio, quàm Romano Pontifice, absolutionis beneficium nequeant obtinere. Romæ 4. Non. Jun. 1569.

TITULUS XVI.
DE DECIMIS.
CAP. UN.

Ecclesiasticis personis decimas & alia onera imponentes absque licentia Papæ excommunicantur.

Sixtus V. *ex Bulla cœnæ Domini.*

EXcommunicamus & anathematizamus omnes eos, qui aut collectas, decimas, taleas, præstantias, & alia onera clericis, prælatis, & aliis personis Ecclesiasticis, ac eorum, & Ecclesiarum, monasteriorum, aliorum beneficiorum Ecclesiasticorum bonis, illorumque fructibus, reditibus, & proventibus hujusmodi, absque Roman. Pontif. speciali & expressa licentia imponunt; & diversis etiam exquisitis modis exigunt; aut imposita, etiam à sponte dantibus & concedentibus recipiunt: nec non qui per se, vel alium, seu alios, directè vel indirectè prædicta facere, exequi, vel procurare, aut in eisdem auxilium, consilium, vel favorem, aut votum, seu suffragium, palàm vel occultè, præstare non verentur, cujuscunque sint præeminentiæ, dignitatis, ordinis, conditionis, aut statûs, etiam si Imperiali, aut Regali præfulgeant dignitate, seu Principes, Duces, Comites, Barones, Respublicæ & alii potentatus quicunque, etiam regnis, provinciis, civitatibus, & terris quoquo modo præsidentes, aut quâvis etiam Pontificali dignitate insigniti: Innovantes decreta super his per sacros canones, tam in Lateran. novissimè celebrato, quàm aliis Conciliis generalibus edita, etiam cum censutis & pœnis in eis contentis.

TITULUS XVII.
DE RELIGIOSIS DOMIBUS, ET MONTIBUS PIETATIS.
CAP. I.

Piorum locorum & monasteriorum exemptio ab onere hospitandi milites.

Pius IV.

CUm, sicut non sine gravi dolore nobis innotuit, omnia & singula, seu quamplurima hujus almæ urbis, ac etiam nostri Ecclesiastici conventus & monasteria, & alia Ecclesiastica. & pia loca, tam secularia, quàm regularia, & à personis religiosis quomodolibet inhabitata, eo tempore, quo equites & milites ejusdem almæ urbis ac statûs Ecclesiastici præfati. pro defensione ipsius urbis & statûs adversus infestissimum Turcarum tyrannum, vel ob alias, quæ pro tempore sese offerunt, causas expediri, & ad diversa ejusdem statûs loca transmitti contingit, ab eisdem equitibus & militibus perturbentur & molestentur, ipsique conventus, monasteria, & alia Ecclesiast. & pia loca, in eorundem equitum seu militum distributione, nonnullos eorundem equitum & militum, intra eorum domos & monasteria hospitio excipere & recipere cogantur, in maximum eorum detrimentum, divini cultûs perturbationem, gravissimum religionis dedecus, Dei optimi offensam, & non solùm præter omnem nostram intentionem, verùm etiam intolerabilem animi nostri amaritudinem. Quapropter nos in præmissis, quantum cum Deo possumus, de optimo remedio celeri manu providere, ac monasteriorum, & aliorum Ecclesiasticorum & piorum locorum hujusmodi personarum Deo altissimo die noctuque famulantium quieti, integritati, & decori consulere volentes, motu simili, & ex certa nostra scientia, ac de Apost. potestatis plenitudine, universis & singulis, tam dictæ almæ urbis, quàm totius statûs præfati Gubernatoribus, Potestatibus, Ducibus, & Capitaneis, communitatibusque & universitatibus, & aliis, ad quos spectat & pertinet, ac spectabit & pertinebit quomodolibet in futurum, ne deinceps perpetuis futuris temporibus in eorundem militum, & equorum distributione, tam in transeundo, quàm inibi commorando, communitatib. & universitatibus, videlicet ne dictos equites ac milites in eisdem monasteriis, cœnobiis, domibus, & aliis Ecclesiasticis & piis locis, sub duorum millium ducatorum auri Cameræ Apostol. ipso facto applicandi, & aliis arbitrii nostri pœnis, quovis quæsito colore, causâ, ingenio, sive prætextu distribuere sive assignare, vel ad alios recipiendum, & hospitio excipiendum cogere; ipsis verò Capitaneis & Ducibus, ne eosdem suos equites & milites sub indignationis nostræ, ac privationis officiorum suorum, aliisque etiam arbitrii nostri pœnis, in dictis monasteriis, cœnobiis, domibus, & aliis Ecclesiasticis & piis locis, etsi communitates & universitates ipsæ eadem loca eisdem assignent, distribuant. Gubernatoribus verò, & ipsarum civitatum & locorum Prætoribus, ac aliis officialibus quibuscunque, quo minùs præmissa ab ipsis communitatibus & universitatibus, ac Capitaneis, & Ducibus fiant, sub ejusdem indignationis nostræ, ac etiam privationis officiorum suorûm præfatorum respectivè pœnis, auctoritate Apostolicâ, sinant vel permittant, inhibemus, præcipimus, committimus & mandamus. Et insuper tam illis, quàm equitibus, & militibus præfatis, ne monasteria, cœnobia, & loca pia hujusmodi in personis, rebus, & bonis, aut aliàs desuper quomodolibet molestare, perturbare, impedire & inquietare, seu molestari, perturbari, vel aliàs inquietari facere audeant, seu præsumant, in virtute sanctæ obedientiæ, & sub jam dictis pœnis eâdem auctoritate inhibemus, præcipimus, committimus, & mandamus, ipsa monasteria, cœnobia, domos, & alia Ecclesiastica & pia loca, ex nunc ab eisdem militibus & equitibus, ac onere illos hospitio excipiendi, motu & auctoritate similibus eximendo, & totaliter liberando, ac libera & immunia faciendi.

CAP. II.

Ordinis mendicantium cœnobia, monasteria, & prædia à collectis, subsidiis & hospitiis militum eximuntur.

Idem.

DUm ad uberes, quos sacri mendicantium ordines in agro Dominico quotidiè faciunt, fructus attentè respicimus, & attentæ considerationis indagine perscrutamur ipsorum religionis sinceritatem, & voluntariæ paupertatis habitum, in quibus sub humilitatis spiritu devotum Altissimo præstant famulatum, dignum, quin potius debitum reputamus, ut illis ea libenter concedamus, per quæ semotis quibuslibet gravaminibus promptiores ejusdem Altissimi inhæreant servitiis. Hinc est, quòd nos volentes eosdem mendicantium ordines, & dilectos filios, eorum fratres, & Monachos, cæterasque personas, ac etiam moniales quaslibet ejusdem ordinis, sub illorum cura degentes specialibus favoribus & gratiis prosequi, motu proprio, non ad alicujus nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed ex certa nostra scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, quòd ex nunc deinceps perpetuis futuris temporibus, omnes & singuli mendicantium ordinum hujusmodi fratres, Monachi, & dilectæ filiæ in Christo moniales seu sorores, ac aliæ utriusque sexûs personæ regulares, ubilibet per totum Christianum orbem diffusi & constituti, illorumque monasteria, cœnobia, domos, conventus Ecclesiæ, capellæ, oratoria & alia loca, etiam unita, ac membra, & dependentia, nec non terræ cultæ & incultæ, possessiones, prædia, agri, & alia omnia & singula mobilia & immobilia, ac se moventia

ventia, & ubilibet, ac in quibuscunque rebus consistentia bona, necnon eorum in dictis bonis laboratores, coloni, arrendatarii, locatarii & affictuarii, negotiorumque suorum gestores universi, quomodolibet nuncupati, nunc & pro tempore existentes in perpetuum, ab omnibus & singulis exactionibus tam urbanis, quàm rusticis, necnon datiis, gabellis, pedagiis, vectigalibus, collectis, impositionibus, & oneribus ordinariis, & extraordinariis, ac tam realibus, quàm personalibus, meris & mixtis, etiam subsidio triennali, & augmento, ac focularibus, equorum taxis, militumque hospitiis, ac aliàs quibuscunque nominibus nuncupatis, quâvis auctoritate quomodolibet impositis & imponendis, & quæ laicis ac aliis quibusvis quomodolibet imponi consueverunt, & in futurum imponentur, ac ratione quarumcunque mercium & rerum cujuscunque generis vel qualitatis existentium, tam per mare & aquam dulcem, quàm per terram undecunque & quomodocunque pro tempore delatarum, necnon animalium quorumcunque mortuorum & vivorum, & quæ aliàs quomodolibet & ex quavis causa ac super quibuscunque rebus, tam in alma urbe nostra, quàm extra eam ubilibet locorum exiguntur, & in futurum exigentur, necnon à contributionibus, & solutionibus in illis faciendis, ac tam pro victu & vestitu, quàm quocunque alio usu suo tantùm, ac tam emendo quam vendendo, & aliàs quomodolibet negotiando, necnon etiam à solutione quadrantis pro singulis libris carnium de animalibus, quæ nunc & pro tempore ex armentis occidi contigerit, necnon etiam, quæ in suis ædibus, prædiis, & possessionibus privatim detinent & nutriunt, ac à contributione sumptuum & expensarum, quæ aliquando pro pontibus, viis, aquæductibus, muris, mœnibus, aliisve machinis struendis & reparandis seu reficiendis, ac civitatum, terrarum, & locorum quorumcunque fortificationibus, necnon etiam aliàs in omnibus & per omnia, ac tam in dicta urbe, quàm extra eam ubilibet penitùs & omninò liberi, immunes & exempti, ac liberæ & exemptæ, liberaque immunia & exempta sint & esse censeantur, ac pro talibus teneantur & reputentur. Quodque terræ, agri, possessiones & loca arativa, ut præfertur, in illis, quæ aliquando pro pascuis animalium ad certum tempus reservantur, nullatenus unquam comprehendantur, nec comprehendi censeantur, ac etiam monasteria, cœnobia, aliaque omnia regularia loca prædicta, pro quorumcunque militum, tam equitum quàm peditum hospitiis, quemadmodum magno cum nostro dolore hucusque in plerisque locis factum comperimus, nequaquam assignentur, nec assignari debeant. Rom. 29. Jul. 1566.

CAP. III.

Montes pietatis Christianâ charitate erecti, & auctoritate Apostolicâ probati & confirmati, & ab usurario fœnore alieni, liciti sunt.

Leo X. *ex Concilio Lateranensi.*

Inter multiplices nostræ sollicitudinis curas, illam inprimis suscipere pro nostro pastorali officio debemus, ut quæ salubria & laudabilia, ac catholicæ fidei consona, & bonis moribus conformia, nostro tempore non solùm enucleentur, verùm etiam ad posteros propagentur, & quæ materiam scandali præbere possent, penitùs succidantur, & radicitùs extirpentur, nec pullulare usquam sinantur in agro Dominico, & vinea Domini Sabbaoth, ea duntaxat conseri permittendo, quibus fidelium mentes pasci spiritualiter possint, eradicatis zizaniis, & oleastri sterilitate succisâ. Sanè cùm olim inter nonnullos dilectos filios sacræ Theologiæ Magistros, ac Juris utriusque Doctores, controversiam quandam, non sine populorum scandalo & murmuratione exortam, & nuper his diebus innovatam esse comperierimus, circa pauperum relevationem in mutuis eis publicâ auctoritate faciendis, qui Montes pietatis vulgò appellantur, quique in multis Italiæ civitatibus, ad subveniendum per hujusmodi mutuum pauperum inopiæ, ne usurarum voragine deglutiantur, à civitatum magistratibus, & aliis Christi fidelibus sunt instituti, atque à sanctis viris divini verbi præconibus & laudati & persuasi, ac à nonnullis etiam summis Pontificibus, prædecessoribus nostris, probati & confirmati, sintne præfati Montes à Christiano dogmate dissonantes, vel non, utrâque parte diversimodè sentiente, atque nonnullis etiam Magistris & Doctoribus dicentibus, eos Montes non esse licitos, in quibus aliquid ultra sortem pro libra, decurso certo tempore, per ministros hujus Montis, ab ipsis pauperibus, quibus mutuum datur, exigitur, & propterea ab usurarum crimine, injustitiave, seu ab aliqua certi specie mali, mundos non evadere; cùm Dominus noster, Lucâ Evangelistâ attestante, apertè nos præcepto obstrinxerit, ne ex dato mutuo quicquam ultra sortem sperare debeamus. Ea enim propria est usurarum interpretatio, quando videlicet ex usu rei, quæ non germinat, nullo labore, nullo sumptu, nullove periculo, lucrum fœtusque conquiri studetur. Addebant etiam iidem Magistri & Doctores in iis Montibus, neque commutativæ, neque distributivæ justitiæ fieri satis, cùm tamen justitiæ terminos contractus hujusmodi excedere non debeant, si debeant approbari. Idque prætereа probare nitebantur quia impensæ pro hujusmodi Montium conservatione, à pluribus, (ut ajunt) debitæ, à solis pauperibus, quibus mutuum datur, extorqueantur pleraque interdum ultra necessarias & moderatas impensas, non absque specie mali ac incentivo delinquendi, quibusdam aliis personis (ut inferre videntur) exhibeantur. Aliis verò pluribus Magistris & Doctoribus contrà asserentibus, & in multis Italiæ Gymnasiis verbo & scripto conclamantibus, pro tanto bono, tanquam Reipublicæ pernecessario, modò ratione mutui nihil petatur neque speretur, pro indemnitate tamen eorundem montium, impensarum videlicet ministrorum eorundem, ac rerum omnium ad illorum necessariam conservationem pertinentium, absque montium hujusmodi lucro, idque moderatum & necessarium ab iis ex hujusmodi mutuo commodum suscipiunt, licitè ultra sortem exigi & capi possit, nonnihil licere; cùm regula juris habeat: Quòd qui commodum sentit, onus quoque sentire debeat, præsertim si Apostolica accedat auctoritas. Quam quidem sententiam à fel. recor. Paulo II. Sixto IV. Innocentio VIII. Alexandro VI. & Julio II. Rom. Pont. prædecessoribus nostris probatam, à sanctis quoque ac Deo devotis, & in magna, ob sanctitatis opinionem, existimatione habitis, Evangelicæ veritatis prædicatoribus prædicatam esse ostendunt. Nos super hoc (prout nobis est ex alto concessum) opportunè providere volentes, alterius quidem partis justitiæ zelum, ne vorago aperiretur usurarum, alterius pietatis & veritatis amorem, ut pauperibus subveniretur; utriusque verò partis studium commendantes, cùm hæc ad pacem & tranquillitatem totius Reipub. Christianæ spectare videantur, sacro approbante Concilio declaramus & diffinimus, montes pietatis antedictos per Respubl. institutos, & auctoritate sedis Apost. hactenus probatos & confirmatos, in quibus pro eorum impensis & indemnitate aliquid moderatum, ad solas ministrorum impensas, & aliarum rerum ad illorum conservationem (ut præfertur) pertinentium, pro indemnitate duntaxat, ultra sortem, absque lucro eorundem montium, recipitur, neque speciem mali præferre, nec peccandi incentivum præstare, neque ullo pacto improbari, quinimò meritorium esse, ac laudari & probari debere, tale mutuum minimè usurarium putari, licereque illorum pietatem & misericordiam populis prædicare, etiam cum indulgentiis à sancta sede Apostol. eam ob causam concessis: Ac deinceps alios etiam similes montes, Apostol. sedis approbatione erigi posse. Multò tamen perfectius, multoque sanctius fore, si omnino tales montes gratuiti constituerentur, hoc est, si illos erigentes, aliquos census assignarent,

quibus ii non omni, salrem vel media ex parte, hujusmodi montium ministrorum solventur impensæ, ut ad leviorem æris solvendi portionem, medio hoc, pauperes gravari contingat, ad quos cum hujusmodi censûs assignatione, pio impensarum supportatione erigendos, Christi fideles majoribus indulgentiis invitandos esse decernimus. Omnes autem religiosos & Ecclesiasticos ac seculares personas, qui contra præsentis declarationis & sanctionis formam de cætero prædicare, seu disputare, verbo vel scriptis, ausi fuerint, excommunicationis latæ sententiæ pœnam, privilegio quocunque non obstante, incurrere volumus. Romæ in Concil. Lateran. 4. Non. Maji, 1515.

CAP. IV.

Licentia hactenus concessa mulieribus ingrediendi monasteria ac domos Carthusiensium, & aliorum quorumcunque regularium ordinum, etiam mendicantium, revocantur.

Pius V. *ex Concilio Tridentino.*

REgularium personarum, quæ relicto seculo Dei se obsequio dedicârunt, pro commisso nobis officio quieti consulere cupientes, ad ea removenda, quæ religiosum earum propositum impedire possunt, curam nostram libenter impendimus, ut nullâ re, quæ eas à divino cultu avocet, præpeditæ, secundùm ordinem suorum regularia instituta, & decretum sacri Tridentini Concilii, tranquillis mentibus gratum Altissimo impendere possint famulatum. Quia igitur & Carthusiensium ordinis, & aliorum regularem vitam professorum quies non parùm solet, sicut accepimus, perturbari, propterea quod mulieres, modestiæ matronalis oblitæ, domos ac monasteria eorum, contra ipsorum instituta, prætextu confessionalium, aut aliarum literarum Apostolicarum, ingredi audeant, ipsis etiam Abbatibus, Præpositis, Prioribus, & aliis Præsidentibus aliquando recusantibus & renitentibus, non sine magna eorum molestia, nec sine gravi laicorum etiam offensione ac scandalo, si quando admitti nimis facilè videantur: huic rei providere volentes, motu proprio, & ex certa scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, omnes & singulas facultates ac licentias ingrediendi monasteria ac domos Carthusiensium, & aliorum quorumcunque regularium ordinum, etiam mendicantium, mulieribus cujuscunque statûs, gradûs, ordinis, conditionis, & quâcunque dignitate, ac præeminentiâ præditis, etiam Comitissis, Marchionissis, Ducissis, sub quibuscunque etiam derogatoriarum derogatoriis, aliisque fortioribus & efficacioribus & insolitis clausulis, necnon irritantibus decretis ab Apostolica sede quomodocunque concessas, quarum tenores perinde ac si de verbo ad verbum præsentibus insererentur, haberi volumus pro expressis, renore præsentium revocamus, & cassas, irritas, & inanes esse decernimus, districtè prohibentes, mulieribus quidem prædictas facultates & licentias prætendentibus, sub excommunicationis latæ sententiæ pœna, postquam harum literarum notitiam habuerint, à qua non possint, nisi à nobis, aut à Romano Pontifice, qui pro tempore fuerit, absolvi, præterquam in mortis articulo, ne dictas domos & monasteria ingredi audeant. Ipsis verò monasteriorum & conventuum Abbatibus, Præpositis, Prioribus, & aliis Præsidentibus, quocunque nomine vocentur, & eorum Monachis, canonicis, & fratribus, sive mendicantibus, sive non mendicantibus sub privationis officiorum, quæ in præsentia obtinent, & inhabilitatis in posterum ad illa & alia omnia, & suspensionis à divinis ipso facto sine alia declaratione incurrendis pœnis, ne eas introducere, admittereve præsumant.

CAP. V.

Ingredi intra septa monasteria nemini liceat, cujuscunque sexûs, conditionis aut ætatis fuerit, sine licentia Episcopi aut superioris in scriptis obtenta, quâ nec uti conceditur, nisi urgentibus necessitatibus.

Gregorius XIII. *ex Concilio Tridentino.*

UBi gratiæ & indulta ab hac sede concessa, successu temporis incommodum afferre noscuntur, expedit illa salubri præsidentis consilio submoveri. Proinde Sanctimonialium quieti & tranquillitati consulere, ac omnia, quæ illas à spiritualium rerum cogitatione & exercitio avocant, impedimenta tollere, periculaque & scandala ab eis removere cupientes, auctoritate præsentium revocamus & abolemus omnes & quascunque licentias ac facultates ingrediendi monasteria, domos, & loca monialium, ac etiam virorum quorumvis ordinum, quibusvis etiam Comitissis, Marchionissis, Ducissis, & aliis cujuscunque statûs & conditionis mulieribus, ac etiam omnes & quascunque licentias ingrediendi monasteria, domos, & loca ipsarum Sanctimonialium, quibuscunque viris, etiam ejusdem statûs & dignitatis, tum à prædecessoribus nostris, quàm etiam à nobis, & sedis Apostolicæ Legatis, aut aliis ex quibusvis quantumcunque urgentibus causis, sub quibuscunque tenoribus, & etiam derogatoriis, revocatorum restitutoriis, aliisque efficacioribus clausulis, irritantibusque, & aliis decretis, etiam motu proprio & ex certa scientia, deque Apostolicæ potestatis plenitudine, atque ad Imperatoris, Regum, Reginarum, aliorumque Principum contemplationem, vel supplicationem concessas, confirmatas, ac etiam iteratis vicibus renovatas, cassamusque, & annullamus literas desuper confectas & processus habitos per easdem. Inhibentes eisdem, qui illas obtinuerunt, sub excommunicationis pœna ipso facto incurrendâ, super qua à nemine, nisi à Romano Pontifice (præterquam in mortis articulo) absolutionis beneficium possit impertiri, ne ipsarum licentiarum prætextu monasteria hujusmodi quovis modo ingredi audeant. Abbatissis verò, necnon Abbatibus, conventibus, ac aliis monasteriorum utriusque sexûs superioribus, & personis, quocunque nomine vocentur, districtè præcipimus, sub eadem excommunicationis pœna, necnon privationis dignitatum, beneficiorum & officiorum suorum, ac inhabilitatis ad illum & alia in posterum obtinenda, ne in monasteria, domos, & loca sua quenquam prætextu hujusmodi licentiarum & facultatum ingredi faciant vel permittant. Quin etiam sub eisdem pœnis ipso facto incurrendis prohibemus atque interdicimus omnibus & quibuscunque personis Ecclesiasticis & secularibus, ac etiam ordinum quorumcunque etiam mendicantium regularibus, ne prætextu licentiarum ab Episcopis vel superioribus, quibus illas concedendi in casibus necessariis tantùm ex decreto Concilii Tridentini tribuitur, ne monasteria ipsa monialium pro libito, sed necessitatibus urgentibus duntaxat ingredi, nevé moniales sub eisdem pœnis illos aliter admittere præsumant. Romæ Idib. Junii, 1575.

TITULUS XVIII.

DE REGULARIBUS ET RELIGIOSIS EXTRA CLAUSTRA VAGANTIBUS.

CAP. I.

Pœna eorum, qui in ætate legitima religionis votum emittentes à professo vitæ instituto deficiunt & ad alios ordines vagantur.

Paulus IV.

POstquam divina bonitas nos (licèt immeritos) ad summi Apostolatûs fastigium assumere dignata est, nunquam cessavimus abusus, qui in Ecclesia Dei, seu nimiâ sedis Apostolicæ indulgentiâ, seu hominum malitiâ irrepsisse cernuntur, pro viribus tollere, & Ecclesiam ipsam in pristinum candorem restituere, diversas ad hoc saluberrimas constitutiones edendo, & inviolabi-

violabilitet observari mandando. Verùm cùm non omnia uno & eodem tempore excogitari, nedum perfici potuerint, quinimò circa ea sit nobis singulis fermè diebus aliquid enitendum, abusui apostasiæ, quæ per regulares personas sub diversis falsis prætextibus quotidiè incurritur, ulteriùs parcendum non esse a censuimus. Nam licèt diversi Rom. Pont. prædecessores nostri, per eorum constitutiones complura, contra apostasiam hujusmodi, ediderint statuta & ordinationes, nondum tamen est plenum contra eam adinventum remedium. Quinimo diversi diversorum etiam mendicantium ordinum religiosi, propriæ salutis immemores, Deique timore postposito, sub prætextu, alii videlicet, quòd religioni & ordini in genere, ob varias confictas causas, astricti non sint, & superinde sententiam declaratoriam, obtinuerint: Alii quòd beneficium Ecclesiasticum curatum assecuti sint: Alii quòd extra regularia sui ordinis loca standi, & alii ui beneficio Ecclesiastico deserviendi à suis superioribus licentiam habeant, & alii diversis aliis confictis coloribus. Alii verò nullo suffulti prætextu, sed temeritate propriâ, contra propriùm juramentum per eos in eorum professione præstitum, & regularia sui ordinis instituta, extra claustra suorum regularium locorum degunt, & in seculo, aliqui habitu sui ordinis retento, aliqui illo abjecto in habitu Presbyterorum secularium, & complures in habitu laicali temerè vagantur. Et postquam Deo fidem fallere non sunt veriti, cætera omnia quantumvis gravissima & detestanda, levia & licita reputantes. Alii parochianos eorum curæ commissos falsam doctrinam docere, & pravis opinionibus, ac hæresibus replere, alii uxores ducere, alii sive paupertate eos cogente sive diabolico instinctu, lenocinibus & mechanicis negotiis se dare. Alii seditionibus popularibus, conjurationibus contra Principes, & alios, ac quibusvis aliis sævis actibus se implicare, & cætera omnia nequissima facere præsumunt, in gravissimam divinæ majestatis offensam, & religionis opprobrium, ac animarum suarum perniciem, & aliorum Christi fidelium scandalum.

Quamobrem considerantes Apostatas hujusmodi, infinitis erroribus in eadem Dei Ecclesia causam præstare, & propterea volentes contra apostasiam ipsam pleniùs providere, & eam, quantum nobis ex alto conceditur, de medio tollere, motu proprio, & ex certa scientia nostra, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, omnes & singulos, qui post professionem per eos in ætate legitima constitutos, in aliquo approbato, etiam militari ordine purè & liberè emissam, vel si ante ætatem legitimam professi fuerint, post illam per eos in ipsa ætate legitima constitutos, purè & liberè, ratam & gratam habitam, temeritate propriâ, aut quovis prætextu, vel causâ, etiam si se religioni & ordini non astrictos esse, sine causæ cognitione, & his quæ à jure requiruntur, servari omissis, vel non legitimè probatis, declarari obtinuerint, aut beneficium Ecclesiasticum, etiam curatum, non procedente legitimâ dispensatione possideant, vel alicui beneficio Ecclesiastico, etiam curato, alterius nomine deserviant, extra claustra suorum regularium locorum degunt, aut in posterum degent, omnibus & singulis beneficiis Ecclesiasticis, cum cura & sine cura, secularibus, aut sui vel cujusvis ordinis regularibus, per eos quomodolibet obtentis, & de cætero obtinendis cujuscunque qualitatis fuerint, ac fructibus, reditibus, & proventibus Ecclesiasticis, eis quomodolibet reservatis, seu assignatis, necnon Baccalaureatûs, Licentiaturæ, Doctoratûs, & Magisterii, ac quibusvis aliis in jure Canonico, vel civili, Theologia, seu Medicina, vel artibus, aut quavis alia facultate, gradibus, per eos, etiam antequam religionem ingrederentur, obtentis, seu assecutis, necnon quocunque ministerio Ecclesiastico, Apostolicâ auctoritate, tenore præsentium, penitùs & omninò privamus, ac ad illa & alia quæcunque & qualicunque in posterum obtinenda, seu fructus, reditus, & proventus Ecclesiasticos percipiendos, aut gradus assequendos perpetuò inhabilitamus, & ab executione quorumcunque Ecclesiasticorum, etiam sacrorum, & præsertim Presbyteratûs ordinum, necnon omni ministerio Ecclesiastico prædicto perpetuò suspendimus, privatosque & inhabiles ac suspensos esse, necnon beneficia ipsa de jure & de facto, etiam ad hoc, ut eorum ordinarii collatores ea aliis liberè conferre possint, & nisi ea infra tempus à Lateranensi Concilio statutum contulerint, collatio beneficiorum eorundem ad immediatum illorum superiorem, & demum ad nos, ac pro tempore existentem Rom. Pont. devolvatur, Patroni quoque eorundem beneficiorum personas idoneas infra tempus à jure statutum, ad ipsa beneficia præsentare possint, & nisi præsentaverint, eorum libera collatio ad ordinarium spectet & pertineat, vacare, ac reservationes fructuum, redituum, & proventuum hujusmodi expirare decernimus, ita ut de cætero ipsi apostatæ, quamdiu vixerint, aliqua beneficia Ecclesiastica obtinere, vel aliquod officium Ecclesiasticum exercere, aut fructus, reditus, & proventus Ecclesiasticos, seu super illis pensiones annuas percipere vel exigere, seu curam animarum, vel aliquod ministerium Ecclesiasticum exercere, aut Sacramenta Ecclesiastica ministrare, seu Missam celebrare, aut prætextu ordinum, in quibus constituti erunt, aliquid facere, vel exequi nequeant, & provisiones, seu commendæ, ac reservationes fructuum, redituum, & proventuum Ecclesiasticorum, necnon assignationes pensionum annuarum eis, etiam dictâ auctoritate, etiam cum præsentium, toto earum tenore inserta, plenaria derogatione pro tempore factæ, nullæ sint, & irritæ, ac viribus omninò careant, nec aliquod eis jus, aut titulum beneficia possidendi, aut fructus reditus, & proventus, seu pensiones hujusmodi exigendi, vel percipiendi tribuant. Ipsique sic privati, inhabiles, & suspensi fructus suos non faciant, sed ad illorum restitutionem teneantur. Et nihilominùs, si curam animarum exercere, vel Ecclesiastica Sacramenta ministrare, seu Missam celebrare, aut prætextu ordinum suorum prædictorum aliquid facere, aut aliquod ministerium Ecclesiasticum exequi præsumpserint, tanquam suspensi ab executione ordinum suorum, & in illis contra suspensionem ipsam, & in contemptum clavium ministrantes condignis pœnis omninò puniantur.

Et ut omnis vagandi occasio apostatis hujusmodi tollatur, volumus & sancimus, quòd quævis tam Ecclesiasticæ, quàm seculares personæ, cujuscunque statûs, gradûs, ordinis, conditionis, & præeminentiæ existant, etiam si Archiepiscopali, Patriarchali, aut aliâ majori Ecclesiasticâ dignitate, etiam Cardinalatûs honore, seu Mundanâ, etiam Marchionali, Ducali, aut aliâ majori auctoritate, seu excellentiâ præfulgeant, aliquem apostatarum eorundem receptare, seu nutrire, vel illis, quò minùs ad eorum monasterium, seu domum, vel alium locum regularem redeant, favorem aut auxilium, seu consilium præstare non præsumant, & si eos receptaverint, vel illis, ut præfertur, faverint, aut auxilium, seu consilium præstiterint, & per ordinarium loci, sub quo moram trahent, commoniti, à præmissis non destiterint, sententiam excommunicationis eo ipso incurrant. Et si patroni alicujus beneficii Ecclesiastici, sive sint laici, sive clerici, aliquem ex eisdem apostatis ad beneficium de jure patronatûs existens, tunc vacans præsentaverint, præsentationes hujusmodi sint eo ipso nullæ, irritæ, & inanes, ac viribus careant, & ipsi patroni jure præsentandi alios ad eadem beneficia pro ea vice tantum privati existant. Quodque superiores ordinum, quos ipsi professi fuerint, & ordinarii locorum, in quibus ipsi apostatæ pro tempore degent, tam conjunctim, quam divisim, eosdem apostatas, ut ad eorum mo-

a *Adde ea quæ in c. 27. Concilii Agathensis & Trident sess. 14. cap. 11. de refor. & sess. 25, c. 19. de regular.*

nantes redeant, requirere, & si ad dicta monasteria redire cessaverint, distulerint, vel recusaverint, eos secundùm ordinis disciplinam, monitione prævia, per censuras Ecclesiasticas, & pœnas, etiam corporis afflictivas, ad redeundum cogere & compellere possint, invocato etiam ad hoc si opus fuerit, auxilio brachii secularis. Quod si regularis ordo hoc non patiatur, auctoritate nostrâ providere valeant, ut talibus apud eadem monasteria in locis competentibus, si absque gravi scandalo fieri poterit, alioquin in aliis religiosis domibus ejusdem ordinis, ad agendam inibi pœnitentiam, vitæ necessaria ministrentur. Si verò apostatæ hujusmodi se in his inobedientes præstiterint, sint etiam auctoritate nostrâ, majoris excommunicationis sententiâ eo ipso innodati, & superiores sui eos excommunicatos esse declarent & nuncient, ac ut tales ab omnibus suis subditis nunciari & publicari faciant. Teneanturque ipsi apostatæ, cujuscunque ordinis, congregationis, & habitûs fuerint, Birretum nigrum, duabus lineis albis ex tela confectis, & digito humano latis, ab una extremitate ad aliam extremitatem circumductis distinctum, & per totam ejus circumferentiam simili lineâ albâ suffultum, ita ut omnes lineæ præfatæ oculis intuentium manifestè appareant, continuè gestare. Et si sine birreto hujusmodi deprehensi fuerint, possint pro hujusmodi inobedientia, non solùm per suos superiores, verùm etiam per quoscunque, tam Ecclesiasticos, quàm seculares Judices & magistratus, condignis pœnis puniri, & ad delationem ipsius birreti, ut præfertur, distincti & suffulti, omninò compelli. Decernentes, quòd de cætero, qui aliquem ordinem approbatum, ut præfertur, tacitè vel expresse professus fuerit, & se illi ordini non astrictum esse contenderit, vel aliàs quovis modo, sive retento, sive dimisso habitu, extra regularia loca ipsius ordinis de jure aliquo casu stare posse putaverit, vel quâvis ratione aut prætextu super hoc postulaverit, seu supplicaverit, literas, quas à nobis seu officio pœnitentiariæ nostræ obtinebit, Cardinali, protectori, seu viceprotectori ipsius ordinis in curia residenti, & procuratori generali ordinis dirigi, & præsentari facere, ac coram eo in hoc negotio, cum plena causæ cognitione procedere teneatur, aliàs omnia & singula, per ipsum professum in præmissis gesta, nullius sint roboris vel momenti, literæque aliis directæ nullam jurisdictionem tribuant. Quodque omnes & singulæ translationes de apostatis ipsis ad alium ordinem, etiam per nos, aut prædecessores nostros, vel per officium pœnitentiariæ hujusmodi hactenus factæ, & quas deinceps fieri contigerit, nisi ad arctiorem, vel parem ordinem factæ fuerint, & ipsi sic translati in monasteriis, in quibus regularis observantia vigeat, actu maneant, nullæ sint, & irritæ, ipsique sic translati ad pristinum ordinem, etiam si in ordinem, ad quem translati fuerint, professionem in eo emitti solitam emiserint, redire teneantur. Et si post unam & secundam monitionem, sibi à Prælatis seu superioribus ordinum, à quibus translati sunt, factam, redire distulerint aut neglexerint, liceat ipsis Prælatis, seu superioribus procedere contra eos, modo & remediis contra apostatas statutis. Et nihilominùs præfatos sic translatos, & ut præfertur, non redeuntes, administratione cujuscunque Ecclesiastici beneficii seu officii & prælaturæ perpetuò privamus.

CAP. II.

Apostatarum causæ, & religiosorum extra claustra vagantium lites, ad Apostolicam decisionem evocantur.

Pius IV.

SIngulas lites & causas, hactenus coram quibusvis ordinariis vel delegatis Judicibus, etiam in Rom. Cur. introductas, & in quacunque instantia contra dictos apostatas vel translatos, vel aliàs inter quasvis personas præmissorum occasione pendentes, etiam si instructæ sint, ad nos advocamus, ac causas, tam ad nos advocatas in statu & terminis, quibus repetiuntur, reassumendas, necnon quam & quas quæcunque personæ Ecclesiasticæ & regulares, ac etiam seculares, necnon conventus, collegia, & universitates dicta occasione sua in præmissis communiter vel divisim interesse putantes, contradictos apostatas, vel translatos, aut alios quoscunque activè vel passivè, civiliter vel criminaliter, ac realiter & personaliter vel mixtim, habent & movent, aut habere vel movere volent & intendent, cum omnibus & singulis incidentibus, dependent. emergent. annexis & connexis, totoque negotio principali, quoad professos, videlicet in alma urbe & ejus districtu alios in ea præsentes, dilecto filio nostro Jacobo tituli S. Mariæ in Cosmedin. presbytero Cardinali Sabello nuncupato, nostro in dictis urbe & districtu Vicario generali, seu ejus locum tenenti, extra Curiam verò ordinario loci, ac superiori monasterii, in quibus prima & originaria Professio per quemlibet ex apostatis & translatis prædictis emissa asseritur, necnon obtinenti primam dignitatem in Ecclesia cathedrali, seu Metropolitan. vel alii superiori loci hujusmodi, seu antiquiori canonico pro tempore residenti, per eos conjunctim, visis inprimis & diligenter inspectis & examinatis dispensationibus, facultatibus, licentiis, & indultis per eosdem apostatas & translatos quomodolibet obtentis, ac processibus desuper habitis, & causis in eis allegatis maturè discussis, ac prout justum & æquum fuerit, verificatis & probatis, summariè simpliciter & de plano, ac sine strepitu & figura judicii, ac solâ veritate inspectâ, appellatione propositâ, audiend. cognoscend. & juxta juris & sacratum constitutionum dispositionem fine debito terminand. committimus & mandamus.

CAP. III.

Regulares non possunt audire confessiones secularium, nisi approbatione & indultu ordinariorum.

Pius V.

ROmani Pontificis providentia circumspecta, nonnunquam gesta per eum rationabilibus & honestis suadentibus causis moderatur & commutat in melius, prout in Domino conspicit salubriter expedire. Nuper siquidem quasdam declarationes & moderationes, circa nonnulla Concilii Tridentini decreta, regulares personas ordinum mendicantium, eorumque instituta concernentia, edidimus & promulgavimus. Et quia, uti accepimus, illarum vigore sacerdotes regulares prædictorum ordinum quandoque minus idonei & inhabiles confessionibus secularium audiendis ab eorum superioribus præpositi, absque alia Episcoporum, sed sola Magistri ordinis generalis, aut provincialium ministrorum approbatione *a* admittuntur. Nos super his, pro debito pastoralis officii, prout tenemur, salubriter providere volentes, tenore præsentium hâc nostrâ constitutione perpetuâ sancimus, decernimus & declaramus, decretum Concilii Tridentini de approbatione regularium, audiendis confessionibus secularium præpositorum, ab Episcopis facienda observari debere, etiam in omnibus regularibus, quorumvis ordinum, etiam mendicantium, etiam sub regulari disciplina viventibus, etiam si sint lectores, aut in Theologia, etiam de superiorum suorum licentia graduati, vel promoti, vel à suis Magistris generalibus vel provincialibus, ministris, secularium confessionibus audiendis expositi. Volumus tamen eos, qui semel ab Episcopo in civitate & diœcesibus suis prævio examine approbati fuerint, ab eodem Episcopo iterum non examinari. Ab Episcopo autem successore, pro majori conscientiæ suæ quiete, examinari de novo poterunt. Inhibentes quibuscunque regularibus quorumvis ordinum etiam mendicantium, ut præfertur, ne vigore deputationis & approbationis ab eisdem magistris & ministris provincialibus etiam quòd illarum occasione ab ordinariis hucusque tolerati fuerint, absque speciali in

a Concil. Trident. sess. 14. cap. 7.

posterum

posterum licentia & approbatione ab ordinariis obtinenda, secularium confessiones audire præsumant. Romæ 8. Id. Aug. 1571.

TITVLVS XIX. DE MONIALIBUS.

CAP. I.

Moniales à decimarum & subsidiorum, aliorumq; onerum impositione exempta sunt.

Pius IV.

De statu Ecclesiarum & monasteriorum quorumlibet, curæ nostræ divinâ dispositione commissorum paternâ diligentiâ cogitantes, ad ea per quæ illorum, ac personarum præsertim fœminei sexûs in illis sub regulari castimonia Altissimo famulantium statui & opportunæ subventioni valeat salubriter provideri, ipsæque personæ, semotis perturbationib. universis, in pacis & quietis amœnitate divinis officiis uberiùs vacare valeant, libenter attendimus, ac in iis nostri pastoralis officii partes favorabiliter impartimur. Hinc est, quòd nos motu proprio, non ad alicujus nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed de nostra mera liberalitate, omnes & singulas Abbatissas, Priorissas, Ministras, Moniales, & Sorores quorumcunque monasteriorum, domorum, & regularium locorum monialium, & sororum quorumvis Cistert. Præmonstraten. sanctæ Claræ, necnon sancti Benedicti, & sancti Augustini, ac tertii ordinis sancti Francisci, & aliorum quorumvis ordinum, etiam sub cura & regimine, ac secundùm regularia instituta fratrum Minorum de observantia nuncupatorum, & Eremitarum ejusdem sancti Augustini degentium in Lombardia, & quibuscunque aliis Italiæ partibus consistentium, ipsaque monasteria, domos & loca, deductis quatuordecim ducatis auri de Camera, pro victu cujuslibet monialis seu sororis, alios reditus non habentia, eorumque possessiones, & alia quæcunque bona, mobilia & immobilia quæcunque, decimarum & subsidiorum ac aliorum onerum quomodolibet nuncupatorum, per nos & sed. Apostolicam, seu ejus legatos & nuncios, aut quoscunque alios quâvis auctoritate fungentes, etiam pro expeditione contra Turcas, vel fidei tuitione, ac fabrica Basilicæ Principis Apostolorum de urbe, aut quâvis aliâ urgentissimâ causâ, pro tempore impositorum solutione, ex certa nostra scientia, auctoritate Apostolicâ, tenore præsentium, in perpetuum prorsus eximimus & liberamus. Et nihilominùs omnibus & singulis collectoribus, subcollectoribus, ac commissariis, necnon quibuscunque aliis ad decimarum & subsidiorum hujusmodi exactionem deputatis, & pro tempore deputandis, in virtute sanctæ obedientiæ, & sub nostræ indignationis, ac excommunicationis latæ sententiæ pœna, districtiùs inhibemus, ne Abbatissas, Priorissas, Ministras, Moniales, & Sorores, domos, monasteria, & loca prædicta, etiam vigore quarumcunq; literarum à nobis, vel sede prædicta pro tempore emanatarum, etiam si in eisdem contineatur, quòd ad quævis exempta, domos, monasteria, & loca se extendant vel alterius cujuscunque tenores existant, ipsius sedis sibi concessæ facultatis, nisi de præsentibus earumq; toto tenore, ac de dictis ordinibus & nomine eorum, quibus dictorum ordinum cura, gubernatio, & protectio pro tempore commissa fuerint, plenam & expressam, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes fecerint mentionem, ad solvendum decimas, seu subsidia, aut onera hujusmodi, quovis modo cogere aut compellere, seu aliàs præmissorum occasione, eas molestare seu inquietare præsumant. Romæ Non. April. 1560.

CAP. II.

Clausura obstringuntur moniales tacitè vel expressè religionem professæ, & earum receptiones ad ordinem, clausuræ obligatione violatâ, irritæ sunt & inanes.

Pius V.

Circa pastoralis officii nobis, meritis licèt imparibus, desuper commissi curam (quantum nobis ex alto permittitur vigilantes, assiduè ad ea, per quæ singulis erroribus & excessibus obviatur, ac personis quibuslibet, præsertim fœminei sexûs virginitatem suam Altissimo voventibus, sub religionis jugo Christo Salvatori in castitatis holocausto famulari affectantibus, à semine justitiæ & honestatis declinantibus, ne quicquam in eis reperiatur incongruum, quod in regularis ponat honestatis gloriâ maculam, & divinam meritò possit offendere majestatem opportunè succurritur, libenter intendimus, ac in his nostræ vigilantiæ partes propensiùs impertimur, prout id in Domino salubriter expedire conspicimus. Hâc igitur perpetuò valiturâ constitutione, inhærentes etiam constitutioni fel. record. Bonifacii Papæ VIII. a prædecessoris nostri, quæ incipit, Periculoso, & decretis Concilii Tridentini super clausura monialium editis, auctoritate Apostolicâ, tenore præsentium statuimus, atque perpetuò decernimus, universas & singulas moniales, præsentes atque futuras, cujuscunque religionis, ordinis, vel militiarum, etiam Hierosolym tan. sint, quæ vel jam receptæ sint, vel in posterum in quibusvis monasteriis sive domibus recipientur, & tacitè vel expressè religionem professæ, etiam si conversæ, aut quocunque alio nomine appellentur, etiam si ex institutis vel fundationibus earum regulæ ad clausuram non teneantur, nec unquam in earum monasteriis seu domibus, etiam ab immemorabili tempore ea servata non fuerit, sub perpetua in suis monasteriis seu domibus de cætero debere permanere clausura, juxta formam dictæ constitutionis fel. record. Bonifacii Papæ VIII. prædecessoris nostri quæ incipit, Periculoso, sacro Concilio Trident. approbatæ & innovatæ, quam nos auctoritate præfatâ etiam approbamus & innovamus, in omnibus & per omnia, ac illam districtè observari mandamus. Quòd si aliquæ moniales forsan reperiantur, quæ consuetudine etiam immemorabili, aut instituto vel fundatione regulæ suæ fretæ, animo obstinato huic clausuræ resistant, aut quoquo modo reluctentur, ordinarii unà cum superioribus earum omnibus juris & facti remediis compellant easdem, tanquam rebelles & incorrigibiles, ad præcisè subeundum dictam clausuram, & perpetuò observandam. Mulieres quoque, quæ Tertiariæ, seu de pœnitentia dicuntur, cujuscunq; fuerint ordinis, in congregatione viventes, si & ipsæ professæ fuerint, ita ut solemne votum emiserint, ad clausuram præcisè, ut præmittitur, & ipsæ teneantur. Quòd si votum solenne non emiserint, ordinarii, unà cum superioribus earum, hortentur, & persuadere studeant, ut illud emittant & profiteantur, ac post emissionem & professionem eidem clausuræ se subjiciant; quòd si recusaverint, & aliquæ ex eis inventæ fuerint scandalosè vivere, severissimè puniantur. Cæteris autem omnibus, sic absque emissione professionis & clausura vivere omninò volentibus, interdicimus & perpetuò prohibemus, ne in futurum ullam aliam prorsus in suum ordinem, religionem, congregationemvé recipiant. Quòd si contra hujusmodi hanc nostram prohibitionem, & decretum aliquas receperint, eas ad sic vivendum omninò inhabiles reddimus, ac illarum quaslibet professiones & receptiones irritas decernimus & nullas, prout etiam præsenti decreto irritas facimus, & annullamus. Porrò ne moniales vel tertiariæ prædictæ, propter hanc clausuram, detrimentum aut incommodum aliquod in earum necessitatibus, maximè in pertinentibus ad illarum victum, patiantur, sed ut eis opportunè consulatur, auctoritate Apostolicâ præfatâ

a Bonifac. VIII. c. periculoso, de statu regularium. in 6.

lium eleemosynas, per conversas, quæ non sint professæ, vel si professæ fuerint, sint tamen ætatis annorum quadraginta, & in domibus contiguis extra tamen monasterium degant, & non ingrediantur clausuram aliarum monialium, nisi in casibus ex earum constitutionibus permissis, & de earum domibus exire non possint pro hujusmodi eleemosynis colligendis, nisi de licentia ordinarii, vel earum superiorum. Et de cætero nullæ aliæ conversæ professæ recipi amplius, etiam de consensu suorum superiorum vel prælatorum possint. Quòd si adversus hanc nostram prohibitionem receptæ fuerint, illarum receptio nulla, irrita, & inanis sit, prout ex nunc nullam, ac irritam facimus & annullamus. Quòd si prædicto modo necessitatibus monialium & mulierum terrarum prædictarum succurri sufficienter non poterit, mandamus ipsis ordinariis & superioribus earum, ut ipsi provideant de aliis personis piis, & Deo devotis, quæ fidelium eleemosynas colligant, vel aliàs eò meliori & commodiori modo, quò fieri poterit, etiam ex opere manuum ipsarum monialium & mulierum prædictarum, arbitrio ordinariorum & superiorum earundem, prout eis congruentius expedire videbitur, provideatur & succurratur. Et ne propter monialium numerum excessivum clausuræ observatio violetur, inhærentes etiam similiter dispositioni dictæ constitutionis Bonifacii, & Concilii Tridentini decreto, monialibus prædictis, & illarum superioribus & ordinariis districtè inhibendo præcipimus & mandamus, ne plures in earum monasteriis recipiant & admittant, sive recipi & admitti permittant, quàm ex propriis reditibus ipsorum monasteriorum, vel consuetis eleemosynis commodè sustentari possint. Mandantes propterea, in virtute sanctæ obedientiæ, sub obtestatione divini judicii & interminatione maledictionis æternæ, universis venerabilibus fratribus, Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, & Episcopis, quatenus in civitatibus & diœces. propriis nostras publicari faciant, ac in monasteriis monialium sibi ordinario jure subjectis, in his verò quæ ad Roman. mediatè vel immediatè spectant Ecclesiam, sedis Apostolicæ auctoritate, una cum superioribus eorundem monasteriorum, clausuram, ut præmittitur, quamprimùm poterint, servari procurent, contradictores atque rebelles, per censuram Ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendo, invocato ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii secularis. Ac, ut hoc tam salutare decretum faciliùs observetur, omnes Principes seculares, & alios dominos, & magistratus temporales rogamus, requirimus, & obsecramus per viscera misericordiæ Domini nostri Jesu Christi, eisdem in remissionem peccatorum injungentes, quòd in præmissis omnibus, eisdem Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, & Episcopis, & aliis monialium superioribus assistant, ac suum favorem & auxilium præstent, ac impedientes pœnis etiam temporalibus afficiant.

CAP. III.

Incendii, infirmitatis, lepra, vel Epidemia necessitate, monialibus egrediendi à clausura non denegatur postulata facultas.

Idem.

DEcori & honestati omnium sanctimonialium, quarum Jesus Christus Dominus noster sponsus est, ut in puritate & castitate superædificantes in ipso feliciter inhabitare valeant, consulentes, ea quæ illarum existimationi detrahere possent, decet nos consultò summovere. Sanè periculo & scandalo plena res est, ac regulari observantiæ vehementer adversatur, sanctimoniales aliquando parentes, fratres, sorores, aut alios agnatos vel cognatos, necnon monasteria, & alia, filiationes nuncupata, etiam eis subjecta visitandi, aut infirmitatis causâ, aliove prætextu à monasteriis exire, & per secularium personarum domos discurrere & vagari, quo veluti colore eximium quoque honestatis & pudicitiæ decus in discrimen committunt. Unde nos malo huic, pro nostro pastoralis officii debito, salubriter occurrere volentes, inhærentes etiam decreto sacri Concilii Tridentini, de clausura monialium disponenti, ac aliis nostris literis super hujusmodi clausura editis adjicientes, volumus, sancimus, & ordinamus, nulli Abbatissarum, Priorissarum, aliarumvè monialium, etiam Carthusiens. Cisterciensium, sancti Benedicti, & mendicantium, & quorumcunque aliorum ordinum, etiam militiarum, ac statuum, graduum, conditionum, dignitatum, ac præeminentiarum existentium, etiam à Regia vel illustri prosapia ortarum, de cætero etiam infirmitatis, seu aliorum monasteriorum etiam eis subjectorum, aut domorum, parentum, aliorumvé consanguineorum visitandorum, aliavé occasione, & prætextu, nisi ex causa magni incendii, vel infirmitatis, lepræ, aut Epidemiæ, quæ tamen infirmitas, præter alios ordinum superiores, quibus cura monasteriorum incumberet, etiam per Episcopum, seu alium loci ordinarium, etiam si prædicta monasteria ab Episcoporum & ordinariorum jurisdictione exempta esse reperiantur, cognita & expressè in scriptis approbata sit, à monasteriis præfatis exire, sed nec in prædictis casibus, extra illa, vix ad necessarium tempus stare liceie. Aliter autem, quam ut præfertur, egredientes, seu licentiam exeundi quomodocunque concedentes, necnon comitantes, ac illarum receptatrices personas, sive laicas, aut seculares, vel Ecclesiasticas, consanguineas vel non, excommunicationis majoris latæ sententiæ vinculo, statim eo ipso absque aliqua declaratione subjacere, à quo præterquam à Romano Pontifice, nisi in mortis articulo, absolvi nequeant; & insuper tam egressas, quàm præsidentes & alios superiores prædictos, eis licentiam hujusmodi concedentes, dignitatibus, officiis, & administrationibus, per eas & eos tunc obtentis, privamus, & illas & illos ad obtenta, & alia in posterum obtinenda inhabiles, necnon licentias & facultates, seu indulta & privilegia exeundi à monasteriis, & extra illa standi, à nobis, seu alio Romano Pontifice prædecessore nostro, ac sedis Apostolicæ Nuntiis & Legatis, etiam de latere, ac majore pœnitentiario, aut ordinum prædictorum superioribus, aliisvé personis, sub quibuscunque tenoribus & formis, ac cum quibusvis restitutivis, præservativis, mentis attestativis, etiam novam gratiam & datam concedentibus, aliisque efficacioribus & efficacissimis ac insolitis clausulis, irritantibusque & aliis decretis in genere vel in specie, etiam motu proprio, & ex certa scientia, deq; Apostolicæ potestatis plenitudine, etiam Imperatoris, Regum, Ducum, & aliorum Principum, necnon S. R. E. Cardinalium intuitu, & contemplatione, ac instantiâ, vel aliàs quomodolibet concessa (quæ prorsus abolemus ac literas desuper confectas, & in posterum concedendas & conficiendas, nullas & invalidas, nulliusque roboris. ac momenti fore, nec illas habentibus & habituris suffragari posse, & ita per quoscunque Judices & Commissarios, quàvis auctoritate fungentes, sublatâ eis & eorum cuilibet aliter judicandi & interpretandi facultate & auctoritate, judicari & diffiniri debere, irritum quoque & inane, quicquid secus super his à quoquam, quàvis auctoritate, scienter vel ignoranter contigerit attentari decernimus. Rom. Cal. Febr. 1569.

CAP. IV.

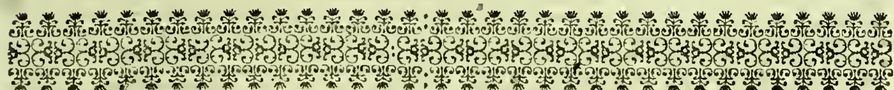
Prælati & alii monasteriorum monialium curam habentes in casibus tantummodo urgentis necessitatis parvo comitatu ea ingrediantur.

Gregorius XIII. *ex Concilio Tridentino.*

DUbiis, quæ emergunt, declarationis remedium expedit adhibere. Cùm igitur super eo, quod optimâ primùm ratione Concilium sanxit Tridentinum, deinde in constitutione fel. record. Pii Papæ V. prædecessoris nostri, Nonis Julii, Pontificatûs sui anno tertio, atque item

statuimus, decernimus, præcipimus, atque mandamus ordinariis & superioribus earum, ut eurent, colligi fide, item nostra, Idibus Junii, Pontificatûs nostri anno quarto, editis, fuit provisum, ne cui in posterum, nisi in casibus necessariis, septa monasteriorum monialium ingrediendi concederetur licentia, à nonnullis dubitatum fuisse sciamus, circa personas, quæ alterius ad id licentiâ non indigent, sed sui auctoritate officii nituntur, an liceat eis pro libito suæ voluntatis hujusmodi septa ingredi, vel potiùs servare debeant ipsi quoque regulam à Concilio præscriptam, Nos omnem hæsitationis materiam tollere, & viam scandalis præcidere, ac sanctimonialium quieti consulere volentes, harum tenore, auctoritate Apostolica declaramus, Prælatos omnes, tam seculares quàm regulares, quibus cura & regimen monasteriorum monialium quovis modo incumbit, facultate sibi ex officio attributâ ingrediendi monasteria prædicta, ita demum uti posse, si id faciant in casibus necessariis, & à paucis iisque senioribus, ac religiosis personis comitati. Quocirca universos & singulos Episcopali, seu majori, ac etiam Cardinalatûs dignitate præditos, necnon quorumvis ordinum Abbates, Priores, ministros, & alios quoscunque superiores regulares serio monemus, ut facultate hujusmodi, qui eam habent, prærerquam in casibus, ut præfertur, necessariis, neutiquam utantur. Quod si contrafecerint, eâdem auctoritate Apostol. statuimus atque decernimus, qui Pontificalis dignitatis fuerint, eos pro prima vice, quâ contrafecerint, ingressu Ecclesiæ interdictos, pro secunda à munere Pontificali & à divinis suspensos, ac deinceps ipso facto, absque alia declaratione, excommunicatos existere, regulares verò omni officio ac ministerio privatos, excommunicationi similiter subjacere. Rom. 23. Dec. 1581.

FINIS LIBRI TERTII.

SEPTIMI DECRETALIUM LIBER QUARTUS.

TITULUS I.

DE MATRIMONIIS ET SPONSALIBUS.

CAPUT. I.

Quisspe obtinendæ dispensationis matrimonium contrahunt in gradibus prohibitis, in posterum Pontificiâ gratiâ per hujusmodi dispensationes non gaudeant, etiamsi ex copulâ sequuta sit proles.

Paulus IV.

AB ea ipsa die, quâ divina bonitas nos (licèt tanto oneri impares) regendæ universali ejus Ecclesiæ præficere dignata est, nunquam cessavimus cogitare, quo pacto singuli abusus nostrâ diligentiâ tollerentur, diversas superinde constitutiones, juxta casuum exigentiam quotidiè promulgando & publicando. Hinc est, quòd cùm (sicut nobis nuper innotuit) à nonnullis annis citrà introductum sit, ut qui matrimon. in secundo consanguinitatis vel affinitat. gradu contrahere anhelant, scientes se dispensationem à sede Apostolica super hujusmodi matrimon. contrahendo obtinere non posse, sub fiducia illam super eodem matrimon. postquam contractum fuerit, reportandi, matrim. ipsum de facto contrahant, & carnali copulâ consummant, excommunicat. sententiam, in Concil. Vien. contra matrimon. in gradibus prohibitis scienter contrahentes promulgatam, damnabiliter incurrendo. Et deinde sub prætextu, quòd si divortium fieret inter eos, gravia exinde inter eos & eorum consanguineos & affines scandala possent verisimiliter exoriri, & mulier perpetuò diffamata remaneret, absolutionem necessariam, & dispensationem opportunam, quas sibi debitas concedi expostulent, sicque absolutionem, dispensationem (quas aliàs non obtinerent) eo prætextu utplurimùm reportent in scandalum plurimorum. Nos considerantes præmissa causam tribuere delinquendi, & incestum committendi, & ex delicto, loco pœnæ, commodum, & appetitûs satisfactionem reportari, malitiis hominum occurrere volentes, per has nostras omnibus innotescere volumus, quòd nos lapso tempore, infra quod notitia præsentium in partibus, ex quibus similes dispensationes peti continget, verisimiliter haberi potuerit, absolutiones & dispensationes hujusmodi ex prætextu prædicto, etiam si proles ex matrim. sic contracto subsecuta fuerit, nullatenùs, sed solùm ex causa urgentissima pro bono publico, & à jure considerata, per nos tantùm, & non alium approbandâ, concedemus, & quòd dispensationes ex alia causa nostris temporibus perpetuo exulabunt, quod nobis licere non patimur, nostris successoribus indicantes. Rom. Idib. Dec. 1555.

(Eandem constitutionem prius Clemens VII. intulit, quam habes infrà eod. cap. 3.)

CAP. II.

Publicæ honestatis, quæ ex sponsalibus contrahitur, impedimenti nullus aut parum frequens est usus, quoniam sponsalia de futuro quàm rarissimè fiunt, longeq; major sit prohibitionis ratio in matrimonio per verba de præsenti contracto, quàm in sponsalibus de futuro.

Pius V.

AD Romanum ſpectat Pontificem, ſuâ ſolicitudine diligenter providere, ut ſacrorum Conciliorum decreta ita ſuæ declarationis adminiculo dilucidentur, quòd nulla deſuper dubitandi occaſio cuiquam relinquatur.

Sanè ad aures noſtras pervenit, multos eſſe, qui dubitent, an decretum œcumenici Concilii Trident. ſeſſione vigeſimâ quartâ, de reformatione matrimonii cap. 3. quo cavetur impedimentum publicæ honeſtatis, ubi ſponſalia *a* valida non fuerint, prorſus tolli; ubi verò valida fuerint, non excedere primum gradum, cùm in ulterioribus gradibus non poſſit hujuſmodi prohibitio ſervari, de ſponſalibus per verba (ut ajunt) de futuro tantùm conceptis intelligatur, vel etiam matrimonia per verba de præſenti contracta, non tamen conſummata, quæ interdum ſponſalia appellantur, comprehendat, ita ut etiam eo caſu impedimentum inde proveniens ſublatum fuerit.

Nos itaque, ut omnis difficultas, dubitatioque tollatur, attendentes, quòd ſponſaliorum appellatione, quâ dictum Concilium utitur, non niſi impropriè matrimonium verbis de præſenti conceptis contractum continetur, quodque agitur de correctione juris veteris, quo caſu ſecundùm proprietatem verborum duntaxat procedendum eſt, præſertim cùm longè majorem rationem prohibitionis in matrimonio per verba de præſenti contracto quàm in ſponſalibus de futuro, vigere à nemine dubitetur: idcircò motu proprio, auctoritate Apoſtolicâ, tenore præſentium declaramus & diffinimus, decretum Concilii hujuſmodi omninò intelligendum eſſe, & procedere in ſponſalibus de futuro duntaxat, non autem in matrimonio ſic (ut præfertur) contracto, ſed in eo durare adhuc impedimentum, in omnibus illis caſibus, & gradibus, quibus de jure veteri ante prædictum decretum Concilii introductum erat.

CAP. III.

Qui intra gradus prohibitos ſcienter matrimonium contrahere præſumpſerit, ſpe diſpenſationis conſequendæ carere debet.

Clemens VII.

QUia plerunque in futurorum eventibus imbecillitas humani judicii adeò fallitur, ut quod utile non ſolùm conjectura, ſed etiam attenta & provida conſideratio pollicebatur, id prorſus inutile, ac animarum ſaluti maximè damnoſum reperiatur, propterea nonnunquam expedit, ut gratiæ, quæ olim conſultò, & rationabili de cauſa concedi videbantur, multo conſultiùs in poſterum denegentur, id quod neceſſitas præſentis proviſionis evidenter oſtendet. Sanè poſtquam fel. record. Clemens *b* Papa V. prædeceſſor noſter, in Concilio Viennenſi eos, qui divino timore poſtpoſito, in gradibus conſanguinitatis & affinitatis contra canonicas ſanctiones matrimonia ſcienter in ſuarum periculum animarum contrahere præſumpſiſſent, excommunicationis ſententiæ ipſo facto decreverat ſubjacere, præcipiendo Eccleſiarum prælatis, ut tales, tamdiu excommunicatos publicè nunciarent, ſeu nunciari facerent, donec ſepararentur ab invicem, & beneficium abſolutionis obtinerent. Sedes Apoſtolica & Romani Pontifices prædeceſſores noſtri, conſiderantes gravia oriri poſſe ſcandala, ſi matrimonia hujuſmodi ſcienter contracta & carnali copulâ conſummata per divortium dirimerentur: ad obviandum hujuſmodi ſcandalis & ne mulieres perpetuò diffamatæ remanerent, inducebantur ad diſpenſandum cum illis, qui in gradibus hujuſmodi prohibitis, matrimonia ipſa ſcienter contraxiſſent. Propter quod multi volentes in gradibus prohibitis matrimonia contrahere, ac ſperantes veniam & abſolutionem ac diſpenſationem à ſede prædicta faciliùs obtinere poſſe, illa paſſim contrahere, & carnali copulâ ſub ea ſpe conſummare præſumpſerunt. Quæ abuſio & corruptela, cùm tamdiu, propter inveteratam hominum malitiam, & nimiam dictæ ſedis in abſolvendo ac diſpenſando facilitatem, adeò creverit, ut cupientes in gradibus prohibitis hujuſmodi contrahere, nullo pacto id facere vereantur, & unde ſcandalis remedia petebantur, inde ſcandalorum materia & occaſio nata videatur. Nos, quorum intereſt agrum Domini ita colere, ut virtutes in eo creſcant, abuſiones verò quæcunque tollantur, ac malis moribus via & aditus omnis præcludatur, hujuſmodi fraudibus & dolis, per quos multi diſpenſationes in præjudicium animarum à nobis extorquere, ac clementia & miſericordia Apoſtolica ſub ſpe veniæ, ut experientia rerum magiſtra docet, peccandi viam pandit, abuti non ceſſent, obviare volentes, habitâ ſuper his cum fratribus noſtris maturâ deliberatione, de ipſorum fratrum conſilio, omnibus denuntiandum ſeu intimandum duximus, quòd in poſterum cum illis, qui in gradibus prohibitis matrimonia ſcienter contraxerint, etiam ſi illa conſummaverint, non intendimus diſpenſare, ſed illa (ſcandalis, quæ oriri poſſe formidaretur, minimè attentis) omninò ſeparari mandabimus, abſolutionem duntaxat petentibus miſericorditer conceſſuri, cùm gratiâ dignus non ſit, qui canonum conditorem contemnit, illique cum animæ ſuæ detrimento injuriam facit. Romæ 16. Calend. Septembr. 1524.

a. *Philip. Franc. c. ex ſponſalib. de ſponſal. in 6.* b *Clem. V. in Conc. Vienen. ut habetur in Clem. tit. I. c. I. de conſang. & affinit. decretum tulit, quo ſcienter contrahens matrimonium in gradu conſanguinitatis vel affinitatis prohibito, vel cum moniali, excommunicatur ipſo jure, & publicari debet & vitari. de hac re vide Concil. Trid. ſeſſ. 24. de reform. cap. 5. & Beat. Antonin. tract. de excommunic. cap. 34. Covarr. lib. 4. part. 2. c. 3. §. 2. num. 8.*

TITULUS II.
DE CONSANGUINITATE ET AFFINITATE.

CAP. I.

Gradus conſanguinitatis, qualitates remotiores & propinquiores, ſunt exponenda in diſpenſationibus.

Pius IV.

SAnctiſſimus in Chriſto pater & Dominus Pius (divinâ providentiâ) Papa IV. ad cujus notitiam pervenit, quod multi viri, mulieresque invicem diverſis conſanguinitatis ſeu affinitatis gradibus, ex communi ſeu ab eodem ſtipite ſurgentibus conjuncti, matrimonii vinculo copulari cupientes, diſpenſationem ſuper remotiori gradu à ſanctitate ſua, & Rom. Pontifice pro tempore exiſtente, vel ſed. Apoſtol. ſolent impetrare, abſque eo, quòd diſpenſanti aliquam gradûs propinquioris, qui forſan expreſſus Pontificem aut ſedem à diſpenſando vel avertcret, vel certè retardaret, cognitionem ſuggerant, literas poſtmodum ſuper gradu propinquiori declaratorias, juxta conſtitutiones fel. rec. Greg. XI. & Clem. VI. Rom. Pont. ſanctitatis ſuæ prædeceſſorum deſuper reſpectivè editas, inſcio diſpenſante expediri procurantes. Circumſpectiùs deinceps in hujuſmodi diſpenſationibus concedendis procedere, ac propterea cuncta prorſus obſtacula, & quicquid diſpenſationi concedendæ veriſimiliter obeſſe poſſet, ne videlicet aliquid ab ipſo diſpenſante rerum ignaro, contra mentem ſuam, in animarum contrahentium periculum emergat, clariùs judicari, ſeque de ſingulis obſtaculis plenè certiorari volens. Quod in quibuſcunque diſpenſationibus, quas pro matrimonio, ſcienter vel ignoranter contracto vel contrahendo, in quibuſvis prohibitis conſanguinitatis & affinitatis, ſeu mixtis gradibus, ab eadem ſanctitate ſua, vel quovis Romano Pontifice ſucceſſore ſuo pro tempore exiſtente, ſeu

dictâ

dictâ sede impetrari, vel alias etiam motu proprio concedi contigerit, commissionibusque desuper etiam ordinariis locorum faciendis, ac literis quibusvis inde conficiendis, non solùm de remotiori, sed etiam de proximiori, aut de proximioribus gradibus, quicunque illi fuerint, eorumque distantiâ, specialis & expressa mentio fieri debeat. Alioquin dispensationes, declarationes, ac inde conficiendæ literæ hujusmodi, processusque habendi per easdem, nullius sint roboris vel momenti, & pro infectis habeantur, Constitutionibus prædecessorum hujusmodi, cæterisque contrariis, nequaquam obstantibus, hâc suâ perpetuò valiturâ sanctione, auctoritate Apostolicâ statuit & ordinavit. Sicque per quoscunque Judices & commissarios, etiam S.R.E. Cardinales, sublatâ eis quâvis aliter judicandi & interpretandi facultate, judicari, & diffiniri debere. Ac quicquid secus super iis à quoquam, quâvis auctoritate, scienter vel ignoranter attentari contigerit, irritum & inane decrevit.

CAP. II.

Declarationes Concilii Trident. circa impedimenta cognationis spiritualis, & affinitatis ex fornicatione, quoad matrimonia post confirmationem Concilii contracta & de cætero contrahenda.

Pius V.

SAnctissimus in Christo pater ac Dominus Pius (divinâ providentiâ) Papa V. ad cujus notitiam pervenit, quòd, cùm in decretis sacri Concilii a Tridentini certæ tantùm personæ enumerentur, inter quas duntaxat cognatio spiritualis deinceps contrahatur, ab aliquibus revocatur in dubium, an qui ultra personas in dictis decretis enumeratas b quoquomodo cognatione spirituali ante confirmationem dicti Concilii conjuncti erant, absque dispensatione Apostolica matrimonium post dictam confirmationem contrahere potuerint, ac hodiè & de cætero contrahere possint, cùm ante prædictam confirmationem id facere de jure minimè liceret.

Et insuper cùm in eisdem decretis statuatur, affinitatem, quæ ex fornicatione contrahitur, in illis solummodò attendi debere, qui primo vel secundo affinitatis gradu conjunguntur, ab aliquibus pariter dubitetur: An matrimonia inter personas, quæ ante confirmationem dicti Concilii tertio vel ulteriori hujusmodi affinitatis gradu conjunctæ erant, post confirmationem ejusdem Concilii, absque dispensatione Apostolica, contracta, & quæ deinceps contrahi contigerit, dirimi debeant?

Sanctitas sua, ad tollendum omne dubium, eos, qui ante confirmationem prædicti Concilii cognationem spiritualem contraxerunt, dummodò non sint ex personis in dictis decretis enumeratis, & inter quas tantùm Concil. voluit deinceps contrahi hanc cognationem spiritualem, matrimonii vinculo inter se, absque dispensatione aliqua, liberè & licitè copulari posse, ac matrimonia etiam post confirmationem hujusmodi, absque dispensatione sedis Apostolicæ inter eas jam contracta valere, plenamque roboris firmitatem obtinere. Et similiter matrimonia post confirmationem Concilii, absq; dispensatione Apost. sequuta, & quæ de cætero sequentur, inter personas, quæ ante dictam confirmationem, affinitatem (infra tamen secundum gradum ex fornicatione provenientem) contraxerant, propter hujusmodi affinitatem dirimi non debere, sed valida & efficacia existere declaravit.

a *Concil. Trid. sess. 24. de reform. matrim.* b *De cognatione spirituali vide Hostiens. lib. 4. sum.*

CAP. III.

Declaratio circa impedimenta cognationis spiritualis.

Idem.

CUm illius vicem, licèt minimè suffragantibus meritis, geramus in terris, de cujus vultu prodit judicium, & vident oculi æquitatem, officii nostri debitam prosequimur actionem, si obscuros sacrorum canonum sensus ita aperire studemus, ut piis Christi fidelium mentibus nulla dubitandi occasio relinquatur.

Sanè licet ex eo, quòd in Concilio Tridentino decretum fuerit, cognationem spiritualem inter eos tantùm contrahi, qui suscipiunt baptizatum a de baptismo, ac baptizatum ipsum, & illius patrem & matrem necnon baptizantem & baptizatum, baptizatique patrem & matrem, in reliquis personis, quæ per antiquos canones occasione cognationis hujusmodi contrahere prohibebantur, omne impedimentum sublatum esse videatur, adhuc tamen ab aliquibus dubitari accepimus, an saltem impedimentum cognationis spiritualis hujusmodi inter maritum vel uxorem suscipientis, & baptizatum, necnon inter maritum vel uxorem suscipientis, & patrem ac matrem baptizati vigeat, propterea quòd prohibitum de uno conjuge, de altero etiam prohibitum esse videatur.

Nos piarum mentium quieti, & matrimoniorum favori (quantum ex alto nobis permittitur) consulere volentes, à præcisis verbis Concil. minimè discedendum, in præmissis esse, censuimus. Et propterea nullum amplius impedimentum, ratione cognationis hujusmodi, subesse decernimus, & declaramus, quò minùs inter dictos maritum vel uxorem suscipientis, & baptizatum, baptizatique patrem & matrem, & quascunque aliàs personas, tam ex parte suscipientis, quàm baptizantis & baptizati, in dicto Concilio nominatim non expressas, matrimonium liberè & licitè contrahi possit, & ita ab omnibus judicari debere mandamus atque statuimus.

CAP. IV.

Tertia declaratio, circa impedimenta cognationis aut affinitatis ex fornicatione.

Idem.

AD Romanum Pontificem spectat, canonicas sanctiones, quæ expressiorem sensum postulare videntur, re diligenter perspecta declarare, & aliàs providere, ut omnis dubietas de piis Christi fidelium mentib. evellatur. Sanè postquam ex eo, quòd Tridentina Synodus impedimentum affinitatis ex fornicatione proveniens, per quod non solùm matrimonium contrahi prohibetur, sed etiam postea factum dirimitur, ad eos tantùm restrinxit, qui primo & secundo gradu conjunguntur, in ulterioribus verò gradibus statuit, matrimonium postea factum non dirim. à pluribus Christi fidelibus ut accepimus, est dubitatum, an licèt in ulterioribus gradibus hujusmodi matrimonium contractum non dirimatur, adhuc tamen juxta antiquos canones contrahi prohibeatur.

Et propterea nos omnem ambiguitatem tollere, & animarum tranquillitati, ac matrimonii libertati, quantum cum Deo possumus, consulere volentes, declaramus & Apostol. auctoritate decernimus, nullum hodiè impedimentum remanere, quò minùs in ulterioribus gradibus hujusmodi liberè & licitè matrimonium contrahi possit.

a *Vid. cap. non plures, de cons. dist. 4. & c. quamvis. de cognat. spirituali in 6. c. super quibus. c. postfactum. & c. fin. 30. q. 3. c. 1 super eo. & ferè per totum, de cognat. spirit. cap. 1.*

ANIMADVERSIO AD LECTOREM.

Juris Pontificii librorum is, qui tractat de matrimonio & pertinentibus ad conjugia, brevior semper & compendiosior est, quamobrem ut hic septimus decretalium responderet, quarti libri coronidem hic adscripsimus. Qui verò consanguinitatis & affinitatis voluerit latiùs investigare singulares regulas, adeat finem Epistol. decret. hujus editionis, ubi declaratur arbor consanguinitatis.

FINIS LIBRI QUARTI.

SEPTIMI DECRETALIUM LIBER QUINTUS.

TITULUS I. DE JUDÆIS.

CAP. I.

Hebræorum & Judæorum filii, invitis parentibus, Christiani & orthodoxi non instituantur aut baptizentur, nemini siquidem ad credendum vis inferri debet.

Julius III.

EPiscopis eorumque Vicariis & officialibus, ac quibusvis aliis personis, tam Ecclesiasticis, quàm secularibus expresse inhibemus, ne Judæorum filios, tam mares quàm fœminas, ipsis parentibus invitis, violenter auferre seu subducere, nec præter formam sacrorum canonum quomodolibet baptizare debeant vel præsumant. Romæ 8. Jun. 1551.

CAP. II.

Evangelium prædicandum Judæis, & conversi infideles rudimentis fidei debent initiari.

Nicolaus III. *generali ordinis Prædicatorum.*

VIneam Soreth velut electam plantavit dextera Dei patris, & omne semen verum seminavit in ipsa, Angelicâ custodiâ sepivit illam, lapides nocivos abjecit ex ea. Hanc de Ægypto in luto & latere, sub jugo Pharaonis oppressam in signis & prodigiis transferens, dux itineris ejus existens, in terram promissionis adduxit. Vinea Domini exercituum domus Israël est, viri Juda delectabile germen ejus. Hanc sic mirè translatam, quasi adhuc eorum campum vomere legali proscindens, prophetali doctrinâ fulcavit, & ut ipsam ad maturam frugem, i. e. ad regenerationis gratiam præpararet. Sed, proh dolor! peccatorum spinis obsita, nullum imbrem gratiæ spiritualis excipiens, quæ sperabatur, ut uvas educeret, lambruscas eduxit: unde sperabatur judicium, processit iniquitas: unde justitia, inde clamor. Hæc est vinea in qua fici arbor, scilicet synagoga Judæorum plantata, Evangelica veritate describitur: cujus plantator Christus, cœtus Apostolicus cultor existit. Hæc triplici tempore, quasi tribus annis, ut fructum produceret expectata, infructuosa reperta, cultori succidenda prædicitur. Nam nec tempore circumcisionis ad præfectum deducta, quia circumcisionem animæ non quærebat: nec sanctificata per legem, quia per eam tantùm carnalia sequebatur: nec tandem justificata per Evangelii gratiam, quia gratiam recipere noluit: quin potiùs latorem gratiæ justum injustè peremit, & quodammodò indurationem Pharaonis excedens, omne curantis & curæ refuravit antidotum, adeò ut nec verbis, nec signis, nec Sacramentis, quinimò nec ipsius Christi & Dei corporali præsentiâ molliretur. Multifariè enim multisque modis, olim Deus loquens antiquis ipsius synagogæ patribus in Prophetis, novissimè in fine temporum locutus est ipsis & nobis in Filio, quem constituit hæredem universorum, per quem fecit & secula: sed omnem escam abominata est anima ejus: & idcircò justo Dei judicio reprobatam exterminavit eam aper de sylva, & singularis ferus depastus est eam. Ablata est sepes ejus, prosternata maceries, & in direptionem posita, ut deserta, nec inventus est in terris amplius locus ejus. Verùm quia miserationes Dei super omnia sua opera prædicantur, qui omnes salvos fieri, & neminem vult perire, qui seipsum pro nobis & ipsis hostiam salutis exhibuit Deo patri, qui exaltatus à terra, expansis in cruce manibus ad se cuncta trahere Evangelicâ voce prædixit. Nos, licèt immeriti vicem ejus tenentes in terris, qui etiam Judaicam perfidiam à sua misericordia non repellit, libenter pro illius populi obcæcatione labores appetimus, ut affectum nostrum divinâ prosequente clementiâ, cognitâ veritatis luce, quæ Christus est, à suis tenebris eruantur. Porrò quia Judæorum ipsorum, quasi per universum mundum, divino judicio, prævisa dispersio ipsos ad recipiendum sacramenta fidei, ac doctrinam commodè in unum convenire non patitur, necessitate nos voluntarios urgente, compellimur per diversas mundi partes diversos seminatores eligere, per quos semen verbi Dei, prout possibile est, spargamus in singulos, quorum salutem universaliter & singulariter affectamus. Ad te igitur inter alios, sub spe divinæ gratiæ, mentis nostræ oculos convertentes, cùm tui ordinis claritate reluceas, & credaris ubilibet per opera utilia, & exempla laudabilia fructuosus: & ex data tibi divinitùs gratia scire te confidamus & posse fructus uberes in domo Domini germinare: discretioni tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatenus confidens in illo, cui proprium est spirituales gratias elargiri, tales umbrarum tenebris obcæcatos, in commissa tibi provinciâ, per te, ac alios fratres tui ordinis, quos ad hoc honestate morum, expertâ scientiâ, probatis virtutibus, circumspectione providâ, & experientiâ comprobatâ, idoneos esse cognoveris, & quorum industria atque doctrina divinis donis à Domino fœcundata intrepidè pro catholica fide reluceat, & in sui claritate non titubet, sed tenebrosas mentes radiorum repercussione clarificet, & obstinatas cervices reprimat perversorum: Judæos eosdem in terris & locis, in quibus habitant, generaliter & singulariter convocando semel & pluries, ac toties repetitis instantiis, quoties proficere posse putaveris, prout meliùs fieri poterit, prædicationibus,

bus, salutaribus monitis, & discretis inductionibus, Evangelicis doctrinis informare ipsos studeas, juxta datam tibi à Domino gratiam, fugatis tenebrarum nubibus ad viam reducere claritatis: ut renati fonte Baptismatis, reluceant in lumine vultûs Christi, & exinde chorus Angelicus delectetur. Tu quoque ac alii, quos ad prosecutionem tanti negotii duxeris eligendos, perennis boni præmium, nostramque benedictionem & gratiam, vobis de bono in melius vendicetis. Et ut affectum, quem ad salutem statûs ipsorum gerit mater Ecclesia, percipiant per effectum, tu illos ex eis, quos ad susceptionem sacri Baptismatis gratia divina perduxerit, prælatis ac dominis locorum, in quibus tales habitare contigerit, ex parte nostra affectuosissimè recommendes, ut Deo gratias, in recuperata ove deperdita, & filio prodigo redeunti, vitulum exultationis & gaudii exhibentes, eos charitativè foveant, favoribus muniant & benignè pertractent: nec ipsos in personis, aut rebus, per Judæos vel alios indebitè molestari permittant: quin potiùs in omnibus favorabiliter ipsis assistant auxiliis opportunis. Sed si fortè (quod absit) aliqui ex ipsis, in eorum obstinata perfidia perdurantes, & velut aspis surda suas aures incredulas obdurantes, ne tui & illorum, quos ad hæc salutis opera deputabis, vocem audiant, ut de tenebris ad lucem exeant, incantantium, sapienter tuas, & per te ad hæc deputandorum fratrum salutares convocationes, aspernanter effugerent, de istis (si tales inveneris) qui sint, in quibus locis, & sub quorum dominio commorentur, nobis rescribere non omittas: ut circa pertinaces hujusmodi, de salutari eorum remedio, sicut expedire videbimus, cogitemus. Ut autem de præmissis avidis nostris conceptibus, juxta nostra desideria satisfiat, frequenter nobis intimare studeas, qualiter tibi commissum negotium prosperetur, & qualem fructum seminata repromittant. Dat. Viterbii, 2. Non. August. Pontificatûs nostri An. 1.

CAP. III.

Judæorum ad fidem Christianam conversorum indulta, quæ amittunt, si ad vomitum redierint, imò ut hæretici relapsi puniuntur.

Paulus III.

Cupientes Judæos, & alios infideles quoslibet ad fidem catholicam converti, & prætextu bonorum per eos antea possessorum ab eadem fide non distrahi, motu proprio, & ex certa nostra scientia, auctoritate Apostolicâ, tenore præsentium, hâc in posterum valiturâ constitutione sancimus, quòd cuicunque eorundem Judæorum, & infidelium ad dictam fidem converti volenti, etiam si in patria potestate constitutus fuerit, bona sua quæcunque, tam mobilia, quàm immobilia, intacta & illæsa permaneant. Ita ut etiam filiifamilias, & in patria potestate, ut præfertur constituti, legitimâ, & quâcunque aliâ portione bonorum patrimonialium aut maternorum, eis de jure, seu successione bonorum eis aliàs debitorum, per eorum parentes fraudari aut privari non possint, neque debeant, sed eis integrè, etiam si contra voluntatem parentum suorum ad fidem ipsam conversi fuerint, etiam eorum parentibus viventibus, debeantur. Et si bona ipsa ex usura, ac illicito quæstu fuerint acquisita, & notæ sint personæ, quibus eorum fuerit de jure facienda restitutio (quia non dimittitur peccatum, nisi restituatur malè ablatum) illa eisdem personis omninò restituantur: personis verò non extantibus prædictis, quia bona ipsa essent per manus Ecclesiæ in pios usus convertenda, bona hujusmodi eisdem Judæis & aliis infidelibus, in favorem suscepti Baptismatis, tanquam in pium usum, liberè concedimus; eaque apud ipsos sic conversos Judæos & alios infideles remanere decernimus. Interdicentes sub divini anathematis pœna, quibusvis tam Ecclesiasticis, quàm secularibus personis, ne ullam super bonis hujusmodi, quovis quæsito colore, molestiam inferant, aut inferri patiantur: sed magnum se fecisse lucrum existiment, dum tales Christo lucrati fuerint. Et quoniam (ut scriptum est) qui habuerit substantiam mundi hujus, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in ipso; si ipsi conversionis tempore inopes aut indigentes fuerint, omnes, tam Ecclesiasticos quàm seculares, per viscera misericordiæ Dei nostri exhortamur, ut ipsis conversis manus porrigant adjutrices, ipsi quoque diœcesani, non solùm Christianos ad subveniendum ipsis exhortentur, sed etiam tam de reditibus Ecclesiarum, prout poterunt, quàm de his, quæ ad pauperum usus per ipsos convertenda devolvuntur, hujusmodi neophytos sustentare non negligant: ipsosque à detractionibus & contumeliis paternâ affectione defendant. Et quoniam per gratiam Baptismi cives sanctorum, & domestici Dei efficiuntur, longeque dignius existit, regenerari spiritu, quàm nasci carne, eâdem constitutione statuimus, ut civitatum & locorum, in quibus sancto Baptismate pro tempore regenerabuntur, verè cives sint, & privilegiis, ac libertatibus, & immunitatibus, quæ alii ratione nativitatis & originis duntaxat consequuntur, gaudeant. Curent insuper sacerdotes baptizantes, & alii de sacro fonte eos suscipientes, tam ante Baptismum, quàm post, illos in articulis fidei, ac legis novæ præceptis, catholicæque Ecclesiæ ritibus diligenter instruere, & tam ipsi quàm diœcesani operam dent, ne cum aliis Judæis seu infidelibus saltem per longum tempus conversentur, ne sicut quandoque contigit, ab infirmitate curatis, modica occasio ad pristinam damnationem recidivam efficiat. Et quoniam experientiâ teste compertum est, mutuam ipsorum neophytorum inter se conversationem, ipsos in fide nostra fragiliores reddere, ac saluti ipsorum plurimùm officere: hortamur locorum ordinarios, ut quantum pro incremento fidei viderint expedire, curent & studeant, neophytos ipsos cum originariis Christianis matrimonio copulare. Et prohibeant eisdem sub gravibus pœnis, ne mortuos more Judæorum sepeliant, aut Sabbatha, aliasque solemnitates, & antiquæ sectæ ritus, quoquo modo observent: sed & Ecclesias, & prædicationes, prout alii catholici frequentent, & in omnibus Christianorum moribus se conformes reddant. Contemptores autem prædictorum, per sacerdotes, in quorum parochiis degent, aut alios, ad quos de jure vel antiquâ consuetudine de talibus inquirere spectat, aut etiam per alios quoscunque, diœcesanis, seu inquisitoribus hæreticæ pravitatis deferant, & invocato, si opus fuerit, auxilio brachii secularis, per eos taliter puniantur, quòd aliis transeant in exemplum. Et insuper de his omnibus, in provincialibus & synodalibus Conciliis diligens fiat inquisitio, & tam circa Episcopos & sacerdotes in præmissis negligentes, quàm ipsos nephytos & infideles prædictos contemptores, opportunum adhibeatur remedium. Si quis autem, cujuscunque gradûs vel præeminentiæ fuerit, hujusmodi neophytos, ne observationem ritûs Christiani, & aliorum præmissorum complectantur, foverit aut defenderit, pœnas contra fautores hæreticorum promulgatas ipso facto incurrat: neophyti verò, si se corrigere post monitionem canonicam neglexerint, & ad vomitum judaizantes redire comperti sint, contra eos, tanquam perfidos hæreticos, per ordinarios locorum, secundùm sacrorum canonum instituta procedatur. Romæ 21. Mart. An. 1542.

CAP. IV.

Judæi, ut fide distincti à Christianis, sic & locorum separatione, sive cohabitatione, & vestitûs ratione, cæterisque privilegiis discriminari debent.

Paulus IV.

Cum nimis absurdum & inconveniens existat, ut Judæi, quos propria culpa perpetuæ servituti submisit, sub prætextu, quòd pietas Christiana illos recepter, & eorum cohabitationem sustineat, Christianis adeo sint in-

grati, ut eis pro gratia contumeliam reddant, & in eos pro servitute, quam illis debent, dominatum vendicare procurent. Nos ad quorum notitiam nuper devenit eosdem Judæos in almâ urbe nostrâ, & nonnullis sanctæ Romanæ Ecclesiæ civitatibus, terris & locis, in id insolentiæ prorupisse, ut non solùm mixtim cum Christianis, & propè eorum Ecclesias, nullâ intercedente habitûs distinctione, cohabitare, verùm etiam domos in nobilioribus civitatum, terrarum & locorum, in quibus degunt, vicis & plateis conducere, & bona stabilia comparare, & possidere, ac nutrices & ancillas, aliosque servientes Christianos mercenarios habere, & diversa alia in ignominiam & contemptum Christiani nominis perpetrare præsumant, considerantes Ecclesiam Romanam eosdem Judæos tolerare in testimonium veræ fidei Christianæ, & ad hoc, ut ipsi sedis Apostolicæ pietate & benignitate allecti, errores suos tandem recognoscant, & ad verum catholicæ fidei lumen pervenire satagant, & propterea convenire, ut quamdiu in erroribus persistunt, effectu operis recognoscant se servos, Christianos verò liberos per JEsum Christum Deum & Dominum nostrum effectos fuisse, iniquumque existere, ut filii liberæ filiis famulentur ancillæ: Volentes in præmissis, quantum cum Deo possumus, salubriter providere: hâc nostrâ perpetuò valiturâ constitutione sancimus, quòd de cætero perpetuis futuris temporibus, tam in dicta urbe, quàm in quibusvis aliis ipsius Romanæ Ecclesiæ civitatibus, terris & locis, Judæi omnes in uno & eodem, ac si ille capax non fuerit, in duobus aut tribus, vel tot, quot satis sint, contiguis, & ab habitationibus Christianorum penitùs sejunctis, per nos in urbe, & per magistratus nostros in aliis civitatibus, terris, & locis prædictis designandis vicis, ad quos unicus tantùm ingressus pateat, & quibus solùm unicus exitus detur, omninò habitent. Et in singulis civitatibus, terris & locis, in quibus habitaverint, unicam tantùm Synagogam in loco solito habeant, nec aliam de novo construere, aut bona immobilia possidere possint. Quinimò omnes eorum Synagogas, præter unam tantùm demoliri, & devastare. Ac bona immobilia, quæ ad præsens possident, infra tempus eis per ipsos magistratus præfigendum, Christianis vendere. Et ad hoc, ut pro Judæis ubiq; dignoscantur, masculi birretum, fœminæ verô aliud signum patens, ita ut nullo modo celari aut abscondi possit, glauci coloris palàm deferre teneantur, & astricti sint, nec super non delatione bireti, aut alterius signi hujusmodi prætextu cujusvis eorum gradûs, vel præeminentiæ, seu tolerantiæ excusari, aut per ejusdem Ecclesiæ Camerarium, vel Cameræ Apostolicæ clericos, seu alias illi præsidentes personas, aut sedis Apostolicæ Legatos, vel eorum vicelegatos, quovis modo dispensari aut absolvi possint. Nutrices quoque, seu ancillas, aut alios utriusque sexûs servientes Christianos habere, vel eorum infantes, per mulieres Christianas lactari aut nutriri facere, seu Dominicis, vel aliis de præcepto Ecclesiæ festis diebus, in publico laborare, aut laborari facere, seu Christianos quoquo modo gravare, aut contractus fictos vel simulatos celebrare, seu cum ipsis Christianis ludere aut comedere, vel familiaritatem, seu conversationem habere, nullatenus præsumant. Nec in libris rationum & computorum, quæ cum Christianis pro tempore habebunt, aliis quàm latinis literis, & alio quàm vulgari Italico sermone uti possint, & si utantur, libri hujusmodi contra Christianos nullam fidem faciant. Judæi quoque præfati solâ arte strazzariæ, seu cenciariæ (ut vulgò dicitur) contenti, aliquam mercaturam frumenti, vel hordei, aut aliarum rerum usui humano necessariarum facere. Et qui ex eis Medici fuerint, etiam vocati & rogati, ad curam Christianorum accedere, aut illi interesse nequeant. Nec se à pauperibus Christianis dominos vocari patiantur. Et menses in eorum rationibus & computis ex triginta diebus completis omninò conficiant, & dies, qui ad numerum triginta non ascenderint, non pro mensibus integris, sed solùm pro tot diebus, quot in effectu fuerint, computentur, & juxta ipsorum dierum numerum, & non ad rationem integri mensis eorum credita exigant. Ac pignora eis, pro cautione pecuniarum suarum pro tempore consignata, nisi transactis priùs à die, quo illa eis data fuerint, decem & octo integris mensibus, vendere nequeant, & postquam menses prædicti effluxerint, si ipsi Judæi pignora hujusmodi vendiderint, omnem pecuniam, quæ eorum credito superfuerit, domino pignorum consignate. Et statuta civitatum, terrarum, & locorum, in quibus pro tempore habitaverint, favorem Christianorum concernentia, inviolabiliter observare etiam teneantur. Et si circa præmissa in aliquo quomodolibet defecerint, juxta qualitatem delicti in urbe, per nos seu vicarium nostrum, aut alios à nobis deputandos, ac in civitatibus, terris & locis prædictis per eosdem magistratus, etiam tanquam rebelles, & criminis læsæ majestatis rei, à toto populo Christiano diffidati, nostri & ipsorum vicarii, ac deputandorum, & magistratuum arbitrio puniri possint. Rom. prid. Id. Jul. 1555. Vid. sup. tit. de Medic. cap. 2.

CAP. V.

Inquisitorum fidei animadversio in Judæorum blasphemias & flagitiosam vivendi consuetudinem.

Gregorius XIII.

ANtiqua Judæorum improbitas, quâ divinæ bonitati semper restiterunt, tantò execratior consistit in filiis, quanto ipsi cumulandam patrum suorum mensuram, in Dei filii repudiando, ejusque in mortem nefariè conspirando, gravius deliquerunt: qui propterea suis effecti majoribus nequiores, propriis sedibus expulsi, atque in omnes dispersi orbis terrarum regiones, servitutique perpetuæ mancipati, non majorem in cujusquam ditione clementiam, quàm in Christianorum provinciis, maximè verò in Apostolicæ pietatis gremio invenerunt, quæ pro eorum conversione laborans, eos misericorditer excepit, atque in cohabitatione unà cum filiis suis sustinuit, ad veritatisque lumen allicere pio semper studio conata est, rebusque ad vitam necessariis juvit, injuriis & contumeliis prohibuit, multis denique beneficentiæ suæ privilegiis circummunivit: illi vero nullis beneficiis mansuefacti, nihilque de suo pristino scelere remittentes, Dominum nostrum JEsum Christum in cœlo triumphantem adhuc in Synagogis suis, & ubique persequuntur: Christi quoque membris infensissimi non desinunt in religionem Christianam horrenda facinora quotidiè magis audere, quibus nos, ne pietatis nostræ puritas polluatur, aut à fœdis mancipiis Christo, Christianóve nomini impunè illudatur, obviare volentes: Statuimus ac etiam declaramus, Inquisitores hæreticæ pravitatis liberè procedere posse in omnibus causis & casibus, qui sequuntur.

Si quis Judæus aut infidelis, in iis, quæ circa fidem cum illis nobis sunt communia, veluti Deum unum & æternum, omnipotentem, creatorem omnium visibilium & invisibilium, & similia, non esse asseruerit, prædicaverit, vel privatim alicui insinuaverit.

Si dæmones invocaverit, consulueritvé, aut eorum responsa acceperit, ad illosvé sacrificia, aut preces ob divinationem, aliamvé causam direxerit, aut quid eis immolaverit, vel thuris alteriusvé rei fumigationes obtulerit, aut alia quævis impietatis obsequia præstiterit.

Si Christianos verbo, facto, vel exemplo, aut alio quovis modo nefaria hujusmodi docuerit, vel ad ea perpetranda perduxerit, aut perducere attentaverit.

Si Salvatorem & Dominum nostrum JEsum Christum, purum hominem, vel etiam peccatorem fuisse, matremvé Dei non esse virginem, & alias hujusmodi blasphemias, quæ per se hæreticæ dici solent, in Christianæ fidei ignominiam, contemptum, aut corruptionem impiè protulerit.

Si cu-

si cujusvis eorum operâ, auxilio, consilio, vel favore aliquis Christianus à fide desciverit, quamque semel susceperat, abnegarit, vel ad Judæorum, seu aliorum infidelium ritus, ceremonias, superstitiones, vel impias sectas transierit, vel redierit, seu in hæresim aliquam inciderit, aut qui, ut Christi fidem abneget, seu in hæresim incidat, opem, consilium, auxilium, vel favorem quomodocunque præstiterit.

Si quis Catechumenum, vel quemcunq; ex Judæis aut infidelibus (Deo inspirante) ad fidem Christianam venire volentem, post declaratam nutu, verbo, facto, aut quocunque alio modo ejus voluntatem, à fide, vel fidei instructione, aut à sacri Baptismi susceptione retrahere, avertere, vel dehortari, aut ne ad fidem veniat, neve regenerationis lavacro abluatur, quovis modo impediverit.

Si quis apostatas, hæreticosvè scienter domi suæ acceptaverit, aluerit, commeatu juverit, seu quovis modo eis cibaria ubicunque præbuerit, aut dona, vel munera dederit, vel miserit, aut de loco ad locum deduxerit, seu associaverit, vel deducendos seu associandos curaverit, aut sumptus ministraverit, duces, comitesvé illis adjunxerit, vel ne ab eis perpetrata deprehendi, aut investigari queant, fecerit. Quique dictos apostatas aut hæreticos scienter aliquo modo receptaverit, occultaverit, defenderit, aut eis opem, consilium, auxilium, vel favorem quomodolibet præstiterit.

Si libros hæreticos, vel Thalmudicos, aut alios Judaicos, quomodolibet damnatos, aut aliàs prohibitos renuerit, custodierit, vel divulgaverit, vel in quæcunq; loca detulerit, aut ad eam rem operam suam accommodaverit.

Si Christianos deriserit, redemptionisque nostræ hostiam salutarem in arâ crucis immolatam, Christum Dominum ludibrio & despectui habens, quandocunque, maximè verò in sacro Parasceves die, agnum, sive ovem, aut quid aliud cruci affixerit, aut appenderit, in eamvé conspuerit, seu quodcunque contra ipsam fecerit.

Si nutrices Christianas, contra sacrorum canonum statuta, diversorumque Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum sanctiones, adhuc retinuerit, aut eas retinens die, quâ sanctissimum Eucharistiæ sacramentum sumpserit, lac uno vel pluribus diebus in latrinas, cloacas, vel alia loca effundere coëgerit.

In quibus casibus universis & singulis, omnes prædictæ pravitatis Inquisitores, omnium regnorum, provinciarum, civitatum, dominiorum, & locorum universi orbis Christiani Judices, in suis quemque locis perpetuò delegamus, ut super his contra Judæos atque infideles, quoscunque simul vel separatim, prout in causis fidei, juxta sacrorum canonum formam, necnon officii Inquisitionis hujusmodi constitutiones, diligenter inquirant, & procedant, & quos in aliquo vel aliquibus horum flagitiorum excessibus culpabiles repererint, in eos pro culpæ modo, ac etiam pro criminum numero vel multiplicatione, aut consuetudine delinquendi, flagra, remigia, etiam perpetua, rerum quoque publicationes, exilia, aliaque atrociora decernant, & aliàs de eis exempla edant, quæ sceleratos illos deterreant ab hujusmodi flagitiis in posterum admittendis. Nos enim venerabilibus fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus, Inquisitoribus generalibus, necnon Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, & aliis locorum Prælatis, ac etiam aliis prædictis Inquisitoribus, in virtute sanctæ obedientiæ districtè præcipimus & mandamus, ut præsentes nostras literas in civitatibus & locis cuique subjectis publicare, & juxta illarum tenorem procedere, ipsasque debitæ executioni mandare procurent. Rom. Calend. Jun. 1581.

CAP. VI.

Catechesis & fidei instructionis sedula cura adhibeatur ab Episcopis in Judæorum conversionem, ubi hujus dispersæ gentis Synagogæ colliguntur.

Idem.

Sancta mater Ecclesia, cujus Christus caput est, ingenitam suam charitatem ad omnes latè diffundens, antiquæ Israëliticæ gentis, populique Dei peculiares reliquias, pio nunquam desinit affectu miserari, graviterque contristatur, Judæorum quondam nationem præcipuis auctam muneribus & gratiis, cujus erat adoptio filiorum, gloria, testamentum, legislatio, obsequium, & promissa, unde etiam Christus Salvator noster secundùm carnem nasci dignatus est, per diversas orbis partes tot jam secula dispersam, ac contagiosi gregis more per invia & inaquosa miserè vagantem, verbi Dei fame, & aquæ refectionis siti perire, longeque non à terrena tantum, super quam Dominus flevit, sed quod gravius est, à cœlesti quoque Hierusalem, nisi Christus, quem negavit, confiteatur, exturbari: quià miseratione & mœrore nos quoq; non leviter commoti, indies semper aliquid excogitamus, unde eorum, conversioni & saluti opportuniùs providetur, ipsique ad intelligentiæ viam, quam sibi præcluserunt, valeant Deo propitio pervenire. Quare sollicito hæc animo meditantes, ac felicis recordationis Nicolai Papæ V. nonnullorumque Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum vestigiis inhærentes, præsenti constitutione generali præcipimus, omnibus Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, & aliis Ecclesiarum Prælatis, etiam Cardinalatûs honore præditis, ut in suis quisque civitatibus, terris, & locis, in quibus competens aliquis numerus Judæorum, qui Synagogam constituat, commoratur, curent Sabbathi vel alio cujuscunque hebdomadis statuto die, ad Judæos ipsos in locum præstitutum, non tamen sacrum, nec ubi sacra confici solent, convocatos, per aliquem magistrum in Theologia, aliumvè idoneum virum ab eis eligendum, cum mercede congrua illi ex ipsorum Hebræorum collatione, aut aliàs, prout commodiùs eis videbitur, Hebraicæ (si fieri poterit) linguæ peritum, sermones vel lectiones haberi, in quibus illis exponantur scripturæ Veteris Testamenti, Moysis scilicet & Prophetarum, præsertim verò, quæ eo Sabbatho leguntur, seu lectæ in eorum sunt Synagogis, juxta sanctorum tamen Patrum interpretationes, & verum catholicæ Ecclesiæ sensum, ac in eis disseratur de veritate Christianæ fidei, de certo adventu & incarnatione filii Dei, illiusque nativitate, vita, miraculis, passione, morte, sepultura, descensu ad inferos, resurrectione, in cœlum ascensione, de ejus Evangelio in toto terrarum orbe, per Apostolos ejus, & alios sanctos prædicato, innumeris atque clarissimis virtutibus, & illustrium miraculorum gloriâ confirmato, ac de ejus spirituali & vero regno, & de impio idolorum cultu sublato, & gentium vocatione, de perpetua tum Hierusalem, & terræ eorundem Judæorum desolatione, tum ipsorum ubique terrarum dispersione, & captivitate, & de aliis similis argumenti dogmatibus & articulis, ex lege & Prophetis; de diuturnâ præterea & irritâ Judæorum adventûs Messiæ, & carnalis ipsius regni expectatione, de vanâ eorum, quæ sæpè, quinimò quotidiè eos frustrata est, spe reditûs in terram promissionis, & restaurationis tertii templi, & demùm de multiplicibus & variis erroribus & hæresibus eorum, in quas miserrimè se demerserunt, postquam Christum Dominum in carne venientem agnoscere noluerunt, & de falsa per eorum Rabbinos tradita sacrarum scripturarum interpretatione, quarum literam & sensum fabulis, mendaciis, & variis dolis & modis detorquentes corruperunt & depravârunt, & hactenus corrumpere & depravare non desinunt, deque omnibus aliis, quæ eos possint ad agnitionem fidei, ad errorum suorum correctionem, ad orthodoxamque fidem convertere, pro loci, temporis, sumtiique argumenti ratione prudenter agant, veris, & ex sacra scriptura depromptis demonstrationibus nullâ cum obtrectatione aut iracundia, sed magna cum charitate, & modestiâ,

veritatis lumen illis aperire conentur; Ad quos sermones & lectiones volumus universos & singulos utriusque sexûs Judæos, à duodecim annis supra, infirmitate & aliâ legitimâ causâ, de qua ordinarios docere debeant, non impeditos, in civitate & locis, ut præfertur, habitantes, vel aliunde advenientes, etiamsi inibi domicilium non habeant, ita per circuitum convenire, ut tertia saltem eorum pars, nec unquam minor, semper adsit. Quod si facere neglexerint, interdicti cum fidelibus commercii, & aliis pœnis arbitrio ordinarii pro contumaciæ modo imponendis, donec satisfecerint, competenter, ad ipsos sermones audiendos compellantur. Si quis verò de numero fidelium ita fuerit salutis, aut sui, aut proximi sui, de quo unicuique mandatum est, immemor, qui eos à salutaribus hujusmodi sermonibus seu lectionibus directè vel indirectè abduxerit, aut impediverit, seu contenderit quoquo modo, excommunicationis sententiâ sit eo ipso ligatus, & contra eum ad alias pœnas, ordinarii arbitrio, omninò procedatur. Cæterùm Imperatorem, Regesque & Principes omnes, necnon Respublicas, magistratus & dominos temporales seculares rogamus & obtestamur in Domino, ut Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, & aliis ordinariis prædictis, eorumque vicariis & ministris suum in præmissis auxilium præstent, amplissimum ab omnipotenti Deo præmium in supremis gloriæ æternæ tabernaculis habituri.

TITVLVS II.
DE HIS, QUI INFIDELIBUS ADVERSUS CHRISTIANOS AUXILIANTUR.

Excommunicantur arma & præsidia quæcunque ferentes Saracenis & infidelibus in Christianæ Reipublicæ perniciem & detrimentum, eorumq; fisco adscribuntur bona.

Nicolaus V.

OLim tam in generali, quàm in Lugdunensi postmodùm substituto Conciliis per sedem Apostolicam celebratis, in illos falsos & impios Christianos, qui contra Deum & Christianum populum, Saracenis ferrum, arma, quibus Christianos impugnent, & lignamina galearum, & aliorum vasorum navigabilium, deferunt ad eos, & qui eis galeas vendunt, ac naves; quique in piraticis Saracenorum navibus curam gubernationis exercent, vel in machinis & quibuslibet aliis, eis impendunt auxilium, vel consilium, vel favorem, in Christianorum dispendium, & specialiter terræ sanctæ: fuit excommunicationis sententia promulgata, ipsosque rerum suarum privatione mulctari, & servos capientium fore censuerunt Concilia supradicta: expressè quoque in ipsis præcipitur, ut talibus gremium non aperiatur Ecclesiæ, nisi totum, quod de commercio tam damnato perceperint, & tantundem de suo, in subsidium terræ memoratæ præstiterint, ut æquo judicio in quo deliquerit, puniatur. Nos itaque gerentes corde negotia dictæ terræ, duximus hactenus statuendum, ut nullus equos, ferrum, lignamina, victualia, & alia quæque mercimonia in Alexandriam, vel alia loca Saracenorum terræ Ægypti, deferre vel mittere, seu partibus eorum, ut eisdem deferantur, extrahere, vel extrahi permittere, aut consilium, vel favorem præstare quoquo modo præsumat; ac illos, qui contra hujusmodi constitutionem nostram ausu temerario venire tentaverint, eo ipso excommunicationis sententiâ decernimus subjacere, à qua non possit absolvi, nisi tantum de bonis propriis in dictæ terræ sanctæ subsidium convertendum exsolverit, quantum ad partes prædictas extulerit vel miserit, & deferre, vel de ipsorum partibus extrahi permiserit, ad eosdem deferendum. Et nihilominùs, si personas eorum capi contigerit, in servitute capientium illorum esse volumus, in quorum acciderint captionem. Volentes autem in hac parte solertiùs providere, quantò amplius exigere hoc noscitur urgens necessitas dictæ terræ, Apostolicâ auctoritate statuimus, ut nullus omninò aliqua victualia, usque ad decennium à datâ præsentium computandum; alia verò prædicta, ad aliquod seu aliqua de eisdem, aut aliud quodlibet (victualibus sicut præmittitur usque ad prædictum tempus duntaxat exceptis) quâcunque occasione vel causâ, seu quovis ingenio, vel quæsito colore, ullo unquam tempore in Alexandriam, vel partes Ægypti, seu terras Soldano subjectas, mittere vel deferre præsumat, vel quantum in eo fuerit, mitti vel deferri permittat, auctoritate decernimus eâdem: ut hi, qui contra hujusmodi statutum nostrum quolibet modo venire præsumpserint, præter pœnas prædictas, quas ipso facto incurrere volumus, perpetuò sint infames, & intestabiles habeantur, ita quòd nec testari, nec legata eis, seu relicta percipere valeant. Et insuper ad successiones, tam ex testamento, quam ab intestato, sint prorsus & reddantur inhabiles, nec ad publica quælibet admittantur officia, sintque illis actus legitimi perpetuò interdicti; & postquam de hujusmodi temeritate constiterit, diebus festivis & dominicis publicè nuncientur, & ad fiscum bona omnia devolvantur. Apud urbem veterem, 10. Calend. Septembr. 1449.

TITVLVS III.
DE HÆRETICIS ET SCHISMATICIS.
CAP. I.

Leges Friderici Imperatoris in hæreticæ pravitatis reos, eorumq; complices & fautores latæ, confirmantur, & servari jubentur.

Innocentius IV.

INnocentius Episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis potestatibus, consiliis, & communitatibus civitatum, aliorumque locorum Lombardiæ, Marchiæ Tervisanæ, ac Romaniolæ, salutem & Apostolicam benedictionem.

Cum adversùs hæreticam pravitatem quondam Fridericus Romanorum Imperator promulgaverit quasdam leges, per quas ne pervagetur, compesci poterit pestis illa: Nos illas volentes ad robur fidei ad salutem fidelium observari, universitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus eas, quarum tenores vobis mittimus insertos præsentibus, faciatis singuli in vestris capitularibus annotari, contra hæreticos sectæ cujuslibet secundùm eas exacti diligentia processuri: alioquin dilectis filiis, Priori Provinciali & fratribus Inquisitoribus hæreticæ pravitatis ordinis Prædicatorum in Lombardia, Marchia Tervisana, & Romaniola literis nostris injungimus, ut vos ad id per excommunicationem in personis & interdictum in terram appellatione remotâ compellant: tenores autem legum hi sunt.

Fridericus Dei gratiâ Romanorum Imperator & semper Augustus, Hierusalem & Siciliæ Rex, dilectis Principibus suis, venerabilibus Archiepiscopis, Episcopis, aliisque Prælatis Ecclesiarum, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Potestatibus, Scultetis, Burggraviis, Advocatis, Judicibus, Ministralibus, Officialibus, & omnibus per totum Imperium constitutis, præsentes literas inspecturis fidelibus suis gratiam suam & omne bonum.

Commissi nobis cœlitùs cura regiminis, & Imperialis, cui danre Domino præsidentes, fastigium dignitatis, materialem, quo divisim à sacerdotio fungimur, gladium adversùs hostes fidei & in exterminium hæreticæ pravitatis exigunt exercendum, ut perfidiæ vipereos filios contra Deum & Ecclesiam insultantes, tanquam materni uteri

uteri corrosores, in judicio & justitia prosequamur, maleficos vivere non passuri, per quorum scientiam seducentem mundus inficitur, & in gregum fidelium per oves has morbidas gravior infligitur corruptela.

Statuimus itaque sancientes, ut hæretici, quocunque nomine censeantur, ubicunque per Imperium damnati fuerint ab Ecclesia, & seculari judicio assignati, animadversione debitâ puniantur.

Si qui verò de prædictis, postquam fuerint deprehensi, territi metu mortis redire voluerint ad fidei unitatem, juxta canonicas sanctiones ad agendum pœnitentiam in perpetuum carcerem detrudantur. Præterea quicunque hæretici reperti fuerint in civitatibus, oppidis, seu aliis locis Imperii, per inquisitores ab Apostolica sede datos, & alios orthodoxæ fidei zelatores; hi qui jurisdictionem ibidem habuerint, ad Inquisitorum & aliorum catholicorum virorum insinuationem eos capere teneantur, & eos captos arctiùs custodire, donec per censuram Ecclesiasticam damnatos, damnabili morte perimant, qui fidei sacramenta & vitæ damnabant. Simili quoque pœnâ plecti censemus omnes, quos ad fovendum hæreticorum errorem callidus hostis suscitat advocatos, vel parat illicitos defensores; maximè cùm facinus, quod inquinat, nisi monitione præmissâ destiterint, & eorum vitæ duxerint consulendum. Eos præterea, qui convicti in uno loco de hæresi, ad alia loca se transferunt, ut cautiùs possint effundere virus hæreticæ pravitatis, debitam censemus subire vindictam: ut super hoc viros ab eodem errore conversos ad fidem, necnon & per alios, qui eos de hæresi convicerunt, (quod & in hoc casu concedimus licitè faciendum) evidens testimonium habeatur. Item mortis sententiæ ducimus addicendos, si quos hæreticorum ad judicium tractos, in extremæ vitæ periculo hæresin abjurantes, postmodum de falso juramento constiterit, & fide mentita convinci, ac eos contigerit ejusdem morbi spontaneam incurrere recidivam, ut sibi damnabilius iniquitas sit mentita, & pœnam debitam mendacium non evadat. Omne insuper proclamationis & appellationis beneficium, ab hæreticis, receptatoribus, & fautoribus eorundem penitùs amovemus: volentes, ut de finibus Imperii, in quibus semper debet existere fida fides, hæreticæ labis germina, modis omnibus deleantur.

Cæterùm, quia quantò majora divinæ nutu miserationis accepimus, & altiorem locum præ filiis hominum obtinemus, tantò devotiora debemus obsequia gratitudinis conferenti, si quando in nostri nominis contemptores nostri culminis excandescit auctoritas: si reos læsæ majestatis, in personis eorum & liberorum suorum exhæredatione damnamus, multò fortius justiusque contra Dei blasphematores nominis & catholicæ fidei detractores provocamur: eorundem hæreticorum, receptatorum, fautorum, & advocatorum suorum hæredes & posteros usque ad secundam progeniem, beneficiis cunctis temporalibus, publicis officiis & honoribus, imperiali auctoritate privantes: ut in paterni memoria criminis continuo mœrore tabescant: verè scientes, quòd Deus zelotes est, peccata patrum in filios potenter ulciscens. Nec quidem, à misericordiæ finibus duximus excludendum, ut si qui paternæ hæresis non sequaces latentem patrum perfidiam revelaverint, quâcunque reatûs illorum animadversione plectantur, prædictæ punitioni non subjaceant innocentiæ filiorum. Ad hæc notum fieri volumus, fratres Prædicatores de ordine Prædicatorum, pro fidei negotio, in partibus Imperii nostri contra hæreticos deputatos, cæteros quoque, qui ad hæreticos judicandos accesserint, nisi aliqui eorum ab Imperio fuerint proscripti, eundo, morando, & redeundo sub nostri Imperii speciali defensione receptos, & quos apud omnes sub ope ac recommendatione fidelium Imperii esse volumus inoffensos: universitati vestræ mandantes, quatenus quocunque, & apud quemcunque vestrûm pervenerunt, benignè recipiatis eosdem: & personas ab incursu hæreticorum eis insidiantium conservantes indemnes, omne consilium, ducatum, & auxilium impendatis, pro tam acceptis coram Deo negotiis exequendis. Hæreticos verò, quod & ostenderint ipsi vobis, in jurisdictione vestra singuli capientes, diligenti custodiâ detinendos, donec post Ecclesiasticæ damnationis judicium, pœnam subeant, quam merentur: Scituri, quòd in executione ipsius negotii gratum Deo, & laudabile nobis obsequium conferetis, si ad expellendam de partibus nostris imperii novam & insolitam hæreticæ pravitatis infamiam, opem & operam, unà cum eisdem fratribus præstiterit efficacem. Et si quis foret exinde negligens & remissus, ac etiam inutilis coram Domino, & in conspectu nostro poterit meritò culpabilis apparere. Dat. Paduæ 22. Febr. 12. Indict.

CAP. II.

Excommunicantur nonnulli hæretici, ut sunt Cathari, Patareni, pauperes de Lugduno, Passagini, Josepini, Arnaldistæ, Speronistæ, omnesq; singulari opinione in Ecclesiam catholicam pertinaces.

Idem *universis Christi fidelibus.*

NOverit universitas vestra, quòd nos ad instar felic. record. Gregorii Papæ prædecessoris nostri, excommunicamus & anathematizamus universos hæreticos, Catharos, Patarenos, Pauperes de Lugduno, Passaginos, Josepinos, Arnaldistas, Speronistas, & alios quibuscunque nominibus censeantur, facies quidem habentes diversas, sed caudas ad invicem colligatas, quia de vanitate conveniunt in idipsum. Damnati verò per Ecclesiam, seculari judicio relinquantur, animadversione debitâ puniendi: clericis priùs à suis ordinibus degradatis. Si qui autem de prædictis, postquam fuerint deprehensi, redire noluerint ad agendum condignam pœnitentiam in perpetuum carcerem detrudantur. Credentes autem eorum erroribus, hæreticos similiter judicamus. Item receptatores, defensores, & fautores hæreticorum, excommunicationis sententiæ decernimus subjacere, firmiter statuentes, ut si postquam quilibet talium fuerit excommunicatione notatus, à sua super hoc non curaverit præsumptione cessare, ipso jure sit factus infamis, nec ad publica officia seu consilia, nec ad eligendos aliquos ad hujusmodi, nec ad testimonium admittatur. Sit etiam intestabilis, ut nec testamenti habeat factionem, nec ad hæreditatis successionem accedat. Nullus præterea ipsi super quocunque negotio, sed ipse aliis respondere cogatur. Qui si fortè Judex extiterit, ejus sententia nullam obtineat firmitatem, nec causæ aliquæ ad ejus audientiam perferantur. Si fuerit advocatus, ejus patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, instrumenta confecta per ipsum nullius penitùs sint momenti, & in similibus idem præcipimus observari. Si verò clericus fuerit, ab omni officio & beneficio deponatur. Si qui autem tales, postquam ab Ecclesia fuerint denotati, evitare contempserint excommunicationis sententiâ percellantur, aliàs animadversione debitâ puniendi. Qui autem inventi fuerint solâ suspicione notabiles, nisi juxta considerationem suspicionis, qualitatemque personæ, propriam innocentiam congruâ purgatione monstraverint, anathematis gladio feriantur, & usque ad satisfactionem condignam ab omnibus evitentur: ita quòd si per annum in excommunicatione perstiterint, extunc velut hæretici condemnentur. Item proclamationes & appellationes hujusmodi personarum minimè audiantur. Item judices, advocati, & notarii nulli eorum officium suum impendant, alioquin eodem officio perpetuò sint privati. Item, clerici non exhibeant hujusmodi pestilentibus Ecclesiastica sacramenta: nec eleemosynas aut oblationes eorum accipiant. Similiter Hospitalarii & Templarii, ac quilibet regulares, alioquin suo priventur officio, ad quod nunquam restituantur absque indultu sedis Apostolicæ speciali. Item quicunque tales præsumpserint Ecclesia-

sticæ tradere sepulturæ, usque ad satisfactionem idoneam, excommunicationis sententiæ se noverint subjacere, nec absolutionis beneficium mereantur, nisi propriis manibus publicè extumulent & projiciant hujusmodi corpora damnatorum, & locus ille perpetuò careat sepulturâ. Item firmiter inhibemus, ne cuiquam laicæ personæ liceat publicè vel privatim de fide catholica disputare: qui verò contrafecit excommunicationis laqueo innodetur. Item, si quis hæreticos sciverit, vel aliquos occulta conventicula celebrantes, seu à communi conversatione fidelium vitâ & moribus diffidentes, eos studeat indicari confessori suo, vel alii, per quem credat ad prælati sui notitiam pervenire, alioquin excommunicationis sententiâ percellantur. Hæretici autem & receptatores, defensores, & fautores eorum, ipsorumque filii usque ad secundam generationem, ad nullum Ecclesiasticum beneficium seu officium admittantur. Quòd si secus actum fuerit, decernimus irritum & inane. Nos enim prædictos & quoscunque viros Ecclesiasticos, qui ad preces hujusmodi pestilentium personarum dignitates, personatus, & alia quæcunque Ecclesiastica beneficia sunt adepti, exnunc privamus taliter acquisitis, volentes, ut tales & habitis perpetuò careant, & ad alia vel similia nequaquam in posterum admittantur. Illorum autem filiorum emancipationem nullius esse momenti volumus, quorum parentes post emancipationem hujusmodi ad invicem superstitionis hæreticæ à via declinâsse constiterit veritatis. Datum Anagniæ 17. Cal. Jul. Anno II. Pontificatûs nostri.

IMPERATOR FRIDERICUS, *semper Augustus, &c.*

PAtarenorum receptatores &, complices, & quocunque modo fautores, qui ut à pœna alios possint eximere, de se velut improvidi non formidant publicatis bonis omnibus relegandos in perpetuum esse censemus. Et ipsorum filii ad honores aliquos nullatenus admittantur. Si tamen aliquis fautorum hujusmodi detexerit aliquem Patarenum, de cujus perfidia manifestè probatur, in fidei præmium, quam agnovit, famæ pristinæ de Imperiali clementia restitutionis beneficium integrum consequatur.

INCIPIUNT CAPITULA CONSTITUTIONIS *contra Patarenos edita per eundem Fridericum, illustrem virum, Romanorum Imperatorem semper Augustum, Hierusalem & Siciliæ Regem.*

CAtharos, Patarenos, Sperostinas, Leonistas, Arnaldistas, Circumcisos, Passaginos, Josepinos, Granatenses, Albanenses, Franciscos, Bagnarolos, Commixtos, Waldenses, Roncarolos, Communellos, Wannos, & Ortholinos, cum illis de Aqu-r ig. & omnes hæreticos utriusque sexûs, quocunque nomine censeantur, perpetuâ damnamus infamiâ, diffidamus atque bannimus, censentes, ut bona talium confiscentur, nec ad eos ulteriùs revertantur: ita quòd filii eorum ad successionem pervenire non possint, cum longè sit gravius, æternam, quàm temporalem offendere majestatem. Qui autem inventi fuerint solâ suspicione notabiles, nisi ad mandatum Ecclesiæ, juxta considerationem suspicionis qualitatemque personæ, propriam innocentiam congruâ purgatione monstraverint, tanquam infames & banniri ab omnibus habeantur; ita quòd si per annum permanserint extunc eos sicut hæreticos condemnamus. Statuimus etiam hoc edicto in perpetuum valituro, ut potestates, & consules, seu rectores, quibuscunque fungantur officiis, pro defensione fidei præstent publicum juramentum, quòd de terris suæ ditioni subjectis, universos hæreticos ab Ecclesia denotatos, bonâ fide pro viribus exterminare studebunt: ita quodammodo quandocunque quis fuerit in perpetuam potestatem, vel temporalem assumptus, hoc teneatur capitulum juramento firmare: alioquin neque pro potestatibus, neque pro consulibus, seu consimilibus habeantur: eorumque sententias ex tunc decernimus inutiles & inanes. Si verò dominus temporalis requisitus & monitus ab Ecclesia, terram suam purgare neglexerit ab hæretica pravitate, post annum, à tempore monitionis elapsum, terram ipsius exponimus catholicis occupandam: qui eam exterminatis hæreticis absque ulla contradictione possideant, & in fidei puritate conservent: salvo jure dominii temporalis, dummodò super hoc nullum præstet obstaculum, nec aliquod impedimentum opponat: eâdem nihilominùs lege servatâ, contra eos, qui non habent dominos principales. Credentes præterea, receptatores, defensores, & fautores hæreticorum bannimus: statuentes, ut si postquam quilibet talium fuerit excommunicatione notatus, satisfacere contempserit infra annum, extunc ipso jure sit factus infamis, & ad publica officia seu consilia, vel ad aliquos eligendos hujusmodi, nec ad testimonium admittatur. Sit etiam intestabilis, ut nec testamenti liberam habeat factionem, nec ad hæreditatis, successionem accedat. Nullus ei præterea super quecunque negotio, sed ipse aliis respondere cogatur. Quòd si Judex extiterit, ejus sententia nullam obtineat firmitatem, nec causæ aliquæ ad ejus audientiam perferantur. Si fuerit advocatus, ejus patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, ejus instrumenta confecta per manum ipsius nullius penitùs sint momenti. Adjicimus insuper, quòd hæreticus per hæreticum convinci possit: & quòd domus Patarenorum, receptatorum, & defensorum, & fautorum, sive ubi docuerint, sive ubi aliis manus imposuerint, destruantur, nullo tempore restituendæ. Datum Paduæ 22. Febr. 2. Indictione.

Rex Regum, Apostatantes à fide catholica penitùs exectamus, insequimur ultionibus, bonis suis omnibus spoliamus. Et ut à professione vel vita naufragentes legibus coarctamus. Successiones tollimus, ab eis omne jus legitimum abdicamus. Dat. Perusii 2. Cal. Novemb. Pontificatûs nostri An. I.

ALIUD RESCRIPTUM FRIDERICI *in hæreticos.*

INconsutilem tunicam Dei nostri dissuere conantur hæretici, & vocabuli vitio servientes, quòd significationem divisionis enunciat, in ipsius indivisibilis fidei unitate nituntur inducere sectionem: & oves à Petri custodia, cui pascendæ à pastore bono sunt creditæ, segregare. Hi sunt lupi rapaces, extrinsecus eo usque mansuetudinem prætendentes ovium, quousque ovile possint subintrare dominicum. Hi sunt angeli pessimi: Hi sunt filii pravitatum à parte nequitiæ & fraudis auctoris ad animas simplices destinati. Hi colubri, qui columbas decipiunt. Hi serpentes, qui latenter videntur inserpere, & sub mellis dulcedine virus evomere: ut vitæ cibum ministrare se simulent, à cauda feriunt, & mortis poculum veluti quoddam dirissimum venenum immiscent. Horum sectæ veteribus, vel ne in publicum prodeant, non sunt notatæ nominibus: vel quod est fortè nefandius, non contentæ, ut vel ab Arrio Arriani, vel à Nestore Nestoriani, aut à similibus similes nuncupentur: sed in exemplum Martyrum, qui pro fide catholica martyria subierunt, Patarenos se nominant, velut expositos passioni. Hujusmodi miseri Patareni à quibus abest sancta credulitas divinitatis æternæ, sub uno contextu nequitiæ insimul tres offendunt: Deum videlicet, proximos, & seipsos. Deum, dum Dei fidem & Filium non agnoscunt: Decipiunt proximos, dum ipsis sub spe spiritualis alimoniæ, hæreticæ pravitatis oblectamenta ministrant. Crudeliùs etiam sæviunt in seipsos, dum post animarum dispendium, corpora denique severæ mortis illecebris, quam per agnitionem veram & veræ fidei possent evadere, vitæ prodigi & necis improvidi sectatores involvunt, & (quod

eſt ipſo dictu diriſſimum) ſuperſtites etiam non terrentur exemplo.

Contra tales ſibi, Deo, & hominibus ſic infeſtos, continere non poſſumus motus noſtros, quin debitæ ultionis in eos gladium exeramus: tantò ipſos inſtantius perſequentes, quantò in evidentiorem deluſionem fidei Chriſtianæ, prope Romanam Eccleſiam, quæ caput Eccleſiarum omnium judicatur, ſuperſtitionis ſuæ ſcelera latiùs exercere noſcuntur. Adeò quòd ab Italiæ finibus, præſertim à partibus Lombardiæ, in quibus pro certo perpendimus, ipſorum nequitiam latiùs abundare; jamque uſque ad regnum noſtrum Siciliæ, ſuæ perfidiæ rivulos derivàrunt.

Quod acerbiſſimum reputantes, ſtatuimus inprimis, ut crimen hæreſeos, & damnatæ ſectæ cujuslibet, quocunque nomine cenſeantur ſectatores, (prout veteribus legibus eſt indictum) inter publica crimina numerentur: imò crimine læſæ majeſtatis noſtræ debet ab omnibus horribilius judicari, quod in divinæ majeſtatis injuriam noſcitur attentatum, quamvis judicii poteſtate alterum alteri non excellat. Nam ſicuti perduellionis crimen perſonas adimit damnatorum, & bona, & damnat poſt obitum memoriam defunctorum: ſic & in prædicto crimine, quo Patareni notantur, per omnia volumus obſervari.

Et ut ipſorum nequitia, qui (quia Dominum non ſequuntur) in tenebris ambulant, detegatur, nemine etiam deferente inveſtigari volumus diligenter hujuſmodi ſcelerum patratores, & per officiales noſtros, ſicut & alios malefactores inquiri, ac inquiſitione notatos, etſi levis ſuperſtitionis argumento tangantur, à viris Eccleſiaſticis, & Prælatis examinari jubemus. Per quos, ſi inventi fuerint à fide catholica ſaltem in articulo deviare, ac per ipſos paſtorali more commoniti, tenebroſi diaboli relictis inſidiis, noluerint agnoſcere Deum lucis, ſed in erroris concepta inſtantia perſeverent, præſentis noſtræ legis edicto damnatos mortem pati patarenos, aliosque hæreticos quocunque nomine cenſeantur, decernimus, quam affectaut, ut vivi in conſpectu hominum comburantur, flammarum commiſſi judicio. Nec dolemus, quòd in hoc ipſorum ſatisfacimus voluntati, ex quo pœnam ſolummodò, nec fructum alium conſequuntur erroris. Apud nos pro talibus nemo intervenire præſumat: quod qui fecerit, in ipſum noſtræ indignationis aculeos non immeritò convertemus. Dat. Paduæ. 22. Febr. 12. Indict.

CAP. III.

Abjurantes hæreſim, & reſipiſcentes excipiuntur.

Urbanus IV. *Inquiſitoribus ordinis Prædic. in Prov. Lombardiæ, Marchiæ, Januenſ.*

QUi hæreticâ labe penitùs abjuratâ redire voluerint ad Eccleſiaſticam unitatem, eis juxta formam Eccleſiæ abſolutionis beneficium impendatis & injungatis eiſdem, quod injungi talibus conſuevit, proviſo ſolerter, ne ſimulatâ converſione redeant fraudulenter, & vos, imò potiùs ſeipſos fallentes, ſub agni ſpecie gerant lupum.

Quòd ſi aliqui fuerint judicandi hæretici, vel incarcerationis pœna perpetuæ alicui pro hujuſmodi crimine fuerit infligenda, ad id per vos de diœceſanorum, vel vicariorum ſuorum, ſi ipſis diœceſanis abſentibus præſentes fuerint, conſilio procedatur: ut in tantæ animadverſionis judicio non poſtponenda Pontificum auctoritas intercedat. Verùm quia in tam gravi crimine cum multa oportet cautela procedi, ut in reos ſine ullo proferatur errore duræ ac dignæ feveritas ultionis, volumus & mandamus, ut vos vel illi, quos ad hoc duxeritis deputandos in examinatione teſtium, quos recipi ſuper crimine prædicto, ipſumque contingentibus oportuerit adhibeatis duas religioſas & diſcretas perſonas, in quarum præſentia per publicam, ſi commodè poteſt haberi perſonam, aut per duos viros idoneos, fideliter eorundem depoſitiones teſtium conſcribantur. Ad conſcribendas quoque hujuſmodi depoſitiones teſtium, & ad faciendum omnia, quæ in commiſſo vobis officio, ad ſcriniarii ſeu tabellionis officium pertinent, teneri diſtrictè præcipimus, cùm per vos, ſeu deputatos ad hoc à vobis, requiſiti fuerint, omnes & ſingulos veſtri ordinis fratres, qui dum eſſent in ſeculo, hujuſmodi tabellionatûs officium habuiſſe & exercuiſſe noſcuntur: & illos etiam, quibus idem tabellionatûs officium, ratione præfati negotii fidei, fuit à dicta ſede commiſſum, & in poſterum committetur. Datum Viterbii 15. Cal. April. Pontificatûs noſtri Anno primo.

CAP. IV.

Fœdera cum hæreticis inita damnantur & prohibentur.

Joannes XIII. *Inquiſitori hæreticæ pravitatis F. Lamberto de ord. Præd.*

CUm nonnulli de Provincia noſtra Romandiolæ, tam clerici quàm Laici, Deum & Romanam matrem Eccleſiam offendere, ſeque in præcipitium damnationis morti immergere non verentes, adeò favere & faviſſe dicantur damnatis hæreticis, confœderationes, ligas, & ſocietates ineundo cum ipſis, eosque receptando, & ſibi præſtando multipliciter auxilia, conſilia & favores, quòd de labe hæreſis ſe reddiderunt, & reddunt vehementer ſuſpectos: Nos tam ipſorum, quàm multorum aliorum periculis, & præmiſſis imminentibus obviare ſalubriter cupientes, diſcretioni tuæ per Apoſt. ſcripta mandamus, quatenus contra fautores hujuſmodi, & alios quoslibet, de crimine pravitatis hæreticæ culpabiles, vel ſuſpectos, ſic ſolerter ſecundùm formam canonum, ac privilegiorum conceſſorum, inquiſitionis officio procedere non poſtponas, quòd inde debeat tua diligentia meritò commendari. Datum Avinion. 12. Calend. Septemb. Pontificatûs noſtri An. 10.

CAP. V.

Filii hæreticorum inhabiles ſunt ad officia, ob paterni flagitii luem, quam contraxiſſe videntur.

Honorius IV. *Calgano de Eugubio ord. Minorum, Inquiſitori hæret. pravitatis.*

EXhibita nobis dilecti filii Archioni militis, nati quondam Philippi dicti Palmerii militis Spoletan. primò continebat, quòd olim ſignificantibus felicis recordationis Alexandro Papæ, prædeceſſori noſtro, inquiſitoribus pravitatis hæreticæ per Italiam deputatis, quòd frequenter à ſede Apoſtolica committebatur eiſdem, ut tam hæreticos credentes, fautores, & receptatores hæreticorum, quàm ipſorum filios & nepotes privandi dignitatibus, perſonatibus, officiis publicis, & beneficiis Eccleſiaſticis de diœceſanorum, vel eis abſentibus, vicariorum ſuorum conſilio, haberent liberam poteſtatem, & qualiter hoc deberet intelligi, poſtulantibus declarari, præfatus prædeceſſor eiſdem inquiſitoribus per ſuas duxit literas reſpondendum, quod de filiis & nepotibus illorum hæreticorum credentium & aliorum hujuſmodi, qui modo tales eſſe probantur, intelligendum eſſe videbatur, non autem illorum, quos emendatos eſſe conſtaret, ac pro culpa hujuſmodi ad mandatum Eccleſiæ pœnitentiam recepiſſe, quam ipſi vel jam perfecerant, vel humiliter proſecutioni ejus inſtarent, vel parati fuerant, dum viverent ad recipiendum eandem. Verùm licèt inquiſitor pravitatis hujuſmodi, tunc in partibus illis per ſedem Apoſtolicam deputatus, memoratum Philippum, qui ſibi confeſſus extitit, quòd cuidam hæretico reverentiam fecerat, quædam contra fidem proferendo catholicam, privaverit bonis ſuis, ac idem Philippus injunctam ſibi propter hoc ab eodem Inquiſitore pœnitentiam perfecerit reverenter, ac tandem, ſicut verè catholicus, receptis Eccleſiaſticis ſacramentis viam fuerit

universæ carnis ingressus, & ab Inquisitore præfato etiam absolutus, tamen potestas, consilium, & commune Spoletan. dictum Archionum, ejusque filios occasione præmissorum ad officia civitatis Spolet. pro suâ recusant admittere voluntate. Quare prælibatus Archionus nobis humiliter supplicavit, ut nos misericorditer attendentes, quòd idem Philippus sicut præmittitur, tanquam verè catholicus & fidelis Ecclesiæ Roman. decessit, eundem Archionum & filios ejus decerneremus, juxta præmissum ejusdem prædecessoris responsum, in aliquo puniri occasione hujusmodi non debere: sed eos ad omnia secularia officia & beneficia Ecclesiastica & dignitates, ac ad omnes ordines, impedimento hujusmodi non obstante, potiùs admittendos. Quia igitur de facto hominis & ejus circumstantiis habere poteris notitiam pleniorem: Nos gerentes de circumspectione tua fiduciam in Domino specialem, præsentium tibi auctoritate committimus & mandamus, ut si diligenti inquisitione præmissâ, prædicta inveneris veritate fulciri, & tibi etiam constiterit, quòd præfati Archionus & filii non sint de hæretica pravitate suspecti, & infidelitate ac devotione Ecclesiæ supradictæ persistant, super quibus omnibus tuam intendimus conscientiam onerare, auctoritate nostrâ denuncies & declares, quòd propter præmissa vel eorum occasione, nihil eis possit objici vel opponi, quin ad omnia secularia officia & beneficia Ecclesiastica, etiam si dignitates existant, illis non obstantibus, assumi liberè valeant, & hi, qui literati esse noscuntur, ad omnes ordines promoveri, prout secundùm Deum ad honorem catholicæ fidei videris expedire. Quicquid autem super his inveneris & duxeris faciendum, nobis per tuas patentes literas harum seriem continentes fideliter studeas intimare. Datum Romæ apud S. Sabinam, 5. Cal. Decembr. Pontificatûs nostri anno secundo.

CAP. VI.

Solvuntur quædam dubia, circa discussiones & decisiones causarum fidei, & hæresis pœnas.

Alexander IV.

ALexander Episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis fratribus ordinis Minorum, Inquisitoribus hæreticæ pravitatis in administratione sancti Francisci, præsentibus ac futuris, salutem & Apostolicam benedictionem.

Quòd super nonnullis quæstionum articulis, in quibus causa fidei tangitur, nos consulere voluistis, sollicitudinis vestræ prudentiam in Domino commendamus.

Primus igitur vestræ consultationis articulus continebat, utrum dici debeat relapsus a in hæresim, qui lapsus est in eam post abjurationem ipsius, in qua non invenitur antea commisisse, cùm secundùm proprietatem verborum non videatur relapsus, qui non fuerat ante lapsus? Ad quod taliter respondemus, quòd talis, si tanquam accusatus vel suspectus de hæresi, eam in judicio abjuravit, & postea committat in ipsa, censeri debet quâdam juris fictione relapsus, licèt ante abjurationem suam plenè probatum non fuerit crimen hæresis contra ipsum, dummodo hujusmodi prius orta suspicio violenta fuerit, & certis ac veris indiciis comprobata. Si verò levis & modica, quanquam ex hoc sit gravius puniendus, relapsorum tamen in hæresim non debet pœnâ puniri, ex quo præsumi non potest verisimiliter ante lapsus in eam.

Quæsivistis etiam circa idem, si is, qui hæresim abjuravit, & per solam inexcusabilem receptionem vel receptationem, aut deductionem seu associationem, vel visitationem hæreticorum, sive dationem vel missionem munerum, aut etiam alias in favorem eorum, qui excusari non possit, sine adoratione tamen (ut verbis vestris utamur) lapsus est postmodum, propter hoc debeat judicari relapsus? Et quidem si legitimè constitit, vel etiam nunc constaret, quòd tales ante hujusmodi abjurationem in hæresi commisissent, non est dubium, eos per hoc fuisse relapsos: quia tunc dubitari non debet, illos ex approbati à se prius erroris consequentia id fecisse.

Præterea nonnulli talium, ut proponitis, jurant coram Inquisitoribus, tam de se, quàm de aliis super facto hæresis veritatem dicere, sed perjurant, non odio tamen vel pretio, sed timore sui potius & suorum: corrigunt autem se postmodum super iis, contra se ac alios suos complices deponendo. Cùm itaque perjurus, secundùm jura, etiam post pœnitentiam, in criminalibus à testimonio repellatur; hinc quæritur, utrum contra illos suos complices sit per testimonia talium procedendum? Super quo taliter respondemus, quòd cùm crimen hujusmodi sit exceptum, si ex manifestis indiciis apparuerit, tales non animi levitate aut odii fomite ductos, seu corruptos pecuniâ, sed zelo fidei; tanquam pœnitentes propriæ culpæ, asserere, quòd talia priùs tacuerant, & velint in hoc errorem suum corrigere, ac alios nominare, stari debet in favorem fidei, nisi aliud obsisteret, attestationibus eorundem.

Ad illud autem, quod quæritur; utrum ad Inquisitores hæresis pertineat, de divinationibus & sortilegiis, quæ contra aliquos sibi denunciantur cognoscere, ac punire talia exercentes? brevibus respondetur, quòd cùm negotium fidei, quod summè privilegiatum existit, per occupationes alias non debeat impediri, Inquisitores ipsi, de iis, nisi manifestè saperent hæresim, ratione hujusmodi officii sibi commissi, se nullatenus intromittant, sed eos relinquant suis Judicibus pœnâ debitâ castigandos.

Quidam insuper (ut adjicitis) pro iis, quæ commiserunt, in hæresi, astringunt se Inquisitoribus sub obligatione bonorum suorum, ad recipiendum ab eis pœnitentiam & complendam: sed eâ licèt injunctâ, non tamen peractâ, quin potiùs in toto vel in parte neglecta, decedunt. Quæritur ergò. utrum Inquisitores ipsi, vel qui in eorum locum succedunt, possint ad satisfaciendum pro ipsis defunctis, hæredes vel detentores bonorum sic decedentium coarctare? Ad quod dicimus, quòd si per hujusmodi pœnitentiam aliquod onus ad salutem proficiens impositum fuerit, in bonis temporalibus exequendum, ad complementum ipsius per Inquisitores cogi debent hæredes, vel alii, ad quos bona talium cum suo onere devenerunt.

Injungitur etiam aliquibus ad pœnam, in pœnitentia pro hæresi, ab ipsius pestis Inquisitoribus, ut usuras restituant, ad quod obligaverant in judicio Ecclesiæ se & sua. In quo quæritur, utrum Inquisitores ipsi, vel qui succedunt in locum eorum, ad respondendum coram se conquerentibus de usuris hujusmodi, & ad restitutionem earum, si de ipsis constiterit, possunt compellere taliter pœnitentes, prout ab eis in aliis injunctis sibi pœnitentiis fieri consuevit? Ad quod respondemus, quæstionem super usuris motam, contra tales judicialiter non debere audiri ab Inquisitoribus hæresis, nec decidi. Nolentes, quòd per causas hujusmodi offendiculum negotio fidei præparetur: eos tamen ad restitutionem usurarum, de quibus constiterit, compellere poterunt; quibus in satisfactionem, pro prædicto crimine, hujusmodi restitutionem in pœnitentia injunxerunt.

Sunt & alii, qui confessi sunt in judicio de hæresi coram Inquisitoribus hujusmodi pravitatis, sed antequam eis injungeretur pœnitentia, decesserunt. Super quo quæritur, si hæredes talium compelli possint ab Inquisitoribus, ut ad ipsorum arbitrium satisfaciant pro defunctis, præcipuè, cùm iidem dum viverent, ad faciendam pœnitentiam, quam Inquisitores eis vellent injungere, bona sua Inquisitoribus obligârint? Cui quæstioni sic duximus respondendum, quòd postquam tales non decesserunt hæretici,

a *Relapsus dicitur qui in hæresim abjuratam vel in aliam iterum labitur, c. fin. de hæret. Panorm.*

hæretici, sed reincorporari potiùs Ecclesiæ unitati, non vidimus, quòd eis post mortem, vel eorum hæredibus, qui ad successionem talium admittuntur, sit satisfactio pro extincto jam crimine injungendi. In eo verò casu, in quo hæredes hujusmodi ad successionem non deberent ob culpam sui actoris admitti, non obstante, quòd actoribus ipsis viventibus, hoc non fuerit intercedente ipsorum morte per sententiam declaratum, ad confiscationem bonorum post mortem nihilominùs procedatur.

Adjecistis prætereà, negotium seu officium Inquisitionis contra hæreticos dilecto filio Priori fratrum Prædicatorum Parisien. à sede Apostol. fuisse sub ea forma commissum, ut idem super hoc posset inquirere, tam per se, quàm per alios, quos ad hoc idoneos reputaret: in quo quæritur, utrùm tales delegati existant, & quot possint etiam sic eligi? Super quo taliter duximus ordinandum, quòd idem Prior possit tres vel quatuor idoneos ad hoc opus assumere, qui parem cum ipso habeant potestatem, & amovere illos, ac ipsorum loco alios substituere, quotiescunque viderit expedire: ipsi tamen Priori, & aliis sic assumptis committendi duntaxat citationes, & examinationes testium, cùm de hujusmodi crimine ac circumstantiis ejus inquiritur, ab denunciationis sententiam, quas super iis contra quoslibet contigerit ferri, & iis similia faciendi conceditur ab eadem sede facultas.

Quæstioni verò, quâ quæritur, Utrùm constitutus in sacris deprehensus in hæresi, & propter hoc immutandus perpetuò, priùs sit ab ordinibus à suo Episcopo degradandus, antequam tradatur hujusmodi pœnitentiæ? Respondemus, quòd talis, qui est perpetuò immutandus, priùs debet à suis ordinibus degradari.

Nonnulli quoque clerici, & quod est deterius sacerdotes, prætextu pecuniæ, vel alicujus servitii temporalis, inveniuntur aliquando Inquisitionis impedire negotium, instruendo citatos hæreticorum credentes de celanda veritate, falsitate dicenda, vel eos indebitè liberando: de quibus quæritur, Utrum Inquisitores possint tales capere, ac etiam retinere, aut quòd si accepta restituant, coarctare? Dubium itaque non videtur, quod ii, quos constat exercere præmissa, ea faciunt in favorem hæreticæ pravitatis, quare possunt à talibus per Inquisitores compesci, & pœnâ debitâ castigari, tam per captionem personarum, quàm etiam aliàs, prout culpa exegerit, delinquentis.

Quòd autem postmodum quærebatur, Quomodo essent puniendi religiosi, qui inveniuntur in hæresim deliquisse, cùm seculares peccantes in simili casu, immutationis vel aliâ pœnâ plectantur? Ejus solutio satis patet, cùm certum sit, tales in hoc & consimilibus delinquentes, graviùs etiam secularibus puniendos.

Frequenter etiam vobis ab Apostolica sede committitur, ut tam hæreticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores eorum, quàm ipsorum filios & nepotes, ac illos etiam, qui prædictorum interventu vel gratiâ tale essent adepti, vel assequerentur in posterum, privandi personatibus, dignitatibus & honoribus quibuscunque ac beneficiis Ecclesiasticis, & officiis publicis de diœcesanorum, vel eis absentibus vicariorum suorum consilio, habeatis liberam facultatem: quod qualiter intelligi debeat, perivistis ejusdem sedis oraculo declarari. Hoc sanè de filiis & nepotibus illorum credentium & aliorum hujusmodi, qui modo tales esse probantur, intelligendum esse videtur, non autem illorum, quos emendatos constiterit, & pro culpa hujusmodi ad mandatum Ecclesiæ pœnitentiam recepisse, quam ipsi vel jam perfecerunt, vel humiliter persecutioni ejus insistunt, vel parati fuerunt, dum viverent, ad recipiendam eandem. Diœcesani quoque in privandis talibus sunt generaliter requirendi, nisi forsan constaret legitimè, quòd iidem scienter eis beneficia contulissent: tunc enim eos in iis requirendos esse non credimus, sed potiùs à suo Judice puniendos. Vos igitur hæc & alia contingentia in hac parte commissum vobis officium sic prudenter & fideliter exequi procuretis, sic ad ea purè propter Deum, cujus causam geritis, vestra feratur intentio, quòd labor vester vobis ad vitæ præmium, & aliis ad salutem, quæ solùm in talibus quæritur, proficiat animarum. Dat. Viterbii 5. Cal. Octobr. Pontificatûs nostri Anno quarto.

CAP. VII.

Excommunicati & socii criminis jure in testimonium admittuntur contra hæreticos.

Idem *ordinis Minorum Inquisitoribus.*

Consuluit nos discretio vestra, utrum illos, qui ratione criminis hæreseos, vel alia de causa excommunicationis sententiâ sunt ligati, contra hæreticos, credentes, defensores fautores vel receptatores eorum, ad testimonium perhibendum admittere, & stare dictis eorum, seu illorum etiam debeatis, qui complices, participes, seu socios ejusdem criminis se fatentur? Quia igitur, si iidem excommunicati non admitterentur ad perhibendum testimonium contra tales, & dictis eorum, ac si fatentium non staretur, frequenter officium Inquisitionis vobis commissæ, in dispendium fidei contingeret impediri, quando præsertim vix aut nullo modo potest, nisi per sic fatentes, super hoc veritas apparere, statuimus in favorem fidei, ut hujusmodi Inquisitionis negotio, dicti excommunicati, contra hæreticos, credentes, defensores, fautores & receptatores eosdem, ad testimonium *a* admittantur, & stetur tam illorum dictis, quàm eorum, qui ut prædictum est, socios ejusdem criminis se fatentur, ex verisimilibus conjecturis, quæ ex numero deponentium, vel personarum, tam deponentium quàm eorum contra quos deponitur qualitate, ac illis circumstantiis conjici poterunt, sic fatentes non falsa dicere præsumantur. Datum Lateran. 10. Calend. Februar. Pontificatûs nostri Anno septimo.

CAP. VIII.

Hæreticum est, asserere animam rationalem esse mortalem,

Leo V. *ex Concilio Lateranensi.*

APostolici *b* regiminis solicitudo nos assiduè pulsat, ut medendis animarum languoribus, quarum nos ex alto omnipotens auctor curam habere voluit, iis potissimùm, qui instantiùs fideles nunc urgere cernuntur, salutifero olei & vini medicamine ad instar Samaritani in Evangelio sollicitam operam impendamus, ne nobis istud Hieremiæ objiciatur: Nunquid resina non est in Galaad, aut medicus non est ibi? Cùm itaque diebus nostris (quod dolenter ferimus) zizaniæ seminator, antiquus humani generis hostis, nonnullos perniciosissimos errores à fidelibus semper explosos, in agro Domini superseminare & augere sit ausus, de natura præsertim animæ rationalis, quod videlicet mortalis sit, aut unica in cunctis hominibus, & nonnulli temerè philosophantes, secundùm saltem Philosophiam, verum id esse asseverent: contra hujusmodi pestem opportuna remedia adhibere cupientes, hoc sacro approbante Concilio damnamus & reprobamus omnes asserentes, animam intellectivam mortalem esse, aut unicam in cunctis hominibus, & hæc in dubium vertentes, cùm illa non solùm verè per se & essentialiter humani corporis forma existat, sicut in canone fel. rec. Clementis *c* Papæ V. prædecessoris nostri, in generali Viennens. Concilio edito continetur: verùm & immortalis, & pro corporum, quibus infunditur: mul-

a *Inquisitores procedere possunt cum testibus excommunicatis, sociis & participibus criminis, & aliis defect. habentibus, ut traditur in c. in fidei favorem, de hæret. in 6.* b *Alphonsus de Castro hanc constitutionem commentariis illustravit.* c *Clemens V. in Concilio Viennensi, ut habetur in Clement. titul. I. de summa trinit. & fide cathol.*

titudine singulariter multiplicabilis, & multiplicata, & multiplicanda sit. Quod manifestè constat ex Evangelio, cùm Dominus ait: Animam autem occidere non possunt. Et alibi: Qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam: Et cùm ætetna præmia & æterna supplicia, pro merito vitæ, judicandis repromittit: aliàs Incarnatio, & alia Christi mysteria nobis minimè profuissent, nec resurrectio expectanda foret, ac sancti & justi miserabiliores essent (juxta Apostolum) cunctis hominibus. Cumque verum vero minimè contradicat, omnem assertionem veritati illuminatæ fidei contrariam omninò falsam esse diffinimus, & ut aliter dogmatizare non liceat, districtiùs inhibemus: omneque hujusmodi erroris assertionibus inhærentes, veluti damnatissimas hæreses seminantes, per omnia, ut detestabiles & abominabiles hæreticos, & infideles, catholicam fidem labefactantes, vitandos, & puniendos fore decernimus. Insuper omnibus & singulis Philosophis in Universitatibus studiorum generalium, & alibi publicè legentibus districtè præcipiendo mandamus, ut cùm Philosophorum principia, aut conclusiones, in quibus à recta fide deviare noscuntur, auditoribus suis legerint, seu explanaverint, quale hoc est de animæ mortalitate, aut unitate & mundi æternitate, ac alia hujusmodi, teneantur eisdem veritatem religionis Christianæ omni conatu manifestam facere, & persuadendo pro posse dicere, ac omni studio hujusmodi Philosophorum argumenta, cùm omnia solubilia existant, pro viribus excludere atque resolvere. Et cùm non sufficiat, aliquando tribulorum radices præscindere, nisi &, ne iterum pullulent, funditùs evellere, ac eorum semina originalesque causas, unde facilè oriuntur, removere: cùm præcipuè humanæ Philosophiæ studia diuturniora, quàm Deus secundùm verbum Apostoli evacuavit, & stultam fecit, absque divinæ sapientiæ condimento, & quæ, sine revelatæ veritatis lumine, in errorem quandoque magis inducunt, quàm in veritatis elucidationem: ad tollendam omnem in præmissis errandi occasionem, hâc salutari constitutione ordinamus & statuimus, ne quisquam de cætero in sacris Ordinibus constitutus, secularis vel regularis, aut aliàs ad illos à jure arctatus, in studiis generalibus vel alibi publicè audiendo, Philosophiæ aut Poësis studiis ultra quinquennium, post Grammaticam & Dialecticam, sine aliquo studio Theologiæ aut juris Pontificii incumbat. Verùm dicto exacto quinquennio, si illis studiis insudare voluerit, liberum sit ei, dum tamen simul aut seorsum, aut Theologiæ, aut sacris canonibus operam navaverit, ut in his sanctis & utilibus professionibus Sacerdotes Domini inveniant, unde infectas Philosophiæ & Poësis radices purgare & sanare valeant. Cal. Januarii 1513.

CAP. IX.

Hæreticorum, Schismaticorum, eorumq; fautorum pœna.

Paulus IV.

Cum ex Apostolatûs officio, nobis, meritis licèt imparibus, divinitùs credito, cura Dominici gregis nobis immineat generalis, & exinde teneamur, pro fideli illius custodia, & salubri directione, more vigilis pastoris, assiduè vigilare, & attentiùs providere, ut qui hâc ætate, peccatis exigentibus, propriæ prudentiæ innitentes, licentius & perniciosius solito contra orthodoxæ fidei disciplinam insurgunt, & superstitiosis ac fictitiis adinventionibus sacrarum Scripturarum intelligentiam pervertentes, catholicæ Ecclesiæ unitatem, & inconsutilem Domini tunicam scindere moliuntur, ab ovili Christi repellantur, nec magisterium erroris continuent, qui discipuli veritatis esse contemnunt: Nos considerantes, rem hujusmodi adeò gravem & periculosam esse, ut Romanus Pontifex, qui Dei & Domini nostri Jesu Christi vices gerit in terris, & super gentes & regna plenitudinem obtinet potestatis, omnesque judicat, à nemine in hoc seculo judicandus, possit, si deprehendatur à fide devius redargui, & quòd ubi majus intenditur periculum, ibi est pleniùs & diligentiùs consulendum, nec Pseudoprophetæ, aut alii etiam secularem jurisdictionem habentes, simplicium animas miserabiliter illaqueent, innumerabilesque populos eorum, in spiritualibus aut temporalibus curæ & regimini commissos, secum in perditionem, & damnationis interitum trahant, nec aliquando contingat, nos abominationem desolationis, quæ dicta est à Daniele Propheta, in loco sancto videre, cupientes, quantum cum Deo possumus, pro nostro munere pastorali, vulpes vineam Domini demoliri satagentes capere, & lupos ab ovilibus arcere, ne canes muti videamur, nequeuntes latrare, & perdamur cum malis agricolis, ac mercenario comparemur. Habitâ super his cum venerabilibus fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus, deliberatione maturâ, de eorum consilio, & unanimi assensu, omnes & singulas excommunicationis, suspensionis, & interdicti, ac privationis, & quasvis alias sententias, censuras & pœnas, à quibusvis Romanis Pontificibus prædecessoribus nostris, aut pro talibus habitis, etiam per eorum literas extravagantes, seu sacris Conciliis ab Ecclesia Dei receptis, vel sanctorum Patrum decretis & statutis, aut sacris canonibus, ac constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, contra hæreticos aut schismaticos quomodolibet latas, & promulgatas, Apostolicâ auctoritate approbamus & innovamus, ac perpetuo observari, & in viridi observantia, si forsan in ea non sint, reponi & esse debere, necnon quoscunque, qui hactenus à fide catholica deviasse, aut in aliquam hæresim incidisse, seu schisma incurrisse, aut excitâsse, seu commisisse deprehensi, aut confessi, vel convicti fuerint, seu (quod Deus pro sua clementia & in omnes bonitate avertere dignetur) in posterum deviabunt, seu in hæresim incident, aut schisma incurrent, vel excitabunt, seu committent, & deviâsse, seu incidisse, aut incurrisse, vel excitâsse, seu commisisse deprehendentur, aut confitebuntur, seu convincentur, cujuscunque statûs, gradûs, ordinis, conditionis & præeminentiæ existant, etiam si Episcopali, Archiepiscopali, Patriarchali, Primatiali, aut aliâ majori dignitate Ecclesiasticâ, seu Cardinalatûs honore, & Apostolicæ sedis ubivis locorum, tam perpetuæ quàm temporalis legationis munere, vel mundanâ, etiam Comitali, Baronali, Marchionali, Ducali, Regiâ, & Imperiali auctoritate seu excellentiâ præfulgeant, & eorum quemlibet sententias, censuras, & pœnas prædictas incurrere volumus atque decernimus. Et nihilominùs considerantes dignum esse, ut qui virtutis amore à malis non abstinent, metu pœnarum ab illis deterreantur, & quod Episcopi, Archiepiscopi, Patriarchæ, Primates, Cardinales, Legati, Comites, Barones, Marchiones, Duces, Reges, & Imperatores, qui alios docere, & illis bono exemplo, ut in fide catholica contineantur, esse debent, prævaricando gravius cæteris peccant, cùm non solùm seipsos perdant, verùm etiam alios innumerabiles populos eorum curæ & regimini creditos, seu aliàs eis subditos, secum in perditionem & puteum interitûs trahant: de similibus consilio & assensu, hâc nostrâ in perpetuum valiturâ constitutione, in odium tanti criminis, quo nullum in Ecclesia Dei majus & perniciosius esse potest, de Apostolicæ potestatis plenitudine sancimus, statuimus, decernimus, & diffinimus, quòd sententiis, censuris, & pœnis prædictis in suis robore & efficacia remanentibus, ac effectum suum sortientibus, omnes & singuli Episcopi, Archiepiscopi, Patriarchæ, Primates, Cardinales, Legati, Comites, Barones, Marchiones, Duces, Reges, & Imperatores, qui hactenus, ut præfertur, deviâsse, aut in hæresim incidisse, seu schisma incurrisse, excitâsse, vel commisisse deprehensi, aut confessi, vel convicti fuerint, & in posterum deviabunt, aut in hæresim incident, seu schisma incurrent, vel excitabunt, aut committent, & deviâsse seu in hæresim incidisse, vel schisma incurrisse, aut excitâsse,

citâsse, seu commisisse deprehendentur, aut confitebuntur, seu convincentur, cùm in hoc inexcusabiliores cæteris reddantur, ultra sententias, censuras & pœnas prædictas, sint etiam eo ipso, absque aliquo juris aut facti ministerio, suis ordinibus, & cathedralibus, etiam metropolitan. Patriarchalibus, & Primatialibus Ecclesiis: ac Cardinalatûs honore, & cujusvis legationis munere, necnon voce activâ & passivâ, omnique auctoritate, ac monasteriis, beneficiis. & officiis Ecclesiasticis, cum cura & sine cura, secularibus & quorumvis ordinum regularibus, quæ ex quibusvis concessionibus & dispensationibus Apostolicis in titulum, commendam & administrationem, aut aliàs quomodolibet obtinuerint, & in quibus vel ad quæ, jus aliquod habuerint, necnon quibusvis fructibus, reditibus & proventibus annuis super similibus fructibus, reditibus & proventibus eis reservatis, & assignatis: Comitatibus quoque, Baroniis, Marchionatibus, Ducatibus, Regnis, & Imperio penitùs, & in totum perpetuò privati, & ad illa de cætero inhabiles & incapaces, habeanturque pro relapsis, & subversis in omnibus & per omnia, perinde ac si prius hæresim hujusmodi in judicio publicè abjurâssent, nec ullo unquam tempore ad eorum pristinum statum, aut Cathedrales, Metropolitanas, Patriarchales. & Primatiales Ecclesias, seu Cardinalatûs, vel alium honorem, aut quamvis aliam majorem vel minorem dignitatem, seu vocem activam vel passivam, aut auctoritatem, seu Monasteria, & beneficia, vel Comitatus, Baronias, Marchionatus, Ducatus, Regna, & Imperium restitui, reponi, reintegrari, aut rehabilitari possint: quinimo seculares relinquantur arbitrio potestatis, animadversione debitâ puniendi, nisi apparentibus in eis veræ pœnitentiæ indiciis, & condignæ pœnitentiæ fructibus, ex ipsius sedis benignitate & clementia, in aliquo monasterio, aut alio regulari loco, ad peragendum perpetuam in pane doloris & aqua mœstitiæ pœnitentiam retrudendi fuerint. Quodque pro talibus ab omnibus cujuscunque statûs, gradûs, ordinis, conditionis, & præeminentiæ existentibus, ac quâcunque etiam Episcopali, Archiepiscopali, Patriarchali & Primatiali, aut alia majore Ecclesiasticâ dignitate, & etiam Cardinalatûs honore, seu Mundanâ, etiam Comitali, Baronali, Marchionali, Ducali, Regiâ, & Imperiali auctoritate & excellentiâ pollentibus, haberi, tractari, & reputari, & ut tales evitari, omnique humanitatis solatio destitui debeant.

Et qui Jus patronatûs, aut nominandi personas idoneas ad cathedrales, etiam metropolitanas, & Patriarchales ac primatiales Ecclesias, seu monasteria, vel alia beneficia Ecclesiastica per privationem hujusmodi vacantia, habere prætenderint, ne illa diutinæ vacationis exponantur incommodis, sed de servitute hæreticorum erepta, personis concedantur idoneis, quæ illarum populos in semitas justitiæ fideliter dirigant, teneantur ad Ecclesias, Monasteria, & beneficia hujusmodi alias personas idoneas, infra tempus à jure vel ex eorum concordatis, seu compactatis cum dicta sede initis statutum, nobis seu pro tempore existenti Romano Pontifici præsentare, alioquin tempore hujusmodi elapso, plena & libera Ecclesiarum, monasteriorum, & beneficiorum prædictorum dispositio ad nos & Romanum Pontificem prædictum, eo ipso, pleno jure devolvatur. Et insuper, qui ipsos sic deprehensos aut confessos, vel convictos scienter quomodolibet receptare, vel defendere, aut eis favere, vel credere, seu eorum dogmata dogmatizare præsumpserint, sententiam excommunicationis eo ipso incurrant, efficianturque infames, nec voce, personâ, scriptis vel nuncio, aut procuratore aliquo, ad publica seu privata officia, aut consilia, seu Synodum, vel Concilium generale vel provinciale, nec conclave Cardinalium, aut aliquam fidelium congregationem, seu electionem alicujus, aut testimonium perhibendum admittantur, nec admitti possint.

Sint etiam intestabiles, nec ad hæreditatis successionem accedant: nullus præterea cogatur eis super aliquo negotio respondere. Quòd si forsan Judices extiterint, eorum sententiæ nullam obtineant firmitatem, nec aliquæ causæ ad eorum audientiam deducantur: & si fuerint Advocati, eorum patrocinium nullatenus recipiatur: si verò tabelliones extiterint, instrumenta confecta per eos nullius sint penitus roboris vel momenti. Et insuper clerici omnibus & singulis Ecclesiis, etiam cathedralibus, Metropolitan. Patriarchal. & Primatialibus, ac dignitatibus, Monasteriis, beneficiis, & officiis Ecclesiasticis, etiam, ut præfertur, qualificatis, per eos quomodolibet obtentis, & tam ipsi quàm laici, etiam, ut præmittitur, qualificati, & dignitatibus prædictis præditi quibuscunque Regnis, Ducatibus, Dominiis, Feudis & bonis temporalibus per eos possessis, privati existant eo ipso, Regnaque, Ducatus, dominia, feuda, & bona hujusmodi publicentur, & publica sint, efficianturque juris & proprietatis eorum, qui illa primò occupaverint, si in sinceritate fidei, & unitate sanctæ Rom. Ecclesiæ, ac sub nostra & successorum nostrorum Romanorum Pontificum canonicè intrantium obedientia fuerint.

Adjicientes, quòd si ullo unquam tempore apparuerit, aliquem Episcopum, etiam pro Archiepiscopo seu Patriarcha. vel Primate se gerentem, aut prædictæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalem, etiam, ut præfertur, legatum, seu etiam Romanum Pontificem ante ejus promotionem, vel in Cardinalem seu Romanum Pontificem assumptionem, à fide catholicâ deviâsse, aut in aliquam hæresim incidisse, seu schisma incurrisse, vel excitâsse, aut commisisse, promotio seu assumptio de eo, etiam in concordia, & de unanimi omnium Cardinalium assensu facta, nulla, irrita, & inanis existat, nec per susceptionem muneris, consecrationis, aut subsecutam regiminis, & administrationis possessionem, seu quasi, vel ipsius Romani Pontificis inthronizationem, aut adorationem, seu ei præstitam ab omnibus obedientiam, & cujusvis temporis in præmissis cursum, convaluisse dici, aut convalescere possit, nec pro legitima in aliqua sui parte habeatur, nullamque talibus in Episcopos, seu Archiepiscopos, vel Patriarchas, aut Primates promotis, seu in Cardinales, vel Romanum Pontificem assumptis. in spiritualibus vel temporalibus administrandi facultatem tribuisse, aut tribuere censeatur: sed omnia & singula per eos quomodolibet dicta facta, gesta & administrata, ac inde secuta quæcunque viribus careant, & nullam prorsus firmitatem, nec jus alicui tribuant, sintq; ipsi sic promoti, & assumpti, eo ipso, absque aliqua desuper facienda declaratione omni dignitate, loco, honore, titulo, auctoritate, officio & potestate privati, liceatque omnib. & singulis sic promotis & assumptis, si à fide antè non deviâssent, nec hæretici fuissent, neque schisma incurrissent, aut excitâssent, vel commisissent, subditis personis, tam clericis secularibus & regularibus, quàm etiam laicis, necnon Cardinalibus, etiam qui electioni ipsius Pontificis antea à fide devii, aut hæretici, seu schismatici interfuerint, seu aliàs consenserint, & ei obedientiam præstiterint, eumque adoraverint, ac castellanis, Præfectis, Capitaneis, & Officialibus, etiam almæ urbis nostræ, & totius statûs Ecclesiastici, etiam eisdem sic promotis vel assumptis homagio, seu juramento, vel cautione obligatis & obnoxiis, ab ipsorum sic promotorum vel assumptorum obedientia & devotione impunè quandocunque recedere, eosque ut magos, ethnicos, publicanos, & hæresiarchas evitare, eisdem subditis personis fidelitati & obedientiæ futurorum Episcoporum, Archiepiscoporum, Patriarcharum, Primatum, Cardinalium, & Romani Pontificis canonicè intrantis, nihilominùs astrictis remanentibus, & ad majorem ipsorum sic promotorum & assumptorum, si eorum regimen & administrationem continuare voluerint, confusionem, contra eosdem sic promotos & assumptos auxilium brachii secularis implorare, nec propterea tales ab ipsorum sic promotorum &

assumptorum fidelitate & obedientiâ præmissorum occasione recedentes, tanquam tunicæ Domini scissores, aliquarum censurarum seu pœnarum ultioni subjaceant. Romæ 16. Cal. Martii 1558.

CAP. X.

Sententiæ declaratoriæ in reorum hæresis favorem latæ, contra jurisdictionem & stylum officii Inquisitionis, nunquam transeunt in rem judicatam.

Pius V.

INter multiplices curas, quæ animum nostrum assiduè pulsant, illa inprimis est, prout esse debet, ut Ecclesia Dei nobis ex alto commissa, purgatis, imò quantum fieri potest, procul exterminatis omnibus hæresibus, & pravis erronearum opinionum dogmatibus, tutò militare, & tanquam navis in tranquillo mari, sedatis omnibus tempestatum fluctibus & procellis, securè navigare, & ad optatum salutis portum pervenire possit. Cùm itaque nos, dum in minoribus constituti, sanctissimi officii Romanæ & universalis contra hæreticam pravitatem Inquisitionis negoria pertractaremus, tandem ex longo usu atque experientiâ rerum magistrâ cognoverimus, quòd multi rei delati, & in prædicto sanctissimo officio, seu alibi eorum locorum ordinariis, & hæreticæ pravitatis Inquisitoribus processati, ac de hæretica pravitate inquisiti, falsos testes ad eorum defensam examinari faciendo, ac compurgatorum, de eorum vita & doctrina minimè informatorum, operâ & testimonio se juvantibus, ac diversis aliis illicitis modis, excogitatisque dolosis excusationibus & malitiis, prædictum sacrum officium sanctissimæ Inquisitionis, cæterosque Judices, & etiam Romanos Pontifices deludendo & decipiendo, plures etiam veluti innocentes, diffinitivas à prædictis processibus & inquisitionibus absolutorias, & præcedente canonicâ purgatione eorum assertæ bonæ & catholicæ fidei, vitæ & doctrinæ declaratorias sententias, seu decreta, ab eodem sanctissimo officio, aliisque locorum ordinariis, sive delegatis & Inquisitoribus, ac etiam Rom. Pont. prædecessoribus nostris obtinuerunt, seu extorserunt, quas sententias & decreta præfati Rom. Pontifices etiam cum perpetui silentii impositione, ac inhibitione, ne dictum sanctissimum officium, aut alii Inquisitores ad ulteriora procedere possent, seu deberent, necnon etiam cum causarum evocatione, ad solum Romanum pontificem, sub cujus protectione submittebantur, aliisque derogatoriarum derogatoriis, & efficacissimis clausulis, ac etiam irritantibus & aliis decretis, etiam in forma gratiosa ampliando, per varios, & varias, eorum motus proprios, ac etiam sub plumbo vel annulo piscatoris expeditas literas, etiam in consistorio seu consistorialiter emanatas, confirmârunt. Unde eveniebat, quòd prædicti rei inquisiti, sub velamine & tutamine prædictarum sententiarum declaratoriarum, & literarum Apostolicarum, & præsertim vigore clausulæ inhibitoriæ contra Inquisitores factæ confidentes, clàm, & etiam aliquando palàm, in antiquis eorum erroribus contra fidem catholicam perseverando nunquam ad gremium Ecclesiæ verè redibant, imò cum aliis securè & tanquam catholici conversando, eorundem aliorum animas corrumpere & inficere, ac in suas hæreticas opiniones trahere, de facili potuerunt, in totius reipublicæ Christianæ non modicum scandalum & præjudicium, prædictorumque delatorum animarum perniciem & jacturam. Nos huic scandalo adeò periculoso & contagioso obviare, dictarumq; animarum saluti consulere & providere, omnemq; jurisperitorum dubietatem & altercationem, ac quæcunque impedimenta & obstacula, propter quæ sancta Inquisitio hæreticæ pravitatis quomodocunq; & qualitercunq; impediretur vel retardaretur, tollere volentes, motu simili, & ex certa nostra scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, inprimis omnes & singulas, ac quascunque literas Apostolicas, sub quacunque verborum forma, etiam in prædictis, ac quibusvis aliis causis hæresis, etiam motu proprio, &c. ac etiam consistorialiter, &c. & aliàs quomodolibet emanatas, necnon etiam desuper signatas motuum propriorum, & alias schedulas quaslibet, ad jus & justitiam, ac juris terminos reducentes, necnon fisco prædicti sancti officii Inquisitionis, & aliorum ordinariorum, & delegatorum Judicum, adversùs prædictas literas, inhibitiones, ac etiam derogatoriarum derogatorias, aliasque clausulas quaslibet os aperientes, & quatenus jurisdictionis dispositioni, vel stylo dicti officii sint contraria, illas penitùs & perpetuò revocantes, hâc nostrâ perpetuâ, perpetuoque valiturâ universali constitutione, omnes & singulas, & quascunque, etiam ex capite assertæ innocentiæ absolutorias, vel etiam præcedente canonicâ purgatione, sub quacunque verborum forma delaratorias sententias, etiam diffinitivas, & decreta in eorundem Inquisitorum & delatorum favorem per prædictum sanctissimum officium, aliosque Judices ordinarios & delegatos, ac etiam Roman. Pontifices latas, & lata, aut in futurum per nos etiam & successores nostros Romanos Pontifices pro tempore existentes, ferendas, & ferenda, nunquam fecisse, nec in futurum posse facere transitum in rem judicatam, Apostol. auctoritate declaramus, decernimus, statuimus, & ordinamus, præfatisque sententiis & decretis, & quantumcunque per literas Apostolicas, etiam in forma gratiosa, etiam iteratis vicibus, ac etiam à pluribus Romanis Pontificibus emanatis, confirmatis, vel confirmandis, cum prædictis, vel aliis quibuscunque, etiam derogatoriarum derogatoriis, ac etiam irritantibus, aliisque clausulis & decretis, necnon inhibitionibus, ac etiam in canonicis sanctionibus, quorum omnium & singulorum, aliorumque præmissorum, & inde sequutorum tenores, ac si de verbo ad verbum insererentur præsentibus, haberi volumus pro expressis, ac totaliter insertis, cæterisque in contrarium facientibus quibuscunque non obstantibus, per prædictum sanctum officium sanctæ Inquisitionis, ac dilectos filios modernos & pro tempore existentes sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, hæreticæ pravitatis Inquisitores, & super dicto officio nunc & pro tempore deputatos, contra eosdem & reos delatos, & inquisitos, etiam si fuerint & sint Episcopi, Archiepiscopi, Patriarchæ, Primates, ejusdem sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, Legati, etiam de latere, Comites, Barones, Marchiones, Duces, Reges, & Imperatores, tam de antiquis, quàm noviter, etiam super eisdem articulis receptis, vel recipiendis testibus, aliisque argumentis probationibus, & indiciis, juxta facultates eisdem Cardinalibus, Inquisitoribus per nos & quoscunq; prædecessores & successores nostros Romanos Pontifices pro tempore existentes, ac sedem Apostolicam, quomodolibet concessas & datas, ac in futurum respectivè dandas & concedendas, denuò inquiri & procedi posse & debere, etiam, in omnibus & per omnia, perinde ac si prædictæ sententiæ, decreta, literæ Apostolicæ, ac etiam canonicæ purgationes in prædictorum reorum delatorum & inquisitorum, etiam Episcoporum, Archiepiscoporum, Patriarcharum, Primatum, Cardinalium, Legatorum, Comitum, Baronum, Marchionum, Ducum, Regum, & Imperatorum favorem non emanâssent, novis præsertim supervenientibus indiciis ejusdem vel alterius speciei hæresis, tempus præteritum etiam respicien. vel ubi appareret per aliqua indicia, quòd illicitis modis prius ipse delatus vel inquisitus fuisset absolutus, eâdem Apostolica auctoritate volumus pariter, & mandamus: Concedentes eisdem Cardinalibus Inquisitoribus, & super dicto sacro sanctissimæ Inquisitionis officio nunc & pro tempore deputatis, plenam, liberam, amplam, & omnimodam facultatem, potestatem & auctoritatem, causas hujusmodi, etiam auctoritate œcumenici universalis Conci-

Concilii Tridentini decisas revidendi, ac in statu & terminis, in quibus ante prædictas sententias & decreta, ac etiam canonicas purgationes quomodolibet reperiebantur, reassumendi, fineque debito terminandi, prout in aliis causis pendentibus indecisis per eosdem Cardinales Inquisitores juxta eorum facultates fit, fierique potest, & consuevit: Et insuper vestigiis felic. rec. Pauli Papæ IV. prædecessoris nostri inhærendo, Constitutionem aliàs contra hæreticos & schismaticos per eundem Paulum prædecessorem, sub data videlicet Romæ apud sanct. Petrum, anno incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo quinquagesimo octavo, 15. Cal. Martii, Pontificatûs sui anno quarto editam, tenore præsentium renovamus, & etiam confirmamus, illamque inviolabiliter, & ad unguem observari volumus & mandamus, juxta illius seriem atque tenorem. Et sic in omnibus & singulis supradictis censeri, ac ita per prædictos & quoscunque Judices, &c. sublatâ, &c. judicati, &c. debere. Irritum, &c. perpetuò decernimus & declaramus.

TITVLVS IV.
DE LIBRIS PROHIBITIS.
CAP. I.

Hebræorum utrumque Thalmud, multis portentis commentis, & blasphemiis in Christum & fidem Christianam refertum, damnatur.

Julius III.

JUlius Papa III. universis & singulis venerabilibus fratribus Patriarchis, Archiepiscopis, & Episcopis, ac dilectis filiis aliis locorum ordinariis, salutem & Apostolicam benedictionem.

Cùm sicut nuper non sine animi nostri molestia accepimus, licèt aliàs venerabiles fratres nostri sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, hæreticæ pravitatis in universa Republica Christiana Inquisitores generales, certum Hebraicorum librorum volumen, Gemaroth *a* Thalmud nuncupatum, nonnulla indigna, & legem divinam, orthodoxamque fidem offendentia continens, de mandato nostro damnaverint, & igne comburi fecerint: nihilominùs inter ipsos Hebræos adhuc esse dicantur diversi libri, diversas contra Christum Redemptorem nostrum, ejusque sanctissimum nomen & honorem blasphemias & ignominias continentes. Nos in præmissis opportunè providere volentes, vobis, & vestrûm cuilibet, per præsentes committimus & mandamus, quatenus singulis universitatibus Hebræorum, infra limites jurisdictionis vestræ consistentibus, ex parte nostra intimetis & notificetis, quòd elapsis quatuor mensibus à die intimationis & notificationis hujusmodi, omnes & singuli libri, in quibus nomen Jesu Salvatoris nostri, quod Jesevi hanozri dicitur, cum blasphemia aut aliàs ignominiosè nominatur, tam in eorum Synagogis & locis publicis, quàm privatis domibus, & aliàs ubique locorum diligentissimè exquirantur, & qui libros hujusmodi penès se quoquo modo habere reperri fuerint, debitis pœnis, tam pecuniariis & confiscationis bonorom, quàm si eorum contumacia aut qualitas delicti id exegerit, corporis, etiam ultimi supplicii, ac aliàs prout à fide Christi apostatantes puniuntur, irremissibiliter puniantur, & nihilominùs eisdem quatuor mensibus elapsis, per vos, vel alium seu alios, quos ad hoc duxeritis deputandos, libros hujusmodi cum omni diligentia inquiratis, & studiosè investigetis, inquirique & investigari faciatis, & eos, quos libros hujusmodi penès se habere repereritis, pœnis quibus apostatantes præfati puniuntur, omninò & irremissibilitet puniatis: Non permittentes de cætero eosdem hebræos (qui in memoriam passionis Dominicæ à sancta matre Ecclesia tolerantur, ut aliquando mansuetudine nostrâ allecti, ad verum Christi lumen, divino afflante spiritu, convertantur à quibusvis, etiam Apostolicâ auctoritate fungentibus, occasione cujusvis sortis librorum apud eos existentium, (dummodò blasphemiam, ut præfertur, non contineant) nisi de nostro expresso mandato, quomodolibet vexati aut molestari: Contradictores quoslibet & rebelles, ac vobis in præmissis non parentes, per sententias, censuras, & pœnas Ecclesiasticas, ac etiam pecuniarias, arbitrio vestro moderandas & applicandas, ac alia opportuna juris remedia, appellatione postpositâ, compescendo, ac legitimis super his habendis servatis processibus, sententias, censuras, & pœnas prædictas, etiam iteratis vicibus aggravando: invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio bracchii secularis. Romæ 29. Maji, 1554.

a *Libros Thalmud, ut omni contumeliæ & blasphemiæ genere refertos in veritatem Christianam, damnavit Gregorius IX. & Innocent. IV. & exuri mandârunt, propterea quòd multis & horrendis hæresib. scaterent. Veruntamen hodiè recogniti & expurgati Trident. Concil. decreto tolerantur.*

CAP. II.

Inquisitoribus exceptis, omnibus prohibetur hæreticorum librorum lectio.

Idem.

CUm meditatio cordis nostri ad id potissimùm tendat, ut fides catholica ubique augeatur, & floreat: ad ea libenter intendimus, per quæ omnis ea declinandi occasio tollatur. Sanè, cùm sicut nobis nuper innotuit, ex facultatibus, quæ aliquibus, & libros hæreticos aut de fide suspectos, etiam ad effectum eorundem librorum errores repellendi, tenere & legere possent, aliquando concessæ fuerunt, non ii, qui sperabantur, fructus hactenus provenerint, quinimò diversa inconvenientia subsecuta sunt: Nos præmissis occurrere, & Christi fidelium animarum saluti consulere cupientes, motu proprio, non ad alicujus nobis super hoc oblatæ petitionis instantiam, sed de nostris certâ scientiâ & maturâ deliberatione omnes & singulas facultates & licentias legendi & tenendi libros Lutheranos, aut alios hæreticos, seu de fide suspectos, quibusvis personis, cujuscunque statûs, gradûs, ordinis vel conditionis existentibus, etiam si Episcopali, vel Archiepiscopali, aut aliâ majori dignitate Ecclesiasticâ, seu præeminentiâ præfulgeant (Inquisitoribus seu commissariis, super hæretica pravitate ab Apostolica sede pro tempore deputatis, durante ipsâ deputatione, duntaxat exceptis) à quibusvis prædecessoribus nostris, ac nobis, & dictâ sede Apostolicâ, seu ejus legatis, etiam de latere, aut majori pœnitentiario nostro, vel quibusvis aliis, sub quibuscunque verborum formis & expressionibus, ac cum quibusvis etiam derogatoriarum derogatoriis clausulis, irritantibusque & aliis decretis quomodolibet, etiam motu & scientiâ similibus hactenus concessas, Apostolicâ auctoritate, tenore præsentium revocamus, irritamus, & annullamus, & pro revocatis, irritis, & penitùs infectis quoad omnia habemus, & ab aliis haberi volumus. Districtiùs inhibentes personis præfatis, sub sententiis, censuris, & pœnis contra similes libros tenentes aut legentes, tam à sacris canonibus, quàm à nobis & sede Apostolica hactenus inflictis & promulgatis, ne de cætero facultatibus & licentiis prædictis uti, aut earum prætextu, seu aliàs quomodolibet, libros prædictos, aut quoscunque alios hactenus reprobatos, aut in futurum reprobandos tenere aut legere præsumant: Et insuper omnes & singulos librorum impressores, bibliothecarios, ac libros quomodolibet vendentes, & quascunque alias personas, libros Lutheranos, aut alios hæreticos, seu Lutheranam, aut aliam falsam doctrinam in se continentes, vel à nobis & dictâ sede quomodolibet reprobatos, ex quavis causa, etiam ex nostra & dictæ sedis speciali licentia seu permissione, penès se habentes, cujuscunque statûs, gradûs, ordinis, vel ordinationis, aut præeminentiæ existant,

etiam si, ut præfertur, Pontificali aut aliâ quâcunque etiam majori Ecclesiasticâ vel mundanâ dignitate præfulgeant (dictis Inquisitoribus & commissariis, ut præfertur, exceptis) dictâ Apostolicâ auctoritate, & earundem tenore præsentium requirimus & monemus, ac eis & eorum cuilibet, in virtute sanctæ obedientiæ, & sub incursu hæresis, ac omnibus contra hæreticos de jure inflictis & promulgatis, tam Ecclesiasticis quàm temporalibus sententiis, censuris, & pœnis, districtè præcipiendo mandamus, quatenus infra spatium sexaginta dierum à die publicationis præsentium, modo & formâ infrascriptis faciendæ computandorum, quorum viginti pro primo, & alios viginti pro secundo, ac reliquos viginti dies pro tertio & peremptorio termino, ac monitione canonicâ, eis & eorum cuilibet in iis scriptis assignamus: omnes & singulos libros Lutheranos, aut alios hæreticos, seu Lutheranam aut aliam falsam doctrinam in se continentes, vel à nobis & dicta sede quomodolibet reprobatos, penès se eos, ex quavis causa, etiam mercaturæ, & ex nostra ac ejusdem sedis permissione ac licentia etiam speciali, ut præfertur, existentes, Inquisitoribus hæreticæ pravitatis in civitatibus, in quib. libri hujusmodi existunt, consignâsse debeant realiter, & cum effectu, Romæ 3. Cal. Maji, 1550.

CAP. III.

Libri typis non cudantur, nisi eorum editioni suffragetur ordinarii auctoritas & approbatio.

Leo X. *in Concilio Lateranensi.*

INter solicitudines nostris humeris incumbentes, perpeti curâ revolvimus, ut errantes in viam veritatis reducere, ipsosque lucrifacere Deo (suâ nobis cooperante gratiâ) valeamus: hoc est, quod profectò desideranter exquirimus, ad id nostræ mentis sedulò destinamus affectum, ac circa illud studiosâ diligentiâ vigilamus. Sanè, licèt literarum peritia per librorum lectionem possit faciliter obtineri, ac ars imprimendi libros, temporibus potissimùm nostris, divino savente numine, inventa seu aucta & perpolita, plurima mortalibus attulerit commoda, cùm parva impensa, copia librorum maxima habeatur, quibus ingenia ad literarum studia percommodè exerceri, & viri eruditi in omni linguarum genere, præsertim autem catholici, quibus sanctam Romanam Ecclesiam abundare affectamus, facilè evadere possunt, qui etiam infideles sciant & valeant sacris institutis instruere, fideliumque collegio, per doctrinam Christianæ fidei salubriter aggregare: Quia tamen multorum querela nostrum & sedis Apostolicæ pulsavit auditum, quòd nonnulli hujus artis imprimendi magistri, in diversis mundi partibus, libros, tam Græcæ, Hebraicæ, Arabicæ & Chaldeæ Linguarum in Latinum translatos, quàm alios, Latino, ac vulgari sermone editos, errores etiam in fide, ac perniciosa dogmata, etiam religioni Christianæ contraria, aut contra formam personarum, etiam dignitate fulgentium continentes, imprimere, ac publicè vendere præsumunt, ex quorum lectura non solum legentes non ædificantur sed in maximos potiùs tam in fide, quàm in vita & moribus prolabuntur errores, unde varia sæpè scandala (prout experientia rerum magistra docuit) exorta fuerunt, & majora indies exoriri formidantur. Nos itaque, ne id, quod Dei gloriam & fidei augmentum, ac bonarum artium propagationem, salubriter est inventum, in contrarium convertatur, ac Christi fidelium saluti detrimentum pariat, super librorum impressione curam nostram habendam fore duximus, ne de cætero cum bonis feminibus spinæ coalescant, vel medicinis venena intermisceantur: Volentes igitur de opportuno super his remedio providere, hoc sacro approbante Concilio, ut negotium impressionis librorum hujusmodi eò prosperetur fcliciùs, quòd deinceps indago solertior diligentiùs & cautiùs adhibeatur; Statuimus & ordinamus, quòd de cætero perpetuis futuris temporibus, nullus librum aliquem, seu aliam quamcunque scripturam, tam in urbe nostra, quàm aliis quibusvis civitatibus & diœcesibus, imprimere, seu imprimi facere præsumat, nisi priùs in urbe per Vicarium nostrum, & sacri Palatii magistrum, in aliis verò civitatibus & diœcesibus, per Episcoporum, vel alium habentem peritiam scientiæ, libri seu scripturæ hujusmodi imprimendæ, ab eodem Episcopo ad id deputandum, ac Inquisitorem hæreticæ pravitatis civitatis sive diœcesis, in quibus librorum impressio hujusmodi fieret, diligenter examinentur, & per eorum manûs propriæ subscriptionem, sub excommunicationis sententia, gratis & sine dilatione imponendam, approbentur. Qui autem secus præsumpserit, ultra librorum impressorum amissionem, & illorum publicam combustionem, ac 100. ducatorum fabricæ basilicæ Principis Apost. de urbe, sine spe remissionis solutionem, excommunicationis sententiâ innodatus existat, ac demum ingravescente contumaciâ taliter per Episcopum suum, vel Vicarium nostrum respectivè, per omnia juris remedia castigetur, quòd alii ejus exemplo similia minimè attentare præsumant. Rom. 4. Mart. 1515.

CAP IV.

Revocantur licentiæ omnes, hactenus præterquam Inquisitoribus fidei, libros suspectæ fidei legendi, aut venales proponendi, concessæ.

Pius IV.

QUia in futurorum eventibus adeo humani fallitur incertitudo judicii, ut quod verisimili conjecturâ utile videbatur, progressu temporis damnosum appareat: nonnunquam Romanus Pontifex, quod consultè statutum esse videbatur, consultiùs revocat prout temporis & personarum qualitate pensatâ in Domino conspi it salubriter expedire: Innotuit siquidem nobis, quod diversi, tam clerici seculares, & diversorum ordinum regulares, quàm laici, qui se Lutheranis, & aliis hujus seculi hæreticis resistere, & eorum errores ac falsas opiniones confutare posse præsumebant, & ad hoc ipsorum hæreticorum libros legendi facultatem sibi à sede Apostol. concedi extorserant, se lectioni librorum hujusmodi ita dediderunt, ut propriæ innitentes prudentiæ, & à recta Domini via aberrantes, ipsorum hæreticorum fallaciis, & superstitiosis ac falsis adinventionibus irretiti remanserint, & qui alios ab erroribus revocare temerè arbitrabantur, ipsi in puteum interitûs prolapsi sint. Nos considerantes, quòd Spiritus ubi vult spirat, & quòd sine ejus numine nullum bonum provenit, propterea satiùs esse cum simplicitate cordis ad eum recurrere, & cum ejus adjutorio orthodoxam fidem in catholicis, & à sancta Romana Eeclesia approbatis libris exquirere, quàm falsitates hæreticorum per lectionem eorum librorum detegere velle; volentes præmissis inconvenientibus, quantum cum Deo possumus, occurrere, & ne similia de cætero contingant, opportunè providere, omnes & singulas licentias & facultates legendi libros hæreticorum, seu de hæresi suspectos, aut à nobis, seu generalibus hæreticæ pravitatis in singulis provinciis aut Regnis deputatis Inquisitoribus damnatos & reprobatos, quibuscunque, tam clericis secularibus, vel ut præfertur, regularibus, quàm laicis cujuscunque statûs, gradûs, ordinis, conditionis, & præeminentiæ existant, etiam si Abbatiali, Episcopali, Archiepiscopali, Patriarchali, Primatiali, aut aliâ majori Ecclesiasticâ dignitate, seu etiam Cardinalatûs honore, vel Mundanâ etiam Marchionali, Ducali, Regiâ vel Imperiali auctoritate, seu excellentiâ præfulgeant (generalibus Inquisitoribus præfatis duntaxat exceptis) per quoscunque Romanos Pontifices prædecessores nostros ac nos etiam vivæ vocis oraculo, & sedem prædictam, seu ejus pœnitentiarium majorem, vel quosvis ordinarios, aut diœcesanos, seu alios, etiam per

per literas Apostol. in formâ Brevis, seu sub plumbo expeditas, sub quibuscunque tenoribus & formis, ac cum quibusvis etiam derogatoriarum derogatoriis, aliisque efficacioribus & insolitis clausulis, necnon irritantibus, & aliis decretis, ac ex quibuscunque causis seu prætextibus etiam motu proprio, & ex certa scientia, ac de Apost. potestatis plenitudine, & aliàs quomodolibet concessas, Apostolicâ auctoritate, tenore præsentium, revocamus, cassamus, irritamus & annullamus, ac viribus penitùs evacuamus, & pro revocatis, cassis, irritis, & nullis haberi, easque nemini suffragari posse aut debere decernimus, omnibus & singulis clericis & laicis, etiam, ut præfertur, qualificatis, non tamen generalibus Inquisitoribus præfatis, aut quibus hoc per nos specialiter injunctum fuerit, S. R. E. Cardinalibus, in virtute sanctæ obedientiæ, & sub excommunicationis latæ sententiæ, aliisque sententiis, censuris & pœnis Ecclesiasticis, & etiam temporalibus, in legentes libros hujusmodi hactenus latis & promulgatis, à quibus non nisi à nobis, aut pro tempore existente Romano Pontifice, seu singulis Inquisitoribus prædictis, prætterquam in mortis articulo, absolvi possunt, districtiùs inhibentes, ne libros hujusmodi ex quavis causa vel prætextu, publicè vel occultè, quovis ingenio vel colore legere, aut apud se tenere, seu imprimere, vel venales habere præsumant: ac mandantes eisdem sub censuris & pœnis prædictis, ut infra terminum, eis à singulis Inquisitoribus hujusmodi, per eorum publicum edictum locis affigendum publicis statuendum, libros ipsos officio inquisitionis hæreticæ pravitatis hujusmodi omninò consignent; & qui de eisdem libris notitiam aliquam habuerint, seu personas ipsos libros legentes, aut apud se tenentes, vel imprimentes, aut venales habentes sciverint, id quod sciverint, ac nomina & cognomina libros ipsos legentium, aut apud se tenentium, vel imprimentium, aut venales habentium, & qualitatem eorundem librorum prædicto officio omnino revelent & notificent. Romæ 12. Decembr. 1558.

CAP. V.

Libri hæreticorum pestilentes & contagiosi sunt, non solùm simplicibus, verum etiam bonis & doctis, nec ulla est via qua possit occurri hæresibus, ne in populo oriantur, & ne exortæ ultrà grassentur, quam si tales libri, ex quibus hæresis venenum facile incautus quis bibere potest, prohibeantur.

Pius IV. *ex Concilio Tridentino.*

DOminici gregis custodiæ (Domino disponente) præpositi, vigilis more pastoris non desistimus, ipsi gregi ab imminentibus periculis, quantâ maximâ possumus curâ & diligentiâ præcavere, ne propter negligentiam nostram pereant oves, quæ pretiosissimo Domini nostri Jesu Christi sanguine sunt redemptæ. Et si autem, quæ ad fidei veritatem patefaciendam, & ad horum temporum hæreses confutandas pertinebant, in œcumenico & generali Concilio Tridentino, Sancti Spiritûs assistente gratia, nuper adeò enucleata ac definita fuerunt, ut facile jam sit unicuique, sanam catholicamque doctrinam à falsa adulterinaque internoscere: tamen cùm librorum ab hæreticis editorum lectio, non modò simpliciores homines corrumpere soleat, verùm sæpè etiam doctos eruditosque in varios errores, & à veritate fidei catholicæ alienas opiniones inducere; huic quoque rei esse duximus providendum. Cùm autem aptissimum ei malo remedium esse sciremus, si componeretur atque ederetur Index sive catalogus librorum, qui vel hæretici sint, vel de hæretica pravitate suspecti, vel certè moribus & pietati noceant, id negotium ad sanctam Tridentinam *a* Synodum rejeceramus. Ea verò, ex tanta Episcopor. & aliorum doctissimorum virorum copia delegit ad eum conficiendum Indicem multos, cùm doctrinâ, tum judicio insignes prælatos ex omnibus ferè nationibus. Qui quidem non sine maximo labore, plurimisque vigiliis, eum Indicem tandem, Deo juvante, perfecerunt, adhibitis etiam in consilium lectissimis quibusdam Theologis. Peracto autem Concilio, cum ex ipsius Synodi decreto is Index nobis oblatus fuisset, ut ne antè ederetur, quàm à nobis approbatus fuisset: Nos doctissimis quibusdam probatissimisque Prælatis eum accuratissimè legendum, examinandumque tradidimus, & ipsi etiam legimus. Cùm igitur eum magno studio, acri judicio, diuturnâ curâ confectum & prætereà commodissimè digestum esse cognoverimus: Nos saluti animarum consulere, eamque ob causam providere cupientes, ne libri & scripta cujuscunque generis, quæ in eo improbantur, sive ut hæretica, sive ut de hæretica pravitate suspecta, sive ut pietati ac morum honestati inutilia, aut aliquâ correctione saltem indigentia, posthac à Christi fidelibus legantur, ipsum Indicem, unà cum regulis ei præpositis, auctoritate Apostolicâ, tenore præsentium, approbamus, imprimique ac divulgari, & ab omnibus universitatibus Catholicis, ac quibuscunque aliis, ubique suscipi, easque regulas observari mandamus atque decernimus. Inhibentes omnibus & singulis, tam Ecclesiasticis personis, secularibus & regularibus, cujuscunque gradûs, ordinis & dignitatis sint, quàm laicis quocunque honore & dignitate præditis, ne quis contra earum regularum præscriptum, aut ipsius prohibitionem, Indicis libros ullos legere, habereve audeat. Si quis autem adversùs eas regulas, prohibitionemque fecerit, is quidem, qui hæreticorum libros, vel cujusvis auctoris scripta propter hæresim, vel falsi dogmatis suspicionem damnata atque prohibita legerit, habueritve, ipso jure in excommunicationis pœnam incidat: eamque ob causam in eum, tanquam de hæresi suspectum, inquiri & procedi liceat, præter alias pœnas super hoc ab Apostolica sede, sacrisque canonibus constitutas. Qui autem libros alia de causa prohibitos legerit, habueritve, præter peccati mortalis reatum, Episcoporum arbitrio severè se noverit puniendum. Romæ 24. Mart. 1564.

CAP. VI.

Librorum prohibitorum lectio, neque ipsis sacræ Theologiæ professoribus ad convincendos errores, neque aliis quibuscunque, demptis Inquisitoribus, conceditur.

Gregorius XIII.

CUm pro munere, quod sustinemus, id præcipuè nobis propositum habemus, & omni studio, diligentiâque curemus, ut omnes Christi fideles, tam gravibus, calamitosisq; temporibus, in recta & catholica fide contineamus, id agere & providere necesse est, ut omnem omnibus aberrandi ab ea occasionem subtrahamus. Nemini autem mirum videri debet, si Romanus Pontifex nonnunquam facultates aliquas, quas ipse vel prædecessores ejus probabili adducti ratione concesserint, postea revocet, cùm ipso rerum usu edoctus animadverterit, eas justiore de causâ esse revocandas. Ad notitiam nostram pervenit, ex data nonnullis licentia habendi & legendi libros hæreticos aut de hæresi suspectos, ad hæreses & errores, qui in eis libris continebantur, refellendos, non rarò evenire solere, ut illis ipsis eorum librorum lectio noceat, quibus ob eam causam concessum fuerit ut aliis prodesse possent, ut illis ipsis hæresibus & erroribus propter humanæ mentis imbecillitatem eos implicans, à quibus se alios revocaturos esse, confisi fuerant. Huic rei providere, & animarum periculo, quantum fieri potest, pro pastorali solicitudine occurrere cupientes, cogitantesq; nobiscum, nuper in sacro generali Concilio hæreses horum temporum ita confutatas atque damnatas fuisse, ut tantæ Synodi auctoritas, cujus decreta hujus sanctæ sedis auctoritate, cum deliberatione maturâ, confirmata & comprobata sunt, ad vitandos errores, & catholicæ fidei

a *Concil. Trident. sess.* 18.

veritatem agnoscendam sufficere omnibus debeat, nec ullius prætetea confutatio requirenda sit, prædecessorum nostrorum, præsertim felicis recordat. Julii Tertii, & Pauli Quarti vestigiis insistentes, motu proprio, & ex certa scientia nostra, ac deliberatione maturâ omnes & singulas facultates habendi & legendi libros Lutheranos, aut aliorum hæreticorum, seu de hæresi suspectos, omnibus, tam clericis secularibus aut regularibus, quàm laicis cujuscunque status, gradûs, ordinis vel conditionis sint, etiam si Episcopali, vel Archiepiscopali, aut aliâ majori, Ecclesiasticâ seu seculari dignitate præfulgeant (Inquisitoribus & Commissariis hæreticæ pravitatis à sede Apostolica deputatis, quoad eo officio fungentur, exceptis) à nobis, aut quocunque prædecessorum nostrorum seu Apostolicæ sedis legatis, majorivé pœnitentiario vel quibuscunque aliis, quibuscunque verborum formis & clausulis, etiam derogatoriarum derogatoriis, irritantibusque & aliis decretis quomodolibet, etiam motu & scientiâ simili ad hoc tempus concessas, auctoritate Apostolicâ, tenore præsentium revocamus, & pro revocatis & irritis, perinde ac si nunquam concessæ fuissent, habemus, & haberi volumus. Inhibentes omnibus, sub censuris, sententiis & pœnis, tam a sacris canonibus, quàm à sede Apostolica ad hoc tempus constitutis, in eos, qui hujusmodi libros legant aut habeant, ne quis eorum posthac eis facultatibus uti, nevé ullos omninò libros hujusmodi improbatos & prohibitos, aut quos in posterum à sede Apostolica, Inquisitoribusvé hæreticæ pravitatis, aut locorum ordinariis improbari, prohiberique contigerit, legere, habereve, quacunque de causa audeat. Impressores & Bibliopolas, & alios, quicunque ejusmodi libros habent, habuerintvé inquisitoribus & Commissariis iisdem duntaxat exceptis) monemus, & cuilibet eorum, in virtute sanctæ obedientiæ, & sub pœna incursus criminis hæresis, & aliis contra hæreticos à jure inflictis & irrogatis, tam Ecclesiasticis, quàm temporalibus sententiis, censuris, & pœnis præcipimus, ac mandamus, ut eos libros intra 60. dies, a die, quo hæ literæ publicatæ fuerint, numerandos, quorum 20. pro primo, alios 20. pro secundo, reliquos 20. pro tertio ac peremptorio termino, & monitione canonicâ, eis assignamus, Inquisitoribus hæreticæ pravitatis in civitatibus, in quibus ii libri sint, tradant atque consignent.

TITULUS V.

DE LIBELLIS FAMOSIS.

CAP. I.

Librorum famosorum auctores virulentissimis injuriis alienæ famæ clàm detrahentes, & qui eos publicaverint, dolové malo retinuerint, pœnis jure constitutis subjiciantur.

Pius V.

ROmani Pontificis providentia circumspecta ad ea solicitudinis suæ partes potissimùm convertit, per quæ inter singulos gregis ejusdem fideles, præsertim verò nobis & Romanæ Ecclesiæ subditos, pax & concordia confoventur, seditiones evitantur, scandalis obviatur, & animarum salus procuratur. Cùm itaque iracundia sit perturbatio immanis, affectio dura, violenta potentia, cædium causa, calamitatis socia, jacturam concilians & dedecus, pecuniarum pernicies, atque perditionis origo, eaque potissimùm ex injuriis, verbo, & scriptis, vel facto illatis nascatur: Nos, qui non sine maxima mentis nostræ perturbatione sæpenumerò accepimus, quòd licèt tam per sacras leges, quàm canonicas sanctiones, sub certis etiam gravissimis pœnis prohibitum fuerit, ne quis famosum libellum componere audeat, & repertum sive domi, sive in publico, vel in quocunque loco, aut corrumpere, vel igne consumere teneatur, priùs quàm alter inveniat, & nulli fateatur inventum, & qui secus fecerit, quasi auctor hujusmodi delicti eisdem pœnis subjaceat, nihilominùs considerando, quòd indies crescente malitiâ, quamplures iniquitatis filii, perditionis alumni, pœnas prædictas parvipendentes, easque variis fraudibus evitare satagentes, ausu temerario non erubescunt, variis modis nonnullos Principes & Prælatos, nobiles, publicas & privatas personas variis injuriis & convitiis afficere, eorumque famæ & honori detrahere, sub quodam ficto colore quarundam literarum incerto auctore scriptarum, nedum ab urbe nostra, sed etiam ex diversis provinciis, in quibus, nedum ea, quæ id unaquaque regione successerunt, narrantur, sed etiam, quæ in futurum quodam eorum temerario judicio fore opinantur, adeò ut plerunque odia, inimicitiæ, seditiones, rixæ, & homicidia permulta oriantur, in divinæ majestatis offensam, animarum periculum, perniciosum quoque exemplum, & scandalum plurimorum. Volentes præmissis, quantum possumus, obviare, considerantes attentiùs, quòd plures pœnarum gravitas, quàm Dei timor arcere solet à voluntate delinquendi, & propterea tanto periculo occurrere volentes, ac tam nefarios præsumptores & facinorosos homines atrocibus pœnis torpescere, ut metus pœnæ meta hujusmodi præsumptionis existat: hujus perpetuæ & irrefragabilis constitutionis edicto, pœnas omnes, tam temporales quàm Ecclesiasticas, in talia præsumentes, per sacras leges, & canonicas sanctiones latas & promulgatas, auctoritate Apostolicâ approbantes & innovantes, ac ad omnes & singulos prædictos, qui forsan sub illis comprehensi non essent, extendentes & ampliantes, statuimus & ordinamus, quòd deinceps perpetuis futuris temporibus nemo, cujusvis qualitatis, dignitatis etiam Ecclesiasticæ, status, gradûs, ordinis, & præeminentiæ fuerit, audeat nec præsumat libellos famosos, nec literas monitorias, vulgò appellatas, *Letteere d'Avisi*, continentes convitia, injurias, vel famæ & honoris alicujus læsionem, nec aliquam scripturam, in qua de futuris successibus differatur, vel ea, quæ coram nobis vel aliis ad universalis Ecclesiæ status regimen deputatis secretò tractantur, revelentur, componere, dictare, scribere, exemplaria retinere, nec aliquò transmittere, etiam si aliunde ab aliis provinciis, civitatibus, terris & locis, ad earum manus pervenerint, sed statim, quòd aliqui similes libelli, literæ, sive scripturæ, alicui delatæ fuerint, statim, quòd illos seu illas habuerit, antequam vim earum manifestaverit, corrumpere, seu igni tradere, vel dilecto filio nostro Cardinali Rusticucio consignare teneatur, sub pœnis prædictis, quas hic pro expressis haberi volumus, ac aliis etiam gravioribus etiam ultimi supplicii, & confiscationis bonorum, secundùm qualitatem facti & personarum, arbitrio nostro irremissibiliter infligendis, quibus pœnis etiam eos ligari volumus, qui in hujusmodi libellis, literis, seu scripturis de aliquo oblocuti fuerint, alicujusque famæ & honori, vera etiam exprimendo, detraxerint, ac ea, quæ coram nobis vel aliis, ut suprà, secretò tractantur, revelaverint, ex hoc equidem animus deprehenditur pravus injuriandi & nocendi, atque ideò eos eâdem pœnâ teneri convenit. *Vid. Menoch. de arbit. jud. cent. 3. Cas. 263.*

CAP. II.

Infames sint, & ad triremes damnentur, qui scripta in alterius contumeliam componunt, & de rebus incertis & peregrinis curiosiùs rumores spargant.

Gregorius XIII.

EST rerum humanarum infelicitas, ut non vetera tantùm vitia pertinaciter adversùs omnem legumlatorum solertiam luctentur, & quamvis acribus compressa suppliciis renascantur, sed nova etiam indies, & superioribus seculis ignota succrescant. Quo nos, pro injuncto nobis divinitùs munere, diligentiùs adniti par est, ut & illa

illa coërceamus, & horum quæ se nunc primùm efferunt, antequam se corroborent, radices ipsas, si quâ ratione possumus, amputemus. Cùm igitur haud ita pridem in urbe nostra, secta quædam emerserit hominum improbè curiosorum, qui quæcunque de publicis, privatisque negotiis, vel aliunde rimari possunt, vel ipsi etiam pro sua libidine comminiscuntur, domi forisque facta, infecta, vera, falsa, nullo discrimine proponunt, recipiunt, & scriptitant, ita ut ejus rei jam artem quasi quandam instituerint, ac plerique eorum, etiam vili mercedulâ conducti, harum rerum commentariolos, ex falsis plerumque vulgi rumoribus, incerto auctore collectos, huc illuc mittitent, aut etiam, tanquam primùm ex urbe ad diversa loca missos, deinde iisdem illis ex locis in urbem remissos circumferant, vendítent, ac quibus non tantùm de præteritis arbitratu suo nugantur, sed etiam, quid de hac aut illa re eventurum sit, stolidè vaticinantur. Nos, qui & facilè prospicimus, & rerum experimentis edocti sumus, quæ, quantaque mala ex eo proveniant, cùm & sæpiùs sparguntur falsa pro veris, seu directè, seu obliquè, ac quodam quasi colore quæsito, multorum existimatio & fama violatur: his ac talibus incommodis occurrere cupientes, hujus constitutionis auctoritate prohibemus, ne quis in posterum tales commentarios conficere, nevè ab aliis confectos recipere, describere, spargere aut ad alios mittere audeat. Qui horum quid fecerit, ipso facto perpetuâ ignominiæ notâ affectus, sine ulla spe veniæ ad triremes perpetuò, aut ad tempus, pro criminis admissi qualitate, damnetur. Romæ Cal. Septembr. 1572.

TITULUS. VI.

DE SACRILEGIS.

Sacrilegii rei sunt, qui res sacras è templis surripiunt, ut eas convertant ad prophanos usus.

Sixtus IV.

CUm provida sanctorum Patrum decreta eos sacrilegos esse diffiniant, qui Ecclesias & loca sacra Altissimo dedicata, devastant, ipsorumque diripiunt ornamenta, sicut & illos, qui de sacro sacrum auferre impiâ temeritate præsumunt, parique utrumque flagitium ac duplici pœnâ coërceant: decet meritò nos, cui Ecclesiarum omnium cura, dispositione supernâ, commissa est, pro detestatione tanti criminis a, proque statu prospero, venustate, & decore ipsarum Ecclesiarum, in sua decentia debitè conservandis, omni vigilantiâ & attentione curare, ne perversorum crescente malitiâ, eædem Ecclesiæ & sacra Dei templa, præcipuè almæ urbis, nostro conspectui anteposita, suis nudentur ornatibus, & hujus sceleris nequissimi patratores debitam recipiant ultionem. Sanè fide dignorum relatibus, non sine admiratione, ad nostrum, pervenit auditum, quòd nonnulli iniquitatis filii, se inaniter Christianos esse profitentes, & à quorum oculis Dei timor, & reverentia Christianæ religionis abscessit, de Patriarchalibus, & aliis sacratissimis Ecclesiis & basilicis dictæ urbis, porphyreticos, marmoreos, & alios diversorum generum & colorum lapides, ad ipsarum usum, decorem, & ornatum deputatos, ausu sacrilego b abstulerunt hactenus, & indies auferre, eosque ad diversa loca per se vel alios asportare præsumunt, in gravem divinæ majestatis offensam, Ecclesiarum earundem deformitatem detrimentumque, animarum suarum periculum, & scandalum plurimorum. Nos igitur sacrilegorum impios & temerarios ausus hujusmodi, quantum nobis ex alto conceditur, reprimere cupientes, quamvis præmissorum occasione, nonnullorum prædecessorum nostrorum sanctiones & prohibitiones variæ emanaverint temporibus retroactis, quas (in eo duntaxat, quòd de Ecclesiarum & sacrorum locorum ornamentis atque lapidibus antedictis minimè auferendis prohibent vel disponunt, seu illos, qui hujusmodi flagitiosissimos, ac penè in Christiano orbe inauditos excessus perpetrare, & in his sacrilegas manus injicere præsumpserunt, excommunicationis sententiâ innodatos fore declarant) in suo robore volumus permanere, omnes & singulos, cujuscunque dignitatis, statûs gradûs, ordinis vel conditionis fuerint, qui ex prædictis lapidibus, sive aliis ornamentis earundem Ecclesiarum sive basilicarum dictæ urbis habuerint, aut in surripiendo, servando, & retinendo auxilium præstiterint vel favorem, nisi à die habitæ præsentium literarum notitiæ, ea restituant cum effectu; scientes verò revelent, & ad notitiam nostram, saltem per minores pœnitentiarios nostros deduci faciant, majores excommunicationis sententiâ, à qua (nisi in mortis articulo, & debitâ satisfactione præviâ) à nullo, præterquam à Romano Pontifice absolvi possint, irretitos esse: Ecclesias verò & loca alia, quorum usibus & ornatui illa deputata fuerint, aut forsan (quod absit) deputari contigerit in futurum, tamdiu Ecclesiastico interdicto subjacere, quamdiu ad loca. unde priùs ablata fuère, absque diminutione aliqua fuerint reportata, harum serie declaramus. Et insuper, quicunque suæ salutis immemor, sacrilegii crimen hujusmodi committere præsumpserit in futurum, ultra censuras prædictas, Ecclesiæ sive basilicæ, à qua lapides & ornamenta hujusmodi abstulerit, mediam libram auri, pro recompensa sibi irrogatæ injuriæ, absque diminutione aliqua solvere teneatur. Rom. 7. Id. April. 1470.

TITULUS VII.

DE BLASPHEMIS ET ALEATORIBUS.

CAP. I.

Præstantiores causæ miseriarum hujus ætatis execrandæ sunt blaspemiæ, pœnis eò severius vindicandæ, quò segnius in divini nominis injuriam tolerantur.

Julius III.

IN multis depravatis moribus, vitiosisque consuetudinibus, quæ in nostram hanc almam urbem, propter ejus amplitudinem magnumque advenarum undique in eam concursum, simul cum pluribus eximiisq; virtutibus, atque egregiis veræ pietatis exemplis irrepserunt, ad quas nos tollendas & extirpandas, omnem aciem mentis & cogitationis nostræ intendimus, nihil est, quod animum nostrum magis exulceret & confodiat, quàm horribilis atq; impia & Christianis auribus intolerabilis divini nominis blasphemia. Cùm audimus sacratissimum Dei & Jesu Christi Domini nostri nomen, quod super omne nomen cœlestia venerantur, terrestria adorant, inferna contremiscunt (quod ne temerè quidem à quopiam, propter ejus sublimitatem ac majestatem, usurpandum sit) passim pravorum, efferatorumque hominum vocibus scindi, unaque cum ejus sanctissimæ & immaculatissimæ genetricis, & venerabilium sanctorum, & amicorum ipsius summi Dei nomine detestandis blasphemiis maledictisque lacerari, ut minimè mirandum sit, si à Christianis populis, in tantis calamitatibus constitutis, divinæ iracundiæ flagella non amoveantur: propterea, quòd juxta sapientis dictum, à viri multùm jurantis domo, non discedet plaga. Quare nos hujusmodi execrandum abusum, simul cum cæteris omnibus, quantum cum ejusdem Dei adjutorio fieri poterit, extirpare volentes, ut

---

a 14. *quæst*. 4. *c. si quis, Gab. lib.* 4. *d* 15. *Richard. lib.* 4. *d.* 18. *Sylvest. ver. sacrilegium.* b *Sacrilegium appellat, cùm res sacra è loco sacro furatur publico. Bar. in l. sacrilegii pœnam. ff. ad L. Jul. peculat.. cujus pœna jure civili capitalis est, ita Bart. d. l. sacrilegii pœnam. in princip. ff.*

hanc ipsam urbem, domicilium ac sedem Spiritûs Sancti, omnibus inquinamentis mundatam ac purgatam, Domino Deo per omnia placentem habeamus, in hunc, qui sequitur, modum, quoad præfatum horrendum blasphemiæ crimen, motu proprio, ex certa nostra scientia & voluntate, invocatâ Dei omnipotentis justitiâ, decernimus, statuimus & ordinamus, blasphemantes scilicet Deum Patrem omnipotentem, vel ejus Filium unigenitum, Dominum & Redemptorem nostrum Jesum Christum, seu Spiritum Sanctum, particulariter & explicitè, vel generaliter & implicitè, attribuendo divinæ majestati, quæ illi minimè conveniunt, vel removendo, quæ eam decent, primò convicti, si divites fuerint, compellantur ad solvendum scuta auri quadraginta, si verò pauperes, solvant decem, quæ si nequeant numerare, luant in corpore. Secundâ vice convictis nobilibus, sive divitibus, sive pauperibus, duplicetur pœna pecuniaria proportionabiliter ad primam hujusmodi mulctam: Atque insuper incurrant infamiam, & inhabilitatem ad beneficia quæcunque ad gradus, dignitates, & honores obtinendos. Vilibus convictis perfodiatur lingua. Tertiâ vice convictis nobilibus, tam divitibus, quàm pauperibus, triplicetur pœna pecuniaria respectivè, ut suprà Ulteriùs sint ipso jure privati beneficiis Ecclesiasticis, & officiis quibuscunque, dignitatibus, titulis, magistratibus, honoribus: sint intestabiles tam activè, quàm passivè: sint inhabiles ad ferendum testimonium: sint banniti publicè per triennium ab orbe. Vilibus imponatur fustigario aut deportatio ad triremes per triennium, & exulent perpetuò. Idem servetur contra blasphemantes ipsius Domini nostri Jesu Christi matrem beatissimam semper virginem Mariam. Blasphemi in sanctos vel sanctas Dei corrigantur severè, arbitrio DD Judicum, habitâ ratione qualitatis & gravitatis criminis, cum cæteris circumstantiis jure attendendis. Volumus autem & statuimus, ut omnes pœnæ exigendæ appli entur tantummodo sustentationi orphanorum utriusque sexûs catechumenorum & puellarum. Judices verò tam horrendi & impii criminis deputamus & instituimus RR. DD. Inquisitores nostros generales, quos volumus posse addere præstitutis pœnis, & maximè in corpore, si modus blasphemiæ ob gravitatem, impietatem, vel malitiam, id exposcat. Partes eorundem DD. Judicum erunt, declarare, si dubium occurrat, qui nobiles, qui plebeji, qui divites, qui pauperes sint habendi. Rom. Cal. Febr. 1554.

CAP. II.

Pœna blasphematorum cujuscunque generis, ordinis & qualitatis.

Leo X. *ex Concilio Lateranensi.*

AD abolendam execrabilem blasphemiam, quæ in maximum divini nominis & sanctorum contemptum supra modum invaluit, statuimus & ordinamus, ut quicunque Deo palàm seu publicè maledixerit, contumeliosisque ac obscœnis verbis, Dominum nostrum Jesum Christum, vel gloriosam virginem Mariam ejus genetricem, expressè blasphemaverit, si munus publicum, jurisdictionemque gesserit, perdat emolumentum trium mensium, pro prima & secunda vice, dicti officii. Si tertiò deliquerit illo eo ipso privatus existat. Si clericus vel Sacerdos fuerit, eo ipso, quòd de delicto hujusmodi fuerit convictus, etiam beneficiorum quæcunque habuerit fructibus, applicandis ut infrà, unius anni mulctetur, & hoc sit pro prima vice, quâ blasphematus ita deliquerit. Pro secunda verò si ita deliquerit, & convictus fuerit, si unicum habuerit beneficium, eo privetur, si autem plura, quod ordinarius maluerit, id amittere cogatur. Quòd si tertiò ejus sceleris arguatur, & convincatur, dignitatibus ac beneficiis omnibus, quæcunque habuerit, eo ipso privatus existat, ad eaque ulteriùs retinenda inhabilis reddatur, eaque liberè impetrari & conferri possint. Laicus verò blasphemus, si nobilis fuerit, pœnâ viginti quinque ducatorum mulctetur, & pro secunda vice quinquaginta, fabricæ basilicæ Principis Apostolorum de urbe applicandorum, & aliis, ut infrà deducitur: pro tertia vero nobilitatem perdat. Si verò ignobilis ac plebejus fuerit, in carcerem detrudatur. Quòd si ultra duas vices publicè blasphemus deprehensus fuerit, mitrâ infami per integrum diem ante fores Ecclesiæ principalis mittatus stare cogatur. Si verò pluties in hoc ipsum peccatum lapsus fuerit, ad perpetuos carceres, vel ad triremes damnetur, ad Judicis deputati arbitrium. In foro autem conscientiæ, nemo blasphemiæ reus absque gravissima pœnitentia, severi confessoris arbitrio injunctâ possit absolvi. Qui verò Sanctos reliquos blasphemaverit, arbitrio Judicis rationem personarum habituri, mitiùs aliquantò puniri volumus. Statuimus etiam, ut seculares Judices, qui contra tales blasphemiæ convictos non animadverterint, eosque justis pœnis minimè affecerint, quantum in eis fuerit, quasi eidem sceleri obnoxii, eisdem quoque pœnis subjiciantur. Qui verò in illis inquirendis puniendisque diligentes & severi fuerint, pro qualiber vice decem annorum indulgentiam consequantur, & tertiam partem mulctæ pecuniariæ habeant. Quicunque verò blasphemantem audierint, eum verbis acriter objurgare teneantur, si citra periculum suum id fieri posse contingat, eundemque deferre vel notificare apud Judicem Ecclesiasticum, seu secularem, intra triduum debeant. Quòd si plures dictum blasphemantem simul audiverint, singuli eum accusare teneantur, nisi forte omnes convenerint, ut unus pro cunctis tali fungatur officio Quos omnes in virtute sanctæ obedientiæ hortamur & monemus in Domino, ut pro divini nominis honore ac reverentia, in suis domibus, ac cæteris, præmissa omnia servari, exactissimè exequi mandent & faciant, uberrimam ab ipso Domino Deo tam boni operis ac pii mercedem habituri. Similemque annorum decem indulgentiam ab Apostolica sede consequuturi, cum tertia parte mulctæ, quâ dictus blasphemus plectitur, quoties tale scelus puniendum curaverint. Quam quidem indulgentiam & reliquam tertiam mulctæ partem, accusatori blasphemiæ nomen deferenti, similiter concedi & assignari volumus, aliis pœnis contra hujusmodi blasphemos per sacros canones expressis, nihilominùs in suo robore manentibus.

TITULUS VIII.

DE HOMICIDIS ET BANNITIS.

CAP. I.

Pœna homicidarum, & eorum fautorum.

Pius II.

AD retinendas insolentias transgressorum, si nervus publicæ disciplinæ lenrescit, eorum ad peccandum voluntas fit laxior, & exemplum impunitatis periculosiùs in alios derivatur, propter quod ad præsidentis officium pertinet, talem adhibere justitiæ severitatem & debitam executionem, quòd commissa crimina puniat, & committendorum in posterum interdicat audaciam. Cùm autem ad audientiam nostram pervenerit quòd à certis annis citrà, in nostris & Ecclesiæ Romanæ terris, locis, & tenimentis, nobis & Ecclesiæ prædictæ mediatè & immediatè subjectis, quamplura, quandoque etiam ex levibus causis, commissa esse reperiantur homicidia, sitque inter alia crimen homicidii perniciosum & detestabile, debeatque juxta canonicas sanctiones gravi animadversione puniri, tantoque severiùs puniendum & extirpandum, quantò manifestiùs cognoscimus, quòd ex eo ut plurimùm scandala & mala plurima subsequuntur. Cupientes idcircò, ex debito pastoralis officii, quòd nostri & Ec-

& Ecclesiæ Romanæ prædictæ mediatè & immediatè subjecti, juxta piam dispositionem Regis pacifici, qui regnat in cœlis, pacifici sint & modesti, nonnullas pro hujusmodi crimine homicidii debitè puniendo, edidimus constitutiones infra scriptas:-quas ad hoc, ut aliquis de eisdem ignorantiam prætendere non possit, volumus per omnes & singulas civitates, nobis & Ecclesiæ Romanæ prædictæ mediatè vel immediatè subjectas, publicn præconio publicari; mandantes, ac auctoritate Apost. tenore præsentium decernentes, omnes & singulos, juxta constitutionum earundem determinationem, obstrictos esse ad observationem ipsarum, ac si personaliter singulis intimatæ forent, cùm non sit verisimile, quòd ad eorum notitiam non devenerit, quod extitit tam publico præconio patefactum. Tenor verò constitutionum, de quibus suprà fit mentio, sequitur, & est talis videlicet.

CAP. II.

Homicidis non datur salvus conductus repetendi patriam, etiamsi injuriis & damnis partium satisfecerint.

SAnctissimus Dominus noster, intendens quieti patriæ consulere, & ipsam sicariis, homicidis, & malefactoribus expurgare, statuit & decrevit, quòd omnes illi, qui pro delicto homicidii fuerint condemnati, seu aliàs de civitate aliqua & districtu illius banniti, non possint ad civitatem seu districtum hujusmodi quocunque tempore redire, seu in eis vel eorum altero moram trahere, etiam habita pace ab hæredibus, vel consanguineis, seu filiis ipsius occisi; nec legatus etiam de latere, aut Gubernator, qui pro tempore fuerit vel quivis alius, possit auctoritate Apostol. seu ex officio suæ legationis, aliquem homicidam sic exbannitum rebannire, reducere, seu revocare ad civitatem vel districtum, aut eorum alterum; seu ei licentiam vel salvum conductum concedere redeundi seu morandi in eis, vel eorum altero, in perpetuum vel ad tempus modicum sive magnum, nec etiam per diem unum sive noctem; quòd si secus per quenquam ex supradictis factum fuerit, incidat in pœnam excommunicationis ipso facto, sine ulteriori sententia declarationis; à qua per alium, quàm per summum Pontificem (& tunc factâ de hoc speciali expressione) non possit absolvi; ac reductio, licentia, revocatio, salvus conductus, & cassatio processûs & banni hujusmodi, sint ipso jure nulla, nulliusque roboris, vel momenti: incidat etiam in pœnam ducatorum mille, Cameræ Apostolicæ applicandorum, quam Thesaorarius, cui hoc secretò vel publicè fuerit denunciatum retinere faciat & mandet, nullo super hoc expectato seu requisito superioris mandato: quòd si non fecerit Thesaurarius, ipse eandem sententiam excommunicationis ipso facto, cum eisdem qualitatibus, incurrat: ipseque sic rebannitus, reductus, revocatus, sive alio quocunque modo reversus, possit & debeat capi, detineri, & incarcerari; & de ipso, secundùm sententiam contra eum latam, justitia fieri, per Gubernatorem, Potestatem, & alios officiales, ad quos spectat seu pertinet, incontinenti, sine ulteriori licentia, notificatione, & requisitione superioris, vel alterius, sub pœna ducentorum ducatorum auri Cameræ Apostolicæ applicandorum vel retinendorum; quam Thesaurarius præfatus simili modo & formâ, ac sub similibus censuris, faciat retineri; prout superiùs est expressum. Hoc autem extendi voluit ad eos, qui revocati, rebanniti, vel aliàs quomodocunq; remissi fuerint, quâcunq; auctoritate seu licentiâ (præterquam ex speciali commissione seu mandato Romani Pontificis, contento in literis authenticis, & bullâ plumbeâ munitis, à duobus mensibus citrà, termino dierum quindecim, quo possint de civitate liberè recedere, eis concesso) vel qui in futurum rebannientur, revocabuntur, seu aliàs remittentur, per quemcunque quâvis auctoritate prædictâ, sub pœnis pecuniariis, & aliis Ecclesiasticis censuris, de quibus superiùs est dictum.

CAP. III.

Appellationi non est locus bannitis ob homicidium Exilii fines quinquaginta milliaribus à loco delicti extenduntur.

ITem quòd quæcunque appellationes interpositæ vel interponendæ ab hujusmodi, vel aliis sententiis sive gravaminibus contra homicidas latis, vel à processu contra eos facto, etiam si lis vel instantia super eis pendeat, & inhibitiones, vigore ipsarum emissæ per auditorem cameræ, vel alium quemcunque ordinarium, vel delegatum, sint nullæ & invalidæ, nec ad ulteriora super eis, vel ipsarum vigore, procedi possit ac debeat: quinimò appellationes litis & causæ hujusmodi, censeantur avocatæ, extinctæ & invalidæ, nec potestates vel alii officiales inhibiti, hujusmodi mandatis, inhibitionibus, litis pendentiis, censuris & pœnis in eis contentis, astringantur; imò teneantur, & debeant, sub pœnis suprapositis, ad executionem sententiarum latarum procedere. Possit tamen in causis aliis, à jure vel statuto permissis, appellari ad Gubernatorem civitatis seu provinciæ; qui infra mensem causam diffinire teneatur; quo elapso, appellatio, inhibitio, & instantia super eis sint nulla, & liberè, sine impedimento, possit fieri executio sententiæ vel banni ac si non fuisset inhibitum & appellatum; quodque banniti & condemnati propter hujusmodi crimen homicidii, censeantur & sint banniti ab omnibus circumvicinis, usque ad milliaria quinquaginta, infra quæ, si reperti fuerint, possit & debeat capitalis sententia, sive condemnationis pecuniariæ executio fieri contra eos, per Potestates & alios officiales, civitati, districtui, & loco præsidentes, sub pœnis pecuniariis simili forma imponendis.

CAP. IV.

Homicidii notorii rei quibus pœnis subjiciantur.

ITem, quòd omnes & singuli homicidæ, quorum delictum notorium fuerit, vel de homicidio infamati, seu condemnati, etiam si de delicto hujusmodi, ex forma statutorum, non possit inquiri, vel aliqua pœna imponi, vel etiam si ipsius delicti, vel pœnæ pro eo interpositæ, auctoritate Apostolica, vel alterius, ab ea vel à Romano Pontifice potestatem habentis, sit facta remissio, cassatio, processus & sententia annullata, vel aliàs quomodolibet dispensatum, per viam gratiæ seu justitiæ, in toto vel in parte, non possit habere officia vel dignitates in quibuscunque locis, civitatibus, & terris, à quibus banniti fuerint, in quibus domicilium eorum originemque habuerint, seu aliam moram traxerint, vel resederint, etiamsi fuerint absoluti, rebanniti, vel aliàs eorum sententia, seu condemnatio, sive processus cassati, irritati, vel aliàs pro infectis habiti; sed perpetuò sint infames, & omni dignitate privati, nec possint ferre testimonium, nec tabellionatûs officium exercere, non admittantur ad judicandum, seu ad aliud officium exercendum, & ab omnibus actibus legitimis sint perpetuò suspensi; quinimò, si hujusmodi officia acceptaverint, exercuerint, seu ad ea exercenda admissi fuerint, tam ipsi, quàm gubernator, legatus aut superior, qui eum elegerit, vocaverit, aut ipsum officium exercere, seu ei præesse passus fuerit, pœnam quingentorum ducatorum auri, ipso facto incurrat, & suâ gubernatione privetur, nec gesta in judicio, vel extra judicium, tam per eum, qui admissus fuerit ad officium, quàm per eum, qui illud ab eo exercere passus fuerit, de cætero valida sint, & robur obtineant: quinimò sint nullius roboris vel momenti, & si Ecclesiasticæ personæ fuerint, excommunicationis sententiam ipso facto incurrant.

CAP. V.

Deo & hominibus exosi viri sanguinum, adversùs quorum audaciam & ferociorem petulantiam constitutio à Pio II. edita probatur & confirmatur.

Sixtus IV.

DEo & hominibus abominabiles esse viros sanguinum, Propheta testatur, nec immeritò, cùm horrendâ sævitiâ, non solùm corporum, sed etiam animarum eorum, quos interimunt (si non sint armis spiritualibus, divinâ præveniente gratiâ, præmunitæ) deperditionem procurare noscantur, pro quibus Dominus noster Jesus Christus mortem subiit temporalem. Ad reprimendum igitur talium conatus nefarios, plurimùm conferre arbitramur, contra eos, qui hujusmodi detestabile scelus patrare non expavescunt, justitiâ severissimâ puniri, & latas pro tempore condemnationes, debitæ executioni demandari: eaq; quæ pro talium contemnationum faciliori executione, & sicariorum hujusmodi persecutione, à prædecessoribus nostris providè emanârunt, ut eò firmiùs observentur, quò fuerint sæpiùs Apostolicâ auctoritate munita, libenter approbantes, munimine roboramus, atque alia desuper statuimus, prout in Domino conspicimus salubriter expedire. Dudum siquidem per fel. record. Pium Papam II. prædecessorem nostrum, accepro, quòd à certis annis tunc elapsis citrà,&c. Cùm autem (sicut nuper accepimus) contenta in eisdem literis ab aliquibus temporibus citrà non fuerint observata, & ex illorum inobservantia subditi præfatæ Eccles. promptiores fuerint ad homicidia committenda, jamq; ferè passim quotidiè homicidia perpetrentur, & homicidæ præfati ideò ad illa committenda promtiores existant, quia sperant latere, & suorum excessuum remissionem consequi facilè posse, nos, qui detestabilem & horrendam talium sicariorum nequitiam, ad aliorum cautelam, opportunis juris remediis prosequi, studio cupimus indefesso, habitis super his cum fratribus nostris, præfatæ Ecclesiæ Cardinalibus, deliberatione maturâ, & de illorum consilio, statuta & decreta Pii prædecessoris præfati, & prout illa concernunt, omnia & singula in dictis literis contenta, auctoritate Apostolicâ, præsentium tenore, approbamus, & robur perpetuæ firmitatis obtinere debere decernimus, ac volumus, & præfatâ auctoritate, de eorundem fratrum consilio, statuimus & ordinamus, quòd condemnati hactenùs, & quos in posterum condemnari contingeret ubilibet, in civitatibus, terris, & locis prædictis, pro homicidio, sive ut principales, sive auxilium, consilium & favorem præstantes, suarum condemnationum remissionem, aut contra illos salvum conductum & licentiam, securè in loco patrati criminis, vel ei infra quinquaginta milliaria (ut præfertur) propinqua, nullatenus obtinere possint ab alio, quàm à nobis, & Romano Pontifice, qui pro tempore erit, & alicujus alterius, etiam Legati de latere, remissio nemini suffragetur. Et si fortè contingeret, nos & eundem Romanum Pontificem pro tempore existentem, ad remissiones sive salvum conductum hujusmodi procedere, talis remissio per præoccupationem processisse censeatur, & nemini prodesse possit, nisi in illa verè præsentium literarum tenor de verbo ad verbum, non autem per clausulas idem importantes, insertus foret, & specifica, & determinata causa exprimeretur, quæ nos, & successores nostros induceret ad derogandum præsentibus, quæ cum tam matura deliberatione à nobis emanârunt. Romæ 14. Calend. April. 1484.

CAP. VI.

Homicidii reos & exules, ob quodcunque capitale scelus bannitos, recipientes & tuentes, pœnis canonicis & à jure statutis plectuntur.

Julius II.

DUdum per felic. record. Pium Papam II, prædecessorem nostrum, accepto, quòd à certis annis tunc elapsis citrà, in terris, locis, & tenimentis Romanæ Ecclesiæ mediatè vel immediatè subjectis, quamplura etiam ex levibus causis commissa esse reperiebantur homicidia, &c. Et deinde piæ memoriæ Sixtus Papa IV. etiam prædecessor noster, accepto per eum, quòd in ipsius Pii prædecessoris literis contenta, à certis annis tunc elapsis citrà, non fuerant observata, &c. Prout in singulis literis prædictis pleniùs continetur. Cùm autem tempore assumptionis nostræ ad summi Apostolatûs apicem, propter guerras, quibus non solùm civitates, terræ, & loca temporali dominio eidem Romanæ Eccl. subjecta, sed etiam tota Italia decem ferè annis, magnorum omnium in eis habitantium incommodo vexata fuerunt, in eisdem civitatibus, terris & locis, præsertim in urbe nostra, intestina ac diuturna odia, & discordias, civilesque dissensiones vigere, ac furta, latrocinia, homicidia passim perpetrari cognoverimus, mente revolventes, præfatum Sixtum prædecessorem & avunculum nostrum, qui nos ad Cardinalatûs honorem evexit, ad decorem & venustatem urbis prædictæ, & illius temporum restaurationem, ac personarum ejusdem urbis, ac aliarum civitatum & locorum eidem Romanæ Ecclesiæ subjectorum commoda, aciem suæ considerationis extendisse, illius exemplo permoti animum ad sedandum discordias & odia, tam in dicta urbe, quàm aliis civitatibus, terris & locis dictæ Ecclesiæ subjectis, ad firmandam perpetuam pacem & quietem, non sine maximis animi & corporis molestiis & curis, pro subditorum nostrorum commodis applicavimus idque opportunis juris remediis omni studio efficere cupimus. Habitâ igitur super iis cum fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus deliberatione maturâ, & de illorum consilio, literas Pii & Sixti prædecessorum prædictorum, & prout illas concernunt omnia & singula in dictis literis contenta, auctoritate Apostolicâ, tenore præsentium, approbamus, & innovamus, & robur firmitatis perpetuæ obtinere debere decernimus, ac illas ad bannitos, exitios, & rebelles, aut alios, pro quocunque alio crimine capitali, à quibusvis officialibus tam in dicta urbe, quàm extra eam, & in terris eidem Romanæ Ecclesiæ mediatè vel immediatè subjectis jus dicentibus, pro tempore condemnatos, ac brigosos nuncupatos, pacem, juxta ordinationes dictæ urbis Apostolicâ auctoritate approbatas, facere recusantes necnon jus sibimet contra alios dicentes, aut cavalcatas sine Romani Pontificis aut officialium suorum speciali licentia facientes vel moventes præfatâ auctoritate, de eorundem fratrum moventes, præfatâ auctoritate, de eorundem fratrum consilio extendimus, ac universis & singulis, tam laicis, quàm Ecclesiasticis, cujuscunque status, gradûs, ordinis, excellentiæ, dignitatis, Ducibus quoque; Comitibus, Baronibus, domicellis, necnon communitatibus, civitatibus, civitatum, terrarum, castrorum, & aliorum quorumcunque locorum, nobis & eidem Romanæ Ecclesiæ mediatè vel immediatè subjectorum, districtè præcipiendo mandamus & inhibemus, ne aliquis eorum homicidas, bannitos, exitios, & rebelles, aut pro alio capitali crimine condemnatos, aut brigosos, pacem facere recusantes, seu jus sibi contra alium dicentes, aut cavalcatas facientes vel moventes, in eorum civitatibus, castris, seu locis aliis quibuscunque recipere & retinere, seu auxilium, consilium, vel favorem, directè vel indirectè, publicè vel occultè, per se vel alium præstare, aut in eorum domibus, seu castris, vel locis recipere & receptare præsumat.

Et si quis contra inhibitionem & mandatum hujusmodi quovis modo, directè vel indirectè, de cætero venire præsumpserit, nos omnes & singulos sic contravenientes, contra quos per Pium & Sixtum præfatos, ac alios prædecessores nostros Romanos Pontifices, & Apostol. sedis Legatos, etiam satis est debitè provisum excommunicationis majoris, & anathematis sententiam, à qua non nisi à nobis, vel eisdem successoribus, præterquam in mortis articulo constituti, & debitâ satisfactione præmissâ, absolvi possint, incurrere, eosque omnibus & singulis privilegiis, gratiis, libertatibus, indultis, exemptionibus, immunitatibus realibus & personalibus, ac civitatibus, castris,

castris, terris, locis & dominiis eorum, dignitatibus, & honoribus juribus, officiis, ac etiam feudis, & concessionibus quibuscunque, quæ à nobis & Romana, ac quibuscunque aliis Ecclesiis, obtinere noscuntur, sub quacunque verborum forma & tenore, ac cum quibusvis fortissimis & insolitis clausulis, immunitatibus, exemptionibus, & privilegiis, etiam præservativis ab incursu pœnæ privationis ipso jure (quorum tenores, ac si de verbo ad verbum inserti forent, præsentibus pro expressis haberi volumus) eo ipso privatos, & inhabiles ac indignos ad illa & quælibet alia imposterum obtinenda, & quoscunque actus legitimos exercendos, fore nunciamus, & alia per nos & successores nostros, absque aliqua declaratione super incursu pœnæ privationis hujusmodi, aut citatione eorum, qui privationis pœnam incurrerint, facienda, aliis personis in feudum seu vicariatum, aut aliàs, ac si per lapsum temporis concessionis, aut finitam lineam, ad dictam Cameram revertissent, liberè concedere, ac aliàs de illis disponere posse decernimus & declaramus, necnon civitates, terras, castra, & loca prædicta Cameræ Apostolicæ confiscamus, incorporamus, applicamus, & appropriamus, ac confiscata, incorporata, applicata, & appropriata esse, sicq; contravenientes, pro rebellibus ejusdem Romanæ Ecclesiæ haberi & censeri debere volumus, eorum subditos, & vasallos, & arcium, civitatum, terrarum, castrorum, & locorum prædictorum castellanos, à quocunq; fidelitatis juramento, quo ipsi essent qnomodolibet astricti, penitùs absolventes. Civitates quoque, terras, castra & loca prædicta, si ad ejusdem Romanæ Ecclesiæ obedientiam se non reduxerint, seu in præmissis quomodolibet deliquerint, & etiam quorumcunq; eis consilium, auxilium, vel favorem quovis modo directè vel indirectè, publicè vel occultè præstantium, etiam quâcunque Ecclesiasticâ vel Mundanâ, etiam Regali præfulgeant dignitate & excellentiâ, ut præfertur, & ad quæ eos declinare contigerit, Ecclesiastico subjicimus interdicto, tamdiu firmiter observando, donec ibidem fuerint, etiam per triduum post inde discessum. Illos quoque, qui aliquem sciverint culpabilem in prædictis, & nobis vel successoribus nostris infra trium dierum spatium non retulerint, vel alicui, per quem ad nos verbum fideliter præferatur, similes pœnas incurrere volumus.

CAP. VII.

Homicidii reus in carcere constitutus audiatur, nec priùs ad locum cædis remittatur, quin hæredum occisi juri satisfecerit.

Pius IV.

CUm nos dudum vestigiis felic. record. Julii Papæ II. prædecessoris nostri inhærentes, nullum homicidii reum, qui se ab illo, etiam sub prætextu, quòd alium bannitum occiderit, seu ab alio banniti occisore, juxta formam bannimentorum id permittentium, nominatus fuerit, aut ex alia quavis causa, absolvi debere prætendat, ad absolutionem petendum per procuratorem, aut excusatorem, seu defensorem, etiam velut quemlibet de populo comparentem, audiri vel admitti debere, nisi ipse reus se in carcere personaliter constituerit, statuerimus & ordinaverimus, prout in nostris desuper editis literis, quarum tenores præsentibus haberi volumus pro expressis, pleniùs continetur: Verùm cùm, ut nuper accepimus, à nonnullis in dubium revocetur, an in dictis nostris literis solùm homicidæ banniti vel condemnati, non autem illi, qui nondum condemnati vel banniti essent, comprehendantur. Nos propterea omnem ambiguitatem circa præmissa amputare & penitùs tollere volentes, motu simili, & ex nostra certa scientia, hâc nostrâ perpetuò valiturâ constitutione, nullum ab homicidio, seu alio quovis crimine, pro quo pœna corporalis veniat imponenda, ex aliqua causa, etiam quia alium bannitum occiderit, vel ab alio banniti occisore, juxta formam proclamatuum & bannimentorum id permittentium, vel constitutionum desuper editarum, nominatus fuerit, sive etiam, quia ab ipso occisus, bannitus & condemnatus extiterat, ac impunè, ex dispositione dictorum proclamatuum & bannimentorum seu constitutionum, occidi potuerit, se absolvi debere prætendentem, sive pro homicidio, aut alio crimine per eum commisso bannitus & condemnatus sit, sive nondum bannitus nec condemnatus, nec etiam inquisitus existit, per se vel aliam personam pro eo quomodolibet comparentem, ad absolutionem petendum admitti vel audiri posse, nisi se priùs in carcere constituerit, & ad causam hæredes, ab ipso occisi, citari, & in eventum, quòd quis ab homicidio per ipsum commisso, ex eo, quòd alium bannitum occiderit, vel ab aliquo banniti occisore, ut præfertur, nominatus fuerit, se absolvi obtineat, eum nihilominùs à loco, in quo hæredes occisi commorantur, quousq; ab illis pacem obtinuerit, exulare debere, neq; ad eum locum aliter, nisi pace ab illis habitâ, remitti posse, perpetuò statuimus & ordinamus. Inhibentes nihilominùs omnibus & singulis Judicibus, quâcunq; auctoritate fulgentibus, sub excommunicationis latæ sententiæ, aliisque arbitrii nostri pœnis, & nostris etiam de latere Legatis, sub indignationis nostræ pœna, ne contra tenorem hujus nostræ constitutionis, de cætero quempiam sicut præmittitur, se absolvi petentem, nisi in carcere contutum, quoquomodo audiant vel admittant: & ubi secus fecerint, processus taliter habitos, ac sententias desuper latas, nullius fore momenti, ac vitio nullitatis subjacere, & illis non obstantibus, reos sic absolutos pœnis debitis puniri, seu de novo inquiri posse. Rom. 2. Febr. 1563.

CAP. VIII.

Rei pro cujuscunque flagitii culpa ad capitalem pœnam damnati etiam per contumaciam, non audiantur, nisi in carceribus constituti, & hæredibus eorum, ad quos actio pertinet, citatis.

Sixtus V.

LIcèt aliàs fel. record. Pius Papa IV. prædecessor noster motu proprio, & ex ejus certa scientia, suâ perpetuò valiturâ constitutione sanciverit, nullum ab homicidio, seu alio quovis crimine, pro quo pœna corporalis veniret imponenda, ex aliqua causa, vel quia bannitum occidisset, seu ab alio banniti occisore, juxta formam proclamatuum & bannimentorum id permittentium, vel constitutionum desuper editarum, nominatus fuisset, sive etiam quia ab ipso occisus, bannitus & condemnatus extitisset, & impunè, ex dispositione dictorum proclamatuum & bannimentorum, seu constitutionum, occidi potuisset, se absolvi debere prætendens, seu pro homicidio, aut alio crimine per eum commisso, bannitus & condemnatus foret, sive nondum bannitus & condemnatus, nec inquisitus existeret, per se vel aliam personam pro eo quomodolibet comparentem, ad absolutionem petendum, admitti vel audiri posse; nisi se prius in carceribus constituisset, & defuncti hæredes ab ipso citati fuissent. Et in eventum, quòd quis ab homicidio per eum commisso, ex eo, quòd alium bannitum occidisset, vel ab alio banniti occisore nominatus foret, se absolvi obtineret, eum nihilominus ad locum, in quo occisi hæredes commorantur, quousque ab illis pacem obtinuisset, exulare debere, neq; ad eum locum aliter, nisi pace ab illis habitâ, remitti posse, perpetuò statuerit & ordinaverit: Inhibens nihilominùs omnibus & singulis Judicibus, tam secularibus, quàm Ecclesiasticis, etiam nostris de latere Legatis, sub indignationis sententiæ pœna, ne contra constitutionis hujusmodi tenorem, de cætero quempiam sic, ut præmittitur, se absolvi petentem, nisi in carcere constitutum, quoquomodo audire vel admittere audeant vel præsumant, & ubi secùs fecerint, taliter per eos habitos processus, & sententias desuper latas nullius fore momenti, ac nullitatis vitio subjacere, & illis non obstantibus, reos sic absolutos pœnis debitis puniri, seu de novo inquiri posse. Sicque per quoscunq; Judices & Commissarios, quâvis auctoritate fulgentes, sublatâ eis & eorum cuilibet quâvis aliter judicandi facultate & auctoritate, judicari debere decre-

verit, aliaque forsan fecerit, prout in ipsis Pii literis desuper in forma motûs proprii signatis, pleniùs continetur. Cùm tamen à nonnullis in dubium revocetur, an in literis Pii prædecessoris hujusmodi comprehendantur etiam illi, qui ex alia criminali causa, pro qua pœna corporis afflictiva imponenda foret, in eorum contumaciam condemnati fuerint, ita ut ad purgandum contumaciam & condemnationem hujusmodi, admitti vel audiri non debuerint, nec debeant, nisi priùs se in carceribus constituerint: Nos omnem circa præmissa ambiguitatem è medio tollere & penitùs amputare volentes, necnon literarum hujusmodi tenores, præsentibus pro expressis habentes, illisque nihil addentes, vel minuentes, motu simili, ex certa nostra scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine decernimus & declaramus, eos omnes & singulos, qui ex hujusmodi causis, licèt in eorum metam contumaciam hactenus condemnati fuerint, & in futurum condemnabuntur, sub eisdem literis omninò comprehensos fuisse, & esse, ac fore, ita ut non aliter ad purgandum dictam eorum contumaciam & condemnationem admitti debuerint, vel debeant, nisi sese priùs in carceribus constituerint vel constituant. Decernentes, quòd in quacunque instantia, casu, & causa se absolvi petant, licèt forsan in aliqua se constituerint, nullo modo audiantur, nisi se priùs in carceribus, servatis servandis, de novo constituerint, & novæ constitutioni hujusmodi ad plenum satisfecerint. Ac omnes & singulas absolutiones, remissiones, & quasvis alias gratias, contra præsentium tenorem, quomodolibet pro tempore impetratas & à quibuscunque Judicibus, cujuscunque dignitatis, statûs, gradûs, ordinis & conditionis existant, quovis prætextu, vel causâ emanatas, nullatenus attendi debere, minusque cuiquam prodesse modò posse, sed tanquam nullas & invalidas, nulliusque roboris vel momenti, rejiciendas esse, liceréque præfatis & aliis Judicibus, quibuscunque illis non obstantib. processus hujusmodi reassumere, & prout juris fuerit, terminare. Rom. 12. Jul. 1567.

CAP. IX.

Sanctionem piè & justè in homicidas & bannitos edictarum accurata declaratio & confirmatio.

Idem.

PIæ memoriæ Pius Papa IV. prædecessor noster, Pii II. Pauli, Sixti, Julii, Leonis, & Clementis prædecessorum literas, in bannitos, sicarios, & homicidas latas, cum statutorum, ordinationum, extensionum ampliationum, revocationum, cassationum, irritationum, annullationum, decretorum, confiscationum incorporationum, applicationum, voluntatum, hortationum, requisitionum, & mandatorum, ac omnibus & singulis aliis in eis respectivè contentis clausulis auctoritate Apostolicâ, per suas literas approbavit, & innovavit, ac perpetua roboris firmitate subsistere, & per singulos, quos literæ ipsæ concernebant & concernerent in futurum, sub excommunicationis, anathematis, maledictionis, infamiæ, suspensionis, diffidationis, criminis læsæ majestatis, seditionis, rebellionis, confiscationis, depositionis, privationis, inhabilitatis, & interdicti, ac aliis censuris & pœnis, Ecclesiasticis & temporalibus, ac corporis afflictivis, in eisdem literis contentis, quas contravenientes eo ipso incurrerent, perpetuò inviolabiliter observari, illasque etiam ad homicidas, sicarios, exititios, criminosos, rebelles, aliosque infames, propter homicidia & alia nefanda per eos perpetrata, excessus, crimina, & delicta, etiam ad hoc, ut ipsi in civitatibus, terris, castris, vel locis eorum, seu in quibus tunc morabantur, banniti & condemnati, etiam habitâ pace ab hæredibus, filiis, seu consanguineis occisorum, aut partium læsarum, non solùm à locis circumvicinis usq; ad quinquaginta milliaria, sed etiam ab omnibus & singulis civitatibus, terris, castris, & locis, etiam regni, & partium prædictarum nobis & dictæ Romanæ Ecclesiæ, mediatè vel immediatè, quomodolibet subjectis banniti & exules essent, & esse censerentur, nec in illis, seu eorum aliquo, etiam prætextu cujusvis licentiæ, salvi conductûs, remissionis, reductionis, revocationis, vel alterius gratiæ, per eos desuper quomodolibet pro tempore obtentæ, moram trahere possent. Et si in eis residerent, vel reperti essent, capi & detineri, & incarcerari, ac juxta criminum & excessuum per eos perpetratorum qualitatem, & literarum Pii II. & Clementis prædecessorum hujusmodi tenorem, sub pœnis in eisdem literis contentis, per officiales civitatis, terræ, castri, vel loci, in qua vel quo deprehensi forent, debitis pœnis plecti seu inde educi, & ad forum seu officiales, ad quos criminum seu excessuum eorundem punitio de jure vel consuetudine pertineret, remitti deberent, extendi & ampliari debere, & in eis locum habere decrevit. Et nihilominùs præmissa omnia & singula, prout per Pium II. Paulum, Sixtum, Julium, Leonem, & Clementem prædecessores præfatos statuta, ordinata, extensa, ampliata, revocata, cassata, annullata, inhibita, decreta, & declarata fuerant, etiam ad hoc, ut Duces, Barones, Marchiones, Comites Domini temporales, Vicarii, Feudatarii, Capitanei, Magnates, Principes, communitates, cives, officiales & personæ, ac alii, quos prædictæ & præsentes literæ concernunt, ac ipsorum singuli, literas & in eis contenta hujusmodi non observantes, & illis directè vel indirectè quomodolibet contravenientes, ac eis adhærentes, eorumque fautores & complices, singulas censuras & pœnas prædictas eo ipso, absque aliqua declaratione incurrerent & incurrisse censerentur. Ipsique Duces, Barones, Marchiones Comites, domini temporales, Vicarii & Feudatarii, civitatum, terrarum, castrorum, & locorum, etiam regni, & partium prædictarum, sibi & eidem Ecclesiæ immediatè subjectorum aliquos suos, & dictæ Ecclesiæ hostes & inimicos, aut subditos exules, bannitos, & facinorosos, cujuscunque statûs vel conditionis essent, publicè vel occultè ullo unquam tempore recipere vel acceptare, nullatenus præsumerent. Et si aliquos ad eorum dominia & territoria confugere contingeret, illos ex eorum dominiis vel territoriis hujusmodi expellere, seu ad simplicem jussionem vel requisitionem suam, & successorum suorum, quò vellet, & successores ipsi vellent, tutè conduci facere, ac quòd præmissa ab ejus subditis inviolabiliter observentur: omni excusatione cessante, cum effectu curare, sub similibus privationis & rebellionis, ac criminis læsæ majestatis pœnis, si contrafecissent, eo ipso incurrendis.

Necnon ut homicidæ, fautores & complices præfati, faciliùs capi & puniri possent, quòd communitates civitatum, & universitates terrarum, castrorum, & locorum, in quibus, seu quorum territorio, districtu, & ditione, dicta homicidia perpetrarentur, sub pœnis interdicti Ecclesiastici, & duorum millium per communitates, ac mille ducatorum per universitates, necnon civitatum, terrarum, & locorum eorundem Domicelli, Barones, Vicarii, & alii in temporalibus domini, sub majoris excommunicationis latæ sententiæ, & quinque millium ducatorum auri, præfatæ Cameræ irremissibiliter applicandorum, eo ipso, absque alia declaratione incurrendis pœnis, eosdem homicidas complices, & fautores statim capere ac omnem exactissimam diligentiam, de qua per publica documenta fidem etiam facere tenerentur, capi facere: & si eos capere non possent, statim commissum homicidium universitatibus, seu incolis & habitatorib. oppidorum & locorum circumvicinorum, ad quæ declinabunt seu declinare poterunt, notificari. Communitates verò, & domini in temporalibus prædicti, ad quorum ditiones tales declinabunt, cum primum id ad eorum notitiam devenerit, eos apprehendere, seu apprehendi facere: quod si non potuerint, similiter id universitatibus seu incolis & habitatoribus vicinorum locorum, ad quæ declinabunt, aut verisimiliter declinare poterunt, insinuare, & captos ad eorum

eorum Judices ordinarios traducere & tradere, sub similibus pœnis tenerentur, & deberent de novo statuit, ordinavit, inhibuit & declaravit. Et similiter quibusvis dictæ sedis Legatis, etiam de latere, ac Nunciis, & Provinciarum Rectoribus, necnon suis, & dictæ Romanæ Ecclesiæ Vicariis in temporalibus pro tempore existentibus, & præfatis communitatibus, omnem, super absolutionis homicidiorum hujusmodi, per eum & prædecessores suos ac sedem eandem, sub quavis forma & verborum expressione, concessam, approbatam, & innovatam auctoritatem & facultatem revocavit, cassavit irritavit & annullavit. Et si quando similes absolutiones per eum, & successores suos Rom. Pontifices, & sedem præfatam concedi contingeret, illas per Judices & officiales, ad quos pertineret nisi ttinæ literæ Apostolicæ, sub intervallo unius mensis pro singulis literis hujusmodi, cum expressa derogatione præsentium, desuper emanarent, nullatenùs admitti vel observari voluit, prout in singulis literis prædictis plenius continetur.

Cùm autem statim, ubi nos ad summi Apostolatûs apiceni (divinâ cooperante providentiâ) assumpti fuimus, ob earundem literarum non observationem, in eisdem civitatibus, terris & locis, ac etiam in alma urbe nostra, varias dissensiones, discordias, & odia vigere, lattocinia, & homicidia, aliaque nefandissima crimina perpetrari, ac præfatos Pium II, Paulum, Sixtum, Julium, Leonem, Clementem, ac Pium IV. prædecessores, pro felici ac tranquillo statu & commodo personarum, tam dictæ urbis, quàm aliarum civitatum, terrarum & locorum prædictorum, præmissa statuisse, ordinâsse & peregisse perspexerimus: Idcirco nos quoque eâdem ratione quietis videlicet ac pacis moti, habitâ super his cum venerabilibus fratribus nostris ejusdem sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus deliberatione maturâ, ac de illorum unanimi consilio & assensu singulas Pii II, & Pauli, ac Sixti, necnon Julii & Leonis, & Clementis, & Pii IV. prædecessorum literas hujusmodi, cum statutorum, ordinationum, extensionum, ampliationum, revocationum, cassationum, irritationum, annullationum, decretorum, confiscationum, incorporationum, applicationum, voluntatum, hortationum, requisitionum, & mandatorum, omnibusque & singulis aliis in eis respectivè contentis clausulis, Apostolicâ auctoritate prædictâ, tenore præsentium, approbamus confirmamus, & innovamus, illisque perpetuum & inviolabilis firmitatis robur adjicimus ac ab omnibus & singulis, quos illæ concernunt, penitùs, ac sub prædictis per contrafacientes irremissibiliter incurrendis pœnis, observari volumus atque decernimus, easdemque literas ad hoc, ut si homicidæ, sicarii, banniti in civitatibus, terris, castris, & locis prædictis cuiquam damna aliqua intul rint, ipsique damnis taliter illatis, à civitatum communitatibus ac terrarum, castrorum, & locorum hujusmodi universitatibus, capti & deprehensi non fuerint, sed taliter delinquentes impunè evaserint, communitates ac universitates hujusmodi (præter hoc quòd ad damnorum quorumcunq; sic illatorum parti læsæ, damnaq; hujusmodi patienti, eorumq; hæredibus plenariam restitutionem & satisfactionem omninò teneantur) ad tantundem quantum damna illata hujusmodi existimata fuerint, Cameræ Apostolicæ realiter & cum effectu persolvendum, omninò sint astricti, auctoritate & tenore præfatis extendimus & ampliamus. Mandantes eisdem communitatibus & universitatibus, quatenus ipsæ in virtute sanctæ obedientiæ, & sub majoris excommunicationis, ac aliis nobis, & pro tempore existenti Romano Pontifici bene visis pœnis, eosdem sicarios & bannitos, in eorum civitatibus, castris, terris & locis commorantes, seu per eas & ea transeuntes, capere, & ad populum convocandum & coadjuvandum campanas pulsare, eosq; sic captos ad carceres conducere, aut Curiæ temporali consignare, omninò teneantur. Rom. 3. Non. Jul. 1566.

CAP. X.

In sicarios, bannitos, latrones, & homicidas æquissima constitutio, priorum Pontificum decreta confirmans.

Sixtus V.

HOc nostri Pontificatûs initio, inter multa Reipublicæ damna & incommoda, quæ menti nostræ obversabantur, nobis longè fuit gravissimum, quòd populos S. R. E. ditioni temporali subjectos, non modò ad rerum, substantiarumque suarum perturbationem & jacturam, sed etiam vitæ periculum redactos invenerimus, exulibus, bannitis, cæterisq; id genus facinorosis hominibus, ita undiq; ingruentibus & grassantibus, ut vix quisquam ab hac hominum peste tutus alicubi consistere posse videatur. Quare cùm ad hæc sananda mala, ex officii nostri debito, & præcipuâ erga nostros ac ejusdem Roman. Eccles. subditos charitate assiduè extimulemur, nihil non agere & tentare decrevimus, quò populis optata quies, salus, securitas & tranquillitas per nos restituatur. Quod ita demum, Deo auxiliante, speramus nos esse consecutos, si cautè provideatur, ne ullum domi forisque intra extrave fines nostros, criminosis hominibus hujusmodi pateat diffugium aut receptaculum, sed omninò legum & magistratuum severitatem, justitiæq; gladium subire, ac debitas pœnas luere cogantur.

Itaque de fratrum nostrorum consilio, omnes & singulas constitutiones à fel. record. Pio II. Paulo etiam II. Sixto IV. Julio similiter II. Leone X. Clemente VII. Julio III. Pio etiam IV. Pio V. Gregor. XIII. & quibusvis aliis Romanis Pontificibus prædecessoribus nostris, suo cujusque tempore, in detestabile prædictorum & aliorum infrascriptorum hominum genus, pro temporis & criminum ratione editas, cum omnibus & singulis eis contentis, quoad ea, quæ præsentibus non contrariantur, & exceptâ excommunicationis sententiâ, per easdem constitutiones in illis contravenientes promulgatâ, quàm ne animarum perniciem potiùs quam salutem adferat, consultò tollendam & submovendam duximus, ex certa scientia nostrâ approbantes & innovantes, illarumque omnium tenores, ac si de verbo ad verbum insererentur, pro expressis & insertis haberi volentes. Romæ primo Anno Pontificatûs Sixti V.

TITULUS IX.
DE FALSIS ET FALSUM EXPONENTIBUS.

CAP. I.

Personæ qualitatem & conditionem mentientes, ut aliquid facilius consequant. rei hoc obliquo tramite assecutæ fructu careant.

Innocentius VIII.

CUm, sicut non sine displicentia accepimus, nonnulli conscientiæ suæ prodigi, & avaritiæ morbo laborantes, ut literas Apostolicas gratis expediant, & officiales debitâ eorum portione defraudent, in eisdem literis, se nonnunquam venerabilium fratrum nostrorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium, aut dilectorum filiorum abbreviatorum de majori præsidentia, seu literarum prædictarum scriptorum, necnon aliarum personarum quarumcunque, ex quarum qualitatibus & privilegiis sive antiquâ consuetudine literas ipsas gratis expedire solent, nepotes, & quandoq; germanos interdum vero familiares continuos commensales fuisse & esse affirmare, & ut tales in dictis literis se inscribere facere ac fecisse non verentur, cùm reverà tales non fuerint, in animarum suarum periculum, ac officiorum Roman. curiæ non modicum præjudicium & gravamen. Nos fraudibus & deceptionibus hujusmodi, prout nostro incumbit officio, de remedio opportuno providere volentes motu proprio, & ex certa scientia, omnes & singulos cujuscunq; status gradûs & conditionis fuerint, & quocunque nomine nuncupentur, qui se Cardinalium, aut assistentium seu

scriptorum eorundem, aut aliarum personarum qoatumcunq;, ex quatum qualitatibus & privilegiis, sive antiquâ consuetudine literas ipsas gratis expediri solent, nepotes, seu germanos, aut familiares continuos commensales in eisdem literis nominaverint, cùm reverà tales non fuerint: excommunicationis sententiâ, à qua nisi per Rom. Pontificem pro tempore existentem, mortis articulo excepto, ac satisfactione prævià absolvi non possint, auctoritate Apostol. per præsentes innodamus. Et nihilominùs concessiones & gratias in eisdem literis contentas quascunque, ipsasq; literas hactenus expeditas & expediendas, viribus omninò carere, eisq; & eorum singulis, in aliquo suffragari non potuisse, nec in futurum posse, motu, auctoritate & scientià similibus decernimus, & declaratio nostra hujusmodi in Cancellaria Apostolica publicetur, & in illius libro describatur, & perpetuis futuris temporibus inviolabiliter observetur. 18. Aug. 1487.

CAP. II.

Qui personis interpositis beneficior. provisionem venantur, aut seipsos in canonico examine offerunt, quo alterius ignorantiæ & imperitiæ fucum præbeant, falsumq; tueantur, excommunicantur.

Paulus IV.

INter cæteras curas, quibus ex Apostolatûs officio assiduè urgemur & premimur, ea continuè animo nostro fixa fuit, ut beneficia Ecclesiastica, præsertim curam animarum habentia, personis conferantur idoneis, quæ vellent & possent apud ea personaliter residere, scirentq; eis laudabiliter deservire. Et ad hoc dilectos filios nostros Bernardinum sancti Matthæi Tranen. & Scipionem sanctæ Potentiæ de Pisis, ac Joannem sancti Joannis apud portam Latinam titulorum, Reumanum, nuncupatos presbyteros Cardinales, qui unà cum venerabili fratre Francisco Episcopo Gebenens. Datario nostro distributioni & provisioni beneficiorum hujusmodi præessent, jam dudum deputavimus. Verùm, cùm audiamus, eosdem Cardinales & Datarium, licèt in his eam, quam possunt, majorem semper adhibuerint & indies adhibeant diligentiam, personas quibus beneficia ipsa conferenda sunt, super literatura examinando, de eorum vita & moribus, ac beneficiis per eos obtentis, aliisque ad præmissa facientibus, accuratè inquirendo, diversimodè tamen circumveniri & falli, ac diversas ei fraudes in præmissis fieri, aliquibus se alios esse simulantibus, & tanquam tales, se in examine supponentibus, & aliis beneficia pro personis sibi cognitis, & id ignorantibus, ut postmodum eum eis beneficia, etiam per simoniacam pravitatem contractare, & super eis pacisci possint: aliis beneficia, tam pro se, quàm aliis personis, cum oblatione diversarum pensionum annuarum diversis personis, etiam familiaribus, continuis commensalibus nostris, aut aliis, quos ipsi nobis gratos & acceptos esse existimant, annuatim persolvendarum, & sic simoniacam hæresim incurrendo: aliis beneficia hujusmodi pro diversis aliis, sub spe pensionem annuam, aut aliud commodum temporale ab eis consequendi: aliis beneficia ipsa pro seipsis animo & intentione, & interdum pacto expressè firmato, de eis postmodum in favorem aliorum, qui aliquando minùs idonei, & non benemeriti existunt, eum simili pensione aut commodo, aut sine illa, vel illo resignandis & dimittendis, maxima cum instantia obtinere procurantibus. Nos præmissis fraudibus & dolis, ac hæresi Simoniacæ, quantum cum Deo possumus, efficaciter occurrere volentes, Apostolicâ auctoritate, tenore præsentium, statuimus & ordinamus, atq; decernimus, quòd de cætero omnes & singuli, qui post publicationem præsentium in locis infrà scriptis faciendam, occasione beneficiorum obtinendorum se alios esse simulaverint, & tanquam tales se in examine supposuerint, aut beneficia pro personis id ignorantibus, seu pro se vel pro aliis cum oblatione alicujus pensionis annuæ, aut pro aliis; cum spe pensionem annuam, aut aliud, quantumvis modicum temporale commodum ab eis consequendi, vel pro seipsis principaliter, animo & intentione, ea postmodum in favorem aliorum, etiam quantumvis idoneorum & benemeritorum, cum simili pensione aut commodo, aut etiam sine eo resignandi, obtinere procuraverint, cujuscunq; status, gradûs, ordinis & conditionis existant, etiam si Episcopali, aut aliâ majori dignitate Ecclesiasticâ, vel Cardinalatûs honore, seu mundanâ, etiam Regali, Ducali, aut Marchionali præeminentiâ præfulgeant, excommunicationis & anathematis, ac maledictionis æternæ sententiam, à qua, nisi à nobis, aut Rom. Pontifice pro tempore existente, præterquam in mortis articulo constituti, absolvi nequeant, necnon privationis omnium & singulorum beneficiorum Ecclesiasticorum, cum cura & sine cura, secularium & quorumvis ordinum regularium, per eos in titulum vel commendam, aut alios quomodolibet obtentorum, & inhabilitatis ad illa & alia in posterum obtinenda pœnam, eo ipso, absq; alia desuper facienda declaratione incurrant, ita ut constito solùm summariè & extrajudicialiter, quòd ipsi contra tenorem præsentium aliquid fecerint, per curiæ causarum Cameræ Apostolicæ generalem auditorem seu viceauditorem, vel ejus locumtenentem pro talibus & ut tales publicari possint: Et nihilominùs, sic, ut præfertur, obtentæ provisiones & commendæ, aliæq; dispensationes nullæ sint, irritæ & inanes, nullumq; alicui jus in ipsis beneficiis vel ad illa tribuant, nec aliquis earum vigore fructus suos faciat, sed ad eorum restitutionem teneantur, possintque beneficia, tam sic impetrata, quàm per eos antè obtenta, tanquam modo præmisso vacantia, à nobis & Rom. Pontifice pro tempore existente duntaxat liberè impetrari. Volumusq; statutum, ordinationem, & decretum nostra hujusmodi, etiam quoad monasteria monialium, & alia beneficia, per moniales aut alias mulieres obtineri solita, locum habere.

CAP. III.

Surreptitiæ sunt literæ per falsam rei narrationem extortæ & impetratæ.

Leo Decimus.

INhærendo *a* vestigiis prædecessorum nostrorum Romanor. Pontificum, sicut non absque gravi displicentia accepimus, nonnulli animæ suæ prodigi & avaritiæ morbo laborantes, ut literas Apostolicas gratis expediant, & Romanæ Curiæ officiales debitâ eorum portione defraudent, in eisdem literis nonnunquam venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. Vicecancellarii, & aliorum Cardinalium aut dilectorum filiorum Abbreviatorum de minori præsidentia, seu literarum prædictarum scriptorum, necnon aliarum personarum quarumcunq;, ex quarum qualitatibus, & privilegiis sive antiquâ consuetudine, literas ipsas gratis expedire solent, nepotes, & quandoque germanos, interdum verò familiares continuos commensales fuisse & esse affirmare, & ut tales in dictis literis se inscribi facere & fecisse non vereantur; cùm reverà tales non fuerint, in animarum suarum periculum, & officiorum ejusdem Rom. Curiæ non modicum præjudicium & gravamen. Nos igitur fraudibus & deceptionibus hujusmodi, prout nostro incumbit officio, de remedio oportuno providere volentes, motu proprio, & ex certa nostra scientia, ac de Apostol. potestatis plenitudine, omnes & singulos, cujuscunque statûs, gradûs, vel conditionis fuerint, & quocunq; nomine nuncupentur, qui se Vicecancellarii, aut aliorum Cardinalium vel Abbreviatorum, seu scriptorum eorundem, aut aliarum personarum quatumcunque, ex quarum qualitatibus & privilegiis, sive ex antiqua consuetudine hujusmodi literas ipsas in toto vel in parte gratis expedire solent, nepotes,

a *Convenit hæc constitutio cum ea, quam Innocentius edidit in hanc rem sup. cap. I. eod.*

fratres

fratres, aut familiares continuos commensales in eisdem literis, etiam motu proprio concessis nominaverint, si reverà tales nepotes, aut fratres, familiares continui commensales non fuerint, necnon officiales præmissa fieri procurantes, seu permittentes, excommunicationis sententiâ, à qua non nisi per Romanum Pontificem pro tempore existentem (articulo mortis excepto, ac debitâ satisfactione prævià) absolvi possint, auctoritate Apostolicâ per præsentes innodamus, eosque ex communicationis sententiam hujusmodi in dictum eventum exnunc, prout extunc, & econtrà incurrisse declaramus, & pro talibus publicè judicari mandamus: Ac ipsos officiales procurantes seu permittentes hujusmodi, à suorum officialium perceptione emolumentorum per continuum, ultra alias pœnas, quas propterea incurrent, omninò suspendimus. Et nihilominùs concessiones & gratias in eisdem literis contentas quascunque, ipsasque literas hactenus, tam per Cameram, quàm Cancellariam expeditas & expediendas, viribus omninò carere, eisque quos concernunt, & eorum singulis in aliquo suffragari non potuisse, neque in futurum posse. sed omninò surreptitias, invalidas & nullas fuisse, esse & fore, sicque per quoscunque Judices, etiam sanctæ Roman. Ecclesiæ Cardinales, ac sacri Palatii Apostol. auditores, in quacunque instantiâ, sublatâ eis & eorum cuilibet quâvis aliter interpretandi & judicandi facultate interpretari, & judicari debere, ac irritum & inane, quicquid secus super iis, quâvis auctoritate, etiam per nos & successores nostros Romanos Pontifices, qui pro tempore fuerint, scienter vel ignoranter contigerit attentari, motu & scientiâ similibus decernimus & declaramus: Ac volumus, quòd mandatum, decretum, & declaratio nostra hujusmodi in Cancellaria Apostolica publicentur, & in illius libro describantur, ac perpetuis futuris temporibus observentur. Rom. 20. Febr. 1517.

CAP. IV.

Excommunicantur adulterantes & falsificantes literas Apostolicas.

Sixtus V. *ex bulla cœnæ Domini.*

EXcommunicamus & anathematizamus omnes falsarios literarum Apostolicarum, & in forma Brevis, ac supplicationum gratiam vel justitiam continentium, per Romanum Pontificem, vel sanctæ Romanæ Ecclesiæ vicecancellarium, seu gerentes vices eorum, aut de mandato ejusdem Romani Pontificis signatorum, aut sub nomine ejusdem Romani Pontificis, seu vicecancellarii aut gerentium vices prædictorum signantes supplicationes Innocent. Papæ III. quæ incipit: Ad falsariorum, cum omnibus pœnis in ea contentis, ad falsificantes seu mutantes supplicationes, per nos seu de mandato nostro signatas & datas, sine nostra aut Datarii nostri licentia.

TITVLVS X.
DE AMBITU.
CAP I.

Quò altiora & sanctiora sunt honorum fastigia, eò mitiùs & modestiùs homines ambire decet. Pontificatûs itaque electionem ante sedem vacantem procurans, & suffragia venatus, excommunicatur, & ab omnibus dignitatibus abdicatur.

Paulus IV.

CUm secundùm Apostolum, nemo debeat sibi honorem assumere, sed qui tanquam Aaron vocatur à Deo, facilè ab omnibus judicari potest, quàm graviter excedant, errent, & peccent, qui tam inferiores, quàm superiores dignitates Ecclesiasticas, & ipsam denique beati Petri sedem ac Apostolicæ dignitatis culmen & apicem, à Deo Optimo Maximo, à quo omnia bona procedunt, nullâ prorsus humanâ ope, nec cujusvis auxilio, consilio, vel favore interveniente, provenire non arbitrantur, sed illas tanquam venales, aut aliàs in dispositione mortalium constitutas, diversis modis & mediis ambire & assequi, seu potiùs usurpare præsumunt.

Nam ut Romanæ, & cujuslibet alterius, tam ante, quàm post Domini Dei & Redemptoris nostri Jesu Christi in terris adventum, bene institutæ reipublicæ, de ambitu, & contra ambitûs reos sanctissimè promulgatas, & inviolabiliter observatas leges, ad præsens omittamus, nonne hujusmodi detestabile ambitûs scelus, etiam jure divino gravissimè punitur, cùm Absalon, qui regnum genitoris sui adhuc viventis ambiebat, ex mulo cui insederat, elevatus, capillis capitis sui quercui suspensus remansit, & à Joab tribus lanceis in corde transfixus fuit? Nonne illud sacrorum Conciliorum à sancta Dei Ecclesia receptorum & approbatorum auctoritas diversimodè detestatur & punit, cùm quemcunque Presbyterum, aut diaconum, seu clericum, qui Papâ incolumi, & eo inconsulto subscriptionem pro Romano Pontificatu commodare, aut pictatia promittere, seu sacramentum præbere tentaverit, aut aliquod suffragium polliceri, vel de hac causa, privatis conventiculis factis aliquid deliberare, & decernere præsumpserit, loci sui dignitate & communione privandum, anathematisque pœnâ plectendum censeat, & propter occultas fraudes, & conjurationum hujusmodi secretas insidias, si quis harum actionum particeps, consilio eorum, qui de Pontificali agunt ambitu, ad notitiam Ecclesiæ deferat, & rationali probatione convincat, eum non solùm ab omni culpa purgatum remanere, verùm etiam remuneratione non indignâ sublevari velit, & statuat, & exinde, non modò sacrorum canonum, sed etiam secularium legum interpretes peritissimi, ambientes Papatum, aut super eo, Papâ vivente, & inconsulto, tractantes, seu conventicula facientes, crimen læsæ majestatis in primo capite, & Simoniacæ hæreseos incurrere decreverint, non sine clara & aperta ratione, cùm omnis tractatus de loco, dignitate, & bonis alicujus viventis, eo non consentiente, ab utroque jure prohibeatur, & reprobetur: præsertim cùm inde præstetur votum captandæ mortis, quod sacri canones & venerandæ leges passim abhorrent & detestantur. Accedit, quòd cùm inter Pontificem & Ecclesiam contrahatur spirituale conjugium, quod fortius est carnali, gravissimæ pœnæ ex utriusque juris censura imponuntur iis, qui constanti matrimonio, de alio conjuge tractare præsumunt. Quare cùm peccatis ingentibus, plures indies beati Petri sedem, nobis viventibus & inconsultis, ambire, & conventicula superinde facere dignoscantur, & ad hoc suffragia S. R. E. Cardinalium obtinere, & quodammodò subarhare procurent & satagant.

Nos cupientes hujusmodi detestabile ambitûs, & illi conjuncta, Simoniacæ hæreseos, & læsæ Majestatis crimina, non solùm nostris, sed etiam successorum nostrorum Romanorum Pontificum pro tempore existentium temporibus, perpetuò abolere, & non solùm ex usu, sed etiam ex mentibus hominum, præsertim in electione Romani Pontificis, qui Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi in terris Vicarius existit, radicitùs evellere, & in præmissis, pro tantæ rei necessitate, & periculi magnitudine, ut tenemur, salubriter providere, habitâ super his cum venerabilibus fratribus nostris, ipsius sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus deliberatione maturâ, de eorum consilio & unanimi assensu, hâc nostrâ perpetuò valiturâ constitutione, Apostolica auctoritate, & de nostræ Apostolicæ potestatis plenitudine, omnes & singulas excomunicationis, suspensionis, & interdicti, ac privationis, & quasvis alias sententias, censuras, pœnas, dudum à Romanis Pontificibus prædecessoribus nostris, aut sacris Conciliis, seu sanctorum Patrum nostrorum decretis, statutis, capitulis, canonibus, constitutionibus, & ordinationibus, contra sic ambientes quomodo-

libet latas & promulgatas, approbamus & innovamus, ac perpetuo observari, & in viridi observantia, si forsan in ea non sint, reponi & esse debere. Necnon quoscunque in præmissis, tam nostro, quàm successorum nostrorum prædictorum tempore, publicè vel occultè, aut aliàs quomodolibet delinquentes, cujuscunque statûs, gradûs, ordinis, conditionis, & præeminentiæ existant, etiam si Episcopali, Archiepiscopali, Patriarchali, aut aliâ majori Ecclesiasticâ dignitate, seu Cardinalatûs honore, vel Mundanâ, etiam Ducali, Regali, Reginali, aut Imperiali auctoritate seu excellentiâ præfulgeant, & eorum quemlibet, sententias, censuras, & pœnas prædictas incurrere volumus atque decernimus. Et nihilominùs considerantes dignum esse, ut quos Dei timor à malo non revocat, Ecclesiasticæ saltem coërceat severitas disciplinæ, de similibus consilio, & assensu, ac auctoritate, & plenitudine potestatis volumus, & declarando statuimus, ordinamus & decernimus, quòd sententiis, censuris, & pœnis prædictis, in suo robore & efficacia remanentibus, ac effectum suum sortientibus, omnes & singuli, tam clerici, quàm utriusque sexûs laici, qui per se vel alios, nobis viventibus & inconsultis, verbis vel scriptis, aut nunciis, cum aliquo de futuro Pontifice eligendo, hactenus tractârunt, vel tentârunt, seu in posterum Romano Pontifice vivente & inconsulto, tractabunt, vel tentabunt, etiamsi, ut præfertur, qualificati, & dignitate, honore, & auctoritate, & excellentiâ prædictis præditi existant, sint ipso jure & facto, absque alia desuper ferenda sententia, excommunicati excommunicatione majori, & maledictione æternâ damnati, & ab excommunicatione & maledictione hujusmodi per alium, quàm per nos, & Romanum Pontificem pro tempore existentem, præterquam in mortis articulo absolvi non possint, incurrerintque, & incurrant respectivè crimen Simoniacæ hæreseos, & læsæ majestatis in primo capite, ac privationem omnis, etiam Episcopalis, Archiepiscopalis, & Patriarchalis, ac cujusvis alterius majoris, vel minoris dignitatis, ac Cardinalatûs honoris, necnon Ducalis, Regalis, Reginalis, & Imperialis auctoritatis & excellentiæ, ac omnium & singularum Ecclesiarum cathedralium, etiam Metropolit. & Patriarchalium, Monasteriorum quoque ac Prioratuum, aliorumque beneficiorum & officiorum Ecclesiasticorum, cum cura & sine cura, secularium, careantque voce activâ & passivâ, ac effecti sint, & efficiantur respectivè perpetuò inhabiles & incapaces omnium dignitatum, honorum, bonorum, jurium, & legitimorum actuum, perpetuâque infamiâ ubique gentium sint notati & notentur respectivè, nec infamia hujusmodi ab eis aboleri, neque ipsi ullo unquam tempore ad vocem, dignitates, honores, bona, jura, & actus hujusmodi, nisi ex speciali verbo, & mandato nostro, seu Romani Pontificis pro tempore existentis, nostrâ, seu illius manu propriâ subscripto, ac specificâ, & individuâ reatûs & culpæ suæ qualitate expressâ, restitui possint. Quodque similes sententias, censuras & pœnas respectivè incurrerint & incurrant ipso jure & facto, ac sine alicujus sententiæ prolatione, omnes & singuli, etiam ut præmittitur, qualificati, & dignitatibus hujusmodi præditi, cujusvis sexûs & ordinis existant, qui per se vel alium, seu alios, à die nostræ ad summi Apostolatûs apicem assumptionis, usque in hanc diem, in præmissis, aut eorum aliquo, quodvis auxilium, consilium vel favorem, seu operam verbis vel scriptis, aut re vel facto, seu promissione, pollicitatione, suasione, vel his omnibus insimul, aut quovis alio modo, directè vel indirectè, vel incidentaliter præstiterunt, seu in futurum, quovis, etiam successorum nostrorum Romanorum Pontificum tempore præstabunt, aut in præmissis mediatores, proxenetæ, nuncii, mandatarii, procuratores, seu trapezitæ fuerunt, vel in posterum, ut præfertur, erunt, seu aliàs in præmissis, quovis modo se intromiserunt vel immiscuerunt, seu in posterum, etiam tempore successorum hujusmodi habebunt, nisi ea nobis, aut successoribus nostris, quorum tempore id continget, vel alteri, cui id per nos vel successores prædictos commissum fuerit, per se vel alium seu alios, cùm primùm commodè poterunt, revelaverint, etiamsi in præmissis aliquod aliud auxilium, consilium, vel favorem, aut opem non præstiterint. Nos enim iis, qui præmissa revelaverint, etiamsi complices fuerint, non solum veniam, sed etiam gratiam & præmia pollicemur, prout etiam successores nostros præfatos facturos esse confidimus, ad hoc, ut eorum judicio participes tanti criminis valeant coërceri. Et si quis ullo unquam, etiam dictorum successorum nostrorum tempore, præsentes literas, & in eis contenta quæcunque injusta, illicita, vel iniqua existere, aut in toto, vel in parte non valere, seu aliquo tempore non valitura esse, vel à nobis sic fieri non potuisse, aut non debuisse, ausu temerario asserere præsumpserit, cujuscunque dignitatis existat, etiam si Cardinalatûs honore, aut Regis, vel imperiali præeminentiâ & excellentiâ præfulgeat, ipso jure & facto anathematis mucrone percussus sit, & contra eum, tanquam verè schismaticum & hæreticum, inquiri, & tanquam talis puniri, ejusque memoria damnari possit. Rom. 17. Cal. Jan. 1558.

CAP. II.

Judicis electioni, non opes aut favores, sed virtutum ornamenta suffragari debent, nec ad officia admittantur, qui ambitûs rei sunt, & precio mercantur, quod dignitate præstare nequeunt.

Pius V.

ETsi Rom. Pontificis continua, indefessaque meditatio circa subditorum suorum commodum & utilitatem continuè implicatur, ac quæ iis, quos ut filios tenerè diligit, obesse posse credit, de medio tollit: negotiorum tamen multitudine pressâ, singula in dies singulos, considerans illorum executionem etiam dietim disponit, ut & negotia ipsa salubriùs dirigantur, ac ipsi subditi paulatim sui in eos amoris cognoscant indicia. Sanè licèt aliàs, ne ordo justitiæ perverteretur, & ex certis aliis inibi expressis causis, per civiles constitutiones salubriter fuerit statutum, ut Judices, & alii justitiæ administratores sine quoquo suffragio fieri debeant, gravissimis etiam injunctis pœnis, qui præmissam constitutionem transgredi ausi quoquomodo fuissent: accepimus tamen nuper, non sine animi nostri displicentia, nonnullos pro consequendis officiis & dignitatibus, jurisdictionis exercitium habentibus, pecunias & alias res solvere & promittere aliquibus Curialibus, quorum intercessionibus & favoribus talia officia & dignitates obtinent. Licetque nos pro nostri pastoralis officii debito, præmissa conniventibus oculis pertransire nequeuntes, omnem adhibuerimus diligentiam, ut tam ambitiosi hujusmodi, quàm pecuniarum hujusmodi receptores & stipulatores, tam publicè, quàm secretè reperirentur, nihilominùs exinde nihil certi expiscari hactenus potuimus.

Cupientes igitur præmissis modum aliquem imponere, ac eos, quos civilium pœnarum timor à similibus non coërcet, per canonicas sanctiones, auctoritate Apostolicâ, omninò deterrere, & avaritiæ hujusmodi genus, juri & justitiæ hujusmodi tam obnoxium de medio tollere, constitutionis civilis, ac pœnarum per illas statutarum tenorem & formam, præsentibus pro expressis habentes, motu simili, &c. & ex certa nostra scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine, omnes & singulas leges, constitutiones, statuta, & decreta, contra delinquentes hujusmodi, tam à jure civili, quàm à sacris canonibus facta, ac in illis contenta, punitiones, & pœnas quascunque in tales inflictas, harum serie innovamus, easque idem robur, eandemque vim obtinere volumus atque statuimus, quod, & quam habuissent & haberent, si hactenus ad unguem observatæ fuissent, vel à nobis per præsentes emanarent. Insuper quoque, ut earum usu pœnarum

pœnarum multiplicatione stabilior efficiatur, hâc nostrâ perpetuò valiturâ constitutione, quamque vim legis, etiam inviolabilis habere sancimus, legibus, constitutionibus, statutis & decretis prædictis præjudicium non inferendo, quinimò illis addendo, decernimus & ordinamus, quòd de cætero perpetuis futuris temporibus, nemini cujuscunque dignitatis, statûs, gradûs, ordinis & conditionis fuerit, liceat mediante pecuniâ vel solutione, & traditione, ac promissione aliarum rerum, etiam per interpositas personas, aut aliàs quovis modo faciendas, aliquas dignitates & officia, exercitium & administrationem jurisdictionis habentia, procurare assequi, vel obtinere, ac si quis in his præsentibus contravenisse quoquo modo dici aut censeri poterit, ipsum contravenientem eo ipso confiscationis omnium bonorum, degradationis, & amissionis, tam privilegii Doctoratûs, quàm quorumcunque per eum obtentorum officiorum, tam secularium, quàm Ecclesiasticorum, ac demum ultimi supplicii pœnas, irremissibiliter incurrere volumus. Cæterùm, ut fraudibus, quæ circa præmissa exoriri possent, faciliùs occurratur, pari modo statuimus, quòd ubicunque & quandocunque compertum fuerit, per interpositam personam aliquas pecunias, seu alias res traditas seu promissas fuisse alicui Curiali familiari, vel cuicunque alteri personæ, pro officiis & dignitatibus, jurisdictionis administrationem habentibus, is, qui officium hujusmodi obtinuerit, se à præmissis, attentâ interpositione personæ hujusmodi, nullatenùs excusare queat, quinimò nullâ admissâ ignorantiæ excusatione, ipso jure præsumatur solutionem & promissionem hujusmodi de eorum, qui officia & dignitates similia obtinuerunt, consensu & mandato penitùs esse facta, iisdemque propterea pœnis subjacere omninò intelligatur. Postremò ne ii, qui in præteritum talia officia, seu dignitates solutionibus seu promissionibus mediantibus impetraverint, credant se, per præsentes, absolutos esse; eisdem motu, scientiâ & potestatis plenitudine perpetuò declaramus, eos pœnas in tales à jure communi inflictas incurrisse, & contra eos, ad pœnarum hujusmodi prosecutionem procedi posse. Eos verò qui similibus mediis aliqua officia & dignitates, similiter jurisdictionis administrationem habentia, obtinent, si in futurum quippiam unquam, vigore præcedentium promissionum, in assecutione officii hujusmodi factarum solverint, ipso jure & facto pœnas in hac nostra constitutione contentas incurrere, præsentesque nostras, tam eos, qui in futurum officia similia & dignitates solutionibus & promissionibus præcedentibus obtinebunt, quàm eos, qui jam obtinuerunt, si in futurum aliquid manutentionis in eis, aut aliâ causâ solverint, ligare volumus. Decernentes, contra præmissa, quodvis pactum, etiam juramento vallatum, ac instrumenta, & alias forsan desuper editas scripturas, minimè in causa esse posse, quò minùs solvere habentes, si pro præmissis solverint, pœnas præsentibus contentas incurrant. Nos enim pacta, conventiones, promissiones, & scripta, ac alia quæcunque quomodolibet, ut præfertur, inita, exinde cassamus, irritamus, & annullamus, eosque à juramentis, & aliis nexibus prædictis absolvimus, necnon præsentes, & desuper forsan conficiendas literas perpetuis futuris temporibus dare, ac omnes & singulos à data præsentium irremissibiliter ligare volumus, illasque nullo unquam tempore de subreptionis vel obreptionis vitio, aut intentionis nostræ vel quopiam alio defectu notari, aut sub quibusvis revocationibus & derogationibus comprehendi nullatenùs posse, sicque per quoscunque Judices, &c. & causarum palatii Apostolici auditores, ac sanctæ Rom. Ecclesiæ Card. sublatâ, &c. judicari debere, irritum quoque, &c. decernimus.

CAP. III.

Pœnæ jure civili in ambitûs reos sancita confirmantur & extenduntur ad recipientes pecunias & mediatores.

Idem,

Cum nuper, ne ordo justitiæ perverteretur, & ex certis aliis causis animum nostrum moventibus, fuerint confirmatæ omnes, & singulæ leges, constitutiones, statuta, & decreta, contra ambientes officia, jurisdictionis administrationem habentia, eaque pretio seu promissionibus acquirentes, tam à jure civili, quàm à sacris canonibus facta, ac in illis contenta, punitiones & pœnas quascunque in tales inflictas innovaverimus, easque idem robur, eandemque vim obtinere voluerimus, atque statuerimus, quod, & quam habuissent & haberent, si hactenus ad unguem observatæ fuissent, vel à nobis emanâssent: insuperque, ut earum usus pœnarum multiplicatione stabilior efficeretur: per nostram constitutionem perpetuò valituram, quam vim legis etiam inviolabilis habere voluimus, decreverimus inter cætera, quòd perpetuis futuris temporibus nemini, cujuscunque dignitatis, statûs, gradûs, ordinis, & conditionis fuerit, liceat mediante pecuniâ, vel solutione, & traditione, ac promissione aliarum rerum, etiam per interpositas personas, aut aliàs quovis modo faciendis, aliquas dignitates & officia, exercitium & administrationem jurisdictionis habentia, procurare, assequi, vel obtinere, sub gravissimis pœnis in dicta nostra constitutione, quam hic de verbo ad verbum pro expressâ haberi volumus & mandamus, expressis: attendentesque, quòd fortè probabiliter dubitari contingat, an dicta nostra constitutio comprehendat recipientes hujusmodi pecunias ac res, ac promissiones sibi factas stipulantes, ut officia prædicta exercitium ac jurisdictionis administrationem habentia conferri faciant, & mediatores, ac interpositas personas: Propterea nos, motu simili, & ex certa scientia, & de potestatis plenitudine, hâc nostrâ perpetuò valiturâ constitutione declaramus, & quatenus opus sit, addendo prædictæ nostræ constitutioni decernimus, quòd dicta nostra constitutio, ac omnes & singulæ pœnæ in ea expressæ, perinde ligent & afficiant omnes & quoscunque, cujusvis dignitatis existant, qui pro hujusmodi officiis jurisdictionis administrationem habentibus conferendis, aliquid dederint vel promiserint, ac mediatores & interpositas personas quascunque pecunias & alias res, ut suprà, receperint, ac si prædicti in dicta nostra constitutione comprehensi essent, & de illis in ea expressa mentio facta esset. Et præsentes perpetuò durare, ac omnes irremissibiliter ligare volumus & decernimus.

TITULUS XI.

DE SIMONIACIS, ET NE QUID DETUR, VEL EXIGATUR.

CAP. I.

Provisiones beneficiorum nunciantibus nihil detur aut promittatur.

Gregorius XI.

Solicitè debet vitari, quod noxium esse dignoscitur, & ex cupiditatis aviditate, etiam in honoris Apostolicæ sedis depressionem, ortum habere videtur. Sanè nuper ad nostrum pervenit auditum, quòd nonnulli inhonesta lucra quærentes, dum per sedem prædictam de personis aliquorum, apud sedem constitutis eandem, Patriarchalibus, Metropolitanis, & aliis cathedralibus Ecclesiis, sive monasteriis vacantibus providetur, vel personæ ipsæ ad hujusmodi, per dictam sedem, de aliis Ecclesiis transferuntur, aut aliàs ipsorum gubernationi committuntur, hujusmodi provisiones, translationes, commendas, sive commissiones, prædictis personis sic apud sedem prædictam constitutis, ut aliquod munus ab ipsis recipiant, denunciare festinant. Nos igitur, in præmissis (prout ex debito tenemur pastoralis officii) providere volentes, universis & singulis personis Ecclesiasticis cujuscunque

sexûs, ordinis, vel conditionis existant, etiamsi Pontificali, vel aliâ quâvis Ecclesiasticâ præfulgeant dignitate, auctoritate Apostolicâ, tenore præsentium, districtiùs inhibemus, ne de cætero illis, qui ipsis hujusmodi provisiones, translationes, commendas, sive commissiones earundem, sive de Romani Pontificis pro tempore existentis, sive de alicujus, vel aliquorum ex venerabilibus fratribus nostris sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, aut alterius cujuscunque mandato, seu aliàs qualitercunque apud dictam sedem nunciabunt, seu nunciari facient, sive dici, vel super hoc nova portari, aliquod directè vel indirectè, per se vel per alium, donent seu promittant, atque per alium datum seu promissum persolvant. Nos enim, quoscunque præsumentes contrarium quoquomodo, excommunicationis sententiæ subjacere volumus, & decernimus, ipso facto, à qua nullus ab alio, quàm à Romano Pontifice possit, nisi duntaxat in mortis articulo, absolutionis beneficium obtinere. Avenion. 6. Cal. Novemb. 1376.

CAP. II.

Simoniæ scelus penitùs evellendum pœnis sacris canonibus sancitis.

Leo X. *in Concilio Lateranensi.*

UT *a* nefariæ Simoniæ labes ac pestis, non solùm à Romana curia, sed ex omni etiam Christiana ditione in perpetuum ejiciatur, constitutiones per antecessores nostros, etiam in sacris Conciliis contra hujusmodi Simoniacos editas innovamus, easque inviolabiliter observari præcipimus, ac pœnas in eis contentas pro expressis & insertis haberi, & delinquentes etiam auctoritate nostrâ affici volumus.

CAP. III.

Simoniacorum pœna.

Pius V. *ex Concilio Tridentino.*

UT Simoniacæ pravitatis labes prorsus aboleatur, constitutiones antecessorum nostrorum contra Simoniacos editas, & præsertim Pauli Secundi *b*, inviolabiliter observari mandamus, & delinquentes, tam in sacrorum ordinum receptione, quàm in beneficiorum assecutione, statutis etiam inferiùs pœnis, nostrâ auctoritate, affici volumus. Quicunque igitur detestabile crimen Simoniacæ pravitatis commisisse convictus fuerit in consequendis ordinibus, eo ipso sit ab illorum executione per decennium, sine spe dispensationis, suspensus, & per annum carceribus mancipetur. Qui dignitates Ecclesiasticas Simoniacè acquisiverit, illis sit ipso jure privatus, & in futurum inhabilis ad eas & quascunque alias obtinendas. Qui beneficium, aut officium Ecclesiasticum Simoniacè adeptus fuerit, illis similiter sit ipso jure privatus *c*, & ad fructuum omnium quos perceperit, restitutionem teneatur, & perpetuò sit inhabilis ad ea, & quæcunque alia beneficia Ecclesiastica. Si quis autem tale crimen pluries commisisse convictus fuerit, præter supradictas pœnas, etiam corporaliter puniatur, & ab ordinibus Ecclesiasticis degradatus, à fidelium consortio ejiciatur. Qui verò ordines & beneficia Simoniacè contulerint, pœnis à jure statutis puniantur, cujuscunque gradûs, conditionis, dignitatis, etiam si Episcopi, Archiepiscopi, vel majores fuerint. Caveant prætereà quicunque ne in sacramentorum exhibitione Simoniacum aliquod faciant. Alioquin gravissimè puniantur per locorum ordinarios, qui hujusmodi criminis reos cum maxima severitate coërcere procurent, juxta Concilii Tridentini statuta.

a *Hæc constitutio à Martino V. antea in Concilio Constantiensi edita est.* b *Paulus III. in extravag. & Sixtus IV. in bulla, quæ incip. Etsi dominici gregis.* c *Ex Concil. Constantiens. Petrus Rebuff. in pract. benefic. tit. de simonia, num.* 8.

CAP. IV.

Beneficia purè & sincerè conferri debent, hoc est, absque pacto aliquo, conventione vel conditione, quibus Simoniæ vitium inducitur.

Pius V. *ex Concilio Tridentino.*

DUrum nimis & incommodum arbitramur, quòd Ecclesiarum ministri in iis, quæ ad ipsorum sustentationem suppeditant, dispendia patiantur. Quocirca cùm hanc ad rem, simulque prohibendam ab Ecclesia Dei avaritiæ pravitatem, editas antehac sanctiones, minimè satis esse intelligimus, novæ constitutionis subsidio cogimur providere. Cùm itaque aliàs, ex plurium Ecclesiarum cathedralium & collegiatarum constitutionibus, aut ex prava consuetudine, observari intelligeretur, ut in electione, præsentatione, nominatione, institutione, confirmatione, collatione, vel alia provisione, sive admissione ad possessionem alicujus cathedralis Ecclesiæ, vel beneficii, canonicatuum, aut præbendarum, vel partem proventuum, seu ad distributiones quotidianas, certæ conditiones, seu deductiones ex fructibus, solutiones, promissiones, compensationesvé illicitæ, aut etiam quæ in aliquibus Ecclesiis dicuntur *Turnorum lucra*, interponerentur: licèt sancta Synodus Tridentina hæc detestata mandaverit Episcopis, ut quæcunque hujusmodi, quæ in usus pios non converterentur, atque ingressus eos, qui Simoniacæ labis, aut sordidæ avaritiæ suspicionem haberent, fieri non permitterent, ipsique diligenter de eorum constitutionibus, sive consuetudinibus super prædictis cognoscerent, & illis tantùm, quas probarent, exceptis, reliquas ut pravas & scandalosas, rejicerent, eos verò, qui adversùs prædicta quâvis ratione commisissent, pœnis contra Simoniacos editis, teneri decreverit: multorum tamen indomitâ cupiditate, tam prædicta, quàm alia, ad beneficium & commodum ipsorum ministrorum edita, aut omnino contemnuntur, aut in varios sensus traducta perperàm eluduntur. Quare nos, pro divini cultûs exercitio simulque evocatorum ad illum auxilio, plenius, evidentiusque consulendum fore rati, revocamus & abolemus omnia & quæcunque privilegia, consuetudines, & statuta quarumcunque Ecclesiarum, cathedralium & metropolitanarum, ac majorum, necnon collegiatarum, etiam juramento, confirmatione Apostolicâ, aut alio quovis præsidio munita, ac etiam supra hominum memoriam, & longissimo ac quantocunque tempore etiam continuo observata, sive pro solvendis Ecclesiarum vel prælatorum debitis, sive pro supportandis illorum oneribus, sive aliis etiam majoribus, maximis, & urgentissimis causis concessa, & approbata, ac etiam multiplicatis vicibus innovata, extensa & moderata, quòd vacantibus ipsarum Ecclesiarum dignitatibus, canonicatibus, præbendis, portionibus, beneficiis, & officiis, fructus, ac etiam quotidianæ distributiones, ex eis, de primo ab ipsa vacatione anno, aut longiore, vel etiam breviore tempore proventuri, mensæ Episcopali, seu capitulari, aliové loco integrè vel partim remaneant, seu applicentur, aut in communes usus cedant, seu inter alios canonicos, & personas Ecclesiæ seu capituli dividantur. Quòdque nullus, etiam Apostolicâ auctoritate provisus, in Canonicum recipi, aut ad dignitatem, seu portionem, beneficium vel officium admitti, vel aliàs in ejus possessionem induci possit, nisi priùs de observandis hujusmodi privilegiis, consuetudinibus, & statutis, juramentum præstiterit, & obtentæ illorum derogationi, ac fructuum, & distributionum perceptioni renunciaverit, seu capitulo, & personis prædictis cesserit, seu (ut appellant *dulciaria*, aut quid aliud præstiterit. Quorum omnium tenores, causas, & effectus habemus præsentibus pro expressis, quibuscunque illa concepta sint formulis, nec non irritantibus, & aliis decretis roborata: Volentes ea omnia vires & effectum de cætero non habere. Præcipimus igitur, & interdicimus omnibus Episcopis, capitulis,

lis, collegiis, & personis, ad quos id pertinet, ne posthac fructus aut distributiones hujusmodi, nec prorsus ullam eorum partem retineant, neve ipsorum cessionem, vel renunciationem, aut dulciaria, vel alia quomodocunque petant, vel exigant, aut quenquam, sive ordinariâ, sive Apostolicâ auctoritate provisum, ad præstandum hujusmodi juramentum inducant, aut illi prædicta non facienti, possessionem impediant, vel remorentur. Quicunque contra fecerint, si Ecclesiarum antistites, tam diu à Pontificalis officii exercitio sint suspensi, donec satisfactione præviâ illis per sedem Apostolicam suspensio relaxetur: Capitula verò, & Collegia quæcunque Ecclesiastico subjaceant interdicto, ac singulares personæ in excommunicationis sententiam incurrant, à qua, nisi in mortis articulo constituti, ab alio, quàm à Romano Pontifice, absolutionis beneficium nequeant obtinere. Romæ, prid. Calend. Junii. 1570.

TITULUS XII.
DE MALEFICIS ET INCANTATORIBUS.
CAP. I.

Inquisitorum fidei officiis interest animadvertere in maleficos, incantatores & vanarum superstitionum observatores.

Alexander VI. *Angelo de Verona ordinis Prædicatorum, sacræ Theologiæ Professori, in provincia Lombardiæ hæreticæ pravitatis Inquisitori.*

CUm acceperimus in Provincia Lombardiæ, diversas utriusque sexûs personas, diversis incantationibus & diabolicis superstitionibus operam dare, suisque veneficiis & variis observationibus multa nefanda scelera procurare, homines & jumenta ac campos destruere, & diversos errores inducere, magnaque inde scandala exoriri: decrevimus, pro pastoralis officii nobis ex alto commissi ministerio, scelera hujusmodi compescere, ac scandalis & erroribus præmissis, quantum cum Deo possumus, occurrere. Eapropter, tam tibi, quàm etiam successoribus tuis per Lombardiam constitutis, de quibus in his & aliis plenam in Domino fiduciam obtinemus, committimus, & mandamus, etiam soli (honesto tamen comitatu per vos eligendo associati) contra easdem utriusque sexûs personas diligenter inquiratis, easque justitiâ mediante puniatis & compescatis. Et ut meliùs commissionem hujusmodi exequi possitis, contra illas vobis plenam & omnimodam harum serie concedimus facultatem, constitutionibus & ordinationibus Apostolicis, necnon indultis & concessionibus ordinariis forsan pro tempore factis, cæterisque contrariis quibuscunque non obstantibus.

CAP. II.

Hæreticum est, à dæmonibus expectare responsa.

Sixtus IV. *Vicario generali Episcopi Bononiensis.*

NUnciatum est nobis, nonnullos ordinis sanctæ Mariæ de monte Carmeli fratres, tantæ fuisse temeritatis, ut veriti non sint disputando & prædicando in civitate Bononiensi, ejusque comitatu, asserere, non esse hæreticum *a* & à puritate fidei alienum, dæmonum expectare responsa: ob quod adversus ipsius fidei puritatem scandala multa exorta videntur. Nos id indignè molesteque ferentes, & de præmissis certam notitiam non habentes, discretioni tuæ per præsentes committimus & mandamus, ut omni opportunâ adhibitâ diligentiâ & industriâ veram notitiam habere cures, an sint, qui fuerint hujusmodi assertores, & quæ scandala propterea sint exorta. Quicquid autem in præmissis inveneris, in scriptis authenticè redactum, ad dilectum filium Franciscum de Toleto, Notarium & Datarium nostrum domesticum sub tuo sigillo transmittas, ut ab eo de omni re certiores facti, quid agi conveniat, auctore Domino, statuere valeamus. Datum Romæ apud sanctum Petrum sub annulo piscatoris, de decimo octavo Junii, 1474. Pontificatûs nostri Anno secundo.

CAP. III.

Jurisdictione Inquisitorum pœnis jure sancitis plecti debent incantatores & sortilegi.

Adrianus VI. *Inquisitori Comensi.*

DUdum *a*, uti nobis exponi fecisti, per fel. rec. Julium Papam II. prædecessorem nostrum non sine magna tunc animi sui displicentia accepto, quòd per quendam Georgium de Casali, ordinis fratrum Prædicatorum professorem, & in civitate Cremonensi hæreticæ pravitatis Inquisitorem deputatum, in nonnullis Lombardiæ partibus & præsertim in locis, in quibus dictus Georg. Inquisitor deputatus erat, repertæ fuerunt quamplures utriusque sexûs personæ, propriæ salutis immemores, & à fide Catholica deviantes, certam sectam facientes, fidem, quam in sacri susceptione baptismatis susceperant, abnegantes, sanctam crucem pedibus conculcantes, & opprobria super eam perpetrantes, Ecclesiasticis & præsertim Eucharistiæ sacramentis abutentes, diabolum in suum dominum & patronum assumentes, eique obedientiam & reverentiam exhibentes, & suis incantationibus, carminibus, sortilegiis, aliisque nefandis superstitionibus jumenta & fructus terræ multipliciter lædentes: aliaque quamplurima nefanda, excessus, & crimina, eodem diabolo instigante committentes & perpetrantes, in animarum suarum periculum, divinæ majestatis offensam, perniciosumque exemplum & scandalum plurimorum. Contra quas, cùm dictus Georgius, tunc (ut asserebat) in dictis locis suæ inquisitioni deputatis, prout ipsius Georgii incumbebat officio, ipse Georgius processisset: nonnulli autem, tam clerici quàm laici illarum partium, quærentes plùs sapere quàm oportet, præmissa delicta ad ejusdem Georgii Inquisitionis officium non pertinere, temerè asserentes, præsumentes in populo errores & scandala seminaverunt: sicque eundem Georgium in populo odiosum reddere, & dicti Georgii officium impedire conati fuerunt, prout etiam tunc impediebant: ita quòd propter præmissa, personæ prædictæ delicta hujusmodi perpetrantes, remanebant impunitæ, & aliæ eorum exemplo ad similia perpetranda quotidiè inducebantur, in non modicum fidei opprobrium, animarum periculum, & scandalum plurimorum. Dictus prædecessor volens (ne inquisitionis officii executio quomodolibet retardaretur, & labes hæreticæ pravitatis longiùs venena diffunderet) providere, dicto Georgio per quasdam suas, in forma Bravis, literas commisit & mandavit, quatenus in locis ejusdem Georgii inquisitioni deputatis, de excessibus hujusmodi cognoscere, & contra quascunque personas, cujuscunque conditionis & præeminentiæ forent, inquisitionis officium exercere & exequi: ipsasque personas, quas in præmissis culpabiles repetiret, unà cum locorum ordinariorum Vicariis, quatenus voluissent interesse, juxta dictarum personarum demerita, corrigere & punire deberet, secundum modum contra alios hæreticos à jure ex sacris canonibus statutum: contradictores quoscunque per censuram Ecclesiasticam, & alia juris opportuna remedia compescendo. Eos verò, qui in præmissis consilium, auxilium vel favorem præstarent, præfatus prædecessor noster, eisdem indulgentiis uti & gaudere decrevit, quibus cruce signati contra alios hæreticos, ex indulto Apostolico eis concesso, tunc gaudebant & utebantur, prout in dictis literis pleniùs contine-

a *Directè pugnat cum analogia nostræ fidei, expectare à dæmonibus responsa. Cajetan. in quæst. 90. 22. S. Thom.*

a *De maleficis & incantatorib. vide flagellum hæret. Paul. Gril. l. 2. Alph. de cast. de punit. hær. Sylv. Prior. de dæm. mir.*

ti dicitur Et sicut eadem expositio subjungebat, non solùm delicta & crimina hujusmodi, contra fidem Catholicam, & Christianam religionem, sub jurisdictione inquisitoris Cremonensis, committuntur & perpetrantur, sed omnibus aliis locis & dioecesibus, sub jurisdictione aliorum Inquisitorum dicti ordinis congregationis Lombardiæ, indies perpetrantur & committuntur. Et cùm eadem sint delicta, eâdem profectò provisione & castigatione eis est, earundem literarum tenore, providendum. Quare tu, sicut asseris, in civitate Comensi, ubi dictæ pravitatis Inquisitor existis, tam tuo, quàm omnium aliorum dictorum ordinis & congregationis, hæreticæ pravitatis Inquisitorum ubilibet consistentium & deputatorum nominibus, fecisti nobis humiliter supplicari, ut literas prædictas ad vos extendere & ampliare, aliasque desuper opportunè dignaremur providere. Nos igitur hujusmodi supplicationi inclinati, literas prædictas, cum omnibus eis contentis clausulis, in omnibus & per omnia, prout in eisdem literis continetur, ad te & ad alios ordinis & congregationis hujusmodi Inquisitores, tam in præsentiarum deputatos, quàm in futurum, perpetuis futuris temporibus, deputandos, ac si tibi, & cuilibet Inquisitorum prædictorum dirigerentur, & directæ fuissent, Apostolicâ auctoritate & tenore concedimus. Romæ, 29. Julii, 1523.

CAP. IV.

Horrendis flagitiis propensiores sortilegi insontes puerulos deverantes, grandines & auras læsivas cum atroci fame exagitantes, sterilitatem in hominibus & armentis procurantes, Aliaq; quamplurima diaboli arte facientes prodigiosa & portentosa, damnantur.

Innocentius VIII.

SUmmis desiderantes affectibus, prout pastoralis sollicitudinis cura requirit, ut fides catholica, nostris potissimè temporibus, ubique augeatur & floreat, ac omnis hæretica pravitas de finibus fidelium procul pellatur, ea libenter declaramus, ac etiam de novo concedimus, per quæ hujusmodi pium desiderium nostrum nativum sortiatur effectum: cunctisque propterea, per nostrum operationis ministerium, quasi per providi operatoris sarculum erroribus extirpatis, ejusdem fidei zelus & observantia in ipsorum corda fidelium fortius imprimatur.

Sanè nuper ad nostrum, non sine ingenti molestiâ, pervenit auditum, quòd in nonnullis partibus Alemanniæ superioris, necnon in Moguntinensi, Coloniensi, Trevirensi, Saltzburgensi & Bremensi provinciis, civitatibus, terris, locis & dioecesibus, complures utriusque sexûs personæ, propriæ salutis immemores, & à fide catholica deviantes, cum dæmonibus, Incubis & Succubis, abuti, ac suis incantationibus, carminibus & conjurationibus, aliisque nefandis superstitionibus & sortilegiis, excessibus criminibus & delictis, mulierum partus, animalium foetus, terræ fruges, vinearum uvas, & arborum fructus, necnon homines, mulieres, pecora, pecudes, & alia diversorum generum animalia, vineas quoque, pomaria, prata, pascua, blada, frumenta, & alia terræ legumina, perire, suffocari, & extingui facere & procurare, ipsosque homines, mulieres, jumenta, pecora, pecudes, & animalia, diris tam intrinsecis, quàm extrinsecis doloribus & tormentis afficere & excruciare, ac eosdem homines, ne gignere, & mulieres, ne concipere, virosque, ne uxoribus, & mulieres, ne viris actus conjugales reddere valeant, impedire. Fidem præterea ipsam, quam in sacri susceptione Baptismi susceperunt, ore sacrilego abnegare. Aliaque quamplurima nefanda, excessus & crimina, instigante humani generis inimico, committere & perpetrare non verentur, in animarum suarum periculum, divinæ Majestatis offensam, ac perniciosum exemplum, ac scandalum plurimorum.

Quodque licet dilecti filii Henrici Inquisitoris in prædictis partibus Alemanniæ superioris, in quibus etiam provinciæ, civitates, terræ, dioeceses, & alia loca hujusmodi comprehensa fore censentur: Nec non Jacobus Sprenger per certas partes lineæ Rheni, ordinis prædicatorum & Theologiæ Professores, hæreticæ pravitatis Inquisitores per literas Apostolicas deputati fuerunt, prout adhuc existunt. Tamen nonnulli clerici & laici illarum partium, quærentes plura sapere, quàm oporteat, pro eo, quòd in literis deputationis hujusmodi provinciæ, civitates, dioeceses, terræ, & alia loca prædicta, illarumque personæ ac excessus hujusmodi, nominatim & specificè expressa non fuerunt, illa, sub eisdem partibus minimè contineri, & propterea præfatis Inquisitoribus in provinciis, civitatibus, dioecesibus, terris, & locis prædictis, hujusmodi Inquisitionis officium exequi non licere, & ad personarum earundem super excessibus, & criminibus antedictis punitionem, incarcerationem & correctionem admitti non debere, pertinaciter asserere non erubescunt. Propter quod in provinciis, civitatibus, dioecesibus, terris & locis prædictis, excessus, & crimina hujusmodi, non sine animarum earundem evidenti jactura, & æternæ salutis dispendio, remanent impunita.

Nos igitur impedimenta quælibet, per quæ ipsorum Inquisitorum officii executio, quomodolibet retardari posset, de medio submovere, & ne labes hæreticæ pravitatis, aliorumque excessuum hujusmodi, in perniciem aliorum innocentium sua venena diffundat, oportunis remediis, prout nostro incumbit officio, providere volentes, fidei zelo ad hoc maximè nos impellente. Ne præterea contingat, provincias, civitates, dioeceses, terras & loca prædicta, sub eisdem partibus Alemanniæ superioris, debito Inquisitionis officio carere, eisdem Inquisitoribus in illis officium Inquisitionis hujusmodi exequi licere, & ad personarum earundem super excessibus & criminibus prædictis, correctionem, incarcerationem, & punitionem admitti debere, perinde in omnibus & per omnia, ac si in literis prædictis provinciæ, civitates, dioeceses terræ & loca, ac personæ, & excessus hujusmodi nominatim & specificè expressa forent, auctoritate Apostolicâ, tenore præsentium statuimus.

Proque potiori cautela literas & deputationem prædictas ad provincias, civitates, dioeceses, terras & loca, necnon personas, & crimina hujusmodi extendentes, præfatis Inquisitoribus, quod ipsi, & alter eorum, accersito secum dilecto filio Joanne Gremper, clerico Constantiensis dioecesis, magistro in artibus, eorum moderno, seu quovis alio Notario publico, per ipsos, & quemlibet eorum pro tempore deputando, in provinciis, civitatibus, dioecesibus, terris & locis prædictis, contra quascunque personas, cujuscunque conditionis & præeminentiæ fuerint, hujusmodi Inquisitionis officium exequi, ipsasque personas, quas in præmissis culpabiles repererint, juxta earum demerita corrigere, incarcerare, punire, & mulctare. Nec non in singulis provinciarum hujusmodi parochialibus Ecclesiis verbum Dei fideli populo, quoties expedierit, ac eis visum fuerit, proponere & prædicare, omniaque alia & singula in præmissis, & circa ea necessaria & oportuna facere, & similiter exequi liberè & licitè valeant, plenam ac liberam, eâdem auctoritate, de novo concedimus facultatem.

CAP. V.

Infames perpetuò existant clerici incantationibus & sortilegiis dediti, tum deponantur & monasteriis includantur.

Leo X. *in Concilio Lateran.*

CUm secundùm leges civiles & sacrorum canonum censuras, sortilegia per invocationem dæmonum, incantationes ac divinationes superstitiosæ prohibitæ sint: Statuimus, decernimus, & ordinamus, ut clerici *a*, qui in præmissis culpabiles inventi fuerint, arbitrio superiorum infamiâ notentur, si verò non destiterint, deponan-

a *Diaz. in pract. can. cap.* 100. *Cuceus in institut. can. lib.* 4. *tit.* 9. *de diversis delictis. vers. his adduntur.*

ponantur, atque in monasterium, ad tempus arbitrio superioris præfiniendum, detrudantur, beneficiisque & officiis Ecclesiasticis priventur. Laici verò utriusque sexûs, excommunicationis & aliis pœnis juris, tam civilis quàm canonici, subjaceant.

CAP. VI.

In strigas & sortilegos, ut contra hæreticos vehementer suspectos procedi solet, quia ea perpetrant, quæ manifestè sapiunt hæresim.

Idem, *universis & singulis locorum ordinariis dominii Venetorum.*

HOnestis petentium votis libenter annuimus, eaque favoribus persequimur opportunis. Aliàs ad petitionem dilectorum filiorum, nobilium virorum Ducis & Dominii Venetorum cùm in Brixiensi & Bergomensi civitatibus & diœcesibus quoddam hominum genus perniciosissimum ac damnatissimum, labe hæreticâ, per quam suscepto renunciabatur baptismatis sacramento, Dominum abnegabant, & satanæ, cujus consilio seducebantur, corpora & animas conferebant, & ut illi rem gratam facerent, in necandis infantibus passim studebant, & alia maleficia & sortilegia exercere non verebantur, quod ita factum est videbatur, ut ad eorum errorem extirpandum opportuna adhiberentur remedia. Volentes etiam ejusdem generis nonnullos indicibili pœna obstinatè vitam potiùs perfidè amittere, quam errorem suum cognoscere maluisse, & propterea de rigoroso nimium (ut dicebatur) vestri ordinariorum contra tales processu dubitantes, venerabilem fratrem Episcopum Polensem nostrum & Apostolicæ sedis apud eosdem Ducem & Dominium, Nuncium vobis adjungendum duximus, cum facultate, per se vel alium, seu alios processus per vos habitos, seu factos examinandi, & revidendi: & si vos Inquisitores processus rite & rectè, ac juxta formam juris habitos fecissetis, contra tale hominum damnatorum genus unà vobiscum procedendi & inquirendi, necnon Procuratores & Advocatos Scribas, cæterosque ad Inquisitionis præfatæ exercitium necessarios & opportunos Officiales & Ministros cum competentibus salariis deputandi, & homines prædictos quòd redire ad Ecclesiæ unitatem vellent clementer suscipiendi, eisque pœnitentiam salutarem injungendi, & eos absolvendi etiam in utroque foro, & incorrigibiles condemnandi, & brachio seculari tradendi, cæteraq; quæ vos de jure vel consuetudine facere possetis, & deberetis faciendi, exercendi & exequendi, prout in literis desuper confectis continetur. Cùm igitur commissionis hujusmodi vigore præfatus nuncius, venerabilem fratrem, Episcopum Justinopolitanum, in partibus illis commorantem, ad præmissa unà nobiscum pertractanda & exequenda subdelegaverit, vosque & ipse subdelegatus in valle Communica Brixiensis diœcesis, ubi maximè hujusmodi damnati generis homines vigent & pullulant, processeritis, ac nonnullos culpabiles repertos, & curiæ seculari tradendos, necnon jam condemnatos habueritis, videtur quòd per Venetorum collegium Prætori Brixiensi mandatum fuerit, ne sententias hujusmodi exequeretur, & vobis & eidem subdelegato, ne ad executionem illarum procederetis, inhiberet, prout inhibitum fuit: ac expensas & salaria pro hujusmodi inquisitionis negotio necessaria submoveret, & retraheret: necnon processus contra culpabiles prædictos habitos & factos eis transmitteret, seu transmitti faceret: & quod deterius est, subdelegatum prædictum ad coram eis in civitate Venetiarum comparendum cogeret & compelleret, prout coactus & compulsus fuit. Et quia propter dictas literas, in quibus dictus nuncius adjunctus fuit, ab aliquibus hæsitatur, an propter hoc facultas vestra diminuta existat, ita quòd (prout ante duas hujusmodi literas potuissetis) procedere non possitis, indecensque, & contra juris & sacrorum canonum dispositionem, ac Ecclesiasticam libertatem existat, laicos de personis & causis Ecclesiasticis se intromittere, nullamque injunctam à nobis executionem adimplere nisi processibus, ac sententiis per eos visis & examinatis, ac si ipsi in clericos, causasque Ecclesiasticas, superioritatem & jurisdictionem haberent: cùm tamen in clericos causasque hujusmodi laicis nulla facultas attributa sit, quos obsequendi & exequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi, propter quod inter Christi fideles non modicum surgit scandalum. Nos igitur, ne quod ad salutem animarum, & dictarum causarum faciliorem expeditionem introductum est, in damnum & percellationem convertatur; & propterea ob diuturnitatem temporis, infelices animæ hujusmodi peccatis magis graventur, & ad omne circa hoc dubium tollendum, vos, prout ante datas dictas literas, de jure & consuetudine seu privilegio procedere poteratis, necnon etiam contra maleficos & sortilegos, ac à fide apostatantes, prout criminis postulaverit qualitas, procedere posse & debere, auctoritate Apostolicâ, tenore præsentium decernimus & declaramus, vobis committentes & mandantes, ut eosdem Venetos, & illorum Ducem, ac officiales suos ne ipsi ulteriùs in hujusmodi causis se intromittant, sed quòd injunctas sibi executiones, & fortè injungendas, postquam requisiti fuerint, sine aliqua processuum, per dictos Ecclesiasticos Judices factorum visione, vel examinatione, promptè exequantur, moneatis & hortemini. Et si hoc facere neglexerint, vel recusaverint, vos eos per censuras Ecclesiasticas, & alia juris opportuna remedia, appellatione postpositâ, compellatis. Datum Romæ 15. Februarii, 1521.

TITULUS XIII.

DE TESTIBUS.

Perjurii & falsi rei habentur, qui in causis civilibus aut criminalibus dicta testium sine Judicis auctoritate detegunt.

Pius V.

LIcèt contra Notarios, qui in causis, tam criminalibus, quàm civilibus, dicta testium, aut reorum responsionem absque Judicis decreto partibus patefaciunt, multæ constitutiones editæ sint, eosque tanquam falsi reos, & infames, ac perjuros puniri debere statutum sit, nihilominùs, quia *a* magis timetur, quod sæpiùs cavetur, & ut in futurum timore pœnæ, si non Dei timore arceantur, omnes & singulas censuras & pœnas, contra eos, qui talia deliquerint latas, auctoritate Apostolicâ, tenore præsentium approbamus, confirmamus, & innovamus, nec de earum rigore, propter illarum forsan inobservantiam, aut prædecessorum nostrorum, & etiam nostram, ac officialium, & ministrorum eorundem, & nostrorum tolerantiam, quicquam relaxatum aut remissum esse, ac easdem in suo pristino robore & vigore permanere decernimus & declaramus. Et ut pœnarum certitudo omnibus hic in alma urbe nostrâ innotescat, statuimus, decernimus, & declaramus, omnes & singulos Notarios, tam principales, quàm substitutos, executores quoque, ac carcerum custodes, cæterosque, quibus tam vigore sui officii, quàm aliàs quomodocunq; reos, dum in carceribus secretis detinentur, facultas alloquendi conceditur, qui reorum *b* responsiones, ac testium in dictis causis depositiones propalare, in totum vel in parte, dicto aut facto, quibusvis personis, cujuscunque conditionis, prærogativæ, & dignitatis, tam Mundanæ, quàm Ecclesiasticæ existant, absque Judicis, coram quo causa vertitur, & Procuratoris fiscalis licentia, ausi fuerint, aut eisdem reis & testibus, donec in secretis retinentur, etiam quarumvis personarum, ut suprà, quomodolibet qualifi-

a *Magis timetur quod sæpiùs cavetur.* b *Reorum responsiones, & testium depositiones non debent publicari.*

carcerarum, vel nomine eorundem reorum & testium, vel aliis, etiam extra carceres existentium, nomine eorundem carceratorum, nuncium, epistolam, literas, vel (ut vulgò dicitur) ambasciatas ferre, absque ejusdem Judicis & Procuratoris fiscalis licentiâ, ultra pœnas eis à jure vel statuto inflictas, pœnam relegationis in perpetuum, vel ad tempus ad triremes, & si qualitas facti id exegerit, & Judici videbitur, etiam ultimi supplicii, incurrere & puniri debere præcipimus & mandamus, sicque per quoscunque Judices, quâvis auctoritate fugentes, puniri & condemnari, & non aliter, declaramus. Rom. 23. Jul. 1568.

TITULUS XIV.
DE MONETARUM TONSORIBUS.
CAP. UN.

Ultimi supplicii pœna afficiuntur aureæ & argenteæ monetæ tonsores.

Pius V.

CUm nil magis humanæ vitæ commercio sit necessarium, quàm pecuniarum usus, quæ hominibus cuncta humano victui necessaria præbent: decet Romanum Pontificem ad ea libenter intendere, per quæ pecuniæ ipsæ non solùm non adulterentur, verùm etiam in primævo illarum statu ab omnibus illæsæ conserventur. Quod, & si cunctis in locis, præcipuè tamen in hac alma urbe nostra, quam gloriosi Apostolorum Principes matyrio suo consecrârunt, & ad quam, veluti communem omnium matrem, gentes undequaque concurrunt, singulisque aliis dominiis, terris, & locis, nobis & sedi Apostolicæ mediatè vel immediatè subjectis, curandum est, ut & ad illam venientibus vitiorum exempla non proponantur, & quibusvis peccandi materies succidatur. Attendentes itaque, quòd licet monetarum aurearum tonsoribus ultimi supplicii de jure sit inflicta pœna, argenteas tamen monetas tondentibus satis minor pœna imposita sit. Ac animo revolventes, quàm par sit utriusque delictum, cùm ii, qui argenteas minuunt, nulla alia de causa ab aurearum mutilatione, nisi ob earum defectum, abstineant, ac propterea eodem juris rigore, in utroque sæviendum esse, æquum reputantes. Motu simili, &c. hâc nostrâ perpetuò valiturâ constitutione statuimus, eos, qui argenteas tondent monetas, ultimi supplicii, & eâ, quâ aurearum tonsores hactenus puniti sunt, & de jure puniri debent, pœnâ puniendos esse, & ita ab omnibus, quibus Judicis officium, non tam in alma urbe nostra, quàm alibi in toto statu Ecclesiastico commissum est, quovis nomine censeantur, & quâvis auctoritate præfulgeant, injunctum est, puniri volumus & mandamus. Districtiùs inhibentes, singulis terrarum, locorum, & civitatum dominis in temporalibus, ne Judices præfatos, in præmissis hoc modo sævientes, sub excommunicationis, &c. impedire, molestare, vel inquietare audeant, vel præsumant.

TITULUS XV.
DE LENONIBUS.
CAP. UN.

Leonum sordidum & turpe lucrum ex prostitutione virginum corradentium pœna.

Paulus IV.

LEnones & lenæ, circa prostitutionem masculorum versantes, & cum eis circa prostitutionem ipsam agentes, vel consentientes, necnon lenones & lenæ, puellam, seu aliam juvenculam invitam assumentes, & ad necessitatem nutrientes, ac postmodùm prostituentes, & lucrum ex ejus prostitutione captantes, quotquot fuerint, ultimo supplicio afficiantur. Hi verò, qui corrupto comite stuprum puero suaserint, aut puellam virginem super violatione ejus pudicitiæ interpellaverint, seu ad hoc ei quicquam donaverint, vel precium, ut id assequerentur, dederint, aut domum ad hoc eis commodaverint, seu quicquid aliud ad effectum præmissorum fecerint, flagitio perfecto, capitali pœnâ plectantur, eo autem imperfecto, in aliquam insulam deportentur, & inibi perpetuò relegentur, & qui in præmissis comites corrupti fuerint, eisdem pœnis subjaceant. In cæteris verò casibus lenones & lenæ hujusmodi, qui de cætero lenocinii artem exercuerint, fustibus per urbem publicè cæsi, ab hac urbe perpetuò exulare cogantur. Et qui domos suas eisdem lenonibus vel lenis de cætero scienter locaverint, vel si ignorantes id fecerint, nisi postquam hoc eis notificatum fuerit, illos expulerint, domum sic locatam eo ipso amittant, & eâ realiter & cum effectu priventur & spolientur, & insuper pœnam mille scutorum auri ab eis auferendorum, & in pios usus convertendorum, ipso facto incurrant.

TITULUS XVI.
DE CONCUBINARIIS ET FORNICATORIBUS.
CAP. I.

In publicos concubinarios animadvertere debent Synodorum provincialium ordinarii, ut omnis fornicationis spurcitia in laicis & clericis extincta, legis divinæ auctoritas custodiatur.

Leo V, *in Concilio Lateranensi.*

STatuimus, quòd quicunque clericus, cujuscunque conditionis, status, religionis, dignitatis, etiamsi Pontificalis, vel alterius præeminentiæ fuerit, qui post habitam præsentium *a* notitiam, quam habere præsumatur post duos menses, post earundem præsentium publicationem in Ecclesiis cathedralibus factam, quam ipsi diœcesani omninò facere teneantur, postquam præsentes ad eorum notitiam pervenerint, publicis concubinarius à perceptione fructuum omnium beneficiorum suorum, trium mensium spatio sit ipso facto suspensus, quos suus superior in fabricam, vel aliam evidentem Ecclesiarum utilitatem, ex quibus ii fructus percipiuntur, convertat: necnon hujusmodi publicum concubinarium, ut primùm talem esse noverit, mox suus superior monere teneatur, ut infra brevissimum terminum concubinam dimittat, & si illam non dimiserit, vel dimissam seu aliam publicè resumpserit, jubemus ut ipsum omnibus suis beneficiis omninò privet. Et nihilominus ii publici concubinarii, usquequò cum eis per suos superiores, post ipsarum concubinarum dimissionem, manifestamq; vitæ emendationem fuerit dispensatum, ad susceptionem quorumcunq; honorum, dignitatum, beneficiorum, officiorumvé sint inhabiles: qui si post dispensationem residuo vomitu ad hujusmodi publicum concubinatum redierint, sine spe alicujus dispensationis ad prædicta prorsus inhabiles existant: quodque si hi, ad quos talium correctio pertinet, eos, ut prædictum est, punire neglexerint, eorum superiores tam in ipsos de neglectu, quàm illos pro concubinatu, modis omnibus dignâ punitione animadvertant *b*, in Conciliis etiam provincialibus, & synodalibus adversùs tales punire negligentes, vel de hoc crimine diffamatos, etiam per suspensionem à collatione beneficiorum, vel aliâ condignâ pœnâ severiter procedatur: & si ii, quorum destitutio ad nos & sedem prædictam spectat, per concilia provincialia aut superiores, propter concubinatum publi-

a *Concilium Tridentinum idem jussit sess. 25. cap. 14. clericis concubinariis beneficiorum privationem & excommunication. indicens.* b *Iisdem fermè pœnis in concubinarios animadvertit Concil. Rhemens. sub Eugenio II. cap. 2. in 3. Tom. Concil. pag. 358. & apertiùs in Concilio Oxonien. cap. etsi forte. in 3. Tom. Concil. pag. 764. in Basiliensi sess. 20. 4. Tom. Conciliorum.*

cum

cum reperiantur privatione digni, statim cum processu inquisitionis ad nos deferantur, eadem diligentia & inquisitio, in quibuscunque generalibus capitulis, etiam provincialibus, quoad eos servetur, poenis aliis contra prædictos, & alios publicos concubinarios jure statutis, in suo robore permansuris.

Publici autem intelligendi sunt, non solùm ii, quorum concubinatus per sententiam, aut confessionem in jure factam, seu per rei evidentiam, quæ nullâ possit tergiversatione celari, notorius est, sed etiam, qui mulierem de incontinentia suspectam & diffamatam tenent, & per suum superiorem admoniti, ipsam cum effectu non dimittunt. Quia verò in quibusdam regionibus nonnulli jurisdictionem Ecclesiasticam habentes, pecuniarios quæstus à concubinariis percipere non erubescunt, patientes eos in tali fœditate sordescere, sub pœna maledictionis æternæ præcipimus, ne deinceps sub pacto, compositione, aut spe alterius quæstûs, talia quovismodo tolerent, aut dissimulent, alioquin ultra præmissam negligentiæ pœnam duplum ejus, quod propterea acceperint, restituere, & ad pios usus omnino convertere teneantur, & compellantur. Ipsas autem concubinas aut suspectas Prælati omnibus modis curent à suis subditis, per auxilium & brachii secularis invocationem, si opus fuerit, penitùs arcere, qui etiam filios ex tali concubinatu proceatos apud patres suos cohabitare non permittant. Jubemus insuper, quòd in prædictis Synodis & capitulis præmissa publicentur, & ut quilibet suos subditos ad ipsarum concubinarum dimissionem moneat, diligenter injungimus. Præterea omnibus secularibus viris, etiam si Regali præfulgeant dignitate, ne ullum qualecunque inferant impedimentum, quocunque quæsito colore, Prælatis, qui ratione officii sui adversùs subditos suos pro hujusmodi concubinatu, & aliis casibus sibi à jure permissis, procedunt. Et cùm omne fornicationis crimen *a* lege divinâ prohibitum sit, & sub pœna peccati mortalis necessariò evitandum, monemus omnes laicos, tam uxoratos, quàm solutos, ut similiter à concubinatu abstineant: nimis enim reprehensibilis est, qui uxorem habet, & ad aliam uxorem seu mulierem accedit: qui verò solutus est, si continere nolit, juxta Apostoli consilium, uxorem ducat: pro hujusmodi autem divini observantia præcepti, hi ad quos pertinet, tam salutaribus monitis, quàm aliis canonicis remediis, omni studio labotent. Rom. 14. Cal. Jan. 1516.

CAP. II.

In Sodomitas & concubinarios.

Pius V.

Si quis crimen nefandum *b* contra naturam, propter quod ira Dei venit in filios diffidentiæ, perpetraverit, Curiæ seculari puniendus tradatur, & si clericus fuerit, omnibus ordinibus degradatus simili pœnæ subjiciatur.

Monemus præterea omnes locorum ordinarios, & in virtute sanctæ obedientiæ eis præcipimus ut statuta Tridentini *c* Conc. contra concubinarios, tam clericos, quam laicos, edita distinctè faciant observari, reddituri Deo ac nobis, si id omiserint, rationem, Rom. 6. Cal. Apr. 1566

TITULUS XVII.
DE DUELLO ET DUELLUM PERMITTENTIBUS.

CAP. I.

Pugnantes in duello, & duellum permittentes, quâcunque causâ, etiam jure probatâ, excommunicantur, eisq; sepultura in loco sacro denegatur.

Julius II.

Regis pacifici, qui regnat in cœlis, licet insufficientibus meritis, vices gerentes in terris, cunctorum fidelium statui, prout ex susceptæ servitutis tenemur officio, indefessâ solertiâ intendentes, ac animarum periculis obviare cupientes ad ea, per quæ ubique, præsertim in terris Romanæ Ecclesiæ sponsæ nostræ subjectis, inter fideles eosdem, cædes, rixæ, & contentiones cessent, scandalorum tollantur fomenta, pax & concordia vigeant, prosperisque eorum successibus consulatur, opportunæ provisionis operam impendimus, prout in Domino conspicimus salubriter expedire. Sanè non sine maxima animi nostri perturbatione accepimus, quòd nonnulli fidelium prædictorum, inimico humani generis instigante, & aliquibus causis occurrentibus, & plerumque minimis & inhonestis ac levibus verbis ad contumelias, contentiones, & diffidationes devenientes, ut alter alterius sanguine satietur, ad temporales Principes & dominos, maximè civitatum, terrarum, & locorum Sedi Apostolicæ subjectorum confugiunt, ut eis locum tutum, sive campum ad duellum seu pugnandum assignent. Et quamvis *a* Principes, & domini præfati duellum sive pugnam eis dissuadere & prohibere deberent, tamen plerunque locum aut campum tutum hujusmodi assignant, malevolumq; altercantium propositum ad executionem augent, magisque uni, quàm alteri favent, ex quo hominum mortes repentinæ, & nisi divinâ gratiâ præveniantur, animarum perditiones, mutilationes, & vulnera, inter astantesque pugnantium amicos, odia & altercationes, & ex uno inconvenienti plura oriuntur, in ipsorum fidelium animarum & corporum periculum, generisque humani præfati jacturam, perniciosum exemplum, & scandalum, plurimorum. Nos igitur, qui fidelium prædictorum tranquillitatem & pacem sinceris desideriis exoptamus, saluberrimis Christianæ religionis documentis & exemplis, Deum tentandum non esse, præmoniti, Salvatorisque Domini nostri Jesu Christi, qui Petro Apostolorum Principi, ut gladium mitteret in vaginam, mandavit, præceptis edocti, attendentes hominem homini, inter quos cognationem quandam natura constituit, insidiari nefas, & gladiatoria munera & pugnationes hujusmodi vulgares à religionis nostræ pietate damnari, cruentaque spectacula à sacris canonibus, & imperialibus legibus inhibita & improbata, sicque pugnantes infamiâ notari, & diversis pœnis puniri, & cum omni tempore, potissimùm tamen in ocio civili & domestica quiete publica, & detestanda esse, motu proprio, non ad alicujus super hoc nobis oblatæ petitionis instantiam, sed de nostra mera deliberatione, & ex certa scientia, hâc in perpetuum valiturâ constitutione, duellorum & gladiatorum hujusmodi usum damnamus & improbamus, & in terris Rom. Ecclesiæ mediatè & immediatè subjectis, per quoscunque, quâvis auctoritate & potestate ac nobilitate fulgentes, sub excommunicationis latæ sententiæ pœna, è quacunque causa, etiam à legibus permissa, fieri omninò prohibemus. Dictosque pugiles taliter pugnantes, ubique impunè capi posse & puniri pro homicidio vel vulnere, juxta juris communis dispositionem, nullâ eis consuetudine suffragante, statuimus, corporaque in duello in terris Eccl. mediatè vel immediatè subjectis facto morientium, in sacro sepeliri prohibentes. Rom. 5 Cal. Aug. 1505.

CAP. II.

Duelli auctores proscriptione bonorum spectatores excommunicatione & mulctâ pecuniariâ plectantur.

Leo X.

Quam Deo & hominibus abominabiles viri pugnantes in duello existant, & omnium in ore versatur, & di-

a *Deuter.* 23. *Tob.* 4. 1. *Corinth.* 6. *Ephes.* 5 *Gal.* 5. *Actor.* 15. *Matth.* 15 *Marc.* 7. b *Non potest hac res magnitudine sceleris enarrari. Lact. lib.* 6. *cap.* 23, c *Concil. Trident sess.* 24. *de reform. matrim, cap.* 8.

a *Concil. Trident. decreto sess.* 23. *cap.* 19. *Principes duellum permittentes excommunicantur, & committentes illud & patroni, consultores, spectatores excommunicantur & sunt infames, & proscriptione bonorum mulctantur.*

vina humanaque jura testantur: nec immeritò, cùm non solùm corporum, sed etiam eorum animarum, pro quibus Salvator noster Jesus Christus Dei filius mortem subiit temporalem, grave detrimentum afferre noscantur. Ad reprimendum igitur talium nefarios ausus, plurimùm conferre censentes, eos qui hujusmodi scelus detestabile quidem, & canonicâ *a* civilique lege prohibitum, patrare non expavescunt, graviter fore puniendos: ac ea, quæ ad compescendum similes vetitos conatus, à Rom. Pont. prædecessoribus nostris, statuta fuerunt, ut eò firmiùs observentur, quò sæpiùs fuerint auctoritate Apostolicâ communita approbemus, & novo munimine roboremus, & si qua ad perterrendum animos audaces meliora sint, eis adjiciamus, prout in Domino conspicimus salubriter expedire. Adjicientes, & eâdem auctoritate Apostolicâ statuentes, quòd pugnantes ipsi, non solùm pœnis prædictis subjaceant, sed eorum memoria perpetuò damnata sit, ac bona proscripta sint, & Cameræ nostræ Apostolicæ confiscata, eo ipso. Duces, Barones, Comites, Marchiones, & domini temporales, vicarii, feudatarii, armorum Capitanei, Communitates quoque civitatum, terrarum & locorum eidem Rom. Ecclesiæ mediatè vel immediatè subjectorum, campum, ad pugnandum præstantes, non solùm pœnas prædictas incurrant, sed ab omni jure, quod in locis & territoriis suis obtinent, ipso facto cadant, illudque ad Cameram præfatam devolvatur, & devolutum esse censeatur absque alia declaratione desuper facienda. Qui verò ad talia cruenta spectacula videnda convenerint, si nobiles, quingentorum, si mediocris fortunæ, centum, si verò ignobiles, viginti quinque ducatorum, necnon excommunicationis & perpetuæ maledictionis pœnam incurrat, ac locus ipse Ecclesiastico subjaceat interdicto. Et insuper omnia & singula, tam per Julium prædecessorem statuta, & ut præfertur, per nos confirmata, & illis adjecta, perpetuæ firmitatis robur obtinere, ac inviolabiliter observari debere decernimus. Romæ 10. Cal. Aug. 1519.

TITULUS XVIII.

DE TAURORUM ET ALIORUM ANIMALIUM AGITATIONE ET PUGNA.

CAP. UN.

Ferocia & cruenta quæcunque spectacula, in quibus tauri & sæviores aliæ feræ introducuntur, & ad pugnam ludicram, sed plerunque exitialem hominibus, congrediuntur, prohibentur.

Pius V.

DE salute gregis Dominici nostræ curæ divinâ dispensatione crediti, prout ex debito pastoralis officii astringimur, solicitè cogitantes, fideles cunctos gregis ejusdem ab imminentibus corporum periculis, etiam animarum pernicie, perpetuò arcere studemus. Sanè, licèt detestabilis duellorum usus à diabolo introductus, ut cruentâ corporum morte animarum etiam perniciem lucretur, ex decreto Concilii Tridentini prohibitus fuerit nihilominùs adhuc in plerisque civitatibus, & aliis locis, quamplurimi ad ostentationem virium suarum & audaciæ, in publicis privatisque spectaculis, cum tauris & aliis feris bestiis congredi non cessant, unde etiam hominum mortes, membrorum mutilationes, animarumque pericula frequenter oriuntur. Nos igitur considerantes, hæc spectacula, ubi tauri & feræ *a* in circo vel foro agitantur, à pietate & charitate Christiana aliena esse, ac volentes hæc cruenta turpiaque dæmonum, & non hominum spectacula aboleri, & animarum saluti, quantum cum Deo possumus, providere, omnibus & singulis Principibus Christianis, quâcunque tam Ecclesiasticâ, quàm Mundanâ, etiam Imperiali, Regiâ, vel quâvis aliâ dignitate fulgentibus, quovis nomine nuncupentur, vel quibusvis Communitatibus & Rebuspublicis, hâc perpetuò nostrâ constitutione valiturâ, sub excommunicationis & anathematis pœnis ipso facto incurrendis prohibemus & interdicimus, ne in suis provinciis, civitatibus, terris, oppidis & locis, hujusmodi spectacula, ubi taurorum aliarumque ferarum bestiarum agitationes exerceantur, fieri permittant. Militibus quoque cæterisque aliis personis, ne cum tauris & aliis bestiis in præfatis spectaculis, ipsi, tam pedestres, quàm equestres congredi audeant, interdicimus. Quòd si quis eorum ibi mortuus fuerit, Ecclesiasticâ careat sepulturâ. Clericis quoque tam regularibus, quàm secularibus beneficia Ecclesiastica obtinentibus, vel in sacris ordinibus constitutis, sub excommunicationis pœna, ne eisdem spectaculis intersint, similiter prohibemus. Omnesque obligationes, juramenta & vota, à quibusvis personis, Universitate vel Collegio, de hujusmodi taurorum agitatione, etiam ut ipsi falsò arbitrantur, in honorem sanctorum, seu quarumvis Ecclesiasticarum solennitatum, & festivitatum, quæ divinis laudibus, spiritualibus gaudiis, piisque operibus non hujusmodi ludis celebrari & honorari debent, hactenus factas & facta, seu in futurum fienda, quæ & quas omninò prohibemus, cassamus & annullamus, ac pro cassis, nullis, & irritis haberi perpetuò decernimus atque declaramus. Mandamus autem omnibus Principibus, Comitibus, & Baronibus, sanctæ Rom. Ecclesiæ feudatariis sub pœna privationis feudorum, quæ aut ipsa Eccles. Rom. obtinent: Reliquos verò Principes Christianos, & terrarum dominos prædictos hortamur in Domino, & in virtute sanctæ obedientiæ mandamus, ut pro divini nominis reverentia & honore, præmissa omnia in suis dominiis ac terris hujusmodi, exactissimè servari faciant, uberrimam ab ipso Deo mercedem tam boni operis *b* recepturi. Ac universis venerabilibus fratribus, Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, & Episcopis, aliisque locorum ordinariis, in virtute sanctæ obedientiæ, seu obtestatione divini judicii, & interminatione maledictionis æternæ, quatenùs in civitatibus, & diœcesibus propriis præsentes nostras literas sufficienter publicari faciant, & præmissa etiam sub pœnis & censuris Ecclesiasticis observari procurent.

---

a *Jure Pontificio & civili penitùs interdicta sunt duella. And. const. monomachiam. q. 5. & c. 1. de cleric. pugn. in duello. & c. 1. & c. 3. de purg. vulg. & per Jas. l. ex hoc jure. ff. de justitia & jure.*

a *Navarrus hanc extravagantem sive Pii V. constitutionem sic interpretatur, ut eam non extendi existimet ad illam agitationem taurorum, quæ tali moderamine fit, ut cadibus & periculis non comitetur, ob quæ vitanda lata est lex. Cessante autem ratione & fine legis, cessat ejus dispositio, & quia juxta limites rationis legis debet restringi vel extendi lex. l. cùm pater. §. dulcissimis. ff. de legat. 2. & quia ex prooemio legis solet causa legis conjici finalis. l. fin. ff. de her. instit. & c. quia propter. de elect.* b *Vide Metinam in instruct. confess. par. 1. fol. 150. §. 28. de ludis & Ludovic. Lopez. in conscien. instruct. par. 1. c. 70.*

FINIS QUINTI ET ULTIMI LIBRI DECRETALIUM SEPTIMI.

INDEX

INDEX
RERUM ET VERBORUM DIGNIORUM, SEPTIMO DECRETALIUM CONTENTORUM LOCUPLETISSIMUS.

Fastigia

Exilii

FINIS INDICIS RERUM ET VERBORUM.

INSTITUTIONES
JURIS CANONICI,

Quibus

JUS PONTIFICIUM
SINGULARI METHODO LIBRIS IV.
COMPREHENDITUR.

A

JOAN. PAULO LANCELOTTO,
PERUSINO, conſcriptæ: & in Aula Romana, mandato
Pontif. Max. ab illuſtribus Viris olim
recognitæ.

Rejectis ad finem cujuſque columnæ locis,
unde ſumptæ ſunt.

INDEX TITULORUM.

LIBER PRIMUS.

LIBER SECUNDUS.

LIBER TERTIUS.

LIBER QUARTUS.

PIO

PONTIFICI MAXIMO

JO. PAULUS LANCELOTTUS

JURECONSULTUS PERUSINUS,

S.

Pontificii Juris Institutiones proximis annis superiorum Pontificum jussu & nos conscripsimus, & summi viri castigârunt, quæ quidem optandum sanè erat, ut iis in lucem prodirent auctoribus, quorum mandato & scriptæ & recognitæ fuissent, vel eâ saltem ratione quòd Auctores ipsi munera nobis gratiora ac pretiosiora facere consueverint, & sæpè non tam quid, quàm à quibus accipiant, homines soleant perpendere. Sed quando id vel ratio temporum, vel alia quæcunque causa fieri non sinet, illud certè nullâ ratione committi debet, ut Juris scilicet Pontificii Institutiones sub alterius, quàm ipsius Pontificis nomine appareant, à quo Pontificia omnia jura emanant: velut enim ab Oceano deducta flumina in ipsum tandem refluunt, ita hoc, quicquid est operis, quod totum de Romanorum Pontificum Constitutionibus derivatum est, ad ipsum Romanum Pontificem, quasi ad fontem proprium, redibit. Ad Te autem eò justiùs, quòd magnis aliis animi dotibus, quibus ad Pontificatum tibi aditum parâsti, exactissimam adjunxisti Juris hujus cognitionem. Unde perbellè nunc accidit, ut quæ facultas optimum te meliorem reddit, & ad moderandam difficillimis temporibus Christianam Rempubl. instructiorem, eam nunc Tu contrà, cùm Canonum conditor evaseris, beneficium reponens meliorem sis redditurus: cujus rei non dubia jam apparent indicia, cùm ad restituendos antiquos Christianorum mores, atque hæreses extirpandas, sanctissimas quotidiè Constitutiones edere non desistas, quæ dubio procul Christiano gregi non minùs futuræ sunt salubres iis ipsis, quæ Juris Pontificii, quod nunc tenemus, libros implent, ad illas autem Institutiones hæ nostræ gradum fortè rudioribus facere poterunt. Accipies igitur eas placido ac benigno animo: nam si ita contingere senserimus, ad alia promptiores reddemur, & alacriores. Deus Opt. Max. Te nobis diu incolumem, felicemque servet.

INSTITUTIONUM
JURIS CANONICI
LIBER PRIMUS
INCIPIT.

JO. PAULUS LANCELOTTUS,
J. C. PERUSINUS,
JURIS PONTIFICII CANDIDATIS,

S.

PROOEMIUM.

Libros Juris Pontificii diligenter intuentibus facilè apparebit, eos ad quandam imitationem illorum, qui in Jure Civili extant, fuisse conscriptos, atque digestos. Nam ut illi Romani Imperatoris, sic hi Romani Pontificis authoritate potissimùm nituntur: ac velut illi Romanorum Imperatorum constitutionibus, Senatûs, aliorumque Magistratuum placitis, & JConsultorum responsis constant, sic in hoc Pontificum itidem Romanorum sanctiones, sacrorum Conciliorum decreta, & sanctissimorum virorum haud dissimili ordine congestæ sententiæ conspiciuntur: quæ omnia tam pari postmodùm studio posteritas amplexa est, & tam eodem stylo interpretata, ut inter bonas artes nullæ prorsùs sint, quæ tantâ similitudine sese invicem contingant. Non parva hinc nos interdum cepit admiratio, quânam ratione contigerit, ut veluti Imperatorio nomine Cæsarei Juris in certos libros redacta sunt elementa, non ita etiam ad usum studiosæ Juventutis ad Jus Canonicum ab ipsis Pontificibus compositæ Institutiones reperiantur, cùm id, si, ut quidem nunc est, contemplemur, ædificii cujusdam referat speciem, januis atque omni propemodùm aditu carentis, & unâ hâc tantùm dissimilitudine à Jure Civili sejungatur. Accedit, quòd cùm nemo sit mortalium, qui gloriæ cupidine non tangatur, hoc non sine magna sua laude facturi videbantur. Sed Veteribus quidem facilè id ignosci poterit, in jaciendis & struendis hujus Juris fundamentis videlicet occupatis, & quasi materiæ defectu impeditis, at Recentioribus, ejus facultatis tractatibus ad justum

justum corpus excrescentibus, Institutiones inde elicere, & quasi de rudi marmore statuæ cujusdam effigiem ducere non difficile fuisset: & quæ nostrorum est felicitas temporum, non modò in ea re Illustrium Virorum operâ uti, verùm etiam per se id præstare nonnulli potuissent. Sed & horum quidam vitæ brevitate, quidam multiplicium hæresium, bellorumque tam civilium, quàm externorum procellis facilè excusari possunt. Quis enim in sacri Apostolatûs fastigio universæ Ecclesiæ præsidens, atque orbem ipsum Principum discordiis fluctuantem, bellorumque incendiis æstuantem circumspiciens, ad ocium literarium variè agitatum animum facilè possit appellere? Sed hoc nos parùm aliquando perpendisse videri possumus: nam cùm in aulâ Romanâ difficillimis temporibus degeremus, de Institutionibus Juris Canonici Pontificio nomine conscribendis, Justiniani Imperatoris exemplo, ipsi Romano Pontifici suggessimus: & quamvis minùs fortè opportunè, de his tamen conscribendis ab eodem mandatum accepimus, & quantùm in nobis fuit, etiam explevimus: siquidem intermisso superioribus annis prælegendi ac patrocinandi munere, impensè operam dedimus, ut per nos hujusmodi Institutiones componerentur, quæ, ut Pontificio nomine exirent, non indignæ judicarentur: quod quidem ex sententia nobis cessisse, ita locupletissimum summorum Virorum probavit testimonium, ut illæ jam jam de manu Pontificis in manus vestras venturæ crederentur. Sed usque adeò postmodùm, cùm Romæ ob eam unam rem diu fuissemus, supremæ manûs impositio differebatur, ut qui gravissimis, ac multiplicibus undique ad sedem Apostolicam confluentibus negotiis admodum summum Pontificem, & naturâ ipsâ (ut ajebant) valdè cunctatorem, distentum fuisse ignoraverit, magnam illo tempore in curiâ rerum harum incuriam fuisse facilè suspicari potuerit. Itaque diutiùs sustinere non valentes in patriam concessimus, Pontifex paulò mox in fata. Sed hæc commentariolo sufficiat nos aliquando fuisse complexos. Ergò si cui fortè audentiores visi fuimus, qui tantam rem aggredi tam imbecilli ausi fuerimus, maximis auctoribus, atque adeò mandato ipso Pontificio hanc temeritatis culpam redimere possumus: vel certè id non impunè tulimus, qui ob eam rem magnos labores, & impensas, atque invidorum obtrectationes, nescio an dicam, frustrà subierimus, utinam non ampliùs subituri. Sed hæc omnia æquissimo feremus animo, si quod vehementer semper optavimus, nostra hæc ejusmodi sit scriptio, quæ studiis vestris commoda videri possit: quod sanè his temporibus futurum non desperamus, quibus ut nonnullos fortè sacrosancti Pontificii Juris ignoratione in errores aliquos, atque hæreses faciliùs prolabi potuisse, ita nunc expeditiore quadam ejus tractatione non tam facilè juve-

num hoc Jure imbutos animos aberraturos verisimiliter existimare debemus. Unde quamvis non iisdem, quibus inchoatus fuit Auspiciis, liber hic noster in lucem prodeat, in communi saltem periculo non fuisse nos ociosos, sed quoquo modo tulisse opem, juvabit. Accipite igitur privati quidem hominis, Pontificio tamen mandato, ad Jus Canonicum & scriptas & castigatas Institutiones: Cumque eis nihil sit comprehensum, quod (nî fallimur) sacris Canonibus penitùs non consentiat, ita existimate, si de Pontificis manu eas accepissetis, fuisse id perinde futurum, ac si vobis vasis aureis, ac longè splendidissimis mensis fuissent fercula subministrata: nunc cùm de manu nostra, ac si fictilibus illa quidem atque exoticis, in sapore tamen nullam fore differentiam.

INSTITUTIONUM JURIS CANONICI LIBER PRIMUS

TITULUS PRIMUS
DE JURE CANONICO.

Dividitur in tres partes. In prima ponit, unde dicatur Jus Canonicum. In secunda, quid sit. In tertia, ex quibus constet. Partes patent. h. d.

JURI Canonico daturum operam nôsse oportet, unde talis denominatio descendat. Et quidem Jus, generale est nomen: Canonicum verò, dicitur à verbo Græco Κανὼν, *a* quod Latinè idem significat quod regula: unde Jus Canonicum, Jus regulare non malè dixeris: quam denominationem ex eo accepit, quod ex regulis priscorum Patrum ad rectam vivendi normam institutis deductum fuerit. Est igitur Jus Canonicum, quod civium actiones ad finem æternæ beatitudinis dirigit. Constat verò inprimis id Jus divinæ legis Præceptis, Consuetudine, & Constitutionibus: quæ singula qualia sint, diligentiùs dispiciamus.

TITULUS II.
DE JURE DIVINO, CONSUETUDINE ET CONSTITUTIONIBUS.

Jus divinum est, quod continetur in Lege & Evangelio, & est immutabile. h. d.

JUs divinum est, quod in Lege continetur, & Evangelio *b*, atque immutabile semper permanet. Sunt *c* enim Legis & Evangelii præcepta, aut moralia, aut mystica. Moralia præcepta nullam omninò mutabilitatem recipere possunt: Mystica verò, etsi quantum ad superficiem mutata videantùr, secundùm moralem tamen intelligentiam nullam mutationem recepisse competiuntur.

Quid sit Consuetudo, & unde duxerit originem, & quam vim habeat. h. d.

§. 2. Jus *d* consuetudinis, post naturalem legem sumpsit exordium, ex quo homines in unum convenientes cœperunt simul habitare: quod ex eo tempore factum creditur, quo Cain civitatem ædificâsse legitur. Est autem Consuetudo *e*, Jus quoddam moribus institutum, quod pro lege suscipitur: in iis enim rebus, in quibus nihil certi divina statuit Scriptura *f*, mos populi Dei, & instituta majorum pro lege tenenda sunt: & sicut prævaricatores divinarum legum, ita contemptores Ecclesiasticarum consuetudinum sunt coërcendi.

Prava consuetudo non ligat.

§. 3. Hæc tamen de ea consuetudine intelligere nos oportet, *g* quæ neque divino Juri, neque Canonicis contradicit institutis: si quid autem contra fidem *h* Catholicam usurpare dignoscitur, non tam consuetudo, quàm vetustas erroris est appellanda. *i*

Quid sit Constitutio, & quotuplex: & civiles constitutiones, quæ non sunt contra Evangelium & canones, sunt honorandæ, licèt ipsis Ecclesia non ligetur.

§. 4. Constitutio *a* est lex scripta. Constitutionum autem *b* aliæ Civiles, aliæ Ecclesiasticæ. Civiles sunt, quas Princeps, aut Magistratus, aut Populi sibimetipsis sanciunt: quæ quidem, si Evangelicis atque Canonicis decretis non sint contrariæ *c*, sunt omni reverentiâ dignæ, atque eis Ecclesia sæpè contra *d* hæreticos, contra Tyrannos, & quoscunque pravos utitur: alioquin nullius sunt momenti, quod usque adeò obtinet, ut etiamsi quid in eis statutum fuerit, quod Ecclesiatum respiciat commodum, nullius firmitatis existat, nisi ab Ecclesia fuerit comprobatum.

Sed nos ad Ecclesiasticas constitutiones stylum vertamus, earum originem, species, & auctoritatem breviter referentes.

TITULUS III.
DE ECCLESIASTICIS CONSTITUTIONIBUS.

Canones quibus constent, & quotuplicia sint Concilia, & quæ Concilia universalia.

CAnonum *e* quidem alii sunt statuta Conciliorum, alii decreta Pontificum, aut dicta Sanctorum. Conciliorum verò alia sunt universalia, alia provincialia, alia verò Episcopalia. Universalia sunt, quæ sancti Patres ex universo orbe *f* in unum convenientes, juxta fidem Evangelicam & Apostolicam condiderunt.

Initium universalium Conciliorum celebrandorum post Apostolos cœpit temporibus Constantini: & ipsorum celebrandorum est apud sedem Apostolicam auctoritas.

§. 2. Quorum *g* celebrandorum initium post sanctissimos Apostolos à temporibus Constantini Magni cœpit: ipse enim primus, cùm fervente persequutione docendarum plebium commoditas minimè daretur, Christianis, ut liberè congregarentur, facultatem præstitit. Legitima *h* verò Conciliorum universalium aggregandorum potestas & auctoritas est penès sedem Apostolicam: quæ *i*, si Romanus Pontifex interesse impediatur, unum vel plures speciales ad hoc Legatos constituere solet.

Quatuor sunt principalia Concilia: Nicænum, Constantinopolitanum, Ephesinum, Chalcedonense.

§. 3. Inter *k* cætera autem Concilia quatuor sunt, quæ totam principaliter Christianam fidem complectuntur, quasi quatuor Evangelia: Nicænum scilicet, Constantinopolitanum, Ephesinum, & Chalcedonense: in quibus velut in quadrato lapide sanctæ fidei structura consurgit.

Inter discordantia Concilia præponitur sententia ejus, quod est majoris auctoritatis.

a Can. 1. dist. 3. b dist. 1. in sum. c can. fin. §. his itaque. dist. 6. d can. fin. §. jus verò consuetudinis. dist. 6. e can. consuetudo. 1. dist. f can. in iis rebus. 11. dist. g c. consuetudinis. §. cum verò, &c. seq. dist. 11. h c. consuetudinem. d. dist. 11. i c. consuetudo. 8. dist.

a Can. constitutio. 2. dist. b 3. dist. in sum. c gl. p. can. cùm ad veram. 96. dist. d can. 1. in fin. & can. seq. dist. 10. e can. 2. §. porrò. dist. 3. f can. 1. in prin. vers. sub hoc. dist. 15. g can 1. in princ. dist. 15. h dist. 17. in sum. in fin. & can. 1. & seq. d. dist. i quibus, fortè. k can 1. §. inter cætera. & can. seq. dist. 15.

§. 4. Alia verò Concilia, quæ ductu Sancti Spiritûs congregata & celebrata fuerint, proximum ab istis sibi locum vendicant. Quòd si quando inter ea discors sententia inveniatur, illius sententia magis est tenenda, cujus antiquior & major est auctoritas.

Provincialia Concilia quæ sint, & quam auctorit. habeant.

§. 5. Provincialia *a* Concilia sunt, quæ propter Ecclesiasticas causas, & altercationum sedationes per singulas provincias, convocante Metropolitano Episcopo omnes provinciales Episcopos, & cathedralium Ecclesiarum Capitula, celebrari placuit. Hæc autem neque diffiniendi *b*, neque generaliter constituendi vim aliquam habent: sed tantùm curandi, ut id servetur, quod aliàs statutum est, & quod generaliter seu specialiter observari præceptum est: licèt interdum & quæ ab his rectè statuta sunt, etiam Catholica Ecclesia suscipiat.

Quæ sint Episcopalia Concilia, & qui ipsis ligentur.

§. 6. Episcopalia Concilia sunt, quæ Episcopus in sua diœcesi singulis annis *c* convocat, dum inter suos Abbates, Presbyteros & Clericos cognoscit. In iis, si quid ab Episcopo statutum fuerit, nec subditi extra diœcesim constituti, neque ignorantes (nisi sit ignorantia supina) ligantur. Quamobrem pastoralis officii cura postulat, ut, quæ in illis constituta fuerint, Episcopus suis plebibus nota facere non omittat.

Decreta Pontificum Romanorum æquipollent decretis Conciliorum.

§. 7. Decreta *d* quoq; Pontificum Romanor. Canonibus Conciliorum pari potestate exæquantur. Nam si id demùm hodiè probatur, quod sedes Apostolica probavit, & quod illa repulit, rejicitur: multò magis quæ ipsa pro Catholica fide, pro sacris dogmatibus diverso tempore scripsit, debent ab omnibus reverenter recipi.

Scripta Sanctorum non inserta Juri communi, secundum post decreta Pontificum Romanorum locum obtinent.

§. 8. Alia *e* sanè est causa eorum, quæ sancti viri, vel sacræ paginæ interpretes scripta reliquerunt: nam quæ sacris canonibus interserta comperiuntur, parem cum eis obtinent firmitatem, cætera verò post scita Pontificum auctoritatem tenent: nam licèt divinarum scripturarum interpretes scientiâ Pontificibus interdum præcedant, quia tamen statuendi potestate destituuntur, in scripturis quidem exponendis illis quandoque præponuntur: in causis verò diffiniendis, secundum post eum locum habere merentur. Aliud est *f* enim causis terminum imponere, aliud scripturas diligenter interpretari, cùm in negotiis diffiniendis non solùm necessaria sit scientia, verùm etiam potestas.

Jus Canonicum versatur circa Personas, Res, & Judicia.

§. 9. Versatur autem Jus Canonicum circa tria: circa personas, res, & Judicia.

Verùm quia posteriora duo ad personas referuntur, videamus priùs de personis: parùm enim esset illa noscere, si personæ ignorentur, quarum causâ illa ipsa constituta sunt, & per quas ea omnia administrantur.

TITULUS IV. DE JURE PERSONARUM.

Christianorum quidam sunt Laici, quidam Clerici: & Clericorum quidam sunt in sacerdotio constituti, quidam in sacris, non in sacerdotio, quidam nec in sacerdotio, nec in sacris.

Personarum *g* genera duo sunt: unum Laicorum, alterum verò Clericorum. Laici, qui & populares dici possunt, sunt, quibus licet temporalia possidere, uxorem ducere, causas agere, inter virum & virum judicare. Clerici sunt, qui divinis officiis mancipati sunt, & quos ab omni strepitu cessare convenit.

Videamus igitur de iis, qui divinis officiis sunt adscripti: nam si cognoverimus, quæ istæ personæ sunt, simul etiam & qui Laici sint, intelligemus. Horum autem quidam sunt in sacerdotio, quidam in sacris, quidam nec in sacerdotio, nec in sacris. Rursùs eorum qui in sacerdotio constituti sunt, quidam sunt in altiore gradu vel ordine positi, quidam verò in inferiore. Videamus igitur primùm de his sacerdotibus, qui in altiore gradu positi sunt, proximè de his qui in inferiore, ac subinde de his, qui tantùm in sacris ordinibus constituti sunt, visuri & demùm de his, qui nec in sacerdotio nec in sacris reperiuntur.

TITULUS V. DE EPISCOPIS ET SUMMO PONTIFICE.

Episcoporum ordo est tripertitus, & Patriarchæ primum post Papam locum tenent.

In altiori gradu constituti sunt Episcopi. Est autem *a* Episcoporum ordo tripertitus: Alii enim sunt Patriarchæ, sive primates: alii Archiepiscopi: alii simpliciter Episcopi. Patriarchæ *b* sunt, qui primum post Romanum Pontificem tenent locum: quales Constantinopolitanus, Alexandrinus, Hierosolymitanus, Antiochenus. Appellantur autem Patriarchæ, quia summo honore funguntur, quasi Patrum Principes: unde ob dignitatis excellentiam, & crucem *c* iis deferre, & ab Episcopis & Archiepiscopis appellationes recipere jure permittitur.

Archiepiscopi sunt Præsules Episcoporum unius provinciæ.

§. 2. Archiepiscopi *d* sunt unius provinciæ Episcoporum Principes & Præsules. Provinciæ siquidem *e* longo ante adventum Christi tempore, maxima ex parte divisæ erant: quæ divisio postmodum ab Apostolis & eorum successoribus renovata est. Itaque ubi dudum Primates erant seculi, nostros Patriarchas vel Primates leges Ecclesiasticæ poni jusserunt. In civitatibus autem Metropolitanis, quæ minores Judices habebant, illi hodiè præsunt, qui Metropolitanorum, aut Archiepiscoporum nomine designantur. Ad hos igitur inter suos Suffraganeos cognoscere pertinet: à quibus tamen si diutiùs illi habiti & accepti fuerint, ad Primates, aut sedem Apostolicam appellare poterunt.

Episcopi sunt qui præsunt majoribus populis, & Latinè speculatores appellari possunt, & magna est ipsorum in Ecclesia auctoritas.

§. 3. Simpliciter autem Episcopi sunt *f*, qui majoribus populis & frequentioribus civitatibus præsunt. Ii speculatores Latinè dici possunt: Episcopus enim quasi speculator in Ecclesia præpositus est: Mores enim & vitam populorum infra se positorum speculatur & perspicit. Horum autem non modica in Ecclesia est auctoritas: nam præter ligandi solvendique potestatem, & visitandi diligentiam, soli sacrum chrisma conficiunt *g*, soli Dei altaria & Ecclesias consecrant, & pollutas repurgant, Clericos ordinant, suspendunt & deponunt: ad hos pertinet excommunicatio, purgationis indictio, dispensatio, solennis pœnitentiæ impositio.

Quod inferiori conceditur, multò magis conceditur & superiori.

§. 4. Quod autem diximus, prædicta solos Episcopos efficere posse, non cum habet intellectum, quasi Archiepiscopi & Primates non eandem habeant potesta-

a Dist. 17. per totum. & can. propter. dist. 18. b d. dist. 18. c. 18. in sum. c can. pen. in Palea 18. dist. & c. sicut olim. extr. de accus. d can. 1. per totum dist. 19. e dist. 20. per totum. f §. sed aliud in sum. d. distinct. 20. g can. duo sunt genera, 12. quæst. 1.

a Can. 1. vers. ordo. dist. 21. b d. can. 1. §. Patriarcha. c C. antiq. Patriarchalium. extr. de priv. d can. 1. dist. 21. e c. 1. dist. 99 f can. 1. §. Episcop. dist. 21. g can. 1. vers ad Episcop. dist. 25. can. quamvis. dist. 68. & 26. q. 6. per totum.

tem,

tem, sed, quòd Presbyteris & cæteris inferioribus illa non conceduntur. Ridiculum enim esset cogitare, Episcopis illa quidem permitti, Archiepiscopis & Primatibus, qui Episcopi præsunt, eadem denegari.

Papa est ordinarius omnium ordinariorum, & Ecclesia Romana omnes Ecclesiæ subsunt.

§. 5. Sicut autem Petrus Apostolus primus fuit Apostolorum, ita & Ecclesia suo nomine consecrata, Domino instituente, prima est & caput cæterarum: & qui illi præest, cæteros Episcopos antecellit: unde ad eam, tanquam ad matrem *a* atque apicem, omnes majores Ecclesiæ & Episcopi recurrunt, à qua quasi à quodam capite, dona velut in corpus omne diffunduntur. Ipsa autem tanquam omnium magistra, celsiore sede residens, à quoquam judicari non poterit. Quinimò velut tempore Noë omnes extra arcam positi, diluvii vastitate consumpti sunt: sic extra Petri naviculam constituti, æternæ damnationis fluctibus obruentur.

TITULUS VI. DE ELECTIONE.

Duobus modis creantur Episcopi.

PRomoventur autem tam Episcopi quàm Prælati cæteri, aut per electionem, aut per postulationem.

Quid sit Electio, & quod ad unum jus eligendi habentes citari debent, aliàs non valet electio: & non citatus potest habere ratam electionem.

§. 2. Cæterum, ut prius de electione dicamus, Electio nihil aliud est, quàm hominis alicujus ad dignitatem, vel fraternam societatem Canonicè facta vocatio: nam cùm viduatæ providendum est Ecclesiæ, debent cuncti, qui eligendi jus habent, legitimè citari, ut electioni intersint. Quod si vel in unius persona fuerit id omissum, irritam reddit electionem talis omissio. Sæpè etenim rescriptum est, magis hac in re unius obesse contemptum, quàm multorum contradictionem *b*: planè si is, qui citatus non fuerit, ratam adveniens habere velit electionem, confirmanda erit electio. *c*

Absens potest uni de Capitulo votum suum demandare. h. d.

§. 3. Sed & si quis casu aliquo ad electionem accedere fuerit impeditus, votum suum uni vel pluribus de Capitulo demandare minimè prohibendus erit.

Procurator ad eligendum non potest unum procuratorio, alium proprio nomine eligere, nisi habeat mandatum de eligenda certa persona.

§. 4. Et *d* si tantùm uni votum suum quis demandaverit: & is unum suo, alium mandantis nomine in scrutinio nominandum duxerit, nihil agit, nisi de certa eligenda persona mandatum acceperit: quo casu in illam mandantis, in aliam suo nomine jure consentire poterit.

Duobus procuratoribus ad eligendum datis in solidum, non possunt ambo eligere, sed erit melior conditio occupantis: & si non appareat de prioritate in occupando, præponitur electus a Capitulo, vel primò nominatus in procuratorio. h. d.

§. 5. Quòd si pluribus *e* in solidum vices suas quis commiserit, non quidem omnes reddere votum poterunt (quia vota dirigere possent in diversos, sicque res non haberet exitum) sed erit occupantis melior conditio: & si ita concurrant, ut inter eos prior non appareat, is admittetur duntaxat, quem vel Capitulum, vel pars major elegerit: vel si concordare nequeant, is qui primus in instrumento vel literis procurationis nominatus fuerit.

Non possunt plures deputari ad eligendum non in solidum. h. d.

§. 6. Sin autem plures non in solidum constituti fuerint, eâdem ratione nullus eorum admittendus erit, sibique mandans imputet, qui sic eos imprudenter constituerit.

Non potest votum in electione reddi per literas.

§. 7. Sed cùm absens reclamante Capitulo extraneum constituere nequeat, videamus, an, si nullus de collegio velit esse procurator, saltem per literas votum suum reddere valeat? & sanè, cùm non ante electionem, sed in ipsa electione secretè & sigillatim duntaxat singulorum vota sint exprimenda, per literas reddi non poterunt.

Superius dicta non habent locum in electione Papæ, in qua multa sunt specialia. h. d.

§. 8. Sed hæc quidem in aliorum Episcoporum, non in Romani Pontificis electione obtinent. In hujus enim nec ulla necessaria est citatio nec alii quis absens votum suum demandare permittitur. Alia quoque in eo specialiter constituta sunt, quæ ex Decretalium libris decentiùs est quàm hic, accipere.

Electio celebratur tribus modis, & quomodo per inspirationem: & quod Laici non per inspirationem, sed per conspirationem dicuntur eligere. h. d.

§. 9. Celebratur autem electio tribus modis *a*, per Inspirationem, per Scrutinium, & per Compromissum: per inspirationem, ut cùm electores nullo præcedente tractatu, quasi divini Spiritûs impulsu, simul omnes in unum repentè consentiunt, & simul unum nominant: quòd si fortè Laici prece vel precio *b* corrupti aliquem concordibus clamoribus petant, is non tam per inspirationem, quàm per nefariam conspirationem nominatus, omni penitùs electionis fructu meritò carere debet.

Quomodo dicatur celebrari electio per scrutinium, & qui sint scrutatores. h. d.

§. 10. Per Scrutinium fieri dicitur electio, cùm præsentibus omnibus, qui debent, volunt & possunt commodè interesse, tres de collegio fide digni assumuntur, qui secretè & sigillatim vota cunctorum diligenter exquirunt, & demum in scripturam redacta publicant. Quo facto collatione habitâ, is demum censetur electus, in quem vel omnes, vel major & sanior pars Capituli statim consenserint.

Pars minor eligentium, ad infringendam majoris partis electionem, potest opponere de propria auctoritate ac zelo, & de meritis electi. h. d.

§. 11. Quod si eligentium vota ita se diviserint, ut hinc quidem electorum pars numerosior consistat, inde minor, sed quæ non minùs ex auctoritate eligentium, quàm ex meritis electi sanior appareat, ad infringendam partis numerosioris electionem facultas erit minori, & de auctoritate ipsorum eligentium, & de meritis eorum qui electi fuerint, opponere.

Contra electionem factam à duabus partib. non potest opponi, nisi de nullitate voci alicujus earum dictarum partium. h. d.

§. 12. Hoc tamen tunc obtinebit, cùm non magnus in altera parte contigerit excessus: cæterùm si quando *c* duabus electionib. celebratis, pars altera eligentium, aliâ duplo major numero deprehendatur, contra hujusmodi electores ad extenuationem meriti vel auctoritatis ipsorum, paucioribus, vel electo ab eis opponendi facultas non erit: quanquam, si quid opponere voluerint, quod votum illius, cui opponitur, nullum ipso jure redderet, id eis minimè censetur interdictum. Vocantur autem viri tres de collegio sumpti, Scrutatores, eo quod singulorum vota diligenter scrutentur.

Quomodo per Compromissum celebretur electio, & quòd arbitri non servantes formam compromissi nulliter eligunt. h. d.

§. 13. Per compromissum celebratur electio, cùm plures idonei viri eliguntur, in quos omnium vice eligendi certo modo facultas & potestas transfunditur, qui arbitri compromissi fines diligenter custodire debent, scituri, si quid non secundùm demandatam formam egerint, nullum habiturum esse juris effectum.

a *C. antiqua. extr. de privil.* b *C. quod sicut in fin. princ. d. tit. de elect.* c *d. c. quod sicut. in fin. princ.* d *C. si quis justo. §. porrò. de elect. in 6.* e *C. si quis justo. in princ. de elect. in 6.*

a *C. perpetuò ubi præsumpt. 8. Heliæ. de elect. in 6.* b *C. si ergò. 8. q. 1. & c. 2. de election. extrà.* c *C. si quando contigerit de elect. in 6.*

Potestas arbitrorum non expirat re non integrâ, etiam non secutâ electione. h. d.

§. 14. Quòd *a* si intra terminos constiterint, quod ab eis gestum fuerit, usque adeò ratum habendum erit, ut etiam non secutâ electione, re tamen non integrâ, demandata sibi potestas revocari non possit.

Ostendimus quibus modis electio celebretur: consequens nunc est ut videamus, & qui possint eligere, & in quos cadere possit electio.

TITVLVS VII.

QUI ELIGERE, ELIGIVE POSSUNT.

Quibus jus eligendi competat. h. d.

JUs igitur Prælatum eligendi ad Canonicos hodiè, & ad viduatæ Ecclesiæ pertinet collegium. Sed & si qui consuetudine, vel præscriptione, pacto, vel privilegio fuerint muniti, ab electione minimè sunt excludendi.

Impuberes, & non constituti in sacris non possunt eligere, h. d.

§. 2. Sed neque in pupillari ætate constituti, neque ii qui sacris ordinibus non sunt decorati, sunt admittendi. Absurdum enim esset, si ad tanti ponderis res explicandas, ii quorum nullum est animi judicium, & ad sacra tractanda, ii qui nondum illa attigerunt, assumerentur.

Excommunicatus minore excommunicatione eligit: secùs majore.

§. 3. Illud quæsitum est, an excommunicati ad eligendum admitti possint? Et sanè, si minoris excommunicationis vinculo tantùm fuerint innodati, ab electione arcendi non sunt: Anathemate autem percussi, ab omni penitùs eligendi facultate repelluntur.

Suspensus à canone eligit: secùs ab homine.

§. 4. In suspenso quoq; non absimilis obtinet distinctio. Si enim quis per solam Canonis dispensationem suspensus sit, electioni interesse minimè prohibetur: si verò per Judicis sententiam, anathematizato similis habebitur.

Eligere à superiore prohibiti, absentes, hæretici, non possunt eligere.

§. 5. His quoque & illi annumerari debent, quibus à superiore, ne eligant, interdictum est. Item absentes: qui tamen si legitimis causis ad electionem accedere impeditos esse se docuerint, aliis de Capitulo votum suum demandare, secundùm ea, quæ proximè *b* exposuimus, minimè sunt prohibendi. Hæreticis autem, vel non Catholicis, indistinctè jus eligendi adimitur.

Ob non servatam formam: & ob negligentiam eligentium, electio devolvitur ad proximum superiorem. h. d.

§. 6. Interdum tamen accidit, ut ii, quibus ab initio jus eligendi competit, eo jure postmodùm priventur: ut purà, si qui aliter, quàm per præscriptas formas, eligere tentaverint: Item, qui per tempus constitutionibus diffinitum in eligendo negligentes fuerint: quo casu ad proximum superiorem eligendi potestas devolvitur.

Electio facta de indigno, jus eligendi transfert ad Romanum Pontificem.

§. 7. Alia sanè *c* causa eorum est, qui scientes indignum eligunt, aut postulant: nam licèt & ii eligendi jure priventur, id tamen non ad Primatem, aut Archiepiscopum, sed immediatè ad summum Pontificem devolvitur.

Laici non possunt eligere. h. d.

§. 8. Laicis *d* quoque, etiamsi Principes sint, nullo neque consuetudinis, neque præscriptionis, neque conventionis jure, ad electionem aspirare permittitur. Patroni tamen circa jam factam electionem, non indecenter postulatur assensus.

Qualem Episcopum esse oporteat. h. d.

---

a *C. in causis. ext. eod. tit.* b *suprà tit. præced. §. sed etsi quis.* c *d. c. quanquam. de elect. in 6.* d *d. c. sacrosanct. in fin. & c. cùm terra. in fin. eod tit. cap. nobis. ext. de jure pat.*

§. 9. Oportet autem eum, qui in Episcopum eligendus sit (cùm Ars sit artium, regimen animarum) ætate maturum esse, natalibus illæsum, corpore integrum, famâ candidum, literis instructum, religiosum, prudentem, temperatum, castum, hospitalem, mansuetum, irreprehensibilem, secundùm ea quæ latiùs infrà *a* dicturi sumus. Si enim ad seculares honores sine suffragatione meritorum indignum est perveniri, & notari ambitus solent, quos probitatis documenta non adjuvant: quàm diligens ac prudens habenda est dispensatio divinorum munerum, & Ecclesiasticarum dignitatum?

Minor triginta annis, excommunicatus, suspensus, & non constitutus in sacris, & schismaticus non reconciliatus, non possunt eligi.

§. 10. Igitur is, qui ad Episcopalem dignitatem promovendus est, annos natus esse debet non minùs triginta *b*: nam eâ ætate Dominum *c* & baptizatum esse & concionatum fuisse legimus: alioqui si quis minor fuerit, eligi non poterit. Idem *d* juris est in iis, qui aut excommunicationis, aut suspensionis vinculo sunt innodati. Sed nec ii *e*, qui in sacris ordinibus non sunt constituti, saltem subdiaconatu, neque schismatici eligi debent.

Eligentes indignum per triennium eligi non possunt. h. d.

§. 11. Illi *f* quoque qui scienter indignum eligunt, non solùm eligendi potestate privandi sunt: verùm etiam per triennium, ut ab aliis eligi possint, seipsos inhabiles reddunt.

Neophyta non possunt eligi.

§. 12. Neophytæ *g* quoque in Episcopos ordinari prohibentur: indecens est enim, & valdè præposterum, eum fieri magistrum, qui nondum didicit esse discipulus. Appellantur autem Neophytæ *h*, qui propositum sacræ religionis noviter assumpserunt.

TITVLVS VIII.

DE POSTULATIONE.

Quid sit postulatio. h. d.

POstulatio *i* est ejus, qui eligi non potest in Prælatum, concors Capituli facta petitio.

Qui non animi vel corporis vitio, sed aliàs non potest eligi putà minor XXX. annis, vel spurius, potest postulari.

§. 2. Sciendum est enim, quosdam esse qui quamvis eligi non possint, postulari tamen minimè prohibentur. Quæ res ita videtur posse commodè diffiniri, ut quicunque non animi vel corporis vitio, sed ob alterius defectum qualitatis eligi impediuntur, iidem tamen postulari possint. Ex hoc apparet *k*, eum, qui trigesimum annum nondum complevit, item in minoribus ordinibus constitutum, aut Laicum, item naturalibus læsum *l*, licèt eligi non possint, postulari tamen posse.

Episcopus & electus debent postulari, non eligi: secùs Abbas, & alii inferiores. h. d.

§. 3. Episcopus *m* quoque cùm propriæ sit alligatus Ecclesiæ, ad aliam transitum facere non potest: ea propter non eligendus, sed postulandus erit. Non idem Juris est *n* in Abbatibus, & cæteris Prælatis infra Episcopalem dignitatem constitutis: isti enim, licèt propriæ Ecclesiæ videantur alligati, nihilominùs eligi possunt: proprium tamen non deserunt monasterium, nisi licentiâ legitimè impetratâ.

---

a *Infra, de vit. & honestat.* b *c. cùm in cunctis. extr. de elect.* c *can. Presbyter. dist. 78.* d *sup. eod. tit. §. illud. & §. seq.* e *can de Syracusanæ. in fin. dist. 28. c. à multis. de ætate & qualitat.* f *c. cùm in cunctis. §. fin & c. cùm Vintoniens. & c. per inquisitionem, extr. de elect.* g *can 1. dist. 48.* h *can. 2 e 1. dist.* i *gl. in ver. vera postulatio. c. 1. de postulat. in 6.* k *gl. in c. fin. extr. de postulat. & c. cupientes. §. denique. de elect. in 6.* l *c. innotuit. extrà, de elect.* m *d. c. ubi gl. extrà, eod. tit.* n *c. nullus religiosus. & c. Si Abbatem, de elect. in 6.*

TI-

TITULUS IX.
DE CONFIRMATIONE ELECTIONIS.

Electus debet intra mensem consentire electioni, alioqui alius poterit eligi. h. d.

Nunc videndum est de confirmatione. Sciendum est itaque inprimis, Gregorianâ constitutione *a* in Lugdunensi Concilio cautum fuisse, ut electores, quamprimùm commodè possint, operam dent, ut electi consensum habeant.: quem si infra mensem, sine causa legibus cognitâ, electus accommodare distulerit, jure, si quod ei fuerat ex tali electione quæsitum, statim carere debere: Electoresque ad aliam electiunem libere posse convolare.

Electus post consensum electioni præstitum, vel notitiam habitam, debet intra mensem ad sedem Apostolicam iter arripere, & quantò citiùs poterit, confirmationem obtinere.

§. 2. Eadem constitutione *b* cavetur, electum infra tres menses post consensum electioni præstitum, si nullum justum impedimentum obsistat, confirmationem à superiore Prælato petere debere: alioqui trimestri spatio elapso electionem esse penitùs irritandam. Sed cùm interdum eveniat, ut aliquorum locorum vicinitas minus exigat, aliquorum distantia prolixius tempus exposcat consultissimè Nicolaus *c* III. sanxit: Ut electi, quorum electionum confirmationes ad sedis Apostolicæ examen deducit, immediata subjectio, vel appellatio interjecta devolvit, infra mensem post consensum, vel habitam de ipsorum electione notitiam, ad sedem ipsam Apostolicam iter arripiant, & quantò citiùs commodè poterunt, cum omnibus juribus coram sede Apostolica personaliter comparere nitantur, suarum electionum confirmationes petituri: aliaque insuper adjecit, quibus Ecclesiarum periculosis vacationibus ac malignantium subterfugiis, electorumque incommodis facile occurri tut: quæ non solum in electionibus, verùm etiam in postulationibus obtinere voluit.

Non confirmatus non potest res Ecclesiæ administrare. h. d.

§. 3. Quamdiu *d* autem quis confirmatus non est, rerum Ecclesiasticarum administrator esse non potest. Quod si negotiis Ecclesiæ, ad quam vocatus est, sese temerè ingesserit, omni jure quod ei per electionem quæsitum fuerit, statim privandus erit: nullo neque Oeconomatûs, nec procurationis prætextu excusandus.

Electò non est obediendum, nisi literis confirmationis ostensis. h. d.

§. 4. Petet igitur is, qui confirmatus est, ab Apostolica sede literas, confirmationis suæ tenorem continentes, illisque ostender, ad quos ea res pertinet: alioqui nulli eum absque dictarum literarum ostensione recipere tenebuntur. Quod & in promotione apud dictam sedem factâ, & in consecrationis, vel benedictionis munere, locum sibi vendicat.

Confirmatio non conceditur, nisi cum causæ cognitione. h. d.

§. 5. Is autem *e*, ad quem confirmatio pertinet, diligenter examinare debet, & electionis processum, & personam electi: est enim hoc generale, ut ad eum pertineat examinatio, ad quem manus impositio spectat. Et cùm omnia ritè concurrunt, tunc monus ei confirmationis impendat. Quod si secùs factum fuerit non solùm dejiciendus erit indignè promotus, verùm etiam indignè promovens puniendus. Nihil est enim quod Ecclesiæ Dei magis officiat, quàm si indigni ad tegimen assumantur animarum. Quod cùm in cunctis sacris ordinibus sibi locum vendicet, in Episcopo tamen multò fortiùs: qui ad curam aliorum positus, in se ipso debet ostendere, quomodo cæteros in domo Dei oporteat conversari. Quòd si fortè eligentium vota in duas se diviserint partes, is confirmatoris judicio alteri præferendus erit, qui majoribus juvatur studiis & meritis.

Si unus sit postulatus, alius electus, præponitur electus æquè idoneus, nisi postulantium sit duplo major numerus. Qui tamen si ignoranter indignum postulaverint, nec postulatio, nec electio valet: sed si scienter, electio tenet. h. d.

§. 6. Et *a* si vacante Ecclesiâ, scisso in duas partes Capitulo, alius quidem electus fuerit, alius verò postulatus, quæri potest, electio-ne confirmanda, an verò postulatio sit admittenda? in qua specie si tam postulatus, quàm electus sint idonei, responsum est: Si postulantium numerus sit eligentium duplo major, utique postulationem esse admittendam: sin id minùs, electionem confirmandam. Sed si postulantes indignum nescii postulaverunt, nec postulatio, nec electio rata habenda erit: si scientes & prudentes, erit electio confirmanda.

In confirmatione facienda citandi sunt, quorum interesse potest. Et calumniosè opponentes puniuntur. h. d.

§. 7. Illud *b* etiam confirmantem observare oportet, ne dum nimiâ in confirmando celeritate utitur, contra doctrinam Apostoli proprium affectum juri & æquitati præponat. Itaque si coëlectus aliquis, vel contradictor apparet, ante confirmationem nominatim vocandus est: alioqui si nemo apparet in foribus Ecclesiæ, in qua electio facta est, generaliter edicendum erit, ut si qui sint, qui confirmationi futuræ velint opponere, ad contradicendum in assignato peremptorio termino præsentes esse debeant. Quæ omnia locum habent, sive concorditer electio fuerit celebrata, sive non. Sciant autem ii, qui contra electionem opponendum duxerint, se, si probationibus destituti fuerint, ab omni pœnitentiæ præsidio exclusos, legitimis pœnis esse subjiciendos.

Potest dispensari cum electo schismatico, si nullum ordinem à schismaticis susceperit. h. d.

§. 8. De *c* illo dubitari contingit, an ejus, qui abjurato schismate ad unitatem Ecclesiæ rediit, confirmanda sit electio? & responsum est: Si à schismaticis nullum susceperit ordinem, & ejus electio canonicè celebrata deprehendatur, posse illam dispensativè confirmari.

Confirmatus & nondum consecratus, exercet solùm quæ sunt jurisdictionis, non quæ sunt ordinis. Et nemo dat quod non habet h. d.

§ 9. Igitur confirmatione secutâ, inter electum & personas eligentium, hoc est, Ecclesiam, spirituale conjugium *d* contrahitur. Quapropter confirmatus liberam super illis statuendi nanciscitur facultatem. Hoc autem sic intelligi oportere *e*, ut eorum quidem quæ jurisdictionis sunt, ut purà, corrigendi excommunicandi, jusjurandum exigendi, conferendi, confirmandi, & iis similium, libera confirmato permissa sit tractatio: Ea verò, quæ non jurisdictionis, sed ordinis sunt *f*, veluti Clericorum ordinationes, benedictiones virginum, depositiones, Ecclesiarum & altarium consecrationes, ante propriam consecrationem peragere prohibetur. Neque enim ratio suadere videtur, ut quis in alios id conferre possit, quo eundem indigere dignoscitur. Quòd si consecratus sit, non solùm quæ jurisdictionis, verùm etiam quæ ordinis sunt, exequi poterit.

TITULUS X.
DE CONSECRATIONE.

Consecratio expediri debet intra tres menses post confirmationem. h. d.

Debet igitur is qui canonicè electus, confirmatus & examinatus est, novissimè consecrari. Quod *g* quidem, ne Ecclesia Pastoris quasi destituta solatio aliquod patiatur incommodum, intra tres menses

a *C. quàm sit. de elect. in 6.* b *d. c. quàm sit. de elect. in 6.* c *C. cupientes. de elect. in 6.* d *Cap. avaritiæ. de elect. in 6.* e *C. nihil est. in princ. extrà, de elect.*

a *C. scriptum est, extr. de elect.* b *c. fin. de elect. in 6.* c *c. quia diligentia. extr. de elect.* d *c. 2. §. sicut autem. extr. de translat. Episc.* e *Gl. fin. c. transmissa. extr. de elect.* f *c. quod sicut. §. præterea. & d. gl. fin. extr. de elect.* g *can. 2. dist. 75.*

post electionem, nisi legitimum subsit impedimentum, expediri debet: alioqui si Metropolitanus, aut ii ad quos ea res pertinet, negligentes fuerint, Ecclesiasticis condemnationibus subjiciendi erunt.

Consecrationi interesse debent ad minus tres Episcopi, alioqui non valet. h. d.

§. 2. Ordinationi autem interesse debent, non solùm Metropolitanus, verùm etiam comprovinciales Episcopi, qui numerum conficiant trium. Nam & beatus Jacobus, qui Justus appellatus est, à Petro, Joanne & altero Jacobo, Apostolis ordinatus est: successoribus suis scilicet formam dantibus: ut non minùs quoque tribus Episcopis, cæteris quoque assensum præbentibus, Episcopus ordinetur. Quòd si ab uno vel duobus Episcopis ordinatio expedita fuerit, taliter ordinatis, ut Episcopi nominentur, à sanctis Patribus interdicitur: ergo si nomen non habent, officium qualiter habebunt? Evocandi sunt igitur à Metropolitano *a* Suffraganei: qui si omnes conconcurrunt, benè est: si aliqui convenire non possunt, sui præsentiam per epistolam facere debent.

Archiepiscopus impeditus, consecrationem sui Suffraganei alteri committere potest.

§. 3. Quòd si Metropolitanus, vel infirmitate vel aliâ justâ causâ ita præpediatur, ut suorum Suffraganeorum aliquem consecrare non valeat, alicui Coëpiscoporum vices suas demandare poterit, à quo consecrandus munus consecrationis recipere tenebitur.

Deficientibus Episcopis comprovincialibus, advocandi sunt Episcopi vicinæ provinciæ.

§. 4. Illud quæsitum est, si in provincia in qua olim plures Episcopi fuerint, unum tantùm remanere contigerit, quid fieri debeat, cùm nec solus ordinare possit, & nullos quos convocet, habeat provinciales: De hoc in Sardicensi Concilio *b* statutum legitur, ut superstes Episcopus convocet Episcopos vicinæ provinciæ, & cum eis comprovinciales sibimet Episcopos ordinet.

Quomodo sit explicanda consecratio. h. d.

§. 5. Congregatis *c* igitur horâ Dominicæ lucis tertiâ Episcopis, & scrutinio cum precibus celebrato, duo supra caput ordinandi, Evangelii codicem tenentes, manus imponant, & uno super eodem benedictionem fundente, cæteri qui adsunt, manibus suis caput ejus tangant, atque illud unà cum manibus sacro chrismate deliniant: quo demùm peracto, Ecclesiæ Romanæ, atque ejus Pontificibus fidelitas secundùm formam Gregoriani Rescripti juranda erit.

TITULUS XI.
DE RECEPTIONE ET AUCTORITATE PALLII.

Pallii receptio non est differenda: & volens aliquid palliando objicere, debet jurare de calumnia, & intra duos menses objecta probare: alioqui tenetur ad pœnam talionis.

Hoc *d* amplius Metropolitanum prospicere oportet, ut pallii petitionem & receptionem non differat: cùm sibi sine pallio Episcoporum consecrationem minimè permissam scire debeat. Est autem Pallium Metropolitanorum insigne ornamentum, quod de corpore beati Petri sumitur, Pastoralis officii plenitudinem designans: cujus receptio, ut citiùs expliceretur, novissimè constitutum est, ne per cujusvis criminis objectionem fortè palliando faciendam differri possit: nisi objicientes corporali juramento præstito firment se, nec agere quicquam callidè, ac de objectis promptam fidem, hoc est, intra bimestris temporis spatium afferant, ad talionis, vel extraordinariam pœnam se Præsidis obligantes arbitrio, si objecta minimè probaverint. Quòd si contradictores ista facere renuerint, eorum objectionibus nequaquam obstantibus, ad ipsius traditionem pallii procedendum erit.

Metropolitanus solùm in sua provincia, & certis diebus pallio utitur, & pallium personam sequitur, & ideò commodari non potest.

§. 2. Sed eo nec semper, nec ubiq; Metropolitanus uti poterit (id enim soli Romano Pontifici *a*, dum Missarum celebrat solennia, permittitur) verùm in sua tantùm provincia, ac certis duntaxat diebus. Et cùm personam pallium non transeat *b*, nec alteri commodari poterit: & cum eo quisque sepeliendus erit.

Pleraque dicta de creatione Episcoporum, habent locum etiam in aliis Prælatis.

§. 3. Hæc de creandis Episcopis dixisse sufficiat: Nunc de illorum vita, ac qualis eorum debeat esse conversatio, pleraque & de cæteris Sacerdotibus intellecturi, paucis expediamus.

TITULUS XIII.
DE VITA ET HONESTATE PRÆLATORUM.

Qui præcellit dignitate, debet & innocentiâ præcellere. h. d.

Debet *e* igitur Episcopus esse sine crimine, & cunctum populum cui præest, conversatione & innocentiâ præcellere. Qualis enim erit ædificatio discipuli, si se magistro intelligat esse præstantiorem? nam Episcopus instruere & admonere omnes debet: nemo autem rectè monitoris personam suscipit, nisi qui moribus suis aliorum errata condemnat. Quod non solùm de Episcopo, sed etiam de omnibus qui domui Dei deserviunt, intelligi oportet: quia vehementer Ecclesiam Dei destruit, meliores Laicos esse, quàm Clericos: quæque in aliis membris Ecclesiæ vacant à culpa, sæpè in Sacerdotibus habentur illicita.

Episcopus cavere debet ab improborum commercio, & in corrigendo non minùs charitatem, quàm potestatem exercere debet. hoc dicit.

§. 2. Ab improborum quoque commerciis abstinebit: Malorum enim consortia bonos corrumpunt. Habebit igitur secum honesti testimonii Clericos, qui possint irreprehensibiles inveniri: & si quando illos, sive etiam Laicos inter se dissidere contigerit, ad pacem magis, quàm ad judicium compellat: inque illis corrigendis plus agat benevolentia *d*, quàm severitas: plus charitas, quàm potestas: neque dominari magis, quàm consulere subditis cupiat, ne quod provisum est ad concordiam, tendat ad dissidium.

Prælatus in corrigendo debet miscere severitatem lenitati, hoc dicit.

§. 3. Cum lenitate tamen severitas miscenda est: Nam misericordiæ multùm demitur, si severitate omninò sit destituta: ideoque Rectoribus inesse debet justè consulens misericordia, & piè sæviens disciplina: ut nec in disciplinæ rigore benignitatem mansuetudinis, nec rursus in mansuetudine districtionem deserant disciplinæ: quodque severiùs castigare necesse est, non sævientis plectatur animo, sed medentis.

Prælatus non debet tolerare perversos, h. d.

§. 4. Præterea cavendum est, ne perversè agentes conuivendo toleret. Culpam enim facientis habet, qui, quod potest, negligit emendare: & error, cui non resistitur, approbatur.

Episcopus orationi debet insistere. h. d.

§. 5. Inprimis autem orationi & prædicationi insistat: Nam præconis officium suscipit, quisquis ad sacerdotium accedit: hinc est, quòd super Pastores primos in linguarum specie Spiritus Sanctus insedit. Populum itaque prædicando doceat, sed illa doceat, quæ à Deo ipse didicerit,

a *Can.* 1. *& seq. dist.* 64. *& can.* 2. *dist.* 65. b *can. fin. d.* 65. c *can.* 1. *dist.* 75. d *can.* 1. *dist.* 100.

a *C. ad honorem. eod. tit. extr.* b *c.* 2. *eod. tit.* c *can. unum orarium. vers. oportet Episc. d.* 25. d *can. licèt plerumque.* 4. *dist.* 45.

non

non quæ illi caro, vel humanus ſenſus ſuaſerit. Eapropter ſacris libris jugiter inſiſtere illum oportet *a*: nec enim ſufficit Prælatis bona converſatio, niſi addatur ſcientia doctrinæ.

Epiſcopus hoſpitalis eſſe debet & liberalis. h. d.

§. 6. Sed *b* nec utramque ſibi ſufficere credat: nam largam quoq; manum habere debet, & neceſſitatem patientibus ſubvenire, alienam inopiam ſuam credens. Res ſuas inter hiſtriones, venatores, aut aucupes minimè diſpenſet: pauperes potiùs in hoſpitio recipiat, & faciliùs exemplo ſuo ad hoſpitalitatem ſubditos attrahat.

Prælatus debet ſobrius eſſe, pruden. & peritus, non ſolùm peritiâ literarum, verùm etiam negotiorum.

§. 7. Sobrius ſit, non vinolentus *c*: non ſit percuſſor *, & ad vindictam facilis: imo in omni genere rerum agendarum prudentiam ſecum habeat: ſi enim mancum aut debilem ſancta contingere nequaquam lex divina permittit, quantomagis doni cœleſtis diſpenſatores eſſe non convenit (id quod eſt deterius) mente debilitatos?

Epiſcopus non debet ſecularibus negotiis ſe implicare. h. d.

§. 8. Sicut autem Epiſcopum nullo errore convenit involvi, ita nullâ debet cupiditate corripi: & propterea lucri cupidius eſſe prohibetur, & alicui etiam honeſto negotio *d*, ut ſibi victum & neceſſaria quærat, operam dare. Nam & Dominus negotiatores de templo verberatos expulit: &, Apoſtolo teſte, nemo militans Deo, implicat ſe negotiis ſecularibus.

Pudicitiæ ſtudioſus eſſe debet Epiſcopus. h. d.

§. 9. udicus *e* quoque debet eſſe, & moribus & verbis pudorem præ ſe ferre. Eapropter Maguntino Concilio *f* ſtatutum legitur, ut nullus Sacerdos fœminas, de quibus ſuſpicio poteſt eſſe, retineat: ſed neque matrem, aut amitam, aut ſororem retinebit: quia & in illis, inſtigante diabolo, ſcelus, perpetratum reperitur, aut in pediſſequis earum. Itaque domeſticarum *g* quoque perſonarum immoderatam familiaritatem vitabit.

Qualis quis ſit interius, debet per exteriora demonſtrare, hoc dicit.

§. 10. Oportet *h* item Epiſcopum, cæteroſq; Eccleſiaſticis officiis mancipatos, per decentiam habitûs extrinſeci, morum intrinſecam honeſtatem indicare: & ideò, ſi præterquam ex cauſa urgenti, indumentis, præter ordinis ac officii decorem, præſertim publicè, luxurienter, illorum impudentia variis modis, non minùs recentioribus, quàm antiquis Pontificum decretis coërcetur. In ſumma, cùm pro populo Epiſcopi Suffragatores ad Deum parentur, neceſſe eſt ut omni genere virtutum ejus gratiam habere nitantur: quia cùm is, qui diſplicet, ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora provocatur.

TITVLVS XIII.
DE OFFICIO ARCHIDIACONI.

Archidiaconus onus eſt à Jure conſtitutus Vicarius, & quaſi oculus Epiſcopi & inter Clericos cognoſcit, viſitat, & corrigenda emendat, & ardua ad Epiſcopum defert, de cujus licentia poterit etiam excommunicare. h. d.

Quoniam verò gravis & lata eſt Paſtoralis officii cura, rectè conſtitutum eſt, ut aliqui in Eccleſia ſint, qui unà cum Epiſcopo onus ferant, & ſui Prælati valeant ſublevare ſolicitudinem. Talis eſt Archidiaconus *i*, qui major poſt Epiſcopum, & ejus Vicarius reperitur. Cujus vigilantia & ſolertia uſque adeò in domo Dei excubare debet, ut oculus Epiſcopi non immeritò meruerit appellari. Eapropter debet is audire jurgia ſingulorum, & quæ corrigenda & emendanda viderit, corrigere & emendare. Quòd ſi qua fuerint ita ardua, quæ per eum commodè non poſſint terminari, ad Epiſcopum ſuum deferet. Diſpiciet quoque ut Primicerius, Sacriſta, & Cuſtos injuncti ſibi muneris ſolicitudinem diligenter exequantur. Sed & tertio quoque anno, ſi Epiſcopus non poterit, univerſam Parochiam circumire debet, & cuncta, quæ ordinatione vel emendatione indigere viderit, ſecundùm Canonicas ſanctiones corriget: & ſi Epiſcopi auctoritas acceſſerit, excommunicationis etiam ſententiam feret.

a *Diſt. 36. & ſeq* b *diſt. 42.* c *diſt. 44. in ſum. & per totum.* * *diſt. 45.* d *can. 2. 21. q. 3. & per totum.* e *in ſum. diſt. 43.* f *c. 1. extr. de cohabit. Cl. & mul.* g *diſt. 34. in ſum. & per totum.* h *diſt. 40. & Cl. 2. eod. tit. de vit. & honeſt. pral.* i *cap. 1. &c. ad hæc not. extr. eod. tit. & per totum. can. 1. verſ. Archidiaconus. diſt. 25. & can. Diaconi 11. diſt. 93.*

TITVLVS XIV.
DE OFFICIO ARCHIPRESBYTERI.

Archipresbyter eſt vicarius Epiſcopi, circa divina: & Archipresbyterorum duæ ſunt ſpecies. h. d.

Non abſimiles Archidiaconis Archipresbyteri habentur: nam & ii Prælati ſui circa ſpiritualia curam ſublevant *a*. Horum autem duplex eſt ſpecies: alii enim urbani ſunt, alii autem exteri. Urbani ſunt, qui Præſulis ſui abſentis circa divina in urbe vicem ſuſtinent, aut præſentis curam minuunt: ut officium inchoando, celebrando, & benedicendo, & cunctis providendo, quæ Sacerdotum miniſterio perfici debent.

Quæ ſit poteſtas foraneorum Archipresbyterorum. h. d.

§. 2. Exteri ſunt *b*, qui circa ſingulas plebes conſtituti, non ſolùm vulgi ſolicitudinem gerunt, verùm etiam Presbyterorum, qui per minores titulos habitant, vitam jugi circumſpectione cuſtodire debent: qui licèt ſuis præſint plebibus, ut Epiſcopus Matrici præeſt Eccleſiæ: nihil tamen contra ſui Præſulis ordinare decretum audere debent.

Obtinentes aliquam præpoſituram, debent etiam habere ejus præpoſituræ ordinem. h. d.

§. 3. Admonendi *c* ſunt autem ii, qui præpoſituræ alicujus adminiſtrationem canonicè volunt obtinere, ut non ſolùm nomen, verùm etiam ordinem habere ſtudeant. Unde *d* niſi qui rchidiaconatum tenent, Diaconi: aut qui Archipresbyteratum, Presbyteri infra annum fiant, amittent honorem, etiamſi juſtâ causâ prohibente Presbyteri aut Diaconi eſſe non potuerint.

TITVLVS XV.
DE OFFICIO VICARII.

Vicarius Epiſcopi non poteſt inquirere, punire, privare beneficiis, vel eadem conferre, niſi hæc ſpecialiter ſibi committantur, hoc dicit.

Per Vicarium quoque, cùm Epiſcopus per ſe ipſum deſervire & reſidere rationabili causâ prohibetur: aut præſens omnibus commodè par eſſe non poteſt, Epiſcopalis repræſentatur auctoritas In quo tamen illud advertendum eſt, quòd licèt per generalem officii commiſſionem Vicario factam *e*, cauſarum cognitio transferatur: poteſtas tamen inquirendi, corrigendi, aut puniendi aliquorum exceſſus, ſeu aliquos à ſuis beneficiis vel adminiſtrationibus amovendi, vel beneficia conferendi (niſi ſpecialiter conceſſa ſit) non transfertur.

Habens curam animarum in diverſis Eccleſiis, vel Laicus, non poteſt conſtitui Vicarius.

§. 2. Debet autem Epiſcopus circumſpectus eſſe, ne Laicum Vicarium ſibi conſtituat Indecorum *f* eſt enim, Laicum hominem viros Eccleſiaſticos judicare: nec in uno eodemque officio debet diſpar eſſe profeſſio. Quod etiam lege divinâ prohibetur dicente Moyſe, *Non arabis in bove & aſino.* Inde & Honorianâ conſtitutione cavetur *g*, ut Epi-

a *Can. 1. verſ. Archipr. d. 25.* b *c. fin. eod. tit.* c *Cl. 2. de ætat. & qual.* d *can. 1. diſt. 60.* e *c. 2. & cap. ſeq. eod. tit. in 6.* f *can. in nona actione. 16. q. 7.* g *c. fin. extr. eod. tit.*

scopus eum, qui perpetuam Vicariam obtinet, per subtractionem proventuum, vel ipsius Vicariæ ablationem compellat, ut se in Presbyterum promoveri faciat.

A Vicario appellatur ad Archiepiscopum: Ab Archidiacono ad Episcopum. h. d.

§. 3. Inter Vicarium autem & Archidiaconum illud interest, quòd à Vicario non ad Episcopum, sed ad Archiepiscopum *a*: ab Archidiacono verò, nisi aliud Ecclesiarum inducat consuetudo, ad ipsum, cui immediatè subjacet, Episcopum erit appellandum.

TITULUS XVI.
DE COADJUTORE.

Ex causa datur Episcopo coadjutor, cujus datio ad sedem Apostolicam spectat. h. d.

Accidit *b* etiam interdum, ut pastor senio aut corporis valetudine impeditus, aut sanæ mentis consilio destitutus, super suum gregem excubias ducere non possit: eapropter vir providus & honestus, illi in coadjutorem adjungendus est, per quem tam Episcopo, quàm populo utiliter consulatur. Cujus datio, cùm de causis majoribus esse constet, ad sedem Apostolicam, nullâ obstante consuetudine, referenda est. Quod tamen sic intelligi oportet, si non in remotis partibus explicanda sit: cæterùm, si procul ab Apostolica sede Episcopus impeditus deget, tunc secundùm Bonifacianæ constitutionis tenorem providendum erit.

Etiam inferioribus ab Episcopis dandus est coadjutor: & utrisque de facultatibus Ecclesiæ erit subveniendum. h. d.

§. 2. Nec *c* solùm Episcopis dandus erit coadjutor, sed etiam, si res exigat, inferioribus: unde, si vel Ecclesiæ Rectorem, vel Archidiaconum ita morbo aliquo contigerit impediri, ut Ecclesiasticis ministeriis, vel nullo pacto, vel non nisi cum scandalo interesse possint, eis quoque coadjutor adhibendus erit: & ita res temperanda *d*, ut utrique juxta facultates Ecclesiæ vitæ necessaria ministrentur.

TITULUS XVII.
DE COREPISCOPORUM USU SUBLATO.

Corepiscoporum usus sublatus est. h. d.

Erant olim & Corepiscopi, quibus circa plurima cum Episcopis ministeriorum communis erat dispensatio: quorum tamen institutio tam in Romana sede, quàm in aliis totius orbis Ecclesiis, tanquam improba & supervacanea, est penitùs interdicta. *e*

Matrimonium spirituale dissolvitur translatione, renuntiatione & depositione. h. d.

§. 2. Vidimus hucusq; de spiritualis fœdere conjugii, quod inter Episcorum & Ecclesiam contrahitur, quod electione vel postulatione initiari, firmatione ratificari, consecratione intelligitur consummari: item de moribus, & Vicariis, & adjutoribus Episcoporum: tractemus nunc, quibus modis Episcopus ab Ecclesia removetur: & sic quomodo tale conjugium præter mortem dissolvitur. Contingit autem id tribus modis: Translatione, Renuntiatione, & Depositione, seu degradatione: de quibus singulis videamus, ac primùm de Translatione.

TITULUS XVIII.
DE TRANSLATIONE.

Translatio inducta est ex utilitate, & ex necessitate: & necessitate cessante, translatio irritatur. h. d.

a *C. Romana, de app. in 6.* b *C. 1, de Cl. agrot. vel debil. in 6.* c *Per totum tit. extr. de Cl. agrot.* d *Cap. 1. §. præsenti quoque de Cler. agrot. in 6.* e *Can. Corepiscopo. & seq. dist. 68.*

Translationes, quæ & mutationes *a* nuncupari possunt, institutæ sunt utilitatis & necessitatis gratiâ. Utilitatis, cùm Episcopus ab ea civitate, cui præpositus est, in aliam transfertur, in qua magis proficere posse verisimiliter existimatur. Sic olim Princeps Apostolorum de Antiochena civitate se Romam transtulit, ut scilicet ibidem copiosiùs proficere posset. Necessitate *b* verò nonnunquam Episcopalium sedium mutationes fieri solent, hostium urgente metu. Sed hoc casu, si civitatem, de qua effugerit Episcopus, ab hostibus liberati *c*, & ad priorem statum contigerit revocari, ad eam expulsus revertetur.

Episcopos transferre, ad solum Romanum Pontificem pertinet. h. d.

§. 2. Sciendum est autem Episcoporum translationes, non etiam inferiorum, ad solum Apostolicæ sedis Antistitem certissimâ ratione pertinere *d*: neque super his matrimoniis quicquam præter ejus assensum immutari debere, aut posse. Quod obtinet non solùm, si Episcopus est consecratus, verùm etiam si tantùm canonicè fuit electus, & confirmatus: Cùm (ut suprà diximus) post electionem & confirmationem, inter personas eligentium & electi, conjugium sit spirituale contractum.

Qui propriâ auctoritate se ad aliam Ecclesiam contulerit, & habitâ carebit, & ambitâ. h. d.

§. 3. Ea propter *e* quicunque avaritiâ dicti, aut ambitione impulsi, Ecclesiæ suæ mediocritate despectâ, ad majorem sese plebem propriâ auctoritate transtulerint, à cathedra repelli debent alienâ, & carere propriâ: ut nec illis præsideant, quos per superbiam spreverunt; nec illis, quos ob avaritiam vel ambitum concupiverunt. Sicut enim vir *f* non debet adulterare uxorem suam: ita nec Episcopus temerè Ecclesiam, ad quam electus fuit, relinquere, ut alteri sese conjungat, etiamsi à populo fuerit attractus.

Quod constitutum est in Ecclesiis Episcopalibus, trahitur etiam ad Ecclesias inferiores. h. d.

§. 4. Non absimilis Juris ratio obtinet in Presbyteris *g*, & cæteris infra Episcopalem dignitatem constitutis. Nam si vel quâlibet causâ, propriâ quis auctoritate *h* cum altero suum beneficium permutare voluerit, uterque proprii beneficii jacturam faciet. Beneficiorum enim & præbendarum permutationes generaliter fieri prohibentur *i*: præsertim pactione præmissâ, quæ circa spiritualia, vel spiritualibus annexa, semper labem simoniæ continent: licèt possit Episcopus de uno loco ad alium aliquos transferre, ut qui uni loco minùs sunt utiles, alibi se valeant utiliùs exercere.

Si permutatio beneficiorum completa est ex una parte, & per alteram stat quò minùs impleatur, restituitur pars ad suum beneficium. h. d.

§. 5. Subventum *k* tamen est ei, qui de permutatione cum alio habito tractatu, præbendam suam cùm resignâsset, ab alio qui cum permutationis tractatum habuit, & qui postcà suam resignare recusat, deceptus est: cùm enim deceptis, & non decipientibus Jura subveniant, licèt is qui renuntiaverit, à se beneficium abdicâsse videatur, tributa tamen est simplicitati venia constitutumque ut ad resignatum beneficium reverti possit.

Collatio de beneficiis causâ permutationis vacantib. facta aliis quàm permutantibus, non tenet. h. d.

§. 6. Et generaliter, ne concessione Juris utentibus, præsertim circa spiritualia, illudatur, si qua beneficia ex

a *Can. mutationes. 7. q. 1.* b *can. scias frater. & seq. d. c. q. 1.* c *can. pastoralis officii d. 7. q. 1.* d *can. 2. & fin. extr. eod. tit. de translat. Episc.* e *C. quando. ext. eod. tit.* f *Can. sicut vir. 7. q. 1.* g *can. sicut alterius, in fin. d. 7. q. 1.* h *Cap. cùm olim magister. extr. de rerum permutat.* i *Cap. quæsitum. extr. de rerum permutat.* k *Cap. cùm universorum. extr. de rerum permutat.*

causa

causa permutationis aliquibus resignata, aliis quàm ipsis permutare volentibus conferantur, nullius firmitatis erit ipsa collatio.

Non obstantibus expectationibus, beneficiorum permutatio fieri potest. h. d.

§. 7. Quinimò *a* si in diœcesi aliqua quidam fortè auctoritate Apostolicâ beneficia proximè vacatura expectent, illi tamen qui secundùm formam Juris sua beneficia ie eadem diœcesi ad ordinarii collationem spectantia, liberè ac sine fraude in manibus Episcopi resignaverint, non nisi ex causa permutationis resignaturi, ab hujusmodi expectationibus circa faciendam permutationem minimè impedientur.

TITULUS XIX.
DE RENUNTIATIONE.

Quid si Renuntiatio, & quibus ex causis possit renuntiari, hoc dicit.

PEr renuntiationem quoque quis ab Ecclesia sua removetur. Est autem Renuntiatio, juris proprii spontanea refutatio. Ea verò propter quæ Episcopus potest cedendi licentiam postulare, hæc fermè habent *b*, conscientia criminis, debilitas corporis, defectus scientiæ, malitia plebis, grave scandalum & irregularitas personæ.

Quale debeat esse crimen, ob quod renuntiari possit. h. d.

§. 2. Propter *c* conscientiam criminis, cedendi potest licentia postulari, non cujuslibet, sed duntaxat illius propter quod ipsius officii executio post peractam pœnitentiam impeditur.

Quæ debilitas corporis renuntiandi causam præbeat. h. d.

§. 3. Non absimilis *d* juris ratio in debilitate corporis obtinet: nam non quælibet, sed solùm illa legitimam renuntiandi præstat causam, per quam quis ad exequendum officium pastorale redditur impotens: cùm interdum non plus hortetur senilis debilitas aliquem cedere, quàm maturitas, quæ in senibus esse solet, quem in suo suadeat officio permanere.

Magnus defectus scientiæ tribuit legitimam causam renuntiandi. h d.

§. 4. Propter *e* defectum quoque scientiæ plerumque potest quis petere cessionem: quia cùm illa circa spiritualem administrationem sit potissimùm necessaria, & circa curam temporalium opportuna, Præsul, qui in utrisq; commissam sibi debet Ecclesiam regere salubriter, ei renuntiat, si quomodo ipsam regere debeat, ignoret. Quanquam autem desideranda sit eminens scientia in pastore, in eo tamen mediocris tolerari potest: quia imperfectum scientiæ potest supplere perfectio charitatis.

Malitia plebis justam tribuit renuntiandi causam: item vitatio scandali. h. d.

§. 5. Propter malitiam *f* quoque plebis cogitur interdum Prælatus ab ipsius regimine declinare: veluti, quando plebs tam duræ cervicis existit, ut apud ipsam ampliùs proficere non possit. Item pro gravi scandalo *g* vitando, cùm aliter sedari non potest, licet Episcopo petere cessionem, ne plus temporalem honorem, quàm æternam videatur affectare salutem.

Ob irregularitatem potest renuntiari. h. d.

§. 6. Item *h* ob irregularitatem: putà, si bigamus. Quòd si fortè de legitimo matrimonio non sit natus licèt hujusmodi irregularitatem subticere non potuerit, si tamen & culpa lateт, & causa, cum eo qui suum laudabiliter implevit officium, injunctâ sibi competenti pœnitentiâ, poterit non minùs utiliter quàm misericorditer dispensari.

a *C. unic. de rerum permut. in 6.* b *C. nisi cùm pridem. ext. eod. tit.* c *d. c. nisi. §. propter. extr. eod. tit.* d *d. c. nisi. § alia verò.* e *d. c. nisi. §. pro defectu.* f *C. nisi. §. propter malitiam.* g *d. c. nisi. §. pro gravi.* h *d. c. nisi. §. persona.*

Gratia laboris fugiendi non potest renuntiari. h. d.

§. 7. Cæterùm *a* ob alias causas renuntiationem affectantes audiendi non sunt: dum fortè aliqui laboris angustias declinantes, ad ocium, adversùs gloriosi Pontificis exemplum, aspirare contendant.

Episcopus qui semel ad vitam Monachalem transivit, non potest rursùs ad Episcopalem dignitatem reverti. h. d.

§. 8. Accidit autem interdum, ut Episcopus humilitatis & pœnitentiæ causâ, ab Ecclesia sua removeatur: quod tunc contingit, cùm quis Apostolicâ concessione ab Episcopali sede ad Monachalem descendit subjectionem. Quo casu alius in locum ejus subrogari poterit: ille verò resurgere, Constantinopolitano *b* Concilio vetante, nequaquam valebit.

Impeditus administrare Episcopatum, & proptereà factus Monachus, cessante impedimento, potest reverti ad Episcopalem dignitatem.

§. 9. Cæterùm *c* speciales quidam casus inveniuntur, in quibus, prædicto Concilio non obstante, is qui vitam Monachalem elegit, rursum licitè potest ad Episcopatum assumi. Si enim quis, persecutionis rabie sæviente, vel præpeditus adversâ valetudine corporis, cùm proficere nequeat in regimine pastorali, de superioris auctoritate ad Monasticam vitam descendat: persecutionis vel ægritudinis impedimento cessante, ad Episcopalem poterit resurgere dignitatem. Idem Juris est, si quis propter doctrinæ defectum, locum regiminis deserens, auctoritate Apostolicâ ad ocium se contulerit Monachale: nam si per exercitium lectionis, scientiæ reperit margaritam, proculdubio denuo vocatus ad Cathedram pastoralem redire poterit.

Assecutus Episcopatum simoniacè, sed ignoranter, si fiat posteà regularis, licèt ad primum reverti non possit, alium tamen Episcopatum consequi potest.

§. 10. Rursùs *d* si quis inscius cupiditate parentum fuerit Episcopatum adeptus, & hoc comperto de licentia superioris illum dimittens, observantiam elegerit regularem, etsi ad Ecclesiam eandem redire nequeat, ad aliam tamen promoveri poterit, Constantinopolitani Concilii constitutione non obstante: quam tunc obtinere oportet, cùm pœnitentiæ causâ, quam Episcopatum retinens peragere non valebat, vitam quis elegerit Monachalem.

Ad eum fieri debet renuntiatio, ad quem spectat confirmatio. h. d.

§. 11. Abbas quoque, qui Romanæ immediatè subditus est Ecclesiæ, nisi licentiâ à Romano Pontifice legitimè impetratâ, sui regiminis oneri renuntiare minimè poterit: quòd si Episcopo subjectus sit, cum ejusdem permissione locum suum licito jure poterit relinquere. Et hoc generale est in præbendis, & cæteris minoribus beneficiis, ut apud eum fieri debeat renuntiatio, ad quem pertinere dignoscitur confirmatio: ex quo apparere potest, quòd resignatio facta Laico *f*, nullam Juris obtinet firmitatem.

Papa potest renuntiare Papatui. h. d.

§. 12. De Romano *g* Pontifice quæsitum est, an. quia nullum habet superiorem, in cujus manibus renuntiare possit, Pontificatui ex causa cedere valeat? & super hoc Cœlestinus V. hæsitationis cujuslibet volens occasionem amputare, & statuit & decrevit, Romanum Pontificem posse liberè resignare.

Per procuratorem renuntiari potest, & quatenus valeat renuntiatio facta à procuratore revocato. h. d.

§. 13. Potest *h* autem quis non solùm per semetipsum resignare, verùm etiam per procuratorem: qui, si ad ce-

a *Dict. c. nisi. §. verum.* b *Can. hoc nequaquam. 7. q. 1* c *C. post translationem. §. cæterùm. extr. eod. tit. de renunt.* d *d. c. post translationem. §. rursùs. eod. tit.* e *Cap. fin. ubi gl. extr. eod. tit.* f *C. quid in dubiis. extr. eod. tit.* g *C. I. de renuntiat. in 6* h *Clem. unic. eod. tit.*

dendum Pontificali aut alii cuilibet dignitati vel beneficio, spontè ac liberè constitutus fuerit, si postmodùm ignorans revocatus fuerit, tenebit cessio per eum facta, antequam ad ipsius procuratoris, vel illius in cujus manibus cessio fuerat facienda, notitiam revocatio hujusmodi fuerit deducta: nisi fortè per ipsos, aut alios dolo malo factum fuerit, quò minùs ad eos, vel eorum alterum, ante cessionem revocatio perveniret.

Qui impetravit cedendi licentiam, compellitur renuntiare, hoc dicit.

§. 14. Aliud juris est, si qui cedendi licentiâ cum instantia postulatâ, atque eâ obtentâ, levitate fortè cedere prætermittant: eos enim ad cedendum compellendos esse generali Concilio *a* statuitur.

TITULUS XX.

DE DEPOSITIONE, SEU DEGRADATIONE.

Spirituale conjugium dissolvitur per degradationem. h. d.

PEr degradationem quoque conjugium Ecclesiæ & Episcopi dissolvitur. Nihil enim est aliud degradare, quam de gradu dejicere: quod institutum est ad similitudinem *b* exauctorationis ejus qui militiæ deservit armatæ: cui tam militaris ordo, quàm etiam insignia ob delictum detrahuntur.

Duplex est degradatio, verbalis & actualis. h. d.

§. 2. Est autem degradatio duplex, verbalis scilicet & actualis. Verbalis degradatio est, cùm ab eo, qui auctoritatem habet, assistente certo Episcoporum numero, depositionis fertur sententia: Actualis verò, sive solennis est, cùm non solùm fertur sententia, verùm etiam ab eo qui degradandus est, vestes & singula insignia sui ordinis gradatim auferuntur. Cujus ordo ac series latissimè Bonifacianâ constitutione *d* demonstratur.

Proprius solùm Episcopus potest deponere constitutos in minoribus ordinibus: secùs in majoribus. h. d.

§. 3. Quod *e* autem dictum est, Episcoporum numero assistente, sic intelligi oportet, si de Episcopo, aut illo degradando agatur, qui sit in majoribus ordinibus constitutus. Cæterùm si de iis agatur, qui minoribus tantùm insigniti sint, proprii Episcopi sententia, absque ullorum Episcoporum *f* interventu, satis erit.

In degradatione Sacerdotum ob causam hæresis potest procedere solus Episcopus delinquentium, cum suis minoribus Prælatis. h. d.

§. 4. Quinimò interdum etiam si Presbyter, vel in sacris constitutus degradandus fuerit, plurium Episcoporum interventus necessarius non erit: nam tales si pro hæresi *g* seculari curiæ tradendi vel perpetuò immutandi sint, quia Episcoporum numerus facilè convenire non potest, solus Episcopus, convocatis Abbatibus & aliis Prælatis, virisque suæ diœcesis pietate ac bonis artibus instructis degradare poterit.

Degradatus traditur curiæ seculari, & pro eo debet Ecclesia intercedere, & degradatus se miscens sacris, excommunicatur. hoc dicit.

§. 5. Clericus igitur ob grave flagitium degradatus, cùm ab Ecclesiastico foro fuerit projectus, seculari curiæ traditur puniendus. Unde celebranda *h* erit talis degradatio seculari præsente potestate, & cùm perfecta fuerit, pronunciandum, ut secularis Judex degradatum, tanquam clericali privilegio exutum, in forum suum recipiat puniendum: pro quo tamen Ecclesia debet intercedere, ut circa mortis periculum in eum sententiam moderetur: & si impetraverit, & degradatus pœnæ superstes fuerit, ab administratione sui ordinis debet abstinere. Quòd si cingulo militiæ cœlestis exauctoratus, ausu temerario sibi dudum commissum audebit in posterum attractare ministerium, etiam ab Ecclesia ex canone Apostolorum erit abscindendus.

a C. quidam cedendi. extr. eod. tit. b c. 2. §. actualis. de pœnis in 6. c d. cap. 2. §. verbalis. de pœnis in 6. d d. cap. 2. e canon. si quis tumidus. 15. qu. 7. f can. si autem. in fin. d. 15. qu. 7. g canon. 1. de hæret. in 6. h canon. novimus. extr. de verbor. significat.

TITULUS XXI.

DE SACERDOTIBUS IN INFERIORI GRADU CONSTITUTIS.

Sacerdotes inferioris gradûs, sunt Presbyteri: nec sufficit aliquid obiter tractatum esse. h. d.

NUnc descendamus ad Sacerdotes in inferiore gradu constitutos: subsequenter posteà de iis dicturi, qui licèt Sacerdotes non sint, in sacris tamen constituti reperiuntur: ac demùm de his, qui circa humiliora in domo Dei necessarium ministerium exhibent, qui in minoribus ordinibus dicuntur constituti: de quibus omnibus, si quid superiùs locuti fuimus, obiter potiùs quàm ex professo locuti fuimus. Inferiores Sacerdotes sunt Presbyteri.

Sacerdotum in duas classes divisio, sumpsit originem tam à Testamento Veteri, quàm Novo. h. d.

§. 2. Et *a* non ineleganter Sacerdotes in duos ordines distribui esse videntur: Hæc enim discretio, tam in Veteri Testamento à Deo per Moysen sumpsit exordium, qui ex præceptis Domini Aaron in summum Pontificem, filios verò ejus inunxit in minores Sacerdotes: quam etiam in Novo ab ipso Christo, qui duodecim Apostolos, tanquam majores Sacerdotes, Septuaginta duos quasi in minores instituit: Petrum verò quasi summum Sacerdotem elegit, dum ei præ omnibus claves regni cœlorum tribuit.

Presbyteri & Episcopi olim erant iidem: sed in remedium schismatis, de Presbyteris unus electus est, qui Episcopus dicitur. hoc dicit.

§. 3. Presbyterum *b* autem & Episcopum sunt, qui eundem olim extitisse affirment, & aliud ætatis, aliud dignitatis fuisse nomen. Sed cùm multi in singulis Ecclesiis Presbyteri constitui essent, in remedium schismatis *c* factum esse, ut per illos unus eligeretur, qui cæteris esset præponendus: electum autem Episcopi retinuisse nomen, eligentes Presbyterorum: quorum erga Episcopos usque adeò crevit honor, ut illis tanquam filii cœperint obedire, nec jam pro Sacerdotibus habeantur, qui sub nullius Episcopi disciplina & providentia gubernantur.

Presbyter apellatur potiùs à prudentia, quàm ab annis. h. d.

§. 4. Presbyteri *d* verò nomen, quanquam à senectute sit sumptum, magis tamen sapientiæ indicat maturitatem, quàm corporis canitiem.

Quæ sit Presbyterorum potestas, & auctoritas. h. d.

§. 5. Episcopi *e* igitur ac Presbyteri non penitùs est absimilis circa sacra ministeriorum dispensatio: illorum enim, quæ gerere potest Episcopus, quædam Presbyter suo jure, quædam illius permissione exequitur, quædam verò nullo pacto potest attingere. Proprio jure Presbyter, Dominici corporis *f* ac sanguinis consecrationem, etiam Episcopo præsente celebrat, infantes baptizat *g*, sanctificato oleo inungit, benedicit, & de occultis peccatis pœnitentes, vel in extremis agentes ad gratiam reconciliationis admittendi potestatem habet. Episcopo permittente *h*, aut ultimâ cogente necessitate,

a Dist. 21. in summ. & per totum. b can. 1. §. unde & apud. 21. dist. c can. olim idem. dist. 95. & can. legimus. dist. 93. d can. quisquis. §. Presbyteros dist. 84. e can. quamvis. dist. 68. f d. canon. quamvis. & canon. 1. §. ad Presbyter. 25. distinct. g canon. constat baptisma. de consecrat. dist. 4. h canon. 1. & seq. 26. qu. 6. & can. Presbyteris. de consecr. distinct. 4.

& ba-

& baptizatos sacro linire chrismate, & virgines Deo dicare, Presbyteris conceditur. Ecclesias verò erigere, consecrare, reconciliare, sacrum chrisma conficere, Clericos ordinare, excommunicare, pœnitentes publicè reconciliare, solis Episcopis reservatur. *a*

TITULUS XXII.
DE IIS, QUI IN SACRIS SUNT CONSTITUTI.

In sacris constituti sunt Diaconi & Subdiaconi: & Diaconi debent Episcopum custodire, Sacerdotibus celebrantibus assistere, Novum Testamentum prædicare: Eucharistiam verò præsente Episcopo vel Presbytero, populo erogare non possunt. h. d.

SIcut autem Episcopis Presbyteri, ita etiam *b* utrisq; debent obedientiam Diaconi: ad quos Episcopum prædicantem ab insidiis custodire pertinet, ne aut ipse quoquo modo lædatur, aut divina verba per detractores polluantur. Sacerdotibus quoque celebrantibus *c* in omnibus assistent. Evangelium ad populum prædicabunt. Sed nec baptizare *d* præsente Episcopo, aut Presbytero, nec Dominici corporis Eucharistiam populo erogare audere debent, nisi prædictis omnibus longiùs fortassè constitutis, necessitas ad id extrema eos compellat.

Primitiva Ecclesia non habuit Subdiaconos, & apud antiquos Subdiaconatus non reponebatur inter sacros ordines: sed posteà & is ordo inter sacros cœptus est haberi: & Subdiaconus potest eligi in Episcopum. h. d.

§. 2. Subdiaconos *e* licèt & Ecclesia primitiva legatur habuisse, talis tamen ordo apud antiquos inter sacros non annumerabatur: paulatim tamen post aliquot temporum curricula cœptus est & Subdiaconatus inter sacros ordines reponi, eisque ad similitudinem tam Presbyterorum, quàm Diaconorum continentia *f* fuit imperata. Cumque à multis, an in Episcopum Subdiaconus eligi valeat, hæsitaretur, novissimè *g* post Urbanum Innocentii processit constitutio, quæ, ut is quoque in Episcopum liberè eligi valeat, declaravit ac statuit.

Circa quæ versetur officium Subdiaconi. h. d.

§. 3. Diaconum *h* igitur Subdiaconus subsequitur: ad quem calicem & patinam ad altare deferre pertinet, & Levitis tradere, eisque ministrare. Urceolum quoque, & aquam, mantile, & manutergium tenere, Episcopo, Presbyteris, & Levitis pro lavandis ante altare manibus aquam præbere.

Subdiaconus potest quis ordinari in decimo octavo anno, Diaconus in vigesimo, Presbyter in vigesimo quinto. h. d.

§. 4. Sicut autem Subdiacono minùs creditur, quàm Diacono: & Diacono minùs, quàm Presbytero committitur: ita ad Subdiaconorum minor ætas, quàm ad Presbyteratum suffragatur. Poterit igitur hodiè *i* quis, nisi aliud Canonicum obsistat impedimentum, decimo octavo natus anno ad primum sacrum ordinem, vigesimo ad secundum, ad Presbyteratum vigesimo quinto promoveri.

Propriè Sacerdotes appellantur, qui Eucharistiam conficiunt, impropriè etiam Diaconus & Subdiaconus.

§. 5. Diximus autem Diaconum & Subdiaconum non esse Sacerdotes, proprietatem sermonis attendentes. Propriè *k* enim Sacerdos is est appellandus, cui sacrificium corporis & sanguinis Dominici in altari conficere permittitur. Cæterùm & ipsi interdum Sacerdotes appellantur, sed per abusionem. Vidimus hactenus de iis, qui in majoribus sunt ordinibus constituti: nunc videamus de iis, qui in Ecclesia Dei minoribus sunt ordinibus insigniti.

TITULUS XXIII.
DE IIS, QUI SUNT IN MINORIBUS ORDINIBUS CONSTITUTI.

Minores ordines sunt Acolythatus, Exorcistatus, Lectoratus, & Ostiariatus. h. d.

SUnt igitur in Ecclesia alii minores ordines, qui sine sacramentali unctione, solâ Episcopi benedictione, cum quadam vasorum vel indumentorum distributione, præstantur: ut sunt, Acolythus, Exorcista, Lector, Ostiarius. Acolythus *a* est is, ad quem præparatio luminum, & qui cereum (à quo nomen quoque ducit) deferre debet, quique suggesta pro Eucharistia Subdiaconis præparat. Exorcista *b* is est, qui exorcismos memoriter retinere debet manusque super energumenos & catechumenos in exorcizando imponere. Lector *c* autem is appellatur, qui lectiones debet pronunciare, & ea, quæ Prophetæ vaticinati sunt, populis prædicare. Ad Ostiarium *d* pertinent claves Ecclesiæ, ut claudat & aperiat templum Dei, & omnia quæ sunt intùs extraque, custodiat, fideles recipiat, excommunicatos & infideles provido judicio repellat.

Psalmistatus est minor ordo, & potest conferri à solo Presbytero. h. d.

§. 2. Est & Psalmista, id est, Cantor, qui absque scientia Episcopi *e*, Presbytero solum jubente, officium suscipit cantandi: qui & ipse, licèt apud antiquos dubitatum fuerit, inter minores ordines cœptus est annumerari. *f*

Constituti in majoribus ordinibus nullo pacto matrimonium contrahere possunt, sed constituti in minoribus possunt: sed si contrahant, privantur beneficiis & dignitatib. Ecclesiasticis. h. d.

§. 3. Horum autem & sacrorum valde dispar est conditio: siquidem illis ita est continentia imperata *g*, ut nunquam ad matrimonium aspirare valeant: his autem, si ad superiores ordines provehi noluerint, matrimonium contrahere minimè interdicitur: sed eo casu non solùm ad sacros ordines, & Ecclesiasticas dignitates, & administrationes admittendi non sunt: sed etiam *h* beneficiis, quæcunque fortè habuerint, privandi erunt: nam nec ea sine pravo exemplo possunt & gravi scandalo retinere *i*: & tales bona Ecclesiastica dilapidare solent.

Hucusque singulariter tam de majoribus ordinibus, quàm de minoribus breviter tractatum fuit: exponamus nunc aliqua, quæ tam majorum ordinum, quàm minorum, sunt communia.

TITULUS XXIV.
COMMUNIA TAM MAJORUM, QUAM MINORUM ORDINUM.

Minores debent majoribus exhibere reverentiam, majores verò minoribus amorem & charitatem.

IN primis admonendi sunt ii, qui minori sub ordine constituti sunt & officio, ut iis, qui aut ordine præcellunt, aut officio, reverentiam & obedientiam *k* exhibeant, nec per temeritatem alter alterius partes sibi vendicet. Majores quoque meminerint, se majores esse, non dominos: & ob id inferioribus non tanquam subditis dominentur, sed

a *d. canon. quamvis. dist. 68. & canon. 1. vers. ad Episcopum. 25. dist.* b *can. Diaconi septem. §. ut igitur dist. 93. & can. seq.* c *can. 1. vers. ad Diaconum. dist. 25.* d *can. constat baptisma. de consecrat. distinct. 4.* e *c. à multis, extr. de ætate & qualitat.* f *can. 1. distinct. 28.* g *d. c. à multis extrà, de ætat. & qualit.* h *canon. 1. vers. ad Subdiac. dist. 25.* i *Clem. fin. de ætat. & qualit.* k *canon. 1. vers. Sacerdos. distinct. 21.*

a *Can. 1. §. ad acol. dist. 25.* b *d. can. 1. §. ad exorcistam.* c *d. can. 1. §. ad lectorem.* d *can. 1. §. ad ostiarium.* e *can. Psalmista. d. 23.* f *gl. in vers. Psalmista. can. 1. 21. dist. & can. 1. vers. ad Psalmist. 25. dist.* g *dist. 26. & 32. per totum.* h *c. 1. c. quod ad. & cap. diversis. extr. de Cl. conjug.* i *c. cùm decorem. extr. de Cleric. conjug.* k *can. à Subdiacono. dist. 98. gl. 2. c. ad aures. extr. de temp. ordin.*

quasi Clericos honorent, & diligant: & tales sint, qui non solùm præsint, verùm etiam prosint.

Ordinatores debent instruere ordinandos in divinis. h. d.

§. 2. Item sub gravis ultionis comminatione ex ordinatione generalis Concilii debent Episcopi promovendos in Sacerdotes per se ipsos, vel alios idoneos viros super divinis officiis, Ecclesiasticisque sacramentis diligenter instruere, & informare. Sanctiùs *a* enim (inquit) est paucos bonos, quàm multos malos habere ministros: quia, si cæcus cæcum ducat, ambo in foveam dilabentur.

Ordinationem præcedere debet diligens scrutinium. h. d.

§. 3. Præcedat autem ordinationem diligens scrutinium *b*, nec nisi qui *c* tam verbo fidei, quàm rectæ conversationis exemplo, Episcoporum vel populari testimonio probantur, ad ordines admittendi erunt. Ordinaturus *d* itaque accipiat secum divinæ legis peritos Sacerdotes, & in Ecclesiasticis sanctionibus exercitatos, qui ordinandorum genus, patriam, ætatem, locum ubi ordinari sunt, si literas callent, si instructi in lege Dei, & ante omnia diligenter investigent, si fidem Catholicam diligenter teneant.

Examen debet præcedere collationem beneficiorum. h. d.

§. 4. Quod *e* & in beneficiorum collationibus observandum erit, qui enim beneficiis Ecclesiasticis præficiendi fuerint, à suo priùs Archidiacono examinari debent, & per ipsum postmodum Episcopo præsentari.

Tam simoniacè ordinatus, quàm ordinans, sunt puniendi. h. d.

§. 5. Ipsi *f* verò quibus talis cura committitur, cavere debent, ne aut cujusquam gratiâ, aut cujuscunque muneris cupiditate illecti, à vero devient, ut indignum, & minùs idoneum, aut non examinatum ad sacros gradus suscipiendos Episcopo præsentent. Quòd si aliter fecerint, & qui indignè accesserit, ab altari removebitur, & qui donum Sancti Spiritûs vendere conati sunt, coram Deo jam condemnati, Ecclesiasticâ dignitate carebunt.

Quæ tempora in ordinationibus servari debent. h. d.

§. 6. Igitur *g* per tres continuos dies diligenter examinentur, & demùm sabbatho, qui probati sunt, Episcopo præsententur: Qui tamen secundùm diversitatem ordinum, temporis quoque servabit diversitatem: non enim *h* omnes ordines quibuslibet temporibus conferri possunt: nam Dominicis & aliis festivis diebus unum, aut duos ad minores licebit promovere, sed ad Subdiaconatum, nisi in quatuor temporibus, & unâ & alterâ statutâ die, nulli Episcoporum, præterquam Romano Pontifici, licet aliquos ordinare, nec alicujus loci contraria est admittenda consuetudo. Quòd si *i* fortè secùs factum fuerit, ordinans quidem potestate privandus est ordinandi; & ordinatus cùm characterem *k* minimè dubitetur recepisse, pœnitentiâ tantùm præviâ in susceptis ordinibus ministrare sustinendus erit.

Nec uno, nec duobus diebus continuato jejunio duo sacri ordines conferri possunt. h. d.

§. 7. Sed *l* nec uno die, nec duobus continuato jejunio ad duos quis potest sacros ordines promoveri, arbitrariè ordinanti suspensionis imminente pœnâ.

Minores ordines omnes simul conferri possunt. h. d.

§. 8. Diversum *m* statuitur de minoribus, qui omnes vel unicâ die conferri possunt.

Cum promoto per saltum potest, prætermisso ordine repetito, dispensari. h. d.

§. 9. Per *a* saltum verò si promotus fuerit quis solenniter ordine prætermisso repetito, ex misericordia ministrare permittendus erit.

Promotus ad sacros ordines furtivè contra prohibitionem Prælati, non potest fieri Sacerdos, nisi priùs fuerit monasterium ingressus: secùs si non contra prohibitionem, quia tunc potest Episcopus pro arbitrio dispensare, & qui non ordinatus se miscuit divinis, nunquam poterit ordinari. h. d.

§. 10. Quòd si *b* furtivè ad sacros ordines quis irrepserit, dispiciendum erit, an Prælati sub anathemate præcesserit interminatio: tunc enim nullâ ratione ad sacerdotalem poterit ordinem promoveri, nisi regulari habitu suscepto laudabilem aliquamdiu duxerit vitam: quo casu secum misericorditer dispensari poterit: alioquin nullâ præcedente inhibitione, condignâ satisfactione impositâ, pro suo arbitrio cum illo poterit Episcopus dispensare. Quòd si is, qui nullum adhuc penitùs attigit ordinem *c*, divinum aliquod officium exercuerit, & ab Ecclesia erit abjiciendus, & nunquam ordinandus.

Qui nondum baptizatus ordinatus est, debet baptizari, & rursus ordinari h. d.

§. 11. De *d* eo qui non baptizatus ordines susceperit, valdè dubitatum est: de quo post multam tandem discussionem obtentum & constitutum fuit, ut baptizetur, atq; iterùm ordinetur: & meritò: cùm enim baptismus *e* omnium sacramentorum janua sit & fundamentum, superædificari non potuit, ubi fundamentum defuit.

Sacros ordines tantum Episcopus confert, minores interdum & alii: & Episcopus qui loco, non dignitati renuntiavit, sacros ordines conferre potest: secùs, si etiam dignitati, quia tunc solum minores confert. h. d.

§. 12. Illud postremo omittendum non est, quòd inter minores & sacros ordines illa est differentia, quia majores ab Episcopis, minores verò etiam ab aliis quandoque conferuntur. Unde de eo quæsitum est *f*, qui Episcopatui renuntiâsset, an & quales ordines conferre posset? in qua specie obtinuit distinctio, ut si quidem loco tantùm quis renuntiâsset, eos quos ante renuntiationem poterat, rogatus conferre possit. Quòd si non solùm loco, verùm etiam dignitati renuntiavit, minores tantùm quis ab eo recipere, & in illis deservire, & ad majores, si reperiatur idoneus, poterit promoveri. Sanè si ab eodem sacros ordines scienter quis recepetit, quia indignum se fecit, officii non habebit executionem: ubi autem non scienter (nisi crassa & supina fuerit ignorantia) discretus Pontifex dispensare poterit.

TITULUS XXV.

QUI PROMOVERI NON POSSUNT.

Ponit quatuor casus sive respectus, ob quos prohibentur homines ordinari. h. d.

Quoniam verò præcaveri debet, quod vel infirmari, vel vituperari potest: sciendum est, quosdam esse, qui non sunt ad Ecclesiasticos ordines admittendi quod fieri contingit quatuor ex causis: aut enim quis promoveri impeditur ratione subjectionis, aut ratione delicti jam patrati, aut suspicione futuri lapsûs, aut ob corporis læsionem.

Servus & libertus non possunt ordinari, & servus ordinatus sciente domino fit ex hoc liber & ingenuus. h. d.

§. 3. Ratione subjectionis *g* promoveri impediuntur servi: eos enim nisi à dominis libertatem consecuti fuerint, nullo debet ordine Episcopus insignire: liber enim esse debet, qui divinæ aggregandus est militiæ. Quapropter non solùm servi, sed nec qui retento obsequio

a *Can. tales dist. 23.* b *Extr. de scrutinio in ord. faciend.* c *Can. 2. & can. Episcopi. dist. 24.* d *Can. quando Episcop. d. dist. 24.* e *Can. ad hæc nos. vers. & hoc idem extr. de offic. Archid.* f *can. quando Episcopus. §. ipsi autem. dist. 24.* g *d. can. quando Episcopus. §. igitur.* h *c. 1. 2. & 3. extr. de temp. ordin.* i *c. dilectus filius, extr. de temp. ord.* k *c. pen. eod. tit.* l *c. literas. extr. de temp. ord.* m *c. de eod. extra. de temp. ordin.*

a *C. 1. dist. 52. & c. unic. de Cleric. per salt. prom.* b *C. 1. & seq. extr. de eo qui fur. ordin. susc.* c *Cap. 1. & seq. extr. de Cler. non ord. ministr.* d *c. 1. extr. de Presbyter. non baptiz.* e *Gloss. 2. d. c. 1.* f *c. 1. extr. de ord. ab Episc.* g *c. 1. & seq. extr. de servis non ordin.*

manu-

manumissi sunt, cùm adhuc servitutem quandam servire videantur, sunt ad Clericatûs ordinem promovendi: quòd si contrà factum fuerit, tam ordinantis, quàm ejus qui sacro præcinctus est cingulo, canonicis pœnis coërcenda est audacia. Si tamen servus sciente domino fuerit ordinatus, ex hoc liber erit & ingenuus.

Manumissus ab Ecclesia, ut eidem serviat in divinis, non potest se transferre ad aliam Ecclesiam: secus si simpliciter fuerit manumissus. h. d.

§. 3. Quòd si *a* quis Ecclesiæ servili conditione obnoxius, ab eadem manumittatur, ut insignitus ordine clericali in eâ perpetuò serviat in divinis, liber factus & ordinatus, ad aliam se transferre non poterit, sed si absolutè manumissus fuerit, ad aliam transeundi non erit licentia deneganda.

Monachi non ordinantur, nisi de licentia Abbatis.

§. 4. Monachi *b* quoque, nisi de sui fuerint Abbatis voluntate præpositi, ad Ecclesiastica non sunt officia promovendi.

Licentia concessa à superiore religioso, ut possit consentire provisioni de facta, non valet. h. d.

§. 5. Strictiùs *c* adhuc agitur cum religiosis, non solùm circa ordines, sed etiam circa electionem, vel provisionem quamlibet: si cui enim à superiore suo licentia concedatur, ut electioni, vel provisioni, si quam de ipso fieri contigerit, suum accommodare possit consensum, quia ambitionis vitiu viam parat talis licentia, nullius firmitatis existet.

Non potest quis ab extraneo Episcopo ordinari, nisi de licentia sui ordinarii: quam concedere poterit etiam Vicarius & Capitulum, si sedes vacat, vel qui administrat. h. d.

§. 6. Pari *d* ratione constitutum est, ne quis alienæ diœcesis virum præter proprii superioris licentiam ordinare audeat: quam tamen Episcopo in remotis agente, dare poterit ipsius in spiritualibus Vicarius generalis, vel sede vacante Capitulum, seu is ad quem tunc temporis administratio spiritualium noscitur pertinere.

Itali Episcopi, non debent ordinare Ultramontanum, nisi de licentia Papæ, vel sui ordinarii. h. d.

§. 7. Et *e* hoc quidem non solùm obtinet Italis ordinari flagitantibus, verùm etiam exteris. Etenim illos nullus Italicus Episcopus ordinare debet, nisi vel à summo Pontifice specialem habeat licentiam: vel ab Episcopo, de cujus diœcesi traxerit originem ordinandus, vel in cujus diœcesi beneficiatus existit, per ejus patentes literas causam rationabilem continentes, quare ipsum nolit vel nequeat ordinare: & ii qui contravenerint, censuris canonicis coërcentur, prout latiùs ex Clementis IV. constitutione apparet.

Homicida voluntarius non potest promoveri, & promotus est deponendus: secùs de necessario. h. d.

§. 8. Patrati delicti ratione qui ordinari prohibetur, ut cùm homicidium, aut aliud capitale crimen *f* facto, aut præcepto, aut consilio perpetraverit: & per surreptionem promotus, dejiciendus erit, dicente Domino, *Si quis per industriam g aut per insidias hominem occiderit, ab altari meo evelles eum.* De eo itaque homicida intelligendum est, qui voluntate committit homicidium. Cæterùm si qui necessitate maximâ arctati, effugere nullo pacto valentes, homicidium admiserint, nullam ex hoc irregularitatem incurrunt.

Fortuitum homicidium commissum, dum dabatur opera rei illicitæ, impedit quem promoveri. h. d.

§. 9. Quod si neque voluntarium fuerit, neque necessarium, sed fortuitum, distinguendum est, num is cujus occasione perpetratum fuerit, illicitæ rei daret operam, an licitæ. Si illicitæ rei *a* dans operam, utputà, vetito ludo incumbens, casu homicidium perpetraverit, vel bello etiam contra infideles sese immiscens, volens Christiani nominis hostem interfecerit, nec *b* ad sacros ordines promovendus est, & promotus non solùm ad superiores ascendere prohibendus est, verùm etiam in suo ministrare: planè *c* ex dispensatione in inferiore ministrare sustinendus erit.

Si dans operam rei licitiæ, ex negligentia homicidium commisit, irregularitatem incurrit: secùs, si non ex negligentia, sed mero casu. h. d.

§. 10. Sed *d* & si licitæ rei opera dabatur, nec tamen debitam quis operi suo adhibuit diligentiam, ex quo homicidium sequutum est, ab omni ministerio altaris excludendus erit: quod in eo responsum est, qui puerum *e* intuitu disciplinæ ita percussit, ut ex percussione expiraverit, vel ex ea in aliam infirmitatem incidit, ex qua compertum fuit expirâsse; Præceptoris enim nimia sævitia culpæ assignatur. Diversum statuitur, si nulla culpa subsit: ut in eo accidit, quo campanas *f* pulsante, ut signo dato conveniret populus ad divina, tintinabulum cadens, ita subjectum puerum percussit, ut ex vulnere decesserit: nam cum is culpæ penitùs expers fuerit, nullam incurrisse noscitur irregularitatem, etiamsi de homicidio veniam postulaverit. Bonarum enim mentium est ibi etiam culpas agnoscere, ubi culpa non est.

Infantes, furiosi, dormientes ex commisso homicidio non incurrunt irregularitatem. h. d.

§. 11. Idem *g* constitutum est de infantibus, furiosis, & de dormientibus, qui si hominem mutilent, vel occidant, nullam ex hoc irregularitatem contrahunt.

Clerici facientes querelam de suis malefactoribus, non fiant irregulares, etiamsi Judex mortem illis inferat. h. d.

§. 12. Idem & de Clericis *h* qui de injuriis sibi illatis apud Judicem conqueruntur, protestantes quòd ad vindictam seu sanguinis pœnam non intendunt. Nam si Judex justitiâ exigente mortem delinquentibus inferat, ac accusatoribus imputari non debet: alioqui si propter hujusmodi metum, quia scilicet Judex ad pœnam sanguinis posset procedere, sic conqueri non auderent, darent plerisque materia trucidandi eos, & ipsorum bona passim invadendi.

Publicè pœnitentes non possunt promoveri, possunt tamen ex necessitate deputari in aliquo minorum ordinum h. d.

§. 13. Pœnitentes *i* quoque tam ad sacros ordines, quàm etiam infimos promoveri non debent: quod utique non de omni pœnitente intelligendum est, sed de eo tantùm, quem publicè ac solenniter pœnituit: quæ pœnitentia semel tantùm in Ecclesia conceditur *k*. Placuit tamen Toletano Concilio *l*, si necessitas aut usus exegerit, inter Ostiarios, vel Lectores hujusmodi pœnitentes posse collocari.

Qui exercuerunt officia secularia, si honesti sunt, post reddita ratiocinia possunt ordinari: secùs est de usurariis h. d.

§. 14. Iis *m* illi similes sunt, qui negotiis & officiis secularibus serviunt: quorum tamen vita si post deposita onera, & reddita ratiocinia deprehensa fuerit inculpata, omnibus possunt muneribus honestari. Quòd si quis usuras *n*, dum negotiaretur, exercuisse compertus fuerit, non solùm ordinandus non est, verùm etiam ordina-

a *C. eò libentiùs. extr. de ser. non ordin.* b *canon. 1. dist. 58. c. ad aures. extrà de temp. ordin.* c *Clem. fin. de elect.* d *c. 2. & seq. de temp. ord. in 6.* e *cap. 1. de temp. ord. in 6.* f *can. si quis viduam. 50. dist. & per totum. & extr. de homicid.* g *c. 1. extr. de homic.*

a *C. continebatur. extrà, de homic.* b *can. Clericum qui. & canon. seq. dist. 50.* b *d. c. continebatur, in fin.* d *c. continebatur. extra, de homicid.* e *can. Presbyterum, extrà, de homicid.* f *c. Joannes sacerdos. d. tit. de homicid.* g *Clem. 1. de homicid.* h *c. 2. de homicid. in 6.* i *canon. canones apud d. 50.* k *can. si quis post. §. potest. d. dist. 50.* l *can. placuit, d. dist. 50.* m *c. uni. extrà, de obligation. ad ration. ordin. vel non.* n *Canon. 2. dist. 33.*

tus deponendus *a*. Mens enim avida, nec abstinere novit vetitis, nec gaudere concessis. *b*

Simoniaci, seditiosi, & injuriarum ultores ordinari non possunt. h. d.

§. 15. Idem statuendum est de eo, qui quasi bona Dei empturus, pecuniam ad imitationem Simonis *c* obtulerit. Idem & de seditiosis *d*, & his qui propriatum injuriarum pertinaces fuerint ultores.

Fur occultus potest post restitutionem & pœnitentiam ad sacros ordines promoveri. h. d.

§. 16. De *e* fure, an ad sacros ordines promoveri possit, quæri potest: & si quidem sponte furtum confessus, damnum passo satisfecerit, & pœnitentiam peregerit, si alioqui idoneus fuerit, nec super furto manifestâ respersus sit infamiâ, ad sacros ordines proculdubiò promoveri poterit.

Baptizatus in ægritudine non debet ordinari regulariter, & rebaptizati nunquam ordinantur. h. d.

§. 17. Sed etsi nullum quis delictum perpetrâsse deprehendatur, quod illum à sacris excludere valeat ministeriis, adhuc tamen si vel de fide ejus, vel continentia suspicio sit, promovendus non erit. Ut ecce, si quis in ægritudine *f* constitutus, baptizatus fuerit, quia fides ejus non ex voluntate, sed ex necessitate videtur esse, Presbyter ordinari non debet: nisi fortè posteà ipsius studium & fides emicuerit, aut hominum raritas hoc exegerit. Scienter autem rebaptizatis *g*, ut ad Clericatûs gradum promoveantur, permittendum non erit.

Filii Presbyterorum non possunt ordinari, nisi fiant regulares vel Monachi, vel nisi sint nati ex legitimo matrimonio, vel sint valdè morati. h. d.

§. 18. Presbyterorum *h* quoque filii à sacris ministeriis arcendi sunt, nisi aut Monachi fiant, vel in congregatione Canonica regulariter viventes, religiosè probati fuerint conversari. Sed hoc *i* de iis intelligere nos oportet, ad quos adulterio natos paterna flagitia hæreditariâ successione descendunt: unde si vel ex legitimo nati sunt matrimonio *k*, vel morum honestas eos commendabiles fecerit exemplis & auctoritatibus, non solùm Sacerdotes fieri possunt, sed etiam summi Sacerdotes.

Bigamus, & qui uxorem duxit viduam, ejectam, vel meretricem, ordinari non possunt. h. d.

§. 19. Item *l* repellendi sunt bigamus, & qui viduam, vel ejectam, vel meretricem, vel ancillam uxorem duxerit. Vidua est, cujus cognitæ maritus mortuus est. Unde *m* is qui ab alio quidem ductam, sed minimè cognitam duxit uxorem, propter hoc impediri non debet, quin possit ad sacerdotium promoveri, cùm neuter carnem suam diviserit in plures. Ejecta est, quæ vivente marito ejicitur. Meretrix, quæ multorum libidini patet, & cujus turpitudo publicè venalis est. Quod non de iis intelligendum est, qui tales adhuc uxores retinent (nam in iis alia ratio est, quia scilicet conjugati non possunt in sacris esse constituti) sed de iis, quorum uxores defunctæ sunt.

Bigamus est, qui duas duxit uxores, & qui secundas nuptias tantùm de facto contraxit, reputatur bigamus. Item, si cum vidua de facto contraxit. h. d.

§. 20. Est autem bigamus *n*, qui duas habuit uxores, sive babtizatus ambas, sive etiam ante baptismum, alteram. Si *o* quis tamen Laicus primam duxerit, in sacris constitutus alteram, an sit inter bigamos reputandus, hæsitatum est. Ex facto autem responsum est, hunc quidem nec bigamum esse, nec maritum viduæ: quia tamen quantùm in ipso fuit, secundas nuptias contraxit, & viduam duxit, tanquam de bigamo fore constituendum.

Fornicatus cum pluribus concubinis, non incurrit irregularitatem bigamiæ. h. d.

§. 21. Aliud Juris est de concubinis *a* quas si plures quis habuerit, irregularitatem bigamiæ non incurrit, sed cum eo tanquam simpliciter fornicatus sit, quoad executionem sacerdotalis officii, dispensari poterit.

Corpore vitiatus, nisi modica sit læsio, ordinari non potest. h. d.

§. 22. Cavenda sunt autem iis, qui Ecclesiasticis mancipandi sunt officiis, non solùm animi, verùm etiam corporis vitia. Unde aliquâ parte *b* læsi ad sacerdotium ascendere non valent. Hoc tamen tunc obtinet, cùm evidens & notabilis est læsio: cæterùm, si modica sit *c*, utputà, qui exiguam partem digiti, vel unguem nolentes amiserint, ita ut sine scandalo possint celebrare, à Sacerdotio repellendi non erunt.

Abscissi ex necessitate promoveri possunt, secùs si ex voluntate. h. d.

§. 23. Idem Juris est *d* de eo, cui vel vi, vel in cunabulis, vel de Medicorum consilio metu imminentis periculi virilia fuerint amputata: quòd si volentes, & carnali vitio repugnare fortè cupientes, seipsos absciderint, quia sui homicidæ sunt, ad Clerum pervenire non possunt *e*. Corpore enim vitiati, non casu, sed propriâ voluntate sunt intelligendi *f* & sicut in illis veniam casus impetrat, ita vindictam in iis voluntas postulat.

Oculo privatus indistinctè promoveri non potest, licèt retineat ordines: secùs si posteà talis privatio contingat.

§. 24. Hæc autem distinctio non in omnibus membris sibi locum vendicat. Cui enim oculum *g* abstulit casus, licèt voluntas desit, sacerdotium tamen consequi non potest. Cæterùm si sacerdotali in ordine constituto tale quid acciderit, quod olim integer acceperit, non amittet.

Olim furiosus, vel aliter vexatus, non potest ordinari. Clerici qui aliquando fuerunt dæmoniaci, non possunt ad ulteriores ordines promoveri.

§. 25. *h* quoque, qui in furorem aliquando versus insanivit, aut quolibet modo vexationis incursibus effertur, aut quod propè furorem accidit, in scenâ luserit, vel afflictione diabolicâ vexatus fuerit, ordinari non poterit. Clerici etiam *i*, qui in adolescentia à dæmonibus cognoscuntur obsessi, ad superiorem gradum ascendere non possunt.

TITULUS XXVI.
DE PRÆBENDIS, ET ALIIS BENEFICIIS.

Connexa & dependentia sunt simul tractanda. h. d.

POst hæc videamus de Præbendis, & illarum concessione: quæ pars Juris extra propositam quidem materiam fortasse videri poterit: loquimur enim in præsenti de jure personarum. Sed cùm suprà de dignitatibus Ecclesiasticis, quibus præbendæ videntur annexæ, locuti fuerimus, non sine causa, sequenti loco potest hæc Juris materia tractari.

Qui in altari laborat, de altari debet & vivere. h. d.

§. 2. Præbenda nihil est aliud. quàm Jus percipiendi proventus Ecclesiasticos, tanquam uni de collegio competens, & ex canonia procedens. Cùm enim, ut lex divina præcipit *k*, qui altari servit, de altari debeat & vivere: dignum est, ut qui divinis ascribuntur obsequiis, Ecclesiæ sustententur stipentiis. Et ideò institutum olim fuerat *l*, ut ordinationes eorum, qui sine certo titulo

a *C. si quis Clericorum. d.* 47. b *c. virum. in fin. d. d.* 47. c *c. 2. in fin. d.* 33. *&* 1. *q.* 1. *per totum.* d *C. seditionarios. d.* 46. e *C. ex literis. extr. de furt.* f *c.* 1. *& seq. d.* 57. g *c. confirmandum est in fin. d.* 50. h *c.* 1. *d.* 56. *& c.* 1. *extr. de fil. Presbyt.* i *d. c.* 1. §. *sed hoc d.* 56. k *c. ad hæc. extr. de filiis Presb.* l *c. pœnitentibus. & seq. & c. si quis viduam. d.* 33. *cap.* 1. *&* 3. *per totum tit. extr. de bigam.* m *c. debitum. extr. de bigam. in fin.* n *gl. pen. c. pen. dist.* 26. o *c. nuper. & c. fin. extr. de bigam.*

a *C. pen. extr. de bigam.* b *dist.* 55. *in sum. & per totum.* c *c.* 1. *& fin. ext. de corpore vit.* d *can. si quis à Medicis. cum duobus seq. dist.* 55. *c.* 3. *&* 6. *de corp. vitiat.* e *can. si quis absciderit. d. dist.* 55. f *can. pœnitentis.* §. *corp. d. dist.* 55. g *can. fin. dist.* 55. h *can.* 2. *&* 3. *dist.* 33. i *can. Clerici. d. dist.* 33. k *can. cùm secundum. extr. eod. tit.* l *can.* 1. *dist.* 70.

ordinati

ordinati essent, in injuriam ordinantium inanes essent. Paulatim tamen benigniùs agi cœptum. Constitutum est enim *a* ut si Episcopus aliquem sine certo titulo, unde vitæ necessaria percipiat, ordinaverit, tamdiu ipse aut ejus successor, ordinato necessaria subministret, donec ei in aliqua Ecclesia convenientia clericalis militiæ stipendia assignentur.

Mandatum suscipiens de ordinibus conferendis certis personis, non tenetur eisdem providere de beneficio, sed mandans: secùs, si sit mandatum generale, vel ordinandi licentiam concedens.

§. 3. Quòd si Episcopus *b* mandato alterius in aliena diœcesi ordines celebret, distinguendum est, an de certis personis mandatum susceperit, an generale & expresso nomine. Primo enim casu mandans, secundo mandatum suscipiens, inopi ordinato vitæ tenebitur necessaria ministrare. Eis autem, quibus à diœcesano datur licentia, ut à quo voluerint Episcopo, ad sacros ordines promoveri possint, ad præmissa non qui ordinant, sed qui licentiam tradant, obligantur: nisi *c* tamen ordinatus de paterna hæreditate vitæ possit habere subsidium.

Præbendæ conceduntur per collationem, & per institutionem, & singulis rebus singula sunt imponenda nomina. h. d.

§. 4. Conceduntur autem præbendæ vel beneficia duobus modis: per collationem, & per institutionem. Collatio *d* est libera quædam præbendæ concessio. Institutio est præbendalis juris ad præsentationem patroni facta translatio: quæ licèt & ipsa collatio possit appellari, commodiùs tamen est in præsenti singulas causas singulis appellationibus distingui.

TITULUS XXVII.
DE COLLATIONIBUS.

Ex tribus capitibus conferuntur præbendæ, & ordinarium collatorem facit lex vel consuetudo. h. d.

Conferuntur autem præbendæ vel beneficia aut ab ordinario, aut ex mandato Legati sedis Apostolicæ, aut Pontificio rescripto. Ordinarius collator is est, quem aut consuetudo approbavit, aut Juris designavit auctoritas: ut, Episcopus, Capitulum.

Si Episcopus & Capitulum habeant potestatem conferendi conjunctim, non potest unus sine altero, nisi in uno subsit impedimentum, conferre: & si Episcopus possit conferre, tamen de consilio Capituli, etiam quòd sit impeditus, Capitulum non potest se in collatione intromittere, nisi Episcopus sit negligens in removendo impedimentum: & mortuo vel absente eo, cujus consilio interveniente est conferendum, non est ob id differenda collatio. h. d.

§. 2. Quam conferendi potestatem Episcopus & Capitulum interdum habent comuniter, interdum disjunctim: si comuniter *e* alter sine altero illam exercere non poterit, nisi vel mortis, vel suspensionis, vel majoris excommunicationis impedimentum in altero adesse contigerit. Cùm *f* verò ad solum Episcopum cum consilio sui Capituli, vel assensu, præbendarum spectat collatio, eo defuncto, vel suspenso, nisi Episcopus in petenda relaxatione suspensionis sit in mora, Capitulum se non potest intromittere. Ubi verò *g* collatio ad aliquem cum consilio Episcopi pertinet, si quid illi humanitùs contigerit, non erit ob hoc vacantis beneficii collatio differenda. Idem juris est Episcopo adeò in remotis agente, ut brevi non possit illius haberi præsentia: quia in petendi vel expectandi mora vacanti beneficio posset iminere periculum.

Si Ecclesia steterit vacans per sex menses, ad Capitulum beneficium devolvitur. h. d.

§. 3. Eadem ratione, ubi ad solum Episcopum spectat collatio, si per sex menses *h* conferre distulerit, ad Capitulum devolvitur. Ex contrario, si ad solum Capitulum pertinuerit, & infra præscriptum terminum hoc non fecerit, Episcopus cum religiosorum virorum consilio exequetur: quòd si omnes fortè neglexerint, Metropolitanus absque contradictione disponet.

Regularibus Prælatis non conferentibus intra sex menses, fit devolutio ad ordinarium. h. d.

§. 4. Idem statuitur in regularibus Prælatis: si enim quævis beneficia ad illorum dispositionem spectantia intra constitutum tempus conferre negligant, locorum diœcesani in non exemptis propriâ, in exemptis verò Apostolicâ auctoritate eorum negligentiam juxta præscriptum in Vienensi Concilio modum supplebunt.

Tempus devolutionis currit solùm non impeditis, & à die notitiæ. h. d.

§. 5. Tempus autem sex mensium, nec currit legitimè impeditis, & à die notitiæ, non à tempore vacationis erit computandum.

Devolutio non habet locum in Ecclesia non numerata, vel quando dignitas est suppressa. h. d.

§. 6. Hæc *a* autem demùm obtinent, si in Ecclesia erat distinctio Præbendarum, & certus Canonicorum numerus. Cæterùm, si neque distinctæ Præbendæ, nec certus sit Canonicorum numerus, Lateranensi Concilio de beneficiis ultra sex menses vacantibus locus non erit. Idem etiam obtinet, si per Capitulum vacans dignitas legitimè fuerit sublata.

Sede vacante Capitulum non fungitur vice Episcopi in conferendo: & cessante causâ, cessat & effectus h. d.

§. 7. Licèt autem ob negligentiam Episcopi, conferendi potestas ad Capitulum devolvatur, sede tamen vacante *b* in collationibus præbendarum Episcopi vice non fungitur: cùm eo casu nullius superioris possit argui negligentia.

Circa collationem factam post devolutionem, dispensari potest. h. d.

§. 8. Is *c* quoque, qui nimiùm cessando conferendi Jus amiserit, si post Jus collationis devolutum, nihilominus viris idoneis de beneficio providere voluerit, quanquam ob temporis lapsum collatio mero jure non teneat, ea dispensatione tamen & benignitate tolerari poterit.

Legati missi, vel nati vigore suæ legationis, non conferunt, nisi sibi specialiter concedatur: secùs est in Legatis de latere qui conferunt, & sine mandato speciali, etiam invito patrono Ecclesiastico. h. d.

§. 9. Ex *d* legationis quoque munere conferendi competit facultas, quod tamen non indistinctè obtinet: nam sive missi fuerint, sive suarum prætextu Ecclesiarum aliqui legationis sibi vendicant auctoritatem, ex ipsa legatione nullam habent conferendi potestatem, nisi hoc alicui specialiter indultum fuerit. His autem quos Rom. Pontificis latus & comitatus illustrat, legatione fungentibus sine speciali concessione etiam Ecclesiastico patrono invito, conferendi facultas competit. Sicut enim honoris prærogativâ lætantur, sic eos auctoritate fungi congruit ampliori.

Legatus de latere non confert cathedrales Ecclesias, nec regulares, nec dignitates post Pontificalem majores, nec potest eodem tempore in eadem Ecclesia plures reservationes facere. h. d.

§. 10. Sed tamen nec cathedrales *e* nec regulares, aut collegiatas Ecclesias, nec Ecclesiarum cathedralium dignitates, ad quas per electionem promoti primum post Episcoporum obtinent locum, veluti Archidiaconatum, suæ dispensationi aut provisioni reservare possunt. Nec plures beneficiorum reservationes eodem tempore, in eadem cathedrali vel collegiata Ecclesia, vel ad ejusdem collationem pertinentium faciet.

Reservationes legatorum expirant finitâ legatione. h. d.

§. 11. Illæ *f* quoque, quas jure fecerint, dumodò ad beneficiorum jam vacantium collationem non sit processum,

a *C. Episcopus. extr. eod. tit.* b *c. si Episcopus. eod. tit. in 6.* c *c. Epis. in fin. extr. eod. tit.* d *c. 1. de reg. jur. in 6.* e *c. 1. in princ. ne sede vacant. in 6.* f *d. c. 1. §. cùm verò.* g *d. c. 1. §. ubi verò.* h *c. 2. in fin. ext. de concess. præb.*

a *C. ex parte. extr. de concess. præb.* b *C. 1. extrà, ne sede vacante.* c *C. literas. extr. de supplend. negl. Præl.* d *C. 1. de off. Legat. in 6.* e *C. deliberatione, de off. leg. in 6.* f *§. præsenti. de off. leg. in 6.*

eo ipso, quòd illorum finitur legatio, penitùs evanescent, nec executores dati ampliùs ea conferre poterunt.

Taciturnitas habiti beneficii invalidat provisionem Legati non ordinarii. h. d.

§. 12. Sed *a* nec aliter beneficium obtinenti ab Apostolicæ sedis Legato facta collatio valebit, quàm si de eo, quod tunc provisus obtinet, mentio facta sit specialis, licèt id in aliorum ordinariorum collationibus minimè requiratur.

Licèt ante acceptionem beneficii quis nullum habeat in eo jus, tamen collator de eo alteri, primo non consentiente, providere non potest: potest tamen primo proviso præfigi terminus ad acceptandum, quo lapso poterit beneficium alteri conferri, nisi primus etiam lapso termino acceptaverit.

§. 13. Illud autem tam in ordinario, quàm etiam in legato statutum est, quod si cui beneficium contulerint, licet is *b*, donec collationem ratam non habuerit, nullum jus in eo acquisiverit, in persona tamen alterius, primo non consentiente, de beneficio non libero ab ipsis facta provisio non subsistet: planè notificatâ collatione, & ad consentiendum termino competenti præstito, si primus non consenserit, eo lapso beneficium liberè, cui viderint, expedire, conferre poterunt. Antequam tamen ipsum alii contulerint, non obstante lapsu termini, suum primus collationi poterit accommodare consensum.

Per rescriptum Apostolicum præbenda confertur purè, in diem, & sub conditione; & pura collatio est, cùm alicui simpliciter de beneficio providetur. h. d.

§. 14. Per rescriptum Apostolicum mandatur fieri collatio, aut purè, aut adjecto die, aut sub conditione. Purè, ut cùm mandatur simpliciter, ut alicui de beneficio, aut præbendâ provideatur.

Collatio Apostolici in diem facta, accedente decreto irritante, ligat manus ordinarii. h. d.

§. 15. Dies adjicitur collationi, ut cùm præbenda confertur, quam quis intra mensem *c*, aut alio tempore à vacationis notitia duxerit acceptandam: quo casu, cùm temporis appositio favorem afferat impetranti, si decretum irritans fuerit appositum, collatio per ordinarium alteri facta, intra præfixum tempus nullius obtinebit roboris firmitatem. Decreti enim appositio, reservatio, executoris inhibitio, & lis mora, beneficium affectum reddunt.

Publicè notum, præsumitur notum etiam privatis. h. d.

§. 16. Iterpretamur autem quem prædictæ vacationis habere notitiam, ex quo ipsa vacatio in loco vel Ecclesia hujusmodi beneficii publicè nota erit. Imputet enim sibi, si hoc casu, quo de ipsius commodo agitur, id quod per se vel per alium scire potuerit, ignoraverit.

Collatio conditionalis, & concurrente decreto non impletis conditionibus, non ligat manus ordinarii. h. d.

§. 17. Sub conditione mandatur fieri collatio, ut cùm *d* alicui, si per executoris inquisitionem repertus fuerit vitæ laudabilis, vel si consensus accesserit capituli, vel alia adjectâ conditione, de beneficio provideri committitur & eo casu etiam apposito irritante decreto, non impletis adhuc conditionibus, vacans beneficium per ordinarium, aut per executorem ad providendum de tali beneficio datum, liberè conferri poterit.

Obstat taciturnitas obtenti beneficii, etiam modici, nisi provisio sit facta motu proprio. h. d.

§. 18. Sed multùm interest, motunè proprio, an ad alterius petitionem de beneficio provideri mandetur? Si enim proprio *e* motu, longè pinguius erit mandatum: nam etiam de beneficiis, quæ impetrans obtinet, nullâ habitâ mentione, erit hujusmodi provisio valida, qualiacunque fuerint beneficia, & in numero quantocunque quæ habebat impetrans, cùm sibi provisio facta fuerit. Quòd si ad petitionem gratia hujusmodi facta sit, quantumcunque modicum beneficium scienter taceatur, veluti surreptitia non valebit.

Collatio facta motu proprio, pluribus beneficiis in eadem Ecclesia simul vacantibus, intelligitur facta de pinguiori: si beneficia sint æqualia, ad eum spectat electio, cui gratia est concessa. Collatio verò facta ad petitionem alterius, ad minus beneficium restringitur: si sint æqualia, eligit, qui aliàs conferebat, & motu proprio tunc censetur gratia fieri, cùm id exprimitur. h. d.

§. 19. Item si pluribus *a* in aliqua Ecclesia vacantibus dignitatibus vel præbendis, Rom. Pontifex de hac vacatione incertus, dignitatem vel præbendam, si qua nulli debita in ipsa vacat Ecclesia, cuiquam motu proprio conferat, fiet interpretatio plenissima, & ad illam dignitatem seu præbendam erit habenda relatio, quæ inter illas majoris censeatur esse valoris: quòd si forsan æquales sint, ad eam, quam is, cui confertur, infra decem dies post habitam de dicta vacatione notitiam, duxerit eligendam: si verò ad petitionem alterius gratia hujusmodi facta fuerit, ad illam erit habenda relatio, quæ minoris valoris extitit: & si sit æqualitas, ad eam, quam is, ad quem ipsarum spectat collatio, infra dictum tempus elegerit, postquam sibi hujusmodi gratia erit nota. Motu *b* autem proprio tunc solùm gratia fieri censetur, cùm hoc expressè cautum fuerit.

Solus Papa tribuit jus in beneficiis vacaturis. h. d.

§. 20. Sed sive * motu proprio, sive ad alterius petitionem per rescriptum Apostolicum fiat provisio, cæteris longè præstat. Nam cùm ex Lateranensi Concilio ministeria & beneficia Ecclesiæ tribui aut promitti non debeant, antequam vacent, Romanus Pontifex etiam in ipsis jus potest tribuere vacaturis.

Ponit gradus quosdam circa potestatem conferendi inter ordinarium Legatum & summum Pontificem. h. d.

§. 21. Est ergo inter ordinarium Legatum, ac summum Pontificem circa collationis potestatem, quasi per gradus ascensus quidam. Nam ad Episcopum *c* omnium quidem basilicarum, quæ in ejus territorio positæ sunt, collatio regulariter pertinet: vacaturam tamen præbendam suæ dispositioni reservare non potest, & longè minùs in eadem alicui jus tribuere. Legatus autem non modò vacantes intra suæ legationis terminos Ecclesias conferre, verùm etiam vacaturas (juxta ea quæ suprà diximus) reservare poterit, licèt eidem in vacaturis alicui jus tribuendi nulla sit facultas. At Apostolicus & ubique vacantes donare, & vacaturas suæ provisioni reservare *d*, & in vacaturis jus tribuere potest, cùm in ipso plenitudo resideat potestatis.

Si Clericus, cùm mandatur provideri de beneficio vacaturo, negligat petere præbendam, non poterit posteà aliam petere, nisi fuerit in Canonicum receptus. h. d.

§. 22. Quo *e* tamen casu summus Pontifex de vacatura præbenda alicui provideri mandat, si is, in cujus gratiam mandatum obtentum est, præbendam, quando vacat, negligenter omittit, non poterit postmodùm prætextu dicti mandati, nisi anteà in canonicum fuerit receptus, aliam in ipsa Ecclesia vacaturam petere.

Habens expectativam, potest acceptare beneficium vacaturum primum, vel secundum, vel alterius, certum tamen acceptare non potest. h. d.

§. 23. Poterit *f* tamen is, cui certis super hoc executoribus deputatis ab Apostolica sede hujusmodi gratia concessa fuerit, non solùm primum in genere vacaturum beneficium vel præbendam: verùm etiam, si rationabilis causa subsit, secundum & ulterius acceptare: certum tamen & expressum priusquam vacet, acceptare non poterit, ne captandæ alienæ mortis occasio ex benignitate

a *Canon fin. de off. legat. in 6.* b *C. si tibi. de præbend. in 6.* c *Clem. unic. §. secus. de concess. præb.* d *d. Clem. uni. in princip. d. concess. praben.* e *c. si motu proprio. de præbend. in 6.*

a *C. si plurib. de præb. in 6.* b *c. si motu. in fin. eod. tit. in 6.* * *c. 2. ubi gloss. de præb. in 6.* c *C. omnes basilica. 16. q. 7.* d *C. 2. in gl. de præb. in 6.* e *C. si Clericus. de præb. in 6.* f *C. ne captandæ. de concess. præb. in 6.*

gratia-

gratiarum sedis Apostolicæ tribuatur: quòd si de certo acceptatio secuta fuerit, nullam obtinebit roboris firmitatem, ut Bonifac. constitutionis tenore latiùs continetur.

Rescripto Apostolico dispensatur super pluralitate beneficiorum, maximè circa literatas personas. h. d.

§. 24. Inde *a* etiam licèt beneficiatæ personæ de alio beneficio, nisi primò illud, quod obtinet, omninò dimittat, provideri non possit, nisi aut Cardinales sint, aut Regum filii: per tale tamen rescriptum, maximè circa literatas personas, super hac pluralitate dispensari poterit.

Ubi de prioritate beneficii pluribus collati non constat, primò possessor, deinde major prærogativa præfertur. h. d.

§. 25. Item si à sede *b* Apostolica, aut legato, & ab ordinario eodem die idem beneficium conferatur, & quæ fuerit primò facta collatio, non appareat, nemine possidente, is erit cæteris præferendus, cujus conferens ampliore gaudet prærogativâ. Hâc *c* ratione & ii, qui in aliqua Ecclesia in Canonicos sunt recepti, debent in præbendarum assecutione cæteris, sive legatorum, sive aliorum quorumcunque auctoritate antea fuerint admissi, anteferri.

Qui dicatur receptus auctoritate Apostolicâ. h. d.

§. 26. Auctoritate *d* autem Apostolicâ receptus & is intelligitur, qui legati, vel alterius mandato, cui specialiter in ea re auctoritas Apostolica concessa fuerit, recipitur. Sed & si mandatum legati ratum habeat *e* Roman. Pontifex, atque id auctoritate suâ muniat, ex eo receptus non Legati sed Apostolicâ intelligitur auctoritate receptus? atque ideò est in assecutione præbendæ omnibus post eum receptis in Ecclesia dicta præferendus.

Expressio ejus quòd tacite inest, nihil operatur, nisi per alium modum, quàm quo tacitè inest, fuerit facta expressio. h. d.

§. 27. Aliud juris est, si iis, ad quos aliàs pertinet Canonicorum receptio, facultas conceditur ab Apostolico, ut aliquem recipiant in Canonicum ejusdem Ecclesiæ, ordinationibus fortè certum numerum Canonicorum præfigentibus non obstantibus: hoc enim casu non Apostolicâ, sed recipientium censetur auctoritate acceptus, nisi quòd cum auctoritate Apostolicâ recipiunt, in literis caveatur expresse. Quod si ad eos aliàs talis receptio non pertinebat. Apostolicâ dicetur auctoritate receptus. Aliàs verò, si literæ impetratæ certi numeri Canonicorum nullam fecerint mentionem, quod illatum occasione factum fuerit, nullam obtinebit firmitatem. (h.d.

Papa non onerat aliquem plurib. provisionib. nisi id exprimat.

§. 28. Illud etiam omittendum non est, non solere Apostolicum eundem collatorem plurib. onerare provisionibus, nisi id velle se suis literis expresse fuerit complexus.

Mandati Apostolici fines sunt diligenter custodiendi, nec extenduntur, nisi ad casus expressos, etiam de consensu, & in præjudicium provisi. h. d.

§. 29. Sunt *f* autem Apostol. mandati fines diligenter custodiendi, ideoq; non debent ad casus alios, quàm expressos, extendi. Unde cùm injungitur, ut alicui de præb. certi valoris provideatur, in præbenda minoris valoris etiam impetrante volente, mandatum impleri non poterit.

Mandatum faciens mentionem de collatione, non potest trahi ad præsentationem, vel institutionem. h. d.

§. 30. Idem *g* observari oportet, si cui de beneficio, quod ad alicujus collationem spectat, provideri mandatur: hoc enim casu de eo quod ad ejusdem præsentationem, vel institutionem pertinet, provideri minimè poterit, nec etiam è converso. (mortis. h.d

Casus resignationis non includitur, nec verificatur in casu

§. 31. Eodem spectat *h*, si quis ab Apostolica sede mandatum suscipiat, ut ab aliquo beneficii resignatione receptâ, idem beneficium alteri conferat. Si enim is, qui resignaturus erat, rebus eximatur humanis, mandato locus non erit, cùm non per resignationem vacaverit, sed per mortem.

Casus futuræ vacat. non verificatur in casu novæ creationis. h.d.

§. 32. Idem obtinet, si literæ Apostolicæ super conferendo beneficio proximè vacaturo fuerint impetratæ. Nam ad illud, quod post illarum impetrationem fuerit creatum, non extenditur.

Appellatione beneficii non venit pensio. h. d.

§. 33. Et *a* si quis literas super obtinendis beneficiis usque ad certam summam impetraverit, eidem non in pensione, sed in beneficiis Ecclesiasticis erit providendum, nisi de pensione in literis mentio habeatur.

Dispositio regulariter restringitur ad tempus præsens, & mentio potentiæ intelligitur de præsenti. h. d.

§. 34. Eodem etiam spectat, quòd si de conferendo *b* alicui beneficio ad Episcopi collationem spectante rescribatur, illud ei conferri non poterit, cujus collatio ex negligentia ipsius Episcopi ad ejusdem Capitulum devoluta fuit: quanquam ex contrario de eo cujus ad Episc. ex Capituli, vel alterius cujuscunq;, sive ad sedem Apost. ex ipsius Episc. vel aliorum in hoc eidem succedentium negligentia collatio fuerit devoluta, hoc casu provideri poterit.

Mandat. Apostol. restrictionem recipit ex persona provisi. h.d.

§. 35. Interdum tamen, licèt mandatum generale sit, ex persona impetrantis recipit restrictionem: ut si cui *c* de præbenda proximè vacatura simpliciter provideri mandatur: nam si talis nondum in ea ætate existat, ut ad sacerdorium promoveri possit, sacerdotalis sibi præbenda conferri non poterit.

Ex loco sumitur rescripti interpretatio. h. d.

§. 36 Ex loci quoq; expressione rescripti sumitur declaratio & ideò *d*, quanquam sub nomine Ecclesiar. civitatis, etiam Eccl. Cathed. Comprehendatur, cùm tamen alicui de beneficio mandatur in aliqua Ecclesiar. civitatis vel diœc. provideri, ad Cathedral. Ecclesiam mandatum hujusmodi non extenditur: secùs est, si in aliqua Ecclesiar. provinciæ provideri mandatur: tunc enim & Metropolitana & cæteræ Cathedral. Ecclesiæ tali mandato includuntur.

Ordo scripturæ declarat mandatum. h. d.

§. 37. Ex ordine *e* quoque scripturæ rescripti interpretatio sumitur, veluti cùm Joanni de beneficio ad collationem suam vel Pauli pertinente, ut alicui provideat, mandatur. Nam si plura simul beneficia vacare contigerit ad utriusque collationem separatim spectantia, tunc ordo scripturæ servandus est, & de illo beneficio providendum erit, quod ad Joannem noscitur pertinere.

Cùm mandatur provideri de beneficio spectante ad provisionem plurium, intelligitur conjunctim. h. d.

§. 38. Si verò *f* de beneficio ad aliquorum collationem, vel præsentationem spectante, non adjecto communiter vel divisim, provisio injungitur facienda, in beneficio quod ad collationem vel præsentationem alterius tantùm pertinet, adimpleri non poterit.

Ex insertione causæ elicitur interpretatio rescripti. h. d.

§. 39. Item insertio causæ declarat rescriptum: sicut accidit *g*, cùm Clerico nullum beneficium obtinenti, ob paupertatem Episcopum de beneficio provideri mandatur. Nam si antequam ei provisum sit, beneficium fuerit assecutus, cessante causâ mandati, provideri sibi Episcopus in posterum non tenetur.

Ex simplici mandato de providendo, non potest provideri obtinenti aliud beneficium, nisi fuerit id expressum: quo casu solùm unicum & non curatum beneficium obtinenti provideri poterit: & pluralis locutio restringitur ad duo. h. d.

---

a *C. de multi. extr. de præb. extrav. Joan. eod. tit. & extr. com. execrabilis.* b *c. si à sede. de præb. in 6.* c *c. hi qui. d. tit. in 6.* d *c. hi qui. de præb. in 6.* e *c. si eum super. d. tit. in 6.* f *c. cui de non sacerdotali §. idem de præb. in 6.* g *c. cùm in illis §. cùm autem de præb. in 6.* h *c. susceptum. de rescr. in 6.*

a *C. quamvis. de præb. in 6.* b *c. si de benefic. de præb. in 6.* c *c. ei cui de præb. in 6.* d *c. quamvis. §. quanquam. d. tit. in 6. de præb.* e *c. mandato. de præb. in 6.* f *c. cùm in illis. §. fin de præb. in 6.* g *c. si pauper. de præb. in 6.*

§. 40. Nam *a* & is, cui conceditur ut idoneo possit in sua vel aliena Ecclesia providere beneficium, aliud obtinenti providere non potest, nisi vel primò illc beneficium quod obtinet, omninò dimittat. vel in concessionem hujusmodi sit expressum, quòd etiam beneficiatæ valeat providere personæ: quo casu unicum duntaxat beneficium, atque illud non curatum obtinenti, provideri poterit Sed si concessum fuerit, ut providere illi valeat, qui & alia beneficia noscitur obtinere, hujusmodi pluralitas debet solùm ad duo beneficia non curata restringi.

Mandatum simplex de providendo, non extenditur ad beneficium curatum, vel electivum. h. d.

§. 41. Ex natura quoque & beneficii qualitate Apostolicum rescriptum restrictionem recipit: nam si de quibuscunque beneficiis provideri mandatum fuerit, de animarum curâ mentione non habitâ, de iis providendum non erit, quibus hujusmodi cura noscitur imminere. Illis quoque, pro quibus scribitur, ut de personatibus & dignitatibus ad collationem, provisionem, præsentationem, vel dispositionem pertinentibus quorumcunque provideatur, de iis provideri non poterit, ad quos per electionem præficiendi assumuntur.

Gratia alicui concessa, ut providere possit personis idoneis in certa Ecclesia, personis non expressis, non expirat re integrâ per obitum concedentis: secùs, si personæ essent expressæ h.d.

§. 42. Illud quoque omittendum non est. Quod si cui *b* nullâ factâ personatum expressione sit gratiosè concessa facultas, ut auctoritate Apostolicâ aliquibus personis idoneis in certa Ecclesia providere possit, vel beneficia, quorum collatio est ad sedem Apostolicam legitimè devoluta, conferre: hujusmodi concessio etiam re integrâ, per obitum concedentis non expirat: secùs si super provisione certæ personæ facienda eidem sit data potestas, non ob suam, sed ejus, cui providetur, gratiam vel favorem. Illa enim expirat omninò, si concedens re integrâ moriatur.

Mandatarius, cujus non est electa industria, potest alteri mandare. h: d.

§. 43. Illud etiam interest. Utrùm, cui ab Apostolicâ sede provisio de beneficio in certa Ecclesia, diœcesi, vel provincia certæ personæ facienda committatur, an de certa Ecclesia incertæ tamen personæ? Primo enim casu licitè quis vices suas alteri committere poterit: secundo verò, cùm in eligenda persona mandatarii electa videatur industria, provisionem sibi commissam alteri demandare non poterit, nisi forma commissionis id habeat, ut per se, vel per alium hoc expedire valeat.

Beneficia Ecclesiastica debent sine diminutione conferri. hd.

§. 44. Postremò illud sciendum est, tam Turonensi *c* Concilio cautum esse, ne præbendæ aliquam sectionem patiantur: quàm ex Lateranensi, ne quis conferens beneficium Ecclesiasticum, partem proventuum suis usibus retinere audeat, cùm sine ulla debeant diminutione conferri.

TITULUS XXVIII.
DE INSTITUTIONIBUS, ET JURE PATRONATÛS.

Quando dicatur provideri per Institutionem, quid sit Jus Patronatûs, & quibus modis constituitur. h. d.

Accidit autem interdum, ut Prælati liberam de vacantibus beneficiis disponendi facultatem non habeant: quod tunc evenit cùm ea vacare contigerit, in quibus aliquis jus obtinet Patronatûs: tunc enim strictè sumpto vocabulo, non conferre, sed instituere dicentur eos, quibus præsentante patrono providendum erit. Est igitur *d* Jus Patronatûs, potestas præsentandi instituendum ad beneficium vacans. Constituitur autem tale jus variis modis: veluti, Ecclesiæ ædificatione, dotatione & similibus.

Ædificans ritè, vel dotans; acquirit jus patronatûs: & eum sequi debent commoda, quem sequuntur incommoda. h.d.

§. 2. Ædificatione * acquiritur jus patronatûs, cùm quis Ecclesiam de consensu diœcesani, juris ordine servato, construxit. Dotatione acquiritur, ut cùm is, qui non fundavit, Ecclesiæ pro dote certa bona assignavit. Sicut enim in carnali matrimonio ad onera sustinenda dos assignari debet, ita etiam concedenda sunt Ecclesiæ, quæ ad luminaria, & ad custodiam, & ad stipendia custodum, & ad cætera sacræ domui necessaria sufficiant. Institutum est igitur, ut quasi cujusdam loco remunerationis ad præsentationem patronorum in fundatis vel dotatis Ecclesiis Sacerdotes instituantur, nullo professionis vel sexûs habito discrimine.

Ecclesiasticus patronus habet ad præsentandum menses sex, Laicus quatuor. Ecclesiasticus non potest variare: Laicus potest. h. d.

§. 3. Sunt tamen inter Ecclesiasticos & Laicos patronos, pleræq; differentiæ. Nam *a* Ecclesiastico ad præsentandum sex mensium conceditur spatium, Laico quadrimestre tempus datur. Et videtur optimâ ratione inductum, ut longius præfigatur tempus Ecclesiasticis, quippe *b* quibus semel factâ præsentatione, amplius variare minime licet: quod in Laicis diversum statuitur.

Episcopus qui instituit secundo loco præsentatum, in pœnam tenetur providere etiam primo præsentato. h. d.

§. 4. Sed si Laicus, cui plures præsentandi tributa est facultas, primo Joannem instituendum offerat, secundo loco Paulum, utrumq; idoneum, Ordinarius autem secundo loco præsentatum instituat: videamus, an primus appellare valeat? & statutum est, de secundo factam institutionem infringi non posse: Episcopum tamen, qui primo loco præsentatum dolo recusavit admittere, recusato ut in competenti beneficio provideat, compellendum: ut in eo puniatur, in quo eum deliquisse constat.

Legatus de latere potest derogare juri patronatûs Ecclesiasticorum, non Laicorum. Ecclesiastico patrono reddenda ratio proventuum patronatæ Ecclesiæ: secus Laico. h. d.

§. 5. Legatus *c* etiam beneficium in præjudicium Ecclesiastici patroni, ut suprà tetigimus, conferre potest: cùm in Laicis diversùm accidat. Item Ecclesiastico patrono de temporalibus rebus ratio debet exhiberi, quod in Laico minimè obtinet.

Patronus Laicus potest deferre ad superiores Clericos, qui dilapidant bona Ecclesiæ, cujus est patronus. h. d.

§. 6. Licebit *d* tamen patrono Laico, si Sacerdotem ex collatis in Ecclesiam rebus fraudare cognoverit, aut honestâ illum conventione compescere, aut Episcopo vel competenti Judici corrigenda denunciare: quod si talia agere tentet & Episcopus, Metropolitano ejus hæc insinuabit: sin autem & Metropolitanus talia gerat, Principis hæc auribus (si aliter Ecclesiæ consuli non possit) intimare non differet.

Jus patronatûs transmittitur ad quoscunque hæredes: & plures succedentes uni, habent vocem unius, nec hæres patroni institutum mutare potest. h. d.

§. 7. Successione quoque jus patronatûs acquiritur: quod quidem procedit, sive sui, sive extranei, sive ex testamento, sive ab intestato sint hæredes. Plures tamen ab uno ex patronis Ecclesiæ relicti hæredes vocem duntaxat unius habebunt in præsentatione Rectoris, nec jam institutos mutare poterunt.

Si patroni in præsentatione non sint concordes, attenditur major & melior pars. h. d.

§. 8. Et si *e* fortè in plures partes patronorum se vota in præsentando diviserint, ille præficiendus est Eccle-

a C. si cui. d. præb. in 6. b c. si cui nulla. de præb. in 6. c C. majorib. extr. de præb. in 6. d gl. 1. can. pia mentis. 16. q. 7.

* *Dict. gl.* t. *c. piæ mentis, & c. filiis, ead. caus. & c. nobis fuit, extr. de jur. patron.* a *Can. un.* §. *fin. de jur. patron. in 6.* b *c. pastoralis. d. tit. & d. c. un. in gl.* c *c. cùm d. lectus. extr. de jur. patron.* d *c. filiis vel 16. q. 7.* e *c. quoniam in. extr. de jur. patr.*

fix.

ſiæ, qui majoribus juvatur meritis, & plurium approbatur conſenſu.

Si Eccleſia ob patronorum diſcordiam detrimentum patiatur, poteſt Epiſcopus interdicere. h. d.

§. 9. Quòd ſi *a* ita ſimultates inter eos ortæ fuerint, ut Sacerdos ſuo ibi officio canonicè fungi non poſſit, ſi aliter provideri non poterit, præcipere debet Epiſcopus, ut ibi Miſſarum ſolennia non celebrentur, donec patroni ad concordiam redeant: quod ſi intra quatuor menſes factum non fuerit, tunc ordinet Antiſtes Eccleſiam, ſi ut meliùs eam ſecundùm Deum judicaverit ordinandam.

Epiſcopus poteſt ex cauſa Eccleſiam patronatam ſecundùm certam formam commendare. h. d.

§. 10. Quòd ſi neceſſarium aut expediens eſſe duxerit, poterit etiam interim Eccleſiam alicui commendare: ita tamen, ut ſi parochialis ſit Eccleſia, nemini commendetur, qui non ſit in ſacerdotio conſtitutus: nec hujuſmodi commenda ultra ſemeſtris temporis ſpatium vires ſuas porriget: nec in unius perſona, niſi unica fieri poterit.

Epiſcopus in Eccleſia juris patronatûs Laicorum ex cauſa poteſt ponere œconomos, qui colligant fructus erogandos in utilitatem Laicorum. h. d.

§. 11. Erit *b* etiam Epiſcopo facultas in Eccleſiis, in quibus Eccleſiaſtica perſona præſentationem non habet, ſi vel minùs idonei præſententur, vel alia de cauſa aliquos in eis inſtituere non valeat, œconomos ponere, qui fructus percipere debeant in Eccleſiarum utilitatem erogandos, aut his qui quandoque inſtituentur, fideliter reſervandos.

Patroni poſſunt convenire de præſentando alternis vicibus, & plures ſimul poſſunt præſentari, ut de ipſis Epiſcopus eligat inſtituendum. h. d.

§. 12. Sed *c* ut faciliùs provideatur Eccleſiis, non inconveniens viſum fuit, patronos ipſos inter ſe poſſe liberè convenire de Rectore ab eis alternis vicibus præſentando: quibus etiam ex eadem cauſa permittitur, ut plures ad vacantem Eccleſiam præſentare valeant, ita ut unus ex eis eligi poſſit per Epiſcopum & admitti.

Jus patronatûs donari poteſt, ſed ob donationem non præjudicatur juribus Epiſcopalibus: vendi autem non poteſt, niſi cum univerſitate. h. d.

§. 13. Donatione *d* quoque jus patronatûs acquiritur. Ut cùm jus, quod quis in Eccleſiis habet in aliquem liberaliter confert: quæ ſi fiat Eccleſiæ, aut loco religioſo, quamvis abſque aſſenſu Epiſcopi facta fuerit, efficax eſt cenſenda, ſed per eam Epiſcopalibus Juribus in aliquo non derogatur. Sed ſi quis dato pretio *e*, hujuſmodi ſibi jus comparare auſus fuerit, talis contractus irritus erit & inanis, niſi tale jus cum univerſitate rerum temporalium transferretur.

Epiſcopus non poteſt ſpernere patroni præſentationem. Patronus non poteſt quem propriâ auctoritate inſtituere, ſub pœna excommunicationis. h. d.

§. 14. Quemadmodum autem ad præſentationem patroni, debet Epiſcopus Clericos inſtituere, & quod ſpretis fundatoribus de vacanti Eccleſia diſpoſuerit, erit irritum: ita etiam patronus auctoritatem Epiſcopi negligere non debet. Quòd ſi laici *f* auſu temerario propriâ auctoritate ad inſtitutionem proceſſerint, tam ipſi anathemate feriendi, quàm etiam perperàm inſtituti Clerici communione ſunt privandi: qui ſi etiam adhuc perſtiterint, à miniſterio Eccleſiaſtico & ordine deponendi erunt.

Patroni putativi præſentatio tenet.

§. 15. Interdum *g* accidit, ut ejus qui patronus non eſt, præſentatio tamen rata ſit habenda. Ut cùm ordinarius ad ejus præſentationem Clericum inſtituit, qui & juris patronatûs erat poſſeſſor, & patronus credebatur: nam ſi poſteà jus patronatûs alius in judicio evicerit, inſtitutus non debet propter hoc ab Eccleſia removeri.

Nemo poteſt ſeipſum præſentare. h. d.

§. 16. Licèt *a* autem patronus alios præſentet, ſeipſum tamen, quanquam Clericus ſit, præſentare non poteſt, quantumvis idoneus ſit, & quibuſcunque ſtudiis juvetur & meritis: cùm nullus Eccleſiaſticis ſeſe officiis ultrò immiſcere debeat.

Nemo ſibi beneficium confert, veluti nemo ſe præſentat: nec vacaturi beneficii tenet collatio, aut præſentationis promiſſio. h. d.

§. 17. Sunt autem inſtitutiones collationibus in quibuſdam ſimiles, in quibuſdam verò diſſimiles. Similes ſunt, quia quemadmodum is, qui ſeipſum præſentat, inſtituendus non eſt: ita etiam is, ad quem pertinet collatio *b*, ſeipſum non poteſt inſtituere, cùm inter dantem & accipientem diſtinctio debeat eſſe perſonalis. Item quemadmodum vacaturæ præbendæ non tenet regulariter collatio: ita etiam promiſſiones de non vacantibus beneficiis Eccleſiarum, in quibus quis jus obtinet patronatûs, nullo jure ſubſiſtunt.

Capitulum ſede vacante poteſt inſtituere præſentatos: idem poteſt Vicarius ſine ſpeciali mandato Epiſcopi. h. d.

§. 18. Diſſimiles ſunt, quia etſi Capitulum ſede vacante *c* beneficia, quæ ad collationem Epiſcopi pertinent, conferre non poſſit: præſentatos tamen à patronis poteſt, ſi idonei ſint, admittere & inſtituere. Idem obtinet in Vicario: quia licèt ſine ſpeciali conceſſione conferre *d* non poſſit, præſentatos tamen inſtituere *e* minimè prohibetur.

In Rectorem parochialis Eccleſiæ poteſt præſentari etiam non in ſacris conſtitutus, licèt ſecùs in libera collatione: in qua tamen poteſt diſpenſari cum eo, qui eſt conſtitutus in minoribus. h. d.

§. 19. Sunt etiam in eo diſſimiles, quòd in Rectorem parochialis Eccleſiæ, etiam non in ſacris conſtitutus præſentari poteſt, dummodò aliàs ſit idoneus, & infra tempus à jure conſtitutum ad ordines, quos ipſius Eccleſiæ cura requirit, promoveri valeat. Collatio autem fieri non poteſt, niſi in perſona ejus, qui ſaltem ſit in Subdiaconatu conſtitutus: cum his tamen, qui in minoribus ſunt ordinibus conſtituti, ſi tales ſint, qui infra breve tempus poſſint in Presbyteros ordinari, diſpenſari poterit.

Patronis defertur circa honorem, & vitæ neceſſaria ſubminiſtranda. h. d.

§. 20. Defertur autem patronis non ſolùm circa præſentationem, verùm etiam circa honorem proceſſionis, & circa neceſſarium vitæ ſubſidium. Nam ſi aut ipſi aut illorum filii ad inopiam redacti fuerint, illis erit modeſtè ab Eccleſia ſuccurrendum. *f*

Jus patronatûs tollitur ceſſione, Collegii conſtitutione, Eccleſiæ deſtructione, delicti perpetratione. h. d.

§. 21. Tollitur jus patronatûs ceſſione: utputà, cùm quis id Eccleſiæ, in qua jus habet hujuſmodi, conferendum duxerit. Item, ſi quis Eccleſiam ſine ſui reſervatione juris collegiatam fieri patiatur. Eò ampliùs conſtat, ſi ædes ſacræ incendio conſumptæ fuerint, vel etiam terræmotu, vel vitio ſuo corruerint, extingui jus patronatûs neceſſe eſt. Sed etſi patronus auſu nefando Rectorem vel Clericum ipſius Eccleſiæ per ſe, vel per alios occidere, vel mutilare auſus fuerit, tam alias pœnas, quàm juris patronatûs amiſſionem ſuſtinere debet. Idem juris eſt, ſi patronus efficiatur hæreticus: cùm enim bona hæreticorum univerſa ſint confiſcanda *g*, meritò eum iſta univerſitate etiam jus patronatûs interibit.

---

a *C.* 1. *extr. eod. tit.* b *c. cùm vos. extrà, de offic. ord.* c *Clem.* 2. *verſic. & ut de jur. patr.* d *c.* 1. *d. jur. patr. in* 6. e *c. quia Clerici, & ſeq. extr. de jur. patr.* f *c. præterea. extr. d. tit.* g *c. conſultationis extr. d. tit.*

a *C. per noſtras extr. d. tit.* b *c. fin. extr. de inſt.* c *c.* 2. *extr. ne ſed. vac.* d *c. fin. de off. vicar. in* 6. e *c. ex frequentibus. extr. de inſtit.* f *c. quicunque fidelium.* 16. *qu.* 7. g *c. vergentis. extr. de hæret.*

TITULUS XXIX. DE CLERICIS NON RESIDENTIBUS.

Si conferatur beneficium non idoneo ad residendum, & provisus privandus est beneficio, & collator conferendi potestate. h. d.

DEbent *a* autem hi, quibus Ecclesiastica ministeria sunt committenda, tales deligi, qui & residere in Ecclesia, & curam demandati sibi officii per seipsos valeant exercere: quod si aliter actum fuerit, & qui receptus fuerit, quod contra sacros canones acceperit, amittet & qui dederit, largiendi potestate privabitur.

Qui sine causa non residet, post monitionem privandus erit: & quæ sint justæ causæ non residendi. h. d.

§. 2. Si tamen ab initio idonei ad residendum reputati postea Ecclesias, vel præbendas sibi concessas, sine justa & necessaria causa deserant, si moniti & congruo tempore expectati non redierint, eis privari poterunt. Justæ non residendi causæ sunt: veluti, si quis aut Romano Pontifici, aut proprio Episcopo obsequium exhibeat. Item si jura, & negotia Ecclesiæ suæ fideliter prosequatur, aut si, ut studiorum causâ abesse possit *b*, est alicui specialiter indultum, & si quæ sunt aliæ similes.

Ad memoriam juvandam conducit repetitio. h. d.

§. 3. Hæc de præbendis & dignitatibus, atque illarum provisionibus dixisse nos sufficiat. Verùm, quia in hoc tractatu diffusè immorati sumus, ut sequentia præcedentibus meliùs contexamus, quædam in memoriam reducemus. Personarum ergo quidam Laici sunt, quidam Clerici. Rursùs Clericorum quidam sunt in Sacerdotio constituti, quidam in sacris, licèt non in Sacerdotio, quidam nec in sacris nec in Sacerdotio. Eorum rursùs, qui in Sacerdotio constituti sunt, quidam sunt in celsiore gradu, ut Episcopi: quidam in inferiore, ut Presbyteri. In sacris verò dicuntur constituti Diaconi & Subdiaconi. Qui verò nec in Sacerdotio, nec in sacris reperiuntur, ii sunt, qui sunt in minoribus ordinibus constituti. Cæterùm, quoniam adhuc quidam in Ecclesia sunt, qui non minùs in Laicatu, quàm in Clericatu constituti Domino deserviunt, ut sunt Regulares ac Monachi, restat, ut de his pauca subjiciamus.

TITULUS XXX. DE REGULARIBUS, AC MONACHIS.

Regulariter valet argumentum à Regulari ad Monachum, & contrà. h. d.

QUoniam verò sive de Regularibus agendum sit, sive de Monachis, eadem ferè jura servantur, ne verbosa fiat evagatio, dirigamus sermonem in personas Monachorum, idem etiam intellecturi de Regularibus cæteris. Nam si quid in iis propriè servetur, separatìm ostendemus.

Ex triplici capite quis fit Monachus, & impubes à patre traditus monasterio, post annum pubertatis potest redire ad seculum, si velit. h. d.

§. 2. Monachi *c* fiunt, aut ex paterna devotione, aut ex propria professione, aut ex voti emissione. Ex paterna devotione *d* Monachus quis efficitur, cùm pater filios impuberes monasterio offert. Quo casu, si impuberes sacram tonsuram vel velamina susceperint, quinto decimo ætatis anno moneri debent & inquiri, utrùm in ipso habitu permanere cupiant: si permansuros se professi fuerint, vel professionem à se priùs factam ratam habuerint, ulteriùs pœnitendi locum non habebunt: si verò ad secularem habitum reverti maluerint, redeundi licentia concedenda erit, quia satis inutile est, ut coacta servitia Domino præstentur. Quâ etiam ratione constitutum est, ne quis invitus ordinari debeat.

a *C. quia nonnulli, § cum igitur. extra, eod.* b *relatum eod. tit.* c *c. Monachum. 20 q. 1.* d *c. illud autem 20. q. 1.*

Si impubes præter parentum voluntatem monasterium fuerit ingressus, possunt parentes intra annum reclamare: secus si sit pubes. h. d.

§. 3. Quòd si *a* impubes præter parentum voluntatem tonsuram acceperit Monachalem, parentes id factum irritare valent: sed si intra annum ad proprium Episcopum, vel alium competentem Judicem non reclamaverint, revocare ampliùs non poterunt. Si verò in grandiori ætate adolescentes servire Deo elegerint, non est potestas parentibus prohibendi.

Professio est duplex, tacita & expressa, & potest fieri etiam ante annum. h. d.

§. 4. Propriâ professione Monachus efficitur quis, aut expressè, aut tacitè. Expressè, ut si quis post annum probationis habitum suscipiens Monachalem regulis monasterii obstringi se velle profitetur. Si tamen ante tempus probationis regulariter præfinitum *b*, is qui converti desiderat, habitum recipit, & professionem emittit, Abbate per se vel per alium professionem recipiente, regulari observantiâ obligatur, & verè Monachus est censendus.

Ex causa post annum potest professio differri, ut si ingressus monasterium sit incognitus. Et servus triennio in monasterio commoratus, per monachationem fit liber. h. d.

§. 5. Quemadmodum autem discretus Abbas ex causa ante probationis tempus professionem recipere potest, ita ex causa interdum proferre. Unde *c* si quis incognitus monasterium ingredi voluerit, ante triennium Monachalis habitus concedendus non erit: ne, si fortè post annum statim præstetur, posteà servus, aut aliàs inhabilis ad monasterium deprehendatur. Quòd si servus per triennium in monasterio commoratus posteà Monachus effectus fuerit, ex hoc liber etiam efficitur.

Ordinatus ignorante domino, si fiat Monachus, fit liber, aliàs dominus potest intra annum recipere servum. h. d.

§. 6. Quinimò *d* si priùs ignorante domino ad sacra ministeria ordinatus, Monachus fieri elegerit, jugum servitutis evadet: aliàs intra unius anni spatium domino & servilem fortunam probare, & servum suum recipere licebit.

Prædicatores, Minores, & Mendicantes non possunt profiteri ante lapsum anni, & recipientes professionem puniuntur. h. d.

§. 7. Quod *e* tamen de facultate recipiendi ante annum professionis dicitur, non est perpetuum. Prædicatores enim & Minores, aliique mendicantium ordines, ante annum probationis elapsum, quemquam ad sui ordinis professionem, vel seculi renuntiationem faciendam, recipere non possunt. Quòd si fortè contra fecerint, & is qui sic receptus fuerit, eorundem ordini minimè alligabitur, & receptores à receptione ad professionem quorumlibet suspensi, tam excommunicationi, quàm aliis pœnis, quæ hujusmodi regularibus pro culpis infligi solent gravioribus subjiciendi erunt.

Delatio habitûs tacitam ostendit professionem, & unusquisque debet se conformare cum habitu quem gerit. h. d.

§. 8. Tacitè profitetur quis, cùm idoneis conjecturis appatet *f*, quòd perpetuò vult Domino in religione servire, & vitam ducere Monachalem: utputà, habitum post annum retinendo, ubi is novitiis & professis communis & indistinctus est, vel professorum habitum suscipiendo, ubi is distinctus habetur. Unde & Toletano Concilio inductum est, ut Clerici, qui se fingunt habitu & nomine Monachos, & non sunt, corrigantur, & veri Monachi fiant.

Ponit differentiam inter expressam & tacitam professionem, hoc dicit.

§. 9. Utrùm autem quis expressè professus fuerit, an tacitè interdum multùm interest. Expressa enim pro-

a *C. 2. extr. de regul.* b *c. ad Apostolicam. extr. eod tit.* c *c. si servus.* d *54.* d *c. si servus. ubi gl. dist. 54.* e *c. constitutionem. eod. tit. in 6.* f *c. statuimus. extr. eod. tit.*

- fessio,

fessio, etiam seculari habitu non mutato, illi religioni præcisè obligat quam quis professus fuerit. Tacitè *a* verò facta infra probationis annum, per habitûs, qui profitentibus tantùm datur, susceptionem, non illi specialiter, cujus est susceptus habitus, sed generaliter religioni recipientem obligat, dum tamen legitimæ sit ætatis, ac sciens & prudens triduo in ejus habitûs delatione perseveret.

Beneficium non vacat per religionis ingressum ante professionem, nisi de consensu ingressi. h. d.

§. 10. Etsi contigerit eum, qui religionem ingreditur, beneficium retinere *b*, intra probationis annum non erit alicui conferendum: sed interim per alium assignatâ sibi congruâ de proventibus portione, beneficio inserviendum erit. Si tamen ingressi ad id accedat assensus, aut quòd vitam mutare voluerit, liquidò appareat, aut legitimam professionem emiserit, beneficium alteri liberè conferri poterit.

Qui vitam regularem vovit, monasterium ingredi debet, non obstante quod fuerit prælaturam consecutus. h. d.

§. 11. Is quoque, qui votum de ingressu religionis compos mentis emisit, ut Monachus fiat, cogendus erit. Usque adeò enim Deo voti ligat emissio, ut etiam si quis post votum prælaturam fuerit consecutus, Domino tamen promissa reddere sit compellendus.

Per votum solenne derogatur simplici. h. d.

§. 12. Illud quæri potest: Si quis post votum *c* de certa religione intranda emissum, aliam religionem etiam laxiorem ingrediatur & in eadem profiteatur, ibidemnè possit, voto non obstante priore, licitè remanere? in qua specie, cùm per secundum solenne votum priori simplici derogari potuerit, responsum est, posse Monachum in ea religione, in qua professus est remanere: eidem tamen pro voto non completo, pœnitentiam imponendam. Est autem in proposito votum simplex, quod non est aliqua professione munitum. Solenne verò est, quod quis per professionem tacitam vel expressam comprobavit.

Semel factus Monachus cogitur remanere in monasterio h. d.

§. 13. Is igitur, qui legitima in ætate constitutus, habitum semel induit spontè, religiosum propositum ultrò susceptum deserere non poterit, sed proprio Abbati obediens, in castitate in proprio deget monasterio.

Monachus non potest aliquid proprium habere, nec contra hoc potest Papa dispensare. h. d.

§. 14. Sed *d* nec aliquid proprium possidere debet: & si quid habet, totum in continenti resignabit. Nam abdicatio proprietatis adeò est annexa regulæ monachali, ut contra eam nec summus Pontifex possit licentiam indulgere. Et si proprietas apud quenquam inventa fuerit in morte, is est Christianâ sepulturâ privandus, & sepultus exhumandus: prout etiam beatus Gregorius se fecisse narrat.

Potest Monachus transire solùm in arctiorem religionem: & si dubitetur, an sit arctior, in quam Monachus vult migrare statur judicio Abbatis. h. d.

§. 15. Sed nec temerè Monachus de monasterio *e* in monasterium migrare permittendus est, nisi monasterium, ad quod transitum facere cupit, districtius existat. Quo *f* casu, nullo obstante privilegio, Prælatus Monacho sine difficultati debet transeundi licentiam indulgere, ne videatur propositum impedire divinitùs inspiratum. Quòd si fortè probabiliter dubitetur, utrùm quis velit ad ordinem arctiorem transire, an ad laxiorem, ex charitate, an ex temeritate, superioris est judicium requirendum ne fortè angelus Sathanæ in lucis Angelum se transformet.

Medicantes solùm in ordinem Carthusiensium migrare possunt. h. d.

§. 16. Mendicantibus *a* verò approbatis, qui prætextu arctioris ducendæ vitæ ad monasterium confugiunt, etiamsi auctoritate Apostolicâ fuerint muniti, Clemens V. sacro approbante Concilio, interdixit ne vocem aut locum in Capitulo talis monasterii haberent, nevé ad Prioratûs administrationes, aut quæcunque officia assumi possent. Sed novissimè *b* Martinus IV. omninò vetuit, Mendicantes ad aliquem monasticum ordinem, excepto ordine Carthusiensium, sine speciali sedis Apostolicæ concessione transire, tam recipientibus quàm receptis, ipso facto excommunicationis pœnam incursuris.

Abbates debent perquirere fugitivos, & Monachi non possunt præesse Ecclesiis parochialibus; licèt secus sit in regularibus. h. d.

§. 17. Fugitivos *c* verò debent Abbates solicitè perquirere, & ut ad monasterium & frugem melioris vitæ revertantur, opportunis remediis provideri, nec ordinarios qui eorum suppleant negligentiam, expectare. Singuli quoque Monachi per villas *d* & oppida non debent discurrere, nec per quascunque parochiales Ecclesias di poni: quod in regularibus, cùm regulæ inserviant laxiori, specialiter cautum non invenitur. Ideoque *e* illis cum minori difficultate parochialibus Ecclesiis præesse permittitur.

Quomodo & qualis sit eligendus in Abbatem, h. d.

§. 18. Ut autem inviolabiliter monastica disciplina custodiatur, de congregatione Monachorum Abbas eligendus est *f*, quem ordo vitæ & meritum magis popoścerit ordinari, ut uni tantùm præsit monasterio, qui cautus sit in regimine, humilis, & discretus, & cui Monachi cum omni obedientia & devotione subjaceant.

Non professus non potest eligi in Abbatem, sed benè in Episcopum. h. d.

§. 19. Et prætereà cùm in magistrum *g* assumi non debeat, qui formam discipuli non assumpsit, nec sit præficiendus, qui subesse non novit: Religiosus, qui regularem ordinem antè non fuerit expressè professus *h*, in Abbatem, vel ad aliam regularium prælaturam eligi non poterit: quanquam ad Episcopalem dignitatem, talis in secularibus vel regularibus Ecclesiis eligi minimè prohibeatur.

Visitatores creandi, & quid agere debeant, h. d.

§. 20. Visitatores quoque in Capitulo creandi sunt secundùm formam generalis Concilii, qui visitationis officium exequantur, & omnia, quæ Viennensi Concilio *i* constituta sunt, fideliter observari faciant, & de statu monasteriorum, & observantiis regularibus diligenter inquirant: & tam in spiritualibus, quàm in temporalibus corrigant & reforment, quæ viderint corrigenda, & omnia secundùm Honorianæ constitutionis tenorem prosequantur.

Non debet quis invenire, vel fundare novam religionem. h. d.

§. 21. Novissimè *k* sciendum est, generali Concilio semel atque iterùm cautum esse, ne quis in posterum novam religionem inveniat: sed quòd, quicunque ad religionem converti voluerit, unam de probatis assumat. Similiter etiam de iis qui religiosam domum de novo fundare voluerint, cautum est, ut regulam & institutionem de probatis assumant.

---

a *D. c. non solum, §. facile.* b *c. beneficium. eod tit, in 6.* c *c. penult. eod. tit. in 6* d *c. cùm ad monasterium. extr. de statu Monachor.* e *c Joannes. extr. eod. tit.* f *c. licet quibusdam extr. eod. tit.*

a *Cl. 1. eod. tit. de reg.* b *extr. 1. communi. de reg.* c *c. fin. extr. eod. tit.* d *c. 1. extr. de stat. Monachor.* e *c. quod Dei. de statu Monach. extr.* f *c. Abbatem, cum duobus seq. 18. q. 2.* g *c. cùm in magistrum. extr. de elect.* h *can. nullus religiosus. de elect. on in 6.* i *Clem. 1. eod. tit. de stat. Monach.* k *c. fin. extr. de relig. dom.*

FINIS LIBRI PRIMI

INSTITUTIONUM JURIS CANONICI LIBER SECUNDUS.

TITULUS PRIMUS.

DE RERUM DIVISIONE, ATQUE ILLARUM ADMINISTRATIONE.

Res Ecclesiasticæ sunt aut spirituales, aut temporales. hoc dicit.

SUperiore libro de Jure PERSONARUM exposuimus: modò videamus de REBUS Ecclesiasticis, illarumque tractatione, & administratione. Summa rerum Ecclesiasticarum divisio in duos articulos deducitur: nam aut spirituales sunt, aut temporales a. Spirituales sunt, quæ spiritui deserviunt, atque animæ causâ sunt institutæ: ut Sacramenta Ecclesiæ, altaria, & his similia. Temporales sunt, quæ non tam spiritûs, quàm corporis gratiâ pro Ecclesiasticis ministeriis, sacrorumque ministrorum usu sunt comparatæ: ut sunt, prædia, domus, & fructus decimales.

Res spirituales sunt aut incorporales, aut corporales: & corporales dividuntur in Sacramenta, in res sacras, sanctas & religiosas. h. d.

§. 2. Rursùs spiritualium quædam sunt incorporales, quædam verò corporales. Incorporales sunt, quæ neque tangi, neque sensu corporeo percipi possunt: quales sunt, virtutes, & dona Dei, aut quæ in jure consistunt. Corporales sunt, quæ tangi & humanis sensibus percipi possunt. Harum autem quædam sunt Sacramenta, quædam sacræ sunt, & sanctæ, quædam religiosæ.

Videamus igitur nunc de spiritualibus; & quidem incorporales, cùm de his tam suprà opportunis locis loquuti fuerimus, quàm etiam infrà suo tempore dicturi simus, specialem tractatum minimè exigunt; itaque tractemus jam de corporalibus, ac primùm de Sacramentis, de sacris, sanctis, & religiosis consequenter etiam loquuturi: ac demùm de rebus Temporalibus, atque illarum administratione.

TITULUS II.

DE SACRAMENTIS.

Quid sit Sacramentum. h. d.

SAcramentum a, est invisibilis gratiæ visibilis forma, ita quòd ejus similitudinem gerens & causa existat.

Sacramentorum quædam necessaria sunt, quædam voluntaria. h. d.

§. 2. Sacramentorum summa divisio hæc est b, quòd aut sunt necessaria, aut voluntaria. Necessaria sunt, quæ sine interitu salutis æternæ prætermitti & contemni non possunt: ut sunt, Baptismus, Confirmatio, Pœnitentia, Eucharistia, extrema Unctio: quæ omnia ad particularem cujusque profectum sunt principaliter instituta. Voluntaria sunt, quæ sine salutis dispendio, pro cujusque arbitrio recipi possunt, & refutari: qualia sunt Ordo sacer, & Matrimonium: & hæc ad totius Ecclesiæ profectum & subsidium principaliter pertinent.

Necessariorum Sacramentorum quædam deserviunt ad ingressum Ecclesiæ, quædam ad progressum in Ecclesia, quædam ad egressum ab Ecclesia. h. d.

§. 3. Et rursùs necessariorum quædam ad ingressum Ecclesiæ sunt comparata, ut Baptismus: quædam ad progressum in Ecclesia, ut Confirmatio, Pœnitentia, Eucharistia: quædam ad egressum ab Ecclesia, ut postrema Unctio.

Secunda distinctio Sacramentorum, quòd quædam characterem imprimunt, quæ iterari non possunt: quædam non imprimunt, quæ iterationem admittunt. h. d.

§. 4. Rursùs Sacramentorum quædam characterem imprimunt, quædam verò non. Quæ characterem imprimunt, iterari non possunt: ut Baptismus, Confirmatio, Ordo sacer. Cætera verò, quæ characterem nullum imprimunt, iterari minimè prohibentur: ut Eucharistia, Unctio, Pœnitentia, Matrimonium.

Sacramenta constant elemento & verbo. h. d.

§. 5. Constant autem Sacramenta elemento & verbo. Elementum hic accipimus, quicquid sub visibili natura, invisibilem gratiam designat & continet. Verba sunt, quæ formæ visibilis efficaciam exprimunt; ergò accedente verbo ad elementum sacramentum fiet.

Non Ecclesia, sed Christus instituit Sacramenta, quæ tamen dicuntur Ecclesiæ, quia illa per ea sanctificatur, & illa ministrat. hoc dicit.

§. 6. Illud quoque scire nos oportet, quòd non Ecclesia, sed ipso Domino instituente Sacramentis utimur: sed tamen ideo Ecclesiæ Sacramenta nuncupamus, tam quòd per ea sanctificata, & cœlesti sponso matrimonii fœdere conjuncta sit; tum quòd illorum dispensatio ejus credita sit ministerio.

Etiam malus minister, & hæreticus potest ministrare Sacramenta. h. d.

§. 7. Ergo a qui baptizat, qui absolvit, & in singulis Sacramentis divinitùs operatur, Dominus est: ministri verò Ecclesiæ in conficiendis sacris mysteriis, vel dispensandis, præter nudum ministerium nihil sibi vendicare valent, cùm non propriam, sed ejus qui sacramenta instituit, personam referant, nec illa ex ipsis sanctificandi virtus manet. Unde, quanquam eos inculpatos esse deceat, si tamen mali sint, vel à catholica communione sejuncti, nihilominus & conficere Sacramenta, & dispen-

a *Can. sacrificium.* 32. *de cons. dist.* 2. b *can. immissionem.* §. *sed notandum.* 1. q. 1. *gl.* 1. c. *veniens.* 8. *extr. de transaction.*

a *Can. aliud est. & can. seq. de Consecrat. dist.* 4.

dispensare poterunt: veluti enim per lapideos canales ad areolas aqua transfunditur, & solis radii per loca fœtidissima transeuntes, nullâ contactûs maculatione contaminantur: sic multò magis Sacramenta nulla ministri fœditate commaculantur.

Spiritualis potestas exerceri sine fide potest, sed non sine intentione Ecclesiæ. h. d.

§. 8. Hoc tamen sic intelligi oportet, si tales ministri intentionem Ecclesiæ concordem habeant. Cæterùm si aliud agere intendent, putà sacris illudere mysteriis, vel aliud, quod Ecclesiæ non consentiat, nihil agitur: sine fide enim spiritualis potestas exerceri quidem potest, sine Ecclesiæ intentione non potest. His circa Sacramenta generaliter cognitis, exordiamur nunc de singulis etiam specialiter dicere: & quia baptismus fundamentum *a* est & janua cæterorum, meritò ab eo principium sumamus.

TITULUS III. DE BAPTISMO ET EJUS EFFECTU.

Baptismus operatur animæ ablutionem, & in locum circumcisionis est institutus. h. d.

Baptismus *b* est ablutio corporis exterior, quæ, adhibitâ certâ verborum formâ, interiorem animæ ablutionem designat & operatur. Veluti enim circumcisio in populo *c* Dei, in fidei justitiæque signaculum instituta, ad significationem purgationis originalis veterisque peccati parvulis valebat: sic & baptismus ad hominis innovationem valere cœpit.

Licèt in baptismo plena contingat peccatorum remissio, non tamen contingit plena novitas. h. d.

§. 2. Non tamen ex quo quisque baptizatus, statim etiam in eo omnis vetus infirmitas absumitur, sed renovatio ad remissionem peccatorum incipit, & ad intelligentiam & operationem spiritualium: cætera verò sunt in spe, donec re compleantur, quod erit in surrectionis tempore. Quamvis ergo in baptismate plena fiat peccatorum remissio, non propterea plena novitas & mutatio contingit.

Cura baptizandi ad solos Sacerdotes spectat, sed ex causa necessitatis quilibet potest baptizare. h. d.

§. 3. Baptizandi *d* autem cura ad solos Sacerdotes pertinet, ejusque ministerium nec ipsis Diaconis explere permittitur, absque Episcopo vel Presbytero: nisi his procul absentibus, ultima languoris cogat necessitas: quo casu & Laicis fidelibus, atque ipsis mulieribus *e* baptizare permittitur. Presbyter verò, cujus negligentiâ commissum est, ut quis sine baptismate ex humanis excesserit, deponendus erit. *f*

Baptizati ab hæreticis, schismaticis, paganis, vel aliàs facinorosis, non sunt denuò rebaptizandi. h. d.

§. 4. Sed & si qui ab hæreticis *g*, sive schismaticis, vel etiam paganis, aut aliàs facinorosis baptizati fuerint, quasi baptizati non fuerint, iterùm baptizari non debent. Antiqua *h* tamen patrum induxit institutio, ut qui ab his in Trinitatis nomine baptizati fuerint, cùm ad sanctam Ecclesiam redierint, aut unctione chrismatis, aut impositione manûs, aut solà professione fidei ad sinum matris Ecclesiæ revocentur.

Nemo seipsum baptizare potest. h. d.

§. 5. Sed *i* quanquam baptismus ab hæreticis, schismaticis vel paganis susceptus valeat ipsum tamen se baptizare nemo poterit: sicut enim in carnali generatione, quâ proles ex viro & fœmina nascitur, alius est qui carnaliter gignit, alius qui gignitur: sic in sacramentali generatione, quâ soboles ex aqua & Spiritu Sancto renascitur, alius debet esse qui spiritualiter generet, alius qui generetur. Unde de Judæo, qui in mortis articulo constitutus, in aquam seipsum immergendo dixerat, *Ego me baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti*, responsum est, denuò ab alio illum baptizandum esse, ut ostendatur, quòd alius est qui baptizatur, alius qui baptizat: quamvis si talis continuò decessisset protinùs ad patriam evolâsset, non propter fidei sacramentum, sed propter sacramenti fidem.

Baptismus alius fluminis, alius flaminis, alius sanguinis. hoc dicit.

§. 6. Quod quidem & de illo rectè creditur, qui visibiliter non baptizatus martyrii subiit sacramentum. Baptismus enim invisibiliter ministratur, quem non contemptus religionis, sed terminus necessitatis excludit. Unde scitè *a* scriptum à quibusdam reperitur, baptismum alium esse fluminis, alium flaminis, alium verò sanguinis: cùm baptismi virtus & efficacia, non tam ablutione *b* corporis, quàm fide cordis contineatur: & aliud sit per ministerium baptizare *c*, quod Sacerdos exequitur: aliud per potestatem, quam Dominus non usque adeò sacramentis adjunxit, ut sine illis eorundem gratiam tribuere non possit.

Parvuli baptizantur in fide parentum, & Ecclesiæ: & non debet minor esse virtus baptismi, quàm circumcisionis. h. d.

§. 7. Non tamen, quia fide cordis baptismatis virtus continetur, ideò minùs parvulos *d*, qui credere ob ætatem non possunt, unda salutaris abluit, cùm & ii, non per usum, sed per habitum fidei, quem suscipiunt in baptismate, credere non malè credentur, & in fide parentum *e* & Ecclesiæ, alio profitente, baptizati, ob fidei sacramentum rectè fideles dici possunt: & cùm circumcisio *f* tam adultis, quàm parvulis ex præcepto Domini conferretur, ne baptismus, qui succedit in locum ipsius, & generalior tamen existit, cùm tam viri, quàm fœminæ baptizentur, minoris videatur effectûs, tam adultis, quàm parvulis est conferendus.

Tam mater, quàm filius, in ipso articulo parturiendi, possunt separatim baptizari, nec ob id creditur baptismus iteratus. h. d.

§. 8. Is *g* quoque cujus mater vel prægnans, vel in ipsa hora, quâ parturit, mortis urgente periculo baptismatis gratiam perceperit, baptizari poterit, nec propterea bis baptizatus reputabitur: cùm utique ad maternum corpus, cùm esset in utero, pertineret: nec ibi regeneratio reperiri possit, ubi generatio non præcesserit, nec in hoc infanti, qui nascitur, aliquid mater participat, cùm uniuscujusq; propria voluntas in confessione sit attendenda.

Muti, surdi, & ægrotantes baptizari possunt. h. d.

§. 9. Muti quoque *h* & surdi, item ægrotantes, qui pro se respondere non possunt, aliis pro se profitentibus, rectè baptizati poterunt.

Dormiens & amens, si ante somnum & amentiam habuerunt propositum baptizandi, baptizari possunt. h. d.

§. 10. De dormientibus *i* & amentibus quæsitum est, & planè si prius quàm dormirent, aut amentiam incurrerent, non baptizandi propositum haberent, quia in eis eadem perdurare voluntas intelligitur, si sic immersi fuerint, characterem sacramenti non suscipiunt: secùs autem, si priùs catechumeni extitissent, & baptizandi propositum habuissent: tales enim in necessitatis articulo baptizare consuevit Ecclesia. Tunc ergo characterem

a C. *veniens. extr. de Presbyt. non baptizat.* b *gl.* 1. *in sum. de cons. d. st.* 4. c *can. ex quo.* 6 *dist.* 4. *de cons.* d *can. constat.* 19 *de cons. dist.* 4. e *can. mulier. d. dist.* 4. *de consecr.* f *can. quicunque. d. dist.* 4. g *can. sive ab hæreticis, & can. seq. de consecr. d.* 4. h *can. ab antiqua, d. dist.* i *c. debitum, extr. de baptismo.*

a *Gl.* I. *in sum. de cons. dist.* 4. b *can. verus baptis. d. dist.* 4. c *can. aliud est, d. dist.* 4. d *cap. majores. in fine princ. extr. eod.* e *can. illud. & can. seq. vers. parvuli de consecr. dist.* 4. f *can. majores.* §. *cùm ergò. extr. eod.* g *can. si ad matris. & can. seq. de cons. dist.* 4. h *can. parvuli alio. & can. seq. d.* 4. *de consecr.* i *cap. majores. in fine, extr. eod.*

sacramentalis imprimit operatio, cùm obicem voluntatis contrariæ non invenit obsistentem.

Invitus baptizatus characterem suscipit, & cogendus est ad observantiam fidei: secùs si penitùs coactus sit. h. d.

§. 11. Sed & si quis non sponte, dum tamen non omninò coactus baptismatis susceperit sacramentum, Christianitatis characterem suscipit: ut putà, cùm quis terroribus, atque suppliciis ad undam salutarem trahitur, & ob id tanquam conditionaliter volens, licèt absolutè non velit, est ad fidei Christianæ cogendus observantiam. Ille verò, qui nunquam consentit, sed penitus contradicit, nec rem, nec characterem sacramenti suscipit. Plus est enim expresse contradicere, quàm minimè consentire.

Is de quo non est præsumptio quod sit baptizatus, debet sine metu iterationis baptizari. h. d.

§. 12. Illud *a* in dubium venire non debet, quoties nulla extant indicia inter propinquos & familiares, quibus aliquos baptizatos esse doceri possit, eosdem baptizari minimè prohibendos esse. Quod enim factum esse nescitur, nulla ratio sinit, ut iteratum videatur: nec temeritas intervenit præsumptionis, ubi est diligentia pietatis. De eo tamen, qui Christianis parentibus natus, inter Christianos est fideliter conversatus, tam violenter præsumitur quòd baptizatus fuerit, ut hæc præsumptio pro veritate sit habenda, donec evidentissimis argumentis contrarium probatum fuerit.

Iterùm scienter baptizatus debet severissimè puniri, ignoranter verò baptizatus non potest ordinari, nisi ex necessitate. h d.

§. 13. Quod si *b* quis sciens & prudens iterùm baptizari sustinuerit, arctissimæ pœnitentiæ subjiciendus erit: quòd si ignoranter, nulla quidem imponenda erit pœnitentia, sed nisi magna cogat necessitas, ordinari non poterit.

Iterantes Baptismum sunt deponendi ab officio, & beneficiis, hoc dicit.

§. 14. Illi quoque, qui casu temerario in homine jam baptizato cœleste lavacrum iterare ausi fuerint, excommunicationis mucrone percussi, ob omni officio & beneficio Ecclesiastico deponentur.

Muta fiunt in baptismo, quæ non sunt de ejus substantia. h. d.

§. 15. Postremò sciendum est, quòd licèt verbo tantùm *c* & elemento, baptismatis substantia contineatur & forma, multa tamen à sanctis Patribus ad ejus decorem fuerunt solenniter constituta, ut immersionis numerus, Exorcismi, Clericorum exsufflationes, salis benedicti exhibitio, salivæ contactus, inunctio: quæ si ex neglectu prætermissa fuerint, omissio culpæ reos arguet.

Baptismus non debet conferri in privatis domibus, nisi ex necessitate, vel ob magnam nobilitatem, h. d.

§. 16. Illud etiam novissimè *d* Viennensi Concilio constitutum est, ne quis in privatis domibus, sed duntaxat in Ecclesiis, in quibus sunt ad hoc fontes specialiter deputati, aliquos audeat baptizare: nisi Regum vel Principum liberi baptizandi fuerint, vel talis necessitas emerserit, propter quam ad Ecclesiam absque periculo accessus haberi nequeat.

TITULUS IV. DE SACRAMENTO CHRISMATIS

Fideles post receptum baptismum debent chrismari. h. d.

QUamvis autem continuò transituris regenerationis sufficiat beneficium, victuris tamen etiam confirmationis auxilium est necessarium. Ita enim conjuncta sunt hæc duo sacramenta, ut unum ab altero, nisi morte præveniente, separari non debeat.

Chismatis sacramentum operatur augmentum gratiæ, & soli Episcopi chrismant. h. d.

§. 2. Igitur omnes fideles post baptismum, paracletum *a* per manûs impositionem accipere debent, ut perfectè Christiani inveniantur. Spiritus *b* Sanctus enim, qui super aquas baptismi salutifero descendit lapsu, in fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam, in confirmatione robur & augmentum præstat ad gratiam. Unde *c* cùm cæteras unctiones simplex Sacerdos vel Presbyter valeat exhibere, hanc non nisi summus Sacerdos, hoc est, Episcopus conferre debet: alioqui nullâ excusante consuetudine chrismatio irrita habebitur & vacua, nec inter Ecclesiastica sacramenta reputabitur, cùm manum imposuisse præter Apostolos, quorum hodiè vicem sustinent Episcopi, nulli alii legantur.

Jejunis à jejuno debet dari Chrisma, nisi necessitas aliud cogat. h. d.

§. 3. Accedent igitur, qui legitimæ sunt ætatis, ad confirmationem jejuni *d*, ut à jejunis Episcopis sacro chrismate in fronte deliniti per manûs impositionem paracletum recipiant. Planè infirmis, & morte periclitantibus, vel quâliber causâ impeditis, nullâ de jejunio habitâ ratione, manus imponi poterit.

In Baptismo, confirmatione, & Catechismo debent patrini intervenire. h. d.

§. 4. Illud *e* commune est tam his qui baptizandi sunt, quàm etiam illis qui confirmationis munus recipere debent, ut aliquem in patrinum habeant, qui eosdem in religione Christiana, & fide Dominica instituat, & qui pro eis apud Deum quasi fidejussor existat: quod & in Catechismo observandum erit.

Patrini non debent esse plures, vel non baptizati, vel confirmandi. h. d.

§. 5. Admonendi tamen sumus, quod nec plures quenquam in baptismo, aut in confirmatione suscipere debent, sed unus *f* tantùm sive vir, sive mulier: nec quenquam quispiam tenere, vel levare poterit, qui ipse baptizatus non sit, vel confirmatus.

Parentes non possunt esse patrini propriorum filiorum, nec Abbates vel Monachi aliorum. h. d.

§. 6. Parentes quoque proprios filios, vel Abbates *g*, vel Monachi alienos de sacro fonte suscipere, aut in confirmatione tenere non debent.

Nec Baptismus, nec Chrisma possunt iterari, & utrumque conferri potest tempore interdicti. h. d.

§. 7. Commune etiam illud est utrisque, quòd & neutrum (ut paulò ante diximus) iterari potest, quippe quòd ambo characterem imprimunt, & quòd interdicti tempore ob imminens ex dilatione periculum utrumque conferri, & pro utroque chrisma confici poterit, ut infrà suo loco latiùs exponemus.

TITULUS V. DE POENITENTIIS, ET REMISSIONIBUS.

Quid sit Pœnitentia, & effectus pœnitentiæ. h. d.

POEnitentia, est Sacramentum, quod contritione, confessione, & satisfactione concurrentibus, peccatorum operatur remissionem. Multiplex enim Dei misericordia ita lapsibus humanis subvenit, ut non solùm per baptismi & confirmationis gratiam, sed etiam per pœnitentiæ medicinam spes æternæ vitæ reparari velit. Unde qui dona regenerationis violaverint, proprio se judicio condemnantes, per Sacramentum pœnitentiæ ad criminum remissionem, quasi ex naufragio arreptâ tabulâ ad portum perveniens.

a *Can. si nulla extant. de consec. dist.* 4. b *Can. qui his. de consec. dist.* 4. c *C. non ut, extr. eod.* d *Cl.* 1. *eod. tit.*

a *Can. novissimè de consecr. d.* 5. b *can.* 1. *de consecr. dist.* 5. c *can. un. §. per frontis. extr. de sacr. unct. & can. manus quoque, de consecr. dist.* 5. d *can. ut jejuni. & can. seq. de consecrat. dist.* 5. e *c. vos ante omnia. de consf. dist.* 4. f *c. non plures de consecr. dist.* 4. *& can. seq.* g *can. non licet. de consf. dist.* 4.

Tres

Tres sunt species pœnitentiæ, & pœnitentia solennis iterari non potest, & pœnitentes ad sacros ordines reddit inhabiles. h. d.

§. 2. Sunt autem pœnitentiæ tres species: quædam enim est solennis, quædam publica, quædam privata. Solennis est, quam propter majora scelera, Episcopus in capite jejunii, servatâ certâ rerum serie, delinquentibus solet imponere: quæ quidem ne Ecclesiæ vilescat auctoritas, iterari non debet: & tales pœnitentes ad sacros ordines (ut suprà exposuimus a) inhabiles reddit, quippe quæ nec aliter potest Sacerdotibus imponi, quàm si priùs cœlestis mili iæ cingulo exuti fuerint.

Publica delicta & publicâ pœnitentiâ lui debent. h. d.

§. 3. Publica pœnitentia est, quæ publicè, nullâ servatâ juris solennitate, peragenda injungitur: qualis est, peregrinatio, certi habitûs delatio & his similia. Cùm enim manifesta peccata non sint occultâ correctione purganda, rectè constitutum est, ut qui publicè peccando proximo suo scandalum præbuerint, publicam etiam pœnitentiam à propriis sibi Sacerdotibus impositam peragere debeant. Apparet itaque ex his, quòd licèt omnis solennis pœnitentia publica sit, non tamen omnis publica est solennis.

Unusquisque semel in anno debet confiteri, & Eucharistiam sumere, nisi de consilio Sacerdotis abstineat. h. d.

§. 4. Privata aut secreta pœnitentia est, quæ in occulto Deo fit & Sacerdoti. Statutum est enim generali Concilio b, ut omnis fidelis, quamprimùm sapere cœperit, omnia sua peccata proprio Sacerdoti confiteatur, & injunctam sibi pœnitentiam propriis viribus adimplere studeat, suscipiens reverenter ad minus singulis annis in Paschate Eucharistiæ sacramentum, nisi fortè de Sacerdotis consilio ex causa duxerit abstinendum: alioqui & vivens ab ingressu Ecclesiæ arcebitur, & moriens Christianâ carebit sepulturâ.

Pœnitentia constat contritione, confessione, & satisfactione. hoc dicit.

§. 5. Constat igitur pœnitentiæ sacramentum tribus partibus: contritione cordis, confessione oris, & operis satisfactione. Contritio nihil aliud est, quàm dolor pro peccatis voluntariè assumptus, cùm proposito confitendi, & satisfaciendi. Confessio, (ut Augustino placet) est, per quam morbus latens spe veniæ aperitur: vel confessio est Canonica peccatorum coram proprio Sacerdote facta declaratio.

Tribus casibus potest quis confiteri non proprio Sacerdoti, si obtineat licentiam ab eodem, vel ab Episcopo, vel si confiteatur fratribus habentib. generalem potestatem audiendi confessiones. h. d.

§. 6. Quod autem dicitur, *coram proprio Sacerdote*, ita demum obtinet, si nulla legitima causa subsit ejus declinandi judicium. Cæterùm si quis vel proprii Sacerdotis imperitiam c vereatur, vel alàs vitam & mores suspectos habeat, & propterea alieno Sacerdoti d confiteri voluerit, licentiam priùs postulet & obtineat à proprio: cùm aliter illum alienus, quâcunque suffragante consuetudine, non possit absolvere, vel ligare. Si quis tamen regularibus generalem audiendi confessiones potestatem habentibus, & locorum ordinariis præsentatis, & ab iisdem approbatis, confessus fuerit, Parisiensis Doctoris rejectâ sententiâ, non magis eadem peccata tenebitur iterùm confiteri, quàm si ea proprio Sacerdoti juxta generalis Concilii dispositionem confessus fuisset.

Episcopus potest suo subdito concedere licentiam eligendi confessorem. h. d.

§. 7. Episcopus quoque subdito suo, ut quemvis idoneum sibi deligat confessorem, facultatem concedere potest: cum non minoris esse debeat efficaciæ ab Episcopo obtenta licentia, quàm à Parochiali Sacerdote.

Necessitas facit affectum reputari pro effectu. h. d.

§. 8. Sed & si pœnitendi urgeat necessitas, nec desideranti locus aut tempus proprium Sacerdotem offerat, & si is, cui quis confitetur, solvendi nullam potestatem habeat tanta tamen est vis confessionis, ut dignus fiat veniâ ex desiderio Sacerdotis, qui proximo suo criminis turpitudinem confiteri non refugit. Votum enim pro opere reputatur, cùm operis perficiendi facultas deest.

In perpetuum est in monasterium detrudendus, qui revelat confessionem. h. d.

§. 9. Sed a sive proprius Sacerdos, sive alius pœnitentiam audiat, cavebit omninò, ne aut verbo, aut alio quovis modo confitentem prodat: quoniam qui peccatum in pœnitentiali judicio sibi detectum revelare ausus fuerit, non solùm à sacerdotali officio deponendus erit, verùm etiam ad agendam perpetuò pœnitentiam in arctum monasterium detrudendus.

Sacerdos non debet quem absolvere de casibus reservatis Papæ, vel Episcopo. h. d.

§. 10 Illud etiam animadvertere Sacerdotem oportet, ne quem scilicet ab his criminibus absolvendo liberare tentet, quorum absolutio aut Apostolico c, aut proprio ordinario est reservata: utputà, si pœnitens Clericum enormiter læserit, Ecclesiam combusserit, vel fregerit, falsum commiserit, Cardinalem, vel Episcopum insecutus fuerit, cum Moniali rem habuerit, & in aliis casibus.

In generali concessione non veniunt ea, quæ quis non esset verisimiliter in specie concessurus. h d.

§. 11. De c eo tamen quæsitum est, si Episcopus subdito suo concesserit, ut sibi possit idoneum eligere confessorem, an tunc ille, quem is elegerit, in casibus, qui eidem Episcopo specialiter reservantur, absolvendi habeat facultatem: & cùm in generali concessione illa minimè veniant, quæ non esset quis verisimiliter in specie concessurus, responsum est, electum hunc hujusmodi non habere potestatem.

Contritio & confessio sine satisfactione parum proficiunt. hoc dicit.

§. 12. Sed nec contritio multùm proficiet, nec confessio, nisi ambabus adjuncta fuerit satisfactio: quæ nihil aliud est, quàm quædam injuriæ illatæ compensatio: nullus enim delictorum accipit veniam, nisi si nullâ necessitate fuerit impeditus) qualemcunque, etsi longè minorem, quàm debeat, pœnam solverit. Nec sufficit mores in melius commutare, & à præteritis malis recedere, nisi etiam de his, quæ facta sunt, Deo satisfiat per contriti cordis sacrificium, cooperantibus eleemosynis, orationibus & jejuniis.

Medici, qui ægrotos ad pœnitentiam non inducunt, sunt ab Ecclesiæ ingressu arcendi. h. d.

§. 13. Medicos d etiam admonere oportet, ut cùm eos ad infirmos vocari contigerit, ipsos ante omnia moneant, & inducant, ut medicos vocent animarum: ut, postquam fuerit ægrotanti de spirituali salute provisum, ad corporalis medicinæ remedium salubriùs procedatur. Si quis autem Medicorum secùs fecerit, ab Ecclesiæ ingressu arcebitur, donec pro transgressione hujusmodi satisfecerit.

Qui habuit propositum confitendi, potest absolvi, si sævitiâ morbi non posset confiteri. h. d.

§. 14. Si quis autem in infirmitate constitutus, pœnitentiam petierit, & dum ad eum invitatus Sacerdos properat, morbo oppressus obmutuerit, vel in phrenesim conversus fuerit, & pœnitentiam moriturus, & per manûs impositionem reconciliationem accipere poterit.

---

a *Tit. qui prom. non poss. §. pœnitentes.* b *c. omnis utriusque. extr. eod.* c *c. fin. de pœnit dist. 6.* d *c. omnis utriusque. §. si quis autem. extr. eod.*

a *C. omnis utriusque. §. caveat. extr. eod.* b *Clem. 1. §. quibus, versic. nec etiam de privileg.* c *c. 2. de pœn. in 6.* d *c. cùm infirmitas. extr. eod.*

Deputatis ultimo supplicio sacramentum pœnitentiæ & Eucharistiæ non negatur. h. d.

§. 15. Nec infirmis solùm, sed etiam ultore gladio morituris in hac parte jura subveniunt, cùm ultimo damnatis supplicio *a* pœnitentiæ sacramentum, si petant, non solùm negari non debeat, verùm etiam sint censurâ Ecclesiasticâ, ab ordinariis locorum coërcendi, quicunque adversarentur, quò minùs id consequantur. Quod ipsum & de Eucharistia quoque intelligendum erit, cùm quibuscunque pœnitentia non negetur, viaticum quoque, quod verè pœnitentibus exhibetur, intelligatur esse concessum.

TITULUS VI.
DE EUCHARISTIA.

Maximum est Eucharistiæ sacramentum, & saltem semel in anno debet assumi. h. d.

EST autem inter cætera, Eucharistiæ sacramentum maximum *b*, & oblationes omnes longè antecellit. Unde, sicut præstantius est cæteris, ita etiam diligentiùs excoli debet. Et quidem circa prima fidei cunabula frequentissima erat apud fideles sanctissimi viatici susceptio: sed cùm posteà paulatim tepescente charitate rariùs homines communicarent, constitutum fuit *c*, ut nisi quis majoribus fortasse criminibus impediretur, tribus saltem vicibus in anno communicare deberet: donec refrigescente penitùs religionis ardore, eò tandem ventum est, ut semel saltem singulis annis *d*, unusquisque cœlestis mensæ debeat esse particeps.

Quotidie Sacerdotes hodiè pro populo sacrificare debent, sed semel tantùm, non pluries, nisi ex magna causa, vel in nativitate Domini. h. d.

§. 2. Invaluit tamen, ut Deo quotidie Sacerdotes pro populo hanc oblationem facerent. Quoniam enim quotidie labimur, ideò etiam Christus quotidie mysticè pro nobis immolatur: in quo tamen illud cavendum est, ne Sacerdos, quâcunque præfulgeat dignitate *e*, amplius quàm semel in die celebret: nisi aut aliter faciendum Domini nativitas *f* suadeat, aut urgens cogat necessitas. Satis enim felix est, qui semel dignè celebrat.

Presbyter tantùm debet exhibere Eucharistiam, non inferior: nisi subsit necessitas. h. d.

§. 3. Sed nec ab omnibus, nec passim omnibus, tantum sacramentum exhiberi debet: nam veluti solus Sacerdos illud conficit, ita etiam nemo præter eum exhibere poterit. Quòd si Presbyter aliter quàm per semetipsum infirmum, vel alium communicet, ex Rhemensis *g* Concilii dispositione, sui gradûs periculo subjacebit. Permisit tamen Laodicense Concilium *h*, si necessitas urgeret, ut Diaconus præsente Presbytero Eucharistiam jussus erogare posset.

Sacerdos constitutus in peccato mortali, quoad seipsum est suspensus, non quoad alios. h. d.

§. 4. Imò & Sacerdotes, si quâ criminali *i* maculâ sese infectos esse sentiant, ab hujusmodi exhibitione abstinere debent. Quanquam si peccato mortali *k* vel minori excommunicatione illigatus celebret, & sacramenta conferat, licèt graviter peccet, nullam tamen irregularitatis notam incurrit, & sacramenta ab eo collata, virtutis effectu non carent: cùm non à collatione, sed à participatione, quæ in sola perceptione consistit, videatur esse remotus.

a *Clem.* 1. *de pœnit.* b *can. nihil in sacrificiis. de consecr. dist.* 2. c *can. etsi non. de consecrat. dist.* 2. d *can. omnis de pœn.* e *c. te referente. extr. de celebr. miss.* f *c. consuluisti. extr. de celebr. missar.* g *can. pervenit. de consecr. dist.* 2. h *can. præsente dist.* 93. i *can. Sacerdotes qui* 1. *qu.* 1. *in fin.* k *can. fin. extr. de Cler. excomm.*

Scenicis & histrionibus non est danda Eucharistia: pro cæteris autem maximè infirmis, semper debet esse parata. h. d.

§. 5. Item quamvis regulariter nullus, etiamsi quem Sacerdoti peccatorem & impœnitentem esse liqueat, ab altari sit arcendus: Scenicis *a* tamen, atque histrionibus, cæterisque personis hujusmodi, quamdiu tam detestandas artes exercuerint, sacra communio deneganda erit. Nec enim Evangelicæ disciplinæ congruit, ut pudor & honor Ecclesiæ tam turpi & infami contagione fœdetur. In cæteris prospiciet Presbyter, ut si quis infirmatus fuerit, ita Eucharistiam paratam habeat *b*, ut nemo sine communione moriatur.

Sacramentum Eucharistiæ constat visibili formâ, veritate corporis, & spirituali virtute. Et in calice poni debet vinum aquâ mixtum. h. d.

§. 6. Constat *c* autem Eucharistiæ sacramentum visibili formâ, veritate corporis, & virtute spirituali. Forma visibilis est, panis, & vini *d*: vinum verò hoc loco intelligimus aquâ permixtum: nec enim in calice Domini, aut vinum solum, aut aqua sola offerri debet, cùm utrumq; ex latere illius profluxisse legatur. Illud etiam rationabilis consuetudo generalis habet Ecclesiæ, ut plus in eo vini, quàm aquæ sit ponendum. *e*

In sacramento altaris & panis & vinum fiunt vera caro & sanguis Domini. h. d.

§. 7. Veritas *f* est carnis & sanguinis. sicut enim ante consecrationem panis est & vinum, quod natura formavit: ita etiam post consecrationem vera Christi est caro & sanguis, quem benedictio consecravit. *g*

Virtus Sacramenti est charitas & unitas. h. d.

§. 8. Virtus est charitatis *h* & unitatis: nam veluti ex multis granis unus fit panis, & multis racemis unum vinum, ita & nos per hoc charitatis sacramentum Christo incorporati, unum evadimus.

Ponit, quomodo & quando tria, quibus constat sacramentum altaris, sint sacramenta. h. d.

§. 9. His igitur repetitis apparet *i*, primum quidem sacramentum esse non rem, secundum & rem esse simul & sacramentum, tertium verò rem esse, sed non sacramentum. Sed primum quidem sacramentum est geminæ rei secundum est sacramentum unius & alterius rei, tertium verò res est gemini sacramenti.

TITULUS VII.
DE EXTREMA UNCTIONE.

Extrema unctio solet exhiberi, de quorum morte dubitatur: & duplex unctio, exterior & interior: & interiorem exterior designat. h. d.

HActenus loquuti fuimus de his sacramentis, quæ ad ingressum, & ad progressum in Ecclesia comparata sunt: consequens nunc est, ut de iis videamus, quæ propter egressum ab Ecclesia sunt constituta. Sciendum est igitur, graviter ægrotantibus, & de quorum morte probabiliter timeri potest, certas corporis partes sanctificato oleo à Presbyteris ex institutione divina inungi debere: quæ quidem inunctio, non minùs interiùs animæ, quàm exteriùs corporis sanitatem operatur. Sunt *k* enim unctionis duæ species: Exterior, quæ materialis & visibilis, & Interior, quæ spiritualis est & invisibilis. Exteriore visibiliter inungitur corpus: Interiore invisibiliter cor inungitur. Hæc, quòd in extremitate vitæ constitutis exhiberi consuevit, meritò extremæ unctionis nomen est sortita.

a *Can. pen. de cons. dist.* 2. b *can. Presbyter Eucharistiam. de consec. dist.* 2. c *Gl. in sum. de consec. d.* 2. d *sum d. dist.* 2. e *c. perniciosus. extr. de celebr. missar.* f *can. cum Martha c.* §. *distinguendum. extr. de celeb. miss. extr.* d *gl.* g *can. nos autem. de consecr. dist.* 2. h *Vide in præced.* §§. i *c. cum Martha.* §. *distinguendum. extr. de celeb. miss.* k *c.* 1. §. *scire te. extr. de sacra unctione.*

Magis

Magis dignum trahit ad se minùs dignum. h. d.

§. 2. Sanctificatum autem locum hoc loco accipimus, non modò quod ipsum totum consecratum est, sed etiam quod ex consecrato admixtum. *a*

Postquam hucusque de iis sacramentis, quæ quoquo modo necessitatis sunt, tractatum habuimus: reliquum est, ut de iis loquamur, quæ dignitatis sunt & voluntatis.

TITULUS VIII. DE SACRAMENTO ORDINIS.

Quid sit Ordo. h. d.

VOluntatis Sacramenta sunt (ut paulò antè exposuimus) Ordo sacer, & Matrimonium. Est autem Ordo, nihil aliud, quàm signaculum quoddam Ecclesiæ, per quod spiritualis potestas traditur ordinato: de cujus speciebus, differentiis, & gradibus satis videtur superiore libro dictum esse.

Unde solùm nunc restat, ut ad matrimonii materiam orationem vertamus.

TITULUS IX. DE SACRAMENTO MATRIMONII.

Quid sit Matrimonium. h. d.

MAtrimonium *b* est viri & mulieris conjunctio, individuam vitæ consuetudinem continens, cum divini & humani juris communicatione.

Matrimonium præcedit alia Sacramenta, ratione loci in quo institutum est, temporis, amplitudinis & mysterii. h. d.

§. 2. Et meritò inter alia sacramenta matrimonium quoq; annumerari meruit, cùm cæteris loci, temporis, amplitudinis, & mysterii ratione etiam præcellat. Siquidem ab orbis primordio in paradiso à Deo ipso institutum est, ut esset omnibus etiam infidelibus commune, quod in aliis minimè contigit. His illud quoque accedit *c*, quòd animorum consensus & corporum commixtio, quæ in matrimonio intercedunt, primum quidem charitatem significat, quæ consistit in spiritu inter Deum & justam animam, vel Ecclesiam: alterum verò sacrosanctum conjugium designat, quod inter Christum & Ecclesiam per incarnationis mysterium est contractum.

Bona matrimonii sunt sacramentum, fides, proles, & fornicationis remedium h. d.

§. 3. Consequuntur & inde præter sacramentum, & alia bona, utputà *d*, fides, & proles, & quid humana infirmitas in ruinam turpitudinis prona, honestate exceptà conjugii, minimè læditur. Initiatur autem matrimonium sponsione, consensu ratificatur, & copula consummatur: de quibus singulis distinctiùs dispiciamus.

TITULUS X. DE SPONSALIBUS.

Quid sint sponsalia, & unde dicantur. h. d.

SPonsalia *e* sunt futurarum nuptiarum mentio, & repromissio: & dicta sunt à spondendo, quod per ea sibi invicem se futuros conjuges viri & mulieres spondent.

Sponsalia contrahuntur re, verbis, literis, & consensu. h d.

§. 2. Contrahuntur autem sponsalia variis modis: utputà, re, verbis, literis, & consensu. Re contrahuntur per nudam subarrhationem, vel annuli immissionem. Verbis, ut si inter virum & mulierem promissio super futuro matrimonio intercesserit, veluti altero alteri vice mutuâ dicente: *Ego f te accipiam in meum maritum, & ego te in meam uxorem:* sive in hunc sensum verba similia protulerint Literis, ut cùm absentes inter se de futuris nuptiis per epistolam paciscuntur: quod ipsum & per nuntium, vel procuratorem fieri poterit.

Procurator ad contrahendum matrimonium non potest substituere, nisi hoc habeat in mandatis. h. d.

§. 3. Procurator *a* tamen ad hoc specialiter constitutus, ob magnum, quod ex facto tam arduo posset periculum imminere, alium substituere non poterit, nisi hoc ei specialiter commissum fuerit.

Si duo impuberes, quorum prudentia non supplet ætatem, & qui pubertati non sint proximi, vel etiam alter tantùm sit impubes, per verba de præsenti matrimonium contraxerint, talis contractus resolvitur in sponsalia de futuro: & ex eo inducitur justitia publicæ honestatis. h. d.

§. 4. Consensu *b* contrahuntur sponsalia: ut cùm pubes & impubes, vel duo impuberes, non proximi pubertati, & in quibus ætatem prudentia non supplet, matrimonium per verba contraxerint de præsenti. Licèt enim verba in præsens matrimonium sonent, juris tamen interpretatione in sponsalia, licèt contrahentes matrimonium celebrare intenderent, conjugium, quod ab initio ætate impediente, ut matrimonium non tenuit, per adventum pubertatis minimè convalescit, nisi per carnis copulam subsequutam, vel alium modum contrahentes cum ejusdem perseverantia voluntatis, ad pubertatis tempora pervenisse evidenter constiterit: per dictum tamen contractum, qui valuit ut potuit, non sicuti agebatur, publicæ honestatis justitia censetur inducta.

In re denominanda potiùs effectum attendimus, quàm modum. hoc dicit

§. 5. Et ideò hoc casu consensu contracta sponsalitia dicimus: quia, si verba spectes, non sponsalia, sed ipsum matrimonium contractum videri poterit. Censuerunt autem jura eos, qui, cùm non possent, conjugium de facto contraxerunt, voluisse etiam in casu quo possent, contrahere: ideoque saltem, ut sponsalia, valere conventionem.

Sponsalia contrahuntur tripliciter, purè, in diem, & sub conditione, & qui contraxerunt sponsalia purè, compellendi sunt etiam matrimonium contrahere, & consanguinei contrahentium non debent cum ipsis contrahentibus contrahere, hoc dicit.

§. 6. Rursùs contrahuntur sponsalia, aut purè, aut adjectâ die, aut sub conditione. Purè *a*, ut cùm vir & mulier se invicem futuros conjuges pollicentur. Et hoc casu nullus consanguineorum aliquo pacto alterum ex contrahentibus matrimonio sibi copulare poterit: imò qui contraxerunt, ut se invicem recipiant, & mutuâ conjugali affectione pertractent, moneri, & nisi rationabilis causa obsistet, Ecclesiasticâ censurâ compelli poterunt.

Si per contrahentem sponsalia in diem, non stetit quò minùs matrimonium contraheret intra terminum, cum aliâ postmodùm matrimonium contrahere poterit. h. d.

§. 7. Dies adjicitur sponsalibus, cùm quis intra certum temporis spatium aliquam se ducturum in uxorem convenit: in qua specie, si per eum non steterit, quò minùs intra præfixum terminum cum eadem matrimonium contraheret, liberè ad nuptias alterius transire poterit.

Sponsalia contracta sub conditione, evanescunt conditione deficiente, nisi ab ea recessum fuerit. h. d.

§. 8. Sub conditione celebrantur sponsalia, cùm quis, si quid fiet vel contigerit, nuptias se contracturum pollicetur: veluti si dictum fuerit, *Ego d te in uxorem accipiam, si centum mihi dederis: aut, si pater meus consenserit:* quibus conditionibus deficientibus, ad matrimonium quis compelli non poterit, nisi consensus de præsenti, aut carnalis sit inter eos commixtio subsequuta, cùm his casibus à conditionibus recessum videatur.

---

a *Gl. fin. c. quod in dubiis. extr. de cons. Eccles.* b *In sum. 27. q. 2. § sane.* c *c. illud extr. de præsumpt. c. debitum. extr. de bigam.* d *c. omne, 27. q. 2,* e *c. nostrates. 30. q. 5. gloss. 1. c. licèt. extr. de trans. Episc.* f *cap. penult. extr. eod.*

a *C. fin. de procurat. in 6.* b *c. 1. §. idem. de despons. impub. in 6.* c *c. 2. & c. ex literis. ver. secund. extr. eod. tit.* d *c. de illis, & cap. per tuas. extr. de condit. app.*

Turpes conditione adjectæ sponsalibus vel matrimonio non vitiant, sed vitiantur: nisi sint contra substantiam & naturam conjugii. h. d.

§. 9. Hoc tamen de his conditionibus intelligere nos oportet, quæ honestæ sunt, & Canonicis institutis non contrariæ: nam si turpes sint, aut impossibiles, ob favorem matrimonii debent pro non adjectis censeri: si tamen non solùm turpes sint, sed etiam contra substantiam, vel naturam conjugii: putà, si alter dicat alteri *a*: *Tecum contraho si generationem prolis evitaveris, vel donec aliam honore vel facultatibus digniorem inveniam, aut si pro quæstu adulterandam te tradideris:* matrimonialis contractus, quantumcunque sit favorabilis, omni carebit effectu.

Minores septennio non possunt sponsalia contrahere, & contracta lapsu temporis non convalescunt, nisi nova voluntas accesserit, aut nixus copulæ intervenerit. h. d.

§. 10. Non tamen omnibus, cujuscunque sint ætatis, licet sponsalia contrahere: nam inter minores septennio *b* celebrata, nullius roboris efficaciam sortiuntur: ideóque si infantes, vel unus major septennio *c*, alter minor, sponsalia contraxerint ipsi, vel parentes pro eis, nisi per cohabitationem eorum mutuam, sive aliàs verbo, vel facto eosdem in eadem voluntate factos majores perdurare liquidò appareat, sponsalia hujusmodi, quæ ab initio nulla erant, per lapsum dicti temporis minimè convalescunt: & ideò cùm sint nulla, ratione defectûs consensûs, publicæ honestatis justitiam non inducunt. Si tamen cum ea, quam nondum septennem domum quis traduxerit, copulæ nixus intercesserit, aliud statuendum erit.

Qui contraxerunt sponsalia, debent compelli ad matrimonium, nisi aliquid triste timeatur. h. d.

§. 11. Initiatum igitur sponsalibus matrimonium fide consensûs ratificari debet. Quòd si, qui de contrahendo matrimonio fidem sibi dederunt *d*, se invicem admittere omninò noluerint: instar eorum, qui societatem interpositione fidei contrahunt, & postea eandem sibi remittunt, dissolutio tolerari poterit: cùm coactiones difficiles soleant exitus frequenter habere.

Non sunt audiendi impuberes volentes dissolvere sponsalia, sed exspectandum tempus pubertatis. h. d.

§. 12. De *e* illis, qui infra annos aptos matrimonio sponsalia contrahunt, quæri poterit: & sanè, sive uterque, sive alter reclamet, & antequam ad annos matrimoniis aptos pervenerint, separari postulent, non sunt audiendi: si verò alteruter istorum ad pubertatis annos pervenerit, infra eosdem annos altero existente, cùm sponsalia contraherentur: si is, qui minoris est ætatis, ad pubertatis annos perveniens reclamaverit, nec in alterum consentire voluerit, judicio Ecclesiæ separari poterunt.

Mulier viripotens contrahens cum impubere non potest resilire, sed impubes, factus pubes potest. h. d.

§ 13. Mulier *f* quoque, quæ nubiles annos attingens ei qui nondum matrimonio erat aptus, nupsit, cùm in eum semel consenserit, amplius dissentire non poterit, nisi ipse, cui nupsit, postquam ad legitimam ætatem pervenerit, in eam suum negaverit præstare consensum.

Contrahens sponsalia cum impubere coactè non tenetur expectare impuberem. h. d.

§. 14. Hæc tamen de his dicta intelliguntur, quæ sponte cum minoribus sponsalia contraxerint. Si qua enim non tam sponte suâ, quàm à parentibus coacta, cum impubere contraxerit, & domum traducta fuerit, licèt aliquando ibi invita permanserit, si puerum usque ad annum decimum quartum minimè expectandum duxerit, ei alium sibi virum accipiendi libera concedenda facultas erit.

Sponsalia contracta à parentibus, non tenent, nisi filii assentiant & ratificent. h. d.

§. 15. Non absimile est *a*, quod de sponsalibus, quæ parentes pro filiis puberibus frequenter contrahunt, statuitur: nam si quidem ipsi filii expresse consenserint, vel tacitè, ut si præsentes fuerint, nec contradixerint, obligantur: & ex eis oritur publicæ honestatis justitia. Idem etiam obtinet, si filii tempore sponsaliorum absentes, & etiam ignorantes eadem sponsalia, pòst scientes & prudentes ratificaverunt, tacitè vel expresse: aliàs ex sponsalibus contractis à parentibus pro filiis, nec ipsi obligantur, nec publicæ honestatis justitia inde exoritur.

Sponsalia dissolvuntur ipso jure, quando non habetur ratio voluntatis contrahentium. h. d.

§. 16. Dissolvuntur sponsalia, aut ipso jure aut facto hominis. Ipso jure tunc dicuntur sponsalia dissolvi, ut cùm nullâ habitâ ratione voluntatis & consensûs partium, ex certa superveniente causa distrahuntur: ut ex contractu matrimonii, sacrorum ordinum susceptione, religionis ingressu, cognationis interventu.

Matrimonium per verba de præsenti contractum, tollit sponsalia præcedentia, etiam juramento firmata: sed matrimonium contractum per verba de præsenti, non irritatur etiam secutâ copulâ. h. d.

§. 17. Si quis igitur eam, quæ tibi desponsata fuerat, per verba sibi junxerit de præsenti, etiam si inter te & ipsam sponsalia juramento firmata extitissent, dum tamen copula non intervenerit, nihilominus per secundum matrimonium, etiam te inviro, tolluntur: licèt fidem frangentibus, salutaris sit injungenda pœnitentia: quanquam, si priùs per verba contraxisses de præsenti, ita firmum maneret matrimonium, ut per secundum, etiam secutâ copulâ, tolli non possit. Nec enim ut pactionis fidem interdum frangi jura sustinent, ita etiam fidem consensûs aboleri permittunt.

Per susceptionem sacrorum ordinum, & ingressum monasterii dissolvuntur sponsalia. h. d.

§. 18. Item ex contrario, si quis sacris ordinibus fuerit insignitus, aut religionem fuerit ingressus, pari ratione solvuntur sponsalia. Consultiùs *b* tamen egerit, qui certam mulierem se ducturum in uxorem fortè jurejurando firmaverit: si anteà contrahendo jusjurandum servaverit: posteaque nullâ subsequente carnali copulâ religionem ingrediatur.

Affinitas superveniens dirimit sponsalia de futuro. h. d.

§. 19 Item si inter sponsum & sponsam affinitas superveniat: ut putà, si sponsum *c* propinquam sponsæ cognovisse, aut manifestum sit, aut de hoc sit publicè diffamatus, aut spiritualis inter eos cognatio intercesserit: dissolventur inter eos sponsalia, nec ad matrimonium perveniri poterit.

Ponit, quomodo facto hominis sponsalia dissolvuntur. h. d.

§. 20. Facto hominis dissolvuntur sponsalia, vel contrario utriusque contrahentis consensu, vel cùm legitimâ emergente causâ, dissolutio alterius tantùm voluntari permittitur: veluti, ex fornicatione *d*, absentiâ, membrorum amissione, incurabilis morbi interventu.

Sponsalia dissolvuntur contrario consensu, nec pœna appositio sponsalibus opposita, aliquid operatur. h. d.

§. 21. Si contrahentes igitur, vel sese invicem liberent, vel impubes contrahens adveniente pubertate, ratum nolit habere matrimonium, dissolventur sponsalia: nec aliquid proderit, quòd sub certa pœna contracta fuerint

---

a *C. fin. extr. de condit. appos.* b *c. accessit. extr. de desponsimpub.* c *c. 1. in princ. de despons. impub. in 6.* d *c. 2. extr. eod.* e *c. 1. de illis. extr. de despons. impub.* f *c. de illis. §. mulier. extr. de despons. impub.*

a *C. 1. §. fin. de desponsat. impub. in 6.* b *c. 2. ext. de convers. conjug.* c *c. 2. extr. de consanguinit. & affin.* d *c. 2. 31. q. 1. can. Apostolus. & can. omnes. 32. q. 7. c. discretionem. extr. de eo, qui cogn. consang.*

cùm

eùm enim libera matrimonia *a* esse deceat, pœnarum inanis omnis est adjectio.

Ob fornicationem post sponsalia etiam juramento firmata commissam, potest quis licitè resilire : & id quod conjunctos disjungit, multò magis impedit conjungendos. h. d.

§. 22. Unius quoque tantùm dissensu etiam jurati solvuntur interdum sponsalia : veluti *b* si quis aliquam se in uxorem ducturum juraverit, & ea postmodùm fornicata fuerit : nam licèt eidem fornicationem non possit opponere præcedentem, ob subsequentem tamen poterit eandem in conjugem non ducere : quia illi juramento talis inest conditio, si illa contra regulam desponsationis non venerit : alioqui si post hujusmodi juramentum publica meretrix fieret, teneretur eam in uxorem ducere : quod est prorsùs absurdum. Nam si post contractum conjugium vir propter fornicationem licitè potest à sua cohabitatione recedere, longè fortius ante conjugium celebratum sponsus sponsam poterit non admittere.

Carnalis & spiritualis fornicatio æquiparantur. h. d.

§. 23. Idem erit, si sponsus vel sponsa idololatrando, vel hæresim sequendo in spiritualem fornicationem inciderit.

Si sponsi conferant se ad remotas regiones, sponsæ possunt se ad aliorum nuptias conferre, receptâ, si pejeraverint, penitentiâ. h. d.

§. 24. Sed *c* & si qui præstito juramento promittant aliquas se mulieres ducturos, posteaque illis non cognitis, procul recedentes, ad alias partes se transferant, liberum erit mulieribus ad alia migrare vota : receptâ tamen de perjurio, si fortè juramentum præstiterint, pœnitentiâ, si per eas steterit, quò minùs fuerit matrimonium consummatum.

Lepra, vel similis morbus sponsalia dirimit, licèt non dirimat matrimonium. h. d.

§. 25. Item si sponsus, aut sponsa, leprosus fiat *d*, vel leprosa : pralyticus, vel paralytica : aut nasum vel oculos amittat : aut quid sibi turpiùs eveniat : ad consummandam maritalem copulam compelli non debent : licèt jam contractum matrimonium superveniens lepra, vel alius morbus non dirimat.

TITULUS XI.
DE NUPTIIS.

Ponit subordinationem præsentis Tituli ad præcedentia & sequentia h. d.

EXposuimus hactenus, quid esset matrimonium, quâve ratione inter sacramenta reponatur, admonentes illud initiari sponsalibus, consensu ratificari, & copulâ consummari. Sed cùm proximè de sponsalibus, tanquam de principio tractatum habuerimus : reliquum nunc est, ut de consensu & copulâ, quibus substantia & perfectio matrimonii continetur, disseramus : quid impediat nuptias contrahi, vel contractas dirimat, cum cæteris quæ tractatui adjacent, recensentes.

Nuptiæ consensu partium contrahuntur, nec sufficit consensus parentum. h. d.

§. 2. Nuptias igitur, sive matrimonium inter se contrahunt, viri puberes & mulieres viripotentes, simulatque in se invicem consenserunt. Ubi enim non est utriusq; consensus, non potest esse matrimonium : ideoque si ex altera parte pater puellæ tantùm consenserit, ex altera qui se cupit maritum fieri, nihil agitur : quanquam honestè faciant filii, si paternæ voluntati minimè reluctentur.

Pubertas æstimatur non tam annis quàm corporis habitu : & minores quatuordecim annis non possunt contrahere matrimonium, nisi pro bono pacis, & ex necessitate. h. d.

§. 3. Sed qui sint puberes, videamus : & quidam ex annis tantùm pubertatem judicandam asserunt eum esse puberem rati, qui quatuordecim annos impleverit : & viripotentem, quæ duodecim, quamvis tardissimè pubescant. Prævaluit tamen opinio existimantium ex habitu corporis pubertatem debere censeri, atque eos, qui generare possint, etiamsi minores annis sint, in proposito puberes reputari. Itaque, si malitia ætatem suppleat, etiam minores ea ætate conjugi possunt. Idem, si fortè urgentissima necessitas *a* interveniat: utpote quòd pro bono pacis talium conjunctio sit toleranda.

Quantum ad Ecclesiam, verba sunt necessaria ad contrahendum matrimonium, ac muti & surdi signis nuptias possunt contrahere. h. d.

§. 4 Licèt *b* autem per solum legitimum viri & mulieris consensum matrimonium contrahatur, attamen quantum ad Ecclesiam, verba præsentem consensum exprimentia sunt necessaria, si contrahentes loqui poterunt. Muti verò & surdi, qui loqui non possunt & exaudire, si contrahere velint, & quod verbis ostendere nequiverint, signis declaraverint: proculdubiò legitimas nuptias contrahent.

Ponit quasdam verborum conceptiones aptas ad matrimonium contrahendum. h. d.

§. 5. Verba autem ad hoc apta sunt: verbi gratiâ *c*, *Ego te in meam uxorem accipio, & ego te accipio in meum maritum:* vel, *Promitto quòd te ab hoc tempore pro conjuge tenebo, & tibi sicuti uxori meæ fidem servabo*: & contrà. *Promitto me te pro marito habituram, & tibi tanquam viro proprio fidem servaturam* : vel similia consensum de præsenti exprimentia.

Verba prolata in contrahendo matrimonio sunt accipienda secundum communem intelligentiam. h. d.

§. 6. Inde quæritur, si alter conjugum ita loquutus fuerit *d*, ut quod propositum est, altera pars non intellexisse se affirmet, quid agendum sit, si tali prætextu causæ dissidii quærantur? in qua specie, si matrimonium contracturi judicio & ætate sint idonei, si alter, quod alter proposuit, non intellexerit, statutum est, ad communem verbi intelligentiam esse recurrendum, cogendique erunt ambo verba prolata in eum sensum accipere, quem solent rectè intelligentibus generare.

Servi possunt etiam invitis dominis contrahere matrimonium, dum tamen dominos non fraudent debitis obsequiis. h.d.

§. 7. Illud quoque explorati juris est, quòd matrimonia inter se contrahunt, non solùm liberi homines, verùm etiam servi *e*. Sicut enim neque liber, neque servus ab aliis Sacramentis Ecclesiæ removendus, ita nec inter servos matrimonia prohiberi debent: ideoque quanquam contradicentibus dominis, & invitis contracta fuerint, nullâ ratione propterea sunt dissolvenda. Servi tamen, qui contraxerint, proprios dominos debitis & consuetis obsequiis minimè fraudare debent.

Si unus conjugum comperiatur post contractum matrimonium servilis conditionis, potest dissolvi matrimonium, nisi post talem cognitionem fuerit renovatus consensus, vel sequuta copula. Et liberi sunt ex libero ventre nati, nisi aliud inducat lex, & mos regionis. h. d.

§. 8. Si quis tamen *f*, vel si qua insciens eum vel eam sumpserit in conjugem, quem vel quam posteà servilis compertum sit esse conditionis, nec post diem veræ cognitionis habitæ se invicem cognoverint, aut aliter facto invicem in se consenserint, ita separari poterunt, ut utrique libera cum aliis contrahendi facultas non denegetur. Liberi autem sunt, qui sunt ex libero ventre

---

a *C. gemma. §. cùm itaque. extr. eod. tit.* b *c. quemadmodum. extr. de jurejurando.* c *c. de illis, extr. eod.* d *c. 1. & fin. extr. de conjugio leprosor.*

a *c. 2. in fin. extr. desponsf. impub.* b *c. tuæ fraternitatis. extr. desponsf.* c *c. ex parte. extr. desponsf.* d *c. ex literis, Cl. 1. extr. desponsf.* e *c. 1. extr. de conjug. servor.* f *c. 1. & fin. extr. de conjug. serv.*

nati, nisi quis patris conditionem secundùm leges & consuetudinem Provinciæ sequatur.

Error in persona impedit matrimonium. h. d.

§. 9. Multò magis matrimonium invalidatur, cùm quis in persona erraverit: ut putà, si existimans se cum Gemma contrahere, cum Berta contrahat.

Si alter contrahentium utitur verbis dubiis animo decipiendi mulierem, & eam postmodùm carnaliter cognoscit, judicatur pro matrimonio in foro judiciali: secùs in pœnitentiali. h. d.

§. 10. De eo quæsitum est, qui cum non aliter mulierem, ut sibi carnaliter commisceretur, perducere posset, quàm si eandem desponsâsset proprium mentitus nomen, illam per hæc verba desponsavit *a*: *Te Joannes desponsat*: an quia vir illo nomine non vocaretur, nec ullum nubendi haberet propositum, sed copulam tantùm carnalem exequendi, inter prædictos matrimonium sit celebratum, cùm tamen mulier in virum consensetit? Et responsum est, non debere ex isto facto conjugium judicari, cum in eo nec substantia conjugalis contractûs, nec forma contrahendi conjugium inveniri valeat: quoniam ex altera parte solummodò dolus adfuit, consensus omninò defuit, sine quo cætera fœdus conjugale perficere nequeunt. Sed donec expresse non appareat, quòd is, qui mulierem desponsavit in propria persona, sub nomine tamen alieno, quo vocari tunc se finxit, dissensit, interim erit pro matrimonio præsumendum.

TITULUS XII.
QUÆ MATRIMONIUM IMPEDIRE POSSUNT.

Error personæ & conditionis impedit matrimonium, non autem qualitatis & fortunæ. h. d.

ERgò non omnis error matrimonium impedit: nam si quis corruptam in uxorem accipit, quam virginem arbitratur; vel qui accipit meretricem, quam putat esse castam: uterque quidem errat, neutro tamen casu ob errorem matrimonium infringitur.

Ei qui scienter ducit in uxorem publicam meretricem, peccata remittuntur. h. d.

§. 2. Quin potiùs qui scientes & prudentes, mulieres publicas de lupanari extraxerint *b*, & in uxores duxerint, quod agent, in remissionem proficiet peccatorum: cùm inter opera charitatis non minimum sit, errantem ab erroris semita revocare.

Qualis sit error personæ, conditionis, fortunæ, & qualitatis, hoc dicit.

§. 3. Solùm igitur personæ & conditionis error obstat matrimonio: qualitatis verò & fortunæ non obstat. Est autem error personæ, cùm hic, qui est Joannes, Paulus putatur. Conditionis, cùm is, qui servus est liber creditur. Fortunæ, ut cùm is, qui pauper est, dives existimatur, vel contrà. Qualitatis cùm is reputatur bonus, qui tamen est malus. Sunt & alii plures modi quibus matrimonia impediuntur: ut putà, conditio apposita, & non impleta, secundùm ea, quæ suprà diximus de sponsalibus.

Sacer ordo, & votum solenne impediunt matrimonium contrahendum, & contractum dirimunt: votum autem simplex solùm impedit contrahendum, & pro voto simplici fracto imponenda est pœnitentia. h. d.

§. 4. Item voti *c* solennis emissio, & sacri ordinis susceptio, tam matrimonium impedit contrahendum, quàm posteà contractum dirimit. Secùs verò statuitur in voto simplici: quanquam enim contrahendum impediat, non tamen contractum dissolvit. Sic & religionis habitus sine professione susceptus, ne contrahantur, impedit, sed jam contractas nuptias nequaquam tollit. Huic tamen, qui nubendo votum simplex fecit irritum, quantò illud manifestiùs emiserit, tantò propter plurium scandalum erit durior imponenda pœnitentia.

Christiani non debent nubere infidelibus: & si nubant, sunt excommunicandi. h. d.

§. 5. Cultûs quoque disparitas matrimonium & contrahendum impedit, & contractum interdum dirimit: si quis *a* enim Judææ conjugali societate jungi voluerit, sive Christiana Judæo, vel aliàs infideli, sive Judæa, vel aliàs infidelis Christiano carnali consortio misceatur, quicunque eorum id commisisse deprehenditur, à Christiano cœtu & Ecclesiæ communione protinùs segregandus erit.

Si unus infidelium conjugum convertatur ad fidem, & alter nolit sibi cohabitare, vel non sine peccato mortali, solvitur conjugium, & conversus cum alia contrahere poterit, & proles communis converso assignabitur. h. d.

§. 6. Item *b* si alter infidelium conjugum ad fidem Catholicam convertatur, & alter, qui in infidelitate remansit, vel nullo pacto, vel non sine blasphemia divini nominis, vel ut Catholicum ad mortale peccatum protrahat, ei cohabitare voluerit, conversus, quasi priore matrimonio dissoluto, licitè ad secunda vota convolare poterit, & communis proles ipsi converso assignabitur.

Si alter infidelium conjugum convertitur, & antequam alii legitime conjunctus fuerit, alius quoque convertatur, debent se invicem recipere.

§. 7. Quod si conversum *c* ad fidem & uxor conversa sequatur antequam propter causas prædictas legitimam maritus ducat uxorem, eam recipere compelletur: nec quicquam converso proderit, quòd jam secùndùm *d* ritum suum eandem repudiaverit, cùm repudium ipsum veritas Evangelica repudiaverit: sed nec fornicationem dimissor dimissæ poterit objicere, propterea quòd alii post repudium nupserit, nisi aliàs fornicata fuerit.

Si paganus priùs plures uxores habeat, post fidem susceptam adhærebit primæ. h. d.

§. 8. Quia verò *e* pagani in plures simul fœminas affectum conjugalem dividunt, utrùm post conversionem omnes, vel quam ex omnibus conversus retinere valeat, non immeritò dubitari poterit. Et cùm nulli unquam licuerit, plures habere simul uxores, nisi cui divina fuit revelatione concessum, nec cuiquam uxore etiam ob fornicationem dimissâ, aliam liceat superinducere, evidenter apparet, pluralitatem in utroque sexu (cùm inter conjuges servanda sit æqualitas) circa matrimonium reprobandam, & de pluribus primam tantùm retinendam.

Matrimonium non solvitur altero conjugum fidelium in hæresim lapso, h. d.

§. 9. Alia sanè causa est eorum conjugum *f*, quorum alter vel in hæresim labitur, vel ad infidelium transit errorem: neque enim hoc casu, qui relinquitur, ad secundas nuptias descendere poterit. Nam etsi matrimonium verum inter infideles sit, non tamen est ratum: inter fideles autem, & verum & ratum existit, quia sacramentum fidei, quod semel est admissum, nunquam amittitur, sed ratum efficit conjugii sacramentum, ut ipsum in conjugibus, ipso durante, perduret.

Per dationem instantiæ solvitur argumentum. h. d.

§. 10. Nec *g* refert, quòd à quibusdam forsan objici posset, quòd fidelis relictus non debeat jure suo sine culpa

a *C. tua nos. extr. de spons.* b *c. inter opera. extr. de sponsal.* c *c. 1. & 2. & per totum tit. extr. qui Cler. vel vov. matrim. contrah. poss.*

a *Can. si quis Judaica. 28. q. 1.* b *c. quantò §. si enim alter. extr. de divort.* c *c. gaudemus. §. quòd si conversum. extr. de div.* d *d. c. gaudemus. §. qui autem. de divort.* e *d. c. gaudemus. §. quia verò. extr. de divort.* f *c. quantò §. si verò. de divort.* g *d. can. quantò. §. nec obstat. extr. de divort.*

culpâ privari, cùm idem multis casibus contingat, ut si alter conjugum incidatur. Ex hoc quoque quorundam malitiæ occurritur, qui odio conjugum simularent hæresim, ut postmodum nubentibus conjugibus ab ipsa resilirent. Quinimò, qui in fide permanserit, ad eum qui ab hæresi vel infidelitate ad Ecclesiam revertitur, vel invitus redire cogendus erit, nisi ad religionem transire maluerit.

Conjugiorum aliud est legitimum & non ratum, aliud legitimum & ratum, aliud ratum & non legitimum. h. d.

§. 11. Ex his apparet conjugium *a* aliud esse legitimum & non ratum: aliud legitimum, & ratum: quoddam verò, quod ratum quidem est, sed non legitimum. Legitimum, & non ratum conjugium est, quod legali institutione, vel Provinciæ moribus contrahitur: hoc inter infideles ratum non est, quia dissolvi potest dato libello repudii, lege fori, & non lege poli, quam non sequuntur. Inter fideles verò semper ratum est conjugium, cùm conjugia semel inter eos contracta nunquam solvi possint. Horum verò quædam sunt etiam legitima, veluti cùm servatis nuptialibus ritibus, uxor sponso traditur. Illorum verò conjugia, qui contemptis legitimis solennitatibus, solo affectu aliquam sibi deligunt in conjugem, non legitima, sed rata tantummodò esse creduntur: quanquam enim spretis ritibus Ecclesiæ, matrimonium contrahi non debeat, non tamen ob id solum sacramentum conjugii dissolvi debet. Quin potiùs si tale matrimonium fuerit ab Ecclesia postmodum comprobatum, filii generati, & legitimi judicandi erunt, & hæredes: aliqua tamen illis erit imponenda pœnitentia, qui contemptis Ecclesiæ præscriptionibus matrimonium contraxerunt.

Justus metus, nisi purgatus fuerit, impedit matrimonium, hoc dicit.

§. 12. Coactio quoque & justus violentiæ metus matrimonium impediunt. Cùm *b* enim solo consensu conjugium contrahatur, plenâ debet ille securitate gaudere cujus est animus indagandus, ne metu impulsus dicat sibi placere quod odit. Planè *c* quæ invita probat se sponsalia contraxisse, si comperiatur postmodum spontè cognita, ad matrimonii dissolutionem proclamare, & metum causari non poterit.

Furor impedit matrimonium contrahendum, sed non dirimit contractum. h. d.

§. 13. Furor quoque, quia consensum impedit, nuptias contrahi prohibet: contractas autem non dirimit.

Frigiditas & coëundi impotentia matrimonium impediunt, hoc dicit.

§. 14. Item frigiditas *d* & coëundi impotentia legitimum matrimoniis impedimentum afferunt. Sicut enim puer, qui debitum reddere non potest, non est aptus conjugio: sic, qui ita sunt naturâ impotentes, ut nec ope Medicorum sine mortis periculo juvari possint, apti ad contrahenda matrimonia minimè putantur. Ea igitur, quæ adeò est arcta, ut mulier fieri & alteri carnaliter commisceri non possit, nisi per incisionem, ad matrimonium contrahendum non debet idonea judicari.

Leprosi possunt matrimonium contrahere. h. d.

§. 15. Alia est causa leprosorum *e*: nam si mulierem invenerint, quæ sibi velit nubere, vel mulier leprosa virum, liberum erit illis conjugali vinculo colligari.

Publicæ honestatis justitia impedit matrimonium contrahendum, & contractum dirimit. h. d.

§. 16. Publicæ *f* quoque honestatis Justitia tam matrimonium contrahendum impedit, quam contractum irritat. Est autem publicæ honestatis Justitia, quæ ex legitimis sponsalibus oritur mulieris, quæ illi conjuncta est, cum qua nunc vir matrimonium contrahere desiderat: ut, ecce cum Berta sponsalia contraxi, volo nunc cum Gemma, quæ Bertæ cognationis vinculo est conjuncta, matrimonium contrahere: publicâ honestate impedior. Inhonestum enim ac turpissimi visum est exempli, ut ei quis nubere valeat, cujus conjunctam sponsalia frangendo deceperit, ne in eandem ejus nubendo conjunctæ quasi injuriam cumulet.

Sponsalia pura & certa, ex consensu valida, licèt aliàs nulla, inducunt publicæ honestatis justitiam, quæ sequentia sponsalia dirimit, non præterita. h. d.

§. 17. Usque adeò autem ex puris & certis sponsalibus *a* impedimentum justitiæ publicæ honestatis exoritur, ut etiamsi illa consanguinitatis, affinitatis, frigiditatis, religionis, aut aliâ quâvis ratione nulla sint, dum tamen non sint nulla ex defectu consensûs, nihilominus & impedire & dirimere sequentia sponsalia, vel matrimonia dignoscantur, licèt præcedentia dissolvere non valeant. Quare, qui sponsalia purè ac determinatè cum aliqua muliere contraxit, & postmodum cum secunda prioris consanguinea idem fecit, ex priorum sponsaliorum vigore ad matrimonium contrahendum, cum prima remanet obligatus.

Filii nati ex matrimonio, cui obsistit publicæ honestatis justitia, non succedunt patri scienter contrahenti. h. d.

§. 18 Filii quoque nati ex matrimonio *b*, quod publicæ honestatis justitiâ impediente contractum fuit, cùm nec Ecclesiæ permissionem, nec patris allegare possint ignorantiam, ad successionem bonorum paternorum minimè admittentur.

TITULUS XIII.
DE TRIPLICI COGNATIONE.

Cognatio est triplex, spiritualis, legalis, & naturalis: & spiritualis cognatio impedit matrimonium contrahendum, & contractum dirimit. h d.

Multò magis cognatio matrimonio interdum est impedimento, est autem Cognatrio triplex, spiritualis, legalis, & naturalis. Spiritualis *c* cognatio est, attinentia quædam proveniens ex sacramenti collatione, vel ad sacramentum detentione. Non solùm igitur *d* inter baptizantem, & illum qui eum de baptismo suscepit, item inter baptizatum & suscipientis filios, & uxorem ante susceptionem à suscipiente carnaliter cognitam: verùm etiam inter suscipientem, parentesque baptizati, cognatio spiritualis contrahitur, quæ & contrahendum matrimonium impedit, & dirimit posteà contractum. Et quæ de suscipiente dicta sunt, eadem etiam de baptizante sunt intelligenda.

Excepto baptismate, & confirmatione, non oritur ex sacramentis cognatio impeditiva matrimonii. h. d.

§. 2. Eisdem modis ex confirmatione *e* spiritualis cognatio contrahitur, matrimonia similiter impediens contrahenda, & posteà contracta dirimens. Ex datione verò aliorum sacramentorum cognatio spiritualis nequaquam oritur, quæ matrimonium impediat, vel dissolvat.

Cognatio spiritualis per Catechismum contracta, impedit matrimonium contrahendum, sed non dirimit contractum. h. d.

§. 3. Per Catechismum *f* an spiritualis cognatio contrahatur, dubitatum est: & constitutum est contrahi quidem illam, sed non tantam: licèt enim ex ea contrahendum matrimonium impediatur, post eam tamen contractum minimè dissolvetur.

Spiritualis cognatio non dirimit matrimonium anteà contractum. h. d.

§. 4. Diximus autem hujusmodi cognationem matrimonia contracta dirimere, non simpliciter, sed posteà

a C. fin. §. item illud. 28. q. 1. b c. cùm locum. ext. de spons. c C. insuper ext. qui matrim. accus. poss. d ext. per totum tit. de frig. & malef. e c. 2. ext de conjug. lepros. f c. referente, ext. qui filii sint legitim. c. juvenis. & seq. ext. de spons.

a C. 1. de spons. in 6. b C. referent. ext. qui fil. sint legitim. c gl. in ver. spiritualis. c. 1. de cog. spir. in 6. d d. c. 1. de cog. spiritual. in 6. e C. 1. §. fin. de cogn. spirit. in 6. f C. 2. de cogn. spirit.

contracta: nam *a* si vir vel mulier ex ignorantia vel dolo proprium filium de sacro fonte susceperit, propter hoc separari non debent, nec alter alteri debitum subtrahere, nisi ad continentiam servandam possit induci: quia si ex ignorantiâ id factum est, eos ignorantia excusare videtur: si ex malitiâ, eis proprius dolus patrocinari non debet. Quinimò pro tali ausu, matrimonio in suâ firmitate durante, pœnitentia imponenda erit.

Filii, per quorum neutrum ventum est ad compaternitatem, copulari possunt, nisi mos regionis aliud inducat. h. d.

§. 5. De *b* filiis quoque, per quorum neutrum ad compaternitatem ventum est, an copulari possint, quæsitum est: & sanè, nisi consuetudo Ecclesiæ, ubi de contrahendis nuptiis agitur, vel aliarum vicinarum aliter se habeat, tali conjugio minimè obsistendum erit.

Licèt plures non debeant esse patrini, si plures tamen fuerint, cum omnibus spiritualis cognatio contrahitur. h. d.

§. 6. De eo quoque admonendi sumus, quòd *c* licèt non plures, quàm unus vir, vel una mulier ad suscipiendum de sacro fonte infantem accedere debeant: si tamen plures accesserint, spiritualis cognatio æquè, quoad omnes, inde contrahitur, tam matrimonia contrahenda impediens, quàm etiam posteà contracta dissolvens. Circa quod idem statuitur & de confirmatione.

Legalis cognatio modò affert temporale impedimentum matrimoniis, modò perpetuum h. d.

§. 7. Legalis cognatio est proximitas per adoptionem proveniens. Ejus autem duæ sunt species: una, quæ temporalem impediendi matrimonii causam continet: alia, quæ perpetuam. Temporalem causam impedimenti continet ea: quæ inter te, & eam, quæ tibi per adoptionem soror esse cœperit, intercedit. Nam per adoptionem quæsita fraternitas, eousque nuptias impedit, donec manet. Perpetuam prohibitionis causam continet, ut putà quæ inter adoptantem & adoptatum, item inter adoptantem uxoremque adoptati, & inter adoptatum uxoremque adoptantis, intercedit. Nam & per emancipationem dissolutâ adoptione, matrimonium impeditur.

Quid sit naturalis cognatio, quid consanguinitas, quid affinitas. h d.

§. 8. Naturalis cognatio est, quæ medio consanguinitatis, vel affinitatis contracta reperitur. Est autem consanguinitas *d* attinentia personarum ex eo proveniens, quod una descendit ab altera, vel ambo ab eadem: vel consanguinitas, est vinculum personarum ab eodem stipite descendentium, carnali propagatione contractum. Et dicitur consanguinitas, quasi sanguinis unitas, quia scilicet consanguinei de communi sanguine descendunt. Affinitas *e* quædam personarum proximitas ex coitu proveniens: ex eo dicta, quasi duorum sit ad unum finem unitas. Cùm enim duæ cognationes diversæ per aliquorum copulam conjunguntur, alter ad alterius cognationis quasi quosdam fines accedere videtur.

Affinitas & consanguinitas contrahitur etiam ex damnato coitu. h. d.

§. 9. Nec *f* interest, quod ad consanguinitatem, vel affinitatem contrahendam, ex justis nuptiis aliqui, an ex damnato coitu invicem copulati fuerint.

Hodiè matrimonia usque ad quartum gradum inclusivè sunt prohibita, & de facto contracta temporis cursu non validantur. hoc dicit.

§. 10. Constitutum igitur erat olim, ut quicunque vel septimo consanguinitatis, sive affinitatis gradu sese invicem contingerent, legitimas nuptias contrahere non possent: quod ipsum non solùm in primo, verùm etiam in secundo & tertio affinitatis genere sibi locum vendicabat: nec soboles ex secundo matrimonio suscepta *b* cognitioni præmortui viri copulari poterat. Sed cùm hujusmodi prohibitiones difficultatem frequenter inducerent, & aliquando periculum parerent animarum, evidenti utilitate suadente, hujusmodi constitutiones abrogatæ fuerunt *a*, sancitumque, ut prohibitio copulæ conjugalis quartum consanguinitatis gradum primi duntaxat generis non excedat. Vir *b* igitur, qui à stipite quarto gradu, & mulier, quæ ex alio latere distat quinto, licitè conjungi poterunt. Aliàs si propiore gradu sese invicem contingant, temerè contractum matrimonium adeò erit irritum, quòd nullo poterit annorum numero defendi.

Infideles intra quartum gradum conjuncti, si convertantur, non sunt separandi, & eorum proles est legitima. h. d.

§. 11. Si tamen infideles *c*, qui secundùm veteris, vel propriæ legis instituta, circa gradus consanguinitatis, vel affinitatis à Canonibus notatos, conjuncti sunt, Domino inspirante conversi fuerint, matrimonium anteà contractum non erit post baptismi lavacrum irritandum: cùm per sacramentum baptismi non solvantur conjugia, sed crimina dimittantur. Unde & proles inde nata legitima censebitur.

Propinquitas viri reputatur uxoris, & propinquitas uxoris reputatur viri. h. d.

§. 12. Admonendi etiam sumus, perinde virum à consanguineis & propinquis uxoris abstinere debere, & uxorem à propinquis viri, atque à propriis. Hujus autem rei manifesta ratio illa est, quia, si secundùm divinam sententiam ego & uxor mea una caro sumus, profectò mihi & illi mea suaque cognatio una propinquitas efficitur. Quocirca ego & soror meæ uxoris in uno & primo gradu erimus, filius verò ejus in secundo gradu erit à me, nepos tertio, & sic deinceps Uxorem verò propinqui, cujuscunque gradûs sit, ita me oportet attendere, quemadmodum si ejusdem gradûs fœmina propriæ propinquitatis existat: quod nimirum & uxori meæ de propinquitate mea, in cunctis cognationis gradibus, convenit observare.

Conjuncti uxoris non impediuntur matrimonium contrahere conjunctis viri. h. d.

§. 13. Quanquam autem omnes consanguinei viri, uxoris sint affines: inter consanguineos tamen uxoris & viri nulla intelligitur esse affinitas contracta propterquam inter eos matrimonium debeat impediri. Pater igitur & filius cum matre & filia, item duo cognati cum duabus cognatis, licitè contrahere poterunt.

Qui cognovit consanguineam uxoris suæ, non potest debitum petere, licèt reddere teneatur, & uxori superstes, carebit spe conjugii. h. d.

§. 14. Si *d* quis autem contracto matrimonio consanguineam uxoris suæ cognoverit: ut putà, si vitricus privignam, vel maritus sororem propriæ uxoris adulteraverit, matrimonium quidem anteà contractum non dirimitur: sed qui se ita contra leges alteri commiscuit, à conjuge nunquam debitum petere poterit, nec cum aliqua legitimas unquam nuptias contrahere, licèt propriæ uxori supervixerit.

Uxor cujus consanguinea à proprio viro cognita est, monenda est, non cogenda ad continentiam. h. d.

§. 15. Uxor quoque, cujus consanguinea à proprio marito fuit cognita diligenter est commonenda, ut à commixtione viri abstineat *e*, & in continentiâ maneat, donec vir viam universæ carnis ingressus fuerit. Quod si fortè monitionibus parere recusans, talis fuerit, ut de lapsu ipsius probabiliter timeri possit, vir ejus & po-

a *Can. 2. extr. de cogn. spirit.* b *C. super eo. extr. de cogn spirit.* c *c. fin. de cogn. spirit. in 6.* d *Adi ad Arb. consang. in 6. in declar.* e *In declar. Arb. affin.* f *In declar. Arb. affin. in 6.*

a *Ca. non debet. extr. de consang. & affin.* b *c. fin. extr. de consanguin. & affin.* c *c. de infidelib. extr. de consang. & affin.* d *c. transmissa. extr. de eo qui cogn. consang.* e *c. pen. & fin. extr. de eo qui cogn. consf.*

terit

terit & debebit debitum sibi solvere conjugale: cùm *a* affinitas post matrimonium iniquè contracta, illi nocere non debeat, quæ iniquitatis particeps non existit.

Subsequens affinitas non dirimit matrimonium, sed præcedens legitimè probata h. d.

§. 16. Ergò præcedens affinitas, non subsequens dirimit matrimonium. Sed nec id quidem indistinctè obtinet: nam *b* etsi utriusque conjugum constet assertione, acclamante etiam viciniâ, quòd conjugatus ante contractum matrimonium uxoris suæ consanguineam cognoverit, proptereà conjuges separari non debent: nec enim talis confessio momentum habere debet, cùm alioqui facilè fieri possit ut quicunque inter se contra matrimonium velint colludere, ad confessionem incestûs facilè prosiliant, si suæ assertioni Ecclesiæ judicium accessurum credant. Rumor autem viciniæ non est adeò judicandus validus, ut, nisi fide dignæ probationes accedant, possit ritè contractum matrimonium irritare.

TITVLVS XIV.
DE CLANDESTINA DESPONSATIONE.

Prohibentur matrimonia contrahi clandestinè, ne posteà oporteat illa dissolvere. h. d.

NEc *c* tamen post secutam copulam & susceptam prolem, detectis quibusdam impedimentis, non sine gravi scandalo contracta matrimonia retractari oporteat, nevè, si alter conjugum qui clàm contraxerint, conjugium negaverit legitimis probationibus deficientibus. Judicis sententiâ ritè fuerit absolutus, uterque aliis nubendo reatum incurrat adulterii, consultissimè constitutum est *d*, ut nullus fidelium occultè nuptias contrahat. Sed cùm matrimonia contrahenda fuerint *e*, per Presbyterum proponantur publicè, competenti termino præfinito, intra quem qui voluerit, & valuerit, legitimum impedimentum opponat, & ut ipse quoque Presbyter per se investiget, utrùm aliquod futuro matrimonio obsistat impedimentum.

Suspenditur contractus matrimonii, donec extat præsumptio, quòd non possit contrahi, h. d.

§. 2. Cujus *f* si apparuerit probabilis conjectura, contractus expressè interdicetur, donec quid fieri debeat, manifestis constiterit documentis.

Nati ex clandestinis & interdictis matrimoniis non sunt legitimi, licet nati ex matrimonio contracto in facie Ecclesiæ ante sententiam divortii sint legitimi, nisi uterque conjugum noverit impedimentum. h. d.

§. 3. Quicunque *g* verò hujusmodi clandestina & interdicta conjugia inire ausus fuerit, etiam ignoranter, proles ex hujusmodi conjunctione suscepta, prorsùs illegitima censebitur, nec de parentum ignorantia ullum est habitura subsidium: cùm si contrahentes, vel non expertes scientiæ, vel saltem affectatores ignorantiæ videantur, licèt alioqui, si ignorantes in facie Ecclesiæ contraxerint, ante latam sententiam divortii nati, & legitimi habeantur, & in bona paterna hæreditario Jure succedant. Idem juris erit, si in conspectu quidem Ecclesiæ contraxerint, sed impedimentum ambo noverint.

Sacerdos contemnens constitutiones Ecclesiæ punitur pro qualitate culpæ, & clandestina matrimonia, si publicentur, recipit Ecclesia. h. d.

§. 4. Sanè *h* si parochialis Sacerdos tales conjunctiones prohibere contempserit, per triennium ab officio suspendendus erit: gravitet etiam puniendus, si culpæ qualitas postulaverit. Verùm (ut suprà indicavimus) si contrahentes clandestina matrimonia publicare voluerint, nisi alia causa impediat, ab Ecclesia recipienda sunt, tanquam à principio in Ecclesiæ conspectu contracta.

TITVLVS XV.
QUI MATRIMONIUM ACCUSARE POSSUNT, VEL CONTRA ILLUD TESTIFICARI.

Non admittitur ad accusandum matrimonium, qui tempore denuntiationis siluit, nisi juret de calumnia, & quòd post denunciationem novit quæ objecturus est: & negligentia auctoris mei non intelligitur esse mea. h. d.

NOn tamen quandocunque aut indistinctè omnes ad matrimonium impugnandum admittendi erunt. Nam si quis tempore factæ à Sacerdote denunciationis *a* in ipsa diœcesi constitutus, nihil contra matrimonium dixerit, eidem mox conjunctos impetere minimè concedendum erit, nisi proprio firmaverit juramento, quòd ea, quæ objecturus est, posteà didicerit, quodque ad accusandum dolo non prosiliat; quo casu etiamsi quod objecturus est, ab illis didicisset, qui denunciationis tempore siluerunt, claudi non debet ei accusandi aditus: quoniam etsi ab impetitione hujusmodi, culpa ex tali silentio contracta, auctores excludat, iste tamen, qui culpa caret, amoveri non debet.

Ex causa etiam post denunciationem potest quis matrimonium accusare. h. d.

§. 2. Idem juris erit *b*, si tempore denunciationis, vel extra diœcesim commorabatur, vel aliàs denunciatio ad ejus notitiam pervenire non potuit: utputà, si nimiæ infirmitatis fervore laborans, mentis non erat compos, vel in annis tam teneris constitutus erat, ut ad talium rerum perceptionem ejus ætas sufficere non valeret, sive aliâ legitimâ causâ fuerit impeditus.

Ad accusandum matrimonium, non ex causa delicti, soli conjuges admittuntur. h. d.

§. 3. Sed nec omnes ad accusationem, testimoniumvé dicendum admitti debent: nam si de tali impedimento agendum sit, quod neque conjugum in se delictum contineat, nec ob id matrimonium dissolvi cujusquam intersit, præterquam ipsorum conjugum, (utputà, si erratum in conditione statûs fuerit, vel si mulier ita sit arcta, ut cognosci non possit, vel vir ita frigidus, ut coire nequeat) soli ipsi conjuges admittentur.

Ad accusandum matrimonium ex causa delicti, omnes admittuntur, sed potissimùm conjunctiores, antiquiores & honestiores. h. d.

§. 4. Quòd si delictum contineat, ut, quia aliqui in gradu vetito vel contraxisse, vel contrahere velle dicantur, tunc quilibet quidem ad accusandum recipitur, sed omnium maximè parentes *c*: & si ii desint, proximiores, id est, soror, frater, patruus, avunculus, amita, matertera, eorumque descendentes. Quod si progenies tota defecerit *d*, ab antiquioribus, & honestioribus, quibus eadem propinquitas nota verisimiliter esse debeat, accusatio, testimoniumvé recipi poterit. Ideò autem omnium maximè parentes, & conjunctiores admittuntur, quoniam unusquisque suam genealogiam cum testibus & chartis, tum verò ex recitatione majorum scire laborat. Nulli igitur decentiùs admitti debent, quàm qui meliùs sciunt.

Speciale est in causa matrimonii, quòd pater admittitur in causa filii, & contrà. Et testimonium parentum interdum non debet admitti, ubi est disparitas inter conjuges. h. d.

§. 5. Quod *e* autem legitur, pater non recipiatur in causa filii, nec filius in causa patris, in criminalibus

a *Cap. discretionem, in fin. & c. pen. extr. d. tit.* b *cap. super eo, extr. de eo qui cogn. consang.* c *gl. in sum. 30 q. 5. & can. si quis divinis. §. his itaque. dist. 30. q. 5.* d *c. 2. 30. q. 5.* e *c. cùm inhibitio. in princ. extr. eod. tit.* f *d. c. cùm inhibitio. §. cùm autem, extr. eod. tit.* g *d. c. cùm inhibitio. §. si quis, extr. eod. tit.* h *d. c. cùm inhibitio. §. fin. extr. eod. tit.*

a *C. cum in tua. §. alioquin. extr. eod. tit.* b *c. cùm in tua. §. super quo. extr. eod. tit.* c *c. videtur. extr. eod. tit.* d *c. 1. cum palea seq. 35. q. 6.* e *c. videtur. §. quòd verò. extr. eod. tit.*

causis & contractibus sibi locum vendicat. In matrimonio verò conjungendo & impediendo, ex ipsius conjugii prærogativâ, & quia favorabilis res est, congruè admittuntur. Ubi tamen *a* alter conjugum divitiis, honore, nobilitate, & potentiâ superior esset, testimonium illius, qui parens esset inferioris, adeò suspectum redditur, ut illud nullo modo sit admittendum: cùm parentes filiorum incrementum & honorem affectare proculdubiò competiantur.

Quales esse, & qualiter jurare debent testes super consanguinitate. h. d.

§. 6. Quoties *b* ergo aliqui propter cognationem propinquitatis separari petuntur, duobus vel tribus ejusdem consanguinitatis testibus adhibitis, vel totidem senioribus & melioribus ejusdem loci, id debet legitimè comprobari. Testium autem examinatio in hac causa duplicis interventu juramenti fieri debet: ut jurent scilicet, & se non privato odio, neque amicitiâ, nec alicujus proprii commodi intuitu, ad hoc jurandum inductos: & sicut ipsi dicunt, rei veritatem à majoribus accepisse, & se credere ita esse.

Probatio matrimonialis impedimenti non potest reprobari. hoc dicit.

§. 7. Præstitis *c* autem juramentis & impedimento matrimonii legitimè probato, si quis contra præcedentem probationem partibus publicatam, quasi matrimonium impediti jure non valeat, probare velit, audiendus non erit, sed priori standum erit probationi.

TITULUS XVI.
DE DIVORTIIS.

Divortium est dissolutio matrimonii. Et separatio tori potest appellari divortium. h. d.

Divortium *d* est dissolutio matrimonii, quæ utroque vivente conjuge contingit. Sed & simplicem tori separationem divortium non malè appellamus.

Matrimonium regulariter dissolvi non potest, & nisi sequuta sit copula, solvitur per ingressum monasterii, ita ut remanens in seculo possit alteri liberè nubere. h. d.

§. 2. Sciendum est igitur legitimè contractum matrimonium dissolvi non posse, quippe à Deo conjuncti ab homine separari non debent, nec valent: si tamen alter conjugum *e*, qui per verba contraxit de præsenti, copulâ non secutâ, sese ad observantiam regularem voluerit astringere, poterit id altero etiam inconsulto efficere: & ei, qui in seculo remanere voluerit, alteri se jungere permittendum erit: nec causari poterit religionem ingressus, se falsâ ad id causâ inductum, putà quòd conjugem leprâ percussam crediderit, & ob id ejus abominatus complexus fuerit, cùm & sine causa id ipsum facere potuerit.

Dicenti se velle ingredi religionem, est certum tempus præfigendum, intra quod vel ingrediatur, vel ad uxorem redeat. h. d.

§. 3. Ei *f* autem qui se ad religionem transire velle dictitat, certum est præfigendum tempus, intra quod legitimè caveat, quòd aut ad religionem se transferet, vel redibit ad conjugem.

Reddit rationem, cur non secutâ copulâ per religionis ingressum matrimonium dissolvitur. h. d.

§. 4. Neque mirum videri debet, quòd post legitimum de præsenti præstitum consensum, carnis non secutâ commistione *g*, alter conjugum etiam altero invito ad vitam regularem transitum facere valeat: quia cùm nondum una caro effecti sint, satis probabiliter, uno ad Deum transeunte, alter in seculo remanere poterit.

a *C. super eo. extr. de testibus.* b *c. quoties. extr. de test.* b c *c. juravit. extr. de probation.* d *c. 1. in gl. 32. q. 7. & gl. 2. in c. omnes. 27. qu. 2.* e *c. ex parte. §. nos autem. extr. de convers. conjugat.* f *c. ex publico. extr. de convers. conjugat.* g *c. 2. extr. de convers. conjug.*

Per sacri ordinis susceptionem non dissolvitur matrimonium, etiam non consummatum. h. d.

§. 5. Diversum statuitur, si quis posthabito Canonico religionis ingressu, post aliquam per verba de præsenti desponsatam, sacros ordines susceperit: quanquam enim votum per sacri susceptionem ordinis firmatum, ad impediendum matrimonium futurum, ac dirimendum postcà contractum habeatur efficax: ad dissolvendum tamen prius contractum etiam non consummatum, invalidum censetur. Ideoque talium ordinum non obstante susceptione, si ad profitendum probatam religionem induci non valeat, & sponsa ejus institerit contractum matrimonium consummare, per censuram Ecclesiasticam compellendus erit.

Cultûs disparitas, & creatoris contumelia sunt justa causa dirimendi: & quod facit Papa, Deus censetur facere. h. d.

§. 6. Sed & si inter fideles matrimonio contracto sequuta copula fuerit, si alter, qui in infidelitate permanserit *a*, velit à fideli disjungi, aut non nisi cum contumelia creatoris, cum altero commorari, licebit Christiano non modo matrimonium dissolvere, sed etiam (ut suprà diximus *b*) alteri se matrimonio jungere. Quibus casibus cùm auctoritate sedis Apostolicæ, & Romani Pontificis matrimonium distrahatur, non jam humanâ, sed potiùs divinâ potestate conjugium dissolutum intelligitur.

Ob veram coëundi impotentiam, non ob putativam dissolvitur matrimonium. h. d.

§. 7. Item si quis ignarus virginem in uxorem duxerit, quæ adeò arcta sit, ut mulier fieri non possit, vel simile vitium à natura contraxerit, ut ope Medicorum non possit adjuvari: aut mulier virum acceperit, qui adeò frigidæ sit naturæ, ut eidem carnaliter commisceri non possit, poterunt invicem separari: & qui matrimonio aptus erit, ad secundas nuptias liberè transitum facere. Si quis tamen coëundi impotentiam causatus, post separationem aliam acceperit, aut ea *c* quæ arcta putabatur, aliquem invenerit, qui sibi seras reseraret, utroque casu post peractam pœnitentiam, ad priora conjugia redire compellendi erunt.

Quam quis duxit vel retinuit sciens copulæ non idoneam, habebit ut sororem, si non potest habere velut uxorem. h. d.

§. 8. Planè si scienter *d* quis cum ea, quæ maribus impotens est commisceri, matrimonium contraxerit, vel alterius compertâ postmodum impotentiâ, simul morari consenserint, his casibus Ecclesia judicare consuevit, ut quas viri tanquam uxores habere non possunt, habeant ut sorores.

Ob fornicationem carnalem vel spiritualem non solvitur matrimonium, sed fit separatio tori. h. d.

§. 9. Sæpiùs tamen accidit, ut matrimonii remanente sacramento, tori tantùm fiat separatio, utputà, si alter conjugum carnaliter vel spiritualiter fornicatus fuerit: quibus casibus matrimonium minimè aboletur, sed sibi sunt invicem conjuges, etiam separati.

Pendente judicio super adulterio, non habet locum separatio tori. h. d.

§. 10. Sed & separatio non instituta statim de crimine accusatione, facienda erit: sed probata *e* & peracta. Interim enim pendente judicio, conjugum alteruter, jure, quod habet in altero, privari non poterit.

Factâ separatione tori ob fornicationem carnalem, post emendationem non compelluntur conjuges se resumere: secùs, si ob spiritualem, nisi alter velit monasterium ingredi. h. d.

§. 11. Multum autem interest, utrùm ob carnalem, an verò ob spiritualem fornicationem tori sit facta separatio. Primò enim casu maritus adulteram uxorem

a *C. quantò. extr. de divort.* b *suprà tit. qua matr. imp poss. §. item & §. seq.* c *c. fratern. in fin. extr. de frig. & malef.* d *c. consultationi, extr. de frig. & malef.* e *c. 1. extr. ut lite pend.*

etiam

etiam emendatam, nisi & ipse similis fornicatione *a* pollutus fuerit, recipere non compellitur, sed fornicatrix in claustris cum religiosis mulieribus ad perpetuam agendam pœnitentiam erit collocanda *b*. Secundo verò, si fornicatus spiritualiter, ab infidelitate revertatur, cogetur, qui in fide remansit, illum resumere, nisi & ipsa ad religionem transitum facere voluerit: quod etiam nolente viro ad fidem reverso, exequi liberè poterit.

Regulariter uxor & vir non possunt disjungi, ut alter sumat sacros ordines, aut monasterium ingrediatur, fallit hoc in casibus præcedentibus & sequentibus. h. d.

§. 12. His exceptis casibus alter conjugum, altero in seculo remanente, nec ad sacros ordines, nec ad regularem suscipiendus est observantiam, nisi fortè remanens ejus sit ætatis, ut sine suspicione incontinentiæ valeat in seculo remanere, aut ipsam continentiam vovere voluerit. Alioqui quanquam de uxoris licentia *c* monasterium quis ingressus fuerit, & professionem fecerit, non uxor ad continentiam cogi, sed vir ad uxoris torum evocari poterit, nisi post conjugis ingressum fornicata fuerit, aut se invicem continentiam promittendo absolverint.

Qui invitâ uxore ingressus est monasterium, & ab eadem uxore redire coactus, eâ mortuâ, non cogitur rursùs in monasterium reverti, sed non poterit ampliùs uxorem ducere. Quòd si uxore non contradicente fuerit ingressus, illâ mortuâ non poterit exire, præsertim si fuerit professus consentiente uxore. h. d.

§. 13. Quæsitum tamen est, si quis uxore invitâ *d* monasterium intraverit, & repetitus ad eam redire coactus fuerit, an eâdem mortuâ, cogendus sit ad monasterium reverti, an verò aliam possit in uxorem ducere? Et in hac specie responsum est, votum quidem non tenuisse & proptereà ad monasterium redire minimè illum teneri: sed cùm ingrediendo monasterium, debitum se non exacturum promisisse videatur, ulteriùs uxorem ducere non poterit: cùm id vovere in sua positum voluntate fuerit. Quòd si quis sciente *e* uxore, nec contradicente, vitam professus fuerit Monachalem, uxore postmodùm defunctâ, nec habitum quem semel assumsit, abjicere, nec aliquam sibi matrimonio copulare poterit. Matrimonium quoque temerè *f* contractum dirimendum erit: quod in eo, qui consentiente uxore professus fuerit, multò magis obtinebit, quanquam monasterium nunquam ingressus fuerit.

Quæ credens virum esse mortuum, religionem est ingressa, à viro educta, si vir moriatur, non cogitur reverti ad monasterium, licèt id sibi expediat. h. d.

§. 14. Quid statuemus de ea, quæ credens maritum mortuum *g*, habitum religionis assumpsit, an si eo reverso, de monasterio educta fuerit, post obitum viri sit ad regularem observantiam compellenda? Et quidem huic consultius ad salutem fuerit, si ad monasterium redeat: sed si ad hoc perduci non poterit, cogenda non erit.

Etiam altero conjugum invito potest quis vovere peregrinationem. h. d.

§. 15. Licèt autem alter conjugum altero invito religionis votum non possit assumere, viri tamen etiam præter uxorum assensum peregrinationis ad terram sanctam propositum vovere, & implere liberè valent.

Uxor non plenè certificata de morte viri, contrahere non potest, quamvis continere nequeat. h. d.

§. 17. Et *h* quamvis illi diutissimè in peregrinatione commorentur, vel etiam ab hostibus capti nuncientur, donec certum nuncium de virorum morte uxores non receperint, ad aliorum conjugium convolare non poterunt, quamvis ut certiorarentur magnum adhibuerint diligentiam, & ejus ætatis sint & fragilitatis, ut continere nequeant.

Agenti petitorio ad conjugem, obstat consanguinitatis exceptio, secùs si possessorio: quia antequam de exceptione cognoscatur, plenaria restitutio est facienda, nisi conventus excipiens juret de malitia, & probationes habeat in promptu: quo casu fiet restitutio quoad alia, non quoad copulam. h. d.

§. 17. Ergò nisi legitima subsit exceptio, conjugibus temerè disjunctis, alterum alterius repetendi semper integrum Jus manet. Erit autem legitima exceptio, cùm aliquis consanguinitatis gradus objicitur *a*: quo quidem casu, licèt si petitorio judicio actum sit, anteà de ipsa exceptione cognosci debeat: si tamen possessorio quis experiatur, antequam de consanguinitate discutiatur, plenaria erit facienda restitutio, nisi is qui convenitur, & de malitia juret, & super exceptione promptas probationes offerat. Quo casu exceptâ carnali commixtione, tantùm quoad reliqua, restitutio facienda erit.

Si mulier restituenda timeat sævitiam viri, debet ab eo præstari cautio: & si ea non putetur sufficiens, dum causa plenè cognoscitur, uxor est deponenda in loco honesto & tuto. h. d.

§. 18. Præstanda tamen erit idonea cautio *b*, quòd nullam restitutæ violentiam vir inferet: quòd si tanta sit viri sævitia, aut odio tam capitali uxorem prosequatur, ut trepidanti mulieri sufficiens securitas provideri nequeat, usque ad causæ decisionem alicui probæ & honestæ mulieri studiosiùs custodienda committetur, in loco ubi vir, vel ejus conjuncti, mulieri nullam possint injuriam inferre. *c*

Ob solam traductionem mulieris ad domum, nullum jus oritur impeditivum sequentis matrimonii. h. d.

§. 19. Et hæc quidem obtinent, securo inter viros & mulieres matrimonio. Cæterùm *d* si nullis præcedentibus sponsalibus, vel legitimo consensu mulier ad viri domum jam traducta, posteà abscedens alii forte nubere voluerit, nulla facienda erit restitutio.

Qui vivente uxore etiam ab eo separatâ quoad torum, secundam consciam duxit uxorem, etiam primâ mortuâ separabitur à secunda, sed cum alia contrahere poterit. h. d.

§. 20. Fornicationis *e* quoque repetenti obstat exceptio, torique ob eam causam sequutâ separatione, separatâ vivente, aliam usque adeò superinducere quis prohibetur, ut si de facto duxerit, exque ea filios susceperit, etiam mortuâ adulterâ eandem retinere non possit: quod ipsum & priore uxore minimè cognitâ sibi locum vendicat, licèt aliam ducere minimè prohibeatur.

Si mulier matrimonium contraxerit cum eo quem ignorabat conjugatum, uxore primâ mortuâ erit in ejus potestate virum retinere. h. d.

§. 21. Hoc *f* tamen de ea intelligi oportet, quam quis non ignaram aliam vivere, & forte aliquid in morte alterius machinatam, in uxorem duxit: nam si qua præcedentis matrimonii penitùs inscia alicui nupserit, priore mortuâ, nisi mulier divortium petat, ad petitionem viri non sunt separandi. Nec enim sustinendum est, ut vir qui scienter in legem commisit, de proprio dolo commodum reportet.

Cum ea quam quis uxore vivente cognovit non sub specie matrimonii, defunctâ uxore potest quis contrahere, si neuter ipsorum machinatus est in mortem prædefunctæ uxoris. h. d.

§. 22. Cum ea autem, quam quis uxore vivente non prætextu matrimonii cognovit, si nihil in perniciem olim viventis uxoris vir, aut mulier cognita, machinati fuerint, nec fidem de contrahendo sibi invicem dederint, contractæ posteà nuptiæ legitimæ reputandæ erunt. Sed etsi

---

a *Can. pen. & fin. extr. de adult.* b *c. gaudemus. extr. de convers. conjug.* c *c. 1. de convers. conjug.* d *c. quidam. extr. de convers. conjug.* e *c. consuluit nos extr. d. tit.* f *c. ex parte. extr. d. tit.* g *c. placet nobis. extr. de convers. conjug.* h *c. in Provincia nostra extr. de spons.*

a *C. literas extr. de restit. spoliat.* b *c. literas in fin. extr. de restit. spol.* c *c. ex transmissa. extr. d. tit.* d *c. ex parte. extr. de restit. spol.* e *c. ex literarum. extr. de eo qui dux. in mat.* f *c. 1. extr. de eo qui duxit in matrim.*

fidem quidem sibi invicem dederint, vel etiam de facto contraxerint *a*, si nec antè, nec post, legitimâ conjuge superstite, carnalis intercessit copula, quamvis uterque graviter deliquerit, & proptereà etiam sit imponenda pœnitentia, matrimonium tamen contractum post uxoris obitum, minimè dissolvetur.

Bonum aliquod subsecutum pracedens delictum & ejus pœnam non abolet. h. d.

§. 23. Usque adeò *b* autem machinatio in alterius conjugum obitum adhibita, inter superstites machinatores matrimonii spem excludit, ut si infidelis cum Christiana communicato consilio ejusdem maritum de medio sustulerit, licèt posteà per studium superstitis uxoris ad fidem Christianam translatus fuerit, non tamen propterea magis cum ea nuptias legitimas contrahere, aut contractas retinere poterit. Nec enim hujusmodi lucro, tam detestandum damnum Ecclesia resarcire patitur.

Animus & propositum distinguunt maleficia. h. d.

§. 24. Diversa *c* ratio est eorum, qui ad fidem conversi, illarum sibi matrimonio junxerunt uxores, quos in belli certamine occiderunt: eorumque qui conversas duxerunt, quarum infideles maritos simili modo interfecerunt: nam cùm tales virorum defunctorum interitum specialiter non quæsiverint, & matrimonium inter hujusmodi personas licitè potest contrahi, & sic conjuncti divortium postulare nequeunt.

Punitur affectus, licèt non sequatur effectus. h. d.

§. 25. Sed etsi machinationem adhibitam in necem conjugis effectus consequutus non fuerit, si insidiator alteri supervixerit, spe conjugii *d* perpetuò destitutus, ad secundas nuptias nunquam aspirare poterit: sicut & in iis accidit, qui incestum admiserunt, Sacerdotem interfecerunt, & aliis pluribus casibus.

Secunda nuptia absque timore infamia intra annum luctûs possunt celebrari, sed non debent benedici, quocunque tempore contrahantur. h. d.

§. 26. Illud quoque admonendi sumus, quibus casibus secundarum nuptiarum permissa est celebratio, minimè verendum est nuptutis, ne si intra annum luctûs ad secunda vota transeant, aliquâ notentur infamiâ *e*. Cùm enim secundùm Apostolum mulier viro mortuo sit ab ejus lege soluta, ejusdem sententiâ & auctoritate omnis legalis infamia censetur abolita: cùm in his præsertim seculares leges non dedignentur sacros Canones imitari. Vir *f* tamen & mulier ad bigamiam transiens, non debet à Presbytero benedici: quia cùm semel benedicti fuerint, hujusmodi benedictio iterari non debet.

TITULUS XVII.
DE REBUS SACRIS, SANCTIS, ET RELIGIOSIS.

Titulus sequens solum subordinat sequentia ad pracedentia. hoc dicit.

Sacramentorum breviter explicato tractatu, illorumque fectione ac naturâ cognitis, transeamus jam ad res sacras & sanctas, quales sunt Ecclesiæ, Altaria, Sanctorum in his conditæ reliquiæ, vasa, vestes, & similia ad divinum cultum principaliter comparata. Pauló mox & de religiosis dicturi, ut sunt, religiosæ domus, xenodochia, cœmeteria, & sepulturæ.

TITULUS XVIII.
DE CONSTRUENDIS, CONSECRANDIS, ET REPARANDIS ECCLESIIS, ET ALTARIBUS.

Non licet celebrare, nisi in templis consecratis, nisi ex privilegio, vel ex causa necessitatis. h. d.

a *C. fin. extr. de eo qui duxit in matr.* b *C. 1. ext. de conv. infid.* c *C. 1. extr. de conv. infid.* d *C. 1. extr. de divort.* e *C. pen. & fin. extr. de secund. nupt.* f *C. vir autem. extr. de secund. nupt.*

Ecclesiam *a* hoc loco accipimus non tam Christianorum multitudinem, fideliumque congregationem, quàm manufactum ipsum templum Dei, & orationis domum, ab eo quod continetur ejus quod continet sumptâ denominatione. Sicut ergo non alii *b*, quàm sacrati Deo Sacerdotes, sacramenta ministrare debent: sic non in aliis, quàm in Domino consecratis locis, cum suis altaribus, vasis, vestibus, & reliquis ad divinum cultum explendum utensilibus, itidem consecratis, sacrificia offerre licet: nisi quis super hoc speciali sit privilegio munitus vel summa coëgerit necessitas: utpote *c*, quia combusta sit Ecclesia, quo casu, donec illa restauretur, in capellis cum sacrata tabula celebrari poterit.

Constitutis in itinere, licet celebrare sub dio, & celebrans in privatis domibus est deponendus. h. d.

§. 2. In itinere *d* quoque constitutis, Ecclesia non reperta, sub dio, sive in tentoriis, si tabula altaris, cæteraque sacra ministeria adfuerint, Missarum solennia celebrari permittendum erit: alioqui si quis in oratoriis *e* intra privatas domos constitutis, sine consensu Episcopi hoc facere ausus fuerit, deponendus erit.

Episcopus excrescentibus fidelibus, novam Ecclesiam construere potest, & unam in plures dividere. h. d.

§. 3. Constituuntur autem Ecclesiæ, vel ob incrementum populi, vel ob commoditatem plebium, vel certæ universitatis intuitu, aut in pastoralis dignitatis privilegium. Ob incrementum populi tunc nova constituenda est Ecclesia, cùm certis in regionibus adeo multitudo fidelium excrevit, ut illorum curæ unica sit impar Ecclesia. Sicut *f* enim eâ ratione unus Episcopatus in duos, Antistitis accedente voluntate, dividi potest: sic etiam Episcopus de baptismalibus & parochialibus Ecclesiis, Rectorum accedente consensu, facere potest: quod cùm factum fuerit, illa pars populi, quæ novis Ecclesiis supponitur, à jure prioris Ecclesiæ absolvetur.

Plures baptismales Ecclesia non debent fieri sub una terminatione, & terminationis controversia dirimenda est judicio plebium, vel forte. h. d.

§. 4. Plures *g* tamen baptismales Ecclesias in una terminatione facere non poterit. Quòd si de terminatione duarum matricum Ecclesiarum contentio fuerit, plebes utrarumque discernent: quòd si non convenerint, Dei judicio controversia discernetur.

Non est perjurus Episcopus fabricans Ecclesiam, licèt juraverit non alienare Ecclesiastica. h. d.

§. 5. Nec *h* quicquam Episcopo obstiterit, quòd de rebus Ecclesiæ non alienandis juraverit, nam & tali non obstante juramento, populo indigenti super basilicarum institutione salubriter providere poterit, & debebit.

Ob commoditatem plebium nova Ecclesia ædificari potest, qua tamen matrici honorem exhibere debet. h. d.

§. 6. Plebium *i* commoditas tunc novam ædificare suadet Ecclesiam, cum parochianorum pars adeò distat à veteri, ut certis temporibus non sine magna difficultate, & periculo illam adire, & ibi congruis temporibus divinis interesse, & sacramenta percipere possint: quo quidem casu, maxime si ministro commodè pro sustentatione sua provideri possit, nova quidem erit Ecclesia construenda, sed à filiali matrici Ecclesiæ pro facultate loci competens honor exhibendus erit.

Universitatis intuitu potest nova Ecclesia ædificari, ut putà pro leprosis. h. d.

§. 7. Universitatis intuitu nova Ecclesia ædificari permittitur: veluti cùm plures simul leprosi *k* sub com-

a *Can. Ecclesia, de cons. dist. 1.* b *C. sicut non alii. & can. 2. ibi, ea qua, de cons. dist. 1.* c *C. concedimus. de consec. dist. 1.* d *c. concedimus. vers. in itinere. de consec. dist. 1.* e *C. clericos. de cons. dist. 1.* f *C. pracipimus. §. si cui. 16 q. 1.* g *C. plures baptismales. 16. q. 1.* h *C. fin. ext. de Eccl. adif. in. ad audientiam. Cl. 1. ext. de Eccl. adif.* k *C. 2. extr. de Eccl. adif.*

muni

muni via congregari fuerint. Iis enim, quòd Ecclesia cum cœmeterio, & quòd proprio gaudere valeant privilegio, permittendum erit. Cavebunt tamen hi, ut injuriosi veteribus Ecclesiis de jure parochiali nequaquam existant. Nec enim quod eis ob pietatem indulgetur, ad aliorum injuriam flecti convenit.

Episcopo conceditur pro sepultura propria Ecclesiam ædificare, aut novum monasterium construere.

§. 7. Episcopo *a* quoque in sua parochiâ novam Ecclesiam ædificare permittitur. Sed multum interesit, Ecclesiam monasticis informandam regulis constituat, an verò ex alia causa, fortè pro propriis erigere velit sepulturis: cùm primo casu eandem ex rebus Ecclesiæ, cui præsidet, usque ad quinquagesimam tantùm partem dotare debeat: secundò verò non ampliùs, quàm centesimam conferre licebit, eâ quoque adhibitâ cautelâ, ut unam tantummodò ex his duabus remunerationem eligat.

Quæ servari debent in construenda Ecclesia, vel consecranda, & quòd Ecclesia indotata consecrari non debet. h. d.

§. 9. Quacunque tamen ex causâ nova extruenda sit Ecclesia, observandum est inprimis, ut civitatis Episcopus *b*, sine cujus assensu id inchoari non debet, ad locum veniat, in quo crucem ipse figet, & publicè atrium designabit, nec illam anteà patietur ædificari, aut munus impendet consecrationis, quàm dotem basilicæ, & obsequium ipsius per donationem chartulâ confirmatam accipiat, quæ ad luminaria, & ad custodiam, & custodum stipendia, sufficere valeat.

Construenti novam Ecclesiam potest novum opus nunciari. hoc dicit.

§. 10. Sed *c* si quis, dum nova construitur Ecclesia, aut proprium jus imminui, aut sibi quoquo modo noceri existimet, novi operis nunciatione consulere sibi poterit: postquam si legitima non sit impetrata remissio, quicquid ædificatum fuerit, sive illud jure, sive injuriâ, omnino ædificantium impensis destruendum erit, negotiumque ipsum secundùm legum & canonum statuta terminabitur.

Qui præter Episcopi consensum Ecclesiam construit, facit jacturam juris patronatûs. h. d.

§. 11. Diversum statuerunt in ea, quæ præter Episcopi consensum constructa fuerit: hæc enim si nemini nocet, destruenda quidem non erit, sed ob superioris neglectum excluso jure patronatûs cum dotibus suis Episcopalibus juribus applicabitur.

Ecclesia debet, quantò potest citiùs, consecrari. h. d.

§. 12. Basilica igitur legitimè extructa non antè sacris est deputanda *d* mysteriis, quàm munus consecrationis acceperit: quod ne qua divino cultui offeratur mora, quantò poterit citiùs *e*, conficiendum erit.

Ecclesia consecranda est ab Episcopo, qui priùs baptizavit incolas regionis, ubi constructa est. h. d.

§. 13. Et *f* si dubitetur à quo dedicanda sit, illud exquiri oportebit, cujus civitatis Episcopus, antequam fundaretur, incolas baptizaverit, & ad cujus consignationem sub annua devotione concurrerint: atque is etiam ad consecrationem vocandus erit.

Ecclesia semel consecrata, non debet ampliùs consecrari: nec dicitur iteratum, quod ignoratur semel factum. h. d.

§. 14. Ecclesiæ *g* autem, vel altari semel Deo consecratis, non debet iterùm consecratio adhiberi: quia velut infans à Sacerdote ritè baptizatus, non debet iterùm baptizari, ita nec locus semel Deo dicatus, iterùm consecrari. Planè *h* si de Ecclesiarum, vel altarium consecratione dubitetur, nec de ea aut scriptura appareat, aut testes existant, sine ulla dubitatione erunt consecranda. Nec talis trepidatio iterationem facit: quia iteratum dici non potest quod semel esse factum ignoratur.

Ecclesia polluta debet reconciliari. h. d.

§. 15 Sed si Ecclesia, aut *a* ab igne exusta, aut fusione sanguinis, vel seminis, vel excommunicati humatione polluta fuerit, etiamsi semel anteà consecrata appareat, nihilominus diligentissimè expurgata, iteratò consecranda, vel reconcilianda erit.

Propter detrimentum altaris, ipsum altare, non Ecclesia est iterùm consecranda. h. d.

§. 16. De eo dubitari contigit, si altare motum fuerit *b*, aut lapis superpositus, qui sigillum continet, confractus, aut diminutus, an Ecclesia debeat iterùm consecrari? Et responsum est, ob id Ecclesiæ non esse consecrationem iterandam, sed ipsum solùm altare denuò consecrandum.

Quibuscunque diebus potest Ecclesia consecrari, sed solùm ab Episcopis, qui ea quæ sunt jurisdictionis, possunt mandare inferioribus: secus quæ sunt ordinis. h. d.

§. 17. Confici *c* autem poterit Ecclesiarum, Altariumque consecratio quibuscunque diebus, tam Dominicis, quàm privatis, sed non à quocunque. Licèt *d* enim aquâ per Episcopum benedictâ, per alium Episcopum, qui aquæ benedictionem non impenderit, Ecclesia reconciliari possit, idem tamen per Sacerdotes simplices fieri non poterit: quia ea quidem quæ jurisdictionis sunt, etiam inferioribus Episcopis demandare potest: sed quæ ordinis sunt, inferioris gradûs Clericis committere non potest.

Non debet consecrari Ecclesia, ubi sepulta sunt corpora infidelium, nisi servatâ formâ hujus, h. d.

§. 18. Illud etiam animadvertere consecrantem oportebit, ne basilicam *e*, in qua infidelium sepulta sunt cadavera, sanctificet. Sed si consecrationi apta videbitur, evulsis inde corporibus, & rasis parietibus & tignis, consecrari poterit.

Festa dedicationum Ecclesiarum debent celebrari. h. d.

§. 19. Solennitates *f* quoque dedicationum ipsarum Ecclesiarum per singulos annos erunt celebrandæ, ipso Domino exemplum dante, qui dum ad festum dedicationis templi celebrandum cum reliquis populis accessit, omnibus idem faciendi formam tribuit.

Reparatio Ecclesiæ pertinet ad possessorem beneficii, & Episcopus debet de sua tertia contribuere. h. d.

§. 20. Hæc de ædificandis & consecrandis Ecclesiis, vel altaribus delibâsse sufficiat: nam si reparandæ sunt, vel emendandæ *g*, id oneris proculdubiò ad eum, qui Ecclesiasticum possidet beneficium, pertinebit. Sed & Episcopus tertiam partem sibi obtingentem impendere debebit.

Nunc de Ecclesiarum unionibus, paucis dispiciamus.

TITULUS XIX.

DE UNIONIBUS ECCLESIARUM.

Quid sit Unio, & quotuplex. h. d.

Unio nihil est, quàm duarum pluriumvè Ecclesiarum facta connexio: dicta ab uniendo, ex eo quòd plures Ecclesiæ in unum conjunguntur. Unionum autem duæ sunt species: aut enim perpetuæ sunt, aut temporales. Perpetuæ sunt, quæ fiunt, ut sine præfinitione temporis perdurent. Temporales sunt, quæ ad certum tempus, putà ad alicujus vitam instituuntur.

a *Can. bona rei. pen.* 12. *q.* 2. *& c. pen extr. de donat.* b *can. nemo Ecclesiam, de consec. dist.* 1. *c c.* 1. *& seq. extr. de novi oper. nunciat.* d *Ministeriis fortè.* e *c. fin. extr. de cons. Eccl.* f *c.* 2 *ext. de relig. dom.* g *can. Eccl. semel. de cons. dist.* 1. h *can. solennitates.* §. *de Ecclesiarum. & can. Ecclesia vel, de cons. dist.* 1.

a *Can. Ecclesiis semel. ver. nisi. de consecr. dist.* 1. *c. proposuisti. c consuluisti.. & c. fin. extr de consec. Eccles.* b *c.* 1 *. extr. de consec. Eccles. vel alt.* c *c.* 2. *extr. d. tit.* d *c aqua per,* 9. *extr. de consecr. Eccles.* e *can. Ecclesiam in qua & can. seq. de consecr. dist.* 1. f *can. solennitates, de consecr. dist.* 1. g *c.* 1. *& c. de his extr. de Eccl. ædific.*

Causa uniendi sunt, necessitas & utilitas, h. d.

§. 2. Velut ergo ex causâ una Ecclesia, vel Episcopatus in plures dividi permittitur, sic etiam rebus suadentibus plures Ecclesiæ in unam conjungi possunt. Causæ verò unionum sunt, aut *a* urgens necessitas, aut evidens utilitas. Necessitas, veluti cùm duæ Ecclesiæ adeò sunt pauperes *b*, ut impossibile sit earum proventus ad victum duorum Sacerdotum sufficere: aut, si altera hostium *c* immanitate desolata sit. Utilitas *d*, ut cùm locorum opportunitas id exposcit, vel temporis qualitas: putà, quia in loco nunc Christianorum dicatur imminutus numerus: aut, quia ob fructuum tenuitatem non perinde idonei Sacerdotes ad beneficium procurandum inveniantur. His igitur casibus, ne quid detrimenti divinus cultus & animarum cura patiatur, debent plura beneficia vel Ecclesiæ in unum conjungi.

Sicut unire Episcopatus pertinet ad Romanum Pontificem, sic minores Ecclesias ad Episcopum cui subsunt: inferiores verò non possunt unire. h. d.

§. 3. Non tamen omnibus passim quascunque Ecclesias uniendi potestas indistinctè permittitur, sed certis duntaxat servatis regulis. Et quidem *e*, sicut unire Episcopatus, atque potestati alienæ subjicere ad summum Pontificem pertinere noscitur, sic ad Episcopum spectat Ecclesiarum suæ diœcesis unio atque subjectio. Ab Episcopo itaque inferiores uniendi potestatem minimè sibi vendicare poterunt. Ideòque si Prior, vel Abbas monasterium monasterio subjecerit, vel unierit, Episcopi consensu minimè requisito, quod inconsulto Præsule fecerit, non subsistet, nec subjectionem, vel unionem Metropolitani consensus, vel confirmatio sustinebit, cùm in diœcesi sui Suffraganei absque ipsius assensu non debeat aliquid contra constitution. Canonicas attentare.

Episcopus unire potest Ecclesiam alteri, vel loco religioso donare, etiam non vocato Rectore, vel defensoribus, sed propriæ mensæ non potest. h. d.

§. 4. Usque adeò autem Episcopo in propria diœcesi facultas uniendi competit, ut si per eundem consentiente Capitulo, Ecclesia Ecclesiæ, dignitati, vel præbendæ uniatur, aut religioso loco donetur, ex eo quòd Rector ipsius ad hoc vocatus, vel si vacabat, defensor ei super hoc datus non extitit, nequaquam impugnari valeat. Aliud tamen obtinet, si quam is Ecclesiam mensæ suæ, vel Capitulo uniendam duxerit: id enim (etsi Capituli consensus accesserit, & loci consuetudo suffragetur) irritum penitùs erit: cùm unientium utilitas probabilem non rectè factæ unionis suspicionem ingerat.

In unione facienda requiritur consensus non solùm Capituli, sed etiam eorum qui lædi possent. h. d.

§. 5. Nec solùm Capituli unientis Episcopi in unione consensus exigitur, sed etiam illorum, qui ex unione lædi possent. Unde si aut collegiata, aut patronata, alicujus Suffraganei Ecclesia sit unienda, collegii patroni, & Suffraganei assensum intervenire oportebit.

Quis sit Unionis effectus. h. d.

§. 6. Secutâ verò unione Canonicâ, statim is, cujus Ecclesiæ alia per unionem est applicata, eandem in unitam nanciscitur potestatem, & jus, quod in eam olim habebat, cui ab initio præfuit: statimque unitæ Ecclesiæ eadem privilegia competunt, quæ principali Ecclesiæ competere comperiuntur.

Per unionem non præjudicatur juribus Episcopalibus. h. d.

§. 7. Sed quæri poterit *f*, si per Apostolicum Ecclesia in certa diœcesi constituta, putà in Perusina, Ecclesiæ alterius diœcesis, veluti Tiphernatis, unita fuerit, an Ecclesia per unionem alteri connexa, per hoc à jurisdictione Præsulis Perusini censeatur exempta, & Tiphernati subjecta? Et responsum est, à jurisdictione prioris Episcopi unitam Ecclesiam non eximi, cùm Romanus Pontifex in hujusmodi unionibus singulis Episcopis jura sua inviolata servari velit.

Unio dissolvitur temporis lapsu, & causæ cessatione, & ab his qui habent jus uniendi. h. d.

§ 8. Dissolvetur autem unio, si temporalis sit, temporis lapsu: quòd si sit perpetua, cessantibus eisdem causis, ex quibus facta fuerit, ab iis itidem dissolvi poterit. quorum consensu & auctoritate olim fuerit instituta: nihil est enim tam rationi consonum, quàm ut is destruendi habeat potestatem, cui construendi facultas conceditur.

Licèt vacans Ecclesia possit uniri, unio tamen Ecclesiarum vacantium dissolvi non potest, h. d.

§. 9. Illud inter instituendam & dissolvendam unionem interest, quòd licèt etiam vacans Ecclesia alteri possit uniri, si tamen Ecclesias per unionem connexas vacare contigerit, unio interim vacantium Ecclesiarum dissolvi minimè poterit.

TITULUS XX.
DE IMMUNITATE ECCLESIARUM ET SUBJECTIONE.

Immunitas in hoc titulo largè assumitur, & quid sit Immunitas. h. d.

Immunitas est à muneribus indulta exemptio. Sed hoc loco immunitatem largè accipimus, pro quolibet Ecclesiarum favore, indulgentia, rigoris remissione, & privilegio.

Triplex est species immunitatis Ecclesiarum, localis, personalis & realis: & quòd immunitas localis est, per quam profana in Ecclesiis, & non consecratis, vel oratoriis exerceri prohibentur. h. d.

§. 2. Est autem Ecclesiarum immunitas triplex: localis personalis, & realis. Localis immunitas est, quæ sacris ipsis domibus, aut aliquibus sacrarum ædium intuitu conceditur. Cùm enim Ecclesia *a* secundùm Evangelicam veritatem domus esse debeat orationis, meritò à profanis usibus esse convenit alienam.

Processus facti, & sententiæ lata in Ecclesiis, vel cœmeteriis sunt nulli. h. d.

§. 3. Seculares *b* igitur Judices causas, præcipuè ubi de sanguinis agitur effusione, & de pœna corporali tractatur, in Ecclesiis vel earum cœmeteriis agere sub anathematis interminatione prohibentur. Absurdum est enim ibi judicium sanguinis exerceri, ubi est tutela constituti refugii. Processus quoque *c*, quos ibi legitimâ contemptâ prohibitione, & spretâ ultione divinâ, faciendos duxerint, ac specialiter prolatæ sententiæ, omni firmitatis robore carebunt.

Consilia publica, nundinæ & negotia secularia non debent tractari in Ecclesiis. h. d.

§. 4. Publicæ quoque *d* quarumlibet societatum, & universitatum conciones, & consilia, nundinarum, aliorumq; secularium tractationes negotiorum, confabulationes, & profana colloquia ab his penitùs amoveri debent.

Convivia non debent fieri in Ecclesiis, nisi ex necessitate: & quod dicitur de Ecclesiis, intelligitur etiam de non consecratis & oratoriis. h. d.

§. 5. Sed *e* & convivia, & hospitia, licèt illa despicere non oporteat, in sacris domibus celebrari, vel exerceri à Laicis non poterunt, nec etiam à Clericis. nisi fortè transeuntes ob hospitiorum necessitatem illic reficiantur: quod & in oratoriis observari convenit, ut nomini opera jugiter impensa concordet: & ne, ubi peccatorum est venia postulanda, ibi peccandi detur occasio. Idem

a *Can. exposuisti. §. si evidens. ext. de præb.* b *c. eam te. ext. de ætat. & qualit. in fin. & can. unic.* 10. *q.* 3. c *can. postquam hostilis.* 16. *q.* 1. d *can. & temporis.* 16. *q.* 1. e *c. sicut unire. ext. de excess. prælat.* f *can.* 2. *ext. de relig. dom.*

a *C. cùm Ecclesia. ext. eod. tit.* b *c. cùm Ecclesia. §. seculares. extr. eod.* c *c.* 2. *§. fin. eod. tit. in* 6. d *c.* 2. *§. cessent. eod. tit. in* 6. e *c. non oportet. & can. seq.* 42. *dist.*

statui-

statuitur & de Ecclesia, in qua divina mysteria celebrantur, licèt adhuc consecrata non fuerit, quia cùm obsequiis divinis sit dedicata, nullius temerariis ausibus est profananda.

Qui invitum abstrahit à sacris locis, excommunicatur, & quasi sacrilegus punitur. h. d.

§. 6. Sacrorum *a* locorum intuitu illis conceditur immunitas, qui ad ipsam Ecclesiam confugiunt: nam si eos qui ad statuam Principis se proripiunt, ab omni violentia leges seculares vindicant, quantò magis convenit ad templum Domini confugientes, loci sancti reverentiâ, & auctoritate defendi? Quicunque igitur inde hominem reluctantem reclamantemque violenter abstraxerit, tam aliis pœnis pro sacrilegio, quod admisit, quam Ecclesiasticæ subjacebit excommunicationi.

Non potest quis invitus abstrahi à domo Episcopi, vel ab Ecclesiæ circuitu, intra triginta passus. h. d.

§. 7. Nec *b* ab atriis tantùm Ecclesiæ quenqoam invitum abstrahere non licebit, verum etiam nec à domo Episcopi, & ab Ecclesiæ circuitu intra triginta passus ab ostio: quod spatium Ecclesiæ reverentiâ defendi sacri Canones voluerunt.

Liber homo non debet ab Ecclesia violenter abstrahi, nisi impetratâ vitâ, & membrorum incolumitate. h. d.

§. 8. Hæc taman securitas non omnibus æquè & indistinctè solet indulgeri, sed status habetur ratio & causarum, ex quibus quis fugiendum ad Ecclesiam duxerit. Si liber *c* igitur quis sit, quantumvis gravia perpetraverit, non est violenter ab Ecclesia extrahendus, nec inde ad mortem damnari debet, sed Ecclesiarum Rectores vitam & membra debent fugientibus obtinere: aliis tamen pœnis de eo, quod iniquè egerint, puniendi erunt.

Publici latrones, & qui in sacris locis immunitatis spe delinquunt, privilegiis sacrorum locorum non gaudent. h. d.

§. 9. Hoc autem *d* de publicis latronibus, vel nocturnis agrorum populatoribus, viatumque obsessoribus intelligi non oportet. Hi enim secundùm Canonicas sanctiones nullâ impunitate præstitâ violenter, & egressionis adhibitis insidiis, ab Ecclesia extrahi poterunt. Idem & de his statuendum erit, qui impunitatem suorum excessuum obtinere sperantes, homicidia, & mutilationes membrorum in ipsis Ecclesiis, vel ipsarum cœmeteriis committere non verentur quæ nisi per Ecclesiam crederent se defendi, nullo pacto commissuri fuerant: tales enim, cùm in eo, in quo quis deliquit, puniri debeat, & frustrà legis invocet auxilium, qui in ipsam legem committit, immunitatis privilegio, quo se fecerunt indignos, minimè gaudebunt.

Dominus præstito juramento de impunitate, potest servum suum etiam invitum ab Ecclesia abducere. h. d.

§. 10. Quòd si servus fuer*e*, qui ad Ecclesiam confugerit, postquam de impunitate Dominus Clericis juramentum præstiterit, ad servitium domini sui redire compelletur: alioqui si redire nolit, à domino occupari poterit: famuli enim, qui dominos metuunt, si ad Ecclesiæ septa confugerint, intercessionem debent quærere, non latebras: nec quenquam religionis reverentia proprio jure fraudari convenit.

Clerici & Monachi deservientes Ecclesiæ, sunt exempti à muneribus personalibus. h. d.

§. 11. Personalis *f* immunitas est, quæ personis Ecclesiasticis indulgetur. Cùm enim in Clericorum ministerio constituti, non nisi altari & sacrificiis deservire debeant, rectissimè constitutum est, ut Deo dicati ab omnibus personalibus muneribus reddantur immunes. Personalia autem munera sunt, quæ cum corporis labore, & animi solicitudine, ac vigilantiâ principaliter sustinentur. Generaliter igitur Episcopi, Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, Monachi, immunitate omnis tutelæ & curæ ipso jure gaudebunt.

Miserabilium personarum tutelam debent Clerici suscipere. hoc dicit.

§. 12. Viduarum *a* autem & orphanorum curam suscipere non solùm non prohibentur Clerici, sed etiam jubentur, cùm ipsis cupiditatis negotia, non pietatis interdicantur.

Ad murorum custodiam etiam Clerici tenentur, tempore necessitatis. h. d.

§. 13. Excipitur *b* etiam ab his muneribus murorum custodia: à qua si magna immineat necessitas, neminem excusari constitutum est, ut cunctis vigilantibus meliùs valeat civitas custodiri.

Personæ Ecclesiasticæ non possunt à secularibus potestatibus collectari. h. d.

§. 14. Realis immunitas est, per quam res Ecclesiasticæ à censu, vel collectis potestatum secularium liberæ redduntur. Siquidem *c* tam profanis legibus, quàm sacris Canonibus sub excommunicationis & interdicti pœna constitutum est, ne quis eorum qui jurisdictionem temporalem obtinent, possit tributa, collectas, seu quascunque exactiones, sub quovis titulo, vel colore, imponere Ecclesiis, vel personis Ecclesiasticis, pro domibus, prædiis, vel quibuscunque possessionibus legitimè acquisitis, etiamsi ipsæ Ecclesiæ, vel personæ, vel res sint intra illorum territorium constitutæ.

Ob magnam necessitatem, vel utilitatem, consulto Pontifice, possunt Clerici, sine tamen coactione, Laicis subvenire. h. d.

§. 15. Si tanta *d* tamen sit in Republica necessitas, aut utilitas, ut Episcopus cum Clero suo Laicorum, non suppetentibus facultatibus, communes utilitates per subsidia Ecclesiastica sublevendas ducant, Romano priùs consulto Pontifice, omni penitùs cessante coactione, poterunt aliquid in commune conferre, & Laici humiliter ac devotè cum gratiarum actione suscipere.

Ecclesiæ Episcopo omnimodam subjectionem debent. hoc dicit.

§. 16. Quemadmodum autem sacrosanctis domibus secularium potestatem intuitu omnimoda debetur immunitas, tam locorum ratione, quàm personarum & rerum: sic eisdem rationibus ab illis proprio Episcopo omnimoda subjectio debetur *e*. Nam quantum ad ipsa loca pertinet (ut paulò antè diximus) nemo Ecclesiam in diœcesi ædificare poterit, aut consecrare, præter sui Præsulis conscientiam. Quoad personas Ecclesiasticas, ipsi debetur Canonica obedientia *f*, subjectio, reverentia: ad eundem spectat institutio, destitutio, correctio, reformatio, causarum omnium ad forum Ecclesiasticum de jure spectantium jurisdictio, Ecclesiasticarum censurarum promulgatio, Sacramentorum exhibitio. Si res Ecclesiasticas spectes, ipsi census debetur, ipsi cathedraticum, sive synodaricum, ipsi procuratio annua, ipsi mortuariorum & decimarum quarta.

Ad Episcopum quædam pertinent jure ordinationis, quædam lege jurisdictionis, quædam lege diœcesanâ. h. d.

§. 17. Sed hæc omnis pastoralis potestas in tria principalia membra contrahitur: quædam enim ad Episcopum spectant jure ordinis, ut Clericorum ordinatio, virginum benedictio, altarium & Ecclesiæ consecratio: quædam lege jurisdictionis, ut corrigendi, conferendi, excommunicandi, & instituendi potestas: quædam lege diœcesanâ, ut jus censûs & cathedraticum exigendi, decimam percipiendi, jus hospitii indicendi, & his si-

a *Can. diffinivit.* 17. *q.* 4. b *Can. id constituimus.* 17. *q.* 4 c *c. inter alia* §. *si libert. extr. eod.* d *c. inter alia.* §. *super hoc extr. eod.* e *c. inter. alia.* §. *fin. extr. eod.* f *c. non minus. extr. eod. tit. can. Clericis. eod. tit. in* 6, *&* §. *realis.*

a *Dist.* 87. *in sum. & dist.* 88. *in summ.* b *c.* 2. *extr. eod. tit.* c *cap.* 1. §. *volentes. eod. tit. in* 6. *&* §. *personalis. d. tit.* d *c. adversus.* §. *verùm extr. eod tit.* e *c. de Xenodochiis. extr. de relig. domib.* f *c. conquerente.* §. *nos, extr. de offic.*

nulla. Sed cùm tam de locali, quàm de personali subjectione, deque his, quæ ad Episcopos tam jure ordinis, quàm lege jurisdictionis pertinent, suprà locis congruis locuti fuerimus: transeamus nunc ad eam subjectionem, quæ cognoscitur ex solutione censûs, & rerum quæ lege diœcesanâ ad ordinarium pertinent.

TITULUS XXI.
DE CENSIBUS, EXACTIONIBUS, ET PROCURATIONIBUS.

Census generaliter sumptus continet omnem pensionem, specialiter verò tantùm cathedraticum. h. d.

CEnsûs appellatio generalis est, sumiturque pro omni pensione, quæ Prælatis de Ecclesiasticis proventibus singulis annis in signum subjectionis vel alterius juris penditur. Speciali tamen nomine census, qui Episcopo ab Ecclesiis in argumentum subjectionis tribuitur, *Cathedraticum* appellatur: eò quòd ob honorem cathedræ persolvatur.

Quibus temporibus, & quibus causis potest census constitui in Ecclesiis. h. d.

§. 2 Constituitur autem census, aut fundationis tempore, aut consecrationis, aut donationis, aut tempore immunitatis indultæ. Fundationis aut consecrationis tempore census imponitur, quia veluti præter ordinarii consensum, nec fundari, nec dedicari potest Ecclesia: ita eodem tempore certum censum Episcopis in subjectionis signum constituere poterit. Sed nec illud insolitum, aut novum haberi debet, ut cùm Episcopi Ecclesias piis locis ritè concesserint, aut exemptas fecerint, aliquid sibi in eis pensionis nomine reservent. Sedes quoque Apostolica cùm libertatis privilegium vel etiam quibusdam Ecclesiis protectionis indulget præsidium, censum gratis oblatum suscipit, & in literis Apostolicis, ad futurorum Pontifex memoriam quantitas censûs exprimitur. Sed *a* & patrono fundationis tempore poterit Episcopus moderatos sumptus constituere.

Simplices Sacerdotes non possunt proprias Ecclesias facere censuales: & qui de facto id fecerit, ab Ecclesia removebitur. h. d.

§. 3. Simplices autem Sacerdotes, vel Clerici non possunt Ecclesias, quibus præsunt, propriâ auctoritate, præsertim post eorum decessum, censuales efficere. Ideoque *b* qui ab eisdem quâdam collusione pensionem annuam de Ecclesiis receperint, illis defunctis super pensionis receptione audiendi non erunt, si Romani Pontificis, aut alterius, qui de jure id facere potuerit, auctoritatem super hoc non intervenisse constiterit. Quin potiùs si qui per collusionem *c* talia facere comperti fuerint, ab ipsis Ecclesiis removendi erunt.

Episcopus non potest novum censum imponere, vel veterem augere, præter cathedraticum. h. d.

§. 4. Sed *d* nec Episcopus ipse, aut quilibet alius Ecclesiis novos census imponere, aut veterem augere, aut partem proventuum suis usibus vendicare poterit: idque adeò obtinet, ut etiam si juramentum *e* de novo censu persolvendo quis susceperit, non propterea solvere, sed absolvi ab illicito jurejurando debeat. Nec quicquam profuerit, quòd Episcopus, vel quilibet de novo *f* illas de manibus Laicorum eripuerit: nam nec eo casu præter cathedraticum, & quæ cæteris imponuntur, aliquid exigi poterit.

Ex causa & non in propriam utilitatem potest Episcopus novum censum constituere, vel augere veterem, accedente consensu Capituli. h. d.

§. 5. Quòd autem diximus, Episcopum nec novum posse censum imponere, nec augere veterem, ita intelligi oportet, si in propriam velit utilitatem convertere. Cæterùm si non in suum, sed in alterius sibi subjectæ Ecclesiæ commodum, ex justa causa, vel novum censum constituere, vel veterem augere, vel etiam minuere velit, Capituli accedente consensu, id sibi minimè interdicitur.

Provincia & Ecclesiæ de novo conversæ in persolvendis censibus servabunt consuetudinem vicinarum. h. d.

§. 6. Sed quis erit modus obsequiorum Metropolitano exhibendorum, si qua de novo *a* conversa provincia, ad alicujus Ecclesiæ jurisdictionem accesserit?. Et ex facto responsum est, id observari debere, quod in vicinis provinciis observatum reperitur.

Episcopis visitantibus debetur procuratio. h. d.

§. 7. Ulteriùs Prælatis diœcesim visitantibus *b*, etiam procuratio debetur. Est autem Procuratio necessariorum sumptuum exhibitio. Nam cùm Apostolico testimonio suffragante congruum sit, ut à quibus spiritualia recipimus, eisdem etiam temporalia nostra communicemus: rectissimè constitutum est, ut cùm Prælati diœcesim peragrando divina nobis exhibent, illis etiam à nobis temporalia exhibeantur.

Episcopus remittens Ecclesiæ servitia, non censetur remittere procurationem, sed illam dare detrectantes potest excommunicare, & procurationi non præscribitur. h. d.

§. 8. Et adeò visitationi annexa est procuratio, ut si Episcopus *c* alicui Ecclesiæ omnia servitia remiserit, eidem visitanti nihilominus moderata debeatur procuratio: quam si visitari exhibere negaverint *d*, si quam in contumaces ritè tulerit sententiam, erit inviolabiliter observanda, cùm nec ullam adversùs procurationem, quæ ratione visitationis competit, præscriptionem currere dignoscatur. *e*

Qui visitare possint, & quòd Archiepiscopus potest visitare provinciam, etiam cùm Suffraganei non sint negligentes. h. d.

§. 9. Visitandi *f* verò solicitudo non modò incumbit Episcopis, verùm etiam Archiepiscopis, Patriarchis, sedis Apostolicæ Legatis, Nunciis, Archidiaconis, & Decanis: qui quidem ne non tam divina, quàm propria quæsivisse videri possint, cautè prospicient, ut ea, quæ tam generali *g*, quam Lateranensi Concilio *h* continentur, & quæ Innocentianâ *i* constitutione, atque aliis Canonibus salubriter constituta comperiuntur, inviolabiliter observent. Quòd autem diximus, Archiepiscopis visitare licere provinciam, ac procurationes à locis recipere visitatis, tunc etiam sibi locum vendicat, cùm ejus Suffraganei argui negligentiæ nomine non possunt: nec enim propterea minùs suam liberè visitare provinciam poterunt.

Ob oratorium non est exigenda procuratio, & ob urgentem necessitatem potest Episcopus exigere charitativum subsidium. h. d.

§. 10. Postremò *k* admonendi sumus, propter privatum oratorium, in quo quis interdum celebrat, procurationes, quæ visitationis ratione debentur, à quoquam exigi vel extorqueri non posse: sed nec aliis exactionibus subditos suos Episcopi gravare debent *l*, nisi quandoque eisdem multæ superveniant necessitates: quibus casibus si manifesta ac probabilis causa extiterit, cum charitate moderatum ab eis postulare subsidium sustinendi erunt.

a *C. prætereà. in fin. extr. de jur. patron.* b *Canon. prætereà. extr. eod. tit.* c *c. cùm Clerici. extr. eod. tit.* d *c. prohibemus. extr. eod. tit.* e *c. significavit. de tit.* f *canon. Ecclesiis. extravagant. eod. tit.*

a *C. super eo. extr. eod. tit.* b *Extr. conf. vas. eod. tit. & can. cùm Apostolus. extravag. eod. tit. & per totum titul. & in 6.* c *cap. cùm venerabilis. extr. eod.* d *c. cùm nuper. eod. tit. extrà.* e *c. accedentes. ext. de præscript.* f *can. felicis. eod. tit. in 6. & Clem. 1. d. tit. & can. sopitæ. & can. cum instantia. extr. eod. tit.* g *can. 2. eod. tit in 6.* h *c. cùm Apostolis. extr. eod.* i *c. 1. eod. tit in 6.* k *c. fin. extr. eod. tit.* l *c. cùm Apostolus §. prohibemus. extr. eod. tit.*

TITU-

TITULUS XXII.
DE CAPELLIS MONACHORUM.

Omnes Ecclesiæ posita in diœcesi subsunt Episcopo, etiam monasteria, & Monachorum capellæ, nisi defendantur privilegio, vel præscriptione. h. d.

USque adeò autem omnes basilicæ *a* per diversa loca constructæ in Episcopi, in cujus territorio positæ sunt, potestate consistunt, ut si Ecclesia *b*, ubi Monachi habitant, populi curam habeat, cùm per Monachum plebs regi non debeat, Capellanus ad consilium Monachorum ab Episcopo sit instituendus: ita ut consuetudine, aut quovis statuto contrario non obstante, ex solius Episcopi arbitrio tam ordinatio ejus, quàm depositio, & totius vitæ pendeat conversatio. Nec id mirum videri debet, cùm *c* monasteria ipsa & Monachorum disciplina, si nec privilegio, nec legitimâ præscriptione doceantur exempta, ad eum pertineant Episcopum, in cujus sunt territorio constituta.

TITULUS XXIII.
DE RELIGIOSIS DOMIBUS.

Xenodochia, Orphanotrophia, & loca similia Episcopis subsunt, qui providere debent, ne illorum res dissipentur. h. d.

XEnodochia quoque, Orphanotrophia, Prephotrophia, Nosocomia, Gerontocomia aliaque similia loca, ad Episcoporum *d*, in quorum sunt diœcesi, solicitudinem pertinent. per eosdemque ad eas utilitates, quibus constituta sunt, ordinanda ac dirigenda erunt: nec postquam hujusmodi loca ad hospitalitatis usum *e*, & pauperum provisionem, Pontificis ordinatione deputata fuerint, ad profanos usus converti poterunt: cùm ea, quæ ad certum usum largitione fidelium sunt destinata, ad alium salvâ sedis Apostolicæ auctoritate, converti non valeant.

Ordinarii loca pia & religiosa possunt reformare auctoritate Apostolicâ, si opus sit reformatione. h. d.

§. 2. Quinimò *f* si talium locorum Rectores exempti sint, si tamen illorum curâ postpositâ, bona & jura ipsorum ab usurpatorum manibus vendicare negligant, aut quoquo modo res illorum collabi sinant, poterunt ordinarii auctoritate Apostolicâ sibi ex Viennensi Concilio præstitâ, loca ipsa salubriter reformare, & occupata, alienata, deperdita, ut in statum pristinum redigantur, procurare: contradictoresque quoscunque per censuram Ecclesiasticam & aliis juris remediis compescere, licèt nullum per hoc exemptionibus, seu privilegiis, quoad alia, præjudicium generari debeat.

Xenodochia, & loca similia non possunt in beneficium conferri, nisi certis casibus. h. d.

§. 3. Eodem cavetur Concilio *g*, ut nullus ex hujusmodi locis secularibus Clericis in beneficium conferatur, etiamsi consuetudine id fuerit aliàs observatum, nisi in illorum fundatione aliter constiturum fuerit. sive per electionem sit de Rectore hujusmodi locis providendum: sed quòd eorum gubernatio viris providis, ac boni testimonii committatur, quos bona prædicta in alios usus convertere, præsumptio verisimilis non existat.

Administratores hospitalium æquiparantur tutoribus h. d.

§. 4. Ut autem *h* hi demandatæ sibi curæ diligentiùs insistant, instar tutorum & curatorum debent juramentum præstare, ac de bonis inventaria conficere: & ordinariis, seu aliis, quibus loca hujusmodi subsunt, vel deputandis ab eis, singulis annis de administratione sua rationem reddere: quòd si secus à quoquam fuerit attentatum, provisio, seu ordinatio minimè valebit.

Supradicta non habent locum in hospitalibus militarium ordinum, aut religiosorum. h. d.

§. 5. Prædicta *a* verò ad hospitalia militarium ordinum, vel aliorum religiosorum minimè extenduntur. Hi enim suorum ordinum institutiones & consuetudines observare cogendi erunt.

Hospitalibus circa sacramentorum exhibitionem servanda est antiqua consuetudo. h. d.

§. 6 Sed *b* & si qua sint hospitalia, altaria & cœmeterium ab antiquo habentia, & Presbyteros celebrantes & Sacramenta Ecclesiastica pauperibus ministrantes, quoad exercenda & administranda spiritualia prædicta. antiquam consuetudinem Viennense Concil. observari voluit.

TITULUS XXIV.
DE SEPULTURIS.

Cur in Ecclesiis & locis sacris sepultura constituantur.

TRactemus nunc de Sepulturis, quæ quidem per fideles, nonnisi in sacris & religiosis locis, ideò constituuntur, quòd minùs ibi spiritibus vexantur immundis, & quòd Sanctorum illorum commendantur patrociniis, quorum nomini Ecclesia, in qua corpora conquiescunt, est consecrata. Accedit *c*, quòd defunctorum proximi ad sacra loca venientes, sepulturamq; conspicientes, suorum recordantur, & pro eis pias preces fundunt. Unde *d* mortuorum sepultura, & cœmeteria apud illas ecclesias, & monasteria ex antiquo disposita esse comperiuntur, in quibus religiosorum conventus sunt constituti, ubi orationes, & Missarum solennia, tam pro vivis quàm pro defunctis, frequentiùs celebrantur.

Unusquisque habet liberam facultatem sepulturam eligendi, & si quis non eligat, in parochiali Ecclesia, aut majorum sepulchris est sepeliendus. h. d.

§. 2. Regulariter igitur in parochiali Ecclesia, aut ibi quis sepeliendus erit, ubi majorum *e* suorum sepulchra constituta reperiuntur: nulli *f* tamen propterea propriam, si contemptus absit, negatur eligere sepulturam: quod usque adeò obtinet *g*, ut antiquâ dimissâ, novam possit quis etiam in loco minùs religioso sibi deligere: nec propterea poterit hodie electio talis impugnari, licèt antiqua jura super hoc diversa esse videantur.

Uxor non tenetur sequi sepulturam viri, si velit aliam eligere. h. d.

§. 3. Nec *h* ulla super hoc inter virum & mulierem facienda est distinctio, quasi uxor capitis sui sequi judicium & sepulturam sit compellenda: sed utrique æqualis erit eligendi facultas. cùm hujusmodi electio ad eum statum pertineat, quo mulier à lege viri solvitur.

Si uxor sepulturam non eligat, tenetur sequi sepulturam ultimi viri, si plures habuerit. h. d.

§. 4. Si tamen ipsa sibi sepulturam non eligat, & plures forrè viros habuerit *i*, cum viro ultimo, cujus domicilium retinet, tumulanda erit.

Filius familiàs licèt non possit aliquid relinquere pro anima, si caret castrensi peculio, vel quasi, tamen potest sibi eligere sepulturam, nisi sit impubes: quo casu poterit pater sepelire illum, ubi vo uerit, nisi sit consuetudo in contrarium. h. d.

§. 5. De filiofamiliàs, an sibi sepulturam eligere valeat, dubitari poterit, & multùm interest, an ejus ætas intra pubertatis annos contineatur, an verò pubertatem excesserit: primo enim casu sepulturam eligere non poterit: permittendum *k* tamen erit patri, si id loci con-

a *Can. omnes basilicæ.* 16. *q.* 7. b *c.* 1. *extr. eod. tit.* & *c.* 1. *eod. tit. in* 6. c *c. pen. extr. de relig. domib.* & *c.* 2. *extr. eod. tit.* d *c. de Xenodochiis. extr. eod. tit.* e *c.* 2. *ad hac. extr. eod.* f *Cl.* 2. *in princ. eod. tit.* g *Cl.* 2. §. *ut autem. eod. tit.* h *d. Cl.* 2. §. 1. *vers. illi etiam. eod. tit.*

a *Clem.* 2. §. *permissa eod. tit.* b *Cl.* 2. §. *fin. eod. tit.* c *c. cùm gravia.* 13. *q.* 2. d *c. fraternitatem. in princ. extr. eod. tit.* e *can.* 1. & *c. fraternitatem. extr. cod. tit.* f *c. in nostra. extr. eod. tit.* g *c.* 2. §. 1. *eod. tit. in* 6. h *c. de uxore verò, extr. eod. tit.* i *c. is qui.* §. 1. *eod. tit. in* 6. k *c. de uxore.* § *fin. extr. eod. tit.*

suetudo patiatur, ubicunq; voluerit, illum sepelire: quòd si consuetudo id non habeat *a*, cum suis majoribus, vel in parochiali Ecclesia tumulandus erit. Secundo verò casu, cum pubertatem attigit, liberè absque patris assensu sibi sepulturam eligere poterit, quanquam pro anima sua præter patris assensum aliquid judicare non possit, nisi *b* castrense, vel quasi castrense peculium habuerit.

Religiosi non possunt sibi sepulturam eligere. h. d.

§. 6. Impuberi similes religiosi habentur: hi enim, cùm propriæ voluntatis libertatem *c* non habeant, eligere sibi sepulturam nequeunt, sed apud propria monasteria tumulandi sunt: nisi adeò fortè sint remoti, quòd ad ea, cùm moriuntur, commodè exportari nequeant.

Non potest quis etiam jurejurando à seipso abdicare liberam eligendæ sepulturæ potestatem. h. d.

§. 7. Aliàs autem sepultura usque adeò libera esse debet electio, ut Bonifacianâ *d* constitutione cautum sit, ne qui ad vovendum, jurandum, vel fide interpositâ vel aliàs promittendum aliquos inducant, ut apud eorum Ecclesias sepulturam eligant, vel jam electam ulteriùs non immutent, & secùs factum omnino infringit.

Mortuus ruri, qui sepulturam non elegit, si sine periculo possit exportari, vel in parochiali Ecclesia, vel in majorum sepulturâ debet sepeliri. h. d.

§. 8. Illud *e* tamen in dubium venire potest, si quem, dum animi, vel agri colendi causâ rusticatur, ruri inopino forsitan interitu, nec electâ sepulturâ contingat occumbere, an in Ecclesia ruri constituta, an potius in alia sepeliri debeat? & responsum est, si absque periculo defunctus inde valeat exportari, non in Ecclesia ruri posita, sed in sua parochiali, vel in qua majorum ipsius ab antiquo sepultura extitit, sepeliendum fore.

Quibus non communicamus vivis, nec mortuis communicamus. h. d.

§. 9. Non tamen omnes, qui fato functi fuerint, Ecclesiasticæ tradendi sunt sepulturæ: quibus *f* enim non communicamus vivis, nec defunctis communicare debemus. Unde carebunt Ecclesiasticâ sepulturâ, qui priùs erant ab Ecclesiastica unitate præcisi: Igitur nec Paganus, nec Judæus, nec hæreticus, nec qui usuras exercuit, nec qui sibi mortem consciverunt, aut qui personis Ecclesiasticis violentas manus injecerunt, nec homicidæ, nec incendiarii, aut Ecclesiarum violatores, nec incestuosi, nec blasphemi, nec ullus, qui pro manifestis condemnatus est excessibus Ecclesiasticæ sepulturæ tradi poterit.

Tumulati contra canones, sunt exhumandi, si illorum corpora possunt discerni à corporibus fidelium. h. d.

§. 10. Et si contigerit aliquando horum corpora in cœmeterio Ecclesiastico tumulari *g*, si ab aliorum corporibus discerni poterunt, exhumari debent, & ab Ecclesiastica sepultura procul jactari. Quòd si discerni non poterunt, cum excommunicatorum ossibus corpora fidelium extumulanda non erunt, cùm licèt non obsit justis sepultura nulla, vel vilis, celebris tamen vel speciosa non prosit improbis.

Qui contemptis clavibus non humandos in locis sacris humaverit, excommunicationem incurrit, à qua non est absolvendus antequam arbitrio Episcopi satisfecerit. h. d.

§. 11. Si quis autem *h* contemptis Ecclesiæ clavibus hujusmodi personas, aut interdicti tempore quoslibet, in Ecclesiis vel cœmeteriis sepelire ausus fuerit, ipso facto, excommunicationis sententiam incurrit: à qua, nisi priùs ad arbitrium diœcesani Episcopi eis, quibus injuria irrogata fuerit, satisfactionem competentem exhibuerit, absolvi non poterit, nec ullum circa præmissa contrà facientibus privilegium suffragabitur.

Reconciliati, licèt alioqui Ecclesiastica sepultura non essent tradendi, post reconciliationem tradi poterunt. h. d.

§. 12. Sed hæc de illis intelligenda sunt, qui impœnitentes decesserint, nec in articulo saltem mortis Ecclesiæ reconciliati fuerint. Nam *a* si, dum forsitan in extremis agerent, legitimè absoluti fuerint, Cœmeterium his & alia Ecclesiastica suffragia denegari non debent: hæredes tamen & propinqui, ad quos ipsorum bona pervenerint, ut pro eisdem satisfaciant, si casus exigat, Ecclesiasticâ sunt censurâ compellendi.

Cadavera punitorum pœnitentium sunt tradenda sepulturæ Ecclesiasticæ. h. d.

§. 13. Ex his apparet, eorum cadavera, qui post confessionem Deo peractam, pro sceleribus suis in patibulis suspenduntur *b*, ad Ecclesiam esse deferenda, & oblationes pro eis offerendas. Cùm enim pro peccatis suis pœnam extremam solverint, & dignè pœnituerint, non judicat Deus bis idipsum.

Deprehensi in scelere & vulnerati, si confessi ex vulneribus mortui fuerint, item improviso casu oppressi, non privantur Ecclesiasticâ sepulturâ. h. d.

§. 14. Quin etiam *c* si, dum in scelere comprehenduntur, vulnerati fuerint, & Sacerdoti postmodùm confessi, ex vulneribus acceptis decesserint, communio eis minimè denegabitur: quanquam si, dum seipsos defendunt, interfecti fuerint, aliud sit statuendum. Is autem, quem casus improvisus opprimit *d*, si nihil aliud obsistat, Ecclesiasticâ sepulturâ non arcebitur.

Pro sepultura non possunt Clerici aliquid exigere: nec consuetudo in contrarium valet, possunt tamen sponte oblatum accipere, h. d.

§. 15. Illud etiam atque etiam admonendi sumus, sacris Canonibus penitùs interdici *e*, ne quis terram pro sepulchro vendere, aut pro hominibus sepeliendis quoquo modo munera *f* exigere audeat, nisi fortè sepeliendus Ecclesiæ in cujus atrio *g* sepelitur, aliquid vivens tradi jusserit. aut post mortem ipsius parentes, proximi, vel hæredes pro luminaribus, vel eleemosyna aliquid ultrò dare voluerint: quo casu spontè oblatum licitè recipi poterit: peti *h*, verò, vel aliquid exigi, est omninò vetitum, ne aut venalis dicatur Ecclesia, aut Clerici hominum interitu gaudere videantur, si ex illorum cadaveribus studeant habere compendium, nec obtentu cujusquam consuetudinis, nisi pia & laudabilis fuerit, reatum suum quis excusare poterit.

TITULUS XXV.
DE CANONICA PORTIONE.

Quid sit Canonica portio, & quòd est duplex, parochialis & Episcopalis, & quòd parochialis debetur curato de relictis factis Ecclesiæ, in qua quis posthabitâ propriâ Ecclesiâ elegit sepeliri. h. d.

CAnonica portio est, quæ de relictis & proventibus Ecclesiis obvenientibus detrahitur, & prælatis debetur. Est autem duplex, Parochialis & Episcopalis. Parochialis est, quæ Parochiali Ecclesiæ, vel ipsius Curato, & rectori debetur. Sciendum est enim, si quis in alia Ecclesia, quàm in ea, in qua divina audit officia, & Ecclesiastica sacramenta percipit, sepulturam sibi elegerit (quod quibus casibus fieri possit, proximè exposuimus,) ne parochialium Ecclesiarum Rectores, quibus cura incumbit animarum, debitis fraudentur subsidiis, constitutum esse *i*, ut Curatus de his rebus, quas defunctus pro anima sua in ultima dispositione reliquit Ecclesiæ, in qua sepeliri elegit, quartam

a *C. pen. eod. tit. in 6.* b *d. c. pen. in fin. in 6.* c *c. fin. eod. tit. in 6.* d *c. 1. in princ. eod. tit. in 6.* e *c. is qui in princ. eod. tit. in 6.* f *c. sacris. in princ. extr. eod. tit.* g *c. sacris. §. extr. eod. tit.* h *Clem. 2. eod. tit.*

a *c. fin. extr. eod. tit.* b *can. quæsitum est. 13. q. 2.* c *can. fures. Clem. pen. 13. q. 2.* d *c. ex parte parentum. extr. eod. tit.* e *c. pen. extr. eod.* f *can. quæsta est, §. unde. 13. q. 2.* g *can. præcipiendum. d. 13. q. 2.* h *d. can. quæsta. §. peti.* i *c. cùm super. & c. seq. extr. de sepult.*

partem

partem percipiat, aut aliam, quam legitima consuetudo præfixerit.

De his, quæ quis vivens & sanus contulit alicui Ecclesiæ, Curato non debetur Canonica portio: secùs si infirmus, & ex eadem infirmitate decedens, h. d.

§. 2. Sed etsi nihil quidem testamento quis reliquerit, sed in ægritudine *a* constitutus cum bonis suis ad loca religiosa se transtulerit, Ecclesiæ parochiali Canonica portio debetur, si modò ille de eadem ægritudine decesserit. Quòd si sanus ad ea loca se transtulerit, de his quæ locis ipsis contulit, cogi non poterit aliquid Ecclesiæ, à qua discessit, impertiri: quia liberum est eis tunc bona sua non solùm religiosis, sed etiam quibuslibet privatis conferre.

Canonica portio solvitur Ecclesiæ, in qua quis divina percipit: & si duo quis habeat domicilia, dividetur inter Ecclesias duorum domiciliorum. h. d.

§. 3. Dubitari tamen potest, si cujus *b* majores antiquitùs in aliqua Ecclesia sepeliri consueverant, eâ dimissâ alibi sepulturam elegerit, num dimissæ Canonica portio debeatur, an parochiali? Et statutum est, illi persolvendam, in qua quis audire divina, vel sacramenta recipere debet. Quòd si is, qui duo habet domicilia, seque in utroque collocat æqualiter, in loco tertio sepulchrum eligat, domiciliorum Ecclesiæ inter se Canonicam portionem divident.

Ponit, de quibus rebus parochialis non detrahatur. h. d.

§. 4. Sunt *c* tamen quædam relicta, ex quibus Canonica portio detrahi non debet, utputà si quid pro fabrica, pro luminariis, pro anniversario, pro equis *d*, vel armis contra infideles exercendis, vel aliàs ad perpetuum cultum divinum, vel particulari personæ legatur: de quibus omnibus, nisi eâ machinatione facta fuerint, ut parochialis Ecclesia fraudetur, hujusmodi portio detrahenda non erit.

Minores, & Prædicatores indistinctè de omnibus obventionibus parochialem portionem solvere tenentur.

§. 5. Sed istud *e* quidem ita demùm obtinet, si neque in Minorum, neque Prædicatorum quis Ecclesiis sepulturam sibi elegerit: hoc enim casu dictorum ordinum fratres de omnibus obventionibus, tam funeralibus, quàm quibuscunque, & quomodocunque relictis, distinctè vel indistinctè, ad quoscunque certos, vel determinatos usus, etiam de quibus Canonica portio dari, sive exigi non consuevit, vel de jure non debet, nec non de datis, vel qualitercunque donatis in morte, seu mortis articulo, infirmitate donantis, vel dantis, de qua decesserit, quomodocunque, directè vel indirectè, quartam partem parochialibus Sacerdotibus, & Ecclesiarum Rectoribus integrè largiri tenentur.

Canonica Episcopalis est, quam detrahit Episcopus de relictis pro anima, quam testator prohibere non potest, & ubi eadem ratio, eadem debet esse juris dispositio. h. d.

§. 6. Canonica portio Episcopalis est, quæ de relictis alicui Ecclesiæ pro anima ab Episcopo deducitur. Nam veluti parochialis Ecclesia pro labore, & cura, quam gessit, animarum, certam portionem detrahit de relictis alteri Ecclesiæ, in qua quis sepulturam elegerit: sic etiam licebit ipsi Episcopo *f*, nisi sibi quadragenaria *g* obstet præscriptio, curæ pastoralis intuitu, quam diœcesi superintendens suscipit de relictis, & pro anima cujuslibet Ecclesiæ oblatis, Canonicam sumere portionem: etiamsi testator expresserit, quòd non Episcopi velit esse relictum, sed tantum Ecclesiæ, cùm privata testatoris dispositio generalem Canonis constitutionem immutare nequeat *h*.

Ecclesiæ debetur Canonica portio de relictis Episcopo, quam tamen potest testator prohibere. h. d.

§. 7. Item *a* ex contrario, quemadmodum Episcopo sua portio competit, si quid Ecclesiæ relinquatur: ita si quid Episcopo relictum fuerit, Ecclesia de illo Canonicam petere portionem poterit. Sed hoc casu, si testator exprimat, quòd velit illud Episcopi tantùm esse, non Ecclesiæ, testatoris erit servanda dispositio.

Si quid simpliciter Episcopo à conjuncto fuerit relictum, in dubio non debetur Ecclesiæ Canonica portio: secùs si ab extraneo. hoc dicit.

§. 8. Sed *b* in hac specie multum interterit, quâ legandi formulâ testator usus fuerit. Nam si simpliciter dixerit, *Rem talem relinquo*, distinguendum est, Episcopi propinquus leget, an extraneus. Primo enim casu, cùm non Ecclesiæ relictum præsumatur intuitu, nisi fortè id probetur, sed personæ, de relicto in vita Episcopi Ecclesia petere nihil poterit. Contraria obtinet præsumptio & dispositio, si ab extraneo quid Episcopo relictum fuerit.

Si quid conjunctim legetur Episcopo & Ecclesiæ, fit inter ipsos divisio, etiamsi testator hoc reliquerit Episcopo, illud Ecclesiæ: nisi stare velint testatoris voluntati, quod ob favorem ultimæ voluntatis conceditur. h. d.

§. 9. Quòd si *c* conjunctim dictum fuerit, *Relinquo rem Episcopo & Ecclesiæ*, de ea inter ipsos Canonica divisio facienda erit. Si verò istud Episcopo, & illud Ecclesiæ relinquatur, relicta inter Episcopum, & cathedralem Ecclesiam ad Canonicam divisionem sunt redigenda: nisi ambo testatoris velint esse dispositione contenti, quam propter ultimæ voluntatis favorem observare est satis condecens, ubi neque fraus intervenit, nec alteruter nimiùm debitâ portione fraudatur.

Cum Ecclesiis inferioribus Episcopus non dividit sibi relictum sed benè detrahit quartam de relictis dictis Ecclesiis. h. d.

§. 10. Secus *d* autem est, si quid legetur Episcopo, & capellis vel monasteriis, aut aliis piis locis: nam hoc casu, quod Episcopo legatur, ejus præcipuum est: cum Ecclesia cathedrali, & de illis quæ aliis locis legantur, portionem Canonicam nihilominùs obtinebit. Et hæc ideò tam variè, quia non tanta inter monasteria, aut capellas est communio, quanta inter Ecclesiam cathedralem & Episcopum, qui cathedrali spirituali copulatus est conjugio: unde & quæ acquirit Episcopus, non illis, sed isti tantùm acquirit.

Si testator aliquid Episcopo, aliquid Ecclesiis reliquit, & jussit Episcopum esse contentum suo relicto, posthabitâ detractione quartæ, servanda est testatoris voluntas, nisi sit facta in fraudem. hoc dicit.

§. 11. Hoc autem tunc obtinere oportet, si simpliciter Episcopo legatum factum fuerit: cæterùm si eam adjecerit conditionem testator, ut Episcopus suo sit legato contentus *e*, & ipse legatum agnovit, quia per hoc aliis renunciâsse videtur, de cæteris portionem exigere non poterit. Sed si constiterit, quòd eâdem adjectâ conditione in fraudem modicum constituit mortuarium, ut Episcopus portione debitâ fraudetur in cæteris, quia dolus cuiquam patrocinari non debet, poterit is etiam ex aliis relictis exigere portionem à Canone constitutam, salvis tamen indulgentiis, quæ à Romano Pontifice quibusdam regularibus sunt concessæ.

Relictum ei, qui potest proprium possidere, non habenti prælationem vel administrationem, à quocunque præsumitur relictum intuitu propriæ personæ, non Ecclesiæ. h. d.

§. 12. Illud *f* etiam generaliter observandum est circa eum, qui proprium possidere potest, prælationem, vel

a *C. de his. extr. de sepult.* b *C. 2. de sepult. in 6.* c *C. fin. ext. de test.* d *C. in nostra. ext. de sepult.* e *Clem. 2. §. verùm. & per totum tit. de sepult.* f *c. requisisti. in prin. ext. de test.* g *c. de quarta. ext. de præscript.* h *d. c. requisisti. ver. secùs autem.*

a *C. requisisti. §. si ab extraneo, extrà, de test.* b *d. c. requisisti. §. si verò.* c *d. c. requisisti. §. quid si. & seq ext. de test.* d *d. c. requisisti. §. secùs autem. ext. de test.* e *c. officii. & infrà, extra, de test.* f *c. requisisti. §. illud. extrà. de testam.*

administrationem Ecclesiæ non habentem, quòd si ei aliquid relinquatur specialiter, non solum à propinquo, verùm etiam ab extraneo, non intuitu Ecclesiæ, sed personæ esse relictum intelligitur, nisi probatio in contrarium appareret: & idcircò de illo, nec Episcopus, nec Ecclesia potest in vita ejus sibi aliquid vendicare.

Episcopalis & parochialis pari passu ambulant. h. d.

§. 13. De quibus relictis parochialis portio non detrahitur, nec Episcopalis detrahenda erit.

TITULUS XXVI.
DE DECIMIS.

Ponit subordinationem tituli ad præcedentia & sequentia. hoc dicit.

EXplicito tractatu rerum, quæ spiritualitate quâdam continentur & censentur, superest nunc, ut de rebus Ecclesiasticis quidem, sed temporalibus, illarumque administratione dicamus. Sed cùm decimæ mediam quandam inter spirituales res & temporales naturam obtineant, quippe quòd ipsum decimandi jus spirituale sit, fructus verò ipsi decimarum temporales & profani, meritò de his quasi in confinio quodam, tractatus habendus erit, & tam præcedentibus, quàm subsequentibus annectendus. Quod eò etiam congruentiùs posse fieri videtur, quod & proximè de iis, quæ Sacerdotibus, & Ecclesiis parochialibus debentur, & similem naturam habere videntur, loquuti fuimus, & ipsarum quoque decimarum ad parochiales Ecclesias jure communi spectat perceptio.

Quid sit Decima. h. d.

§. 2. Decima est quota bonorum mobilium pro Deo, tam divinâ, quàm humanâ constitutione debita. *a*

Decimarum aliæ personales, aliæ prædiales. h. d.

§. 3. Decimarum duæ sunt species: personales, & prædiales. Personales sunt, quæ ex iis proventibus deducuntur, qui ex propria cuique solertia & industria obveniunt, utputà de negotiatione, artificio, & militia. Prædiales sunt, quæ ex fructibus prædiorum solvuntur, ut de vino, tritico, & his similibus, quas in signum universalis sibi retenti dominii reddi Deus præcipere voluit.

Personales præbendæ debentur Ecclesiæ, in qua quis sacramenta percipit: prædiales verò Ecclesiæ, in cujus finibus sunt constituta prædia, nisi aliud inducat consuetudo. h. d.

§. 4. Inter personales autem & prædiales decimas hoc interest, quòd personales illi solùm parochiæ debentur, in qua quis Ecclesiastica sacramenta percipit, tametsi lucrum alibi contigerit: prædiales verò, si ex prædiis in aliena parochia constitutis fructus collecti fuerint, ei debentur Ecclesiæ regulariter, in cujus territorio prædia sunt constituta: quanquam si consuetudo aliud introduxerit, servanda erit. *b*

Personales decimæ, quæ solvuntur ex rebus venditis & paratis pecuniâ decimatâ, solvuntur deductis impendiis: secùs verò prædiales: & fructus non, nisi cum onere decimarum, alienari possunt. h. d.

§. 5. Item si personales, quæ de rebus acquisitis, vel factis ex pecuniâ decimatâ, si vendantur, solvendæ sint *c*, utputà si vendatur domus, ager, vinea, molendinum, grex aut merces, quælibet expensæ priùs, quas quis in rebus parandis fecerit, deduci debent, & de residuo, quasi de lucro, decimæ præstabuntur. Expensæ verò etiam seminis, quæ fiunt pro percipiendis fructibus, ex illis de quibus fructus proveniunt etiam si decimatæ fuerint, non deducentur; quoniam salvâ decimâ, fructus efficiuntur eorum, qui expensas ipsas faciunt: sed nec fructus ipsi, nisi cum onere decimarum, alienari poterunt.

Non deducuntur impensæ factæ pro instaurandis rebus, de quibus solvendæ sunt decimæ, tam personales, quam reales h. d.

a C. *parochianos. extr. eod. tit.* b c. *ad Apostolica. in fin. extr. eod.* c c. *pastoralis officii. extr. eod. tit.*

§. 6. Illud commune tamen est tam personalibus, quàm prædialibus, quod expensæ, quæ factæ fuerunt pro restaurando *a* detrimento rerum, ex quibus decimæ persolvuntur, ut si pars aliqua moriatur armenti, vinea fiat deterior, mercis depereat portio, de proventibus decimandis minimè deduci debent. Cujus rei illa est ratio, quòd penès dominum res instauratæ remanent.

Census & tributa de fructibus, de quibus decimæ solvendæ sunt, non debent deduci. h. d.

§. 7. Sed *b* nec census, nec tributa de fructibus, de quibus decimæ persolvendæ fuerint, primitùs deduci poterunt. Cùm *c* enim in signum universalis dominii, quasi quodam speciali titulo decimas sibi Dominus reservaverit, consequens est ut in prærogativam dicti generalis dominii decimarum solutio, censuum & tributorum præcedat exactionem: vel saltem hi, ad quos census, vel tributa pervenerint, quoniam res cum suo transit onere, decimas solvere per censuram Ecclesiasticam compellantur.

De omnibus proventibus decimæ solvi debent. h. d.

§. 8. Eadem *d* ratione constitutum est, ut non solùm de vino & grano, fructibus arborum & hortorum decimæ persolvi debeant, sed etiam de pecoribus, de venationibus, negotiationibus, de ipsa etiam militia, & denique de omnibus bonis, & proventibus omnibus, ita ut qui de his eas cum integritate solvere neglexerint, Ecclesiasticâ districtione percelli debeant.

Omnes tenentur solvere decimas, tam Christiani quàm Judæi. Judæi tamen tantùm prædiales tenentur solvere, Christiani & prædiales, & personales. h. d.

§. 9. Illud etiam nullam recipit dubitationem, ad solutionem earum quemlibet teneri, nisi quis speciali privilegio ab ipsarum præstatione doceatur exemptus. Unde non solùm Christiani, sed etiam Judæi tenebuntur. Inter eos tamen illa est differentia quòd fideles ad personales & prædiales præstandas indistinctè tenentur: Judæi verò *e* ad prædiales tantùm, quas si recusent solvere, ad ipsas possessiones renunciandas compellendi erunt, ne forte hâc occasione Ecclesiæ suo jure fraudari valeant.

Monachi regulares, & Clerici communiter viventes solvunt prædiales decimas, & quòd novale est ager de novo redactus ad culturam. h. d.

§. 10. De Monachis & regularibus, seu Clericis communiter viventibus videamus, & sanè nulla sinit ratio, ut ab his de laboribus ac nutrimentis propriis decimæ extorqueantur: ad prædiales tamen etiam de novalibus, de quibus anteà decimæ solvebantur, tenebuntur. Est autem novale, ager nunc primùm proscissus, & nuper ad culturam redactus: de quo, quòd aliquando cultus fuerit, memoria non extat.

Decimas solvere tenentur Monachi, & alii communiter viventes, etiam de prædiis de novo acquisitis, & propriis manibus excultis, nisi obstet aliquod privilegium. h. d.

§. 11. Sed & si iisdem possessiones piâ fidelium devotione collatæ fuerint, aut pro monasteriis de novo fundandis comparatæ, vel quoquo modo recenter acquisitæ, etiamsi eas propriis manibus aut sumptibus excolant, nihilominus decimas persolvent Ecclesiis, quibus ratione talium prædiorum anteà solvebantur, nisi *f* super hoc speciali jure vel privilegio muniti esse probentur.

Privilegium tollitur re judicata & præscriptione. h. d.

§. 12. Sed nec semper eis privilegium suffragabitur: nam si res judicata obsistat, vel privilegio muniti decimas per quadraginta annorum spatium solverint, cùm liberum sit unicuique juri proprio renunciare, præsta-

a C. *pastoralis. §. nec pro, eod. tit. extr.* b c. *cum non, extr. eod.* c c. *tua nobis. circa med. eod. tit. extr.* d c. *ex parte. & c. seq. extr. eod. tit.* e c. *de terris, extr. eod. tit. & c. pen. in fin. extr. de usur.* f c. 2. §. *cæterùm, eod. tit. in 6.*

tione

tione tanti temporis proprio privilegio detrahere voluisse præsumuntur, & eapropter ad decimarum præstationem compelli poterunt.

Privilegia sunt interpretanda, ut nemini indebitè damnum inferant. h. d.

§. 13. Item si post initam inter aliquos super decimis conventionem certi tenoris privilegia obtenta fuerint, nisi conventioni per ea derogetur expresse, illis non obstantibus, erit inviolabiliter observanda: ita etiam hujusmodi privilegia sunt accipienda, ut nemini læsionem, præcipuè enormem, inferre debeant. Unde *a* si per hujusmodi concessiones parochiales Ecclesias adeò gravari contingat, ut Rectores de reditibus earum congrue sustentari, & Episcopo debita persolvere non possint, per locorum ordinarios ita providendum erit, ut eisdem Rectoribus tantum relinquatur, quòd & competentem sustentationem habere, aliaque onera debita supportare valeant.

Privilegiati super decimis, tenentur illas solvere de prædiis conductis: & privilegiatus super laboribus propriis solvet decimas super prædiis locatis. h. d.

§. 14. Super decimis quoque non solvendis privilegiati, si aliena prædia conduxerint *b*, privilegio minimè obstante, de conductis prædiis solitas decimas parochiis suis integras persolvent. Idemque erit de locatis prædiis, si privilegiatus super laboribus quos propriis vel manibus, vel sumptibus excoleret, terras suas aliis locaverit.

Laici, & etiam Imperator non possunt concedere privilegium super decimis non solvendis. h. d.

§. 15. Generaliter autem, nisi hujusmodi immunitatum privilegia ab Apostolica potestate obtenta fuerint, nullam habebunt efficaciam, ideoque *c* etiam Imperialis concessio quantumcunque concepta generaliter, cùm nulla sit Laicis de spiritualibus disponendi facultas, à solutione decimarum neminem poterit eximere: imò sacrilegii *d* crimen incurrit, qui de manu Laicorum rem Ecclesiasticam recipiet.

Laicus etiam de manu Clericorum non potest decimas recipere, sub pœna excommunicationis, & privationis sepulturæ, & Clericus concedens deponetur. h. d.

§. 16. Ex contrario quoque Laicus etiam à Clericali potestate decimas recipere, & in alium, velut hæreditario jure transmittere non poterit: & si secùs actum fuerit, & qui concesserit, à statu suo dejicitur *e*, & qui receperit, & Ecclesiæ non reddiderit, & vivens excommunicationis vinculo *f* innodabitur, & mortuus Ecclesiasticâ sepulturâ carebit. *g*

Reditus decimarum locari possunt, dummodò locatio non sapiat alienationem. h. d.

§. 17. Si *h* quis tamen, cùm Ecclesiæ suæ conditionem meliorem facere possit, decimarum suarum proventus alicui locare velit, dummodò hujusmodi locatio ad feudum, vel alienationem non videatur extendi, id facere minimè impedietur.

Episcopo debetur à Rectoribus quarta decimarum, quas exigunt, nisi præscripta fuerit. h. d.

§. 18. Postremò sciendum est, quòd veluti parochialibus Ecclesiis (secundùm ea quæ proximè exposuimus,) decimæ debentur, ita etiam decimarum ipsarum quarta Episcopo à Rectoribus Ecclesiarum, nisi legitima obstet præscriptio *i*, persolvenda erit.

---

a C.2.§. ubi autem.eod.tit.in 6. b c.dilecti filii. & cap. ex parte.extr eod.& cap.seq. c c.tua, Cl.I.ext.eod.tit. d c du dum.§.cum sacrilegii. extr.eod. e c. quamvis sit,in fin.extr. eod. f c. ad hæc.eod. tit. extr. g c. prohibemus. extr. eod. tit. h c. 2. extra locati. i c. de quarta. extra, de præscript.

TITULUS XXVII.

DE REBUS ECCLESIÆ ALIENANDIS VEL NON.

Regulariter Episcopus non potest aliquid agere sine consensu, vel consilio Capituli. h. d.

TRactemus nunc de rebus temporalibus Ecclesiarum, illarumque administratione & alienatione, sine quibus spiritualium dignitas haud facilè consistere potest. Et quidem illud in primis firmare nos oportet, nihil Episcopum regulariter sine consensu sui capituli vel consilio posse super his statuere: cùm velut caput ad membra, ita sese Prælatus habeat ad capitulum. In eo autem totius videtur esse consensus capituli, cui & major & sanior fratrum accesserit sententia.

Alienatio rei Ecclesiasticæ facta sine utilitate Ecclesiæ, & Clericorum consensu, non valet: & quid contineat alienationis verbum. h. d.

§. 2. Ex his consequens est, ut rerum Ecclesiasticarum absque Clericorum subscriptione, & Ecclesiæ utilitate, & Romano inconsulto Pontifice *a*, ab Episcopo facta donatio, vel alienatio, vel suppositio non teneat, nisi eam postmodùm ratam habeant. Prælatus enim Ecclesiasticarum rerum procurator est, non dominus: & conditionem Ecclesiæ meliorem quidem facere potest, deteriorem verò non potest. Quòd si secùs factum fuerit, nec quod gestum est, vires ullas sortietur, & Canonum temeratores tam secularium, quàm Ecclesiasticarum legum pœnis subjacebunt. Alienationis autem verbum continet hoc loco venditionem, permutationem, hypothecam, donationem, conductionem, emphyteusim, & omnem conventionem, per quam dominium transfertur.

Ecclesiam suam non potest quis gravare pro alicuis debitis, & debita necessaria facta à prædecessore luenda sunt. Idem si Clericus de mandato fidejusserit, aut in rem ipsius Ecclesiæ mutuum verterit. h d.

§. 3. Sed *b* nec commissam sibi Ecclesiam pro alienis gravare debitis, aut literas alicui, vel sigilla concedere, quibus Ecclesia possit obligari, aliquis audere debet: alioqui nec Ecclesia ad talium debitorum solutionem tenebitur, & qui id ausus fuerit, à spiritualium & temporalium administratione suspensus erit. Debita *c* tamen à prædecessore suo pro Ecclesiæ necessitate contracta, solvere proculdubio tenebitur. Idem, si Clericus de mandato fidejusserit *d*, aut si non de mandato, in rem tamen Ecclesiæ, mutuum verterit.

Potest Prælatus rem non magni valoris in aliquem benè meritum transferre, & terram gratià fabricandæ Ecclesiæ alicui concedere. h. d.

§. 4. Excipiuntur tamen nonnulli casus, in quibus donandi, permutandi, locandi, libertatem, feudum & emphyteusim dandi, aut aliter alienandi jure licentia conceditur. Nam *e* si quid Prælatus non magni valoris alicui fortè ob benè merita donaverit, præsertim suadente consuetudine, jure sustinebitur donatio. Multò magis idem erit statuendum, si quid fortè soli ad Ecclesiæ fabricam erigendam concessum fuerit: quo casu tantum donare licet, quantum Ecclesiæ parietes concludere possunt.

Proventus Ecclesiastici possunt vendi ad modicum tempus, & ad precariam concedi, quæ renovanda erunt de quinquennio in quinquennium. h. d.

§. 5. Idem juris erit & de redituum fructuumque venditionibus ad tempus modicum faciendis, & de precariis, quæ quandoque de Ecclesiarum possessionibus fieri solent: quæ, ne temporis longinquitate juris Ecclesiastici pereat memoria, de quinquennio *f* in quinquennium renovandæ erunt.

---

a Cap. 2. in princ. eod.tit.in 6. b c.2.extravag.de fidejuss. c c.1. extr. de solut. d c.pen. extr. de fidejuss. e c.cæterum extr. de donat. f c. 1. extr. de precar.

Precarium solvitur ad beneplacitum concedentis : secùs precaria, nisi sit irrationabilis. h. d.

§. 6. Distat autem precarium à precaria : quia precarium a tamdiu conceditur, quoad is, qui concessit, patitur : Precariæ verò non sunt pro voluntate concedentium revocandæ, nisi sint irrationabiles : quo casu poterit successor à prædecessore concessam precariam rescindere & revocare.

Ruinæ, prædia inculta, & sylvæ extirpatæ possunt sub annuo censu concedi in emphyteusim, & si per biennium in solutione census cessatum fuerit, potest emphyteuta expelli. h. d.

§. 7. Ruinæ quoque, quas Ecclesia reficere non valet, & inculta prædia, ut extirpatæ sylvæ, in emphyteusim sub annuo censu his concedi poterunt, à quibus, vel suo, vel parentum b suorum labore constiterit extirpatas, nisi fortè possint aliis ad majorem Ecclesiæ utilitatem cum eodem onere conferri. Qui c tamen si per biennium in solutione Canonis cessaverint, nisi celeri satisfactione post modùm sibi consulere studuerint, jure expelli poterunt : nec quicquam eis proderit, quòd ut Canonem solverent, sibi nunciatum non fuit, cùm hoc casu præfixus dies pro domino interpellet.

Terrulas incommodas, & minùs utiles, item servos fugitivos potest Prælatus alienare. h. d.

§. 8. Terrulas d quoque aut vineolas exiguas, & Ecclesiæ minùs utiles, aut longè positas, vel domos, quæ Ecclesiæ plus incommodi quàm utilitatis afferunt, si necessitas fuerit, distrahendi potestatem Episcopus habebit. Simili ratione fugitivos servos, & qui de fuga revocati, retineri non possunt, si voluerint, aut illi ex alio meruerint, Episcopis distrahendi potestas erit.

Feudum a vasallo alienatum, & difficilis recuperationis, potest Episcopus alteri sub conditione recuperandi concedere. h. d.

§. 9. Sed & in feudum e certis casibus, & jurejurando de non alienando minimè obstante, res Ecclesiasticas concedere poterit, veluti si feudum per vasallum alienatum fuerit, & per Episcopum id facilè recuperari non valeat : poterit enim per Episcopum illud alicui concedi, qui & ipsum recuperet, & in feudum ab Ecclesia recognoscat.

Feudum devolutum potest per Episcopum alteri concedi, hoc dicit.

§. 10. Quinimò f etiamsi talis necessitas non immineat, nihilominus alienantis filium, vel consanguineum, vel ejusdem feudi consortem poterit Episcopus investire. Idem erit, si per obitum vasalli feudum ad Ecclesiam remeaverit : nam & eo casu investire Prælatus alium liberè poterit, si Ecclesiæ viderit expedire.

Qui aliquid contulerunt, vel acquisiverunt Ecclesiis, possunt pro modo collati, vel acquisiti manumittere, dum tamen manumissus cum posteritate & peculio remaneat in patrocinio Ecclesiæ. h. d.

§. 11. Illud etiam Toletano Concilio g diffinitum reperitur, quòd si Sacerdotes aliquid Ecclesiæ suæ relinquunt, vel nihil habentes, aliqua prædia, vel familias Ecclesiis suis acquirunt, liceat eisdem aliquos juxta collatæ modum rei de familia ejusdem Ecclesiæ manumittere, ita ut manumissi eum peculio & posteritate sua sub Ecclesiæ remaneant patrocinio. Quòd si qui nihil de proprio h Ecclesiæ contulerunt, libertati servos Ecclesiæ donare ausi fuerint, ex eodem Concilio Episcopus successor ad Ecclesiæ jus vocare poterit. Impium est enim, ut qui lucrum de rebus suis Ecclesiæ non contulit, damnum inferre valeat.

Princeps potest rem suam æqualem, vel majorem cum Ecclesiastica permutare : & servi Ecclesiastici, si frugi sint, præterquam ad libertatem, commutari non possunt. h. d.

a C.fin.extr.de prec. b c. ad aures. extr. eod. c c.fin. ext. loca. d c.terrulas. 12.q.2. e c.2. ext. de feud. f c.fin. ext. de feud. g c. consensus. ext. eod. h c. Episcopi. ext. eod. tit.

§. 12. Sed & Princeps, si causa probalis id poposcerit, cum re Ecclesiastica & immobili, rem suam majorem, vel æqualem permutare poterit, pragmaticâ super hoc præcedente formâ. Ecclesiastica tamen mancipia quæ frugi fuerint, præterquam ad libertatem, commutari non poterunt.

Episcopus potest permutare terras duarum Ecclesiarum suæ diœcesis, illarum accedente consensu : & de temporalibus ad spiritualia non potest fieri permutatio. h d.

§. 12. Episcopus quoque duarum suæ diœcesis Ecclesiarum terras, invicem ambarum a partium accedente consensu, permutare poterit, & si alterius partis prædium valore præponderet, ad æqualitatem inducendam ab altera parte pecuniam refundi jubebit b. De temporalibus autem ad spiritualia permutatio jure consistere non potest. c

Res Ecclesiastica potest propter præscriptionem legitimam ab Ecclesia abduci, & detrahi. h. d.

§. 14. Prætereà & si quis per tempora sacris Canonibus definita rem Ecclesiasticam justo titulo & bona fide ita possederit, ut nullo tempore rei conscientiam habeat alienæ, completâ præscriptione, res possessa à juribus Ecclesiæ dubio procul intelligitur esse avocata.

Decimæ & oblationes præscribi non possunt. h. d.

§. 15. Proventus tamen primitiarum & decimationum præscriptione tolli non poterunt, etiamsi à Romano Pontifice Laicus quilibet super his rescriptum impetravetit.

TITULUS XXVIII.
DE PECULIO CLERICORUM, RELICTIS ET SUCCESSIONIBUS EORUM.

Ecclesiasticæ reputantur etiam res illæ, quas Sacerdos acquisivit, cùm tempore suæ promotionis nihil haberet : qui sub pœnis hìc contentis curabit, ut de rebus à se emptis ad nomen Ecclesiæ scripturam conficiat. h. d.

ERgò res Ecclesiasticas ab Ecclesiæ juribus abdicare non licèt : Ecclesiasticas autem res intelligimus, non modò quas Ecclesiæ rationibus Sacerdos comperit ascriptas, sed etiam eas, quas is emerit, cùm tempore suæ promotionis nihil haberet. Cùm igitur, & hæc tanquam de bonis Ecclesiæ quæsita ejusdem esse intelligantur, ne quando Jus Ecclesiasticum imminuatur, curabit Sacerdos, ut de his, quæ superemerit, & ad ipsius Ecclesiæ nomen scripturam d conficiat, & Ecclesiæ relinquat, alioqui ab ejus ordinatione discedat. Qui verò prætextu proprii e, vel alieni nominis fraudem facere voluerit, sacrilegii crimen incurret.

Relictum Sacerdoti pro anima, censetur relictum Ecclesiæ : secùs est, si quid ei sit relictum sub onere fideicommissi. h. d.

§. 2. Sed & si non emerit, sed pro anima quispiam intuitu Ecclesiæ Sacerdoti reliquerit, adhuc idem statuendum erit. Congruit enim, ut quemadmodum Sacerdos habet, quod Ecclesiæ dimissum est, ita & Ecclesia id habet, quod relinquetur Sacerdoti. Si quid tamen per fideicommissum, aut Sacerdoti, aut Ecclesiæ relictum fuerit, alteri postmodùm profuturum, id inter Ecclesiasticas facultates computandum non erit.

Bona quæsita Sacerdotibus intuitu Ecclesiæ, debent remanere apud Ecclesiam, nec de his potest quis testari : & quid contineatur nomine Ecclesiæ. h. d.

§. 3. Generaliter f igitur bona quælibet ob Ecclesiam acquisita Sacerdoribus, sive mobilia, sive immobilia, post illorum obitum debent apud eandem remanere, nec super his ullum de jure testamentum fieri poterit. Nomine autem Ecclesiæ, ubi Clericorum est collegium, non Episcopus, vel morientis Clerici successor, sed congregatio communis intelligitur, quæ rerum illarum curam, & Ca-

a C. 1. extr. eod. tit. b c. ad quæstiones. extr. de rer. permut. c c. fin. de rer. permut. d c. 2. ext. eod. e cap. penult. ext. eod. f c. relatum, vel secundo, ext. de test.

nonicam

nonicam debet habere distributionem. Ubi autem in locum defuncti unus tantùm substituendus erit, is ea bona, velut & alia, dispensabit.

Clerici possunt maximè accedente justâ causâ de bonis Ecclesiasticis facere eleemosynam h. d.

§. 4. Licèt autem Clerici, nec de mobilibus ipsis testamentum conficere possint, consuetudinis tamen est non improbatæ, ut de his pauperibus & religiosis locis, & his qui viventi servierint, sive sint consanguinei, sive extranei, aliqua juxta servitii meritum conferantur, non testamenti ratione, sed eleemosynæ duntaxat intuitu. *a*

Potest quis tantum legare de bonis Ecclesiasticis, quantum contulerit Ecclesiæ h. d.

§. 5. Item si tantundem de proprii Juris facultate contulerit Ecclesiæ, quantum de Ecclesiasticis bonis legaverit, legatum sustinebitur.

Clerici possunt testari de his, quæ acquisiverint non intuitu Ecclesiæ. h. d.

§. 6. De his verò *b*, quæ aut paternæ successionis, vel cognationis intuitu, seu consanguineorum, vel amicorum munere, respectu non habito ad Ecclesiam, ad Clericos pervenerint, liberè testari poterunt.

Clerico ingenuo deficientibus successoribus ab intestato succedit in totum Ecclesia. h. d.

§. 7. Quòd si decesserint intestati, nec aliqui fuerint inventi, qui jure cognationis ipsis succedere valeant, si ingenuis gaudeant natalibus, in integrum tunc Ecclesia succedet, nec cuiquam ex rebus eorum aliquid præsumere licebit.

Bona servi promoti ad sacros ordines ab intestato decedentis dividuntur in quatuor partes, ut hic. h. d.

§. 8. Si verò servus *a* ad sacros ordines promotus, libertatem nactus fuerit, idemque posteà decesserit intestatus, nihil olim dominus de bonis ejus vendicare poterit, sed ejus peculium in quatuor partes dividetur, quarum una Episcopo, altera Ecclesiæ, tertia pauperibus assignabitur, quarta parentibus: & si non sint capaces parentes, Episcopus eam recipiet, & in usum Ecclesiæ diligenter distribuet.

a *C. ad hæc, extr. de test.* b *c. quia nos. extr. de test.*

a *Can. 2. extr. de success. ab intest.*

FINIS LIBRI SECUNDI.

INSTITUTIONUM JURIS CANONICI LIBER TERTIUS.

TITULUS PRIMUS. DE JUDICIIS, ET ILLORUM DIVISIONE.

Quid sit Judicium, & quid causa, hoc dicit.

RESTAT, ut videamus de Judiciis. Potest autem judicium ita describi. JUDICIUM est discussio causæ quæ ritè fit in foro coram Judice: CAUSA verò est origo negotii, & materia judicii.

Quæ sint Judicia Secularia, & quæ Ecclesiastica. h. d.

§. 2. Summa divisio judiciorum hæc est: quòd aut sunt secularia, aut Ecclesiastica. Judicia secularia sunt, quæ coram Judice laico inter personas seculares exercentur. Ecclesiastica verò sunt, quæ coram Judice Ecclesiastico inter personas Ecclesiasticas agitantur. Duo enim sunt, quibus principaliter orbis regitur *a*, Auctoritas sacra Pontificum, & Imperialis ac regia potestas. Unde sicut civilium legum non nisi civilis esse debet executor: ita etiam Ecclesiasticarum Ecclesiasticus Judex est administrator.

Laicus à Laico coram seculari Judice conveniri debet, nisi causa sit spiritualis vel similis: & literæ impetratæ ad Judicem Ecclesiasticum non tenent. h. d.

§. 3. Laicus *a* ergò à Laico coram Judice seculari, non autem Ecclesiastico conveniendus erit: quod usque adeò obtinet, ut etiamsi alteruter litigantium ab Apostolica sede literas ad Ecclesiasticum Judicem impetraverit, irritæ sint & inanes. Si tamen causa sit hujusmodi, quæ ad Ecclesiasticum forum pertineat, qualis est matrimonii, usurarum, perjurii, & similes, licèt inter Laicos disceptatio sit, Judex Ecclesiasticus adeundus erit. Idem juris est, si vel à seculari Judice justitia impetrari non potest, vel consuetudo loci, vel miserabilitas personarum Ecclesiasticum Judicem compellandum suadeat.

Clerici habent privilegium, ne coram Judice laico conveniri valeant, cui non potest ullo pacto renunciari. In Judicem tamen Ecclesiasticum non suum possunt consentire, accedente consensu diœcesani. h. d.

§. 4. Pari *b* ratione tam Milevitanensi, quàm Carthaginensi Concilio constitutum est, ne Clerici Clericos relicto suo Pontifice, ad publica judicia, sub pœna depositionis & amissionis propriorum jurium pertrahant: cu-

a *C. solicitè extr. de majorit. & obed.*

a *Can. licèt. & c. seq. extr. de foro compet.* b *c. si diligenti, extr. de foro compet.*

beneficio, cum non sit personale, sed collegio Ecclesiastico indultum, pactionibus privatorum, aut juramento illicito derogari non potest. In Judicem tamen non suum si is persona sit Ecclesiastica, & Episcopi diœcesani consensus accesserit, Clerici consentire poterunt.

Actor sequi debet forum rei. h d.

§. 5. Quòd si inter Clericum & Laicum contentio sit, ut cognoscamus, utrùm Ecclesiasticus, an secularis Judex causam dirimere debeat, dispiciendum erit quis rei conventi partes sustinet. Nam si Clericus, apud Ecclesiasticum forum: si Laicus, apud secularem erit agitanda causa: cùm *a* generale sit, ut actor forum rei sequatur. Cavendum *b* erit igitur Laico Judici, ne quoquo modo Clericum condemnet: quòd si fecerit ab Ecclesia, cui injuriam irrogare noscitur, tam diu sequestrandus erit, quousque reatum suum cognoscens, emendet.

Si delinquens captus prætendatur Clericus, utrùm ita sit, debet cognoscere Judex Clericus vocato Judice seculari. h. d.

§. 6. Dubitare tamen contigit, si Judex Laicus *c* delinquentem captum detineat, & si is se Clericum asserens, ad curiam Ecclesiasticam remitti postulet, vel illum curia ipsa Ecclesiastica tanquam Clericum repetat, si Judex Laicus illum esse Clericum inficiatur, & propterea minimè remittendum contendat, quis sit hujus dubitationis legitimus futurus Judex? Et cùm de re Ecclesiastica & spirituali sit controversia, ad Judicem Ecclesiasticum hujusmodi cognitio pertinebit. Judex tamen secularis, vel alius, cujus intersit, dum res hujusmodi cognoscitur, vocandus erit.

Delinquens captus habitus pro Clerico, statim debet restitui Judici Ecclesiastico. h. d.

§. 7. Sed si notorium fuerit, vel fama publica extiterit, reum captum talem esse Clericum, qui hujusmodi privilegio gaudere debeat, aut ipse pro Clerico communiter habeatur, statim ante ullam de Clericatu cognitionem Ecclesiasticæ curiæ restituendus erit.

Talis quis præsumitur, in quali habitu reperitur aliquandiu conversatus & captus. h. d.

§. 8 Idem *d* dicendum erit, si ante deprehensionem pro Clerico publicè se gerens, tonsuram & clericales vestes deferens deprehensus fuerit: donec enim contrarium non constiterit, talis, qualem eum demonstrat habitus præsumendus erit.

Ex actu momentaneo non tollitur præsumptio orta ex actu habente tractum temporis. h. d.

§. 9. Aliud *e* observandum, si antequam deprehenderetur, publicè se pro Laico gerebat, & quasi Laicus communiter habeatur: nam quanquam deprehensionis tempore in habitu clericali repertus fuerit, ob præsumptionem, quæ adversùs captum ex præcedenti laicalis habitûs delatione orta est, non anteà restituendus erit, quàm de clericali titulo fidem fecerit: interim tamen quivis processus Judicis penitùs conquiescet.

Secunda Judiciorum divisio, quòd quædam sunt ordinaria, & quædam extraordinaria: & quis sit Judex ordinarius. h. d.

§. 10. Est & alia divisio judiciorum: nam Ecclesiasticorum quædam sunt ordinaria, quædam verò extraordinaria, sive delegata. Judicium ordinarium est, quod coram Judicibus ordinariis exercetur. Ordinarius Judex est, qui suo jure, vel superioris beneficio, universalem jurisdictionem exercere potest, ut Episcopus, Archiepiscopus, Legatus, & similes. Constituitur autem à Lege, vel Principe, Consuetudine, vel Universitate. Igitur cùm Episcopus in tota sua diœcesi jurisdictionem ordinariam noscatur habere, poterit in quolibet loco suæ diœcesis non exempto, per se, vel per alium, pro tribunali sedere, & ea quæ ad ipsius spectant officium, liberè exercere, & cùm opus fuerit, auxilium publicum implorare. *a*

Quid sit judicium extraordinarium, & quid Judex delegatus. hoc dicit.

§. 11. Extraordinarium sive delegatum judicium est, quod coram Judice delegato exercetur. Judex delegatus est is, cui ab eo, qui demandare potest, causa committitur.

Non solùm Princeps, sed etiam alii Ordinarii possunt delegare, licèt delegatus à Principe sit magis privilegiatus. h. d.

§. 12. Possunt autem jurisdictionem mandare, non solùm Princeps, verùm etiam alii ordinarii. Is tamen, cui à Principe mandatur, cæteris longè præstat: nam & alteri ex causa subdelegare, nisi illius electa fuerit industria *b*, renitentemque compellere, & propriam sententiam exequi *c*, & contra ipsum ordinarium procedere potest: quæ in cæteris delegatis non obtinent.

Delegatus à Principe regulariter non potest quem citare, ut comparear personaliter. h d.

§. 13. Non *d* tamen in civili judicio alterutri parti, ut coram se personaliter compareat, jubere poterit: nisi vel mandatum ad hoc speciale receperit, vel nisi pro veritate dicenda, vel pro juramento calumniæ exhibendo, vel alia juris necessitas partes coràm exigat specialiter præsentari.

Delegatus a Papa non subdelegat, nisi personis hic enumeratis. hoc dicit.

§. 14. Sed nec omnibus promiscuè vices suas demandare poterit *e*, sed illis duntaxat, quibus auctoritate literarum sedis Apostolicæ, vel Legatorum ejusdem causæ committuntur, hoc est, non nisi dignitate præditis, aut personatum obtinentibus, vel Ecclesiarum cathedralium Canonicis.

Potest una causa etiam pluribus delegari, & si in rescripto non fuerit adjecta clausula: Quod si omnes; non valebit processus, nisi simul procedant: secùs, si talis clausula fuerit adjecta: quo casu procedere poterunt, si constet aliquos non posse, vel nolle interesse. h. d.

§. 15. Item mandari potest jurisdictio, tam uni, quàm pluribus, certis tamen: sed si pluribus mandata sit, non adjecto eo, *Quòd si omnes interesse nequiverint, vel noluerint, reliqui exequantur,* nisi simul omnes conjunctim processerint, quicquid aliqui fecerint, nullam juris habebit efficaciam. Planè si is, qui interesse non potest, vel Conjudici suo, vel alii vices suas commiserit, perinde res accipienda est, atque si omnes simul procedant. Aliud juris est, si illud adjectum sit. Nam nec impeditorum collegarum subdelegatos admittere cogendi erunt, & quod pars illorum fecerit, ratum habendum erit. Hoc tamen ita demùm obtinebit, si reliquis procedere volentibus, quosdam vel interesse non posse, vel omninò nolle legitimè constiterit: alioqui procedentes nihil agent.

Si unus ex pluribus delegatis negotium inchoaverit, alii non possunt se intromittere, nisi ex causa. h. d.

§. 16. Porrò uno illorum commissum negotium inchoante, alii ulteriùs se intromittere non poterunt, nisi aut infirmitate, vel aliâ justâ causâ illum, qui causam tractare inceperit, contigerit impediti, aut idem nollet, vel dolo malo meo procedere recusaret.

Jurisdictio perpetuata per unum, intelligitur perpetuata quoad omnes. h. d.

§. 17. Jurisdictione *f* verò per unum vivo mandatore perpetuatâ, quoad omnes condelegatos Judices perpetuata intelligitur.

Delegatus debet diligenter servare fines mandati, & cùm quid committitur, censentur omnia commissa, per quæ pervenitur ad illud. h. d.

§. 18. Sed si uni, sive pluribus, sive à Principe, sive ab alio mandata fuerit jurisdictio, mandati forma dili-

---

a *Can. cùm sit: extr. de foro compet.* b *c. conquestus, d. tit.* c *c. si Judex. de senten. excomm. in 6* d *d. c. si Judex. §. idem. de senten. excomm. in 6.* e *d. c. si Judex. §. non sic, de sentent. excom. in 6.*

a *C. 1. in fin. extr. de off. ord.* b *c. fin. §. pen. extr. de off. deleg.* c *c. significasti. ext. d. tit.* d *c. 1. de jud. in 6.* e *c. statutum. de rescr. in 6.* f *c. cùm plures. in fin. de offic. deleg. in 6.*

genter

genter custodienda erit: nec aliquid contrà quàm sibi mandatum fuerit, delegatus tentare audebit. Planè jurisdictionem impedientes, vel in judicium venire detrectantes, delegatus à Principe Ecclesiasticâ districtione, etiam si literæ commissionis id non contineant, coërcere poterit, vel pro delicti & causæ qualitate, secundùm arbitrium suum, si certa pœna à Canonibus non exprimatur, mulctare: quia ex eo, quòd alicui causa committitur super omnibus *a*, quæ ad causam ipsam spectare noscuntur, plenam recipit potestatem.

Rationabiles exceptiones admittet delegatus, nisi verba rescripti sonent in contrarium. h. d.

§. 19. Rationabiles *b* quoque & honestas exceptiones, & à juris æquitate non abhorrentes, licèt id expresse mandato non comprehendatur, admittet: nisi, quòd nullæ debeant exceptiones admitti, literis expressum fuerit.

Delegatus habet jurisdictionem etiam in eum, in quem fuit facta alienatio post impetratum rescriptum, licèt rescriptum de eo non faciat mentionem. h. d.

§. 20. Sed *c* etsi literas adversùs Titium ab Apostolico impetraveris, & is, ut mandatum eludat, antequam literæ ad Judicem datum perveniant, vel etiam posteà antequam citetur de possessione, de qua controversia vertitur, commutationem fecerit, eum qui in possessionem sese ingesserit, poterit delegatus cogere, ut coram se juris pareat æquitati: nec, quod rescriptum contra Titium impetratum fuerit, opponi poterit. Generaliter enim omnis venditio, cessio, & alienatio judicii mutandi causâ facta, utroque jure prohibetur: aliàs delegata jurisdictio ad personas rescripto non comprehensas, etiam ipsis volentibus, prorogari *d* non potest.

Mandatum Apostolicum ex causa potest executioni mandari, etiam in alio loco ab expresso in mandato. h. d.

§. 21. Simili ratione statutum *e* est, ut si is, per quem ab Apostolica sede certo loco inquisitio, vel quid aliud expediri mandatur, ob illius potentiam, vel malitiam, contra quem inquiri, vel procedi mandatur: vel fautorum ejus eo loco securè mandatum executioni mandari nequeat, ad id exequendum locum securum & idoneum eligere valeat, ne quis scilicet ex proprio dolo, vel fraude commodum reportet. Quinimò idem faciet, si alia probabilis causa subsit, propter quam in loco decreto perfici commodè nequeat, quod mandatur: ne tali prætextu impediri contingat mandatum Apostolicum, vel differri.

Delegatio solvitur revocatione jurisdictionis re integrâ, hoc dicit.

§. 22. Solvitur autem delegatio multis modis: putà revocatione, morte, impotentiâ delegati, executione sententiæ, propriâ pronunciatione, temporis fluxu, recusatione. Revocatione, cùm is *f*, qui mandavit jurisdictionem, antequam is, cui mandata fuerit, eâ uti cœperit, mandatum revocat: cùm eo casu jurisdictio in eum efficaciter transisse non censeatur.

Morte tam delegantium, quàm delegatorum solvitur delegatio: & si unus ex pluribus delegatis moriatur, adhuc solvitur delegatio, nisi aliud expressum sit in rescripto, vel sub nomine dignitatis facta sit delegatio. h. d.

§. 23. Morte extinguitur delegatio, tam ejus qui mandavit, si re integrâ decesserit, quàm etiam eorum qui delegationem susceperunt: quod quidem adeò obtinet, ut si pluribus Judicibus datis unus rebus eximatur humanis, delegatio etiam quoad superstites expiret: nisi aliud in delegatione comprehensum fuerit, aut sub dignitatis nomine non proprio facta fuerit.

Mors & absentia æquiparantur re non integrâ. h. d.

§. 24. Quæsitum est, si ab Apostolicâ sede datus Judex, quoties cum abesse *a* contigerit, vices tibi suas commiserit, an si is rebus eximatur humanis, commissum tibi negotium liberè valeas diffinire? & cùm tunc quoque censeatur abesse, rescriptum est, si illo vivente jurisdictione uti cœperis, posse te non secùs, ac si is viveret, & abesset, in negotio procedere. Idem juris est, si tibi vices sub eâ forma committat, donec eas revocandas duxerit.

Delegatio perimitur impedimento delegati, tam juris quàm facti. h. d.

§. 25. Sed etsi delegatus mortuus quidem non fuerit, ita tamen impediatur, ut omnino delegationis negotio interesse non possit, extinguitur delegatio. Impedimentum autem intelligitur, tam juris, quàm facti. Juris, ut *b* si infamis factus, aut alio legitimo impedimento detentus fuerit. Facti, ut si inevitabili necessitatis articulo, putà infirmitate, præpediatur.

Jurisdictio delegati à Principe expirat per executionem sententiæ. h. d.

§. 26. Idem juris est, si delegatus à Principe per se, vel per alium sententiam executioni mandavit, vel mandari præcepit. Tunc enim ejus jurisdictio cessat, quia semel est officio suo functus.

Si Judex delegatus pronunciat se Judicem incompetentem, expirat jurisdictio. h. d.

§. 27. Item *c* si Judex delegatus interloquendo pronunciaverit se super aliqua causa procedere non debere, usque adeò jurisdictionem amittit, ut etiam ex litigatorum consensu illam reassumere non possit.

Si in rescripto tempus apponatur, transacto termino expirat jurisdictio. h. d.

§. 28. Sed *d* & cùm causa intra certum terminum decidenda committitur, termino transacto mandatum expirat, nisi tempus communi partium consensu prorogatum fuerit. Terminus autem tunc incipit currere, cùm Judices literas recepisse contigerit.

Potest quis conveniri vigore literarum posteriorum, etiam non facientium mentionem anteriorum, quas adversarius impetravit, sed per annum non fuit usus. h. d.

§. 29. Non absimili ratione constitutum est *e*, ut si quis Apostolicas literas impetrans infra annum, postquam Judicum copiam habuerit, dolo, vel negligentiâ eis uti distulerit, auctoritate posteriorum literarum, quas posteà forsan ejus adversarius impetraverit, conveniri valeat, licèt in posterioribus nulla mentio de prioribus habeatur.

Recusatione extinguitur delegatio, cùm Judex datus suspectus postulatur & pronunciatur. h. d.

§. 30. Recusatione quoque extinguitur delegatio: quod eo casu accidit, quo Judex datus altero litigatorum petente, ob probabilem aliquam suspicionis causam ab judicio removendus pronunciatur: utputà *f*, si Judex datus dicatur dominus litigantium, aut consanguineus, aut advocatus, aut cum altero immodicam contraxisse familiaritatem, aut ab eodem in alia causa partem appellâsse, aut nondum Judicem ad legitimam ætatem pervenisse.

Qualiter cognoscatur & expediatur causa suspicionis. h. d.

§. 31. Recusationis autem causa variè cognoscitur *g*: nam si contra unum ex duobus ab Apostolica sede delegatis suspicionis causa proponatur, siquidem illa clausula apposita sit, *Quòd si ambo interesse non possunt, alter in causa procedat:* coram non recusato conjudice expedienda erit. Ubi verò non est dicta clausula in rescripto, debet super hoc ad arbitros recursus haberi, prout Grego-

a *Can. prætereà. in fin. extr. dict. tit.* b *Can. ex parte. Cl. 2. extr. de offic. deleg.* c *can. 1. & 2. extr. de alien. jud. mut.* d *c. porrò. in fin. extr. de offic. del.* e *can. statuimus. de offic. del. in 6.* f *can. quamvis. de offic. del. in 6.*

a *C. si delegatus. de off. del. in 6.* b *c. sciscitatus. extr. de rescript.* c *c. significantibus. extr. de off. deleg.* d *c. de causis. extr. de off. deleg.* e *can. si autem. & c. plerumque. extr. de rescript.* f *c. causam quæ. & can. insinuante. extr. de off. deleg.* g *c. si contra. de offic. deleg. in 6.*

rianâ constitutione latiùs continetur. Cùm autem delegatus Episcopi recusatur, recusationis causa coram Episcopo probanda erit, licèt coram ipso, qui recusatur, sit alleganda.

Judicium summarium est, in quo subtili ordinis judiciarii observatione pramissâ proceditur. Ordinarium & solenne est, in quo series judiciaria tela observatur. h. d.

§. 32. Rursùs judiciorum tertia divisio hæc est, quod quædam sunt summaria, quædam ordinaria & solennia. Summaria sunt, in quibus subtili & solenni ordinis judiciarii observatione prætermissâ proceditur: ut sunt *a* causæ electionum, provisionum, matrimonii, usurarum & similes, in quibus nec solennis libelli porrectio, nec litis contestatio est necessaria, sed simpliciter de plano sine strepitu ac figura judiciali proceditur. Itaque de his Judex, etiam tempore feriarum ob hominum necessitates indultarum cognoscet, & litem, dilationes amputando, exceptiones, & appellationes dilatorias & frustratorias repellendo, quantò poterit, faciet breviorem, prout hæc duabus Clementis luculentissimis Constitutionibus latiùs continentur. Judicium ordinarium & solenne est, in quo exquisito & solenni juris ordine servato proceditur: utputà, libellum porrigendo, litem contestando, & alia faciendo, de quibus infrà latiùs visuri sumus.

TITULUS II.

DE PROCURATORIBUS.

Judicia exercemus per nosmetipsos, & per procuratores, vel syndicos: & quot procuratorum species. h. d.

Expositis generibus judiciorum, consequens nunc est, ut videamus, per quas Personas illas exerceri possint. Exercemus igitur judicia non solùm per nosmetipsos, verùm etiam per procuratores nostros, aut syndicos. Procurator est, qui aliena negotia mandato domini, vel quasi domini administrat. Syndicus *b* est universitatis defensor, & procurator. Porrò procuratorum duæ sunt species: alii enim dantur ad judicia, alia ad negotia extra judicium explicanda.

Procurator constitui potest paterfamiliâs, & filiusfamiliâs: & ad negotia potest procurator constitui, qui natus est annos XVII. ad judicium solùm natus viginti quinque. h. d.

§. 2. Potest autem ad judicia non solùm paterfamiliâs, verùm etiam filiusfamiliâs *c* nullo intercedente patris consensu, fieri procurator, si legitimam ætatem compleverit. Licèt enim quis post XVII. annum procurator ad negotia licitè constituatur, ad judicia tamen, nisi major XXV. annis fuerit, constitui non poterit.

Natus annos XIV. potest esse in judicio super causis spiritualibus per se, & per procuratorem, non obstante patr. â potestate. hoc dicit.

§. 3. Aliud *d* tamen juris est in principali: nam si is ad quartum decimum ætatis annum pervenerit, in causis beneficialibus, & aliis spiritualibus, necnon ab iisdem dependentibus, ad agendum, defendendumque per se, vel procuratorem, perinde admittendus erit, atque si vigesimum quintum ætatis annum natus esset, nec *e* ulla patriæ potestatis, vel voluntatis erit habenda ratio: quanquam aliàs regulariter filiusfamiliâs sine patris assensu in judicio esse non possit.

Quomodo sit agendum, si minor quatuordecim annis in causis spiritualibus in judicio esse velit. h. d.

§. 4. Quòd si *f* quartum decimum annum natus non fuerit, in hujusmodi causis, nec agere, nec defendere per se poterit, sed vel per Episcopum, vel ejusdem officialem ad has lites curator sibi dandus erit: vel si major infante fuerit, cum auctoritate alterius eorundem procuratorem constituere poterit.

Delegatus sedis Apostolica in causis qua agitantur coram se pro minori quatuordecim annorum potest eidem curatorem dare, vel auctoritatem constituendi procuratorem. Et omnis qui non prohibetur, potest esse procurator. h. d.

§. 5. Quinetiam *a* Apostolicæ sedis delegatus, & ab eodem subdelegatus ad eas duntaxat causas, quæ coram ipsis ventilandæ fuerint, vel curatorem dare, vel procuratoris constituendi auctoritatem præstare poterunt. Constitui autem poterit non solùm Clericus, verùm etiam Laicus. Regulariter *a* enim omnis, qui non prohibetur, ad procuratoris officium idoneus habetur.

Si duo dati sint procuratores in solidum, occupantis erit melior conditio, nisi in mandato sit comprehensum contrarium: quo casu solùm altero non valente, vel nolente prosequi, poterit inchoatum negotium suscipere, nisi is, qui non prosequitur, alium substituerit. Si non sint dati in solidum, unus sine alio procedere non poterit. h. d.

§. 6. Et tam unus, quàm plures possunt in una causa constitui procuratores. Si tamen *e* duo simul, non adjecto quòd in solidum sint procuratores, constituantur, unus sine altero non admittetur: secùs, si sint in solidum constituti: tunc enim illius melior erit conditio, qui per litis contestationem negotium primus occupaverit. Et dominus litis factus alterum excludet, nisi constituens dixerit, quòd occupantis conditio melior esse non deberet. Tunc enim si eum, qui occupavit, aut legitimè impediri contingat, aut prosequi fortè nolit, poterit alter negotium ab alio inchoatum suscipere ac perficere, dum tamen ab alio alius non fuerit substitutus.

Procurator constitutus etiam ad ea, qua speciale mandatum exigunt, non potest explicare ea, qua exigunt mandatum speciale, nisi in procuratorio sit facta expressio aliquorum articulorum speciale mandatum exigentium: quo casu etiam non expressos articulos poterit exequi procurator. h. d.

§. 7. Sed sive unus sit procurator, sive plures, fines mandati diligenter custodiendi erunt, usque adeò ut si generaliter *d* quis ad omnia, etiam speciale mandatum exigentia constitutus procurator fuerit, ex vi generalitatis hujusmodi ad aliquem articulum, in quo mandatum speciale exigitur, admitti non debeat, nisi clausulam generalem quorundam articulorum speciale mandatum exigentium subsequatur expressio, putà transactionis, & jusjurandum deferendi. Tunc enim non expressos casus mandatum complectetur.

Mandatum non complectitur majora, quàm sint in procuratorio expressa. h. d.

§. 8. Crimina tamen, vel defectus in personam electi, sive ejus, cujus favore, vel facienda, vel jam facta est provisio non hujusmodi generalitatis, vel expressionis obtentu, opponendi facultas competit, nisi super hoc aliud in mandatis habeat. Nam hujusmodi generale mandatum graviora, vel majora, quàm in ipso procuratorio sint expressa, non complectitur.

Procuratori ad negotia liberum est quandocunque substituere. Procuratori verò ad judicia substituitur solùm in casibus hic expressis. h. d.

§. 9. Sed & illud non est omittendum, quòd licèt procuratori ad negotia *f* liberum sit alium quandocunque constituere, judiciario tamen *g* minimè id concedi, nisi aut lis fuerit contestata, vel in rem suam datus sit, vel à domino substituendi fuerit concessa potestas: quo casu etiam non expressam personam poterit in procuratorem eligere.

a *Clem. 2. de jud. & Clem. sæpè. de verb. signif.* b *extr. de syndic.* c *can. qui generaliter. §. 1. & seq. eod. tit. in 6.* d *can. fin. de judic. in 6.* e *can. fin. §. in hujusmodi. de judic. in 6.* f *can. fin. §. si verò de jud. in 6.*

a *C. fin. §. delegatus. de jud. in 6.* b *can. 1. eod. tit. in 6.* c *c. si duo. eod. tit. in 6* d *c. quod ad agendum. eod. tit. in 6.* e *Clem. 2. eod. tit.* f *can. 1. §. fin. eod. tit. in 6.* g *d. can. 1. §. licèt. d. tit. in 6.*

Regula-

Regulariter in causis criminalibus non potest intervenire procurator. h. d.

§. 10. Non tamen in omni judicio procurator intervenire potest. In criminalibus *a* enim causis neque accusator, neque accusatus, nisi per se ipsos impetere, vel defendere permittuntur, nisi *b* vel ab illustri propulsanda sit injuria, aut rei contumacia sit excusanda, vel contra accusatorem sit excipiendum, aut de levi crimine tractetur, aut si de gravi agendum sit, civiliter agatur.

Clerici & Monachi non possunt esse procuratores nisi propriæ Ecclesiæ, urgente necessitate & superioris jussu. h. d.

§. 11. Sed nec omnes ad procuratoris officium temerè admitti debent. Ideoque Episcopus & universi Sacerdotes, cùm ad solam Dei laudem, priorumque operum actiones sint constituti, ab hujusmodi ministerio excludendi erunt. Idem quoque obtinet in Monachis *c*: nam & illos, cùm solitariam vitam degere profiteantur, à forensi strepitu, ac litigiis summoveri convenit. Planè monasterii exigente utilitate *d*, vel necessitate, & Abbatis accedente imperio, ad procurationis *e* officium accedere minimè prohibentur.

Clerici regulariter coram secularibus Judicibus postulare non possunt. h. d.

§. 12. Postulandi *f* quoque officium Clericis, qui stipendiis sustentantur Ecclesiasticis, coram seculari Judice in secularibus negotiis interdicitur, nisi propriam causam, vel Ecclesiæ suæ prosequuti fuerint, vel *g* nisi urgente necessitate pro conjunctis, aut miserabilibus personis postulare velint.

Excommunicati nec proprio nomine, nec alieno possunt esse in judicio, nisi ad defensionem. h. d.

§. 13. Hi verò, qui excommunicationis vinculo innodati sunt *h*, non solùm procuratorio nomine in judicio interesse non possunt, verùm etiam nec proprio: actore tamen impugnante, excommunicato reo legitimæ defensionis copia non est adimenda.

Procurator universitatis, in qua sunt excommunicati, non potest à judicio repelli, nisi tribus casibus h. d.

§. 14. Sed bellè dubitari contigit, an universitatis *i* alicujus procurator ex eo repelli debeat: quòd majores & jurati per quos eadem universitas regitur, tempore, quo injunctum fuit procurationis officium, erant excommunicationis sententiâ innodati, quasi & ille repelli debeat, cujus non recipiuntur auctores? Et responsum est, hujusmodi procuratorem non repellendum, nisi vel illi ipsi excommunicati in literis procurationis essent expressi, vel aliàs eorum auctoritate procurationis institutio facta fuisset, aut ipsa universitas excommunicationis conscia simul cum eis eundem procuratorem constituisset.

Procurator revocari potest expressè, & tacitè, puta, si dominus per se incipiat causam tractare. h. d.

§. 15. Tamdiu autem durat quis procurator, quamdiu is, qui eum constituit, revocet, sive expressè, sive etiam tacitè. Unde *k* si tu Titium simpliciter procuratorem constitueris, isque in judicio procuratorio nomine esse cœperit, deinde tu, sive ante litem contestatam, sive post, ad causam ipsam venias, non ut ipsi assistas, sed ut causam eandem tractes, tractando causam Titium procuratorem revocare censeris: nisi quòd non animo revocandi facias, vel expressè professus fueris, vel ex aliquibus appareat conjecturis.

Actus præcedens subsequentem limitat & interpretatur. h. d.

§. 16. Sed si eundem Titium sub ea forma *l* quoties te abesse contigerit, procuratorem constitueris, & postmodùm per te ipsum causam tractes non propterea tamen procuratorem revocare videris. Quinimò Titius, quandocunque abesse te contigerit, procuratoris assumet officium.

a C. *in crimina. 5. q. 3. gl. 1. in c. veniens. extr. de accus.* b *c. absens. §. vis. 3. q. 9.* c *Extr. ne Cler. vel Monach.* d *can. Monach. 16. quæst. 1.* e *Clem. 3. eod. tit.* f *can. 1. extr. de postul.* g *c. fin. extr. de postul.* h *c. intelleximus, extr. de jud.* i *c. fin. eod. tit. extr.* k *c. si quem. §. secùs. eod. tit. in 6.* l *c. si quem. in princ. eod. tit. in 6.*

Procurator si substituit, non potest substitutum revocare, nisi & revocandi habeat potestatem. Et procurator qui substituit in una causa, non prohibetur in aliis se intromittere. h. d.

§. 17. Hæc autem de revocatione domini sunt intelligenda. Nam si à procuratore tuo *a* alius procurator legitimè substituatur, post mandatum susceptum, etiamsi eo substitutus usus non fuerit, ab illo revocari, nisi etiam potestas revocandi fuerit eidem concessa, non potest. Sed si, cùm ad plures, vel ad omnes causas Titium generaliter procuratorem constituisses, is in una vel in altera substituerit, in reliquis procuratoris officium exercere minimè prohibetur.

Acta cum procuratore revocato, donec ignoretur revocatio, tenent. h. d.

§. 18. Ad hæc etiam admonendi sumus, quòd si ignorante Judice, vel adversario *b* post contestatam litem mandatum revocatum fuerit, ratum esse debet judicium, in quo quis post ignoratam revocationem quasi procurator versatus fuerit.

Matrimonium contractum per procuratorem revocatum non tenet, licèt revocatio non venerit ad notitiam partium. h. d.

§. 19. Non sic tamen in matrimonio statuitur *c*: nam si procurator ad contrahendum specialiter constitutus, antequam contrahat, à domino revocatus fuerit, contractum postmodùm matrimonium, licèt tam procurator, quàm ea, cum qua contraxit, revocationem hujusmodi penitùs ignoraverint, nullius momenti penitùs existet: cùm illius consensus defecerit, sine quo firmitatem habere non potuit.

Acta Judicis post revocationem procuratoris non ignoratam, non tenent. h. d.

§. 20 Quod si scientibus Judice *d* & parte mandatum revocatum fuit, & nihilominus est in judicio processum per procuratorem revocatum, tam alia acta, quàm ipsa sententia nullum afferet domino præjudicium: cùm falsi procuratoris exceptio *e* non solùm ante sententiam, verùm etiam posteà possit objici: quâ probatâ judicium prorsus nullum redditur.

Refutatio mandati non impedit refutantem acceptare, si mandans perduret in voluntate mandandi. h. d.

§. 21. Non *f* idem juris statuetur in eo, qui absens procurator constiturus præsentatum sibi mandatum suscipere nolle dixerit. Is enim refutatione hujusmodi nequaquam obstante, quamdiu constituens in eadem voluntate perstiterit ad libitum mandatum acceptare poterit.

Receptio instrumenti, & cautio domini operantur, quòd procurator non possit renunciare mandato, sed teneatur defendere. hoc dicit.

§. 22. At *g* literis, vel instrumento, quibus te aliquis in causis suis procuratorem constituens, pro te debito modo cavit, simpliciter nullâ factâ protestatione, à te scienter receptis, non potes posteà recusare illius defensionem: imò cogi poteris illum defendere in omnibus causis, & negotiis, ad quæ prædicta instrumenta, seu literæ se extendunt: cùm per hoc ad omnia tuum præstitisse videaris assensum.

Morte constituentis expirat mandatum, interdum etiam re non integrâ. h. d.

§. 23. Morte quoque constituentis desinit quis esse procurator, quod interdum obtinet etiam re non integrâ. Nam *h* si Prælatus, vel Rector te pro beneficio suo, vel Ecclesia procuratorem constituat, & tu vivente

a *C. is qui. de procur. in 6.* b *c. mandato. extr. eod. tit.* c *c. fin. §. fin. de procur. in 6.* d *c. insinuatione. & seq. extr. eod. tit.* e *c. in nostra. ext. de procur. in 6.* f *c. licèt is. eod. tit. in 6.* g *Clem. 1. eod. tit.* h *Clem. fin. eod. tit.*

illo litem contestatus fueris, aut negotium aliter attigeris, post mortem tamen illius, etiam quoad cœpta, procurator esse desinis.

TITULUS III.
DE PACTIS ET TRANSACTIONIBUS.

Metu judiciorum interdum devenitur ad pacta, ad transactiones & ad compromissa. h. d.

Consequens nunc est, ut videamus de serie, & actis ipsorum judiciorum. Sed quia interdum accidit, ut judiciorum metu litigaturi ad pacta & transactiones veniant, aut ad arbitros declinent, ideò prius paucis de his dispiciamus.

Pacta sunt servanda, & per ea etiam indultu Apostolicis derogari potest. h. d.

§. 2. Et quidem pacta inter quoscunque, quacunque de re inita, regulariter suam habere debent firmitatem: neque enim quisquam, ut divinum monet oraculum, ea quæ de labiis suis procedunt, irrita facere debet. Quod quidem usque adeò obtinet, ut Apostolicis etiam indultis pactum deroget. Inde *a* cùm monasterio ab Apostolica sede libera sepultura concessa esset, pactumque esset cum Rectore parochialis Ecclesiæ, ne parochiani ipsius ad sepulturam reciperentur, responsum est, in dicto monasterio sepeliri eligentes, obstante conventione, voti fieri non posse compotes.

Pactum, per quod filia dotata renunciat hæreditati paternæ, juramento vallatum, tenet. h. d.

§. 3. Eodem etiam spectat *b*, quòd pactum à filia, dum nuptui traditur, cum patre factum, ut dote contenta, ad bona paterna nullum habeat regressum, si juramento vallatum sit, licèt lege civili improbetur, servari debeat: cùm tale pactum non vergat in æternæ salutis dispendium.

Pactum quod tendit ad periculum animæ, non ligat. h. d.

§. 4. Quòd si servatum in animæ tendat detrimentum *c*, quia fortè sit pactum de re turpi, veluti quòd post mortem Titii Clerici Sejus, in beneficio succedat: vel aliter de jure, vel de facto sit impossibile, nullam inducet obligationem.

Transactiones, quæ non sunt juri contrariæ, servari debent, & partium juribus derogant. h. d.

§. 5. Transactiones *d* quoque similem juris firmitatem obtinent, usque adeò ut juribus omnibus, quæ partibus, aut obtentu præscriptionis, aut privilegii, seu quocunque modo suffragari poterant, vires adimant. Sed & hoc de illis transactionibus intelligere nos oportet, quæ non sunt juri contrariæ. Alioqui si aut super re sacra *e*, & litigiosa, aut in causa matrimonii interpositæ sint, nullum robur obtinent.

TITULUS IV.
DE ARBITRIS.

Qui sint propriè Arbitri. h. d.

Arbitri *f* dicuntur propriè, qui nullam potestatem habentes, consensu litigantium in Judices eliguntur, in quos compromittitur, ut eorum sententiæ stetur.

Tam in Judicem ordinarium, quàm delegatum potest compromitti. h. d.

§. 2. Sed etsi qui legitimam in partes potestatem habeant, ab eisdem tamen in arbitros eligi poterunt. Quod non solùm de eis intelligendum est *g*, qui ordinariam exercent jurisdictionem, verùm etiam de his, qui delegatam tantùm obtinent.

Ponit personas, in quas non potest compromitti. h. d.

§. 3. Sed neque servi *a*, nec qui servis similes sunt, Monachi & Regulares, arbitrium in se recipere possunt. Ad hos enim quies, oratio, & manuum labor, non autem causarum spectat cognitio. Hæretici quoque, apostatæ, schismatici, infideles, & excommunicationis vinculo ob delictum proprium innodati, Arbitrorum in se officium assumere non poterunt.

In Laicum de re spirituali non potest compromitti, nisi sit Clerico adjunctus, vel in eum sit compromissum auctoritate Apostolica. h. d.

§. 4. Sed nec in eum, cujus licèt ex delicto aliquo non sit læsa existimatio, Laicus *b* tamen est, de re spirituali compromissum fieri potest. Si tamen *c* is, aut Clerico sit adjunctus, aut Apostolicâ auctoritate compromissum susceperit, Arbitri partes exequi minimè prohibebitur.

In fœminas non potest compromitti, nisi id permittat regionis consuetudo, & ordinis. Qui non prohibetur, potest recipere compromissum. h. d.

§. 5. Fœminæ *d* quoque, licèt illæ summæ opinionis existant, ab omni judiciali examine usque adeo sunt separandæ, ut ex illarum sententiis nulla pœna adversùs illius contemptores, nullaque pacti exceptio oriatur, nisi regionis probata consuetudo talium munerum participes illas redderet. Cæteri verò, quos neque sacrorum Canonum, nec secularium legum statuta specialiter arcent, omnes ad tractanda arbitria admittendi erunt.

Reperiuntur quidam, qui non possunt compromittere. h. d.

§. 6. Sicuti autem ii, quos suprà recensuimus, arbitria exercere prohibentur, ita etiam illorum quidam compromittere non permittuntur, qui tam ex libris Pontificii, quàm Cæsarei juris commodiùs cognosci poterunt.

Ponit causas, super quibus non potest compromitti. Et quòd super matrimonio spirituali potest compromitti, secus super carnali. h. d.

§. 7. Pleræque etiam causæ arbitrorum notionem effugiunt: nam *e* liberales, matrimoniorum, filiationum, monachationum, conversionum, in integrum restitutionum: item *f* criminales, & quæ majores Judices exigunt, per arbitros cognosci non possunt. Quòd autem diximus, de matrimoniis compromitti non posse, de carnalibus intelligendum est: nam quòd de spirituali matrimonio compromitti possit, secundùm ea, quæ suprà diximus, nulla est dubitatio.

Arbiter super pluribus, si super uno tantùm pronunciet, non expirat compromissum, nisi habuerit a partibus facultatem ita pronunciandi. h. d.

§. 8. Finiuntur autem arbitria pluribus modis: utputà, sententiæ prolatione, & temporis lapsu. Sententiæ prolatione finiuntur arbitria, cùm de omnibus, de quibus compromissum fuerit, arbiter pronunciavit. Nam si de quibusdam tantùm sententiam tulerit, nisi talem pronunciandi potestatem à partibus habuerit, compromissum non expirat.

Termini lapsu compromissum expirat. h. d.

§. 9. Lapsu temporis expirat arbitrium, cùm terminus compromisso comprehensus re infectâ labitur.

Morte tam arbitrorum, quàm compromittentium expirat compromissum, nisi specialiter sit dictum de hæredibus compromittentium. h. d.

§. 10. Mortis *g* quoque interventu compromissa irritantur, tam arbitrorum, quàm etiam litigatorum. Compromissum *h* enim in compromittentis hæredes non extenditur, nisi de his quoque specialiter caveatur. Sunt & alii modi, quibus compromissa finiuntur: quos ra-

a C. 1. *de pact. in 6.* b c 2. *de pact. in 6.* c c. *fin. ext. de pact.* d C. 1. *ext. de transf.* e c. *constitutus. & c fin ext. de transact.* f *cap. à Judicibus. §. arbitrarii. 2. q 6* g *can. cùm olim. extr. eod. gl. pen. can. à Judicib. 2. q. 6.*

a *Can. 2. §. servi. 7. q. 7.* b *c. contingit. extr. eod.* c *c. per tuas, in fin. extr. eod.* d *c. dilecti filii. extr. eod.* e *c. pen. in fin. extr. de rest. in integ.* f *d. c. pen. in initio.* g *c. pen. extr. de offic. del. c. ex parte. in fin. extr. eod.* h *c. fin. ext. eod.*

mea

tamen, ut ad cœptum judiciarii ordinis propositum festinemus, ex aliis juris libris cognoscendos relinquimus.

TITULUS V.
DE IN JUS VOCANDO.

Judex debet habere notarium, vel duos viros idoneos, qui scribant acta judicii. h. d.

ERgò si partes neque pactionibus, neque transactionibus, neque compromissis concordes reddi poterunt, ad Judicem deveniendum erit. Illud autem inprimis prospicere Judicem oportebit, ne scilicet debitæ solennitates in judicio prætermittantur: adhibebitque *a* publicam personam, aut duos viros idoneos, qui universa acta judicii conscribant, ut Innocentianâ constitutione, in generali Concilio editâ, latiùs continetur.

Initium judiciorum est citatio, sine qua omnes actus regulariter sunt nulli. h. d.

§. 2. Omnium *b* autem judiciorum instituendorum principium, & fundamentum sunt citationes, sine quibus omnia, quæ adversùs absentes in omni negotio, aut loco aguntur, viribus carent. Nam neque naturalis, neque civilis ratio quenquam indefensum judicari permittit. Quicunque igitur cum altero judicio contendere voluerit ante omnia curare debet, adversarium ita moneri, ut se se coram Judice exhibere teneatur.

Ex quatuor capitibus elusoria redditur citatio: & citatus à non suo Judice non tenetur comparere. h. d.

§. 3. Fit tamen interdum pluribus modis *c*, ut quis vocationi de se factæ parere non compellatur, ut puta ex personæ qualitate, loci conditione, temporis ratione, & forma citationis. Personæ qualitas inefficacem reddit citationem tam jus dicentis, quàm etiam in jus vocati. Nam si te is in jus vocet, quem tibi Judicem non esse competentem manifestum sit, dubio procul ad comparendum vocatio talis te minimè coarctabit.

Qui legitimè citatus mutavit Judicem, non propterea potest declinare Judicem, cùm sit præventus. h. d.

§. 4. Si tamen *d* contigerit eum, qui legitimè citatus fuerit, alterius postmodùm fieri jurisdictionis, quasi præventus, jus revocandi forum non habebit.

Citatus ad instantiam spoliatoris non tenetur comparere. h. d.

§. 5. Idem juris est si Judex quidem tuus sit *e*, ex eo tamen te mandet vocari, ut in judicio cum spoliatore tuo stare compellaris: nec enim anteà comparere cogeris, quàm ad omnia Canonicè restitutus fueris. *f*

Ex [illegible] itate loci citatio non arctat ad comparendum. h. d.

§. 6. Locus *g* quoque, ad quem vocatus fueris, tunc invalidam reddit citationem, cùm aut incertus est, aut citantis non subest jurisdictioni. Idem etiam dici poterit si citandus extra Judicis territorium moram trahere comperiatur. Tunc enim jus dicenti impunè non paretur. Quemadmodum & si locus citationi designatus pestilens sit, aut aliàs pro citato male tutus. *h*

Diebus feriatis in honorem Dei etiam ex consensu partium non potest procedi. Et angustia temporis ad comparendum dati, vitiat citationem h. d.

§. 7. Sed & si te Judex jusserit adesse, aut inter angusta nimis tempora aut quæ veneranda sint divini cultûs gratia, nullas vires habebit talis jussio *i*. Quamvis enim non prorogare; sed expedire debeat quæstiones, usq; adeò tamen his diebus judiciorum strepitus debet conquiescere, ut nisi vel necessitas cogat, vel pietas suadeat consentientibus etiam partibus, processus habitus non teneat.

Feriis indultis hominum causa renunciari potest. h. d.

§. 8. Aliud *a* autem obtinet, si ob hominum necessitates feriæ indultæ fuerint. Tunc enim acta cuncta tenent, si de partium processerint voluntate.

Delegatus debet in citatione inserere tenorem suæ commissionis, & designare auditorium: Secùs est in ordinario. h. d.

§. 9. Jam verò multum interest, delegatusne citet, an ordinarius. Ille enim, cùm alienâ utatur jurisdictione, longe remotos, non nisi literis commissionis *b* suæ tenorem continentibus, & intra certa spatia quem vocare poterit. Et cùm proprium non habeat auditorium, certum hujusmodi literis locum, ubi se citatus exhibere valeat, designare illum oportebit: cum in ordinario nulla subsit hujusmodi necessitas.

Ponit, quid agendum sit delegato, si jurisdictio ejus expirat in peremptorio. h. d.

§. 10. Item in delegato quæri potest, si peremptoriè *c* partes is citaverit, & earum altera, die datâ, sese absentat contumaciter, an saltem circa ultimam diei partem sit in negotio procedendum? & utrùm, si duxerit expectandum, sit iterùm citandus contumax? Et in hac specie multùm interest, duret jurisdictio post peremptorium terminum, an expiret. Primo enim casu, in diem alteram æquitate suadente Judex expectare poterit, nec propterea peremptorio elapso, [illegible] contumax citanda erit, nisi gratiam eidem fecerit benignitas judicantis: posteriore verò, ne frustrà judicialis instantia evanescat, si partes, cùm id noverint, sese Judici non præsentaverint, horâ, quâ congruè procedi possit ad exequendum, propter quod eis legitime terminum peremptorium assignaverit, ad executionem liberè procedere poterit. Discretus tamen Judex in assignatione peremptorii, non debet jurisdictionem suam, nisi necessitas urgeat, adeò coarctare.

Citatus [illegible] justo est legitimo impedimento non comparere: quo tamen cessante debet se Judici præsentare. h. d.

§. 11. Adhuc, tametsi omnia solenniter petracta fuerint, nec vocatus accedat ad Judicem, quibusdam casibus excusandus erit: ut puta si facto adversarii impeditus, aut ad majus tribunal vocatus, vel vinculis, aut infirmitate detentus, aut aliis *d* similibus causis implicatus non accesserit. Debet tamen cessante impedimento, quantò poterit citiùs, Judici sui copiam facere. *e*

TITULUS VI.
DE DOLO ET CONTUMACIA, ET IN POSSESSIONEM MISSIONE

Quis dicatur contumax, & quid sit Contumacia, & quibus pœnis puniatur. h. d.

ERgò juridicè vocatus, & nullâ legitimâ causâ impeditus, si se Judici præsentare neglexerit, adversario accusante, contumaciæ crimen incurrit. Est enim Contumacia erga Judicem vel Prælatum commissa inobedientia. Hæc autem variè juribus coërcetur: nunc enim litis damno, nunc mulctâ, nunc expensarum refectione *f*, & rei sequestratione, vel Ecclesiasticæ sententiæ *g* innodatione ob contumaciam tuam conventus afficitur.

Actor mittitur in possessionem rerum rei contumacis, & post annum efficitur verus possessor, reservatâ quæstione super proprietate. h. d.

§. 2. Illud quoque videtur ordinarium, ut contumace adversario tuo existente, in possessionem earum rerum, de quibus quæstio vertitur, vel *h* quæ aliàs sunt in patri-

a *C. quoniam contra ext. de probat.* b *gl. pen. c. Ecclesia sancta Maria. ext. de constit.* c *gl. 2. can. pen 3. q. 2.* d *c. pen. extr. de foro compet.* e *gl. 2. can. pen. 2. q. 2.* f *c fin 5. q. 2.* g *gl 2. c. pen. 3. q. 2.* h *c. ex parte tua. extr. de appellationib.* i *c. fin. ext. de feriis.*

a *C. fin. in fin. ext. de feriis.* b *c. 2. ext de dilat. gl. 2 c. pen 3 q. 2.* c *c. consuluit nos. ext. de offic. deleg.* d *c. quoniam. §. si autem de carnal. ext. ut lite non contest.* e *c. cùm dilecti. ext. de dolo & contumac.* f *c. cùm dilecti. in fin ext. eod.* g *c. tua fraternitatis. ext. ut lite non contestatâ* h *c. fin. §. in aliis. extr. ut lite non contestatâ.*

monito rei, pro modo debiti, si personalis instituatur actio, custodiæ causa inducaris, ut tædio affectus reus veniat aliquando responsurus. Quòd si *a* adhuc per annum in sua contumacia perseveraverit, Judice decernente verus possessor efficieris, super proprietate duntaxat adversæ parti defensione reservatâ. Sed si missus in possessionem *b* fructus dilapidet, sequestrandi erunt, & quod distractum est, in pristinum statum erit revocandum.

Si ob potentiam adversarii contumacis non possit actor possessionem ingredi, vel illam amiserit, nihilominùs efficitur verus possessor elapso anno. h. d.

§. 3. Si tamen propter rei potentiam *c* sive dolum contigerit, ut intrà annum rem custodiendam nanciscì non possis, vel etiam acquisitam amittas, nec contumax melioris, quàm obediens, conditionis existat, de Canonica æquitate sancitum est, ut hoc etiam casu verus, elapso anno, possessor actor constituatur.

Si reus contumax dederit cautionem de stando juri, nec mulctandus est, quòd adversarium non fuerit passus esse in possessione. Et missionem passus restituetur. h. d.

§. 4. Hoc tamen *d* tunc obtinet, cùm reus nullam cautionem præstitit: nam si de stando juri cavetit, nec mulctandus, & missionem passus illicò restituendus erit.

Actor anno lapso non reputatur possessor, si per eum steterit, quo minùs intraverit possessionem. h. d.

§. 5. Idem *e* juris est, si annus lapsus esse proponatur, per reum tamen non steterit, quò minùs ante terminum & possessionem ceperit, & cautionem dederit.

Excommunicatus à delegato Principis, etiam delegato mortuo non potest ab ordinario absolvi, vel alio, præterquam in mortis articulo, vel de mandato Papæ. h. d.

§. 6. Quærit *f* contigit, si delegatus, qui reum propter contumaciam manifestam excommunicationis vinculo innodavit, vel petitorem causâ rei servandæ in possessionem induxit, rebus eximatur humanis, an eidem juri parére volenti, & idoneam cautionem offerenti Ordinarius absolutionis beneficium impertiri, & possessionem restituere valeat? Et responsum est, quòd cùm delegatus, quoad hoc, sit Ordinario major, excommunicatus ab eo non potest per alium, præterquam in mortis articulo, sine mandato summi Pontificis absolutionis gratiam obtinere, vel possessionem recuperare, nisi alius ei in onere successerit & honore.

Passus missionem, si mortuo delegato præstet infra annum cautionem de parendo juri, etiam post annum recuperabit possessionem. hoc dicit.

§. 7. Sed *g* ne missus in possessionem verus efficiatur post annum possessor, missionem passus coram Ordinario, vel, si ejus copiam habere nequiverit, coram publicis & honestis viris, ut quasi præscriptionem interrumpat annalem, offerre, ac præstare poterit de parendo juri cautionem, ut sic etiam post annum per Apostolicam sedem possessionem recuperare mereatur.

In causis beneficialibus non habet locum missio in possessionem, sed in locum ejus poterit procedi lite non contestatâ. h. d.

§. 8. Sed *h* ista quidem tunc procedent, cùm de profanis rebus erit disceptatio: nam qui super dignitate, personatu, vel beneficio Ecclesiastico obtinendis cum aliquo litigat possessore, ob partis adversæ contumaciam in possessionem mittendus non erit, ne per hoc ad ea ingressus vitiosis pateat. Licebit tamen Judici hoc casu etiam lite non contestatâ diligenter examinato negotio, ipsum fine debito terminare, contumaciam absentis divinâ replente præsentiâ.

Contra reum contumacem, si de causa liqueat, potest ferri sententia etiam in causa profana, lite contestatâ: contra actorem verò etiam lite non contestatâ. h. d.

§. 9. Quod interdum etiam in profanis obtinebit, ut putà *a* si contestatâ lite reus contumax fuerit, & de causa liqueat, vel actor ipse contumaciæ crimen incurrat: quo casu etiam lite non contestatâ instante reo Judex & testes recipere, & sententiam ferre debebit.

Si actor non venerit in termino, ad quem reum citare fecerit, debet reo reficere expensas, & cavere de in posterum comparendo: aliàs non admittitur ad aliam citationem. h. d.

§. 10. Idem *b* quoque actor, si ad terminum, ad quem adversarium citari fecerit, venire contempserit, venienti reo in expensis propter hoc factis legitimè condemnabitur, & ad aliam citationem minimè admittendus erit, nisi de fideliter in posterum comparendo idoneam cautionem dederit.

Judex debet esse contentus unâ pœnâ ex pluribus, quæ advertùs contumacem competunt: & excrescente contumaciâ potest etiam ad alias procedere. h. d.

§. 11. Quòd autem diximus, juribus variè contumaciam coërceri, non est ita accipiendum, quasi omnes simul pœnas jus dicens infligere contumaci debeat, sed quòd variarum pœnarum sibi datur optio: unde alterutrâ, quæ magis timeri debeat, Judex à principio contentus erit, ad aliam nihilominus processurus, si hoc metuerit protervitas contumacis.

TITULUS VII.
DE LIBELLI CONCEPTIONE, ET OBLATIONE.

Actor reo comparente debet clarum Judici libellum offerre: & quid sit Libellus. h. d.

Inprimis igitur reo in assignato termino comparente Judici libellum actor offert *c*, & illum ita clarum & planum, ut ex ejus inspectione deliberare reus valeat, utrùm cedere velit, an contendere, atque ut, si contendendum sit, despicere valeat Judex, quemadmodùm à se concipienda sit sententia. Nihil enim aliud est Libellus *d*, quàm brevis scriptura, elatam actoris intentionem continens, & contra adversarium necessariò concludens.

Libellorum alii sunt accusatorii, alii conventionales. h. d.

§. 2. Porrò libellorum duæ sunt species *e*: alii enim sunt accusatorii, alii conventionales. Accusatorii sunt *f*, quibus quis aliquos apud Judicem alicujus criminis reos defert: de quibus quidem in præsenti nobis non est institutus sermo, sed infrà suo loco & ordine dicetur. Conventionales sunt *g*, quibus in civilibus disceptationibus utimur, dum rem nostram, aut quam nobis deberi putamus, in judicio petimus.

Quæ debeat continere libellus: & quòd ineptus, vel obscurus libellus non obligat ad respondendum: & quòd Judex illum potest lacerare. h. d.

§. 3. Exprimet igitur oblatus libellus, non solùm agentis, & conventi nomen, sed & jus dicentis, & petitæ rei *h*, & actionis qualitatem. Et si personali *i* experiendum sit actione, petendi quoque causa exprimenda erit: alioquì nec conventus respondere tenebitur, & Judex libellum non legitimæ conventionis formam continentem concerpere ac destruere poterit.

Plures dantur casus, in quibus solennis libelli porrectio non est necessaria. h. d.

§. 4. Sunt tamen casus, in quibus solennis hæc libelli oblatio minimè est necessaria *k*: veluti in quibus de plano ac sine strepitu & figura judicii procedendum erit, & in quibus etiam non contestatâ lite testes recipi possunt, & alii plures.

a *C. 1. extr. de eo qui mit. in poss.* b *C. 2. extr. de sequest. poss.* c *c. contingit. ext. eod. tit.* d *C. 1. eod. tit.* e *C. 2. in fin. ext. de eo qui mit. in poss.* f *pastoralis offici.. §. præterea. extr. de off. ord.* g *c. pastoralis officii. §. præterea. vers. veruntamen. extr. de off. ord.* h *C. unic. de eo qui mit. in poss. in 6.*

a *C. causam quæ. & c. seq. ext. eod.* b *C. 1. eod. t. in 6.* c *C. inducia. §. offeratur. 3. q. 3.* d *C. 1. in gl. 1. ext. de lib. obl.* e *gl. 1. c. 1. ext. eod. tit.* f *C. præscripta sit. §. libel. 8. q. 8.* g *d. gl. 1. can. 1. eod. tit. ext.* h *C. 2. ext. eod. tit.* i *C. fin. ext. eod. tit.* k *Cl. sæpè. verb. sig.*

Bene-

Bene faciet Judex si rem terminare quaret sine tela judiciaria. h. d.

§. 5. In his quoque casibus, in quibus libelli est necessaria porrectio, probè Judex fecerit, si principales personas, vel in subsidium etiam advocatos factum ipsum proponere jusserit, & sine tela judiciaria controversiam terminare tentaverit.

Oblato libello debent reo dari dilationes ad excipiendum, & ad evitandam obscuritatem una materia est uno loco tractanda. hoc dicit.

§. 6. Oblato tamen secundùm juris ordinem libello, certæ reo convento indulgendæ sunt induciæ *a*, quibus deliberet, cedendum sibi sit, an contendendum: acceptandus, an recusandus Judex: denique, ut proponat, si quas habet, exceptiones. Quæ propterea comparatæ sunt, ut ii, adversùs quos instituuntur actiones, defendantur. Harum verò quædam ante litis contestationem opponendæ erunt, quædam verò etiam post contestatam litem. Sed ne, si qui inter has alieni tractatus medii fuerint interjecti, hujusmodi sectio obscuritatem pariat, videamus nunc generaliter de exceptionibus.

TITULUS VIII.
DE EXCEPTIONIBUS, ET REPLICATIONIBUS.

Quid Exceptio, & quod duplex ejus est species, dilatoria & peremptoria. Et quòd dilatoriarum quædam respiciunt Judicem, quædam actorem, quædam reum, quædam causam. h. d.

Exceptio est *b* actionis vel intentionis exclusio. Exceptionum summa divisio in duo genera deducitur *c*: aut enim sunt dilatoriæ, aut peremptoriæ. Dilatoriæ sunt, quæ rem & judicium differunt. Harum quædam Judicis personam respiciunt, quædam agentis, quædam rei conventi, quædam verò actionis & causæ qualitatem. Personam Judicis respiciunt, vel quæ illius incompetentiam arguunt, vel quæ de ipso suspicionem ingerunt, secundùm ea, quæ suprà suo loco latiùs exposuimus. Et hæ declinatoriæ quoque poterunt appellari. Actoris partem illæ spectant, quæ illum non legitimam in judicio standi personam habere demonstrant: quales sunt procuratoriæ: ut purà, si quis per Monachum, aut Regularem, aut Clericum agere velit. Item si quis ut tutor, vel curator, vel procurator, vel syndicus compareat, & illum tutorem, vel curatorem, vel procuratorem, vel syndicum esse negetur, vel sua non interesse, vel audiri non debere protestetur, & si quæ sunt his similes. Ex persona rei deducuntur: veluti si quis ab eo, qui alienam litem defendit, de judicato solvendo cautionem postulet: aut si ab actore se spoliatum esse reus conventus coram Judice queratur, & propterea restitutionis beneficium imploret, vel si actorem ex legitima causa domum revocet. Actionem & causam respiciunt, ut cùm proponitur de ineptitudine, aut incertitudine libelli, aut de litis pendentia, aut cùm nondum diem solutionis venisse prætenditur.

Declinatoriæ exceptiones proponi debent ante omnem exceptionem, alioqui ampliùs opponi non poterunt. h. d.

§. 2. Hæ verò regulariter omnes ante litis contestationem proponi debent: sed quas declinatorias appellavimus, non modo ante litem contestatam, verùm etiam ante omnem dilatoriam exceptionem opponere reum oportebit: alioqui si aliam primò proposuerit, cùm per hoc in jurisdictionem ejus, coram quo proposuit, consensisse videatur, ejusdem jurisdictionem serò declinare conabitur.

Dilatoriæ exceptiones, non declinatoriæ, regulariter proponuntur ante litem contestatam, quandoque tamen etiam post. hoc dicit.

§. 3. Ergò in initio litis declinatoriæ opponi debent, & probari: cæteræ post oblatum libellum ante litem contestatam intra terminum à Judice assignatum, quandocunque opponi & probari poterunt. Sed & lite contestatâ quandoque eas opponere licebit, veluti *a* si qua nuper reo competens exorta fuerit, vel is, qui eam opponere voluerit, postmodùm ad suam notitiam pervenisse jurejurando fidem faciat, vel esset hujusmodi, quæ retroactum processum nullum redderet, ut est ea, quæ vel mandati, vel jurisdictionis defectum arguit.

Et ex loco, & ex tempore, & ex aliis fontibus ducuntur exceptiones. h. d.

§. 4. Ducuntur autem hujusmodi exceptiones non solùm ex suprà positis causis, sed etiam ex loco, ex tempore, & ex aliis pluribus, ut tam Pontificii, quàm Cæsarei juris libris facilè est legentibus cognoscere.

Exceptio excommunicationis licèt sit dilatoria, tamen potest opponi & ante & post litem contestatam. h. d.

§. 5. His annumeranda est etiam excommunicationis *b* exceptio, quæ licèt & ipsa dilatoria sit, à cæteris tamen dissimilem naturam sortita esse deprehenditur: nec enim post oblatum tantùm libellum ante contestatam litem velut cæteræ, sed in qualibet parte litis opponi poterit *c*, peremptorio termino ad proponendum exceptiones declinatorias & dilatorias præfixo minimè obstante. Quod est in hac exceptione specialiter observandum, ne quisquam in periculum animæ suæ excommunicato communicare compellatur: quòd si eam reus omiserit, ut actor sumptibus & laboribus fatigetur, in expensis legitimis condemnandus erit.

In opponenda exceptione excommunicationis servanda est certa forma. h. d.

§. 6. Sed cùm per malitiam hæc exceptio in judiciis opponeretur frequentiùs, Innocentianâ constitutione consultissimè cautum est *d*, ut certa in ea proponenda forma servari debeat, uti ex ipsius constitutionis tenore facilè apparere potest.

Exceptio excommunicationis potest actori opponi in prima tantùm instantia, non in secunda. Idem de cæteris dilatoriis. hoc dicit.

§. 7. Hæc *e* autem in prima tantùm instantia sibi locum vendicant: quòd si succumbens actor appellaverit prætextu excommunicationis oppositæ, à prosequutione appellationis minimè excludendus erit: quod & in cæteris dilatoriis multò magis locum obtinet.

Reus excommunicatus licèt reconvenire non possit, admittitur tamen ad proponendas suas legitimas defensiones. h. d.

§. 8. Reus *f* autem nullo obstante excommunicationis vinculo, velut rectè convenitur, ita ad legitimas defensiones semper admittitur. Satis enim absurdum esset, si actore impugnante defensionis copia reo denegaretur: quia sic multoties condemnaretur absolvendus. Reconventionis tamen potestas eidem minimè permittitur.

Superiùs dicta de excommunicatione, intelliguntur de majori. h. d.

§. 9. Cæterùm *g* quæ suprà de excommunicatione diximus, non de quacunque excommunicatione sunt intelligenda, sed de ea tantùm, quæ à perceptione sacramentorum, & à fidelium communione separat, ut etiam ipsa Innocentianæ constitutionis verba demonstrant.

Peremptoriæ exceptiones sunt, quæ jus actoris perimunt, & semper agentibus obstant. h. d.

§. 10. Peremptoriæ, seu elisoriæ exceptiones sunt, quæ in totum jus agentis perimunt *h*, & semper agentibus obstant: qualis est, doli mali metûs, pacti conventi, solutionis, jurisjurandi, præscriptionis *i*, transactionis, & rei judicatæ, & si quid contra leges factum esse dicatur.

---

a *Can induciæ, §. offeratur 3. q. 3.* b *gl. in verf. irritari. c. dudum. Cl. 2. ex. de elect. gl. fin. c. ex parte. extr. de foro comp.* c *gl. 1. c. exceptionum. ext. eod. de except.*

a *C. pastorali. in fin. ext. eod. tit.* b *C. exceptionem excommunicationis. ext. eod.* c *Cl. 1. eod. tit.* d *C. 1. eod. tit. in 6.* e *C. significavit. ext. eod.* f *C. cum inter. ext eod. tit.* g *C. 1. eod. tit. in 6.* h *C. 1. de litis contest. in 6.* i *Can. 2. in fin. 3. q. 6.*

Exceptiones peremptoriæ litis finitæ sunt, quæ impediunt litis ingressum. h. d.

§. 11. Harum quædam dicuntur peremptoriæ litis finitæ, quædam simpliciter peremptoriæ. Peremptoriæ litis finitæ sunt, quæ litis impediunt ingressum, & adversùs agentem omni tempore opponi possunt *a*: qualis est exceptio transactionis, jurisjurandi, & rei judicatæ, quæ vel in ipso limine judicii proponi poterunt *b*. Cùm enim super negotiis, transactione, jurejurando, & sententia decisis, aliàs lis inchoata terminata fuerit, valdè absonum visum fuit, super eisdem novum assumi debere judicium, & quasi in infinitum forensia jurgia protrahere. Inde quoque litis finitæ exceptiones appellantur, quòd, ut aliquis esset finis litium, institutæ fuerint. Idem juris est in aliis etiam peremptoriis exceptionibus, quæ vulgò manifestæ sunt, & notoriæ habentur.

Exceptiones peremptoriæ proponuntur post litem contestatam ante sententiam. h. d.

§. 12. Cæteræ verò litis contestationem minimè impediunt, atque ante sententiam erunt regulariter proponendæ: quas quidem si dolo malo suo tempore in prima instantia reus proponere distulerit, etiam in causa appellationis opponendi sibi facultas denegabitur.

Præjudiciales exceptiones sunt, quæ alteri causæ præjudicium afferunt, putà exceptio consanguinitatis, causæ restitutionis viri, exceptio natalium, petitio hæreditatis. h. d.

§. 13. Sunt etiam quædam exceptiones, quæ præjudiciales appellari possunt, ex eo quòd alteri cognitioni præjudicium afferunt: utpotè, si qua mulier Titium in virum petat, qui ad mulieris intentionem elidendam consanguinitatis objiciat exceptionem *c*: quâ probatâ, cùm quæstio principalis perimatur, de ipsa est cognoscendum, antequam ad diffinitiones articulum procedatur. Idem *d* si petenti hæreditatem natalium objecta sit exceptio. Cùm enim successionis causa à causa natalium dependat, posteriore quoque loco cognoscenda erit.

Spoliatus opponens de spolio in modum exceptionis, non cogitur respondere antequam sit restitutus. h d.

§. 14. Sed *e* & si quæstio spolii in modum exceptionis petentibus objecta fuerit, probationes super spolio primitùs erunt audiendæ: eoque legitimè probato reus non cogetur respondere *f* positionibus, donec integrè restitutus fuerit.

Non debet Judex in causa supersedere obtentu exceptionis spolii, nisi dicatur factum ab actore, & hoc in civilibus: in criminalibus verò potest etiam objici de spolio à tertio facto, si quis dicatur, vel totâ suâ substantiâ, vel majori parte spoliatus: nec agenti super rebus Ecclesiasticis potest opponi exceptio spolii rerum privatarum, vel contrà. h. d.

§. 15. Sed quia hujusmodi exceptionem nonnunquam in judiciis calumniosè propositam causas Ecclesiasticas contingebat impedire, & per interpositas appellationes principalis causæ cognitionem perimere: consultissimè Innocentianâ *g* constitutione decretum fuit, ut in civilibus negotiis spoliationis objectu ab alio, quàm ab actore factæ, Judex in causa principali procedere non postponat. In criminalibus verò etiamsi à tertio spoliatus fuerit, dum tamen, vel totâ suâ substantiâ, vel majori parte ipsius se per violentiam privatum affirmet, objecta exceptio processum differet, pœnis statutis, si eandem intra certa tempora non probaverit objiciens: eo quoque salubriter adjecto *h*, ut rerum privatarum spoliatio, agenti super Ecclesiasticis, vel ex contrario, non opponatur.

Accusato excipiente de spolio à tertio facto, debet indulgeri tempus, intra quod restitutionem petat, & causam si potest finiat: quo elapso, non obstante tali exceptione, accusari poterit, hoc dicit.

a C. 1. *de litis contest. in 6.* b *c. 2. 3. q. 6.* c *c. literas tuas. ext. de rest. spol.* d *c. pen. extr. de ord. cog.* e *c. fin. ext. de ord. cog.* f *petitionibus, meliùs.* g *c. 1. de rest. spol. in 6.* h *d. c. 1. § fin.*

§. 16. Inter scholares *a* olim dubitari contigit, si spoliatus à tertio contra suum accusatorem de spolio excipiat, an ei tempus indulgeri debeat, infra quod restitutionem imploret, ne fortè sic existens omnem accusationem eludat: & id æquitati & juri satis consonum visum fuit. Unde si infra tempus indultum restitutionem non petierit, & causam, cùm posset, ad finem non perduxerit, non obstante exceptione spolii, deinceps accusari poterit.

Exceptiones contra testes, peremptoriarum naturam sapiunt, ideò ante sententiam proponendæ. h d.

§. 17. Sunt & aliæ exceptiones, quas propriè neque dilatorias, neque peremptorias appellaveris: cujusmodi sunt, quæ adversùs productos testes opponuntur, utputa *b*, si quis Mævium examinatum, infamem, excommunicatum, vel aliàs criminosum esse dicat. Quæ tamen cùm ad peremptoriarum naturam accedere videantur, ipsæ quoque ante sententiam proponendæ erunt.

Ponit differentiam, utrùm testi objiciatur crimen, de quo nunquam aliàs fuerit convictus: vel objiciatur crimen, de quo aliàs quis confessus & convictus fuit. h. d.

§. 18. Multum tamen interest, an per exceptionem tantùm testibus opponantur crimina, de quibus nunquam accusati fuerint: an verò eà, de quibus aliàs convicti, vel confessi fuerunt. Primo enim casu *c* objectorum criminum probatio anteà exhibenda erit, quàm causa per sententiam terminetur: & si convicti vel confessi fuerint, ordinariâ cessante pœnâ, sufficiet, quòd à perhibendo testimonio repellantur, præsertim cùm objectum crimen minimè causam contingat. Posteriore verò, cùm non sit cuiquam contra alios credendum, nisi se priùs probaverit innocentem, à ferendo testimonio penitùs repelli poterunt.

Opponens exceptionem, quæ adversùs opponentem opponi potest, nihil agit, & hoc, si proprio nomine excipiat, secùs, si nomine suæ Ecclesiæ h. d.

§. 19. Cavebit autem reus, ne quam contra adversarium suum exceptionem porrigat, cujus ipse nexibus implicetur: cùm scire debeat, nullum hanc esse juris effectum habituram: veluti *d* si plura beneficia possidens de eadem pluralitate adversùs alium excipiat: vel si perjurium *e* aut excommunicationem is objiciat, qui pejeravit, vel Ecclesiasticâ sententiâ innodatus fuerit. Hoc tamen ita recipiendum est, cùm proprio nomine conventus excipit *f*: cæterùm si suam defendens Ecclesiam, tales exceptiones opposuerit, audiendus erit, nec quòd opponens eisdem sit obnoxius, replicari poterit.

Qui excipit, non confitetur agentis intentionem, & potest quis plures etiam contrarias exceptiones opponere, & si Judex non admittat, potest appellari, & Judex puniri. h. d.

§. 20. Postremò, sciendum est eum, qui excipit *g*, non proptereà agentis intentionem confiteri illum videri, cùm eidem non solùm unam, sed etiam plures, quanquam contrarias, proponere liceat: quæ si legitimæ fuerint, & Judex non admiserit, reo quidem per appellationis remedium succurretur, & Judex ipse meritis pœnis coërcendus erit.

Adversùs exceptiones dantur replicationes. h. d.

§. 21. Dantur adversùs exceptiones replicationes: de quibus multis agere supervacuum esset, cùm institutæ sint ad similitudinem exceptionum, quæ adversùs actiones opponuntur: de quibus si quis pleniùs velit intelligere, ex his, quæ superiùs diffusè de exceptionibus posuimus, mutuari poterit.

a C. 1. §. *solet autem. de restit. spol. in 6.* b *c. præsentium. ubi gl. extr. de test.* c *c. 1. extr. eod. tit.* d *c. cùm Ecclesiæ. extr. cod. tit.* e *gl. in c. præsentium. & c. testimonium. extr. de test.* f *can. dilecti filii. extr. eod. tit. de exception.* g *c. cùm venerabilis. extr. cod. tit. de exception. de regul. jur. in 6.*

TITU-

TITULUS IX.
DE MUTUIS PETITIONIBUS.

Si reus conventus nolit, vel non possit excipere, si habeat unde actorem reconveniat, poterit illum reconvenire. h. d.

IGitur oblato ab actore libello, si reus conventus nullâ sit exceptione munitus, quæ vel judicium differat, vel litis ingressum impediat, mutuis petitionibus adversarium suum fatigare poterit, & agentem coram eodem Judice, antequam litem contestetur, reum constituere. Cujus enim quis *a* in agendo observat arbitrium, eundem habere contra se Judicem in eodem negotio dedignari non debet. Propositâ ergo actoris intentione, & responsione factâ super quæstionibus rei monitione præmissâ, incontinenti actor respondere compellendus erit, ut vicissim posteà rationes partium Judex audiens, concordiâ, vel judicio utriusque negotium terminet.

Etiam coram Judice delegato potest reus actorem reconvenire. h. d.

§. 2. Nec solùm coram Ordinario reconventio talis sibi locum vendicat, verùm *b* etiam coram delegato: unde nisi reus literas impetrare maluerit, actorem sibi obnoxium eodem durante judicio coram datis Judicibus reconvenire poterit.

Actoris & rei reconvenientis æqualis debet esse conditio in judicio. h. d.

§. 3. Utriusque autem, tam actoris, quàm rei reconvenientis æqua debet esse conditio: unde *c* cùm causa appellatione remotâ committitur, si reus actorem reconvenerit, uno eodemque jure circa appellationis remedium uterque censendus erit.

Coram arbitris non habet locum reconventio. h. d.

§. 4. De arbitris dubitari poterit, an coram eis reconventioni locus esse possit *d*? & cum arbitri judicare non possunt, nisi de his tantùm, super quibus in eos compromissum fuit, responsum est, coram eis reconventionem locum habere non posse.

Reus conventus coram Judice Laico, non potest reconvenire actorem super causa spirituali. h. d.

§. 5. Interdum etiam accidit, ut nec coram ordinario, nec coram delegato Judice reo actorem convenire sit potestas, utputà si coram Judice Laico conventus, actorem super causâ juris patronatûs, decimarum, matrimonii, aut alia spirituali reconvenire velit.

Excommunicatus non potest reconvenire. h. d.

§. 6. Idem *e* juris est, si conventus excommunicationis vinculo innodatus existat. Huic enim, licèt alioqui excipiendi facultas minimè sit interdicta, actorem tamen reconvenire non conceditur, ne quod (ut suprà diximus) in defensionis remedium sustinetur, ad impugnationis materiam extendatur.

Super causa criminali non admittitur reconventio: idem in causa depositi. h. d.

§. 7. Illis quoque, qui coram Judice criminaliter conventi fuerint *f*, vel super deposito, nisi se priùs innocentes probaverint, & depositum restituerint, alios criminandi, vel conveniendi licentia non conceditur.

TITULUS X.
DE RESTITUTIONE SPOLIATORUM.

Intentans spolia non potest reconveniri, nisi super causa spolii. h. d.

IS quoque, qui se quibusdam rebus, aut juribus spoliatum conqueritur, ab adversario suo reconveniri non poterit: nam super spoliatione conventus, adversùs restitutionem petentem non est, nisi super quæstione spolii, audiendus. Restitutionis enim petitio in hoc privilegiata esse noscitur, ut ipsam intentans, non cogatur ante restitutionem spoliatoribus respondere. Unde *a* cùm quis se de beneficii possessione violenter ejectum apud Judicem conqueritur, si adversarius eundem non canonicè dicat institutum, de violenta priùs ejectione, quàm de Canonica institutione cognoscendum erit.

Spoliatus est ante omnia, & quoad omnia, restituendus. hoc dicit.

§. 2. Sed etsi spoliatus non primus coram Judice super spolio sibi illato consistat, sed criminali judicio ab adversario lacessitus spoliationis causam proponat, ita demùm super petitione Judex procedere poterit, si priùs restitui spoliatum suâ sententiâ jusserit: omnes enim leges tam Ecclesiasticæ, quàm seculares ante omnia cuncta spoliatis, vel ejectis redintegranda *b*, & damna sarcienda esse præcipiunt: fructus *c* quoque non tantùm à violento possessore percepti, sed etiam qui à veteri possessore percipi verisimiliter potuissent, restituendi erunt: nec restitutionis solùm sententia sufficiet, nisi re ipsâ omnia Judicis officio restituantur, ita ut ejectus, vel spoliatus etiam naturalem possessionem recipiat, cunctaque, quæ sibi oblata fuerint, eodem, unde surrepta fuerunt, revocentur.

Quæstio spolii per modum reconventionis proposita, non impedit processum super alia causa civiliter institutum. h. d.

§. 3. Quòd si civiliter conventus adversario spolii quæstionem regerat, cùm mutuæ tunc intelligantur petitiones in idem judicium deductæ, vicissimque tractatæ, unicâ simul erunt sententiâ terminandæ.

Cùm spolium proponitur in modum exceptionis, nulla fertur restitutionis sententia: sed quamdiu non fuerit reus restitutus, non est cogendus actori respondere. h. d.

§. 4. Sed hæc quidem obtinent, cùm in modum actionis spolii quæstio proponitur: sed si citra litis contestationem de spolio quis excipiendum duxerit, super ipsa quidem exceptione, probationes primitùs recipiendæ erunt: eâ tamen legitimè probatâ, nulla restitutionis erit ferenda sententia, sed tamdiu spoliatori super petitionibus suis respondere cogendus non erit *d*, donec ab ipso restitutus fuerit. Quemadmodum enim, si in modum exceptionis aliquod crimen testi objicitur *e*, ut à testimonio repellatur, etsi crimen contra eum civiliter probatum fuerit, sibi pœna non infligitur ordinaria, sed ejus duntaxat testimonio non creditur: sic spoliatione in modum exceptionis tantùm probatâ, restitutionis sententia minimè ferenda erit.

Tribus casibus privatus à Judice dicitur spoliatus, si non servavit juris ordinem, si nulliter pronunciavit, si erat Judex incompetens. h. d.

§. 5. Spoliatus autem non solùm is intelligitur, qui à privato quocunque homine rerum quarundam possessione indebitè privatus fuit: sed etiam *f* ille, quem Judex ipse juris ordine prætermisso, beneficio, vel aliis rebus carere coëgit, vel is, qui licèt juris quidem ordinem servaverit, spoliati tamen, & de facto damnati Judex erat incompetens: vel, si Judex sit competens, circa privationem tamen nulliter pronunciavit.

Spoliâsse & is intelligitur, qui mandavit spoliari, aut spolium suo nomine factum ratum habuit, vel spoliatori successit in vitium. h. d.

§. 6. Is quoque spoliâsse intelligitur, qui licèt ipse non spoliaverit, per alium tamen spoliari mandaverit *g*, aut spolium suo patratum nomine ratum habuerit: unde & is restitutioni obligabitur, quemadmodum *h* & ille, qui rem indebitè occupatam, scienter recipiendo spolia-

a *Can. I. §. cujus 3. q. 8.* b *c. dispendia de rescr. in 6.* c *C. fin. extr. de mut. pet.* d *c. cùm dilectus. ext. de arbit.* e *c. eùm inter in fin. extr. de except.* f *c. 1. & 2. 3. q. 11.*

a *C. in literis tuis. extr. eod. tit.* b *C. redintegranda. 3. q. 1.* c *c. gravis. extr. eod. tit.* d *c. fin. extr. de ord. cogn.* e *c. 1. extr. de except.* f *c. conquerente. extr. eod. tit.* g *Can. notum. ubi gl. 12. q. 1. & c. cum ad secundum. in fin. ubi gl. extr. eod.* h *c. sæpè contingit. extr. eod.*

tori succedit in id vitium. Licèt enim is non spoliaverit, cùm tamen, quoad periculum animæ, non multum intersit, utrùm quis injustè detineat, an alienum invaserit, contra hujusmodi possessorem spoliato per restitutionis beneficium, non obstante juris civilis rigore, succurritur.

Renunciatio facta post spolium non impedit spoliati restitutionem: secus si ante fuerit renunciatum, & testes super spontanea renunciatione non sunt admittendi ante restitutionem. h. d.

§. 7. Illud quæsitum *a* est, si post spolium Ecclesiæ renunciâsse quis dicatur, an ob hujusmodi renuntiationem spoliato sit deneganda restitutio? & cùm non sit verisimile, quòd spontè proprio juri renunciaverit, qui renuneiat, spoliatus hujusmodi non obstante renunciatione, restituendus erit. Testes etiam partis alterius de juramento, & renunciatione spontè factâ, non antè admittendi erunt, quàm spoliatus plenariè fuerit restitutus. Quòd si ante *b* spolium Ecclesiam spontè abjurâsse reperiatur, perpetuum ei super negotio silentium imponendum erit.

Ponit aliquos casus exceptos ab illa regula, spoliatus ante omnia est restituendus. h. d.

§. 8. Sunt & alii casus, quibus jure denegabitur spoliatis restitutio, utputà, cùm agenti per modum exceptionis de alia spoliatione opponitur, aut tam super proprietate, quàm super spolio eodem tempore disceptari spoliatus ipse consenserit, aut ante restitutionis postulationem petitoriâ actione judicium expertus succubuerit.

Probatio spolii, absentia spoliatoris, & lapsus temporis, non operantur restitutionem, si spoliator non absit per contumaciam, vel dolum. h. d.

§. 9. Idem si spoliatore non per contumaciam, vel per dolum absente, ab Apostolica sede ad Judices spoliatus literas obtinuerit, ut si eum spoliatum Judicibus constiterit, intra certum temporis spatium restituatur, si reus intra præfixum terminum sese Judici exhibere non possit, quanquam temporis lapsus immineat, & actor sit suam possessionem & dejectionem probare paratus, nihilominus restituendus non erit.

Si contra agentem de spolio opponatur exceptio, per quam concludatur actorem non possedisse, spoliatus ante omnia non restituitur. h. d.

§. 10. Sed & si talis opponatur exceptio, quæ agentem minimè possedisse concludat, tamdiu sustinenda erit restitutio, donec super tali exceptione cognitum fuerit: ut ecce, nec Laici spiritualia possidere, nec Sacerdotes uxores habere possunt. Unde si vel illi se beneficiis spoliatos, vel hi ab uxoribus se destitutos coram Judice conquerantur, & ab adversariis de secularitate, vel de Sacerdotio agentibus opponatur, proculdubiò differenda erit restitutio.

Cum pro spoliatore militat juris præsumptio, spoliatus non est ante omnia restituendus. h. d.

§ 11. Quinimò & cùm sola juris præsumptio pro spoliatore contra spoliatum militat, impedienda erit restitutio, ex quo apparet *c*, eum, qui (exempli gratiâ) restitui postulat ad decimas, quas intra alienæ parochiæ limites possedisse asserit, nequaquam restituendum esse, nisi evidenter docuerit, quod earum possessionem legitimè assequutus fuerit: quia eas occupâsse injustè verisimiliter præsumitur, cùm ex prædiis perveniant intra alienam parochiam constitutis, manifestumque sit eas jure communi ad eandem Ecclesiam pertinere, nisi aliud ostensum fuerit.

Hæreticus non restituitur ante omnia: idem si in restitutione timetur de periculo animæ vel scandalo, quia differtur restitutio h. d.

§ 12. Plures prætereà sunt casus, quibus spoliatus illicò non restituitur: veluti, cùm hæresis labe pollutus deprehenditur, vel factâ restitutione animæ periculum immineret, vel scandalum timeri possit: & alii, qui non minùs secularibus, quàm Pontificiis legibus continentur.

Spoliatus potest suspenso petitorio ante conclusionem in causa, intentare possessorium: secùs si sit conclusum: nisi tamen aliter Judici videatur. h. d.

§. 13. Postremò sciendum est, in spoliantis odium constitutum esse *a*, si spoliatus proprietatis litem ingressus fuerit, nullam de illata sibi volentia mentionem faciens, antequam renunciatum sit, aut conclusum in proprietatis judicio, ut idem debeat super possessorio, etiam petitorio suspenso, audiri. Quòd si renunciatum fuerit, vel conclusum, ut jam possit causa proprietatis sententia terminari, ne lites litibus inculcentur, & via possit fraudibus aperiri, causâ non decisâ, possessorio non erit utendum: nisi Judex, qui de causa cognoscit, hoc ipsum ex justa causa viderit expedire: putà, cùm ex perspicuis indiciis iniquitas invasoris facilè arguitur, & spoliato casu, sive dolo spoliatoris, dominium probandi facultas subtracta fuerit.

TITULUS XI.
DE LITIS CONTESTATIONE.

Litis contestatio est fundamentum judicii, qua deficiente frustrà superædificabitur: & quando dicatur lis contestata. h. d.

Hactenus ea complexi fuimus, quæ plerumq; ante causarum discussionem vertuntur, quæ non tam judicii partes habentur, quàm judiciorum præparatoria: perveniamus nunc ad ea, quibus ipsum judicium constituitur. Est autem judiciorum quasi fundamentum quoddam, litis contestatio, nam *b* si illa à partibus prætermissa fuerit, proculdubiò omnia, quæ sequuta fuerint, corruent, seque ipsos litigatores inanibus laboribus & sumptibus vexabunt: unde nec testes recipi, nec ad sententiam per Judicem procedi poterit. Ea *c* verò fit per petitionem in jure propositam, & congruam responsionem sequutam, animo contestandi litem factam, cùm Judex per narrationem negotii causam audire cœperit: unde si quis positionibus simpliciter respondeat, aut peremptoriam exceptionem proponat, nequaquam per hoc esse facta contestatio litis intelligitur.

Procurator, tutor, & similes, possunt litem contestari. h. d.

§. 2. Fit autem *d* litis contestatio non solùm per principales, sed etiam per procuratorem, tutorem, & personas similes.

Advocati responsio nisi sit statim revocata, facit litis contestationem. h. d.

§. 3. An advocati responsio litis contestationem faciat, dubitari potest, & ex facto responsum est, nisi statim revocata fuerit, illius quoq; responsione contestationem fieri.

Cum officium Judicis pro actione instituitur, est necessaria litis contestatio. h. d.

§. 4. Nec solùm, cùm per actionem judicium instituitur, erit litis contestatio necessaria: sed etiam ubicunque Judicis officium pro ipsa proponitur actione, veluti, cùm restitutio in integrum non incidenter, sed principaliter postulatur.

Qui effectus sequantur ex litis contestatione. h. d.

§. 5. Igitur sequutâ contestatione reus & Judici subjicitur, & actori obligatur, dilatoriis exceptionibus via præcluditur, actiones perpetuantur, præscriptio interrumpitur, alii quoque effectus emanant, ut tam civilibus, quàm Ecclesiasticis constitutionibus suis locis traditur.

Cùm civiliter agitur, & probabiliter de morte testium, vel diuturna absentia timetur, possunt examinari testes etiam lite non contestatâ. h. d.

§. 6. Admonendi tamen sumus, quod traditum est, lite non contestatâ non posse testes recipi *e*, aut ad sententiam

a *C. 2. extr. eod. tit.* b *C. accepta. extr. eod. tit.* c *C. fin. eod. tit. in 6.*

a *C. Pastoralis extr. de causa possess. & propriet.* b *c. 1. ext. eod. tit.* c *C. dudum. secundo. §. licèt. extr. de elect.* d *c. 1. ext. eod. tit.* e *ext. ut lite non contest. per totum, & c. 1. eod. tit. ext.*

rentiam pervenıri, non este perpetuum. Nam si fortè de morte testium timeatur, vel absentia diuturna, cùm civiliter est agendum, ne veritas occultetur, & probationis copia fortuitis casibus subtrahatur, senes & valetudinarii, & alii testes de quibus ex probabili causa timetur, etiam lite non contestatâ sunt admittendi, seu pars conventa sit contumax, seu sine dolo sit absens, ut conveniri non possit.

Qui testes examinavit ad perpetuam rei memoriam, debet intra annum vel convenire adversarium, vel examen denunciare. h. d.

§. 7. Debet *a* tamen actor intra annum, ex quo facultas sibi data fuerit, adversarium convenire, aut saltem hujusmodi testium receptionem eidem denunciare: alioqui attestationes sic receptæ non valebunt, ne fortè hoc procuretur in fraudem, ut scilicet processu temporis exceptiones legitimæ ad repellendum testes, vel aliæ, locum habere non possint.

Nota ex isto §. bonam regulam ad cognoscendum, quando non est necessaria litis contestatio. h. d.

§. 8. Sunt *b* & alii casus, in quibus absque litis contestatione legitimè possunt testes produci, & lis sententiâ terminari: quos tam ex his, quæ suprà de contumacia diximus, quàm etiam ex aliis locis cognoscere licebit. Et generaliter, ubicunque libellus non exigitur, aut jus agendi contra certam personam non dirigitur, litis contestatio non est necessaria.

TITULUS XII.
DE JURAMENTO CALUMNIÆ.

Actor recusans subire juramentum calumniæ, cadit ab actione, & reus habetur pro confesso. h. d.

SEd ut veritate prævia judicia expediantur, institutum est, ut litigatores in exordio litis de calumnia vitanda jurare debeant. Quod juramentum si quis præstare recusaverit *c*, actor quidem ab instituta cadet actione, & pro confesso reus habendus erit.

In causa suæ Ecclesiæ Clericus non cogitur jurare de calumnia, secus in propria: quo casu jurat propositis tantùm scripturis, non tactis. h. d.

§. 2. In hac tamen parte quibusdam casibus Clericis jura pepercerunt. Vetuerunt *d* enim, ne dum propriæ Ecclesiæ causa peragitur, inconsultis illorum Prælatis hujusmodi subire jusjurandum cogantur, licèt in propriis causis hujusmodi privilegio minimè gaudere noscantur. Sed & quo casu hoc juramentum subire vel permittuntur Prælati, vel jubentur, non tactis *e*, sed tantùm propositis scripturis id implebitur.

Hodie etiam in causis spiritualibus juratur de calumnia. h. d.

§. 3. In causis spiritualibus olim de calumnia minimè jurabatur: sed quia & in illis litigatores frequenter calumniari compertum est, novissime sancitum est *f*, ut in eis id, quod in cæteris constitutum est, observari debeat.

Etiam procuratores jurare de calumnia tenentur, quandocunque Judici videbitur. h. d.

§. 4. Et non tantùm Principales, verùm etiam procuratores *g*, & syndici *h* hujusmodi juramentum suscipere compellendi erunt, etiamsi quid ponere aut respondere debeant, à dominis instructi fuerint: aut post hoc præstitum juramentum deputati fuerint: nec enim illud intra certa judicii tempora coarctatum reperitur, sed *i* poterit Judex exigere, quoties expedire viderit.

De calumnia juratur etiam in causa appellationis. h. d.

§. 5. Prætereà *k*, quanquam in prima instantia partes juraverint, non tamen proptereà in causa appellationis hujusmodi juramentum declinare poterunt, cùm rursus, & de calumnia vitanda, & dicenda veritate jurare partes sint compellendæ.

Juramenti de calumnia omissio non vitiat processum. h. d.

§. 6. Illud postremò admonendi sumus, quòd propter omissum *a* tacitè in tota causâ calumniæ juramentum, judicialis processus aliàs factus legitimè, nec est nullus, nec ob eam causam venit annullandus: cùm hujusmodi juramenta præstari de substantia ordinis judiciarii non existat.

TITULUS XIII.
UT LITE PENDENTE NIHIL INNOVETUR.

Lite pendente nihil innovandum; & lis tunc pendere dicitur, cùm citatio legitima pervenit ad partem citatam, aut per eam factum est, quo minùs perveniret. h. d.

INstituta ergo lite & solennibus præstitis satisdationibus, & calumniæ juramento exhibito, ad probationes, & merita causæ descendendum erit, & interim pendente lite nihil innovari poterit. Lis *b* autem pendere hoc respectu tunc dicetur, non modò cùm lis contestata fuerit, verùm etiam postquam à Judice competenti citatio emanârit, & ad partem citatam pervenerit, vel per eam factum est, quò minùs ad ejus notitiam perveniret, dum tamen in citatione ea sint expressa, per quæ possit quis instrui, super quibus in judicio convenitur.

Ob dilapidationem etiam lite pendente fit sequestratio. h. d.

§. 2. Planè *c* ab eo, qui postquam à sententia provocavit, possessionis fructus dissipat, etiam lite pendente sequestrari poterunt.

Litis pendentia non invalidat matrimonium contractum. h. d

§. 3. Sic etiam *d* si dum super matrimonio lis pendet, secundum quis matrimonium ritè contraxerit, si primum non renuisse declaratum fuerit, pendentis litis obtentu secundum irritari non poterit. Ei tamen qui in contemptum contraxerit competens pœnitentia imponenda erit.

TITULUS XIV.
DE PROBATIONIBUS.

Quid sit Probatio, & quibus modis fiat. h. d.

PRobatio igitur est, idoneis argumentis & legitimis mediis facta demonstratio. Contingit autem quid probari variis modis, utputà, confessione partium, depositione testium, instrumentorum exhibitione, jurisjurandi religione, inspectione Judicis, notorietate rei, suspicione vehementi, famâ, atque aliis adminiculis.

Quomodo nascatur probatio ex confessione, & quæ sint positiones. h. d.

§. 3. Partium confessione tunc constat probatio, cùm reus positionibus respondendo, vel aliàs in judicio de intentione confitetur actoris. Sunt autem positiones, breves quædam narrationes, facti seriem continentes, ad eliciendam veritatem conceptæ super quibus quis petit ab adversario responderi, quas ad faciliorem *e* expeditionem litium propter partium confessiones, & probationum defectum usus longævus in causis admisit, & juris probavit auctoritas.

Recusans respondere positionibus, habetur pro confesso. h. d.

§. 3. Si *f* quis igitur positionibus sibi factis respondere requisitus recusaverit, vel ne responderet, se per contumaciam subtraxerit, pro confesso habendus erit. Hoc autem ita demùm obtinet, si à Judice respondere jussus, illum absentem fieri contigerit: sed si antequam juberetur, contumaciter abscesserit, tunc pro confesso minimè reputabitur, sed contra eundem, tanquam contumacem, procedendum erit, prout juris ratio dictaverit.

a *C. fin. §. sed si. ext. ut lite non contest.* b *d. c. fin. §. sunt & alii. ut lit. non contest.* c *c. fin. ext. eod. tit.* d *c. 1. & seq. ext. eod.* e *c. fin. ext. eod.* f *c. 1. §. fin. eod. tit. in 6.* g *c. 2. §. procuratores. eod. tit. in 6.* h *c. pen. & fin. ext. eod. tit.* i *c. 2. in fin. eod. tit. in 6.* k *c. 2. in princ. eod. tit. in 6.*

a *C. 1. in princ. & §. 1. eod. tit. in 6.* b *Clem. 2. eod. tit.* c *c. fin. ext. de sequest. poss.* d *c. cùm in Apostolica. ext. de spons.* e *Clem. fin. de verb. sign.* f *c. 1. de confess. in 6.*

Confessus & probationibus convictus, æquiparantur: & confessio erronea, si statim revocatur, non affert præjudicium. h. d.

§. 4. Redditis igitur circa exhibitas positiones responsionibus, diligenter ab actore dispiciendum erit, an à reo super controversia legitimam confessionem extorserit: quo quidem casu & ipse probationum oneribus relevabitur, & Judicis in cognoscendo partibus cessantibus statim super tali confessione pronunciandum erit. Planè *a* si per errorem facti hujusmodi confessionem emanâsse doceatur, confitenti, sed tamen confessionem suam statim revocanti, nullum præjudicium generabitur: alioqui, quod suâ quisque voce dilucidè testatus est, proprio non valebit ampliùs testimonio infirmare.

Reus non tenetur edere actori, nisi instrumenta communia. hoc dicit.

§. 5. Non tamen *b*, quia positionibus reus respondere compellitur, documenta quoque, quæ ad causam pertinentia penès se detinet, nisi sibi cum actore sint communia *c*, exhibere compellendus erit: nam grave nimis esset, illum ad eorum exhibitionem urgeri, per quæ sibi posteà præjudicium fieret. Sed actor ipse, inficiante reo, sumptis congruis dilationum temporibus, intentionis suæ proprias probationes afferet, vel testes inducendo, vel instrumenta, & alias scripturas producendo.

Reus citandus est ad videndum jurare, & deponere testes: & testi injurato non creditur, nisi fuerit remissum juramentum à parte. h. d.

§. 6. Debet autem inprimis, si ex dictis testium rei sit eruenda veritas, admoneri adversarius, quòd auditurus juramentum veniat *d*, ne, si prætermissum id fuerit, quod contra leges actum deprehenditur, nullam habeat firmitatem. Sed & testium depositiones non aliter recipiet Judex, quàm priùs jurisjurandi religione firmaverint, quòd tantùm, quæ vera noverint, professione suæ testificationis aperient: nullius enim testimonio quantumcunque religiosus existat, nisi juratus deposuerit, in præjudicium credi debet alterius, nisi forte juramentum ab adversa parte remittatur.

Testes recusantes jurare, sunt sub pœna excommunicationis cogendi, & juramentum de non deponendo non tenet. h. d.

§. 7. Quod si testes à Judice moniti sese, vel odio, vel gratiâ, vel timore à ferendo testimonio subtraxerint, per censuras Ecclesiasticas testificari compellendi erunt, nec audientur, quòd sese, quò minùs deponant, proprii juramenti vinculo innodatos afferant. *e*

Diligens debet esse Judex in examinando super omnibus qualitatibus totius causæ. h. d

§. 8. Interrogabit *f* ergo Judex testes in qualibet causa ad minus duos (nulla enim causa est regulariter, quæ unius testimonio quantumvis legitimo terminetur) eosque diligenter examinabit, & de singulis circumstantiis diligenter inquirens, de causis videlicet, de personis, loco, tempore, visu, auditu, scientiâ, credulitate, famâ, & certitudine, cæterisque, quæ ad rem facere, & negotio convenire existimabit. Illud quoque subtiliter animadvertere non omittet, quo vultu, quâ constantiâ, quâve animi trepidatione testes deponant, cùm interdum ex his vel ipsis invitis testibus, magis quàm ex verborum serie, rerum veritas elucescat.

Ex causa delegabit Judex examen testium. h. d.

§. 9. Si qui tamen erunt, qui interrogandi sunt, valetudinarii *h*, vel senes, vel debilitate confecti habeantur, vel etiam ita paupertate depressi, ut ad præsentiam Judicis venire non possint, idoneum deliget Judex, quem ad suscipiendas illorum attestationes dirigat.

a *C. fin. in gl. ext. de conf.* b *c. 1. ubi tot. ext. eod.* c *c. si perpetuus. ext. de fide instrumentorum.* d *c. 2. ext. de testib.* e *c. intimavit. ext. de test.* f *c. licèt universis. ext. de testib.* g *can. cùm causam. ext. de testib.* h *c. si quis testium. ext. de testibus.*

Testes considerantur conditione, naturâ, & vitâ. h.d.

§. 10. Testes verò non omnes recipiendi sunt, sed fideles duntaxat, & idonei. Censentur autem testes conditione, naturâ, & vitâ. Conditione, si liber testis sit, non servus: servus enim sæpè metu dominantis, veritatis testimonium supprimit. Naturâ, si vir sit, non fœmina: nam varium & mutabile semper fœmina.

Mulieres non sunt in forum trahendæ gratiâ testimonii ferendi, sed ad eas est mittendus tabellio. h. d.

§. 11. Cujus tamen testimonium, si quando necessarium fuerit *a*, cùm mulieres honestas ipsa, ac naturalis pudor virorum cœtibus immisceri prohibeat, quâcunque auctoritate testimonii ferendi causâ, vel aliâ, quæ jure non exprimatur, in judicium personaliter evocari, vel trahi non poterit: sed ad eam mittendus tabellio, & juxta Bonifacianæ constitutionis tenorem, procedendum erit.

Testis malæ vitæ caret fide. h. d.

§. 12. Vitâ censetur testis, si innocens sit, & integer: nam si vita bona defuerit, fide carebit.

Clerici possunt testificari pro Ecclesia, & singulares personæ pro universitate sua, nisi tamen aliqua causa probabilis impediat. h. d.

§. 13. In summa, quicunque jure minimè prohibentur, ad testimonium perhibendum sunt admittendi. Clerici *b* ergo à ferendo testimonio super negotio propriæ Ecclesiæ, vel aliæ singulares personæ, in causa suæ universitatis arcendi non erunt, nisi ad agendum, respondendumvé fuerint instituti, vel ipsos alia causa probabilis impedierit.

Monachi de consensu Abbatis, possunt testimonium dicere. hoc dicit.

§. 14. Monachi quoque, & quicunque sub alterius obedientia constituti sunt, de sui Præsulis licentia rectè testimonium dicent.

Christianorum testimonia adversùs infideles admittuntur, sed non contrà. h. d.

§. 15. Christianorum *c* quoque testimonia adversùs Judæos in omnibus causis recipienda erunt, nullis sibi contra hoc Principum privilegiis suffragantibus. Sed contra Christianum, nec Judæus, nec Paganus, nec hæreticus, aut aliter infidelis, neque excommunicatus, aut aliter criminosus rectè testimonium dicent.

Criminosus perseverans in crimine non potest testificari, emendatus verò in causa civili potest, nisi fuerit reus perjurii, vel nisi sit affectus infamiâ: in causa verò criminali, licèt emendatus, difficiliùs admittitur. h. d.

§. 16. Planè quod de criminoso diximus, distinctionem recipit: nam si is, cui ab adversa parte opponitur *d*, adhuc in ipso crimine perseverat, tam in civili, quàm in criminali causa ab omni prorsus testificandi officio excludendus erit: si verò sit de crimine emendatus, nec eum comitetur infamia, non est in causa civili, vel etiam cùm de crimine civiliter agitur, præterquam pro reatu perjurii, repellendus. In criminali autem quæstione, si in alio judicio contra ipsum accusatione de crimine institutâ confessus, vel convictus fuit, vel si tunc per exceptionem convincatur, aut ejus gravata sit opinio, ex eo quòd quandoque fuit tali modo repulsus, quamvis hoc casu non excluderetur in causa civili, potest à testimonio, licèt egerit pœnitentiam removeri.

Validum ab initio tractu temporis non infirmatur, etiam novâ superveniente causâ. h. d.

§. 17. Illud in dubium non venit, ejus testimonium, qui integer deposuit, infringi, debilitarivé minimè posse, quanquam illum post depositionem factum esse contigerit criminosum. Nec enim, quod rectè semel factum

a *C. 2. de jud. in 6.* b *c. cum nuncius. ext. de test.* c *c. Judæi. ext. de testib. & Clem. I. eod. tit.* d *c. testimonium, extr. de. testibus.*

est,

est, ex hujusmodi eventu posteà debet infirmari, cùm culpandus non sit, qui idoneum nunc in testem producit, si aliquando eundem futurum malum non divinaverit.

Domestici & similem habentes causam, non possunt esse testes. h. d.

§. 18. Domestici quoque, & qui similem habentes causam consimili quoque morbo verisimiliter laborare existimandi sunt, si certum id sit, aut super eo legitimè convinci possint, si ab alterutra partium testes adducti fuerint, ad testimonium admittendi non erunt.

Non potest quis esse testis in causa, in qua fuit advocatus, vel procurator. h. d.

§. 19. Is quoque *a*, qui in prima instantia alicujus causæ advocationem & patrocinium susceperit, licèt advocatus & procurator esse desierit, quia tamen adhuc affectus causæ præsumitur, in judicio appellationis in testem recipiendus non erit.

Ad testes examinandos etiam tres dilationes dari possunt, & ex causa etiam quarta, sub certo tamen jurejurando. h. d

§. 20. Dabunt autem Judices tam in Ecclesiasticis, quàm in civilibus causis ad exhibendos testes, non solùm unam, sed ex causa secundam etiam & tertiam dilationem: quartam *b* verò disceptantibus non largientur, nisi præstito ab eo, qui postulat, juramento, quòd non per calliditatem aliquam quartam productionem postulet, sed quia illorum, quos instat nunc de novo producere, prius notitiam habere nequiverit, quodque neque per se, neque per alium testificata subtraxerit, vel didicerit: quo casu quartam quoque dilationem accommodabit Judex, maximè si productioni testium non fuerit à partibus renunciatum. *c*

Multa conceduntur, ne probationes intereant, quæ aliàs non concederentur: quod probatur hîc tribus exemplis. h. d.

§. 21. Siquidem ne probationes depereant, multa permittuntur, quæ alioqui non concederentur, ut ecce si is in causa Judex datus fuerit, quem in testem produci sit necessarium, removendus & alius in ejus locum substituendus erit. Sic & aliàs citato adversario recipiuntur, & publicantur testes, quos reus inducendos duxerit. Sic & Ecclesia necessariæ probationis omissione læsâ, etiam adversùs Ecclesiam restituenda erit.

Publicato processu non possunt testes examinari super eisdem nec in prima, nec in secunda instantia: secus super emergentibus de novo. h. d.

§. 22. Elapsis igitur tribus dilationibus, postquam renunciatum est probationibus, & publicata dicta testium, regulariter producendi testes rursùs non erit danda copia. Et sicut *d* non licet super eisdem. vel directò contrariis articulis, alios, vel eosdem testes in principali causa producere: sic non debet in causa appellationis licere, cùm non minùs in ea, quam in principali testium sit timenda subornatio. Quòd si *e* nova contingat emergere capitula, super quibus partes testes novos velint inducere, recepto solemni juramento testium, non obstante publicatione super veteribus facta, nec in primo, nec in secundo judicio rejiciendi erunt.

Qualiter & quando possit in testes objici. h. d.

§. 23. Sed interdum accidit, ut eos, qui jure in testes recipi non debuerant, admissos tamen esse ab aliqua partium prætendatur: in qua specie statutum est *f*, ut si quid in eos habent, ante publicationem debeant objicere, posteà verò tunc demum id licebit, cùm juramento partes firmaverint, quòd non dolo velint ad opponendum descendere. Sed & si ostendere quis paratus fuerit post publicationem didicisse se, quod in personas vult objicere, tunc quoque opponendi patere debet aditus. Idem juris est, si fortè quis ante publicationem id fuerit protestatus. Cæterùm cùm quis protestatus fuerit, velle se post publicationem dispositionum personas testium repellere, si quid in favorem protestantis dixerit, non de facili fides adhibebitur.

Testes probatorios, & reprobatorios probatoriorum reprobare licet, sed reprobatorios reprobatoriorum non licet. h. d.

§. 24. Illud *a* etiam admonendi sumus, quòd non solùm testes super principali negotio deponentes aliis testibus licebit repellere, sed etiam contra secundos primorum reprobatorios probationes proferre licebit. Et non admittente Judice, appellationis remedium licitum erit interponere. Ulteriùs autem partibus ad reprobationem testium aspirare minimè licebit, ne si producendi quartos contra tertios, & sic deinceps partibus licentia tribuatur, negotium contingat in infinitum protelari.

Qualiter Judex pensari debet dicta testium, & quòd potest illos repetere, & interrogare, usque ad sententiam. h. d.

§. 25. Publicatis igitur attestationibus, non solùm *b* ad multitudinem testium respicere Judicem oportet, sed etiam ad qualitatem illorum: item depositiones rimari, & diligenter inspicere debet, & ex his, quibus potiùs veritatis lucem assistere judicabit, animi sui motum informabit: quòd si circa alicujus testis dictum Judicis hæsitet intellectus, eundem rursùs ad examen revocare poterit. Et generaliter Judex usque ad prolationem sententiæ interrogare sub facto poterit, ubicunque aliquid dubitationis *c* inciderit.

Testi statim seipsum corrigenti, non adimitur ob id fides, & potest Judex testem repetere super omissis. h. d.

§. 26. Eum quoque, qui non studiosè, sed linguæ lubrico erraverit, & sese confestim correxerit, reprobare Judex non debet: secùs autem, si correctioni suæ tempus interposuerit. Repetere autem non solùm obscurè deponentem poterit, sed etiamsi à principio super certis capitulis eundem interrogare postulante adversario, vel negligentiâ, vel calliditate prætermiserit.

Probationes fiunt non solùm testibus, sed & instrumentis: & instrumentorum appellatione non largè sumptâ continentur solùm scripturæ, quæ in judicio exhibentur, h. d.

§. 27. At si partes vivæ vocis adminiculo in probando destitutæ fuerint, ad instrumentorum productiones decurrere eas oportebit: & licèt instrumentorum adeò latè pateat appellatio, ut hoc nomine etiam testes contineantur, quippe & ipsi causam instruunt, nos tamen in præsenti pro scripturis in judicio exhibendis magis utimur, quæ quidem in litibus exercendis eandem cum depositione testium vim obtinent.

Instrumenta possunt exhiberi usque ad conclusionem in causa. h. d.

§. 28. Exhiberi autem *d* in jure poterunt instrumenta, non solùm ante attestationum publicationem, sed & posteà usque ad diffinitivum sententiæ calculum: anteà tamen, quàm in causa conclusum fuerit. In causa *e* autem conclusum esse tunc dicimus, cùm à partibus omnibus probationibus renunciatum fuerit.

Scriptura solùm publica in judicio fidem facit, & quæ sit scriptura publica. h. d.

§. 29. Non tamen omnis scriptura in judicio producta fidem faciet, sed ita demùm *f*, si per manum publicam scripta fuerit, ita ut appareat publica, aut authentico sigillo muniatur, alioqui nullius roboris firmitatem obtinebit.

Exempla solenniter sumpta, fidem faciunt. h. d.

§. 30. Idem *g* & de exemplis dicendum erit, quæ tamen, si solenniter sumpta fuerint, eandem cum originalibus habitura sunt auctoritatem. Solenniter autem tunc dicentur sumpta *h*, cùm coram Ordinario Judice, vel

---

a *C. 2. §. testes. vers. patroni. 4. q. 3.* b *c. pen. ext. de testib.* c *c. constitutis. in fin. ext. de testib.* d *Clem. 2. de testib.* e *c. cùm causam. ext. de testib.* f *c. præsentium. ext. de testib.*

a *C. licet ei. 3. extrav. de testib.* b *c. in nostra. & c. cùm causam. ext. de testib.* c *c. cùm clamor. ext. de testib.* d *c. cùm dilectus. ext. de fide inst.* e *gl. in d. c. cùm dilectus.* f *c. 1. ext. de fid. inst.* g *gl. 2. c. 1. extrav. de fid. inst.* h *c. fin. ext. de fid. inst.*

ad hoc ab ipso specialiter delegato præsentata fuerint, atque is diligenter inspecta, dum nulla parte sui vitiata comperit, per publicam personam exempla sumi præcipit.

Redacta in publicam formam post mortem tabellionis, faciunt fidem. h. d.

§. 31. Eandem etiam auctoritatem & ea obtinebunt, quæ ad petitionem eorum *a*, ad quos pertinent, permissu Judicis ordinarii, in publicam formam redacta fuerint, si tabellio morte præventus ea non perfecerit, sed in notas tantùm redacta moriens reliquerit.

Instrumentis non vitiatis, & de vitio non suspectis creditur, & error unius literæ, & rasio in loco non suspecto, non vitiat instrumentum. h. d.

§. 32. Exhibebuntur *b* ergo instrumenta publica non cancellata, neque abolita, nec ulla parte sui viriata, aut aliquo pacto de falsitate suspecta, quanquam si exceptor literam *c* imprudens omiserit, aut documentum in loco non suspecto *d* interleverit, non propterea veri fides, & instrumenti auctoritas vacillabit.

Ad supplendum probationem potest jusjurandum deferri, hoc dicit.

§. 33. Quòd *e* si nec testibus, nec instrumentis intentionem suam actor legitimè deduxerit, permittente Judice non plenè probationes jurisjurandi religione suppleri,& causa terminari poterit. Nec enim aliud est juramentum, quàm veritatis confirmatio, cùm aliquid Deo teste asseritur.

Juramentum aliud voluntarium, aliud necessarium: & necessarium, nisi ex causa, recusari non potest. h. d.

§. 34. Sed cùm sit juramentum multiplex, duplex tantùm in proposito considerari poterit *f*: aut enim est necessarium, aut voluntarium. Necessarium est quod ad supplendas probationes à Judice parti defertur: quod propterea necessarium nuncupatur, & quòd à Judice illud omnino deferri partibus oportet, & quòd ritè delatum ab eisdem, nisi ex justis causis recusari non poterit.

Quæ sint justæ causæ recusandi juramentum. h. d.

§. 35. Sunt autem justæ recusandi causæ, ut putà, si actor plenè probaverit, aut si sibi non plenè cognitam rem ipsam afferat: & si quæ sunt hujusmodi.

Si pro reo sunt præsumptiones, sibi deferendum est juramentum, nisi aliter Judex arbitretur. h. d.

§. 36. Sed etsi *g* pro reo præsumptiones fuerint, eidem hoc sacramentum Judex deferet ad suam tuendam innocentiam, nisi inspectis personarum & causæ qualitatibus, illud actori deferendum censeat.

Voluntarium juramentum est, quod defertur à parte parti, quod deferenti potest referri, nisi simus in famosis actionibus. h. d.

§. 37. Voluntarium *h* est, quod à parte parti in judicio defertur: quod quia litem terminat, decisorium quoque nuncupari poterit. Et appellatur voluntarium, quia pars non nisi volens deferet, & ab eo, cui defertur, licitè recusari ac referri poterit. Planè *i* si reus famosis actionibus conventus fuerit, hujusmodi jusjurandum agenti referri minimè permittetur, cùm non actor, sed ipse, qui convenitur facti proprii conscius esse debeat.

Ponit exempla plura, in quibus probationes respiciunt personam Judicis. h. d.

§. 38. Judicis inspectione consistunt probationes: ut putà, cùm pro terminandis finalibus quæstionibus propriis oculis loca Judex subjicit, aut ex aspectu corporis ætatem colligit, aut cùm ex literis Ordinarii, vel Apostolicis excommunicatus, aut dignitatibus honestatus quis deprehenditur, vel cùm ad probandum virginitatem ab honestis & prudentibus matronis, vice sua Judex inspici mulierem jubet.

a *C. pen. extr. de fid. instr.* b *c. inter dilectos. ext. de fide instr.* c *c. Ex parte. ext. d. tit.* d *c. ex literis. d. tit. ext.* e *c. fin. de jurejur.* f *gl. 1. c. fin. ext. de jurejur.* g *c. fin. ext. de jurejur.* h *d. c. fin. in gl. 1. de jurejur.* i *c. fin. in princ. ext. de jurejur.*

Notorium probatione non indiget. h. d.

§. 39. Sed & si quid notorium fuerit *a*, testium depositionibus, vel instrumentorum exhibitione ampliùs declarari non debet, cùm talia probationem, vel ordinem judiciarium non requirant.

Judex debet advertere, ne dubium recipiat pro notorio. h. d.

§. 40. Sed cùm multa dicantur notoria *b*, quæ non sunt, prospicere debet Judex, ne quod dubium est, pro notorio recipiat.

Vehemens suspicio interdum habet vim notorii. h. d.

§. 41. Ad notorium propè accedit vehemens suspicio: nam si (exempli gratiâ) de *c* carnali copula quæratur, & sint, qui solum cum sola, nudum cum nuda, in eodem lecto jacentem, locis secretis, & ad hoc commodis, & horis electis se vidisse deponant, proculdubiò ex suspicionibus tam vehementibus sequutam copulam pronunciari poterit. Planè si de gravi crimine actum fuerit, propter solam suspicionem quanquam vehementem, nemo condemnabitur.

Fama præstat adminiculum cæteris probationibus. Et Judex ex variis debet animum suum instruere. h. d.

§. 42. Fama quoque si de aliquo facto invulgata fuerit, cæteris præsumptionibus non leve, præsertim in quibusdam, præstabit adminiculum. Demùm circumspectus Judex motum animi sui non ex una tantùm re, sed ex variis argumentis, & testimoniis, quæ rei aptiora esse comperit, confirmabit. Judicaturum enim oportet cuncta rimari, & ordinem rerum plenâ inquisitione discutere, nec sententiam priùs ferre, quàm peractis omnibus nihil habeat in quæstione, quod non proponat.

TITULUS XV.
DE SENTENTIIS ET RE JUDICATA.

Duæ sunt species sententiarum, interlocutoria, & diffinitiva: & interlocutoria potest revocari ante diffinitivam. h. d.

Videamus nunc de Sententiis, & Re judicata. Est autem Sententia nihil aliud, quàm controversiæ propositæ à Judice ritè facta diffinitio. Sententiarum duæ sunt species: aut enim interlocutoriæ sunt, aut diffinitivæ. Interlocutoria est illa, quæ inter principium & finem causæ fertur super his, quæ incidunt, vel emergunt: qualis est cùm Judex dandam, vel negandam dilationem ad examinandos testes, vel exhibenda instrumenta interloquitur, vel super aliquibus exceptionibus pronunciat: quam nec in scriptis ferri oportet, & ante diffinitivam sententiam quandoque Judex revocare poterit.

Diffinitiva sententia est, quæ condemnando, vel absolvendo liti finem imponit, nec requiritur de necessitate in ea verbum, Condemno, vel Absolvo, sed sufficit æquipollens. h. d.

§. 2. Diffinitiva verò sententia est diffinitio judicialis, quæ condemnando, vel absolvendo principali controversiæ finem imponit. Diffinitiva *d* enim, quæ nec condemnationem, nec absolutionem continet, pro nulla habetur: hanc simul ac tulerit, retractandi copia Judici denegabitur. Non tamen ut sententia valeat, condemnandi, vel absolvendi verbum necessariò continere debebit; sed satis erit, quòd verbum æquivalens contineat. Unde rescriptum est, ejus diffinitionem, qui ita se statuere & præcipere pronunciâsset, legitimæ sententiæ obtinere firmitatem.

Sententia debet ferri sedendo, & de scripti recitatione: aliàs non valet, & Episcopus facere potest, quòd alius pro se recitet. h. d.

§. 3. Vocatis igitur partibus, loco & tempore congruis, Judex ipse, sedens *e* sententiam de scripti recitatio-

a *C. de manifesta. 2. q. 1.* b *c. tua nos. extr. de coh. Cler. & mul.* b *c. consuluit nos. ext. de appell.* c *c. literis fraternit. ext. de præsumpt.* d *c. ei qui appell.* §. *diffinitiva. 2. q. 6.* e *c. fin. eod. tit. in 6.*

ne

ne proferet: aliàs si non Judex, sed alius legerit, vel scriptam litigatoribus tantùm ediderit, vel stando non sedendo tulerit nullius penitùs momenti erit, ut ab ea nec appellare sit necesse. Episcopo tamen, quem tantæ dignitatis apex attollit, instar personarum illustrium sententiam per alium recitare permittitur.

Ex pluribus Judicibus sufficit, quòd unus recitet sententiam usus plurali numero: secùs in actu electionis. h. d.

§. 4. Sed *a* & si plures Judices sint, vel arbitri, si cæteris præsentibus, ac mandantibus per unum tantùm sententia recitetur, si plurali numero perlegendo usus fuerit, perinde habebitur, ac si ab omnibus recitata fuerit, licèt aliud in electione servetur.

Si duo Judices ordinarii sententias diversas ferant, tenet sententia lata pro reo, nisi actoris causa sit favorabilis: si verò delegati, sententia pendet ex voluntate delegantis: si verò arbitri, neutra tenet: si verò unus tantùm ex pluribus pronunciaverit, nulla erit sententia. h. d.

§. 5. Ex facto *b* dubitatum fuit, duobus Judicibus diversas proferentibus sententias, utra sit habenda potior: in qua specie responsum est, quòd si ex jurisdictione ordinaria processerunt, tenet pro reo, non pro actore lata sententia, nisi agentis causa sit favorabilis: ut putà libertatis, dotis, matrimonii. Si verò ex delegata, utraque ex delegantis pendebit arbitrio. Quòd si ex compromisso, utraque firmitatis robore destituetur. Quòd si pluribus *c* Judicibus datis unus tantùm ex eis pronunciâsse proponatur, adeò nullas sententia vires obtinebit, ut nec provocationis remedium necessarium sit futurum.

Judicare secundum leges & consuetudinem debet quilibet Judex, etiam summus Pontifex, qui tamen ex causa potest ab illis recedere. h. d.

§. 6. Sed sive ordinarius sit, sive delegatus Judex, inprimis illud observare debet, ne contra id judicet, quod legibus, aut canonibus proditum sit, alioqui ipso jure sententia non subsistet *d*. In causis quoque, quæ summi Pontificis *e* judicio deciduntur, cùm in similibus causis cæteri teneantur judicare, similiter juris ordo, & vigor æquitatis subtiliter observandus erit, nisi cùm ille aliquid causâ necessitatis, & utilitatis dispensativè duxerit statuendum.

Licèt sententia lata contra jus constitutionis sit nulla, secùs tamen est in sententia lata contra jus litigatoris. Et quando dicatur lata contra jus constitutionis, vel contra jus litigatoris h. d.

§. 7. Si tamen sententia non contra jus constitutionis expressè à Judice lata fuerit, sed contra jus litigatoris, cùm jure quidem teneat, legitimis mediis retractanda erit. Dicitur autem Judex contra jus constitutionis pronunciâsse veluti cùm defunctus, & minor quatuordecim annis fuisse asseritur, & testamentum jure fecisse pronunciatur. Contra jus verò litigatoris veluti cùm minor quatuordecim annis, annum quartum decimum implevisse, ac per hoc testamentum jure fecisse asseritur.

Qui contra leges & conscientiam, corruptus judicat, variè punitur. h. d.

§. 8. Is autem *f*, qui in gravamen partis alterius in judicio aliquid injustè fecerit per gratiam, vel per sordes, sive ordinarius, sive delegatus sit, ab executione officii per annum suspendendus erit, & ad æstimationem litis parti, quam læserit, nihilominus condemnabitur, & si suspensione durante divinis sese ingesserit, irregularitatis quoque laqueo innodabitur, à qua non, nisi per summum Pontificem, liberari poterit, aliis quoque legum animadversionibus coërcebitur: cùm dignum sit, ut qui in multis audet offendere, pœnæ etiam multiplici subdatur.

a *C. pen. eod. tit. in 6.* b *C. fin. extr. eod. tit.* c *C. ei qui. §. si verò. vers. si plures. 2. q. 6.* d *C. 1. ext. eod. tit.* e *C. in causis. extr. eod. tit.* f *C. 1. eod. tit. in 6.*

Sententia lata, postquam per decem dies non fuit appellatum, regulariter retractari non potest. h. d.

§. 9. Lata tamen sententia, nisi per appellationem intra terminum lege constitutum suspensa fuerit, amplius revocari non poterit. Cùm enim *a* post decem dierum spatium sententia in auctoritatem rei judicatæ transeat, qui ad provocationis subsidium intra id temporis spatium non recurrit, ideò appellandi sibi aditum præcludit, quia per hoc videtur interpretatione juris velle latæ sententiæ obtemperare. Excipiuntur tamen multi casus, in quibus sententiæ etiam post decem dies rei judicatæ firmitatem sibi vendicare non valent, veluti cùm de matrimonio *b* est quæstio, aut servatâ sententiâ salus animæ in discrimen adducitur, & alii plures.

Res inter alios acta aliis præjudicium regulariter non adfert. h. d.

§. 10. De eo quoque admonendi sumus, quòd etsi sententia transierit in rem judicatam, præter eos inter quos dicta fuerit, regulariter neminem lædat: si quis tamen *c*, cùm sibi primùm de ea re actio, vel defensio competeret, sustinuit sequentem agere, aut passus est eum, à quo causam habuit, experiri, ipse quoque sentiet ex re judicata præjudicium.

TITULUS XVI.
DE EXECUTIONE REI JUDICATÆ.

Sententia lata in reali actione mandatur executioni statim, in personali verò post quatuor menses: qui terminus potest breviari, & prorogari. h. d.

Si igitur sententiæ latæ legitima appellatio non occurrerit, intra statuta tempora executioni mandanda erit. Sed multùm intererit, utrùm super reali, an verò super personali actione sententia lata fuerit. Primo enim casu, statim: secundo non, nisi post emensa quatuor mensium spatia executioni mandabitur. Licèt autem quadrimestre tempus in personali actione sit regulariter statutum, ex causa tamen nonnunquam & arctari, & prorogari potest. Sed qui ab initio terminum recipit spontè breviorem, sibi id imputare debebit, cùm ex voluntate propria juris beneficium contempsisse videatur. Unde posteà non audietur appellans, nisi fortè adversùs eum modus executionis Canonicus excedatur, sive ab ordinario, sive à Judice delegato, sive etiam ab arbitro res judicata fuerit.

Delegatus à Principe potest propriam sententiam intra annum exequi. h. d.

§. 2. Sed *d* si ordinarius ad mandatum Judicis à Principe delegati nolit, aut quibusdam obsistentibus sententiam ab eo latam suo effectui mancipare nequeat, datus ipse Judex illam executioni mandare poterit, & resistentes Ecclesiasticâ sententiâ coërcere, & non solùm usque ad quadrimestre tempus, quod ad solvendum debitum à lege reo conceditur, sed usque ad annum integrum ad exequendam sententiam, jurisdictionem exercere poterit.

Judex deputatus super executione sententiæ, admittit exceptionem fraudis seu nullitatis, non ut super ea pronunciet, sed ut negotium ad superiorem, qui judicavit, transmittat. h. d.

§. 3. Quòd *e* si Princeps propriam sententiam per aliquem executioni mandari jubeat, & circa negotium fraus intervenisse dicatur, executori de toto negotio cognoscendi facultas non erit, sed ad superiorem quæstiones, si quæ inciderint, deferri oportebit.

Judex ordinarius tenetur exequi sententiam delegati à Principe etiam injustam. h. d.

§. 4. Cum igitur regulariter contingat, quòd executio sententiæ ordinario demandetur, quæri poterit, an si ipsam injustam esse cognoverit, executioni eam mandare

a *C. quod ad consultat. §. taliter. extr. eod. tit.* b *C. lator. ext. eod. tit.* c *C. pen. ext. eod. tit.* d *C. significâsti nobis. extr. de off. deleg.* e *C. de cætero. ext. de sent. & re jud.*

debeat, an sit ei subsistendum potius? in qua specie responsum est, quòd cùm ordinatius delegato teneatur obsequi, licèt sententiam non esse justam noverit, exequi nihilominus tenebitur, cùm sibi non cognitio, sed executio tantùm fuerit demandata, nisi à dato Judice impetrare valeat, ut ab hoc onere ipsum liberet: nec enim debet Judicis delegati mandato violenter resistere *a*, sed & apud eundem instare poterit, ut executionem tamdiu differri patiatur, donec Principi rei veritas innotescat.

Si Papa scienter commisit appellationem interpositam à suo delegato dato cum clausula, appellatione remotâ, jurisdictio primi delegati est suspensa, quoad executionem. h.d.

§. 5. Sed quid si cùm à sententia lata auctoritate literarum Apostolicarum, in quibus inhibita fuerat appellatio, provocatum fuerit, & literæ post appellationem ad alios Judices emanaverint, an ad mandatum posteriorum Judicum executio sententiæ à prioribus delegata retardari debeat? & quidem cùm Apostolicus aliis Judicibus appellationis causam ex certa scientia committit, & appellationem videtur recipere, & simul priorum Judicum revocare jurisdictionem. Usque eò igitur sententiæ suspenditur executio, donec appellationis merita pleniùs discussa fuerint.

Postulatio restitutionis in integrum differt executionem.

§. 6. Dantur & casus alii, in quibus licèt sententia in rem transierit judicatam, differenda nihilominus erit executio: ut putà, si non protelandi causâ in integrum restitutio *b* petita fuerit, & alii plures.

TITULUS XVII.

DE APPELLATIONIBUS.

Quid sit Appellatio, & quare inventa. h. d.

Appellandi usus præcipuè judicantium iniquitatem corrigit, & imperitiam detegit. Est autem Appellatio jurisdictionis prioris judicis per superioris invocationem legitimè facta suspensio: vel, appellatio est provocatio ad majorem Judicem ratione gravaminis illati, vel inferendi.

Appellatio alia extrajudicialis, alia judicialis. Et de jure Canonico etiam extra judicium appellatur, quæ appellatio Provocatio dicitur. h. d.

§. 2. Appellationum duæ sunt species. Aut enim extra judicium appellatur, aut in judicio. Extra judicium appellatur, cùm quis ante litis ingressum *c* ab aliquo gravamine appellat, ut putà *d* ab electionibus, postulationibus, provisionibus, & quibuslibet extrajudicialibus actibus, ex quibus se gravatum putet. Licèt enim seculares leges *e* non, nisi in casibus, ante sententiam appellationem admittant: sacri tamen Canones, etiam extra judicium passim appellare permittunt: nec solent hujusmodi dici propriè appellationes, sed provocationes.

Appellatio judicialis dividitur in duas species. h. d.

§. 3. Rursus in judicio appellatur, aut ante diffinitivam sententiam, aut posteà. Anteà appellatur, ut cùm ab interlocutoria, vel alio gravamine provocatur. Posteà, ut cùm ab ipsa diffinitiva sententia appellatur.

Appellans ab interlocutoria, debet in scriptis appellare, & intra triginta dies Apostolos petere, & exhibere continentes causam appellationis, aliàs causa censebitur deserta. h. d.

§. 4. Multum autem interest, ab interlocutoria quis provocet, vel alio gravamine, an à diffinitiva: nam *g* primo casu, & causam appellationis in scriptis assignare, & à Judice infra triginta dies instanter petere debet literas dimissorias, & eidem intra dictum temporis spatium debent ab eodem Judice exhiberi, continentes & appellationis causam, & cur appellatio non sit admissa, vel si appellationi forsan ex superioris reverentia sit delatum. Alioqui *a* si eos intra idem tempus appellans petere prætermittat, appellationi suæ renunciâsse putabitur, etiamsi vadat, aut mittat ad appellationem hujusmodi prosequendam.

Ponit tres casus, in quibus ob non petitos Apostolos causa descritur. h. d.

§. 5. Idem *b* juris est, si Judex, à quo appellatur, certum terminum appellanti ad recipiendos Apostolos assignaverit, & appellans in assignato sibi termino non compareat, nec eos sibi tradi petat: idem & si Judex appellanti responderit intra juris terminum se datutum, nec intra dictum spatium congruo loco & tempore instanter & sæpiùs saltem uno contextu petierit, vel sibi oblatos appellans recipere recusaverit.

Tracti & expressi eadem est virtus. h. d.

§. 6. Quòd si Judex *c* in termino per eum præfixo ipsos petenti non dederit, aut si dum peterentur, vel intra juris terminum, vel nullo certo termino præfixo, se daturum asseruerit, posteà per appellantem congruo loco & tempore, sæpiùs & instanter, unico etiam contextu requisitus eos exhibere non curaverit, perinde propriam appellationem prosequi appellans poterit, ac si ei expressè fuissent Apostoli denegati. Alia quoque agenda erunt, prout ex tenore tam Innocentianæ *d*, quàm aliarum constitutionum luculenter apparet.

In appellatione à diffinitiva non est necesse causam inserere. hoc dicit.

§. 7. In appellationibus autem *e* à sententia diffinitiva interponendis nec causam reddere tenetur appellans, nec etiam supradicta diligens observatio per omnia sibi locum vendicat.

In Appellatione ab interlocutoria debet talis causa allegari, quæ si esset vera, reputaretur legitima. h. d.

§. 8. Cum autem ex probabili causa ab interlocutoria quis duxerit appellandum talem tenetur proponere quæ si probata fuisset, deberet legitima reputari. de quo posteà superior cognoscet: nec enim sufficit *f* appellanti probare, quòd ex causa hujusmodi appellavit, si eam non doceat esse veram. nisi hoc se offerens probaturum non fuisset admissus.

Is qui minùs rationabiliter appellavit, condemnatus in expensis ad inferiorem Judicem remittetur. nec potest quis alias causas prosequi, quam expressas. h. d.

§. 9. Quòd *g* si Judex minùs probabiliter appellatum esse compererit, appellantem ad inferiorem Judicem remittet, & in expensis alteri parti condemnabit, alioqui ipse procedet, nec licebit appellanti alias causas prosequi, quàm quas in appellatione sua nominatim expresserit.

Si dicitur ex injusta causa appellatum, Judex ad quem, inhibere non potest, nisi prius receptâ appellatione, ut probabili, incipiat cognoscere de causa veritate. h. d.

§. 10. Quòd si objiciatur *h* non ex legitima causa ante sententiam appellationem interpositam, & propterea non admittendam esse, nisi priùs appellatione receptâ, velut emissa ex causa probabili, Judex superior cognoscere incipiat, ne procedatur, inferiori prohibere non poterit.

Cessante causâ cessat effectus. h. d.

§. 11. Sed & si Judex sano usus consilio *i* ab ejus executione destiterit, quod comminando, vel interloquendo in gravamen partis protulit, non obstante, quòd ab hujusmodi comminatione, vel interlocutione provocatum

a *C. si quando. extr. de off. del.* b *c. suscitata. ext. de in integ. restit.* c *can. cùm sit. §. si verò. extr. eod.* d *c. concertationi. eod. tit. in 6.* e *can. super eo. Clem. secundò. extr. eod.* f *d. cap. cùm sit. extr. eod.* g *c. 1. eod. tit. in 6.*

a *C. ab eo. eod. tit. in 6.* b *Cl. 2. eod. tit. in princ.* c *Cl. 2. §. fin. eod. tit.* d *c. 1. eod. tit. in 6.* e *c. 1. vers. is qui. ubi gloss. eod. tit. in 6.* f *c. interposita in princ. ext. eod.* g *c. cùm appellation. eod. tit. in 6.* h *c. Romana. §. quòd si objiciatur. eod. tit. in 6.* i *c. cùm cessante. ext. eod. tit.*

catum fuerit, ne processus negotii frivolis occasionibus retardetur, in causæ cognitione liberè procedere poterit.

Judex à quo, compellere non potest appellantem à gravamine ipsius veritatem probare, licèt citare possit ad ipsius revocationem audiendam, quâ factâ in causa procedere poterit, ejus contumaciâ non obstante, ac si nunquam appellâsset. h. d.

§. 12. Sed *a* videamus, an jus dicenti obtemperare tenearis, à quo propter gravamen, quod tibi illatum asseris, appellaveris, si tibi is ad docendum de gravamine, & si de ipso liquerit, ad ejusdem revocationem audiendam terminum præfixerit: & sanè cùm id ipsum à Judice perspiciendum sit, nec coram eo de gravamine docere, nec etiam tanquam coram Judice (cùm per appellationem ejus suspensa sit jurisdictio) comparere teneberis. Quòd si tantùm, ut revocationem audias, te vocandum duxerit, licèt non compareas, ipse tamen in termino gravamen revocaverit, perinde in causa procedere poterit, ac si appellatio nunquam fuisset interposita.

Potest appellantem ab interlocutoria pœnitere, & facere, ut prior Judex cognoscat: sed appellato sunt reficiendæ expensæ, quas is fecit ob appellationem. h. d.

§. 13. Ac veluti in potestate Judicis gravamen revocantis positum est, non obstante appellatione causam resumere: sic contrà, si is, qui vocem appellationis emisit *b*, cujus adhuc nemini est demandata cognitio, petierit, ut ad Judicem, à quo provocavit, rursùs causa remittatur, id ei alterius partis contradictione minimè obstante indulgendum erit. Sed hoc ita, ut in legitimis expensis adversario, quas eum propter hoc fecisse constiterit, condemnetur.

Ponit quàm plures casus, in quibus appellationi non est deferendum. h. d.

§. 14. Non omnis ergo appellatio indistinctè recipienda erit: nam sive adeò sit vaga, & generalis, ut incertitudinem afferat, sive quòd omisso medio sit interposita, à parte opponatur, causa non devolvetur. Idem juris est, si super notorio crimine, vel de quo quis in jure confessus fuit, provocetur: nec enim ad defensionem iniquitatis, sed ad præsidium innocentiæ est appellationis remedium institutum.

Regulares non appellant à correctione sui Prælati. Nec à Judice seculari Sedi Apostolicæ non subdito appellatur ad Papam. Et qui non defert legitimæ appellationi, punitur. h. d.

§. 15. Et ideò nec Regulares, cùm pro aliquo excessu corrigendi fuerint, contra Regularem Prælati sui, vel Capituli disciplinam appellabunt, sed quod sibi pro salute injungitur, humiliter suscipient: sed nec tunc appellationi deferendum erit *c*, cùm à seculari Judice, qui temporali sedis Apostolicæ jurisdictioni non subjicitur, ad Apostolicum appellatum fuerit: & aliis quibusdam casibus. Alioqui is, qui legitimæ appellationi etiam de minima causa interpositæ non detulit, Canonicis pœnis coërcendus erit.

Appellans ab ordinario potest coram eodem super alia causa conveniri. h. d.

§. 16. Licèt autem provocatione Canonicè à partibus interjectâ, Judicis, à quo appellatum fuit, officium in illa quidem causa penitùs conquiescat, si *d* tamen is, qui ab ordinario appellavit, super alia causa coram eodem conveniatur, præsertim pro gravi & manifesto crimine, appellationis obtentu, quò minùs Canonicâ censurâ puniatur, effugere non potest.

Innovata per Judicem post diffinitivam sententiam, à qua appellatum fuit, revocantur statim per Judicem Apostolicum, etiamsi ante appellationem fuerint innovata. h. d

§. 17. Interpositâ ergo à diffinitiva sententia appellatione non solùm post eam innovata *a* debent per Judicem appellationis penitùs, & ante omnia revocari: (exceptis tamen casibus, in quibus jura post sententiam prohibent appellare) sed etiam ea omnia, quæ medio tempore inter sententiam, & appellationem contigerit innovari, perinde ac si post appellationem innovata fuissent.

Attentata post appellationem diffinitivam non revocantur, nisi primo de veritate constiterit, vel nisi post inhibitionem debito modo factam attentata fuerint. h. d.

§. 18. Illa *a* verò, quæ post appellationem interpositam ante diffinitivam sententiam innovantur, donec appellationis causam veram esse constiterit, revocari non debent, nisi Judex appellationis, postquam sibi constiterit, per appellationem emissam ex causa probabili fore ad se negotium devolutum, inhibeat canonicè Judici, à quo appellatum fuit, ne procedat: tunc enim, quicquid post inhibitionem hujusmodi fuerit innovatum, est per appellationis Judicem ante omnia in statum pristinum reducendum, licèt eandem causam non esse veram contingat.

Non refert, quid ex æquipollentibus fiat, & facta plus operantur, quam verba. h. d.

§. 19. Appellâsse autem dicetur non solùm is, qui vocem appellationis emisit, sed etiam qui aliquo indubitato facto provocandi propositum declaraverit. Unde rescriptum *b* est, eum, in quem post iter ad sedem Apostolicam arreptum excommunicationis sententia ab ordinario promulgata fuerit, excommunicationis vinculo non teneri, quasi appellatione pendente lata fuerit: cùm plus sit facto, quàm verbo provocare. Idem & in eo responsum est *c*, qui licèt ex simplicitate fortè verbum appellationis non expresserit, se tamen & Ecclesiam suam, cùm molestaretur, Rom. Pontificis protectioni subjecit.

Justus metus excusat adeò, quòd non appellans habetur pro appellante, si fuerit protestatus, & causas appellationis expresserit, hoc dicit.

§. 20. Is quoque *d*, quem quo minùs appellatet, justus metus impedierit: ad appellationis beneficium convolâsse reputabitur, dummodò infra tempus, quo licitè provocatur coram Judice, à quo appellâsse vellet, vel si ipsius copiam habere nequiverit, coram probatis viris contestatione super hoc propositâ causas appellationis expresserit.

Sufficit appellare coram majori parte Judicum. Et omnium actorum intimatio parti appellatæ est facienda. h. d.

§. 21. Quòd *e* si à pluribus Judicibus appellandum fuerit, quia non semper facilè eorum præsentia simul haberi posset, coram majori parte ipsorum appellare, & Apostolos separatim petere licebit, valebitque hæc appellatio perinde, atque si coram omnibus interposita fuisset: omnium tamen subsecutorum appellatur ignoranti intimatio legitimè facienda erit.

Si unus ex pluribus appellet, & obtineat in causa appellationis, prodest victoria consortibus, si sit idem negotiam, & causa. hoc dicit.

§. 22. Idem ex contrario *f*, si plures sententiâ condemnati fuerint, & unus solus ad appellationis beneficium convolaverit, istius victoria cæteris quoque suffragabitur, si communi jure juventur, idemque negotium & eadem causa defensionis existat.

Si per rescriptum committantur plures articuli connexi, & in uno removeatur appellatio, intelligitur remota etiam in aliis. h. d.

§. 23. Jam dubitari poterit, si ex pluribus *g* articulis unis precibus comprehensis in uno tantùm contingat appelationem vetati, utrùm appellatio teneat, si super aliis provocatum fuerit: & cùm delegantis hæc sit intentio,

a *C. si a Judice. eod. tit. in 6.* b *c. interposita. §. ille. ext. eod. tit.* c *c. si duob. § fin. extr. eod. tit.* d *can. ad hæc. ext. eod. & c. præterea el. primo, eod. tit.* e *c. non solùm. eod. tit. in 6.*

a *D. c. non solum. §. illa. eod. tit. in 6.* b *c. dilecti filii. el. secundo. extr. eod. tit.* c *ad audientiam. extr. eod. tit.* d *c. fin. extr. eod.* e *Clem. 1. eod. tit.* f *c. pen. extr. eod. tit.* g *secundo requiris. extr. eod. tit.*

ut de omnibus articulis, qui in precibus ponuntur justitia suum consequatur effectum, in omnibus appellatio interdicta intelligetur. Unde nihil intererit, utrùm appellatio inhibeatur in primo, an in secundo: in medio, an in fine. Sed hoc ita intelligi oportet, si capitula connexa fuerint: cæterùm *a* quoties clausula, per quam appellationis remedium tollitur, in medio literarum ponitur, si sunt plura negotia se minimè contingentia, tantùm præmissa complectitur, nisi fortè & in fine literarum prædicta clausula iteretur.

Appellari potest, si locus non tutus partibus assignatur, vel sententia contineat manifestam iniquitatem, etiamsi sit rescriptum appellatione remotâ. h. d.

§. 24. Interdum etiam non obstante prohibitione appellati poterit, ut decretum est in *b* eo, qui per delegatos Judices in judicium ad locum non tutum vocatus fuerit: nisi enim locum idoneum Judices assignent, non erit proptereà appellationis remedium interclusum, quod appellatione remotâ procedi debere mandatum fuerit. Idem etiam obtinet, cùm sententia fertur iniqua: licèt enim causa appellatione remotâ commissa fuerit, sententiæ tamen stari non debet, si iniquitatem contineat manifestam.

Lapso anno, & ex causa biennio, appellatio est deserta. h. d.

§. 25. Illud tam judiciali appellatione, quàm ei, qui extra judicium interponitur, commune est, quòd *c* hujusmodi appellationibus annus, & ex justa causa biennium à die appellationis interpositæ indulgetur quo temporis spatio & prosequi, & finire appellationis causam compellendi erunt: alioqui si per negligentiam * appellantis hoc temporis spatium fluxerit, adeò causa deserta censebitur, ut etiamsi appellans ipse cum appellato, aut appellatus etiam per se, & principaliter prosequatur, non proptereà minùs in rem judicatam censebitur transisse sententia, à qua fuerit appellatum

Ponit casus, quibus tempus ad prosequendum non currit. hoc dicit.

§. 26. Quamdiu *d* tamen per compromissum, vel aliàs de partium expresso consensu differtur prosecutio, tempus ad prosequendam appellationem ab homine, vel à jure præfixum minimè currit appellanti, nisi fortè Judex ex dilatione periculum imminere videns, in illa procedi præciperet.

Tempus datum à jure ad prosequendam appellationem, potest breviari per Judicem ex causa. h. d.

§. 27. Et licet anni, vel biennii spatium appellantibus indulgeatur, poterit tamen Judex à quo, secundùm locorum distantiam *e*, personarumque & negotii qualitatem brevius tempus moderari, intra quod si is, qui appellavit, causam appellationis non fuerit prosecutus, tenebit sententia. Coget ergò Judex partes appellatione non admissâ *f*, ut vel appellationem interpositam prosequantur, vel coram eo juris pareant æquitati.

Quando periculum est in mora, debet Judex breviare terminum prosequendæ appellationis. h. d.

§. 28. Superior *g* quoque Judex si ex dilatione viderit imminere periculum, potest & debet neutro appellationem prosequente, ut periculum evitetur, occurrere: putà si à sententia lata super confirmatione alicujus electi provocatum fuerit, & utraque pars velit etiam ad annum appellationis prosecutionem differre, potest utique imò debet is, ad quem appellatum fuit, providè terminum moderari, ne diu gregi dominico cura pastoris desit.

Interdum ad prosequendam appellationem datur plus, quàm biennium. h. d.

§. 29. Accidit tamen aliquando, ut non per annum, vel biennium, sed etiam ulteriùs ausam appellationis alicui prosequi concedatur, utputà si quem per impotentiam *a* prosecutionem omisisse constiterit, vel cùm Judici ex proprio officio super causa electionis etiam lapso biennio cognoscere conceditur.

Pars potest sibi terminum prosequendæ appellationis breviare, non prorogare. h. d.

§. 30. Pars quoque interdum sibi prosequendæ appellationis terminum præfigit. Sed cùm hoc gratiâ litium citiùs expediendarum indultum fuerit, juris terminus à parte præveniri, non prorogari poterit, sicut nec in una causa tertiò provocari licebit.

Confirmatio in forma communi non præjudicat appellationi, nec laudum invalidum roborat, aut processum impedit, sub obtenta super re ab aliquo pacificè possessa, facit ut quis non possit conveniri absque mandato sedis Apostolicæ. h. d.

§. 31 Postremò sciendum est, quod si sententiam appellatione suspensam, antequam ipsius appellationis causa commissa fuerit, vel laudum contra juris vel compromissi formam latum Apostolico rescripto in forma communi confirmari obtentum fuerit, talis confirmatio nec appellationi præjudicium afferet, nec invalidum laudum ullo firmitatis robore muniet. Nam etiamsi ante latam sententiam litigiosæ rei confirmationem ab Apostolica sede quis impetraverit, non proptereà minùs de causa poterit Judex cognoscere, & eam fine debito terminare. Quanquam si rem pacificè quis possedisset, cùm inde confirmationem obtinuit, non erit licitum Judici de quæstione postmodùm exortâ absque mandato sedis Apostolicæ decernere: nisi certum sit, quòd per falsi suggestionem fuerit elicita.

TITULUS XVIII. DE RESTITUTIONE IN INTEGRUM.

Minor & Ecclesia restituuntur adversùs sententiam, etiam à sede Apostolica latam. h. d.

Adhuc autem iis, qui appellationis remedio destituti sunt, auxilio restitutionis in integrum succurritur, sed nec omnibus, nec semper, nec ab omnibus. Minor igitur & Ecclesia *c*, si se prolatione sententiæ graviter læsos conquerantur, & appellandi tempora jam fluxerint, restitutionem in integrum implorare poterunt. Quod quidem adeò obtinet, ut etiamsi ab Apostolico *c* sententia lata fuerit, non proptereà magis in integrum restitutionis petitio impediatur. Nec enim negatur *d*, Romanæ sedis sententiam in melius posse commutari, cùm aut surreptum aliquid fuerit, aut ipsa pro consideratione ætatum, & temporum, seu gravium necessitatum aliquid ordinavit.

Restituitur Ecclesia adversùs quamlibet læsionem, etiam adversus aliam Ecclesiam. h d.

§. 2. Sed si non sententiâ, sed vel contractu *e*, vel confessione *f*, vel probationis omissione, vel temporis fluxu *g*, Ecclesia læsa fuerit, restitutio indulgenda erit: nec solùm contra privatos homines, sed etiam adversùs aliam Ecclesiam. *h*

Beneficium restitutionis in integrum non indulgetur, nisi intra quatuor annos, si non subsit aliqua rationabilis causa, ut dictum spatium prorogetur. h d.

§. 3. Sed *i* sive sententiâ, sive contractu, vel aliter se læsam prætendat Ecclesia, & proptereà se ad beneficium restitutionis in integrum admitti postulet, si quadriennii spatium à die læsionis lapsum fuerit, amplius restituenda non erit, nisi prævaricationis, vel manifestæ

a *C. inquisitioni tuæ. extr. eod. tit.* b *can. ex parte tua el. primo extr. eod. tit.* c *can. cùm sit Romana. extr. eod. tit. can. & qui. 2. quæst. 6.* * *Clem. pen. de appellat.* d *Clem. quamdiu. eod. tit.* e *can. cùm sit Romana. extr. eod. tit.* f *c. ad hæc. el. 3. extr. eod.* g *c. oblata. §. superior. extr. eod.*

a *Ca. ex ratione. extr. eod.* b *c. 1 cap. ex literis. & c. seq. extr. eod.* c *c. tum ex lit. eod tit. extr.* d *d. c. tum ex lit. §. nos. vers. præsertim.* e *c. 1. extr. eod.* f *c. 2. eod. tit. in 6.* g *Clem. uni. eod. tit.* h *c. auditis. extravag. eod. tit.* i *can. 1. eod. tit.*

fraudis

fraudis probetur, super hoc intervenisse commentum, aut alia causa subsit, quæ Judicem ad hoc beneficium concedendum movere debeat. Et *a* si tempore læsa asseratur, non fiet restitutio, nisi ad tantum temporis, in quantum se læsam esse legitimè probaverit.

Restitutio in integrum semel negata non conceditur ampliùs, etiam in alio judicio, nisi duobus casibus hic contentis. h. d.

§. 4. Quòd si semel *b* restitutio in integrum in alio judicio denegata fuerit, præterquam ad appellationem omissam, non erit eidem amplius concedenda, nisi novis defensionibus ad hujusmodi beneficium admittenda fuerit.

Punit, qui & quando possunt de restitutione in integrum cognoscere. h. d.

§. 5. Hujusmodi *c* verò restitutionum causæ solùm coram Judicibus ordinariis administrationem habentibus, vel delegatis ab eis tractari poterunt, & terminari: sive hoc ipsis delegatis specialiter demandatum fuerit sive commisso eis negotio, hujusmodi quæstionem incidere contingat. Delegati verò ab Ordinariis, qui administrationem non habent, sed tantummodò judicandi facultatem, sive arbitri, de his causis cognoscere nequeunt, nisi coram eis incidenter motæ fuerint.

Per querelam & supplicationem retractatur sententia. Et sub qua forma supplicatio porrigatur. h. d.

§. 6. Per supplicationem *a* quoque Principi porrectam, aut per querelam appellationis remedio destitutis subveniri solet. Erit autem supplicatio intra decem dies post sententiam offerenda: quo subsecuto sententia non aliter executioni mandabitur, quàm si victrix pars idoneam fidejussionem præbuerit, tantum restituendi cum legitimis augmentis, quantum fuerit in condemnatione, si legitimâ retractatione sententia resolvatur. Et nisi sub hac forma supplicatio porrigatur, executio sententiæ sine fidejussione procedet, retractationis jure illi servando, qui se gravatum putaverit, ut intra biennium supplicare valeat.

a *Clem. unic. eod. tit.* b *c. fin. eod. tit. extr.* c *c. pen extr. eod. tit.*

a *Gl. in vers. supplicavit. c. ex literis. extrav. eod. tit.*

FINIS LIBRI TERTII.

INSTITUTIONUM JURIS CANONICI LIBER QUARTUS.

TITULUS PRIMUS.

DE ACCUSATIONIBUS, DENUNCIATIONIBUS, ET INQUISITIONIBUS.

Criminalia Judicia non habent aliquid simile cum Civilibus. Et instituuntur per Accusationem, Denunciationem, & Inquisitionem. Et Accusationem inscriptio, Denunciationem charitativa monitio præcedere debet. hoc dicit.

CRIMINALIA Judicia nihil fermè simile habent cum cæteris Judiciis, de quibus proximè locuti sumus: magnaque diversitas eorum est, & in instituendis, & in exercendis. Instituuntur autem aut per Accusationem, aut per Denunciationem, aut per Inquisitionem. Per Accusationem, cùm solenni præcedente inscriptione *a* per Accusatorem Rei crimen ad Judicem defertur. Per Denunciationem, ut cùm nullâ præcedente inscriptione, sed tantùm charitativâ monitione ad Judicis notitiam crimen deducitur. Ideò autem, cùm in modum accusationis crimen objicitur, est inscriptio necessaria, non cùm in modum Denunciationis: quoniam ad depositionem instituitur accusatio, sed ad correctionem est denunciatio facienda.

Accusator non probans objectum crimen, tenetur ad pœnam talionis, nisi suam innocentiam purgaverit; & interim dum purgat, est suspendendus. h. d.

§. 2. Accusator igitur, si legitimis destitutus sit probationibus, eam pœnam *a* debet incurrere, quam si probâsset, reus sustinere debebat. Denuncians verò licèt ad talionem non teneatur, si tamen *b* in probatione deficiat, donec suam purgaverit innocentiam, & ab officio & beneficio suspendendus erit: ut cæteri simili pœnâ perterriti ad aliorum infamiam facilè non prosiliant

a *Canon. qui crimen. 2. quæst. 8. & c. super his. in princ. extr. eod. tit.*

a *Can. qui non probare. 2. quæst. 3. & can. qui crimen. 2. quæst. 8.* b *c. 2. extr. de calum.*

Ponit, quando procedendum sit per inquisitionem. h. d.

§. 3. Per inquisitionem criminale judicium instituitur, cùm præcedente diffamatione *a*, ac quasi denunciante famâ, de crimine Judex inquirit. Constitutum est enim, ne criminum facilis nimis sit objectio: ut sicut ad accusationem legitima præcedere debet inscriptio, & *b* denunciationem charitativa monitio: ita & inquisitionem clamotosa insinuatio *c* præcedere debeat.

Confessus crimina coram inquisitore, non poterit confessionem suam ex prætextu revocare, quòd non præcesserit fama inquisitionem. h. d.

§. 4. Si quis *d* tamen, postquam coram eo, qui contra ipsum super certis criminibus inquisitor deputatus fuerat, eadem crimina confessus fuerit, frustrà postmodùm eo prætextu confessionem suam impugnare contendet, quòd super eisdem criminibus non fuerit anteà diffamatus.

Si Judex processerit non excipiente inquisito de non diffamatione, processus tenebit. h. d.

§. 5. Idem etiam erit *e*, si is, cui contra te commissa super certis criminibus fuerit inquisitio, te præsente, nec quicquam super hoc excipiente, infamiæ inquisitione omissâ ad veritatem eorundem criminum inquirendam processerit. Nec enim processum hujusmodi, eò quòd non fuit de infamia primitùs inquisitum, ulteriùs impugnare poterit.

Si crimen opponatur excipiendo, non est necessaria inscriptio. hoc dicit.

§. 6. Accidit autem interdum, ut alicui nec accusando, nec denunciando, nec inquirendo, sed excipiendo crimen opponatur, ut putà *f*, cùm quid objicitur, ut quis ab accusatione, vel testificatione repellatur: quo casu non erit inscriptio necessaria.

Non est necessaria inscriptio, si crimen objiciatur, ut quis ab officii vel beneficii assecutione excludatur: quo tamen casu si post confirmationem opponatur, deficiens in probatione punitur pœnâ extraordinariâ. h. d.

§. 7. Sed *g* an, si propterea crimen opponatur, ut quis à promotione officii vel beneficii assecutione excludatur, necessaria tunc sit inscriptio? Et proditum est, si ante confirmationem objiciatur, non cogi quenquam inscribere: quia crimen hoc modo probatum promovendum quidem impedit, non tamen jam promotum dejicit. Post confirmationem verò, cùm scilicet ordinandus fuerit aliquis, aut etiam consecrandus, quia & ab obtinendo repellit, & ab obtento dejicit, ad extraordinariam pœnam secundùm arbitrium Judicis citra vinculum inscriptionis, si defecerit in probando, est excipiens adstringendus.

TITULUS II.
DE DUPLICI PURGATIONE.

Quid sit Purgatio & quotuplex. Et quòd vulgaris purgatio est penitus improbata. h. d.

Contingit etiam interdum, ut licèt adversùs criminosum nec accusator consistat, neque testibus, aut propriâ sit confessione convictus, ita tamen alicujus criminis, vel maculæ publicâ laborat infamiâ, quòd super manifesta ferè nota eidem purgatio sit indicenda. Est autem Purgatio, demonstratio innocentiæ super objecto crimine. Purgationis duæ sunt species *h*, Vulgaris scilicet, & Canonica. Vulgaris purgatio est, quam vulgus vel invenit, vel sequitur: ut, cùm aquæ frigidæ, vel candentis ferri, vel singularis certaminis quis subdit judicium: quæ cùm Deus in ea tentari videatur, meritò jussa est sacris Canonibus exulare: licèt enim quosdam singulare certamen inivisse divina prodat historia, nunquam tamen ut id pro lege teneatur, divina sanxit auctoritas.

Quæ sit Canonica purgatio. Et quales esse debent compurgatores. h. d.

§. 2. Canonica purgatio dicitur, quæ sacris Canonibus est comprobata: ut cùm *a* de crimine infamatus, jurat se non esse tali crimine, vel maculâ inquinatum, & certa compurgatorum manus eundem à crimine immunem, & vetum credere illum juràsse, ipsa quoque jurejurando firmat. Erunt autem compurgatores hujusmodi honestatis & opinionis, ut verisimile sit, eos amore, vel odio, vel obrentu pecuniæ non dejerare: necesse etiam est, ut ejus, quem purgare intendunt, vitam & mores notos habeant.

Deficiens in purgatione habetur pro convicto. Et super notorio non est indicenda purgatio. h. d.

§. 3. Quicunque *b* verò in Canonica purgatione defecerint, perinde puniendi sunt, atque si de crimine de quo diffamati fuerint, legitimè convicti, vel confessi fuissent: nisi tamen aliud judicantis æquitas statuendum duxerit. Planè super notorio *c* nulli erit indicenda purgatio, sed tantùm condemnationis promulganda sententia: cùm patrati sceleris evidentia, neque accusatoris clamore indigeat.

Criminum quædam solum Deum lædunt, quædam etiam homines. h. d.

§. 4. Criminum autem quædam divinæ majestatis læsionem continent: quædam verò & hominibus damnum irrogant. Quæ Deum principaliter lædunt, hæc fermè habentur, simonia, hæresis, schisma, apostasia, sortilegium, maledicentia, sacrilegium. Hominibus verò læsionem inferunt, homicidium, adulterium, stuprum, rapina, furtum, usura, falsum, injuriæ: de quibus distinctiùs, sed tamen breviter videamus.

TITULUS III.
DE SIMONIA.

Quid sit Simonia, & unde dicta. h. d.

Simonia *d* nihil aliud est, quàm studiosa voluntas, sive cupiditas emendi, vel vendendi spiritualia, vel spiritualibus annexa. Vel, simonia est rei spiritualis, vel spiritualibus annexæ, cum aliquo temporali facta commutatio. Appellata est autem à Simone mago, qui primus hujus detestandi sceleris auctor fuit.

Simonia aut est simplex conventionalis, aut realis. Et realis subdividitur in realem conventionalem, & realem mentalem. hoc dicit.

§. 2. Simoniæ duplex est species. Nam aut est conventionalis, aut mentalis. Conventionalis est, cùm aut aliquid datum est, vel de dando in posterum tractatus intercesserit, & conventio. Mentalis est, cùm nullum quidem intercessit factum *e*, sed sola prava dantis, aut recipientis mens & intentio concurrit: & propterea rudi, sed congruenti vocabulo mentalis appellatur.

Cujuscunque muneris receptione Simonia contrahitur. Et appellatione pecuniæ continetur, quicquid homines habent in terrâ hoc dicit.

§. 3. Contrahitur *f* autem Simonia, non modò cùm pecunia ipsa pro re sacra datur, aut recipitur, vel de danda & recipienda tacitè vel expressè conventum fuerit: verùm etiam cùm dans à lingua, vel obsequio recipientis munus exigit. Cùm enim spiritualia tribuens, manus ab omni munere excutere debeat, id tunc facere intelligitur, cùm pro divinis rebus non solùm pecuniam nullam, sed nec humanum obsequium, aut gratiam ali-

a *C. qualiter & quando. el. extr. eod.* b *c. 2. extr. eod.* c *c. inquisitionis. §. tertia. vers. ad hæc. extr. eod.* d *c. 1. eod. tit. in 6.* e *c. fin. eod. tit. in 6.* f *c. super his. §. cùm aut. extr. eod. tit.* g *d. c. super his. §. cùm autem. extr. eod. tit.* h *gl. rub. extr. de purg. vulg.*

a *Cap. quotiens. extr. de purg. can. & can. mennam. eod. tit.* b *c. cùm lex. ubi gl. & c. inter solicitudines. ext. de purg. can.* c *c. pen. ext. dict. tit.* d *gl. 1. in sum. 1. q. 1.* e *ext. com. 2. eod. tit.* f *gl. in sum. 1. q. 1.*

quam

quam requirit. Et ficut pro manûs impofitione non debet Epifcopus *a*, ita nec minifter, nec notarius, in ordinatione, pro voce vel calamo, pecuniam recipere. Pecuniam verò hoc loco accipiemus, quicquid homines habent: hoc enim nomine ideò omnia continentur, quia antiqui, quicquid ferme habebant, in pecoribus habebant. Contrahitur ergo fimonia, cùm quis facra quodammodò in commercium deducit.

Ponit plura capita, ex quibus committitur fimonia. h. d.

§. 4. Sed *b* & tunc quoque fimonia committi dicitur, cùm quid pro perfonis Ecclefiafticis deducendis, in fedem, vel Sacerdotibus inftituendis, aut fepeliendis mortuis, feu pro nubentium benedictionibus, accipitur. Is quoque, qui pro electione præmia largitur, quia per electionem pervenitur ad confecrationem, perinde fimoniacus habebitur, ac fi pro confecratione munera dediffet.

Simoniace dicitur quis electus, etiamfi quid ignorante eo datum fuerit, vel promiffum. h. d.

§. 5. Nec diftinguemus *c*, fciente, an ignorante eo, qui promiffionis, vel dationis alicujus interventu poftmodum electus fuit, promiffum quid, vel datum fuerit: quamvis enim electus tempore dationis, vel promiffionis confcius non fuerit, non propterea minus electio rei probanda erit.

Epifcopus non poteft difpenfare cum electo fimoniacè, licet ignoranter, fed bene fuper afervatione beneficii fimplicis, præviâ tamen refignat. onc. h. d.

§. 6. Sed videamus: an poft reprobatam electionem cum eo fuper prælatione, ad quam quis fic electus fuerit, poffit Epifcopus difpenfare, & conftitutum eft, non poffe: quamvis *d* circa eum, qui per fimoniacam pravitatem fimplex beneficium recipit, poft liberam refignationem Epifcopi difpenfatio toleretur.

Datum in difpendium eligendi, vel illo etiam reclamante, non facit electionem fimoniacam. h. d.

§. 7. Planè fi conftet eos, qui quid dederint, vel promiferint *e*, quòd per fraudem in difpendium eligendi dolo malo id fecerint, aut electo ipfo non modò ignorante, fed etiam reclamante, nec aliquando ratum habente, fecuta electio minimè reprobanda erit: alioquin contingeret, quod factum infidias inimico parantis innocenti damnofum exifteret, & vir malus de fraude fua commodum reportaret.

Simoniacè ordinans cum fuo ordinato & Clerico mediatore eft deponendus, Laicus verò mediator excommunicatur. hoc dicit.

§. 8. Ac veluti variis modis fimoniaca labes committitur, fic etiam variis pœnis fimoniacos percelli, admonendi fumus. Nam fi quis, ut ordinetur, pecuniam Epifcopo obtulerit *f*, ut qui turpiffimi lucri commodo fancti Spiritûs gratiam vendere *g* tentaverit, amiffionis proprii gradûs periculo fubjacebit: & qui ordinatus eft, à dignitate, quam pecuniis acquifivit, erit prorfus alienus. Si quis verò *h* tam turpibus & nefandis datis, vel acceptis mediator extiterit, fiquidem Clericus, erit à proprio gradu dejiciendus: fi verò Laicus, anathematizandus erit.

Ordinatus a fimoniaco non fimoniacè, & fimoniacè non fimoniacus ordinem conferens, non funt deponendi h. d.

§. 9. Hæc tamen de illis intelligere nos oportet, quos nec ignorantia, nec attractiunis excufat violentia, fed fimoniaci fimoniacè ordinati, vel ordinatores exiftunt. Cæterùm fi quis à fimoniaco quidem, non tamen fimoniacè, ordinem fufceperit, aut fimoniacè non fimoniacus ordinem contulerit, mifericorditer in Ecclefia fuftinendi erunt: hos enim facit fimoniacos, non reatus criminis, fed ordinatio, vel fufceptio fimoniaci.

Beneficium confecutus fimoniacè per accufationem convictus privatur beneficio, & deponitur: per inquifitionem verò privatur quidem beneficio, fed poft peractam pœnitentiam in fuo ordine permittitur miniftrare. h. d.

§. 10. Quòd *a* fi non ordinem quis, fed beneficium Ecclefiafticum datâ pecuniâ confecutus fuerit, multùm intereft, per accufationem, an per inquifitionem quis convictus fuerit. Primo enim cafu non folùm Ecclefiâ privandus, verum etiam honore Sacerdotii Presbyter fpoliandus erit: pofteriore verò, poftquam ab Ecclefia, quam fibi per pecuniam comparaverat, amotus fuerit, & injunctam pœnitentiam egerit, in fufceptis ordinibus miniftrare permittendus erit.

Cum parvulis, qui cupiditate parentum Ecclefias funt confecuti, poft liberam refignationem poteft difpenfari. h. d.

§. 11. Quinimò *b* qui parvuli parentum cupiditate Ecclefias per pecuniam funt confecuti, ob paternum factum non modò à facris ordinibus non funt removendi: verùm etiam poftquam eas omninò dimiferint, fi Canonicè in eifdem vivere voluerint, pro magna mifericordia fuftineri poterunt.

Idem juris eft de accefforio, quod de principali. h. d.

§. 12. Nec objiciat quis, non confecrationes emiffe fe, fed quæ ex confecratione proveniant. Nam ficut anima fine corpore corporaliter vivere non poteft, fic corporalis Ecclefia, vel dignitas, & ordo Ecclefiafticus fine rebus corporalibus parùm proficiet. Quifquis igitur eorum alterum vendit, fine quo alterum haberi non contingit, neutrum invenditum reliquiffe intelligitur.

Quilibet admittitur ad accufandum fimoniacum. Et folus fimoniacus inter peccatores Miffam non celebrat. h. d.

§. 13. Hujus autem criminis tanta eft labes *c*, ut etiam fervi adversùs dominos, & quilibet criminofi admittantur ad accufationem. Item omnis peccator Miffam celebrare poteft, præterquam fimoniacus: quem adeò quilibet, ut ab ordine malè accepto removeatur, accufare poteft, ut nec meretrix excludatur.

Oblatum fponte, vel datum gratiâ redimendæ moleftiæ fuper jure quæfito indebitæ illatæ, non inducit fimoniam. h. d.

§. 14. Sciendum tamen eft, non datione quâlibet, aut receptione fimoniam contrahi: nam fi quid fpontè, purè *d*, fine pacto, & conventione, & taxatione quâlibet fuerit gratis oblatum, id fine fcrupulo fimoniacæ pravitatis recipi poterit. Idem obtinet ex contrario, fi quid non fponte quis dederit, fed ut indebitè illatam moleftationem fuper quæfito jure redimat, dare coactus fuerit.

Puniuntur Prælati committentes vices fuas fub annuo cenfu. hoc dicit.

§. 15. Demùm fciendum eft tam Lateranenfi, quàm Turonenfi Concilio ftatuente, Canonicæ diftrictioni Prælatos eos fubjacere, qui vices fuas *e*, vel Ecclefias fub annuo cenfu concedunt: quia dum Sacerdotium fub hujufmodi mercede venale difponitur, ad æternæ retributionis præmium confideratio non habetur.

Puniuntur aliquid recipientes pro concedenda docendi licentia. hoc dicit.

§. 16. Pro docendi *f* quoque licentia concedenda nullus cujufque confuetudinis obtentu aliquid exigere debet, & qui fecùs fecerit, ab Ecclefiaftico beneficio fiet alienus: dignum enim videtur, ut in Ecclefia fructus fui laboris non habeat, qui cupiditate animi, dum vendit docendi licentiam, Ecclefiafticum profectum nititur impedire.

---

a Can. I. extr. eod. tit. b cap. non fatis & cap. feq. extr. eod. tit. c cap. nobis fuit. ext. eod. tit. d c. pen. extr. de elect. e cap. nobis fuit. ext. eod. tit. f can. fi quis. I. q. I. g can. quando Epifcopus. §. quod fi aliter. 24. dift. h can. fi quis Epifcopus. I. q. I.

a Can dilectus, ubi etiam gl. in verf. amatos. eod. tit. in extr. b c. ficut tuis. §. quamvis. extr. eod. c c. tanta. extr. eod. tit. d c. tua nos. §. fi verò. extr. eod. tit. e can. I. 2. & feq. extr. ne Prælat. vic. fuas. f can. 2. & per totum tit. extr. de magift.

TITULUS IV.
DE HÆRETICIS ET SCHISMATICIS, ET APOSTATIS.

Qui sint hæretici, & qui schismatici, & quomodo differant. hoc dicit.

Hæretici sunt, qui vanæ gloriæ, principatusque sui causâ falsas opiniones gignunt, vel sequuntur. Schismatici sunt, qui se ab unitate Ecclesiæ per inobedientiam separant. Licèt autem inter hos à principio quædam videatur esse diversitas, nullum tamen est schisma, quod sibi aliquam tandem hæresim non confingat, ut ab Ecclesia rectè recessisse videatur.

Schismatici excommunicatione, depositione, bonorum confiscatione, & à se gestorum annullatione puniuntur. h. d.

§. 2. Utrumque *a* verò crimen atrocissimè Ecclesiastica disciplina prosequitur: nam Schismaticos excommunicationis sententiâ Canones insectantur: & si nec sic resipuerint, ab omni ministerio Ecclesiastico deponentur, adhibito etiam, si necesse fuerit, brachii secularis auxilio, ad illorum insolentiam coërcendam, cum omnium etiam bonorum confiscatione. Ordinationes quoque ab his factas, & dignitatum sive beneficiorum concessiones, alienationes rerum Ecclesiasticarum, omni penitùs firmitate carere voluerunt.

Hæretici nisi hæresim abjuraverint, omni Ecclesiasticâ prærogativâ nudati traduntur seculari curiæ puniendi. h. d.

§. 3. In hæresi *b* autem deprehensi, præter perpetui vinculum anathematis, si Clerici sint, vel religiosi, totius ordinis Ecclesiastici prærogativâ spoliandi erunt, & omni officio, & beneficio nudati, secularis relinquentur arbitrio potestatis, animadversione debitâ puniendi, nisi continuò post deprehensionem erroris ad fidei Catholicæ unitatem recurrere, & errorem suum publicè abjurare, & congruam satisfactionem exhibere consenserint. Laici verò, nisi (prout dictum est) abjuratâ hæresi & satisfactione exhibitâ, ad fidem redierint orthodoxam, secularis Judicis arbitrio relinquentur, debitam pro qualitate facinoris ultionem recepturi.

Bona hæreticorum post latam sententiam confiscantur. h. d.

§. 4. Bona quoque *c* damnatorum, propter hæresim ipso jure, & omni spe potiundæ hæreditatis filiis adempta, confiscata intelligentur: aut si Clerici fuerint, Ecclesiis, à quibus stipendia receperunt, applicabuntur. Confiscationis tamen hujusmodi executio, vel bonorum occupatio facienda non erit, antequam super crimine sententia fuerit promulgata.

Ob hæresim maritorum dotes uxorum non sunt confiscandæ, nisi scienter contraxerint matrimonium cum hæreticis. h. d.

§. 5. Sed & cùm alteri per alterum iniqua conditio inferri non debeat, propter hæresim maritorum, uxorum Catholicarum dotes *d* confiscari non debent, nisi fortè cum viris matrimonia contraxerint, quos hæreticos esse sciebant.

Etiam post mortem bona hæreticorum confiscantur. h. d.

§. 6. Post mortem *e* quoque ob sceleris immanitatem hæreticos pœna prosequitur: ideoque & si criminoso vivente nihil fuerit super bonorum confiscatione declaratum, nihilominus ad eam etiam ipso mortuo procedendum erit.

Hæretici non possunt tradi Ecclesiasticæ sepulturæ. Et tumulantes eos excommunicantur, nec antè absolvuntur, quàm propriis manibus exhumaverint. h. d.

§. 7. Ecclesiasticâ *f* quoque sepulturâ usque adeò carere debent, ut si qui eosdem credentes, aut fautores eorum scienter Ecclesiasticæ sepulturæ tradere ausi fuerint, excommunicationis sententiæ subjacere debeant, nec antè absolutionis mereantur beneficium, quàm propriis manibus hujusmodi corpora extumulent, & projiciant: locus autem ille perpetuò carebit sepulturâ.

Descendentes ab hæretico usque ad secundum gradum, ab hæretica usque ad primum, non possunt habere beneficium Ecclesiasticum, nisi pater aut mater decesserint emendati. h. d.

§. 8. Sed *a* & eorum filii ad beneficia Ecclesiastica, seu publica officia admittendi non erunt: quod quidem per paternam lineam usque ad secundum gradum, per maternam verò usque ad primum tantùm extenditur. Cùm enim secundùm legitimas sanctiones reis læsæ majestatis capite punitis, & bonis confiscatis, eorum filiis vita solummodò ex misericordia conservetur, quantò magis, qui aberrantes in fide Deum offendunt, muneribus, bonis, honoribus debent spoliari? cùm longè sit graviùs æternam, quàm temporalem lædere majestatem. Hoc *b* tamen intelligendum est de filiis & posteris eorum, qui tales esse, vel etiam decessisse probantur: non autem illorum, quos emendatos & Ecclesiæ unitati reincorporatos esse constiterit.

Qui receperunt pœnitentiam Ecclesiæ, vel recipere sunt parati, sunt reincorporandi: post abjurationem verò relapsi non sunt ampliùs reincorporandi sed traduntur curiæ seculari: eis tamen non negatur sacramentum pœnitentiæ. h. d.

§. 9. Sed videamus, qui & quando incorporari debeant: & constat eos, qui pro culpa hujusmodi ad mandatum Ecclesiæ pœnitentiam acceptaverint, eamque vel perfecerint, vel humiliter prosecutioni ejus insistant, recipiendos esse. Idem juris est si pœnitentia nec peracta sit, nec imposita, dum tamen crimini obnoxii ad eam recipiendam parati fuerint. Quòd si qui post *c* abjurationem erroris, vel postquam se proprii Antistitis examinatione purgaverint in abjuratam hæresim reincidisse deprehensi fuerint, seculari judicio sine ulla penitùs audientia relinquendi erunt: licèt si postmodùm pœniteant, & pœnitentiæ signa in eis apparuerint manifesta, nequaquam sint relapsis humiliter petita sacramenta pœnitentiæ & Eucharistiæ deneganda.

Quando quis dicatur relapsus. h. d.

§. 10. Relapsi autem intelligendi sunt, non solùm ii, quorum ante abjurationem crimen plenè probatum fuerit, verùm etiam *d* ii, qui postquam accusati, vel vehementer suspecti semel hæresim in judicio abjuraverint, & postmodùm in eandem iterùm reincidunt. Planè si ex modica & levi suspicione semel quis abjuraverit, reincidens, quanquam ex hoc sit graviùs puniendus, non tamen debet in hæresim relapsorum pœnâ puniri.

Qui abjuraverit in uno articulo, si post sit hæreticus in alio, dicitur relapsus. h. d.

§. 11. Is verò *e*, qui in una hæresis specie, vel secta commisit, aut in uno fidei articulo, seu Ecclesiæ sacramento erravit, & postmodùm hæresim simpliciter vel generaliter abjuravit, si deinde in aliam etiam hæresis speciem, sive sectam, aut alio articulo seu sacramento committat, ut relapsus in hæresim, judicandus erit.

Suspecti de hæresi, nisi se purgent, sunt excommunicandi, & excommunicati si in excommunicatione insorduerint, condemnantur tanquam hæretici. h. d.

§. 12. Qui *f* verò inventi fuerint solâ suspicione notabiles, ob eam quantumvis vehementem de tam gravi crimine condemnandi non erunt, sed nisi juxta considerationem suspicionis, qualitatemque personæ propriam innocentiam congruâ purgatione monstraverint, anathematis gladio sese feriendos exponunt, & usque ad satisfactionem ab omnibus evitabuntur, & si per annum in excommunicatione perstiterint, velut hæretici condemnabuntur.

---

a *C.* 1. *& per totum tit. de schismat. in 6.* b *c. ad abolendam. & c. excommunicamus. §. 1. ext. eod. tit. de hær.* c *c. cùm secundùm eod. tit. in 6.* d *c. decrevit. de hær. in 6.* e *c. accusatus §. pen. eod. tit. in 6.* f *c. 2. in princ. eod. tit. in 6.*

a *C. statutum. eod. tit. in 6.* b *d. c. statutum. §. hoc.* c *c. super. eod. tit. in fin.* d *c. accusatus, in princ. eod. tit. in 6.* e *d. c. accusatus. §. 1. eod. tit. in 6.* f *c. cùm contumacia. eod. tit. in 6.*

Plura

Plura specialiter inducta sunt in causa hæreticorum, & processu contra eos. h. d.

§. 13. Plura *a* quoque ad hoc atrocissimum crimen vindicandum specialiter & præter ordinarias Juris regulas inducta sunt, tam circa judicium & processum instituendum, & testium depositiones,& carcerum custodiam, & immutationis pœnam : quàm etiam contra fautores, receptatores & defensores eorum, ut clarè ex lectione sacratum constitutionum apparere potest.

Apostatæ qui sint, & quotuplex Apostasia : & quâ pœnâ puniantur Apostatæ. h. d.

Et hæc est tertia pars principalis hujus tituli.

§. 14. Apostatæ sunt, qui à statu fidei, obedientiæ, vel religionis, quam se tenere professi sunt, temerariè recedunt. Apostasiæ *b* triplex est species: alia enim est perfidiæ, alia inobedientiæ, alia irregularitatis. Apostasia perfidiæ est, cùm qui à fide recedunt · ut putà, eùm Christiani effecti in Christi fide prævaricantur *c*, & ad Judaicos, vel alios detestabiles ritus se convertunt. Apostasia inobedientiæ est *d*, cum quis præceptum superioris sui sponte transgreditur, sive patrum regulis, vel constitutionibus non obtemperat. Irregularitatis Apostasia est, eùm quis ab ordine suo *e*, sive assumptæ religionis recedit. Apostatas autem sacri Canones tam inter infames *f* deputant, quàm etiam excommunicationis & aliarum pœnarum vinculis innodandos esse præcipiunt.

TITULUS V.
DE SORTILEGIS, MALEDICIS, ET SACRILEGIS.

Inquisitor hæreticæ pravitatis non potest procedere contra sortilegos, nisi sortilegium expresse contineat hæresim.

SCiendum est, hæreticæ pestis inquisitores de divinationibus, & sortilegiis, nisi hæresim saperent manifeste, sese intromittere non debere, nec talia exercentes posse punire, sed eos suis debere Judicibus puniendos relinquere, cùm negotium fidei, quod summè privilegiatum esse convenit, per occupationes alias non debeat impediri.

Qui sint sortilegi : & quòd ab Ecclesia sint omninò ejiciendi. hoc dicit.

§. 2. Sunt autem *g* sortilegi, qui prætextu religionis per quasdam sortes divinationis scientiam profitentur, aut quarumcunque scripturarum inspectione factâ, futura promittunt. Ariolorum *h* igitur, aruspicum, incantatorum, & omnium sortilegorum artes, cùm sint ex quadam pestifera societate dæmonum atque hominum quasi pacta infidelis & dolosæ amicitiæ constituta, penitùs sunt ab Ecclesia eliminandæ, & superstitiosi artifices, nisi per pœnitentiam resipiscant, perpetuo anathemate feriendi : & si Clerici sint, degradandi.

Si blasphemus injunctam sibi pœnitentiam peragere recuset, & vivens ab ingressu Ecclesiæ arcebitur, & mortuus Ecclesiasticâ carebit sepulturâ, h. d.

§. 3. Diversa est pœna maledicorum *i* : nam si quis in Deum, vel aliquem sanctorum linguam in blasphemiam publicè relaxare ausus fuerit, pœnæ, juxta Gregorianæ Constitutionis tenorem, subdendus erit : quam si recipere, & pœnitentiam peragere recusaverit, & Ecclesiæ eidem interdicetur ingressus, & in obitu Ecclesiasticâ carebit sepulturâ.

Sacrilegi variis pœnis puniuntur, h. d.

§. 4. Similibus interdumque acrioribus urgentur pœnis, qui in sacrilegii crimen incidunt, & Ecclesias incendere & violare minimè verentur : nam pro modo sceleris admissi, facinorisque perpetrati, nisi plenè satisfecerint, aut de satisfaciendo plenam securitatem exhibuerint, nunc pœnitentiæ beneficium sacrilego penitùs denegatur, nunc anathemate vincitur, nunc perpetuâ damnatus infamiâ carceri traditur, aut exilio perpetuæ deportationis, & depositionis animadversione coërcetur : aliquando etiam pecuniariâ pœnâ mulctabitur.

Consentientes sacrilegis, & Sacerdotes ipsis pœnitentiam dantes, vel sepulturæ eorum intervenientes, vel ab eis eleemosynas recipientes, pari pœnâ cum eis puniuntur. h. d

§. 5. Nec solùm talibus pœnis illi plectendi erunt, qui sacrilegium admiserint, sed etiam consentientes eis. Presbyteri quoque, vel Clerici, qui in vita, vel morte sacrilegis pœnitentias dare, aut sepulturæ interesse, vel eorum eleemosynas accipere ausi fuerint, sive rapinæ participes inventi fuerint, Ecclesiastico beneficio privati ordinis sui damnum irrecuperabiliter patientur.

Sacrilegium committitur tam intuitu rerum, quàm personarum. Et qualiter intuitu rerum. h. d.

§ 6. Sacrilegium autem admitti dicitur, tam ratione rerum, quàm personarum. Rerum *a*, ut cùm quis sacrum de sacro, vel sacrum de non sacro, vel non sacrum de sacro aufert. Sed & si non de sacro aliquid ablatum fuerit, sed intra certos passus, qui in circuitu Ecclesiæ sunt, adhuc sacrilegium committi dicitur.

Ratione personarum committitur sacrilegium, cùm quis Clericum percutit, vel cum Moniali rem habet. h. d.

§. 7. Personarum ratione sacrilegium perpetratur, cùm quis in Clericum, vel Monachum violentas & impias manus *b* injicit : vel eùm personæ Deo dicatæ per coitum appetuntur: de quibus infrà suo loco latiùs dicturi sumus.

TITULUS VI.
DE FURTIS.

Furti nomine omnis illicita usurpatio continetur : & fures promoveri non possunt, imò promoti, deponuntur, & si sint incorrigibiles, debent excommunicari, & si occisi fuerint in furto, non est pro eis orandum, nisi ante mortem sint confessi. hoc dicit.

FUrti quidem nomine omnis illicita usurpatio alienæ rei concluditur : sed nunc de iis tantùm agimus, quæ speciali nomine destituta generali furti appellatione continentur. Fures autem non solùm seculares leges, verùm etiam Canones acriter insectantur: nam nec ad sacros ordines promoveri, nisi secundùm ea, quæ suprà primo libro diximus, & promoti ab iisdem dejici, & si depositi incorrigibiles fuerint, excommunicati, & demùm potestati seculari tradi debent. Et si *c*, dum furtum committitur, occisi fuerint, pro eis minimè orandum erit : quanquam si comprehensi, aut vulnerati confessi fuerint, communio eis non sit deneganda.

Furtum committentes ob necessitatem mitius puniuntur, & pœnâ furum puniuntur partientes cum eis, & qui furtorum sunt conscii h. d.

§. 2. Sed hæc de illis intelligere nos oportet, qui nullâ necessitate adacti, furtum commiserunt. Cæterùm si quis propter necessitatem *d* cibaria, vestem, vel pecus furatus fuerit, longè mitiori pœnâ puniendus erit. Nec fures solum suprà dictis pœnis tenentur, sed ii quoque *e*, qui aut cum furibus partiuntur, aut qui furtorum conscii fures quærentibus possessoribus non indicant.

---

a *In 6. & Cl.* b *gl.* 1. *c.* 1. *extr. de Apostat.* c *can. non potest* 2. *q.* 7. d *c.* 2. *& c. illud. ext. de major. & obed.* e *can. fin. dist.* 50. *& c.* 1. *extr. de Apost.* f *can. infames.* 6. *q.* 1. *gl. in c.* 1. *de temp. ord. in* 6. g *can.* 1. 26. *q.* 1. h *extr. de sortileg. &* 26. *q.* 1. 2. 3. 4. *&* 5. i *c.* 2. *ext. de maled.*

a *C. quisquis.* §. *sacrilegium.* 17. *q.* 4. b *c. si quis contumax.* §. *sacrilegium.* 17. *q.* 4 c *c.* 2. *ext. eod.* d *c. si quis propter. ext. eod.* e *c. qui cum fure eod. tit. extr.*

TITULUS VII. DE USURIS.

Usura quid sit, & unde dicta: & habens possessionem in pignus, receptâ propriâ pecuniâ, si recuset fructus in sortem computare, usuras committit. h. d.

Usura est, quicquid ultra sortem mutuatam percipitur: dicta ab usu, quia scilicet pro usu pecuniæ recipitur. Unde *a* & si quis pignoris obtentu rei alicujus nactus fuerit possessionem, si sortem suam deductis expensis de fructibus jam perceperit, si eandem debitori restituere recuset, & perceptos fructus in sortem computare, proculdubiò usurarum committitur crimen.

Pœna usurariorum sunt, infamia, excommunicatio, beneficiorum & officiorum & Ecclesiastica sepultura amissio. h. d.

§. 2. Multiplicibus autem pœnis sacri Canones usurarios insequuntur: nam præter inustam infamiam, nec ad Christianam, nec ad communionem *b* admittuntur altaris, nec quisquam de manu eorum oblationes accipiet. Et si Clerici fuerint *c*, tam officii, quàm beneficii Ecclesiastici periculum patientur. Nullus quoque sub pœnis Gregorianâ *d* constitutione comprehensis, manifestis usurariis aut locabit domos, aut conductas habere permittet: sed & si in hoc scelere decesserint, Ecclesiasticâ carebunt sepulturâ.

Licèt quis de usuris satisfieri mandet per hæredem, non tamen est tradendus Ecclesiasticæ sepulturæ, donec fuerit satisfactum: & contrà faciens incurrit pœnas eorundem, & testamenta usurariorum non valent. h. d.

§. 3. Et id adeò obtinet, ut *e* etiamsi morituri in ultima voluntate de usuris satisfieri expressâ quantitate, vel indistinctè mandaverint, donec secundùm Gregorianæ constitutionis tenorem satisfactum fuerit, Ecclesiasticâ sepulturâ carere debeant. Quicunque verò manifestos usurarios contra prædictæ sanctionis formam tumulare ausi fuerint, pœnæ Lateranensis Concilii contra usurarios promulgatæ subjiciendi erunt. Testamenta *f* quoque ab eisdem facta, aliter quàm secundùm dictæ constitutionis formam non valebunt, sed ipso jure erunt irrita.

Non debemus facere malum, ut posteà faciamus bonum: & si non sint, quibus restitui possint usuræ, eroganda sunt in pauperes: & paupertas excusat à restitutione. h. d.

§. 4. Nec quicquam *g* proficiet, quòd quis pro captivis redimendis, vel eleemosynis dandis sese usuras exercuisse alleget: nec enim propterea magis cum usurario dispensari poterit, cùm pro vita alterius nec mentiri quidem, nedum rapere liceat. Planè si nec ii, a quibus quis usuras extorserit, nec illorum sunt hæredes superstites, non solùm pauperibus usurarum nomine acceptum erogare poterit, verùm etiam compellendus erit, nisi eum nota paupertas evidenter excuset.

Non solùm fœneratores, sed etiam illorum hæredes debent usuras restituere, nulla obstante appellatione. h. d.

§. 5. Nec is tantùm Ecclesiasticâ districtione extortas usuras restituere cogendus erit, qui fœneratus est, verùm etiam *h* filii, & quicunque extranei hæredes, qui omnes super usuris conventi nullius appellationis remedio restitutionem subterfugere permittendum erit.

Judex fœneratori potest præcipere sub pœna excommunicationis, tam ne usuras exigat, quàm ut exactas restituat, non obstante juramento præstito de non repetendis usuris. h. d.

§. 6. Sed & si quis sub usuris pecuniam acceperit, & de eis nunquam repetendis fœneratori juraverit *i*, adhuc Judex usurarios per censuram Ecclesiasticam compellere poterit, tam ut ab earum desistant exactione & juramentum remittant, quàm etiam, ut exactas restituant, ne de dolo & fraude quenquam contingat commodum reportare.

Judæi satisfacere debent de immoderato gravamine Christianis, aliàs excommunicantur modo quo possunt. h. d.

§. 7. Judæi *a* quoque, si à Christianis quocunque prætextu graves immoderatasve usuras extorserint, & per seculares Principes & potestates illas remittere sunt compellendi: & donec de immoderato gravamine competenter satisfecerint, ab universis Christi fidelibus tam in mercimoniis, quàm in aliis per excommunicationis sententiam eis omnimoda communio denegabitur.

Ponuntur plures casus, quibus quis fructus in sortem computare non tenetur. h. d.

§. 8. Sunt tamen casus in quibus aliquid ultra sortem absque vitio usurarum licitè recipitur: ut putà, si Clericus Ecclesiasticum beneficium aliter redimere non valens, prætextu pignoris de manu Laici illud acceperit: nec enim hic in sortem fructus tenebitur computare. Idem, si terra non sit beneficii alicujus Ecclesiastici, sed ad accipientem in pignus jure dominii directi pertinere noscatur. Idem *b*, si possessiones pro non numerata dote genero à socero pignori obligatæ fuerint: cùm enim frequenter dotis fructus non sufficiant ad onera matrimonii supportanda, pignoratarum possessionum fructus in sortem computandi non erunt.

Non est usurarius rem emens minùs justo pretio, si tunc verisimiliter dubitetur, an tempore solutionis plus vel minùs est res valitura, vel aliter dubius eventus usurarum suspicionem removet. h. d.

§. 9. Ille *c* quoque, qui dat decem solidos, ut alio tempore totidem sibi granis vini vel olei mensuræ reddantur; ex hoc usurarius censeri non debet: quia licèt tunc plus valeant, utrùm plus vel minùs, solutionis tempore fuerint valituræ, verisimiliter dubitatur.

Usurarius est, qui à debitore recipit aliquid ultra sortem, etiamsi suscipiat in se periculum. h. d.

§. 10. Aliud tamen juris est, si quis naviganti *d*, vel ad nundinas eunti certam pecuniæ quantitatem mutuatur, & ex eo, quòd in se mutuans periculum suscipit, aliquid ultra sortem ut recipiat, convenit: nam hic usurarius reputandus erit.

TITULUS VIII. DE ADULTERIIS, ET ALIIS CONJUNCTIONIBUS ILLICITIS.

Adulterii appellatio est generalis: propriè tamen in nuptam committitur: & quæ sit adulterii pœna. h. d.

Adulterii generalis est appellatio: continet enim non modo alieni tori *e* violationem, sed omnem propè illicitam fornicationem. Propriè tamen adulterium in nuptam committitur. Pœna in Laico, excommunicatio: in Clerico, depositio, vel in utroque, certæ pœnitentiæ impositio.

Arbitraria est pœna incestûs, Sodomiæ, & rei habitæ cum brutis. h. d.

§. 2. Eadem vel etiam pro Judicis arbitrio major, aut minor, eos manet pœna, qui incestum commiserunt: ut putà, cùm qui contra naturam humanæ societatis parentibus, vel liberis, vel aliis ejusmodi personis impudicè adhærent: aut si cum illa, quam quis de sacro fonte susceperit, aut quam ante Episcopum tenuerit, cùm sacro Chrismate inungeretur, fornicationis scelus perpetraverit: aut cùm relicto naturali usu contra naturam *f* more Sodomitico fornicabitur: aut humani generis naturam transgressus, sese brutis commiscuerit.

a *C.* t. 2. *& c. conquestus. extrav. eod tit.* b *c. quia in extr. eod.* c *c. præterea. eod. tit. ext.* d *c.* 1. *& seq. eod. tit. in* 6. e *c.* 2. *eod. tit. in* 6. f *d. c.* 2. *in fin.* g *c. super eo. gl. ext. eod.* h *c. tua nos. ext. eod. tit.* i *c. tua dudum. ext. eod.*

a *C. post miserabilem, cum seq. ext. eod. tit.* b *c. salubriter. extr. eod.* c *c. fin. §. ille. ext. eod. tit.* d *c. fin. in princ. extr. eod.* e *can* 2, *§. adulterium,* 36. *q.* 1. f *c. Clerici. extr. de excess. prælat.*

Quæ

Quæ pœna sit stuprantis mulierem honestè viventem, & virginem deflorantis. h. d.

§. 3. Quòd si quis stuprum admiserit, multum intererit, utrùm cum muliere honestè vivente rem habuerit, an virginem defloraverit. Primo enim casu stuprator pœnitentiæ subditus, pecuniariâ etiam pœnâ coërcendus erit: posteriore verò *a* dotatâ virgine eandem patre consentiente habebit uxorem: si verò pater virginis dare noluerit, aut stuprator eam uxorem habere legibus impediatur, reddet pecuniam juxta modum dotis, quam virgines accipere consueverunt. Quòd si consentiente patre stuprator ipse corruptam virginem in uxorem ducere renuerit, corporaliter castigatus excommunicatusq; in monasterium ad agendam pœnitentiam retrudatur, de quo nulla erit ei egrediendi sine Judicis permissione licentia.

Raptorum pœna, excommunicatio, depositio, & servitus, cum facultate tamen seipsum redimendi. h. d.

§. 4. Major *b* legum severitas raptores cohibet: nam præter secularium sanctionum pœnas, anathemata eum suis adjutoribus feriri, aut si Clerici sint, proprii ordinis & honoris amissionem sustinere debent.

In propria sponsa non cadit raptus, & raptus per consensum purgari potest. h. d.

§. 5. Raptus *c* autem tunc committi dicitur, cùm illa, de cujus nuptiis nihil actum fuerit anteà, abducitur. Unde qui sibi desponsatam, vel parentibus reclamantibus, abduxerit, in crimen raptus, & in pœnas minimè incidit. Rapta quoque puella legitimè cum raptore matrimonium contrahet, si prior dissensio in consensum transeat. Raptor enim & rapta, nomina sunt vitiorum, non personarum: vitia autem cùm purgata fuerint, eorum etiam nomina abolentur.

Raptus Monialis purgari non potest. h. d.

§. 6. Sed hæc de illis intelligenda sunt, qui mulierum Laicarum consensum habuerunt: nam si quis Deo dicatas virgines *d* vel rapuerit, vel volentes matrimonio sibi sociare tentaverit, tanquam sacrilegium admittens, pro tam nefandi criminis atrocitate plectendus erit, nullâ *e* prorsus voluntatis sacrarum virginum habitâ ratione.

Pœna simplicis fornicationis est arbitraria. h. d.

§. 7. Demùm si quis cum muliere soluta & impudica simpliciter fornicatus fuerit, tam pœnitentiæ modus, quàm etiam alia pœna in Judicis potissimùm reponetur arbitrio, qui ex qualitatibus variis minorem, vel majorem pœnam statuet.

TITULUS IX.
DE CRIMINE FALSI.

Qui per se, vel per alios literas Papæ falsant, excommunicati sunt cum suis fautoribus: & Clerici officiis & beneficiis privantur, & degradati traduntur Curiæ seculari. h. d.

Adversùs eos quoq;, qui falsi crimen commiserunt, variè statutum reperitur: illos tamen cæteris acriùs Canones insectantur, qui literis Apostolicis falsis usi fuerint. Talium enim literarum falsarii *f* cum fautoribus & defensoribus suis anathemate feriuntur: & si Clerici fuerint, omnibus officiis & beneficiis Ecclesiasticis perpetuò privabuntur, ita, ut qui per se falsitatis vitium exercuerint, postquam per Ecclesiasticum Judicem degradati fuerint, seculari potestati tradendi sint secundùm legitimas constitutiones puniendi: per quam & Laici, qui fuerint de falsitate convicti, legitimè punientur.

Qui falsis literis utitur, si Clericus est, officiis & beneficiis privatur: si Laicus, excommunicatur. h. d.

§. 2. Mitiùs cum illis agitur, qui licet his utantur, tamen ipsi non falsificaverunt: si enim Clerici fuerint, officiis & beneficiis Ecclesiasticis spoliandi erunt: si Laici, tamdiu excommunicationi subjicientur, quamdiu competenter satisfecerint. In utrisque tamen malitia graviùs, quàm negligentia punietur, quod & de his, qui falsas literas impetrant, observabitur.

TITULUS X.
DE HOMICIDIO.

Assasinium, sicuti omnium homicidiorum atrocissimum, ita etiam atrocissimè punitur. h. d.

Cum non ad opera tantùm sit respiciendum, sed tempus, causa, voluntas, personarum differentia, & omnia quæ operibus accidunt, sint pervestiganda sequitur, ut non sit omnium homicidiorum eadem conditio. Cunctorum verò illud atrocissimum *a* videtur, quod *Assasinium* vulgò nuncupant. Unde non solùm assasini ipsi, sed etiam receptatores, occultatores, consultatores & defensores eorum, & qui per eosdem quenquam interfici fecerit, aut mandaverit, dignitatibus, honoribus, officiis, beneficiis, omnibusque bonis nudatus excommunicationis & depositionis incurret ipso jure sententiam, & tanquam Christianæ religionis hostis à toto Christiano populo perpetuò diffidatus erit.

Interficiens per industriam similis est Assasino. h. d.

§. 2. Non *b* absimilis eum tenet pœna, qui licèt non per assasinium, per insidias tamen & industriam hominem interfecerit.

Interficiens latronem non ex necessitate, punitur: secùs, si ex necessitate. h. d.

§. 3. Quòd si *c* quis latronem & furem peremerit, videamus, an sit puniendus: & si quidem furem absque occasione comprehendere potuit, certa adversùs eum statuta pœnitentia reperitur: quòd si non potuit, nulla occisori erit ex necessitate injungenda pœna.

Non punitur homicidium fortuitum, si nulla culpa casum præcessit. h. d.

§. 4. Idem etiam obtinebit, si casu perpetratum fuerit homicidium, utputà, si quis *d* necessario insistens operi arborem inciderit, & aliquis subtùs transiens opprimatur: nam si neque voluntate, nec ullâ incidentis culpâ factum fuerit, ut pertransiens opprimeretur, arborem incidens homicidii pœnis obnoxius non erit.

Pœnitentia certorum annorum est injungenda parentibus opprimentibus filios. h. d.

§. 5. Alia ratio est eorum, qui proprios filios oppressisse reperiuntur. Cùm enim hos graviter deliquisse non sit dubium, certorum annorum erit illis injungenda pœnitentia.

Filius à patre, vel ab alio, patre sciente, expositus, liberatur à patria potestate: & expositum suscipiens nullum in eo habet jus. h. d.

§. 6. Quòd si *e* filius à patre, vel ab alio, patre sciente fuerit expositus, aut eidem alimenta denegata fuerint, hoc ipso à potestate patria liberabitur. Nec tamen propterea, qui expositos susceperit, aliquod in eis jus vendicare poterit.

Impediens conceptionem, vel abortum procurans, punitur ut homicida: secùs, si id casu fieri contingat. h. d.

§. 7. Is quoque, qui vel causâ explendæ libidinis, vel odii meditatione, viro aut mulieri aliquid fecerit, vel potandum dederit, quò minùs possit generare, vel concipere, vel nasci soboles, ut homicida puniendus erit. Quanquam aliàs, si conceptus nondum vivificatus fuerit, nec ut abigeretur, quisquam dolo malo fecerit, qui abortui *f* occasionem tradidit, puniendus non erit.

a C. 1. & seq. extr. eod. tit. b c. 1. 36. q. 2. c c. pen. & fin. ext. de rapt. d can. 2. 36. q. 2. cum seq. e gl. 1. d. can. 2. f c. ad falsariorum. extr. eod. tit.

a C. 1. eod tit. in 6. b c. 1. extr. eod. tit. c c. 2. extr. eod. tit. d can. sæpè contingit. 50. dist. e c. unic. extr. de infan. lang. & exposit. f c. sicut ex literarum. extr. eod.

Qui sibi mortem inferunt, habentur similes illis qui impœnitentes moriuntur. h. d.

§. 8. Novissimè sciendum est pro his, qui quocunque prætextu voluntariè ferro, vel veneno, vel suspendio, vel quolibet modo sibi mortem inferunt, nullam in oblatione faciendam esse commemorationem, & Ecclesiasticâ eos debere carere sepulturâ, non aliter atque illos, qui pro suis sceleribus impœnitentes moriuntur.

TITULUS XI.
DE INJURIIS, ET DAMNO DATO.

Inferens injuriam & damnum, debet damnum passo satisfacere, nec illum excusat ignorantia. h. d.

MItiùs *a* cum his agitur, qui in pugna vel rixa aliquem lapide, vel pugno percusserint. Si enim ille mortuus non fuerit, sed in lecto jacuerit, vel operas exercere fuerit impeditus, qui percusserit, & opera ejus, & impensas *b* immodicas restituet. Et generaliter, si culpâ *c* tuâ datum est damnum, vel injuria irrogata, vel aliis irrogantibus opem tulisti, aut hæc imperitiâ tuâ, sive negligentiâ evenerunt, jure te super his satisfacere oportebit: nec te excusabit ignorantia, si scire debuisti ex facto tuo injuriam verisimiliter posse contingere, vel jacturam.

Si tuum animal damnum dedit, potes liberari illud dedendo, nisi sit ferum animal & nocere solitum, & non fuerit adhibita debita diligentia. h. d.

§. 2. Quòd *d* si animalia tua nocuisse proponantur, nihilominus ad satisfactionem teneberis, nisi ea pro noxa dando damnum passis, teipsum velis liberari: quod tamen ad liberationem non sufficit, si fera fuissent animalia, & quæ nocere consueverant, & quam debueras diligentiam non adhibuisti. Diversum statuitur in eo, qui ut damnum non contingeret, nihil omisit.

Injuriæ inferuntur re, verbis, literis: & pœna est arbitraria. h. d.

§. 3. Inferuntur *e* autem injuriæ tribus modis: Re, Verbis, & literis. Re, ut cùm manus inferuntur. Verbis, ut cùm convicium dicitur. Literis, ut cùm in alterius vituperationem carmen, aut famosus libellus conscribitur: quibus omnibus casibus pro qualitatibus admissi & atrocitate, prudens Judex pœnas irrogabit.

Conficiens famosum libellum, & manifestans, pari pœnâ puniuntur. h. d.

§. 4. Eo amplius si quis famosum libellum invenerit, & non statim corruperit, vel combusserit, sed ejus tenorem dolosè manifestaverit, quasi auctor plectendus erit.

TITULUS XII.
DE ECCLESIASTICIS CENSURIS.

Ponit continuationem præcedentium & sequentium. h. d.

POstquam tam primo lib. personarum, quàm secundo rerum Ecclesiasticarum tractatum cum his, quæ annexa sunt, summatim complexi fuimus, subinde ad reliquos venientes, judiciorum tam Civilium, quàm criminalium materiam & seriem explanavimus, delictorum & naturam & pœnas breviter perstringentes: cùm tam ratione contumaciæ, quàm etiam aliorum excessuum Ecclesiasticis censuris interdum aliquos innodari variis locis admonuerimus, superest nunc, ut operi finem imponentes, de ipsis censuris fusiùs & distinctiùs disseramus.

Quid veniat appellatione censuræ Ecclesiasticæ, quid sit Excommunicatio, quid Interdictum, quid Suspensio, h. d.

§. 2. Ecclesiasticæ censuræ nuncupatio tria regulariter complectitur: scilicet, Excommunicationis, Interdicti, & Suspensionis sententiam. Excommunicatio, est à communione exclusio. Interdictum Ecclesiasticum, est à certis sacramentis, & omnibus divinis officiis & sepultura Ecclesiasticâ facta prohibitio. Suspensio, est inhabilitas quædam ordinum, vel officiorum executionem impediens.

Sed ne de omnibus simul tractantes, legentibus difficultatem ingeramus, distinctè de singulis disseramus, ac primùm de Excommunicatione.

TITULUS XIII.
DE SENTENTIA EXCOMMUNICATIONIS.

Minor excommunicatio à perceptione sacramentorum, Major etiam à fidelium communione separat. h. d.

EXcommunicationum duæ sunt species, minor scilicet, & major. Minor est, per quam quis à sacramentorum participatione conscientiâ, vel sententia arcetur. Major est, per quam quis non solùm à sacramentorum excluditur perceptione, verùm etiam à communione fidelium, quæ ab omni actu legitimo separat ac dividit & hæc alio nomine *a* *Anathema* appellatur.

Excommunicationum aliæ sunt latæ sententiæ, aliæ ferendæ. Et latæ sententiæ est, cùm quis sine facto Judicis à jure excommunicatur. h. d.

§. 2. Rursùs excommunicationum alia Canonis, alia Judicis. Canonis est, quâ quis ab ipso solùm Canone absque Judicis ministerio innodatur, quæ etiam alio vocabulo *latæ sententiæ excommunicatio* nuncupatur. Sciendum est enim complures esse casus, in quibus adeò quis delinquere existimatur, ut nullâ expectatâ Judicis pronunciatione ipso jure excommunicationis vinculis innodetur: quod quidem, quanquam innumerabilibus propè exemplis declarari possit, unius tamen tantùm prosecutione contenti erimus.

Qui Deo dicatos homines corporaliter offendunt, incidunt in excommunicationem latæ sententiæ, à qua non possunt absolvi, nisi per Papam. h. d.

§. 3. Si quis igitur *b* in Clericos, Regulares, Monachos, professos, vel novitios, vel conversos, violentas & impias manus injecerit, ipso jure Canonis incurret sententiam, à qua præterquam à Romano Pontifice, vel ejus de latere legato *c*, à quoquam absolvi non poterit.

Complices inferentium manus violentas Clericis, pari pœnâ cum inferentibus puniuntur. h. d.

§. 4. Sed & si manus quis violentas non injecerit, inferenti tamen vel auctor, vel fautor, vel adjutor fuerit, aut factum ratum habuerit, pari pœnâ illum plectendum Catholica sanxit auctoritas; eos etiam delinquentibus favere interpretata, qui cùm possunt, manifesto sceleri desinunt obviare.

Detinens, vel ducens Clericos in vincula, incurrit excommunicationem latæ sententiæ, nisi faciat de voluntate suorum Prælatorum. h. d.

§. 5. Interdum etiam si nullam corporis læsionem Clericis quis intulerit, excommunicationis tamen pœnam non evadet: utputà *d*, si Laicus in publica, vel privata custodia illos detinuerit, vel in vincula conjecerit, nisi tamen id de mandato faciat Prælatorum, quorum illi sunt jurisdictioni subjecti: tunc enim citra excommunicationis metum, & capere Clericos, & ad judicium violenter ducere Laici poterunt: cùm hoc non ipsi, sed illi quorum auctoritate hoc faciunt, agere videantur, dum tamen non amplius eorum se extendat violentia, quàm defensio Clericorum exigit.

a *C. 1. ext. eod. tit.* b *in medicos, meliùs.* c *c. fin. ext. eod. tit.* d *c. fin. §. quod, ext. eod. tit.* e *gl. in ver. injuria. c. fin. extr. eod. tit.*

a *Can. fin. 3. q. 4.* b *c. non dubium. extr. eod. tit.* c *c. ad eminentiam. extr. cod.* d *c. nuper à nobis. extr. eod. tit.*

Si

Si Abbas imperet Laico, ut Monachum etiam causâ disciplinæ verberet, uterque incidit in excommunicationem: secùs autem, si imperet Clerico ex causa necessitatis. h. d.

§. 6. Quod autem diximus, non facientes, sed eos, quorum fit auctoritate, quid facere videri, absolutè non procedit. Nam *a* si Laicus, qui in Abbatis ipsius servitio commoratur, ejusdem jussu in Clericum, vel Conversum, vel Monachum etiam subsistente causâ manus injecerit, tam qui tales verberari præcipit, quàm qui mandato verberet alterius, excommunicationis sententiam non evadent. Nam si disciplinæ regularis gratiâ id faciendum sit, vel Abbas id per seipsum faciet, vel si necessitas urgeat, per Clericum, vel Monachum id fieri jubebit.

Tam percutiens volentem Clericum, quam Clericus consentiens, sunt excommunicati. h. d.

§. 7. Volentem *b* quoque Clericum si quis percusserit, nihilominus excommunicationis censuram incurret: ut responsum est de eo Clerico, qui cum Laico injuriam intulisset, volens secundùm consuetudinem patriæ pro injuria illata offenso satisfacere, sponte suâ fustium se subjecit percussionibus. Quanquam enim hæc manuum injectio non sit violenta, tamen injuriosa videtur: & Canon respexit non tam favorem Clerici ordinati, quam Clericalis ordinis: unde hoc casu tam percutiens, quàm seipsum percussionibus spontè subjiciens excommunicationis sententiâ innodabitur.

Ponit tres casus, in quibus percutiens Clericos in Canonem latæ sententiæ non incidit. h.d.

§. 8. Ex contrario accidit interdum, ut etiam pro violenta manuum injectione excommunicationi quis non subjiciatur: veluti *c* si Clericum sibi manus inferentem ita quis incontinenti vi repellat, ut læsionem inferat, aut in eum, quem cum uxore, matre, sorore, vel filia turpiter se gerentem invenerit, manus violentas injecerit. Idem statuitur, & de eo, qui illum percusserit, quem probabiliter ignorabat esse Clericum.

Interficientes Clericos, qui posthabito habitu committunt enormitates, non sunt excommunicati. h. d.

§. 9. Quinimò etsi occiderit quis Clericos, vel Presbyteros, qui contempto Clericali habitu sceleribus sese immiscuerint, in odium Clericalis excessûs Canone latæ sententias minimè coërcebitur: frustrà enim Ecclesiæ implorat auxilium, qui in Ecclesiam ipsam committit. *d*

Qui ratione officii vel intuitu disciplinæ Clericos percutiunt, non sunt excommunicati. h. d.

§. 10. Item si qui ratione *e* officii, quod obtinent in Ecclesia, aut si Clerici seniores, pueros, vel adolescentes in minoribus ordinibus constitutos divinum turbantes officium, vel etiamsi qui magisterii, vel prælationis obtentu subditos & scholares correctionis causâ percusserint, excommunicationis sententiam non incurrent. Quod & de his intelligendum est, qui aliquos de familia sua, vel propinquos inferiorum graduum simili modo, ut ab excessibus prohibeantur, & scientiâ bonisque moribus informentur, corrigendos duxerint, & aliis casibus compluribus.

Ex causa potest quis absolvi ab alio, quàm ab Apostolico. hoc dicit.

§. 11. Quod *f* autem suprà diximus, ab hac excommunicatione, ab alio quàm ab Apostolico, aut ejus legato absolvi neminem posse, non est perpetuum. Nam si quis excommunicationis latæ sententiæ vinculis innodatus, in mortis articulo constitutus reperiatur, aut capitales habeat inimicitias, aut alias justas excusationes, ita, ut sine periculo Apostolico se nequeat conspectui præsentare, licebit diœcesano Episcopo, juramento secundùm morem Ecclesiæ recepto, sibi absolutionis gratiam impertiri.

Cessante causâ cessat effectus. h. d.

§. 12. Periculo *a* tamen & impedimento cessantibus, quàm citò commodè poterunt, ad sedem Apostolicam se præsentabunt, mandatum illius super negotiis, pro quibus excommunicati fuerant, humiliter excepturi, & prout justitia suadebit, satisfacturi, alioqui si id facere contempserint, ne temerè & impunè censuræ Ecclesiasticæ illudatur, ipso jure in eandem sententiam recident: quod generaliter constitutum est, quotiescunque legitimâ subsistente causâ, ab alio quis, quam ab eo, à quo aliàs de jure absolvendus fuerat, absolutionis beneficium consecutus fuerit: & quibusdam casibus similibus.

Si modica sit illata injuria Clerico, vel qui intulit non provectæ sit ætatis, potest Ordinarius absolvere eum, qui incidit in Canonem latæ sententiæ. h. d.

§. 13. Item *b* si non enormis, sed modica & levis injuria fuerit Clericis irrogata, inferens per Episcopum absolvi poterit. Item ætatis intuitu juris rigor mansuetudine temperatur. Unde *c* si in pueritia constitutus in Canonem incident sententiæ promulgatæ, sive ante, sive post pubertatem sese absolvi postulet, diœcesanus Episcopus absolutionis beneficium impertiri poterit.

Monachi, vel Moniales se invicem, vel conversos percutientes, sunt ab Abbate, vel Episcopo absolvendi. h. d.

§. 14. Monachi quoque, & alii Regulares quomodocunque *d* in claustro sese invicem percusserint, non ad Apostolicam sedem remittendi, sed secundùm providentiam proprii Abbatis coërcendi erunt, quòd si Abbas non sufficit, Episcopus adhibendus erit. Simile statuitur de Monialibus: Nam si vel in se invicem, vel Conversos, aut Conversas suas, aut etiam Clericos violentas manus injecerint, ne contra muliebris sexûs verecundiam, & regularis observantiæ decorem peregrinari compellantur, per Episcopum, in cujus diœcesi monasteria fuerint, absolutionem consequuntur. Sunt & alii casus, quibus ab alio quis, quàm ab Apostolico ab hac excommunicatione absolvi poterit, ut ex ipsis Decretalium libris facilè apparere potest.

Ex causa certis casibus absolutio potest delegari. h. d.

§. 15. His autem *e* quibus id certis casibus ex officio competit, non solùm per seipsos absolvere, verùm etiam aliis, cùm expedire viderint, hujusmodi absolutionem committere poterunt.

Excommunicatio judicialis est, quam infert Judex, & cui causa committitur, omnia quæ causam contingunt, censentur permissa. h. d.

§. 16. Judicis, sive judicialis excommunicatio est, quæ Judicis ministerio infertur. Judicem autem hoc loco intelligimus, non solùm ordinarium, verùm etiam delegatum. Nam si cui per Apostolicum causa etiam simpliciter delegetur, nec literæ commissionis de excommunicatione quicquam contineant, poterit nihilominus delegatus concessæ sibi auctoritatis ratione contumaces, ut suprà diximus, Ecclesiasticâ severitate coërcere.

Excommunicationis sententiam debet praecedere monitio: & debet ferri in scriptis, ita ut causam contineat. h. d.

§. 17. Quoties autem causa suberit, ut Judex subditum suum Ecclesiasticâ districtione coërceat (cùm medicinalis *f*, non lethalis excommunicatio esse debeat) non aliter, quàm competentibus præmissis monitionibus *g* ad hujusmodi sententiam descendet, quam etiam

a *C. universitatis. extr. eod. tit.* b *c. contingit interdum, extr. eod. tit.* c *c. verò. el.* I. *§. si verò. extr. eod.* d *c. in audientia. §. ad hac. extr. eod. tit.* e *c. cùm voluntate. §. fin. extr. eod. tit.* f *c. quamvis incidens. extr. eod. tit.*

a *Cap. eos qui. eod. tit. in 6.* b *c. pervertit. extr. eod. tit.* c *c. fin. eod. tit.* d *c. can. extr. eod. tit.* e *c. fin. extr. de off. ord.* f *c.* I. *eod. tit.* g *can. sacro approbante. extr. eod. tit.*

de scripti recitatione proferet, ita ut causam, ob quam profertur, expressè contineat, aliaque observabit, quæ tam generali: quàm Lugdunensi Concilio editis constitutionibus sunt conprehensa, earundem pœnis, si contrà fecerit, subjiciendus.

Judex aliquem excommunicans, in dubio censetur inferre majorem excommunicationem. h. d.

§. 18. Sed quæri poterit *a*, si Judex illâ verborum formulâ usus fuerit, *Illum excommunico*, vel simili, quâ de majori vel minori excommunicatione quicquam non expresserit, utrâ magis quis excommunicatus censeatur? Et responsum est, non tantùm minorem, sed etiam majorem censeri per Judicem illatam: quam non modò à sacramentis, & fidelium participatione exclusio, sed alii præterea multi consequuntur effectus.

Communicans excommunicatis incidit in excommunicationem: & Judices jurare debent, quòd excommunicati ab actu legitimis, & commercio aliorum abstineant. h. d.

§. 19. Quorum ille Prætereundus non est, quòd quamdiu de excommunicatorum absolutione legitimè non constat, qui cum ipsis communicaverint, ipsi quoque nullo obstante privilegio, ipso jure excommunicationem incurrunt decretumque est *b* propterea, ut ab Ecclesiasticis Judicibus seculares Judices Canonicâ præmissâ monitione Ecclesiasticâ censurâ compellantur, ut excommunicatos ab agendo, patrocinando, & testificando in suis curiis & judiciis repellant.

Defectu, qui obvenit mihi ex te, non potes uti contra me ad tuum commodum. h. d.

§. 20. Dubitatum *c* tamen fuit, num is, qui excommunicato in locutione, vel oratione scienter communicat, excommunicatum ipsum à judicio contra se instituendo summovere possit: cùm ille communionem hujusmodi contra eum replicet: & cùm is, qui impetitur, à sacramentorum perceptione sit remotus, alius verò etiam à fidelium communione, replicatione minimè suffragante, judicium procedere non poterit.

Excommunicato communicari non potest ante absolutionem, etiamsi dederit cautionem juratoriam de parendo mandatis Ecclesiæ, & Episcopus ei communionem reddiderit, etiamsi morte præventus non potuerit absolvi. h. d.

§. 21. Nec *d* ideò magis agere volenti communicari poterit, quòd ipse ex consuetudine de parendo mandatis Ecclesiæ juratoriam dederit cautionem, eisque communionem Episcopus reddiderit, aut quod eos, cum quibus participavit, postmodùm impugnavit: nam nisi post juramentum præstitum secundùm formam Ecclesiæ absolutus fuerit, nec cautio, nec perperàm restituta communio quicquam proderit. Quod ipsum obtinet *e* etiam, si post prædicta, morte quis præventus, absolutionis beneficium obtinere non potuerit: nec enim ei, cui vivo non communicavimus, defuncto communicabimus.

Excommunicatus si ante mortem ostenderit signa pœnitentiæ, etiam mortuus potest absolvi. h. d.

§. 22. Planè *f* si de mortui pœnitentia per evidentia signa, dum viveret, constiterit, defuncto quoque absolutionis beneficium à proprio Judice impendendum erit, hæredesq; ejus ut pro ipso satisfaciant, si spontè nolint, Ecclesiasticâ censurâ compelli poterunt.

Diffamato de excommunicatione non possumus communicare, nisi se purget, vel ad cautelam se faciat absolvi: & toleratus ab Ecclesia non debet vitari, nisi in occulto. h. d.

§. 23. Sed *g* etsi qui pro sacrilega manuum injectione in edictum excommunicationis incidit, denunciatus quidem non sit: sed de patrato scelere publicâ laboret infamiâ, nemo sibi pari ratione communicare debet, nisi vel ad arbitrium Episcopi de hoc se purgaverit, vel ad cautelam absolutionis beneficium consequatur: nisi fortè *a* soli tibi de facinore constet: hoc enim casu, quamdiu toleratur ab Ecclesia, privatim tantummodò à te vitandus erit, ut saltem verecundiæ rubore suffusus, pro latenti excessu satisfacere compellatur.

Participatio criminosa cum excommunicatis implicat participantem eâdem excommunicatione. h. d.

§. 24. Sed multum interest, qualiter excommunicato communicatur: nam si quidem crimini & criminoso communicavit quis consilium, putà auxilium, vel favorem impendendo, vel fortè cum Clericis ab Apostolico excommunicatis scienter *b* & spontè participaverit, & ipsos in officiis receperit. eâdem excommunicationis sententiâ involvetur, quâ illi ipsi sunt obstricti, quibuscum ita ab eo communicatum fuit, cùmque ratione damnati criminis *c* in eum, qui damnavit, delinquere videatur, meritò ab eo, vel si videtur, ejus Superiore, juramento præstito, delicti tunc erit absolutio requirenda. Et idem statuetur, si qui cum participibus suis excommunicati fuerint.

Participatio cum excommunicato non criminosa, illigat participantem minori excommunicatione, à quâ per ordinarium absolvi potest. h. d.

§. 25. Quòd si aliter, putà *d* in choro, in mensa, in osculo, aut sermone excommunicato communicatum fuerit, tunc minor tantùm incurritur, & nullâ interveniente juratoriâ cautione à proprio Sacerdote, vel Episcopo, absolutionis beneficium obtineri poterit: quamvis enim & tunc non Judicis, sed Juris sententiâ excommunicato communicans sit illigatus, quia tamen conditor Canonis ejus absolutionem sibi specialiter non retinuit, eo ipso relaxandi facultatem aliis concessisse videtur.

Communicans excommunicato in contemptum, incidit in majorem excommunicationem. h. d.

§. 26. Hoc *e* tamen tunc obtinet, cùm non in contemptum Ecclesiasticæ disciplinæ cum excommunicatis quis commercium habuerit: nam qui contra prohibitionem sui Præsulis excommunicatorum communioni sese ingesserit, anathemate feriendus erit.

Si excommunicatus minori induresca, in ea poterit excommunicari majori. h. d.

§. 27. Quòd si ex locutione & aliis similibus minori excommunicatione irretitus fortiùs indurescat, poterit Judex post Canonicam monitionem *f* etiam majori excommunicatione, & consimili participantem illigare. Quod & in suspensionis, & interdicti sententiis observandum erit.

Quæ sit monitio Canonica. h. d.

§. 28. Tunc *g* autem Canonica censebitur esse monitio, si competentibus intervallis atque aliis ritè observatis, eos qui moventur, exprimant nominatim.

Ignorantia excusat participantem cum excommunicato. hoc dicit.

§. 29. Interdùm tamen excommunicato communicans neutrius excommunicationis vinculo obstringitur, ut accidit in eo, qui cum illo conversatus fuerit, quem excommunicatum probabiliter ignorabat.

Episcopi debent propalare nomina excommunicatorum. h. d.

§. 30. Unde ut excusationis causa omnibus auferatur, providere debent Episcopi *h*, ut excommunicatorum omninò nomina tam suis parochianis, quàm vicinis Episcopis pariter indicent, eaque in celebri loco posita pro foribus Ecclesiæ cunctis convenientibus inculcent,

a *C. pen. extr. eod.* b *c. decernimus. eod. tit. in 6.* c *c. 2. extr. de except.* d *c. cùm desideras & c. à nobis. el. secundo. extr. eod tit.* e *d. c. à nobis.* f *c. à nobis. el. secundò. ver. potest extr. eod. tit. & in fin.* g *cùm desideras. § secundum. extr. eod tit.*

a *C. cùm non ab homine. extr. eod. tit.* b *c. significavit nobis. extr. eod. tit.* c *c. nuper à nobis. §. in primo. extr. eod.* d *c. nuper à nobis. §. in secundo. extr. eod. tit.* e *c. fin. extr. de Cler. excomm.* f *c. constitutionem. eod. tit. in 6.* g *d. c. constitutionem. eod. tit. in 6.* h *can. cura sit. 11. q. 1.*

ut

ut hujusmodi adhibitâ diligentiâ excommunicatis Ecclesiasticus aditus adimatur.

Omnes qui ante prolationem sententiæ tenebantur excommunicato communicare, tenentur etiam post. h. d

§. 31. Uxores quoque excommunicatorum, filii, servi, ancillæ, rustici, servientes, & omnes qui ante sententiæ prolationem excommunicati obsequio tenebantur familiariter adhærere, non solum à communione excusantur: verùm etiam (præterquam *a* in criminibus) communicare tenentur, cùm sine illa debita præstare nequeant obsequia.

Necessitas, vel simplicitas excusat à communione cum hæreticis. h. d.

§. 32. Mercatores autem, & viatores, nisi aut creditores sint excommunicatorum, aut necessitatis immineat articulus, abstinere debent: sed si in terram excommunicatorum devenerint, ubi vel non possint ab aliis emere, vel unde emant, non habeant, ab eisdem accipere poterunt: nec illos excommunicationis metus impediet. Prædicatores quoque, præsertim qui aliàs sustentari non possunt, ab excommunicatis, & alienorum bonorum detentoribus eleemosynam licitè recipere possunt. Idem juris est de iis, qui adeò sunt rudes, ut eorum consilio verisimiliter scelera perpetrari non possint: aut qui cum iis communicant, qui communicant excommunicatis.

Omninò coactus excommunicatis communicans non cadit in excommunicationem: secùs, si quis solum metu communicet. hoc dicit.

§. 33. Sed an invitus *b* excommunicatis communicans excommunicationis labe inquinetur, videamus: siquidem sit per coactionem astrictus, cùm magis hoc casu pati, quàm agere videatur, excommunicatione non tenebitur. Aliud statuendum erit, si quis per metum sit inductus: licet enim metus culpam minuat, quia tamen eam non prorsùs excludit, cùm nullius metûs obtentu mortale peccatum quis incurrere debeat, excommunicationis pœnam non evadet.

Communicans excommunicato in convertendo, non est excommunicatus. h. d.

§. 34. Item cùm voluntate *c* & proposito maleficia distinguantur, excommunicationis sententiam non incurrit is, qui excommunicato in his, quæ ad absolutionem, vel aliàs ad salutem ejus pertinent, in locutione participat, licèt & alia verba incidenter, ut apud eum magis proficiat, interponat.

Absolutio ab excommunicatione ad cautelam peti potest. hoc dicit.

§. 35. Si quis tamen *d* ex his dubitet, vel ex aliis, ne non Judicis, vel canonis sententiâ sit innodatos, sese per competentem Judicem, juxta Innocentianarum constitutionum tenorem ad cautelam absolvi postulare poterit: quod & is qui minori innodatus est excommunicatione, exequi poterit.

Excommunicationis absolutio non debet peti omisso medio, nisi in contrarium sit consuetudo. h. d.

§. 36. Sed hoc casu advertendum erit, ne omisso medio ab eo, qui tuus Judex non sit, absolutionis beneficium postules. Pone enim, quòd Suffraganei cujusdam subditus, putà Archidiaconus, excommunicationis in te tulit sententiam, non jam à Metropolitano, cùm nec excommunicantis Judex sit, nec excommunicati, sed ab ipso Suffraganeo absolutio petenda erit, nisi consuetudo *e* contrarium induxerit.

Sede vacante absolvit, qui habet Episcopalem jurisdictionem. h. d.

§. 37. Episcopali verò sede vacante *f*, Capitulum, seu is, ad quem Episcopalis jurisdictio tunc temporis pertinere noscitur, his, quibus posset Episcopus, si viveret, ab excommunicationis sententia, sive juris, sive hominis fuerit, absolutionis beneficium impertiri poterit: nisi ei fuerit ab Apostolica sede specialiter interdicta potestas.

Superior de excommunicatione cognoscens, videns illam justam, debet excommunicatum ad inferiorem remittere, nisi is malitiosè differat absolvere: secus autem, si comperiat illam injustam: sed si dubitetur, honestè faciet, si remittet. h. d.

§. 38. Ubi verò superiori competit de excommunicatione cognoscere, si eam justam esse constiterit, veluti *a* cùm propter manifestum excessum est in aliquem promulgata, superior Judex, nisi sit in morâ periculum, excommunicatum ad excommunicatorem prorsùs remittere debet: nec eum absolvet, nisi excommunicator requisitus dolo illi absolutionis beneficium exhibere deneget. Si verò hujusmodi sententiam injustam esse constet, excommunicatus ad suum excommunicatorem nequaquam remittendus erit, sed sine difficultate debet absolvi. Quòd si dubitetur, utrùm justa sit vel injusta, superior illam tollere poterit: quanquam hoc casu honestiùs & convenientiùs egerit, si excommunicatori deferat.

Ubi manifestum est delictum, non conceditur absolutio, nisi prævia cautione: aliàs secùs. h. d.

§. 39. Manifestum *b* autem excessum illum esse intelligimus, qui vel per confessionem juridicè notus fuerit, vel si sit adeò res evidens, ut nullâ possit tergiversatione celari. Quo casu *c* non antè concedenda erit absolutio, quàm idonea pro delicto præstetur satisfactio: cæterùm si de admisso dubitetur, ut sententia relaxetur, sufficiet, si de parendo mandatis Ecclesiæ legitimè cautum fuerit: quanquam si pro simplici contumacia excommunicatus, solam de stando juri cautionem exhibuerit, absolvendus erit.

Si pars se dicat post appellationem, vel aliàs nulliter fuisse excommunicatam, sunt super hoc partium admittendæ probationes, ut appareat, an quis indigeat absolutione. h. d.

§. 40. Multum etiam interest, utrùm absolutionis beneficium postulans, se post appellationem ad Rom. Pontificem legitimè interpositam, vel aliàs nulliter excommunicatione innodatum conqueratur: an verò simpliciter injustè se proponat excommunicatum. In prima enim specie, si Episcopus sit probare paratus, se in illum, antequam vocem appellationis emitteret, sententiam protulisse, antequam decernatur aliquid, utriusque partis super hoc probationes sunt admittendæ, per quas denique apparebit, an absolutione indigeat conquerens, vel potiùs non ligatus sit denunciandus.

Si quis dicat se injustè excommunicatum, priùs est absolvendus, antequam sint admittendæ probationes super justitia excommunicationis. h. d.

§. 41. Aliud juris erit, cùm injustè se quis excommunicatum asserit: tunc enim si Episcopus, ut ostendat, quòd justè excommunicaverit, probationes suas admitti postulet, audiendus non erit: nam etsi constaret excommunicationis sententiam justè promulgatam, nihilominus humiliter postulanti esset absolutio impendenda: ideoque hoc casu protinùs juxta formam Ecclesiæ congruentem absolvendus erit, ut demùm probationibus utriusque partis admissis, utrùm justè quis ligatus fuerit, decernatur.

Innodatus pluribus non potest ab una tantùm excommunicatione absolvi. Et absolutio subreptitia non tenet. h. d.

§. 42. Quòd si quis pluribus innodatus *d* excommunicationibus, etiam ex eodem facto descendentibus, de una tantùm causa velit satisfacere, communioni ob id restituendus non erit, nec per veritatis suppressionem extorta absolutio sibi quicquam proderit. *e*

a *C. si concubinæ. extr. eod. tit.* b *c. sacris est canonib. extr. de iis quæ fiunt vi, metûsve caus.* c *c. cum voluntate. extr. eod. tit.* d *c. 2. eod. tit. in 6.* e *gl. 2. c. referente. extr. de præb.* f *c. unic. de major. & obed. in 6.*

a *C. venerabilibus. §. sanè eod. tit. in 6.* b *c. cùm olim extrav. de verb. sign.* c *c. ex parte. in fin. de verb. sign. extrav.* d *c. cùm pro causa, ext. eod. tit.* e *c. officii in fin. ext. eod. tit.*

Si ordinarius sciat per surreptionem impetratam ab Apostolica sede absolutionem, debet remittere perperam absolutum ad sedem Apostolicam: si verò hoc sibi non constet, sed suspicetur, debet absolutum cogere ad purgationem. h. d.

§. 43. Quinimò si constiterit *a* excommunicatum occultatis excessibus, pro quibus in eum sententia lata fuerit, excommunicationis suæ causam aliam prætendentem, ab Apostolica sede absolutionis beneficium impetrâsse, eundem debet ordinarius Ecclesiasticâ censurâ compellere, ut cum literis suis rei veritatem continentibus ad sedem Apostolicam redeat: si verò illud liquidò non constiterit, eum tamen ordinarius, quòd veritatem confessus non fuerit, suspectum habeat, ad purgationem præstandam, quod verum fassus fuerit, compellet:

Absolutus vi, vel metu, duplici excommunicatione innodatur. hoc dicit.

§. 44. Illud etiam admonendi sumus, quòd licèt vi vel metu facta regulariter mero jure teneant: si quis tamen ab excommunicationis, suspensionis, vel interdicti sententia, absolutionis aut revocationis cujuscunque beneficium per vim vel metum extorserit, viribus omninò cariturum: quin potiùs ne sine vindicta violentiæ crescat audacia, qui absolutionem, vel revocationem, vi vel metu extorserit, quasi propriâ confossus sagittâ, iteratò excommunicationis sententiæ subjacebit.

Excommunicatus, cui Papa communicat, non propterea censetur absolutus, nisi Papa id exprimat. h. d.

§. 45. Novissimè *b* sciendum est, quòd si Apostolicus etiam scienter excommunicato participet literis, fortè cum salutationis alloquio destinatis verbis *c*, osculo seu alio quovis modo, ipsum per hoc absolvere nullâ ratione censetur, nisi forsitan exprimat, velle illum ex hoc pro absoluto haberi.

Hæc de excommunicationis sententia delibâsse sufficiant: nunc de interdicto Ecclesiastico & suspensione paucis dispiciamus.

TITULUS XIV. DE ECCLESIASTICO INTERDICTO.

Interdictum aliud Juris, aliud Judicis: quæ distinctio exemplis declaratur. h. d.

HAbent Ecclesiastica interdicta cum excommunicatione multa communia: nam & illorum alia ipso Jure inducuntur, alia Judicis sententiâ. Juris ipsius dispositione interdictum inducitur, veluti cùm civitas, vel universitas in electione Romani Pontificis servanda non servaverit, aut in necem Cardinalis aliquid machinata fuerit, sive ab Ecclesiis, vel personis Ecclesiasticis aliquid extorserit, aut usurariis domos commodaverit. Item cùm in Ecclesia *d* sanguinis vel humani seminis effusione polluta, aut simoniacè consecrata, celebrari jure vetatur.

Celebrans in Ecclesia polluta, vel simoniacè consecrata, non incurrit irregularitatem: secùs, si alia ratione violat interdictum. hoc dicit.

§. 2. Est *e* autem inter hæc differentia non modica: nam si quis in ea Ecclesia celebret, quæ vel polluta sit, vel simoniacè consecrata, licèt hoc temerariè faciat, nullum tamen ob id irregularitatis laqueum incurrit: is verò *f*, qui scienter celebrat in locis aliâ ratione interdicto suppositis, irregularitatem incurrit, à qua per alium, quàm per Romanum Pontificem, liberari non poterit, nisi aliqui super hoc privilegio, vel jure muniti fuerint.

Quod sit judiciale interdictum. h. d.

§. 3. Judicis sententiâ tunc inducitur interdictum, cùm competens Judex ex aliqua causa terram, vel homines à divinis arcendos pronunciat ac præcipit.

Interdictorum quædam generalia, quædam specialia. hoc dicit.

§. 4. Rursùs interdictum, quod prolatione Judicis inducitur, aliud est generale, aliud speciale. Generale interdictum est, non solùm cùm regno & provinciæ, sed etiam cùm castro & villæ divinis interdicitur. Speciale est, cùm inter plures Ecclesias paucæ, vel una interdicitur.

Interdicto loco principali censetur interdictus accessorius vicinus & contiguus: & dispositio Judicis non debet posse reddi elusoria. h. d.

§. 5. Et si quidem civitas, castrum, aut villa *a* generali subjiciatur interdicto, non solùm quæ murorum continentur ambitu, censentur interdicto supposita, sed etiam illorum suburbia & ædificia *b* continentia: alioquin si in illis locis posset licitè celebrari, Ecclesiastica censura facilè contemni posset. Eâdem quoque ratione si specialiter Ecclesia sit interdicto supposita, nec in capella ejus celebrari, nec in cœmeterio eidem Ecclesiæ contiguis sepeliri poterit.

Respectu personarum interdictum Ecclesiasticum est strictè interpretandum: & unus non potest pro delicto alterius excommunicari. h. d.

§. 6. At non sicuti in locis, ita & in personis lata fit interpretatio: ideoque *c*, si sententia interdicti proferatur in populum, Clerus interdictus non intelligitur, nec econversò: unde interdicto alterutro ad divina licitè alter admittitur. Sed & si propter delictum domini (nam pro pecuniaria causa sine speciali sedis Apostolicæ, & per patentes literas expressa licentia, interdicti sententia ferri non poterit) vel Rectoris civitas sit interdicta, cives, qui culpabiles non existunt, alibi divinis licitè interesse poterunt, nisi cives quoque propter dominum, vel Rectorem puniendum interdicti fuerint. Quod quidem in excommunicationis sententia contingere non poterit, neque enim pro peccato unius alius, putà ipsius familia, excommunicari poterit.

Interdictâ universitate, & singuli de universitate censentur indicti, ne interdictum reddatur elusorium. h. d.

§. 7. Idem *d* cùm loci alicujus populus Ecclesiastico supponitur interdicto, singulares ex eo personæ, quas interdictas esse constat, ne sententia effectu careat, non debent alicubi, casibus expressis à jure duntaxat exceptis, audire divina, vel Ecclesiastica recipere sacramenta, cùm divinorum auditio, & sacramentorum perceptio populo, ut universis, non competat.

Regulariter tempore interdicti potest quis baptizari, chrismari, & verbum divinum audire. h. d.

§. 8. Excepti *e* verò casus sunt: si qui ad baptismi, chrismatis, & pœnitentiæ sacramentum, vel ad verbum divinum audiendum admitti velint, tam si infirmi sint, quàm si sint in bona valetudine constituti. Quod tamen in his, qui interdicto causam dederunt, non obtinet indistinctè: sed in eis Bonifacianæ *f* constitutionis forma observanda erit. Quæ & alia quædam interdicti tempore fieri benignè indulget, ut ex ipsius constitutionis perpenso tenore facilè apparere poterit.

Tempore interdicti potest confici sacrum Chrisma: sed Unctio extrema, Ecclesiastica sepultura, & divinorum celebratio sunt prohibita, nisi concessa quibusdam sint ex privilegio: & violantes interdictum incurrunt excommunicationem, non obstantibus privilegiis. h. d.

§. 9. Velut *g* igitur interdicti tempore jure Chrismatis utimur unctione, sic licèt regio sit interdicto supposita,

---

a *C. ex parte tua. extr. de off. ord.* b *Cl. fin. eod. tit* c *c. si aliquando. extr. eod. tit.* d *c. is qui, de sent. excom. in 6.* e *d. cap. is qui. §. fin.* f *d. can. is qui. §. fin.*

a *C. si civitas, de sent. excom. in 6.* b *contigua, fortè.* c *c. si sent. de sentent. excom. in 6.* d *c. si sentent. §. cùm verò, de sent. excom. in 6.* e *c. responso nostro. ext. de sent. excom.* f *c. fin. de sent. excom. in 6.* g *c. quoniam in. de sent. excom. in 6.*

posita, Chrisma die Cœnæ Domini posse confici dubium esse non debet. Unctio autem extrema, & Ecclesiastica sepultura, & divinorum officiorum celebratio tempore generalis interdicti omnibus denegatur, nisi quibusdam, quibus id ex gratia certa servata forma conceditur: cæteri autem, sive Clerici, sive Laici, qui interdictum violando nervum Ecclesiasticæ disciplinæ conantur infringere, quibuscunque privilegiis non obstantibus, sententiæ excommunicationis subjicientur: à qua per sedem duntaxat Apostolicam absolvi poterunt.

Appellationis prætextus violatoribus interdicti minimè suffragatur. h. d.

§ 10. Nec aliquid violatoribus proderit, quòd appellâsse, atque adeò se interdicti sententiâ minimè teneri contendant, sicut enim post appellationem excommunicari non possunt, sic interdictum, cui ante appellationem eos constat esse suppositos, declinare nequeunt.

TITVLVS XV.
DE SUSPENSIONE.

Suspensio est duplex, ut excommunicatione, & interdictum. hoc dicit.

SUspensio quoque alia est Canonis, alia Judicis, sicuti excommunicatio, & interdictum. Canonis est, veluti cùm quis ob Simoniam, vel ob notoriam fornicationem, vel aliud crimen ipso jure à sui executione ordinis vel officii arcetur.

Ob mortale peccatum non notorium est quis suspensus, quoad seipsum, non quoad alios. h. d.

§. 2. At si *a* crimen per sententiam, vel per confessionem factam in jure, aut per rei ipsius evidentiam notorium non sit: & si quilibet pro mortali peccato, quoad seipsum, sit suspensus, quoad alios tamen pro suspenso non habetur: ideoque in officiis Ecclesiasticis vitandus non erit.

Quæ sit suspensio Judicis. h. d.

§. 3. Judicis suspensio est, ut cùm sententiâ quis ab eadem executione ex causa removetur.

Suspensio solùm ordinem & statum Ecclesiasticum respicit: & privatio præsupponit habitum. h. d.

a *C. fin. extr. de hohabit. Cler. & mul.*

§. 4. Est autem suspensio (velut Ecclesiastica censura considerata) respectu quodam aliquantò quàm excommunicatio, vel interdictum, strictior: quippe quòd excommunicatio, & interdictum non solùm Clericos, verùm etiam Laicos innectere possunt: ut suspensio cùm nihil aliud sit, quàm inhabilitas quædam ad exequendos ordines, & officia Ecclesiastica, nullos præterquam ipsos Clericos attingere potest. Nec enim ulli ejus ordinis, vel officii, cujus est penitùs expers, administratio vetari & interdici potest.

Ingerens se divinis, incurrit irregularitatem. Et quid sit Irregularitas. h. d.

§. 5. Cavebunt *a* igitur Clerici, Judices, & Ecclesiarum Prælati, ne pœnam hanc suspensionis incurrant, scituri, quòd si eâ durante sese divinis ingesserint (secundùm Canonicorum sanctionum tenorem & distinctionem) irregularitatis laqueo sese involvent, à quo interdum non, nisi per summum Pontificem, liberari poterunt. Est autem Irregularitas, nota quædam, seu Canonicum impedimentum, ex facto seu defectu proveniens, quo quis tam ad Ecclesiasticos ordines promoveri, quàm promotus in iisdem ministrare prohibetur: quod qualiter accidat, tam suprà ex primo libro * quàm etiam ex variis Decretalium locis facilè est legentibus cognoscere.

Episcopi & Superiores nunquam incurrunt sententiam interdicti, vel suspensionis, ipso jure, nisi de ipsis expressa mentio habeatur. h. d.

§. 6. Eapropter optimâ ratione, Innocentianâ *b* constitutione cautum est, ne Episcopi eorumq; superiores ullius constitutionis, sententiæ, sive mandati occasione, interdicti, vel suspensionis sententiam (nisi in ipsis de Episcopis expressa mentio habeatur) ipso jure incurrant: esset enim hoc nimis periculosum, ob Pontificalis officii, quod frequenter exercere compelluntur, executionem.

Explicit liber quartus & ultimus Institutionum Juris Canonici: in quibus, si quid diversum Lector inveneris ab his, quæ in Commentario jam pridem edito delineata inveniuntur, scito ea Auctorem, cùm ultimam Operi limam adhiberet, meliora secutum immutâsse.

a *C. 1. in fin. & c. is cui. de sent. excomm. in 6.* * *suprà, qui promoveri non possunt.* b *C. quia periculosum. 4. de sent. excomm. in 6.*

F I N I S.

NOTARUM IN JURE CANONICO OCCURRENTIUM,

Sive

ABBREVIATIONUM USU FREQUENTIORUM EXPLICATIO,

IN GRATIAM TYRONUM adnexa.

AP.	*Apoſtolic.*
ap. Bonif.	*apud Bonifacium.* Vide in *6.*
ap. Greg.	*apud Gregorium.* V. ë.
ap Juſtin.	*apud Juſtinianum.* V. Inſt.
arg. ar.	*argumento.*
Auth.	*Authentica,* id eſt, ſumma novellæ alicujus, Codici inſerta.
Auct.	*Auctoritate.*
C. cau.	*cauſâ,* ſive in 2. parte Decreti Gratiani.
c. can.	*canone,* id eſt capitulo decreti ejuſdem, aut alicujus Concilii.
con. c.	*Contrà.*
cap.	*Capite, Capitulo,* Decretalium Tituli, Novellæ alicujus, aut libri alterius, extra Jus utrumque.
Clem.	*Clementinâ,* id eſt, Decretali Clementis V. ſeu capitulo tituli in Clementinis.
Cod.	*Codice* Juſtinianæo.
C. Th.	*Codice Theodoſiano.*
col.	*Columnâ.*
Coll.	*Collatione.*
D.	*Digeſtis.* Vide *ff.*
d. diſt.	*Diſtinctione,* in prima præſertim Decreti Parte, & Libr. Sententiarum Petri Lombardi.
d.	*dicta, dicto, &c.*
de conſ.	*De Conſecratione,* quæ eſt Tertia Pars Decreti.
de pœn.	*De Pœnitentia,* in eo Tractatu Decreti, cau. 33. quæſt. 3.
ë. ext.	*extrà,* id eſt, in Decretalibus Gregorii IX. ſcil. extra Decretum Gratiani.
e. eod.	*Eodem,* (ſupple, titulo.)
ead. C. & qu.	*Eâdem cauſâ & quæſtione.*
Extr. Jo. 22.	*Extravagante Joannis vigeſimi ſecundi.*
f.	*finali, finalis, fine.*
ff.	*Pandectis,* ſeu *Digeſtis* Juſtiniani
Gl.	*Gloſſa,* ſeu receptæ in Jus utrumque Notæ.
h.	*hic.*
h. t.	*hoc titulo.*
j.	*infrà.*
j. Gl.	*junctâ Gloſſâ,* id eſt, additâ ad textum Notâ interpretis Gloſſæ auctoris.
in auth. Col. 1. &c.	*in authentico, Collatione* 1. ſive in Novellis Juſtiniani, Sectione 1.
in Extr. Comm.	*in Extravagantibus Communibus.*
in f.	*in fine.*
in p. d.	*in Parte deciſa,* id eſt, in ea Parte Decretalis, quæ reſecta eſt & omiſſa à Compilatore, tanquam minùs neceſſaria: quam ſæpè ex antiquis Collectionibus ſubjungunt Correctores Romani, alio charactere
P. Pp.	*Papa.*
p. n.	*prædeceſſor noſter.*
in pr. in f.	*in principio,* Legis aut Tituli, *in fine.*
pr.	*principii.*
Inſt.	*Inſtitutionibus Juſtiniani.*
in Sum.	*in ſumma.*
in 6. in vj.	*in Sexto,* in libro Decretalium à Bonif. VIII. collectarum poſt quinque Libros Gregorii IX.
l.	*lege.*
li. lib.	*libro.*
li. 6. lib. vj.	*libro ſexto,* ſive inter Decretales Bonifac. VIII. curâ editas.
Nov.	*Novellæ.*
pri.	*principium,* ſive initium Tituli, vel Legis, ante §. 1.
q. quæſt.	*quæſtione,* id eſt, ſectione Cauſæ in Decreto.
ſ. ſcil.	*ſcilicet.*
Sum.	*Summa,* id eſt, principium Diſtinctionis, aut quæſtionis, vel epitome Legis, aut Capituli.
t. tit.	*titulus, titulo.*
verſ.	*verſiculo,* id eſt, membro Paragraphi aut Canonis.
ult.	*ultimo, ultima,* &c.
§.	*Paragrapho,* id eſt, Periodo Legis, Capituli, aut etiam Diſtinctionis, & Quæſtionis in Decreto.